R-5404

20-26
Tomo A 6 117

BARTOLI, INTERPRETVM IVRIS CIVILIS CORYPHÆI,

IN DVODECIM LIBROS CODICIS, COMMENTARIA,

STUDIO ET OPERA IAC. CONCENATII B. IURISCONS. à capite usque ad calcem, ab innumeris mendis expurgata, unà cum Interpretationibus in margine Locorum communium & obscuriorum, quibus Index locupletissimus, operis initio accessit.

del Colegio Mr. y Ynad. de S.

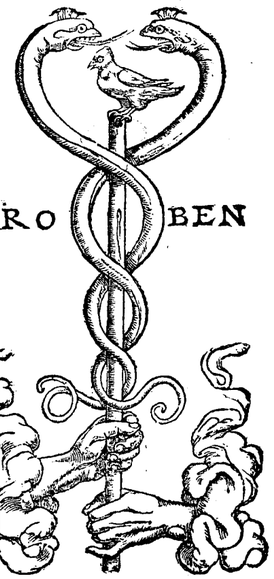

DE LA LIBRERIA
DEL REAL COLEGIO MAYOR
Reunido de Santa Cruz, y
Santa Catalina.
E. 2.ª C. 41 N. 12

BASILEÆ, ANNO M.D.LXII.

Cum gratia & priuilegio Cæs. Maiest. ad decennium.

R-5404

20-26
A
6
145

BARTOLI INTERPRETVM IVRIS CIVILIS CORYPHÆI,

IN DVODECIM LIBROS CODICIS, COMMENTARIA,

STUDIO ET OPERA IAC. CONCENATII B. IURISCONS. à capite vsque ad calcem, ab innumeris mendis expurgata, vnà cum Interpretationibus in margine Locorum communium & obscuriorum, quibus Index locupletissimus, operis initio accessit.

del Colegio Mr. y R. Ynad. de S.

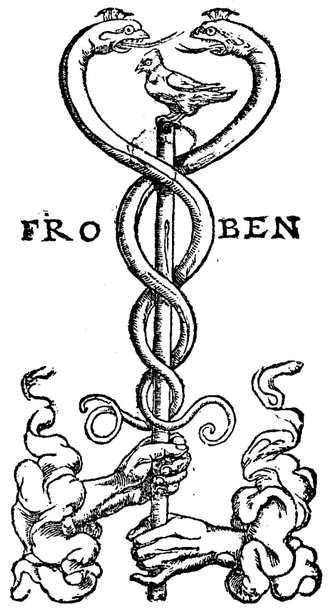

DE LA LIBRERIA
DEL REAL COLEGIO MAYOR
Reunido de Santa Cruz, y
Santa Catalina.
E. 2.ª C. 41 N. 12

BASILEÆ, ANNO M. D. LXII.

Cum gratia & Priuilegio Cæs. Maiest. ad decennium.

i 11971 71X

ELENCHVS TIT.
IN XII. LIB. COD.

A

ABolitionibus 831
Acceptilationibus 803
Accusat.& inscrip. 819
Act.emp. 447
Act.& oblig. 348
Actore à tuto.seu cura.dando. 504
Act.rer.amot. 485
Acquir.poss. 662
Ad leg.Cor.de fals. 828
Ad leg.Cor.de sicar. 828
Ad leg.Falc. 636
Ad leg.Iul.de adult. 824
Ad leg.Iul.de ui priua. 825
Ad leg.Iul.maiest. 823
Ad leg.Iul.repetunda. 830
Ad exhiben. 337
Administ.Rer.pub. 915
Admi.tuto. 497
Adoptionibus 805
Ad S.Maced. 409
Ad Senatusconf.orficia. 647
Ad Senatusconf.Tert. 645
Ad Senatusconf.Treb. 632
Ad Senatusconf.Turpil. 832
Ad Senatusconf.Velleija 411
Aduoca.diuer.iud. 181
Aduoc.di.iudicum 183
Æ.dil.act. 450
Agentibus in rebus 953
Agricolis & censitis 919
Alexandriæ primatibus 913
Alienat.iud.mutan.causa fac. 254
Alimen.pup.præstan. 502
Anna.excep. 669
Annonis 857
Annonis ciuilib. 912
Annonis & tributis 857
An ser.ex suo fac. 358
Apparit.mag.mil. 967
Apparit.præfec.præt. 966
Apparit.præf.urbis 967
Apparit.proconf. 967
Appellationib. 719
Apochis publicis 863
Apostatis 72
Aquæductibus 918
Arbitrium tutelæ 502
Arg.precio,quod thes.inf. 897
Assessoribus 103
Athletis 887
Auri publici persecutorib. 896
Auro coronario 896
Auto.præstan. 504

B

Bonis autoritate iud.possid. 742
Bonis libertorum 522
Bonis maternis 651
Bonis proscrip.uel damna. 832
Bonis quæ lib. 652
Bonis uacantibus 850
Bon.poss.contratab.liberti 530
Bonor.possess.cont.tab. quã prætor liberis pollicetur 529
Bonor.poss.sec.tab. 528

C

Caduc.tollen. 640
Calumniatoribus 832
Canone frumentario 911
Canone largitionalium 865
Capiendo est distrahen.pig. 863
Capitatione ciuium 929
Carbo.edic. 534
Castrensianis 956
Castrensi peculio milit. 959
Castren.pecul.omnium palat. 957
Classicis 908
Codicillis 604
Cohorta.& prin.&c. 967
Collatione æris 867
Collatione donatorum 867
Collat.fundor.fisc. 938
Collationibus 536
Collegatis & chartopatris 909
Colonis Illiricianis 930
Colonis Palestinis 930
Colonis Thracensibus 930
Comitibus consistorianis 948
Comitibus & archiatris 949
Comitib.qui prou.regunt. 949
Comitib.& tribunis schol. 948
Comitibus rei militaris 948
Commeatu. 963
Commercijs 450
Comminationes,epistolas 715
Commoda. 405
Commu.de lega. 624
Commu.de Vsuc. 662
Com.diuid. 332
Commu.de success. 650
Com.rer.alie. 448
Commu.ser.manumiss. 661
Com.utri.iud. 334
Compensat. 424
Condic.ex leg. 348
Condic.fur. 348
Condic.indeb. 344
Condic.ob causam 345
Condic.ob turp.causam 347
Condit.insertis 630
Conditis in publico horreis 866
Conduct.& procur. 937
Confessis 716
Confir.tuto. 489
Consor.eius.lit. 336
Const.pec. 363
Consulib., & non spargen. ab ijs pecunijs 947
Contrahen,emp. 442
Contrahen.stip. 787
Contrario iud.tut. 504
Conuenien.fisc.debitorib. 843
Credit.euict.pig.non debere 805
Cupressis ex luco Daphnes 938
Curatore furiosi 506
Curiosis & stationarijs 955
Cursu publico 965
Custo.& exhib.reor. 822

D

Debitorem, uenditionem pig.impedire non poss. 784
Debitoribus Ciuitatum 916
Decanis,const.Græca. 956
Decretis decurio. 883
Decurionibus 868
Defens.ciuita. 109
Delatoribus 752
Deposit. 436
De quib.munerib. uel præstationib. nemini lic.se excusare 885
Desertoribus & occultatorib. 963
Dignitatib. 939
Dilationibus 287
Discussoribus 867
Distract.pig. 783
Diuers.off.& appar.iud. 968
Diuersis Prædijs urbanis 937
Diuers.rescrip. 101
Diuidenda tutela. 503
Diuortio facto,apud quem 486
Dolo malo 229
Domesticis & protectoribus 950
Donationibus 815
Donat.ante nup. 461
Donat.causa mortis 818
Do.inter.uir. 489
Donat.quæ sub modo 817
Dote cauta. 489
Dotis promiss. 473
Duob,reis stipulan. 789

E

Edendo.pag. 104
Edic.di.Adria. 594
Eo qui pro tuto.nego.gessit 501
Emancip.libero. 806
Emenda.propinquo 827
Emenda.seruorum 827
Episcopali audientia 70
Episc.& cleric. 65
Erogat.milit.anno. 969
Errore aduoca. 183
Errore calc. 179
Etiam ob chirographa,pecu. 783
Etiam per procur. [illegible]
Euictionibus [illegible]
Eunuchis [illegible]
Exactoribus [illegible]
Exactoribus tributorum [illegible]
Excep.seu præscrip. [illegible]
Excoct.& translat.milit.ann. [illegible]
Excusatione artificum [illegible]
Excusat.mune. [illegible]
Excusat.Veteranorum [illegible]

Excusat.Veteranorum 506
Executione rei iudicatæ 712
Executoribus & exactorib. 969
Ex delic.defunc. 361
Exhiben.& transmitt.reis 821
Expensis pub.lud. 918
Ex quib.caus.infa.irrog. 185

F

Fabricensibus 906
Falsa causa adiec.leg. 629
Falsa moneta. 830
Fam.ercis. 328
Famosis libellis 831
Ferijs 288
Fideiuss.& manda. 801
Fideiuss.minor. 227
Fidei commiss. 615
Fideicom.liber. 660
Fid.instru. 394
Fide, instrumento & iure hastæ fisc. pag. 845
Fideiuss.tuto. 504
Filijs famil. 888
Filio fa.minore 226
Fin.regun. 336
Fiscalib.Vsuris 849
Formulis 259
Fun.dotali 486
Fruct.& lit.expens. 707
Frumento Alexandrino 913
Frumento urb.Constan. 911
Fugitiuis colo. 936
Fundis limitrophis 933
Fundis patrimonialibus 933
Furtis 513

G

Grege dominico 638

H

Hæred.actionibus 360
Hæred.Insti. 553
Hæred.decurio. 660
Hæredib.tuto 504
Hæred.uend. 442
Hæretic.& Manicheis 71
His qui ad eccles.confug. 74
Honorariorum uehiculis 910

I

Iis quæ ex pub.collat. 896
Iis quæ pœ.no. 614
Iis quæ sub modo 630
Iis quæ ui, metus'ue cau. 215
Iis qui ante aper.tab. 643
Iis quib.ut indig. 600
Iis qui ex officio, quod administrat. conueniuntur 917
Iis qui ex pub. ratio. mutu. pecu. accip. 848
Iis qui in exilium dati sunt 888
Iis qui latro.occulta. 831
Iis qui nõ impletis stipendijs, sacramento soluti sunt 887
Iis qui numero liberorum excusantur 886
Iis qui potentio.nomi. 207
Iis qui priorũ cred.loco succed. 782
Iis qui propter metum iud. non appell. 740
Iis qui se deferunt 855
Iis qui sibi adscribunt in testa. 830
Iis qui sponte munera pub. subeunt pag. 883
Iis qui ueniam æta. 244
Immunitate nemini conced. 866
Imponenda lucra.descrip. 879
Impub.& alijs subst. 562
Incest.nup. 464
Incolis 881
Indictionibus 859
Indic.uid.tol. 613
Infamibus 888
Ingratis liberis 806
In integrum restit. 224
In integ.rest.postula. 247
Iniurijs 831
In ius uocan. 119
In litem iuran. 504
In off.donat. 308
In off.dotib. 311
In off.testa. 299
In quibus casib. habenti tuto. tutor detur. 497
In quibus causis cessat long. tempus præscrip. 665
In quib.caus.coloni censi. 929
In quib.caus.in integ.rest. nõ est necess. 239
In quib.caus.militan. 298
In quibus caus.pig.tacitè cõtrat. 774
Inst.& subst. 557
Interdictis 746
Inter.mat. 465
Inutilibus stipulat. 788
Irenarchis 897
Iudæ.& Cœlicolis 72
Iudicijs 267
Iure annulorum 525
Iur.delib. 578
Iure domi.impet. 784
Iure dotium 474
Iure emphyt. 455
Iure fisci. 835
Iureiur.propter cal. 260
Iure Reip. 914
Iurisd.om.iud. 289
Iur.& fact.ignor. 82

L

Latina liber.tol. 661
Legationibus 891
Legatis 606
Lege Aquil. 328
Legibus,& constit. 75
Legitima tutel. 489
Legitimis hæredib. 647
Liberis alen. 486
Liberis exhiben. 762
Liber.præter. 569
Libertinis 888
Libertis & eorum lib. 524
Litigiosis 786
Lit.contest. 283
Littorum & itinerum custodia 963
Loca. 452
Locatione prædiorum ciuilium 937
Lucris aduocatorum & concussione officiorum, siue apparit. 969
Luitio.pig. 784

M

Magistra.conue. 509
Magistris sacr.scrin. 948
Maleficijs & mathemati. 828
Mancipijs & colonis 936
Mandati 438
Manda.princip. 81
Mendicantibus ualidis 912
Metallis & metallarijs 903
Metatis & pidemeticis 962
Metropoli Beryto 910
Militari ueste 962
Modo multarum 104
Monopolijs 450
Mulierib.& in quo loco 888
Mulierib. quæ seruis proprijs se iunxisse. 825
Muneribus & honorib. non continuan. 882
Munerib.patrimonio. 882
Municipib.& originarijs 880
Murilegulis:l. 904

N

Naturalib.lib. 486
Naufragijs 900
Nauicularijs 897
Nauibus non excusandis 900
Nautico fœnore 435
Nauticis Tyberinis 913
Necessa.seruis hær.inst. 568
Ne fideiuss.dot. 485
Ne fil.pro pat. 357
Ne fiscus,&c. Vel Resp. 208
Ne fiscus rem quam uendidit, euincat 848
Negotijs gestis 209
Ne lic.in una eademq; causa 741
Ne liceat potentioribus 206
Ne operæ à collat.exigantur 865
Ne quid oneri publ. imponatur 900
Ne quis in sua causa 280
Ne rei dominicæ 666
Ne sanc.baptis.reiteret 72
Ne tut.uel cura.uectig.cond. 500
Ne quis liber inuitus 917
Ne vx.pro marito 356
Non nu.pec. 415
Nouationibus 802
Nouo Cod.facien. 1
Noua uectig. 450
Nox.act. 337
Nulli licere in frenis & equestr. 908
Numerarijs & actuarijs 964
Nundinis 450
Nuptijs 463

O

Obsequijs à liber. 524
Off.diuers.iudic. 103
Off.eius qui uicem 103
Off.magist.officio. 102
Off.præfec.præt. 102
Off.præfec.urb. 102
Off.præfec.uigil. 103
Off.rect.prouinc. 102
Omni agro deserto 930
Operis libertorum 521
Ordi.iudic. 281

P

Pactis 121
Pact.conuent. 478
Pact.int.emp. 449
Pactis pignorum 785
Paganis & sacris. 73
Palatinis sacrarum largitionum 955
Pascuis publicis 933
Patria potestate 805
Patrib.qui fil.dist. 443
Peda. iudicib. 278
Periculo eorum, qui pro magist. 917
Peric.& commod. 447
Periculo nominatorum 916
Peric.success.parent. 888
Peric.tuto. 499
Per quas pers. 409
Petionibus bo.subla. 854
Petit.hæred. 311
Pig.act. 405
Pignoribus 763
Plus petit. 286
Plus ualere quod agit. 404
Pœna iudicis, qui malè iudica. 704
Pœnis 832
Pœnis fiscalib. 848
Ponderatoribus 896
Posth.hæred.instit. 577
Postli.reuers. 606
Postulando 179
Potiorib.ad munera nominãdis 893
Præbendo salario. 880
Prædijs decurionum 876
Prædijs & alijs reb.minor. 507
Prædijs & omnib.reb.nauicula. 899
Prædijs tamiacis 936
Præfecto prætorio, siue urbis 947
Præpositis agentib.in rebus 943
Præpositis libellorum 950
Præpositis sacri cubiculi 947
Præsc.longi temp. 664
Præsc.xxx.ann. 666
Prætorio pignore 782
Precib.Imper.offer. 92
Precario & Saluia.inter. 762
Primicerio 948
Primipilo 969
Princip.agent.in reb. 954
Priuatis carceribus 822
Priuil.eorũ, qui in sacro palatio. 957
Priuilegijs scholarium 957
Priuil.do.Augustæ 938
Priuilegio dotis 744
Priuilegio fisci 744
Probationibus 364
Procuratoribus 188
Professoribus & medicis 886
Profess.in urb.Constan. 949
Prohib.sequest. 343
Pro socio 441
Proximis sacrorum scrinio. 950
Pub.lætitiæ, uel consul.nunciat. 969

Q

Quadrien.præscrip. 665
Quæ res pignori oblig.poss. 776
Quæ sit longa consuet. 806
Quæstionibus 831
Quando ciuilis actio, præiudicet criminali 830
Quando dies leg.ced. 643
Quando & quibus quarta pars debetur 878
Quando ex facto tuto. minores agere 500
Quan.fisc.uel priua. 359
Quan.Imp.int.pup. 291
Quando libel.princip.da. 95
Quan.lic.ab emp. 446
Quando liceat unicuique 299
Quando nud.tut.off. 493
Quando non peten.par. 528
Quando prouoca.non lic. 734
Quãdo tut.uel cura.esse desinat. 504
Quemadmo.ciuilia numera iudicantur 883
Quemad.testa.aper. 594
Qui accusa.non possunt 818
Qui admitt.ad bo.poss. 525
Qui ætate & profess.excusant 885
Qui ætate se excusant. 506
Qui bonis cedere possunt 742
Quibus ad conduc.præd.fisca. 938
Quib.ex caus.maio. 252
Quibus munerib. excusantur ij. qui post impletam milit. 887
Quib.non obijcitur long.temp.prescrip. 665
Quib.res iudica.non nocet. 715
Qui dare tuto. 491
Qui & aduers.quos 242
Qui legit.pers. 280
Qui milita.possunt 958
Qui morbo. 885
Qui numero liberorum 506
Qui numero tutel. 506
Qui pet.tut. 490
Qui potio.in pig.hab. 778
Qui pro sua iuris. 279
Qui testam.fac.pos. 544
Quo quisq; ordine conueniat 917
Quomodo & quando index. 671
Quorũ appell.non recipiuntur 738
Quorum bonorum 747
Quorum legat. 748

R

Raptu uirginum 827
Reb.alie. 448
Reb.cred. 338
Recep.arbit. 254
Re iudicata 710
Relationib. 718
Reis postulatis 888
Rei uendica 315
Rei uxo.act. 477
Relig.& sump.fu. 338
Rem alie.geren. 449
Re militari 958
Remiss.pig. 782
Repudijs 482
Repud.bo.poss. 536
Repud.hæred. 592
Reputationibus 246
Requiren.reis 831
Rer.permut. 450
Rescin.uend. 443
Res inter alios acta. 718
Restit.militum 247
Reuocan.donat. 817
Reuocan.ijs quæ in frau.cred. 745

S

Sacrosanc.eccles. 18
Satisdationib. 257
Secun.nup. 465
Senten.aduers.fisc.lat. 849
Senten.& interlocu.omn.iud. 684
Senten.ex breuic.recit. 681
Senten.passis & restitutis 832
Sent.quæ pro eo quod interest. 697
Senten.quæ sine certa quanti. 695
Sententiam rescindi non posse 706
Sepulchro uiolato 828
Seruis fugitiuis 509
Seruis Reip.manumitt. 661
Seruitu.& aqua. 325
Si aduer.cred. 238.665
Si aduer.delict. 237
Si aduer.dona. 235
Si aduer.dotem 237
Si aduer.fisc. 237
Si aduer.liber. 255
Si aduers.rem iud. 229
Si aduer.solut. 237
Si aduer.transac. 236
Si aduers.uend. 232
Si aduer.uend.pig. 235
Si aduer.usucap. 237
Si aliena res pig.data sit 775
Si à non compet.iud. 703
Si antiq.cred.pig.uend. 782
Si cer. pet. 341
Si communis res pig.data sit: 782
Si cont.ius 95
Si contra matris uolunta. 501
Si curialis relicta curia, rus habita. malue. 880
Si de momentanea possess. fuerit appell. 741
Si dos constan.mat. 485
Si ex fals.testimo. 715
Si ex plurib.tut. 500
Si in communi eademq; causa 228
Si in frau.patro. 523
Silentiarijs 949
Si liberalitatis Imperia.socius sine herede decesserit 856
Si maior factus, aliena. factam sine decreto ratam habue. 509

Elenchus Titulorum.

Si maior factus ratum hab. 245
Si mancip.ita fue. 450
Si mancip.ita ueneat 449
Si mater indem.promisit 501
Si minor se ab hær.abst. 238
Si minor se maiorem dixe: 243
Sine censu. 446
Si omiss.causa testa. 613
Si per uim,uel alio modo 759
Si plures una senten. 714
Si pignoris conuentionem numeratio sequuta sit 784
Si pignus pignori datum sit. 782
Si post creationē quis decesserit 893
Si ppter inimicitias,creatio,&c. 893
Si quis aliquem testa.prohib. 599
Si quis alteri 448
Si quacun.præd. 465
Si quis eam, cuius tutor fuerit, corruperit 825
Si quis ignorans rem minoris esse,sine decreto compa. 508
Si quis Imper.maledix. 823
Si rec.prouin. 461
Si reus, uel accusator mortuus fuerit 822
Si sæpius in integ.rest. 244
Si seruus aut liberttus, ad decurionatum aspirauerit 876
Si ser.expor. 449
Si seruus extero. 441
Si tutor,uel cura.falsis allegat. 506
Si tut.uel cura.inter. 228
Si tutor,uel cura.non gesse. 504
Si tutor,uel curat.Reip.causa 506
Si uendito pig.agat. 784
Si unus ex plurib. 740
Si unus ex plurib. hæred.credit. 784
Si ut omiss.hær. 239
Solutionib.& liberat. 803
Solutio.& liberat. 917
Sol.matrimo. 484
Si penden. appell .mors interuenerit. 740
Spectaculis & scenicis 917
Sponsalibus 460
Sportulis 278
Statuis & imaginib. 102
Stratoribus 956
Studijs liberalib.urb.Ro. 909
Succeff.edic. 533
Suffrag. 343
Suis & legitimis 644
Summa trinitate 5
Sumptus iniuncti muneris 917
Sumptuum recuperatione 893
Superexactoribus 863
Superindicto 860
Susceptoribus præpositis 894
Suspec.tuto. 501

T

Tabularijs 893
Tabulis exhib. 762
Temporibus appell. 729
Temp.in integ.rest. 249
Testamentis 546
Testamentaria manumiss. 660
Testa.militis 542
Testa.tutel. 488
Testib. 380
Thesauris 856
Tractatorijs & statuis 966
Transactionibus 146
Tuto.& curat. 491
Tutor.uel curat.qui satisdat.non dedder. 500
Tyronibus 963

V

Vacatione publici muneris 883
Vbi causæ fisca. 298
Vbi causa sta. 297
Vbi conuenia.qui cer. loco. da.promis. 294
Vbi de cri.agi opor. 292
Vbi de hær. 297
Vbi de poss.agi opor. 294
Vbi de ratioci. 297
Vbi & apud quem. 245
Vbi fideico.petiopor. 294
Vbi in rem act. 294
Vbi petant.tuto. 490
Vbi pup.educari deb. 502
Vbi quis de curia. 298
Vbi senato. 298
Vectigalibus 450
Venatione ferarum 919
Vendendis reb.ciuita. 915
Vendendis rebus fiscalium 247
Verb.sig. 610
Vestibus olobris & auratis 906
Veteranis 964
Veteris nummismatis potestate 907
Vindic.liber. 660
Vnde legitimi 532
Vnde liberi 530
Vnde ui. 748
Vn.uir & ux. 535
Vsucap.pro donato. 662
Vsucap.pro dote 662
Vsucap.pro emp. 661
Vsucap.pro hæred. 662
Vsucap.transfor. 662
Vsu & usufruct.leg. 632
Vsufruc.& hab. 320
Vsuris 428
Vsur.puppilla. 504
Vsuris rei iudica. 733
Vt act.ab hæredib. 356
Vt causæ post pubert.adsit tut. 501
Vt dignitatum ordo seruetur 948
Vt in poss.leg. 644
Vt intra cert.emp. 832
Vt lite penden. 95
Vt nemini liceat 208
Vt nemini lic. in emptione speciem se excusare 867
Vt nemo inuitus 281
Vt omnes iudic. 103
Vt nemo priuatus 208
Vti possidetis 760
Vt quæ des.aduoca. 184
Vxoribus militum 294

ELENCHI TITVLORVM FINIS.

LOCORVM

LOCORVM COMMVNIVM
IN XII▸ LIBROS CODICIS
INDEX LOCVPLETISSIMVS.

A

ABBAS pro quibus agere poßit. l.sancimus.nu.9.pag. 61
Abbreuiatio numeri an uitiet actum:auth.quod.nu.1.p.551
Ablatiui absoluti resoluuntur in conditionem.l.quoties.nu.1.pag. 528
Abolitio quando concedatur:l.abolitio.pag. 831
Absens quando condemnetur.nu.3.pag. 671
absens quādo criminaliter damnetur.l.21.p. 832
absens lite non contestata cōdemnatur: auth.quapag. 293
absente actore non reo,iudicium liquidari potest: nu.15.pag. 272
absente parte,quādo procedatur.nu.4.5.pa. 272
absente reo, lite contestata, ad primum decretum peruenitur.nu.2.pag. 273
absenti,quando tempora bo.poß. currant.l. Si.nu.4.pag. 247
absenti reo reuerso, qualiter succurratur. nu. 15. pag. 676
absens non contumax,nō damnatur:nu.10.p.272
absente non contumace, an pro eo sententia, reo præsente feratur.nu.4.pag. 273
absentis non latitantis bona usq; ad primum decretum tantum alienantur.l.4.pag. 248
absens gaudet priuilegio ciuitatis, propter parentes,ciuitatis onera ferentes.nu.3.
absens non dicitur,qui parentes & alios cognatos in ciuitate habet.nu.5.pag. 927
absentib.nō nocet præscrip.quadriēnij.l.5.p.249
absens quando restituatur.l.Si.nu.5.pag.247.& l.2.3.eo.
absens quando restituatur ad appellandum.l.3.nu.3.pag. 672
absens læsus quatenus restituatur.nu.6.pag. 229
absens restituitur aduersus uenditionem ab alio factam non à se.l.6.7.pag. 249
absens ex causa probabili & necessaria, per sententiam non læditur:l.10.pag. 681
absentia iusta,est mors:l.5.nu.5.pag. 250
absentiæ iusta causa legatio:l.1.pag. 252
absenti causa Reip. non currit tempus actionis de dolo,l.3.pag. 221
absens ex causa necessaria et probabili restituitur. l.4.pag. 192
absens reuersus, an de proprietate tantum audiatur.nu.2.pag. 295
absens reuersus,an lis cœpta reintegranda sit. nu. 19.pag. 296
absens quomodo citetur:nu.15.pag. 679
absenti quæ dilatio danda.nu.8.pag. 272
absenti citato,quæ dilationes dentur:l.8.nu.1.pagina 675
absens legitimè citatus,quatenus condemnetur. §. & si.cum nu.5.pag. 272
Absoluere excommunicatum quando quilibet possit.nu.38.pag. 23
acceptilatio, quid à pacto nudo, uel gratuito differat.nu.12.pag. 147
acceptilatio an uinculum obligationis habeat.nu. 2.pag. 173
acceptilatione iudicatum remittitur:l.32.cum nu. 3.pag. 170
Accrescendi ius quando locū habet inter socios liberalitatis imperialis:l.iubemus.pag. 856
accrescendi ius, substitutione potius est: l.6.nu.3. pag. 563
accrescendi ius, quando inter fratres locum nō habeat:l.3.nu.2.pag. 879
accrescendi ius locum habet,etiam si ille cui accrescit,defunctus sit.§.ijs.ita.nu.2.pag. 642
accrescēdi ius,in inuitum locum habet: l.6. nu. 4. 5.pag. 563
accrescendi ius, in donatione causa mortis locum habet.§.hæc autem.pag. 643
accrescendi ius an in contractibus inter uiuos locum habeat.l.iubemus.nu.2.pag. 856
accrescendi ius,inter succedentes iure præt.locum habet.l.quoties.pag. 528
accrescendi ius locum non habet: inter institutum à milite,in bonis castren.& alium in bonis paganicis: l.1.pag. 542
accrescendi ius testam.iure facto & pluribus institutis hæredibus,locū habet:l.6.nu.1.2.pa. 563
reliqua no.in.uers.Coniunct.
Accessorium an tollatur,dempto principali: l.26. nu.6.pag. 435
accessorium sequitur naturam sui principalis:l.3. nu.1.pag. 920
Accumulatio quid.nu.13.pag. 111
accumulationum genera.nu.15.pag. 111
accumulatione actionū, an plures libelli esse censeantur.nu.17.pag. 111
accumulatio si non fuerit opposita,an ualeat iudicium:nu.23.pag. 112
Accusare qui tenetur,si reus non inueniatur, accusator non tenebitur:l. 7.pag. 603
accusare qui non potest de crimine, nō potest excipere de eodem,ad aliquem puniendum.l.26. pag. 824
accusatio quando non admittenda: l.2. nu.1.3. Vt nemo priua.pag. 208
accusare qui desistit,amplius nō admittitur:l.6.7. pag. 819
accusatio sine inscriptione nō admittitur: l.qui crimen.pag.818.& l.9.pag.seq.& l.17.pag. 821
accusatio rei criminis quando admittatur: l.2.nu. 6.pag. 380
accusatio serui quando permissa.l.1.pag. 92
accusationes criminales temporalibus præscrip. non tolluntur:l.12.pag. 829
accusatio instituta,uel instituēda, nō est iustus metus:l.x.pag. 220
accusatio coram præside offerenda est: l.8.p. 820
accusantur principales & mandatores simul: l.6. nu.3.pag. 603
accusator, ad talionis pœnam se subscribere debet:l.20.nu.3.7.pag. 403
accusatore absente post crimen liquidatum, sententia ferri potest. l.19. pag.824. Sic intellige l.si accusatoribus.3.pag. 819
accusans an se subscribere debeat.l.1. nu.3. l.2.nu. 2.pag. 394
accusator testamenti succumbens,ea quæ in testamēto sibi relicta sunt amittit.l.2.nu.2.7.p.601
accusator quando tenetur causam appell. persequi.l.6.nu.1.pa. 603
accusatores plures non admittuntur. l.cum rationibus.& l.si accusatoribus pag. 819
accusatus an poßit accusatorem suum accusare. l. 19.pag. 819
accusati morte,quatenus non extinguatur accusatio.l.etsi cum seq.pag. 822
accusatus, an poßit eiusdem criminis iterum accusari.l.9.11.pag. 820
Acquirens quod sibi debetur, lucrari dicitur. l.3. nu.3.pag. 83
acquirere per quos & quid nobis poßimus. l.1.cū seq.per quas pers.pag. 409
Acta dicuntur,quæ fiunt coram iudice.l. illud. nu. 1.pag. 60
acta iudiciaria, coram ipso notario produci possunt.auth.quæ.nu.1.pag. 93
acta originalia non dantur, sed exemplum. §. super.nu.2.pag. 722
acta scriptis constare debent.l. 4. nu.3. pag. 255. & quomodo probentur.e.nu.7.
actorū publicatio,quando fieri debeat parte præsente,uel legitimè citata,quādo nō.nu.7. p.711
actorum productio, corā notario fieri potest. nu. 15.pag. 839
acta publica, mortuo iudice an & quādo fidem faciant.l.6.nu.1.23.pag. 711
acta scripta à notario coram iudice, licet non sint publicata per notarium,coram eodem fidem faciunt.nu.5.pag. 711
acta unius iudicij,an probent in alio.nu.12.p.107
actio alteri per alterum,in indebito soluto acquiritur.l.6.pag. 344
actio ad exhiben. pro rebus immobilibus nō competit.nu.8.pag. 878
actio an competat ante diem; in obligationibus in diem.l.1.nu.1.pag. 356
actiones an sint mobiles, uel immobiles. l.7.si ad. pag. 507
actio ante tempus proposita,perimitur. l.6.nu.1. cum seq.pag. 841
actio bona fide quando datur ex pacto,an sit stricti iuris.l.6.nu.2.4.pag.125.& nu.9.pa. 128
actionē cedere et mādare differūt. n.7.22.p.349
act.ciuilis ex chirographo ante biennium oritur. l.10.nu.22.pa. 88
actio contra plures insolidum nō proponitur. l.1. eligere pag. 504
actionis cumulatio an permissa.n.14.16.18.p. 111
act.cumulatio quando fit,an de calumnia iurandū fit.nu.24.pag. 112
act.de dolo,an ob promissa nō seruata competat. nu.5.6.7.8.pag. 150
act.de in rem uers.quando cōpetat.l.3.pag. 408
actionem directam habens, an habenti utilis præferatur.l.3.nu.2.pag. 802
actio directa ab utili uel contraria in quo differat. l.17.nu.2.3.5.6.pag. 213
actio direc. uel utilis nisi cedatur,non transfertur: l.5.nu.2.4.pag. 360
actiones diuersæ quando simul contra unū intentari poßint:l.4.pag. 515
actio extincta non reuiuiscit, sed alia uia succurrendum est:l.6.cum nu.7.pag. 151
actor in causa status,partes rei sustinet:l.4 p.297
actio in factum oritur ex iuramento:l.8.pag. 339
actio in factum quare introducta.l.sancimus.nu.2. pag. 60
actio in libello non inseritur:nu.10.pag. 152
actio in rem per alterum nobi acquiritur:l.4.pagina 341

Actio leg. Aquil. directa quando competat: l. 5. de leg. aquil. pag. 328
actionem mutare, est unam omittere, et nouã proponere. nu. 12. pag. 111
actio natiua & datiua quæ dicatur: l. 10. nu. 23. pagina 90
actione non infamante proposita, potest nihilominus famosa proponi. nu. 34. pag. 113
act. noua quando cumulatur, nouum iudicium agrediendum est. nu. 27. pag. 112
actio ordinaria excludit extraordinariam. l. 4. nu. 3. pag. 244
actio ordinaria non concurrit cum extraordinaria: nu. 4. 6. pag. 268
actio ordinaria, quando cum extraordinaria concurrat. l. 5. cum nu. 2. 4. pag. 228. & l. 5. nu. 2. pag. 231
actio per litis cõtest. perpetuatur: l. 5. nu. 3. p. 228
actiones persecutoriæ quãdo perpetuæ: nu. 14. pagina 254
actio persecutoria, per pœnalem nõ tollitur: l. 12. nu. 2. pag. 516
actio personalis quando sit xxx. ann. l. 2. nu. 1. pagina 363
actio personalis competens pro usufructu, tollitur longo tempore: l. 16. nu. 1. pag. 324
act. pers. uel hypo. libellus. l. 3. nu. 2. pag. 361
actio. personali per præsc. sublata, remanet hypothecaria: l. 26. nu. 3. pag. 435
actio personalis & hypothecaria, quando cõcurrant. nu. 15. 16. pag. 62
act. Pers. Not. Pers.
actionis pœnalis natura: l. 1. de cond. fur. pag. 348
actio. præiudiciali proposita, reliquæ cessant. nu. 12. pag. 427
actio. præsc. uerb. an interesse præstando quis liberetur: l. 4. pag. 452
act. præsc. uerb. datur in subsidium deficiente alia actione. nu. 8. pag. 152
act. præsc. uerb. quando competat: l. 2. nu. 3. 5. pag. 345. l. 3. nu. 7. pag. 451
actio præs. uerb. quando concurrat cum alia. nu. 4. pag. 130. l. 2. de pact. pag. 449
actione prima sublata per Aquil. stip. uel. acceptilat. & recedatur à transac. qua actione agendum: l. 14. nu. 3. 5. pag. 155
actiones pro recuperanda re ecclesiastica. pa. 61. nu. 14. & c. Vt nu. 4. e. pag.
actio quæ minori restituitur, dicitur utilis: l. 2. nu. 1. pag. 236
act. quæ per litis contest. transit ad hæredes, quando extinguatur: l. 6. nu. 1. l. 1. pag. 151
actio quando cedi possit: nu. 1. pag. 439
actio quando natiua, uel datiua. nu. 9. 10. 13 p. 253
actio quando per inficiationem crescat. l. 4. de leg. aquil. pag. 328
act. quod metus. No. Metus.
actio quod metus causa, est in rem scripta: l. 9. nu. 7. pag. 713
Act. rei uendica. No. Rei uendica.
actio rerum amot. quando & contra quos compe. l. 2. cum seq. de act. rer. amot. pag. 485
actiones reuocatoriæ locum habent, bonis principalis excussis. l. 1. nu. 1. cum seq. pag. 745
actioni stricti iuris usuræ non accedunt. l. 1. pag. 344. l. 4. pag. 348
actio sub modo remissa, etiam ante modum præstitum remissa censetur. nu. 3. pag. 151
actiones xxx. ann. tolluntur, nisi lit. contest. uel hypotheca. quæ nõ nisi xl. ann. tollũtur. l. 1. p. 669
actio xxx. ann. tollitur. l. 26. nu. 1. pag. 435
actiones quæ minore tempore non tolluntur, xxx. ann. tolluntur. l. 3. pag. 666
act. quæ xxx. ann. non tolluntur. l. 4. pag. 667
actio uetus quomodo infirmetur. nu. 9. pag. 128
actione una proposita, quando currat tempus ad aliam. l. 16. pag. 302
act. utilis & directa, quatenus eadem. nu. 1. 2. cum seq. pag. 353
actio utilis, in realibus. an dicatur datiua, renatiua. nu. 20. pag. 351
act. utilis origo. nu. 11. 12. 16. 17. 19. pag. 349
actio utilis quando dicatur bo. fi. l. 3. nu. 3. pa. 149
actio utilis, quando inter plures tutores locum habeat. nu. 10. 11. 18. pag. 147
actio utilis rescissoria, an sit propriũ nomẽ actionis & eius effectus. nu. 1. 2. 3. 5. 6. cũ seq. pa. 253
act. utilis sine cessione, an transferatur. l. 1. nu. 2. 5. 14. 15. pag. 348
actore absente post litem contest. quando ferenda sententia. nu. 8. pag. 679
actore contumace, quomodo succurratur reo. nu. 13. 17. pag. 679
actoris cõstituendi duplex forma. l. x. nu. 3. p. 723
actor edit reo, ad exceptionem probandam. l. 5. 6. pag. 115. nu. 1. 3. 5. pag. 118
actor electionem habet ciuilis, uel criminalis act. nu. 3. pag. 830
actor initio suas actiones proponere tenetur. l. 4. pag. 747
actore non probante, reus tametsi ma. fid. absoluitur. l. 28. pag. 319
actoris partes, quando iudicem delegatum obtinuerit. nu. 12. pag. 679
actori præsenti contra reum absentem, quæ remedia prodita sint. nu. 14. pag. 676
actor quando dicatur liberare reum. nu. 9. p. 164
actor quando amittit actionem, an nouus libellus requiratur. nu. 31. pag. 680
actor qui non prosequitur, uel differt, uel amittit, ut calumniator damnatur ad expensas & interesse. l. 4. nu. 1. 2. 3. pag. 709
actor sequitur forum rei. l. 2. cum nu. 2. pag. 290
actor sequitur forum rei. l. 2. quoniã. nu. 1. p. 245
actor si missus est in poss. bo. rei, contumaciter absentis, reus nihilominꝰ capi potest. n. 17. p. 677
actor suam intentionem probare tenetur. l. 1. 8. 9. 11. pag. 364
Actus geminatus, uel perseueratio eiusdem, actum comprobant. nu. 7. pag. 927
actus prohibitus, quando ipso iure, uel per exceptionem infirmetur. l. 4. nu. 5. 6. 7. pag. 93
actus qui de die fieri debeant. l. 20. nu. 3. pag. 163
Abesse, absentiam indicat. l. 17. nu. 4. pag. 946
Administratio quam quis exercet, si tandem concessa sit, non uidetur de nouo concedi, sed anterior confirmari. l. sancimus. pag. 947
admininistrationis ratio quatenus peti nõ potest. l. 14. pag. 498
administratores ciuitatis tenentur insolidum omnes. l. 1. quo pleriq; ordi. pag. 917
administratores ciuitatis, functi officio, quibus dignitatibus fruantur. l. eos. pag. 949
administrator legit. bonorum pauperum, uel captiuorum, episcopus est. l. 37. nu. 2. pag. 69
administrator potest uendicare rem quam uendidit. l. 3. nu. 2. pag. 839
administrator quando possit emere de bonis illius, cui præest. l. quibuscumq;. nu. 2. 3. pag. 57
administrator qui sine causa litigat, condemnatur in expensis. l. 6. pag. 498
administratores Reip. poterant conueniri, si satisdationẽ de legato præstando non exegerunt. l. contra. pag. 644
administratoris sacramento statur, in expensis minutis. l. 2. nu. 1. 2. pag. 898
administrator uniuersitatis, de re dubia transigere potest, nõ debitum liquidũ remittere potest. l. 12. pag. 154
Adoptiuus ascendentib. datus, eis ex testamẽto & ab intestato succedit, quid si extraneo datus. l. 10. pag. 805
Adoratio soli Deo competit. l. 2. nu. 2. pag. 907
Adulterium an cum meretrice nupta cõmittatur. l. 29. pag. 824
adulterij crimen obijcere, maritus & alij propinqui possint. l. 30. pag. 824
Adulta, iudicis officium implorare potest, ut curatores eam dotent. l. 9. pag. 498
adultus an monasterium ingredi possit. nu. 17. 18. pag. 43
adultus cum autoritate curatoris, litem contestatur. nu. 9. pag. 243
adultus quando ex facto tut. agat, uel cõueniatur. l. 1. Iul. cum. seq. pag. 500
ad ultus quãdo pupillo æqparetur. nu. 4. 5. p. 224
Aduocatus ad iudicia, quando aliũ substituere possit. l. 8. pag. 193
aduocati ad munera personalia non coguntur. l. 6. nu. 1. & l. 8. pag. 182
aduocati quæstus, peculium quasi castrense est. l. 4. pag. 182
aduocatus agẽs causam propriam si uicerit, quas expensas petere potest. nu. 7. pag. 710
aduocatus aliud officium alibi exercere nõ potest: l. 6. nu. 3. pag. 182
aduocatus an quis esse possit & iudex, diuerso tempore, in eadem causa. l. 6. nu. 2. pag. 181
aduocatus causam potentiorũ ambiens, causa priuatur: l. 1. nu. 1. pag. 206
aduocatus citra mandatum quando quis esse possit. nu. 6. 7. pag. 210
aduocatus cogitur arbitrium, uel consiliũ suscipere: l. 6. nu. 2. pag. 182
aduocatus cum clientulo non contrahit: l. 6. nu. 1. pag. 181. & l. 7. nu. 2. pag. e
aduocatus datus ad litem, non potest prosequi causam appell. interpositam, in eadem lite. l. x. nu. 2. 5. pag. 723
aduocati fisci officium, biennio durat. l. 12. pa. 183
aduocatus in causis criminalibus non constituitur. l. 2. nu. 2. pag. 191
aduocatus in rem suã, iurat de calũ: l. 9. nu. 1. p. 193
aduocatus in rem suam, quomodo agnoscatur, an intentet utilem, uel directã. l. 9. nu. 2. 4. pa. 193
aduocati legibus militant. l. 14. pag. 183
aduocatus miles non datur. l. 7. pag. 192
aduocatus minor, non est legitimus defensor. l. 12. nu. 3. 7. 8. 16. pag. 195
aduocatus nisi à doctoribus approbatus, esse nemo potest. l. 11. pag. 182
aduocatꝰ nisi Christianꝰ, esse nemo potest. l. 8. p. 181
aduocatus non constituitur, qui criminis capitalis accusatur. l. 6. pag. 192
aduocati non debent exigere promissionẽ à clientulo, lite pendente. l. 9. nu. 2. pag. 887
aduocatus nõ potest suscipere collectas. l. 3. p. 128
aduocatus. No. Patronum.
aduocatus officio finito, potest aduocationis munus suscipere. l. 9. pag. 182
aduocatꝰ pactꝰ de quota litis repellitur. l. 15. p. 198
aduocatus postulare prohibitus, an perpetuò et ubiq; prohibitus censeatur. l. 1. nu. 2. 3. 4. pa. 180
aduocati præuaricantis pœna. l. 1. pag. 181
aduocatus quãdo citra mandatum possit agere ad rest. in integrum. l. causam. nu. 2. pag. 247

adultus

adultus, se in integrũ restitui tẽpore nõ postula agit nihilominꝰ cõtra curatorẽ: l. xi. p. 498
ædificans in loco publico, soluere debet debitam pensionẽ pro ædificio, si expediat Reip. aliàs ipsum locum cum ædificio uendicatur: l. pro ædibus: pag. 937
ædificium quando solo cedat: l. 2. pag. 315
ædificiorum splendor, animi magnitudinem indicat: nu. 5. pag. 899
Aequipollens admittitur: l. 3. pag. 559. l. 5. pag. 818
Aequitas in specie, præfertur æquitati in genere: l. x. nu. 20. pag. 90
æquitas scripta præfertur iuri scripto: l. i. nu. 4. pagina 75
æquitas scripta præfertur rigori: l. 8. pag. 269
Aerarium quid: l. in prouincijs. nu. 3. pag. 964
Aestimatio communis rerum ualorem indicat: l. 3. nu. 1. pag. 899
æstimatio debetur, re perempta: l. 1. 7. pag. 713
æstimatio facta à principio litis, non facit fidem in processu: §. sed cùm. nu. 2. pag. 29
æstimatio quando facit emptionem: l. 5. pag. 454. l. 21. pag. 475
æstimatio quando uires habere incipiat: l. ad inferiorum. pag. 836
æstimationem rei mutare non licet: l. dispositionẽ: pag. 867
æstimatio rei quomodo probetur: nu. 14. pa. 444
æstimatio rerum mobilium, uel immobilium quomodo fiat: nu. 24. pag. 444. l. 16. pa. 446. §. ijs. pag. 469. l. x. pag. 895
æstimatio sacri uasis quomodo faciẽda: l. præterea. nu. 1. pag. 61
æstimatores iurare debent: §: ijs. nu. 2. pag. 469
æstimator si malè æstimet, tenetur: l. 1. de discuß. pagina 867
æstimatoribus quanta fides adhibenda: l. quoties. pag. 896
æstimator, suam æstimationem probare debet: l. 1. nu. 1. de discusso. pag. 867
æstimum patris, prodest filio. pag. 33. nu. 42
æstimum quando corripi possit: nu. 28. pag. 332
Aetas. filiorũ numero nõ suppletur: l. 12. pag. 498
ætas legitima, uel perfecta, est xxv. ann. l. 4. nu. 1. pag. 245
ætas quomodò probetur: l. 1. nu. 1. pag. 243
ætatis uenia quãdo cõcedẽda: l. omnes. nu. 1. p. 245
Affectus punitur: l. v. nu. 4. pag. 74
affectus punitur licet non sequatur effectus: l. 5. pag. 66
Affines qui inuicem succedant: l. 7. pag. 650
Afflictio non est addenda afflicto: l. 21. pag. 71
Agens unum, si aliud scribatur, quando præualeat quod agitur, & quando utrunq; uitietur: l. 1. nu. 1. 2. 3. pag. 404
agentes & consentientes, pari pœna puniuntur: pag. 53. nu. 5.
agenti incumbit onus probandi: l. 21. com. p. 405
agenti quando terminus statuatur: l. 1. ut nemo inuit. pag. 281
agentium in rebus officiũ cuiusmodi sit. l. ij. p. 955
Ager. No. Prædium
Agere contra unum criminaliter coram uno iudice, & coram alio ciuiliter, permissum est: l. 18. nu. 3. pag. 979
agere quando quis possit sine actione: nu. 7. 8. & nu. 15. pag. 174
agere quis cogitur, libello oblato: nu. 6. pag. 678
Agnati æqualiter succedunt: l. 5. nu. 1. pag. 532
agnati an præferantur cognatis: l. 5. pag. 648
agnationis ius reseruatum emancipato, cæteris agnatis prodest: l. xi. pag. 649
Aggeres sunt munitiones quæ fiunt iuxta ripã fluminis: l. per. nu. 1. pag. 866
aggeres quorum impensis fiant: l. per. pag. 866
Aggressorem impunè occidere licet: l. is qui. p. 828
Agricola tempore meßis et uindemiæ, ad munera extraordinaria non uocatur: l. 1. pag. 920
Alienatio à patre in fraudem filij, reuocatur: l. 2. nu. 10. pag. 523
alienatio bonorum minoris, quando permissa: l. 22. pag. 498
alienatio bo. decurio. sine decreto interdicta est: l. si quis. pag. 876. & l. 3. pag. 877
alienatio contra defuncti uoluntatem ualet. nu. 6. pag. 121
alienatio fidei commiß. quando permissa. nu. 2. 5. cum seq. pag. 627
alienatio fidei commißi, quatenus ualeat. 9. sin autem. pag. 626
alienãs fraudulenter non liberatur: l. cum. pa. 254
alienata in fraudem qualiter reuocãtur: l. 1. nu. 8. pag. 523
alienãs iniustè, administratione priuatur: nu. 2. pagina 53
Alienare in quosdam prohibitur an ab eisdem accipere possit: l. quibuscunq;. nu. 1. pag. 57
alienare curator non potest: l. 22. pag. 137
alienatio. inter uiuos prohibita, quando dispositio ultimæ uoluntatis prohibita censeatur: l. 7. nu. 5. pag. 921
alienatio non diuisio bonorum ecclesiæ prohibita: nu. 1. 3. 8. pag. 52
alienatio non est, de loco ad locum transferre, uel diuidere: l. 7. nu. 7. pag. 921. l. 13. nu. 1. pag. 923
alienatio statuto prohibita quatenꝰ ualeat: nu. 19. 20. pag. 62
alienatio prædij dominici, uel templorum, sine canone interdicta est: l. 14. nu. 4 pag. 936
alienatio prædiorum patrimonialium, interdicta: l. 13. pag. 935
alienatio prædij minoris inter dicta, etiam ad prædium sterile pertinet: l. 2. nu. 3. pag. 920
alienationis prohibitio, nõ extẽditur ad eos, quib. res, ne alienetur, relicta est: l. 1. nu. 4. pag. 879
alienatio prohibita fauore personæ, quando permittatur: nu. 12. pag. 753
alienationis prohibitio propter utilitatem publicam, pacto, uel iudicis autoritate reuocari non potest: l. 2. nu. 1. pag. 920
alienari prohibita, usucapi non possunt: l. 28. pagina 661
alienationis prohibitio an impediat translationẽ domini: l. 2. nu. 1. cum seq pag. 346
alienationis prohibitio extra familiam, non impedit alienationem quæ fit in familia, l. 4. pa. 617
alienatione prohibita, omnis actus dominij transferendi prohibitus censetur: l. 7. de rebus alie. pagina 448
alienatio rei prohibita an per ingressum monasterij reuocetur: nu. 50. pag. 47
alienationis prohibitio, quando per iudicem, uel arbitrum fieri potest: nu. 8. pag. 347
alienatio, rei prohibitæ, ob redemptionem captiuorum fieri potest: l. 7. nu. 6. pag. 921
alienatio rei prohibitæ, quatenus possidenti prodest: l. 7. nu. 8. pag. 921
alienatio rei prohibitæ, semel alienabilis, semper est alienabilis: nu. 8. pag. 880
alienatio rei prohibitæ fieri potest consensu eorũ, quorum interest: l. xi. pag. 617
alienans rem prohibitam, an ipso iure, uel per sententiam priuetur: nu. 11. 12. pag. 53
alienans rem prohibitam an eam uendicare possit: nu. 8. 9. 10. pag. 53
alienatio rei ecclesiæ quãdo omnino prohibita: auth. hoc ius. nu. 3. pag. 55
alienatio rei ecclesiasticæ quorum autor. desiderat auth. hoc. nu. 7. usq; ad xi. pag. 55
alienatio rei magnæ, pro modico debito non permittitur: pag. 56. nu. 16
alienatio rei subiectæ restitutioni, quando alienari potest. l. 3. nu. 2. pag. 474
alienare rem alterius quando permissum. auth. si captiui. nu. 2. 3. pag. 96
alienatio rerum minoris, quando et quomodo fiat: l. 1. eum seq. pag. 507. cum 3. tit. seq.
alienãs rem duab. ecclesijs, illa præfertur, quæ primò contraxit, tametsi posteriori tradita res fuerit: pag. 62. nu. 24
alienatio rei ecclesiæ, quãdo permissa: nu. 9. p. 52.
alimenta an de fidei cõmisso præstanda sint: nu. 9. pag. 628
alimenta repetuntur: l. 16. pag. 463
alimenta triennio ex inutili dispositione præstita, in futurũ debentur: l. 1. & 2. pag. 615. l. 23. pagina 621
alimẽtorũ cognitio, summaria est: l. 7. nu. 2. p. 153
Alternatiua inter genus & species, quomodò resoluenda: nu. 1. pag. 173
alternatiua quando pro coniuncta sumatur: l. 4. pag. 612
alternatiuæ electio, an actori, uel reo cõpetat: nu. 6. pag. 174
alternatiuæ pœnæ electio cui competat: l. 4. nu. 4. pag. 512
alternatiuarum actionum altera quando eligenda l. 1. nu. 2. pag. 513
alternatiuorum contrariorum altera electa, alterũ tacitè renunciatur. nu. 4. pag. 470
Ambigua testium oratio, pro hærede interpretãda est: nu. 12. pag. 471
amissum quid dicatur: l. 4. nu. 3. pag. 406
Ancillæ furtiuæ partus, an sit furtiuus: l. 12. pa. 516
Angiportus quid. l. in qualibet. nu. 2. pag. 962
Anima quibuscunque reb. præferenda: l. sancimus. nu. 3. pag. 61
annalia ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum: l. 5. pag. 786
Annonæ onus, reale est: l. 1. cum nu. 1. pag. 857
Antecedenti concesso, conceditur & consequens, sine quo, &c. l. 4. nu. 1. pag. 965
antecedenti concesso, sequitur consequens: l. 15. pagina 520
Apparitor, de concußione cõuictus, quomodo puniatur: l. præter. pag. 967
apparitor, dicitur nuncius: l. 6. nu. 2. pag. 967
apparitor. No. Nuncius.
Appellando à duce, solùm magister officiorum cognoscit: l. 36. nu. 1. pag. 728
appellãdo quæ satisdationes præstentur: l. 2. nu. 3. pag. 191
appellans à captura, detinetur: l. 5. nu. 3. pag. 739
appellans ad principẽ, quis cognoscat: l. 32. p. 726
appellãs, an causam appellationis proponere debeat: l. 6. nu. 2. pag. 603
appellans à nominatione fac. de filio, est consentire: l. 2. pag. 888
appellans an pœnitere possit. l. 28. pag. 725
appellans à sententia clarißimorum iudicum, ad quem appelletur: §. quòd si. pag. 726
appellans an prohibeatur dicere de nullitate: nu. 10. 11. pag. 738

appellans

appellans à sententia nulla, an eam cõfirmet:nu.7. pag. 735
appellans ante diffinitiuam punitur:l.2.pag. 70
appellãs debet probare se iustè appellasse:l.7. nu. 3.4.pag. 723
appellans frustratoriè, an puniatur.l.19.nu.4. pagina 725
appellaus frustratoriè, extra ordinem punitur. §. ne autem.pag. 722
appellans si bis succumbat, nõ potest tertiò prouocare.l.si.quis.pag. 741
appellans si ex iusta causa intra biennium impediatur, an restituatur:l.3.nu.2.pag. 730.et nu. 3.pag. 731
appellantis morte, proscriptio bonorum an reuocetur:l.3.pag. 740
appellanti quando biduum, uel triduum detur: §. si autem.pag. 722
appellare ab interlocutoria nõ licet: l.7.pa. 739. Et quando liceat, eo.nu.2.& l.5. nu.2 ea.pag.
appellare à iudicis multa, quando liceat:l.25. pagina 725
appellare an poßit, qui pro confesso habetur: §. quòd si.nu.2.pag. 267
appellare ante litem contest. quando permissum: l.15.nu.2.pag. 695
appellare à sententia lata super possesione nõ licet:l.cum.pag. 741
appellare, lata sententia, uiua uoce licet:l.14. pagina 724
appellare pro damnatis ad mortem permittitur: l.29.pag. 726
appellare quando prohibitum:l.2.3.cum seq. pagina 758
appellare qui non potest, supplicare prohibetur: l.si quis.nu.2.pag. 741
appellare si ab aliquo iudice non liceat, à suo uicario licebit:l.19.nu.3.pag. 725
appellare uictor prosumptibus an poßit:l.10. nu. 3.pag. 738
appellari non potest à sententia quæ nulla est:l.ex. pag. 254
appellari non potest, ne testamentum aperiatur, uel scriptus hæres in possesionem mittatur:l.6. pag. 739
appellatio ab interpretatione sententiæ an permissa:l.5.nu.6.pag. 739
appellatio an ualeat, si dicatur sentẽtia nulla, & si qua sit appello:nu.8.pag. 735
appellatio à procuratore interposita, per dominũ prosequi potest:l.9.pag. 723
appell. à restit.in quo diff.l.1.nu.3.Si aduer.lib.pagina 235
appellatio à sententia arbitri an necessaria: l. ex. nu.2.3.4.5.6.pag. 254
appell.à sua rectoris scholasticorum, ad quem dirigatur:nu.6.pag. 358
appellatio deuoluit totã causam ad iudicem superiorem:nu.4.pag. 673
appell.& restit.differunt:nu.5.pag. 199
appellatio intra quæ tempora exerceatur:auth.ei qui.pag.730.auth.si tamen.pag.732. et auth. si appell.ea.
appellatio prodest aduersario. l.28. nu. 3.4. pagina 725
appellatio prosequitur, lite non cõtestata: §.illud. nn.3.pag. 730
appellatio si non recipitur, uel apostoli non dantur, secundum diuersitatem iudiciorũ, diuersa tempora statuuntur:l.31.nu.1.pag. 726
appellatio si nõ sit debitè prosecuta pendente appell.sentẽtia executioni mãdatur:l.8.pag.723
appellatio si tempore proposita non sit, absq; culpa tamen appellantis, ei succuritur.l.5.pa.720
appellatio super muneribus personalibus, morte finitur:l.4.pag. 704
appellatio suspendit iudicatum:l.13.nu.3.pa. 197
appellatio unius, alteri prodest:l.2. pag.741. nu. 7.pag. 229
appellationis effectus.nu.6. pag. 199
appellationis in causa, lis contestatur:l.si quis.nu. 3.pag. 741
appellationis interponendæ, introducendæ, exercendæ, & finiendæ, inchoandiq; processus tempus:l.2. nu.5.pag. 729
appellationis prosequendæ tempus, quando incipiat:§.illud.nu.4.pag. 730
appell.quantitatis, species inest:l.1.nu.5.de act.pagina 348
appellatiõis supplicatio aduersus sentẽtiã præfecti prætorio, semel tantũ permittitur.l.5.pag. 93
appellationis tempora: auth.sed.nu.2.3. cum seq. pag. 733
appellationis tempus concurrit in ijs, quæ in consistorio principis agitantur:auth.sed.pag.733
appell. tempus, à tempore scientiæ latæ sententiæ currit:auth.hodie.pag. 722
appellationis tempus elapsum, an iterũ cõcedatur: l.1.nu.2.Si sæpius in integ.pag. 244
appellationis tempus, in initiãdo processu, nõ prorogatur:l.3.nu.1. pag. 730
appellationis tempus quod est biennij, quando incipiat:auth.si tamen.pag. 732. & auth.si appell.ea.
appellationis tempus, si per iudicem stet uel per alium impediatur, currit, sed restitutio datur: auth.si.appell.nu.3.4.pag. 732
appellationi, per pactum renunciari potest: §. sin autem.pag. 730
appellationem actor & reus exercere possunt: l. 3.7.pag. 728
appellationem non interponens, cònsentire uidetur:l.7.nu.2.pag. 723
appellationem interpositam ab actore curatoris, curator prosequitur, uel minor factus legitimæ ætatis:l.x.pag. 723
appellationem non proponens, fictè consentit: l. 3.cum nu.1.5.pag. 72
appellationem omittens sine timore, acquiescit sententiæ:l.is.qui. pag. 740
appellationem post sentẽtiam, nemo, principe excepto, interdicere potest:l.15.nu.1.4.pag.695
appell.quando quis persequi teneatur: nu.7.8.9. 10.pag. 199
appell.deserta, absoluitur aduersarius ab obseruatione iudicij:nu.8.pag. 721
appellatione deserta, prima sententia remanet firma:auth.ei qui.nu.2.pag. 730
appellatione deserta, sententia executioni mandatur:l.18.pag. 725
appell.interposita, iudicis officium conquiescit: l. appell.pag. 719
appellatione non proposita sententia confirmatur:l.4.nu.3.pag. 697
appellatione omissa, quãdo quis restituatur:l.1.nu. 3.Si sæpius.pag. 244
appellatione pendente, morte rei, pœna extinguitur:l.eius.pag. 740
appellatione pendente, si reus decedat, an et quando pœna extinguatur:l.5.pag. 823
appellatione proposita, intra quod tempus processus initietur:§.illud.pag. 730
appellatione proposita, licet partibus non probatum probare, & c.l.4.nu.1.5.6.pag. 7..
appellatione proposita, non probata probantur, & c.§.si quid.pag. 721
appellatione proposita, nihil innouãdum:l.4.nu. 2.pag. 733
appellatur ab iniqua sententia:l.30.pag. 726
appellatur à iudice ecclesiastico, ad principem, si ab eo iurisdictionẽ habeat:l.36.nu.3.pag. 728
appellatur à legato principis:l.16.pag. 725
appellans à libertate data, non restituitur:l.4. pagina 236
appellatur à nominatione intra duos menses: l.1. pag. 729
appellatur à prætore ad præfectum:l.17.pa. 725
appellatur à quolibet iudice, excepto præfecto prætorio:l.19.pag. 725
appellatur à relatione:nu.7.pag. 719
appellatur à sententia artitrorum iuris:l.16.nu.2. pag. 278
appellatur à sententia delegati ad delegãtem:l.32. nu.2.pag. 726
appellatur à sententia lata in qualibet summa, & in quacunq; causa:l.20.pag. 725
appellatur à sententia lata, secundũ consiliũ principis:l.nouum.pag. 719
appellatur à sententia iudicis pronunciantis se iudicem scholastici:nu.8.pag. 358
appellatur à sententia, quæ iudicati actionem parit:l.ex.nu.1.pag. 254
appellatur à sententia uicarij, non à sententia sui domini:l.32.nu.2.pag. 726
appellatur die feriata:l.1.pag. 288
appellatur in scriptis, & quando uoce:§.si autem. nu.2.3.pag. 722
Appell. rerum uel bonorum ueniunt tam præsentia, quàm futura:l.9.pag. 777
Approbare quod ab altero gestum est, quando uideamur:l.4.nu.2.pag. 341
Aquæ ductus alueũ quis reficere teneatur:l. aquarum.pag. 918
aquæ ductus publici refectionis causa, si pecunia exacta sit, in alium usum transferri non potest: l.7.8.pag. 919
aquæ ductus publicus, xxv. pedes in latitudine habet, in quibus nullæ arbores extant: l.aquarũ. nu.1.pag. 918
aquæ hauriendi ius quod pluribus competit, per iudicem diuiditur:l.si quis.nu.1.pag. 918
aquam ducendi ex publico aquæ ductu ius habẽs, cui nunciare debeat:l.si quis.pag. 918
aquam ex fonte publico, uel ex paruis riuis subtrahere prohibitum est:l.x.xi.pag. 919
aquam ex publico aquæ ductu ad suum fundũ deriuans, priuatur fundo:l.si quis.pag. 918
aquam ex publico aquæ ductu qui ducendi facultatem habet, quomodo eam ducere debeat:l. eos.pag. 918
aquam hauriendi, uel uertendi ex publico aquæ ductu, ius quãto tempore præscribatur: l.usum pag. 918.l.9.pag. 919
Arbiter à partibus salarium consequitur: l. 8. nu. 2.pag. 955
arbiter debet sentẽtiam suam ferre in scriptis: nu. 6.pag. 257
arbiter non tenetur iurare:auth.decernimus.nu.1. pag. 256
arbiter quando poßit esse testis in causa super qua pronunciauit:l.4.nu.6.pag. 255
arbiter qui malè iudicat, facit litem suam:nu. 6.pagina 142

arbitra=

...n est transac.l. 1. nu. 5. Vbi in rem arbitrand. 294
...ramentum non est sententia, sed transactio: auth.si uerò.nu.2.pag. 278
arbitraria actio quæ sit.leg. 1.nu. Vbi conue. pagina 294
arbitrator semper sumitur in contractu, non in lite.auth.si uerò.nu.3.pag. 278
arbitratores, partes lædentes, tenẽtur.l.1.nu.1. de discuß.pag. 867
arbitri sententia quando actionem & excep. pariat.nu.1.2.3.4.pag. 257
arbitri sententia, quando iuratum est, actionẽ parit.l.4.nu.2.pag. 255
arbitrium boni uiri quando cesset.nu.12.pag.150
arbitrium boni uiri, quando tacitè inest.l.3.nu.1. cum seq.pag. 473
arbitrium circa liberam dispositionem uersatur. pag.19.nu.5.pag.24.nu.48.usq; ad nu.54.
arbitrorum sententia, actionem nõ parit.l.ex.nu. 2.pag. 254
arbitratorum sententia, statutis non præiudicat. nu.15 pag. 3
Arbor radices mittit extensas p 25.pedes.l. aquarum.nu.2.
Arcem in æmulationẽ uicini habere prohibitum est.l.quicunq;.nu.1.pag. 933
arcem in limine Imperij, iniussu principis, tenere prohibitum est.l.quicunq;.pag. 933
Archiatri dicuntur milites inermi militia, & de ipsorum dignitate.l.archiat.pag. 949
Argentarij.Not.Numularij.
Arg.à cõtrario sensu, fit ex interpretatione. l. 21. nu. 1.pag. 520
arg.à contrario sensu, non semper ualidum. l.1. n. 1.4.pag. 920
arg. à cont. sensu, ubi resultat prauus intellectus, non sumitur.l.2.pag. 631
Armentorum appell. quæ ueniant. leg. militaris. nu.1.pag. 962
Arrha & pignus idem. leg.1. nu.1. si rec.pro.pagina 461
arrhæ quando duplicandæ. leg. 5. num. 1. pagina 461
arrhæ quo iure repetantur.§.illud.nu.1.pag.399
arrharum contractus, est ciuilis innominatus.§.illud.nu.1.pag. 399
arrhas dans si non seruet, quando etiã ad interesse teneatur.§.illud.nu.3.pag. 399
Ars uilißima quæ sit.l. 6.pag. 946
Articulus, seu positio concludere debet, alias non ualet.l.4.nu.3.pag. 532
Artifex, ob suum artificium, pecuniam mutuo accipere censetur.l.7.nu.2.pag. 410
artifex, quando artificij priuilegio non gaudeat. nu.2.pag. 36
artificis relatio an reprobari poßit.l.semel.nu.4. pag. 958
artifici perito an credendum.l.semel.nu.3.p.958
artifices an iurare debeant, ante relationem.l. semel.nu.4.pag. 958
artifices immunitatem habent à personalibus muneribus.l.artifices.pag. 893
artifices peritiores eligendos.nu.21.pag. 444
artifices qui.auth.testes.nu.1.pag. 390
artificibus quãtum credatur.pag. 896
Assessores an iurisdictionem ordinariam habeãt. §.quòd si.nu.2.pag. 727
audacia quatenus laudetur.nu.2.pag. 753
auditores principis, iurisdictionem ordinariam habent.§. quòd si.pag. 726
Aulicorum priuilegia.l.palatini.cum seq. p.955. l.à palatinis.cum seq.pag. 957
Autem, aduersatur.nu.6.pag. 158
Autoris mala fides, nocet successori.l.iampridẽ.§. 1.pag. 662
autoritas interpretum, citra rationem, uel legem, nulla est.l.13.pag. 699

B

Balneare in qua flminis parte uetitum sit. leg. 9.pag. 959
balneatores ad instar beluarum. l.12.num. 2. pagina 959
Bannitus, amittit òmnia iura ciuitatis. l. 4. nu. 9. pag. 840
bannitus.No.Exul.
bannitus quando teneatur ad collectas. num. 45. pag. 34
Baptizari quis potest sub cond.si non sit baptizatus.l.2.tit.9.pag. 72
Beneficium cum alterius iniuria non conceditur. l.nec.pag. 806
beneficium.No.Priuilegium.
beneficium principis quando latißimè interpretandum.l.1.nu.13.pag. 82
beneficium principis, quando strictè interpretandum.l.eos.nu.1.pag. 918
beneficio abutentes, id amittunt. l.eos.num. 1.pagina 918
beneficia principis an sint latißimè interpretanda.l.2.nu.1.4.cum seq.pag. 85
Bona fides est de substantia contractus bon. fid.n. 8 pag. 162
bona fides excusat à fructibus percipiendis. leg.1. nu. 6.pag. 845
bona fides præsumitur, nisi probetur cõtrarium. l.30.pag. 805
bona fides probatur, eo ipso quòd non probatur contrarium.l.11.pag. 664
bona ingrediẽtis monasterium, ipso iure in ipsum transeunt.nu.15.pag. 43
bona uacantia, citra additionẽ, fisco acquiruntur. l.1.nu.5.pag. 850
bona uacantia quæ dicantur.l. 4.pag. 852
bona uacantia tenentur ad collectas. nu. 54. pagina 34
Bonæfid. possessor, quando fructus non lucretur. l.si quis.nu. 6.pag. 877
bonæfid.possessor quatenus restituere teneatur. l. 1.de pet.hær.pag. 311
bonæfidei possessor quis dicatur. leg. 21. num. 2. pag. 520
bonæfidei poß.quando teneatur de fructibus. leg. 2.nu.2.pag. 312
bonafides quo tempore requiratur, ut quis faciat fructus suos.l.1.nu.1.pag. 315
Bonorum appell.ad futura porrigitur.l.4.nu.10. pag. 840
bonorum appell.ad futura non trahitur.nu.10.in fi.pag. 144
bonorum mobilium & immobilium appell. iura & act.non ueniunt.l.1.nu.5.pag. 236
bonorum poß.agnita pro infante, trãsmittitur ad hæredes.l.3.pag. 527
bonorum poß. Carbo.cui competat.leg.1. num.3. pag. 534
bonorum poß. Carbo. non concurrit cum ordinaria.nu.5.pag. 534
bo.poß. contra tab. in fœminarum success.locum non habet.l.12.pag. 645
bonorum poß. cont.tab. quando locus fit.l.5. nu. 5.pag. 532
bonorum poss. contra testamentum nuncupatum datur.l.1.nu.3.pag. 530
bonorum possesionem habens, debet intentare interdictum, quorum bonorũ, ut possessor constituatur.l.si ex.pag. 748
bo.possesionem habens, non poßidet. l.1. num. 1. pag. 747
bonorum poß.multa genera.leg.5.nu.6.cum.seq. pag. 532
bo.poß.multiplices species.nu.6.pag. 526
bo. possesio nemine petente, & parte non citatà dari potest.nu.4.pag. 747
bo.poß.non petitur, sed coram iudice agnoscitur. nu.5.pag.526.l.9.pag. 527
bo.poß.per tutorẽ, pup. acquiritur.l. 7.nu.1. pagina 527
bonorum poß. secundum tab. quando competat. l.5.nu.4.pag. 532
Bo.poß.secundum tab.quando datur. nu. 12. pagina 392
bo.poß.un.lib. & un. legit. habet locum in bonis maternis.nu.2.pag. 528
Breuiores causæ quæ dicantur.auth.nisi.pag.683
breuitate gaudent moderni. §. in refutatorijs.pagina 729

C

Cæci quomodo testimonium faciant.leg.8.pagina 545
Calumniatoris pœna.nu.7.pag. 260
calumniatores quomodo puniantur. l. calumnia. pag. 832
Canonis præstatio, quadraginta annis præscribitur.l.14.nu.1.5.pag. 936
canones quando præferantur legibus. nu. 81. pagina 26
Capere aliquem propria autoritate quãdo liceat. l.54.pag. 874
Capitales causæ, diligentius cæteris examinandæ sunt.l.29.nu.2.pag. 726
captiui redimendi gratia, de suis bonis alienare permittitur.auth.si captiui.nu.2.pag. 69
Carcer duplex est.l.2.nu.1.pag. 861
carcer hominum à carcere mulierum separatur. l.3.pag. 822
carceris custos, si reus effugerit, quomodo puniatur.l.4.pag. 822
Carcerandus non est condemnatus in ciuili, secus in criminali.l.12.pag. 724
carcerati quando dimittendi.l.3.nu.1.pag. 70
Castro concesso, cum sua iurisdictione concessum intelligitur.l.2.nu.6.pag. 851
Casus an & quomodo probetur.l.2.nu.1.cum seq. pag. 901
casus emergens in persona nuncij, excusat dominum mittentem.l.5.nu.2.pag. 720
casus fortuitus cedit illi qui eum susceperit.l.3.pagina 435
casus fortuitus, iuramento, uel instrumento probatur.l.11.13.pag.396.l.22.nu.4.8.pagin.403. cont.l.4.nu.1.7.pag. 406
casus fortuitus non excusat, si contingat intra tempus purgandi moram.l.26.nu.3.pag. 802
casus fortuitus non liberat debitorem quantitatis, uel generis.l.11.pag. 342
casus fortuitus quomodo probetur.l.1. num.3.pagina 436
casus fortuiti periculũ, an quis in se suscipere poßit.l.1.nu.2.pag. 436
casus fortuiti periculum spectat ad eum qui suscepit.l.1.pag. 405
Cathechumenus quis dicatur: l.nulli. Tit.9. nu.2. pag.

pag. 72
cauere quando quis cogatur. num. 13.14. pagigina 164
Causa obligationibus attendenda.l.5.pag. 125
causa quando dicatur finalis, uel impulsiua. l.25. pag. 475
causæ cognitio fit partibusprǽsentibus,uel contumacibus.nu.7.pag. 687
causam inter fiscum & priuatum quis cognoscet. l.5.pag. 297
causæ continentes quæ dicantur.l. 10. num.1. pagina 270
Cautio ab inimico an peti poßit:l. 4.nu.1.pag.74
cautio an partium uoluntate immutari poßit. nu. 10.pag. 189
cautio de rato quatenus petatur.l.20.num.4.pagina 201
cautio, hæreditate cuicta, legata reddi præstatur, si controuersia mouetur.l.9.pag. 607
cautio Mutiana, an habeat locum in contractibus inter uiuos.nu.10.pag. 164
cautio mutiana,an in contractibus locum habeat: nu.8.15.pag. 121
cautio mutiana,in quibus sublata.l. ambig. nu. 5. pag. 613
cautio mutiana non habet locum,ubi dispositio fit sub modo.nu.27.pag. 166
cautio quæ præstatur de modo implendo, an locum habeat in contractibus bonæ fidei. nu. 11. pag. 164
cautionis multiplex significatio.l.1.nu.1.pag. 188
cautionis uerbis à testatore, uel à lege prolatum de nuda intelligitur:à prætore, cum fideiussore.l.3.pag. 611
cautionisuerbum,utrùm intelligatur cum fideiussore.l.3.nu.1.pag. 930
Cedens actionem retinet directam,ceßionarius utilem.l.5.9.de hær.pag. 442
cedens actiones,retinet directas.l.3.pag. 802
cedens bonis non potest postrà de post quæsitis cõueniri,nisi in quantum facere potest. l.qui. nu. 2.pag.742.l.3.pag. 743
cedens potrst solutionem recipere, & debitorem liberare.nu.7.pag. 214
cedere, à traditione mandato, uel conceßione in quo differat.nu.7.8.9.13.22.23.pag. 349
Census à domino non colono soluitur. l.4.num.3. pag. 920
census ex contractu inter ascendentes & descendentes non debetur.l.1.nu.1.pag. 879
census nomine minus à mulieribus,quàm à fœminis exigendum est.l.10.pag. 923
Cessante causa,cessat effectus.nu.4.pag. 392
Ceßio,actionis effectus.nu.9.11.pag. 206
ceßio bonorum ante sententiam fieri potest.l.qui. nu.3.pag. 742
ceßio bonorum non infamat.l.11.pag. 187
ceßio bonorum,non liberat debitorem,sed impedit carceres.l.qui.pag. 742
ceßio quãdo præsumatur simulata. nu.1. cum seq. pag. 439
ceßio rei litigiosæ non ualet.l.2.3.ne fisc. uel prius.pag. 208
ceßio sine tit.non ualet.nu.3.4.8.pag. 439
ceßionis actionis in potentiorẽ pœna.l.2.p. 207
ceßionis beneficium quatenus inter tutores locum habeat.nu.8.9.17.pag. 147
ceßionis copia an ante lit.contest.facienda.l.9.nu. 3.5.pag. 193
ceßionis libellus.l.5.nu.3.pag. 360
ceßionem bonorum reuocare potest,qui creditoribus soluere potest.l.2.pag. 742
ceßione acquiritur dominum rerum incorporalium.l.5.nu.2.pag. 360
ceßionarius an alterum sibi obligatum habeat. n. 18.21.pag. 351
Charitas incipit à seipso.l.6.pag. 327
Chirographus si excedit summam quinquaginta lib.auri,& tres testes adhibeantur,pecuniæ nõ numeratæ exceptio obijci non poterit. l.17.pagina 343
Christus,totius boni operis fundamentum est. lib. 10.C.in prin.uer.in nomine.pag. 835
Cicatrix quid.l.semel.nu.5.pag. 958
Circumscribere quid sit.nu.5.pag. 571
Citandus non est,qui in iudicio adest.nu.4.p.239
citandus prius dominus quàm procurator.l.3.nu. 2.pag. 191
citandi sunt,quorum interest.auth.si omnes. nu.1. 5.6.pag. 238
Citare quando quis uult Remp. an sufficiat citare syndicum.l.1.n.2.cum seq.de iur. Reip.p. 914
citari extra prouinciam nemo potest. l. 1. nu.2.3. pag. 291
citari in loco commutati domicilij quis poßit. l.2. nu.1.pag. 290
citari potest tempore meßium, uel uindemiarum, qui circa ea non occupatur.l.1.nu.1.pag. 920
citari qui non potest,an alios conuenire poßit.nu. 5.pag. 710
citari ubi quis debeat.l.2.Vbi sena pag. 298
citatio ad domum alicuius facta ualet.l.6.pa. 483
citatio an sit de substantia iudicij.nu.6.pag. 687
citatio an sit de substantia.Tit.de in ius uoc. nu.2. pag.119.l.1.nu.1.eo
citatio facta die feriatà,ad diem non feriatà, quando ualeat.l.10.nu.2.pag. 289
citatio facta domi absq; literis,contumacem reum non facit.l.palatinos.nu.4.pag. 938
citatio generalis an sufficiat.l.7.pag. 782
citatio generalis, si nomina non exprimantur, nõ ualet.l.domini.pag. 784
citatio in ecclesia ualet.l.5.nu.3.pag. 74
citatio licet interrumpat præscriptionem,non tamen lit.contest.inducit.l.1.nu.1.pag. 283
citatio partis,in executione quando non requiratur.nu.6.pag. 751
citatio per edicta quando fieri poßit. num.7. pagina 678
citatio per literas an fieri potest.l.8.num.2.9.pagina 675
citatio quando cum literis facienda sit. l.17.nu.7. pag. 946
citatio quando extra territorium fieri poßit.l.31. nu.2. pag. 68
citatio quando infamet.l.in pecuniarijs.pag. 831
citatio,quando sententia ferenda est, quomodo facienda.l.6.nu.3.pag. 697
citatio quando ter facienda.nu.10.pag. 676
citatus quando personaliter, uel per procuratorẽ sistere poßit.l.26.pag. 205
citatio quantùm ad primum decretum,à procuratore incipi potest.nu.5.pag. 751
citatio sententiam diffinitiuam, uel interlocutoriam præcedere debet.nu.6.pag. 676
citatio,sententia est.l.17.nu.6.pag. 946
citatio sine iudicis mandato non permittitur. l. 3. pag. 821
citationi an debeat inseri locus.l.5.nu.1.pa. 674
citatus ad unum actum, non potest per suam contumaciam,in alijs grauari.nu.16.pag. 677
citatus in act.personali,uel mista, quãdo poßit dominum in iudicio nominare. num. 13. pagina
citatus si dixerit nolle uenire, amplius nõ citã? l.9.nu.2.pag. 681
Ciuilis actio quæ dicatur,& quando dicatur persequi rem familiarem,uel æstimationẽ,uel uindictam.l.à plerisq;.nu.1.2.pag. 830
ciuilis causa non præiudicat criminali. leg.3. pagina 282
ciuilis et criminalis causa,quando uno instanti terminetur.l.3.pag. 282
ciuilis quando cum criminali cõcurrat.l.3. de leg. ag.pag. 328
ciuis aliquid extra territorium committens,à suæ ciuitatis magistratu punitur.l.2. de eunuc.pagina 443
ciuis egrediens territorium,puniri potest.l.4. de commer.pag. 450
ciuis est,ubi quis baptisatus est.nu.4.pag. 882
ciuis per legitimationem quis efficitur. l. eos. nu. 3.pag. 883
ciuis quis dicatur.l.7.pag. 881
ciuis si non sit soluendo, reliqui per solidum & libram soluere tenentur. leg. cum diuus. 2. add. pag. 930
ciuem præstat esse mediocrem, amplæ & nobilis ciuitatis,quòd maiorem in ciuitate mediocri.l. 1.nu.1.de Alexan.prima.pag. 913
ciuium bona quãdo pro debito ciuitatis capi possint.l.26.nu.4.pag. 482
ciuitas an solennitatibus alienationis renunciare poßit.l.4.nu.5.pag. 915
ciuitas contra administratorem, an tacitam hypothecam habeat. leg. 2.num. 1.de debit.ciuit. pag. 916
ciuitas criminaliter accusata,per syndicũ respondere potest.l.18.nu.1.pag. 959
ciuitas quando potest capere animalia priuatorũ. l.10.nu.1.pag. 36
ciuitas quod facit secundum sua statuta, per præsidem non reuocatur.l.4.pag. 914
ciuitatis mobilia, uel immobilia, quomodo uendantur.l.3.pag. 915
Clam quid fieri dicatur.leg.2.nu.1.pag. 848
Clarißimi & spectabiles,possunt proficisci sine licentia,quò uolunt.l. 11.pag. 946
Clausula codicillaris quid operetur.nu.22. 23.cũ seq.pag. 575
clausula in fine posita quando referatur ad præcedentia,uel econtrà.l.1.pag. 569
clausula in medio apposita, ad præcedentia & sequentia refertur.l.1.nu.4.pag. 569
clausula (non obstante) requiritur,quando princeps rescribit contra legem. num. 4. 5. pagina 100
clausula, rato manente pacto, quid operetur. nu. 1.pag. 157
clausula, Saluo mihi iure addendi, uel minuendi, apposita in instrumẽto,nihil operatur.nu.30. pag. 113
clausula specialis derogat generali. leg. 10. pagina 329
clausulæ, si non ualeat iure testi, &c. effectus.l.8. nu.1.cum seq.pag. 605
Clericus coram iudice seculari conueniri non potest.auth.clericus.pag. 68
clericus nomine ecclesiæ conuentus, quando sportulas non soluat.auth.sed.nu.1.pag. 67
clericus non potest renũciare priuilegijs suis. l.4. nu.4.pag. 30
clericus.Not.Ecclesia.

clerici

clerici ab angarijs non sunt immunes.l.21. pagina 966
clerici ad functiones canonicas tenentur. l.1.nu.3. pag. 920
clerici de quibus disponere poßint.l.32.nu.2.pagina 68
clerici extra suã prouinciam trahendi nõ sunt. l. 31.nu.1.pag. 68
clerici quãdo de calum.iurare debeãt.§. sed quia. nu.4.pag. 266
clerici quando poßint iurare. l.25. nu. 2. pagina 67
clerici sunt in potestate parentum.l. 32. nu.1. pagina 68
clerici sunt immunes à tutela.l.40.pag. 69
clericorum numerus,pro ecclesiæ facultate taxatur.l.4.nu.1.pag. 30
clericorum numerus,quatenus statuendus.l.11.pagina 66
clericorũ priuilegia,fauore ecclesiæ concessa censentur.l.4.nu.2.5.pag. 30
clericis peregrinis quatenus credatur.l.22.nu.2. pag. 66
Cliens uidetur consentire patrono,ipso præsente loquenti.l.1.nu.1.pag. 183
clientulus causa pendẽte,cogitur soluere patrono salarium:§.illo.nu.2.pag. 274
Codicilli an citra hæreditatis aditionem confirmentur.l.ex testam.pag. 660
codicilli ante & post testamentũ confirmari possunt.l.6.pag. 605
codicilli sequentes, non derogant anterioribus.l. 3.pag. 605
codicilli testamento rupto infirmantur.l. 1. pagina 604
codicilli quõ petantur aperiri.l.4.pag. 594
Cognati æqualiter succedunt.l.5.nu.1.pag. 533
cognati usq; ad quem gradum admittantur.auth. in succeß.nu.3.pag. 645
Cognitio quãdo præsentibus aduocatis facienda. l.2.nu.6.pag. 30
Collatio bonorũ quo iure fiat.l.8.pag. 537
collatio quid,& quorũ bonorũ,& quõ faciẽda.l. 12.nu. 2.pag. 538.l.19. nu.2.5. l.20.l.21.nu. 2.pag.539.cum seq.
Collecta à principe imponitur:nu.31.pag. 33
collecta põt.fieri munus reale.l.1.nu.23.pag.859
collecta quõ imponẽda..nu57.58.pag.34 (34
collectæ ratiõe capi qs põt.. nu. 49.50.51.52.p.
collectã ad granũ emendũ omnes soluere tenẽtur. l.quoties.nu. 13.ut nem.lic.pag. 867
collectam pro ueteribus debitis, is qui recenter aduenit, soluere non cogitur.l.23.nu.3. pagina 871
collectæ imponuntur personæ pro rebus etiã materiæ eiusdem.l.1.nu.7.pag. 857
collectas.No.Tributa.
collectas soluit,qui fructus percipit.l.1. nu.8. pagina 857
Collegia quatenus possunt facere statuta & conferre iurisdictionẽ.l.7.nu.1.2.pag. 291
collegiatus probatur ex matricula. lege 13. pagina 183
collegium non probatum, institui non potest. l. 8. pag. 555
Colonus ab ascriptiò in quo differat.l.13.nu.3.pagina 923
colonus alicuius quomodò probetur. nu. 2. pagina 925
colonus, an domino ad tributa teneatur.l.1.nu.2. pag. 857
colonus an expelli poßit ab emptore. l. 3.nu. 1. 2. pag. 936
colonus contrahendo,circa possesionem, non dominium,domino nocet.l.17.pag. 924
colonus culturam deserẽs, nulla dignitas cum excusare potest.l.11.pag. 923
colonus ecclesiæ an sit immunis à collectis.l.1.add. 4.pag. 857
colonus finito tempore conductionis, si cõductionem continuet, solitam pensionem præstare tenebitur.nu.14.pag.929.l.quisquis.nu.1.p.ea.
colonus fugitiuus, quacunq; excep. non obstante, redire compellitur.l.6.pag. 921
colonus in dubito secundum prædij qualitatem tenetur.l.5.nu.3.pag. 921
colonus mutando uolũtatem an priuet dominum possesione.nu.6.pag. 764
colonus neutri dominorum contendentiũ de proprietate fructus restituere tenetur,sufficit quòd satisfdet.nu.15.pag. 925
colonus non poßidet.l.qui.pag. 662
colonus non potest deserere culturas agrorum,tametsi dominus nouet pactum, si statutum uetet ut eas poßit deserere.nu.6.pag. 928
colonus.No.Locator.Conductor.
colonus nullo tempore præscribit.§.nulla.p.669
colonus quando ob moram sol. à iure suo cadat. nu.2.3.5..pag. 59
colonus quas expensas à domino repetere poßit. l.6.pag. 770
colonus qui agricolas minus idoneos adhibet, tenetur.l.emphyt nu.2.pag. 936
colonus si à domino ultra conuentionẽ exigatur, punitur dominus.l.quisquis.pag. 929
colonus si cũ dominio, de domino agri disceptet. quõ procedendum.l.19.nu.4 pag. 924
colonus si litiget cum domino, fructus non sequestrantur.nu.16.pag. 926
colonus si per 30.ann. nõ solueret, præscribit nõrem sed act.l.male nu.3.4.pag. 666
colonus si tenetur ad frumentum pecunias exibere non potest.l.5.pag. 921
colonus ultra usum fundi, aquam ducere prohibetur.l.emphyt.pag. 936
coloni ob sterilitatem, pensio non remittitur. l.3. nu.1.pag. 934
coloni ad militiam profecti uelaliter fugitiui reuocantur.l.4.pag.936.l.1.cum seq.tit.seq.
coloni agros incultos deserentes,ad tributa tenentur.l.8.nu.4.pag. 922
coloni à quibus expensas recipere debent. nu. 8. pag. 386
coloni censiti respectu dominorum,instar habent seruis.l.2.pag. 929
coloni & censiti, sunt homines liberi. nu. 4. pagina 928
coloni non debent soluere tributa pro dominis. l. 15.pag. 924
coloni perpetui,tametsi alius meliorem conditionem offerat,non expellũtur.l.fundi.l.5.p. 937
oni propter agros steriles factos annũ uel ob col dominũ morosũ ante diẽ recedere possunt.l.2. nu.4.5.pag. 920
oni qui fundum sterilem, ulteriorem fecerunt, col neq; ijs pẽsio augeri potest,neq; dimoueri possunt.l.7.nu. 4.6.pag. 931
Comites consistoriani qui dicantur.l.eos de comit. consisto.pag. 948
Commendatio non obligat.l.13. numer.1.2. pagina 408
Commissarij iurare debent.l.19.nu.4.pag. 401
commissarij,utrum iurare debeant. l. 8.nu.2. pagina 384
cõmißio pluribus peritis in arte deleganda. l.19. nu.2 3.pag. 400
Commodatum quãdo pro expẽsis retineri poßit. l.4.nu.1.pag. 405
commodata res si surrepta fuerit, cui furti actio competat.l.22.§.1 & 2.seq.pag. 520
Cõmune aliquid cum alio habere, quando quis cogatur.l.5.pag. 334
cõmuni diuidundo actio, ex quasi cõtractu nascitur.l.1.nu.3.p.669.et an præscribatur.e.nu.4.
cõmuni diuidundo actio,quãdo non poßidenti cõpetat.l.2.nu. 1.pag. 333
communi diuidundo iudicium missum. nu. 5. pagina 332
Comparare uerb.generale,& permutationẽ comprehendit.l.1.nu.1.pag. 451
Compensatio an in act.rer.amot.locum habeat. l. 6.nu.4.5.pag. 425
compens. an in debito cõditionali locum habeat. l.4.nu.4.pag. 424
compensat.contra remp. quando admittatur. l.3. pag. 424
compensatio debiti fiscalis cum alio non admittitur.l.1.pag. 424
compensatio debitum ex off.iud.ut ex fideico.l.5. pag.425.l.14.nu.2.pag. 426
compensatio de eo quod alteri debetur, non obijcitur.l.9.nu.1.pag. 426
cõpens.diuersæ quãtitatis nõ eadẽ ad quãtitatẽ admittitur.l.6.nu.2.5.pag.425.l.14.nu.3. pagina 426
cõpensatio & reconuentio æquiparantur. nu. 11. pag. 427
compensatio impedit cursum usurarum,& pœnã l.4.nu.1.6.pag. 424
compensatio in actione de dote,quando admittatur.l.1.de act.pag. 485
compensatio in alternatiua speciei & quãtitatis an admittatur.l.cũ proponas.7.pag. 509
compensatio in commodato quando admittatur. l.4.nu.2.pag. 405
compensatio in quibus debitis locum habeat. l. 2. nu.2.pag. 424
compensatio in re deposita non admittitur. l. 11. pag. 433
compens.in uenditione obijcitur.l.7.pag. 426
compensatio non opponitur procuratori in rem suam.l.9.nu.2.pag. 426
compensatio pro debito naturali quando fiat.l.2. nu.3.Si aduers.sol.pag. 237
compensatio quid.l.2.nu.3.pag. 424
compensatio spoliato non obijcitur.§. possesionem.pag. 427
compensationis exceptio est in rem.l.9.nu.4.pagina 426
compensationis exceptio,post sententiam obijcitur.l.2.nu.1.pag. 424
compensationi quando locus.l.14. nu.1. cum seq. pag. 426
compensator debitum post contractum. l. 0. pagina 426
compensatur legatum.l.8.pag. 426
compensantur fructus percepti. l. 8. nu. 2. pagina 426
compromissum an cõprehendat ea,de quibus non est cogitatum.nu.6.pag. 168
compromissum cum iuramẽto & pœna,iuramentum reijcitur & quando auth.decernimus.nu. 2.3.pag. 256

compromissum non mutat iurisdictionem. l.1.nu. 4.ubi in rem.pag. 294
compromissum quod inter proximos faciendum est,quatenus ualeat.nu.5.pag. 142
cõpromissum, species transactionis est. l. quoniã. nu.1.pag. 245
compromissi pœna in contumacem cõmittitur. l. 2.pag. 255
cõpromissi pœna quando non cõmittatur,tametsi non seruetur.l.3.pag. 255
cõpromisso an causa restit. agi possit. l. cũ scimus. nu.5.8.pag. 246
compromittẽtes si diuersi fori sint,coram quo petitur reduci ad arbitrium boni uiri. l. quoniã. nu.2.pag. 245
compromittere quãdo nemo cogatur. nu. 6.pa.3
Computatio calculatorum, an uim sententiæ obtineat,& de eius uirib.l. 2.pag. 838
Conchylium, genus piscis est.l. 9.pag. 905
Cõcilium ciuitatis,cuius autoritate cõuocari possit.l.2.pag. 868
Concussio dicitur,si officialis uim inferat,ut pecuniam extorqueat.nu.5.pag. 897
concussionis suspicionẽ ut quis euadat,consilium. l.saluber.pag. 963
condemnatus quantum tempus habeat ad soluendum.l.9.nu.2.cum seq.& l. 2.eo pag. 713
Cõdemnatus si appellationem prosequitur,uictor non potest appellare propter condemnationẽ expensarum omissam.l.10.pag. 738
condemnati intelliguntur in partes æquales. l. 1. nu.1.pag. 714
Conditio facto ciuili non adimpletur. l. 4. cũ nu. 2.pag. 245
conditio indebiti quando locum habeat. nu. 4. pag. 588
condic.ob causam locũ non habet, si res permutatur cũ re,quæ uenalis erat exposita.l. 1.p.451
condic.ob causam,personalis est.l. 4.pag. 452
cõdic.ob causam quãdo cõpetat.l.28.nu.4.p.163
condict. ob causam quando competat & cum quibus concurrat.l.2.nu.4.5.6.10..pag. 345
Conditio à modo in quo differat.l.in legatis. nu.1. pag. 630
conditio apposita in quacũq; parte testamẽti, reddit testamentũ conditionale.l.8.nu.1.5. pa.561
cond.casualis natura.l.1.nu.2.pag. 557
cond. de dando pecuniam uel aliam rem, dicitur mista.l.7.nu.2.pag. 631
cond.de dando,si deficiat per casum, quando habeatur pro impleta.l.7.nu.5.pag. 631
conditio impossibilis in contractibus uitiat dispositionem, in ultimis uoluntatibus uitiatur. l. 8. pag. 607
conditio indiuidua adiecta pluribus, quando debeat per omnes impleri.l.6.nu.3.pag. 631
conditio indiuidua relata ad plures, quando diuidatur.l.6.nu.2.pag. 631
conditio legati,quando retrotrahatur. §.sin autẽ. nu.3.pag. 626
conditio mista,casu deficiens, non facit relictũ alimentorum deficere.l.1.pag. 606
conditio mista deficiẽs facto eius cui relinquitur, non debetur legatum.l.3.pag. 631
conditio mista si deficiat per casum, uitiat legatũ. l.4.pag. 631
conditio mista si deficiat,quando deficiat dispositio.l.1.nu.1.5.pag.557.l.2.pag. 558
cond. potestatiua si deficit, quando habeatur pro impleta.l. 1.nu.3.4.pag. 557
conditio quæ sit, & quæ indiuidua.l. 6. nu. 1.pagina 631
conditio quãdo non impletur, sed pro impleta habetur,qua act.agatur.l.2.nu.2.3.pag. 558
conditio quando possit impleri post mortẽ & ante mortem testatoris.l.7.nu.1.pag. 561
conditio,si nupseris, triennio post pubertatẽ impleri debet.§.ad filiorum.nu.1.pag. 879
conditio uiduitatis quando spernatur.l.ambiguitates.cum seq..pa.613.l.3.§.1.pag. 614
conditionis implemẽtum prodest tantùm implenti.l.6.cum nu.4.pag. 631
conditionem faciant dict.quoad, quandiu, donec, dum & simil.l.1.nu.1.pag. 606
conditionem sufficit semel extitisse.l. 7.nu.2. pagina 561
Conducens à fisco in perpetuũ, uicem domini obtinet,& uendere potest. l. si quis. nu. 2. pagina 933
Conductor dominij quæstionem referre nõ potest. l.25.cum nu.3.pag. 454
conductor equi,quando equum percutiẽdo teneatur.l. 1.pag. 965
conductor perpetuus,alienare potest.l. 5.nu.1.pagina 937
conductor perpetuus possidet,non temporaneus, qui detinet.l.congruit.pag. 937
conductor quando ius in re habeat.l.11.pag. 453
conductor quis.l.2.pag. 452
conductor si finita locatione tantùm offert, quantùm alius,præfertur.l.congruit.pag. 937
conductor si uectigal soluat, non expellitur. l. 1. de admin.reip.pag. 915
conductor tenetur ad collectas. nu. 40. 41. pagina 33
conductores equorum, qui non bene aluerunt equum,tenebunt ad interesse.l.18. nu.2.& quo modo ipsum alere debeat.eo nu.3.pag. 966
conductores fundorum fiscalium, alteri patrocinium præstare non debent.l.conduc.pag. 937
conductores principales,non conductores conductorum uectigalium,immunitatem obtinent.l. non.pag. 887
Conferendum est donatum tempore emancipationis.§.& nu.2.pag. 307
Confessio ad liberandum,extra iudicium præiudicat.auth.rogati.nu. 6.pag. 390
confessio coram arbitro,an præiudicet.nu.20. pagina 717
confessio creditoris,quando sibi præiudicat.nu.3. l.24.pag. 163
confessio debitoris,nõ præiudicat creditori.l.24. nu. 2.pag. 163
confessio erronea non nocet.l.6.nu.3.pag. 366
confessio etiam ad liberandũ,requirit partis præsentiam.nu.7.pag. 420
confessio extra iudicalis,quando partis præsentiã exigat.nu.5.8.pag. 420
confessio facta corã non suo iudice,an ualeat.l.4. nu.2.pag. 704
confessio facta in iudicio, non in figura iudicij nõ nocet,& quando noceat,etiam extra iudicium geminata.nu.6.pag. 927
confessio facta in testamento parte absente,an probet solutionem.l.1.nu.1.pag. 629
confessio facta metu tormentorum non nocet, nisi in ea persueretur.l.2.nu.3.pag. 738
confessio falsa & erronea nõ nocet.l.6. nu. 9. 10. pag.86.l.8.nu.1.2.pag.87.Et quando noceat. l.5.nu.1.3.10.11.pag.84.& l.7.nu.1.cum seq. pag. 85
cõfessio habet executionem paratam:l.1. nu.3.18. 19.pag. 716
confessio iudicialis, uel extraiudicialis, an causæ expressionẽ exigat:nu.1.2.3.8. cum 2.seq.pagina 420
confessio minoris an ualeat:nu.13.pag. 717
confessio quando non præiudicet intra triginta dies: l.1.nu.3.pag. 629
cõfessio quãdo reuocari possit.l.14.nu. 4.p. 932
confessio quomodo reuocetur.nu.9.pag. 421
confessio rei,nisi de re constet,non obligat.nu. 13. 14.15.pag. 439
confessio sine interrogatione an ualeat:nu.16. pagina 717
confessio solutionis,non liberat debitorem:nu.12. pag. 439
confessio testatoris in testam. an probet.nu.6. 12. 13.14.pag. 420
confessio tutoris, an præiudicet domino. nu. 14. pag. 717
confessio tutoris,quando pupillo noceat:nu.6.7. pag. 262
confessioni in criminalibus statim non statur: nu. 10.11.pag. 717
confessus habetur pro condemnato & quando. l. 1.nu.1.cum seq.pag. 716
confessus utrum quis trasigendo, uel paciscendo uideatur.nu.11.nu.19.pag. 158
confesti loco an habeatur, qui positioni respondere detractat.nu. 4.5.& an appellare possit:e. nu.2.pag. 267
Confestim,quomodo interpretãdũ: auth.presbyt. nu.1.pag. 69
Confitens plus recepisse,quàm acceperit, ad residuum agere potest l.4.pag. 423
Confiscatio.Not.Proscriptio.
confiscatis bonis, quæ ueniant.l.1.pag. 522
confiscatur uehiculare plaustrum uectigali non subditum,propter aliud subditur.l.3.nu.3.pagina 435
Confitens homicidium,sed non dolo,hoc probare debet frater.l.nu.1.pag. 828
confitens sub conditione, an conditionẽ probare teneatur.l.9.nu.2.pag. 686
Coniuges in æstimatione decepti,restituũtur. l. 6. pag. 484
coniuges quando inuicem sibi succedant. l. 1. pagina 535.l.7.pag. 650
Coniuncta persona quæ dicatur. num. 6. pagina 608
coniunctio rerum fit, quãdo res inter alias describitur.l.3.nu.2.pag. 851
coniunctus,in indiuiduis,gaudet priuilegio maiorum.§.eodem.pag. 727
coniũcti uerbis dicuntur, quæ in una oratione ponuntur.§.ijs ita.nu.4 pag. 642
coniuncti re dicuntur, quibus expressa dispositione testatoris,tota res assignatur cuilibet.§.ubi. §.1.pag. 642
coniunctis re & uerbis, an acrescat cùm oncre.§. ubi.nu.5.pag. 642
coniunctis re tantùm,accrescit sine onere. §. ubi. nu.4.pag. 642
coniunctis uerbis tantùm,accrescit cum onere. §. ubi.nu.4.pag. 642
Consanguineus præsumitur scire facta consanguinei.nu.69.pag. 49
consang.quomodo probetur.l.13.cum nu.3.l.14. pag. 369
Consensus omnium,uel maioris partis eorũ, quorum interest,quando sufficiat.l.7.nu.3.p. 931
consensum,præsentia inducit.l.5.pag. 463
consensu restitui non potest,quod consensu nõ oritur:nu.9.pag. 152
consentientes crimini,quãdo mitius reo principali puniantur.l.si quis.pag. 831
cõsentire quãdo quis dicatur, uel non.l. pater nu. 1.cum seq.pag. 888
consentit,qui rem suam obligari patitur:l.5.nu.1. pag. 411
Consignatio,instar habet solutionis: l.1.nu.2. pagina 778
consignationis effectus:l.19.nu.1.cum seq.p. 433
Consiliarij ciuitatum,hodie dicuntur decuriones, & de materia ipsorum rub.de decurio. & toto tit.pag. 868
consilium ciuitatis quomodo fiat:l.5.pag. 892
consilium quando obliget.nu.4.pag. 510
Consobrini ex duabus sororibus quomodo inuicẽ succedant:l.1.pag. 532
Consors litis.No.Litis consors.
Constituti actio perpetua:l.1.pag. 363
Constituti priuilegia:l.2.nu.2.pag. 363
Constant. fuit primus Imper. Christia.nu.7.pagina 20
consuetudo.Not.St.statutum.
consuetudo laicorum quando seruetur in foro ecclesiastico:pag.8 nu.39
consuetudo alleganda & probanda est:nu.12.pagina 97
cõsuetudo,cõsensu populi inducitur:nu.3. 13. 14. pag. 807
consuetudo ad duas uices refertur:l. cùm.nu.3. pagina 933
consuetudo quid sit,& de uiribus eiusdem: nu.4. cum seq.pag. 808
consuetudinis ignorantia non nocet. nu. 11. pagina 97
consuetudini per legem sequentem derogatur: l. 26.nu.5.pag. 435
consuetudini per statutũ non derogatur: l. 8. nu. 2.pag. 968
consuetudinem præscribens,tit. docere non cogitur:l.5.nu.4.pag. 921
Consul & uir codsularis differunt. pag. 3.nu. 9
Consultor quãdo examinat acta causæ commissæ, non est necessaria præsentia partis aduersæ: l. 34.nu.3.pag. 728
Contemnens legem,uel principis mandatum, quomodo puniatur: l. nemo. nu. 12. 13.pag. 856
Contra me est, qui mecum non est:l. 11. pag. 73
Contrahentes cùm aliquid debent ex contractu, excipiuntur ascendentes & descendentes: l. 1. nu.1.pag. 879
contrahentes quãdo possint se inuicem decipere: l.2.nu.1.de rescin.pag. 443
Contractus an in ecclesia fieri possit.l.2.nu.1.pagina 30
contractus contra legem nullus: l. 5. nu. 1. 13.14. pagina 77. Idem si dolus ei causam det. d. l.5.nu. 26.
contractus, facio ut des, parit actionem de dolo, uel condictionem ob causam:l. 4.pag. 221
contractus nominatus, quando admittant pœnitentiam:l.6.pag. 449
contractus initium quando spectandum:l.13.pagina 412
contractus innominatus quomodo cognoscatur: nu. 4.pag. 151
contractus innominati admittunt pœnitentiam:l. 10.nu.2.pag. 347
contractus innominati duas actiones pariũt:l.4 nu. 1.pag. 221
contractus innominati iudicantur secundum modum ineundi, non secũdum modum implendi: nu.6.pag. 222
contractus innominati non admittunt pœnitentiam,innominati sic.l.S.pag. 354
contract. nominati non resoluuntur: l. 2.nu. 7. pag. 345
contract. innominati pariunt actionem de dolo, ad interesse, quando promissa non seruantur: l.4.nu.2.pag. 221
contractus innominati quomodo agnoscãtur:nu. 10.12.pag. 452
contractus innominati reputantur secundum noturam cõtractuũ nominatorum:nu.7. pa.222
contractus in scriptis, quando perfectus dicatur: l.16.pag. 398
contractus locus quando spectetur:nu. 13. usq; ad nu.22.pag. 7
contractus nisi partium conuentione, scripturam non exigit:nu.10.pag. 421
contractus,quãdo ex pacto apposito uitietur:nu. 7.pag. 458
contractus quando ob dolum uitietur: l. 4. pagina 344
contractus quando uim legis obtineat:l.26.nu.2. pag. 482
contractus qui dicantur certi,uel incerti:l.1.nu.3. 4.5.pag. 697
contractus quibus ex causis infirmetur:nu.2. pagina 232
cõtractus scripturam non exigit,nisi dicatur: nu. 4.pag. 343
contractus super re litigiosa nullus est: l. 4. pagina 787
contractu innominato quis experiri non potest, nisi primò impleuerit ex parte sua:nu. 7. 14. pag. 120
contractuum innominatorũ natura & actio: nu. 8.9.13.14.pag. 150
Contraria allegans non auditur:auth.contra: nu. 6.pag. 418.& l.1.nu.1.4.6.7.pag. 513
contraria quomodo soluenda.nu.3. pag. 3
contumacia procuratoris quatenus domino noceat:l.1.nu.6.cum seq.pag. 191
contumacia propter loci mutationem excusatur: l.5.pag. 674
contumax an nõ audiatur nisi refusis expensis: l. 13.nu.1.2.3.4.5.pag. 275
contumax an habeatur pro confesso. l. 11.nu.2.3. pag. 932
contumax, nisi refusis expensis, non auditur. nu. 4.pag. 678
contumax non persequitur,parte nõ instante. nu. 5.pag. 731
contumax quando in expensis condemnatur, utrùm debeat citari.nu. 6.pag. 709
contumax quis dicatur. §. sin autem reus. nu. 1. pag. 273
contumax quot modis urgeatur. l. 8. nu. 4. pagina 675
contumax uerus non appellat.l. 1.pag. 738
contumax uerus quis sit.l.1.nu.2.pag. 738
contumax ut quis dicatur,quæ requirãtur.nu.18. pag. 677
contumace actore,qualiter succurratur reo.nu.1. cum seq.pag. 678
contumace aduersario pars auditur. l. 8. pagina 675
contumace reo, qualiter succurratur actori. l. 8. pag.675 & nu.18.pag. 680
Conueniri qui certo die non potest, neq; alios conuenire poterit.l.12.pag. 73
conueniri qui non potest,an alios conuenire possit.§.donec.pag. 591
Copia.No.Exemplum.
Copula quãdo cadit inter duas orationes, non inducit coniunctionem uerbalem.§. ijs ita.nu.6. pag. 642
Corpus eius torquetur,qui in ære non habet. l.4. nu.2.pag. 512
Correctũ quid non præsumitur, nisi probetur. §. quicquid.pag. 728
Correlatiuorum eadem natura:l. 3.nu.1.pa.614.
Corrumpẽs iudicem, uel aduersarium non principalem,actionẽ amittit.l.1.pag.704.& quaeliter succurratur ei,cuius aduocatus corruptus est.e.nu.7.
Credendi uerbum generale est, ad omnes personales actiones. rub. de reb. cred. nu. 1. pagina 338
credens,scire dicitur.nu.4.pag. 262
creditor accipiendo partem ab uno ex correis,an sibi præiudicet.nu.8.9.pag. 134
creditor an cogatur spectare absentem reuersum. l.4.nu.3.pag. 248
creditor an eligat fideiussorẽ, uel debitorem.l. 3. nu.3.pag. 801
creditor an & quando potest persequi ius pignoris,tametsi debitori denunciatum non sit.l.10. pag. 771
creditor an fructus seruare teneatur.l.1.nu.4.pagina 405
creditor antiquior in quibus præferatur posteriori bus.l.30.nu.2.pag. 476
creditor cogi nõ potest,bona debitoris suscipere, & alijs satisfacere.l. 4.pag. 743
creditor cui obligata sunt omnia bona,habet etiã obligatam militiam.l.27.pag. 773
creditor, debitoris actionem suscipere non cogitur.l. 15.pag. 342
creditor electionem habet conueniendi debitorẽ uel fideiuß.personali,uel possessorem hypothecaria.l.14.p.771.& l.24 nu.4.pag .772
creditor ex pacto,sua autoritate,possessionẽ debitoris ingredi potest.l.3.cũ nu.7.et seq.p. 763
creditor habens primum decretũ in bonis, potest ei renũciare,& debitorẽ capere.nu.12.p.861
creditor habens specialem et generalem hypothecam,quãdo ad generalem non recurrat, l. quãuis.pag. 763
creditor in solutum datum,si emptor pignoris nõ reperiatur.l.3.pag. 712
creditor in mora recipiendi, quando possit iterũ petere.l.7.nu.3.pag. 631
creditor missus in poss.prodest alijs.l.10.p. 744
creditor, muliere exclusa Velleijano, tũ aduersus ipsam,tũ aduersus debitorẽ,pro quo mulier intercessit,agere potest.l.23.nu.3.pag. 414
creditor mutuans an pecuniam suam esse probare teneatur.l.7.pag. 342
creditor offerendo dotem, an uxorẽ à iure pignoris excludat.l.10.nu.2.3.pag. 779
creditor possidet pignus,non tamẽ præscribit.nu. 3.pag. 668
creditor posterior, quando anterioribus præferatur.l.7.pag. 779
creditor potest debitum ab uno ex correis exigere.auth.hoc.ita.pag. 789
creditor quando teneatur probare debitũ conuersum esse in utilitatẽ debitoris.nu.17.23.pagina 56 cum seq.
creditor quas expẽsas repetere possit. l.6.p.770

creditor qui occupat possessionem debitoris, quo modo punitur.nu. 1.pag. 764
creditor qui pignus amisit, an debeat probare amisisse casu,uel debitor dolum:l. 19. nu. 2.pagina 772
creditor secundus offerens debitum primo creditori,confirmat sibi pignus.l.22.pag. 772
creditor secundus soluens pro primo, succedit in locum pignoris.l.1.& 5.pag. 778
creditor tenetur de culpa.l.6.pag. 406
creditor tenetur de dolo,lata & leui culpa, nõ de casu fortuito.l.19.pag. 772
creditor uendens,non tenetur de euictione.l. cum iure.pag. 805
creditor utrum re perempta, uel præscripta, ad precium agere possit.nu.12.13.pag. 316
creditoris ab alio non debitore extorquentis pœna.auth.Et.alias,Sed pag. 357
creditoris alienatio, per sequentes reuocari non potest.l.si uendidisset.pag. 782
creditoris cõfessio quando sibi præiudicet. l. 24. nu.3.pag. 163
creditoris debitorem propria autoritate detinentis pœna.auth.imò.pag. 355
creditori agenti hypothecaria, aduersus rem donatam, an incumbat probatio rem prius fuisse hypothecatam.nu. 4.12.pag. 837
creditori competit furti actio contra furem pignoris.l.26.pag. 773
creditori contra eum cui pecunia consignata est, quæ actio competat.nu.13.pag. 434
creditori,furti actio competit.l.22.§.1.in fi.pagina 520
creditori incumbit onus probandi pecuniam numeratã.l.1.3.pag.415. Et quomodo eam probet.nu.12.pag. 417
creditori non nocet sententia contra debitorẽ lata.l.5.nu.2.pag. 770
creditores defuncti etiam impetrãt separationem bonorum, si fidem hæredis non sunt sequuti. l. est.pag. 742
creditores & legatarij citandi sunt,quãdo de ipsorum interesse agitur.auth.si omnes nu. 1. 5. 6. pag. 238
creditores, facta cessione à debitore, an propria autoritate bona eiusdem retinere possint. l. 4. pag. 742
creditores futuri quando alienata reuocare possint:nu.10.pag. 837
creditores hæreditarij aduersus quem agant.l.12. nu.3.pag. 315
creditores hypothecarij, præferuntur chirographarijs: qui non possunt bona uendicare, sed possessionem & uenditionẽ impetrare debent. 6.pag. 743
creditores mittuntur in possessionem bonorũ defuncti,si hæredem non habeat.l.5.pag. 743
creditores plures eiusdem rei nomine, quomodo cõstituantur.nu.3.cum seq.pag. 740
creditores plures, unusquisq; pro sua tantùm partè agere potest.l.19.pag. 342
creditores præferuntur,fiscalibus pœnis.l.rem.pagina 848
creditores quando bona debitoris alienata reuocare possint.l.1.5.cum seq.pag. 745
creditores quas usuras ab agricolis exigant.auth. ad hæc.nu.1.pag. 432
creditorum maiori parti statur,an debitori detur dilatio,uel bonis.cedat.l.8.pag. 742
creditorum prior tempore,potior est iure.l.2.pagina 778
Crimen an pacto tolatur.nu.18.pag. 159
crimen grauius explicandum est.l.prius.pag. 818
crimen hæresis contra mortuum persequitur.l.2. tit.10.pag. 72
crimen læsæ maiest.reo mortuo inquiritur. l. meminisse.cum seq.pag. 824
crimen non persequitur, nisi manifesta accusatio præcesserit.l.16.pag. 821
crimen sodomiæ,capite punitur.l.3.1.pag. 825
criminis commissi tempus spectatur.l.21. num.2. pag. 829
criminis remissio non infringitur,fide non seruata.l.quamuis.pag. 832
crimina ciuilia & ecclesiastica quæ sint.auth.statuimus.pag. 68
criminalis actio quæ dicatur.l. à plerisque. nu. 1. pag. 830
criminalis causa.Vbi agi possit.l.1.pa.292. auth. quam.nu,1.pag. 293
criminalis causa, non præiudicat ciuili. l. 3. pagina 282
criminalis quando cũ ciuili concurrat. l.3.de leg. ag.pag. 328
criminalia, dilucidas probationes exigunt.l. 25. pag. 380
criminali causa pendente,supersedetur super ciuili.l. 4.pag. 283
Cubicularij principis dignitas.l.sacri.cum seq. pagina 947
Culpa à quo probanda est.l.4.nu.2.4. 6.& l.8. pag. 406
culpa lata quando non æquiparetur dolo.nu. 12. pag. 922
culpa lata quid.l.9.pag. 80
Cum cõiungit accessoriè nõ principaliter. nu. 31. pag. 45
Cumulatio.Not. Act.cumulatio.
Curator ad lites datus, inuentarium facere debet. nu.11.pag. 752
curator adulti, pro tutoribus anterioribus non tenetur.l.1.de admin.pag. 497
curator à quo iudice detur.l.82.§.1.pag. 499
curator cogitur respondere.l.3.nu.1.2.pag. 191
curator cõtumax ut suspectus remouetur.l. 4.nu. 5.pag. 911
curator datus furiosis & prodigis.l.25.nu.2.pagina 464
curator datur rebus.l.8.pag. 463
curator debitum liquidum remittere non potest. l.22.pag. 137
curator ex sua persona procuratorem non constituit & quando.l.11. núm.5.6.7.15.pag. 194
curator habet plenam administrationem.l.11. nu. 17.pag. 195
curator illustribus datur.l. 1.de tut.pag. 491
curator minus quàm ipse pupillus diues, ipso iure non reuocatur.l.28.pag. 475
curator.Not. Administrator.
curator.No.Tutor.
curatoris iura.nu.3.cum seq.pag. 147
curiales non præscribunt libertatẽ. 40.ann. l. 5. pag. 667
Custodes cubiculi principis quam dignitatẽ consequantur.l.hac.cum seq.pag. 947

D

DAmnatus ad mortem, quando testari poscit. nu.26.27.pag. 21
damno illato,quãdo actio, uel iudicis officiũ competat.nu.10.pag. 928
dat nemo quod non habet.l.14.pag. 815
datum ob causam illicitam an repetatur.l.1.4.pagina 345.l.3.pag.347.l.6.pag. 348
datum ob causam iure impossibilem, repetitur. l. 5.8.pag. 347
datum ob causam, ob casum fortuitum non repetitur.l.10.pag. 347
Debet,necessitatem inducit.nu.2.pag. 114
Debitor agens rei uẽdica. cõtram creditorem,an tunc possit referri q. dominij. l. 9. nu. 6. l. seq. pag. 407
debitor an creditori creditoris sui soluere potest. l. 4.pag. 776
debitor annuus pro præsenti et futuro tẽpore condemnatur.l.malè.nu. 5.pag. 666
debitor cedens pignori non liberator.pag. 763
debitor debitoris nõ põt cõueniri à fisco,nisi principali discusso.l.1.nu.4.pag. 843
debitor debitoris,personaliter nõ conuenitur.l.3. pag. 361
debitor debitoris quando soluere cogitur. l. 3.4. pag. 359
debitor detineri potest.nu.13.pag. 861
debitor fisci, uel alterius, & incarcerari, & eius bona capi possunt.l.2.nu.2.3.4.6.10.pa. 861
debitor fugitiuus propria autoritate capi potest. l.1.Vbi quis decuria.pag.298. Et ad suum iudicem reducendus est.l.1.ubi causa sta.pag. 297
debitor habens quitantiã, potest nihilominus petere instrumentum concellari.nu.7.pag. 38
debitor in distractione pignoris admonendus est. l.creditor pag. 783
dibitor in seruitutẽ non rẽdigitur.l.12.pag. 355
debitor interpellatus, prodest & nocet omnibus correis.l.cùm interpell.pag. 801
debitor latitans,eo reuerso quatenus audiatur: auth.ei qui nu.5.pag. 743
debitor, non is qui à debitore precium rerũ, quas sibi uendidit,recepit,conueniendus est.l.13.pagina 355
debitor non potest delegari alteri ipso inuito. l.1. pag. 802
debitor non potest effici seruus creditoris. l. qui nu.5.pag. 742
debitor non potest incarcerari,nisi excussis prius bonis.l.qui.nu.4.pag. 742
debitor obligans omnia bona sua,an ueniant futura.l.9.nu.4.pag. 777
debitor, omne ius pignoris, creditori cedere potest.l.13.pag. 771
debitor publicatis bonis liberatur.l.1.nu.1.p.801
debitor publicus uictus nõ appellat.l. 4.pa. 739. l.8.pag. 740
debitor quãdo capi possit.nu.49.50.pag. 34
debitor qui partẽ suam soluit, an cum alijs qui nõ soluerunt,conueniri possit.l.2.nu.3.pag. 864
debitor qui non habet in ære,quando luat in corpus.nu.14.pag. 861
debitor reip.minus idoneè administrans, tenetur ad sortem,non ad usuras.l. 1. de ijs qui ex offic. pag. 917
debitor si debitum neget & scripturam confitea-tur,præiudicat sibi.l.11.pag. 780
debitor si latitet quo ordi. procedatur aduersus eum.l.9.pag. 743
debitor si non fuerit soluendo, quando correi debendi non teneantur.l.3.nu.3.de prob.p. 364
debitor soluens partem suam, an liberetur. nu.8. 9.pag. 134
debitor solutione alterius liberatur.l.6.pag.806
debitor suspectus, capi potest.l. 5.nu.2.pag. 461
debitor uidetur seruus creditoris. l. 3. num.1. pagina 862

debitor ut ubiq; conueniri possit, quid obseruandum.nu.2.pag. 142
debitoris alienantis fraus quomodo eliciatur. nu. 11.pag. 837
debitoris bona quemadmodũ creditoribus distrahantur.l.5.pag. 743
debitoris bona, secundum quantitatem debiti tantùm capienda.l.9.nu.8.pag.743.auth. ei qui. nu.3.4.pag. 743
debitoris collegæ nomine,an collega uel nominator teneatur.l.3.pag. 844
debitoris collusio,uel præscriptio,quæ cõtra eum currit,non nocet creditori.l.5.nu.3.pag.770
debitoris consensus,in cessione actionis nõ requiritur.l.2.pag. 815
debitoris factum,nõ nocet creditori.l.15.pa.771
debitoris nomen uendi potest.l.1.pag. 802
debitoris rẽ fuisse,qs probare debeat.l.13.p.462
debitori contra creditorem, uel emptorem actio competit,si creditor dolo dignus distraxerit.l. præses.pag. 784
debitori fisci soluenti restituitur res eius indebitè alienata,& aduersus quẽ agat.l.3. cum nu. 11. pag. 839
debitori nociuũ est,indebitis annuis,uel mẽstruis, solutionẽ differre.l.2.de debit.ciuit.pag. 916
debitor saluus conductus datus, creditoribus fiscalibus non nocet.l.18.nu.2.pag. 947
debitorem eximens, uel occultans, quomodo puniatur.l.3.pag. 861
debitores ciuitatis, quomodo conueniantur. l. 2. nu.2.de debit.ciuit.pag. 916
debitores ciuitatum, dignitatẽ in ea consequi non possunt, donec satisfecerint.l.1.debit.ciuit.pagina 916
debitores duo,quando insolidũm constituti centenantur.auth.si quando.nu.1 pag. 363
debitores fisci,summatim exigũtur.l.4.pag.844
debitores plures eiusdem rei nomine, quomodo constituantur.nu.2.cum seq.pag. 790
debitores plures eiusdẽ rei nomine quomodo conueniantur.nu.1. 4.7.13.pag. 146
debitũ ex testamento minus solenni,dicitur naturaliter debitum.l.10.nu.7.8.pag. 88
debiti liberatio,quinq; testibus probatur.l.14.pagina 389
debiti oblatio,parit pignoratitiam.l.20.pa.772
debita an inter mobilia, uel immobilia computentur nu.22.pag. 66
debita sunt personalia.l.1.pag. 857
Decedit sine hærede,qui statim cùm moritur, hæredem non habet.nu.3.pag. 635
decedere sine hærede quando quis dicatur. l. iubemus.nu 1.pag. 856
Decima à possessoribus exigenda est.l.1.in.1. add. cum nu.8 pag. 857
Decretum ut ualeat, quæ requirãtur & quid operetur.l.si.quis.nu. 2.3.4.5.pag. 876
decreti primi & secundi differentia. §. cùm autẽ. nu.1.pag. 75
decreta ambitiosa rescindenda. l. 12. num. 5. pagina 154
Decuriones quã immunitatem consequantur.l. unus.cum.seq.pag. 949
decurionatu officio finito, quam dignitatem decurio sibi eligere possit.l decuriones.pag. 949
Dedicare,quid sit.nu.60.pag. 48
dedicatio.Not.Votum.
Defendens alium ex necessitate, potest ex sua persona excep.proponere.l.1.nu.6.ubi in rem.pagina 294
Defendens se,quando occidi possit.l. 3.nu.1.3. pagina 74
defendere alterum permissum est. l. deuotum. nu. 2.pag. 963
defendere promittẽs, non liberatur eum exhibendo.l.26.nu.2.pag. 802
defendere reum criminis,quãdo permittatur. l. 2. 3.pag. 819
defensio contra fiscum permissa est.l.7.nu.1.2.4. pag. 842
defensio possessionis sua permissa.l.5.nu. 1. pagina 962
defensores,habent iurisdictionem.auth. præsides. pag. 71
Delator quando puniatur & quando non puniatur.l.2.cum seq.pag. 853
Delictum an per instrumenta probari possit. l.2. nu.2.pag. 738
delictum non perfectum quando puniatur. l. 20. pag. 519
delictum per instrumentum non probatur. l. 14. pag. 821
delictum quando per instrumẽta probari possit. l.2.5.nu.1.pag. 380
delictum ubi ulciscendum.l.1.ubi sena.pag. 298
Delinquens propter mandatum alterius, non excusatur.l.5.pag. 819
delinquẽs subijcitur iurisdictioni loci, in quo deliquerit.nu.45.46.pag. 10
Dementia duplex.nu.9.pag. 6
Denuncians maleficia punitur si nõ probat. l. curiosi.pag. 955
denunciatio quando in mora,uel malæfid.poss.cõstituat.l.17.nu. 4.5.pag. 319
denunciatio quando per iudicem facienda.nu 18. pag. 296
denunciatio quomodo facienda.l.1.nu. 2.3. pagina 447
denunciationes tres,habẽt uim peremptorij. l. 9. pag. 681
denunciatum domi,præsumit scientiam.l.5.si tutor.nu.2.pag. 500
Deportatus habetur pro mortuo. l.1. nu.2. pagina 554
deportatus,hæreditatem ex testamento capere nõ possunt.l.1.pag. 553
Depositarius ex mora tenetur ad usuras. l.2. pagina 436
depositarius non potest excipere de dominio. nu. 4.pag. 438
depositarius qui re deposita utitur,tenetur ad usuras.l.3.pag. 436
depositarius tenetur de dolo,lata culpa,non de casu.l.1.pag. 436
depositum non admittit excep. dep. non recepti. nu.7.pag. 422
depositum non compensatur.nu.9.10.pag. 427
depositum,ut cesset fraus,per scripturam redigendum est. §.ut autem.pag. 744
depositi actio quando competat.l.1.nu.7.p. 669
depositi actio, summariam cognitionem postulat. l.11.nu.1.pag. 438
deposito non utendum est.l.3.p g. 867
Deprehensus in crimine quis dicatur.l.1. nu.1. cũ seq.pag. 854
Derelinquens aliquid,pœnitere non potest,si deserat.l.8.nu.1.pag. 931
Descendentes excludunt ascendentes. l.11. 12. pagina 645
Deserens pœnitere potest,non is qui dereliquit.l. 8.nu.1.pag.931.l.11.pag. 932
desertoris militiæ, capitis pœna. l. si quis. de desen.pag. 963
Detinens hominem liberum,quando priuatũ carcerem committat.l.iubemus pag. 822
Dicta in præfationibus,in sequen.repetita intelliguntur.l.1.nu.1.3.pag. 101
Dies dominica quatenus feriata.l.3.5.6.pag.289
dies & consul quando requiratur.nu. 20. pag.4
dies interpellat pro homine.l.12.pag. 788
dies termini si fuerit feriatus, quãdo debemus inspicere diem non feriatam. l. 2. num.4. pagina 729
Differre specie dicuntur,quæ habẽt diuersas definitiones.nu.1.pag. 456
Dignitas amittitur propter crimen. l. 1. uti sena. pag. 298
dignitas superueniens,non excusat notariũ à tortura,in q.fál.l.21.pag. 829
dignitas ultra pronepotes non extenditur.nu.3.5. & 101.pag. 940
dignitatis gradus & materia eiusdem. l. 1. pagina 939
dignitatis in eodem gradu positi, antiquior præfertur.l.antiquitas.& l.quisquis.pag. 947
dignitatis nomen ex accidenti ultra tertiam progeniem non protrahitur.l.7.nu.8.pag. 931
dignitatem habentes cum administratione, præferuntur habentibus sine administratione.l.omnes.pag. 948
dignitate collata,infamia remissa censetur.l. 2. 3. nu.1.4.pag. 463
dilatio actori cõcessa,quando reo prosit.l.6. cum nu. 2. 6.pag. 250
dilatio ad probandum, est peremptoria. l.1. nu.1. pag. 287
dilatio an minui, uel augeri possit. num. 9. pagina 286
dilatio legalis,nemini debet esse damnosa.l.11.pagina 604
dilatio legis,in q.status non protrahenda.l.7.pagina 288
dilatio peremptoria fit cum comminatione. l. 8. nu.3.pag. 675
dilatio peremptoria, non nisi ad partis petitionẽ datur.l.3 nu.8.pag. 672
dilatio peremptoria quando proponẽda. nu.7.8. pag. 676
dilatio quando deneganda.l.2.pag. 287
dilatio quando prorogari possit.l.6.nu.1.3.4.pagina 250
dilationis causa finita,finitur dilatio, tametsi totũ tempus elapsum non sit.l.3.nu.2.pag. 288
dilationem habens intra certũ tempus, ad aliquid faciendum,pars non est citãda, si id intra illud tempus facere instituerit.l.2.nu.2.pag. 729
dilationi an feriati dies computentur. l.3.nu.3. pagina 288
dilationi sibi concessa an in præiudicium aduersarij renunciare quis possit. l. 6. nu. 5. pagina 250
dilatione pendente,in quibus iudicis officium conquiescat.l.3.nu.1.pag. 288
dilatione pendente super uno articulo,super alijs interim procedtur.§.ijs.nu.5 pag. 340
dilationes in causis fiscalibus dantur. l. 6. pagina 288
dilationes legis,an possint abbreuiari. nu.14.pagina 679
dilationes nouæ dantur, quando causæ in consilio principis examinantur. l. 35. num. 4. pagina 728

dilationes quæ dicãtur peremptoriæ.l.2.nu.6.7. pag. 672
dilationes quando plures dentur.nu.4.pag. 270
dilationes quibus dentur.auth.qua.pag. 293
Discutio bonorum quomodo facienda.l. 5.§. cum autem.nu.2.pag. 75
Disiunctiua quando ponatur pro coniuncta.l. 4. pag. 612
disiuncti uerbis dicuntur, qui in diuersis orationibus ponuntur.§.ijs ita.nu.5.pag. 642
Dispositio generalis,ad præsentia & futura trahitur.l.9.nu.2.3.pag. 777
Distingue tempora & conciliabis scripturas.l.21. nu.3.pag. 520
Diuersitas nominum & contractuum,inducit diuersitatem effectus.l.7.pag. 605
Diuinator & consulentes eos,puniuntur.l.nemo. pag. 828
Diuidens deceptus restituitur.l.3.pag. 334
Diuisio bonorum ecclesiæ à quo facienda.nu.3.6. 8.pag. 52
diuisio ex diuturnitate temporis præsumitur.l.4. nu.1.pag. 333
diuisio in quo ab emptione differat.l.1.pag. 334
diuisio non reuocatur, quemadmodum electio. l. 23.pag. 802
diuisio.Not.Hæred.diuisio.&,Communi.
diuisio quæ permittitur post ingressum monasterij,an sit testamentum.nu.20.pag. 51
diuisio quando præsumatur.l.si creditores.nu.4. 6 pag. 134
diuisio rerum mobilium,quomodo fiat.nu. 13. pagina 878
diuisio sine instrumento ualet.l.9.pag. 395
diuisionis libellus.l.3.nu.1.pag. 333
diuisioni accedit cautio, de se defendẽdo inuicem. nu.14.pag. 477
diuisioni,tacitè inest euictio.l.15.pag.329.l.7.pagina 336
Diuortium consensu coniugum permittitur.l. 9. pag. 483
diuortium quatenus prohibitum auth.ad hæc.nu. 4.pag. 432
Diuorum corpora non distrahenda.l.3.pag. 30
Doctor an torqueri possit.l.1.nu.2.pag. 939
doctoratus est dignitas.l.49.nu.3.pag. 874
doctoratus est dignitas.nu.10.pag. 3
doctor dicitur nobilis.nu.104.pag. 445
doctor dignitatẽ habet,non miles.l.sicut.num. 4. pag. 882
doctores, fortiter & patienter casus aduersos ferre debent.l.8.nu.2.pag. 887
doctor immeritus reprobari potest. l. grammaticos.&.l.12.pag. 886
doctor non potest recipere stipendia per procuratorem.l.16.nu.4.pag. 961
doctor nõ tenetur ultra quàm facere possit & alia eiusdem priuilegia.l.1.num.4.cum seq. pagina 939
doctor priuatus dignitate,amplius nõ admittitur. l.2.nu.1.pag. 968
doctor quæ acquirit, sibi peculium castrense est. l.5.nu.2.pag. 949
doctor quando & quomodo quis creetur.l. grammat.nu.3.pag. 949
doctor qui per 20. annos legit, efficitur comes.l. 56.nu.1.pag. 875
doctor quomodo creetur.l.12.pa.886.l. athletis. nu.1.pag. 887
doctores immunitatem habent à munerib. patrimo.l.medicos.pag. 886
doctores iuniores,senibus cedere debent. l. tyrones.pag. 963
doctores qui esse non possint.nu.12.pag. 3
doctores qui possint publicè docere. l. uniuersos. §.1.pag. 909
doctorum profitentium loca semota. l. uniuersos. §.ita.pag. 909
doctorum profitẽtium priuilegia.l.grammaticos. nu.1.pag. 949
Dolus bonus quis dicatur.nu.22.pag. 44
dolus cum dolo compensatur.num.3.pag. 826
dolus cum dolo quando compẽsetur.auth.qui res. nu.1.pag. 57
dolus dans causam contractui, uel distractui, ipso iure nullus est.l.7.nu.1.pag. 223
dolus dans causam transactioni, quando eam uitiet.nu.4.5.11.pag. 161
dolus non infertur scienti.l.3.4.pag. 171
dolus quando præsumatur. l.6. nu. 3. 4. pagina 223
dolus quando uitiet contractum.l.6.num.26.27. pag. 70
doli actio, intra continuum biennium terminãda est.l.8.pag. 224
doli actio non potest concurrere cum alia maiori, uel minori: l. 2. in prin. & num.6. pagina 220
doli actio quando concurrat cum act. quod metus causa,& cum restit.in integ.l.2.nu.1.6.pagina 220
doli actio,quatenus aduersus subtrahentẽ instrumenta competat.nu.3.pag. 161
doli actio utrũm cum interdicto unde ui,uel actio ctione iniuriarum concurrere possit. l. 2. nu. 3.4.5.7.pag. 220
doli actio datur ocasione lucri non facti,dolo alterius.l.6.pag. 223
doli exceptio, an post biennium obijci possit. nu. 11.pag. 417
doli exceptio, quando contra rem iudicatam obijciatur.l.9.pag. 268
doli genera.nu.45.pag. 436
Domesticorum & protectorum principum,dignitas,& prærogatiua. l. domestici. cum seq. pagina 950
Domicilium mutari potest.l.1.pag. 881
domicilium quando & à quibus constituatur. l.1. ubi pet.pag. 490
Dominiũ acquiritur nuda uoluntate,ecclesiæ,reipub.l.6.nu.5.pag. 84
dominium alicuius, ex causa secundum statutũ auferri potest.l.4.nu.1.pag. 914
dominum an ex traditione rei, ante perfectum contractum,uel inutilem,trãsferatur. l.16. nu. 6.pag. 399
dominium an per confessionem transferatur. l. 5. nu. 4.9.pag. 84
Dominũ ex ijs uerb. Meum,Tuum,Suum,præsupponitur.nu.22.23.pag. 233
dominium censetur acquisitum omnibus ijs, qui in instrumento nominantur.l.14.num.1.3. pagina 932
dominium directum an tollatur per præsc. sicut per usucap.nu.8.pag. 253
dominium directum, uel utile, absq; causa auferri non potest.l.3.nu.3.pag. 934
dominium & possessio sine aliqua traditione & apprehensione,ecclesiæ acquiritur.nu.27.28. pag. 44
dominium ex contract. locationis non probatur. l.23.pag. 454
dominium ex inutili contractu, transfertur. l. §. nu.25.28.pag. 79
dominium ex inutili cõtractu transfertur.l. 6.nu. 3.si quis.pag. 448
dominium ex pacto legis cõmissoriæ, & adiectionis in diem,ipso iure transfertur. l. 4. de ædil. pag. 450
dominium ex permutatione, alia re non tradita, an transferatur.l.4.pag. 452
dominium ex sola possessione sine tit. non præsumitur.l.4.nu.2.pag. 333
dominium ex solo tit. sine poss. non acquiritur. l. 27.pag. 319
dominium ex solutione tributorũ non probatur. l.4.pag. 815
dominiũ uenditione,nisi precio soluto non transfertur.l.2.nu.3.pag. 451
dominium illius præfertur, cui prius res tradita est.l.15.pag. 318
dominium impeditur propter errorem.l.22. pagina 330
dominium in emptorem transfertur, tametsi pecunia alterius esset. leg. 3. 8.si quis. pag.448
dominium per solutionem pensionis non acquiritur.l.25.pag. 319
dominium præsumitur continuatum. nu. 3.5.pagina 837
dominium quando à minore transferatur.l.2. nu. 1.si aduers.sol.pag. 237
dominium quando præscrip. quæratur.§. sin autem.pag. 595
dominiũ quomodo probetur.l.10.pag.3.17.l. 19. pag. 319
dominium quomodo probetur.l.4.pag. 365
dominium quomodo transferatur, uel probetur. l.12.pag. 367
dominium rei traditæ, precio non soluto transfertur.nu.22.pag. 62
dominium sine traditione non transfertur. l. 20. nu.1.pag.136.Excipitur lex commiss.Adiectio in diem societas,ciuitas & ecclesi.e.num. 1. acquisitio uniuersalis do.ut ex ultima uoluntate. e.nu.2.5.l. dispositio. e.num. 3. Res dotalis. e. nu.4.Donatio causa mortis.e.nu.6.
dominium sine traditione quãdo acquiratur.l. ut. nu.5.17.usq; ad nu.24.pag. 61
dominium non transfertur, nisi soluto, uel fide de eo habita.nu.9.pag. 222
dominium per procuratorẽ dolosum non transfertur.l.ei.nu.1.pag. 249
dominium per procur.non acquiritur.l.1. num.1. per quas pers.pag. 409
dominium per renunciationẽ in alterũ non transfertur.l.33.nu.4.pag. 171
dominium per quos nobis non acquiratur.nu. 13. pag. 434
dominium sola nuda uoluntate neq; acquiritur.l. 5.nu,4.neq; amittitur.l.5.nu.2.pag. 84
dominium sola uoluntate amittitur. num. 9. pagina 370
dominium titulo superuenienti acquiritur. nu.26. pag. 166
dominium traditione rerũ corporalium, uel cessione incorporalium acquiritur. l. 5. nu. 2. 6. pag. 360
dominium utile sine cessione non acquiritur.l. 9. nu.2.pag. 442
dominij appell.directũ uel utile uenit. nu. 16. 17. pag. 321
dominij & obligationis differentia. l.1.nu.2. per quas pers.pag. 409

dominij

dominij exceptio, in interdict. un. ui. an opponi possit,nu.12.pa.752.nu.4.pag.757. l.1.nu.3. & nu.11.pag. 759
dominij exceptio,non ob.agenti interdicto.l.constat.pag. 748
dominio rei suæ,quando quis intra sex menses priuari possit:l.11.nu.1.pag. 932
dominus cum seruo pacisci non potest:l.13.nu. 4. 8.pag. 154
dominus percutiens seruum si occiderit,non tenetur:l.si uirgis.pag. 827
dominus priuatur possessione, si colonus deijciatur,uel uendit & tradit:l.12.pag. 663
dominus quando non possit permittere, ut in suo operetur:l.nemo.nu.11.pag. 856
dominus quando teneatur ex delicto procuratoris.nu.11.pag. 294
domino non consentienti, census assignatio non præiudicat:l.7.pag. 815
Domus appell.qui ueniant.l.conduct.nu.5.p.937
domus appell.quid ueniat.nu.10.pag. 207
domo supellectilia p quos,pbẽtur:l.22.n.3.p.498
domũ ducit,qui intra domũ:l.occidendorũ.p.919
domo appell.an ueniat suppellectilia domus. l. 2. nu.2.5.pag. 851
domo extrahi an & quando liceat:l.31.32.p.871
Donans instrumenta emptionum, uidentur donare res emptas:l.1.pag. 815
donans omnia bona restituitur:l.1.Si aduer.dotem pag. 237
donans rem,censetur donare ius quod habet in re. l.5.nu.3.pag. 937
donare non uidetur,qui rem suam,alterius nomine deponit:l.6.pag. 481
donata à me res,mihi donari potest:l.33.pag.816. Idem si ex pacto.l.2.pag. 817
donatæ rei retinẽs usumfructum, tradere uidetur: l.28.pag. 816
donatarius nõ implens pactum,restituere tenetur. l.2.pag. 345
donatarius non tenetur luere pignus.l.15.pa. 815
donatarius principis, rem sibi donatam alteri tradere potest:l.6.pag. 934
donatario causa mortis,per fideicom.substituitur: l.intesta.pag. 818
donatio annua inter coniuges, traditione sequuta non reuocatur:l.11.pag. 481
donatio annua in uitam contrahentium collata, pro quolibet anno uidetur una, secus si ad hæredes extendatur:§.si quis autem.pag. 817
donatio an præsumatur,si quis adhibeatur,ut dotis partem stipuletur.l.2.pag. 474
donatio causa mortis, instar habet ultimæ uoluntatis,et insinuatione non indiget:l.cum de morte.pag. 818
donatio causa mortis,relicti instar habet: l.2. nu. 2.pag. 345
donatio ex causa turpitudinis donatio non reuocatur:l.cum profitearis.pag. 818
donatio facta à genero, morte soceri non confirmatur:l.5.pag. 481
donatio facta à sponso sponsæ quando perdatur, uel retineatur.l.2.p.460.l.15.n.1.l.12.p.462
donatio facta ecclesiæ ultra quingẽtos solidos,ualet sine insinuatione.nu.4.pag. 60
donatio facta in liberos, ex causa ingratitudinis reuocatur:l.9.pag.818.Et ex alijs causis, ut in l.10.e
donatio facta pauperibus,exigit personam qui stipuletur nomine ipsorum:nu.6.pag. 60
donatio facta insinuanda:l.31.nu.3.pag. 476
donatio habet tacitam conditionem,si donator liberos non sustulerit:l.8.pag. 818
donatio immensa filio facta, quomodo reuocetur. nu.4.pag. 301
donatio immoderata,quatenus morte non confirmetur.l.2.nu.3.l.5.nu.1.l.7.8.pag. 310
donatio in concubinam facta, non ualet. l.1. nu.3. pag. 939
donatio in extraneos & ignotos conferri potest: l.29.pag. 816
donatio in libertum, propter ingratitudinem reuocatur.l.etsi.pag. 817
donatio insinuanda est.l.25.27.30.32. pag. 816. intelligas,ultra trecẽtos sol.l.34.eo.Nisi in redemptionem captiuorum.l.36.pag. 817
donatio insinuanda est.l.25.27.30.32. pag.816. Intelligas ultra trecentos sol.l.34.e
donatio inter coniuges, per specialem hypothecã reuocatur:l.12.pag. 481
donatio inter coniuges,morte confirmatur.l. 1.3. de donat.pag. 480
donatio inter coniuges quando confirmetur, & quando non.l.18.24.27.pag. 481
donatio inter patrem et filiũ an ualeat.nu.3.p.301
donatio inter patrem & filium quando ualeat. l. 2.nu.1.pag. 310
donatio in ultimis uoluntatibus fidei com.inducit. l.5.pag. 815
donatio inter socerum & generum ualet.l.19.23. pag. 481
donatio non reuocatur.l.8.pag. 354
donatio non tollit ius hypothecæ creditoris. l. 13. pag. 481
donatio nuptialis moderata, per restitutionem nõ rescinditur.l.1.Si aduers.dona.pag. 235
donatio perficitur simplici conuentione,quandoque traditione.nu.9.pag. 837
donatio per instrumẽta subtracta non reuocatur. l.si apud.pag. 818
donatio per rescriptum non rescinditur.l. 5.p.818
donatio per subsequẽs delictum an reuocetur. nu. 1.pag. 837
donatio per traditionẽ tametsi fictam perficitur, idem per stip.§.sed &.pag. 817
donatio,pœnitentia nõ reuocatur.l. possessionem. pag. 818
donatio propter nuptias,nõ insinuanda. l.20. nu. 2.pag. 463
donatio propter nuptias,quid.l.20.pag. 463
donata propter nuptias, sol.mat.reuertũtur ad uirum uel hæredes suos.auth.sine.nu.1.pag. 413
donatio quæ incipit à traditione,potest perfici inter absentes.l.16.pag. 815
donatio quando contrac.nomina.uel innomina. l. 2.nu.8.9.pag. 345
donatio quatenus retro trahatur.l.2.nu.4.p. 310
donatio rei litigiosæ,uel dubiæ,Reip.facta, inutilis est:l.2.Ne fiscus.pag. 208
donatio simplex non reuocatur, secus ob causam. l.6.7.9.pag. 347
donatio uniuersorum bonorum quando & quatenus ualeat.nu.11.12.13.16.pag. 144
donationis inofficiosæ querela, cum quo remedio concurrat. num.1. pag.309. Et quando cesset. l.2.nu.2.l.4.& 6.pag.310.& l.1.nu.2. de inoff.dot.pag.311.Et quando locum habeat. l.3. pag:310.Et quando reuocetur.l.5.nu.2.p.310
donationis insinuatio quibus prosit.l.31.nu.4.pagina 476
donationis pactum si non seruetur, potest res actione utili uendicari:l.1.pag. 817
donationis pactũ ut impleatur,ex stipulatione,uel præscrip.uerb.agitur.l.9.pag.815.l.22.p.816
donationi causa mortis, est locus iuri accrescendi: §.hæc.pag. 643
donationes si plures existant, & ultima sit inofficiosa, quando ultima tantùm reuocetur. nu. 5. pag. 309
donatione perfecta, conditio non adijcitur. l. 14. pag. 817
donator non tenetur de euictione,nisi promiserit. l.quoniam.pag. 803
donatione seruorum fundi facta, etiam prædiorũ donatio collata censetur.l.3.pag. 920
Donec,quid importet.l.12.pag. 323
Dos computatur in quartam,& uenit in collationem.nu.15.pag. 477
dos confessata,animo donandi,morte cõfirmatur. l.2.de dote cauta.pag. 480
dos confessata,non numerata,non repetitur.l.1.de dote cauta.pag. 480
dos constante matrimonio,an sit in bonis uiri. nu. 4.pag. 476
dos constante matrimonio soluta,quomodo repetatur.l.1.si dos constan.pag. 485
dos & donatio propter nuptias,quatenus dicatur congrua.nu.1.pag. 627
dos extraneo non restituitur, si eam stipulata non fuerit.nu.16.pag. 478
dos per captiuitatem uxoris, non reuocatur, sed per mortem.l.5.pag. 489
dos propter impensas necessarias minuitur.nu.13. pag. 477
dos qua actione petatur.nu.3.pag. 477
dos quæ conferatur.l.si pater.pa.536.l.5.p.537. l.17.pag. 539
dos sine matrimonio esse non potest.l.20.nu.1.pagina 463
dotalis fundi alienatio à muliere facta, quando ualeat.l.23.pag. 475
dotalis res inæstimata,si alienetur,mulieri utilis actio competit.nu.4.pag. 413
dotalis res mobilis, quando alienari possit. nu. 5. pag. 413
dotalis rei alienatio quando permissa. §. & cum. pag. 478
dotalia bona sunt tacitè obligata pro administratione primipilarij.l.4.pag. 774
dotis actio,bo.fid.nu.9.pag. 477
dotis actio quando incipiat.l.30.nu.5.pag. 476
dotis alienatio quando permissa.l. 1.de fun.do. pagina 486
dotis causa alienatio,iusta est.l.1.n.1. Si aduers.dotem.pag. 237
dotis causa duo rei constitui possunt, tametsi fideiussores intercedere nõ possint.l.3.nu.2.de dot. cauta.pag. 480
dotis causa relictum, an purum, uel conditionale sit.l.24.nu.2.pag. 464
dotis incerta promissio ualet.l.3.pag. 473
dotis inofficiosæ querela quando competat.l.1. de inoff.dot.pag. 311
dotis lucrandæ pactum, quatenus æquale esse conueniat.l.9.10.pag. 479
dotis nomine data,si nõ sunt obligata,neq; in fraudẽ data,à creditorib.nõ reuocãtur.l.2.p. 745
dotis nomine,quando fideiussor,& pignus detur. l.2.ne fideiuss.pag. 485
dotis nomine sententiam lata,si fuerit incerta non ualet.l.4.nu.1.2.4.pag. 697
dotis nõ numeratæ exceptio,quatenus obijciatur. l.3.de dote cauta.pag. 480

dotis

dotis priuilegium an competat ipsi actioni de dote, an mulieri.l.scire.nu.5.pag. 744
dotis priuilegium, an per cessionem dotis transferri possit.nu.6.pag. 745
dotis priuilegia, ipsi tantum mulieri competunt: nu.7.pag. 477
dotis restitutio, si in possessionibus consistat, quomodo facienda sit.nu.11.pag. 178
dotis tacita hypotheca.l.1.nu.6.pag. 477
dotis tit. marito onerosus est, uxori lucratiuus. l. 20.pag.475.l.31.nu.1,pag. 476
dotem constituens, quando de euictione teneatur. l.1.pag. 474
dotem constituens, quando sit in mora. l.31.nu.6. pag. 476
dotem constituens, quando tacitè censeatur stipulatus, eam sibi restitui.l.6 pag. 474
dotem quando quis ex suo, uel ex re mulieris constituere censeatur.l.7.nu.2.3.pag. 474
dotem qui restituere tenetur, an expensas deducere possit.l.3.nu.1.pag. 630
Dubitans & ignorans quando æquiparentur. l. 11.pag. 345
dubi' de statu suo, quãdo possit testari.nu.28.p.22
dubium per negationẽ efficitur.l.18.nu.3.p. 400
Dux belli criminaliter cognoscẽs, inter milites potest discussionem committere. l.18.nu.2.p.959
duces belli, quando sint pares proconsulibus:l.eos qui.pag. 948

E

Ecclesia.Not.Verius.Monasterium.Sacræ. ecclesia an ad tributa teneatur. l. 5. nu.1. cum seq.pa.31.nu.1.cum seq.pag. 32
ecclesia & fiscus, simili priuilegio fruuntur: l. 4. pag. 934
ecclesia, est mater religionis.nu.5.pag. 52
ecclesia extrahi nemo potest:l.2. pag.74.l.5.nu. 5.7.pag. 74
ecclesia & ciuitas æquiparantur.l ut nu.2.pa. 61
ecclesia hæres instituta non conficiens inuentariũ, an in pœnas legis incidat.nu.13.pag. 638
ecclesia hæres quatenus teneatur.nu.16.pag. 50
ecclesia in præscrip.nõ æquiparatur minori. nu.1. pag. 64
ecclesia non soluens censum, an cadat à feudo, uel emphyt.nu.3.pag. 32
ecclesia potest prouocare ad diuisionẽ.nu.7.p.52
ecclesia quãdo ad collectas teneatur. nu. 59. pagina 34
ecclesia quando restituatur aduersus præsc. nu.13. pag. 64
ecclesia quando teneatur ad tributum. auth. item prædium.nu.1.pag. 58
ecclesia tenetur ad refectionem uiarum publicarum & murorum ciuitatis: l.7. nu. 1. cum sequen.pag. 36
ecclesia tenetur ad tributa.l.9.nu.4.pag. 858
ecclesia tenetur ad tributa prædiorum:auth.item. nu.2.pag.65.& l.de his.nu.1.2.pag. 66
ecclesiæ administrator neq; transigere, neq; alienare potest, sine iudicis decreto. l.1.nu.3. pagina 236
ecclesiæ hæredi institutæ ipso iure acquiritur hæreditas.nu.17.pag. 50
ecclesiæ priuilegiũ, ubi res principis agitur, cessat l.11.nu.1.pag. 37
ecclesiæ res an obligari possint: auth. hoc ius.nu. 2.pag. 55
ecclesiæ uasa, uestes non alienantur.l.sancimus.nu. 1.pag. 60
ecclesiasticæ rei emphyteusis, ultra morem solitũ datæ, non ualet.nu.7.pag. 59
ecclesiasticæ rei, more solito minus uenditæ, alienatio an ualeat.nu.6.pag. 59
ecclesiasticæ res alienantur, uel permutãtur. auth. Item sibi.pag. 58
ecclesiasticæ res ob quæ debita alienantur. auth. hoc.nu.11.usq; ad nu.16.pag. 56
ecclesiastici possunt ecclesiis relinquere.l.13.nu.1. pag. 39
Edere alteri librum rationum quando quis teneatur.nu.1.cum seq.pag. 205
Edictũ, de coniungen.cum emancip.lib.an.sit correctum:auth.in succeß.nu.2.pag. 645
Editio actorũ et instrumẽt.cuius autoritate fiat.n. 7.9.13.pag.105.et nu.1.cum seq.et nu.8.p.107
Electa altera alternatiuarum, an ipso iure, uel ope exceptionis, altera tollatur.nu.5.pag. 514
electa altera disiunctiuarũ actione, an ab alia repellatur.l.14.pag. 302
electus ab inimico, ad magistratus, appellare potest.l.si propter.pag. 893
electus ad munera, intra duos menses appellat:l.1. pag. 729
electus ad munera iustè appellat, si alter prius nominari debuerat:l.si ipse.pag. 893
electus ad unum officium, ad aliud nõ cogitur. nu. 25.pag. 33
electus excusationem habens, recuperat sumptus litis ab ijs qui eum nominarunt. l. muneribus. pag. 893
electus immeritus, an cẽseatur dispensatus.l.2. nu. 2.pag. 876
electus quo tempore debeat esse soluendo, ne electores teneantur:l.1.nu.2. de peric.nomina.pagina 916
electus unus expensas soluens à suis collegis pro rata repetere potest: l.1. tit. sumptus, &c.pagina 917
electum fuisse soluendo, cui incumbat probatio: l. 1.nu.3.de peric.nomina.pag. 916
electi ad munera, quatenus appellare possint: l.7. pag. 723
electio.Not.Alternatiua.
electio ad munera, ipso iure propter ætatis defectum uitiatur.l.8.pag. 737
electio ad munera, propter præiudicialem causam impeditur.l.3.pag. 737
electio alternatiuæ quando actori, uel reo competat.nu.3.pag. 157
electio alternatiuæ quando præsumatur.l.sicreditores.nu.3.pag. 134
electio alternatiuæ, reuocatur, nõ diuisio:l.23.pagina 802
electio à superiore confirmatur:l.59.pag. 875
electio cuius erit, sortè dirimitur:nu.6.pag. 878
electio illius est in soluendo, cuius est in repetendo:l.10.pag. 345
electio inualida, nõ admittit appellationem: l.27. pag. 725
electio mala quãdo nõ sit in culpa:l.cũ.n.1.p.866
electio officialium, secundum formam antiquam seruanda est.l.9.pag. 843
electio partis an competat mulieri, uel minori. l. 1.nu.2.3.pag. 855
electionis ius quando nullo tẽpore præscribatur. l.35.nu.1.pag. 872
electiõe alicuius facta, an appellari possit, et quando non ualeat.l.4.pag. 720
electione alternatiuæ actionis, quando altera tollatur:l.12.nu.11.pag. 516
electione debitoris, uel fideiussoris, alter nõ liberatur:l.28.pag. 802
electione rei, pœna tollitur:l.4.de pac.pag.449. l.6.Si manci.pag. 450
electione testamenti, uel codicill.altera tollitur: l. 8.cum nu.2.3.4.pag. 605
electores officialiũ publicorũ nõ tenentur pro electis, licet fideiussores nõ receperint secus in electione tutorum.l.1.2.de peric.nomina.p. 916
electores quando teneantur:l.2.pag. 894
eligens hypothecariam, personalẽ non amittit. l. 10.14.pag. 355
eligẽs sibi unũ ius, nõ uidetur renũciare iuri quod ignorat uel dubitat:l.22.§.1.nu.3.pag. 520
eligendi ius quando anno amittatur: §.sed &.nu. 3.pag. 626
eligendi sunt diuites ad officia:l.46.pag. 873
Eleemosyna, extraneis pauperibus distribuẽda nõ est:l.centum.pag. 912
eleemosina pauperibus dari solita, nõ reuocatur: l.12.nu.2.pag. 37
eleemosina quando diuiti facienda:nu.35.pag. 22
Emendare quid.nu.1.pag. 109
emergens quid.nu.5.6.7.pag. 282
Emphyteusis an per ingressum emphytuetæ transeat in monasterium.nu.18.19.pag.40.nu.36. 37.38.39.45.46.pag. 46
emphyteusis quando ultra tertiam progeniem duret.l.7.nu.1.7.pag. 931
emphyteusis rerum eccles. quando concedenda: auth.perpetua.nu.4.5.pag. 58
emphyt.à liuello in quo differat.nu.7.pag. 456
emphyteuta cauere debet, se non deserturum:l.7. pag. 934
emphyt.cessans in solutione, quando cadat in commissum:nu.1.pag. 457
emphyteuta ecclesiæ, an teneatur ad collectas. l.1. nu.6.pag. 857
emphyteuta est, qui rem in perpetuum accipit: l. loca.pag. 937
emphyteuta habet utile dominiũ:l.12.nu.1.p.935
emphyteuta minor, ob nõ solutam pensionem, sibi non præiudicat, sed tutori:l.2.pag. 934
emphyteuta, nomine proprio, naturaliter tantum possidet.l.malè.nu.1.pag. 666
emphyteuta non soluente, iure suo priuatur: l.9. nu.1.pag. 858
emphyteuta non præscribit:auth.perpetua. nu.3. pag. 58
emphyteuta, nullo tempore præscribit:§.nulla. pagina 669
ephyteuta ob moram sol.quando à suo iure cadat. nu.1.3.5.pag. 59
emphyteuta prædium emphyteuticum, irrequisito dominno donare potest, sed an uendere: l.si quis.pag. 933
emphyteuta quando domino irrequisito uendere possit.l.3.pag. 459
emphyteuta quando per biennium non soluens, expellatur:l.11.nu.5.pag. 932
emphyteuta quando possit in hæredes extraneos, emphyteusim transmittere.l.7.nu.1.pag. 931
emphyteuta quando præscribat:l.6.nu.2.p. 667
emphyteuta qui pœnam promisit, si non soluerit, an expelli possit.nu.11.pag. 458
emphyteuta, tametsi à commisso liberetur, à canonis præstatione non liberatur:l.4.pag. 934
emphyteuta tenetur ad solutionem collectæ. num. 41 pag. 33
emphyteuta termino elapso, si pensionẽ soluerit, quando non expellatur:nu.8.pag. 458
emphyt.contrac.actio.nu.11.pag. 456

emphy=

emphyteutæ fundos patrimoniales per alodiũ iure dominij emere non tenentur:l.12.pag. 935
emphyteutæ nõ auertur res, tametsi alius meliorẽ conditionem obtulerit:l.3.nu.2.pag. 934
emphyteutæ ob sterilitatem, pensio remittitur:l.3. pag. 934
emphyteuticarius re perempta quando liberetur: l.1.pag. 456
emphyteutica prædia principis, extraordinarias præstationes non subeunt:l.11.& 16.pag. 884
emphyteuticus contrac.ab emptione in quo differat:nu.5.pag. 456
emphyteuticus contractus quando forma non seruata, ualeat.nu.4.pag. 59
emphyt.rei dominus possidet ciuiliter. nu. 4. pagina 457
Emens à fisco rem debitoris uendentis ut suã, quando possit conueniri.nu.5.pag. 916
emens nomine alterius, quando donare præsumatur:l.16.pag. 481
emens rem prohibitam, an promissa ei dependenda sint.nu.6.pag. 53
emere nemo cogitur:l.in communes.pag. 661
emere granum, uel aliud reip. omnes tenentur: l. quoties.ut nemini liceat.nu.2.pag. 867
Empta res ex pecunia creditoris, anteriorib.præfertur,l.7.pag. 779
empta res ex pecunia mutuata, non est obligata:l. 17.pag. 771
emptum ex pecunia minoris, is electionem habet, utrum malit.l.3.pag. 502
emptio à permutatione in quo differat: l.1.nu.3.l. 2.nu.2.pag. 451
emptio de pecunia communi non præsumitur:l.2. nu 2.pag. 441
emptio ex conuentione resoluitur:l.6.de act.emp. pag. 447
emptor à ciuitate, plus grauatur quàm is qui à fisco emit, et quomodo.l.1.nu.1.2. de uenden.rebus ciuit.Not.Fiscus.
emptor an contra uenditorem, antequam res euincatur, agere possit:l.3.pag. 803
emptor an præsumatur esse bo.fi.l 2.nu.1.pa.514
emptor an sumptus quos in lite facit, à uenditore recuperet:l.emptor.nu.1.pag. 803
emptor ante precij solutionem, instare potest, ut pignoris obligatio dissoluatur:l.5.pag. 804
emptor an teneatur, stare colono:l.3.pag. 936
emptor à quo res euincitur, quãdo liberetur præstando æstimationem:l.2.nu.3.pag. 899
emptor à quo uendicatur, quando ad precium agere possit:auth.qui.nu.2.pag.57.Et aduertus quos.nu.13.pag. 61
emptor debet denunciare uenditori, litem motam esse:l.8.pag. 689
emptori decepto quando restituatur:l.2.nu.3. pagina 443
emptor fidei commissi, re euicta, precium repetit: §.emptor.pag. 629
emptor fructus non lucratur, ubi contractus nullus est:l.si quis.nu.6.pag. 876
emptor nõ cogitur ad soluendũ preciũ, quãdo euictio imminet in limine contractus:l.24.p.805
emptor prædij emphyteutici ad pensionem tenetur, tametsi secus cũ uẽditore actũ sit:l.11 p.935
emptor prædij emphyteutici, an iuuetur uetustate temporis quo uenditor pensionem non soluerit.l.11.pag. 935
emptor prædiorũ fertiliũ, quando etiam ad tributa prædiorum sterilium teneatur:l.2.pag.930
emptor pignoris tenetur hypothec.l.si te.p. 762
emptor quando de euictione nõ agat:l.8.pa. 804
emptor quando teneatur ad usuras.l.2.pag. 429
emptor quãdo teneatur probare pecuniã in utilitatẽ uenditoris cõuersam esse:l.1.nu.2.de uend. reb.ciuit.pag. 915
emptor qui cõtra legem emit, precium amittit, & uenditor rem reuocare poterit.l.7.pag. 921
emptor rei emphyteuticæ fiscalis, pacto contrario non obstante, ad canonem tenetur, & pactum iritum manet:l.si quis.pag. 937
emptor rei furtiuæ, reum in iudicio nominare nõ cogitur:l.5.pag. 515
emptor rei prohibitæ, precium ex præcedente stipulatione repetere potest:nu.10.pag. 922
emptor Reip.non repellitur, tametsi alius meliorẽ conditionem offerat:l.eos.pag. 937
emptor suscipit periculũ rei emptæ:l.26.pa.805
emptor tuetur se iurib.uenditoris:l.28.pag. 805
emptoris pœna, nocet uenditori.l si quis.pag.933
emptoris præscriptio, prodest uenditori.l.19. pagina 804
emptori ementi scienter rem alienam, nõ datur euictio.l.27.pag. 805
emptores rerũ hæreditatis, quãdo inquietari possint, et quando non.nu.2.pa.588.l.2.nu.2.pa. 593.l.2.pag. 607
Enunciatiua uerba, in contractibus prolata, probant inter contrahentes:l.18.pag. 788
enunciatiua uerba, inter easdem partes quomodo prabent:l.1.nu.5.pag. 485
enunciatiua uerba non inducunt dispositionẽ in præiudiciũ eorũ, quos testator gerare non poteras:l.6.pag. 54
enunciatiua uerba quãdo dispositionem inducãt. nu.1.pag.l.7.pag. 927.543
Episcopus an in causa suæ ecclesiæ iudex esse possit:l.1.nu.3 Ne quis.pag. 280
episcopus bene meritus eligendus est.l.29.pag.68
episcopus potest agere pro reb.ecclesiæ suæ:l.sancimus.nu.8.11.pag. 61
episcopus quando pro rebus ecclesiæ conueniatur.auth.sed.nu.2.pag. 67
episcopi potestas.l.11.nu.4.18.pag. 195
Epistola quando probet:l.13.nu.1.pag. 369
Error.Not.Ignorantia.
error calculi an noceat.nu.4.nu.seq.pag. 838
error calculi retractatur:l.1.de erro.calc.pa. 179
error communis facit ius.l.1.cum nu.5.6.pa.546
error communis, facit ius:l.2.nu.1.pag. 686
error in no.cogno.uel ag. an relictum uitiet: l.4. 5.pag. 547
error in omittendo, usq; ad sententiam reuocatur: l.6.nu.12.pag. 86
error in præparatorijs iudic. quando reuocetur. l.6.nu.1.pag. 85
error in proprionomine nõ uitiat.l.14 n.1.p. 557
error iuris in quibus facilius præsumatur.l.13.nu. 1.pag. 87
error quando post sententiã reuocetur: l.7.nu.4. pag. 85
error quando præsumitur:l.4.nu.2. pag.84.l.6. 14.pag. 86
error qui est in causa, non impedit consensum, qui adhibetur in pacto:nu.5.pag. 179
error scribentis libellũ non nocet parti.l.2.p.184
error scriptoris, uel præconis, bannũ collectæ non uitiat.nu.55.pag. 34
Euictio competit, re euicta.l.9.pag. 805
euictio ex permutatione datur:l.29.pag. 805
euictio in emptione debetur, tametsi non promittatur.l.6.& toto co.tit.pag. 804
euictio locum habet in re, transactionis causa tradita.l.33.pag. 170
euictio quando locum habeat.l.pag. 447
euictioni inest interesse pretij, fructuum & melioratio:l.16.17.pag. 804
Exactor, ante exactionem completam, aliam incipere non potest:l.6.pag. 969
exactor, intra annum debet ostendere quid exegerit.l.3.pag. 969
exactor.tributorum munus.l.decennarij.cum seq. pag.860.et tit.seq.pag.863.cum sequentibus.
exactori illitito resisti licet.l.5.pag. 969
Examen contra latrones, die feriata fieri potest: l.9.pag. 289
examẽ unius iudicij, probat in alio:l.5.n.1.p.902
Exceptio an sit perpetua:l.5.nu.1.pag. 249
exceptio ante restitutionem imploratam, locũ non habet.nu.8.pag. 178
excep.cautæ et non numeratæ pecuniæ, in quibus contractibus locum habeat.l.14.pag. 421
exceptio cessionis bonorum, impedit litis cõtest: l.3.pag. 743
exceptio contra procuratorẽ, ante lit.contest.opponitur.nu.5.pag. 258
excep.contra sententiã, quæ opponi potest:l.1. pagina 710
exceptio cõtra testem, iudicem, uel sententiã, quomodo proponenda.nu.4.pag. 546
excep. declinatoria, ante lit. contest. opponenda est.l.11.nu.4.in fi.pag. 314
exceptio declinatoria, non inducit litis contest. nu.6.pag. 283
exceptio dilatoria opponi debet ante litem contestatam.l.12.pag. 786
exceptio dilatoria quando ante uel post lit. contestat.probanda:nu.8.9.pag. 97
exceptio dilatoria uel perempt.quando proponẽda.l.19.pag. 372
exceptio diuisionis est peremptoria, & sic quandocunq; ante sententiã opponi potest.l.10.p.801
exceptio erroris aduocati potest opponi usq; ad sententiam:l.1.nu.2.pag.183.& l.3.ibi.
exceptio facti, uel intentionis, post transactionem non opponitur:l.23.pag. 163
exceptio falsi, nõ impedit iudicium possessorium: l.2.nu.1.2.de edic.pag. 594
exceptio iurisiuran.potest opponi ad impediendũ processum.nu.7.pag. 283
excep. Maced.& Velleija. quare non tollat naturalem:l.10.nu.28.pag. 91
excep.maced.non renunciatur:l.7.nu.4.pa. 410
exceptio metus & macced.quatenus odiosa, uel fauorabilis:nu.3.4.pag. 216
exceptio nullitatis, post sententiam opponi potest: l.1.nu.2.pag. 712
exceptia ne quis ultra q̃ facere possit, conueniatur, locupletiori effecto nõ prodest:l.8.p. 484
excep.pacti, & alia peremp.an impediat.lit. contest.nu.8.pag. 283
excep.pecuniæ non numeratæ an competat aduersus confessionem procur.fisci:nu.4.pag. 422
excep. pec. non nu. an iuramento renunciari potest.l.16.nu.1.cum seq.pag. 423
excep.pecuniæ non numeratæ, an quis renunciare possit.nu.4.6.11.pag. 416
excep.pec.non nu.competit, tametsi quis confitetur nõ spe futuræ numerationis.l.16.n.3.p.423
excep.pec. non nu. exactor publicus nõ opponit. nu.8.pag. 422
excep.pec.non numeratæ ex cõfessione coram testibus facta non competit:nu.3.pag. 422

excep:

excep.pec.non nu.ex duplicata confeß.non datur: nu.10.pag. 422
excep.pec.non nu.ex confeßione post dotalia instrumenta confecta,non datur:nu.9.pag. 422
excep.pec.non nu.ex transac. non habet locum: l. xi.pag. 419
excep. pec. non numeratæ inconfeßione ex causa de præterito non competit: l.5.pag. 418.l.13. pag. 420
excep.pec. non nu.in mutuo duntaxat locum habet:nu.9.pag. 417
excep.pec.non nu.in mutuo tantum locum habet: nu.5.6.pag, 422
excep.pecuniæ non numeratæ,in parte, uel in toto obijci potest:l.2.9.pag. 416
exceptio pecuniæ nõ numeratæ, non habet locum in contractib. non celebratis in scriptis:l.5.nu. 2.pag. 341
exceptio pecuniæ non numeratæ, pecuniæ solutæ non competit:l.4.pag. 418
exceptio pecuniæ nõ numeratæ, quando aduersus publicum instrumentum obijciatur:l.3. nu.1.et 10.pag. 416
exceptio pecuniæ nõ nu. quando contra cõfeß.admittatur:auth.rogati.nu.5.pag. 390
exceptio pecuniæ non nu.quando locum habeat:l. 1.pag. 347
exceptio quæ & quatenus post sententiam proponi poßit:l.5.nu.5.pag. 739
excep.pec.nõ nu.quis probet.nu.xi.pag. 422
excep.pecuniæ nõ numeratæ renunciatur: l.1.nu. 2.de dote cauta.pag. 480
exceptio pecuniæ non numeratæ super confeßione ex numeratione diuersis temporibus facta, non obijcitur:nu.12.pag.417.l.4.nu.2.p.418
excep.pecuniæ non numeratæ tria requisita: l. 6. pag. 419
exceptio pecuniæ non numeratæ,uel simulationis quando locum habeat:l.3.nu.1.2.pag. 180
exceptio pecuniæ non numeratæ unde oriatur: l. 5.nu.2.pag. 240
exceptio perempt. post lit. contest.opponitur.nu. 5.pag. 314
excep. peremptoria post sententiã nõ opponitur: l.1.nu.9.pa.82.nisi agatur de Nullitate.l.1.n.2. pa.82. uel apposita ad executionem sententiæ: nu.3.uel quando quis, nisi quatenus facere potest nõ conuenitur. e.nu.4.5.6.uel à milite.nu. 7.15.minore absente.e.nu.7.Rustico.e.nu.10
exceptio peremptoria potest opponi usq; ad sententiam.l.2.nu.2.pag. 706
exceptio procuratoria non potest opponi post lit. contest.nu.1.l.13.nu.1.2. pag.197. & l.24.2. 3.6.pag. 203
exceptio procuratoria quando reddat iudicium retro nullum.l.13.nu.5.pag. 197
excep. quando non tollat actionem ipso iure. l.4. nu.2.3.pag. 425
exceptio quòd quis audiri non debeat, impedit litis ingressum.l.8.nu.1.pag. 935
exceptio,quòd quis non sit tutor,inquacumq; parte iudicij opponitur.l.2.non.pag. 501
exceptio rei iudicatæ,facti est.l.x.nu.14.pag. 89
exceptio rei iudicatæ,iurisiurandi,uel transac. impediunt litis ingressum.nu.6.7.8.pag. 282
excep.S.Maced.quando cesset.l.1.2.4.5.pag.410
exceptio temporis conficiendi inuentarium, impedit.lit.contest.§.donec.nu.1.pag. 591
exceptio transact.Iurisiur.& rei iud.impediũt lit. ingressum.l.10.pag. 153
exceptio transactionis non potest opponi post sententiam.nu.4.pag. 173
excep.uelleija. quando & quomodo renunciatur. l.1.nu.4.nu.41.25.pag. 414
exceptiones procuratoriæ quinq; species. l.24.n. 5.pag. 203
excep.proponendæ forma.nu.9.pag. 178
exceptioni quæ crimen continet, causa adijeienda est.nu.7.pag. 547
exceptiouem in qua succubui,an poßim iterum in indicio deducere.l.2.nu.4.pag. 706
exceptione non proposita,quando iudex ad ulteriora procedat.nu.12.pag. 373
exceptiones actionum annalium perpetuæ sunt.l. 5.pag. 786
exceptiones dilatoriæ,post sententiam non opponuntur.l.1.nu.12.pag. 82
exceptiones inductæ ad rigorem iuris seruandum quæ sint.l.10.nu.31.pag. 91
exceptiones peremptoriæ non oppositæ in causa principali,possunt opponi et probari in causa appell.l.13.nu.4.pag. 197
exceptiones quæ impediant executionem sententiæ.l.4.pag. 716
exceptiones quæ possunt obijci accusanti de adulterio.l.28.pag. 824
excipiendo an quis contraria allegare poßit.nu. 6.pag. 514
excipiendo an quis uideatur confiteri intentionẽ aduersarij.l.9.nu.1.pag. 786
excipienti quando incumbat onus probandi.l.10. pag. 419
Excommunicatio,non est exilium.nu.5.pag. 32
excommunicationis exceptio,in foro seculari opponi potest.nu.4.pag. 32
excommunicatus an poßit impetrare rescriptum. l.6.nu.1.3.pag. 94
excommunicatus quando infamis.auth.credentes. nu.1.pag. 71
excommunicatus quando testam. uel instrumenta condere poßit.e.nu.2.3.pag. 71
excusare à muneribꝰ,quib.licet.l.1. cũ seq.p. 884
excusare à quibus muneribus non liceat.l.comparat.cum seq.pag. 885
Excusat à muneribus, numerus 12. liberorum.l. 24.pag. 871
excusatio à muneribus,quando perpetua,uel temporalis:l.13.pag. 870
excusatur à muneribus septuagenarius.l.x. p.869
excusatur,qui fido credit.nu.23.pag. 44
excusantur à muneribus personalibus, non patrimonialib.maiores l.ann.pag. 885
excusatus quis ad munera,suo munere functus.l.3. nu.1.pag. 882
excusatio à muneribus, propter morbum admittitur.l.si ea.pag. 885
excusatio à muneribus,propter numerum liberorum quãdo admittatur.l.numerꝰ.cũ seq.p.886
Executio quando in debitorum nomina facienda sit:l.2.cum nu.3.4.pag. 359
executio an & quando admittat appellationem.l. 5.nu.1.pag. 739
executio contra debitũ negantem,quando faciendа.l.2.nu.1.pag. 359
executio nõ fit initio iudicij.l.1.2.3.pag. 712
executio quãdo fiat sine citatione.nu.6.pag. 751
executio re perẽpta,fit in æstimatione.l.7.pa. 713
executio sentẽtiæ uel instrumenti die feriata fieri potest.l.7.nu.1.2.pag. 289
execu. modꝰ qualiter excedatur.l.5.nu.4.p. 739
executionẽ paratam an habeat actio iudicati, uel officium iudicis.l.3.nu.3.pag. 712
executione mandata,uidetur mandata cognitio.l. 4.pag. 99
executor,pro modico,magnum distrahere nõ potest.l.quandiu.pag. 784
executoris pronunciatio, nõ infirmat sententiam. l.6.pag. 712
executores negligentes submouentur.l.2.pa. 278
executores ultimarum uoluntatum cessantes per annum,quis succedat.l.8.pag. 713
Exemplum exempli an probet.l.3.nu.1.pag. 101
exemplum partis instrumenti, quæ pertinet ad petentem,concedendum.l.3.pag. 594
Exercens officium nomine tantum, nõ gaudet priuilegio.l. 9.in prin.pag. 36
exercitoria act.quando competat.tit.de exerc.pagina 407
Exhæredare quid sit.nu.10.pag. 573
exhæredari filius,an ipso uolente poßit.§. & nu. 3.pag. 307
exhæredari nõ potest, quæ à marito diuertere nõ uult.l.20.pag. 303
exhæredatur filia, propter uitæ turpitudinem. l. 19.pag. 303
exhæredatur,qui aliũ testari prohibet.l.23.p.303
exhæredatio si fiat ab omnibus gradibus,ualet testamentum.l.1.pag. 569
exhæredatus à patre, quando habeat querelam.l. 18.pag. 303
exhæredatio tripliciter sumitur.nu.3.pag. 571
exhibendi act. est præparatoria ad rei uendicationem.l.1.pag. 337
Exhibendi actio,est personalis,scripta in rem.l.7 nu.1.pag. 237
exhibens rem deterioratam culpa, qua actione teneatur.l. 7.nu.2.5.pag. 337
exhibitionis libellus.l.7.nu.6.pag. 337
Expellens alium de possessione,potest accusari criminaliter,& conueniri ciuiliter.l.4.pag.750
Expẽsæ à uicto,uictori soluẽdæ. §.siue.n.2. p.273
expensæ an à successore iudicis taxari poßint. nu. 6.7.pag. 708
expensæ antequam taxentur,iusiurandum à parte exigendum est.anth.nouo pag. 276
expensæ factæ à uitrico,nomine priuigni, quando repetantur.l.15.pag. 213
expensæ factæ materna pietate uel affectione domestica nõ repetuntur et quãdo.l.1.nu.1.4.pa. 209.& l.2.nu.3.4.l.11.pag. 211
in Expensis, propter calumniam,uel temeritatem damnatur.aut.auth.generaliter. nu.4. pa.67. & l.31.nu.3.pag. 68
expensæ in petendo tutorem pupillo,quæ repetantur.l.2.nu.1.5.pag. 209
expensæ legitimæ quæ dicantur.nu.7.pag. 272
expensæ pro pupillo factæ, quando sibi non imputentur.nu.8.pag. 210
expensæ nõ debent superare principale.l.8.p.858
expensæ quæ debeantur officio iudicis. l.2. nu.1. pag. 868
expensæ quæ refundendæ.l.31.nu.3.pag. 68
expensæ quando propter emendationem reficiantur.nu.31.32.pag. 113
expensæ uxoris nomine quæ repetãtur.l.13.p.212
expensarum condemnatio,finita instantia,durat.l. nouerint.pag. 832
expensarum causa, in diffinitiua omissa, amplius non est tractanda.nu.1.5.pag. 708
expensarum reseruatio fit in sententia, si iudex cõdemnet in expensis, licet non taxet quantitatẽ. nu.2.3.pag. 708
expensarum taxatio,non admittit appellationem. l.10.nu.

l.10.nu.2.pag. 738
expensans an in sentẽtia interlocutoria soluere aliquis teneatur.nu.5.pag. 709
expensas denunciator, uel accusator testibus facere debet.nu.6.7.pag. 386
expensas quas uictus uictori soluere non teneatur: l.5.pag. 709
expensas soluere non tenetur, qui succubuit in secunda instantia,si primam uicerit: §. sed.nu.8. pag. 340
expensas uictus uictori an in criminalibus soluere teneatur.nu.4.pag.709.& nu.6.pag. 710
expensis cuius iusiurãdum alicui extra ciuitatem deferendum sit:§.ijs.nu.4.pag. 340
Expreßio eorum quæ tacite insunt,nihilo peratur: l.3.pag. 801
Exterus.Not.Forensis.
Extrahendi tritici uenia concessa, quatenus intelligatur:l.tractatores.pag. 966
Extranei qui dicantur:l.1.nu.2.pag. 879
Ex,& propter differunt:l.1.Si seruus.pag. 441
ex,causam proximam indicat:l.5.nu.23.pag. 78
ex natura.l.3.nu.3.pag. 451
Exul hæres institui potest.l.1.nu.3.pag. 554
exul.Not.Bannitus.
exules non possunt eligi ad honores:l.quib.p.888
exules non sunt infames:l.1.pag. 104

F

F Abricensis appell. pro omni genere artificum sumitur:l.omnibus.pag. 906
Factum ab uno, in indicio, alteri non prodest. nu. 2.pag. 494
factũ alicuius,non præiudicat alteri:l.inter.p.718
factum ciuile & naturale quando æquipolleant: l. 4.nu.2.pag. 245
factum cõtra legem,nullius momenti:l.5.nu.2. usque ad.nu.23.pag. 77
factum cõtra legẽ,pro infectis habetur. nu.1.p. 53
factum qui præstare tenetur, non liberatur præstando interesse:l.10.pag. 884
factum suum nemo impugnare potest.nu.2.p.230
factum tempore prohibito, uel in tempus prohibitum cõferre,paria sunt:l.4.de donat.p. 461
factum tyranni,à bono successore reuocandum: l. decernimus.nu.1.pag. 59
factum unius,nocet alteri:l.6.pag. 903
factum unius,quando ab alio reuocari non poßit: l.2.nu.2.pag. 864
facto proprio quando quis contra uenire poßit: nu.10.pag. 53
Falc. an ex relictis ad pias causas detrahatur: nu. 2.3.pag. 639
falc.de instrumentis prædiorum non detrahitur. l.15.pag. 637
falc. de legatis relictis incerto cohæredi detrahitur.l.17.pag. 637
falc.ex do.causa mortis detrahitur. l.5. pag.636. l.12.18.pag. 637
falc.ex legato ecclesiæ non detrahitur.l.sancimus. nu.1.pag. 61
falc.in testam.militis cessat.l.12.pag.544.& l.7. pag. 636
falc.inuentario non cõfecto,non detrahitur. nu.8. pag. 638
falc.locus erit, si legata ab intestato præstãda sint. l.3.pag. 613
falc.locus est,contra principem.l.4.pag. 636
falc.locus est, hæreditate ab indigno ablata. l. 3. pag. 636
falc.naturaliter debetur, non ciuiliter. l.10. nu.2. 3.12.pag. 89
falc. No.Quarta.
falc.per relicta ad pias causas an minuatur.nu.57. pag. 24
falc. quæ dicatur.nu.1.pag. 301
falc.quatenus resecat legata.l.10.nu.4.pag. 88
falc.resecat omnia legata pro rata.l.2.pag. 636
falc.æs alienum deducitur.l.6.pag. 636
falc.testator prohibere potest.nu.1.6.pag. 637
Falsa causa quando decretum non uitiet.l. eorum. pag. 660
falsa causa quando uitiet legatum.nu.4.& l.2.cũ seq.pag. 629
falsa demonstratio quando uitiet dispositionem.l. 4.nu.2.pag. 555
falsam scripturam producens, an puniatur ut falsarius.l.24.pag. 380
falsum & loquendo & tacendo committitur. l.8. pag.66.& nu.14.pag. 98
falsum nisi dolosè non committitur, & quot modis falsum dicatur.l.20.pag. 829
falsum quomodo agnoscatur.nu.6.pag. 177
falsi causa quomodo agenda.nu.7.pag. 403
falsi crimen committit, qui se falso doctorem asserit.l.8.nu.1.pag. 887
falsi crimen quomodo puniatur.tit.22.cum.l.22. & seq.pag. 828
falsi excep. quanto tempore tollatur. l. 12. nu. 1. pag. 829
falsificantes pondera & mensuras quomodo puniantur.l.9.pag. 895
falsi not.iudex, uel notarius, qui arcana detegit. nu.11.pag. 382
falsi notantur,qui militibus hospitium aßignarũt, & postea nomen delerunt.l si quis.pag. 962
falsi,procur.uel testis damnatus, domino non nocet.l.1.nu.1.pag. 394
falsi.quando quis accusetur. lege 3. num.3.4. pagina 394
falsi quando teneatur,qui falsa inst. uel testes producit.l.1.nu.2.pag. 394
falsi rescripti exceptio,suspendit iudicium.l.3. nu. 2.pag. 96
falsitas quando noceat producenti.nu.14.pa. 178
falsitatem committens in iudicio, causam amittit. l.3.nu.2.pag. 715
falso dignitatis tit.sibi attribuens, capite punitur. l.si quis.pag. 948
falsum instrumentum immunitatis conscribens,igne comburendus est:his nostræ.pag. 866
Fama publica,inducit credulitatem.l.2.nu.4. pagina 876
fama quando fidem faciat.auth:hodie.pag. 483
fama quid.l.nu.2.pag. 185
fama quid operetur.l.4.nu.2.3.pag. 365
Familia delinquente,an dominus obligetur. l.9.de asseß.pag. 103
familiæ accusatio contra dominum an & quando admittatur.l.20.pag. 819
familiæ appell.quando ad personas, et quando ad res referatur.nu.6.pag. 612
famil.ercisc.actio, ex quasi contrac. nascitur. l.1. nu.3.pag.669.& an præscribatur.e.nu.4
familiæ relictũ,quo ordine debeatur.l.5.nu.1. pagina 612
Fauore alicuius introductum,in eius læsionem retorqueri non debet.l.18.nu.4.pag. 400
fauore alicuius introductum, in eius odium interpretandum non est.l.6.pag. 80
Feriæ.No.Diem.
Feudatarius an teneatur ad collectas.l.1.add.4.pagina 857
Feudum.No.Emphyteuta.
feudum potest alienari inuito domino,quando emptor onus subire uult.l.11.nu.2.pag. 905
Fictio dolosa quomodo puniatur.l.26.pag. 871.l. multi.cum seq.pag. 900
fictio quatenus trahatur.l.4.pag. 245
fictio quid.nu.10.pag. 370
fictio quomodo probetur.nu.7.pag. 404
fictio super impoßibili non precedit. num. 5. pagina 790
fictioni quando locus non sit.l.5.nu.15.pag. 78
Fidei commissarius cum hærede, onera hæreditaria diuidit.l.ad eum.pag. 632
fideicommissarius quando habeat rei uendicationem.nu.4.pag. 626
fideicommiß.quomodo in poß.mittatur.nu.9. pagina 597
fidei commissarius uniuersalis, quando sit legitimus contradictor.nu.22.pag. 599
fidei com. in collationem non ueniunt. l. 10. pagina 537
fidei commissum ab intestato relinqui potest. l.5. pag. 633
fidei cõmissum an irrito testamento debeatur. nu. 17.18.pag. 574
fidei commissum conditionale relictum ab ascendentibus,non transmittitur ad descendentes.fidei commissario defuncto, pendente conditione.l.per hanc.nu 4 pag. 43
Fidei commissum,dicitur conditio.l.1. num.1. pagina 121
fidcicommiß hærede rogato,post iussum decedẽte,peti potest.l. 4.pag. 633
fidei commiß.inter fratres remitti potest. l.11. pagina 154
fidei com.no.Legatum.
fidei commissum quando fit non capaci, si grauatus deferat,quid lucretur.l.1.pag. 855
fidei commissum quando remissum censeatur. l. 1. nu. 2.pag. 121
fidei commiß.quò ad ad transmißionem,à die mortis cedit.§.& cùm lex.pag. 640
fidei commissum relictum ad diem incertum, ante diem restitui potest.l 12.nu.1.3.5.pag. 618
fidei commiß.reip. relictum, à uenientibus ab intestato minuitur per Treb.l.3.pag. 633
fidei commissum tacitum quando dicatur: l.1.nu. 8.pag. 853
fidei commissum transit cum onere.nu.6.pa.620
fidei commissum ubi petendum. l. 1. ubi fideicom. pag. 294
fidei commissum uniuersale transmittitur ad hæredem ante restitutionem.l.3.pag.616.l.21.pagina 621
fidei com.actio. quando sine restitutione transeat. l.7.§.1.cum nu.6.7 pag. 635
fidei commißi & hæreditatis differentia.l.22.pagina 621
fideicommißi iura peculiaria.nu.8.pag. 564
fidei commißi ius pacto rèmitti potest. l. 16. pagina 133
fidei commißi restit. quando tutori fieri potest. l. 7.pag. 635
fidei commiß.substitutio pupillaris,pubertate non expirat.l.5.pag. 617
fidei commißi tacita conditio, si decesserit sine liberis.l.30.pag. 621
fidei commisso, an dos data insit: numero 8. pagina 627
fidei commisso grauari non potest,cui nihil relinquitur.l.10.pag. 622
fidei com-

fidei commisso inest fundus in peculium concessus. nu. 1. pag. 331
fidei commisso in sunt prælegata. l. 16. pag. 620
Fide iussor accedit debito, officio iudicis: l. 14. n. 3. pag. 426
fide iussor ante nominatorem conueniendus est: l. 2. quo quisq; ordi. pag. 917
fideiussor cui obligationi accedat: l. 15. pag. 423
fideiussor & cõstituens idem: l. 3. de const. pec. pagina 363
fideiussor in dubio nõ tenetur, nisi ad id quod principaliter iniungi potest: l. sicut. pag. 882
fideiussor iudicatum solui, qui exactus est pro domino, habet executionem paratam contra dominum. nu. 7. pag. 714
fideiussor non potest emere rem debitoris, à creditore: l. 1. pag. 220
fideiussor officialiũ non potest conueniri, nisi principali excusso: l. 1. pag. 843
fideiussor potest satisfacere creditori, de bonis rei: auth. si captiui. nu. 3. pag. 69
fideiussor præcedente protestatione, an nihilominus obligetur. nu. 6. pag. 129
fideiussor propter publicationem bonorum debitoris, non liberatur: l. 1. pag. 801
fideiussor qui aliquẽ in iudicio sisti promittit, post quatuor menses liberatur: l. 27. pag. 802
fideiussor, restituto minore, quando restituatur: l. 1. 2: cum nu. 7. 8. pag. 227
fideiussor si effectus fuerit non soluendo, iterum satisdandum est: nu. 7. pag. 925
fideiussor, solutione tutoris liberatur: l. 2. non. pagina 504
fideiussor, tametsi protestat° fuerit, ne pecunia crederetur, tenebitur: l. 12. nu. 3. pag. 419
fideiussor tenetur Reip. ad interesse, non ad pœnã, in quam magistratus incurrit delinquendo: l. 1. de periculo eorum. pag. 917
fideiussoris obligatio, uerbis cõtrahitur: l. 12. pagina 801
fideiussori datur dilatio, ad denunciandum domino: nu. 7. pag. 293
fideiussori excep. pec. non nu. competit & quando non: l. 12. cum. nu. 2. 3. pag. 419
fideiussori excep. Velleija prodest: l. 14. pag. 412
fideiussori prodest exceptio rei principalis: nu. 5. pag. 714
fideiussori quando exceptio principalis competat: l. 20. pag. 434
fideiussori quando exceptiones rei debitoris competant. l. 1. nu. 2. pag. 801
fideiussori soluenti tenetur creditor cedere actionem personalem & hypothec. l. 2. 11. pag. 801
fideiussorem an det, qui priuilegiatum dat: l. hac. pag. 954
fideiussores, plures, an insolidum teneantur: l. 8. pagina 411
fideiussores plures dati, an intelligãtur insolidum: l. 3. nu. 2 pag. 801
fideiussor an gaudebit dilatione rei principalis: l. 2. nu. 4. pag. 92
fideiussoribus act. utilis sine cessione nõ datur: nu. 19. pag. 148
Fides de precio quando haberi dicatur: l. 12. nu. 2. pag. 318
fides frangenti frangenda: l. 21. pag. 137. l. 3. pagina 461
Filia dote contenta, successioni renunciare non potest: l. 3. pag. 536
filia in dote aduentitia, sine patris consensu agit: auth. quod. nu. 1. pag. 537
filia quæ extantibus masculis, secundum statutum succedere prohibetur, quatenus locum habeat. nu. 33. pag. 9
filia quam dotem conferre teneatur: l. 4. pag. 537
filiam nuptam nõ dotatam, an pater dotare teneatur: nu. 6. pag. 627
filiam spiritualem neq; ipse, neq; filius meus uxorem ducere potest: l. 26 pag. 464
filiatio quomodo probetur: l. 13. nu. 2. l. 14. p. 369
filius adoptiuus habet priuilegiũ filij decurionis: l. 4. pag. 869
filius adoptiuus succedit cum filijs naturalibus & legitimis. l. si te. pag. 644
filius ad patris debita non tenetur: l. 1. de lib. alen. pag. 486
filius aduocati præfertur altero non filio aduocati: l. 11. nu. 182
filius an donationem sibi factam per patrem, conferre teneatur: auth. ex testa. nu. 1. pag. 536
filius an & quomodo probetur. nu. 3. 4. cum seq. pag. 747
filius an ex bonis patris diues præsumatur: nu. 5. pag. 654
filius an hæreditatem citra iussum patris adire possit: l. 4. pag. 579
filius an in locũ officij patris suffici possit. nu. 26. pag. 33
filius an libros à patre comparatos conferre teneatur: l. 18. nu. 1. pag. 329
filius an patrem cogere possit, ut ipsum emãcipet: l. 25. nu. 2. pag. 303
filius an propria autoritate, suam quartam capere possit: l. 2. nu. 4. pag. 878
filius ante patris dignitatem natus, eam non consequitur: l. 11. pag. 946
filius ante regiam dignitatem natus, non dicitur primogenitus: nu. 11. pag. 928
filius à patre alendus: l. 2. 3. de lib. alen. pag. 486
filius cui factum est legatum, dicitur præteritus: l. 3. pag. 569
filius, curiæ autoritate legitimatur: l. 4. nu. 4. pagina 883
filius deliberans decedens, transmittit hæreditatẽ patris ad quoscumq;: l. 19. nu. 1. pag. 584
filius emancipatus cum suis confert, nõ cum emancipulis & quæ conferant mutuò: l. 21. cum nu. 4. 7. 8. 11. pag. 540
filius emancipatus, donationem conferre tenetur: l. 17. nu. 4. cum seq. pag. 539
filius emancipatus, non potest habere peculium: l. 17. nu. 3. pag. 539
filius emancipatus quæ conferre teneatur: l. 6. pagina 537
filius emancipatus succedit æqualiter cum cæteris: l. si auus. pag. 530
filius etiam nõ hæres patris ex causa primipili patris tenetur: l. cum. pag. 969
filius exhæredatus, præsumitur gratus: l. 28. l. 30. nu. 2. pag. 304
filius exhæredatus, utrùm ab intestato admittatur: nu. 4. pag. 623
filius ex homine meo natus, meus est, secus si ex fœmina mea: l. 13. nu. 4. pag. 923
filius ex quinquagenaria, est legitimus: l. 12. pagina 649
filius fã. an monasterium ingredi possit. nu. 17. pagina 43
filius fã. ad pias causas testari potest. nu. 20. pag. 21. usq; ad nu. 26
filius fã. agendo pro castrensi peculio, iurat de calumnia: nu. 17. pag. 248
filius fã. consiliarius esse est: l. 5. pag. 869
filius fã. cum patre idem minus uocari non potest. l. 3. pag. 888
filius fã. de quibus testari possit: l. 37. pag. 308
filius fã. donare, non testari potest: l. 3. pag. 545
filius fã. fide iubens, quatenus restituatur: l. 1. p. 226
filius fã. fideiuss. obligatur, & patrem obligat: l. 5. pag. 408
filius fã. hæreditatem patris non agnitam, transmittit ad quoscumq;. l. 3. & nu. 2. pag. 379
filius fã. hodie hæredem habet. nu. 5. pag. 581
filius fã. hodie hæredem, in aduentitijs habet: auth. in succes. pag. 645
filius fã. in aduentitijs testari nõ potest: l. 11. p. 546
filius fã. in castrensi, uel quasi testari potest, nec eius testamentum subiacet querelæ: l. 12 pag. 546
filius fã. ingrediens monasterium, an bona sua ad ipsum transeant: nu. 46. 47. pag. 46
filius fã. Maced. renunciare non potest: l. 7. nu. 4. pag. 410
filius fã. minor aduersus mutuum quatenus restituatur: l. 2. pag. 226
filius fã. potest cedere bonis: l. 6. pag. 642
filius fã. quando amittat benef. Maced. l. 1. nu. 1. ad Maced. pag. 409
filius fã. quod ex dote, uel donatione propter nuptias lucratur, sibi peculium aduentitium est: l. 1. pag. 652
filius fã. sui iuris effectus, an peculium habeat: l. 37. nu. 3. pag. 308
filius filij emancipati, conceptus & natus post emancipationẽ, sit agnatus auo suo: nu. 11. p. 531
filius genitus antè dignitatem, an cæteris præferatur: auth. post. pag. 648
filius habens legitimam, non habet querelam: l. 6. pag. 300
filius hæreditati se non immiscens, tacitè repudiasse censetur: l. 1. nu. 1. 2. Si mi. se ab hær. abst. pagina 238
filius hæres in legitima institutus, non prohibetur alienata reuocare: l. 2. nu. 7. pag. 523
filius in aduentitijs acquirit sibi proprietatem, pater usumfructum: l. 6. pag. 653
filius in aduentitijs adit hæreditatem patre ignorante, uel inuito: l. 8. nu. 1. pag. 656
filius in bonis maternis consequitur proprietatẽ, pater usumfructum: l. 1. pag. 651
filius in bonis quæ patri non acquiruntur, decedẽs primò transmittit ad suos, deinde ad fratres, postremò ad parentes: l. 4. pag. 653
filius in potestate decedens, hæreditatem sui parentis non aditam ei, ignorans transmittit ad quoscunq;. Sui iuris uerò, ad descendentes tantùm, non ad extraneos: l. per hanc. nu. 1. 2. 3. p. 643
filius legitimatus, patri tantùm succedit: l. 9. pagina 487
filius legitimus est, qui domi, uicinis scientibus nascitur: l. 9. pag. 463
filius miles, donata à parentibus, in castrensi pecunio computat: l. 1. pag. 959
filius militans, an patria potestate liberetur: l. 3. pagina 959
filius militans inermi militia quod acquirit, peculium castrense est: l. 5. nu. 1. pag. 945
filius naturalis, an sine eius cõsensu legitimari possit: l. iubemus. nu. 1. pag. 806
filius natus ante quàm pater esset rex, an filius regis dicatur: auth. quod. §. 1. pag. 464
filius natus ex ascriptitio, & serua, uel ascriptitia & seruo, sequitur uentris conditionem: l. 20. pag. 926

filius

filius natus ex clerico et concubina, per subsequẽs matrimonium non legitimatur: l. 6. pag. 463
filius non hæres, pro debitis patris conueniri non potest. l. 3. pag. 745
filius non nocet patri, contrahendo. auth. econtrà. pag. 483
filius omnia excepto castrensi, conferre tenetur. l. 11. pag. 538
filius patre agente, quando interrogari possit. nu. 15. pag. 249
filius patrem exulem alere tenetur: auth. incest. as. 2. pag. 464
filius patrem in iure corrigere potest: §. non. nu. 1. pag. 655
filius, patris nõ matris originem sequitur. nu. 46. pag. 34
filius pecuniã à patre acceptã pro libris cõparandis, si illã absumpserit, in suam portionẽ sibi cõputatur: auth. quod. nu. 4. pag. 537. Secus si libros comparauerit. l. 14. nu. 4. pag. 138
filius per legatum sibi relictum, quando exhæredatus censeatur: l. 9. nu. 2. pag. 543
filius potest adulterũ matris occidere. l. 4. p. 824
filius potest hæreditatem adire, clausis tabulis. l. 3. nu. 1. pag. 579
filius potest intentare actionem patri: l. 12. nu. 2. pag. 195
filius potest succedere patri in officio. l. 48. p. 843
filius præfertur sorori. l. intestato. pag. 644
filius præscribit libertatem longo tempore: l. si filium. pag. 805
filius præteritus, cæteris filijs institutis ex disparibus, quam portionem habeat: l. 3. nu. 3. pa. 299
filius præteritus succedens cum fratribus, conferre tenetur: l. 11. pag. 537
filius præteritus tacendo uidetur approbare testamentum: l. 2. nu. 2. pag. 577
filius pro supplemento legitimæ, an propria autoritate bona occupare possit: l. 30. nu. 5. pa. 305
filius quando cum patris autoritate obligetur & quando non. nu. 8. pag. 582
filius quando duas quartas detrahat: l. 10. nu. 1. pagina 636
filius quando emancipatur patre inuito: l. 13. p. 71
filius quando ex persona sua succedat auo, et quãdo ex patris persona. l. 26. nu. 2. pag. 871
filius quando legitimatur, an adgnati citandi sint: l. 2. pag. 525
filius quando parentem accusare non possit. l. falsi. pag. 828
filius quando petat se restitui contra patrem: nu. 3. 3. pag. 230
filius quando possit esse in iudicio sine cõsensu patris & quando non. nu. 2. cum seq. pag. 657
filius quando pro patre teneatur. tit. Ne fil. pro pat. pag. 357
filius quando sequatur conditionem patris, uel matris. l. si liber. pag. 936
filius quando sine patris consensu in iudicio agat: nu. 12. pag. 526
filius quando sine patre hæreditatem adire potest: l. 18. nu. 4. pag. 581
filius quando teneatur conferre, quæ sibi à patre donata sunt. l. 13. nu. 4. pag. 538
filius quando uideatur se gerere pro hærede. l. 1. pag. 592
filius qui abstinuit, si in domo patris ex iusta causa moratur, uel res patris emerit, non uidetur suam abstentionem reuocare: l. 1. & 2. pa. 592
filius qui incepit studere patre uiuẽte, an eo defuncto debeat studere de bonis communibus: l. si de pag. 888
filius qui non succedit, quando alijs partem non faciat. Nota, Sucessor.
filiæ qui rumpit testamentum ex causa præteritionis, uel exhær. legatum in testamento sibi relictum non consequitur. nu. 19. 21. pag. 575
filius quod ab auo percepit, ex paterna substan. esse censetur. nu. 2. pag. 467
filius repudians hæreditatẽ patris, non potest habere hæreditatem aui, nisi iure prætorio: l. 3. pagina 530
filius retinet sibi hypothecam, bonorum, quorum pater usufructum habet: §. sed. pag. 656
filius sequitur originẽ patris, non matris, & quãdo contrà. l. 3. pag. 880
filius si ex pecunia patris faciat usuras, uel merces exerceat, an dicatur hoc profectitium: l. 6. nu. 3. 4. pag. 653
filius sine iussu patris, hæreditatem aduentitiã adire potest. nu. 1. cum seq. pag. 525
filius soluens pro patre, animo repetendi, repetere potest. l. 12. pag. 212
filius sortitur forum originis. l. 2. pag. 880
filius sub qua condit. institui possit. l. 25. pag. 303
filius succedit matri: l. 4. pag. 647
filius sui iuris effectus, ex antè gesto quatenus teneatur. l. 2. 4. 9. pag. 408
filius suus licet nõ excludatur tempore, tamen excluditur repudiatione: nu. 3. pag. 528
filius tametsi de eo mentio facta sit, præteritus censetur, si neq; institutus, neq; exhæredatus sit. l. 31. pag. 622
filius tenetur pro patre: l. 48. nu. 2. pag. 873
filius, uentris conditionem sequitur: l. 23. pa. 929
filij fã. militis priuilegia: l. 37. nu. 2. pag. 308
filij nuncupatio, non facit quem alterius filium esse. l. 5. pag. 547
filij præteritio à milite facta, quando pro exhæredatione habeatur: l. 9. pag. 543
filij repudiatio quando patri noceat: nu. 13. p. 526
filij spurij iniqua cõditio. auth. ex cõplexu. p. 465
filio competit querela, & iniuriarum actio. nu. 8. pag. 526
filio descendente sine liberis, ascendentes in uiriles succedunt. auth. defuncto. pag. 646
filio ex hæredato an detur quærela, quando in testamento sunt instituti filij & extranei. l. 3. nu. 4. pag. 300
Filio fã. condemnato, an executio uiuente patre fieri possit: l. 6. nu. 2. pag. 742
filio fã. minori non datur curator personæ, sed bonis: §. sin autem. pag. 659
filio hæreditatem sibi delatã recusante, pater sibi acquirit. l. 8. pag. 656. §. similiq;. pag. 959
filio in potestate datur tutor, propter malos mores patris. nu. 2. 3. pag. 833
filio instituto sub cond. casuali uel mista an ualeat testamentum. l. 4. nu. 1. 2. 3. 4. pag. 559
filio moriente ante aditam hæreditatem, an pater eam sibi acquirat. nu. 3. pag. 656
filio naturali nõ capaci relictum, cui acquiratur: l. 1. nu. 5. pag. 853
filio non præiudicat sententia, de partu supposito contra matrem: l. si partus. pag. 828
filio præterito quomodo subueniendũ. l. 2. p. 529
filio præterito quomodo succurrendum. l. 4. nu. 4. pag. 570
filio fã. qui existimabatur sui iuris, hærede instituto, cui acquiratur hæreditas. nu. 16. pag. 555
filio relictum, quando censetur factum, patris cõtemplatione. l. 21. nu. 3. pag. 586
filio repudiante hæreditatem, pater adijt, et præfertur substituto. l. 3. nu. 3. pag. 555
filio sine uenia agente contra patrem, an processus uitietur. l. 3. nu. 4. pag. 120
filio spurio relictum reuocatur: l. 1. nu. 2. de nat. libero. pag. 486
filiũ alicuius qui se esse negat, punitur: l. 9. p. 805
filij acquirunt sibi lucra nuptialia, ex bonis patris profecta: l. 2. pag. 653
filij appell. quando ueniant nepotes. l. 6. pag. 410
filij de aduentitijs absq; patris uoluntate disponere non possunt. §. filij. pag. 660
filij debent hodie habere legitimam iure institutionis: auth. nouiss. nu. 1. pag. 300
filij diuortio facto, apud quẽ alendi. l. 1. diuor. fact. pag. 486
filij excludunt patrem & matrem & fratres. l. si intestatæ. l. 3. pag. 647
filij ex diuers. matrimonijs succedunt in lucro habito ex illo matrimonio. auth. itaq;. nu. 3. p. 650
filij illegitimi, substitutum non excludunt. l. 6. §. 1. nu. 2. pag. 560
filij in bonis maternis, quomodo succedant cum patre. l. 3. & 1. seq. pag. 652
filij ingrati nõ admittuntur ad partem lucri eius, quod ultra debitum secundæ coniugi relinquitur. l. 10. pag. 496
filij ingrati, reuocantur in patriam potestatem. l. filios. pag. 806
filij in potestate existentes, mutuò conferunt. nu. 9. pag. 642
filij nati ex ancilla moram passa, sunt ingenui. l. 6. pag. 647
filij naturales an dicantur de familia nobili. l. 5. nu. 2. pag. 612
filij naturales quomodo legitimẽtur. l. 9. cum seq. pag. 487
filij, parentum hæreditate non agnita, an lucra dotalia amittant. l. 5. §. 1. cum auth. seq. pag. 467
alij per constit. dotis inofficiose quemadmodũ defraudentur. l. 1. nu 1. pag. 311
filij primi matrimonij in quo læduntur, quando mulier transiens ad secũda uota, dat omnia bona sua in dotem. l. 6. nu. 1. pag. 467
filij qui non sequuntr conditionem patris sequuntur conditionem matris et quatenus. l. 22. l. 36. l. 44. pag. 871. cum seq. & l. 61. pag. 875
filij qui succedere non possunt, an connumerentur inter filios, in computatione legitimæ: auth. nouiss. nu. 5. pag. 300
filij succedũt in locũ patris sui tantùm, quando agitur de success. patrui, uel aui. auth. post. p. 648
filij suscepti post matrimonium, quod ex pacto nõ succedant, non ualet. l. 3. nu. 1. pag. 536
filiorum appell. quando ad nepotes non trahatur: l. 12. pag. 488
filiorum fauore, disiunctiua, pro coniuncta sumitur. l. 6. pag. 560
filiorum lucra, ex secũdo matrimonio matris, nepotibus seruantur: l. 7. pag. 469
filij naturalibus quatenus relinquendum, et de luribus ipsorum. l. 2. de nat. lib. cum seq. pa. 486
filijs, priuilegium dotis prodest. nu. 2. 12. pag. 781
Finito officio adiuncti, quando finiatur officium eius cui adiungitur. l. 1. si curatores. pag. 504
Fiscalis causa iuramentum de calumnia non admittit: l. conduct. nu. 3. pag. 937
fiscalis rei possessor ad extraordinaria munera non tenetur. l. priuatas. pag. 938
fiscalia bona nemo potest sibi impetrare. l. 1. 2. pag. 854

Fiscus alienata per suum debitorem, causa dotis cõstituendæ reuocat. l. 6. pag. 744
fiscus an in pœnalibus habeat tacitam hypothecã. l. rem. nu. 3. pag. 848
fiscus bona uacantia, citra additionem sibi acquirit. l. 1. nu. 5. pag. 850
fiscus & ecclesia, simili priuilegio fruuntur. l. 4. pag. 934
fiscus ex contractu præfertur creditoribus, nõ ex pœna: l. rem. nu. 2. pag. 848
fiscus habet tacitam hypothecam ex cõtractu, uel quasi, & an ex delicto. nu. 2. pag. 837
fiscus habet tacitam hypothecam in bonis debentis tributa, contrahentis cum ipso. l. 1. pagina 774
fiscus potest reuocare pecuniam alij creditori solutam sine usuris. l. 5. pag. 744
fiscus præfertur omnibus creditoribus, hypothecam non habentibus. l. 3. pag. 744
fiscus qua actione bona alicuius petat. l. 7. nu. 6. pag. 842
fiscus quando debitorem debitoris sui ante diẽ cõuenire possit. l. 1. de cond. ex leg. pag. 348
fiscus quando dicatur legitimè & rectè defensus. l. causas. nu. 1. pag. 849
fiscus quanto tempore excludatur, à petitione rerum. Vacantium. l. 1. nu. 10. pag. 850
fiscus quid. l. in prouincijs. nu. 3. pag. 964
fiscus quid sit. nu. 3. cum seq. pag. 835
fiscus qui succedit priuato, utitur iure priuati. l. 2. pag. 849
fiscus uendens euincere non potest. l. grauissimum. pag. 848
fiscus uendens rem debitoris sui, quæ requirantur. nu. 10. pag. 840
fiscus usuras illegitimas stipulari non potest. l. 3. pagina 849
fisci priuilegium, non extenditur ad bona debitoris antè uendita. l. 4. pag. 744
fisci res non usucapitur: l. iampridem. pag. 662
fiscum qui fraudat, quando in duplum, uel quadruplum teneatur. nu. 11. pag. 842
Fœmina & fiscus, in dote potior est, qui prior est tempore. l. 2. pag. 744
fœmina in rebus proprijs, est potior fisco. l. bona. pag. 744
fœmina intra tempus luctus nubens, est infamis, et quatenus filijs non succedat. l. 4. pag. 645
fœmina. Nota Mulier.
fœmina popularis nupta nobili, nobilis est, etiam uidua. l. 5. nu. 3. pag. 612
fœmina potest donare extraneis. l. 19. pag. 816.
Non tamen dotem constante matrimonio, nisi spem. l. 2. 1. pag. 816
fœmina potest esse testis in codicillis. num. 7. pagina 606
fœmina quæ nubit, castè uiuens dicitur. l. 3. §. 1. nu. 2. pag. 614
fœmina quando cogatur edere lib. rationum. nu. 4. 10. pag. 105
fœminæ minus tributi quàm uiri dependent. l. 10. pag. 923
fœminæ succedunt cum masculis. l. 14. pag. 650
fœminarum successioni, emancipatio non attendi tur. l. 10. pag. 645
Fons publicus, ad priuatum usum non reducitur: l. 9. pag. 919
Forensis an ad personalia munera cogi possit. l. ad collationem. pag. 896
Forensis efficitur ciuis, per sententiam. nu. 47. pagina 34
forensis habens beneficiũ in loco, an efficiatur ciuis illius loci. nu. 38. pag. 33
Forum sortitus quis ex persona manumissoris, uel originis. l. 2. 4. pag. 880
Frater admittitur ad defensionem fratris sine mandato. l. si neq; nu. 2. 4. pag. 715
frater an fratrem accusare possit. l. 13. 18. pagina 819
frater an fratri legitimus tutor sit. l. 4. num. 1. pag. 490. auth. minoris. nu. 3. pag. 401
frater an propter causam ingratitudinis, repellatur à successione fratris ab intestato. nu. 6. pagina 304
frater emancipatus, est legitimus tutor fratris. l. 5. pag. 506
frater grauatus de restituendo, quod potest detrahere per Treb. ad suos hæredes transmittit. l. 10. pag. 636
frater liberti, an excludat patronum ab intestato. l. 2. nu. 2. pag. 523
frater præteritus, uel exhæredatus, quãdo querelam proponat. nu. 14. pag. 574
frater pro fratre in officio delinquente non tenetur. l. 7. pag. 869
frater propter fratrem non habet uacationem. l. 3. pag. 882
frater quod expendit pro fratre quando repetere possit. l. 16. pag. 213
frater tenetur dotare sororem. l. 16. pag. 498
fratris factum, non nocet alteri. l. 1. nu. 1. Si in com. pag. 228
fratris hæreditas, militi in castris quæsita, in peculio castrensi computatur. l. cum. pag. 960
fratri præterito contra fratrem datur querela. l. 21. pagina 303. l. 27. num. 1. cum sequitur. pagina 304
fratres & sorores sibi inuicem succedunt. l. consang. cum auth. pag. 647
fratres, quomodo fratri cum patre succedant. l. 13. & is. pag. 649. l. 1. 11. pag. 650
fratres sub eodem tecto habitantes, an plures familias faciant. nu. 53. pag. 34
fratrum inuidia. nu. 4. pag. 492
fraudem legi faciens, legem non uitat. nu. 13. pagina 928
fraudem qui in mercibus pro parte committit, an totas amittat. l. 5. nu. 4. pag. 899. l. 2. nu. 3. pagina 900
Fredirici regnum quare proscriptũ. auth. si uerò. pag. 71
Fructus computantur in sortem. l. 9. pag. 771
fructus corrupti cum incorruptis misceri possunt l. omnia. nu. 2. pag. 866
fructus extenuant sortem. l. 6. nu. 5. 6. pag. 425
fructus in petitione hæreditatis ueniunt. l. 2. nu. 3. pag. 312
fructus in sortem computantur. auth. hoc. nu. 3. 4. pag. 55. l. 3. pag. 404. l. 1. de pig. pag. 405
fructus intelliguntur deductis expensis. l. 1. pagina 707
fructus iuxta communem æstimationem uendendi sunt. l. 17. pag. 433
fructus non sunt de substantia defuncti. l. 36. nu. 2. pag. 307
fructus noui, ante ueteres distrahendi non sunt. l. omnia. pag. 866
fructus rei obligatæ, sunt tacitè obligati. l. 2. pagina 774
fructus ultra legitimum modum, pro usuris percipi non possunt. l. 26. pag. 432
Frumenti appellatiõe quæ ueniãt. leg. nautici. pagina 911
frumenti appellatione quid contineatur. l. 12. pagina 431
frumenti quantitas non minuenda. leg. auri. pagina 912
Fuga an faciat aliquem suspectum. l. 41. nu. 1. pagina 70
fuga sola, an faciat aliquem haberi pro confesso. l. 3. de asseß. pag. 103
fugitiuus ad suum iudicem reducendus est. l. 1. Vbi causa sta. pag. 297
Fundus. No. Prædium.
Fundus pro parte æstimari non debet. num. 3. pagina 332
fundi appell. an ueniant instrumenta eiusdem. l. 2. nu. 2. 3. pag. 611. l. 24. pag. 621
fundum alienum inuito domino an & quando ingredi liceat. l. nemo. nu. 1. 3. pag. 856
fundum patrimonialem principis accipiens, quando sterilis eidem aßignari possit. l. 9. 10. pagina 935
fundi limitanei militibus aßignati, nõ alienantur: l. 8. pag. 935
furiosus quomodo probetur. l. 5. nu. 1. pag. 605
furiosus, si per interuallum, suæ mentis sit, testari potest. l. 9. pag. 545
furiosi & infantis differentia. nu. 6. pag. 582
furioso hæreditas delata, per curatorem agnoscitur. l. 7. §. tali. pag. 507
furioso pater exemplariter substituere potest. l. 7. §. sin. autem. pag. 507
furioso quis & quatenus tutor, detur. l. 1. curat. cũ seq. pag. 506
furiosi gaudent priuilegio minorum. l. 2. orationis. pag. 506
Fur manifestus quando quis dicatur. l. 19. nu. 1. pagina 517
fur tenetur de casu fortuito. l. 2. de cond. fur. pagina 348
fur tenetur de interitu. l. 1. pag. 215
furis pœna. auth. sed. nu. 2. pag. 512
furem indicare nemo cogitur. leg. 5. num. 2. pagina 515
Furtum an non possidenti fieri possit. l. 10. num. 2. pag. 516
furtum à plagio quid differat. l. 10. num. 3. pagina 516
furtum non usucapitur. l. 10. nu. 1. pag. 516
furtum sine animo lucrandi non committitur. l. 1. nu. 3. pag. 513
furtum quomodo probetur: nu. 5. pag. 756
furti actio an successori competat. l. 10. num 1. pagina 516
furti actio quando competat, tametsi furtum factum non sit, nec res sit furtiua. l. 20. num. 3. pagina 519
furti actio remitti potest. l. 18. pag. 816
furti damnatus, infamis est. l. 8. pag. 187
furtiuæ rei, uel ui possessæ periculũ, ad furem pertinet. l. 9. pag. 515
furto subtractum instrumentum, contra eum plenam fidem facit. l. 20. pag. 378
furtum apud quemlibet perquiri permissum est. l. 2. pag. 511
furtum committit, qui pecuniam ad alium perferendam detinet. l. 7. pag. 515
furtum sui facit, qui effugit, ut onus cõditionis suæ uitet. nu. 3. pag. 928

G

Gabella eiusdem cõtractus nomine, bis non soluitur. l. sancimus. nu. 1. pag. 947

gabellæ fructuum uenditio, quandiu precium soluitur, nõ reuocatur. l. 1. nu. 1. de administ. Reip.
gabella non recipit diem, tametsi cõtractus in diẽ conferatur. l. 5. pag. 947
gabellam non soluunt, qui res principis gestant. nu. 6. 7. pag. 897
gabellam utrum mulio, an dominus soluere teneatur. nu. 15. pag. 32
gabella non debetur, si ui tempestatis aliõue casu fortuito, nauis in poetum appullerit. l. 1. p. 901
Generalis remißio quando comprehendat ea, de quib. specialiter non ect actum: nu. 2. 4. p. 167
generalis sermo, non continet personam loquentis. l. 18. pag. 803
Generatio tertia, usq; ad quem gradum duret. l. 7. nu. 9. pag. 931
Genitiui natura. nu. 4. pag. 1
genus ad habitum refertur. nu. 1. pag. 20
genus non infert suam speciem. l. 9. nu. 2. pag. 226
genere sublato, remouẽtur species. l. 3. n. 2. p. 714
gerenti negotium alterius, quãdo utilis competat Not. Negotium.
gradus agnatorũ & cognatorũ, iure ciuili et canonico. diuersimodè copulãtur. l. 2. nu. 1. pa. 534
grauari ultra quàm sibi relictum est, nemo potest. l. 8. nu. 2. pag. 475
gregis appell. pecudes & alia minuta animantia ueniunt. l. militaris. nu. 2. pag. 962

H

Habitans in iure, ne ad consilia uocetur, reuocari potest. l. curiales. pag. 880
habitantes in territorio, non uocantur ad munera, ut ciues. l. 3. pag. 881
habitatio morte finitur. l. 11. pag. 323
habitatio pro usuris cedi potest. l. 14. pag. 431
habitationis ius habẽs, eam locare potest. l. 13. pagina 323
habitatione legata, dominium legatum censetur: l. 13. nu. 2. pag. 323
Habitus, statũ hominis indicat. l. 4. Si ser. p. 449
Hæreditas à morte testato res adiri potest: §. et cũ lex. pag. 640
hæreditas ab indigno ablata, an quæratur fisco & quale: l. 2. & l. hæredes. pag. 600. l. 4. p. 602
hæreditas an sit hæredis, uiuo testatore. nu. 43. pagina 23
hæreditas ascendentis in cuius potestate quis non est, non adita non transmittitur: l. non. p. 647
hæreditas ascendentium non adita transmittitur ad descendentes, nisi repudiata sit. l. per hanc cum. nu. 3. pag. 643
hæreditas aufertur ab eo, qui aliquem testari prohibuerit: l. ciuili. pag. 600
hæreditas codicillis dari, uel adimi non potest. l. 4. pag. 602. l. 2. pag. 604
hæreditas codicillis, uel donatione causa mortis non datur. l. 9. nu. 1. pag. 134
hæreditas collegiati, quando collegio acquiratur. l. si quis. pag. 660
hæreditas defuncti personã repræhendat. l. 9. pagina 437
hæreditas delata monacho, quæritur monasterio, sine facto monachi. nu. 6. pag. 555
hæreditas eius, de cuius morte dubitatur, adiri nõ potest. l. cum cognatos. cum seq. pag. 806
hæreditas extranei non adita, non transmittitur: l. 7. pag. 580
hæreditas iacens tenetur ad collectas. nu. 54. p. 34
hæreditas, instituto hærede deportato non ad fiscum, sed ad proximiores intestato pertinet: l. 1. nu. 1. pag. 554. & l. 4. pag. 555
hæreditas in testamento, in quo filius fuit institutus sub cond. casuali, quo iure adeatur: nu. 5. p. 559
hæreditas non adgnita per minorem, quando ab eius hærede agnosci poßit. l. Si. nu. 2. 3. p. 247
hæreditas non adita non transmittitur, sed cohæredibus, uel ueniẽtibus ab intestato acquiritur. §. cum autem. pag. 643
hæreditas omni temp. adiri potest. l. 17. pag. 581
hæreditas patris, æqualiter inter filios diuidenda. l. 11. pag. 329
hæreditas patris, dicitur quasi debita filio. l. 3. nu. 2. pag. 83
hæreditas patris non adita, transmittitur per filiũ in potestate. nu. 10. pag. 582
hæreditas patris non adita, ad quencunq; transmittitur. nu. 10. pag. 531
hæreditas patris repudiari, & auita amplecti potest. l. 2. Si cum. pag. 239
hæreditas potest quæri, licet bona non poßideantur: l. 14. pag. 581
hæreditas quæ ab indigno aufertur, non applicatur fisco: l. 4. nu. 1. 3. pag. 555
hæreditas quæ ab intestato nobis obuentura est, an dicatur spe nobis deberi. nu. 18. pag. 145
hæreditas quando adita censeatur. l. 4. nu. 2. pagina 532
hæreditas quibus citra additionem acquiratur. l. 1. nu. 6. 7. cum seq. pag. 850
hæreditas quomodo probetur non esse soluendo. nu. 1. cum seq. pag. 590
hæreditas rupto testamẽto per incisionem, cui acquiratur. l. 30. nu. 3. pag. 553
hæreditas solo animo aditur. l. 6. pag. 580
hæreditas tametsi damnosa, dicitur hæreditas. nu. 7. pa. 40. nu. 13. pag. 42
hæreditas transit cum onere. l. debitori. nu. 6. pa. 126. nu. 6. pag. 620
hæreditatis aditionis effectus. nu. 41. 43. pag. 9
hæreditatis aditionis tempus, in acquirenda hæreditate inspicitur. l. 15. pag. 581
hæreditatis aditio, longo tempore non præscribitur. l. 8. pag. 580. l. 19. nu. 2. pag. 584
hæreditatis app. etiam ad futuram trahitur. num. 14. pag. 145
hæredita. appell. ueniant fructus. l. 2. nu. 3. pa. 312
hæreditatis causa ubi agenda: ubi de hær. pa. 297
hæreditatis detentatio, per longum tempus, præsumitur legitima. l. x. pag. 313
hæreditatis diuidendæ actio, bo. fi. est. l. 9. pa. 329
hæreditatis diuisio, citra traditionem inutilis: l. 15. pag. 329
hæreditatis diuisio, excludit crimen expilatæ hæreditatis. l. 3. fam. ercis. pag. 328
hæreditatis diuisio, excipit legata & fideicom. l. 7. pag. 329
hæreditatis diuisio, fam. ercisc. iud. cõpet. l. 1. p. 328
hæreditatis diuisio inter aliquos, alijs non præiudicat. l. 17. pag. 329
hæreditatis diuisio, salua falc. per testatorem fieri potest. l. 10. pag. 329
hæreditatis diuisio, scripturam nõ exigit. l. 12. pagina 329
hæreditatis diuisioni, dos uxoris non inest: l. 2. pagina 328
hær. di. inest euictio. l. 14. pag. 329
hæreditatis diuisioni non insunt castrensia. l. 4. fam. ercis. pag. 328
hæreditatis diuisioni, profectitia ueniunt. l. 13. pagina 329
hæreditatis petitio à quo introducta. l. 12. nu. 1. pagina 315
hæreditatis petitio, ab interdicto in quo differat uel conueniat. nu. 7. 8. cum seq. pag. 747
hæreditatis petitio an uideatur intentata, quando querela proponitur. l. 1. num. 2. de inoff. pagina 299
hæreditatis petitio, cui competat. l. 9. pag. 313
hæreditatis petitio datur contra eum, qui tit. non poßidet. nu. 15. pag. 748
hæreditatis petitio, quando detur contra tit. possidentem. l. 2. nu. 1. pag. 312
hæreditatis petitio quomodo non detur contr. tit. poßidentem. l. 1. nu. 1. de inoff. pag. 299
hæreditatis petitio quatenus præscribatur. l. 7. pagina 312
hæreditatis petitioni, testamenti nullitas tacitè inest. l. 2. pag. 282
hæreditatis petitio, quare nõ detur contra tit. possidentem. l. hæreditatem. pag. 665
hæreditatis portio accrescit cohæredibus inuitis cum onere. §. ijs ita. pag. 642
hæreditati petendo debitum, an quis renunciare uideatur. l. 5. nu. 1. 3. pag. 361
hæreditatem adeundo, contrahere quis non cogitur: l. 16. pag. 581
hæreditatem adire uidetur, qui bo. poß. agnoscit. l. 12. pag. 581
hæreditatem diuidendo, debitorum nomina non diuiduntur, sed aßignantur. l. 6. pag. 328
hæreditatem diuidendo, subtracta & deteriorata subducuntur. l. 19. pag. 332
hæreditatem infanti delatam qui adire, uel acquire poßint. l. 18. cum. nu. 2. 3. 9. pag. 581
hæreditatem iudex diuidendo, testatoris dispositionem sequi debet. l. 16. 21. 26. pag. 329
hæreditatem petens, quomodo interrogationes aduersus possessionem proponere debeat. l. 11. nu. 3. pag. 314
hæreditatem qui adire potest, quando eandem repudiare potest nu. 7. pag. 581
hæreditatem qui de iure præt. repudiauit, de iure ciuili adire potest. l. 13. pag. 581
hæreditatem repudiatam materia potest quis adire. l. 4. pag. 593
hæreditatem restituendo, quæ expensæ deducantur. l. 4. pag. 312
hæres adita hæreditate, eam neq; repudiare neq; querelam proponere potest. l. 3. 4. 6. pa. 593
hæres administratoris prius quàm possessor, &c. conueniendus est. l. 4. pag. 917
hæres ad tempus certum, uel incertum institui potest. nu. 5 pag. 470
hæres agnoscens relicta in testamento nõ solenni, ea implere cogitur. l. 16. nu. 1. pag. 548
hæres, an ante aditam hæreditatem, defuncti necẽ uindicare teneatur. l. 9. pag. 603
hæres an cohæredi obligetur. l. 4. nu. 4. pag. 84
hæres an conditionem adimplere poßit. l. 2. nu. 3. de pac. pag. 449
hæres an ex defuncti persona, ultra quàm facere poßint, conueneantur. l. 8. pag. 484
hæres, an libellum offerre debeat. nu. 14. pa. 597
hæres an poßit remittere cautionem in fauorem suum introductam. l. 1. nu. 11. 12. pag. 320
hæres an restituere teneatur, quando æs alienum absorbet totam hæreditatem. l. ad eum. nu. 2. pag. 632
hæres an teneatur ex dolo testatoris, iudicem corrumpentis. l. 1. nu. 9. pag. 704
hæres an teneatur soluere legata, si portio fideicommissarij non sufficiat. l. ad eum. uu. 1. pagina 632

hæres conficiens inuentarium,creditoribus & legatarijs, ultra uires hæreditarias non tenetur. l.10.nu.1.pag. 580
hæres an uiuo testatore hæres censeatur.num.43. pag. 23
hæres appellantis, habet quadrimestre. l. 6. pagina 740
hæres celans res hæreditarias,tenetur in duplum. & quartam amittit.nu.3.4.pag. 590
hæres cõsequitur solariũ debitum defuncto. l.14. nu.1.pag. 960
hæres cõtra legatarum possidentem habet interdic.quor.legat.l.hæredi.pag. 748
hæres cui fuit transmissum ius deliberandi per institutum, qui non adiuit, præfertur substituto. nu.4.pag. 555
hæres debitoris tributarij, etiam onus fundorum sterilium agnoscere cogitur.l.4.pag. 930
hæres defuncti officialis,solarium totius temporis consequitur.l.3.nu.1.2.pag. 953
hæres esse censetur,qui aliquid tanquam hæres gerit.l.2.pag. 579
hæres et fideicommiss.onera hæreditaria diuidũt. l.ad eum pag. 632
hæres hæredis quando cogatur hæreditatem adire.nu.4.pag. 619
hæres hæredis,testatoris hæres est:l.14.nu.2.pagina 557
hæres hæredis,potest hæreditatem primi defuncti uendicare.l.2.pag. 650
hæres ignoranter non soluens pensionem,an incidat in pœnam.nu.17.pag. 458
hæres in certa parte à milite institutus,porrigitur ad alia,quæ sunt eiusdẽ hæreditatis.l.3.p. 542
hæres iungitur priuilegio personali,puta. excep. Velleija ex persona mulieris,& quatenus. l.7. 20.21.pag. 411
hæres instantiam causæ appellationis obtinet. l.etiam.pag. 740
hæres institutus ab ingresso monasterium, quando succedat.nu.10.pag. 50
hæres institutus cum adiectione alicuius qualitatis,quæ si uera esset,alteri quæreretur hæreditas, illius contemplatione institutus esse censetur.l.21.pag. 586
hæres institutus in castrensibus, nõ porrigitur ad paganica.l.2.pag. 542
hæres in testamento non solenni militis,hæreditatem adire potest.l.14.pag. 544
hæres,interim dum inuentarium conficitur,an cõueniri,uel conuenire potest.§.donec.pag. 591
hæres intra quod tempus,mortem defuncti uindicare debeat.l.hæredes.nu.2.pag. 600
hæres liber si est institutus tanquàm seruus, hæreditatem sibi acquirit.nu.9.pag. 555
hæres minor non reuocat ea, quæ à defuncto maiore gesta sunt.l.2.pag. 601
hæres minor,qui testatoris mortem non uindicauit,non tenetur.l.6.pag. 603
hæres minoris decedentis ante aditã hæreditatẽ,in integrum restituitur.nu.11.pag. 583
hæres non auditur,allegando turpitudinem defuncti.l.4.pag. 745
hæres non capax,restituere rogatus, an adire cogatur.nu.5.pag. 620
hæres non conficiens inuentarium,quando nõ teneatur ultra uires hæreditarias. num.45.46. 47.pag. 24
hæres non est periurus, si defuncti iuramentũ non impleuerit.l.12.nu.3.pag. 339
hæres non implens uoluntatem testatoris, ubi executor datur,an teneatur.nu.6.pag. 623
hæres non seruans iuramentum defuncti, non est periurus.auth.quod.nu.1.pag. 366
hæres nõ tenetur actione pœnali ex defuncto descendente.nu.13.pag. 837
hæres post mortem defuncti concubans cum uxore,hæreditatem amittit.l.10.nu.2.pag. 604
hæres quando cogatur uendere, uel in solutum dare.nu.3.pag. 588
hæres quando intra tres menses hæreditatem repudiasse censeatur.l.22.§.1.nu.2.pag. 586
hæres quando inuentarium facere teneatur.l.22. §.1.pag. 586
hæres quando non teneatur seruare factum defuncti.nu.6.8.7.pag. 589
hæres quãdo pro altero teneatur.nu.43.pag. 33
hæres quando reuocet alienata per testatorem. l. 2.nu.5.6.cum seq.pag. 523
hæres quãdo teneatur legatarijs de euictione. nu. 5.pag. 608
hæres quando teneatur ultra uires hæreditarias. §.sin autem.nu.2.pag. 592
hæres quas expensas imprimis deducat. nu.1.cum seq.pag. 589
hæres quatenus contra defuncti factũ uenire possit.l.2.nu.5.pag. 310
hæres quatenus ex delicto uel contrac.uel quasi teneatur,uel ipsi actio competat.l.1.pag. 362
hæres quatenus repræsentet personam testatoris. l.14.pag. 318
hæres qui ante diem restituit,à creditoribus conueniri potest.l.12.nu.5.pag. 618
hæres qui defuncti mortem non uindicauit,hæreditatem amittit.l.ubi causæ fisca.pag. 298
hæres qui expensas funeris non facit, non remouetur ut indignus.l.5.pag. 603
hæres qui hæreditati renunciat, omnibus bonis testatoris priuatur.l.4.pag. 930
hæres qui hæreditatem repudiat, integrum prælegatum consequitur.l.12.pag. 608
hæres qui ignoranter non soluit canonem, uel luit pignus,an restituitur.l.2.nu.1. Si aduers.uend. pig.pag. 235
hæres qui inuentarium fecit,ultra uires hæreditarias non tenetur.nu.1.pag. 588
hæres qui inuentarium non fecit,an etiam legatarijs teneatur.l.22.§.1.nu.1.pa. 586.*§. sin uerò. nu.2.pag.* 591
hæres qui inuentarium non incepit intra primum mensem, sed perfecit intra tempus, priuilegio fruitur.nu.4.pag. 591
*hæres qui inuentarium solenniter non fecit, tenetur insolidũ et falc.nõ detrahit.§.sin uerò.p.*591
hæres qui petit tempus ad deliberandum,licet inuentariũ cõfecerit,et hæreditatem adierit, uel nõ repudiauerit creditoribus insolidũ tenetur, nec falc.detrahit.§.sin autem.nu.2.pag. 592
hæres quo iure missionẽ in poss.petat.n.7.p. 596
hæres quo iure uoluntatem defuncti adimplere cogatur.l.5.nu.1.pag. 603
hæres quod pro cohærede expendit, quando petitur act.neg.gest.uel iudicio fa.cerisc.l.3.p. 210
*hæres quo tẽpore capax esse debeat.l.1.n.7.p.*853
hæres sciens hæreditatem sibi delatam,ius deliberandi & adeundi hæreditatẽ in quẽlibet trãsmittit.l.19.pag. 584
*hæres secundum ius præt. per actũ extra iudiciariũ nõuidetur hæreditatẽ agnoscere.l.1.p.*578
hæres soluendo debitũ testatoris pro parte sua,liberatur.l.3.nu.1.pag. 210
hæres,unam hæreditatis portionem agnoscens,an reliquas agnoscere cogatur.l.20.nu.3.p. 584
hæres uoluntatem quando non adimplere cogatur.l.1. 2.pag.615.23.pag. 621
hæres uniuersalis succedit in malam fidem defuncti.l.2.nu.2.pag. 707
hæres usurarij usuras restituere ten.nu.12.p. 362
hæres utrùm salarium, uel fructus futuros sibi acquirat.l.annonas.nu.2.3.pag. 912
*hæredis arbitrio quatenus conferatur.l.8.pa.*661
hæredis bona, non ueniunt in generali obligatione defuncti.nu.9.pag. 781
hæredis & fideicom.diff.nu.4.5.pag. 653
hæredis fauore quando fiat interpretatio. l. 1. nu. 2.pag. 606
*hæredis iuramento quãdo credatur.nu.12.p.*878
hæredis nomen aut à testatore scribendum,aut uoce propria coram testibus an à tabellione nuncupandum est.l.29.nu.3.pag. 552
hæredis putatiui factũ non nocet.l.4.nu.1.pa. 84
hæredis putatiui pactũ,uero hæredi non prodest. l.24.pag. 137
hæredis sui existentia,dato cohærede extraneo: nihil operatur.nu.4.pag. 585
hæredi actiones cõfusæ, testamẽto rupto per querelam,restituuntur.l.22.pag. 303
hæredi debitoris pignus reddẽdum est,tametsi eius nulla mentio facta sit.l.12.nu.2.pag. 771
hæredi & contra hæredem actio datur.l.1.p. 356
hæredi excep.pec.non nu.ex persona defuncti cõpetit.l.8.pag. 419
hæredi quando annus, & quando nouem menses ad deliberandum dentur.§. & hæc.pag. 591
hæredi quando protestatio defuncti prosit.l.8.nu. 1.pag. 419
hæredi tempus quod datur,ad implendũ uoluntatem defuncti,quando incipiat.nu.2.3.p. 623
*hæredẽ extraneũ facere quis nõ potest.n.5.p.*557
hæredem pœnalis actio nõ sequitur,secus in persecutoria.l.14.§.1.pag. 517
hærede instituto eo, q̃ sit alterius cõditionis, quàm putabatur,cui hæreditas acqritur.n.10.p. 555
hærede rogato decedente ante aditam hæreditatẽ post iussum, fideicõmissum peti potest, tanquã ab eo adita fuisset hæreditas.l.4.pag. 633
*hær. soluẽte,an executor act.habeat.l.17.p.*661
*hæredes coloni manẽtes in cõductiõe,uetera cõductionis pacta repetita censentur.nu.15.p.*929
hæredes defuncti, ante nouũ diem non conueniuntur.auth.sed.pag. 828
hæredes diuidunt æs alienum testatoris, pro portionibus hæreditarijs.l.1.pag. 857
hæredes diuidunt,collectas testatoris,pro portione hæreditaria.l.1.nu.7.pag. 857
hæredes gestoris quatenus teneantur.l.17.num.9. 10.pag. 213
hæredes magistr. nõ tenẽtur.l.in hæred.2.p. 509
hæredes nõ tenentur interdicto,unde ui, nisi quatenus ad eos peruenerit.l.2.pag.750.l.10.nu. 5.pag. 757
*hæred.onera munerũ nõ suscipiũt.l.si ante.p.*893
hæredes promissoris dandi,uel faciendi,tenentur. 13.pag. 788
hæredes quando pro parte, uel insolidum conueniantur.l.1.12.pag. 360
*hæredes sui,nõ usucapiũt,p hærede:l.nihil.p.*662
hæredes tenẽtur ad debita, pro portione hæreditaria,non legatorum.l.1.pag. 341
hæredes tenẽtur de precario.l.habitãtis.pag. 793
*hæredes suẽditoris,tenẽtur de euictiõe.l.10.p.*804
hæredum appell.de omnibus in perpetuum intelligendum est.l.22.pag. 609

hæredum conuentio, creditoribus nõ præiudicat. l.23.pag. 330
Hæreticus est,qui persistit.l.2.pag. 71
hæretici infames.nu.11.pag. 7
hæretici quomodo puniendi.nu.13.pag. 7
hæreticis quæ testimonia interdicta sint.l.11.nu.2. pag. 72
Hic,hæc,hoc,est demonstratiuum ad oculum. nu. 2.pag. 2
Homo lib.qui in perpetuumoperas suas locare potest.l.14.nu.2.pag. 324
hominis status,quomodo probetur.l.1.pag. 380
Hospites recipere,est onus patrimoniale.l.3.nu.2. 3.pag. 882
Hypotheca ad res donatas non porrigitur.l.13.pagina 481
hypotheca & uendicatio pro eadem re, competunt.l.30.nu.3.pag. 476
hypothecæ generali quæ non insint. l.1. cum nu. 4.pag. 776
*hypothecæ quãdo mulier renunciare potest. l.21. nu.1.2.4.pag.412.auth.siue.nu.2.3.pag.*413
hypotheca quanto tempore præscribatur. l. diuturnum.pag. 665
hypothecã tacitã habens,nõ potest possessorẽ conuenire,nisi principali discussa.l.1.nu.3.p. 843
hypothecaria,ab interdicto saluia.in quo differat: l.si te.nu.2.pag. 762
hypothecaria act.personalis.l.6.10.14.pa. 534. *& 3.nu.2.pag.* 361
hypothecaria actio,xxx.ann.præscribitur.l.7.pagina 668
hypothecaria an ante personalem intentari possit.l.24.nu.2.5.cum seq.pag. 772
hypothecaria an cedi possit.l.9.nu.4.pag. 442
hypothecaria citra personalẽ cedi potest.l.si creditor.pag. 782
hypothecaria manet, sublata personali actione. l. intelligere.pag. 784
hypothecaria quando locum habeat.nu.4.p. 588
hypothecaria quãto tempore tollatur.l.26.nu.2. 3.pag. 435

I

IGnorantia.Not.Error.
*ignorantia an & quando puniatur.l.12.p.*923
ignorantia facti,impedit ne tempus bo. poss. curat.l.8.pag. 527
ignorantia iuris, in lucris non prodest mulieri. l. 6.pag. 527
ignorantia iuris quando noceat in damnis uitandis.nu.1.pag. 216
ignorantia iusta excusat ab expensis. auth. generaliter.nu.2.pag. 67
ignorantia non punitur:l.4.nu.2.5.pag. 512
ignorantia punitur.l.colonos.nu.2.pag. 930
ignoranti prodest commodum legis, uel statuti. l. 65.nu.2.pag. 876
ignorãti an currat tempus.l.per.nu.3.pag. 950
ignorans alicuius conditionem, quando eundem receptans,ad pœnam teneatur.l.22.pag. 928
illustris persona non litigat per se, sed per procuratorem.l.25.pag. 205
illustres conuenti ciuiliter uel criminaliter, ad satisdationem de iudicio sisti non urgentur. l.17. pag. 946
Imagines principis ubi consecratur,turpia spectacula non facienda:l.si qua.pag. 918
Imò,quid notet.nu.4.pag. 53
imò,quid operetur.nu.17.pag. 3
Immunis à inuneribus,si quod subeat sponte,ad alia non obligatur.l.1.nu.5.pag. 920
immunis non est,qui per substitutum inseruit. nu. 18.pag. 32
immunitas à muneribus quando extendatur. nu. 60.62.pag. 34
immunitas à collectis,ad necessarias non trahitur: l.quoties.nu.8.ut nemi.lic.pag. 867
immunitas,denotat priuilegium, non pœnã. l.12. pag. 869
immunitas iugationis,uel capitationis, citra principis autoritatem non ualet.l.9.pag. 923
immunitas non tribuit excusationem ab actu, qui breuiter expeditur.l.41.pag. 874
immunitas simpliciter concessa, nõ porrigitur ad ordinaria.l.muneris.pag. 883
immunitas simpliciter concessa,nõ refertur ad munera patrimonialia.l.3.pag. 882
immunitatem ab angarijs ecclesia nõ consequitur: l.21.pag. 966
immunitatem ab extraordinarijs numeribus decuriones habent.l.22.pag. 870
immunitatem à muneribus extraordinarijs,notarij,&c.principis habent.l.12.pag. 12
immunitatem excoctionis panis militum nemo cõsequitur.l.in excoctione.pag. 962
*immunitatem hospitandi milites nemo consequitur.l.9.pa.*963.*tribunis primiceriorum exceptis.l.seq.*
immunitatem,qui dignitatẽ suffragio receperunt, non consequuntur.l.4.pag. 892
*immunitatem quis concedere possit.l.14.pa.*870
immunitatem,qui principis negotia gerunt,an habeant.l.1.pag. 884
immunitatem sordidorum munerum consequuntur ij,per quorum prædia,aqua publica trãsit. l.aquarum.pag. 918
Impediens cursum studij, punitur tanquam legis uiolator.l.nemo.nu.1.pag. 918
impediens testes examinari, habetur pro cõuicto. l.7.nu.5.pag. 181
Imperiũ merũ uel mistum quid.l.2.nu.1.2.p. 279
Imperator solus,potest legem condere, & interpretari.l.11.nu.2.pag. 81
Impossibilitas quando excuset.nu.5.6.pag. 322
Improprietatis dictio interpretanda est ut potius ualeat,quàm pereat.l.2.nu.2.pag. 848
*Impubes monasterium non ingreditur.n.16.p.*43
impuberes ceduntur uirgis, ad inquirendum,non ad puniendum.l.12.nu.2.pag. 604
Incantatores an puniantur.l.4.pag. 828
*Incapaci relictum,cui acquiratur.l.1.nu.2.p.*853
Incendiarij,lege Cor.de sicar.puniuntur.l.11.pagina 819
incendium uitans, qui res suas deijcit, quatenus is qui eas detinet,furti tenetur.l.18.pag. 517
Incertitudo quãdo sorte dirimatur.l.3.pag. 625
Incidens quid.nu.5.pag. 282
Incola quis dicatur.l.7.pag. 881
Incontinenti quando quid fieri dicatur.nu.8.pag. 128.l.13.nu.5.pag. 31
*incõueniensunũ positũ aliud sequitur.l.7.p.*446
Includens aliquem,tenetur lege Iul. de ui priuata. l.si confidis.pag. 825
Indebitum ciuiliter,& naturaliter debitum,quando solutum repetatur.l.11.nu.17.pag. 89
indebitum quot modis dicatur.l.10.num.1.2. pagina 88
Indictio,munus ordinarium est.l.1.pag. 859
Indigno relictum,fisco defertur.l.1.pag. 853
Indiuidui parte uitiata,totum uitiatur. l.7.nu.9. pag. 922
Infamat ictus fustium cum causa.l.16.pag. 188
infamatur usurarius.l.20.pag. 188
*infamia an censeatur remissa,pœna diminuta. l.3. in prin.& nu.5.pag.*186.*l.4.pag.* 817
*infamia an ipso iure honorem adimat.l.8.pa.*869
infamia durat,tametsi in tempus damnatus.l.6.pagina 817
infamia iuris & facti.nu.7.pag. 186
infamia notatur damnatus crimine expilatæ hæreditatis.l.12.pag. 187
infamia notatur potentior,qui alium,suum tit. usurpare patitur.l.1.pag. 207
infamia notatur, qui depositi damnatus est.l.10. pag. 438
infamia notatur tutor, qui ob dolum remouetur. l.9.pag. 501
infamia,per dignitatem remissa censetur.l.23.nu. 1.4.pag. 463
infamia quid.l.1.nu.3.pag. 185
*infamia remouet quem ab honoribus, non muneribus.l.ignominiæ.pag.*887.*l.infames.pa.*888
infamiam suam qui conticet,punitur.l.2.nu.3.pagina 876
infamiam,tormenta ad eliciendum ueritatem,non irrogant.l.14.pag. 187
*infamiam uerba patris,uel iudicis,in sententia interlocutoria prolata,non irrogant.l.13.p.*187. *l.17.pag.* 188
infamis à muneribus se excusare non potest. l.12. pag. 869
infamis an possit esse procurator.l.2.n.2.p. 945
infamis contra infamem opponere nõ potest. l.11. nu.2.pag. 302
*infamis est,qui fidem non seruat.l.22.23.pag.*188
*infamis est,qui iniuriarum damnatur,uel pacisciatur,data pecunia.l.5.10.pag.*187. *& l.18.pagina* 188
infamis non est,damnatus falsi. leg.12. num.3.pagina 388
infamis non est minor xxv.ann.rem ludicram exercens.l.20.21.pag. 188
infamis non est,qui non seruat luctum in habitu.l. 15.pag. 188
*infamis non est,qui in uinculà conijcitur.pag.*187
infamis non est,qui ex edicto, de publicanis damnatur.l.2.pag. 185
infamis non potest esse notarius. l.1. num. 2. pagina 81
infamis quando testari possit.nu.29.pag. 22
infamis quatenus ad munera uocetur.l.49.nu.2. pag. 873
infames dignitatem non consequuntur. leg.2.pagina 945
infames quando possunt esse testes.nu.10.11.12.pagina 7
Infans,minor septennio dicitur.leg.18.num.1.pagina 581
infans potest esse miles,& coronari ut rex.l.sicut. nu.2.pag. 882
infantis & furiosi differentia.nu.6.pag. 582
infanti quæritur possessio rei sibi traditæ.l.3.pagina 663
Infinitas uitanda.l.Vt.nu.6.10.pag. 61
Ingenuitas quomodo probetur.l.17.pag. 371
Ingratitudo an sit actio.l.3.de liber.pag. 524
Initium.No.Principum.
Iniuria illata personæ,quando in crimen pub. cãdat.l.4.nu.1.pag. 825
iniuria illata, quando actio, uel officium iudicis detur.nu.10.pag. 928
iniuria illata uni ex consortibus,omnib. illata censetur.nu.3.pag. 927

iniuria in clericum, est crimen publicum. l. 10. pagina 66
iniuriam suam, uel suorum quis persequi dicatur. l. si flumina. pag. 832
iniuriarum actio an cedi possit. l. 9. nu. 5. pa. 442
iniuriarum actioni quid accedat. l. dominum. pagina 831
iniuriarum damnatus uel pactus de iniuria, data pecunia, infamis est. l. 5. 10. pag. 187. l. 18. pagina 188
Inquisitio fit, præcedente fama. l. 2. de off. præfec. urb. pag. 102
inquisitio non est ius prosequendi in iudicio. num. 15 pag. 159
inquisitio quando licita. nu. 12. 13. pag. 862
inquisitio quando permissa. l. 5. nu. 4. cum seq. pagina 752
insinuatio coram incompetenti iudice facta, nõ uaet. l. 18. 23 pag. 549
insinuationem, omnis alienatio rerum mobilium exigit. l. 3. nu. 4. in fi. pag. 877
insinuatum testamentum censetur, si tantum corã iudice oblatum sit, tametsi iudex tacuerit. l. 19. nu. 5. pag. 549
Instantia. No. Iudicium.
instantia an currat in executionibus, instrumentorum, uel sententiarum. nu. 11. 12. pag. 925
instantia in emergentibus ante litis cõtestationem non currit. nu. 12 pag. 926
instantia perempta, qui effectus durent. l. 2. nu. 3. pag. 707
instantia quando inchoetur. nu. 13. pag. 929
Institutio captatoria reprobatur. l. 11. pag. 543
institutio captiuorum, uel pauperum ualet. l. 37. nu. 1. pag. 69
institutio facta animo compensandi, excludit institum à petitione debiti. l. 6. pag. 555
institutio facta de postbumo in unum casum, porrigitur ad alium, ad quem testator uerissimiliter prouidisset. l. 4. pag. 578
institutio facta sub conditione turpi, manet pura, conditione reiecta. l. 5. pag. 560
instituto in legitima, pupillariter substitui potest. l. 26. pag. 303
institutio, propter appell. adfinitatis, an uitietur. l. 5 pag. 555
instituus in re certa quando habetur loci legatarij l. 13. pag. 556
instituti quando succedant in uirilem & quando non. l. 11. pag. 568
Instrumentum attestationum, quid contineat. nu. 11. pag. 393
instrumentum authenticum præsumitur bonum. nu. 4. pag. 260
instrumentum cuius mentio fit in libello, quando edi debeat ante litem contest. nu. 29. pag. 112
instrumentum cum quo comparetur. num. 9. pagina 343
instrumentum depositi habet executionem paratam. nu. 3. pag. 438
instrumentũ ex subscrip. falsum iudicatur. l. 5. pagino 405
instrumentum habẽs, præsumitur liberatus. l. 20. nu. 3. pag. 378
instrumentum manu alicuius scriptum quomodo probetur. l. 15. nu. 2. pag. 397
instrumentum numerationis, quatenus condicit. l. 4. de con. ex leg. pag. 348
instrumentum præsumitur uerum, nisi probetur contrarium. l. 18. pag. 372
instrumentum pro parte falsum, an in totum falsum præsumatur. nu. 12. pag. 178
instrumentum publicum quatenus fidem faciat. l. 1. nu. 1. de dote cauta. pag. 480
instrumentum quando exigatur. nu. 7. pag. 863
instrumentum quando & quatenus non præscribatur. l. 11. nu. 5. pag. 915
instrumentum quando falsum præsumatur. l. 3. cũ nu. 1. pag. 394
instrumentum quando non probet. l. 1. nu. 3. de discusso. pag. 867
instrumentum quatenus & inter quos probet. l. 21. nu. 2. pag. 586
instrumentum quis soluere teneatur. l. 26. nu. 4. pag. 435
instrumentum qui subtraxit, facit fidem contra eum. l. 20. pag. 378
instrumentum quod asserit omnia legitimè acta, an probet. nu. 12. pag. 116
instrumentum quod præsumatur prius celebratũ. nu. 18. pag. 3
instrumen. quot testibus reprobetur. l. 15. nu. 1. 14. 15. 16. pag. 397
instrumen. redditur falsum, si aliter actũ quàm scriptum sit, nu. 12. pag. 398
instrumentum sine solennitate, falsi suspicione nõ caret. l. 2. nu. 2. pag. 965
instrumentum solemne producens, protocollũ exhibere non cogitur. l. 20. nu. 2. pag. 403
instrumentum solutionis non probat, nisi re uera constet sol. nu. 12. pag. 439
instrumentũ, uenditio, uel dominij translatio non exigit. l. 3 pag. 845
instrumẽti amissio, iurament, uel instrumẽtis probatur. l. 11. 13. pag. 396. & leg. 22. num. 4. pagina 403
instrumenti amissio. probata, quid operetur. l. 5. nu. 1. pag. 395
instrumenti appell. an ueniat scriptura priuata. nu. 2. pag. 260
instrumenti contrarietas, quatenus ipsum inst. uitiet. l. 14. nu. 1. pag. 396
instrumenti copiam petenti, quatenus ei communicandum sit: l. 8. nu. 1. pag. 94
instrumenti exemplum exempli, quando probet. nu. 11. 21 pag. 116
instrumenti exemplum, probat contra producentem. auth. si quis. nu. 1. 14. 16. pag. 115
instrumenti exemplum quando probet: e. n. 3 15.
instrumenti exemplum quando autoritate iudicis fit, pars uocanda est: e. nu. 4. 5 18. 17
instrumenti originalis amissio, iuramento probatur. nu. 20. pag. 117
instrumenti proprietatis, diuis. uend. amiss. non præiudicat. l. 8. 9. pag. 395
instrumenti solennia an præsumantur. nu. 5. cum seq pag. 428
instrumento amisso, an aliud edi cogi possit. leg. 2. pag. 867
instrumento amisso, quomodo actus probetur. nu. 5. 8. 14. pag. 389
instrumento, dicto unius testis titubantis, non creditur. l. 15. nu. 4. 7. pag. 397
instrumento inseritur dies & locus. leg. 14. pagina 788
instrumento inuocatio diuini numinis adijcitur. nu. 2. pag. 1
instrumento natalium amisso, status non mutatur: l. 6. pag. 395
instrumento obligato, quæ tacitè insint. leg. 2. pagina 776
instrumento publico contenta seruanda. l. 23. nu. 1. pag. 414
instrumento publico statur, donec probetur contrarium. l. 3. nu. 1. pag. 416
instrumento quietationis soluitur obligatio. l. 24. nu. 2. pag. 621
instrumento subscribens, quando illud impugnare possit. nu. 13. pag. 398
instrumenta absq; litis contestatione, cùm habeant executionem paratam, non currit instantia. nu. 11. pag. 925
instrumenta communia apud digniorem esse debent. l. 7. nu. 1 4. pag. 115
instrumenta extra territorium, fidem faciunt. nu. 35. 36. pag. 9
instrumenta fundi non pignorantur. l. 7. nu. 2. pagina 777
instrumenta publica, diem & consulem exigunt. l. ad inferiorem. nu. 5. pag. 863
instrumenta quæ nõ obstante longi temporis præscriptione, executioni mandentur, an xxx. annorum præscriptio obstet. nu. 1. pag. 928
instrumenta quando habeant executionem paratam. nu. 3. pag. 533
instrumenta quando sint potiora testibus. nu. 24. pag. 599
instrumenta testibus contradicentibus quando reuocantur. nu. 11. 12. pag. 421
instrumentorum amissio non obst. si aliæ probationes supersunt. l. 1. pag. 394. l. 5 pag. 395
Interdictum fraudatorium quando locum habeat. nu. 6. 7. 8. pag. 840
interdictum fraudatorium quod sit. l. præses. nu. 2. pag. 784
interdicta ne rami arborum noceant, per identitatem rationis extenduntur. l 1. pag. 746
interdictum non datur pro rebus incorporalibus. l. 1. nu. 1. pag. 747
interdicta pro rebus mobilibus non competunt. §. sed. nu. 4. pag. 521
interdicta quando admittant exceptionem doli. l. hæredi. nu. 4. 5 pag. 749
interdictum quor. bo. datur pro rebus, quas defunctus possidebat. l. 1. nu. 12. pag. 747
interdic. quorum bonorum, plenas probationes non exigit. nu. 6. pag. 747
interdictum unde ui, in quibus locum habeat. l. 17. nu. 4. pag. 213
interdicti unde ui natura, causa & effectus. l. rectè. nu. 2. cum seq. pag. 748
interdic. uti possidetis, in quibus et quando locum habeat. l. 1. nu. 2. cum seq. pag. 760
Interesse arbitrio iudicis committitur. l. 4. nu. 2. pag. 447
interesse commune non potest excedere duplum. nu. 7. 26. pag. 698
interesse commune probatur per testes. nu. 30. pagina 702
interesse conuentũ probatur per instrumenta, uel per testes. nu. 29. pag. 702
interesse ex pluribus præteritis temporibus ratio habetur. nu. 31. pag. 702
interesse ex re ipsa quid. nu. 16. pag. 700
interesse extrinsecum quid. nu. 14. 17. 18. 19. pagina 700
interesse intra rem, uel extra rem quid. nu. 13. pagina 700
interesse intrinsecum quid. num. 15. 18. paginа 700
interesse lucri cessantis, iudex ex officio æstimare debet. l. colonos. nu. 1. pag. 930
interesse non potest ascẽdere in infinitum. nu. 26. 27. pag. 701
interesse qualiter in iudicium deducitur. num. 28. pag. 702
interesse quid. nu. 8. 9. pag. 699
interesse quod lucrum spectet. nu. 22. 23. 24. 25. pag. 701
interesse quo modo consideretur. leg. 15. num. 4. pag. 432
interesse quotuplex. nu. 10. pag. 699
interesse singulare quid. nu. 11. 12. pag. 700
interesse singulare quid. nu. 32. 33. pag. 702
interesse ubi certa est quantitas, uel natura, duplũ non excedit. l. 1. nu. 2. pag. 697
Interpretatio æquitatis & legis scriptæ cui cõpetat. l. 1. nu. 6. cum seq. pag. 75
Interrogans nihil affirmat. nu. 19. pag. 243
interrogãti turpiter, quando benigne respondendum. l. 15. nu. 1. pag. 156
Intestati successio, etiam turpi personæ defertur. l. 11. pag. 302
Inuadens possessionem alterius, quomodo teneatur. l. 5. cum seq. l. 7. eo. pag. 750
inuadens rem suam, uel alienam, quomodo teneatur. l. 7. pag. 752
Inuasor rerum eccles. potest à iudice conueniri. auth. item. nu. 1. pag. 65
Inuenta in fundo, an acquirantur possessori. l. 1. n. 2. p. g. 311. l. 7. nu. 2. pag. 312
Inuenire, apprehensionem exigit. l. 13. pag. 801
Inuentarium cùm fit, qui citandi sint. num. 9. 10. pag. 638
inuentariũ factum ab hærede, an prosit fideicom. nu. 14. pag. 638
inuentariũ pupilli, utrùm aduersario cõmunicandum. l. 2. quod. nu. 3. pag. 502
inuẽtarium quomodo describatur. l. si quis intra. pag. 832
inuẽtario, æstimatio rerum adijcienda est. l. 6. nu. 2. pag. 509
inuentarij cõficiendi tempus, an à die notitiæ, uel aditæ hæreditatis incipiat. l. 22. §. 1. nu. 3. pag. 586. §. sin uerò. nu. 1. pag. 591. & nu. 3. p. 592
inuentarij copiam petẽti, rerum mobilium copia non datur. nu. 11. pag. 878
inuentarij forma. l. 22. §. 1. nu. 4. pag. 586
inuentario non confecto, legitima uel treb. non amittitur. nu. 11. 12 pag. 638
inuẽtario non confecto, solida legata præstantur. nu. 8. pag. 638
Inuidi natura. l. 2. nu. 2. pag. 220
inuitus quis dicatur. l. 17. nu. 2. pag. 198
Inuocatio diuini nominis, initio operis proponenda. nu. 1. pag. 1
Inutile potius confirmatur, quàm inducatur quod non est. nu. 5. pag. 477
Iter per fundum alienum, quando habere prohibitum sit. l. 11. pag. 328
Iudæus quatenus ad munera uocetur. leg. 49. pagina 873
iudæo relinqui potest. nu. 3. pag. 20
iudæi indigni honoribus. l. 17. pag. 73
iudæi pro debito uel delicto in ecclesia capi possunt. l. 1. pag. 74
iudæi retinent ea quæ sunt Romæ. et coram iudicibus. Crist. debent litigare. l. 7. pag. 73
iudæorum rebus an possit præscribi pretium. l. 7. nu. 1. pag. 73
iudæorum collegium reprobatum & ipsis, an legari possit. l. 1. nu. 12. pag. 73
iudæis uis non inferenda. l. 6. pag. 75
iudex ad quas expensas condemnare possit. l. 4. nu. 2. pag. 709
iudex ad quem appellatur, an & quando ex primis actis iudicare debeat. l. 4. nu. 3. pag. 733
iudex ad quẽ appellatur, de causa cognoscere debet. l. 6. nu. 1. pag. 720
iudex an ab una tantùm parte impetrari possit. n. 10. pag. 286
iudex an de iniuria familiæ suæ illata cognoscere possit. l. 1. nu. 4. Ne quis. pag. 280
iudex, an laicus illiteratus esse possit. leg. 3. num. 3. pag. 683
iudex an possit limitare terminum ad probandũ. nu. 5. pag. 270
iudex an sententiam emendare potest. l. 2. num. 4. pag. 682
iudex an sententiam nullam cõfirmare possit. nu. 21. pag. 736
iudex appellationis, causam litigantium quando remittat. l. 26. pag. 725
iudex appell. pronunciando malè appellatum, an confirmet sententiam nullam. nu. 9. pag. 735
iudex appell. an debeat pronunciare primam sententiam nullam, uel salte de nullitate cognoscere, antequam super causa principali sententiã ferat. nu. 6. pag. 673
iudex appellationem non recipiens à diffinitiua, punitur. l. 21. 24. pag. 725
iudex à quo appellatur, debet statuere terminum appellanti, intra quem compareat coram iudice appellationis, non autem ad prosequendam appell. l. 5. nu. 3. pag. 720
iudex à quo appellatur, quando cognoscere potest. nu. 3. 4. 5. pag. 721
iudex à quo, si successit in locum iudicis ad quem, ipse cognoscere non debet, sed eam delegat. nu. 6. pag. 721
iudex an prius res quàm personam capere possit. l. satisfit. pag. 863
iudex an suppleat defectum tutoris in additione. nu. 13. pag. 583
iudex causam delatoris ex suo officio suscipere potest. l. 2. nu. 2. pag. 853
iudex clericus habens iurisdictionem à principe, ab eo appellatur ad principem, nõ ad papam. l. 3. 6. nu. 3. pag. 728
iudex cui de nouo causa cõmittitur, an ex eisdem actis iudicare debeat. nu. 5. pag. 673
iudex cùm sentẽtiam pronunciat, sedere debet. l. 1. nu. 3. 4. 5. pag. 682
iudex debet dare apostolos etiam non petenti. §. apostolos. pag. 722
iudex de eo quod petitũ non est, pronunciare non potest. l. 14. pag. 691
iudex delegatus, an in integrum restituere possit. l. 3. nu. 1. pag. 231
iudex delegatus an taxationem reseruare possit. nu. 8. 9. pag. 708
iudex delegatus à principe, quas causas subdelegare possit. l. 1. nu. 5. pag. 279
iudex delegatus, citare potest. nu. 6. pag. 276
iudex delegatus non potest realiter citare, capiendo personã secus in ordinario. nu. 12. p. 676
iudex delegatus, quando subdeleget. l. 5. cũ auth. pag. 269
iudex delegatus si à principio caruit iurisdictione, & lite pendente superuenit, quomodò ualeant acta & sententia. l. 1. nu. 4. pag. 279
iudex delegatus, sine socijs sententiam ferre non potest. l. 4. pag. 737
iudex delegatus super proprietate, an super possessione cognoscere possit. l. 2. pag. 704
iudex ea quæ à se uel à parte, pendẽt, ut dilat prononcia. & si. quando ultro supplet. l. 1. nu. 2. 3. pag. 184
iudex ecclesiasticus solum, dubia spiritualia terminat. nu. 1. pag. 35
iudex & aduocatus an quis esse possit, diuerso tẽpore, in una causa. l. 6. nu. 2. pag. 181
iudex ex causa minuit infamiam. nu. 6 pag 186
iudex ex causa potest post sententiam, pœnam augere. nu. 3. pag. 186
iudex ex officio dilationẽ non petenti dare potest. l. 1. nu. 2. pag. 287
iudex ex officio potest exulem in iudicio agentem repellere. l. 1. nu. 5. pag. 185
iudex ex officio prouidere potest, ne bona pereant. auth. si omnes. nu. 3. pag. 238
iudex ex officio suo potest persequi accusationẽ, quam accusator destituit. l. abolitio. pag. 831
iudex ex officio, testem infamem repellit. l. 11. n. 3. pag. 302
iudex incompetens, in causa reconuentionis dicit non potest. l. 14 pag. 691
iudex in criminalib. potest ex off. testes examinare. nu. 10. pag. 107
iudex in extraneum iurisdictionem non habet. l. 2 pag. 746
iudex in ijs quæ iuris sunt, supplet. l. 1. num. 1. pagina 184
iudex in sua causa quis esse possit. l. 1. num. 1. 2. Ne quis in sua causa. pag. 280
iudex inter fiscum & priuatum, quãdo procurator Cæsaris sit. l. 5. nu. 2 pag. 752
iudex inter priuatum & fiscum, & procurator Cæsaris. l. 5. nu. 1. pag. 688
iudex, iurisdictionem uolutariam, etiam in extraneos exercere potest. l. si lex. pag. 806
iudex malè iudicans, facit litem suam. nu. 6. p. 671
iudex maior quando sententiam executioni mandet. §. officijs pag. 727
iudex minor, quando maiorem puniat. l. 4. de off. rec. prouin. pag. 102
iudex minor quando maiorem puniat. num. 3. pagina 206
iudex negligens quatenus parti teneatur. num. 12. pag. 391
iudex non debet admittere nouas probationes, causa commissa consilio sapientis l. 13. num. 2. pag. 724
iudex non debet reijcere appellationem, nisi causa cognita. l. 1. nu. 3. pag. 738
iudex non habens merum, uel mistum imperium, neminem relegare potest. l. 10 pag. 689
iudex non impeditur super toto pronunciare, si tempore sententiæ summa reperiatur maior, quàm prima facie iudebatur. §. sed cum. p. 729
iudex non potest exire territorium. l. 2. pag. 182
iudex ob præsidis aduentum, iurisdictionẽ suam non amittit. l. cunctos. pag. 962
iudex, opinionem suam, causæ commissæ consilio proponere potest. l. 34. nu. 2. pag. 723
iudex ordinarius à delegato in quo agnoscitur. l. cùm scimus. nu. 10. 11. pag. 248
iudex ordinarius citare re ipsa, hoc est, corpus apprehendere potest. auth. ei qui. pag. 743
iudex ordinarius non recusatur, sed ei adiunctus datur. leg. 14. num. 1. Quid in delegato. eo. nu. 2. pag. 278
iudex ordinarius recusari non potest. leg. 4. pagina 290
iudex ordinarius, ubi sententia nulla est, potest si per eodem iterum cognoscere. leg. 6. pa. 674

iudex,parte petente, causam alteri cõmittere potest.l.si quis nu.2.3.4.pag. 718
iudex per appell.desinit iudex esse. l.4. nu.3.pagina 704
iudex potest decernere salarium,capienti reum.l. 4.nu.3.pag. 898
iudex potest esse aduocatus,sed non contra remp. l.2.nu.2.pag. 182
iudex potest esse arbitrator inter partes. auth. si uerò.nu.1.pag. 278
iudex potest præscribere terminum actori, ad agendum.nu.3.pag.107.& nu.3.pag. 110
iudex potest supplere,quando contra absentẽ proceditur.nu.3.pag. 678
iudex potest testes producere.nu.1.pag. 114
iudex,pro parte absente,uel alioqui causam suam non agente,supplere potest.l.2.nu.5.pag.729
iudex quam interlocutoriam reuocet ex officio.l. 4.nu.1.pag. 244
iudex quando contra absentem pronunciare cogatur.nu.3.pag. 671
iudex quando duorum uice fungatur. nu. 13. cum seq.pag. 53
iudex quando & quomodo primum, uel secundũ decretum interponat.l.9.pag. 743
iudex quando ex instrumento aliquid sibi cõstat, supplet de facto.l.3.pag. 149
iudex quando ex officio, non præcedente accusatore punire poßit.l.24 nu.1.2.pag. 380
iudex quando faciat litem suam. num. 7. 10. pagina 142
iudex quãdo poßit capere animalia priuatorum. l.10.nu.2.pag. 36
iudex quando poßit esse testis in causa super qua iudicauit.l.4.nu.6.pag. 255
iudex quando potest uel non pœnam uel multam minuere.nu.1.2.4.pag. 186
iudex quando poßit secundum sententiam iudicare.l.1.nu.4.pag. 185
iudex quando pro parte pronũciare,& pro parte non potest.nu.4.pag. 708
iudex quando propter iniuriam ab ipso illatã recusari potest.l.1.6.quacunq;.pag. 465
iudex quando secundũ æquitatem, uel ius scriptũ iudicet.l.1.nu.5.pag. 75
iudex quando suppleat defectum tutoris. nu.7.8. pag. 225
iudex quando teneatur,si minus idoneos fideiussores dederit.l.7.nu.7.pag. 935
iudex qui ciuiliter cognoscit, si crimen reperiat, an criminaliter punire poterit.l.3.pag. 236
iudex,qui contra legem iudicat,in l.iul.maiest.incidit.l.etiam.pag. 823
iudex qui malè iudicat, an & quando teneatur. l. 2.nu.2.cum seq.pag. 705
iud ex qui pronunciat aliquẽ condemnãdum, non censetur condemnatus.l.1.si aduer.lib.pa. 235
iudex qui rei ad se non pertinenti se immiscet,punitur.l.si quis.nu.2.pag. 918
iudex q scripsit omnia acta corã se facta, ex ipsis pnũciare põt,& sentẽtia ualet.l.13.n.3.p.952
iudex qui se incompetentem falsò pronũciauit,ad interesse tenetur.nu.8.pag. 142
iudex qui taxationem expensarum petitam omittit,tenetur parti.l.10.nu.4.pag. 738
iudex sedendo, ea quæ causæ cognitionem desiderant,expedire debet.l.4.nu.1.pag. 288
iudex si denegat dare copiã actorũ,superior adiri potest.l.31.nu.2.pag. 726
iudex si super emergenti pronũciare omiserit, an processus uitietur.l.4.nu.3.4.5.pag. 288
iudex successor,an nouũ edictum proponere, uel antecessoris sui edictũ seq teneatur.n.11.p.676
iudex testẽ falsum,citra suam iurisdictionẽ punire potest.l. 12.nu.1.8.pag. 388
iudex testiũ examẽ qb.cõmittere pos.l.17.pa.399
iudex,uel alius superior, potest ex officio subditũ grauatum defendere.l.3.nu.2.pag. 865
iudex uisis actis sentẽtiã dicere debet.n.6.pa.272
Iudicis admonitio,habet uim peremptorij.l.2.nu. 2.5.pag. 671
iudicis decretũ ut ualeat,quæ requirãtur,& quid operetur.l.si quis.nu.2.cum seq.pag. 877
iudicis decreti primi & secundi differentia.nu.7. 8.9.pag. 392
iudicis delegati sententia,à quo executioni mandetur.l.16.nu.1.pag. 278
iudicis delegati sentẽtia nulla, iurisdictionem extinguit.nu.1.2.3.pag. 673
iudicis dilatio de re quæ ad alium spectat,non ualet.nu.5.pag. 720
iudicis factũ,partiũ factũ censetur.l.res.pag. 782
iudicis furis pœna.l.12.pag. 940
iudicis incompetẽtis exceptio qualiter formetur. l.2.nu. 4.pag. 686
iudicis incompetentis sententia an ualeat. l. 2. nu. 2.3.pag. 686
iudicis iurisdictio prorogatur,si litigantes coram non suo iudice litigent.l.4.pag. 704
iudicis multa,ultra potestatem iurisdictionis,ipso iure nulla est.l.5.pag. 737
iudicis officium,finito tempore instantiæ, in condemnatione expẽsarũ durat.l.nouerint.p.832
iudicis officium implorando, libellus non requiritur.l.2.nu.3.pag. 511
iudicis off.imploratur ab eo, qui in iudicio agere non potest.nu.11.pag. 437 (437
iudicis off.nõ præ supponit obligationẽ.n.10. pa.
iudicis officium,per quod inquiritur, quanto tempore tollatur.l.12.nu.2.pag. 829
iudicis officium triplex.l.4.nu.2.3.4.pag. 437
iudicis off.triginta ann.tollitur. l.3.n.1. 3.p. 666
iudicis officio finito,an executio demandata expiret.nu.13.pag. 178
iudicis prohibitio an censeatur esse perpetua.l.1. nu.2.pag. 180
iudicis recusatio,in numero appell. non computatur.l si quis.pag. 741
iudicis recusatio, quandocunq; ex causa fieri potest.l.15.nu.3.5.6.pag. 695
iudicis uerba, sine causæ cognitione prolata, non habent uim sententiæ.l.7.pag. 689
iudici commissa,non semper ei necessario incumbunt.l.1.cum nu.5.pag. 671
iudici pecunia data,non repetitur.auth.nouo.nu. 3.4.pag. 706
Iudices coguntur solenniter iurare.l.12.pag. 275
iudices delegati non possunt sublegare & ab eis appellatur.l.3.4.5.pag. 279
iudices etiam illiterati esse possunt.l.15.pag. 278
iudices negligentes,salarium amittũt.l.10.p.859. Et criminaliter puniuntur.nu.11.pag. 862
iudices propter negligentiam remouentur.l.3.tit. de off.præfec.præt.pag. 102
iud.pro suis officialib.tenetur.l. ut unius.pa. 830
iudices sua autor. ferias nõ inducũt.l.4.pag. 289
iudices,uel alij officiales delegati,debent esse iurati.l.5.nu.3.pag. 752
Iudiciũ an de nocte ferri poßit.l.20.nu.3.pa. 163
iudicandũ legib.nõ exemplis.l.13. nu.1.pag. 690
Iudiciaria acta scribi debent per officiales.l. 6.n. 3.pag. 689
iudiciales actus,non indigent testibus.l.31.pa.816
Iudicium causæ contimentis,coram diuersis iudicibus non agendum.l.10.pag. 270
iudicium ciuilis instantiæ durat triennio.l.properandum.pag.271.& nu.1.pag.272.Et an partium consensu prorogari poßit. nu.2.4.5. eo. Quid per compromissum.eo.nu.3.
iudicium eiusdem rei,coram iudiuersis dicibus nõ est agitandum.l.5.pag. 502
iudicium instantiæ peremptũ, quæ acta pereant. nu.14.pag. 272
iudiciũ momentancæ possessionis quid sit, & quo modo in eo procedatur.l. 3.nu.2.pag. 280
iudicium,pro uoluntate sumitur.nu.49.pag. 24
iudicium summarium, & cum plena causæ cognitione adhibetur.l.9.pag. 269
iudiciũ ubi cœptũ est, finitur.l.nullus.n.1.p. 964
iudicij instãtia,licet sit perempta,officium iudicis durat.nu.4.pag. 275
iudicia an in ecclesijs exerceri poßint.l.2.num.2. usq; ad nu.5.pag. 30
iudiciorum ordo.l.4.nu.1.cum seq.pag. 686
iudiciorum ordinis immunitatis, quando non uitiet.l.2.nu.2.3.pag. 333
iudicata res,pro ueritate habetur.32.num.1. pagina 170
iudicata res dicitur intra decẽ dies, intra quos potest appellari.l.14.nu.2.5.pag. 724
Iuramẽtum an corporaliter præstandũ sit.n.7. 8. pag. 235
iuramentũ an in actib. iudicialib. præcessisse præsupponamus.l.16.nu.8.pag. 961
iuramentũ in ipso contractu, uel postrà, an prius interponendum.nu.10.pag. 233
iuramentum an requirat præsentiam aduersarij. nu.12.13.pag. 235
iuramentum calum.coram arbitro defertur.§.sed quia.nu.1.pag. 266
iuramentum calum.est credulitatis,non ueritatis. nu.3.pag. 262
iuramentũ calum. excusat à temeritate præsumptæ.calumniæ.auth.generaliter.nu.3.pag. 67
iur.cal.in qb.causis deferẽdũ.n.13.cũ seq.pa. 262
iur.calum.quando excuset quem ab expen.§.siue. 2.nu.1.pag. 273
iur.cal.qb.deferẽdũ.n.10.cũ seq.p.261.et.§.quod obseruari.nu.1.8.10.cum seq. & §.sin aũt. nu. 1.cum seq.pag.265.cum ij.§.sequen.pa. 266. Et quib.non deferatur.nu.11.pag. 243
iur.cal.rescrip.princ.remittitur.nu.5.pag. 266
iuramentũ cal.tacitè omitti potest.§.sed quia.n.2. pag. 266
iuramentum cal.quando deferẽdum.l. 1.pa. 260. l.2. cum nu.3.8. 17.pag. 261.§. quod si. nu.3. pag. 267
iuramentũ contra bonos mores nõ obligat. auth. quod.pag. 464
iuramentum de cal.infiscalib.non admittitur.leg. conduct.nu.3.pag. 937
iuramentum de cal.an in criminalibus locum habeat.nu.5.6.pag. 260
iuramentum de cal. quo iure introductum sit. nu. 9.pag. 261
iuramentũ decisorium litis quando retractetur. l. 1.nu.1.pag. 338
iuramentum deferens,non appellat.§.sed. num.1. pag. 340
iuramentum defuncti & hæredis differunt. l. 12. nu.2.pag. 339
iuramentum erroneum non nocet. leg. 6. num. 3. pag. 366

iuramen=

iuramentum ex obligatione unius partis tantùm, an sit ualidum.nu.18.pag. 233
iuramentum generaliter præstitum an ualeat. nu. 21.pag. 233
iuramentum impedit restitutionem in integrum.l. 1.pag.232.& nu.16.pag. 233
iuramentum in defectum probationis, quando & quomodo deferatur.l.9.pag. 755
iuramentum in litem est affectionis. num. 7. pagina 262
iuramentum in litem, quãdo aduersus hæredes tutoris deferatur.l.1.aduersus.pag. 504
iura. in litem quando res restitui detractatur, deferendum est.l.21.pag. 319
iuramentum interpositum ex facto, extẽditur ad omne ius quod ex eo descendit.nu.17.pag.233
iuramentum metu interpositum non obligat. nu. 27.pag. 234
iuramentum non defertur,quando semiplena probatio eliditur.nu.1.pag. 242
iuramentum parit actionem ex exceptione. num. 25.pag. 234
iuramentum præstitum per minorem super cõtractu inualido,ex alia causa,quàm minoris ætatis,an ualidet contractum.nu.14.15 pag. 233
iuramentum præstitum non obseruans,in leg. iul. maiest.incidit.l.alienam.pag. 823
iuramentum propter instrumẽta nouißimè reperta retractatur.l.8.pag. 340
iuramentum,quas excep.tollat.l.16.nu.2.p. 423
iuramentum quam restitutionem tollat. num. 4. pag. 177
iuramentum quando parte absente committatur. §.ijs.nu.2.pag. 340
iuramentum quid operetur.nu.2.pag. 157
iuramentum quod inscribitur,habet uim realis iuramenti.l.4.nu. 1.pag. 255
iuramẽtum quod seruandum sit, fauet animæ. nu. 19.pag. 233
iuramẽtum recusans licet causas non allegauerit, potest tamen illas in causas appell. allegare. §. sed.nu.4.pag. 340
iuramentum recusans sine causa, pro conuicto habetur.§.sed.nu.3.pag. 340
iura.cal.si petitur,& nõ præstetur, uitiat iudiciũ. §.sed quia.nu.3.pag. 266
iuramẽtum super act.depositi deferri potest. l.10. pag. 339
iuramentum super contractu inualido interpositum,illum confirmat.nu.3.pag. 233
iuramentum super contractu inutili, nullum. l. 5. nu.4.pag. 77
iuramentum super quitantia seruandum est.num. 20.pag. 233
iuramentum suppletorium cui deferatur.l.3.n. 3. pag. 339
iuramẽtum testibus, consensu partium remittitur. l.8.nu.5.pag. 384
iuramentum triplex.nu.1.pag. 232
iuramentũ,uel delatio unius,alteri obesse non debet.l.7.pag. 339
iuramentum ueritatis & purationis quando retractetur.l.1.nu.2.3.4.pag. 338
iuramenti delatio quatenus reuocari potest. l. 11. pag. 339
iuramenti uerb.uel æquipollens,in contract. sufficit.nu.24.pag. 234
iuramento delato, aut iurandum, aut referendum est.l.9.pag.339.§.sed.nu.2.pag. 340
iuramento impubes proximus pubertati obligatur.nu. 9.pag. 233
iurandum est ante secundam,uel modicum post. l. 12.nu.1.4.pag. 339
iurare nolens,cadit causa.§.quod si.nu.1.pa.267
iurare nolens; causas dicere non cogitur. §. sed. nu.6.pag. 340
iurare ut dominus ueniat, terminus procuratori statuitur.§.ijs.nu.1.3.pag. 340
iuri futuro non renunciatur.nu.5.pag. 257
iurisdictio à priuato non confertur.leg.3.p. 290
iurisdictio ordinaria quando recusetur. l.1. nu. 1. pag. 291
iurisdictio in criminalibus prorogari potest. nu. 3.4.pag. 292
iurisdictio quomodo probetur.nu.5.pag. 141
iurisdictio quid,& quotuplex.leg.2. num.3.pagina 279
iurisdictio uoluntaria,die feriata exerceri potest. l.8.pag. 289
iurisdictio uoluntaria uel cõtentiosa, quando ubique expediri potest.l.1.nu.5.6.pag. 716
iurisdictioni alicuius nõ derogatur si aliqua causa uni committitur.l.18.nu.4.pag. 959
Ius bonum uel optimum quando quis habere dicatur.l.1.pag. 878
ius diuinum,duobus modis sumitur.leg.ut. nu. 7. pag. 61
ius ex facto oritur.nu.4.pag. 283
ius pub.multis modis dicitur.l.ut.nu.8.pag. 61
ius pub.quid sit.nu.2.pag. 835
ius scriptum præfertur æquitati non scriptæ. l. 1. nu.1.pag. 75
ius sibi dicere nemo potest.l.13.nu.1.pag. 73
ius speciale non tollit priuilegium iuris communis.nu.16.pag. 62
ius tertij non obijcitur.l.11.pag. 367
ius tertij quando obijci poßit.l. 6.nu.1.pag. 513
ius tertij quando opponi poßit.l.28.pag. 319
Iusiurandum an in delictis deferatur.n.Delictum.
iusiurandum, an factis scripturis deferendum. l. 3.nu.3.pag. 915
iusiurãdum post lapsum biennij,ex pec. non num. creditori non defertur.nu.12.pag. 422
iusiurandum super causa status deferri potest.leg. 6.pag. 339
Iustinia.non fuit hæretius.nu.7.pag. 1
Iuuenis quis dicatur.l.in corrigendis.num. 1. pagina 827
Iuxtà,non dicitur,quod per 10.pedes distat.l. 10. nu.1.pag. 919

L

LAtitans,quomodo puniatur.l.si.pag. 874
latitantis bona quomodo distrahantur. l. 4. pag. 248
Lauare in qua fluminis parte uetitum sit.l.12.nu. 1.3.pag. 959
Legalis dispositio, magis æquiparatur ultimæ uoluntati,quàm contractui.leg.hæredes.num.4. pag. 606
legans ius quod morte finitur,illud duntaxat legatum censetur.l.20.pag. 609
legare qui potest,adimere potest.l.17.pag. 608
legata res duobus,in diuersio codicillis,utriq; debetur.l.3.nu.2.pag. 605
legatam rem obligatam,quãdo hæres luere cogatur.l.16.pag. 617
legata actione litigiosa, quid legatario debeatur. l.quicunq;.pag. 787
Legatarius ingratus, legatum amittit.l.27.nu. 2. pag. 621
legatarius particularis,quando nõ detrahat.falc. nu.2.pag. 624
legatarius quãdo unum legatum acceptare & aliud repudiare poßit.l.20.nu.2.pag. 585
legatarius rem legatam uitiose capiens, legatum amittit.l.5.pag. 607
legatarij ad æs alienum testatoris non tenentur. l.7.pag. 361
legatarij coniuncti re, sibi partes faciunt per concursum.l.7.pag. 607
legatarij coniuncti uerbis,disiuncti re,portio deficiens accrescit cæteris sine onere.§.ubi.nu.2. pag. 642
legatari contra quem agant. leg. 12. num. 2. pagina 315
legatarij defuncti, præferũtur legatarijs hæredis. l.in bonis.p g. 742
legatarij fauore,quando fiat interpretatio.l.1.nu. 2.pag. 606
legatũ ab administratore,uidetur ab eo,cuius bona administrantur,relictum.l. 20.pag. 620
legatum accrescit coniunctis cum onere.§.ubi.pagina 642
legatum à legatario ignorante transmittitur. l. si fideico.pag. 644
legatum à substituto impuberis exhæredati relinq; non potest.l.24.pag. 610
legatum,casu deficiente conditione mista,non debetur.l.4.pag. 631
legatum conditionale non est,ob tempus certæ ætatis adiectum. not. Aetas.
legatum conditionale,uel in diem incertum, aduẽniente conditione,uel die cedit.§.sin autem.pagina 641
legatum deficiente conditione mista, quando non debeatur.l.3.pag. 631
legatum ex inutili uoluntate,à sciente solutum,nõ repetitur.l.2.pag. 616
legatum hypothecatum non extinguitur. l,3 pagina 607
legatum factum per uxorem uiro, computatur in lucro debito uiro,ex forma statuti,uxore præmoriente.auth.præterea.nu.2.pag. 535
legatum in codicillis, petitur actione utili ex testamento.nu. 5.pag. 606
legatum in codicillis relictum, qua actione petatur.nu.5.pag. 625
legatum in diem incertum relictum, ante diem peti non potest,sed cautio petitur.l.cum.p. 644
legatum in diem, trãsmittitur, cùm dies extiterit. l.5.pag. 643
legatum liberationis,exceptionem parit.l.17.pagina 620
legatum nomine pœnæ relictum ualet. l.1 p. 614
legatum non accrescit inuito. §. ijs ita. num. 1. 3. pag. 642
legatum non aditum an transmittatur.l.3.num.2. pag. 616
legatum ob non existentiam personæ an uitietur. nu.26.pag. 78
legatum pro non scriptum non trãsit cum onere. §.ijs ita.nu.1.pag. 642
legatum pro non scriptum, quando accrescat coniuncto.§.in primo.nu.1.pag. 640
legatum proprietatis ad tempus fieri potest.l.26. pag. 610
legatum propter impedimentum nullum,an impedimento cessante debeatur l.4 pag. 607
legatũ purè, uel in diẽ certũ, quò ad trãsmissionẽ, cedit à die mortis.§.& cum lex.nu.1 pa.640. §.in nouißimo. nu. 1. pag.641. Quò ad obligationẽ,uel trãslat.dominij, adita hæreditate: d.§.et cùm lex.nu.2.3.d.§.in nouiß.nu.2.3:

legatum,

legatum, quando animo compensandi factum censeatur.auth.prætereà.num.1.pag. 535
legatum quando propter falsam causam uitietur. nu. 4.pag. 629
legatum quod ab indigno, ob fauorem certæ personæ aufertur,eidem conferendum est.l.25.pagina 610
legatum rei alienæ ualet.l. 10. num.1. 2. 3.4.pagina 608
legatum rei alternatiuæ,arbitrio alterius,quando in legatarium electio transferatur.§. sed et. cũ nu.2.pag. 626
legatum rei hæredis ualet.l.25.pag. 621
legatum repudiatione legatarij uel pœnitentia testatoris reuocatur.l.26.l.27.pag. 621
legatum sequuta dote extinguitur.l.11.pag. 608
legatum seruo relictum, hæres præstare non cogitur.l.5.6.1.pag. 568
legatum sub cond.impoſſ. uel turpi quãdo ualeat. l.1.nu.2.pag. 614
legatum sub modo relictum peti potest.l.2.p.630
legatum testibus uel dictantibus testa. ualet. l. 22. pag. 552
legatum transit cum onere,quod in dando,uel faciendo consistit.§.ne autem.pag. 641
legatum uni sæpius relictum,non nisi semel debetur.§.sed.pag. 610
legati annui dies,cedit à principio cuiuslibet anni.l.si competenti.pag. 643
legati causa potest fieri mißio in res hæreditarias.l.qui.cum seq.pag. 644
legati causa per testatorem remitti potest.l.scire. pag. 644
legati cedentis dies, quò ad acquisitionem inspicitur.l.5.pag. 631
legati præstandi cautio à testatore remitti potest. l.ipsis.pag. 644
legati priuilegium quãdo cesset.l. 4.nu.2. de commer.pag. 450
legati relicti dies,in tempus certæ ætatis, adueniente ætate cedit.l.3.pag. 643
legati relicti dies in tempus liberorum, nato filio cedit.l. 4.pag. 643
legati usuræ & fructus, à tempore moræ debentur.l.legatorum,cum 2.seq.pag. 632
legato fundi instructi non cedunt ea, quæ ibi sunt ad tempus, sed quæ sunt causa perpetui usus. l. 1.& 2.pag. 610
legato nominis, non transeunt directæ, sed utiles. l.18.pag. 608
legato rei hæredis, uel legatarij, non competit actio in rem.l.2.nu.4.pag. 625
legati à munerib. excusantur,& de materia ipsorum.l.1.2.cum seq.pag. 892
legati quatenus rectum iter diuertunt,salariũ non consequuntur.l.5.nu.2.pag. 899
legata ad pias causas, an propter inopiam patrimonij diminuantur.nu.4.pag. 539
legata à gradu secũdo relicta non debẽtur, si huic gradui locus non sit.l.13.pag. 618
legata an debeantur rupto testamẽto ex causa exhæred.uel præteritionis.nu.6.9.pag. 571
legato,à præterito relinqui non possunt.l.31. pagina 622
legata captiuis,tametsi hæreditate non adita, debentur.auth.si captiui.nu.1.pag. 69
legata debentur, si hæres repudians ex testamẽto, ab intestato hæreditatem adiuerit.l. 1. 2. si omiſ.causa testa.pag. 613
legata & fidei commiß. sunt exequata.l.2. nu. 6. pag. 625
legata ex testa. inutili nõ debẽtur.l.29.pag. 621
legata ex testõ rupto,qua act.petantur.num.20. pag. 575
legata ex testõ rupto, quatenus præstnada.leg.13. pag. 302
legata ex uoluntate minus solenni debentur. l.32. nu.1.pag. 622
legata in diem, uel pura, alienari non possunt. §. sed quia.pag. 626
legata in dubito à fidei com.præstanda.l.quidam. pag. 636
legata non conferuntur.l.10.pag. 537
legata pro non scriptis uadunt ad substitutum, uel coniunctum,uel remanent apud eum, à quo relinquuntur:§.in primo.pag. 640
legata quædam pro non scripta,alia uere caduca, alia quasi caduca.§.& cùm triplici.pag. 640
legata quasi caduca, acquirunt substituto, uel coniuncto,uel remanent apud eum,à quo sunt relicta.§.pro.2.pag. 641
legata quibus uerbis exprimãtur,non refert.l.21. pag. 609
legata rupto testamento,an debeantur.l.1.p. 529
legata si ex testamẽto non adeatur hæreditas,quãdo debeantur.nu.1.2.3.pag. 619
legatorum nomine quæ actiones competant. l. 1. nu.1.pag. 624
legatorum nomine quando res hæredis obligatæ sint.l.1.nu.4.pag. 624
legatis non creditur sine literis.l.palatinos. nu.1. pag. 938
Legitima ascendentium est triens & semis. auth. nouiſ.nu.2.pag. 300
legitima est pars filij.l.36.nu.3.pag. 307
legitima filiorũ propter relicta ad pias causas nõ minuitur.l.37.nu.5.pag. 69
legitima non grauatur.l.12.pa.302.l. 26.p.303. l.32.pag. 305
legitima non grauatur.nu.4.pag. 399
legitima,nullo iure debetur.l.10.nu.9.pag. 88
legitima non confectum inuentarium non amittitur.nu.11.pag. 638
legitima olim quoquo tit.relinquebatur.l.30.n.3. pag. 305
legitima,per relicta ad pias causas non minuitur. nu.54.55.6.pag. 24
legitima petenti tantùm replenda.l.36.pa. 37
legitima quando duplicanda.l.33.pag. 306
legitima quando peti poßit.nu.22.pag. 51
legitima si non fuerit integra, ad supplementum agitur.l.30.nu.1.pag. 305
legitima si per donationẽ minuatur donatio quatenus reuocetur.l.1.cum nu.2.3.pag. 308
legitimæ an imputetur,quod à patre,filio emancipato datum est.§.& nu.1.pag. 307
legitimæ computatur dos & donatio propter nuptias.l.29.pag. 304
legitimæ supplementum à quo petendum. l.30.n. 4.pag. 305
legitimæ supplementum, quando pacto tolli possit.l.35.§.illud.pag. 306
legitimæ supplementũ, usq; ad quinquennium petitur.l.34.nu.3.pag. 306
legitimam habens,quærelam proponere non potest.l.6.pag. 310
Lex calcata dicitur, quæ non seruatur.l. 4. nu. 1. pag. 906
les contraria canonibus,quando præferenda.l.12. nu.2.pag. 37
lex correcta non extenditur.nu.4.pag. 467
lex interpretata, non interpretans attendẽda, ar. l.3.nu.4.11.pag. 451
lex interpretans in ijs etiam locum obtinet,in quibus lex interpretata.nu.8.pag. 233
lex interpretata regulatur secundum legem interpretantem.auth.rogati.nu.4.pag. 390
lex non trahit se ad causas finitas. l.27.nu.2. pagina 774
lex non trahitur ad præterita.nu.7.pag. 399
lex quando ad præterita trahatur.num. 4. pagina 389
lex quando ad præterita trahatur. §. antiqua.nu. 2.pag. 267
lex quando de raro contingẽtibus statuatur. l.12. pag. 649
lex quando extensionem, uel restrictionem recipiat.l.5.nu.8.9.10.11.de legibus.
lex per identitatem rationis extenditur.l.4.nu.2. pag. 252
lex quando in præteritum, uel futurum trahatur. l.7.nu.1.pag. 80
lex quando trahatur ad casus sibi similes. l. illud. nu.2.3.pag. 60
lex secundum materiam tituli sui intelligenda est. l.11.nu.3.pag. 935
lex semper loquitur.l.5.nu.1.pag. 71
lex sequens quando grauiorem imponit pœnam, quàm præcedens,ultima sequenda est.l.11. pagina 919
legis communis extensio.nu.19.pag. 61
legis correctio ex identitate rationis non inducitur.nu.8.9.pag. 64
legis uerba quatenus propriè intelligenda. nu. 5. pag. 20
legi præcipienti non renunciatur.l. 2.nu.3. ne fideiuſ.pa. 485
legem extendere non est nostrum. num. 4. pagina 638
Libellus act. neg. gestorum. lege 14. num. 2. pagina 212
libellus alternatiuus quando admittatur.num. 15. pag. 61
libellus ante lit.contest.an mutari poßit. nu. 5.pagina 678
libellus contra nomẽ debitoris,qualiter formetur. nu. 9.pag. 777
libellus conuentionalis,supplicatorius.l.1. num.1. quando libel.pag. 95
libellus coram arbitro offerendus est.num.6. pagina 286
libellus fidem facit contra actorem deferentem.n. 3.pag. 207
libellus in causa naufragij non requiritur.l.5. nu. 2.3.pag. 902
libellus in hypothecaria quomodo cõcludatur. l. actio.pag. 784
libellus in interdicto unde ui,quomodo formetur. nu.9.11.pag.752.l.10.nu.2.3.pag. 757
libellus in interdicto uti poßidetis,quomodo formetur.nu.7.pag. 761
libellus non procedit,in quo concluditur aliquem compellendum esse ad soluendum.l.1. num. 4. pag. 712
libellus per quem offerendus.nu.3.pag. 285
libellus principi datus,interrumpit præscrip.nu. 2.pag. 283
libellus quando in scriptis offerendus.num. 1. pagina 285
libellus quando poßit emendari. l.3.in prin. cum nu.2.6.8.9.pag. 109
libellus quando poßit mutari. num. 11. 12. pagina 110

libellus quando uim tit.contest. habeat.l. 1. nu. 2. quando libel.pag. 95
libellus secundum curiæ consuetudinem offerendus.nu. 4.pag. 255
libellus, si exprimatur quantitas, licet non causa uel negotium,procedit.l.3.nu.2.pag. 670
libellus super act.de dolo.nu.7.pag. 162
libellus ubi iudicis officium postulatur, an sit necessarius.l.3.nu.3.cum seq.pag. 437
libelli actionis utilis forma.l.9.nu.3.pag. 442
libelli oblatio an sit de processu. Tit. de in ius uoc. nu.1. & l.1.nu.2.eo.pag. 1
libelli oblati dies à notario inscribitur. nu. 11. pagina 286
libelli productioni quando renunciari poßit. nu. 13.pag. 286
libello generali in act.personali, omne ius suũ deduxisse uidetur.l.3.nu.3.pag. 670
libello locus ac tempus inserendus est.num.5. pagina 110
libello non inseritur actio.nu.10.pag. 152
libello possunt adijci plures actiones.l.2. nu.3. pagina 845
libello precum statur contra producẽtem.l.2. nu. 1.pag. 558
libello quando addere uetitum sit. num. 7. pagina 110
libellorum præpositi,sunt clarißimi. leg. qui. pagina 950
Liberatio trahit secum executionẽ.l. 7.nu.2.pag. 223.& l.7.nu.3.pag. 225
liberationi ubi locus est, causa non expressa non nocet.l.5.nu.1.pag. 125
liberi.No.Filij.
liberi quando exhibeantur.l.si ut.pag. 762
liberorum appell.uenit nepos.§.fin pag. 633
liberorum appell. ueniunt nepotes ex filia. l. cum testa.pag. 630
liber rationum alicuius, quam fidem faciat. nu.9. pag. 402
Libertas quando uerbis enunciatiuis relicta censeatur.l.2.pag. 568
libertini à muneribus non excusantur.l. conditio. pag. 888
liberius,filium in potestate retinet.leg.filium. pagina 644
libertus potest postulare.l.2.pag. 180
libertus quando in seruitutem reuocetur.l.2. cum seq.de liber.pag. 524
liberum,quid importet.nu.50.pag. 24
libram auri,22. solidi faciunt.lege 5. num.2. pagina 895
Liquidum quando quid dicatur, uel non.num.9. pag. 272
Lis à citatione inchoatur. lege 3. num. 10. pagina 191
lis antequam contestetur, an citatio præcedere debeat.l.8.nu.5.circa medium.pag. 675
lis per excep. declinatoriam, contestata non censetur.nu.6.pag. 283
lis quando contestata censeatur nec ne.leg. 1.pagina 283
lis quando dicatur.l.16.nu.2.pag. 156
lis quasi contesta.per denunciationem.nu. pagina 295
Literarum comparatio, ad librum rationum alicuius fieri potest.nu.5.pag. 402
literarum comparatio, in quib. scripturis locum habeat.auth.at si.pag. 401
literarum comparatio quomodo facienda. l. 19. pag. 400
literarum comparatio, testes exigit. nu. 5. 6. pagina 402
literarum obligatio,quam actionem pariat. num. 2.pag. 422
literarum obligatio utrùm intra biennium, ciuilem obligationem pariat.nu.56.pag. 416
Litigãs cum tutore,debet habere copiã tutelæ & inuentarij.l.4.nu.1.pag. 240
litigatoris temeritas quomodò deprehendatur. §. siue.nu.2.pag. 274
Litigiosa res,per litis contest.efficitur.nu.14.pagina 332
litigiosa res,per litis contest.efficitur.leg.lite. pagina 786
litigiosa res quatenus præscribatur. leg. 4. pagina 787
Litis consors quando poßit sine mãdato agere & defendere.l. 2.nu.1.pag. 336
litis contest.actio in 40.ann.perpetuatur.l.9.l.1. eo.pag. 669
litis contest. an parte absente fieri poßit. num. 9. pag. 283
litis contest.an per obiectionem excep. peremptoriæ inducatur.nu.12.pag. 284
litis contest. an renunciari poßit. num. 15. pagina 286
litis contest.corã arbitro, præscrip. interrumpit: nu.7.pag. 257
litis contest. est de substantia iudicij. num. 9. pagina 243
litis contestatio,est simul attestatio. num. 10.pagina 110
litis contestationis multiplices effectus. num. 4. pag. 707
litis contest. per iustam excep. impeditur. leg. 3. nu. 2.pag. 74
litis contest.per narrationem & respon.ex interuallo non ualet.nu.10.pag. 283
litis contestatio per quem inducatur. num. 3. 4. pag. 283
litis contest. quasi contrahitur.nu.18.pag. 284
litis contest.unde dicta.nu.11.pag. 284
litis contest. utrùm per respon.factam positionib. inducatur.nu.13.pag. 284
litis eiusdem consortium quilibet pro parte sua agere potest.l.1.pag. 336
litem contestan.quid respondendum. nu. 20. pagina 284
lite contestata possessor tenetur de fructib. perceptis & percipiendis.l. 2.pag. 707
lite pendente nihil innouandum. leg. 13. pagina 724
lite pendente,possessor inquietari non debet. l. 7. nu. 4.pag. 842
lites instituendæ secundum loci præscriptum.n.15. pag. 17
lites subitò dirimi, Reipub. interest.num.22. pagina 4
Locatio in pecunia tantùm consist. leg. 21. pagina 454
locatio perfecta non reuocatur. leg. 2.de uenden. reb.ciuit.pag. 915
locatio perpetua fit per subhastationẽ. leg. loca. pag. 937
locationi prædiorum non insunt syluæ,aut alia ad cultũram inhabilia. leg. emphyt. num. 1. pagina 936
locato fundo,ueniunt instrumenta fundi. l. 2. nu. 3.pag. 611
locator ad patientiam tantùm tenetur.num.3.pagina 456
locator an ad tributa teneatur. leg. 1. num.2. pagina 857
locator an ante tempus finitum,mercedem petere poßit.l.2.nu.3.pag. 452
locator quando pro domino conueniatur. leg. 3. 11.pag. 353
locator quando teneatur remittere mercedem. l. 12.pag.454.cum nu.9.10.pag. 456
locator quis.l.2.pag. 452
locatori an & quatenus illata & inuecta obligata sint.l.5.7.pag. 774
locus maleficij exprimendus.nu.4.pag. 561
locorum diuersitas,ius diuersum inducere nõ debet.nu.2.7.pag. 251
Longißimum uitæ tempus, centum annorum est. l.ut.nu.3.pag. 61
longum tempus,quando sit decem annorum.nu.1. pag. 925
Ludi publici non impediendi.l.nemo.pag. 918
ludis sacris deseruientes, non infamantur. l. eos. pag. 918

M

Magistratus illiteratus admittitur. leg.6. pagina 869
magistratus in suo territorio fœnus exercere non potest.l.3.pag. 341
magistratus, membrum ciuitatis est. leg. officio pag. 967
magistratus non tenetur pro debitis prædecessorum.l.23.pag. 871
magistratus munera, quæ inuiti suscipere cogãmur.l.10.pag. 104
magistratus cum superioris autoritate creantur. l.si.ita.pag. 661
magistratus per prouinciam uagantes,prouinciales ne molestent.l.ne.pag. 969
magistratuũ quilibet, an insolidũ conueniri possit.l.situ.pag. 509
Magistri notariorum magnæ curiæ, etiam dignitate finita, cum filijs suis, priuilegio gaudet. l. uiris.pag. 948
magistri scientiarũ immunitatem habent. leg. 11. pag. 887
Maior cum punitur,minori tenendum est.l. 2.nu. 2.pag. 855
Mala fides superueniẽs, an interrũpat præscrip. l.cum nostri.nu.2.pag. 662
mala,prætextu boni, non sunt permittenda. l. 11. nu.9.pag. 859
malæfid. emptor non præscribit. leg. 1. si ea. pagina 508
malæfidei possessor an per lit.contestationem semper & quis efficiatur.nu.5.pag. 707
mandans retinet directas actiones.leg. 3. pa. 802
mandanti excep.pec.non num.competit. leg. 12. pag. 419
mandanti excep. Velleija. prodest. leg. 14. pagina 412
mandata cognitione,an definitio mandata censeatur.l.1.nu.2.pag. 96
mandatario conuento de delicto, datur dilatio ad denunciandum domino.nu.4.pag. 293
mandatum ad mittendum aliquem in possessionẽ, non præcedente causæ cognitione,non ualet.l. iudex.pag. 715
mãdatum alicuius rei particularis, generalia excludit.nu.5.pag. 202
mandatum de re sua emenda non ualet. l. 1. nu. 2. 3.si ser.pag. 441
mandatum & rati habitio æquiparantur.leg. 4. 7.pag. 410

mandatum generale quatenus obliget.l. 13. nu. 3. pag. 409
mandatum in rem suam quãdo finiatur morte.nu. 4.pag. 349
mandatum non impedit act.neg.gest. cont.alium. l.14.pag. 212
mandatum procuratoris in rem suam,morte mandatoris non extinguitur.l.33.pag. 816
mandatum quando dicatur dubium. nu.9. 11. pagina 189
mandatum quando morte finiatur.l.8.pag. 354
mandatum quomodo probetur.nu.8.pag. 189
mandatum quomodo probetur. l. 5. num. 6. pagina 841
mandatum re non integra, domini morte non finitur.l.23.pag. 203
mandati actionem nõ habet, qui fines mandati nõ seruat.l.7.pag. 801
mandati fines diligenter seruandi.l.10.num.1.pagina 194
mandato principis quando credatur.l.1.nu.1. pagina 81
mando,non est uerb.præceptiuum.l.2.num.1.pagina 625
Manifesta,non indigent probatione.leg.11. pagina 724
manifesti & notorij differentia.nu.16.pag. 679
Maritus an sit dominus rei dotalis.l.3.pag. 474
maritus confessus dotem sibi solutã,non nocet creditoribus.auth.sed.pag. 462
maritus doctor,&c.an uxorem suam dominã appellare teneatur.l.26.pag. 482
maritus est dominus rei dotalis.leg.9.num.2. pagina 317
maritus est dominus rei dotalis.l.res.pag. 662
maritus ex dote ad ipsum reuersa, non cogitur aliquid reseruare liberis primi matrimonij. l. 18. pag. 462
maritus exigens dotẽ,uel debitores dotales, si expendit,tales expensæ minuunt dotem. num. 4. pag. 651
maritus in paraphernalibus mulieris, intromittere se non potest.l. 8.& quando.l.11.eo.pag. 479
maritus potest esse procurator uxoris.l.2.num. 1. pag. 191
maritus potest uilem adulterum occidere.l.4.pagina 824
maritus pro fundo dotali tributum soluit. nu. 36. pag. 890
maritus pro oneribus matrimonij, dotẽ consequitur.l 20.pag. 475
maritus. pro uxore non tenetur.l.3.pag. 356
maritus pro uxore quando sine mandato agere poßit.l.21.cum nu.7.pag. 202
maritus quando expensas pro uxore factas repetere poßit.l.13.pag. 212
maritus quando poßit ingredi monasterium, inuita uxore.nu.25.pag. 44
maritus quatenus dicatur dominus rei dotalis. l. nemo.nu. 4.pag. 856
maritus qui intra biennium, uxorem cognoscere non potest,iustè dimittit.l.10.pag. 483
maritus qui lucratur partem dotis, uxoris, an etiam partem dotis promissæ.nu.7.pag. 53
maritus qui uxorem sine dote acceptam repudiat, quomodo puniatur.l.11.pag. 483
maritus res uxoris, ea patiente consumẽs, easdem donasse censetur.l.7.pag. 481
maritus ij.nubens, an teneatur seruare alijs filijs, quod lucratur ex hæreditate filiorum præmorientium.l.3.nu.2.pag.466.& l.5.pag. 467
mariti bona, quando sint tacitè obligata pro pupillo uxoris.l.6.pag. 774
mariti non uxoris locus spectandus. num.19. pagina 7
mariti non uxoris locus spectãdus est.pag. 7. nu. 19.nu.39.pag. 33
Masculinum, quando fœmininum concipiat. nu. 4.pag. 753
Mater cogitur lactare filium minorem triennio.l. 9.pag. 805
mater ad filij defensionem admittitur.nu. 23. pagina 200
mater & auia, tutelã suscipere non cogũtur. nu. 8.pag. 494
mater & T. si tutores dati fuerint, in testamento, an mater sit Tutrix.nu.16.pag. 495
mater excusatur propter minorem ætatem, quæ filijs suis tutorem non petijt. l. 2. si aduers. delic.pag. 237
mater meretrix, filiam meretricẽ exhæredare an poßit.l.11.nu. 4.pag. 302
mater non petito tutore, si ad secunda uota transeat,ius succeßionis amittit.l.6.pag. 646
mater potest esse curatrix filiorum.nu.7.p. 494
mater potest esse tutrix filijs. lege 2. cum seq. pagina 493
mater pro filio non tenetur.l.3.pag. 356
mater quæ ad secunda uota non trãsiuit, quod ius in bonis filius retineat.l.5.pag. 646
mater quæ tutorem petijt,pro eo non tenetur.l.2. quædam cum seq.pag. 501
mater quando desinat esse tutrix.nu.1.pag. 496
mater quando donationem in filium ingratum reuocet.l.7.pag. 818
mater quando expensas pro filio factas repetere poßit,& quando non.l.1.nu.1.4.pag.209.& l.2. nu.3.4.l.11.pag. 211
mater quando filios alere teneatur.num.4. pagina 627
mater quando sit in mora petendi tutorem. auth. presbyt.nu.2.pag. 69
mater si concurrat cum auo,in tutela, quis præferatur.nu.6.pag. 493
mater succedit filio.l.1.pag. 645
mater tutrix testa. non confirmatur. leg. 17. pagina 495
matris accusatio, propter ætatem filij non differtur.l.si.partus.pag. 828
matris conditionem soboles sequitur. l. 16. pagina 924
matri non ob.excep.non petiti tutoris, in succeß. filij puberis.l.3.pag. 645
Matriculatus in aliqua arte, quando artis priuilegio non gaudeat.l.9.nu.2.pag. 36
Matrimonium,stipulationem pœnalem non recepit.l.2.pag. 789
matrimonium ex quib.causis dissoluatur. l. 8.pagina 483
matrimonium mutuat originem. num. 39. pagina 33
matrimonium quando coniugum consensu dissoluatur.nu.25.pag. 44
matrimonium spe præmij contrahi potest. nu. 5. pag. 171
Medicus quandiu in castris est, à muneribus personalibus immunitatem habet.lege cum te.pagina 886
medici relatio citra iudicis iussum nihil operatur.l.semel.nu.1.pag. 958
medici stipendiati, gratis inseruire tenentur. l. 9. pag. 882
Mendacium punitur. l.1. num. 2. ad Maced. pagina 409
Mendicantes fraude,quomodo puniantur. l.cunctis.pag. 912
mendicitas quando certa, uel incerta dicenda sit. nu.3.pag. 913
Mensæ quæ tacitè insunt.nu.9.pag. 59
Mensis quot dies contineat.l.2.nu.6.pag. 729
Mensuræ ciuitatum, quales esse debeant. l. 9. pagina 895
mensuræ,signis publicis consignandæ sunt.l. 2. n. 1.de frumen.pag. 913
Metallarij qui dicantur, & ipsorum materia. l.1. pag. 903
Metus an probetur, ex sola acclamatiõe uim passi.l.9.nu.2.pag. 219
metus ex sola dignitate contrahentis non præsumitur.l.6.pag. 219
metus ex solis minis quando probetur.l.9.num.1. pag. 219
metus libellus quomodo formetur.l.4.nu. 4. pagina 218
metus iustus quis dicatur. l.13.nu.2.pag. 154
metus non præsumitur, ubi amici intersunt. l. 35. pag. 171
metus quando non præsumatur. l.13. num. 3. pagina 154
metus quatenus præsumatur.nu.7.pag. 216
metus quomodo probetur.nu.9.pag. 155
metus uauus non restituitur.l.8.pag. 219
metus actio: quando & cum qua concurrat. l. 4. nu.3.pag. 218
metus exceptio competit,siue pluris uendere,siue minoris coactus sit.l.5.pag. 218
metui opponitur consensus postea adhibitus. l. 4. nu.1.2.pag. 218
metum inferens,tenetur de interitu.l.1.pag. 215
metu contractus celebratus, qua actione rescindatur.l.7.pag. 219
Meum quod est,non potest amplius fieri meum.l. 13.pag. 608
meum,semper præsumitur esse meum.l.16. nu. 1. pag. 370
Miles abdicatus an iterum rem militarem exercere poßit.l.2.pag. 968
miles accusare potest.l.8.pag. 819
miles,agrorum cultui,custodiæ animalium, mercimoniorum quæstui non deputatur. l. 15. pagina 959
miles captus,salarium amittit. leg. stipendia. pagina 958
miles citra expeditionem militiæ,iure cõmuni testari tenetur.l.25.pag. 544
miles committens delictum, ad magistrum militũ committitur.l.1.pag. 821
miles cum ignominia missus, infamis est. l. milites pag. 958
miles curam ciuilem non assumit.l.16.pag. 959
miles de militari crimine damnatus, non infamatur.l.7.pag. 959
miles ex causa missus, immunitatem consequitur. l.cum.pag. 887
miles non militãs,priuilegio militari non gaudet. l.16.17.pag. 544
miles post annum 20.à sordidis muneribus immunis est.l.uiginti.pag. 958
miles ubi fori priuilegio non utatur.In quib.caus. l.1.pag. 298
militantium in sacris scrinijs priuilegia. l. proximos.cum seq.pag. 951
militare sine uenia principis uel ducis prohibitũ est.l.17.

est.l.17.pag. 959
militia an sit dignitas.l.1.nu.1.&.pag. 939
militia sola non est causa priuilegij,sed occupatio circa eam.l.8.pag. 249
militis in desertione defuncti bona confiscantur. l.defunctorum.pag. 958
militis priuilegium, quatenus duret. §. notißimũ. nu.2.pag. 592
militis test.non subiacet querelæ.l.9.p. 302.l.37. nu.1.pag. 308
militi tempore expeditionis non datur comeatus. l.cui.cum seq.pag. 963
milites à loco ipsis deputato dimoueri non debẽt. l.11.13.14.pag. 959
milites hospites cogere non possunt, ut illis uictũ paret.l.3.pag. 960
milites magis arma quàm leges scire debent.l.22. nu.1.pag. 586
milites non sunt torquendi, etiam iudicijs præcedentib.l.8.pag. 831
milites palatini,prædia principis locare non possunt.l.nullus.pag. 938
milites qui esse poßint,& quomodo creentur.l. si militiæ.cum seq.pag. 958
milites suis ancillis concubinis donari non possunt.l.2.7.de donat.pag. 480
milites ueterani,rei rusticæ operam dare non debent.l.4.pag. 936
militum dux potest cognoscere etiã summariè inter milites.l.6.pag. 291
militum magister, quando appellatur à sententia lata super statu curialiũ,iudex esse debet. l. 33. pag. 728
militum ueteranorum priuilegia.l.cum.pag.914
militib. bucellatus panis exhibẽdus est.l.1.p.960
militibus ciues habitationem tantùm dare tenentur.l.in qualibet.nu.4.pag. 962
Minor aduersus delictum non restituitur, secus si culpa.l.1.Si aduers.delic.pag. 237
minor aduersus fiscum restituitur. l. 1. 3. si aduers. fisc.pag. 237
minor aduersus patrem, uel patronum non restituitur.l. 2.pag. 243
minor aduers.pignus prætorium alienatum,quod à se incipit restituitur.l.1.si aduers.uend. pig.secus si ab alio.l.2.pag. 235
minor aduersus solutionem quando restituatur. l. 2.nu.2.pag. 237
minor aduersus usucap.restituitur.l.1.si aduers.usucap.pag. 237
minor aduersus usuras quatenus restituatur.l.1. si aduers.cred.pag. 238
minor an condemnandus in expensis,propter mutationem libelli.nu.33.pag. 113
minor an iurare debeat, se ueritatem dicturum.n. 8.12.14.pag. 262
minor an per ingressum monasterij, transferat bona in illud.nu. 48.pag. 47
minor an restituatur si præscriptio cæperit in minori ætate,& in maiori completa fuerit.n. 10. pag. 251
minor aut rem uendicare, aut preciũ à tutore exigere potest.l.6.pag. 503
minor contra præscriptionem restituitur.l.5.nu. 3.4.5.pag. 240
minor curatorem habens,quando prodigo æquiparetur.l.3.nu.1.2.pag. 224
minor curatorem habens,sine eo contrahere non potest.l.3.pag. 224
minor curatorem non habens, legitimè cõtrahit. l.11.nu.12.pag. 195
minor cum aduersus sententiam restituitur, quando principium & non finis spectatur.l.1.num. 4.5.pag.229.l.2.pag. 230
minor debet iurare de ueritate dicẽda, sed non de calumnia.nu.2.pag. 107
minor dicens se maiorem,an restit.l.1.leg.3.nu.2. pag. 243
minor dotem constituere non potest.leg.1. nu.3.si aduers.dotem.pag. 237
minor ex gestis tutoris restit.l.3.pag. 228
minor ingeniosus pecuniam in suam utilitatẽ conuertisse præsumimus.nu.2.pag. 242
minor læsus in impetranda uenia ætatis, an restituatur.l.omnes.nu.2.pag. 245
minor læsus quatenus in integrum restitutionem postulare poßit.l. 5.pag. 225
minor læsus renunciando querelæ restituitur. l. 1. pag. 224
minor licet poßit agere in causa possessoria, non tamen conueniri potest.l.3.nu. 4.pag. 280
minor nõ tenetur ex cõtractu tutoris.l. 4.p. 228
minor.No.Restitutio.
minor ob pensionem nõ solutã sibi non nocet, sed tutori.l. 2.pag. 934
minor petens rest.in integrũ, quid probare teneatur.l.1.nu.2.si aduers.cred.pag. 238
minor petens se restitui, quid probare debeat.nu. 7.8.9.pag. 241
minor potest prouocare ad diuisionẽ.n.7.pa. 52
minor pro munere personali an capi poßit. n. 51. pag. 34
minor quæ facit post 25.ann.non restituitur, licet adhuc quadrienniũ rest.habeat.n. 4.10.p. 251
minor quæ in dotẽ dare nõ põt.l.22.nu.2.p.498
minor quãdo & quõ restit.l.10.cum seq.pa. 508
minor quando non restituatur.nu.11.pag. 196
minor quando restituatur aduersus sententiã,contra suum tutorem latam.l. 5.nu. 1.pag. 231
minor qui ætatis ueniam implorauit, sine decreto alienare non potest.l.eos.pag. 245
minor qui desistit ab appell. corã quo in integrũ restit.petere potest.nu.6.pag. 720
minor restituitur ad hæreditatem.l. 1. si ut omiß. hær.pag. 239
minor rest.aduers.uenditiones nociuas.sibi,uel tutori factas.l.2.in integrũ.si aduer.uend.p.235
minor restituitur si reus minus fuerit condemnatus.l.1.pag. 229
minor 25.ann.monasterium ingressus,non restituitur.nu.18.pag. 43
minor uendicans,quid probare teneatur.leg. 10. pag. 507
minor ultra dimidiũ iusti precij deceptus, an non obstante iuramento interposito,restituatur.n. 25.pag. 234
minoris in integ.restit.propter liberorum numerum non impeditur.l.2.pag. 224
minoris in integ.restit.propter tutoris autoritatẽ non impeditur.l.2.pag. 228
minoris rerũ alienatio,quando & quomodo fiat. l.1.cum trib.tit.sequen.pag. 507
minoris restitutio,non prodest maiori.l.1. & nu. 3.5.6.si in com.pag. 228
minori an currat tempus ad appellãdum. l. 5. nu. 4.pag. 232
minori an currat tempus ad appellandum.nu. 10. pag. 241
minori an & quando currat tempus præscriptionis.nu.13.cum seq.pag. 242
minori cõcessa uenia ætatis, restitutio denegatur. l.1.de ijs qui ue.æta.pag. 244
minori,elapso tempore, datur actio aduersus curatorem.l.1.si tut.
minori non currit tempus ad proponendam querelam.l.2.in quib.caus.pag. 239
minori non currit tempus petendi bon.poß.n.12. 13.pag. 242
minori quatenus in integrum restit.competat.l. si quando.pag. 509
minori, sublata actione principali, datur regressus aduersus tutores.§.sin uerò.pag. 275
minore restituto, aduersarius quoq; restituitur. l. qui.pag. 246.l.6.nu.7.pag. 250
minore restituto,aduersarius rest.l.5.n.2.p.709
minore restituto,an eius quoq; aduersarius restituatur.l.1.nu.1.& l.2.nu.1.2.pag. 236
minores aduers.solutionẽ curatorib.factã restituũtur,tametsi curatorib.rectè soluatur.l.1. si aduers.sol.pag. 237
minores non excusantur à munerib. patrimoniorum.l.7.pag. 883
minores quando aduersus magistratus qui tutorẽ dederunt.actionem habeant.l.si magistra. 1.cũ seq.pag. 509
minores quatenus locupletiores effecti sunt,tenentur actione neg.gest.l.2.pag. 209
minoribus contrahentibus, quando iudicis autoritas sufficiat.nu.6.pag. 224
minorib.in omißis & neglectis restit.l.8.pa.226
minoribus non nocet, si mortẽ defuncti non uindicauerint.l.2.In quib.caus.pag. 239
Minuscula pars,intelligitur de quarta.l.33.nu.1. pag. 306
miserabilis persona quæ dicatur.l.1.n.4.5.p.291
Mittere in poß.No.Poß.
Mobilia tantùm cõsignãtur. auth.dos. pag. 463
Modicũ,quartã partẽ iudicat.l.33.nu.2. pa. 306
Modicus à cond.in quo differat.in legatis. num.1. pag. 630
modus potius q̃ cõditio præsumitur.nu.2.pag.151
Monachus ad pias causas testari potest. num. 20. usq; ad nu.26.pag. 21
monachus an consensu abbatis, mortis causa donare poßit.nu.66.pag. 48
monachus de his quæ ante ingressum monasterij contraxit,non conuenitur.n. 34. Quid de his quæ post.nu.35.pag. 45
monacho cõuento quo ordine iudicium prosequatur.auth.causa.pag. 68
Monasterium ingredienti,an abbatis factum interuenire debet.nu.61.pag. 48
monasterium ingrediens,an poßit bona aliqua sibi ex pacto seruare.pag.40.nu.10.usq; ad nu. 13 nu.29.pag. 44
monasteriũ ingrediens, quando amittat bona sua. auth.ingreßi.nu.1 pag. 39
monast. ingreßi,testari nõ poßunt.n. 12.13.p. 50
monast.ingres.an desinat esse, in patris potestate. nu.64.uel miles,pristinam dignitatẽ amittat. nu.65.pag. 48
monast. ingressus, an poßit testamentũ antè factũ reuocare.nu.9 11.14.pag. 50
monasterium ingressus dolo abbatis, an restituatur.nu.19.20.cum seq.pag. 43
monasterium ingressus,in quam incidat cap.di. n. 63.pag.48.nu.5.6.pag. 49
monasterium ingressus,quatenus pro mortuo habeatur.nu.7.pag. 50
monasterium ingressus si moriatur intra annum professionis,an bona eius acquirãtur monasterio.nu.56.pag.48.nu.24 pag. 51
monasterium.Not.Ecclesia.

monasterium quando teneatur pro ingresso.num. 17.pag.40.nu.33.34.pag. 45
monasterium quod dicatur.nu.10.pag. 43
monasterio quo iure bona monachi acquirantur. nu.57.pag.48.nu.15.pag. 50
monasterij ingressus si non ualeat,an ualeat oblatio bonorum.nu.16.pag. 40
monasterij professio quãdo facta censeatur. nu. 7. 8.pag. 42
Monetæ conseruatores si semel deliquerint, ad aliud officium aspirare non possunt.leg. nullus. pag. 955
monetam facere quis potest, & de eius materia. l. solidos.cum seq.pag. 908
monetam quis cudere possit.l.si quis.pag. 830
Mora an & quatenus purgetur.nu.3.6.pag. 131
mora in ijs quæ ueniunt officio iudicis, per interpell.factam parti non contrahitur.num.9.pagina 437
mora intra sex menses purgatur.l.26.pag. 802
leg.9.nu.2. pag. 859
mora non purgatur,ubi præcessit iuramentũ. nu. 11.pag. 176
mora per stipulationem purgatur.leg.1. nu.1. pagina 515
mora quando sine interpellatione committatur.l. 3.nu.1.cum seq.pag. 239
mora quatenus purgatur.leg.36.num.1. cum seq. pag. 172
mora sine interpell.in contract.bo.fi.quando committatur.l.5.pag. 447
moræ purgatio non admittitur, quando pœna cõmittitur propter maleficium.nu.5.pag. 173
moram purgare licet.l.8.nu.5.pag. 862
Mors alicuius quomodo probetur. num.1.6. pagina 902
mors animalium quomodo probetur.l.4. nu.1.2. pag. 904
mors ciuilis & naturalis æquiparantur.l.42.nu. 1.pag. 70
mors ciuilis & naturalis an æquiparentur.n.40 pag. 23
mors ciuilis quando naturali æquiparetur.n.40. 41.pag. 46
mors quomodo probetur.l.5.pag. 484
mortis appell.naturalis,non ciuilis uenit.num. 11. pag. 471
morti proximus quãdo quis dicatur.nu.39.p. 23
mortua ancilla durat causa propter peculium.l.5. pag. 740
mortui in ecclesia non sepeliendi. leg. 2. in prine. pag. 30
Mulier agens contra tertios possessores,actionem suam cedere cogitur.l.21.nu.3.5.pag. 412
mulier alibi nupta,desinit esse ciuis ciuitatis propriæ originis.l.originis.pag. 881
mulier arbitrium sumere non potest. leg. 6. pagina 257
mulier conuolans ad secunda uota, non amittit usum fructum.auth.hoc.pag. 469
mulier ex donatione propter nup. in rem act.habet.l.13.auth.sine.nu.2.pag. 413
mulier ex persona mariti, sortitur dignitatem & forum.l.10.pag. 882
mulier in dote numerata præfertur creditoribus prioribus tempore, tacitam hypothecã habentibus.nu.1.cum seq.pag. 781
mulier in iudicio agere non potest.num.1.4. pagina 200
mulier intercedẽs.uel in dote,nõ donan.uel principaliter contrahen.uel fraudulenter,uel secũdo,uel pecunia accepta,uel inst.pub.cũ. testib. uelpro libertate intercedendo succurritur.l.1. 2.cũ seq.et l.10.12.18.22.23.§.1.& l.24.25. nu.1.pag. 411. cum seq.
mulier iuri hypothecæ sibi competenti an renunciare potest.l.21.nu.1.2.4.cum auth.pa.412. auth.si qua.nu.1.pag. 413
mulier libera,matrimonium contrahens cum seruo,non efficitur serua.l.23.pag. 929
mulier nobilis nubens plebeio,efficitur plebeia.l. 7.pag. 905
mulier nobilis plebeio nubens, nobilitatem amittit.nu.34.pag. 940
mulier.No.Fœmina.
mulier potest accusare,si suam, uel ipsorum iniuriam prosequatur.l.uxor.pag. 819
mulier pro quibus debitis capi possit. nu. 52. pagina 34
mulier quæ dotẽ promisit, quando teneatur ad usuras.l.31.nu.5.pag. 476
mulier quæ seruo proprio se iunxit,capite damnatur.l.si qua.pag. 825
mulier quãdo propter emendationẽ libelli, in expensis condemnetur.nu.33.pag. 113
mulier quib.munerib.fungatur.l.eam.pag. 888
mulier secundo nubens,est filijs primi matrimonij spectata.l.22.nu.4.pag. 498
mulier ij.nubens,nõ potest plus marito, quàm uni ex liberis relinquere.l.6.pag. 467
mulier ij. nubens, quæ teneatur reseruare liberis primi,uel secundi matrimonij.l.4.5.pa. 467
mulier soluto mat.uendicationem habet.l.30.pagina 476
mulier triennio tantùm, spõsum spectare tenetur. l.2.uxor quadriennium.l.7.pag. 483
mulier tutrix esse non potest.l.1.pag. 493
mulier uidua, quatenus fruatur priuilegio primi mariti.l.quoties.nu.1 pag. 957
mulier uiro uergente ad inopiam,dotem repetere potest.l.29.pag. 475
Mulieris confessio sibi non præiudicat, tametsi iurauerit,auth.si qua.nu.3.4. cum l.seq. num.2. pag. 414
mulieris diuersa patrimonij genera. l.21. num.2. pag. 202
mulieris donatio,præsentiam mariti, uel filiorum non exigit.l.6.pag. 818
mulieris secundò nubentis pœna. l.1. cum sequen. de secun.nup.pag. 465
mulieri confitenti per errorem, quomodo succurratur.l.7.nu.2.pag. 85
mulieri quare minus tempus quàm masculi, in petenda rest.concedatur.l.omnes.nu.3.pag.245
mulieres abientes cum suis uiris, restituuntur.leg. temporalibus.pag. 249
Muri inconsulto principe non reficiũtur.l.restaurat.nu.1.pag. 937
Munus sordidũ nõ est instructio uiæ publicæ pontium & stratarum.l.4.pag. 938
muri reip. ex tertia parte canonis eiusdem reficiũtur.l.restaurationi.pag. 937
Murex,est piscis,qui appellatur,concha marina. l.9.pag. 905
mulieres dignitatem non consequuntur.num.42. pag. 940
mulieribus errantib.in iure,quãdo subueniatur.l. 13.nu.2.pag. 87
Multa.not.pœna.
munus ordinarium est, quod à lege imponitur. l. 4.nu.1.pag. 858
munus publicum,pecunia redimi nõ potest. l. 10. nu.2.pag. 884
Mutus & surdus quando testari possint. leg. 10. pag. 546
Munera extraordinaria quæ dicantur.l.1.num.2. pag. 920
munera in loco originis & incolatus, suscipere quis cogitur.l.cùm te.pag. 880
munera origenarius,& is qui domiciliũ cõstituit, suscipere cogitur.l.priuilegio.pag. 881
munera & personalia & mista quibus imponantur.nu.37.pag. 33
munera princeps indicit.nu.30.pag. 33
munerum materia.pag. 888
Mutuãs pecuniam alienã suo nomine, quærit sibi ius pignoris, & non domino pecuniæ. leg. 16. pag. 771
mutuo ab officialib.fisci pecuniã accipiẽs,in quadruplum tenetur.l.si quis.cum seq.pag. 848
mutuum non plus obligat,quàm ad debitorẽ peruenerit.l.5.pag. 341
munerum publicorum tria genera. n. 9.10.11.16. 17.19.27.29.pag. 32

N

NAtus in territorio, an dicatur ciuis originarius.nu.48.pag. 34
natus in uilla,& c.eius originẽ sortitur.l.3.p.487
Naufragij causa intra biennium expedienda est.l. 5.nu.4.pag. 902
naufragio res amissas qui detinet, quatenus furti teneatur.l.18.pag. 517
Nauicularius casum probare debet.l.2.3.pa. 901
nauicularij, quando pro debito non retineantur. nu.2.pag. 897
Nauigatio quando pmissa.l.3.nu.7.pag. 901
Negãs cõueniẽdus,nõ extorquẽdus.l.9.pag. 355
negans delictũ,postrà cõuictus, si dicat ad sui defensionem quatenus audiendus.nu.7.pag.418
negans scripturam priuatã,si postrà conuincitur, tenetur ad duplum:auth.contra.num.1.2.3.4. pag. 418
negatio præposita signo uniuersali, facit æquipollere contractorio suo.l.1.nu.2.pag. 671
Negationes duæ,æquipollent affirmationi.nu. 7. pag. 510
Negatiua coarctata loco et tempore,directè probatur per uisum.l.1.nu.1.pag. 911
negatiua facti probatur,si eius ratio cadat in sensum testis.l.2.nu 3.pag. 184
negatiua oratio quæ dicatur:l.4.nu. 4.pag. 225
negatiua probatur,eo ipso quòd non apparet contrarium.l.2.nu.2.pag. 184
neg,quãdo & quõ probetur:l.23.nu.1.pag. 378
neg.quãdo ab eo q negat,probãda sit.l.5.pa.605
negatiua quãdo est causa alicuius intẽtionis,ille q negat,eam probare tenetur.l.4.pag. 907
negatiua quomodo probetur.nu.18.pa.417.l.13. nu.1.pag. 340
neg.quõ probetur per consocios.l.11.§.nõ.p. 183
negatiuæ positioni an respon.nu.13.pag. 422
Negotiatores, non propriè artifices dicuntur: de nauicula.nu. 4.pag. 897
negociatores quam militiã exercere possint. l. 7. nu.3.pag. 291
Negotium quatuor modis alieno nomine gestum dicitur.nu.2.pag. 385
negot. gest.act. aduersus eum tantũ cõpetit, cuius nomine neg.gest.est:l. 4.p.210.l.14.n.1.p.212
neg.gest actio datur cõtra dominũ,tametsi ratum non habeat.nu.5.pag. 316
neg gest.act.ei non cõpetit, qui ex necessitate obsequij uel officij aliquid facit.l.5.6.pag. 216

neg.gest.

neg.gest.actio est.bo. fi. & usuræ ex mora ueniunt.l.18.pag. 214
neg.gest.actio,longi temporis præsc.non tollitur. l.8.pag. 210
neg.gest.actio,quando ad precium competat. nu. 4.pag. 316
neg.gest.actio,unde & quando oriatur.l. 9.nu.2. 3.pag. 211
neg.gestor,an teneatur debita à seipso exigere. l. 20.nu.5.pag. 214
neg.gest.directa actio, quare ita nuncupata.l.17. nu.1.pag. 213
neg.gestor, quando de neglectis uel de leui culpa teneatur.l.20.nu.2.pag. 214
negotiorum gestoris contumacia, non nocet domino.l.3.nu.9.pag. 191
Nepos,ex sua,non patris persona,succedit auo. l. 2.nu.1.pag. 569
nepos præteritus quando rumpat testamentum. l. 2.pag. 569
nepoti præterito quando detur querela.l.34.nu. 1.pag. 306
nepot. auo materno quo iure succedũt.l. 3.p.532
nepotes ex filia quomodo succedãt.l. si defunctus. pag. 645
nepotes succedentes,conferre tenẽtur.l. 19. nu.3. 6.7.& l.21.nu.5.pag. 539
nepotes succedũt auo instirpes.l.nepotes.& solus cum superstite filio,in capita.l.seq.pag. 644
Neptis exhæredata habet querelam.l.7.pa. 302. l.24.pag. 303
Nisi,quando ponat,uel priuet.l.4.n.1.10.15. 16. pag. 149
Nobilib.qui opponantur.auth. testes.n.1.pa. 390
Nobilitas quid,et de eius materia.l.1.nu.47. cum seq.pag. 941
Nocte acta an ualeant.n.1.4.& nu.2.pag. 162
Nominans,debet poss.in dominum transferre.nu. 20.pag. 296
nominãs dominum in iudicio, an debeat probare se poss.nomine alieno.nu.15.pag. 296
Nominatio an in iuribus incorporalib. fieri possit.nu.9.pag. 295
nominatio,ante lit.contest.facienda.n.14.p. 296
nominat.magistratus successorem cõcilium eligit. l.2.nu.1.de peric.nomi.pag. 916
Nominator quando conueniatur.l.2.quo quisque ordi.pag. 917
nominator,quando prius quam collega conueniatur.l.3.4.pag. 917
nominator quãdo teneatur ex sola nominatione. l.2.nu.2.de peric.nomina.pag. 916
Nominis specialis assumptione, generale nõ amittitur.l.56.nu.2.pag. 875
nomine officij abiudicato, effictus quoq; eiusdem abiudicatur.l.2.nu.2.de frumen.pag. 913
Notariatus officium quando nobile,uel uile.l.præclaram.nu.1.pag. 948
notarius ad sui utilitatem, testamentum facere nõ potest.l.quanquam.pag. 830
notarius an suppleat numerum testium.nu. 2. pagina 343
notarius contractum illicitũ scribens, quando nõ tenetur pœna falsi.l.2.nu.4.pag. 855
notarius damnatus falsi,an instrumenta conficere possit.l.12.pag. 895
notarius,extra territorium, instrumẽta facere potest.l.si lex.nu.1.pag. 806
Notarius instrumenta edere cogitur.nu.8.pa.105
Notarius.Not.Scriba.
notarius omittens clausulas solitas, committit falsum.l.8.nu.2.pag. 66
notarius principis dignitate.l.1.nu.3.pag. 81
notarius principis, tametsi amplius nõ exerceat, dignitatem non amittit.l.præcipua.pag. 948
notarius pro exemplatione mercedẽ accipere potest.l.8.nu.3.pag. 955
notarius quando inuitus cogatur excipere instrumenta.l.nulli.pag. 893
notarius quando tenetur, si minus scripserit. l. 6. pag. 509
notarius quis esse possit, & quemadmodũ in officio sese gerere debeat.l.3.pag. 893
notarij cameræ, à muneribus immunes sunt. l. 3. pag. 865
notarij falsa instrumẽta conscribentis, pœna.n.3. pag. 53
notarij scriptura fidem non facit, nisi quatenus à partibus rogatus est.nu.8.9.pag. 116
notario falsi damnato, an sibi reseruari possit ius conficiendi instrumenta.l.13.pag. 544
Notoria per inquisitionem prosequuntur. l.7. pagina 820
notoria,probatione nõ indigent.l.11.n.2.p.724
notorij & manifesti differentia.nu.16.pag. 679
Nouata stipulatione, non intelligitur repetitus fideiussor.l.4.pag. 801
nouatio extinguit pignus, nisi repetitum sit. l. pignus.pag. 783
nouatio non fit,si unum debetur, & aliud promittitur.l.15.nu.3.pag. 156
nouatio non præsumitur,nisi exprimatur.l. nouationem.pag. 803
nouatio tribus modis sumitur.nu.4.pag. 714
nouationis tres species.nu.7.pag. 268
nouatione an interrumpatur præscriptio.num.8. pag. 268
nouerca rem hæreditariam surripiens, quãdo furti teneatur.l.11.pag. 516
Nullitas deuoluit totam causam ad iudicem superiorem.nu.4.pag. 673
nullitas quæ fit ipso iure, non est à iudice postulanda.l.nemo.nu.7.pag. 856
nullitas sententiæ quõ,quando,& coram quo proponatur.nu.10.cum sequentib.pag. 736
nullum simile est idem.nu.4.pag. 253
Numerarij.bodie tabularij dicuntur.l.q.pa. 964
Nummisma quid sit,& eius materia.tit.uteteris.n. 1.pag. 907
numularius rationes edere cogitur.n.8.pag. 105
Nũcij relationi creditur.l.9.nu.3.pag. 681. auth. nisi.nu.4.pag. 683
nũcio an credatur sine literis.l.5.nu.7.pag. 841
nũcio quãdo credatur.l.palatinos.nu.5.pag. 938
nuncijs quando credatur.l.1.nu.2.pag. 81
nuptias,consensus faciunt.l.24.pag. 464
nuptiæ inter pupillam & filium tutoris contrahi possunt.l.1.de inter.pag. 465
nuptiæ turpes quæ dicantur.l.3.pag. 463
nuptias incestas contrahentis pœna. l. 6. cũ auth. pag. 464

O

OB causam remotam indicat.l.5.nu.23.p. 78
oblatio impedit cursum usurarũ.l.19.p.433
oblatio sola sine depositione quando inutilis.l.7. pag. 449
obligatio conditionalis, pendente cõditione, neq; naturalis,neq; ciuilis dicitur.nu.6.pag. 139
obligatio faciendi ad quos hæredes non transeat. l.2.nu.1.4.pag. 120
obligatio inter patrem & filium quando constat.§.illud.nu.1.pag. 633
obligatio nasci alis quomodo contrahitur.l.10. nu.9.10.13.16.pag. 89
obligatio tollitur tempore.l.4.nu.3.pag. 667
obligatio unius ex consortibus, alijs non præiudicat.l.frater.pag. 782
obligationi generis, quãdo debitorum nomina tacitè ueniant.l.3.nu.3.pag. 361
obligationes annuæ,quando præscribantur. §. in ijs.nu.1.pag. 669
obligationes in diem,uel sub cond.quãdo præscribantur.§.illud.pag. 668
obligationes quæ consensu simul, per confessionẽ probantur.l.8.nu.7.pag. 87
obligatur quando quis ex contractu alterius. l. 7. nu.2.pag. 408
obligatur unus pro alio.l.5.n.1.2.pag. 907
obligatus ad aliquid faciendum,si alius fecerit, an alter liberetur.l.hæredes.nu.5.pag.600.l.10. pag. 604
Occidens absq; dolo,homicidij non tenetur.l.frater.cum.l.5.pag. 828
Occidere an liceat exbannitũ, qui ad curiam ducitur.l.9.pag. 828
Occultans aliquem quomodo puniatur. leg. 6.pagina 905
occultè quando quid fieri dicatur.leg.si quis. n.5. pag. 877
Occupans fundum alterius, intra quantũ tempus inquietari possit.l.3.nu.2.pag. 920
Officialis negligẽs punitur.l.5.nu.1.pag. 515
occupata bona alicuius,quomodo repetãtur. l.2. nu.1.2.pag. 356
Odia quando extendenda.l.7.nu.4.pag. 921
Oeconomus quis dicatur.nu.2.pag. 52
Offendi ab aliquo qui timet, à iudice petere põt, ut sibi caueatur.l.quisquis.nu.2.pag. 929
Officialis,alterius officio nõ se immiscet.l.in prouincijs.nu.1.pag. 964
Offensa quid.l.18.pag. 303
officialis finito officio,an monasteriũ ingredi possit.nu.26.pag. 44
officialis iudicis,à sentẽtia contra eum lata,quando appellare non possit.l.3.pag. 739
officialis negligens in exigendo cautionẽ de legato præstando,ad interesse tenetur. l.2. de admini st.reip.pag. 915
officialis non rectè creatus, licet pro officiali habeatur,tamen acta per eum,nullius sunt momẽti.l.7.nu.2.3.pag. 964
officialis, officio sui collegæ non se intromittit. l. 2.pag. 969
officialis qui ante officium satisdare tenetur,quando soli cautioni illius credatur.l.7.pag. 934
officialis quomodo probetur.leg.3.num.3.4.pagina 953
officialis secundum morem creandus est. 7. pagina 964
officiali illicitè se gerenti resisti licet.leg.5. pagina 969
officiali iniustè exequenti licet de facto resistere.l. 5.nu.2.pag. 841
officiales ante rationem primi officij reddità, confirmari non possunt.l.neminem.pag. 894
officiales,debent esse annales,uel biennales. l. neminem.pag. 894
officiales qui maleficos dissimulant, quomodo puniendi.l. quicquid.pag. 969
officiales qui personaliter incumbũt officio,à quibus muneribus sint immunes.leg.3. num.1. pagina 865
officiales ultro domum alicuius ingredi possunt,

si de aliquo maleficio timeant.l.6.§.1.pag.991
officialium numerus si diminuatur, quibus nocet, uel prosit.l.13.nu.1.pag. 952
officium priorum uel antiquorũ est munus publicum.nu.21.pag. 32
officio cui unus præesse solebat,si plures præsint, singuli priuilegio alterius utuntur, secus in salario.l.10.pag. 182
officium in quo quis deliquit, exercere nõ potest. l.12.pag. 895
officium qui comparat, prauum eius animum indicat.l.2.nu.3.pag. 904
officium qui obtinere non potest, nisi centũ in bonis habuerit, si pater ipsius centum tantùm & plures superstites liberos habeat, officium nihilominus obtinere poterit.nu.4.pag. 927
officia duo ex necessitate subire quis potest.leg.6. pag. 969
officia duo nemo subire potest.l.agentes. num.2. pag. 954
officia duo, publico salario habere nemo potest. nu.20.25.pag. 32
officia plura eodem tempore quis habere non potest.l.cum te.pag. 883
officia plura quando quis assumit, & non potest retinere nisi unum, primi tantùm officij salarium consequitur.l.agentes.nu.1.pag. 953
officijs quibus quando quis fungi possit. l. 13. nu. 2.5.pag. 952
Offerendi iuri an præscribi potest. num. 4. pagina 668
Omnis,signum uniuersale est.l.18.nu.1.pag. 133
Onerans plus nimio,punitur.l.onere.pag. 900
Onus annonæ tributorum est reale.l.1.pag. 857
onus extraordinarium,ut publicæ functiones, ne minem excusat.l.4 pag. 858
onus personæ ob certam rem iniunctam, centum annis non præscribitur, si res propter quam onus iniunctum est,non cõtigerit.n. 2.p. 927
onus reale,proportione rei diuiditur.leg.2. 5. pagina 857
onus reale sequitur possessorem.l. 2.3. sine censu. pag. 446
onus sentiens, commodum quoq; sentire debet. §. sed.nu.2.pag. 521
onus ultra morem solitum,qui curribus & equis imponunt tenentur.l.14.pag. 966
Operi uiri sufficientes præponendi. num. 7. pagina 111
Oratio peracta æquipollet copulæ. num. 6. pagina 470
Ordo iudiciorum qualis sit.leg. 4. nu.1. cum seq. pag. 686
ordo iuris etiam in fiscalibus seruatur. l. conduct. nu.1.pag. 937
ordo literæ non attenditur,ubi uoluntas disponentis certa est.nu.1.pag. 623
ordo quando attendatur.nu.19.pag. 3
ordo unius causæ, si ad aliam peruertatur, sententiam non uitiat.l.1.pag. 719
originale quando exhibeant. leg. 7. num. 3. pagina 115
origini an renunciari possit.leg. origine. num. 2. pag. 881

P

PAcisci alteri nemo potest.l.12.pag. 475
pactum ad quos extendatur. leg.10. pag.128
pactum alterius appositiũ rei meæ,mihi prodest.l. 8.pag. 338
pactum an ueterem actionem. infirmet. num.18. pag. 138
pactum contra obligationem in rem,est inutile.l. 11.nu.1.pag. 935
pactum cohærentia contractus uestitum, an semper pariat acti. præsc. uerb. num. 10. pagina 128
pactum contra bonos mores,sacramento non firmatur.l.2.nu.2.pag. 920
pactum contra defuncti uoluntatem, ualet. nu. 6. 13.pag. 121
pactum de hæreditate uiuentis non ualet. l. 30. in prin.pag. 143
pactum de non expellen.emphyt.an ualeat. nu.6. pag. 458
pactum de non petendo,tollit naturalem.l.10.nu. 24.pag. 91
pactum est duorum consensus. l. si creditores. nu. 5.pag. 134
pactum factum contra legẽ,uel præter legẽ, quando ualeat.l.6.nu.1.3.pag. 125
pactum factum de futura successione,quando ualeat.nu.5.pag. 12
paciũ futuræ successionis.uel renũciationis quando ualeat.nu.17.pag. 145
pactum incontinenti appositum, actionem uetere informat.& nouam parit.leg. 2. nu. 2. de pact.pag. 449
pactum incontinenti quando fieri dicatur. nu. 8. pag.128.& l.13.nu.5.pag. 131
pactum inter dominum & cum qui pecora pascenda suscipit, seruandum est. leg. 8. pagina 126
pactum inter dominum & ser. quando ualet. l. 8. nu.5.pag. 87
pactum iureiurand. non uestitur.leg.1.num.3.pagina 521
pactum iuxta contractum,uel rei cohærentia uestitur.l.1.pag. 478
pactum legis commiss. in pig. quando ualeat. nu. 8.pag. 417
pactum legis commissoriæ in pignoribus reprobatur.l.quoniam.pag. 785
pactum legis commissoriæ quod sit. leg.1. num. 1. pag. 785
paciũ ne ingratitudo futura obsit,non ualet. n.3. pag. 144
pactum,ne liceat locum religiosum facere, quãdo ualeat.l.9.pag. 449
pactum ne quis contra instrumentum,nisi per instrumentum probari possit,non ualet.auth. iubemus.nu.2.pag. 272
pactum nudum actionem non parit.leg.3.num.2. pag. 429
pactum nudum an aliquid operetur,si contractus quo uestiebatur, sublatum sit. num. 7. 11. pagina 139
pactum nudum in act.stric.iur.uestitur cohærent. contrac.l.13.nu.1.
pactum nudum incontinẽti appositum, actionem parit.nu.8.pag. 452
pactum nudum,in quo à gratuito, uel ab acceptilatione differat.nu.12.pag. 147
pactum nudum iureiurand.non uestitur. num. 6. pag. 127
pactum nudum non uestitur alio pacto nudo. nu. 10.pag. 140
pactum nudum principale,an uestiatur à stipulatione pœnali accessoria.nu.3.9.pag. 138
pactum nudum quid.l.10.nu.2.pag. 126
pactum nudum quomodo agnoscatur.num.7.pagina 127
pactum quando incontinenti factum dicatur.l. 6. pag. 450
pactum quando requirat præsentiam partis. l. 2. num.1. pag.123.l.si creditores. num.5.10. pagina 134
pactum quo auferitur libera testandi facultas, non ualet.l.15.pag. 132
pactum quòd propria autoritate capere liceat,ualeat.l.1.si ser.pag. 449
pactum quòd propria autoritate ingredi liceat, an ualet, si possessio ad ecclesiam transit. l. 12. nu.1.pag. 66
pactum quòd res concessa in emphyteusim, cum melioramentis ad ecclesiam reuertatur, ualet: l.iubemus.§.sanè.nu.2.pag. 55
pactum quod uestitur re,& rei interuentu, differunt.nu.4.pag. 127
pactum scriptum, uel non idem operatur. leg.17. pag. 133
pactum simplex liberatoriũ, trahit secum executionem.l.7.nu.2.pag. 223
pactum super crimine publico an ualeat. nu. 20. pag. 160
pactum uestitum quam actionem parit. l. 3.num. 2.pag. 451
pactum uestitur traditione.nu.5.pag.120.leg.10. nu.1.2.e.pag.Legis auxilio:nu.5.pag.127. Cohærentia cõtractus:nu.1.2.3.pa.130.l. 14.nu. 5.9.pag.131.l.27.nu.2.8. pag.138.nu.7. pag. 139. Iuxta contractũ conditionalem appositũ: n. 5.pag.139.Rei interuentu:nu.3.pag. 140
pacti de non petendo effectus:nu.4.5.pag. 129
pacta dolosa exceptione tollunturl.9.pag. 126
pacta liberatoria si nõ ualent ut agitur, ualent ut ualere potest:nu.5.pag. 170
pacta non seruans,quando conueniatur prima actione:l.28.nu.3.pag.163.& nu.5.6.7.15.16. 18.& pag 166.nu.25:l.32.nu.2.pag. 170
pacta plura eiusdem contractus, pro uno habentur.l 16.nu.4.5.pag. 399
Paganis uis non inferenda.l.6.pag. 73
Palatinorum priuilegia: l. palatini:cum seq. pag. 955 l.à palatinis.cum seq.pag. 957
Panni colore muricis tingi prohibẽtur.l.3.p.906
Parens an iure inst.legitimã habere debeat: auth nouiss.nu. 4.pag. 300.
parentes ex linea paterna, præferuntur in bonis paternis: in maternis,parentes ex linea materna.auth.itaq; pag. 650
parentes possunt emãcipare filios absentes,impetrato rescripto principis:l.iubemus.pag. 806
parentes qui dicantur:l.5.nu.1.pag. 383
Parentibus debetur legitima:nu.18.pag. 51
parentibus licet suos corrigere: l. in corrigendis. pag. 827
Parippus quis dicatur.l.4.pag. 965
Pars filij,intelligitur legitima:l.36.nu.3.pa.307
partus cuius censeatur:l.7.pag. 317
partus,uentris conditionem seq.l.23.n.2.p. 929
Pascua publica,pacto tolli nõ possunt:l.cũ.p. 933
Pater an acquirat hæreditatem filij decedentis ante aditam:nu.3.pag. 656
pater acquirit sibi usum fructũ aduentitiorũ filij: & quatenus:l.6.pag.653.& nu.1. pag.654. & auth.idem.nu.1.2.pag. 655
pater acquirit sibi usum fructum hæreditatis filij: §.ubi.pag. 659
pater an filio spurio uendere.potest:l.1. num.1. de nat.lib.pag. 486
pater an filium accusare possit:l.13.pag. 819
pater,an per epistolam,uel per nuncium,filio cõsentire potest:nu.15.pag. 658

pater

pater an possit uocari in ius sine uenia:l.3.nu.1.cũ sequentib.p.129.Inter patrem & filium consistere non potest:l.3.nu.3.5.pag. 120
pater an præferatur matri, in succes. liberorum: l.2.pag. 645
pater an præferatur substituto.nu.2.pag. 656
pater cõsentiens filium emancip. magistratũ creari,non tenetur:l.patrem.pag. 888
pater cõsequitur usumfruc.filij, post mortẽ suam: l.17.pag. 324
pater cõtrahendo,filiæ nõ præiudicat.l.2.p.484
pater donãs ut filio, an in dubio uideatur donasse ut filio,an ut benemerito:l.13. nu.1. cum seq. pag. 538
pater emancipans filiũ, sibi retinet dimidiũ ususf. §.cum.pag. 655
pater & filius in aduentitijs mutuò obligantur.§. illud.nu.1.pag. 633
pater & filius in aduentitijs inuicem obligãtur: l. 4.pag. 478
pater & filius, una persona censentur:l.11.nu.2. pag. 568
pater dando dotem,an sibi actionem quærat:l. 6. pag. 474
pater discipans bona filij,administratio illi interdicitur:l.8.§.in illo.pag. 469
pater dotãs filium, quãdo uideatur de bonis proprijs,uel filiæ:l.7.pag. 474
pater emens nomine filij,& illi tradens, filio acquiritur:l.2.si quis alte.pag. 448
pater cogitur alere filium maiorem triennio: l.9. pag. 805
pater filio naturali tutorem dare non potest. l. 4. pag. 489
pater filio ocioso,quãdo honestè laborare potest, alimenta denegare potest:nu.7.pag. 913
pater filium alere tenetur:l.3.nu.5.in fi.pag. 121
pater filium,propter famem obligare potest: l. 6. nu.3.pag. 777
pater hæreditatẽ filij nõ agnitã, quãdo trãsmutat & quãdo nõ:nu.5.pa.582.l.19.nu.3.pa.584
pater hæreditatem filio delatã,ipso recusante,repudiare non potest:l.11.pag. 580
pater hæreditatem infanti delatam, adire, uel repudiare potest.§.ubi.pag. 660
pater inter filios hæreditatem quatenus diuidere possit:l.8.pag. 302
pater liberis existentibus an sol.mat.dotem consequatur:nu.12.pag. 477
pater litigãs tanquã administrator filij, expensas de fructib.facere tenetur:l.2.nu.3.pag. 651
pater non acquirit sibi usumfructũ,ex do.principis,in filium collata:l.7.pag. 656
pater non potest repudiare bo.poss.filio delatam: l filio.pag. 536
pat.nõ tenetur pro fi. curatore creato:l.4.p. 888
pater per secundas nuptias non amittit usumfructum bonorum filij:l.4.pag. 652
pater potest constituere procuratorem in bonis filij:l 1.nu.1.pag. 651
pater potest petere restit.in integrũ pro filio,sine mandato:l.causam.nu.3.pag. 247
pater priuatur patria potestate, si filiã ad peccandum induxerit:l.6.pag. 918
pater pro filio quatenus teneatur:l. 1. quod cũ eo. pag.407.& l.8.eum seq.pag. 408
pater profectitium filij quãdo auferre possit: l. 7. pag. 484
pater pro filio studenti an libros comparare teneatur.l.5.nu.4.pag. 949
pater propter filios,honorem conseq.l.9.pa.869
pater quando cogatur filio in iudicio agenti consentire.nu.1.2.3.4.pag. 657
pater quãdo filio pupillariter substituere nõ possit.§.non.nu.3.pag. 655
pater quãdo filio, usumfructum eiusdem remisisse censeatur.§.sin autem.pag. 655
pater quãdo filiũ uẽdere possit.l.2.de sat.p. 443
pater quando sine filio hæreditatem adire potest. l.18.nu.4.pag. 581
pater quando teneatur libros filio comparare. l. 5.nu.1.pag. 410
pater qui dando dotem, tacitè censetur stipulatus eam sib reddi,an hæredibus suis prosit.leg.12. pag. 336
pater qui filio stipulatur,sibi acquirit.l.2.p. 787
pater qui initio non consentit,sed posteà, an iudicium ualidetur.nu.11.pag. 658
pater quo tit.filio succedat.nu.12.pag. 531
pater quod donat filio doctori in peculium castrẽse sibi uendicat.l.5.nu.3.pag. 949
pater quod filio dedit, eidem ad iudicandum est.l. 18.pag. 329
pater quod soluit,ut filium redimat,in eius portionem computatur.l.17.pag. 806
pater si ad decurionatũ filij consentit,tenetur pro eo.l.1.pag. 868
pater super dote paciscendo,quando filiæ præiudicare non possit.l.7.pag. 475
pater tenetur actione in factum, nomine furti,uel doli nõ aũt de dolo agitur.l.5.n. 1.2.pag.223
patris administratio libera est ab hypotheca, ab onere reddendæ rationis, alienatione tantum interdicta.§.non.pag. 655
patris appell.auus continetur.nu.3.pag. 467
patris consensus filio in iudicio agente,quando requiratur.& quando nõ,& quo tempore n.2. 5.6.7.9.10.12.13.pag. 657
patris donatio in filium,non ualet.l.10. pag. 815. Nisi sit emancipatus.l.11.& l.17.pag. 815
patris factum,filijs antè natis non obest.l.2.nu.2. de liber.pag. 524
patris paciũ in re dotali,non nocet fi.l.3.pa. 478
patris pactum ipsi non nocet,cùm dotis actio integrè ad eum cæperit pertinere.l.6.pag. 479
patri dissipanti bona filij, administratio interdicitur.§.non.nu.2.pag. 655
patri in momentaneis filij, ususfruct. non quæritur.§.in seruis.pag. 660
patre agente nomine filij,an satisdare debeat iudicatum solui.§.ubi pag. 659
patre conuento nomine filij, quomodo formetur libellus.nu.2.pag. 651
patre recusante adire hæreditatem filij,filius eam sibi acquirit.l.8.pag. 656
Paterfa.quãdo pro familia alenda,pecuniam mutuo accepisse censeatur.l.7.nu.3.pag. 410
Patrimoniale onus est, hospites recipere, & alia, ut l.3.nu.2.cum l.seq.Et ibi,qui ab istis excusentur.pag. 882
patrimonij sui uires quilibet scire præsumitur. l. 15.pag. 446
Patronatus ius,quando domino manumittendi nõ competat.l.manumiss.2.cum seq.pag. 522
Patronus in rem suam,iurat de calumnia.§.sin autem.nu.6.cum seq.pag. 265
patronus post clientulum iurare debet. num. 4. pag. 261
patronus præteritus, legitimam consequitur. l. 1. pag. 530
patronus quando succedat liberto.l.2.nu.1.p.525
Patroni causarũ debent iurare de calumnia:nu.2. pag.261.& §.sin autem.nu.1.cum seq.pa.265
patroni coguntur solenniter iurare.l.12.pa. 275
patrono promissa,præstanda.l.1. de suf.pag. 343
Pauper insimulatus,mendicans,punitur ciuiliter, & pœna parti applicatur.nu.8.pag. 913
pauper mendicãs, qui ostendit membrum aliquod debilitatum,inspici debet.nu.4.pag. 913
pauper, semper præsumitur fuisse pauper. l. 3. de proba.pag.364.l. 9.nu.4.pag. 367
pauperes uerecũdi,qui non publicè, sed à quibusdam clam eleemosinam petunt,nõ puniũtur.l. cunctis.nu.2.pag. 912
Pax rupta quãdo dicatur de metatis.nu. 1.p. 962
Pacem rumpere quando permissum. leg. 2. nu. 3. quando lic.pag. 299
Peccare humanum est,sed diabolicum perseuare.l.8.pag. 603
Peculium aduentitium quid.l.6.nu.26.pag. 653
Peculium castrense,uel aduẽtitium an publicetur. l.si filius.pag. 832
peculium profectitium,inter hæredes diuiditur.l. 12.nu.2.pag. 538
peculium profectitium,patri acquiritur. l.1.nu.1. pro soc.pag. 441
peculium profectitium quid.leg.9.num.1.3. 4.6. pag. 653
peculium quasi castren. etiam est assessoris lucrũ. l.7.de ass.pag. 103
peculij actio quatenus duret.l.7.pag.408.leg.5. pag. 410.
peculij profectitij lucrum an communicãdum sit. l.20.nu.2.l.21.nu.1.pag. 540
Pecunia deputata ad uoluptatem, in usum necessarium conuerti potest.l.1.de expens.pag. 918
pecunia hodie à consulibus non spargenda.l.nemini.pag. 947
pecuniæ æstimatio, an creditori, uel debitori accrescat.l.27.pag. 435
pecuniæ signif.latissima.l.2.nu.4.pag. 363
pecuniam illicitam deferens, etiam licita confiscatur.l.3.nu.2.pag. 435
Periculum in se suscipiens,de quo intelligatur.l.1. nu.3.pag. 776
Periurium non potest argui, nisi iuramentum fuerit necessarium.auth.nouo.nu.2.pag. 706
Periurus à Deo punitur.l.2.pag. 338
periurus an puniendus.nu.19.pag. 61
periurus est infamis.nu.6.pag. 176
periurus infamis ipso iure est.leg. 17. num.3. pagina 940
Permissum in uno,in alio prohibitum cẽsetur. nu. 5.pag. 202
permittuntur prohibita,bono pub.l.1.pag. 92
Permutatio ab emptione uel alijs contrac.innominatis in quo differat.l.1.nu.3.& l.seq.pa. 451
permutatio est contrac.bo.fid.l.2.pag. 451
permutatio generale nomen, & quare non dicatur contractus nominatus. tit. de rer. permut. pag. 450
permutatio quam actionem pariat. l.3. nu.6. pagina 451
permutatio solo consensu non perficitur.l.3.nu.1. pag. 451
Perpetuum an aliquid esse possit.num.8.pag. 1
perpetuum,quatenus trahendum.auth.perpetua. nu.2.pag. 58
Personalis actio, quæ pro re immobili proponitur,an poterit in loco ubi res est, proponi. l.3. nu.2.pag. 297
Pertinere uerb.l.1.de pact.pag. 449
pertinet,uerb.directum.nu.2.5.6.pag. 134

peruenire quomodo accipiendum.l.12.pag. 556
Peti non debet ut id fiat,quod factum non releuat: nu.17.pag. 165
Pignorari non possunt agricolæ. leg. 7. nu.1. pagina 777
pignorari non potest præmium, quod athletæ datur.l.5.pag. 777
Pignoratitia actio,præfertur personali. leg. 3. 9. pag. 778
pignoratitia act.quando competat. leg.1. num.6. pag. 669
Pignus an nuda conuentione contrahatur,uel remittatur.l.23.pag. 772
pignus inutile, tractu temporis confirmatur. l. 5. pag. 775
pignus longo tempore non præscribitur.leg.9.11. pag. 407
pignus perit debitori.l.4.nu.5.8.pag. 406
pignus prætorium alienari & retineri potest. l. ueteris.pag. 782
pignus,pignori dari potest.l.etiam.pag. 782
pignus prætorium & iudiciale, in quo differant. l.2.nu.3.pag. 778
pignus pro usuris quando retineri possit. leg. 22. pag. 435
pignus pro usuris retineri potest.l.4.pag. 430
pignus quando citra solennitatem uendatur. nu. 21.pag. 56
pignus quãdo remissum censeatur. l.si te.cum seq. pag. 782
pignus rei alienæ non constituitur.l.4.pag. 777
pignus sine consensu domini nõ cõsistit.l.7.n.2.5. 6.pag. 775
pignoris alienatio intra quantum tempus fiat.nu. 9.pag. 713
pignoris alienationem, debitoris prohibitio non impedit.l.si sunt.pag. 784
pignoris alienationem denũciatio præcedere debet.l.uetustissimam.pag. 785
pignoris causa cessante, pignus restituendum est. l.2.pag. 785
pignoris contractus, ob necessitatem rei familiaris non rescinditur.l.4.pag. 770
pignoris generalis obligatio,futura non comprehendit.l.11.pag. 783
pignoris ius,debitore condemnato non tollitur. l. 8.pag. 771
pignoris ius per alienationem legalem non tollitur.l.7.nu.1.pag. 770
pignoris ius sine instrumento perficitur. leg. 12. pag. 771
pignori tacitè insunt nomina debitorum. l. 4 nu. 3.pag. 776
pignore ex pacto uendito, quando debitor nihilo minus aduersus creditorem agere possit.leg.3. pag. 406
pignore extincto, personalis obligatio non extinguitur.l.25.pag. 773
pignora quomodo capiantur & distrahantur.tit. de capien.pag. 863
Pium relictum quid dicatur.nu.33.36.pag. 22
Placet,boni uiri arbitrium indicat.nu.51.pag.24
Plebei non sunt Curiales,presbyteri, milites.n.4. pag. 208
Plenum,quid importet.nu.50.pag. 24
Pluralitas geminat singularitates.l.6.pag. 631
pluralitas quando resoluatur in singularitatem.l. si quis.pag. 823.l.3.nu.4.pag. 879.nu.3.pagina 567
plus petens,quando debitum amittit.l.1.nu.1.cum seq.pag. 286
Pœna adiect.solutioni quantitatis, in fraudem usurarum adiecta censetur.leg.15.num.1.cum seq. pag. 431
pœna an debeatur,si contractus non ualeat.leg.5. nu.22.pag. 78
pœna contra extrahẽtem frumentũ, quando committatur.l.3.nu.3.pag. 435
pœna cui acquiratur.nu.17.pag. 53
pœna & res quando peti possit.nu.3.pa. 221.nu. 5.pag.157. & l.37.pag.172.& nu.7. & nu. 12.13.pag. 176
pœna in dubio fisco acquiritur.l.5.pag. 14
pœna infertur,ex uoluntate delicti.l.1.pag. 854
pœna legalis ante sentẽtiam non committitur, secus in conuentionali.nu. 4.10.pag. 176. & l. 7.nu.3.pag. 181
pœna legalis nõ potest excedere quadruplũ,quid de conuentionali.nu.21.pag. 701
pœna legis quando mutari possit.l. nouerint. pagina 832
pœnalis stip.quando committatur. leg. 24. nu.1. pag. 67
pœnales actiones,in hæredem non dantur.l.14.§. 1.pag. 517
pœna non committitur, si de facto tantùm contrà fiat.l.5.pag. 450
pœna non petitur si res repetita sit.l.4.pa.449. l.6.si mancip pag. 450
pœna nõ succedit loco rei promissæ,quãdo transactio fit per Aquilianam stip. & accep. nu. 12. pag.174.& nu.7.pag. 176
pœna noua, à lege inposita, ueterem nõ reuocat: l.4.pag. 828
pœna ob delicti multiplicationem, non augenda. l.4 nu.3.pag. 512
pœna,pœnæ adijci non potest.leg.eius. nu. 3. pagina 849
pœna pro eodem facto duplicatur.num.6. 7. pagina 32
pœna propter contumaciam augetur.num.9.pagina 861
pœna quando augeri,uel minui possit.num.8.pagina 186
pœna quando extendenda.l.7.nu.4.pag. 921
pœna quando ipso iure, uel per sententiam committatur.nu.12 pag. 53
pœna quæ parti debetur, per rescriptum non remittitur.l.2.nu.2.cum seq pag. 126
pœna tertiò intra annum duntaxat exigitur. l. 11. pag. 104
pœnæ sanctio,quando extra territorium porrigatur.nu.4.4.usq; ad.nu.51.pag. 10
pœnam unam omnes rei præstare tenentur. l.8.n. 2.pag. 843
pœnæ alternatiuæ electio cui competat. l.4. n.4. pag. 512
pœnitentia in pœnis legalibus,usq; ad sentẽtiã locum habet.l.5.nu.2.3.4.pag. 296
pœnitere in delictis,non licet. auth. nouo. num.1. pag. 706
pœnitere in iudicio quatenus permissum.nu.6.7. pag. 287
Populi consensus sufficit,licet reluctentur primãtes.l.1.de specta.pag. 917
Positio ex consuetudine inducta est. nu. 18. pagina 243.Et de eius effectu.nu.19.eo.Et quid sit. nu.20.eo.cum seq.
positioni criminosæ non tenetur quis respondere. nu.2.pag. 168
possessio an sine traditione acquiratur.l.41.nu.2. pag. 70
possessio ex inutili contractu an transferatur.l. iubemus.§.sanè.nu.3.pag. 55
poss.bo.fi.expensas repetit.l.16.pag. 319
possessio bonorum, omisso iuris ordine nõ datur. nu.4.pag. 131
possessio per liberam personam ignoranti quæritur.l.per liberam.pag. 662
possess.per procur.nobis acquiritur.l.1.nu.1. per quas pers.pag. 409
possessio uiolenta per rescriptũ principis nõ confirmatur.l.3.pag. 750
possessio militantis in sacris scrinijs,quod tributũ debeat.l.iubemus.pag. 950
possessio nuda uoluntate amittitur.leg. 5.num. 2. pag. 84
possessio nudo animo non acquiritur,sed nudo animo retinetur.l.4.pag. 663
possessio sine causa quæri potest.l.25. num.1. pagina 454
possessio sine traditione non transfertur.num.23. pag. 62
possessio sola principis,à superindicto excusatur. l.5.pag. 938
possessionis causa,an proprietatem quoq; cõprehendere possit.l.3.nu.5.pag. 280
possessionis causam nemo sibi mutare potest. l. 5. pag. 663
possessionis causa prius intentanda, ut petitorij quæstio ordinetur.l.3.pag. 746
possessionis immissio uti petenda.le.1. ubi de hær. pag. 297
possessionis primũ, deinde proprietatis causa agẽda.l.3.pag. 336
possessionis q.ubi proponenda. leg.1. ubi de poss. pag. 294
possessionis tit.proponere nemo cogitur.l.5.nu.1. pag. 515
possessionem alieno nomine tenentes, quando ad æstimationem teneantur.l.10.pag. 757
possessionem alterius occupans, tenetur interdic. unde ui.l.1.pag. 757
possessionem sine causa occupans, eam restituere tenetur.l.6.pag. 663
possessionem uacantem occupans, an & quando teneatur.nu.10.cum seq.pag. 758
possessor bonorum eius,qui in fraudem creditorũ alienauit, bonis principalis excussis conuenitur.l.1.cum seq.& l.5.pag. 745
possessor bo.fi.quatenus facit fructus suos. nu. 11. 13.pag. 218
possessorium quando præiudicet petitorio. leg.8. nu.1.pag. 605
possessorium retinendæ prius examinandum, deinde ad petitorium peruenitur.l.13 pag. 818
possessorio recuperandæ agenti, res antequàm de causa proprietatis cognoscatur restituẽda est, in qua libellus requiritur.leg.14.num.2.3.pagina 924
possessor lite contestata tenetur de fructibus perceptis & percipiendis.l.2.pag. 707
possessor,lite pendente non inquietatur. l.7.n.4. 5.pag. 842
possessor malefi. ad quos fructus teneatur. leg. 5. pag. 316.leg.17.nu.3.pag. 319
poss.malefi.qs constituatur.l.17.nu.7.pag. 319
poss.missus in poss.an statim possideat.§.sin uero. nu.3.pag. 296
possessor prædiorum sterilium, ad tributa præsentia,non præterita tenetur, & gaudet immunitate triennij.l.7.nu.2.pag. 931
possessor præsumitur dominus.l.2.pag. 364

poß.quãdo præsumatur dominꝰ.l.12. nu. 14. pagina 368
possessor quando pro rata conueniatur. l.2.nu.3. de debit.ciuit.pag. 916
possessor quando tit.docere debeat. num.1.2.pagina 314
possessor quo tit.possidet,eodem semper præsumitur possidere.l.9.nu.4.pag. 407
poss.Quomodo ex sentẽtia quis in poss.mittatur. nu.3.pag. 273
poss.sine titulo,xl.ann.præscribit.l.14.pag. 936
possessor uiolentus non potest referre quæstionem dominij.l.8.nu.2.pag. 669
possessor uiolẽtus suam possessionem probare tenetur,& quãdo absoluendus.l. 15.nu.1.2. pagina 369
possessoris cõditio quãdo sequenda.nu.44.p.34
possessores prædiorũ rusticorũ magis idonei censentur,quàm possessores urbanorũ.n.6.p. 916
possidens alieno nomine potest dominum in iudicio nominare.nu.1.4.8.tit.pag. 295
possidens bona fide,respectu dominij,sed in mala, quia credit rem obligatam,an dicatur. bo. fid. l.3.nu.3.pag. 667
possidens ciuiliter, quando rei uendicatione conueniatur.nu.7.pag. 295
possidens cũ tit.non tenetur ad fructus percipiendos.l.21.§.1.pag. 520
possidens ex tit. præcedenti possidere censetur. l. minus.nu.2.pag. 662
possidens fundos steriles & fertiles tributarios, si alienat fertiles,et ob hoc efficitur nõ soluendo, emptor ad tributa fertilium & sterilium tenetur.l.2.pag. 930
possidens naturaliter tantum,nõ præscribit. l.14. nu.3.pag. 936
possidens nomine alieno si conueniatur, neq; dominũ nominet,an teneat processus.n.16.p.296
possidens officio iudicis, per instrumentum, non per testes probare debet.nu.24.pag. 599
possidẽs precario,nõ præscribit.l.1.n.5.7.p. 326
possidens prædia sterilia & fertilia,non potest renunciare sterilibus & fertilia retinere.l.5.pag. 931.l.10.pag. 933
possidens pro alio,non præscribit.l.malè pa. 666
possidens,quando doli exceptionem obijcere possit.l.3.pag. 748
possidens quatenus tit.docere debeat.l.16.num.3. pag. 370
possidens rem sciente domino,ea tradita censetur. l.minus.nu.1.pag. 662
possidens semel, quando semper possidere præsumatur.l.4.pag. 337
possidens semper præsumitur possedisse. l.16. nu. 5.6.cum seq.pag. 370
possidentis quando melior cõditio.l.7.nu.3.p.312
possidentis quando potior conditio.l.2.pag.347
possidenti alieno nomine,competit exceptio declinatoria.l.2.nu.5.pag. 295
possidenti aliquid in ciuitate, munus iniungi non potest.l.cum.pag. 881
possidenti primo,tametsi sine tit.res à secundo detentatore restituenda est,& qua actione. l.14. pag. 923
possidentibus pluribus iustè,per interdic. uti possidetis,prohibentur inuicem uim inferre.leg.1. pag. 760
possidere alieno nomine quis dicatur. l.2.num.6. pag. 295
Posthumus non potest exhæredari.l.33.§.legis.pagina 306
posthumus quando testamentum rumpat. l.2.n.1. 3.l.3 pag. 577
postulare prohibitus,consulere prohibitus nõ censetur.l.uiris.nu.2.pag. 957
præceptum quando reuocetur.l.6.nu.10.pag.86
prædium cui munus personale, & reale iniunctũ est,si ob sterilitatem in aliquem trãsferatur, ad munus dũtaxat personale tenebitur.l.15.p.932
prædium desertum semel possidens,itidem perpetuò possidebit.l.5.pag. 934
prædium sterile desertum, cum fertili iungendum est.l.6.pag.931.l.9.pag. 932
prædium sterile occupans, propria autoritate licet.l.8.nu.2.3.pag. 931
prædium sterile, sub certa annua pensione accipiens,pensio nõ augetur,si uberius reddiderit. l.16.pag. 932
prædium sterile uberius efficiens, id perpetuò sibi acquirit.l.7.pag. 931
Prædij limitanei quandiu per milites possidentur, sunt à tributis immunes.l.agros.pag. 933
prædia depopulantes,quomodo puniantur.l.ingenijs.nu.2.cum l seq pag. 933
prædia deserta cum immunitate certi temporis recipiens,cauere debet l.3.pag. 930
prædia deserta, decurionibus loci acquiruntur. l. cum diuus.pag. 930
prædia fiscalia, à transuectione publicarũ specierum, immunitatẽ nõ habent. l.omnia.pag.938
prædia principis, immunitatem non consequuntur.l pro.pag. 938
prædia principis in perpetuum cum fideiussione locatur.l.diui pag. 937
prædia sterilia,cum prædijs fertilibus coniungenda.l.cum diuus.nu.1.pag. 930
Præfectus urbis, præfectus prætorio, & magistri militũ sunt in eodem dignitatis gradu. l. præfectum pag. 947
præfecti senatoribus,non possunt aliquod munus, absq; principis scientia indicere. l.5.pag.945
præiudicialis causa impedit electionem ad munera.l.3.pag. 737
præiati factum,quando ecclesiæ nocet.l.10.nu.3. cum seq.pag. 36
prælato quatenus rerum ecclesiasticarum alienatio permissa.l.quibuscumq;.nu.4.5.pag. 57
presbyteri quomodo puniantur falsi.auth.presbyteri.pag. 66
præscribens præsumitur bonæ fidei. l.7. nu.3. & quando non.nu.13.eo.pag. 921
præscribere non potest, qui ex primo decreto in possessionem missus est.l.8.pag. 743
præscribi solutiones collectarum non possunt. l. 28.nu.1.pag. 871
præscribitur actio personalis in rem scripta, longo tempore.nu.10.pag. 218
præscribitur canonis præstatio, xl.an.l.14.p.936
præscribitur res empta metu nu.3.pag. 217
præscribitur res mobilis,triennio.nu.12.pag.218
præscribitur res possessa uiolentia cõpulsiua,non expulsiua. nu.14.pag. 218
præscripta re,quando ad ius agi possit. nu.12.13. pag. 316
præscriptio an contra ignorantem currat. l. per. nu 3.pag. 956
præscriptio an per lit.contest.nullam,interrumpatur.nu.12.pag. 286
præscrip.an per malam fidem superuenientem interrumpatur.l.cum nostri.nu.2.pag. 662
præscrip. cadit in mobili,sicut in re immobili. nu. 6.pag. 510
præscrip. centum ann. quando locum habeat. l.5. nu.1.12.13.18.pag. 61
præscriptio cœpta contra maiorem,quando curarit minori,sine spe restit.nu.6.11.pag. 241
præscriptio contra minorẽ non currit.l.2.p. 934
præscrip.x.uel xx ann.aduersus quos non currat. l.tempus.pag. 665
præscriptio ei non currit, qui agere non potest. l. 1.nu.1.pag. 669
præsc.etiam contra fiscum currit.l.6.n.4.p. 841
præscrip.ex generali petitione interrumpitur. l. 3.nu.4.pag. 670
præsc.ex sola naturali poss.non perficitur. l.8.nu. 2.pag. 323
præsc.ex tit.putatiuo inducitur.l.4.nu.4.p.365
præscrip.iurium incorporalium, requirunt scientiam & patientiã aduersarij.l.1.nu.1.cum seq. l.2.nu.8.9 pag. 326
præscr.libertatis,bonã fidẽ exigit.l.1.n.4.p. 326
præsc.long.temp.per lit.contest.interrumpitur.l. 26.pag. 319
præscriptio longi temporis, quãdo requirat scientiam eius,contra quem præscribitur.auth.malæ.fidei.pag. 664
præsc.longi temporis,sine tit.non procedit. l.24. pag. 319
præscriptio non interrumpitur,si eiectus de possessione,eam statim recuperet.nu.5.pag. 827
præscriptio per citationem interrumpitur.l.3.& quando non.nu.5.pag. 670
præscrip. per denuntiationem uel per epistolam interrumpitur.l.2.pag. 670
præscrip.per lit.cõtest.interrũpitur.l.10.p. 664
præscriptio quadriennij in quibus locum habeat. l.notum.cum seq.pag. 665
præscriptio quænam ob.ecclesiæ Ro. nu.2.pa.64
præscriptio quando interrumpitur p citationẽ,an actio perpetuetur in xl.annos.l.7. n.2. p. 668
præscriptio quando nullo tempore procedat.l.3. nu.1.pag. 933
præscriptione quando quæratur dominium.§.sin autem.pag. 595
præsc.quando statuto tollatur.l.22.nu.2.pa.929
præscriptio quotuplex sit.l.3.nu.2.pag. 666
præscriptio seruitutũ quomodo interrumpatur nu.11.pag. 327
præscrip.siue usucap.requirit tit.bonam fidem, et possessionem continuatam l cum nostri.p.662
præscrip.xxx. ann.an requirat possessionem. l.3. nu.5.pag. 667
præscrip.xxx.ann.currit contra adultum,uel absentem,sed restituuntur.nu.4.pag. 667
præscriptio uitiosæ possessionis non procedit.l.11. nu.2.4.pag. 935
præscriptionis exceptio non impedit lit. contest.l. 9 pag.664.l.4 nu.2 pag. 667
præsc. an dominiũ acquiratur.auth.nisi.pag.652
præscriptiõe interrupta per inundationem, an eâ cessante præscribens restituatur.l.1.n.2.p.669
præscriptione longi temporis, quæritur ius uendi candi.l.8.pag. 669
præscriptionũ uaria genera.§.sin autem.pa. 595
Præsens non intelligens, non dicitur esse præsens. l.1.nu.2.pag. 183
præsentes dicuntur, qui sunt in eadem prouincia. l.12.pag. 664
Præses est iudex inter priuatos.l.2.pag. 238
Præstatio triennalis, quando inducit obligationẽ in futurum.l.1.pag.615.l.23 pag. 621
Præsumitur semper dominꝰ, uel possidere q semel dominus fuerit uel possederit. l.4.n.2.3.p.225

præsumptio ex præterito quando colligatur. nu. 14.pag. 370
præsumptio iuris & de iure, non admittit probationem in cont. auth. sed. nu. 3. pag. 462
præsumptio iuris et de iure, quãdo admittat probata in cont. nu. 5. 6. pag. 404
præsump. iuris & de iure quid, & de eius effectu. nu. 12. 13.
præsumptio iusti timoris cessat in curia principis. l. si contra. pag. 740
præsumptio quando nõ admittat probationem in cont. l. 16. nu. 4. pag. 370
præsumptio quid. nu. 11. pag. 370
præterire quid sit. nu. 10. pag. 573. leg. 3. nu. 2. pagina 596
præteritio filij habetur pro ex hæredatione. l. 17. pag. 303
præteritio matris habetur pro exhæredatione. l. 3. nu. 1. pag. 299
præteritio matris quare potius pro exhæredatione, quàm præteritio patris habeatur. l. 3. nu. 2. pag. 299
præteritio non impedit missionem in poss. l. 1. de edic. pag. 594. nu. 2. pag. 596
præteritione matris quando non rumpatur testamentum. l. 3. pag. 299
præteritione uel ex hær. filij, relictũ ad pias causas an infirmetur. nu. 59. 60. 61. pag. 24
præteritus à matre, pro exhæredato habetur. l. 15. pag. 302
præter, quid operetur. l. 4. nu. 2. pag. 149
præuisa minus lædunt. l. 2. nu. 1. pag. 859
prætorio edicto an addendum. nu. 13. pag. 532
Prata publica depopulãtes, quomodo puniantur. l. ingenijs. cum seq. pag. 933
Precario possidens, quando præscribat. l. male. nu. 2. pag. 666
Precij uerb. ab emptionẽ refertur. l. 3. nu. 2. p. 877
precia rerum mobilium secundum fori æstimationem fiunt. l. 12. nu. 1. pag. 960
Primogenitus succedens secundum statutum, an etiam in bonis extra territorium. nu. 42. pa. 10
Princeps an possit contra ius diuinum rescribere. l. 6. nu. 1. pag. 99
princeps ex certa scientia potest auferre ea quæ sunt iuris Ciuilis, non iur. Gent. l. 2. nu. 3. p. 92
princeps potest delegare executionem. l. 4. nu. 2. pag. 99
princeps potest quantum libet donare. l. ut. nu. 11. pag. 62
princeps quando possit mihi auferre dominiũ rei meæ. l. 6. nu. 2. pag. 99
princeps quando possit rescribere contra ius. Ci. nu. 3. pag. 100
princeps quãdo pro legis interpretatione nõ adeundus. l. 10. pag. 81
princeps quando super aliqua causa consulitur, à suis proceribus causa examinatur, nec ab eis appellare licet. l. 34. nu. 1. pag. 728
princeps super facto non consulitur. nu. 9. pa. 105
princeps quatenus solutus legibus. nu. 1. pag. 2
princeps, quod uni concessit, alteri an concedere possit. l. 5. nu. 2. pag. 937
princeps ubi pugnant leges, consulendus est. l. 1. n. 6. cum seq. pag. 75
princeps uiuit legibus. l. 2. nu. 1. pag. 76
principale, non accessoriũ spectandũ. nu. 8. p. 222
principis conuiciator, ad ipsum deducendus est. l. si quis. pag. 823
principis interlocutio, non facit ius generale. l. 3. pag. 76
principis mandato, sine literis non creditur. l. nihil. pag. 860
principis mandatum contemnens, quomodo puniatur. l. nemo. nu. 12. 13. pag. 856
principis officiali sine literis non creditur. l. 5. pagina 841
principis omnia esse censentur. l. 11. nu. 2. in fi. pagina 37
principis pacta seruanda. l. 4. nu. 2. pag. 70
principis quò ad iurisdictionem, & dominium uniuersale, non particulare, omnia censentur. l. 2. nu. 2. pag. 929
principis rescriptum, facit ius generale. l. 2. pa. 75
principis sententia, quando uim legis habeat. l. 11. nu. 1. pag. 81
principis subscriptio quando probet. nu. 4. pagina 671
principium quando spectandum. nu. 8. pag. 229. & l. 1. nu. 4. pag. ea.
prior tempore potior iure est, pignore prætorio & conuentinali concurrente. l. si postquam. pagina 644
prioritas temporis in iudicio non attenditur. l. 6. nu. 1. pag. 425
priorum artium iurisdic. & an de publicis causis cognoscere possint. l. 7. nu. 5. 6. pag. 291
priuatio præsupponit habitum. auth. si testis. pagina 387
priuignus non succedit uitrico. l. 3. pag. 650
priuignus quomodo nouercæ succedat. l. 5. p. 650
Priuilegiatus quando utatur priuilegio cõtra priuilegiatum. nu. 3. 4. pag. 64
priuilegiatus si succedat priuato, an in præsc. gaudeat priuilegio. nu. 14. 15. pag. 64
priuilegium an sit perpetuum, uel temporale. l. 2. nu. 2. pag. 101
priuilegium citra alterius iniuriam cõcessum intelligitur. nu. 21. pag. 21
priuilegium concessum mihi & omnibus descendentibus masculis & fœminis, quatenus fœminis prosit. l. quoties. nu. 2. pag. 917
priuilegium, consensu contrario amittitur. l. 26. pag. 871
priuilegium contra ius commune, non extendendum. l. 1. nu. 15. pag. 82
priuilegium Ecclesiæ, finibus eiusdem competit. l. 5. nu. 2. pag. 74
priuilegium fisci, per cessionem transferri potest. l. 7. pag. 744
priuilegium immunitatis, ad munus ordinariũ, seu extraordinariũ nõ porrigitur. l. 1. nu. 1. p. 859
priuilegium immunitatis, est nullum. l. 19. pa. 870
priuilegiũ, pactocontrariũ tollitur. l. 3. n. 3. p. 869
priuilegium patris, an eo mortuo transeat in filiũ. l. omnis. nu. 1. pag. 65
priuilegium per actum contrarium amittitur. l. 2. pag. 893
priuilegium personæ concessum, an ad hæredes transeant. l. scire. pag. 744
priuilegium personale, in successorem nõ transit. l. 14. pag. 884
priuilegium per unum actum contrarium amittitur. l. si creditor. pag. 784
priuilegiũ præscrip. an ualeat. nu. 10. 11. 12. p. 64
priuilegium principis citra alterius iniuriam concedendum est. l. 2. nu. 2. pag. 92
priuilegium principis, motu proprio, nullius momenti. l. 14. pag. 968
priuilegium principis, quod ius alterius in uniuersum absorbet, non ualet. l. 11. nu. 1. pag. 923
priuilegium quando à principe impetratur, pars citari non debet. l. 2. nu. 3. pag. 729
priuilegium quando late, uel strictè interpretandum. l. 35. nu. 1. pag. 306
priuilegium quatenus duret. nu. 12. pag. 32
priuilegium quatenus extendatur. nu. 8. pag. 32
priuilegium quibusdam concessum, potest & alijs concedi. l. 5. pag. 182
priuilegium quomodo amittatur. l. 2. nu. 3. pa. 101
priuilegium semper aliquid addit ultra ius commune. nu. 54. pag. 24
priuilegium uel rescripta an uitietur uitio personæ impetrantis. l. 6. n. 1. 2. 3. pag. 94. Sed propter mendacium. l. 2. nu. 2. pag. 96. l. 5. pa. 99. l. 2. nu. 7. 8. pag. 97. uel dolum. nu. 4. 5. pa. 97
priuilegium uni concessum, an transeat in alium. nu. 3. 4. 5. pag. 710
priuilegium uni concessum, quibus etiam nomine ipsius competat. pag. 34. nu. 63. pag. 36. l. 10. in prin. pag. 37. l. 11. nu. 2. & co. auth. habita.
priuilegium unius, ad consortem porrigitur. l. 1. n. 2. pag. 101
priuilegium unius, quando alteri prosit. l. 1. nu. 3. 5. 6. Si in com. pag. 223
priuilegij parte utens, aliam amittit. l. usum. nu. 2. pag. 918
priuilegij uerba, quomodo intelligenda. pag. 26. nu. 6. nu. 12. pag. 21
priuilegio non est locus, ubi res principis agitur. l. 11. nu. 1. pag. 37
priuilegio per actum contrarium renunciatur. l. ueterani. pag. 883
priuilegio quando quis renũciare possit. n. 1. 2. 4. 8. 9. pag. 142
priuilegia ad postulationem partis concessa censentur. nu. 5. 6. 7. pag. 64
priuilegia quæ ad hæredes non transeunt, cedi nõ possunt. nu. 8. pag. 745
priuilegiorum confirmatio, quid operetur. l. 12. n. 1. pag. 37
Probãdanõ sunt, manifesta, uel notoria. l. 11. p. 724
probare intentionem suam quilibet tenetur. l. 1. n. 1. Si aduers. cred. pag. 238
probare quæ et quãdo quis teneatur. nu. 9. p. 379
probatio ætatis cui incumbat. l. 4. nu. 1. 5. pa. 225
probatio contra unum, alteri nõ nocet. n. 10. p. 97
probatio eorum quæ in animo consistunt, an & quando fieri possit. l. 6. nu. 1. 2. pag. 223
probatio facta in secunda dilatione, causa non cognita, quando ualeat. l. 1. nu. 3. pag. 287
probatio impertinens an admittatur. l. 10. nu. 1. pagina 367
probatio instrumenti cui incumbat. nu. 3. pa. 260
probatio manifesta, quæ. l. 4. nu. 5. pag. 406
probatio priuilegij, quando competat alleganti. l. 7. nu. 1. pag. 395
probatio quando ab utraq; parte recipiatur. l. fallaciter. pag. 831
probatio semiplena quãdo dicatur. l. 3. n. 2. p. 339
probatio sine dilatione an ualeat. l. 1. nu. 4. p. 287
probatio solutionis, quãdo per testes fieri nõ possit. l. ad inferiorum. pag. 863
probatio testium, uel instrumentorum quæ potior l. 3. nu. 1. pag. 243
probationis initium ex domo aduersarij non sumendum. l. 6. pag. 383
probationes ciuiles de ui lata, an in criminali fidẽ faciant. nu. 4. pag. 827
probationes coram arbitro, fidem faciunt coram iudice. nu. 8. pag. 257
probationes non sunt arctandæ. l. 11. nu. 1. pag. 72
probationes superfluæ reijciendæ. l. 21. n. 1. p. 378

procu=

procurator actoris tenetur cauere de defendẽdo, in causa reconuentionis. nu. 316. pag. 258
procurator ad iudicia uel ad negotia, quando minor xxv. ann. admittatur. nu. 9. 10. pag. 196
procur. ad litem, transigere non potest. l. 7. pa. 153
procurator ad recipiendum pecuniam, alio modo liberare non potest. l. non. pag. 803
procurator an ad instar domini, renũciare possit. nu. 10. pag. 124
procurator an debeat satisdare, quando de mandato constet. nu. 6. pag. 258
procur. an fidem de precio habere possit. l. 12. nu. 3. pag. 318
procurator an teneatur fœnerari & an usuras restituere possit. l. 2. 4. pag. 453
procurator ante, uel post lit. contest. in quo differant. l. 20. nu. 1. pag. 201
procurator constitutus apud acta, & extra iudicium diff. nu. 8. pag. 258
procuratori datur dilatio, ad denunciandum domino. nu. 5. pag. 293
procurator debet cauere de rato, ubi dubium est de mandato. nu 3. 7. pag. 189
procurator ex parte rei, semper cauere debet iudicatum solui. nu. 6. pag. 189
procurator factus apud acta, non tenetur satisdare. l. 1. pag. 258
procur. falsus, recipiendo debitum, furti tenetur. l. 19. pag. 517
procurator fisci & iudex inter fiscum & priuatum. l. 2. pag. 238
procurator generalis quibus uerbis constituatur. l. 10. nu. 2. 3. 5. pag. 194
procurator habens mandatum, quando de rato cauere teneatur. nu. 5. pag. 189
procurator in causa criminali non admittitur. l. 26. nu. 1. pag. 205
procurator in causa criminali quãdo quis pro alio esse possit. nu. 10. 11. pag. 174
procur. in criminalibus an admittatur. l. 11. p. 831
procurator in criminalibus quando admittitur. l. 2. 3. pag. 819
procurator in rem, ad recipien. fideicom. constitui non potest. l. 7. nu. 2. pag. 635
procur. inuitus nemo admittitur. l. 17. nu. 1. p. 198
procurator lite contest. non reuocatur ipso inuito, & sine causa. nu. 15. pag. 298
procurator minoris, an cauere debeat, minorem in integrũ rest. non petiturũ. l. 11. nu. 14. p. 195
procurator non potest alienare. l. 19. pag. 198
procurator non potest obligare res domini sine mandato. l. 3. pag. 775
procur. quando alium substituere possit. l. 20. pag. 201. nu. 2. 3. l. 23. pag. 203
procurator quando deteriorẽ domini conditionẽ facere possit. l. 3. pag. 123
procurator quando dominium non transferat. l. ei. nu. 1. pag, 249
procurator quando possit lacitè nocere domino. l. 5. nu. 1. 2. pag. 430
procurator qui mandatum habet de uendendo, an possit habere fidem de precio: l. 4. pag. 299
procuratorem quis constituere possit. l. 11. nu. 3. 4. pag. 194
procurator quomodo à satisdatione eximatur. n. 18. pag. 258
procurator quando prius conueniatur quàm dominus. l. 10. nu. 4. pag. 194
procurator quod facit ut nuncius, non ualet. l. 6. nu. 2. Si quis alteri. pag. 448
procur. rei cauet de iudicato soluẽdo. n. 4. p. 258
procurator specialis non potest excedere formam mandati. l. 10. pag. 193
procuratoris absentis præcepto non parentis pœna. l. in excoctione. pag. 962
procuratoris contumacia, quãdo noceat domino: l. in excoctione. nu. 2. pag. 962
procuratoris cõtumacia quatenus noceat domino l. 3. nu. 6. 7. 8. 9. 12. pag. 191
procuratoris factum, domino non præiudicat. l. si quis. de defens. pag. 963
procuratoris officiũ, finito officio tutor. à quo datus est, extinguitur. l. 11. nu. 9. pag. 194
procuratoris reuocatio, quando iudici, uel aduersario non noceat. nu. 2. cum. seq. pag. 258
procuratore condemnato, fit executione in bonis domini. auth. qua. pag. 293
Prodigus quãdo pupillo æquiparetur. n. 3. p. 224
prodigo ad munus electo, non censetur permissa suorum bo. administratio. l. 1. nu. 5. pag. 242
Proditor uiuus comburitur. l. 10. pag. 959
proditores principis, quomodò puniantur. l. quisquis. pag. 823
Productio actorum coram notario fieri potest. §. in ijs. pag. 727
productio actorũ fieri potest corã notario. p. 722
Prohibitio directa, porrigitur ad obliquum. l. 9. pag. 71
prohibitio quatenus tollit act. neg. gest. l. 2. nu. 1. 3. 4. pag. 215
prohibitus alienare, an alienationi consentire possit. nu. 1. pag. 143
Promissio ex præcedente iuramento, an obliget. nu. 4 pag. 915
promissio facta de non arctando quem criminaliter, an ualeat. nu. 4. pag. 420
promissio per scripturam redacta, præsupponit stipulationem præcessisse. l. 1. pag. 787
promiss. uerb. qd operetur. nu. 2. 7. 8. 15. pa. 428
promissum condicitur. l. 3 pag. 344. et quatenus: l. 1. pag. 347
promissum ob turpem causam non petitur. l. 5. pagina 348
promittere & dare idem sunt. l. 19. pag. 637
Promulgare, quid sit. l. 3. nu. 6. pag. 683
Prope finẽ anni, sex mensium interuallum admittit. nu. 2. pag. 272
Propinqui, qui dicantur. nu. 5. pag. 612
Proprietarius potest fundum obligare, tametsi ususfructus alienus sit: l. 2. pag. 321
proprietas possessionis, pro dominio sumitur. l. 11. nu. 4. pag. 932
proprietatis causam quatenus quis agere possit. nu. 2 pag. 296
Propter, causam remotã indicat. l. 5. nu. 2. 4. p. 79
propter, & ex, diff. l. 1. Si ser. pag. 441
propter unum quodq; tale, & illud magis: auth. multò. pag. 57
Proscripta bona antè sententiam non auferuntur. l. 7. pag. 842
proscripta bona, uenia delicti impetrata, restituẽda. l. 23 nu. 2. pag. 460
proscriptio bonorum, per appellationem, morte sequuta, quando reuocetur. l. 3 pag. 740
proscriptio bonorum, quatenus extendatur. n. 51. pag. 12
Protestatio amissionis instrumentorum, inutilis. l. 13 pag. 396
protestatio in scriptis uel sine scriptis fieri potest. l. 24. nu. 2. pag. 215
protestatio iuramento probatur. nu. 5. pag. 438
protestatio per actum contrarium tollitur: l. 1. nu. 2. pag. 381
protestatio quando actum subsequentem tollat: n. 3 pag. 129
protestatio quando contra testes proponenda. nu. 7. pag. 387
protestatio quando coram iudice facienda. nu. 14. pag. 423
protestatio quando nihil operetur: l. 11. nu. 2. pagina 211
protestatio quando nihil releuat. l. 13. pag. 446
protestatio quãdo per scripturam facienda. auth. hanc. pag. 423
protestatio ad cõtestationem quando prosit. n. 19. pag. 284
protestatio quomodo facienda. l. 17. nu. 1. pag. 319
protestationi actus contrarius non releuat. l. 24. nu. 4 pag. 203
protestationes generales, inutiles. nu. 8. pag. 387
Protectioni alicuius sese committere, quid sit. l. 1. pag. 884
Præstationi annuæ an xxx. ann præscribãtur: l. 18. nu. 6. pag. 400
Prout, quid denotet. nu. 28. pag. 112
Pubertati proximus quis dicatur. nu. 3. pag. 272
Publica utilitas, priuatæ præferẽda. §. hæc. p. 643
Publicanus qui per uim aliquid abstulit, furti tenetur. l. 8 pag. 515
Pupillaris ætas non impedit executionem obligationis testatoris l. 4 pag. 361
pup. ad pias causas non testatur, nec obligatur uoto. nu. 18. 19. pag. 21
pupillus cum autoritate tutoris, potest per acceptilationem liberari. l. iam. pag. 803
pupillus cum tutoris autoritate quatenus procuratorem constituat. nu. 10. 11. pag. 195
pupillus ex scientia tutoris ius deliberandi conequitur, quod in suos transmittit. l. 5. n. 1. p. 501
pupillus propter dolum tutoris, amittit hæreditatem. l. 2. pag. 601
pupillus quando iurat de calumnia. nu. 16. p. 243
pupillus quicquid uidet, ignorat. l. si quis. pa. 830
pupillus si actionem, tutoris culpa amiserit, in eũ agit: l. 11. 23. pag. 498
pup. sine tutore repudiare hæreditatem non potest. l. 5. pag. 593
pupillus sine tutoris autoritate non obligatur. l. 1. pag. 788
pupillus tutore autore, hæreditatem adire potest: l. 5. nu. 1. 4. 6. pag. 572
pupillus ubi educandus: l. 1. educatio. pag. 502
pupilli priuilegium, in actione tutelæ, an in hæredes transeat. nu. 7. pag. 745
pupillo non succedit, qui tutorem illi petere neglexerit: l. 10. pag. 649
pupillo si quæstio status inferatur, quomodo procedendum sit nu. 1. pag. 281
pupillum qui conuenire uult, illi tutorem petere potest. l. 1. nu. 6. de iur. Reip. pag. 914

Q

Quadrupli pœnæ inest simplum. leg. rem. pagina 848
quadruplo inest simplum: l. 3. p. g. 898
Querela inoff. non proponitur, ubi filius legitimam habet: nu. 62. pag. 26
Quæstor intra annũ, rationem reddere debet: l. 3. pag. 969
quæstor qui stipendiarijs non soluit, quando ad usuras teneatur: l. 16. nu. 11. pag. 961
quæstor quomodo creetur. l. 8. pag. 895
quæstor semel delinquens, amplius ad aliud munus non admittitur. l. nullus. pag. 955

quæsto=

quæstores non possunt in aliam formam monetæ, nummos exactos redigere.l.auri.nu.2.p. 896
quæstores non possunt soluere per substitutum. l. 16.nu.1.pag. 961
quæstorum munus.l.decennarij.cum seq.& tit.sequentibus.pag. 860
Quantò minoris tẽpus,an sit continuũ.n.6.p.251
Quarta an detrahatur, si testator integrã hæreditatem restituere rogauerit.§.ad filiorum.nu.2. pag. 879
quarta debetur curiæ, si extraneus succedat curiali.l.1.2.pag. 878
quarta ex fideicommiß.deducitur.l.5.pag. 633
quarta ex singulis rebus non detrahitur.l.2.num. 2.pag. 878
quarta falc.naturaliter debetur.l.1.pag. 636
quarta quæ debetur ex bonis curialium, per relicta ad pias causas non minuitur.nu.58.pa. 24
quarta Treb. deduci potest super una re concessa filio,in peculio profectitio.nu.3.5.6.pag. 331
quartæ imputatur,quod causa conditionis implendæ datum est.nu.2.pag. 331
quartæ nomine species relictæ,sunt æstimandæ,& quod ad falc.deficit,suplendum est.l.11.p. 637
quartæ quæ imputentur.l.20.nu.3.pag. 540
quartæ quando fructus non imputentur.l.6.& §. illud.nu.2.pag. 633
quartæ duæ quando detrahantur.l.10.pag. 636
Querela contra fiscum,qui hæredi succedit, intentari potest.l.10.pag. 302
querela inofficiosi testamenti est auxiliũ subsidiarium.l.4.nu.2.pag. 570
Querela inofficiosi,contra quem intentari poßit. l.1.nu.3.de inoff.pag. 294
querela inofficiosæ dotis,quando aliud remedium excludat.l.1.nu.2.de inoff.dot.pag. 311
querela inofficiosi,quinquennio finitur.l.34. nu. 2.pag. 306
querela inofficiosi testamenti & donationis quatenus æquiparentur.l.9.pag. 311
querela præparata transmittitur.l.5.pag. 300
querela ultra fratres non competit.l.21.pag. 303. l.27.nu.1.pag. 304
querelæ tempus,quando currere incipiat:§. illud. pag. 308
quereiam inofficiosi non habet, qui iudicium defuncti agnouit.l.6.pag. 310
querelam proponere non potest,qui defuncti iudicium agnouit.l.8.pag. 302
qui,est relatiuum substantiæ.nu.4.pag. 6
quis,huius relatiui effectus.nu.1.pag. 5
quisquis an signum uniuersale sit.l.18.nu.1.2.pagina 133

R

RAro ex cõtingentibus,quando statuenda lex: l.12.nu.1.pag. 649
Ratam habens uenditionem rei suæ, an sibi præiudicet.l.1.nu.2.4.Si in com.pag. 228
ratam habere sententiam,contra falsum procuratorẽ latã,quãdo poßimus.l.4.n.3.4.5.p.240
rati & firmi singularis differentia.l.24.pag. 67
rati cautio an post litis contest.præstetur. l. 2. nu. 2.3.pag. 336
ratihabitio, actiones competentes tollit.l.2.nu.9. pag. 523
ratihabitio quando mandato æquiparetur.l.9.n. 1.pag. 211
Ratihabitio quatenus locũ habeat. n.10.11.p.526
ratihabitio, retro trahitur, & mandato æquiparatur.l.4.7.pag. 410
ratihabitio tollit restitutionem in integrũ. l. si in-
ter.cum seq.pag. 245
Ratio annis singulis reddẽda est.l.neminẽ.p.894
rationes annis singulis reddendæ.nu.8.pag. 901
rationes duæ uincunt unam.auth.itaq;.pag. 650
rationes ubi reddendæ.Vbi de ratio.pag. 297
Ratum habere non possum, quod meo nomine gestum non est.nu.3.4.9.10.11.pag. 316
ratũ habere possum, quod nomine meo gestũ est, tametsi ignor.eo cũ quo geritur.l.7.n.1.p.408
ratum habere non possumus,quod nostro nomine gestum non est.nu.9.pag. 526
ratum id habere,quod à procuratore gestum est, quando dominus non teneatur.l.1.nu.2.p. 188
ratum non suo nomine gestum, quando quis habere poßit.l.1.nu.4.Si in com.pag. 228
ratum quando quis habere poßit.l.20.pag. 330
ratum quod à nuncio gestum est,habere,non poßumus.l.6.nu.4.Si quis alteri.pag 448
Receptãs aliquem, eius conditionem ignorans,nõ tenebit.l.8.pag. 922
receptans etiã ignoranter,quando puniatur. l.12. pag. 923
receptantes quomodo puniãtur.l.quisquis.p. 936
receptatoris pœna.l.4.pag.512.l.14.pag. 517
receptatores exulum etiam ignorãtes puniuntur. l.colonos.nu.2.pag. 930
Recipere,dominium operatur.nu.1.pag. 151
recipiẽs desertorem scienter, quomodo puniatur. l.si quis.nu.1.de desert.pag. 963
recipiens rem deterioratam an sibi præiudicet. l. 7.nu.7.pag. 337
Reconuentio. & conuentio. natura & in quibus fiat.auth.et consequenter.nu.1.cum seq.p. 691
reconuentio impedit causam agitari coram diuersis iudicibus.l.10.nu.2.pag. 270
reconuentio non habet locum in deposito. nu.10. pag. 427
reconuentio quando locum habeat.l.1.nu.3.4.ubi causa status.pag. 297
reconuentio quando locum non habeat. l. 3. pag. 280.l.6.nu.3.4.pag. 425
reconuentio ubi non habet locum,neq; compensatio.nu.11.pag. 427
reconuentionis causa, non admittit exceptionem iudicis incompetentis.l.14.pag. 691
Rectè & rite,differunt.nu.16.pag. 429
Recusans productionem instrumenti,amplius per idem non facit,nec producere poterit. nu.5.6. pag. 403
Rehibitionis tempus,an sit cõtinuum,nu.6.p. 251
Reditus annui, inter immobilia cõnumerantur. n. 10.pag. 52
Reformatione facta in cõsilio, nõ amplius de persona reformata quærendũ est.l.6.nu.4.pa.94
Relatio continere debet totam seriem actorum.l.si quando.pag. 719
relatio medicorum in arte, etiam differiata fieri potest.l.semel.nu.2.pag. 958
relatione facta,iudicis officiũ cõquiescit. l.si quis. pag. 718
Relictum incapaci,cui acquiratur.l.1.nu.2.p.853
relictum pro anima,dicitur pium.nu.1.pag. 638
relictũ ultra uires patrimonij non ualet.l.16.pagina 637
relicta ad pias causas secundum canones iudicanda.nu.83.pag. 27
Religio est primum præceptum Christianis iniunctum.nu.10.pag. 20
religionis significatio & effectus.nu.5.pag. 6
religionem quando sine consensu eius cui subditi sumus,ingredi permittitur. l.9.nu.3.pag. 36
religiosa res an obligetur.l.3.pag. 776
religiosa res legari non potest,sed ius quod quis in ea habet.l.14.pag. 608
religiosus intra annum probationis, non dicitur religiosus.l.nulli.nu.4.tit.9.pag. 72
Reliquorum app. an liber rationum contineatur. l.ex.nu.2.pag. 660
remanere,quid importet.l.7.nu.1.pag. 461
remittere,an sit facere,uel dare.nu.8. pag.164.l. 38.pag. 172
rempub.diſſidia dilacerant.nu.1.pag. 835
renunciare allegationibus iuris permittitur.auth. iubemus.nu.3.pag. 270
renunciare iuri suo permissum est.l.39.pag. 69
renunciare liti an uideatur,qui instrumẽta in manu iudicis remittit.nu.9.pag. 124
renunciare quid non possumus.nu.4.5.10.pa.121
renunciari iuri de futuro, quando quis poßit. nu. 3.5.9.pag. 121
renunciatio ad ea nõ refertur, quæ quis postè culpa sua admisit.nu.9.pag. 623
renunciatio ad quæ porrigatur.nu.1.2.3.pa.124
renunciatio an exigat partis aduersæ præsentiam. l.4.nu.6.pag. 124
renũciatio impedit litis ingressum.nu.8.pag.124
renunciatio instantiæ,quãdo ualeat.n.2.4.12. ib.
renunciatio instrumentorum, uel testium an ualeat.auth.iubemus.nu.1.pag. 270
renunciatio iuris sui quando ualeat. nu.3. 1.4.8. 9.pag. 142
renunciatio quo tempore fieri poßit.nu.5.p.124
renunciatio uelleijani,quid operetur.n.1.p. 494
renunciationi an necessaria sit aliqua causæ expreßio.nu.11.pag. 124
renunciatione quid alteri acquiri poßit. nu.7.pagina 124
repetere rem traditam, in contractibus nominatis non possumus.l.9.pag. 318
repetita præcedentia quando non intelligantur.l. 4.nu.1.cum seq.pag. 430
repetitio præcedentium, uel sequentium quando tacitè intelligatur.l.1.nu.5.pag. 569
replicatio limitatur secundum naturam actionis. l.6.nu.1.pag. 786
repræsaliæ quando permissæ. l.13. nu.2. cum seq. pag. 73
repudiare & nolle adire,an idem sint.l.2.nu.1.pagina 83
repudiatio bo.poß. non exigit præsentiam aduocati.l.emancipatus.pag. 536
repudiatio patris,non nocet filio.l.26.pag. 621
repudiatione amittitur legatum.l.26.pag. 621
res cum onere transit.l.1.2.3.pag. 899
res debet æstimari deductis expensis.nu.7.p. 439
res empta ex pecunia communi,an efficiatur communis.l.4.nu.1.2.3.4.cum seq.pag. 335
res si intereat apud inuasorem, an teneatur. l.4. nu.2.pag. 750
rei uendica.an ubiq; intentari poßit.l.3. nu.1. pagina 297
rei uendicationi fructus quando ueniunt.l.2.num. 4.5.pag. 312
Rem emptam ex pecunia mea, an petere poßim. nu.9.pag.316.l.6.8.pag. 317
rescindere acta petens,si aduersarius exhibere nolit,iudex nisi quando comperta fuerint, uti uetare potest.l.31.nu.3.pag. 726
rescißio uenditionis quando & quibus competat. l.2.nu.2.de rescin.pag 443
rescriptum ad lites,quomodo dicatur perpetuum. l.2.nu.1.pag. 101

Respub.

Respub.an habeatur loco pup.l.6.nu.1.pag. 505
Rescriptum contra ius, quando nemini nocet, & prodest petenti,an ualeat l.7.nu.1.pag. 94
rescriptũ contra legẽ cõcessum non ualet,nisi nominatim expressum sit.l.1.nu.10.pag. 854
rescriptum contra legem,non ualet,si lex non exprimatur.auth.hoc.pag. 551
rescriptum extra prouinciam quando impetrari poßit.nu.2.3.pag. 293
rescriptum in præiudicium alterius non ualet.l.tyberia.nu.1.pag. 933
rescriptũ in quo quis à muneribus ordinarijs excusatur,non ualet.l.6.pag. 358
rescriptum per obreptionem impetratum,quatenus uidelicet.nu.5.6.pag. 97
rescriptum principis,quod secundũ legẽ nõ ualet, à principe cõfirmari potest.l 6. nu.2.pag.919
rescriptum quãdo faciat ius generale.nu.21.p. 4.
rescriptum qui præsentat coram iudice incompetenti,coram iudice competenti uti non poterit. l si quis.nu.3.pag. 918
rescriptum ualet, tametsi in precibus aliquid omittatur.l.1.nu.1.pag. 96
rescripto tacitè inest,si preces ueritate uitantur.l. 2.nu.2.pag. 96
rescripta immunitatis sunt nulla.l.19.pag. 870
rescriptis quid tacitè insit. nu.1.pag. 177
Residui appell.ad totum referri potest.l.2.p. 554
Respondendum benigne, malè interrogantibus. l. 8.nu.1.pag. 563
respondendum excogitanter.l.2.nu.1.pag. 681
Respub.de iur.Reip.pag. 914
respub.in quib. habetur loco pupilli,& in quibus non.l.3.nu.4 pag. 914
respub.non habet hypothecã tacitam,nisi ex speciali priuilegio,uel pacto.l.an
respub.quatuor modis sumitur. nu.4.cum seq.pagina 835
respub.quibus priuilegijs utatur. nu.5.pag. 252
respub. usq; ad quod tempus restituatur. l.3. nu.3. pag. 914
restituens rem fideicommisso subiectam, an expensas deducere poßit.l.3.nu.1.pag. 630
restituere,indiuiduum est.l.2.nu.2.pag. 360
restituitur intra annum is, contra quem mißio ex primo decreto facta est.§.sed.pag. 669
restituitur ecclesia.nu.4.pag. 252
restituitur,in uinculis publicis retentus.l.2.p.252
restituitur respub.l.4.pag 252
restitutio ab appell.in quo differat.nu.5.pag.199
restitutio alicui cõcessa,eius quoq; aduersarius restituitur.l.qui.pag. 246
restitutio à quo petenda.l.cùm scimus.pag. 246
restitutio ab appell.in quo diff. l.1. nu.3. Si aduer. lib.pag. 235
restitutio aduersus datam libertatem quando competat,uel non l.1.nu.1.Si aduer.lib.pag.& l.2. Si aduer.lib.pag. 235
restitutio aduersus sententiam, à quo concedenda. l.si quid.pag. 245
restitutio aduersus sententiam delegati principis, soli princi competit.l.3.pag. 231
restitutio an cõpromisso fieri poßit.l. cùm scimus. nu.5.6.pag. 246
restitutio competit decepto ultra dimidiũ iusti pretij.l.2.de rescin.pag. 443
restitutio denegata, quando iterum admittatur. l. 4.nu.3.pag.244.& l.1.2.3.tit.seq.
restitutio impetrata impedit executionem sententiæ.l.postulata.pag. 247
Restitutio in actibus qui ipso iure uitiantur, nõ est necessaria.l.2 si aduer.dona.pag. 235
restitutio in integrum, an & quibus castris detur. nu.3.pag. 525
restit.in integ.delegatur.l.cũ scimus.n.1.4.p.246
restitutio in integrum, morte rei non finitur. l.6. pag. 225
restitutio in integrum non competit approbato à collegio & quando.l.1.nu.3.4.pag. 242
restitutio in integrum, post cursum omnium fatalium non datur.l.3.nu.2.pag. 730
restit.in integrum quæ minori competebat, an successori maiori competat.l.5.nu.3.4.pag. 250
restit.in integrũ quando cõpetat, ubi aliud remedium,puta,appell.locum habet.l.5.nu.2.p.231
restit.in integ.quando personale. uel reale beneficium dicatur.l.2.nu.6.de fideiuss.mi.pag.227
restitutio in integrum quid operetur. nu. 9.pag. 230.l.2.nu.5.pag. 227
restitutio,ubi iudicis decretum inest, quando cesset.l.2.nu.2.pag. 227
restitutio maiori ex quibus contractibus competat.l.3.pag. 252
restitutio quando cum alia contraria actione concurrat.l.5.nu.1.pag. 228
restitutio uni concessa,alteri non prodest.l.2.& l. cum.nu.5 pag. 741
restitutionis aduersus sententiã libellus.nu.8.p.230
restit.beneficiũ,in hæredes trãsit.l.51.nu.1.p.247
restitutionis causa,priuilegiata est.l.7.n.1 pa.826
restitutionis in integrum libellus.nu.3.pag. 226
restitutionis tempus quando continuũ.nu.5.p.251
restitutionis tempus quando non currat.l.in ijs.cũ seq.pag. 249
restitutionis tempus quando sit quadriennium,uel biennium.nu.9.pag. 251
restitutionis tempus quatenus competat. l.5. nu.1. & l.7.pag. 250
restitutionis tempus quotuplex.nu.8.pag. 251
restitutioni aduersus rem iudicatã, quid tacitè inest.l.1.pag. 252
restitutioni subiecta, quatenus alienari potest. §. sin autem.pag.626.nu.2 pag. 627
restitutione an res recuperetur.l.6.nu.2.pa. 249
restitutione habita competit utilis rescissoria,quæ anno finitur.l.5 pag. 253
restitutus,bona & fãmam recuperat.l.cum.& sequentib.pag. 832
restituto aliquo,an aduersarius restituatur.l.5.nu. 2.pag. 709
retentio ob res donatas, uel amotas, quando locũ habeat.nu.11.pag. 477
retinendæ possessionis actionis.l.3.nu.4.pa.746
retractari quæ nõ possunt, diligẽter agenda sunt. l.15.pag. 724
reuertatur,uerb. dominij translationem ipso iure indicat.l.6.nu.1 pag. 931
reuerti uerb.obliquum.l.3.pag. 449
Reuocatio administratoris quo in loco facienda. nu.9.pag. 258
Reus an teneatur edere actori,ad intentionem fundandam.nu.1.cum seq.pag. 105
reus causæ capitalis,si idoneos fideiussores nõ dederit,pendẽte appell.detinetur.§.super.p.722
reus criminis quando dicatur.l.32.pag. 825
reus criminis non ligandus,sed carcerandus est. l. 2.pag. 821
reus fugiens, in custodia retineri potest. l. curiosi. nu.2.pag. 955
reus in uctitum examen quomodo potest trahere actorem.l.5.nu.1.pag. 290
reus pendente cognitione accusationis nemo dicitur.l.2.nu.2.Vt nemo priua.pag. 208
reus pendente lite, ad honores uocari non potest. l.reos.pag. 888
reus propter delinquendi consuetudinem,ad mortem damnatur.l.quicquid.nu.2 pag. 863
reus quãdo teneatur edere actori.n.2.4.6.p. 118
reus restitutus, bona & fãmam recuperat. l. cum seq.pag. 832
reus si ante condemnationem decedat, eius bona fisco non aquiruntur quid si ciuiliter ageretur. l.10.pag. 843
reus si se occidit,eius bona fisco applicantur.l.10. pag. 843
reus suam exceptionẽ probare tenetur.l.1.p. 364
rei criminis quemadmodũ tractandi sint.l.in quacumq;. cum seq.pag. 822
Rei app.generalis.l.9.nu.3.pag. 134
Reo conuicto, post mortem eius bona proscribuntur.l.1.Vbi cause fisca.pag. 298
reo mortuo,crimen læsæ maiest.inquiritur. l.meminisse.cum seq.pag. 824
reos qui capere,uel denunciare potest, in carcerẽ mittere non poterit.l.omnes.pag. 967
Rex præsens non potest cogi litem contestari. nu. 19.pag. 680
Rex si iudicat ut dux,uel comes,appellatur ad superiorem sibi in ducatu,uel comitatu.l.36.nu. 2.pag. 728
Rubrica generaliter loquẽs etiam lex generaliter intelligenda est.l.plebs.nu.1.pag. 929
rusticus (aduersus Bar.) beatus.l.2.Sine censu.pagina 446
rustici quemadmodũ testari poßint.l.31.pag. 553

S

SAcræ.Not.Ecclesia.
sacra res uendicatur.l.sancimus.nu.4.7.8.pagina 61
sacræ rei an furtum committatur.l.3.nu.3.pa.515
sacræ res quando alienentur.l.sancimus.nu.5.17. pag. 61
Sacramentum est rei sacræ signum.nu.6.pag.233
Salarium ad hæredes transmittitur.l.annonas.nu. 2.pag. 912
salarium defuncti,an socijs,uel hæredibus suis debeatur.l.15.pag. 183
salarium officialis mortui ante diem, quibus debeatur.l.2.nu.1.pag. 891
salaria pro meritis,non pro dignitate statuuntur. l.annonas.nu 1.pag. 912
Sartores pro clamyde florenum habent.l.fortißimus.nu.2.pag. 962
Satisdatio cùm petitur, summa cognitio adhibẽda est.l.quoniam.pag. 644
satisdatio de fideicommiß. præstando inter patrẽ & filium cessat.§.in suprad.pag. 633
satisdatio iudicialis triennio durat.l.19. nu. 7.18. & quando incipiat.10.pag. 924
satisdationes in iudicio non præstantur. auth. generaliter.nu.1.pag. 67
satisdare non tenetur,qui immobilia poßidet. l.8. nu.1.pag. 953
satisdare tenetur, qui beneficio speciali dilationẽ habet l.4.nu.1.2.3.4.5.pag. 93
Scholaris qui lectiones non audit, quando priuilegia amittit.l.1.nu.5 pag. 953
scholaris priuilegiũ quatenũ trahatur.l.4.p.953
scholaris uagus,non gaudet priuilegio scholariũ. l.nullus.nu.1.pag. 953
scholarium priuilegia.l.uiris.cum seq.pag. 957
scholasticus discolus,scholasticorũ priuilegio non gaudet.l.qui.nu.1.pag. 909

Schola

ſcholaſticus quando ad munera perſonalia coga=
tur.l.ad collationem.nu.2.pag. 896
ſcholaſticus quando ſcholaſtici priuilegio non gau
deat.l.9.nu.1.pag. 36
ſcholaſticus quatenus in electione iudicis uariare
poſſit.nu.7.pag. 358
ſcholaſticus quomodo quis eſſe non probetur.l.13.
nu.2.pag. 340
ſcholaſticus,ſcholaſticum prope cameram, expel=
lere poteſt:l.uniuerſos.§.ita.nu.3.pag. 909
ſcholaſtici non dicuntur conſtituere domicilium,
in quo ſtudent.l.2.pag. 881
ſcholaſtici uſq; ad xxv. annum à muneribus perſo
nalibus excuſantur. leg. cum affir.cum ſeq.pa=
gina 285
ſcholaſticorũ priuilegia, ad ipſorum nuncios tra=
huntur.nu.4.10.pag. 357
ſcholaſticorum priuilegia.auth.habita.pag. 357
ſcholaſticorum tres iudices.nu.5.pag. 358
ſcientia nobilitat.l.7.nu.1.pag. 181
ſciens non decipitur.l.7.pag. 225
ſcire eſt uehementer opinari.nu.5.pag. 262
Scriba.Not.Notarij.
ſcriba niſi deputatus,nihil agit.nu.22.23.pag.32
ſcribere,ut fiat literarum comparatio,an quis co=
gi poſſit.nu.3.pag. 402
ſcriptor pro mercede ſua,& pro expenſis quas fe
cit,chartam retinere poteſt.leg.5.num.5. pa=
gina 774
ſcriptura, per literarum comparationem appro=
bata,plenam fidem facit.nu.4.pag. 402
ſcriptura priuata an probet.l.11.pag. 780
ſcriptura priuata quando obliget.nu.1.pag. 422
ſcriptura priuata quando probet.l.5.nu.1.2.& l.
6.7.pag. 365
ſcriptura propria non facit fidem pro ſcribente.l.
5.pag. 844
ſcriptura publica à priuata, in quo differat. auth.
ad hæc.pag. 401
ſcriptura pub.priuatæ præfertur.l.14.nu.3.pa=
gina 396
ſcriptura ſemel in iudicio producta,et in actis re=
dacta,plenam fidem facit.l.20.nu.1.pag. 403
ſcripturæ,ex qua fit comparatio,forma.l.11.nu.2.
3.4.5.pag. 780
ſcripturæ priuatæ triplex genus o num. 7.8. pa=
gina 402
ſcripturæ quæ diuerſæ,uel contrariæ. l.14. nu. 4.
pag. 396
ſcripturam ſuam abnegans, conuictus in duplum
tenetur.auth.contra.nu.1.2.3.4.pag. 418
ſcripturæ monumentis affixæ, quatenus fidem fa=
ciant.l. 6.nu.1.2.pag. 338
Senatorũ ſubſtantiæ, à ſordidis muneribus immu=
nitatem habent.l.4.pag. 945
Senatuſconſ. uelleija. priuilegia. Tit. ad Velleija.
pag. 411
ſenatus legem condere non poteſt.l.11.nu.3.pa. 81
ſententia abſente parte,eſt ipſo iure nulla.l.cauſas
nu.2.pag. 849
ſententia abſolutoria lata, accuſatoribus abſenti=
bus,eſt ipſo iure nulla. l. ſi accuſatoribus. pag.
819.Limita,ut in l.19.pag. 824
ſententia abſolutoria non nocet agere uolenti de=
nuo ex alia cauſa.l.3.ad ex hib.pag. 337
ſententia aduerſus abſentem reum criminis, eſt i=
pſo iure nulla.l.6.pag. 820
ſententia an ante triennium ferenda.nu.11.p. 272
ſententia an pariat obligationem naturalem. l.3.
nu.4.pag. 672
ſententia an præſumatur in ſcriptis lata. leg.3.nu.
4.pag. 683
ſententia an ualeat,ſi quis fuerit citatus,ad audien
dum uoluntatem iudicis.l.6.nu.4.pag. 967
ſententia à qua appellatur, non confirmatur, niſi
biennio appell.elapſo.nu.6.pag. 731
ſententia à quo,per quem exequatur:l.16.nu.3.pa
gina 278
ſcripturis archiui publici credendum.nu.1.2. pa=
gina 402
ſecundùm,non facit cond.l.8.nu.2.pag. 561
Semel,quid denotet.nu.2.pag. 42
Senatores pro ædificijs ciuitatis non contribuunt.
l.7.pag. 946
Sententia,cauſa nonexpreſſa,ualet.nu.1.3.p.274
ſententia condemnatoria an aduerſus minorem,
uel tutorem ferenda ſit.nu.3.pag. 231
ſententia conſenſu partium lata, non ualet. l. 14.
nu. 4.
ſententia contra abſentem officialem criminoſum
ualet.l.6.nu.1.pag. 967
ſententia contra ciuitatem indefenſam,quando ua
leat,uel nulla ſit.l.1.nu.1.de iur.Reip.pag.914
ſententia contra minorem indefenſum, quatenus
ualeat.l.1.qui legitimam.pag. 280
ſententia contra minores indefenſos ferenda non
eſt.l.6.nu.1.pag. 674
ſententia contra ſententiã lata, quando ſit ipſo iu=
re nulla et quãdo ualeat.l.1.nu.1.2.5.6.p.734
ſententia contra unum lata, alteri non nocet.l.ſi
neq.pag. 715
ſententia delegati incompetentis, ipſo iure nulla
eſt.l.1.de peda.iud.pag. 278
ſententia delegati ut ualeat, quæ requirantur. l. 1.
nu.2.3.pag. 279
ſententia diffinitiua an poſſit ferri in contumacẽ,
pro publicis func.l.2.ubi quis de curia. p. 298
ſententia diffinitiua facit ius.l.13.nu.3.pag. 690
ſententia diffinitiua,lite non conteſtata,ubi de fini
bus agitur,ferri poteſt.l.3.nu.2.pag. 336
ſententia diffinitiua non retractatur, ſecus in in=
terlocutorio.l.9.pag. 689
ſententia diffinitiua quando parte contumace fe=
ratur.auth.ſi omnes.nu.2.pag. 238
ſententia edi & recenſeri debet in ſcriptis.l.1. pa=
gina.682.l.3.nu.5.pag.683. Cont. auth. niſi.
nu.23.pag. 643
ſententia euictionis,non reſcinditur, niſi per app.
l.8.pag. 689
ſententia generalis, in quibus exceptionẽ pariat.
l.4.pag. 269
ſententia habet paratam executionem, niſi ſit no=
uata.l.2.pag. 712
ſentẽtia in cauſa appellationis data pro uno,quan
do alijs proſit.l ſi iudici.pag. 740
ſententia in cauſa appell.quomodo ferenda.leg.2.
nu.2.pag. 720
ſententia in cauſa momentaneæ poſſeſſionis,an ſit
diffinitiua.l.9.nu.2.pag. 689
ſententia incerta,ſuper incerto petito,an & quan
do ualeat.l.2.3.4.pag. 696
ſententia in futurum quando ualeat.l. 1.pag.695
ſententia,in qua cõdemnatur reus actori,ſi proba
uerit intentionem ſuam,an ualeat.l.11. nu.3.5.
pag. 689
ſententia,in qua continetur litis conteſt.&c.præ=
ſentibus partibus lata,probet illa ſic eſſe. leg.ſi
quis.nu.5.pag. 710
ſententia in qua,libelli tenor non inſeritur,non ui
tiatur.l.2.nu.3.pag. 682
ſententia in qua nõ condemnatur procurator, ſed
dominus,an & quando uitietur. leg.1. num. 4.
cum ſeq.pag. 684
ſententia interlocutoria,an per alium iudicẽ ferri
poſſit.l.3.nu.2.pag. 683
ſententia interlocutoria, an ſine ſcriptis ualeat. l.
2.nu.5.6.pag. 682
ſententia interlocutoria,iuſſus iudicis eſt.l.25.nu.
1.pag. 67
ſententia interlocutoria,parit act.in factum.nu.8.
pag. 658
ſententia interlocutoria quando reuocari poſſit.l.
9.nu.3.pag. 689
ſententia in termino peremptorio nõ lata,ipſo iu=
re nulla eſt.l.6.pag. 737
ſentẽtia iudicis à quo,per iudicem appell. ad quẽ,
iniuſta pronunciatur, tametſi in ſecunda tantũ
inſtantia probatum fuiſſet.nu.9.pag. 721
ſententia iudicisaſſerentis aliquem procuratorem
non eſſe,non nocet domino.nu.7.8.pag. 204
ſententia lata contra abſentem infirmum ſciente
iudice,& legitimè citatum, eſt ipſo iure nulla.
l.7.nu.4.pag. 675
ſententia lata contra colonum, uel alium alieno
nomine poſſidentem,an domino noceat.nu.17.
pag. 296
ſententia lata contra conductorem,quando poſſit
exequi contra dominũ abſentẽ.nu.10.pa.294
ſententia lata contra eum, qui ad domum citatus
eſt,licet ignorauerit,ualet.l.3.nu.2.pag. 672
ſententia lata contra ius conſtitutionis,eſt ipſo iu=
re nulla,ſecus ſi contra ius litigatoris.le.2. pa=
gina 737
ſententia lata contra minorem an ualeat, ſi tutor
fuit in exordio litis,ſed non tempore ſententiæ.
l.4.nu.2.5.pag. 231
ſententia lata contra minorem indefenſum,quan=
do ualeat.l.4.nu.1.pag. 231
ſententia lata contra ordinem iudiciorum, eſt nul
la.l.4.pag. 686
ſententia lata contra principalem,mandatur exe=
cutioni contra fideiuſſorem.nu.6.pag. 714
ſententia lata contra tutorem qui non cauerat.pu
pillo non præiudicat.l.4.pag. 240
ſententia lata contra unum, quando alteri præiu=
dicet.l.2.nu.1.3.pag. 394
ſententia lata extra inſtantiam,an ualeat. nu.5.6.
pag. 271
ſententia lata pretio,uel gratia,ipſo iure nulla eſt:
l.7.pag. 737
ſententia lata pro procuratore minoris non legi=
timè conſtituto,ualet.l.14.pag. 197
ſententia lata pro,uel contra abſentem non ſolen=
niter citatum,an ualeat.l.7.nu.1.2.3.pa. 675
ſententia lata ſine cauſæ cognitione, eſt ipſo iure
nulla.nu.8.9.10.11.pag.687.l.7.cum.nu.3.pa
gina 689
ſententia lata ſub modo,ualet.l.5.pag. 688
ſententia lata ſuper poſſeſſorio,an ſit diffinitiua.l.
cum.nu.4.pag. 471
ſententia lata ſuper principali, quãdo præiudicet
ſuper incidenti.nu.2.3.pag. 281
ſententia licet peremptorium non præcedat,quan
do ualeat.l.2.nu.1.3.4.pag. 671
ſententia,lite non conteſtata,nulla eſt. l.8.nu.5.pa
gina 675.& nu.9.10.pag. 679
ſententia non à ſuo iudice lata,eſt ipſo iure nulla.
nulla.1.pag. 703
ſententia non perimitur,per caſum ſuperuenien=
tem ipſi iudici.l.2.nu.1.pag. 686
ſententia non poteſt infirmari ab eo,qui congruo
tempore non conqueritur.leg.3.num.1.5.pa=
gina 672

ſententia

ſententia nouat primam actionem.l.3.n.3.p. 714
ſententia nulla,iudex iterum ſententiam ferre po=
teſt.l.1.nu.2.3.pag. 684
ſententia nulla,nõ impedit aliam ferri: etiam ante
quam prima multa pronuncietur.l.4.pa. 697
ſententia nulla,quatenus ualere poſſit: l.1.num.1.
pag. 279
ſententia parit actionem iudicati,uel in factum.n.
23.pag. 767
ſententia per inſtrumenta falſa lata, retractari po
teſt.l.20.nu.9.pag. 403
ſententia per quam reſcinditur propria ſententia,
uel prædeceſſoris,eſt ipſo iure nulla.l.1.p.706
ſententia per reſcriptum reſcindi non poteſt. l.3.
pag. 706
ſententia poſt tempus lege definitum impugnari
non poteſt.l.11.pag. 681
ſententia prætextu falſorum inſtrumentorum la=
ta reſcinditur:l.ſi tabulas.pag. 715
ſententia prima confirmata, agitur ex ſecunda cõ
firmante.nu.10.11.pag. 721
ſententia pro parte lata an nulla ſit.l.1.nu.2.3. pa
gina 714
ſententia propter abſentiam aduocati non reſcin=
ditur.l.4.pag. 180
ſententia propter exceptionem peremptoriã a=
miſſam non uitiatur.l.2.nu.3.pag. 706
ſententia quæ abſolutionem,uel condemnationem
non continet,eſt ipſo iure nulla. l.3.pag. 686.
l.11.pag. 689
ſententia quæ aſſerit omnia legitimè acta, an pro=
bet.nu.13.22.pag. 116
ſententia quæ non fertur in loco maiorũ,nec præ=
ſentibus officialibus,eſt ipſo iure nulla.l.6. pa=
gina 689
ſententia quã actionem pariat.l.4.nu.5.pag.255
ſententia quando habeat executionem paratam.
nu.3.pag. 438
ſententia quando poſſit pro parte ualere & pro
parte non.nu.7.pag. 230
ſententia quãdo prætextu erroris calculi reuoce=
tur.l.1.n.2.3.de erro.cal.pag. 179
ſententia quando pro parte tantum ferri poſſit. l.
1.nu.1.2.5.pag. 229
ſententia quando pro parte ualeat.nu.4.pa.708
ſententia quando ſuper incidenti ferenda,& qua=
tenus præiudicet.nu.4.5.pag. 282
ſententia quando ſuper incidenti,uel emergenti fe
renda.l.4.nu.2.pag. 288
ſententiã ſecundùm unum ex pluribus intellectibus
lata,non eſt nulla.nu.14.pag. 3
ſententia ſi dicit, uiſo libello, an præſumatur pro
proceſſu.nu.14.pag. 429
ſententia ſub conditione ferri poteſt. l.11. nu.2.4.
5.6.pag. 689
ſententia ſuper non petitis lata, an ualeat. nu.2.3.
pag. 703
ſententia ſuper omnibus cumulatis actionibus an
ferenda ſit.nu.25.26.pag. 112
ſentẽtia ſuper petita tantum ferenda eſt.n.8.p. 131
ſententia tametſi bona, ſine actis lata non ualet.
nu.5.pag. 107
ſententia uenalis,ipſo iure nulla eſt.l.cauſas. nu.5.
pag. 849
ſententia uerbis intelligibilibus proferenda eſt. l.
12.pag. 690
ſententia,uoluntate partium,ſine ſcriptis ferri po
teſt.l.quoties,nu.3.4.pag. 917
ſententia ut ſit ipſo iure nulla,propter corruptio=
nem aduocati,quæ requirantur.l.1.num.1.2.3.
pag. 181
ſententiæ & rei iudicatæ differentia. l.14. nu. 4.
pag. 724
ſententiæ non parens intra tempus,ad uſuras cen=
teſimas tenetur.l.1.pag. 713
ſententiæ nullitas, quomodo & quando & coram
quo proponatur.nu. 10.11.12.cum ſeq.pa.736
ſententiæ pars,in qua non eſt erratum,an uitietur
propter aliam partem, in qua expreſſus error
eſt.l.2.nu.1.2.pag. 710
ſententiæ, quæ condemnant aliquem, & illæ quæ
pronunciant aliquem condemnandum, diffe=
runt.l.1.ſi aduer.lib.nu.3.pag. 235
ſententiam appell.iudex appell.exequitur. nu.12.
pag. 721
ſententiam approbare uidetur,quæ dilationem ad
ſoluendum petit.l.5.pag. 711
ſententiã approbat,qui nõ appellat.l.1.n.1.p. 180
ſententiam certam promittens,ut corruptor puni
tur.l.10.pag. 821
ſententia pendente app. uel ſupplicat uidelicet. l.
1.Vt lit.pen.pag. 95
ſententiam quando edictum peremptorium præ=
cedere debeat.nu.7.8.pag. 676
Securitas ueniendi,comprehendit ſecuritatem re=
deundi.nu.8.pag. 897
ſepulchrorum uiolatores quomodo puniãtur.tit.
19.pag. 828
ſequeſtratio fructuum litis pendentiæ quando fa=
cienda eſt.nu.16.pag. 926
ſequeſtratio impeditur, præſtita ſatisdatione. nu.
19.pag. 926
ſequeſtratio nõ permittitur, niſi de debito conſtet
per publicum inſtrumentum.nu.21 pag. 926
ſequeſtratio prohibita.l.1.de prohib.pag. 343
ſequeſtrari ſtipendia alicuius non poſſunt.l.16. n.
5.pag. 961
ſequeſtrata re, tempore peritura, officio iudicis
uendi,& preciũ ſequeſtrari poteſt.nu.14. pa=
gina 925
ſequeſtrum impedire uolens, debet idoneè ſatisda
re.nu.5.6.8.pag. 925
ſequeſtrum, niſi de debito ex publico inſtrumen=
to fieri non poteſt.l.16.nu.6.pag. 961
ſeruitus altius non tollendi,quãdo ipſo iure acqui=
ratur.§.cum.pag. 328
ſeruitus altius non tollendi, ſola prohibitione ac=
quiritur.nu.1.pag. 325
ſeruitus aquæ duc.quando dicatur habere cauſam
continuam.l.2.nu.5.pag. 326
ſeruitus aquæduc. uni conceſſa, an alteri concedi
poſſit.l.4.pag. 327
ſeruitus contra ignorantem,uel ui,clam,precario
poſſidentẽ non præſcribitur.l.1.nu.7. cum ſeq.
pag.326.& l.2.nu.2 pag. 326
ſeruitus diſcõtinua, duplicato tempore amittitur.
l.14.pag. 328
ſeruitus negatoria,xxx.ann.tollitur.l.2.nu.7.pa=
gina 327
ſeruitus prædio tributario imponi poteſt. l.3. pa=
gina 327
ſeruitus quæ cauſam continuam habet, longo tem
pore acquiritur.l.2.pag. 326
ſeruitus quando dicatur habere cauſam continuã,
uel non.l.2.nu.3.pag. 326
ſeruitus quãdo xxx.diebus acquiratur.n.2.p.325
ſeruitus uiæ & itineris, non habet cauſam conti=
nuam.l.2.nu.4.pag. 326
ſeruitutis aquæduc. quaſi poſſeſſio ex primo actu
acquiritur.nu.3.pag. 325
ſeruituti confeſſoriæ quid accedat.l.5.pag. 327
ſeruitutem negans, habet intentionem ſuam fun=
datam de iure communi.l.9.pag. 327
ſeruitutem promittens,an factum, uel ius promi=
iſſe cenſeatur l.16.nu 2.pag. 324
ſeruitute negatoria agens, quid petere poſſit. nu.
10.pag. 327
ſeruitutes diſcontinuæ quatenus præſcribantur. l.
2.nu.6.pag. 326
ſeruitutum genera:rub.de uſuf.nu.2.3.pag. 320
ſeruus ad pias cauſas teſtari poteſt. nu. 20. cum 3.
ſeq.pag. 21
ſeruus fugitiuus,quomodo præſcribatur. l. ſeruũ.
pag. 509
ſeruus inuito domino monaſteriũ ingredi poteſt.
nu.24.pag. 44
ſeruus manumiſſus non tenetur ex antè geſto.l.21.
pag. 214
ſeruus manumiſſus quando tenetur ex antè geſto.
l.1.cum.2.ſeq.pag. 358
ſeruus poteſt habere peculium,annuente domino.
nu.2.pag. 40
ſeruus pro domino non tenetur.l.7.pag. 269
ſeruus purè inſtitutus & ſub condit.libertate do=
natus,an ſit hæres.l.6.pag. 568
ſeruus quãdo in iudicio ſiſtere poſſit.l.6.pag.269
ſeruus quando ſuccedat.l.4.pag. 650
ſeruo hæred.inſtituto an dominus admittatur.l.3.
nu.5.7.pag. 554
ſeruorum miniſterium, quæ ſeruitutis ſpecies ſit.
de uſuf.nu.4.pag. 320
ſeu,alternatiuè ponitur.l.13.nu.2.pag. 39
Sigillo epiſcopi creditur.l.22.nu.1.pag. 66
Silentiarij priuilegia conceſſa.l.decuria. cum ſeq.
pag. 949
Simulatio ceſſionis quando præſumatur.nu.11.pa
gina 207
ſimulatus emptionis contractus, quomodo proba
tur.nu.2.pag. 129
ſimulatio quando dicatur.l.6.nu.1.pag. 342
Syndicatus in inſtrumento, omnia nomina conſti=
tuentiũ ſyndicum exprimenda ſunt.n.6.p.915
ſingula multa iuuant,quæ non proſunt. l.5. nu.3.
pag. 366
ſingulare reſoluitur in plurale.l.2.nu.3.pag. 851
ſiue,uerba diſiungit,ſenſum coniungit:de nauicu=
la.nu.2.pag. 897
ſocietas ex emptione fundi cõmunis præſumitur.
l.2.nu.1.pag. 441
ſocietatis act.quando competat.l.1.nu.5.pa. 669
ſocius quando inſolidũ agere nõ poſſit.l.9.p.342
Socij beneficium, quando ad alium porrigatur. l.
1.nu.3.5.6.Si in com.pag. 228
ſolennitatem allegans an eam probare debet. nu.
5.6.8.cum ſeq.pag. 428
ſolennitate omiſſa,actus uitiatur.l.8.pag. 80
ſolennitatibus iuris ciuilis omiſsis, in teſtamentis,
an dicatur teſtamentum, uel ultima uoluntas.
nu.79.pag. 26
ſolet,quot uicibus uerificetur,& an importet ne=
ceſſitatem.nu.1.7.pag. 671
ſolidus,in dubio,aureus intelligitur.l.5.pag. 895
ſolitum quid fieri quomodo interpretetur,l.cum.
nu.2.pag. 933
ſolum citra ſeruitutem, uſq; ad cœlum liberũ eſt.
l.8.10.pag. 327
ſolo quid cedat.l.2.pag.315.l.11.p.318.l.16.p.319
Soluendo an quis ſit,quod tempus ſpectetur.l.3.n.
1.2.pag. 844
ſoluendo,inſtrumentum cõdici poteſt.l.2.p. 348
ſoluendo peti poteſt inſtrumentum debiti ſibi red
di.l.9.pag. 338
ſoluens coactè quando repetat.nu.6.pag. 216

ſoluens creditori, nomine debitoris, in ius creditoris ſuccedit.l.non.pag. 782
ſoluens creditori, non poteſt debitorem inquietare.l.6.pag. 778
ſoluens debitũ pro alio, ius pignoris ſibi non quærit.l.21.pag. 772
ſoluens falſo procuratori an ſibi præiudicet.nu.2. cum ſeq.pag. 518
ſoluens mulier per errorem, repetit.l.9.pag. 411
ſoluens naturali et ciuili iure debitum, ſed per exceptionem indebitum, an repeti poßit. l.10. n. 27.28.pag. 91
ſoluens partem, ad reſidui præſtationem tenetur. l.24.pag. 163
ſoluens per errorem debitum naturaliter, ſed ciuiliter debitũ, quando repetat.l.x.nu.21.26.p. 9
ſoluens pro alio, repetere poteſt.l.12.pag. 342
*ſoluens ſcienter indebitum, non repetit.l.9.p.*345
ſoluens tanquam hæres, repetit.l.5.pag. 44
*ſoluens tutus excep.non repetit. l.10. nu.30.p.*91
ſoluens uni ex creditoribus alicuius, cæteris nõ tenetur.l.4.pag. 356
ſoluere niſi in loco conuento, an quis cogatur.l.uſuras.pag. 803
ſoluere uolens, ſi per eum non ſtet, liberatur. l.ſuſceptores.nu.1.2.3.pag. 894
Solui aliud pro alio, inuito creditori non poteſt. l. omnibus.nu.2.pag. 906
ſoluitur aurum pro argento.l.iubemus.pag. 897
*ſolutio diutina, nõ inducit obligationẽ.l.7.p.*430
ſolutio ei bis facienda non eſt, qui in ſuum priuilegium reſtituitur.l.3.nu.6.pag. 953
ſolutio ex certa cauſa facta, quando ex alia facta præſumatur.nu.10.11.pag. 216
ſolutio ex pluribus cauſis, pro qua ſolutum cenſendum ſit.l.21.pag. 435
ſolutio facta ſeruis publicis, ita demum debitori prodeſt, ſi à curatore reip. rata habeatur, uel in Reip.utilitatẽ uerſa ſit.l.de ſol.pag. 917
ſolutio facta tribus proximis annis, retrò ſolutum præſumitur.l.3.pag. 864
ſolutio longo tempore facta, non inducit obligationem.nu.1.2.pag. 140
ſolutio non parit obligationem & liberationẽ ſimul.nu.5.pag. 216
ſolutio non præſumitur de pecunia communi.l.2. nu.2.pag. 441
ſolutio pecuniæ fiſcalis, quomodo probetur. l.4. pag. 395
ſolutio penſionis quando facienda.l.3.pag. 453
ſolutio quando filio uel ſeruo rectè fieri poßit. l. 23.pag. 137
ſolutio ſpeciei, mutari non poteſt. l.nulli.cum ſeq. pag. 911
ſolutio ſpõtanea purgat uitium metus.l.1. In prin. & nu.2.8.9.13.pag. 216
ſolutio tributi, rei poß.non probat.l.8.pag. 448
ſolutio tutori facta, quando plenam liberationem inducat.l.25.pag. 499
ſolutionis æris nomine, aurum ſolui poteſt.l.æris. pag. 867
ſolutionis inſtrumentum, ad creditorem & debitorem pertinet.l.18.pag. 499
ſolutionis loco actio litigioſa Reip.dari nõ poteſt. l.1.Ne fiſcus.pag. 208
ſolutionem opponens, an debitum præſumatur. l. 1.nu.2.pag. 364
*ſolutionem tempore debitore recipere nolentes, poſteà petere non poſſunt.l.6.nu.1.l.7.pag.*960
*ſolut. quatenus quis liberetur. l.7. nu.4.5.p.*337
Sors quando permiſſa.l.3.pag. 625
ſolutum creditoribus, qui hæreditatem reſtituit, quomodo repetat.l.ſi ex.pag. 632
ſolutum ciuiliter & naturaliter in debitum, repetitur.l.10.nu.27.pag. 91
ſolutũ ex cauſa indicati non repetitur.l.1.p. 344
ſolutum ex præcedenti cyrographo nõ repetitur. l.4.pag. 418
*ſolutum falſo procuratori repetitur.nu.9.p.*204
ſolutum indebitè repetitur & compenſatur. l. 6. pag.85.l.10.nu.19.pag. 90
ſolutum legatum, uel falc. ignoranter, quando repetatur.nu.7.pag. 638
ſolutum metu accuſationis futuræ an repetatur alia actione, quàm actiõe, quod met.cauſa. l.10. nu.2.pag. 220
ſoluta non fuiſſe collecta, quomodo probetur.l.13. nu.3.pag. 340
ſolutum per errorem indebitum pro falc. repetitur.l.9.pag. 636
ſolutum quod per inficiationem creſcit, non repetitur.l.4.pag. 344
*ſolutũ tanquã procuratori, repetitur.l.8.pa.*344
ſoluti datio, inſtar habet emptionis. l.ſi prædium. pag. 803
*ſoluti datione, trãſeũt utiles ſine ceßiõe.l.5.p.*360
ſoluti nomine re data & euicta, actio prima durat.l.8.nu.2.pag. 689
Specialia duo circa idem concurre nõ poſſunt.l.1. pag. 473
ſpecies infert ſuum genus.l.9.nu.2.pag. 226
ſpecies quando deroget generi. nu.6.pag. 202
Spes cedi poteſt.l.5.pag. 815
*Spiritus triſtis, exiccat oſſa.li.10. C. in prin.p.*835
*Spoliatus antè omnia eſt reſtituẽdus. l.10.pa.*481. *nu.2.pag.*826.*l.25.n.2.pag.*454.*l.hæredi.n. 4.pag.*748.*l.1.pag.* 759
ſpoliatus bonis, quando conueniri poßit. l.10. nu. 2.pag. 580
ſpoliat⁹ debet ciuiliter agere, uel criminaliter accuſare.l.7.pag. 826
ſpoliat⁹ quãdo ante omnia reſtituẽdus.n.12.p. 216
ſponſa an apud ſponſum alenda.l.1.pag. 463
ſponſalia per ingreſſum monaſterij ſoluuntur l. 42.pag. 70
ſponſalia per patrem contracta, tutor diſſoluere non poteſt.l.4.de ſponſ.pag. 461
*ſponſalib.pœna adiecta, nulla eſt.l.5.n.3.4.p.*461
*ſponſalitiæ arræ propter caſum non amittuntur. l.3.pag.*460.*l.16.nu.1.pag.* 462
ſportulæ quæ ſint.nu.7.pag. 286
Spurius eſt, qui ex patre ſeruo naſcitur, cui nõ ſuccedit.l.ex libera.pag. 644
ſpurius an dicatur non capax, uel indignus. l.1. n. 4.pag. 853
ſpurius quomodo hæres inſtitui poßit.l.2.nu.1.pagina 554
ſpurio inutiliter inſtituto quis ſuccedat. l.4.nu.2. pag. 602
ſpurio relictum, an fiſco, uel hæredi quæratur.l.1. nu.3.pag. 853
ſpurij quomodo ſuccedant matri.l.5.pag. 647
Statutum an extra territorium porrigatur. n.32. 34.pag. 8
ſtatutum continens idem quod ius commune, non ualet.l.nemo.nu.8.pag. 856
*ſtatutũ cõtra forẽſes quatenus ualeat.l.14.p.*442
ſtatutum correctum, quatenus fidem faciat. l.7. n. 2.pag. 80
ſtatutum laicorum, quando liget clericos. nu. 28. 29.pag. 8
ſtatutum non derogat conſuetudini, ſed legi ſcriptæ.l.8.nu.1.pag. 968
ſtatutũ quando cõprehendat forenſes.nu.26.p. 8
ſtatutum quando comprehendat priuilegiatũ. nu. 61.pag. 34
ſtatutum quãdo trahatur ad caſus ſibi ſimiles. l.illud.nu.2.3.pag. 60
ſtatutum quod reuocat eleemoſynam religioſorũ, non ualet.l.12.nu.3.pag. 31
*ſtatutum quomodo interpretandum. l.5.12. p.*78
ſtatutum, Si quis dederit damnũ in rem alterius, uerificatur etiã in rem poſſeßionis, & communi uſu loquendi.nu.5.pag. 1
ſtatutũ quod ad præterita & futura trahitur, cauſas tranſactione deciſas nõ comprehendit.l.16. nu.1.pag. 156
ſtatutum ubi res eſt, ſeruandum.nu.27.pag. 8
ſtatuta allegata, producenda ſunt.nu.13.pag. 93
ſtatuta contra libertatem eccleſiæ quæ dicantur. nu.3.4.5.pag. 38
*ſtatuta mercatores facere poſſunt.l.2.n.4.p.*364
ſtatuta quæ diſponunt contra ius commune non recipiunt interpretationem extenſiuam. l. 4. nu.11.pag. 840
ſtatuta recipiunt interpretationem extenſiuam. l. 20.nu.4.5.pag. 519
ſtatuta recipiunt interpretationem reſtrictiuam. nu.16.pag. 242
ſtatuta ſtrictè interpretanda:l.2.de nox.pag. 337
ſtilus circa ordinem uerſatur.nu.5.pag. 18
ſtipendia an à creditore ſequeſtrari poßint:l.16.n. 5.pag. 961
*ſtipendia abſenti ante debeantur.l.16.nu.7.p.*961
ſtipendia ſua quando non amittat is, qui officio nõ inſeruit.l.14.nu.2.3.pag. 952
*ſtipendiarij non poſſunt conſtituere procuratorẽ, ad ſuum ſtipendiũ recipiendũ:l.16.nu.2.p.*961
ſtipulari alteri nemo poteſt:l.ſi cum.pag. 787
ſtipulatio Aquiliana, cum Acceptilatione ſequuta, omnẽ tollit obligationẽ:l.ſi donationis.p. 803
ſtipulatio contra bonos mores, iuramento nõ firmatur.l.2.nu.2.pag. 920
ſtipulatio contractui bo.fi.appoſita, eius naturam imitatur.nu.6.pag. 443
ſtipulatio ficta, uerborum ſolennitatem non exigit.nu.4 pag. 477
ſtipulatio de futura hæreditate, non ualet: l.34.n. 3.pag. 171
ſtipulatio indemnitatis non antè committi poteſt, quàm id pro quo res fuerit obligata, ſolutum ſit:l.27.pag. 805
*ſtipulatio inter abſentes nõ cõtrahitur.l.3.p.*789
ſtipulatio pœnalis an ex mora, uel conditionis euentu committatur.l.5.pag. 788
*ſtip.pœnalis, an nouet præcedentem obligationẽ. l.4.nu.7.9.10.p.*131.*& l.27.nu.1.3.9.p.* 138
ſtip.eſt contrac.nominatus.l.2.nu.11.pag. 345
ſtipulatio iuris eſt.nu.3.pag. 428
ſtipulatio nouans ſententiam, non habet executionem paratam.l.2.nu.2.pag. 712
ſtipulatio pœnalis, an nouet præcedentem ſtipulationem.l.37.pag. 172
ſtipulatio pœnalis, quando nõ ueſtiat pactum nudum præcedens.nu.2.pag. 131
ſtipulationes prætoriæ, quæ fideiuſſorem exigunt, pignora non admittunt.nu.8.pag. 286
*ſtipulatio quãdo pacto potior ſit.l.14.nu.1.pa.*131
ſtipulatio ſecundũ naturã cõtractus, ſuper quo interponitur interpretanda eſt.nu.6.pag. 152
ſtipulatio ſine cauſa non ualet.nu.15.pag. 421
ſtipulatio unius quando quærat ius alteri.auth.libellum.pag. 286

Strato=

Stratores dicuntur ij qui præſunt ſtabulis principis.l.per.pag. 956
Subditus prælato malè uerſanti obſiſtere poteſt. l. 21.nu.1.pag. 725
*Subſcribens ſe ut teſtis non obligatur.l.14.p.*342
ſubſcriptio, inſtrumentum non approbat. l. 2. de reb.alie.pag. 448
Subrogatio, non niſi conſenſu collegij fieri poteſt: l.qui.nu.3.pag. 909
ſubrogati in locum alicuius, quo ordine ſuccedũt. l.7.nu.1.3.pag. 950
ſubrogatus in locum alterius, ſuccedit in ordinem illius, in cuius locum ſubrogatur. l.13.nu.4.6. pag. 952
ſubrogatus in numerum, non ſubrogatur in gradum.l.10.nu.1.pag. 887
Subſcriptio quam quis facit ut teſtis, nõ obligat eũ ut fideiuſſorem.l.6.pag. 801
Subſtituens aliquem officio ſuo, ſuo periculo cedit.l.60.nu.2.l.65.pag. 875
ſubſtituere quem in ſuo officio nemini licet. l. 60. pag. 875
ſubſtitui officio quando quis poßit. l.agentes. nu. 3.4.5.pag. 54
ſubſtitutio an irrito teſtamento infirmetur.nu.16. 18.pag. 574
*ſubſtitutio breuiloqua facta perſonis inparibus, continet uulgarem tantùm.l.6.nu.2.pag.*542
ſubſtitutio compendioſa facta per uerb. commune, an ſit fideicom.nu.12.pag. 564
ſubſtitutio cõpendioſa facta à milite intra tempus pubertatis quat.ualet.l.8.nu.4.pag. 563
ſubſtitutio compẽdioſa facta à milite, poſt aditam hæreditatem, nõ eſt fideicommiſſaria. nu. 4.5. pag. 543
ſubſtitutio compendioſa, quare ſic appellata.num. 10.pag. 564
ſubſtitutio directa quãdo cẽſeatur.n.15.16.p. 565
ſubſtitutio directè, uel compendioſe in maiore facta, ualet in teſtamento ad pias cauſas.n.71.73. pag. 26
ſubſtitutio exemplaris quibus permiſſa, quando et quatenus locum habeat.l.9.pag. 566
ſubſtitutio expreſſa uulgaris, continet in ſe tacitã pupillarem.l.8.nu.5.pag. 563
ſubſtitutio facta, ſi ſine filijs deceſſerit, euaneſcit ſi uno relicto decedat.l.3.nu.4.pag. 879
ſubſtitutio facta in legato, extinguitur per agnitionem primi.l.6.pag. 607
ſubſtitutio facta liberis, tacitè ineſt, ſi ſine liberis deceſſerint.l.6.§.1.pag. 560
ſubſt.non impedit ius accreſc.l.6.nu.3.pag. 563
ſubſtitutio inuicem facta, uulgarem et pupillarem quando contineat.l.2.pag. 562
ſubſtitutio per ingreſſum monaſterij an exiſtat. n. 51.52.53.54.55.pag. 47
ſubſtitutio pupillaris directa, pubertate expirat.l. 5.pag. 617
ſubſtitutio pupillaris expreſſa, excludit matrem.l. 8.nu.3.pag. 563
ſubſtitutio pupill.facto extraneo, continet uulgarem.l.14.nu.4.pag. 557
ſubſtitutio pup.quæ continetur ſub compendioſa, uel breuiloqua, an ſit tacita, uel expreſſa.nu.6. pag. 564
ſubſtitutio pupillaris, quãdo comprehendat fideicommiſſariam.nu.19.pag. 565
ſubſtitutio pupillaris quando in codicillis reuocari poßit:§.ſi quis.nu.3.pag. 551
ſubſtitutio pupillaris tacita præſumpta non excludit matrem, ſed tacita probata aliquibus conicturis.l.6.nu.3.pag. 542
ſubſtitutus repellitur, tametſi ſeruus coactè adiuerit.nu.8.pag. 555
ſubſtitutio tacita pupillaris, cõtra matrem nõ admittitur.l.9.nu.1.2.pag. 561
ſubſt.uulg.adita hæred.expirat.l.5.8.n.2.p. 563
ſubſtitutio uulg. copulatiuè concepta, antequàm utrumq; exiſtat, an locum habeat. l.4.nu.2.p. 562.*l.10.pag.* 567
ſubſt.uulg.effectus.l.3.nu.1.2.pag. 554
ſubſtitutio uulgaris expreſſa in unum caſum, ad alios refertur, ex quibus hæres non efficitur. nu. 4.pag. 562
ſubſtitutio uulgaris expreſſa, quãdo tacitam pup. contineat.l.9.pag. 561
ſubſtitutio uulg.in caſum tacitum, contra matrem non admittitur.nu.5.pag. 562
*ſubſtitutio uulgaris, quando comprehendit tacitã pupillarem, non excludit matrem.l.8.pag.*565
ſubſtitutio uulg. quando uerbis adfirmatiuis fiat. l.14.nu.3.pag. 557
ſubſtitutio uulgaris expreſſa, quãdo ad tacitã pup. porrigatur.l.4.pag. 562
*ſubſtitutionis cõpendioſæ effectus.nu.9.11.p.*564
ſubſtitutionis pup.effectus.l.7.pag. 563
ſubſtitutionis ius pacto remitti poteſt.l.16.pa. 133
ſubſtitutus an gaudeat priuilegio.l.1.l.de ſac.ſanc. ecc.nu.44.pag. 23
ſubſtitutionum partes, ſecundum inſtitutionem repetitæ intelliguntur.l.1.nu.1.pag. 562
ſubſtitutus an præferatur patri.nu.2.pag. 656
ſubſtitutio facta in ſuperuiuentes, deficit in ultimo ſuperuiuente.l.2.pag. 643
ſubſtitutus, hærede ex teſtamento repudiante admittitur.l.3.pag. 560
ſubſtitutus pupillariter, quomodo in poſſeßionem mittatur.nu.10.pag. 597
*ſubſtitutus quãdo legata debeat.l.ſi in fraud.p.*613
ſubtrahens defenſionem aduerſario, non uidetur fouere iuſtam cauſam.l.7.nu.4.pag. 181
ſubtrahens quando puniatur alia pœna quàm dupli.l.propoſitis.pag. 938
*ſuccedendi de iure ciuili tempus.l.ſi fratri.p.*644
ſuccedendi pactum, quod iudicium ſit. l.9. nu.4. pag. 134
*ſuccedens ei, qui rem ſuam, ſine ſua uoluntate pignorauerat, an pignus cõfirmet. nu.4. p.*775
ſuccedens in quota, non incerta parte bonorum, intelligitur cum onere.l.tutoris.pag. 825
ſuccedens per contra tab. quando poßit ex teſtamento ſuccedere.l.17.nu.1.pag. 539
*ſuccedere nolens, cõferre non cogitur.l.25.p.*330
ſuccedere non prohibetur is, cuius bona publicata ſunt.l.4.pag. 840
ſuccedere qui non poteſt, neq; per ſeruum eius. l. 10.pag. 556
ſuccedentes ab inteſtato, an cenſeantur grauati.n. 25.pag. 575
*ſuccedentes ex teſtamento, non conferunt. l.emancipatos.et l.7.pag.*536.*ſed hoc ax.corrigitur; auth.ex teſtamento.eo.*
ſucceditur decedentibus apud hoſt. per leg. Cor. l.8.pag. 649
ſuccedunt in gradu dignitatis defuncti, proximiores eiuſdem dignitatis.l.nullus.p. 853
ſucceßio agnatis & cognatis uſq; ad quem gradũ competat.l.5.nu.2.pag. 535
ſucceßio ex teſtamento, facit deficere ſucceßionẽ ab inteſtato.l.8.pag. 650
ſucceßio maſculis & fœminis æqualiter deferenda.l.4.pag. 570
*ſucceßio teſtamẽtaria, facit deficere ſucceßionem ab inteſtato.l.5. pag.*527.*l.pendente.pa.* 528. *l.2.ex teſtamento.pag.* 530
ſucceßionis futuræ conſeruandæ pactum, an ualeat.nu.11.pag. 144
ſucceßionis futuræ pac.non ualet.l.15.pag. 132
ſucceßionis futuræ pactum, quando ualeat, quando non.nu.4.5.6.17.pag. 144
ſucceßionis futuræ pollicitatio inutilis. l.34. n.2. 3.pag. 171
ſucceßione creditoris quatenus actio extinguatur.l.7.pag. 743
ſucceßione quatenus actio confundatur.l.3.ſi poteſt.pag. 504
ſucceßione quatenus actio, extinguatur. l.14.pa. 637.*l.7.nu.1.2.3.4.pag.* 125
*ſucceßione quatenus extinguatur actio.l.7.p.*210
ſucceßione quatenus actiones confundantur. l. 6. pag. 361
ſucceſſor an utatur priuilegio autoris ſui. nu. 21. pag. 62
ſucceſſor in officio, non tenetur pro debitis anteceſſorum.l.23.nu.1.pag. 871
*ſucceſſor officij an teneatur ex delicto uel dolis anteceſſoris.n.10.p.*362.*l.3.de probat.p.*364
ſucceſſor uniuerſalis tantum, ad æs alienum teſtatoris tenetur.l.15.pag. 815
ſucceßorium edictum, inter quos locum habeat. nu.6.cum ſeq.pag. 531
ſucceſſorium edictũ quare in troductũ & quando locum habet rub.de ſucceß.n.1.cum ſeq.p. 533
Succumbens in una actione, quando ab alia repellatur.l.14.pag. 302
ſuccumbens in uno iudicio, non repellitur exceptione rei iudicatæ in alio.l.3.pag. 312
Summaria cognitio quæ ſit. nu.1.pag. 296
Sumptus itineris, etiã illos qui in reditu fient, continent.l.9.nu.2.pag. 843
Superior poteſt agere nomine ſubditorum.l. ſancimus.nu.12.pag. 61
Supplicare ante lit. conteſt. & poſt, quando quis poßit.l.2.nu.1.pag. 95
ſupplicare lite pendẽte nemo poteſt.l.2.n.3.p. 95
*ſupplicare quatenus permiſſum.l.2.nu.2.pag.*95
*Surdus et mutus quãdo teſtari poßint.l.10.p.*546
Suſcipere, dominium operatur.nu.5.pag. 151
Suſpectus de fuga, die feriata capi poteſt. l.10.nu. 1.pag. 289
*Suitatis tres effectus.l.1.nu.3.4.Si minor.pa.*238
Suum, dominum directum præſupponit: l. nemo. nu.9.pag. 856
ſuum, dominium iudicat.nu.6.pag. 775
ſuum quod non eſt, alterius eſſe præſumere debet. nu.2.9.pag. 757
Syndicatus, eſt munus publicum.nu.24.pag. 33

T

T Abellionatus officium, non eſt dignitas. l.2. nu.1.pag. 876
Tacens uidetur conſentire.l.4.nu.4.pag. 255
*Taciturnitas an conſenſum operetur.n.12.p.*200
Tecto ſub eodem eſſe cenſentur, qui ſe inuicẽ exaudire poſſunt.l.12.pag. 604
*Tale, ſemper præſumitur eſſe tale.l.9.nu.4.l.16. nu.*370.*pag.* 367
Tempus ambiguum, in cuius fauorem interpretetur.§.ſanè.nu.1.pag. 727
tempore prior, an potior tit.iure.l.ſcire.nu.3.4. pag. 744
tempore prior, an potior ſit iure.l.2.nu.2.l.4.7. cum auth.pag. 778
Terminos effodiens, extra ordinẽ punitur.l.1.pa=

gina

gina 819
Testamentaria actio est stricti iuris, sed habet instar bo.fi.l.7.nu.3.pag. 337
testamētū, agnatiōe posthumi rūpitur.l.1.p.604
testamentū an per ingressum rūpatur.n.3.8.p.49
testamentum an rumpatur, si hæres tempore mortis testatoris non existat.nu.78.pag. 26
testamentum coram quinq; testibus confirmatur. l.1.pag. 604
testamentū damnati ad mortem rescinditur. auth. sed hodie.pag. 482
testamentum, defectu solennitatis an rumpatur. l. l.12.15.17.l.21.§.1.pag. 548
testam.eius q̄ se interfecit, nō irritatur.l.2.p.544
testam.errore scribentis non uitiatur.l.7.p. 547
testamentū etiam circa relicta ad pias causas, morte tantum confirmatur.nu.41.pag. 23
testamentum ex causa præteritionis, uel exhær. quomodo irritetur nu.11.12.13.pag. 574
testamētum imperfectum an uitiet relicta ad pias cau'as.nu.3.4.pag. 18
testam. imperfectū inter liberos ualet. l.26. p.330
testamentum imperfectum non habet uim codicillorum, si actum non fuerit.l.8.pag. 605
testamentū imperfectū quādo ualeat.l.3.pa. 547
testamentum impugnans, si succumbat, ea quæ in testamento sibi relicta sunt, amittit.l.2.nu.2.7. pag. 601
testamentum, inciso signo rumpitur.l.30.pa.553
testamentum in dubio ualere præsumitur.l.4.nu. 3.pag. 84
testamentum in quo filiæ sunt relicta centum pro sua falc.an ualeat.nu.2.pag. 301
testam. maior xiiij.ann.facere potest.l.4.pa.545
testamentum modico interuallo intermissum non uitiatur.l.28.pag. 532
testamentum, natiuitate posthumi præteriti rumpitur.l.1.2.pag. 577
testamentum non solenne, quando habeatur pro falso.l.4.nu.3.pag. 84
testamentum nuncupatum, an per scripturā probari potest.l.1.nu.3.pag. 546
testamentum nuncupatiuum coram vij.testibus fit. auth.hoc.§.1.pag. 551
testamentum nuncupatiuum, per instrumentum probatur.nu.4 pag. 522
testamentum per aliud minus solenne an rumpatur.l.20.pag.549.auth.hoc.§.si quis.pa.551. l.27.l.29.nu.2.pag. 552
testamentum, per interdic.de tab.exhiben.petitur exhiberi.l.si in potestate.pag. 762
testam. præteritiōe posthumi, nullū est.l.2.p.520
testamentum propter uerborum ambiguitatē, uel mutatum ordinem, non uitiatur.l.24.pa. 552
testamentum quatenus per querelam infirmetur. nu.15.pag. 574
testamentum quemadmodū aperiatur.l.2. quemadmodum.pag. 594
testamentum quomodo indicijs probari poßit. l. 26.nu.2.pag. 330
testam.quot testib.probetur.l.2.nu.1.pag. 528
testamenti cancellatio, an uitiet testam.l.12.p.548
testamenti in scriptis forma.l.21.pag. 549
testamenti publicatio quomodo facienda, & an originale ostendendum.l.2.pag. 547
testamenti solennitas, potest per statutum remitti. nu.23.pag. 8
testamenti uitium quando non impediat scriptum hæredem mitti in poß.l.2.de edic.nu.3.p. 596
testamento rupto per querelam, quæ debeantur. l.4.pag. 300
testamenta duo eodem tempore confecta an ualeant.nu.23.pag. 599
testamenta filiorum quando per querelam reuocentur.l.38.nu.1.pag. 69
testamēta quæ secundum statutū insinuanda sunt, etiam clericorum testamenta cōprehendit. nu. 31.pag. 8
testamentorū solennitas non attenditur circa relicta ad pias causas.pag.18.nu.6.pag.25.nu.63. nu.74.pag. 26
testamentorum solennitates, secundum morē regionis spectantur.l.2.nu.4.quemad.pag. 594
testamentis ad pias causas sufficiunt uerba enunciatiua.nu.77.pag. 26
Testari coram duobus, uel tribus testibus qui possint.nu.21.cum 3.seq.nu.36.pag. 7
testari de alienis quando permissum. auth.ingressi.nu.3.pag. 39
testari de re aliena an permissum.nu.42.pag. 23
testari prohibentis aliquem pœna.l ciuili.p.600
testari pro parte, quando permissum.n.37.38.p.9
testator an præsumatur scire patrimonij sui.nu.5. pag. 638
testator extra domicilium suum, an secundum illam regionem in qua est, testari poßit.l.31.nu. 2.pag. 553
testator inhabilis an ad pias causas testari poßit: nu.11 pag. 20
testator non potest facere, quin leges in suo testamento locum habeant.l.13 pag. 548
testator non potest remittere cautionem, in fauorē hær.introduc.l 1.nu.1.6 pag. 320
testator potest remittere onus reddendæ rationis. l.18.pag. 620
testator quem grauare poßit l. 1.nu.3.pag. 624
testator qui non est soluendo, hæredem necessariū instituere potest l.1.pag. 568
testator qui resurrexit, an testamentum reuocare poßit.nu.68.69.pag. 26
testator si indicat signa testamenti, an testamentū rumpatur ipso iure, uel spe excep.l.30.pa.553
testator testamento manu propria scripto se subscribere non tenetur.l.28.§.1.pag. 552
testatoris dispositio an sine hærede, uel non adita hæreditate ualeat.nu.65.66.pag. 25
testatoris dispositio in collegijs, seruanda.pag.18. nu.1.2.nu.2.pag. 20
testatoris non domini testamentum an ualeat. nu. 62.67.pag. 48
testatoris uerba enunciatiua, hæredi nocent.leg.1. pag. 502
testatoris uoluntas captatoria, in alterius arbitriū collata quando ualet.nu.63.64.pag. 25
testatus & pro parte intestatus quando quis decedere poßit.nu.70.pag. 26
Testimonium hæretici quando non admittatur. l. 11.pag. 72
Testis ad perpetuam rei memoriam non publicatur.nu.2.& quando ex aminentur. num.3.10. cum seq.pag. 392
testis amicus an probet.l.4.nu.1.pag. 383
testis an præsumatur rogatus.nu.11.pag. 428
testis, à producente obijci non potest.l.13.pa.388.
testis die iuridica iurare, & die feriata deponere potest.l.15.nu.2.pag. 390
testis à parte productus an audiendus.nu.9.p.384
testis conditio quando spectanda.l.1.nu.1.p.546
testis de auditu non probat.nu.6.9.pag. 389
testis deponens aliquem poßidere, eius depositio non ad dominium, sed ad detentionem referenda est.l.1.nu.1.de nautis.pag. 913
testis deponens de possessione alicuius, quomodo sui dicti rationē reddat: l.minus.nu.3.pag.662
testis deponens super articulo possessionis, si deponat etiā de proprietate, ualet.l.3.n.6.pag.280
testis depos nō publicata, fidē nō facit.n.6.p.392
testis de uisu deponere debet.nu.3.7.10.pag.389. nu.7.10 12.pag. 389
testis dictū impropriū coadiuuādū est.n.18.p. 321
testis domesticus quando probet, & quis sit.l.2.n. 1.cum seq pag. 380
testis examinatus coram arbitro, non publicatus, potest per ordinarium publicari.n.13.p. 394
testis extra iudicium, suam depositionem reuocare non potest.nu.1.6.pag. 421
testis familiaris, pro domino, non admittitur.l.14. pag. 831
testis falsi, uel uacillantis pœna.l.12.n.2.cum seq. pag. 388
testis falsus, quando iterum testificari poßit. l.2.n. 4.pag. 394
testis fideiussor, an pro principali esse poßit. l.nu. 6.pag. 385
testis frater quando admittatur.l.5.nu.4.pa. 383
testis impubes quatenus probet.l.12.nu.3.p.604
testis inimicus quando deponere poßit: l.2.nu.7. pag. 380
testis inimicus quando depellatur.nu.10.pag.387
testis intra 15. dies examinandus est, alioqui iudex tenetur.l.15.pag. 390
testis inuitus an admittatur.auth. presbyteros. n. 3.pag. 69
testis iterum examinādus, si recuset deponere, an cogatur, &c.nu.6.12.pag. 393
testis iurans in termino, & deponens extra termi num, ualet eius depositio.nu.3.pag. 391
testis iurare debet honestè, & qualiter, & quādo, & fides adhibetur, et dicto unius non creditur. l.8.cum nu.4.5.7 pag. 384
testis libertus, contra patronum non deponit. l.11. pag. 387
testis parens uel filius, quando admittatur.l.5.nu. 2.cum seq pag. 383
testis particeps criminis admittatur.l.2.nu.6 pa. 381.l 10.nu.1.4.pag. 386
testis parte præsente uel contumace iurare non deponere debet.l.15.nu.1.8.9.10.pag. 390
testis pecunia corrupt° repellitur.l.13.n.4.p. 388
testis periurus, quando non habeatur pro periuro.l.23.nu.3.pag. 463
testis per sensum corporis deponit. l.16. nu.9.10. pag. 961
testis pro utraq; parte ueritatē dicere debet.auth. sed.pag. 66
testis quando ante, uel post.lit.contest.examinandus: nu.13.cum auth. seq.nu.3.pag. 391
testis quando cogatur, ut testimonium ferat. l. 6. cum seq.pag. 383
testis quando inuitus deponere cogatur. nu. 5.6. 7.pag. 391
testis quando poßit dictum suum corrigere. l.14. nu.2.pag. 932
testis quando publicatis attestationibus adhibetur. nu.11.cum auth.seq.pag. 373
testis quando singularis nu.6.pag. 398
testis, quibus interrogationibus respondere teneatur. auth.si testis.nu.4.pag. 387
testis, qui de uniuersitate est, an pro uniuersitate esse poßit: nu.3.pag. 385
testis qui reddendo rationē sui dicti omittit maiorem propositionem & minorem ponit, an cōcludat.nu.68.69.pag. 49

testis quomodo de ætate deponat: leg. 7. num. 1. pag. 225
testis rogatus quis: auth. rogati. nu.1.2.3.pag.390
testis satisdat, uel iurat de non recedendo. leg. 15. pag. 390
testis si ad perpetuā rei memoriam examinetur, pars personaliter citanda est: nu.7.pag. 392
testis si dicat aliter dictum quam scriptum, cui stetur: nu.11.pag. 398
testis socius quando non poßit testificari. nu. 25. pag. 386
testis subditus quando amittatur. leg. 4. num. 2. pag. 383
testis, sui dicti rationem reddere debet.num. 7. pagina 428
testis tutor, curator, procurator et si. an finito officio esse potest.nu.7.pag. 385
testis uenditor pro emptore esse non potest. nu. 1. 4.pag. 385
testis uilißimus quando repellitur, & quis: auth. testes.nu.1.3.pag. 390
testis unicus iudicium facit ad torturam. l. si quis. nu.1.pag. 823
testis unicus quatenus indicium faciat.l. 26. num. 3.4.pag. 339
testis depositio in ecclesia facta, an ualeat.l. 2.nu. 5.pag. 30
testis non citati dictum non ualet.nu.6.pag. 384
testis non citati depositio an ualeat.leg.11.num. 1. pag. 387
testi absente contumace deponenti, obijci potest. nu.10.pag. 391
testi deponenti contra se, statur.nu.5.pag. 387
testi quando expensæ soluendæ.nu.7.pag. 386
testi si quid obijciatur, an examen impediat.num. 9.pag. 387
testis absente eo qui producit, examinari potest. nu.11.pag. 391
testes coram arbitris producti, iterum examinari possunt.l.16.nu.3.4.pag. 393
testes deponentes de tenore instrumenti, an probent.nu.6.7.19.pag. 115
testes dicentes non recordari, statur instrumento: nu.10.pag. 398
testes discrepantes, quomodo ad concordiam reducendi.l.14.nu.5.pag. 396
testes domestici quando probent.l. 3.num. 2. pagina 901
testes non oppositi in i. instan. in secunda opponi poterunt.nu.10.pag. 393
testes non sunt ad iudicem citādi, si sumptus adæquarent principale.l.8.nu.5.pag. 858
testes post didicita testificata, ex conuentione, repelluntur.nu.9.pag. 393
testes publicatis attestationibus quando produci poßint.l.13.nu.3.pag. 388
testes quando ad perpetuam rei memoriam examinentur.l.4.nu.1.pag. 504
testes quando debeant cognoscere contrahentes. nu.5.pag. 587
testes quando sint potiores instrumentis.num. 11. 12.pag. 421
testes qui asserunt non fuisse præsentes instrumento, quando uitiant instrumenta.leg.15.nu.3.5. 7.8.pag. 397
testes quindecim ad probationē alicuius actus quādo necessārij.l.7.nu.2.pag. 950
testes quinq; in omni ultima uoluntate, testamento excep.sufficiunt.l.8.pag. 605
testes quot in instrumentis requirantur.num.1.pagina 343
testes rogati qui dicantur.nu.6.pag. 606
testes testamentarij, coram testatore, tempore testamenti esse debent.l.9.pag. 548
testium depos. coram arbitro, fidem faciūt coram iudice.nu.2.4.5.8.13.pag. 393
testium depositiones, parti communicandæ.num. 7.pag. 177
testium deposi. publicatis possunt testes super eadem, in alia instantia produci. num.1.7.8. pagina 393
testium dicta non publicata coram iudice, qui eos examinauit, ab eius successore tantum publicari poterunt.nu. 4.pag. 711
testium examē quibus cōmittatur.l.17. cum auth. pag. 399
testium multitudo uitanda.l.3.nu.3.pag. 901
testium productiones quando & quo ordine fiant, & quemadmodum examinentur, & attestationes publicētur.auth.atqui.nu.1. cum seq. pag. 373
testiū quando minori parti credendū.n. 8.p. 384
testium sola depositio non probat, & quæ requiruntur.l.1.pag. 381
Testibus expensas facit, qui eos euocat. §. si quis. pag. 722
testibus mortuis, instrumentum fidem non facit.l. 2.nu.3.quemad.pag. 594
testibus repugnan. quibus credatur.l.14.num. 2. pag. 396
testibus res exhibenda.l.2.ad exhib.pag. 337
Textores pannorum, patrimonium principis minuunt.l.2.pag. 904
Thesaurarius à rectore prouinciæ creari potest. §.illud.nu.1.2.3.pag. 865
thesauriorum munus.l.decennarij. cum seq. & tit.sequentib.pag. 860
thesaurus quid.l.nemo.nu.5.pag. 856
thesaurum ubi perquirere liceat.l.nemo.pa. 856
Tinctores pannorū, debent reddere pannum tinctum lauatum.l.10.nu.1.pag. 905
tinctores pannorum, patrimonium principis minuunt.l.2.nu.2.pag. 904
Titulus cōtractūs, est causa cōtractus.n.9.p. 439
titulis excusat à fructibus percipiendis. leg. 1. nu. 6.pag. 845
titulus litem præcessisse præsumitur.leg.17.nu.6. 7.pag. 372
titulus quando in contractu exprimendus. nu.10. 24.25.pag. 349
tit.superueniens, quando excludat agentem.num. 6.7.pag. 314
tituli lucratiui qui dicantur.leg.1.nu. 5. 6. 7. pagina 879
titulum potentioris sibi usurpans, iure suo priuatur.leg.1. pag. 207.leg.1.ut nemo priua. pag. 208.tur.l.1.pag.207.l.1.2 & l.1.pag. 208
titulum rebus alienis imponere non licet.leg.2. ut nemo priua & tit.seq.l.1.pag. 208
titulum suæ possessionis nemo ostendere tenetur. l. conduct.nu.2.pag. 937
Tortura, deficientibus alijs probationibus, defertur.nu.8.pag. 260
torturæ non subijciuntur priuilegiati, excepto crimine læsæ maiest.l.si quis.cum seq.pag. 823
Traditio à domino, quid interest ab ea quæ à non domino facta est.nu.7.pag. 136
traditio & cessio quatenus æquiparentur.num.8. pag. 349
Traditio possessionis an poßit probari per instrumentum.nu.4.pag. 663
traditione an transferatur dominium precio non soluto.l.12 pag. 318
trahere uim importat.l.1.nu.6.pag. 920
Transactio actis non uisis, nulla est.nu.2.pag.161
transactio ante lit.contest. fieri potest.l.16.nu.3. pag. 156
transactio causa non expressa, non rescinditur. l. 25.pag. 163
transactio contractus innominatus est.nu. 20. cū seq.pag. 165
transactio cum falsario, uel mandante quare permissa.nu.4.5.22 pag. 158
transactio dolo patris facta, quomodo rescindatur.l.5.nu.3.pag. 223
transactio & sententia æquiparantur.num.3.pagina 167
transactio ex falsis instrumētis uel testibus rescinditur.l.42.& nu.2.5.7.10.pag. 177
transactio ex pœnitentia non resoluitur. leg. 39. pag. 172
transactio facta cum uno, an alteri prosit, uel nō. nu.2.5.7.9.pag. 146
transactio facta bona fide, licet sup cautione dolo extorta, ualet.l.1.nu.2.pag. 286
trans. facta metu futuræ litis, tenet.l.2 pag. 148
trans. facta per minorem sine iudicio decreto, quādo ei præiudicet.l.1.nu.2 pag. 236
trans. generalis quando comprehendat dolum. l. 4.nu.3.4.11.pag. 150
trans. hac lege facta, si me hærede feceris, non ualet.l.34.nu.4.6.pag. 171
trans. impedit quem agere: l.13.pag. 517
trans. inutilis, non habet uim pacti.l.3 pag. 593
trans. licet stricti iuris, iudicatur secundum naturam illius contractus, super quo interponitur. nu 6.pag.162.& nu.11.pag. 164
transactio metu facta rescinditur.leg.13.num.1.5. pag. 154
trans. non porrigitur ad ea, de quibus non est cogitatum.l.23.pag.163. Et quando secus.nu.1.5. pag.167.& nu.8.& l.31.pag. 169
trans. pacto nudo, inutilis.l.28.nu.2.pag. 163
trans. quando litem impediat.l.10.nu.3.pag.220
trans. quādo prætextu erroris calculi reuocetur. l.1.nu.2.4.de err.cal pag. 179
trans. quando rescindatur prætextu instrumēti de nouo repetitur.nu.1.pag. 167
trans. quatenus actionem tollat.l.5.pag. 223
trans. qnomodo reuocetur.l.14.nu.2.pag. 155
trans. scripturam non exigit.l.28.nu.1.pag. 163
trans. sine scriptura ualet.l.5.pag. 151
trans. si non seruetur, an agatur actio. prima, uel præsc.uerb.nu.7.pag. 152
trans. si non ualet, neque ualet ut pactum.num. 5. pag. 170
trans. super adulterio quare non permissa.num.2. & in 13.23.24.pag. 158
trans. super alimentis præteritis ualet.leg.7.nu.1. pag. 153
trans. super causa status an ualeat.l.43.pag. 179
trans. super eo de quo est cogitatur, nō ualet.l.32. nu.1.pag. 170
trans. super instrumento confessi non ualet. l 32. nu.2.pag. 170
trans. tribuit tit. poßidenti.l.33.nu.3.pag. 171
trans. ualet. tametsi ad partē puenerit.l.9.pa. 153
trans. duo genera.nu. 4.pag. 170
trans. pœna statim non spectata sententia committitur.nu.10.pag. 178
trans. clausula apponēda, ut si non ualeat ut transualeat ut pactum.nu.6.pag. 170
trans. non seruantis pœna.l.41.n.1.2.3.pag. 178

transactione generali, an dolus remissus cẽseatur. nu.7.pag. 168
transactione non seruata, de dolo actio competit: nu.18.19.pag. 165
transactione non seruata, quando cõueniatur prima actione,uel præscrip.uerbis. l.28.nu.3.pa. 163.& nu. 5. 6.7.15.16. 17.18. & pag. 166. nu.25.& l.33.nu.1.2.pag.170. & nu. 13.14. pag.175.& nu.7.pag. 176
transactione non seruata, quãdo datũ repeti possit,uel exceptio tantùm competat.l.18.in prim. nu.4.pag. 157
transact. non seruata,quo iure repetatur quod datum est:l. 4.nu.1.pag. 155
transactione rescissa,an pristinæ actiones restituantur:nu.5.pag. 155
Transferre quid operetur:nu.26.pag. 352
Transigere de causa capitali quare possit, & ad quem effectum:nu.1.& nu.3.7.8.9.14.16.17. pag. 158
transigere super crimine raptus permittitur : nu. 12.pag. 159
Transmissionis ius,no.in l.per hanc.pag. 643
transmittitur hæreditas in suos.l.1. nu.3. minor se ab hær.pag. 238
Treb.an ex fideico.ad pias causas detrahatur:nu. 3.pag. 639
treb.ex testamento milit.non detrahitur:num. 7. pag. 564
treb.naturaliter debetur.l.10.nu.5.pag. 88
treb.non amittitur,ob non confec. inuentarij: nu. 12.pag. 628
treb.per relicta ad pias causas imminuitur:n. 57. pag. 24
treb.testator prohibere potest:nu.3.pag. 637
Tributum non præscribitur:l.6.prg. 667
tributum quis & quibus, & quomodo imponere possit.nu.24.25.cum seq.pag. 890
tributi onus,affixum rei, princeps eam possidens soluere tenetur:l.8.pag. 862
tributi onus,reale est: & de materia eiusdem: l. 1. pag. 857
tributa à domino, non colono soluenda sunt: l. 4. pag. 920
tributa an officiales remittere possint.l.3.pa.857
tributa an officiales,uel consiliarij soluere teneantur:l.16.nostræ.nu.2.pag. 866
tributa etiam is qui fructus non percipit, soluere compellitur.l.9.nu.3.pag. 859
tributa etiam officiales soluere tenentur. leg. 4. pag. 861
tributa fundi sterilis,nemo possidens fertiles,soluere tenetur, nisi postquam possidere cœperit. l. 12.pag. 932
tributa imponere qui possint:l.nihil.nu.2.p. 850
tributa imponuntur secundum quantitatem patrimonij non secundum numerum perso.l. ad inferiorum.nu.8.pag. 863
tributa iudex imponere non potest. leg. 9. pagina 884
tributa non soluens,quando priuetur.l.9.cum nu. 5.pag. 858
tributa præterita, quando nouus possessor præstare non teneatur.l.7.pag. 931
tributa soluens,fidelis est.l.4.nu.2.pag. 858
tributa soluentes, si quæstor aufugiat, non tenentur:l.4.pag. 902
tributa ut domini prædiorum soluant,requirendi sunt,quibus cessantibus, assignantur ijs qui soluere uoluerint.l.13.14.pag. 932
tributorum compositio seruanda est.l.11.pa. 859
tributorum nomine æstimatio cùm fit, assertioni credendum est:l.11.nu.1.pag. 859
tributorum solutio pro parte fieri potest: l. securitatibus.pag. 865
Turpitudinem suam allegans,non auditur : num. 1.pag. 168
turpitudinem suam quando quis allegare possit:l. 7.nu.2.pag. 225
Tutela ætate,non aspectu corporis finitur.leg.3. indecoram.pag. 504
tutela ex testamento inutili confirmanda. num. 8. & l.2.pag. 489
tutela finita,periculum non est tutoris.l.6.p.500
tutela quæ matri defertur.est legitima:num.9.10. pag. 494
tutela uitiatur, si mater non renunciauit secundis nuptijs & Velleijano,&c.nu.11. cum seq. pagina 494
tutela à uoluntate pup.non finitur: leg.2. tutoris. pag. 504
tutelæ actio contra quem competat.l.9.pag. 503
tutelæ actio,longo tempore non præscribitur.l.8. pag. 503
tutulæ actionis libellus.l.1.nu.3.pag. 229
tutelæ genera.l.1.nu.2.de test.tut.pag. 489
Tutor à iudice,matre ignorãte datus, an sit tutor. nu.18.pag. 495
tutor alienans,quatenus dominium trãferat:l. 16. pag. 498
tutor à neg.gestore,in quo differat.l.20.pag.214
tutor annis singulis computa reddere tenetur.nu. 9.pag. 862
tutor an possessionẽ pup.in alium transferre possit:nu.5.pag. 765
tutor an possit succedere pupillo.l.10.pag. 650
tutor causæ iam cœptæ adesse debet etiã finita tutela.l.1.tutores.pag. 501
tutor cogitur respondere.l.3.nu.3.11.pag. 191
tutor contra matris uolũtatem datus, remouetur: l.1.si contra.pag. 501
tutor contumax,ut suspectus remouetur. l. 3. nu. 4.5.pag. 191
tutor de neglectis tenetur.l.8.21.pag. 498
tutor de reb. pup.emere potest.l. 5.de contraben. pag. 442
tutor ex quibus causis quando teneatur. le. 1. pagina 499
tutor ex sua persona procuratorem non cõstituit & quando.l.11.nu.5.6.7.pag. 194
tutor habet plenam administrationem.l. 11.n.17. pag. 195
tutor illustribus datur:l.1.de tut.pag. 491
tutor litigans quando teneatur satisdare. l. 4. nu. 2.pag. 240
tutor non cogitur fructus seruare sed cõmuni pretio uendere potest.l.28.§.fin.pag. 499
tutor non defendẽs minorem, à tutela remouetur. l.28.pag. 499
tutor non potest cedere actionem pupillo competentem:nu.18.pag. 195
tutor non tenetur de casu fortuito.l.22.pag. 214
tutor non tenetur de euic.leg.cùm iure: nu. 1. pagina 805
tutor per quem,tutelam administrare possit.l. 1.si sui.pag. 504
tutor,personæ datur.l.8.pag. 463
tutor potest accusare tutorio nomine.l. si cautiones.pag. 818
tutor potest uendicare rem quam uendidit. l. 3.n. 3.pag. 839
tutor pro pupillo inquietari non potest:leg.1.pagina 859
tutor qua act.teneatur:l.1.pag. 488
tutor quæ quæsiuit,ex bonis pup. nõ præsumitur: l.10.pag. 503
tutor quando ad usuras tenetur.l.1. tutorem. cum seq.pag. 504
tutor quando de casu fortuito teneatur. l. 3. si res. pag. 500
tutor quando de dolo & lata culpa teneatur.l. 11. nomina.pag. 502
tutor quando nisi facto inuentario, administrare non possit.l.13.§.1.pag. 503
tutor quando non teneatur pro contutore. l. 1. 2. pag.503.l.1.certum.pag. 504
tutor quando possit procuratorem reuocare : nu. 13.pag. 195
tutor quando pro tutore non conueniatur:l.21.de peric.tut.pag.499.l.2.si ex pluribus.pa.500
tutor quando suspectus accusari potest.leg. 1.cum seq.pag. 501
tutor quatenus proprio nomine non cõueniatur. l.15.26.pag. 498
tutor quis esse prohibeatur, & quibus detur. l. 2. de tut.& tot.tit.seq.pag. 491
tutor qui se suspectum scit,non liberatur.l. 51.nu. 1.pag. 874
tutor qui suam pupillam corrupit,deportatur,bonis omnibus publicatis:l.si tutor.pag. 825
tutor quomodo inuentarium facere teneatur. leg. 24.pag. 499
tutor,rem minoris obligare non potest.leg.7.pagina 776
tutor sciens & non gerens,non excusatur,secus si ignoret.l.8.19.pag.498.l.5.si tutor.pa. 500
tutor si in accusatione falsi succumbat,pup.hæreditatem amittit,salua act. contra tutorem: l. 2. nu.5.6.pag. 601
tutor sine pupillo,an hæreditatem adire potest. l. 5.nu.1.2.3.pag. 579
tutor sub conditione à quo detur:nu.7.pag. 489
tutor tenetur alere pup. leg. 1. pup. cum seq. pagina 502
tutor tenetur de dolo,lata culpa & leui.leg.7. pagina 503
tutor,testari, uel donare non prohibetur. leg. 17. pag. 498
tutor unus ex pluribus, insolidùm defendere potest.l.1.ab uno.pag. 500
tutoris bona tacitè sunt obligata pupillo. leg. 20. pag. 498
tutoris confessio, quatenus sibi non præiudicet. l. 13.pag. 503
tutoris delictum,nocet pupillo.nu.10.13.pa.752
tutoris hæredes,quatenus teneantur.l.1.aduersus. l.1.hæredes.pag. 504
tutoris officium quatenus necessarium.leg.20.pagina 214
tutoris scientia inducit transmissionem iuris deliberandi, & adeundi hæreditatem minori delatam:nu.12.pag. 583
tutoris suspecti accusatio, coram quo & à quo facienda.l.1.nu.2.3.pag. 209
tutoris uenditio quando probetur.leg.6.num.4. pag. 509
tutoris unius autoritas quando sufficiat. leg.5. pagina 504
tutori non imputatur si non fecit inuẽtarium, uel non exegit debitum,in quo plus ipsum expendere oportuerat,quàm perceptiurus esset ex debito.l.8.nu.2.3.pag. 858
tutorem habens,quando eidem tutor detur: leg.1. cum seq.

cum seq.in quib.cuasa.pag. 497
tutorem non petenti pupillo,ab eius succeß. excludit:l.10.pag. 649
tutores non satisdant,sed bona pupilli obligant: l. 28.§.3.pag. 499
tutores non tenentur satisdare rem ratam haberi: l.13.pag. 498
tutores quando debitum remittere possint.leg. 11. nu.3.pag. 859
tutores qui excusentur.l.1.cum seq.cum 6.tit. seq. & quatenus.l.6.eo.pag. 505
tutores qui petere tenentur,tenentur quoq; instare,ut defensiones suscipiãt.l.28.§.2.pag.499
tutores qui satisd.teneantur.l.1.cum seq.si nondũ. pag. 500

V

Vagabundus potest cõueniri ubilibet, & quis sit uagabundus.nu.5.6.& l.seq.pag.292
uagabundus quis dicatur.l.3.nu.4.pag.920.leg. nullus. num. 2. pag. 963
uagabundus quis sit.l.per.nu.1.pag. 930
Valeat ut ualere possit,si non ualet ut ago.l.6.nu. 4.pag. 366
Vasallus committens felloniam, filijs antè natis nõ nocet.l.2.nu.4.de liber.pag. 524
uasallus ob seruitium decem annorum non probatur:nu.3.pag. 925
Vectigal à quo præstandum.l.3.nu.4.pag. 436
uectigali rei debitæ non soluto, an totum uehiculare plaustrum amittatur.l.3.nu.2.pag. 435
Vectores quando de mercibus teneantur:leg.3.n. 1.pag. 435
Vel alternatiuè ponitur:nu.2.pag. 39
Vendens uni intra tẽpus,admittitur alius qui plus obtulerit:l.4.pag. 846
Vendere carius,ut post tẽpora soluatur,an liceat: auth.ad hæc.nu.5.pag. 432
uendere quando quis cogatur.l.1.pag. 70
uẽdere rem suam,pro Reip.utilitate quis cogitur: nu.4.pag. 916
Vendicans an actionem habeat contra primum,si secundus præscripserit.nu.15.pag. 218
uendicãs an petere possit iustum precium, uel acceptum tantumt.nu.1.pag. 316
uendicans,debitum, uel precium restituere debet: l.6.nu.3.pag.249.& l.ei.pag. 249
uendicãs precium,& quod restituere tenetur. nu. 1.7.8. 9.19..& cui:num. 6.eo.& num.18.pagina 217
uendicans probare debet rem esse suam.leg.bona. nu.2.pag. 744
uendicans quando precium restituere teneatur. l. 19.pag. 201
uendicans quando primò in uenditorem, deinde in emptorem agat.nu.8.pag. 840
uendicans quando teneatur precum restituere. l. 3.nu.1.2.pag.315.Et l.23.pag. 319
uendicans, quatenus precium restituere teneatur. l.10.pag. 507
uendicans qui precium restituere tenetur,an precium prioris,uel secundi.nu.7.pag. 217
uendicans rem sæpius alienatam, aduersus quem agendum sit:nu.7.8.pag. 316
uendicans rem suam, precium restituere non tenetur.l.2.pag. 514
uendicãs si succumbat, publiciana agere potest. l. 2.nu.2.pag. 364
uendicatio aduersus secũdum emptorẽ quæ præscrip.non competit.l.poß.3.pag.500.leg.9.si sine.pag. 509
uendicatio competit domino:l.3.nu.1.pag.315.Etiam aduersus bo.fi.poß.l.4. pag. 316
uendicatio,strictiuris,& arbitraria est: num. 5. pag. 268
uendicatur res empta, ex pecunia priuilegiati. l. 8.pag. 317
uendita res motu, per actionem in rem à quocũq; poß. repetitur.nu.1.4.5.pag. 217
uendita res,ob tributa non soluta uendicatur.l.1. pag. 666
Venditio ad mensuram, quando perfecta censeatur.l:2.de peric.pag. 447
uenditio celebrata per impreßionẽ officialis, quõ rescindatur.l.11.12.pag. 220
uenditio facta à fisco,per rescriptum, uel propter minorem ætatem non retractatur. leg. 5. pagina 847
uenditio omnium bonorum ualet. num. 15. pagina 145
uenditio pura & perfecta,à Rep. non reuocatur, tametsi alius meliorem conditionem offerat. l. 1.de admin.Reip.& tit.seq.l.1.pag. 915
uenditio rerum fiscalium, nisi pretio præsente nõ consistit.l.1.nu.8.l.3.nu.2.pag.845.l. grauißimum.pag. 848
uenditio rerum immobilium quando prius facienda.nu.20.pag. 59
uenditio sine scriptura ualet.l.9.pag. 395
uenditio totius,propter partem fisco conceditur: l.forma.pag. 848
uenditio totius,ratione partis,cui permissa.leg.2. Com.re.pag. 448
uenditio ut fraus cesset,per scripturam redigenda est.§.ut autem.pag. 744
uenditionis simulatæ precium peti non potest. l. 21.pag. 163
uenditionis uerb.quando strictè sumatur.l.3.nu.1. pag. 877
uenditioni rei alterius,an precium statuere possimus.l.7.pag. 73
uendito fundo,an ueniant instrumenta eiusdem. l. 2.nu.2.pag. 611
uenditor an inuito actore iudicium susciperepossit.l 1.nu.1.2.ubi rem.pag. 294
uenditor an tradere cogatur.l.4.pag. 447
uenditor à uiolentia emptorem non defendit.l.17. pag. 448
uenditor hæreditatis non tenetur de euictione rerum singularium.l.emptor.pag. 803
uenditor rem contra legem uenditã reuocare potest:l.7.nu.1.2.pag. 921
uenditor solus,gabellam solit. leg.si quis. num. 2. pag. 938
uenditori decepto quando succurratur. leg. 2. de rescin.pag. 443
Veniendi obtenta licentia, redeundi quoq; cõcessa uidetur.nu.3.pag. 357
ueniendi uenia concessa, redeundi data non censetur.l.18.pag. 947
uerbum ambiguum quomodo interpretandũ. nu. 17.pag. 565
Verbũ condit. & sub modo,potius sub modo interpretanda sunt.nu.2.pag. 151
uerbum dubium in iudicio ab actore prolatũ,pro eo interpretatur.l.1.nu.15.pag. 321
uerbum si in oratione deficiat, id subintelligitur, per quod dispositio ualeat.l.10.pag. 617
uerbum uniuersale quando non recipiat limitationem.nu.13.14.pag. 21
uerba directa & obliqua tribus modis sumuntur. l.2.nu.2.pag. 625
uerba directa, uel obliqua quæ dicantur. num. 7. pag. 626
uerba enunciatiua,liberationis fauore dispositionem inducunt:l.8.nu.3.pag. 87
uerba enunciatiua principaliter propter se emissa,dispositionem inducunt.l.1.pag. 629
uerba imperatiui modi, quando uim consilij habeantur.l.3.nu.1.pag. 149
uerba præteriti temporis, non porriguntur ad futura.l.1.nu.2.pag. 562
ueritas simulationi præferenda est,ex leg. 17. pagina 412
ueritas simulationi quando præferenda.l.2.3.pagina 404
Vestis hyemalis præscripta tempora.leg.omnem. pag. 962
Via pub.non præscribitur.nu.14.pag. 62
uiam publicam & rectam qui dimittit,suspicione non caret.l.2.nu.1.pag. 965
uiarũ munitio fit pro quantitate patrimonij possessorum.l.per.nu.3.pag. 866
Vicinus præsumitur scire facta uicini.nu. 69. pagina 49
uicini mali respectu,res minoris æstimatur.leg.3. nu.3.pag. 899
uicini qui dicantur.l.12.nu.4.pag. 604
Victus uictori quando in expensis condemnãdus. §.siue.2.pag.273.& nu.3.4.pag. 274
Viduitatis indictio in quibus locum habeat.l.legatum.pag. 613
Vindicare quando propria autoritate permissum sit,quando liceat.pag. 299
Vinum nouum post Cal.No.militibus tribuitur. l. 10.pag. 960
Violentus possessor quomodo puniatur.leg. 4.6. pag. 825
uiolentus possessor, si protinus expellatur, an nihilominus teneatur.nu.6.pag. 827
Vir.not.Maritus.
Vir à uirtute dicitur.nu.103.pag. 945
uir plebeius,per uxorem nobilem nõ nobilitatur. nu.4.pag. 612
Vis quomodo inferatur.l.nullam.nu.1.pag. 897
Vim ui repellere licet.l.rectè.pag. 748
uim propulsare licet.l.15.qui.pag. 828
Vitæ pristinæ mutatio non facilis.nu.21.pag. 44
Vitium litigiosi,peremptainstantia manet. leg. 1. pag. 664
uitium litigiosi purgatur per tractationem.leg.1. nu.1.pag. 664
uitia transeunt ad quemlibet successorem. leg. 11. pag. 663
Vitricus non succedit priuigno.l.3.pag. 650
uitricus, sui priuigni tutor esse potest. leg. 2. pagina 465
Vniuersitas scholarum approbata.leg.7.num.7. pag. 291
Volo,an inducat dispositionem.nu.2.3.pag. 5
Voluntas punitur, tametsi effectus non sequatur. l.7.pag. 828
uoluntas posterior, quando præcedentem tollat. l.12.nu.1.pag. 128
uoluntas ultima,in alterius arbitrium conferri nõ potest.l.8.pag. 661
uolũtas ultima, tacitè uel expreßè mutari potest. l.5.fa.ercis.pag. 328
Voto quando se & sua quis obstringat. pag. 39. auth.ingreßi.num.2.4.5.6.13.14.nu.1.4.9. 12.14.pag. 42
Votum quid.nu.67.pag. 25
uotum solum an dominium transferat.leg.3.nu.1. pag. 515

uouens

uouens se & sua, an suorum expreßio superuacanea sit. nu. 14. pag. 40. nu. 30. pag. 45
uouens sua, intelliguur de præsentibus. num. 14. pag. 43
Vsucapio absorbet dominium. l. 4. pag. 661
usucapio cum iusto tit. & improba poß. non procedit: l. 9. pag. 663
usucapio non nisi scienti quæritur: l. per liberam. pag. 662
usucapio possessionis uitiosæ non procedit. leg. 7. pag. 663
usucapio rei ui possessæ, quando procedat. leg. 5. pag. 661
usucapio sine possessione nõ procedit. l. 10. p. 663
Vsurã magistratus in suo territorio exercere non potest. l. 3. pag. 341. *l. 13. pag.* 343
usuræ an hodie prohibitæ sint auth. ad hæc. nu. 3. 4. 5. pag. 432
usuræ centesimæ quando debeantur. l. 1. pag. 435
usuræ duplum excedere non debent. l. 10. pa. 431
usuræ ex legatis et fideicom. à tempore moræ debentur. l. legatorum. pag. 632
usuræ ex mora quæ ueniunt per officium, iudicis, finita lite peti non possunt. l. 4. pag. 437
usuræ ex pacto nudo non debentur, sed soluta non repetuntur. l. 3. pag. 429
usuræ in bo. fi. iud. ex mora ueniunt. l. 13. pag. 431
usuræ in contractib. bo. fi. ex mora ueniunt. leg. 3. nu. 3. pag. 429
usuræ legitimæ sortis tantùm, quadrimestri tempore elapso quando currant. l. 3. pag. 714
usuræ non currunt, si nõ sit, cui sors soluatur. l. 9. pag. 431
usuræ non debentur ex mora pœnæ. l. eius. p. 849
usuræ nullo iure debitæ repeti poßũt. l. 15. pa. 433
usuræ per litis contest. currere non desinunt. l. 1. nu. 1. pag. 268. *& quomodo petantur. nu. 3. 6. quid per nouationem. nu. 2. 8.*
usuræ per stipulationẽ promissæ, præstandæ sunt. nu. 4. pag. 428
usuræ pretij non soluti debẽtur. l. 5. nu. 2. p. 447
usuræ quãdo in sortẽ imputẽtur. l. 3. nu. 4. p. 429
usuræ usurarum non exiguntur. l. 28. pag. 435
usurarum cursum quæ impediant. l. 6. pag. 430
usurarum cursum sententia interrumpit. l. 3. nu. 3. pag. 714
usurarum quarta centesimæ, quæ sit. auth. hoc ius. nu. 6. pag. 55
usuras minores recipiendo quis, sibi præiudicat. l. 5. pag. 430
Vsurarius contractus à quo iudicetur. l. 3. pa. 268
usurariis infamis. l. 20. pag. 188
usurarius quando testari poßit. nu. 30. pag. 22
Vsus communis loquendi, uel intelligendi, ad 10. ucl. 20. ann. trahitur. nu. 19. pag. 944
Vsusfructuarius, an in alterum, sine domini consensu trãsferre potest. l. si quis. in 2. add. p. 933
ususfructuarius cautione non præstita, an fructus suos faciat. nu. 7. pag. 322
ususfructuarius est procur. in rem suam. l. 7. num. 4. pag. 323
ususfructuarius expensas magnas nõ facit. l. 2. nu. 2. pag. 209
ususfructuarius finito usufruct. fruct. postea percptos restituere tenetur. l. 5. pag. 322
ususf. naturaliter tantùm poßidet. leg. 8. num. 1. pag. 323
ususf. nisi præstita cautione, non facit fructus suos. §. ijs. pag. 469
ususfruct. non potest concedere usumfructum, sed utilitatem fruendi. l. 1. nu. 14. pag. 854
ususfr. non præscribit. l. 8. pag. 323
ususfr. procuratorem constituere potest: nu. 19. pag. 195
ususfr. qua actione magnas expensas repetet. l. 7. nu. 3. pag. 323
ususfr. quando non caueat. nu. 2. 3. 4. pag. 322
ususfruct. quæ cauere non potest, an habeat usumfructum. nu. 5. pag. 322
ususfruct. quas expensas præstare debeat. leg. 17. pag. 323
ususfr. quid cauere teneatur. nu. 1. pag. 322
ususfr. quõ dicatur dominus. in rub. de usufr. nu. 1. pag. 320
ususfr. usumf. obligare potest. l. 6. pag. 323
ususfr. cautio an remitti poßit. l. 1. per totũ. p. 320
usufr. furti actio cõpetit. l. 22. §. 1. in fin. pag. 520
usufr. quæ actio competat. nu. 2. pag. ead
usufr. an per ingressum monasterij fimatur. n. 20. 21. pag. 40. *nu.* 42. 43. *pag.* 46
ususfr. est pars dominij. nu. 7. pag. 470
ususfr. in quib. reb. constit. l. 1. nu. 3. pag. 320
ususfr. inter immobilia connumeretur. add. 5. ad Bar. l. iubemus. nu. 10. uers. cõnumerantur. 1. de sac. sanc. eccles. pag. 52
ususfr. non alienat. l. 9. pag. 323
ususfr. patris, quem habet in aduentitijs filij, an patre ingrediente in monasterium, finiatur. num. 49. pag. 47
ususfr. rei eccles. quatenus permittatur. l. iubemus. §. sane. nu. 1. de sac. sanc. eccles. nu. 1. pag. 55
Vxor domest. uel familiaris dicitur. l. 10. p. 959
uxor domina & usufruct. relicta, quid consequatur. auth. hoc. nu. 2. & in repet. nu. 2. cum seq. pag. 469
uxor non potest accusare uirum, de thoro violato. l. 1. pag. 824
uxor non tenetur furti. l. 17. pag. 517
uxor pro marito non tenetur. l. 2. 3. pag. 356
uxor quando rem dotalem, uel ex pecunia emptã uendicare poßit. 28. nu. 4. l. 9. nu. 1. pag. 317
uxor quando à uiro non recedat. l. 1. pag. 535
uxor quatenus in mariti potestate esse censeatur. l. 5. nu. 1. pag. 631
uxor quod emit, sibi acquirit. l. 3. nu. 6. pag. 845
uxor quod ex pecunia uiri emit, sibi acquirit. l. 9. pag. 481
uxor quod quærit, præsumitur ex bonis uiri. l. 6. pag. 481
uxor si cum marito se obliget, an ualeat. auth. si qua. nu. 2. pag. 413
uxor si uerberatur à marito licitè diuertit. nu. 7. pag. 928
Vxoris appell. continetur sponsa. l. 5. pag. 653
uxori relictum, quandiu ad ij. uota non transierit, eò uiduitas non inducitur. l. 3. §. 1. pag. 614
uxori rest. in integrũ quãdo competat. n. 6. p. 155
uxores per uiros nobilitantur, l. 13. pag. 946
uxores quas operas uiro debeant. l. 9. pag. 522

LOCORVM COMMVNIVM, COMMENTARIORVM BAR. IN XII. LIB. COD. FINIS.

IN NOMINE DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI, CODICIS DOMINI IVSTINIANI SACRATISSIMI PRINCIPIS, PERpetui Augusti, iuris enucleati, ex omni ueteri iure collecti, incipit Constitutio prima.

De nouo Codice faciendo. *Tit. I.*

1 *Inuocatio diuini nominis, in principio cuiuslibet operis debet præcedere.*
2 *Notarius Christianus conficiens instrumentum inter Iudæos, inuocat nomen Christi.*
4 *Genitiuus quando significet id, quod est alterius.*
5 *Statutum, Si quis dederit damnum in re alterius, uerificatur etiam ratione possessionis, ex communi usu loquendi.*

VBRICA ista habetur diuersimodè. Vera rub. est illa quã dicam uobis legendo, & debet dici, Cõstitutio prima, uel Liber primus, sed nõ bene stat. Diuiditur in duas partes per gl. super uerb. De nouo. Tu potes diuidere rub. istam in tres partes. Primò ponitur quædam rub. generalissima ad omne opus faciendum, ut inuocatio diuini nominis. Secundò ponitur rub. generalis ad totum hunc librum. Tertiò ponitur rub. specialis ad hanc cõstitutionem. Secunda ibi, Codicis D. Iustiniani. Tertia ibi, De nouo Codice faciendo. Iterum hæc secunda pars diuiditur in tres partes, quia ponit primò denominatio huius libri, cum adiectione principis, tanquam causæ efficientis. Secũdò ponit causa materialis. Tertiò causa formalis, & lego rub. totam, ut iuuenes intelligant. Secũda ibi, repetitæ prælectionis. Tertia ibi, Incipit cõstitutio prima. In prima par
1 ticula, not. † quòd in principio cuiuslibet operis debet præcedere inuocatio diuini nominis, ut habetur j. de epis. & cler. l. Deo nobis. & de offic. præfect. præt. l. in nomine domini. & l. j. & ij. j. de uete. iure enucl. Ad istud op. quando nomen Christi inuocatur ab homine diuersæ sectæ, uidetur fieri in contemptũ, j. de Iudæ. l. Iudæos. Sed constat quòd in hoc libro sunt leges diuersorũ Imperatorũ, qui fuerunt diuersæ sectæ, ergo inuocatio ista nõ bene ponitur. glo. dicit super rubr. Digest. quòd fuit factum à compilatoribus qui e
2 rant Christiani, & etiam Iustinianus Christianus erat. † Et
a ex hoc habetis [a] quòd licet notarius Christianus conficiat
b instrumentũ [b] inter duos Iudæos, bene potest dicere, In nomine domini nostri Iesu Christi, nõ attento qui fuerunt contrahentes. Venio ad secundam partẽ, & dicitur hic, Codex dñi Iustiniani. Contrà, quia nomen generis nõ facit rem esse nominatã, ut no. j. de rer. permu. super rub. sed nomen Codicis est nomen generis, quia omnis liber potest dici codex, ut l. argentarius. §. edi. ff. de eden. Rñ. nomen Codicis simpliciter est nomen generis, sed cum adiectione est nomen speciei electæ. Et ita hic dicitur, Codex dñi Iustiniani. Et per
3 hoc differt ab alijs codicibus. † Fateor, q̃ si Codex simpliciter profertur, intelligitur de isto propter excellentiã, ut Insti. de iure nat. §. sed ius quidẽ ciuile, & glo. hoc sentit. Vlterius hic dicit, Codex domini Iustiniani. Contrà, imò est Codex
4 mei Bar. natura enim genitiui est significare † illud quod est alterius, ut ff. mand. l. seruum Titij. de relig. & sump. fun. l. ij. in prin. Rñ. ut Grammatici dicunt, genitiuus regitur qñq̃ ex natura causæ efficientis, quãdoq̃ ex natura causæ materialis. Et hic sunt duo genitiui, unde dico, q̃ unus est ex natura causæ efficientis, alius ex natura causæ materialis: quia dicitur, repetitæ prælectionis, & hoc, quia cõstat de mente: ubi aũt nõ apparet, regitur ex natura eius q̃ est alterius, ut in cõ
c trarijs. Ideò si statutũ [c] diceret, Si quis dederit damnũ in re alterius, nõ intelligitur alterius ex natura causæ efficientis, sed alterius, ut significet dñium. Ita dicit tex. no. in d. l. ij. §. in
5 locũ. de relig. † & ex usu loquẽdi cõi uerificatur etiã ex pos-
d sessione [d] sola, unde põt dici res alterius, hoc est, possidentis tantũ. Ita tex. probat in l. j. §. ait prætor, & l. seq. ff. nau. cau. sta. Pro hoc habes gl. no. satis in lxj. circa prin. ff. de orig. iur. ubi dicitur q̃ fundus dicitur coloni, & equus dicit ragatij, &
6 ideò quidã boni Grammatici dicebant, q̃ genitiuus † regebatur ex natura possessionis. Sequitur in rub. Sacratissimi. Contrà, imò uidetur quòd fuerit hæreticus, quia dicit spiritum sanctum solum à patre procedere, ut j. de sum. Trin. & fide catho. l. ij. hoc autẽ est hæreticũ, ut c. j. eẋ. de sum. Tri. & in symbolo dicitur, qui à patre filioq̃ procedit. Glo. soluit, non dicitur Sacratissimus, quia sanctus: sed quia tradidit sacratissimas leges, uel quia fuit inunctus, certè placet expositio gl.
7 nec tamen arbitror ipsum fuisse † hæreticum, quia licet diceret Spiritum sanctũ procedere à patre, non tamẽ negauit à filio, & audiui quòd dñs Iustinianus fuit positus in catalogo sanctorũ. Sequit, Perpetui. Contrà, imò nihil est in mũdo perpetuũ, ut j. de ser. urb. præd. l. eum. & in auth. de non alien. §. ut aũt. Huius timore gl. exponit, perpetui, id est, gene
8 ralis, & uide glo. circa hoc. † Demũ si uis scire, utrũ aliquid
e possit esse perpetuum, [e] uel sempiternum, quod duret in secula seculorũ, debes scire quòd nullũ elementum potest esse perpetuũ. Ita no. in d. l. eum. & in auth. de non alie. §. ut autẽ. Ea uerò quæ non sunt elementa, ut anima, ista sunt sempiterna. Item actiones quæ introducũtur à principe, quia nõ sunt elemẽtatę, possunt esse perpetuæ, nõ temporales. Vnũ fateor quòd iura incorporalia, si essent accessoria corporalib. ut seruitutes, quæ nõ possunt esse sine prædijs, ut l. j. comm. præd. tunc sicut illud corporale elementũ nõ potest esse perpetuũ, ita nec illa iura, ut l. si aliena. §. j. de usuca. Sequitur in rub. Repetitæ prælectionis. Cõtrà, qñ ista cõstitutio fuit facta, nõ erat lectio repetita: nã tunc erat lectio repetita, qñ fuit facta emendatio secũda, de qua uidebitis j. tit. ij. Sol. dicunt quidã hanc rub. fuisse cõpositam post primã & secundã emẽdationem: unde meritò hic dicitur, Repetitæ prælectionis. Et hoc satis placet, prout referr̃ ad primas duas partes rubricæ quę sunt generales: sed prout refert se ad ultimam partẽ, dico qd̃ illa facta fuit tempore præsentis cõstitutionis uel institutionis. Item opp. q̃ una tantùm lectio fuit repetita. Glo. dicit, qd̃ abũdat istud præ, sicut dicimus, de dote prælegata, &c.

ADDITIO.

4 POMATES. *Et ex hoc habetis. Certè* ista inductio nõ cõsonat, quia tẽpore quo Iustinianus edidit opus hoc, nulli ibi erãt cõditores legũ aut canonũ, ut sunt quãdo rogatur de instrumẽto notarius à parte. præterea Iustinianus nõ dicitur inuocasse super re infideliũ, sed in re sua. ar. l. j. §. omnia. j. de uete. iu. enucl. Et pro hoc facit etiã dictio nostri, nõ enim potuisset hoc Iustinianus respectu eorũ, cùm ipsi nõ haberent Christum dominũ, & ita notarius respectu Iudæorũ. Præterea cõsidera ad quid fit ista inuocatio, & sic nũquid talis cõsideratio caderet respectu Iudæorum: & certè uidetur quod nõ. aut enim fit gratia uenerationis, & hãc nõ adhibet Iudæus Christo: aut fit ut illa sequantur, quæ ponit glo. in auth. de hære. & fal. in prin. collatio. j. & quid ad nos de his quæ foris sunt. c. multi. ij. q. j.*

* Certè. *Ista animaduersio in Bar. est stupida, cùm certissimũ sit, ipsum Iustinianũ utpote summũ principẽ legis cõdendæ potestatẽ habuisse. Quare falsum est quod dixerit, tẽpore Iustiniani nullos legũ cõditores fuisse: q̃ ad canones attinet, tametsi nulli compilatores iũ extarẽt, ut hic dicitur, nõ eò*

minus felix Resp. *esse cēsebatur. Quod sequitur, ut sunt, etc. Animi sensa ad ditoris nō colligo. nā neq; cū præcedentib. neq; cū scriptis* Bar. *cōuenit: nihil deniq; ex ipso elicere possumus. Ex his quæ sequūtur, ibi. Præterea arguemus Iustinianū fidū legis cōditorē, plurimū à lege Christi præcipientis pro hoste & inimico orandum, defecisse. Quæ sequūtur, sunt sine sensu, eoq; nomine omnino abiudicanda, ut tute Lector iudex æquissimus esse poteris.* I. Concen. B.

b *Conficiat instrumentū. Et cùm inuocatio diuini nominis sit de solēnitate, adeò quòd eius omissio uitiet instrumētū, ut in c. nō obseruetis. in fi. xxvj. q. vij. Itē cùm sit de cōsuetudine, quæ consuetudo multùm attēditur in instrumētis, ut c. cùm dilectus. de fide instru. Cuius etiā transgressor punitur, xj. dist. in his igitur. & si notarius inter Iudæos faciat instrumētū, debet inuocare nomē domini, cùm ipse sit iudex chartularius Iudæi, & ad ipsum adeūtes prorogāt iurisdictionē suā & loci. Bene facit qd' dicit* D. Ant. *in prooemio Decre. Bene facit gl. in auth. de armis, & in l. in nomine. C. de offic. præfe. præt. & de prædictis Raph. allegat tex. in auth. ut præpo. nomē Impe. §. unde sancimus. uer. imperij. & Imo. in rub. de ope. no. nun.* Alex. *Adde, altissimi præsidio semper inuocato, quod Alex. in rub. de oper. no. nun. tenet cōtrariū eius quod hic dicit, & q̄ inuocatio diuini nominis nō sit de substantialib. tenet* Bal. *&* Pau. *de Ca. qui dicit ita seruari pistorij. & hoc per gl. in l. generali. de tab. li. x. ubi ponūtur substātialia requisita ad instrumēta cōficienda, inter quæ nō ponitur inuocatio diuini nominis. Dicit tamē* Ab. *in c. j. de fid. instr. cōiunctō tex. c. nō licet. xxvj. q. vij. cum bona cōsuetudine & antiqua, quòd ponatur, dici posse sit omittatur, instrumentū publicū non ualere. Ex quo habes, quòd si est de substantia inter Iudæos, debet inuocari, si uerò nō est de substantia, nō debere inuocari. Et ita inter cōsilia* Ang. *xciiij. est copia unius transactionis iuratæ, factæ inter Iudæos per notarium Christianum, in qua non est nomen Domini. An autem omissio nominis papæ uel imperatoris uitiet instrumentū, ultra* Ioan. And. *in data vj.* Abb. *in d. c. j.* Ang. *plenè cōsi. ccxcj. unū uerbū per* Rom. *consi. ccxciiij.* Bal. *conf. cxxx. lib. ij. per* Abb. *consi. liij. ubi etiam ponit an sufficiat parti alleganti consuetudinem esse, quòd instrumēta cōficiantur absq; nomine papæ uel imperatoris, producere decem instrumēta absq; prædictis nominib. & quòd officialis loci scribat, uel fidē protocolli faciat, ita seruari, uide ibi pulchrè. Quid aūt de nomine Domini, & indictione, & quæ sit indictio, & quare dicatur, uide Spec. tit. de instr. edi. §. j. uers. post annos domini, & de omissione indictionis, uide Dy. consi. xxxiiij.* Ro. *cōsil. ccxliij. & an literæ papales fidem faciant, si in earum plica non sint anni Domini, per eundem, consi. ccxxxv.*

* IO. FRAN. RVER. MIRAN. *Adde* Pau. *de Cast. hic, qui sequitur* Bar. *& uide* Ang. *de Are. in prooem. Insti.* Ab. *in rub. cōstitutiones generales. de iudi.* Bar. *in rub. ff. de no. ope. nun. &* Bal. *in rub. ff. de iust. & iu.*

c POMA. *Ideò si statutū. Vide ad hæc quæ posui in rubr. ff. de op. no. nū.*

d *Ex possessione. Contra doctrinam* Bar. *hic est tex. in l. j. §. j. de ser. corru. ubi appellatione serui corrupti, non uenit seruus bona fide possessus, ergo genitiuus casus includit solū dominiū, & non possessionē. pro* Bar. *sunt iura infinita de iure canonico, ut est tex. in c. pro illorū. ext. de præbend. & uide* Bar. *in rub. de ope. no. nun. uide* Benedict. *de Plumbi. in l. is qui. ff. de manu. &* Bar. *in l. j. §. fin. ff. de pecul.*

e POMA. *Perpetuum. Et de illa dictione, perpetuum, uide etiam glo. in c. reperiuntur. j. q. j.*

1 *Princeps ex parte rei, non personæ necessitate astringitur.*
4 *Priores ciuitatum habentes arbitrium, super publica utilitate possunt statuere, quòd litigantes teneantur compromittere.*
5 *Dictio, prius, duobus modis in iure assumitur.*
6 *Statutum quòd litigantes compromittant, non habet locum, ubi est instrumentum habens executionem paratam.*
7 *Viri sufficientes debent præponi ad opus faciendum.*
Consul, & uir consularis differunt.
10 *Doctoratus est dignitas.*
11 *Doctor qui docuit uiginti annos, efficitur Comes.*
12 *Iudæi, apostatæ & infames, non possunt doctorari.*
13 *Contrarietates debent explicari per diuisiones.*
14 *Intellectus quando circa legem sunt plures, si iudicatur secundum unum, sententia non est nulla.*
15 *Arbitrium si est datum in concernentibus publicam utilitatem, ex uigore talis arbitrij, non possunt statuta corrigi.*
16 *Præfationes utiles non sunt resecandæ.*
17 *Imò, correctiuè & implicatiuè ponitur.*
18 *Ex duobus instrumentis scriptis in una charta, primò scriptum præsumitur primò celebratum.*
19 *Ordo scripturæ quando attendatur.*
20 *Dies et cōsul, in lege clausa in corpore iuris, nō requiritur, secus in priuilegio.*
21 *Rescriptū ad certam personā quando faciat ius generale.*
22 *Lites citò dirimere, pertinet ad utilitatem communem.*

LEX I.

HAEC QVAE NECESSARIO. Glo. j. hic diuidit hanc legē in quatuor partes, & bene, ut in ea habetis. Hic dicitur, hæc quæ necessariò, & sic innuit q̄ Princeps hoc habebat necessariò facere. Cont. quia Princeps est solutus legib. ut l. Princeps,
1 ff. de leg. Solu. quędā est necessitas † ex parte personę, & ista nō est in principe, ut in cōtrario, & est quędā ex parte rei quę indiget emēdatione, ut hic. Simile in domo quæ cadit, quā ego dñs nō habeo necesse reficere, tñ domus ipsa habet necessitatē reficiendi: ut no. in l. j. circa prin. ff. de impen. & in l. impensæ. eo. tit. & de uerb. sig. l. impensæ. &c. Secundò opp. & uidetur q̄ iste tex. cōtradicat sibijpsi, quia dicit, in præsenti, & j. dicit, cēsuimus, q̄ est præteriti tēporis, sic sumit in l. uerbū oportebit. ff. de uer. sig. Sol. ut in gl. Circa istā partē quæro, utrū ista cōstitutio fuerit facta post secundā emendationē Codicis, an ante? hic in gl. sunt opi. quidā q̄ post, & exponūt hæc, s. iā correcta. quidā q̄ ante, per unā expositionē innuit, q̄ fuit ante, per aliam q̄ post. Pro primo facit hęc litera, quę
2 dicit, hæc. Nam † hoc, pnomē hic, hæc, hoc, est demōstratiuū ad oculū, ut l. nemo. §. j. de hær. inst. & no. in l. Mæuius. §. duobus. de leg. ij. Sed illud q̄ nō est correctū, demōstrari nō posset, ergo innuit iā esse correctū. Secundò facit pro hoc quod hic dicit, In pręsenti. Itē facit pro hoc q̄ dicitur, Donare illud quod nō est, nō pōt donari: & l. in ædib. in fi. ff. de dona. Itē pro hoc facit q̄ dicit, cēsuimus. Itē in cōtrariū facit rub. de nouo Cod. faciēdo. Itē hoc q̄ dicit, corrigēda. Itē, put dicit, rese-
3 cauimus, quę omnia denotāt præteritū tēpus. Et hęc uera. † Quod apparet per secundā constitutionē infrà positā. Ad ea quæ allegātur in cōtrariū, patet respōsio clara. Venio ad unū, hic dicitur q̄ amputare prolixitatē litiū, pertinet ad publicā utilitatē. Hoc apparet in fi. istius constitutionis, & j. de iudi. l. properandum. in prin. & §. j.

4 SVPER hoc quæro, † Priores huius ciuitatis habent ar-
* bitriū seu * potestatē super bono & pacifico statu huius ciuitatis, sicut super publica utilitate, & uigore huius arbitrij fa-
a ciunt statuta, q̄ habentes adinuicem causas, cogantur[a] ad
b compromittendum: [b] quæritur an ualeat, & ostendo quòd
c non: [c] nam arbitriū datum super publica utilitate, intelligitur de publica utilitate omniū, non de utilitate priuatorū, ut l. j. in prin. ff. de magist. cōue. & l. ij. in fi. ad municip. Sed hoc pertinet ad priuatam utilitatē principaliter, secundariò ad publicā, ut l. si quis ingenuā. §. fi. ff. de capti. ergo, &c. Secūdò arbitrium datū intelligitur sine læsione iuris alterius, ut l. ij. §. meritò. & §. si quis à principe. ff. ne quid in loco pub. & l. in fraudē. de testa. mili. & de admini. tuto. l. impuberi. j. de emāc. ip. libe. l. nec auus. sed per tale statutū ius alterius læditur, ergo nō ualet. Et q̄ per tale statutū lædatur ius alterius, est tex. in l. si minor. §. j. ff. de minor. ubi minor eo ipso q̄ cōpromit-
d tit, ląditur. [d] Præterea, ut gl. ibi dicit, eo ipso quòd auferetur alicui beneficium appellandi, ląditur, ut ibi gl. dicit, sed per tale statutū aufertur beneficiū appellandi, ut j. de arbi. l. j. ergo,
e &c. In contrariū, [e] quòd ualeat tale statutū, uidet casus hic, quia pertinet ad publicā utilitatem, & pacificum statū huius ciuitatis, ut hic in prin. & in fi. & l. properandū. hoc puto uerum, & ex solutione contrariorū apparebit ueritas. Non
5 obstat primū contrariū, q̄ illud quod, &c. quia debes scire †, q̄ prius, in iure nostro assumit altero de duob. modis. Vno modo, ut denotet quendā ordinē naturę, ut si fit iniuria principaliter filio, & per cōsequentiā patri, ut l. j. §. j. ff. de iniur. istud prius, nō denotat ordinem temporis, quia eod. tēpore fit iniuria utriq̄, sed denotat quendā ordinem iuris. Secundo modo, dicitur aliquod prius, secundū quendā ordinem intellectus facientem, seu patientē, & huic intellectui finis est principiū

principiū, & illud dicitur prius q̄ est finaliter. Verbi gratia, Ego recipio te fideiussorē antequam reus obligetur, posteà obligatur reus, reus tenetur principaliter, fideiussor accessoriè, quia intellectus iuris erat talis, ut l. stipulatus. & l. generaliter. de fideiuss. Si ergo aliquid fieret uniformiter ad duos fines, utroq̄ respectu diceretur fieri prius. Verbi gratia, Mutuo tibi procuratori cōtēplatione procuratis & dñi, utriq̄ principaliter obligatur, ut l. si pupilli. §. j. cū sua gl. ff. de negest. & ff. quod cū eo. l. eum qui. uel mutuo pecuniā animo cōstituendi duos reos, quilibet obligat principaliter, ut l. si nō singuli. j. si cert. pet. & l. eandē. in prin. ff. de duo. reis. Item si idē actus gerit à duob. respectu diuersorū finiū, contēplatione cuiuslibet diceret prius scd'm suū respectū. Verbi gratia, Emptor & uenditor faciūt unū contractū, emptor prius, ut habeat rē: uenditor prius, ut habeat pretiū. unde secundū intellectū cuiuslibet dicit fieri prius, uel nō prius. Nūc ad ,ppositū, si fit iniuria filio, lex imaginat patrē & filiū principaliter iniuriari, ut l. eū qui nocentē. §. fi. ff. de iniu. nec dicit actio patris accessoria, ratiōe filij, ut l. j. §. usq; adeò. de iniur. Ita in proposito licet secundū ordinē naturæ propter lites damnū fit priuatorū principaliter, secūdariò Reipub. tñ secundū ordinē intellectus lex intelligit utrūq̄ prius lædi, licet secundū ordinē naturæ secus, ideò ad publicā utilitatē pertinet. Non obstat secundū, in quo dicit, q̄ ląditur ius alterius, &c. quia qñ per aliquod statutū factū ex uigore alterius arbitrij lędetur ius unius partis, nō alterius, tunc fateor contrariū. Ita loquūtur cōtraria. Sed qñ potest lædere actorē sicut reū, neutra pars lædit. Hic est tex. no. in l. de fideicōmisso. j. de trāsact. Non ob. l. si minor xxv. annis filio. §. j. de minorib. ubi dicit, q̄ eo tēpore quo cōpromisit, læditur, quia fateor in minore cōpromittente, qui uniuersaliter causam suā nō agitabit di-
f ligenter, unde ab initio minor læditur, [f] quia beneficiū ap-
pellādi perdit: sed in duob. maiorib. cōpromittentib. hoc nō
6 est. Et per hoc dico † q̄ suprà dictū statutū quanq̄ genera-
g liter factū, nō porrigeret ad eū, qui haberet paratā [g] executionem instrumēti, uel testamēti, quia tūc ius suū læderetur, nō alterius: ut de minorib. l. minor xxv. annis. cui fideicōmissū. Per hoc etiā apparet responsum ad illud, q̄ de appellatione dicitur, & hoc de isto principio. Sequitur, ideoq̄, incipit secunda particula, uidet hic primò, q̄ ad quodlibet opus fa-
7 ciendū, debent præponi uiri † sufficientes ad illud, hoc autē
8 in principe præsumitur, ut de offic. præf. præt. l. j. † Secūdò nota, q̄ quis debet dicere laudes & dignitates eorū, de qui-
bus hic dicit, & in rub. fforum. Oppo. glo. hic exponit exquæstor, id est, qui quæsturā dimisit. Cōtrà, in l. petitionē. §. egredientē. de aduo. diuer. iudi. Sol. Possumus dicere q̄ nomen dignitatis est, & cōcordat cū illa. Vel possumus dicere, id est, ille qui quæsturā dimisit, & tūc possumus dicere q̄ nō
9 est † incongruū, ut unū uerbū exponatur secundū duas expositiones. Opp. j. de consul. l. j. li. xij. Sol. Aliud est dicere cōsul. & intelligitur de eo qui habet administrationē. Aliud uir consularis, & intelligitur de eo qui dignitatem habet sine administratione.

10 QVAERO circa hæc, † utrùm doctoratus sit dignitas. [h]
h hic uidetur tex. q̄ sic, ibi, Theophilū uirū clarissimū, &c. In contrariū facit rub. prooemij fforū, ubi uides, q̄ quosdā nominat illustres, cæteros aūt doct. non. idē in §. cumq̄ hoc. in prooe. inst. q̄ no. ac hoc modo potest respōderi q̄ Theophilus erat uir clariss. quia comes, non quia doctor. Sol. dico q̄ doctoratus est dignitas. Casus est ex. de magist. c. quāto. Hoc etiā apparet, qa doctor habet iurisdictionē ordinariā in scholares, ut auth. habita. j. ne fi. pro pat. & in j. cōstitutione fforū. §. fi. sed habere istā iurisdictionē est dignitas, q̄ ex eo apparet, quia ab ea aliàs repellunt infames, ut l. cùm prætor. ff. de iudi. Fateor tamē, q̄ nō est illustris, ut in rubr. ff. sed si legisset
11 per † xx. annos, tūc esset Comes [i] sacri palatij, uel saltē cla-
i rissimus. Et ideo dico, q̄ infames apostatæ, † & similes, q̄
12 nō sunt capaces, nō possunt doctorari. [k] Hoc idē dico de Iu-
k dæis, qui nō possūt doctorari, quia nō sunt capaces alicuius dignitatis: ut l. fi. j. de Iudæ. licet de iure antiquo fortè aliud

esset, ut ff. de decu. l. generaliter. §. fi. Venio ad tertiā particulam, quę incipit, quib. specialiter. Primò ponit tria præcepta & cōferentia ad ea. Secundò ponit quartū præceptū. Tertiò ponit quintū. Quartò & ultimò remouet quandā dubitationem circa prædicta. Secūda ibi, colligentes. Tertia ibi, ita tñ. Quarta ibi, & si quæ earū, &c. Venio ad primā partē, & scribe casum in prima parte: Dñe Imperator uideo q̄ uos hoc alijs cōmisistis: sed quā dedistis formā eis? Dicit Imperator, Nos præcepimus eis principaliter, q̄ ipsi componerēt leges certas, & breui sermone, & cōgruis subderēt titulis. Capio secundū illud, s. q̄ dixi breui sermone, & istud fiet resecatis su-
l perfluis præfationib. [l] & resecatis similib. & resecatis legibus quæ in desuetudinē abierūt. Itē dicis, q̄ debeāt fieri leges cer-
m tæ, [m] quo poterūt fieri leges certæ: fient resecatis crijs adden-
13 do uel minuēdo, uel mutādo si opus fuerit. † Nota q̄ cōtrarietates debēt explicari per diuisiones & distinctiones, q̄ facit ad dicta testiū, & eorū dicta diuisionib. debēt adiuuari, ut ex. de testib. c. cū clamor. & plenè in l. inter stipulātē. ff. de uer. obl. Opp. hic dicit q̄ decē sapientib. imò quinq̄ sicut in cōstitutione sequēti. Sol. gl. in secūda cōstitutiōe fuerūt quin-
n que, in ista prima fuerūt decē. Itē opp. [n] dicit hic Certas. Cōtrà, de l. dos à patre, & l. se. sol. mat. ubi est obscuritas. Rndeo, ad l. sequētē, nihil ad propositū, sed quantū ad l. dos à patre. dicit gl. fallit, ubicunq̄ est opinio magistrorū, & dicit bene. Impossibile enim est q̄ lex fiat ita clarè, qd' dubitationē nō ha-
14 beat. † Et propterea dixi aliàs, q̄ ubi circa legē est opinio, licet aliquis iudicaret scd'm unā opi. nō uerā, sentētia ualet, nec dicit cōtinere expressum iuris errorē, ut l. cū ,platis. ff. de re iudi. secundū unā lect. Gl. quærit de duob. dic ut in ea. Extra gl. quæro, datū est arbitriū quibusdā sapientib. super aliquo negotio, ut super abundātia uel publica utilitate, an huius arbitrij uigore possint corrigere statutū? Hic uidet tex. q̄ nō, nisi specialiter demandet. Breuiter dico q̄ ex uigore cu-
15 iuscūq̄ arbitrij † nō pōt quis statuta iā facta corrigere, uel uel mutare, nisi hoc specialiter sit permissum, ut hic: uel nisi superueniat causa correctiōis de nouo, quę nō erat, uel ignorabat tēpore statuti cōditi. Textū habes no. in l. si hominē. ff.
o mādā. [o] In isto §. omisi duo ēria. Opp. & uidet, q̄ præfationes nō debeāt resecari, ut l. j. ff. de orig. iu. hic dicit contrariū,
16 quare malè. Sol. † hæc loquit de pręfationib. superfluis, utiles uerò præfationes nō sunt resecādæ. Ita dicit gl. Sunt em pręfatiōes utiles, in quib. nomē dñi inuocat, ut no. in rub. huius cōstitutionis. Itē sunt utiles præfationes, ex quib. pōt colligi mens cōstituentis. De hoc habetis legē no. ff. de hęre. inst. l. fi. ubi dicit q̄ ex istis præfationib. mēs disponētis colligit.
p Opp. hic dicit imò, &c. imò ponit [p] pro &. Gl. opp. q̄ dictio,
17 imò, ponat correctiuè, nō implicatiuè. † de hære. insti. l. si ita scriptū. & de ma. testa. l. Stichus. Gl. nō soluit. Dic q̄ qñq̄ dictio, imò, adijcit cū copulatiua, &, uel, etiā, tūc ponit copulatiuè, uel implicatiuè, ut l. iurisgentiū. §. quinimò. ff de pact. scd'm unā lect. Qñq̄ ponit simpliciter, & tūc aut ,pfertur ab homine, & ponit correctiuè, ut in lege cōtraria. Aut à lege, & tūc aut eadē est rō, uel maior in præsenti causa, quā in eo qd' adijcitur per dictionē imò, & ponit implicatiuè, ut in l. iubemus. §, œconomus. de sacr. eccle. Aut nō est eadē rō, & tūc ponit correctiuè, ut l. si uchēda. in prin. & §. ij. ad l. Rhod. de iac. & l. si ita scriptū. & l. Stichus imò Pāphilus. ff. de man. test. Venio ad uer. colligētes. dixi q̄ in hac parte, &c. hic ponit quartū præceptū. ibi ita tñ, ponitur quintū præceptū. Nota hic
q de ordine [q] q̄ priores in electione primò ponūtur, sequētes
r postea. Et istud facit [r] in ar. q̄ colligit pro casu, [s] si reperiun-
s tur duo instrumēta scripta in una charta, instrumētū primò
18 † scriptū, præsumitur primò celebratum, per istū tex. tenemēti. Opp. q̄ reperio leges nouas postpositas. Nā in tit. de sum. trini. ponūtur leges Iustiniani, in alijs ti. inferioribus, reperiūtur aliæ leges aliorū Imperatorū antiquorū. Solue ut in gl. Opp. & uidet q̄ iste ordo nō sit attendendus, ut l. nec
19 em. ff. de solu. Sol. qñ mens disponētis † est certa, ordo nō attendit, ut ibi, sed qñ est dubia, inspicit ordo, ut hic. Ista est sol. Dixi in d. l. nec em. & dixi in l. ij. §. prius. de uulg. & pup.

t Oppo.& uidet, ꝙ leges nõ ualeant sine die & cõsule,[t] ut ĩ.d
20 diuer.rescri.l.si qua. Sol. Priuilegia imperialia, † quæ in corpore iuris nõ sunt clausa, requirũt diẽ & cõsulẽ, ut lege cõtraria, secus in his quæ sunt in corpore iuris clausa, ut hic.
ET SI QVAE. Hic remouet unũ dubiũ. Opp. Insti.de
21 iure natu.§.sed & qđ principi. Sol.Gl. hic loquitur de † his quæ sunt clausa in corpore iuris, ibi secus, & hoc tenet Dy.in c.in argumentũ.de reg.iu.lib.vj..Iaco.But.dicebat aliquantulũ latius sic, Aut est certũ quòd princeps uoluit facere ius suũ generale, & est ius sine dubio. Aut est dubiũ, & tũc aut nõ est clausum in corpore iuris, & nõ est ius generale, ut d. §.sed & quod principi. Aut est clausum in corpore iuris, & est ius generale, si tamẽ tenor eorũ hoc patiatur, ut hic, & l. nõ plures.ĩ.de sacrosan.eccle.& de decur.l.neq; Dorotheum.
HAEC IGITVR. Hæc est ultima pars secundũ gl.in qua Imperator, &c.ut dicit gl.j.huius cõstitutionis. Nota quòd
22 ad cõem utilitatẽ † pertinet, ut lites citius decidant, qđ facit ad ea quæ dixi sup ea cõstitutiõe.in prin.nõ habetis alia, &c.

ADDITIO.

Pro concordia, aduerte quòd Bar. inuoluitur uitio contrarietatis per Ias.in tit.Insti.de actio.§.omniũ.dum dicit in l.fi.C.de iudi.quòd licet à sententia compromissarij non liceat appellare, tamen à sententia arbitri iuris sic. Idem dicit idem tenere Bar.in l. j.C.de arbi. & in l. ij.in fi. illo eod.tit. Adde Bar.in l.j.§.interdum.ff.à quib.appel.nõ lic.licet se remittat ad not. per eum in l.nemo potest.ff.de lega.j.Contrarius alleg.in hac prima constitu.Tu dic, si bene cõsideretur Bar. non meretur argui de contradictione & potest saluari, ut etiam saluat Ioan.de Imo.& nouissimi, quia aut statutum simpliciter loquitur de cõpromisso, & tũc possit saluari, ut dicit Bar. in d.l.fi.cum simi.aut statutũ procedit ulterius, disponendo, & tenet quòd omnino stetur compromisso, sub pœna cõpromissi, & tunc etiam uideatur tollere appellationem, & ita loquatur hic in hac prima constitu. & in hac sententia uidetur etiam residere ipse Ias.dum alleg.Imo.in d.l. j. & ita uoluit innuere Bar.in l.j.in fi.ff.à quib.appell. non licet. *

* *Sublatis inanibus istis subdistinctionibus, statuas tecum à sententia arbitrorũ appellare permissum esse, modò pœna quæ cõpromissio adijcitur, præstetur:l.ij.ff.de arbit.Atq; ita Procul.respõ. l.societatẽ.§.arbitrorum. ff.pro soc.interpretandũ est. Arbitrorũ, inquit, duo sunt genera: unũ eiusmodi, ut siue æquum sit, siue iniquum, parere debeamus. Nisi (intelligas) pœnam committere uelis.* I.Concen.B.

a POMA. *Cogantur. De isto statuto uide quæ posui ad Alex.in rub.solu. matr.& in l. qui se patris.in glo. fi.& ibi Mod.ĩ.unde lib.Rapha. Fulgo. consi.lij aliàs, clij.& Panorm.cons.xxxj.in primo dubio, in ij. uol. Feli.in proœ.Decreta.in c.quæ in ecclesiarũ.ad fi.de cõst. & in c. ecclesia sanctæ Mariæ.eo.ti.& in c.fi.uers.fallit quartò.eo.ti.& in c.licet.in fi.de test. & in c.exceptionẽ.uers.idẽ dic.de excep.quod in facto.ex.de excep.Bar.cõs. cxvij.Barba.consi.xlij.in j.uol.& Feli.in c.sicut.de re iudi. & aliquid in simili per Barb.cons.xxxvj.uol.ij.Pan.& ibi Feli.in rub.de treu.& pace. in fi. Alex.in l. j ff.de leg.j.& in l.j.§.lex Falcidia.ad leg.Falci.aliquid per Alex.in l.ex facto.§.si quis rogatus.ff.ad Trebel.& addita ad Ana. consi. xlviij.& lxxxix. Anch. in c. canonũ statuta. de const.& Alexand. consi. lxxxij.uol.j.Barb.in c.cùm omnes.in prin.de cõstit.& Alex.consi.ccx.uolu.ij.Ias.in l.ueluti.§.hæc uox.quã legit cũ l.si quis.§.prætor. in iiij.no.ff. de eden.& in l.ij.C.eo.& in l.qui se patris.post alios ibi.ĩ.unde lib.& Alex.in l.j.ĩ.unde uir & ux & in cons.xxxvij.uol.ij.ubi quærit, an tale statutum habeat locũ in legitimato super actu iurato. & in consi. lx.in iij.dubio.uol.ij.ubi quærit, an stante statuto, q inter cõtrahentes fiat cõpromissum, illud habeat locũ in legitimato. & in secunda quærit, an habeat locũ in naturali & spurio. & lxij.eo.uol.ij.ubi articulus iuris, uel res essent claræ, uel peteretur animo calũniandi, & Fel.in c.inter monasterium. in uer. lxxx.limita.de re iu.& Alex.lxxij.uol.iij.ubi dicit q nõ habet locũ in causa appellationis, et Pau.de Cast.cõs.lxxv.ubi & ipse ponit de hoc, s.de causa appellationis, an tale statutũ respiciat ordinem procedendi, uel decidendi. Et alia pulchra circa hoc uide Ro.cons.cccc.ubi dicit, q tale statutũ exorbitat à iure, & nõ comprehendit casum mixtum.& Ias. in l.fratris.ĩ.de trans.ubi dicit, q tale statutũ nõ habet locũ in agnatis obst.exceptio.litis finitæ, et Soc.in iiij.ubi ponit, an tale statutũ habeat locũ ubi ex forma statuti petitur executio instrumẽti guarẽtigiati, et xxxvij.ubi ponit, an habeat locum ubi peteti cõpromissum obstaret exceptio litis finitæ, seu impediẽs litis ingressum, & Bal.in c.cùm uenissent.de eo qui mitt.in posses.cã rei ser. ubi ponit an comprehendat clericũ, & cons.v.in ij. parte, & an comprehendat minorem, uide Bal.& ibi addidit in l.fi.ĩ.de restit.in integ.*

b P.PAV.P. *Ad compromittendum. Sequitur opi.Bar. hic Alex. in l.j.cũ se.ff.so.matr. Vide quæ habes in uer. statuta. de iudi. ubi multa circa hoc, an tale statutum sit fauorabile, uel odiosum.*

c *Quod nõ. Cõtrariũ cõcludit Imo.in l.j.sol.mat.et* * *ad plures quæst.similes, uide p Bar.in l.ambitiosa.de decre.ab ord.fac. sed an statutũ de hoc hic sit fauorabile, Bal. q sic in l.qui se patris.C.unde libe.& uide de hoc Bal. hic.*

* *Sed non aduersatur Bar.s.nu.iiij.si perlegas. Quare inciuile est, nisi tota lege perspecta, &c.uulgata l.inciuile.de legi.* I.Concen.B.

d P.PAV.P. *Quod cõpromittit, læditur. Vide Alex.latè in l.hæreditas.la j. ff.ad Trebel.*

e *In contrariũ. Et an possit appellari ab arbitris electis ex necessitate statuti, uide Bar.hic. Contrariũ tenuit idẽ Bar.in l.j.in fi.à quib.appel.nõ licet, & ibi uide quæ dixi post Bar. Adde de arbitris electis ex forma statuti an sint meri iudices, uel arbitri, uel arbitratores. Pet.de Anch.cons.cclxx.*

f *Minor læditur. Et an statutũ de causis cõpromittendis liget minorẽ. Bal. q sic in l.fi.de in inte.rest.& per Pet.de Anch.in c.canonũ statu. de cõsti.& cõsuluit Bar.adde pulchrè Bal.cons.incip.pupillus.& ibi an ualeat renunciatio de nõ petendo reductionẽ, & quid si statutũ denegat reclamari, est nu.cccxc.ij.li.et per eundẽ super statuto Laudẽsi, cõs.ccvj.iij.li. per eundẽ cõs.cccxxxvij.j.li.per Rom.pulchrè cons.xc. & ibi etiã quid si statutũ remouet reclamationẽ querelæ, appellationẽ, & similia, qualiter minori succurratur, & q statutũ liget minores, uoluit Bal.cõs.liiij.j.li. ubi dicit, q si statutũ disponit, q missus in possessionẽ ibi ex primo decreto lucretur fructus, ligabit & minorẽ in casu quo cõtra ipsum potest fieri missio, & hoc no. ad scripta in l.si finita.§.Iulianus.de dam.infe.*

g *Paratã executionẽ instrumẽti. Et ad hoc uide Bar.& quæ ibi dixi in l.eleganter.in prin.ff.de cõdi.inde.Itẽ nõ posset peti tale cõpromissũ publicatis attestationib.secũdũ Bal.no.in l.j.C.de trãsa.Pet.de Anc. cõs.clxxxiij.Bal. cõs.clij.li.iiij.et cõs.clxxxiij.iij.li.cõs.cxxvj.j.li.cõs.cxciij.iij.li.aliàs iiij.*

h *Sit dignitas. Dicit tamẽ tex.no.in l.j.C.de profes.qui in urb. Cõstantinop. q doctor, qui legit per xx.an.efficitur Comes, & no. hic, & uide in proœ. fforũ.& per Abb.c. proposuisti. de proba.Et ad hæc dicta per Bar. uide unũ notabilẽ tex.in auth.ut lic.ma.& auiæ.§.reliquum.col.viij.*

i *Tunc esset Comes. Et pro hoc tu alle. Alex.C.de decurio. li.x. omnes tamen doc. sunt nobiles, per l.prouidendũ.ĩ.de post.Et quis debeat magis honorari an doctor uel miles, dicit Bal.in rub.de iust.& iu. circa fi. q doc. legũ scientes deberẽt præferri, sed nõ doctorelli. Ang. aũt in l.tribunus. ff. de re mili.dicit q tẽpore belli sunt magis honorãdi milites, sed tẽpore pacis sunt magis honorandi doctores, ar.tex.in §.fi.in proœ.Inst. & no.q hoc dictũ Ang.debet intelligi de militib.militantib. nõ de militib. nostri tẽporis, qui nõ sunt armatæ militiæ, nec sunt utiles tẽpore belli, & sic nõ habẽt priuilegia militũ, ut dixit Cyn.in l.j.ĩ.de iur.& fac.igno. Et adde q milites nostri tẽporis nõ habẽt aliqua priuilegia, nisi quia honorãtur in sedẽdo et bibendo, nec etiã dignitas est in militib. etiã si stant in expeditione militiæ armatæ, ut est in proœ.huius lib.§. quibus.per doc. & uide Ioan. de Imo.in c.j. de maio.& obe.de milite creato à principe uel à papa, quia licet sit posterior in tẽpore, tamẽ debet præferri militi creato ab inferiore, uel ab alio.Et ita uidetur dicendũ in doc.et uide Bal.in l.j.in fi.qui bo.ced.pos.de militib. à principe creatis, quia hodie licet sint in exercitio militari, tamẽ aliqua retinent priuilegia.Et uide per Mod. in l.j.ff.de re iudi. Adde Alex. latius in rub.de uulg.& pup.& cæteris parib. præcedit antiquior sanguine & nobilior, ut uoluit Bal.in l.nemini.per illũ tex.ĩ.de aduo.diuer.iud. et doctor prius licentiatus, posteà doctoratus, præcedit medio tẽpore doctoratũ, ut uoluit Ang.Aret.in §.quædã.Insti.de actio.per tex.in l j.C. de consul.li.x. legista præcedit artistã, & canonista utrũq;, & doctor iuris utriusq; præcedit utrunq;, theologus uerò omnes, præterquã in beneficijs obtinendis, tũc penè canonista præfertur theologo, secundũ Host.et Ioã.And.in c.j.de cõsan.& affi.nisi ecclesia in qua beneficiũ obtinere curauit, indigeret theologo, ut quia esset uicina hæreticis.Et hoc sequitur Rom.cõs.cccxxxiij. circa fi.& an doctoratus possit propter insufficientiam literarũ aufirri, & à quo, uide Bal.cõs.cccxxxiiij.iij li.& an qui doctorari uoluit ex priuilegio & nõ obtinuit, possit redire ad ius cõmune, per eundem, consi.cccxxvij.*

k *Doctorari. Quid in Iudæis, uide l.generaliter.in fi.ff.de decu.& Bar. in d. l.fi. Adde q idem in eo qui nõ est legitimè natus, per l.j.§.in honorib. ff.de mune.& hon.Ita dixit Gemi.& Pet.de Anch.in cle.ij.de magist. Adde secundũ Pau.de Cast. hoc idẽ esse in nutrito malis morib.alleg.l.medicos. de profes.& med.quia sunt infames saltem infamia facti. De Iudæis autẽ consuluit Pet.de Anch.consi.cclxij.quòd stante statuto, q nullus eligatur ad offi-*

cia sub pœna, nisi sit fidelis & deuotus ecclesiæ, quòd si quis balotãdo procuret quòd Iudæus eligatur, non incidit in pœnam.ibi uide.

l P.PAV.P. *Superfluis præfationibus. Vide limitationes multas per Feli.in proœmio Gregor.ad finem.*

m *Leges certæ. Et p hoc uide quod elegãter dicit Bar.in l.fi.§.pe.de cõd.inde.*

n *Itẽ opp.Et adde Bar.in l.qui Romæ.§.duo fratres.ff.de uer.obl.dixi in l.ij. ĩ.quãdo prouo.nõ est neces.& idẽ sequitur Bal.in ij.cõstit.huius ti.in uer. arma.& Bal.in l.ij.& ideò dixit Io.And.in.Nouel.in c.j.de postu.præl.in vj. q ubi sunt cõtrariæ op.error iuris dicitur probabilis, sicut error facti.*

o POMA. *ff.mand. Vide Rom.consi.lxv.Panor.cons.ciij.ij.uol.Ro. consi. xxxvij.in ij.dub.uer.ij.quia.& Feli.in c.j.cum seq.de cõsti.& Rom.cõsi. ccxviij. & uide corroboratũ hoc dictum per pulchra exẽpla per Barb.in c.cũ M.de consti.& in c.cũ omnes.eo.ti.& uide Alex.cons.cvj.uol.ij.*

p *Imò ponitur. De dictione imò, adde bonũ tex.in l.cognitio. de offi. eius cui mand.est iurisd.& facit ad not.per Imo.in l.j.ff.de re iudi.& per Bar.in l. si ita scriptum.ff.de hæred.insti.*

* IOAN. FRAN. RVER. *Adde Bar.in l.Stichus.ff.de manu.*

q *De ord.No.ordinẽ hic attendi quod est uerum, si leges ponantur in eodem tit. secus si in diuersis, no.gl.& Bar.in l.iij.in prin.ĩ.de codi.*

r POMA. *Et istud facit. Vide Alex.conf.cxxij.& uide quæ posui in l. j ff. sol.mat.& uide etiam Alex.cons.cxij.in uers.nõ ob.ubi limitat nisi ita præsumendo, actus de quo agitur, uitiaretur, quia tunc præsumeretur, q secundum in ordine, esset prius factum. & lxxxj.uol.ij.*

s *Pro casu. Vide eundẽ Bar.in l.j.in prin.ff.solu.mat.Ibidẽ si reperiũtur duo instrumẽta in una charta, præsumitur primò celebratũ, qđ est primò scriptum. Benè facit l.si quis ex argentarijs.§.si initium.ff.de eden.& hoc expressè tenet Bal.in l.de reb.C.de dona.ante nup.& Bal.hic.in §.quibus.limita singulariter per Bal.& Imo.in l.cũ in testõ.de hær. inst. Benè facit q no.Bar.in l.ij.§.prius.in fi.ff.de uul.& uide q̃ dixi post Bar.in d.§.prius.*

t *Et consule. Scilicet an ualeat sine data, & similiter in statuto, uide Bar.in extrauag.qui sint rebelles.in uer.data.et an statutũ debeat edi cum die & cõsule, & an requirat scripturã, uide quæ dixi in rub.ff.de ope.no.nun.*

De summa trinitate. *Tit. IIII.*

1 *Relatiuum quis, ponitur declaratiuè, argumentatiuè, & restrictiuè.*
3 *Verbum, Volo, quandoq; inducit dispositionem.*
5 *Religio, quomodo sumatur, & quid nobis afferat.*
6 *Vsuræ, quomodo possunt de mente & uoluntate iuris ciuilis exigi, & ut interesse peti.nu. 8.*
9 *Dementia alia uera, alia ficta.*
10 *Argumentum de periuro ad hæreticum, quando procedat.*
11 *Hæretici hodie sunt infames, & repelluntur à testimonio.*
12 *Infames de facto, quando possunt testificari.*
13 *Hæretici qua pœna puniantur.*
14 *Statutum loci contractus, quo ad solennitatem eius attenditur.*
15 *Quo ad ordinationem litis inspicitur locus iudicij.*
16 *Locus contractus circa dubia quæ oriuntur tempore contractus, secundum naturam ipsius inspicitur, fallit in dote, nu.xvij.*
18 *Statuta quænam circa dubia quæ oriuntur post contractum, propter negligentiam uel moram, attendantur.*
19 *Statutum loci uiri, quo ad lucrum dotis inspicitur.*
20 *Restitutio ex læsione contingente in ipso contractu, quãdo petitur, quod statutum attendatur.*
Forensis delinquens in loco secundum quæ statuta puniatur.
21 *Statutum q testamentũ coràm duobus testib. possit fieri, ualet, & nu. 22. Et an comprehendat forensem ibi testantem, 24.*
23 *Solẽnitas publicãdi testamentũ, potest per statutum minui & mutari.*
25 *Statutũ circa ea quæ sunt uolũtariæ iurisdictionis, cõprehendit forenses.*
26 *Statutum quòd filiusfamiliâs possit testari, non comprehendit filiumfamiliâs ibi testantem.*
27 *Statutum ubi res est sita, seruari debet.*
28 *Statutum & consuetudo laicorum, quando liget clericos, & seruari debeat in curia episcopi.*
29 *Statuta cõtra priuilegia clericorũ dicũtur esse cõtra libertatẽ ecclesiæ.*
30 *Cõsuetudo laicorũ in his q̃ pertinẽt ad processũ, seruatur in foro ecclesiastico.*
31 *Statutũ, q testamenta insinuentur, ligat clericos.*
32 *Statutum quandoq; porrigit effectum extra territorium.*
33 *Statutum q filia fœmina non succedat, cùm sit prohibitum & odiosum, non trahitur ad bona alibi sita.*
34 *Statutum permissiuum, quando habet locum extra territorium.*

35 *Instrumenta confecta à notario extra territorium, faciunt ubiq; fidem.*
36 *Testamentum conditum coram quatuor testibus, secũdum dispositionem statuti loci, ualet etiam quo ad bona sita extra territorium.*
37 *Lex põt facere, q quis decedat pro parte testatus, et pro parte intestatus.*
38 *Statutũ habilitãs personã, quãdo trahatur extra territoriũ, & nu. 41.*
39 *Actus uoluntariæ iurisdictionis, non possunt exerceri extra iurisdictionem concedentis, qui sit inferior à principe, nu. 40.*
41 *Aditio hæreditatis, porrigit effectum suum extra ciuitatem, & nu. 43.*
42 *Consuetudo Angliæ, q primogenitus succedat in omnibus bonis, quando trahatur ad bona alibi sita.*
44 *Statutum punitiuum quãdo porrigat effectum suum extra territorium.*
45 *Delinquens in loco efficitur de iurisdictione loci.*
46 *Forenses duo existentes in exercitu Perusino, si in territorio Aretino delinquant, poterunt puniri per potestatem Perusij.*
47 *Statutum punitiuum simpliciter loquens, quando comprehendat ciuem delinquentem extra territorium, ad hoc ut possit contra eum procedi, & puniri secundum statuta suæ ciuitatis, & nu. 48.*
49 *Cautela in formãda inquisitione cõtra ciuẽ delinquentẽ extra territoriũ.*
50 *Pœna imposita quãdo extẽdat effectũ suũ extra territorium iudicantis.*
51 *Publicatio bonorum, an extendatur ad bona alibi sita. Et ad quem dominum pertineant.*

LEX I.

a CVNCTOS populos.[a] Diuide legẽ istã in tres partes, sed prima subdiuiditur in duas, qa prima præcipit fidẽ seruari declarãdo eã implicitè, usq; ibi, hoc est, &c. Ibi declarat eã explicitè. & h. d. Fides Trinitatis scđm * Euangelicã & * Apostolicã doctrinã, est seruãda, et seruantes uocant Christiani, nõ seruãtes ut demẽtes, hæretici & infames, à Deo & à Principe puniũtur. [h.d. In tex.ibi, Petrũ, &c.s. Christi uicariũ, cui Christus dixit: Pasce oues meas. ut ĩ.eo. l. inter claras. Vlterius in tex.ibi Christianorũ. No. maximũ est ꝙ seruus uocet nomine dñi sui, qa dicimur Christiãi à Christo dño nostro. Ibi, uesanos, i. nõ sanos. Sic exponit ff.de uer.sig l.malũ.§.uiduã.] Posito casu in terminis, & lecta litera, notabilia collige per te. Op. primò, hic dicit, cunctos populos quos, &c. hic
b innuit, ꝙ quidã sunt populi qui nõ sunt sub imperio.[b] Nã relatiuũ qs uel q, adiũctũ gñalitati sine copula, habet restringere. ut ff.de leg.iij.l.ex tñ adiectio. Sed alibi dicit, ꝙ imperator est dñs totius mũdi.ut l.deprecatio. ff ad leg.Rho.de iac.
1 Igitur malè dicit hic. Pro solutione huius † cõtrarij, oportet
c nos scire de natura huius relatiui,[c] quia qñq; relatiuũ adiũgitur qualitati, quæ qualitas naturaliter inest cuilibet de genere, & tũc declaratiuè ponit, ut l.oẽs populi.de iust.& iu.nã ibi ponit, Omnes qui regunt, &c. qui scilicet omnes, &c. Aliqñ relatiuum adijcit qualitati, quæ naturaliter nõ inest cuilibet de populo, & tũc aut apponit cũ copula, & ponitur augmẽtatiuè, aut sine copula, & ponit restrictiuè, ut d.l.ea tñ. & dixi in repetitiõe d.l.oẽs populi.in j op. Nũc ad ꝓpositũ, aut uerbũ regit, hic positũ intelligit ꝓut de iure est, & tũc de iure regit oẽs populos, & sic relatiuũ ponit declaratiuè, quos, s. omnes. Et hoc puto fuisse de mente Imper. Aut uis intelligere
d prout est de facto, & tunc,[d] qa quidã de facto nõ obediũt, & sic talis qualitas nõ cõpetit omnib.de gñe, tũc relatiuũ ponitur restrictiuè. Et hoc scđo modo intelligit hic Cy. per duas
2 ratiões. Primò ne leges sint apud eos ludibrio, † qđ esse nõ debet.l.si prætor.de iud.& l fi. ne quid in loco pub. Secunda rõ est, qa nõ sunt digni legũ laqueis innodari, ut ĩ.de adul l. adulteriũ. hoc nõ multũ placet, qa sequeret, ꝙ leges imperiales nõ ligarẽt Florẽtinos, & alios qui nõ obediũt principi de facto. Scđò op. dicitur hic, uolumus, ergo uerbum Volo, inducit dispositionẽ,* ut no. in l.serui electione.in prin.ff.de lega.j. Huius timore addit hic Fran Acc & etiã præcipimus, imò eos qui facere noluerint, subiugamus, ut hoc tit. & ĩ. de hæret.& apost.& de Iudæis Et hãc gl. quidã habent. certè illa gl. nõ fuit necessaria.* Nam uerbũ Volo, inducit dispositionem in legali dispositione, ut hic, & Insti de iur.nat.§.sed qđ principi.ratio est, quia dat formã futuris negotijs, ut l.leges. ĩ.de legi.idem in ultimis uoluntatibus, quæ disponunt de futuris.

futuris. Huius gratia est sciendum de natura huius uer-
3 bi, Volo, uis, † utrùm inducat dispositio-
* Quid de uerbo Nolo. Not. eundem Bart. ĵ. l. ij. C. de iur. & fac. ign. & ea quæ ibi dixi. I.C.B.
nem. * Circa qd debes scire, q uerbum Vo
e lo, de se nihil est dicere, nisi ratione adiũctæ
determinationis. Aut ergo habet determina
tionē certā & limitatā de præsenti, & inducit
dispositionem: ut l. ij. & l. apud Aufidiũ. ff. de
opt. leg. & quia in incertis, nõ certis locus est
cõiecturis: ut l. cõtinuus. §. cũ ita. ff. de uerb.
obl. Aut habet determinationē incertā, puta, per uerbũ infi-
nitũ, & tunc aut uerbũ Volo, pfertur in præsenti, aut in futu-
ro. Primo casu, aut recipit determinationē ab actu, explicā-
do per aliũ, & inducit dispositionē, ut hic, & l. qm̃ indignũ. C.
de test. & l. omne uerbũ. §. j. cõm. de leg. Nam si testator dicit,
Volo talē esse hæredē, uel, Volo Titio dare centũ, inducit di-
spositionē. sic & ff. mãd. l. j. Ratio, quia ab ipso disponēte, nõ
erat aliud faciendũ, q̃ explicatio uolũtatis, quę iam est facta.
Aut recipit determinationem ab actu explicãdo à seipso, &
tũc, aut talis actus nõ perficit sola uolũtate & cõsensu, & non
inducit dispositionē, ut si dico, Volo ascẽdere arborẽ, nõ se-
quit, ego ascẽdo, nisi sequat ascẽsus, ut no. ĵ. de cõtrah. emp.
l. in uẽdentis. Aut talis actus perficit mera uolũtate, & tũc aut
uolũtate solius loquẽtis, aut cõi uoluntate & cõsensu duorũ.
Primo casu, aut est actus (seu casus) qui cõsueuit habere de-
pendẽtia de futuro, ut ultimæ uoluntatis, & inducit dispoſi-
tionē: ut l. Pãphilo. §. ppositũ. de leg. ij. ubi dicit testator, uel-
le relinquere prædia Titio, cõstat q ipse actus relinquẽdi est
explicãdus ab ipso testatore, licet actus dãdi sit explicãdus
ab hærede, tñ ibi inducit dispositionē. Idẽ creo in legali di-
spositiõe cadẽ ratione. Si uerò est actus, qui de sui natura nõ
cõsueuit habere depẽdentiã de futuro, tunc dispositionē nõ
inducit: ut no. in d. l. serui electione. in prin. Aut talis actus p-
ficit cõi cõsensu duorũ: & tũc cũ ab utroq fuerit declaratus,
f uerbũ Volo, inducit dispositionē: f ut no. in d. l. in uendẽtis.
de cõtrah. emp. Ratio, qa illa uerba debẽt intelligi scd'm na-
turã cõtractus: ut l. si uno. ff. loc. & l. si stipulatus ff. de usu. sed
natura emptiõis est, ut nõ pẽdeat ex uolũtate alterius, ideò
dicta uerba uidẽtur pferri, ut nõ habeãt dictã cõditionē &
depẽdentiã, nisi clarificata uolũtate utriusq, licet Pet. aliter i-
bi dicat, & malè. Aut pferunt in futuro, & tũc in ultima uolũ
tate, & inducũt dispositionē: ut d. l. Pãphilo. §. ppositũ de leg.
ij. Aut in alijs dispositionib. & tũc secus, ut no. in d. l. in uen-
dẽtis. & p̃dicta sunt uera, q̃ pferunt in uim dispositionis, si
uerò in uim cõditionis, nõ est nostra materia. [Ista q̃ hic no
tata sunt de uerbo, Volo, possunt facere ad quęstionē, quã se
mel uidi de facto. Dixit quidã auũculus nepoti suo, Ego uo-
lo q ista uinea sit tua post mortẽ meã, pòst ueniẽs ad mortẽ
dixit cuidã extraneo qui seruiebat sibi, Ego dono tibi talẽ ut
neã meã, et dixit de illa de qua suprà nepoti suo dixerat: mor
tuo isto ille extraneus positus fuit in possessiõe illius uineæ,
uenit nepos, ac dixit, q primò sibi ab auũculo donata fuit,
qa auũculus sibi dixit, q uolebat qd esset sua, quare cũ pri-
mò fuerit sibi ius quæsitũ, debet eã habere. Extraneus repli-
cabat, q per illa uerba nõ fuit inducta dispositio donatiõis.
Quærit quid iuris? circa qd uide s. & etiã uide l. filij. §. filius.
ff. ad Tertul.] Tertiò opp. nã debemus facere bonã gramma
ticã, ut l. Plautius. de aur. & arg. leg. cũ falsa latinitas uitiet re-
scriptũ, ut de rescri. ad audiẽtiã sed scd'm grãmaticã, si ante-
cedens est qualitatis, debet subijci relatiuũ qualitatis. hic ue
rò antecedẽs est qualitatis, quia dicit tali, & tñ subijcit relati-
4 uum substãtię, qa dicit quã, qd † est relatiuũ substãtię, ut no.
de sen. q̃ pro eo qd interest. in gl. quę incipit, ex cõuentione.
Huius timore exponit gl. quã, i. qualẽ. uidet ergo scd'm hoc
q omnium nõ sit una fides numero, sed similis in qualitate.
Sed ecclesia ponit, q una sit ecclesia, & una fides, imò potius
credere, q illud relatiuũ nõ apponat ut significet qualificati
uè, sed demõstratiuè, ut pnomen illa, quasi dicat, sub illa uo
lumus religione uersari, &c. Vel forsan possumus dicere, q
aut assumimus fidẽ in abstracto, et una est omniũ credentiũ.
Aut put est in qualibet anima, & tũc sicut sunt plura indiui-

dua, ita plures fides, sed similes. * Ita uoluit hic intelligere gl.
sed qd' prius dixi, magis placet. * Quartò opp. hic dicit reli-
giõe, & sic uidet dicere, q oẽs sumus monachi uel religiosi, de
quib. ĵ. ti. pxi. auth. ingressi. & cx. de re. & trãs. ad relig. qd' tñ
nõ est uerũ, quare dic, q religio põt sumi largè, pro tota fide
5 Christiana, & ita † sumit hic. Alio modo strictè, & ita in crio:
religio eñ affert nobis curã cæremoniarũ & aliorũ obseruã
d orũ, quæ obseruãt Christiani. Quintò opp. cũ fides præci
piat usuras nõ exigi, ut in Euãgelio, Mutuũ dãtes nihil ex in
de recipiẽtes, &c. tñ Iustinia pmisit, ut ĵ. de usur. per totũ. Sol.
Dicũt quidã, q per hãc legẽ, & per ti. in auth. de ecc. tit sit cor
rectus tractatus totus de usur. Vnde aliqui cõcedũt, q usurę
sunt permissæ de iure ciui. Ad l. istã respõdet, q hic præcepit
fidẽ seruari, & Euãgelicã doctrinã quo ad fidẽ. Sed certè hoc
dicere q usura sit licita, peccatũ est, & qui diceret ptinaciter
q nõ esset peccatũ, esset hęreticus, ut ex. de usur. c. j. §. fi. in cle.
g Alij dicũt, q sacræ leges nõ dicunt q sunt, phibitæ. g Sed hoc
est falsum, qa in Euãgelio Lucæ est dictũ, Mutuũ date, nihil
6 inde sperãtes. Dicebat Iac. But. & benè, † ut puto, q de mẽte
& uolũtate iuris ciuilis est, q usuræ possint exigi scd'm for-
mã l. eos. ĵ. de usur. & placet in c. nauigãti ex. de usur & §. sina-
aũt distulerint. in auth. de eccl. tit. sed tñ nõ fuit de ptãte, quia
cũ Imperator sit inferior Deo, nõ potuit legẽ Dei tollere, ut l.
nã magistratus. ff. de arbi. ad Treb l. ille à quo. §. tẽpestiuũ. Et
si dicat quare imper. Iustinian. qui fuit catholicus ualde, hoc
permisit? Ad hoc respõdet gl. in decretis, x. dist. c. j. q fecit ut
7 euitarent maiora mala, † ut rapinę Simile xxxiij q. ij. c. si qd'
uerius. & ista talis pmissio nõ excusat à peccato. Et ideò tenẽ
dum est usuras nullo modo exigi, ut usuras, sed ut interesse,
8 † scd'm præceptũ iuris cano. ut gl. dicit hic, & ĵ. de act. emp. l.
curabit. & de usur. l. ij. ff. de act. emp. l. Iulianus. §. idẽ Papinia
nus. ex. de usur. c. cõquestus. qcquid dicat Cy. ĵ. de usu. auth.
ad hæc. Quæro ulterius, quę usuræ sunt permissæ & licitæ? &
dic q aliquãdo petũtur, ut fors: & istę sunt permissę & licitæ,
ut l. idemq. §. si mãdauero. ff. mãdati. sicut indebitũ exactũ à
pcuratore, debet mihi reddi, licet indebitè exegerit nomine
meo: ut l. si pcurator. ff. de cõdic. indebit. Aliquãdo petũtur,
ut no. in c. cõquestus. extrà de usur. & l j § fi. ff. de eo qd' cert.
loc. Quędã petunt, ut lucrũ, & istę sunt phibitę, ut l. socius q.
fi. p suo. Sed qd in usuris, q̃ nõ ueniũt ex pacto, uel ex cõuen
tione, sed ex dispositione legis pp cõtumaciã, uel morã, ut in
usura, quæ dicitur pptер dotẽ tardius soluta, nunqd talis u-
sura est licita? uidet q sic, ut in auth. de eccles. tit. §. sin aũt. ubi
ideò usura est licita, qa uenit ex dispositione legis, nõ ex pa-
cto, seu ex facto hominis. Sed quidã theologus dicit q tales
usuræ non sunt licitæ, qa illę nõ ueniũt secundũ cursum tem
poris. Sed quia ex mora, i. pœna per legẽ statutę sunt, dico il
las esse licitas. & h. d. Iac. Butri. in l. ista. Sed quis sit effectus,
utrũ sint licitæ de iure ciuili, uel phibitæ, dixi in l. quæcunq.
ĵ. de hæreti. Sextò opp. q duo fuerũt Petri Apostoli ut hic in
tex. Petrum Alexandriæ, &c. Sed cõtrà est, quia unus fuit tan
tùm, ut hic in gl. Septimò opp. hic dicitur, demẽtes. Cõt. ff.
h de offi. præsid. l. diuus. Sol. quædã est demẽtia h uera, sic † lo
9 quitur ibi, quædam ficta & impropria, ut hic, & l. Titia. de
inoffi. testa. Octauò opp. q non debeant puniri nisi à Deo,
ut ĵ. de iureiur. l. ij. Sol. dicit gl. periurium, de quo loquitur
ibi, non punitur corporaliter, sed alio modo sic, ut hic, & l.
10 penult. ĵ. de indi. uidui. tollen. † Tu dic ar. de periuro ad hæ
reticum non procedere, nisi fortè diceret periurium non es-
se peccatum, quia tunc esset hæreticus. Dic ergo aliud in hæ-
retico, ut hic, aliud in periuro, ut ibi, de quo dic plenè ut ibi
per Cy. Nonò opp. dicitur hic, q hæretici sunt infames. Cõt.
infames repellũtur à testimonio, ut l. ij. §. lege Iulia. ff. de test.
Sed ego uideo quòd admittuntur, ut l. quoniam. ĵ. de hæ-
reti. ergo non sunt infames. Timore huius contrarij, sunt in
gl. duæ solutiones principales. Prima est q hic intellexit de
infamia, quæ infertur ipso iure, & ad contraria respondet
tribus modis. Secũda solutio est, q hic sunt infames, scilicet
per sententiã, nõ ipso iure, & ideò ante condemnationē pos
i sunt esse testes, i ut in lege cõtraria. Ista uera, alia solutio nõ est
uera,

uera, q̃a cõtra hũc tex. Nã si bene inspicit, primò dat eis pœ-
nã ipso iure, quia uocant hæretici, & erũt infames. Secò pu-
nient à Deo. Tertiò puniẽtur pœna imponẽda per sententiã
principis. Apparet ergo q primò loquit de pœna, quæ infer
tur ipso iure. Sed hãc solutionē quidã intelligunt de infamia
facti, quæ infert ipso iure, ut est exemplũ primę partis. quidã
de infamia iuris, & hoc intendit scda & tertia solutio, quæ est
uerior. Breuiter ueritas est ista, aut loquitur de iure nouo,
11 † & oẽs hæretici sunt infames, & etiã repellunt à testimonio,
ut in auth. Gazaros. ĵ. de hæreti. Aut de iure isto, & sunt infa-
mes de facto, nõ de iure, ut hic, secundũ Pet. & Cy. & Iac. But.
qd' apparet ex cõtinuatione literæ, quæ dicit bonos uocari
Christianos, malos uerò demẽtes, &c. Et sic loquit de quadã
infamia facti, & hæc nõ repellit quẽ à testimonio, quia habet
solũ duos effectus, ut ĵ. ex quib. cau. infami. irro. l. nullã. ff. de
his qui no. infa. l. j. in prin. Vnde hæretici scd'um ista tẽpora
non repellunt à testimonio uigore huius l. sed per dispositio
12 nẽ l. quoniã. ĵ. de hæreticis. ubi per Cy. Habes ergo † q in-
fames de facto pñt esse testes. Cõtrà facit l. Cassius ff. de senat.
cuius occasiõe distingue, Aut quæris de infamia iuris aut fa-
cti: si iuris, sine dubio repellũt à testimõio, ut l. iij. §. lege Iulia.
ff. de test. nisi fortè in subsidiũ, & tũc cũ tormẽtis, ut l. serui. cũ
gl. ff. de test. & l. ob carm. §. pe. eo. ti. Aut de infamia facti, & tũc
distingue, quia aut in ciuili & nõ repellit, sed minus eis credi
tur, ut in hac gl. & no. ff. de Carb. edi. l. iij. §. duæ aũt causæ. pos
sunt tñ in tantũ esse uiles & ignoti q repellerẽt, ut in auth. de
test. §. si uerò. in prin. Aut in causa criminali, & ibi nõ admitte
rent, q̃a debent esse pbationes luce meridiana clariores, ut ĵ.
de prob. l. sciãt, sed istius testis fides uacillat: ergo, &c. Istud pa-
batur ex. de test. c. testimonium. q intelligo, nisi in subsidiũ,
sicut dictũ est de infamia iuris & facti. l. qui ultimo. ff. de pœ.
13 Quærit quæ sit illa uindicta, quã imponit Princeps. † Rñ. sc-
k cundũ ultramõtanos, aut sunt in maiori hæresi, k & puniunt
maiori pœna, ut ĵ. de hæreti. l. Arriani. & l. Manicheos. Aut
sunt in minori, & puniũtur alia minori pœna, ut eo. tit. l. qui-
cunq. sed hoc ex. de hære. c. pe. simpliciter dicit. Aut qs docet
hæresim, & punit ad mortẽ, aut est de assistentib. & tũc mino
ri pœna, ut d. l. quicũq. sed dic ut ibi. Nũc ueniamus ad gl.
quæ dicit, q si Bonoñ. &c. cuius occasione uidẽda sunt duo.
& primò utrũ statutũ porrigat extra territoriũ ad nõ subdi-
tos, scd'ò utrũ effectus statuti porrigat extra territoriũ statuẽ
l tiũ. Et primò quæro, l quid de ctractib. pone ctractũ celebra
tum per aliquẽ forẽsem in hac ciuitate, litigiũ ortũ est, & agi-
tatur lis in loco originis ctrahentis, cuius loci statuta debẽt
seruari, uel spectari? Quia illę qõnes sunt multũ reuolutæ, o-
missis alijs distin. plenius quã doc. dicãt, hic distingue, Aut
m loqmur de statuto m, uel de cõsuetudine, quę respiciũt ipsius
cõtractus solẽnitatẽ, aut litis ordinationẽ, aut de his quæ p-
14 tinent ad ipsius litis decisionem. Primo casu inspicitur † lo
cus ctractus, ut l. si fundus. de euic. & l. ij. ĵ. quemad. test. aper.
15 Scd'o casu, aut quæris de his quæ pertinẽt ad litis † ordina-
tionẽ, & inspicit locus iudicij, ut ff. de test. l. iij. in fi. Aut de his
quæ pertinẽt ad ipsius litis decisionẽ, & tũc, aut de his quæ o-
riuntur scd'um ipsius ctractus naturã tempore ctractus, aut
de his quę oriuntur ex postfacto, pptер negligẽ
* Amplius dic ut ĵ. n. xlvij. uerſ. Super. I.Conc. B.
tiã uel morã. * † Primo casu inspicit locus cõ
n tractus, ut d. l. si fundus. n in prin. & intelligo lo
cum cõtractus, ubi est celebratus cõtractus, nõ
de loco, in quẽ collata est solutio. Nam licet fun
dus debeat solui ubi est, tamen inspicitur locus
celebrati contractus. ut d. l. si fundus. & ita sentit Dy. in l. con-
17 traxisse. ff. de actio. & ob. † Fallit in dote, o ut ff. de iud. l. exi
o gere. propter rationẽ ibi positã in tex. † Secũdo casu, aut so
18 lutio est collata in locũ certũ, p aut in pluribus locis alternati
p uè, ita q electio sit actoris, aut in nullum locũ, quia promis-
sio fuit facta simpliciter. Primo casu inspicit consuetudo, quæ
est in illo loco, in quem est collata solutio, ut ff. si cer. pe. l. ui-
nũ. in fi. & in l. in hac. de triti. & expresse ff. de usu. l. j. in prin.
cum gl. in uer. contractũ. Secundo & tertio casu inspicitur lo
cus, ubi petitur, ut d. l. uinũ. & de tri. l. fi. Ratio prædictorũ est,
quia ibi est cõtracta negligẽtia seu mora. Ex prædictis pos-
q sunt solui multæ quæstiones q. Statutũ est Assisij, ubi est cele-
bratus cõtractus dotis & matrimonij, q uir lucretur tertiam
partẽ dotis uxore moriente sine liberis, in hac uerò ciuitate
Perusij, unde est uir, statutũ est q uir lucretur dimidiã, quod
19 spectabit. † Certè statutũ terræ uiri, r ut l. d.
r exigere. * Ecce alia, s hic est statutũ, q iura
s petendi debitũ præscribantur t decẽ annis,
t modò quidã Florentinus mutuauit centũ
in curia Romana sub pacto de reddẽdo in
ciuitate Perusij, certè si tacuit per decẽ an-
nos, erit ibi locus statuto, qa est cõtracta in
u illo negligentia. u Sed prædicta uident con-
tra glos. quæ est ff. de eo. q certo loco. l. ij. in
prin. ubi uidet dici, q non inspiciat locus
cõtractus, sed iudicij. certe illa gl. ibi reprehẽdit. Sed hic Gul.
saluat ea in hunc modũ, q aut loquimur quãdo contractus
tractat de his quæ inspiciunt quẽlibet, secundũ cõtractũ rei,
& ex prouisione cõtrahentiũ, & tũc inspicit locus cõtractus,
ut d. l. si fundus. sed in his quæ ueniunt ex improuiso, ut quã
x do agit ad resoluendũ contractũ, tũc inspicit locus iudicij x,
ut dicta gl. Ad qd facit ff. de sol. l. qui res. uer. diuersum. Ita di
cit ipse, & ista uerba nõ habẽt saporẽ ueritatis: nã regula iuris
est, q inspicit cõsuetudo loci, ubi contractũ est, ut l. semper in
20 stipulationib. de reg. iuris. Breuiter dicerẽ sic, † Aut qs uult
petere restitutionẽ ex læsione cõtingẽte in ipso contractu tpe
y cõtractus, & inspicimus locũ ctractus y. Aut ex læsione cõtin
gẽte post ctractũ ex alijs negligẽtijs, uel mora, & inspicimus
locũ ubi est illa mora cõtracta, ut ex prædictis apparet, & sic
si esset in loco iudicij, inspicimus locũ iudicij, & hoc modo il
z la gl. posset uerũ dicere, aliàs est falsa. Secũdò quæro, z quid
a de delictis, a si forẽsis delinquit hic, utrũ pu
niat scd'ũ statuta huius ciuitatis? Ista * quę-
stio tangit per Cy. hic, & ĵ. quę sit lon. cõsu. l.
ĵ. dic latius. Aut illud, qd' cõmisit in hac ciui-
tate, est delictũ de iu. cõmuni, & punit secũ-
dum statuta, seu cõsuetudinẽ huius ciuita-
tis, ut ĵ. ubi de cri. agi opor. auth. qua in puincia. ff. de extra
ord. cri. l. saccularij. §. j. & ex. de sent. excom. c. à nobis. el ĵ. & i-
bi no. per glo. & hoc tenet Dy. ff. de accusa. l. fin. §. penul. &
Iacob. de Are. & omnes. Nec ob. l. j. ubi sena. uel cla. & ibi no.
b per Cy. Aut non erat delictum de iure cõmuni, b & tunc aut
c ille forensis ibi tantam morã traxit, c quòd uerisimiliter de-
d bet scire statutum, & tunc idem. Pro hoc induco, d ubi de cri.
agi opor. l. ij. & quod ibi nota. in ultima gl. Aut ibi non con-
traxit tantam moram, & tunc aut illud factum erat cõmu-
niter per omnes ciuitates prohibitum, ut puta, ut non tra-
hatur frumẽtum extra territorium (sine licentia potestatis)
quod est cõmuniter prohibitũ per totam Italiam, & isto ca-
e su non licet allegare ignorantiã ad totalem excusationem e,
f ut ff. de pub. l. fin. §. licet quis. Aut nõ est ita generaliter f pro-
hibitum, & non tenetur, nisi fuerit sciens, ut l. fin. ff. de decre.
ab ordin. facien. & est hodie tex. de hoc ex. de constitu. cap.
ut animarum. libro vj. ubi ignorans non tenetur, nisi igno-
21 rantia fuerit crassa & supina. † Tertiò quæro, quid in testa-
g mento g, pone quòd statutum, uel consuetudo est Venetijs,
quòd testamentum ualeat coram duobus uel tribus testi-
bus, quidam aduena fecit ibi testamentum, an ualeat?
Ex hoc themate, primò est uidendum, an consuetudo uel
statutum ualeat: secundò si ualeat, an locum habeat in fo-
rensi.
22 CIRCA primũ † passum h Iaco. de Are. qui de hoc disputa
h uit, ita determinauit, Aut illa cõsuetudo est sine cõsensu prin
cipis, & non ualet, est enim expresse prohibitũ, cùm ad mi-
nus debeant esse quinq testes in locis in quibus nõ est legũ
peritia, ut ĵ. de test. l. fi. ergo tale statutũ uel cõsuetudo uidet
i mala, & temeraria, i. nã propter timorẽ falsi est inuẽtũ, ut sint
septẽ testes: ut ĵ. de testa. l. iubemus. ĵ. de fideicom. l. fi. §. cũ e-
nim. sed ex obseruantia talis statuti (uel consuetudinis) fa-
ciliter falsitas poterit perpetrari, ut C. de indic. uidui. tol. l.
ij. in fi.

* Falsa igitur est additio P. Paulli P. ĵ. uerſ. & primò quæro. ibi, Item ad de. & q. Bar. in re pe. l. placet. nume. xxxix. ĵ. de sacr. sanct. eccl. I.C.B.

* Bart. in opere suo quæstionũ. q. xv. hanc utrinq disputat. I.C.B.

ij.in fi. Aut cõsuetudo est de cõsensu principis,& ualet,quasi
uideat̃ hoc indixisse eo ꝙ hoc scit & patit̃,ut ff.de his q notã.
infa.l.qd ergo.§.j.& l.cũ in plures.§.locator horrei. ff. loca. &
ff.de exercit.l.j.§.magistrũ. & cõstat hoc ipsum principẽ Ve/
netis indulgere potuisse ex priuilegio speciali, ut ĩ. de test.l.si
nõ speciali,& ex tali cõsuetudine inducit̃ priuilegiũ, ut ix.q.
iij.c. cõquestus. & ita determinauit ipse. Ego credo ꝙ statu
k tũ,[k] & cõsuetudo ualeat,etiã principe ignorãte,[l] nã ad hoc ut
l testm̃ in scriptis factũ ꝓsit,reqrit̃ publicatio.ĩ. de test.l. publi
cati.& ff.quẽad.test.aper.l.sed si quis ex signatorib.ut ibi no.
23 sed illa solẽnitas publicandi,põt per statutũ & † consuetudi
nẽ minui & mutari, ut l.ij.ĩ.quemad.test.ape.ergo,&c. Secũ
dò,pater põt inter liberos cũ duob.testib.disponere,ut l.hac
cõsultissima.§.ex imperfecto.ĩ.de test.ĩ.fa.ercis.l.fi.Ita põt pa=
tria disponere circa subditos,cũ eius ptãs ęquiparet̃ ptãti pa
tris,ut l.ueluti.ff.de iust.& iu.& ff.de c.l.postliminiũ. §. filius.
Præterea,nõ reperit̃ ꝓhibitũ facere tale statutũ:ergo uidet̃ p=
missum,ut dicta l.oẽs populi. Nõ ob.l.fi.ĩ.de test.qa ibi cõ/
m suetudo præterita limitat̃,nõ aũt futura ꝓhibet̃[m].Et ita uidet̃
sentire Cy.in l.dudũ.de ẽtrah. emp.Nõ obst.qđ dicit̃,ꝙ est te
meraria,qa imò utilis,& bona,& fauorabilis facta tã ratione
testãtis (sicut iura statuũt in militãtib.) q̃ etiã ratione eoꝝ,qb.
relinquit̃,sicut iura faciunt inter liberos,etiã rõne testiũ,ne à
suis negotijs auocẽt,arg.ff.quẽad.test.ape. l. sed si qs ex signa
24 torib. Circa sm̃,an talis cõsuetudo trahat̃ ad forẽsem.† Iac.
de Are.determinauit ꝙ nõ,per l.si nõ speciali.ĩ.de test.de iu/
n re fi.l.sed si accepto.in fi. Præterea, licet sit cõcessum rusticis[n]
ut possint testm̃ facere corã quinq; testib.tñ quibuslibet illic
existẽtib.nõ cõcedit̃ hoc,arg.ff.de iu.codi.l.cõficiunt.§.j.Præ
tereà,si statutũ dicit̃ ius ꝓpriũ ciuitatis,ergo nõ trahit̃ ad ex/
o traneos,ut d.l.oẽs populi. Mihi aũt uidet̃ dicendũ[o], aut sta
tutũ limitat personas ciuiũ,& nõ porrigit̃ ad forẽses. Sic in/
telligo l.fi.de test.cõiuncta d.l.cõficiunt.§.j.nã ibi loquit̃ spe/
cialiter in rusticis, nec ratiões ibi positæ habẽt locũ in omib.
Aut statutũ loquit̃ simpliciter & indefinitè,& habet locũ in fo
p rẽsib.ibi testãtib.[p] ut d. l.ij.quemad.test.ape. Et circa ea quæ
25 sunt de uolũtaria iurisdictiõe, † statutũ cõtinet forẽses,ut l.j.
ĩ.de emãci.li.Pro hoc induco specialiter ff.de test.mil.l.fi.Præ
tereà ita est in cõtractib.ut l.si fundus. de euic. ut suprà dictũ
est:ergo,&c.Nec ob.l.si nõ speciali.qa intelligo scđum istã di
stinctionẽ.Nec ob.l.sed si accepto,qa loquit̃ in obsidib. q nõ
sunt ciues Romani,nec habẽt testamẽti factionẽ,ut l.obsides.
ff.de test.ideò oportet ꝙ accepto demũ usu togę, habeant̃ ut
ciues,ut possint facere testm̃ secũdũ cõsuetudinẽ locoꝝ,ut di
ctũ est. An aũt tale testm̃ porrigat̃ ad bona alibi existẽtia,u/
bi nõ est talis cõsuetudo,infrà dicemus. Sed circa hoc dubi
q tat̃[q],qd si statutũ disponit circa personã,ut ꝙ filiusfam. pos
sit facere testm̃,forẽsis filiusfa.in illa ciuitate testat̃,an ualeat?
26 Dico ꝙ nõ †,qa statuta nõ pñt legitimare ꝓsonã sibi nõ sub
r ditã,nec circa ipsam personã aliqd disponere,[r] ut ff.de tu.&
cura.dat.ab his.l.j.in fi.& de tute.l.etiam.& ibi no.Nõ obstat
qđ s̃.dictũ est circa solẽnitatẽ. Nã solẽnitas actus pertinet ad
iurisdictionẽ eius,in cuius territorio agit̃,iõ uariat̃ secũdũ di
uersitatẽ locoꝝ,ut l.iij.in fi.ff.de test.& ff.quẽad.test. aper.l.ij.
cũ si.sed ubicũq; persona nõ est uniformis,qs nõ põt dispo=
nere nisi circa ꝓsonã sibi subditã. Sed ẽtra prædicta est l.j. ĩ.
de emãci. li. ubi ẽt ꝓsona nõ subdita legitimat̃ scđum formã
statuti? Rñ.illud statutũ nõ legitimat directò personã, qa nõ
põt,sed legitimationi ibi fiẽdæ dat formã & solennitatẽ,ut ꝙ
emãcipatio fiat cũ tali iudice.Cũ ergo respiciat solẽnitatẽ, tra
s hit̃ ad forẽses. Et iõ dico,si statutũ disponit[s] impediẽdo per
sonã,ut ecce statutũ dicit, uir non põt instituere hæredẽ uxo
rẽ suã.Certè si forensis hic testabit̃,nõ impedit̃ instituere uxo
rẽ suã,per prædictas rõnes. Hoc tenet Spec.ti.de sen.§. quali
ter ẏ si.itẽ pone quidã. Quartò quæro,qd in his quæ nõ sunt
ẽtractus,neq; delicta,neq; ultimæ uolũtates? Pone,quidã ha
bet domũ hic,& est quæstio, an possit altius eleuare? Breui/
ter cũ est quęstio de aliquo iure descẽdẽte ex re ipsa,debet ser
27 uari cõsuetudo † uel statutũ loci,ubi est res,ut ĩ.de ædi.pri/
ua.l.an in totũ,ita intelligo l.uenditor.§.si cõstat.cõm.prædi.

28 † Quintò quęro,utrũ statuta & cõsuetudines laicorũ ligent
t clericos,[t] & debeãt seruari in curia episcopi? Videt̃ ꝙ nõ,ex̃.
de cõsti.c.quæ in ecclesiarum. & c. ecclesia S. Mariæ, ꝙ tenet
Cy.ĩ.quæ sit long.cõsuet.circa fi. In hoc puncto mihi uidet̃,
ꝙ nos habemus auth.cassa.ĩ.ti.j. ex cuius intellectu declarat̃
iste punctus. Dicit em̃ ibi, ꝙ non ualeãt statuta laicorũ cõtra
libertatẽ ecclesiarũ,& earũ personas.A cõtrario ergo innuit,
ꝙ ea quæ nõ sunt cõtra libertatẽ ecclesiarũ,& earũ ꝓsonas,ua
leant.Hoc etiã dicit c.nouerit.ex̃.de sent. excõ. sed illa statuta
29 dicũt̃ esse cõtra libertatẽ ecclesiæ, † quæ sunt cõtra priuilegia
concessa ecclesijs,& clericis, uel collegijs à papa uel à princi/
pe,ut no.per.Inn.in d.c.nouerit. Hoc præmisso in hac quæ
stione sic distinguerẽ, Aut statuta sunt directò super ecclesijs
uel reb.ecclesiasticis,& nõ ualẽt,quia nõ pertinẽt ad iurisdi/
ctionẽ cõcedentis,ut ex̃. de cõst.c.ecclesia S.Mariæ.Aut statu
ta sunt facta simpliciter,& tunc aut redundãt contra ea, quæ
sunt cõcessa ecclesijs,uel clericis in priuilegiũ, & nõ ualẽt, ut
d.auth.cassa.& c.nouerit.aut cõtra ea,quæ cõpetunt ecclesijs,
uel clericis nõ in priuilegiũ,sed ut cuilibet, & tũc ligãt cleri/
u cos[u], & sunt seruãda in foro episcopali[x], dũ tñ sint honesta,
x ut ex̃.de eo qui mit.in posse.cau.rei ser.c.cùm uenissent.de in
integ.rest.c.cõstitutus.de re iudica.in c.cũ causa.ubi ideò re/
tractat̃,quia fuit cõsuetudo mala.Secus si fuisset bona, ut ibi
no.& per gl.ff.de posthu.l.ex ea.in fi. Subijcio exemplũ, est
hic statutũ ꝙ instrumentũ publicũ mandet̃ executioni sine
libello. modò quidã laicus petit à clerico corã episcopo, an
y offerat̃ libellus[y] cõtra prædictã constitutionẽ? Videt̃ ꝙ nõ,
z quia in foro episcopali debet seruari tale statutum.[z] Sed Ho
stien.in Summa de cõsuetudine.§.de ueritate. ẏ sic. sed pone
ꝙ inter laicos.& ẏ si.quid si clericus.dicit cõtrariũ.sed hoc mi
hi nõ placet,quia cõtra prędictũ capi.cũ uenissent,in his quę
30 pertinent † ad ꝓcessum in foro ecclesiasti. seruat̃ cõsuetudo
laicorũ,ut apparet ex tex.cũ dicit,uellẽt ꝓcedere,&c. Do c/
a tiã alia exẽpla,[a] Cauet̃ statuto huius ciuitatis,ꝙ nõ ualeãt te/
stamẽta ꝓpter omissam insinuationẽ, modò quidã clericus
fecit testm̃,nõ fuit insinuatũ,nõ ualet,nisi cõtineant̃ legata ad
pias cãs,& quantũ ad illa, testm̃ nõ infirmaret̃,qa cõcessum
est priuilegiũ,ut ualeant testamenta ad pias causas, etiã cum
31 duobus testib.ex̃.de testa.c.relatũ.quãtùm uerò ad alia, † te
stamentũ uitiat̃, quia clericis nõ est cõcessum priuilegiũ, ut
ipsi possint facere testamentũ,aut si possint, ipsi possunt tan
tùm eo iure, quo possunt alij homines, & cõsuetudo seu sta
b tutũ,ut obuiet̃ fraudib.[b] ut ponit de testamẽ. Hostiẽ.in sum/
ma,tit.de testa.§.qualiter.uer. sed cõtrà. uidet̃ dicere ꝙ in fo/
rò seculari priuat̃ iure suo,in foro ecclesiastico secus, qđ in/
quantũ distinctioni præcedẽti cõtradicit,nõ placet, ex iurib.
prædictis. Sextò uidendũ est,an statuta,uel consuetudines
32 porrigant effectũ suũ extra territoriũ, † qđ examinandũ est
per multas quæstiones, quia quædã statuta sunt ꝓhibitoria
nõ ratione pœnæ,sed ratione alterius solẽnitatis quædã sunt
permissiua,quædã ꝓhibitiua. Circa primũ sic dico,Aut sta
tuta sunt ꝓhibitiua ratiõe solẽnitatis alicuius actus, ut quia
dicit statutũ ꝙ nõ fiat testamentũ, seu instrumentũ, nisi corã
duobus notarijs,uel alia solẽnitate:tũc tale statutũ nõ porri/
git̃ extra territoriũ statuentis,qa in solẽnitatib.semper inspi/
cimus locũ,ubi res agit̃, ut s̃.dictũ est tã circa contractus, q̃
circa ultimas uolũtates,Aut statutũ est ꝓhibitiuũ in rẽ,& re/
spectu rei,ut quia ꝓhibet dñium rei alienari extra cõsortes,
tũc ubicũq; fiat dispositio de tali rẽ,nõ ualet,quia talis dispo
sitio afficit rẽ,& impedit dñium transferri,ut Insti.quib.alie.
lic.in prin.& de fun.do.l.j.de rei ux.act.l.j.§. & cũ lex. & no.in
l.ea lege.de cond.ob cau.facit l.an in totũ.de ædi.pri. Aut sta=
tutũ est ꝓhibitiuũ in personã,& tũc aut cõtinet ꝓhibitionẽ fa
uorabilẽ,ut puta, ne minores decipiant̃ in confectione testa
mẽtorũ,statuit̃ ꝙ minor xxv. annis nõ possit facere testamẽ
tum:uel pone,statutũ est,ꝙ uir nõ possit legare uxori, uel e=
cõtrà,& hoc est factũ ne mutuo amore se adinuicẽ spoliẽt,uel
c decipiãt, tũc talis ꝓhibitio cõprehẽdit etiã ciuẽ[c] illius ciuita
tis,ubicũq; existentẽ in simili,& in eo,cui in suo iudicio bo/
nis interdicit̃, intelligitur gñaliter: nã illa interdictio quæ est
fauora/

fauorabilis ne sua bona pereãt,extẽdit effectũ suũ ubicunq;
d sint bona[d] ut hic,& de uer.obl.l.is cui bonis.de cur.fur.l.Iu/
lianus.Eadẽ ratiõe ista interdictio specialis & in illo actu, est
illa æquiparatio interdictionis gñalis & specialis. probat̃ ff.
de castr.pec.l.castrẽsi.in prin.& §.j.de admi.tu.l.si duo.in fin.
Aut statutũ cõtinet prohibitionẽ odiosam,& tũc nõ porrigit̃
e extra territoriũ[e] statuentiũ,ut l.ex ea.in fi.ff. de post. Et ideò
f dico,ꝙ statutũ disponẽs,ꝙ filia fœmina[f] nõ succedat[g],cũ sit
g prohibitoriũ & † odiosum,ut l.maximũ uitiũ. ĩ. de lib.præ.
33 ad bona alibi sita nõ porrigit̃.[h] Et de ista distinctione,de pro
h hibitiõe rationali,fauorabili & odiosa facit ex̃. de sent. excõ.
34 c.si sentẽtia.§.fi.li.vj. † Septimò quæro,circa statuta ꝓmisso
ria,circa qđ sunt duo uidẽda,scilicet an actus ꝓmissus possit
exerceri extra territoriũ ꝓmittẽtis. Itẽ si exercet̃ in ipso actu,
seu loco ꝓmisso,an habeat effectũ extra territoriũ.& ista duo
simul tractabimus. Aliqñ enim statutũ cõcedit & ꝓmitit id,
qđ rationabiliter nõ cõpetit, nisi in his,in qb.specialiter pri
uilegiũ est cõcessum. Verbi gratia,per statutũ ciuitatis aliqs
i est effectus notarius,[i] nũqd possit cõficere instrumẽtũ extra
territoriũ ciuitatis illius? De hoc disputat Spec.in ti.de instr.
edi.§.restat.uer.quid de his.Ego credo,ꝙ extra territoriũ nõ
poterit cõficere instrumẽta,& idem in similib.qõnibus,quæ
35 fieri pñt in territorio. Nã actus † qui etiã spectãt ad iurisdi/
k ctionem uoluntariã,[k] qñcunq; cõcedunt̃ ab alio inferiore à
principe,nõ possunt exerceri extra territoriũ. ff.de offi.ꝓcõ
sul.l.ij.quæ notabilis est ad hoc.Facit de foro cõpe.c. Roma/
na.uer.nec clericos.li.vj.& illã alleg.Spec. pro casu.Credo ta
36 men † ꝙ instrumẽta à tali notario cõfecta in territorio,ubi=
cũq; extra territoriũ faciãt fidẽ, sic emãcipatio facta corã eo,
l qui habet iurisdictionẽ à lege municipali,[l] habet̃ rata ubicũ
que,ut ĩ.de emanci.lib.l.j.& hoc ideò, quia hoc est magis ad
solẽnitatẽ,q̃ ad dispositionẽ,ut ĩ. uidet̃. Quandoq; statuta
sunt ꝓmissiua, permittẽdo id qđ de iure cõmuni permittit̃,
sed per statutũ tollit̃ obstaculũ qđ erat de iure cõmuni. Et i/
stud pluribus modis cõtingit.Quãdoq; tollit̃ obstaculũ solẽ
nitatis, ut puta per l. in testamẽto requirit̃ ꝙ sint septẽ testes,
m statutũ est ꝙ sufficiant quatuor,[m] certè hoc statutũ ualet.Et si
dubitet̃ utrũ testm̃ factũ intra territoriũ obseruetur quoad
bona testatoris, quæ sunt extra territoriũ,Ista quæstio tracta
tur ꝑ multos,s.per Hubertũ de Bobio,& alios ultramõta.an
tiquos,quoꝝ opi.refert Spec.de instr. edi.§. cõpẽdiosè. uer.
qd si de cõsuetudine.nec ibi apparet quid uelint, posteà su/
ꝑuenit Iac.de Rauẽ.qui dixit ꝙ institutus habebit bona quæ
sunt intra territorium:bona uerò quæ sunt extra territoriũ,
habebũt uenientes ab intestato,per l.pupillo.ff.de tut.& cur.
37 da.ab his.& de adm.tu.l.Titiũ.§.tutore.Nec obst. † ꝙ decces/
n sit[n] pro parte testatus & pro parte intestatus,ut l. ius nostrũ.
ff.de re.iu.quia hoc facit diuersitas cõsuetudinũ,sicut hoc fa/
cit aliàs diuersitas patrimonij,ut ff.de ado.l.si arrogator.& ꝙ
ibi no.& in hoc olim residebat Cy.superuenit posteà Gul.de
Cu.qui dicit indistinctè testamẽtũ † ualere, & porrigi ad bo
na ubicunq;,etiã si sint extra territoriũ. Quod ꝓbat,primò,
quia statutũ operat̃ circa testamentũ,qđ si fuerit ualidum ab
initio,ex ipso testamẽto porriget̃ ad omia bona per quandã
cõsequentiã,licet statutũ nõ possit disponere de bonis dire/
ctò,sed ꝑ cõsequentiã,ut l.iij. §.j. de leg. tut. & Inst. de leg.pa/
tro.tute.in prin.Præterea sicut actio cõpetẽs põt proponi a/
libi, q̃ ubi sit fundus:sic dispositio alibi põt fieri, quàm ubi
sit res,ut ĩ.de præsc.long.tẽp.l.fi.Præterea acta facta corã uno
iudice, faciunt fidẽ corã alio,ut ĩ.de edẽ.l.is apud quẽ.de ap
pel.l.ne causas. & l.à procõsulib.de test.l.fi.& de arb. l. nec in
arbitris.circa fi.Præterea dicit ipse,ꝙ hic casus est ĩ. de testa.l.
omniũ. in fi.si faciat testamentũ corã uno iudice, ubi minor
requirit̃ solẽnitas,tñ ex eo adiri poterit hęreditas,quę aditio
effectũ habet in omi loco,& in hac opi.fuit posteà Cy.& fecit
additionem in lec.suis,licet non ita plenè recitauerit op.Gu.
& Iac.Bu.idem tenebat per l.si nõ speciali.ĩ.de test.ubi uide/
o tur casus,& ꝑ l.ij.quẽad.test.aper.Ista opi.mihi placet[o],per ra
tiões prædictas excepta prima rõne Bul. quæ mihi displicet,
ut ĩ.dicã Ad prędictorũ cõfirmationẽ induco l fi.ĩ de test,u/

bi testamentũ factũ in rure, corã quinq; testib.habet suũ effe
ctũ ubicũq;,licet in alio loco requireret̃ maior solẽnitas. Ad
idẽ ꝙ testamentũ factũ in militia, porrigit suos effectus ubi/
cũq;,& circa solẽnitatẽ actus,de quo agit̃, inspicit̃ cõsuetudo
regionis,ut l.j.in fi.ff.de uen.insp.& illud tenerẽ. Prima autẽ
rõ Bul.nõ placet,quia ꝙ nõ licet directò, licet qñq; per cõse/
quentiã,scilicet qñ illud,qđ nõ licet directò,habet necessariã
cõsequẽtiã ad præmissa,aliàs secus,ut l. si is qui duos. de lib.
leg.& de his q no.infa.l.athletas.§.siue aũt.& no.ꝑ Dy.in l.j.ff.
de aut.tut.Sed si testamentũ fuerit ualidũ, non sequit̃ necessa
riò,ꝙ habeat omia bona. Ratio, quia ex legis potestate põt
38 † quis decedere ꝓ parte testatus,& ꝓ parte intestatus, sicut
in milite,ut ff.de test.mil.l.si miles.& l.miles ita.§.j.Ad idẽ ĩ.de
secũ.nup.l.j.& ꝙ ibi no. Interdũ uerò reperiũt̃ statuta ꝓmis=
siua,tollẽtia obstaculũ qualitatis personæ,ut eccè,dicit statu=
39 tũ † ꝙ filiusfa.possit facere testamẽtũ, uel aliqua persona de
iure ꝓhibita, uel cõtinet̃ in statuto ꝙ spurius possit institui,
quæ de iure cõi sunt ꝓhibita,posito ꝓhibita,pro cõstanti, ꝙ
talia statuta ualeãt,alibi dicã,mõ de ipsorũ ualore nõ dicam.
p Quærit̃,an talis ꝓsona[p] extra territoriũ possit institui,& hę/
40 reditatẽ adire? Et dico ꝙ nõ,cùm hoc cõcedat̃ ab alio † infe
riori à principe,licet spectet ad actũ uoluntariũ,tñ nõ põt ex
erceri extra iurisdictionẽ cõcedentis, ut l.ij.ff.de offi.ꝓcons.
Pro hoc in auth.quib.mod.nat.effi.sui.§.filiũ uerò. colla. vij.
ubi legitimatio filij,quæ fit per oblationẽ curiæ ciuitatis, nõ
habet locũ nisi in patre offerente,& filio,nõ auo, uel inter a/
q lios.Ita in ꝓposito legitimatio facta per statutũ[q] ciuitatis,nõ
habet locũ,nisi in ipsa ciuitate legitimãte. Sed insurgit for/
r tè[r] dubiũ,& quotidianũ tale, Quidã sic legitimatus facit te/
stamentũ in ipsa ciuitate,uel ibidẽ hæres instituit̃,& hæredi=
tatẽ adit,an tale testamẽtũ ualeat,uel talis aditio porrigat̃ ad
41 bona,quæ sunt in alia ciuitate? Et uidet̃ † ꝙ sic,ꝑ ea quæ di/
cta sunt in statuto disponẽte circa solẽnitatẽ. Præterea ad idẽ
de emanc.liber.l.j.nam emãcipatio ibi facta, habet effectũ in
omi loco,ut s̃. dictũ est in persona notarij.Præterea sententia
lata per iudicẽ mandat̃ executioni per iudicẽ alterius territo
rij in bonis etiã alibi positis,ut l.argentariũ.in fi. de iud. & l.à
diuo pio.§.j.de re iud.& ĩ.de iud.l. ꝓperandũ.§. sin aũt reus.
ita hoc testamentũ ꝙ est quasi sentẽtia,ut ff.de testa.l.j. porri/
gat̃ ad bona alibi posita. Sed ẽtrà uidet̃,ꝙ nõ porrigat̃, ut l.
pupillo.de tut.& cura.dat.ab his,& de execu.tut.l. nõ solũ.§.
& qui in testamẽto.& ibi no.Præterea, simplex dispositio nõ
intelligit̃ nisi de bonis quæ sunt in territorio disponẽtis,ut l.
cũ unus.§.is qui.ff.de bo.aut.iud.pos.Pro hoc in d.auth.qui.
mod.nat.effi.sui.§.filiũ. ubi legitimatio intelligit̃ fieri strictè.
Pro hoc uidet̃ expressum ex̃.qui fil.sint leg.c. per uenerabi/
lem.ubi legitimatio facta per papã nõ trahitur ad ea,quæ nõ
sunt suæ iurisdictionis,ut ad hæreditatẽ,& ad alia tẽporalia,
quæ sunt in territorio Imperato.ut ibi no. per gl. Bul. & doc.
modernos. Ad cõtraria rñ.nã aliud est in dispositione circa
s solẽnitatẽ actus,[s] quàm circa legitimationẽ personæ ad actũ.
Ratio,quia facta diuersitate locorũ,diuersificat̃ ratio solẽni/
tatis.Nã in militari testamẽto requirunt̃ pauciores testes, qa
ꝑ occupationẽ militarẽ nõ possunt tot homines haberi, id/
eò ibi statutũ est de pauciori numero testiũ.Potest etiam esse
quod in una ciuitate sunt homines magis legales q̃ in alia,
ideò fiũt statuta diuersa.Ideò ista ratio solẽnitatis habet locũ
in testamẽto forẽsis,sicut in ciue.Ideò ius uoluit, ꝙ quãtùm
ad solẽnitatẽ inspiciat̃ effectus eius,ad omnẽ locũ. Non em̃ ꝑ
hoc alteri ciuitati præiudicat̃,cũ ille actus ubiq; poterit cele/
brari,licet nõ cũ illa solẽnitate. Sed dispositio circa ꝓsonã legi
timandã ad actũ faciendũ nõ est huius naturæ, ideò nõ pos/
sum legitimare,nisi quãtũ ad meipsum disponentẽ pertinet,
nec porrigit̃ extra meũ territoriũ, quia facerẽ alteri præiudi
ciũ. Nõ ob.l.j.de emã.libe.& qđ suprà dictũ est de notario,qa
ibi statutũ nõ disponit directò circa actũ, sed circa solẽnitatẽ
actus. Nõ em̃ statutũ emãcipat filiũ, qa tũc nõ porrigeret̃ ad
forẽses,sed pater filiũ emãcipat cũ solẽnitate statuti. Idẽ in no
tario,nõ em̃ adhibet̃ ipse ad disponẽdũ, sed ad solẽnizandũ
circa actũ ab alio dispositũ,unde est eadẽ ratio, q̃ s̃. dicta est
in so/

in solēnitate. Non obst. q̃ s̃.dictũ est de sententia,quia ibi iudex disponit super iure iam fundato,& formato, q̃ ius respiciebat personã ubiq̃. Vt puta cõdẽnat aliquẽ occasione præcedentis obligationis, quæ ligat reũ obligatũ in omni loco, ideò mãdatur executioni per aliũ iudicẽ. Sed quãdo ipse iudex de nouo inducit ius faciẽdo intra territoriũ, tũc nõ por
42 rigitur extra territoriũ,ut s̃.pbatũ est. † Sed posset dubita
t ri de tali quæstione, cõsuetudo est in Anglia,[t] quòd primogenitus succedit in omnibus bonis.Modò quidã habẽs bona in Anglia,& in Italia decessit; quæritur quid iuris? Iaco. de Rauẽ.& Bull. de cu.tenent,quòd de bonis existentibus in Anglia iudicetur secundũ consuetudinem illius loci,de alijs quæ sunt in Italia,stetur iuri cõmuni, ut diuidãtur inter fratres,per d.l.pupillo,de tut.& cura.da.ab his.& q̃a certa forma est data in bonis ibi positis,ubiq̃ nõ extendat,ut j̃. de iure fisl.certa forma.ff.ad muni.l.cõstitutioni.Idẽ tenet Cy.hic. Alij dicũt q̃ debet inspici locus ubi est adita hæreditas, & sic ubi quasi contractus est celebratus,ut l.apud Iulianũ.in fi.ff. ex quib.cau.in possea.sicut in contractibus inspicimus locũ contractus,ut l.si fundus.de euic. l. in stipulationibus. ff. de re,iu. Mihi uidetur q̃ uerba statuti,seu consuetudinis sunt diligenter intuẽda.Aut enim disponũt circa rem, ut per hæc uerba,Bona decedentiũ ueniant in primogenitũ, & tunc de omnibus bonis iudicabo secundũ consuetudinẽ & statutũ ubi res sunt situatę,q̃a ius afficit res ipsas,siue possideat à ciue, siue ab aduena,ut l.rescriptò.in fi. de mune. & hono. & l. an in totũ.de ædifi. priua. Aut uerba statuti seu consuetudinis disponunt circa personã, ut per hæc uerba, Primogenitus succedat,& tũc,aut ille talis decedẽs nõ erat de Anglia,licet ibi haberet possessiones,& tũc tale statutũ ad eum & eius filios nõ porrigit,quia dispositio circa personas, nõ porrigitur ad forenses,ut dictũ est s̃.in iij.q.in fi. Aut talis decedens erat Anglicus, & tunc filius primogenitus succederet in bonis,quæ sunt in Anglia, & in alijs succederet de iure communi, secundum quod dicunt dicti doc. quia siue dicatur hoc esse statutũ priuatiuũ de filijs sequẽtib. quia est odiosum,nõ porrigit ad bona alibi posita,ut s̃.probatũ est, in vj. q. Siue dicas statutũ esse permissiuũ tollendo obstaculũ ne sequẽtes filij impediãt primogenitos,& idẽ ut s̃.dictũ est. Ad hoc ut inspiciatur,utrũ dispositio sit in rem uel personã,facit ff.de cõ
43 trahẽ.emp.l. fi. in fi. Nec placet illorũ opi. † qui inspiciũt locũ aditionis hæreditatis,quia aditio nõ põt se referre, nisi in quantũ est delata hæreditas,ut l.antiqui.ff.si pars hęre.pe.l.si ex asse.& l.si ex semisse.ff.de acqui.hære.Sed nõ est delata nisi prædicto modo,ubi nemo præcedit,&c.sed ẽtractus se extendũt quatenus uolũtas cõtrahẽtis fuit,quæ fuisse præsumitur secundũ consuetudinẽ loci ubi res agit, ut s̃.dictũ est,ergo,&c. Octauò circa statuta punitoria,hoc examinãdũ est
44 p multas quæst.Primò an expressè † possint porrigere suũ effectũ extra territoriũ suũ.Ad qd̃ dico,q̃ aliqn̄ uterq̃,s.delinquẽs,& ille in quẽ delinquit,extra territoriũ*est forensis, tũc regula est q̃ statutũ etiã si expresse caueat in eo,nõ porrigit ad eos,qui extra territoriũ* &c.ut l.fi.ff.de iurisd.om.iud. quia statuta sunt ius propriũ ciuitatis, ut l. oẽs populi. ff. de iust.& iur. Ista regula fallit in ciuitatib. cõfœderatis,& colli
u gatis inuicẽ,ut si statuto [u] Perusij caueat,q̃ delinquens Assisij possit puniri hic,ut no. ff. de capt.& postli.reuer.l. nõ dubito.in fi.Idẽ puto, si ciuitas in cuius territorio delinquit,istud statutũ facere consensisset,eadẽ ratione aliqn̄ extra territoriũ huius ciuitatis forensis offendit aliquẽ ciuẽ, & cauet aliquo statuto,q̃ forensis hic possit puniri,an ualeat? & uidetur sic, quia laicus offendẽs clericũ efficitur de foro ecclesiæ, ut j̃. de epis.& cle.aut.itẽ nulla cõmunitas.ex. de fo.comp. c. cùm sit. Prætereà ratiõe loci,in quo ,ppter delictũ cõmissũ, q̃s efficit
43 † de illa iurisdictiõe,etiã si est forẽsis.ff.de offi.prę.l.iij.j̃.ubi de cri.agi opor.l.j. & in auth. qua in ,puincia. Sed si deliquit in loco ciuitati subiecto, s.in persona ciuis sui,ergo,&c.sed illa nõ faciũt,quia in clerico offenso est ratio,quia cõmittit sacrilegiũ,q̃ est crimen ecclesiasticũ, ideò pertinet ad ecclesiã, ut d.c.cùm sit.Et istud q̃ dicit ratione loci, &c. intelligo ratio

x ne rei immobilis,* ut territorij,nõ rei mobilis, uel se mouentis.Dic ergo regulariter, tale statutũ nõ ualet,quia nõ põt disponere extra territoriũ suũ,& in p̃sonis sibi nõ subditis. Fallit in capiẽtib.ex naufragio, q̃ possunt puniri à iudice p̃sonæ offensę,& sic cùm tale delictũ pertineat ad p̃sonas eius iurisdictionis,poterit aduersus tales delinquẽtes extra territoriũ fieri statutũ,ut ff.de incen.rui.nau.l.ne qd.§.de his.ut ibi no. per glo. licet Cy.eam nõ teneat in d. auth. qua in ,puincia.in iiij.q. Idem fallit in ciuitatibus fœderatis,ut s̃.dixi.Item fallit si iudex loci ubi ciuis meus offenditur,offensam nõ uindicat(ut quia nõ uult, uel quia non potest)tunc poterit fieri statutum contra offendentem ciuem extra territorium.* ar. j̃.de Iud.l.nullus. cum sua glo.& xxiij. q. ij. c. dñs noster. pro hoc induco Inn. ex. de for.cõp.c.postulasti.ubi tenet hoc statutũ expressè ualere. Aliquãdo ciuis de
y linquit extra territoriũ [y],& de tali delicto ex. cõmisso statutũ expressè loquit. Puto q̃ tale statutũ ualeat,s. quia ratiõe originis põt puniri de delicto ubiq̃ cõmisso,ut l.j.j̃. ubi de crim. agi opo.Cũ ergo tale delictũ sit de eius iurisdictione,poterit de hoc facere statutũ, pro hoc facit l.fi.ff.de decre.ab ord. fac. Pro hoc optimè facit de eunuchis.l.ij.& j̃.de cõme. & mer.l.mercatores.Sed iuxta prædicta potest dubitari. Pone q̃ exercitus huius ciuitatis
z stat super [z] territorio alterius, unus forensis occidit ibi aliũ
46 forensem,utrũ poterit puniri † à potestate huius ciuitatis? & uidetur q̃ nõ,etiã si expressè statuto sit cautũ,ut s̃.dictũ est. ẽrium obseruat de consuetudine.Probat sic, territoriũ dicit à terrendo,ut j̃.de uer.sig.l. pupillus. §. territoriũ. sed donec exercitus huius ciuitatis est ibi,terret & coercet illũ locũ,meritò delictũ ibi cõmissum poterit puniri à potestate tanquã cõmissum in eius territorio.ita dicebat Mar. & Ia. But. Idem quæro,quid si in statuto hoc nõ caueat expressè, sed simplici
47 ter loquat statutũ, † utrũ porrigat extra territoriũ? Ad eius inuestigationẽ pono quæstionẽ antiquitus tactã, Cauet sta
a tuto ciuitatis Perusij,[a] q̃ potestas de quolibet homicidio possit inquirere,uel procedere per accusationẽ,uel inquisitionẽ. Alio statuto cauetur, quòd pro homicidio imponatur certa pœna.Accidit,q̃ dã Perusinus occidit extra territoriũ,quæritur utrùm potestas huius ciuitatis possit inquirere & punire secundũ formã statuti,an solũ de iure cõmuni? Ista quæst. fuit facta per Odof. & determinauit, q̃ nõ possit per inquisitionẽ procedi,nec delinquens possit puniri secundũ formã statuti,sed solùm de iure communi.Cuius opi.ponit Alb. de Gan.in fi.sui libelli.Postea Cy. disputauit istã q.in ciuitate Senarum,& determinauit ẽrium tangendo iura Odof. licet de eis nulla fiat mẽtio:idcirco eius disputationẽ hic recito,multa inutilia reijciẽdo.Certum est q̃ de iure cõmuni põt delinquẽs puniri in loco domicilij uel originis de delicto alibi cõmisso,ut j̃.ubi de cri.agi opo.l.j.ff.de inter.& rele.l. relegatorũ.§.sed & in eas.& §.si quis. Hoc præmisso uideamus utrũ
b possit procedi per uiã accusationis tantùm,[b] s.de iure cõmuni,an per uiã inquisitionis de iure municipali? & uidet q̃ solùm per accusationẽ, cùm de iure cõmuni inquisitio fiat ad uindictã publicã,ut in auth.de mãd.prin.§.q̃ si delinquẽtes. col.iij.& ad delictũ puniendũ nõ occultãdũ, ut in auth.de armis.§.sancimus.col.vj.sed iniuria non uidet facta, nisi in eo loco,ubi q̃s deliquerit,nõ in loco unde oriundus est,ut ff de iurisd.om.iud.l.si quis id qd̃.& l. si familia. ergo iudex origi
nis non poterit procedere, uel inquirere. Prætereà rectores ciuitatum dicuntur patres subiectorũ,ut d.§. sancimus. & in auth.ut iudices sine quoquo suffra.§.eos aũt.col.ij.sed homo forensis offensus extra territoriũ,non est subiectus illi iudici terræ originis offendentis,& sic non est ei tanquã pater,meritò de iniuria ei facta nõ potest procedere. Econtrà,q̃ possit procedere,quia de iure cõmuni habet iurisdictionẽ, ut s̃. dictũ est,ergo illa iurisdictione poterit uti,cum qualitate sibi addita per statutũ, q̃ procedat per inquisitionẽ, cũ qualitas de facili addatur,ut l.in delictis.§.si detracta.ff.de noxa. Præterea hoc probatur ratione proprij interesse: nam reipubl.

interest

interest habere bonos subditos.ff.de his qui sunt sui uel alie. iur.l.j.§.fi.& in auth. ut iud. siue quoquo suffra. §. cogitatio. sed homines boni efficiunt, si eis pœna imponat ex delicto, ut l.j.de iust. & iur. ibi nõ solũ bonos,&c.& de hoc quod expressè sit ratio publicæ disciplinæ,ut l.licitatio.§.qd̃ illicitè.ff. de publ.interest ergo sua punire subditos,& sic statutum ad eos extẽderetur.Prætereà eadẽ ratio uidetur, siue per accusationẽ, siue per inquisitionẽ procedatur.Inquisitio em̃ succedit loco accusationis,ut ff.ad leg.aquil.l.illud.ergo,&c.Prętereà pone q̃ Titius extra territoriũ incidit in l. si q̃s in hoc.j̃. de epi.& cle.certũ est, q̃ iudex ratione originis poterit inquirere:ergo idẽ in ,pposito.Prętereà statutũ loquit generaliter, ergo,&c.ut l.j.§.generaliter.de le.præstã.ppter quæ determinauit Cy.q̃ iudex possit procedere per inquisitionẽ & denũtiationẽ,sicut per accusationẽ,quod an sit uerũ,j̃.dicã.Super alio uerò puncto,s.de condẽnatione, uidet primò q̃ debeat puniri secundũ legẽ loci,ubi delinqt,ut C. ubi sena. uel clar. l.j.Prætereà cõtractus & delicta æquiparãtur,ut ff.de iud.l.tã ex cõtractib.& l.omnẽ.sed in contractib. inspicitur locus cõtractus,ut ff.de euic.l.si fundus.& s̃.probatũ est:ergo,&c.Prętereà s̃.circa principiũ huius tractatus dictũ est debere inspici locũ delicti,ergo, &c. Pro hoc est casus extrà de const.c.ut animarũ.§.j.lib. vj. Ex aduerso quòd possit puniri secundũ legẽ ciuitatis suæ,probatur sic,Lex & sententia æquiparãtur, ut ff. de manumi.l.seruus hac lege.Sed suũ subditũ potest ligare sua sententia,ergo sua lege.Prætereà si aliquis delinquit in ecclesia quã cõstat non esse de iurisdictione seculari, tamẽ poterit à iudice seculari sua lege puniri, ut j̃. de adult auth.si quis.& j̃.l.j.Prætereà hoc probat expressè j̃.de eunu.l. ij. ubi subditus ligatur etiã extra territoriũ.Ex quibus Cyn.deter
minauit ciuẽ ex delicto in alia ciuitate cõmisso posse in sua ci
c uitate puniri, secundũ legẽ suæ ciuitatis. [c] Et si dicatur quomodo porrigit suũ effectũ extra territoriũ? (Respondet ipse) fateor q̃ extra territoriũ non potest inducere nouam obligationis substãtiã,sed bene potest illi delicto,quod est de iure cõmuni, addere nouã qualitatem, quæ facilius adijcitur, quàm substantia,ut l.in delictis.§.si detracta.ff. de nox. Non ob.c.ut animarũ.quòd illa decisio processit ex errore canonistarũ,uel speciale ibi in sentẽtia excõmunicationis, hic est effectus suorum uerborũ.& prædicta sunt sumpta ex uerbis
48 Pe.ex repe.sua,in l.extra territorũ.ff.de iuri.om.iud. † Mihi aũt uidetur uerba statuti diligentius esse intuenda,aut em̃ expressè disponit de eo quod ciuis facit etiã extra territoriũ, & tunc contra eum procedi poterit,& puniri.d.l.ij. de eunu. & s̃.proxi.q. dixi.Aut limitatiuè loquit de eo quod fit intra territoriũ,& tũc nõ extendit ad ea, quæ fierẽt extra l. si uerò. §.de uiro.ff. sol. ma. cum si. Aut statutũ simpliciter loquitur, & ista est quæstio nostra,& de hoc casu dicã. Aut quæritur de modo procedendi,& posset procedi secundũ statutũ ciuita
d tis originis [d]:quia statuta, quæ respiciũt processum, seu litis ordinationẽ,porriguntur ad omnẽ litẽ, quæ in ipsa ciuitate actitat, posito q̃ sit de eo,quod est extra ciuitatẽ actũ, ut l.iij. §.fi.ff.de testi.& l.ij.in fi.quemad.testi. aper. & l. cum clericis. in fi.j̃.de epis.& cle.ita s̃.dictũ est circa contractus.Pro hoc.j̃. de cust. reo. l. j. in prin. Et sic in primo puncto tene opi. Cy. quòd posset per inquisitionẽ procedi. Aut quæris de modo puniendi,& tunc puniatur uel de iure cõmuni, uel secun
e dum statutũ loci,ubi deliquit,[e] quia statuta quę respiciunt litis decisionẽ,non porrigunt ad ea, quæ extra territoriũ sunt cõmissa,sed debet inspici locus, ubi res est situata,ut s̃.dictũ est tam circa cõtractus, quàm circa delicta.& hic est casus in d.c.ut animarũ.§.j.facit de bo.aut.iu. pos.l. cũ unus.§. j. & in hoc teneo opi.Odo.& Albe.de gan. Sit ergo cautus iudex
49 quando format inquisitionẽ,ut in conclusione † inquisitionis dicat,Super quib. omnibus & singulis intendo procedere,& inquirere secundũ formam statutorũ huius ciuitatis,& culpabilẽ punire,& condemnare secundũ formã iuris, & sic in procedendo se refert ad statuta, in condemnãdo ad
50 ius cõmune. † Vlt. quæro [f] de effectu sententiæ punientis,
f utrũ extẽdat suũ effectũ extra territoriũ iudicãtis? & omissis omnibus allegationibus, pono quod mihi uidetur distinguendũ super diuersis mẽbris.Aliquando em̃ reperitur pœna quæ respicit personã,aliquãdo quæ respicit bona. Primo casu,aut pœna imposita respicit certi loci interdictũ, & non porrigit extra territoriũ interdicti ex potestate sententiæ,sed bene porrigitur ad quædã loca per cõsequẽtiã & iuris dispositionem, ut l.relegatorum.§.j.& §.interdicere.& §.seq. de interdic.& relega.Aut nõ respicit interdictũ certi loci,sed certæ artis, & tũc non porrigitur extra territoriũ, ut ff. de postul.l. ex ea. Aliquãdo uerò nõ respicit principalẽ interdictionẽ loci nec artis, sed diminutionẽ status, ut quãdo quis efficitur infamis,tũc dicitur status eius minui:uel efficitur seruus pœnæ,& tũc etiã dicitur status minui, ut ff.de uar. & ex. ordinarijs cog.l.cognitionũ.§. æstimatio,& §. fi. Et primo casu pœna imposita hic habet effectum ubiq̃,ut l.ex causa.de postulan.ubi loquit de infamia.Idẽ dico in his qui efficiuntur seruí pœnæ per sententiã multò magis,nã in his cõtingit diminutio status solũ ex qualitate pœnæ,ut d.l.qui ultimo.de pœnis.& l.quidã.& j̃.de don.inter uirũ & uxor.l.res. ibi, ex pœnæ qualitate.Si igit ex genere pœnæ,nõ curo, utrũ talis pœna imponatur ex forma statuti, uel ex iure cõmuni. facit ad hoc ff. de his qui not. infa. l. ictus fustium. & quod ibi no.& per hoc crederem quod illa mulier, quæ fuit hic cõdemnata ad ignẽ,& posteà fuit recepta à familia,quòd statim fuit ef
g fecta serua pœnæ,[g] etiam secundũ iura hodierna, ut d. l. qui ultimo.& quod ibi no.& de do. inter uir.& uxo.auth.sed hodie. Nam post sententiam non debuit superuiuere, & ideò ubicũq̃ sit, dico quòd est serua * pœnæ, nec potest facere testamentum, nec contrahere, & similia facere. Et dico idem in excõmunicato, quia ubiq̃ dicitur excõmunicatus,ut iiij.q.v.c.quisquis. Istæ em̃ pœnæ quæ respiciunt diminutionẽ status, infliguntur in personã, & ipsam personã sequuntur, sicut lepra leprosum. & facit ff.de pœn. l. quis ergo casus. cum glo. fi. pro socio. l. iij. in prin. & quod in eis not. Secundo casu quando pœna respicit bona, pone quidam est condemnatus in ciuitate in publicatione bonorum, habet quædam
h bona alibi,utrum illa sint publicata.[h] Bul.de Cug.tangit hic, & ff.de capitis diminutione.l.ij.& tenet quòd quælibet ciuitas habeat bona in territorio suo sita: nam dicta bona sunt quasi uacantia, ut j̃. de bo.uacan. l. j. & repelluntur uenien
i tes ab intestato. & ideò cùm quælibet ciuitas reputet fiscus, [i] cuilibet accrescẽt illa bona prout sunt in territorio, argum. ff. de usufru. acc. l. idem Neratius. ij. rñ. Pro hoc j̃. de epis. & cle.l. si quis presbyt. ubi partem bonorum habet ecclesia, partẽ curia,fiscus,uel patronus.Facit de censib. l. forma. §. si uerò quis agrũ.de tut.& cura.da.ab his.l. pupil.& l.iurisperitos.§.cũ oriũdus.de excu.tu.et uidet casus de exa.trib.l.fi.de bo.uac.l.si qñ.ij.rñ.fm̃ eum. Alij dicunt qd̃ Nic.Mata.in quadã sua disputatiõe dicit, aut iudex q̃ publicauit bona, habet iurisdictionẽ à lege cõmuni, & imposuit pœnã secũdũ ordinẽ iuris cõmunis,aut utrũq̃,s.iurisdictionẽ & pœnæ impo
k sitionẽ [k] habet à lege municipali, siue alterũ tm̃.Primo casu talis pœna extendit ad patrimoniũ ubiq̃ positũ, sed incorporatio in possessionem fisci,fiet per illũ officialem in cuius territorio sunt sita bona,ut l.à diuo Pio.§.j.de re iud.& l.cùm unus.§.j. de bo. aut.iud.pos. & quod ibi not.& d.l. si quando. & l.fi.de bo.uac.A simili sicut quando plures sunt tutores eiusdẽ pupilli habẽtis patrimoniũ in diuersis ciuitatib.seu ,puincijs,unus in una ,puincia ,pcurat q̃ restituant bona quæ sunt in alia,ut l.tutores. §. hæres. de admi. tut. Ita hic plures officiales in diuersis ,puincijs repræsentant unum fiscum. In secundo casu quando utrũq̃ uel alterũ tantùm ,pcedit à lege municipali, tũc publicatio nõ extẽdit ad bona quæ nõ sunt illi iurisdict.subiecta,ut j̃.q da.tut pos.l.neq̃.cũ si. Mihi in ista quęstio.uidet dicendũ,q̃ ciuitas nõ põt sibi publicare bona
l [l] ,ppter delicta de iure cõmuni,ut C.de bo.ua.l.j.& ibi no.Itẽ ciuitas de iure cõmuni nõ habet merũ imperiũ et cognitionẽ isto-

* Huc pertinet quod annotatur j̃. in addit. esse testes. uersi. adde. I.Concẽ.B.

* Sed hodie nemo bene natus à principio, efficitur seruus pœnæ, ex supplicio: §. q̃ autem, de nup. & d.auth.sed hodie. I. Concen. B.

nē istorū delictorū grauiorū, ut j. de defen. ciui. l. defensores. la ij. Illæ ergo ciuitates Italiæ quæ illā iurisdictionē exercēt, & quæ bona sibi publicant, hoc faciūt uel ex priuilegio eius cō
m cesso m per principē, uel ex cōsuetudine antiqua quæ habet uim cōstituti priuilegij, ut l. j. §. ductus aquæ. de aqua quoti. & æsti. & l. j. in fi. de aqua plu. arc. Et ita dicit gl. in auth. de defen. ciui. §. iusiurandū. in fi. ma. gl. & sic ciuitates quæ sunt hodie cum camera fiscali, possunt dici procuratores fisci in rē suā in ipsa ciuitate. Nā ad sui utilitatē utunt iure fiscali ex cō
q cessione principis tacita uel expressa, ut dictum est. † Hoc
n præmisso in quæstione præcedenti n sic dico, Aut iurisdictiones sunt separatæ, sed bursa fiscalis est una in effectu in utroque loco: aut sunt separatæ iurisdictiones & separatæ bursæ fiscales. Primo casu, aut illa publicatio fit de iure cōmuni, & bona utriusq; loci erunt publicata, ut l. si qñ. de bo. uac. & fiet executio per officialē illius loci ubi sunt bona, ut s. dictū est.
o Vnde dico si præses, qui est in Marchia Anconitana o pro ecclesia Romana publicaret de iure cōmuni bona alicuius, q; intelligerentur bona publicata quæ ille habet in ducatu, sed in illis bonis fieret executio per procuratorē fisci, qui est in ducatu. Aut publicatio fit secundū cōstitutionē, uel leges speciales, & tunc aut illæ leges speciales sunt in utroq; loco ubi sunt omnia bona. Exemplū, plures iudices sunt deputati ab
p uno Rege per diuersa territoria regni p, unus publicat secū dum cōstitutionē regalē, & tunc omnia bona quæ sunt in regno, essent publicata eadē ratione & per easdē leges. Aut dictæ leges speciales nō sunt cōmunes ad utrunq; locū. Exemplū, in Marchia sunt quædā constitutiones, quæ non sunt in ducatu, tunc talis publicatio nō extēditur ad bona quæ sunt extra locū, ad quē se protēdit cōstitutio, ut l. extra territoriū. ff. de iu. om. iu. c. ut animarū. de const. lib. vj. & j. qui da. tut. pos. l. neq; & de tu. & cur. da. ab his. l. j. in fi. & l. pupillo. cum sim. Secūdo casu quādo iurisdictiōes sunt distinctæ, & bursę fiscales distinctę. Aut publicatio non fit de iure cōmuni, et tunc nō extēditur ad alia bona, etiā alibi sita, per d. ll. Aut fit de iure cōmuni, & tūc ad omnia bona etiā alibi posita exten
q ditur, q tamē quælibet ciuitas habebit bona in suo territorio sita, secundū qd dicebat Bul. de Cug. quod probo, quælibet igitur ciuitas dicitur procurator fisci, ut s. ostēsum est. Sed si procurator esset fisci, & ad utilitatē fiscalē & ad eius officium spectaret acceptatio & incorporatio dictorū bonorū in fiscū, ut dictū est: ergo nunc ad eū pertinet & ad eius utilitatē. Pro hoc est casus in d. l. fi. de auto. tut. & ex. de for. compe. c. postulasti. Nec placet, ut distinguas an iudex habeat iurisdictionē à lege cōmuni uel à lege municipali, quia non curo unde iurisdictionem habeat, sed hoc solū an pronuncietur super eo quod de iure cōmuni est dispositum, an uerò de nouo disponat, ut dixi s. in vij. q. uer. sed insurgit fortè dubium, &c.

ADDITIO.

Aduerte quòd Bar. allegatur contrarius in hac l. j. sed in quo arti. arguatur de contradictione, & pro saluatione Bar. uide concordantiā quam posui ad l. qui Romæ. in §. fi. ff. de uer. oblig.

a P. PAV. P. *Cunctos populos. Istam legem & eius materiam repetit Ioan. Bapti. Caccialupus. Et inter cætera multa ponit in materia usurarū, an possint licitè fieri, & ex aliqua causa permitti.*

b *Sub imperio. Et an quomodo intelligatur, quòd Imperator sit dominus mundi, uide Bar. & quæ ibi dixi post eum, in l. j. §. per hanc. ff. de rei uend.*

c *Relatiui. No. de dictione, quis, uel qui. adde Bal. in l. præcipimus. j. de app. Bar. in d. l. ea tamen. Ang. de Aret. in tit. de act. §. omnium. Oldra. consi. cxxv j.*

POMA. *De relatiuo quis, uel qui, quomodo ponitur, per Barb. consi. xxxviij. in ij. uol.*

d *Et tunc. In quo uide In. in c. quòd super his. de uoto. & uide gl. no. lxiij. dist. Adrianus. le ij. qui dicit quòd Gallia & Hispania non subsunt Imperatori.*

e *Verbū uolo. De materia huius uerbi, uolo, uide quæ not. Bal. in auth. ei qui. j. de bo. aut. iud. poss. in q. an per hæc uerba, uolo te ire in possessionem, interponatur primum decretum. Et de uerbo, Vellem, uide Bal. in l. inuenendis. de cont. emp. post gl. & uide Bal. hic. Et de materia plenè per Ang. in c. ex literis, de spon.*

POMA. *De uerbo, Volo, quòd sit introductorium iuris noui, de quo sunt bonæ glo. in cle. j. de offi. uica. & in cle. j. de rer. permu. in fi. in uer. Volumus. Pan. consi. j. ij. uo. & gl. in cle. fi. de resc. qui idem dicit, in uerbo, Statuimus. & quæ ibi posui. De isto uerbo, Volo, uide aliquid per Fel. in c. humanū. dist. j. & Bar. in c. nam concupiscentiā. de const. Bal. in c. ad aures. de resc. & in c. scisciitatus. eo. tit. Pan. in c. sedes. & ibi Fel. eo. tit. & etiam aliquid per Soc. consi. lxviij. & seq.*

* IOAN. FRAN. RV. *Adde quòd cōmuniter doct. tenent cont. Bar. dum uult quòd ista uerba, Volo, uel, Vellē, relinquere Titio x. in ult. uolūtate inducant dispositionem, ut not. Ias.*

f *Dispositionē. Adde quòd hoc idem refrēdo Bar. tenet Alex. de Imol. consi. xv. in ij. uo. Dispositionem. Sed Ang. & Imo. uidentur tenere contrariū in l. serui electione. hic alleg.*

g *Sunt prohibitæ. Vide Bal. in l. improbū. & quòd ibi dixi, j. de insa. & An. in q. sua, Astensis miles. in fi. remittit ad Io. An. in cle. j. de usur. per Bal. in l. j. C. de usur. rei iud. gl. in l. socium qui in eo. ff. pro so. & quod no. Imo. in l. si insulam. §. usuras. ff. sol. mat. Vtrum autē hodierna cambia sint licita. Bal. quòd sic, in rub. C. de const. pecu. & in l. ij. in prin. de usur. rei iud. & not. in c. in ciuitate. de usu. An autē statutū permittens usuras teneat, uide Bal. in auth. sed omnino. in vj. ne uxor pro mari. & in l. eos. §. super. C. de usur. Et an possim à te licitè capere pretiū, ut pro te fideiubeā, & non cōputetur in sortem. Dicit Bal. quòd sic, in l. antiq. in prin. ad Velle. Et quare usuræ fuerint prohibitæ, uide Bal. in rub. j. de usur. & ibi multū in materia. Et quod dixi an statutū ualeat, uide Bal. in l. ij. j. de usu. & in l. cùm allegas. in fi. & in auth. ad hæc. eo. tit. & Inn. in c. quod plerq; ex. de immuni. eccles. Et quod dixi, statutū etiā iuratū super usuris nō ualere, tenuit Pau. de Leaza. & Steph. & Pe. de Anc. in cle. j. de usu. per illū tex. & gl. ibi. & est gl. in l. eos. §. j. in uerb. consuetudinē, & ibi Bal. de usur. Fallit tamen in casu. l. fi. §. præterea. j. de iur. do. Bal. uidetur approbare statutū, uolens, quòd soluatur ad rationē decē pro centenario. Et etiā non ualet statutū, quòd usurarius possit liberè testari, secundū Bal. in l. consulta. C. de test. Sed quid de reditu, qui percipitur ex pecunia montis in ciuitate Florentiæ, uel Venetiarum, an talis reditus sit licitus. Vide per Cano. in c. in ciuitate. ex. de usu. & disputatū fuit, & determinatū contrario modo, per quosdā Theologos, quorū unus fuit de ordine Prædicatorū, & alius de ordine Eremitarū sancti Augustini, ut refertur per scribentes in c. cōsuluit. de usu. ubi per eximium & famosum doctorē Laurentiū de Rodulphis de Florētia, licet meo iudicio hæc materia non sit bene declarata. Pet. de Anc. tenuit illum reditum licitum ita simpliciter, ut refert Imo. Rom. Pau. de Cast. in l. si tibi decem. ff. de pac. dicunt quòd si mercatores sua sponte posuerunt pecunias, ut inde haberent emolumentū, non est licitū, secus si coactè. Et ita etiā determinat beatus Thomas de Aquino secunda, secundæ q. xlj. ita tenet Sali. in auth. ad hæc. j. de usur. & firmat Iaco. Calde. in repetitio. c. nauiganti. de usu. sed quid si emo à te annuum rediū pro quinquaginta florenis in anno, pro precio florenorū mille, quos tibi soluo, utrū iste contractus sit licitus? Bal. in tit. si de feud. uasal. ab aliquo fuerit interpel. dixit, quòd ibi est arquòd sic. Alij, secundū eum, dicunt quòd iste contractus non est sine scrupulo usurarū. & de hoc dicit se alibi dixisse. Cui nunc addo quod dicit, quòd apposito pacto, quòd illa mille conuerterentur in emptionē prædiorū, iste contractus iustior esset, & si uenditor non uult emere, imputet sibi. & considera super ista cautela, & cogita, ne per istas cogitationes lædas conscientiam tuā secundū eum. Prædictis addo Bal. in l. hac edictali. §. is illud. j. de sec. nup. & ibi etiam de reditu. & Bal. hic. Et adde de isto reditu, & de pacto legis cōmissoriæ, & similibus pulchras q. in l. j. de pact. pig. uide quæ dixi in l. insulā. §. ij. ff. sol. mat. Adde quòd usuræ sunt omnino prohibitæ, tenuit Ang. consi. ccxix. & cclxxij. Anto. de Prato uetus inter consilia. Alex. xlix. iiij. uo. ubi dicit quòd non ualet statutum permittens usuras, & quòd tēpore beati Bernardini ipse obtinuit, quòd Iudæis non poterat permitti, ut usuræ extorquerētur à Christianis, & idē tenet Pet. de Anc. quòd dominus temporalis non possit cum cōscientia permittere Iudæis fœnerari in suo dominio, eius consi. ccxliiij. Pau. de Cast. consi. ccclxxx. consuluit simpliciter quòd possint domini tēporales permittere Iudæis fœnus exercere in terris suis. Idē cōsuluit Alex. æquius, si tamen domini habent licentiam à summo pontifice, eius consi. cvij. ij. uo. An autē ualeat statutū quòd pro interesse creditoris, soluantur duo denarij pro libra, uide Bal. consi. clj. iij. li. Vnum tenuit Ab. consi. xxxix. quòd non ualet statutū, quòd mulieri soluto matrimonio debeantur alimenta, donec dos soluatur, cōsuluit Pet. de Anc. quòd testator nō potest mādare hæredibus, ut soluāt decē pro centenario uxori suæ, donec dos soluatur, eius consi. xcij. Et an licitū sit dare pecunias ad honestā partē lucri, uide Ro. consi. dxij. Ab. consi. cxiiij. Et an si conuenio si non*

si non solues mihi ad terminū, q; possum pecunias accipere sub usuris, si nō soluis & illas accipio, an à te licitè recipere possim, uide Ro. consi. cj. Et an si creditor pro correo soluit usuras, possit illas petere. Abb. consi. vij. ij. lib. Et an illud quod sponte dat debitor creditori, sit usura, uide Ab. consi. lx. ij. lib. Quando aūt annui reditus sint liciti, uide Rom. consi. ccij. Oldr. consi. ccvij. Bal. consi. xvij. & cccxxxiiij. j. uo. & consi. cxviij. iij. uol. Quid aūt de redituibus montis Florentini, & Venetiarū. Vide Paul. de Cast. consi. xix. Quid de cambijs, uide Rom. consi. ccxxxvij. ubi pulchrè de materia usurarū. Quid aūt de eo, qui dat pecunias mercatori, cùm hoc q; de damno non possit sentire, nisi ad computū decē pro centenario, similiter nec de lucro, uide Abb. consi. lxxvij. j lib.

h *Quædam est dementia. Dementia duplex. uide eundem Bal. in l. quod nerua. ff. depo.*

i *Esse testes. An infamis possit esse testis? Adde q; indistinctè ad probandum ingratitudinē infamis, infamia facti non admittitur. c. j. quot sint necessa. ad proban. in usib. feu. ibi, integræ opinionis, quam ibi ad hoc Bal. no. Et ad hoc adde quæ habentur in l. iij. §. lege Iulia. ff. de testi. Adde dum hic dicitur, q; hæretici duplici pœna puniuntur, quia sunt infames, & à Deo puniuntur. Quod Bal. infert ad quæstionē, q; si aliquis cōmisit incestum, uel adulteriū cum consanguinea uel nupta, & episcopus illū damnauerit ad carceres perpetuos, q; nihilominus potestas poterit ipsum facere decapitare, quia crimen non bene punitū erat per ipsum, & cum Bal. transit Cast. qui dicit uidendum Ant. de But. in c. j. de offi. ordi. & quod Ang. aliàs Perusij consuluit, cùm quidam homicida pecuniariter fuisset condemnatus in loco delicti, quòd iudex domicilij poterat illū capitaliter condemnare. Pro quo facit quod consuluit Rom. consi. ccclxxv. q; si Abb. monachum de crimine sufficienter non punit, q; Episcopus potest illum punire. An autem infamia priuet quem à publicis officijs, uide Pau. de Cast. consi. cxcviij. & ccxxiij. Et qualiter probetur infamia, & an laicus admittatur ad accusandum clericum de infamia, uide Fede. consi. xxiiij. & scias q; testis deponens de infamia tenetur reddere rationem dicti sui, non interrogatus. Ita Inno. in c. cùm oporteat. de accu. & Abb. in c. causam. de testib.*

Nota tamen secundum Bal. in l. pen. C. de sent. quæ sine cer. quanti. q; ualet condemnatio, si est probatum per testes infames. Et ubi requiruntur testes omni exceptione maiores, infames infamia facti repelluntur, secundū Bal. in l. optimā. in prin. de contra. & com. sti. Et de infame, an possit esse testis, uide gl. & doc. in l. cum lege. ff. de testi. & ibi per Imo. Adde tamen singulariter, q; unus testis infamis infamia facti, & alter bonæ famæ, plenè probant, secundum Bal. in l. si quis ex argen. §. j. ff. de eden.

k *In maiori hæresi. Qua pœna puniantur hæretici, & facit q; no. gl. & doc. in l. apud Iulianum. §. j. de leg. j. & in l. multùm. ff. de uerb. oblig.*

l *Et primò quæro. Vtrum statutum porrigatur ad non subditos intra territorium, uide ultra Bar. hic Bal. in l. j. C. ne fil. pro pat. & Ia. de Bel. in l. j. C. de emanci. lib. Et in hac materia, q; statutum sit seruandum, an rei, an actoris, uel loci in quo agitatur iudicium, & maximè in delegato, uide gl. xij. dist. illud, quam alle. Bal. in rub. j. ne fil. pro patre, quam omnino uide in hac materia, & gl. & Bal. in l. j. j. quæ sit longa consue. & facit tex. & ibi An. in l. & si prætor. ff. de offi. eius cui manda. est iurisd. & illā gl. in d. c. illud. ibi sequitur. Arch. uide tamen Inn. in c. fi. de fer. & in rub. de consuetu. & ibi pedo. in c. q; clericis de foro competē. Quod facit etiam, an iudex appellationis seruet statuta iudicis à quo, ut no. in prædictis locis, & uidetur tex. & ibi no. in auth. ut cùm de appel. cogno. circa prin. & dicemus in fin. huius co. per Inn. in rub. de cōsue. Bal. omnino. in l. aduersus. C. si aduer. rem iud. in margine, quid si statuto cauetur Bononiæ, q; nisi instrumētum fuerit positum in memorialibus, non probet. Titius existens Bononiæ promisit centum Seio se Mutinæ soluturū, nec in memorialib. fuit positum, an Mutinæ ex tali instrumēto possit probari. uide Pet. de Ancha. in c. canonum statuta. iiij. in uersi. sequitur alia quæstio.*

P. PAV. P. *Primò quæro. Circa istam materiam adde, q; forenses uenientes de nouo ad habitandum in aliquo loco, excusantur ab ignorantia statutorum. Vide Rom. consi. ccccxcj. Bar. in c. j. in j. no. ex. de offi. leg. An autem, & quando statutum liget forenses, uide Alex. consi. xvj. j. uo. & cōs. xliiij. in ij. uo. Item q; forensis restituatur in integrum si ignorauit statuta, uide in repe. in uer. statuta. Item q; seruandum est statutum loci, in quo petuntur bona, & hæreditas etiā si sit forensis ille qui petit, & quo ad bona alibi sita, uide Io. de Ana. consi. iiij. uisis statutis. in tertio dubio. Itē q; si quis esset de aliquo loco, qui semel ciuitati fuerit subiectus, licet posteà eximatur, tamen si postea ueniat ad successionem in ipsa ciuitate, seruanda sunt statuta ipsius ciuitatis, quibus semel fuit subiectus ille locus posteà exemptus. Vide Barb. consi. iiij. j. uo. Item adde * q; mulier quæ origine est de alia quæ ciuitate licet sit nupta extrà, tamen seruabuntur in ea statuta ciuitatis. Vide Bar. in l. fi. §. idem rescripserunt. ff. ad muni. Sali. hic. Item q; non ligent forensem, uide Pau. de Cast. consi. xxxj. aliàs xxxij. inci. circa primū, in prima parte nouorum, & est. ccxxiij. in antiquis etiam q; forensis ueniat ad successionem, ubi est statutū. Aduerte tamen q; Pet. de Anc. in c. canonum statuta. de consti. quem alleg. Alex. pro se in d. consi. xliij. Dicit tamen contrarium, & attestatur q; est cōmunis opinio contra Bar. hic, & q; contra eum consuluit Bal. ut ibi per eum, ideò aduerte. Item q; sicut statuta non ligant forenses in præiudicialibus, eodem modo non gaudent eorū beneficio. Alex. consi. cj. uo. iij. & consi. xliij. uo. v. ad fi. Pau. de Cast. in l. omnes populi. ad fi. ff. de iusti. & iure. cum alijs quæ addidi ad decisionem suam ut habes ad statuta. lxvj. statuto. criminalium, ubi habes per Soc. cōs. ccxxxj. & ccliij. & cxlj. & Pau. de Cast. consi. ccxlv. ad fi. & in l. ij. §. in publico. ff. de noui ope. nunci. Item ad illud q; consuluit Alex. consi. xliiij. Vide latissimè Barb. consi. lxxvj. uo. ij. Corn. consi. xciij. uo. ij.*

* *Dixi s. nu. xix.* I. Concen. B.

m P. PAV. P. *Aut loquimur de statuto. Quod inspiciatur locus contractus, etiam in his quæ spectant ad decisionem, uide Com. consi. cxl. incip. Domini iudices. in j. dubio. & ibi etiam quantùm ad iudicandum quæ sint probationes legitimæ ad aliquid probandū si in loco cōtractus erat aliqua probatio legitima, & in aliquo alio loco non esset legitima, uide ibi per eū, & melius per moder. hic. Et concord. per. Alex. in l. ij. C. quemad. test. aper. Et quia Bar. hic obscurè loquitur, uide eundem clarius in repeti. l. si quis. uer. sed quæro quid in contracti. ibi, idem tenent. ff. de leg. & clarius loquitur hic. Vide ad Bar. in l. si fundus ff. de eui. Item q; scriptura, uel instrumētum factum in aliquo loco, etiam secundum priuilegia, & statuta illius loci ubiq; fidem faciat, uide Ia. in l. si non speciali. in ij. no. C. de test.*

n POMA. *Dicta l. si fundus. Vide Alex. consi. xxxvij. uo. ij. ubi ponit unum dictum circa hoc uo. iij. ubi loquitur in ciuitate, & capitulo. ubi etiam declarat qualiter intelligatur d. l. si fundus. & consi. xxxvij. uol. v.*

o *In dote. Nota speciale in dote quod facit in quo loco debeat solui gabella. De quo per Bal. in l. j. C. de contraben. empt. In locū certū. Adde nouiter, q; statutum attēdatur an loci destinatæ solutionis, an uerò cōtractus? Et uide de hoc latè per domi. Maria. Soci. in c. dilecti de foro compe. articulo iiij. prim. Et uide Alex. sequen. Bar. hic cōsi. xxx. & ibi concor. in ij. uol.* I. T.

q P. PAV. P. *Multæ quæstiones. Vide Com. in consi. xxvj. incip. Cùm statutum Paduæ sit. in prin. Vide latè ad Bar. in d. l. exigere dotem.*

r *Terræ uiri. Not. q; seruatur statutū uiri, non uxoris.* Bene facit l. fi. ff. unde libe. q; nota, de uiro qui lucratur partem dimidiam, & bene etiam facit q; not. in l. si à matre. C. de suis. & legi. alleg. in l. hæres per seruum. de acqui. hæred. in pe. quæstio. statuti Mediolanen. & quid in consuetudine, uide no. per Inn. in rubr. ex. de consuetu. Adde Bal. consi. ccccviij. j. uo. Sed quid si in loco originis mariti, unum fuerit statutum, aliud in loco domicilij, quod erit attendendum, uide Bal. consi. ccxxxix. j. lib. & consi. cccxxviij. in fi. iiij. uolu. ubi uoluit, quòd si in loco originis sit statutum de dote lucranda, & in loco domicilij seruetur ius commune, quòd illud seruari debeat. Idem uoluit Alexan. quòd attendatur locus domicilij eius, consi cj. iij. uo. Bar. uerò fuit in opin. quòd si Rheginus habitans Bononiæ uadit Rhegium ad contrahendum matrimonium, quòd attendiur locus originis, & contractus, & dicit quòd hic est nouus casus, ad quem docto. non aduertunt, quia ipsi loquuntur quando Rheginus habitans Florentiæ uadit Bononiam ad contrahendum matrimonium, quia tunc bene attenditur locus domicilij. Latius uide eius consi. iiij. lib. ij. dicit ita tenuisse Abbatem antiquum in c. j. de spons. & Guliel. de monte Lauduno in Clemēti. c. sæpe. de uerb. signifi.*

* *Ergo falsus est s. in addi. Primò quæro. uers. item.* I. Concen. B.

s POMA. *Ecce alia. Vide quæ posui in d. l. exigere. & uide Alex. consi. c. uol. iij. ubi ponit, an dicta l. exigere. habeat locū quando mulier ignorasset statutū domicilij uiri, & de quo domicilio intelligatur, & quid si uir postea mutasset domicilium, & an uideatur renunciatum dictæ l. exigere. si maritus promisit restituere dotem in loco contractus, & ubiq; locorum, & quid si mulier esset mortua non in domicilio uiri, sed in ciuitate sua, uel alibi, & ad materiā talis statuti, uide aliquid per Ang. consi. clviij.*

t *Præscribant. Vide Pe. de Anc. in c. canonum statuta. in uer. item quantū ad præscriptionem. de const. ex opposito quid in materia executionis sententiæ. Dic q; seruatur statutū illius loci, nō aūt loci ubi fuit pronunciatū, sicut dū Bal. in l. j. C. de exec. rei iud. Bal. hic. An aūt statutū uolēs, q; cōtrahētes soluāt gabellā, liget forēses. Bal. q; sic. in l. j. j. de cōtrah. emp. & de gabella uide Bal. in l. magis. §. illud. ff. de reb. eorū, adde Bal. con. lxiiij. iiij. lib.*

u P. PAV. P. Negligentia. Contra hoc uidetur urgere illud quod uult, Com.consi. lxxv. incip. Titius lucrauit.ubi ille tutor commisit negligentiā in ciuitate Lucæ in administrando, & tamen non tenet secundum statutum Lucæ, quia testamentum erat factum Venetijs, ubi non erat tale statutum, & quòd attendatur locus in quo est commissa negligentia, & quid si debitor erat forēsis, quomodo posit gaudere beneficio talis statuti, & multa alia circa illud statutum uide per Comen.latè, consi.clxxvij.incip.suppositum statutum.per totum.

x Iudicij. Sed an iudex ubi habet ius commune, & statutum posit seruare q. nulti dixi incidenter in l.si domū.ff. de furtis.per Bal. in auth. sed nouo iure.ĵ.de ser.fu.Facit q. dixit Bal.in l.j.si aduer.deli.& in l.in eum.C.de fur. & si iurat seruare statuta, uide Bal.in l.nō est nouum.ff.de leg.

y Inspicimus locum contractus. Adde q. ultra ea quæ ŝ.proxi.dicta sunt, Bal. in j. constit.in uer.de causis.dicit quòd si quæstio est de processu in causa appellationis per iudices appellationis, illud ius quod primus iudex debeat seruare, quia id quod debebat secundum iustitiam causæ & fori facere primus iudex, facere debet iudex appellationis, quia ei succedit ut confirmator, uel reformator, & ideò quod non est iniquum iudici, sed æquum ex quo non grauat partem, & sic à non grauamine iniustè appellatur, in auth.ut cùm de appel cogn. in prin. saluo, quia ex nouis actis nouam potest ferre sententiam, & ueterem etiam custodire.l. fi. ff. quod cum eo. & uide Pet.de Anch.in c.canonū statuta.in uer.itē quantum ad ordinationē.

z POMA. Secundò quæro. Vide Alex.conf. lxxxvj. uo.iiij. & Pan. in c. cùm contingat.de foro comp. & non ab re Bellameram deci.sua. dcxlj. & opi.Bar.hic est cōmunis, ut per Pan.in c.fi. in uer.circa hoc quæritur. ex̄. de for.comp.uide etiam Fel.in c.ij.in uer.iij.conclu.ex̄.de consti.

a P. PAV. P. Quid de delictis. Vide Feli.in c.cognoscentes.ex̄.de consti. & ibi generaliter an & quando ignorantia statuti habeat excusationem.

b Iure communi. An si statutum damnat factum aliàs damnatum à iure, & si imponat nouam pœnam, an liget probabiliter ignorantem. Textus uidetur esse, & gl.in d c.ut animarum.de constitutio.lib.vj.q. non: sed Bar. & Cy. ut refert Imo.in c.ij.de constit.tenent contrarium per l.uulgari.§ si quis es. ff.de fur.& Io.de Lig. concor.opi.ut ualeat, si pœna ueniat imponenda ipso iure, procedat q. dicitur in d.c.ut animarum. sed si uenit inferenda per iudicem, tunc etiam poterit inferre talem pœnam ignoranti si sibi uidebitur. Nam uidetur esse iusta causa, ut posit illā imponere, ex quo delinquēs attentat factum damnatum. Sed Imo.in d.c. ij. se non firmat. Ego istis addo gl.in c.à nobis.el j.de sent.excom. De hac materia, an ignorantia excuset etiam in pœnis statutorum, uide etiam per Pet.de Anc.in d. c. canonum statuta.in uer.restat ult. Sed Io. And.in addi. Spe.in ti.de consti. & Pet. de Anc.in d.c.canonū. tenet etiā isto casu idem, quod tenet gl.in d.c.ut animarum.contra Bar.hic, sed Pet.tenet opi. Bar. & Bal. hic, & de materia per Specu. in tit.de constit.& hic adde Bandinum in tract. de constit. in iij.q. & in v.& vj.Cy.in l.j.in fi.j.quæ sit longa consuet.& uide Ioan.Cal. in repe.c.de illis.de rap.in v.q.

c P. PAV. P. Tantam moram traxit. Aliàs autem excusatur.uide Rom. consi.ccccxcj.

d POMA. Induco. Forensis ergo præsumitur habere ignorantiam statutorum, & uide Alex.consi.c.uo. iij. & quòd trahens moram præsumatur scire, &c.uide Alex.consi.xlj.uol.v.

e Talem excusationem. Pro hoc facit, quod dixit Bal.in rub. de consue.recti feu.q. non licet ignorare generales consuetudines, sicut nec generales leges, alle.Iac.de Are.in hac quæstione, an extraneus si faciat contra consuetudinem, excusetur. Et uide per Inn.in rub.de consuet. An autem in iure admittatur ignorantia statutorum, dico q. in iure nouo admittitur. Casus est singularis in l.qui cum uno. §.fi. ff. de re mil. q. hic bene uidetur sentire Bar. expressè Bal.in l.data opera. C.qui accu.& adde Bar. in l.q. Nerua. ff.de posi.& quod suprà dixi per Bal.not.in l.antep.in fi.ĵ.de leg.& in l.omnes populi.ff.de iust.& iur.

f P. PAV. P. Aut non est ita generaliter. Istud habet locum in delictis ad pœnam euitandam: sed in contractibus secus, quia si forensis contrahit cum aliquo, ligatur statuto loci contractus, nec potest propter ignorantiā se tueri. Vide Com.consi.xxvj.inci. Cùm statutum Paduæ sit.

g Quid in testamento. Et q. statutum seruetur in testamentis, uide Io.An. in tit.de instr.edi. §.cōpendiose.in uer.sed quid si de cōsuetudine, & Bal.contra Bar.in l.ius ciuile.ff.de iusti.& iur.& quod no.Ant.in c.ij.de proba.et Ang.in l.qui testō.ff.de test.Lud.& Bal.in l.si non speciali.C.de testa.

h POMA. Circa primum. Vide Feli.in c.ij.de proba.& Anch.in c.canonum statuta.de constit. Alex.in l.si non speciali.C.de test. ubi ponit de his duabus quæstionibus.

i Et temeraria. An ualeat statutum q. posit quis testari coram duobus testibus per Bar.in l.si non speciali.C.de test.& Imo.in l.testamenti. uide Petr. de Ancha.in d.c.canonum.in uersi.sed iuxta prædicta quæro.de const. Sed an ualeat consuetudo q. filiusfam. posit testari. Bal.no. q. sic, in auth.ingressi.in prin.ŝ.de sac.sanct.eccles. Sed an monachus posit testari, uide Bar.ĵ. ea.l.& Bal.in.uersi ulterius quæro. Adde Oldr.conf.ccxlviij.inci.præsupposita consuetudine Parisiensi, ubi dicit, q. non ualet testamentum, nec cōsuetudo, q. testari posit citra formam legalem. Idem uidetur uoluisse Bald. consi. clxiij.iiij.lib.super quodam testamento facto in Damasco. Sed quid si sit statutum in ciuitate, q. nulla mulier de illa ciuitate posit testari, nisi seruata certa forma, & fuerit ibi nupta mulier alterius ciuitatis ubi uiget aliud statutum, quòd non debebit testari illa mulier, uide Bal. consi. ccccxxxiij.ij.uol.

k P. PAV. P. Ego credo q. statutum. Vide Are.in l.iij.ff.de test.

l Ignorāte. Adde quod not.dixit Bal.in auth.sed omnino. C.ne uxor pro mari.q. priuilegiū concessum loco, nō se extendit ad eos qui non sunt sub protectione loci, & ideò incolæ qui non subeunt munera in loco, tanquā aduenæ, non gaudent priuilegio in ciuibus abdicatis, uel absentatis à loco, nisi de ibi. Ad quod facit quod no. Bal.in rub.C.si à non comp.iud.& ibi an ciuis originarius, si alibi sibi cōstituat domicilium, ligetur statuto originis.

m POMA. Prohibetur tex.in l.si mihi, & tibi.§ si ff.de legat.j.

n Rusticis. Adde Bal.in d. l. si non speciali. & ibi etiam an extendatur ad ciues extra locum suum testantes, & Bal.& Bar.in d.l.j.C.de testa.

o Videtur dicendum. Ad hoc uide no. per Bar. & doc. in l. qui à latronibus. ff.de testa.ibi, sed circa hoc dubitatur, &c. quid si statutum disponit q. filiusfam. posit facere testamentum, an forensis poterit. Et de hac materia uide plenè per Pet.de Anch. in cap.canonum statuta.de consti. uer. uenio ad tertium articulum, ubi notabiliter distinguit in materia, & ibi etiam tangit quòd si priuilegium est concessum patriæ, ut ualeat testamentum cum duobus testibus, nunquid proderit illud omnibus, an ciuibus tantùm. Vide ibi.

p P. PAV. P. Ibi testantibus. Vide Comen.consi.lxxv. ubi uult istud procedere, etiam si in loco ubi sunt bona, esset statutum diuersum circa modū administrandum, puta in tutore dato, uide per eum.

q POMA. Dubitatur. An statutum posset legitimare sibi non subditum, uide Panor.consi.lj.in secundo dubio, uol.ij.Ro.ccxxiiij.in uersi.iij. prin.& uide quæ addidi ad Pan.in c.quod clericis.in uersi.ij.ad prædicta. in additio.quæ incipit, quid autem.& Anch.in c. canonum statuta. ad fi.de const. & Barb.in c.ecclesia sanctæ Mariæ, de consti. & ibi Feli.in uer.& adde etiam aliam rationem.& Aret.consi.liiij.ubi dicit quòd etiam in concernentibus processum, forenses non gaudent beneficio statuti, & Alexan. consi. xliiij.uol.v.ubi latè sequitur Bar.

r Disponere. Per Bar.& doc.in l.j.§.fi.ff.de uentre inspi.

s Si statutum disponit. Sequitur Pet.de Anc.in c.canonum statuta.in uer. ex quo infertur ad statutum, &c.melius in uer.quid econuerso. utrùm statutū posit inhabilitare, &c.in xj.quæstione, in uersi.sed circa personas.

t P. PAV. P. Ligent clericos. Et quando statutum dicatur esse contra libertatem ecclesiasticam, uel an ualeat statutum puniens illum qui mouet litem super matrimonio contra aliquam si succumbat, uide Barb. consilio xxxj.uolu.iiij.Item quòd statutum requirens solennitatem in actu, puta donationis, liget clericos acquirentes à laicis, uide Barb.consi.lxv. uo. iiij. in iij.dub.etiam si sit ad pias causas. In contrarium facit quod no. Alex.in l.illud.ĵ.eo.tit. An autem episcopi utantur eorum statutis contra laicos, si ea contra se non admittant in sua curia, uide quod not.in statut. xix. in terris autem iuris communis q. si clericus conueniatur à laico in foro ecclesiæ, uti posit statutis facientibus cōtra laicos, uide Paulum de Eleaz. in vj.q. Et de statuto, quo fiat compromissum inter affines, an concernat decisiua litis an ordinatiua, uide Bald. in l. j. in fin. C. quæ sit longa consuetudo. Item quòd statutum, quòd causa appellationis terminetur intra duos menses, aliàs sit appellatio deserta, concernat ordinatiua litis, uide Peru.in c.si duobus.§.j. de appel. Et de statuto compellente ad compromissum q. concernat ordinatiua litis, uide Pau.de Cast.consi.xlv.ad fin. Et de statuto requirente insinuationem in donatione q. comprehendat forenses, uide Bar. consil.ij. uo. iij. Item uide de materia q. dicit Ant. de canario in suo tra.de insinuatione, in lxvj.q.& seq. an statutum requirēs insinuationem liget ecclesias & personas ecclesiasticas. Item uide Bal.in consi.cc.uo.j. incip.statuto cauetur q. statutum disponens posse redimi per illos de parentela, non habet locum in feudalibus, uel in emphyteuta ecclesiastico. Sed loquitur contra ecclesiam, non inter laicos. Et quòd quantùm ad laicos habentes bona in emphyteusim uel feudum ab ecclesia ualeat, uide Deci.in c.quæ in ecclesiarum.

starum. in iij. no. de constit. Item an leges generales laicorum ligent clericos & ecclesiasticas personas, uide Alex.consi. ix. uol. v. uide latè Bar. in repeti.l.j.C.qui admit.cum multis sequen.ubi ponit an illud quod disponitur, ibi, q. bonorum possessio agnosci debeat intra certum tempus, & alia ibi dicta procedant in clericis. Item uide de materia Io.de Ana. consi. lvij.ubi dicit ualere testamentū ad pias causas contra formam statu.laicorum disponen. non posse probari testamenta per testes. Item uide latè in rub.ex̄.de reb.eccl.non alie.in ij.& iij.dub. An statutum prohibens alienationem in forenses, liget clericos, & an dicatur contra libertatem ecclesiasticam. Item q. statuta laicorum non ligent clericos in minori.constitutos, nec primæ tonsuræ, uide Decium in c. ecclesia Sanctæ Mariæ. ex̄. de constitu.

n POMA. Ligant clericos. Vide Barb.latè in rub.de reb. eccle. non alie. & salua opi.Bar.ut per Barb.consi.liiij.incip.præclarè scripsit Psalmista. ij.uo.ubi uide Panor. improbantem istud dictum Bar. in c.quòd clericis. in j.not.de foro comp.

x Foro episcopali. Et hanc opi.q. statutum laicorum generaliter loquens, comprehendat clericos si sit iustum & honestum, uidetur primò tenere Ant.in c.ecclesia sanctæ Mariæ.de const.& in c.dilecti. de foro cōp.postea tamen idem Ant.uidetur tenere cōtrarium dum reprobat opi.Bar.hic, & hæc opi.uidetur tenenda contra Bar.secundū Imo.in d. c. ecclesia. & hoc in decisorijs, sed in modo procedendi, tunc bene ligaret clericum agentem in foro seculari, ut per ea quæ statim hic subdit Bar. & hanc opi. contra Bar.sequitur Io.de Lig.in d.c.ecclesia. respondendo ad iura Bart. ut ibi per eos. Quid autem in consuetudine locorū, Ant.in d.c.ecclesia.uidetur tenere q. liget clericos, postea tamen sentit contrarium, & bene, secundum doctores ibi, & hæc omnia in rebus ecclesiarum, do. idem dicūt in d.c.ecclesia.nisi statutum, uel consuetudo iniecisset uinculum ante clericatum, tunc ligabit in patrimonialibus. Fortius dixit Ant.q. etiam si statutum non iniecisset uinculum ante clericatū, si tamen ius, de quo quæritur, est originatū principaliter à facto clerici, q. tunc etiā in decisorijs seruabitur statutū loci.ar.l.si fundus.ff.de eui. Sed contrariū in hoc ultimo credit ibi Imo.contra Ant.per no. per Cal.in sua quæstione quæ incipit, Statutū ciuitatis. ubi dicit, q. si statutum est in loco q. non posit probari contractus per testes, sed per instrumentū, q. si clericus contrahit cum laico, & agatur contra eum in foro seculari q. poterit probari per duos testes, & uide Io.And.in reg.sine culpa in mercurialibus, & latius per Imo. in d.c. ecclesia.post Anto. Ex opposito. Anto.alle.contra Bar. casum in c. fi. de uita & honesta cleri. Et hanc materiam plenè examinat in c. q. clericis, de foro cōp.& facit quod no. Bar.in l.si quis sub cōditione.de condi.inst. & contra Bar.etiam uidetur tex. extrà, ut lite penden. c. ecclesia sanctæ Mariæ. ibi enim erat statutū generale de non alienando rem litigiosam, nec tendebat contra libertatem ecclesiæ, imò erat iuri cōmuni conforme, & tamen non extenditur ad ecclesias, & earū bona, ut ibi, etiā bene facit text.in d.c.ecclesia sanctæ Mariæ.de cōsti.ex quib.infertur ad id quod uoluit Matthæ.in suis dictis, dicto vj.c.xc.q. si extet statutū dictans, q. cognati usq; ad quartum gradum excludant fœminas, hoc statutū non comprehendit clericos, ut eo uti posint. prædicti doct.in c.ecclesia.de constit. & in c.fi.de solu.& ualet q. clerici non possunt uti statutis laicorum, etiā in fauorabilibus, nisi ea specialiter approbauerint, & hoc firmat Io.de Imo. in d.c.ecclesia sanctæ Mariæ. sed ut ipse refert Ant.ibi uidetur uelle contrarium, uidelicet q. clerici posint uti. Adde quod no.doc.in c.j.de consuetu. Pet.de Anch.in d.c. canonum statuta. in d. c. dicit etiam ualere statutum concedens priori fraternitatis laicorum, q. posit petere & distribuere legata ad pias causas, quia est in fauorem piæ causæ, q. concurrent cum episco. Sed ego reperio q. Bal.in auth.omnes peregrini.C.cōm.de succes. uidetur tenere cōtrariū, & uide quod no.Bar.in l.j.in ult. q.ĵ.ti.j.de statuto contra fauorem piæ causæ, Ant.de But.in c. q. clericis. de fo. compe. in statuto de successione, tenet idem quòd includantur clerici ad eorum fauorem, & Bal.hic & in l.de quibus.in xiiij.q.ff.de legibus. Adde huic apostillæ Pau.de Cast.consi.ccxvij.in fi.an statuta generaliter loquentia comprehendāt clericos, per eundem consi.clxxxj. ubi ponit an ualeat statutū quòd ecclesia, uel hospitale non posit institui, & consi.cccxxxvij. ubi ponit, an statutum excludens fœminas à successione comprehendat moniales? De quo etiam per Pet.de Anc.conf.cvij.& Bal.conf.cccxxx.iij. uo.& per eundem, an ualeat statutum editum contra ingredientes monasteria, eius conf.ccxvj.iij.uo.& per Ab.etiam an statutum de quo ŝ.comprehendat moniales, eius consi.cxj.ij.lib. An autē clericus litigans cum laico posit cogi ad compromittendum ex forma statuti, uide Bal.conf.clxj.iij. uol. Et an clericus quo ad litis ordinationem subijciatur statutis laicorum, uide Ang.conf.clj. & ibi an ualeat statutum q. clericus agens non audiatur nisi satisdet de parēdo laico, & an ualeat statutū Florentinū q. nulla persona cuiuscunq; gradus existat, audeat aliquas ecclesias in ciuitate, uel comitatu existentes possessas per suprà nominatas personas intrare, uel occupare, sine licentia dominorū priorum, uide Ang.conf.xxiij.ubi dicit tale statutum cōmendabile. Abb. tamen conf. lxxxiiij. ij. lib. uidetur aliter sentire. Et an posit p̄ laicos fieri statutū, propter quod reditus sui augeātur, & ecclesiæ alicuius minuantur, ut puta aliqua cōmunitas habet molendina, aliquis etiam prælatus habet ibidē molendina, cōmunitas facit statutū, per quod reditus suorū molēdinorū augetur, & illius episcopi minuitur, uide per Pet.de Anc.qui consuluit in regno Vngariæ eius conf. xxiij. & seq.& conf.cliiij.ubi contra cōmunitatem consuluit ipse, & quā plures alij licet cōmunitas diceret id fecisse, ne uictualia exirent ciuitatē. Contrariū, & pro cōmunitate consuluit Bal.inter eadem consilia, conf.xj. & uide p̄ Bal.an statutū Lucanū quod prohibet fieri alienationes nisi seruata certa forma, comprehendat legata facta ad pias causas, eius conf. ccccliiij.j.uol. Et an statutū Brixiæ, quo disponitur q. nullus audeat in uita, nec in morte facere aliquā alienationem, per quam dominiū, uel possessio de bonis sitis in districtu Brixiæ, in aliquod collegiū, uel aliquā personā, quæ non sustineat onera cōmunis Brixiæ, an tale statu. comprehendat ecclesias, uel pia loca, uide Bal.consi.ccccxxj.iij.uo. Et an ualeat statutum q. alienatio non posit fieri in non subditos, tanquā libertatē, quod quidē statutum est Mediolani, & plus dicit, siue sit persona ecclesiastica, siue non. Bar.eius conf.xiiij.ij.uo.refert Car.in c.perpendimus.de sent. excom. referre q. Fran.de Alber.consuluit tale statutum ualere, nec in ecclesiā posse fieri aliquā alienationē, quia domini rebus suis licitè legem ponere possunt. Et ita dicit uoluisse Bal.in c.quæ in ecclesiarum.de constit.refert etiā quòd Richa.de Sali.tēpore suo, & Io. Archiepisco.& do.temporalis Mediolani, conuocato collegio doctorum, & sapientibus ipsius dominij disputauit, & conclusit tale statutum ualere, & idem consuluit dominus Signo.conf.xix.& ipse Card. consuluit super statuto Pistorij disponente, q. donatio sit ipso iure nulla, nisi fuerit denunciata, quòd si facta sit donatio clerico per laicum q. clericus denunciare teneatur, & ipse Bar.consuluit, quòd stante statuto Bonon.q. finita locatione intelligatur reconductio facta, quòd tale statutū ligat personā ecclesiasticā. Et an statutum, quòd non subeuntes munera in cōmuni, sint incapaces ex testamento, comprehendat ecclesiam, uide Pet.de Anc.conf.lx. Et an ualeat statutum, q. mulier nō posit testari pro anima, nisi ad computū decem pro centenario, uide Pet. de Anch.consi.xxiiij.& per eundē, an testator legando fundum ecclesiæ, cùm hoc quòd soluat collectas, posit ecclesiam grauare, eius conf. ccxvij. & an stante statuto quòd res alienata posit relui ab illis de parentela, & ecclesia emerit utile dominium alicuius rei emphyteuticæ, an illa res emphyteutica poterit relui ab illis de parentela, uide Bal.consi.ccl.iij.uol.& no.quia raro inuenies. Et ad materiam huius articuli, an statuta laicorum ligent clericos, uide Alex conf. ccxxj. j. uo. Et an statutū disponens quòd de emptione soluatur gabella, habeat locū si ematur ab ecclesia, uide Bal. consi. xxxj. iij. uo. & qualiter intelligatur statutum, q. tale ius reddatur clericis in foro seculari, quod laicis in foro ecclesiastico, uide eundē Bal. consi.xiiij. j.uo. Et an statutū Perusinum dictans, quòd nullus natus de prole militari audeat per se uel per alium recipere aliquā actionem cessionis quocunq; titulo inter uiuos realem, uel personalem contra aliquā popularem personam, & si aliter factum fuerit, talis cessio non ualeat, & cedens puniatur, an comprehendat ecclesias, scilicet, ut illa non posit cedere uigore dicti statuti. Fede.tenuit q. sic, eius consi.lxxxv. quod uide. Et an ualeat statutū laicorū disponēs, q. de omnibus bonis transferendis quocunq; titulo, siue inter uiuos, siue inter ultimas uoluntates, etiā si sint hospitalia, teneātur soluere duos denarios pro libra pro reparatione alicuius pij loci, uide Abb.conf.xxvj.j.lib.tenentē q. non. Et an feuda ecclesiastica regulentur secundū cōsuetudines feudorū, uide Pet.de Anc.conf.clxxiij. & inquantū Alex.in fi.tenet, q. statutū disponens quòd mulier non posit testari sine consensu duorum propinquorū, quòd hoc statutū non arctat, cùm uult testari ad pias causas.

y Offeratur libellus. Vide hanc quæstionem latè per Pet.de Anch.in c.canonum statuta.in uersi.etiam quærit Bal.si statuto cauetur, &c. & ibi ponit multas pulchras quæstiones in materia.

z P. PAV. P. Tale statutū. Circa istam materiam, adde an ualeat consuetudo, q. clerici non succedant. Pan. conf.clxj. Itē q. non ualeat statutū q. non posit fieri alienatio in clericū, uide Pau.conf. clxxxj. & quæ habes in Berta.in uerbo, Statuta.de contractibus. Quòd autem lex uel statutum disponens bona alicuius debere peruenire in aliquem, ualeat, & for-

tiatur effectũ. Ad hoc etiã ne ad pias causas relinqui poßit, uide Pan.consf. lxiij. & ideò si litigetur sup re ecclesiastica in foro seculari, debent seruari statuta ecclesiastica, uide Com.consi.lxxxiij. Item q̃ statutũ laicorũ possit denegare clericis sua priuilegia, consi.ccclxxxij. Bar. in repe. l. cùm acutißimi. C. de fideicõ. Feli. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. uer. v. declaro. ex̃. de consti. in xij. quæstio. Ideo statutũ Pap. denegat clericis priuilegia statuto rum Pap. nisi ipsi eis utantur in sua curia. uide in statu. xix. & q̃ id facere poßint, uide Ias. in l. de quib. ff. de leg. Are. in l. iij. ff. de acqui. hære.

a Exempla. Imo. & Ant. in c. ecclesia S. Mariæ. de consti. dicit q̃ si statutum uult q̃ testamentũ debeat firmari, uel fieri, cum certa solennitate ultra ius cõmune, aliter non ualeat, quòd clericus tenetur seruare dictam solennitatem: secus tamen putat si testamentũ fieret à laico, licet relinquat clerico, quia tunc actus fit principaliter à laico, qui est subiectus statuto, secus tamen dicit secundum Bar. hic, si testamentum, in quo fieret relictum ad pias causas, quia & ad talia nõ extenditur statutũ. Facit quod habetur in c. cũ ti bi. ex̃. de test. secundũ cum. Et de ista materia uide latius per Imo. in c. q̃ clericis. de foro compe. & uide Bal. in l. omni innouatione. ℣. ti. j. & Pet. de Anc. latè in d. c. canonũ statuta. & no. Bal. in auth. cassa. ℣. ti. j. ubi omnino uide. Adde etiã q̃ statutũ laicorum non extendit se ad actũ pium, seu ecclesiasticum, secundũ Bal. in l. generali. in fi. ℣. tit. j. Adde tamen secundũ Bal. in l. si quis. in fi. de episc. & cleri. q̃ licet statutũ non poßit auferre alteri ius cõmune, tamen per statutũ laicorũ potest auferri protectio concessa per statutum. Itẽ auferri priuilegiũ, quod no. & adde quod dicit Io. And. in c. fi. de immu. eccle. lib. vj. q̃ non obstante statuto, q̃ immobilia non poßint alienari in forenses, seu in non suppositos iurisdictioni, poterunt talia bona donari ecclesiæ, quia statutũ inferioris non potest tollere priuilegiũ in dulium ecclesiæ, per principem. Hanc opi. tenet Bal. in d. l. generali. ℣. ti. j. & expressè sequitur Ab. Sicu. in c. relatum. de testa. Quærit etiam Abb. in d. c. relatum. statuto cauetur, q̃ mulier non poßit testari, uel donare, sine consensu duorũ proximorum, tenet Abb. q̃ non requiritur talis consensus ad pias causas, per illum tex. ubi tollitur solẽnitas iuris ciuilis: l. omnes populi ff. de iust. & iur. Ad hoc etiã adducit illud dictũ Ioan. And. in d. c. fi. not. per Bal. in auth. cassa. & adde prædict. tex. no. in c. fin. & quod ibi not. Abb. post alios de reb. eccle. non alie. & in materia uide Bal. in l. j. ℣. de contrahen. emp. ubi etiã quærit, an statutũ liget clericos ad solutionem gabellæ. Et nota tamen q̃ licet minor, uel prodigus, habens curatorẽ possit ingredi religionem absq̃ autoritate curatoris, & bona in monasteriũ transferre, tamen dicit, q̃ in aliã piam causam sine debitis solennitatibus non posset: l. si quis rem. §. uoto. ff. de pollici. Ita dicit Ioan. And. in c. in præsentia. de proba. & ibi sequitur Anto. Et an statutum loquens q̃ detrahi poßit de legatis certa portio, liget ecclesiam, uide Bal. in l. & in legatis. ℣. ad leg. Falci. Quid si statuta laicorũ sint confirmata per sedem apostolicã, uide Bal. in d. l. omnes populi. Adde quod Ab. consf. lij. lib. ij. dicit, q̃ dubitat de dictis Bar. hic, ibi, do. etiam. Et an statutum disponens q̃ mulier non poßit testari, nisi certa forma seruata, an habeat locũ, cùm testatur ad pias causas, uide Bal. consi. cclix. ij. lib.

b POMA. Fraudibus. Vide Alex. consf. cv. in iiij. uolu. Pau. de Cast. in auth. causa quæ. ℣. ti. ij. Panor. consf. cccxxxij. & uo. j. consf. lij. eo. uolu. Feli. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de consti. ubi tangit de superioribus uerbis Bart. & in c. ad nostrã. uer. no. primò. de proba. Barb. consf. xiiij. in ij. uol. & consi. liij. & xix. uolu. ij. & consf. lviij. & xij. uol. iij. & Imo. consi. cxij. & Alex. consf. cxj. uol. ij. Anch. in c. canonum statuta. de consti. & unum uerbũ eius etiam in c. possessor. de re iudi. & quatuor seq. Panor. in d. c. ecclesia. in iij. nota. & Barb. consi. xij. uol. j. & aliquid etiã consf. iiij. & seq. uol. j. & in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ. post Bal. ibi & Alex. consf. ccxj. uol. ij. & Are. lxix. & soci. lv. & ccxxx in ij. dub.

c P. PAV. P. Comprehendit etiam ciuem. Idem hoc tenet Sali. hic & consi. xxxix. incip. in proposita quæstione nobilis & excelsi uiri. Et Are. consf. lxxiij. Alex. latè consi. xlj. uol. v. uide etiam Are. consi. liiij. declarauí quomodo intelligatur Bar. in hoc & præceden. membro.

d Vbicunq; sint bona. Illud intelligit uerum Pet. de Anch. in c. canonum statuta. quando contraherent cum uiro eiusdem territorij, non seruata solennitate statuti, secus si cum forensi existente extra territorium, qui non obligatur statuto. Et ita dixit determinasse disputando dominum Zacha. Teruisanum eius compatrem, ibi uide. Adde ut Bar. sequamur in hoc articulo non Alex. & primò quando statuta sunt prohibitiua, ratione solennitatis, Angel. consi. cc. super statuto Lucano, quo disponitur, q̃ instrumenta non producantur in curia, nisi seruata certa solennitate, an illa confecta in alio loco habeant robur in dicta curia? Bal. consf. ccccxij. iij. lib. super statuto Parmæ, quo disponitur, quòd instrumenta confecta etiam per certũ spatium extra Parmam, non ualeant, nisi sint duo notarij. Quæro cùm statutum est prohibitiuum in rem, adde Bal. consf. cxl. incip. statutum. ij. lib. ubi consuluit super statuto Eugubij, quo cauetur, quòd nullus poßit testari, nisi saluo iure cõmunitatis, & quidam Eugubinus Fani erat testatus, dixi ligari statuto, quia prohibitio est in rem. Quo uerò ad statutum quod prohibet uxori legari, an sit fauorabile, uel odiosum? Rom. consuluit pro opi. Bar. eius consi. xxxix. super statuto Regio prohibente legari uxori, quòd si uir legat uxori licet alibi testetur, & alibi sint bona, tamen non debetur legatum. Bald. autem hic, & consi. cccxx. lib. j tenet contrarium. quo uerò ad statutum exclusiuum fœminarum, an trahatur ad bona alibi sita, ui de Bal. consi. ccxv. iij. lib. Pau. de Cast. consf. ccxxiiij. & consi. allegato. cccxx. & consf. cccxvj. lib. iij.

e Extra territorium. Vide Petr. de Anch. in c. canonum statuta. in uersi. uenio ad aliud membrum. iuncto uersi. sed circa personas.

f Filia fœmina. Vide Bal. in l. fi. de in ius uoc. & in l. certum. ℣. unde cogna. Et dicit Bal. in l. inter filios. C. fami. ercis. q̃ illud statutum dicitur esse contra ius, & naturalem æquitatem, per illum tex. & uide Bal. in l. ij. C. de his qui ad liber. perue. non pos. & l. sancimus. C. de appel. & ibi an ualeat statutum, uide hic, & hoc etiam ponit, an sit odiosum.

g P. PAV. P. Non succedat. Vide latè Alex. consf. xvj. ubi etiam ponit an mobilia & actiones censeantur esse illius territorij, in quo reperiuntur res uel debitores. Et de hoc dicto Bar. uide eundem consf. cxxviij.

h POMA. Non porrigitur. Idem tenet Alex. in consilio suo xvj. incip. uiso titulo quæstionis præmissæ. in j. uolu. & in l. ij. ad finem. ℣. de in ius uocand. & in consi. cxxviij. eo. uolu. j & consi. vij. in ij. uolu. Ang. consf. ccx. & ad hæc uide, quæ no. Bar. in l. iij. ℣. de nup. uide etiã Ioan. de Ana. consi. lxxxix. & consi. xxvij. Barb. consi. iiij. uolu. j. & consi. xij. & consi. xiiij. uolu. j. & consi. xvj. & consf. xxiiij. omnia. in j. uolu. & consf. xxxviij. uol. ij. & quasi per totũ consf. & Ant. de But. consf. xxvj. & Rom. consi. cxxix. & Ana. lxix. & lxxxix. & Anch. in c. canonum statuta. ad fi. de consti. & Alex. consf. cxxviij. uol. j. & Caprã. xlij. & pulchrè Aret. xcij. consi. & in consi. clxiij. & Ias. in l. j. ℣. de succes. edi. & Alex. consf. vij. uolu. ij. ubi ponit, quòd tale statutum non excludit filias à legitima, & c. & cxv. eo. uolu. ubi loquitur in statuto excludente matrem à successione filij, iure statuti, & Cardi. & Feli. in cap. postulasti. in uersi. cùm dicunt. de foro compe. & uide etiam Barb. consi. cclxv. in j par. ubi ponit, an statutum quo disponitur, quòd mater transiens ad secunda uota, non succedat aliquo modo filio, intelligatur etiam de transacto, an trahatur ad bona alibi sita. in eo. uersi. in uerbo, & odiosum. Et quòd talia statuta, licet ualeant, sunt odiosa, uult etiam Soci. consi. lxxxiiij. & Barb. xxxviij. in ij. dub. uol. iij. ubi similiter Bar. hic & Bal. ubi uidetur declarare, & consi. clxxix. in v. parte.

i Effectus notarius. Et uide quod no. Bal. in l. repetita. C. de epis. & cle. & ibi etiam, an poßit prorogari iurisdictio notarij de quo etiam dixi in l. j. post Bar. ff. de iudic. per Gul. in l. si aliter. de adop.

k Voluntariam. Et sic consuetudo dat fidem scripturæ huius contractus. Dicit Bal. q̃ extenditur ubiq;. Ita dicit in l. exceptione. C. de proba. contrariũ uidetur uelle in rub. C. de fide instr. in uersi. vj. supplementum, & c. uide tamen ipsum in uersi. incip. septimum supplementum & ult. ubi alle. c. cùm dilectus. de fi. instr. ubi uidetur casus. & ibi etiã subdit no. Bal. quòd si Græcus legat omnes libros Platonis, intelligitur de his qui apud Græcos intelliguntur Platonis, licet apud Latinos nõ censeantur Platonis. & ibi etiam uide ubi declarat, & uide de hac materia Pet. de Anch. in c. canonum statuta. in uerb. uenio ad tertium articu. de consti.

l A lege municipali. Et an ratione rerum, quæ in territorio alicuius poßidẽtur à forensibus, poßit aliquid contra eos statui, uide Pet. de Anch. in c. canonum statuta. de consti. in uer. expressè tamen.

m P. PAV. P. Quòd sufficiant quatuor. Vide Alexand. consi. cxxviij. in j. uolumi.

n Nec ob. quòd decessit. Nota secundum istam opi. casum in quo quis potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus. Alius est casus in l. si arrogator. de adopt. & in l. j. C. de secun. nup. alius etiam nota. per doctor. in l. si quis. ff. de uul. & pupil. alius in eo qui ingreditur monasterium, qui si solam medietatem bonorum testatus sit, decederet pro parte intestatus, Bald. in auth. si qua mulier. C. ad Sen. Tertul. Idem ad pias causas. Bar. in l. j. in v q. prin. ℣. tit. j. adde in materia Spec. in tit. de sent. § qualiter. uers. debet. & uerisimiliter Pet. de Anch. in c. canonũ statuta. de consti. in uers. ulterius circa ista statuta. Adde quòd opi. Iac. de Rauen. sequitur Bal. consf. ccxv. lib. iij.

o Mihi placet. Adde no. per Bar. in l. si non speciali. maximè in uersi. item not. ℣. de testa.

P. PAV. P. Idem tenet Comen. consi. lxxv. incip. Titius Lucanus. ubi uult istud procedere etiam si in loco ubi sunt bona, esset statutũ diuersum in modo administrando, puta in tutore, ut per eum. Item quòd attendatur instrumentum loci in quo est maior pars bonorum etiam quo ad bona alibi sita, uide Ioan. de Ana. consi. iiiij. incip. uisis statutis. in iij. dubio. Item q̃ non seruetur statutum loci ubi petuntur bona quo ad forensem, uide ℣. in ij. charta ad Bar. Vide de ista quæstione latè Iaso. hic, & ultra hic addita per eum uide aliqua addita per eundem in l. si arrogator. ff. de adop. latè. Postea tangit alium solennem articulum, quid si aliquis haberet duo domicilia, unum scilicet originis in quo extaret statutum, quòd maritus non posset relinquere uxori, & econtrà, & in isto domicilio haberet quamplura bona, haberet etiam in alio domicilium habitationis, & ibidem alia bona, faceretq; testamentum in loco habitationis, ubi non uigeret tale statutum. & relinqueret aliqua bona uxori, quæ bona ueniant in tali relicto, ut ibi per eum.

p P. PAV. P. Quæritur an talis persona. Contra hoc facit c. cùm olim. & ibi Pan. in j. not. ex̃. de cleri. coniug. uide Aret. consf. liiij. & consf. lxxxiij.

q Per statutum. Vide hic plenè Bal. in rub. & quod post eum dico.

r Sed insurgit fortè. Et in quantum Bar. allegat §. territorium. * uidetur q̃ contradicat illi. §. quia dicit, iudex illius loci cuius est territorium, habet ius terrendi, & non alius. Item, quia dicit, quòd in territorio hostium debet seruari ius commune. l. qui à latronibus. in prin. ff. de testa.

* Nullus ibi allegatur §. territorium. Si uelit allegare §. territoriũ. l. pup. ff. de uerb. sig. nõ aduersatur Bar. sed magis suam q. explicat, territorium esse dicẽs, uniuersitatem agrorũ, intra fines ciuitatis. I. Concen. B.

s POMA. Solennitatem actus. uide Bal. in l. & si contrà. ℣. de nu. Et not. quia ratio hæc potest esse, cùm in hæreditatibus debeamus stare iuri ciuili quod spectat ad Imperatorem, non ad Papã. & sic illa legitimatio quo ad quædã tenebat & quo ad quædã nõ, quod no. Itẽ ad hoc facit quod no. Bar. in l. qua in prouincia. ff. de rit. nup. & Bal. in j. constit. C. & in termini consuluit Bal. & Ang. & d. Pet. collegium Paduanum tenuerunt d. de Ro. & adde quod no. Bar. in auth. ex cõplexu. in fi. ℣. de incep. nup. adde Bal. in l. eam quam. C. de fideicom.

t In Anglia. Pet. de Anc. in c. canonum statuta. in xij. principali. in uers. quæro iuxta prædicta, de quæstione tali cauetur statuto Tuderti, & c. dicit q̃ Bal in consi. incip. In nomine, Punctus talis, consuluit quòd non, adhibita distinctione, an in personam, an in rem seruentur statuta loci, quo ad bona ibi sita, & ita dicitur cõmuniter teneri. & ita tenet, nunquam tamẽ inuenire potui suũ cons. Ex opposito etiam uide quod no. Bar. in vj. q. prin. & ibidẽ sequitur Bal. & Flor. hic, sed uide etiam ultra Flor. quid consulendo tenuerit Io. Cal. in consi. posito sub rub. de testa. in consi. xxxiiij. Adde quòd Pau. de Cast. uidetur transire cum opi. Bar. consf. xxiiij. de qua quæstione uide etiam Petr. de Anc. consi. clxij. ubi dicit, quòd stante cõsuetudine Gallicana, q̃ omnia bona sint cõmunia inter uirum & uxorẽ, & altero decedente superstes succedat in omnib. bonis, q̃ superstes non succederet in bonis alibi sitis, & si testator uoluerit, superuiuentem succedere, quia testator falsa causa ductus uidetur ad sic disponendum, putans bona alibi sita comprehendi uigore consuetudinis. latius ibi uide.

* IOAN. FRAN. RVE. ADDE Corne. consi. lxxxvj. in iij. uolu. POMA. De tali quæstione, consuetudo est in Anglia. In qua quæstione uide Alex. consi. xvj. uo. j & aliquid per Panor. consi. lxxij. in prin. j. uo. & ad istam etiam quæstionem ad materiã per Fel. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. q. xv. de consti. & in c. auditis. uer. consuetudo. de præscr. & aliquid per Barb. consi. iiij. & consi. xiiij. in j. uol. Card. Flo. in consi ij. & Panor. in c. quòd clericis. in uer. ad prædicta. de fo. compe. & quæ ibi addidi. & Anc. in c. canonum statuta. de consti. & Ale. consi. cxxviij. uolu. j. & Soci. ccxcij. & Alex. xliiij. uo. v. & Car. xv. in tit. de constit.

u Statuto Perusij. Adde quæ dixi post Bar. in l. pupillus. §. territorium. de uerb. signif.

x Rei immobilis. Latius & melius, ut per Bal. in l. fi. de iur. om. iud. post Cy. & per Ang. in l. hæres absens. §. si quis. ff. de iudic.

y Extra territorium. Vide omnino Bal. in l. iubemus nullam. & q̃ ibi dixi post Bar. ℣. tit. j. & per Spec. de materia, in ti. de consti. uers. sed si extraneus in ciuitate. & Io. An. de sent. excom. c. à nobis. per Bald. in l. ij. ℣. de eunuchis. Adde Bal. consi. cxxxix. lib. iij. & consi. ccccl xxiiij. lib. iiij. & quomodo inchoans maleficium in uno loco & finiens in alio debeat puniri: ubi incepit uel ubi finiuit, uide Bal. consi. cxj. iiij. li. & an quis possit puniri: in loco delicti, & in loco originis, & qualiter iudices dicantur præuenisse unus alterum, uide per eundem consi. cxc. lib. iiij. & consf. cccxxviij. li. ij. uide etiam per Fede. consi. ij.

Bar. super Cod.

z Supra Are. de delicto cõmisso in exercitu, & hoc per Bal. hic.

a Ciuitatis Perusij. Vide Imo. & cano. in c. postulasti. de for. comp. uersi. fi. ibi, accidit quòd quidam Perusinus, & c. & quod notat Bal. in l. si quis in hoc. ℣. de episco. & cle. no. Ang. in l. si uacantia. & Io. And. in addi. Spe. de comp. iud. & adde Bal. in l. ij. ℣. de eunuchis. ubi dixit not. uerbum per Bal. in l. neganda. cum se. ℣. de ijs qui accu. non pos. per Iac. de Bel. in l. j. C. de emancip. liberorum.

* IO. FR. RV. ADDE circa istam quæst. Ale. consi. cxj ponderatis uerbis inquisitionis. uol. j. & Phil. in e. à nobis. de sent. excom.

b Accusationis tantùm. Ang. in disputatione sua bono. suæ ciuitatis, & c. in prima quæstione tenet opi. Cy. & Bar. q̃ poßit uigore talis statuti inquiri. Adde an poßit inquiri de delicto alibi cõmisso Bal. consf. ccxxij. iiij. lib.

c Suæ ciuitatis. Contrarium tenet gl in cle. j. de for. compe. Adde ut per Bal. consi. xxiiij. lib. j. incip. Rodulp.

d Ciuitatis originis. Sed Ang. in sua disp. Bono. suæ ciuitatis exbannitus, & c. in pen. quæst. quòd quantum etiam ad pœnam imponatur pœna statuti contra Bar.

e POMA. Vbi deliquit. Vide Pau. consf. lj. in ij. no. Cæpo. in consf. viij. criminali. & Panor. in c. cùm contingat. de for. comp. & Alex. consf. iij. uo. j. & Pau. de Ca. consf. lxxv. ubi sequitur doct. Bar. hic inferius ad pulchrum casum, de quo ibi per eum.

f Vltimò quæro. Vide Ant. in c. postulasti. de for. comp. & in c. q̃ clericis. eo. tit. & ibi moder. Pet. & Io. de Imo. in c. cùm olim. de cle. coniug. Bar. in suo tract. de Guelphis & Gebellinis. in iij. q. prin. ubi dicit, quòd statuta in dubio debent intelligi de his quæ fiunt & respiciunt territorium statuẽtis. alle. l fi. de iuris. om. iu. l. cùm unus. §. is qui de bo. auth. iud. pos. uide Bar. in tra. repræsalia. in iiij. q. primæ quæstionis prin. Bal. in l. j.

g Serua pœnæ. Adde l. quidam sunt ff. de pœnis. & quod hic dicit de damnato ad mortem, q̃ non potest contrahere, nec testari, uide quod no. Bal. post Bar. in l. j. infrà ti. j. & Bar. in re. l. qui ult. & q̃ ibi dixi. ff. de pe. & quod dixi post Bar. in l. j. ff. de bo. dam Et quid si decedat tempus ad appellandum, per Imo. in l. qui à latronibus. de testam.

h POMA. Publicata. Vide Cæpo in consf. xvij. & Ant. de But. consi. lix. & lxij. & Imo. cõsi. xxxvj. & Oldr. cõsi. xvij. & omnino ad hæc Ang. Are. in trac. maleficiorũ. in gl. & eius bona publicamus. in ij. q. & ibi addita.

i Reputetur fiscus. Quælibet ciuitas habet fiscum. Adde Bar. in l. item ueniunt. ff. de petitio. hære. & in l. j. C. de hære. uel actio. uendita.

k Impositionem. Adde quòd Bal. in l. mercatores ℣. de cõmer. & mer: ponderat tex. ibi quòd Imperator poterit publicare bona mobilia sita extra territorium, quia dicuntur respicere territorium. & de quæstione Bar. hic adde Bal. & Im. in l. sed si plures. §. à substituto. ff. de uul. & pupil. Ex hoc potest ampliari constitutio apostolica, quæ dictat bona damnatorum debere diuidi in tres partes, quarum una sit domini temporalis, alia officialium inquirentium, tertia in officij subsidium, habes immobilia. Ferrariæ fuit Florentinus, & per inquisitionem Florentiæ damnatur. uide per disputationem Io. Cal. quæ incipit, præsupposito quòd constitutio, & c. per Pet. de Anch. in repe. c. postulasti. de foro compe.

l Publicare bona. Quomodo ciuitas hodie dicatur habere fiscum, & poßit publicare bona, sequitur hoc Bal. in l. j. ℣. de hære. uel act. uen.

m POMA. Eis concesso. Vide ibi Alex. consf. cxj. in iiij. uolu. & in consf. vj. maximè. in fi. uol. j. & Rom. consi. lix. in v. dub. Panor. consi. vj. in primo dub. uol. ij. & consi. xvij. secundo dub. eo. uo. Feli. in c. quæ in ecclesiarum. de constit. & in c. cùm à nobis. in uer. tertio not. de testibus. & Barb. consi. xj. uol. j. & Anch. in c. canonum statuta. de consti. & Are. consi. x. ubi pulchram quæstionem ponit circa hanc materiam.

n P. PAV. P. In quæstione præcedenti. Vide Imo. in l. ex facto. lagrande. ff. de uulg. ubi etiam ponit quomodo & pro qua parte ligentur creditores cõdemnati, si fortè plura bona habet unus fiscus, quàm alius. Et quid si non uenirent in confiscatione, nisi bona unius territorij, uide latè Aret. in tra. malefi. in uerb. & eius bona publicamus. & Augusti. ibi in add. Vide de Alex. consi. xxxj. j. uol. Are. consi x. ubi ponũt quid de actio. latè Barb. circa opinionem Bar. hic consi. lxx uol. iiij.

o Marchia Anconitana. Et in hac quæst. adde quod nota. per Dyn. Ray. & Bal. Ang. & Imo. in l. si pluribus. in fi. de lega. j.

p Territoria regni. Et quando contingit, quòd bona alterius loci non publicentur, an damnatus liberetur à debitis pro parte. Item an creditores agẽt contra fiscum Perusinum si condemnatus ibi habet bona publicata, an uerò contra fiscum Florentinum, ubi etiam condemnatus habebat bona publicata, uide Bal. in l. ij. ℣. ad leg. Iul. de ui. & latius per Imo. in l. ex facto. la. j. de hæred. instit.

q Extenditur.Pet.de Anc.in c.canonũ statuta.in uer.postremo.circa ista tenet contrariũ,quando ordo procedendi non esset de iure cõmuni per Cle. pastoralis.de re iud.ut quia uigore statuti cõtumax habeatur pro cõfisso.

a *De sacrosanctis ecclesiis.* [a] *Tit. V.*

Glos.continuat rubricam istam,ideò dic ut in ea habes,&c.

1 Collegio clericorum potest relinqui.
2 Relictum collegio non uitiatur.
3 Relicta ad pias causas quando ualeant, & debeantur ex testamento defectiuo, & ibi de remedio ut legata ad pias causas conseruentur,nu.iij.
4 Stilus q̃ sit circa ordinem, & arbitriũ circa dispositionẽ, & in rep.nu.iij.
5 Relictis ad pias causas,an requiratur solennitas.

LEX I.

b HABEAT unusquisq̃.[b] Collegio religiosorũ seu ecclesiasticorũ potest relinqui, hoc dicit. Primò ponit dictũ.Secundò remouet unã dubitationẽ, aliàs obiectionẽ,ꝑpter fauorẽ eius cui relinquitur. Tertiò ponit rationẽ propter fauorẽ relinquẽtis. Secunda ibi,& non sint cassa.Tertia ibi,nihil enim est. In tex. ibi, debeant,idẽ,expediat,uel propriè,debeatur,scilicet à Principe,seu ab ipsa iustitia. Nota ergo q̃ quis potest relinque-
1 re † collegio clericorũ. Secundò nota q̃ relictum collegio
2 † non uitiat̃ tanquã relictũ incertæ personæ,ut uidebitis in l.id q̃ pauperibus.j̃.tit.j. Modò aducrte opp. de l.is cui bonis.ff.de testa.& j̃.qui testa.fa.pos.l.furiosum.& l.pe.So.dicit
c gl.q̃ hic dicit̃,habeat unusquisq̃,scilicet habilis,[c] ad testandũ,& sic nõ obstat̃ cõtraria.Generalitas ergo legis recipit limitationẽ,de habilitate,habes in l.ut gradatim. §. si lege. de mu.& ho.dicit̃ ibi,q̃ possint esse certi homines de cõsilio,scilicet habiles. Sed ò opp. & uidet̃ q̃ ante hanc legẽ poterat relinqui collegio,ut l.omnibus ciuitatibus.ff.ad Trebel.& l. si hæres.§.uicis.de leg.j gl.hic uidet̃ fateri contrariũ. Tu dic clarius,uerũ est,q̃ poterat relinqui collegio approbato,sed
d tempore quo fuit facta ista lex,erat dubiũ,[d] an collegiũ clericorũ esset approbatũ uel non. Nã tẽpore horũ Imperatorũ erant cõtra ecclesiã magnæ persecutiones,idcò fuit facta hæc lex,ut tolleret̃ istud dubiũ.Itẽ opp.d.l.hac consultissima. §.j. de test.& l.iubemus.co.ti.ubi testamenta nõ facta solenniter irritant̃.So.Dicit g.q̃ relictũ ecclesiæ ualet,nec potest irritari ea ratione,quia ecclesiæ relictũ: sed si est in illa uolũtate alius defectus,tũc illa dispositio irritaret̃.& alleg gl. multas leges, quæ ponunt̃ de testib.circa ultimas uoluntates. & uide glo.
3 tuã quã not. † Aduerte, qñq̃ testamenta deficiũt propter defectũ testiũ, tunc dicit gl. q̃ nõ ualẽt etiã in relictis ad pias causas. De iure uerò canonico sufficiũt duo testes, ut extrà de test.c.relatũ.& istud seruat̃ hodie. Qñq̃ testamentũ deficit causa præteritionis,uel exhæredationis,& tũc gl.ista tenet q̃ etiã nõ ualent relicta ad pias causas, nisi sint illa relicta quæ cõfirmant̃ per auth.ex causa.j̃.de lib.præte.& hoc uerũ per l.si quis ad declinandã.circa prin.j̃.ti.j.& ibi no.Qñq̃ testamentũ deficit,q̃a nõ est secuta hæreditatis aditio, tũc etiã uidet̃ q̃ relicta ad pias causas non ualeãt sed ̃um generalitatẽ istius tituli.& qd̃ innuit tex.in l.gñaliter.j̃.eo.ti.Spe.in tit. de instr.edi.§.nũc aliquauuer.sed pone q̃ ex eo.ponit de hac opi.nec se firmat.uidet̃ tñ magis inclinare, q̃ licet nõ adeat̃ hæreditas,legata ad pias causas ualeãt, qd̃ tñ non ꝑbat ali-
4 qua bona lege,uel aliqua bona rõne. † Ego cùm aliàs de facto haberẽ super hoc uidere,dixi de iure tale reperiri remediũ,q̃ alicui adijciant̃[e] bona testatorũ,legatorũ ad pias cau
e sas conseruandorũ gratia, sed ̃m formã illius ti. Insti. de eo. cui li.cau.bona addi.§.liber.cũ sua gl.& j̃.de manu.test.l.fi.ff. de fideicõ.lib.l.iiij.Idẽ in proposito huius legis:sed si hæreditas esset omissa ex testamento,& agnita ab intestato,nõ esset dubiũ q̃ deberent̃ legata,per illũ tit.si quis omis.cau. testa.j̃. & ff.& hoc puto uerũ. Opp.ad l.istã j̃.de Iudæ.l.j.& de hæred.inst.l.collegiũ.Glo.dicit,q̃ hic loquit̃ in collegijs licitis, ibi loquit̃ in illicitis,& dicit uerũ. Quærit hic glo. de duab. quæstionib.Primò quid est dictũ,stilus. glo. exponit q̃ dicit,stilus,intelligo de testamento in scriptis,q̃ dicit arbitriũ, intelligo sine scriptis.Mihi uidet̃,q̃ hic uelit aliud dicere,&
5 dico q̃ hic appellat̃, † stilus,circa ordinẽ.arbitrium respicit substantiã dispositionis.quasi dicat,posit disponere eo modo quo uult,& illud q̃ uult,habeat liberũ stilũ circa ordinẽ, liberũ arbitriũ circa dispositionẽ, & posit relinquere illud q̃ uult,& eo ordine quo uult.& uide tex.qui hoc uidet̃ innuere. Et per hoc disputando posiemus dicere, q̃ in relictis
6 † ad pias cãs nulla req̃rat̃ iuris solẽnitas,nec ex parte personę relinquẽtis,nec ex parte ordinis,nec ex uirtute seu uerita te substãtiæ ipsius dispositionis,per ista uerba hic posita.qd̃ probo,datũ est priuilegiũ militibus,q̃ possint liberè testari quõ uelint,ut j̃.de testa.mil.l.j. illa uerba important q̃ etiã si est aliàs inhabilis inhabilitate ciuili, & etiã si cesset solẽnitas testiũ,& etiã si prætereat̃ filius,q̃ talia testamẽta ualeãt, ut patet per oẽs leges,quæ sunt in illo tit.de test.mil.ergo ita in ꝓposito,hic datur libertas,q̃ liber sit stilus,& licitũ arbitriũ relinquendi qd̃ uult:ergo oẽs illę solẽnitates iuris uident̃ euacuatæ. Contra hoc uidet̃ j̃.eo.l. gñaliter.ubi dicit, q̃ testamentũ sit alia iuris ratione irritũ.Rñ.uerũ est,q̃ ille defectus qui uitiaret testm̃.militare,haberet uitiare illã dispositionẽ, & illo modo intelligo ibi. Contra hoc facit j̃ eo.auth.si qua mulier.dico q̃ per illã auth.non est huic gñalitati in aliquo derogatũ, q̃a legitima liberorũ nõ debet minui, sicut nec ꝑ testm̃.militare minui debet hodie, ut uidebitis in l. cũ lege Leonis.j̃.tit.j.dicã in auth.ex cã.&dixi alio anno in l.j.si q̃s à
f pa.fue.ma.licet disputando ista op.possit sustineri,[f] tñ mint mè sunt mutãda, q̃ interpretationẽ certã semp̃ habuerũt,ut ff.de leg.l. minimè. iõ teneatis opi.gl. q̃ dixi §.q̃ cõiter tenet̃.

ADDITIO.

Pro concordia aduerte,q̃ testamentũ non solẽne, & maximè ratione numeri testiũ,an obseruetur in pijs causis.gl. quã sequitur Bar.in hac l.j. tenet q̃ non in lec.Bal.tamen & doc.in l.j.ff.de leg.j.allegant ipsum fuisse contrariũ secundum Alex. de Imo. in hac l.j. in repet. Tu dic q̃ plures accõmodari possent solutiones,ut patet ex dictis Bar.in d.proxima seq.repe.Tamen unico uerbo cõstringẽdo ueritatem dic,q̃ Bar. loquitur in hac lec.attenta dispositione iuris ciuilis:in repe. uerò proximè seq. concludenter saltem, licet uideatur arguere ad partes,loquitur attenta dispositione iuris canonici,cui in hoc est standum,ut ipse probat in d. seq. repe. si uideantur eius dicta,in ultimis uerbis. Adde ad specialitatem Lud. de Rom. in rep.auth.similiter. C.ad leg.Fal.in speciali xviij.circa ultimas uoluntates.Scias tamen q̃ quæstio de qua hic,stat sola,quando ratione numeri testium testamentum improbatur.

a *De sac.san.eccles.Dicit dominus.Philip.Decius remisiuè in l.j.C.unde uir & uxor.quòd leges oẽs,quæ habentur in hoc tit.& in tit.seq.sunt sublatæ de iure cano.quod no.qa mihi nõ uidentur ita indistinctè uera. Alex.Lose.*

P. PAV. P. *Adde circa istam materiam q̃ de iure isto C. omnes ecclesiæ erant subiectæ Imperatori,siue de iure,siue de facto,& circa illas leges condebat sicut hodie Papa,Bal.Sal.Pau.de Cast. Ful.in l.iubemus nullã.j̃.eo.tit.& uide Ang.cons. xxix. & uide practicam Papie.in forma libelli, in actio.confesso.in uer.plena.& Bald.in c.j.§.si clericus.de pac.tenen.*

b P. PAV. P. *Habeat unusquisq̃.Circa materiam huius le. not. quòd quando sustinetur institutio principalis ad pias causas, sustinentur etiam legata ad non pias causas in ea relicta. Vide Alex.cons.xlj. circa med.Itẽ nota quòd si esset institutus laicus,& essent facta legata in testamento minus solenni,non sustinentur talia legata.Alex.cons.cccxx.& cons.ccclij. Vide ad Bar.in fi huius l.j.Nunquid autem testamentũ factum in terris ecclesiæ cum quatuor testibus sine parochiano ualeat, uide Alex. cons. cclxxxiiij.& de prædictis omnib.cons dxciiij. & de eo quod dicit est statuide Iaso.in l.hac consultissima.in prin.C.de test.Item q̃ dispositio facta fauore libertatis dicatur facta secundũ pias causas,Alex.cons. ccccxliij.Itẽ in materia,quando dicantur relicta ad pias causas, Alex.cons. dcxiiij. & cons.lxix.Item q̃ relicta pro dote & filiæ & pauperi dicãtur ad pias causas,uide Io.de Ana cons.lij.Nunquid aũt ualeat testamentũ ad pias causas sine hæredis institutione,& an testamentũ debeat esse factũ corã duobus testib.an uerò sufficiat probare per duos testes,uide Franc.cons.lxiiij.& q̃ dicatur relictũ piæ causæ,non solũ illud quod relinquitur directò, sed illud qd̃ per indirectũ relinquitur,puta si relinquatur alteri,ut postea restituat piæ causæ,uide Fran.cons.lxvij.Itẽ nota q̃ illa dicitur pia causa, per quam*

quã releuetur anima uel animatũ corpus,uide Franc. cons. lxvij.in prin. Item quid si fiat diuisim,uide Matesil.nota.clxxxij.Nunquid autem legatum factũ pro pictura sanctorũ dicatur ad pias causas, uide Bar. & Alex. in l.lineam margaritarũ.ff.ad leg.Falc. Nunquid autem hospitale dicatur pia causa,& an & quãdo præsumatur ædificatũ de uoluntate episcopi,ui de Cæpol.cautel.ccxxxj.Nũquid aũt in test.ad pias causas requirãtur testes rogati,uide Rom.cõsi.xxxvj.Pau.de Cast.cons.ccj.ad fin. Item q̃ statuta & generales dispositiones trahãtur ad pias causas,uide Pau.cons.lxviij.ad fi.Quid autẽ si testator inter uiuos dicit se uelle instituere talẽ piũlocũ,uide Pau.de Cast.consi.clxxxix.Itẽ an filius fã. posit testari ad pias causas.Itẽ an ualeat testamentũ ad pias causas,in quo filius sit præteritus, licet ei aliquid sit legatũ,uide Barb.in repe.l.cũ acutissimi.C.de fideicom. Item an test.inter liberos dicatur ad pias causas,& quomodo,uide ad Bar. in l. hac consultissima.§.ex imperfecto.C.de testa. Item an sit magis fauendum testamento ad pias causas,quàm testamẽto inter liberos,uide omnino quæ habes ad Bar. in l.si quis ad declinandũ. C. de episc.& cleri. Item q̃ quando relinquitur ad pias causas pro anima, uel pro exoneratione conscientiæ,q̃ tunc conseruentur,etiam posthumo ignoran.præterito, & q̃ etiam tacita pupillaris excludat matrẽ,uide quæ habes ad Bar.in auth.ex causa. C.de lib.præte.Item q̃ non posit reuocari quando in testamento asseruit testator se abstulisse uel asportasse usuras uel aliquid indebitè,uide ad Bar. in l.si quis decedens.§.codicillis.de leg.iij.Barb. in repet.l. cùm acutissimi. C.de fideicom.& scripsi in d.§.codicillis. Item circa istam materiam piæ causæ,an sit bonũ argumentũ de ea ad libertatẽ, & cõtra. & quæ earum sit fauorabilior,in l.si unus.C.de test. Item quid si instituatur pia causa coram duobus testibus,& fiant legata laicis personis, quid fiet de talibus legatis:& an accrescant ecclesiæ & quando, uide Ias.in l.hac cõsultissima. §.ex imperfecto.C.de test. Item q̃ ualeat institutio uel legatũ ad pias causas coram testibus,etiam si extaret statutum laicorum, q̃ non ualeat testamentũ,nisi per scripturam probaretur,uide Ioan.de Ana.consi. lvij. Item an pupillus doli capax posit testari ad pias causas,& quid de mẽte capto, uel prodigo,uide Barb.in c.ij.de testa. An pro relicto ad pias causas possit agi coram iudice ecclesiastico contra hæredem laicum, uide Barb.in c. relatum.cx̃.de test.post prin.Item an de iure ciuili sit necessaria solẽnitas testamentorum in relictis ad pias causas. Item an mulier posit esse testis, & quæ dicantur relicta ad pias causas. Et de hoc ultimo uide Ias. hic prope fi.& Barb.in c.tua nobis.ex̃.de test.ubi si relinquitur alicui pro subsidio studij,dicatur ad pias causas, secus si relinquitur pro studio legali. An autem relictũ pro dote uel pro alimentis dicatur piũ,uel ad pias causas,et quomodo,uide Ias.in l.cum ijs.§.si mulier.ff.de condic.indeb. An autem relictũ omne pro anima factum dicatur ad pias causas. Bar. Bal. Imol. post alios in l.si quis Titio.post gl.ff.de leg.ij.q̃ sic. & aliter non dicitur propriè ad pias causas,licet esset piũ. Vide Dec.consi.lxxij. Item q̃ executio legatorũ ad pias causas pertinet tam ad iudicem ecclesiasticum, quàm ad secularem,uide Barb.consi.xlij.uol.iiij.in ij.dub. Itẽ q̃ existens in extremis posit testari ad pias causas,maximè tempore pestis,uide Barb.cõsi. lxxxvij.uol.iiij.& cũ duob.testib.& una sit fœmina.

c *Habilis. Contrarium tenet Bar.in l.j.in repe.post prin.& uide j̃. ea. l. in fi.sed Bar.tamẽ idem tenet q̃ hic,in l.j.§.nunciatio.de ope. no. nun. & an uerbum,quilibet,recipiat restrictionem de habilitate,uide quod dixi post Bar.in d.l.ij.de uerb.oblig.in margine.*

d *Erat du.Et no.pro his quæ dixit Bar.in l.j.§.nuncia.de oper.no.nun.*

e *Adijciantur.Idem tenet Bar.in l.eam quam.j̃. de fideicom. licet contrariũ tenuit Bar.in repet.in iiij.& v.q. sed uidetur tenendum id quod tenet hic Bar.q̃ hic cõmuniter impugnat,& nota, quia talis successio uidetur anomala,ut no.gl.& ibi Bal.in l.ex testamento.C.de manu.test.& de hoc hærede anomalo,uide Bal.in l.hac edictali.de secun.nup.& in l. pro hæreditarijs.de hære.actio.in l.eam quam.C.de fideicom.*

f *Sustineri.Videlicet quòd hæc lex recipiat restrictionem de inhabilitate, cõtrarium tenet Bar.in repet.idem quod hic tenet Bar.in l.j.§. nunciatio.de oper.no. nunc.*

1 *Generalitas recipit limitationem de habilitate.*
2 *Collegio illicito non potest relinqui,sed bene cuilibet de collegio.*
3 *Iudæo particulariter potest relinqui.*
5 *Lex debet intelligi secundũ propriã significationẽ,& extenditur, ut euitetur fraus,absurditas,et cõtrarietas,& debet per diuisionẽ adiuuari.*
6 *Verba priuilegij debent intelligi in eum casum,in quo ius aliter disponit, & num.12.& nu.54.*
10 *Religio est maximum præceptum,de iure diuino & humano.*
11 *Inhabilis ad testandum,testatur ad pias causas,& nu.15.*
13 *Verbum uniuersale quando additur uerbo futuri temporis continenti extensionem actus iam concissi,non recipit limitationem de habilitate.*
14 *Signum geminatum omnia comprehendit.*
16 *Furiosus & mente captus,non possunt relinquere ad pias causas.*
17 *Dispositio huius legis tollit inhabilitatem inductã de iure ciuili solùm.*
18 *Pupillus ad pias causas non testatur,nec obligatur uoto. nu.19.*
20 *Filius familiãs,seruus,uel monachus,possunt testari ad pias causas. numero 23.24.& 25.*
21 *Priuilegium debet intelligi concessum,sine alicuius iniuria.*
26 *Damnatus ad mortem non testatur ad pias causas,nisi causa cognita, fuerit sibi reseruatum.nu.27.*
28 *Dubius de statu suo,potest testari ad pias causas.*
29 *Infamis quibusdam casibus potest testari in piam causam.*
30 *Vsurarius testatur ad piam causam,præstita cautione.*
35 *Eleemosynam facere diuiti quando sit laudabile.*
36 *Relictum pro malè ablatis incertis,dicitur relictum ad pias causas.*
40 *Dispositio huius l.an habeat locũ in eo qui est in actu moriendi ciuiliter.*
41 *Testamentum ad pias causas conditum, per constitutum in articulo mortis,si euasit periculum,an irritetur.*
42 *Testamentũ cõditũ ã sano,si subitò is moriatur,an gaudeat priuil.huius l.*
43 *Institutio hæredis facta in testamento condito iuxta dispositionem huius legis,huius legis beneficio sustinetur.*
44 *Substitutio pupillaris uel exemplaris, sustentatur beneficio huius legis, quando est facta in testamento,iuxta suam formam condito.*
45 *Hæres non conficiens inuentarium, in foro conscientiæ non tenetur ultra uires hæreditarias.*
46 *Ecclesia uel pauperes si instituantur, non tenentur ultra uires hæreditarias.*
47 *Sacerdos institutus hæres rõne affinit. uel amicitiæ tenetur insolidum.*
52 *Arbitrio boni uiri debet intelligi dispositio testatoris ad pias causas super quantitate facta.*
54 *Testator ad pias causas,non potest minuere legitimam debitam filijs. & num. 55. Nec patri,nec patrono, & nume. 56. Nec Falcidiam,nec Trebellianicam.& num.57. Nec quartam quæ debetur ex bonis curialium.num.58.*
59 *Relictum ad pias causas non ualet, quando est præteritus posthumus ignoranter.*
60 *Legata facta ad pias causas in testamento, in quo scienter est præteritus, uel exhæredatus filius ualent,& idem de fideicommisso.*
61 *Testamentum eius qui filio nihil relinquit,non ualet.nu.62.*
63 *Solennitas iuris ciuilis,non obseruatur in relictis ad pias causas,à constituto in mortis articulo.nu.74.*
64 *Relicta ad pias causas in secretis mentis alienæ ualent,& sic collata in alienam uoluntatem ualent.*
65 *Relictum factum ad pias causas,quando ualeat si in testamento nõ sit institutus hæres,uel adita hæreditas.& nu.66.*
70 *In testamento facto ad pias causas, quòd quis posit decedere pro parte testatus,& pro parte intestatus.*
71 *In testamento ad pias causas potest substitui maiori directò & compendiosè,& nu. 72.*
75 *In testamento ad pias causas non requiritur solennitas testium, nec q̃ sint requisiti.& nu.76.*
77 *Verba enunciatiua sufficiunt in testamentis ad pias causas.*
78 *Relicta ad pias causas, an efficiantur caduca propter non existentiam personarum.*
79 *Testamentum conditum non adhibita solennitate iuris ciuilis, quando dicatur testamentum,uel ultima uoluntas.*
81 *Canones in concernentibus peccatum præualent legibus.*
83 *Relicta ad pias causas non obstante aliqua lege communi,uel municipali, iudicantur secundum canones.*

REPETITIO.

HABEAT unusquisq̃. Primò legã legem secundum doc.recitando apparatum. Secundò ostendam qualiter hoc procedat,uel nõ. Tertiò ponã intellectũ quem habeo in lege nostra. Quartò, examinado materiam legis nostræ, nihil extẽdendo extra. Ad primum breuiter. h. d. Collegio catholico & pio potest in ultima uolũtate relinqui.h.d.Primò ponit statutũ suum.

BIBLIOTECA UNIV

Secũdò remouet dubiũ,aliàs obstaculũ.Tertiò ponit ratio-
nẽ.Secũda ibi,& nõ sint cassa. Tertia ibi,nihil enim est,nota
bilia patẽt.Opp.ad id ꝙ dicit,unusquisqꝫ.Nã multi sunt qui
nõ possunt testari, qui ponunt per gl. ff. de testa.l. si quæra-
mus.& in §.fi.Insti.quib.nõ est permis.face.test.& illi nõ pos-
sunt in codicillis relinquere,ut l.ij.ff.de le.ij. Sol.Vnusquisqꝫ
dicit gl.scilicet,habilis ad testandũ, & non obstant cõtraria.
1 Nam † generalitas recipit limitationẽ ad habilitatem,[a] ut l.
a ut gradatim.§.& si.ff.de mu.& hono.hæc prima gl.Secundò
opp.quia ante hãc legẽ poterat relinqui collegio licito, ut ff.
ad Treb.l.omnib.de le.j.l.si hæres.§.uicis.j. ad Treb.l. iij. & l.
cũ Senatus.ff.de reb.dub.Sol.dicit gl. fateor ꝙ põt relinqui
collegijs,& etiam singulis personis: sed de ecclesijs hic dicit,
quia de eis magis dubitat. Tertiò op. dicitur hic ꝙ nõ sunt
cassa talia relicta:contrà, imò talia relicta debẽt habere solen
nitatẽ,aliàs sunt nulla:ut j.eo.l.generali.& in auth.si qua mu
lier.Sol.Dicit gl. ꝙ nõ debẽt esse cassa ob hoc ꝙ relinquũtur
ecclesiæ,tñ omnes aliȩ solẽnitates requirunt in forma,& sub
stantia:in forma,ut d.l.generali.in substantia apparet per a-
liam legẽ ꝗ̃ gl.allegat, &c. Quartò opp.j. de Iudæ.l.j. Sol. ut
2 gl.qa ibi in collegijs illicitis,hic uerò in licitis. † Sed qñ col-
legium est illicitũ,põt relinqui cuilibet de collegio,ut in l.cũ
senatus.ff.de reb.dub.Fallit in collegio hæreticorũ,quia illa
secta est dãnata,ut j.de hæret.l.Manichæos.bene ergo pote-
3 rit relinqui uni † Iudæo singulariter, quia corũ secta sustine
tur,nõ tñ faciũt collegiũ. Quintò opp. dicit hic,ꝙ iterũ non
redit arbitriũ.Cõt.qa est ambulatoria uolũtas usqꝫ ad mor-
tem,ut l.rẽ legatã.ff.de adim.leg.& ff.de don.inter uir.& ux.
l.cũ hic status.§.ait oratio.Sol.dicit gl.id nolle nõ põt,s. secu
ta morte,nã usqꝫ ad mortem est ambulatoria. Sextò opp.ꝙ
magis homines debeãt timere Deũ,& eum colere,ut ff.de iu
sti.& iur.l.ij. Sol.hic hyperbolicè loquit scd'm doc. Quæro,
quæ est ratio huius dispositionis.Dicit gl.fauore collegij,cui
relinquit,ut colligit statim ex principio legis.Itẽ fauore relin
quentis,ut colligit statim ex fi.ibi dum dicit, nihil eñ est. Se
cũdò quærit,quid uult dicere,Stylus,& arbitriũ?Glo.dicit,
Stylus dicit qñ dispositio fit in scriptis, hic est intellectus gl.
quẽ oẽs doc.sequunt. Venio ad scd'm, & ꝑmitto ꝙ lec. gl. &
doc.est uera,& uerissima inquantũ dicit, ꝙ ualeat relictũ fa-
ctum à ꝑsona habili cũ solẽnitate debita:sed inquantũ uellet
cõcludere,ꝙ per personã inhabilẽ,& sine solẽnitate cõi,non
posset relinqui,hoc ostẽdam nõ procedere.Et pro intellectu
b istorũ[b] præmitto,ꝙ hæc est lex imper. † Constantini lata ad
4 populũ,ut apparet ex superscriptione in libris antiqs. Vn-
de principaliter nõ solũ fuit facta in fauorẽ & priuilegiũ uni
uersi populi,sed etiã personarũ ecclesiasticarũ. Scd'ò prȩmit
to,ꝙ in rub.nostra tractat de trib.scilicet de sac.san.eccl.Item
de reb.earũ.Itẽ de priuilegijs earũ, ut ex ea patet. sed in hac
lege nihil disponit de ecclesijs, siue capiamus pro loco, siue
pro personis enumeratis,cũ enunciat collegiũ ecclesiarũ es-
se approbatũ catholicũ & sanctũ,sed hoc per hãc l.principali
ter nõ disponit.Itẽ hac lege nõ disponit de reb.ecclesiarũ ꝓut
res ecclesiarũ primò acquisitæ sunt,sed disponit de iure, seu
modo acquirẽdi. In modo ergo acquirẽdi debet esse aliqd'
priuilegiũ cõe,ut cõgruat rubricæ in ij. parte. Hoc etiã sentit
gl.rubricæ,dũ dicit quibus omnib.& ponit aliqd' singulare.
5 Tertiò præmitto,ꝙ † uerba legis debẽt intelligi secundũ ꝓ-
priam significationẽ,nec ad alia debẽt extẽdi,nisi resultaret
fraus & absurdus intellectus,uel nisi esset cõtrarietas.Item ꝙ
debeãt aliqua sub diuisione adiuuari,ut ff. de leg. l.in ambi.
& s.in j.cõstitutione.§.quib.His præmissis arguo sic, Verba
6 priuilegij † debẽt intelligi in eũ casum in quo ius cõe aliter
disponebat,ut ff.ad muni.l. j. & ibi per Iurisconsultũ repre-
hensa est sentẽtia eorũ,qui intelligebãt ius cõe secundum ꝙ
priuilegiũ disponebat,secundũ lect.gl. hæc lex cõtra ius cõ-
mune nihil inducebat speciale, uel singulare,ergo nulla est
hæc lec. Ad idẽ, quia lex debet esse lata in casu dubio, ut l.ꝙ
Labeo.ff.de carb.edi.sed secundũ hanc lec.ista lex est lata in
casu certo, ergo malè est lata,nec ꝙ dicit gl.prodest,& de ec
clesia magis dubitat,quia hoc falsum est,cũ omne collegium

ecclesiasticũ esset approbatũ ante hãc l.ut hic apertè colligit:
ergo casus legis erat,ꝙ collegio approbato posset relinqui,
ut legib.s.alleg.ff.de colle.illi.l.j.statim ergo ꝙ imper. Con-
stãtinus approbauit fidẽ Christianã,fuit certũ de iure,ꝙ col
legio ecclesiastico poterat relinqui.Vnde scd'm hãc lec. Im-
perator populo seruiuit de uento.Probat per istas rationes,
& intellectus huius legis restringit ultra quã significatio uer
borũ importat, & ad hoc nulla lex uel ratio cõpellit, ut pla-
cet:ergo,&c. Venio ad ij.& iij.lec.quã intẽdo tenere, & est cõ
grua ueritati.Breuiter h.d.Vnusquisqꝫ in mortis articulo cõ
stitutus potest relinquere ad pias causas de bonis suis, hoc
c ꝙ optauit,aliquo defectu iuris ciuilis[c] circa personã,dispo-
sitionẽ,uel ordinẽ non obstãte.h.d.tex. legis cũ toto eo ꝙ di
cturus sum. Diuide l. in tres partes,ut s. Anteꝗ̃ ponam ca-
7 sum in terminis præmitto † ꝙ Cõstantinus author huius le
gis fuit primus Imperator Christianus,ut j. de nat.li. l.diui.
8 & eius † tẽpore incepit prȩdicari Christiana fides in remis-
sionem peccatorũ per Iesum Christũ.In eodẽ tẽpore fuit coa
dunatũ illud generale cõciliũ uniuersorũ sanctorũ. cccxviij.
patrũ,ut s.tit.j.epistola Inter claras.§.uictor.& xvj.dist.c.sex
ta synodus.§.j.unde cõtingebat ꝙ multi relinquebãt de bo-
nis suis pro anima sua in remissionẽ peccatorũ amore Dei
ad pias causas, maximè sanctis collegijs clericorũ, & potissi
mè,dũ erãt in extremis cõstituti, quæ uolũtates cassabãt per
uarios defectus,& sic piæ uolũtates defunctorũ defraudabã
tur,ꝙ dũ ad principis uenit notitiã, se intromittẽs in fauorẽ
9 populi & ecclesiæ hãc legẽ condidit.Pone ergo † casum hic:
Propositũ fuit corã principe,ꝙ uoluntates defunctorum ad
pias causas quæ factæ fuerãt dũ essent tẽpore mortis in extre
mis,cassabant per uarios defectus, q erãt cõtra salutẽ anima
rum subditorũ suoꝝ:quare supplicatũ fuit,ꝙ placeret super
hoc ꝓuidere.Imperator respõdet,& statuit.Nos ꝓuidemus
ꝙ unusquisqꝫ decedẽs,hoc est, in actu decedẽdi existẽs, ha-
beat licentiam relinquẽdi sacro collegio catholico,de bonis
suis id ꝙ optauerit,hoc est statutũ. Scd'ò remouet obstacu-
lum dicẽs,ꝙ dicta iudicia nõ sint cassa aliqua rõne nec ex de
fectu personæ,ut colligit ex dictione uniuersali,unusquisqꝫ,
s.posita,nec ex defectu dispositionis, ut colligit ex dicto u-
niuersali s.posito, Quod optauerit relinquere, &c. Sequit
Nihil enim.hìc ponit rõ,& dicũt quidã, ꝙ Imper. hic loquit
hyperbolicè,sed certè imò loquit ꝓpriè. Vnde ad huius le-
10 gis euidentiã præmitto,ꝙ † de iure diuino,& humano pri
mum & maximũ est præceptũ, religio circa Deũ, ut ff.de iu.
& iur.l.ij.& in Euãgelio,Dilige Deũ tuũ ex toto corde tuo,&
ex tota anima tua,& omnib.uirib.tuis,& ex toto spiritu tuo,
& ex tota mẽte tua,& dilige ꝓximũ tuũ sicut teipsum.Itẽ licet
semꝑ omnis homo debeat habere religionẽ erga deũ:tñ illo
tpe plus,qñ est in mortis articulo cõstitutus. nã posteà non
est locus pœnitẽtiȩ.Hoc prȩmisso dicit Imperator, cã, qua-
re prædicta statuimus,est,qa prædicta relicta & legata inspi-
ciũt religionẽ erga Deũ, ut sic in extremis positus postꝗ̃ a-
liud uelle aut nolle nõ põt,nihil sit ꝙ magis debeat ei ꝗ̃ ꝙ in
hoc,stylus,hoc est,ordo,sit liber à solẽnitate iuris,&arbitriũ
sit licitũ,ꝙ iterũ nõ redit.h.d. Et ꝑ hãc expositionẽ expone li
terã legis,qa clarius patebit in sequẽtib.Notabilia patẽt ꝑ se.
Venio ad quartũ,scilicet examinãdo materiã l.nostræ ꝗ̃ in-
tendo examinare principaliter ꝑ sex quæstiões, & circa quã
libet illarũ aliquos articulos facere.Primò circa personã re-
linquẽtis,ibi,unusquisqꝫ. Scd'ò circa personã eius, cui relin
quit,ꝙ tãgitur ibi,uenerabili cõcilio.Tertiò circa tẽpus quo
relinquit,ꝙ tãgitur ibi,decedens. Quartò circa res quæ re-
linquunt,ꝙ tangitur ibi, bonorũ suorum. Quintò circa i-
stam distinctionẽ, dispositionem, seu uoluntatẽ, ꝙ tangitur
ibi,optauerit.Sextò circa ordinem & solennitatẽ relinquen
di,quod tangitur ibi,Liber sit stylus.

DE PERSONA relinquentis tractaturi,primò exa-
minemus text. ibi, habeat unusquisque, utrùm hæc uerba
11 comprehendant etiam inhabiles, † uidetur quòd non, ut
l.ut gradatim. §. & si lege. de muner.& hono.In contrarium
est ueritas. nam ista lex continet priuilegium ipsorum, qui
sunt

12 sunt in mortis articulo ,& etiam ecclesiæ, sed † uerba priui-
legij debent intelligi in casu, in quo de iure communi non
disponitur,ut l.j.in fi.ad municip.ergo,&c.Prætereà, qñ uer
13 bum uniuersale † additur uerbo futuri temporis cõtinen-
tis extensionẽ actus iam concessi, tũc non recipit limitatio-
nem de habilitate,ut ff.de operis no. nun. l.j.§. itẽ nunciatio
omnibus,ubi ista qualitas omnib. diebus nõ restringit ad
iuridicos,sed cõprehendit etiã dies feriatos.sic ff.de tut.l. iij.
§.quolibet loco.Ita dicit Ia.de Are.& Odo.in d.§.itẽ nuncia-
tio omnibus. Et per hoc rñdeo ad l.ut gradatim. §. & si lege.
quia ibi cõtinet cõcessionẽ alicuius noui actus,hic uerò cõ-
cessum uniuersaliter ꝙ posit relinqui,extendit per hanc le-
gem.Prætereà hoc uidet expressum in simili,ff.de mili.test.l.
j.§.j.cõiuncta l.iure militari.eo.ti.nã ibi l.j. cõcedit militi libe
rum arbitriũ ꝙ possint testari, hæc aũt non recipit limitatio
nem de habilitate,imò miles surdus & mutus,poterit testa-
ri,ut d.l.iure militari. Prætereà natura dictarũ dictionũ ge-
14 minatarũ † est omnia cõprehendere,ut ff. ad Treb. l. Bali-
sta.facit de iure fisci.l.ait diuus.§.j. sed hic est dictio gemina-
ta,unusquisqꝫ:ergo,&c.ff.de hær.insti.l.hoc articulo.Cõclu-
15 ditur ergo ꝙ hoc † uerbo cõprehendit etiã inhabilis ad te-
standũ,non tñ intelligas de omni inhabilitate,ut j.dicã.Item
quȩ dicã hic,& ibi,locũ habẽt in omnib. qui sunt in mortis
articulo,ut dicã j.in iij.q. princip.prout de iure ciuili loquit,
sed de iure canonico,& etiã diuino, idẽ in quolibet disponẽ
te ad pias causas,ut dicã in vj.q. principali;in ult.q. His uisis
pro istius passus declaratione,de quo inhabili intelligat,fa-
cio multas quæstiones, primò an habeat locũ in furioso,mẽ
te capto,& simili.Scd'ò,an in pupillo. Tertiò,an in filiofami
liâs,& in seruo & monacho,& in capite minuto.Quartò,qd
in dãnato ad mortẽ.Quintò,an in dubio de statu suo.Sextò
an in infami & usurario. Primò quæro an in casu huius le-
d gis furiosus[d] & mẽte captus,& similes possint relinquere?&
uidet ꝙ sic,qa dicit unusquisqꝫ,& sic cõprehendit inhabiles.
16 Contrariũ † est uerũ. Nã scd'm hãc interpretationẽ hȩc lex
implicaret cdictionẽ in terminis. Nã hic permittit in ultima
uolũtate relinquere ꝓut optauit,& ideò dicit, liberũ sit arbi
triũ,in furioso & mẽte capto nõ cadit recta uolũtas nec arbi-
17 triũ,&c.pro hoc expresse uide j.de test.mil.l.fi. † Prætereà,
ut dixi in summario, ꝑ ista uerba uidet dispẽsatũ cõtra oẽm
inhabilitatẽ inductam nõ iure naturali, sed iure ciuili,sed fu
riosus & mẽte captus sunt huiusmodi,s.inhabiles de iure na
turali quo ad dispositionẽ,ꝙ placet, qa nõ naturaliter obli-
gant,ut ff.de fideius.l.Marcellus.& ibi in ỿ. ꝙ aũt de furioso.
cũ ibi no.ergo,&c.de reg.iur.l.in negotijs.nisi faceret eo tpe
quo haberet dilucida interualla,ut l.furiosũ.j. q test. fa. pos.
Ecce ergo j.declaratio,ꝙ hȩc cõstitutio nõ dispẽsat cũ inhabi
li ex defectu intellectus,& hoc ꝓbat in simili.Cõcessa est mili
ti licẽtia & libera facultas testãdi, tñ hoc intelligit ꝙ sit libera
ab omni solẽnitate iuris ciuilis,nõ gentiũ,ut d.l. fi.j.de testa.
mil.& ff.de test.mil.l.neqꝫ eñ. §.j. ibi, si seruũ ꝓpriũ. nõ ergo
põt miles instituere seruũ propriũ,cuius status est annihila-
tus de iure gentiũ, quia seruitus est cõstituta à iure gẽtiũ, po
test autẽ institui deportatus,in quo est defectus iuris ciuilis
e tñ,ut l.neqꝫ eñ.§.deportati. Scd'ò quæro, [e] an habeat locũ
18 in pupillo?dicũt quidã † ꝙ nõ,per d.l.fi.j.de test.mil.& ff.de
test.l. qua ætate.ꝙ est indubitãter uerũ in pupillo infante, &
infantiæ ꝓximo,qui nõ põt obligari naturaliter, cũ nõ intel
ligat,ut l.ꝙ pupillus.ff.de cõd.inde.no.plenè.ff.de noua. l.j.
quia est inhabilis ex defectu intellectus,ut dixi in prȩced.q.
Sed si est pupillus ꝓximus pubertati,qui põt naturaliter o-
bligari,& tũc habet dubiũ. Tñ idẽ dico ꝙ nõ poterit dispo-
nere licet obliget naturaliter cõtrahẽdo cũ alio,tñ nuda uo-
19 luntate nõ obligat,nisi † uouẽdo Deo,ut ff.de polli.l.ij.§.uo
to. ergo nõ ualet dispositio eius facta in ultima uolũtate qui
ex sui propria uolũtate disponit illud [uotũ,] relictũ.Nun-
quid ad hoc requirit tutorũ autoritas, quia effectus ultimæ
uolũtatis confert post mortẽ,& sic an tutorũ autoritas con-
ferat in tempus finitæ tutelæ, dic ꝙ non, licet sit arg. contrà
C.de don.an.nup.l.quod sponsæ.facit quod no.ff. ad Treb.

l.j.§.fuit quæsitũ. Itẽ,quia istud disponere in ultimis uolun-
tatibus,est donare,ut l.legatũ.ff.de leg. ij. cui nõ authoratur
tutor,ut l.j.§.ij.de tu.& ra.dist.Hoc etiã placet, quia hic est a-
ctus sapientũ uirorum. Pupillus enim mortis cogitatione
turbatus,nõ intelligeret seipsum,ut l.fi.j.de test.mil.Pro hoc
ex.de sepul.c.licet.lib. vj. ubi impubes nõ potest sibi eligere
sepulturã.Ex hoc sumas talẽ rationẽ, quòd in illo actu ulti-
mȩ uolũtatis,etiam pupillus proximus pubertati nõ dici-
tur habere intellectũ.Et hoc cadit sub prima regula,quia per
hanc legẽ cum isto nõ uidetur dispensatũ, quia in eo est de-
fectus ratione intellectus. Tertiò quæro, quid de filiofa.ser
20 uo † & monacho,etiam intelligo de adulto & capace intel-
lectus? Rñ. filiusfa.si habet castrẽse peculiũ,uel quasi,de isto
iure cõmuni potest disponere,ut j.qui test.fac.pos.l.fi.Potest
etiã habere peculiũ profectitiũ, & de isto nõ potest dispone-
re,quia nõ suum,ut l.certũ.j.fami.ercis.& in hac lege dicitur,
bonorũ suorũ,&c.Et per hoc idem dico in monacho,uel ser
uo,cùm nihil habeat,& sic aliquo modo nõ possunt dispo-
nere,ut in auth.ingressi.Ista enim prohibitio magis est ratio
ne rerũ,ꝗ̃ ratione personarũ.Fallit ubi monachus potest di
sponere,ut dicã j.eo.auth.si qua mulier. Itẽ potest habere pe
culiũ aduentitiũ,& istud est duplex, quia uel patri quæritur
ususfructus,uel nõ.Primo casu de iure cõmuni filiusfa.non
põt testari patre inuito,uel etiã uolente,ut l.pe. qui testa.fac.
pos. Et hic est duplex ratio.Prima ratio.Non põt testari pa-
tre inuito,& hoc in fauorẽ patris, ne turpitudini dediti filij
sentiãt tristẽ euentũ,&c.ut j.de bo.quȩ lib.l.fi.§.filijs aũt.Cõt.
hãc rõnem nõ uidet dispensatũ per hãc l.quia nunꝗ̃ priuile
21 giũ cõcessum per † principẽ intelligit cũ alterius iniuria,ut
l.nec auus.de eman.li.& l.ij.§.meritò.ff.ne quid in lo. pu.Ne
ergo fraudet pater,nõ poterit testari filius sine consensu pa-
tris,ut l.j.de test.mi.ff.cõiuncta l.in fraudẽ.in prin.eo. tit.Ec-
22 ce ergo alia limitatio, † qñ quis prohibet testari propter fa-
uorẽ alterius,tũc hac lege ex tali defectu nõ intelligit dispen
f satũ.[f] Scd'a ratio est,ꝙ filius nõ potest testari patre uolẽte de
tali peculio aduẽtitio, quia ultimæ uolũtates nõ debẽt pẽde
re ex alieno arbitrio,ut l.receptũ.ff.cõmu.præd.Sed si posset
ꝓpter patris cõsensum,pẽderet ex alieno arbitrio,ergo,&c.
Ita no.per Cy.qui test.fa.pos.l.seniũ.§.j.Cõt.hũc defectũ pu-
to dispẽsatum per hãc l. nã captatoria uolũtas quæ pẽdet ex
g alieno arbitrio,[g] ualet ad pias causas,ut ex. de test. c. cũ tibi.
23 Cõcludit ergo ꝙ filiusfa. † in mortis articulo cõstitutus cõ-
sentiente patre per modũ ultimæ uolũtatis de aduentitio pe
h culio disponere põt,[h] per hãc l. ꝓ hoc ex. de sepul. c.licet.[i] in
i fi.li.vj. Potest etiam habere filiusfa.peculiũ aduentitiũ,cuius
patri nõ quærit ususfructus,& de isto cõmuniter non potest
k testari,[k] ut l. pe.in fi.j.qui te.fa.pos.& l. qui in potestate. ff.de
24 test.&ad Treb.l.j.§.in filij.cũ gl.j.Sed in proposito dico † ex
beneficio huius legis,ꝙ in ultima uolũtate poterit dispone-
l re[l] sine cõsensu patris. Si enim filius uiuẽs inter uiuos po-
test absqꝫ patris cõsensu donare,hac lege dispositũ est, ut qc-
quid possit in quacunqꝫ solennitate inter uiuos facere, ꝙ in
mortis articulo cõstitutus possit liberè absqꝫ alicuius solẽni
tatis obseruatione illud idẽ facere.Et hoc est ꝙ dicit,Liber sit
stylus,& liberũ sit arbitriũ,& intelligo de reb.suis,&quȩ suȩ
durãt usqꝫ ad tẽpus mortis, ut statim dicã. Vbicunqꝫ aũt s.
25 dixi,filiũ non posse testari,intellige † nisi quo ad sepulturã,
ut d.c.licet.de sepul.li.vj.Idem possunt monac.c.fi.eo.ti. & d.
c.licet.Idẽ puto in seruo,&in alio casu,ut j.de secun.nup.l.in
quibus.secundũ cõmunem modum loquẽdi. Quartò quæ
ro,quid de his qui dãnantur ad mortẽ,an possint dispone-
m re[m] ad pias causas ex priuilegio huius legis. Et constat ꝙ
de iure cõmuni nõ possunt,ut l.eius qui.in fi.ff. de test. Puto
26 † autẽ ꝙ nec ex beneficio huius legis possunt. Primò,quia
dixi per hanc legẽ esse dispensatum in defectu,qui esset de iu
re ciuili,sed hic defectus est de iure gentiũ quod naturale ap
pellatur,quod probo,ideò iste nõ potest testari,quia effici-
tur seruus,ut d.l.eius qui.in fin. Seruitus autẽ est constituta
de iure gentiũ,ut l.iiij.ff.de stat.hom.quæ est cõtrà, ergo,&c.
licet hoc casu per actũ iuris ciuilis sit inducta,scilicet per con
demnationem

n demnationē,tamē de iure gētiū [n] est cōstituta. Pro hoc ff.de
test.mil.l.ex militari.facit eo.ti.l.neq; enim.§.sed si seruū. Præ
tereà,hac l. permittit, q; decedēs relinquat de bonis suis qd
optauit, & sic de bonis quæ sua erāt tēpore mortis [suæ,]
sed iste, postq; est lata sententia, perdit libertatē & omnia bo
na sua anteq; moriat,ut l.q; ad statutū.&l. qui ult. ff. de pœ.
Præterea,bona istorū sunt alteri attributa,per auth.bona dā
natorū.j.de bo. dā.Si ergo intelligerē de bonis posse dispo
nere,priuilegiū tēderet in preiudiciū iuris alterius,q; esse nō
debet,ut probat in præced.q.Nec ob. q; donare posit inter
uiuos uiuēs,ut dixi in fi.præcedentis quest.quia fateor,ut l.
post cōtractum.ff.de dona.quia illa donatio sumit uires tem
pore * quo celebratur,sed hic dispositio sumit uires * tēpore
mortis,quo desinūt res esse suæ. Quæ ratio cessat in præce
denti quæst.Facit ff.de dona.cau.mor.l.si quis.prædicta ue
27 ra, nisi in sentētia fuerit reseruatū sibi causa cognita, † ut d.
l.ex militari. Quintò quæro,quid in dubio de statu suo? Rñ.
28 credo q; † posit ex dispositione huius legis,si est in mortis
articulo cōstitutus,de bonis suis disponere,ut ff. de test.mil.
l.j.cōiuncta l.ex militari.§.si miles incertus. ff.eo. ti. hic est e=
nim defectus iuris ciuilis,in quo dispēsatum est. Sextò quæ
o ro,quid de infame & usurario, [o] an eis per hanc legē uidea=
tur dispensatum? Rñ. infamis de iure cōmuni potest testari
29 regulariter, † ut j.de secun.nup.l.j.Fallit in damnato de cri
mine famoso,ut ff.de testa.l.is cui.§.fi.& eo.tit.l. cum lege. &
ff. de testib. l. ob carmē.In isto aūt casu, si usq; ad mortē suā
retinet bona sua,puto quòd posit disponere ex dispositio=
ne huius legis,quæ remouet omne impedimentū ciuile,si e=
nim posit ad pias causas donare inter uiuos usq; ad ulti=
mum uitæ spiritum,siue exitum, quare non posset relinque
re ad pias causas? non uideo,nec huic legi cōtrariū uisum est
fauore piæ causæ, & religionis quæ erga Deum debetur, ut
dictum est. De usurario uerò licet iure ciuili nō uideatur
prohibitū quin posit facere testamentū,tamen iure canoni
co est statutū,& quòd usurariorū testamentū nullum sit,ni/
p si præstita satisdatione,& aliter facta non ualeant, [p] secundū
30 formam c.quanquā.ex.de usur.lib.vj. Dico † tibi q; si usu/
rarius seruat formam illius [decretalis] satisdationis, gau
det priuilegio istius legis. Si uerò fecit testamentū illa for/
ma non seruata,& satisdatione non præstita, & in mortis ar
ticulo constitutus, non ualet ex dispositione huius legis, &
quia constat ipsum in peccato mortali decedere, relicta ad
pias causas per eum non sunt recipienda, nec ca relicta ad/
q mittit ecclesia, [q] ut ex. de usur.c.quia in omnibus.unde quic
quid ipse relinquit uel pio collegio,uel pio loco,non potest
ad pias causas dici, quando relinquēs nō sit in unitate eccle
31 siæ. Idē dico † de quocunq; quem constat notoriè in pecca
to mortali decessisse, ut qa interfectus in furto, uel seipsum
occidit,uel similia,ut ex. de furt.c.qui cum fure. xxiij.q. v. c.
placuit.cùm in eorum relictis non est locus priuilegijs, quæ
à iure ciuili,uel canonico statuuntur in relictis ad pias cau/
sas,per hanc l.& per auth.similiter.ad leg.Falc.& per l. nulli.
j.ti.j.& hæc circa personas relinquentium sufficiunt,ex qui=
bus clarè apparebit responsio ad omnia, quæ circa perso/
nas relinquentium quæri possunt.

DE PERSONA cui relinquitur,uidēdum est, & primò
examinemus intellectum literæ quæ dicit, Sanctissimo ca/
r tholico,uenerabilique concilio,dicit gl. collegio [r] siue monā/
chorum siue clericorum.Hoc non uidetur uerum,nam tex.
dicit,catholico concilio,ac si dicat,uniuersali,ut no. s.ti.j.su
32 per rub.& conciliū uniuersale primo fecit coadunare † Cō
stantinus imperator,author huius legis,ut xvj. dist.sexta sy
nodus.§.j.ut s. dixi.Sed dico q; licet dicatur hic q; de uniuer
sali concilio loquatur,tamen idem in quolibet collegio re/
ligioso & pio,ut dicit glo. & statim probabo. Vnde pro eo/
rum declaratione quæro, quid si relinquatur ad aliā piam
causam uenerabili collegio clericorum.Secundò, quid si re
linquatur homini locupleti,cui detur amore Dei.Tertiò,qd
si relinquatur pro restitutione alicuius malè ablati,uel debi
ti. Super primo,si relinquat ad aliam piam causam,uidetur
non habere locū priuilegiū huius legis, quia est contra ius
commune,ergo non debet extendi,ut l.q; uerò.& l. ius sin/
gulare.ff. de leg. In contrariū uidetur hic gl. & no.j. eo. l. il/
lud. * in gl. fi. * ubi dicit q; debet extēdi ad omnem causam
similem,etiam si nulla esset prohibitionis extēsio. Sol.dico,
q; ista relicta catholico collegio, uidētur priuilegiata fauore
religionis,quæ est erga Deum,ut hic dicit tex.& s. dixi.Licet
ergo in hac lege non nominetur Deus uel religio, tamē di/
co,q; propter hocidem sit. Perinde est ergo ac si in fauorem
unius prouideretur,& alterius nomen scribatur in testamē/
to, quo casu illud conceditur ei cuius causa fit prouisio. Nā
si in testamēto nominetur unus,& alteri relinquat, perinde
est ac si ille cui relinquit,foret nominatus,& attēdit is cui re=
linquit nō qui nominat, & attenditur principalis prouisio,
nō q; accedit,ut ff. de leg.j.l.seruo legato.§.si testator. & de le.
iij.l.fideicom.§.interdum. Licet ergo hic nominetur conci=
lium,perinde est,ac si diceret, habeat unusquisq; licentiam
relinquendi Deo,uel alij piæ causæ,quæ respicit religionem,
ergo bene dicit gl.hic de alijs collegijs clericorū, & benè di/
cit in l.illud.j.eo. ubi non excluditur alia causa similis. nam
in causa simili in hoc casu non est extendere legē, sed unum
& idem ratione dicere:semper ergo apud Deum fit cū prin/
cipaliter respicit illum ista lex : ergo hic sic uidetur ponere
casum.Sic dicimus in interdicto uti possidetis, posito in æ=
dibus:quia gratia exempli illud habet locum in fundo,ut j.
uti possidetis.l.j.& ibi no.per gl. & per doc. latius. Dico au=
33 tem † ad pias causas esse quicquid fit pro salute animæ,ut l.
si quis Titio.de leg.ij.& ibi no.per gl. Secundò quæro,quid
s si relinquat homini locupleti [s] euidenter,amore Dei. Vide=
tur q; ualeat,quasi Deo legatum,ut d.l.fideicōmissa.§. inter=
dū.de leg. iij. sed Deo potest relinqui simpliciter, ut in auth.
34 de eccle.tit.§.si quis in nomine,ergo,&c.Sol.Puto † q; non
t uidetur relictum ad pias causas, [t] ut gaudeat aliquo priuile=
gio huius legis,uel alio cōcesso relicto ad pias causas, debet
u enim talis largitio fieri pauperi, [u] & nō diuiti,ut lxxxvj.dist.
c.nō satis.& xij.q.ij.c.quisquis episcopus.Et hoc uidetur sen
tire gl.j.eo.l.illud.&facit ff.de castr.pec.l.si fortè.pro hoc j.de
mend.uali.l.j.lib.xj. Potest tamē aliquis esse diues indigens
35 alicuius rei secundū statum suū, & tunc etiā † est laudabile
ei facere eleemosynam,ut dicit S.Thomas de Aquino in iiij.
parte q.xxxij.articulo vij. sed dare euidenter diuitib. nō est
dare ad pias causas,ut ibidē dicit sanctus Thomas, sed si eis
dat, magis uidet dari causa amicitiæ, uel cā cōsanguinitatis,
& præmij,ut histrionib.& similibus,quàm amore Dei,ut di
cit g.in d.l.illud. & lxxxvj. dist.c. donare.& c.seq. Sed si ali/
quis reliquerit diuiti, quem putabat inopem, quantū ad se
rectè relinquit & ad pias causas.xlij.di. c.quiescamus.sed ab
x illo diuite fortè legata essent auferenda, [x] & conuertenda in
alium usum,arg.ff.de usufr.leg.l.legatū. Tertiò quæro,quid
y si aliquid relinquatur pro restitutiōe male ablati, [y] certi, uel
incerti,uel indebiti,an sit locus priuilegio huius legis? Vide
tur q; non, quia nō relinquitur collegio, uel ad aliam piam
causam.Ecōtrà uidetur q; sic, quia magis relinquit pro ani/
ma q; restituat malè ablatū, q; est necessitatis, q; si aliquid re
linquatur simpliciter, q; est uoluntatis,si pro anima,ergo ad
pias causas, ut dictum est. Sol. Dicendum est q; si quid relin
36 quitur pro malè † ablatis incertis,ita q; ueniat distribuen/
dū inter pauperes, istud dicit relictū ad pias causas, scilicet
pro anima illius,cuius fuit, ut ex. de homi.c. sicut dignū. §.
eos insuper.& ibi not. per Ber. Sed si relinquit quis debita,
uel malè ablata certa illis personis,quib.debentur,tūc nō ui
deretur propriè relictū ad pias causas: proxima enim causa
relicti est, quia debitum est, non ipsa causa. Tunc propriè
est relictū ad pias causas, quādo nulla necessitas subest, sed
solū ipsa religio, & ipsa liberalitas erga Deū. Et pro hoc facit
in arg.ff.de dona.l.j.unde uerba istius l. secundū propriam
significationem in hoc nō haberent locū. Puto tamē q; istud
extēdat in qbuscunq; relictis,ubi est eadē ratio,sed in his est
eadē ratio q; in his quę relinquūt ad pias causas,imò maior,
quia absolutè est necessitatis, q; talia debita restituant, nō sic
de alijs

de alijs relictis simplicib.Pręterea sic,pbo.In omnidispositio
ne omne tacitū subintelligit,sine quo talis dispositio nō po/
test habere effectū,ut l.cui iurisdictio.ff.de iurisd.om. iud.& l.
si stipulatus fuero per te nō fieri quo minus.ff.de uerb. obl.
quæ lex dicit,q; superuacuū est in dispositione,q; illud expri
matur,cū illud intelligat, ut l.ueteres. de iti. actuq; pri. ff.sed
in proposito, si talia malè ablata nō liceret sic relinqui, ergo
nec alia ad pias causas cū illis nō relictis decederet in pecca/
to mortali,& relicta ad pias causas nō ualerēt, nec ecclesia re
ciperet,ut dixi in ult.q.præced.ergo hoc uidet p; missū. Puto
37 † igit q; talia relicta gaudeāt priuilegio huius l. nō tñ p; hoc
dico q; habeant talia priuilegia eorū quæ relinquuntur ad
pias causas, & sic de eis poterit detrahi Falcidia, nisi ille cui
relinquitur, uerè probaret sibi debitum aliūde, quàm ex te
stamento,ut ff.de aur.& arg.leg.l.qui uxori.ij.q. Et hæc suf/
ficiant super personis,quibus relinquitur.

SVPER tempore quo relinquitur,est uidendum,ut dixi,
quo ad hoc ut gaudeāt beneficio huius cōstitutionis, requi
rit q; sit in mortis articulo cōstitutus. Videamus an ista hic
probentur.Rñ.si ex eo q; dicit hic, decedēs.Istud enim parti
cipium significat tēpus uitæ,q; est in actu moriendi,ut l.qui
duos.§.j.ff.de man.test.Facit ff.de leg. iij.l. cū quis decedens.
in prin.& l.Pāphilo.§.propositū. & l.quidā decedēs.ff. de ad
mi.tu.in prin.hoc etiā intellexisse apparet imperatorē in tex.
dū dicit, Postquā iam aliud uelle nō possunt. Et sic loquitur
de eo q; est in extremis, qui uerisimiliter nō habet potestatē
uariādi.Hoc etiā patet ibi,dū dicit,iterū nō redit arbitrium.
Hoc ēm persuadet ratione sic. Certū est, q; quis magis tenet
Deo,quā Reipub.ut l.ij.ff.de iust.& iur.ut s.dixi. Itē tenet qs
magis ,pcurare salutē animæ, quā aliā rem, cū anima præfe=
ratur omnib.rebus,ut j.eo.l.sancimus.sed omnis homo qui
est in hostili loco pro salute Reipub. potest liberè omni pri/
uilegio militari testari,ut ff.de test.mil.l.fi.multò magis ergo
debet concedi ei, qui est in articulo mortis, & in pugna cū
peccatis, libera potestas disponēdi ad pias causas, ut in di/
cta pugna,cū aduersario nostro uincat, & animā nō perdat.
38 Pro quo facit,quia in mortis articulo † quilibet potest ab/
soluere ab excommunicatione,licet aliàs nō possit nisi pa/
pa,ut ex. de offi.ord.c.pastoralis.§.j.est ergo hæc interpreta/
tio æqua,uera,iusta & sancta.Quæro circa hoc quatuor. Pri
mò quæro quis dicat in articulo mortis cōstitutus.Secūdò,
quid si nō est in actu moriēdi naturaliter,sed ciuiliter mori/
tur in mūdo,ut est ingrediēs monasteriū. Tertiò, quid si ab
illo periculo euasit,an testamentum irritetur. Quartò, quid
si nullum instabat periculum,& subitò uenit mors post fa=
ctum testamentum. Super primo, quando quis dicatur in
39 articulo † mortis constitutus,dico q; hoc uerbum habere
potest latam interpretationē, quia quilibet uiuens potest di
ci in articulo mortis constitutus: nam omnes morimur, &
sicut aqua dilabimur,& sic semper potest dici decedēs, quia
semper de uita sua minuit: sed alia est intētio, tūc ēm dicit in
articulo mortis cōstitutus,quādo est periculū mortis instan
tis de proximo, ut si est infirma ualetudine detentus, uel si
subest periculū mortis ab hostib.uel prædonibus,uel homi
nibus potētib.crudelitate,uel odio,aut incidit in tēpestatem
uel similib.q; omnia ponūtur in l.iij.& trib.seq.ff.de do. cau.
mor.facit q; no.Ber.in d.c.pastoralis.§.j.ex. de off.ord.Sed ò
40 quæro,quid si est in actu moriēdi ciuiliter † per ingressum
monasterij? Rñ. nō est idē,per hāc l.per reg.q; ciuilis mors &
naturalis nō equiparātur,ut j. de his q; ue.æta. imp.l.fi.& ff.
de leg.ij.l.si ita quis.§.fi. Præterea, aut quis morit ciuiliter &
necessariò quoad deportationē uel dānationē in metallum,
& nō habet locū hęc lex,ut dixi s.in iiij.q.j.q.Aut morit uo=
lūtariè,per ingressum monasterij, & tunc cessat ratio huius
legis, quia aliud potest uelle, & quia iterū redit arbitriū, nā
hūc ingressum pōt differre, si uult & pluries testari.Sed per
auth.de mona.§.illud.id inducitur, q; ingrediens monaste/
riū disponat de reb. suis quomodo uoluerit.quæ uerba de/
bent intelligi nō attentis solēnitatib. iuris, aliàs uerba nihil
operant. Pręterea, uerba sic interpretant, quādo cōcessum
est militib.qd posint testari qūo uoluerint,ut ff. de test.mil.
l.j.& seq. Tertiò quæro, quid si ab illo periculo euasit, an te/
41 stamentū irritetur? † Videtur q; sic,quia per istam legem re
quiritur,q; sit talis uoluntas, postquā aliud uelle nō potest:
sed si euasit,ergo aliud uelle iā potest,ergo,&c.Pro hoc facit
id qd dicimus de donatione causa mortis, quæ reuocatur
restituta conualescentia,ut l.nō omnis.ff.si cer.pet.Cont.ui/
detur q; nō irritetur, quia tūc sufficit q; fuerit iustus metus,
sed metus mortis est iustus metus,siue mors fuerit secuta,si/
ue non,ut ff. ad leg. Aquil.l.si quis fumo.in fi. & ibi no. Sol.
dico q; secuta cōualescentia testamentū est nullū, nō dico q;
irritetur,sed nunc apparet ipsum retro fuisse nullū,quia hęc
lex requirit q; talis sit decedēs: at iste cōualescēs apparet qd
non fuit ille decedens:ergo,&c.ut ff.de test.mili.l.fi. Et sic est
de omnibus casibus in quib. ex pòst facto apparet quid fue
rit actū,ut l.q; duos.ff.de reb.dub.l.qui res. in prin. ff. de sol.
In contrariū dico,q; propter instans periculū,qñq; lex per/
mittit q; pro anima fiat,q; tūc debet recipere suā perfectio/
nem & consummationē,& tūc sufficit instās metus,licet non
sequat effectus,ut l.si quis fumo.§.pen.Qñq; lex permittit q;
fiat ,p anima,& tunc nō perficit sed pēdet, sicut uolūtas ulti=
ma.ltē,euentu nō secuto,apparet retro nihil ualuisse.Quar/
tò quæro,quid si sanus animo & robustus,nō imminēte pe
42 riculo, de quo uerisimiliter suspicet, fecit testm, † & statim
subitò mortuus est,an talis uolūtas gaudeat priuilegio hu/
ius legis? Rñ.nō:quia dicit hic decedēs,qd decedēs, impor/
tat cū mortis instat periculū,ut dictū est.Item hoc q; est cau/
sa pietatis faciendi testm secundū formā huius legis, debet
esse cognitū [& congruū] facienti,ut l.ij.ff. de condi. & de
monst.sed hoc nō erat cognitū [& congruū] ergo,&c. Pro
hoc casus l.si alius.§.est alia.vj. quod si nullo. ff. quod ui aut
clam.& pro tempore hæc dixisse sufficit.

SVPER rebus quæ relinquuntur,uidendū est,hic tex.di/
cit,bonorū,quod intelligendū est, suorū, de alienis autē nō
testat,ut in auth.ingressi.cū gl.j. eo. & intelligo testari de suo
si relinqueret pecuniam,licet eam nō habeat in peculio, si ta
men habeat tantùm quòd ualeat,ut l.propemodū.ff.de uer.
signi.uel si grauat alium de re aliena, si tamen de suo tantun
dem reliquerit,ut ff. de lega.ij. l. Imperator. per totam l. Et
pro declaratione istius legis quæro primò,an in hæredis in
stitutione sit locus priuilegio huius legis? Secundò, an in
substitutione pupillari, uel exemplari? Tertiò, an si relin/
quitur ultrà uires hæreditarias ad pias causas,& hæres non
fecit inuentarium, an teneatur insolidum? Quartò, si pau/
peres uel ecclesia instituantur, & adeant absque beneficio
inuentarij,an teneantur insolidum? Ad primam, an in hæ/
redis institutione sit locus beneficio huius legis? Videtur
quòd non,quia hic intelligitur, bonorum suorum: sed hæ/
reditas non est sua:nam donec uiuit testator,hæreditas non
est,ut l.j.ff.de hęred.uend.& ff.pro hęre.l.j.Contrariū puto.
43 † Nam hæreditas licet non sit uiuentis formaliter,tamen est
eius causaliter.Nam ipso moriente, q; nunc est patrimoniū,
inciperet esse hæreditas,& ideò propria locutio dicitur, si te
stator dicit,Lego partem hæreditatis meæ,uel similia uerba
ut ff.de leg.ij.l.mortuo.§.fi.cū l.seq.l.cùm fundus.l.si quis ser
uum.l.cùm pater.§.hæreditatē.& ad Trebel.l.cogi.circa prin
cipiū.vj. sed si quis ita rogauerit,& l.ex facto.in prin.& l. mu
lier.§.fi.Sicut dicimus in usufructu, qui licet non sit formali
ter in bonis domini, tamen est causaliter. Et hoc est qd dixi
s.proximè,q; ualet si testator relquerit rem,quam propter
bona sua posset habere causaliter,ut dicatur de bonis suis re
44 linqui. Secundò quæro † an in substitutione pupillari,
uel exemplari sit locus priuilegio huius l.Et dicitur q; sic,qa
priuilegium datum militibus, porrigitur ad substitutionē
pupillarem,ut j.de testa.mili.l.in testamento.& ff. eo. tit. l.in
fraudem.§.item tam sibi.cum similib. In contrarium uide/
tur, quia per pupillarem substitutionem non succeditur si
z bi decedenti,sed pupillo, [z] qui remanet, ut Instit. de pupil.
in principio, & sic non habet bona, quia hæc lex requirit,
quòd quis sic decedens habeat bona, &c. Dico q; quatenus
pupillaris

pupillaris & exemplaris extenderẽtur ad alia bona pupilli, uel dementis, nõ relicta sibi per testatorẽ, ꝙ talis substitutio non gaudeat tali priuilegio. Sed quatenus porrigit̃ ad bona defuncti, tunc secus. Pro hoc uidetur ff. de test. mili. l. miles. §. exhæredato. Hoc ꝓbo rõne. Ista lex cõcedit priuilegiũ testatori decedẽti disponẽti ad pias causas, & sic respectu religionis debitę erga Deũ, sed faciendo testm̃ filio disponit ratione pietatis erga filiũ debitæ, & sic ratio legis cessat. Et si di-
a cis, ergo decedit pro parte testatus [a] & pro parte intestatus. Potest dici ꝙ testaretur ad pias causas iure fideicõmissi, uel uerius, nõ esset inconueniens ꝙ hoc casu pro parte decesserit intestatus, ut dicam j̃. in prin. seq. q. Tertiò quæro, quando relinquitur ultra uires hæreditarias, & hæres non fecit in
b uentarium, an teneatur insolidum, [b] & quo iure? Et uidetur ꝙ sic, per l. fi. §. j. de iure deli. & in auth. sed cùm testator. j̃. ad leg. Falc. In contrarium uidetur hæc lex quæ solùm permit-
c tit, [c] ꝙ de bonis suis relinquat. Et hoc puto uerum. Tamẽ ca-
45 nonistæ tenent ꝙ in foro † cõscientiæ hæres non teneatur ultra uires hæreditarias, licet nõ fecerit inuentarium, ut not. Host. in summa de testa. §. pen. uersi. sed quid si bona. Idẽ Io. And. in c. quanq̃. ex̃. de usu. li. vj. in Nouel. Idem colligit̃ in multis summis. Ratio põt esse, quia tale non est debitũ de iure naturali, ideò ecclesia respuit. Et hoc uerum, siue testamentum sit ex priuilegio * huius l. * siue ex solẽnitate de iure cõi.
d Quartò quæro, quid si ecclesia uel pauperes [d] instituantur,
e & adeant absq̃ beneficio inuentarij, [e] an etiam teneantur in solidum? & uidet̃ ꝙ sic, licet possint restitui ad exemplũ pu-
f pillorũ, ut in auth. de hær. & fal. §. ij. & §. illud. Cõtrariũ dico [f]
46 † ad similitudinem fisci, qui non tenetur ultra uires hæreditarias, ut ff. de iur. fis. l. j. §. an bona. & l. non possunt. Præterea, iura ciuilia non possunt obligare ecclesiam, & pia loca ultra uires hæreditarias, cùm talis obligatio non sit de iure naturali, ut dictũ est, & j̃. dicam. Præterea, in hęrede extraneo non faciente inuentariũ ratio est, quia præsumit̃ assumpsisse bona, ut in auth. de hære. & fal. §. sancimus. quæ ratio cessat in ecclesia, & in alijs pijs locis. Præterea, hoc uidetur expressum j̃. eo. auth. sicut alienatio, ubi nihil potest ecclesia acquirere, ex quo ipsa oneretur ultra quã accipiat. Si tamen ali-
47 quis † sacerdos instituatur hæres ratione consanguinitatis, uel amicitiæ, non respectu religionis diuinæ, tunc eũ puto teneri insolidum, ut auth. de hære. & fal. §. fi. sed secus si amore Dei, uel pro anima sua, ut dictum est, & hoc de rebus quæ relinquuntur, dixisse sufficiat.

CIRCA ipsam dispositionem seu uoluntatẽ testatorũ aliquid uideamus. Et quia tex. dicit hic, ꝙ optauerit relinquere, examinemus, an istud importet ipsius uolũtatem liberã, an uerò arbitriũ boni uiri. Et uidetur ꝙ importet liberã uo-
48 luntatem propter uerbũ licentiã, suprà positum, qd̃ † exponitur per Odof. i. liberam uoluntatẽ. Idem Inn. de sta. mona. c. cùm ad monasteriũ. circa fi. pro hoc facit qd̃ j̃. sequit̃, nec
49 sint cassa iudicia. Nam hoc uerbũ, Iudiciũ, † exponitur, id est, uoluntates. ff. de fideic. lib. I. Thais. §. Lucius. el ij. Pro hoc facit qd̃ j̃. sequit̃, Liber sit stylus. Nam ex eo ꝙ dicit liber sit, perinde est ac si diceret, ꝙ sit in tua uoluntate, ut ff. de leg. iij. l. fideicõ. §. quanquã. ibi, plenũ arbitriũ, &c. Hoc enim uer-
50 bum, Plenũ, † uel, Liberũ, [g] denotat liberã uoluntatẽ, etiam
g si adijciatur dictioni quæ importat arbitriũ boni uiri, quia
51 tm̃ est dicere ꝙ optauerit, quantũ qd̃ sibi placebit, † uel ꝙ sibi uidebitur, sed illud uerbũ, Placebit, importat arbitrium boni uiri, ut ff. de fideic. lib. I. Thais. §. sorore. & l. fideic. Præterea j̃. dicit arbitriũ, &c. Pro huius declaratione est sciendũ, qd̃ circa dispositionẽ uolũtatis testantis cõtingit ipsum primò disponere circa quantitatẽ eius ꝙ relinquitur. Secundò circa modũ, scilicet utrùm iure legati, uel fideicõmissi, uel iure institutionis. Itẽ circa qualitatẽ, scilicet an purè, an sub cõditione. An ipse exprimat arbitriũ, an arbitrio alterius com-
52 mittatur. Dico ergo † ꝙ circa quantitatẽ eius qd̃ relinquitur, nõ continetur eius libera uolũtas, sed arbitriũ, quod patet per id ꝙ dicit, qd̃ optauerit: ꝙ significat arbitriũ boni uiri, & nõ refertur nisi ad id quod relinquit̃, & nõ ad quantitatem ipsius. Sed cõtra hoc facit, quia opto, idem est ꝙ cupio, & cupio, idem est ꝙ uolo, ut no. ff. de fideius. l. Græcè. ergo importat liberam uoluntatẽ. Sol. Idem importat cupio, qd̃ uolo: quia utrunq̃ requirit uoluntatẽ, tamen aliter, & aliter, quia uerbũ Volo, liberè, aliud sed'm arbitriũ boni uiri. Et eodem modo respõdetur ad l. quoniã indignũ. j̃. de test. ff mandati, l. j. & probatur j̃. eo. l. ij. ubi uult, quòd ista uerba importent [legitimũ &] licitũ sensum. Alia circa modũ & qualitatem, dico ꝙ † cõmittuntur in liberam uoluntatẽ. Hoc enim uerbũ, Licẽtiam, s̃. positum, respicit uerbum, relinquere, & hoc uerbũ uelle corũ, secundũ prædictos liberam potestatis uoluntatẽ importat, & sic circa ipsum actũ habeat liberã potestatẽ. Idem si exponit̃ habeat licentiã, id est, licitũ sit relin-
54 quere. Nam cùm cõtinet priuilegium, intelligi † debet aliter q̃ de iure cõi, ut ff. de bon. lib. I. etiã. in prin. Probat̃, & no. in l. si quãdo. j̃. de inoff. test. Hoc probat̃ ex eo qd̃ sequit̃, & nõ sint cassa iudicia. Itẽ pro hoc facit qd̃ j̃. sequit̃, Liber sit stylus. Sed cõtra prædicta opp. ego intellexi, quẽlibet etiam inhabilem posse testari. Sed quãdo ei, qui nõ potest testari, cõceditur libera testamẽti factio, intelligit̃ seruato ordine iuris, ut j̃. de inoff. test. l. si quando. ergo & in hoc intelligit̃ ꝙ in omnibus seruetur ordo iuris. Sol. Qñq̃ illa libera testamẽti factio cõceditur uni, & tũc si aliàs ille erat inhabilis, intelligitur dispensatũ solùm de inhabilitate personæ, tamẽ seruentur alię solennitates, ut dicam in l. si qñ. suprà allegat. Si uerò aliàs erat habilis, tunc uidet̃ remisisse alias solẽnitates, ut no. in d. l. si quãdo. si uerò libera testamenti factio cõceditur plu-
h ribus, [h] quorũ quidã possunt esse habiles, quidã inhabiles, tunc uidetur dispensatũ cum inhabilitate personæ & cum solennitate, ut patet in priuilegio militis. ut ff. de test. mil. l. j. Et ita in l. præsenti, cõcessum est priuilegium cuilibet decedenti, hoc est, etiam in mortis articulo cõstituto: sed istorũ quidã possunt esse habiles, quidã inhabiles, ideò uidetur dispensatum cum persona etiam de solennitate.

CIRCA prædicta primò quæro, an priuilegium huius legis posit minuere partẽ alijs debitã. Secundò, an relicta ad pias causas uitient̃ ex causa præteritionis, uel exhæredationis. Tertiò, an in relictis ad pias causas ualeat uolũtas captatoria. Quartò, an ualeat talis uoluntas sine hærede, uel si nõ adeatur hæreditas. Quintò, an posit decedere pro parte testatus & pro parte intestatus. Sextò, an in prædictis maiori posit quis substituere compendiosè directò. Circa primũ dico, ꝙ priuilegio huius legis nõ potest quis plus relinque-
55 re, quàm prius posset, † quoniã istud uerbum, quod optauerit, importat arbitriũ boni uiri, ut suprà dixi, & ideò non posset quis relinquere diminuẽdo legitimã filio debitã. hoc etiã uerum est de iure canonico, quãdo quis uult pauperes instituere, & filios exhæredare, tunc enim pro consilio quærat alium q̃. Augustinum, ut not. j̃. ti. proxi. in l. si quis ad declinandã, xvij. q. iiij. c. fi. Et est ratio, quia auferẽdo filio est facere cõtra officiũ pietatis, ut l. ij. ff. de inoff. test. & sic cõtra pietatem nõ est piè relinquere: est enim cooperire unũ altare, & alterũ discooperire, qd̃ non licet, ut j̃. qui po. in pig. ha. l. as-
56 siduis. Eadẽ ratione puto † ꝙ non posit minui debita portio patri uel patrono, ut j̃. eo. auth. si qua mulier. & ibi no. ar. ff. de inoff. test. l. nam & si parentib. De Falcidia uerò & Tre-
57 bellianica, dico ꝙ nõ † posit minui priuilegio huius legis, ut dixi: sed minuit̃ hodie per auth. similiter. j̃. ad leg. Fal. Item
58 quarta quæ debetur ex bonis curialiũ † beneficio huius legis, non minuitur priuilegio, sed per l. pen. j̃. eo. quę totaliter cessat in relictis ad pias causas. Quæ autem sit ratio ꝙ hodie potest fieri hoc modo, patebit in iiij. q. huius legis. Secũdò quæro, an relicta ad pias causas uitientur ex causa præteritionis, uel exhæredationis. Circa qd̃ dic ꝙ quandoq̃ fit pręteritio de filio, quem se habere ignorabat, uel de posthumo,
59 cùm uxorẽ prægnantem nesciebat, & tunc † nõ ualet relictum ad pias causas, quia deficit uolũtas defuncti. Nõ enim est uerisimile, ꝙ sic reliquisset si sciuisset, ut l. si unquã. j̃. de re uo. don. Si ergo reuocatur donatio perfecta quod est plus, ergo multò magis relicta, &c. xvij. q. iiij. c. fi, qd̃ etiã probat.

Nam

Nam in testamẽto militis sublata est omnis solennitas iuris ciuilis, & remanet solùm in æquitate naturali & gentium, sed militis testamentũ propter præteritionẽ ab ignorãte factum rumpitur, ut j̃. de testa. mili. l. sicut certi. & l. si cũ uel in utero. & ff. de te. tu. l. si quis. §. si quis cum. nisi ea mente fuerit ut suũ uellet filiũ præterire, siue sciuisset esse, siue nõ esse. ut ff. de test. mili. l. qui iure milit. quo casu uoluntas adest: sed an ualeat, dico idem ꝙ in eo qui præterijt scienter. Si uerò quis præterijt sciens se habere talem, uel exhæredat, tunc quandoq̃ relicta ad pias causas sunt per modũ legati, uel fideicommis-
60 & illa remanent † firma, etiam de iure cõmuni, per auth. ex causa. j̃. de libe. præte. quia solùm institutio uitiatur. Quandoque relinquitur ad pias causas iure institutionis, & tunc quandoq̃ filius præteritur, uel exhæredatur, & nihil sibi re-
61 linquitur, & † tunc illud factum est contra officium pietatis, ut l. ij. de inoff. testa. & ideò ecclesia non admittit eum, nec
i ex eo uult aliquid acquirere, consilio Augustini, [i] ut d. c. fi. xvij. q. iiij. Sed huic ob. quòd test. militis admittitur, licet filius prætereatur de iure antiquo, licet in hoc sit hodie limitatum, ut l. cũ lege. & auth. presbyteros. j̃. tit. proxi. plenè in authen. ex causa. de libe. præter. Sed ut dixi ecclesia, pietatis est mater, ut j̃. eo. l. decernimus. circa fi. & ideò nõ admittit pro se testamenta facta cõtra officium pietatis. Sed contrà, quia ecclesia admittit eum qui dedicat se & sua, licet habeat filios. Rñ. Principaliter dantur bona pro se, sed accessoriè ex causa, quia persona offertur cuius personæ oblationẽ recipere est per se simpliciter pium. Item contra iniquitatem quæ insurgit ex oblatione bonorũ, prouidetur per auth. si qua mu-
k lier. j̃. eo. Si uerò ecclesiam aut alium pium locũ instituit, [k] &
l filio aliquid relinquit, nõ tamẽ iure institutionis [l] prout ho-
62 die requiritur, tunc † dico quòd testamentum non irritatur, qd̃ probo, quia hoc testamentũ non est factũ contra officiũ pietatis. Nam de iure antiquo si habebat legitimã quoquo relicti titulo, nõ subijciebatur querelæ, ut j̃. de inoff. test. l. cùm quæritur. & in auth. de trien. & semis. §. j. & si erat minus legitima supplebatur, ut l. omnimodo, & l. scimus. §. repletionem. j̃. de inoffi. testa. Si igitur hodie est inductũ quòd habeat iure institutionis, ista est mera solennitas iuris ciui-
63 lis, quæ est remota † in relictis factis ad pias causas, sicut est quando est facta in mortis articulo per hãc legem: ergo, &c. Dico etiã ꝙ si lex expressè diceret, ꝙ talis dispositio ad pias causas nõ ualeret, ꝙ talis lex nõ ualeret, & est nulla, ut dicã in ultima q. seq. q. super ordine. Tertiò quæro, an in relictis ad
m pias causas ualeat [m] uolũtas captatoria, [n] qñ talis dispositio
n [aliàs cõditio] confert̃ in secreta mẽtis alienæ, ut ff. de hære. insti. l. captatorias. & uidetur ꝙ non ualeat, qd̃ probat̃, quia non ualet in testamẽto militis, in quo cessat omnis solẽnitas
64 iuris ciuilis. j̃. de test. mil. l. captatorias. In contrariũ † est casus ex̃. de test. c. cùm tibi. & ibi no. Et hoc uidet̃ probari de iure ciuili, quia relictũ libertatis potest cõferri in uoluntatẽ alterius, ut ff. de fideicom. lib. I. fideicõmissaria libertas, & hęc uera. Ad contrariũ respondeo, ꝙ licet aliquid conferat̃ in alterius uoluntatẽ, tamen ab illius uoluntate intelligit̃ exclusus omnis dolus, ut l. creditor. §. Lucius. ff. mand. & adhuc talis uoluntas debet esse regulata respectu iuris gentiũ, ut placet in milite in cuius libera uoluntate est posita libertas testandi, ut l. j. ff. de testa. milit. Tamen regulæ iuris gentium remanent, ut s̃. dixi circa mediũ iij. quæst. princip. ibi. Nam in testamento. Nunc ad propositũ, uoluntas captatoria nisi ad pias causas nõ ualet, quia in illa nulla regula iuris ciuilis limitat uoluntatem, sed in relictis ad pias causas est regula iuris ciuilis & gentiũ, nempe religio erga Deum, ut l. ij. ff. de iu. & iur. item quòd debemus peccata nostra redimere eleemosynis, ut xiij. q. ij. c. animæ defunctorum, & de pœ. dist. j. c. medicina. Vnde non potest hoc non uelle, licet in alijs relictis secus, ui ibi no. Secundũ quod prędicta sunt uera, si aliquid
o relinquat̃ arbitrio alterius [o] simpliciter, nec dicatur ad qd,
dico ꝙ in dubio intelligitur ad pias causas, ut c. cùm tibi, & no. per Archi. quod satis placet quando dicit in arbitrium. Nam bonus uir sic arbitratur, nisi causa ostenderet̃, quare debeat aliter arbitrari, ut pro malè ablatis. Sed si diceret ad

p uoluntatẽ talis [p] nec exprimeret ad pias causas, tunc remaneret regula, quòd uolũtas captatoria non ualet. Sed uidetur etiam ꝙ si exprimat ad pias causas, quod nõ ualet si relinquitur in uoluntate hæredis libera, ut ff. de fideicom. lib.
q I. fideicommissaria libertas. [q] sed libertas est res pia, ergo, etc. Sol. illa facit pro, inquantum permittit libertatẽ relinqui in uoluntatem tertij, sed inquantũ prohibet in uoluntate hæredis, est contrà. Dico autem quòd tunc procedit quando libertas nõ relinquit̃ pro anima, aliàs secus, ut d. c. cùm tibi.
r Quartò quæro, an ualeat talis uoluntas sine hærede, [r] uel si
65 non adeatur hæreditas. Ad qd̃ respondetur † ꝙ quãdoq̃ relinquit̃ certa res, & de alijs nihil disponitur, quod tunc de iure communi ualet, ut codicillus, ut l. Pamphilo. §. propositum. de lega. iij. Quandoq̃ relinquuntur omnia bona, nec hæres instituitur, ut si dico, Omnia bona mea distribuãtur inter pauperes per talem, dico ꝙ testamentũ ualet, & ille executor est, ut j̃. tit. j. l. si quis ad declinandam. & ex̃. de testa. eo. cùm tibi. & ibi per Inno. & Ioan. And. eo. ti. c. cùm Io. & Spec. de instr. edi. §. nunc uerò aliqua. Vndẽ si quæras an talis executor positus ad eligendũ pauperes posit eligere aliquos in dictis rebus, an debeat uniuersalis hæres eligere. Item an requiratur præsentia electi, dixi in quæstione quam disputaui, quæ incipit, Filium adultũ, &c. Si uerò relinqueret omnia bona sua pauperibus, tunc ipsi pauperes essent instituti hæredes, ut ff. de hære. insti. l. his uerbis. in prin. & ibi no. sed eo casu quo aliquis priuatus est institutus, & certa relicta sunt facta ad pias causas, si hæres institutus nõ adeat, & hoc non facit in fraudẽ, & sic nõ habet locum titulus, si quis omis. cau. testa. an legata ad pias causas debeantur? Et uidetur quòd nõ, quia non ualet testamentũ ex quo non aditur hæ-
s reditas, [s] ut l. nemo. de test. tute. de reg. iur. l. si nemo. & etiam relicta nõ ualent, si hæreditas non adeatur, ut j̃. de manumis. test. l. fi. & de fideicom. lib. I. j. & ff. de hæred. instit. l. qui filio. §. j. in glo. lib. & loquuntur d. iura in libertate quæ est fauorabilis & pia, & ideò in libertate fuit introductũ remedium, ꝙ cum libertate bona ei addicerentur conseruanda, ut Inst. de eo cui liber. causa bo. addi. Istam quæstionẽ tangit Spec. in tit. de testamen. §. nunc uerò aliqua. uers. sed pone quòd ex eo testamẽto, & ibi recitat opi. nihil tamen boni alleg. Mihi
66 uidetur † ꝙ in legatis ad pias causas, ad eorũ confirmationem nõ requiratur aditio, ut in casu huius legis, nec aliquo alio. nam in eis cessat omnis solennitas iuris ciuilis, ut suprà dictũ est, & infrà dicetur: sed de iure naturali uel gentiũ, non requiritur aditio, ꝙ placet in testamẽto militis, in quo sublata est omnis solennitas iuris ciuilis, ut placet ff. de testa. mili. l. miles ita. §. fi. & Paulus Apostolus dicit ad Hebræos c. ix. Vbi testamentũ est, necesse est, ut mors intercedat testatoris, aliàs testamentũ non est, nisi morte cõfirmetur: nam nõ ualet, donec uiuit qui testatus est, &c. Et qd̃ dicit, nisi morte cõfirmetur, exponit glo. id est, per mortẽ testatoris? Nota ꝙ dicit mortẽ, & nõ adijcit, aditionẽ hæreditatis, in tantũ hoc est uerum, ꝙ ille qui relinquit ad pias causas, licet nolit ei deberi eo uiuo, & licet posit mutare uolũtatem, tamen eo mortuo in eadẽ uoluntate cõfirmatur, & illa relicta sunt debita sicut si uoluisset dare aliquid in certũ euentũ, & ille euenisset: est enim hoc relictũ quædam pollicitatio facta intuitu mortis, si uoluntatẽ non mutat, ergo, &c. ut no. ff. de pollicit. l. ij.
67 Et hoc colligitur ex diffinitione uoti. Est enim uotũ † alicuius boni Deo facta promissio, uel pollicitatio, ut patet in d. l. ij. Hoc enim est etiam uerũ de iure ciuili. Probo, quia iure nouo statuitur, ꝙ in relictis ad pias causas cessat Falcidia, ut j̃. ad leg. Falc. auth. similiter. & in corpore unde sumitur. sed ubi cessat Falcidia in testamento, propter hæreditatem non aditã, testamentum non irritatur, ut dicit tex. in auth. de hære. & fal. §. si uerò expressim. & tunc quia aliàs lex esset iniusta, & cõtra publicã utilitatem, quia hæredes uidentes se priuatos omni cõmodo cessarent adire, & irritarẽtur testamenta, quæ seruare publicè interest, ut l. uel negare. ff. quemad. testa. aper. Et ideò de iure antiquo in libertate statutũ est, ut bona addicant̃ causa cõseruandarum libertatũ. hodie uerò per d. §. si uerò expressim. prouidet̃, ut ualeat. Ex prædictis

quæ dixi, q̃ post mortẽ transit in uotũ, formo quæstionẽ talem. Pone q̃ testator qui multũ relinquit, decessit, deinde
t miraculosè resurrexit, t an possit testamentũ reuocare, † ma
68 ximè ad pias causas? uidetur q̃ non, sicut nec uotũ. Dico sic
69 q̃ duplex est resurrectio. † Quidã enim resurrexit iterũ mo
riturus, ut Lazarus, & testamentũ eius per resurrectionẽ re
uocatur, sicut per natiuitatem filij, quẽ testator nõ putauit si
bi nasciturũ, ut dictũ est, secundũ Ang. xvij. q. iiij. c. fi. & ar. l.
si unquã. j. de reuocan. donatio. Secũdo modo, quidã resur
rexit glorificatus, iterũ nõ moriturus, sicut Christus, & si
cut facient omnes in generali resurrectione, tunc iste nõ pos
set reuocare, quoniã talis resurrectio nõ mutat circa ista tẽ
poralia. Dicitur enim in Euãgelio Matthæi vij c. Cùm aũt re
surrexerint, nec nubent, nec nubentur: sed erunt sicut Angeli
in cœlis. Itẽ Apostolus in d. c. ad Hebræos ix. dicit. Testamẽ
tum Christi cõfirmatũ est per eius mortẽ, & loquebat post
quam resurrexit. Quintò quæro, an in prędictis possit quis
u decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus? u dic q̃d
70 sic, ut † dictũ est in prædictis cessat omnis ciuilis solẽnitas:
sed de naturali æquitate nõ est necesse, q̃ quis in totum dece
dat testatus, ut l. si miles. la ij. ff. de testa. mili. ergo, &c. Et idcò
est aduertendũ, aut aliquis fecit testamentũ, & instituit quẽ
in parte, & de alia nõ dixit, & in dubio uidet uelle eũ quem
in parte instituit, habere totum, ac si esset facta institutio ad
pias causas, quia ibi esset præsumpta uoluntas. Aut apparet
uolũtas q̃ nolit eum habere in totũ, & tũc procedit, quoniã
decessit pro parte testatus & pro parte intestatus, ut d. l. si mi
les. de testa. mili. & ideò no. q̃ ecclesia, quæ instituta est ex ter
tia parte, hoc acto, q̃ amplius petere non possit, erit hæres
pro illa parte tantũ, & plus non petet. Sextò quæro, an ma
x iori* possit substituere in prædictis directè? Videtur † q̃
71 sic, quia hoc potest facere miles, in quo cessat omnis solẽni
tas iuris ciuilis, ut l. centurio. de uul. & j. de testa. mili. in testa
mento, ergo, &c. In contrarium uidetur q̃ ecclesia nõ acce
ptat hoc, etiam si instituantur pauperes, ubi sit substitutio
directa, nisi conditio personę repugnet de iure ciuili, ut in c.
si pater. de testa. lib. vj. Sol. Dico q̃ si aliquis instituit primũ,
ita quòd eius institutio nõ respicit piam causam, tunc opor
tet eum esse hæredem de iure ciuili, cuius cõditio est, ut qui
semel est hæres, in perpetuũ nõ desinat esse hæres, l. ei qui sol
uendo. ff. de hæred. insti ideò ecclesia constituit quòd etiam
pauperes uocẽtur per fideicom. Aliàs oportet dicere quòd
in persona primi hæredis, non seruentur regulæ iuris ciui
lis. Hoc autem habere per fideicõmissum, aut nihil, aut mo
dicum præiudicat, in causam enim piam transit sine alia re
stitutione, ut j. eo. l. fi. Item nõ detrahitur Trebellianica secun
dum opi. quã teneo. ff. ad Trebe. l. Marcellus. §. quòd autem.
Solùm ergo hoc releuat, fortè in his quæ notantur in l. quia
72 perinde. ff. eo. Sed si poneres institutionẽ, † secũdum quod
respiceret piam causam, tunc putarẽ quòd possit substitui
directò, & compendiosè, quia cessant regulæ iuris ciuilis, &
stamus regulis iuris gentium, ut dictum est, sed de iure gen
tium licitum est, ut patet in iiij. quæstione.

CIRCA ordinẽ uerò & solennitatẽ relinquendi q̃d tangi
tur ibi, Liber sit stylus, &c. uidendũ est. Et dico q̃ hæc uerba
73 hoc important, Liber sit stylus, † hoc est, liber sit ordo, ut j.
de bo. uac. l. si quãdo. la ij. li. x. & ex. de crim. fal. c. quam gra
ui. Hoc autẽ quòd dicit Liber sit stylus, debet intelligi, liber
ab omni solẽnitate iuris ciuilis, quia per hanc legem confer
tur priuilegiũ generaliter omnibus, & sic etiam ijs qui sunt
inhabiles. Vnde per hanc concessionẽ liberam intelligitur
74 solẽnitas † remissa, ut l. etiã. in prin. ff. de bo. lib. & j. de inof.
testa. l. si quãdo. & dixi s. in j. parte huius q. Prætereà, hoc es
se æquum apparet sicut in dispositione ultimę uoluntatis in
ter filios, sufficit cuiuscunq; uoluntatis iudicium, ut uidebi
tis in l. fi. j. fami. ercis. & l. hac consultissima. §. ex imperfecto. j.
de testa. multò magis in testamento, quod anima fit, & re
spectu religionis diuinæ quæ charior est, quàm sint filij. Præ
tereà hoc de iure canonico est decretũ expressè siue sit in ar
ticulo mortis cõstitutus siue nõ, ut statim dicã. Nec ob præ
dictis j. eo. l. generali. ubi dicit, dũmodo omni alia iuris ra
tione sit munitũ, quia ibi loquit, quando testator nõ erat in
mortis articulo cõstitutus, hic secus, licet de iure canonico
idem, si nõ sit in mortis articulo cõstitutus, ut statim dicam,
uel si intelligeres in constituto in mortis articulo, tũc expo
nerem, omni alia munitũ ratione, hoc est, q̃d relictum sit ra
tionabile, & nõ sit contra pietatẽ. hoc enim nulla ratione per
mittitur, ut dicã, non autem exponitur iuris rationẽ, id est,
solennitate, prout gl. facit. Ad declarationem præsentis arti
culi quæro, an in relicto ad pias causas requiratur solẽnitas
testium? Secũdò, an in his sufficiant uerba enũciatiua? Ter
tiò an requiratur q̃d subsit persona, eo tẽpore quo pendet
dies legati, & an efficiantur caduca. Quartò, an sine solenni
tate tali fiat testamentũ. Quintò an ea quę supradicta sunt in
eo qui fecit testamentũ in mortis articulo, sint uera in quoli
bet disponente ad pias causas, etiã in non mortis articulo, ita
75 ta q̃ si Imperator disponeret contrà, non ualeret. † Ad pri
mum respondetur, q̃d non requiratur solennitas testium in
y testamento eius qui est in mortis articulo cõstitutus, y tamẽ
hoc non est cõstitutum per hanc legẽ, sed per iura canonica,
cùm indistinctè in quolibet disponente ad pias causas fit in
z ductum, z ut non fiat cum solẽnitatibus iuris ciuilis, fietur au
tem iuri diuino, uel naturali, secundum q̃d in ore duorum
uel trium stat omne uerbũ, ut ex. de testa. c. relatum. & c. cùm
esses. Et aduerte, dico q̃ d. c. non procedunt statuendo, sed
declarando, q̃d lex ciuilis uel consuetudo, quæ specialiter lo
quitur q̃ in testamento requiruntur septem testes uel quin
que, nõ habeat locũ in relictis ad pias causas, sed in illis ius
naturale seruetur. Item aduertendum q̃d etiam non requi
76 ritur † quòd sint rogati a, ut in d. c. relatum circa fi. dicitur.
a Secundò quæritur b, an in prædictis sufficiant uerba enun
b ciatiua. puto quòd sic c. † Primò per casum ex. de succes. ab
c intest. c. fin. Secundò per rationem, quia id permittitur mi
77 liti, de quo minus uidetur, ut j. de testa. mili. ex his. Præte
reà ex hoc apparet, quia de iure naturali, uel gentium sufli
ciunt uerba enunciatiua. Tertiò quæro, an requiratur q̃d
subsit persona tempore quo cedit, uel pendet dies legati,
78 † ne relicta efficiantur caduca. Istud tangit glo. in c. nos qui
dem. de testa. & ibi tenet, q̃d non efficiantur caduca. In contra
riũ induco tex. de leg. iij. l. pater. §. Tusculanus. & ibi plenè
hanc quæstionẽ examinaui. Quartò quæro, an talis uo
luntas facta sine solennitate ciuili, sit testamentum. In qua q.
79 † dico, aut accipimus testamentũ largè, prout est testamen
tis, ut accipitur Instit. de testa. in prin. & tunc potest dici
testamentum propriè. Si uerò dicis testamentum, ut pro
priè diffinitur, ff. de testa. l. j tunc propriè non dicitur testa
mentum, si deficiunt solennitates quas suprà dixi. Et sic ma
gis propriè appellatur ultima uoluntas quàm testamentũ.
no. j. eo. auth. si qua mulier. & in auth. de mona. §. illud. & j.
de testam. l. hac consultissima. §. si quis autem. Quintò quæ
ro, an ea quæ suprà dicta sunt in disponente ad pias causas
in mortis articulo, sint uera etiam in quolibet disponente
constituto in non mortis articulo, ita quòd si Imperator di
d sponeret contrariũ non ualeret. d Rñ. in dispositionib factis
80 ad pias causas, † siue p cõstitutũ in mortis articulo, siue nõ,
nulla requirit iuris ciuil. solẽnitas, nec in psona testõris, nec
in qualitate dispõnis, nec in ordine disponẽdi, dũ tm talis di
spositio nõ repugnet bonis morib. seu pietati, ut s. dictũ est.
& si Imperator etiã cõstitueret cõtrariũ, nõ ualeret, & eos le
ges statuẽtes cõtrariũ nõ essent seruãdæ. Quod p bo. quia le
ges factę super rebus pertinentib. ad pia loca, uel pijs actibus
deputatis, nõ ualẽt, nisi authoritate ecclesiastica fuerint con
e firmatæ e, ut ex. de constit. c. ecclesia. sic est in pposito. Præte
reà in his quæ spiritualia sunt, uel in quorũ obseruatione ea
81 mergunt † peccata, iura canonica præualent legibus, ut j.
est l. priuilegia. & ibi no. per glo. in uers. ambitionis. & per lo
an. And. de reg. iur. c. ij. lib. vj. Sed relicta ad pias causas respi
ciunt spiritualia, ut per ea sequatur remissio peccatorum, ut
dictum est, ergo in eis præualent canones legibus, sed de iu
re canonico hoc uidetur expressum, ex. de test. c. cùm esses.
& c. relatũ. In quibus licet specialiter exprimatur de nume
ro testiũ, tamẽ generaliter dicit, q̃ talia relicta non debent iu
dicari

dicari secundum leges humanas, sed secundũ canones, & iu
ra diuina, secundum quæ omnes solẽnitates cessant, ut s. o/
stensum est, & j. dicam. Præterea dicta Apostoli pręualent in
spiritualibus, dictis Imperatoris, ut j. de secun. nup. l. j. & ibi
not. in glo. fin. & ex. de secun. nup. c. pen. Sed ab apostolo ha
bemus in multis locis, q̃ testamenta ad pias causas nõ sub/
iacent dictis solennitatibus iuris, ergo, &c. Primò enim h. d.
Apostolus ad Galatas iij. c. Fratres, secundum hominẽ dico,
tamen hominis confirmatũ testamẽtum nemo spernit, aut
superordinat. Et glo. magistri sententiarũ sic exponit: Con/
firmatũ testamentum morte testatoris nemo spernit, ut di/
cat non ualere, cùm bene factum esse apparet, aut superordi
nat, aliquid de rebus istis disponat, sed est * in authoritate ca
nonum, &c. * Ex his apparet confirmatum testamentum,
scilicet q̃ duobus uel tribus testibus cõfirmatum est. Item
f morte testatoris, nec dicit, adita hæreditate f, uel alia iuris so
lennitate. Item ex eo q̃ dicit, nemo spernit, apparet q̃ nec Im
perator potest illud annullare. Item ex eo q̃ gl. dicit q̃ est in
authoritate canonum, apparet q̃ omnes illud debẽt obser/
uare, siue in terris ecclesię, siue imperij. Item ex eo q̃ dicit, ne
mo spernit, ut dicat nõ ualere, cùm bene dictũ esse apparet,
q̃ tollitur omnis exceptio iuris ciuilis. Et iterũ Apostolus ad
Galatas v. c. dicit, Qui spiritu Dei ducitur, non est sub lege, ec
ce apparet q̃ in his qui spiritu Dei ducti ad pias causas relin
quunt, non habent locum leges scriptæ. Et si dicas, quomo
do sciam q̃ disponit ad pias causas, & spiritu Dei ducatur?
82 Rñ. hoc † declaratur ad Hebræos viij. ubi dicitur, Qui spi
ritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt. Dicit enim gl. hanc senten
tiam no. q̃ est differentia inter agere, & agi, seu duci: agere di
citur ille qui ex se aliquid facit: agi, seu duci dicit ille qui non
aliquid facit ex se, sed magis spiritu quodã, & autore Deo in
stigatione sacerdotis, uel alterius ad pias causas aliquid re/
linquit, spiritu Dei agi dicitur, & sic non est sub lege. Itẽ in
autoritate s. alleg. ad Hebreos, ix. c. Apostolus dicit, Vbi te
stamentũ, necesse est ut mors intercedat testatoris, nec alicu
ius confirmationem requirit. Ex quibus concludo q̃ non
obstante aliqua lege communi, municipali, uel imperiali, fa
83 cta, uel fienda, relicta † ad pias causas debẽt iudicari g secun
g dum canones & iura diuina & naturalia, seu gentium, & nõ
secundum leges, secundum q̃d s. dictum est, &c.

ADDITIO.

a POMA. *Et habilitatem. Vide de hoc Bar. consi. j. uol. ij. & consi. lvj. in ij. uol. & Rom. consi. clxxx. & consi. ccxiiij. & Alexand. lxxx. uol. j. & consi. ciiij. uol. j. & facit tex. in l. j. in prin. ff. ad leg. Falc. & Bal. in c. j. de rescri. & glo. in l. ij. j. ubi de ratio. & Bar. in l. j. ff. de eo quod cer. lo. Seue. in repe. l. omnes. ff. de iust. & iu. & uide etiam tex. & ibi Bar. in l. si infanti. in fi. j. de iu. deli. & Ias. in l. quandiu. j. qui admit.*

P. PAV. P. *Vide ad Barb. in l. j. §. nunciatio. de noui oper. nunc.*

b POMA. *Pro intellectu istorum. Et posset sustineri hæc opinio Bar. quãuis ab omnibus reprobetur per regulam qua cauetur, q̃ lex generaliter loquens, non recipit restrictionẽ de habilitate quãdo tractatur de fauore publico, l. si quis. §. utrum. in uers. hi quoq;. ff. ad Silla. De quo quidẽ in casu nostro sine dubio tractatur etiã, & principaliter, non solùm de fauore publico, sed etiam quod plus est, de fauore animæ, quæ cunctis rebus est præferenda, ut l. sancimus. j. eo.*

c POMA. *Iuris ciuilis. Vide Pan. consi. xxxij. uol. ij. Venio ad quartum. Et in quantum Bar. uoluit, q̃ quãdo relinquitur pro usu, ab eo qui laborat in extremis sufficit de iure ciuili quæq; uoluntas, licet ista lect. sua sit noua, tamen non est uera nec in iudicijs nec in scholis, & contra eũ consuluit Ang. in consi. incip. in nomine Dei amen, in causa prædicta, & alleg. cõtra Bar. c. cùm omnes. & c. relatũ. de test. & quando ibi dicit, quòd secundum leges humanas testamentum conditum in extrema uoluntate requirit septem testes. Or uide ibi Ang. Et de his qui sunt in extremis constituti, uide Abb. in consi. xj. An. Barb.*

d *Furiosus. Adde quid de prodigo cui per Principem interdictum est bonis & datus curator, an si faciat testamentum inter filios, & substituat pauperes, ualet testamentum. Vide Bal. q. sic, eius consi. cccxxxv. j. lib.*

e *Secũdò quæro, an habeat locũ. Adde xv. j. q. j. c. si quis laicus. xx. q. j. per totũ. de re. c. j. et fi. c. ad nostrã. c. si quis. eo. ti. Vide d. præposi. Philip. in rep. c. si pater. de test. in vj. & no. quid per rescriptum speciale. j. de preci. imp.*

Bart. super Cod.

offe. uide etiam Bar. consi. lviij. in j. uol. & Capram, lxxxv. & Ias. in l. licet. j. de test. milit. & ibi Pau. in fi. & Alex. & Ias. in l. senium. C. qui testa. fa. pos. in l. si frater. eo. ti. j. uide Barb. in c. ad hæc. ex. de te. Mathesi. not. clxxxij. uide ad Bar. in l. cùm in his. §. si in annos. ff. de transact. Vide Alexãd. consi. dcxv. & in præced.

f *Dispensatum. Et ex hoc dicit Bal. q̃ si statutum dicit, mulierem non posse testari sine consensu propinquorum, poterit tamen ad pias causas sine eorum consensu testari, secundũ eum in l. generali. j. eo. pro cuius dicto facit l. iubemus nullam. & ibi ipse no. j. eo. Adde Bal. consi. cclxix.*

g POMA. *Alieno arbitrio. Vide Panor. consi. lxiij. uol. j.*

h *Disponere potest. consi. ccxciiij. & consi. ccxcviij. d. Alex. in l. j. §. hæc autem. ff. ad Treb. & Ias. in l. senium. j. qui test. fac. poss.*

i *C. licet. De cuius intellectu uide Bal. in l. senium. j. qui test. fa. poss.*

k *Testari. Vide Ro. qui limitat hoc dictum Bar. per tex. in l. cùm multa. j. de bo. quæ lib. in dicta l. penult. & fin. j. qui testam. fac. poss. Adde plenè per Pau. de Cast. consi. ccj.*

l *Poterit disponere. Contrarium tenet idem Bar. in l. qui in potestate. ff. de test. Pro concordia. Aduerte quòd consensus patris non requiritur in testamento filijfami. in bonis adauctijs, ubi patri non quæritur ususfructus. Ita Bar. in hac repe. uersi. potest etiam habere filiusfam. ubi Alexand. in apostil. alle. Bar. sibi contrarium in l. qui in potestate, ff. de testa. Tu dic, ipse Bar. sentit idem quod hic, dum specialiter loquitur in testamento ad pias causas, ut possit testari, & ita loquitur etiam Bar. hic, dum dicit ex beneficio huius legis qui loquitur ad pias causas. Adde ad no. per ipsum Alex. in l. senium. & in l. fin. C. qui testam. face. poss. ubi refert eãdem contrarietatem, & si bene considerentur eius dicta posset solui aliter secundum uerba Fulg. quæ ibi refert, adde etiam ad consi. Pau. de cap. cxcix. ad Bar. in l. Imperator. ad Trebel. & ad materiam l. filius fam. ff. ad leg. Falc. & l. si quæramus. ff. de testam.*

m *Possint disponere. Quid de eo qui est apud hostes, dicit Abb. in c. fin. in fi. de test. credo q̃ non possit disponere, quia seruus est nec plus dicit. cogita & uide in l. qui à latronibus. ff. de test. Et ex opposito facit q̃ no. Bal. in l. j. ad fin. s. tit. j uide tamen q̃ not. Bal. in l. fin. si à non compet. iud. ubi dicitur q̃ si reliquit pro malè ablatis, ualet. Et circa ista uide Archi. iij. q. ij. illud. et Ioan. And. in c. quanquam. de usur. in vj. Adde q̃ Io. An. in addi. ad Spec. in tit. de instrum. edi. in §. cõpendiosè. ponit de rege Henrico filio Frederici, qui captus fuit à Bononiensibus, & ibi fecit testamẽtum, & mortuus est, quòd eius testamentum non ualebat. Et ita dicit tenuisse Accursium, quia capta sunt capientium, & capti fiunt serui, & uide per Specu. ubi suprà, & quòd deportatus pro malè ablatis possit testari, uoluit Roman. consil. cxliiij.*

n POMA. *Iure gentium. Vide Panor. consi. lxij. uol. j.*

o POMA. *Vsurario. Et quid in excommunicato. uide Fel. consil. lxxiiij. & consi. cxviij.*

p *Non ualeant. Contrarium consuluit Anto. de But. incip. in nomine patris, ad primum dubium, &c. Idem consuluit Petr. de Anchar. & per ipsos in rubrica ex. de testib. in Decretalib. & Bald. hic in repet. & quòd non ualet etiam de uoluntate Episcopi nisi præstita cautione. sed Bal. not. in l. executorem. de execut. rei iudica. Adde quòd Paul. de Cast. consi. cxlviij. tenet quòd testamentum usurarij ualeat, in quo pauperes sunt substituti, donec probetur quòd illis quibus erant extortæ, intererat cautionem præstari, quia usuræ possent esse incertæ, & pauperibus distribuendæ per alias rationes. Idem consuluit Petr. de Anch. consil. cccexxx. ubi de Bar. hic mentionem facit, opi. tamen Bar. secutus est Abb. con. j. lib. ij.*

q POMA. *Ecclesia. Vide Pan. consi. xxxiiij. uol. j. & Anto. de But. consil. xxv. & consi. xxix.*

r *Collegio. Et adde Bal. in l. iubemus. de testa.*

s *Homini locupleti. De ista quæst. uide Bar. & quæ ibi dixi post eum, in l. alio. j. de ali. & cibo. lega. dicit tamen Bal. hic in lectu. no. in repe. quòd relinquere consanguineo est quid pium si est pauper. Et idem dicit Abb. Sicu, si relinquitur consanguineo religioso, & allegat Bal. hic ita tenere, & hoc si amore Dei fiat. Idem dicit, si relinquatur consanguineo pauperi, secundum Bal. hic, quem ipse allegat, & uide etiam Bal. in repet. & Ang. & Imo. in l. si Stichum. §. stipulatio. de uerb. oblig. Cont. hoc facit, q̃ uoluit Alexand. in l. si certis annis. j. de pact. reprehendens Ang. ibi uolentem q̃ l. j. j. de fideicom. non habeat locum in alimentis relictis diuiti. Et hic adde etiam Bar. in l. si cui annua. ff. de annu. leg. ubi tenet quòd alimenta relicta pauperi, non sint ad pias causas. Adde quòd legatum locupleti dicatur pro anima, Pet. de Anchar. consi. xiiij. Bal. consi. ccclvj. ij. lib.*

Pro concordia. Aduerte quòd in l. alio. ff. de ali. & cib. leg. Bar. dicit quòd quicquid relinquitur pro anima, etiam diuiti uidetur relictum ad pias cau-

sas.& per consequens adde quòd habet priuilegia piæ causæ, ut in detractione Falcidiæ,&c. Contrarius allegatur in hac repe.uersi.secundò quæro, quid si relinquitur homini locupleti euidenter, &c. Tu dic illud uerbum,homini locupleti euidenter,dat solutionem. Aliam sol.dat. Alber. in tract.gab.in v.parte,viij.princip. quæst. q quando legauit diuitem quem credebat esse diuitem uel non erat ita diues,ut exigit status suæ nobilitatis, & tunc procedant dicta, in d.l. alio. aliàs secus. Sed melius, & tutius secundum quod colligitur ex uerbis Bar.in l.si quis annum.ff. de annu. leg. scilicet,ut procedat prima opinio quando relictum de sui natura erat fauorabile,ut in causa dotis,uel alimentorum,per no.in l.si quis Titio.ff. de legatis secundò.uel etiam posset solui ex not. per eum in l. ciuilibus. ff. de reb.dub.ut quando ille diues erat rector alicuius ecclesiæ,quia uidetur relictum ecclesiæ,aliàs secus.

t POMA. Ad pias causas. Vide Alex.cons.cxxv.uol.j. & consi. cxxvj. eo. uol.& Barb.cons.lviij.uol.j.& pulchrè & latè Bal.Nouel.in tract. de dote.in v.parte prin.in uersi.nunc me transfero.per totum.

u Fieri pauperi. Quid si est diues, sed non secundum qualitatem suam, uide Bal. in repet.

x Auferenda. Vide Bal. hic qui tenuit contrarium in repe. in uersi. diuitiæ, & dicit ibi etiam Bal. quid in filio spurio.

y Malè ablati. Vide Bal.in d.l.illud.ĩ.eo.circa prin. ubi dicit etiã quòd si relinquitur fraternitatibus,non est pia causa. Vtrùm autem executor relicti pij aut incerti posit distribuere fraternitatibus, uide latè Bald.in l. id quod pauperibus.ĩ.tit.j.& quid si relinquatur hospitali, ad quod spectet istud relictũ, dixi post Bar.in l.orphanotrophos.ĩ.tit.j.Sed quid si relinquitur executori pro solutione malè ablatorum, an posset soluere debita ex contractu.uide Bal.in l.id quod pauperibus.ĩ. titu.j. Sed quid si testator relinqueret mille pro malè ablatis,& incertis soluenda, & non reperiuntur tot malè ablata quæ capiant tantam summam,uide Bal. in l.si quis ad declinandam.de episc.& cleri. An autem relictum pauperibus pro malè ablatis, posit distribui in unum tantùm, uide Bal. hic. Et an super malè ablatis & incertis posit transigi cum episcopo, Bal.in l. post decisionem. ĩ.de furt.qui remittit se ad Pau.de Leaz.in cle.j.de pœ. & remiss. & not. Ang.in disput.Astensis.Et quomodo executor debeat ista incerta declarare,uide Bal.in l.captatorias.C.de testa.mili.& hic adde Bal.in auth.similiter.C.ad leg.Falc. Adde an fraternitates dicantur loca pia,consi.clxxxj. Abba.consi.xxxj.& quid de collegio per Pau.de Cast. consil. cclxxxix. & an posimt legata pro malè ablatis in alium usum conuerti,si malè ablata non reperiuntur tanta,uide Pau.de Cast.consi.xliij.quòd sic.

z Sed pupillo. Bald.hic in repetitio. & in lectu. aliter loquitur tenendo contrarium.

a Pro parte testatus. No. an ad pias causas posit quis decedere pro parte testatus,& pro parte intestatus. Bal.hic,reprehendit Bart.hic. ĩ. ea.l. in v. quæst.princip.

b An teneatur insolidum. De hac quæstione mihi uidetur casus in auth. de eccle.tit.§.si autem hæredes.de quo per canon.in c.j.de dolo & contum.

c Solùm permittit. In foro conscientiæ hæres non tenetur ultra uires hæreditarias,licet non fecerit inuentarium,uide Bal.in l.filium quem. C.famil. ercisc.Ange.tamen in l.j.§.hæc stipulatio ff.si cui plus quàm per leg.Falci. dixit quòd hoc erat uerum in aliquibus casibus,regulariter tamen dixit ipse,ego teneo contra Bar. Vide Bar.in rub.de acquir.hæred.& in l.gerit. eo.tit.licet ipsemet Angel.fuerit sibi contrarius,in d.rub.& in d.l.j.& uide Bal. in l.fin.C.de iure delib. tenendo idem cum Bart. q tamen intelligas ut uoluit Bal.in l.uentre.ff.de acquir.hæred. & uide quod not. Bald. in l.cùm à matre.in fi. C.de rei uendi.ubi dicit,quòd de iure canoni. non requiritur inuentarium,& quòd de illo iure non detrahitur Falcidia, pro Trebellianica uoluit dicere in foro conscientiæ. Adde primò in uersic. super rebus relinquuntur.quod Rom.consi.ccxxxv.dicit nouam esse opinionem,quòd sicut ualet legatum libertatis factum seruo alieno, ut l. Paulus. de fideicom.lib. ita & eodem modo ualeat legatum factum pio loco rei alienæ quam testator putabat suam, ita ut hæres teneatur illam rem redimere,& præstare ecclesiæ,uel iustam æstimationem,si dominus uendere noluit.Et quòd hæres in foro conscientiæ non teneatur ultra uires hæreditarias,tenuit Abb.consi.lxxiij.ij.lib.

d Si ecclesia,uel pauperes. Ad istam quæst.adde Bal. in l.fin.in princ.ĩ. iur. delib.& Bar.in l.j.ĩ. de acquir. hæred. & Bar. in l.j. §. si cui bona. ff. de iur.fis.Ang.in l.j.§.hæc stipulatio.ff. si cui plus quàm per l. Falci. & uide quæ dixi post Bar. in d. §. si cui bona. & Bar. dubitauit, & tangit hanc quæstio.in auth.sed cùm testator.ĩ.ad leg.Falc.& contra Bar. est glo.ex̃. de test.c.j.& Bal.idem tenet,in auth.sicut alienatio.ĩ.eo. tit. & l.fin. ĩ.de iur.delib.tangunt cano.in c.j.de soluti.& uide Bar.in auth. si qua mulier. ĩ.eo.Clericus uerò hæres bene tenetur ultra uires hæreditarias, ut no.Pet. de Anchar.in c.canonum statu.de consti. Et not. quòd relictum mulieri, si ad melioris uitæ frugem peruenerit, dicitur ad pias causas, secundum Bal. per tex.illum,l.imperialis.in prin.ĩ. de nup. Et uide Bal. hic de meretrice. Vtrùm autem incertitudo uel qualitas uitiet relictum ad pias causas, uide not.per Cy.& Bal.in l.priuilegia.ĩ. eo. & quod no. Bar. in l. quidam. de reb.dub.& Bar.in l.Titia.§.Seia.de aur.& argen.le. Adde quòd clericus non conficiens inuentarium, teneatur ultra uires hæreditarias, consuluit Abb.consi.proximè allegato.lxxiij.ij. lib.

e P. PAV. P. Beneficio inuentarij. Vide Barb.in cap.j.de test.& ĩ. de iur. delib.

f POMA. Contrarium dico. Vide Paul.consi.xxxiiij.uolum. j.& consi. lxxiij.in ij. dubio, uolu. ij. & ubi ponit etiam in superioribus uerbis Bar. consi.cij.eo uol.& Feli.in c. ecclesia. de consti. & Panor. in d.c. ecclesia. ad fin.& in c.Raynaldus.de test.& Ias.in l.fi.ĩ.de iur.delib. & Barb.in c. j.de testa.Are.in l.si seruus plurium.§.si ante.ff.de lega. j.& in rub. ff. de acquir.hære.in uers.iiij.adde,ubi dicit q ecclesia non teneatur, est communior,& uide unum uerb.Feli.in c.pastoralis.de offi.deleg.

g Plenum uel liberum. Vide Bar.in l.alio.ff.de alim.& cib.leg.

h Conceditur pluribus. De uerbo liberè, adde quod Bal. in cap.j. ex̃. de rescrip.dicit,quòd uerbum,Liberè,importat uoluntatem munitam rationibus legalibus & solennitatibus. Vnde dixit quòd propter tale uerbũ non posit appellari in causa momentaneæ possessionis, nec post decem dies ad appellandum. & dicit non obstare l. j. de testa.milit. quia respondet quòd non seruata iuris solennitate ibi non ueniebant in præiudicium alicuius. Sed circa hoc Salice.in repet.huius legis, ubi uidetur omnia improbare dicta Bartoli, dicit quòd in d.l.j.de testa. mili. probatur quòd per illa uerba uideantur misisse iuris solennitatem. Nam quòd milites posimt testari sine solennitate,inducta fuit,non per illam l fin. sed per l.iure militari. cum multis simil.ff.de testam.milit.Vnde non est credendum Iurisconsultum aliquam superfluam legem fecisse. Et de isto uerbo, Liberè, uide quæ habes post Bar.in l.si sic.de leg.j.& per Mode.in c.sanè. de exces.prela.& uide Bal.in l.dotalem.ff.de test.milit.

i POMA. Consilio Augustini. Vide Alex.cons. cv. uol.iiij. Panor.cons. lxiij.uo.j. & per Alex.in l.pactũ q dot.ali.ĩ.de pactis. & consi.xlv.uol. j.Pau.de Cast.in l.sicut certi.ĩ.de testa.milit.in fi.& Ias. in l.hac consultissima.§.si.quis autẽ.ĩ.de testa.uide etiã Ias.in l.iubemus.ĩ.de testa. in fi. & uide Alex.cons.xcij.uol.iij. qui dicit q est fauorabilior reliquis decedentibus, saltem illis quibus non competit legitima. & Sozin. consi. ccxxx. in ij.dub. ubi ponit quid iuris quãdo legitima foret aucta per statutũ, & loquitur in persona ecclesiastica,& tertij ordinis, dum poterat dubitari, an ligaretur tali statuto.

k Instituit. Licet filius non habeat iure institutionis,tamen fauore pie causæ ualet testamentum.uide Bal.hic.Et cũ Bar.tenet. Flo.hic, & Pet.de Anch. & Imo.in c.cùm esses.de testa.licet Sali.teneat contrarium.Et not.quia dicit Bal.simpliciter, quòd relicta ad pias causas in testamento imperfecto debeantur, quia est perinde, ac si esset adiecta clausula codicillaris. l. in testamento.ff.de fideicom.lib.Ita not.dixit Bald. in leg.si mater.C.de testa. manumis.& adde quòd ad pias causas ualet uoluntas nutu facta.c.cùm tibi.de testa. secundum Bald.in l. si post.ĩ.de iur.& fact. ignor. facit quod not.in l.iubemus.ĩ.de testa.dicit etiam Bart.ibi q in codicillis ualet,& est uerum.l.nutu.de leg.iij.quia in eis non instituitur hæres.

l P. PAV. P. Iure institu.Vide Barb.in c.cũ esses.ext.de testa.

m POMA. Ad pias causas ualeat.Vide Alexan.consi.xiij. uol.j. & Pan. cons.xxxij.uol.ij.& cons.cx.in primo dubio,eodem uol.& Bart.consi.v. & vj.Roma.consi.ccxxviij.& Car.cxxxij.& Aret.in xciij.& Ias.in leg. captatorias.& ibi omnes.ĩ.de testa.mili. Aret.omnino in l.ij.in ij.notabili,ubi dicit q ualeat statutũ, uel cõsuetudo dictans q dispositio captatoria ualeat quoties statutum uel cõsuetudo disponeret, q ille in cuius uoluntate dispositio ponitur,tenetur illam declarare ad arbitrium boni uiri.uide plenè ad hæc omnino Imo.in l.captatorias.ff.de hæred.instit. ubi latè prosequitur q ualeat institutio uel relictum captatorium etiam in alijs quàm ad pias causas.

n Voluntas captatoria.Vide Bald.in l.captatorias.ĩ.de test.mili. qui dat unam bonam solutionẽ ad cap.cùm tibi.hic allega. & uide ibi etiam dominum meũ Pau.de Cast.Et adde hic not.per Bar.& Imo.in l.captatoriæ.de lega. j.& ibi de intellectu, l. fideicom. libertas.& latius per Imo.in l.illa institutio.de hæred.instituen.Et ad c.cùm tibi.uide Bar. in leg.Theopompus.de do.præ.& in cons.quidam habens bona communia.uide s.in apostillis,& Bale. in leg.& in epistola.ĩ. de fideicommis. Ex opposito,quòd ualeat uoluntas captatoria ad pias causas, consuluit Bart. in consi. incipiente,

piente,uisa quadam petitione,&c.per Bald.in leg.pen.de execu. rei iudica.& leg.& in epistola.C.de fideicommis. & quòd ualeat, tenet Bald. in l.j.ff.de leg.ij.

o P. PAV. P. Arbitrio alterius.Vide Com.consi. cxx.ad fin. & melius in consi.xiij.in prin.inci.Magister Ioannes.

p P. PAV. P. Ad uoluntatem talis.Contrarium in hoc tenet Ang.cons. ccx.inc.inter cætera.uide Com.consi.cvij. in prin.& ibi etiã dicit q quãdo relinquitur aliquid alicui distribuendum,& sibi in secreto dixit,nõ tenetur ad pias causas distribuere.Et idem tenet consi. cxvij. incip.A. & in testõ. in ij. dub. ad fi. Et ibi etiam q ad pias causas uoluntas captatoria ualet secundum q etiam dixit Bart. in l. Theopompus. ff. de dote prælеg. & per Ias.in l. captatorias.ĩ. de testa. milit. Soc.in l.utrum.§.cũ quidam. ff.de reb.dub.Barb.in d.c.cùm tibi.& seq.

q POMA. Fideicommissaria libertas.Aduerte,quia Bart.hic uidetur sentire quòd datio libertatis nõ sit res pia, nisi relinquatur gratia animæ. de quo uide Alex.in l.captatorias. in prim.de test. milit. & in l.si pecuniã.de con.ob cau.& Ias.in l.si unus.ĩ.de testam.

r POMA. Sine hærede.Vide ad hoc pulchrè Bar.cons.viij.uol.j.& Alex. in l.Marcellus.ad fi.ff.ad Treb.& Ana.consi.xxviij. & Bald.xxxix.in v. parte.& Are.lxiiij.in ij.dubio. & Alex.iiij.uol.ij.Are. in l.si filius qui patri.de uul.& Ro.cons.ccccxxviij.ubi distinguit.

s Aditur hæreditas. Vide Bar.in l.eam quam.ĩ. de fideic.in uersi. Titius tamen,& in uerb.alium casum,&c.

t Miraculosè resurrexit. Vide q no.Bar.in l.nam ad ea.cũ seq.ff.de legi. Ante istam apostillã,in uersi.hodie not.per d.§.si uerò expresim,&c. Et sic per ea quæ hic, & s.proximè dicuntur, uidetur cõcludere Bart.q relicta ad pias causas ualeant hæreditate non adita,neq facta aditione bonorum. Sed contrariũ tenet Bar.in hac l.in lect.ordinaria, non in repetitione, & in l.eam quam.ĩ.de fideicom.sed Bart.in l.j.C.de bo.ua.lib.x. sequitur idẽ q hic,& istã opinio.uidetur sequi Bal.& Imo in l.j.in fi.ff.de le.j.& per no.per Spe.in ti.de fide instru.§.compendiosè. uer.sed pone hæres, & ibi Ioan. And. in addi. sed contra Bald.hic in uer. iuxta hoc quæro, an executor, distinguẽdo aliter dicit quã Bar.de quo hic per eum quẽ ad literam sequitur Ang.in l.j.circa finẽ.si quis omis.cau.test.Sed idẽ And.in l.qui filio.§.j.ff.de hær.instit.tenet indistinctè opinionem quã tenet Bal.in locis cõtrarijs,uidelicet q requiratur aditio, & ita dicit de facto fuisse determinatum.Et ita sequitur Bal.in d.l.qui filio.Sed idem Bal.in d.l.eam quã.uidetur exigere aditionẽ.Sed Sali.hic in uers. quæro xiij. an hæreditate non adita,&c.multũ latè disputat,& finaliter tenet cõtra opinio. Bar.hic q requiratur aditio.Et hoc sequitur Rap.in d.l.qui filio.maximè in foro ciuili.Et ita etiã hoc tenet Imo.in d.l.qui filio.q nõ ualet,nisi adeatur hæreditas.Et adde quod no.Mode.insti.de actio.in §.ex maleficijs. & ideò uidetur tenendũ id q tenet Bal.in locis cõtrarijs,quia cõmuniter illud nõ impugnatur,si bene consideres.Et hoc tenet Flor. in d.l.eã quam. & obseruatur in practica.& adde Bal.in l.j.aliàs ij.si quis omis.caus. test. & Ang.in d.l.ij.si quis omis.caus.test.adde tamẽ q existentia sui hæredis instituti cõfirmat legata ad pias causas, etiã ab alio hærede dependẽtia sicut in libertatib.l.sed & si quis.de fideicom. libert. & l. Stichũ.de manumis.testa.Ita notab.dicit Ang.& Imol.in l.filius qui patri.de uulg. Ad hoc facit q not. Bar.in l.j.§.cui bona.ff.de iure fisci.& quòd requiratur, tenet etiam Bal. in l.id quod pauperib. quòd non requiratur, tenet dominus Abb. in cap. relatum. de testam. per illum text. adde Bald. in l.fin. in princi. C. de testam.manu. ubi remouentur omnes solennitates iuris ciuilis scilicet ad pias causas.

u Intestatus.Bal.hic contrariũ tenet. adde q no.Bal.s.ea.leg.in ij. & iiij.q. prin.& uide etiã Bar.in auth. si qua mulier.in vj.q.ĩ.e. ubi uult q si ante ingressum qs instituit filios immediatè,de filia nihil dicit,q per ingressum monasterij alia pars acraqtur monasterio per illã auth. fauore religiõis. & uide hic Bal.in uersi.tertiò quæro incidẽter.& Bal.etiam in lect.non in repetitione.Sed cum Bar.uidetur simpliciter transire hic.& maximè Imo. in c.cùm omnes.de test. Non intelligas tamen quòd hic propter hoc cessat ius accrescẽdi,quia imò locum habet etiam in testamento militis. ut not.in l.j.ĩ.de testa.milit.

POMA. Vide etiam Alex.consi.cv.in fi.uol.iiij.Panor.cons. iij.uolu.ij. & Ias.in l.hac consult.§.ex imperfecto. ad fi.ĩ.de testamen.

x An maiori ad pias causas posit directò substitui,tene q sic.Bal. tamen hic tenet contrarium.& per Bal.in l.extraneum.ĩ.de hære.insti.

y Articulo constitutus.Et pro hoc uide text.in l.si pater.§.fin.ff.de fideicom mis.lib.& ibi dixit Ange.not.casum pro opin.Bar. dum dicit, cùm in extranea esset ualetudine,&c.

z POMA. Pias causas est inductum.Vide Alex.consi.cv.& Pau.consi.xj. in j.dubio.uol.j.& aliquid etiam per Alex.consi.xlj.uol.j. & Are. lxiiij. in ij. dubio.& lxviij.

a Sint rogati.Et hoc ibi tenet Ioan. And. in d.c.relatũ. pro hoc lex diuus.ff. de testa.mili. dicit Abb.Sic.in c.cùm esses.de testam.in prin.per illũ text. q illo iure non est necesse ut testis se subscribat, uel q sint rogati, non q omnes sint masculi,quia ibi papa uidetur se fundare super iure diuino & statuto sanctorũ patrũ,secundũ quæ non reperitur hæc diuersitas,& dicit q hoc sentit apertissimè Bal.hic,in ff.q putat ualde no.dicit tamen Abb.q ille tex.posset cauillari,quia ibi papa intẽdit tollere legẽ ciuilẽ,respectu numeri testiũ tantùm in alijs remanet ius ciuile illæsum. Et ita dicit se audiuisse q quidã cõsuluerũt.In cõtrariũ facit,q papa ibi loquitur generaliter, et hãc opi.cũ Bald.etiam sequitur in fine prædicti c. præfatus Abb. & in d. c.tenet secundã lec.uidelicet,q illud c.deroget hodie iuri ciuili etiã quo ad forũ seculare,quia lex humana cõtra diuinã est nulla.xxv. q. j.sunt quidã. & alijs rationib. generalibus. & licet ibi Ant. teneat q etiam in relictis ad nõ pias cãs,sufficiũt duo testes sine presbytero, tamẽ ibi Abbas per illũ textũ tenet,q in relictis ad pias causas tantùm illud procedit, in alijs uerò requiritur presbyter,uel duo alij testes loco ipsius,sequẽdo Specul. de instru.edit.§.cõpendiosè.uersic.item quòd per ius canonicum.Et adde,quòd dicta secundum lecturam ad d. c. tenet etiam Goff. & Ant. ibi, & quod no.gl.ij.q.iiij §.j.& quòd nõ requiratur quòd testes sint rogati, tenet idẽ Abb.in d.c.relatum.& de omni solennitate iuris ciuilis,per illũ tex.in relictis ad pias causas,refert tamen q Francis.de Aret. consuluit testes debere esse rogatos,quia nõ debemus recedere à iure ciuili, nisi inquantũ reperitur expressum.Sed hoc non obstante, Abb. tenet id quod s. per illũ tex. Ant. & Imol. in d. c. cùm esses. tenent quòd non requirantur rogati, & ponit ibi Imo.in duob.locis,& sequitur ibi etiã hoc Pet.de Anch. Pro hoc facit,quia etiam inter liberos nõ requiritur,ut cõcludit Bal. in auth. quod sine.ĩ. de testa.Ad prædicta omnia uide Imolã in l.nemo potest. de lega.j. Item q non debeant rogari,facit l.militis.de test.mili.ĩ.etiam iunctis no.in l.miles ita.ff.de testa.mili.Et nota aliud speciale in pia causa,quia l.licet.ĩ. de pac.habet locũ ad pias causas. & ibi est tex. q ualet pactum de futura succesione deferenda ad pias causas,ut no.Bal.in l.fin. C. de pact.Itẽ dixit Bal.in l.j.ĩ.de inoff.testa.q natiuitas posthumi nõ rũpit legata ad pias causas,nisi pro legitima,alius fauor,ut relictum pium solutũ ex testamento falso non repetatur.l quãuis.& ibi Bal.de fideic.lib.quod intellige ut ibi.& uide quod not.Bar.hic de foro consciẽtiæ.adde Bal.consi.lij ij.uol. Pau.de Cast.cons.ccj.& ccclxiiij.cum sequen.Ange.consi.ccxxij. quẽ omnino uide.Roma.tamen consil.cccvj. dicit q testes debent esse rogati in testamento ad pias causas.Allegat Lapũ ita tenere allegat.xxx.per tex. in c. relatũ. el j.de testa.in uersic.conuocatis.Pro quo ipse dicit facere,quia milites nõ possunt ualidè testari extra conflictũ belli, nisi testes sint rogati.l. diuus. uersic.conuocatis.de testa.mili. Sed istud iudicio meo parũ obstaret, imò faceret q intelligeremus hãc legem prout quis testatur, cũ est in actu moriendi,sed quia Bar.sequitur generaliter,ideò cogita.

b P. PAV. P. Secundò quæritur.Et q duo testes ita sufficiũt ad reuocandum legata ad pias causas,sicut sufficiunt ad relinquendum, uide Alex.in consi.cix.incip.statutũ accuratè.in ij.uol.& consi.cxlvj.ij.uol.In contrariũ Old.consi.cxix.inci.Titius condidit testamentum.refert eum Feli. in c. in præsentia.ext.de proba.in materia quando priuilegiatus utitur priuilegio contra priuilegiatũ,uide Pau.cons.cciiij.de quo s.proxi. Item q etiã de iure ciuili sufficiãt duo testes,nõ solũ de iure canonico,tenuit Com.cõsi. clxix.circa mediũ.Item ad prædicta quòd etiã si reuocetur testamẽtum primum quod erat ad pias causas,ualeat,uide Ioan. de Anania consil. ccxvij. qui tamen obscurè loquitur.Sed latius circa prædicta uide Barb. in c.relatum.el j.de testa. Et quòd secundum testamentum primum tollat alium ad pias causas cum maiori numero testium factum,uide Pau. de Castr. consil. ccclxvj.Barba.consi.xlij.uol.ij.& vj.

c POMA. Puto quòd sic. Vide Panor.consi.x.in j.dubio,uol.j.

d Non ualeret. Non ualet statutum cõtra fauorem piæ causæ.sequitur Anto. de Bu.& Imo.in c.relatum.de testamen.

e Fuerint confirmatæ. Vide Bal.in l.generali.j.eo.uide tamẽ Bal.in l.licet.in uersic.super.& in hac l.& in lec.& in repe.in fin.

f P.PAV.P. Adita hæreditate. Vult Bar. legata deberi ad pias causas hæreditate non adita.uide Ias.in l.eam quam. C. de fideic. dicens contrariam sententiam esse ueriorem & communem.Et uide eundem in l. hac consultissima.§.ex imperfecto.C.de testa.Et alle.Alex.in quibusdam consilijs, ut de Barb.in quæstione ante rub.extrà de test.in quæstione ult.

g POMA. Debent iudicari. Vide Alex.consil.v.uol.iiij. & Panor.consil. xxvj.& consil.cvj.uolum.j.& Fede.de Senis consil. ccxvij. & Ana. xxviij.& Card.cap.ulti.in titu.de consti.

1 *Contractus fieri qui poßit in ecclesia.*
5 *Dictum testis iurantis extra ecclesiam, & deponentis in ecclesia ualet, etiam si iuret & deponat in ecclesia.*
6 *Cognitio turturæ fit coram aduocatis, tortura uerò adhibetur ipsis absentibus.*

LEX II.

a NEMO APOSTOLORVM[a]. Ista lex est breuis, & habet plures lectu. ideò non pono summarium. Secundum primam lect. dicit quòd corpora non debent sepeliri in ecclesia, imò nec etiam in ciuitatibus: ut l.iij.§. diuus.de sepul.uio. Sed hodie clerici propter auaritiam sepeliunt eos iuxta chorum. Secundo modo legitur quòd homines seculares non debent sedere in choro, quando dicitur officium. Tertio modo legitur, & est uerior lectura, & dicit breuiter, ꝙ in ecclesia non potest fieri contractus, secundum quam no. quòd contractus non potest celebrari in ecclesijs. Istud potest intelligi duobus modis. Vno modo in ecclesijs, id est, super ecclesijs emendo, uel uendendo ecclesias, & tunc sine dubio hæc lectura est uera, ut ī.l. proxi. Secundo potest intelligi, quòd non ualet contractus celebratus in ecclesijs, quia si cōtractus fit intra ecclesiam, non ualet. Pro hoc uidetur text.ī.de oper.publ.l.basilicam.de immu.eccle. c.docet.lib.vj. In contrarium uidetur ī. de his qui in eccles. ma.l.j.& ī.de his qui ad eccle.confu.l.præsenti.§.cùm autem. & in auth.quibus mod. nat. effi. legi. §. quandocunq; uerò.
1 colum.vj. So. † Aut quæris de contractibus, aut de iudicijs. Primo casu, aut ille qui contrahit in ecclesijs non potest securè exire ecclesiam, & ualet contractus, ut d.l. præsenti.§. cùm autem. Aut potest exire securè, & tunc aut est contractus qui respicit pietatem, & potest contrahi in ecclesia, ut d.§. quandocunq; uerò. in auth.quib.mo.natu.effi.legi.& ī.de his qui in eccle.ma.l.j.& ij. Nec obst.l. basilicam. quia speciale est in illa basilica, hoc est in domo imperiali, de qua loquitur ibi: si uerò sunt alij contractus nō respicientes pietatem, ut emptio, uenditio, & mercimonia, ista non debent fieri in ecclesia. Et si quis ea facit, peccat mortaliter: tamē facti contractus ualent, ut in d.c.decet.de immu.eccle.lib.vj, & ibi no. Si uerò
2 quæris de iudicijs, tunc iudicia ecclesiastica † possunt in ec-
3 clesijs exerceri, ut d.c. decet. Iudicia uerò secularia, † quædam sunt quæ pertinent ad iurisdictionem uoluntariam, &
b ista possunt in ecclesijs fieri[b], ut l. j. & ij. de his qui in eccles.
4 manu. Quædam concernunt iurisdictionem † contentiosam, & hæc non possunt in ecclesijs exerceri, & facta ipso iu-
c re sunt nulla[c], ut d.c.decet. Quæro ergo iuxta hoc, an ualeat
5 † dictum testis examinati in ecclesia. Rñ. si quidem testes iurauerunt in palatio, licet posteà sint examinati in ecclesia, hoc non præiudicat si extra ecclesiam iurant, eò quia tunc uidentur deponere cum iuramento, in eo loco quo iurant, ut l.si quando.& quod ibi not.ī.de inoffic.testa.& quod not. de offi.deleg.c. j.in clemen. Si uerò ipsi iurant, & deponunt in ecclesia, hic potest esse dubium. Finaliter tamen putarem quòd ualeret. Nam debetis scire quòd antequam testis recipiatur, primò præcedit quædam cognitio, an testis sit recipiendus uel non, ut ī.de testi. auth. si testis productus dicatur, & illa cognitio non debet fieri in ecclesijs, quia pertinet ad actum contentiosum. recipere autem iuramentum, uel dictum testis, ut hic, non est actus contentiosus, sed magis est actus pius. Est enim iusiurandum quædam religio erga Deum, ut l.j. de iureiur. Pro hoc facit quod dicunt doct. ꝙ
6 de aliquem torquendo, cognitio † debet fieri præsentibus aduocatis, tortura autem ipsis absentibus. Ita intelligitur l. si postulauerit.§.quæstioni.ff.de adult.& de pub.iud.l. custodia.& quod no.per gl.ij.in l.legis uirtus.ff.de legib.&c.

ADDITIO.

d P. PAV. P. Nemo Apostolorum. *Istam l.repetit Signo. de homod. ubi multa adducit in materia.ibi uide.*
e *In ecclesijs fieri. Vtrùm quis poßit citari in ecclesia, uide in l. præsenti. C. de his qui ad eccle.confu.Et ad omnia ista uide Bar. & quæ ibi dixi in l. actus.ī.de ferijs. Adde an syndicatus rusticorum poßit fieri in ecclesia, an poßit dari tutor, an arbitrari, uide hic per Bal.& consi.eius ccccxij. iij.li. dicit tamen hoc dictum Bar.no.in quantum dicit ꝙ dictum testis trahitur ad locum iuramenti, quia si quis accusat testem de falso, debet deponere locum iuramenti, nec est necesse ꝙ ponat locum depositionis, hoc tamen dicit non affirmari, nisi in quantum dicit ꝙ quis non potest capi in ecclesia, autoritate iudicis secularis. Adde ꝙ nec ecclesiastici nisi sit de criminibus grauibus et exceptuatis, ut uoluit Roma.consi.ccxxvij.pro quodam presbytero capto pro debito.*
c *Sunt nulla. Vide quæ dixi post Bart.in l.damni.§.Sabini.ff. de dam.inf.*

LEX III.

NEMO MARTYRES. Quærit glo.quid si fuerit hoc factum. dicit glo. quòd non solùm non ualet cōtractus, sed etiam extra ordinem puniuntur contrahentes: duas ergo pœnas habent diuersarum legum, quia puniuntur, & quia non ualet contractus. hoc qualiter procedat dixi in l.senatus.de accusa.ubi uide plenè, &c.

1 *Numerus clericorum taxatur secundum facultates ecclesiæ.*
2 *Priuilegia concessa clericis, intelliguntur concessa fauore ecclesiæ.*
3 *Numerus clericorum augeri potest auctis facultatibus ecclesiæ.*
4 *Clericus non potest renunciare priuilegijs suis.*

LEX IIII.

a NON PLVRES[a]. No. quòd numerus cle-
1 ricorum debet taxari secundum facultatem ecclesiæ, in qua morantur †. & habes rub.specialem, in auth.ut deter.fit nu.cle. colla.j. Secundò
2 no. & perpetuò teneatis menti, quòd priuilegia † concessa clericis, intelliguntur concessa fauore ecclesiæ, non fauore personæ eorū. & uide tex. & glo. quæ hoc colligit circa prin. &c. Quæro quid si facultas ecclesiæ multum excreuerat? Cer-
3 tè potest tunc addi † illi numero taxato, ut in c.cum M.Ferrariensis.& c.ex parte episcopi.in glo. ex.de consti.& in cap. quantò.de censi.ubi glo. Quæro an clericus posit renunciare priuilegijs & immunitatibus suis? Per istam legem ha-
4 bes expeditum † quòd non, quia quis non potest renunciare priuilegijs non inductis in fauorem suum, sed hæc priuilegia sunt inducta in fauorē ecclesiæ, ergo eis clericus non potest renunciare, cùm non sint inducta in eius fauorem. ex.de foro compet.c.si diligenti. Quæro quando relinquitur aliquid clericis, utrùm uideatur relictum contemplatio
5 ne personæ † uel contemplatione ecclesiæ? Hic uidetur glo.
b sentire quòd uidetur relictum cōtemplatione ecclesiæ[b]. Cy. §.eo.l.j.tractat.Ego expediam plenius in l. ij. de reb. dub. & dicam in auth.licentiam.ī.tit.j.

ADDITIO.

d *Non plures. No.priuilegia concessa clerico, censeri uniuersaliter concessa ecclesiæ beneficiatæ.l filio.de cond.& demon.habita æquiparatione seruui & monachi, & ibi Bal.subdit unum singulare dictum, ꝙ moriente monacho ante aditam hæreditatem, monasterium adire poterit.quod tenet at Imo.in c.in præsentia.de proba.* Esset tamen uidendus Bar in l. is qui hæres.ff.de acqui.hæred.per Bar.in l.j.§.cùm filius.ff.de uul.& pu.limitat tamen quod dixi ī.in prin.relinquente clerico, quia tunc non uidetur relictum ecclesiæ.tex.est bonus, ut ī.in c. requisisti.de testa. bene facit l. si tutor petitus.§.quæ à tutoribus.ff.de excu.tu.Et ita etiam limita l. annua.§. Titia.ff.de ann.leg.& istam glo.singulariter tene menti.*
* *Cont.§.illud.Inst.de leg.Acq.* I. Concen. B.
b *Contemplatione ecclesiæ. Et ista faciunt quòd si concedatur priuilegium potestati, intelligatur concessum omnibus qui ab illo sunt. Et uidetur tex. in l.restitutus.cum glo.ī.de aduo.diuer.iu.& Bal.in l.j.ī.de uxo.mi. Et ꝙ etiam extendatur ad familiares, est tex.in c.licet.de priuil.in vj.& similiter si ei prohibitum uidetur, & domesticis suis: l.pen.quod me.causa. aliàs fieret fraus de persona ad personam, ut faciūt usurarij qui faciūt cōtractus cōcipi in persona filiorū, uel amicorū.c.quanto. & quod ibi no. de priui. Cōtrariū tenet Bal.in l.j.C.si rect.prouin.et dixi in l.iij.ī.de pa. pig. Facit ꝙ no.Bal.in l.nō dubiū.ī.de legi.& Bal.in l.j.& ij.ī.ti.j. et hētur in auth. habita.ī.ne filius pro patre. Adde ꝙ priuilegium datum filio, intelligitur contemplatione patris,* & dicit Pau. de Cast. ꝙ semel fuit quæstio de facto, quia concessum fuit priuilegium Titio, ut ipse & filij poßint esse de cō filio populi, deinde fuerunt reuocata omnia priuilegia excepto priuilegio Titij, quærebatur an esset reuocatum quo ad filios. Dicit ꝙ non secundū Iacob.But.& an priuilegium cōcessum patri & filijs, si extinguatur quo ad patrē, extinguatur quo ad filios, uide Bal.in l.ij.ī.de liber. & eorum libe.*
* *Si hæc sententia certum autorem haberet, nos l. si filiofam. ij. ff. de do. cā. mort. alioqui ambiguam in hanc sententiam traheremus.* I.Conc.B.

1 *Ecclesia debet soluere canonem ordinarium.*
2 *Ecclesia tenetur ad tributum, & ad onera realia.*
3 *Collecta non potest imponi ecclesijs, nec clericis.*
4 *Tributum quid sit, & quod afficiat rem.*

LEX V.

PLACET. Ecclesia non tenetur, nisi ad ordina-
1 ria tributa. h.d. Diuidit per gl.in septē partes. uide illā diuisionē per teipsum. Not. ꝙ ecclesia † debet soluere canonē ordinarium, & nihil aliud. Opp.ī.tit.j.auth.itē nulla cōmunitas. dicit gl. ꝙ ista lex est hodie correcta, quia hodie nullū canonē debet soluere.
a Et uide gl.super uerb.canonicam. Videte, debetis scire[a], ꝙ
2 quædā sunt onera realia, ut tributa, † & ista subit ecclesia, &
b hodie, ut ī.ti.j.l.de his.xj.q.j.c.si tributū. Quędā sunt onera[b]
c quæ imponunt personæ[c] pro rebus, ut collectæ, ut l. rescri-
3 pto.§.fi.ff.de mu. & ho.& illę † non possunt imponi clericis uel ecclesijs, quia nō sunt sub potestate laicorū, sicut de iure nō possunt imponi forensibus habentib. prædia in territorio isto, ut d.l.rescri.§. fi. Vt intelligas tu Perusine quæ sint
4 tributa † quę afficiunt rē, dico propriè ꝙ sunt possessiones quæ sunt inclusæ in territorio Perusino, nā cōmune istud debet habere tributū à quolibet possessore, s. tertiā partē. Item dñr tributa quæ habēt reges annuatim, & illud tributū soluit ecclesia ad quā trāsiret prædiū, ideò hodie de iure est factū ꝙ ciuitas ista fecit omnia prædia istius ciuitatis sibi tributaria, & ideò omnes ecclesiæ soluūt tributa de prædijs quæ
5 perucniūt ad ipsas, quia afficiūt rē. Hoc tangit per Inn.ex. de foro cōpe.c.proposuisti. Et Eugubini fecerūt hoc multū solenniter, qa ibi erāt ecclesiæ, & monasteria multū potētia, & quæ exhauriebāt totū patrimoniū priuatorū. † ideò, uiderunt, & fecerūt ꝙ oēs ciues, & forenses donauerūt dominiū omniū prædiorū quæ habebāt cōi. & ideò ad quēcunq; peruenīat, soluit tributū, & eis ꝑmittit alienare, & semper dicit saluo iure cōmunis, & ideò ecclesia & omnes soluūt tributa.

ADDITIO.

d P. PAV. P. *Debetis scire. Vide Bal.in tit.de pac. constan. uer. imperialis maiestas. Item no. ꝙ ecclesiastici tempore expeditionis non excusantur ab angarijs, & perangarijs: l.nullum.& ibi Bar.C.de cursu pub.li.xij. Nunquid autem ecclesia teneatur ad constructionem uel refectionem murorum, uide latè Pan.consi.xxx.& ibi etiam ad pias causas reficiendū ecclesia cogi poßit. Nunquid autem dedicans bona sua ecclesiæ, & dedicans seruitio ecclesiarū, etiam ꝙ efficiantur ecclesiastici excusentur à collectis, uide Pan.consi.liij. Nunquid aūt ualeat statutū laicorum ꝙ ecclesia acquirens de nouo à laico teneatur soluere collectas, statuendo ꝙ ipsa prædia ex tunc sint obligata proprijs collectis, uide Bal.in c.j.de alie. feu. Bar.in l.rescripto.§.fi.ff.de mu.& ho.& ibi etiā ꝙ collectæ non possunt imponi, nisi municipib. An autem & quando dominus directas teneatur soluere collectas, an uerò possessor rerum, uide Bar.cum addi.ibi in l.j.C.de anno.& tri.lib.x. Item in materia collectarum uide multa per Alex.in l.si se nō obtulit.ff.de re iudi. An autem ecclesia teneatur ad collectas de bonis de nouo acquisitis, uide.Ang.consi.xxiiij.in ci.in Christi nomine. Itē uide de materia istorum munerum & æstimo fiendo, Rom. consi. clxj. Et an ecclesia uel clerici cogi possunt, & quomodo, uide Pau.consi.ccccxxij.in noua impreßione nouorum. Et Pet.de Anch.consi.xcvj.inci.super dicto dub. uide Barb.consi.xxix.ubi ponit ad quæ ecclesia teneatur. Et quid de colonis ecclesiæ. Et an ualeat statutum laicorum. Item de materia an & quando ecclesia teneatur ad collectas, & onera imposita pro pace constantiæ, & similibus necessitatib. Et quid de bonis post onera imposita, quæ peruenerūt in ecclesiā. Et quid de patrimonialib. clericorū, latè per Barb, consi.j.uo.iij. ubi etiā tenet cōtra opi. Abba.in c.nō metus.& in consi.suo. Itē ꝙ teneatur ad instructionē & restaurationē murorū ciuitatis, ubi est necessitas: secus si ad ornamētū, uide Barb.cō.xxv.uo.iij.ubi etiā qd de ornamētis ecclesiæ.*
b POMA. *Quædam sunt onera. Vide Pa.consi.iij.uo.j.& consi vj.& cōs. ix.eo.uo.& cōs.liij.eo.uo.& Pau.de Ca.in l. iubemus.ī.eo.ti.prox.et Pā. cōs.xiij.uo.ij.et cōs.c.eo.uo.et quæ scripsi in d.l.rescr.§.sciēdū.et Bar.cōs. clxxv.et Ale.lxviij.uo.ij.et cxxxvj.eo.uo.et Fel.in c.uerū.in fi.de fo. cōp.*
c *Personæ. Adde Bal.in l.neq; per se.ī.de hære. institu.& uide quæ dixi hic post Bal.& uide Bal. in l.munerum.§.patrimoniū.ff.de mun.& ho. Bal. in ti.de pa.constan.in uer.nos Romanorum.in usib.feu.*

1 *Ecclesia non tenetur ad extraordinaria tributa.*
2 *Ecclesia propter non solutum tributum non perdit dominium.*
3 *Ecclesia si non soluit censum, an cadat à feudo, uel emphyteusi.*
4 *Exceptio excommunicationis potest opponi in foro ciuili.*
5 *Excommunicatio non potest dici exilium.*
6 *Pœna spiritualis, & temporalis pro eodem facto imponi potest.*
9 *Munerum publicorum sunt tres species.*
10 *Patrimoniale munus quod dicatur. & nu. 11.& nu.13.*
12 *Priuilegium datum prioribus non durat finito eorum officio.*
14 *Vectigalia sunt munera realia.*
15 *Gabellam tenetur soluere dominus mercātiæ pro salma, mulio pro mulo.*
16 *Munera extraordinaria quæ dicantur.*
17 *Munus personale quod dicatur.*
18 *Exemptus quòd non dicatur ille qui seruire habet per substitutum.*
19 *Onus patrimoniale quod dicatur.*
20 *Quis non potest habere duo publica officia publico salario.*
21 *Officium priorum uel ancianorum, est publicum munus.*
22 *Scribere acta communitatis nullus potest, nisi deputatus ad id.nu.23.*
24 *Syndicatus communis est munus publicum.*
25 *Electus ad unum officium, non cogitur ad aliud.*
26 *Officij continuatione prohibita per statutum, filius non poterit immediatè poni post mortem patris, ad officium paternum.*
27 *Onus mistum quod dicatur.*
28 *Aestimum factum, quando corrigi poßit.*
29 *Onus mistum à mero quomodo differat.*
30 *Munera princeps indicit.*
31 *Collecta à principe imponitur.*
32 *Ciuibus, & incolis imponuntur munera personalia, & mista, non clericis uel forensibus.*
34 *Forenses tenentur ad collectas, quando faciunt æstimum.*
35 *Clerici & ecclesiæ tenentur ad collectas.*
36 *Franciscani tertij ordinis tenentur ad collectas.*
37 *Clerici quando teneantur soluere collectas pro suis bonis patrimonialibus, & paternis.*
38 *Forensis habens beneficium in loco, an efficiatur ciuis illius loci.*
39 *Matrimonium carnale mutat originem.*
40 *Tributa & gabellas fructuarius soluere tenetur.*
41 *Emphyteuta tenetur ad solutionem collectarum.*
42 *Aestimum patris prodest filio.*
43 *Cohæres qui est soluendo quando cogi poßit pro cohærede ad solutionē collectarum.*
44 *Comitatensis si acquirat à ciue, allibratio fiet secundum conditionē possessoris.*
45 *Bannitus quandoq; tenetur ad collectas.*
46 *Patrem ciuem habens, & matrem comitatensem, an pro bonis paternis sit ciuis, & pro bonis maternis comitatensis.*
47 *Sententia quòd faciat forensem ciuem.*
48 *Natus in territorio, an dicatur ciuis originarius.*
49 *Collectarum non solutarum occasione, & muneris personalis ratione, potest quispiam capi. & nu.50.*
50 *Debitor priuati quando capiatur.*
51 *Minor pro collectis potest personaliter capi.*
52 *Mulier pro debito pecuniario non capitur, sed pro personali sic.*
53 *Fratres habitantes sub eodem tecto, an dicantur plures fumantes.*
54 *Hæreditas iacens tenetur ad collectas.*
55 *Statutum quòd frater pro fratre capiatur, num ualeat.*
56 *Bannum pœnale, an utiatur errore scriptoris, uel præconis.*
57 *Collecta imponitur per solidum & libram, & quandoq; per capita.*
59 *Ecclesia quandoq; ad collectas tenetur.*
60 *Immunitas à muneribus quando extendatur.*

61 *Statutum q̃ omnes soluant aliquo non obstante, an tollat priuilegium.*
62 *Statutum si redigit munus extraordinarium, an duret immunitas.*
63 *Collecta quæ non potest imponi clericis, quòd non imponatur eius molendinarijs, & famulis.*

REPETITIO.

PLACET. Ecclesia non tenetur ad munera sordida, uel extraordinaria, sed soluit ordinaria debita, propter quæ tñ non soluta res ecclesiæ non confiscantur, & extorquens ab ecclesia munera sordida est excõmunicandus, & ad perpetuũ exiliũ damnãdus. h.d. No. q̃ ecclesia † non tenet̃ ad extraordinaria, & propter censum † uel tributũ nõ solutũ non perdit dñium, sed nec patitur pœnam confiscationis. Et est arg. q̃ licet ecclesia non soluat cẽsum, non cadat à feudo, uel ab emphyteusi, q̃ nõ credo † uerũ, quia in tributis ecclesia est priuilegiata, sed in feudo, & emphyteusi non reperitur. Et ideò propriã naturã emphyteusis & feudi seruabo in ecclesia, sicut in priuato, ut no. j̃. eo. auth. qui rem. in gl. Ecclesia. uer. quid si una ecclesia. qd̃ no. No. pœnã excõicationis esse cognitam de iure ciuili, ergo exceptio † excõicationis põt opponi in foro seculari. Et hoc no. j̃. de iur. & fac. igno. l. j. No. excõicationẽ nõ dici exiliũ, † cũ ponant̃ ut diuersa, licet similia sint, ut no. Instit. de c. dimin. §. minor. No. pro eod̃ẽ facto imponi † pœnã spiritualẽ, s. excõicationis, & tpalem, s. exilij, & sic cõcurrit utrunq; brachiũ ecclesiasticũ, & seculare. Sic percutiens clericũ licet soluat pœnã, tñ nihilominus ibit ad papã pro absolutione excõicationis quã incurrit secundum Pet. & pœna spiritualis imponit̃ ab episcopo, tẽporalis à iudice seculari, cũ ciuilis pœna ueniat ex lege. Et si quidẽ alio modo delinqueret contra ecclesiã, puta, in ecclesia, nã à iudice † seculari, & ab episcopo puniri põt, & idem in criminibus ecclesiasticis, quia uterq; iudex est offensus, secundũ Gul. & ideò uterq; uindicat se sua lege. arg. ff. de iniur. l. eum qui. §. si nupta. & in auth. de san. epis. §. si uerò crimen. Erunt ergo necessaria duo iudicia, nam secularis nõ facit executionem criminis processus ecclesiastici, nec ecõtrà. De hoc dic ut no. ex̃. de offi. ordi. c. j. per Inn. Quæro utrùm priuilegiũ istius legis porrigatur ad nouas leges ecclesiasticas, & res de nouo quæsitas? Dic q̃ sic, quia est priuilegiũ uniuersale, secundum Pet. facit qd̃ no. de fundo instr. l. Lucius. † Item, quia quod iudex concedit, uel statuit extendit̃ ad futura, ut. j̃. eo. l. sancimus. Item quia priuilegium indefinitè concessum extendit̃ ad præsentia & futura, ut ex̃. de priuil. c. quia circa. quod quidam concedunt, si est in corpore iuris clausum, aliàs non, quod non placeet Pet. Quæro, quid de datijs, uel gabellis, & collectis, utrùm ecclesiæ uel ecclesiasticæ personæ teneantur ad talia munera. Sed ut hũc articulum, & cæteros declarare possim, altius tractatũ exordiar. Et primò quot sunt species munerum publicorũ. Secundò qualiter diffiniatur munus publicum. Tertiò quis imponit. Quartò quibus personis imponitur. Quintò quibus rebus. Sextò uidendum est de immunitate munerũ. Munerum publicorũ † tres sunt species. Reale seu patrimoniale, personale, & mistũ, ut l. munerũ. de mune. & hono. & uidet̃ j̃. de decu. l. uacuatis. lib. x. & de uac. pub. mune. l. j. lib. x. † Patrimoniale est q̃ non imponit̃ nisi ipsi patrimonio seu rebus, ita quòd res sunt immediatę causa impositionis. Exemplũ habemus C. de suscep. & arca. l. modios. & no. j̃. de anno. & tri. super rub. lib. x. Et do hanc regulã † q̃ oẽ munus qd̃ imponitur per nomina quotæ, dicit̃ munus merè patrimoniale, ut decima quæ imponit̃ ecclesijs à papa, est onus patrimoniale ipsarũ ecclesiarũ. Nec enim ideò est personale, uel mistum quia fiat mentio personæ quia præstatio in ipsam rem scripta est, ut ff. de iudi. l. si fideicõm. §. j. de leg. j. l. apud Iulianum. §. hæres. de lega. iij. l. qui concubinã. §. qui hortos. cum simi. Priuilegiũ † datũ prioribus, uel præsidib. nõ durat officio finito. de excu. tuto. l. athletæ. in prin. & q̃ ibi no. Et perhas rationes dico de decimis † quæ præstant̃ clericis per laicos, qd̃ dicunt̃ tributũ, & onus reale. Facit qd̃ no. ff. de petitio. hære. l. si à patre, uel à domino. §. fi. & j̃. de mu. patri. l. neq; li. x. ubi de hoc, & arg. eorũ quæ no. ff. de ser. rust. præd. l. prætoris.* Sed an sorores tertij ordinis ecclesiasticę, no. inc. j. ex̃. de relig. domi. in cle.* Ex hoc etiã omnia prædia quæ sunt in Clusio Perusino quæ respondent in quartã partẽ fructuum, sunt tributaria. Sed quid si non sunt talia nomina respectiua, sed alia in rem scripta, puta, Binascũ, seu Belfortuaria terra soluat decem. Rñ. Istud est onus patrimoniale, ut j̃. de impo. lucra. de. l. j. §. res uerò. lib. x. Istorũ munerũ tributariorũ, quædam sunt ordinaria, quædã extraordinaria, ut hac l. ordinaria sunt quæ habent certã annuam, uel similem præstationẽ, & sunt imposita per cõstitutionẽ superioris, ut tributa. † Vectigalia etiam sunt munera realia, & ordinaria, ut ff. de publi. l. Imperator. Quis debet soluere gabellã an mulio uel dominus mercantiæ? Dic † quòd pro salma dominus, pro mulo mulio. ff. loca. l. cùm in plures. §. uehiculum. Sed an ratione muli salma confiscet̃, uel econtrà? dic ut not. de nautico fœno. l. cùm proponas. per Cyn.* & uide de publi. l. cotẽ. §. dominus.* [& de don. inter uir. & uxo. l. si qs pro uxore sua uectigal.] Quorũ sumptibus debent fieri expensæ, & opera publica, ut j̃. eo. tit. l. ad instructionẽ. in auth. de mand. prin. §. deinde. ibi, quæ ualde. † Extraordinaria sunt quæ non sunt imposita per constitutionem scriptã, sed per motũ superioris inducunt̃, & certã formã non habent. Simile ff. de annu. leg. l. Seio. §. medico. extraordinariũ etiã & reale munus est, scilicet quod asini comitatiuorum uadãt quolibet anno ad Clusiũ pro frumento publico, quia istud principaliter est onus rei, asinus enim portat farcinã, nõ dominus. Onus etiam reale & extraordinarium est, si potestas accipit asinũ ut portet furẽ uel latronem ad furcas, uel frumentum ad exercitum. ff. de pig. act. l. fi. ad fi. Item alia est distinctio per quã aliud est inductũ, quod quãdoq; ipsi subditi profitẽtur & taxant sibi, & Imperator cõfirmat, uel Rex, uel alius dominus. j̃. de anno. & trib. l. fi. lib. x. † Personale est quando persona est immediata causa impositionis, & uenit explicandum per factum corporale ipsius personæ.* Et eorum quidã sumunt in se laborẽ, & honorẽ, ut decurionatus, quod est stipendiũ, & dignitas, & præsidatus, & quodlibet officiũ iurisdictionis, saltem cũ habet sportulas, ut insti. de actio. §. tripli. Quædam habent in laborẽ & damnum amissionis operarum. Quædã etiam sunt onerosa, & fetida, aliàs sordida, ut ferre lapides pro muralio publico, pro his, in uilibus ministerijs persona affligitur, & uocant̃ angariæ, ut l. neminẽ. j̃. eodem. Est etiã personale munus qd̃ unus de qualibet domo uadat ad exercitũ, quia à persona uenit explicandũ hoc, quòd munus pecunia redimi nõ uaret. l. illud. de excu. mu. lib. x. † Item no. hic q̃ non dicitur exemptus ille qui habet seruire per substitutũ, ut j̃. de decu. l. pe. lib. x. & etiã ibi per Ang. Est etiã personale munus si fiat statutũ q̃ pro quolibet fumãte seu foculario debeant solui dñio decẽ uel ciuitati. Nã pecunia pro capitibus, familijs, seu personis magis q̃ pro re præstat̃, sicut si imponeretur gabella tributorũ, nã onus capitis est. ff. de cẽsi. l. fi. & no. de anno. & tribu. l. fi. j. rñ. lib. x. & l. cùm antea. j̃. de agri. & censi. li. xj. Est ergo personale quod imponitur personæ nulla habita contemplatione patrimonij, siue istud onus consistat in faciendo, siue in dando. Onus patrimoniale est, qd̃ imponit̃ patrimonio, † nulla habita contemplatione, siue cõsistat in faciẽdo, ut in albergaria, uti in multis hospitib. siue in dando, & in decimo siue uigesimo, siue mistim, ut in equis stipendiatorũ alẽdis, ut j̃. de mu. patri. l. nõ uidet̃. li. x. Sed an potest quis habere duo publica officia salario publico? dic q̃ non, † ut de proxi. sacro. scri. l. hac parte. nisi fuerit annexa, uel unita, ut in auth. ut iudi. sine quoquo suffra. §. illud tamen. & no. in l. cõperimus. de proxi. sacro. scri. & in l. agentes. de præpo. argen. in reb. & in l. is quidẽ. qui mil. nõ possunt. li. xij. & in §. nulla. in auth. de defe. ci. in gl. Sed an priorũ uel ancianorũ est publicũ † munus? Dic q̃ sic, ut no. in l. fi. C. qui mil. nõ pos. & de dec. l. uniuersos. li. x. Et nullus põt scribere, † nisi deputatus ad tale officiũ de iur. fisci. l. in fraudẽ. §. quoties de spor-

* *Ita tamen ut sit citra gerentis dispendium: l. numerum. §. j. ff. de mune.* I.Conc.B.

de sportu. l. j. & no. in l. ij. de exec. & exacto. li. xij. in auth. de tabellio. §. nos. nisi fortè † ꝓpter absentiã, uel impedimẽtũ principalis notarij aliquãdo comitat̃, ut no. in auth. de hær. & fal. §. si uerò absunt, ibi tamen nõ erat de publico, sed uolũtariè electus à parte. Adde q̃ no. Gul. an syndicatus cõmunis sit munus publicũ. † Dic q̃ sic. Et ideò si qs ex hoc graua t̃, nõ renũciat, ut in auth. de defen. ciui. §. interim. co. iij. sed appellat. j̃. de appella. l. si ad scribatũ. & l. hi q ad ciuilia. Secus in syndico collegij, qui non cogit̃, & adde illud q̃ no. de proxi. sacro. scri. l. in sacris. Et no. q̃ electus ad officiũ unũ † interim non cogit̃ ad aliud.* Et si simul deferant̃, quid iuris sit, dic ut no. j̃. quẽadmodũ ei. mu. indicun. li. x. & in Spe. in ti. de electione. §. oportet. uersi. quid si electus. Sed pone, prohibet̃ subrogatio & continuatio officij ꝑ statutũ, † modò pater fuit tabellio, an filius poterit ibi poni immediatè post mortẽ patris. Dic qd̃ non, quia dicit cõtinuatum, quia sic filius habet immediatè officium, ut j̃. de muner. & ho. non conti. l. j. lib. x. & ibi per And. de Barulo.

* *Hinc est q̃ rebus fiscalibus præfectus, à munere tutelæ excusatur: l. in honoribus. §. non alios. ff. de uacca. mun. §. item omnia. Insti. de excus. tut. idem de Reip. causa absentibus l. iiij. §. illud. ff. si quis cautio.* I.Conc.B.

27 NVNC de misto onere uideamus. Mistũ onus † est qd̃ imponit̃ personæ principaliter rei secũdario. Vel uerius q̃ imponit̃ personæ principaliter, ꝓpter rẽ, ideò per mistã rationẽ rei, & personæ, & sic neq; res tm̃, neq; persona tantũ est immediata cã impositionis, sed utrũq; simul. Simile no. in c. priuilegiũ personæ. per Dy. de re. in li. vj. & j̃. ad Velleia. in l. hæredes. per Cy. Exẽplũ ponũt doct. in collecta, quæ imponit̃ iuxta æstimũ, puta, ad rõnem xx. soli. ꝑ cẽtenario. De collecta habet̃ j̃. de indictio. l. j. li. x. ff. de mu. & hono. l. rescrip. §. fi. De æstimo habet̃ ff. ad munici. l. incola. Et de his in gl. & j̃. de censi. & censito. & perequato. l. omne territoriũ. lib. xj. ubi etiã gl. dicit, q̃ pp depauperatos de nouo fit ęstimũ, q̃ secũm uulgare Perusinorũ uocat̃ catastrũ, q̃ † catastrũ, cũ est factũ, non põt corrigi nisi cã cognita per cõpetẽtes officiales si est publicatũ apd̃ acta, & assignat̃ illis desideriũ. Apud acta uerò nõ publicatũ, põt corrigi, ut no. j̃. de omi agro deser. l. iura. li. xj. & de cẽsi. l. j. & l. qui grauatos. Sed qũo cognoscã merum à misto, † an ex forma iurisdictionis, an ex forma muneris? Rñdet̃ ex utroq;. Nã si dicit statutũ q̃ oẽs comitatiui soluãt collectas decẽ solidorũ pro suo æstimo, munus mistũ est, quia ex forma sua nõ est indictũ nisi subditis. ff. de mun. & ho. l. rescrip. §. si ex qualitate muneris, quia nõ est munus intrinsecũ ipsius rei, sed à re, ut fructus rei, sic ff. de mune. & hono. l. rescri. §. fi. & ex eo uenit, quia eo ipso appellat̃ datiũ, uel collecta. Aliud uerò appellat̃ munus mistũ impositũ nõ subditis, ut d. l. rescrip. §. fi. Et si quis amittere uult rẽ, non tenet̃ ad illud munus, q̃ imponit̃ personæ pro re sc̃d̃m Pet. hic alleg. de muner. & hono. l. munerũ. §. patrimoniũ. Circa secundũ, quis † ista munera indicat? Rñ. ubi papa, uel legatus eius, aut Imperator indicit, non põt superindici, ut l. j. de superindic. li. x. Circa tertiũ ad quos † pertinet imponere collectas, de iure cõmuni. Rñ. ad Reges. Itẽ ad duces, & barones, in suo ducatu, & ad ciuitates non pedissequas, quę merũ imperiũ præscripserunt, ut in auth. de defen. ciuit. §. interim. in fi. magnę glo. & in auth. quibus modis natura effi. sui. §. si quis igit̃ ex qualibet. collatio. vij. Castra aũt, & uillæ nõ possunt imponere collectas, nec remittere in præiudiciũ superioris, ut not. j̃. de excus. mune. l. placet. li. x. sed pro suis debitis persoluẽdis. Circa quartũ quib. imponat̃? Dico † q̃ personalia, & mista ciuibus, & incolis tãtùm, ut d. l. rescrip. §. fi. Vnde si sit statutũ q̃ unus de qualibet domo debeat ire ad exercitũ, uel facere custodiã de nocte, nõ cõtinent̃ clerici, uel forenses, & idẽ in collecta bulletarũ. Et hoc si istud uerbũ simpliciter, & sine adiuncto proferat̃. Si aũt dicerẽt̃, q̃ quilibet habitans † teneat̃ facere custodiã, uel soluere bulletas, tũc includunt̃ clerici, & forenses, tñ clerici nõ possunt exigi ꝓpter priuilegiũ, nec forenses de cõi iure. de excu. tut. l. non solũ. §. fi. qa non ligant̃ tali statuto, cũ nõ sint suppositi iurisdictioni statuentiũ. de sta. li. l. diui. Cõtrariũ tñ uidet̃ quia habitãdo cõsentit, & prorogat iurisdictionẽ, quia quasi efficit̃ ciuis quo ad hoc, arg. ff. de uer. sig. l. ædificia. Si aũt non uult soluere, ibi non habitet, uel ut l. incola. ff. ad mun. De collectis simpliciter est dicendũ q̃ nõ tenent̃ forenses, nisi † fecerint æstimũ, quia faciendo æstimũ, uident̃ cõsentire, & se obligare. ar. ff. de fideiuſ. tut. l. cũ ostendimus. §. fi. & q̃ no. in d. l. incola. Nã q̃ uult antecedẽs, uult & cõsequens, q̃ includit̃ sub antecedẽti. Et qui consentit in genere, uidet̃ cõsentire in qualibet eius specie, ut l. j. j̃. de his qui spon. mu. subeũt. & l. ij. eo. tit. & q̃ not. j̃. de don. l. censualis. in d. l. rescrip. §. fi. per Dy. de clericis ciuib. an teneant̃ ad collectã certã, uidet̃ q̃ non †, pro reb. ecclesiæ. j̃. tit. j. auth. itẽ nulla cõitas. Itẽ per statutum, quia essent tributaria. Vide hoc in auth. de mand. prin. §. sed etiã suscipientes. co. iij. & ibi gl. pro collectis. Nã sicut ecclesia nõ tenet̃ ad tributa, sic nec ad collectas quę succedũt loco tributorum, cùm prædia sint tributaria, arg. j̃. sine cen. uel reli. l. oẽs. & j̃. eo. auth. sicut. q̃ nõ placet, qa ad certa tributa indicta tenet̃ quicũq; sit aduena, siue ecclesia. Sed postq̃ ecclesia est dña ad extraordinaria, indicta nõ tenetur, ut hic, & d. l. incola. Et uide Iac. But. j̃. de leg. l. ab administratione. ubi dicit sic, q̃ licet statutũ dicat q̃ si clericus à collectis se excuset, possit impunè offendi, ne reddat̃ ius, q̃ licet nõ soluat collectã, nihilominus debet ius ei reddi, qa nõ ipse se excusat, sed tñ Iac. dicit q̃ ecclesia nõ tenet̃ ad collectas de iure, dicit tñ q̃ secus est de cõsuetudine Italiæ, præterquã in ciuitate Romana. Et q̃ ecclesia nõ teneat̃ ad collectas, do exẽplũ extrà de immu. eccle. c. non minus. Nec ualet si dicas, statutũ dicit q̃ sint tributaria, quia nõ ꝓpterea specificãt tributũ. Sicut dicimus in simili in operis incertis, q̃ inspicit̃ tẽpus declarationis, & indict. ff. de oper. li. l. si qs hac. §. iudiciũ. & no. de cõdict. indebi. l. si nõ sortẽ. §. libertus. ex̃. de priuil. c. cũ & plãtare. §. de cõfratrib. Sed qd de fratrib. tertij ordinis, uel gaudentib. Dic q̃ † debent soluere, ut l. cura. §. fi. ff. de mune. & hono. in gl. ord. Sed an clerici teneant̃ pro suis bonis patrimonialib. uel paternis? † ar. q̃ nõ. j̃. de his quib. ut indig. l. Polla. & ibi no. cõtrariũ q̃ sic præsertim de præscriptione in æstimo, qa adeundo hæreditatẽ uident̃ cõtrahere cũ fisco creditore collegiorũ sicut cũ alijs creditorib. ut in §. hæres. Instit. de oblig. quæ ex quasi con. Itẽ qa bona ista adsunt, ut nõ. in Spec. de cleri. cõiuga. facit l. j. j̃. de imp. lucra. de scri. li. x. Ego super ista q. cõlului & dixi q̃ si res allibrata uenit ad clericũ, q̃ clericus nõ tenet̃ soluere collectas posteà impositas. Primò, qa collecta est munus extraordinariũ. Nã q̃ nõ imponit̃ lege, senatusco. cõstitutionib. principũ, extraordinariũ munus est, ut C. de bo. uacã. l. j. li. x. & de uac. mu. l. j. li. xj. Sed clerici nõ tenẽtur ad munera extraordinaria. Itẽ qa hic syndicus nõ est, et go, &c. Et not. in l. rescrip. §. fi. Idẽ in gabella. † Sed nunqd ordo clericalis, uel beneficiũ ecclesiasticũ facit aliquẽ forensem ciuẽ illius loci? Dic q̃ nõ, ut j̃. de incol. l. ciues. li. x. q̃ bene no. secus in matrimonio carnali; quia est tãtæ potẽtiæ †, q̃ originẽ mutat quo ad forũ, & muncra, ut not. j̃. de mu. & hono. l. pe. li. x.* Itẽ quæro quis tenet̃ soluere collectas, an dñs, an cõductor? Rñ. tributa † ex ipsis fructibus, & gabellis fructuũ tenet̃ soluere cõductor qui percipit fructus nõ dñs q̃ percipit pecuniã, ut no. j̃. de anno. & trib. l. j. li. x. in gl. ord. & de usufr. l. si pẽdẽtes. §. fi. qs. & de admi. tut. l. fi. sine hærede. §. Lucius. de agri. & cẽsi. l. iij. li. xj. Et uide ibi And. de Barulo. Sed in collecta quæ imponit̃ ꝑ æstimo, est secus, qa ista est sequela æstimi, & æstimũ loquit̃ in ꝑsonã dñi, & idẽ in dño, & fructuario. Sed qd in emphyteuta? Dic † emphyteuta habet uel habere debet rẽ in æstimo, & sic meritò tenet̃ soluere collectas suas: l. Lucius. §. idẽ respõdi. ff. ad muni. cõiuncta l. neq; ff. de impen. in reb. do. fac. † Sed an æstimũ patris ꝑ dest filio? dic q̃ sic, qa etiã filius uidet̃ descriptus in li. patris, ut no. in l. ij. qui ætatis. li. x. Sed qd si sunt duo cohæredes, & unus nõ est soluẽdo, & alter soluẽdo, an põt cogi soluere † unus ꝑ altero? dic ut no. d. l. j. de anno. & trib. in gl. quæ uidet̃ dicere q̃ sic, qd̃ est uerũ ꝑ collectis testatoris, nõ ꝑ facto ipsorũ hæredũ, ut j̃. de dec. l. licet in diuersa. li. x. & uide. ff. de exc. tut. l. si is qui

* *Hoc non dicit lex.* I.Con.B.

qui tres.§.fi.& l.tria onera.q̃a nõ sunt correi.arg.de euic.l. rẽ
hæreditariã.& arg.j.eo.cõia de le.l.j.in fi.uidet̃ etiã ꝙ ꝑ colle
ctã unius fundi,nõ sint obligata om̃ia bona,sed solũ illa res.
de pub.l.Imperatores.& de præ.nauic.l.ij.li.xj. Sed q̃d si co
mitatẽsis emit rẽ ciuis,qualiter ei allibrabit̃?Rñ.scd'm cõdi-
44 tionẽ † noui possessoris.de pub.l.licitatio.§.fi.de impo.luc.
desc.l.j.li.x.& ibi per An.de Barul.Et uide in auth. qui.mod.
natura.efficiun.sui.§.si quis igit̃ ex qualibet. in gl. nõnullas.
45 † Quæro an exbãniti teneantur ad collectas. Et dic ꝙ sic, si
ibi habẽt æstimũ,uel originẽ.ff.de pollici.l. de pollicitatio. §.
nam & si.tex.allegat Iacobũ Zafarinũ de Pisis, de excus. tut.
§.pe.l.planè.la j.nisi esset tale bannũ, ꝙ reputaret̃ ibi pro ho
ste,& mortuo,q̃a ibi dicit̃ annullatus,& nudus.de capi.dim.
per totũ.& l.tutelas.§.pen. Sed an soluat maiores collectas?
dic ꝙ nõ de iure cõmuni,ut l.j.j.de apochis pu. Quilibet em̃
soluere debet partẽ scd'm qualitatem,& quantitatẽ bonorũ,
sed aliter seruat̃ in regno per constitutionẽ regni. Sed po-
ne ꝙ quis habet patrẽ ciuẽ,matrẽ comitatensem,an solũ pro
46 bonis patris sit ciuis, † pro bonis matris sit comitatẽsis. Vi
detur ꝙ matrẽ sequat̃.ff.ad mun.l.j.Dic cõtrariũ, quòd illud
ex priuilegio,nisi esset naturalis,uel spurius. An igit̃ patrẽ se
quatur?Facit j.de decurio.l.nullus.lib.x.Sed nunq̃d senten
47 tia † facit forẽsem ciuẽ?dic ꝙ sic, quia sentẽtia & origo am
bulant parib. passibus,ut j.de decurio.l.quotiescunq;. Pari
rõne facit aliquẽ Guelphũ,uel Gebellinũ,non quo ad ueri-
tatẽ,sed quo ad effectũ,siue obsit siue prosit.Facit de muner.
48 patri.l.nõ uidet̃.li.x.Sed an † natus in territorio dicat̃ ciuis
originarius?Dic ut notatur j.de munic.& orig.l.filios.lib.x.
49 Sed an ꝓ collectis nõ solutis potest quis capi? Dic ꝙ sic, †
præcedentib.monitio.saltẽ generalib.quæ per præconẽ, uel
edictũ debent præcedere ad hoc, ut soluturi possint se præ-
parare ad soluendũ,ut j.de indiction.li.x.de exacto.trib.l.ne
mo carcerẽ.& ille qui datur inter nõ soluẽtes,præsumit̃ non
soluisse.de exact.trib.l.j.li.x.quocunq; opponẽte non solũ fi
sco, & sic ꝓbat̃ negatiua nõ solutionis per libros cõmunis,
ut ff.de reb.eorũ.l.magis puto.§.in primis.in uerb.edi ratio
nes. de probatio. l. cũ de indebito. Et facit ad hoc ꝙ no. per
Inn.ex̃.de accusa.c.super his.& declarat̃.ff.de uerb.ob.l. hoc
iure.Et hæc uera,nisi probet per instrumentũ,ꝙ si est amis-
sum iterato debet refici.l.ij.de discus.lib. x. Aliàs qui per triẽ
nium, uel decenniũ soluit,perpetuò præsumit̃
soluisse,* si hic alleget̃, qd' est no. Debitor ue-
rò priuati,non capit̃ de iure cõmuni, nisi in cõ
demnationẽ bonis excussis. j. qui bonis cede-
re pos.l.j.& no.ff.de suspe.tut.l.iij.§.tutores qui.
in gl.ordina.quã glossam nota,& facit ad l.Iul. pec. l. sacrile-
50 gij.§.fin. Ratione etiã muneris † personalis,quis capi po-
test.j.de decurio.l.generali.lib.x.& ibi uide And. de Barulo.
51 Sed nũquid minores possunt capi?Credo † ꝙ sic, quia sta-
tutũ ligat minorẽ filiumfam.& oẽs. ff. de admi.tuto. l. si sine
hærede.§.Lucius. In muliere tñ licet obliget̃ ad munera a-
52 liàs debita, nõ tamẽ capi potest personaliter † pro pecunia
rio debito,sed pro seruitio personali sic,ut l.oẽs.la j. de agri.
& censi.lib.ix. Sed pone ꝙ imponit̃ collecta pro focis, uel
53 pro fumantib.An plures fratres stantes † sub eodẽ tecto,di
cant̃ fore plures fumãtes.Et dic ut not.in l.cùm ratio.§. fi. de
bo.dam.per Dy.& facit de excu.tut.l.si is qui.in fi.de test.tu-
54 tel.l.duob. Sed nũquid hæreditas iacẽs † & bona uacan-
tia,teneant̃ ad collectas?Dic ꝙ sic,l.debitor. de ne.gest.nõ ta
men incidunt in pœnã, si terminus præfigit̃ personæ, de in
diẽ adie.l. prædia. Sed pone, uxor mea habet bona para-
phernalia,an dicat̃ habere fumantes?Dic quòd nõ,quia est
de familia mea,ut l.j.§.si uir.ff.ad fil. Sed an ualeat statutũ, ut
55 possit † capi frater ꝓ fratre?Rñ. ut no.j. de decurio. in rub.
& l.j.lib.x.Sed pone ꝙ præco errat dũ nunciat indictionem
collectæ,quia exprimit maiorẽ uel minorẽ quantitatẽ,nun-
quid hoc nocet fisco?Dic ꝙ nõ,ut l.fi.de ca.largitio.li.x. Et
idẽ dico in bannis pœnalib. ut nõ uitiet error præconis, uel
56 scriptoris, † sed ipso iure reducant̃ ad debitã quantitatẽ,&
ipso iure insit ꝙ debet̃.de fideius. l. fi. Et idẽ dico si erratũ sit
in termino maiori,uel minori quã præfigat statutũ. Nã ipso
iure reducit̃ ad debitũ terminũ ex quo est aliquis taxatus.
arg.j.de iur.delibe.l.fi.§.sed quia.In cõtrariũ facit quod not.
j.de test.l.ambiguitates.ubi dicit̃ ꝙ si aliquis absuerit, & er-
rore tabellionis ibi fuit descriptus,quòd iste est pro recepto
in nu. malè arbitratorũ.sed ibi ideò, q̃a fuit omissa forma,
& omissio formæ & modi uitiat,de uerb.obl.l.qui Romæ.§.
Flauius.hic autẽ non fuit omissa, quia ipso iure uidet̃ inesse.
arg.de re.iu.l.iiij.§.si quis cõdemnatus. de inoffi.test.l.sanci-
mus.in prin.Sed pone ꝙ æstimator, uel locator grauat ali-
quẽ,an potest petere errorẽ corrigi, uel amoueri grauamẽ?
Dic ꝙ sic.tñ causas quib. æstimet̃, debet nominatim expri-
mere.j.de præd.dec.l.j.li.x. Sed qualiter debet imponi col-
57 lecta,utrũ per capita uel fumãtes, an per solidũ. Et dic † ꝙ
per solidũ uel librã, quia imponit̃ personæ cõtemplatiõe pa
trimonij,ideò est onus mistũ.Et hoc uerũ de collecta ꝓpriè
sumpto uocabulo,ut no.in d.l rescrip. §. fi. sed largo modo
etiã quæ pro capite imponit̃,dicit̃ collecta, & q̃n descendit à
numero capitũ,tũc uadit per capita, quæ subrogantur loco
primi muneris,& ideò eodẽ iure censent̃,ut l.j.§.lucra.ff. de
impo.luc.descr. Vnde per statutũ munus personale põt pe-
cunia redimi,si pro ista pecunia imponeret̃ collecta per ca-
pita,in qua nõ cõtribuũt exẽpti à prima, seu à personalibus
munerib.nec inhabiles,ꝙ no.& hoc teneo in l.iiij §.actor.ff.
de re iud. Sed dicit statutũ,qui habet castrũ. xxx. fumãtiũ,
58 uel s̃.debeat soluere ciuitati quolibet anno centũ, † quærit̃
qualiter isti de castro ista centũ distribuãt inter se.Rñ.per li-
brã & solidũ, sicut cætera debita castri, pro patrimoniali tñ
portione nõ in capita quilibet cõferre debet. Secus si dice-
ret,unus de qualibet domo uadat ad exercitũ,aliàs uilla sol
uat centũ,quia ista centũ diuidunt̃ per focos,seu fumãtes si-
cut onus principale.Nam ille tenet̃ ad debitũ,uel pœnã,qui
fecit eã incidere.ff.de pec.leg.l. [illegible]us habet. uer. quicquid.
ad le.Rhod.de iactu l.ij.§.cùm in eadẽ.de uerb.obl.l. ij.§.fi.
de li.cau.l.igit̃.cũ si.j.de sump.iniunc.mun.l j lib.xj. Circa
quintũ de rebus,dic ꝙ oẽs tenent̃ ad tributa,excepta eccle-
59 sia,in qua † distinguit̃,aut cœpit possidere prædiũ liberũ,
aut tributariũ,aut dubitat̃.Primo casu non tenet̃,quia semẽ
sanctorũ.Facit ꝙ no.Inno.de foro comp. c. uerũ.& ideò nõ
tenet̃ ad pedagia,& huiusmodi, licet sint onera realia, quia
res erat libera ecclesiæ.Secundo casu tenet̃,ut no.j.fine cen-
su,uel reli.l.oẽs.Tertio casu pro possessore est præsumendũ,
attamen habes,ꝙ præsumat̃ pro fisco,ut no.in simili in l.j.de
60 iur.fisc.li.x. Circa sextũ de † priuilegio,& immunitate,dic
ut in l.sordidorũ.de excu.mun. de extẽsione de persona ad
personã,de extensione uerò de munere ad munus,dic ꝙ in
gñrali sermone nõ intelligit̃ munus reale,ut j.de mun.patr.
l.iij.li.x.q̃a ista sunt magis præcise debita quã aliqua alia. Itẽ
quæ personæ sint immunes, dic ut plenè s̃. nota. Sed pone,
quidã habent priuilegiũ,postea superuenit generale statu-
61 tum ꝙ oẽs soluant aliquo nõ obstãte †,utrùm uideat̃ sub-
latum priuilegiũ?Et uidet̃ ꝙ non,nisi sit facta specialis men-
tio de eo,ut legit̃ & no.j.de silentiarijs.l. decurionib.li.xj. Itẽ
generalis clausula nõ obstante,firmat statutũ contrarius sta
tuentiũ,nõ contrarius partis, ut no. in c. cũ aliquib. de elec.
lib.vj. Vltimò doc. quærunt quid si munus extraordina-
62 riũ redigat̃ in formã ordinarij, an duret immunitas. † Tu
dic ꝙ est casus ꝙ non in l.j.de indi.li.x.Pe.tenet contrariũ ꝙ
nomen extraordinariũ apponitur hic ad declarationẽ nõ
ad substantiã,& tunc arguit de l.si cognatis.de re.dub. Sed
ego dico ꝙ primò designat causam finalẽ,pro Pe.facit c. fin.
ex̃.de priui.li.vj. Sed an collecta quæ nõ potest imponi cleri
cis,possit imponi eorũ molendinarijs,
63 uel famulis, † uel colonis?Dic ꝙ non,
quia fieret fraus legi.ex̃.de priui.c.quã
to.& ar.j.de postli.reuer.l. ab host.in fi.
& sic non ob.l.ædiles. ff. de uia pub. illi
tamen qui non portant habitum, non
debent censeri clerici.ex̃.de priuil.cap.
ex parte. nec possunt reassumere habi-
tum post delictum contractum, ut ibi
dicitur.Bar. *

* *L. quicunq; de apoc. lib. x.* I. C. B.

* *Quæ hactenus de clericis ꝓposita sunt, eadẽ in professoribus artium & scholasticis obseruabimus: l.medicos.l.grãmaticos.de profess.& medi. lib.x.* I.Conc.B.

Dubiũ

1 *Dubiũ quod emergit circa spiritualia,terminatur per iudicẽ ecclesiasticũ.*

LEX VI.

a OMNI nouatione [a]. Nota ex hac lege, & perpe-
tuò tene menti, quòd quando est aliquid dubij
circa ea quæ spiritualia sunt, debet determinari
per episcopũ ibi,ut si quid dubietatis, quod no.
1 bene †.Et sic ea quæ sunt spiritualia, debẽt determinari per
iudicẽ ecclesiasticum.Simile habes ex̃.qui fil. sint le. c. lator.
& de ordi.cog. c.tuam. & de senten.excom.c.si iudex laicus.
li. vj. Et per hoc dicimus quòd exceptio usuraria, uel si inci
dit quæstio matrimonij,debet de hoc cognosci per episco-
b pum [b], & ex hoc sequitur quòd omnes causas trahent ad se
hoc modo. Si petis hæreditatẽ, quia fuisti filius legitimus ta
lis,& sic est quæstio de matrimonio, ideo tunc remittentur
c ad episcopum. Ego dico sic [c], ꝙ † quandoq; est quæstio su-
2 per facto. Verbi gratia,Instrumentũ debiti centum floreno-
rum est clarum, tamen una pars dicit, ꝙ in ueritate medie-
tas fuit sors,alia medietas fuit promissa pro usuris, nullum
est dubium circa spiritualia,nisi circa facta, meritò potest co
d gnosci per iudicem secularem.Itẽ de matrimonio [d] est quæ-
stio,utrum ille desponsauerit, uel nõ, & potest cognosci per
iudicem secularem, sed ubi est dubium, an contractus esset
usurarius,uel non,& contractus est clarus, ut quia emi fru-
mentum ante tempus,hic non est dubium de cõtractu, sed
de pacto,scilicet utrum iste contractus sit usurarius, uel nõ.
Vel si inter Titiũ & Bertã interuenerunt aliqua uerba,dubi
tatur an ista uerba fecerint matrimoniũ, uel nõ. Certè istud
pertinet ad ecclesiã,q̃a respicit spiritualia, & nõ est dubiũ de
facto.& uide tex. qui hoc dicit ibi, non absq;,&c.quod no.

ADDITIO.

a *Omni nouatione.Vtrum iudex secularis coram quo proponitur inciden-
ter exceptio remittenda ad iudicem ecclesiasticũ,possit statuere excipien-
ti terminum intra quem in curia ecclesiastica habeat probasse.* Bar. *no. in
l.ij.de re.iur.& in l.præses.C.de appe.&* Bal.*in d.l.quoties. tenuerunt ꝙ
non,arg.c.persona.& c.ex insinuatione.de app.&* Imo.*in d. c. innotuit.
refert* Ioan. & Ant.*de But.uideri sentire quòd sic, sed dicit* Inn. *hoc pen-
dere expressè à q.utrum causa usurarum possit discuti coram iudice secu-
lari.De quo etiam uide per Pet.de Anc.in consi.xxxj.per Lapum allega-
tione lxx.incip.quidam coram iudice laico,& c.ubi etiam habes latè de di
cto articulo usurarum, s. an corã seculari agi possit causa usurarum, non
omitto ꝙ de iure ciuili* Digestorum *talis causa coram seculari agi poterit:
l.*Titia.*ff.so.mat. sed hodie seruatur ius canonicũ in hoc & in simili cau-
sa.*Iuxta *hoc quæro quid si coram arbitratore opponatur exceptio usura-
rum,an possit corã eo cognosci qui super hoc factus fuit arbitrator à par-
tibus,& in hoc* Bal.*in c.j.§.similiter.in tit.de contro.inuesti.in usi feu.di
cit,aut comprom'ssum fuit in laicum arbitratorem de usur.præteritis,pu-
ta,quia iam solutæ erant,& ualet tale compromissum,aut super usuris fu-
turis,& non ualet, quia dolus præteritus potest remitti, non autem futu-
rus,arg.l.si unus.§.illud.de pactis.sed* Ro.*in d.l.* Titia. *sol. mat. dicit quòd
imò etiã super præteritis nõ ualet laudũ usurarũ, cũ peccatũ cõtineat,arg.
c.ij.ex̃.de arbi.sed* Abb.*in c.cõtingit.eo.ti.refert, & sequitur dictũ* Bal.*et
subdit ꝙ inquantũ* Bal. *dicit ualere cõpromissum sup usuris præteritis,nõ
procederet quando usurarius fraude induxisset illũ,à quo usuras extorsit,
ad cõpromittẽdũ,ar.d.c.ij. & hæc cõcedo uera.*Nõ *ob.ar.*Ro.*quia* Bal.*nõ
quærit,an laudũ ualeat,sed an cõpromissum teneat,bene tamẽ fateor uerũ
esse dictũ* Ro.*ubi talis arbitrator ferret laudũ iniquũ, & peccatũ cõtinẽs,
ꝙ nullũ esset,sed nihil ad propositũ* Bal.*de hoc articulo tetigit etiã* Imo. *in
c.innotuit ad fi.de arb.Adde ibi* Eugubini, *ut per* Pet. de Anc. *cõsi.ccciiij.*
b *Episcopum.Circa hoc in quæstione matrimonij melius uidetur loqui* Bal.
in l.filium.ff.de his qui sunt sui,uel ali.iur.
c *Ego dico sic.Lapus alle.lvij.& seq.et alleg.lxxv. mouetur dicere ꝙ in cau
sa usurarũ tantũmodo in foro canonico tractari debeat, & gaudeat iurib.
canonicis,quæ multũ sunt cõtra usuras.* Ego *aũt dicto ꝙ aliter fieri debet,
& põt in foro seculari,q̃a cũ de pacto agatur in cã usurarũ,merito etiã in
foro ciuili seruabũtur iura canonica.c.possess.& ibi gl.ord. de reg. iur. in
vj.& in c.fi.de præscr.& in c.licet mulieris.de iureiur.lib. vj. & legistæ
in l.priuil.C.de sac.san.ecc.*Ex *opposito dixi in d.l.*Titia. *& ad materiam
quæ ponitur in hac lege,in illa didici multas limitatiões, inter quas,ubi sta
tutũ disponeret posse secularẽ tales admittere, & secũdũ eas iudicare, &
ibi allegaui alia multa.*Et *ratio,ꝙ ego intelligo ẽt de statuto* laicorũ. Et *idẽ
in terminis tenet* Raph.*in d.l.* Titia *mouẽtur doctores ibidẽ allegati,cũ pos
sit per partes fieri,ꝙ probatio imperfecta habeatur pro pfecta.c.tuis. ex̃.
de testib.ubi casus,& idẽ* Inn.*in c.causa.de testib.*Et Bal.*in l.fi.C.de testib.
&* Bal.*in auth.si q̃s in aliquo.C.de eden.Ita ergo põt fieri per statutũ,arg.
gl.notab.in rub.C.de decre.decu.li.x.plenè per* Bar.*in l. oẽs populi. in vj.
quæstiõe prim. de iust.& iur.Cõtrariũ tamẽ uidetur uoluisse* Fed. *de* Senis
in cons.xcj.& Ant.*de* But.*in c.cũ sit generale.de foro cõp.ubi dicit nõ pos
se per statutũ laicorũ disponi ꝙ per famã sufficit probare instrumẽtũ esse
usurariũ. Nota quia si essemus in facto,cõsuleremus ne ulterius proceda-
tur.In fi.l.no.cautelã ꝑ quã iudices ecclesiastici traherent ad se oẽs causas,
quã* Bar.*hic remouet.* Et *idẽ dicit* Bar.*in l.* Titia. *ff.sol. mat. &* Bar. *in l.
quoties.j.de iud.& ꝑ eundẽ in l.j.j. de iuris.om.iud.*Adde *ꝙ no.*Bar. *hic,
& in locis præalleg. dicit ꝙ exceptionẽ usurariũ põt cognoscere iudex,si
cõsistit in facto,nõ in iure,quia gl.sentit cõtrariũ in cle. dispẽdiosam. de iu.
in gl.cũ repetãtur.licet ibi super hoc referat opi.cũ* Bar.*tamẽ tenet* Pau.*de*
Lea.*in cle.j.de usuris.& plenè idẽ refert in d.l.*Titia.*& sic etiã cõsuluit re
colẽdæ memoriæ* Gasp.*de* Cal.*&* Pet. *de* An. *licet aliter loqui uideatur in
lec.sua in d.cle.*Cũ Bar.*etiã cõcordat gl.et* Ant.*de* But.*in d.c.tuã.hic alleg.
& in c.cũ sit generale.de fo.cõp.*Aduerte *tamẽ, quia dixit* Bal. *in d.l.* Ti-
*tia ꝙ istud est uerũ quãdo factũ est abstractũ ab omni spiritualitate, aliàs
cognoscere debebit iudex ecclesiasticus.*Facit *c.quanto. ex̃. de iudicijs.* Et
pro hoc fortè posset attẽtari ꝙ dicit Imo.*in d.l.*Titia.*ꝙ quãdo est quæstio
facti,an cõtractus sit initus de duplo sortis,uel nõ in fraudẽ usurarũ, cùm
possit esse eadẽ dubietas,an probationes quæ fierẽt,sint sufficientes,an non
ad cõuincẽdũ de usuraria prauitate,ꝙ fortè hoc casu iudex ecclesiasticus
habet cognoscere,& debebit per cõiecturas cõtra ipsos probari, ut in c.
cũ in diœcesi.ex̃.de usuris,& facit ꝙ no.in c.ex literis.ex̃.de iureiur.et in
c.ad nostrã.de emp & uẽd.*Et *sic fortè iudex ecclesiasticus admitteret ali
quas probatiões quas fortè nõ admitteret alius iudex,ideò æquius uidetur
ꝙ ipse cognoscat.Quid aũt de exceptione periurij,an possit cognoscere iu
dex secularis,recurre ad not. per* Io.And.*in c. cũ C laicus.de fo.cõp.li.vj.*
Dixi *auth.sacramẽta puberũ.C.si aduer.uend.* De *hæresi uidetur ꝙ nullo
modo possit se intromittere iudex secularis.c.ut inquisitos.§. prohibemus
ex̃.de hæret.in vj.Quid aũt de exceptione excõicationis uidetur depẽde-
re ab his quæ dicta sunt de exceptione usuraria,maximè per no. in c.pia.
de excep.in vj.& in c.licet.de sen.excõ.eo.li. &* Bal.*in l. in fi.j. de iud.* Et
*adde etiã quæ subdit no.*Bal.*in d.l.*Titia *ꝙ licet iudex secularis nõ possit se
intromittere,& cognoscere ꝑ uiã contẽtiosam de causa spirituali: tamẽ se
cus dicit,si de plano se uelit informare,si aliter cõtentiose in dubiũ nõ reuo
catur.*Facit *ꝙ no.*Spe.*in ti.de recõue.§.is.uer.ij.&* Bal.*in auth.ei qui.j.de
bo.auto.iud.pos.& adde dũ dixi s̃.secũdũ* Inn.*post* Bal. *& maximè ibi dũ*
Imo.*dicit & ꝑ hoc fortè posset attentari,&c. ubi in effectu uult tenere cõ
tra* Bar.*in d.l.*Titia.*cũ cõcor.*Et *pro eo uidetur tex.in c.si iudex laicus. de
sen.excõ.in vj.ubi solũ de facto dubitatur,et tamẽ, etc.*An *aũt causa secula
ris ratione mãdãtis,possit & debeat cognosci in foro ecclesiastico?* Dic *ꝙ
sic,& uidetur tex in c.de prudẽtia de do.int.uir.& ux. & hoc tenendo il
lã opin ꝙ causa dotis sit secularis,licet in ueritate possit ptinere ad forũ ec
clesiasticũ.*Pro *quo est tex.de do.int.uir.c.per uestras. c. ex parte. de foro
cõp.de quo ꝑ* Ang.*&* Imo.*in l.j.ff.sol.mat.*Et *pro hoc ratio q̃a forus ma-
gis potens trahit ad se minus potẽs:l.quæritur.ff.de statu ho.*His *adde* Bal.
in auth.ei qui.de bo.aut.iu.pos.& Fed *de* Sen.*in cõs.ccxl.*Arc.*xiiij.q. iiij.
circa prin.& c.q̃d dicã,& uide ẽt* Bal.*in d.l.quoties.de iud.j.& in auth.
ad hæc.*C.*de* Lat.*libe.tol.qui uidetur uariè loqui.et* Lapus *allegatiõe lv.et
alleg.lxx.* Sed *an cã usuraria possit cõpromitti in arbitratore, uide* Bal. *in
c.j.§.si mulier.de cõtrou.inuest.*Et *de hac materia uide ꝑ dominũ* Ant.*&
doc.in c.cũ sit generale.de for.cõp.*Et *dũ s̃.dixi de periurio adde ꝙ* Bal.*de
pace cõst.dicit de periurio põt cognoscere iudex laicus.*Allegat Io.And. *in
c.licet.de iureiu.in vj.in nouella.& quia istud crimẽ utriusq; fori.auth.de
mand.prin.§.si uerò canonicũ.et adde dũ s̃.dixi,an de causa usuraria pos
sit cõpromitti in arbitratorẽ?* Et *illud in decimis,et alijs spiritualibus dicit*
Bal.*de pace* Constã.*in uer.possess. quòd sup illis in arbitratorẽ põt cõpro
mitti,nõ in arbitriũ. alleg.no. per* Inn.*in c.j.de rerũ permuta. ꝑ* Bal.*in l.j.*
C.*de confes.latè & latissimè de omnib. per* Lud.*in d.l.* Titia. Adde *istis ꝙ*
Bal.*in l.j.de reb.cred.tenet,ꝙ lite pendẽte corã iudice seculari super cõtra
ctu possit recurrere ad curiã episcopi rõne iuramẽti,ut faciat obseruari iu
ramentũ.*Et *circa materiã de qua hic,per* Bar.*adde* Pet.*de* Anch.*in cle.di-
spendiosam. ex̃. de iud. ubi tenet & approbat omnia dicta per* Bal. *in l.
quoties.* C. *de iud.*Et *ad dicta per* Bar.*hic, adde* Bal. *in auth.ad hæc.* C. *de*
Lati.*lib.tol.*Vide *tamẽ ad materiã usurarũ, & spiritualiũ,quæ no.*Bal. *in
l.j.in fi. de senten. quæ sine certa quant.* Adde *ꝙ secundum* Bal. *in auth.ei*
qui.

qui.C.de bo.auth.iud.pos.prædicta fallunt ubi causa esset summaria, uel extraordinaria, quia secularis se intromittit, uel si per confessionem procederet. In alijs casibus teneo opi.Bar.pro uera, subdit ibi quòd sufficit probare quasi possessionem, ubi nunquā causa est spiritualis, & ideò in possessorijs secularis se intromittit. Adde an causa usuraria debeat cognosci per iudicem ecclesiasticum, Paul.de Cast.consi.cccxxxiij.Pet.de Anc.cōs. ccxxv.per Bal.consi.clxix ij.li.cons.cccix.iiij.uo. An arbiter possit cognoscere de cā usuraria, uide Pau.de Cast.consi.lxxxiij. Et quid de causa matrimoniali, Rom.cons.ccxcix.

d POMA. *De matrimonio, uide quæ posui ad Bar.in l.Titia.ff.solu.mat.*

1 *Ecclesia teneatur ad refectionem uiarum publicarum, & murorum ciuitatis, & c.num.ij.iij.*

LEX VII.

1 a b 2 AD INSTRVCTIONES quæro, de quibus itineribus † loquitur? Dic q̄ de publicis, & ita intelligit gl. Quærit gl. [a] utrùm teneatur conferre ecclesia [b] ad faciēdos muros ciuitatis. † gl.dicit q̄ non.Iacob.de Arena uidetur tenere contrariū, per l. omnes. la ij.ī.de oper.pub. Nec ob.l.fi.de exact.trj.lib.x.quia loquitur in sordidis munerib. Quæro an hodie ista lex sit correcta, per auth.item nulla cōmunitas.ī.tit.j.& aduerte hic, uos de-
3 betis scire, † q̄ refectio uiæ quandoq̄ est onus [c] reale. Nam
c quilibet debet reficere uiam ante domū suā, ut l.fi. ff. de uia pub.& iti.ref.tunc pertinet ad ecclesiā. Quandoq̄ est onus q̄ imponitur personæ pro rebus, ut pro faciendo uiam, uel pontem, & tunc nō potest imponi ecclesijs, ut in dicta auth. item nulla communitas. Vnde ecclesia non debet soluere ni si prædia essent tributaria, ut dixi s̄.eo.l.placet.

ADDITIO.

a POMA. *Quærit gl. Vide Panor.consi.iij.uo.j.& latè ad hoc Barb.cōs. j.& xxiij.in uol.iij.*

P. PAV. P. *Vide latè Pan.consi.iij. Et ad quam cōstructionem teneatur, uide Bal.in tit.de pace constantiæ.in uers.imperialis maiestatis.*

b *Conferre ecclesia. Et uide Bal.de pa.constan.in uersi.munitio ciuitatum. Item an possit clericus compelli ad collectas, & ad alia, de quibus per Bar. in l.nulli.C.de cursu publi.lib. xij. circa finem. In contrarium uide Sali.in l.neminem.ī.eo.& Fulg.tenet pro Bar.facit glo.in l. professio. C. de mun. patrimo.lib.x.aliàs est in l.neq; professio.C.de excu. mun. patrimo. quæ sentit q̄ ista imponuntur personæ pro reb.Io.Fran.Rue. Adde Bal.hic qui hoc limitat quādo muri fiūt propter guerrā, secus si propter ornamentū.*

c POMA. *Quandoq̄ est onus. Vide Alex.cons.lxviij.uo.ij. ubi reprobat Bar.in hoc de uia.*

1 *Scholaris matriculatus, qui non intrat, nec studet, non gaudet priuilegio scholarium.*

2 *Matriculatus in aliqua arte, si illam non exerceret non gaudet priuilegio.*

3 *Collegiatus ad aliud collegium non transit, sine licentia primi.*

LEX IX.

a b 1 QVI SVB prætextu. [a] Qui officium diuinum solo nomine exercet, priuilegio clericorū [b] non gaudet, sed debet eius loco alius subrogari. h.d. No.ex lege ista arg. q̄ ille qui est in matricula † scholarium, & non intrat, nec studet, non debet gaudere pri-
c uilegio [c] scholariū. Facit l.j.ī.de col-
* Quisquis hanc parēthesim addidit, non satis animaduertit secus in iure pontificio (quod etiam ius Ciuile in suam sententiā adegit) receptū esse: c.puella.xx.q. ij.l.Deo nobis.ī.de episc.et cleric. §. sed auth.de sanc. episc. Alterā tamē sententiā prius sequar: l. ut parentibus. ff. de iusti. & iur.
I. Concen. B.

legiatis.lib. xj.ubi est ista lex de uerbo ad uerbū. Facit etiam quòd il-
2 le, qui est in matricula † alicuius artis, & non exercet illā artē, non gau-
d det priuilegio illius artis [d]. ff. de iure immu.l.semper.§.pe. Vltimò no.
3 q̄ quando aliquis transit † ad aliud collegium [uel religionem *] non potest transire sine eius consensu sub quo est, hoc est, uerum, nisi transeat ad arctiorem regulā. Et uide gl. quæ hoc dicit, & nōt. bene, &c.

ADDITIO.

a *Qui sub prætextu. Vide Bar.in l.incola.in fi ff. ad mun. ubi allegat hāc l.*

b POMA. *Priuilegio clericorum. Vide unum uerbum Alex.in l.centurio. ad fi.ff.de uul.& pup.& consi.cviij.uol.iiij.& Feli.in proe.Decr. & uide ad istam l. per Barb.in c.cum M.de consti.q̄ qui priuatur officio, intelligitur etiā priuatus beneficio quod dabatur propter illud, & idē bene e contrà, concesso officio uideantur & data illi annexa. Et uide Bal.in c.constitutis.de rescr.& uide Ias.post alios in l.scriniarios.ī.de test. uil. & Alex.consi.lxxxij.uo.iij.ubi dicit q̄ ille qui aliàs exercuit artem mercariorum, licet tunc diceretur mercarius, tamen nunc non dicitur, si non exercet, & ibi idcò infert quòd posset testificari pro mercarijs.*

c *Gaudere priuilegio. Adde Bal. in auth.habita. ī. ne filius pro patre. & Bar.in l.sub prætex.C.de suscepto & arca.lib.xij.*

d *Illius artis. Vide quæ dixi in l.centurio. faciendo unam conclusionem dum ibi disputaui, an priuilegia concessa militibus. Et aduerte, aut erant doctorum actu, & exercitio, aut solo animo. Et allegaui istum tex. & Bar.hic, & uide etiam per Bar.in l.duos.§.j.de excusa.tu & in l.j.C.de colleg.lib.xj. & l.semper.§.diuus quoq; pius. ī.de iure immu.& expressè Bar. in l. medicos.C.de profess.& med.lib.x.*

1 *Ciuitas potest capere animalia priuatorum ad perferendum frumentum ad exercitum, uel ad ciuitatem.*

2 *Iudex potest capere asinum priuati pro portando condemnatū ad furcu.*

3 *Factum prælati quandoq; nocet ecclesiæ, & nu.iiij.*

LEX X.

a b 1 VBEMVS nullā [a]. Breuiter dicit. Nauis ecclesiæ non excusatur ab onere ferendarum rerum, uel personarum ex republica, & illa quæ subtrahitur, publicatur.h.d. No.ex l.ista arg. q̄ cōmune istius ciuitatis [b] † potest capere a-
2 nimalia ad perferendum salinas causa mittendi frumentū ad exercitum, uel causa faciendi uenire frumentū de Clusio.
c Facit etiam q̄ quādo iudex [c] mittit aliquē ad furcas q̄ pos-
2 sit facere accipi asinum † super quo portetur. Ad hoc ff. de pig.act.l.fi.in fi. Facit.ī.de naui.non excus. l. ij. lib. xj. ubi est ista lex de uerbo ad uerbū. Opp. uides hic in fi. q̄ factum
3 prælati nocet † ecclesiæ, quia nauis publicatur. Cont.ī.eo.l. iubemus.& auth.hoc ius porrectū de reg.iur.c.delictū personæ.lib.vj.Glo.dat tres solutiones. Prima est delictum prælati non nocet ecclesiæ regulariter. Fallit in casibus istius le-
d gis, & quibusdam alijs. uide glo. Ista solutio non est bona [d], quia non ponit rationem specialitatis. Soluit gl. aliter q̄ ecclesia habet regressum contra prælatum, & sic nocet prælato non ecclesiæ. Ista solutio non est perfecta. Quid enim si prælatus nihil habet proprij? Vnde gl. soluit tertio modo q̄ prælatus potest facere conditionē ecclesiæ deteriorē delinquēdo, ut hic, non contrahendo, ut in cōtrario. Ista est bona solutio quantū ad legem iubemus, & auth. hoc ius porrectū,
4 sed quantū ad c.delictū personæ, non est bona solu. † Ideò breuiter dic, Aut quæris utrùm prælatus possit præiudicare ecclesiæ contrahendo, aut aliud faciendo. Primo casu nō po-
e test præiudicare [e], nisi licitè ēhat, ut d. l. iubemus. & auth. hoc ius porrectū. Secundo casu aut loquitur in quærendo, & potest præiudicare, ut in auth. de Nestorianis. ī. de hære.
f & in corpore unde sumitur. Aut in iam quæsitis [f], & tūc aut negligendo, & potest ecclesiæ præiudicare, puta, patiendo contra se præscribi, ut in auth. quas actiones. ī.eo. Aut aliud faciendo, & tūc aut facit cum cōsensu capituli, & potest ei præ-
g iudicare. Ita loquitur hæc lex. Aut sine consensu capituli [g], & tunc non potest præiudicare ecclesiæ, ut in d.c.delictum personæ. Ita intelligunt illud cap.doc. An autem factum procuratoris, uel tutoris, noceat domino, uel pupillo, non est nostra materia hic tractanda. * Sed dic, ut scripsi in l.j. §. si procu.ff.si quis ius di.non obtemp. * Bar.

ADDITIO.

a *Iubemus nullam. Per hanc legem dicit Inn.in c.postulasti.de foro compet. quòd statuto, uel consuetudine ciuitatis, fieri potest, q̄ bona cuiuscunq; cōmunitatis propter offensam publicentur, & applicentur offenso. Pro quo facit q̄ no. gl.mag.in auth.de defe.ciui.in §.nulla.super uers.iurisdictione.*

POMA.

b POMA. *Ciuitatis. Vide alleg.per Barb. consi.iiij.uol. j. & do. Præpo. Alex.in c.omnes.ad fi.dist.j. Alex.consi.clxxxix.uo.ij.& uide per Roma. consi. ccccxxxv j. ubi dicit per hanc legem q̄ priuilegium quantumcunq; generale alicui etiam primo loco concessum ad priuatam utilitatem nunquam id includit, cuius conclusione derogaretur publicæ utilitati, & uide Barb.consi.j.uol.iij.*

c *Quando iudex. Et ad hanc l.bene facit quod not. Bal. in l. fi. de constitutio.princip.*

d *Non est bona. Vt est gl.in l.filium quem.ī. fa.ercisc.*

e *Præiudicare. Per Ant.plenissimè in c.j.de dolo & contu.& Bar.in l.aut facta.§.fi.de pœ. Facit an etiam per ingratitudinem reuocetur donatio facta ecclesiæ? de quo per Specu.in tit.de dona.§.j.uersi.quid si. Bar. quem sequitur Abb.in c.fi.de donatio. Hic adde duo uerba per Bal.in l. memineritis.ī.unde ui.& dum Bar.hic dicit, q̄ in iure quærendo potest præiudicare prælatus, uide pro hoc c.suam.ex̄.de pœnis.& quæ dixi post Sal.in l.j. ī.qui admit.ad bo.pos.*

f P. PAV. P. *In iam quæsitis. Quid autem si prælatus non soluat canonem, uide Rom.fin.cclxix.incip.tit. habes.alleg.text.in c.j. §.j. de capitul. Corrad.in usib.feud.*

g *Capituli. etiam ratum habeat capitulum, uel conuentus, q̄ factum est per prælatum, hoc casu obligatur ecclesia, etiam in delictis, ut not.gl.in c.cùm dilectus.de ordi.cog.in gl.iij.not.etiam gl.& ibi Bar.in l. si quis in tantā. ī.unde ui.& de iud. Adde secundum Pau.de Cast.referentem Gul.de Tug. q̄ si maior pars capituli consensisset, & minor contradixisset, adhuc non fieret præiudicium ecclesiæ:* non obstat l.q̄ maior.secundum ipsos, quia debet intelligi de his quæ tendunt ad utilitatem, uel saltem non tendunt ad damnum, sed quando actus tendit ad damnum, requiritur, quòd omnes cōcordēt, & contradictio unius faceret, ne uideretur gestum ab uniuersitate, quod dicit perpetuò menti tenendum.*

* *In ijs enim quæ pluribus communia sunt, omnium consensus exigitur: c. ad hæc.in fi.de offi. archid. l. arbitrium.ff. fa.ercis. obstat l. quod maior. ff.ad municip.auth.hoc ius porrectum.cum glo.maiori.ī. hoc tit. Bal.l. j. nu.iij.de offi.proconf.l.si unum hæredem. de pac.R. posteriorem sententiā procedere, quotiescunq; est de substantia actus, ut omnes consentiant, ut mos erat in alienatione rerum ecclesiæ.* I.Concen.B.

1 *Ecclesia aut priuatus à muneribus incumbentibus propter principis expeditionem, se non excusat.*

2 *Gualdana principis, an id quod accipit, iustè alienet, & accipiat.*

LEX XI.

1 NEMINEM. Ad euidentiam præmitte quæ dicuntur in gl. quæ differentia est inter angaria, & perangaria, & plaustra, & habes in gl. Et breuiter hoc dicit. A muneribus incumbenti bus † propter principis [uel exercitum] expeditionem, nec priuatus, nec ecclesia se excusat. Opp. de l.fi.§.pe.ff.de mune. & hon. sol. Fallit in quibusdam personis, quæ ab isto munere excusantur, glos. hic format unam
2 quæstionem, utrùm qui accipit † gualdana principis, lici-
a tè alienet, & accipiat [a]. Et arguitur pro, & contra, ut uidetis in glo. satis clarè. Finaliter quòd ualeat, allegat duas leges, quas nescires inducere, nisi ego inducam tibi. Allegat l. bene à Zenone, de quadri.præscrip.l. non aliàs. §.fi. de uerbo. obli.l.si stipulatus fuero. quæ leges simul iunctæ faciunt hoc modo, q̄ licet domino, & eius familiæ licet, ut l. non aliàs de iud. & l.si stipulatus fuero. de uerb. oblig. Sed imperator potest licitè accipere, quoniam omnia principis esse intelligun tur, ut d.l.bene à Zenone. ergo licet eius familiæ, tamen finaliter gl. determinat quòd non licet. nota eam, &c.

ADDITIO.

a *Licitè alienet, & accipiat. Adde quòd Bald. de pace Constant. in uersicu. non intrantibus. dicit hic determinatur q. gloss. de gualdana, formata in l. nemimem. nam gualdana imperatorum non debet auferre res aliorum, quia debet emere, nisi fortè deficeret pecunia. l. ij. ff. ad legem Rhod. de iac. uel nisi rustici adeò tenaces essent, quòd non uellent ei uendere uictualia.*

1 *Confirmatio priuilegiorum quid operetur.*

2 *Lex si contradicit canoni, cui standum.*

Bar.super Cod.

3 *Statutum, per quod reuocatur eleemosyna, quæ solita sit dari religiosis, non ualet.*

LEX XII.

PRIVILEGIA. Bona lex est. Diuiditur sic, primò confirmat priuilegia ecclesiarum. Secundò reuocat priuilegia in contrarium concessa. Tertiò principis eleemosynas consuetas dari iubet. Secunda ibi, omnes. Tertia ibi, & quia humanitatis. Expediam per particulas. In j.quæro utrùm confirmatio † pri
1 uilegiorum aliquid operetur? Breuiter quandoq̄ confirmantur priuilegia inualida ex certa scientia principaliter principis, tunc sine dubio ualent, ut l. adoptio non iure facta. cum l.seq. ff. de adop. Quandoq̄ cōfirmatur à principe
a ignorante [a], & tunc nihil releuarent, nec confirmantur, ut ex̄.de confirma.uti.uel inuti. c. ij. & iij. Quandoq̄ confirmantur priuilegia ualida, & tunc nihil releuant, nisi, quia fiunt causa dubitationis tollēdæ, ut l. qui mutuam. in prin. ff. manda. & l quæ dubitationis. ff. de reg.iu. In ij. parte ha-
b bes q̄ leges subsunt canonibus [b], quia leges quæ sunt con-
2 tra canones, non ualent. † Quæro ergo quando lex cōtra
c dicit canoni, uel ecōtrà [c], cui sit standum [d]. Glos. hic tangit &
d uidetur quòd sit stādum canoni, ut hic cum si. allegatis per gl. Tu dic, Aut loquimur in spiritualibus & pertinentib. ad fidem & stamus canoni, ut hic cum si. cū concordantijs positis in gl. & ex. de constit. c. ecclesia sanctæ Mariæ. Aut loqui-
e mur in temporalibus [c], & tunc aut in terris subiectis ecclesiæ, & sine dubio stamus decretalibus. Aut in terris subiectis imperio, & tunc aut seruare legē est inducere peccatū, ut quòd præscribat possessor malę fidei, & tūc stamus canonibus, ut de reg.iur.c.ij.li.vj.& ibi per Ioan. Aut non inducit peccatū, & tunc stamus legi, ut ex̄.qui fi.sint legi.c. per uenerabilem. De hoc per cano. De oper.no ui nunc.c.j. Ex tertia particula habetis q̄ eleemosynæ debitæ seu consue-
f tę [f] dari pauperibus, debent dari perpetuò.
* Quæro ergo, ciuitas ista dabat religiosis cer tam quantitatē frumēti quolibet anno, post-
3 eà fecerunt statutū, † per quod est reuocata talis eleemosyna: quæritur an ualeat tale sta-
g tutum? Per legem istam uidetur quòd nō [g], & uide tex. qui non uult quòd ista talia ab aliquo minuatur. Item in eo quod eis tribuit perpetuam firmitatem, pro hoc uidetur etiam tex. ex̄.de simo.c.ad apostolicam. dic ut ibi.

* *Quod est speciale fauore pauperum, ad uersus l. si certis. ī.de pac.*
I.Conc.B.

ADDITIO.

a POMA. *Ignorante. Vide Alex.consi.lix.in j.uol. Feli.in.c. ad nostram. uers.ultimò nota.de proba.*

b *Canonibus. In decisionibus, quæ authoritas præferatur, scilicet legum, uel canonum. Et dic quòd dicta doctorum ecclesiæ si fundantur in nouo, uel ueteri testamento, præferuntur omnibus. Si uerò fundantur tantùm in dictis doctorum, tunc standum est decisioni papæ, uel imperatoris, ut est gl. sing. in c.de libellis.xx.dist. quæ alleg.tex. hoc probantem. xxxvj q.ij.§.tria. aliàs est c.ubi autoritas Hieronymi fuit prælata cuicunq; consilio.*

c POMA. *Canoni, uel econtrà. Vide Panor.cons.xciiij.in iiij. dubio. uol. ij.& Felin.in c.j.de constit. in uer.iij.declaratio.& in c.ecclesia.eo.tit.& in c.in causis.no.ij.de testib.& in c.fraternitatis.eo.ti.& in c.testimoniū. eo.tit.& Barb.consi xiij.uol.j.& Alex.cons.clxvij.in fi.uolu.ij. Si autem non cōtradicit, an seruetur in foro canonico, uide Alex.cons. xcij.in fi.uo. iiij.& uide Alex.cons.xxxiiij.in iij.uo.& cons.lxiij.iiij.& cons. xcix. eo. uo.et cons.cv.eo.uo. Ad hæc etiam uide Pau.de Cast.in auth. causa quæ. ī. tit.proxi.& Pan.cons.iij.q.xiiij.uo.ij.& cons.vij.in ij.dubio.eo.uo.ij.*

d *Cui sit standum. Adde q̄ no. Ioan. And. in nouel. in c.si duobus. de app. in vj.& gl.in cle.dispendiosam.de iud.& no.Archi.sing. in c. quod à patribus.lxxv.dist.dicit q̄ etiam in his quæ spectant ad forùm canonicum, & ius canonicum statuit rigorem, ius ciuile æquitatem, stabimus iuri ciuili. Et per hoc si clericus iurat dare intra decē dies, etiam quo ad pœnam periurij inspicimus diem à media nocte, secundum ius ciuile, ut no. in l. more. de fer. sed secundum ecclesiam à uesperis, ut not.in d. l. more. quia æquius est ius ciuile in hoc, q̄ bene not. quia facit ad multa in materia. Et an quo ad legitimationem prolis & quo ad præsumendum, & probandum matri*

d monium

monium stetur iuri ciuili, uel canonico, uide Cyn. & Bal. in l. si contra. ī. de nup. Adde tamen q̃ quoties dubitatur de aliquo in iure ciuili, standum est indistinctè interpretationi iuris canonici. c. per uenerabilem. hic alleg. & no. in c. licet ex suscepto. de foro competen. & in l. quanquàm. ī. ad leg. Falc. coniuncto c. Raynutius. eẋ. de testa. Adde quod no. Anto. quem sequitur Imol. in c. clerici. de iud. quòd si in causis miserabilium personarū, uel pauperum canones contrariantur legibus, seruari debent canones, etiam in foro ciuili. Et nunquid in causa ecclesiastica possunt leges allegari, uide Specu. de disputa. §. porrò. uersi. sed nunquid. Et uide de hoc Bal. in l. omni nouatione. & in l. iubemus nullam. in prin. ī. eo. Item quòd quãuis ubi ius ciuile non reprobatur ab ecclesia, nec in se continet peccatum, debet obseruari ab ecclesia. c. j. & ibi not. de ope. noui nuncia. tamen limita singulariter secundum Abb. sic. per illum tex. in c. filius. eẋ. de testa. nisi lex ciuilis foueret lucrum odiosum proximo, uel rigorem quendam, tunc non est seruandum in foro canonico, licet expressè non reprobetur. Pro quo c. dilecti. de iudi. & c. j. de dolo & contu. quòd singulare seruãdũ est. Et an in foro ecclesiastico sint seruãdæ leges, uide latè Pet. de Anch. in c. canonum statuta. iij. q. de consti. & ibi ponit pulchram distinctionem.

e P. PAV. P. In temporalibus. In rebus autem ecclesiasticis etiam si in iudicio seculari agatur, seruantur iura canonica, uide Comen. consi. lxxxiij. Vide circa istam materiam Aretinum consi. xlviij. Alex. consi. ccclij. in j. uol. Vide latè Feli. in c. ecclesia. eẋ. de constit. Aliud per eundem c. in causis. eẋ. de testib. Et ideò pœna imposita pro delicto aliquo de iure ciuili, non seruatur in terris ecclesiæ, nisi reperiatur recepta, & approbata iure canonico secundum Comen. consi. cliiij. in prin. ubi loquitur de pœna adulterij, uel incestus. Itẽ uide Ioan. de Anania, consi. lxxx. ubi uoluit quòd si de iure ciuili sint opiniones in aliquo passu & de iure canonico, non seruetur ius canonicũ in terris Imperij. Et quid in materia peccati, uide in repertorio, in uerbo, Ius, ubi habes limitationem ad regulam, ad quam uide Comen. prædictum in c. clerici. de iud. & uide & limita ut per Decium, in c. ecclesia. eẋ. de constit.

f POMA. Seu consuetæ. uide Panor. consi. ij. uo. ij. & consi. iiij. in primo dubio. eo. uo. & consi. xxxix. ij. uol. & consi. lxv. uol. ij.

g Videtur quòd non. No. quòd statutum de præstanda eleemosyna, non potest reuocari. bene facit ad nota. in l. Cæsar. ff. de public. adde omnino no. per Bar. in l. omnes populi. in iij. q. principali, & id quod retulit Imol. uidetur tenere contrarium, licet aliqualiter sit diuersus casus, sed quo ad ecclesiam, Salic. in auth. cassa. in v. q. ī. eo. tenet contra Bar. uide quod not. Bar. in l. si quis curialis. in fi. de epi. & cle. & cum Bar. transeunt moderni in c. fi. de reb. eccl. non alie. de hac quæstione uide Alex. in l. non amplius. §. j. de leg. j. Sed Cyn. tenet contra. Bar. hic. Sed an ualeat statutum quòd ingrediens monasterium non succedat, ponit breuiter Bar. in l. fi. de pact. Et adde quod not. Bar. in l. de quibus. ff. de legi. & in l. filiusfamil. §. diui. de leg. j. Adde an ualeat statutum quòd ingrediens monasteriũ, & c. Bal. cõs. ccxv j. & quæ posui in l. cunctos populos.

3 Statuta contra libertatem ecclesiæ quæ dicantur? & nu. 5.

4 Statutum q̃ qui occidit clericum puniatur in libris decem, an dicatur contra libertatem ecclesiæ.

7 Debitor ex instrumento, licet habeat instrumentum quietationis, potest tamen petere illud instrumentum cassari de originali.

Noua constitutio Frederici Imperatoris,

COLLA. X.

a 1 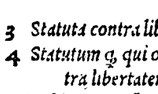 ASSA & irrita [a]. ista est constitutio domini Frederici † Imperatoris, qui posteà fuit damnatus ut hæreticus per ecclesiam, tamen constitutiones factæ fauore ecclesiæ fuerũt per papam confirmatæ. & sumitur x. collatio de statu. contra liber. eccl. quia hic in secunda parte cassantur omnes leges, &c. Dicitur hic, per Italiam quæritur, utrùm ista

2 constitutio habeat locũ alibi, quàm in Italia? Gl. dicit q̃ sic, † quia eadem est ratio, & dicit uerum. Nam ista constitutio est generalis in toto mundo, præceptum uerò de publicãdo

b nõ fuit nisi in Italia, ubi magis [b] expedit. Pro hoc habemus

3 hodie tex. de senten. excõmu. c. nouerit. † Quæro, quæ di-

c cantur statuta, cõtra libertatẽ [c] ecclesiæ, & ecclesiasticarũ personarũ. Inn, in d. c. nouerit. cuius dicta hic retulit Cy. & addidit lec. siue ueteri, dicit q̃ ista dicuntur statuta contra libertatem ecclesiæ quæ sunt contra priuilegia cõcessa ecclesijs, seu ecclesiasticis personis per principem seu papam. Et hoc probat per istũ tex. ibi, aduersus canonicas, uel imperiales sanctiones. Istud satis placet, tamen nõ est dictum perfectũ. Pro cuius declaratione formo quæstionem, statutum est hic q̃

4 † quicunq̃ occidit clericũ, punitur in decem libris, an istud statutum sit contra libertatẽ ecclesiæ? Et uidetur q̃ non, secũdum determinationem prædictorum: nam ciuitas ista statuit pro homicidio maiorem pœnam in alijs, in clericis statuit minorem, unde nihil facit contra priuilegia concessa ab Imperatoribus, seu summis pontificibus, sed aufert clericis beneficium eorum, s. statuti sui. Contrariũ ego determinaui

d [d] in scholis, quia illa dicuntur cõtra libertatem ecclesiæ † &

5 ecclesiasticarum personarum, propter quæ ipsi redduntur magis timidi, & alij in cõmuni magis audaces. Tex. est in l. j. §. quæ onerandæ. ff. quarum rerũ act. non dat. Modò ad propositum, si per tale statutum clerici efficiũtur magis timidi, & alij audaciores, ergo tale statutum est contra libertatẽ ecclesiæ, ergo non ualet. Quod no. & tene bene menti, & istud utilius est quàm sit dictum Inn. & uide si est uerum. Quæro, in uolumine statutorũ reperitur quoddam statutũ contra libertatem ecclesiæ: in fi. uoluminis apponitur unum a-

6 liud statutum, † q̃ si qua sunt statuta contra libertatem ec-

e clesiæ sint cassa, & irrita ipso iure, an propter statutum istud ultimum statuẽtes [e] sint liberati à pœna huius legis & illius c. nouerit. de sen. excom. certè non, quia tex. non solùm præcipit annullari uerbo, sed etiã aboleri, & cancellari de uolumine statutorum de facto. ibi, & ea de capitularib. &c. quod tene menti ad multa, quia uidi semel in ciuitate Pisarũ. Sic etiam no. q̃ quando aliquis habet instrumẽtum contra te,

7 licet faciat instrumentũ † quietationis, potes petere instrumentum cassari de originali. Facit ī. de conditi. sine causa. l. dissol. & argumen. l. sicut datam. in fi. ī. de lib. cau.

ADDITIO.

a Cassa & irrita. Et quæ statuta dicantur contra libertatem ecclesiasticam, uide Petr. de Anc. in c. canonum statuta. in uersi. quæro ergo circa hoc. de constitut. ex opposito. & uide quod ad intellectum & materiam huius authen. scribit in l. fi. ī de sacrosan. eccles. & adde quod no. Bar. in l. de quibus. ff. de legi. & l. filiusfa. §. diui. de le. j. Sed quid si statutum principaliter non disponit contra libertatem ecclesiæ, uel ecclesiasticarum personarum, sed per indirectum. exemplum, quòd tantum solui debeat pro molitura per euntes ad molendinum: nam per statutum laicorum non potest minui utilitas prælatorum ecclesiarum quam accipere consueuerunt ab ipsis per liberum accessum ad eorum molendina. talis enim libertas nõ potest statuto laicorum impediri indirectè subditos aggrauando. Ita no. concludit Pet. de Anc. in cons. suo clv j. quod inci. In Christi nomine, eiusq̃ gloriosæ matris Mariæ, & beati Antonij, ubi optimis rationibus & expressis iuribus uidetur muniri, & c. & idem etiam tenuit cons. clxxxv. quod incipit. in Christi nomine amen pro communitate, q̃ poterit tale statutum facere. & tene menti, quia habuit de facto Dominus Alex. semel in causa domini protonotarij. & ita determinauit, & uide Salic. hic, qui concludit quòd dicitur disponere per indirectum id, propter quod clerici reddantur timidiores. Et quòd statutum disponens quòd si clerici tale quid non fecerint, eorum consanguinei teneantur, dixi esse contra libertatem ecclesiæ, ut per Bar. in lectu. antiqua. & Ang. in l. j. ff. de in ius uocan. & ibi uide quæ scripsit. Et non cesses uidere per Pet. de Ancha. in c. canonum statuta. in uersi. & quærit Bal. ubi dicit, quid si statuto cauetur, quòd idem ius reddatur clericis in curia seculari, quod redderetur laicis in curia ecclesiastica, pone quòd statuta militant fauorabiliora uigentia in curia seculari, potestas uerò uult clericum gaudere, & ibi etiam, quid super executione instrumentorum, uel alijs fauorabilibus, includunt clericos. Adde de consilijs Pet. de Anch. plenius feci mentionem in l. cunctos populos. & ibi uide.

P. PAV. P. Ista uerò similiter iuncta important ipso iure. Bal. de pa. consti. in uer. hoc quid nos. Ias. in l. non dubium. in x. notabi. C. de legib.

b POMA. Nisi in Italia, ubi magis. Pro hoc facit gl. sing. in l. j. & quæ ibi scripsi ī. de rap. uirg. in prin. in uer. sponsam, s. quòd lex exprimens aliquem ratione frequentationis usus, non intelligitur concludere alios casus habentes eam rationem. Barb. cons. j. uo. j. & cons. vj. uo. j. consi. xix. eo. uo. & cons. xl. eo. uo. & gl. & ibi Bar. in l. si mater. §. hoc iure. ff. de except. rei iud. Barb. consi. lxij. & seq. uol. j. Feli. in c. quòd ad consultationem. de re iudi. Barb. cons. xxij. uol. ij. & cons. xxv j. uo. ij. & cons. xxviij. uol. ij. cons. ij. uol. ij. & cons. xxxv j. uol. ij. & cons. xliiij. uo. ij. & cons. liij. uo. ij. & lxiij. uol. ij. & lxv j. uo. ij. & Ant. de But. cons. x. & cons. xxxiiij. in gl. proœ. Gre. in uer. cõmorantibus. & Pau. in Ca. sanè de iud. Bar. in l. j. ff. ad Treb. & Card. cons. ciij. & gl. in l. cùm hæres. in uer. post ff. de lib. leg. & no. tex. & ibi Alex. in l. postulante. ff. ad Treb. & Barb. in c. tr nslato. de const. & quod addit Feli. in c. pastoralis, in prin. de rescr. Bal in c. à crapula. de ui. & hon. cler. Barb. in c. ad nostram. in uer. modo. de emp. & Compost. & doc. in c. fi. de rescr. ubi uoluit q̃ ille text. licet loquatur in pluribus actualibus personalibus habeat locum in pluribus realibus, quia illud fuit dictum frequentationis gratia usus, & gl. in uerbo, iuramentum, & in uer. reus. c. ij. de confes. in vj. gl. in l. si mater §. hoc iure. ff. de except. rei iud. & Bal. in c. ex conquestione. de restitu. spolia.

c Contra libertatem. Et an nuncius missus pro executione talium statutorũ debeat puniri, uide gl. ij. q. j. c. legum, & q̃ no. Bal. in auth. causa quæ fit cũ monacho. ī. tit. j. Ex opposito pro hoc dicto In. adde tex. quem ibi ponderant doc. in c. sanè. de excess. præla.

POMA. Quæ dicantur statuta contra libertatem. eccl. Vide Alex. cons. xvij. uo. tiij & Pan. cons. xxv j. uo. j. & cons. xxij. eo. uol. & cons. lxxxiij. eo. uo. Freder. defin. consi. lxxxv. & duobus seq. Pau. de Cast. in l. iubemus nullam. ī. eo. & in auth. statuimus. ī. tit. proxi. aliquid in simili per Feli. in c. quæ in ecclesiarum. de consti. & in c. ecclesia. eo. tit. de prob. & in c. literis. de præsum. & Cæpo. cons. xv. & Bar. cons. xxxv. & consi. clxxx. & Barb. cons. iiij. uol. j. & cons. lxxiiij. ad fi. eod. uol. & cons. xij. eo. uol. & cons. xiiij. eo. uol. & cons. xx. eo. uol. & cons. xiij. eo. uol. & cons. xxviij. eo. uol. & Ant. de But. cons. xxv j. & cons. xl j. & Card. cxliiij. & Ancha. in c. canonum statuta. de const. ubi ponit etiam de ult. q Bar. hic. & Alex. cons. lix. in prin. uo. j. & Barb. in c. j. de consti. Bal. in rub. de consti. & Anc. cons. xj. & tribus seq. & Alex. cons. xciij. ubi loquitur in statuto, cùm res non possit locari non uocato possessore, & alienari in non subditum. & clxviij. uol. ij. & Ancha. xxv. ubi ponit an ualeat statutum quòd mulier habens filios non possit relinquere, etiam pro anima, nisi certum quid. Socin. lv. ubi ponit an decretum principis quòd bona non possint locari nõ subdito, comprehendat ecclesiasticas personas.

P. PAV. P. Adde quæ statuta dicantur contra libertatem ecclesiasticam, Fel. in c. ecclesia. eẋ. de consti. Item q̃ non ualeant statuta, uel decreta, quæ cõmuniter per Italiam disponunt circa beneficia impetranda sine licentia principis, & q̃ facientes ea seruari, sint ipso iure excõmunicati, uide Panor. cons. lxxxiij. Et quando dicantur contra libertatem ecclesiasticam, & de quodam statuto puniente illum, qui super matrimonio litẽ mouet, uide Barb. cons. xxxj.

d Determinaui. An autem ualeat statutum q̃ clerici sint extra prohibitionẽ immunes. Ang. tenuit q̃ nõ in l. filiusfa. §. diui. de le. j. reprehẽdens Ia. But. qui contrarium tenuit in l. assiduis. C. qui po. in pi. hab. Io. de Imol. in d. §. diui. nõ decidit. placet pulchra decisio Bal. in auth. statuimus. post Ia. But. de epi. & cle. Pe. de Anch. in c. canonum statuta. de cons. in uer. quæro igitur. circa hoc iuncto tex. q̃ no. dicit Bal. in l. si quis curialis. ī. de episc. & cleri. licet ipse aliter locutus sit hic, & per Bar. in con. incip. Priores habẽtes liberũ arbitrium. Adde q̃ Ang. cons. xlvij. uoluit q̃ stante statuto q̃ declinans iurisdictionem sit extra protectionem cõmunis, q̃ si quis clericus fuerit captus, & ad instantiam episcopi relaxatus, si ipse uelit alium facere detineri, q̃ non debet audiri, licet non ipse sed episcopus id fecerit, quia de uoluntate sua fecisse uidetur.

e POMA. Statuentes. Vide Barb. cons. xlj. & cons. xliij. uol. j. & consi. lviij. & vj. uol. j. & lxiij. eo. uo. & cons. xv. uol. ij. & cons. xlij. in fi. uol. ij. Ant. de But. cons. xxv. Imo. cons. cxxiij. Bar. cons. xxxij. uo. j. & Rom. cc. lxxv. & tex. & glos. in c. cùm ad uerum. xcvj. di. & Pan. in c. clerici. in x. not. de iud. & Pan. in c. licet ex suscepto. de rescr. & Ana. cons. lxxx. ad fi. pulchrè Pet. de Anch. in c. canonum statuta. in uer. ij. op. & Alex. cons. lix. uo. j. Abb. in c. quid per nouale. in ij. no. de uer. sig. & Aret. cons. xlviij. & Alex. xvj. uo. ij. & cxxj. ubi ponit an sit seruanda quando non contradixit, & clxviij. uo. ij. & xxv. uo. iij. & xlvj. eod. & lxix. eo. uo. cõs. lj. uo. v.

1 Ecclesiasticæ personæ possunt liberè eorum bona relinquere clericis, & pauperibus.

LEX XIII.

1 ENERALI. Ecclesiasticæ personæ possunt relinquere bona † sua liberè clericis, & pauperibus. h. d. No. quòd testamẽta per quæ relinquitur pijs locis, debent habere omnem iuris solen Bar. super Cod.

nitatem. ibi, quod tamen sit omni iure, &c. Hoc dixi ī. co. l. j. 2 Not. quòd hic dicit de dictione, seu, † quæ ponitur asserna-

tiuè, sicut dictio, uel, ut uides ex tex. Contra hoc facit tex. ff. de aur. & arg. le. l. si quis ita. & ibi dixi plenius in l. si is q̃ ducenta. § utrùm. de rebus dub. Vltimò not. quòd monialis potest facere testamentum, sed quia per auth. istud corrigitur, ideò ponitur auth. ingressi, &c.

1 Ingrediens monasterium, quando perdat omnia sua bona.
2 Voto, quando quis obliget nedum se, sed etiam sua bona.
3 Testari de alienis quando quis possit.
4 Dedicans se ecclesiæ aut capellæ seculari, quòd non dicatur religiosus, & potest sibi bona retinere, & nu. 5. & testamentum condere. nu. 6.
7 Hæreditas etiam damnosa dicitur hæreditas.
8 Ecclesia secularis, an habeat dominiũ rerũ & bonorũ dedicãtis se & sua.
9 Dominium transfertur in ecclesiam absq̃ traditione.
10 Ingrediens monasterium quando ex pacto possit sibi bona reseruare quo ad dominiũ, et quo ad administrationẽ, et an utietur ingressus. nu 12.
11 Seruus domino permittente potest habere administrationem bonorum.
16 Ingressus monasterij si non ualeat, an ualeat oblatio bonorum.
17 Monasterium quando teneatur ad debita ingressi.
18 Emphyteusis an transeat in monasterium per ingressum emphyteutæ, & num. 19.
20 Vsumfructum si habet ingrediens monasterium, per ingressum non finitur, & transit in ecclesiam, sed morte ingredientis finitur, & nu. 21

AVTHEN.

a 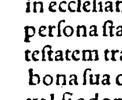 NGRESSI [a] monasteria. Primò ponitur antecedens: secundò sequitur consequens: tertiò cõsequentiam probat. Opp. gl. uidetur quòd malè facit quicunq̃ ingreditur ecclesiam, quia per-

1 dit omnia bona † sua. Huius timore glo. intelligit in eo qui intrat monasterium seculo renunciando, & faciendo professionem tacitè, uel expressè, aliàs secus, ut in auth. de monach. §. illud. & §. seq. unde sumitur hæc. Secundò opp. ad idem de auth. ut nulli iudic. §. quia uerò. posito. ī. de adult. auth. sed hodie. Sol. ibi loquit in adultera quæ in monasteriũ mittitur coacta, nec seculo renunciat. Tertiò opp. dicit

2 hic, se & sua dedicant Deo. Contrà, per solum uotum † res non efficiuntur ecclesiæ, sed personæ obligantur, unde uidetur obstare quod habemus ff. de polli. l. ij. in prin. Sol. dicit gl. quod hic dicit se, in hoc propriè stat, quia persona est statim obligata, in eo quod dicit sua, stat impropriè, quia bona statim non transeunt in ecclesiam, & uide gl. & innuit gl. tua, quòd bona incontinenti non transeunt in ecclesiam, quod nõ placet mihi, * nam cũ persona statim efficiat ecclesiæ, & in eius potestatem transeat, statim eodem modo omnia bona sua quo ad proprietatem & dominiũ: ut l. si adoptauero. ff. de preca. Non ob. l. ij. de polli. quia ibi loquitur quãdo quis uouet unam rem particularem cuius per uotum non transit dominiũ, sed persona obligatur: hic uerò quando quis uouit personam suam, quo casu transit persona, & omnia bona, ut hic. Vlterius opp. ad fi. auth. ibi ergo non testantur, ut pote nẽc domini rerum, &c. Contrà, quia quãdoq̃ quis testatur de alienis, ut ī. de leg. l. cùm rem alienam. Rñ. fateor, dicit glo. quòd ista ratio non est necessaria. Tu dic, † quando aliquis non est dominus rerũ, quia

3 non est in potestate sua, sed in potestate alterius, non potest testari, ut hic, secus si esset sui iuris, quia posset testari de alienis, * non tamen in præiudicium domini. Contra hoc opp. de auth. si qua mulier. ī. proxi. ubi monacha testat. Sol. Illa auth. determinat istam, & ibi uidebimus. Expeditus de contrarijs, uenio ad q. †.

4 QVAERO dicitur hic, ingressi monasteria, quid si ingreditur capellam, uel ecclesiam secularem, & ibi dedicat se & sua renunciando seculo? gl. dicit quòd tunc idem, quia eadem est ratio. Et hoc dicit in prima gl. & subdit posteà in gl. magna, quòd talis conuersus ecclesiæ secularis, non posset sibi retinere aliquid proprium, & uide glos. & doc. sic per-

* Hãc q. repetemus lib. iij. epit. c. iiij. I. C. B.

* L. & si æquo. de leg. j. §. nõ solum. Instit. eo. I. Conc. B.

transeunt,ut hic dicit glo.& idem no.in corpore unde sumi-
5 tur hæc auth. † Puto ꝙ contrariũ sit uerum.Nam conuer-
sus ecclesiæ secularis quãquam dedicet se & sua, non efficit
religiosus,sed remanet liber homo.Probo per rationem, &
postcã per casum.Ecce rationem per oblationem sui, quam
quis facit in manibus seculàris,non efficitur religiosus, nec
dicitur solenne uotum religionis. Ita no.per.Inn.ex̃.de stat.
b mona.[b] c.propositũ.ut mihi uidetur,ita incipit.ergo iste nõ
est religiosus.Pro hoc est tex.& gl.xxvij.q.j.c.ut lex continẽ-
tię.ubi dicit,ꝙ tales conuersi non sunt religiosi,& quòd pos
sunt contrahere matrimoniũ,& habere propria.Ita hoc an-
no consuluì adhærendo dicto cuiusdã Canonistæ.Cùm er-
go remaneat liber,apparet quòd per pactum sibi posset cer
c ta bona reseruare,non ob.quod dicit glo. Sed circa illos[c]
quæro,utrũ possint facere testamẽtum? Certè si apud eos re
6 manet † aliquid proprium,non est dubiũ ꝙ possint testa-
ri,quia casus est hic in l.generali,super qua posita est ista au
then.quia lex illa nõ corrigitur per istã,nisi in monachis,seu
religiosis,nõ in alijs ecclesiasticis personis,quæ remanẽt li-
beræ,& nõ trãseunt in alicuius potestatẽ. Sed si poneremus
quòd apud talem conuersum nõ remanserit aliquid rerum
suarũ,quia dedicauerat se & sua,& tunc idem ꝙ possit face-
re testamentũ, non in præiudicium ecclesiæ quæ habet res,
sed in præiudiciũ hæredis.Quid enim si hæres esset ita stul-
tus,ꝙ uellet adire hæreditatem sine confectione inuentarij?
nam hæreditas dicitur esse illa quæ non habet aliqua bona,
7 quia etiã hæreditas † damnosa dicitur esse
Si in repet. nu. hæreditas,ut l.hæreditatis.de uer.sig.* Sed
xiij.I.Con.B. d quæro circa hoc, utrùm ecclesia secularis [d]
8 habeat dominiũ † rerum talis conuersi[e],si
e quidẽ obtulit se,& sua, & tradidit possessionẽ uerè, uel ficè
constituendo se ecclesiæ nomine possidere,nõ est dubiũ, ut
l.quædã.ff.de rei uend.& de acqui.pos. l. ꝙ meo. Si autem
nulla traditio interuenerit,est aduertendũ, Aut fuit simplex
uotũ,& per uotum non transfertur domi-
Hoc est contra hanc authen. Ibi ipso ingressu se suaq; dedicant. nium,* ut d.l.ij.ff.de polli.in prin. sed si es-
set oblatio,ita quòd transiret in speciem do
nationis, tũc ecclesia habet priuilegium ꝙ
9 in eam † transfertur dominiũ ex simplici
I.Concen.B. donatione,non secuta traditione,ut l.fin.ẽ.
eo. Quæro ulterius quid de eo qui ingre-
f ditur monasterium[f] religiosorũ, & ex pacto reseruat[g] sibi
g aliqua bona,an ualeat talis reseruatio, & uitietur ingressus,
uel econtrà ualeat ingressus,& uitietur reseruatio. Dubium
10 est, † quia quòd monachus habeat propriũ,est contra sub-
stantiam religionis:ut ex̃.de sta. mona. c. cùm ad monaste-
rium.Glos.hic tenet,quòd ualeat ingressus,& uitietur reser-
uatio per leges.Et uide glos.magnã post prin. cum ista con-
cordat gl.in auth.de mona.§.illud.Contrarium determinat
gl.in c.ij.ex̃.de sta.mona.in gl.magna. Alibi gl.distinguit,aut
tale pactũ apponitur incontinenti, & uitiatur ingressus: aut
per interuallũ,& reseruatio uitiat̃, ut ff. de usu & habit.l. per
seruũ.§.j. & ibi gl. Omissis multis, quæ possunt dici in ista
materia,ista est ueritas, sed'm quod mihi uidet̃, Verba quæ
apponũt̃ in aliquo cõtractu, debẽt intelligi sed'm naturã cõ
tractus,ut l.si uno.in prin.ff.locat. & l. damni infecti quidã.
in prin.ff.de dam.infe. Ad propositũ debes scire ꝙ mona-
chus non põt habere propriũ uerè,potest tñ habere quo ad
administrationẽ de pmissiõe Abbatis,ut d.c.ij.de sta.mona.
11 sicut seruus † potest habere[h] cõniuentib.oculis dñi,ut l.iiij.
h in prin.ff.de manu.Vnde qñ ista reseruatio sit simpliciter, re
seruatis mihi talib.bonis, debet intelligi quo ad administra
tionẽ,& ꝙ Abbas patiatur me habere, sicut dñs seruũ, & ita
obseruat consuetudo.Sed si expressè uerba sonarẽt ꝙ domi
i nium remaneret apud eũ, hic est aduertendũ[i]:nã aut ponit̃
per modũ conditionis ad ipsam oblationẽ,uerbi gratia, de
12 dico me † & mea,si mihi talis rei meæ dominiũ remaneat,&
tũc ista cõditio uitiaret ingressum, qa facit deficere uolunta
tẽ ingredientis.Ita loquit̃ gl.in d.c.ij.de sta.mona.Sed si nõ ap
ponit̃ per modũ cõditiõis,sed per modũ cuiusdã modi, uel
pacti,tunc uitiat̃ modus seu pactũ.Ita intelligat̃ ista gl.per le
ges,quas allegat. Quærit gl. qñ quis dedicat se & sua, utrũ
13 superfluè adijciat̃,sua? Videtur ꝙ sic, † quia expressio eorũ
quæ tacitè insunt,&c.ut l.non rectè.ẽ.de fideiussor. & ff.de le
ga.j l.iij.Contra gl.Dyn.determinat,quia si exprimit̃, mea,
habebit bona ex concessione expressa. Si uerò nõ adijciat̃,
habebit ex concessione tacita,licet quidã distinguãt,utrũm
præcedat,me, uel mea.Ego puto sic in hoc dicendũ, Quan-
doq; quis dedicat se cũ suis bonis, tũc expressio bonorũ ni
14 hil operat̃, † quia exprimit̃ per eũ modũ per quẽ tacitè in-
est,& sic nihil operat̃,ut d.l.iij.& l. non rectè. Nã bona tacitè
ueniebant accessoriè.Ita modò,cùm natura dictionis, cum,
sit coniungere accessoriè,ut l.j.& ij.ff.de pec.leg.Inst.de lega.
§.si quis ancillas. & ꝙ ibi no. Si uerò quis dedicat se & sua,
& tunc uerũ dicit gl. ꝙ hic exprimit̃ per aliũ modũ quã qui
tacitè inerat. Nã tacitè ueniebant bona per quandã conse-
15 quentiã,hic uerò exprimunt̃ bona per se,& principaliter,†
quia natura dictionis,&,est copulare per se,& principaliter,
ut d.l j.ij.& iij. de pec. leg. Hoc præmisso quæro quid si in-
k gressus non tenet, an ualeat oblatio bonorũ[k]? Glos. dicit ꝙ
16 non ualebit oblatio bonorũ, † qa ubi nõ tenet expressum,
nec tacitũ,ut ff.de ser.rust.præd.l.itẽ.in fi.Ita dicit gl.& innuit
ꝙ si bona essent cõcessa expressè,ꝙ ualeret oblatio bonorũ,
licet uitiaret̃ ingressus personæ.Et ita no.in corpore, de mo
l nac.§.illud.unde sumit̃ hæc auth. Quidã ut Cy.[l] refert, ꝓ so
lutione istius quęstionis,ꝙ ueniat illud brocardũ,utrùm ui
tiato expresso,uitiet̃ tacitũ,quod examino plenè in l.si fide-
iuss.ff. de leg.j.ueritas est ista quantũ ad istã q. quãdoq; quis
obtulit se tantùm,ita ꝙ bona ueniãt accessoriè, tunc uitiato
expresso,uitiat̃ tacitũ qd' est accessoriũ eius, ut hic dicit glo.
& bene. Quãdoq; quis offert se cũ suis, & idẽ in eadẽ ratiõe,
quandoq; quis offert se & sua. Et hic aduerte, aut ipse credit
oblationẽ de se factã tenere, aut sciebat nõ tenere. Primo ca-
su bona debet recuperare,ꝙ probo per tres leges. Primò ꝓ
l.nemo.circa prin.ff.de hære.inst.& l.nec apud.& l. si pater.ẽ.
de inst. ubi si aliqs credit aliquẽ fratrẽ, uel filiũ qui nõ est, cui
relinquit bona,illa bona auferunt̃ ab eo cui sunt relicta.Hoc
etiã probo per l.nõ omis.ff.si cer.pe.ubi quis donat cã mor
tis,cõualescẽtia superueniẽte reuocat.Ita in ꝓposito, ipse do
nabat causa mortis mũdanæ quia moriebat̃ mũdo,ut l.Deo
nobis.ẽ.tit.j.Vnde cùm nõ sit mortuus,reuocat.Hoc etiã ꝓ-
bo per ti. de condi.cau.da.cau.nõ se.nã non secuta causa,ꝓ-
pter quã dabat̃,reuocat̃ datio.Si uerò sciebat ingressum nõ
tenere,tũc nõ reuocat,quia donare uidet̃,ut l.j.de cond.ind.
m de reg.iur.l.cuius ꝓ errorẽ. Quid si tenebat̃[m] iste ingressus
n ex cõtractu uel delicto[n], utrùm tenebit̃ monasteriũ uel ec-
17 clesia pro eo? gl. hic dicit ꝙ sic, † ad instar capite minuti,qa
transit in potestatẽ patris arrogatoris,& uide gl. Alibi gl. ui-
det̃ distinguere,aut dixit,dedico me,& mea omia,& proce-
dit ista gl.aut dedicauit se,& certas res particulariter, & tunc
etiã nõ tenet̃.Ita no.in l.si peculiũ.§.sed & si dñs.de pecu.leg.
sed ista gl.est uerior.Illa em̃ distinctio nõ ꝓcedit, qñ persona
transit in potestatẽ alterius. Aduerte tñ quòd ista gl. æquipa
rat eũ qui capite minuit̃, & cũ qui ingredit̃ monasteriũ, an
sit uerum ꝙ capite minuat̃? dicã in auth.si qua mulier. Quæ
o rit gl.[o] quid si ingressus habeat possessionẽ precario,uel iu
re liuellario,hoc est,rem emphyteuticã. De istis reb. liuella-
rijs fit mentio hic,& in l.si finita.§.si de uectigalib.& ibi dixi,
de dam.infe.licet quãdoq; aliter accipiat̃, tñ hic assumamus
ꝓ rebus emphyteuticis. An aũt transeant in ecclesiã? De hoc
habemus tex.in auth.de alic.& emphy.§.j.col.ix.ubi dicitur
18 quòd trãseat † in ecclesiã[p] nisi dominus reuocet, sed si dñs
p uult,potest reuocare,ut dicit ibi tex. Quæro iuxta hoc,quid
si in instrumẽto emphyteusis est dictũ expressè ꝙ non tran-
q seat in ecclesiã? Rñ. tunc nõ potest transire † ob expressam
19 prohibitionẽ.Et de hoc habes gl.in l.si ita quis.§.ca.de uer.
20 obli.& ibi dixi. † Quæro qd si ingressus[r] monaster. habeat
r usumfructum,an duret[s] post ingressum in ista ipsius? Glo.
s dicit ꝙ sic,arg.de leg.ij.l.peto.§.j. In contrarium uidet̃ Insti.
de usufru.§.finit̃. Pet. respondet ꝙ ius usufructus remanet
apud ingredientem,commoditas apud monasterium,ideò
non finit̃.Istud non uidetur dictũ, cùm nullũ ius remanere
posit

posit apud ingredientem,ut d.c.cùm ad monasterium,di-
cit ipse,non est mirandum de hoc,quia hoc quandoq; acci-
dit in filiofa.qui trãsfert ad patrem cõmodum hæreditatis,
licet apud eũ remaneat ius,ut l. cũ filio. de leg. j. Ego dico ꝙ
ibi ad patrem transit cõmodum & ius:apud filium uerò re-
manet solùm nudum nomen rei, ut ibi dixi. Dicendum est
21 ergo † quòd ius usufructus transit in ecclesiam,tamen fi-
nitur morte ingredientis cuius cõtemplatione usufructus
relictus fuit, sicut dicimus, quando usufructus relinqui-
tur contẽplatione filij,ut ẽ. de usufruc.l.fi.& ibi uidebitis,etc.

ADDITIO.

d POMA. *Ingreßi. Nunquid procedat in ingreßis monasterium, uide Anch.consi.lxviij.inci.contra donationem.uersi.sed istud.& amplia istã auth.per Pet.de Anc.consi.ccccxxv.inci.pro clariori.Et ad materiam hu ius auth.uide Fel.in c.in præsentia.§.j.de probat.& aliquid in.cap. nuncius.de test. & in c testimonium.uersi.sexta conclusio.eo.tit.& Car. Flo. consi.xxviij.Panor.in c.cùm olim. ij. in vj.no. de priuilegijs, per ingressum monasterij quis legitimatur,sicut si offerretur curiæ.* Ita Alex.consi. xxv.uol.iij.& Soc.consi.vj.ubi pulchrè ponit.*

* *L.si quis.C.de nat.li.§.si quis igitur. quod not.auth.quib.mo.leg.& §.sit igitur licentia. quibus mo. sua. Sed ista legitimatio ex ingressu monasterij abundat.*

P. PAV. P. Ingreßi.Istam auth.repetijt dominus Rosellus de Aretio. Item circa istam materiam ad quem debeant applicari bona ingredientis monasterium mendicantium, qui sint incapaces, & in particulari, & in cõmuni,uide Rom.sin.ccccxl.inci. heri habui consulere.ubi dicit ꝙ applicantur uenientibus ab intestato. Sed singulariter limitat, nisi ingrediens fuisset institutus sub conditione,si decederet sine liberis,quia debet tunc erogari ad pias cãs. Allegat text.in auth.de sanct.episc.in §.sed hoc præsente.in fin.Super quo tamen ultimo uide omnino quæ habes ad Bar.in l.fin. ff.de his quæ pœnæ no. Quid autem si dolo,uel importunitate abbatis inducatur quis ad ingrediendum, quid fieri debeat de bonis suis, uide Cæpol.cautel.ccxxix.Fel.in c.in præsentia.ex̃.de proba.Nunquid autem per ingressum monasterij corruat testamentum, uide Roma. consi. cccxxvij. Cui autem applicantur bona ingredientis monasterium, si incapax, uide Rom.consi.ccxcvj.& uide omnino Fel.in c.in præsentia. uersi. vij. quæro.ex̃.deproba .ubi ponit quid de monasterio omnino incapace,& qd de capace solùm,ut poßit uendere immobilia,non tamen retinere, & de hoc latè tangit,ut per eum. An autem,& quando reseruationes uitient ingressum,uide Pau.consi.dccclx. Quid autem si statutum disponit ꝙ tertia pars bonorum delinquentis uel occidentis applicetur hæredibus occisi,& occisus sit monachus,an monasterium habere debeat,an filij legitimi,& naturales,quos suscepit antequàm esset monachus, uide Rom. consi. cccclviij. incip.Statutum.Nunquid autem poßit relinqui aliquid monacho ut non acquirat monasterio in q.xj.inci.quidam relinquit. Quid autem si relinquat monachis talis abbatiæ,utrùm conuentus & Abb. poßint agere nomine proprio,an uerò monachorum tantùm,uide Bal.in c.j.§.personam. per quos fiat inuestitura. Quid si ingressus ante ingressum habeat liuellum,uel precarium,uel usumfructum,an duret post ingressum uiuente saltem eo,uide Bal.in c.qui clericus.si de feu.fue.controuer. Item ꝙ semel ingressus & dedicans aliquid monasterio,non poßit repetere, uide Ant. de But.consi.lxxv.incip.moniales quædam.per totum. Et in quantùm tangitur hic ꝙ qui non est dominus bonorum,non potest testari, uide Barb. in rub.ex̃.de test.in iij.q. Monasteria. Ad materiam posset quæri,quid si testator reliquit alicui mulieri,si monasterium non intret, nunquid non intrando poßit capere legatum? Bar.consuluit ꝙ sic,in consi.cl.incip.domina mea Paula fuit substituta pu.& c.ibi,expeditus de contrarijs, uenio ad q.& c. quid si ingreditur monasterium, uel ecclesiam secularem. Et cum Bar.transit Bal.ẽ.l proxi.ubi idem dicit in ingresso monasterium intra annum profißionis,& Bal.hic in duobus locis,& in auth.si qua mulier. C. eo.& Bal.in consi.quidam obtulit se,& omnia,uide quæ dixi in.l.iij.§.or phanotrophos.ẽ.ti.j ibi pro hoc est tex.& gl.xxvij.q.j. secus in conuersis regulariter,ut ibi in gl.

b *Nullum est c.propositum,de statu mona.prout. Bar.adducit hic in uer.Puto,ꝙ contrarium.Credo ego ꝙ uoluerit adducere c.porrectum. de regula. ubi Inno.tu uideto.Alex.Loseus.*

c *Sed circa illos.Vide Lu.Rom.in consi.ccxxxiiij. ubi disputatur si testamẽtum rumpatur per ingressum religionis,& uide elegans consi.Bar.ccj.incip.quidam legauit uel donauit aliquam rem monacho cum hoc quod non quæratur.And.Barb.*

d POMA. *Ecclesia secularis.Vide Panor.consi.liij.in j.dubio,uo.j.& consil.cv.eo.uol.j.*

e P. PAV. P. *Talis conuers.An autem tales qui dedicant se, & sua ecclesiæ,& ꝙ ipsi non efficiantur ecclesiasticæ personæ,gaudeant priuilegijs ecclesiasticorum,taliter ꝙ excusentur à collectis,& alijs munerib.uide Abb.consi.liij.de quo habes ad Bar.in l.placet. ẽ.eo.Et de materia oblatorum,uide Feli.in c.in præsentia.ex̃.de proba. Abba.d.consi.ubi ponit an per solam oblationem transferatur dominiũ in ecclesiam. Item uide omnino in materia Rom.consi.ccxcij.& ccccxvj.ubi ponit an ecclesia,uel locus pius teneatur ad debita oblati,& etiam quomodo fiant istæ oblationes,& an trahantur ad bona futura.Item an eo ipso ꝙ se dedicat, dicantur dedicata bona,& an poßit bona retinere uel reuocare,uide Alex. consi. lxxxj.j. uo.Et de oblatione in conuersis uide Are.in l.cùm hæredes.§.fin ff.de acqui. pos.uide Cur.consi.xxxj.aliàs xxj. Aliqua per Barb. in c. fin. de succes.ab intest.Vide ꝙ dicit Bal.de obla.coniug.consi.ccxl.ꝙ respectu bonorum dicatur mera donatio quæ non poßit reuocari, ut per eum. Et quomodo bona poßint reuocari,uide per Abb.& alios in c.ꝙ à te.ex̃.de cler. coniug.Item de oblatione,an poßit quis offerre se, & bona sua præsentia, & futura,uide Barb.quòd sic,consi.lix.uo.ij. & quæ habes ad Bar.in l.fin. ff.de pact. Et de materia oblatorũ uide multa per Marianum So. in tract. oblat.in lib.vij.& seq.Item de bonis quæsitis monasterio tempore ingressus uel pòst,an remanere debeant primo monasterio, an debeant acquirì alteri,si in aliud transferatur,uel recedat ab eo,uide latè Bar.consi.xix. aliàs xx.uo.iij.in secundo dub.& in primo dubio latè ponit, quomodo acquisita per monachũ uel prælatũ,uel episcopũ ex fructibus uel pecunia ecclesiasticis,& quòd sic in dubio præsumuntur, & quædã alia in materia.*

f P. PAV. P. *Ingreditur monasterium. Quid dutem de iure canonico, uide Barb.in trac.differentiarum inter ius ciui.& cano. An autem laici in traditione rerum suarũ poßint apponere conditiones seu modos spirituales,uide Panor.in consi.lviij.Et an uitietur ingressus per talem reseruationem,uide Paul.consi.cccix.uide in materia latè Are.in l.j.§. sed si mihi. ff. de uer.ob.Item in materia ista adde ꝙ licet effectualiter bona non acquirãtur monasterio nisi post profeßionem expressam uel tacitã: tamẽ si nouitius moreretur intra annum probationis,non aliter declarata eius uoluntate (an uellet exire monasterium,dico)ꝙ tunc bona acquirantur monasterio,uide latè disputatum istum passum,& ita conclusum per dominum Phi.Perusin.in sua disp.in c. ex nobilißima urbe.in tertio dubio.per totũ. Item circa materiam ingrediendi religionem,an magis esset studendũ pro creationi liberorum,quàm tali ingressui religionis,ut esset in filio unico unius regis,uide Bal.in l.si pater.§. in arrogationibus.ff.de adopt. dicẽtem esse magis studendum procreationi,ne regnum pereat. Et quòd licet efficeretur monachus,papa posset secũ dispensare ut caperet uxorem. Quod tamen declaratur per Ias.in l.si arrogator. circa medium.ff.de adop.Itẽ nonnullos effectus profeßionis uide per Feli.in c.cùm deputati.ex̃.de iud. Item quando fiunt reseruationes in ingressu,an uitietur ingressus,uide Barb.in l.j.§.si stipulanti.ff.de uerb.oblig.*

g *Reseruat.Si in ingressu reseruat bona, an uitietur ingressus uel econtrà? Vnum adde quod tenet in fi.de condi.app.& per Imo.in l.ubi ita donatur. ff.de dona.cauf.mor. & quòd retentio uitietur, & non uitiet, bene facit quod no.Bal.in l.si quenquam.ẽ.tit.j.per Pet.de Anc.in cle.fi.de reg.in fi. ubi tenet,quòd uitietur ingressus,sicut matrimonium.uide Bal.in l j.§. illo proculdubio.de Lati.li.tol.ubi tenet quòd uitietur reseruatio,primò in l.j.§.pen.de uerbo.oblig.& per Ber.in cons. suo, inci.in Christi nomine. In primis considerandum est,ubi dicit debere considerare formam uerborum quando ingreditur,uide ibi per eũ plenè.Adde Bal.consi. cxvj. And. Sicul.consi.iij.lib.ij.ubi refert sex opiniones.*

h *Habere.Et facit ad q.no.in l.hos accusare.§.omnibus. de accusat.& ad.de in auth.de san.episc.§.sed hæc de præsenti.in uer.clerici. Vtrùm autem dedicatio facta de se,& suis bonis,extendatur ad quærenda in futurum,uide per Bar.in consi.lxxiiij.inci.quidam obtulit se,& omnia.in ij.uol.per Ant. in c.in præsentia.de probat.aliquid per Lud.in l.si marito. in prin. ff. solmatri.qui dicit,quòd præsentia tantùm.* *

* *Secus tamen dicendum est, qui bonis cesit:nam si ad pinguiorem fortunam tandem peruenerit,tenebitur.§.fin. inst. de act. Diuersitatis non est, ꝙ unus certet de dam. uitando,alius de lucro captando.* I.Conc.B.

i *Hic est aduertendum.Et de isto dubio uide plenè Ant.in c.fi.de condi. appo.ubi inter alia dicit,ꝙ opi.Bar.hic posita nunquam sibi placuit,& in fine inclinat contra legistas,qui debent decidere suas leges de mente canonis,& uide c.ij.de sta.mo.ubi Ant.aliter loquitur.*

k *Oblatio bonorum.Sed quòd non ualeat,tenet Bal.in l.j.per illum tex.ẽ.de ingen.& manu.adde gl.in l.eum qui duas,& ibi in fi.ponit unum uerbum*

Bal.j.de adulter. Et facit an quando ingressus ecclesiam ab ea discedit, debeat tunc etiam habere bona quæ illi ecclesiæ contulit, uide glo. & doc. in c. quod à te. de cleri. coniug.

POMA. *Vide Fed. de Senis consi. ccxxxvij. & Barb. consi. xxviij. uo. j. & Card. cons. xxj. & Bal. in prælu. feu.*

l *Quidam, ut Cy. uide Lud. Rom. in consi. ccxcvij. cui acquirantur bona incapacis ingredientis monasterium.*

m P. PAV. P. *Tenebatur. Vide Rom. consi. ccxciij.*

n POMA. *Vel delicto. Vide Pau. in consi. cij. uol. ij. & Rom. ccccxvj. in ij. dub. ubi loquitur in eo qui se obtulit hospitali.*

o *Quærit. glo. Vide Alex. consi. lxxxviij in fi. uo. iij. & quæ posui in d. §. ea lege. & Anch. consi. clxv. & seq. ubi ponit quid si emphyt. foret ecclesia. & si non transiret, uel si reuocaretur, saltem debet æstimari.*

p P. PAV. P. *Transeat in ecclesiã. Vide Fel. in c. in præsentia. de prob. in vij. q. Ias. in l. ij. C. de iure emphy. uers. decimosextò quæro. Aret. in l. si ita quis. §. ea leg. ff. de uerb. ob. Et quid in hospitali, an in ipsum transeat emphyteusis, uide Alex. consi. xc. in iiij. uo. repetito in j. uo. cons. cxx.*

q *In ecclesiam. Bar. in d. l. si ita quis. §. ea lege, uidetur contrariari his quæ hic dicit: tamen intelligas quòd hic fuit prohibitum non alienari in certam & limitatam ecclesiam, ibi uerò in certum genus personarum.*

r P. PAV. P. *Si ingressus. Vide Bal. in c. clericus. si de feu. fuer. controuer. Alex. consi. cxxxix. uo. ij.*

s *An duret. Vide Spec. de sta. mona. in uers. quintò quæritur. uide Bal. post gl. in auth. excipitur. C. de bo. quæ liber. & Bar. post gl. in auth. idem est. eo. ti. & Cy. & Imo. in l. cum filio. de leg. j.*

6 *Dedicare se, & bona monasterio, quomodo quis dicatur, & qualiter fiat dedicatio.*
7 *Professio in monasterio duobus modis fit.*
9 *Dedicans se ecclesiæ seculari, potest bona retinere, & testamentum condere, & nu. 12.*
13 *Hæreditas damnosa etiam dicitur hæreditas.*
14 *Dedicatio facta de se, & bonis ecclesiæ seculari, intelligitur de bonis præsentibus.*
15 *Bona ingredientis monasterium ipso iure in ipsum transeunt.*
16 *Impubes si ingrediatur monasterium, ingressus non tenet.*
17 *Adultus ingreditur monasterium sine tutoris authoritate.*
18 *Minor xxv. annorum non restituitur aduersus ingressum monasterij.*
19 *Si aliquis seductus ab Abbate ingrediatur monasterium, non uitiatur ingressus.*
24 *Seruus sine consensu domini, an possit monasterium intrare, & effici monachus.*
25 *Vir & uxor quãdo unus sine licentia alterius possit monasteriũ intrare.*
26 *Officialis officio finito an ingredi possit monasterium.*
28 *Dominium & possessio transferuntur in ecclesia sine apprehensione.*
29 *Ingrediens monasterium sibi bona reseruauit pacto, an ingressus uitietur, uel pactum.*
33 *Monasterium an teneatur ad debita ingressi.*
34 *Monachus pro debito ante ingressum commisso non potest conueniri.*
35 *Monasterium quando teneatur ex delicto, uel contractu per monachum commisso post ingressum.*
36 *Emphyteusis, uel liuellus, quãdo transeat in monasterium per ingressum emphyteutæ, uel liuellarij. Ecclesia ob nõ solutũ canonẽ nõ priuatur. e.*
37 *Ingrediens si accepit emphyteusim pro se, & hærede suo primo, an tunc transeat in monasterium.*
38 *Emphyteusis si accipiatur, ut Titio mortuo redeat ad cõcedentem, an Titio ingrediente monasterium talis emphyteusis in ipsum transeat.*
42 *Vsusfructus quando transeat in monasterium.*
44 *Feudum ingredientis monasterium, quãdo in ipsum monasteriũ trãseat.*
64 *Filiusfamiliâs habens bona, si ingreditur monasterium, an ad ipsum bona transeant.*
48 *Minor per ingressum in monasterium, an transferat bona in illud.*
49 *Vsusfructus quem habet pater in aduẽtitijs filij, an patre ingrediente monasterium finiatur, & in ipsum transeat.*
50 *Res prohibita alienari transit in monasterium, & quãdo possit reuocari.*
51 *Substitutus admittitur, quando hæres ingreditur monasterium.*
52 *Monasterium habetur loco filiorum.*
56 *Ingressus monasterium si moritur intra annum professionis, an bona eius remaneant in monasterio.*
58 *Ecclesia tenetur ad debita ingressi eatenus, quatenus ad eam peruenit.*
63 *Ingressus monasterium minuitur minima capitis diminutione.*
64 *Ingressus monasterium an desinat esse in patris potestate.*
66 *Monachus an possit de consensu Abbatis donare causa mortis.*
69 *Consanguineus uel uicinus præsumitur iuris præsumptione, scire facta uicini, uel consanguinei.*

REPETITIO.

INGRESSI monasteria, &c. Auth. ista sumpta est ex corpore auth. de monachis. §. illud quoque. co. j. & licet sit breuis in tex. tamen, ut ordo seruetur summa eã sic, Ingressi monasteriũ dedicat se, & sua, ideò nõ testant. h. d. Et diuidit in tres partes. Primò ponit unũ dictum affirmatiuũ, usque ad uer. ideò nec testant. secundò ex dicto ponit unã conclusionẽ negatiuã, usque ad uer. utpote. Tertiò cõclusionẽ rationis, ut j. dicã. Ca-
1 sum in terminis, ut facilem per te pone. † No. primò quod ingressi monasteriũ dedicant se, & sua. concor. in auth. de monachis. §. illud. collatio. j. Secundò no. quòd uerbũ, semel,
2 positũ propriè, † etiã impropriè ponit. concor. l. ij. ff. de offi. procons. & leg. & l. iij. No. quod non dominus, non testatur. Pro hoc l. conficiunt. §. si post. ff. de iure codicil. His textualib. expeditis, uenio ad materiã huius auth. & cũ hæc auth. sit ius nouissimum, primò pro eius declaratione quæro, ad quid fuit super lege Codicis situata. Gl. fi. l. C. respõdet quod inquantum lex C. loquit de monachis, hęc auth. corrigit eam.
3 Inquantũ aũt in alijs personis loquit, eam non corrigit. † & sic ista auth. nõ abrogat legẽ C. sed ei derogat, ut ff. de uerb. sig. l. derogatur. Hoc uiso pro intellectu huius auth. & suæ materiæ singula eius uerba per se examinando procedã per contraria, & quæstiones. Et primò dicitur hic, ingressi. Opp. contra hoc, & uidet quòd ingressus monasteriũ non dedicet se, & sua, ut in auth. de monachis. §. illud. So. gl. quod hic
4 loquitur † de tali ingressu, per quẽ ingressum seculo renunciatur. Quid non si aliquis ingrediat monasteriũ causa orãdi, uel uisitandi amicũ, non ut monasterio obligetur? Certè nec talis se dedicat, nec sua. Pro hoc l. nihil. ff. de cap. & postli. reuer. Et sic ista auth. debet intelligi de ingressu, qui habet effectũ iuris, non aũt de simplici ingressu facto causa oblationis, uel uisitationis, uel faciẽdi trãsitũ ad aliũ locũ, sed debet intelligi quod ingrediat monasteriũ, ut monachus efficiatur, ut ex. de reg. c. j. li. vj. Et hoc inducit ad quæstionẽ, sit præconiũ,
5 quod quicunque uenerit † ad exercitũ, habeat quolibet die unũ florenũ. Titius iuit ad exercitũ causa uisitandi amicũ suũ, uel causa uidẽdi gentẽ uel prælia, uel causa trãsitus ad aliũ locũ, an debeat habere florenũ? Dico quod nõ, qa debet intelligi quod iuerit in exercitũ causa prę sentãdi se capitaneo guerrę, uel causa parẽdi sibi. Circa hoc quærit gl. qualiter fiat ista renũcia-
6 tio. Rñ † quòd duobus modis, scilicet tacitè, & expressè. Tacitè fieri dicit, ut si dedicet se expressè seculo renũciãdo, ibique remaneat ingressus religionẽ, intelligo illũ, q est monasterio obligatus, quod non põt sua spõte recedere. Et ista obligatio fit per actũ professionis. Nã ante pfessionẽ frater nõ dicit perfectè ingressus monasteriũ, non tamen ingreditur animo renunciãdi, sed animo experiendi. auth. sed neque curialẽ. j. tit. j. QVAERIT glos. qualiter fiat ista professio, ex qua intel-
7 ligo ingressum. Rñ. quòd fit duobus † modis, scilicet expressè & tacitè, cuius formã habetis xx. q. ij. c. uidua. expressè fit per expressam professionẽ factã prælato regulæ, & renũciando proprijs & promittendo obedientiã, ut ex. de regular. c. j. lib. vj. & tacitè fit professio, seu præsumptè, & his modis fit, ut si stet in monasterio per annũ, ut ex. de regular. c. statuimus. & c. ex parte secundum determinationem ultimi c. & quod ibi not. Eodẽ modo fit etiã per euidentia signa, ut assumendo intra annũ habitũ professorũ, ut in d. c. statuimus. uel si distribuat omia bona in pias causas, & posteà intret religionẽ, ut in c. non solũ. circa medium. ex. de regular. lib. vj. Et ibi per Archid. super iudicijs. & per Hosti. in Sum. qui cle. uel uouen. c. cùm ad monasteriũ. de sta. mona. c. j. & c. consulti. ex. de regular. & c. porrectũ. in fi. & c. ad apostolicã. & d. c. statuimus. & in c. iudicij. Quæro an ista uerba Renũcio se-
8 culo cũ bonis, † sint de substãtia ingressus? Videt quòd sic. Nã reqrit expressè quod seculo renunciet, ut in auth. de monachis. §. si quis autem. & §. si uerò relinquens. In contrarium facit, quia non refert quomodo quis exprimat uoluntatem suam factis uel uerbis, ut l. de quibus. ff. de lega. & de his qui not. infa. l. ignominiosa. Cyn. quærit hic de ista quæstione, & refert opinio Iac. de Rau. qui tenet quod non, & dicit esse differentiam inter ordinem mendicantium, de quo in c. non solùm. & c. constitutionem. ex. de regula. lib. vj. Ego puto quod talia uerba non sint de substantia, sufficit enim quòd quis dicatur professus, ut omni suæ uoluntati renunciet, & omnia in prælati uoluntate reponat, ut xij. q. j. c. non dicatis, & tenet Inno. & Host. ex. qui clerici uel uouentes. c. consuluit. & Spec. de statu mona. super rub. Sequitur in tex. monasteria. opp. & uidetur quod ingressi monasteria habeant proprium, ut in auth. de sanct. epis. §. presbyteros. & j. tit. j. l. sacrosanctæ.
9 Sol. † aut quis renunciauit seculo, & ingreditur aliquã ecclesiam secularem, & tunc potest habere proprium & testari ut in contrarijs. Ita soluit glo. quæ solutio probatur xxvij. q. j. c. ut lex. in gl. pen. & sic ingrediens ecclesiam secularem, in qua stantes possunt habere proprium in communi & speciali, non perdit bona, aliàs sic, ut hic. Quæro quod dicatur
10 monasteriũ? Rñ. Illud in quo † morantes non habent proprium, ut in auth. de mon. §. illud. & §. si uerò. Addo quod papa super hoc nõ posset dispensare, ut ex. de statu monac. c. cùm
11 ad monasterium. in fi. Et dicitur monasterium † à monos, quòd est unum, & sterio, quod est habitatio, quasi una habitatio. Debent enim monachi simul in uno loco cohabitare. ut in auth. de mona. §. cogitandum. & in auth. de sanct. epis. §. in omnibus. colla. ix. & inde dicitur monachus, ut j. tit. j. l. decernimus. & in auth. de monac. §. hinc autem. xvj. q. j. c. placuit. & c. si cupis. Quæro si aliquis ingreditur capellam & ecclesiam secularem, & ibi expressè dedicat se & sua, nun-
12 quid poterit testari? † Gl. dicit quod nõ, quia eadem ratio est, & hoc dicit gl. & subditur in gl. magna quòd talis conuersus ecclesiæ seculari non potest sibi retinere proprium. De quo not. per glo. in auth. de mona. §. illud quoque. in glo. in uerbo, sed uidetur quod etiam tenet Odofr. quòd testari non possit, ex quo dedicauit se & sua. Pet. de Bellapertic. tenet contrarium, quia iste non uidetur dedicare bona sed personam, ut ff. de reg. iur. l. cũ principali. Sed persona potest habere propria sicut alij de ecclesia, illa ergo, &c. Cy. tenet hic opinionẽ primam nihil allegando, nisi arguẽdo à solito, quia sic quotidie fit quod ingressi capellas dedicant se & sua. Ego teneo contrariũ, nam cõuersus secularis quãuis dedicet se & sua, tamẽ non efficitur religiosus, sed remanet liber homo, quod probo, quia per oblationem sui quam ipse fecit in manibus secularis, non efficitur religiosus, nec dicitur solenne uotum religionis. Ita no. Inn. in c. porrectum. de regula. Ergo iste nõ est religiosus. Pro hoc tex. & glo. xxvij. q. j. c. ut lex. & ibi glo. quæ tenet quod tales conuersi nõ sunt religiosi, sed possunt cõtrahere matrimoniũ, & habere propria. Cùm ergo remanet liber, apparet quod per pactum potest aliqua sibi seruare. Non obst. quod dicit hic gl. magna. & sic non est dubium quod potest testari, si potest habere propriũ. Casus est in l. generali. s. eo. ubi posita est hæc auth. quæ lex non est correcta per hãc auth. nisi in monachis & religiosis. Cùm autem poneremus quod nihil sibi remanserit, quia obtulit se & sua. Potest ergo facere testamentũ, nõ in præiudicium ecclesiæ, sed hæredis, qui si hę-
13 reditatem adiret, solueret, quia appellatio hæreditatis † etiã damnosam hæreditatẽ cõtinet, ut l. hæreditas. ff. de reg. iur. Credo etiã quòd dedicando se & sua, intelligit de præsenti-
14 bus tantùm † ut libera facultas testãdi in futurum nõ impediatur.* Sequitur in tex.
15 Ipso ingrediẽte. Ex hoc † sequitur, quod ipso iure bona per ingressum in monasterium transeunt, nec aliud factum hominis requiritur, ut s. in fine professionis, quod quomodo sit uerum j. dicam. Sed quæro, quid si impubes ingreditur monasteriũ, an ualebit ingressus? Dic quod sic, ut ff. de lib. cau. l. fin. ubi põt impubes omnem actum in quo uersatur eius utilitas, ut Instit. de inutil. stipul. §. pupillus. Sed ingrediendo monasteriũ utilitatem animæ suæ procurat, ergo, &c. ut j. eo. l. sancimus.

* *Secus in cessione bonorum, §. fi. In stit. de act.* I. C. B.

In contrarium uidetur facere, quia matrimonium spirituale contrahitur ad instar carnalis matrimonij, & licita est argumentatio de uno ad aliud, ut xxj. q. ij. & ex. de translatio. epis. per totum. Sed in matrimonio carnali requiritur pubertas, ut Insti. de nup. in prin. & ff. de ritu nup. l. minorem.
16 ergo, &c. Et hæc pars † scilicet quòd non ualet, uidetur de iure uerior. Ad l. fin. de lib. cau. respon. quod illud est uerum, ubi est certum quòd pupillus sibi utiliter exercet, sed ubi est dubium secus, ut in casu nostro, potest etiam esse quòd exire uellet propter asperitatem regulæ, quam ab initio nõ considerauit, cùm nõ haberet intellectũ, nec discretionem: ut j. de falsa moneta. l. j. & sic de iure nostro sine tutoris autoritate dedicare se non potest, ut in c. j. eo. tit. de regula. lib. vj. quod
17 dic ut ibi. † Quæro quid de adulto habente curatorẽ, an sine eius autoritate possit ingredi monasterium? Et uidetur quòd non, ut j. de in integ. rest. in l. si curatorem habens. In contrarium uidetur j. de nup. l. in copulandis. Cy. hic arguit pro & cõtra. Sed hoc quærere frustra esset, qa hodie est determinatũ per casum quod põt, ex. de re. c. j. & eo. ti. c. j. li. vj. Quæro quid de filiofamiliâs, an personam suam dedicare potest? Dic ut j. tit. j. l. Deo nobis. Sed an bona, dic ut j. dicã. Quæro quid si sit minor uigintiquinque annis, an possit resti-
18 tui aduersus ingressum? Doct. dicunt † quod non, duabus rationib. Prima, quia non uidetur læsus cùm salutem animæ suæ procurauerit, & sic non debet restitui, ut l. non uidetur. de in integ. rest. Secũda, quia [illegible] atum, & sic restitui non potest, ut l. si ex ca[illegible]sa. §. [illegible] ff. de mino. ita refert hic Cyn. In contrarium uidetur quod restitui possit, per c. significasti. ex. de regul. Sed ad illud respondetur. quod loquitur in existente intra xiiij. annum, qui restitui potest, quod probat, quia in spiritualibus minor censetur maior, ut not. in l. ait prætor. de min. & in c. si annum. ex. de iudic. lib. vj. & xv. q. iij. c. certis de causis. in gl. regulare est, &c. De matrimonio est expressum ex. de rest. spo[illegible]. ex parte. Et hoc quod non restituatur, firmat gl. Ioan. xx. q. j. c. illud. in fi. gl. magnæ. Quæro quid si minor uel etiam maior dolo fuit inductus, ut religionem ingrediatur, puta quia Abbas ut eum subduceret blanditijs ei dicendo, quod comederet carnes, & quod multa faceret, quæ post annum non habet, nunquid potest agere quod re-
19 scindatur huiusmodi ingressus dolosè factus? Et in hac † q. præmitto sententiam canonistarum, quorum nos stare oportet potius quàm iuri, ut mihi uidetur, & ut expressè habetur ex. de conuer. coniug. c. dudum. eo. tit. c. ueniens. & c. ex parte. in fi. expressius xvj. q. vij. ca. constituit. Et dicunt quod dolus, per quem quis est inuitatus ad religionis ingressum, est bonus dolus, & sic permissus, ut ff. de dolo. l. j. §. dolum. & imputet fatuitati suæ qui credidit, & hæc est eorũ sententia in dictis locis. Cõt. prædicta uidet, quod ingressus ipso iure nõ teneat, qa dolus dãs causam cõtractui bonæ fidei, reddit ipsum ipso iure nullũ, ut ff. de dolo. l. & eleganter. in prin. Sed in cõtractu qui super re spirituali celebratur, nedum par, imò maior debet interuenire bona fides, igitur, &c. In cõtrarium uidet, quia dolus tertij proxenetę nõ uitiat contractũ, ut no. in d. l. eleganter. Sed Abbas iste habet loco eiusdẽ proxenetę inter Deũ & religionẽ ingredientẽ: igitur, &c. Petrus tenet, quod uitietur ingressus, &c. Ad argumentũ propositũ respondet, quod dolus nõ uitiat, uerũ est de dolo tertij extranei, secus si ille tertius fuerit minister domini, uel contrahentium. At in proposito Abb. fuit minister Dei in hoc contractu, ergo dolus suus nocebit, & uitiabit contractum. Et hoc puto
20 de iure nostro uerissimũ. † quod sic ostẽdo: Aut iste inductus per dolum ab Abbate, ab initio sumpsit habitũ nouitiorum nõ faciendo professionẽ, nec assumpturus aliter, nisi crederet sibi seruari ea quæ Abbas sibi dicebat, & per annũ, & ultra sibi seruauit, & nõ põt dici facta professio tacita, uel cogi posse ad expressam faciendã, quia iste nõ habuit animũ ibi stãdi aliter, nisi promissa sibi seruarent, & Abb. ipsum tẽpore expletæ professionis decepit ei blandiens, & promittẽs quę cõtra regulã erant, qa ipse aliter nõ promisisset. Et ideò cùm ipsi cõtractui dolus dederit causam, est dicendũ quod ipso iure nõ teneat. Nec ob. ratio canonistarũ, quæ dicit, quod dolus iste,

per quē quis ad ingressum religionis adducit̃,est dolus bo-
nus,& sic permittit̃,ut l.j.§. dolū. ff.de dolo. quia hanc nego
cum distinctione tali, quia quandoq; quis inducitur ad re-
ligionē in genere,ut si per dolū sibi suadeat,ut seculū dimit-
tat,& religionē ingrediatur nō dicendo quam,& fateor ꝙ i-
ste est bonus dolus, quia quis per ipsum ad melius inuita-
tur.Et ita intelligo qđ canonistæ loquūtur. Pone enim ꝙ Ti
tius erat fortis & robustus,ad poscendū quācunq; regulam,
quāuis asperā obseruare, tamē nolebat secularē uitā dimit-
tere.Certè si dolosè eū induco ad relinquendū, bonus do-
lus erit,nec ipse poterit dici deceptus, quia meliorē uitā in-
gressus est.Vel potest dici ꝙ hoc sit potius quoddā cōsilium
sibi prestitū quàm dolus.Quādoq; per dolū quis inducitur
ad ingressum certæ religionis,forte, quia debilis & nō assue
tus uigilijs & ieiunijs.Et dico ꝙ aut ipse dolus cōmittitur ab
extraneo,& suæ fatuitati imputet,quia illi extraneo credidit
de re ad eum nō pertinente. Aut ipse dolus cōmittit̃ ab Ab-
bate,uel prælato,cuius religionē ingredit̃, & tūc dico ꝙ iste
dolus est malus.Nā ex eo citius possunt sequi mala, q̄a for-
tè ille deceptus impotens regulā apostatare cogeret̃, uel ip-
21 sam saltē nō obseruare.† Nō enim facilis est uitæ mutatio,
sed cū magno fit labore,ut in auth.de monachis. §. hinc aūt
nobis.col.j.Lex aūt quæ dicit bonū dolū permitti,loquitur
22 de illo qui in omnē euentū † bonus est, ut si captus ab ho-
stib.per dolū aufugiat,ut d.l.j.§.dolū.Nō ob.illud ꝙ canoni.
dicūt,imputet ingrediēs fatuitati suæ, quia nulla est fatuitas
si credo illud quod mihi promittit̃ ab Abbate uiro religio-
so,& de negotio,quod ad eum spectat,& de obseruātia regu
23 læ.Excusat̃ enim ille,qui credit † fide digno homini, ut not.
in l.nec supina.in gl.ff.de iur.& fa.igno.& l.j.ff.de eo per quē
factū erit.Cōcludo igit̃,ut s̄. ꝙ ab Abbate talis dolus cōmis-
24 sus ingressum uitiat ipso iure.Quæro quid in seruo, † an si
ne cōsensu domini posit ingredi monasteriū? Tex.est ꝙ sic
in auth.de mona.§.sancimus ergo. colla. j. Nec monasteriū
tenetur reddere domino preciū serui:ut ibi no.in glo. Con-
trarium uidetur de ser.nō or.c.si seruos.Quæro,quid de ui-
ro habente uxorē, uel uxore habente uirū, an unus inuito
25 alio monasteriū † ingredi posit? de sponso p̄ uerba de futu
ro certū est ꝙ sic,ut j.tit.j.l.Deo nobis. de spōso uerò uel spō
sa de præsenti,idē,ut ex̃.de cōuer.cōiu.c.ij.& c.ex publico.&
de spōsa.c.cōmissum,& de hoc expresè ex̃. de uoto.c.j.li.vj.
si uerò sit secuta copula carnalis,tūc uni nō licet inuito alio,
ut d.c.dicit̃,sed altero cōsentiente bene pōt,ut ex̃.de conuer.
cōiug.c.j.& c.cōiugatus. & xvij.q.ij.c. nos nouimus. de quo
26 habet̃ in auth. de nup.§. per occasionē. † Quæro, quid de
officiali finito officio an posit ingredi monasteriū de iure
ciuili?Dic ut in l.officiales.& l.quisquis.in auth.sed neq;.j.tit.
j.auth.de san.epis.§.sed neq;.Canonistæ latius ex̃. de obli. ad
ratio.ubi gl.mag.Sequit̃ in tex.& sua. opp. hic dicit̃ ꝙ obli-
gat se & sua. cōtrà per solū uotū res nō efficiunt̃ ecclesiæ, sed
persona obligatur,ut ff.de pollicit.l.ij.in prin.Gl.soluit in eo
ꝙ dicit se,stat propriè,in eo ꝙ dicit sua,stat impropriè, quia
bona statim nō sequūtur ecclesiā.Hęc sol.nō uidet̃ bona.Nā
cùm statim persona efficiat̃ ecclesiæ, & in eius potestatē tran
seat,eod.modo omnia bona sua quo ad proprietatē & do-
miniū in ecclesiā trāseunt,ut ff.de preca.l.si adoptauero. Nō
ob.l.ij.ff.de polli.quia loquit̃ qñ quis uouit unā rē particu-
larē,cuius dominiū nō trāsit per solū uotū, sed per oblatio-
nem,hic aūt uouit personā suā quo casu trāsit persona sua,&
omnia bona,ut hic. Opp.ꝙ ingrediēs monasteriū bona sua
nō dedicet,ut in auth.ut nul.iudi.§.si quādo.j. de adul.auth.
sed hodie.Sol.Ibi loquit̃ in adultera quæ in monasteriū po-
nitur,& ibi capta mittit̃,nec seculo renūciat. Hic loquitur in
ingrediēte monasteriū & spōte professionē faciente.Ita sentit
gl.magna hic in fi.Opp.extra gl. hic dicitur ꝙ trāsfert sua in
monasteriū cōtra,regulariter dñium sine traditione non trans-
fert̃ in aliū.l.traditionib.j.de pact.Iac.bene soluit duob.mo-
dis. Vno modo ꝙ hic loquit̃ in acquisi-
tione uniuersali,in qua dñium sine tradi
tione trāsfertur, ut ff. pro socio. l.j. & ibi
no. * Scđo modo hoc est speciale in ec-
clesia eius fauore, ut l. inter diuinū.j. eo.
ti. Quælibet istarū sol. est bona. Nam in
27 qualibet uniuersali † acquisitione trās-
fertur dominiū sine traditione,ut d.l.j.ff.
pro socio.& l.cū hæredes.in prin.ff. de ac
qui.poss. Et idē in patre arrogatore, qui
uidetur uniuersalis successor, ut ff. de a-
do.l.si pater. Et in fisco q per publicatio-
nem uniuersalē successor est,ut l.actione.
§. publicatione. ff.pro socio. Idē dico in
ecclesia,quæ uniuersaliter ingresso succe
dit,ar.l.si ita quis.§.ea lege.& ibi no.ff. de
uerb.obl.Secus in particulari, ut d.l.tra-
ditionib.nisi in casibus no.in l. si ager.ff.
de rei uen. Hoc etiā probat̃ ex tex. auth.
dum dicit,ipso ingressu,&c.quasi nō re-
quiratur res statim,hoc est traditio, sed
ipso iure dominiū in ecclesiam trāsfert̃.
Quæro,licet dominiū bonorū in ecclesia trāsferatur sine a-
28 lia traditione,quid de possessiōe,† an ecclesia posideat bo
na ingressi sine alia apprehensione? Videtur ꝙ nō, ut ff. de
acqui.poss.l.cū hæredes.in prin.& d.l.si inter fratres. §. idem
respondit.& quod no.in l.fi.ff.quod cuiusq; uniuer.no.Inn.
tenet oppositū ex̃. de prob. c. in præsen-
tia. Gl.ff.de acqui.pos.l. qui uniuersas.&
nō firmat se. Sed hoc tenet gl. expresè.
xxiiij.q.iij. c. si qua mulier. in ult. quæst.
* nō allegat cōtraria,ut j.dicā inq.quo iu
re bona ingressi pertineāt ad ecclesiam.
Quæro ergo, quid si ingrediens ex pa-
cto aliqua bona sibi retinuit? Respon. ꝙ
pactū non ualet, sed ingressus remanet
ualidus,ar.ff.de acqui.rer.do.l.liber ho-
mo.in fi.& ff.de usu.l.placuit.Ita dicit hic
29 glo. Circa hoc dubium gl. † & doct.ua-
riant,& diuersa loquuntur,& ut dixi, gl.
tenet quòd ingressus ualeat, sed pactum
uitietur. Idem tenet in auth. de mo.colla.
j.§.illud quoq;.gl.tamen.ff.de usu & hab.
l.per seruū.§.j.distinguit sic. Aut hoc pa-
ctum apponitur tempore ingressus,& in
continenti, & uitiatur utrūq;,scilicet in-
gressus & pactum. Aut ex interuallo, &
uitiatur pactum, sed ingressus remanet,
ex̃.de statu monac.c.ij. Glo.magna tenet
ꝙ uitietur ingressus,& idem tenet in c.fi.
ex̃.de condi. appo. De hoc etiam quærit
glo.licet se non firmet.ex̃.qui cler.uel uo
uentes.c.fi.& xxxij.q.ij.c.solet. Iac. de A-
ret.ff.de hære. insti. in l. si ita quis hæres
excepto.sentit ꝙ uitietur ingressus. Gul.
de Cug.hic tenet oppositum,ꝙ ingressus
teneat reuocato pacto.Ia.de Bel. in auth.
de mona.in §.illud.distinguit, ꝙ aliquā-
do noluit esse,aut constat ꝙ nullo modo
uoluit esse aliter,aut dubitatur.Primo ca
su uitiatur pactum,& ingressus ualet,se-
cundo uitiatur utrunq;.Iac. But.in lect. circa hanc auth. di-
cit sic.Aut hoc pactū apponitur per modum conditionis,ut
dedico me,si mihi licet retinere mea,& tunc uitiatur ingres-
sus,quia tunc sub impossibili conditione factum, quæ con-
ditio impossibilis uitiat in contractibus,ut Instit. de inut. sti
pu.§.impossibilis. Aut non apponitur per modum condi-
tionis hoc pactum,sed simpliciter,quia dicitur,dedico me si
ne bonis meis,tunc aut statim facit dedicationem, & uitia-
tur ingressus,aut ex interuallo, & tunc solum pactum uitia-
tur,ut glo.in d.l.per seruum.§.j.Cyn.tenet hic opin.huius gl.
& quia ut dixi,in hac q.glo.& doct. uariant, ideò in hoc se-
quor sententiam commentatoris aliquo addito sic dicentis.
Verba quæ ponuntur in aliquo contractu, debent intelligi
secundum naturam contractus super quo apponuntur, ut
ff. de

** Ista sol. nequaquam potest subsistere, nā possessio hæreditatis (quæ alioqui dicitur esse acquisitio uniuersalis,l.nihil. de uerb. sig.) citra additionē nobis nō acquiritur: l.cū hæredes.de acq. poss. Neq; facit d.l.j. Nam cōmunicare aliquid alteri, non est dominium trāsferre. Quare potius putandum est speciale esse fauore ecclesiæ, ut idem sequitur. Amplius dicemus in Epit.nostra,de acq.dominij.* I.Cōcen.B.

** Sed ego puto abundantia potius amoris in monachos ita statuisse. Nam cùm duo simul eandem rem possidere non posśint, & sine possessione nō procedat usucapio:l.sine poss.ff.de usucap.sequetur dicendum ꝙ is qui iā posśidet, usucapere non poterit. Prætereà et aliud absurdum, si dicamus monasterium posśidere id quod nūquā possedit, sequetur alium usucapere non posse,quod est cōtra const.l.fin.j. hoc tit. Tertiò si circa ea quæ facti sunt,ius nō præsumat, & possessio dicatur esse facti: l.deniq;. ff. ex quib. cau.maio. meritò nō debemus præsumere aliquem posśidere,nisi possessionem adiuisse constiterit.* I.Concen.B.

ff.de dam.infec.l.dam.infec.§.quidā.ff.loca.l.si uno. in prin.
Nunc ad propositum, monachus non potest habere pro-
prium,ut hic & ex̃.de statu mona.ca.cùm ad monasterium.
tamen quo ad administrationem & usum, potest aliquid ha
bere ex permissione Abbatis,ut est tex.ex̃. de statu mona.c.
ij.sicut seruus, qui nihil habere potest, & tamen conniuen-
tibus oculis domini aliquid habet, ut ff. de manu. l. iiij. in
prin.Vnde quando reseruatio fieret simpliciter, debet intel
ligi quo ad administrationem & usum,ut d.c.ij. & quòd Ab
bas patiatur eum habere,sicut dominus patitur,quæ æqui-
paratio serui ad monachum procedit,ut dicit Inn. in c.cùm
olim.ex̃.de priuil.& sic utrunq; ualet hoc casu. Sed si uerba
expresè sonarent,quòd dominium rerum remaneat apud
eum,tunc hoc pactum apponitur per modum conditionis
ad ipsum ingressum,ut, dedico me & mea, si dominiū taliū
rerum remaneat meū.Et tunc aut cōstat ꝙ in omnem euen-
tum uoluit monachus remanere, & uitiatur pactum, & in-
gressus tenet.Aut hoc non constat,uel est dubium,& tale pa
ctum uitiat ingressum, quia uidetur deficere uoluntas in-
gredientis,ut d.c.ij.de statu mona.Aut tale pactum nō appo
nitur per modū cōditionis, sed per modū uel uiam simpli-
cis pacti,& tūc modus uel pactum uitiatur, & remanet in-
gressus,ut hac glo.cum si.de hoc per Archi.xij.q.j.c.non di-
catis.& per Pau.de Leaza.ex̃.de re.iur.c.eos qui.in cle.Quæ
30 rit glo.quid si dedicat se & sua, an ex superfluo † adijciatur
sua? determinat & arguit ꝙ sic,cùm ex dedicatione personæ
omnia bona acquisita mona. nō possunt amplius fieri eius,
ut ff.de acquir.poss.l.iij.§.ex pluribus.Rñ.distinguendo,ꝙ si
præcedat dictio,me,superfluo adijciatur, & mea, sed si præ-
dat dictio,mea,tunc erit effectus,quia habebit bona ex con
cesione expressa,non ex tacita,ut j.de pact.conuen.l.fin. &
dicit gl.quòd si præcedat dictio,me,& sequatur,mea, habe-
bit bona ex cōcesione expressa,ut ff.de noua. l. cùm enim.
hæc sunt uerba glo. Quis autem posset esse effectus, utrùm
monasterium habeat bona ingressi ex cōcesione expressa,
uel tacita,habebis in q.seq. Tamen in quæstione proposita
dico sic,Aut quis dedicat se cum suis bonis, & tunc expres-
sio bonorū nihil operatur,quia exprimitur per illum mo-
dum qui tacitè inest,ut j.de fideius.l.non rectè. & ff.de leg. j.
31 l.iij.Natura em̄ coniunctionis †,cum,est cōiungere accesso
riè,nō principaliter,ut ff.de pecu.leg.l.j.& ij.& Insti. de lega.
§.si quis ancillas.Aut quis dedicat se & sua,& tūc uerum di-
cit glo.quòd hic ponitur per aliū modum quàm per eū qui
tacitè inerat. Nam hoc modo expresso,bona ueniebant per
quandā consequentiam,nūc ueniunt principaliter,quia na
tura cōiunctionis,&,est cōiungere principaliter,ut d.l.j.ij.&
iij.ff.de pecu.leg. Quærit glo.pone ꝙ ex aliqua causa non te-
32 neat ingressus,quid erit de bonis? † Rñ.ꝙ nec oblatio bo-
norū tenet,quia si nō ualet expressum scilicet ingressus,non
debet ualere tacitū,scilicet dedicatio bonorū,ut ff.de ser. ru-
sti.præd.l.itē.in fi.hæc sunt uerba gl.Gl.distinguit,aut ingres
sus,& rerū oblatio nō expressa uoluntate ueniebant,& tunc
uitiato ingressu reuocantur bona, quæ tacitè ad illū uenie-
bant.& hoc arg.l.iij.§.qui habet haustū.ff.de seruit.rust.pręd.
Aut expresè dedicauit bona,& tūc nō reuocantur, ut l. fi. j.
si reus uel accu.mor.Ita dicit gl.in auth.de mo.§.illud quoq;.
Ita tenet gl.hoc disputans,de cler.coniug.c.quod à te.de hoc
xvij.q.iij.c.j.Gul.de Cu.in lect. huius auth.dicit,Aut iste qui
ingreditur monasteriū,sciebat ingressum nullū: uel causam
propter quā nullus erat,ut quia cōtradicente & inuita uxo-
re, ingressus nō tenet quo ad personā, ut in auth. de mo.§.si
uerò relinquēs.& de sanct.epis §. monachus. Aut ingrediēs
ignorabat ingressum nō tenere,imò ipsum ualere credebat,
ut quia habebat uxorem,quā mortuā uerisimiliter putabat,
quæ tamen uiuebat,& tūc bona recuperat,ut ff.de condi.ob
cau.l.j.ij.& iij.§.si lib.Itē quia ingressus monasteriū habetur
pro mortuo,ut l.Deo nobis.j.tit.j. & ideò sicut donās causa
mortis,nō secuta causa,illud reuocare pōt, ut ff. si cert. pet.l.
nō omnis.in prin.& in tit.de dona.cau.mor.cū si.sic reuocat
hoc casu,cū ingressus nō teneat. pro hoc alle.l. ~~filiofam.~~ j.de
spōsa.& j.tit.ij.l.si legib.Iacob.bene tenet idē, & Gul. eo mo-
do distinguēdo,quod ipse probat, aliàs monasteriū habe-
tur loco filij in bonis ingressi,ut j.dicā.Sed si nō tenet ingres
sus,nō habet̃ ut filius,& sic bona nō remanēt apud monaste
riū.Nā si aliquis disponat in aliquē credēs ipsum filiū, si nō
est,nō ualet dispositio,ut j.de hæred. insti.l. si pater. cū si. Ita
hic iste ingressus; qui eū ualere credebat,putabat monaste-
riū filiū suū esse,cū nō sit,bona reuocari possunt.Si uerò scie
bat nō tenere ingressum,& tūc aut dedicauerat bona p̄ mo-
dum cōditionis,ut dedico me & mea,& tūc si ingressus non
ualet,uitiat̃ dedicatio bonorū,& ita recuperat, ut l. si militē.
j.de cōd.ob cau.Aut simpliciter,& tūc recuperare ea nō pos-
set.Et circa hoc Iac.examinat hic illud: An uitiato expresso,
uitietur & tacitū.Dic plenè per eundē Iac.de Bel. in auth. de
mo.§.si quis aūt.ubi tenet ꝙ aut culpa, aut sciētia ingressi,&
bona remanēt ipsi monasterio.aliàs Rofr.disputauit hanc q.
& est iiij.in ordine quæstionū suarū, tamē determinat idem
ꝙ gl.prædicta,scilicet aut dedicauit bona expresè,& nō re-
uocat:aut tacitè,& tunc sic. Cuius sic referūt opi. Vltramon.
& nihil approbat cōmentator,quasi cū opi.Gul. cōcor. & di
cit sic,Qñq; aliquis offert monasterio se tantū, ita qđ bona
ueniūt accessoriè,& tunc uitiato expresso uitiat̃ & tacitū,qđ
est eius accessoriū,ut d.gl.hic.& bene. Qñq; quis offert se cū
suis,& tunc idē eadē ratione,quia ista dictio,cū, cōiungit ac
cessoriè,ut s̄.d.proxi.q.dixi. Quādoq; quis offert se & sua,
& tunc aut ipse credebat oblationem de se factā tenere, aliàs
ualere,aut sciebat non tenere. Primo casu debet recuperare
bona,per l.si pater.& l.nec apud.j.de hære.insti. & ibi per ra
tiones Iac.& Gul. Secūdo casu nō recuperat bona, quia do-
nare uidet̃, sicut soluēs sciēter indebitū, ut ff.de cōd.inde.l.j.
Quærit gl.quid si ante ingressum tenebat̃ ex cōtractu uel de
33 licto,an monasteriū teneat̃? Rñ.gl. † ꝙ sic, ad instar capitis
minut.ut ff.de capit.dim.l.ij. in prin.& l.tutelas.§.si libertate.
hæc sunt uerba gl.Idē not.in auth.si qua mulier.j.eo.ti.Aliter
no.in auth.de mo.in prin.in gl. super uerbo, mutatiōe. quæ
tenet ꝙ ipse monachus cōueniri posit.aliter no.eo.ti.§.si qs
aūt.ubi dicit gl. ꝙ actione reali aliàs hypothecaria, uel alia,
quę datur ratione possesionis,cōueniri potest monasteriū:
actione uerò personali ipse monachus cōuenit̃. Hoc etiā e-
xaminat gl.in auth.quomodo opor. epi.in prin. col. vj. & te
net ꝙ ipse monachus cōueniri posit. Alibi gl.distinguit,aut
cōtulit in monasteriū omnia bona sua uniuersaliter, aut res
singulares.Primo casu monasteriū tenet̃,scđo nō.Ita no.in l.
si peculiū leget̃.§.j.ff.de pec.leg.Iac.bene dicit,ꝙ ipse mona-
chus cōueniri debet,& in persona sua libellus cōcipi.& dicit
esse casum in auth.causa quæ.j.tit.j. quæ loquitur in mona-
cho,& Abbas debebit ipsum defendere,ꝙ si nō faciet, credi
tor mittetur in possesionē bonorū,quæ ex persona ingres-
si peruenerūt ad monasteriū,ut Insti. de acquisi. per arrog.in
fi.& ff.de pec.leg.l.qui peculiū serui.cū distinctione gl.l. si pe
culiū leget̃.eo.ti.quæ tenet indistinctè, ꝙ siue bona trāsferan
tur singulariter,siue uniuersaliter, ꝙ semper monasteriū te-
neatur,quia uniuersalis hæredis & successoris loco habetur.
Vnde nō refert qualiter,quomodo & quādo res trāsferatur,
cū alius successor nō appareat, ut j.de hære.inst.l. quoties. &
l.j.§.si ex fundo.& l.ex facto.ff.eo.tit.& ꝙ plenè no.in l.iij.§.cū
ex cā.ff.de iur.fis.Et ita dicit Ia.de Bel.in auth.de mo.§.si quis
aūt fortè semel.ubi tenet ꝙ ipse monachus teneat̃, & rema-
neat obligatus.Cy.hic recitat gl.& dicta doct.& nihil appro-
bat.Gul.de Cug.in auth.causa quæ fit cum mon.j.tit.j. tenet
quòd si monasteriū uult tenere bona, ꝙ tunc teneatur credi
toribus monachi respondere. Sinautem uellet ipsa bona di
mittere,tunc non tenetur,imò liberatur,cùm non habeatur
loco hæredis,secundū eum,ut j.dicam. Ego teneo hanc glo.
& pro hoc uide quod no.Dy.in c.delictum.de reg.iur.lib.vj.
Pro delicto autē antè commisso puto quòd monachus con
34 ueniri nō posit, † cū omnis accusatio per ingressum siue
impugnatio sit remota,ut ex̃.de uot.c.scripturæ. & xxxiij.q.
ij.c.admonere.Poterit aūt monasteriū cōueniri,si aliqd per-
uenit ad eū,ut s̄.in cōtractib.dixi.Et no.in d.c.delictū. & di-
cam in proxi.q. Quæro,quid si monachus cōtraxit uel deli-
35 quit † post ingressum.gl.in l.ex pœnalib.ff.de reg. iur. dicit,
quòd

l. fin. §. his illud.

quòd ecclesia nõ tenetur. Idẽ no. in d. auth. causa quæ fit cũ mo. quod tenet Gul. de Cug. & idẽ tenet idẽ Gul. in l. ij. §. ait prętor. ff. de capi. di. quod intelligo inquantũ est locupletior ad instar pupilli, ut ff. deposi. l. j. §. an in pupillũ. Quærit glo. quid si ingressus monasteriũ habeat emphyteusim, uel liuel
36 lum, an trãseat in ecclesiã. † Gl. dicit ꝙ sic, per l. peto. §. j. ff. de leg. ij. ff. de do. inter uir. & ux. l. sed si mors. §. ij. Hæc sunt uerba gl. Iac. Bu. hic distinguit, Aut debeat præstare ex illa re aliquid personale, & tũc nõ trãseat in monasterium, sed redeat ad concedentem, quia cũ circa ministeria ecclesiastica sit occupatus, illa præstare nõ potest, aut quia fortè habitus repugnaret illi præstationi. Aut aliquã pecuniã debeat præstare, & tũc trãseat in monasteriũ, tũc poterit dare domino per aliũ, ut ff. de sta. ho. l. Arethusa. ff. de condi. insti. l. fi. §. j. Cõcordat enim hanc gl. indistincte dicẽs, ꝙ est casus in auth. de ali. & emphy. §. j. co. jx. ubi dicitur, ꝙ transit in ecclesiã, nisi dominus reuocet, sed si dominus uult, potest reuocare. Ia. de Bel. in §. j. dicit ꝙ ille §. nihil facit, quia ille §. loquitur in obla tione expressa, non in tacita, quę fit per ingressum. Itẽ cõcedit electionẽ ordinatori, ut ibi patet. Cy. recitat simpliciter dictũ Dy. & stat eo cõtentus. Spe. in ti. de emphy. §. nũc aliquauer. cxxij. uidetur tenere ꝙ nõ trãseat, nisi consentiat ille, cuius res est emphyteutica, quia nõ debet posse facere causam emphyteutę deteriorẽ, trãsferẽdo in personã fauorabilẽ, ut in ecclesiã quæ expelli nõ potest, si contingat eã non soluere canonẽ, & quæ nõ soluẽdo nõ priuaretur re, ut l. placet. §. eo. ti. ibi, nulla trãslatione. &c. & xvj. q. j. c. placuit. & Io. An. ext. de reli. do. c. cõsuluit. Sed ad hoc respõdeo ꝙ nõ ob. quia aut prædiũ fuit adscriptũ ecclesiæ, & tũc propter nõ solutũ canonem res nõ redit ad dominũ. Ita loquũtur d. iura. Aut res est priuati, sed trãsit in ecclesiã cũ illo iure, & tũc poterit reuerti ad dominũ propter canonẽ nõ solutũ per ecclesiã, hoc probatur in l. fi. C. de exact. trib. lib. x. Teneo igitur in hoc sententiã Inn. & Hostiẽ. ext. de prob. c. in præsentia, qui tenet ꝙ in ecclesiã trãseat. Quæro ego circa hoc extra gl. Ecclesia, uel priuatus cõcedit rẽ in emphyteusim Titio ꝓ se, & hęredẽ suo. Ti
37 tius ingreditur monasteriũ, quæritur † an talis res trãseat in monasteriũ? & uidet ꝙ nõ, quia dicẽdo, ꝓ se, & hærede suo, h. d. respectu aliorũ hæredũ, qui existere possunt hæredes d. Titio. Nã primus denotat ordinẽ ad secũdum, ut ff. de iud. l. ad perẽptoriũ. & ff. de hęr. insti. l. si quis ita hęres instituatur. Sed ubi in ecclesiã trãsferũtur bona ingressi, perpetuò erũt apud eã, & sic Titius nullũ aliũ hæredẽ habere poterit aliquo tẽpore, quia ecclesia nũquam deficit. Prætereà cõcedẽs non solũ uoluit ꝙ haberet Titius, sed & primus hæres suus. Sed si Titius habuisset aliquẽ hæredẽ priuatũ, ille hæres uixisset præsumptione iuris usq; ad centũ annos, quæ est lõgęua uita hominis, ut j. e. l. fi. & no. in l. ij. §. si dubitetur. ff. quem ad test. ape. Et sic uidet ꝙ saltẽ dicere debemus ꝙ ista emphyteusis finiatur apud ecclesiã spatio c. annorũ ex uolũtate cõcedentis, ut s. dixi. Pro hoc facit l. an usuf. ff. quẽad. usuf. amit. Cõtrariũ puto uerũ, ꝙ in ecclesiã trãseat, & perpetuò. Et primò quãdo cõcedẽs cõcessit Titio, & primo hęredi suo, potuit cõsiderare Titiũ posse habere primũ hęredẽ ecclesiã, imò debuit hoc scire, cũ lex hoc dicat, hic nõ admittitur ignorãtia iuris, & in latã culpam incidit, ut j. de leg. l. leges. & ff. de his qui not. infa. l. liberorũ. §. notant. Prætereà dicit meritò, primo hæredi suo, nam operari potest, nisi aliũ haberet hæredẽ, & sic non fuit frustrà positũ. Vnde nõ ob. ꝙ primò dicitur respectu secundi, quia uerũ est ubi aliũ priuatũ haberet hæredẽ. Prætereà nõ sequit ꝙ perpetuò sit apud ecclesiam. Quid ẽm si ecclesia canonẽ nõ soluit debitũ? Certè redire poterit ad concedentẽ, ut s. dixi. Quæro hic extra gl. quid si cõcedatur res Titio, pacto apposito, ꝙ ad cõcedentem redeat
38 Titio mortuo, an Titio ingresso monasteriũ trãseat † talis res in monasteriũ? Et uidet ꝙ ad cõcedentẽ reuertat, quasi conditione existente, quia pro mortuo reputat ingressus, ut j. tit. j. l. Deo nobis. Contrariũ dic ꝙ probo sic, expressio eorũ
39 † quæ tacitè insunt, facta per eum modum, per quẽ insunt, nihil operat, ut l. nõ rectè. j. de fideiuf. & s. dixi. Sed uideo, ꝙ in usufr. hoc tacitè inest, ꝙ morte finiat, ut Insti. de usufr. §. finitur. & tamẽ in monasteriũ transit, ut j. dicã. Et in casu nostro quãuis exprimat hoc in cõcessione, cùm hoc in monasteriũ transeat, nõ finitur talis cõcessio, sicut j. de usufr. dico. Nec ob. ꝙ talis per ingressum mortuus reputat, quia est quãtum ad uitam secularẽ, ut in casu illius l. Deo nobis. Nã mulier lucrat ex pacto donationẽ propter nuptias, quia mors
40 ciuilis † tũc æquiparat naturali, qñ per utrunq; idẽ importatur effectus, ut no. Dy. in l. si cõstante. ff. sol. ma. Nec ob. si dicatur imò idẽ est effectus utriusq; in casu nostro, quia sicut dñium illius rei habere nõ põt post mortẽ naturalẽ obstante pacto: ita nec post mortẽ ciuilem, cũ in monasteriũ trãseat ut hic. Nam dico ꝙ talis ususfr. donec uiuet, uidet seruire ad usum, & pro alimẽtis. Sed quo ad alimẽta iste nõ censet mortuus, quia horũ est capax, ut ff. de ca. di. l. legatũ. & l. seruos ad custodiã. ff. de ali. & cib. le. Igit nõ dicit mortuus quoad hoc.
41 Prætereà dico ꝙ mors ciuilis † nũquã æquiparat naturali, nisi in casib. à iure permissis, ut est gl. no. xvj. q. j. c. placuit. & ex. de rescript. c. susceptũ. lib. vj. Quærit gl. quid si ingrediẽs
42 habeat usum fructũ, an trãseat † ad monasteriũ? respõdet ꝙ sic per easdẽ leges. Iac. bene intelligit hanc glo. quòd ususfr. remaneat huic donec uiuat, quia inseparabilis est à persona. Et pro hoc l. necessariò. §. fi. de peri. & commo. rei uendi. Vltramont. satis in hoc probabiliter dicunt sic, ꝙ ius usufructus residet apud ingressum, cõmoditas autem eius transit in monasterium. arg. ff. de adulte. l. si postulauerit. §. iubet lex. Nec ob. ꝙ monachus non potest habere propriũ, quia uerum est quantùm ad sui cõmodum, non monasterij, sicut filiusfa. quia de iure Digestorum nihil habere poterat, & tamen remanebat apud eum ius hæreditatis, ad cõmodum patris, ut ff. de leg. j. l. cum filio. Cy. recitat hic tantùm Vltramonta. nihil addendo. Glo. hic quærit, & nihil se firmat. xix. q. iij. c. si qua mulier. Inno. in cap. in præsentia. tenet ꝙ transit in monasterium. & sic concordat cum hac glo. quod etiam hæc tenet commentator. Breuiter quæro circa hoc quando finiatur ususfru. talis. Et uidetur quòd centum annis, quia tantùm durat ususfru. ciuitati relictus, ut ff. de usufru. l. an usufru. & ecclesia & ciuitas æquiparantur, ut j. eo. l. fi. Econ
43 trà † uidetur ꝙ per mortem ingressi finiatur, arg. l. necessariò. §. fin. ff. de peri. & cõmo. rei uendi. & ff. de iure fisci. l. Statius. & de leg. ij. l. cùm pater. §. hæreditatem. ff. de manumis. l. Caius. & de assigna. li. l. fi. quod credo uerum, quia ususfru. acquisitus patri per filium finitur morte filij, ut j. de usufru. l. fin.
* Sic dicam in monacho, quòd morte ipsius monachi finiatur ususfru. tenet Inn. in d. c. in præsentia. Sum expeditus de recitatione gl. huius auth. & recitationibus suis. Quæro extra glo. quid si ingrediens monasterium habeat feudum, an in ecclesiam tran
44 seat? Hæc gl. facit † quòd sic, in quantum dicit de liuello & emphyteusi. Iac. de Bel. in auth. de alie. & emphy. colum. ix. tenet quòd ecclesia non succedat in feudum: ut de uasallo, qui arma bellica deposuit, c. j. & si de feu. fuer. controuer. c. j. §. qui clericus. & per ea quæ no. in l. si ita quis. §. ea l. ff. de uer. oblig. Mar. Sili. distinguit, Aut est tale feudum, ex quo debeat præstare seruitium plenum, uel non. Primo casu non transeat, secundo sic de statu homi. l. Arethusa. In hoc teneo opinionem Inno. qui dicit in c. in præsentia, quòd si ex feudo isto debeat talia seruitia, quæ à monasterio possint honestè exhiberi per se, uel per alium, quòd tunc transeat in mo-
45 nasterium, aliàs in dominũ reuertatur, &c. † Quæro quid de ingrediente regulam fratrum minorum, qui non possunt habere proprium, nec in communi, nec in singulari? Inno. ponit in d. c. in præsentia. & ibi etiam Ioan. And. Spec. in titu. de statu mona. uers. iij. quæritur. Iaco. But. ponit hic. Cyn. hoc tangit latius in l. Deo nobis. j. titu. j. glo. Ioan. And. xxvij. quæst. j. c. ut lex. in glo. ij. & ibi de hoc per Archi. xix. q.
a iij. c. quia ingredientib.[a] Circa hoc non insisto contentus, & dico in li. Minoricarum ij. & iij. distinctio. Quid si filiusfa. in
46 grediatur † monasterium, quid erit de bonis? Respõdeo, Aut habebat bona castrensia, & certũ est ꝙ illa in monasterium

* *Illa l. fin. contrarium docet, scilicet usumfructũ filio relictũ, morte eius non finiri, sed in patrem continuari.* I. C. B.

rium transferre posset, quia de his posset liberè disponere. Aut profectitia, & illa cõtra uoluntatẽ patris alienare nõ potest, ut l. fi. §. filijs autẽ fa. j. de bo. quæ libe. Pe. uidet cõtradicere, scilicet ꝙ aduentitia trãsferre potest in monasteriũ. Ad §. filijs autẽ fam. rñ. quòd ille §. obtinet uim alienationis inter uiuos, sed moriendo secus, ut l. Deo nobis. j. tit. j. Quæro qd
47 si filiusfa. existens in studio, cui pater libros † emerat, intrat religionẽ, quid erit de libris? Quidã dicunt quòd uidentur esse bona quasi castrẽsia, ideo monasterium habebit, j. eo. Alij dicunt quod est uerum in libris, qui dant magistris & doctoribus. Istis enim conceditur hoc habere peculium, scholaribus nõ, ut j. de inoffi. test. l. fi. Circa hoc patet sic dicendum, Quandoq; pater emit libros nomine filij, nec adhuc tradidit, nec donare uelle dixit, & tunc non transeũt in monasteriũ, quia sunt proprij patris, ut l. j. j. de castren. pecu. Nam tradendo, requiritur quòd sit donatio, ut l. ij. j. si quis alteri uel sibi. Quãdoq; pater emit libros nomine filij, & tradidit, uel dixit se filio uelle donare, & isto casu si filius erat iam aduocatus, uel doctor, tũc trãseunt in monasteriũ, quia censentur esse castrẽse peculiũ, militant ẽm aduocati, ut l. fori. j. de aduoc. diuer. iudi. Aut ille filius erat adhuc scholaris, & tũc nõ posset dici quasi castrẽse peculiũ, quia nõ habebat aliquã earũ dignitatũ, quæ ponuntur in l. fi. j. de inoffi. testa. & isto casu nõ trãseunt in monasteriũ. Et sic trãsit opinio Pet. Quæro quid si minor xxv. annis ingrediat monasteriũ, an
48 transferat bona † in illud? Et uidetur ꝙ nõ, quia minor nõ potest alienare sine decreto. Ia. de Are. dicit, ꝙ est ucrũ quòd nõ potest alienare sine decreto inter uiuos, moriẽdo sic. sed ingressi monasteriũ mortuis æquiparãtur, ut l. Deo nobis. ergo, &c. Sed hæc ratio nõ uidetur bona, quia minor posset alienare moriendo, hoc cõtingit per mortẽ naturalẽ, quæ de necessitate cõtingit & præuenit. Sed hic iste ingressus de uoluntate procedit, dico tamẽ ꝙ isto casu minor alienare potest. Ratio est, quia facit illud ꝙ quilibet pater fa. faceret, si maior esset. Et hoc casu in istis spiritualibus reputat maior, ut s. dixi. Hoc etiã probat, quia alienatio fit per illã legẽ, per quã potest facere minor sine decreto, quasi nõ ipse, sed lex faciat, ut l. si quis in tantã. & quod ibi no. j. unde ui. hoc etiã probatur in c. in præsentia. uers. sed cũ. ex. de prob. & ibi hoc etiam tenet Inn. Quæro, pater habet usumfructũ in bonis aduenti
49 tijs filij †, ipse pater ingreditur monasteriũ. Gl. de bo. quæ lib. in auth. idẽ tenet, ꝙ talis ususfructus patri debeatur. Iac. But. distinguit in d. auth. Aut dicimus ꝙ per ingressum finiatur patria potestas, & tenet gl. quæ est in l. si ex causa. §. Põponius. ff. de mino. ut finiatur ususfructus qui debet ei ratione patriæ potestatis, ut l. cùm oportet. j. de bo. quæ li. Aut dicimus durare patriã potestatem, & tũc talis ususfru. nõ finiatur. Et procedit dictũ glo. quòd Iaco. prædict. dixit se uerius putare referens opi. Mar. Sili. in d. auth. idem. An aũt patria potestas finiatur per ingressum monasterij, j. dicã. Credo dictam gl. dicere uerũ, ꝙ ususfructus non finiatur per ea quæ s. dixi in q. de usufructuario, qui monasteriũ ingredit. Quæro, quid si est cõcessa res alicui cũ pacto, ne alicui alienet
50 & ingreditur monasteriũ, † an uideatur alienata res, ut reuocari possit? Gl. ff. de uerb. oblig. in l. si ita quis. §. ea lege. uidetur dicere ꝙ trãseat in monasterium tanquã in suũ hæredem, & nõ potest reuocari. sic dixit, Aut res fuit data inter uiros pacto apposito, & tunc trãsit in monasteriũ, sed reuocatur per conditionẽ ob causam, ut l. ea lege. j. de cõdi. ob causam. Si autẽ in ultima uolũtate, tũc secus, quia uadit ad monasteriũ tanquã ad hæredẽ. Dy. in d. l. ea lege. dicit, & melius ꝙ aut ille dat monasterio nõ ingrediendo, & tunc reuocari posset, aut ingrediendo, & reuocari nõ posset. Hoc tenet hic Cyn. pro quo facit auth. nisi rogati. j. ad Trebel. Hoc tenet ex
51 presè Inn. in c. in præsentia. ex. de proba. † Quæro, Titius est hæres institutus, & quandocunq; decesserit, est ei substitutus Sempronius, an ingrediendo monasterium sit locus substitutioni? Videtur ꝙ sic, quia pro mortuo reputatur, ut l. Deo nobis. j. tit. j. & omnia pacta lucratiua dotis, & donationis propter nuptias altero mortuo etiam illo casu uendicant sibi locum, ut ibi dicitur.

QVAERO, quid si datus est substitutus sub conditione, si decesserit sine liberis, & ingreditur monasterium, an habetur
52 loco filiorum? Respon. † sic, ut in auth. de sanct. epis. §. nunc de præsenti colla. ix. & auth. nisi rogati. j. ad Trebel. & ex. de proba. c. in præsentia. Vel dic, ꝙ talis conditio dicitur tanquam contraria uitæ contemplatiuæ, non autem quòd monasterium habeatur loco filiorum, ut j. proxi. quæst. dicam. Quæro, quid si dictum sit, si decesserit sine liberis ex suo cor
53 pore natis, † an tunc ingrediendo monasteriũ dicatur habere liberos ex suo corpore natos? In hoc reperio contrarias sententias doctorum. Iac. de Bel. in auth. de sanct. epi. §. sed & hoc præsenti. disputando tenet ꝙ substitutus admittatur, & excludat monasterium. Hoc tenet Hosti. & Ioan. And. ex. de testa. c. Raynutius. in glo. super uerbo, sed uidetur. Dy l. si ita quis. §. fin. de leg. ij. tenet cõtrarium tali ratione. Appellatio filiorum intelligitur de natis, ut d. l. si ita quis. §. fi. & ff. de condi. & demon. l. fideicommissum. Sed expressio eorũ, quæ tacitè insunt, nihil operatur, ut l. iij. de leg. j. & j. de fideiuss. l. non rectè. Ergo perinde est habendum, ac si non esset expressum de se natis. Hoc autem non expresso, sine dubio excludit substitutũ, ut in auth. de sanct. epis. §. sed & hoc præsenti. & j. ad Treb. auth. nisi rogati. Richar. Malum. idem tenet ratione tali; Istud fideicõmissum seu conditio reprobatur, & pro non adiecta habetur, nõ quòd monasteriũ habeatur loco filij, sed quia est impedimentum uitæ contemplatiuæ. Nam si uiuens bona restituere cogeretur, si decesserit sine liberis ex se natis, compelleretur ad contrahendum matrimonium, & remoueretur à uoto religionis & castitatis, ideò Imperator tale grauamen habuit pro nõ adiecto. Et hoc est ꝙ dicit tex. in d. §. sed & hoc præsenti. dum dicit tales conditiões inualidas pro nõ adiectis esse. Et ista cõditio est multò plus cõtraria uitæ cõtemplatiuæ & castitati & religioni, ergo, &c. Prætereà concludendo hoc tenuit ultra prædicta per rationes infrà scriptas. Illud qd relinquitur causa dotis, de necessitate intelligitur pro matrimonio, ut ff. de iure do. l. iij. de dona. ante nup. l. fi. si pro introitu monasterij nõ põt dari dos, ut ex. de simo. c. nõ satis. & tamẽ ibi cõditio, seu causa restringitur aliquo ingrediente monasteriũ. Ita dico in hoc casu, licet nõ possit dici impleta conditio ciuiliter, quòd filij dicãtur ex se nati, tamen monasteriũ debet habere dicta bona. Idem etiã debet dici de eo quod relinquitur causa dotionis ante nuptias. & d. §. sed & hoc de præsenti. prætereà inter monachũ & monasteriũ non dicitur cõtrahi matrimonium spirituale, cùm solus Abbas dicatur sponsus, ut plenè no. ex. de elect. c. quia propter. & ibi per Ber. & Inn. Sed si fideicom. relinquatur sub cõditione, si nupserit, & nõ extitit, si ille grauatus monasteriũ ingrediatur, tamẽ ad fideicom. admittit, ut d. §. sed hoc de præsenti. Apparet ergo quòd hæc est ratio (quia uidet defecisse cõditio fideicõmissi ideò, quia tales cõditiones pro nõ adiectis, & pro nõ scriptis habẽtur) quasi uitæ cõtemplatiuæ cõtrariẽt. Sed in casu apposito est huiusmodi, ergo, &c. Prætereà si aliqd relinquit mulieri, & iniungat sibi grauamẽ si nupserit, nõ ualet. Est ratio, qa propter hoc nuptiæ impeditẽtur, quia timore illius grauaminis staret ne nuberet, ut l. hæres meus. §. fi. ff. de cõd. & dem. multò magis nõ ualet istud fideicõmissum, qd præbet impedimentũ uitæ cõtemplatiuæ, & religionis, quæ melior est lõgè q̃ uita actiua, ut in auth. de monachis. in prin. col. j. Et hanc partẽ tot rationib. probatã puto ueriorẽ. Quæro, qd si aliqs est rogatus hæreditatẽ restituere cuidã ecclesiæ sub cõditione, si decesserit sine liberis, an si ingrediat monasteriũ, id ha-
54 beat tũc † loco liberorũ, seu reijciat tale grauamẽ? Tex. est ꝙ nõ transit in monasteriũ, qñ ingrediẽs habet substitutam aliam ecclesiã, ut j. ad Treb. auth. nisi rogati. & in corpore unde sumitur. Et est ratio, quia utraq; nõ habet par priuilegiũ, & sic esset priuilegiũ ecclesiæ substitutæ. Huius autoritatis rõ sumit ex. de prob. c. licet causam. qd firmat Ber. per d. auth. alleg. ex. de prob. c. in præsentia. in ult. gl. Quæro, quid si testator instituat Titiũ filiũ suum hæredẽ, & rogauerit eum restituere fratri ipsius Titij, & filio quõdã testõris sub cõditiõe,
55 si decesserit sine liberis, † an tũc monasteriũ excludat substitutum?

stitutũ? Fran. Accur. dicit ꝙ nõ, quia inconueniens est, ꝙ filius legitimus & naturalis excludatur per legitimũ tantũ, sicut est ecclesia, unde intelligitur auth. illa solũ, qñ est rogatus restituere extraneo, secus si fratri eiusdẽ, uel filio testatoris, licet uideatur obstare d.c. in præsentia. secundũ rationẽ ipsius. Quæro, quid si ingressus monasteriũ moriatur intra tempus professionis, an bona debeant apud ipsum mona-
56 sterium remanere? † Cy. refert hic quosdã dicentes, Aut dedicat se purè, aut sub cõditione, aut est dubiũ. In primis duobus casib. rñ. per l.ij.ff. de in diem addi. In tertio casu dicit, ꝙ ex quo decedit, ut monachus, sibi uidet placere ꝙ sit monachus, & qd' bona sua sint monasteriij, & hæc uidetur sua ultima uolũtas: nisi expresè cõtrariũ assereret. Et hoc tenet Iac. de Ra. & Pe. quia summa est ratio, quæ pro religione facit, quia licet adhuc nõ ualeat ingressus, nec per cõsequens bonorũ dedicatio: tamen per mortẽ uidetur confirmari, sicut donatio facta inter cõiuges. Cy. dicit hoc sibi uideri durum, quia excludimus uenientes ab intestato, ex quo dicimus quẽ monachũ esse. Pro hoc tamen induco simile, qd' de statu libero dicimus, quia pendẽte conditione libertatis, uidetur ut seruus. & sic pendẽte tempore probationis si moritur debet nõ ut monachus iudicari. Pro hoc est ꝙ no. xix. q. iiij. c. nunc autẽ. ubi dicit, ꝙ si monachus intra annũ professionis, aliàs probationis, moriatur, ualet testamentũ, quia tunc erat sui iuris, ar. C. de sen. pas. l. fi. Item non est adhuc monachus professione non facta, ut s̃. dixi in j. quæst. Pro hoc facit tex. ex̃. de sen. ex. com. c. religioso. ij. respon. li. vj. ubi etiam uidetur ꝙ monachus iste est ut filius qui nõ peruenit ad lucem, ut C. de posth. hære. inst. l. pe. Quæro, quid si ingressus monasterium habeat præbendam? superfluum est in dubiũ reuocare, quia casus est expressus in c. beneficiũ. ex̃. de reg. li. vj. Quæro, quo iure pertineãt ad monasteriũ bona ingressi? gl. in auth. si qua mulier. in fi. primæ gl. dicit, ꝙ iure hæ re. quasi mortui. ar. insti. per quas personas nobis acqui. §. j.
57 & ad leg. Iul. de ui. l. ij. Ego teneo † oppositum, scilicet ꝙ non dicat' habere iure hæreditario, quod patet, quia monachus adhuc potest cõueniri, ut s̃. dixi in auth. causa quæ fit cũ monach. j. tit. j. Sed pertinet ad ecclesiam iure acquisitionis uniuersalis, sicut dicimus de bonis eius quẽ arrogamus, ut instit. de acquisi. per arrogat. per totum. Ex hoc sequitur ꝙ ec
58 clesia † non tenetur in totum ut hæres, sed eatenus, quatenus ad eam peruenerit, ut l. in arrogatorem. ff. de pecu. ut s̃.
59 dixi. Ex hoc etiã sequitur † ꝙ ecclesia in possessionẽ non habet necesse intrare sicut habet hæres, ut l. cũ hæredes. in prin. ff. de acqui. pos. Sed acquiritur ei possessio ingressi, sicut arrogatori, ut ff. de precario. l. si adoptauero. ut s̃. dixi. Sequitur in tex. dedicant. hoc uerbum, dedicãt, interdum impor-
60 tat † dedicare & transferre, ut in auth. hæc consti. interpretatur priorem. circa pri. colla. vj. Interdum ecclesiæ, ut l. ab agnato. ff. de cura. furio. ex̃. de religio. do. c. j. Tunc enim monachus dicitur se dedicare Deo, quando professionẽ facit: xxvij. q. j. c. uirginib. & c. si quis sacro. Sequitur in tex. Deo. Quæro, cùm ista dedicatio fiat Deo, ut hic, an aliquod factũ
61 Abbatis † debeat interuenire? Rñ. ut s̃. dixi, si dedicatio fiat per actum professionis, in professione expressa requiritur Abbatis factum, qui ut minister Dei recipiat professionem. In professione uerò tacita præsumpta Abbatis factum non requiritur, quia cùm fiat per cursum temporis anni, transgrediens dedicat seipsum Deo, & sufficit sine aliquo facto Abbatis. Facit quod not. Inno. ex̃. de regula. c. porrectum. & qui clerici uel uo. c. j. Sequitur in text. Nec ergo de his testantur. Opp. & uidetur, ꝙ ingressi monasteriũ testari possint, ut j. eo. auth. si qua mulier. Sol. Illa distinguit istam, quia hic loquitur quando ingressus nõ habet liberos, an autem illud dicatur testamentum uel diuisio? dic ut ibi per glo. & doct. Sequitur in tex. Vtpote nec domini rerum. Opp. &
62 uidetur quòd † non dominus testatur, ut in auth. si qua mulier. j. eod. Et soluit quòd hæc ratio quæ hic penitus est probabilis, non est necessaria, quia interdum nõ dominus testatur, ut in cõtrario, licet regulariter contrà, ut ff. de iure codi. l. conficiuntur. §. si post. Opp. extra glo. uidetur quòd [redacted] testetur, ut j. de lega. l. cùm rem alienam. & l. si res obligata. ff. de leg. j. Sol. Aut quis non est dominus, nec esse potest dominus, & ille nõ potest testari. Ita loquit' hæc auth. ubi non est dñs, tamen esse potest, tunc testatur, in præiudicium tamen hæredis, non ueri domini, ut in contrarijs.

Quæro, an ingressus monasterium capite minuatur? Glo. dicit quòd sic, in auth. de monach. post principium. collat. j. Idem tenet j. eo. auth. si qua mulier. quod sentit Gul. de Cu.
63 in l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui. Tu dic secundum † Bar. quòd non minuatur media uel maxima capitis diminutione, quod patet, quia potest esse testis, & promoueri ad dignitatem, ut in auth. de monach. §. cogitandum. Et licet dicatur seruus uel monachus, non tamen potest uendi sicut alij serui, minimam capitis diminutionem patitur, quia statũ mutat, ut j. proxi. dicã. Quæro, an ingressus monasterium
64 desinat † esse in potestate patris. Glo. est de mi. l. si ex causa. §. Pomponius. dicit quòd sic, quia etiam transit in potestatem Abbatis. Idem no. in l. cùm prætor. in fi. ff. de iud. Iac. de Are. in l. Deo nobis. j. tit. j. & post eum quidam dicunt quòd transit in potestatem Abbatis quo ad obedientiam, sicut dicimus in uxore respectu patris & uiri, ut probatur in l. idonei. ff. de testib. de inutili stipul. §. si quis alij. Sed his nõ obstantibus dico, ꝙ transit in potestatem Abbatis, ut no. in d. gl. Non obst. arg. contrariũ quod retinet iura suorum, quia non est impossibile ꝙ remaneant iura suorum, & tamẽ non sit in potestate, ut l. meminimus. & l. lege. j. de legi. hæred. qd' etiam probatur, quia in alterius potestate, ergo non patris, ut l. sicut euenient. ff. de adult. Hoc tenet Gul. in l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui. Ad hoc facit xij. quæst. j. non dicatis. & de elect. c. si religiosus. lib. vj. Ho. firmat gl. Ber. ex̃. de æta & qual. c. indecorum. & per Cy. in auth. sed episcopalis dignitas. j. tit. j. Quæro, nunquid ingressus monasterium desinat
65 esse miles, uel de magnatibus? † quod ualet ad quæstion. statuto cauetur, quòd nullus de magnatibus, uel de proletali possit ingredi palatiũ sub certa pœna. modò Titius factus est monachus, quærit' si ingrediatur palatiũ, an teneatur ad pœnã? Videtur ꝙ sic, quia iudex secularis hoc statuere potest ponendo legem rei suæ. Tamen hoc concesso ꝙ statuere possit, dico ꝙ talis nõ teneretur ad pœnam, quia per ingressum religionis desunt esse de magnatibus. Ad hoc faciunt arg. dicta s̃. in proxima q. quia per ingressum monasterij desinit esse in potestate patris, & sic iura agnationis amittit. Glo. est hoc expresè dicens, ex̃. de statu monach. ca. ea quæ. in iij. glo. Pro hoc facit qd' habetur xxvij. q. ij. c. scripsit. & no. in c. j. ex̃. de purg. cano. facit xxvij. q. j. nequaquã. & sic ut magnas puniri nõ poterit, posito ꝙ nõ obstet iudicis impedimentũ. Pro hoc facit in x. coll. de uasal. mili. qui arma belli. depos. c. miles. Et hoc etiã sentit Iaco. de Bel. in auth. de sanc. epis. §. si monachus. colla. ix. Quæro, hic dicitur ꝙ ingressi monasteriũ nõ possunt testari, sed an possint mortis
66 causa donare de cõsensu Abbatis †? Et uidetur ꝙ sic, sicut filiusfa. de cõsensu sui patris, ut ff. de don. cau. mor. l. tam is. §. filius. Io. dicit ꝙ nõ potest, quia Abbas nõ est dñs, sed administrator: sed de cõsensu collegij, uel capituli uidetur ꝙ possit, quia capitulũ est quasi dñs, ut l iubemus. j. eo. ti. Et hoc est uerũ in rebus mobilib. sed immobilia etiã totũ collegiũ non posset distrahere, uel alienare, ut j. e. l. iubemus. & in authen. hoc ius porrectũ. & qui nõ põt alienare, nec alienationi consentire, ut in reg. iur. & hoc ꝙ donare possit mobilia, intelligit' qñ donat bene merito, ad ꝙ monasteriũ tenet', ut ex̃. de testi. c. relatũ el ij. in fi. & c. cũ in officij. Vel alienare nõ potest nisi sit euidẽs utilitas uel necessitas, ut d. auth. hoc ius porrectum. & xij. q. ij. sine exceptione. & ex̃. de don. c. cæterũ. Posset quæri de modis testãdi ante ingressum religiõis, uel post. de quo j. eo. auth. si qua mulier. Itẽ an filiusfa. cõtra uoluntatẽ patris ingrediẽdo monasteriũ, causam ingratitudinis cõmittat, & an ipsam iã cõmissam ingressus deleat. Et an monachus possit esse testis, arbiter, iudex uel procurator, quæ hic omitto, quia materiã nostrã nõ propriè respiciunt. Vltimò
67 auth. ista potest intelligi secũdo modo, & casum † pone sic, Dñe Imperator, aliquis est ingressus monasterium, uult facere professionẽ, & testamentũ, quærit' an possit? Imperator rñ. ꝙ nõ. qd' probat arguẽdo sic, Non dñs nõ testat'. Maior propositio ꝙ nõ sit dñs, probatur quia ingressi monasteriũ ipso ingressu dedicãt se & sua Deo, ergo nõ sunt dñi, & sic nõ testant'. Et sic sed'm hanc lect. diuidit' aliter litera. & sic, qa primò ponit antecedẽs, sed'ò cõsequens, tertiò ꝓbat cõsequentiam antecedẽtis. Primum est hic, nõ dominus nõ testatur: cõsequens est hic, ergo ingressus nõ testatur. Probatio cõsequentiæ est hic, quia ingressus monasteriũ dedicat se & sua. Ex hoc uerò ꝙ ad hoc ut probatio cõcludat, debet cõtinere maiorẽ ꝓpositionẽ, & minorẽ, & casum propositionis. Quæro, quid in teste, qui reddẽdo causam seu rationem sui dicti,
68 omittit maiorẽ propositionẽ, † & ponit minorem, an concludat? Et pono in terminis. Testis interrogatus si Titius est diues, uel si est bonæ cõditionis. Rñ. ꝙ sic. Interrogatus de causa scientiæ, dixit, quia ego sum suus uicinus, uel eius consanguineus, an ista ꝓbatio & ratio cõcludat? Videt' ꝙ nõ, ut in hac auth. ubi ponit' maior, quã testis omisit hic respõdendo. Sed ego cõtrarium dico, ꝙ ista ratio cõcludit, hic enim testis ponit minorẽ, & omittit maiorẽ tanquã per se notam. Et sic facit Iurisconsultus alibi, scilicet in l. j. ff. si cert. pet. For-
69 ma ergo rationẽ & ꝓbationẽ testis sic, Vicini, † & cõsanguinei sciũt conditionẽ uicinorũ & cõsanguineorũ. & hoc à iure præsumit', quoniã maior per se est no. Sed ego testis, sum suus uicinus, uel cõsanguineus, ergo, &c. Maior ꝓbatur ff. unde cogn. l. octaui. & j. de in integ. restit. mi. l. de tutela. ubi à uicinis & cõsanguineis probat'. ff. de fun. instr. l. si ita. §. fi. de his q̃ sunt sui uel alie. iu. l. filiũ. & ex̃. de pręsump. c. quosdã. & c. seq. & de pur. cano. c. cõstitutus. Sed cõtrà fortiter opp. Dictum testis debet cõcludere necessariò, uel præsumptione iuris tali, quæ ad condemnationẽ sufficiat, qd' apparet in probando dolũ, ubi dolus nõ potest probari necessariò, ut l. dolum. j. de dolo. Sed ꝙ uicinus & cõsanguineus sciat, hæc est præsumptio iuris talis, quæ ad condemnationẽ sufficit, ut d. l. ergo, &c. Item opp. cõtra, dictũ testis debet cõcludere per aliquẽ sensum corporeũ, ut per uisum, tactũ & similia, ut j. de testi. l. testiũ. & ff. de test. l. qui testamẽto. §. j. & fi. & l. j. in prin. ff. de his quæ in test. delen. & per Inn. in c. cùm causam. ex̃. de testi. Sed ista ratio si unus est uicinus, uel cõsanguineus, nõ cõcludit per aliquẽ ex prædictis sensibus, ergo nõ est bona ratio. Rñ. dictũ testis debet concludere per aliquem sensum, hoc concedo. Sed cùm dicitur, hic non redditur ratio per aliquẽ sensum corporeum, hanc nego, licet in hac oratione non exprimatur sensus corporeus, tamen exprimitur per iuris præsumptionem, per quam ad sensum corporeũ deuenitur. Quare enim præsumit lex quòd uicinus sciat conditionem uicini, uel consanguineus cõsanguinei? Certè quia assidua conuersatione uidet actus eius, unde deducit ad actum corporeum. Hoc probant iura & capitula suprà allegata. Hic non sunt alia.

Repetitio huius auth. fuit composita & compilata per dominũ Bart. de Saxo ferrato. Sed quia morte præuentus, eam repetere non potuit, postea repetijt excellentissimus doctor dominus Nico. Alexandri, de Perusio præfati domini Bar. gener.

3 Testamentum si fecit qui liberos non habebat, & extraneum hæredem instituit, & post intrauit monasterium, an per ingressum testamentum rumpatur.
5 Ingressus religionem in quam incidat capitis diminutionem, & num. 6.
7 Ingressus monasterium non habetur pro mortuo quo ad omnia.
8 Ingressus monasterium si fecit testamentum inter filios ante ingressum, an testamentum per ingressum rumpatur.
9 Ingressus monasterium an posit testamentum anteà factum reuocare? & num. 11. & 14.
10 Hæres institutus in testamento condito ab ingresso ante ingressum, an habebit omnia bona statim, an uerò expectabit mortem naturalem ingredientis?
15 Ecclesia, apud quã bona ingressi remanẽt, an illa habeat iure hæreditario.
16 Ecclesiam hæres quatenus teneatur.
17 Ecclesiæ hæredi institutæ ipso iure acquiritur hæreditas.
18 Parentibus legitima debetur.

Bar. super Cod.

20 Diuisio quæ permittitur per hanc auth. ingresso monasterium, an dicatur testamentum.
22 Legitima quando peti possit, 23.
24 Ingressus si moritur ante professionem, cuius erunt eius bona.

AVTHENT.

a I QVA MVLIER.[a] Hæc lex diuidi tur in duas partes principales. Primò quando ingrediens monasteriũ nõ habet liberos. Secũdò, quãdo liberos habet. Secũda ibi, sed persona. Item secunda subdiuiditur in tres partes, quia primò loquit' quãdo filijs uult relinquere quantũ minus potest. Sed'ò, quando filijs uult relinquere quantũ plus potest. Tertiò, qñ nihil uult disponere. Secũda ibi, sed omnem. Tertia ibi, sed si post. Primò in ter minis pone per teipsum casum, litera est clara. Opp. ad primam partẽ de l. Deo nobis. in prin. j. tit. j. Sol. Hæc intelligi-
1 tur † secundũ illam, ut nuptialia firma maneant. Hoc probatur ex corpore unde sumit', & ex seq. scilicet auth. de sanc. epis. §. si qua mulier. Secundò opp. in auth. ut nulli iudi. §. si uerò quãdo. posito j. de adul. auth. sed hodie. Sol. Ibi loquitur in ea, quæ ingreditur inuita, hic uerò de ea, quæ ingredi tur uolẽs. Vltimò opp. de auth. ingressi. Sol. Illa auth. deter-
2 minat' † per istam, ideò cõuenienter fuit' posita hæc post illã, qa per ingressum licet certo modo testari, ut hic uidetis. VENIAMVS ad quæstiões huius materiæ, circa hãc nostrã auth. prima gl. huius auth. loquit' de eo, qui ante ingressum fecit testamentũ, aliæ gl. loquũtur de eo, qui ante ingressum nõ fecit testamentũ, disposuit uel nullo modo, nec disponit post ingressum. Quæro ergo primò, quid si aliquis nõ ha-
b bens liberos[b] fecit testamentum, & extraneũ hæredẽ instituit, & pòst ingreditur monasteriũ, an per ingressum rum-
3 patur testamentũ? † Dicunt quidam indistinctè testamentum rumpi, per principium huius auth. quæ dicit generaliter, bona non habentis liberos, monasterio competere. Ista opinio nõ uidetur uera, per §. illud. in auth. de mona. colla. j. ubi permittit ingredienti monasteriũ antè disponere. Vnde gl. distinguit, Aut ingrediẽs monasteriũ in testamento aliquid iure institutionis monasterio relinquit, & testamentum nõ rumpit'. Aut nihil monasterio relinquit, & testamentum rumpitur, quasi agnatione filij, cùm loco filij habeatur, ut in auth. de sanct. epis. §. sed & hoc præsenti. Præterea dicit gl. cùm habẽs filios omnia eis dare nõ potest, ut in hac auth. multò minus extraneis. Ista opi. ponitur per gl. in d. §. illud. in auth. de monac. & in corpore unde sumitur hæc auth. &
c xix. q. fi. c. si qua mulier. ubi hæc auth. canonizatur.[c] Hæc o-
d pinio nõ placet, nam nõ est uerum[d] ꝙ monasteriũ habea-
4 tur loco † filij, nec hoc dicitur in §. sed & hoc præsenti. sed dicitur ibi, ꝙ illę cõditiones, si decesserit sine liberis, in ingrediente monasteriũ respuuntur, secundũ Richar. Malum. & bene dixi uobis, & ibi per doct. in auth. nisi j. ad Trebel. Præ
e terea, si monasterium haberetur loco filij[e], sequeretur ꝙ monachus haberet monasteriũ in potestate, & etiã monasteriũ acquireret monacho, ꝙ est absurdum. Vnde alij dicũt, Et ista nõ est noua opin. sed approbatio primæ, uidelicet ꝙ extraneus nihil habeat, nam hæres debet habere illud, ꝙ defunctus habebat tempore mortis, ut l. fi. j. de edi. diui Adri. tollen. sed ingrediens monasterium tẽpore mortis nihil habebat, quia omnia sunt monasterij: ergo, &c. Hæc opi. nõ uidetur uera, per tex. in d. §. illud. in auth. de mona. ubi dicit' ꝙ omnia sunt monasterij, nisi de quibus aliter disposuit ante ingressum. Frustra enim permitteret Imperator ante ingressum disponere, ubi dispositio uires non haberet. Vnde alij tenent opin. eorum, qui probant testamentũ rumpi, per aliam rationem, quia ingrediens monasteriũ capite minuitur, ergo testamentum irritatur, ut Insti. quib. mod. test. infir. §. non tantùm. & ff. de iniust. rup. test. l. si quis filio exhæreda
5 to. §. irritum. † An hoc sit uerum, examinemus. Primò uidetur ꝙ sit capite minutus maxima capitis diminutione, qa efficitur seruus, ut no. in auth. causa quæ. j. tit. j. idem not. in l. cùm hæredes. §. fin. de acquir. poss. In contrarium uidetur

casus in auth. de mona. in §. cogitandum. & istud est uerum, quòd nõ minuitur maxima capitis diminutione, nec ob. ꝙ dicitur ꝙ est seruus, quia nõ est seruus, ut alij possit uendi, & similia, sed dicitur seruus propter spiritum, ut sic propter talem seruitutem status eius augeatur magis quàm minuatur. in auth. de mona. in prin. Et eodem modo non minuitur media capitis diminutione. Nam ciuitatem Romanam retinet, potest enim esse testis. d. §. cogitandũ. Item potest institui, ut l. j. s̃. eo. potest etiam assumi ad prelaturã & ad similia. An autẽ minuatur minima capitis diminutione. Do-
f minus Iaco. de But. dicebat ꝙ nõ [f], quod apparet, quia retinet familiã, succedit eñi ut suus. ut l. Deo nobis. §. j. j̃. tit. j. Sed hoc non placet, nam uerè mutat familiã, ut no. in l. si ex cau-
pomponius. sa. §. ~~nunc uidendũ~~. ff. de min. Nec obst. ꝙ succedit ut suus, quia etiam emancipatus succedit ut suus, ut l. lege. j̃. de leg.
6 hær. & tamen minuit minima capitis † diminutione, tamẽ per hoc nõ placet mihi ꝙ dicit testamẽtum rũpi. primò per d. §. illud. quia frustra lex permitteret ante ingressum disponi, si dispositio irritaretur. Præterea, quãdo quis capite minuitur uirtuosè, ut quia capitur ab hostibus prælĩado, licet seruus efficiatur, tamen testamentũ nõ rumpit, ut l. lex Cornelia. ff. de uulg. Sed ille qui efficitur monachus uirtuosè, capite minuitur, uolens militare Deo, ut in authẽ. de mona. in prin. ergo, &c. Præterea, tũc capitis diminutio rũpit testamẽtum, quãdo quis mutat statũ suũ in deterius, quia sui iuris, efficit in potestate alterius, & transit in statũ in quo est intestabilis omnimodo, secus si mutaret statũ in melius. Exemplum, Filius in potestate fecit testamentũ de castrẽsi, uel quasi, postea emancipat: licet per emancipationẽ capite minuatur sine dubio, tamẽ testamentũ nõ rũpitur, quia mutat statum in melius, ut in auth. de mona. in prin. Itẽ non est omnino intestabilis, quia etiã post ingressum potest aliquo modo sic disponere, ut hac auth. meritò igitur talis capitis diminutio testamentũ non rumpit. Facit ad hoc ꝙ no. ff. de sol. l. cùm quis. in prin. Vnde sunt alij qui dicunt ꝙ testamentum omnino remanet firmum, & hoc probant, Testamentum morte cõfirmatur, ut s̃. eo. l. j. & l. omniũ. j̃. de test. & ibi no. de cond. inst. l. si quis ita. sed ingressus monasteriũ habetur pro mortuo, ut l. Deo nobis. j̃. tit. j. ergo, &c. Ista opin. non placet
7 † quia nõ habetur pro mortuo quo ad omnia quod patet, quia adhuc potest cõueniri, & in cũ dari libellus & sententia secundũ ea quæ uidistis in auth. causa quæ fit cũ monacho. j̃. tit. j. facit qđ no. in auth. idem est. quæ est posita super l. cùm oportet. j̃. de bo. quæ libe. Quid dicemus? Voluit uidere Io. And. in ca. in præsentia. ex̃. de prob. ubi tãgit istũ passum. Et recitat breuissimè duas opi. & nihil firmat, uidelicet illas aut monasterio aliquid reliquit, aut nõ, & quod irritatur per capitis diminutionẽ. Archi. super auth. ista in decreto, nõ potui uidere. Dñs Iac. de Bel. in d. §. illud. in auth. de mona. uidetur dicere ꝙ aut ingrediẽs monasteriũ dedicauit bona sua expressè, & tunc monasteriũ nihil habebit: aut tacitè, & tũc aut fecit in testamento mentionem de monasterio, aut non. Ista opinio nõ placet per d. §. illud. ubi dicitur, quòd ante ingressum licet disponere, & si nõ disposuit, bona competunt monasterio, etiã si nihil dixit, ergo innuit ex uirtute illius dictionis, etiam, quòd idem sit, siue bona expressè dedicauerit, siue nõ. Vnde alij, ut dominus Iac. Balduin. cuius op. hic uidetur sequi Odof. & hoc etiã sequebatur Iaco. But. dicunt sic, Aut ille, qui fecit testamentum, hoc fecit cogitans de ingressu monasterij, & tunc per ingressum monasterij nõ rumpitur, & hic est casus in d. §. illud. Frustra eñi permitteret dispositionẽ, nisi ualeret dispositio. Aut fecit testamẽtum simpliciter, nõ cogitans ingredi monasteriũ, & tunc per ingressum rumpit, tanquam per nouam uoluntatẽ. Cùm enim omnia bona sua det expressè, uel tacitè monasterio, uidetur reuocare primũ testamentũ, sicut primum tollitur per secundũ, ut l. sancimus. j̃. de test. Glo. tamen in d. §. illud uolens respondere, dicit ꝙ ibi permittit disponere, s. inter uiuos, uel mortuos, faciendo testamentũ, si monasterio aliquid relinquitur. qđ mihi non placet, quia tex. ibi dicit, quòd licet disponere quomodo uoluerit, per quæ uerba tollitur omnis ambiguitas in hoc, iudicio meo, nam tex. in l. j. ff. de testam. mil. ubi dicitur ꝙ milites possunt testari quomodo uoluerint, intelligitur quòd filios possit miles præterire & exhæredare, & sine legitimo numero testiũ, & potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus, & similia. Ex hoc dico
g ꝙ uolens ingredi [g] monasterium, licet de monasterio nullam fecerit mentionem in testamento, monasteriũ nõ potest cõqueri, quia Imperator permittit testari quomodo uolue-
h rit. Item si præterierit [h], uel exhæredauerit [i] filium, non po-
i terit rumpere testamẽtum, poterit tamẽ petere legitimã uigore huius auth. Si enim hoc permittitur militi armatæ militiæ, qui pugnat pugna corporali, multò magis debet permitti multis cœlestis patriæ siue militiæ, qui pugnat pugna mentali & contemplatiua. Istam partẽ ego puto uerã, ut distinguamus an fecerit testamentum contemplatione ingressus monasterij, an simpliciter, ut s̃. dixi. Secũdò quæro, quid si inter filios fecit testamentum ante ingressum, & monasterio nihil relinquit, an per ingressum monasterij, cui nihil re-
8 linquit, testamentũ rumpatur? Dicit glo. † uidet ꝙ testamentum nõ rumpatur, ut hic innuit à cõtrario sensu, dum dicit, antequam disponat, &c. Contrarium uidetur dixisse glo. s̃. eo. dum dixit, ꝙ filijs non posset totum relinquere. Sed certè teneo in filijs, op. quam s̃. tenui, quia si testamentũ fecit cõtemplatione ingressus, quẽ debebat facere in monasterium, testamentũ nullo modo posset rũpi, aliàs per ingressum rũpatur, quæ op. non multùm placet mihi. Nam dicere, ꝙ monasterium reciperet aliquem in monachum, propter spem quam haberet de bonis suis, esset quædam species simoniæ, ut ex̃. de simo. c. nõ satis. Iuxta hoc quæro, an postquã quis
9 ingressus est monasterium †, testamentũ antè factum pos-
k sit reuocare [k]. Vltramontani hic uidentur dicere ꝙ sic, & nihil allegãt. Antequam istam quæstionem determinem, formo aliam, utrũ hæres institutus in testamento habebit om-
l nia bona statim, an expectabitur [l] mors naturalis? Breuiter
10 † puto sic dicendũ. Quandoq; ista mors ciuilis, quæ introducit per ingressum monasterij, habet omnino quo ad bona eundem effectũ, quẽ haberet mors naturalis, ut puta, si quis ingreditur religionem fratrum minorũ, qui non possunt habere aliquid nec in proprio, nec in cõmuni, tunc puto quòd hæres habebit omnia bona incontinenti. argu. ad hoc j̃. tit. prox. l. Deo nobis. in prin. Sed quando talis mors ciuilis non habet omnino eundem effectum, quia saltem in communi potest omnia bona tenere, tunc hæres institutus debet expectare mortẽ naturalem, & interim erit in pendenti. Poterit enim antè mori hæres quàm testator. arg. ad hoc. ff. de iur. fis. l. Statius Florus. j̃. de dona. int. ui. & uxo. l. res u-
11 xoris. Ex prædictis uenio † ad determinationem præcedẽtis quæstionis, quòd primo casu quãdo ingreditur religio-
m nem fratrum minorũ, [m] nullo modo possit reuocari, quia sicut per mortem testamentũ cõfirmatur irreuocabiliter ex parte testatoris, ut s̃. eo. l. j. ita per ingressum huius religiõis. Item quia fratres minores non possunt post professionem
12 factam † de rebus mundanis aliquid disponere, ut in c. exiui de paradiso. de uerb sig. in cle. unde in eis puto istã auth.
13 † quæ permittit post ingressum disponere, non habere locum. Secundo uerò casu quãdo ingreditur aliam religio-
14 nem, puto † ꝙ possit reuocare testamentum, donec uiuit, tex. uidetur in simili in d. l. res uxoris. j̃. de dona. inter ui. & uxo. & ff. eo. l. sed & si mors. §. j. Quero, quando bona ingre-
15 dientis remanẽt ecclesiæ, utrùm ecclesia † uideatur habere iure hæreditario, uel quo iure? glo. dicit ꝙ iure successionis hæreditariæ quasi semimortui. Insti. per quas pers. no. acqui. §. fi. & j̃. ad l. Iul. de ui. l. ij. Ego puto ꝙ non iure hæreditario, qđ apparet, quia adhuc ipse monachus põt cõueniri, ut in auth. causa quæ fit cum monacho. sed pertinet ad ecclesiam iure acquisitiõis naturalis, sicut dicimus de bonis eius, quẽ arrogamus, ut Instit. de acqui. per arroga. per totum. & ex
16 hoc sequitur, ꝙ ecclesia nõ tenetur † in totũ, sicut hæres, sed eatenus, quatenus ad eam peruenit, ut in d. tit. de acqui. per
n arroga. & l. in arrogatorem. ff. de pec. Ex hoc sequitur, ꝙ ec-
17 clesia nõ habet necesse [n] ad hoc ut possideat, intrare † pos-

sessionem sicut hæres, ut l. cùm hæredes. de acquir. poss. sed ei acquirit possessio, quã habeat ingrediẽs sicut arrogatori, ut l. si adoptauero. ff. de prec. quam legẽ allegat glo. in decretis ad hoc, ubi est canonizata hæc auth. ut s̃. dixi. & etiã uidentur doc. moderni super hac auth. sentire. Sumus expediti de prima glo. uenio ad aliam, dicit hic, si persona liberos habẽs ingreditur monasterium, quæro, quid si habet paren-
18 tes, non liberos? Dicũt quidã † ꝙ etiam parentibus debetur legitima, ut in auth. de sanc. epis. §. presbyteros. & j̃. tit. j. l. si quis presbyter. & arg. ff. de inoffi. test. l. nã & si parentibus.
o Azo dicit cõtrà, cùm enim monasteriũ reputet ut filius [o], excludit parẽtes. Contrariũ tenent multi doc. & h. d. Odof. &
19 ego puto uerum. Nam non est uerũ † ꝙ monasteriũ habeatur loco filij, ut s̃. dixi. Item ego uideo ꝙ parentes possint agere querela inofficiosæ donationis, ut l. si filius. de inof. do. ergo si iste omnia contulit monasterio, hanc donationẽ posset pater reuocare. Est enim hæc quædam donatio, hoc est, quædam liberalis concessio. Et hoc satis suadet æquitas.
VENIO ad aliam gl. quæro, nũquid hæc diuisio, quæ ei per-
20 mittitur post ingressum, sit testamentũ. Dicit gl. † ꝙ hoc pẽdet scire propter numerũ testium, sed certè hoc nõ est uerũ, cùm diuisio permittatur solũ inter liberos, inter quos numerus testium non requiritur, ut j̃. fami. ercis. l. fi. & l. hac con-
p sultissima. §. ex imperfecto [p]. j̃. de test. Ita etiam dicit gl. Quid ergo dicemus? Dicunt quidam ꝙ est testamentũ, alij dicunt ꝙ non. Dicas quicquid uis. Puto ꝙ sit ultima uoluntas quæ est testamẽtum, uel quæ habet uim testamẽti, succedit enim loco illius testamẽti, ꝙ facere poterat ante ingressum, ut expressè colligitur ex corpore unde sumitur hæc auth. Et hoc intelligo, quando hanc diuisionem facit post ingressum, & post professionem factam. Nam antequam faciat professio-
q nem non dicitur ingressus [q] propriè monasterium, non enim ibi ingreditur animo remanendi, sed animo experiendi. arg. hoc j̃. tit. j. auth. sed neq; curialẽ. & ita obseruatur tota
21 die de facto, &c. † Quæro, quãdo pater uult dare filijs quantum plus potest, quantũ debet sibi retinere? Resp. gl. aut diuidit æqualiter, & debet sibi retinere uirilem. Aut inæqualiter & debet sibi retinere quantũ habet ille, cui plus cõcedit. Qđ dic ut in glo. Et semper hoc intelligo, quando hoc facit post professionẽ factam, ut dixi. Quæro, quando filij poterũt pe-
r tere istam legitimã [r]? breuiter puto ꝙ pòst mortẽ naturalem
22 † patris. Interim enim ipse habet potestatẽ diuidendi prout uult, ut ex hac auth manifestè colligitur. Item portio legitima filio nõ debetur, nisi post mortẽ naturalem. §. si impuberi. de colla. bonorũ. Itẽ possibile est, ꝙ iste filius moriatur antequam pater, ergo, &c. arg. ff de iure fisci. l. Statius. in fi. Quæro, qua actione petent filij istam legitimam. Rñ. condi-
23 ctione † ex lege ista, ut l. j ff. de condi. ex le. Vltimò quæro, quid si ingressus monasterium moriatur intra annum pro-
s bationis [s] ante professionem factam, cui competunt ista bo-
24 na? † uidetur ꝙ non competant monasterio, sicut nec filijs, nam filius qui non uenit ad lucem, non succedit, ut l. pen. de posthu. hæred. instit. In contrarium uidetur casus de suc. ab intest. c. ult. & hoc relinquitur Canonistis.

ADDITIO.

a *Si qua mulier. Sed pone ꝗ maritus est ingressus monasteriũ, & uxor est antiqua, & sic eius non est habenda suspicio, iuxta no. in c. cum sus. de cõuer. coniuga. qui maritus uolens recognoscere bonam fidem, facit uxori post ingressum monasterij confeßionem de dote iam recepta: quæritur an illa cõfeßio probet. Dic ꝗ non, secundũ Spe. in tit. de sta. mona. uersi. lx. & uide Ludo. in suis sing. in tit. de do. post di. resti. in v. sing. & an poßint causæ committi monacho uel canonico regulari, uide quæ dixi post Bal. in l. repetita. j̃. de epi & cler. & in materia istius auth. nunquid cler. de fructibus suarum præbendarũ poßint testari? Vide ꝗ no. gl. in c. in præsentia de off. or. in vj. Vide pulchrè per Spe. in tit. de stat. mo. qui hanc materiã magistraliter examinat per lxix. q & an de fruc. ut dixi, præbendarũ poßint testari? uide Bal. in l. ij. j̃. ti. j. & no. j̃ tit. j. in l. sacrosanctæ. & quid si defuncto clerico ecclesia uult occupare bona, quia dicit, empta de bonis eccle. consanguinei uerò se dicũt esse successores, quid iuris. uide Bal. in l. si quis presbyter. j̃. tit. j. & latè in auth. licentiã. in tit. j. & ad prædicta an testari*

poßit clericus de fruc. & alijs rebus mobilibus ecclesiæ, uel etiam donare, aut alio modo disponere, uide Pau. de Leaz. in q. quæ incip. utrũ clericus. ADDE *quid si ingressus monasterium de licentia uxoris sit ibidem professus, an uxor poßit illum auocare, quia non in præsentia episcopi mulier dedit licentiam, uide Fede. cons. xxxvij. & quomodo poßit testari clericus, uide Bal cons. clxxx. lib. ij.*

b *Non habens liberos. Si aliquis nõ habens liberos testamentũ fecit, & extraneũ hæredem instituit, posteà ingreditur monasterium, an rũpatur testamentũ per ingressum.* Adde Ro. cõs. ccxxx. Fede. cons. clxj. *sed latius per Ro. qui tenet ꝗ per ingressum monasterij rumpatur testamentum.*
POMA. *Adde Rom. consi. ccxxxviij. & Bal. consi. ix. in v. parte. & Alex. cxxxix. uol. ij.*

c *Canonizatur. An monasteriũ habeatur loco filij, adde Bar. in l. hæredibus. §. j. ff. ad Trebel.*

d POMA. *Non est uerum. Vide Fel in c. in præsentia. de prob.*

e P. PAV. P. *Loco filij. Quòd clausula habeatur loco filij, intelligatur de filio anomalo, uide Bal. in c. j. § donare. quali. olim feud. pote. ali. Et quomodo illud intelligatur, ꝗ monasteriũ succedat loco filij, uide Ant. de But. cons. xxij post prin. uide latè Bertach. in uer. monasterium succedit. ad fi. & in prin. sed uide Barb. in l. cùm acutißimi. C. de fideicom. Canonist. in c. in præsentia de prob. & uide ibi Fel. post alios uer. iij. quæro. Ias. hic qui limitant tripliciter. Item circa istam materiam istius authenticæ adde ꝗ si maritus ingrediatur monasterium de licentia uxoris, non potest postea facere confeßionem de dote recepta. Spec. in tit. de sta. mon. § j. uersi. vij. Roma. sing. suo. ex. incip. maritus.*

f *Quòd non. Vide quæ dixi in l. sub conditione. ff. de liber & posthu. Tenet hic Bar. cum glo. quòd monachus liberatur à patria potestate, licet Iacob. Butr. hic contra Bar. & etiam contrarium tenet Specu. in tit. de tutore. §. sin autem tutor, tenet Mathesil. plura adducendo in tractatu suo de succeßionibus ab intestato. idem tenet hic Cyn. ut per omnia emancipatus succedat ut suus, & idem uidetur sentire in l. Gallus. §. & quid si tantum. de lib. & posthum. Sed ipse dubitauit in l. uentre. de acq. hær. de quo etiam latè disputando multùm dubitat Mathesil. in d. tract. in princ. & adde not. in d. l. si causa. Adde quòd Specu. titul. de statu monac. §. j. uers. xj. quærens an pater ingrediens retineat filios in potestate, se remitit ad titul. de tutore. & Ioannes Andreas uidetur transire cum Specu. qui allegat Iac. de Bel. in auth. de monac. in xiiij q. Paul. de Cast. uidetur tenere ꝗ liberetur à patria potestate, in l. sacrosanctæ. de episc. & cle. ubi dicit ex mente Innocen. in c. indecorum. de æta. & qualita. quòd nullus ordo liberat à patria potestate, excepto episcopali, & nisi quis transeat ad religionem, quia etiam illa liberat, ut dicit notare gl. in l. si ex causa. ff. de minorib. & de episcop. & cleric. au. h. Sed. ideò dicit se consuluisse, cùm esset statutũ, quòd filijfamiliâs non obligarentur, & quidam presbyter se obligasset, qui patrem habebat, quòd obligatio non ualebat, & statutum quia fauorabile, comprehendit etiam clericos, de quo etiam an ordo sacerdotalis liberet à patria potestate, uide Bar. consil. lxj. incipiente, filiusfamiliâs.*

g *Volẽs ingredi. Vide aliquid per Imo. in l. filius à patre. §. j. de lib. et posth.*

h *Item si præterierit. Vide istud dictum Bar. allegatum per d. Abb. in c. quia nos. de test. ubi dicit, ꝗ clericus nõ poterit testari de acquisitis non intuitu eccl. & præterire patrẽ, licet pater poßit petere legitimã. Sed Bar. de hoc nõ loqtur, sed loqtur de intrãte religionẽ. uide quæ ibi dixi. And. Barb.*

i P. PAV. P. *Vel exhæredauerit. Vide Barb. in c. quia nos. de test. ext. in c. cùm omnes. eo. tit.*

k *Poßit reuocare. Adde Bar. in l. sed & si mors. in prin. ff. de don. inter uir. & uxo. latè per Imo. post alios in l. j. ff. de testa.*

l P. PAV. P. *Expectabitur. Vide omnino Fel. in c. in præsentia. ext. de prob. ubi cõcludit ꝗ etiã in primo casu Bart. hic sit expectanda mors naturalis, & ibi in præcedenti, quando rumpatur testamentum prius factum. Item uide Alex. cons. xiij. in iij. uo. concludens ꝗ ingressus religionis minorum tantum operatur, quantum mors naturalis. uide Are. post Bart. Bal. Imo. & Ang. in l. j. ff. de test. Ias. hic. limitat tamen signanter Imo. in d. l. j. in princ. non procedere quando ingrediens aliud sensisset ꝗ præsumitur sensiße, quando cogitauit de ingressu, & de eo fecit mentionem in testamento, & aliquid relinquendo, & reliquit extraneo, qui tunc statim institutus habebit, non expectata morte, quia constat de mente secundum eum, quem uide, & considera de ueritate, quia dura est decisio, & contrà uidetur uelle Paul. hic, & omnes alij. Item contra Bar. hic, dum uult quòd poßit reuocare post ingreßum. Tenet Abb. c. in præsentia, ext. de prob. & ibi ponit de primo dicto, an statim per ingressum confirmetur testamentum, & alia in materia.*

m *Fratrum minorum. Dic ꝗ ordo mendicantium est incapax bonorum re-*

tentionis,tam in particulari quàm in uniuersali.d.cle.exiui. Sed cui bona istius ingredientis applicentur.Inn.& Ioan Ant.ponunt in c.præsentia.de prob.Spec.in tit.de statu mon.§.j uersi.iij.Bar. in tract. minoricarum, in ult.quæst.ult.l.b.Fed.de Senis in cons.xxvj.Bal.in auth.ingreßi.s. eo. Alij dicunt,q ecclesiæ Romanæ,eò q habet fiscum. Sed in hoc non insisto, quia dicit Io.An.in c.fi.de pœnis.in vj. papa abstulit istud ius succedendi alijs,qui ingrediuntur talia monasteria. Alij dicunt,q uenientibus ab intestato,per auth.bona damnatorum.de bo.dam.hoc uerum, nisi fuerint ista bona relicta ingredienti cum conditione,si sine liberis decesserit,quia non applicantur uenientibus ab intestato,sed debet expendi ad pias causas. Casus est not.in auth.de sanc.epis.§.sed hoc præsenti.in fi.& ponit Ange. in quæst.quæ incip.nobilis quidam genere.in ult.uersi.& uide quæ not.Bar. per illa iura in l.apud Iulianum.§.fi.de leg.j. & in l.ciuitatibus. de lega.j. & Iac.de Aret.in l.Deo nobis.in fi.j.tit. j. & uidetur dicere q spectat ad ecclesiam Romanam,quæ est caput dicti ordinis, tene q perueniat ad uenientes,& ibi Cynus in fi.& Imo.in l.j.ff.de testa.Adde Rom. cons. xcvj. & cclxviij.& Ang.cons.lxxx.

n *Necesse. Adde Bart. in d. l. si adopta. & in l. qui uniuersas. §. ij. de acquir.poss.*

o *Vt filius.Sed quid si statutum dicit, q bona occidentis applicentur hæredibus occisi,quidam habens filium ingressus est monasterium,posteà interfectus fuit,an hæc pœna applicetur filio, uel monasterio. Freder. de Senis fuit sibi contrarius in consulendo in cons. xxx. De quo Pet. de Anch.in c. canonum statu.uersi.procedo ulterius.*

p *Ex imperfecto.Et adde quod not.Bar.in l.ij.de leg.j.*

q POMA. *Ingressus.uide Bar.cons.xiij in prin. Gemi. in c. j. de reg. lib. vj. Ale.in l.si quis hæredem.in uer.ex gl.j.de insti.& subst.& Pau.de Ca. in auth.ingreßi.in prin.s.eo.& aliquid per Feli.in c. nuper.in uer.et pondera.de testib.& d.Ale.in l.in substitutione in fi ff de uulg.& pup.& Capram consi.lxxxv.ad medium, & Feli.in c.cùm deputati.de iud. & Aret. in d.l.in substitutione.& Bar.cons.xxxviij.uol.iij.*

r *Legitimam.No.casum,in quo filius petit legitimam uiuo patre.Et adde de hoc expreßè text.in c.cùm simus.ex.de reg.Item his adde no.per Bar.in l. j.de test.& illum tex.in d.c.cùm simus.allegat ad hoc no.hic Bal.ad fi. & contra Bar.hic tenet Abbas per c.cùm simus.in fi.in c.Raynutius.in fin. de testa.hic adde tex.in auth.nunc autem. cum gl.in uer. detrahantur. j. tit. qui concor.cùm d.c. cum simus. per Bal. in c. si pater. de test. in vj. Et ad Bal.hic uide quæ no.Bar.in tractatu Minoric.in lib. iij. Et utrùm post professionem ingreßi,poßit adiri hæreditas,non expectata morte,uide not.in hac auth & per Bar.in tract.minori.per Pet.de Anch.in cle.exiui. de uer sic.sig.Reliqua uide per Bar.in l.si cùm dotem.in fi.ff.sol.matr. Adde tam dictis Bar.hic quàm apostillæ Spec.in tit de sta. mo. uer. xlix. cum pluribus sequentib.& plura uide per Ioan. And.in rub.ibidem, ubi ponit quæstionem de uxorato ducto ad patibulũ,cui iudex pepercit si in monasterium ingrederetur,& si exiret, decapitaretur, si post tempus uxor illum repetat,an debeat decapitari, & an cùm mulier petit aliquem in uirum, monasterium uerò in conuersum, quis obtinere debeat? Item ponit q. de illo qui instituit pauperes hæredes, quos fideicommissarij nominarent,deinde ingressus est religionem, qui obtulit se & sua, quis habebit bona? Item q. de patre, qui filiæ reliquit centum si nuberet, & quinquaginta si monasterium ingrederetur.Has & alias quæstiones uide ibi,& in d.tit.per ipsum.*

P. PAV. P. *Vide Fel.in c.in præsentia.de prob.& Ias.hic.*

s P. PAV. P. *Intra annum probationis.Vide Barb.in c.ij.de testa.in c. fi.de succes.ab intestato.*

9 *Prælatus quæ bona poßit alienare pro remunerãdo illum, qui fecit seruitia ecclesiæ,& quomodo.*

10 *Redditus annui connumerantur inter immobilia.*

LEX XIIII.

a IVBEMVS. [a]Hæc lex diuiditur per gl. in tres
partes, ut patet in ca. Prima pars h. d. Prælatus
1 cum toto capitulo non † potest immobilia ec-
b clesiæ alienare.[b] Not.quòd œconomus dicitur,
2 cui res ecclesiæ † gubernandæ mandant. Secundò nota q
3 prælatus ecclesiæ † potest prædia diuidere.Tertiò nota † q
4 prælatus nulli potest concedere,seu conferre sub occasione
5 beneficij ecclesiæ collati. Quartò nota q ecclesia mater † est
religionis,& fidei. Breuiter opp.ad hãc l.& uidetur q præla
tus non poßit bona diuidere,ut l.si pupillorum.ff.de rebus
eorum.Huius timore sunt plures sol.hic.Vna, quòd hic lo-
quitur de diuisione,quæ fit gratia culturæ, ut diuidere cum
colono,ibi de diuisione,quæ fit inter dominos:arg.ff.de le-
ga.ij.l. Caius. §. j Et sic concludit ex hoc q prælatus ecclesiæ
non potest diuidere cum alio. Alij dicunt, q hæc l. intelligi-
tur secundum illam,q potest diuidere,si prouocetur,nõ ta-
men potest prouocare.Ista solutio est uera in se, quia potest
6 † diuidere si prouocetur, non tamẽ potest prouocare. Sed
q posset prouocare,est contra hanc legem quæ loquitur ge
c neraliter. Alij dicunt ecclesiam posse prouocare, [c]priuatũ
non.Ista sol.est contra generalitatem huius l. Alij dicunt q
potest prouocare quandocunq sibi expedit, & uide glos.&
nota & tene menti illam sol.quam omnes tenent, q ecclesia
7 † & etiam minor potest prouocare ad diuisionem,quando
sibi expedit,quia habet socium rixosum, & cõtumeliosum.
l.si pupillorũ.loquitur quando sibi non expedit, q in eccle
sia procedit sine dubio, nam eius impedimentum est per-
petuum,sed impedimentum minoris est usq ad ætatem per
fectam.arg.eius qd' no.in l.nisi finita.de tu. & ra. dis. Alij di-
d cunt,q potest diuidere fructus, [d]non proprietatem †, quæ
8 solutio est uera & notabilis in se,tamen præcedens est nota-
bilior. Quæro utrùm ecclesia poßit alienare remuneran-
9 do eos, † qui fecerunt seruitia. Tex.hic uidetur uelle q sic, à
contrario sensu ibi, ad uicißitudinẽ beneficij collati.ergo,
&c. Dic breuiter q de rebus mobilibus potest sine dubio,
ex.de testa.c.relatũ.& ibi no. per Inn.de immobilibus uerò
si quidem est beneficiũ collatũ, non potest reuocare, ut hic:
sed si non est collatum,tunc sic.Ita tenet hic glo & in auth.de
ali.& emphyt.circa prin dum tamen interueniat solennitas,
quæ ponitur in auth.hoc ius porrectum.uel quæ requiritur
10 de iure canonico,ut ibi dicã. † Vltimò not.q annui reddi-
e tus connumerantur [e] inter immobilia.Simile in auth.de a-
lie.& emphy.circa prin.& de non alie.circa prin.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Iubemus.Circa istam materiam, an & quando factũ prelati noceat ecclesiæ,uide Ang.consi.cclxxv.incip. quia omne datum optimum.Item an prælatus poßit præiudicare ecclesiæ in quærendis,uide Roma.cons.clxxxiiij.Ias.in l.iij.§.fi.ff.quòd quisq; iur.& quæ habes ad Bar. in l.qui autem.in prin.ff.de ijs quæ in frau.cred. Et quomodo negligentia prælati noceat ecclesiæ,ut si negligenter permittat ferri sententiam contra se non discußis iurib ecclesiæ,uide Felin. in c.accepimus. ex. de fide instr. & si non soluatur canon per ecclesiam, poßit caducitatem remittere, uide Iason.in l.seruus.C.de pact. Et quomodo solus prælatus poßit præiudicare ecclesiæ præcipuè quando redditur ad ius commune,uide Felin. in c. pen. ex. de præscrip. Et q non poßit remittere solus prælatus ecclesiæ collegiatæ,uide Alex.consi.cvj.uol iij.Item q prælatus præiudicet ecclesiæ non adimplendo conditionem, sub qua erat relictum, & quid in modo,uide Felin.in c.j.de foro comp.uide ad Bar.in l.qui autem.ff.ijs quæ in frau.credito.*

b *Alienare. Et uide quæ dixit Bal. in auth. si qua mulier. per istum text. s. eo.Sed an poßit ecclesiæ pecuniam mutuare. Bal. quòd sic, in l. etiam. C. de fideicom.*

c *Potest prouocare.No.hic tres limitationes ad l.pen.j. de præminor. & q minor non prouocat ad diuisionem.Fallit ut hic.Item fallit quando esset aperta uia minori per unum ex maioribus,ut sing.dicit Bal.in l. j. ff de reb. eo.allegando glo.sing.in l. inter pupillos. ff. de ad. tut. Item fallit si illud quod ueniret in communione,esset sibi damnosum,ut hic tenet Bar.Bal.& Cyn.& docto.sed Mathesi.tenet contrarium. nunquid autem minor poßit prouocari,dic q sic,ut in l.fi.& ibi not.j.eo.& l.j.§.si communis.ff.de reb.eo.no.in d.l.pe.j.de præd mi.& tũc opus est decreto,ut not.s.in d.locis,& per Mathe.hic Et quando fratres uolunt inuicem diuidere, quis debet facere partem,& quis eligere,uide Bal in l.suus quoq; ff.de hære. insti.& Bar.in l.j.j.de his qui se defer.lib. x. & uide quæ ibi dixi post eum. Adde ad quem pertineat facere diuisionem,& capere partem, quando fratres diuidunt,Rom.consi.ccccclxxj.*

d *Diuidere fructus. Istud tenet Bal. in l. j. de reg.eo. ubi de hoc alleg. dictã l.singul.*

e *Connumerantur.Et credo tamen,ut dixi post Bar.in l. mouentiũ.de uerb. signif.uidetur tamen tex.j.ea.l.ij.fi q usufructus computetur inter immobilia,& q ibi not.Bar.& uide q not.Cyn.in l.fi.§.bis illud.C.de sed. nup.*

POMA. *Hoc declara ut per Bal.in c.j.de feu. cog. & uide Rom. consi. cccij.& Alex.consi.suo ciij.in v.uol.& Barba.in c.cum M.de constit. & Aret.consi.xij.uer.his tamen.& Bal.in prælu.feu.& Ang.l.si constante. §.fi.ff.sol.mat.& ibi Alex.*

6 *Dispositio huius §. an habeat etiam locum in muneribus uel rebus promißis.*

7 *Statutum q uir lucretur tertiam partem dotis uxore decedente in matrimonio,an habeat locum in dote promissa.*

9 *Oeconomus qui alienauit, quando admittatur ad uendicandum alienata per ipsum.*

10 *Facto proprio quando quis contrauenire poßit.*

11 *Oeconomus delinquens an priuetur ipso iure,uel per sententiam, ab administratione.*

12 *Lex si imponat pœnam alicui facto, quando dicatur eam imponere ipso iure,uel requiratur sententia.*

13 *Iudex quando quis poßit esse,& notarius,& sic acta scribere.*

§. SI SANE HAEC. Si alienatio fuerit facta contra
hanc legem, punitur accipiens, & concedens, & notarius
scribens. hoc dicit usq ad §. sanè, secundum quod dixit in
summario.Iste §.habet tres partes,in prima punit accipien-
tem, in secunda concedentem, in tertia notarium scriben-
tem, & iudicem autorantem. Partes uidebitis imponendo
1 casum. Not. † q quæ contra legẽ fiunt,pro infectis haben-
tur.Videbis j.de legib. l. non dubium. Secundò not. pœ-
nam quæ imponitur ementi cõtra interdicta huius l. Ter-
2 tiò not.q prælatus † qui alienauit iniustè,ab administratio
a ne potest remoueri[a]. Item not. q notarij qui faciunt instru
3 menta † illicita,sunt puniẽdi,& ab officio remouendi. Ad
b primum[b] opp.q nemo debet locupletari cum aliena iactu
ra:l.nam hoc natura.de condi. indeb.de reg.iu. l.iure natu-
ræ. Dicit glos. fateor quòd de æquitate naturali ecclesia de-
c bet pretium reddere.[c] Hoc autem an sit uerum quòd eccle-
sia teneatur pretium reddere, dic ut statim dicam, in auth.
qui res.ubi glo. explicat melius,quàm hic. Secundò opp.
ad §.œconom.& sunt diuersæ literæ, quia habẽt aliqui imò,
4 prout est imò uidetur quòd dictio imò, ponatur † correcti
uè,ut l.si ita scriptum.de hæredi.instit.de manu. testa. l. Sti-
chus imò. dic, ut dixi s. in prima constitutione. §. quibus.
Et nota tu iuuenis ex hoc principio quòd agentes & patien
5 tes † pari pœna puniuntur. Item opp.de l. si ecclesiæ. j. tit.
j.solue ut ibi.

VENIAMVS ad quæstiones,& aduertatis, quia sunt
utiles.Dicitur hic in prima parte, pretia quidẽ, uel munera,
6 quæ eius gratia data,&c. quid si fuerint promissa † & nõ da
ta,an ecclesia poterit petere illud pretium promissum? plac.
quòd non,quia quædam honestè retinentur quæ tamen in
honestè petuntur:l.j.§.j.ff.de uar.& ex.cog. Videtur gl.tene-
re contrarium per auth. qui res iam dictas. ubi donatarius
reddit rem,& tantundem ultra.Item recipiens in emphyteu
sim reddit rem,& tenetur soluere quod promisit. Et est u-
tile multùm ad quæstionem,quam uidi semel disputari,Sta
7 tutum est q muliere † decedẽte in matrimonio sine liberis,
uir lucretur tertiam partẽ dotis datæ. Queritur quid si dos
d est promissa & non data?[d] Hic uidetur glo.& tex.simul cum
glos.quod idem est.Contrarium est uerũ,probatur in auth.
qui res.per tex.Sed quidam doctor,qui eam disputauit,alle
gat solùm sic,non est nostrum legem extendere.Cùm igitur
statuta non recipiant interpretationem extensiuam,statutũ
qd' loquitur in dote data, nõ habet locũ in dote promissa.
Et nihil aliud allegabat.Sed pro hoc induco text.in auth.de
non eligen. secun. nub. §. fi. colla. j. Non ob. hæc glos. quia
hæc extensio fit per aliam legem hoc statuentem,nec proce-
dit auth.qui res iam dictas.declarando,imò de nouo statu-
8 endo,ut uidebitis. †

VLTERIVS quæro dicit hic, q œconomi possunt uen-
dicare:quid de alijs clericis,qui sunt in ecclesia? Glo.dicit,&
bene indistinctè quòd quilibet clericus,& etiam in subsidiũ
parochiani ecclesiæ,admittuntur ad rem uendicandam, ut
j.de accus.l.si quis.& habetis tex.meliorem ex. de rebus ec-
clesiæ non alienã.c.si quis presbyterorum.dic ut ibi. Tertiò
9 quæro,nunquid idẽ œconomus † qui alienauit, admittat
e ad rem uendicandã[e]? Glo.istam quæstionẽ inducit ad aliud
brocardũ,utrùm quis poßit uenire contra factũ suũ, quod
10 determinatur in l. post mortẽ. de adop.Sed finaliter scias †
q in hoc passu ista est ueritas. Quandoq illud quod fit,re-
uocatur ratione publicæ utilitatis,& tunc potest quis ueni-
re contra factũ suũ,ut l.j.de lib.causa.l.iuris gen.§.si paciscar.
ff.de pac.Vnde cùm hæc reuocatio fiat ratione publicæ uti-
litatis,ipse idem œconomus facere poterit,& uide gl. Quæ-
f ro[f] ulterius in uer. œconomus, utrũ priuetur administra-
11 tione † ipso iure, an per sententiam[g]. Glos. dicit,quòd per
g sententiam,dicit enim priuetur,non quòd priuatus sit,& ui
12 de glo.tuam not.& signa eam.Quando lex imponit † pœ-
nam amißionis,uel rei, uel actionis, si exprimat in ea ipso
iure,uel per sententiã,certè stamus dicto, ut l. cõmissa. ff. de
publi.Vel distingue,ut hic.Aut utit uerbo præteriti,uel præ
h sentis tẽporis[h] ut priuatus sit,[i] & intelligitur, ipso iure. Aut
i uerbo futuri temporis,& intelligitur per sententiam,ut hic,
nisi addatur dictio,mox,uel statim, quia tunc intelligitur i-
pso iure,aliàs secus,cùm non sit statim, ut in auth. de incest.
nup.ij.j.colla.ij.q no.dixi plenè in l.Imperator.de iu. fisc. &
dixi in auth.qui semel.quomodo,& qñ iud.& auth.nouo iu
re,de pen.iud.qui malè iud. Videbitis in l.in criminali.de iu
13 ris.om.iu.l.si quis maior.de transa. † Venio ad tertiam par-
k tem,quæro utrùm iudex ipse poßit scribere[k] acta, quæ fiũt
coram se,ut ipse sit iudex,& notarius.Tex. hic cum gl.uidet
uelle q sic,& uide gl.quam no.Contrarium tenet Inno.in c.
cùm à nobis. ex. de testi. q probatur per c.quoniam.ex.de
prob.Gul.dicit,quędam fiunt à iudice nõ in forma iudicij,
ut puta facit aliquas literas testimoniales, tunc ipsemet hoc
potest scribere,ut l.diuus.de offic.præsi.& l.si publicanus. §.
j.ff.de pub.Facit de procur.l.si procurator. Sed si sint alia a-
cta,quæ fiunt in forma iudicij,nõ possunt scribi ab ipsomet
iudice,ut l.neq.j.de ar.& d.c.quoniam.Non ob. hæc l. quia
l debes intelligere quòd ipsemet idẽ erat iudex & notarius[l]
14 hoc est,iudex chartularius,quia de iurisdictione † uolun-
taria ipsemet iudex potest scribere. Ita loquitur hic, & ita
obseruat consuetudo per Tusciam.Nam ipsemet iudex,hoc
est notarius iurisdictionẽ habens facit præceptum guaren-
tigiæ,& scribit ipsemet de præcepto quod ipse facit. idem ui
detis in istis iudicibus ordinarijs,quòd ipsimet interponũt
autoritatem,& scribunt. Item prædicta intelligo uera, etiã
15 in causis † breuioribus[m] quæ possunt agitari sine scriptis,
m ut in auth.nisi breuiores. de sen. ex breuic. reci. Cùm enim
sibi iudici crederetur,ut ibi dixi, credatur & eius scripturæ,
16 & ita obseruat consuetudo. Nam isti uicarij, † qui sunt per
comitatum,habent iurisdictionem in causis modicis, & ipsi
præcipiunt & scribunt. Tene menti, ista enim quotidiana
sunt. Item quæro,ista bona cui applicantur.In gloss.sunt o-
17 pin.& finaliter † tenet, q applicantur fisco.& hoc placet.
Quod examina ut dixi in l.agraria.de termi. mo.& est ea gl.
quam nota & tene menti,&c.

ADDITIO.

a *Potest remoueri,uide quæ dixi post Bar. in auth.sed nouo iure.j.de seruis fugitiuis.*

b P. PAV. P. *Ad primum.Istud q non teneatur pretium reddere, limita ut per Barb.post alios in c.ad nostram.ex.de reb.eccle. non alien. Vide de materia huius pretij latè Feli.in c.cùm causam.ex.de re iud. & ibi etiã ponit de fructib.& melioramentis, ponit an poßit ecclesiasticos contractus approbare,si sint utiles.*

c *Pretium reddere.Et utrùm in emptione rei ecclesiæ non subsecuta solennitate debeat restitui pretium,adde Bal.hic & in l.prædium j.de præ.mino.*

d POMA. *Quid si dos promissa, & non data est,uide circa hoc Ang. in consi.clviij.inc.quidã nomine P.& in cons.xxxvj.& in cons. clxxx.Pau. de Cast.cons.cxxiij Alex.cons.lxiij.incip.stantibus his,ad fi.uo.iiij.Ca.& Alex.in l.si donatarius.§.fi.ff.de cond.ob cau Bal.in l.fi. C. de do.promis. tenent omnes contra Bar.pro quorum opi.bene facit Sal.in l.si constante. C.de do.ante nup.& tex.in l.si cum post. §. j. in uer. habet dotem. & ibi gl.ff.de admi.tu.Confirmatur prætereà, quia stipulatio de dote lucranda,*

OTECA UNIVERSIT

habet locum etiam in dote promissa tantùm.l.ex morte.in fi.C.de pac.conuen.quam alle. Are.in rub.ff sol.ma. & tamen stipulatio debet strictè intelligi.l.quicquid astringendæ.ff.de uer.ob.Facit l fi.in fi.j.sol.ma. pro opinione tamen Bar.uide tex.in l.de diuisione.ff so.matr.ubi maritus qui debet lucrari fructus rei in dotem traditæ,non lucratur, si dos non est tradita,sed tantùm promissa,ergo,&c. Vide etiam Math no.xviij.Et an tale statutum habeat locum in dote præsumpta,pene,mulier transiuit ad secunda uota,lex præsumit q; constituerit eam dotem secundo uiro,quã primo constituerat,& hæc dicitur dos præsumpta:l.mulier.ff.de iure do. et per Bar. in q.inc.mulier habẽs amplum.dicit q; sic.Ita decidit Nicol.de Nea.in rub. ff so.ma.uide etiam addita ad Panor.in c.cùm contingat.de rescr. Vide etiam Ang.consi.cxviij.inci.præmitto etiam.Ias. in l.si donatarius. §. fi. ff. de condi.ob cau.Vide plenè Fel in rub.de sponf & uide Pan.in cap.ex publico.de conuer.coniuga.& uide Ias.in auth.præterea. in fi. j. un.uir. & ux Vide etiam aliquid circa materiam huius statuti, in l. si cùm dotem. §. fi per Alex ff solu.mat.& per Pan.consi. j. in j. uo. Cast. in l. Deo nobis. C.de episc.& cler.in fi.& consi.lxxix.in ij uol.& Feli.in c.tertio loco.de præscr.& Bar.consi.cxxviij.Barba.consi.xl.& consi.xlvj.uol.ij. & Ancha.in c.canonum de constit.

P. PAV. P. Circa istam materiam an statutum loquens de dote data, habeat locum in dote promissa,uide Ang.consi.clxxviij.incip.præmitto ad euidentiam.Alex.consi.cliiij.ad fi.& communis conclusio uidetur contra Bar.hic,quia qui actionem habet,rem habere uidetur,& c.l.qui actionem de reg.iur.tex.cum glo.& ibi Bar.& Bal.& Cuma.in l.si marito. §.si pater ff.sol.mat.& ibi Ang in §.dotis.in auth.de nup.glo.in l sed hoc ita.ff. de re iud.ubi uide Alex.consi incip.statuto communis. & in l.fi.C.de dot. promiss uide Mathes.notab.lxxv.Paul.consi.ccxxiij.Soci. in l. de diuisione.in prin.ff sol matr.Et ideò statutum q; existentibus masculis filia dotata non succedat,habet locum in filia, cui est promissa uel legata dos. Bar. in l.Titio.§.Titio genero.ff.de cond. & demon. in uersi. quæro statutum est.& Alex.ibi in addit.& consi. ccclxxx. licet Bar. hic teneat quòd ubi statutum loquitur de dote,non habet locum in dote promissa. Contrarium tenuit ipsemet Bar.in consi. cxxxiij. incip. statuto ciuitatis Eugubij. aliàs incip statuto ciuitatis communis Sardiani.Tex.& ibi Bal.& glo. in l.fin. C.de dot.promiss in l si prædiorum.C.ad leg.Falc.l. j. C. de dote cau. non nu.& definitio dotis,de qua in rub.ff.sol.matr.cum alijs ī. allegatis. Contrariam tamen sententiam cum Bar.hic quando statutum loquitur de dote data,sequitur Castr.hic cum limitatione quadam,& idem Paul.in l.si marito.§.si pater.ff.sol.matr.& Andr.de Iser. in c.j.de natur.succes.feu. ubi uidetur uelle,non sufficere dotem esse promissam imò nec datam marito, nisi expressè de consensu mulieris.uide Socin.in d.l.de diuisione. in ij not. ff.sol.matr.Alex.in l si donaturus.§.j. ff. de cond. ob caus. ubi etiam uide Ias.An autem statutum loquens de dote restituenda, habeat locum in dote data solùm,uide Ias in rub.ff.solut.matr.ponit quæstionem Bar.hic. Item quòd statutum loquens de dote promissa, non habeat locum in dote promissa per pactum nudum,uide Barb.consi.xvij.uolu. iij. Item quòd statutum loquens de dote data,procedat in dote promissa,saltem quando maritus est confessus habuisse dotem propter promissionem sibi factam, iuxta ea quæ not.in l.pen.§.si uir.ff.solu.matr.Vide Bar.in d.consi. cxxxiij. incip.statuto ciuitatis.Et ibi etiam quòd quando promissor est in mora, locum habet statutum,licet loquatur de data,ut etiam tenet Alex.consi.lxiij. in iiij.uolu.ad fin.in l.si donaturus.ff.de cond.ob cau.& ibi Ias.& de Cast. hic,qui dicit quòd requiritur interpellatio, nec sufficit mora irregularis ex eo quòd maritus sustinuit onera matrimonij. Sufficeret tamen mora per lapsum diei,ut per Bar.in d.consi.cxxxiij. An statutum loquens in dote data uerificetur in dote promissa. Bar. hic quòd non. Sed Bal. contrarium consuluit in consi. incipiente. Quæritur an statuto. quod sequitur Bar.in l.fi.C.de do.promis. Si autem simpliciter diceretur, maritus lucretur dotem,tunc non est dubium quòd uerificatur in dote confessata, aliàs non.Glo.in l.si donaturus.§.fin.iuncto tex.ff.de cond.ob cau.Et an tale lucrum maritus lucretur extantibus liberis communibus, allegatur text. quòd non in auth. ut liceat mat.& auiæ. §. quia uerò ex consensu.& §. quia uerò quædam.Contra quod non est casus in terminis in auth.sed hodie.C.de adul.in fin.ibi,dotalem,& c.& adde quòd in simili no. Bar. in l. nihil.ff.rerum amo.Et ad prædicta uide glos.in auth.de nup.§. quia uerò. & uide aliquid institu.de act.§.fuerat.in uersi.& aduertas. Et adde quòd Ant.in consi.clxxix.tenet quòd statutum in dote data, habeat locum in dote promissa, si contractum est matrimonium,quia tunc statutum fuit factum in remuneratione onerum matrimonij, & utrobiq; sit par mens & ratio,debet esse eadem dispositio.l.adigere.§.quamuis.de iur. pat.l. quod dictum. de pa. l. cùm tale. §. falsum. cum ibi nota. de condi. & demonst.

Et quòd dos promissa ita appellatur dos, sicut data, probatur in rub.& per totum.C.de dote cau.non nu. l. si mulier. §. si dos. ff. quod me. caus. & ff.de col.do.l j.§.& si uerò tantùm promissa. & in l.filiæ dotem ī. de col.& iuxta no.in desi.dotis,in l.j.ff.solu.matr. ibi uide. hæc sunt fundamenta sua ibi, nec ibi facit mentionem de doctoribus hic,nec alibi.Cast.in l.si marito.ff.solu.matr.uidetur simpliciter transire cum Bar.hic, & uide consilium Bar.quod incipit, Statuto cauetur quòd uir, ubi tenet quòd si promittens fuit in mora,habeat locum statutum, quia ad damnum moro- si dos debet haberi pro soluta.l.Labeo scribit si bibliothecam ff. de contr. empt.l.in executione.§.fin.de uerb.ob.Item sequitur Bal. in l.fin. ī. de do. promiss per illum tex.iuncta gl.ibidem,Castr. & Roge.in d. l. si donaturus.Et hanc opinionem tenet Ang.per illum text.cum glos.in auth.de nup. Et ita consuluit Ang.in consi.cxj.quia mora irregularis contrahitur in dote.l.fin.§.fi.de iure dot.& quòd secus sit, si maritus sit in mora, tenet Bal. in l.si pater.C.de iure dotium. Et hoc idem concludit Nico. de Neapo. in rub.ff.solu.matr.& idem tenet Marthes.& sic Nico. tenet arg l. fin ī. ad leg.Fal cuius autoritas fuit excellens & summa,secundum Alberi in l. ubi adhuc.ī.de iure dot. opin. tamen Bar. sequitur ibi Bal. & Rom. in l.si ab hostibus.§.si uir uxorem.ff.solut.matr. Et an dictum statutum de dote lucranda,habeat locum ante traductionem uxoris ad domum uiri, uel ante consummationẽ matrimonij, uide per Bar. in l. nihil. ff. rerum amo. per Bal.in l.Deo nobis ī.de episc.& cleric.& in l.non sine ī. de bon. quæ lib. plenissimè per Sal.in l.cum te.ī.de dona ante nup. per Rom. in d. § si uir uxorem.in l.iij.§.j ff.de con.ob cau. Et dicit quòd est casus in auth. ut exactio.instant.do.§ fin.colla.vij.& not.in auth.de non eligen.secun. nube. §.pen.in glo.magna,aliàs esset melioris conditionis morosus,contra l.non solùm.de nox.

e Admittatur ad rem uendicandam. An posit quis uenire contra factum suum, uide per Bart. in l. iusiurandum. §. procurator. ff de iureiur. ubi plenissimè.

f P. PAV. P. Quæro. Vide quæ scripsi in l. transactionis. C. de transactio.

g An per sententiam.Vide Bar.in l.Imperatores.Et pro limitatione istorum, si testator priuat aliquem per uerba futuri temporis, ut si hæres fecerit tale quid,priuetur hæreditate,&c.inducitur priuatio ipso iure. Ita not. dicit Bal.in l. j.C.de his quæ pœnæ no. Item not. quòd uerbum, careat, importat priuationem ipso iure,ut est glo. & ibi Angel. in l. prouidendum. C.de postul.Quid si per uerba præsentis temporis, utrùm intelligatur, ipso iure,uide glo.in l.si quis, circa medium. ī. unde ui.quæ dicit quòd intelligitur,& eam sequitur Bar. in authen qui semel.ad finem.C. quomodo & quando iudex.Imol. uerò format hoc dubium in cap. si diligenti. de fo.competenti.& quia uidit glos.illam uel Bar.in locis præalle. dixit, puto quòd per sententiam, quia in pœnis debet fieri stricta, alibi larga interpretatio,&c.

h P. PAV. P. Temporis.Vide de materia Rom sing.iij.scripsi in l. criminali.ī de iur.om.iud.Et limita istud quòd per uerba futuri temporis nõ inducatur priuatio ipso iure,nisi essent uerba geminata,cassa & irrita,ut scripsi ī.in auth.cassa.in prin.ī eo.tit.

i POMA. Vt priuatus sit.Et intellige l. uentem uerbo præsenti temporis,uel præteriti,intelligitur,ipso iure, de quo uide Mathe. notabili. cxij. incipiente, Not.q; ubicunq;. ubi multa adducit de ipsis dictionibus,mox, statim,omnimodè,omnino, omnibus modis, & similib. Vide tamen text. qui utitur uerbo futuri temporis,et intelligitur, ipso iure,in l.improbum. ī.ex quib caus.infa. irrog. Et uide tex & ibi gl.in l.j.C.ne lite pend.& uide Rom.sing.suis tribus primis. Et uide tex in l. quoties. in uerbo spoliatur,& in uerbo,seruatos,iuncta glo.de dig.lib. xij. & uide glo. in uerbo, meritum.in c.dilecta.de rescr.& uide tex.in c.auditis.in uer.irrita ipso iure,& ibi glo.ex.de elec.in c.scriptum.in uer. priuari. in fi. & ibi glo. eo. tit.& text.in auth.adhuc iuncta glo.in uer. cadat. de usur. & glo.in uer. condemnatum.in c.reperiuntur.j.q j.& in c.infamis.in uer. irritum. ex. de restit.spol.Vide etiam glo.in c. cùm Bertoldus. in uer.irritanda. ex. de re iud.& in l.j.in uer.confirmabitur.ff.de fer.& Alex.in l. j. de eden. & glo.in l.j.ī.de resc.uen.in uerb. irrita, & in l.cùm omnia.ff.de min. & l. quod dictum.ff.de pact.Vide etiam Feli.in c.j.de rescrip. & Cæpol.consi. xij.& Barb.consi.xij.uo.j. & consi.xxiiij.& uide glo. in l.si quis aduocatus.in uer.arceantur.ī.de postulan.& Barb.consi. uol.ij. & Ant. de But. consi.iiij.& consi.xxij.& Rom.ccxij & Pelin. plenè in c.Rodulphus. de rescr.Pan.in c.ij.in fi.& ibi scribẽtes,de fo.compe.& Card.consi.cxxviij. in fi.& Pan.in c.si diligenti in fi.de fo.compe.Anna.consi.xxxiij. in j. dubio,& ibi addi.aliquid per Feli.in c.ij.de rescr.& Pan in c.ij. in glo. in c. si quis.in uer.Sit anathema.xxiij.distinc.de ui.& hon.cleri.in uer sit anathema.

thema.& tex.in c.ne captandæ.de concess.præben. in vj.Feli.in c.ex tenore.de rescr.& Pan.in c.nulli.§.sint & alij.eo. tit. & in c.quisquis. de ele. & Gemini.in c.j.in fi.de iureiur.in vj.& Pan.in c.clericis.ne cler.uel mona.& Feli.in c.fi.in prim.de offi.deleg.

k Scribere.Et an iudex posit scribere acta, & ex hoc dicit Imo.in c. cùm à nobis,q; licet credatur priuatæ scripturæ,per subscriptionem testium,uel comparationem literarum. * Fallit in literis iudicis ac etiam ita limita, & intellige, ut pulchrè per Bartol. in l. seruus communis. la j.de stipulat.seruorum. Et ista faciunt, an citatio posit committi notario, & ipse idem posit scribere relationem propriam.De quo per d.Ant.in c.j.de iudi.nec uidetur hoc posse tolerari in causis breuioribus, per not. per Bar. hoc tenet Imol.in c.j.Tu adde q; no.Bar.& quod ibi dixi in l.est sententia. C.de testa.tute.Et ad hoc uide quod no.dicit Bar.in l.comperimus.in fi. C. de proxi.sac.scrini.lib.xij.& Bal.in l.si consul.ff.de adop.quod not. Canonist.in c.quoniam.ex.de prob.dicit Bal.in auth.nisi breuiores,q; isti iudices uillarum,maximè in breuiorib.causis,possunt esse iudices & notarij. Ita dicit in auth.nisi breuiores.de sen.ex breui.reci.& ponit etiam Bar.hic, et dicit Bal.etiam in l.cùm sententiam.ī.de senten.q; iudex potest scribere & legere sententiam,quod intelligo, ut ibi. Et hic adde Anto.& Abbat. cap. iij.de probatio.

* Hoc est cont.§.ī.auth.de insti.cautel.& fid. I.Conc.B.

l Iudex,& notarius.uide Bar.in possessio.§.& si possessio.de acq.pos.& in non fatetur.de confess.l.error.C.de iur.& fa. ign. Aduertendũ est tamen q; si notarius habeat autoritatem à statuto, non poterit facere præceptũ guarentigiæ,ut no.Bal.in l.adopt.ī.de adopt.per Ang.& Imo.in l.ait prætor. in prin.ff.de re iud.

m Causis breuiorib.Et istud tenet etiam Mathes.in suis no.in j.not. Et ita dicit limitari debere not.per Inn.in d.c.cùm à nobis.Quando autem dicatur esse plenè probatum in istis breuiorib.causis,uide per.Math. in ij.not. & dixi post Bar.in auth.nisi breuiores.ī.de senten.

POMA. Istam doctrinam Bar. reprobat Mathes. not. suo j. & Barba. consi.lix.uolu.j.

1 Vsufructus rei ecclesiasticæ ad certum tempus, uel ad uitam recipientis potest alienari.
2 Pactum quòd res concessa in emphyteusim,cum melioramentis reuertatur ad ecclesiam,ualet.
3 Possessio transfertur ex inutili contractu.

§. SANE NE OMNIS. Hic incipit tertia pars principalis legis,breuiter h.d. Vsus fru. rei ecclesiasticæ ad certum
1 tempus, uel † ad uitã recipientis, potest concedi [a] hoc pa-
2 cto, q; usufru. finito reddatur res, aliàs tantundem reddat. h.d.usq; ad fi. Not.casum,in quo permittitur ecclesiæ q; alienet usumfru. Hoc anno allegaui hunc tex.in una q. tali, Ecclesia sanctæ crucis de porta sancti Petri concessit casalena quæ sunt in emphyteusim hoc pacto,q; liceat ibi ædifica-
b re [b] domum,& subijciebatur in instrumento, q; casalena cũ
2 domibus reuertãtur ad ecclesiam. † Certè ualet hoc pactũ, ut uidebitis per hanc legem. Quæro utrùm ex inutili contractu transferatur possessio: Text. hoc in fi. uidetur uelle q; non.Contrarium † est ueritas,ut.l.j.§.si uir.de acq. poss.Nõ
3 ob.q; hic accipitur possessio,pro re ipsa, seu proprietate rei. ut l.interdum.de uer.sig. An aũt ex inutili contractu transferatur possessio & dominium;dicemus in l.non dubium.ī. de leg. Quærit gl.dicitur hic, reliquit, quomodo debet relinquere?Et dic ut in glo. & bene. Vltimò scias, q; sicut hæc lex habet tres partes.Prima est prohibitoria.Secunda est punitoria.Tertia est permissoria.Ita hic ponuntur multæ auth. & primò debemus uidere prohibitorias, secundò punitorias, tertiò permissorias. ideo incipiamus ab auth. hoc ius porrectum,&c.

ADDITIO.

4 Potest concedi.Et an iste contractus sit nominatus, uide Bal. in rub. C. de rer.per.Et dum textus hic in fine dicit, q; ab ecclesiasticis personis potest uendicari,adde in simili tex.in c.si quis ex. de re eccl.non ali.& habet locum hoc in reb.ecclesiasticis.In re uerò fisci,esset secus,quia non posset nisi habens autoritatem agendi à ciuitate,ut uoluit. Bar. in l.in prouinciali. §.j.ff.de ope.no.nun.

5 Aedificare.Si autem pactũ non interuenisset, meliorامenta spectarent ad emphyteutam,ut not.Bal.in rub.ī.de iur.emphy.circa prin.cùm concord.

2 Res ecclesiarum possunt pignorari absq; traditione.
3 Res ecclesiæ sex casibus prohibentur alienari.
4 Fructus primò computantur in usuras,& postea in sortem.
6 Quarta centesimæ quæ dicatur.
7 Autoritas superioris ordinantis rectorem in ecclesia,requiritur in alienatione rerum ecclesiæ.
8 Autoritas Abbatis sola sufficit quando alienatur res ecclesiæ sibi subiectæ
9 In alienatione rerum ecclesiæ omnes consentire debent,& subscribere.
10 Monachi præsentes debent consentire in alienatione rerum ecclesiæ, & absentes non uocantur.
11 Monachi iurant debitum subesse ut alienatio teneat.
12 Creditor debet probare debitum conuersum in utilitatem ecclesiæ.& numero 14.
15 Creditor fauore ecclesiæ cogitur rem ecclesiæ etiam mediocrem accipere in solutum.
18 Consuetudo,quæ est contra libertatem ecclesiæ,non ualet.
20 Nomina debitorum ecclesiæ prius uendi debent,quàm mobilia.
21 Creditor potest uendere rem ecclesiæ sibi licitè pignoratam absque solennitate.
22 Nomina debitorum quando computentur inter mobilia uel immobilia, remissiuè.

AVTHENT.

a HOC IVS PORRECTVM. [a] Ista auth. diuidit in partes septem.Primò legẽ extendit.Secundò prohibet alienationem simpliciter.Tertiò permittit pignorationẽ in casu necessitatis. Quartò permittit uenditionem, si creditor non reperiatur. Quintò permittit dationem in solum si non reperitur emptor.Sextò,declarat quæ res debeant uendi. Septimò quis intelligatur creditor.Secunda ibi, ut nec. Tertia ibi cæteris. Quarta ibi,q; si nolit.Quinta ibi emptor. Sexta ibi, si tamẽ, Septima ibi,& is creditor.Nota. patent per se. Opp. ad primam partem dicitur hic, actio pia constituit. Cont.actio est ius prosequendi in iudicio, &c. ut insti.de act.in prin. & sic
1 actio non cõstituitur.Hanc sol. expone,actio, id est, actus † pius,ut dicit gl.& bene. Secundò opp.ad secundã partem, hic prohibet obligari.Contrà in auth.de non alie.in §. si aũt creditor.sol.dicit.gl.non potest pignorari specialiter ut hic, sed generaliter sic,ut ibi. Pet. dicit & melius iudicio meo, q; posit pignorari,hoc est,obligari absq; traditione,ut in con-
2 trario, † sed obligari,& tradi creditori,hoc non potest fieri, ita loquitur hic. Opp. & uidetur q; sit alius casus, in quo perpetuò prohibetur alienatio,ut in auth.de alie. & emphy.
3 §.sanctissi.Sol.glo.fatetur contrariũ, † & ponit sex casus in quib. indistinctè alienatio est prohibita, & uide glo. Venio ad tertiam partem, dicitur hic q; debet computare fructus in sortem,& in usuras.Cont.imò principaliter, seu prius in
4 usuras, † postea in sortem,ut ī. de pig.ac.l. j. & ij. ī. de sol.l. j. Glo.hic fatetur contrariũ,ut sic nõ attendatur ordo scripturæ,licet in contrarium faciat l.cùm pater.§.pe ff. de le. ij. Sed
5 respondeo, hic mens legis † est certa, ibi mens testatoris incerta, ut l. nec enim. ff. de sol. & quòd ibi notabil. alij dicunt quòd hic est speciale fauore ecclesiæ, ut prius computentur in sortem q; in usuras.tene primam. Procedendo ulterius hic quæro quid est hoc dictum q; hic dicitur, usq; ad
6 quartam centesimæ.gl. dicit † ut in fi. anni non habeat pro usuris,nisi inquantũ est quarta pars sortis. Venio ad quartam particulã, dicit hic,& no.ex hac parte quòd in alienatio
7 ne rei ecclesiæ requiritur † autoritas superioris,hoc est,eius qui in dicta ecclesia ordinat rectorem. Et per hoc habes q;
8 si ecclesia subest uni Abbati, † sufficit autoritas illius Abba-
b tis, [b] nec requiritur autoritas Episcopi. Hoc tenet Io. And.in tit.de reb.eccle.non alie.c.hoc cõsultissimo.in vj. quod tene
9 menti.& no. No.etiam aliud,q; debent cõsentire † omnes per modũ subscriptionis. Circa istam partẽ quæro,dicitur hic,q; debet iurare maior pars ibidẽ seruientium. utrum requirit consensus omniũ familiariũ,& omniũ conuersorũ,q; sunt in domo? Glo. uidet intelligere q; requiritur cõsensus

o ordinariorũ tm̃, † hoc est, monachorũ, itẽ requiriẽ cõsensus
præsentiũ, non em̃ debẽt uocari absentes. Ita tenet glo. hic, &
in corpore de alie. & emphy. uideẽ uelle idẽ, & uide hãc glo.
quã no. Quæro ulterius, diciẽ hic ꝙ iurent debitũ exigere.
Quid si ignorãt? quia sunt aliqui monachi in domo qui hoc
ignorãt? gl. dicit, ꝙ illi iurare non cogunt̃. Itẽ dicit ꝙ illud ꝙ
11 hic dicit, debẽt iurare subesse † debitũ, hoc est, soluti ũ nõ es-
12 se. Nã debitũ † cõuersum esse in utilitatẽ ecclesiæ creditor ha
bet probare, ut hic in fi. auth. & uide gl. quã no. Quæro di-
ciẽ hic, pretiũ modis omnib. dãdo pro debito, nũquid hoc
ꝓbari debeat per emptorẽ, adeò ꝙ si nõ appareat pretiũ so-
13 lutũ creditorib. esse, † nõ ualeat uẽditio. doct. nostri nõ tan-
gũt. Inn. ex̃. de depo. c. j. intelligit hãc auth. ꝙ hoc pertinet ad
c solicitudinẽ iudicis, c qui interponit autoritatẽ, & cõsensum
huic alienationi, sicut intelligiẽ de reb. eo, l. magis puto. §. nõ
passim. & §. ne tm̃. Ad solicitudinem em̃ emptoris nõ spectat,
sed sufficit ꝙ soluat de superioris mãdato, sicut dicimus in
eo qui soluit minori. ut l. ait prætor. §. permittiẽ. ff. de mi. tene
14 ergo † mẽti ꝙ solũ in creditore requiriẽ ꝙ debet ꝓbare cõ
uersum in utilitatẽ debitoris, ut in fi. huius auth. Quæro nũ
quid sint alij casus, in quib. ꝓmittiẽ alienatio? gl. enumerat,
& uide, & no. eã. Venio ad quintã partẽ, dicitur hic ꝙ inuito
creditore daẽ sibi in solutũ. Cõtra aliud pro alio inuito cre-
ditore solui non põt, ut l. ij. §. j. ff. si cer. pe. & j. de sol. auth. hoc
15 nisi debitor. Sol. speciale † est in ecclesia, ꝙ cogiẽ creditor ad
recipiendũ inuitus. Itẽ est aliud speciale, ꝙ cogitur recipere
rem mediocrẽ. Venio ad sextã partẽ, Diciẽ hic ꝙ debet uen
di res mediocris inspecta illjus qualitate & quãtitate, & one
re. Quæro quid est hoc dictũ. Glo. intelligit ꝙ pro modico
16 debito non uendiẽ † magna res. Simile no. de distr. pign. l.
quandiu. ꝙ facit ad quæstionẽ de executorib. ultimarũ uo-
luntatũ, an ꝓsint ꝓ modico debito uendere rẽ magni pre
tij ꝙ dic, ut dixi plenè in l. alio. de ali. le. Venio ad ultimam
partẽ, diciẽ hic, ꝙ ille intelligaẽ creditor, qui probat id, ꝙ cre
dit conuersum in utilitatẽ eccl. Quæro qualiter hoc proba
d bit d. Glo ponit hic duo remedia. Primò ꝙ probabit per cõ
iecturas, ut qa prælatus est diligẽs, & ecclesia tũc indigebat:
arg. ad hoc ff. de exe. l. fi. uide gl. istã not. ualde gl. in auth. de
ali. & emphy. §. si uerò quis. unde partim sumiẽ ista auth. ui-
detur tenere contrariũ, ꝙ iste præsumptiones nõ sufficiant.
17 Quid dicemus? † Vos debetis scire ꝙ quandoꝗ aliquis ha
bet mandatũ ad recipiendũ pecuniã pro alio mutuo ad cer
tã causam, tũc sufficit ꝙ ille qui recipit, confiteaẽ ad illã cau-
sam se recepisse licet mentiaẽ, ut ff. de exer. l. j. §. non aũt. uers.
sed & si in pretijs. Quandoꝗ habet mandatũ generale, tunc
nõ sufficit eius cõfessio ad obligandũ dominũ, sed requiriẽ
probatio per præsumptiones. Ita loquiẽ d. l. j. de exer. Quã-
doꝗ nullũ mandatũ habet ab eo, cuius nomine pecuniã re-
cipit, & tũc uideẽ ꝙ requiraẽ ꝙ expresse probeẽ pecuniã es-
se conuersam in eius utilitatẽ, nec sufficiat cõfessio recipien-
tis, ut ff. de in rem uer. l. iij. §. sed si accepit, & ff. si cer. pet. l. ciui
tas. & sic uideẽ ꝙ melius dicat gl. quę est in corpore, quã ista.
Secundũ modum probandi dat gl. quia pecunia mutuata
fuit prælato toto capitulo præsente, arg. s̃. eo. l. iubemus nul-
li. §. sanè omnis. uide gl. istam, & no. eã. Istud dictũ uideẽ cõ-
tra hanc l. iubemus nulli. in prin. uers. scienter. ibi, nec etiam
si oẽs cũ religioso, &c. Sol. ibi loquitur in alienãda re immo-
bili, hic uerò in pecunia mutuo accipiẽda. Quærit gl. quid
si est cõsuetudo in contrariũ, quia nõ seruantur istæ solenni
tates. Dicit gl. ꝙ ista cõsuetudo ualet. Idem tenet in l. de quib.
circa fi. & l. seq ff. de leg. Puto ꝙ nõ ualeat cõsuetudo quæ est
18 cõtra libertatẽ eccle. † ut dixi s̃. eo. auth. cassa. Nã cùm sit cõ-
cessum ecclesijs in priuilegiũ, ut nõ posint alienare sine hac
solennitate, cõsuetudo quæ esset cõtra hoc priuilegium, esset
19 cõtra libertatẽ eccle. ut dixi s̃. eo. auth. cassa. Fateor † tm̃ ꝙ i-
sta solẽnitas istius auth. nõ est necessaria in alienatione rerũ
ecclesiæ, quia ecclesia istud priuilegiũ sibi cõcessum nõ acce
ptauit, sed statuit aliã solennitatẽ, in alienatione rerũ quæ po
nitur xij. q. ij. sine exce. & habetis etiã hoc no. ex̃ de reb. eccle.
nõ alie. c. j. li. vj. Extra gl. uideẽ aliqd quærendũ. Primò quæ
20 ro, † qd si ecclesia habet nomina debitorũ, an prius debeãt
uendi immobilia, ꝗ mobilia? Videẽ ꝙ nõ, quia ultimo loco
peruenit̃ ad nomina, ut l. à diuo. §. in uenditione. ff. de reiu.
Contrariũ est uerũ, arg. l. magis puto. §. ne aũt. de reb. eorũ.
Et istud tenẽt doc. nõ obst. §. in uenditione, quia loquiẽ ibi
qñ fit executio sententiæ, quo casu capi debẽt ea quæ habẽt
faciliorẽ expeditionẽ. Quæro, pone ꝙ ecclesia pignorauit
fundũ, eo casu quo sibi licet, unde creditor ex l. uult uende-
re pignus, utrũ debebit seruare solẽnitatẽ huius l. uel §. in uẽ
21 ditione. † Rñ. non, imò liberè poterit uendere, sicut rẽ mi-
e noris, uel alterius priuati. Text. est no. in l. si pupillorũ e. §. j.
de reb. eo. Quæro quando alienantur nomina debitorũ,
utrũ debeat seruari illa solẽnitas, quæ poniẽ in hac auth. Ista
22 quæstio uertitur in hoc an nomina debitorũ † cõputentur
inter mobilia, an inter immobilia? Glo. tangit in auth. denõ
alie. in §. j dicam in l. j. & ij. j. si aduer. transac. Quæro circa fi.
f f huius auth. dicitur hic creditor debet probare conuersum
23 in utilitatẽ ecclesiæ, utrùm † hoc habeat locũ in quolibet cre
ditore. Pet. intelligit strictè in creditore fœneratitio tantũ, ut
hic, & in l. fi. si aduer. cre. Inn. uidetur intelligere simpliciter
in quolibet creditore mutuante, secus si ex alio cõtractu essi
ceretur creditor, nec distinguit utrùm fuerit creditor ex con
tractu fœnerati, uel non, ut in d. c. j. ex̃. de depo. & c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Hoc ius porrectum. Circa materiam huius auth. uide Alex. consi. iiij. in iij. uolu. Quid autem si esset aliquis prælatus non habens capitulum, qualiter debeat solenniter alienare, uide Rom. consi. xxxvj. Quando autem in dubio præsumatur contractus factus in utilitatem ecclesiæ, uide Bal. in c. j qui feu. da pos. de quo etiam j̃. Item an ista auth. sit canonizata, an & quando consuetudo poßit alterare solennitatem in alienatione rei ecclesiasticæ, uide per Felm. in c. cùm causam. ex̃. de re iudi. De ci. in c. j. de consu. Item an subsistente maxima neceßitate poßit prælatus alienare bona ecclesiæ prohibita alienari sine debitis solennitatibus, uide Pau. de Lea. in v. q. inci In Christi nomine. & posteà in fine illius quæstionis, ubi ponit conclusionem. Et an consuetudo poßit alterare solennitates requisitas in alienatione rei ecclesiæ, uide latè Ias. in l. de quib. ff. de leg. Itẽ quòd ubi interuenerunt debitæ solennitates, præsumatur contractus factus in utilitatem ecclesiæ, uide Alex. consi lxxix. j. uolu. Ias. in l. pacta nouissima. C. de pactis.* Item uno casu potest prælatus sine solennitate locare ad xxix. annos, ualet quando locasset ad tempus, & conductor fecisset plura melioramenta, quæ ecclesia non poßit soluere, quia finito primo tempore, posset relocare ad annos xxix. Vide Bal. consi. xlvij. incip. quidam v. Abb. uolu. j. per text. in auth. de alien. & emphy. in §. locationes. Item ad illud quod dictum est, præsumi contractum in utilitatem ecclesiæ quando interuenerunt debitæ solennitates, uide Ias. in c. j. qui feu da. pos. An autem contractus alienationis factus cum solennitatib. debitis sit ualidus mero iure, si non subsit causa legitima, uide Fel. in c. quæ in ecclesiarum. de constit. Barb. consi. xl. uol. j.*

* *Crediderim mentem autoris fuisse trigesimum annum addere, nam ultra illos cancellos res ecclesiæ locari non possunt: §. si uerò in perpetuum. auth. de non alie. §. locationes. auth. de alie. emphyt.* I. Conc. B.

b P. PAV. P. *Abbatis. uide Barb. in c. j. de reb. eccle. non alien. Glo. in Cle. j. in uer. pro primo. de reb. eccle. non alien. ubi Car. Imo. & Abb. Vide aliquid per Bal. hic. & Alex. in apostil. Paul. de Castr. hic, Abb. in c. statuimus. ex̃. de transact. post Inn. ibi uide Ang. in uer. alienatio. in uer. xiij. in c. p. quia dicitur superior. Vide Bar. in consi. xl. uol. j. qui discrepat à conclusione, quam firmat contra communem in d. c. j. de reb. ecc. non alie.*

c *Solicitudinem iudicis. Adde quòd eo casu, quo prohibita est alienatio, erit prohibita transactio, text. est nota. in l. non solùm. j̃. de præd. minor. Bar. post glo. ibi in l. j. C. Si aduer. trans. Et adde quòd istæ solennitates non requiruntur in uendicatione facta à mendicantibus, secundum Bal. in auth. si qua mulier. s̃. eo. & hic in pe. coll. sed Abb. Siculus post alios in c. nulli. de reb. eccle. non alie. tenet ꝙ istæ solennitates requisitæ in ecclesia habeant locum in omni loco pio. & etiam Bal. hic. & adde quid si nõ fuit adhibita cognitio, tamen alienatio fiat ex causa uera, an ualeat, uide Freder. consi. cxlij.*

d *Probabit. Et ad hoc uide Bar. in l. ciuitas. ff. si cer. pet.*

e *In l. si pupillorum. Adde glo. & Bar. in l. à diuo pio. §. in executione. ff. de re iudic.*

f P. PAV. P. *Circa fin. Cautela ad faciendum quòd creditor non habeat necesse probare uersum in utilitatem ecclesiæ, uide per Cæpol. cautel. ccxxxvj. Et in quib. casib. requiratur hæc probatio, uide Roma. consi. ccccxlvj.*

AVTHENT.

SICVT ALIENATIO. Ista authen. addit ad legem C. &c.

AVTHENT.

a MVLTO MAGIS. a Propter unumquodꝗ tale, & illud magis, &c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Multo magis. Nõ procedit ubi est diuersa ratio, uide Ro consi. ccccxxx. in fi.*

1 *Prohibitus alienare in suos consanguineos, an prohibeatur accipere.*
2 *Administrator quando palàm, & publicè poßit emere de bonis illius, cuius est administrator, & nu. 3.*
4 *Prælatus alienat res ecclesiæ in coniunctos ad tempus, non tamen in perpetuum.*
5 *Prælatus alienat res ecclesiæ in perpetuum in consanguineos pauperes.*

AVTHENT.

a QVIBVSCVNQVE. a Ista respicit secundã
partem legis prohibitoriam, & est breuissima
1 in seq. Not. mirabilem auth. ꝙ in casib. in qui-
bus alicui permittitur alienare † suis consan-
guineis, & ipse prohibetur accipere. Contra hoc uidetur j̃.
de cont. empt. l. cùm ipse. Pet. dicit no. satis, ibi loquitur in
administratore pupilli, uel adulti, cui speratur in admini-
stratione succedere, cùm ipse principalis factus erit ætatis le
gitimæ, hic loquitur quãdo administrat bona ecclesiæ, quæ
nunquam peruenit ad ætatẽ legitimã. Et ita generaliter in-
telligit in quocunq; administratore eius qui ad ætatem legi
timam non peruenit. hoc licet sit notabile in se, tamen est cõ
tra opi. gl. nostrarum positarum. in l. si emptione §. fi. de con
tra. emp. Dicendũ est ergo, quòd ipse administrator potest
2 emere † palàm, & bona fide de rebus eius, cuius bona ad-
3 ministrat: l. cùm ipse. j̃. de cont. empt. fallit † in administra-
tore eccle. ut hic uidetis. Cont. hoc uidetur in auth. de sanc.
episc. §. finautem ecclesijs. gl. soluit, & est not. solu. Quædam
est alienatio perpetua, & ista prohibeẽ fieri istis coniunctis
4 personis, ita loquitur hic. Quædam est concessio † ad tem-
pus, & ista non prohibetur, ut contraria, quod tene menti
b pro Abbatibus & prælatis b qui tota die res emphyteuticas
ad se reuersas concedunt suis consanguineis. Nam si quidẽ
concesserint ad tempus usque ad secundam, uel tertiam ge-
nerationẽ, ualet, secus si cõcederent perpetuò, per hãc auth.
5 quod no. & uide glo. Sunt tamen quidam † qui consangui
c neis suis c pauperibus possent cõcedere emphyteusim per-
petuam, uel feudum perpetuum. Ita nota. dicit Iac. de Bel.
in prima constitut. feu. in prin. & allegat quædam decreta,
quæ uide.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Quibuscunq;. Not. circa istam materiam quòd istæ formæ & solennitates requisitæ in locationibus rerum ecclesiæ de consuetudine non seruantur. uide Spec. in tit. de emphyt. §. nunc aliqua. in uer. vj. Alex consi. lxxix. incip. circa primum de quo quærimus in j. uo & est de mente Bar. & Fulg. in auth. qui rem. j̃. eo. Ang. in auth. de non alie. in §. scire autem. uide, an talis consuetudo ualeat, apostillam factam s̃. in auth. hoc ius porrectũ. in prin. Item de ueritate eius quod hic not. an poßit prælatus suis consanguineis infeudare, uel dare in emphyteusim, uide latè Ias. in c. j. qui feu. da. pos. in v. fill. uide Fran. Cur. in tract feu. in ij. parte. q. vij. Barba. consi. xvij. in iij. parte. & in c. ut super. de reb. eccle. non alie. ubi Abb. tenuit cont. Et uide eundem Abb. consi. iiij.*

b *Et prælatis. Et facit, an prælati poßint infeudare agnatis gl. fin. secundum Bal. in c. j. si de inuesti. lis oriatur inter do. & uasal. dicit q, de iure non potest, licet de consuetudine sic, quæ præualet. Sed Bal. ibi dicit ꝙ etiam de iure possunt, quando agnati sunt idonei, sicut quando prælati sunt executores pauperum, possunt bona distribuere consanguineis, si sint pauperes, aliàs secus, iuxta gl. in l. illud. j̃. eo. tit. Adde quòd no. Bar. in l. cùm quidã. de leg. ij. uide Freder. in consi. & latè per Abb. in c. ut super. de re eccl. non alie. qui tenet contra opin. legistarum. Et quòd indistinctè prælatus poßit contrahere cum consanguineo secus in œconomo, & hic per Bar. uide etiam Petr. de Anacha. in cler. j. de excef. præla. adde an prælatus poßit dare consanguineis rem paruam in emphyteusim, si primò iurauit non alienare inconsulto pontifice, uide Frederi. consi. ccx. Et an poßit constituere usumfructum ad uitam consanguineo, uide per eundem in consi. lij. & clxxxv.*

c POMA. *Consanguineis suis. uide Panor. consi. xlj. uo. j. & Fred. de Se. consi. lij. & aliqua ꝑ Præpo. Alex. in c. decenter. lxxxix. dist. et Feli. in c. ad audientiam. de rescr. & uide Barba. consi. xliiij. uol. ij. & Imo. in consi. lxix. & Panor. in c. ut super. & ibi Barba. de re. eccl. non alie. & Alexan. hic in apost. & Cast. cõs. ccxcv. & Car. Alex. in c. j. q feu. dare pos. in prin.*

1 *Dolus cum dolo quando compensetur.*
2 *Emptori rerum ecclesiæ, qui emit sine solennitate, quomodo succurratur.*

AVTHENT.

QVI res iam dictas. Vidimus auth. prohibito
1 rias: modò uideamus auth. punitorias. Opp.
dicitur hic ꝙ emptor repetit ab œconomo,
non ab ecclesia. In cont. dolus cum dolo de-
bet compensari: ff. de eo per quem fac. erit. l.
ij §. fi. & in l. fi. in prin. & de dolo. l. si duo. † Di
cit gl. certè hic dolus œconomi uendentis præponderat do
lo emptoris. Et uide glo. intellige ꝙ præponderat dolo em-
ptoris præsumpto, ex eo quod cõtra legem contrahit: l. quẽ-
admodum. de agri. & censi. lib. xj. & in c. qui cõtrà. cx̃. de reg.
iur. lib. vj. Sed in ueritate, iste emptor erat in bona fide, scili-
cet, sciens se nullam actionem habere cõtra ecclesiã, sed con-
tra œconomũ. Ita tenet gl. in corpore unde sumiẽ ista auth.
& idem tenet gl. in c. ad audientiam. ex̃. de reb. eccl. non ali.
a Quæro quid si prelatus a uel concedens non habet aliquid,
quia erat unus de monachis, utrùm iste emptor poßit re-
2 gredi cõtra ecclesiã. † gl. dicit ꝙ sic, si ecclesia est locupletior.
Et uide gl. not. ualde, & eam teneẽt Canonistæ in d. c. ad audi-
entiam. quod intellige uerum, quando contrahens erat bo-
nę fidei in ueritate, aliàs non haberet regressum cõtra eccle-
siam, nec contra œconomum, ut ego s̃. dixi, & secundũ hoc
b uidi fieri pluries, b cùm quidam homines permutassent cũ
quadam ecclesia, non seruata forma iuris, & eccl posteà uen
dicaret ea quæ alienauit. Dixi ꝙ debebat restituere, & ipsa i-
dem quod accipit, si haberet, & sic est locupletior. per hãc gl.
quam tene menti. Vltimò esset uidendum, quõ procedunt
contractus emphyteutici, qui quotidie fiunt ab ecclesijs,
cùm hic omnino prohibeantur. Dicam in auth. qui rem. j̃.
eo. incontinenti, &c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Si prælatus. De hoc, quomodo ecclesia teneatur ementi ab œconomo, & an debeat pretium restituere, uide quæ scripsi s̃. in l. ubemus. §. sanè. in uers. ad primum opp. ad Bar.*

b *Fieri pluries. Vide per Cano. in c. nulli. & in c. ad audientiam. de reb. eccle. non alie.*

AVTHENT.

a Si quas. a Hic incipit Imperator ponere auth. per
missorias. & sic cadit super tertia parte legis, &
sunt difficiles auth. istæ, & legã simul hanc auth.
& auth. perpetua. quia sibijnuicem contradicũt.
Diuiditur in partes duas, primò loquitur quando ille qui
recipit domum ruinosam in emphyteusim, statim uult sol-
uere pensionem. Secundò quãdo prius uult reædificare, &
posteà soluere. Secunda ibi, aut prius eo reædificante.

ADDITIO.

a *Si quas. Vide hic per Bal. de materia renouationis. & aliqua per Cano. in c. j. de preca. & inquantum Bal. hic quærit, quid important hæc uerba, concedo tibi in tertiam generationem. cum opi. Bal. transit Pet. de Aricha. in cle. j. de pœn.*

2 Verbum, perpetua, intelligitur donec pensio soluatur.
3 Emphyteuta nunquam præscribit contra dominum directum.
4 Res ecclesiæ quando concedantur in emphyteusim, cum diminutione pensionis, & usq; ad sextam partem. & nu. 5.

AVTHEN.

a PERPETVA. [a] Ista auth. diuidit in tres partes. Primò loquit qñ res talis in emphyt. dat qualis erat qñ peruenit ad ecclesiã, & est fructifera. Secundò, qñ redditus rei sunt diminuti ob cladẽ. Tertiò qn res est cara & modicum fructifera, ut turris. Secũ
b da ibi, at si ob cladem. Tertia ibi, q̃ si res. Opp. dicitur hic, quòd datur in emphyteusim perpetuam [b]. Cont. in auth. de non alie. §. emphyteusim. ubi non permittit emphyteusim, nisi in tres personas, scilicet accipientẽ, filios suos, & suos nepotes. Huius timore sunt hic opi. Veritas est quòd ille §. em
1 phyteusim † corrigit per istã auth. quæ est de alie. & emphy. unde sumit ista, & sic hodie permittitur emphyteusis perpe
2 tua secũdũ formã huius auth. & debet intelligi † perpetua, hoc est, donec pensio soluat. Inst. locati. §. adeò. & j. eo. auth. qui rem. Sed ad hoc opp. quia secũdm hoc, ius ecclesiæ minuit, nam possidendo xxx. annis præscribitur dominio ecclesiæ, ut j. eo. auth. quas actiones. & ideò quidam dicunt q̃ non potest concedi nisi usque ad xxx. annos, * alij dicunt quòd omni tẽpore xxx. annorũ ecclesia retrahat rẽ ab emphyteu. ne ille dicat se præscripsisse. Tu
3 dic q̃ † emphyteuta nunquã præscribit contra eum, quẽ recognoscit in dominũ directò, ut l. malè agitur. de præscrip. xxx. annorum. Secundò opp. & istud contrariũ est multùm difficile, Dicit in auth si quas. q̃ quando res ruinosa cõcedit in emphyteusim, fit diminutio mercedis, sed in auth. perpetua. uers quid si ob cladem. dicitur contrariũ, q̃ nulla debet fieri diminutio.* Huius cõtrarij timore sunt in gl opi. Vna est, quòd auth. perpetua. determinet per auth. si quas. ut quòd ibi dicitur, q̃ iustã pensionem, determinet secundũ dictũ huius auth. aut soluere uult antè, aut pòst. Nam ista auth. si quas. in corpore, est post illã, licet in C. sit posita prior. Alij dicunt & ista opi. erat Mar. Syl. qd hic loquit in domibus ruinosis. auth. perpetua. loquit in non ruinosis, sed quæ patiuntur aliam cladem, uel aliũ defectum, ut quia sunt aliquæ domus pulcherrimæ, in quib. nullus uult habitare, quia dicitur q̃ per domũ uadũt spiritus de nocte, (quod est fantasia.) uel dicitur infortunata. Ista opi. Mar. satis appropinquat ueritati. Glo. tamen alibi dicit melius, & latius quã in aliqua parte istarũ auth. in auth. de non alie. § quia uerò leonis. ubi
4 gl. distinguit plenissimè. Tu † tamen quantùm pertinet ad intellectũ istarũ auth. aduerte, quandoq; ecclesia habet prædia, uel domos ruinosas, & tunc loquit auth. si quas. quãdo que habet prædia uel domos non ruinosas, & tũc quãdoq; uult in emphyteusim cõcedere propter debitũ imminens, tunc debet concedere pro tanta mercede, quanta reperit facta sub hastatione secũdm formã auth. hoc ius porrectũ. Quãdoq; uult cõcedere in emphyteusim perpetuã, ppter aliquã utilitatẽ ecclesiæ, & tunc si res est in eodem statu, in quo erat qñ peruenit ad ecclesiã, uel modicũ plus, uel modicũ minus excreuit quò ad fructus, põt concedi in emphyteusim facta
c diminutione sextæ partis pensionis, [c] ad plus, ut hac auth. ppetua in prin. seruata solẽnitate quæ hic habet, q̃ intellige secũdm auth. qui rẽ. j. eo. in fi. & hic in prin. Ratio quare fit ista diminutio est, qa qñ res cõcedit colono simpliciter, fit diminutio, ppter sterilitatẽ, ut j. loca. licet. ff. eo. l. si uno. §. j. emphyt. uerò nulla fit diminutio, ut j. de iur. emphyt. l. j. & ideò fit illa diminutio, ppter casum sterilitatis qui posset occurrere. Quandoq; res nõ est in eodẽ statu, in quo erat qñ peruenit ad ecclesiã, sed est diminuta, uel reditus diminuti ob aliquã cladẽ, uel, ppter pestẽ aeris, uel, ppter aliũ casum, tũc põt cõcedi in emphy. pro extante pensione, cõsiderato tẽpore, quo cõcedit absq; alia diminutione. Ita loquit ista pars secũda huius auth. perpetua. Ratio, qa cũ fructus sint modò diminuti ob aliquã pestẽ, & est spes q̃ redeãt ad pristinũ statũ, ideò amplius diminui nõ debẽt. Quãdoq; ecclesia habet rẽ pretiosam modici pretij, tũc lo quit finis huius auth. perpetua. Modò habetis intellectũ huius materiæ. Opp. dicit hic, perpetua quoq;, &c. Cõtrà, ista auth. sumit in corpore de nõ alie. sed ibi non permittit alienatio perpetua, ergo, &c. Sol. Dicas, q̃ istud nomen est additũ, ex auth. de alie. & emphyt. Secũdò opp. q̃ hoc fit contra utilitatẽ ecclesiæ euidenter, qa fit diminutio mercedis in sextã partẽ. Sol. dicit gl. bene, & rectè intelligendo. Ego fateor q̃ prælatus põt cõcedere in emphyteusim pro maiori pensione, si reperiret accipientẽ, tũ permittit q̃ fiat † diminutio sextæ partis, si aliter non inueniret. Et hoc fit, ppter sterilitatẽ, ppter quã de cætero nõ poterit fieri, ut s̃. dixi. Ita sentit gl. & bene. Opp. auth. de alie. &
6 emphy. §. j. Sol. Ibi speciale † est in reb. ecclesiæ Constãtinopolitanæ, ppinquis ciuitati, quæ nõ põt dari aliquo modo. Opp. ad fi. huius auth. de alie. & emphy. §. sanctissimas. Sol. Speciale est in reb. ecclesiæ Hierosolimitanæ, de qua dicit ibi. Modò circa istas auth. est uidere quõ ecclesiæ cõcedũtur ta die sub pensione unius denarij, nec seruant solennitates, de quib. hic dicit, statim dicã in auth. qui rem. ubi gl. tangit.

* §. locationes. auth. de alie. emphyt. § si uero in perpetuum. de non alie. l. Con. B.

* Hæc est certissima natura contractus emphyteutici, ut si tota res in emphyteusim data perierit, pereat periculo domini, §. adeò Inst. loc. Et succurritur emphyteuticario actiõe præiudicialis. Iaf. l. j. nu. lxxx. C de iur. emphyt. Sm autẽ pro parte, incõmodũ est emiphyteuticarij: l. j. j. de iur. emphy. d. §. adeò. l. si debitori. ff. de iud. l. si merces. §. uis maior. locat.
I. Conc. B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Perpetua. Vide Alex. consi. lxxix. in j. uo. ubi dicit q̃ solennitas huius auth. non seruatur consuetudine.
b Perpetuam. Quia Bar. alleg. contrarius, uide quod dixi in l. iurisiurandũ §. si liber. ff de ope. lib.
POMA. Pro horum iurium declaratione, uide Alex consi. ix. uo. ij & Pan consi. lxxiiij. in ij. dubio. uol. j. & uide quæ posui ad gl. in l. etiam. ff. solu. mat. & So. consi. cclxv j. ubi declarat.

AVTHENT.

a ITEM SIBI. [a] Ista est alia auth. quæ permittit rem ecclesiæ alienare, seu permutare, &c.

ADDITIO.

a Item sibi. Vide Barb. in c. j. ex̃. de rer per.
1 Ecclesia pro re tributaria, quæ ad eam peruenit, tenetur ad tributum.

AVTHENT.

1 ITEM prædium. Opp. & uidetur quòd ecclesia non sustineat onus fiscale, ut in auth. item nulla communitas. j. tit. j. Sol. gl. quæ est s̃. eo. auth. si cut alienatio. dicit † q̃ hoc intelligitur quando res erat obligata pro oneribus præteritis, antequã esset ecclesiæ. Tu dic tributa realia subire ecclesiam secundum ea quæ dixi in l. placet. s̃. eo. &c.

1 Emphyteuta ecclesiæ cessans in solutione canonis biennio, priuati uerò triennio, cadit à iure suo, & nõ tamẽ ipso iure, sed si dominus uult. nu. j.
2 Colonus priuati ob non solutionem, quando cadat à iure.
4 Contractus emphyteutici ab ecclesia celebrati forma non seruata, quando ualeant.
6 Res ecclesiæ solita concedi uno pretio, si concedatur pro minori, concessio non ualet.
7 Res ecclesiæ si concedatur in perpetuum, uel usq; in tertiam generationem masculinam & fœmininam, concessio non ualet.

AVTHENT.

a QVI rem. [a] Ista auth. est ult. seu pen. transposita in hac l. quæ determinat unum dubium circa præmissa in alijs auth. contra hanc auth. opp. de iure emphy. l. ij. ubi habet trienniũ. Dicit gl. distingue

1 tres casus. † Aut est emphy. ecclesiæ, & habet bienniũ, ut hic.
2 Aut est priuati, & habet trienniũ ut ibi. Aut est simplex † colonus priuati, & habet bienniũ, ut l. quæro. §. inter. ff. lo. Vnde ultimum est uerum, quãdo est actũ ut non possit expelli, ut d. §. inter. Aut est simplex conductor, & statim cùm nõ solu it pensionẽ, potest expelli, ut l. iij. C. de lo. Opp. ecclesia nõ debet locupletari cum aliena iactura, ut l. nam hoc natura. ff. de cond. inde. dicit gl. hoc cõtingit propter delictũ partis. & bene dixi in auth. qui res iam dictas. s̃. eo. Quæro quando quis nõ soluit pensionẽ, utrùm cadat à iure suo ipso iure? † Certè hic est tex. quòd nõ, sed ita demũ, si uult dñs. [b] &
3 b uide tex. ibi repelli põt. & quod no. in l. j. in fi. cũ l. seq. si ager uecti. uel emphy. petat. Quærit gl. pone quòd aliquis accepit ab ecclesia in emphy. rem ualentẽ quinquaginta, p pensione unius denarij pro quolibet anno, quæro si non soluit unũ denariũ per bienniũ, an cadat à iure suo? gl. alleg. pro & cõtra, & nõ determinat aliquid. Antecq; determinẽ istã quæstionẽ, primò expedit uidere quomodo ualeãt isti cõtractus
4 emphy. qui † celebrant ab ecclesijs, non seruata forma istarũ auth. Ad quod rñ. breuiter, q̃ auth. istæ loquant quãdo quis uellet in emphy. dare uel in feudũ res quæ sunt de mensa ecclesiæ seu monasterij non consuetas dari in emphy. uel in feudũ. Si uerò sunt res consuetæ dari in emphy. uel in feudũ, tunc cessat forma istarũ auth. seu istorũ iuriũ, & potest liberè cõcedi in feudũ, seu emphy. tex. ex̃. de feu. c. j. & co. epis. uel abb. c. j. habes ergo quòd isti contractus ualent quia res nõ sunt de mensa, & sic ad illas res, phibitio se non extendit.
5 † Nunc ad quæstionẽ gl. dico quòd si quis omiserit soluere illã modicã pensionẽ per biennium, cadit à iure suo. Et ita tenent oẽs doc. nam ista auth. loquit in omnib. casibus, in quibus emphy. est permissa. Quero iuxta prædicta, quid si ecclesia cõsueuerat illã rem nõ dare pro minori pensione, & tunc
c dat, p minori, an ualeat? [c] Videt quòd cõtractus ualeat, sed
6 q̃ ecclesia posset restitui, ex̃. de resti. in inte. c. j. Cont. † uidetur, quia scd'm hoc annui redditus alienant, & minuuntur, quod nõ põt fieri, ut s̃. eo. l. iubemus. in prin. istud ego puto uerum salua meliori deliberatione. Non ob. c. j. de resti. in integ. quia ibi loquit de locatiõe ad tẽpus modicũ, uel si intelligas in locatione ad tempus magnũ, intelligas quòd fecit in casu licito, tamen fuit decepta ecclesia. Dixi uobis modò in auth. perpetua. q̃ res potest in emphy. concedi facta diminutione sextę patris, tamen si inueniret eum, qui daret plus, non deberet facere illam diminutionem. Pone ergo quòd concessit in emphyteu. facta diminutione sextæ partis, cùm potuisset sine diminutione, si bene perquisiuisset, certè poterit petere restitutionem, d. c. j. Quæro, quid si
d res fuerit consueta dari in emphyt. [d] usque ad tertiam generationẽ [e] masculi-
7 nam, & ecclesia dat usq; ad tertiam † generationẽ masculinam & fœmininam, uel quid si cõsueuit dare in emphyteu. temporalem, & concessit in perpetuũ, an contractus iste ualeat? dubito, * tamen prima facie uidetur quòd ipso iure nõ teneat. Pro hoc uidetur casus. [f] x. co. de leg. Corrad. c. j. §. pen. Hoc probo per rationem, emphyteu. perpetua nõ permittitur nisi seruata auth. istarum forma, fallit propter consuetudinem,
8 sed in istis non est consuetudo. † ergo, &c. Nam consuetudo & præscriptio nõ
g extendit se ultra id quod agitur [g], ut ff. de iti. act. pri. l. j. §. iij. sed hic est consuetudo ut certo modo detur, ergo alio modo dari nõ potest. Quæro, quæ res
9 dicatur de mensa, & quæ non? † Dic ut extrà de reb. eccles. non alie. c. ut super. per Innoc. Prædicta quæ dixi, intelligas salua meliori deliberatiõe, fortè dicam j. de iur. emphyt. l. j. Hoc ideo dico, quia non tangunt doct. in aliqua parte.

* Tu dic q̃, licet res ecclesiæ uetustate uel igne consumptæ, alienari non possint, ut si domus ecclesiastica consumpta sit, fundus nihilominus alienari nõ poterit, tamen in emphyteusim perpetuam dari potest: §. q̃ aũt dictum. auth. de nõ alie. Hoc est, quãdiu is qui acceperit, in rerũ natura fuerit, nisi filios, aut nepotes reliquerit, §. emphyteusim. auth. de non alie. Ex conuentione aũt ultra coniuges, et duas successiones accipientis, hæredesq; ipsorum transmitti ius emphyteuticarium nõ potest: d. §. emphyt. §. quod aũt. uersi. transmittere: auth. de nõ alie. §. j. uersi. emphyteusim. de alie. emphyt.
I. Conc. B.

ADDITIO.

a Qui rem. Et adde quòd quatuor sunt casus, in quibus permittitur alienatio rei ecclesiasticæ, qui not. xij. q. ij. in sum. & si in instrumento uenditionis quam facit ecclesia, continetur præcedentibus legitimis tractatibus, &c. uide Bar. in authen. si quis in aliquo. Sed pone quòd res ecclesiastica incidat in ecclesiasticum, uel monasterium, & ipsam retinuit per annum, an dicatur incorporari ecclesiæ, adeò quòd non possit in emphyteusim dari uel alienari, sine hac solennitate. Ang. l. si uacantia. dicit quòd poterit dari in emphyteusim sine solennitate, nisi prius fuerit incorporata per officiales ad hoc deputatos. sequitur Ric. ibi, per illam l. licet Archi. tenuerit contrarium in c. nisi. de re. eccles. non alie. adde quod not. Paul. de Lea. in cleric. j. de hære. inst. in glos. alios. adde an tractatus præsumatur præcessisse in alienatione rei ecclesiasticæ, uide Bald. consi. cccxcix. lib. iij.
P. PAV. P. Qui rem. An autem solutio facta per tertium excuset emphyteutam, quo minus cadat, uide Rom. sin. lviij. incip. si emphyteu. ecclesiæ finita generatione perdat melioramenta, uide Paul. de Cast. consi. cxxxix. in iiij uol. ubi per totum multa similia ponit in materia melioramentorum. Vide etiam Bal. in c. j. §. si quis de manso. de cont rouer. inuest. & illud quod dicitur hic de emphyteu. ecclesiæ quòd habeat biennium, limita sing. nisi ecclesia citasset emphyteutam ut ueniret ad soluendum, quia tunc sufficit lapsus sex mensium, secundum Angel. in addi ad Bart. in l. locorum. C. de omni agro descr. lib. xj. Item dum dicitur hic quòd si emphyteu. deteriorauit, priuetur, quid si ex alio latere melioraut? Vide Moder. hic. Vide etiam Barba. consi. xxxvj. in. ij. uolum. Adde ad ea quæ adducunt hic Moder. text. in l. si negotia. in fin. & quod ibi dicit Bar. ff. de nego. gest. Et contra dictum Angel. in d. l. locorum. uide Barba. in c. potuit. extrà locati.
b P. PAV. P. Si uult dominus. Et sic procedit etiam hoc in ecclesia. Idẽ Sali. in l. fi. C. de iure emphyt. Imo. in c. fi. ex̃. de præscr. Alex. consi. dlxxxix. incip. uisis themate. Imò plus Bal. in l. fi. C. de reuo. donat. dixit q̃ ubicunq; lex dicit ipso iure reuerti ad dominum, intelligitur semper si dominus uoluerit, & petierit. Sequitur Alex. consi. cccxiiij. incip. uiso themate. uide ad Bar. in l. fi. C. de iur. emphy.
c An ualeat, utrùm autem si ipsa ecclesia non soluat canonem, cadat à iure suo. gl. hic quòd sic, & Bal. in l. placet. s̃. eo.
d POMA. Dari in emphy. Vide Alex. consi. ix. in iij. uol. & unum uerbũ Alex. in cons. j. in iiij. uol. & cons. v. in fi. uo. v. & Feli. in c. auditis. & maximè in seq. uer. consuetudo. de præscr. & adde Anna. consi. lxxxiiij. & uide pro confirmatione tex. in c. possessiones. & ibi Barb. in ij. not. de reb. eccle. non alie. & Barb. in c. cùm super. de offi. deleg. & Alex. consi. xxxviij. uol. ij. ubi consuluit in pulchro casu, & ibi innuit q̃ ualeret saltẽ usq; ad tertiam generationem, & Præpo. in tit. qui feu. dar. pos. in prin. uide etiam Alex. consi. clxxxviij. uo. ij.
e Generationem. Bene facit l. si quis aliam. ff. de solu. Bald. tenet contra. in auth. si quas ruinas, & ibi dixi s̃. eo. pro qua est text. in §. neq;. in auth. de non alie. Et ibi etiam uide Bal. quid importet, & qualiter sumatur tertia generatio.
f Videtur casus. Et ibi uide Bal. remissiuè loquentem, Bal. in l. etiam. in prin. ff. solu. mat. uidetur idem tenere quod Bar.
g Quod agitur. & quia Bar. est contrarius, uide quæ dixi in l. iurisiurandi. §. si liberi. de ope liber.

1 Facta tempore tyranni, uero domino superueniente, cassantur.

LEX XV.

a DECERNIMVS. Istam legem habuistis in l. omni innouatione. s̃. eo. cassatis omnibus factis tempore tyrannidis, [a] priuilegia eccle-
1 siarum in omni suo robore perseuerent. hoc dicit. Nota de uerbo, funditus. † Nota q̃ omnia facta tempore tyrannidis, superueniente iusto domino debent cassari & irritari. quod no. Sed Deus scit, quando superuenit iustus dominus, &c.

ADDITIO.

a Tyrannidis. In auth. decernimus, facta tempore tyrannidis debent reuocari. adde Barto. in suo tract. de tyrannide. facit quod not. Barto. in l. omnes

omnes populi.in ij.q.prin.ff.de iust.& iur.per Ioan.And.*in cle.j.de bapt.* Ex opp.*adde quòd dixit* Bal. *de pace constan.in uersi. priuilegia omnia. per illum tex. q. si bona rebelliũ tempore rebellionis alijs sint cõcessa personis, facta pace sunt reddenda primis dominis, adeò quòd ipsa pax nõ habet uim simplicis indulgentiæ, sed resti.in integ.tex.est ibi no.q. tene menti.* Et *adde quæ dixi in l.creditor.ĩ.de sol.* Et *an papa propter rebellionem perdat possessionem papatus, uide* Bal.*in l.malè agitur.*C.*de præscr.xxx.an.& dicit* Bal.*in l.fi.*C.*per quas pers. q. licet subditus subtrahat obedientiam superiori, non præiudicat.facit l.fi.de acquir.pos.quæ no.& tene mẽti. Sed nunquid bannitus, cuius bona fuerunt alienata, si restituatur, intelligatur etiam ad bona restitutus,* uide* Bar.*in l.Gallus.§.& quid si tantũ.& ibi etiam per* Moder.*de libe.& posthu.*

* *Humanior & receptior est sententia, quòd etiam bona restituta censeantur: l.j.in fi.ff.de bo.po.cõt.tab.l.falsi.§.ordine.de fal.l.j.§.qui mortis.ad* Treb.*l.j.cum seq.de sent.paß.Tametsi summo & stricto iure secus sit: l.ij.l.in insulam.l generalis.l.si pater.*C.*de sent.paß.l.ij.ff.eo.l.j.ad leg.* Iul.*de ambitu.* I.Conc.B.

1 *Acta dicuntur, quæ fiunt coram iudice.*
2 *Lex & statutum, quando extendatur ad causas similes.& nu.iij.*
4 Do*natio facta ecclesiæ ultra quingentos aureos, ualet sine insinuatione.& nu.5.*
6 Do*natio facta pauperibus, requirit præsentiam alicuius stipulantis nomine ipsorum.*

LEX XVI.

ILLVD quod ecclesiæ & ciuitati potest donari
a usq; ad quingentos aureos sine insinuatione.[a]
hoc dicit, Nota gl.super uerbo, actis, id est, scri
1 pturis factis † coram iudice, quam uide & not.
2 Opp.& uidet quòd lex debebat extendi ad casus similes, †
ut l.non possunt.ff.de leg.& l.ius singulare.eo.ti. Glo.dicit ꝙ
ista prohibitio, quæ fit in fine, ꝓhibet descendi ad casus dis=
similes non ad similes. uide gl. & tene menti. Contra illud
dictũ opp.de eo quod habetis in l.j.ĩ.de patri.qui fi.dis. ubi
etiã ad casum similẽ non extendit, quando est prohibitum.
3 † Sol.ibi loquitur in statuto odioso, hic in statuto fauorabi
li.Et sic debet intelligi.ff.de legi.l.leges.& quòd no.de reg.iu.
c.odia.lib.vj. Opp.de l.pe.§.fi.ĩ.de dona. Sol. Concedo ꝙ
hodie potest donari cuilibet, usq; ad quingentos solidos, si=
ne insinuatione.Sed tunc quæro, utrùm ecclesiæ poterit do
4 nari usq; ad octingentos? Quod uidet, nam si habeat † pri/
uilegiũ in trecentis scilicet, ultra alios, ita eodẽ modo habeat
hodie.uide gl.Pet.tenet contrariũ, quia hoc non reperit, er/
go,&c.Quid dicemus? Breuiter dico, ꝙ quando lex prohi/
bet aliquibus in plus, & alijs in minus per nomina respecti
ua, tunc eo ipso quod augetur in persona unius, fit augmen
tum in persona alterius respectiuè, & ita in diminutione, ut
l.si ita.§.j.de libe.& post.& de hære.instit.l.clemens.Quãdo/
b que prouidet[b] diuersis, per nomina simplicia significantia
quantitatẽ uel rem, tunc ista ꝓuisio plus continẽs, non reci
pit augmentũ, uel diminutionẽ extrinsecè, propter rem ali/
quã illis concessam, ut l.si alterius.ff.de
hære.inst.Modò ad ꝓpositũ, augmentũ
& diminutio q̃ sunt facta ecclesiæ, sunt
facta ꝑ nomina simplicia, nõ per nomi
na respectiua significãtia quantitatẽ, i/
deò non puto auctũ priuilegiũ ecclesię,
5 per l.pe.§.fi.de do. Bene aũt puto † ꝙ ꝑ
eãdẽ legẽ in prin.ualeat hodie donatio
facta in ecclesia indistinctè, sine aliqua
insinuatione.* Quærit gl.quid si aliquis
c existẽs in camera sua dixit, Dono [illegible]
peribus centũ, utrùm ista don[illegible]
leat? Glo.dicit ꝙ non.Circa [illegible]ẽ,
6 † utrùm requirat præsen[illegible]ius, q
recipiat pro pau[illegible] concedit
in ultima uoluntate, & nõ requirit præ=
sentia, ut l.cũ pater.§.do[illegible]. ff. de leg. ij.
Aut eis cõcedit inter [illegible], & tunc aut
constat, ꝙ quis uol[illegible] contractũ dona-

* D*icas contrariũ esse uerißimũ, à sufficienti partiũ enumeratione.* Nã *donatio quãtacũq; fuerit, sine insinuatiõe ualet tantùm in tribus casibus, in donatione propter nuptias, pro redẽptione captiuorũ, & à principe facta: §.j.auth.ut spons.larg.§.illud.auth.ut frat.filij.l.pe.quæ sine insinuat.ualeãt.hac l.illud.§.fi. Nisi defendamus autoritatẽ* Bar.*secundũ ius canonicum: ut ĩ. in addit.* I.Conc.B.

tionis celebrare, & tunc non ualet, nisi sit ibi aliquis præsens,
d ut hic in gl.Aut est dubiũ, & tunc ualebit iure cuiusdam uo/
e ti, seu pollicitationis,[e] ut sic sit obligatus personaliter, ut l.
ij.in prin.ff.de polli.& ex̃.de uo.& uo.redem.per totum,&c.

ADDITIO.

a *Insinuatione.Limita hãc legẽ requirentẽ à quingẽtis aureis supra insinuationẽ, nõ habere locũ de iure cano.ualẽt donationes factæ ecclesiæ, ab alio quã ab imperatore indistinctè, usq; ad omnẽ summã absq; insinuatione, ut no.*Host.*et* Io.And.*in c.fi.de sol.& pro eis allego c.sunt q opes.xvij.q.iiij.& cle.in fi.de decimis. Et est ratio, qa sicut materia relictorũ ad pias causas, cẽsetur esse spiritualis, ita quòd leges quæ disponũt super illis nõ ualẽt, nisi quatenus sint ꝑ canones approbatæ.c.relatũ.de test.& no.*Bar.*in l.cũ ctos populos.ĩ.tit.proxi.ita etiã donationes inter uiuos factæ, in piã causam, ut ecclesijs.arg.c.fi.de rebus eccl.non alienã.facit q. habetur.xij.q.ij.xiiij.q.v.per totum.quid si donat Romæ ecclesiæ? tenet indistinctè* Bal.*in auth.itẽ à priuatis.ĩ.de don.quòd nõ requiritur insinuatio, etiã ultra quingentos aureos, tenet* Abb.*in c.relatũ.per illum tex.de testa.ex identitate rationis.& dicit q.* Bar.*hic idem tenet.Adde q.* Bar.*alleg.* Ang.*in l.* Stichum *aut* Pamphilũ.*ff.de uer.obl.qui dicit hic esse unam gl.singularem, q. donatio ad pias causas facta diuiti, nõ dicitur esse pia causa, & uide quæ ibi no.* Moder.*adde an donatio facta ecclesiæ, uel pio loco, insinuatione egeat.* Cast.*consi.cxxxij.& ciij.& per* Abb.*consi.cij.*

b POMA. *Quãdoq; ꝓuidet.*Vide Alex.*in l.ij.ff.de leg.j.& uide circa hoc tex.in l.pœnales.§.fi.& ibi gl.&* Bar.*ff.ad leg.*Fal.

c *Pauperibus centũ.*Adde *q. no.*Bar.*in l.absenti.in prin.ff.de do.per* Bal.*in l.nec ambigitur.ĩ.de do.& hoc idẽ no.*Io.And.*in tit.de instr.edi.§.cõpendiosè.aliàs §.nunc aliqua.uer.sed an pauperes.nisi cõsuetudo esset in contrariũ, quia ualet.*Ita *potest intelligi tex.& ibi per doct.in c.ij.de consuet.per* Iac.*de* Bel.*in l.iubemus nullã.ĩ.eo.* Adde *an ualeat donatio facta pauperibus, cùm nullus sit qui pro eis recipiat.* Bal.*consi.ccclxxx.ij.lib.unũ uide q. consuluit* Ro.*consi.ccxcv.q. ualeat donatio facta absenti absq; nũcio, uel epistola dummodò donatarius aliqualiter certificetur.*

d P. PAV. P. *Præsens.Illud limita procedere, quãdo aliquid ponerẽt in ecclesia, quia si postea uellẽt asportare, nõ possent.uide* Soc.*in l.*Paul.*ff.de excep.*Et *sic aliud est in promißione, aliud in traditione.*Itẽ *circa istã glo.uide quæ dicit* Alex.*in consi.cxxxj.uo.iiij. de quodã partito in quadã uniuersitate in fauore cuiusdam absentis, q. non potest se fundare in eo.Item q. ista conclusio non procedat in dote, uide* Dec.*consi.xxxv.*

e POMA. *Seu pollicitationis.Limita ut per* Alex.*in l.ij.in uer.item no.ĩ.de pac.uide etiam* Panor.*consi.lxiij.uo.ij.& per* Fel.*in proœ.* Decre.Ro.*consi.clxxj.& consi.cxcix.in fi.& consi.cxcv.& in simili.* Seue.*in trac.de pac.v.quæst.&* Cast.*consi.lxxiij.*

2 *Actio in factum est subsidiaria, & introducta in uarijs iuris articulis, & qui dicantur isti uarij articuli iuris.nu.16.*
4 *Res sacra uendicatur.*
5 *Res sacræ alienantur propter casum captiuitatis, nisi specialiter esset à cõcedente prohibitum.nu.6.*
7 *Episco.potest uendicare res ecclesiarum sibi subiectarum.& nu.8.*
11 *Episc.agẽs pro reb.eccl.sibi subiectis, debet agere nomine ipsius ecclesiæ.*
31 *Contra œcononum, qui alienauit res ecclesiæ, agitur, nõ contra ecclesiam.*
14 *Actiones plures competunt pro recuperatione rerum ecclesiæ.*
15 *Libellus alternatiuus admittitur, quando ignoratur, an res sit mutata, uel consumpta, uel extet.*
17 *Res sacræ uendi possunt pro alimentis pauperum.*
18 *Lex communis extenditur ad lites pendentes, statuta & reformationes, non etiam si expressè dicatur.nu.19.*

LEX XVII.

SAncimus. In prima parte ꝓhibet alienationẽ.
Scd'ò concedit uẽditio in reb.extãtib. Tertiò
remouet exceptionẽ. Quartò cõcedit actionẽ
re perempta. Quintò ponit exceptionẽ à pri/
mo dicto. Sextò & ultimò declarat ad quas
causas porrigitur præsens cõstitutio.Secũda ibi, sed ab his.
Tertia ibi, nulla eis. Quarta ibi, sin aũt. Quinta ibi, excepta.
1 Sexta ibi, hoc obtinet.breuiter hoc dicit, † Vasa sacra, & ue
stes sacræ nõ pñt alienari, uel pignorari, præterquã ꝓ redem
ptiõe captiuorũ, & à recipiẽte uẽdicant omi exceptiõe remo
2 ta.h.d.Nota ꝙ ista talia sic alienari nõ possunt. † No.secun/
dò ꝙ

dò ꝙ actio in factũ est subsidiaria, & introducta uarijs iuris
3 articulis. Nota tertiò, animas hominũ † quibuslibet rebus
præferri. Opp.dicit hic, ꝙ pro rebus sacris cõpetit in rem
actio. Cont. rei uendicatio datur dño, & est in rem actio, ut
l.in rem ff.de rei uendi.sed res sacra in nullius bonis est, ut l.
4 ij.ff.de re.diui.ergo,&c.Solu.Dicas † ꝙ res sacra uendicat,
adiecta causa de iure canonico. Simile dicimus in l.j.§.per
hanc.ff.de rei uendica. Opp.ij.in auth.de alie.& emphy.§.
5 sanctißimas.Sol.Dico ꝙ possunt alienari † ꝓpter casum ca=
6 ptiuitatis. Fallit si specialiter esset † prohibitũ à concedente
ut in contrario.
Venio ad quæstiones. dicitur, ꝙ Episcopus potest uen/
a dicare[a] res istas. Quæro cuius ecclesiæ sanctæ sunt istæ res,
quæ possunt ab episcopo uendicari. Dicunt quidã ꝙ erant
7 res ecclesiæ episcopalis.hoc est uerũ. † Vel melius etiã si erãt
res ecclesiæ cuiuscũq; sibi subiectę, ipse habet uendicare pro
illa ecclesia.ar.de alie.& emphy.§.& qm cognouimus.& ui=
8 de glo.& nota eam rogo te. † Et sic Episcopus potest agere
pro rebus ecclesiarũ sibi subiectarum. Idem dicendũ est de
9 abbate maiore, qui potest agere pro † rebus aliarũ capella/
rum. Tamen est aduertendũ, ꝙ si concurreret rector illius
10 † ecclesię, & superior, præferret ille rector, cuius principali=
ter interest: arg.l.ij.§.fi.cum l.seq.ff.ad le.Iul.de adult. Itẽ est
aduertendũ, ꝙ iste Episcopus cũ agit pro prædicta capella,
11 ꝙ debet agere nomen illius capellæ † nõ suo nomine, sicut
dicimus in cõiuncta persona, quæ agit pro cõiuncta perso=
12 na.ar.l.sed & hæ.circa prin.ff.de ꝓcu. Sic etiã quilibet † su=
perior potest agere pro rebus subditorũ, tene menti. Secun
dò quæro, dicit hic, ꝙ nullã habet actionẽ contra ecclesiam.
13 quæro nunquid † contra œconomũ poßit habere actionẽ?
Glo.dicit ꝙ sic, quod intellige ut dixi.ĩ.eo.auth.qui res iam
dictas. Tertiò quæro, dicit hic, ꝙ cõpetunt plures actiones
in rem, cõdictio ex lege, & in factũ actio.quæro in quibus ca
14 sibus? † Glo.hic, respõdet solenniter, ꝙ in diuersis casibus
cõpetit. Nã actio in rem cõpetit, si res extat: cõdictio ex l.ista,
uel sine causa, quando sunt cõflata uel mutata, actio in factũ,
quando res omninò est extincta, & uide istas gl. Iuxta hoc
b quæro, quid si actor ignoret, [b]an res sit mutata, uel cõsum/
pta, uel extet? Respõdeo, tũc admittit libellus alternatiuus,
15 quia peto † eum cõdemnari ad rem, uel ad eius materiã, si
extet, uel ad æstimationẽ.arg.l.j.§.quia aũt.ff.quo.le. Quæ/
ro, dicitur hic ꝙ actio in factum est introducta in uarijs iu
16 ris articulis? qui sunt isti uarij articuli. † Glo. hic enume=
rat, & bene. & tractat de hoc. ff. de præscript.uer.super rubr.
Nos dicimus in l. ex placito.ĩ.de re.per.Et dicitur hic, quòd
c pro redemptione captiuorũ [c]possunt uendi res sacræ.Nun/
17 quid pro alimentis † pauperum poßint uendi res sacræ?
Gloß. determinat quòd sic, & bene. ar. l. illud. ĩ. eod. tene
menti eam. Venio ad finẽ legis, dicitur, ꝙ hæc lex extendit
ad lites pendentes.Cont. in auth. ut cũ de app. cog. in prin.
Glo.respondet ꝙ nõ extendit ad lites pendentes per appel=
lationẽ, sed ad lites principales sic, & ideò est, quia sic est hic
expressum, aliàs lex nõ extẽditur ad præterita, ut l. cùm lex.
18 ff.de leg.& ĩ.eo.tit.l.leges.Aduerte quia dico † ꝙ licet lex im
19 perialis & cõmunis poßit ad pendentes lites extendi: † ta/
men statuta, & reformationes ciuitatũ non possunt extendi
ad lites pendentes, etiã si hoc expresse dicat. Tex.est in auth.
in medio litis nõ fie.sacr.iusio.in princ.Et hoc ego pono in
l.omnes populi.quod tene menti,&c.

ADDITIO.

a *Episcopus potest uendicare.* Adde Bar.*in l.j.§.fi.in fin.ff.de ope.no.nun.*
b *Ignoret.*Adde Bar.*in l.si quando.ĩ.unde ui.&* Bal.*hic, & in l.quod indebitum ff.de condi.inde.*
c *Captiuorum.*Adde *similem & optimã glo.in l.quæ propter neceßitatem.ff.de reg.iur.sed nunquid uendicet sibi locum lex ista etiam in captiuis, uel carceratis pro maleficio, uide quod no.* Bal.*&* Imo.*&* Mod.*in l.quãuis.& in l.seq.ff.sol.mat.& est de hoc glo.in c.sacrorũ.xij.q.quæ hoc not.decidit.quã sequitur* Bal.*in l.illud.in prin.l.eo.& in d.l.quamuis.*

2 *Aestimatio uasis sacri fit respectu materiæ, & formæ, nõ qualitatis sacræ.*

AVTHEN.

1 PRAETEREA. † Quærò utrùm uase sacro cõ=
flato, remaneat ibi aliquid sacri? Glo. uidet de/
terminare quòd nõ, & bene. Secundò quæro
quomodo poterit uendi, cùm æstimationẽ non
recipiat, ut ff.de re.diui.l.in tantum.§.sacræ.Di/
2 cit glo. fiet æstimatio † prout poterit fieri respectu materiæ
& formæ, non respectu illius qualitatis, quia sacra,&c.

1 *Falcidia non detrahitur ex legato facto ecclesiæ.*

LEX. XVIII.

a SANCIMVS.[a] Glo. præmittit ad euidentiam
quædã per quæ faciliter hæc lex intelligit, & bre=
uiter dicit, Ecclesia habet immunitatem à lucra
tiuorũ inscriptione, hoc dicit, Sicut uidetis hic
ab ecclesia curata, non detrahi suã portionẽ, ita hodie est ge
1 nerale statutũ, ꝙ ab ecclesia non detrahitur Falcidia, † ut ĩ.
ad legem fal.auth.similiter,&c.

ADDITIO.

a *Sancimus.*Vide Do. *Ant.in c.non minus.de iureiur.& quod dicit per istũ tex.Andr.*Barb.

1 *Præscriptio contra ecclesiam, & ciuitatem in quatuor casibus non currit, nisi centum annorum.*
4 *Actio in rem, competit ecclesiæ pro reb.inuasis, & uenditis.*
5 *Dominiũ in ecclesiã absq; traditione transit.* 16.17.18.19.22.23.
7 *Ius diuinum duobus modis sumitur.*
11 *Imperator potest donare in immensum.*
12 *Reb.ecclesiæ ciuitatis, uel fiscalibus quãto tẽpore præscribatur, remißiuẽ.*
13 *Seruus principis quanto tempore præscribatur.*
14 *Viæ publicæ, & plateæ nullo tempore præscribuntur.*
15 *Actio personalis, & hypothecaria cum rei uendicatione, concurrunt fauore ecclesiæ.*
18 *Ecclesia & ciuitas sunt priuilegiatæ in præscriptione & acquisitione dominij, & in actione in rem per hanc legem.*
20 *Statutum quòd non liceat alicui forensi uendere, ualet.*
21 *Dispositio huius legis an habeat locum contra tertios possessores.*
22 *Ecclesia & ciuitas si emit, pretio non soluto, habet dominium.*
24 *Res si uendatur duab.ecclesijs j.præfertur, licet secũdæ fuerit res tradita.*

LEX. XIX.

a VT INTER DIVINVM.[a]Primò ponit statu
tum, in quo conceditur priuilegiũ circa præscri
ptionem. Secundò illud reepilogat, & declarat.
Tertiò, cõcedit priuilegiũ circa actionẽ.Quartò
declarat ad quos casus hæc lex porrigat. Secunda ibi, siue
itaq;.Tertia ibi, in his aũt.Quarta ibi, hæc aũt omia.Breuiter
b hoc intẽdit, Ecclesia & ciuitas [b] in reb.relictis iure hære.lega
tis, donatis & uẽditis habet priuilegiũ circa præscript. & in
dominij acquisitione habet personalẽ hypothecariã, & in rẽ
1 actionẽ. hoc dicit hæc lex. † Nota ꝙ in quatuor casibus cõ/
2 tra eccle.& ciuitatẽ nõ currit præscriptio, nisi cẽtũ annorũ. †
c Secundò not. ꝙ ecclesia, & ciuitas æquiparant[c]. Item nota
3 ꝙ centũ anni sunt, longißimũ uitæ † tempus.
d [d]*Itẽ not. ꝙ pro rebus inuasis & uẽditis[e]com
e petit ecclesiæ † actio in rẽ, & sic habet † domi/
4 niũ absq; traditione[f], ꝙ est mirabil. Itẽ not.
f in fin. ꝙ infinitas † est euitanda. Vidistis de
5 hoc in l.j.ĩ.de sent. quæ pro eo qđ interest. Venio ad appa
6 ratum, Et breuiter opp. ꝙ ius diuinũ dicit, ꝙ est factũ à Deo,
ut Euangelia, & similia, ut ĩ.de sum.tri.l.j.sed hic aliter acci/
7 pitur, quare malè glo. soluit. Dico † ꝙ ius diuinũ assumitur
duobus modis. Vno modo ab autore, ut in contrario: alio
modo ab effectu seu materia, super qua fit dispositio, ita lo/
quitur hic. Secundò opp. ꝙ ius publicũ dicat illud, quod
consistit in sacris, & sacerdotib. ut l.j.§. publicũ ius.ff.de iust.
8 & iure. Respõdeo, † ꝙ ius publicũ potest accipi multis mo=
dis. Vno modo illud qđ suã utilitatẽ affert omnibus in pu/

* *Idẽ ciuitati, ut* Cast.*hic.* I.Conc.B.

blico, Ita loquitur cõtrariũ. Alio modo accipitur publicũ scilicet, Imperij. Alio modo publicũ, scilicet ciuitatis Romanæ, ut eum qui in gl. de uerb. sig. Alio modo publicũ cuiuslibet
g ciuitatis, & municipij, §. ut ff. de pub. l. sed & hi. §. j. & ita sumi
9 tur hic. Et ideo puto, ꝓ lex ista habeat locum † pro reb. ali-
h cuius castri, in quatuor casib. [h] hic positis. Item opp. dici-
i tur hic, ꝓ infinitas est euitanda [i]. Cont. in auth. de non alie.
10 §. si minus. Sol. hic † ponitur infinitas propria quæ est cui-
tanda, ibi uerò infinitas sumit pro quadã immensitate, quę tamen reducitur ad terminũ & mensuram secundũ qualita-
11 tem personæ donantis, tamen ibi dicitur † ꝓ Imperator potest in immensum donare. Secundò opp. ad idẽ ff. de in lit. iuran. l. uideamus. §. iurare. Sol. licet ibi pars iuret in infinitum, tamen reducitur ad finitatẽ, & ad terminũ prætaxationis iudicis. Tertiò opp. de l. si ita stipulatus fuero à Scio. de fidedeiussori. Solutio. Ibi uerba stipulationis sapiebant infinitatẽ, tamen reducuntur ad finitatẽ, & mensurã. De hoc an infinitas euitetur, Cyn. recitat in l. j. de scn. quę pro eo qd interest. Ego pono in l. si finita. circa princip. alias. & l. qui bona. §. fi. de dam. infec. Quartò opp. dicitur hic ꝓ habet locũ præscriptio centum annorũ in reb. ecclesiæ, & ciuitatis. Cont. ff. de diuer. & tempo. præsc. l. in. omnib. Glo. dat hic multas solutiones, una quòd ibi loquit in reb. fiscalib. hic in reb. ciuitatis. Alij dicunt ꝓ illa corrigitur per istã, quia in alijs casib. loquit. Alij dicunt quòd hoc habet locũ in quatuor casib. tantũ, & habet locum in reb. ciuitatis alicuius, nõ in rebus fiscalib. Quanto aũt tempore præscribantur res fis-
12 cales, † glo. & doc. tractant. j. de quadri. præscrip. l. j. & d. l. in omnib. de diuer. & tẽp. præscrip. & ibi dixi. Opp. de fun. reipub. l. eum. ubi præscribit xxx. annis. Sol. Ibi loquitur
13 in seruo principis, † hic loquit in re ciuitatis, hæc est uera. Item opp. de l. præscriptio. j. de ope. pub. Sol. Ibi loquitur in
14 his rebus quæ sunt in publico usu, ut uia † & platea, quæ nullo tẽpore præscribuntur. Venio ad finẽ
k legis, op. res sua nemini est obligata, * [k] ut l. nec ꝓ pignus. de re. iur. Cũ igit habeat. actio-
nẽ in rem quæ cõpetit dño, ut l. in rẽ. ff. de rei uen. & sic est dns, nõ potest habere hypothecariã. Itẽ codẽ mõ opp. personalis, & in rem nõ possunt cõpetere pro eadẽ re, ut Insti. de actio. §. sic itaq. quomodo ergo cõceduntur hic istæ duæ actiones? Sol. pos-
15 § sumus † dicere ꝓ hypothecaria cõpetit in alijs reb. conce-
l dentis uel relinquẽtis, nõ in ipsa re, cuius quis habet dominium. Itẽ personalis cõpetit, quando quis noluit eligere actionẽ in rem, ut no. Insti. de leg. §. sed nostra. Vel dic melius,
16 ꝓ hic cõpetit dominiũ de iure speciali, & ideo non † exclu-
dit beneficiũ iuris cõmunis, ut l. in bello. §. si quis seruũ. ff. de cap. & post. re. & ideò cõpetit etiam in ipsa re hypothecaria & personalis, quando cum rei uendicatione cõcurrunt. Ita fuit opp. Domi. Alberti de Salinis, quã ponit Cyn. in l. j. C. com. de leg. Opp. rei uenditæ nõ traditę, nõ acquiritur dominiũ, ut l. si ager. ff. de rei uen. & l. traditionib. j. de pac. ergo actio in rem nõ potest cõpetere. Huius timore dicunt quidã, quòd hic dicit de actione in rem, referatur tantũ ad res legatas, & ita tenebat Azo, quæ opi. nõ est uera, per text. qui dicit, in omnibus &c. j. in omnib. supradictis. Dicendũ
m est ergo, ꝓ speciale est [m] in ecclesia & ciuitate, ꝓ † ex solo con-
17 tractu, & sine traditione trãsferatur dominiũ, & per conse-
18 quens cõpetit actio in rẽ. † Et sic sunt priuilegiatæ ciuitates, & ecclesiæ per hanc l. in tribus, scilicet in præscriptione, & acquisitione dominij, ex dictis causis, & in actione in rem. Vide gl. & no. eam, & uide ꝓ in istis quatuor casibus acquirit
n dominiũ sine traditione [n]. Ex hoc concludo, statutũ est in ciuitate ista, quòd uenditio, uel alienatio nõ potest fieri ecclesijs, & personis nõ subiectis, ualet ne istud statutum? Re-
o spondeo [o], non, quia est contra libertatẽ ecclesiæ. Probo
19 † quia illud est contra libertatẽ ecclesiæ, ꝓ est contra priuilegia cõcessa ecclesijs, ut in auth. cassa. §. eo. sed hoc est concessum ecclesijs, ut possint emere, & ex sola emptione etiã sine traditione dominiũ acquirant, ut patet hic. Ita determinauit Domi. Oldra. in publica disputatione, ꝓ not. & tene

20 menti. Statutũ autem † ꝓ nõ liceret alicui forensi uendere, istud bene ualeret. Casus est j. nõ licere metropo. l. j. lib. xj. Venio ad penult. glos. quæ est hic, quæ ponit aliquas quæstiones bonas, dicitur hic ꝓ ista lex habet locũ contra principales, & eius fideiussores, uel successores. quæro si agatur
21 cõtra alios. † Glo. dicit, ꝓ tunc repellet ecclesia præscriptione minori. Et uide glo. super uerbo, moueatur, quæ multũ facit. Quæro quid uult dicere hæc glo. Respondeo, quia uos scitis ꝓ petitio hæreditatis nõ datur contra titulo possidentẽ * ut l. regulariter. de peti. hæred. & ideò eo ipso ꝓ haberet aliquis bona hęreditaria aliquo titulo repellret ecclesiã agentẽ illa actione. sed aliæ actiones, de quibus hic loquitur, scilicet actio in rem datur cõtra quemlibet possidentẽ, & ideò ille possidẽs est principalis ipse. Idẽ in hypothecaria in rẽ, ut l. de eo. in fi. ff. ad exhib. unde semper habet locũ præscriptio, de qua loquit hæc lex. Quæro, quid si ecclesia emit, & pretium nõ sol
p uit, [p] an habeat dominiũ. Glo. quòd sic,
22 † quia hic debet intelligi, ꝓ in eo casu ecclesia & ciuitas habẽt dominiũ sine traditione, quo casu priuatus haberet traditione facta. Et uide gl.
23 quæ hoc dicit, & bene. Quærit glo. † utrũ possessio transfe
q ratur sine traditione [q]. Glo. dicit ꝓ non: ut l. denicq. ff. ex qui. cau. ma. ꝓ no. & illis casibus, in quibus dixit lex trãsferri dominium posse, ipso iure, nõ posse transferr possessio. Idẽ nota. de publ. l. cõmissa. Quæro, quid si uni ecclesiæ rem uendidit, & pretiũ soluit ecclesia, rem tamẽ uenditor ecclesiæ nõ tradidit, & postea uendidit & tradidit alij ecclesiæ, quę ecclesia erit potior. Videtur ꝓ secunda, cui erat facta traditio, ut l.
24 quoties. j. de rei uẽdi. † Cõtrariũ est ueritas, quia potior est prior propter dominiũ iam translatũ, ꝓ est sine traditione
r quæsitũ. Ista lex corrigit per auth. quas actiones. [r] j. prox.

* Hæc est mirabilis regula Bar. quã elicit ex d. l. regula, ex qua sanè hoc nõ elicitur, quærit enim an is qui hæreditatem petit, agere possit aduersus eũ, qui pro hærede, uel pro possessore, uel rem hæreditariam possidet, & respondet. I. Cõcen. B.

* hoc est, nemo potest sibi obligare rem suam. I. Conc. B.

ADDITIO.

a Vt inter diuinũ. Quæro hic in tex. Codicis mei, qui habet multa, & adde hic ꝓ dicit Gul. & Bal. per glo. paruã hic, ꝓ singularis successessor præscribit contra ciuitatẽ spatio x. uel xx. anno. etiam in quatuor casib. huius l. quia hæc l. loquitur in successore cum uitio, non in successore singulari, quod bene not. secundũ eos. Sed Bar. illã glo. aliter intelligit. j. ad fi. huius l. Item limita. in præscript. huius l. tam in ecclesia, quã in ciuitate in re quæ est pleni dominij, secus quasi dominij, secundũ Bal. & Ang. in l. ij. in fin. j. ne rei domini. uel templo. quod bene not. Item fallit in actionib. personalibus quæ præscribuntur spacio dato à iure ciuili. Item in actionibus, quæ clauduntur semestri tempore, ut redhibitoria, & quanto minoris. Ista est glo. & ibi Abb. in c. cùm causa de empti. & uend. Ex opposito. Sed quid in usucap. triennali in reb. mobilibus? an sit aliquid mutatũ in ecclesia quo ad bona mobilia ecclesiæ usucapienda? uide Bar. hic in princi. per Ioan. And. in c. j. de in integ. resti. in nouel. tetigit Bal. in l. ij. C. ne rei domi. uel temp. & Ange. in l. j. de anna. exc. Item quid in rebus clericorum, an in præscriptione gaudeant priuilegio ecclesiæ. Ant. in c. si diligenti de præscr. concludit, quòd sic, allegat duas glo. in c. quanquam de censib. in vj. & xvj. q. j. in c. possessiones.

b P. PAV. P. Ciuitas. Et ꝓ ista dispositio procedat etiam in uillis & castris, uide Comen. consil. clviij. ubi loquitur de quadam ciuitate. Vide etiam in l. Respublica. C. ex quib. causis ma. uide Alex. latè in l. si finita. §. si de uectiga. ff. de dam. infect. Item an dispositio huius l. habeat locum in fideicommisso uniuersali, quia loquitur in legatis, & in hæreditate, uide Alexan. consil. cxcix. ad fin. & consi. ccxxiiij. post prin. & consil. cccxc. ad fi. Cast. consil. cxxxiij. ad fin. Alex. & mod. l. j. §. & quoties. ff. ad Treb. Item an habeat locum in alia pia causa præter ecclesiam, uide in apost. prope finem huius l.

c Æquiparantur. Hoc uoluit Bal. procedere non solũ in casu isto, sed etiam in alijs, ut ipse no. in l. fructus. ff. solu. matri. & Imo. ibi sentit contrariũ. Et an quod hic dicitur in ciuitate habeat locum in castro siue uilla, glo. & Bar. tenuerunt quòd non in. l. si finita. §. si de uectigalib. ff. de dam. infec. ubi uide quæ scripsi, ubi plenè post doc. examinaui concludens ꝓ sic. Adde quod Cast. hic dicit, quòd dominium etiam hodie transit in ciuitatem absq; traditione.

d POMA. Tempus. Vide autem an hoc locum haberet in rebus permutatis, Nico. de Nea. in l. fi j. de prædi. cur. lib. x.

e POMA. Venditis. Vide aliter per Alex. in. consil. j. uo. v. Barba. consil. xliij uolu. j.

f Traditione. Et adde ꝓ licet ex tit. donationis transferatur dominiũ in ecclesiam sine traditione, non tamen transfertur possessio, ut no. glo. fin. c. ij. de consue. & quod no. in l. hæredes. de acqui pos. & qd' habetur j. tit. j. cũ raptores. Fallit nisi cõsuetudo hoc induceret c. ij. & ibi doc. de cõsue. licet Arch. ut referunt ibi doctores, tenuerũ ꝓ etiam sine consuetudine ex solo tit. donationis, in ecclesiã transferatur dominiũ & possessio, per d. c. ij & malè, hoc tamẽ fallit in casu l. si adoptauero. cum ibi no. ff. de præc. dixit tamen Ioan. Andr. in d. c. ij. quem sequitur Ant. & Floria. ꝓ licet in ecclesia ex solo titu. donationis transferatur dominiũ, non tamen transfertur Publiciana, quia hoc nõ est iure cautũ, & sumus in exorbitantib. Spe in tit. de emphyt. §. nunc aliqua. uers. lix facit quod habetur in regula, cui licet. de reg. iur. lib. vj. & Imo. ibi dicit, hoc uerũ, si dominus non habet Publicianam, quia possidebat sine titulo, & bona fide. Nam oportet ꝓ tunc ecclesia acquirat Publicianã ex traditione sibi facta cum titu. l. j ff. ae pub. & quod habetur in c. Abbate sanè. de re iud. in vj. secus si dãnans habuisset Publicianã, ut quia possidebat cum tit. & bona fide, quia tunc ex solo contractu transibit Publiciana in ecclesiam per regulã l. clauibus. de contraben. empt. & quia istud uidemus in legato l. j. & ij l. cùm sponsus. § j. & ibi per Bar de public. secundũ Imol. Et certè credo istam esse ueriorem, & quando trãsferatur dominiũ sine traditione, uide quod no Bar. in auth. ingresti. §. eo. & uide Bar. hic in fin. Et ad id quod §. dixi, ꝓ in ecclesiam transfertur dominiũ sine traditione, non tamen Publiciana, tenet Bal. in l. quoties de rei uendi. Et an priuilegiũ istius legis quòd transeat dominium in ecclesiam sine traditione, habeat locũ in una ecclesia magis quàm in alia ecclesia, dixi post Bal. in l. quoties. Adde ꝓ ex donatiõe auferatur dominium in ecclesia sine traditione, Oldra. consi. cclxxix. Adde j. addi. rebus concedentis, cum seq.

g Ciuitatis, & municipij. Facit ad prædictã l. Stichum. cũ l. seq. quib. ex cau. ma. & Bal. hic quem uide.

h POMA. Casib. Vide in simili Alex. consi. j. uo. iiij. & uide etiam ad hanc l. Alex con. xxiiij. uo. v. ubi d. cit quòd contra Imperatorem etiam præscriptio centenaria requiritur.

i Infinitas est euitanda. Contrariũ tenet Bar. in l. si finita. §. si de uectigalib. circa princip. ff. de dam infec & quod no in §. ex hoc edicto. in ea l.

P. PAV. P De materia infinitatis uide latissimè Alex. post Bar. in l. qui bona §. fin. ff. de dam. infec. Fely. in c. licet. el. ult. ext. de test. declara tamen nisi essent illa uerba, & quoties, &c. Alex consil. cxlv. in ij. uo. sed Ias. hic dum loquitur de prorogationib. compromissorũ, uult contrarium. Vide Bertac. in uerb. compromissum.

k Est obligata. Adde Bar. in l. j. cõmu. de leg. sed Bar. tenet cont. l. j. in fi. ff. de leg. j. uidelicet, ꝓ concurrat actio in rem cum hypothecaria pro eadem re. uide in l. in reb. & ibi per Bal. & in l. j. uers. contra hoc. j. de iur. dot. & quod ibi etiam Bal. not.

l Rebus cõcedentis. Et contrà uidetur Bar. in l. j. C. com. de leg. & ibidem Bal. ꝓ pro re legata, non cõpetat hypothecaria. Bar. autem in l. j. in fi ff. de leg. j. dicit idem quod hic, & ibi Cast. idem. Ad l. neq; pignus. respondit Bal. & fuit responsio Alber. de Salmis secundũ eum. Et an istud sit uerum uenient dicendũ, & an possit agi hypothecaria pro ista re in qua habet dominiũ contra possidentẽ, & dicas quòd sic, quia dato ꝓ dominiũ sit legatarij, non tamen possessio, glo. in l. cum duob. §. idem respon. l. ij. ff pro soc. & hic, unde nihil repugnat, ꝓ possessio ipso iure possit etiam hypothecari, non tamen proprietas rei, tanquã legatarij Et si quis dubitat an possessio possit hypothecari, uide Bar. l. eleganter. in uer. Sed contrà. ff de pig. act. Pro hoc facit, quia uidemus ꝓ res potest locari tam respectu possessionis quàm proprietatis. Quæro, utrũ pro liberatione legata cõpetat hypothecaria actio, & an posset agi hypothecaria, puta dico mihi assignari aliquã rem in causa pignoris, uel hypothecæ, donec fuero liberatus per hypothecam. Imol. in l. j. de leg. j. allegat unam gl. in l. j. C. com. de leg. Addo aliam in §. nostra. instit. de leg. & aliam in l. ij. C. com. de leg. quæ allegat l. j. §. si debitori. ff. ut in poss leg. ubi quemadmodũ pignus prætoriũ non potest adaptari, ita nec ciuile, scilicet hypothecaria. Cy. & Bal. in l. j. com de leg. reprehendunt illam glos. & hoc propter generalitatẽ illius l. & §. si debitori. non probat illud ad quod allegatur. Pro gl facit alia ratio quam adduco in d. l. j. ꝓ ratio potest esse, quia per illam legem fuit inducta hypothecaria, quia plerunq; testatores, ut suæ uoluntatis habeant effectum, adijciunt obligationẽ super omnib. bonis Vnde attenta d. consideratione d. testatoris. l. j. ita prouidet, quæ consideratio potest ita cadere in legato li

bertatis, ergo, &c. Imo. in d. l. j ff de leg j. putat ueram esse opinio. d gl. quia probatur optimè in d. §. si debitori, quia si non potest ibi cadere pignus prætoriũ, quia lex arctat talem debitorẽ ad præsentandũ fideiussorem de implendo legato relicto pro liberatione, & sicut ibi non arctat, ita nec in casu nostro debet arctare, ut possit admissio. in possessionẽ procedere Mihi in puncto iuris placet opi. Bal. & Cy. in d. l. j. Restat solũ respondere ad. §. si debitori. quia uidetur ꝓ ibi sit alia ratio, quam in casu nostro. Nam grauior quidem est præstatio fideiussoris, quã sit hypothecæ particularis. in l. filio. in uer. mediocri. ut leg. no. caue. ideo non sequitur ibi tex. uoluit grauare hæredẽ ad præstationẽ fideiussoris, ergo eadẽ ratione, nec ad hypothecam, quia est falsum, quia non est unde grauamen fiat.

m POMA. Speciale est. Et idem est in turb. incorporali. ut per. Ol. consil. xiij. in ij q. & ad hoc uide Alex. consil. j. c. ij. uo. v. uide etiã Pan. in c. cùm tu. de constit. in princ.

P. PAV. P. Secus tamen est in principe, quia in cõmuni non transfertur dominiũ sine traditione. Bal. in c. j. quid sit inuest. Sed ibi loquitur in possessione, quæ nõ transfertur in principem. Secus ergo uu t esse in domino, uide per eum. Quid autẽ in cõstitutione principis, an per eum transferatur dominiũ in alium sine traditione, uide in l. Cæsar. ff de public. ad Bar. Item limita istam regulã procedere in cõtractu, sed secus esse in uoto, ut si quis dedicet se & sua ecclesiæ, u. de Bar in auth ingresti. §. eo. & ibi Moder. Itẽ limita istã regulã ut dominiũ transferatur sine traditione in ecclesiam, ut per Alex. in l. j. § per procuratorẽ ff. de acquir. pos. Itẽ an transferatur quasi dominiũ & possessio, uide pract. Papien in forma libelli, in actione realis, in uer iure dominij. Itẽ quòd ista lex loquẽs de uenditione, habeat locũ in permutatione, u. de Alex. in consi dcj u. de Mod in §. sed iste. Insti. de actio. Quid aũ si aliquis recognoscet rem ab ecclesia, an transferatur in eam dominiũ, uide do. Francisc. consi. xi ij. Et intellige an transferatur sine traditione ipso iure, uide quæ habes in l. item si alienã ff de acquir. possess. ad Bar. Itẽ an per solam confessionẽ transferatur dominiũ in ecclesiã, uide quæ scripsi j. de iur. & fac. ignor. Item an ista lex habeat locũ in alia pia causa, puta si instituantur pauperes Christi, & dentur executores, uide Bar. in xiij disputa. incip filiũ adultũ. Itẽ istud priuilegiũ num haberet locum in clericis acquirent bus sibi, nõ ecclesiæ, u. de Ang. consil. xlviij incip. quidã Franciscus. Item ꝓ in casu illius legis dicatur habere fortius ius ex cõtractu, quã ubi requiritur traditio, uide Are. in l. Pomponius. §. quæsitũ in j. no. ff. de acq. poss. Itẽ circa ist. m legẽ, quæ solet allegari. ꝓ quilibet præsumitur uiuere usq; ad centũ annos. adde ꝓ ad tollendũ hanc præsumptionẽ sufficit unus testis de uisu, uide Bal. in c. j. ad fin. qui feu. dar. poss. uide ad Bar. in l. ij. §. si dubitetur ff. qui mod. testa aper. An autem ex cõtractu procuratoris ecclesiæ nõ interuenientẽ traditione acquiratur dominiũ ecclesiæ, Ang. ꝓ non, l. j. § per procuratorẽ ff. de acquir. posses. Sed Alex. ibi cont. tenet.

n Sine traditione. Sed nunquid eodem modo acquiratur quasi dominiũ, & sic Publiciana. Dic ut in prin huius l post Bart.

o Respondeo, nõ. Statutũ ꝓ alienatio non possit fieri de ecclesijs, uel personis nõ subiectis, non ualet, & uide Iaco But. in l. assiduis. j. qui po. in pig. ha. & in c fi de immu eccl. in vj. & qd' habetur per doc. in l. dudum. C. de cont. empt. & ostendit Ang. bene loquens in consi xlviij. incip. quidã Fran. per Bar. in l. filiusfa. §. diui. ff. de leg. j. In istis terminis dixi post Bart. in l. cunctos populos. in. q & Bal. hic in contra. & Bart. in d. l. dudum per Ang. & Imo. in d. §. diui. & ibi uide quod latè dixi post Bar. in uer. quæro si agitur contra alios, &c. Sed Bald. & Gul. hic uidentur indistinctè tenere glo. & dixi §. in princ. huius legis. sed opi Bar. mihi placet plus, pro qua mihi uidetur casus rectè intuenti, in auth. ibi posita. uide ibi Bar. in princi. Adde ultra Ang. d. consi. uidendum. Bald. consil. cxlviij. j. li. & consil. ccxvj. uide Castr. hic.

p Non soluit. Adde Bal. hic, qui idem tenet in l. si ancillam. de act. empt.

q Sine traditione. Fallit si esset consuetudo ꝓ trãsferatur, ut no. in c. ij & ibi per Inn. de cõsue. Itẽ fallit in casu sing. no. per Bar. in l. raptores. j. tit. j. & plenius de hoc. xv j. q. j. moderamine. & ꝓ dixi §. in prin. huius l. & per Bal. in l. licet. j. de acq poss. & in l j. ad fi j. de rer. per. Item fallit in casu, de quo in l. si fundũ quẽ. ff. de fun. do. & ibi uide glo. quæ ponit aliã fallẽ. Adde ꝓ in ecclesiam transeat fideicom. & possessio, etiã sine uerbo tradita, tenet Cast. consil. cxxxiij.

r Quas actiones. Ad istam leg. uide Gemi. in c. Abbate sanè. de re iudi. lib. vj. uide etiã ad istam l. Fred. in consi. cvj. ad fin. & Rom. consil. lx.

1 Ecclesia in præscriptione non æquiparatur minori.
2 Præscriptio quæ nam obstat ecclesiæ Rom. & alijs ecclesijs.
3 Priuilegiatus quando utatur priuilegio contra priuilegium.

5 *Priuilegia in dubio dicuntur concessa ad postulationem partis.*
10 *Priuilegium quòd præscriptio non currat nisi centum annorum, si habet clausulam, nõ obstante, ualet. & nu. 11.*
13 *Ecclesia quando restituatur aduersus præscriptionem.*
14 *Ecclesia quando succedit priuato, an in illis bonis habeat priuilegium huius authenti.*
15 *Priuilegiatus in præscriptione succedens non priuilegiato, quando utatur dicto priuilegio.*

AVTHEN.

a QVAS ACTIONES.[a] Cùm in lege C. sit dictũ
ꝙ actiones cõpetẽtes ecclesiæ durarẽt spatio cen
tum annorũ, per istã auth. est reductũ ad spatiũ
xl. annorũ, pręscriptio uerò trium uel x. annorũ
in suo robore perseueret, sed sola Romana eccle
b sia[b] gaudet spatio centũ annorũ. Opp. in auth. ut cũ de app.
cog. §. si uerò liberi. & de san. epi. §. pe. So. Dicit glo. fallit in il-
lis duobus casibus. & bene dicit glo. Ratio, quia cùm ad illã
hæreditatẽ uocentur de iure speciali contra ius cõmune ec-
clesiæ, meritò sibi breuius tẽpus statuit̃. Secundò opp. eccle
sia æquiparat̃ minorib. ut l. orphanotrophos. ĩ. tit. j. sed con-
1 tra minores nõ currunt præscriptiones † istæ, ut l. sicut. ĩ. de
præscri. xxx. anno. & l. j. & l. ij. & ult. in quibus cau. in inte. re-
stitu. nõ est neces. Sol. Alij minores sunt in minori ætate tẽpo
raliter, quia superueniẽte maiore ætate finit̃ minor ætas, sed
ecclesia habet̃ loco minoris perpetuò, meritò ne actiões ec-
clesiæ extendant̃ ad infinitũ, statutũ est hoc tempus. Ita uide
tur uelle glo. in simili in l. nisi finita. ff. de tut. & ra. dist. Ad qđ
facit qđ no. de re. in inte. c. auditis. & de præscri. c. si diligen-
ti. Tertiò opp. ad istum finẽ ꝙ ecclesia Romana nõ gaudeat
præscriptione centũ annorũ, ut in auth. unde hæc cõstitutio
2 sumit̃ per totã auth. col. vj. † Huius timore glo. quæ est hic,
dicit ꝙ hæc clausula hic posita fuit Guarnerij, nec est uera
clausula, quia etiã in ecclesia Romana currit præscriptio xl.
annorũ, licet de iure canonico secus, & uide glo. ult. Cõtra-
rium huius not. in rub. quæ hic allegat̃ in glo. s. in auth. hæc
cõstitutio innouat. Nam illa ru. nõ facit mentionẽ de consti-
tutione, quæ præcedit in uol. auth. scilicet, ut Ro. eccl. &c. sed
facit mentionẽ de cõstitutione ista. Illa ergo cõstitutio, ut ec-
clesia Romana, &c. cùm sit specialis, nõ tollitur per iliũ text.
hæc cõstitutio innouat, &c. Et hanc opin. tenent oẽs doc. no-
stri, & canonizata est. Et secundũ hoc habes tria iura. Primò
istud ius, secundũ quod cõtra ecclesiã currebat centũ anno-
rum, præscriptio, in quatuor casibus hic positis, in alijs nul-
lũ habebat ius circa præscriptionẽ, secundũ ius auth. in illo
tit. ut eccle. Ro. &c. col. ij. secundũ quod præscriptionẽ centũ
annorũ statuit contra ecclesiã Rom. in omni casu licet hic lo
quatur in quatuor casibus tantũ. Tertiũ ius est in auth. hæc
constitutio innouat constit. &c. colla. viij. secundũ quod in
omni ecclesia, excepta Romana, statuitur præscriptio xl. an-
nor. & sic ista lex prout loquit̃ in ecclesia, corrigitur quo ad
præscriptionẽ. Venio ad quæstiones in glo. magna, quæro
utrùm ecclesia cõtra ecclesiã posit se tueri præscriptione xl.
annorũ. Glo. dicit ꝙ sic. allegat ff. ex quib. cau. ma. l. fin. licet
quidam dicant contrariũ. Ista quæstio residet in hoc utrũ pri
uilegiatus posit uti priuilegio suo contra aliũ priuilegiatũ.
Circa quod Pet. ut Cynus refert, ponit unam distinctionẽ sa
c tis longã. Tu breuiter assume in duob. uerbis[c]. † Quãdoqȝ
3 quæritur utrùm priuilegiatus posit uti priuilegio cõtra pri
uilegiatum eo casu quo ab ipso priuilegiato aduersario suo
priuilegiũ consequitur, & ista nõ est nostra materia, dixi uo
bis in l. fin. ĩ. de fruc. & lit. expen. Quandoqȝ quilibet est pri
uilegiatus principaliter, & tunc quandoqȝ quis est priuile-
giatus generaliter in genere, sed non est in ea causa, de qua
agitur, sed unus tantũ est ibi priuilegiatus, & tunc utetur pri
uilegio suo cõtra alium priuilegatũ, hic est casus in l. ult. ff. ex
quib. cau. ma. & est casus quæstionis nostræ. declarabo, licet
utraqȝ ecclesia sit priuilegiata in genere, tamẽ in casu, in quo
agitur, est priuilegiata solùm ecclesia illa, contra quã præscri
bitur, nõ illa quæ præscribit. Simile in duobus absentibus,
ut d. l. fi. Secus uerò si uterqȝ est priuilegiatus respectu eius-
dem causæ quę agitat̃, hæc est una regula infallibilis, Si qui
dem unus habet priuilegiũ potentius altero, ille præfertur
qui habet potentius. Potentius aũt potest esse, quia unus cer
tat de dãno, & alter de lucro, uel quia causæ concedendi pri-
uilegium sunt fauorabiliores, ut l. uerũ. §. fin. cum l. seq. ff. de
min. Si uerò causæ priuilegij sunt pares, uel priuilegia sunt
paris potentiæ, & cõcurrunt ambo, æqualiter admittunt̃, ut
l. priuilegia. ff. de priuil. cre. & inter seipsos potior est cõditio
posidentis, ut l. si seruũ. §. de illo. de uerb. ob. de re. in c. in pa
d ri. lib. vj. Secundò quæro utrũ priuilegiatus[d] contra eccle-
4 siam posit uti priuilegio? Hic autẽ uidetur † ꝙ sic, per tit.
ff. quod quisqȝ iur. Cont. determinat glo. quia istud non fuit
concessum ecclesiæ ad eius postulationẽ. Quis reuelauit hoc
glo. quòd istud priuilegiũ non fuit concessum ecclesiæ ad e-
ius postulationẽ, sed proprio motu principis, cùm de iure
5 priuilegia intelligantur † cõcedi in dubio ad postulationẽ,
ut ext. de conces. præben. c. j. si motu proprio. lib. vj? Respon.
6 priuilegia † quæ concedunt̃ statuendo legem & ius genera-
le, intelligunt̃ concedi ex liberalitate, nõ ad petitionẽ, hic est
text. cum ista glos. Sed priuilegia specialia in corpore iuris
non clausa in dubio intelliguntur concedi ad postulationẽ,
ut in contrario. & nõ puto quòd ecclesia Nouantulana, quę
habet priuilegiũ, quòd gaudeat spatio centum annorũ, in
corpore iuris non inclusum, quòd eodem iure ipsa contra
7 alios uti debeat. quod not. perpetuò. † Cõtra primũ mem-
brum posset admitti probatio in contrariũ, si illud generale
ius fuit factum ad postulationẽ & procurationẽ alterius. Ita
uidetur sentire glos. quam habuistis ĩ. de fru. & lit. expen. l.
8 fin. tene menti. † Quæro, lex ista est correcta in ecclesia, u-
e trùm sit correcta in ciuitate[e]? Ioan. quòd nõ, quia quod nõ
mutatur, &c. Pla. dicit ꝙ sic, quia eadem est ratio. uide gloss.
Vltramon. tenent opinio. Pla. ista quæstio uoluitur hic u-
trùm ex identitate rationis inducatur correctio legis? Breui
ter dico quòd non. Text. est in l. si uerò. §. de uiro. solu. mat.
ĩ. de nupt. l. si furiosi. not. in l. tam is. §. j. ff. de do. cau. mor. Et
9 sic concludo opin. Ioan. esse ueriorem. Ex qua not. † quòd
ex identitate rationis nõ inducitur correctio legis, & illud
dicitur ff. de legi. l. nõ possunt. quòd leges ex identitate ra-
f tionis[f] trahuntur in arg. est uerum quando per hoc contra
aliquam legem scriptã non ueniremus, ut hic. Quæro utrũ
hodie posit cõcedi priuilegiũ ꝙ nõ currat præscriptio, ni-
10 si centum annorũ? Glo. dicit ꝙ sic †, quia res de facili redit
ad suam naturam, ut fuit in ecclesia Nouantulana. Ista ratio
quæ fit in glo. quia antiquæ formæ redditur, non est bona,
quia in his quæ ipso iure tolluntur, non est dare regressum
ad formã antiquam cum minori solennitate, ut ff. de pact. l.
11 si unus. §. pactus. & ideò † dicunt doc. mod. ꝙ in tali priuile-
gio deberet dici, nõ obstanti tali lege, ut l. rescripta. ĩ. de præ-
ci. Imperat. offer. & ĩ. si contra ius uel uti. publ. l. fin. Item
quærit gl. an posit concedi priuilegiũ in genere, ꝙ contra a-
liquẽ non currat aliqua præscriptio? Gl. dicit ꝙ non, ut ff. si
12 quis caut. l. sed & si quis. §. quæsitũ. Intellige † uerũ, nisi fue-
rit dictũ expressè, nõ obstante tali lege, ut dictũ est s. Quæ-
g rit gl. utrũ contra istas præscriptiones[g] posit restitui eccle-
h sia[h]? Glo. uidetur uelle, ꝙ sic, tamẽ non firmat. Quidã hic di
13 cunt † ꝙ contra istas præscriptiones longas non restituitur
ecclesia, ext. de præscri. c. auditis. Alij ꝙ restituatur, sed resti-
tutio debet peti intra quadrienniũ tantùm. & istud tenebat,
Pau. de Leaza. in cle. j. de rest. in integ. Quærit glo. quid si
i ecclesia succedit priuato[i], an utatur ista præscriptione? Hic
14 † in gl. sunt opi. uide gl. in prin. uel in illo passu quãdo pri-
uilegiatus in præscriptione succedit non priuilegiato. Dic
15 duo uerba † breuiter, & istam quæstionẽ intelligo de priui
legio ex parte eius, contra quẽ præscribitur. Dicas ergo sic,
Aut priuilegiũ quod habet succedens, est tale quod præscri-
ptionem extinguit, aut præscriptionẽ differt, aut illam mu-
k tat. Si tollit, tunc nõ utitur suo priuilegio. Hic est casus[k] in l.
si fundũ. de fun. do. Si differt, tunc utitur suo priuilegio. Ca-
sus est in l. sicut. de præscri. xxx. ann. Si uerò mutat præscri-
ptiones, & hic est casus nostræ quæstionis, nam cõtra priua-
tum currit præscriptio x. uel xx. ann. contra ecclesiã & succe-
dentem

dentem eius priuilegio est xl. ann. unde non tollitur præscri
ptio, nec differtur, sed semper currit. sed si alteratur in alium
modum, isto casu pro tempore præterito utitur iure priua-
ti, pro tempore futuro iure ecclesiæ & sic priuilegio suo. Vn-
de si ponas ꝙ priuatis currant decẽ anni, & sic est completa
media pars præscriptionis cõtra ecclesiam, alia media pars
currit xx. ann. ut ĩ. de præscript. long. tempo. auth. ꝙ si quis.
facit quod not. in l. apud. Iul. §. Marcellus. ff. ex quibus caus.
in possess. eatur, &c.

ADDITIO.

a POMA. *Quas actiones. In auth. quas actiones. in princ. Et not. ad hanc auth. quòd licet contra ecclesiã regulariter non currat præscriptio nisi xl. anno. c. de quarta. de præscript. tamen in actionibus personalibus præscribitur, secundum dispositionẽ iuris ciuilis. Idẽ in alijs actionibus, quæ clauduntur semestri anno, uel biennio, & quanto minoris, redhibitoria, actio de dolo, & in actionibus prætorijs, uel similibus, ista est glo. not. iuncto text. in c. cum causa. de empt. & uendi. quam ibi multùm not. do. Abbas pro limitatione ferè totius tit. de præscript. facit quod not. Bal. in l. ij. C. ne rei do. uel templo. an ista auth. corrigat in præscriptione triennij. & dum s. quæsiui, quid de rebus clericorũ, uide Imol. in c. fin. ad fi. de præscript. Adde q́, etiam in præscriptione pauperũ, & eorum iuribus non præscribitur minori spatio xl. ann. secundũ Bal. hic per text. in auth. de eccle. tit. in §. pro temporalibus. & uide Bal. hic in princ. glo. Sed an habentes causam ab ecclesia, uel ciuitate, habeant hoc priuilegiũ in præscriptione? dicit quòd nõ. Bal. & Ang. in l. sicut de præscript. xxx. ann. & Bart. in l. cùm sponsus. §. in uectigalibus. ff. de publ.*

b P. PAV. P. *Romana ecclesia. Quòd omnia priuilegia cõcessa Romanæ ecclesiæ habeant locum in alijs, uide text. in fin. de episc. & clericis.*

c POMA. *Assume in duobus uerbis. uide ad hoc Felin. in c. in præsentia. & in c. de quarta. de præscrip. & Rom. consil. clxix. & Alex. in l. j. §. ad munici. ff. ad l. Falcid. Panor. in c. fi. de iudi. & Capra. consi. iij. in ij. dubio primi dubij. & Capra. xxij. in fine. & lxviij. & lxxxvj. & Cast. cccxvij. & Barb. xv. uol. iij. & xxxviij. eo. uol.*

P. PAV. P. *Vide Felin. in c. de quarta. ext. de præscr. & in c. in præsentia. ext. de prob. Castr. consil. ccxxxviij. De quo habes in l. inimicorũ. ĩ. in quib. cau. in. integ. restit. non est neces. pro limitatione huius leg. & Pau. de Castr. in cons. cccxvij. dum ponit an uniuersitati contra uniuersitatẽ detur restitutio, ut scripsi etiam in l. Respubl. ĩ. ex quib. cau. maio. Vide Pan. in d. c. in præsentia. ubi refert dicta Bar. & ibi uide Dec. super gl. fi. post Feli. ibi Vide Barba. cons. xv. uol. iij.*

d *Vtrùm priuilegiatus. Et an præsumatur motu proprio, uel ad postulationem partis, adde Bar. in. l. j. & quod ibi dixi post eum. C. de pe. bon. subla. lib. x. & Bar. in l. iiij. in princ. ff. quod quisqȝ iur. Et de hac clausula, motu proprio, adde not. maximè post Bar. in l. quidam. de re iudi. & not. in l. si non speciali. ĩ. de testam. licet Bald. ibi de hoc nihil dicere uideatur. & in auth. hoc inter liberos. C. de test. & in l. si quis in princip. test. de leg. iij. & uide glo. in uer. facta. & Imol. super ea. in cle. ij. de offic. ordin. & an motus proprius tollat nullitatem, & defectum intentionis, uide glo. fin. in uer. directas. in clem. per literas. de præben. & ibi Imol. an motus proprius amplïet gratiam, uide etiam glo. in uer. ualidam. & glo. fi. in cle. si Romanus. de præben. Et an motus proprius tollat inhabilitatẽ, & an inducat dispensationem, uide Imol. in cle. ij. de rer. permu. in notabilibus. Et an concessio motu proprio sit latissimè interpretanda, & uide d. Anto. & d. Abb. in c. cum nostris. de conces. præb. Et an motus proprius firmet gratiã contra præsumptã uoluntatẽ præcedentis, uide latè in c. j. de fil. presby. in vj. & in c. si propter. & in c. quamuis. de rescript. eo. lib. qui dicit, q́, ubi est motus proprius, non requiritur specialis derogatio. Et quando motus proprius tollat uitium surreptionis & etiam inhabilitatis, uide text. glo. & doct. d. cle. si Romanus. de præben. & dicit Bal. & Ang. in l. ij. in princ. de quadri. præscrip. q́, motus proprius operatur idem quod clausula, nõ obstante. Item operatur, q́, ualeat rescriptũ quod aliàs à parte nõ poterat impetrari, secundũ Bal. in l fin. ĩ. senten. rescin. non poss. & quando motus proprius tollat uitium surreptionis, & firmet gratiam, uide Bal. in l. fin. ĩ. de cri. sacri. & dicit Bal. in l. imperialis. §. si miles. ĩ. de nup. quòd motus proprius principis errantis non facit ualere priuilegiũ. arg. l. quidam. de re iud. & quando præsumatur motus proprius, uide sing. Bal. in l. nec dam nosa. C. de precib. imper. offer. Adde de clausula, motu proprio, ultra Felin. in c. cæterùm. & in c. si quãdo. & in c. ad aures. de rescrip. Castr. consil. cclxxx. & Roma. consil. cccxxvij. & in quantũ Bar. loquitur de ecclesia Nouantulana, op. & dicit not. perpetuò. adde q́, Bal. contrà, quia illud priuilegium est concessum Deo, & contra Deum nõ debet fieri retorquutio. & hoc dicit Castr. esse tutius.*

e *In ciuitate. Et de præscrip. contrà ciuitatẽ, uide Bal. in l. ij. C. ne rei do. uel templ. in l. ij. C. com. de usuc.*

f POMA. *Ex identitate rationis. Vide Panor. consil. xxix. uolumine ij. & consi. xj. in j. dubio. eo. uolu. & Felin. in c. translato. de constit. Cæpol. consil. lxxij. & con. lxxiij. & Bar. consi. ij. & Barb. consi. xix. uol. j. Rom. consi. cl. & Imol. consi. lxiiij. & uide Alex. consil. cxlj. uol. ij. & seq. & omnino Anch. ubi declarat, consi. xciij. & uide etiam Ias. in l. posth. ĩ. de cõtratabu. & Anna. xxvij. & xxx. & lxiiij. Anch. in c. canonũ de consti. & Panor. in d. ca. translato. & Aretin. consil. xxvij. & Panor. in. c. fin. de rescr. & Capram consi. dcccclxxxix. aliàs xcviij. & Aret. clx. & clxiij. & Ias. in l. j. ĩ. qui admit. & in l. emancipata. eo. tit.*

g POMA. *Præscriptiones. Vide Panor. consil. xxxij. in iij. dubio, uol. j. & Fel. in c. j. in uer. dum solenniter. de rescrip. & Rom. consil. cxxxij. & consi. clxvj. & ccccvij. ubi ponit etiam quo tempore debeat peti ista restitutio. & Alex. lxxxj. uol. v. & Socinum cclxvj.*

h *Restitui ecclesia. Sed circa istam materiã dubitatur an ualeat priuilegium concessum ecclesiæ ne sibi posit obijci nisi præscriptio centũ annorum ab alia ecclesia, uide Bar. post glo. in l. si unus. §. pactus. in fi. de pac. & quod notat Cyn. hic in ult. quæst. & Bar. s. prox.*

i *Successit priuato. An priuilegiatus succedens non priuilegiato utatur suo priuilegio, uide Anton. in c. quia V. de iudi. in uer. uenio. & ideò fiscus succedens priuato, utitur iure priuati. sed Bal. in rub. ĩ. de priui. fisci. & text. in l. cùm quidã. §. fiscus. de usu circa fi. limita. not. per Bar. hic secundũ eleganter not. in l. si filius. §. in hac. uer. omnino. de uerb. oblig.*

k POMA. *Hic est casus. uide Alex. in simili in l. procurator. ĩ. de eden. & Panor. cons. xiiij. uol. ij. & Gemi. in c. j. §. j. de iur. patro. in. vj.*

De episcopis & clericis. Tit. VI.

Continuatio patet. Vidistis s. de ecclesijs, sequitur modò uidere de rectoribus earum, &c.

1 *Priuilegium quod habent filij clericorum, illud habent etiam mortuis parentibus, remissiuè.*

LEX. II.

a OMnis[a]. Per istam l. cum glo. uidetur ꝙ priuile-
1 giũ quod habent filij clericorũ, ꝙ † illud non
habẽt, nisi uiuis parentibus. De hoc dicam ĩ.
de iniu. l. fin. & uide glo. quæ incipit, ante con-
cepti, & notabis eam bene.

ADDITIO.

a *Omnis. in l. j. de episc. & cle. in princi. not. hanc. l. uolentem q́, concessa clericis, intelligantur cõcessa eorum liberis & ministris, quæ multùm facit pro not. per gl. in l. restituendæ. in uerb. priuatæ. ĩ. de aduoc. diuer. iudi. intelligit Roge. in l. si finita. §. si de uectigalibus. ubi refert Alex. habere locũ in beneficijs, secus in priuilegijs. ff. de dam. infect.*

1 *Inuadens rem ecclesiæ potest à iudice ecclesiastico conueniri.*
2 *Collectæ imponuntur ecclesijs quando prædia sunt tributaria.*

AVTHENT.

a ITEM NVLLA COMMVNITAS.[a]
1 Nota hic casum † quòd ille, qui inuadit rem
ecclesiæ, potest cõueniri à iudice ecclesiastico.
Et uide gl. super uerbo, ab ecclesia. quæ incipit,
hoc uerum ratione. De hoc plenè uide ext. de
foro comp. c. cùm sit generale. Hoc aũt intelligo uerũ, ꝙ nõ
2 possunt imponi collectę, † nisi prędia sint tributaria, tũc eñ
imponunt̃ prædijs, nõ personæ: ut dixi. s. tit. j. l. placet, & Fre
de. uidebitis. ĩ. l. prox. & est ista noua cõsti. & not. bene eam.

ADDITIO.

a *Item nulla communitas. Facit quod not. per Bar. in l. fi. de constit. prin. ubi propter delictum quis perdit priuilegium fisci.*

1 *Clerici pro prædijs tributarijs possunt cogi ad tributa.*

LEX III.

DE IIS.Possunt ergo clerici pro prædijs tributa-
1 rijs † cogi ad præstanda tributa. Dicit glo.ꝙ hæc
lex uidetur corrigi per auth. item nulla,quã mo
2 dò legi, qđ nõ † est uerum, quia hic loquitur in
prædijs tributarijs,& sic in oneribus realibus,sed auth.item
nulla in muneribus personalibus,seu quæ imponunt̃ perso
næ pro rebus ut collectæ,ut l.j.§.fi.ff.de mune.& hon.&c.

LEX IIII.

OFFICIALES. De hoc habent Canonistæ unam rubr.ext.de oblig.ad ratio.hodie uerò quando officialis seu curialis efficitur clericus, seruatur alius ordo, ut in auth. sed neq;, quam ibi uide,&c.

LEX V.

a SI QVIS.ª Punitur affectus licet nõ sequatur effectus, h.d.breuiter ista lex,& uide hic Cyn.

ADDITIO.

a *P. PAV. P. Si quis.Vide Cõmen.conf.xcv.ad fi.Vide omnino quæ scripsi ad Bar.in l.si is qui cum telo. C.ad l.Cor.de sic.De pœna aũt cõmittentis fornicationẽ cũ moniali,uide Io.de Ana.cõsi.j. Itẽ quõ,& quãdo puniatur conatus, uide tract.per Felyn.quẽ habes post tit.de appel.ubi limitat.*

1 *Testis ueritatem pro utraq; parte dicere debet.*

AVTHEN.

a SED IVDEX.ª Not.tex.ibi quæ nouerint,&
1 sic pro † utraq; parte debet dicere ueritatem. De ista materia uide Spe. de testi. §. sequitur. uer.quid de presby.& eo.tit.§.j.uer.item excipitur ꝙ est monachus.

ADDITIO.

a *Sed iudex.Vide doct.in l.ij.de eden.ubi Bal.quærit an si testis uolens iurare dicere ueritatem pro utraq; parte admittatur,& an probet?uidetur dicere ꝗ non, & adde not.in c. fraternitatis. in gl.fi.& de test.& dicit Bal. in l.presbyter.j.eo.ꝗ partes possunt remittere. Quis autem debeat soluere expensas testium,uide Bal.in l.nimis graue.j.de testib. Et de forma iuramenti testis,uide Bal.in l.cõparationes. C.de fid.instru. in l.si quis in hoc. uer. Item not. ꝗ ad hoc potest inquiri per officialem,& eius officio nemine postulante,&c.quod etiam inuito accusatore secundũ Inn.in c.quia.circa fin.de iud.& potest reus puniri quando cõstat de crimine. Adde,quis debeat soluere expensas testium.Ang.conf.ccxl.*

1 *Falsitas cõmittitur nõ solũ dicendo falsum,sed etiã in tacendo,qđ est uerũ.*
2 *Notarius omittens ponere capitula, & clausulas debitas in instrumento, committit falsum.*

LEX. VIII.

PRESBYTERI.No.quòd falsitas cõmittitur non so-
1 lùm in dicẽdo † falsum,sed etiã in tacendo,ª qđ est ue-
a rum*,ꝙ not.cõtra testes, & notarios † omittentes de-
2 bita ponere capitula in instrumẽtis.Facit l. ea quæ cõmendandi. §. fi. ff.de contrah. empt. & j. si contra ius uel uti. pu. l.præscriptione.& no.j.prox.auth.presbyter.quam uide hic,&c.

*Not. Bar.l.præscriptione. nu. 14.cum add.j. si cont. ius. I.Conc. B.

ADDITIO.

a *POMA.In tacendo.Circa hoc uide unum not.uerbũ Pan.in conf.xxxiiij. uol.ij.uide etiam unum uer. Fely.in c.dilecto.in fi de test.cog.& in c.j.eo. tit.& Alex.in l.argentarius.§.fin.ff.de eden. & Ias.post Barb.& alios in d.l.si præscriptione.in j.not.*

AVTHENT.

PRESBYTERI. In hac auth. dicitur qualiter presbyteri puniantur de falso,quod not.&c.

AVTHENT.

PRESBYTERVM.Hodie uerò aliæ ætates sunt constitutæ,ut extrà de ætate & qualitate c.fi.in clemen.

1 *Iniuria illata clerico est crimen publicũ.*

LEX X.

1 SI QVIS in hoc. † Not. quòd iniuria quæ fit clericis uel ecclesiæ potest tanquam publicum crimen ab omnib. deduci in iudicium. Item not. quòd de hoc potest inquiri per
2 † officialem ex eius officio
a nemine postulante*.ª No. etiam ꝙ quando officialis non est potens debet potentioris officialis officiũ seu auxiliũ implorare seu inuocare,ut hic uidebitis in fi. Sequitur auth.sed nouo iure,quæ aliam pœnã imponit ecclesijs.

*Idem Bar. in l.is apd'nu. 16. j. de eden. I.Conc.B.

ADDITIO.

a *POMA. Postulante no. ergo ꝗ propter immanitatem delicti & sic ꝗ in atrocioribus potest iudex ex officio suo, & sic per inquisitionẽ procedere,licet aliàs regulariter secus.De quo uide Ang.de Aret. in tract. malefíciorum in glo.hæc est quædam inquisitio,&c.*

AVTHENT.

1 SED nouo iure. Hæc auth.non summat̃, nec aliquid dicitur per doct. ex qua no.ꝙ litania † nõ potest fieri sine oratione, & cruce, per consequens debent interuenire clerici,& sacerdotes.

1 *Clerici debent ordinari in ecclesijs secundum quantitatem redditaum.*

LEX. XI.

a IN Ecclesijs.Not.ꝙ pro magnitudine ecclesię,ª & secundũ
1 quantitatẽ † & mensuram redditus debẽt clerici in ecclesijs ordinari. De hoc habes rubr.ut determinatus sit numerus clericorum,&c.

ADDITIO.

a *POMA. Magnitudine ecclesiæ.Ad istam l. uide Barba.conf. lvij.uol.j & in c.cum M.de constit.in c.pen.in iij.no.eo.tit.*

1 *Pactum quòd liceat ingredi possessionem propria authoritate, exerceatur etiam contra ecclesiam,si possessio ad eam transit.*

LEX XII.

SI QVIS. No. text. ibi ueluti manu iniecta, mox, &c. hunc tex.ego allego contra Innoc. ad quæstionẽ utrùm
1 pactũ ꝙ liceat ingredi possessionẽ sua autoritate, † possit exerceri,si possessio ad ecclesiã transit.Innoc.dicit ꝙ non, in c.uerùm, ext.de foro compe.Ego dico contrarium in repetitione,quam feci in l.creditores.j.de pigno.&c.

LEX XVI.

QVISQVIS. Vide glo.quę incipit,subrogato.in fin. ibi,item arg.ꝙ hæres aduocati,&c.De hoc dic ut l.continuus.§.cùm quis.de uerb.obli. & ibi dixi plenè.

LEX XX.

SI QVIS presbyter. Hanc legem uidistis s̃. titu.j. l.sacrosanct. Sequitur authen. nunc autem.quæ dicit idem quod authen.ingressi,s̃.titu.j.& fuit ex eodem corpore sumpta,&c.

1 *Sigillo episcopi creditur.*
2 *Clericis peregrinis nisi habeant testimonium sui episcopi, non creditur.*

LEX XXII.

a SI QVA per calumniam.ª No. text. ibi literis Episco-
1 pi. ꝙ creditur sigillo † episcopi. Not. etiam quòd non
2 creditur clericis peregrinis, nisi habeãt † testimonium sui episcopi, quod est notandum pro clericis delinquentibus,ut glo dicit,&c.

ADDI-

ADDITIO.

a *Si qua per calumniam. Adde ꝗ Cast.dicit hanc not.ꝗ si aliquis de longinquis partib.ueniens, portet instrumẽtum procu.in quo cõtineatur ꝗ talis cõstituat Titium procuratorem,si ille se illum asserat, & aduersarius neget,ꝗ tamẽ nõ habet necesse se illum esse probare,alle.pro hoc l.fi.de pac. cõuentis.De quo uide Spec.in tit.de instrument.edi.§.restat.uer. sed quid si producitur.*

1 *Ratum & firmum si promitto me habiturum,si pòst contrà uenio,siue de iure,siue de facto,committitur stipulatio.*

LEX XXIIII.

a ID QVOD pauperibus.ª Hæc lex tractat materiam executionis ultimarũ uoluntatum. Vide tex.ibi ratũ firmumq; cõsistit. Dicit gl. ratũ, s. de iure, firmum, s.de facto.No. istas gl. quæ sunt notandæ,& nescio eas alibi.Pone ꝙ promitto ratũ, firmũq; ha
1 biturũ,&c.tunc stipulatio cõmittit̃ † si ueniã cõtrà, de iure,
b siue de facto.Sed si promitterẽ solũ ratũ habiturũ,ᵇ tunc ueniendo contrà de facto,nõ committitur stipulatio,ut l.procurator.ff.rem ratam hab.

ADDITIO.

a *P.PAV.P. Id ꝗ pauperibus.Adde ꝗ licet multùm faueant iura pauperibus,non tamẽ adeò fauendũ est, ut discedamus à tramite iuris,sec.Ioan.de Ana.consi.lxviij.*
b *Habiturum. Sed cõtra has glos.est l.hæc ita.ff.de spon.hoc dictum Bar.sequitur not.Abb.Sicu.in c.Ray.de test. ubi etiam est tex.ꝗ cõtraueniendo de facto facit incidere in pœnam.Ad idem l.nuda. de contrahen.& commit.stip.& quod ibi habetur.*

1 *Omnis iussus iudicis dicitur sententia interlocutoria.*
2 *Clerici de iure canonico possunt iurare,nõ tamẽ in manibus laici.*

LEX XXV.

a CVM CLERICIS.ª Not.quòd omnis ius-
1 sus iudicis † dicit̃ sentẽtia interlocuto. Secundò not.ꝙ clerici nõ debent iurare, sed de iure
2 † canonico possunt iurare, licet nõ in mani-
b bus laici ᵇ.Super hac l.habetis duas auth.unã quæ incipit,sed hodie,alteram,generaliter.

ADDITIO.

a *Cum clericis.Et est hic casus ꝗ quis debet citari de mandato iudicis,facit l. fi.j.de requir.re.And.Barb.*
b *Manibus laici.de hoc not.in c.j.ex̃ de iur.calum.*

1 *Clericus cõuẽtus ꝑ rebus ecclesiæ,nihil debet soluere nomine sportularũ.*
2 *Episcopus conuentus pro rebus ecclesiæ,si non uult per se respõdere, debet constituere actorem.*

AVTHEN.

1 SED HODIE. Not. hic,quòd clericus conuentus ꝑ rebus ecclesiæ, † non debet aliquid soluere nomine sportularũ,quod est not.pro statutis huius ciuitatis,quod Episcopi, & alij rectores ecclesiarũ litigãtes, ꝑ rebus ecclesiæ, nõ debent mittere decanũ,quod tene menti. Quæro,quan-
2 do episcopus conuenit̃ ꝑ † rebus ecclesiæ, & nõ uult respõdere per se,sed per aliũ,an debeat cõstituere actorẽ uel syndicũ.Dicit gl.ꝙ actorẽ,nõ syndicũ,quia non est uniuersitas,ut
3 dicit gl.sed de iure canonico †, de nomine istorũ non curatur, ut ex̃.de procur.c.petitio.

1 *Satisdatio actoris de qua in hac auth.de cõsuetudine nõ præstatur.*
2 *Iusta ignorantia excusat quem à condemnatione expensarum.*
3 *Iuramentum calumniæ,excusat à temeritate præsumptæ calumniæ.*
4 *In expẽsis qs nõ solũ cõdẽnatur ꝑpter calũniã,sed etiã propter temeritatẽ.*

AVTHEN.

a GENERALITER.ª Ista est bona auth. licet usus eã nõ seruet. Videas hanc auth.quæ loquit̃ de satisdatio-
b ne actoris ᵇ. & ita uidi postulari istam satisdatio. nec potuit obtineri, quoniem glo.Instit.de satisd. sed §.hodie.dicit ꝙ
1 † istæ satisdationes de cõsuetudine nõ præstant̃, & dicit uerum. Quæro circa legẽ nostrã,si in libello actor scribit, prout hic dicit, an ex tali scriptura aliqua actio oriat̃? Hic sunt duæ glo.ex quib. hoc colligit̃, Aut interuenit simplex scriptura sine promissione facta per stipulationẽ,& tunc oritur officiũ iudicis,uel cõdictio ex ista auth.Aut interuenit stipulatio,& actori quærit̃ actio utilis ex stipulatione, quæ quęritur sibi per officialẽ,quod est notandũ,dixi in l.nõ quasi.in
2 prin.ff.rem pupil.sal.fo. Quæro,utrùm † quis propter iu-
c stam ignorantiã excuset̃ ᶜ ab expensarũ condemnatione.Et dic ꝙ sic.Sed utrùm iuramentũ calumniæ excuset ab expensis.Cy.tractat hic,breuiter istud est uerum,iuramentum ca-
3 lumniæ † excusat à temeritate præsumptę calumniæ. l. iij.§. j.ff.de iureiur.& l.j.si mu.uen.no.in poss. mitta. post prin. &
4 l.j.§.j.ff.ad Turpil.Sed expensæ ueniunt reficiendæ, † nõ solùm propter calumniam, sed etiam propter temeritatem, ut l.eum quem temer. ff. de iudic.& Instit.de pen.teme.litig. §.j. ergo, &c.

ADDITIO.

a *Generaliter. Hanc auth.ponderauit Bal.hic in fin. & Bal. in l. sancimus. C.de uer.sig.ꝗ in arbitrarijs nõ habent locũ satisdationes de iudicio sisti, & iudicato soluendo,prout in iudicijs non dãtur.*
b *P. PAV. P. Actoris. Quid aũt si ista satis. petatur in casu in quo de iure præstari debeat,uel ex forma alicuius statuti:et omittatur ꝗ per hoc processus nõ reddatur nullus,uide Comen.cõsi.cij.in iij.dubio. & ibi etiam ꝗ debet peti ante litẽ contestatam.uide Alex.latè cõsi.xxxvij.in ij. uol. Item quòd ista satisdatio præstari debeat,etiã si actor possideat immobilia,uide Alex.in l.de die.§.qui mulier.in fi. ff.qui satis.cog.Pondera etiam Pau.de Castr.hic.Item an iuratoria cautio admittatur ubi præstanda est fideiussio ex forma statuti,& quædã alia uide per Alexan.consil.lvij.in iij.uolu. & ubi præstanda est satisd.ex forma statuti,puta in forensi,si non præstetur,ꝗ iudicium sit nullũ,uide Ar.in c.ij.in iiij.uol.de acc.ubi etiã ponit ꝗ debet peti.Vide etiã Barb.in consi.v.in iiij.uolu. quãdo fuit posteà præstita, ꝗ processus anteà factus ualidetur, uidẽ omnino de materia Aret. in prin.ff.sol.matr. & ibi alios moder. ubi habes quãdo admittatur iuratoria cautio.et alia.Itẽ nota ꝗ ista iuratoria cautio etiã releuat ubi petitur satisd.in causa recõuentionis,sed Anto.& Imo.l.cùm nõ facilè. ff. si cui plus ꝗ̃ ꝑ leg. Falc. qđ procedit in principali, secus in procuratore,secũdũ Anto.Pau.de Cast.et mo.in l.filiusf.ff.qui satis.cog.Aduerte tamẽ quòd Are. in d.l.cũ nõ facilè. loquitur in causa reconuen. in actore, stante stat, quòd forensis teneatur fideiub. quia si petatur calumniose,debet reijci, uide ibi. uult tamẽ quòd stante d.statuto,nõ stetur iurat.cautioni forens nisi poßid. immob.Et si statu.dicit aliquẽ non audiri nisi præstita satis. an sit dare remedium quòd nõ teneatur præstari,uide Ro.consi.xlvij. ad fi. incip. Florentina cõstitutio.Item latißimè de materia iuratoriæ cautionis in xiiij.limitatio.ad reg.quæ habetur,ꝗ ubi quis nõ reperit fideiussorẽ,stetur cautioni iuratoriæ,uide Ias.in l.j.ff.qui satisd. cog.et ibi etiã ponit quòd in casibus,in quib.remittitur satisdatio,caueri debet cũ hypotheca bonorũ. Itẽ an credatur simplici iuramento alicuius,qui nõ reperiat fideiussorẽ, adeò ꝗ admittatur sua iuratoria cautio,uide Ias.in auth.cui relictum. C.de ind. uid.toll.ubi aliqua alia ponit de iuratoria cautione.Itẽ adde ꝗ tales & similes cautiones præstandæ sint, ita demum si petantur,et peti debent ante litem contestatam.Vide de utroq; latè Ias. in l.uniuersa. C. de preci. Imp. offer.Et de primo uide quæ habes ad Bar.in l.de pupillo.§.qui procur. ff. de oper.no.nun.*
c *Excusetur.De ista q.uide Bal.hic & Bar.in l.eum quem temerè.ff. de iud. & Bar.in l.qui solutum § etiam.ff.de le.ij.& Bar.in l.j §.j ff.ad Turpil. & Bar.in l.properandum.§.sinautem.j.de iu. & Ang.in auth. de iu.§. oport.facit quod not. glo.in c.j.de elec.in vj.& uide Bal.in auth.sed hodie. in princ.*

LEX XXVIII.

a NVLLI LICERE.ª Ista est bona lex. Si ad faciẽdã distributionẽ inter pauperes & captiuos, certus executor est à testatore deputatus, sibi ius agẽdi & exequẽdi cõpetit,aliàs hoc fieri debet per episcopũ eius loci,uel per officialẽ ubi fit executio talis per illũ episcopũ uel officialẽ seu potestatem secularem,

ut hic. & l hæreditas. ff. de pet. her. circa fin. unde testator est, uel ubi moritur si extraneæ natiōis sit, de qua executione rationem reddere debet. hoc dicit hæc not.

ADDITIO.

a *Licere. De intellectu huius auth. uide Bar. & doct. in auth. hoc amplius. j. de fideicō. Quid si dati sint plures executores in testamento, an uno mortuo habeat locū ius accrescendi, uide Spe. in ti. de instr. edi. §. nūc aliquaiuer. quid si sint plures executores An aūt prælati ecclesiarū teneantur cōficere inuentariū, & reddere rationē episcopo, Bal. dicit nō reperiri iure cautum, sed Cast. dicit, q̃ non fuit recordatus de l. si quis presbyt. in fin. s. eo. & not. in c. in literis. de pign. ubi habetur quòd bona ipsorum sunt hypothecata pro mala administratione: ergo tenentur rationē reddere, & inuentarium conficere. & de hoc dicit gl. in c. qualiter ex. de accus. in gl. sed qualiter.*

LEX XXIX.

SI QVENQVAM. Episcopus non debet eligi per pecuniam, sed meritis, nec ille qui appetit, sed qui dignitatem respuit. & contrà facientes, legitimè puniunt.

LEX XXX.

ORPHANOTROPHOS. Hospitalarij q̃ui parātur tutoribus & curatoribus tam in bonis hospitalium quā in bonis hospitātiū, nec tenentur reddere rationem. Hoc dicit tex ibi, orphanotrophos, scilicet orphanorū hospitaliū, ut in auth. de ecclesia. tit. §. fin.

1 *Clerici non debent trahi ad causam extra prouinciam, in qua degunt.*
2 *Citatio quando possit fieri extra territorium.*
3 *Succumbens q̃ teneatur ad oēs expensas, quas quis fecit propter defectū succumbentis, uel propter illam litē, quas aliàs facturus nō esset.*

LEX XXXI.

1 OMNES. Not. quòd clerici nō debēt trahi † ad causam extra prouinciā, in qua degūt, ut hic in prin. Secūdò not. ex isto §. si uerò apparitor q̃ citatio uerbalis possit fieri extra territoriū citātis. Et ita determinat Cyn. in quadā disputatione quam fecit. Sed de hoc est casus in contrariū ex. de re iu. c. pastoralis. in cle. Ad hanc decretalem dicit Cy. non est da re responsum, sed dicit, pertranseat cū alijs errorib. canonistarum. Ego istam † q. tracto. in l. j. §. j. ff. de req. re. & dico sic,
2 Quædam territoria sunt distincta, sub uno tī domino sunt omnia, ut imperiū Romanū est diuisum per præsidatus, tūc unus præses potest citare in ,puincia alterius, quæ tī est sub eodem domino, ita loquit hic. Quædā sunt territoria, quæ sunt separata, nec tamen sub eodem domino, ut territoria Imperij & Papæ, & tunc non potest fieri citatio de uno territorio ad aliud.* Ita sustineo illā decre. Vltimò not. ex hac l. in fin. quas expensas quis debet refice
3 re seu recipere. Certè † omnes, quas fecit quis propter defectū aduersarij, uel propter illā litem, quas aliàs facturus non esset. Ita dicit text. ibi, ipsorum uitio, &c. uidistis in l. nō ignoret. j. de fru. & lit. expen. Super ista l. habetis multas authen. primò auth. causa, &c.

** Indistinctè ego cēseo mandatū iudicis extra suum territorium seruandū non esse: l. fin ff. de iur. om. iud. I.C.B.*

AVTHENT.

CAVSA QVAE FIT. Ista auth. corrigit legem C. in monacho. Ad declarationem gl. habemus tractare, primò cōtra quem debet dari libellus, quando agitur contra monachū. Secundò, quis debet agitare iudicium, & in hoc ueniret examinandum, quis iurabit de calumnia. Tertiò, cōtra quem debet ferri sententia. Quartò, contra quem fiet executio. Et omnia ista tangit gloss. ista hic, & uide plenè ex. de statu mona. &c.

AVTHENT.

CLERICVS. Istud est hodie correctum indistinctè. Clericus non posset corā iudice seculari conueniri, ideo sequitur auth. statuimus in qua gl. quærit quæ sint ciuilia crimina, & quæ ecclesiastica. Dic, ut in ea habetis, &c.

AVTHENT.

STATVIMVS. Quærit gloss. quæ sunt crimina ciuilia, & quæ ecclesiastica, & dic ut glos. & bene.

1 *Clerici sunt in potestate parentum.*
2 *Clerici seculares de fructibus suæ præbendæ possunt dare cui uolunt.*

LEX XXXII.

SACROSANCTE. Clerici licet sint in potestate patris, de omnibus tī quę clericatus ratione lucrant, tanquam de quasi castrensibus possunt disponere h. d & est not. lex. multùm.
1 † Et not. q̃ clerici sunt in potestate parentum
2 de iure ciuili † Secundò nota, [a] quòd clerici de fructibus
a suæ præbēdę possunt dare cui uolūt, q̃ intellige de clericis secularib, secus in monachis, qa illi acquirunt monasterio.

ADDITIO.

a *Secundò not. uide gl in c. præsenti. & quæ ibi addidi, de offic. ord. in vj. Et Ias. in l filiæ licet. j. de collat. ubi idem dicit in quæsitis à patre & aliunde quàm ratione suæ præbendæ. Ias. in l. fi. C. qui testa. fa. poss.*

AVTHENT.

LICENTIAM. Ista est bona auth. sequitur auth. presbyteros. Bar.

LEX XXXIII.

a OMNIA. [a] Nota q̃ res hospitalium gaudent eo iure, quo res ecclesiarum. Tene menti, & ista lex cōfirmat omnia priuilegia concessa ecclesijs & clericis.

ADDITIO.

a POMA. *Omnia. Et ideo non possunt alienari sine causa, sicut nec bona ecclesiæ, ut per Pan in c. nulli. de reb. eccle. non alie. Pet. de Anch. in cle. dispendiosam. de iudi. Vide Alex. consi. ix. in ij, uol. inc. in Christi, &c. uisis dicto thema. & Panor. consil xiiij. eo. uol. & consil. ccij. eo. uol. & plenè Fel. in c. j. dist. iiij. & se. de præscript. & Ant. de But. consi. xlj. & uide Bar. & quod ibi posui in l. constitutum. ff. de test. mili. & Pan. in c. cùm sit generale. in iiij not de for. compe. & adde unū, quod aliàs obtinuit Basignana, quòd dispositio c. prohibemus. ex. de censi. habet etiā locum in hospitali, quod sic ipse deducit, nā impositio census, de qua ibi, est quædā alienatio, ut per Panor. in c. præterea. in primo not. & in c. significauit. in j. & iij. not. & in c. grauis. in fi. de censi habet etiā locū in hospitali, sed hospitale nō potest alienare sine causa, sicut nec ecclesia, ut per Pau. in c. nulli. de re. eccl. nō alie. igitur, &c. uide gl. & ibi Anch. in cle. dispendiosam. de iudi & addi. ad Anna. consi. xxxix. & Alex. cxx. uolu. j. & Panor. in c. pro illorum. ex. de præben. & Barb. in c. nulli. de re. eccl. non alie. Gem. in c. j. de eo qui mit. in pos. lib. vj. Alex. consi. iiij. uol. j. & Capr. liiij. & Alex ix. uolu. ij Panor. & ibi addi. in c. ij. de consue. & Rom. ccccvij. ubi loquitur in materia restitutionis in integ. & ccccxl. ubi dicit quòd seruiens ecclesiæ, & c. c. cū serui. de præbend. ita & hospitali. unde etiā non abre. Cast. consi. ccxcix. & Barb. xv. uol. iij.*

P. P A V. P. Vide Bertach. in uerbo, Hospitali. ubi scripsi. Et quid in locis alijs pijs.

1 *Institutio facta de captiuis, seu pauperibus ualet.*
2 *Episcopus, quando sunt instituti pauperes, uel captiui, potest uendere mobilia uel immobilia, & arbitrio suo distribuere.*
3 *Executor legitimus, siue testamentarius, habet actiones hæreditarias.*
4 *Executor testamētarius, quādo paupes sūt instituti, habetur loco hæredis.*
5 *Legitima filiorum propter relicta ad pias causas non minuitur.*

LEX XXXVII.

a SI QVIS AD DECLINANDAM. Si instituantur captiui, uel pauperes, [a] ualet institutio, & Episcopus actiones hæreditarias intentabit, & inter captiuos distribuet, & etiam inter pauperes hoc modo, ut det illi hospitali quod solū est in ciuitate, & si sunt plura, det pauperiori. hoc

1 hoc dicit, & est una bona & not. l. † No. q̃ ualet institutio facta de captiuis seu pauperibus. Secundò not. q̃ qñ sunt instituti captiui, seu pauperes, permittit uenditio mobilium, seu se mouentiū, nō tī immobiliū, sed debēt distribui & cōuerti in cōmodū pauperū per annuos redditus, quod hodie uidet correctū, ut statim dicemus. Itē quādo instituunt pauperes, debet dari illi hospitali quod est in ciuitate, uel si sunt plura, dat pauperiori. Contra hoc uidetur in auth. de
b eccl. titu. [b] §. si quis aūt, p redemptione. ubi cōmittit hoc indistinctè arbitrio Episcopi. Dicunt quidā, q̃ lex ista restrin
2 git §. illū. Alij dicūt † quòd hæc corrigit, ut indistinctè sit arbiter Episcopus, & secundum hoc poterit distribuere inter pauperes quoslibet, & non attento q̃ sit in ciuitate unū hospitale, uel plura. Et istæ opin. tangunt per gl. in l. cōtraria. & hāc ultimā tenent episcopi de cōsuetudine, & sic ista lex hodie in hoc est cōrrecta. Miror quòd nec gl. nec doct. faciunt
c mentionē hic de hoc. Itē no. quòd episcopus intentat [c] actio
3 nes hæreditarias, sicut hæres. † Et sic uidet q̃ executor legitimus intētat actiones hæreditatis sicut hæres. Item dico de
4 executore dato à testatore, qui præfert Episcopo, ut l. nulli.
d s. eo. Vnde isti executores † quādo pauperes sunt instituti,
e uel hereditas est relicta ad aliquē piū locū, loco heredū [d] ha
5 bent. De hoc per Inn. ext. de test. c. cū tibi. Tetigi in l. cēturio [e]
f ff. de uulg. † Itē not. in hac l. q̃ paupertas prodest. Not. etiā
6 in hac l. cum glo. sua [f] quòd propter † relicta ad pias cau=
g sas, non debet minui legitima filiorum [g].

ADDITIO.

a *Pauperes. Et quando relinquitur pauperibus, an intelligatur de fratribus minoribus, an uerò de monialibus, uide quod habetur per moder. in c. nimis graue. de excess. præla.*

b *De ecclesiasticis titu. Sequitur etiā Bal. hic. fallit nisi testator posuisset electionē. secundum uolūtatē alicuius, secundum Ray. et Imol. in l. captatoriæ. de leg. j. et ibi an possint eligi mendicantes.*

c *Episcopus intētat. Vide de hac materia latè per Spec. in tit. de instru. edit. in §. nunc uerò aliqua. uersi. & scias.*

d P. PAV. P. *Loco hæredū. Et ideò tenētur de dolo & culpa. Bal. & Imol. in l. cū res. §. culpa. de leg. j. uide Moder. in §. ex maleficio. in gl. in uer. eos Instit. de act. post Ioan. Fab. ibi qui exemplificat in pœna illius §. quādo aliquid est relictū pijs locis. Vide Bar. in l. hæreditas. la. ij. de hære, instit.*

e *In l. centurio. Et uide Bar. in l. j. s. tit. j.*

f POMA. *Cum gl. sua. Vide Bal. in c. in præsentia. & Alex. consi. xxxij. in iij. uol. in l. pactū quod dotali. j. de pact. & Felin. in c. in præsentia. in uer. iiij. quæro. de proba. & Bar. consi. xxxij. & Barb. consi. xij. uol. j. & cōsi. xxix. eo. uolu. & consi. xxxij. eo. uol. & seq. & cōsi. xxxij. & consi. xcix. eo. uol. & aliquid in simili cōsi. lv. uol. ij. & glo. & ibi doct. in l. j. §. ad municipiū. ff. ad leg. Fal. et Aret. cōsi. xij. & Cæpo. xix. & xxij. ad finē. et xxviij. circa finē, & lxvj. & lxxxv. ubi idē dicit in legitima parētū. & uide Barb. cōsi. xxxix. uol. iij. ubi dicit, q̃ in interpretanda mente testatoris est capienda semper cōiectura, q̃ uoluerit præferre filios piæ causæ.*

g P. PAV. P. *Legitima filiorū. Circa hoc, quam mensurā debeat seruare, cū habeat filios in faciendo eleemosynas, uide Rom. in cōsi. ccclxiiij. Vide Comen. consi. lvj. Tollitur tamen Trebellianica, ut ibi per eū, & per Bar. in l. Marcellus. in princ. ad Trebel.*

1 *Legata facta p redēptione captiuorū ualēt, licet hæreditas nō adeatur.*
2 *Pro redimendo captiuū, quis potest de bonis captiui alienare.*
3 *Fideiussor potest satisfacere creditori de bonis rei principalis.*

AVTHENT.

1 SI CAPTIVI. Nota hic casum in quo † ualēt legata, licet ex testamēto nō adeat hereditas. Dixi tibi in l. cā quam. j. de fideic. & ibi addidi
2 hūc casum secundū Odoff. Item not. casum, in quo † quis potest cōtrahere super rebus alterius, p redimendo eū. Facit quòd fideiussor possit satisfacere
a creditori [a] de bonis rei † principalis, ut l. si procurator. §.
3 ignorātes. ff. mād. facit. j. ubi de crimi. agi oportet. auth. qua in prouincia. Dixi tibi in l. eadem. §. Cato. ff. de uerbo. obli.

ADDITIO.

a *Satisfacere creditori. Fideiussor potest satisfacere creditori de bonis rei principalis. Sed si fideiussor est captus uel data est tenuta in bonis eius, ad quid agit cōtra debitorē? uide Bal. in l. ij. C. de senten. quæ sine cer. quanti.*

ADDE *quod Pau. de Cast. dicit, se putare per istū tex. ibi, eadē pœna, q̃ si pater instituit filiū, & si decesserit sine liberis, uult bona esse subiecta restitutio. q̃ si filius sine sui culpa carceratur, q̃ bona poterūt uendi in totū & in partem, ut exeat carceres, quia pater uiuens id faceret.*

1 *Testamenta filiorum fa. quando retractentur per querelam remissiuē.*

LEX XXXVIII.

CVM LEGE. Testamēta clericorū facta super bonis eorū, tanquā castrēsi peculio, querelæ in officiosi nō subiacēt. h. d. Opp. in auth. ut cū de
1 app. cog. §. sancimus. ubi testamenta filiorūsami. subiacent retractationi. Dicunt quidā † q̃ ista iura hodie corriguntur. Ista habetis not. in auth. in testamento. j. ad Tertul. Alij dicūt, quòd nō retractant per querelā, sed per cōditionem ex l. ista. Ita nota. s. eo. auth. presbyteros. quam quidam legunt super ista l. Dicam tibi in auth. ex causa. j. de lib. præte.

LEX XXXIX.

SI QVIS IN CONSCRIBENDO. Licitum est unicuiq̃ renunciare iuri suo. h. d. De hoc uidebis. in l. si quis in conscribendo. j. de pact.

LEX XL.

a GENERALITER. [a] Omnes religiosi & clerici in sacris ordinibus [b] cōstituti habent immunita
b tē à tutela uel cura, nisi sint uagātes, & à diuinis ministerijs desides. h. d. Not. tex. ibi, cùm ,ppter
1 hoc ipsum. Et sic nota † quòd cessante causa, cessat effectus. De quo in l. ij. §. fin. cum l. seq. ff. de dona. & ibi per Dy. & ibi plenius dixi. & Cy. ponit hic multa bona. uide eum.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Generaliter. Quō intelligatur istud quod hic dicitur in glo. qui uult Deū instituere, & filiū exhæredare, & c. uide do. Ant. de But. in consil. xxv. quia intelligitur solùm quo ad legitimā, uide latissimè Barba. in repe. l. cùm acutissimi. C. de fideicom. De illo dicto Augustini quō intelligatur, et quādo monasteriū loco filij habeatur, uide etiā. ad Bar. in auth. si qua mulier. s. de sacrosanct. ecclesi. Canonist. in c. in præsentia. ex. de prob. Itē quòd excepta legitima magis priuilegiata sit pia causa quàm filij, uide Francis. consi. xij. qui etiā ita intelligit illud dictū Augustini. Et uide Alexan. in l. pactū quod dotali. C. de pact. ubi latè tangit. & in consi. ccviij. incip. uiso tex. uide latè Felin. in c. in præsentia. ex. de pba. uide Moder. in l. j. C. de sac. eccles. super glo. j. & in auth. si qua mulier. eo. tit. omnino Alex. consi. cccclix.*

b *Sacris ordinibus. Vide Bar. in l. legitimos. §. fin. de leg. tuto.*

1 *Dictio confestim, intelligitur, intra quatuor menses.*
2 *Mater si non petit tutorem filio intra quatuor menses, uidetur in mora.*
3 *Cautela, ut testes, qui inuiti deponere non tenentur, dicantur deponere.*

AVTHEN.

a PRESBYTEROS. [a] No. istum text. ad illud quod dicitur in l. ij. §. cōfestim. ff. ad Tertul. ubi dicitur quòd mater debet petere tutorem filio confestim. Qualiter intelligatur, confestim? Cer
1 te hic uidet † q̃ intra quatuor menses. * Ego dixi tibi multa, & ibi allegaui hanc auth. & tene menti ad id quod dixi in auth. matri & auiæ. j. quan. mu. tut. offic. fun. potest. quòd si mater est in mora petendi tutorē filio, cōsanguinei possunt petere post
2 modicum tempus. † Et quando dicit esse in mora, hic est tex. in arg. q̃ per quatuor mēses dicat esse in mora. Tertiò nota hunc text. bene, Vos scitis q̃ q̃dā sunt, q̃ admittunt in testes uolētes, nō inuiti, ut

** Quandoq̃ x. dierū dilationem tantùm admittit, ut in actione cōstituti. l. promissor. §. j. ff. de const. pec. Quandoque unius anni; ut cùm absens ex iusta causa restituitur. §. rursus. Inst. de act. I.C.B.*

3 l.iij.§.lege Iulia.ff.de testi.Vnde cũ tales ꝓducũt,facias † scri
bi in actis quòd uolentes testificant & deponunt,aliàs præ-
b sumerent [b] deponere inuiti.Textus est hic. & ista fuit allega-
tio Bartolutij de Capua, qui factus fuit magnus Comes, ut
Cy.hic refert, & ego de facto obseruaui in ciuitate Pisarum.

ADDITIO.

a P.PAV.P. *Presbyteros. Circa istã materiã ꝙ presbyteri sacerdotes non possunt esse tutores,uide Francis.de Aret.consi.xx.uersi.circa secundum. Bar.in consi.cxliiij.inci.Pau.filius Gualterij.Bar.in l.legitimos.§.fi.ff.de legi.tuto.Quid aũt si tutor sit clericus,à quo iudice decernatur,an à seculari,an ab ecclesiastico, an ab utroq; simul, uide Bal. in l. generaliter. ad fin.s̃.eo.uide Decium consi.xvj.ad fin.*

b *Præsumerentur.Contrariũ tenet hic Bal.uide eum.& alleg.text.in l. iij.j. de offic.ciui.iu.ꝙ not.ad intellectum eorum quæ habentur in l. post legatum.§.his uerò.de his quib.ut indig.*

2 *Possessio in casu huius legis transfertur absq; traditione.*

3 *Auxilium etiam post actum dicitur præstari.*

LEX XLI.

a RAPTORES. [a] Nota tex. in uer. finaũt, ibi, post le-
gitimas pœnas,& iuri cognitas probationes. Ex quo
1 habes quòd si aliquis fugit † & est captus, ꝓpter illã
fugã nõ habet pro cõfesso.Tex.est hic.De
hoc dixi in l. lege Cornelia. ff. ad Syllan.
Dicã fortè in l.raptores.j. de ra. uirg. ubi
est idẽ tex. Itẽ not. tex.in uer.finautẽ dia-
conissa. ibi, plenã possessionem. ex quo
2 not. † ꝙ in isto casu [b] transfert possessio
b ipso iure,*[c] sine traditiõe,& sine alicuius
c facto,ꝙ nõ reperies alibi,nisi in casu isto.
Item not.textũ,in uer pœnas.ibi,cæteros
3 autẽ oẽs.Ex quo habes † ꝙ aliquis præ-
stat auxiliũ post actũ. Nã de eo, ꝗ præstat
auxilia in ipso actu, dicit s̃ quasi in prin.
huius l. & sic quãdoq; dat auxilium ante
actũ,quandoq; in ipso actu, quandoque
post actum,&c.

** Hoc non dicit ista l.raptores. sed tantùm loquitur de dominio. §. bona. eo. Quare licet Bar. idem teneat,s̃.in repet. auth. ingressi. nu.xxviij de sacrosanc. eccles. tamen cõtrariũ uerius esse putãdũ est:l.licet.C. de acq. poss.* I.Conc.B.

ADDITIO.

a P.PAV.P. *Raptores.quomodò autem cõmittatur iste raptus, uide quæ scripsi in l. unica.C.de rapt.uirg.*

b *In isto casu.alios casus uide per glos.in l.iij.de acq poss.& Bal.in l.traditionib.C.de pac. Qualiter aũt acquiratur ipsa possessio, uide Bal.in l.j.in prin.de acq.pos.Et ad hoc adde quæ not.Bar post gl. & quæ ibi dixi in l. fi.ad fi.s̃.tit. j. uide quæ dixi post Bar. in l. si finita. de dam. infec. in fin. post Bar.in l.j.circa diffinitionẽ possessionis corporalis.de acq.pos.adde sec.Cast. ꝙ raptor cõtrahens cũ rapta cũ cõsensu parẽtum euitat pœnam legalem.de quo uide Bar.consi.lxxij.*

c P.PAV.P. *Ipso iure.Et sic potest lex possessionẽ transferre sine traditione aliqua,ad quod uide concordantias multas per Ia.in l.j.C.cõmu.de leg. Barb.in c.per tuas.ad finem.ext.de do.*

1 *Mors ciuilis & naturalis æquiparantur.*

LEX XLII.

a DEO NOBIS. [a] Per introitum religionis soluunt
b sponsalia [b] sine pœna arrarum. Itẽ ingressus religiõis
æquiparat morti,& pacta de lucrando in casum mor
1 tis,in illum casum uendicant sibi locũ.h.d.not.l.Not.quòd
c mors † ciuilis & naturalis æquiparantur [c]. Vide bart. l. gallus § et quid si tantum. hoc ab et post

ADDITIO.

a P.PAV.P. *Deo nobis.Circa quæstionem quã proponit glo. hic, An per ingressum religionis purgetur uitium ingratitudinis præceden. Adde tex. ꝙ sic.xix.q ulti.c.non liceat.quẽ allegat Ro sing. ccccxc.incip.per gl.in l. Deo nobis.Item quõ per ingressum religionis patria potestas tollatur,uide Ias.de quo scripsi ad Bar in auth. sed episcopalis dignitas.s̃.eo.Itẽ dum tex.dicit,ꝙ pacta de lucranda dote,uendicant sibi locũ,adde idem esse stante statuto,ꝙ maritus lucretur dotẽ mortua uxore,quia ipsa ingrediẽte monasterium lucrabitur,secũdũ Bal.& Pau de Cast. hic. uide Ias.in l.si discesserit. ff.qui satisd.cog.Vide etiam circa intellectũ huius l. Alex. in l.si cùm dotem.in prin.ff.sol.mat.*

b *Soluuntur spõsalia.& dicit Bal.in l.iubemus.§.sanè.s̃.eo.ꝙ si mulier non cõtradicit uiro ingredienti,uidetur consentire.Et ibi de spõso ingresso monasterium,an possit repeti,& quõ,uide per Bal.ex opposito.& ad intellectũ huius l.et quæ dicuntur an sint uera,uide Imo.post gl.in l.si cùm dotem.in prin.sol.mat.*

c POMA. *Aequiparãtur.Vide Alex.in cõsil.cxxxix.in ij.uolu.& an in generalibus ingrediens monasteriũ amittat usumfru.uide Pan.in c.cùm contingat.de pigno.& uide ad hanc l.Fel.in rub.de sponsa.& uide Alex.cõsi.cxxj.uol.ij.ubi dicit,ꝙ ingrediens monasterium efficitur legitimus.*

§. HOC ETIAM. Religiosi ex testamẽto & ab intestato pa
rentibus,& agnatis, atq; cogna.succedunt ac si etiã essent se
culares.hoc dicit.

§. HIS ITA. Iudæi, hæretici, uel pagani Christianos seruos
habere nõ possũt, pœna hac l.statu.h.d.Et habetis rub.j.ne
Iudæi mancip.Chri.

De Episcopali audientia. Tit. VII.

LEX I.

NEGOTIATORES. No.ex hac l. ꝙ quis co
1 git uendere, † & in uendendo modũ statuere.
a [a] Habetis etiã in l.annonã. ff. ad l.Iul. de anno.

LEX II.

SI CLERICVS. Ille,qui ante diffinitiuã sententiã ap
pel.causa frustrãdi iudiciũ, mulctabit,hoc dicit Not.ꝙ
1 ante sententiã diffinitiuã nõ † licet appel. Habuistis in
l.pe.quo appel.non re.&c.

LEX III.

a NEMO. [a] Circa istã legem quæritur, utrùm ista lex
debeat intelligi, ꝙ captiui ex toto dimittant, an uerò extra carcerẽ ponant, ut de aere habeãt. Respon.
ꝙ debet intelligi, ꝙ ex toto dimittant,quia fauorabilius est
extrahi,etc.sed cõsuetudo interpretata est cõtra. Vltimò no.
1 ꝙ si statutũ est in ciuitate, † ꝙ q reperit in carcere ꝓ malefi-
b cio in die Veneris sancti,debeat excarcerari, [b] modò quidã
fuit carceratus,& semel excarceratus est, certè nõ debet ite-
c rũ ex eadẽ causa excarcerari. [c] Casus est hic in fi.Tene menti.

ADDITIO.

a *Nemo. Et adde id quod hic habes ꝙ frequentia criminis grauat delictum, uide quæ habes in c.j de cleri.percus.*

b *Debeat excarcerari.Et no ꝙ istud statutũ non porrigitur ad eũ, qui erat carceratus pro crimine falsi.Casus est ibi, & ad hoc ponderauit Bar.in l. Lucius in fi.ff.ad Turpil sequitur Ro.in §.de ut.ro.in uer.istã fallẽ.Itẽ facit gl.no.in l.lege Cor.§ prætereà.in uer.ex uinculis.ff.ad Syllanianũ & quod no.Bar.in l.licitati §.quod illicitè.ff.de pu.in prim.opp. Sed quid si stat statutũ ꝙ carceratus per quinquẽniũ debeat offerri in festo sancti Herculani,& nullus reperiatur stetisse per quinquẽniũ.dixi post Bar.in l.iiij. §.Prætor ff.de dam.infect.in l.si qui ex cõsensu.& quia iste tex. est not. ideò uide quæ dixi post Bar.in l sæpè.ff.de re iud Adde quod Castr.dicit notari hic,ꝙ qui occidit,occidatur,etiã si statu.hoc non diceret, ꝙ debet intelligi dolose.et ita dicit plures iuuasse.Tu adde Bal cõsi.cccxlviij.iij.li.*

c POMA. *Et semel excarceratus est.Vide Barb.cõsi.xlvij.uol.j & xxiij. cõsi.xliiij.eo.uol & cõsi.xj.uo.ij.& cõsi.xviij.eo.uo.ij. & in c.si quãdo. & in c.super literis.de rescr.& Ias.in l.nec dãnosa.j.de præci.imp.offe. & uide glo. & ibi doc.in c.hoc uestræ xj.distin.ubi dicit, ꝙ reiterãs crimẽ leue potest deponi.et Feli.in c.at si clerici.§.de adul.de iudic & Barb. cõsi.xj.uo.j & uide pulchrè ad istũ tex. ꝑ Panor.in cap.Cumana.de elec.*

LEX VII.

ADDICTOS. Istam legem habes j.de appel. Dic ut in
ea.ut ibi.

LEX VIII.

SI QVI EX. Bona lex est.Cy.in hac l.tractat totã mate
riã ꝓrogatiõis iurisdictionis, de qua habuistis tactũ in
l.j. ff.de iurisdict.om.iudi.& plenius.ff.de iudic.l.j.

LEX IX.

EPISCOPALE. Ista est bona lex multùm nota. ꝙ li
cet aliqui litigent corã aliquo ꝓrogãdo iurisdictionẽ,
a [a] de sententia lata ab illo iudice iudicatur sicut de sen-
tentia, quam dat ex uigore propriæ iurisdictionis, ut si ab
1 eo aliàs appellari non posset, nec modò posit. Non † er-
b go habet similitudinem iurisdictionis [b] iudicis eorum,
qui

qui prorogant iurisdictionem,sed iudicatur secundum ui-
c res,& similitudinem iurisdictionis prorogatæ, [c] quod per-
petuò tene menti.

ADDITIO.

a P.PAV.P. *Iurisdictionẽ.De sententia lata limita ut per Fel. in c. causam quæ,in prin.ext.de re iudi.Decium in consi.xxv.*

b *Iurisdictionis. Et ꝙ iurisdictio sit eius effectus, cuius est prima, adde do. Mar.Soc.referentem Bar.hic in ca.sign. arg. vij. de foro compet. & Lu. Ro.in suo sing.xiij.*

c POMA. *Prorogatæ.Idẽ est in termino prorogato,quãdo termini prorogatio fit cum omnibus suis qualitatibus.Ita Bar.in l.j.§.& post operis. ff.de oper.no.nũcia.limita tamẽ ut ꝑ Fel.in c.causam quæ.ext.de re iudic.*

AVTHEN.

STATVIMVS. Istã auth. non approbat consuetudo,
sed statuta circa hoc inducunt aliã formam iuramenti,
ideò illam seruate,&c.

LEX XIII.

SI LENONES. Ista l. semper fuit interpretata ꝙ de-
beat emancipari filius, uel filia in casu huius l. ut in gl.
dicitur.& semper ponitur exemplũ in l. minimè. ff. de
leg.in casu huius l.&c.

LEX XVIII.

SI PRAESENS. Hanc legẽ habetis de uerbo ad uer-
bũ,in l.in contractibus.j.de non num.pecu.&c.

LEX XVI.

SI LEGIBVS. Istam l.habuistis de uerbo ad uerbũ in
l.ult.j.de sponsa.&c.

AVTHEN.

PRAESIDES. Defensores ciuitatũ de iure cõmuni nõ
habent nec merum, nec mistum imperiũ, nisi in cau-
sis pecuniarijs usq; ad cẽtum aureos. hodie uerò sunt
quædam ciuitates in Lombardia,& etiam in Tuscia quæ ha
bent ex priuilegio ab Imperio, quædam ex illa cõstitutione
de pace Constan.quædam ex usurpatione,&c.

LEX XX.

DE CREATIONIBVS. Hanc l. habetis de uerbo
ad uerbum.j.de cura.furio. l. fi. Vide gl.super uerbo.
cõscripto.& no.dixi in l. & si ad species. ff. rem pupil.
sal.fore.ubi est gl.

LEX XXI.

TAM DEMENTIS. Nota in fi. ꝙ non est addenda
afflic,afflicto,&c.

LEX XXII.

SANCIMVS. Istam legem habetis de uerbo ad uer-
bum:j.de annali exceptio.l.ut perfectius,&c.

De hæreticis,& Manicheis,& Samaritis. Tit. VIII.

LEX II.

OMNES. Intellige hanc l. ut gl.dicit quòd est hereti-
cus,si pertinaciter credit.Et no. hunc tex. in fi. & in-
tellige ut glo.&c.

1 *Excommunicatus ex causa hæresis,uel si per annum stat in excommunicatione,est infamis.*

2 *Excommunicatus quando possit testamentum condere, & quando instrumenta conficere.numero iij.*

AVTHEN.

CREDENTES. Ista est bona auth.& hic uidetur ca-
1 sus quòd excõmunicatus nõ sit infamis, nisi † quan
do est excõmunicatus ex causa hæresis, & steterit in
excõmunicatiõe ꝑ annũ. Secũdò hic uidet casus,ꝙ excõmu
2 nicatus † potest facere testamẽtũ [a], nisi fuerit excõmunica-
a tus ꝓ hæresi,& in ea steterit per annũ. Hic etiã uidetur casus
3 † ꝙ excõmunicatus posit conficere publica instrumenta,
b [b] nisi fuerit excommunicatus pro hæresi,& steterit in ea per
annũ,ut s̃.dictũ est,&c.

ADDITIO.

a *Facere testamentũ.uide quæ no.Bar.in l.j.s̃.de sacrosanc. ec. & in terminis Bar.in l.si quæramus.de testa.ff.& Bal.in l.j.C.de secũ.nup. Adde qd sit hæresis & qualiter probetur, Old.cõsil.ccxx. & cclxxj.Frede.consi. cccxxxiij.& consi.cliiij.& clvij.*

P.PAV.P. *Circa illud qd dicitur hic,an testamẽtũ excõmunicati ualeat, uide Perusinũ in Rub.de testa.in vj.in xvj.quæstio.ubi etiã tãgit,an ualeat ad pias causas,& nõ cõcludit:sed Barba.in c.ij.de test.post Imo.& Pet. de Anc.uidetur cõcludere ꝙ nõ ualeat,quia nõ debet ecclesia recipere relictũ ab excõmunicato, uel aliàs existẽti in manifesto peccato.c.cùm de uoluntate.de sentẽ.excõmu.ubi Imo.& alij. Vide ad hoc Soci.in trac.obligat. in iiij.lib.qui se remittit ad dicta ꝑ eũ in tractatu excõmu. & uide etiã circa hũc arti.Iaco.de Bel.in tracta.de excõmunica.Et an posit institui,uide Ioan.de Ana.cõsi.xcj.qd nõ.Et ista opini.Bar.hic est cõmunis,secun. Feli. in c.cũ uoluntate.in fi.de senten.excõ.Are.in l.si quæramus.de testa.Vide Bar.cõsi.ccxxviij.& Barb.ubi s̃.tangit,an ad pias causas ualeat.& ponit etiã Barb.in c.iniustum de.rer.permut.*

b *Publica instrumenta.Dixi post Bar.in l.eadẽ.in fi.ff.ad leg. Iul. repe. Sed an posit esse testis,uide Bar.in l.j.in repe.C.de hær.insti.*

AVTHENT.

SI VERO. Per hanc authen. fuit destruct. Imperator
1 Fredericus, ꝗa † Papa ꝓpter istã auth. cõcessit Carolo
regnũ Siciliæ,ꝑ quẽ adhuc detinet etiã hodie. Bar.

2 *Condictio ex l.oritur ex statuto hodie condito.*

LEX V.

a ARRIANI. [a] Ista lex & oẽs usq; ad l. si qui orthodo-
xæ.nõ legunt, tñ ex hac l.ibi, semper ꝓ uiridi obser-
uantia sunt ualituræ, arg.huius l.dicebat do.Iac.But.
1 ꝙ lex semper † loquit, [b] semper eñ uiridis est [c] per hoc si
b est factũ statutũ, utrũ oriat cõdictio ex lege, uidet ꝙ nõ,ꝗa
c l.j.ff.de condi.ex leg.loquit in præsenti, quoties obligatio le
ge noua introducta est,ergo nõ extendit ad futura. In cõtra
2 rium est ueritas. † quia lex semper loquit,ergo adhuc ho-
die illa lex loquit,& sic de præsenti loquit.Faciũt ad hoc oẽs
auth. quæ incipiũt,hodie.Nã de illo hodie,loquit quãdo le
git.Facit l.Iuris gentiũ.§. fin.aliàs l.& suum.§.fi.ff.de pac. fa-
cit de pœnis.l.hodie.

ADDITIO.

a P.PAV.P. *Arriani.Adde etiã ꝓ limitatione Sali.in l.fin.ad finẽ.C.si certè pe.quia licet tex.uel statutũ dicatur loqui, uerũ est quãtùm ad eius obseruantiã,nõ aũt quantũ ad eius cõpilationẽ. Et ideò si de uerborũ statuti interpretatione agatur, debet attendi tẽpus quo fuit cõfectũ. Vide quæ scripsi in l.librorum.ff.de leg.iij.*

b *Semper loquitur.Seu statutũ semper dicitur loqui.Pro quo facit text.in c. cũ Marte.in uerb.mos.Lex clamat.de cœleb.mis.ꝙ facit ad quæs.de qua ꝑ Bar.in l.pecunia.C.de cond.ob cau.quã refert Alex.in l.j.§.j.ff.de uerb. obl.Hoc tamen limita ut per Bar.in l.certa for.C.de iu.fis.lib.x.*

c P.PAV.P. *Viridis est.Vide Com.consi.xxxv.incip.in nomine Domini, amen.an stante statuto.post prin.& in cõsil.cxix.ante finẽ.et alia quæ habes ad Bar.in l.cùm lex.ff.de le.& quomodò intelligatur ista reg.uide Bar.in l.certa for.C.de iu.fis.lib.x.*

LEX IX.

SI QVIS orthodoxę.Ista lex est in arg.& facit ad q.sta
tutũ est in ciuitate ista, ꝙ nullus popularis cedat actio-
nẽ nobili.modò quidã de ciui.ista popularis cessit acti
onẽ cuidã forẽsi,qd nõ est ꝓhibitũ,ille forẽsis cessit eã nobi
1 li,an ualeat?Ista lex † facit quòd nõ, [a] uult eñ,statutũ huius
a ciuitatis,ꝙ nullo modo perueniat ad nobiles actio alicuius
popularis.Pro hoc facit j.de nat.lib.l.iij.hoc tãgit per Iac.de
Bel.in auth.ut de cæ.non fiant com.eccl.re.circa fi.&c.

ADDITIO.

a *Facit quòd non. Not.de cessione in nobilem prohibita, & facit quod no. Bal.in l.non dub.j.de leg.*

1 *Facultas probationum non debet angustiari.*

2 *Hæreticis quæ testimonia sint interdicta.*

LEX

LEX XI.

1 QVONIAM. Ista est ualde no.l.No. † ꝙ nõ de-
a bet angustiari probationum facultas. [a] Quæro,
quid est hoc dictum,testimonia iudicialia. Duæ
sunt opin. una ꝙ testimonia super actis, quæ fi-
b unt in iudicio,sunt eis interdicta,[b] alia testimo-
2 nia super contractibus,† ultimis uolũtatibus,& maleficijs,
& quasi contractibus, non sunt interdicta : ista uidet̃ magis
uera. Alij dicunt,ꝙ in iudicio nõ possunt testificari, uel de-
ponere aliquo casu de mundo,sed si in cõtractibus, uel in-
strumentis,uel testamentis scriberẽtur testes, bene ualeret,
quod non placet,&c.

ADDITIO.

a *Probationum facultas. An ergo Iudæus poßit esset testis, adde tex.ij.q.vij.c.si hæret. et ex̃. de test.c.Iudæi. Et ad istũ tex.uide Bar.in l.cùm mulier. in fin.sol.ma.& uide auth. hic positã,& uide Spe.in tit de teste.§.j.uer.itẽ ꝗ Iudæus uel paganus.& ibi quid si deponit Iudæus pro Iudæo nõ ualet contra Christianum,tamen si aliquid ibi pro eo facit,bene ualet.*

b *Interdicta. Et sic uidetur quòd acta poßunt probari per testes de quo per Bar.& Bal.in l.ne in arbit.j̃.de arb.*

Ne sanctum baptisma reiteretur. Tit. IX.

1 *Baptizari quis potest sub conditione, si non est baptizatus.*

LEX II.

a SI QVIS. [a] Sed quomodo fiet illud quod to-
ta die uidemus, ꝙ quando puer tempore na-
tiuitatis est in periculo, ꝙ ita timetur de mor-
te eius,tunc baptizatur ab obstetricibus, po-
steà iterum baptizatur in ecclesia. Respon. ꝙ
consilium est cũ secundò baptizatur,baptizetur sub condi
tione,si baptizatus nõ es, ego te baptizo in nomine patris,
& filij,& Spiritus sancti.& sic sub conditione,ne incidat istã
legem.& ita obseruatur ubiq; quotidie, &c.

ADDITIO.

a *P.PAV.P. Si quis.unde omnino Fel.in c.cùm nobis. ex̃. de præscr. post Abb.uide Barb.consil.lxx.uol.iiij.iij ultimo dubio.Si quis. not.ꝗ tempore neceßita.potest conferri baptisma etiam ab hæreticis. Et de materia huius l.habes not.in.c.j.ext.de cle. non or. mini. ubi uide mod. & glo. in §. sed illud.xxiiij.q j.*

1 *Cathemenus quid dicatur. Religiosus an quis dicatur intra annum probationis.*

LEX III.

1 NVLLI. Opp.& uidetur ꝙ debeat puniri pœna
† capitali, ut s̃.l. prox. sol. Ibi iterauit baptismũ
in eo,qui erat iam baptizatus,hic in eo,qui non
erat baptizatus,sed baptizandus, erat enim ca-
2 thecumenus. Cathemenus † dicit̃ ille, qui uult
esse christianus, & est intra tempus cuiusdam probationis,
quia Christiani antequam eum baptizent, uolunt uidere
de fide eius.Et sic est ar.ista lex ad statuta , Statutum est hic,
ꝙ nullus poßit effici ciuis, nisi habitauerit per magnũ tem
3 pus citra. Ille † ergo qui est intra illud tempus probatiõis,
non habebitur interim,nec tractabitur ut ciuis. Est etiã ar.
4 quòd religiosus † intra annum probationis non dicatur
a religiosus. [a] Et hoc dico,qui est ar.sed de ueritate interroga
Canonistas. Vltimò de materia huius ti. qualiter sacramen
5 ta † poßint reiterari,habetis rub ext.de sac.non reiter.uide
etiam quod no. ex̃. de secun nup. c iij. in glo. sacramenta.
quia quædam reiterantur, quædam non. & quæ reiterãtur,
nunquam reiterantur circa idem,&c.

ADDITIO.

a *Religiosus. Facit quod habetur in l.fi.§.quoties.de publi.& de q. Bar.hic uide per Pet.de Anch.in reg.beneficium,in vj.*

De apostatis. Tit. X.

Ista rubrica non loquitur propriè de apostatis, quos nos
appellamus quotidie apostatas,scilicet de egredientibus re
ligionem,sed loquitur de his qui fidem relinquunt,quia il-
a li propriè dicuntur apostatæ, [a] &c.

ADDITIO.

a *Dicitur apostatæ. Et uide etiam quando quis dicatur apostata,ultra Bar. hic quod no.Bal.in l.iubemus.§.seruos.j̃.de epi & cle.& an bona apostatæ remaneant monasterio,uide Bal. in l. Deo nobis.ad fi. de epi. & cleri. Adde de aposta.Oldr.consi.xlvij.& clxxxiiij.& ccij.Idem dicas in crimine læsæ maiestatis,ut est glo.singul. in l. Manicheos.s̃. de hæretic.& uide quod dixi in l fi.ff ad l.Iul.maiest. & uide Bar. in l. cõmissa.in fi.de pub. In contrarium facit c.ij.de rescriptis.lib.vj.*

1 *De crimine hæresis contra defunctum potest procedi intra quinq; annos.*

LEX II.

a SI QVIS DEFVNCTVM. [a] Ista lex alle-
gatur per do.Richar.Malũb.in j. q. quam ipse
disputauit de hoc quod leges & canones di-
cunt, quòd de crimine hæresis potest cogno-
1 sci post mortem, † debet intelligi,intra quin-
quennium , quod tene menti propter inquisitores qui in-
quirunt ad mortem, & publicant bona, nescio tamen quid
ipse determinat,sed ego habeo illam disputationem,&c.

ADDITIO.

a POMA. *Defunctum. Ad istam l.uide pulchrè Feli. in c. cùm nobis. de præscri.*

LEX III.

HI QVI. Nota tex. & signa ibi , nisi iussũ fuisset,
&c.hoc uerum dicit glo quãtùm ad pœnã mun
1 danam,sed quo ad Deum secus,quia † ille sem-
per parcit,&c.

a *De Iudæis,& Cœlicolis.*[a] *Tit. XII.*

Cœlicolæ sunt illi, qui adorãt creaturam,ut solẽ & lunã,&c.

ADDITIO.

a *P.PAV.P. De Iudæis. Circa istam materiam adde primò an Iudæi sint sub iurisdictione papæ,& an poßint facere testamentum,& consequenter,an in eis locum habeat dispositio c.quanquam.de usur.in vj.uide Franc.consil.clviij.Paul.de Leza.de quo j̃.Item an Iudæi poßint cogi ad obseruantiã iuramenti,uide Roma.conf.clv.Pan.conf.c.Bal.in c.j.§. item sacramenta. de pace iur.fir.Barba.consi.xv.uolumi.j. Itẽ qualiter puniantur Iudæi pignora uendentes sine debitis solennitati.uide Roma. consil. cciij. ubi dicit communiter factũ Item quòd regulariter inter Iudæos & Christianos sint permißiones contractus præterq̃ super mancipio Christiano,& quòd Iudæus poßit præscribere rem Christiani,uide Roma.consi.cccclxxxiij.Itẽ si Iudæus habens potestatem uendendi pignus post annũ, conseruauit per multos annos,posteà petat usuras omnium annorum,an poßit,uide Paul. consi.ccxiij.Item qui actus generaliter sint permißi Iudæis,& qui prohibiti,uide Bertach.in tract.de Gabel. in iij. parte. Nunquid autem priuilegium exemptionis factum habitantibus in tali loco, extendatur ad Iudæos,uide Bertach.in tract.de Gabel.in vij. parte.Et ibi etiam multa alia ponit in materia,præsertim an & quando Iudæi subiaceant legibus Christianorum,& quõ contrauenientes puniri debeant.Item quòd Iudæi non poßunt esse doctores,nec habere dignitatẽ,uide Bar.in l. omnes de decu.lib. x.Item nũquid à Iudæis poßint cap filij infantes ut baptizẽtur, uide Are. in l.multum.de uerb.obl.& ibi etiam,an Christianus poßit relinquere aliquid Iudæo in testamento,& an Iudæus poßit præscribere rem Christiani.Item priuilegium quòd Iudæi poßint retinere pro pignore res furtiuas, num liget scholares , quorum aliqua res fuisset furto subtracta pign. uide Cremen sing.lxxxiij. Item priuilegium quòd Iudæi poßint mutuare super rebus alienis,non intelligitur quando scirent alienas,uide Fel.in c.causam quæ.in uer.interpretatio.in princ.ex̃.de resc.Item quib. legib. subijciantur Iudæi,uide omnino Fel.in c.j.ext.de consti.Item an & quando Iudæus poßit*

poßit esse testis,uide latè Fel.in c.Iudæi.ex̃.de testi. Itẽ de materia Iudæorum,ꝗ dicantur subditi Romanæ ecclesiæ, uide latè Cors. in c. grandi. de supplen.neglig.præla.& ibi etiã , an poßint ad aliquod officium in curia Romana deputari.Item quid de Iudæo uel pagano publico usurario,qui fecit testamentũ,& qui reputabatur Christianus,uide omnino Paul. de Eliaz.in viij.q.sua,incip.in q.per totã.Vide Aret. de quo s̃. in princ. apostillæ, & Paul. de Elia.ubi ponit quõ Iudæus subsit legibus & canonib. nostris.Item in materia an Iudæus poßit esse rector uel potestas,uel aliud publicũ officium habere, uel esse tutor Christiani,& an poßit cõtra Christianum præscribere,uide latè Ias.in rub.ff.de iust.& iure.ubi etiam ponit an ad eius onus,admittatur ad officia & alia.Item in materia Iudæorum, & paganorum an liceat cũ eis comedere,loqui,& uersari,uide Decium in c. nouit.in iiij.not.ex̃.de Iud.Item de Iudæis & multis alijs specieb.paganorũ,uide Dec.in c.j.ex̃.de constit.ubi etiam ponit,qua pœna puniatur Iudæus cognoscens carnaliter Christianam,& an Iudæi ligẽtur legib. & canonib.Item an Iudæi admittantur in actibus in quibus requiritur iuramentũm,& an tunc iurare poßint secundum legẽ suam, uide Barb. consi. xv. uol.j.Et ibi etiam an in Iudæis habeat locũ dispositio c.quamuis.de pactis. in j.& similes dispositiones. Itẽ in materia Iudæorũ an in eis seruentur illa cõmunia,quæ sunt fundata in æquitate,uide quæ dicit Felin. in c. ij. de iudi.& quæ dicit Ias.in l.quòd si Ephesi.ff.de eo quod cer.lo. in fi. Quòd aũt inter Iudæos deferantur succeßiones secundũ legem Mosaicam, nõ autem secundũ legem ciuilem,uide Ias.in l.qui se patris.C.unde liber.Item an Iudæus committens stuprũ cum Christiana,puniatur pœna capitis,de iure communi , etiam si statutum imponat minorem pœnam pro adulterio uel stupro: & an dici poßint fideles Romanæ ecclesiæ deuoti , & an poßumus cum eis interuenire,item ipsi pro nobis,ex̃. ea quæ concernunt fidẽ, uide Barb.latè consil.lxiij.uolu.iiij.ubi etiam ꝗ poßint esse procuratores Christianorum.

1 *Collegium Iudæorum est reprobatũ,& ipsis non potest relinqui.*
2 *Iudæo particulariter relinqui potest.*

LEX I.

1 QVOD CORNELIA. Collegium † Iudę
orum est reprobatũ , sed nõ reprobatur qui-
libet Iudæus per se. De hoc an poßit relinqui
2 cuilibet † Iudæo, not. per Cyn.in l.j. s̃. de sa-
crosanc. eccl.in iij. op. Quando ergo collegiũ est
reprobatum,licet non poßit relinqui collegio, tamẽ quili-
bet potest capere per se,&c.

1 *Iudices Christiani quando adiri debeant à Iudæis ad ea quæ pertinent ad eorum superstitionem.*

LEX VII.

IVDAEIS. Hæc est bona lex.breuiter dicit, Iu
dæi habent ea, quæ sunt ciuium Romanorũ, &
coram iudicibus Christianis debent litigare, &
possunt ex eis arbitrũ assumere. h.d. Opp.dici-
1 tur hic,quòd in causis quæ pertinẽt ad superstitionẽ † eo-
a rum debent adiri iudices Christiani. [a] Cont.s̃.eo. l. Iudæis.
& l.prox.& j̃.eo.l.Iudæorũ.Sol.intellige hic, ꝙ ea quæ perti-
nent ad superstitionẽ eorum , ueniebant examinanda inci
denter in causa.Exemplum,utrũ matrimonium tenuerit, ꝙ
aliter est secundũ legem eorũ , aliter secundum legẽ nostrã,
ut dixi s̃.eo.l. prox. sed in causis quæ spectant principaliter
ad superstitionem,& fidem eorum, ipsimet cognoscunt, ut
in contrarijs,&c.

ADDITIO.

a *Iudices Christiani. Quis sit iudex Iudæorum, quid in Iudæo delinquente, coram quo iudice debeat puniri, uide quæ scripsi in l. si adulterium. post Bar.ff.de adult. & cuius iurisdictioni sint subiecti,an papæ,uel Imperatoris,uide Ant.in cap.j. de constit. An Iudæi debeant uti lege Mosaica intra se,quam habuit Moyses,ut habetur vij.di. Moyses. uidetur dicendũ ꝗ nõ, per hanc l.quæ dicit,Romanorum.De hoc tetigit Io.Cal.in cons.xxx. sub rub.de tect.et consului,ꝗ Mosaica inter se.Secus si cum Christiano,ut hic, & uide ibi latè per eum.Et an lex Mosaica attendatur in decisionibus causarum,uide Imo.in l.stipulatio hoc modo concepta.de uerb.obl.ubi dicit, ꝗ non,nisi à lege noua sit specialiter approbata,iuxta not.uide Dyn.in §. is ita.& ibi etiã uide Rom.& uide doct.in c.fin.de consue.& ibi Imo. in gl.ij & ibi non dicitur derogatũ quo ad moralia.Imo.refert sanct.Thom. in.q.cj.arti.ij.& iij.& idẽ ipse quæstio.xcix.arti.iij. & iiij.et q.ciiij.arti. iij.pro hoc uidetur text.in c.translato.de cõsti. & ibi Bal. Adde à quo puniendus sit Iudæus delinquẽs.Pet.de Anc.cõsi.xiiij.Old.xxvj. & qualiter puniatur cũ cognoscit Christianam,per Old.etiam cõsil.cccxxxiiij.*

1 *Christianus nõ potest statuere pretiũ reb.Iudæorũ, sed ipsi inter se sic.*
2 *Populus ciuitatis potest statuere ꝗ res uendantur certo pretio; sed statuere legem certis personis non.nu.iij.*

LEX VII.

NEMO. Iudæi nõ possunt arctari ad uendendas
res proprias aliter quã Christiani. h.d.Ex hac l.
1 no. † ꝙ Christianus nõ potest statuere pretiũ re
bus Iudęorũ,sed ipsimet Iudęi inter se sic.hic est
casus,put habetis in litera uos.Sed quæro, an populus uni
2 us † ciuitatis poßit statuere, quòd res uendant̃ certo pre-
tio? Rñ.ꝙ sic,faciendo legẽ generalẽ,ut l.fi.ff.ad l. Iul. de an-
nc.& in l.annonã.& de extraord.cri.l.j.§.cura carnis.de of-
fi.præfec.urb.sed statuere legẽ certis personis tantùm, ut Iu
dæis,uel alijs non potest.ut hic,& d.l.annonam.

LEX XI.

1 COELICOLARVM. Not.hãc l.in fine, † ꝙ qui nõ
est mecum, contra me est, & qui sunt Cœlicolę, dixi
tibi in rub.

LEX XII.

DIE Sabbati. In die sabbati , & alijs festiuitatib.
Iudæorũ ipsi nõ possunt cõueniri, nec alios cõ
a uenire. [a] hoc dicit. not.hãc legẽ. Not ꝙ si aliqs
1 dies est feriatus † quo ad te,ut nõ poßis cõue-
b niri, debet esse feriatus cõtra [b] te , ut tu nõ debeas cõuenire
alios.Facit ad hoc qđ uidebitis in l.fin.j̃.de fruc. & lit.expẽ.

ADDITIO.

a *Conuenire. Et ad hoc uide Bal.post gl. & doc. in l.quod fauore. j̃. de leg. Alex.de Imol.*

b *Contra te. Limita,ut colligitur ex dictis Bart.in l.j.§. nunciatio. de oper. no.nunc.uide Alex.in l.iij.in prin.in iij.fall.ff.quòd quisq; iur.*

2 *Repræsaliæ sunt permissæ quando quis non reperit iustitiam in ciuitate, contra quam repræsaliæ conceduntur.*

LEX XIII.

NVLLVS Tanquã. Ista est bona lex uidè gloss.
quę incip.sed nunquid,&c.No.ꝙ nullus potest
1 sibi ius dicere. Fallit † si authoritate superioris
nõ potest esse cõsultũ. Per hãc legẽ dicit̃ quòd re
2 præsaliæ † sunt permissæ eo casu,quo quis nõ reperit iusti-
tiã in ciuitate cõtra quã repręsaliæ cõcedunt̃. Item per hãc l.
possumus dicere,quòd ciuitates Italię quæ nõ recognoscũt
3 superiorẽ,quãdo faciũt † aliquid illicitũ, possunt sibi inui-
cẽ indicere bellũ,ex quo superioris copia nõ reperit̃.Itẽ per
4 hanc l.formo q.in l. cunctos populos. utrùm † ualeat statu
tum,ꝙ si quis percußit Perusinũ, in quacunq; parte mũdi,
poßit hic puniri? & determino quòd nõ,nisi quãdo in loco
delicti nõ reperiret̃ iustitia,ita determino per hanc gloss.

LEX XVII.

HAC Valitura. Iudęi nõ possunt habere aliquem
honorẽ,seu dignitatẽ.h.d.Et per hãc l. dico,ꝙ Iu
1 dæi hic † studentes nõ possunt cõuentuari , uel
honorẽ doctoratus assumere, quoniã est digni-
tas. Prætereà doctores habẽt in scholares iurisdi-
ctionẽ ordinariã,auth.habita. Et ita dixi hoc anno, cũ qui-
dam Iudæus uellet doctorari,&c.

De paganis,& sacrificijs,& tẽplis eorũ. Tit. XIII.

1 *Iudæis,uel paganis nulla potest fieri uiolentia.*

LEX VI.

CHRISTIANIS. Ista est bona lex,& Ros.eam etiam
connumerat in suis libellis inter constitutiones qua
1 puniunt̃ uiolenti. Not.ꝙ Iudæis † uel paganis nulla

a potest fieri uiolentia. [a] Dices tu, qualiter ecclesia indicit bel
2 lũ contra † Saracenos? Respon. quia Saraceni detinent ter
ram nostrã? Nam terra Ierusalẽ, est terra permissionis quam
3 permisit Deus Abrahæ semini eius, & debita nobis, quia †
sumus filij Abrahæ secundũ Apostolum. Dices tu, & quare
b contra Turcas, [b] qui non tenent terram nostram, indicit ec
4 clesia bellum? † Respon. quia nõ possumus aliter ire ad Sa
racenos. Cùm ergo cõmittant aliquid turbulentum, & iuri
contrarium, quia nõ permittunt nos ire ad illos, ideò eccle
sia indicit eis bellum, aliàs autem non indiceret.

ADDITIO.

a POMA. Violentia. An autem Iudæus transiens ad paganos puniatur, ui de Old. consi li. & in consi. lxxvij. ubi ponit, an sit licitũ indicere bellũ Saracenis, consi. lxxxvij. ubi ponit, an princeps possit illis bona auferre, & consi. xcj. ubi ponit, an possint cõpelli ad soluendũ decimas, & uide etiam Anc. in c. peccatũ. & seq. de reg. iur. in vj. & aliquid etiã per Feli. in rub. ex. de Iudæ. & Sarra.

b Contra Turcas. Et ad Bar. hic adde Inn. in c. q̃ super. de uoto. ad quẽ se remittit Bar. in l. hostes. de capti. in tex. enim ex hoc not. per Bar. not. q̃ suãus filij Abrahæ, alibi aũt dicitur q̃ oẽs ab Adam processimus, ut dicit gl. in l. ut uim. ff. de iust. et iur. Adde an papa possit imponere decimã pro indicendo bello Saracenis, & an debeant expelli de ciuitatibus Christianorum? Oldr. consi. lxxij.

a De his qui ad ecclesias confug. [a] Tit. XV.

ADDITIO.

a P. P AV. P. Confug. pro extensione huius tit. q̃ fugiens ad sacerdotẽ deferentẽ corpus Christi, tutus est, et capi nõ potest. Hosti. in c. sacro. de sent. excom. & refert Alex. in rub. ff. de oper. no. nũc. Vide Ro. sing. cccxxxv. Item no. q̃. officialis insequens aliquẽ pro delicto cõmisso extra ecclesiam, si aufugiat in ecclesiam, potest ab ea extrahi, uide Alex. cons. xxiiij. in ij. uol. Item uide in materia latè Barb. consi. xxxiij. uol. iiij. ubi ponit an priuilegium huius tit. habeat locũ in domibus canonicorum, & quantùm se extendunt, & quid de fure portante secum rem furtiuam in tali domo, & quædam alia in materia.

LEX I.

IVDAEI. Nota quòd Iudæi licet sint in ecclesijs, non tamen habent priuilegium, ne possint capi pro debito, uel delicto.

LEX II.

IDEI. Qui sunt in ecclesijs, inuiti extrahi non possũt. h. d. Aliud ergo est in Christianis, ut hic, aliud in Iudæis, ut s̃. l. prox. Fallit in quibusdam casibus, de quibus dic ut hic in gl. huius.

LEX III.

2 Iusta exceptio impedit litem contestari.
3 Occidens aliquem in casu permisso, non potest accusari.

a SI Seruus. [a] no. q̃ quando aliquis licitè potest capi, si ille
1 se defenderit, & in certamine occiditur à familia, † oc
cidens non uenit puniendus, ar. huius l. Item no. hic q̃
2 iusta † exceptio impedit litẽ contestari [b], & sic accusatio nõ
b recipiatur, nec super ea procedat, uide tex. ibi, nec cõflan
3 dæ criminationis, &c. cum gl. sua. Et sic facit † q̃ qñ quis oc
cidit aliquẽ in casu permisso à statuto, uel à lege, in casu, scili
c cet quando liceat se sine iudice uindicare, quòd super hoc
4 nõ debet recipi accusatio. [c] Et ista exceptio q̃ potuit occidi,
d opponit † ad processum, & eũ impedit [d], quod tene mẽti.

ADDITIO.

a Si seruus. uide Aret. in tract. maleficiorum, in uer. fama publica. in uer. aliquid de carce.

b P. P AV. P. Contestari. uide Ias. in l. ij. quam legit simul cum rub. C. ut nemo priua. in l. nam & posteà in prin. ff. de iuretur. Alex. in d. l. ij. sequitur Are. in opere maleficiorum, in uer. comparent. & Cast. hic.

c Recipi accusatio. Adde Bar. in l. j. §. j. ad Velleia. & in l. j. ad Mace. Sed si indebitè uulnerat, tunc non relaxatur, secundum Bal. in auth. sed omnino. C. ne uxor pro mar. Alex.

d Eum impedit. Sed ego retuli Bal. tenere cont. in l. ubi pactum. j̃. de transf. ubi uide post Bar. in l. decuriões. C. de insta. & adde qd not. Bar. in l. j. §. accusatus. ad Turpil. & adde Bal. in l. j. uer. & per prædicta. C. si à non compe. iud.

LEX IIII.

DENVNCIAMVS. Ista lex prohibet coadunationem, & hominum conuenticula fieri in ecclesijs. Quæro de intellectu istius uersi. nam si quis aliquid. Gl. intelligit si aliquis uult facere coadunationem, ut abstrahat aliquem ab ecclesia, non debet hoc facere, sed contra eum debet ordinariè agere. Et secundum hoc iste uersi. nihil facit ad illam q. an quis possit petere ab inimico suo securitatem.

a [a] Alio modo potest intelligi de eo qui timet ne ab ecclesia
1 extrahatur, uel fiat sibi iniuria, ut ipse possit à iudice petere,
ut sibi caucatur idoneæ ne offendatur, secundum † hoc uide
tur casus illius q. an possit petere cautionem ab inimico
suo ne offendatur. de quo plenè per Gul. de Cug. in l. illici
b tas. §. ne potentiores. ff. de officio præsid. Dixi uobis [b] ff. de
dam. infec. l. qui bona. §. si quis.

ADDITIO.

a Securitatem. de quo uide Bal. & Lu. qui fuerunt contrarij in l. sed & si in fi. ff. de iud. an delegatus possit cogere partem alteri parti, ad cauendum idoneæ de non offendendo, uide Spe. in ti. de iu. deleg. §. sequitur uidere. uer. porrò hic fateor.

b Dixi uobis. Et de hac quæst. uide per Bar. in l. litib. j̃. de agri. & censi. lib. xj. & bene facit tex. in l. si super. j̃. de transf. Et nunquid ualeat illa promissio sub pœna, uide Bar. & quæ ibi dixi in l. non impossibile. ff. de pac. & no. quia si uult petere cautionem, debet petere suis expensis, gl. est sing. in l. fi. C. de erro. mili. anno. quam ampliando practicat Bar. in l. j. ff. de rerum diui.

LEX V.

2 Priuilegium quod habet ecclesia, competit etiam finibus ecclesiæ.
3 Citari potest per nuntium qui est in ecclesia.
4 Puniri de cogitatione quando quis possit.
5 Abstractus de facto de ecclesia, potest petere q̃ restituatur pristinæ libertati.

a RAESENTI. [a] De ecclesia nullus debet ui ex
b trahi, sed debet ibi uerbaliter citari. [b] h. d. uiq̃
ad §. cũ ante. No. hanc l. primò ad q. de qua con
fucuerunt disputare Theologi, uidelicet quid
sit melius, uel regi iusto Rege, uel iusta lege scripta, & hic ui
1 detur casus, q̃ est melius regi † iusto Rege, qui in singulis
causis iudicat secundum æquitatem, quę ibi uidetur, ut hic
2 uides in prin. huius l. No. secundò, q̃ priuilegium † quod
habet ecclesia, competit etiam finibus ecclesiæ, hoc est, locis
c circunstantib. ibi, ex his ergo locis eorumq̃ finibus, &c. &
c sic, si stant in ostio, [c] non possunt capi. Tertiò no. quòd ille
3 qui est † in ecclesia, potest citari per nuncium. No. etiam q̃
4 hic punitur † quis de cogitatione. quod dic ut in gl. Quæ
ro, quid si aliquis de facto de ecclesia abstrahatur? Respon.
5 † & puto q̃ de iure possit petere q̃ restituatur [d] pristinæ li
d bertati, quia de ea de facto priuatus est, per tit. de lib. ho. ex
hib. Facit ad hoc illud quod dixi in quadã quæstione, quã
disputaui, quæ incipit, Lapus, &c.

ADDITIO.

a POMA. Præsenti. Pro extentione huius l. uide Alex. consi. ix. in ij. uo. in ci. in Christi nomine, & c. uisis d. themate. & uide Old. cons. lviij. & seq. & consi. cliiij. & Feli. in c. de quarta. de præscri. & Ro. consi. ccxxxvij. & ccxxxiiij. Vide etiã Car. in Cle. j. in princi. de pœn. & remis. & limita ut per Alex. cons. xxiiij. uo. ij. & Fel. in c. ego N. de iureiur. uide etiam aliquid per Feli. in c. ex rescripto. in fi. de iureiuran. & in c. fi. de foro competen. & in c. iij. de iudic.

P. P AV. P. Præsenti. Vide Bar. in tract. de cita. in ij. q. uid. latè de materia Barba. cõs. xxxiij. uol. iiij. Item quæ personæ excipiantur ab ista lege de iure canonico, uide Bar. in trac. differentiarum inter ius ciui. & cano.

b Citari.

b Citari. An & quando quis possit citari in ecclesia, uide Bar. in l. pleriq̃. ff. de in ius uoc. per Bal. in l. ij. s̃. de sac. eccl. & ibi Bar. Quid in hospitali, uide Bal. in l. si quis ad declinandam. s̃. de episc. & cle. Et hic adde quæ no. Bal. in l. etiam. de execu. rei iudic. Et uide per Alex. in l. ij. de in ius uo. Adde an stante statuto, q̃ debitor possit capi pro debito, an poterit capi in ecclesia, Castr. hic referentem Alberi. q̃ sic, quem postquã uideris, uide Old. consi. liiij. & seq. cons. cliiij. & Roma. cons. ccxxv. & ccxxxiiij.

c In ostio. stantes in ostio nõ possunt capi. adde tex. xvij. q. iiij. c. quisquis. & c. decet. de immu. ecclesia. in vj. & quæ nõ. Ioan. Andr. in addi. Spe. in rub. de imm. eccl.

d Restituatur. Vide quod not. dixit Bar. in l. acquiritur. §. igitur. ff. de acq. rer. do. & quæ dixi post Bal. in l. si cui. §. sacrilegium. de acc.

1 Secundum decretum interponitur pro mensura debiti.
2 Discussio bonorum & rerum quõ fiat.

§. CVM aũt citatus in ecclesia potest per se, uel per procuratorem comparere, & si non comparet, proceditur contra eum, ad primum & secundum decretũ, & ad eorum inuestigationem, secundum iuris ordinem. h. d. usq̃ ad §. sanè. Not. secũdum ueram opinionẽ, q̃ licet primum decretum fiat secundũ ista tempora per immissionẽ omnium bono
1 rum, tamen † secundum decretum fit pro mensura de
a biti declarati. [a] Secundò not. modũ † discutiendi seu discu
2 tionem faciendi de reb. quę relinquunt arbitrio iudicis, po
test enim facere manu militari, & facere extrahi res ubicũq̃
sint, & potest cogere ad ostendendũ seu iurandũ si aliquid
aliud habeat. Vltimò no. ex uers. adijcientes. q̃ quidam di
3 cunt, q̃ ibi est casus, q̃ in fideiussore † fit executio sententiæ. De quo dic plenè ut dixi in l. j. ff. iudic. solui.

ADDITIO.

a Declarati. uide gl. hic & Bal. in auth. ei qui. j̃. de bo. auth. iud. pos. in uers. ij. casu. Vide etiam Bar. in extrauag. ad reprimendum. in uer. uidebitur. ad fin. & quod dixi in l. j. de insta. & quod no. in l. filius. de donat. & adde q̃ manu militari idem importat qd officium iudicis. l. qui restituere. de rei uend. no. Bal. in auth. sed omnino. C. ne ux. pro ma. & allegat istum tex. Bar. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. q̃ ad primum decretum non potest peruenirí, nisi præcedat libellus. Hic est gl. sing. quòd sententia primi & secundi decreti dicitur esse interlocutoria, & eam pro singulari allegat Imo. in l. quod iussit. de re iud.

a §. SANE. [a] No. tex. in prin. §. quæ dicuntur personæ domesticæ. De quo dicã uobis in l. etiam. j̃. de testi. Et quæ dicãtur coniunctæ, dic ut in l. cùm rem alienam. j̃. de leg.

ADDITIO.

a P. P AV. P. Sanè. Vide quæ scripsi post Bertachi. in uer. Domesticus. ubi etiam habes, quid de colono.

De legibus & constitutionib. principũ. Tit. XVII.

1 Continua ut in gl. Quæro, in quo differt † lex & constitutio ab edicto? Differentiam inter legẽ & constitutionẽ, quilibet uestrũ nouit, etiã pueri, quia Lex est, quæ profertur à populo interrogante, uel alio interrogante pro populo, qui populo præest. Constitutio est principis edictũ, & licet alia edicta ponãtur propriè pro edictis Prætorum, tamẽ in hac rub. ponitur pro omni lege, quæ est, siue uocatur edictalis, quia in ea ponitur hac edictali, uel hoc edicto, ut uidebitis j̃. eo. l. iij. &c.

LEX I.

1 Ius scriptum præfertur æquitati non scriptæ, & solus Princeps potest aliud statuere.
4 Aequitas scripta præfertur iuri scripto.
5 Iudex in his quæ committuntur eius arbitrio, debet æquitatem seruare, et in his quæ scripta sunt, seruat decisionem legis.
7 Interpretationem generalem & necessariam & in scriptis redigendam inter æquitatem & ius scriptum, facit solus princeps.
8 Interpretationem necessariã, non tamen generalẽ, licet in scriptis redigatur, facit quilibet iudex procedendo de similibus ad similia.
11 Princeps uidetur facere illã interpretationẽ, quæ fit super cõsuetudine.

Bar. super Cod.

12 Senatores possunt legem interpretari.

INTER AEQVITATEM. Breuiter hoc
1 intendit secundũ ueram lec. quam intẽdo te
nere. Ius scriptũ † [a] præferẽ æquitati nõ scri
a ptæ, & solus Princeps potest aliud statuere. h.
d. secundum ueriorẽ lectu. No. summarium.
2 † No. quòd præteritũ ponitur, p̃ futuro, secundũ unum intellectum. Venio ad apparatũ secundũ istam lec. quæro exempla. gl. ponit per l. prospexit. ff. q. & à quib. & ff. mãd. l. inter causas. §. nõ omnia. Ad istam lec. opp. j̃. ad Mace. l. pe. ubi seruatur æquitas. dicit gl. ibi latius ponit æquitas, quàm ius scriptum, quid uult dicere? ecce ius scriptum, & æquitas nõ contradicunt, imò se cõpatiũtur. exemplũ, nam ius scriptũ loquebatur tantũ de filiofa. recipiente mutuũ, & per æquitatem extenditur ad nepotes, ideò nõ contradicunt, sed magis concordant. Tu dicas, lex contraria loquitur in æquitate scripta, & sic nõ contradicit præcedenti positioni. Sol. Fateor quòd illa æquitas est redacta in scriptis posteà per legũ interpretatores, tamen ab initio nõ erat redacta in scriptis, & isto respectu facta fuit ista opp. Ad idẽ opp. ff. ad Maced. l. sed & Iulianus. §. mutui. Sol. Gl. ibi ęquitas scripta ponitur tanquam ius scriptũ, uel uerius in d. §. mutui. præponitur rigor nõ æquitas. Opp. & uidetur q̃ iste tex. sibi contradicat in eo quod dicit, interpositam, in præterito, si enim interpretatio est iam facta, ad quid aditur Princeps? certè nõ uideo. Huius timore expone interpositam, id est, interponẽdam,
3 & sic † tempus pro tempore ponitur. Vel aliter dico, q̃ erat
antè interpretata in finib. iustitiæ, non tamen redacta in scri
ptis, nec nobis manifesta, & terminata. ideò Princeps aditur, ut illã interpretationẽ nobis tradat, uel declaret. Opp. j̃. de iud. l. placuit. Sol. ibi loquitur de æquitate scripta, & iu
4 re scripto, quo † casu præfertur æquitas, nec est necesse q̃
adeatur Princeps, hic uerò loquitur de æquitate non scri
pta, modò habebitis primam lectu expeditã. Ad istam lec. opp. ext. gl. & uidetur q̃ semper æquitas debeat obseruari, & ideo iurat quilibet officialis seruare æquitatem, secundũ quod sibi uisum fuerit, ut in auth. iusiuran. quod præsta. ab
5 his. §. & æquius. Sol. Illud intelligo † quòd debet seruare æquitatem in his quæ suo arbitrio cõmittuntur, in his uerò quæ à lege sunt decisa, debet legis decisionẽ seruare. Ita dicit Inn. ex̃. de consti. c. j. Ita debetis intelligere hanc materiam.
b [b] Secundo modo legitur de iure non scripto, & de æquita
te non scripta. Verbi gratia, nos non habemus leges quæ lo
quantur de feudis, quæritur an monachus succedat in feu
do de rigore? sic, quia filius succedit patri, licet sit mona
chus, ut l. Deo nobis. s̃. de episc. & cleri. De æquitate est cont.
c [c] quia non potest domino præstare debita seruitia, præfer
tur ęquitas, & ita est determinatũ x. colla. si de feu. fue. con
trouer. c. j. §. qui clericus. dices tu istud non est bonũ exem
plum, postquã reperitur determinatũ, quia lege hoc est de
claratũ. sol. Exemplũ prædictũ habebat locum antequàm illa declaratio esset facta. Secundum hoc habes in l. nostra, q̃
qñ ius nõ scriptũ repugnat æquitati, debet adiri Princeps.
6 † Hoc intellige uerũ, nisi habeamus simile secundũ quod
illud dubium potest declarari. Et intelligo simile, scilicet le
gem uel consuetudinẽ, ut ff. de legi. l. nõ possunt, & l. de quibus. in prin. tãgã j̃. eo. l. cùm de nouo. Tertio modo legitur ista lex in utroq̃ scripto, scilicet iure, & æquitate scriptis, secundum hãc lec. breuiter hoc dicit, Declarationẽ Principis, inter rigorẽ & æquitatẽ oẽs debẽt seruare, hoc dicit lex ista. & licet hæc lec. sit uera in se, tamen habet dubitationẽ. Opp.
d innuit q̃ solus Princeps [d] potest interpretari inter æquitatẽ
& ius scriptũ. Cont. imò quilibet iudex, procedendo de si
milibus ad similia, ut ff. eo. l. non possunt. Item quilibet doctor potest dare suas interpretationes, & solutiones cõtrariorũ: ut j̃. de profess. qui in urbe Cõstan. l. j. lib. xij. Sol. gl. not.
7 & bene debes † scire, q̃ quædã est interpretatio generalis,
& necessaria, & in scriptis redigenda, & istã potest facere so
8 lus Princeps, ut hic. Quædã est interpretatio † necessaria, &
in scriptis redigenda, nõ tñ est generalis, & istam potest face
re quilibet Iudex, & p̃ferre sententiã, p̃cedẽdo de similibus

ad similia,ut d.l.nõ possunt.licet ista interpretatio sit necessaria,& inter ipsas partes,& in scriptis redigenda, tamẽ nõ est generalis,ut l.nemo.ʒ. de sententijs. Tertia est interpretatio
9 probabilis, † tamen non est necessaria, & potest in scriptis
10 redigi, ut interpretatio doctorũ, quia nullus te cogit † sta-
e re opinioni docto. [e] & de ista etiam non loquitur hæc lex. Vlterius op. de l. minimẽ.& de l. si de interpretatione. ff.eo.
11 Sol. Illa est interpretatio quæ fit per consuetudinẽ, † quam uidetur facere Princeps qui cõsuetudinem approbat, & sic cum ista concordat. Item opp. de l. non ambigitur. ff. eo.
12 Sol. eo. modo ibi senatores † possunt interpretari legem, quia hoc uidentur facere Principis autoritate, ut dicemus ʒ. eo.l.fi.Opp.de l normam.ʒ. de offi.præfec.prætorio.Sol.eodem modo.Pro declaratione legis quæro, quæ sit differen-
13 tia inter æquitatem & ius. Respon. Ius scriptum, † seu rigor iuris dicitur decisio,quæ fit secundum reg. iuris scripti: equitas uero dicitur quædam facti cõuenientia, seu conuenens quoddam.Istud probatur in l.nulla.ff.eo.ibi,nulla iuris ratio,aut æquitatis benignitas, &c. Hoc etiã probatur in hac l.& l.placuit.ʒ.de iudic.

ADDITIO.

d P. P A V. P. *Ius scriptum. Vide Panor. in c. cùm specialiter. & in c. seq. ex. de appel.*

b *Hanc materiam. Adde Bal.in l.j.& iustitia.ff.de iust.& iur. Et quod not. in l.filiusfami de do.Contrarium uidetur not. Bar.in l.Quintus.ff. mand. Faciunt etiam ad hoc no. per Bar.in l.si fideiussor.§.quædam.eo.tit.*

c *Est contrarium .uide per glos.in l.de quibus.ff.de legi. Vtrum autem succedat in regno,ducatu,uel baronia,uide Bal.in l.Deo nobis.de epis.& cler. Adde his etiam in l.data opera.in ultimis uerbis. C.qui accu.nõ pos.Bal. in l.qui se patris.lin.lib.*

d P. P A V. P. *Princeps. Vide quomodo interpretatio spectet ad principẽ, uel alios iudices,per Felyn.in c.pastoralis.post prin.de fid.inst.*

e P. P A V. P. *Doctoris.In dubio tamen est standum opinionib.doctorũ,ubi lex uel ratio non resistit,secundum Ang.in l.si idem,in prin.ff. de iur. om. iudi. Vide etiam Commen.consi.clxxvj.post princ. Vide in Bertachin. in uerb.communis opinio est.*

LEX II.

1 *Epistolæ pontificis faciunt ius generale.*
2 *Impugnantes rescripta principis qualiter puniuntur.*

a 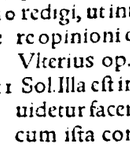
VAE ex relationibus. [a] Rescriptũ Principis nõ facit ius generale,& qui de eo dubitat,punietur. h. d.Diuiditur in duas partes.Secunda ibi,nec ab aliquo.Opp.ʒ.eo.l.fin.Sol.Ibi Imperator de tota causa cognouit, & diffinitiuè pronunciauit, hic secus,ut uidebitis ʒ. l. prox. Secundò opp. secundũ hoc
b decretales epistolæ [b] quæ sunt in uolumine Decretaliũ,non sunt ius generale,& sic est cõtra xx.distin. c.j. Sol. Ibi loquitur
1 de his quæ redacta sunt in corpore iuris. † Vel aliter papa de suis epistolis statuit quòd esset ius generale. Imperator contrariũ statuit in suis legibus, unde aliud in epistolis papę,aliud in epistolis principis. Opp.s.in prima constitutionẽ,circa finem.Sol.Ibi loquitur de his, quæ sunt in corpore iuris redacta,hic secus.Item opp.ʒ. quæ sit long. cons. l. in fi. Sol.ut in gl.Item opp.ff.quòd quisq; iur.l.j.Sol.ut in gl. Vltimò opp.& uidetur,ꝙ illi qui impugnãt rescripta Principis,
2 aliter puniantur,ut l.placet. s.de sac.ecc. † Sol.secũdum diuersitatem priuilegiorum diuersæ pœnæ imponuntur uiolantib.ea,ut d.l.uidistis,& etiã in ista,ubi autẽ nulla pœna esset statuta, possunt puniri pœna sacrilegij, ut ʒ. de crimi.sacrileg.l.disputare.

ADDITIO.

a P. P A V. P. *Relationib. An literæ principis faciant ius in alijs causis, & quid de inferiore à principe,uide Alexan. cõsi.xcvij.in iij.uo.Ca.et.Mod. in l.j.ff.de consti.princ.Vide quæ habes in l.fi.ʒ. eo. & in repertorio, in uer.literæ.uide Ias.in l.ciuitas.in prin. ff. si cert.pe. Et de epistola principis,ꝙ seruanda sit omnib.uide bonum tex. in l.si duas. §.j.ff.de excus.tuto.uide ad primum dictum Decium in rub.ex.de rescr.et ibi Fel.*

b *Decretales epistolæ. sed nunquid ea quæ tangunt beneficium Principis, possunt per alium quàm per principem diriminiuide per Ioan. And. & cano.in c.cùm uenissent.de iudi.quod habetur in c.cum tempore, de arb. in c.j.apud quem uel quos contro.feud.in usib feu. & adde ꝙ legatus de latere potest rescriptum papæ interpretari:text.est no.in c.j. circa medii, de postul.domi.Ant.in c.nouit.& in d.c.cùm uenissent. de iudi. & ibi de hoc per eos.Sed de interpretatione legis uide ʒ.eo.l. humanum. & l. antepe. & ibi Bal. doc.in l. fi. ʒ. eo. & ad prædicta uide Bal. l. hi qui ad ciuilia. ʒ. de appel.*

LEX III.

a
LEGES [a] Vt.Diuiditur in duas partes.Secunda ibi,interlocutionibus, &c. In prima ponit qualiter ius generale cognoscitur.In secunda ponit quòd interlocutiones Principis ius generale nõ sunt: & in prima parte ponit sex signa,ut cognoscatur utrùm sit ius generale, uel nõ. prima pars huius l.est clara.Ad secundum opp. ʒ.eo.l.fi.Sol. ibi Imperator pronũciauit diffinitiuè,& de causa cognouit,ut ibi dicã. Contrà in l.metum. §.sed quod.ff.quod met.cau.Sol.Illa est recepta in corpore iuris.Item opp.ʒ.de const.pecu.l.fi. ff. de iur.et fac.ig.l.pe.§.fi.Sol.eodem modo,quia ibi loquitur de his quæ sunt recepta in corpore iuris.

ADDITIO.

a *Leges.Adde quod not.Bar.in l.j.de const.prin.& de no.C.compo.in fi.ff. ad Trebel.l.apud. §.utrùm,& ibi per doct.& limita, ut not. per Host. & Ioan. And.in c. in causis.de re iudi. ualet interlocutoria partib. præsent. quia tunc haberetur pro lege generali.Casus est in l.fin. ʒ. eo. & uide ad hoc do.de sancto Gem.in c.j.super j.glos.ex.de consti.in vj.*

LEX IIII.

1 *Principem uiuere legibus,licet illis solutus sit,dignum est.*
2 *Princeps tenetur seruare pacta inita cum ciuitatibus.*

a
IGNA Vox.[a] Quatuor facit.Primò ponit dictum.Secundò rationem.Tertiò cõmendationem.Quartò indicat successorib. Secũda ibi, adeò.Tertia ibi,& re uera.Quarta ibi, & oraculo.Breuiter h.d. Æquũ & dignum est principem legibus uiuere, & quemlibet habẽtem Imperiũ. h. d. Opp.quia in ueritate Princeps est solutus legibus,ut ff.eo.l.
1 Princeps.Sol.Fateor † ꝙ ipse est solutus legibus, tamen æquum & dignum est ꝙ legibus uiuat, ita loquitur hic: unde ipse submittit se legibus de uoluntate,non de necessitate.Ita
b debes intelligere hanc legẽ. Quæro, quid si Imperator [b] facit pactum cũ aliqua ciuitate, utrùm teneatur illud pactum seruare? Videtur quòd non,quia est solutus legibus.ff.eo.l.
2 Princeps.Contrarium † est ueritas. Nam pacta sunt de iure gen.l.ex hoc.ff.de iust.& iur. Iura gentium sunt immutabilia,ut Instit.de iure nat.§. sed naturalia. Ita tenent ibi doc. ut Cy.hic refert,&c.

ADDITIO.

a *Digna uox.Et dicit Bal.in l.si aquam.ʒ.de ser. ꝙ licet Princeps sit solutus lege positiua,non tamen est solutus dictamine rationis naturalis,nec à lege naturæ,quia est animal naturale.Et de hac materia uide in l.hac consultissima. §.ex.imperfecto,& ibi Bal.post gl.ʒ.de testa. Addi.no. Et ad Bar. hic adde tu Alex. de Imo. in con.j.uers. & per hoc patet.in ij. uol. & ibi quando Princeps possit reuocare priuilegium à se concessum.*

P. P A V. P. *Digna. Quomodo Princeps ligetur legibus,uide latius Felyn.in c.j.in uersi.amplia quartò.ex.de consti.Et de potestate Imperatoris,uide quæ habes ad Bar.in l.deprecatio.ff.ad le. Rho.de Iac.in l. item si uerberatum.ff.de rei uẽdi. Et quomodo dicatur excedere fines suæ iurisdictionis,uide quæ habes ad Bar.in d.l.deprecatio.Item in quib. actibus sit solutus legib.uide Ias.in l. ex imperfecto. C. de testa. ubi inter alia dicit ꝙ in actibus qui conficiuntur per eum in priuatum est solutus legib.ut p eũ.*

b P. P A V. P. *Imperator.Adde circa hoc quòd Imperator,& Papa ligentur pactis, & contractib.eaq; latissimè cumulat Barb.in cons.j. ubi multa dicit not.in j. parte. Et uide Feli.in c.j.in prin.de proba. Et ibi etiam ponit, quando obliget successorem,uide etiam Alex.in cons.j.in ij.uo.& pulchrè in cons. ultimo. Ias. in l. j. ff. de pact. ubi refert uerba Aristo. uult etiam*

etiam Deum obligari pacto,& ibi etiam Abb.& latius Alber.in l. j.ff. de constitu.pecu.& uide Bal.in rub.de natu.feu.quòd Imperator qui fecit comitatum propter comitem, nõ possit nec eius successor sine causa reuocare.Fides enim est dictorum constantia & ueritas, teste Cicerone ut refert Bal.in c. j. de cap. Corra.in prælud. feud. Multa ad hoc singularia ponit Barb.in d.consi.j. Vide etiam quæ scripsi in l.Cæsar.ff.de publica.Item an successor in regno possit reuocare alienata per defunctum,uide Pau.consi.lxxiiij.Item an Princeps possit reuocare priuilegium alicui concessum, te quid si priuilegiũ transiuit in cõtractũ,uide Are.in c.nouit.in gl.in uer. quãquàm.ex.de iudic. & ibi quid si cõcedatur propter benemerita, an sit irreuocabile,& quòd possit reuocari,etiam si transiuit in contractũ quando conceditur alicui iurisdictio,uide ibi per eum.Item quòd quando concessio immunitatis transiuit in contractum,an possit reuocari per Principem,uel ciuitatem concedentem,uide Anto.de But.not.cõsi. lix.per totũ, ubi loquitur etiam quando adesset iuramentum,quia tunc magnum dedecus est uenire contra fidem iuratam,uide etiam Bar.in l.quod semel. ff.de decre.ab ordin.fac.in l.omnes populi.ut ff.de iust.& iur.de immunitate, quæ transiuit in contractum,uel quasi,ut non possit reuocari,& ibi moder.Item uide ad idem Ant.de But.consi.lxvj.in princ. qui tamen uidetur uelle in supremo Principe quòd possit, cùm possit tollere in suprema potestate ius alteri quæsitum.Item uide eundem,ꝙ non possit tolli in contractu,cons.lxxiij.per totum.Item quòd Princeps ligetur contractib. & quõ liget successorem,uide Ias.in l.j.ff.de const.princ.Item remissiuè quõ priuilegium concessum subdito,uel non subdito possit reuocari, uide & limita,ut per Fel.in c.nouit.ex.de iud.Item ꝙ Princeps ligetur ex contractib. ne possit reuocare,& similiter in statuto,uel priuilegio quod transit in cõtractum,uide Ias. in l.si pecuniam.de condi.ob cau. Item quõ immunitas concessa subdito,uel non subdito possit reuocari,& quõ transit in contractum onerosum,uide latè Barb. cons. ij. uo. iiij. Item ꝙ tale decretum non possit reuocari, etiam ꝙ appellatione decreti non contineatur tale decretum, nisi sint apposita uerba geminata, omnia & quæcunq; & similia, Barb.cons.xlvij.uo.iiij.Item adde ꝙ licet Princeps possit uenire contra primum contractum & fidem datam, istud tamẽ nũquam præsumitur uelle sub uerbis quantumcunq; generalibus, nisi specialiter exprimat, uide Ant.de But.cons. lix. ante finem.

LEX V.

1 *Contractus,qui fit contra legem,non ualet.*
3 *Lex ubi aliquid prohibet,licet ultrà non procedat,si quid fit, est nullum.*
4 *Iuramentum interpositum super contractu inutili,est nullum.*
7 *Committere in legem dicitur,siue quis facit contra legem,siue faciat fraudem legi.*
8 *Lex quando recipiat interpretationem extensiuam.*
9 *Lex generalis,& uerbum generale,quando recipiat restrictionem.*
10 *Recedere à uerbis legis quando quis possit.*
17 *Confirmatio quæ fit de nouo contra legem, an habeat iuris effectum.*
21 *Facta contra legem quando ualeant.*
22 *Si facto contra legem lex imponit pœnam,an illud factum teneat quando lex nihil dicit de nullitate.*
25 *Dominium ex inutili contractu quando transferatur.*
26 *Dolus si dat causam contractui,an contractus sit nullus.*
28 *Dominium ex contractu facto,præter legem transfertur.*

a 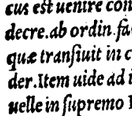
NON Dubium. [a] Primò ponit dictum. Secundò ponit effectum. Tertiò declarat effectum. Quartò extendit dictum suum,& effectũ. Quintò ponit unam illationem ex prædictis. Secunda ibi, nec pœnas. Tertia ibi,nullã. Quarta ibi,quo ad oẽs. Quinta ibi,secundũ prædictam. Breuiter hoc intendit, Ita incidit in pœnas legis, qui facit cõtra mentem seruatis uerbis, sicut ꝙ facit contra mentem & uerba,& quod fit contra legem, habetur pro infecto,& quicquid sequitur ex eo,uel ob id.h.d.
1 l.ista. † Tu iuuenis no.ꝙ non ualeat contractus, qui fit con
2 tra legem.Item quæ contra † ius fiunt,pro infectis habentur.
b [b] Secundò no. ꝙ qñ lex † aliquid prohibet, licet non ultrà
3 procedat, illud quod fit contra legem, est nullum. Vltimò
c not. [c] ꝙ iuramentum positum super contractu † inutili
4 est nullum.

PRIMO circa legem nostram quæro exempla. Glo. ponit exemplum per cõtra legem, ut l.seq. ff. eo. Pro cuius declaratione debes scire,ꝙ tria sunt.Nam quandoq; aliquis fa

5 cit contra legem,ut † quando legẽ offendit expressè,& eius
6 uerba:quandoq; aliquis facit fraudẽ legi,ut quando † offendit mẽtem,sed nõ uerba.Exempla ponunt in d.l. & pen. Dyn.in c.fi.de regu.iur.lib.vj.Est & tertium, scilicet cõmitte
7 re in legẽ, † & istud est generale ad prædicta duo, quia siue quis faciat cõtra legem, siue in fraudẽ legis, cõmittit in legẽ, & ita loquitur hic.Ad unũ tñ aduerte,quia in d.l.cõtra legem, & l.seq.gl.ponit casum, qñ fit fraus de cõtractu ad cõtractũ, ꝙ unũ agitur, & aliud agi simulatur, qd exemplũ nõ bene cõgruit huic legi.Nam illud qd simulatè agitur, uerè non agitur,ut l.emptor.de aqua plu.arcen. & de regu.iur.l.imaginaria.& ʒ.plus ualere qd agit.per totũ.Sed lex nostra loquitur quando aliquis uerè agit,sed huius legis autoritate ꝑ infecto habetur, & sic secũdũ fictionẽ. Pone ergo exẽplũ, quando fit fraus de re ad rẽ,ut d.l. cõtra legẽ.& l.seq. Opp. ad primã partem dicitur hic,ꝙ inspicimus mentẽ legis.Cont. Imò nõ licet recedere à uerbis legis, ut l. prospexit. ff. ꝙ & à quibus. Huius timore sunt hic in gl.opi. inter Ioã.& Plac.tñ quia gl. ista loquitur obfuscatè,pro huius declaratione diuido eam in partes quatuor.Prima pars loquitur,quando uerba habẽt unũ intellectũ, & quis uult ea trahere ad aliũ. Secũda,quando uerbũ est generale, & quis uult illud restringere. Tertia, quando uerbũ à lege prolatũ in uno casu quis uult extẽdere ad alium casum. Quarta pars redit ad secundã, quando quis uult uerbũ generale restringere. Secunda ibi, itẽ ubicunq; uerbũ generaliter. Tertia ibi,quãdoq; econtrà. Quarta ibi,sed an uerba legis.Secundum hoc ista gl.tractat tria retento ordine.Primò,an lex recipiat interpretationẽ extensiuam. Secũdò an recipiat interpretationẽ restrictiuã. Tertiò an recipiat interpretationẽ declaratiuã ad sensum impriũ.
8 De uno quoq; uideamus breuiter, & primò † an recipiat interpretationẽ extensiuam. Glo.hic uidetur ꝙ sic,circa medium sui.Breuiter circa hoc dic,Aut uis extendere uigore alterius legis extendentis,& hoc potes facere sine dubio. Ita loquitur ista glo.Aut uis extendere à teipso, tũc aut ad casum talẽ,sine quo illud qd dispositũ est per legẽ, nõ posset habere effectum,& tũc licet extendere,ut l.si stipulatus fuero per te.de uerb.oblig.de iur.om.iudic.l.cui iurisdictio.Aut ad alium casum similẽ, & tunc aut in illo alio casu reperitur legis dispositio contraria,& nõ licet extẽdere.Ita habuistis notat. in auth.quas actiones.s.de sacrosanct. eccles. in l.si uerò. §. de uiro.sol.matri.de testa. mili.l.qd constitutũ.Si uerò non reperitur per legẽ dispositum contrariũ, tũc licet extẽdere ad similia,ut l.nõ possunt.ff.eo. quod intellige etiam in statutis, & cõsuetudine.Tex.est in l.de quibus.in princ.ff.eo.& ibi uideas,&c.Secundò quæro,utrùm liceat restringere uerbum
9 generale.Glo.hic in fine † distinguit,quòd per aliã legẽ potest restringi, aliàs secus.Ita dicit gl.tua simpliciter, in fin. Si enim istius glo.opi.esset uera, uideretur ꝙ ista lex non ualeret aliquid, nã si mẽs est redacta in scriptis, & quis facit contra mentem,facit contra uerba redacta in scriptis,unde nõ potest se tueri prętextu uerborũ.Et ideò aduerte, qñ quis uult restringere legẽ per aliam legẽ,& potest.Ita loquitur gl. & bene,ut l.non est nouum.& l. sed & posteriores. ff. eo. Si uerò quis uult restringere propter defectũ rationis, uel ꝑpter aliam suadentẽ æquitatẽ,& tunc si uult restringere quo aliquis lucretur,& non licet.Ita loquitur l.prospexit. Si uerò uult restringere ne aliquis lucretur indebitè, & tunc licet:l.ut gradatim.§.sed si lege.ff.de mune.& ho.& l.j.de sac. eccle.ibi, habeat unusquisq;. & sic generaliter restringitur litera, scilicet habilis ne indebitè, &c.Si uerò uult restringere ne aliquis patiatur damnũ,tunc potest.Ita loquitur l.adigere. §. quãuis. de iure pat.in quo casu ergo loquatur hæc lex, declarabo sta-
10 tim in seq.membro. † Secundum dubium est, utrùm possit recedi à uerbis trahendo ea ad impropriũ intellectũ? gl. dicit,ꝙ sic,ut s.in prin.l.uidete, quando aliquis uult trahere uerba ad impropriũ intellectum per aliã legẽ,potest fieri. Ita loquitur hic glo.Sed si de hoc aliã legẽ nõ habemus,regula
d est ꝙ stamus ꝑpriæ significationi uerborũ,[d] ut l.j.§.fi is qui nauẽ. de exercit. de leg. iij. l. non aliter. Fallit si alia apparet mẽs legis, quæ colligitur ex istis.Primò si sensus ꝑprius conti

BIBLIOTECA UNIVER

net iniquitatẽ,tunc intelligimus ſecundũ impropriũ intelle
ctũ,ut l.in ambigua.ff.de legi.& de exc.tu.l.ſcire oportet.§ a-
liud.Secunda, quando ratio legis repugnat. Nã ratio legis,
mens legis eſt,l.cũ mulier. ff.ſolu.mat,no. per gl.in l. cũ tale.
§.falſam.ff.de condi.& demon per Dy. in c. quæ cõtrà ex̃.de
11 reg.iur.& in c.fi.lib.vj. † Tertiò colligit̃, ſi cõmunis uſus lo
e quẽdi repugnat propriæ ſignificationi [e], tunc mẽs legis eſt,
ꝙ intelligamus ſecundũ cõmunẽ uſum loquẽdi,licet ſit im-
proprius,ut l.librorũ.§.qđ tñ Caſsius,& ibi no. ff. de le.iij.l.
in uulgari,& l.ut Alphenus.de uer.ſig.& l.anniculus.eo.ti.in
iſtis ergo caſib.ſi quis faceret cõtra mentẽ legis, & nõ offen-
deret uerba,incideret in legẽ, & idẽ ecõuerſo, ſi quis faceret
cõtra uerba, nõ cõtra mentẽ, nõ incideret in legẽ. Pone ex-
emplũ,Statutum erat Bononiæ quicunq; extraxerit ſangui
nẽ in palatio, moriat̃,modò quidam barberius phleboto-
mauit aliquẽ in palatio, iſte incidit in uerba, quia extraxit
12 ſanguinẽ in palatio, tñ non incidit in mentẽ †, quia ſtatutũ
ſic intellectum cõtineret abſurdũ. Intelligat̃ ergo ſi quis ex-
traxerit ſanguinem iniurioſe,non autem ſi extraxerit alij ꝓ
f uidendo. [f] Non enim debent uerba legis captari. ff. ad ex-
hi.l.pe.quæ multùm facit ad prædicta.
VENIO ad aliam glo.hic dicunt̃ duo.Primò ꝙ cõtractus
facti cõtra legem,ſunt inutiles & habent̃ pro infectis, & hoc
13 ſecundò. † primum reſpicit ualorem iuris,ſecundũ reſpicit
ipſum factũ. Glo. ſignat contraria ad iſta permiſtim, & ego
ſic eodem modo ſignabo. Op. ꝙ ſecundũ hanc gl. maleficia
habentur pro infectis, ergo nemo puniet̃, quod eſt contra
omnia iura tractãtia de maleficijs. Sol. Dicit gl. hic loquitur
in his quæ de iure ſortiuntur effectũ,ut pacta, & ſimilia. Iſta
ſolu.nõ uidet̃ uera,ut s̃.de ſacr.eccl. l.nemo martyres.cũ ſua
gl.& l.iubemus.§.ſanè.eo.tit. ubi qui cõtrahit contra legem,
contractus nõ ualet,& punitur, ergo habet̃ pro facto quan
tùm ad eum puniendũ,& loquitur de his ibi quæ de iure ſo
lent ſortiri effectũ. Propter quod Vltramõ. dicunt, ꝙ habẽ
tur ꝓ infectis,quantùm ad commodum facientis.Ita loquit̃
hic. Sed quantùm ad eius incõmodum habentur ꝓ factis.
Ita loquunt̃ contraria,& ita Vltramont.Dy.uerò diſtinguit
ex̃.de reg.iur.in c.quæ cõtra ius.lib.vj.& dicit,hæc lex loqui
tur in his quæ poſtquã facta ſunt,poſſunt reduci in priſtinũ
ſtatũ.Contraria quæ fiunt de maleficijs,loquunt̃ in his quę
in ſtatum priſtinum reduci nõ poſſunt. Si enim hominem
occidi,nõ poteſt reduci in priſtinum ſtatũ, hæc ſolutio Dy.
non eſt uera,per d.l. nemo martyres.& l.iubemus.§.ſanè.Li
cet enim uẽditio poſſet reduci in priſtinũ ſtatũ, tñ nihilomi
nus habet̃ pro facta quãtùm ad puniẽdũ cum.Iaco. But.di-
cit aliter ſic.Delicta quæ de iure ſortiri nõ debẽt effectũ, nec
in genere ſuo,nec in ſpecie, nõ poſſunt haberi pro infectis,
ut l.in bello.§.factæ.ff.de cap.l deniq;.ex qui. cau.ma. Con-
tractus uerò qui in genere ſuo de iure debẽt ſortiri effectũ,
habent in ſe duo.Vnum quod eſt in iure quòd ius ei aſsiſtit
producendo ex eo obligationẽ, & actionẽ.Aliud qđ eſt fa-
cti, ut eſt ipſe actus, & tunc habet aliquid facti in ſe, hoc eſt
ipſum actum contrahẽdi.Primum,ſcilicet iuris effectus, po
teſt haberi pro infecto.Ita loquit̃ hic, Ipſum factum nõ po-
teſt haberi ꝓ infecto,ut in. d. §. factæ. & ideo ponitur regula
ipſius facti, ſicut in alijs maleficijs. Iſta ſunt uerba domini
Iac.Butr.Iſta uerba nullo modo mihi placẽt, lex em̃ iſta di-
cit,habeantur ꝓ infectis,& ſic denotat infectionẽ,quia uerè
nõ poteſt lex facere, ꝙ illud quod eſt factum, nõ ſit factum.
14 Caſus eſt in l. † uerum eſt.ff.de reg.iur. Vnde fictè hoc in-
15 troducit, per hãc l. † debes etiã ſcire aliud quòd ubicunq;
aliquid poteſt fieri,nõ recurrimus ad fictionẽ, ut l. quia ra-
tio ff.de condi.inſti.Ad propoſitum contractus in eo quòd
ſunt iuris, poſſunt à lege uerè annullari auferẽdo ſibi illum
iuris effectũ,& ideò iſti contractus,qui ſunt cõtra legẽ,quan
tùm ad ius uerè inutiles, ſeu nulli ſunt, quantùm uerò ad
aliud quod eſt facti, habentur pro infectis fictè, quia uerè
non poſſunt haberi. Et ſi dicis, leges dicunt quòd fictio nõ
fingit ſuper facto,non eſt uerum, imò nunquam fingit,ni-
ſi ſuper facto,ſcilicet aliquem eſſe mortuum uel non eſſe, ali
quid eſſe factũ uel non eſſe factum. Non ob.l. deniq;. & l. in
bello. §. factæ. quia ibi ratio non fingit ſuper facto,quia ibi
16 ceſſat æquitas introducendi fictionem. † Modò ad propo
ſitum,& teneo opin. Vltramon.cum aliqua additiõe, quòd
omnia iſta habentur pro infectis, quantùm eſt ad commo-
dum facientium, quantùm ad incõmodum facientiũ non
habentur pro infectis, quia ceſſat æquitas, quare ipſa infe-
ctio debeat induci,quia in ueritate deliquerunt. Sed ſi ſub-
eſſet æquitas,habentur pro infectis, etiam quo ad incõmo-
dum eorũ. Exemplũ, Deliquit ſeruus uel filius iuſſu patris
uel domini, uel iudicis, certè habent̃ pro infectis quantùm
ad eum puniendum, quia ęquitas ſubeſt, ut l. liber homo.
ff.ad l.Aquil.de reg.iur.l.non uidet̃.§.qui iuſſu.Ita debes hic
intelligere. Et iſtæ op. redeunt ad illud qđ dicit̃ de iuris effe
g ctu. Opp. quòd ea quæ fiunt [g] cõtra legẽ, habent iuris effe-
ctum,ut l.j.§.biduũ.ff. qñ app.ſit gl.dicit, ibi nõ fit contra le
gem, ſed præter legẽ. Tu dic uerius, ibi Lex procedit ultrà
confirmando, hic ſtetit in finib. prohibitionis. Item opp. j̃.
de contrac.iud.l.j.& de nup.& l.& ſi contra.Sol.Dicit glo.ibi
uidetur prohibitum fieri,nõ prohibitum confirmari,& ſa-
17 tis bene dicit, Confirmatio † quæ fit cõtra legem de nouo,
non eſt contra legem, ideò habet iuris effectum, quod dic
quantùm ad iſtum paſſum,ut not. per Cy.de reg.iur.c.non
firmat̃. lib. vj.Opp.de tit. de dolo,& qđ met.cau. ff.de tit.ad
Mace. Glo. dicit, certè quantùm ad effectum ibi eſt inutile,
quia competit exceptio.Iſta ſolu non eſt bona,quia tex.hic,
qui dicit quòd ſunt inutiles ipſo iure, reſpicit effectũ finalẽ
executionis.Et ideò Pet.dicit,ꝙ iſti contractus nõ ſunt con-
tra ius.Truffa eſt,ideò dicas ſecundũ qđ dicit,Cyn.in cõtra
rio Lex procedit ultrà dando rationẽ infirmitatis, ideò nõ
infirmatur ipſo iure.hic Lex ſtetit in finib.prohibitionis.Itẽ
opp.de contrahen.emp.l.& liberi hominis.dicit gl. ibi deli-
quit uterq;,hic nullus.Nihil eſt dicere. Tu dic quòd contra
ctus emptionis,& contractus uenditionis in li-
18 bero homine non eſt prohibitus,† ſed aliena-
tio,hoc eſt dominij translatio,* iſta eſt ꝓhibita,
Ita not. glo. in l. liber homo. lapicola, in j. glo.
parua.ff.de uerb.ob.Opp.de l.Titio. ff ad mu-
ni.dicit glo.ibi,in effectu non conſequit̃,quia ab eo actio in
factum aufert̃, nihil eſt dicere, quia hæc lex non reſpicit fi-
nalem executionẽ effectus, ſed reſpicit ipſum iuris effectũ.
Dic ergo,ꝙ ibi ſequit̃ executio, eo ꝙ aliquo caſu negotium
geſsit qđ nõ fuit contra ius, nõ autẽ executionẽ conſequit̃
ex ſua falſitate quam fecit,ut ibi dixi. Opp.de condi.ob tur.
cau.l.idemq;.§.ſed ꝙ meretrici.Gl.dicit,ꝙ meretrix turpiter
19 non accipit,quid uult dicere? dico ꝙ meretrix, † poſtquã
eſt meretrix, nõ facit contra ius aliquid recipiendo, meritò
diſtinctio ualet, nec facit cõtra legẽ.Reaſſume ergo iſtã bre-
h uiter glo. [h] ſic, Quãdoq; † quærit̃ utrùm illud qđ eſt factũ,
20 unde ius habeatur pro infecto quantùm ad ipſum factũ,&
tunc aut quantùm ad cõmodum facientis,& habet̃ pro infe
cto,ut hic.Aut quãtùm ad incõmodũ,& tũc aut æquitas ſua
det pro infecto haberi,& habet̃ pro infecto,ut l.non uiden-
tur.§.qui iuſſu.de reg.iu.ad le.Aquiliam.l. liber homo. Aut
æquitas non ſuadet,& non habet̃ pro infecto, ita loquũtur
omnia iura contraria,quæ loquunt̃ de maleficijs,ut l.nemo
martyres. & l.iubemus.s̃.de ſacr.ſan.eccl. Quãdoq; quęrit̃,
21 utrũ facta † cõtra legẽ ſint inutilia quo ad iuris effectum, &
tũc aut lex ꝓcedit ultrà cõfirmãdo, & ualẽt,ut l.j.§.biduum,
qñ ap.ſit.& de interdic.& releg.l.relegatorũ.§. ad tẽpus. aut
lex ꝓcedit ultrà dãdo modum infirmãdi, & infirmabit̃ illo
modo,ita loquit̃ tit. de do.& qđ me. cau. & tit ad Maced. &
i ad Velle. Quãdoq; lex [i] ultrà nõ ꝓcedit,& tũc eſt inutile ipſo
iure,et perinde ac ſi hoc exprimeret̃ ab ipſa lege,ut hac lege.
Cõtra iſtã diſtinctionẽ,(aliàs deciſionẽ) facit lex fi.j̃.de rep.
k Quæro,qđ ſi lex [k] ꝓcedit ultrà, pœnã imponẽdo,de nulli-
22 tate aũt nihil † dicit.Iſtã q.tãgit Dyn.& dicit cõtractũ ualere,
quę deciſio uidet̃ cõtra caſum l.j.ff.de his,quę ꝓ nõ ſcri.hab.
Tu circa hoc dic,ut dixi plenè in l.Pręt.§.j.ff.de ope.no.nũc.
VENIO ad ſecundam gl. dicitur hic, ꝙ non ſolùm eſt in-
23 utilis contractus, ſeu factum cõtra legem, ſed quicquid ſe-
l quitur ex eo,uel ob id ex eo. &c. † No. ꝙ dictio [l] ex, habet
denotare

** l. j. in fi. C. de fun. dota.* I. Con. B.

denotare cauſam proximam, dictio, ob, cauſam remotam,
24 ſicut dictio †, propter, ut j̃. l. ſi ſeruus extero. l. j. ex eo
tempore.ff.de pec.l.j. §. nunc uideamus. de cõiun.cũ eman.
lib. Modò opp.ff.de dolo.l. & eleganter. circa princ.ubi ex
inutili contractu transfertur do-
25 minium.† Sol*gloſs.ideò uide
tur inutile, quia habet actionem
ad recuperandam rem. Non eſt
bona ſolu. quia hæc loquitur de
nullitate, ſeu inualiditate (aliàs
inutilitate) reſpectu effectus iuris
ab ipſo initio. Vltramon.dicunt
26 † ꝙ quando dolus dat cauſam
cõtractui, contractus eſt nullus,
ut tractat Cy. j̃.de reſcin.uendi.l.
ij.quorũ opi.cõmuniter do. no-
ſtri reprobant, ideò quantũ ad il
lã l.dico, ꝙ ibi trãslatio (aliàs traditio) dominij nõ ſequit̃ ex
inutili cõtractu,nã dominiũ acquirit̃ ex traditiõe,& ex cã pu
tatiua,ut in toto tit.de cõd.inde.Et ſi dicis,licet nõ ſit inutilis
cõtractus,tñ eſt ob id,quia ꝓpter cõtractũ inutilẽ quis putat
ſe teneri ad tradendũ.Cõcedo illud,& ſoluã ſtatim dũ forma
bo opp.ſuper uerb.ob id.Itẽ opp.ff.de cõd.ob tur.cau.l.ij.u-
bi in pari cã turpitudinis potior eſt cõditio poſsidentis. Re-
ſpon.gl.ꝙ ibi repetit fiſcus, & ſic ſol.gl. reſpicit finalẽ effectũ.
m Tu dic [m] ut s̃. dixi,ꝙ trãslat. dominij nõ eſt illa cã,quę eſt cõ
tra ius,licet ſit ob id.Itẽ opp.de tit.ad Mace.nam licet mutuet̃
filio cõtra ius,tñ in eũ transfert̃ dominiũ.Gl.ſoluit ꝙ ibi de-
27 liquit creditor mutuando,
nõ filius accipiẽdo. † Tu dic bre
uiter,mutuare filiofa. nõ eſt ꝓhi-
bitũ, ſed ab eo repetere eſt ꝓhibi
tũ. Vltimò opp. circa iſtã partẽ,
& uidet̃ ꝙ ex inutili cõtractu trãſ-
ferat̃ dominiũ,ut l. multũ. j̃. ſi qs
alteri uel ſibi.l. cõtractus.j̃.de fin.
inſtru.* Sol. Ibi contractus ſunt
præter legem, hic loquitur quan
do ſunt contra legem.ſecundum
28 hoc dico uno uerbo,ex contra-
ctib. † qui ſunt præter legẽ,tranſ-
fertur dominiũ, ex contractibus
qui ſunt cõtra legem,nunquam
transfertur dominiũ, ſed ex cau
ſa putatiua, propter illum cõtra-
ctum bene poteſt transferri do-
miniũ,ut l.& eleganter.ff.de dol.
VENIO ad ultimã gl. dicitur
hic,ut fideiuſſor.cont.de prædijs
mino.l.& ſi is. Plures ſol. dant̃ in
gl.* hic, & ibi.Illa eſt uera,qa ibi
contractus erat prohibitus ratio
ne,ſeu fauore minorum.Vnde in
tutore,uel fideiuſſore ceſſat ratio
prohibitiõis. unde quantùm ad
eos nõ eſt contra ius, meritò te-
n netur fideiuſſor. [n] Opp. de l. &
elegãter. in prin.ff. de dolo. ubi ob inutilẽ cõtractũ transfer
tur dominiũ.Reſpon.tex.iſte loquitur de his quę ſequuntur
ob id acceſſoriè,ita ꝙ per ſe ſtare nõ poſſunt, ex eo quod di-
cit ſubſecutũ, ſed trãslatio dominij ex cauſa putatiua poteſt
ſtare per ſe,poſito ꝙ ille inutilis cõtractus præceſsiſſet. ergo,
&c. Secundũ hoc ergo reaſſume duo uerba, Quandoq; lex
prohibet contractum reſpectiuè, quandoq; ſimpliciter.Pri-
mo caſu dic, illud qđ ob id ſecutũ eſt, ſiquidẽ reſpicit illud,
cuius reſpectu contractus eſt prohibitus, non ualet, ſecus ſi
reſpiciat aliud,ut d.l.& eleganter.de ſac.ſanct.eccle.auth.qui
res.Secundo caſu aut illud quod ſtatutũ eſt ob id,poteſt ſta-
re per ſe,aut non. Opp.ad idem de l.Barbarius.de offi.prę-
to.Gl.ſol.ibi fuit error cõmunis. Opp.de l. ſtipulatio iſta.§.
alteri.de uerb.obl.Sol.Ibi contractus eſt præter legẽ, nõ çon
tra legem. ideo ualet quod ob id ſequitur. Venio ad ultimã
partẽ. dicitur hic quòd ſacramentũ non confirmat contra-
o ctum. [o] cõtrà j̃. ſi aduer.uen. auth.ſacramenta puberũ. Iſtam
materiam explicaui plenius quàm aliquis homo de mun-
do. in l. ſi quis pro eo. ff. de fideiuſſor.

** Sol. Not. ꝗ in d. l. & elegãter. ideò putatur inutilis contractus, ꝗ minor qui contraxiſſet, ſe in integrũ reſtitui poſtulauerit. Sed eo caſu minor xxj. annis, in integrũ reſtitui poſtulare nõ poterat, ꝗ de ſeruo manumiſſo ageretur, cùm is qui xvij. annum impleuerit, manu mittere poſsit: §. cũ ergo. Inſti. quibus ex cau. ma. non licet.* I.Con.B.

** Inſtr. Neutra l. ꝓbat obiectionẽ Bar. nã in d. l. multũ. dicitur ꝗ res empta ab uxore, ex pecunia uiri, & uxori tradita, eidẽ acquiritur, ſalua actiõe marito, ad preciũ cõſequẽdũ, quare nõ inutilis contractus cẽſetur. In d. l. cõtractus. dicitur, ꝗ ubi cõtrahentiũ cõuentione cõtractus p ſcripturã redigẽdus eſt, antè nullã actionẽ parit, arrhæ tamẽ datæ amittũtur. Quod ad arrhas attinet, pro confeſſo eſt amitti, quaſi non ſeruata fide. Tamẽ ſi nominatim dictũ eſſet ne amitterẽtur, ſi placitis non ſtaret, anteq̃ p ſcripturã cõtractus redigeretur, ſeruãdũ eſſet. Idẽ dicendũ, ſi hoc natura contractus accedat, ut per ſcripturam redigendus ſit. l. j. §. ꝗ ſi. C. de ſuffrag.* I.Conc.B.

** Glo. In re aperta ſe torquet, cùm nemo rem alienam diſtrahere poſſit: d. l. & ſi.* I.Conc.B.

ADDITIO.

a *Non dubium. Et fallit regula hic data in ſententia excõmunicationis, quia licet ſit contra legem data, quia iniuſta, tamen ligat. xj. q. iij. c. ſenten. Ita dicit Io. And. ſaluando glo. ſuam. in c. j. de offic. ord. in vj. Item adde glo. ſing. in uerb. inhibentes. cle. j. de iure patr. ubi quoties lex uel conſtitutio dat certam formam aliàs iuriſdictionem habenti, ſine decreto annullationis, quòd ualet actus, licet forma non ſeruetur. Et an annullatio actus ſit pœna, uide gl. in c. fi. elect. in. vj. & uide Io. de Imo. in l. ſi uerò. §. de uiro. ſol. mat. in tertio membro principali, & c. fin. de reſcript. Bal. in l. nemo. de ſac. ſanct. eccle. glo. in. c. ij. de conſti aliqui alleg. Bar. in l. omnes de iuſti. & iur. & concludeſ ſi nullitas non eſt inducta odio agentis, non eſt pœna, aut in odiũ, & tunc ſi uenit poſt ius quæſitũ, eſt pœna, ſi antè, ſecus,* And. Barb.

b *Pro infectis. Sed an ſit nullum ipſo iure, uide in l. uniuerſa. j̃. de prec. Imp. offr. & not. j̃. ad hoc uide omnino Bald. j̃. eo. l. humanum. & uide omnino quæ dixi in l. cùm lex. ff. de fideiuſſor. & ibi plenè per Immol.*

c P. PAV. P. *Vltimò not. De hoc an lex ciuilis poſsit ſuper eo diſponere, uide Alex. conſ. lix. in j. uol. & quæ ſcripſi in l. adigere. §. fi. ff. de iure patr.*

d *Significationi uerborum. Et iſta faciunt ad id quod dicit Bald. in l. non intereſt. j̃. quod met. cau. quòd ſi ſtatutũ dicit, non ualet concordia, ſi recipiẽs eam det pecuniam, nam idem erit ſi tertius det eo ſciente. & quòd ſi aliquis eſt promotus per ſimoniam cõmiſſam à tertio eo ſciente, idem iuris ſit ac ſi fecisſet, quod not. Et faciunt ad quæſt. ſi in contractu non poteſt apponi pœna uigore ſtatuti, & in inſtrumento dicatur, promiſit nomine intereſſe, uide de hoc Bal. in l. cùm allegas. C. de uſuris.*

e *Significationi quòd cõmunis uſus loquendi præferatur propriè ſignificationi, adde do. Fel. in gl. in proœ. decre. uer. ex quib. ubi multa cumulat.*

f *Alij prouidendo. Idem dicit Bar. in l. omnes. in. vj. q principali. ff. de iuſti. & iur. Adde tamen ꝗ in iſto caſu permiſſa erit inquiſitio, iudice tamen executore prohibita, ſecundũ Bald. in l. decuriones. j̃. de inſa. per gl. ibi & ad Bar. hic adde Bal. idem tenentem per illam l. Gracchus. C. de adul.*

g P. PAV. P. *Quæ fiũt. Circa illud quod dicitur in iſto tex. ꝗ ſi lex prohibet fieri actum, licet nõ procedat ulterius annullando actus, nihilominus ſit nullus, limita procedere quando lex prohibitiuè procedit. Secus ſi non permittendo non tamen etiã prohibendo expreſsè. Ita probatur in l. fi. iuncta l. præcedenti. C. de ſenten. ex breui. recit. Et ibi ponderat ſolus Sali. ſequuntur mod. hic. Sequitur Alex. quem ipſi non allegant, conſ. dxiij. Vide latè Alex. egregiè loquentẽ, & contrariũ tenentẽ in l. j. ff. de libe. & poſth. Iaſ. hic. Item adde in materia ꝗ ſi ſtatutũ uel lex denegat audientiam etiam ꝗ non procedat annullando, actus tamẽ redditur nullus. Alex. con. xxxvij. in ij. uo. Item ꝗ iſta lex non procedat, quando lex imponit pœnam facienti actũ, quia tũc actus nõ dicitur nullus niſi expreſsè dicatur. Vide latè Fel. in c. ij. poſt Abb. de cõſt. habes in l. prætor ait. ff. de ope. no. nun. ad Bar. Itẽ limita nõ ꝓcedere quãdo perſona prohibetur aliquid facere ratiõe honeſtatis, quia ſi faciat actũ, & non apponatur, ualet ſecũdũ Fel. in c. fi. de cõſtit.*

h *Breuiter ſic: plenè Imo. in c. cùm cõtingat. in viij. membro. de iureiu. & in l. cùm lex. ff. de fideiuſſ.*

i POMA. *Quandoq; lex. Limita niſi lex prohiberet aliquid honeſtatis cauſa, ita no. Fel. in c. decernimus ext. de iu.*

k POMA. *Si lex. Vide quæ ſcripſi in materia huius l. & Anc. in c. canonũ ſtatuta de conſtit. & Alex. con. lxxxvij. uo. iij. ubi limitat hoc, niſi appoſita pœna, nihilominus de mente legis appareat, ꝗ uelit actũ eſſe nullum, & ibi ponit exemplum.*

P. PAV. P. *Si lex de iſta materia, an & quando appoſitio pœnæ tollat nullitatem actus, uide Fel. in c. ij. extr. de teſtib. & in d. l. prætor. Et in d. c. ij. ponit Fel. an ipſa annullatio actus dicatur pœna, uide alia ad Bart. in d. l. prætor ait.*

l *Quòd dictio. Not. de dictione, ex, & de dictione, de, uide hic Bal. in prin. & quod no. in l. j. §. eman. de cõiun. cùm eman. lib. & hic etiã de dictione, propter, & differentiã inter dictionẽ, ex, & dictionẽ, propter, uide in l. j. §. ex incẽdio. j̃. de incen. rui. nau. et de dictione, de, ponit etiã Bal. in l. de pecorib. ad l. Aquil. et de differentia inter, pro, et propter, ponit Bal. in d. l. j. in fi. an ſeruus ex ſuo. Et de omnib. prædictis etiã de dictione, ad, uide Bal. in l. ſi ex annua. j̃. de act. empt. Adde de dictione, de, Caſtr. hic, & Bal. conſ. cccccxxxj. ij. uo.*

m *Tu dic. Contrariũ uidetur tenere Bar. in l. j. §. ſi uir. ff. de acq. poſſ.*

n Tenetur fideiussor. Vtrùm uitiato principali, uitietur accessorium. Vide in l. pacta quæ cõtra. j. de pac. & quod habetur in l. cũ lex. de fideiu. & gl. in l. si patronus. ff. si quid in frau. pat. & in l. fi. ff. de cõst. pe. & ibi dixi. Et de hoc brocardo per gl. Cy. & Bar. in l. ij. ff. de iur. om. iu. & uide ibi Cy. & Bal. in l. et si is. C. de præd. mi. Et de ista materia uide Ang in auth. ut cũ de ap. cog. & Ang. in auth. hic consti. innouat constit. ubi ponit unã pulchrã q. quam omnino uide.

o Confirmat contractum. An sacramentum firmet contractum, & de sacramento quantùm ad istam l. uide no. Bar. & Bal. in l. j. j. si aduer. uend. & in auth. ibi posita.

LEX VI.

a QVOD Fauore.[a] Vos habetis glossatã istã l. hic, & ff. eo. l. nulla per Cy. & per Dy. in c. qd' ob gratiam. de re. iu. li. vj. & si quis uellet insistere, staret per unam lectionem. Pro declaranda ista lege debes scire q̃ habes tres lec. Prima loquitur, quando aliquid est introductum in fauorẽ alicuius à lege,
b quod non debet redundare in eius læsionem,[b] ut l. non eo minus. de procur. Ad istam op. Instit. de auth. tuto. §. nec q̃. Item op. de l. pridem. j. de quæstio. Item op. de l. Iudæis. l. die sabbati. s̃. de Iudæ. quod solue, ut hic in gl. & per doc. & ego dixi s̃. Secundo modo potest legi, quando quid introducitur in fauorem alicuius per priuilegiũ non insertũ in corpore iuris, quia illud non debet in odium redundare. Ad istam op. quòd quisq̃ iuris. l. j. Item opp. de l. ij. j. de iureiur. prop. cal. dando. de excu. tuto. l. cùm ex oratione. Sol. ut in glo. & per doc. ut dixi s̃. Tertia lec. est q̃ hic loquitur in contractu, illud quod introductum est in fauorem alicuius per contractum, non debet redundare in eius odium. Ad istud oppo de pericu. & comm. rei uendi. l. si uina. Sol. ut per doc. ut s̃. dixi, &c.

ADDITIO.

d P. PAV. P. Quod fauore. Et ideo quando aliquid conceditur alicui in priuilegiũ, nõ tolluntur sibi remedia cõmunia, & quod aliàs uideretur obstare regu. iuris, l. in bello. §. quis feruũ. ff. de cap. Bar. in l. fi. C. de sac. sanc. eccle. & in l. j. ad fi. de leg. j. Vide quod not. decidit Bar. in l. iij §. si emancipatus. per illum tex. in fi. de bon. poss. cont. tab. & quod per illam decisionem Bart. decidit notat Comen. in cons. xvij. incip. Hieronymus. Vide do. Alex. in apostil. in d. §. si emancipatus. Item ad regulã huius legis, q̃ inducta in fauorem alicuius, non debeant operari in eius præiudicium, & q̃ ita demum in eius fauorem operentur, si cõmoditas illata per legem sibi placuerit, uide multa per Fel. in c. dilectus. el ij. in viij. conclusione. ext. de resc. Item q̃ quando odium uenit in consequentiã fauoris, non procedat ista regula, uide do. Anto. cons. xxxix. prope finem. Item adde similiter econtrà q̃ inducta in odium, seu præiudicium alicuius, non operantur in eius fauorem quo minus possit compelli ad illud, à quo in eius odium repellitur, uide multa cumulata per Ias. ad hoc, in rub. ff de iust. et iur. Vide quæ dixit Alex. in apostil. Vide ad regulam huius legis & limitationem Dec. c. intelleximus. de iudi. in ij. not.

b Læsionem. Et similiter ea quæ sunt inducta in odium, non debent fauorem operari. Adde pulchra dicta quæ habes in c. j. de cler. excom.

LEX VII.

1 Lex quando respiciat futura.
2 Statutum correctum allegatur ad decisionem causarum, quæ agitantur super facto præterito.

a LEGES.[a] Opp. de l. ij. in princ. & §. fi. de iureiur.
1 prop. cal. dãdo. † Sol. quãdoq̃ fit lex noua quæ pertinet ad litis ordinationem, & tunc respicit
b omnes lites futuras,[b] quanquã sint super negotio præterito, ita loquitur l. cont. Quãdoq̃ lex respicit litis decisionẽ, & tunc non respicit præterita, sed de-
2 bet iudicari secundũ præteritas leges, ita loquitur hic. † Et ideò statuta correcta possunt allegari ad decisionem causa-
c rum,[c] quæ agitantur super facto præterito. Et ita debes intelligere glo. hic positam, & hoc etiam plenè examino in l. omnes. in illa q. à quo tempore statuta ligent, & uide glos. tuam, quam not.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Leges. Vide circa materiam huius l. mod. in l. iubemus. C. de testa. Ang. cons. cccxxxv j. inci. statuto ciuitatis. Cast. cons. ccxx. Alex. cons. cccxxxiij. ubi dicit quòd si uerba possint capi in præterito, & in futuro, solùm intelliguntur in futuro. Vide etiam de materia do. Fran. cons. lxxxv. Bart. cons. lxxxvj Limita tamen nisi lex noua ueniret ad limitationem legis antiquæ, quia tunc trahitur ad præterita. Alexand. cons. vij. in ij. uol. Item limita nisi esset aliquod uerbum denotãs tempus præsens. Vide Alex. consi. cj. ad fin. Item not. q̃ si lex trahat se ad præterita, non respicit præterita finita sententia, tranjactione, uel præscriptione, uel solutione, uide do. Fran. cons. cciij. item nec ad ea de quibus pendet lis. Cast. cons. lxxxix. con. ccxciij. Comen. cons. clix. de quibus etiam uide quæ scripsi in l. causas. C. de transa. ad Bart.

b Lites futuras. De ista materia uide Ang. in auth. ut cùm de ap. cog. & in auth. hæc constitutio. qui ponit ibi unam pulchrã q. quam omnino uide Pe. de Anch. in c. canonum in uer an leges trahantur ad futura.

c Ad decisionem causarum. An lex præceptiua, quæ non fuit in uigore, uel in practica, debeat obseruari, uide latè Pet. de Anch. in c. canonum statua. in uers. sed hic quæro.

LEX VIII.

2 Statutum quòd contra illud non possit dispensari, nisi seruata tali solennitate, si aliquid fit, illa solennitate non seruata, an ualeat.

a HVMANVM.[a] Lex hoc ordine debet fieri, q̃ primò examinetur, secundò scribatur, tertiò recitetur, hoc dicit. Opp. de omnibus legibus, & auth. quæ non fuerunt factæ secundũ ordinem huius legis. Dicit hic gl. q̃ Imperator quando fecit istam legem, non credebat amplius facere leges. Truffa est. Veritas est, q̃ iste ordo nõ est necessitatis, sed
1 uoluntatis, ideò omissio † non uitiat. Facit ad quæstionem not dicit statutum q̃ contra istud statutũ non possit dispen-
2 sari, † nisi obseruata tali, & tali solennitate quid si est dispensatum per consiliũ non seruata solennitate, an ualeat: hic uidetur tex. cum gl. quòd sic. Istam q. disputauit hic dominus Cy. me audiente, & determinauit ipse q̃ statutum non ualeret. Et incipit illa quæstio, præcessit prima uoluntas sequentib derogatoria, &c. Ego dixi latius in d. l. omnes in illa q. su per quibus statuta fiunt.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Humanum. nunquid autem lex debeat per proclama publicari, uide Alex. cons. ccccv j. ad fi. Item an ad esse l. requiratur scriptura, uide latè Feli. in ru. de constit.

LEX IX.

2 Ignorare illud quod omnes scire debent, est lata culpa.

a LEGES.[a] Leges debẽt ab omnibus scirl, hoc
1 dicit. Not. ex hac lege quòd ignorare † leges,
2 est lata culpa. Nam ignorare illud † quod omnes scire debent, est lata culpa, ut l. lata. de uerb. sig. ergo, &c. ut hic. Et hoc tenet gl. in l. liberorũ. §. notantur. de his qui no. infa. & Instit. de suspec. tu. §. suspectus, & est tex. in l. regula §. fi. de iuris & fac. igno. Dixi plenè in repetitione l. quod Nerua, depos.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Leges. Not. pro limita. huius l. errorem facti, uide Alexan. cons. xcij. ubi ex solo iuramento iunctis alijs coniecturis præsumitur quid factũ per ignorantiã iuris. Itẽ no. q̃ sicut nõ licet ignorare generales leges, ita nec cõsuetudines generales, secundũ Bal. in rub. de consuet. recti seu. Fel. in c. j. in prin. ext. de re iud. & ad primũ de errore iuris dubij, uide omnino Fel. in d. c. j. in prin. ext. de re iud. Ias. in l. j. ff. de trans. Itẽ q̃ error iuris probabilis præsumatur ad exonerationẽ hæredis, sicut in facto alieno præsumitur error facti, uide Are. omnino in l. quod in rerũ. §. j. de leg. j. ubi etiã de errore iuris, & dubij, quòd æquiparetur errori in facto, uide pulchrè Fel. in c. de quarta. de præscript. in j. limit. ad l. nunquã. de usuc. Ias. in l. iuris ignorantia. C. qui admit. Bar. in pen. §. ad crimen. ff. de pub. iud.

LEX

LEX X.

1 Princeps nunquã est adeundus, quando potest decidi de similib. ad similia.

VM De nouo. Opp. quòd imò debeat iudica ri de similib. ad similia, ut ff. eo. l. non possunt.
1 Dicit gl. illud est uerum, quando Impera. non esset præsens, sed si præsens esset, tunc debeat adiri, ut hic, doc. † in hoc contradicũt huic gl. dicentes q̃ ultimus recursus est ad principem, qñ simile nõ reperit. Vnde istam opi. puto uerã, arg. l. ampliorẽ. §. in refutatorijs. de appel. j. de precib. Imper. offer. l. fi. & in cæteris distinctio tua bene dicit hic, & ff. de le. l. nõ possũt. quã uide, &c.

LEX XI.

1 Sententia diffinitiua Principis & eius declaratio habet uim legis.
2 Imperator solus potest legem condere, & interpretari.

1 SI Imperialis. † Sentẽtia diffinitiua Principis lata super causa, de qua cognouit, & eius declaratio habet uim legis, & eius est interpretari, cuius est condere. h. d. ista l. Vides q̃ sen-
a tentia diffinitiua principis habet uim legis. [a] Secundò no. q̃ † solus Imperat. potest legẽ
2 condere, & interpretari. Opp. ad primũ s̃. eo. l. ij. & l. iij. in fi. Sol. Hic Imperator de causa cognouit, ibi nõ. Itẽ opp. & uidetur quòd imò & alius q̃ Imperat. potest legem condere, scilicet populus Rom. ut Inst. de iur. nat. §. lex. Item senatus, ut ff. eo. l. non ambigitur. Sol. Dicunt quidam, Imperator solus potest, & nullus alius solus. Alij dicunt, quòd illi faciunt Principis autoritate, & hoc magis placet. Sed an hodie pop. Ro. & Senatus possit facere legem? Gl. dubitat hic, & in l. nõ
3 ambigitur. ff. eo. breuiter dicebam ibi, ego credo † q̃ po. Ro.
b & Senatus non possunt facere legẽ,[b] ratio est, postquã pop. Rom. transtulit potestatẽ in principem, adhuc apud eos remansit potestas eligendi, & priuandi, ut l. ij. §. exactis. de origi. iur. & illo tẽpore poterat pop. Rom. condere legem, & etiã Senatus, sed hodie omnis potestas Imperij est abdicata ab eis. Ius enim eligendi habent principes de Alemania, & ius
4 † priuandi habet solus Papa,[c] ut ext. de re iudi. c. ad apostolicę. & ibi no. lib. vj. Cùm enim nihil sit quod de Imperio re-
c manserit eis, non uideo quomodo possint legem condere, quod no. Et hanc rationem nullus facit, &c.

ADDITIO.

d Vim legis. & sic sententia lata contra sententiam Principis esset ipso iure nulla, sicut si esset lata contra legem quod plenissimè examinat Imo. & alij in l. apud Iuli. §. utrùm. ad Trebel. facit quod no. in l. pe. j. de don. inter uir. Et licet sententia Principis requirat citationem. c. j. de causa pos. & cle pastoralis. de re iud. Fallit, nisi ferretur contra rebelles ecclesiæ, secundũ Io. And. in cùm. c olim. de re iu. in nouel. argu. illius tex. & Bal. facit festum in procemio feudorũ quod no. & una citatio habet uim peremptorij secundũ Inn. in c. cùm nobis. de elect. & no. q̃ in tali sententia principis non requiritur exactus ordo iudiciorũ. Io. And. in nouel. post Inn. in c. in causis. de sententi. & re iudi. & ipse solus habet potestatẽ mandandi, facias sic. Alij uerò debent dicere, facias iustitiam: Inn. in c. significantib. de offi. dele. Item intelige, ut per Imo. in l. j. §. si cohæredis. ff. ad leg. Fal. & uide omnino in d. c. in causis. de re iudi. dicit tamen no. Inn. in c. j. de lit. contest. quòd de nullitate processus facti coram principe, non seruato iuris ordine non potest opponi, quia permittens coram se aliter procedi, uidetur dispensare. Et idem no. Ioan. xxv. q ij. institutus. ad quod optimè facit quod no. Spe. in titu. de senten. §. iuxta. uers. non ualet, & quod no. in l. omniũ. j. de test. uide Ang. & quod not. Bald. in l. ij. j. quõ & quan. iud. & Bald. in l. nec causas. j. de app. Aliquid per Lu. in l. j. ff. de arbi. & Bal. hic qui dicit requiri citationem, quanquã non requiritur ordo iudiciarius. Item corã eo examinatur uerius, & omnia quæ sunt de iure gentiũ, & adde Bal. in l. rescripta. j. de precib. Imper. offer. & adde quòd princeps potest iudicare sola ueritate inspecta, posito q̃ aliàs ordo iudiciarius seruatus nõ sit. Tex. est no. in c. ad petitionẽ. de accuf. quem ad hoc alleg. Bald. in usi. feud. in c. j. §. fin. de natu. inuesti. feu. Et quòd requiratur citatio, est tex. & ibi Bar. in l. nam ita diuus. de adop. & l. diuus. de iur. aur. anu. & Bart. in l. Gallus. §. & quid si tantùm. ff. de lib. & post. & dicit Imo. in c. j. de lit. conte. quòd defectus litis stipuletur coram principe, dixit Bal. in auth. si quis de test. quòd testes inordinatè recepti, etiam à Cardinali b. non probant. Alleg. quod habetur in c. accedens. de accu. q̃ sententia interlocutoria Principis non seruetur pro lege, uide l. iij. cum gl. illa. s̃. eo. & in l. cum prolatis. ff. de re. iu. & ibi dixi, uersus finem, & uide in materia Ang. Aret. in l. si expressim ff. de appel.

P. PAV. P. Vim legis. An sententia, & declaratio principis habeatur pro lege, & noceat his qui non erunt in causa etiam clericis, uide Comen. consi. iiij. inci. in nomine domini Iesu Christi. in princ. Et ibi quid quando facta est parte absente. Itẽ de materia sententiæ latæ ab Imperatore, uel papa, uide Feli. in c. in causis. ext. de re iud. Et limita istam regulam solũ procedere in Imperatore, uel papa, uel alio supremo principe. Secus in inferiore à principe, licet habeat legis condendæ potestatem, ita Ang singulariter per glo. ibi in l. j. ff. de feri. uide Ias. in l. ciuitas. ff. si cer. pet. Vide Bal. in l. donationes. ad fi. C. de don. int. uir. & ux. Vide mod. in d. l. j. ff. de fer. Vide omnino quõ sententia principis habeat uim legis, & quid de interlocutoria, & quid de alio principe præter papam uel Imperatorem Ias. in l. j. ff. de consti. prin. Et ibi etiam cui teneantur seruare iuris ordinem, & quem. super quo uide Fel. in c. ad petitionem. ext. de accuf. Alex. in l. apud Iulianum. §. utrùm. in iij. no. ff. ad Treb.

b Facere legem. Ita tenet Io. de Lig. in c. ij. de const. sed do. Ant. disputat an rectè imperium fuerit acquisitum per po. Ro. & per consequẽs rectè translatum in Imperatorem? Videtur dicere q̃ non. & ibi per Imo. & etiã per eum, in rub. de uerb. ob. uide Bal. in l ij. j. de adop. & Pet. de Anc. in c. canonum. uers. nonò quæro, & c. Alex.

c Solus papa. Et ad hoc uide Bal. in l. non ambigitur. ff. eo. & Bal. in c. j. si de inuesti. feu. lis ori. inter do. & uas. in usibus feu.

De mandatis principum. Tit. XVIII.

LEX VNICA.

1 De mandato principis non creditur alicui nisi publicum ostendatur instrumentum.
2 Nuncijs sedis apostolicæ, uel principis, non creditur, nisi habeant literas.
3 Notarius principis dicitur habere dignitatem.

a SI QVIS.[a] Not. † q̃ nõ creditur alicui quòd
1 habeat mandatũ[b] principis, nisi ostendat pu-
b blicum instrumentũ. h. d. † No. q̃ non credi-
2 tur nuncijs sedis apostolicæ uel principis, nisi
c habeãt literas. [c] Vltimò not. q̃ officium notariatus est dignitas. Et sic no. q̃ infamis non potest esse nota-
3 rius, ut l. j. j. de dignitatib. † tamen hoc est uerum in notario principis, aliàs isti notarij dicuntur magis habere officium
4 quàm dignitatem. † Dixi tibi hoc anno in l. ea. §. hac lege. ff. ad leg. Iul. rep. &c.

ADDITIO.

d POMA. Si quis. limita, nisi quando Princeps esset præsens, quia tunc creditur alicui absq̃ eo quod ostenderet mandatum. Ita Spe in tit. de proba. §. pe. uer. quid de auditorib. uide Roma. in l. ij. & l. sciendũ. ff. de uerb. obl. et uide aliqua per do. Præpo. in c. nobilissimus. distin. xcvij. & Fed. con. cxlv. co. vj. & cons. clxxxvij. & cons. cclj. Panor. xvij. in ult. dub. uo. ij. & seq. & Ro. cons. lix. in iiij. dub. uo. ij. & Panor. cons. liij. uo. ij. & cons. xciiij. in ij. dub. uo. ij. & Feli in c. cũ in iuuentute. de præscrip. in fi. & Rom. cons. cccxxxvj. in ij. dub. & Ang. cons. clxxxij. & Bal. in c. cũ à nobis. de test. & Alex. cõs. cvj. uo. ij. ubi loquitur in Cardinali. Et quòd nõ præsumatur pro mandato, & etiam diuturnitate tẽporis, uide Ang. cõs. j. uo. iij. & in l. qui in aliena. in uer. item adde. ff. de acq. hære. Et q̃ quando Princeps est præsens, & c. uide Bal. cons. xxiiij. in v. parte. Non præsumitur ergo pro mandato, nisi contractus ex eius inspectione appareat. & uide Alex. consi. v j. uo. iiij. & liij. uo. ij. & pulchrè lxxix. eo. uo. & lxxxj. eo. uo. & Fel. in c. sicut de re iudi.

b P. PAV. P. Mandatũ, uide Ang. cõs. clxxx. incip. mandatũ principis. Vide Ro. cons. lix. Limita tamẽ nisi princeps esset præsens. Vide Feli. in c. quòd si pro his. de fide inst. Vide latè Feli. in c. cùm in iure. de off. deleg. ubi etiam tangit an Cardinali credatur. Vide etiam ad regulam Barb. consil. lxxxiij. in iiij. uol.

c Habeant literas. Per Bar. pulchrè, quem omnino uide in l. prohibitum. j. de de iur. fisc. lib. x. Inn. in c. cũ olim. circa fi. de priui. Et utrũ credatur legato de latere sine literis, uide quod no. Bar. in l. iurisiurandi. C. de test. & hic. & Ang. multa no. in cons. cxxxj. & quod not. Bar. in l. si qua per calũniã. de episc. & cleric. & quæ dixi in l. contrahitur. de pig. & per Bar hic.

De iu-

De iuris & facti ignorantia. Tit. XXI.

ADDITIO.

4 P. PAV. P. Ignorantia. Adde quòd error iuris dubij æquiparatur iusto errori facti. Vide l. leges. la ultima. ℣. tit. ij. ubi habes an & quando ignorantia iuris, uel statuti sit excusabilis. Vide pulchrè Feli. in c. cognoscentes. ext. de const. & etiam in discursu, & ultrà ponit an & quando ignorantia poßit probari iuramento. Nunquid in facientib. actũ nullũ præsumatur iuris ignorantia, uide Feli. in c. de quarta. ext. de præscrip. Et inquantũ solet dici, q̃ iuris error non excusat, quia debuit quis consulere peritiores, adde q̃ quando fieret aliquis actus corã iudice, & eo autorante, diceretur quis satis consuluisse peritiores, & excusaretur non probando quòd alios consuluerit, uide Anto. cons. xxviij. ad fi. Quomodo aũt probatur, & an propter solum iuramentũ, uide ad Bar. in l. non fatetur. ff. de confeß. ubi habes remißionẽ ad Bar. in l. si cui. §. eisdem de accus. ubi addidi. Item quomodo quis excusetur ex ignorantia iuris. Et quid si consuluit peritiores, & habuit malum consiliũ, uide Ias. in l. iuris ignorantia. C. qui admit.

Dictum est ℣. de legib. & senatusconsultis, uerùm quia sunt quidam qui errant in iure, ideò subditur Rubr. de iuris ignorantia, uerùm, quia quidam errant in facto, ideò ponitur, de facti ignorantia; & sic habes de iuris & facti ignorantia.

LEX. I.

2 *Exceptio nullitatis potest opponi, & opponitur post sententiam.*

3 *Exceptio peremptoria apposita ad executionem sententiæ potest opponi post sententiam.*

4 *Exceptio, ne quis exigatur, nisi inquantùm facere potest, opponitur post sententiam.*

7 *Miles ad opponendũ exceptionem peremptoriam restituitur ipso iure, sed minores, & absentes per restitutionẽ in integrum ex clausula generali.*

10 *Rusticus ad opponendas exceptiones peremptorias post sententiam quòd restituatur ex clausula generali.*

12 *Dispositio huius legis, q̃ non habeat locum in exceptionibus dilatorijs.*

13 *Beneficia principum, quando sint latißimè interpretanda.*

14 *Dispositio huius legis an habeat locum in militib. nostri temporis.*

QVAMVIS. Iste tit. est multũ fortis, & utilis. Breuiter dicit. Licet militi post sententiã opponere
a [a] exceptionem peremptoriã. h. d. ista lex. Not. q̃ exceptio peremptoria hic potest opponi post
b sententiã. Opponitur q̃ hæc lex sibi contradicat[b], quia primò dicit agens, posteà dicit, defensionib. &c. Sic primò innuit, quòd loquitur actori, postea, q̃ loquatur reo. Cuius timore dicit gl. agere, id est, defendere. Vel propriè dicit gl. q̃
1 ille qui excipit, ipse agit. nõ intelligatis istam gl. † q̃ ille qui excipit, propriè agat, quia est cõtra text. in l. j. ℣. de excep. sed nult glo. dicere q̃ agens nõ intelligitur propriè, sed exponatur, id est, defendens, quia potest etiã comprehendere excipientem. Opp. de l. peremptorias. ℣. senten. rescin. non po. Sol. Dicit glo. reg. est q̃ peremptoriæ exceptiones non possunt opponi post sententiã, fallit in hac l. & in alijs quæ ponuntur in hac gl.* Pro
c declaranda ista materia[c] debes aduertere, q̃ quædã sunt exceptiones quę opponuntur contra ipsam sententiam, ut pu-
2 ta, quia nulla, & ista † potest opponi post sententiam, siue sit nulla ratione processus, quia totũ iudiciũ fuit nullũ, & ita loquuntur iura allegata hic in fine glossæ, siue sit nulla ratione
d sui, [d] ut l. si præses. ℣. quõ, & qñ iud. de sentent. l. j. de sentent. quæ sine cer. quãti. l. fi. q̃ intellige ut dixi in l. fi. ℣. si ex fal. inst. Quædã est exceptio, quæ opponitur ad executionẽ sententiæ, quia bene fateor sententiã bene latã, tamen oppo. contra
3 executionẽ. Et in istis † casibus do regulã, q̃ talis exceptio
e semper potest opponi [e] post sententiã. Hic est casus in l. Nesennius. de re iud. de fideiusso. l. si fideiussores. §. idẽ respondi. sol. matri. l. ex diuerso. §. fi. quę lex allegat hic in glo. Exemplum pono in una muliere, maritus est cõdemnatus in exe-
4 cutione, opponitur † exceptio ne exigatur nisi inquantũ facere potest, nam per istam exceptionẽ nõ impugnat sententiam, sed limitat executionẽ. Quædã sunt exceptiones, quæ
5 opponunt cõtra actionẽ primã. Et in istis † assumere duo, si quidẽ aliqua istarũ exceptionũ orit post sentẽtiã, uel in ipsa sentẽtia orit, seu renouatur, tũc potest opponi post sententiã. Ita loquit. ff. de transac. l. post rem. & l. tametsi. in fi. ad Mace. Declaro, mulier tuta Velle. condemnat exceptione nõ opposita. Certè in ipsa sententia mulier intercedit, & pro alio obligat, meritò potest opponere exceptionẽ post sententiã, quia in ipsa sentẽtia orit & renouatur. facit l. iiij. §. si ex cõuen-
6 tione. ff. de re iud. † Si uerò exceptio habuit originem ante sententiã, & tunc regula est, q̃ nõ potest opponi post sententiã, ut l. peremptorias. sen. rescin. nõ pos. Fallit in minore qui petita restitutiõe in integrũ, post sententiã potest opponere, ut l. minor uigintiquinq; annis, omissam. ff. de min. Fallit in milite, qui est restitutus ipso iure, ut posit eã opponere, hic est casus sing. in l. nostra. Fallit in Mace. odio creditoris, ut l. tametsi. ff. ad Mace. Fallit in alijs qui restituunt ex clausula generali, uel iusta causa absentiæ, ut l. fi. de in integ. restit. Est
7 ergo differentia inter milites, † & alios absentes, quia miles restituit ipso iure, minores, & alij absentes haberẽt petere restitutionẽ in integrũ, ut possint exceptionẽ omissam op. Et
8 ex hoc habes intellectũ † & practicã huius legis, quia ista exceptio nõ opponit cõtra exceptionẽ principaliter, sed opponit cõtra actionẽ primã, ut sic ista exceptione obiecta & probata senten. j. rescindat, & noua sententia dabit, ut l. ℣. si aduersari. modò habetis intellectũ huius legis multũ clarè. Prædicta uera, qñ quis ageret actione iudicati, sed si ageret prima actione, omnes excep. quæ prius poterãt obijci cõtra illã actionẽ, poterũt obijci modò, ut l. duobus. & ibi no. ff. de except. rei iud. Quærit gl. utrũ ista lex habeat locũ in rusticũ,
9 qui nõ tenet scire iura, sicut in milites. gl. dicit q̃ sic. † Istã gl.
f nõ puto uerã, [f] & docto. cõmuniter eam reprobãt, nã ista lex cõtinet ius singulare. Cũ ergo habeamus regulã iuris in cõtrariũ, scilicet peremptoriã post sententiã op. nõ posse, non est nostrũ legẽ istã extendere, ut l. si uerò. §. de uiro. ff. sol. ma.
10 Fateor tamẽ q̃ † si rusticus haberet iustã rationẽ ignorãtiæ, posset restitui ex clausula generali, si qua mihi iusta causa uidebit. Quęro, hic loquit in milite reo, quid in milite actore? Gl. uidet dicere q̃ nõ sit idẽ. & uide gl. magnã in principio, in eo quod dicit, q̃ facit pro milite, qui est reus innuit q̃ secus sit in actore. Pro hoc facit reg. iur. fauorabiliores. Cõtra-
11 riũ puto † q̃ uerba huius legis possunt intelligi ita in actore, sicut in reo, propter uerbũ ageres, q̃ est hic, & ℣. dicit, allegatiões cõpetentes, &c. quod uerbũ cõgruit tam actori quã reo. Nec obst. q̃. ℣. dicit defensionibus, quia etiã ex parte actoris dicit defensio illa replicatio, qua se defendit cõtra exceptionẽ, ut l. ij. ff. de excep. Pro hoc facit, quia cũ istud priuilegiũ det ratione militiæ, eadẽ ratio est, siue sit actor, siue sit
12 reus. Quæro, utrũ ista lex habeat locũ † si omisit exceptiões
g dilatorias? glo. hic tangit, [g] nec explicat. Quidã dicũt q̃ sic, quia beneficia Principũ sunt largißimè interpretanda, ut l. fi de cõst. prin. sed hęc lex cõtinet beneficiũ Principis, ergo, &c. Ista ratio nõ placet, nam hæc lex cõtinet priuilegiũ cõtra ius cõmune: quæ priuilegia sunt strictè interpretanda, ut l.
13 qñ in prin. ℣. de inoff. test. Nec ob. l. fi. de cõst. prin. † quia ibi loquit in beneficio, qd' non est cõtra ius cõmune, ut puta, si Imper. cõcedit alicui castrũ, uel feudũ, sed hic loquit in priuilegio qd' est contra ius cõmune. Expeditis gl. ext. gl. quæro,
14 † quid in militib. nostri tẽporis, [h] utrũ gaudeãt isto priuile-
h gio? Iaco. de Ra. distinguit, & Cy. hic refert, & ideò dic, ut hic
i per eum. Quæro, quid in militib. cælestis militiæ? [i] Videt q̃
15 idem, ut l. miles. in prin. & ibi no. ff. de re iudi. Cont. † puto, quia ista lex continet priuilegium contra ius cõmune, ideò non est nostrum extendere, ut l. si uerò. §. de uiro. sol. mat.

ADDITIO.

a *Opponere exceptionem. Et ad intellectum huius legis no. q̃ sicut militi lex concedit, ut poßit excipere contra sententiam, ista lex intelligitur in simili concedere aduersario q̃ poßit similiter allegare, & probare quid pro uaeliditate sententiæ. l. petendæ. ℣. de tempo. in inte. resti. Et ita intellexit Bart. in l. admonendi. ff. de iureiur.*

b *Contradicat. Defendendo potest referri ad actorem & reum, adde Bal. in l. j. cũ gl. ibi dixi. ℣. de test. & Bar. in l. j. in. prin. ff. de excep. ibidẽ no. q̃ ubi lex, uel statutũ remouet personam à potentia contrahendi, semper hæc exceptio potest opponi secundũ Bal. in l. fi. C. ad Maced. Quid in exceptione pretij non soluti? uide Bal. in l. peremptorias. ℣. sen. rescin. non poß.*

c *Ista materia. Quando exceptio peremptoria poßit opponi post sententiã, adde alium casum, de quo per Bar. in l. in fundo. in fi. ff. de rei uen. Quid de exceptione diuisionis inter correos? uide Bal. in l. fi. ℣. de consti. pe. & in l. exceptionem. de prob. & Bar. in l. si. dubitetur. ff. de fideiuß.*

P. PAV. P. *An exceptio pretij non soluti, uel exceptio quẽ de euictione tenet actio, &c. poßint opponi in executione sententiæ, uide Cast. cons. cxliij. Item generaliter, & quæ exceptiones poßint opponi ante litem contestatam, & post, uide Fel. in c. exceptionẽ. de except. an & quando poßit opponi post sententiã, uide latè Fel. in c. suborta. in prin. ext. de re iudi. in c. cũ Ioan. ad fi. ext. de fi. inst. Item no. q̃ ubi lex uel statutum remouet potentiam à persona contrahente, talis exceptio potest opponi post sententiam. uide Bal. in l. fi. C. ad Maced. Et de exceptione compensationis, uel nullitatis sententiæ, uel laudi, an poßit opponi post sententiã, uide quæ scripsi in l. iiij. §. condemnatũ. ff. de re iud. ad Bar. ubi etiam habes remißiuè Felin. de quibus exceptionibus poßit cognoscere, an autẽ post quàm sententia transiuit in rem iudicatam, poßit uti denuntiatione Euangelica, uide Fel. latè in c. nouit. de iud.*

d *Ratione sui. Et istæ exceptio. etiam possunt opponi post quadrimestre, ut per Bart. in l. ab executore. ℣. quor. app. non reci. Quid de except. æstimationis sortis, propter fructus, uide Bal. in d. l. peremptorias.*

e *Potest opponi. Vide Bar. in l. si filius. ff. q̃ cum eo. & omninò hic per Bal. in text. & ibi Bald. in l. j. ℣. de rebus cred. Et generaliter de omnibus uide Bald. in l. exceptionem. de prob. & in l. ab executore. quorum appel. non reci. Exceptio compensationis poterit opponi post sententiam, * cùm sententia non impugnet. l. si cùm militi. §. j. de compen. l. ij. & ibi per Bal. ff. de compen. & in d. l. peremptorias. Sed quid si fiat statutum, q̃ contra instrumentũ nulla poßit opponi exceptio, nec contra ius execu. nisi exceptio solutionis, utrũ poßit opponi exceptio compensationis. Iste est passus dubius, in quo dicendã est, q̃ si statutum simpliciter dicat, non poßit opponi contra instrumentũ exceptionis solutionis, tunc sine dubio poterit opponi cõpensatio, cùm exceptio cõpensationis nõ opponatur cõtra instrumentũ, sed contra eius executionẽ tantũ, per ea quæ hic not. sed in terminis suprà dictis uidetur maius dubiũ. Ang. tamen cõsuluit, q̃ poßit opponi. Ita ipse cons. cxix. in Dei nomine, &c. uisis dictis, &c. dicit ipse, si quis uult compensare aduersario nolente in compensationẽ deducere, quòd petitur cõpensari, uidetur recusare ne sibi soluatur. l. Iul. de cond. inde. Constat aũt quòd debitor paratus soluere creditore recusante, nullum iudiciũ debet pati, uel molestiã, & debet officio iudicis absolui, licet tẽpore iudicij accepti debuerit cõdemnari. Inst. de perp. & tem. act. in fin. per Bar. in l. ita stipulatus. circa fi. de uerb. obli. facit l. amplius nõ peti. ff. rem ra. ha. ergo, &c. Et hæc sunt uerba sua quo ad hoc. no. et uide quod no. Bar. in d. l. amplius nõ pet. circa fi. Et hãc materiã plenè examinat in l. j. ff. qd' ui aut clam. & Cyn. in l. ita pudor. C. de adul. Sed tu etiã considera, quia statutũ propriè loquitur in exceptione, sed quando allegatur cõpensatio, nõ propriè dicitur exceptio, ut no. Bar. in l. ij. ff. de exce. & Bal. in l. fi. ff. de eden. & uide l. si debitor. ff. qui po. in pig. hab. Sed utrũ stante prædicto statuto poterit opponi excep. ceßionis bonorũ. Ang. & bene tenuit quòd nõ, in l. nemo carcerẽ. C. de exactorib. trib. li. x. circa fi. l. & quid. de excep. simulatiõis, dixi post Bar. in l. fi. sub spem. ℣. de postu. & adde etiã q̃ exceptio excõmunicationis potest op. post sententiã executã, uidetur tex. in c. pia. ad fi. de excep. li. vj. cũ gl. & ideò facit ad id quod dixit Bar. hic, & Bal. in l. perẽptorias. C. sen. rescin. nõ poß. & Bal. post Bar. in l. elegãter. §. si quis post. ff. de cõdi. inde. qui dicit idẽ esse in exceptione banni, quæ est introducta odio agentis. l. sed & si. §. sed & si ff. ad Mace. Sed quid si est statutũ q̃ bannitus nõ audiatur & reus cõuentus patiatur banniũ cõtra se agere, & renũciauit exceptioni banni, an poßit. Iac. de Are. in l. fi. C. ad Mace. tenet quòd nõ, per gl. ibi, ubi filius nõ potest renunciare exceptioni Maced. introductæ in odiũ creditoris. Ita in casu nostro facit quod no. Bar. in l. inuitus. ff. de re. iu. & uide Bal. in d. l. peremptorias. ubi tenet, quòd renunciari nõ poßit exceptioni cõpensationis, licet in cõtrariũ uidetur tex. in d. c. pia. Tu ad hoc ultimũ adde Bal. in l. eleganter. §. si quis. de condi. inde. & quæ dixi post Bar. in l. j. §. j. ad Treb. & q̃ dixi ℣. de excep. cõpen. adde quod Bal. in l. filiũ. in ij. opp. ℣. fami. er. dicit q̃ cõpensatio est ficta solutio. l. Iulia. ff. de condi. inde. Quid de exceptione excußionis, uide Cast. in l. fi. ff. si cer. petatur. Et in materia huius legis limita d. l. peremptorias. in exceptione excõmunicationis uel banni, quia pòst possunt opponi, imò iudex ex officio potest opponere. in c. pia. de excep. in vj. no. Bar. & Bal. in l. eleganter. §. si quis post. ff. de condi. inde. Ex quo sumas regulã, q̃ quælibet exceptio inducta in odiũ agentis potest opponi post sententiã. l. tametsi. ff. ad Mace. & adde circa istã materiam unũ notabile, quòd beneficiũ pacis potest opponi post sententiam. Ita not. concludit Bal. in l. si filius. ff. si cer. petatur, quod est not. pro statutis. ADDE quòd exceptio inuentarij potest opponi post sententiam, ut uoluit Petr. de Anc. cons. vj.*

f *Non puto uerã. Sed salua gl. secundũ do. Pran. de Rampo. dum gl. dicit responde quo ad effectũ, non tamen per omnia, quia rusticus potest restitui ex clausula generali, si qua mihi iusta causa esse uidebitur, si nõ potuit consulere peritiores. & hoc uidetur gl. tenuisse.*

g *Hic tangit gl. quæ facit mentionem de iudice excom. & adde quæ no. Inn. in c. exceptionem. de excep. & Bal. in l. placet. ℣. de sac. san. eccl. ubi dicit hic esse glo. quòd exceptio excõmunicationis potest opponi etiã in nostro foro. & uide hic Bal.*

h *Nostri temporis. uide quæ no. Bar. in l. militem de procu. & Sali. in l. non prohibetur. ℣. qui accu. non pos. Spec. & ibi Io. An. in tit. de accusatore, & Bar. in l. fi. ℣. de iurisdom. iu.*

i *Cœlestis militiæ. Adde quòd in militarib. actib. non præfertur doctor militib. Casus est in l. j. quæ incipit, in ciuilib. ff. de off. uicarij. & indistinctè tenet Bar. in proœ. Digest. in fi. et Pet. de Anc. in l. aduocati. ℣. de aduo. di. iu.*

* *Sẽten. Etiã aduersus Rẽp. l. in ea. l. de cõpensat. Nõ tamẽ aduersus fiscũ. l. si ex uẽditiõe. eo. Et in inuitũ fit cõpẽsatio, q̃ in nouatiõe secus est.* I. Cõc. B.

LEX. II.

1 *Repudio, & nolo adire, an idem sint.*

CVM IGNORANTIA. Maiori repudianti hæreditatem maternã, prætextu ignorantię non subuenit. h. d. Opp. ℣. de repu. hære. l. fi. ubi in-
tra trienniũ, licet adire hæreditatẽ repudiatam. Sol. Ibi loquit in hæreditate paterna, hic in materna, & hæc
a est uera sol. Cõtra istã op. de l. filij. §. j. ff. ad Tert. Sol. Ibi nõ repudiauit, sed dixit, nõ adeo, seu nolo adire. [a] Ita dicit gl. Sed Pet. reprehendit istã sol. dicit cm̃ q̃ licet de † subtilitate grã-
1 maticali aliud est dicere, repudio, aliud, nolo adire: tm̃ scm̃ iuris dispositionẽ illa uerba idẽ importãt. Ego uerò teneo gl.* pro qua facit qd' no. in l. serui electione. in prin. ff. de leg. j. & tm̃ illa uerba, nolo adire, cũ cursu anni inducunt repudiationẽ, ut d. l. filij. §. j. ff. ad Tert. alij dicũt quòd præterierat hic annus. Ista est diuinatio. Alij dicũt ad utrunq; contrarium, quòd hic alius adiuerat, in contrarijs secus. & istud cõtinet etiam diuinationem.

* *Glo. Amplius dixit Bart. pro suæ sententiæ cõfirmatione, in l. j. nu. iij. ℣. de sum. trin. Adde plurimum referre, utrùm dicat quis dominũ amplius esse nolle, aut possessionẽ nolit. Nã qui dominus esse nõ uult, dominiũ nihilominus eius manet, possessionem aũt amittit, qui possidere nolle dixerit: l. si quis ui. §. j. ff. de acq. poß.* I. Conc. B.

ADDITIO.

a *Nolo adire. An per ista uerba, nolo adire, inducatur repudiatio? Adde Bar. in l. suus. ff. de iure delib. & ultra alios tex. adde l. Titius. iuncta gl. ff. de acti. emp. quam sing. no.*

LEX III.

2 *Hæreditas patris dicitur quasi debita filio.*

3 *Acquirens illud, quod est sibi quasi debitum, dicitur lucrari.*

SI EMANCIPATA. Iuris ignorantia non excusat, in lucro, seu quasi lucro. h. d. Opp. de l. fi. ℣. de repu. hær. Sol. Ibi loquit in filio in po-
testate, hic in emancipato. & uide istam gl. pri-
a mam. Innuit ista gl. [a] quòd lex ult. ℣. de repu. hę-
1 re. nõ habet locũ in filio emancipato. † Contrariũ uerè ibi tenere gl. & ibi dicã. Dixi in l. nonnunquã. de coll. bon. Pro modo tene istam gl. Vel dic, q̃ ibi loquit in eo, qui est exclusus tẽpore, hic in eo, qui est exclusus repudiatione. Op. ff. de bo. pos. l. in bono. Sol. Ista intelligit secundũ illã, quia hic potuit cõsulere peritiores, & nõ consuluit. Cõtra hoc op. iuris ignorantia nõ nocet in dãnis, ut l. iuris ignorantia. ff. eo.
2 sed hic ista filia certat de dãno uitãdo, quia hæreditas patris
b † erat sibi debita, ut l. fi. §. pe. ℣. de codicil. l. si quis legatũ. in fi.
c ff. de fal. gl. respõdet [b] ualde no. q̃ nõ est debita uerè, sed quasi debita. Tene mẽti istã gl. No. etiã aliud, [c] q̃ qñ quis † ac-
3 quiris

d quirit illud,quod est sibi quasi debitũ,dicit̃ lucrari [d], & iudi
catur sicut de eo qui lucrat̃, sicut hic uides, qđ no. Vltimò
opp.d.l.j.§.sed uidendũ.ff.de succes.edi.Sol.Fateor ꝙ potest
admitti ex alio capite tanquam cognata, & uide gl.&c.

ADDITIO.

a *Ista gl.Istam gl.allegat pro sing.Cast.in l.iuris ignorantia.j.qui admit uide quæ dixi in l.inter stipulantẽ.§.fin.ff.de uerb.obl. & adde aliam glo.in l. si duo.ff.de acq.hær. & eam ponderant doct. maximè* Ang. & Imo.*uide quæ dixi in l in suis.in fi.pe col.ff.de lib & posth.*

b *Glo. respondet. pondera istam glo. quia probatur ꝗ filius non adimplens uoluntatẽ defuncti ad pias causas,priuatur legitima,eò quia dicitur, ꝗ est quasi lucrũ,sed per hoc priuatur omni lucro.ut in §.si aũt.in auth.de eccl. tit.ergo uide quæ dixi in c.si hæredes.de testa.Ludo.* Ro.*in.con.cxxiij ubi dicit,ꝗ est quasi debita,uide* Bal.*in l.cùm mulier.ff.sol.mat.ubi ponit differentiam inter lucrum & quasi lucrum.*And Barb.

c P. PAV. P. *Nota etiam aliud.uide* Alex.*consi.ccclxxxiiij.In contrarium uide* Are.*cons.ij.Et generaliter quis dicatur tit.lucratiuus,uide* Bart. *cum addi.l.j. C.de impo. lucr.descrip. lib. x.* Et *de hæreditate patris an sit debita uel quasi debita filio, uide* Areti.*in l.si duo. ff. de acq hær.*Et *de hæreditate patris,& de legitima an sit debita uel quasi debita filio,uide* Barb. *in c.*Raynutius*.ext.de testam.*

d POMA. *Dicitur lucrari.* Et *uide* Roma. *consi. cxxv. &* Aret.*con.ij.& xvij.&* Alex.*xvij.uol.iij.& cj.eo.uo.ubi dicit,ꝗ tit.hæred. dicitur lucratiuus.&* Soc.*cons.j.ad fi.*

LEX IIII.

1 *Diuisio facta cum hærede putatiuo, per ignorantiã non præiudicat.*
2 *Error præsumitur probando rem aliter se habere.*
3 *Testamentũ non solenne quando habeatur pro falso,& quo ad quid.*
4 *Obligatio aliqua an oriatur inter cohæredes siue ueri,siue putatiui.*
5 *Præsumitur in dubio pro testamento, nisi ex inspectione contrarium appareat.*

SI POST DIVISIONEM. Primò ponit
theoricam, secundò ponit practicam. Secunda
1 ibi,ostende igitur apud rectorem,&c. † Diuisio
facta cum hærede putatiuo per ignorantiã non
præiudicat h.d. Nota primò ꝙ dixi in summa
rio,scilicet quòd diuisio,&c. Secundò no. ꝙ probando ali
2 ter rem se habere, † error præsumit̃.Op ff.fami.ercis.l.cũ pu
tarem.Sol Dicit gl ibi facta diuisio per iudicem,hic extra iu-
dicium. Istam cõmuniter tenent nostri doct.tamẽ Rich.Ma-
lum. dicit idem in iudicio in casu legis nostræ, quia hic fuit
productum testamentũ quod erat falsum, uel erat nõ solen-
3 ne, † & non solenne testamentũ habetur pro falso,ut l.iube-
mus j.de testa.in fi. unde sententia retractatur tanquam lata
prætextu falsi instrumenti,& quod solutum est, repetitur,ut
j. si ex fal. instit.l. fin Ita dicit ipse, Certè inquantũ loquitur,
quando testamentũ productũ erat falsum, ipse dicit uerum:
sed quando alia ratione testamentũ est nullum, non puto
quòd uerum dicat Nam testamentũ non solenne habetur
pro falso, quantùm ad puniendũ notarium,non quantùm
ad alia,ut d.l iubemus. Opp.j.de testam.l.non dubium.§.
fi.Sol.ut ibi. Opp.ex testamento imperfecto oritur natura-
lis obligatio,ut uidebitis plenè in l.cùm quis.j. eo.ergo solu
tum per ignorantiã non repetitur, hic dicitur contrà, quare
a malè. Glo ponit duas sol. [a] Prima est, † ꝙ inter cohæredes
4 nulla est obligatio, quia unus cohæres non damnatur dare
alteri uide istam sol. ualde not. & credo ꝙ sit uerissima, licet
glo non teneat eam. Glo. reprehendit istam sol. Nam quan
do sunt uerè hæredes, inter eos nascitur obligatio ciuilis, &
naturalis: ergo quando testamentũ non est solenne, oritur
naturalis obligatio. tamen nõ placet ista reprehensio, nam
inter cohęredes debes considerare duo. Primò est obligatio
ex ipso testamento,& ista nulla est,etiam si testamentũ est ua
lidum, quia quilibet capit à seipso suo iure,& non à cohæ-
b rede suo, [b] ut l. in singulis.ff. ad l.Falcid.& l.sed & si.§. fin.de
hære.instit. & ideò pro hæreditate cohæredes nõ habent in-
uicem ex testamento obligationẽ. Item debes considerare
inter cohæredes quasi contrahi,qui contractus oritur ex cõ-
munione hæreditatis, ex quo oritur obligatio ciuilis & na-
turalis, & ideò sunt productæ actiones inuicem fami. ercisc.
& com. diui tamen ista cõmunio cessat, quando testamen-
tum est non solenne.& ideò ex isto quasi contractu non po-
test oriri naturalis obligatio, nec ex testamento, etiã si esset
solenne,ut dictum est, ergo nulla naturalis obligatio est in-
ter eos.& ista est uera.Vel aliter dicit glo. hic errauit in facto,
ibi errauit in iure.Bona solutio est ista in se,tñ præcedens est
magis subtilis. Quæro, qua actione repetit̃ istud,qđ est da
tum cohæredi. Glo. dicit ꝙ medietatem repetit rei uendica-
tione, aliam medietatẽ per conditionem indebiti, & uide
5 gloss. † Vltimò not.ex hac l. ꝙ testamentũ in dubio præsu-
mitur ualere,nisi probetur contrariũ.Hoc colligitur ex text.
dicit enim, ostende igitur, &c. Hoc etiam notat gl. paruula
super uerbo, non posse. hoc est uerũ,nisi uitiũ testamenti ap
pareat ex ipsius inspectione,ut si in eo non essent septem te-
stes,uel esset rasum,ut l. fi.j.de edict. diui Adria.tol.Ita debe-
tis intelligere hanc materiã, & ex ea potestis colligere multa
not.ut s.patet.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Duas solutiones.uide Cast.consil.ccclxj.ad fi.*Bar.*in trac. minori.in c.iij.uide* Aret.*in l.ex parte.ff.de acq.hær.ubi etiam an inducatur aliqua obligatio inter hæredem & testatorem.*

b *Cohærede suo.Pro hoc est text. ꝗ quando sunt duo cohæredes, ꝗ quilibet capit à se,non à cohærede.l in testamento. & ibi unũ sing. ponderat* Ang. *&* Bal *ff. si quis omis. cau.tes.* Nam *testator ibi dixit,si* Titius *hæres non erit, Mæuius hæres esto.& sic mẽs testantis ibi fuit, quòd caperet à* Titio, *aliàs uerò à se accepisset.*

LEX V.

1 *Falsa confessio facta scienter,siue ignoranter,quando præiudicet.& nu.3.*
2 *Dominium sola nuda uoluntate non perditur,possessio uerò sic.*
4 *Confessio extra iudiciũ facta,siue à sciente,siue ab ignorante sit facta,quantùm ad translationem dominij non præiudicat.*
5 *Dominium nuda uoluntate transfertur in ecclesiam,& ciuitatem.*
6 *Ficta traditio non operatur translationem dominij.*
9 *Dominiũ ex cõfessione facta in ultima uolũtate, transfertur sine traditiõe.*
10 *Confessio falsa facta in iudicio quando præiudicet.*
11 *Cõfessio erronea facta in iudicio ad hoc ut præiudicet quo ad probationẽ, non requirit causam.*

CVM FALSA. Falsa confessio circa proprie-
tatem rei non præiudicat.h. d. Duobus modis
legitur.Vno modo in eo, qui confitetur falsum
ignoranter, alio modo in eo qui confitetur fal-
sum scienter. Prima lec. tangitur in secunda gl.
Alia lect. tangitur in gloss.ultima. Prima gloss. est cõmunis
ad utranq; lect. Opp. ff. de confess.l.non fatetur.Sol.dicit.
1 gl. † quòd prout ista lex loquitur in errante, potest intelligi
duobus modis. uno modo quòd errauit in facto, alio mo-
do,quòd errauit in iure.Si intelligas de errore facti,lex con-
traria non obstat. Si intelligas de errore iuris, respon. ꝙ hic
fuit erratum extra iudicium, ibi in iudicio. Secundò mo-
do loquitur in sciente, & tunc opp. confessio facta à sciente
præiudicat,ut l.tale pactum.in prin.ff.de pact.Sol.confessio
facta à sciente præiudicat in his quæ possunt sola uoluntate
induci,ut pactũ liberationis, quod sola potestate,seu uolun
a tate potest induci. [a] Ita loquitur l.tale pactũ. Sed perdere do
2 minium † quis non potest nuda uoluntate,ut l.si quis ui.§.
differentia. de acq. poss. meritò falsa confessio scienti non
b præiudicat,secus in possessione quæ sola uoluntate perdit̃ [b],
ut d.§.differentia.in fin.Gl.dicit, ibi loquitur in confessione
liberationis,quę sola uolũtate potest induci. Primò quæro,
3 quę istarũ lect.sit uera. † Respondeo,utraq;,siue scienter,siue
ignoranter ista confessio fiat, non præiudicat, qm̃ si partes
uellent hoc facere expressa uoluntate, ꝙ illud qđ erat pater-
num,esset maternũ,nõ possent. Quid si cõfiteor fundũ esse
tuum,an ista confessio mihi præiudicet? Et uidet̃ ꝙ sic, quia
partes possunt hoc inducere, ꝙ fundus meus efficiat̃ tuus.
4 Tamẽ pro isto declarando debetis aduertere, † quando ista
confessio fit extra iudiciũ,tũc siue fiat à sciente,siue fiat ab i-
gnorãte,nõ præiudicat quantũ ad translationẽ dominij, qa
c nõ potest induci nuda uoluntate [c] partium, absq; traditio-
5 ne,ut l.traditionibus.j.de pact.de rei uen.l.si ager. † Fallit in
ecclesia & ciuitate.ar.l.ult.s.de sacrosan.eccle.Sicut enim sim
plici donatione transfertur dominiũ in ecclesiã,ita hac sim-
plici confessione. Plus dico,si ego confiterer ex certa scien-
tia,scilicet fundũ meũ esse tuũ,& me tuo nomine possidere,
6 nõ transfertur dominiũ, † quia fictus titulus & ficta tradi-
tio nõ operatur translationẽ dominij,ut l.qui rem.C. loc.&
7 ibi per doct.& l.si aliquam rẽ.ff.de acq.poss. † Fallit in eccle
sia,ut dictũ est, prodest tamẽ ista cõfessio quantũ ad proba-
8 tionem, † quia fundus meus nõ præsumitur, donec probe
tur contrariũ.arg.l.Publia.in fi.ff.de pœ.de non nu.pe.l. ge-
9 neraliter.Cont.prædicta facit. ff. de do.l. ex hac scriptura. †
Sol.ibi fuit cõfessio in ultima uolũtate,in qua
trãsfertur dominiũ sine traditione *. Vlterius
10 si ista † cõfessio esset facta in iudicio, si quidẽ
ab errante in iure præiudicaret, ab errante in
facto, nõ præiudicaret, sed põt reuocari usq;
ad sententiã,ut ff.de cõfes.l.nõ fatetur.&l.cùm
falsa.s.eo.& j.e.l.error. & not. hanc gl. Si uerò
d confessio fieret in iudicio [d] à sciente,tunc perinde est ac si in
rei ueritate esset condemnatus.Casus est in l.certum.§.j.ff.de
confes. Quæro, quando ista confessio fit in iu
dicio,utrùm requirat causam ad hoc ut pro-
11 bationem inducat? Breuiter dico † ꝙ non,i-
e ta tenent doct. [e] sicut enim in libello, qui for-
matur in rei uendicatione, nõ requiritur cau
sa, eadem ratione, & in confesione sufficit, ꝙ
quis confiteatur fundum esse meum, & cau-
sa non requiritur,ut l.&an eadem.§.actiones.
de excep.rei iud *.

* *Traditiõe. Ad instar habẽs legati relicti:l.j. C.com.de leg.* l. Cõcen.B.

* *Iud. Quod speciale est,aduersus l.iurisgẽ.§. sed cùm nulla. ff.de pact.l.ij. §. circa. ff. de doli excep.* l. Cõcen.B.

ADDITIO.

a *Potest induci. Adde quod no.*Bar.*in l.tres fratres.in prin ff.de pact.*

b *Perditur. Istis adde quod* Bal. *in l.j. de confes.dicit, si confiteor aduersarium meum possidere, & ego possideo, non transfertur in eum possessio, & idem* Bal.*hic.*

c *Nuda uoluntate.* Et *uide quæ not.*Bal.*in l.ad probationem.in uer. quæro si instrumentum.* C.*loca.Adde quæ no.Cy.in l.non nudis.et in l. non epistolis.j.de prob.*Et *ad limitationem eorũ quæ hic habẽtur,uide quæ no.* Bar. *in l.cùm testamentum.ad fi.j.eo.ubi in his quæ solo consensu conficiuntur ut hypotheca,&c.nocet sola confessio,per* Ant.*in c.fin.de confes. Quid si confiteor fundum censualem esse,nunquid mihi plenè præiudicem in iure census?*Dic *ꝗ sic,secundũ* Bal.*in l si certis.j.de pact.* Facit *l.si censualis.ubi* Bal.*j.de dona.*

d P.PAV.P. *In iudicio. Quòd in iudicio ualeat,dixit etiam* Bar.*in l. rura.C.de omni ag.deser.lib.xj.*

e *Tenent doct.* Adde *gl.no.in l.j.in fi.de interro.acti. & Cy. in l. generaliter.C.de non nu.pec.ubi uide* Bal.*&* Ant. *etiam in c. fi. de confes. & quæ no.*Bar.*& quæ ibi dixi in l.nuda ff.de do.adde tamen ꝗ confessio sine causa facit aliquam præsumptionem.Tex.est no.secundũ intellectũ gl. in l. instrumẽta.C.de prob.licet* Spec.*uoluerit,ꝗ faciat semiplenam probationẽ, in ti.de confes.§.nunc uidendum.uers.sed nunquid semiplenam.*

LEX VI.

SI NON Transactionis. Breuiter h. d. Qui soluit indebitum, illud repetit, soluto prius eo quod debet. h. d. Hic non sunt alia.

1 *Error adhibitus in præparatorijs iudiciorum quando reuocatur.*
2 *Mulier,quæ confitendo errauit in præparatorijs iudiciorum,quando iuuetur* Velleiano,*& quando beneficio huius legis.*
4 *Error,quando est expressus in sententia,post sententiam reuocatur.*
9 *Confessio erronea facta circa decisiua totius negotij,reuocatur etiam beneficio huius legis.*
10 *Præceptum si uigore confessionis erroneæ factum sit à iudice, tale præceptum & confessio reuocari potest.*
12 *Error adhibitus in iudicio,in omittendo, usque ad sententiam reuocatur.*
14 *Error an probetur probando rem aliter se habere.*

LEX VII.

ERROR FACTI. Duas regulas ponit,
unam affirmatiuam,aliam negatiuam. Affir-
a matiua est ista, Error facti potest reuocari [a] an
te latam sententiam,& sic non nocet. Negati-
ua est, Error facti post latam sententiam non
potest reuocari, & sic sententia non potest rescindi. Alia re-
gula est ibi,nam causa decisa,&c.Ad euidentiam nostrarum
glo.debes scire,ꝙ habes primam glo.magnam quæ est addi
tio, & ista respicit primam regulam. Item habes secundam
gl.quæ est antiqua,& illa respicit secũdam regulam.Item de-
bes scire ad euidentiam,ꝙ lex ista legitur duob.modis prin
cipaliter. Vno modo in errore facti adhibito in iudicio. Se
cundo in adhibito extra iudicium.Item prima lect. subdiui
ditur in quatuor. Primò,quando est erratum in præparato
rijs iudiciorum. Secundò, quando est erratum in his, quæ
sunt decisiua partis. Tertiò,quando est erratum in his,quæ
sunt decisiua totius. Quartò, quando est erratum in omit-
1 tendo. † Prima lectura est,quando est erratum in præpato-
rijs,ut puta, in aliqua interrogatione, quæ fit ante lit. cõtest.
per tit.de interr.acti. Ad istam op.ff. de inter.act.l.de ætate.§.
fi.Glo.sol.ꝙ ibi dixit falsum ex certa scientia, hic per errorẽ.
Non uidetur bona ratio, quia tex. ibi dixit, maximè, & sic
implicat idem esse si ignoraret.Dic ergo ꝙ si ponimus ibi i-
gnorasse,fuit talis ignorantia,quæ cadit in latam culpam. I-
tem op.de l.si mulier. ff.ad Vell. ubi si mulier fuit confessa se
2 hæredem, † ꝙ pertinebat ad præparationẽ iudicij, & ibi di
citur ꝙ iuuabitur Velle.ergo innuit ꝙ de iure communi nõ
iuuabatur.Dicit gl. imò iuuatur, quia habet illud remediũ
& etiam remedium huius legis. Vel dic ꝙ ante sentẽtiam ha
bet duplex remedium mulier,scilicet Velleia.& huius l.post
sententiam habet remedium Velleia. tantùm. Tertiò opp.
ex̃ glo.de l.is qui.de rei uendi.& l.qui se.de pet. hære. Sol. I-
bi uult pœnitere ante lit.contest.non post. similiter, post lit.
contest.non posset,nisi de errore doceret,per hanc l. Et hoc
examina ut dixi in l. non fatetur. ff. de confessis. Secundo
modo legitur,quando erratum est in his,quæ sunt decisiua
partis,ut puta in aliqua positione,exemplum in l. cùm fal-
sa.s.eo.agebatur hypothecaria,inter alia fuit facta positio ꝙ
3 res erat materna,& ille confessus est. † Ista confessio non de
cidit totam litem,sed partem,isto casu admittitur reuocatio
usq; ad sententiam, &c. Ad idem opp.j. de erro.aduo. l.fin.
Solue ut ibi,quia illud ideò, quia infra triduũ fuit lata sen-
tentia. Opp.de confes.l.si is. Sol. Ibi loquitur in his litibus,
quæ augebantur per inficiationem, ideò non admittitur re
uocatio etiam ante sententiam,& istę opi.sunt in fi.gl.quæ re
spiciunt primam regulam.Ad istam eandem lect. opp.& ui-
4 detur ꝙ post sententiam possit reuocari talis † error, ut l.j.
j.de erro.cal.Sol.Ibi erat expressus error in sentẽtia,& sic sen
tentia non ualebat. Opp.ad idem de l.fi.j.de reb.cre. & si ex
fal.instru.per totum. Sol. Ibi speciale propter delictum ad-
5 uersarij, † qui falsa instrumenta uel falsas allegationes pro-
duxit.Opp.j.si aduer.rem iud.l.ij. Sol.ut in glo.Item op.j.de
furtis.l.fi.§.si autem.Glo.dicit & bene, ibi reuocatur error in
alia causa,unde sicut sententia in alia causa non præiudica-
6 bat, † ita non impedit reuocationem erroris. Op.ff.qñ.act.
de pec.est ann.l.j.§.fi. aliàs liij. Sol. Dicit gl.ibi erat commu-
7 nis error.Ista sol.satis placet. Vnde ille † qui errauit,habuit
iustam causam ignorantiæ, propter quam potuit restitui e-
b tiam post sententiam ex clausula generali [b] si qua mihi iusta
causa esse uidebitur.Dat gl.ibi aliam sol. quòd errauit per-
suasione aduersarij,quę sol.etiam est multùm no.Nam si po
sitioni factæ ab aduersario tu responderes, credo ꝙ & post
sentẽtiam potes illam reuocare per beneficium restitutio-
nis in integrum,nam fuisti læsus,quia credidisti illi ponen-
8 ti,secus si tua sponte confitearis, non eo ponente. † Opp.
de l.habebat.in prin.ff.de instito.glo.dicit,ibi non nocet er-
ror in illa causa. Doct. dicũt ꝙ ibi est eadem causa & eadem
actio,sed qualitas actionis mutatur,scilicet illa adiectio in-
stitoria,&c.unde dicunt quòd admittitur per testes ad pro-

bandum cõtrarium, per restitutionẽ in integrũ. Distingue circa hoc ut dixi in d.l.nõ fatetur. Tertio modo potest intelligi de errore adhibito circa ea quæ sunt decisiua totius, ut quando ego confiteor tibi totam petitionẽ tuam. Ista lect.nõ
c colligitur [c] ex uerbis glo. tamen colligitur ex dictis Iaco. de Are.& uidetur qd' isto casu hæc lex nõ habeat locũ. Nam cõfessus habetur pro iudicato & condemnato, ut ĵ. de confes. l.j.& l.proinde.ff.ad leg.Aquil. ergo de errore nõ potest conqueri, quia statim sentẽtia habetur pro lata,& distinctio huius l.nõ uidetur habere locũ. Do.Iac.Butri. tenebat ꝙ etiam in his, quæ sunt decisiua totius, habeat locum lex ista, & illud ꝙ dicitur, cõfessus habetur pro iudicato, uerũ est, quia habetur pro iudicato, si confessus sit scienter. Ita intellige gl. in l.j.ĵ. de confes. Pro prima op. uidetur casus in l. post rẽ. ff. de re iud. Pro opi. quam dixi, est casus in l.pe.ff.eo. Istud puto uerum. Non ob.l.post rem. quia debet intelligi ut dixi de
9 cõfessione emissa à sciente. † Sed iuxta hoc quæro, quid dices si post confessionem factum est præceptum, de quo loquitur, l.si debitori.ff.de iudic. Certè puto idem, quia istud præceptum non est condemnatio, nec est sententia, sed magis pertinet ad executionem. Vnde iudex uolens exequi confessionem, quæ executionem meretur, ut l.j.ĵ. de confes.
10 facit præceptum de soluendo, &c. † Et eodem modo dico in instrumentis guarentigionatis, quæ fiunt per Tusciam, ubi notarius ex autoritate sibi concessa facit præceptũ partibus, quod obseruent cõtenta in instrumento, quia puto ꝙ
d talis cõfessio habeatur pro facta in iudicio, [d] & eodem modo ueniunt reuocandæ aliæ confessiones factæ in iudicio.
11 † Quarto modo põt intelligi de errore adhibito in iudicio in omittẽdo, ut si per errorem omisi aliquam exceptionem dilatoriam, uel peremptoriam, uſq; ad sententiam possum reuocare, non post. Hoc dicit hæc lex. Vide glo. quæ incipit
e pone casum [e] in l.cùm putarem. Istam lect. tene menti, quia si post lit. contesta. uel post lapsum termini dati ad producendum exceptiones, seu producenda iura, superuenit ad tui notitiam aliquid ꝙ prius ignorabas, per ignorantiam facti potes excipere post terminum. Hic est tex. ex̃. de except.
12 c.pastoralis. † Op. uidetur ꝙ posit opponi etiam post sen
13 tentiam, ut s̃.eo.l.j. Sol. ut ibi dixi. † Secunda lect. principalis in hac l. est de errore adhibito extra iudicium, & hoc sentit illa gl. parua, ibi etiam in indebito soluto. Secũdum hoc habes casum huius l. satis clarè. Domini, error extra iudiciũ adhibetur quandoq; in cõfessione circa realia iura, de quo tetigi in l.cùm falsa. s̃.eo. tangam etiam ĵ.l.proxi. Quandoq; iste error adhibetur circa alia, & ista esset longa materia, quã glo. tractat in l. regula.ff. eo. & Dyn. in c.ignorantia. de reg. iur. lib.vj.& ideò hic non tango. De errore uerò adhibito extra iudicium, dicam in l.cùm quis. ĵ.eo. sufficit ꝙ examina
14 ui hic de errore adhibito in iudicio. † Qualiter etiã iste error probetur, tetigi in l.si post diuisionem. s̃.eo. Et glo. tangit in l.de ætate. §. qui iusto. de interro. actio. & de proba.l.cũ de indebito. & l.non fatetur. ff. de confes. quæ glo. omnes uidentur uelle ꝙ probando hoc aliter se habere, probetur error. In contrarium faciunt nota. in l.si res. de lega.j. de noua. l.si quis. Aliæ glo. distinguunt, an illud, super quo est erratũ, dependebat ex facto proprio, uel alieno: dixi in l. non fatetur. de confes. non dico modo, quia non possunt complere lectionem.

ADDITIO.

a Reuocari. Cautelam autem ad reuocandum errorem, uide per Bar. in l. de ætate. in fi. de interroga. actio. & in materia uide ꝙ nota. scripsi post Bar. in l.ij. §. quod obseruari. de iura. cal. & Bar. in l. post legatum. in prin. ff. de his quib. ut indig. & quod hic dicitur, ꝙ error non potest reuocari ipso iure, sed per restitutionem sic. l. fideicommis. ff. de confes. hanc limitat in fi. lectio. suæ, & uide per eundem, & not. etiam ꝙ tam pars, quàm testis incõtinenti potest reuocare errorem suum, etiam circa probationem erroris, secus si ex interuallo, ut not. Bal. in l. edita. ĵ. de eden. alleg. Bar. in l. post legatum. de his quib. ut indig.

P. PAV. P. Vide unum casum, quo confessio erronea non potest reuocari, per Roma. singulari cccij. incip. tu habes. item uide alium casum in materia in singu. ccclxxv. incip. sententiam & diffinitionem errori, uide per Bal. in c. j. quibus mod. feud. amit. Item nota ꝙ erroris reuocatio non permittitur, nisi refectis expensis. Bar. in l. iura. ad finem. C. de omni agro deser. lib. xj. Sequitur Fel. in c. ad audientiam. in uer. cogitabam. ex̃. de rescrip. ubi allegat alia similia, prout etiam scripsi ad Bar. in l. non ignorat. C. de fructi. & lit. expen. An antè confessio tanquam erronea possit reuocari post lapsum terminum præcepti facti in confessum, Bal. contra Bar. tenuit ꝙ sic. refert consi. clx. in præ. & ibi etiam ꝙ non possit reuocari, si post factam primam confessionẽ, puta, in instrumento posteà in iudicio idem repeteret, & confiteretur. An autem reuocans confessionem tãquam erroneam, debeat probare errorem, uide Feli. in c. præterea. ex̃. de testib. cogen. Item ꝙ confessio facta coram iudice incompetenti possit reuocari absq; eo quod probetur error, uide Ias. in l. magistratibus. in ij. limit. ff. de iurisd. omn. iudi. & dixit se dixisse hic. An autem confessio facta super crimine possit reuocari & quomodo, uide Arct. consi. cxlvij. maximè. Item potest error reuocari etiam per hæredem, uide Ias. in l. cùm testamentum. prope fin. ĵ. eo. Item quomodo in criminalibus possit reuocari uel declarari, uide Arct. in c. cùm dilecti. in x. notab. Item in materia erroris, quòd toleretur error, & ꝙ quis potuisset de facili certiorari, licet sit secus in dubietate, uide Ias. in l. si per errorem. in iij. not. ff. de iurisdi. omn. iudi. Item circa reuocationem erroris multa ponunt Ias. & Moder. hic. & Ias. in l.j. ĵ. de erro. calc. Item adde ꝙ incontinenti potest reuocari confessio etiam non probato errore, nisi esset acceptata per partem aduersam, quia deberet tunc probare errorem, uide Alexand. in l. quicquid. ff. de uerb. obliga. Vide eundem, consi. xl. in prin. & xcij. in v. uol. Vide Fel. in c. præterea. de testib. cog. Et aduerte ꝙ Alexan. in dicto consi. xcij. præsupponit ꝙ possit reuocari confessio acceptata probando errorem. Sed Roma. consi. cccxxxiij. ad fin. indistinctè tenet ꝙ non posit reuocari postquam est acceptata, quasi transiuerit in contractum. Et Alexand. in dictis locis potest intelligi quando incontinenti reuocaretur, quia tunc fit distinctio, de qua per eum, secus si ex interuallo. Vide tamẽ omnino Cæpolam, cautela lxix. incip. confessio quædam. ubi concurrentibus duobus uult quòd non possit reuocari, scilicet ꝙ sit acceptata. Item quòd sit statutus terminus ad opponendum contra ipsam confessionem, ut per eum. Quid autem de confessione geminata, uide Roma. consi. cccxlvj. Ias. in d. l. ĵ. de erro. calc. Item quid de confessione iurata, uide Roma. consi. cccxcj. Item an post conclusionem in causa possit reuocari, uide Roma. in d. consi. cccxxxiij. Quid autem quando est datus terminus ad deliberandum, & quis deliberatus fatetur, an possit reuocari, uide Roma. in d. consi. cccxlvj. & consi. cccxcj. qui est contrarius. uide Feli. in c. cùm uenerabilis. de exceptio. concludentem ꝙ sic. & mod. ubi s̃. & hic. Quod tamen intellige ut per Ias. hic. Item intellige dummodo causa erroris in specie allegetur, secundum Bal. hic. Item quomodo possit confessio iurata prætextu erroris reuocari, uide Feli. in c. cùm dilecti. in xj. not. de accu. Item ꝙ positionis responsio erronea possit reuocari probando rem aliter se habere, etiam in facto proprio, uide Alex. consi. xlvij. uol. j.

b Clausula generali. Adde Bart. in l. j. in fi. princip. ff. de eo per quem fac. erit. Sed an istud sit uerum. glo. in c. fin. de iureiur. lib. vj. dixit relatis multis opin. quòd responsio circa positiones potest reuocari, si doceatur de errore. alleg. Guil. Duran. in Specu. in tit. de deposito. Sed Bart. hic uult ꝙ licet non reuocetur ut erronea, tamen semper potest restitui tanquam dictus persuasione aduersarij, quod si esset uerum, sequeretur ꝙ nunquam reuocarentur responsiones positionibus factæ, quia posset peti restitutio. & ideò Bal. uidetur tenere contrarium, l. de tut. de in integr. resti. & etiã hic tenet contrarium, & magis expressè ualet, nisi expressè appareat de dolo aduersarij ponentis istud dictum, aliter non procedat, ut uidetur uelle Inno. in c. cùm causam. de appel. De hoc dicto etiam uide aliquid per Imo. in l. fin. §. iussus. de appel. Et ad glo. in d. c. fin. de iureiur. uide Inno. in c. cùm uenerabilis. de excep. & in c. olim. & per Bal. in l. edicta. ĵ. de ædeuersi. sæpè accidit. ubi omnino uide. & ibi ponit de eo qui erranit ponendo, an posit corrigere.

ADDE Quando confessio facta iudicialiter in actis, uel positio posit prætextu erroris corrigi, uel reuocari, Roma. consi. cccxxxv.

c Non colligitur. imò dicit, ꝙ colligitur de contrario, quod glo. facit. ff. de confes. l. si is. secundum Fran. de Rampo.

d Pro facta in iudicio. Vide Bar. in l. possessio. §. & si possessio. ff. de acquiposs. & Bar. in l. non fatetur. in fi. de confes. & Bart. in l. iubemus. §. sanè. de sac. san. eccle.

e Pone casum. Adde not. secundum Inno. in c. cùm olim. in fi. de censib. quòd licet contra confessionem quis admittatur ad probandum contrarium, ut hic, tamen contra instrumenta quæ produxit, non admittitur, nec mirum, quia

quia plus est probatio instrumentorum, quàm confessio, secundum eum. Vide tu Bar. in l. post leg. in fi. §. de his quib. ut indig. & dixi in l. non fatetur. ff. de confes. Alexand.

LEX VIII.

2 Confitendo scienter aliquem libertum qui erat seruus, an seruus sit liber.
3 Verba enunciatiua fauore liberationis inducũt dispositionẽ, quando principaliter sunt propter se emissa. nu. 4.
5 Pactum inter dominum & seruum, ualet, quando præcedit naturalis obligatio.
7 Iura realia quæ possunt solo consensu induci & tolli, per solam confessionem factam à sciente inducuntur.

VM Testamentum. Hoc breuiter dicit cum sequen. Verba enunciatiua erronea, pro libertate non inducunt dispositionem, hoc dicunt istę duæ leges. Ad euidentiam debes scire ꝙ dixi in summario. Secundò no. ꝙ errantis
1 uoluntas † nulla est. Simile de iurisd. om. iud. l. si per errorem. Op. ff. ad l. Falc. l.j. §. si legatariuũ. Sol. glo. ibi præiudicat sibi in possessione, quia perdidit interdictum quorum legatorum, non in proprietate. Circa has leges formatur u-
2 na quæstio, † quæro quid si scienter confessus est istos esse libertos, cùm essent serui, an erunt liberi? Circa hoc Guarnerius posuit unam suam glo. quæ dicit sic, Cùm ex ignorantia deficit aut fit à sciẽte, & fuit hic peccatum, aliàs delictum. ita dicit glo. quæ exposita secundum unum modum dicit, ꝙ uerba illa prolata à sciente inducerent libertatem, secundum aliam expositionem dicit totum econuersò. Et ut intelligas, ista diuersitas est ex quadam constructione grammaticali, nam illud relatiuum, quod, potest referri, ut sit suũ, antecedens, id quod fiet à sciente. Item potest intelligi ut sit suum antecedens tota illa oratio, hic deficit, quòd si fieret à sciente. Istas expositiones uideatis in glo. quia sunt claræ, & posteà uidebimus quæ erit magis uera, arguamus pro utra que parte. Primò, pro prima expositione facit hic tex. à contrario sensu, ubi dicit, si non ipsius accesserit iudicium. Item
3 pro hoc facit, quia in liberationibus † uerba enunciatiua inducunt dispositionem, ut l. tale. in prin. ff. de pact. Et istam primam tenet hic glo. pro alia opi. facit, nam pactum inter dominum & seruum non ualet, ut l. interpositas. ĵ. de transf. & l. cùm affirmes. de lib. cau. unde ista uerba non inducunt liberationem de præsenti, nec de futuro obligant dominũ, & istam opi. tenuit Io. quam opi. uidetur tenere gl. in l. seq. & uid glo. Pro hoc facit, quia in perdendo dominiũ, confessio facta etiam à sciente nõ præiudicat, ut s̃.eo.l. cùm falsa. secundum unã lect. Pet. & Cy. hic eum referens tenet istam secundam opi. dicens, ꝙ manumissio seruorũ uel fit in testamento, uel in ecclesijs, ut s̃. de his qui in eccle. manu. l.j. & ij. Ego puto opi. gl. esse ueram, tam in hac l. quàm in l. seq. nam uerba enunciatiua ad liberationem inducunt dispositionem,
4 † ut dixi per d.l.tale. Hoc est uerum, si proferantur principaliter propter se, Ita loquitur glo. huius l. Secus si proferantur principaliter propter aliud. Ita loquitur gl. l. seq. Facit ad hoc ĵ. de test. mil. l. ex his. quod plenè no. in l. ex hac scriptu-
5 ra. ff. de dona. Ad cõtraria respõdeo, non ob. † ꝙ pactũ dandæ libertatis inter dominum & seruum nõ ualet, quia illud uerum, nisi præcedat naturalis obligatio, tunc enim ualet. Ita loquitur hic. Ita intelligit glo. tua no. quam tene menti. Non ob. s̃.eo.l. cùm falsa. quia ibi loquitur in translatione dominij facienda in alium, ꝙ nuda uoluntate fieri non potest, ideò non nocet falsa cõfessio, hic loquitur de dominio perdendo per confessionem libertatis, ꝙ fit sola uoluntate
6 utriusq; partis, nec est opus alio facto. Nõ ob. ꝙ dicit † Pet. in duobus locis fit manumissio, quia imò in quolibet loco põt fieri, ut habetis ĵ. de Lati. li. tol. l.j. Ex p̃dictis dico, & dotibi unã regulam, quæ limitat ea, quæ dixi tibi in l. cùm fal-
7 sa. s̃.eo. ꝙ iura realia quæ possunt solo consensu induci & tolli, ut hypotheca, ut ff. de pig. act. l.j. per solam confessionem factam à sciente inducerentur circa rem ipsius confitentis, per ea quæ dixi in hac l. Nec ob. l. cùm falsa. quæ intelligitur quando agebatur hypothecaria, quia ibi confessio non erat facta circa ius hypothecæ, sed circa quoddam adminiculum ipsis, scilicet, circa proprietatem. Non sunt alia.

LEX XI.

QVAMVIS. Ista lex dicit idem quod lex, si emancipata. s̃.eo. Non habetis hic alia.

LEX XIII.

1 Ignorantia iuris facilius præsumitur in muliere, quàm in maribus.
2 Mulieribus errantibus in iure, quibus casibus subueniatur, magis quàm minoribus.

a

E PASSIM. [a] Hæc est subtilis, & difficilis lex. Breuiter dicit, Mulieribus non subuenitur propter iuris ignorantiam ultra quàm masculis, nisi in casibus à iure expressis, h.d. Op. quia secundũ hoc uidetur, ꝙ mulieres sint deterioris cõditionis, quàm uiri. Nam regula est quòd masculis in damnis subuenitur proter iuris ignorantiã, in mulieribus uerò dicitur, ꝙ est casuale, unde uidetur obstare. ff. eo. l. error. in fi. Gl. dicit, & benè, ꝙ mulieres iuuantur in omnibus casibus, in quib. iuuantur mares, & ultra illos in casibus à l. tantùm expressis, qui autẽ sint illi casus, glo. hic multos enumerat, qui ad propositum nõ faciũt. Et ideo pro declaratione gl. debes sci
1 re, quia quandoq; tractatur † de præsumptione ignoran-
b tiæ iuris, & ista facilius præsumitur in muliere [b] quàm in masculo, & hoc est indistinctè uerum. Ita loquitur ff. de adul. l. si adulteriũ cum incestu. §. j. & ff. de prob. l. cùm de indebito. §. j. de eden. l.j. §. fin. de iur. fis. l.ij. in fi Quandoq; tractatur de subueniendo mulieribus, non ideò, quia errauerunt in iu-
c re, sed ideò quia sunt mulieres, [c] & in istis casibus loquitur ff. ad Vellcia. l.ĵ. & l. si fine. C. eo. qui satisd. cog. l. de die. §. minori. sol. mat. l. si cùm dotem. §. si mulier. Quãdoq; ponitur
2 ꝙ mulieres errauerunt in iure, an † eis subueniatur eo casu, quo non subueniretur masculis, & in isto casu loquitur hæc lex, quæ dicit ꝙ eis non subuenitur nisi in casibus in lege expressis. In l. aũt sunt expresi ff. ad l. Cor. de fal. l. diuus. §. ꝙ tm̃. & ad Turp. l.j. §. accusationem. in fi. & l. mulier, &c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Ne passim. Nunquid iuris ignorantia excuset mulierem ab incestu, & de quibusdam alijs, uide Rom. consi. dvj. Nunquid autem iuris ignorantia excuset mulierem, militem & rusticum ab excommunicatione, uide Rom. in d. consi. dvj. uide de materia quomodo iuris error excuset mulierem uel rusticum, & quid si non consuluerint peritiores, Ias. in l. iuris ignorantia. C. qui admit. per totum.

b In muliere. Ignorantia iuris facilius præsumitur in fœmina quàm in masculo, uide Bar. in l. non fatetur. ff. de confes. & quod no. Bald. in l. pen. de his qui sibi adscri. & uide Bar. in l.j. §. nunciatio. de ope. no. nun. et quæ ibi dixi.

c Sunt mulieres. quærit Bal. in l. scripturæ. C de fid. instr. quid si mulier, uel rusticus produxit duo instrumenta contraria, utrum habeat locum dispositio illius l. uidelicet quòd neutri credatur, uide ibi, & refert Ioan. An. in c. cùm Ioannes. de fide instr. ꝙ in muliere & rustico non potest esse simplicitas ubi est contrarietas: & ideò si essent sibi contrarij in testimonio, puniuntur, & nunquam mulier & rusticus excusantur ab actu quem faciũt clam, Bal. per illam gl. in l.j. ĵ. de interdi. ma. & adde ꝙ non subuenitur mulieri ignoranti ius, in quasi lucro, sicut nec in lucro, nec in quasi debito, ut colligitur ex no. s̃. eod. l. si emanci. & ibi Bart. & doct. & Bal. in l. iuris ignorantia. in princip. ĵ. qui admit. & in materia uide Bald. & quæ ibi dixi l.j. C. de interdi. ma. Alexand.

Pro concordia, aduerte ꝙ medij temporis tantum interusurium habetur in consideratione, quando repetitur indebitè solutum ante tempus. Ita Bart. in l. si socer. §. Luci. ff. sol. mat. Contrarium dicit Alexand. uoluisse in apostillis in hac l. cùm quis. uersi. respondeo istud. & in l.j. ff. de condi. indebi. Tu dic ꝙ Bar. non loquitur in d. §. Lucius, præcisè, de interlocutoria, nam Bar. ibi dicit, ꝙ mulier poterit petere propter interusurium medij tẽporis, sed non dicit tantum propter illud, uel aliter loquitur in casu specialis dotis, quæ dos cõtinet plura alia priuilegia, ut per doct. in l.j. ff. sol. mat. & in c. salubriter. de usur.

LEX X.

2 Debitum ex Falcidia quod defalcatur de legato, dicitur indebitum ciuiliter, sed naturaliter debitum. & nu 3. 12.
4 Falcidia rescecat ipso iure quo ad dominium, non quo ad obligationem naturalem. & §. nu. 2.
5 Defalcandum per Trebel. dicitur naturaliter debitum. & nu. 12.
6 Defalcandum ratione legitimæ portionis debitæ filio, uel patrono nullo modo est de iure debitum.
7 Debitum ex testamento minus solenni, dicitur debitum naturaliter. & numero 8.
10 Obligatio naturalis quandoq; etiam absq; consensu contrahitur.
11 Obligatio ciuilis & naturalis, quando oriatur ex eo quod peccat in forma sui.
14 Exceptio rei iudicatæ, est exceptio iuris & facti, non iuris.
15 Obligatio naturalis quando posit actionem producere.
16 Absolutus per sententiam quando remaneat naturaliter & ciuiliter obligatus.
17 Indebitum ciuiliter, & naturaliter tantùm debitum, si soluatur per errorem, quãdo posit repeti.
19 Compensatio non admittitur contra repetentem indebitum.
21 Soluens per errorem indebitum naturaliter, sed ciuiliter debitum, quando repetat. & nu. 26.
22 Actio ciuilis ex chirographo, & sic ex obligatione literarum, oritur ante biennium.
23 Imperator potest producere actiones absq; aliqua obligatione.
24 Pactum de non petendo, an tollat actionem etiam ciuilem.
25 Obligatio ciuilis & non naturalis ex sententia condemnatoria oritur.
27 Soluens per errorem indebitum ciuiliter & naturaliter, quibus casibus repetat.
29 Soluens debitum omni iure, sed indebitum ope exceptionis, quando possit repetere.
30 Soluens tutus exceptione ex epistola diui Adriani, non repetit.
31 Exceptiones inductæ ad rigorem iuris conseruandum, quæ sint.

VM quis ius ignorãs. Duas partes habet. Prima loquitur in ignorante ius. Secunda in ignorante factum. Secunda ibi, per ignorantiam enim. Debitum naturaliter tantùm, ciuiliter indebitum, solutum per ignorantiam iuris, non repetitur, sed per ignorantiam facti repetitio cõceditur. h. d. Pone casum in terminis secundum opi. gl. quã intendo tenere. Ad l. istam op. tutus exceptione fauorabili, quecunq; error soluens repetit: l. qui exceptionem. ff. de condic. indeb. sed hæres hic est tutus exceptione fauorabili, ergo, &c. non debet ergo adhiberi illa distinctio, errauit in iure, uel in facto. Glo. in fi. gl. magnæ soluit, ⁊ hic hæres non erat tutus aliqua exceptione, quia nulla actione teneba tur: ergo exceptionẽ non habebat, quæ præsupponit actionẽ, ut l. ij. de excep.* Secundò opp. quando aliquis tractat de damno uitãdo, iuris ignorantia dat repetitionem, sicut ignorãtia facti, ut l. error. ff. eo. sed hic hæres tractat de damno uitãdo, igitur si in iure errauit, repetere potest. Glo. Huius timore [a] in prin. tantùm dicit, ⁊ ista lex debet intelligi quando quis soluit debitum naturaliter, sed ciuiliter indebitum, ut legatum ex testamento non solenni, uel legatum quod debebat defalcari per l. Falc. l. error. §. is autem. C. ad leg. Falc. & ideò ille qui soluit ignoranter, nõ certat simpliciter de damno uitãdo, quia aliquo respectu soluit debitum, & liberatus est à naturali obligatione, idcò adhibetur distinctio, quæ ponitur in hac lege. Vltramon. reprehendunt exempla istius glo. dicentes, ⁊ ex testamento non solenni legatum non debetur naturaliter. Item dicunt ⁊ illud quod de legato defalcatur per Falcidiã, non debetur naturaliter, ut statim examinabo. Soluunt ergo contrarium sic, ⁊ hic hæres certat de lucro in casibus positis suprà, lucrum enim est sibi retinere hæreditatem quæsitam. Sed ista sol. non est uera, nam ante hæreditatem quæsitam bene certat quis de lucro, sed post hæreditatem quæsitã hæreditas cum suo patrimonio cæpit esse unita, & dici unũ patrimoniũ, ut l. sed si plures. §. filio. de uulg. & ideò si quid de isto patrimonio minuatur, patitur damnum, ut l. damnum. de dam. infect. certat ergo hic hæres de damno. Teneamus ergo opin. glo. pro qua glo. & materia tota hic posita declaranda, scias † ⁊ quatuor sunt species indebiti, quoddam est indebitũ ciuiliter, sed naturaliter debitum, de quo loquitur lex ista: quoddam est indebitum naturaliter, & ciuiliter debitum: quoddam est indebitum utroque iure, scilicet ciuiliter & naturaliter: quoddam est indebitum ope exceptionis, sed ciuiliter & naturaliter debitum. circa quodlibet uidcamus exempla, & uideamus qualiter per errorem solutum repetatur.

Inanis mihi uidetur hæc sol. et captio sermonis est in uer. fauorabilis. hoc est, perpetua: d. l. qui exceptionem. quæ habenti, nisi alia contingente, nõ cõpetit: §. rursus. Inst. de act.

I. Concen. B.

CIRCA primum, quando est ciuiliter indebitum, naturaliter debitum. glo. ponit exemplum in eo † quod de legato defalcatur [b] per Falcidiam. Contra istud dictum insurgunt Vltramon. ut Pet. dicens ⁊ illud neq; ciuiliter neq; naturaliter debetur. Nam lex Falcidia rescecat legata ipso iure, ut l. Plautius. & l. lineam. ff. ad l. Falcidiam. & l. j. §. si quis ex mortis. quo. le. ergo nullo iure debetur. Præterea quando lex resistit obligationi, non oritur ciuilis, nec naturalis obligatio, ut l. non dubium. §. de legi. & l. si non sortem. in princ. ff. de cond. inde. & de fideiuf. l. cùm lex. sed lex Falcidia resistit legato, quòd non excedat dodrantem, ut l. j. ff. ad l. Falcid. ergo nullo iure debetur. Gul. de Cug. in hoc tenet glo. nostrã. Nam in legatis uoluntas defuncti dominatur, ut l. in conditionibus. de cond. & dem. sed de iure antiquo permitteba tur testatori legare quantum uolebat. superuenit lex Falci. quæ est contra testatoris uoluntatem, ut l. Titia. ff. ad l. Falc. Remanet ergo testatoris uoluntas ⁊ soluatur, ergo remanet naturalis obligatio. Idem tenet Iacob. Butri. nihil allegat. Cyrecitat hic Pet. similiter. † Ego dico opin. glo. nostræ esse uerisimam. primò per casum expressum j. ad leg. Falcid. l. j. ubi dicitur, ⁊ qui soluit quod poterat per Falcid. rescecare, nõ soluit plus debito. ergo apparet ⁊ erat aliquo iure debitum ciuiliter non propter legem Falcid. ergo restat ⁊ erat naturaliter debitum. Præterea, ex eadem l. probo sic, Donari uidetur qd' nullo iure cogente cõceditur, ut l. donari. ff. de do sed illud quod defalcatur per Falcid. si nullo iure est debitũ, eius solutio esset donatio: sed hoc falsum, quia non est donatio, ut l. j. j. ad le. Falc. ergo, &c. erat ergo naturaliter debitum cuius solutio non dicitur donatio, ut l. hoc iure. §. pen. ff. de don. Pro hoc optimè facit l. si patronus. §. de illo. de donat. & ibi de hoc tetigi. Ad contrarium dicit Petrus, ⁊ Falcidia rescecat legata ipso iure. Doct. non respondent, sed respõdeo, quòd † rescecat ipso iure quo ad dominum, ut legib. §. allegatis, non autem quo ad obligationem naturalem rescecat, ut §. probatum est. Non obst. quod dictum est, ⁊ lex resistit obligationi, quia hoc est falsum. Dicit enim lex Falcidia, ⁊ posit legare quis quantum uult, dummodo apud hæredes remaneat quadrans, hic non prohibet testatorem ultrà legare, sed præcipit apud hæredem debere remanere quadrantem. Præterea quòd hoc sit uerum, apparebit ex ratione quã dicam in q. de testamento non solenni. Ex his concluditur ⁊ tua glo. dicat ueritatem. Extra glo. quæro quid de eo quod defalcatur per Trebellianum? Respon. † quòd naturaliter est debitum, & eius solutio non est donatio: l. debitorem. de his quæ in fraud. cre. Quæro, quid de eo qd' defalcatur per legitimam † portionem debitam filio uel patrono? Respon. illud nullo iure est debitum, quod apparet, quia quocunque errore solutum repetitur, ut l. si patronus. in princip. ff. de dona.

SVMVS expediti de primo exemplo gl. Secundum exemplum † est de legatis relictis in testamento non solenni. glo. dicit, ⁊ illud est naturaliter debitum [c], ut j. de cond. inde. l. fideicommissum. & ff. de cond. indeb. l. fideicommis. Pet. contrà, & dicit ⁊ istud non est uerum, quia obligatio naturalis contrahitur consensu, ut l. j. de pact. l. in his. §. Imperator. de sol. Sed in proposito, testator hic non consensit, quia nõ cognouit uenien. ab intestato, sed scriptum in testamẽto. Item hæres qui ab intestato adiuit, hic non consensit, nõ enim est

uerisimile quòd uelit obligari. Præterea dicit ipse, quando illud quod agitur, peccat in forma sui, neq; ciuilis neq; naturalis obligatio oritur: l. j. §. si quis ita. ff. de uerb. obl. sed hic testamentũ peccat in sui forma, ergo, &c. Et per hoc apparet ⁊ quædam æquiparatio, quam facit gl. in l. si post diuisionem. §. eo. per quam cõcludit ⁊ ex nõ solenni testamẽto nascitur obligatio naturalis, illa nõ est bona. Gul. de Cug. in hoc stat cum Pet. aliqualiter tamẽ limitat, & dicit sic, Hæres nõ contrahit cum legatarijs, sed quasi cõtrahit, ut l. apud Iulianũ. in fi. quib. ex caus. in pos. eat. Instit. de oblig. quæ ex quasi cõtr. §. hæres. l. ex maleficijs. §. hæres. ff. de ac. & obl. Vnde cùm nõ sit uerus cõsensus, neq; uerus contractus, nõ possumus dicere, ⁊ naturaliter obligetur, sed quasi naturaliter. Iaco. But. tenebat gl. nostrã, & dicebat sic, Hæres & defunctus præsumuntur eadem persona, ut in auth. de iureiu. à mo. præsti. in prin. sed defunctus cõsensit ⁊ legatarius haberet ista legata, ergo hæres uidetur cõsentire. Iste ergo fictus cõsensus, naturalem obligationem inducit. Sed ego † dico sic, ⁊ glo. tua dicit ueritatẽ. Pro cuius euidentia debes scire, quid est dictũ aliquis est obligatus naturaliter. dicit lex, Is naturaliter † tenetur, qui de iure gentium tenetur, ut l. cùm amplius. §. j. de reg. iur. Gl. in l. Stichum. §. naturalis. de sol. Sed ego reperio, ⁊ remota à testamento omni solennitate ciuili, remanet debitum de iure gentiũ, si potest probari relictum per duos testes, ergo naturaliter debetur. Probo minorem, Cõcessum est priuilegium militibus, ⁊ possint testari quomodo uelint, remota omni solennitate iuris ciuilis, & eos reponit Imperator in pristino iure gentium, l. j. ff. de test. mil. sed militis testamentum probatur per duos testes, etiã non rogatos, ut d. l. j. & l. diuus. & l. Lucius. de testa. mili. ergo apparet ⁊ iure gen. ualet legatũ relictum coram duobus testibus. Præterea obligatio † naturalis cõtrahitur quandoq; etiam absq; cõsensu, uel ubicunq; remanet æquitas naturalis, hoc est, de iure gentium. Capias exemplum. Ego gero negotia absentis, uel ignorantis, uel furiosi, & expendo utiliter pro eo, quis dubitat ⁊ ipse obligetur mihi naturaliter, & ciuiliter, per ti. de nego. gest. Præterea ex maleficio quis obligatur ciuiliter & naturaliter, & dicitur hoc esse æquũ & ex æquitate, ut l. nõ solùm. §. j. ff. de iniu. & tamen iste, qui delinquit, & ille in quẽ delinquitur, in hoc nõ consentiunt. Aequitas ergo naturalis est ista, quæ producit istam obligationẽ naturalem. Pro hoc ff. de iusti. & iur. l. j. §. ius naturale. Sed de iure naturali est ęquũ quòd succedens impleat uoluntatẽ defuncti, quantumcunq; nõ sit solennis, ergo de iure naturali ad hoc tenetur. Hoc probo, primò per casum l. in testamento. ff. de fideicom. lib. & de reb. eo. qui sunt sub tute. uel cura. l. fi. & j. de fideicom. l. ij. & eo. tit. l. fi. prout loquit de eo qui uoluit solenniter testari. Insti. de fideicõ. hære. §. fi. Et per hoc apparet respõsum ad illud, quod ipsi dicunt, ⁊ hic deficit consensus. Non ob. quod dicunt, † quando id quod agitur, peccat in forma sui, nõ oritur obligatio naturalis, quia debetis scire, quòd in ultimis uoluntatibus, quædam est forma substantialis, & ista est uoluntas defuncti, & ista adest in q. proposita, & de illa loquitur ratio facta in contrarium, quando cessat, sed hic nõ cessat. Quędã est forma probatiõis, ut ⁊ sint ibi septẽ testes [d] & similia, ista forma licet cesset, nõ cessat obligatio naturalis, sed cessat probatio, quantũ est ad obligationem ciuilem, & propterea dico ⁊ ubicunq; testamentũ censetur non solenne, propter uoluntatẽ defuncti, ut quia pupillus uel furiosus, tunc nõ oritur obligatio naturalis, nec ciuilis, quia cessat forma substantialis: nec de iure gentiũ hoc æquum est quòd debeatur, ut j. de testa. mil. l. fin. ubi miles pupillus non potest testari, licet ei sit remissa omnis iuris ciuilis solennitas, ut sit in statu iuris gentium repositus. Idem dico, si testamentũ deficit ex causa præteritionis filij, quem testator ignorabat, quia tunc præsumitur quòd deficit uoluntas [e] testatoris, ut l. sicut certi. & l. si cùm. j. de testa. mili. Et ex hoc etiã † apparet, ⁊ illud qd' rescecat per Falc. & Trebe. ut §. dixi, debet naturaliter, [f] quia de iure gen. remanet debitum, & sic apparet ⁊ gl. nostra est bene sustentata.

13 TERTIVM exemplum ponit † gl. ff. de cond. indeb. l. j. in uero debitore absoluto per sententiam, tũc enim ciuilis tollitur, & naturalis remanet, ut l. Iulianus. in prin. de condic. indeb. Ita dicit gl. Pe. contrà, imò tũc remanet utroq; iure debitũ, nam contra actorẽ obstat exceptio rei iudicatæ, sed exceptio præsupponit actionẽ, ut in toto ti. ff. de excep. rei iud. & l. ij. de excep. ergo remanet ciuilis obligatio, ⁊ a naturalis sola nõ est sufficiẽs ad producẽdũ actionẽ, l. naturalis. ff. de ac. & ob. & l. fideiussor. §. fideiussor. de fideiuf. & l. iuris gẽ. §. quinimò. ff. de pact. Præterea, actus agentium nõ operãtur ultra intentionẽ eorũ, ut l. nõ omnis. si cer. pet. & l. fi. j. ne filius pro patre. Sed iudex absoluens nõ intendit aliquem liberare, sed ostendere liberatum esse, ergo non inducitur obligatio. Non sunt plures suæ rationes. Cont. puto, tex. uidetur expressus in d. l. Iulianus. in prin. Præterea, sicut sententia condemnatoria inducit obligationem, ex qua oritur actio, ut l. ij. §. idem scribit. ff. de pecu. eadem ratione absolutoria debet tollere ciuilem obligationem. Pet. nititur respõdere ad istã rationem, de qua responsione non curo. Ad rationes Pet. respondeo sic, primò contra eum, ex dictis eius ipse tenet, † ⁊ exceptio rei iudicatæ sit exceptio facti & intentionis, non iuris, ut not. per eum in l. exceptiones. j. de except. Sed posito quòd sit exceptio iuris, secundum quod est uerum, nõ sequitur, ergo ciuilis obligatio remanet. Et dum dicit quòd naturalis sola non est sufficiens ad producendũ actionem, concedo istam. Sed hoc † est uerum in naturali, quæ nunquam habuit secum ciuilem, sed ea quæ ab initio habuit ciuilem, & sic produxit actionem, adhuc põt eam conseruare sublata ciuili, ut §. in simili no. in l. si unus. §. pactus. ff. de pact. & probat in exẽplo de muliere & uiro. Mulier cũ q̃ nunq̃ fuit nupta uiro, nõ potest parere filiũ, sed nupta põt parere & cõseruare etiã uiro extincto. Ita in proposito, obligatio ciuilis habet se ad obligationẽ naturalem ut causa agens, obligatio naturalis habet se ad ciuilem ut patiens, seu materia ex qua ius ciuile producit actionem. Vnde sublata ciuili quæ producit actionem, potest obligatio naturalis remanere. Non ob. quando ipse dicit, ⁊ actus agentium non operantur ultra intentionem agentis, cõcedo istam, & cùm subdit, iudex non intẽdit eum absoluere, istã nego, imò intendit eum absoluere, & imponere finẽ liti, & facere quòd huic ius ciuile amplius non obstet, quinimò si iudex hoc non exprimat, intelligitur: ff. de arbit. l. quid tamen. §. j. &c.

His ergo uisis debes scire, † ⁊ iudex quãdoq; absoluit reũ, quia actor non probauit, & tunc fateor quòd tollitur ciuilis, & remanet naturalis. Ita loquit l. Iulianus. in prin. Qñq; iudex absoluit reum, quia nullo modo debitum, & tunc idem, quia naturalis nõ tollitur, quia iudex non potest eam tollere: Insti. de iur. nat. §. sed naturalia. quia tamen res iudicata inter partes habet pro ueritate: l. res iudicata. & ibi no. ff. de re. iu. Istam naturalem obligationem pars cõtra reum non poterit allegare de cætero. Idem si iudex absoluisset tanquam debitum, non esset contractum. ar. l. fi. ff. de iureiur. l. si duo. §. si quis iurauit. eo. ti. Sed si iudex absoluisset tanquã indebitũ, nec adiecisset nullo modo debitum, tunc intelligitur quasi non debitum, scilicet ciuiliter, sufficit enim quòd actionem excludat. ar. d. l. Iulianus. in prin. de cond. ind. Et hoc uidetur sentire Iac. But. Remanet ergo quòd uera est gl. nostra. Sunt alia exẽpla de debito naturaliter tantùm, quæ sunt indubitata, ut si quis promisit pacto nudo, ut l. iuris gẽ. §. quinimò. de pac. l. in his. §. Imperator. de sol. Itẽ in pupillo, sed m ea quæ plenè no. ff. de no. & de reg. iur. l. pupillum.

17 HIS præmissis, pro declaratione nostræ materiæ, quæro † utrùm istud indebitum ciuiliter & naturaliter tantùm debitum, si soluitur per errorem, an possit repeti. In hoc reperio tres opi. Vna fuit gl. nostrarum, ut distinguamus, an soluatur per errorem iuris, & non possit repeti, an per errorem facti, & possit repeti. Casus est hic, & j. ad leg. Falc. l. error. ff. de condi. ind. l. fideicommissum. j. eo. tit. de cond. ind. l. fideicõmissum. quę leges ꝓprie hoc probant in testamento non solenni, uel in eo qd' resecat per Falc. alle. etiã gl. ff. ad Mace. l. fi. sed ista lex nõ propriè facit, sed facit in arg. loquit eũ ibi de eo quod est omni iure debitũ, sed ope exceptiõis indebitũ.

Fallit,dicit gl.in muliere & in minore, qui ſoluentes per iu-
ris ignorantiam repetũnt,ut ĵ.ad Velleia.l.quamuis. §.inter
dum.de condi.inde.l.Interdum.habes opi.gl. Pla.fuit in cõ
traria opi.ſimpliciter dicẽs,ꝓ tale debitum quocũq; errore
ſolutũ non repetitur.Fallit in minore,ut d.l.interdũ.de cõd.
inde.Iſtam opi.Pla.tenet Pet.& Iac.de Rau.& probat ſic,con
tra gl.noſtram.Speciale eſt in minore,qui ſoluendo tale in-
debitum repetit,in d.l.interdum.ergo in contrarium eſt ius
commune. Prætereà,cõdictio indebiti eſt inducta ex æqui-
tate naturali,ut ff.de condi.inde.l.nam hoc natura.ſed æqui
tas naturalis non eſt,quòd ab eo,qui habet debitũ natura-
liter,illud repetatur:ergo,&c.Prætereà debitum naturale in
ducit compẽſationẽ, ergo etiam cùm quis aget condictione
indebiti ad tale debitum,opponitur compenſatio.& in hoc
reſidet Cyn.Gul.de Cug.idem probat ſic, In pari cauſa me-
lior eſt conditio poſſidentis,ut l.ſi ſeruum.§.de illo.de uerb.
oblig. Sed poſito ꝓ ſit æquitas naturalis ex parte repeten-
tis,eſt etiam æquitas naturalis ex parte eius cui eſt ſolutum
indebitum,quia ſibi naturaliter debetur, ergo eius condi-
tio eſt potior. Prætereà ego uideo ꝓ ſolutum indebitè põt
pro alio debito retineri,ut l.ſi non ſortem.§. ſi centum. ff.de
cond.inde.ergo multò magis pro ſeipſo. Vnde Gul.non te-
net opi.glo.noſtrarum.Item opin.Pla.& Pet.nõ tenetur ſim-
pliciter,& probo ſic,Ego uideo ꝓ per præſcriptionem tolli-
tur ciuilis,& remanet naturalis,& tamen tale debitum ſolu-
tum per errorem repetitur,ut l.ſi quis poſtquam.ff.de fide-
iuſſ.ergo dictum Petri ſimpliciter non eſt uerum. Ideò di-
ſtinguit ipſe ſic, Quoddam eſt debitũ naturale tantùm, qd
nunquã habuit cõmunionem cum ciuili, & iſtud quocũq;
errore ſolutũ nõ repetit,p rõnes p̃dictas ſ.p Pet.cõtra gl.ar.
l.etiã.ff.de cõpen.Quoddã eſt debitũ naturaliter,qd ab ini-
tio fuit miſtũ cũ ciuili.Et hic aduerte,qa qñq; ciuilis obliga-
tio fuit ſublata facto hominis, & tũc idẽ, qa quocũq; errore
ſolutũ nõ repetit, ut l.Iulianus.in prin.de cond.inde.l. ſi pœ
næ cã.in prin.eo.ti.qd quiſq; iuris,l.iij.in fi. quę leges nõ di-
ſtinguũt. Ratio ſecundũ eum,quia qñq; ciuilis tollitur facto
hominis, & potuit eſſe ꝓ fuit ſublata iniuſtè, ideò lex uo-
luit ꝓ quocunq; errore ſolutũ non repetatur. Quandoq; il-
la ciuilis tollitur ex legis diſpoſitione,& tũc diſtinguitur,aut
ſoluitur per errorẽ facti,& repetit, ut l. ſi quis poſtquã. ff. de
fideiuſ.aliàs nõ repetere t, ut l.fin.rem ra.hab.Ratio,quia qñ
lex tollit ciuilem,tollit eam ſuadente aliqua æquitate,& ideò
fuit adhibenda prædicta diſtinctio.Iſta uerba Gul.non pla-
cent in aliquo mẽbro. Nam in primo mẽbro, dum dicit, ꝓ
quando ab initio fuit naturalis ſola ſine ciuili, quocunq; er
rore ſolutum nõ repetit.Dicit contra caſum in l.error.ĵ.ad l.
Falc.etiam ſecundũ opi.ſuam. Item ſcm & tertiũ membrũ
non placẽt,quia qñ ciuilis tollitur facto hominis, uel hoc fit
à iudice,ut d.l.Iulianus. & iudex hoc facit autoritate legis,
unde lex ipſa uidetur facere,ut l.ſanctio legũ.ff. de pœnis.&
ſic eſt eadẽ ratio, quòd qñ tollitur per legem, uel tollitur ſo-
la ciuilis per hominẽ,hoc eſt principẽ,ut d.l.iij.in fi. qd quiſ
que iur.tunc cùm princeps ſit lex animata, eſt eadem ratio,
quæ eſt in l.unde nõ placet.Breuiter tene opi.gl.noſtræ,ꝓ ta
le indebitũ ſolutum per ignorantiã facti repeti poſsit.Ita in-
telligo l Iulianus,& l.ſi pœnę.de cond.inde.quod quiſq; iu.
l.iij.in fi.Quod dixi de errore facti,intelligo probabili.Nam
ſi ſolueret per errorẽ facti improbabilem,eſſet idẽ ꝓ in erro-
re iuris,ut l.error.& l.regula.& l.nec ſupinè.Reſpondeamus
ad rationes eorum,dicunt ipſi, ſpeciale eſt in minore, ergo
in contrariũ eſt ius cõmune,ergo,&c.Reſpon.ſpeciale eſt in
minore hic,quòd ſoluens per ignorantiam iuris repetit,ſe-
cus eſt in maiore. Item dicunt, condictio indebiti nititur æ-
18 quitate,ſed non eſt æquum hic ꝓ repetatur, &c. † Rñ. tit.de
cond.inde.continet in ſe quandã reſtitutionis cauſam, ut ſi
cut minor reſtituit propter ætatẽ, ita errãs errore facti pro-
babili reſtituatur propter errorem ex illo tit.de cond.indeb.
& ſic apparet ꝓ æquitas adeſt, ſ.in iuſta cauſa reſtitutionis.
Prætereà,dicũt ipſi,poſſet opponi cõpenſatio,ergo, &c. ut l.
19 etiã ff.de cõpen.Rñ.opponi poteſt cõpenſatio † pro debito
naturali cõtra petentẽ,nõ cõtra repetentẽ.Ita uidet uelle glo.
in l.interdũ.de condi.inde.expreſsius in l.cùm is.§.ĵ. eo. tit.
ubi gl. Ratio, quia cauſa iſta cũ quandã reſtitutionẽ conti-
neat,ante omnia iſte qui propter ſuũ errorẽ probabilem eſt
expoliatus,debet reſtitui in priſtinũ ſtatum,quæ ratio in pe
tente ceſſat. Prætereà dicunt ipſi,in pari cauſa potior eſt con
ditio poſsidentis.concedo,ſed hic nõ eſt par cauſa. Nam il-
le,cui debetur naturaliter,habet æquitatẽ in genere ſuo: iſte
qui agit condictione indebiti, habet æquitatẽ in ſpecie ut re
20 ſtituatur ante omnia,ut dictum eſt. ſed † æquitas in ſpecie
præfertur æquitati in genere, ut l.ĵ.de uſuc.& ibi no.per Dy-
& no per eundẽ in reg.poſſeſſor.de re.iur.li.vj. Prætereà ipſi
dicũt,Solutũ indebitè poteſt ꝓpter aliud debitũ retineri,er-
go propter ſeipſum,ut l.ſi nõ ſortẽ.§. ſi cẽtum.de condi.ind.
Rñ.poteſt retineri propter aliud debitum,ſ.ciuiliter & natu-
raliter, licet propter aliud debitũ naturaliter tantùm nõ, &
ſic remanet defenſata gl.noſtra.Habemus de quatuor articu
lis expeditũ primũ articulum.Videamus de ſecundo, ſcili-
21 cet quod eſt indebitũ naturaliter † & ciuiliter debitũ: & pri
mò quæramus exempla.Glo.ff.de cond.inde.l.ĵ.ponit mul
ta exẽpla.Inter alia ponit de chirographo, ſeu literarũ obli
gatione ante bienniũ. Vltramon.cõtrà, dicunt enim ꝓ ante
bienniũ non eſt nata ciuilis neq; naturalis obligatio, nam il
le qui promittit ſpe futuræ numerationis,ꝓmittit ſub cõdi-
tione,ergo ante conditionẽ nulla eſt nata obligatio,ut l. ce-
dere diem.de uer.ſig.& iſtud dicebat Ia.de Ra.Pet.hoc repro
bat.& idem Gul.dicentes,ꝓ nec glo.dicit uerum, nec Iac.de
Rau.imò ſtatim eſt nata ciuilis & naturalis obligatio, quod
probant ſic,Cõtra obligationẽ legitimã literarũ, datur exce
ptio non numeratæ pecuniæ:l. ſi ex cautione.& l. in contra-
ctibus.ĵ.de non nu.pec.& Inſti.de lit.obl.ergo præſupponit
actionem,quia exceptio eſt excluſio actionis, ſed ſi eſt actio,
ergo oritur exceptio ex naturali & ciuili obligatione. Inſtit.
de obl.in prin.Prætereà lex dicit, ꝓ condicit obligationem,
ergo erat obligatus,ut ĵ.de cond.ob.cau.l.ſi cùm exiguũ.de
non nu.pecu.l.ſi quaſi.Prætereà, ſi cõtractus nõ impleatur,
non impeditur obligatio ciuilis & naturalis,licet obſtet ex-
ceptio,ut l.Iulianus.§.offerri.de act.emp. Prætereà,ſi contra
ctus habet debitam formã in ſe,licet cauſa nõ ſit iuſta, parit
ciuilem & naturalẽ obligationẽ. Exemplũ patet in cõtractu
celebrato dolo,uel metu.Ita in propoſito, talis cõtractus ha
bet debitã ſui formã.ergo, &c. Dom.Iac.But.tenebat gl.no-
ſtram,tñ pertranſibat multùm ſub nube. Dico gl.noſtrã di-
cere ueritatẽ,& ad hoc oſtendendũ præmitto illud, quod ſ.
22 dixi,Is † naturaliter eſt obligatus,qui iuregen. tenet, poſt-
poſitis p̃ceptis iuris ciuilis,ut l.cũ amplius.ff.de re.iu. Sed ſi
ego ꝓmitto tibi dare centũ,ſpe futuræ numerationis,credens
ꝓ tu mihi mutues.añq; mutues ceſſat æquitas, quare debe-
bam tibi teneri naturaliter,ergo non tenetur.ꝓ hoc ſit uerũ,
do tres tex.ff.ſi cer.pet.l.qui pecuniã.& lex parua eſt,ubi di-
citur,ꝓ habet in poteſtate,ne accipiendo ſe obliget. Appa-
ret ergo ꝓ nõ eſt obligatus,intellige,ſ.naturaliter,nam ciui-
liter nõ eſt dubiũ ꝓ eſt obligatus. Ad idem ff. quæ res pign.
oblig.poſſ.l.pe.qui pot.in pig.hab.l.ĵ in fi. Ad contraria re-
ſpondeo breuiter, Ad primum dum dicunt, promittit ſub
conditione.nego,imò purè promittit confidens de numera-
tione futura. Ad id ꝓ dicunt,ex eo quod cõpetit exceptio,
ergo & actio,uterq; eſt obligatus,nego iſtam conſequentiã,
quid enim repugnat, ꝓ ex ciuili obligatione ſola oriatur a-
ctio? Certè nihil.dices tu, imò repugnat exemplum quod
dediſti,quòd ciuilis obligatio habet ſe ut pater,naturalis ut
g mater, g actio ut filia. ergo ſequitur quòd filia deſcenderet
ex patre ſolo abſq; matre,quia ex ciuili ſola? Reſpon. nõ eſt
repugnantia aliqua. Sicut enim Deus conditor omniũ crea
uit unum hominem abſq; patre & matre, ut Adam, creauit
alium hominem ex uiro abſq; muliere,ut Euam, creauit a-
lium ex muliere abſq; uiro, & hic fuit Chriſtus: ita Impera-
23 tor,cõditor † actionum,quaſdam actiones producit abſq;
aliqua obligatione de mundo, & iſtæ ſunt actiones datiuæ,
quæ nullam habent matrem nec patrem,de quibus per glo.
in l.cùm mota.de tranſact.de acti.& ob.l.ĵ.Eodem modo hic
introducit actionẽ ex patre abſq; matre,ut ex obligatione ci
uili

uili abſq; naturali,non uideo repugnantiã, maximè cũ tex.
Inſti.de oblig.in prin.dum diffinit obligationẽ,ſe referat ad
ciuilem,in eo ꝓ dicit,ſecundum noſtræ ciuitatis iura, ergo
ſecundum ius ciuile.Item dicunt ipſi, cùm dicitur obliga-
tio,ergo erat obligatus.iſtam nego, quia cùm dicitur libera
tio de facto,hoc eſt,inſtrumentorum caſſatio,ut l. diſſoluta.
ĵ.de con.ſine cauſa.multò magis hic, ubi erat aliqua obliga
tio,ſcilicet ciuilis.Item dicunt, licet contractus non impleat
tur,tamen oritur ciuilis & naturalis obligatio,ut l.Iulianus.
§.offerri.ff.de act.empt.Rñ.in contractu emptionis & uendi
tiõis,& in ſimilib.nõ cõtrahit obligatio principaliter ſpe fu
turæ traditiõis,ita ꝓ iſta ſit cauſa ꝓxima obligatiõis, ſed ſpe
obligatiõis correlatiuæ.ideò enim promitto tibi pretiũ, qa
promittis mihi rem.& ideo obligor tibi, quia obligaris mi-
hi.& iſta eſt cauſa proxima obligationis, & ideò una ſubla-
ta reſoluetur alia,ut l.fi.de accepti.ff.de reſcind.uend. l. cùm
emptor.Nec ob.ſi opponeres de pupillo emẽte, ut potes ui-
dere per te,ſed in quæſtione propoſita cauſa proxima qua-
re tibi promitto,eſt ſpes numerationis, licet enim tibi pro-
mittam purè incontinenti,& hoc agitur cum ſolennitate ci-
uili,ut tibi tenear, tamen etiam iſtud agitur inter nos, ſcili-
cet ſi non accepero,uel ſi non mutuabis, non tenear, unde
de æquitate naturali non teneor.Dices tu,Iſta obligatio ciui
lis,quæ contrahitur literis uel ſtipulatione,contrahitur con
ſenſu:l.ĵ.ff.de pac.ergo eodẽ momẽto cõſentio ꝓ obliger,& ꝓ
nõ obliger,& ſic eſt cõtradictio,ut l.ubi repugnãtia. de re.iu.
Rñ.dico ꝓ iſte conſenſus& diſſenſus ſunt diuerſis reſpectib.
cõſentio enim ꝓ obliger ſolẽnitate ciuili, cõſentimus etiã in
uicẽ, ꝓ nõ tenear in ueritate, niſi numeratiõe ſecuta. Hoc ꝓ-
bãt dictę l.allegatę.l.q pecuniã.ff.ſi cer.pe.& l.ĵ.in fi.qui pot.
in pig.ha.Itẽ dicũt ipſi, ſi cõtractus habet debitã formã, oritẽ
obligatio ciuilis& naturalis, ut in cõtractib.celebratis dolo,
uel metu.Rñ.in illis cõtractib.eſt cõſenſus coactus,licet cõtra
ctus nõ hẽat iuſtã cãm in ſe,ſed in iſto nõ eſt cõſenſus, ut di-
ctum eſt.Cõcludo ergo ꝓ exemplũ gl. eſt bonũ.Aliud exem
plũ ponit gl.qñ præceſsit obligatio ciuilis & naturalis, & po
24 ſtea ſecutum eſt pactũ † de nõ pctendo,quia per pactũ tolli
tur naturalis,& remanet ciuilis,ut l.Stichum.§. naturalis.ff.
de ſol.Gul.de Cug.in hoc dicit, ꝓ eſt aduertendum, quali-
ter forma pacti fiat.Aut enim facio pactum de nõ petendo,
& non tollitur naturalis,quia iſtud pactum non apponitur
ad tollendum obligationem,ſed ad impediendam petitio-
nem. Aut libero te per pactum,& tunc tollitur naturalis. Ita
dicit in §.pactus ne peteret.ideò modò omitto,ſed dicam a-
liàs.Poſſemus etiam ponere exemplũ in ſentẽtia cõdemna-
h toria h,ex qua oritur obligatio ciuilis, † & non naturalis,li
25 cet quidã cõtradicant,ut dixi in l.ab eo.ĵ. qũo & qñ iud. te-
nendo iſtam op.ꝓ ex ſententia cõdemnatoria nõ oriatur ni
ſi ciuilis obligatio,tamen lex dat ei fomentum, & auxiliũ in
tantum,ut contra eam nulla oriatur exceptio, & tũc habe-
ret uim ciuilis & naturalis præſumptæ, ut dixi in d.l. ab eo.
& idem in obligatione literarum poſt biennium, nam poſt
biennium lex præſumit naturalẽ obligationẽ. Vnde eſt ibi
naturalis ſolùm præſumpta ſine exceptionis obſtaculo. Ex
26 peditis exemplis uenio ad quæſtiones. Quæro, † utrùm in
debitum naturaliter,& ciuiliter debitũ, ſolutũ per errorem
poſsit repeti.Gl.dicit hic ꝓ regulariter ſic.Fallit in caſibus ut
habes in ea. Tu uerò,licet gl.bene dicat,dic per alia uerba,&
melius intelligemus,quandoq; eſt indebitũ naturaliter,ſed
ciuiliter debitũ,tñ eſt ibi naturalis præſumpta, ita qd nulla
obſtat exceptio,&tũc ſolutũ nõ põt repeti,ut puta ſolutũ au
toritate rei iudicatæ,uel in obligatione literarũ poſt biẽniũ,
ut l.ĵ.ĵ.de cõd.indeb.& mãdati.l.ſi fideiuſſor.§. in omnibus.
Qñq; eſt debitũ ciuiliter tantũ,cui obſtat exceptio,& tũc ſo-
lutũ quocunq; errore põt repeti,ut l. ſi nõ ſortẽ. §. indebitũ.
& §.adeò.de cond.inde.Fallit ſi ſoluatur ex cauſa tranſactio
nis uerè uel præſumptè:uerè ut ĵ.de condi.inde. l.ij. & ff. de
condi.inde.l.in ſumma.in prin. nam ibi incipit eſſe debitũ
ex alia cauſa:præſumptè,ut in illis cauſis,quæ per inficiatio
nem creſcũt. Nã tũc ſoluẽdo uideor ſoluere animo cõpẽſan
di,ne negãdo incidã in duplũ,ut ĵ.de cõdi.inde.l. ea quæ. &
Inſt.de obl.quæ ex quaſi cõtrac.§.fi.Expeditus eſt ſed's arti-
27 culus.Tertius articulus eſt qñ eſt utroq; † iure indebitũ,in
hoc nõ egemus exẽplis,ut qñ nullo modo eſt ꝓmiſſum,uel
debitũ,ſed quis putabat ſe teneri,uel fuit debitũ,& eſt libera
tus ſolutione, uel acceptilatione, uel alio modo, de his qui
ponuntur Inſti.qui. mo.tol. obli. iſto caſu ſolutũ quocunq;
errore repetitur,ul l.ſed & ſi me putẽ.in prin.ff.de condi.in-
de.Fallit in caſibus ſi ſoluatur autoritate rei iudicatæ, ut l.ĵ.
de cond.inde.& l.ſi fideiuſ.§.in omnib.ff.mand.& l. ſi ſine.§.
ĵ.rem rat.ha.Itẽ ſi ſoluatur ex cauſa tranſactionis, ut l.ij.ĵ. de
cond.ind.& l in ſumma.in prin.de condi.inde. ff. Item fallit
in cauſis,quæ creſcunt per inficiationẽ,ut dictum eſt.& hoc
no.plenius in l.eleganter.in fi.de cond. ind.& eſt expeditus
articulus tertius. Quartus articulus eſt, quando eſt utroq;
iure debitum,ſed ope exceptiõis indebitũ. Exemplũ ponit
gl.in Macedoniano & Velleiano. Añq; uadã ulterius, quero
quæ eſt ratio ꝓ iſtę exceptiones Macedoniani, & Velleia-
28 ni, nõ tollunt obligationẽ naturalẽ? Reſpondeo, † quia nõ
ſunt inductæ æquitate naturali,ſed magis ex morib. ciuita-
tis noſtræ Roma. Vnde de iure ciuili nõ tollunt naturalem,
ut Inſti.de legi.agna.tut.§.fi.Sed quare nõ tollunt ciuilẽ obli
gationẽ? Reſpõdeo,quia uerba legis inducẽtis has exceptio
nes,nõ tendũt ad perimendũ obligationẽ, ſed ad impediẽ-
dum petitionem,dicũt enim ne actio petitiõ uc detur, nõ au
tem dicunt,quòd mulier intercedendo non obligetur, ut l.
ĵ.in prin.ff.ad Mace.& ad Velle.l.ij.§.ĵ. & ideo dicit hæc gl. ꝓ
eſt debitũ ciuiliter,& naturaliter, ſed ope exceptionis inde-
bitũ:& ideo quicquid gl.dicat,nõ habet locũ in exceptioni-
bus,quæ procederẽt ab æquitate naturali,qa tũc naturalem
obligationẽ tollerẽt,& remaneret ciuilis.& de iſto mẽbro di
ctũ eſt ſ. An autẽ tale indebitũ per errorẽ ſolutũ poſsit repe-
29 ti,gl.facit † quatuor mẽbra. Primũ quandoq; quis eſt tutus
exceptione dilatoria,tũc ſolutũ quocunq; errore nõ repeti-
tur,ut l.in diem.& l.nã ſi cũ moriar.ff.eo.licet quidã contra-
riũ dixerint,& uide gl.quæ dicit ueritatẽ.dices tu,dices ſolu-
tionis eſt ſumma pars obligationis,& ideò qui ante diẽ ſol-
uit,uidet ꝓ poſsit repetere,ſicut ille, q plus in quãtitate ſol-
uit,ut ĵ.dicã.Reſpõdeo,illud plus ꝓpter diẽ cõſiſtit in interu
i ſurio medij tẽporis,ꝓ poſſet lucrari.Iſta aũt ratio lucri indu
cit repetitionẽ & etiã actionẽ ex cõuẽtione partiũ,ſeu ex uo-
luntate teſtatoris. Et ita loquunt omnia iura quæ inuenies
ad hoc. Actiones uerò, quæ introducunt ex poteſtate legis,
nõ dant ꝓpter iſtud lucrũ,ſeu cõtemplatione huius lucri,ut
l.ſi ſterilis.§.cũ p uenditorẽ.de act. empt. Secũdũ mẽbrũ eſt,
qa iſta exceptio quãdoq; eſt ꝓpetua,& fauorabilis, tũc ſolu
tũ quocunq; errore repetit, ut l.qui exceptionem.ff.eo.uide
gl. Cõtra iſtud opp.exceptiõ, quæ inducit ab epiſtola diui
Adriani,eſt fauorabilis,qa fauore fideiuſſorũ inducta eſt,ꝓ
30 apparet,qa ei põt renũtiari,ſed tutus † illa exceptione p er-
rorẽ ſoluẽs nõ repetit,ut l.ſi teſtamẽto,§.pe.ff.de fideiuſſo.er
go tutus exceptione fauorabili ſoluẽs per errorẽ nõ repetit.
Gl.uoluit ſoluere,Inſti.de fideiuſſ.§.ſi plures. nec bene dicit.
Dy.uoluit ſoluere in l.cõtraria,& ſoluit pcius.Ego dico ꝓ ex
ceptio ꝓcedẽs ex epiſtola diui Adri. eſt de exceptionib.quę
inducunt ad rigorẽ iuris cõſeruãdũ, ut ĵ.ideò nõ cadit ſub
iſto mẽbro. Tertiũ mẽbrũ eſt, quãdo exceptio eſt perpetua,
& odioſa,ut Macedoniani, tunc diſtinguo ſic,Aut eſt ſolutũ
per errorẽ iuris,& nõ põt repeti. Aut per errorẽ facti,& tunc
ſic,ut l.q exceptionẽ.de cõd.ind.& l.ult.ff.ad Macedonianũ.
& uide gl.In hoc nihil eſt dicẽdũ,qa gl.dicit optimè. Quartũ
mẽbrũ eſt,quãdo exceptio dubia, tũc exceptio dubia iudi-
catur perpetua,ut l.ſufficit.de con.inde.& uide gl.Quintum
& ultimum mẽbrum eſt, quando aliquis eſt tutus exceptio
ne aliqua,inducta ad rigorẽ iuris conſeruandum,tũc ſolutũ
quocunq; errore non repetitur. ff.de cond.inde.l.Iulianus.
& ĵ.de cond.ind.l.ĵ.uide glo.Aduerte,quid uult dicere gl.de
exceptione inducta ad rigorẽ iuris conſeruandũ.ſi uelles in
telligere de exceptiõe rei iudicatæ,nõ diceret bene,qa illa ca
dit ſub primo mẽbro, ſecũdũ gl. opi. noſtræ qñ eſt indebitũ
ciuiliter,ſed naturaliter debitũ.ideò cũ allegat.ĵ. de cõd. ind.
31 l.ĵ.non bene cadit hoc.Sed ego † intelligo exceptiones indu

BIBLIOTECA UNIVERSITA

ctas ad rigorē iuris conseruandum, exceptione litis pendē-tis, de qua loquitur d.l.Iulianus.in prin.de condi.indeb. Itē si sim tutus exceptione fori, & idem in similibus, quæ nō respiciunt obligationem neq; actionē, sed solùm cōueniendi facultatē, & ideò dico q exceptio epistolę diui Adriani, & exceptio quam habent fideiussores hodie per auth.de fideius. & duo rei per auth.de duob.reis, sunt de illis exceptionib. quæ sunt inductæ ad rigorem iuris conseruandum, non enim tendunt ad perimendam obligationem uel actionem principaliter, sed tendunt ad hoc, ut alius prius conueniatur, licet per quandam consequentiam posit euenire, ut ille prius conuentus soluat, & aliàs liberetur. illa liberatio erit propter solutionem, non uigore illius exceptionis, ideò tutus hac exceptione soluens non repetit, ut l. si testamento. §.ij.de fideius.

ADDITIO.

a POMA. *Huius timore. Vide gl.* Bart. *&* Cast.*in l. si post diuisionem.ī. eo.tit.& ibi* Bal.*Aduerte tamen q contra glo.facit, quòd imò ex testamento non solenni non debeatur naturaliter.l.hac consultißima. §.ex imperfecto.in uerb. accrescere.C.de testa.quia si esset uerum, q relictum in testamento non solenni naturaliter deberetur, non haberet locum ius accrescēdi, necesse sit quòd portio deficiens in totum deficiat.l. si duo patroni. in prin.& ibi no.gl.& doct.ff.de iureiur.pro sol.uideas gl.*Bar.*&* Cast.*in l. si post diuisionem.ī.eo.*

b De*falcatur. Vtrùm id quod de legato defalcatur per* Falc.*sit debitum naturaliter, uel nullo modo, & hic dictis per* Bar.*in quantum dicit q est naturaliter debitum. Adde quòd idem tenuit gl.& ipsemet* Bar.*in l. j.ff.de cōd. inde.l.si patronus.ff.de do.l.j.§.si quis ex mortis.ff.quo.le.l.j.in prin. ff. ad leg.*Fal.Idem *tenet* Bal.*in d.l.j.ff.de condi.inde.sed* Pe.de Bella Pertica, *&* Vltramon.*tenent hic, q nullo iure sit debitum, & hanc opin. sequitur hic* Bal.*&* Bar.*in l.error.ī.ad le.*Fal.*&* Io.*de* Imo.*in l.j.ff.ad leg.* Falc. et *in c.fi.de sol.* Et *hanc opi.tenet do.meus in d.§.j.contra* Bar. *Sed tu non recedas à* Bar.*per tex.in l.fi.ad leg.*Fal.*& per id quod ipsemet* Bar. *no.in l. j.*C.*ad leg.*Falc.*sed d.*Bene.de Plum. *fuit in alia mirabili opi. dicens, q est debitum naturaliter & ciuiliter, per plures rationes, quas habes in l.fin. ī.ad leg.*Falcid.

c P. PAV. P. *Debitum. Quomodo intelligatur q ex testamento minus solenni oriatur naturalis obligatio, uide* Alex.*consi.ccxij.*Item *no.ubi contrahimus super re, cuius commercium particulariter non habemus, non contrahitur etiam naturalis obligatio.l.j.C.ne lic.hab.metro.lib.xj.*Rom. *sing.dcclxxxiiij.incip.an obligatio.Item uide* Ias.*post alios, in l. si post diuisionem.ī.eo.ubi ponit q inter cohæredes non oritur, ideò si filius instituatur, & in eo alius extraneus, in testamento minus solenni, non tenetur filius, etiam in foro conscientiæ dare extraneo portionem sibi relictam. Item an sicut ex testamento oritur naturalis obligatio, etiam si non sit solenne pro legatis, idem si pro hæreditate.* Et *an in foro conscientiæ hæres & legatarius retinere poßint sibi relicta, uide* Ias.*in l.nemo potest.ff. de leg. ij.*Item *illud q potest retineri per* Falc.*dicatur naturaliter debitum, uide latè* Bar.*in l.fin.de sol. & ibi ponit an ex testamento minus solenni obligetur quis naturaliter.*

d IO. FRAN. RVER. *Vt quòd sint ibi septem testes. Adde q* Bar.*sibi contrarius in l.nemo potest.ff.de leg.j. tenet q numerus testium sit de substantialibus testamenti.*

e De*ficit uoluntas.* Istud *est uerum tenendo opi.* Bar. *hic in auth. ex causa. sed secus tenendo opi.*Bar.*& aliorū in d.l.si cū.& in d.auth.ex causa.*

f N*aturaliter.*Et *in isto puncto uide* Bal.*in l. si cum. hic alleg. & uide* Bar. *in l.militis.§.miles.ff.de testa.mil.*

g N*aturalis ut mater.Contrarium tenent* Bar.*in l.etiam.ff.de mino.&* Bar. *in l.fi.ī.in quib.cau.in inte.resti.non est nece.* Pro *concordia. Aduerte q sententia condemnatoria parit solùm actionem ciuilem, non naturalē. Ita* Bar.*in hac.l.cùm quis.uers.possemus.& l.j.ff.de cond.indeb.*Idem Bar.*in l.ab eo.*C.*quō & quan.iud.*Alex.*in sua apostilla in hac l.cùm quis.allegat* Bar.*sibi contrariū in l.*Iulianus.*uerum debitorē.ff.de condi. inde.uers. itē dubitatur.*Tu *dic, fortè est contrariū, sed subtiliter potest saluari* Bar. *quia in d.l.*Iulianus.*nō simpliciter dicit obligationē naturalē ex sentētia, sed ex eo fonte unde regulariter oriūtur obligationes, s.ex cōsensu.l.cōsensu. cum sim.ff.de act.& obl.*Sed *dicit* Bar. *q oritur obligatio naturalis ex sententia, quæ insurgit ex naturali æquitate iuris, quæ est, ut maiorib.pareamus. l.ueluti.ff.de iust.& iur.*Est *enim æquitas naturalis quæ astringit, ut obseruetur q præcipit dominus & maior.*Et *in l.diuina.q ius naturale dicitur, qui non obedierit principi, morte moriatur.c.ij.de maio.& obe.& ita ipsum declarat* Bar.*in d.l.*Iulianus.*quasi sentiat de alia obligatione naturali, quàm de illa, de qua in hac l.cùm quis.& in iurib.præalle.*

h Condemnatoria. Adde Bar.*in d.l.ab eo.& in l.iij.ff.de cond.inde.sed* Bar. *tenet cont.l.*Iulianus.*de condi.indeb.*

i Interusurio. *Sed aduerte, quia* Bar.*in l.si socer.§.*Lucius.*ff.sol.matr.uidetur uoluisse ita demum dari repetitionem, huic indebitæ soluenti ante tempus, scilicet propter interusurium medij temporis tantùm.* Cuius *contrarium hæc uoluit, & in l.j.ff.de cond.indeb. uidelicet q etiā si nullū esset interusurium medij temporis, tamen repetatur.*Ita *uidetur sensisse glo.in l.si fideiussor.& l.quamuis.ff.man.& not.*Imo. *in d. §.* Lucius. *dixit aliqua uerba pro concordantijs, uide ibi per eum.*

De precibus Imper.offer. *Tit.* XXII.

Continua ut in glo.

LEX I.

1 *Seruus admittitur ad accusandum de nece domini.& nu.3.*
2 *Prohiberi quæ aliàs possunt, propter bonum exemplum permittuntur.*

1 LICET Seruilis. Seruus admittit̄ † ad supplicandum, & ad accusandum de nece dñi, h.d. No. q dixi in summario. Secūdò no. q
2 multa † quę aliàs sunt prohibita, propter bonum exemplum permittūtur, ut hic, & l. e-
3 xemplo.ī.de prob.& l.aut facta.in fi.de pœn. † Tertiò no. q seruus admittit̄ ad accusandum de nece domini, quandoq; in alijs, etiam ut ī.ad l.Iul.maiest.l. nullus.& ff.ad l. Iul. maie. l.famosi, &c.

LEX II.

2 *Beneficium principis debet concedi sine graui iniuria alterius.*
3 *Princeps ex certa scientia potest auferre quæ sunt iuris ciuilis, non quæ sunt iuris gentium.*
4 *Dilatio concessa principali, an porrigatur ad fideiussorem.*

a QVOTIES. [a] Duas habet lect. in glo. tamē ad idem tendūt. Petitio tantùm, per quam dilatio conceditur uel remittitur, potest produci, secus si peremptoria exceptio concedi, uel remitti postuletur. hoc dicit secundum utranq; lect. Not. primò quòd
1 dixi in summario. Item † quod differtur, non aufertur. Se-
2 cundò not. † q beneficia principum debēt cōcedi sine graui iniuria alterius. Venio ad apparatū. Opp. ī.de pact. inter emp.l.antep.Sol. Ibi petebatur auferri dilatio magna, & sic magnum præiudiciū afferebat, &c.Item opp.ī.de resc.uend.
3 l.ratas.Sol.Dicit gl.& tu dic, ut in ea. Quærit glo. an † ex certa scientia princeps posit per suum rescriptū ius alteri auferre? Glo.hic distinguit, q quædam sunt de iu-
b re ciuili, ut actiōes [b], & istæ possunt auferri per principem. Quædam sunt de iure gētiū, ut dominium, * & istud non potest auferri. Ita dicit gl.tua quam not.quod dicam in l.fi. ī.si cont.ius uel uti.pul.& signa gl.Cy.hic for-
4 mat unam q. utrùm † dilatio cōcessa principali porrigatur ad fideiussorem. Finaliter reducit eam ad examinationem illius quæstionis, quæ examinatur in l. cùm filius. §. j. ff. de
c uerbo. oblig. quæ est multùm prolixa, & dixi [c] in dicta l. cùm filius, & cæt.

* *l.qua ratio.§. ea quoq;. ff. de acq. rer. dom.* I. Cōcen.B.

ADDITIO.

a POMA. Q*uoties.Vide circa hanc l.*Fel.*in c. quæ in ecclesiarum. ex. de consti.& quòd in possessorio* Princeps *posit præiudicare, tanquam sit modici præiudicij, uide* Bar.*in auth.autoritatem.unde ui.* Facit *dictum* Bar.*in l.admonendi. dum tangit quæ dicatur causa magna, & ibi addidi.* Sed *in contrarium uide* Sali.*in d.auth.autoritatem.*Et *ad* Bar.*in l.item.ff. de rei uendic.*

b P. PAV. P. *Vt actiones.* Super *hoc uide omnino quæ habes ad* Bar. *in l.ex hoc iur.ff.de iu.& iur.An autem & quomodo posit princeps tollere exceptiones peremptorias, uide* Ias. *in l.iij.§.si is pro quo. uersi. secundò no.ff.quod quisq; iur.*

c Et *dixi.Aduerte tamen quia si statutum diceret, reus habeat tantùm dilationem, maius dubium esset, quia appellatione rei, uenit fideius. secundum gl.no.in l.Stichum.§.quod uulgò.ff. de sol.sed an sit uera, ibi dixi.* Et *hoc facit ad no.in l.exceptio.§.rei.ff.de excep.& hic adde* Bal.*in l. tam mandatori.*C.*de non nu.pec.ubi etiam ponit ea quæ hic dixi, & ibi etiam ponit quid econtrà, an exceptio competens fideiussori, competat reo.* Et *uide etiam ibi, an factum rei noceat fideiussori, et econtrà.*Et *his dictis per* Bar. *adde q illud q dicit* Bar.*in d.l.cùm filius.§.in fi. q quoties nos essemus in dote, tunc fideiussor potest conueniri, & sic illud priuilegium sibi nō prodesset, intelligas nisi debitor principalis susciperet iudicium in se, & diceret, nolo conuenias fideiussorem, quia mea interest ne conueniatur, quia ageret incontinenti contra me.arg.l.fi.de usur.rei iudic. & de hoc est tex. sing.secundum* Imo.*in l.*Idemq;.*§. generaliter.uers.suo nomine. ff. mand. & fuit dictum* Bar.*in l.uerum.in prin.ff.pro socio.&* Bar.*in l. & si fideiussor.ff.de re iud.& in l.Stichum.§.quod uulgò.de sol.& fuit dictū* Cyn. *hic in fi.* Sed Imo.*cum reuerentia si uidisset uerba* Cy.*non ibi indefinitè dixisset.Quòd autem hic dicebat, aut iste habet priuilegium contra quoscunque, & tunc dico q non potest accipere iudicium cū sua non interest, quia habet etiam contra fideiussorem, & sic illud quod dicebat ad intelligentiā* Bar.*in d.l.filius.§.j.non procedit, eò maximè, quia ibi competebat contra quoscunq;.* Aut *non competit contra quoscunq;, & tunc procedit opi. illorum ī.alleg.*Alexan.

LEX IIII.

1 *Dilationem habens ad soluendum beneficio speciali, tenetur satisdare.*
4 *Satisdatio, quæ debet præstari ab eo, qui habet dilationem ad soluendum beneficio speciali, quando præstetur.*
6 *Statutum si dicat, q de quolibet contractu soluantur decem pro gabella, si gabella non soluatur, an contractus sit nullus ipso iure.*
7 *Testamentum q ex forma statuti debet insinuari certis mensibus, si non insinuetur, an sit nullum ipso iure.*

a VNIVERSA. [a] Qui habet dilationē à princi-
pe, tenet̄ satisdare de soluēdo in termino, h. dicit.
1 No. † q qui habet dilationē ex beneficio specia
li, tenet̄ satisdare de soluēdo in termino, aliàs u-
tū iste qui habet dilationē, posit cogi ad satisdandū, est ma
teria l.in omnib.ff.de iudi.& l.si debitores.ff.de priui. credi.
Cy.ponit in l.j.ī.ut leg.no.caue. & hic tāgit aliqualiter. Et i-
2 deò, † qn̄ per statuta terrarū concedunt̄ dilationes aliquib.
mercatorib.uel societatibus, sis cautus q in reformatiōe po
nat̄, ne satisdatio posit peti, aliàs nō possent uti illo benefi-
cio. Ita uidet̄ hic in gl. quæ dicit, i. sortiant̄ effectū. No. ergo q
3 illud uerbū, nō † ualeat [b], innuit scilicet in effectu, non ipso
b iure, quod an sit uerū, dicā incōtinenti præmissa quæst. quā
facit gl. Quæro, quando ista satisdatio debeat præstari? Rñ.
4 † quidā dicūt, q antequā rescriptū petat̄. Alij dicunt, q pòst
nō pōt uti beneficio rescripti nisi satisdet, nec tenet̄ ab initio
5 satisdare, & uide gl. utrū † ergo nō ualeat, intelligit̄ in effectu
ut ibi. Cont. imò uidet̄ q factū contra legē sit ipso iure nullū
ut s̄. de legi. l. nō dubiū. Dicas no. quandoq; lex iubet q ali-
qua solennitas adhibeat̄ tēpore cōtractus, & tūc si aliter fiat,
nō ualet ipso iure, ut uidistis in auth. hoc ius porrectū. s̄. de
sacro.eccle.& ī.de transact.l.cùm hi.ī.de test.l.hac consultisi
c ma, circa prin. Quandoq; lex iubet [c] aliquam solennitatem
d adhiberi post contractū, uel alium actū [d] perfectū, & tunc si
illa solennitas nō seruetur, tunc cōtractus non est nullus i-
pso iure, sed nō ualet scilicet in effectu, nisi per legē aliter ex-
e primeret̄ expresè. [e] Pone, dicit statutum [f], de quolibet con
f tractu soluat̄ † gabella decē solidorū pro libra, aliàs non ua
6 leat. Certè ista solutio si fit post contractum factū, [g] licet aliàs
g non ualeat, non facit contractum nullum ipso iure, nisi ex-
presè dicatur in statuto, ut hic uides, & posset quandocun-
que solui, nisi contractus esset limitatus, ut hic. Item dicit hic
7 statutum, † testamentum debeat insinuari certis mensibus,
& si non fiat, non ualeat. Certè nō debet intelligi ipso iure,
sed non ualeat in effectu. Hoc dixi ff.de uer.obl.l. si ita quis.
§.ea lege.& feci tibi mentionem de hac l. in quæst. de usura-
rio manifesto, ut dixi in l.filio prætertito.ff.de iniust.test.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Vniuersa.No.q ista exceptio, tu non debes gaudere exceptione, nisi primo satisdes, est dilatoria, & debet opponi ante litem contestatam.* * Vide Fran.*consi cxxxvij.circa fi.*Et *circa hanc satisdationē quæ non debet præstari, uide* Alex.*cons.cccxlvj. et cōs. dlxxxv.in princ.*Ang. *cons.lxj.*Rom.*cons.cccxxiij.ubi idē dicit in statuto, q in rescripto, & idē in alijs exceptionibus, q in dilatorijs.*

* *Pluribus dixit* Bar.*s̄.de iur.& fact.ig.nu.j.cum seq.* I.Concen.B. *Vniuersa.Hæc lex canonizata est xxv.q.ij.*

POMA. *Vniuersa.Ad istam l. pro declaratione uide etiam* Alex. *consi. xxxviij.uol.iij.in ij.dubio, ubi dicit, q non haberet locum quoties debitū, super quo petitur dilatio, deberetur ex contractu iurato, & q tales impetrationes sunt restringendæ.*

b P. PAV. P. *Non ualeat.* De *hoc uide latè* Fel.*in c.nonnulli. §. sunt & alij.in uers.fallit tertiò.de excep.*

c Q*uandoq; lex iubet.Ista uerba sunt aurea, & uide* Bal.*in rub.ī.de rescin.uen.& plenè per* Bar.*in l.si ita quis. §.ea.ff.de uer.obl.& omnino uide q uoluit* Bar.*in l.ut iurisiurandi.in prin.de ope.lib.per illam gl.not.*Nec *omittas uidere* Bar.*in l.his cōsequenter.ff.fa.er.ubi pulchrè. & uide q no.* Bar.*in l.filio præterito.in fi.ff.de iniust.test. & ad no. hic adde* Bar. *in l. fi.*C.*de ca.lar.li.x. & ibi etiam quando lex uel statutum dicit, contractus non ualeat, tunc secundum ipsum bene intelligitur ipso iure.l. nō dubium. s̄.de legi.& ibi omnino uide* Bal.*&* Bar.*in l.cū lex.de fideius.* Ad *hoc gl. no.in cle.j.de iur.pat.ubi formæ præfixio tunc uitiat actum cùm traditur forma à prin.ubi aūt traditur post iurisdictionē concessam aliquid in eius exercitio seruandū, omißio eius nō reddit id q agitur, nullum.*Et *ita alleg. no.*Pet.de Anc.*in cle.j.in fi.de seq.pos.& fruc.& q dixi in l.cum lege.de fideius.ex opposito, an ex tali cōtractu trāsferatur dominiū, uide per* Bar. *in l. j.§.per cōmunem.ff.de acq.poss.& ibi uide apostillā; nunquid ex contractu simulato trāsferatur dominiū? allegat casum sing. q non, quem no.*

d P. PAV. P. *Aliū actum.*Limita *singulariter istud, nisi esset adiectū certū tēpus, intra quod lex requireret post actū solennitatē, quia tūc esset actus ipso iure nullus transacto tēpore, secundū* Ang.*sing.cons.xxxvj. inci. in* Dei *nomine.ad fin.& uide unā singularem utilitatem huius doctrinæ per* Pan.*in c.quoniā.ex̄.ut lite non contest.uide* Berta.*in tract. de* Gabel. *in iij. parte viij.partis principalis.*Vide *latißimè* Fel.*de hac materia d. ca. quoniam.ex̄.de testibus.*

e P. PAV. P. *Expreßè.Quòd idem sit etiam si lex exprimeret q sit nullus, uide singulariter* Pau.*de* Cast.*cons.ccxc.*

f P*one, dicit statutum.Quid si statutum annullat ipso iure, gabella non soluta, & an contractus dicatur ualere, & quid operetur annullatio, uide per* Bal.*in l.cùm mulier.ff.sol.mat.*

g P. PAV. P. *Contractum factum.Imò etiam si conueniatur in iudicio, poterit semper ante sententiam soluere, uide* Bar.*cons.lxviij.*

LEX V.

1 *Supplicatio aduersus sententiam præfecti prætorio semel tantùm permittitur.*

1 SI quis aduer. † Aduersus sententiā præfecti prętorio potest supplicari semel tantū, hoc dicit. Op.ī.ne liceat in una eademq; causa tertiò prouo.l.j. Sol.glo.ibi appellauit bis, & quæ est ratio, uide hic Cyn. ideò nulla admittitur supplicatio, hic nunquam appellauit. Hic habetis auth. quæ supplicatio, ideò sequitur, &c.

AVTHENT.

1 *Libellus, exceptio, acta & instrumenta possunt coram ipso notario produci.*

a QVAE Supplicatio. [a] Primò ponit̄ intra qđ tem
pus debeat supplicari. Secūdò de supplicatio-
nis effectu. Tertiò quid si nō sit seruata forma in
supplicādo. Partes uidebitis in tex. Secūda ibi,
quo subsecuto. Tertia ibi, nisi sub hac. Op. & uidet̄ q ipse i-
dē nō debeat cognoscere de iniquitate suæ sentētiæ, ut l.eos.
b in prin.ī.de ap. Sol. [b] aliud in supplicatione, ut hic, aliud in
c appellatione, ut ibi. Secūdò [c] op. minor iudex sententiā su-
perioris nō retractat, ut l.præfecti.& seq.ff.de min. Sed hic in
nuit̄ cōtrariū, dū dicit, q cōtra sñiam prefecti dat̄ supplicatio
eius officialib. Sol.gl.fateor, q supplicatio dat̄ ipsis officiali-
d bus, nō ut ipsi cognoscāt, sed ut offerāt ipsi pfecto, ut cogno
1 scat. No. ergo [d] ex hac auth. cū gl. † q libellus, & alia acta & instru-

instrumēta & exceptiones possunt produci corā ipsis notarijs, licet non producantur corā ipso iudice principali, & de hoc etiā uidebitis in l.eos.j.de appel. Op.de principio ad fi. huius auth.nā in princip.dicit, q intra decē dies debet supplicare. In fi.dicit, q postea etiā potest retractari sentētia.Sol. Dicūt quidā, q in fine dicit, loquit de retractatione, quæ fit ipso iure, ut qñ sentētia est lata cōtra legē, uel senatusconsultū, nō de ea quæ retractat per uiā supplicatiōis. Alia opi.est melior, q ille qui nō supplicauit intra x. dies, nō pōtà uictore petere fideiussionē aut executionē, bene tñ pōt petere q sententia retractet. Vel dic, q intra decē dies potest corrigi supplicatio ipsi præfecto. Præterea post decem dies pōt porrigi principi.Ita dicit glo.in l.j.de sen.præfec.præto.& c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Quæ supplicatio. Circa materiam huius auth. q in dubio uia supplicandi nunquam intelligatur periculosa, uide Alex. consi. lxxxviij.uol.iiij. Et uide de materia istius supplicationis multa per Card. Alex. in ex ratione, ex. de appel.*

b *Sol. Aliud in supplicatione. Et est ratio, quia in appellatione cōtinetur iniquitas summa, sed per supplicationem potius quandam misericordiā implorat. Facit l.præfecti. in fi. de minō. Et uide de materia istius auth. Are. in l. ex cōsensu. de app. qui dicit quòd in casibus in quib. nō potest appellari, potest supplicari, & illud est uerū, quando nullo modo pōt appellari.*

c *Secundò op. Et adde quando aliquid committitur appellatione remota, debet intelligi de iniusta, l.j.§.& parui. ff. q, ui aut clam. & uide ibi Bar. in l. diuus. ff. de test. milit. & Bal. in l.j. ff. de offi. præfe. præto. & tex. & q ibi no. in c. pastoralis. ex. de appel. Sed nunquid peti poterit restitutio in integrum, uide Bar. & Bal. post gl. in l.j.j. si de momen. pos. fue. appel. & Bal. in l.ij. C. de app. Nunquid autem poterit recusatio porrigi, uidi Bal. in l. fi. C. de sen. Nunquid autem remota querela possit appellari, uide Bal. in l.j. ff. de offi. præf. præto. Sed nunquid ciuitas possit facere statutum q, non liceat appellare? uide Bal. & doct. in l. is cuius. ff. de aq. plu. arc. & no. in c. fi. de app. in vj. & ibi Ioan. An. in Nouel. & Cy. in l. si appellationem. C. de app. & Bal. in l.j. C. de sen. quæ sine cer. quanti. Sed nunquid statutū dicēs q, de nullitate sententiæ non possit opponi, quomodo debeat intelligi, uide glo. fi. cle. j. de seq. pos. & fruc. & in c.j. de re iudi. & Bar. in l. diuus. & in d.l.j.§. & parui. & per Imo. in l.ij.§. interdum. ff. à quibus app. non licet. Et an si statuto cauetur, q, à sententia non possit appellari, an possit supplicari, uide Bal. in l. fi. C. de temp. appel. in fi. & uide gl. & Bal. in l.j. de offi. præfe. præto. & uide in simili. Ang. de Are. in l. si ser. in fi. de appel.*

d No. ergo ex hac auth. *Et ad hoc uide Bar. in l. si finita.§. Iulianus. de dam. infec. & per Bar. in d.l.eos.§. super his. & in l. præcipimus.§. in his. eo. tit. sed Bal. hic dicit, q, non credit uerum dictum Bar. in instrumētis, quæ producuntur ad probandum, quia debet fieri iudici, non tabellioni, ut legitur & no. in l. tubemus. j. de lib. cau. & j. de testa. l. hac consultissima.§. pen. & uide omnino Bal. hic*

LEX VI.

1 *Rescriptum ab excommunicato impetratum, est nullum ipso iure.*
2 *Defectus personæ impetrantis non uitiat rescriptum.*
4 *Reformatione facta in consilio non debet quæri de persona rogantis.*

a VNIVERSIS.[a] Non est quærendū à quo aliquid fuerit impetratum. h.d. Cont. istam opp.
1 ex. de rescr. c.j. li. vj. ubi dicitur, q est † ipso iure nullum rescriptū ab excōmunicato impetratū, & hic quærit de persona impetrantis. Sol. Speciale est in excommunicato, cū quo participare non licet. Cont. hoc opp. ex. de rescr. c. nōnulli.§.j. & c. ex parte. el. iij. ubi dicit, q nō uaret rescriptū impetratū à falso procuratore, & sic inquirit per sona impetrantis. Sol. Illæ decre. hodie nō seruantur, ut ibi
e nota. Vel aliter, defectus † personæ impetrātis nō uitiat rescriptū, ita loquitur hic. sed mendacium seu falsitas eius, ut si asserit se procuratorē, tamen nō est, illud habet uitiare rescriptum, hic uerò impetrans in nullo mētitus est, ibi secus.
3 Quærit gl. utrū hæc lex habeat locū siue impetrauerit † pro se, siue pro alio. Glo. dicit, si impetrat pro se, debet distingui, an imperator fuerit sciēs cōditionis eius, aut nō, & bene dicit. ar. pro hoc in l. quidā. ff. de re iud. sed si impetrat pro alio, habet locū hęc lex. Et intelligas q si impetrabat p alio nō asserēdo se pcuratorē falso, quia tūc uitiaret rescriptū propter mendaciū, ut s. dixi. Vltimò no. q qñ est facta reformatio in
4 cōsilio, † nō debet quæri de persona rogātis seu cōsulentis, sufficit enim q consilium hanc mentē habens hoc reforma
b uerit, quod nota & perpetuò tene menti.[b] Bar.

ADDITIO.

a *Vniuersis. Defectus personæ impetrantis an uitiet rescriptum, dic latius ut per Bal. in l.j.j. de cad. tol. & quia hic dicit de excommunicato, uide quid possit facere excommunicatus, per Bal. in l.j.s. de iur. & fac. igno.*

b *Tene menti. Adde Bar. in l.ij. C. de decur. lib. x. & quod ipse not. l. obseruare. eod. tit.*

LEX VII.

1 *Rescriptum contra ius, quādo nemini nocet, & prodest petenti, an ualeat.*

a RESCRIPTA.[a] Ponit dictum & duas exceptiones. Breuis est, & de materia huius l. dicam in l. fi. si contra ius uel util. pub. Opp. j. si nuptiæ ex rescri. pe. per totum tit. ubi rescripta quæ ne-
1 mini † nocent, & prosunt petenti, nō admittuntur. Huius timore dicit gl. q quædam sunt rescripta prohibita impetrari specialiter & expresse, & illa impetrata nō ualent, etiā si nemini noceant, ita dicunt cōtraria. Quædā sunt rescripta nō prohibita specialiter impetrari, & tūc loquitur hæc lex, ut si rescriptū cōtinet aliquid contra legem scriptā, nō ualet. Fallit in duob. casibus positis hic in tex. exemplū potes ponere in hac lege. Aliquis impetrauit q minori quatuordecim annis liceat facere testim, uel q liceat appellare post decē dies, uel ut in contractib. emptionis & uenditionis, nō teneat de euictione, certè ista nō ualēt, quia contra ius. Cont. istā lect. opp. Vltramontani q tale rescriptū non uidetur contra legem, ut ff. de pac. l. pacisci. Vnde dicunt, q licet rescriptū sit cōtra tenorē legis, nō tñ est contra legē. Breuiter tene opi. gl. nostræ. Nam in rescriptis est quædā lex generalis derogatoria quę dicit q non licet impetrare rescripta iuri contraria, ut l. nec damnosa. s. eo. Opp. s. eo. l. quoties. Sol. Illud ibi qñ aliū modicè lædit, & dilatio potest facilè impetrari à principe, aliàs non. Et hoc dicam plenè in l. fin. j. tit. iij. & c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Rescripta. Adde in quantum dicitur in tex. quòd ualet rescriptum, per quod crimen indulgetur, ut non procedat, nisi supplicans ex primeret causam condemnationis. & quamlibet facti qualitatem, aliàs secus, secundum Bal. in l. præscriptione. uers. ad concordandas. j. si cont. ius uel util. publ. Rescripta. In prin. hæc lex est canonizata. xxv. q. ij.*

LEX VIII.

1 *Instrumenti copiam quando quis petit an solum particula quæ ad ipsum pertinet, sit ei danda, an totum instrumentum.*

a INSTRVMENTORVM.[a] In supplicationibus debet poni effectus instrumentorum, uel uerba, super quibus dubitatur, non totus tenor eorum, hoc dicit. Opp. j. de transact.
1 l. ut responsum. Sol. Illa intelligitur secundum istam. † Vltimò no. ex hac l. arg. q quando aliquis petit copiam instrumenti, debet sibi dari illa tantū particula, quæ spectat ad eū, non totum instrumētum, ut hic uidetis. Ad idem facit ff. de eden. l. argentarius.§. edi. In contrarium facit fortiter l. inciuile. de leg. cum sua glo. De hoc consueui dicere super rub. ff.
ij de noui ope. nun. quod no.[b] Bar.

ADDITIO.

a *Instrumentorum. Adde Bar. in l. inciuile. C. de fur. & ibi dicit, q, debet edi totum statutum. And. Barb. Instrumentorum. Vide in l. fi.§. pe. j. de appe. & per Bal. in l.j. ff. quemad. test. ape. l. omnes. in fi. ff. de iust. & iu. & hic omnino. & Bar. in l. argentarius. ff. de eden.*

b *Quod no. Bar. in l.j. ff. de cura. bon. & in l.j. de tab. exhib.*

a *Quando libellus principi datus.*[a] *Tit. XXIII.*

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Principi datus. No. quòd ad hoc ut rescriptum cum supplicatione habeat uim libelli, requiritur q, sit facta commissio sine figura iudicij, aliàs secus. Ita Bal. & alij hic, & Sali. & Bal. in l. ne quicquam.§. ubi decretum. de offic. proconf. in l.j.s. de prec. Imper. offe. in l. eleganter.§. si quis post. de cond. inde. Imo. in c. præterea. ex. de dil. Imò necesse est q, producatur rescriptum cum supplicatione, ut obtineat uim libelli. Ant. in d.c. præterea. ex. de dilat. Imo. in l. si quis filius.§. eius. ff. de iureiu. Et quòd necesse sit rescriptum cum supplicatione, uide etiam Bal. in d.l. eleganter.§. si quis post. & in c. dilectus. de ordin. cogni. Ita declarant ar. dicta Imolæ, in c. dudum. el ij. ex. de dila. & in cap. super eo. ex. de appell. Item q, in summarijs rescriptū cum supplicatione habeat uim petitionis, & libelli, uide Alex. in consi. ccj. in prin. in ij. uol.*
Continua. ut in gl. & adde super tex. rubricæ dum dicit q, libellus principi datus, subaudi, & ad eum rescriptum est, ut j. eo. l. ij. Bar.

LEX I.

1 *Libellus est duplex, alius conuentionalis, alius supplicatorius.*
2 *Libellus, quando datur principi in actionibus annalibus, inducit litis contestationem.*

a DVBIVM Non est[a]. Breuiter dicit totus titu. Libellus datus principi, si ad cū est rescriptum [rescriptum] interrumpit præscriptionem, & facit actiones transitorias in hæredem in actio-
nibus prætorijs, & annalibus, hoc dicit. Opp. & uidet q requiratur executoris missio, ut l. cùm notissimi. in prin. j. de
1 præscrip. xxx. ann. Rñ. debes scire, † q duplex est libellus, quidam est conuentionalis, de quo loquitur auth. offerat. de li. contest. & per illum non inducitur interruptio præscriptionis, nisi citatiōe secuta, ut l. cōtraria, dic ut ibi. Quidam
2 est libellus supplicatorius, & per istum inducitur litis † cōtestatio, si offeratur principi tantùm, secus si alij iudici, & ad eum princeps rescribit, & intellige in actionib. prætorijs, & annalib. ut dixi. Op. de l. ut perfectius. de anna. excep. Sol. speciale est in illis quatuor casibus. Non habetis alia.

ADDITIO.

a *Dubium non est. Ad materiam huius legis, uide quod not. in c. significauit. ex. de rescrip.*

a *Vt lite pendente.*[a] *Tit. XXIIII.*

ADDITIO.

a *Pendente. Circa istam rub. q, lite pendente nihil debeat innouari, uide Ro. ponentem unum singularem casum in singulari diiij. incip. accusatus. Pendente. Quando dicatur lis pendere, ultra hic no. uide per glo. in c.ij. ut lite penden. per Angel. in rubr. s. de in ius uocan. per glo. ibi positam, & uide quæ dixi in l. cum notissimi. j. de præscrip. xxx. anno. & uide in l. ubi cæptum. ff. de iud.*

LEX II.

Istam rub. sic apostillatæ, ut lite pendente, scilicet principali per lit. contest. uel post prouocationem, scilicet pendente causa appellationis ibi, ante diffinitiuam sententiam, quæ non potest retractari per appellationem. Et ex his apparet, q, quædā gl. super uer. prouocatione, non bene dicit, & secundum hoc quod sequitur in rub. ante diffinitiuam sententiam, nihil adderet ad præcedens. Ita intelligit Azo in summa.

LICET Postquam. Breuiter dicit, Sententia lata post supplicationem datam antequam princeps respondeat, ualet. h.d. Lex ista duobus modis potest intelligi, uel quòd supplicatio erat data, quia petebat aliquod priuilegium, ut puta ne aliquis posset eum coram aliquo iudice conuenire, uel petebatur aliquod rescriptum, scilicet iudex delegatus. Op. in auth. ut diffe. iud.§. si uerò. & de man. princ.§. & neq permittere. Dicit gl. intelligo q ista supplicatio fuit porrecta, postquā præses fuerat requisitus, denegabat facere iustitiā, aliàs ista supplicatio non permitteretur. Ita dicit gl. j. in fi. Item ista fi. glo. non bene concordat cum prin. Nam q in fi. dicitur, habet locum quando impetratur rescriptum ad obseruantiam iuris communis, sed hic in prin. loquitur quando impetratur priuilegium quod potest indistinctè quandocunq impetrari, ut dicam j. l. prox. & ibi uidebitis.

LEX II.

1 *Supplicare ante lit. contest. & post quando quis possit.*
2 *Supplicare post sententiam quando quis possit.*
3 *Priuilegium contra causam lite pendente, quando quis impetrare possit.*

a SVPPLICARE.[a] Diuiditur in duas partes. Prima loquitur quando aliquis supplicat lite pendente. Secū-
b da quando post sententiam[b]. Secunda ibi, qui autem. Item prima subdiuiditur, quia primò ponit dictum, secundò, exceptionem. Opp. & uidetur q ante lit. contest. supplicare non liceat. in auth. ut diff. iud.§. si uerò. & de mand. prin.§. & neq permittere. Sol. Fateor q non licet supplicare pro delegando iudice, nisi iudex ordinarius requisitus deneget facere iustitiam. Op. ne quid in loco pub. l. ij.§. meritò. & §. si quis à principe. So. ibi impetrabatur aliud priuilegium super eo quod causam non tangebat, & sic potest indistinctè impetrari. Op. in auth. in medio litis.§. super hoc. Sol. q hic deficit, suppletur per illam legem. Et ideò ad declarationem totius materiæ distingue sic, Aut quis uult impetrare super
1 aliqua causa rescriptum, aut priuilegium. Primo casu † aut ante lit. contest. & non potest nisi ordinarius requisitus deneget facere iustitiam, ut in authen. ut diffe. iu.§. si uerò, & de man. prin.§. & neq permittere. Aut post lit. contest. & tunc licet supplicare de quatuor. Primò ut sibi fiat copia actorum. Secundò, ut sibi fiat copia pronunciationis, ut hic. Tertiò, q præcipiatur iudici q procedat si erat negligens. Quartò, q alius associetur si est suspectus, ut in auth. in medio litis.§.
2 super hoc. † Aut uult supplicare post sententiam, & tūc aut sententia est appellatione suspensa, & tunc idem ac si non esset iudicatum. ar. l.j. in fi. ff. ad Turpil. & ita loquitur nostra rub. Aut non erat appellatione suspensa, sed transiuerat in rem iudicatam, & nullo modo licet supplicare, ut hac l. in fi.
3 j. eo. l. ult. Si uerò † uult impetrare super causa quæ agitatur nullo modo licet, ut in auth. in medio litis. in prin. Si circa alia, indistinctè licet, ut ff. ne quid in lo. pub. l. ij.§. meritò. & §. si quis à principe.

ADDITIO.

a *Supplicare. Ad materiam istius legis quando superuenit priuilegium, uel statutum, lite pendente quid operetur, uide Bald. in l. tutor petitus. ff. de excus. tuto. uide Anch. in c. pen. de offi. leg. in vj. Vide in c. fin. ut lit. pend. Et an si pendet coram arbitratore, debet fieri mensio litis pendentis, uide Pet. in consi. cxlix. in fi.*

b *Post sententiam. Vide hic Bal. & dicit Gal. in l. præscriptione. j. tit. j. quòd in uanum impetratur quicquid contra sententiam impetratur, quæ transiuit in rem iudicatam. Allegat Inno. in c. lator. de re iudi. Adde secundum Castr. mirabile in fi. l q, ille qui supplicat principi, ut retractetur sententia quæ transiuit in rem iudicatam, incurrit infamiam, * & sic si producitur in testem, poterit obijci quòd non est habilis, dicit etiam q patitur aliam pœnam, de qua in l. præcedenti, sed quòd illud non uidit practicari, sed menti tenendum, quia facere posset honorem, quia pauci sciunt.*
* *Cuius hæc potuit esse ratio, q, cùm transactio & res iudicata æquiparentur: l. non minorem. s. de transact. & infamia notetur, qui transactionem reuocare tentauerit: l. si quis eo. Ita in re iudicata dicendū erit.* I.C.B.

Si contra ius, uel utilitatem publicam. Tit. XXV.

Continua ut in glo. Iste titu. habet quinque leges primas, quæ uidentur sibi inuicem contradicere, ideò primò legam omnes, posteà recitabo apparatum super qualibet per se, &c.

1 *Rescriptum ualet, licet in precibus aliquid omittatur.*
2 *Cognitione alicuius causæ mandata, an uideatur mandata diffinitio.*

LEX I.

a NON idcirco.[a] Not. ꝙ licet in precibus † ali=
1 quid omittatur,nihilominus ualet rescriptũ. h.
d.ista lex. Opp.j̄.eo.l.& si legib.Sol.ut dicam in
l.proxi. Vltimò,hic uidetur esse casus contra gl.
quæ est ff.de procu.l.qui procuratorẽ,quæ dicit,ꝙ cui man/
2 datur cognitio, nõ uidet̃ mãdata diffinitio. † hic uidet̃ tex.
in contrariũ.Breuiter intelligo hãc legem, ꝙ uerba rescripti
fuerũt simpliciter prolata, ut puta talem causam tibi cõmitti
mus,nec restrinxit se ad cognitionem, quia tunc procede=
ret gl.Contrariũ dixi in l.à diuo Pio.§.j.ff.de re iudi.& quòd
sic debeat intelligi,uidetur hic sentire j.gl.

ADDITIO.

a *Non idcirco.Vide no. per Bal.in l præscriptione.j̄.eo.*

1 *Priuilegium concessum per mendacium non ualet.*
2 *Clausula,si preces ueritate nitantur,quando tacitè intelligatur in rescri/pto,ut ualeat.*
3 *Exceptio falsitatis si cõtra rescriptũ opponitur,quæ impediat cognitionẽ.*
4 *Rescriptum dolo impetratum quando ualeat.*
5 *Rescriptũ impetratũ per obreptionẽ,quando tribuat iurisdictionem.*
6 *Rescriptum omnino falsum ex eo quod nunquam emanauit ex cancellaria quando tribuat iurisdictionem.*
7 *Exceptio mendaciorum si contra rescriptum opponatur, quomodo super tali exceptione procedetur.*
8 *Exceptio dilatoria,quando debeat probari,ante lit. contest.*
10 *Probatio facta quòd aliquis locus sit de iurisdictione,cùm non sit,nõ præ indicat iurisdictioni iudicis cuius est locus.*
11 *Princeps & iudex possunt ignorare ius consuetudinarium.*
12 *Ius non scriptum debet allegari & probari,secus est in iure scripto.*
13 *Statutum factũ alibi, si allegatur ubi causa agitatur, debet in cã produci.*
14 *Testis potest dicere falsum,tacendo id quod est.*

LEX II.

a PRAESCRIPTIONE.[a] Gl. legit hanc le
gem quinq; modis, uerè tamẽ intelligendo nõ
sunt nisi duo modi principaliter,licet unus di/
uidatur in quatuor modos.Assumo primũ mo
dum legẽdi, secundũ Placentinũ,& secundũ il/
lum breuiter intẽdit, Exceptio mendaciorũ impedit iurisdi
ctionẽ iudicis delegati, sed debet de causa secundũ ueritatẽ
cognosci per eũ quẽ de iure cognitio cõpetit, hoc dicit. Ad
istam lect.op.s̄.eo.l.j.Sol.Ibi omisit aliquid leue,hic aliquid
graue. Itẽ op.ꝙ ipsemet iudex delegatus debeat cognoscere
ut j̄.eo.l.& si nõ cognitio.Sol. ꝙ ibi dicitur de omni negotio
cognoscatur,intelligo,scilicet per iudicẽ, ad quẽ spectat co/
gnitio.Cont.istud op.ꝙ de hac lege,quæ dicit iudicẽ datum
cognoscere debere,&c.Et sic uidetur ꝙ ipse iudex delegatus
debeat cognoscere.Huius timore hæc lex uariatur quatuor
modis.Primo modo,ꝙ iudex delegatus cognoscat de ueri
tate precũ,& põt pronũciare se esse iudicẽ, uel nõ esse, nõ ꝙ
de negotio principali cognoscat,si literæ essẽt impetratæ per
mendaciũ.Ista rñsio nõ uidet̃ bona,per tex.qui dicit de cau
sa cõuenit ferre sententiã,& sic innuit ꝙ de causa principali.
Alij dicũt,ꝙ iudex delegatus,qui aliàs erat ordinarius illius
causæ,bene cognoscit,ex ui ordinariæ iurisdictionis, nõ ex
ui delegationis.Ista est diuinatio,nec est uerisimile, ꝙ ei qui
aliàs erat ordinarius,delegaretur causa. Tertio modo legit̃,
ꝙ partes cõsenserũt in istum iudicẽ delegatũ,& sic magis ex
ui ꝓrogationis cognoscit̃,quàm ex ui rescripti. Ista lec. in se
est uera,nã aliqñ rescriptũ est impetratũ ꝑ mendaciũ, & tri=
buit iurisdictionẽ,si nõ opponat̃,ut j̄.dicã,ideò de partium
cõsensu posset ꝓcedi & pronũtiari,uerũ,quia diuinationem
cõtinet sicuti ꝓcedẽs,ideò alij dicũt quarto modo, ꝙ iudex
ordinarius cognoscit,non delegatus.Nec ob.hic tex q̃ dicit
datũ,qa intelligo datũ,s.à lege,nõ datũ,s.delegatũ, & hæc est
lec.Pla.qa ista lec.facit uiolentiã tex.Ideò Azo & Io.legũt a/
lio modo totũ ëconuerso.Et breuiter dicit secundũ eosdem.
Exceptio mendaciorũ non impedit iurisdictionem iudicis
delegati,sed debet de causa secundũ ueritatẽ cognoscere, &
huic lect.cõcordat s̄.l.proxi.& j̄.eo.l.si nõ cognitio. Cõt.istã
lect.opp.j̄.eo.l.& si legibus.ubi dicit,ꝙ mendax precator ca
reat penitus impetratis. Huius timore,alia gl.fi.huius legis
iterũ recapitulat omnes istas opi.ideò omitto replicare.Dic
ergo breuiter ꝙ in l.& si legib. loquitur in priuilegio impe/
trato,tũc indistinctè mẽdax precator caret penitus impetra=
tis.Ratio,quia illæ causæ quæ fuerũt allegatę,fuerũt causæ cõ
1 cedendi priuilegiũ, † sed hic loquit̃ in rescripto, qđ dat̃ ad
obseruantiã iuris cõmunis, in quo causæ allegatæ nõ sunt
causæ cõcedendi rescriptũ,ut dicã j̄. in sequentib. cõtrarijs.
Glo.circa hoc non insistit ultra. Cont. Azo.opp. fortiter, in
quolibet rescripto inest conditio tacita,si preces ueritate ni=
tantur,ut j̄.tit.j.l.uniuersa.si ergo deficit ista cõditio, quæ est
2 de præsenti,ergo rescriptũ est nullum †,ut ff.si cer.pe.l. cùm
ad præsens.Sol. rescriptum ad obseruantiã iuris cõmunis
potest cõcedi altero de duob.modis.Vno modo sic,Expo/
suit B.coram nobis, quòd Titius denegabat sibi restituere
talem fundum,quem dictus B.asserit ad se pertinere iure do
minij,quare dictam causam inter eos tibi commisimus ter/
minãdam.Isto casu licet assertum sit principi, ꝙ ille fundus
b pertinet[b] ad B.iure dominij, tamen hic nõ fuit positum pro
constanti, sed fuit positum, quia de hoc erat dubium, ideò
causam princeps commisit. Causa ergo finalis est si de eo
quod proponitur,lis est uel esse potest, ideò si dicatur illud
esse mendacium,non impedit iudicis cognitionem.Secun=
do modo potest concedi rescriptum, ut dicat sic, Conque/
stus est A.de B.quòd fundum ad eum pertinentem iure do
minij detinet, quare mandamus tibi, ut dictum fundum ei
restitui facias.Istæ literæ unum continent exprese,aliud ta/
citè:expressè ꝙ fundũ restitui faciat, & pro hoc uidetur de=
mandata executio.j̄.eo.l. & si non cognitio. tacitè continet,
ut uideatur mandata cognitio. Modò ad propositũ, quan/
tum ad cognitionem,tunc inest tacita cõditio, si preces ueri
c tate nitantur.[c] Sed si est dubium,quia dicatur rescriptũ per
mendacium impetratũ, tunc iudex potest de causa cogno/
scere secundũ ueritatem,ut ibi.& d.l.& si cognitio.quantum
ad sententiam & executionem inest illa tacita cõditio,si pre=
ces ueritate nitantur,nisi iudex reperiat ita esse,nõ dabit sen
tentiam pro impetrante, imò dabit sententiam pro alia par
d te,& hoc est quod dicit,quòd debet cognosci. Item op.[d] ad
istam lec.ff.de fal.l.si quis obrepserit.ubi illud,quod aliquis
impetrat per obreptionem,non ualet.Sol.in eo quod impe
trauit per cognitionẽ,non obrepsit principi,prætereà suffi/
cit,ꝙ de hoc erat dubium,sed in eo qđ impetraret etiam sen
tentiam secundum se ferri, in hoc bene esset obreptio, ideò
requiritur ꝙ cognoscatur de ueritate. Op.de l.si uerò.§.sub
uentum.de fideicom.li. Sol.eo. modo quantũ ad cognitio/
nem rescriptũ non fuit impetratũ per obreptionẽ. Vlterius
3 op.j̄.l.prox.So.duobus † modis,quandoq; opponitur cõ/
tra rescriptum ex falsitate ipsius rescripti,ut quia dico, ꝙ il/
lud rescriptum nunquam exiuit de cancellaria principis,&
tũc impedit cognitionem iudicis delegati,ut j̄.l.prox. Qñq;
opponit̃,ꝙ rescriptum est uerũ in se, sed causæ in eo insertæ
sunt falsæ,tũc iudex debet audire illas cãs,nõ ut per hoc im=
pediat̃ cognitio, sed ad hoc ut sententiã ferat scđ'm ueritatẽ.
Opp.illud, ꝙ est factũ ex falsa causa, debet totaliter irritari,
ut in ti.ff.& j̄.de cõdi.sine causa. Rñ. eo.modo quo ad cogni
tionẽ non fuit falsa causa,sufficit enim ꝙ sit dubiũ de narra=
tis. Itẽ op.ex̃.de rescr. c. super literis. ubi dicitur ꝙ rescriptũ
impetratũ dolo non ualet. Hic dicitur contrarium in eo qđ
dicit,mendacium,quod præsupponit dolũ. Item in eo ꝙ di
cit,mendacium,uel faciẽdo fraudẽ. Huius timore dicit Pet.
illa decretalis seruetur in foro eorum,ista lex in nostro. Cer
tè domini,illa decretalis fuit rectè facta ad soluendũ contra
rietatem istarũ legũ, ideò non est aliud, imò idem. Puto er=
go dicendũ sic,Quandoq; rescriptum mandat alicui cogni
tionẽ causæ,tunc quia narrando principi præsupponit hoc
esse dubiũ,nõ potest dici cõmissus dolus, licet uerũ nõ dixe
rit,uel fallum suggesserit,qa semper hoc esse dubiũ præsup/
e ponit.Ita loquit̃ hæc lex,& s̄.l.prox.[e] Si uerò nõ mandatur
cognitio

cognitio specialiter,sed mandatur executio secundum for/
mam quam s̄.dixi,tũc procedit distinctio illius decretalis.
Aut hoc fuit factũ per dolum,quia hoc esse dubium nõ pro
4 ponebatur,& † non ualet rescriptum,ut j̄.l.prox. Ita posset
intelligi.j̄.eo.l.& si legibus.ita loquit̃ c.super literis. Sed si si/
ne dolo dixisset falsum hoc esse uerum,tunc ualet rescriptũ,
& procederet secundum ueritatem.Ita loquitur l.& si nõ co/
gnitio.& d.c.super literis,&c.Opp.ꝙ quando uerum omit/
f titur,indistinctè rescriptũ non habeat effectum,[f] ut s̄.ti.pro=
xi.per totum.Rñ.ista est ueritas,ut distinguamus sic.Quan-
doq; rescriptum impetratur per dolum,& non ualet,ut s̄.di
xi.Quãdoq; impetratur expressa falsitate,uel tacita ueritate
sine dolo,& tũc quandoq; fuit expressum siue omissum ali/
quid,quo non expresso, uel non omisso, nihilominus ha/
buisset rescriptum,& tũc rescriptum ualet, & procedit secun
dum ueritatẽ,ut hic,& s̄.l.prox.& j̄.eo.l. & si non. exemplũ,
ubicunq; omittitur aliquid de his quæ tangunt merita,seu
ueritatẽ negocij. Si uerò illud quod fuit expressum uel omis
sum,erat tale,quo non expresso,uel non omisso,rescriptum
non habuisset,tunc rescriptũ non ualet.Exemplũ quãdo o/
mittitur aliquid,ueluti litis pendentia, uel litis determina/
tio.Ita loquitur s̄.tit.j.per totũ,& istam diuisionẽ ponit text.
5 in d.c.super. Quæro, utrùm rescriptũ impetratum per †
obreptionem,hoc est expressa falsitate,uel tacita ueritate,tri
g buat iurisdictionẽ?[g] Pla.dicit ꝙ sic, scilicet ꝙ tribuat iurisdi/
ctionem de hoc cognoscendi,an rescriptum teneat uel non.
Hoc etiã colligitur ex isto tex.qui dicit,præscriptione men/
daciorũ,&c.dicit gl.& bene,præscriptione,id est, exceptiõe,
ergo iurisdictionem tribuit ipso iure si nõ opponatur, & sic
potest cognoscere utrùm rescriptũ fuerit impetratũ per ob/
reptionem,uel non:& hoc etiam probatur in d.c.super lite/
ris.De hoc autem ponit multa Inno.in c.cæterũ,& c. ad hæc.
& melius in c.cùm dilecta.de rescrip. Quæro utrũ rescriptũ
h omnino falsum,[h] quod nunquam emanauit de cancellaria
6 principis,tribuat iurisdictionem? † Doc. hic dicunt ꝙ pro/
pter dubium potest ipse de hoc cognoscere, an literæ sint fal
sæ,uel non,sicut dicimus quòd sententia contra sententiam
non ualet:uerum est,nisi de hoc dubitet̃ utrùm prima præ/
cesserit,ut ff.quæ sent.sine app.rescin.l.j.in prin.de transac. l.
post rem.Inno.de hoc in d.c. super literis. multũ dubitat,&
multorũ opin.recitat.Breuiter mihi uidetur ꝙ si quidem re
scriptũ non habet manifestam falsitatẽ,ipse iudex,cui uide/
tur dirigi,potest de ista falsitate cognoscere, & pronunciare
se esse,uel non esse iudicem.Ita intelligo.j̄.l. proxi. ubi corã
eodem iudice potest opponi de falsitate.Ratio,quia illud re
scriptum licet ei non det iurisdictionem, tamen cõstituit eũ
in quasi possesione iurisdictionis propter quod habet iu/
stam cognitionẽ,& pronunciationem, ut j̄.de sent.l.si arbi/
ter.de test.l.j.de offi.præto.l.Barbarius.Si uerò cõtineret ma
nifestam falsitatẽ,tunc ipse in quasi possesione iurisdictio/
nis non constitueretur, nec posset pronunciare se esse iudi/
cem,uel non.arg.j̄.de edi.di.Adr.toll.l.ult. Quæro,quando
istę exceptiones mendaciorũ opponũtur,quę erit practica,
7 nam uidetur † ꝙ de eis erit bis quærendum, nam ante litis
contestatio.contra rescriptũ opponitur,ꝙ continet menda=
cia,unde in ista cognitione,an sit iudex,uel non, cognoscet̃
de ueritate precum,demũ si posteà pronunciauit se esse iudi
cem,erit necesse quòd iterum de ueritate negotij cognosca/
tur,quia probationes factæ ante litis contestationẽ non fue/
runt factæ in principali negotio.Inno.uidetur uelle ꝙ ante li
tis contest.cognoscatur de ueritate precum summariè, post
litis contest.plenariè.Et hoc idem dicit in alio exemplo,Po/
ne, Florentinus hic cõuenitur ratione delicti,uel cõtractus,
ipse ab initio opponit exceptionem dicens, Domine,nõ e/
stis meus iudex, qa nõ contraxi,uel deliqui in territorio ue
stro.Ante litis cõtestationẽ examinabitur summariè utrùm
i contraxerit uel non in isto territorio, [i] post litis contestatio
nem examinabit̃ plenè.Hoc idẽ tenet Iacob.But. Adducit si
mile,in actione ad exhibendũ præparatoria in qua cogno/
scet̃ summatim de dominio, in rei uendicatione cognoscet̃
plenè.Idẽ si minor petit restitui ad allegationẽ omissam, nã

anteq; restituat̃, cognoscet̃ summatim,utrùm ex illa omis/
siõe sit læsus,aliàs nõ cõcederet̃ restitutio sibi,ut l nã & post=
eà.§.si mino.ff.de iureiu. Posteà cùm illa exceptio ꝓponeret̃
in iudicio,in quo omiserat,de causa cognoscet̃ plenè. Vltra
montani,& Pet.dicebãt ꝙ illa exceptio debet reseruari post
litis contestationẽ,ne de eodẽ bis cognoscat̃.Gul.de Cu.in l.
ij.ff.de in ius uocan.tangit istã quæstionẽ,& ex dictis eius, li
cet non faciat mentionẽ Cyn.hic fecit unã additionẽ,& dicit
Gul.ꝙ ista exceptio,ego non contraxi in territorio tuo, nõ
debet admitti,quia non potest probari.non eñ sequit̃, con
traxi alibi,ergo non contraxi in territorio tuo.Item si proba
rem absentiã meã,potuissem contrahere existens alibi in ter
ritorio per procuratorẽ,uel potuissem contraxisse existens
alibi in territorio huius ciuitatis, ut l. contraxisse. de act. &
k obl.Mihi uidet̃[k] ꝙ debeamus aduertere quãdo illud quod
8 opponitur per modũ declinatorij † iudicij,tãgit negotium
principale utrùm debeat examinari ante litis contestat. uel
post.Dico sic,Aut ante litis cõtestationẽ,& post ueniret pro/
bandum ab eadem parte, & tunc procedit dictum Inno. &
But.quia ante litis contestationẽ probatur summariè,post li
tis contestationẽ plenè,ut in exemplis s̄.positis secundũ Iac.
But.Quandoq; ante litis contestationẽ, incumbit probatio
uni,post lit.cõtestatio.incumbit probatio alteri,tunc ego di
co,quòd utrunq; perfectè examinabitur, ut in exemplo hu
ius legis.Nam ille qui opponit exceptionẽ mendaciorũ, illã
l debet probare[l],quia ipse dicit hoc ad excludendũ iudiciũ.
Vnde cùm mendacia sint causa suæ intentionis,ergo ei incũ
bit onus probandi,ut l.ei qui.ff.de proba.sed post litis con/
testationẽ actor debet probare ueritatẽ, quia illa assertio est
causa suæ intentionis,ergo ei incumbit onus probandi,ut l.
qui accusare.j̄. de eden. Sed si exceptio mendaciorũ esset ita
negatiuè concepta,ꝙ nullo modo probari posset, tunc non
admitteret̃ ad probandũ eam.Ita loquitur dictum Gul.si e/
nim conuenitur hic Florentiæ ꝙ promisit hic dare centum,
ipse excipit se non promisisse,certè cùm non sit coarctata lo
m co,uel tempore, ista negatio non potest probari[m] ante litis
contestationẽ,per eum cui incũbit onus probandi, nisi pro
betur per confessionem aduersarij, aduersarius iam posuit
contrarium,ergo,&c.Sed si quæstio ista reuolueretur super
aliquo de coherentib.ipsi promissioni, de qua agitur, tunc
bene posset examinari ante litis contestationem, cùm post
9 non ueniret examinandus.Exemplum †, conuenitur Flo/
rentinus hic ꝙ promisit dare centum in castro Clusino co/
mitatus Perusij, opponit Florentinus ꝙ castrum illud non
est comitatus Perusij, sed est comitatus Cortoni. Certè ipse
poterit examinare hoc,& pronũciare se esse iudicem, uel nõ
10 esse,ut l.si quis ex aliena,de iud.An autẽ ista probatio † præ
iudicet iudici in cuius territorio dicebatur illud castrum. In
hoc tract.d.c.super.Breuiter puto ꝙ non noceat,nec quo ad
proprietatem,quia res inter alios acta, &c. nec quo ad pos/
sessionem,quia in istis iuribus incorporalibus non acqui/
rit̃ quasi possessio,nisi aduersario sciẽ=
n te[n] & patiente,* ut l.pen. ff. de seruitu.
Glo. quærit, qualiter fuit mendaciũ in
narratiõe iuris, cùm princeps, qui scit
omnia iura,non possit mentiri de iure.
o [o].Glos.ponit exemplũ,quòd fuit men/
titum ei in iure consuetudinario,quod
probabiliter põt ignorare, & uide glo.
quam not.& tene menti perpetuò. No
11 ta ex hac glos. primò † quòd ius con/
suetudinarium potest princeps, & etiã
quilibet iudex probabiliter ignorare,
& de hoc habetis tex.in c.j.de const.lib.
vj. Secundò no.ꝙ licet iura non debeant produci corã Iu=
dice,nec de eis fieri positiones,tamen hoc est uerum in iure
12 scripto, ius † aũt non scriptum debet probari. Videbitis j̄.
de iur.cal.l.ij.§.quod obseruari, in glo. quæ tractat materiã
13 positionum.Item dico,quòd statuta † quæ sunt alibi facien
tia ad causam quæ agitat̃,hic debent produci in causa, sicut
alia instrumẽta priuata, quia iudex põt illa ꝓbabiliter igno
rare,

**Patiente.Per præscriptionem,qua de re no. Bar.l.j.nu.vj.j̄.de ser. & acq.& l.ij.nu. viij. è quo casu tacitè acquiritur ius seruitutis, præscriptione.Expressè uerò acquiritur ex testamento, uel ex stipulatu, aut alio contractu.* I.Conc.B.

rare, sicut hic uidetis. Oportet q̃ principi allegetur, & ,pbet̃ plenè, ut dixi in l. omnes populi. Vltimò no. q̃ testis potest dicere falsum non solùm mentiendo, hoc est dicendo quod
14 non est, sed † etiã tacendo P id quod est, ut hic uides tex. no.
p quem tene menti. Simile habes s. de episc. & cleri. l. presbyteri. ff. de cont. emp. l. ea quæ. §. fi. quod no. & tene menti.

ADDITIO.

a Præscriptione. Circa materiam adde q̃ impetrans debet probare uera esse omnia quæ narrat, uide Pe. in consi. xxxj. An. Barb. Præscriptione. In hac l. dixi quòd non solùm inimicus à testimonio repellitur: l. si quis testibus. C. de testi. Sed etiam ille, cum quo proximè est facta pax. & uide Imo. in c. cùm Ioannes. ex̃. de re iud. & Inn. in c. cùm oporteat. in gl. inimicus. ubi melius de accu. & quæ dixi in l. post legatum. §. is uerò. ff. de his quæ b. ut indig. Ex opposito de impugnatione priuilegij. uide Spec. in tit. de instru. edi. §. nunc autem uidendum, de impugnatione priuilegij, &c.

P. PAV. P. Præscriptione. Circa istam materiam subreptionis. Adde q̃ opus est omnia specialiter exprimere, quæ remouere possint principẽ, uel concedentem à concessione, uel ipsum reddere difficiliorem, nec sufficit sub generalitate, & inuolucro uerborum exprimere, uide sing. Rom. cons. cccxxvj. inci. in præsenti consultatione, per totũ, & maximè circa fi. dum loquitur de iuramento contraueniente contractui, & à tali iuramento nõ petere habilitationem, & si petierit, non uti, quia ad habilitationem quam petit, opus est omnia ista punctualiter exprimere. Vide ibi, & illud consilium sequitur & cõmendat Fel. in c. constitutus, in prin. in uer. limita quadrupliciter, ex̃. de rescr. ubi amplius dico. & uide omnino Rom cons. seq. illud de quo s̃. Item pro limitatione & declaratione regulæ, quæ semper allegatur quòd taciturnitas eorum quibus expressè princeps non ita concessisset faciliter, uitiet, uide Fel. in c. postulasti. ex̃. de rescr. An autem, & quando rescriptum subreptitium sit ipso iure nullum, an uerò sit annullandum, uide Fel. in c. ad audientiam, el ij. in uer. item ad lites. ex̃. de rescr. Itẽ quòd necesse sit, exprimere quare, quomodo, quid, & qualiter sit actum, nec sufficit simpliciter dicere quòd sit factum, uide Fel. in c. dilectus. el ij. de rescr. Pro quo facit quod s̃. scripsi, in prin. secundum Rom. in d. l. cons. cccxxvj. No. tamen quòd ubi plures causæ exprimuntur in rescripto, uel rationes, non est necesse omnes probare, sed satis est probare unam quæ sit sufficiens ad impetrationem, uide Fel. in c. ij. uer. copula. ex̃. de rescr. Rom. in consi. cccix. Item an, & quando subreptio in parte, uitiet in totũ, uide Feli. in c sedes apostolica, in uer. subreptio, & in c. super literis, ex̃. de rescr. ubi ponit latissimè quæ sunt illa quæ uitiant rescriptum, uide Fel. in c. constitutus. ex̃. de rescr. in prin. Item an de literis renunciatis sit faciẽda mentio in rescripto, uide Fel. in c. ad audientiam. in prin. el ij. ex̃. de rescri. Quid autem in beneficialibus an sit exprimendum ad euitandum subreptionem, uide latissimè Fel. in c. in nostra. ex̃. de rescr. ubi ponit corrolaria. Vide etiam in d. c. ad audientiam, el ij. de resc. per eum. Quid autem de impetrante beneficium, qui dicit se dotasse, & non est uerum, uide Fel. in c. fi. ex̃. de præsum. Quid de impetrante, & narrante quòd non excedit certam summam & sic falsum, an uitietur rescriptum. Item quòd omissio cuiusq̃ minimi, uitiet rescriptum exorbitans à iure cõmuni, uide Alex. cons. cclxviij. Nunquid autem sit necesse facere mentionem de possessione euidẽter iniusta, uide Pan. post gl. in c. in uestris de concess præb. uide Rom. cons. ccccxcix. Item quòd reddatur subreptitium, si pars non fecit mentionem de termino dato ad probandum id quod petit, uide Rom. consi. clxxvj. ad finem. Item quòd necesse sit facere mentionem de appellatione interposita, uel de litis pendentia, uide Rom. consi. cccxxx. in prin. Item an sit fienda mentio de qualitate beneficij, uide Rom. consi. ccclxij. & consi. ccclxxxiij. Nunquid autem si faciat aliquod factum impetratum per procuratorẽ habentem speciale mandatum inducatur per hoc rescriptum subreptitium, uide Rom. consi. cccclxxxj. Item an sit fienda mentio de actu nullo uel elidibili, uide Fel. de quo j̃. uide Rom. consi. cccclxxxiij. Ias. latè in l. j. huius tit. Item de primo rescripto seu literis subreptitijs, non est opus facere mentionem, uide Abb. in c. oblatæ. ex̃. de app. & mod. ibi. Item quid si rescriptum contineat plura capitula, & fieret obreptitium quo ad quædam, an in alijs sit etiam nullum, uide hic mod. post Ioan. Fab. Et Feli. de quo s̃. & nouissimos iu. l. de pupillo. §. si plurib. de ope. noui. nunc. Item no. quòd subreptio uitiat, etiam si supplicans ignoranter tacuerit illud quod subreptionem inducit, uide, & declara ut per Abb. in c. super literis. & in c. constitutus. in ij. no. ex̃. de rescr. Et utrobiq; per Feli. & alios. Item adde in materia q̃ subreptitium rescriptum non tenet, etiam si ille qui impetrauit, sit sanctus, ita quòd non sit uerisimile q̃ ipse malitiosè egisset. Ita Bal. in c. j. in fi. ex̃. ut lite pend. Ias. l. qui iurisdictio. in iij. fall. de iurisdic. om. iud. & in l. sed si hac. §. patronum. el ij. in ij. not. ff. de in ius uo. & in ista l. præscriptione, in fi. Item in materia adde quod dicit Bal. hic in impetrãte gratiam, uel remissionem, seu compositionem pro aliquo delicto, non expressis omnibus facti qualitatibus, quòd sit nulla, de quo uide Ias. hic & similiter nõ expresso primo delicto, de quo etiam habuit gratiam. Feli. in c. postulasti. ad fi. ex̃. de rescr. Item q̃ de actu nullo non sit necessariò fienda mentio, uide latè Fel. in c. ex tenore. ex̃. de rescr. Ias. in l. causas. in fi. C. de transf. & alia, de quibus s̃. Item quid sit subreptio, & quid obreptio, uide Inn. in c. cùm dilecta. & Abb. ibi, de rescri. Vide Barb. consi. lv. in prim. in iiij. uolu. Item si causæ expressæ sint falsæ, ita quòd reddatur concessio subreptitia, an sustineri possit, si sit dictum in concessione, & ex alijs causis animum nostrum mouentibus, uide Barb. consi. xxxiij. uol. iij.

b P. PAV. P. Pertinet. Et sic mendacium respiciens merita causæ non uitiat, uide Comen. consi. cij. in prin.

c Veritate nitantur. Habes Bal. hic contra.

d Item opp. Ad istam lect. & c. ad l. si quis obrepserit. uide Bal. hic & in l. & si leg. j̃. eo.

e L. proxima. Sed restat respondere ad tex. hic, qui dicit q̃ uidetur mendacium comprehendere secundum diffinitionem eius, ut not. glo. in l. de ætate. §. qui tacuit. de inter. act. Sed dic q̃ mendacium potest dupliciter sumi, strictè pro eo quod dolum continet, ut in cõtrario. Item largè pro eo quod non est uerum.

f Effectum. Sed an habens rescriptum cogatur illud repræsentare iudici? dic q̃ non, ut not. in c. ex conquestione. de restit. spol. & ibi per Ioan. And. in nouel. & per Bal. in l. post quam. j̃. de transf. ubi dixerunt, q̃ per solam impetrationem rescripti non quæritur ius aduersario, nisi fuerit productum iudicio. Fallit in impetratione iuris iniqui. l. iij. in prin. ibi, licet usus nõ sit, ff. quod quisq; iur & quod ibi per mod. Et ad prædicta facit glo. in cle. constitutionem. de elect. & uide Bal. in l j. s̃. ut lit. pend.

g Tribuat iurisdictionem. Et hoc tenet Ioan. de Ligna. & Imol. in d. c. super. licet Ant. uideatur tenere cont. secundum Imo. Adde quod Bal. in l. quæ ex relationibus. in prin. s̃. de legib. uidetur tenere q̃ rescriptum obreptitium sit ipso iure nullum, & tenet Bal. l. fi. j̃. sent. resc. non poss.

h Omnino falsum. Vtrùm rescriptum omnino falsum tribuat iurisdictio. Innoc. tenet q̃ non, in d. c. super. facit quod not. de except. c. cùm uenerabilis, & de prob. c. licet. ipse tamen Inn. tenuit contrarium in c. ij. de dila. & uidetur tenere hic Bar. & tenent communiter legistæ, & istud etiam tenet Florent. in d. c. super. reprobat Imo. ibi. sed Ant. in d. c. super. tenet primam opin. sequendo Inno. & respondet ad omnia obiecta, & uidetur uelle hic Bal. sed opinio Bal. & sequacium uidetur uerior, & quando decretum per subreptionem sit nullum, uide Bal. in l. j. C. de fideius. mini. & in l. s̃. eo. & Petrus de Ancharano. in c. super. de rescr. qui tenet quòd teneat, sed uenit rescindendum, & idem Inn. & Ant. de But. in c. ueniens. de fil presby. & per Bal. hic.

i Non in isto territorio. An iudex possit contra non suppositum cognoscere si contempserit, uel deliquerit in territorio. De quo etiam per Bar. in l. ij. si quis in ius uoc. non ierit. addo glo. in l. de iure. ff. ad municipa. Adde quod no. in c. scisciitatus. de rescr. & in c. prætereà. de dil. & in c. super. & uide Ant. in c. si clericus laicum. de foro cõpe. & ibi per Imo. & alleg. Bar. contrarium in l. ij. ff. si quis in ius uo. non ierit. & illud quod tenet ibi, est falsum, secundum Ant. & Imol. in d. c. super. & contra ipsum uidetur uelle Inn. in c. Rom. in §. contrahentes. & uide quod habetur per Guid. de Suza. in l. raptores in uer. præscriptione. C. de episc. & cleri. Adde Bal. in l. si quis ex aliena. ff. de iud. & per Ioan. Cal. in repet. c. de illis. in iiij. quæstio. de rap. & per Pet. de Anch. in repe. c. postulasti. de for. compe. in j. quæst. & uide omnino Alex. d. l. ij. si quis in ius uocat. non ierit.

k Mihi uidetur. Pro ista quæstione uide Ant. in d. c. si cleric. allegauit Bar. contrarium sibi in l. ij. ff. si quis in ius uoc. non ier. & uide moder. in præalleg. c. si cleri. & ibi Abb. & uide quæ dixi in d. c. si cleri. laicum. uide Ludo. Rom. in consi. ccvj. ubi loquitur singulariter si sufficit sola allegatio, an sit necessaria probatio? And. Barb. Adde tu circa ista dicta Bar. hic Soci. in c. dilectus. de foro competen. artic. ij. q. ix. & eundẽ in d. c. si cle. uer. circa.

l Debet probare. Opponens exceptionem contra rescriptum, illam debet probare. Hoc limitat Inn. in c super literis. de resc. in gl. in uer. forsan, nisi rescriptum esset suspectum, & uide Cyn. hic.

m Non potest probari. Istud sequitur Iac. But. ut refert Bar. Sed aduerte, quia Inn. in c. Rom. §. contrahentes. de fo. competen. in vj. & Io. And. in c. j. de li. cont. & doc. in d. c. super. uidentur tenere contrarium expressè. & ibi uide plenè.

n Aduersario sciente. Sed. Imo. in d. c. super literis. uidetur concludere finaliter in hac q. quòd etiam contra scientem, qui uere est in possessione, quo ad alia, utitur sua quasi possessione, & præfertur in illa. Pro hoc facit quod no. Inn. in c. olim. el iij. de restit. spo. unde tunc potius dicitur in sua possessione turbari, secus fortè si illa uteretur quo ad illa, nec contraheret quantum in eo esset, quia tunc fortè procederet opin. Bar. & Inn. in d. c. super. per ea quæ habentur in d. c. olim. cum no. in l. j. & ij. C. de ser. Item ad hoc no. per Bar. adde quod idem no. in l. j. de procu. ad fi. & ad prædicta concordare uidetur Inno. in c. cùm dilectus. de offi. archi.

o Mentiri de iure. Et no. quòd istam gl. pro. sing. alle. Ang. & Imo. in l. ij. ff. de re iudi. ad hoc uidelicet, quia licet iudex non possit alterare tempus appellandi, ut per Bar. & do. in d. l. ij. tamen per statutum, & consuetudinem potest illud tempus alterari. glo. est hic secundum eos. Nec mirandum est secundum Imol. ibi, quia statutum & consuetudo potest detrahere dispositioni legis, ut l. omnes. ff. de iust. & iur. & l. de quibus. ff. de leg.

p P. PAV. P. Tacendo. Vide Fel. in c. j. ex̃. de testi. cog. Ias. hic. Tacendo. Et uide quod habetur in l. Paulus. ff. de fal. & ideò allegatur in regula culpa. de regu. iur. in vj. nunquid uidens committere homicidium, & prohibere potens, si non prohibeat, teneatur de homicidio, de quo per Ang. in l. j. §. si reus. & l. si actoris. de eo per quem factum est. & Bar. in l. metum. facit quod no. in c. sicut dignum. de homicid. Sed quid in teste, qui ueritatem uult celare? Dic quòd non punitur de falso. c. j. in prin. si de inuesti. interdo. & uasal. oriatur. Et ibi subdit Bal. hoc esse uerum, nisi præmisso iuramento ueritatem celet. Et adde quod not. in glo. in l. Lucius. de infami. quæ uult, quòd reprobetur dictum testis, quod plenè non narrat factum. & dic reprobetur, id est non approbatur. facit de accu. c. cùm dilecti. ubi iurans dicere ueritatem, tenetur dicere uerum, & plenè. Item de eo quod dixi s̃. quando possit iuuare illum qui occiditur, uide Bal. in auth. sed nouo iure. C. de ser. fugi. Adde quod doc. & maximè Imol. in d. c. super literis. de rescri. in no. huius literæ, ubi probatur paria esse, dicere falsum & tacere uerum. Dic quòd illud facit secundum Iacob. But. quòd testis incurrat pœnã falsi si taceat ueritatem, c. j. ex̃. de fal. & dicit Ant. hoc uerum, quando iurauit plenam & meram ueritatem dicere. Secus si iuraret se liberè ad interrogationes respondere, per tex. quem dicit ualde not. in c. cùm dilecti. el j. ex̃. de act. Sed certè ille tex. secundum Imo. loquitur in inquisitore, non autem in teste, qui debet dicere ueritatem pro utraq; parte, iuxta not. in c. fraternitatis. in glo. fi. de test. & in auth. si iudex. s̃. de episc. & cler. per Bar. in l. si duo patroni. §. idem Iulianus. de iureiur. Qui indistinctè tenet, quòd incurrat pœnam falsi, per præallegatum c. j. secundum Imol. Et quando dicatur dicere plenam ueritatem, & quando meram ueritatem, uide glo. no. in c. cùm dilectus. in uer. plenam, & in uer. meram. Et adde Bal. in l. presbyteros. hic allegata, et quod etiam ipse not. in l. data opera. Et istis adde Bal. in l. nullum. C. de testi. ubi uult, q̃ si testis qui tacet ueritatem, punitur criminaliter & ciuiliter, ad interesse.

LEX III.

PVNIRI. Ista lex potest habere duplicem intellectum. Vno modo, quòd opponatur de falsitate eorum quæ sunt narrata principi. Alio modo quòd intelligat de falsitate rescripti, quasi princeps nunquam scierit, nec unquam emendauerit de cancellaria principis, ut dixi s̃. &c.

LEX IIII.

1 Executione mandata uidetur esse mandata cognitio.
2 Princeps potest delegare executionem.

1 ET SI Non cognitio. Hæc est not. lex, ex qua nota q̃ ei, cui mandatur executio, † uidetur mandari cognitio, & debet cognoscere secundũ ueritatem precũ. Opp. j̃. l. proxi. Sol. ut dixi in l. præscriptione. Opp. q̃ executio nõ possit mã-
2 dari, ut l. iubere cauere. de iurisd. om. iud. Sol. hic † Princeps delegat, non alius. Alij dicunt, quòd hic demandet cognitionem, non executionem, quod est cõtra istum tex. Alij dicũt q̃ hæc demandauit primum decretum, non aũt secundum. Sed certè nec executio primi decreti potest demandari, ut l. iiij. §. duas. ff. de dam. infect. Tene ergo primũ, quod hic Princeps demandauit. Opp. j̃. de excep. rei iudic. l. si ut proponis. ubi dicitur, q̃ exẽcutor nullam cognitionem habet. Sol. hæc est uera, ibi loquitur quando cõmittitur alicui executio alicuius sententiæ, hic loquitur quando cõmittitur executio alicuius facti, cũ nulla præcesserit sentẽtia. Vnde cũ ad executionẽ nõ possit peruenirì, nisi præcedẽte cognitione, ut l. j. j̃. de excep. rei iud. mandando executionem uidetur cõmittere cognitionem. Et propter hoc non placent quædam glossellæ, quæ sunt hic, quæ dicunt quòd fuit dictum Principi quòd erat lata sententia, & tunc cognitio non uidetur demandata. De hac materia dixi plenius in l. à diuo Pio. in princ. de re iudic. Gloss. tractat illam materiam ex̃. de offic. deleg. c. pastoralis. in glo. ad intelligentiam, &c.

LEX V.

1 Priuilegium mendacio impetratum, nullum est.

a 1 ET SI LEGIBVS. Ista lex propriè loquitur in priuileg. a † Op. q̃ debeat ualere rescriptum, non obstantib. falsis allegationibus, ut l. prox. & l. præscriptione.* Glo. non soluit. Dic, suprà loquitur in rescriptis, quæ concedunturad iuris cõmunis obseruantiam, & ideò ueritas eorum, quæ narrantur, nõ fuit causa rescripti, sed sufficit esse dubiũ: hic uerò in priuilegio & causa narratæ sunt proxima causa & finalis priuilegij, ideò si reperitur mendaciũ, nõ uallet priuilegium. Hic non sunt alia, sa j̃. uersi. & ueritas. elicere possum. I. Concen. B.

* Præscrip. Non uideo in quo d. ij. ll. obstent, nam utraq; in lege dicitur, de surreptitio libello imprimis cognoscendum esse. Tandem hic dicitur, puniẽdum eum esse qui surreptitium libellum detulisse cõpertus fuerit. Multò minus Bar. animi sen-

ADDITIO.

a Loquitur in priuileg. Vide Bal. in l. præscriptione. s̃. eo.

LEX VI.

1 Princeps quando possit contra ius diuinum rescribere.
2 Princeps quando possit mihi auferre dominium rei meæ.
3 Princeps quando possit rescribere contra ius ciuile.
4 Clausula (Non obstante) quòd requiratur quando Princeps rescribit contra legem.
5 Clausula (Non obstante) quomodo ponatur quãdo rescribitur cõtra legẽ.

a OMNES Cuiuscunq;. a Breuiter dicit, Rescripta contra ius, uel contra publicam utilitatem, non sunt seruanda, hoc dicit. Hic habetis unam gl. quæ ponitur de uerbo ad uerbum in l. j. de constit. prin. glo. ista aliquantulum est inf. Ratio est, quia in iure nostro sunt quædã diuersa, nam Princeps alicui aliquid concedit quandoq; ius cõmune condendo, quandoq; iurisdictionem exercendo, quandoq; cõcedit rescriptum, quod est ad iuris cõmunis obseruantiam, quandoq; concedit beneficium, ut si concedit domino castrum, uel feudum, quandoq; concedit priuilegium contra ius cõmune. Ista sunt separata, & iura istis uocabulis abutũtur. Et gl. hic posita tractans, utrùm Principis rescripta contra ius ualeant, promiscuè tractat de rescriptis, quandoq; de priuilegijs, quãdoq; de leg. & doc. hic non examinant text. Quæro ergo primò,
1 utrùm Princeps possit rescribere cõtra ius diuinum? † Dic ut in gl. quam uide. Secundò quæro, utrùm Imperator possit rescribere cõtra ius humanum? Et uide glo. si uerò, &c. Vi
2 distis illud quod dixit glo. Tu dicas sic, † Circa hoc an Princeps possit mihi auferre dominium rei meæ, dic aut uult mihi auferre dominium, ius cõmune cõdendo, & potest, ut in toto ti. ff. de bo. dãna. &c. & in auth. incestas. j̃. de incest. nup. ff. de pub. l. cõmissa. Aut uult mihi auferre iurisdict. exercẽdo & potest, ut l. fi. j̃. de iur. do. impetr. Aut uult mihi auferre priuilegium alteri concedendo, & tunc aut in hoc uertitur publica utilitas b & potest, ut l. item si uerberatum. §. j. ff. de rei uend. & de euic. l. Lucius. Aut non uertitur publica utilitas, sed sola eius uoluntas, tunc regulariter non potest, & ita loquitur hæc gl. & glo. in l. quoties de preci. Imper. offeren. Fallit ratione iuris, quod haberet in parte rei. C. de uendit. rei fisc. cum priuato. l. j. lib. x. Fallit ratione possessionis, quam haberet de re mea, ut l. fi. j̃. de quad. præsc. Dominus Iac. But.

dicebat simpliciter, quòd princeps potest auferre mihi dominium rei meæ sine aliqua causa. Nam eius potestas, & potestas istarum legum, quæ hoc prohibent, procedit à pari potentia: ergo sicut potest istas leges tollere, eodem modo pos-
c sit dare alteri dominiũ rei meæ [c], sine causa. Quod puto non
d esse uerum [d], nam princeps non potest facere unam legem quæ contineret unum inhonestum uel iniustum: nam est cõtra substantiam legis. Nam lex est sanctio sancta, iubens honesta, & prohibens contraria, ut l.ij.ff. de leg. Eodem modo si uellet auferre mihi dominium rei meæ iniustè, non posset, quia princeps habet iurisdictionẽ à Deo, ut in auth. quõ opor.episc.in prin. Sed Deus dedit ei iurisdictionem nõ potestatem auferendi alienum indebitè, ergo, &c. Tertiò quæ-
3 ro, an Princeps possit rescribere cõtra ius ciuile. † Hic quicquid dicat gl. aduerte, Aut Princeps uult rescribere cõtra ius cõmune legẽ condendo, & potest ut l.nõ est nouum.ff.de legi.ſ.de Iust.Codice confirman.l.j.in fi. Aut priuilegium alteri concedendo, & tunc si priuilegium lædit aliũ modicè, potest concedere: si lædit alium immodicè, non potest conce-
e dere [e], ut l.quoties ſ.de prec.Imper.offer. si neminem lædit, & tunc potest concedere, ut l.rescripta. de prec.Imper.offer. Si lædit rempub.non potest concedere, ut hic. Si uerò quæris in rescriptis, quæ conceduntur ad iuris cõmunis obseruantiam, & tunc hæc est materia legis præscriptione, quam
4 ibi dixi, & modò uide gl. † Quæro quid si Imperator rescribit contra legẽ, sed dicit quòd non ualeat lege non obstãte,
f an hoc requiratur [f] Glo. q̃ sic. Alij dicunt q̃ non requiratur q̃ hoc dicatur, sed sufficit quòd sciat se rescribere cõtra legẽ: allegant l.idem Vlpianus.in fi. ff. de excus. tut. Sed illa l. loquitur in rescripto, seu beneficio, non priuilegio, & sic non facit ad propositum. Cõmuniter teneamus q̃ debeat inseri illa clausula, per l. si quis in principio testamenti. de leg. iij. Sed de hoc est dubium an debeat dici, non obstãte tali lege nominatim, an sufficiat quòd dicatur, lege aliqua non obstante, seu non obstãte aliquo casu: gl. in auth. hoc inter liberos. ſ. de test. uidetur uelle quòd fiat mentio specialis. Hoc etiam uidetur uelle tex. in simili, ut gl. tangit d.l. si quis. & ideò puto q̃ non sufficeret si diceret aliquo non obstante, uel ali-
g qua lege non obstante, quia istud est generaliter loqui [g]. Itẽ puto, q̃ non requiratur, q̃ dicatur, nõ obstante tali lege, nominando eam, quia istud esset loqui singulariter, seu indiui-
5 duè, sed sufficit † q̃ dicatur, nõ obstante aliqua lege, quæ in contrarium loqueretur. Istud enim est specialiter loqui: Ita debet intelligi hæc materia, &c.

ADDITIÓ.

a P. P. AV. P. Omnes cuiuscunq;. Circa materiam huius legis in qua tractatur de clausula, non obstante, uide omnino Felin. in c. nonnulli. ex. de rescr. ubi tangit materiam istam, & an & quando requiratur specialis, & an sufficiat generalis, & de effectu eius. De clausula autem derogatoria, uide quæ scripsi in d.l. si quis. Quòd autem in dubio, non præsumatur princeps uelle uti plenitudine potestatis, nec clausula, non obstante, sed iure communi, uide Ias. latè in l. quanquam. de test. mili. Limita ut per Alex. in l. centurio. de uulg. An autem princeps tollere possit defensionem & quam, uide Felin. in c. ex parte. el ij. de offi. deleg. de quo habes ad Bar. in l. ut uim. ff. de iust. & iur. Omnes cuiuscunq;. Quam uide. Vtrùm imperator possit rescribere contra ius diuinum, contra ius humanum, & contra ius ciuile, adde Bar. latè in proœmio Digest. in prin. & quod not. in l. j. ff. de consti. prin. & facit quod not. per glos. & Bar. in l. uenia. ſ. de in ius uoc. per Inn. & Can. in c. quæ in ecclesiarum. de constit. & Bal. post gl. ibi in l. rescripta. ſ. de precibus. Impe. offeren. ubi omnino uide, & in quibus Princeps non potest dispensare, uide quæ no. Bal. in l. eam quam. ſ. de fideicom & ibi an in talibus dispensationibus requiratur clausula, non obstante. Et an ad bona ex forma statuti applicata hæredibus occisi, possit ciuitas restituere bannitum, uide per Cyn. & Bal. in l. Gallus. §. & quid si tantùm. de liberis, & posthu. & Bar. l. penult. C. de fid. inst. lib. x. adde unum quod not. Ang. in l. bene. C. de quadri. præscrip.

b POMA. Vtilitas. Not. tamen quòd princeps cum causa potest tollere ius alterius sibi subditi. Ita Castr. in consilio cclxxxj. incipiente, primum dubium.

P. PAV. P. Vtilitas. Quòd in principe præsumatur causa, uult Co-

men. consi. lxvij. post medium. Et de materia, an & quando possit princeps tollere ius alterius, & an præsumatur in eo causa, & multa alia, uide ad Bar. in l. item si uerberatum. ff. de rei uẽd. Item quòd non possit tollere ea quæ sunt iuris gentium sine causa, & quòd tunc non præsumatur causa, et declarationem uide per Ias. in l. quo minus. in iij. not. ff. de flum. & quia de clausula, non obstantib. uide per Dec. consi. x.

c *Dominium rei meæ. Vide Bal. in l. fi. C. sent. resc. non poss.*

d POMA. *Non esse uerum. Et per hoc si Princeps cogat gabellarium ante tempus soluere, potest. glo. in l. j. ſ. de cond. ex l. & ibi per Bal. & Ros. in l. in diem. circa medium, & circa fi. ff. de cond. ind. uide etiam Bar. & quæ scripsi in l. quicunq;. C. de fund. patr. lib. xj.*

e *Concedere. Intellige, ut per Bal. in l. rescripta. ſ. tit. ij. & quod habetur ſ. eo. tit. in l. ne damnosa.*

f *Requiratur. Aliquid tango in l. iij. §. quòd si is. ff. quòd quisq; iur. ubi uide plenè per Ioan. And. in c. j. de excess. præla. in vj. m nouel. & in c. j. de constit. in vj. & per Arch. xx. q. ij. in summa, per Bart. in extrau. ad reprimẽ. in uersi. non obstante, & per doctores in c. nonnulli. de rescr. & per Ant. in c. j. e. tit. & in c. quæ in ecclesiarum. de consti. per Bal. in l. fi. C. senten. resc. non poss. & in l. eam de fideicom. & in præludijs feudorum. & in c. j. §. naturales. in prin. si de feu. fuer. controuer. & Imol. in l. fi. ff. à quibus app. non lic. & in l. quidam. de re iud. Et uidetur magis communis conclusio, q̃ aut fit commissio in alterius grande præiudicium, & non sufficit ex certa scientia, sine clausula, non obstante, propter derogationem talium rescriptorum, quam facit in d. l. quoties. ideò oportet per clausulam, non obstante, quòd deroget illi legi. arg. l. si quis in principio testamenti. de leg. iij. Aut non tractatur de præiudicio alterius, & tunc sufficit certa scientia: l. Barb. de offic. præt. & d. l. quidam. Aut de modico præiudicio tractatur, & tunc etiam sufficit certa scientia. l. idem Vlpianus. in fi. de exc. tut. & d. l. quoties. ſ. de precib. Imp. off. licet Cast. in l. ij. §. si is pro quo. quòd quisque iur. dixerit simpliciter sufficere clausulam ex certa scientia, per d. l. j. idem Vlpianus.*

g *Generaliter loqui. Vide Spec. in tit. de instru. edi. §. nunc autem uidendum restat. in uersi. scias quòd si in priuilegio, &c. Vide Alex. l. quanquam. ſ. de testa. mili. in l. centurio. ff. de uulg. ubi ponit de clausula, non obstante, & de clausula, ex certa scientia, & ibi refert unum nota. dictum Castr. in materia. Et de ista clausula, non obstante, uide per Bar. in extrauag. ad reprimen. in uersi. non obstantibus, per Bal. in tit. de pace Constan. in uersi. si quis autem, per Bal. ſ. de appell. l. eos, & glos. in Clemen. & si principalis. de rescrip. in c. statutum. in uer. literarum. de rescrip. in vj. Bar. in l. sciendum. ff. qui satisda. cogan. & ibi omnino uide Bal. in l. fi. ſ. senten. rescin. non pos. & latè per modernos in l. si constat. ff. de appel. & adde quòd ubi plura obstantia, non sufficit generalis clausula, non obstante, sed debet de singulis defectibus fieri mentio, secundum Bal. in l. j. ſ. de fur. & dicit Bal. in auth. nauigia. ſ. de fur. No. quòd in constitutione Principis sufficit generalis clausula, non obstante in contrarium. Et an rescriptis debeat dici, non obstante lege in contrarium, uide Bal. in auth. quas actiones. C. de sacr. eccl. Sed quid si lex diceret, quòd posset Princeps dispensare, uide Bar. in l. omnes. C. de aquæ ductu, lib. xj & uide quod not. Imo. in l. iij. C. de testamen. & hanc decisionem Bar. limitat Ant. in cap. quæ in ecclesiarum. de constit. dicens, quòd uerum est dictum Bar. quòd sufficit clausula generalis, non obstante aliqua lege in contrarium faciente, nec requiritur singularis. Tamen illud est uerum, nisi forma legis illud induceret, ut quia dicat, non ualeret rescriptum, nisi faciat mentionem de illa lege, ut in casu c. nonnulli. de rescr. nam tunc requiritur etiam singularis. Et de materia remittit Ioan. de Imo. in d. c. quæ in ecclesiarum. ad dictum per se in c. j. de excess. præla. in vj. quem tex. uide per Imo. latè post alios, in c. nonnulli. de rescri. ubi refert Bal. hic post Bar. eos inter se uariasse. & ibi uide per eum de concordan. unum dicit notabile Bal. in c. j. §. naturalis. si de feu. fue. controuer. quòd quando gratia Principis non est gratia communis, ut quando legitimat aliquem de feu. contra. dict. §. naturalis. licet hoc facere possit, ut ibi est glos. tamen requiritur exuberans solennitas, ut dicatur non obstante §. naturalis. Sed ubi est gratia communis, tunc sufficit clausula, non obstante aliqua lege, ut not. glo. in l. fœminæ. ff. de reg. iur. Adde quòd Bal. de pace Constan. in uersi. libellari, in uerb. non obstante, dicit per illum tex. quòd quando Imperator concedit alicui aliquod rescriptum quod sit contra legem aliquam, debet specificando dicere, non obstante tali lege, aliàs uidetur quòd non ualeat, ar. l. si quis in principio testamenti ff. de leg. iij. & l. nam ita. ff. de adop. Sed si rescriberet contra rescriptum, sufficeret dicere, non obstante aliquo rescripto, quia facilius tollũtur iura positiua, seu priuilegia, quàm iura communia, ut in auth. de non alien. aut permu. §. illud. ubi postea subdit etiam ipse Bald. hæc formalia uerba. Sed quid si ita*

dicat

dicat Imperator, concedo tibi priuilegium, non obstante lege, & non obstantibus legibus illis dicentibus generale dictum non ualere, nisi in casibus specialiter numeratis, sicut est in l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis caus. & C. ad Vellei. l. iubemus. Respondeo, credo quòd teneat, arg. d. l. si quis. & §. penult. in authen. hoc inter liberos. C. de testam. & ſ. de iure codicillorum. l. diuus. §. licet. & de hac clausula uide omnino quæ dixi post Bald. in auth. ex complexu. C. de incep. nup. & adde Ioan. Andr. in titul. de leg. §. superest uidere. uerb. sed illud obiiet, ubi dicit quòd materia ista est adeò dubia, quòd lis adhuc sub iudice pendet. Et uide in l. causas. ſ. de transact. & not. in l. j. ſ. de legibus. & Bald. in l. rescripta. & in l. quoties. de precibus imper. offer. & Bald. in l. omnes. ſ. de præscri. xxx. an. per Anto. in cap. j. de rejert. & in cap. pen. de capel. monac. & Petr. de Anch. in c. cùm instantia. de censi per doc. in cap. j. de constitu. in vj. per Imol. in Clem. dudum. de sepult. & ibi quotuplex sit ista clausula, & adde quod not. Bal. in l. non dubium, & in l. humanum. ſ. de legib. & Sali. in l. sancimus. ſ. de testa. Bal. in l. fin. C. senten. rescin. non poss. Vnum adde quod tene menti, quis accessit ad Principem narrans in rescripto, quòd talis gaudet tali priuilegio, & statuto fortè contento sub tali rubrica, & supplicatur, ut sibi placeat committere causam tali iudici non obstantibus taitbus priuilegijs, uel statuto tali. Princeps rescribit, Talis iudex uideat & iusticiam faciat, quæritur nunquid derogatum sit iuribus istius, contra quem est impetratum, non obstante mentione de statuto, uel priuilegijs? Dic quòd non, ut plenè disputatur per dominos de Rota. decisione ccclxvj. quæ incipit, item in commissione, aliàs, neq; si in uisione. aliàs cccvj. quod not. quia dixissem contrarium per id quod scripsi secundum eosdem in l. si filius. ff. de dolo. Et de hac clausula, non obstante, quando habeat superior necesse apponere in actu, uide quod multùm nota. Bald. in l. consulta. C. de testam. & uide Bald. in authen. hoc inter liberos, & uide eum dubitare utrùm talis clausula dicatur tollere constitutionem iuratam. Et dicas quòd clausula generalis, non obstantibus statutis, uel priuilegijs quibuscunq;, apposita in priuilegijs, non tollit constitutionem iuratam. Glos. est singularis. cap. cùm non deceat. de electione. in vj. super uerbo, effectus. in uer. quid si talem consuetudinem, & ita nota dicit Angel. in l. j. §. quæ onerandæ. ff. quarum rerum actio non datur. Et illam glos. allegat pro singulari Abb. Siculus in cap. j. de his quæ fiunt à maiori parte cap. nisi fieret mentio de iuramento, secundum eum. Et adde quod nota. in cap. quia sæpè. de electione in vj. & in cap. cum aliquibus. de rescriptis in vj. & illam glos. etiam sequitur Imol. in ca. dilecti. de præb. & not. Ioan. And. in c. j. de filijs presbyt. in nouella. & in rubr. de testamen. in prim. in additio. Specu. Idem in clausula, non obstante pacto, uel quibuscunq; capitulis, quia non tollit pacta, uel capitula iurata, uel sententia confirmata. glos. est singularis in cleric. dudum. §. pen. in glos. in uerbo pactum. de sepult. quod tene menti. Et adde quod in simili nota. in l. ij. §. lege. ff. de iudic. & uidetur in terminis notab. Cyn. & ibi dixi post Barto. in l. j. ff. de condic. ob cau Item adde quòd talis clausula nunquam tollit determinationem legis antiquæ, ut in authen. de hæred. ab intestam. in glo. colla. viij. & quod dixi post Bar. in l. nam & posteriores. ff. de legibus quam glos. alleg. Bart. in dicta l. sciendum. in prin. post glos. ibi. & uide nota. in d. l. si quis. & ultra ista de clausula, non obstante, uide per Petr. de Anch. in repetitione cap. si propter tua debita. de rescrip. lib. vj. & Ioan. And. in cap. j. de excess. prælat. in vj. Et adde quòd lex Imperatoris posterioris non intelligitur derogare priuilegijs militum. Glos. est singularis in l. decurio. C. de silen. quam pro singulari ponderat Baldus in capitu. j. in fin. quo tempore miles.

De diuersis rescriptis. Tit. VI.

Continua, ut in gloss.

LEX I.

1 *Dicta in præfationibus, in sequentibus uidentur repetita.*
2 *Beneficium uni collatum, porrigitur ad consortem.*
3 *Persona in his, quæ sunt modici præiudicij, intelligitur repetita.*

2 1 SI LIBELLVM. Breuiter dicit, præiudicij paruitas, & rationis identitas, facit ut in rescriptis intelligat repetita [2] persona, quæ in interrogatione præcessit, hoc dicit. Not. q̃ quæ in præfationibus † dicuntur, in subsequẽtibus repetita intelliguntur. * concordantiæ
2 sunt in gl. Item no. q̃ beneficium † collatum uni, porrigitur ad consortẽ. Cõtra hoc opp. de minor. l. q̃ si minor. §. si seruus. de cond. fur. l. iiij. ubi dicitur, q̃ si quis interrogatur de duobus, & respondet de uno, de alio idem nõ uidetur respondere. * ad idem ex. de præsump. c. nónne. Sol. Hic est rationis idẽtitas, ibi diuersitas. Opp. persona nun-
3 quam intelligit repetita, † ut l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. ff. de uer. obl. Sol. hic tractat de modico præiudicio, quia cõceditur rescriptum ad iuris cõmunis obseruantiam, ibi tractatur de magno præiudicio.*

** Intelliguntur. Hypothesis est hic in rescripto principis: l. si iudex. ff. de iud. Idem in legib. §. ex hoc tamen. Inst. de leg. Aq. § præterea. Inst. de inut. stip. Dixi pluribus lib. j. de apicib. iur. c. ij. Ax. j.* I. Concen. B.

** Neutra l. hoc dicit.* I. Concen. B.

** Præiudicio. Ista sol. non placet, quia ius esse debet æquabile, tam in minimis, quàm maximis: l. quæ de tota. ff. de rei uendic. Quare potius spectandum esse censeo, num actus separati sint an idem actus, &c. Dixi lib. j. de apicib. Iur. c. ij. Ax. j.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Repetita. Quia rescriptum declaratur secundum supplicationem, uide Comen. consi. c. post prim. per Aret. & alios in §. præterea. de inuti. stip. Alex. consi. lxxxiiij. in j. uo. Ias. hic, & in l. Gallus. §. idem credendum. de lib. & posth. Vide etiam quod cõsuluit But. in consi. ij. incip. utsis. per totum. & in consi. seq. melius in alio casu, uide Ias. in l. causas. C. de transac. Felin. in c. super literis. uer. quarta regula. de rescrip. Vide Rom. consi lxxx Ias. in l. pe. ff. de iust. & iur. Felin. in c. inter dilectos ex. de fi. inst. Ias. l. Gallus. ff. de lib. & posth. Quid autem quando petitum est causam committi summariè, & de plano simpliciter, & in rescripto solùm dicitur, cognoscatur summariè, &c.*

LEX II.

1 *Rescriptum ad lites, quomodo dicatur perpetuum.*
2 *Priuilegium, quando dicatur perpetuum, & quando temporale.*
3 *Priuilegium qualiter perdatur per actum contrarium.*

1 a ALSO ASSEVERATVR. Breuiter dicit, Rescripta Principis perpetua. h. d. Quæro, utrũ rescripta † finiãtur tempore? [a] Hic aduerte, quædam sunt rescripta, quę conceduntur ad iuris cõmunis obseruantiam, & de his loquitur hæc lex. in quo dic, si quidem post primum rescriptum non fuit impetratũ secundum rescriptum, ipsum est perpetuũ, hoc est, tanto tempore durat, quanto durat id, super quo est impetratum. Ita loquitur hic. Sed si post primum fuit impetratum secundũ, tunc si primus impetrator per annum fuit negligens, ualet secundum rescriptum. ex. de rescrip. c. plerunq;. & dic ut i-
2 bi. per Inn. &c. Si uerò quæris de priuilegijs, † an sint perpetua, uel temporalia, dic ut not. Canonistæ in c. cùm accessissent. ex. de const. Et hoc si quæris qualiter priuilegium negli-
3 gendo perdatur. Si uerò quæris † qualiter perdatur [b] pri-
b uilegium per actum contrarium, dic ut not. ſ. de excu. tut. l. uoluntariè, &c. Non habetis hic alia.

ADDITIO.

a *Finiantur tempore. Vide Inno. in c. cæterùm. de resc. in fi. qui ponit omnes casus, in quibus quis perdit rescriptum impetratum per se. Et uide no. per Bar. in l. fi. circa fi. ff. de const. prin. & Spec. in tit. de instru. edit. §. nunc autem. uer. item opp. ubi etiam ponit omnes casus.*

b P. PAV. P. *Perdatur. Vide Alex. consi. cccxxxvj. circa fin. latissimè Fel. in c. cùm accessissent. ex. de const.*

LEX III.

1 *Exemplum exempli an probet.*

a SANCIMVS. [a] Hæc l. legitur duobus modis in glo. secundum primũ modum dicit q̃ ipsum rescriptum originale probat, nõ eius exemplũ. Secundum aliam dicit notabilius, Exemplari &

authenticari potest originale rescriptũ, non exemplũ ipsius. h. d. Et nota hanc singularem lect. quam perpetuò tene menti. Not. quòd licet probet exemplum, tamen exem-
1 plum † exempli non probat, secundum istam lect. Sed ego examinabo hoc latius ℣. de eden. l. si procu. & auth. si quis in aliquo documento, &c.

ADDITIO.

a *Sancimus. Ad hanc legem cum hic nota. uide Bal. in l. publicati. ℣. de testa.*

LEX IIII.

a SI QVA. [a] Hanc legem habuistis ſ̃. prima constitu-tione in fine.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Si qua. Circa hanc legem q, referat in qua parte ponatur ates, & consul, uide Rom. consi. cccxl. in prin.*

LEX VI.

SACRI AFFATVS. Hic ponit Imperator unã formam quæ debet seruari in rescriptis, quam hodie de cõ suetudine non seruamus, &c.

LEX VII.

VNIVERSA. Hic Imperator iubet, in suis rescriptis apponat̃ illa clausula, si preces ueritate nitãtur, quod est uerum in scriptis concessis à Principe, sine consensu procerum.

De statuis, & imaginibus. Tit. XXVII.

LEX II.

SI Quando. Not. ex hac lege quando iudex debet adesse in certo loco, nõ creditur ei, nisi probet legitimè. Ideò sis cautus, quando eris assessor, q̃ cùm dicat statutũ, q̃ qualibet die horis congruis iudex debeat sedere ad banchum, facias quolibet die hoc à notario scribi, ne possit tibi
a obijci postea [a] in syndicatu, &c.

ADDITIO.

a *Obijci postea. Vide Bar. in l. Titia. §. fi. de uerborum obligatio.*

LEX IIII.

ET VIRTVTVM. Not. hanc l. pro sermonibus & arenguis quæ fiunt quando fiunt dona à communibus, &c.

De officio præfecti prætorio. Tit. XXVIII.

Aliàs, de offi. præfec. Orien. & Illyrici.

LEX I.

LIBELLVS. Signa istam l. j. Not. quòd licet libellus principi datus faciat litem contestari quandoque, ut ſ̃. quando libellus Principi datus, secus in libello dato alicui inferiori, ut regis legato, uel simili, ut hic dicit.

ADDITIO.

a *Formam. Vide Bar. in l. j. ff. quod quisq; iur. in princip. Bald. in l. nulli. C. de senten.*

LEX II.

a FORMAM. [a] Aliàs, normam. Nota quòd præfectus potest facere legem generalem, & intelligit Odof. generalem, inter omnes subditos, quod not.

LEX III.

SI QVOS. Nota, quòd iudices remouentur propter negligentiam. quod notabil. & tene menti perpetuò, &c.

De officio præfecti urbis. Tit. XXXI.

LEX I.

a STVDENTIBVS. [a] Not. q̃ licet in ciuitate fiat unus officialis specialis, super damnis datis, uel super abun-
b dantia, non tamẽ propter hoc [b] tollitur iurisdictio quã habet Potestas, qui habet uniuersalem iurisdictionẽ, quod not. & tene menti.

ADDITIO.

a *Studentib. Vide Bar. in l. in sacris, la grãde. ℣. de proxi. sac. scri. & Bar. & quæ ibi dixi post eum, in l. quoties. de admini. tut. Adde tu circa hoc dictum Bar. Aret. in c. cæterum. de iudi. quj illud sequitur, & ibi allegat concordantes.*

b P. PAV. P. *Propter hoc. Vide omnino latè Aret. defin. & comprobantem istam opin. Bar. in l q̃ in rerũ. §. si quis post. ff. de leg. j. quasi per totum, quia sunt qui tenuerunt cõtrarium, uide ibi per eum qu. respondet etiam ad istũ tex. q̃ parum facit pro Bal. qui tenebat contrarium, & allegabat pro se. Ad idem uide Aret. consi. cij. incip. spectabilis dominus collateralis. Rom. latè consi. cccxciij. inci. præsens consultatio. ubi allegat nouẽ tex. pro opin. Bar. hic, & multas autoritates & super omnes uide latissimè Fel. in c. pastoralis. eẋ. de offi. ordi. ubi ponit octo limitationes ad communem cõclusionem Bar. hic. Adde etiam tex. in l. j. C. de con. fisc. deb. lib. x. ut refert Ias. in l. cohæredi. §. qui discretas. in iiij. notab de uulg. Vide etiam latè Ias. in d. l. quod in rerum. § si quis post, ubi ponit, quid si sit datus specialis uisitator alicui monasterio seu monachis, censetur derogatũ generali uisitatori. Vide etiam quæ dicit Ias. in l. Titiæ textores. in viij. not. de leg. j. Item circa dictum Bar. hic, uide latissimè Barb. in c. ij. de offi. leg. Quid autem si essent duo iudices speciales, sed unus magis specialis quo ad personas, sed magis generalis quo ad causas, aut econtrà, coram quo sit agendum, uide Bar. & quæ ibi addidi in extrauagan. ad reprimendum. in uersi non obstantibus. Vide Dec. consi. iij. quando data est specialis iurisdictio alicui, an censeatur derogatum potestati.*

LEX II.

QVOD. Non potest ad inquisitionem procedi nisi fama præcedat. hoc dicit, ista l. quæ est bona, licet glo. dicat, quod non legitur. Oportet ergo q̃ prius constet, quòd sint obnoxij, quod esse non potest, nisi citentur. Istud autem non potest probari sine eius præsentia, nisi fama præcedat. quod not. bene perpetuò, &c.

De officio magistri officiorum. Tit. XXXIIII.

LEX I.

PRIVILEGIIS. Vide hanc l. in fin. quæ allegatur in præsentatione scholarium, q̃ debent præsentari per suum doctorem.

LEX II.

NEMO. Vide hanc l. & seq. circa finem, quæ est bona pro istis moralib. nõ pro alijs. uide etiã l. fi. huius tit.

De officio rectoris prouinciæ. Tit. XLIIII.

LEX IIII.

INOFFICIALES. Vide gl. super uer. cursum publicũ. & quod dicit tex. laniantes, id est, in officio delinquẽtes. † No. ex hac l. quòd iudex minor potest punire officialem iudicis maioris delinquẽtem in suo territorio, dum tamen hoc notum faciat maiori iudici.

LEX V.

POTIORIS. Nota hanc l. quia moralis est, & eam al leg. glo. undecima quæstio. qui resistit. in glo. Bar.

LEX IX.

NVLLVS. Nota quòd officiales, qui mittuntur à ciuitatib. non debent ad ciuitatem redire sine ipsius ciuitatis licentia. quod nota & tene menti.

LEX

LEX XIIII.

a NVLLI IVDICVM. [a] Not. quòd de iure cõmuni rectores qui eliguntur ad regendam ciuitatem, debent habitare in palatijs, seu prætorijs publicis, &c.

ADDITIO.

a *Nulli iudicum. Adde quod not. Bar. post glo. in l. Aquilius. ℣. de dona. An de iure communi rectores ciuitatum debeant habitare in palatijs publicis, prout dicit Bar. quod tene menti.*

De officio præfecti uigilum. Tit. XLV.

LEX VNICA.

PRAEFECTI uigilum. Plenè habes de hoc in l. ham & ciuium salutem. ff. eo.

De officio diuersorum iudicum. Tit. XLIX.

LEX I.

a NEMO iudex. [a] Hæc est bona l. & habetis auth. sed hodie, quæ similiter est bona. quam nota, & tene menti, quia practicaui iam de facto, &c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Nemo iudex. Quomodo mulier pro causa criminali possit extrahi de domo, uide Barb. in c. ij. in princip. eẋ. de pig.*
POMA. *Nemo iudex. uide ad limitationem Pan. in c. literas. in fi. de restit. spol. Aret. in consi. xiiij. & Rom. consi. cxviij. & Seuer. in tract. de debito. suspec. & fugit. in vij. quæstio. v. quæstionis principalis. & Bar. in tract. de syndi. in uer. adulterum.*

AVTHENT.

SED hodie. Nota ex ista auth. q̃ mulier non debet, nec potest detineri ex aliquo debito publico, uel priuato.

Vt omnes iudices tam ciuiles, quàm militares. Tit. L.

LEX VNICA.

1 *Si existens in officio ad aliud eligitur, per hoc non excusatur.*
2 *Syndicatus si non finiatur in termino statuto, tamen adhuc durat, licet rector non cogatur stare in ciuitate.*
3 *Instantia si tempus statuitur iudici non est perempta, secus si statuatur instantiæ, & causa intra tempus non sit expedita.*

NEMO. Nota istam legem, quæ est bona, & ponit de
1 syndicatu officialium. No. ibi, uel codicilli. q̃ ille qui † pendẽte uno officio, est electus ad aliud officium, non propter hoc excusatur quin debeat stare ad syndicatum. Nota ibi, quòd si intra. quòd licet causa super libello
2 dato tempore syndicatus, non finiatur † intra tempus, in-
a tra quod debet stare ad syndicatũ [a]: tamẽ adhuc posteà durat, licet rector non teneatur stare in ciuitate. Nota ex hac le-
3 ge q̃ quando † tempus statuitur iudici, intra quod litem debeat terminare, licet intra illud tempus non terminauerit, non est perempta instantia, sed iudex punietur. Secus si tempus statueret instãtiæ non iudici, ut dixi uobis in l. properandum. §. j. ℣. de iudi. &c.

ADDITIO.

a *Ad syndicatum. Cõtrarium tenet Bar. per illum tex. in l. præscriptio. §. debitores. ff. de mu. & honor. & c. Pro syndicatu uide l. confiliarios. ℣. de assess. & l. meminisse. in fi. ff. de offi. proconf.*

a *De officio eius [a] qui uicem alterius gerit.* Tit. LI.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *De officio eius. de uicegerente seu locum tenente, uide omnino quæ addidi in Bertac. in uer. locum tenens.*

LEX I.

a IN CAVSA. Not. q̃ Resp. potest restitutionem in integrum postulare. [a] De quo dic ut uidistis in l. Respublica. ex quib. caus. ma. &c. tene menti.

ADDITIO.

a *Postulare. Et no. istum tit. habere locum in his qui sustinent uicem alterius, puta deputati ab uniuersitate, uel collegio, secus aut si ille talis q̃ gerebat officiũ, deputauit eũ. Ita singulariter uoluit Bar. in l. filius. ff. de leg. j. Idem Bar. in l. j. ff. de offi. eius cui mand. est iurisdic. & no. in l. obseruare. in prin. ff. de offi. proconsul. & ad Bar. adde quod not. ff si quis & à quo. l. j. §. j. & quod no. cano. in c. eam te. de rescrip.*

LEX II.

1 *Delegatus & uicegerens in quo diff.*
2 *Membri abscissio est de mero imperio.*

SVGGERENTE. Pro intellectu istius tituli debes scire quòd alius est delegatus, & alius uicegerens. † Delegatus, est ille, cui ipse iudex committit. Vicegerens est ille, cui committit superior, propter impedimentum princi-
a palis officialis, & iste habet iurisdictionem ordinariam. [a] De hoc loquitur iste tit. & ff. de leg. iij. l. j. §. à præfecto. Et hoc
b etiã sentit gloss. [b] Not. etiã gloss. quæ est hic, quæ dicit quod
2 membri † abscissio est de mero imperio. & uide gloss. super uer. actitare, &c.

ADDITIO.

a *Ordinariam. Et an locum tenens hominis, uel legis habeat merum imperium, uide Bal. in auth. sed nouo iure. in prin. de seruis fugi. & ad id quod hic dicit Bar. adde Bar. in l. ne quicquam. §. ubi decretum. ff. de offic. proconf. & leg. in antepen. col. & ibi gl.*
b *Sentit glo. no. etiam glo. quæ est hic, quæ dicit quòd abscissio membri est meri imperij. per Bar. & doc. in l. imperium. ff. de iurisdic. om. iud. & Bal. in auth. sed nouo iure. in prin. ℣. de ser. fug.*

De assessoribus. Tit. LII.

LEX I.

STVDIORVM. Ista est notabilis lex, cùm scholaris præsentatur, doc. Bar.

LEX III.

a CONSILIARIOS. [a] Hæc est bona lex, & singula-
1 ris. Casus est in quo fuga facit quem haberi pro confesso. * † Et sic nota, quòd officiales, qui inculpãtur de aliquo, si aufugiunt, pro confessis habentur, &c.

* *Confesso: Hoc non dicit lex, sed habet eũ pro confesso, qui accusatum subtraxerit. Quòd autem sola fuga non faciat haberi quem pro confesso, not. in l. iij. §. quòd ad causam. & §. fi. ff. ad Sylua.* I. Conc. B.

ADDITIO.

a *Consiliarios. uide plenè per Bar. in l. lex Corne. ff. ad Sill. an & quando officialis inculpatus de aliquo aufugiens habeatur pro confesso.*

LEX VII.

VELVT. Not. quòd illud quod lucratur assessor, est quasi castrense peculium. Vidistis in l. fi. de inoff. test. & l. fori de aduo. diuer. iudic.

LEX IX.

1 SI POST. No. † quòd potestas tenetur pro familia
* sua, ut hic, & ℣. ad l. Iul. repe. l. j. sed illum qui deliquit offerendo, uidetur quòd debeat liberari, ut hac l. & ff. de publica. l. cùm si exhibuissent. §. ij. ut ibi dixi.

* *Familiã. Hanc sententiam intelligo procedere, si familiam defendere uoluerit. l. si familia. ff. de iur. om. iud.* I. Concen. B.

LEX XIII.

NEMO. Nota tex.ibi,neq; em facilè credendũ eſt,&c.

De modo multarum. Tit. LV.

LEX I.

a MVLTA. [a] Vide glo.ſuper uer.damnum.Hæc lex allegatur, quòd banniti non ſunt infames. De damnatis uerò per inquiſitionem, an ſint infames, dic ut dixi in l.infamem.ff.de pub.iudic.

ADDITIO.

a *Multa.uide Ang.& Imo.in l.infamem.ff.de pub.iudi.& Bar. in l. ictus fuſtium.ff.de his qui no.inf.An banniti ſint infames,adde Bal.in l.Caßius.ff. de ſenat.Ang.l.non poterit.ff.de fur.Bal.in repe.l.cùm mulier.ff.ſol.mat. Inno.c.cùm ex iniuncto.de no.ope.nunciã.*

LEX V.

1 *Quando lex imponit pœnam,nec dicit cui applicetur, in dubio applicatur fiſco.*

1 MVLTARVM. No.quòd in dubio quando † lex imponit pœnam, nec dicit cui applicetur, intelligi-
a tur applicanda fiſco.[a] Tetigi in l.iubemus.§.ſanè.ff.
2 de ſacroſan.ecc.& l.agraria.de ter.moto. Secundò no.† ꝙ quando non potes facere aliter aptare cameram, imponas aliquam multam,& potes eam deputare ad fabricã, uel ex-
b penſas palatij,quod tene menti.[b]

ADDITIO.

a *Applicanda fiſco.An quando lex imponit pœnam,nec dicit cui debeat applicari,applicetur in dubio fiſco,uide not.per Bar.in l.j.ĩ.de excu.mu.li. xj.per Bal.in c.quæ ſint regaliæ.& Bar.in l.filiusfa.§.diui.in fi.de leg.j.*
b *Quod tene menti.Adde Bar.l.diuus.in fi.ff.de bon.dam.*

LEX XI.

EOS qui.No.ibi, trinè tantùm modò in anno, &c. &
a ſic tres * tantùm [a] multas pro crimine poteſt impone
b re iudex.[b] Examinaui tibi hanc l.nunquam plura.de priuatis delictis.

* *Tres. Pœna autem conuentionalis,nõ niſi ſemel tantùm cõmitti poteſt:l.lxiij.ff.de uerb.ob.Niſi à teſtatore et poſteà ab hærede ſecus factum ſit:l.cxxxiij.eo.* I.Conc.B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Tres tantùm.Adde q; multa huius legis non ſeruatur de conſuetudine,uide Alex.conſi. xxxv. in ij. uolu. Et circa materiam quam tangit hic glo.an delegatus poßit multare,uide Ang.conſi.viij.inci. regulatores.aliàs,legum latores.per Alex.in l.j.in prin.ff.ſi quis iud. non obtemp.Et illud quod dictũ eſt de conſuetudine nõ ſeruari, ſequitur etiam in l.j.§.quod prætor.in fi.ne quis eum qui.*
b *Imponeretur iudex.Et not. Old.in conſi.xv.incip. circa proceſſum, &c. dicit quòd illud quod dicitur hic,ſcilicet q; iudex in multando non poteſt excedere metam taxatam,hoc fallit,niſi in præcepto iudex adiecißet aliquam pœnam,etiam quæ excederet metam taxatam hic. & ita dicit ſentire Hoſ.in Sum.de re iud.in tractatu,quem fecit de multa, quòd reputatur ualdè ſing.ad materiam huius legis.* ADDE *inquantum Alex.ſaluando glo.dicit,q; quando libellus debet iudici oſtendi, requiritur iudicis cõmißio ad citationem.q; Caſt.poſt Bal.in l.nulli.in uer. autoritate. ſ. de epiſc.& cle.hoc no.ſed dicit,quòd de conſuetudine non ſeruatur,quia nũcij habent commißionem generalem,& citãt ad petitionem partis,& hoc præſuppoſito non procedit ſaluatio gl.inquantum etiam dicit,q; appellatione inſtrumentorum,ueniunt acta.*

De defenſoribus ciuitatum. Tit. LVI.

LEX VII.

DEFENSORES. Not.ex l.iſta,ꝙ iſti Poteſtates cõmunitatũ debẽt malefactores,quos repererint, mittere,& præſentare Poteſtati ciuitatis.Bar.

LEX IX.

IVBEMVS. Nota contra illos qui faciunt maiores menſuras.

LEX X.

NVLLI Defenſorum. Nota ꝙ nõ poteſt quis renunciare officio defenſorum ciuitatis, niſi cùm autoritate Principis.* Ex quo nota ꝙ licet quis ab uno eligatur, & ab alio confirmetur, non poteſt renunciare in manibus eligẽtis.Dicam Deo dante, in l.pe.ff.de offi.præſid.&c.

* *Principis.Quia dicitur munus publicum autoritate & utilitate, idem not.in l.j.§.j.ff.de mun. & honor.*

Quod priuato ſingulorum commodo præfertur:l.ut inter.ſ. de ſac.ſanc. eccleſ. I.Concen.B.

COMMENTARIA BARTOL. AD SECVNDVM lib. Cod.

a *De edendo.*[a] *Tit. I.*

ADDITIO.

a P. PAV. P. *De edendo.Circa iſtam materiam editionis adde primò, an notarius teneatur edere copiam inſtrumẽti tertio,de quo nulla fit mentio in inſtrumento,poſito q; ſua interſit,per Ang.conſi.cccv.incip.utrum inſtrumentum. Item an & quando tertia perſona cogatur edere ſcripturam,ex qua aliquis intereſſe prætendit,uide Alex.conſi.lviij.circa mediũ, in j uo.& ibi etiam ad finem concludit,q; cauſa exhibitionis & editionis dicitur ſemper connexa & dependens ex cauſa principali. Item quòd ubi una ſcriptura ſe refert ad aliam,utraq; ſit edenda,uide Alex.conſi.iij.in ij. uol.ubi etiam de nonnullis alijs in materia, & de ſcriptura referente aliã, uide etiam Rom. conſi. cccv. Item an & quando liber defuncti præſumatur eſſe apud hæredem,ut teneatur ipſum edere,uide Franc.conſi.cxx. Vide Alex.in l.ſi quis ex argentarijs.§.prætor ait.ff.de eden.Bal.in c. uaſallus.ad fi.ſi de feu.fuer.controuer.Alex conſi.lviij.ſ.allegato.ubi etiam ponit an contra non exhibentem poßit referri iuramẽtum in litem.Et de hærede uſurarij an præſumatur q; liber defuncti ſit penes eum, & an credatur ei iuranti q; nõ ſit penes eum,uide Panor.conſi.xlij.in prin. Item quòd credatur iuramento alicuius iurantis ſua intereſſe, quòd ſcriptura exhibeatur,uide Rom.conſi.lxxxiij.ad fi.Item ſi ſint duo ſocij, qui diuiſerunt ſocietatem,& certi libri fuerunt adiudicati uni,an alter poßit eum cogere ad editionem pro intentione ſua fundanda,uide Rom.conſi.cccxcviij.Et ibi etiam ponit quòd liber rationum ſemper præſumitur ſcriptus eo mandante cuius intereſt.Subijcit etiam quòd ad hoc ut aliquid dicatur ſcriptũ me mandante,non requiritur expreſſum mandatum, ſed ſufficit tacitum. Item de materia,an & quando debeat edi totum inſtrumentum uel pars, uide Berta.in trac. de gabellis.in iiij.parte.Item de materia editionis, uide latißimè Fel.in c.j.ex̃.de probat.ubi etiam de uſurarijs & alijs.Item quòd uſurarius teneatur edere librũ rationũ ſuarũ,etiã ſi deſierit uſuras exercere,ponũt moder.hic,& alij in gl.in uer.ex cauſa.in l.j. uide Ang. in conſ. x.inci.in Chriſti nomine.Vide Ro.cõſ.cclxiij.ubi dicit q; per trienniũ probatur pœnitẽtia uſurarij,& q; non ſit amplius uſurarius.Itẽ q; ſpeciali fauore dotis cogatur quis edere,ubi aliàs non cogeretur,Iaſ.l.j.ff.ſol.matr. An autem ſit danda copia allegationum uel conſiliorum alterius partis,ut de Iaſ.quòd ſic.De quo habes in Bertachi.in uerbo,Copia.*

Gloſſ.continuat ſic.Suprà dictũ eſt de Magiſtratibus,ſequitur uidere de iudicijs quæ agitãtur coram eis. Verùm quia iudicium incipit ab edendo, ſcilicet in productione libelli, ideò præmittitur hic rub.de eden.Sciendum eſt, dicit gloſſ. quòd hic tit.loquitur de triplici editione, ſcilicet de editione inſtrumentorum rationum,&c.ut uidebitis. Quæritur er-
a go[a] gloſ.tria.Primò quid eſt dictum,de edendo.hic aſſumit edendo,pro demonſtrare.dicit glo.edendo,id eſt, demonſtrando,ut ff.e.l.j.§.edenda.Secundò queritur,quare dixit, de edendo,& non de editione.glo.ff.eo. ſuper rub. reſpon. quia gerundium importat neceſſitatem.Iſtud nihil eſt dicere,nec ſcio unde probet̃ quòd gerundiũ importat neceſſitatem.

Dicebat ergo Pet.ideò dixit de edendo, & non de editione,quia ſibi ſic placuit.Noſtri moderni dicũt aliter,& melius.Imperator in hoc titulo prius intendit determinare de actu edendi,non de effectu editionis,& ideò poſuit iſtud nomen gerundiũ edendo,quia ſignificat per modũ agendi, & patiendi.& ſic eſt ſignificatiuũ ipſius actus de quo intendit
b tractare qualitatẽ[b],&c.Similiter uidetis in omnib.rubricis, ubi uult tractare de ipſo actu,loquit̃ per gerundiũ, ut de poſtulando,de edendo,de in ius uocando. Sed quando de effectu,loquit̃ per nomen,ut de pactis,de actionibus,& ſimilibus.Quærit̃ ergo,quare non dixit,de edenda actione. Dic ut ff.e.ſuper rub.uel poteſt aliter cõtinuari.Gloſ.quærit,quare dixit de edendo,& nõ de editione actionis: gl. remittit ad notata ſuper rub.ff.eo. Glo. aſsignat hanc rationem ꝙ ideò ibi dicit de edendo,ut oſtẽderet,edere, eſſe de neceſsitate,cũ gerundiũ importet neceſsitatẽ.Dictum huius glo. reprobat dominus Iac.& aſsignat rationẽ,uidelicet ꝙ in principio huius l.intendit tractare de modo edendi, non de ipſa ſubſtantia editionis,ideò non dixit de editione, cùm nomen ſignificet ſubſtantiam uel qualitatẽ,ſed per gerundiũ,quod ſignificat actum actionis editionis, ideò bene facit. Ad ſecundum quare non ſubiunxit,&c.dic ut ibi in d.rub.not.Bar.

ADDITIO.

a *Quærit ergo,&c.Not.de materia gerundij,uide hic Bal. & gloſ.in l.ſi tu ex parte.in uer.adeundo.ff.de acquir.hær.Spec.& Ioan.And.in tit.de lit. conteſt.Bal.in l.id quod pauperib.ſ.de epiſc.& cle.& in l.falſum.ĩ.de fur. & uide Do.in c.j.de poſt.præ.lib.vj.An.Barb.*
b POMA. *Qualitatem.His tamen obſtare uidetur rub ĩ.de cont.& commi.ſtip.& Inſt.& ff.eo.in ru.ff.de cont.emp.& Inſtit. eo. ubi promiſcuè de utroq; loquitur,ſed ad rub.iſtam ff.de uer.obl.& Inſt.de cont.emp.potes reſpondere,q; licet ibi aliquid ponatur de modo edendi,hoc fuit ut plenè poſſet ſciri effectus,quod aliàs bene fieri non potuiſſet,iuxta.l.j ff.de iuſtit.& iu. Ad rub. uerò ff. de cont. emp. dic ibi ſequitur in ru. de pac. & ad rub.ĩ.de cont.ſtip.dic quòd ſequitur ibi in ru.& de commit. &c. Item contra hoc facit l.edita.& l.ij.& l.non eſt.ĩ.eo.quæ loquitur de effectu, ſed dic quòd maior pars loquitur de actu.& ſic faciunt quæ habentur per Bar.in rub.ff.ſol.mat. dum allegat l. traditionibus. C. de pac. & not. per Bar.in l.ſi procurator.in uer.uenio ad ul.gloſ.dic q; ſecundum Imo.ibi loquitur de actu cõſummato,& perfecto facti,i.de traditione ipſa facta,etc.*

LEX I.

1 *Reus non tenetur edere actori ad intentionem fundandam,& nu.6.*
2 *Reus ex cauſa tenetur actori,& cogitur officio iudicis.*
3 *Rationes confectæ mandante eo,qui petit ſibi edi,ex cauſa debent edi,& numer.5.*
4 *Fœminæ quando cogantur edere rationum libros.*
7 *Editio inſtrumentorum an & quando fiat officio iudicis, & quando per actionem,& nu.9.*
8 *Notarius & argentarius ſi eis mandatur,quòd conficiant inſtrumẽta, uel rationes,quòd magis neceßitate officij faciãt,quàm uirtute mandati.*
9 *Imperator non eſt conſulendus ſuper facto.*
10 *Mulier,quando teneatur edere libros rationum ſuarum.*
11 *Excercens aliquam artem ſi conficit libros rationum,tenetur edere parti cum eo contrahenti.*
12 *Reus non tenetur edere actori inſtrumenta ad intentionem fundandam, ſed ad probandum replicationem ſic.*
13 *Edere officio iudicis,uel per actionem quando quis teneatur.*

IPSE DISPICE. Duob.modis legitur principaliter. Vno modo, quòd loquatur in rationibus.Alio modo quòd loquatur in inſtrumẽtis. Quęlibet poteſt eſſe uera,unde dicitur breuiter, Reus non tenetur edere actori ad intentionẽ fundandã, ex cauſa tamen iudicis officio cõpelletur.hoc dicit. Not.ꝙ Im-
a perator[a] nõ reſpondet quæſtioni factæ. Secũdò not.ꝙ reus non tenet̃ edere actori ad fundandã intẽtionem, &c. Tertiò
1 not.ꝙ reus † cogit̃ ex cauſa,& ex officio iudicis actori ede-
2 re.Quartò not.† ꝙ iſta editio fit per officiũ iudicis. Aſſumo in hac l.primò illam lect. quòd loquatur in rationib. & hoc innuit tex.dũ dicit,rationes ſuas,Opp.ff.eo.l.ſi quis.§.perti
3 nere.& l.prætor.§ j.Sol.Dico,ꝙ quandoq; † quis cogitur edere rationes ex cauſa,ut hic. quæ cauſæ ponunt̃ in legibus contrarijs,uidelicet ꝙ ſint rationes confectæ mandante eo, qui poſtulat ſibi edi, eò quòd ſua interſit,quòd edantur ſibi,quia ſuam contineant utilitatem. Fit etiam editio quan-
b doq; ex alia cauſa,d.l.ſi quis.§.prohibet[b].in fi.cum l.ſeq. Secundò opp.ad iſtã lecturam, Fœmina non poteſt conficere rationes,ut ff.eo.l.fœminæ.ſed hic loquitur in fœmina,cũ dicit aduerſaria tua,ergo &c.Huius timore uariatur iſta lex in
4 duas lecturas.Vno modo, † quòd hæc mulier ſuccedit argentario,unde habet rationes autoris ſui, nõ rationes ſuas, ut ff.eo.l.quædã.§.nihil.& iſtud tenet glo.noſtra. Iſta lec.licet ſit uera in ſe,continet tñ diuinationẽ,&c.Ideò alij legunt aliò modo,quòd hæc mulier conficit rationes ſuas priuatas, nõ ex uigore officij, igit̃ meritò cogitur iſtas rationes edere ex cauſis,ſi ipſa iſtis rationib. utet̃,ut l.j.§.edenda.ff.e.uel ſi perſona agens eſſet priuilegiata,ut l.ne quiſquã.ff.eo Ita dicunt Vltramontani. Et tu potes etiã dicere, ꝙ loquit̃ in muliere uſuraria,quæ cõpellitur librũ rationum ſuarũ edere,per decret.nouiſsimam.de uſuris.in c.j.in cle.§.j.& ibi no. Poſſu-
5 mus † ita dicere,[c] ſecũdũ qd' dicebat Iac But.quòd ubicũq;
c aliquis exercet aliquã artem,& eius occaſione confecit librũ ſuarũ rationũ,ille qui cum eo cõtrahit, uidet̃ ei mandare ꝙ
d ſcribat[d],propter conſuetudinẽ,ut de pig.act.l. uel uniuerſorum.ff.quod cum eo.l. Titianus.& ideo iudicis officio poterit cõpelli ad edẽdas iſtas rationes, quaſi factas aduerſario mandante,ex neceſsitate officij propter cõſuetudinem, qd' ſatis placet,ſiue etiam uolũtariè exercet aliquã artẽ, ſiue hoc ſit officiũ à publico ſibi iniunctum, cõpelletur ratiões ſuas edere. Ita loquitur hæc lex. ueruntamen gl in c.j. de uſur, in Clem.dicit ꝙ eſt ſpeciale in uſuris.Tamen iſtud dictum Butriga.plus placet. Sumus expediti de prima lectura, uenio ad ſecundam,ſecundũ quam lect.hæc lex intelligitur de inſtrumentis,& ſecundũ iſtam quòd dicit rationes, intellige, id eſt,inſtrumenta. Ad hanc opp.dicitur hic,in fin. quòd ex cauſa cogit̃ quis inſtrumẽta edere,ſeu rationes actori. cont.
6 ĩ.eo.l.qui accuſare.Sol.† Ad intentionem fundandam nunquam edit rationes,ſeu inſtrumenta reus actori,ut l. contraria.& hac l in prin.ſed ad fundandã replicationẽ,quandoq; cogitur edere.Ita loquitur hic,dum dicit,hic ex cauſa,&c.Vtrùm hoc ſit uerum, examinabimus ĩ.eo.l.fi.Finitus eſt iſte paſſus ad iſtã lectu. Non obſt. quod de muliere dictum eſt. Nunc opp. cõmuniter ad utranq; lectu.& uidetur, ꝙ editio non fiat iudicis officio,ſed per actionem,ut ff.eo.l.ſi quis ex
7 argentarijs.§.ex hoc edicto.Sol.Dico ꝙ † editio fit quãdoq; per officium iudicis mercenariũ deſeruiens actioni,ut quãdo quis poſtulat editionem eorum, quæ in iudicio producuntur,ut in l.prima.§.edenda.ff.eo.& ĩ.l.prox. Quãdoq; fit per officium iudicis nobile, ut quando editio principaliter poſtulatur à notario, uel ab argentario, qui fecit autoritate officij ſibi iniuncti,ut l.prætor.& l.argentarius,circa principium,& quod ibi not.ff.eo.& de quolibet iſtorũ põt intelligi hic.Sed cõtra eũ,qui nõ exhibet,datur actio in factũ ad intereſſe.Ita loquit̃ lex cõtraria.Fit etiã exhibitio quãdoq; per uiam actionis.De hoc dicam ĩ.proximo contrario.Nũc uenio ad gloſ.nouam,quæ eſt,additio. & iſtam glo. habemus in tribus locis.Primò hic,& l.quædam.ff.eo.de tut.& ra. diſtra.l.j.§.officio.Pro ea declarando oppon. glo. hic, & ſolue ut in gloſ. Sed uerba gloſ. modicum uidentur concludere. Nam ſi ſcholaris dicit argentario quòd ſcribat rationes,ſatis contrahitur mandatum,quod contrahit̃ quocunq; uerbo,ut l.j.ff.man. Ideò ſol.eſt iſta quantùm ad propoſitum, quia mandatum debet eſſe gratuitum,ut l j.ff.man. Vnde ſi
8 ſcholaris † mãdat argẽtario,uel pars mãdat notario,ꝙ publicũ inſtrumentũ conficiat, ipſi hoc faciũt de neceſsitate officij magis,quã ex uigore mãdati,qa ſuſceperunt iſtud officiũ,ideò nõ eſt mandatũ, nec actio mãdati, & ideò recurret ad officiũ iudicis,ex hoc edicto. Idẽ de his qui faciũt ratiões ex conſuetudine.Nã ipſi uident̃ ex neceſsitate officij facere,
9 ut dixi ſ.Pro declaranda gl.iſta,dicendũ eſt ſic,† Quandoque ille qui petit edi inſtrumẽta, prætẽdit intereſſe dominij illius

illius chartæ,tunc debet fieri sibi editio per actionẽ ad exhi/
bendum,ut l.iij.§.pe.ad exhib.si prętẽdit aliud interesse, tũc
si quidem sunt instrumenta pertinentia ad ultimã uolunta=
tem,habet locum interdictum,de tab.exhib.& edictũ quem
admodum testamenta aperiantur, secundum distinctionẽ
ibi positam.ff.de tab.exhib.l.j.§.j.ff.quemad.testa.aper.l.ij.§.
j.Si uerò non sunt talia instrumenta,tunc si quidẽ præcessit
contractus,uel quasi,ex cuius natura quis teneatur ad faciẽ
dum librum rationũ,uel rationes conficere,ut tutela,man/
datũ de expediendis negotijs societatis, & similia,tunc agit
actione descendente ex eo cõtractu,uel quasi,ut l.j.§.officio.
ff.de tut.& ra.distra.& ĩ.eo.l.quædam. Si uerò non præces/
e sit [e] talis contractus,tunc aut ille conficit rationes ex necessi
tate officij sibi iniuncti,uel quasi,& tenetur edere officio iu/
dicis nobili,ut hac lege,& l.argẽtarius.ff.eo.& quod ibi not.
Si uerò non facit ex necessitate officij, tũc non cogitur quis
rationes edere,nisi ex causa,& tunc officio iudicis mercena
rio,uidelicet si illis rationibus utatur,ut hic,secundũ unum
modum legendi,uel ad fundandam replicationem actoris,
secundum aliam lecturã,ut hic,& dicemus in l.fi.ĩ.eo.

IPSE dispice.Reus non debet edere actori instrumen
ta sua,ad intentionem eius fundandã. hoc dicit secundũ le/
cturam gl.quæ uidetur magis uera,lex ista legit duob. mo/
9 dis,ut patet in oppositionibus.Nota ꝗ Imperator non † est
consulendus super facto, ut in principio l. Itẽ nota qualiter
officio iudicis fit editio,ut in fi.l. Opp.dicitur hic,ꝗ ex cau
sa potest peti ut fiat editio. contra istud opp. quia uidetur ꝗ
nullo modo hoc possit fieri,ut l.qui accusare ĩ.Huius timo/
re uariatus est intellectus legis nostræ.Nam quidam intelli/
gunt in rationibus,& ad contrarium respondent,ut loquat
in instrumentis,quasi rationes teneatur quis edere cũ cau/
sa,puta si sint factæ mandante aduersario. Sed contra hoc
10 opp.de l. fœminæ.ff.eo.Sol.gl.ista est diuinatio.Vnde † Vl=
tramontani intelligunt aliter, ut refert Cyn. uidelicet ꝗ hoc
debet intelligi ubi mulier non tanquã argentaria, uel gerẽs
officium publicũ,sed tanquã conficiens rationes suas priua
tas cogitur edere. Et istud ualet, ꝗ si aliqua mulier facit ali/
quam artẽ,& habet librum suarũ rationum,quòd ipsa mu/
lier cogitur ad petitionẽ eorũ,qui cõtrahunt cum ea, edere.
Similiter est in muliere usuraria,ut in c.j.§.j.ex̃.de usur. in
11 Cle.Et istud tenet Iac.ꝗ ubi quis exercet † aliquam artẽ, cõ
ficit librum rationum, ꝗ debeat ipsum edere cõtra contra/
hentes,& contra eum propter consuetudinẽ quotidianã. Vi
dentur enim mandare,ut scribat rationes,arg. l. uel uniuer
sorum.ff.de pig.act. ista lectura potest tolerari. Sed sequens
uidetur uerior,uidelicet quòd ista loquatur in instrumẽtis.
Ad contrarium de l.qui accusare.dic ꝗ reus non tenet acto
12 ri edere,ad fundandam intentionẽ † suam, sed ad probãdã
replicationem,uel quo ad coadiuuãdam sic, ut hic.Itẽ opp.
hic dicitur,ꝗ officio iudicis fit editio. cont. de l. si quis. §. ex
hoc ff.e.Sol.ut ibi not. Item opp. & uidetur ꝗ primo iure a/
ctionis,ut l.quædam.post prin.ff.eo.& l.j.§. officio. ff. de tut.
& ra.distra.Horum timore fuit facta quædã additio gl. no/
13 stræ, quæ incipit, dicit una l.quòd si tutor,&c.Sol.† quan/
doq; quis conficit rationes ex necessitate officij publici, qd'
gerit,pone exemplum in argentario,& etiam in tabellione,
tunc cogitur ille edere per officiũ iudicis,ut d.§. ex hoc gl.si
argentarius.Quandoq; quis conficit rationes ratione con/
tractus uel quasi,ut quia est tutor, tunc editio fit iure actio/
nis ex eo contractu, uel quasi contrac. Sed contra prædicta
op.de l.j.de tab.exhib.pro quorũ solutione dic secundũ Iac.
Si quæris quo iure fit editio, dic quandoq; quis petit editio
nem rationũ uel instrumentorũ, & prætendit in eis ius do/
minij,& tũc cogitur quis edere, seu exhibere per actionẽ ad
exhibendũ,& per rei uendicationẽ.l.iij.§ pe.ff.ad exhiben/
dum. Quãdoq; quis prætendit ius in instrumento, ratione
cõmunionis.De hoc uidebitis in l.procurator.ĩ. eo. Quan/
doq; quis nõ prætendit aliquid de prædictis,sed aliquid in=
terest.De hoc dicas,ꝗ aut loquimur in contractibus, aut in
ultimis uoluntatibus.Primo casu,aut quis cõficit rationes,
uel instrumẽta ratione necessitatis officij qd' gerit,& tunc e=
ditio fit officio iudicis,& si non editur, cõpetit actio ad inter
esse,ut d.§.ex hoc edicto.& hac l. Si uerò nõ cõficit rationes
ex necessitate officij,sed ex natura cõtractus,uel quasi,tunc
fit iure actionis,ut d.l.quædã,in prin.& d.l.j.§. officio de tut.
& ra.dist.& hæc uera,nisi de cõficiẽdo rationes,uel instrumẽ
ta præcessisset mãdatũ,qa tũc cõpeteret mãdati,ut l.j ff. mãd.
cũ si.& d.l.quædã. Si loquimur in ultimis uoluntatib. dic ꝗ
aut qs cõfitet se habere aliquã ultimã uolũtatẽ, aut negat se
habere.Primo casu fit editio, per tit.de tab. exhib. scd'o casu
fit p tit.queãd.test.aper.de quo dic ut no.in l.j.de tab. exhib.

ADDITIO.

a POMA. *Imperator.Bene facit l.eum quem temerè.ff.de iudic.*

b POMA. *§.prohibet. Intellige autem d.§.prohibet. ut procedat in eo
qui ex necessitate edidit,ut si iterum edere teneatur ei qui amisit casu for=
tuito,secus uerò in eum qui cùm edere non teneatur, ex uoluntate tamen
sua edidit,ut hic inquit Petrus,& refert & sequitur:sufficit enim ut uel in
paucis animi laboribus nobis succurratur.l.tutori.ĩ.de neg.gest. Quod ta
men limita,nisi talis per prius se ad edendum astrinxisset. Sicut in simili
dicimus in donatione,quæ quando incipit à promissione, obligat donantẽ
de euictione,secus si à traditione:l.Arist.§.fi.ff.de do.& in l.ij.C.de euic.
& quia isto etiam casu limitat dictum Petri,scilicet quod ex necessitate e=
didit.aduerte tamen,quòd imò eo etiam casu,quo quis spontaneè edidit,ui
detur quòd teneatur edere,ubi quod semel est editum casu fortuito perie=
rit.Primo,quia.§ prohibet.non distinguit, unde nec nos distinguere de=
bemus:l.non aliter.ff.de leg.iij.Secundò facit,quia uidetur ꝗ ubi semel fa=
cta est editio,quòd iterũ fieri debeat,sicut in simili,actio quæ semel transi=
uit in hæredem,sit perpetuò transitoria:l.uideamus.quod me.cau.Et res,
quæ semel est effecta alienabilis,per petuò sit alienabilis:l.pater.§.quinde
cim.ff de leg.iij.Et hoc uidetur etiam posse probari,in uer.illa ratione.in
d.§.prohibet.& hoc modo,pone enim quòd editũ fuisset argentario spon
te,& dehinc amisisset nomen, probato casu poterit petere sæpè sibi edi.
Certè sic,non enim ista ratione prohibetur sibi edi, quia sponte semel ex=
traxit,sed quia debet esse instructus de extractione, quod enim de uno di=
citur,de alio non intelligitur:l.cùm Prætor ff de iud.*

c POMA. *Ita dicere.Ad istam doctrinam,quòd fœmina non potest con=
ficere rationes,secundum quod dicebat Iac.But.quod ubicunq; aliquis ex=
ercet aliquam artem,& eius occasione confecit librum suarum rationum,
& sic porrigitur ad mercatores publicos,qui possunt compelli ad osten=
dendum libros suos, & sic non solùm mercatores, sed & quicunq; ar=
tem aliquam publicam exercentes posse compelli, ut edant rationes suas
his cum quibus contraxerunt, in quo quidem articulo omissis multis dic
ꝗ op.Bar.hic est cõis,ut no. Are.in c.j ex̃.de prob.et sequitur Bal.in rub.
j.de consti.pec.p Imo.& Alex.in l.j.§.editionis.ff. eo.& Soc.con.cclxij.*

d *Quòd scribat. Adde Rom.consi. cccxcviij. ubi etiam notabiliter dicit,ꝗ li
cet reus regulariter non teneatur edere actori,ad intentionem ipsius fun=
dandam,nec instrumenta,nec proprias rationes, tamen ubi agitur de peri
culo animæ,& ex magna causa,reus cogitur edere. Et magna causa dici=
tur,quando parti perijsset copia aliter probandi. Latius ibi uide non po=
test tamen quis compelli edere librum tanquam usurarius, nisi primò pro
betur usurarius,ut uoluit idem Rom.consi.ccxxvj.& idem Ab.consi.xliij.
Et inquantum Alex. ponit quòd notarius præsumitur rogatus apponere
clausulas consuetas,uide eundem consi. lxxxviij.iij. lib. Et inquantum po=
nit ꝗ in dubio notarius non præsumitur rogatus, uide eundem consi. cliij.
An.consi.lxxiiij.& consi.cclxxxj. Et inquantum idem Alex.dicit ꝗ pos=
sum petere editionem instrumenti à notario si interesse prætendam,licet à
me non fuerit rogatus,adde ꝗ illud debet intelligi,si interesse legitimè pro
betur,per ea quæ uoluit Rom.cons.lxxxiij.ubi dicit,ꝗ stante statuto,quòd
quilibet Potestas,Capitaneus,& iudex ad petitionẽ cuiuslibet, cuius inter
est uel interesse diceretur, teneatur habentem instrumentum cogere ad e=
dendum,ꝗ hoc casu sufficiat nuda allegatio interesse,ut ipsum statutum ali
quid addat iuri cõmuni,nec illa uerba, uel cuius interesse diceretur,essent
superflua.Et inquantum Alex.postea tangit, an scriptura numularij, uel
alterius ad cuius fidem publicè recurritur,faciat fidem pro ipso scribente,
adde ut per Rom.& consi.lxxxviij.*

P. PAV. P. *Non processit.Generaliter de omnibus libris qui edi de=
bent,uide Bertachi.in tracta.de Gabellis,in iiij.parte.*

LEX II.

*1 Officio iudicis,coram quo causa agitatur,incumbit ut fiat copia actorum
tam ciuilium,quàm criminalium.& nu.13.*

2 Iudex

*2 Iudex appellationum iubet primo iudici,& parti cõtra quam appellatur,
ut faciat sibi copiam actorum.& nu.14.*
*3 Iudex eodem modo potest statuere, & denegare audientiam alicui super
aliquo instrumento, quo potest ipse actori statuere terminum, ut eo
elapso non audiatur,& nu.16.*
*4 Parti litiganti præsenti non debet dari terminus, ad accipiendum copiam
actorum,secus si esset absens & notarius denegãs cogitur. & nu.17.*
*5 Pronunciatio facta per iudicem etiam si sit rectè lata, & secundum acta,
ipsis actis non uisis non ualet.& nu.18.*
*6 Consilium ut quando renouatur iudex in tribunali fiat productio quædã
omnium actorum.*
*7 Copia testium examinatorum in secreto per iudicem est danda parti, &
eius autoritate publicantur.*
8 Iudex quando faciat edi acta criminalia.
*9 Fisco qui non edit instrumenta in criminalibus, non præsumitur illa sub-
traxisse sicut in ciuilibus.*
*10 Iudex maleficiorum an possit examinare testes super accusatione ex eius
officio.& nu.19.*
11 Minor debet iurare de ueritate,secus de calumnia. & nu.20.
*12 Acta facta in uno iudicio,quando faciant fidem in alio iudicio, & quid de
testibus,confessione,& sententia.& nu.20.& 21.*

IS APVD QVEM. *Breuiter h.dicit. Acta ci
uilia, uel criminalia iudicis officio exhibentur,
hoc dicit. Lectura istius legis uariatur hic in gl.
quinq; modis ex parte eius, cui fit editio, uaria/
tur etiam in glo.tribus modis ex parte
eius,à quo editio petitur: & hæc uaria/
tio non est hic in glo.sed ponitur in l.ij.
§.diuus.ff.de iure fis.examinabimus i/
sta. Nota quòd ad officium iudicis,a=
1 pud quem causa agitur, † pertinet ut fa
ciat fieri copiam actorum ciuilium, &
criminalium. Opp. & uidetur ꝗ spe/
ctet ad officiũ superioris, ut l.ij.ĩ. ut li.
pend. Sol. Quando iudex primus de/
negat facere copiam actorum, tunc su/
perior facit,ut l.contraria. sed ab initio
ipse idẽ debet adiri & hoc facere, ut hic
Opp. non debet fieri illud quod factũ
non releuat,ut l.hæc stipulatio.§.diuus ut le.no. ca. sed quid
releuat,ut fiat editio actorum, cùm ipse iudex qui acta ipsa
fecit,& etiam pars nouit ea? Huius timore ut ostendatur ad
quid ista editio fiat, glos. intelligit istam legẽ quinq; modis.
Vno modo in iudice appellationis q iubet quòd acta prio
ris iudicij exhibeantur sibi à primo iudice. & uide glo. & est
2 prima lect. Nota ex hac lect. quòd † iudex appellationum
iubet primo iudici, uel etiam parti cõtra quam appellatur,
ut faciat sibi copiam actorum primæ causæ. Sed circa hoc
quæro, quid si iudex, uel ille contra quem appellatur, hoc
non facit,neq; producat sententiam, à qua est appellatum,
quod erit officium iudicis?Dicit Inno.ex̃.de fid.instru.c. G.
perpetuus.quòd debet interrogare partem, utrùm habeat
illud instrumentum sententiæ, uel aliud de quo agitur, & si
dixerit se non habere, uel noluerit exhibere, pronunciet
quòd si aliquo tempore illud instrumentum reperiatur, ei
a non adhibeatur fides, sed sit cassum [a] & uanum, quod satis
placet. Si enim iudex potest statuere terminũ ipsi actori ad
3 † agendum quo elapso de cętero non audiatur, [b] ut l. Titia.
b ff.de accu.& l.si ea.ĩ.qui accu.non poss.& l.si eo tempore.ĩ.de
c remis.pig.& l.diffamari [c].ĩ. de inge. ma. eadem ratione po/
test denegare alicui audientiam super aliquo instrumento,
&c. Secundo modo legitur hic, quòd editio fiat parti non
iudici,ut puta,quia actor diu abfuerat,unde processus fue/
rat factus,eo contumace,petit sibi fieri copiam quæ fieri de=
bet,ut l.properandum.§. & si quidem.ĩ. de iud.& uide glos.
4 Ex qua not.† quòd quando pars est præsens, & litigat,non
e debet sibi dari terminus [e] ad recipiendum copiam actorũ,
quia tota die debet accipere copiam secundum quod fiunt
acta.Item si notarius denegaret,debet cogi sibi dare copiam,
ut d.l.ij.ĩ.ut lit.pend.Sed si prorsus fuit absens, & processus
est factus contra absentem, eo reuertẽte debet fieri copia a/
ctorum,& dari sibi terminus,&c.ut hac l. Tertio modo le/
gitur ut fiat editio iudici successori,qui successit primo iudi=
ci.Et uide glo.quam lectu.uos habetis notare. Nam uos sci/
5 tis † quòd pronunciatio facta per iudicem, nisi haberet a/
cta,non ualeret,etiam si esset sententia bona,& rectè lata, se/
cundũ acta:ff.quib.ex cau.in poss.eat.l.
hæc autem. §.j. ff. de acq. hær. l. sed & si
de sua.in prin.* Vnde quando renoua
d tur iudex in tribunali, de consilio [d] est
6 ut quædam † fiat productio omnium
actorum celebratorum coram præcedente iudice, ut hic est
casus secundũ istam lect. Quarto mo=
do legitur in administratore, * secun/
dũ.& hic est clara. ideò nõ insisto plus.
Quinto modo legitur de publicatione
7 testium examinatorũ in secreto †, quæ
f debet fieri autoritate iudicis [f], & debet
dari copia parti,tam in ciuili, quàm in
criminali, hic est casus. De hac lect. feci
mentionem in l.gesta. de re iudi.Expe/
ditus de lect. opp. ij. dicitur hic, ꝗ acta
criminalia eduntur.cont. ff. de iur. fisc.
8 l.ij.§.diuus.el j.in fin.Sol. † hic aduerte
glo. in l. contra. sed obscurè uariat tri/
bus modis, ut dixi, ista uariatio respi/
cit personam eius, à quo petitur editio
fieri.Nam quandoq; editio actorũ cri/
minalium petitur à notario, seu officia
li publico,qui ea detinet indistinctè,ita
quòd debet fieri copia istorũ actorum,& hoc pertinet ad of
ficium iudicis,& hic est casus secundũ unum modũ legẽdi.
Quandoq; petitur fieri editio à quodã tertio,qui habet acta
facientia ad causam criminalẽ,tunc idẽ, quia iudex faciat in
distinctè ista acta exhiberi,& ualebit,& est casus hic. Tertio
modo põt intelligi, ꝗ editio actorũ ciuiliũ & criminalium,
postulat ab aduersario, cõtra quẽ criminaliter agit, sed hæc
lect. uidet cõtra l. nimis graue. ĩ. de test. ꝗ quis cõpellatur
edere instrumenta cõtra seipsum,est nimis graue.Rñ.quòd
ista lect. posset procedere in his casibus, in quib.seruus tor=
queretur cõtra dominũ,ut l.ĩ.de quæst.
& l.interrogari.& in illis compellitur e/
tiam edere instrumẽta contra seipsum,
& ita debet intelligi hæc materia. Est tñ
9 in criminalib. hoc † quòd iste, qui fi/
sco nõ edit instrumenta,subtraxisse nõ
præsumitur, sicut in ciuili, ut in l. con/
g traria. Vltimo glos. inducit [g] unam q.
& infert de duobus. Dicit glo.no.quòd
iudex debet inuestigare ad ueritatem
inueniendã.* Facit hoc ad q.quam di/
10 sputaui Pisis,utrùm † iudex maleficio
rum possit super accusatione examina
re testes,à parte non productos. ex suo
officio,& facit quòd sic. * & hoc posui
in repetitione l.iiij.§.hoc autem iudiciũ
11 de dam.infect.Item inducit in arg. ꝗ †
minor debet iurare de ueritate dicẽda,
sed nõ iurat de calũnia. Quærit gl. utrũ
h acta [h] facta in uno iudicio, faciãt fidẽ in
in alio.* Sed gl. quęrit de test.tñ.Cy.cir
ca hoc dixit hic multa ṽba cõpetẽter bo
na. Vide plenè p Inn.in c.cãm.de testib.
12 ubi hæc ṽba hic posita ponũt. Tu † ad
uerte subtilius & intelligibilius & dicas
sic, Quãdoq; quæritur utrũ sit factum,
* quandoq; quæritur de effectu facti. Si
quærit an sit factũ, acta facta in uno iu=
dicio probãt in alio, nõ solũ inter easdẽ
personas, sed inter quoscũq; homines
de mũdo,* probãt libellum datum,sic

litis

** Quem. Te admonitum uelim beneuole Lector hic fuisse in alijs additionibus quandam repetitionem,quæ cùm ne uerbo quidẽ discreparet,nõn inserendam esse censui. Quòd si quædam prætereà cõperta sint, ea suo loco in margine adijciemus.* I.Conc.B.

** Prin.l.fi.ĩ.eo.l. prolatam.ĩ. de sent.& interloc.om.iud.* I.C.B.

** Administratore,hoc est, iudice ordinario, qui cõmisit causam cognoscendam assessoribus suis, q administrator debet ter uidere acta,secundum formam auth.ad hæc.ĩ. de iud. Vnde cùm iste administrator haberet ferre sententiã, potest petere acta sibi exhiberi.* Non ob.cont.quia non *semper fuit in iudicio, sed assessores sui.* I.Conc.B.

** Inueniendam. Auth. qui semel.ĩ.quomõ & quando iud.* I.C.B.

** Sic.l.iij.§.fi.ff.de condic.ob turp.cãm. Idem Bar.l.si quid.ĩ. de epis. & cleric.Iuratoria autem cautio nõ datur à iudice,nisi petẽti: add. ad Bar.auth.generaliter.uers.actoris. ĩ. de episc.* I.Conc.B.

** Alio.Et utrùm acta ita inter certas personas probent tam contra illas psonas, quàm contra alias:glo. remittit ad l. sed & si possessori. §.j. ff. de iureiur.* I.Conc.B.

** Factum,hoc est, nunquid acta probẽt facta.* I.Conc.B.

** Mundo. Si sint publicata:l.gesta.ĩ. de re iudica.* I.Conc.B.

litis contest. sic testes esse citatos, & sententiam latam, &c. & ubicunq; quæreretur de hoc, an sit factum, illa acta facerent fidem, l. gesta. ĩ. de re iudi. & ex. de prob. c. quoniam. Ista nõ sunt publica instrumenta quæ apud omnes faciunt fidem, & ideò si testator legasset mihi centum sub conditione, si Titius obtinuerit in curia Romana, & ipse obtinuit, illa sentẽtia ibi lata proderit mihi, quia quo ad me non quæritur, nisi quòd fuerit obtentũ pro eo, & sic de facto quæritur. Si uerò quæritur de effectu facti, * hic aduertendum, quia quædam sunt acta quæ pertinent ad litis ordinationem, ut citatio, quædã quæ pertinent ad ueritatẽ indagãdam, quædã quæ pertinent ad litis decisionem.* Primo casu acta quæ respiciũt litis ordinationem, ut lit. contest. citatio, fideiussoris datio, & similia, ista habent quẽdam effectũ in se qui respicit ipsam instantiam, & istum effectum non habent in alia instantia, etiam inter easdem personas, l. cum lite mortua. ff. iud. sol. * Habent etiam quendam effectum, qui non respicit instantiam, sed causam, ut puta ꝙ res efficiatur litigiosa, ꝙ possessor efficiatur malæ fidei, & istũ effectum habent in alia instantia, secũdum quod dixi in l. iij. de fruc. & lit. expen. ubi glo. inter easdem personas tãgit quòd isti effectus sunt personales, ut l. si quis emptiõis. §. sed & si quis. de præscrip. xxx. ann & qđ ibi not. Quædam sunt acta, quæ respiciunt ueritatis indaginem, ut dicta testiũ, & confessiones. uideamus primò de effectu, ut de dictis testiũ. domini, si quidẽ non sunt publicata dicta testiũ, nõ faciunt fidẽ in alia instantia, ut l. gesta. ff. de re iudi. Ita intellige prædicta. idẽ arg. gl. in uer. patiatur. quæ est in l. iij. ff. quæ in frau. cred. Si uerò sunt publicata, hic aduerte, Ista dicta testium habent duplicẽ effectũ, unum quòd eis stetur, alium quòd super eis plures testes non examinẽtur, & primus effectus porrigitur etiã ad aliam instantiam, ut l. fi. ĩ. de testi. l. cùm anteà. circa fi. ĩ. de arbitr. l. properandum. §. fi. ĩ. de iud. & ibi no. Sed an porrigatur ad alias personas? Et uidetur ꝙ ad quascunq; personas porrigeretur effectus sententiæ illius causæ, ad easdem personas porrigatur effectus probationis eadẽ ratione, ut l. sed & si possessori. §. fi. cum l. seq. de iureiur. & istud etiam consului. Dixi etiam in l. si mater. §. fi. de except. rei iudi. adhibita tamen
i [i] super hoc distinctione, quia quando testes sunt examinati coram arbitris, est in potestate eius contra quem producuntur, ut iterum examinentur, secundũ dist. l. fin. ĩ. de testi. Nec placet mihi distin. eorum, qui dicunt ꝙ aut testes examinentur super eo, quod cursu temporis non mutatur, aut super eo quod mutatur, ut l. spadonẽ. §. qui absolutus. ff. de excu. tut. Nam posito ꝙ examinentur super eo quod mutatur cursu temporis, idem est exemplum, excusaui me à tutela, quia habebam quinq; liberos, si hodie uolo me excusare ab alia tutela, illa acta non sufficiunt, quia hic de alio agitur, quia in primo iudicio quærebatur, utrùm tunc haberet quinq; liberos? Sed modò quæritur utrùm nũc habeat quinq; liberos, sed si in isto iudicio quæreretur de eo, s. an tunc habuerit quinq; liberos, certè tunc illa acta facerent fidem in isto, nisi personarum diuersitas aliud induceret, ut s̃. dixi. Secundus effect. est, ut super eo ulterius testes non producantur. Hic aduerte, aut alia instantia est super eodẽ, & ad eundem finem, ad quem prima, & ille effectus durat seruata prima distinctione dictæ l. fin. ĩ. de testi. Aut ista noua instantia est ad alium finem, licet eadem probatio deuoluatur in utraq;, tamen testes poterunt de nouo produci. Casus est in c. ueniens. & in c. cùm causam. & ibi etiam per Inno. ex. de test. * Tertiò sunt acta pertinentia ad litis decisionem, ut sententiæ diffinitiuæ, & tunc utrùm in alijs faciant fidem, uel præiudicent, tunc dic ut l. j. ĩ. quibus res iud. non nocet. & idem in cõfessione quæ habetur pro sententia, ut l. j ĩ. de confess. nõ sunt hic alia pro nunc recitanda. Bar.

* *Facti. Hoc est, actorũ, utrùm acta habeant effectum in alia instantia, & considerandum est, utrùm probent contra alias personas, an cõtra easdẽ. in primo casu no. ꝙ inter alios acta, alteri nõ præiudicat: tit. C. res int. alios acta. & tit. quib. res iudic. non noc. Nisi plures haberentur loco unius: l. hæredes. §. idem scribit. aliàs §. si cum eo. ff. fa. ercis.* Fallit *in l. sæpe. ff. de re iud.* Fallit *ubi sententia faceret ius contra omnes: l. ingenuum. ff. de sta. ho.* Et *prædicta uera, quantùm ad plenã probationem tantùm: l. admonendi. ff. de iureiur.* Et *utrùm acta in ciuili, probent in criminali, dic ut per glo. destinatus. l. si qs. ĩ. ad leg.* Iul. *& l. j. quando ciuil. act. Secũdo casu principali, nũquid probent inter easdẽ personas in alia instantia.* I. Concen. B.

* *Decisionem. ut examen testium.* I. Conc. B.

* *Sol. l. properandum. §. ult. ĩ. de iud.* I. Con. B.

* *Testib. Eadem obseruabimus. si de testamenti productione agatur: l. iubemus. ĩ. de liber. cã.* Nunquid *autem instrumentum factum extra iudicium, probet? glos. l. cùm aliquis. ĩ. de iur. delib. dicit quòd sic. l. j. ff. de fid. instit.* Alia est *cont. in l. optimam. ĩ. de contrahen.* Nam *licet argumẽtum ab etymologia uocabuli sit ualidum, l. ij. §. appellata. ff. si cer. pet. non tamen ubi repugnat definitio: l. j. ff. de testa. instit. eo. in prin.* Vel *usus loquendi, quem inspicere debemus: l. librorum. §. quod tamen. de leg. iij l.* Labeo. *de supel. leg. Quòd cùm instrumenta uulgò appellemus, chartas publicas, non testes, uel acta meritò instrumentum prolatum ab statuto, strictè debet intelligi. not. c. j. ex. de probat. Hæc sunt scholia repetit.* Bar. I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Cassum.* Vide Frideric. *consi. cij. incip. audiui sæpe. ubi tenet ꝙ appellatus teneatur exhibere sententiam in causa appellationis, & iustificare sententiam per se actam.*

b POMA. *Audiatur, hic tamen ut habeat locum, requiritur prius bina monitio de agendo,* Tort. & Decium *hic allegant.* Angel *ita declarantem, per glos. ibi, in §. si quis autem pro redemptione. per illum text. licet ibi non firmet pedes. in auth. de eccles. tit. cap. xj de quo dicto uide per* Angel. Aret. *in tract. maleficiorum. in glos. in uerbo, necnon ad querelam. per eum in rub.* Instit. *de excep.* Alexan. *consi. cviij. uolum. j.* Cepol. *caute. cv.* Et *pro isto dicto bene facit glo. mag. ad fin. in l. j. ff si quis ius dicen. non obtem. quòd intellige, quòd ista monitio bina sit interpellata una ab alia, ut in simili dicit gloss. &* Bar. *in l. si conuenerit. la j. ff. de pign. act.* Hoc *tamen dictum* Angel. *latè impugnat* Roma. *in l. quandiu. la ij. ff. de acquir. hære. ubi dicit, aliàs eo aduocante fuisse pro opin.* Angel. *iudicatum, licet multùm clamaret. &* Alexand. *l. fin. ff. de ferijs, post principium sui apparatus. & uide* Felin. *in c. ex literis. uersi. fallit nonò. de constit. & in c. licet causam. uersi. limita duodecimò. de probat. & unum uerbum in c. ij. uersi. unde dicas. de test. & in c. gratum. de offi. deleg. &* Anc. *consi. ccvj.*

c POMA. *L. diffamari.* Pro *concordia ad l. diffamari. uide text. in l. moris. in prin. uer. potest. ff. de pe. & de intellectu illius l. diffamari. uide aliqua per* Rom. *consi. xxxv. aliàs liij. & aliquid per* Felin. *in c. cùm sit. in uer. amplia conclusionem. de foro comp.*

d De *consi.* Adde *quòd opin.* Bar. *hic sequitur* Rom. *consi. c. ubi consuluit quòd stante statuto, ꝙ appellatio intra octo dies debeat iudici præsentari, & stante alio statuto, ꝙ à die eleuationis actorum fiendæ potestati præcedenti usq; ad diem resignationis eorundem fiendæ nouo rectori sequenti non currant tempora fatalia ipsi, uel partibus, ꝙ si appellans non præsentat appellationem intra octo dies, cuius occasione nulla acta fuerint facta coram potestate præcedenti, ꝙ non gaudet beneficio statuti, quòd tempora, &c. quia in casu prædicto cessat ratio statuti, quæ fuit ut successor uideret omnia acta facta coram præcedente.*

e IO. FR. RV. *Terminus.* Alex. *& quidam alij tenent contra* Bar. *sed eum defendit* Ias. *hic & in l. sancimus. ĩ. de iud.*

f POMA. *Autoritate iudicis.* Et *hoc est adeò uerum, quòd si notarius daret copiam attestationum ante publicationem, quòd incideret in pœnam falsi.* Ita *dicit hic* Alexan. *aliàs ita fuisse* Paduæ *iudicatum de consi.* Ia. de Aret. *& plurium.* Et *pro hoc facit nota. dictum* Bald. *in l. fin. ĩ. eo. ubi uult notarium manifestantem secreta curiæ, incidere in falsum.* Et *ita dicit hic* Deci. *uidisse* Pisis *obseruari. pro quo facit l. j. §. is qui deposita. ff. de fal.*

g POMA. *Inducit.* Hic *aliqui dicunt, quòd differentia glos. de iuramento minorum non uidetur bona, quia sicut minor non iurat de calumnia, eo quia excusatur à dolo præsumpto, ut per* Bar. *in l. quòd* Nerua. *in fi. ff. depo. ita etiam ista ratio militat quando debet iurare de ueritate. sed dicit quòd in iuramento calumniæ alia est ratio, ut per glos.* Bar. *& doc. in l. ij. §. quòd obseruari. ĩ. de iur. calum.* Præterea *mens glos. fuit ista, quòd minor possit esse testis, & imò in contrariũ iurare, ut habeatur ueritas, aliter* enim

enim non probaret l. iurisiurandi. ĩ. de testi. & patet ex glo. in l. quoniam. ad fi. s̃. de hære. & manich. quæ se ad istam referunt.

h P. PAV. P. *Vtrùm acta.* Vtrùm *acta facta in uno iudicio probent in alio, uel facta inter aliquos probẽt inter alios, uide latè* Fe. *in c. causam quæ. el j. ext. de testi. d.* Ant. *consi. xxxvj. ubi uult etiam acta fidem facere, licet uarietur res, dummodo secunda instantia tendat ad eundem finẽ.* Et *quædam etiam uide per eum.* Item *ꝙ non probent inter easdem personas in alia instantia.* Si *uerò producuntur, uide ad* Bar. *in l. naturaliter. §. nihil cõmune. ff. de acq. pos.* Quid *autem si primum iudiciũ fuisset nullum, an & quomodo acta in eo facta sunt nulla, ut non faciant fidem, etiam in alio iudicio, uide* Panor. *in c.* Pisanis. *de restit. spol.* Vide *quæ dicit* Alex. *hic quando pronunciatur libellus ineptus.* De *quo alia habes in* Bertachi. *in uers. sententia super libello inepto. uide etiã quæ dicit gl. in l. quid. ff. de iureiur. &* Alex. *ibi quam legit sub l. seruus.* An *aũt acta facta in iudicio seculari, faciãt fidem in ecclesiastico, uide* Deciũ *in c. at si clerici. de iudic. ubi ponit multa.*

LEX III.

1 Emendare quid.
2 Libellus quando possit emendari circa substantialia, & quid quando circa rem petitam, nu. 6. & quid quando circa aliquam qualitatem, nu. 8. & quid si circa obscuritatem, nu. 9.
3 Iudex ex causa potest statuere terminum actori ad agendum.
5 Libellus in causa ciuili super actione descendente ex delicto, debet continere locum & tempus.
7 Addere libello quis non potest circa principalia, sed circa accessoria sic.
10 Litis contestatio dicitur simul attestatio.
11 Libellus quando possit mutari.
12 Mutare actionem, est unam omittere, & nouam proponere.
13 Cumulatio est unius actionis cum alia coadunatio.
14 Cumulatio quando sit permissa, & quando prohibita.
15 Cumulationum genera sunt quinq;.
16 Cumulatio actionum ex diuersis causis competentium ad diuersa se nulloмodo tangentium quando admittatur.
17 Cumulatio actionum si fiat, an sint duo libelli, uel unus.
18 Actiones plures cùm ex eadẽ causa ad idem cõpetunt, tunc fit cumulatio.
19 Cumulatio tunc nõ admittitur, quando plures actiones ex eadem causa ad diuersa competunt.
20 Actiones plures ex diuersis ad idem competentes, quando possunt cumulari, & an tunc erit unus libellus, & nu. 21.
23 Cumulatio si quibus in casibus non est permissa, non fit per partem oppositum, an iudicium procedat, & sententia ualeat.
24 Cumulatio quando fit an iuretur de calumnia super actione cumulata.
25 Facta & admissa cumulatione pronunciandum est super utraq;.
26 Sententia lata super una causa ex cumulatis, non uitiatur.
27 Actio noua quando cumulatur, debent dari noua iudicia, nisi posset esse instructus ex deliberatione facta in prima.
29 In libello si fit mentio de aliquo instrumẽto, tale instrumentũ quando edatur ante litem contestatam.
30 Clausula, saluo mihi iure addendi, uel minuendi, apposita in libello, quòd nihil operetur.
31 Expensæ nõ semper debent refici propter emendationem, sed eo casu quo reus esset damnificatus.
32 Expensæ reficiendæ, propter emendationem libelli, quo iure petantur.
33 Mulier & minor, quando condemnentur in expensis propter emendationem libelli.
34 Actione non infamante, proposita, si aliquis uult mutare, & proponere actionem famosam, potest.

EDITA ACTIO. Famosa, & quotidiana, & utilis est hæc lex multùm breuiter hoc intendit, Libellus debet continere clarè id, super quo debet litigari, qui potest emendari & mutari, saluo interesse conuenti. Diuiditur in partes duas, quia prima consulit reo. Secunda consulit actori. Secunda ibi, quem emendare. & quælibet particula habet duo dicta, quæ clarius colligentur ex positione casus, quàm ex diuisione literæ. Pone ergo sic casum in prima parte, Domine Imperator, actor uult me cõuenire, quæro utrùm debeat mihi dare seu edere libellũ actionis suæ. Itẽ quæro quid debeat cõtinere libellus? Respondet Imperator, quòd libellus debet edi continens actionẽ, & hic libellus debet esse ita clarus ꝙ demonstret speciẽ futuræ litis, hoc est id, super quo
a debet litigari. hoc dicit in prima particula. Sequitur [a], quẽ emendare, &c. In hac secunda parte consulit actori. Pone ꝙ libellus editus nõ fuit bene formatus, actor uult eum emendare, quæritur an possit? Respondet Imperator, & dicit, ꝙ emendare & mutare licet. Sed quæro, utrùm indistinctè hoc licet facere? Respondet Imper. ꝙ non, sed ut edicti monet autoritas, & ius dicentis decreuerit æquitas, hoc est, quòd sit reo saluum ius deliberandi, & defendendi, & quòd sibi reficiantur expensæ, si æquũ uisum fuerit iudici, & uide literam claram. Notabilia sunt clara. Opp. actio est quoddã ius incorporale, ut instit. de act. in prin. & Instit. de re. corpo. & incorpo. ergo istud incorporale nõ potest demonstrare speciẽ futuræ litis, cuius contrariũ hic dicit. huius timore glo. exponit, edita actio, id est, actionis editio. quasi dicat, nõ intelligo id de ipsa actione, prout est quid incorporale, sed de ipso actu edendi & demonstrandi actionẽ. Et intelligas editionem actionis, non prout est in fieri, sed prout est in facto. & ideò tex. dicit edita, quod est participiũ prꝫteriti temporis. ipsa ergo actio edita hic, est libellus, de quo loquit̃ auth. offeratur. ĩ. de lit. contest. per quẽ libellum fit actionis editio, qui olim appellabatur uulgaris formula, ut l. si seruus nauẽ. ff. de fur. hic est libellus, qui speciem futurę litis demonstrat. Opp. ꝙ
b non sufficiat [b] solũ propositio actionis, ut ff. de rei uen. l. si in rem. de fur. l. in actione. Sol. dicit gl. Tu debes intelligere actionem esse propositã, prout debet cũ expressione rei petitæ & causæ, ut requirunt iura in contrariũ alleg. Quæ aũt debeat continere libellus, hic remittit gl. ad no. ff. eo. l. j. in prin. quod cõmentantes circa hanc l. præcipuè recitabant, sed illa esset una lõga repetitio per se, sed dicemus Deo dante, ibi ubi gl. ponit, tñ de hoc nihil hic dicemus, sed solũ nos examinabimus duo, an & qualiter libellus possit mutari, & qualiter actio possit accumulari, & utinã possimus expedire bene in duabus lectionib. Venio ergo ad secundã partẽ, opp. dicit̃ hic, ꝙ actio potest emendari. cõtra. ff. de iu. l. nõ potest. So. Dicit glo. emendari potest usq; ad litis contestationẽ, ut hic, nõ post, ut in l. cõtraria. Cõtra hoc opp. ff. de peti. hære. l. iiij. Sol. dicit gl. ibi in iudicijs uniuersalib. uel generalibus, in quib. potest fieri emẽdatio usq; ad sententiã. Istud nõ placet doct. modernis. Nam debes scire ꝙ in petitione hæreditatis principaliter petit actor se pronunciari hæredẽ, in executione aũt ueniunt omnia bona hęreditaria. Vnde si ad reum aliquid peruenerit pendente iudicio, illud uenit in hoc iudicio magis ex uirtute actionis uniuersaliter uel absolutè propositę, & ex sui natura, quã ex uirtute emendationis. Et ideo si poneremus esse actum petitione hæreditatis singulariter ad unã rem, nõ posset fieri emendatio, uel alia additio alicuius rei post litẽ contest. sicut in alijs singularib. iudicijs, ut d. l. nõ potest. ita hic tenet Pet. & Cy. & bene * Opp. de l. in delictis. §. si detracta. ff. de nox. Sol. glo. & bene, ibi non fiebat mutatio, uel emendatio, circa actionẽ, uel circa rem petitã, sed circa aliquam qualitatem, meritò potest fieri usq; ad sententiã. Item cõtra prædicta opp. Instit. de act. §. si minus. Sol. dicit gl. expone ibi uel in eodẽ iudicio, id est, corã eodem iudice, in alia tamen instantia. dic ut ibi. Opp. de l. ædiles. §. itẽ sciendũ. ff. de ædil. edict. Sol. Ibi uolebat quis addere circa accessoria, hic circa ipsam rem principalem, quod nõ potest, nisi usq; ad litem cõtestatã, ut ego dixi. Pro declaratione huius passus de emendatione libelli, primò est uidendũ quid sit emẽdare. Doc. circa hoc hic faciũt multa uerba. gl. dicit, emẽdare est cũ primò petebã mi-
1 nus nũc plus, uel econuerso, ut insti. de act. §. si minus. † Tu dic latius quid sit emendare, declarat tex. s̃. de emend. C. per
c totũ. & in j. constit. §. quib. ex quib. colligit̃ [c] ꝙ emendare est corrigere, & resecare superflua, mutare uerba, sentẽtia permanente, addere uel detrahere, & declarare obscura. Hoc præmisso quæro, quãdo & qualiter liceat emẽdare libellũ. Circa
2 † quod dicas latius & clarius quã doct. Quandoq; quærit̃ an

Consilium hic colligimus ꝙ qui rem particulari iudicio petit, eam designare debeat, et utrùm totam, uel partẽ, an quotam: l. & si rem §. j. ff. de rei uendic. I. Conc. B.

libellus poſsit emendari circa ſubſtãtialia ipſius libelli. Verbi gratia, libellus in criminali debet cõtinere annũ, menſem, & locũ, ut l.libellorũ.ff.de acc. & habuiſtis no.in l.in cauſis.ʒ. de acc. Itẽ libellus in ciuili debet cõtinere ea quę no.in l.j.ff.e. nõ poſuiſti menſem, uel aliquid de ſubſtantialib. omiſiſti, an poterit ſuppleri? Breuiter quãdoq; eſt talis defectus qui parte tacente nõ habet uitiare iudiciũ, ut in ciuilib. nõ deſcẽdentibus ex crimine, admittitur enim libellus quantumcunq; obſcurus, niſi opponat, ut l.ult.ʒ.de anna.except. tunc emendatio, & declaratio poteſt fieri uſq; ad ſententiã, niſi fuerit oppoſitũ, ut ibi patet. Quandoq; eſt talis defectus, qui etiã parte tacẽte impedit iudiciũ, [d] ut in criminali, ſi omittit aliquid de ſubſtantialibus, ut d.l.libellorũ. uerſ. quòd ſi libellus. Idẽ ſi libellus deficeret in cõcluſione, [e] quia cõcluſio non reſultaret ex præmiſsis. Verbi gratia, peto decẽ à te, quia Rex nõ eſt in Francia, ut l.ij.§.circa. & quod ibi no.in uerſ. ſine cauſa. ff. de do. excep. Iſto caſu ſi quidem lis nõ eſt cõteſtata poteſt fieri emendatio, ſi tẽpora largiantur, aliàs ſecus. Iſtud probatur in l.accuſaturus.ff.de adul. Quid uolo dicere, ſi tempora largiantur? Dico quòd ſi non ſunt decurſa † tempora ſtatuta à iudice ad agendũ, quod poteſt facere ex cauſa, [f] ut no. ʒ. ut nemo inui.age. uel acc. l.j. & ʒ. qui accuſ. non poſſ. l.ſi ea. ff. de accuſ. l.Titia. idem in tempore ſtatuto à leg. ut no.in d.l. accuſaturus. † Et per hoc determinatur quæſtio, quã hic uidi de facto, dicit ſtatutũ, q; nõ poſsit accuſari de maleficijs cõmiſsis retro per duos menſes ante initium officij poteſtatis, cõtingit q; aliquis accuſauerit intra illos duos menſes, ſed accuſatio non habuit ſubſtantialia, uult poſteà emendare poſt duos menſes, certè non poterit. ut d.l.accuſaturus. quia tẽpora non patiunt, ſed ſi eſſet intra tẽpus, bene poſſet dictã accuſationem emendare. Dices tu, [g] & quid mirum, cùm de nouo poſſet accuſare, ſi libellus primus non fuit bene conceptus [h], ut l.j.in princi. ff.ſi men. fal. mod. dixe. & d.l.libellorũ §. q; ſi libellis? Reſpondeo, fortè intereſt actoris, uel accuſatoris magis q; procedatur ſuper primo, quàm quòd det libellum de nouo propter ſportulas, uel gabellas, quę debent ſoluui cùm offertur libellus, ſecundũ diuerſas cõſuetudines Italiæ. Sed ſi poneremus q; libellus daretur in actione ciuili deſcendente ex delicto, & in eo nõ apponeretur locus & tempus, quæ apponuntur † ſecundũ quod determinaui tibi in l.prætor edixit. in prin. ff. de iniu. & ibi dixi, & l.idem exigit. ff. de dolo. & ext. de proc. c.tuę. an eius omiſsio uitiet libellũ, etiam parte tacente, ſicut in criminali, an uerò requiratur q; à parte opponatur? hoc nunq; dixi tibi. [i] Dicemus Deo duce in l.j.ff. de eden. Quandoq; uolo [k] emendare libellũ, addendo, uel minuendo, circa rem petitam. † Et hic aduerte, quia aut hoc uolo facere ante litem conteſtatã, & poſſum; ut hic ſecundũ glo. quod intelligo quãdo uolo addere, uel minuere circa eandem rem, uel ſummã petitam: nam ſi uellem addere aliam rem, tunc nõ poſſem, ſi illa nõ clauderetur ſuper prima actione propoſita, aliàs ſecus. Vtrũ autẽ ſub prima claudatur, uel nõ, colligitur ex doctrina, quæ datur in l. ſcire debemus. de uer. obl. quæ dicit, q; tot ſunt ſtipulatiões, quot res, & per cõſequẽs tot actiones, & tot obligationes, tũc enim non eſſet primã emendare, ſed nouã proponere. Aut poſt lit. conteſt. & tunc aut uolo detrahere, & poſſum, arg. ff. ſi cert. peta. l. quidam æſtimauerũt. & intelligo detrahere nõ differendo, ſed renunciando illi parti, quã detraho, ut ʒ. dicam. Sicut enim poſſum toti liti renũtiare, ut l.poſtquã. ʒ. tit. ij. ita etiam parti. * Hoc fallit, in caſu l.j. ʒ. de plus peti. Et ratio eſt ibi, quia deliquit in duobus, ſcilicet in plus petendo, & in plus cautionẽ per dolũ exigendo, ut ibi uidiſtis. Si uerò † uolo addere tunc aut circa principalia, & nõ poſſum, ut l.nõ poteſt. ff. de iudic. Aut circa acceſſoria, ut circa fructus, & tunc ſi quidẽ uolo addere de his quæ occurrũt poſt litẽ conteſta. iudicio pendente, & tũc poſſum, ſecus in his quæ occurrũt ante, ut l.ædiles. §. itẽ ſciendũ. de ædil. edic. l. Atheius. §. fina. cũ l.ſequenti. ff. de aqua plu. arcen. Quãdoq; † uolo emendare libellũ, addendo, uel detrahendo aliquã qualitatem, & tunc ſi quidẽ per mutationẽ illius qualitatis cõtingeret mutatio actionis propoſitæ, & ſic nõ licet, ut l.prętor. la ij. §. hic aũt actio. uer. docere. ui bo. rap. Sed ſi mutatio actiõis nõ cõtingeret, ſed mutatio ſubſtantię facti, tunc idem, quod nõ licet, ut l.denuntiaſſe. §. q; tũ. de adul. Si uerò nec actionis nec ſubſtantiæ facti cõtingeret mutatio, ſed augetur uel minuit cõdemnatio, ex uirtute actionis propoſitæ, tũc iſta emendatio eſt licita uſq; ad ſententiã, ut l.in delictis. §. ſi detracta. [l] ff. de noxalibus. Quandoq; uolo [m] emendare declarando obſcuritatẽ libelli, † uel aliqua uerba obſcura, hoc poſſum uſq; ad ſententiã, ut l.ſi quis intentione. ff. de iudicijs. & intellige, quòd poſſum ego proponens, nõ alius, etiã hæres meus, ut l.idem Pomponius. in fi. cũ ſua gl. j. ff. de rei uend. l. inter. §. j. cũ ſua gl. ff. de uerb. obl. quod intellige ut ibi plenè dixi.

SVMVS expediti de emẽdatione, uenio ad ſecundũ, ſcilicet, de mutatione, [n] & opp. q; nõ poſsit mutari, ſed in eo neceſſe habeat actor inſiſtere, ut ʒ. quõ & qñ. iud. auth. qui ſemel. Sol. Dicit glo. q; hæc lex eſt hodie correcta per illã auth. ſcilicet poſtq; libellus eſt porrectus iudici, & datus parti, ſi enim parti nõ eſſet datus, hęc lex remaneret firma. Odoffre. tenet cõtra iſtã gl. Dicit em q; remediũ auth. q; ſemel. eſt propoſitũ cõtra eum, qui actionẽ propoſuit, & differt eam proſequi. Sed ſi quis uult ab illa actione propoſita deſiſtere, & aliã proponere, & ſic mutare, hoc nõ eſt prohibitum per illam auth. imò eſt conceſſum, ut l.cùm fundũ. §. fin. ff. de ui & ui arma. Hanc opin. tenebat Mart. Sil. & Iac. But. Pet. cont. imò dicit hanc l. eſſe correctam, & aſsignat rationem, quando actor dat libellum iam ex parte actoris, eſt facta litis conteſtatio, & ſic eſt obligatus, unde ipſe non poteſt deſiſtere, ſed cogitur proſequi, ut d.auth. qui ſemel. Certè hoc nõ placet, quia ſi eſſet uerũ, ſequeretur quòd de iure antiquo potuiſſet ferri diffinitiua ſententia contra actorẽ, quaſi ex parte eius ſit lis conteſtata, quod eſt falſum, ut in l. & poſt. in fin. de iudi. † Præterea, conteſtatio dicitur ſimul atteſtatio, ut uidiſtis in l.j. ʒ. de lit. conteſt. ſed per ſolam propoſitionẽ libelli, ſeu oblationẽ, non fit ſimul atteſtatio, ergo ex nulla parte dicitur litis conteſtatio. & Cyn. reſidet in opin. Petr. Mihi uidetur dicendũ, † aduerte, quãdoq; actor uult in totũ deſiſtere renunciando inſtantiæ, actioni, & cauſæ, & tunc indiſtinctè poteſt, ut ʒ. tit. ij. l. poſtquam liti. ſecundũ omnes. Quandoq; actor nullo modo uult deſiſtere, ſed uult differre, tunc non poteſt, ſecundũ omnes, & ad hoc proditũ eſt remediũ auth. qui ſemel. Quandoq; actor uult deſiſtere ab inſtantia ſolùm, remanente ſibi ſalua actione, & cauſa, & tunc non poteſt parte inuita mutare, per d. auth. qui ſemel. quæ dicit, q; ꝗs cogit in ea perſiſtere uſq; ad finẽ, hoc eſt uerũ, niſi iudex uiderit, q; de neceſsitate deberet ſequi abſolutio ab inſtantia, fortè propter malã cõceptionẽ libelli, uel ꝓpter aliud, tunc deberet admitti actor, renunciãs illi inſtantiæ, cũ per hoc eſſet finis illius cauſæ. Qñq; actor uult renũciare actiõi remanẽte ſibi cã, & remanẽtib. ſibi aliis actionib. ꝓditis ex eadẽ cã, tũc in hoc eſt opin. inter gl. & Pet. ex una parte, & Odoffr. ex alia parte. Ego teneo opin. Odoff. nam tex. in d. auth. q; ſemel. dicit q; quis cogit exercere litẽ, ſuper illa actiõe, uſq; ad finẽ: ſed renunciãdo illi actiõi ego impono finẽ omni liti ſup illa actione, ergo ulterius nõ cogor. Prædicta uera q; dicta mutatio ꝓmittit, ꝓut edicti monet autoritas, & ius dicẽtis decreuerit æquitas. Quid enim ſi primo actor propoſuit certi condictionem generalem, quæ non infamat, quam uult mutare, & proponere aliam quæ infamat? Certè ius dicẽtis æquitas fortè nõ admitteret, * ut dicã uo-

* l.quæ de tota. ff. de rei uendica. I.Conc.B.

* Admitteret. Cont. uerius eſt, nã in obligationib. ex maleficio, ſi ex uno delicto plures actiones cõpetant, ut ſi arbores furtiuę cæſæ ſunt, omnib. experiri ꝓmittitur: l.cũ ex uno. ff. de act. & ob. Sic in eo q; iniurioſè ſeruũ alterius uerberat, actione legis Aquiliæ ex culpa, & iniuriarũ ex effectu tenetur: l. q; ſeruũ. ea l. qui ſeruũ. ff. ad leg. Aquil. Et altera actiõe electa, altera nõ excluditur: l. quoties. l. nũq; ʒ. de act. et ob. Defindita mẽ poteſt Bar. hic, cũ mu. ſeq. quãdo una duntaxat actio, ꝓ delicto, de quo qs accuſatur, cõpeteret, et ci uiliter agere uellet, accuſator non poteſt, nec euadet pœnã. I. Conc. B.

bis ʒ. hoc

bis ʒ. hoc ſerò. † Habes ergo ex prædictis, q; mutare actionem, eſt unã omittere, & nouam proponere. Probatur ʒ. de muta. nõ. per totũ. & ff. de proc. l. mutari. Item prædicta quæ ego dixi de mutatione, nõ habent locũ in cauſis criminalibus, quia deſiſtendo à prima incideret in ſenatuſconſ. Turpil. ut ff. & ʒ. ad Turpil. per totũ. In cauſis uerò, in quibus deſiſtendo nõ incideret, poſſet habere locũ. Quæro, dixi ſ. q; ſiquidẽ per propoſitionẽ qualitatis nouæ mutantur actio uel factum, q; nõ licet qualitatẽ adijcere, uel detrahere, quæro, qualiter hoc cognoſcã? Dic ut dixi plenè in l. denũciaſſe. §. quid tamẽ. ff. de adult. dic ut ibi dixi. Quæro, dicit hic in text. prout edicti perpetui monet autoritas, & ius dicentis decernit æquitas, quid eſt hoc dictum? Declarabo hoc ſerò, quia hoc tangitur in ult gl. ideò ultimo loco recitabo.

NVNC VENIAM ad materiam cumulation. Quæro, † quid ſit cumulatio? Reſpon. cumulatio eſt unius actionis cum alia coadunatio, ut apparebit in his quæ infrà dicam. Secundò quæro, ad quid fuit inducta cumulatio? Reſpon. quia ut uidiſtis, eſt dubium utrùm quis poſsit actionẽ mutare, ideò actor non uult deſiſtere à prima, ſed nouã actionem adijcere, & adiungere primæ. Videndum eſt ergo, † utrùm cumulatio ſit permiſſa. Glo. hic breuiter dicit, q; ſic, quia nõ reperitur prohibita, niſi duobus caſibus: ergo, &c. ut l. necnon. §. quod eis. ff. ex qui. cauſ. ma. Dyn. circa hoc facit unam ſuam diſputationem multùm ſubtilem, utilem, & pompoſam, quam poſuit in c. nullus pluribus. de reg. iur. lib. vj. & ibi facit multas rationes pro & contra, finaliter determinat cumulationẽ eſſe permittendam. Dat tamen tres regulas, in quibus cumulatio eſt prohibita, de quib. duas regulas hæc glo. ponit. Prima eſt, quando prima actio ita ſe habet ad ſecundam, quòd abſolutoriã latam in prima poſſibile eſt parere exceptionem rei iudicatę in ſecunda, tunc non admittitur cumulatio. glo. alle. ff. de except. rei iud. l. ſi mater. §. eandem. & l. cùm quæritur. & de iureiur. l. duobus. §. except. melius probatur ff de except. l. fundi. & l j. fundũ. [o] de publ. iud. l. interdũ. Secunda regula eſt, quando plures actiones ſic ſe habent, quòd electione unius alia tollitur, tunc non admittitur cumulatio, alle. ſunt in glo. ʒ. de cod. l. ſi. & de trib. l. q; in hæredem. §. eligere cum ſimi. Addit Dy. tertiam reg. quando ſunt plures actiones contrariæ, nõ admittitur cumulatio, ut l.j. ʒ. de fur. l. eum qui. & l. contra maiores. ʒ. de inoff. teſt. Dices tu, iſta non eſt noua regula, nam ſi ſunt cõtrariæ, electione tolluntur, ut d.l.j. ʒ. de fur. Reſpon. ſi eſſent contrariæ [p] in exercitio, nõ in origine, diceres uerum. Sed ſi ſunt cõtrariæ in origine, nõ poteſt dici quòd electione tollantur, quia cùm nõ ſit niſi una, nõ cadit ibi electio, quæ propriè cadit inter plura, ut l. cũ illud. ff. quando dies leg. ce. Iſtæ ſunt regulæ Dyn. & glo. Ego addo alias tres regulas impedientes. Prima, quando duæ actiones ſic ſe habent, quòd una propoſita, & cõdemnatione [q] ſecuta & executione facta, cõtingit liberatio ab alia, nõ admittitur cumulatio. [r] Et eſt caſus in l.j. in fi. ff. ſi fam. fur. fe. dica. qui eſt ualde not. caſus. & per hoc deſtruerentur dicta Dyn. in hac materia. Secũda regula eſt, ratio maioritatis, quia quando plures actiones ſic ſe habent, quòd una ratione maioritatis nõ admittit ſecum alias actiones, nõ admittitur cumulatio, ut l.ult. ʒ. de ordi. iudi. l. per minorem. ff. de iud. Tertia regula eſt, ratio ordinis, quando plures actiones ſic ſe habent, q; una ex ordine debet aliam præcedere [s], nõ admittitur cumulatio, ut ʒ. de rei uend. l. ordinarij. de interdi. l. incerti. ff. de inoffic. teſt. l. qui de inofficioſo. & quod ibi not. Et ſic habes ſex regulas, quæ prohibent cumulationes: duas per glo. tertiam per Dy. & tres alias per me [t]. Veniamus ergo ad generam cumulationũ. Dyn. dicit ſequendo Petr. quòd † quatuor ſunt genera cumulationũ [u]. Primũ genus cumulationis eſt, quando proponuntur diuerſæ actiones, ex cauſis diuerſis, ad diuerſa. Secundũ genus eſt, quando proponũtur diuerſę actiones ex eadem cauſa ad idem exemplũ in actio. emp. & uend. & in ſimili ſic habes dictas actiones, & certi cõdictionem. Tertũ genus eſt, quando diuerſæ actiones ex eadem cauſa proponuntur ad diuerſa, ut actio furti & cõdictio furtiua, idem in ſimil. Quartũ genus eſt, quãdo plures actiones competũt ex diuerſis cauſis ad idem, exemplũ patet. Addo quintũ [x] genus cumulationis, quãdo plures actiones competũt ex eadẽ cauſa ad idem; cõtra diuerſos; quia omnia ſuprà dicta genera loquuntur quando plures actiones competunt cõtra eoſdem. Redeo ad primũ; quando ꝓponunt diuerſæ actiões, ex diuerſis cauſis, ad diuerſa, iſto caſu dicit Dy. Pet. & Cyn. hic, q; cumulatio eſt permiſſa ſine dubio: ut l.ſi idem. ff. de iuriſd. om. iud. Ratio quia nõ obſtat aliqua de regulis impedientibus propoſitis per eos. Iſtud dictum nõ eſt perfectũ, quia huic cumulationi poſsibile eſt obſtare aliqua ex regulis impedientibus quas ſ. poſui ultra eos. Ideo dic latius ſic, † Quandoq; fit cumulatio actionum ex diuerſis cauſis competentiũ ad diuerſa; & ſe nullo modo tangentium, tunc admittitur cumulatio regulariter, ut ſi petam decem ex cauſa mutui, & decem ex cauſa uendi tionis, ut d.l. ſi idem cum eo. & l.ſi. ʒ. de anna. except. [y] Hoc fallit ratione maioritatis, ut puta ſi eſt propoſita una actio criminalis, nullum aliud iudicium poterit inter eos agitari, etiã ex cauſis penitus ſeparatis. ut l.ult. ʒ. de ord. iud. & l. per minorem. ff. de iud. In contrariũ facit. ff. rer. amot. l. rerum amotarũ. & intellige, ut ibi dixi. Si uerò competit [z] ad diuerſa, & ex diuerſis cauſis, ſe tamen nõ contingentibus, poſsibile tunc eſt q; abſolutoria lata in una quæ pariet exceptionẽ rei iudicatæ in alia, tũc nõ admittitur cumulatio, ut l. fundi. & l. fundũ. ff. de except. In caſu etiam prædicto, qñ nullo modo ſe cõtingunt, poſſet impediri cumulatio ratione ordinis. Exemplum in peutorio, & poſſeſſorio; in actione ad exhibendum, & rei uendicatione, ut ſ. dixi. Sed qñ regulę nõ obſtarent, procederet cumulatio, ut dictum eſt. † Sed iuxta hoc quæro, quid uult dicere iſta cumulatio, erũt ne duo libelli, & duæ cõcluſiones, uel erit tantũ unus libellus, & una cõcluſio, & una inſtantia? Dic quandoq; cumulantur actiones diuerſæ numero & ſpecie, ut actio depoſiti, & actio cõmodati, locati, & ſimiles. Qñq; ſunt plures actiones differentes numero, ſed nõ ſpecie, ut puta habeo tecum cõmunes plures hæreditates, & per cõſequens habeo plures actiones, idem ſi plures ſocietates, & plura depoſita, & ſimilia. Primo caſu intelligo cumulationẽ fieri in diuerſis libellis. [a] Secũdo caſu intelligo cumulationẽ etiam in eodem libello [b], & ſic erit una cõcluſio, & unum iudicium [c]. Iſtud probatur in l. hæredes. §. ſi fratres. ff. famil. ercif. & l. cum duobus. §. ſi plures. ff. pro ſoc. & ff de act. empt. l. nõ eſt nouũ, & quod ibi not. in gl. Secundum genus cumulationis eſt, quando plures actiones ex eadem cauſa competũt ad idem, † & iſto caſu dicunt prædicti doct. bene, q; ſine dubio nõ admittitur cumulatio, ut l. de ea. [d] ubi caſus ſing. ff. de except. rei iudi. Ratio, quia abſolutoria lata in una, pareret exceptionẽ rei iudicatæ in alia. Et hoc eſt uerũ, niſi actor eſſet dubius, propter factum aduerſarij, ut l j. §. quia autem. ff. quo. lega. not. in l. quod in hær. §. eligere. ff. de tri. Sed contra hoc oppo. & iſta oppoſitio potuit etiã formari in primo genere cumulationis. Opp. ergo in auth. de fideiuſſ. §. ſed neq;. ubi poteſt intẽtari ſimul & ſemel perſonalis, & hypothecaria, [e] & tamẽ ſe cõtingunt adeò, quòd abſolutoria lata in una, parit exceptionem rei iudicatæ in alia, ut in l.ſi deferẽte. ff. quib. mod. pigno. uel hypot. ſolu. Dyn. in c. nullus pluribus. dicit q; ibi loquitur de cumulatione quæ fit ab ipſo initio, quando plures actiones ſimul, & ſemel proponuntur: ſed materia noſtra loquitur quando una actio proponitur poſt primam. Iſtud nõ placet, quia ſicut nõ admittitur cumulatio ex pòſt facto, ita nec ab initio, ut l. fundi. & l. fundum. ff. de except. Cyn. & Petr. dicunt q; ibi eſt ratio, quia una actio eſt acceſſoria ad aliam. Hoc etiam nõ placet, per d. l. fundi. & l. fundũ. ubi actio pro re & pro fructibus nõ poteſt proponi ſimul. Et ſi tu dicas actio quæ competit pro fructibus, nõ eſt acceſſoria? Reſpon. eo modo hypothecaria non eſt acceſſoria ad principalem, quia quælibet eſt actio per ſe, & poteſt principaliter implorari: ſed pro tanto quælibet poteſt dici acceſſoria eodem modo, quia ſicut actio hypothecaria nõ poteſt cõſiſtere ſine principali, ita actio pro fructibus non poteſt

conſiſtere ſine principali.Ego aũt iſtud cõtrarium ſoluo ſic, quia iura noua Authenticorũ grauãt actorem, ut prius debeat diſcutere principalem ſuper perſonali, & ſuper hypothecaria antequã ueniatur ad fideiuſſores,ideò ne nimium differatur, uoluit ipſum exonerare in hoc contra regulam cumulationis, ut dictæ duæ actiones poſſint ſimul intenta-
19 ri,ideò eſt ibi ſpeciale. Tertium genus † cumulationis eſt, quando plures actiones cõpetunt ex eadem cauſa ad diuerſa, & tunc ſiue ſint diuerſa quæ ſe habent, ut plus & minus, ſiue diuerſa penitus,Doc. prædicti tenent ꝙ nõ admittitur cumulatio, quia poſsibile eſt ſic ferri ſententiam in prima, quòd obſtaret exceptio rei iudicatæ. in ij. probatur in l.j.§.j. ff.ui bono.rapt.& l.interdum de publi.iud. & l.duobus.§.ſi
20 quis.ff.de iureiur. † Quartũ genus cumulationis eſt ex diuerſis cauſis plurium actionũ ad idem competentium,tunc dicit Dyn. quòd cumulatio admittitur, ut puta peto fundũ ex cauſa emptionis,eundem fundũ poſſum petere ex ſtipula quia abſolutoria lata in una non parit exceptionẽ rei iudicatæ in alia. l. huiuſmodi.§.qui ſeruũ. ff. de leg.j.Pet.eſt in cõtraria opin. per l. nemo ex his. §.quoties. ff. de re. iur. per quam ipſe dicit,ꝙ ſemper debet quis eligere. Sed certè illa lex poteſt intelligi,quando plures actiones cõpetunt ex ea-
f dem cauſa,& ideò puto ſic debere dici [f] in iſto genere cumulationis, quandoqꝫ iſtæ duæ actiones,licet ex diuerſis cauſis competant,ſic ſe habent,quòd executione facta in una,tollitur alia,& tunc nõ admittitur cumulatio, ut l.j.in fi.ff. ſi fa. fur.feciſ.dic. & probatur ex reg. quam ſ.dedi.huius exemplum patet ex l.alle.Poteſt etiam probari quando duæ actiones competunt ad idem ex diuerſis cauſis lucratiuis, ut. ff. de act.& obl.l.omnes.& l.Mæuius.§.duo.de le.ij.& in iſto caſu uerum dicit Petr. quandoqꝫ iſtæ actiones ſic ſe habent,ꝙ executione facta in una,nõ tollitur alia,ut quando competunt ex diuerſis cauſis non lucratiuis, uel quarũ una eſt lucratiua,alia non,tunc admittitur cumulatio,ut d.l.huiuſmodi.§. qui ſeruum. de legat.j. & l.ſi is, de act.& obl. & iſto caſu
21 uerum dicit Dyn. † Quæro circa hoc, dixi quòd cumula-
g tio hoc caſu admittitur,nunquid erit unus libellus [g],& una inſtantia,an diuerſi libelli,& una inſtantia? Breuiter dico,ſi quidem ſunt diuerſæ actiones numero,ſpecie tamen conueniunt, ut plures actiones ex empto, uel ſimiles, tunc erit unus libellus, & una inſtantia, aliàs plures,ut probatur in d. l. ſi is de act. & oblig. & de act. empt.l. non eſt nouum.& ibi
22 not. Quintũ genus cumulationis eſt, † quando ſunt plures actiones ex ea cauſa,& ad idem contra diuerſos,iſto caſu,an omnes iſti poſſint conueniri ſimul. Item an in uno & eo. libello,dixi plenè in l. iij.§. j.ff.de duo.re. & in repet.quã feci de leg.j.& auth.poſita j. de duobus reis. Expeditis ge-
23 neribus cumulationũ,quæro uniuerſaliter † circa cumulationem,dixi ꝙ in quibuſdam caſibus nõ admittitur cumulatio, quæro quid ſi non eſt oppoſitũ, & proceſſum eſt uſqꝫ ad ſententiam, etiam ſuper actione cumulata? Iſta quæſtio
h eſt multùm ſubtilis [h]. Sed dic, quandoqꝫ cumulatio impeditur ſolùm ratione ordinis, & tunc ſi nõ opponitur exceptio, procedit iudiciũ, & ualet ſententia, ut l.j.j.de app.facit quod not.j.com.diui.l.ij.in uer.reſtitui.& l. ſi mancipium.§. ij.ff.de eui.Quandoqꝫ cumulatio impeditur quia abſolutoria lata in primo, pareret exceptionẽ rei iudicatæ in ſecundo, & tunc idem, quia debet opponi exceptio,& ſi non opponitur, procedit iudiciũ, quod apparet, quia lex dicit ſecundam actionem per uiam exceptionis impediri, ut l.fundi.& l.fundum.ff.de exceptio.quod not.in l.ij.j.commu.diui.& l.ſi mancipiũ.§.ij. de euict. Idem puto ſi ſecunda impediatur, ideò quia executio facta in prima tolleretur per aliam. Idem ſi impediatur ratione maioritatis, quia leges de hoc loquentes ſemper ſe uidentur referre ad exceptionem. facit quod not.in gl.fin.j.de procur.l.reum criminis. Quandoqꝫ cumulatio impeditur, quia actiones ſic ſe habent, ꝙ electione tolluntur,& hic aduerte,quia quandoqꝫ ab initio cumulantur plures actiones quæ electione tolluntur,& tũc ſi pars non oppoſuit, procedit iudiciũ, ut l.j. §. quia autem. ff. quo leg. Sicuti enim propter contumaciã partis tacentis admittitur concurſus dictarum actionũ: ita eodem modo ex conſenſu partiũ tacito,uel expreſſo,arg.j.de ann.except. l.fin.& quod ibi not.in glo.j.in fin. Quandoqꝫ ab initio fuit propoſita una de his, quæ electione tolluntur, & alia poſteà fuit cumulata, tunc non oportet quòd opponatur exceptio, & intelligo de exceptione iuris. Et eſt ratio,quia per electionẽ alia eſt ipſo iure ſublata, ut l. j. de fur. & d.l. quod in hæredẽ.§.eligere. tamen eſt neceſſe quòd in ſecundo iudicio ſuper actione cumulata fiat fides,de proceſſu habito ſuper prima,ut l. generaliter.ff. de except. ſecundũ unam lect. ibi poſitam in glo . Quandoqꝫ cumulatio impeditur propter contrarietatẽ actionum,tunc an ſit neceſſe quòd oppo-
24 natur exceptio,eſſet longũ dicere. Dic ut dixi in repetitione, quã feci in l. naturaliter.§. nihil cõmune. de acquirenda poſſeſsione. ubi tangitur iſtud dubiũ. Quærit glo. nunquid † ſuper actione cumulata debeat iurari de calumnia. Azo dicit quòd ſic, quia iuratur ſuper actione.Hug.dicit contrariũ, quòd iuratur ſuper facto. Finaliter glo. dicit ꝙ debet iurari de calumnia ſuper actione cumulata, quia cauſa mutatur,hic aduerte. Quandoqꝫ actio cumulatur,nõ tamen uariatur inſtantia, ſed eſt una & eadem inſtantia, & tunc non debet iterum iurari,quia illud iuramentũ uniuerſale eſt ad omnẽ id quod in illa inſtantia emergit, ut in auh. in iſto.j. de iur.calum. Quandoqꝫ actio cumulatur, ſed eſt noua inſtantia,quod quando fit, apparet ex prædictis, tũc debet iterũ iurari de calumnia, & ita loquitur opinio glo.
i hic poſita [i]. Sed quæro, † nunquid ſuper prima, & ſuper
25 ſecunda actione ſit pronunciandũ. Dicunt quidam quòd non, ſi abſolutoria lata in prima pareret exceptio. rei iudi. in ſecunda.ſed non placet glo.quia illo caſu non admittitur cumulatio . Puto ergo pronunciandum eſſe ſuper utraq; quia de qua re cognouit prætor,&c.ut l. de qua re.ff.de iud.
26 † Quæro, quid ſi eſt lata ſententia ſuper una cauſa & non ſuper alia cauſa cumulata,uel econuerſo, an ſententia uitietur? Reſpon.ꝙ non,arg.l.etiam.§.j.de min.de iud. l.non id-
27 circo, & de re iudic. l. de unoquoqꝫ. † Quæro, an quando noua actio cumulatur,debeant dari nouæ induciæ. glo. dicit, & bene, ꝙ ſic, niſi in ſecunda poſſit eſſe inſtructus ex deliberatione, quã fecit in prima.Exemplum ponit glo.Aliquis conuenitur ui bonorũ raptorũ,poſteà ex eadem cauſa conuenitur furti.Certè nõ dabuntur nouæ induciæ,quia ex deliberatione in prima cauſa, potuit eſſe inſtructus in ſecunda. Dictũ glo. placet. Sed iſtud exemplum non uidetur procedere,quoniã poſsibile eſt abſolutoriã latam in prima, parere exceptionem rei iudic. in ſecunda,ut ſ. dixi. Sed ita demum procedit exemplum, ſi fortè à parte illa exceptio non opponatur.

EXPEDITA materia cumulationis, uenio ad ultimã partem, quæ dicit, prout edicti perpetui monet authoritas, & ius dicentis decernit æquitas.Et primò quæro,quid eſt hoc dictum. Secundũ glo. dic ꝙ hoc dictũ prout ſignificat tempus & qualitatẽ,uel ſignificat ſecundũ tantùm,ſcilicet,qualitatem.& iſta eſt gl.noua, libri antiqui nõ habent eam. Quid
28 uult dicere hic glo.Vult dicere ꝙ † hæc dictio.prout,ſignificet tempus, intra quod licet emendari & mutari, quod eſt quandoqꝫ ante lit. conteſtat. quandoqꝫ poſteà,ut ſ. dixi.Iẽ ſignificat qualitatẽ,hoc eſt, ut ſit ſaluũ ius deliberationis, & defenſionis reo & etiã intereſſe ſuũ, ut ibi uidebitis. Subdit gl.uel ſecundũ tantũ,quaſi dicat, hic dictio,prout,ſignificat qualitatẽ,ſcilicet, qualiter admittatur emendatio, ſcilicet ſecundũ formã edicti prætoris,in quo de tempore nihil dicit, ut ibi uidebitis. Sed certè prior expoſitio magis placet, ut ſignificet tempus & qualitatẽ, quia hic hæc dictio, prout, nõ ſolùm refertur ad edictũ prætoris,ſed etiam ad æquitatẽ ius dicentis, quæ nõ patitur iſtas mutationes poſt litem conteſtatã,ut d.l.nõ poteſt.ut ſ. dixi.Et ex his habes, quòd hæc dictio,prout,ponitur limitatiuè. Et per hoc facit ad quæſtio-
29 nem ,in aliquo libello † fit mentio de aliquo inſtrumento,
k utrùm illud inſtrumentũ debeat edi [k] ante litem conteſtatã. Inno.ext.de prob.in c.j.dicit ꝙ ſic,quia aliter reus nõ poteſt eſſe inſtructus an uelit cedere, uel contendere. Ego dico ſic,

Quan-

Quandoqꝫ in libello fit mentio de aliquo inſtrumento, nõ per modum limitationis, ſed per modum cuiuſdam aſſertæ probatiõis,uerbi gratia,dicit actor, ꝙ Titius uendidit mihi talem rem pro tanto pretio,& ꝙ de hoc rogatus eſt talis notarius, uel ꝙ de hoc apparet per publicũ inſtrumentũ manu talis notarij, tunc reus poteſt eſſe certus ex ipſo libello. Non enim fit mentio inſtrumenti, ut limitet cõtenta,ſeu narrata in libello,ſed dicit actor qualiter narrata poteſt probare.Si uerò fieret mentio de inſtrumẽto limitatiuè, uerbi gratia, dico ꝙ Titius uendidit mihi fundum pro tanto pretio, prout apparet manu talis notarij,quę dictio,prout, eſt limitatiua,ut hic uides.Tunc aduerte,Aut reus nõ debet eſſe inſtructus ex illo inſtrumẽto, de quo fit mẽtio in libello, quia ad eum nõ pertinet, & tunc debet ei fieri copia inſtrumenti ante litem conteſtatã, quia aliàs deliberare nõ poteſt.Ita loquitur dictũ Inno. Si uerò eſt aliquod inſtrumentũ,de quo reus poteſt eſſe inſtructus .Exemplũ,petit legatarius ab hærede legatũ prout continetur in tali teſtamento, certè quia apud hæredẽ debet eſſet teſtamentũ, nõ debebit fieri copia, & iſtud probatur expreſſe.ff.eo.l.ij. Sed cõtra hoc uidetur, ff. ut lega. no. cau.l. poſtquã.§.ſi dies. ubi etiã hæredi editur inſtrumentũ. Sol. Fateor quòd contra hæredẽ legantem ad probationẽ,debet edi teſtamentũ,non ad deliberationẽ.Ita loquitur quæſtio noſtra. Quæro,dixi ꝙ hæc dictio,prout, denotat tẽpus,ſcilicet,uſqꝫ ad litem conteſtatã, & quandoqꝫ
l poſteà. Quid ſi dixi in libello, ſaluo [l] mihi iure † addendi,
30 minuendi,&c.an iſta clauſula aliquid importet? Reſpon.nihil,ut ext.de fide inſtr.c inter.Cùm enim iſta tẽporis limitatio nõ procedat ex uoluntate producentis libellũ,ſed ex legis diſpoſitione,hæc proteſtatio nihil releuat,ar.l.alimenta. j.de neg.geſt. Quæro quid uult dicere, edicti monet autoritas,& ius dicentis decernit æquitas? Quidam dicũt quòd pro eodẽ ponitur, & eſt inculcatio uerborũ. Veritas habet ſe aliter: nam in eo ꝙ dicit, edicti perpetui monet authoritas, facit mentionẽ de l.j. in prin. ff.eo. ubi dicitur, ꝙ editio debeat aliter fieri, ꝙ reus poſsit deliberare, an uelit cedere, uel contendere.ſic ergo debet permitti mutatio,& emendatio,ut reo ſit ſaluũ ius deliberandi, an uelit cedere, uel contendere. Si igitur illud quod additur, eſt leue & modicum, nõ dabitur noua dilatio, aliàs ſecus, ut ext.de dilat.c. literę. & ita gl.intelligit hic. Veruntamẽ in edicto prætoris nihil dicitur de emendatione damni, uel expenſarũ contra eũ qui malè edit actionẽ,ſed bene dicitur in illo edicto contra eum qui negliget edere rationes,uel inſtrumenta ex iudicis præcepto,ad ſimilitudinẽ illius,uoluit fortè intelligere Imperator, prout edicti perpetui monet autoritas, uidelicet quòd reſtituantur reo expenſæ, quatenus eſt indebitè reus fatigatus,ex eo ꝙ illa editio,uel emendatio fuit retardata.Et ita ui
m detur intelligere gl. hic poſita [m]. Melius puto ꝙ iſta refectio expenſarum ueniat ex uigore illorũ uerborũ quæ infrà ſequuntur, uel ius dicentis decernit æquitas. nam æquitas iudicis decreuit,ꝙ ille qui aliquẽ temerè uocauit ad iudiciũ, puniatur in expẽſis,ut ff.de iudi.l. eum.Inſtit.de pœn.teme.
31 lit. per totum. j. de iudi. l. ſancimus. Nec intelligo † ꝙ ſemper propter emendationẽ debeãt refici expenſæ, ſed ita demũ ſi reus ex hoc damnificatus eſt. Quid enim ſi petij rem, &.in libello poſui duos fines,poſteà addo alios duos fines? Certè ex hoc in nullo damnificatur reus, quoniã cauſa deliberationis per hanc additionẽ non mutatur, & idẽ in ſimi. Sed ſi per adiectionẽ cauſa deliberationis mutatur,quoniã ſecundũ primũ libellum reus debebat contendere,& ſic expendit quærendo aduocatos, & ſimilia, licet defecta adiectione & emendatione reus deliberet nõ cõtendere,certè reficerenẽ ei expẽſæ,quia in his damnificatus eſt. Sed ſi utroqꝫ modo tam ſecundum emendationẽ poſteà factã, reus idem deliberaſſet,ſcilicet contendere,quia fortè negaret ipſum factum de quo agitur principaliter, non puto ꝙ æquitas iudicantis dicet expenſas reficiendas, quia reus damnificatus nõ eſt, niſi propter hoc lis efficeretur longior,quia tunc condemnaretur in tantas expenſas, in quantas reus damnificatus eſt propter litem amplius prolongatã, ut l.non ignorat. j.de fruct.& lit.expen.Iſtud aũt quòd tunc expenſæ ueniant reficiendæ qñ rei intereſt, hoc gl. tua dicit.Sed quo iure iſtæ
32 expenſæ ueniant reficiendæ? gl.dicit, † per actionẽ in factũ, ut l.ſi quis.§.ex hoc.ff.eo. quod non placet in caſu iſto, quia lex allegata loquitur quando quis ideò teneẽ, quia ad præceptum iudicis non edidit,hic uerò loquitur de eo qui malè libellum cõpoſuit,quo caſu expenſæ ueniunt iudicis officio mercenario,ut l.terminato.j.de fruct.& lit.expen. Quę-
33 ro utrũ minor & mulier condemnenẽ † in expenſis iſto caſu. glo. uidetur hic dicere ꝙ non, dum dicit ꝙ ratio perſonæ habeat.arg.pro hoc ff.eo.l.j.in fin.ſed ibi ſimiliter loquitur quando quis delinquit non parendo iudici.Sed in caſu noſtro,puto ꝙ adminiſtrator minoris ueniat condemnandus in expẽſis, quia temerè litigauit, & fiat executio in eum non in minorẽ,ut l.non eſt ignotũ.j. de admi.tut.Plenè dixi in l.qui ſolidũ.§.etiã.de leg.ij. Nec ob.l. Polla. de his qui.ut indig.quia ibi adeò non punitur minor, quia pœna nõ poteſt cadere æquè in tutorẽ, & in pupillũ. Facit ad prædicta j.
n unde ui.l.meminerint. Mulierẽ [n] autẽ puto in expenſis condemnari,quoniã non reperio iſtum caſum in quo ipſa iuue
34 tur,ergo,&c.ut l.fin.ſ.de iur.& fac.ig. † Vltimò quæro,aliquis propoſuit certi condictionẽ quæ non infamat,ut mutare & proponere actionẽ famoſam,utrùm poſsit? Odof.tenet ꝙ non,quia ius dicentis æquitas hoc nõ dictat, nõ enim tendit ad aliud, niſi ut officiat, ergo,&c.ut l. in fundo. de rei uend. Idem tenuit Mar. Sil.dom. Gul.de Cu.& do.Iac.But. quod ſatis puto æquum.Et hic ſit finis.

ADDITIO.

a P. PAV. P.*Sequitur. Ad faciendũ quòd libellus mutari non poſsit,uide Cæpo.cautel.cxix.et clxxiiij. ccxj.Itẽ an libellus datus in cauſa principali poſsit mutari in cauſa appellatiõis, uide Ro.cõ.ccclxxxj.Itẽ circa materiã emẽdationis,declaratiõis, additiõis libelli,uide Fel. in c.ij.ext.de libel.obl.*
POMA. *Sequitur.Mouent hic aliqui difficultatem quærendam, quid ſit ꝙ cùm tex.noſter loquitur alternatiuè, in quo ſufficit alteram partem eſſe ueram,doctores tamen & Bar.ſumunt copulatiuè.Sed pro ſolu.uide Bar. in l.ſi is qui.§.utrùm.ff.de reb.dub.*

b POMA. *Non ſufficiat. Iſta ſuppletio non uidetur neceſſaria, ex quo hic ponitur actio pro libello, qui conſtat ex his, ut habetur per Bar. & doct. in l.j. ff.eo. nec placet id quod aliqui dicunt, quòd non fuit neceſſaria iſta declaratio alia ratione,qua propoſita ponitur & res & cauſa,cùm ſit ius proſequendi,& oriatur ex contractu uel quaſi,&c.ſi aduertatur hoc,eſt contra iura alleg.per Panor.& quæ notaui in d.l.& certè edita ſola actione non poſsit quis plenè deliberare an uellet contendere necne, contra nos. hic per doctores.*

c POMA. *Colligitur.Conſidera quid differant inter ſe,reſecare, & detrahere,& ꝙ emendare ſit mutare uerba, ſententia permanente, facit l.actorum.ff.de re iud.Et aduerte, ꝙ ille text. nihil facere uidetur,quia ſi emendare importaret id quod ſ. deductũ eſt,nõ fuiſſet neceſſe addere in tex.ibi, tenore ſententiæ permanente,cùm hoc importaſſet uerbum,emendare.*

d POMA. *Iudicium. uide Alex.conſ.clxxv.uol.ij. Quæ autem ſit ratio, ꝙ omiſsio diei,& temporis,in criminali uitiet libellum,etiã parte non oponente,ſecus aũt ſi omittatur cauſa libelli in ciuili,cogita. niſi dicas quòd in ciuili poteſt quilibet renunciare iuri ſuo,ſecus in criminali,cùm non ſit dominus membrorũ ſuorum, cui uideretur renunciare, ſi admitteretur talis libellus,cũ non poſsit probare de eius innocentia, probando quòd tali tempore non fuit in loco delicti cõmiſsi.*

e *Concluſione.Vnde dicit Ang.conſ. ccxcj. ꝙ nõ inſpicitur quod narratur, ſed quod concluditur. Sufficit tamen ſi libellus præſumptiuè concludat,ut tenet idem Ang.conſ.cclix.conſ.cv.*

f *Ex cauſa.Sed an tunc requiratur binum præceptũ,uide Alex.conſ.xciij.*

g POMA.*Dices tu.Bar. hic uidetur ſentire duo, ꝙ ex libello nulla debeat ſolui gabella,ſtante ſtatuto, &c.quod eſt contra l.ij. & ibi ponderat Bal. & Sal.j.de eunuch.cum concor.de quibus per Alex. conſ. xxxvj.uol.iiij. Idẽ uidetur ſentire ꝙ ex libello nullo reformato non debeat ſolui gabella, ſtante dicto ſtatuto.quod eſt contra not.per doc.in l.iuris gentiũ.§. adeò. & in l.ab emptione.ff.de pac.ubi uolunt,ꝙ ſtante dicto ſtatuto ꝙ de omni contractu,quod habebit etiam locũ in cõtractu reformato,&c. niſi dicas, ut hic dicunt aliqui Peruſini, quòd Bar.hic conſiderauit actũ producendi, contra quos facit l.iiij.§.condemnatum.ff.de re iud. quòd uerò ad ſecundũ cõſiderauit ꝙ gabella prius ſoluta, de libello inualido compenſabitur pro eo quod*

eo quod debet ſolui libello poſteà reformato. arg. l. poſt rem. ff. de tranſact. quæ implicant contradictionem, imò cogita tu.

h Conceptus. Adde Io. de Ana. conſ. xj.

i POMA. Dixi tibi. uide Ang. cõſ. ccxcvj. Alex. cõſ. vij. iij. li. Ro. con. cxcj.

k Quandoq; uolo. Et uide Bar. in conſ. imc. an uenditio, ubi ponit formam ut quis dicat quòd agit omni meliori modo & forma, quib. poteſt, &c.

l Detracta. Vide Bar. conſ. ccxxiij.

m Quandoq; uolo. uide de materia do. Ant. do. Abb. & alios in c. ij. de libel. obla. ergo uidi dubitari hoc anno, an iſto caſu teneatur emendãs ad expenſaſ, quando declarauit obſcuritatem libelli, uſq; ad ſententiam, & conſului quòd ſic, & ita fuit obtentum. And. Barba.

n Mutatione. An libellus poſſit mutari in cauſa appellationis, uide Rom. conſil. cccclxj.

o Et l. fundum. ſtam regu. non probant dictæ leges, ſed ſe fundant ne per ſecundum iudicium fiat præiudicium primo, ut hic aliqui dicũt. Sed uide ibi Caſt. uide Alex. in l. j. ff. de leg. j.

p POMA. Contrariæ. Ex hoc uidetur, q̃ non poſſent accumulari Publiciana & rei uendicatio, quia uidentur cõtrariæ ut per gl. & doc. in §. ſed iſte. Inſi de act. Item quòd nõ admittatur talis libellus, dico ſententiam nullam, & iniuſtam, de quo per Bar. in l. ſi expreſſum. in prim. de app.

q POMA. Condemnatione. intellige ſic Bar. q̃ poſſibile eſt q̃ executio taliter fiat, quòd continuat liberatio, &c. & imò impeditur cumulatio, non autem quòd ſemper fiat. Et uide ad hæc Bal. in l. ordinarij. j. de rei uendi. & Ro. conſ. cxl. ccxlv.

r Cumulatio. Adde Rom. conſ. ccxl. cclxv & conſ. ccxcij.

s Præcedere. Vide Pau. de Caſt. conſ. cclix.

t POMA. Per me. Add aliam regulam, ut per Ang. Areti. in §. ſi minus. j. de accula.

u P. PAV. P. Cumulationũ. Adde q̃ ubi princeps mãdat procedere ſimpliciter, non admittitur cumulatio, ſecundũ Bal. in l. ne quis q̃ §. ſi quis ſimpliciter. ff. de uerb. obligat. Vide in materia cumulationis Fel. in cap. ij. de libel obl. & ibi ponit aliqua de cumulatione, quæ fit conditionaliter ad aliam actionem intentatam.

x Addo quintũ. Quando fit libellus ſuper pluribus hypothecarijs, uide Lud. Ro. in conſ. ccxxxvij. And. Barba.

y POMA. De ann. exc. No. declarationem ad d. l. fi. ut non procedat ſolutio ubi proponeretur libellus obſcurus in una cauſa, ſed etiam in plurib. cumulatiuis propoſitis. quia ſicut una poteſt declarari, ita illæ plures.

z POMA. Si uerò competit. Item facit contrà, quoniã ſequeretur hoc modo quòd quis ex delicto ſuo ſentiret cõmodum contra l. itaq;. ff. de fur. Nõ ob. l. fin. j. de ord. iu. nam uide per gl. in d rerum amo. Non ob. etiam l. per minorem, quia loquitur quando per ciuilem poterat criminaliter præiudicare, quia abſolutoria lata in ciuili generaret tale quale præiudicium in criminali.

a POMA Libellis. intellige diuerſis libellis, id eſt, in diuerſis ſcripturis, ſed diuerſis habito reſpectu ad iuris effectum, ut per Bar. in l. libellorũ. §. ſed ſi aliud. ff. de accu. & ſentit hic dum s. all. l. fi. j. de ann. excep.

b Eodem libello. Idem dicit Rom all. conſ. cxj.

c POMA. Iudicium. Conſidera q̃ Bart. habuit reſpectum ad effectum cauſarum non autem ad actiones, ſola enim intentabatur, ſed plures erant cauſæ, ita quòd dicit in eo libello fieri cumulatiuè, intellige, ſi à principio ſemel pronuntiatur, ſecus ſi una poſt aliam: tunc enim opus fuit nouo libello, per d. l. non eſt nouum. poſt prin. & uera gl. ibi uide gl. in c. fi. in uer. perſonalibus. de reſcr.

d POMA. Vt l de ea. Aduerte ad hanc q. quia l de ea. nõ multùm facit, quia nõ loquitur de actione cumulanda impedienda, ſed quòd abſolutoria, &c. imò melius facit l. nemo ex his. §. quoties. all. per Bart. in quarto genere. ff. eo. iudica.

e Hypothecaria. uide Ro. ubi s. conſ. ccxl. & conſ. cccxcij Adde tu pro ſolutione §. ſed neq; ultra. not. per Alex. hic & doc. uide Soc. in c. dilecti. de li. ob artic. j. xxix. q. iij. in prin. uer circa ſecundum, ibi, ſecundo infertur, uerſ. ſed aduerte redeundo ad ſolutionem.

f POMA. Debere dici. Doctrina Bart. hic eſt cõmunis, ſecundũ Alex. in l. naturaliter. §. nihil cõmune. ff. de acq. poſ.

g Vnus libellus. Adde tu, & uide Soc. in c. dilecti. arti. xxix. q. viij. uerſ. quartus effectus. de lib. oblat. Et quid de additione facta libello, an debeat ſolui gabella? per eundẽ Bar. & per Soci. ubi s. & per Io. Berta. in tract. de gabel. in v parte. prin. in fin.

h Subtilis. Adde ut per eundem in l. hos accuſare §. lege. ff. de acc. & in l. j. §. accuſ. ff. ad Tur. per glo. & doc. in l. ſi accuſ. Adde tu, q̃ Soc. in d. c. dilecti. arti. xxix. q. vij. ſequitur hæc dicta Bar.

i Poſita. adde ſecundum Alex. quòd hoc communiter tenetur.

k Edi. Adde quòd cum opi. Bar. concor. Bal. in repetit. Paduana. Idem tenet Rota conclu. xxiiij. in cip. Item in lib. Butr. c. j. de prob. & uide Spec. in tit. de inſtr. edit. §. nunc dicamus. uer. quid ſi quis. cum aliquibus uerſi. ſeq. & de hac dictione, prout, ultra Alex. uide Feli. in c. ij. de reſcr. & ibi de dictione, ſecundum, & quemadmodum.

l Saluo. Adde ultra Alex. de hac clauſula Specul. in tit. de libel. concept. §. j. uerſic. fin.

m Poſita. Adde Bal. conſ. clxix. in fin. ij. lib.

n Mulierẽ. Puto in expenſis condemnari. & imò poteſt eſſe, quia in his quæ ſunt introducta ad rigorem iuris conſeruandum, comparatur mulier ruſtico, ut per Bar. in l. §. nunciatio. Item quia beneficiũ principis. l. ij. §. ſi quis. ff. ne quid in loco pub.

LEX IIII.

1 *Accuſator ſi non probauit cauſam an iudex poſſit ſupplere, & inducere nouos teſtes, ut eam probet.*

2 *Verbum debet, importat neceſſitatem.*

a VI ACCVSARE.[a] Reus non edit actori ad
b intentionẽ fundandam, ſed actore nõ probante reus abſoluitur[b]. h. d. Vides ergo nota. l. & collige notabili. ut patet in ſummario. Opp. ff. eo. l. j. §. edenda. Sol. Ibi reus uolebat uti inſtrumentis, unde de eis debet facere copiã actori. Opp. l. ſenatus. ff. eo. Sol. Ibi ſpeciale in fiſco, cui eduntur inſtrumenta à reo. Tertiò opp. de l argentarius. ij. reſpon ff. eo. Sol. ibi loquitur in rationibus quæ ſunt cõmunes, dicam de hoc j. l. fin. Opp. d. l. fallaciter. j. de oblig. Reſpon. fallit in his caſibus in quibus debet probare utraq; pars. Vltimò opp. ad fi. l. de l. ſi quando. j. unde ui. Sol. actore non probante reus
c abſoluitur. Fallit[c] in caſibus ubi actori defertur iuramentũ, ut d. l. ſi quando. & de in litem iurando. l. in actionibus. j. de iureiuran. l. in bonę fidei. cum ſimilib. &c.

QVI ACCVSARE. Actor nõ poteſt petere à reo editionem, ad intentionẽ ſuam fundandã, quia probationes debet habere, quo nõ probante reus abſoluitur. h. d. Not. q̃ dixi in ſummario. Concordat huic, l. nimis graué. j de teſt. Item no. tex. qui dicit iuris, &c. uidetur notare differentiam inter ius & æquitatẽ. Opp. & uidetur q̃ reus debeat edere actori, & ecõuerſo, ut l. j. §. edenda. ff. eo. Sol. quandoq; reus uult uti inſtrumentis, & tunc etiã de his debet facere copiã actori. Q̃ſi reus nõ uult uti, & tunc non teneẽ, ut hic. Item opp. de l. Senatus. ff. eo. Sol. ut in gl. Item opp. de l. argentarius. ff. eo. Sol q̃ ibi loquiẽ in rationibus quarũ copiã quilibet debet habere. Itẽ opp. de l. fallaciter. in fin. j. de abo. Sol. ibi loquiẽ in quibuſdã criminalibus, ubi probatio ſpectat tam ad reum, ut purget innocentiã ſuam, quã ad actorẽ. Itẽ opp. de l. in bonæ fidei. j. de iureiur. de l. admonẽdi ff de iureiur. Sol. ut not in d. l. admonendi. Iſta lex uideẽ facere con
1 tra opi. Iac. de Are. in l. ij. de aboli. ubi ipſe tenet quòd † ſi accuſator non probat intentionẽ ſuam, q̃ iudex poſſit ſupplere, & inducere nouos teſtes in accuſatione, & facere probari eam. Et q̃ iſta lex faciat cõtrà, patet. Nã hic eſt uerbũ, debet,
2 qd importat neceſſitatẽ, † ut not. in l. ſæpè. de offic. præſid. ſi hoc eſſet uerũ, q̃ iudex accuſatore nõ probãte poſſet ipſe teſtes producere, nõ eſſet neceſſe q̃ haberet probationes accuſator, qd iſta lex tñ requirit. Prætereà lex introducit quædã crimina ſpecialiter, in quibus uult iudicẽ per inquiſitionẽ poſſe procedere, & maleficia prohibere, quæ crimina probanẽ in l ij. §. ſi publico. ff de adul. & aliqua in l. iubemus. iuncta gl. in fi. ff. j. de prob. Si eſſet uerũ, q̃ iudex etiã ſuper accuſationibus in quocũq; delicto poſſet ipſe teſtes producere, modicũ pdeſſet ſtatuiſſe ſolũ circa crimina, in quib. per inquiſitionẽ procederet. Prætereà uideo idẽ in falſario in quo crimine ultra omnia alia crimina debet fieri ſubtilis inueſtigatio, & pbatio, ut l. ubi. j. de fal. Et tñ lex dicit q̃ actore nõ pbante reus abſoluiẽ, ut no. d. l. ubi. in gl. quæ incipit, id eſt, inter locutoria. Nõ ob. l. ij. de alle. ut s. per Iac. q̃ ſi iudex in defectũ accuſatoris de hoc nõ confidit q̃ ipſe pbet id qd in accuſatiõe cõtineẽ, ut ex nimia infamia, uel habet cũ ſuſpectum,

ctũ, & ideò nõ cõfidit, ut l. accuſ. de accu. tũc poteſt producere ipſe teſtes. Sed in caſu ubi accuſator nõ probat accuſationẽ, uel quia teſtis nõ cõcludit, uel quia dicit ſe nihil ſcire, & accuſator nõ eſt corruptus, q̃ iudex poſſet inducere teſtes ad pbandũ delictũ, nõ reperiẽ lege cautũ. * Ita intelligit Spe. eam, in tit. de inquiſit. §. qñ aũt, Nõ ob. l. ſi nõ defendant. ff. de pœ. qa illa lex loquitur quo ad innocentiã accuſati, qa iudex à ſe interponit partes ſuas. Sed quo ad cõdemnationẽ faciendã de accuſato, quòd à ſe poſsit interponere partes ſuas, abſit. Et ſi dicas quare potius ad defendendã innocentiã, & abſoluendũ poſſet interponere partes ſuas potius q̃ ad cõdemnandũ. Reſpon. quia faciliores ſumus ad abſoluendũ, quã ad cõdemnandũ, ut l. Arrianus. de act. & obl. & Labſentẽ. ff. de pœnis. Prætereà nos habemus unã regulã generalẽ, quæ patet ex tex. l. j. in fi. ff. de quæſt. q̃ innocentia eſt defendenda, etiã lata ſententia quæ tranſiuit in rẽ iudicatã, à qua nullũ eſt remediũ, tñ poteſt ad infringendã ſententiã ſupplicatio porrigi, ne innocẽs etiã poſt condemnationẽ puniat, q̃ aliàs nullatenus reperimus, ut poſt ſententiam latam de crimine, ſuperiori ſupplicatio porrigatur, ſi tranſiuit ſententia in rẽ iudicatã, * ideò non procedit, argu. prealleg. l. ſi non defendantur.

*Cautum. Imò uerò expreſsiũnum, ut idẽ Bar. l. ſi quis. s. de epiſc. & cleric. et l. is apud. nu. x. s. de eden. I. Cõ. B.

*Iudicatã. Adeò ut in famia notetur, q̃ eã reuocare tẽtauerit: not. in add. ij. ad Ba. l. ij. s. ut lit. penden. Vbi ego rationẽ ſub iunxi. Tamẽ hic ſpeciale eſt. I. Con. B.

ADDITIO.

a *Qui accuſare. Adde in quantũ Alex. dicit ſecundũ Bal. q̃ notarius negans ſe fuiſſe rogatũ de aliquo inſtrumẽto de quo uerè fuit rogatus, uenit puniendus de falſo. Et hoc limitat ſecũdũ Io. An. in addi. Spe. in ti. de inſtr. edi. in §. inſtr. Dic q̃ eſt in §. poſtr. & poſt illã addit. uide Frid. conſ. cxiij.*

b P. PAV. P. *Reus abſoluitur. Etiã ſi nihil probet, et poteſt opponere de iure tertij excluſiuo in totũ iuris agẽtis. Vide Comen. cõſil. cxv. poſt princ. incip. domina Catharina, et uide pro limitatione huius reg. gl. pleniſsimã. in c. unico, in uer. probãte, exẽ. ut eccle. benefi. Et quòd ubi intentio actoris eſt fundata, & probata de iure cõmuni, exceptio aũt rei eſt dubia, ferri debeat ſentẽtia pro actore, uide Alex. cõſi. cclxxvij. in prin. ubi declarat qua liter iſtud procedat. Vide etiã ad hoc per eius limitationẽ, ut nõ procedat quantũ ſit pro euitãda pœna, Bar. & quæ ibi ſcripſi in l. non ſolũ. §. ſed ut probari. ff. de oper. nou. nun. Itẽ adde quòd reus uenit abſoluẽdus diffiniti uè quãdo data fuit dilatio actori ad probandũ & nihil probatur, aliàs abſolueretur ſolùm ab obſeruatione iudicij quaſi nihil actitatum. Et uide laſ. in l. fin. ff. de ferijs.*

c *Fallit. Adde alios caſus per Spec. in tit. de prob. uer. ſed licet reus, et Inn in c. j. ut eccl. benefi. & Bal. hic unũ not. quod dicit Spe. in tit. de inſtr. edi. §. uidendũ, uerſ. ex præmiſſis, q̃ iudex ex magna cauſa poteſt cogere aliquẽ ut inſtrumenta ſua edat aduerſario. hoc dictũ ſequitur Rota deciſ. dciij. ut refert & ſequitur Ro. conſi. cccxcviij. Quæ aũt dicatur magna cauſa, uide Io. And. ibi in addi. et inquantũ Alex. in fi. dicit q̃ ſolo iuramẽto probatur intereſſe petẽtis edi probato dolo. Adde Ro. cõſ. lxxx. Et quãdo quis cogatur edere inſtrumenta uel libros rationum, uide Car. conſi. cxix.*

LEX V.

ON EST NOVVM. Breuiter dicit ſecundũ lec. quam intendo tenere, Actor edit reo ad exceptionem probandam. h. d. Hãc legem examinabo j. eo. l. fi. quę eſt clauis huius materiæ.

LEX VI.

VSTVM. Priuato etiã à fiſco fit editio ad defenſionẽ pbandã. h. d. Opp. de iur. fiſ. l. in fraudẽ. §. neq;. Sol. hic agebat fiſcus contra priuatũ, ideò reus edit cõtra ſe, ibi uerò alius priuatus agebat, unde fiſcus cõtra ſe non edit. Vel hic loquiẽ de ratiõib. publicis quę uidenẽ factę de mãdato ſoluẽtis. Quicunq; em ſoluit exactori, habet mãdare q̃ ſcribat ſicut dixi s. eo. l. j. &c.

LEX VII.

1 *Inſtrumenta communia debent eſſe apud digniorem.*

2 *Socio debet fieri cõpia omnium inſtrumentorũ, ſine cauſæ cognitione.*

3 *Originale quando eſt neceſſe, debet tradi.*

4 *Dignior ſi ſit effectus uilior, an inſtrumenta ab eo auferentur.*

a PROCVRATOR. Inſtrumenta cõmunia de-
1 bẽt eſſe apud digniorẽ[a], et alteri fiet copia, et cũ expedierit originale edeẽ. h. d. † Not. ex hac l. q̃ inſtrumẽta cõmunia debẽt eſſe apud digniorẽ, ſimile in l. fi. de fi. inſt. Secũdò not. q̃ ſemper ſine aliqua cau
2 ſæ cognitione † debet fieri ſocio omniũ inſtrumentorũ copia.
3 † Tertiò not. q̃ qñ eſt neceſſe debet tradi originale. Itẽ not. q̃ exemplũ non facit fidẽ. Quæro dicit hic, quòd inſtrumẽta debẽt eſſe apud digniorẽ. Pone q̃ inter te & me cõuenit q̃ inſtrumẽta eſſent apud me, demũ tibi, ſucceſsit fiſcus, an auferent à me, & tradent fiſco? Gul. dicit q̃ non, quia fiſcus utetur iure priuati, ut l. fiſcus. ff. de iure fiſci. l. cùm quidã. §. fiſcus. de uſur. Quid econuerſo, † pone q̃ ille qui primo erat dignior, nũc eſt effectus uilior, utrùm ab eo nũc auferent inſtrumenta? Dicit Gul. q̃ ſic, ar. ff. de ſol. l. cùm quis, in prin. & l. Stichum. §. uſufr. eo. ti. tractabo ſtatim in auth. ſi quis. ideò hic non inſiſto.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Digniorẽ. Vide quæ dicit Petrus de Vbald. in tract. de duobus fratribus. in xxxv. q. xj. partis principalis, & uide quæ dicit Iaſ. in l. cùm quid. in ij. lec. ff. ſi cert. peta. Et pondera bene tex. in l. ſi quæ ſunt cautiones. ff. fami. ercif. qui probare uidetur contrariũ eius quod dicitur hic, ut in l. ſi de fin. de fid. inſt. Sed Azo in ſumma. C. fa. ercif. intelligit gl. ibi, & cõmuniter alij hic, & in d. l. ſi quæ ſunt cautiones. Et ponit Azo ubi s.*

AVTHEN.

1 *Exemplum probat contra producentem, & nu. 14.*

3 *Exemplum ſumptum ab eo qui fecit originale, probat, & nu. 15.*

4 *Pars q̃ debet citari quãdo exemplum fit iudicis autoritate, & nu. 17.*

5 *Inſtrumentũ quãdo poſſit exemplari extra iudiciũ, partiũ uoluntate, 18.*

6 *Depoſitio teſtium facta ſuper tenore, & omiſsione inſtrumẽti, quomodo fieri debeat, & nu. 19.*

7 *Inſtrumentum exemplatum per tres, uel quatuor notarios aſſerentes ſe uidiſſe, & auſcultaſſe inſtrumentum, quando fidem faciat.*

8 *Notarius non facit fidem, niſi de eo quod rogatur à partibus.*

9 *Notarius non poteſt eſſe rogatus, niſi de eo quod faciunt partes.*

10 *Exemplum exempli quando probet, & nu. 21.*

11 *Inſtrumentũ quãdo facit mentionẽ de alio inſtrumẽto, an tũc illud probet.*

13 *Sententia dicente, uiſa litis conteſtatione, iuramẽto calumniæ, & c. an per hoc probetur quòd interuenerint, & nu. 22.*

20 *Inſtrumenti originalis amiſsio, iuramento probatur.*

a SI QVIS IN ALIQVO.[a] Breuiter hoc dicit.
b In eo q̃ unũ inſtrumentũ facit mẽtionẽ de alio [b] non probat, niſi aliud exhibeat, uel aliter cõprobet. h. d. Nos habemus hic duas materias. Vna eſt, utrũ exemplũ probet. De hoc tãgit in l. C. Alia, utrùm inſtrumẽtũ qd facit mẽtionẽ de alio, in eo in quo ad aliud referẽ, probet, & de hoc tangit in hac auth. Venio ad primã opp. uideẽ q̃ exempla pbent, ut l. in fraudem.
1 §. neq;. ff. de iur. fiſ. Sol. Fateor † q̃ exempla probant cõtra eum qui exempla dedit, ut l. cont. non contra alium, ut hic,
2 † Et per hoc ſis cautus quando datur tibi exemplum alicuius inſtrumenti in iudicio, q̃ notarius dicat, Hoc eſt exemplum cuiuſdã inſtrumẽti producti per talẽ cuius copia datẽ de uoluntate dictæ partis, & de mandato iudicis, ut ſemper
c illa copia fidẽ faciat cõtra eum. Secũdò opp. [c] ff. eo. l. ſi quis. §. prohibet. ubi dicit q̃ exemplũ facit fidem, nam ibi poſtulat quis ſibi edi exemplum, ſi enim exemplũ non probaret, ad quid ederet. Sol. Dicunt quidam doctor. ibi facit fidem contra eum qui dedit exemplum illud, ut dixi in præcedenti contrario. Hoc non placet, Ad quid enim peteret ille qui dedit exemplum, illud exemplum ſibi edi, ſi fidem non fa-
3 cit, niſi contra ſe, non uideo Dico † ergo ſic, [d] Quãdoq; eſt
d exemplum ſumptum ab illo eodẽ qui ſcripſit originale, & tunc indiſtinctè facit fidem, ſicut ipſum originale, cùm eadem eſt perſona, & eadem authoritas quæ utriq; fidẽ impo nat, ita loquit l. contraria, ſed exemplum ſumptum ab alio non faceret fidem, ita loquitur hic. Opp. & nunc intro glo.

uidetur quòd exemplũ facit fidem, ut in authẽt. ut fratrum filij §. illud, & de admi. tuto. l. chirographis. Sol. dicũt quidã exemplum priuatum nõ facit fidẽ, ſed exemplũ publicũ alterius inſtrumenti publici faceret fidem, ut l. cõtraria. Ita dicebãt quidã. Iſta ſol. diſplicet gl. noſtris. quid enim ſi in primo inſtrumẽto crant raſuræ, & cancellationes? Certè ex hoc poſſet fieri fraus, & ideò dicunt ipſi quòd in l. contraria fuit exemplum ſumptum autoritate iudicis, ideò facit fidẽ, aliàs ſecus, & iſta eſt uera. & uide glo. Et pro hac opinione declaran
4 da quæro † quãdo iudex interponit autoritatẽ ſuam in pu
e blicandis inſtrumentis, utrũ debeat citari [e] pars? Doc. noſtri oẽs tenent q̃ ſic. Cyn. hic, & Petr. Gul. de Cu. in l. nã ita diuus. de ado. Inno. de fide inſtr. c. fin. & de teſt. c. Albe. & Specu. de inſtr. edi. §. oſtenſo. uerſ. qualiter aũt. Ratio, quia pars poſſet lædi, ergo, &c. ut in l. de unoquoq̃. de re iudic. & l. nã
5 ita diuus. de adopt. l. in cauſæ. §. cauſa cognita. ff. de mino. †
Quæro utrùm inſtrumentũ poſsit exemplari uel examinari extra iudiciũ ſine autoritate iudicis, de uoluntate partiũ? Inn. tenet q̃ non, in d. c. fi. de fide inſtr. Item Spe. in d. §. oſtenſo. uer. hoc etiã. Ego puto ſic dicendũ. Quandoq̃ exemplatio fiet extra iudiciũ partibus uolentibus, non tamẽ confirmant, ſeu affirmant primũ inſtrumentũ eſſe ualidũ, ſeu iuri dicũ, ſed dicit ſic uterq̃, uel alter, cõſentimus, quòd tu exemples, non q̃ per hoc illud approbemus, & tunc puto quòd Inn. uerũ dicat. Sed ſi partes confiterent illud inſtrumentũ eſſe uerũ, & quòd eorũ uoluntate exemplaret, tũc faceret fidem quo ad ipſas partes, ut l. optimã, ĵ. de contrahen. ſti-
6 pu. & dicã in ſequen. materia. † Quæro quid ſi ſint plures
teſtes, qui teſtificant ſe uidiſſe inſtrumentum huius tenoris
publicatũ manu talis notarij, an iſtorũ dicta probent? Vide
tur quòd nõ, ſicut non probat exemplũ, ut hac l. & l. ij. ff. de
fide inſt. In contrarium uidet caſus, in c. cũ olim. el j. ex. de
priuil. Sed contra prædictam decre. facit ĵ. de teſtib. l. teſtiũ.
ubi dicit quòd debet probari ſic eſſe lectũ, & ſic eſſe ſcriptũ,
& inſtrumentũ deperditũ, unde uidet q̃ debeat ſic fieri, nõ
aũt ſufficit, pbari inſtrumẽtum eſſe, niſi ſic. De hoc breuiter,
f ad hoc, ut teſtes qui deponunt [f] ſe uidiſſe inſtrumentũ pro-
g bent, requirit amiſsio originalis [g] inſtrumẽti, & q̃ illi teſtes
h ſint ualde [h] periti, ut notarij, uel aduocati qui defectũ inſtru
mentorum cognoſcunt, & quòd literas illius notarij cogno
ſcerent. Ita colligit in d. c. cũ olim, aliàs ſi teſtes non eſſent ita
periti, eorum dicta non facerent fidem, niſi probarent de eo
quod cõtinet in inſtrumento, ut d. l. teſtium, uel niſi, pbaret
contra fidẽ illius inſtrumenti uerũ, uel præſumptũ, ut ĵ. de
prob. l. ſi de poſſeſsione. ff. de iur. fiſ. l. ij. §. diuus. & etiam ibi
7 dixi. Iuxta prædicta quæro, † quid ſi unum inſtrumentum
eſſet exemplatũ per tres uel quatuor notarios, aſſerentes ſe
uidiſſe, & auſcultaſſe inſtrumentũ non abolitum, nec can-
cellatum, & ſe cognouiſſe literã notarij, an fidem facit? Certè
non. Hoc tenet Spe. in d. §. oſtenſo. uerſ. ſed nunquid, nullã
tamen bonam rationem aſsignat. In contrarium uidet q̃ ſ.
proxi. dixi quòd teſtib. multùm peritis creditur. Sol. & hic
aduerte, quia multa quæ pertinent ad hanc materiã recito.
8 Reſpon. debes ſcire † q̃ ſcriptura publici notarij non facit
fidem, niſi de eo quod rogatur à partibus, debet enim nota-
9 rius eſſe rogatus, ut in auth. de tabell. §. hoc autem. † Itẽ non
i poteſt notarius [i] eſſe rogatus à partibus, niſi de eo qd ipſæ
k partes faciunt, [k] & ideò ſi ego rogarẽ notariũ facere inſtru-
mentũ, q̃ Titius occidit unũ hominem, uel q̃ ipſe percuſsit
me, non ſtaret huic inſtrumento, ut l. iij. §. item diuus. ff. de
teſtib. ibi teſtimonijs, &c. ſed quòd iſtud inſtrumentum ſit
publicũ, & talis tabellionis manu confectũ, hoc nõ fit à par
tibus, unde notarij de hoc non poſſunt eſſe rogati, & ſic in-
ſtrumentum non facit fidẽ. Sed ſi ipſemet notarius, qui in-
ſtrumentum ſcribit, rogaret alios, ut confiterent quòd illud
inſtrumentum eſt manu ſua conſcriptũ, hoc poſſet fieri. Et ſi
tu dicis mihi, teſtes periti probant, ut dictũ eſt, fateor ſi ſint
examinati à iudice, ſicut debent examinari, ſed notarij licet
hoc ſcripſerint ſe uidiſſe, nõ ſunt examinati, ut debent, ideò
illorum aſſertio fidem non facit, ut in l. fi. ĵ. de teſta. l. hac con
ſultiſsima. §. fi. in glo. ſuper uerſ. depoſitiones, facit tamẽ ali-
qualẽ preſumptionẽ utilem ad multa, ut not. per gloſ. in l. ij. ff. de fide inſtr. Quæro utrùm exemplũ exempli pbet? Vos uidiſtis tex. in præcedenti lectione, qui uidet dicere q̃ non in l. iij. ſ. de diuer. reſcrip. & ita pertranſeũt doc. cõmuniter.
10 Or hic aduerte, † quandoq̃ exemplũ eſt exemplatum par
tibus præſentibus, & autoritate iudicis ſiue ponas partes
conſenſiſſe, ſiue dato termino partibus ad opponendum,
non obſtante cõtradictione alterius partis, iudex facit pu-
blicationem. Iſto caſu iſtud inſtrumentũ eſt originale in eo
quòd partes conſentiunt huic publicationi, & iudex autori
zauit quòd inſtrumentũ facit mentionẽ alterius documen
ti, ſed quantùm in hoc originale eſt, ideò puto q̃ hoc inſtru
mentũ poterit exemplari. De hoc inſtrà, de rela. l. ſecunda. &
etiam l. j. Si uerò exemplũ eſſet ſumptũ abſq̃ partis præſen
tia, uel ea contradicente, non tamen cognito de contradi-
ctione, tunc putarem quòd non poſſet exemplari, per d. l.
iij. de diuer. reſcrip. & arg. l. j. de rela. Puto etiam quòd ſi ex-
emplum primum eſſet ſumptum, ſeu ſcriptum manu illius
notarij qui ſcripſit authenticum, q̃ ſufficeret, & poſſet exem
plari, per ea quæ dicta ſunt ſ. arg. l. ſi quis ex argentarijs. §.
prohibet. ff. eo.

11 VENIO † ad aliam materiã auth. ſi quis in aliquo, di
l cit hic quòd ſi unũ inſtrumentũ [l] faciat mẽtionẽ de alio, nõ
facit fidẽ contra. ĵ. de contrahen. & commit. ſtipulat. l. opti-
m mam. [m] Sol. Dico q̃ non facit fidem inter alias perſonas, ſed
inter eas inter quas eſt confectũ, & ſcriptum inſtrumẽtũ, bene
faceret fidẽ. Ita loquitur lex contraria. Contra hoc opp.
n [n] ĵ. de fi. inſtr. & iure haſtę fiſca. l. j. li. x. Sol. Quãdoq̃ unum
inſtrumentũ facit mentionem de aliquo facto, quod poſsi-
bile eſt interueniſſe tempore inſtrumenti, & tunc facit fidẽ,
& præſumitur tunc interueniſſe cùm inſtrumentum confe-
ctum eſt. Et ita debet intelligi illa glo. aliàs diceret malè. Fa-
cit ad hoc ff. de acq. poſſ. l. prædia, & quod ibi not. & quod
12 dixi. ff. ſol. matr. l. poſt dotem. † Iuxta prædicta quæro, eccle
o ſia [o] uendidit fundũ, & inſtrumento continet ſic, præceden
tibus legitimis tractatibus habita licẽtia Epiſcopi, &c. Vtrũ
iſta uerba faciant fidẽ? uidet quòd ſic inter eaſdẽ perſonas,
ut d. l. optimã. Contrariũ puto, nã d. l. optimã, & quod ſ. di-
xi, intelligo in his quæ poſſunt ſibi præiudicare cõfitendo,
alienãdo & obligãdo, ſecus in alijs. Ratio, qa eadẽ facilitate
qua uẽdunt, eadẽ facilitate iſta uerba aſſerũt, ut l. doli mali
13 excep. §. diuerſũ. ff. de noua. & dixi in l. ſciẽdũ. de uerb. obl. †
p Quæro reperit in quadã ſententia lata, [p] Co
rã nobis lite legitimè cõteſtata, iurato de ca-
lunia, &c. utrũ iſta uerba faciãt fidẽ de factis.
* Videtur quòd non, quia unũ inſtrumentũ
quod facit mentionẽ alterius inſtrumẽti, nõ
probat. Hoc tangit Cyn. hic. & l. emãcipatio-
ne. ĵ. de fide inſtrument. Ego breuiter dico
quòd ſi ſententia fuit lata præſentibus parti-
bus, & non contradicentibus, probant acta
ſic præceſsiſſe. Ita probatur in l. j. iuncta gl. fi.
ĵ. de rela. &c.

* Vtilitas præſentis q. eſt, q̃ nõ ualeat iudicis ſententia, ſi acta non uiderit: Bar. l. is apud. n. v. ſ. d. I. Con. B.

SI QVIS IN ALIQVO. Vbi unum inſtrumentum facit mentionem de alio non probat, niſi illud de quo fit mentio, exhibeatur. h. d. Opp. de l. chirographis. ff. de adm. tut. de §. j. in auth. ut fra. fi. colla. ix. Sol. gl. ut ſ. not. Item opp. & uidetur quòd exceptione elidatur, ut l. in fraudem. §. neque. ff. de iure fiſci. Sol. Doct. & Cyn. tangunt
14 hic, † quòd quandoq̃ quæritur, nunquid exemplum p-
bet, & contra eum qui producit, & dicendum eſt quòd
15 ſic. † Quandoque quæritur nunquid exemplum probet
cõtra eum qui recipit, & tunc habet locũ qd dixi ſ. in auth.
16 noſtra. quæ ſol. eſt multùm not. & ualet, quòd † qñ tu reci-
pis copiã inſtrumẽti producti cõtra te, ad hoc, ut exemplũ
ſumptũ probet contra eum qui producit cõtra te exemplũ,
facias ſcribi in actis, q̃ copia eſt data tibi de uolũtate aduer
ſarij tui, & ex mãdato iudicis, tũc ſemper illud exẽplũ, pba-
bit cõtra eũ. Ita ſentit gl. in d. §. neq̃. & doct. tenẽt iſtud. Vos
uidetis q̃ exemplum non probat, niſi ſit publicatum au-
17 thenticum à iudice. † Quæro nunquid requiritur aliud.

Dic q̃ requirit citatio partis quæ poſſet lędi, ut l. nam ita di
uus. ff. de adop. Vide in Spec. de inſtr. edi. §. oſtenſo. uer. qua
18 liter aũt. † Sed quæro, nunquid de uoluntate partiũ unum
inſtrumentũ poſsit exemplari extra iudiciũ, adeò q̃ pro-
bet? Dic ut not. Innoc. in c. fin. ex. de fid. inſt. & ibi tenet q̃
19 nõ. Item quæro, pone † q̃ plures teſtes deponunt, & dicũt
tale inſtrumentũ qd tu habebas, eſt perditũ, quia uidet de-
bere, pbare in materia noſtra per. l. teſtiũ. in fi. ĵ. de teſtib. per
l. publicati. ĵ. de teſta. doc. tenent contrariũ. Itẽ quid ſi dicant
teſtes ſe uidiſſe, & legiſſe & recognouiſſe literã notarij, nun-
quid iſtę atteſtationes, pbent? Videt q̃ non, quia iſtæ uiden
tur quodammodo exemplũ. Sed exemplũ nõ, pbat, ut hic.
In contrariũ eſt ueritas, ut in c. cũ olim. el j. ex. de priui. Dic
q̃ ſi teſtes eſſent periti literarũ, adeò q̃ depoſitio prædicto
modo facta poſſet cadere in mente eorũ, tunc optimè pro-
bant. Caſus eſt in d. c. cùm olim. & ibi gloſſ. Aut non ſunt te-
ſtes periti, & tunc tenor inſtrumenti nõ probaret dicta
20 teſtium. † Item quæro, poſito q̃ debeat probari originalis
amiſsio, quæro qualiter, pbabitur, glo. in d. c. cùm olim. ui-
detur dicere, q̃ amiſsio inſtrumenti, pbetur per ſacramẽtũ.
21 † Item quæro, nunquid exemplo exempli debeant credi.
22 doc. dicunt q̃ non per l. iij. de diuer. reſcrip. † Item quærũt
doc. Pone q̃ iudex in ſententia ſua dicit, nos talis cognitor,
&c. uiſo libello, &c. talem ſententiam proferimus in ſcriptis,
& nõ apparet de actis, Nunquid iſta ſententia, pbabit acta?
de hoc dixi in l. fin. ĵ. de uſu. Cy. tangit hic, & clarius in l. emã
cipatione. ĵ. de fi. inſtr. & ibi. no. Bar.

ADDITIO.

a *Si quis aliquo. Adde tu. & iſtã auth. limita nõ habere locũ in habentibus poteſtatẽ legis condendæ, quia creditur eorum relationi. Ita Caſt. in l. admonendi. ff. de iureiur. & ibi do. Franc. Cur. in repet. Str.*

POMA. *An ſi in aliqua diſpoſitione fiat relatio ad aliud per dictionem, ſecundum, uel, prout, ſi relatum non reperiatur, uitietur diſpoſitio, uide Fel. in c. ij. ex. de reſcrip. Alex. in c. ſi Romanorum. diſt. xix. conſ. lxxxj. uol. iij. ubi dicit q̃ ex uerbis narratiuis inſtrumenti nõ probatur mandatũ. Et hoc propriè cadit in uerſ. uenio ad aliam. Dicunt hic aliqui q̃ iſta auth. uenit addenda ad l. C. ut præſupponit Bar. qui addit cauſam minus dubitabilem, quia minus eſt dubium q̃ memoria ſimplex non faciat fidem quàm exemplum, de quo loquitur ſ. l. prox. & uelle intelligere l. prox. tãtùm de exemplo priuato, dicunt quòd hoc eſt illã reſtringere, ſed quòd certè iſta authent. loquatur in inſtrumento publico, ut patet ex dictione alius, ex dictione alteriùs, & quòd in caſu ponitur caſus magis dubitabilis hoc modo. Videbatur enim q̃ ex quo inſtrumentũ habebat omnia ſolennia, & in cæteris probant, q̃ etiam in eo quod in illo referebatur, probaret. Si uerò loquatur in exemplo ſimpliciter ſumpto, q̃ nullã habeat ſolennitatẽ, aliàs enim ſi intelligeremus de exemplo ſolenniter ſumpto, non eſſet opus aliàs producere originale, ut ibi in fine dicitur, cùm illud ſatis probaret, ut hic per Bar. in ij. fil.*

b P. PAV. P. *De alio. Quid in priuilegio uide aliquid per Comen. conſi. c. incip. uiſo tenore. poſt prin. ubi uult quòd ſi in nouo priuilegio narro uerba alterius priuilegij ſuper quibus fundet ſe princeps uel papa, quod probatur ita eſſe in illo antiquo, quia nõ eſt ueriſimile q̃ ſe fundaret ſuper eis, niſi ſibi legitimè conſtitiſſet, uerũ eſt quòd uerba ſua aliter poſſunt intelligi, q̃ non probetur antiquum priuilegium per talia uerba, uide ibi Comẽ. & pondera, & de priuilegijs uide Barb. conſ. xxxij. uol. iiij. Et adde pro extenſione huius auth. inquãtũ loquitur de exemplo q̃ etiam princeps nõ poſsit facere, q̃ credatur exemplo tex. ſingularis in c. j. de fide inſt. quem ponderat & allegat Rom. ſing. ccxlvj. incip. an papa. Vide Feli. in d. c. j. in prin. Nunquid aũt exemplum exempli probet, uide pulchrè Alex. concludentem q̃ non, conſi. cxxxviij. Item ad faciendum quòd copia inſtrumenti probet. Vide Cepol. caut. cxciij. Item de materia an, & quando nõ ſufficiat producere exemplũ ſed produci debeat originale, uide Fel. in c. quoniam ext. de prob. aliud per eundem in c. j. in princ. de fide inſt. Item quæ ſolennitas requiratur in exemplificatione, uide Fel. in c. Albericus, in prin. ext. de teſti. An autem in exemplatione requiratur citatio, quorũ intereſſe poteſt, & quid ſi reperiatur exemplatio facta de antiquo quòd præſumatur rectè, & ſolenniter facta. uide Com. conſi. clviij. in j. dub. Et ibi etiam q̃ exemplum exempli non probat etiamſi ſecundum exemplum ſit ſolenniter ſumptum uiſo inſtrumento publico. Item de materia iſtius exemplationis authoritate iudicis, uide latè Fel. in c. ſi. ext. de fid. inſt. & ibi etiam ponit latiſsimè cum reg. q̃ exemplum regulariter fidem non facit, & alia multa, ut per eum. Et quid ſi inſtrumẽtum ſit regiſtratum in actis, an probet ſi non oſtendatur originale, uide Fel. in c. cùm in iure, de offi. deleg. Itẽ q̃ inſtrumentum probet quando eſt ſcriptum manu eius qui eſt rogatus de inſtrumento, uide Are. in l. unum. ff. de teſt. Et quòd inſtrumentum in actis productum probet contra alios, quando eſt data copia per notariũ actorum de mandato iudicis, uide Caſt. in l. fi. ĵ. eo. Ale. hic in vij. fill.*

c POMA. *Secundo opp. Dicunt hic aliqui quòd imperator uidetur ineptè loqui, quia præſupponit quòd ſecundum documentum probet oſtenſo primo, quia dictio, niſi, affirmat quod præcedens ratio negat, l. actione, & ibi no. ĵ. de tranſac. Sed dic quòd de hoc in tex. uerbum nullum, ſed bene de exactione. Præterea primo oſtenſo, adhibetur & fides huic ſecundo, ut hic in fine.*

d POMA. *Dico ergo ſic. Iſta opinio eſt communis, ut per Ang. in §. nihil. Inſti. de act. Are. conſi. xxvj.*

e *Debeat citari. Adde ultra allegata per Alex. Bal. conſi. x. lib. iij. dominum Cardina. conſi. lxxij. Bal. conſ. lij. v. lib. Adde tu q̃ debent citari omnes quorum intereſt. d. c. fin. Hoſt. & Inno. in c. pen. de cõfirma. uti. uel inuti. & in c. cùm olim. de priuileg. & ibi Soc. j. not. Bar. in conſi. clvj. incip. uiſa, &c. quando perſonæ ſunt certæ nominatim, an ſpecificè citari debent. l. ſi eo tempore. C. de remiſ. pign. & in auth. ſi omnes. C. minor abhære. ſe abſti. & utrobiq̃ nota. aliàs ſufficit generalis ut ibi, & per gl. & Inno. in d. c. Albericus. de teſti. & in d. c. fin. de fid. inſt. Faciunt not. in l. decem ff. de uer. ob. & per doc. poſt Pet. de Anch. in c. fi. de elec. lib. vj. nota. in l. meminerint. C. un. ui. Et dicta Bar. hic intellige quando fit exemplatio propter uetuſtatem, ſecus ſi ob aliam cauſam, quia tunc recurritur ad originale: c. quoniam de probat. & ponit Soc. in rub. de dila. art. v. q. ix. Secundò intellige, ſi pars ſit præſens, ut poſsit citari, ſecus ſi ſit abſens. arg. no. in c. quoniam. ext. ut lite non conteſt. in prin. & ibi ponit Soc. in iiij. arti fallent. iij. uerſ. primò requiritur. Tertiò intellige, niſi exemplatio fieret ſuperioris autoritate, ut puta papæ. Ita Hoſti. in c. ij. de fideiuſſ. & ibi Imola, & ſequitur Soc. in d. rub. de dil. art. & q̃ præalleg. & in materia uide quæ not. Bar. in l. adoptio. ff. de adop. Str.*

f P. PAV. P. *Qui deponunt. Quid ſi notarius deponat ſe uidiſſe inſtrumentum, an probet, uide Alex. conſi. c. ubi concludit q̃ inter eaſdem perſonas probat, ſecus inter alias. Vide etiam de hoc Alex. conſi. cccxcv. ubi ponit, quid ſi notarius banchi ſcribat in actis qualiter Titius producit inſtrumentum mandati, & quid ſi ſcribat effectum, an faciat fidem. Et quòd requiritur ut teſtes deponentes ſe uidiſſe inſtrumentum, deponant ſe totum uidiſſe & examinaſſe, & eſſe peritos in arte. uide Com. cõſi. cxxxvij. incip. conſultus. in fine primi dubij. Et de notario atteſtante ſe uidiſſe inſtrumentum, an ei credatur, uide Iaſ. in l. iuris gentium. §. quod ferè. ff. de pac. in princ. & quæ habes per Iaſ. in l. ex his. C. de teſt. mili. Et ultra omnes uide latè Fel. in c. ſicut. ext. de re iudic. ubi ponit an per teſtes poſsit probari tenor inſtrumenti. Et concludit quòd ſic, poſteà ponit octo limitationes ad iſtam concluſionem. Et de eo quod dictum eſt de notario atteſtante ſe uidiſſe & legiſſe inſtrumentum procuræ, uel aliud, uide Fel. in c. fi. de fide inſtr. Declarat per Caccialupum in l. admonendi. in iij. char. ff. de iureiur. Quid autem ſi in ſententia iudicis aſſeratur aliquem eſſe procuratorem, uide Fel. in c. cùm in iure. de offi. deleg. Item adde quòd regula huius auth. non procedit in teſte deponente de aliquo actu, licet de eo dicat confectum inſtrumentum quod non apparet, uide Bal. in l. j. in prin. C. de fid. inſt. Item ad illud quod dictum eſt de procuratore, uide Rom. not. in conſi. lxiij. ubi uult quòd probet quo ad procuratorem conſtitutum & contrà declarando, ut per eum, uide q̃ nõ credatur notario atteſtanti de alio inſtrumento etiam à ſe confecto. Bar. cõſi. xxxviij. uolu. iiij. in j. dubio.*

g P. PAV. P. *Originalis. Qualiter probetur amiſsio originalis, uide Fel. in d. c. ſicut. de quo ſ. in præcedenti apoſt. ubi allegat Alex. in multis locis. Et quæ ſunt probanda per tales teſtes, uide Alex. conſi. cxcvj. uol. ij.*

h *Illi teſtes ſint ualde. Adde Abb. in d. c. cùm olim. & Io. And. in addi. Spe. in d. §. oſtenſo. ubi dicit q̃ in probatione tenoris uenit dies & locus. Cardin. conſi. xxv. & ibi an admittantur teſtes de credulitate. Et quæ requirãtur, ut inſtrumẽtũ poſsit ex ptocollo releuari, uide per eũdẽ, cõſi. cxxxiij. & quid debeat cõtinere protocollum, ut ex eo poſsit releuari inſtrumentum, uide Io. de Ana. conſil. xxxij. & inquantũ Alex. in vij. fallent. dicit quòd exemplum per modum regiſtri in actis notarij facit fidem cum reſtrictionibus, ut hic per eum. Adde uidendum Petr. de Anch. conſi. xl. incipiente, prima facie. Et de materia uide Rom. conſil. cccxxxvj. ubi ponit ſi papa ſcribit executori, ut faciat executionem iuxta tenorem ſenten-*

ſententiarum in ſupplicatione porrectarũ, q̃ executor nõ debet exequi, ni ſi uiderit originale, uel niſi Papa ſcribat, ex certa ſcientia, & per eundem conſ.cxlv. quando liber archiui publici facit fidẽ originali nõ reperto.

i P. P A V. P. *Notarius. Vide Caſt. in l. neq; natales. C. de prob. Et non creditur niſi de his quæ tempore inſtrumenti potuerint interuenire, uide Bal. in l. ſciendum. ff. de uerb. obl.*

k *Quod ipſæ partes faciunt. Adde Caſt. conſi. xlij & cccxviij.*

l P. P A V. P. *Inſtrumentũ. Vide Comen. conſi. cxxxvij. circa medium. Item adde ſingulariter unũ q̃ licet non credatur notario uel inſtrumento faciente mentionẽ de alio inſtrumento, tamẽ oritur magna præſumptio q̃ ita ſit. Et ideo dixit ſingulariter Com. cõſi. vj. q̃ ſi ego ſoluerẽ alicui tanq̃ procuratori creditoris pro te, & notarius in inſtrumento ſolutionis atteſtaretur illũ eſſe procuratorẽ creditoris, prout cõſtat in inſtrumento cõfecto per talẽ notariũ, quòd potero à te reo repetere pecuniam quã nomine tuo ſolui, quia præſumitur pro notario ita aſſerente. Itẽ, quia nõ eſt præſumẽdum quod ego ſoluiſſem, niſi fuiſſet ille uerus procurator. Bene uerũ eſt q̃ ego debeo tibi promittere de cõſeruando te indemnẽ à creditore. Ita ſingulariter Com. in d. conſi. vj. incip. creditur libris. Et ibi etiã ponit q̃ debes iurare. Quid aũt in ſtatuto referente aliud, an diſtinguatur, referatur totus tenor, uel nõ, uide Alex. conſil. dxlv. Itẽ uide quæ habes ad Bar. in l. aſſe toto. ff. de hære. inſti. Itẽ quid ſi in priuilegio dicatur, cõceſſum tali procuratori Titij, an ſit neceſſe producere mandatũ? uide Bal. in c. j. §. perſonam. per quos fiat inueſt. uide pro hoc quæ ſcripſi in l. optimã. C. de cõtraben. ſtip. de procuratore aſſerto in aliquo inſtrumento, an ſit neceſſe q̃ probet ſe fuiſſe procuratorẽ. Itẽ inquantum dicitur q̃ ad hoc ut probetur tenor inſtrumenti per teſtes debet probari amiſſio, qualiter probetur, uide etiã per Are. in c. fi. ex̃. de prob. in iij. no. Itẽ circa iſtam materiã q̃uo exemplũ probet, uide Dec. conſ. xxxvj. Et quãdo teſtes dicũt ſe uidiſſe inſtrumentũ ut teſtes examinatos q̃uo probetur, uide Dec. cõſi. lxxij.*

m *Optimã. Adde ut per Rom. conſi. lxiij. ubi tenet q̃ inſtrumẽtũ in quo quis cõfitetur ſe eſſe procuratorẽ Titij, probat cõtra ipſum, fuiſſe, uel eſſe talẽ, & an inſtrumentũ faciat fidẽ quo ad alias perſonas nominatas in inſtrumento, uide Caſt. conſi lxxxiiij.*

n *Cõtra hoc opp. eſt mirabilis doctrina iſta. Idẽ uoluit in l. ſi fortè. ff. de caſt. pec. uide Gul. & Pe. in d. c. j de re. eccl. nõ alie. do. Abb. in. conſi. xlij. & in c. ſicut. de re iudic.*

o *Eccleſia. Adde ut per Bal. conſ. cccxcix. lib. iij. et cõſi. cccl. iiij lib. do. Card. conſi. xiiij.*

p *Sentẽtia lata. Adde ultra Alex. Bal. cõſi. cx. lib. iiij. Caſt. cõſi. cccxviij. Adde tu, & uide Bar. in l. ſciendũ. ff de uer. ob. Et Lanfran. de Oria. in repe. c. quoniã. ex̃. de prob. in princ. & Alex. in conſ. xxij. per totum in ij. uol. ubi dicit communem opi. eſſe contra Bar. hic.*

POMA. Vide Ro. *in conſi. clvj. ad fi. & ſeq. Ang. Are. in §. fi. Inſti. de fideiuſſo. et eum in l fi in fi. ff. quãdo app ſit. Alex. in l. ſciendũ. ff. de uer. ob. & eundẽ in cõſ. xlij. in iiij. uol. ubi dicit quòd opi. Bar. in d. l fi. cenſetur cõmunis. quicquid ipſe dixerit in d. l. ſciendum, & uide etiã in conſ. clxv. in uerſ & etiã. uol. ij. & quæro poſui in d. l. ſciendum. & uide Frider. in conſi xcix. & conſil. ccxx. ad fin. Caſtr. hic ad fi. & aliquid per Panor. conſ. lvij. in ij. dubio. uol. ij. & conſi. xviij. eo. uol. et Bar. conſi. xcvj. Vide etiam Fel. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. in uerſ. iiij. limita. de conſt. & d. c. quoniã. uerſ. v. concluſio. de prob. & Aret. conſ. lxviij.*

LEX VIII.

1 *Actor tenetur edere reo, ad exceptionẽ fundandam, & nu. iij. & v.*

2 *Reus tenetur edere actori ad replicationem fundandam, & ad intentionẽ fundatam coadiuuandam, & nu. v.*

4 *Reus, quando teneatur edere actori inſtrumenta communia, & nu. vj.*

a TQVAE. Legiẽ in gl. duob. modis. Tertio modo ſecũdũ lec. antiquorũ quã puto uerã, hoc intendit, Reo ediẽ ab actore ad exceptionẽ probandã,[a] actori nõ ediẽ à reo ad intentionẽ fundãdã, ſed ad replicationẽ ꝓbandã. h. d. ſecundũ j. lec. ſecũdũ hãc pono caſum in terminis. Not. q̃ habeẽ in ſummario Iſta lect. fundatur trib. mod. primò, q̃ fauorabiliores ſunt rei quàm actores, & ex hoc ſequiẽ q̃ reo edatur ad exceptionẽ probandã non actori ad intentionem fundandã. Iſtud uerò quod hæc lec. præſupponit q̃ reus edit actori ad replicationẽ fundandã, fũdaẽ eadẽ æquitate, quia ſicut reus contra actorẽ excepit, & ei edit, ità actor replicando diciẽ excipere. Non enim aliud eſt replicatio, quã exceptio cõtra exceptionẽ, ut l. ij. de excep. ꝓbaẽ hoc in fi. iſtius l. à cõtrario ſenſu, ubi dicit, q̃ non debet originẽ petionis ſumere ex inſtrumẽtis rei, ſed ex replicatione à cõtrario ſenſu. Tertiò uideẽ ꝓbari per caſum in l. pe. §. fi. ff. ad leg. Fal. Superuenit poſtea Azo, qui l. iſtã hoc modo legit, & ſecundũ eius lect. iſta lex breuiter hoc intẽdit. Rationes eduntẽ à reo actori, & ecõuerſo, nõ inſtrumenta. h. d. iſta lect. Azo. fundatur ratiõe iſta. Rationes ſunt factæ mãdante parte, & cõtinent eius uoluntatẽ, ut l. ſi quis ex argentarijs. §. pertinere. ff. eo. unde eſt eadẽ æquitas tã ex parte actoris, quã ex parte rei. quæ ratio ceſſat in inſtrumẽtis. Si uellemus ſuſtinere opi. Azo. reſpondendo ad cõtraria dũ dicit fauorabiliores ſunt rei quã actores. Cõcedo in dilationibus dãdis, ſed aliàs tãta fides debet adhiberi inſtrumentis actoris, quãta inſtrumẽtis rei. unde nõ facio differentiã inter actorẽ & rerũ, ſed inter rationes & inſtrumẽta. Nõ ob. ſi opp. de l. pe. §. fi. ad leg. Fal. Sol. gl. ibi inſtrumẽta eduntẽ tãq̃ corpora hæreditaria, & nõ tanquã inſtrumẽta aduerſarij ſimpliciter. Pet. legebat alio modo, & tenebat opi. primã eo excepto, q̃ non dicebat poſſe edi actori ad ꝓbandã replicationẽ, dicens q̃ nulla lex reperiẽ. Nos quid tenebimus? Cy. in lect. antiqua tenebat opi. Pet. ſicut Pet. dicebat. poſtea uenit Gul. et dixit idẽ, et ita tenebat, de uerbo ad uerbũ. Et ſi alius ſuperueniſſet, idẽ dixiſſet quod ipſe. Ad ueritatẽ huius materiẽ uidendã, oportet uidere tria. Primò, utrũ † actor edat reo, ad exceptionẽ fundandã, & glo. uidetur ſemper tenere q̃ ſic, & quaſi oẽs hic, & in l. j. §. editiones. ff. eo. & ꝓbant per d. l. non eſt nouũ. & l. iuſtũ. s̃. eo. Ego dico q̃ eſt caſus ꝗ de condi. ſine cau. l. diſſolutè. & l. qui tabu. ff de fur. Secundò eſt uidẽdum utrùm reus edat actori inſtrumẽta ad intẽtionẽ ꝓbandã, de hoc nemo dubitat q̃ reus nõ cogiẽ edere inſtrumẽta actori ad fundandã intentionẽ, quia eſt caſus hic in fi. & s̃. eo. l. qui b accuſare, & quia eſt ſpeciale in fiſco,[b] ut ff. eo l. Senatus. Tertiò † quòd reus edat actori ad replicationẽ fundandã, ꝓbatur per iſtũ tex. à cõtrario ſenſu, & per l. pe. §. fin. ad l Falc. ut dixi. Nec obſt. q̃ dicũt ibi, eduntẽ inſtrumẽta tanquã corpora hæreditaria, quia ſi rationẽ illius text. inſpicias diligẽter, loquiẽ generaliter, ita q̃ etiã alia inſtrumẽtã nõ hæreditaria edi deberent. Et iſtã partẽ puto uerã. Pro hoc uideẽ tex. ꝗ. de fi. inſtr. l. plures. & iſtud uerũ puto, qd̃ etiã tenet Gul. in l. j. §. editiones. ff. eo. plus dicit ipſe nõ ſolùm ad replicationem fundandã, ſed etiã ad intentionẽ iuuandã, nõ dico fundandã, cogi reũ edere actori. Verbi gratia, Ego peto à te fũdũ Titianũ, quẽ mihi uendidiſti, ego fundo intentionẽ meã, quia uẽdidiſti. Et modò cõtentio eſt in quantũ fundus Titianus pretendebaẽ ualere. Certè ad iſtã intentionẽ iuuandã iã fundatã cogiẽ actori edere. Itẽ & ſimile ꝓbaẽ in l. q̃ cõcubinã §. cũ ita. el ij. de le. iij. & l. prædijs. §. Titio. e. ti. qd̃ no. & tene mẽ ti. Habes ergo ap, ꝓbatã primã lec. antiquorũ. Opp. ad iſtam uno modo de l. j § edenda. ff. eo. Sol. reus edit inſtrumenta actori quando his uſurus eſt. Ita loquitur ibi, aliàs nõ cogitur ad intentionẽ fundãdam, ita loquitur hic. Et ideò ut iſta materia liqueat, dic, ſi quẽris an actor teneatur edere inſtrumenta reo ad ſui defenſionẽ, † dico q̃ ſic, ut hac l. in princ. & s̃. eo. l. non eſt nouum. & l. iuſtum. & ꝗ. de cond. ſine cau. l. diſſolutè. & ff. de fur. l. qui tabulas. Si uerò quæris an reus cogaẽ edere actori, & tunc aut ad intentionẽ fundandã, aut ad eam fundatã iuuandã, aut ad replicationẽ probandam. Primo caſu nõ cogiẽ edere, ut hic, dum dicit originẽ petitionis, &c. Fallit in fiſco, ut s̃. eo. l. qui accuſare, & ibi not. Itẽ fallit ſi his inſtrumẽtis uſurus erat, ut in §. edẽda. Secundo caſu cogiẽ edere, ut d. §. cũ ita. & §. Titio. Tertio caſu ſimiliter cogiẽ edere, ut hic à cõtrario ſenſu. & l. pe. §. fin. ad l. Fal. Facit l. 4 plures. ꝗ. de fid. inſt. † Quæro utrũ reus cogaẽ edere actori inſtrumenta cõmunia? Reſpon. quædã ſunt inſtrumẽta cõmunia ratione proprietatis, & illa debent edi, ut s̃. l. proxi. Quædã ſunt cõmunia, quia cõtinent aliquid cõtinens communẽ utilitatẽ, ut emptionis & uenditionis inſtrumentum, qd̃ cõtinet utilitatem uendentis & ementis, tunc ſi proprietas ipſius inſtrumenti eſt propria ipſius rei, qui ipſe emit chartã, & recollegit eam à notario de ſua pecunia, tũc nõ cogiẽ edere, niſi ſicut alia inſtrumẽta publica, & propria ipſius inueniat eã actor ſi uult. Ita uidetur uelle Inno. ex̃. de prob. c. j. & dic ut ibi.

TQVAE. Lex iſta legitur duobus modis in gl. uno modo q̃ loquatur in inſtrumẽtis. & hic eſt prima, alio modo q̃ loquaẽ in rationibus. & hic eſt ſecũda lect. ponã caſum, & proſequar primã lec. quã approbãt doct. & Bul. in l. j. §. editiones. ff. eo. ſecundum hanc lec. h. d. Actor edit reo inſtrumenta ad exceptionẽ ſuã probandã, uel coadiuuandã. h. d. uſq̃ ad fi. Legiẽ alio modo iſta l. in ratiõibus quã proſequere ut in gl. tene menti primã. Sed tenendo primã lec. quæro de ratione huius l. quæ eſt ratio, q̃ actor nõ poteſt à reo petere editionẽ inſtrumẽtorum ad intẽtionẽ ſuã fundandã ad replicationẽ ſic, reus uerò poteſt ab actore ad probandã exceptionẽ ſuã.

5 † Ratio quæ mouet hãc lec. poteſt eſſe triplex. Prima poteſt eſſe q̃ actori nõ debeat fieri editio, quia actor uenit deliberatus ad iudiciũ, unde nõ petit à reo, ſed reus nõ uenit deliberatus, & ita fit ſibi editio, Ita & actor quo ad replicationẽ ſuã nõ uenit deliberatus, cũ ignoret quã exceptionẽ reus opponet. Et ideò ad replicationẽ probandã, actor petit editionẽ. Itẽ mouet hanc lect. ar. à cõtrario ſenſu ſumptum in fi. l. quia nõ fit editio ad originẽ petitionis, ad alia ſic. Mouet etiã terria ratio quę eſt in l. pe. §. fi. ff. ad leg. Fal. Vnde ꝓ declaratiõe huius paſſus cũ quæris, utrũ reus edat actori ad intentionẽ ſuã fundandã? dic quòd nõ, ut l. qui accuſare. s̃. eo. Aut quęris nunquid actor edat reo ad probandã exceptionẽ? & dic q̃ ſic, ut l. nõ eſt nouũ. & l. iuſtum. s̃. eo. Aut quæris nunquid reus edat actori ad replicationẽ ſuã probandã? dic q̃ ſic, ſecundũ lec. quã teneo. & probaẽ in d. l. pe. §. fi. ſecũdum uerũ

6 intellectũ. † Aut quęris nũquid reus edat actori quo ad adiuuandã intentionẽ, & dic q̃ ſic, ſecundũ Gul. Verbi gratia, actor replicat, producunẽ inſtrumenta. Et pone quæſtionẽ eſſe de fundo uendito, nõ reuocaẽ in dubium fundum eſſe uenditũ, quia eſt probatum, ſed reuocatur in dubiũ quantitas fundi quæ neſciẽ. Iſto caſu ſi reus haberet inſtrumentũ ex cuius tenore poſſet declarari quantitas fundi, tunc actor ad coadiuuandum intentionẽ ſuã optimè petit à reo. alle. l. qui cõcubinã. §. cũ ita. de le. iij. Facit l. prædijs. §. Titio. ff. eo. ti. ſecundum Gul. de Cu. Qualiter aũt fiat editio inſtrumentorum, dic ut in gl. magna. §. editiones. ff. eo.

ADDITIO.

4 POMA. *Probandam. Hoc tamen declara, ut per Bal. in l. inſtrumenta. ꝗ. de fideic. ſi eſt exceptio fauorabilis, ſecus ſi odioſa. uideretur tamen quòd actori debet edi etiam ad intentionem fundandã, per l. non eſt. s̃. eo. in ratione ſui, quæ ita militat in actore ſicut in reo. ſed potes dicere, q̃ ratio diuerſitatis eſſe poteſt, quia actor debet à principio uenire inſtructus, quia poteſt ſcire quibus armis uelit uti. non ſic reus, quia non ſcit quibus armis uelit oppugnare. & imò à principio nõ poteſt ſcire quibus armis ſe defendat. & iſta ratione etiã ſuccurritur actori in replicatione, & per hæc, & ſummariũ Bar. hic colligitur reſponſio ad difficultatẽ, quã mouet hic Bal. quæ eſt q̃ cũ iura faueant æqualiter reo, & actori in medio cauſæ, quòd tamen hic magis faueant reo. l. non eſt. iuncta l. qui accuſare. s̃. eo. quia hoc non eſt uerum, æqualiter enim, imò utriq; fauetur, ut hic. Reo enim editur ad exceptionem fundandam, actori uerò ad replicationẽ, in qua excipere dicitur. inſtit. de replic. in princ. & ſic æqua lance tractantur, & circa primum articulũ tactum hic per Bar. an actor edat reo, & c. inquantum pro cõmuni adijcitur iſta lex. & l. non eſt nouũ. cum l. ſeq. s̃. eo. dic quòd loquitur in rationibus priuatis ipſius creditoris, quas reus ita de facili habere non poteſt ſicut inſtrumenta publica à tabellione. & imò intra hæc uidetur eſſe diuerſa ratio. hoc tamen an ſit uerum, dependet ab intellectu huius l. Ad l. uerò diſſolutè, reſponde ut hic per Alex. & conſidera q̃ ille text. non loquitur in terminis dubij noſtri, loquitur enim potius in actore qui fuerat debitor principalis, qui poterat ſibi reddere inſtrumenta. Et ita intelligitur Alex. hic in ij. ar. in xiiij. fallen. Poſſet tamen dici q̃ Bar. conſiderauit q̃ ille tex. loquitur in inſtrumento liberationis, quod remanſerat penes creditorẽ, quod reus petebat, ut ſi quando uexaretur à creditore, poſſet ſolutionem oſtendere, & ſic ut poſſet exceptionẽ probare, non autem ut loquatur de primæuo inſtrumẽto obligationis. Ad qd̃ facit text. ibi in uer. inefficax apud ipſum creditorem. l. qui tabulas. hic allegata. & tex. in gl. reddi. bene facit quod not. Bar. in l. libertus. ff. de in ius uoc. & ad hæc uide etiam Fel. in c. j. de prob. uerſ. fallit undeci.*

b POMA. *In fiſco. Quæro circa hoc quare eſt q̃ cũ fiſcus fuit priuilegiatus in hoc q̃ ſibi edantur inſtrumẽta, ad intentionem fundandam, cur non eſt etiam adhuc priuilegiatus quòd nõ teneatur edere reo ad exceptionem iuuandam: dicunt hic aliqui rationẽ eſſe, ne probationũ copia anguſtetur. Sed certè iſta ratio militat, & concludit quòd priuatus priuato ad intentionem fundandã edere debeat. Ego dicerem quòd ratio ſit cùm aliena iactura locupletaretur, et innocens contra debitum condẽnaretur. nõ enim placet q̃ dicitur q̃ hoc factũ eſt, ne multiplicarẽtur ſpecialia, quia hoc nõ eſt inconueniens. l. fi. ꝗ. ad Velle. l. aſtiduis. ꝗ. qui po. in pig. ha. reſtringe tamen hanc concluſionem, q̃ edatur fiſco agenti modis ſex. Primò ut non habeat locum in habentibus cauſam à fiſco. Ita Ale. in l. ne quiſq̃. Itẽ reſtringe ut non procedat in cauſis criminalib. l. diuus. in §. j. in fi ff. de iu. fiſ. & ita tenet Ale. conſi. cxxxij. uol. j. Tertiò reſtringe ut non procedat quãdo unus fiſcus ageret cõtra alium, Bal. in c. j. de prob. Facit bene l. ſed & milites. §. j. ff. de exc. tu. Quartò reſtringitur ut non procedat quando fiſcus ageret contra eccleſiam, quæ illi æquiparatur. l. fi. s̃. de ſa. ſan. ecc. Ita Bal. in d. c. j. de prob. & eadẽ ratione poſſet dici idem fore in caſibus in quibus per Alex. in xiij. fal. huius artic. princip. Quintò reſtringitur, ut non procedat quando fiſcus ageret contra ſibi non ſubditũ, Bal. in l. exemplo. circa fi. apparatus ſui. ꝗ. de prob. faciunt bene quæ no. Ale. in auth. proxi. in vj. fal. Sextò reſtringitur, ut non procedat quando poſſet cõmodè probare. Ita Abb. & mod. in d. c. j. de prob. ibi uide Fel.*

De in ius uocando. *Tit. II.*

1 *Datio libelli an ſit de proceſſu.*

2 *Iudicium uadet ſi pars comparet in iudicio abſq; citatione.*

Gl. continuat, ut habes in ea. Tu dic, dato libello eſt neceſſe q̃ citetur pars, ideò poſt ti. de eden ubi poniẽ libelli editio, poniẽ ti. de in ius uo. à qua uocatione in ius omne iudicium incipit, ut inſti. de pe. te. litig. §. fi. & uide gl. tuam. Circa iſtam

a rub.[a] poteſt quęri, † an datio libelli ſit de ꝓceſſu, & text. alle.

1 hic in gl. & gl. uideẽ dicere q̃ nõ. Si eẽ iudiciũ incipit ab in ius uo. & datio libelli præcedat, ergo datio libelli nõ eſt de ꝓceſſu, cùm ab in ius uo. incipiat proceſſus. Pro hoc facit, qa poteſt dari libellus die feriato, ut l. miles. §. ſexaginta ff. de adul. et iſtud puto uerũ Incipit ergo ab in ius uo. ꝓceſſus, uel à poſitiõe uel à petitiõe partis qua petit aduerſariũ uocari in ius. Et de hoc eſt gl. ꝗ. de tẽp. ap. l. fi. §. illud. tũc eẽ editio libelli diceẽ de ꝓceſſu, qñ per iudicẽ dabiẽ parti ſecũdum for

2 mã auth offeraẽ ꝗ. de li conte. Quæro † quid ſi pars uenit in iudiciũ ſponte ſine citatione, utrũ ualebit? Gul. de Cu. facit iſtã q. ff. de in ius uo. l. j. & tenet q̃ uidelicet dic ut ibi. Idẽ tenet Spe. in ti. de libel. concep. §. ſequiẽ in fi. & Io. An. in c. fi. de elec. li. vj. Quæro quare in C. præcedit tit. de edẽ. & ſequiẽ de in ius uo. in digeſtis totũ econtrà? Dicũt quidã quòd nõ, ita Imperator cõſiderauit ordinem, ſicut Iuriſcõſultus. Truffe ſunt, quia Imperator ſemper habet iuxta latus homines prudentiſsimos, per quos leges cõponit, & cõdit, ut l. humanũ. s̃. de leg. & in j. cõſti. iſtius l. Ratio eſt iſta. Totus iſte ti. poſitus hic tractat de uenia petenda, qñ in ius uocanẽ parẽtes, uel patroni. ſed iſta uenia non poteſt concedi, niſi prius uideaẽ cauſa quare debeant citari, ideò præmiſit tit. de edẽdo, & poſtea, de in ius uocan. in Digeſto loquitur de in ius uoc. gener. aliter, quæ uocatio poteſt fieri etiam ante datum libellum, ideò præmittit de in ius uoc. &c.

ADDITIO.

4 *Rubr. Quod intellige ſi ante citationem offertur, ſecus ſi poſt, ut uoluit Bal. in addi. Spec. in tit. ne cleri. uel mona. in princ.*

1 *Citatio an ſit de ſubſtantia iudicij.*

2 *Libellus an ſit de ſubſtantia iudicij.*

LEX I.

a ICVT Bonis.[a] Breuiter dicit Reuerẽtiã quæ debeẽ marito, debeẽ uxori,* nõ ecõuerſo. h. d. Opp. de l. liberti. ꝗ. de oper. liber. Sol. ut in gloſ. quæ incipit, id eſt, æquitate. ibi, & not. utrũ iſte actus reuerẽtialis dicaẽ ideò natura debitus, q̃ etiã uolente parte non

* *l. j. ff. de ſenat. l. Conc. B.*

non poſsit hoc ius per pactũ remitti. De hoc eſt gl. l. qui ex/
1 ceptionẽ. ff. de cõd. ind. §. fi. † Quærũt doc. nũquid citatio
ſit de ſubſtãtia, ꝓceſſus, ſi in, ꝓceſſu nõ reperit citatio partis?
Videt ꝙ nõ, ar. hic in gl. In cõtrariũ facit l. ſi ſine interroga/
tione. ff. de inter. act. Gul. tenet hãc ultimã partẽ, ubi oſtẽde/
ret partes ſemper fuiſſe in iudicio, aliàs nõ, imò citatio tũ di
cere ordine ſubſtãtiali. l. cõſentaneũ, & auth. qui ſemel. ĵ.
2 qũo & qñ iudex. † Itẽ nũquid libellus. Videt ꝙ nõ, quia po
teſt offerri die feriato. l. miles. §. ſexaginta. ff. de adul. nota. in
l. j. ff. pe fer. De hoc ſolet dici in auth. offerat. ĵ. de lit. cõte. per
doc. Tetigi in l. prolatã. ĵ. de ſen. & interlo. om. iud. Et iſta lex
dicit hic ſicut libertus reuerentiã debet patrono, ita & uxo/
ri patroni. Quærit gl. de ratiõe diuerſitatis, quę eſt ratio qua
re uxori patroni debet reuerẽtia, ut hic, ſed marito patronę
nõ. Dic ut in §. patit. inſt. de iniur. & ita reſpõdet gl. Bart.

ADDITIO.

d POMA. *Sicut bonis. Ratio aũt huius tex. eſſe poteſt, quia cũ maritus, et uxor ſint ſocij, l. iiij. ĵ. de cri expi. & erũt duo, &c. c. debitũ. ext. de biga. certè nõ poſſit moleſtari uxor, quin etiã moleſtaretur uir, iuribus alle. in gl. & l. j. §. itẽ aũt. ff. de iniur. Aduerte tamẽ quia iſta ratio cõfundit gl. dũ uult ꝙ nõ ſit idẽ ecõuerſo, cõtra quã facit, quia nõ incõuenit maritum ab uxore uenuſtari, ut eſt gl. l. ſi uoluntate, & ibi Bar. de do. promiſ. non ob. tex. alle. in gl. quia nõ loquitur in opera reuerentiali de qua hic, ſcilicet in alijs terminis, ut patet per Bar. in l. ſeq. proxi.*

LEX II.

1 *Obſequia quæ cõſiſtunt in faciẽdo, nõ trãſeunt ad hæred. extraneos.*
3 *Pœna quæ debetur parti non remittitur per reſcriptum, & nu. 6.*
4 *Compoſitione facta de pœna, nõ comprehẽditur pars quæ debetur parti.*

a
ENIA edicti. [a] Reuerentia in nõ faciẽdo quæ
debet patrono trãſit ad hęredes etiã extraneos,
& in iure quaſi naturali errãti nõ parcit, & per
reſcriptũ non remittit pœna, quæ debet parti.
hoc dicit. Opp. ĵ. de oper. lib. l. liberti. Sol. ibi in
1 † obſequijs quæ cõſiſtunt in faciẽdo, quæ nõ trãſeunt ad hę
redes extraneos, hic in his quæ cõſiſtũt in nõ faciẽdo. Opp.
ĵ. de lati. liber. tol. l. j. §. ſed & ſi. Sol. ut ibi. Opp. de l. iij. ĵ. de li
ber. & eorũ lib. Sol. Dico ꝙ filij liberti debent hãc reuerentiã
uiuo liberto, non mortuo, ut in cõtrario. Opp. de l. hæres. ff.
de obſe. Sol. Aliud in hærede liberti, ad quẽ non trãſit illud
grauamẽ, quia ex parte eius eſt odiũ. Aliud in hęrede patro
ni, ad quẽ tranſit, quia ex parte eius eſt fauor. Ita loquit hic.
Opp. ꝙ iuris ignorantia excuſat in dãnis, ut l. error. de iur.
2 & fact. ignor. Solu. hic in iure naturali ratiõe inducto, † ibi
in iure ciuili, quod dic ut plenè not. in l. regula. c. ignorãtia.
ext. de reg. iur. lib. vj. per Dyn. Opp. & uidet ꝙ pœna delicti
poſsit per reſcriptũ remitti, ut l. reſcripta. de preci. Impe. of/
3 fe. Sol. Dicit glo. hoc eſt uerum in pœna, † quæ debet parti,
quæ per reſcriptũ non remittit, ſecus in ea quæ debet fiſco,
ut l. contraria, & uide iſtã glo. quã not. Not. iſtã glo. pro cõ/
poſitionib. quæ fiunt tota die cũ rectoribus eccleſię, ſcilicet
cũ duce domino Marchione, uel Comite eccleſiæ, ut per has
4 cõpoſitiones † nõ poſsit remitti pœna, ad quã quis eſſet cõ
demnatus parti qd' no. Opp. de l. quãuis. ff. eo. Sol. fateor ꝙ
patronus poteſt remittere, non autem per reſcriptum, &c.

VENIA edicti. Reuerentia quæ debet patrono, & quæ
conſiſtit in non faciendo, debetur hæredib. patroni, etiam
extraneis. hoc primo. Item erranti in iure quaſi naturali nõ
ſuccurritur, hoc ſecundo. Item pœna quæ debetur patro/
no à liberto uocante in ius ſine uenia, non remittitur per
reſcriptum. hoc dicit. Et habet tria dicta, ſecundum incipit
ibi, nec in ea re. tertium ibi, cum igit. Opp. contra primum
dictũ de l. liberti. ĵ. de oper. lib. Sol. ꝙ quædã ſunt operæ con
ſiſtentes in nõ faciendo, ut puta, de nõ uocãdo in ius ſine ue
nia, & iſtę debent extraneis, aliàs ſecus, ut in cont. Item opp.
de l. j. §. ſed & ſi. ĵ. de Lat. liber. tol. Sol. ut ibi. Itẽ opp. dicit ꝙ
filij liberti debent hãc reuerentiã cont. de l. iij. ĵ. de lib. & eo-
rũ lib. Glo. dat duas ſol. Iſta eſt uera, ꝙ filius liberti ipſo iure
liberto uiuente reuerentiã debet, ut hic, ſed eo mortuo nõ,
ut in contrario de quo dic ut ibi not. Itẽ opp. & uidet ꝙ ſicut
extranei hæredes liberti nõ debẽt reuerentiã patrono, ita li/
bertus nõ debet reuerentiã extraneis hæredib. patroni, cu/
ius contrariũ dicit hic, ut l. hæres. ff. de obſequijs. Soluit gl.
no. ꝙ in l. cõtraria ex parte liberti uerſat odiũ, & ideò reſtrin
git, ex parte uerò patroni uerſat fauor. Iſta ſol. fundat per l.
cũ quidã. ff. de lib. & poſt. Contra ſecundũ dictum opp. dicit
hic, naturali ratiõe, &c. cõtrà quia naturaliter oẽs homines
ſunt liberi, ut §. j. Inſt. de iur. nat. Sol. glo. ꝙ differentia eſt in/
ter ius naturale, ſecũdũ qd' oẽs ſunt liberi, ut in cõtrario, &
rationẽ naturalẽ. Nam naturali ratione quilibet eſt obliga/
tus benefacere ſibi benefacienti, & de tali tũc loquit tex. no/
ſter. Itẽ opp. cõtra tertiũ dictũ hic, ꝙ nõ poteſt impetrari per
5 † reſcriptũ. cont. de l. reſcripta. s̃. de precib. Impe. offe. Sol.
no. glo. ꝙ aut loqmur de pœna applicãda fiſco, & illa poteſt
remitti. Aut loqmur de pœna applicãda parti, & iſta nõ po/
teſt remitti per reſcriptũ, ut hic. Poteſt ualere iſta ſolutio ad
iſtud, quia fiunt tota die reformationes ꝙ exbãniti rebanni
aut ſoluta quarta parte pœnę, & reliqua eis ſit remiſſa. Po/
ne ꝙ quis erat bannitus, puta in centũ dãdis, & ſoluẽdis cõ/
muni, & in centũ dandis, & ſoluendis parti uigore alicuius
ſtatuti, nũquid reformatio ſe extendet ad hunc exbanniũ
inquantum tangit pœnam dandã parti? Dic ꝙ nõ, per ſol.
gl. & ar. eorũ quæ no. in l. ij. ff. ad Sylla. facit qd' no. per doc.
in l. j. §. uſq; adeò. ff. de iniu. Bar.

ADDITIO.

d P. PAV. P. *Venia edicti. Not. circa iſtã materiã petitionis ueniæ, ꝙ nõ eſt de ſubſtantia iudicij niſi petatur, uide Alex. conſi. cccix. Item not. ꝙ in petitione ueniæ nõ requiritur citatio alicuius, imò iudex cõmittens ſimpliciter citationẽ petita uenia, uidetur eã cõcedere, uide d. Franc. conſi. cxviij. Itẽ no. ꝙ nunquã eſt de neceſsitate petẽda uenia, niſi in caſib. à iure expreſsis ſecundũ Bal. in c. j. de mi. uaſ. qui cont. eſt. Et de materia ueniæ uide latè gl. & doct. in §. pœnales. Inſti. de act. Vide etiam in materia Ro. ſing. x. ubi etiã ponit an priuatus poſsit fiſcũ cõuenire ſine uenia. Itẽ implorãs iudicis officiũ nõ tenetur petere ueniã, ſecũdũ Ro. quẽ refert Ia. in l. nequicquã. §. ubi decretũ. ff. de offic. proconſ. & leg. Sed idẽ Iaſ. in l. j. ff. de iur. om. iud. tenet cõtrariũ nõ facta mentione Lu. Ro. Itẽ de multis perſonis quæ nõ poſſunt uocari in ius ſine uenia, puta de patre ſpirituali qui leuauit de ſacro fonte. Item de ſacerdote parochiali, de magiſtro, et domino reſpectu uaſalli, & alijs quibuſdam uide Iaſ. in l. generaliter. ff. eo. tit.*

LEX III.

1 *Lis inter patrem & filium, quando eſſe poſsit, & nu. iij. & v.*
2 *Venia non petita nec exceptione per patrẽ, an ualeat proceſſus, et nu. iij.*

QVI in poteſtate. Pater, uel mater, nõ poteſt uo/
cari in ius ſine uenia. h. d. Opp. & uidet quòd
1 inter patrẽ & filiũ † poſsit eſſe lis, ut l. ſi quis in
prin. de lib. agno. Sol. Regula hic poſita fallit in
caſibus qui ponunt in l. lis nulla. ff. de iud. & s̃. de epi. audi/
en. l. ſi lenones. Quærit quid ſi fuerit citatus uenia nõ petita,
2 an uitiet proceſſus? † Gul. de Cu. dicit ꝙ non, nã petitio ue/
niæ nõ eſt de ſubſtãtia iudicij, qd' apparet, qa patronus po
teſt remittere, l. quãuis. ff. eo. qd' nõ eſſet, ſi eſſet de ſubſtãtia/
lib. iudicij, ut dicam in auth. offeratur. ĵ. de lit. conteſt. Canõ.
tangũt in c. ſæpè contingit. de uer. ſig. in cle. &c.

QVI in poteſtate. Parentes nõ poſſunt uocari in ius ſi/
ne uenia. h. d. Opp. de l. ſi quis in prin. de libe. agno. d. l. ſi le/
3 nones. s̃. de epiſ. audien. Sol. Regula eſt, † ꝙ lis inter patrẽ
& filiũ in poteſtate cõſtitutũ nõ poteſt eſſe. Fallit in iuribus
cõtrarijs. Fallit in caſtrenſi uel quaſi peculio, & in alijs caſi/
bus notatis in l. lis nulla. ff. de iud. & ad prædicta facit quod
not. in l. ſi ſocer. in princ. ff. ſol. mat. Tetigi ff. de iur. & fa. ig.
in auth. ſed quãuis. ĵ. de rei uxo. act. Itẽ quæro, quid in filijs
4 adoptiuis? Dic ut in glo. † Quæro pone, filius emãcipatus
egit cõtra patrẽ, factus eſt, ꝓceſſus, nõ reperit ꝙ uenia fuerit
petita, quæro nũquid, ꝓceſſus uitiet? Primò uidet ꝙ ſic, quia
cũ citatio ſit fundamẽtũ, ꝓceſſus, ut s̃. eo in rub. & citatio nõ
habet ſolẽnitatem, quæ requirit, ut hic, ergo uidet uitiari. In
cõtrariũ dicit Gul. in l. quãuis. ff. eo. per illã, & eãdẽ l. quãuis.
qa & ipſe patronus uolens poteſt citari etiã ſine uenia. Vn/
de ſi nõ appareret cõtradictio partis, nõ irritat propter hoc
proceſſus.

5 proceſſus. Dic ut ibi per eum. † Quæro nunquid pater con
tra filium agentem, & ueniam non petentẽ poſsit exceptio/
nem opponere, & pœnã quinquaginta aureorum petere?
Doct. dicunt quòd poſsit, de quo uide Cyn. hic. Not. quòd
inter patrẽ & filiũ non poteſt eſſe lis, in his quæ præſuppo/
nunt actionẽ ciuilẽ, & naturalẽ, ſed per officiũ iudicis bene
poteſt eſſe lis. Hoc probat in l. ſi ſocer. in glo. cõueniri. ff. ſol.
mat. & facit ꝙ not. glo. in l. Imperator. ff. ad Treb. & l. ubi pu
rè. eo. tit. Quòd iſtud ſit uerũ, probat. Pater debet filio alimẽ
ta, & per officium iudicis tenet, & tamen pater poteſt eſſe in
iudicio cũ filio, & econuerſo pro alimentis ſibi præſtandis,
ut l. ſi quis à liberis. ff. de lib. ag. Bar.

De pactis. [d] *Tit. III.*

ADDITIO.

d P. PAV. P. *De pactis. Circa materiam pactorum habes tractatum do. Baptiſtæ de ſancto Seuerino.*
In hac rubrica continuabo tibi quaſi omnes rubricas uſq; ad ti. de iudi. Imperator dicturus de iudicijs præmiſit de edendo, & de in ius uocãdo, ideò quia poſtquã quis eſt citatus, quandoq; cõtingit ꝙ amici ſe ponũt in medio, & faciũt ꝙ actor faciat reo pactũ gratuitũ, ideò ponitur hic rub. de pa. Quãdoq; trãſigitur, ideò hic ſequitur de trãſactionibus. Quãdoq; nullo modo poſſunt cõcordari, ſed omnino intendunt litigare, & tũc eſt neceſſe ꝙ interueniat aduocatus, ideò ponit tit. de poſtulando, & de aduocatis, et poſteà debet inueniri procurator, ideò ponit tit. de procu. Et quia in prædictis quãdoq; aliqui læſi reſtituũtur ratione ætatis, uel abſentiæ, ideò conſequenter ponit ti. de in inte. reſti. poſteà uenit liber, de iudi. &c.

LEX I.

1 *Fideicommiſſum dicitur conditio.*
2 *Si teſtator grauet filios in morte de reſtituendo, ſi deceſſerit ſine liberis, et in codicillis reuocauit conditionem, uidetur remittere fideicommiſſum.*
3 *Renunciare iuri de futuro, quando quis poſsit, & nu. v. & ix.*
4 *Ius quod nõ cõpetit, nec re, nec ſpe, nõ poteſt cũ pacto remitti, & nu. 10.*
5 *Pactum factum de futura ſucceſsione mortui, ualet, & nu. 12.*
6 *Pactum factum contra uoluntatem teſtatoris, ualet, & nu. 13.*
7 *Ex conuentionibus innominatis quis non poteſt egere, niſi primò impleuerit ex parte ſua, & nu. 14.*
8 *Cautio Mutiana an habeat locum in contractib. & nu. 15.*
11 *Iuri de præſenti & non de futuro, quare renunciari poſsit.*

a 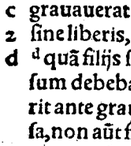
ONDITIONIS. [a] Fideicõmiſſum ex futuro
euentu pendens poteſt per pactũ remitti, hoc di
cit. Diuiditur in, duas partes. Primò ponit dictũ
in genere. Secundò infert ad ſpeciẽ. ſecunda ibi,
cùm igitur, &c. Not. principiũ cũ gloſ. dicit text.
b conditionis [b] incertum, quòd totũ ipſum fideicõmiſſum †
1 dicit conditio. Not. ad quæſtionẽ [c] quam cõſului, Teſtator
c grauauerat filios de reſtituendo in morte ſi quis deceſſerit
2 ſine liberis, † poſtmodũ in codicillis ademit conditionem
d [d] quã filijs ſuis impoſuerat. dicebat poteà ꝙ fideicommiſ/
ſum debebatur, quia ſola conditio fuit adempta, ſi deceſſe/
rit ante grauamen. allegabat quòd ſola cõditio erat remiſ/
ſa, non aũt fideicõmiſſum erat ademptũ. Sed ego conſului
contrariũ, & inter alias rationes fuit una, quia quãdo dixit
teſtator, remitto conditionẽ, uidet remiſiſſe totũ fideicom/
miſſum conditionale, ut hic patet. Nam conditionẽ appel/
lauit totum fideicõmiſſum. Ratio qua me fundaui, fuit iſta.
quia etiã ſi diceremus fideicommiſ. remanere, nullius eſſet
momenti, nam tantũ deberẽ ego tibi, quantum tu mihi, &
ſic nullũ, ut l. ab omnibus. §. ſi à Titio. de leg. j. & ibi dixi, &c.
e Venio ad gl. & opp. iuri de futuro nõ poteſt renunciari, [e] ut
f l. ſi ita ſcriptũ. §. ſi ſub conditione. [f] ff. de lega. ij. Sol. † Nõ po
3 teſt renunciari ſimplici renunciatione, ut in contrario, ſed
per pactum ſic, ut hic dicit. Ratio, quia pactum nitit conſen
ſu duorum, renunciatio cõſenſu unius: ideò eſt maioris fir/
mitatis. Ita dicit glo. magna not. Sed cõtra hoc opp. de l. nec
4 nos. ĵ. de capti. Dicit gloſ. ibi fuit error. Vel dic, ibi erat ius †
g quod non cõpetebat re, nec ſpe, [g] ideò nec per pactum po/
teſt remitti. Ita loquit ibi. & uide gloſſ. tuã. Item opp. ff. quo/

rum leg. j. §. quod alt. el ij. glo. dicit ꝙ illud magis accedit re/
pudiationi ꝙ pacto. Tu dic, & melius, ꝙ ibi interdictũ quo.
leg. aliàs bonorum, hæred. non competebat nec re, nec ſpe,
antequã adirent hæreditatem, uel bonorũ poſſeſsionẽ pete
rent. & ideò per pactũ non poteſt remitti. Vlterius ad iſtud
h [h] op. extra glo. de l. in plurium. ff. de acqui. hære. & de cura.
bo. dan. l. j. & ff. à quib. app. non l. j. §. j. & j. de temp. app. l. fi.
circa fi. Sol. glo. in d. l. j. de cura. bo. dã. dicit, ꝙ renunciatio
ſimplex ſi quidẽ fuit facta in iudicio, ualet, ut ll. contrarijs. ſi
fiat extra iudiciũ, nõ ualet. Ita loquit quod dictum eſt s̃. &
iſtud eſt bene dictum. Alij dicunt, aut renunciatio ſit parte
i præſente, & ualet. Ita loquit hic. Aut abſente parte [i] & non
ualet, ut d. l. ſi ita. §. ſi ſub cond. cũ ſi. Et ideò ſi fit in iudicio,
ualet propter præſentiã partis, uel iudicis. Iſta eſt opi. Iac. de
Aret. quæ placet mihi, licet quidã contra, quia uerba renun
ciationis facta parte præſente habent uim pacti obligatorij
de non petendo in futurum, ut l. tale pactum. in prin. ff. de
pac. Pro declaranda igit iſta materia perfectius quàm tetige
rim in ſolutione contrariorũ, diſtingue tres caſus. Quædã
k ſunt iura, quæ uerè cõpetunt nobis re & ſpe. [k] Quædã, quæ
nobis cõpetunt ſpe, & non re. Quædã
quæ nobis non competũt nec ſpe, nec
re. Primo caſu, ſi quidem illa iura no/
bis competũt re & ſpe, abſque aliquo
facto noſtro ex diſpoſitione legis uel
teſtatoris, ut legata, quæ à die mortis*
quærunt ignoranti, & hæreditas, quæ
quærit filio ſuo ignoranti, * tunc po/
teſt repudiari, & per pactum remitti,
& non eſt dubium, ut l. fi. ĵ. de repu. hę
re. & l. ſi quis ità. la ultima. ff. de condi.
inſti. & quod ibi no. l. ſeruum filij. §. j.
ff. de leg. j. Si uerò nobis cõpetunt ex
aliquo facto noſtro, tũc ſi eſt ius per/
ſonale, nullo modo poteſt tolli renun
ciatione, ſed requirit pactũ factũ par/
te præſente, quod apparet, quia alteri paciſcendo, alteri nõ
acquirit, ut l. fideiuſſoris. & ibi not. ff. de pac. l. ſtipulatio iſta.
l §. alteri. de uerbor. oblig. Si uerò eſt ius reale, [l] tunc ius poſ/
ſeſsionis poteſt perdi ſimplici renunciatione, ius dominij
non, ut l. ſi quis. la ij. §, differentia. de acqui. poſſ. Quandoq;
eſt ius, quod cõpetit ſpe, & non re, & tunc per pactũ poteſt
remitti, ut hic, in ſimplici uerò renunciatione dic, aut ſit par
te præſente, & idẽ, quia habet uim pacti, ut l. tale pactum. in
princ. ff. de pact. Si parte abſente, tunc in iudicio ualet, ut l. j.
de cura. bo. dan. & ibi nõ. cũ ſimil. alleg. s̃. Si extra iudicium
m non ualet, [m] ut l, ſi ita. §. ſi ſub cõdi. ff. de leg. ij. cum ſi. Quan/
doq; eſt aliquod ius, qd' nõ cõpetit, nec re, nec ſpe, & iſtud
ſi quidẽ uerba renunciationis, uel pacti, ſapiant diſpoſitio/
nẽ de præſenti, nullo modo ad aliud ius futurũ porrigunt,
ut j. de capti. l. nec nos. ff. quo. leg. l. j. §. quod ait. Sed ſi uer/
ba pacti porrigerent in futurũ, hoc modo, ſi quo tempore
res ad me pertineret, etiam ex cauſa de futuro, facio tibi pa/
ctum de nõ petendo, & ſimilia uerba, tunc puto quòd illud
ualeret, ar. ff. de uer. ob. l. ſi rẽ meam. facit ad hoc ff. de uſuc.
l. cùm uir. quod ibi not. Modò expeditus ſum de primo.
Opp. ꝙ nõ ualeat tale pactũ, quia eſt de futura ſucceſsione,
n ut j. eo. tit. l. fin. [n] & de colla. l. pactũ. Sol. gl. hoc optimè, hic
5 tractat † de ſucceſsione iam mortui, ibi de ſucceſsione ui/
uentis. & uide gloſ. ex qua not. ꝙ per fideicõmiſſum iniun/
ctũ inter fratres nõ ſuccedit frater fratri, ſed ſuccedit defun/
cto. ideò iſtud pactum eſt de hæreditate defuncti, nõ de hæ/
reditate uiuentis. Item opp. uoluntas teſtatoris eſt lex, ut in
auth. de nup. §. diſponat. ſed pactum cõtra l. non ualet, ut j.
eo. l. pacta quæ contra. ergo non ualet pactũ contra uoluntatem teſtatoris. Sol. hic teſtator non ꝓhibuit fieri pactum.
6 Et uide glo. uidete † domini, innuit iſta gloſ. ꝙ pactũ cõtra
uolũtatẽ defuncti, nõ poſset fieri. Truffa eſt, ſi pactum eſſet
ꝓhibitum per defunctum fauore alicuius, poſſet fieri pactũ
contra uoluntatem defuncti, uolente illo, in cuius fauorẽ
teſtator diſpoſuerat, ut ff. de leg. ij. l. cùm pater. §. libertis. de

* *Mortis, teſtatoris: l. j. §. in nouiſsimo. C. de ca. tol. l. à C. initio. ff. de iur. l. fin. quãdo di. leg. ced. uel à die exiſtentis cõditionis: l. quibus. §. ij. ff. de cond. & dem. l. j. §. ſin autem aliquid. C. de cad. tol.*
I. Concen. B.

* *Ignorãti: l. j. C. de his qui ante aper. tab.*
I. Concen. B.

leg.j.l.nihil.§.j.ꝗ.de fideicommiſ.l.quoties. quòd ergo dicit, uoluntas teſtatoris eſt lex, uerũ eſt in fauorẽ eius, in cuius fauorẽ diſpoſuit: ſed hic pactũ fuit factũ inter eos, in quorũ fauorẽ fuit facta diſpoſitio, ideò ſi teſtator prohibuiſſet, nihil releuaret. Opp. ulterius, ꝙ iſtud pactum debeat irritari, quaſi nõ ſecuta cauſa propter quã fuit factũ, nam iſte filius nõ deceſsit ſine liberis. Sol. ut in glo. & bene. Item opp. & uidet ꝙ hæc lex ſit malè ſituata, nã debuit poni in tit. ꝗ. de trãſact. Sol. dicit glo. ille titu. loquit quãdo res eſt dubia, ꝓpter lit. con-
10 teſta. ° hic quando eſt dubia alia ratione, tunc eſt magis pactum, quã tranſactio. Ego dico, ꝙ etiã ſi eſſet tranſactio, optimè ſtaret in hoc tit. quia hic titulus eſt generalis ad omnia pacta, tranſactio eſt pactũ, ergo, &c. Quæro poſito quòd filius illũ ſextantẽ nõ tradidiſſet, an poſſet agi cõtra eũ uigore
7 huius cõuentiõis? Breuiter † aduerte, ex iſtis cõuentionib. innominatis nõ poteſt agere ille, qui nõ impleuit contractũ ex parte ſua, ut l.naturalis.§.j.ff.de præſcrip.uer. & l.ex placito.ꝗ.de re.permu. Modò ad ꝓpoſitũ qñ uerba cõuentionis fuerunt ita cõcepta, dabo tibi ſextantẽ, ut nõ petas fideicõmiſſum iniunctũ inuicẽ à patre, & tunc iſte ſextans nõ poſſet peti. Ratio, quia ille, qui promiſit, nõ poteſt unquã implere cõtractum ex parte ſua. Si em nõ peto hodie, poſſum petere cras, ideò ſi nõ poteſt implere ex ſua parte, nunquã habebit actionẽ ex tali pacto. Sed ſi uerba conuentionis eſſent ita cõcepta, do tibi ſextantẽ, ut tu remittas ius fideicõmiſsi, certè iſta remiſsio poteſt fieri incontinenti, & ideò impleto cõtractu ius remittit, & ſic haberet actionẽ. De hoc dicã plenè ꝗ. tit. j. l. ſiue apud acta. & uide gloſ. not. Quærit glo. qñ fuit
8 cõuentum, ut nõ peteret, an prẽſtãdo cautionẽ † Mutianã, impleat contractũ ex parte ſua? Gloſ. dicit ꝙ nõ aliter uidet dicere in d.l.ſiue apud acta. & ibi dicã. Et hanc glo. no. quia hęc glo. uidetur tenere, quòd cautio Mutiana non habeat locum in cõtractibus. Dicam * uobis in d. l. ſiue apud acta. & dixi in l. Mutianę. de cõdi. & demon. &c.

* Dicam. Not. Bar. l. ſiue apud. nu. x. ꝗ. de tranſac. I. Con. B.

CONDITIONIS. Ius fideicõmiſsi conditionalis dependentis ex euentu, poteſt remitti per pactũ. hoc dicit. Et diuidit in duas partes, quia primò ponit dictũ in genere,
9 ſecũdò infert ad ſpeciẽ. Secũda ibi, cũ igit. † Opp. & ſum in glo. dicit hic ꝙ talis remiſsio ualet. cont. de l. ſi ita ſcriptũ. §. ſi ſub conditione. de leg. ij. Soluit glo. quòd renunciatio iuris futuri ſimpliciter non ualet, ut hic. & eſt ratio quę eſt in glo. Sed cõtra dictã ſol. opp. de l. nec nos. ꝗ. de cap. & poſt. reuer. Sol. ut in gl. Itẽ opp. de l. j. §. quod ait. el ij. ff. quo. leg. Sol. glo. ꝙ ibi illud magis accedit repudiationi quã pacto. Iſta ſol. uidet cõtraria ſolutioni præcedẽtis cõtrarij de §. ſi ſub cõditione, quia in d. §. qd' ait. interuenit cõſenſus duorũ, & tñ nõ ualet iſta renunciatio, neq; nocet. Quare potes ſoluere melius quòd ibi illud interdictũ nõ cõpetebat hæredibus ante aditã hæreditatẽ, neq; re, neq; ſpe, ſed in §. ſi ſub conditione, ſaltẽ ſpe cõpetebat illud ius, & ita etiã in litera noſtra. Sed in §. ſi ſub cõditione. renũciatio nõ ualet, propter rationẽ, quã glo. aſsignat. Sed ad prædicta inſtatur de l. j. ff. de cura. bon.
10 dan. & quod ibi not. de l. is q hæres. ff. de ac. hær. † Pro quorũ ſol. dicas ſic, ꝙ quoddã eſt ius, ꝙ cõpetit re, & ſpe. Quoddã eſt ius, qd' cõpetit ſpe tãtũ. Quoddã eſt ius, qd' neq; ſpe mihi cõpetit. Primo caſu aut cõpetit mihi ſine facto meo aliquo, aut ex aliquo facto meo. Primo caſu pone exemplum in legato, ꝙ quæritur ignorãti, ut l. cũ pater. §. libertis. ff. de lega. ij. Itẽ in hæreditate quæ deferẽ filio ſuo, tunc non eſt dubiũ, ꝙ iſti iuri poteſt renunciari ſimplici renunciatione, ut l. fin. ꝗ. de repu. hære. l. ſeruũ filij. §. j. ff. de leg. j. Secundo caſu dic, ꝙ aut eſt ius perſonale, & nõ poteſt ſimplici renunciatione repudiari, quia nec alteri quærere, ut l. fideiuſſores. & qd' ibi not. ff. eo. Si uerò eſt ius reale, & tunc aut poſſeſsiõis, aut dominij: ſi poſſeſsionis, perdit ſola repudiatiõe eo ipſo qd' deponit animũ: ſi dominij, dic ꝙ nõ perdit, ut l. ſi quis. §. differentia. ff. de ac. poſ. Secundo caſu principali, ubi competit ius ſpe tãtùm, aduerte, quia aut iſtud ius repudiat per pactũ, & ualet, ut hic. Aut repudiat ſimplici renũciatione, & tunc dic ſecundũ Iac. de Are. ꝙ aut renunciatio fit parte preſente, & ualet, & operat, imò dicit habere uim pacti. Ita intelligit Iac. l. tale pactũ. in prin. ff. eo. Aut fit parte abſente, & tũc aut in iudicio. & ualet, ut d. l. j. de cura. bo. dã. & ibi no. ſimile no. in l. is qui hæres. de ac. hær. & l. in pluriũ. eo. tit. ſi uerò fiat extra iudiciũ, tunc nõ ualet, ut l. ſi ita ſcriptũ. §. ſi ſub conditione. de leg. ij. Tertio caſu principali, ubi eſt ius qd' non competit mihi neq; ſpe, neq; re, tunc talis renunciatio non nocet, ut l. j. §. qd' ait. el ij. ff. quor. leg. qd' eſt uerũ, niſi uerba haberent ſe per modũ, ꝙ poſsint trahi ad futurũ ius, puta ſi contigerit mihi in futurũ habere aliquod ius in tali re, ex nũc remitto per pactũ omne ius in futurũ competens, talis
11 remiſsio poſſet operari, ar. l. ſi rẽ meã. ff. de uer. ob. † Sed iuxta prædicta quæro, quæ eſt ratio ꝙ poteſt renunciari iuri præſenti, & nõ iuri futuro. Do. Iac. hic aſsignat hãc rationẽ, ꝙ ille, q renunciat, uidet uelle à ſe abdicare aliquid: ſed abdicare nõ poteſt id quod nõ habet. Nã uelle eius eſt nolle, ut in reg. iur. Sed uelle non dicit, quo ad abdicationẽ eius, qd' habere nõ poteſt, cũ pendeat ſub cõditione de futuro, et ideò renunciatio iuris futuri non ualet. Poteſt eſſe & alia ratio, quia renũciatio fit per uerbũ præſentis tẽporis, qd' tempus præſens non cõprehẽdit futurũ tẽpus, ut l. ſi à colono. ff. de uer. ob. Et ideò renũciatio iuris futuri non ualet, & iſta
12 eſt ratio. † Itẽ opp. & uidet ꝙ iſtud pactũ non ualeat, qa pactũ de futura ſucceſsione non ualet, ut l. fin. ꝗ. eo. glo. ſoluit ꝙ hic nõ fit pactũ de ſucceſsione uiuẽtis, puta ꝙ frater nõ ſuccedat fratri, ſed pactum fit ꝙ ex cauſa fideicõmiſsi nõ petat legitima portio. Op. diſpoſitio teſtatoris eſt lex, in §. diſponat. in auth. de nup. col. iiij. Sed pactũ cõtra legẽ non ualet, ut l. pacta. ꝗ. eo. Sol. glo. per interpretationẽ, quia illud pactũ dicit cõtra legẽ, qd' eſt prohibitũ fieri. Innuit ergo glo. quã
13 no. † quòd contra diſpoſitionẽ teſtatoris nõ poſsit fieri aliquid per modũ pacti, quod eſt falſum, ubi ille, cui eſt, prohibitũ, poteſt facere pactũ, uel conſentire contra uoluntatẽ teſtatoris, ut l. cũ pater. §. libertis. ff. de leg. ij. l. nihil, ꝓponi. §. j. de leg. j. l. quoties. ꝗ. de fideicom. Itẽ opp. & uidet, cùm ceſſat cauſa, propter quã fuit factũ illud pactũ, uidet ceſſare ipſum pactũ, ut l. generaliter. §. de epiſ. & cle. Sol. ꝙ habere liberos nõ fuit cauſa finalis, ſcilicet impulſiua, ſed remiſsio iuris fuit cauſa finalis, ut daret ſextantẽ. Item opp. & uidet ꝙ hęclex
14 non ſit bene ſituata ſub hoc tit. Sol. ut in glo. † Quærit glo. de duob. Primò quærit glo. ſi iſte ſextans non fuerit traditus, nũquid poſsit agi ut tradat? Glo. dicit ꝙ ſic. conſideranda tñ ſunt uerba. Nã ſi uerba fuerint dicta per hunc modũ, do uel ꝓmitto dare ſextantẽ, ut non petas fideicom. tunc uidet quòd non poſsit peti, ſi non eſt traditus. Ratio eſt, quia ille, qui ſextantẽ petit, non poteſt implere contractũ ex par-
15 te ſua. † Quærit gl. nunquid hoc caſu poſsit interponi cautio Mutiana. glo. uidet dicere quòd nõ, quia cautio Mutiana non poteſt habere locum, niſi in ultima uolũtate. Ita no. gloſ. in l. Mutianæ. de cond. & demon. contrarium uidetur in l. ſiue apud acta. ꝗ. titu. proxi. Verum eſt quod Gul. in l. iij. ff. de condi. ob cau. tenuit contra hanc glo. Bar.

ADDITIO.

a Conditionis. Pro hac quæſt. uide Bar. qui plenius loquitur in l. ſi quis ſeruum. ff. de con. & dem. & ibi Imo. & per Bar. l. ab omnibus. §. ſi Titio. de leg. j. And. Bar.

b Conditionis. Adde unum uerbum per Bal. con. liiij. lib. j.

c Quæſtionem. Adde uidendum pulchrum caſum per Bal. con. lvj. lib. iiij.

d P. P A V. P. Cond. Vide Franc. conſ. xciij. in uer. conſi. ſuo cxcv.

e P. P A V. P. Renunciari. Vide circa hic dicta per Bar. quomodo poſſit renunciari iuri nondũ delato, in iſtis hæreditatib. uel fideicõmiſsis, & quando interuenerit autoritas iudicis uel nõ, Comen. cõſi. cxiiij. in iiij. du. incip. anterius. Et inquantùm Bar. dicit ꝙ ſimplici renunciatiõe renunciare non poteſt, ſed per pactũ ſic, quid ſi notarius utatur ſimplici uerbo, renũcio, in inſtrumento, uide ſingulariter prac. Papien. in forma libelli quo agitur, ut pacta ſeruentur. in uerſ. pacta. Itẽ adde quid ſi renunciatio eſſet iuriata, trahetur ad ius de futuro in uim pacti, uide Alex. in l. is qui hæres. in fin. ff. de acq. hære. Et hoc quãdo renũciatur expreſſe alicui iuri de futuro, iuramentũ aũt nõ faceret ut renunciatio ſimpliciter traheretur ad ius de futuro, uide Alex. conſi. cccxxij.

f POMA.

f POMA. Conditione. Et aduerte, quia ille tex. loquitur in iure de futuro pendente tamen à die certa.

g POMA. Nec ſpe. Quia ibi nullũ erat fideicõmiſſum, & licet ibi reuera eſſet mortua, tamẽ ex quo erat dubiũ penes uolentẽ paciſci, nõ poſſumus dicere ꝙ aliquã ſpẽ haberent, quia non ſufficit habere potentiã paciſcẽdi, niſi etiã quis ſciat ſe illã habere poteſtatẽ, ar. l. hæres. in fi. ff. de ac. hær. & l. quæro. ubi per Bar. ff. de eo qui pro tu. & l. is qui hæres. §. j. ff. de acqui. hære. quam potentiã non poſſumus dicere ꝙ dubius ſciat ſibi cõpetere, cũ æquiparetur ignoranti, ut per Bar. in l. manifeſtis.

h Vlterius ad iſtud. Adde glo. & do. in c. ex multiplici. de decimis.

i POMA. Abſente parte. Et ultra iſtos duos caſus hic quod ualebit renunciatio ſimplex iuris de futuro, ſi eſt iuramento firmata, uide per Cu. & ibi Alex. in l. is qui hæres. ff. de ac. hær. & clarè hoc tenet Ang. in l. ſi quis poſthumos. ff. de lib. & poſth.

k POMA. Et ſpe. Hoc intellige, & ſpe, hoc eſt, iam deducta ad eſſe, aliàs enim implicaret quòd quædam nobis competunt, cùm ſpes ſit de futuro, et ita patet ex exemplis Bar.

l POMA. Ius reale. Bar. uidetur tenere contrariũ in l. non ſolũ. §. ſi liberationis. ff. de libe. leg. dũ ibi alle. l. poſt quã liti. ꝗ. e. niſi dicas ꝙ ibi loquitur quando res eſſet penes aduerſariũ, hic uerò econtrà. uide etiã Alex. conſi. xiij. in ij. dubio, uo. j. & etiã uide ad hoc Ang. Aret. in §. idem iuris. Inſtit. de excep.

m POMA. Non ualet, & utrũ ius quod cõpetit ſpe, & nõ re, poſſit remitti pacto aut ſimplici renunciatione, & pacto poteſt tolli, ut hic per Bar. dic quòd tollitur nõ ipſo iure, ſed ope exceptionis. Ita Raph. conſi. cxliiij. & hoc etiã uidetur hic ſentire Caſt. in uer. reſtat. & Aret. in §. idẽ iuris. Inſti. de exce. ubi uide plenè per eũ, & ex ibi no. per eũ colliges quæ ſit ratio diuerſitatis, inter pactũ & ſimplicẽ repudiationẽ. Et de iſta materia uide etiã Abb. in c. ex multiplici, extrà de dec. d. de Ro. dec. ccxcj. in nouis. Bal. in l. ſed & ſi quis. §. quæſitũ. ff. ſi quis cau. hoc tamen limita ut per Alex. in l. poſtquã liti. ꝗ. eo. per no. per Bar. ibi, ubi uide quæ addidi. & ꝙ ualeat renũciatio facta in iudicio, uide etiã Ro. cõſi. xxij. & Imo. cõſi. lxij.

n POMA. L. fi. Aduerte etiã quòd d. l. fi. uidetur obſtare Bar. dũ alle. l. ſi rẽ meã, niſi dicas quòd dictũ Bar. debet intelligi in caſu poſsibili, quãdo poteſt fieri pactũ ſuper hæreditate uiuentis, puta hominis incerti, iuxta l. iiij. §. de illo. ff. pro ſocio. ut uidebitur in d. l. fi. & dum Bar. hic etiã alle. d. l. ſi rẽ meã. Vide quid ſuper hoc ſcripſi ad Bar. in l. quòd ſeruus. ff. de con. ob cau. & ad hæc uide Rom. conſ. xxij. & Imol. conſi. lij. & Car. conſi. cxxix. & Soc. conſi. ccxxx.

o POMA. Litis conte. Aduerte tamẽ quòd gl. nõ dicit hoc ꝙ ille tit. loquatur tantùm quãdo eſt res dubia propter litẽ, non aũt alio modo, quia hoc eſſet contra l. j. ff. de tranſac. & ſi dicatur, quare ergo iſta lex nõ fuit poſita in tit. j. ſicut l. de alimentis. in ij. reſpon. reſpondetur quòd ſic placuit compilatoribus, & in hoc non erat ius, ut hic per eum. & uide hic Alex.

LEX II.

1 Pactum uerum requirit præſentiam partis, ſed pactum tacitum inductum à lege, non.

POST uenditionẽ. Conuentione facta cũ ꝓcuratore in rẽ ſuã, ex parte rei liberat reus exceptiõe pacti taciti. hoc dicit. no. lex. Op. & uidet, ꝙ reus ſit liberatus ipſo iure, ut l. ſolutionẽ. ff. de ſol. ibi emptor ſuſcipit iudicium animo nouãdi, hic non. Quæro, cũ quo uidet factum iſtud tacitum pactũ? Gl. dicit inter creditores, et reum principalẽ. Et uide glo. contrà, quia pactum requirit præſentiam perſonæ, & conſenſum, ut l. j. ff. eo. ſed hic hæres non erat præſens, quando emptor conueniebat, ergo non eſt factum ſibi. Et ideò poſſumus dicere ꝙ glo. nõ dicit bene. Sed pactũ uidebat factum cũ iſtis emptoribus, ꝙ pactũ ꝓdeſt hæredi, quia illi emptores erant eius ꝓcuratores, licet in rẽ ſuam, ut l. reſcriptum. §. fin. cum l. ſeq. ſ. eo.
1 uel dic uerius ſuſtinendo glo. † ꝙ pactum uerum & expreſsum requirat præſentiam perſonę. Ita loquit l. j. ff. eo. Sed pa
a ctũ tacitũ, qd' inducit à l. [a] ex aliquo facto, nõ requirit per-
b ſonę præſentiam, ut hic. quod perpetuò tenemẽti, [b] &c.

POST uenditionem. Agentibus creditoribus contra emptores hæreditatis, quærit exceptio taciti pacti uenditori. hoc dicit. Opp. dicit hic, ꝙ uenditor uidet ſe poſſe defendere per exceptionẽ. contrà, quia ipſo iure eſt liberatus, ut l. ſol. ff. de ſol. Sol. ut in glo. Dicitur in tex. exceptionem taciti pacti. quæro inter quos uideatur eſſe factum iſtud pactũ. Glo. j. dicit, ꝙ eſt factum inter uẽditorẽ & creditorem, iſtud non eſt uerum. Ratio, quia cũ pactum habeat cõſenſum, requirit præſentiam partis, ut l. j. ff. eo. Sed uenditor nunquã fuit præſens, ut ex tex. colligitur, ergo malè dicit. Tamen ſuſtine glo. ſecundum Iac. quod eſt uerum, ꝙ pactum expreſsum requirit præſentiam partis, ut in contrario, non tacitũ, ut hic. Opp. quòd exceptio iſta non poſsit competere hæredib. ſeu uenditori, cùm non fuerit præſens. Soluunt moderni ꝙ ex actu, qui fit tacitè in iudicio per ipſam legẽ ſemper exceptio pacti operatur ſine præſentia, ita hic ex actu ſponteneæ ſuſceptionis, lex unum tacitum pactũ inducit, & ideò prodeſt etiam abſenti, ut in ſimili ꝓbatur in l. item quærit, §. qui impleto. ff. loc. ubi lex quod fortius eſt, ex actu inducit pactum obligatorium, & per abſentiam. Et per hoc ſoluuntur omnes leges, ſcilicet l. conſenſu. ff. de act. & oblig. cũ glo. ſua. & l. Labeo. ff. de pac. quæ requirunt præſentiam, uel nũcium, uel epiſtolam inter abſentes, in omni actu inter uiuos. Quærit glo. fi. quam ſigna, quid ſi unus creditor egit cõtra uenditorem hæreditatis, alijs nunquid præiudicat? Glo. dicit ꝙ non. Bar.

ADDITIO.

a POMA. Inducitur à l. Vide Bal. in rub. C. qui admit. in viij. q. & Barb. conſi. xx. ij. uo. & quæ ſit utilitas in terminis l. noſtræ, an pactum dicatur expreſſum uel tacitum? dic ꝙ in terminis l. noſtræ nõ eſt ſublata naturalis obligatio, quia hæres tenebatur, ſed tantùm ciuilis eliſa: ſi uerò pactũ fuiſſet expreſſum, fuiſſet ſublata naturalis. Ita uidetur uelle Bar. in l. reſcriptũ. §. fi. ff. e. & in l. pacta quæ cõtra. in uer. uenio ad ſecundã. ꝗ. e. dũ alle. d. §. fi. in d. l. reſcriptũ. ff. e. poſſet dici ꝙ tale pactũ iudicatur eo ꝙ præſumitur, ꝙ uenditor hæreditatis ſit cõtentus ꝙ emptor ſatisfaciat creditoribus, cùm ſit utile, & certè intellectus Bar. non eſt uerus, quia illo attento deberet dari exceptio doli hæredi, prout loquitur text. in d. §. fin. nõ aũt pacti taciti, ut hic dicit tex. & uide Caſt. ad iſtum tex. in l. ſi cum emptor. ff. eo.

b Tenementi. Adde Fride. conſi. cclxxvij. & conſuluit Roma. conſ. ccxcv. contra cõmunem opi. Cy. ꝙ donatio facta abſenti ualeat abſq; nuncio, uel epiſtola, dummodò aliqualiter certificetur.

IO. FR. RV. Adde ꝙ cũ Bar. tenent Sali. Imol. Caſt. Alex. & Iaſ. hic. licet contrarium & malè teneat Bar. in l. ſi conſtante. in prin. ff. ſol. mat.

LEX III.

SERVVS. Summarium patet ex. l. ipſa. Op. de l. fin. ꝗ. de ac. poſſ. Sol. Glo. diſtinguit, & bene. Et breuiter capias ſic, aut loquimur in acquirendis, aut in iam quęſitis. Si in iam quęſitis, tunc aut delinquendo, aut contrahendo. Si in cõtra-
a hendo, aut in ipſo contractu, aut ex pòſt facto. [a] Modò habes glo. tuam, quam uide.

SERVVS. Seruus paciſcendo poteſt domini conditionem meliorem, non deteriorem facere. hoc dicit. Opp. de l. fi. ꝗ. de ac. poſſ. & l. iij. ꝗ. de hære. inſt. Sol. ꝙ contraria loquuntur in quærendis, hic uerò loquitur in iam quæſitis. Diſtinguit tamen glo. notabiliter, ꝙ aut nos loquimur in delictis, aut in contractibus. Si in contractibus, aut in re peculiari, aut dominica. Et ſi in peculiari, no. regulam, & ſeptẽ caſus exceptos in glo. quam no. Bart.

ADDITIO.

a POMA. Ex pòſt facto. Inquantùm autem dicunt doct. omnes poſt glo. quòd ſeruus in ipſo contractu poteſt domino præiudicare, dic quòd idem eſt ſi incontinenti pòſt paciſcatur, ut in l. j. §. fin. ff. de ſtipu. ſer. quam l. ad hoc adducit Imo. in l. iudex poſtquàm. uer. extra glo. ff. de re iudi. facit l. lecta. uer. dicebam. ff. ſi cert. peta.

LEX IIII.

1 Pactum ſeu renunciatio facta ſuper re aliqua, porrigitur etiam ad præambulum ipſius rei.
2 Renunciatio facta inſtãtiæ, ut ualeat, intelligitur quòd ſit renunciatũ cauſæ & de natura renuntiationis.
5 Renunciatio inſtantiæ, an poſſit fieri etiam ante litem conteſtatam.
9 Inſtrumenta ſi ſunt relicta in manu iudicis, an dicatur renunciatum liti.
10 Procurator quando poſſit renunciare liti, & exceptionib.

11 *Renũciatio quãdo fit liti tacitè, uel expresse, an necessariò reqratur causa.*

POSTQVAM. Breuiter. h. d. Qui renũciat liti motæ, uidet̃ renunciare liti & causæ. h. d. Opp. extra glo. pactũ non porrigitur ad aliam rẽ, q̃ de qua est actum, ut l. si unus. §. pacta. uer. & in summa. ff. eo. sed hic fuit renunciatum liti tãtùm, hoc est instantię, ergo nõ debet porrigi ad causam ut ipsius actionis
1 ius uideatur esse remissum. Sol. † Pactum seu renunciatio non porrigit̃ ad aliã rem, concedo, nisi illa alia res sit pręambulum ipsius renunciationis de necessitate, ut l. illud. de ac. hær. Et est ita propositio, nam de iure isto non potest renunciari instantiæ, postquã lis est mota, ut l. edita. s̃. tit. ij. Sed si
2 uolo renũciare ipsi causę, possum. Vnde † ad hoc ut ualeat renunciatio facta instantiæ, intelligit̃ q̃ pręcedat renuncia-
a tio [a] causæ, sine qua instantiæ renunciari nõ potest. ita loquitur hic, & hic perpetuò tene menti. Opp. & sum in glo. in fi. j̃.
b de iudi. l. properandũ. §. fin. [b] Sol. † quædam est renuncia-
3 tio tacitæ instantiæ, quæ fit per cursum temporis, & per illã non uidet̃ renunciari causæ, seu iuri, ut ibi. Ratio est, quia à iure statuit̃ tempus instãtiæ solũ, & nõ causæ, sed si à iure, uel à iudice statueret̃ tẽpus instantiæ, & causæ, tunc per cursum temporis renunciaret̃ utriq̃, ut j̃. de appel. auth. ei qui ap-
c pellat, & j̃. qui accus. non pos. l. si ca. ff. de acc. l. Titia. [c] Modò quæro, & sequor glo. per quæ uerba fuit facta ista renunciatio. Text. uidet̃ q̃ per hæc uerba, renuncio liti. hoc uidet̃ etiã uelle glo. j. Secũda glo uidet̃ ponere alia uerba, quòd dixit
4 se nunquã uenturũ ad causam. Et uide istas glo. Sed † quocunq̃ modo fiat, non curo, quia cùm nõ possit renunciare instãtiæ, nisi renunciet iuri, intelligit̃ pręcedere renunciatio iuris, ut d. l. illud. Et idẽ dico si dixit, renuncio instantiæ, nã per hoc uideret̃ renunciare iuri in dubio, ut dixi. Sed si diceret, renuncio instãtię reseruato mihi iure causę, tunc ista renunciatio non ualeret, quia renũciatio instãtiæ, & nõ causæ, non ualet, ut ar. l. si quis ui. §. differentia. de ac. poss. Quæro
5 quo † tẽpore debet fieri ista renunciatio? Dicit glo. post litẽ cõtestatã. & hoc ꝓbat iste text. dũ dicit, postquã liti de prædio motæ, &c. ergo à contrario ante lit. conte. non ualeret renunciatio, nisi per pactũ, ut uidistis s̃. eo. l. j. & uide glo. Pet. de Bel. pertica uidet̃ dicere, q̃ etiã ante litis contestationẽ ualeat hæc renunciatio, si fiat in iudicio, ut dixi s̃. eo. l. j. si extra
d iudiciũ, tunc uerũ diceret glo. Aduerte, dico [d] q̃ secundũ tẽpora ista glo. dicit ueritatẽ, quia ante lit. contest. potest quis renunciare liti, seu instantiæ tãtùm, ita q̃ nõn causæ. nec enĩ cogebat̃ quis ꝓcedere, sed circunducebat̃ edictũ, ut l. & post edictũ. ff. de iudi. Et habetis j̃. de iudi. l. ꝓperandũ. §. j. Vnde tunc cũ renunciatio causæ non esset necessariũ pręambulũ ad renunciationẽ litis, seu instantiæ, hodie uerò post actionẽ propositã, & parte citata non potest actor desistere, ut in auth. qui semel. j̃. quomodo & qñ iudex. Et ideò tunc esset eadẽ ratio, quę est in hac l. post lit. contest. Sed si aduersarius non esset citatus, ꝓcederet dictũ glo. Nec ob. quod dicit Pet. q̃ renũciatio in iudicio habet uim pacti, quia cõcedo istud in eo, in quo quis uult renunciare, sed hic non uult renunciare causę ut est causa, quare ad illã causam non extenditur talis renũciatio, cũ possit renunciare instãtiæ, retento sibi il-
e lo iure causæ. Quæro, utrũ ista [e] renunciatio requirat partis præsentiã. gl. dicit q̃ non curo, quia potest fieri parte pręsen
6 te, & absente, & uide gl. Istud † quod gl. dicit, q̃ ualeat absente aduersario, intelligo quod est uerũ, si ibi iudex est præsens, tanquã publica persona recipiens ꝓ aduersario, aliàs absenti non ꝓdest. l. certã. §. si quis absente. ff. de cõfes. & l. fi. de inter. act. Non ob. glo. quæ est in l. non solùm. §. si liberationis. ff. de lib. leg. ut ibi dixi. Quæro ultimò, quid ista re-
7 nunciatio tribuat aduersario, † eo casu, quo uidet̃ renunciari iuri, & causæ. Respon. breuiter, quãdoq̃ actor renunciat causę, per hoc quærit̃ reo exceptio pacti, uel doli. Ita loquitur hic. Ita intelligit glo. in d. l. nõ solùm. §. si liberatiõis. Quãdoq̃ renunciat reus, & tunc si quidẽ actor habebat actionẽ quæ elidebat̃ exceptionẽ, per ista uerba parat̃ actori replicatio eadẽ ratione qua actore renunciante parat̃ reo exceptio. Sed si ipse actor nullã habebat actionẽ, ex ista renunciatione, uel pacto, ipsam nõ potest cõsequi, l. iurisgẽt. § quinimò. & l. si unus. §. pactus. ff. eo. tit. Vltimò no. unum, q̃ exceptio
8 quæ † orit̃ ex hoc pacto, uel renunciatione facta liti, impedit litis ingressum. Et sic potest opponi ante lit. contest. & impedit eã. hoc apparet ex isto tex. in duob. Primò in eo qđ dicit, causam finitã, &c. Nã exceptio rei finitæ, sine dubio impedit litis contest. ut ext. de lit. contest. c. j. lib. vj. & l. eleganter. §. si quis post. ff. de cond. indeb. Itẽ ex eo qđ dicit, instaurari posse, nulla ratio permittit, quæ uerba respiciunt ipsum ꝓcessum ad impediendũ eum, quasi dicat, lis de nouo non poterit inchoari, ergo impedit lit. contest.

POSTQVAM liti. Lis finita per pactum non potest resuscitari, uel restaurari. h. d. Quæro, quid si pars renunciat liti, nũquid uidet̃ renunciare instãtiæ? Vnde quãdoq̃ pars renunciat instantiæ tantùm, & iste casus nõ est dubius, nunquid aũt instantia possit prorogari de consensu partiũ? gl. est in l. ꝓperandum. post princip. de iudi. Quãdoq̃ pars renũciat omni iuri, & liti, & instãtiæ, & adhuc iste casus nõ est dubius. Quãdoq̃ pars renũciat simpliciter liti, tunc est not. glo. huius l. quæ dicit, quid in dubio. Sed quæro, ad quid renunciatio hæc ꝓsit? Dic secundũ Iac. quòd si renũciat actor, doli exceptio quærit̃ reo, etiã si esset absens, secundũ quod sentit gl. hic, & idẽ in l. non solũ. §. si liberationis. ff. de lib. leg. Si uerò renunciat reus, tũc potest ꝓdesse actori in hoc, quia si reus habebat aliquã exceptionẽ, quæ poterat opponi contra, per talẽ renunciationẽ actor poterit replicare. Sed quæro, per quæ uerba fiet hæc renunciatio? gl. iij huius l. dicit, q̃ fit renunciatio per hæc uerba, nolo amplius uocare ad causam. Istud est not. dictũ, quare renunciando causæ uideant̃ renũciare toti iuri, & ita habet locũ hæc lex, quod est notabile. Quæro, quid si dicat simpliciter nõ acturũ, an ex hoc inducat̃ renũciatio, an censeat̃ malã causam fouere ex hoc dicto? Et dico quòd sic, ut l. si maritus. la ij. §. si negauerint. j̃. de adul. cũ sua glo. & nitit̃ ꝓbare per l. si aduersarius. de fid. inst.
9 Quid si relinquo instrumẽta in manu iudicis, † an uideat renũciare liti? Video posse potius dici quoddã pactũ de nõ petẽdo, arg. huius legis. cũ iudex uideat̃ obtinere locũ partis, ut l. si ob causam. j̃. de euict. Pro hoc expresse in c. cũ pridẽ. extrà de pac. Sed nũquid sicut ego renunciare possum,
10 ita etiã ꝓcurator † meus? Gl. in c. cũ pridẽ. præalle. expresse tenet sine speciali mandato renunciantẽ domino non nocere. Sed nunquid ꝓbationib. & exceptionib. dilatorijs, & peremptorijs ꝓcurator simpliciter constitutus ad litẽ possit renunciare, quãuis non habeat speciale mandatum ad renunciandum? Inn. tenet q̃ possit, & imputet sibi, qui talem elegit. Hoc ipse notat in c. cùm olim. in ulti. glo. ext. de offi. del. Puto tñ q̃ liti sine speciali mandato renunciare non possit, quãuis dominus instantiæ factus sit per contestationem litis, ut l. procurator. & l. nulla. j̃. de procur. Sed quæro nun
11 quid in renunciatione tacita, † uel expressa sit necessaria aliqua causæ expresio? Pro hoc arguendo dici potest certum est, q̃ renunciatio inducit pactũ, ut hac lege, sed in pacto liberatorio, uim exceptionis tenente nõ est necessaria causa, ut l. creditori. j̃. eo & l. tale pactum. in prin. ff. eo. ergo nec in renũciatione tacita, uel expressa.* Probat̃ hoc expresse, quòd non sit necessariũ causam inquirere. in gl. j. in c. super hoc. ext. de renuncia. ibi dum dicit, aliàs necesse non habere, &c. Et si illud habeat locum, cùm de beneficio agit̃, & circa spiritualia, quæ maioris sunt ponderis, multò fortius in his, in quib. de tanto præiudicio non agit̃.
12 Item quærit glos. quando † noceat ista renunciatio? sufficit, dicit glo. q̃ lite tantùm mota, & sic lite non contestata, dicit uerum, secũdum ista iura, secundum quæ actore absente non contrahebatur eremodicium, ut l. & post edictum. § j. ff. de iudi. sed secũdum iura hodierna, quia etiam ante litẽ contestat. actore absente proce-

** Expressa. Hoc est cont. l. iurisgen. § sed cùm nulla ff. de pact. Sed hic limita in pacto liberatorio, q̃ satis uestitur ex causa precedentis obligationis. Limita quoq; in libello rei uendicationis, uel in cõfesso rem alterius esse, causæ enim expressionem tũc non desideramus: Bar. l. cũ falsa. nu. xj. s̃. de iur. & fac. ig.* I. Concen. B.

proceditur. glo. non procedit, nec dicit bene, quia etiam si fieret ante lit. contesta. renunciatio noceret, cùm ante litem contestatam habeat necesse procedere, & non potest desistere, ut in auth. qui semel. j̃. quõ & qñ iud. Nota renunciationem factam in iudicio ualere, etiã in absentia, quod est mirum, quia nullus actus inter uiuos potest fieri in absentia, nisi mediante nuncio, uel epistola, ut l. cõsensu. de ac. & ob. Facit quod no. in l. illud. de sac. eccle. Sed ratio huius legis est quæ in fine ponitur. De istis glo. feci mentionem in l. j. de confes. Et aduerte quòd ista gl. non dicit uerum in eo quod dicit, absente aduersario, per l. fin. de inter. ac. nisi intelligeres q̃ hæc renunciatio fuisset facta in iudicio, præsente iudice* tãquam publica persona pro absente, quo casu renunciatio haberet locum. arg. eorũ quæ not. in §. si quis alij. Inst. de inut. stip. Item not. tex. huius l. qui dicit causam finitã, quia ex isto potest probari quòd exceptio, Non potes agere quia renunciasti liti, impedit litis contestationẽ, l. eleganter. §. si quis. ff. de cond. ind. & ibi no. gl. Bar.

** Iudice. Et pro absente stipulatore. l. j. de uerb. ob. cũ d. §. si quis alij. quem tandẽ proponet.* I. Con. B.

ADDITIO.

a POMA. *Renunciatio causæ. Vide Alexan. cons. xxij. uol. j. ubi ultra hic tradita per eum dicit communiter reprobari istud dictum* Bar. *ex dicto tamen* Bar. *hic habes colligere limitationem ad regulam l. cùm de indebito. ff. de prob. l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pig. act. l. cũ aurum. ff. de sol. tamen restrictio non fit, imò potius extensio, quãdo per talem restrictionẽ actus redderetur inutilis. Ita uult.* Bar. *hic dũ alle. l. illud. de acq. h. æ. facit q̃ in simili dicit gl. in l. nulla. s̃. de epis. & cle. q̃ lex noua extẽditur ad correctionẽ legis antiquæ, quãdo aliàs redderetur inutilis, ubi uide quæ posui.*

b POMA. *§. fi. Sunt qui dicunt q̃ §. fi. in d. l. properandum. non probet, dicentes q̃ ibi uidetur casus specialis in tutore, uel curatore negligente: sed certè hoc non est uerum. imò remouet specialitatẽ, dum uult q̃ minori currat tempus instantiæ, ut & in alijs, licet non tollatur ius.*

c L. *Titia. Adde* Roman. *idem tenentem eius consil. ccccxxxj. & inquantùm* Alex. *allegat* Rotam *dec. suis quòd renuncians liti & causæ, non censetur renunciare beneficio, uide latè deci. cccvj. in nouis. de renun. et ibi an requirat partis præsentiã, et renũciãs liti, causæ et beneficio, nisi possessionẽ dimittat, tenetur ad fructus perceptos, ut dicti do. decidũt deci. clviij.*

d *Aduerte, dico utrùm uideatur renunciare liti, & causæ. uidetur quòd nõ, per c. dudum de elect. in uer. liti & causæ. dic q̃ emanauit gratia tollendi dubitationes. uide tex. in c. cùm pridem. de pact. in uer. liti. cedere, uide ibi do. Car. qui allegauit hic* Bar. *dicere q̃ si parti remissa sint instrumenta, uidetur renunciare liti. Sed* Bar. *hic non dicit. And* Barba.

e *Quæro utrũ ista. Inn. in c. cũ pridẽ. de renun. tenet q̃ nõ requiritur præsentia partis odio litis, secus in renũciatione literarũ. uide ibi scribentes.*

LEX V.

1 *Causa in pactis liberatorijs nõ cõsideratur, sed in pactis obligatorijs.*

CREDITORI. Breuiter dicit. Obligatio potest tolli partim solutione, partim pacti exceptione, h. d. Glo. hic dicit unũ ibi not. causam in pactis, &c. Certè notabile istud nõ bene colligitur hic, quia text. ibi loquit̃ de causa, id est de lite, seu quæstiõe. unde fecit mihi pactũ quia defenderã causam seu litẽ eius. Itẽ istud notabile non est bonũ in se. nam in pactis
1 † liberatorijs non cõsiderat̃ causa, ut l. tale pactũ. in prin. ff. eo. Sed in pactis obligatorijs, procederet dictũ glo. ut l. cùm de indebito. §. fin. ff. de proba. & de doli excep. l. ij. §. circa. & l. nuda. ff. de don. &c.

LEX VI.

1 *Pactum factũ contra legẽ, uel præter legẽ, quando ualeat, & nu. iij.*
2 *Actio bonæ fidei, quando datur ad id quod deuenit in pacto, an tunc sit stricti iuris, & nu. iiij.*

PACTA quę contra. Opp. de l. stipulatio ista. §. alteri. de uer. ob. Sol. Ibi est pactum præter legem, ideò non ualet principale, licet ualeat accessorium, hic uerò loquitur in pacto contra legem, ideò glo. tua distinguit, quia quædam sunt pacta secũdum legem, quædã sunt contra legem.
1 † Primum membrũ est, q̃ pacta secundũ legem ualeant, & ualet principale, & ualet accessoriũ, & hoc nullũ habet dubiũ, dum tñ dicit glo. altero sit contentus, quasi dicat, nõ potest haberi illud qđ uenit in principali conuentione, & pacto. De hoc tangã j̃. eo. l. pacta. Secundũ membrũ est, quando pacta sunt contra legẽ, tunc neutrũ ualet. Dicit glo. hoc uidet̃ contra l. pacisci. ff. eo. ubi ualet pactũ contra legẽ. Sol. Illud pactũ dicit̃ contra legẽ, quòd est reprobatũ à lege. Ita loquit̃ hic, in lege contraria pactũ non erat à lege reprobatũ, sed illud, quod deueniebat in pacto, erat contra tenorẽ legis. Item opp. contra hoc de pactis initis dolo, & metu, ut dixi in l. non dubium. s̃. de legi. & l. omnes obligationes. de ac. & ob. & ibi dixi. Tertium membrũ est clarum dicitur hic, nullam uim, ex eo qđ utitur signo uniuersali, innuit quòd pactum habebat multas uires. Quæro ergo de uiribus pactorũ. gl. quæ est hic, uariat hanc materiã. Illud, quod glo. dicit, q̃ actio, quæ prius erat bonæ fidei, quando datur ad il
2 lud, quod deuenit in pacto, † est stricti iuris, glo. l. iurisgentium. §. quinimò. ff. eo. sed non est uerum, quia est contra legem & contra casum. l. ij. j̃. de pact. inter empt. & uen. coniuncta l. uideamus. §. si actionem. ff. de usu.

PACTA quæ contra. Pacta contra legẽ non ualent. h.
3 d. † Opp. de §. alteri. Inst. de inut. stip. Glo. sol. & signa eam. Sed contra dictum glo. opp. de l. pacisci. ff. eo. Sol. quòd illud pactum ibi ualet, quia non est reprobatum à iure, quia licet illud quod deuenit in illo pacto, sit contra beneficium illius edicti, tamen fieri non est prohibitũ. Item quia tex. loquitur simpliciter, de indefinita idem iudicamus, quod de uniuersali, quæro quæ sint uires pacti? Gloss. enumerat quatuor, de quibus uidebitis j̃. Aduerte tamen, quia glo.
4 uidetur tangere de uirtute informandi. † Et dicit glo. quòd uetus actio informatur, licet originaliter actio fuerit bonæ fidei, & ob id quod deuenit in pactum, efficitur stricti iuris. Simile no. glo. in l. iurisgen. §. quinimò. ff. eo. Ista glo. reprobatur per doc. Dixi in l. ij. j̃. de pac. inter emp. & uend. & per illam reprobatur ista glo. Bar.

LEX VII.

1 *Si creditor succedit debitori, extinguitur actio, & quid ecõtrà, & nu. iij.*
2 *Hæres ubicunq; transfert hæreditatem ad alium, sine suo dolo, licet extinguatur actio, durat tamen effectus.*
4 *Actio quæ tollitur succeßione alterius, uel creditoris, uel debitoris, an tollatur quasi sit solutum, uel iure confusionis.*
5 *Pactum adiectum per creditorem, qui succedit debitori in traditione rei facta possessori, quam actionem pariat.*
6 *Hæreditas quando remanet penes aliquem, remanet cum omnibus oneribus suis.*

a DEBITORI. [a] Si creditor succedat debitori, a-
b ctio extinguitur, [b] & promissa, cùm aliquid traditur, seruãda sunt. h. d. Nota tu iuuenis quòd
1 si creditor † succedit debitori, extinguit̃ actio. Opp. j̃. de iure delib. l. fi. §. si uerò & ipse. Sol. dicit glo. ibi durat actio propter inuentariũ quod fecit. Aduerte, fateor quòd hic & ibi est actio extincta ipso iure, durat tamen eius effectus in hoc, quòd in cõputatione ponit suum debitum propter inuentariũ. Simile ubicunq̃ hæres
2 † transfert hæreditatem ad aliũ absq̃ suo dolo, durat effectus actionis ut debeat sibi deducere debitũ, ut l. hæredem, ff. de his quib. ut indig. & l. propter ueneni. §. neptis. ad Syl-
3 lania. & l. debitor. in prin. ad Trebel. Opp. & uidet̃ † quòd successione non extinguatur actio, ut l. generaliter. ff. de fideius. glo. quæ est hic, huius timore distinguit, & bene. Aut succedit creditor debitori, aut ecõtrà. Et uide tuã glo. quam signa, & dicit satis bene. Vnum enim esset examinandũ hic,
4 utrùm actio tollatur † quasi solutũ, an tollat̃ iure confusionis, & ista materia est difficilis, quam dixi plenè in l. Vranius. ff. de fideius. glo. tangit in l. si socer. in princ. sol. mat. facit l. si ei qui. de euic. Opp. alteri stipulari nemo potest, ut l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de uer. ob. sed hic stipulatur alteri, scilicet creditoribus alijs, ergo non ualet pactũ. Sol. glo. hoc

ideò est, q̃a paciscentis interest, ut d. l. stipulatio ista. §. si quis insulam. tit. uide tuas glos. Quæro, & reuoco in dubium, circa fin. l. hic in fin. dicitur ꝙ agitur actione ex stipulatu, si intercessit. Quæro, quid si nõ intercessit stipulatio? Aduerte,
5 quia glo. tua loquitur optimè, & dicit glo. si † quidem tale pactũ fuit interpositũ iuxta traditionẽ rerũ, fuit uestitũ illa traditiõe. Et ideò ex eo orit̃ actio præscriptis uerbis ut l. rebus. j̃. de rer. per. & j̃. eo. l. legẽ. Et in hoc gl. dicit optimè, quã uide. Si uerò pactum non fuit appositũ iuxta traditionem, quia res fuerunt dimissæ apud possessorẽ, tunc istud pactũ remanet nudum, nec habet aliquod uestimentũ, ideò nullam producit actionẽ*, sed aget actione descendente ex sententia, quæ inerat. Et si opponitur sibi de pacto, replicabit de dolo, quia pactũ non seruauit, ut j̃. eo. l. cùm proponas & uide glo. Sed quæro, quid si fuerint res dimissæ apud possessorẽ absq; aliquo pacto, qualiter subueniat̃ isti creditori? glo. dicit ꝙ pro se aget actione prima, pro alijs creditoribus aget actione sibi cessa, ut ff. de hære. uend. l. ij. §. pe. Vide glo. Ad primũ quòd dicit, aget actione prima, hoc uidetur contra istũ text. qui dicit, ꝙ actio est extincta successiõe. Dicunt quidã, quòd actio non est ipso iure sublata per successionẽ, sed ope exceptionis, unde actio prima intentabitur: sed si excipietur, replicabitur. Istud est contra l. in omnibus. ff. de sol. ubi dicitur, ꝙ successione tollitur actio ipso iure. Sustinendo glo. dicã quòd agitur actione sibi competenti ex sententia. Ita debes intelligere hic non actione prima, quia erat sublata. Ad secundum, quòd dicit quòd pro alijs aget actione sibi cessa, non uidetur benè dictũ, nam cũ ipse sit debitor, non uidetur quòd posit sibi cedi cõtra seipsum quia extingueretur confusione. Sol. Propter bona quæ dimiserant alij, uidetur ipse nõ esse debitor in effectu, & ideò potest actio sibi cedi. Ita debes intelligere hanc legẽ. Sed iuxta prædicta quæro, unde est quòd quando hæreditas dimittitur apud aliquẽ absq; aliquo pacto, tenetur satisfacere sibi & alijs creditoribus? * Respon. hoc importat nomen hæreditas,
6 quod † apud se remanet cũ omnibus oneribus suis, & debet soluere ęs alienum, ut l. si quis seruũ. §. fina cũ l. seq. ff. de leg. ij. & l. fin. de usufr. leg. Quæro, quid si alij creditores non cõsenserũt huic cesioni, quo iure agent isti contra eũ, apud quẽ dimiserunt bona? Glo. dicit, & bene, quòd debent agere actione prima sibi competenti ex sententia. & uide glo. &c.

l. si tibi. j̃. de locati. I. Con. B.

**l. ex maleficio. §. hæres. ff. de act. & ob.* I. Concen. B.

DEBITORI. Per aditionẽ hæreditatis debitoris, confundit̃ actio. Itẽ pactũ iuxta traditionẽ appositũ est obseruãdum. hoc dicit. Op. de l. si reus. ff. de duob. reis. l. hæres à debitore. §. j ff. de fideius. Horũ timore glo. distinguit hic, & signa eam. Itẽ opp. dicit̃ hic, ꝙ potest agi ex stipulatu, ut satisfiat cęteris creditoribus, cõt. l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de uer. ob. Huius timore est facta glo. quæ incipit, quia intererat ut solueret̃ alijs creditoribus. Modò quærit glo. quid si nõ intercessit stipulatio. Gloss. dicit ꝙ si intercessisset pactũ iuxta traditionẽ rerũ hæreditariarũ, ꝙ tũc poterit agi præscriptis uerbis, l. rebus. j̃. de re. per. uidebitis in l. legem. j̃. eo. Itẽ quærit glo. quid si non intercessit aliqua traditio, sed res hæreditariæ remanserunt penes illũ, qui fuerat conuẽtus? Dicit gl. ꝙ isto casu poterit agi ex sentẽtia, & si opponatur exceptio, replicabitur de dolo, quia non obseruat pactum. Et intelligas ꝙ pactum interuenerat. Ex quo not. ꝙ pactum uestit̃ rei traditione, ut l. legẽ. j̃. eo. tamen nõ uestitur, nisi ubi fit traditio, licet permittatur res permanere penes illũ, cũ quo cõtrahit̃. Item quærit glo. quid si nullũ pactũ interuenit? Glo. dicit quòd iste creditor, qui successit debitori, aget actione primęua pro se, & pro alijs creditoribus aget ex iure cesso. Ista glo. uidetur dicere malè in duob. Primò in eo quòd dicit, ꝙ aget prima actione. Istud non est uerũ, quia illa actio per successionẽ fuit extincta. Posses tamen allegare pro glo. quòd hic agitur actio. descendente ex stipulatu. Itẽ dicit malè, ꝙ pro alijs creditoribus agat ex iure cesso, cũ creditores cedant ius suũ, & hoc modo uult ꝙ cedatur ei ius contra semetipsum, qui est hæres. Potest tamen sustineri glos. ꝙ ideò fit cesio huiusmodi, uidelicet ꝓ cæteris creditoribus, cùm hæreditas tota remanserit penes illũ conuentũ, qui satisdare promiserat. Item quærit glo. quid si non est cessum ius. Dic ut in glo. Bar.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Debitori. *an autem sicut extinguitur personalis, extinguatur etiã hypothecaria per successionem, uide* Comen. *consi. xxxvij. incip quidam legauit. in uer. ad tertiũ post* Bar. *& alios in l. si debitor. in princip. j̃. ad Treb. An autem talis extinctio habeat uim solutionis, uide* Bar. *in l. Vrannius. ff de fideiuss.*

b POMA. *Extinguitur.* Dic *in totum, si est hæres pro parte. l. si adul. cum glo. j̃. de hære. act. ubi glo. declarat quid fiendum sit si id, quod erat debitũ, erat indiuiduũ, & creditor est creditor pro parte. & uide etiã post* Bal. *hic Capram consl. lxiij. in ij. dub. & artic. clxij.*

LEX VIII.

a SI PASCENDA. [a] Pactũ inter dominũ & eũ qui pectora pascenda suscepit, est seruandum. hoc dicit. Quæritur, qua actione cõpellat̃. Glo. dicit, & bene, Quandoq; iste est contractus societatis, & tunc agetur actione pro socio, ut l. cum duobus. §. si in cocunda. ff. pro socio. Quandoq; est cõtractus innominatus, tunc agetur actione præscriptis uerbis, ut l. si tibi areæ. de præscrip. uerb. Et ibi colligitur qualiter cognoscatur iste contractus, quam uide.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Si pascenda. Multa circa istam materiã societatis in istis animalibus, uide per Angel. in trac. societatũ. de quo scripsi in rub. ff. pro soc. & in Bertac. in uer. societas diuiditur.*

LEX IX.

a CVM POSTEA. [a] Breuiter hoc dicit. Pacta inita dolo, doli except. tolluntur. hoc dicit, &c.

ADDITIO.

a POMA. *L. cùm postea. Exemplificari potest iste text. secundum l. cùm à te. & l. antep. ff. de dolo. Et istum tex. in uer. irritum, declara expediendo, ut similiter per glo. in l. j. in uer. irrita. j̃. de rescim. uen. & in l. non omnia. ff. de mino. & istum tex. loquentem de dolo, sed de eo qui latet prudentissimum, ut ipsum deciperet, sicut dicimus de metu, qui debet esse talis, ut caderet in cõstantẽ uirũ. Ita dicunt Imo. & Abb. in c. pe. ex̃. quod met. caus.*

LEX X.

1 *Pactum nudum appositũ iuxta traditionẽ rei uestitur, in tradẽtis fauorẽ.*
2 *Pactum nudum quid sit, & qualiter cognoscatur, & nu. vij.*
4 *Differentia inter uestimentum re, & rei interuentu.*
5 *Pactum nudum quando uestiatur legis auxilio.*
6 *Pactum nudum nunquid uestiatur in casibus iureiurando.*
8 *Incontinenti dicitur fieri, antequam diuertatur ad extraneos actus.*
9 *Actio uetus quando dicatur informata, & informetur.*
10 *Pactum quando uestitur cohærentia contractus, an semper pariat actionem præscriptis uerbis.*

LEGEM. Breuiter hoc dicit, pactum appositũ iuxta rei traditionẽ, uestit̃ ab ea ut actionẽ inducat. h. d. Not. ꝙ ex pacto nudo non oritur actio. Itẽ not. quòd pactũ appositũ in rei traditione, uestitur ab ea, adeò ꝙ producit actionẽ, ut dixi in summario. Sed op. de l. si tibi quę j̃. loc. Sol. Pactũ
1 appositum iuxta † rei traditionẽ, uestitur in fauorẽ tradentis, ut hic, non in eius odiũ, ut in contrario. Habemus ergo hic uidere de uestimento pactorũ. gl. remittit ad l. iurisgent. §. quinimò. ff. de pac. & dic ut ibi, &c.
2 LEGEM. † Licet nudũ pactũ nõ pariat actionẽ, tñ si apponat̃ iuxta rei traditionẽ, uestit̃, & actionẽ parit. Primò ponit unũ dictũ. Secũdò respondet cuidam tacitę obiectioni. Secunda ibi, nec obesse. & ad euidentiam huius l. est sciendum, quòd sunt tres, quorũ unum non est alterum. Est stipulatio, & quid sit, & qualiter fiat, habetis l. j. ff. eod. & pactum

pactum quod est nudum, & quod est uestitum, *ut uidebitis. Opp. dicitur hic quòd utilis est condictio, imò uidetur ꝙ sit directa, ut Insti. quibus modis re cõtrahitur obligatio. post princip. Pro huius solutione est sciendum, ꝙ quidam habet condictionẽ sine causa, & tunc debet exponi, id est, pactio, & tunc omnia obligat. Quidam habent condictionẽ, & denotat nomen actionis, id est, certi condictio.* Ad contrarium tunc dicas, ꝙ directa est, quod hic dicitur utilis est, expone, id est, efficax est. Item opp. de l. si tibi. j̃. locat. Sol. ut ibi dixi in glo. & not. eam. Vel dic, quòd pactũ nudum appositũ iuxta traditionem, non uestitur in odium tradentis, ut in contrario, sed in fauorẽ sic, ut hic. Sed quæro quòd uestimentũ sit illud. gl. quæ incipit, & sic non est, uidetur sentire quòd sit uestimentũ interuentus rei. Do. Iac. reprobat dictũ huius gl. Nam uestimentum rei interuentu habet locũ solũ in cõtract. innominatis, l. iurisgen. §. quinimò. ff. eo. Gl. intrat materiã uestimentorum pactorũ, & remittit ad ea quæ not. in l. iurisgen. §. quinimò. ff. eo. Sed quæro
3 quid sit pactũ nudũ? † Dic ꝙ pactũ nudũ est duorũ, uel pluriũ in idem consensus ad differentiã pollicitatiõis. Probatur in d. l. pactũ. de polli. Dic si est in suis finibus stans, quia si ultrà procederet, & uestiret rebus, uel uerbis, &c. tunc nõ esset nudũ, sed uestitũ, ut j̃. uidebis. Item quæro qualiter cognoscatur nudum? Pro cuius declaratione oportet scire quæ sunt uestimenta pactorũ. gl. dicunt, quòd sex sunt uestimẽta, re, uerbis, literis, cõsensu, cohærentia contractus, & rei interuentu. * Ita not. gl. in d. §. quinimò. Adduntur duo alia, uidelicet operis initio, & legis auxilio. & no. ibidẽ. addunt doct. nouũ uestimentum, iureiurando, ut ff. de oper. lib. l. ut iu
4 risiurandi. Sed quæro de differentia † inter uestimentũ rei interuentu, & re. gl. hoc asignat in d. §. quinimò. in glo. magna. Doct. asignant aliã differentiã, & dicunt quòd differentia est in hoc. Nam in contractib. siue pactis, quæ uestiunt̃ re, uestimentũ ipsum designat ad quid cõtrahatur obligatio, ut in mutuo, ad tantundẽ: in deposito, ad idẽ restituendũ: sed in contractibus qui uestiunt̃ rei interuentu, tibi ex hoc nõ apparet ad quid contrahatur obligatio, nisi dicat̃, puta, do tibi, ut des mihi equũ, & sic ipsa cõuentio designat, nõ ipsum uestimentum. Aduerte tñ, quia Iac. de Aret. dicit, ꝙ solũmodò est unũ uestimentũ pactorũ, ualet interuentus rei, ut puta in cõtractibus innominatis, & dicit, ꝙ alia nõ dicunt̃ uestimẽta, nec pacta uestita. Ratio, quia illud debet dici uestitũ quod antè fuit nudũ. Istud patet ad sensum. Sed cõtractus, qui contrahuntur re uel uerbis, uel literis, uel cõsensu, nunq̃ fuerũt nudi: nã eo ipso quòd fit cõtractus, si re nascit̃, uestit̃, si uerbis nascit̃, uestit̃, & sic de alijs, ergo cõcludit quòd ista nõ dicuntur uestimenta. Et aduerte ad unũ quod dicit, nam dicit ꝙ in cõtractib. qui cõsensu cõtrahunt̃, de quib. Instit. de ob. ex consen. dicit, ꝙ ibi nõ est nisi unũ uinculum naturale tantũ. Probat quia si esset ibi utrunq;, scilicet naturale & ciuile, nõ posset ciuile tolli per pactũ nudũ, quod nõ tollit nisi naturale, ut l. Stichũ. §. naturalis. ff. de sol. & tñ tollit utrũq;. l. ab emp. in prin. ff. eo. Potestis saluare gl. quia ista non est opi. noua, imò tangit̃ in gl. mag. in d. §. quinimò. Et aduerte, quia glo. idẽ senserũt, quia nõ propriè dicunt̃ uestiri his uestimẽtis,

* *Vestitum. Stipulatio pficitur utroq; loquente, hoc est, præcedẽte interrogatione expressa, et respõsione expressa l. j. ff. de uerb. ob. Pactũ uestitũ perficitur altero tãtũ loquente, & rei traditione. Vt si tradẽdo rem paciscar ut aliquid facias: tu accipiendo, tametsi nominatim te hoc factũrũ nõ spoponderis, obligatus es: l. auia. j̃. de iur. do. ubi uerò citra traditionem aliquid paciscimur, nudũ pactum dicitur, quod ad actionẽ producendam inutile est. l. j. ff. de pollic.* I. Conc. B.

* *Condictio. Tu melius sic dissoluito, aut apponitur pactum super cõtractu nominato, & tunc competit directa ex illo cõtractu: aut ex innominato & tunc utili præs. uerb. actiõe agitur. l. si tibi areæ. ff. de præscript. uerb.* I. Conc. B

* *Interuentu. Subducta diligenter ratione, excepta prima & quinta specie, reliquas improbauimus, in epit. libr. ij. cap. de pact.* I. Conc. B.

Vnde dicas secundũ do. Iac. quia aut quæris, nunq̃d pacta possint dici uestita his uestimẽtis, & dico quòd sic. Nam habes quòd homo cũ nascit̃, potest dici uestitus pelle & carne, ut legitur de Iob. Aut quæris, nunq̃d pacta dicantur uestiri his uestimentis, & tũc dicas ꝙ propriè nõ dicunt̃ uestiri, cũ nunq̃ fuerint nuda, sed impropriè sic. Ita debet hęc materia intelligi. Sed ad aliud, quod dicũt Vltramon. ꝙ in cõtractib. qui consensu cõtrahuntur, nõ sit nisi unũ uinculũ naturale, istud est falsum. Gl. dicit quòd imò utrũq;, quia ciuilis obligatio est per approbationẽ, ut not. Instit. de oblig. post prin. Et ad cõtrariũ de l. ab emp. §. eo. dic, ꝙ sicut lex fouet hos cõtractus eleganti ueste, scilicet cõsensu: ita ex eadẽ æquitate fouet contrariũ cõsensum, ut posit ab eis recedi per nudũ pactum re integra, q̃a nihil tam naturale, &c. l. nihil tam naturale. ff. de reg. iur. Itẽ dicunt Vltramon. ꝙ uestimentũ operis initio, & uestimentũ legis auxilio nõ sunt uestimenta, quia attributa cuilibet nõ uestirent, sed habent locũ solùm in certis casibus specialib. ut l. j. ff. de usu. l. si quis argentũ. §. pen. j̃.
5 de don. † Tu dicas secundũ Iac. ꝙ qñ lex fouet pactũ cõtemplatione ipsius pacti, ipsum uestit, & coadiuuat, & tũc ex tali uestimẽto orit̃ actio. Ita debet intelligi matèria cõtractuũ, qui cõsensu contrahunt̃. Quandoq; lex fouet pactũ, nõ contemplatione pacti, sed contemplatione personę paciscentis, tunc ex isto pacto quantumtunq; nudo orit̃ actio. Ita debet intelligi l. etiã. ff. de usu. Ita posset intelligi l. j. §. si cõuenerit al ex l. in gl. Et potest dici illud pactũ uestitũ legis auxilio, & sic bene dicũt gl. Quandoq; lex nõ fouet pactũ seu contractũ, sed cõtemplatione pacti seu cõtractus, producit actionẽ, tũc ex pacto, uel ex cõtractu nõ orit̃ actio, sed aget̃ cõdictione ex lege. Ita intelligit do. Iac. l. si quis argentũ. §. pen. j̃. de do. Addiderunt etiã moderni uestimentũ iurisiurandi per l. fi. de libe. cau. Aduerte, quia ibi uidet̃ casus specialis. Sed reuoco
6 in dubiũ, nunq̃d in alijs casib. † pactũ posit uestiri iureiurando? Primò uidet̃ ꝙ sic, quia ex iureiurando oritur actio, ut l. actori. j̃. de iureiur. facit auth. sacramẽta. j̃. si aduer. uend. Præterea, uidet̃ tex. in d. l. fi. de lib. cau. & l. ut iurisiur. §. j. de ope. lib. Tene cõtrariũ ꝙ pactũ nõ uestitur hoc modo, quia iusiuran. est de modis, ut l. oblig. ferè. §. placet. de act. & obl. Non ob. l. actori. præallegata, quia illa loquit̃, quando sacramentũ est interpositũ super aliquo de pręterito, & ad litẽ decidendã, secus si interponeret̃ super aliquo de futuro præstando. Non obst. auth. sacramenta. quia ibi non interponitur sacramentum ad obligationẽ inducendam, sed ad confirmandũ contractũ. Non obst. l. iurisiurandi. & l. fin. quia ibi est casus specialis.

VIDIMVS quæ sunt uestimẽta pactorũ. Si ergo quæ-
7 ris, † qualiter cognoscatur pactũ nudũ, dic quòd illud dicitur nudũ, quod nõ est uestitũ aliquo de prædictis uestimentis. Sed quæro exemplũ de pacto nudo? gl. quæ incipit, cautè. in d. §. quinimò. ponit plura exempla. Primũ exemplum fuit quòd illud dicatur pactũ nudũ, cũ partes hoc agunt inter se ꝙ sit nudũ, alleg. gl. l. iurisgent. §. quod ferè. ff. eo. Vltramon redarguũt istud, dicunt aũt ipsi, si partes cõtrahũt per stipulationẽ, dicunt ipsi, stipulatio est facti, ut l. cõsilio, in fin. j̃. de cura. furio.* sed ea quę sunt facti, nõ possunt haberi pro infectis, ut l. in libello. §. factę. ff. de ca. Licet ergo partes agent ꝙ stipulatio sit pactũ nudũ, istud non potest fieri. Tu salua gl. quia gl. uidetur sensisse cùm dicit, ꝙ nudum dicitur cùm partes hoc agunt, debet intelligi, ubi partes agant non per modum stipulationis quæ ualeat ut stipulatio, quia tunc ipsi dicerent uerum, sed debet intelligi ubi stipulatio nõ ualeret tanquã stipulatio. Ita uidetur sensisse gl. in d. §. quod ferè. Item dant aliud exemplum de stipulatione facta inter absentes, uel quæ aliàs sit inutilis. Istud redarguunt Vltramon. quia licet stipulatio fiat inter absentes, tamen habet stipulatio essentialia sua, quia præcesit interrogatio sua. Et ideò dic, ꝙ stipulatio inter absentes facta dicitur inutilis. l. j. in princi. de uerb. oblig. Vel dicas per interpositionem,

* *Furio. Omnino fallitur Bart. nã stipulatio nõ est facti, sed iuris: l. si unus. §. pactus ff. de pact. Neq; hoc dixit d. l. consilio.* I. Conc. B.

quia nõ habet ſubſtantialia ſua, ideò quia expreſsio uerborũ debet fieri inter præſentes, ut d. l. j. Et ſi diceres, Pactũ eſt in forma, & ſi non ualet ut ſtipulatio, nõ poteſt ualere ut pactũ nudũ, per l. nõ codicillũ. ẽ. de teſt. & quod ibi not. per doc. Dico quòd iſtud procederet ubi partes agerẽt inter ſe, quòd ut ſtipulatio ualeret,* ſecus ſi ſimpliciter, ſecundũ Iac. Tene ergo exẽpla illius glo. Si ergo quæris, in quib. caſib. nudũ pactũ pariat actionẽ, dico ut no. in d. gl. quæ incipit, cautè. in d. §. quinimò. Vel ut dixi ſecũdũ Iac. dicas ergo quòd nudũ pactum non parit actionẽ, niſi ueſtiatur aliquo de prædictis ueſtimentis. Et ſic habes unam uirtutẽ pactorũ, ſcilicet uirtutem pariendi, habes aliam uirtutem, ſcilicet informandi, & tunc recito glo. in bonæ fidei. ẽ. eo. ut puta quando pactum apponitur incõtinenti iuxta contractũ, tunc iſtud pactũ informat ueterẽ actionẽ, quæ oritur ex contractu, & nouam præſcriptis uerbis parit: tex. in l. ij. ẽ. de pact. inter empt. l. fundi. ff. de contr. empt. & dicitur hic ueſtiri cohærentia contractus. Sed quæro, nunquid hoc habeat locũ tam in cõtractibus ſtricti iuris, quàm bonæ fidei? Dic quòd ſic, ut l. in bonæ fidei. & l. petẽs.

* *Valeret. Cùm tamẽ omiſsio formæ & modi uitiet ſtipulationẽ l. qui Romæ. §. Flauius. ff. de uerb. obl. Neq; à parte remitti poſsint: Bart. l. qui in poteſtate. nu. ij. C. de in ius uocant. Meritò partes efficere nõ poterunt, ut ſit ſtipulatio, ſi non præcedat interrogatio, & ſtatim ſubſequatur reſponſio.* I. Conc. B.

8 ẽ. co. Sed quæro quando † dicitur incontinenti fieri? Dicit gl. quòd antequã contrahentes diuertant ad alios actus extraneos, ſecus ſi neceſſarios, arg. l. cũ antiquitas. ẽ. de teſtam. & ibi Cyn.* Vel potes dicere quòd incõtinenti dicitur fieri antequã partes habeant contractũ abſolutũ, ut l. contractus. ẽ. de fide inſtru. Itẽ quæro, qualiter dicatur uetus actio informata? Et gl. † dicit, q̃ primò informatur ex eo quod competit ad id, quod eſt de natura, ut in d. l. ij. ẽ. de pact. inter empt. & d. l. fundi. Item informatur ex eo, quia ubi primò erat bonæ fidei, efficitur ſtricti iuris. glo. eſt in l pactaq̃. in gl. ult. ẽ. eo. Item dico q̃ quandoq̃ appoſitũ parit actionem. quæro nũquid ſemper parit actionẽ † præſcriptis uerbis, ubi ueſtitur cohærentia contractus? Vltramont. dicunt quando ueſtit̃ ex relatione habita pacti ad contractũ, ſi oritur aliquis cõtractus innominatus, uerbi gratia, cõduxi à te domũ conſtruendã iure contractus conditionalis, & iuxta contractum fuit pactum appoſitũ q̃ ires pro me Romã: ex relatione habita pacti ad contractũ uidetur oriri unus contractus innominatus, uidelicet facio ut facias, tunc dicunt q̃ ſemper quando inſurgit iſte contractus innominatus, ex tali relatione habet locum præſcriptis uerbis. Si uerò habita relatione prædicta non oriretur cõtractus innominatus, puta, promiſi tibi per ſtipulationẽ decem. iuxta cõtractum ſtipulationis fuit nudum pactum appoſitũ, q̃ ſcriberem tibi librum, hic non inſurgit aliquis cõtractus innominatus. Iſto caſu dicunt, quòd nõ oritur præſcriptis uerbis actio. Ipſi dicunt malè in duobus. Primò, quia ibi uidentur uelle q̃ iſta præſcriptis uerbis actio oriatur ex contractu innominato, habita dicta relatione, quod tamen eſt falſum, quia imò oritur ex pacto ueſtito cohærentia contractus. hic eſt tex. in l. in bonæ fidei. ẽ. eo. ibi. Ex pacto actio competit. Item dicunt malè in alio, quia dicunt quòd ubicunq̃ cõtractus innominatus oriretur habita dicta relatione, haberet locũ præſcriptis uerbis actio. Modò pone, promiſi tibi facere domum per ſtipulationẽ iuxta contractũ fuit appoſitum pactum, quòd tu dares mihi centum. hic habita dicta relatione oritur unus contractus innominatus, uidelicet facio ut des, nunquid iſto caſu orietur præſcriptis uerbis actio, quia facio ut des, non habet locũ præſcriptis uerbis actio, ſed de dolo agitur: l. naturalis. §. quòd ſi faciam. ff. de præſcript. uer. neq; habet locum actio de dolo in hoc caſu, quia ex pacto incontinenti appoſito oritur actio, nõ tamen ex contractu innominato, etiã conſiderata dicta relatione. Quæro, pone quòd iuxta contractũ uenditionis fuit appoſitum pactum, quòd deberes ire pro me Romã, & ego pro te Peruſium, & tu ſcribere pro me librum, & plura pacta ſubſequenter: quæro utrùm omnia iſta pacta ueſtiant cohærentia contractus, aut non omnia? Si tu dicis q̃ omnia ueſtiant̃, iſtud non uidetur uerum, quia multa pacta non cohærent contractui, quia inter cõtractum, & ultimũ pactum, eſt mediũ aliud pactũ quod impedit ueſtimentũ ultimi. arg. l. qui ſella. §. fi. ff. de ſer. ruſt. præd. Si diceres q̃ ultimũ ueſtiat̃ à præcedenti pacto ueſtito cohærentia contractus, iſtud non eſt uerum, quia cùm præcedens pactũ habeat dependentiã à contractu, pro ueſtimento ſuo, non poteſt dare ueſtimentũ alij. l. filium. ff. ad Macedo. Dic q̃ omnia dicuntur appoſita incontinenti, ut l. in bonæ fidei. ẽ. eod. Facit in arg. l. pe. §. Pau. ff. de acq. re. do. Bart.

* *Cyn. Facit l. cõtinuus. ff. de uer. ob. Not. e. Bar. l. in bonæ fidei ẽ. hoc titul.* I. Conc. B.

9

10

LEX XI.

X cõuentione. Breuiter hoc dicit. Ad eos extenditur pactum, ad quos extenditur illud, ſuper quo interponitur. hoc dicit. Quæro ante omnia, quæ eſt ratio differentiæ inter prin. & fin. huius l. Reſpon. illa, quam dixi uobis in ſummario, q̃ fundus redit ad mulierẽ, in fine non, ideò opp. ẽ. ſine cen. uel reli. l. j. ubi eſt quaſi idem text. Gloſs. ſol. quòd non ualeat pactum in præiudicium fiſci, ut ibi, ſed in præiudicium promittentis ſic, ut hic, &c.

EX conuentione. Pactum extenditur ad eos, ad quos poteſt extendi illud ſuper quo pactũ apponitur. h. d. Opp. l. j. ẽ. ſine cen. uel reli. Sol. ut in glo. & quæ ſit ratio legis, dicut ut in glo. Bart.

LEX XII.

1 *Voluntas præcedens derogatoria, ſicut tollit ſequentem in ultimis uoluntatibus, ita etiam in contractibus.*

2 *Modus probandi contractum uenditionis ſimulatum.*

3 *Proteſtatio derogatoria præcedens, quando tollit actum ſequentem.*

4 *Pactum de non petendo, quas uires habeat.*

5 *Si aliquis creditor ſtetit per xxx. annos quòd non petijt debitum, & poſteà fecit pactum de non petendo, & demum ſit factum pactum de petendo, an iſtud pactum producat actionem.*

6 *Fideiuſſor, ſi antequam fideiuberet, proteſtatus fuit creditori, quòd non intendebat fideiubere, & fideiuſſit, an obligetur.*

a

ACTA Nouiſsima.[a] Pacta nouiſsima prioribus cõtraria debent ſeruari. hoc dicit. Circa hanc legem debes ſcire q̃ quædam ſunt pacta inuicem contraria, & de his loquitur hæc lex, & l. ſi unus. §. pactus ne peteret. ff. eo. Quædam ſunt pacta ſimilia, & de his loquitur l. iuris gentium. §. adeò. ff. eo. Tangitur etiam in l. pacta. de contr. empt. Quædã ſunt pacta diuerſa, & de iſtis loquitur l. prox. & ẽ. eo. l. petẽs. Tantùm recitabo hic de pactis contrarijs. Vt declaremus glo. oppo. ff. de contr. empt. l. pacta. Sol. Ibi loquitur in appoſitis pactis ſuper ſubſtantialibus* contractus, nec ſunt pacta contraria, hic loquitur in alijs pactis. Opp. de l. iuris gentium. §. ſed ſi fraudandi. ff. eo. Sol. quòd hic dicit, pacta nouiſsima, intellige utilia, ſecus ſi ſint inutilia, ut in contrarijs. Dat etiam hic glo. alias limitationes, & de qualibet limitatione poſſem facere unum contrarium, ſed non curo. Et uide glo. Vnum intendo examinare quod dicit gl. Item uerum, niſi primũ deroget ultimo. ff. de leg. j. l. ſi mihi & tibi. §. fi. Nota iſtam glo. † q̃ ſicut in ultimis uoluntatibus uoluntas derogatoria præcedens tollit ſequentem, ita in contractibus. Contra hoc opp. fortiter de l. cùm in plures. §. locator. ff. loc. Pe. hic, & Cyn. in illa ſua diſputatione, quæ incipit, præceſsit prima uoluntas, &c. dicit, q̃ ibi fuit propoſitũ retentum in mente, & nõ fuit expreſſum partibus. & ſic non ſufficit, ut l. ſi repetendi. ẽ. de condic. ob. cau. Iſta ſol. eſt uera, tamen continet diuinationẽ. But. dicebat ſic, & aduerte, quia eſt multùm utile dictum, dicit ipſe.[b] Quandoq̃ pactum primum deroga-

* *Quæ autem dicantur ſubſtantialia cõtractus emptionis, dixi lib. ij. epit. c. de emp.* I. Con. B.

1

b

derogatoriũ præceſsit ſimpliciter, non reſpiciens expreſsè tempus futurũ, tunc faciendo poſteà aliud pactũ ex interuallo, nideẽ recedere à primo. Ita loquitur d. §. locator. Sed ſi pactũ eſſet derogatoriũ reſpiciens futurũ expreſsè, uerbi grata, dico q̃ non intendo promittere animo obligandi me, & ſi contingeret me in futurũ promittere, non facio animo obligandi, tunc pactum primum tolleret ultimũ. Ita loquitur hæc glo. Et per hoc dicebat ipſe, ſi tu uis probare contractum ſimulatum,[c] tu habes neceſsè probare, † quòd tempore, quo tu uendidiſti, fuit dictum quòd non eſſet uenditio, ſed pignus, tunc uenditio ſtatim ſecuta bene præſumitur ſimulata. Sed ſi uẽditio eſſet poſteà ſecuta ex interuallo, non ſufficeret, quia per ſequentẽ uenditionem uidetur pœnituiſſe illius proteſtationis, ut d. §. locator. Debebat ergo probare quod ille dixit, quòd non intendebat q̃ eſſet uenditio, & ſi contingeret in futurũ uendere, intendebat q̃ eſſet pignus, quod ſatis eſt notandum. & Ioan. mo. ponit in c. in generali. de reg. iur. libr. vj. Et domin. Andr. de Piſis poſuit in l. ſi quis in principio teſtamenti. ff. de leg. iij. & uidetur mihi q̃ dicat multa imperfecta, & non uera. Opp. l. fin. § item ſi prædixerit. ff. nau. cau. ſta. Sol. dicit Petr. ibi loquitur in actu neceſſario, in quo non prodeſt proteſtatio, niſi pars aduerſa conſentiat, ſecundũ eum Reaſſume † ergo[d] breuiter tria, uel quatuor. Quandoq̃ præceſsit proteſtatio derogatoria in actib. qui dependent ex ſola uoluntate proteſtantis, & tunc impedit actum ſequentẽ, niſi ſpecialiter prioris uoluntatis pœnituerit, ut l. ſi quis in principio teſtam. ff. de leg. iij. & in l. ſi mihi & tibi. §. in legatis. ff. de leg. j. & l. at ſi quis. §. plericq̃. de reli. & l. qui in aliena. §. fin. de acq. hæred. Si uerò in actib. qui dependent ex uoluntate partium, & tunc ſi quidem uoluntas derogatoria eſt ſolùm in mente retenta, non ſufficit, ut d. l. cùm in plures. §. locator horrei. ſecundũ intellectum Petr. & ẽ. de condict. ob. ob. cau. l. ſi repetendi. Si uerò fuit uerbis expreſſa, & tunc aut fuit uoluntas derogatoria ſimpliciter, aut expreſsè ſe retulit ad tempus futurum. Primo caſu impedit ſolum contractum, qui immediatè ſequeretur, non eum qui ſequeretur ex interuallo,[e] ut d. §. locator. ſecundũ Butr. Pro quo facit l. per retentionem. ẽ. de uſu. Si uerò expreſsè ſe retulit ad tempus futurum, aut loquimur in actib. uoluntarijs, & tunc illa uoluntas derogatoria impedit illum actũ, ita loquitur hæc gl. Si uerò loquimur in actibus neceſſarijs, tunc illum actũ non impedit, niſi facta ſint parte aduerſa præſente, & non contradicente, ut d. §. item ſi prædixit, &c.

c

2

3

d

e

PACTA nouiſsima. Vltimũ pactum primo contrarium obſeruari debet. h. d. Et primò ponit dictum in genere. Secundò infert ad ſpeciem. Secunda ibi, quapropter. Opp. de l. iuris gen. §. ſed ſi fraudãdi. ff. eo. Sol. q̃ iſta debeat intelligi de pacto q̃ ualeat. Item opp. de l. ſi mihi. §. fin. in uerſ. interdum. ff. de leg. j. gl. ſoluit, & limitat hanc l. q̃ ſit uerum, niſi primũ pactum ſit derogatoriũ ultimo. Iſta ſo. eſt multum not. q̃ ſicut in ultimis uoluntatibus, prima uoluntas derogatoria præualet ultimæ, ita etiam in contractibus. Tamen contra d. glo. poſſet opponi, ut l. cùm in plures. §. locator. ff. loca. Vnde dic ſecundũ Iac. interdum aliquis profert uerba proteſtationis in ſequenti tempore, & tunc poſt proteſtationẽ proteſtatio releuat, quia fuit derogatorius actus factus arg. eius quod hic not. Vnde aduerte, cùm tu uis probare contractũ eſſe ſimulatum, domi. Iac. dat iſtam practicam, q̃ teſtes debeant deponere quod tu dixiſti in proteſtatione per hunc modum, uidelicet, q̃ ſi contingeret te in futurum uendere, quòd tu nolebas uenditionẽ eſſe, neq̃ in uenditione conſentiebas, ſed eſſet pignus. Si teſtes deponãt per hunc modum, probatur ſimulatio cõtractus. Sed ſi teſtes deponerẽt, ſic dicimus quòd talis fuit proteſtatus ſe nolle uendere Titio fundũ, ſed pignorari, iſti non probant contractum ſimulatũ. Ratio, quia actus uenditionis factus poſt proteſtationẽ uidetur indicare illũ pœnituiſſe primæ proteſtatiõis. Et ita intelligit d. Ia. d. §. locator. quia uerba iſta in iſto caſu noſtro non ſe extenderent ad futurũ tempus. Item opp. de l. ſi unus. §. pactus ij. reſpond. ff. eod. Sol. gloſs. limitando q̃ illa lex debet intelligi, ſi prima actio ſit ipſo iure ſublata, quia tunc ultimũ pactum non ſeruatur. Et ualet ad quæſtionẽ, Pone reformatio eſt facta q̃ exbanniti pro quacunq̃ iniuria rebanniantur, poſteà Priores faciant aliã reformationẽ, poſtquã exbanniti fuerunt rebanniti, per quã reformationẽ uolũt reponere in ipſo banno, nunquid poſſint? Primò dic q̃ non. Nam per rebannimentũ fuit ſublata iniuria cõmunis ipſo iure. Vnde per aliã reformationẽ illa iniuria non renaſcitur, & bannũ naſcitur ex delicto, & iniuria naſcitur ex contumelia, ut in d. §. pact.

4 QVAERO † de uiribus pacti de non petendo? Dic q̃ pactum de non petendo tollit naturalem obligationẽ, pactum uerò extendit ſe ad id ad quod apponitur, ut l. ſi unus. §. pacta. uer. & in ſumma. ff. eo. pactũ de nõ petendo reſpicit petitionem, non obligationẽ. ſed petitio & obligatio nõ habent cõmune ſimul: ergo de uno ad aliud nõ infertur, ut l. naturaliter. §. nihil. ff. de acq. poſs. Sed pactum liberatoriũ tollit naturalem obligationẽ. Et idem ſenſerũt gl. & Gul. ſed loquuntur magis generaliter, gl. utunt̃ iſtis uerbis in l. Stichũ. §. naturalis. de ſol. Et eſt ſecũda, quia clidit ciuilẽ obligationẽ. Vltramon. reprobant, & dicunt q̃ imò perimitur. Allegãt tex. in l. quæcunq̃. ff. de cõpenſ. Tu ſalua gl. ideò, quia pactũ de nõ petendo ſi perimeret omnẽ obligationẽ, & reus eſſet abſolutus, actor nunquã poſſet agere, quia omnis obligatio fuiſſet ſublata, & tñ agit, quod patet, quia ſi actor agat, opponitur except. rei iudi. à reo abſoluto, ſed exceptio præſuppo nit actionẽ, ut l. j. de except. Nõ obſt. l quæcunq̃. quia intelligo q̃ perimat̃ in effectu, non tñ ipſo iure. Eſt etiã tertia uirtus, quia pactũ de non petendo obligat paciſcentẽ naturaliter nõ petere. Ita dicit gl in d. §. pactus. & probatur in l. ubi. ẽ. de tranſact. iſtud impugnant quidam & dicunt, q̃ idem actus nõ poteſt producere diuerſos effectus, quia obligaret, & liberaret. & eſt tex. rotundus à contrario in l. ſi pater. in §. j. de iu. dot. Tene gl. & ad contraria reſponde, q̃ nõ operat̃ contrarios effectus. co. reſpect. Nam reſpectu debitoris operatur liberationẽ, quo ad naturalem obligationẽ, reſpectu creditoris operat̃ obligationẽ, quia obligatur nõ petere. Et ualet ad iſtud, quia ſi obligatur nõ petere, in obligatione eſt non facere. unde ſi faceret, ueniret intereſſe in obligatione, & eſſet obligatus naturaliter, & poſſet compenſari, ut l. etiã. ff. de compen. Tene ergo dictũ gl. Nõ ob. l. ſi pater. §. j. de iur. do. quia ibi dicitur, qui paciſcitur, non obligat̃. Verum eſt ad dandum, ſed nõ ad agendũ. eſt alia uirtus, quia inducit exceptionem ex ſe, uidelicet pacti de petendo, ut hic per Cy.

5 † Quæro à te de iſta quæſtione, pone, tu debebas à me recipere centum: ſtetiſti per triginta annos quòd nõ petiſti, & feciſti pactum de nõ petendo, poſt xxx. ann. fit pactũ de petendo*, quæro utrùm habeat uires? Videtur q̃ ſic, quia pactũ de petendo remouet omne obſtaculũ inductum per pactum de nõ petẽdo. Gul. de Cu. determinat q̃ tunc eſt uerũ, q̃ pactũ de petendo remouet obſtaculũ, qñ actio iſta non eſſet ipſo iure ſublata. Sed in propoſita quæſtiõe ſecus, quia naturalis eſt ſublata per pactũ, ciuilis per præſcriptionẽ. Et ſic cũ ipſo iure ſit ſublata, pactũ de petendo nihil operat̃, ut in d. §. pactus ne peteret. Do. Franciſ. Tigrini de Piſis dicit, q̃ ex iſto pacto ultimo optimè agi poteſt, quia per pactũ ultimũ de petendo fuit reſuſcitata prima actio. Non obſt. id quod de præſcriptione dicit̃, quia nunq̃ cõtra me præſcribit̃ per illũ, q̃ habet beneficiũ à me, ut l. male agit̃. ẽ. de præſc. xxx. an. Sed tu ex pacto nudo de nõ petẽdo beneficium à me habebas, de ea potes uidere ea quæ not. in Specu. de præſcr. in materia libellorũ. in gl. quæ incipit, ut ſi primũ fuit ibi. Item uerũ, niſi primũ deroget. Inducunt̃ prædicta per Vltramont. ad quæſtionẽ, fideiuſſor datus, antequã fideiubeat, uadit ad creditorẽ, & ei prædicit † q̃ nõ intendit fideiubere pro Titio, cui creditor mutuare intendebat, demũ mutuat ei, & talis fideiubet, an talis fideiuſſor obligatus ſibi ſit? Videt̃ ex iſta gl. q̃ nõ, qa iſta ꝓteſtatio præcedẽs ſcilicet q̃ nõ intẽdebat fideiubere, impedit fideiuſs, ſecutã, per iſta uer-

* *Petẽdo. Sed ius petendi debitum, decẽ annis præſcribitur: ut idem Bar. l. j. n. xix. ẽ. de ſacroſan. eccl.* I. Conc. B.

6

iſta uerba glo. In contrariũ facit d.§.locator.Pet.tenet ꝙ aut uerba proteſtationis reſpexerũt expreſsè actum futurũ, puta dicendo, non intendo fideiubere, & ſi contingat me fideiubere, teneri nolo, & tunc nullatenus teneor. Pro hoc facit l.qui in aliena.§.fin. de acq. hæred. & l.at ſi quis.§.plericq. de relig. Item facit quædam gl. quæ eſt in l.in concubinatu. ff. de concub. quæ dicit, ꝙ proteſtatio ſemper debet fieri ante actũ, ſuper quo proteſtatur. Si uerò uerba derogatoria, & proteſtatio præcedens nõ reſpexerũt expreſsè actũ futurum, in forma de qua ſ. dixi, ſed ſimpliciter fuerũt uerba talia, puta, nõ intendo fideiubere, tũc ſi quis actus immediatus ſequitur poſt illa uerba, tunc certũ eſt ꝙ impedietur fideiuſsio. Sed ſi fieret ex interuallo, tunc nõ impedieť, & erit obligatus fideiuſſor, arg. d. §. locator. Et hæc poſſent induci ad quæſtionẽ, quam format gl. in l. ſi fideiuſſor. ff. de fideiuſ. Et ſi tu dicis, nonne lex alibi dicit ꝙ proteſtatio præcedens inter uiuos nõ releuat quẽ à periculo, uel obligatiõe ſequẽti, ut l. fi. §. item ſi prædixerit. ff. nau. cau. ſtab. Sol. Ibi loquiť in actu, qui de neceſsitate adſtringebat proteſtantẽ, & eius proteſtatio nõ releuat eum niſi is, cui fit proteſtatio, conſentiat. Sed quæſtio noſtra, & theorica data procedunt in eo qui obligabat ſe ex uoluntate, non ex neceſsitate. Bart.

ADDITIO.

d P. PAV. P. *Pacta nouiſsima. circa materiã huius l. uide Alex. l. ſi quis ante. ff. de acq. poſ. & ꝙ iſta regula ꝙ ultima derogãt prioribus, procedat in omni materia, uide Alex. in conſ. dcxj. in princ. Iaſ. in l. duob. §. fin. de iureiur. & in d. l. ſi quis ante. in j. notab.*

POMA. L. *Pacta uide Alexan. conſ. xl. uol. iiij. & glo. in c. unaquæq; in uerb. in morte. xiij. q. ij. & Frider. de Senis, conſ. x. in fin. & conſ. cclij. & Rom. conſ. xiiij. & conſ. xlj. in. ij. dubio. & ultra ea quæ hic dicuntur ex uerbo, ultima derogant priorib. dic ꝙ idem eſt in decreta. c. j. de cognaſpiri. c. j. de conſtit. in vj. & idem in mora. l. illud. cũ ibi not. ff. de peri. & com. rei uendi. & idem etiã in præceptis interlocutorijs iudicis. l. ſi opus. ff. de ope. no. nun. l. quod iuſsit, cum materia. ff. de re iudi. Adde præterea, ꝙ idem eſt in reb. perfectis, in quib. ſtatur ultimo uerbo. Ita Bal. in l. quidã elogio. j. de iur. del. & in tract. ſynd. facit l. Stichus, imò Pamphilus. ff. de manu. teſt. Idem eſt in pluribus conſuetudinib. patriſsim. l. Mela. §. j. ff. de ali. & cib. leg. Idem in pluribus qualitatib. perſonæ, quia ultima ſpectatur. Ita Bal. in l. ſi quis filium. j. de inoffici. teſt. Idem in plurib. ſcripturis. ff. eod. l. tutor. §. in tutore. Item ad hæc adde, quòd idem eſt in iuramento. l. duobus. §. fin. de iur. iur. Item quòd eſt idem in pluribus gloſsis pro regula, quia attenditur ultima, in glo. & tunc approbata, ſecundum l. bona fides. cum his quæ ibi addidi ad Bart. ff. de poſ. in l. qui filium. §. Sabinus. ff. ad Trebr. Quid autem ſit in ultima conſuetudine, & fama, Bal. in c. j. qui feud. da. poſ. Quid autem in reſcri. de priuileg. uide Ioan. Andr. & ibi plenè Fel. in. c. j. de reſcript. Item ad hoc adde unum bonum uerbum Bald. in c. cùm inter R. ſeniorem. de ele. dum loquitur de duobus inſtrumentis factis ſuper traditione eiuſdem rei. & uide Specul. in tit. de diſpu. in allega. §. poſt hæc. ad fin. Item adde text in l. ſi tibi. in fin. ff. ſi cert. pet. & l. ex duobus. in princ. ff. de uulg. l. Lucius. §. fin. ff. de teſtam. milit. & ad hæc uide etiam unum uerbum Alexand. conſ. v. uerſ. pro hoc etiam facit, uol. iiij. Panor. conſ. xxiiij. in j. dubio. ij. uol. & conſ. lxij. in fin. eo. uol. & conſ. xciiij. j. dubio. eo. uol. Frider. con. ccxxxiiij. Vide etiam Fel. c. per tuas. uer. amplia primò. de prob. & in c. quoniam. in glo. tempora. de prob. & aliquid in c. cùm cauſam. de teſti. Cæpol. in conſ. viij. Fel. c. fin. de reſcript. Bart. conſ. ij. uol. j. & Imol. conſ. xlviij. in fin. & Card. conſ. xxix. & Barba. in c. ex parte. de conſtit. & Feli. c. cùm contingat. de reſcript. ubi dicit ſtandum ultimæ fامæ. & ibi uide quæ ſcripſi. & Capram. conſ. lviij. & Ioan. Fab. nõ ab re in §. cumq; hoc. in proœmio Inſtit. in glo. j. Pro concordia, Aduerte ꝙ aliqui tenent opi. Bart. in hac l. pacta nouiſsima, ſcilicet quòd præcedens proteſtatio derogatoria actui ſequentis dependentis, aliàs ex ſola uolũtate proteſtãtis facta ſimpliciter, trahitur ad actũ poſteà ex interuallo factum. Idem in l. ſi quis in princ. teſtamenti. ff. de lega. iij. Contr. allegatur tenere in l. qui in aliena. §. fin. ff. de acq. hæred. Tu dic, malè allegatur Bart. in hac l. pacta nouiſsima. quia imò idem uoluit quod in. d. §. fin. Nam hic dicit quando pactum primũ derogatorium præceſſit ſimpliciter, non reſpiciens expreſsè tempus futurum, tunc faciendo poſtea aliud pactum ex interuallo, uidetur recedere à primo. Et idem concludit in effectu in d. §. fin. quia ubiq; tenet negatiuam, nec etiã in hoc aliqualiter contrariatur in d. l. ſi quis in prin. teſtamenti.*

b POMA. *Quandoq;. Aduerte tamẽ, Bart. uidetur ſentire dum ſoluit contrarium §. locator. in iſta ſua diſtinctione, ꝙ diſpoſitio huius §. procederet etiam ſi pars, cui fit ſimplex proteſtatio, nõ impediret actum ſequen. pondera etiam quòd Bart. dicit, ꝙ quandoq; primum pactum, & ſic quòd interuenit conſenſus eius, cui fit proteſtatio, pactum enim eſt duorũ, uel plurium, in idem placitus conſenſus. l. pactum. ff. de pellic. & bene. Ad hoc ſicit quod dicit ipſe Bart. l. non ſolùm. §. morte. ff. de ope. no. nun. dum ponderat ibi gl. noſtram hic, dum dicit, niſi primũ pactum, &c. & ibi Bar. uidetur reprobare intellectum quem dat hic. & in d. §. locator.*

c *Simulatum. Adde, qualiter probetur ſimulatio contractus Petr. de Anch. conſ. xj. & conſ. cclviij. Bald. conſ. cxviij. lib. j. Fride. de Senis conſ. ult. Ca. conſ. xix. Rom. conſ. ccij. Io. de Ana. conſ. lviij. & inquantũ Alex. ponit, an contrahens cũ decreto iudicis poſsit illum contractũ reſcindere, uide pulchrè Bal. conſ. xxviij. lib. iiij. Adde tu ꝙ hoc dictũ Bar. dicit ſingula. Cæpo. in tract. de ſimula. contractuum.*

d P. PAV. P. *Reaſſume ergo. Vide Areti. in d. l. ſi Titia. §. j. ff. de uer. obl.*

e *Ex interuallo. Adde ſecundũ Alex. ꝙ hæc cõmunis opi. eſt uera, ubi tempore proteſtationis non ſubeſſet cauſa, quæ non perſeueraret tẽpore contractus, poſtea ex interuallo, ut puta ſi quis timens ne cogatur uendere domũ uicino potenti, proteſtetur ꝙ nõ intendit illam uenditionẽ quã faceret potenti, ualere. Nam iſta proteſtatio trahetur ad tempus contractus, licet ex interuallo, ſi uſq; ad illud tempus durauit cauſa metus, & potentatus uicini, & ita dicit eleganter tenere Bar. Bal. Ang. & mod. in l. qui in aliena. §. fi. de acq. hær. Tu dic, ꝙ contrarium tenet Ang. conſ. ccxviij. incip. in Dei nomine, uiſa narratione. ubi dicit, ꝙ uerũ eſt ꝙ Dyn. in aliquibus additionibus tenuit hoc, ſed ꝙ reprobatur per d. l. qui in aliena. Et idẽ cõſuluit Petrus de Anch. conſ. ccclxxxiij. incip. retento ordine. Vide tamen unum uerbum per Bal. conſ. xxviij. lib. j. Et de materia uide Epiſcopum Alex. c. ſolicitudinem de app. & Feli. in c. cum M. de conſtit.*

LEX XIII.

1 *Pactum nudum, etiam in actionibus ſtricti iuris ueſtitur cohærentia contractus.*
3 *Qua actione agatur ad id, quod uenit in pacto.*
4 *Actio præſcriptis uerbis, quando concurrat cum alia.*
5 *Pactum quando dicatur fieri incontinenti poſt contractum.*

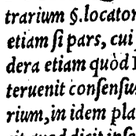

a IN BONAE fidei. Lex iſta ponit duas regulas ut patet in ea. No. ꝙ pactum nudum ueſtitur cohærentia contractus. [a] Secundò not. ꝙ pactum nudum appoſitum ex interuallo, nõ producit actionẽ ſed exceptionem. Opp. hic dicitur, in bonæ fidei. contrà, imò idem in ſtricti iuris, ut l. le-
1 cta. uer. diceba. ff. ſi cer. pe. & l. petens. j. eod. † Sol. Fateor quòd idem in contractibus ſtricti iuris, & ideò hic dicit in bonę fidei, quia in illis uidebatur ualere pactum ex interuallo appoſitum, ꝙ ſecus eſt. Opp. quòd ualeat pactum
2 † appoſitũ etiam ex interuallo, ut ff. de cõtrahenda empti. l. pacta. Sol. Ibi in pactis, quæ apponuntur circa ſubſtantialia contractus, hic in his quæ apponuntur circa accidentalia. & glo. remittit ad diſtinctionem poſitam in d. l. pacta.
3 † Quæro qua actione agiť ad id qd' uenit in pacto? Glo. dicit duplici actione, ſcilicet actione præſcriptis uerbis, & actione ex eo contractu informata per pactum. & uide glo. iſtud non uidetur eſſe uerum: nam actio præſcriptis uerbis, non concurrit cum alia, ut l. quoties, ff. de præſcript. uerb.
4 † Dicunt Vltramont. & bene, Actio præſcriptis uerbis, non concurrit cum alia, quæ habeat originem ex eadem forma. Ita loquitur lex contraria. Sed hic actio antiqua oritur ex contractu nominato, qui præcedit, actio uerò præſcriptis uerbis, oritur ex quodã contractu innominato, habita relatione pacti ad contractum, ita loquitur hic. Et ex hoc dicũt, quòd gloſs. quæ eſt in l. ex placito. j. de rer. permut. quæ dicit, quòd quædam eſt actio præſcriptis uerbis, quæ reſultat ex contractibus innominatis, quædam quæ reſultat ex pacto incontinenti appoſito, non dicit uerum, quia utrunq; eſt unum & idem. Non enim oritur actio ex pacto, ſed ex eo cõtractu innominato, qui reſultat habita relatione pacti ad contractũ. Sed ipſi expreſsè dicunt cõtra caſum huius legis. Idem in l. iuris gentiũ. §. quinimò. Vnde teneas gl. & in l. ex placito, probabo uobis alijs rationibus. Secundò quæro, dicitur

5 dicitur hic, ſi incontinenti fiat, † quando dicitur fieri pactũ incontinenti? Dicit gl. ſiue fiat in ingreſſu contractus, ſiue in ipſo cõtractu, ſiue ſtatim poſtea. & bene dicit. probat in l. iij. j. de edil. ac. ubi eſt tex. expreſſus, nũq; uidi alibi. Vltramon. dicũt, & bene, ꝙ tunc dicitur fieri pactũ incontinenti, quando fit antequã cõtractus habeatur à partibus pro perfecto & abſoluto, ut l. contractus. j. de fid. inſtru.

* *Inſtru. Amplius not. Bar. l. le. n. viij. j. hoc tit. Quãdoq; incontinenti, decẽdierum interpretationẽ recipit. l. pro miſſor. §. j. ff. de cõſtit. pec. Quandoq; quatuor menſium: Bar. ſ. de epiſc. & cleric. l. presbyteros. quãdoq; unius anni ſpatium: §. rurſus. Inſt. de act.* I. Conc. B.

* Tu tamen tene opin. gl. per l. quam allegaui tibi ſ. Circa hanc materiam dicam j. eo. l. petens, &c.

IN BONAE Fidei. Pactũ incontinenti appoſitum iuxta contractũ, parit actionẽ appoſitam ex interuallo ſolà except. hoc dicit Bartol.

ADDITIO.

Pro cõcordia. Aduerte ꝙ ordinariè legentes in hac l. in bonæ fidei. dicunt ꝙ Bart. hic uoluit in fin. ꝙ pactum nudum, factum poſtquã contractus fuit habitus pro perfecto & abſoluto, intra modicũ tempus, antequã partes ſe diuertant ad extraneos actus, ueſtiatur cohærentia contractus. Contrariũ tenere allegãt, in l. iuriſgentiũ. §. quinimò. in fi. ff. de pac. & in l. j ff. de ſol. Tu dic, Bar. non fideliter recitatur in aliquo iſtorũ trium locorũ. Primò in hac l. in bonæ fidei, nõ loquitur Bar. poſtquã contractus habitus fuit pro abſoluto, quia de hoc uerbũ nullum. licet dicat illud uerbũ, ſiue ſtatim poſteà, quæ uerba nõ important, ꝙ contractus fuerit habitus pro perfecto, licet bene poſit intelligi, ſed de neceſsitate hoc non arguit. In d. §. quinimò. dicit ꝙ pactũ fuerat factũ ex interuallo, & ſic poſſet etiã intelligi intra longum tẽpus, & ita etiã in d. l. j. Sed dato ꝙ poſſet argui de cõtrarietate, poteſt adhuc ſaluari. ut in hac l. in bonæ fidei, loquatur quando adijciebatur tale quid ꝙ erat de appẽditijs cõtractus. In d. l. j. & §. quinimò loquatur in pactis aliud cõtinentib. per ea quæ habẽtur in l. fundi partẽ. ff. de cõt. emp.

d P. PAV. P. *Contractus. Hoc ꝙ pactũ nudum non ueſtiatur etiam cohærentia contractus, uide Ca. in l. ſi ita ſcriptum. de leg. j.*

LEX XIIII.

1 *Quando pœnalis ſtipulatio incipit à præcedenti conuentione nuda, debet agi ex ſtipulatu, non ex pacto.*
2 *Stipulatio pœnalis, non ueſtit pactum nudum principale, ſui cohærentia.*
3 *Mora poteſt purgari, & quando.*
4 *Poſſeßio bonorum non poteſt dari, niſi iuris ordine ſeruato.*
5 *Pactũ nudũ nunq; ueſtitur cohærentia cõtractus ueſtiti acceſſorij, & n. 9.*
7 *Stipulatio pœnalis an nouet præcedentem obligationẽ, & in addit. n. 10.*
8 *Sententia ſuper eo quod non fuit petitum, quando ferri poßit.*

SI PACTO. Quando pœnalis ſtipulatio incipit à præcedẽti cõuentione nuda, debet pœna peti *, licet reus poſſet ſolùere quod in prima conuentione deuenit, & translatio bonorum nõ fit ſine ordine. h. d. iſta difficilis lex, & tractat de tribus materijs. Primò tractat de cõmiſsione pœnalis ſtipulationis. Secundò, qualiter ſtipulatio committitur. Tertiò, qualiter per pœnalem ſtipulationẽ nouetur pri-
1 ma obligatio. † Nota ꝙ qñ pœnalis ſtipulatio incipit à præcedenti cõuentione nuda, debet agi ex ſtipulatu, non ex pacto. Secũdò ex hoc habes notare ꝙ
2 ſtipulatio † pœnalis nõ ueſtit pactũ nudum principale, ſui cohærentia. Simile uidiſtis in l. nuda. de cõtrahen. ſtipula.
3 Tertiò nota † ꝙ mora poteſt purgari, quod patet, quia licet petať pœna, poteſt reus ſoluere quod in prima cõuen-
4 tione deuenit. Vltimò nota † ꝙ poſſeſsio bonorũ nõ poteſt dari, niſi iuris ordine ſeruato. uidebitis in l. j. j. de exce. rei iud. Opp. dicitur hic, ex ſtipulatione, cont. imò debet agi certi condictione ex ſtipulatu, ut l. ſi quis certum. ff. ſi certũ petatur. Sol. gl. & bene, ꝙ hic dicitur, ex ſtip. id eſt, certi cõdictione ex ſtipulatu. Vel dic, ꝙ hæc pœna erat promiſſa incerta. Secũdò opp. & uideť ꝙ debeat agi ex pacto primo, tanq̃ ueſtito co-
5 hærentia cõtractus, ut ſ. l. prox. Sol. dicit gl. & bene, † pactũ nudũ nunq̃ ueſtitur cohærentia cõtractus ueſtiti acceſſorij, ut hic fuit pœnalis ſtipulatio, ut l. nuda. j. de cõt. ſtipu. ſed ueſtitur cohærẽtia cõtractus ueſtiti principalis, ut in cõtrarijs. Ratio, quia principale nõ debet formari ab acceſſorio, ut l. ex pupillari. ff. de uulg. Iniquũ eſt emẽ, ut dñs ueſtiať à ſeruo. Tertiò opp. & hic aduerte, pœna nunq̃ cõmittitur, niſi præcedat mora, ut l. ſi pœn. ff. qñ. di. leg. cc. & l. ſi ita ſtipulatus fuero, in fin. de uerb. oblig. aliàs eſt l. ſtipulatus. Sed hic non poteſt præcedere mora, ergo nõ eſt cõmiſſa pœnalis ſtipulatio. Quòd nõ poſsit eſſe mora, probatur, quia ubi nulla petitio, ibi nulla mora: l. ſi pupillus. de uer. obl. de reg. iur. l. nulla. Sed ex pacto nudo primo nõ naſcitur actio, ergo quis nõ poteſt eſſe in mora. Iſtud contrariũ habet multas difficultates, quas gl. tangit in l. nuda. j. de cont. ſtip. Dy. in reg. nõ eſt in mora. de reg. iur. lib. vj. Cy. tangit hic, & in d. l. nuda. Egolatius in d. l. ita ſtipulatus. breuiter teneo in hoc opin. Vltramont. ꝙ licet hic nõ procedat propriè mora, tamẽ cõmittiť pœnalis ſtipulatio eo caſu, quo cõmitteret, ſi ueſtita cõuentio præceſsiſſet, quia hoc uidetur tacitè agi. Et de hoc uideť l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de uerb. obl. dicemus in d. l. nuda.
6 Opp. ꝙ non licet reo purgare moram, & ſoluere † quod in prima cõuentione deuenit, ut in l. traiectitię. §. de illo. ff. de actio. & obligatio. & l. magnã. de cont. ſtip. Sol. Huius timore tractãt hic quidam materiã de purgatione moræ, quæ eſt longa repetitio, quã facio in l. ſi inſulã. de uer. obl. Quæro, quãdo pœnalis ſtipulatio cõmittatur? de hoc ponit gl. unã longam diſtinctionẽ, in l. & ſi poſt tres. ff. ſi quis cau. de reg. iur. l. in omnibus. Ego examinaui multùm profundè in d. l.
a ſi ita ſtipulatus. Tertiò quæro utrũ ſtipulatio pœnalis [a] no-
7 uet præcedentẽ obligationẽ. † Glo. tangit in l. obligationũ ſerè. §. fin. ff. de act. & obl. & l. reſcriptũ. §. ſi pacto. ff. eo. & ibi per Gul. Cyn. ponit hic, ego latiſsimè dixi in d. l. ſi ita ſtipulatus. circa cõtraria ultimæ partis. Opp. ꝙ nõ debet ferri ſen-
8 tentia ſuper alio quã ſuper eo † quod petitũ eſt, ut l. fi. de fideicom. & l. ut fundus. ff. cõm. diui. Sol. Fateor quòd petitur pœna, & pœna tantũ in condemnationẽ deducetur. Poſsibile tamẽ eſt, quòd reus uolẽs morã purgare, offerret illud, quod in prima cõuentione deuenit, & ſic illud conſequitur non ui condemnationis, ſed uirtute ſpontaneæ ſolutionis factæ per eum, & hoc eſt quod dicit ibi tex. conſequeris, & j. ad pœnam dicit, exiges, &c.

* *Peti. Speciale erit in act. iniuriarũ, quæ cũ intuitu illius qui uel iniuriam intulit, uel paſſus eſt, ante litis cõteſtationem naturalis eſſe cẽſetur, ꝙ neq; ipſi hæredi, neq; cõtra ipſum aliqua actio cõpetat: l. oẽs. ff. de act. & ob. Tameiſi ſtipulatio iudicio ſiſti, eius rei gratia facta, ab eo qui iniuriã intulit, interpoſita ſit: l. ſi eũ. §. q in iuria: ũ ff. ſi quis caut.* I. Conc. B.

SI PACTO QVO. Vbi præcedit conuentio nuda, & ſequitur ſtipulatio pœnalis, agitur ex pœnali ſtipulatione, cuius timore actor cõſequiť id, quod deuenit in conuentione nuda, qñ exigit pœnã in ſtipulationẽ deductam. Itẽ ordo iudiciorũ eſt ſeruandus. h. d. Opp. dicitur hic ꝙ agitur ex ſtipulatione ad pœnã, cont. imò debet agi certi cõdictione ex ſtipulatu, cũ pœna fuerit certa, ut Inſtit. de uerb. obl. in prin. Pro ſolutione huius gl. dat tres reſponſiones. Dicit glo. ꝙ hic fuit appoſita pœna incerta, ut puta in facto qd' factũ eſt incertũ, nimirũ ſi agitur ex ſtipulatu. Iſta eſt quædã diuinatio. Vnde gl. dedit aliã ſol. & eſt tertia in gl. & d. ſolutionem ſuſtine, ꝙ ideò agitur ex ſtipulatu, quia eſt incertũ quod conſequiť actor. Iſtam ſol. redarguit gl. ut in ea habetis. Vnde gl. dedit tertiã ſol. & eſt ſecũda in gl. & eſt uera, quia debet exponi, ex ſtipulatu, id eſt, certi cõdictione ex ſtipula-
9 tu. † Itẽ opp. & uidetur ꝙ poſsit agi ex prima conuentione ideò, quia ueſtitur cohærẽtia cõtractus, ſcilicet ſtipulationis pœnalis, ut l. iuris gent. §. quinimò. ff. eo. Sol. ꝙ pactũ nudũ bene ueſtitur cohærentia contractus, ut in cõtrario, ubi pactũ habeat ſe ut acceſſoriũ. Si uerò ut principale, tunc ipſum pactum nudum principale nõ ueſtitur ab acceſſorio ex cohærentia. Ita debet intelligi hæc lex. Item opp. dicitur hic, ꝙ agiť ex ſtipulatione pœnali. cont. ꝙ a non poteſt agi, niſi ipſa ſtipulatio ſit cõmiſſa, ut l. ita ſtipulatus. de uer. ob. ſed cõmiti nõ poteſt niſi debitor ſit in mora, ut eadẽ l. Sed cũ in caſu

noſtræ l non poteſt eſſe in mora,ergo,&c. Quòd in caſu noſtræ l.non ſit in mora,probo,quia ubi nulla petitio,ibi nulla mora,ut l.lecta.ff. ſi certũ pet. Sed ſuper pacto nudo nulla eſt petitio,quia ex eo actio non oritur, ut ſ.l.prox.ergo nulla mora.Et ſic concludendo de primo ad ultimũ, uidetur q̃ non poſsit agi ex ſtipulatione. Sol Quidam dixerunt q̃ ex nudo pacto poteſt agi, cũ ibi ſit naturalis obligatio. Iſta eſt falſa.Vnde Dy.in c.non eſt in mora.ext.de reg.iur.lib.vj.dicit q̃ aut agitur ad id quod uenit in prima conuentione nuda,& tunc contrariũ procederet. Aut agitur ad id quod deuenit in ſtipulatione pœnali,& habet locum iſta lex, ſi bene conſideretur.Iſta ſol.contrariũ non tollit. Pro cuius ſol.eſſet uidendum, qualiter cõmittatur ſtipulatio pœnalis, quãdo incipit à præcedenti conuentione nuda. Io. antiquus gloſator in l. nuda. j. de contr. ſtip. dicit quòd cõmittitur litis conteſtat ſuper nuda conuentione. Ita not. in d. l. & ſi poſt tres. ff ſi quis cautio.Iſtud dictũ non uidetur uerum. Ratio, quia ſine actiõe nemo experitur,ut l. ſi pupilli.§. uideamus. ff de neg.geſt. ſed nudo pacto nõ oritur actio, ut dictũ eſt,ergo uidetur lis non poſſe conteſtari ſine actione.Hoc probatur, quia aliàs hic cõcurrent duo ſpecialia circa idem,contra ea quæ not. in l.j de dot. promiſ. Nam quis experiretur in iudicio ſine actione. Item ageretur ex ſtipulatione pœnali non cõmiſſa.Dy.uult tollere opin. Io. & dicit q̃ hoc procedit ex diſpoſitione legis, ne contractus ſit inutilis. Ratio iſta nõ eſt urgens,neq̃ uera, quia cũ ratio debeat eſſe generalis, uideret dicendũ q̃ lex deberet diſpenſare ubicunq̃ cõtractus ueniret annullandus, quod eſt abſurdũ. Vnde Vltramont.dicunt,q̃ ibi incipit à cõuentione nuda,& cõmittitur per interpellationẽ factam extra iudicium ſuper cõuentione. Probatur per rationẽ, & text.l.dicunt ipſi Quæ eſt ratio q̃ ubi præcedit conuentio ueſtita,cõmittitur ſtipulatio pœnalis per interpellationẽ, & ſic poſtquã debitor eſt in mora, ut not. in d.l. & ſi poſt tres. ratio eſt ſcilicet,quia debitor uidetur promittere cũ petierit creditor,etiã extra iudiciũ.Præterea,caſus eſt in l fideiuſſor obligari.§ fin ff.de fideiuſſ. Iſta opinio nõ uideť uera, & uideť cõtra d. l.nuda,ibi, poſt mortam litem,&c. Non obſt. ratio quam aſsignant, quia ſi inſpiciantur iura per eos alleg. illa loquunť ubi procedit contractus à ſe ualidus, quod non eſt in quæſtione propoſita. Præterea non debet plus operari interpellatio facta extra iudiciũ, quàm facta in iudicio, ſed interpellatio facta in iudicio ſuper nuda conuentione non facit cõmitti pœnalem ſtipulationẽ, ut dixi reprobando opin Io ergo nec interpellatio facta extra iudiciũ. Nõ obſt. l.fideiuſſor. §. fin.de fideiuſ. quia nihil dicit de hoc,ut patet,quia ibi tex.dicit, credidi,& ſic dicit contrariũ, quia uerbum credidi, indicat contractũ. Inſtit.quib.mod re.con.ob in prin.in l.ij.§.creditũ. ff. ſi certum pet cũ ſi. & non nuda conuentio præceſsit,ſed contractus de ſe ualidus. Dic ergo q̃ ubi ſtipulatio pœnalis incipit à præcedenti conuentione nuda, contrahitur per lit.conteſta.factã ſuper pœnali,& dic q̃ hoc clarè probat tex. in d.l. nuda. & fuit opinio Azo.ibidem.Et ſi dicis, quomodo agitur ex pœnali nuda cõmiſſa? Dic q̃ cõmittitur eo ipſo q̃ lis conteſtatur.Simile uidemus in l. ſi Titius. ff. de uerb.oblig. Non tamen poteſt negari quinetiã in hoc caſu lex diſpenſatiuè procedat,ſed non concurrunt duo ſpecialia,ſecundum quod in prima opin.ſi bene conſideretur Et hanc opin. uidetur aſſumere Gul. in d.l. & ſi poſt tres.ff.ſi quis cau. † Itẽ opp. dicitur hic quòd agitur ex ſtipulatu ad pœnam, quaſi uideatur dicere text. quòd prima ſit nouata per ſequentem pœnalem.contra d.l. fin.j.de noua.Glo.fatetur contrarium quòd olim fiebat nouatio,ut l.obl.ferè.§ fin.ff.de act & obl, hodie non,ut.d. l.fin.Iſta ſol nõ eſt bona. Ratio,quia l.fin.j. de noua. habet locum ubi ſunt plures obligationes pariter principales.Sed materia noſtra loquitur ubi una obligatio eſt principalis, altera acceſſoria. Pro declaratione huius gl. reuocatur in dubiũ qualiter per ſtipulationẽ pœnalem nouetur prima obligatio. Iſta eſt difficilis quæſtio, circa quam glo. multipliciter uariauerũt. Quandoq̃ dixerunt q̃ in eo in quo concurrit pœnalis ſtipulatio cũ prima, in eo pœnalis nouat primã,in alio non.Ita not.in l.ſi quis à ſocio.ff.pro ſoci. iſtud non uidetur uerum,per l.duo ſocij.ff.pro ſoc.& l. prædia ff.de act.empt. & uidetur agi ex prima, & ad totum. Quandoq̃ dixerunt q̃ aut pœnalis ſtipulatio cõtinet plus quàm prima, aut minus.Primo caſu pœnalis ſtipulatio nouat primã, ſecundo non. Pro hac opinione facit in ar.l.qui uſumfructũ. ff de uerb.obl.Iſtud non uidetur uerũ, & uidetur contra d.l obligationũ ferè.§.fin.qui loquitur diſtinctè, quandoq̃ dixerunt glo. q̃ aut quæritur nunquid pœnalis ſtipulatio nouet primã antequã ſit cõmiſſa,& dico q̃ nõ, ut d.l.duo.ff pro ſoc.Aut poſtquã eſt cõmiſſa, & tunc nouet primã,ut d.l.obligationũ ferè. §. fin. Ita not.glo.in d.l.duo. Iſtud uidetur falſum,ut no.in d.l. ſi quis à ſocio. ubi pœnalis ſtipulatio erat cõmiſſa, & tamen adhuc agitur ex prima. Quandoq̃ dixerunt,Aut eſt actũ quòd nouetur prima,aut non.Iſtud dictũ non habet dubiũ.Et ita no.gl.in l.reſcriptũ, §.ſi pacto. ff. de pact. Quidã dixerũt quòd aut pœna adijciť contractui ſtricti iuris, aut cõtractui bonæ fidei. Primo caſu ſtipulatio pœnalis nouat primã, ut d.l. obligationũ ferè.§. fin.l.ita ſtipulatus.circa fi.de uer.obl.ſecundo caſu non nouat.Ita debet intelligi d.l. prædia. de act. empt. & d. l. duo.ff. pro ſoc. Et hanc uideť tenuiſſe Dy. in l.in prouinciali. §.j.in diſtinctione magna,de oper.no.nun.& aſsignat rationẽ diuerſitatis.Iſtud nõ uidetur uerum,ideò, quia actio ex teſtamento habet inſtar bonæ fidei, ut d. l.in minorũ.j. in quib. cau.in integ.reſtit non eſt neceſs.& tamẽ nouatur per ſtipulationẽ ſequentẽ,ut l j. §.item ſi ita ff.ad leg. Fal. Vnde Gul. diſtinxit aliter,ut not.fuit per eum in d.l.reſcriptum.§. ſi pacto.ff.eo. Et uidetur concludere quòd ubi præcederet diſpoſitio,uel contractus iuris gentiũ, tunc pœnalis nõ nouat,ut d.l prædia.& l duo,cũ ſi. Sed ubi præcedit diſpoſitio,uel cõtractus iuris ciuilis,tunc per pœnalẽ nouatur prima,ut d.l. obligationũ ferè. etiã iſto modo poteſt intelligi d.§. itẽ ſi ita. quia teſtamentũ eſt de iure ciuili, ut l.iiij. ff. de teſta. dictum Gul nõ uidetur uerũ,ſed contra glo.in l.ij.j. de iur. emphyt. & induco ſic, quia contractus emphyteuticus eſt cõtractus iuris ciuilis,& tamen non nouatur per pœnalẽ,imò dominus poteſt emere.Vnde Dy.aliter ibi dixit,uidelicet aut egit ex ſtipulatione pœnali, & tunc uidetur nouare primã, aliàs non,ita notauit in d.l ſtipulatus.de uerb.obl. Dictum Dyn. reprobatur, quia uidetur contra l. ſi quis à ſocio, cum ſeq. ff.pro ſoc.ubi actor qui pœnã ſtipulatus eſt,quãti ſua interest, agere nõ poteſt,ſi tãtundẽ pœna ſit, quãti eius interfuit. Vnde dico ſic,quia aut prima ꝓcedit ex cauſa lucratiua aut nõ. Prmo caſu pœnalis nouat primã, ut d.l. oblig. §. fin. de act.& obl.Et ita intelligiť l.j §.item ſi ita,ad l.Falc.ſecundo caſu nõ fit nouatio.Ita intelligit l.duo.ubi prima uidetur procedere ex cauſa lucratiua, quia ibi fit mentio de quæſtu, quod uerbum, quæſtus, denotat lucrum, ut l.quæſtus, pro ſocio,& tamen nouatur,ut ibi patet. Tene hanc opi. quæ uera eſt. Et ad contrarium reſponde per interemptionẽ, quia in illa non eſt ex cauſa lucratiua, quia contractus ſocietatis non dicitur eſſe ex cauſa lucratiua.Nam ſocietas poteſt habere quæſtum,& damnum.Et ſi diceres, ibi non ponuntur liquid de ſuo, & ſic uidetur lucrum, dic quòd ſaltem ponunt operas.arg.l. cum duobus. §. ſi in coeunda.ff.pro ſoc. Item opp. dicitur hic quòd agitur ex ſtipulatu, & uidetur quòd cùm agatur ex ſtipulatione, non debebat conſequi illud,quod deuenit in primã,quia ſententia debet eſſe cõformis libello.Sol.ut in glo.in fin.

ADDITIO.

d Pœnalis. Adde q̃ Petr.de Anch.cõſ.cclxvj.incip.Quòd donatio tenet contrarium eius quod tenet Bar.in l.ita ſtipulatus,ſcilicet q̃ omiſſ.ſtipul.pœnalis non nouet præcedentem obligationem ex cauſa lucratiua.

LEX XV.

a PACTVM.[a] Pactũ per qd' aufertur alicui libera teſtamenti factio,non ualet.h.d. Not.q̃ dixi in ſummario. Secundò not.q̃ nullã parit obligationem neq̃ ciuilem,neq̃ naturalẽ. Tertiò not. q̃ pa-

quòd pactum de futura ſucceſsione non ualet. uidebitis j. eo.l.ſi. Quæritur circa hanc[b] legem quid ſi iuretur ſuper tali pacto? Rñ. q̃ nõ ualeret, quia tale pactu eſt contra bonos mores.Ita dicit tex.in l.ſtipu.hoc modo.de uer.ob.uidebitis in l.ſi.j.eo.& l.cùm donationis.in fi.j.tit.j. &c.

b

PACTVM quod. Pactum de futura ſucceſsione nõ ualet.h.d.Ex hac l.pactum.j.eo.Decretaliſtæ fecerunt ſibi decretalem in lib.vj.in tit.de pact.q̃ ſi iſtud pactum eſſet iuramento firmatum,q̃ tale pactum eſſet ualidum,q̃ uidetur falſum, quia ſiue ſit pactum, ſiue ſtipulatio, per quam uel per quod auferitur libera facultas teſtandi,eſt cõtra bonos mores,arg.ff.de uerb.obli.l.ſtipulatio hoc modo concepta. ſed tex. iuris canonici dicit alibi, q̃ iuramentũ non firmat aliquod pactum q̃ ſit contra bonos mores,ut eſt tex.in c.non eſt obligatorium.de reg.iur.li.vj.& tex.in l.pactum.j. de col. improbat ipſum pactum quando fieret, ut nullo modo ſuccedatur ut ibi dicitur dum dicit,iure autem improbatũ eſt.Ratio non eſt alia, niſi, quia contra bonos mores.Sic igitur in propoſito, cùm eadem ratio ſit ubiq̃,& ea quę iuris autoritate reprobata ſunt, iuramenti uinculo non probanť, ut l. non dubiũ.ſ.de leg.*

* Leg. Eadem ratione dicendum erit, donationem inter coniuges factam, quæ alioqui contra bonos mores eſt: l. j. ff. de do.int. uir. iureiur. non confirmari: Iaſ. l.quæ dotis.nu.xxxiiij.ff.ſol.mat.Caſt.conſi.viij.vj.lxiiij.xcix.clvij.Alex. conſ.viij.xcvij.Bar.l.ſeruis.ad leg.Falc.l.j. de don.int.uir. Tametſi fuerit ſibi cõtrarius,in d.l. j.& l.ſi.j.hoc tit.quem ſequitur Bal.d.l.j.& l. ſi quis inquilinos.§.j. de leg.j. I.Concen.B.

ADDITIO.

d P. PAV. P. Pactum.Nunquid autem ualeat pactum inter aliquos q̃ in bonis ſuis fœminæ nõ ſuccedant,uide latè Bar.conſi.xxxij.& lxxij. Et circa tale pactum uide aliam quæſtionem per eundem conſ.cl.

b POMA. Circa hanc l.Ad iſtam l.ſic opp.nam contrahere eſt liberi arbitrij,ſicut teſtari.l.nec emere.j.de iur.deli.& tamẽ quis debet ſe obligare ad teſtandũ,cùm bonũ ſit ar.de cõtractib.ad ultimas uolũtates.* Sed ſolue q̃ in teſtamẽto eſt maior libertas, cũ uolũtas in teſtamẽto ſit ambulatoria uſq̃ ad mortẽ.l.iij.in fi. ff. de adi.leg.Sed in cõtractib.à principio licet uolũtas ſit libera, tamen poſteà neceſſitat. l.ſicut.j.de act.& obl.cũ concor.

* l.quæ de legato.ff.de leg.j. I.Concen.B.

LEX XVI.

CVM Proponas.Subſtitutio cõditionalis fidei commiſſaria poteſt inter partes per pactum remitti.h.d.Omnia quæ fuerunt dicta ſ.eo.l.j.poſſent hic dici. Quæro, quid ſi unus frater uendidit bona fratre præſente, utrùm ille qui fuit præſens, & tacuit,* ſibi præiudicauerit? breuiter gl.uidetur dicere q̃ non, in l.ſi fundum per fideicommiſſum.in prin.ff.de leg.j. & dic ut ibi dixi in l,quæ dotis.ſol.mat.&c.

a

CVM Proponas.Ius fideicommiſſi conditionalis, poteſt per pactum remitti.h.d. Opp.& uidetur q̃ ſit ſuperflua, per l.j.ſ.eo.Sol.ut in gl.Quærit glo. pone q̃ duo fratres ſunt inſtituti hæredes,& adinuicẽ ſubſtituti, ſi alter eorum decederet ſine liberis,modò unus fratrum uẽdidit de portione ſua prædia,&c.alter frater ſcit,& eſt præſens,nunq̃d per præſentiam ſuam ſibi præiudicet? Gl. uidetur dicere q̃ propter præſentiam fiat præiudicium,ut in glo.quam no.Dictũ glo. uidetur reprobari per ea quæ dicuntur in l.Caius. ff.de pig. act.præterea taciturnitas, uel tacita renunciatio, non poteſt plus operari quã expreſſa. Sed iſtud ius fideicõmiſſi cõditionalis nõ poſſet remitti etiam expreſsè, ut l. ſi ita ſcriptũ. §. j.de leg.ij.ergo multò minus per tacitã. Non ob.l.quoties.& §.liberis,quia ibi fuit conſenſus expreſſus. Opp. de l.ſi fundum.de leg.j.ſol.ibi no. uide gl. quæ incipit, licet. ibi feciſſet præiudicium,&c.Quidã reprobant hanc gl.ex materia quæ habetur in l.Caius.ff.de pig.act.& gl.ſua,tamen ab illa reprobatione defendi poteſt,per l.ſi ſeruus cõmunis.ff. de don.inter uir.& ux. Nam fideicõmiſſum debetur inter fratres, & ſic inter coniunctos,& tamen in præſentia fratris uidentis donare rem ſuam uxori fratris ſui induxit ſibi præiudiciũ circa illam rem ex fideicõmiſſo debitã, maximè cùm inter cõiunctos fideicõmiſsi remiſsio facilè inducatur, & bene probat,l.Procula.ff.de prob.* Sed nihilominus puto q̃ gl.iſta inquantũ dicit induci remiſsionẽ in præiudiciũ,malè dicit. Primò, quia iſtud fideicõmiſſum erat cõditionale,ut qui primò moreret, reſtitueret. Sed habuiſtis in l.j.ſ.eo.q̃ fideicõmiſſum cõditionale etiã expreſſa renunciatione nõ tollitur,quia eſt ius futurũ,ergo multò minus iſtud ius conditionale hic debet tolli per præſentiam, quæ inducit quandam renũciationẽ tacitã. Nõ obſt. tex in d.l. ſi ſeruus cõmunis, cũ ſua materia: quia ibi tractatur de præiudicio generando mihi circa rem meam de præſenti.hic autem de re mihi debita.Bar.

* Probat. Ita tamen ut interim æſtimationem petere poſſit, tametſi alienationi fideicommiſſi conſenſerit: l. ſi fundum. de leg.j. In hanc q̃ſ. ſententiam l. nihil. §. j. de leg.j.& l.codicillis.§.j. de leg.ij. quæ alioqui pugnare uidentur, trahemus. Idem dicendum eſt, ſi uoluntate creditoris pignus diſtractũ ſit: l.ſicut §. ſi uoluntate.ff.quib.mo.pig. I. Concen.B.

ADDITIO.

4 Tacuit. Adde Ro.conſi.cccclviij.in fin.

LEX XVII.

a PACTVM.[a] Tantum ualet pactum cum ſcriptura,quãtum ſine ſcriptura.h.d. Opp.ſ. de ſacroſan.eccl. auth. hoc ius porrectum. de non nu.pec.l.generaliter.Sol.dicit gl.q̃ hic eſt reg.q̃ tantum ualet pactum cum ſcriptura,quantum ſine. Fallit in contrario,& in caſibus ſimilibus.[b]

b

ADDITIO.

d P. PAV. P. Pactum.De iſta materia an quãdo plus ualeat probatio uiuæ uocis quã per inſtrumentum,& econtrà,* uide latiſsime Barb. in repet.rub.eẋ.de inſti.Item no. q̃ mandatum ad exigendum non poteſt probari per teſtes,quantum ad hoc ut cogatur debitor ſoluere, uide Cremen. ſing.cxl.Quid autem in alio mandato,uide Caſtr.conſ. ccclxx. An autem priuilegium uel gratia Principis poſſit probari per teſtes,uide Decium in rub.eẋ.de conſti.ubi ponit etiam an de eſſentia legis uel conſtitutionis requiratur ſcriptura.Item de gratia principis,ſententia exceptionis,& alijs diuerſis q̃ poſſint probari per teſtes,uide Barb.in conſ.lxxvj.in iiij.uol.

* Econtrà. Amplius dic ut per Bar.l.j.nu.xl.j.de procur. I.Concen.B.

b POMA. Similibus.Alios autem caſus in quib. requiritur ſcriptura, ultra locos cõmunes gl.& doct.hic per Alb.in l.iij.alle.in glo.j.ſi mi. ſe madix.quib.adde aliũ caſum quem ponit Bar.in l.ſi.in fi.app.ſui.j.de edi.di. Adri.tol.& alium quem ponit Bal.in c.cũ parati.de app.in l. cõſentaneũ. C.qũo & quãdo iud.in licentia quã habet familia Poteſtatis capiendi aliquem perſonaliter,& alium quem ponit in l.geſta.j.de re iud.& in c.cõſtitutus.eẋ.de reſcr. & uide quæ circa hæc ſcripſi ad Bar.in l.j.§.ſufficit. de bo.poſ.ſecundum tab.& Bal.in l.j.de fideicom.cuius dictum ibi magnificat Bap.de S.Seuer.in l.ſi certis annis.ſ.eod.

LEX XVIII.

3 Quando agit quis contra unum ex correis, quando uidentur diuidere obligationem,uel eligere,& nu. 8.

4 Recipiendo partem quando quis uideatur diuidere,& nu.6.

5 Tacitum pactum non requirit præſentiam partis.

a SI Creditores.*[a] Ex receptione partis debiti facta ab uno de correis, inducitur diuiſio,[b] ex qua oritur taciti pacti exceptio.h.d. Opp.j.de fideiuſ.l. reos.Huius timore ſunt in hac l. duæ lec. principales.Prima, q̃ hic partem petierunt à quolibet debitore dicentes eſſe cõtentos parte,& ſic inducitur exceptio pacti,ſcilicet expreſsi,ut l.liberorũ.j.de fideiuſ.& ut iſta lec. ꝓcedat, habẽt ipſi in tex. quenquã,† q̃ eſt ſignũ uniuerſale, ſicut omnis, & quilibet, ut l. hoc articulo. de

b

1

* Creditores. Hæc l. malè à Bar.& cæteris intellecta, peſſimè interpretata eſt, cuius ea fuit uera mens & ſententia,q̃ cùm actiones perſonales in particulare ſucceſſorẽ non tranſeant:l.fin.§.fin.ff.de contra.emp. Meritò reſpondet imper.hic præſidem prouinciæ proſpicere debere, ne creditor meus, à debitore meo, debitum exigat. I. Concen.B.

hæ.insti.Ista lec.est uera in se,tñ cõis litera dicit quenq;, non
2 queq;. † Et hoc signũ queq; est particulare,ut l.si necessarias. §.si annua. de pig.act. Dicẽdũ est ergo hic ꝙ recepit ab uno tantũ,& sic remanet contrariũ de l.reos.gl. soluit ꝙ ibi cõuenit unũ insolidũ.Et sic nõ uidet̃ diuidere,hic partẽ petijt & recepit,& sic diuidere uidet̃. uide gl. quæ uult dicere ueritatẽ, & in ea miscet multa mẽdacia. Vera solu. est ista, ꝙ ibi eligit, hic diuisit. unde electio nõ ꝑiudicat,ut ibi, diuisio sic,ut hic.
3 † Restat uidere, qñ uideat̃ eligere, & qñ uideat̃ diuidere. gl. dicit,ꝙ qñ petit insolidũ,uidet̃ eligere,sed qñ petit partẽ,uidetur diuidere. uide iterũ gl. certe hoc nõ est uerũ, quia siue insolidũ,siue in parte petit ab uno,nunquã inducit̃ diuisio.
4 hic est casus in l.reos. † Dicit ergo gl.ꝙ diuisio inducit̃ recipiẽdo partẽ.istud dictũ est uerũ,quia casus est in l.nostra,qa in receptione partis inducitur diuisio. Ad istud op. de l.inter eos.§.j. de fideius.Sol.scd'm Iac. de Are.& Old. qñꝙ quis recepit partẽ ab eo à quo nõ poterat insolidũ exigere, quia habebat beneficiũ diuisionis,ut plures fideius.olim,& plures tutores,tũc partis perceptio nõ inducit diuisionẽ, seu tacitũ pactũ.ratio, quia cũ necesse habeat facere, in necessitatib.nemo liberalis existit,ut de ali.leg.l.rẽ legatã.sed si receperit partem ab eo à quo insolidũ poterat exigere, qa beneficium diuisionis nõ habebat ut duo rei olim & hodie si est renunciatũ, tũc in casu isto recipiẽdo partẽ uidet̃ diuidere, qa nõ tenebat̃ recipere,hic est casus in hac nostra l.no. Itẽ cõtra istud opp.de l.si ex toto.§.j.ff.de leg.j.gl. hic dicit, hoc solue
c ut in præcedentib.cõtrarijs.Tu dic[c] ꝙ in hoc est speciale fauore ultimæ uolũtatis, ut licet aliàs partis perceptio diuisionẽ inducat,tñ eius fauore nõ inducit̃ diuisio. Ita loquit̃ ibi, & hæc est uera sol. Opp.ff.de pecu.l.si ex duob. in fi.j. respõ. Sol.ibi nõ sunt propriè duo rei,nec ab uno exigit̃ pars,imò totũ exigi põt usq; ad quantitatẽ peculij.Op.ff.e.l.tale pactũ. §.post diuisionẽ. sol.ibi ab uno recepit plus q iã debebat,ex quo nõ põt induci, ꝙ alij obligent̃ insolidũ : hic uerò tenebant̃ insolidũ, unde potest induci tacitũ pactũ liberationis.
5 † Op.extra gl.pactũ est duorũ uel pluriũ cõsensus, &c. ut l. pactum.ff.de post.sed hic nõ consenserunt illi alij debitores, qui nõ erant presentes,ergo nõ potest eis dici factũ pactum. Sol.tacita pacta partis præsentiã non requirunt, ut hic, & s. eo.l.ij.quod no. bene,& tene menti perpetuò.

SI Creditores. Vbi plures sunt obligati insolidũ, & unus soluit pro parte,& creditor partẽ recipit,uidetur fieri diuisio,& ex hoc querit̃ taciti pacti exceptio.h.d. Op.de l.reos.
6 j.de fideius. ꝓ huius solutiõe quidã habẽt in litera † queq;, que deriuat̃ à quisq; ꝙ est signũ uniuersale,ut l.si necessarias. §.si annua.ff.de pig.act.Si habetis queq;, contrariũ cessat cõ ꝙ creditor admisit quenq; debitorẽ,i. quẽlibet ad soluendũ
7 pro parte sua tm̃,& sic pactũ fuit expressum. † Quidã habẽt quenq;,& tũc ad contrariũ rñdet gl.duob.modis, tñ ultima est uera,& no.eam ꝙ hic creditor diuisit ab uno petẽdo partẽ debiti,& recipiẽdo partẽ,per quã diuisionẽ,seu perceptionem sibi præiudicat.in l.cõtraria elegit, nõ recepit. Cõt.hoc opp.de l.si ex toto.§.fi.ff.de leg.j.sol.ut in gl. uel dic scd'm Ia.
8 de Arc. ꝙ † qñ plures sunt obligati insolidũ, & unus soluit hoc modo,Soluo tibi pro parte mea, & creditor isto modo recipit,& tũc habet locũ lex nostra:qa creditor sibi præiudicat.Doct.dicũt, ꝙ cautela est,qñ creditor habet plures fideius.obligatos insolidũ,& partẽ ab uno recepit,ꝙ protestetur ꝙ per hãc receptionẽ partis nõ intendit sibi præiudicare in alia parte circa petitionẽ residui.ar.l.at si quis.§.plerisq; ff.de
9 relig.† Qñq; unus ex plurib. insolidũ obligatus, habet ex æquitate quoddã beneficiũ diuisionis. pone exemplũ in fideiussore per beneficiũ epistolæ diui Adriani. Isto casu si unus soluit suã partẽ,& creditor recipit,sibi nõ præiudicat, nisi appareat confideiussorẽ nõ esse soluẽdo. hic est casus in l. inter omnes.§.j.ff. de fideius. Et isto casu creditor nõ dicitur diuidere nomina.Oportet enim facere exceptionẽ diuisionis,& in necessitate nemo liberalis existit.ar.l. rem legatã. ff. de adi.leg.Qñq; illi qui sunt insolidũ obligati,nõ habẽt beneficiũ diuisionis à iure.pone exemplũ in duob.reis insolidum olim: hodie pone exemplũ in eis qui renunciant beneficio nouæ cõstitutionis.Isto casu si unus soluit partẽ,creditor sibi nõ præiudicat.Ita intelligit Ia.l.si ex toto.§.j.de leg. j.Itẽ op.de l.tale pactũ.§.post diuisionẽ.ff.de pac. sol. ut in gl.
10 Opp.dicitur hic,quòd quærit̃ exceptio taciti pacti. † Item, quia pactum est duorum, uel pluriũ consensus,&c. Sed hic alij creditores nõ fuerunt præsentes.sol.quòd cõtrarium loquitur in pacto expresso,hic in tacito,&c.Bart.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Si creditores.Vide Con.consi.lxxx.post medium. & de materia uide Cæp.caut.pen.Item q; quãdo inter duos est ordo ut prius cõueniatur unus quã alter,q; per electionem unius nõ præiudicetur alteri,quo minus possit ad alium redire,uide Pau.consi.clxxiij.*

b *Diuisio. Adde secundũ Cast.esse diligenter aduertendũ, quia si nõ sint nisi duo debitores,nõ potest fieri diuisio actionis, quia tunc actio dicitur diuidi inter plures quãdo primò quilibet tenebatur insolidũ,nũc incipit quilibet teneri pro parte tantũ.l.inter eos.§.pen.sed hic primus,qui soluit,liberatur in totũ,saltem ipso iure quatenus ipse soluit partẽ uirtute taciti pacti,ut s.eo.l.creditori. Alter uerò qui nõ soluit,similiter fuit liberatus ipso iure à parte soluta, & remansit obligatus efficaciter in parte non soluta. unde nõ est propriè diuisio actionis secundum ipsum, propter hoc nõ placet sibi summarium Bar.q; inducatur diuisio,sed si essent plures, puta quatuor qui tenerentur ad centum insolidũ, & unus solueret xxv. pro parte sua dictorũ centum,ut s.sed quantum ad alios tres,bene fuit inducta diuisio,ut sic postquã creditor recepit,non possit aliquem de alijs tribus conuenire,nisi pro xxv.nec ob. secundũ eum q; non fuerunt præsentes in illa receptione,quia hoc est tacitum pactum legale, q; prodest etiam absentib. ut s.eo.l.ij.cum ibi no.& ita dicit saluare & intelligere q; not. Bar. circa fi.quod non potest intelligi nisi in casu prædicto.Et hunc intellectum perpetuò menti tenendũ puto,qa quilibet diceret contrariũ prima facie,q; quilibet aliorũ possit conueniri ad residuum,postquã cum eis nihil est actum. Cautela ergo est,cùm creditor recipit,dicat saluo iure solidi.*

c POMA. *Tu dic. ista solutio licet moderni eam non sequantur, est cõmunis,ut hic inquit Bal.& Dec.qui aliàs in ista opinione consultum fuisse affirmat à quibusdam magnis uiris,& eam etiam tenuit Decius præceptor meus,& uide plenè Scriben.in d.§.j.*

LEX IX.

1 *Hæreditas nõ datur per donationẽ causa mortis,nec in codicillis, et nu.5.*
2 *Pertinet,uerbum directum,5.6.*
3 *Rei appell.generalis,6.*
4 *Pactum de succedendo, quod iudicium sit.*

a LICET.[a] Hæc est noua & singularis lex,nec scio eam alibi.breuiter.h.d.Pactũ de succedẽdo inui
b cem[b] nõ habet uim ultimæ uolũtatis, nisi inter
c milites.[c] h.d. Primò quæro, quæ est rõ ꝙ istud pactũ nõ habet uim donatiõis cã mortis. Dicit gl. qa per donationẽ causa mortis grauat̃ hæres, sed hic uidebat̃ uelle, ꝙ
1 hæreditas pertineret ad eũ,& uide gl. † Et no.ꝙ per donationem cã mortis nõ põt dari hæreditas,sicut nec per codicillum.Requirit̃ ergo ꝙ det̃ in testõ,quod perpetuò tene mẽti. Alij assignãt hic aliã rõnem,ꝙ nõ ualuit, qa non fuit solẽnis numerus testiũ, aliàs etiã inter priuatos ualeret iure testamẽti,quod satis mihi placet, si fuerint uerba testamẽti, secus si essent uerba paciscentiũ,ut promitto tibi, & tu mihi, qa per hoc infringitur libera facultas condẽdi testamentũ,ut l.pa
2 ctũ.s.eo.ti.Scd'ò no. † ꝙ uerbũ, Pertinere, uidet̃ directũ,qd' allego tibi in l.cẽturio. ff. de uul.dic ut ibi dixi.Tertiò no.qd' perpetuò tene mẽti,ꝙ si bona relinquunt̃ sub ap
3 pellatiõe † rerũ,cõtinent totã hæreditatẽ*, ut hic uides,ibi,res eius cuius casus,&c.qd' uidet̃ cõtra l.fi.ff.de usufr.leg. sed ibi erat alius hæres uniuersalis,hic nõ.querit gl.utrũ
4 † istud iudiciũ sit testm̃, uel quæ uoluntas.
d breuiter in milite[d] est testm̃,qa quocũq; mõ uolũt,pñt testari,ut ff.de tes.mi.l.j.ergo,&c.

*Hæreditatẽ. *Hinc est q; qui hæreditatẽ petit; intelligitur uniuersã hæreditatis bona petere, etiã illa quæ tẽpore iudicis cœpti apud illũ non erant,sed tandem esse cœperũt:Bar. l. edita. in princ. uersi.contra.s.de eden. Quod in particulari iudicio non euenit:l.non potest.ff.de iud.* I. Concen. B.

LICET.

LICET. Vbi fit pactũ de adinuicẽ succedendo, & fit
e inter milites,[e] pactum tale habet uim ultimæ uoluntatis,secus si fiat inter priuatos.h.d. Quærit glo. de ratione l. quare non ualet ut donatio causa mortis. In hoc casu glo. assignat unam rationẽ. Item ibi, donatio emolumentũ, &c. assignat rationem,quia donatio debet cõtinere emolumentũ,& non onus,& onus contineret,si succederet. Gl. est no. ad unũ ꝙ cùm hæreditas contineat onera,ut l.si hæreditatẽ. ff. manda. per donationẽ causa mortis non posset donari hæreditas,si
5 cut nec per codicillos. † Signa istam glo. Item not.tex. cùm dicit,pertinerẽt, uidetur innuere quòd uerbum, Pertinere,
6 sit directũ, † ꝙ patet,quia succedit,&c.Aduerte,quia loquitur in milite. Dixi in l.j.j.de pac.inter emp.& uend.Dyn.tangit in l.Lucius.§.filiam ex asse.de leg. ij. ego in l.centurio. de uul.in hac l.licet,est primò aduertendum ꝙ hæc lex dicit in tex.sub nomine rei, dum dicit, ut res pertinerent, &c. nam per hoc habes secundam glo.quæ hic ponit, ꝙ habet ut hæres hæreditatem istam, ꝙ per uerbum,Res,confertur hæreditas,& tamen non confertur per uerbũ,Bona,ut bene colligitur,de leg.ij.l.si quis seruum.§.fi.cum l.seq.in gl. mag. in ultima opi. Azo.ibi posita. Secundò habes aduertere hic,ꝙ hic dicit pertinerent,& tamen glo. dicit secundum unã opi. ꝙ habet ut hæres, ergo habes ꝙ uerbũ, Pertinet, adaptatur ad directum. Dico tamen ꝙ potest adaptari ad obliquum. Et pro hoc bene facit l. Lucius.§. filia. de leg.ij. & l.j.j.de pac. inter emp.& uend.ubi uerbum,Pertinet, ponitur pro restituatur,quia habeo ex manu alterius. & ideò dico cõmune adaptabile secundum diuersas materias. Sed quæro, quæ sit ueritas,nunquid habet ut hæres id, an habeat ut ex pacto. Puto non uiolando literam, ꝙ quãuis cõmunis opin. sit,ut Pet.& aliorum,ꝙ habet ut hæres,quia hæreditas non potest dari,nisi ex testamento,non ex donatione causa mortis uel ex codicillis,ut l.ij.j.de codi.tamen ego puto istum tex. uelle contrarium. Nam tex.hic dicit,ꝙ habeat uim postremi iudicij,non dicit ꝙ sit postremum iudicium.Et ista est singularitas,quam inducit ista l. quòd pactum existẽs habet uim postremi iudicij. Et ex hoc sequitur ꝙ tenetur ad debita*,ut tenetur hæres ex testamẽto institutus, quod non est in alio,qui haberet uniuersa bona alicuius ex pacto, uel ex cõtractu aliquo, ut est casus in l.mulier bona.ff.de iur.do. Sed quæro, quare non habet hoc ex donatione causa mor. Dic ut in glo.sed tunc contra eam uidetur,& contra tex.arg.nam ll.alibi uolũt,ꝙ ubicunque in aliquo actu fit mẽtio mortis in translatione bonorum,semper intelligatur donatio causa mortis,ut l.Seia.ff.de do.cã mor.& l.Seia. ff.de do. prælegat.Hic autem est uerbum mortis, ergo debet esse donatio causa mortis,ut l.Seia.§.fi.ff.de do.causa mor. Ad hoc respon.ꝙ hoc non fit propter dispositionem uolentis hæreditatem conferre,ut in ratione gl. & ideo cùm posset esse dubium,nec esset satisfactum intentioni militis,lex potius accepit intellectum,ut miles habeat hæredem. Quæro, si interim est dubium,an istud, quod confertur, dicatur donatio inter uiuos,an mortis causa.Dic ut not.in glo.in l.fi. ff.de usur.Nam dispositio translationis fit ex nomine, ueruntamẽ non transfertur dominium. Sed hic respondeo, ideò dico ꝙ est,& ita ibi sentit Dyn.quia ibi transactum fuit.

* *Debita. Sed si donatarius causa mortis, pignus rei donatæ luere non teneatur:l.bene.C. de quadr. præscri. multò minus ad alia debita tenebitur.* I. C. B.

ADDITIO.

a *Licet.Vide Lud.Rom.in consi.xiij.incip.uidetur mihi de iure dicendum, ubi consuluit,q; non ualet conuentio,ut bona non possint aliquo tempore alienari,quæ ad alios uenient,allegauit l.istam.And.Bar.*

Licet.Adde quod Cast.per hanc l.& l.pactum quod dotali.s. eo.dicit, q; si in casu d.l.filia.facit pactum,& in ciuitate sit statutũ quòd fœmina non succedat extantibus masculis, uirtute illius pacti non poterit aliquid petere,licet pater ab intestato decedat, quia quod non ualet in uim contractus,non potest ualere in uim supremi iudicij,ut hic. Alexand.ibi dicit q; hoc est contra l.fin.ff.fam.ercisc.ubi pater potest quomodo uult inter filios disponere,sed iudicio meo parum facit, quia non negatur quin pater possit liberè inter filios disponere,sed quòd astringatur pacto,& per uiã contractus hoc iura non permittunt,ut d.l.pactum.ibi erat inter liberos, & quia pater illud reprobat,& hoc considerauit Cast.

b *Inuicem. Adde q; Bal.not. hic in uer. scripto. q; duo possunt facere testamentum in eadem scriptura, & ita se uidisse. & uide Cast. Tu dic quòd Oldr.consuluit consi.clxxiiij. cùm uir & uxor fecissent testamentum, & mortuo uiro uxor uolebat reuocare,quærebatur an posset,quia in eadem char.consuluit quòd sic.*

c POMA. *Inter milites.Dic secundum Dec. hic, quòd lex ista procederet,etiam si pactum non fuisset reciprocum, sed unum tantùm promisisset se uelle,quòd aliter haberet sua bona.Et uidetur etiam hoc de mente Alex. s.eo.in l.pactum quod dotali.in ij.fal.& probatur ista l. in ratione sui,ibi tamen cùm uoluntatem,&c.quæ est generalis, & comprehendit istum casum,licet dictum sit speciale,per ea quæ not.ut breuibus agam.Alexan. consi.suo lxxv. uolum.v. Sed hic ego moueo difficultatem, & quæro an lex haberet locum in milite & pagano. In hoc ego sic dicebam, quòd aut solus paganus promisit,& non ualet, quia paganus non potest pacto hæreditatem dare,sed speciale est in milite,ut hic agitur,&c. Aut solus miles promisit,& dicerem quòd ualet per rationem generalem istius l.& in [illegible] ff.de testam.mil.& l.miles.ff.eod. Aut pactum fuit reciprocum,& uideretur prima facie dicendum, quòd licet non ualeat quo ad paganum, propter illam l.& per not.per doct.in d.l.pactum quod dotali.s.eod.& maximè Castr.ibi in fi.quod tamen deberet ualere quo ad militem. Sicut dicimus in testamẽto patris inter filios et extraneum, l. hac consultissima. §.ex imperfecto.j.de testa. Contrarium credo uerius, nam cùm illud pactum sit reciprocum,& ob causam,& ex parte pagani non possit impleri per superiora,potest miles agere condictione ob causam, & facit hoc, quod in casu huius legis si unus militum reuocasset uoluntatem, censeretur ab altero reuocata. Et ita tenet hic Pet.& Dec. ratione correlationis, & arg.l.fin.j.de cupres.lib.xj.& hoc teneas si in milite ignorante creditur & in pagano tale pactum ualere, secus si sciens, per ea quæ not. Bart. in l.aicam.j.de condic.ob cau.non ob.§ ex imperfecto. quia extraneus ibi nihil promiserat,& ibi non suum, sed legis denegatur auxilium, ut hic l.non modò suum uult denegare auxilium, sed etiam uult promissionem militis rumpere, cùm uult priuilegio suo illaqueare, & decipere contra l. quod fauore.s.de legit.& arg.l.j.j.de his qui ue.æta impe.& in l. meminerint.j.unde ui. Contra tamen hoc facit id quod not.hic Alexan.in fin.de mente Bal.in l.ille autem.ff.de hæred.insti.hoc tamen ego intelligerẽ prout in simili declarat Bar.in l.j.uersi.quartò quæro.s.de sacros.eccl.*

d *In milite. Adde omnino uidendum in terminis huius l. pulcherrimum cõs. Roma.consi.xxvj. incipiente pro clariori .ubi multa notabilia dicit, & Cal.consi.j.de dona.*

e P. PAV. P. *Inter milites. An ista lex procedat in militibus nostri temporis,uide Angel.concludentem quòd non, consi. clxxvij. incip.uisis instrumentis prædictis. Nunquid autem ista conuentio possit fieri per non milites in uim donationis, & an tunc requiratur insinuatio, uide Alexan. consi.lxxxiij.in secundo uolum.& latissimè consi.xxviij.iij.uolum. Nunquid autem ualeat talis conuentio,promitto tibi,& tu mihi quòd uno moriente sine liberis,res debeat esse superstitis, uide Bar.consi.ccxij. in j.uol. Nunquid autem talis conuentio possit fieri inter uirum & uxorem, uide Panor.consi.xviij.*

LEX XX.

1 *Dominium alicuius rei,ex simplici conuentione non transfertur absque traditione.*
2 *Dominium ex dispositione in ultima uoluntate facta absque traditione transfertur.*
3 *Dominium absq; traditione ex dispositione legali transfertur.*
4 *Dominium ex donatione propter nuptias,transfertur sine traditione. Item in re dotali solu.matri.*
5 *Dominium in acquisitionibus uniuersalibus,transfertur sine traditione.*
6 *Dominium ex donatione causa mortis transfertur absq; traditione.*

a TRADITIONIBVS.[a] Ista lex ponit tria dicta. Ponit etiam duas regulas affirmatiuas & unam negatiuam,sic sunt tres gl.quarum quælibet respicit suam regulam,dicitur hic, traditionibus.Contra Insti.de re.diui.§. interdum.Sol.dum dicit gl. hæc regula prima debet limitari ut dicamus sic, traditionibus uel quasi,ex causa habili factis à domino, uel quasi pretio soluto, uel fide habita de eo dominium transfertur, h.d.

* Cont.Bar.unà cum Accurs.se torquet, ubi nihil est periculi, nam in d. l. si quis.acquiritur nobis exceptio dominij aduersus quemlibet, per quam uendicamus rem, quam usuceperimus.d.l.l.j.si quis. I. Concen. B.

* Sol. Vtraque lex cùm probet, rem emptam antè uendicari non posse, quàm tradita sit, rectè nimirum huic l. adstipulantur, neque ob. ut putat Bar. I.C.B.

* Commissoriæ.Iamò traditio desideratur: l. qui ea lege.C.de pa. int.emp. Maximè q̃ pactum citra traditionem sit inutile. & in d. l. qui ea lege. traditionis mentio fiat, ego cũ Bar. censeo (ut in dubijs censendum est) ex lege commissoria citra traditionẽ transferri dominiũ: l. si quis. ff. de rei uendic. I. Concen.B.

* Diem. Cont.uerius uidebatur, per d.l.qui ea lege.ʒ.de pac. int. emp.& ex natura pacti, quæ traditionem desiderat. Tamen teneas sententiam Bar.ueram, per b l.iiij.§.sed.ff. de in diem addi.& c l. si quis. de rei uendi. I. C. B.

* Fin. Illa l.fin.loquitur in hæreditate relicta, et legato, siue fidei cõmisso, uel donatione aut uenditione facta ecclesiæ, uel pro redemptione captiuorum, pro quibus uendicatio (quæ dominium præsupponit: l. in rem. ff. de rei uendica.) permissa est. Ex his tria duntaxat, ecclesiæ gratia, specialia colligo. Primò q̃ attinet ad hæreditatem, cuius possessio nisi addita, non acquiritur: l. cùm hæredes. de acq. pos. Deinde in uenditione, per quã dominium nobis non acquirimus, sed alium

ista prima reg. & uide gl.tuã primam. Ad secundam regulam dicitur hic, q̃ dominia acquiruntur usucapionibus. Cõtra. ʒ. de præscrip.xxx. ann. l. si quis emptionis. in prin. Sol. secundum gl. nostras cõmuniter debes considerare q̃ quædam est usucapio triennij, quæ est inducta fauore præscribentis, & ex ista quæritur dominium directum, ut hac l. Quædam est præscriptio decẽ uel xx. ann. quæ est communis, partim fauore præscribentis, partim odio negligentis, & inde trãsfertur utile dominium, nõ directum. In præscriptione uerò xxx. ann. paratur exceptio, ut in cont. * Et uide glo. & tangitur per glo. plenè in auth nisi triennale. ʒ. de bon.mat. ui detur tex.cum glo.in l.j.in fi.de aqua plu.arcen. Tertia regula est, q̃ dominium non queritur nudis pactis. Innuit ergo q̃ requiratur pactũ uestitum. Cont.l.si ager.ff.de rei uend. & ʒ. de rei uendi.l.seruum. Sol. * Intelligit hic pactũ nudũ esse pactũ, q̃ non est traditione subnixũ. Et ꝓ declarãda ista gl. & his quę hic dicunt, debes scire, q̃ q̃ titulus ꝓcedit ex cõuẽtione partiũ, q̃ q̃ ex testatoris dispositione, q̃ q̃ ex dispositione legis. Primo casu 1 reg. est, q̃ nunq̃ ex cõuentione nuda † trãsferatur dominium, nisi sequatur traditio, uel quasi. Fallit in pacto legis commissoriæ *, & addictionis in diem *, quod dic ut plenè no. per Dy. in l.nuda.ff.de don. Secundò fallit b in ciuitate, & ecclesia, ut l.fin.* ʒ.de sac. sanc. c eccl. Item fallit in contractu societatis c uniuersalis, ut l.j.* in fi.ff.pro soc. & quod dixi, quòd requiritur traditio, uel quasi, intelligatis possessionis, etiam non uacuæ, ut l. si fun- 2 dum. ff. de fun. dot. Secundo † casu, quandoque quæris de ultima uoluntate, dico, q̃ transfertur dominium *, absq̃ aliqua tradi- 3 tione, ut l.j.ʒ.comm.de leg. Tertio † casu, q̃ quæris ex legali dispositione, dico idem, q̃ trãsferri potest dominium absq̃ aliqua traditione, ut l. cõmissa. ff. de pub. & l. si ut proponis. ʒ. de rei uen. cum suis similib.

TRADITIONIBVS. Seipsam summat. Opp. de §.interdum. Inst. de rer.di. Sol. Ibi fuit quasi traditio. Item op. de l.nunquã. de acq.rer do. Sol. intellige q̃ per traditionem acquiritur dominium cum causa. ut in cõtrario. Item op. de l. traditio. de acq.re.do. Sol. q̃ hæc debet intelligi secundum illam. Item opp. de l. interdum. §. qui tutelam. ff. de fur. Sol. q̃ ibi fuit quasi traditio. Vnde istam regulam sic limita, q̃ per traditionem quæritur dominium, ut hic, uel per quasi traditionem. §. interdum. dummodo fiat à domino, l. traditio. uel quasi domino. d. §. qui tute. cum causa & idonea, ut l. nunquam. de acq. re.do. Item op. contra ultimum dictum de l. si quis. ff. de rei uend. Sol. q̃ ibi sit casus specialis in pacto legis commissoriæ & addictionis in diem. Item opp. de l. fi. de sacrosan. ecc. Sol. q̃ ibi sit casus specialis. Quia gl. nõ sunt usquequaq̃ perfectæ, ideò quæro, quid in 4 donatione propter nuptias, an † si fiat super aliqua re mariti transferatur dominium

nobis obligamus ad tradendum quod comparauerimus: l. iij. ff. de act. & obl. Tertiò in donatione rerum immobilium, ex qua licet communiter dominium transferatur: l. si quis argentum. §. sin autem. ʒ. de donat. non tamen aliter quàm si per scripturam redacta sit: l. j. ʒ. de suffrag. Quæ in ecclesia non attendimus, in alijs ius commune est: l. j. ʒ. commun. de leg. I. Con. B.

fine traditiõe in uxorẽ. Dic q̃ sic, ut in auth. donationes. ʒ. de iu.do. in glo. Idẽ dico in re dotali, ut sol.mat. transferat dñium in mulierem sine traditione, ut l. in reb. cũ gl. sua eod. tit. Idem dico in re dotali *, ut transferatur dñium in uirũ sine traditione, ut probat in l j. ff. de impen. scd'm unam lec. Ratio est, q̃ dos dicitur esse quædam uniuersitas, ut pro 5 batur in tex. & gl. l.j ff. de impẽs. † Sed in acquisitionib. uniuersalibus uidet sine traditione dñium trãsire, ut in auth. ingressi. §. de sacros. eccl. & per hoc patet mihi casus in l.ij. ff. pro socio. & quod ibi no. & qd' ibi dicit gl. sine possessione, dicas, sine traditione. Item 6 quæro † quid de re donata causa mortis, an transferat dñium in donatariũ sine traditione. Dico q̃ sic, per l.ij. ff. de publicia. Et q̃ dicit in ll. uel donationes causa mor. amissa posses. uel sine pactis, intellige, i. sine traditione, ut superiora & inferiora demõstrant. Idẽ dico in dona. causa mortis, retranslata, ut si reuocatur donatio in casib. qui no. in l. non omnis. ff. si cert. pet. An in trãsactione fiat trãslatio dñij sine traditione, dic ut habet ʒ. in l. si mortis causa res donata. ff. de do. ca. mor. Quæro, quæ est ratio q̃ rei legatæ testantis trãsit dñium recta uia sine traditiõe. Doc. hic no. q̃ fauore ultimæ uolũtatis, ut citius fiat eius executio. Tu dic, q̃ gl. reddit ratiões in l si quis rem. ff. de pollici. in gl. magna. Quæ 7 ro, nunquid in acquisitione † dominij, quæ fit cum titulo, per traditionem factam à domino, fit aliqua differẽtia ab acquisitione, quæ fit traditione facta à nõ do. Cyn. refert q̃ sic, quia dum traditio fit à dño, licet recipiens credet aliũ dominum, & erret, nõ impedit dñij translatio. Sed ubi fit à nõ domino, mala fides à principio impedit translationẽ dominij. Primũ probat in l. cũ in corpus. ff. de acq re. do. Secũdũ probatur ex l. hominẽ. ff. pro suo. Et est alia differentia, quia dũ traditio fit à domino, transfert dñium, licet nulla transferatur possessio, ut l. si fundũ. ff. de fun. dot. Sed quando fit traditio à non domino cum titulo, nisi tradatur uacua possessio, nunquam procedit usucapio, ut l. sine possessione. ff. de usucap. ergo non procedit usucapio.

* Vt l.j. Hoc nõ dicit lex, nam, Communicare, (quo uer. utitur Iurisconf. d. l. j) non est dominium transferre: l. si rem. ff. de præscrip. uerb. Præterea ex cõtracta societate nemo dominiũ rei suæ amittit: l. si tibi areæ. ff. de præsc. uerb. I. Concen. B.

* Dominiũ. Hoc in legato, siue fideicomm. d. l. j. quam posteà allegat. non in hæreditate: l. cùm hæredes. de acquir. posses. I. Concen. B.

* Dotali. Not. hoc esse falsum, nec legem hoc dicere. I. C. B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Traditionib. Rõnem quare ex solo cõtractu nõ transferatur dominiũ, ponit Bal. in c. j. quid sit inuest. fallit tamẽ nisi res sit penes eũ, in quẽ alienatur, dummodo alienãs hoc sciret, uide Rom. & Ias. in l. certi. ff si cer. pet. Et adeò est necessaria traditio ad translationem dominij regularitè q̃ partes, etiã si uellent, non possent aliter conuenire Alex. consi. j. uol. v. Are. in l. qui absenti. §. j. de acq pos. Bar. & Cast. in l. cùm falsa. C. de iu. & fac. ign. Imò nec etiam testator poßit facere in testamento q̃ ex contractu per hæredem fiendo, uel per executorem suũ transeat dominium sine traditione. Bal. l. iii quod pauperibus. in xviij. q. C. de epis. & cler. Et q̃ partes etiam hoc facere nõ poßint, uide etiam Decium hic. Item dum Bar. dicit quòd ex traditione rei etiam sine possessione transfertur dominiũ, limita non procedere quando traderet procurator, uide Soci. in l. j. §. per procuratorem. ff. de acq. pos.

b P. PAV. P. Secundò fallit. Alium singularem casum, in quo transfertur dominium sine traditione, ponit Ro. sing. ccccxxxiiij. incip. emo rem nomine meo, & patior describi in libro cõis meo nomine et fratris mei, & pro ea me patiẽte frater meus soluit collectas, pro rata sua. Circa autẽ tertium casum, quãdo ex legis dispositione. & circa duas fallentias de ciuitate & ecclesia, idem est in contractu principis, q̃ ex eo transferatur dominium sine traditione, uide quæ scripsi in l. fi. C. de sacrosan. eccle. & in l. Cæsar. ff. de

ff. de publica. uide alium casum per Bar. in l. si ager. ff. de rei uend.

Societatis. Adde q̃ in societate tutorũ bonorum, non transfertur dominium rerum incorporalium, nec postea acquisitorum *, ut l. ea uerò. & l. societatem. & l. si quis societatem. eo. tit. de quo per Rom. consi. cvj.

* Acquisitorum. Tu melius dic, quòd ex qualibet contracta societate, dominiũ rei suæ nemo amittat: l. si tibi areæ. ff. de præsc. uerb. Non ob. d. l. ea uerò. ibi, cõi acquiri, hoc est (ut ego interpretor) cõicari: l. j. in fi. l. si quis societatẽ. ff. pro soc. Sed nec d. l. societatẽ dicit secundũ suã sentẽtiam. I. C. B.

Adde q̃ etiã hæc j. reg. fallit in casu l. in reb. C. de iu. do. ubi so. ma. dominiũ q̃ erat in uiro retrãsfertur ipso iure in uxorẽ. Secũdò fallit quãdo res esset empta ex pecunia dotali, quia tũc etiã trãsfertur dominiũ absq̃ traditione. gl. & doc. in l. si ut proponis. C. de rei uen. Tertiò, nõ habet locum quãdo mulier dedisset in dotẽ res æstimatas uiro, quo casu uir est debitor pretij. l. quoties. ʒ. de iu. do. si tamẽ sol. ma. reperiatur maritũ alia bona nõ habere, nisi illa quæ sibi dedit in dotẽ, dominiũ ipsorũ retrãsfertur in ipsã uxorẽ, ut no. glo. l. in rebus. & in istis tribus fallentijs, est fauore dotis.

IO. FR. RV. Adde pro intelligentia Bar. in l. & ideò. ff. de con. furti. & secundum eius distinctionẽ ibi intellige & limita Bar. hic.

LEX XXI.

a CVM PROPONAS.[a] Frangenti [b] fidem fides frangatur eidem. hoc dicit breuiter hæc lex. Quæro qualiter fuit cõcepta ista cõuẽtio inter istos fratres. Dicit gl. j. q̃ a unus fratrũ cõuenit, q̃ actionẽ, quã unus intentabat, remitteret, & bona diuiderent æqualiter. & uide gl. Si uerba essent ita cõcepta, ille qui promisit remittere, posset implere contractũ ex parte sua, & sic ageret actione præscriptis uerbis, descẽdente ex eo cõtractu innominato, ut habuistis no. ʒ. eo. l. j. in fi. mag. gl. & ʒ. tit. j. l. siue apud acta. qd' tenet gl. pe. q̃ est in hac ea. l. & nõ negat. Et ideò habes ponere, q̃ fuit cõuẽtũ q̃ nõ peteret, & sic talis cõtractus impleri nõ põt, &c.

ADDITIO.

a Cũ proponas. Vide Io. de Imo. cõs. lxxij. Lud. Ro. cõs. ccij. ubi singulariter allegauit de non seruante, & Lu. Ro. cons. ccxlj. And. Barb.

IO. FR. RV. Adde hic apostillam Alex. quam facit ad Bar. in l. quæro. §. inter. ff. loc.

P. PAV. P. Cùm proponas. Istud procedit, si in uno quis tantùm fregit fidẽ, uide Cast. cõs. clxxviij. Quid aũt si unus fregit semel, alius bis, uide Pau. cõs. ccxcviij. Quid aũt si quis fregit treugã, an alter poßit frangere, uide Fel. in c. j. ex. de treuga & pace. uide alia quæ habes ad Bar. in l. Iulianus. §. offerri. ff. de ac. emp. Are. l. qui seruum. ff. de uerb. obl. ubi etiã de frangente pacem, an ei frangi poßit.

b Frangẽti. Adde q̃ si cõtractus ex cõuentione partiũ redditur nullus, propter nõ obseruantiã promissorũ alterius ex cõtrahentib. debet intelligi si ille uult, qui nõ cõtrauenit, ut tenet Pet. de Anc. cõs. cxl. & uide Io. de Ana. cons. xxix. & in quantum Alex. hic, in fi. tãgit an quis poßit se fundare ex contractu, quem impugnat, uide Roma. consi. cccxlvij.

LEX XXII.

a PACTVM.[a] Curator nõ põt debitũ liquidum gratuitò remittere. h. d. Opp. ff de fur. l. si pignore. in fi. & l. interdũ. §. qui tutelã. Sol. Ibi nõ erat debitum liquidũ, unde possunt trãsigere, hic secus. Op. ff de iniur. l. sed & si unius. §. j. Sol. ut in glo. Item opp. de l. iusiurandum. quod ex conuentione. §. j. de iureiur. Sol. Ibi debitum non erat liquidum.

ADDITIO.

a Pactum. Circa hoc opp. l. iusiuran. quod ex cõuentione. §. j. ff. de iureiur. ubi curator potest iuramentũ deferre, & ex eo mimori præiudicare. Vnde cùm poßit illud quod est plus, tantò magis debet posse id quod est minus, & imò non est mirũ, si non potest pacisci. Istud esset dilapidare bona minoris, quod non est curatori permissum, & quod esset contra uim ipsius uerbi, sed ibi debitũ non erat liquidum, & ideò non mirum est, si potest iuramentum deferre, & si diceret q̃ istud est diuinare, quia curator & tutor tunc demum possunt iuramentũ deferre alijs deficientibus probationibus. l. tutor. ff. de iureiu. & ad hoc uide Pau. consi. xxxix. in ij. dubio. uol j. & consi. xlv. Fride. cons. xciiij. Ro. cons. xxviij. in ij. dub. Pau. cons. xv. uol. ij. & cons. xcvij. eo. uol. & aliquid in cons. cviij. uol. ij. Castr. consi. j. Bar. cons. xlvij. Barb. cons. vij. ij. uol. & consi. xlij. eo. uol.

P. PAV. P. Pactum. Limita nisi debitores essent pauperes, quia potest Bar. super Cod.

tunc tutor uel curator componere. Ang. in addit. ad Bar. in l. id ab una. C. de anno. & trib. lib. x.

LEX XXIII.

a FILIVS.[a] Opp. ex. glo. de l. si unus. §. pactus. in prin. ff. eod. & l. q̃ seruus. ff. depos. de sol. l. q̃ seruus. Sol. Fateor q̃ filio uel seruo, nõ potest solui, uerum est, nisi debitum esset contractũ per eum filium, & patri quæsitũ, ut in contrarijs, q̃ perpetuò tenemẽti. Et per hoc dico, q̃ si monachus mutuat, uel deponit pecuniam, licet quærat actio monasterio, tamẽ poterit sibi solui, & continget liberatio. Ratio, quia facto eius illa actio quæsita erat monasterio, aliàs secus, ut hac l. & ʒ. eo. l. seruus. Opp. de l. si filius. ff. de excep Sol. ut in gl. Item opp. de l. contra iuris. in fi. ff. eo. Sol. ut in gl. & dixi ʒ. eo. l. seruus.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Filius. Circa materiam huius legis, quomodo poßit filius præiudicare patri in acquirendis, & in similibus personis, uide per Ias. in l. iij. §. si filius. ff. quod quisq̃ iuris.

LEX XXIIII.

SI ACTIONEM. Pactum factũ hæredi putatiuo, hęredi uero nõ prodest. h. d. secundum unam lec. secundũ aliam h. d. Pactum factũ uni ex hæredib. ad alios nõ porrigitur *. hoc dicit. Opp. cõtra primã lec. de const. pec. l. si post. Gl. dicit, sol. ut ibi. Certè ibi glo. nõ posuit uerã solutionem. Sol. Quandoq̃ quis facit pactũ uero hæredi, à quo tamen postea hæreditas euincitur, uel per querelã, uel cõtra tabulas, & tunc pactũ factum hæredi transit ad eum, ad quẽ trãsit hęreditas, ut l. cõtra. & l. hæres à debitore. circa prin. ff. de fideiuf. Quãdoq̃ quis facit pactum hæredi, qui nullo modo est hæres. Et istud in dubio nõ prodest uero hæredi, ut hic, & l. si tibi § cùm possessor. ff. eod. Fallit si constaret q̃ habuerat animũ remittendi cuilibet, qui hæres esset, ut l. antep. ff. eo. secundum unam lect. &c.

* Porrigitur. l. iij. §. debita. ff. de trãsact. I. Con. B.

LEX XXV.

DEBITORVM. Imperator in istis duabus legibus sic procedit: quia in prima ponit summarium, in sequenti ponit casum in terminis. Opp. de l. cùm ab uno. ff. de leg. ij. Sol. ibi est speciale fauore dotis. Vel dic ut ibi. Quærit glo. utrũ ille qui debet prius satisfacere, debeat prius cõueniri. Gl. dicit q̃ non, & bene dicit. Dic ut in ea.

LEX XXVII.

1 Si promisisti centum per stipulationem sine usuris, & ego promisi ire Romam pro te, per pactum, an per istud pactum actio uetus informetur, uel actionem nouam pariat. & nu. 8.

2 Differentia inter uestimentum cohærentiæ contractus, & uestimentum rei interuentu. nu. 8.

3 Pactum nudum principale, an uestiatur à stipulatione pœnali accessoria. & nume. 9.

4 Pactum nudum appositum iuxta contractũ conditionalem, an uestiatur.

6 Obligatio ciuilis & naturalis, an statim saltem conditionaliter dicatur nata ex contractu conditionali, ante existentiam condi.

7 Si tollatur contractus uestitus iuxta quem erat appositum pactũ nudum, an remaneat actio ex ipso pacto nudo. & nu. 11.

PETENS. Lex ista est subtilis & difficilis, & breuiter hoc intendit. Pactum nudum appositum iuxta contractum stricti iuris, ueterem actionem informat, & nouam parit *. hoc dicit tex. cum gl. Venio ad casum in terminis, & ponitur in gl. tribus modis. Ego puto ueram positionẽ, quam intendo tenere. Antequam ueniamus ad quæstiones, & materiam, examinemus lecturas hic positas. Quero quod est exemplum in hac lege. Dicunt quidam promi

* Parit. No. l. si pacto. ʒ. hoc tit. I. C. B.

ſeras mihi aliquid nudo pacto, idem illud promiſiſti per ſti
pulationē, certè potero hoc petere. Hæc eſt una lect. Pro iſta
bene facit tex. qui dicit, placiti ſeruādi cauſa ſequuta eſt. ui-
detur enim uelle loqui de ſtipulatione interpoſita ſuper eo
quod deuenit in pacto nudo. Iſtā lec. gl. reprehēdit, quia tex-
tui non cōuenit, nam cū tex. dicat, ſiue antecesſit, ſiue ſtatim
pòſt ſecutū eſt, innuit ꝙ ſi ex interuallo pactū eſſet appoſitū,
nō poſſet agi ex ſtipulatione, ſed hoc eſt falſum, imò omni
tempore poſſet agi, ergo, &c. Præterea, ſecundū iſtam lec. nū-
quam poſſet agi ex pacto, ſed ex ſtipulatione, ut l. aſſe toto.
de hæred. inſt. & de cōd. inſt. l. inſtitutio talis. Quidā uolētes
ſuſtinere dicūt hanc lec. ueram. Et fatentur, ꝙ ſi ex interuallo
pactū apponeret ex ſtipulatione, agi nō poſſet. Hoc probāt
ſic, Stipulatio de ſe fuit mixta, aliàs incerta, quia promiſiſti
quod cōuenires, uel cōueniſti, & ſic ex ea per ſe nō poteſt a-
gi. Si pactū apponit ex interuallo imputet ſibi cùm inconti-
nenti potuit, & nō appoſuit. l. cùm in plures. §. locator hor-
rei. ff. loca. l. hæc conditio. ff. de cond. & demon. l. quia ratio.
de cond. inſt. Ad aliam opp. glo. dum dicit, non poſſe agi ex
pacto, ſed ex ſtipulatione, fatentur. Et tex. nō dicit hoc ꝙ a-
gatur ex pacto, ſed ex ſtipulatione. Contra illud opp. ff. iudi.
ſol. l. cùm apud Sempronīū. & l. iudicatum ſol. & l. fin. eo. ti.
Sol. Dicunt illi implementum ſtipulationis non conſtabat
ex uoluntate partium, ſed ex iudicis declaratione. meritò er
go ex illa declaratione ſecuta ex interuallo hæc ſtipulatio cō
mittitur. Hæc opinio nō eſt uera, per l. ſi ita ſtipulatus. §. j. &
l. cùm enim. ff. de noua. & de fideiuſſor. l. ſi ita. de uerb. obl. l.
quidā cùm filium. §. fi. & l. ſi uerò nō remunerādi. §. ſi filio. ff.
mand. & l. qui pecuniā. ſi cer. pet. quæ concludūt ꝙ etiam ex
interuallo poſsit apponi pactum, uel aliud fieri, per quod
impleatur ſtipulatio, etā cùm pendet ex uolūtate partium,
recedamus ergo ab iſta lec. Alij dicūt ꝙ hic feci pactū tecum,
quòd in cōtractu quem feci, uel faciam de aliqua quātitate
librarū, intelligatur de Imperialibus. uide gl. iſta lec. nō pla-
cet. Primò per tex. quia hic dicit, ꝙ ſtipulatio eſt interpoſita
placiti ſeruandi cauſa, quod hic nō eſt, imò interpoſitum eſt
pactum cauſa declarandæ ſtipulationis. Præterea, innuit iſta
lec. ꝙ pactum declaratoriū non poſſet apponi ex interual-
lo, quod non placet, per l. hæredes palàm. §. ſed & ſi not. ff. de
teſtam. Præterea, iſtud pactum declaratoriū inducitur ad re
plicationē, nam ſi petam decem libras Imperialium, tu exci
pies, qd' nō debet intelligi de Imperialibus, ſed de minori
moneta, quia in ſtipulatione nō eſt expreſſum, ut l. minus.
ff. de lega. iij. Ego replicabo, hoc eſt uerum, niſi aliud eſſet a-
ctum, ſed aliud eſſe actū, apparet ex pacto, ergo, &c. Sed pa-
ctum ad inducendum replicationē poteſt interponi ex in-
teruallo, ut l. ſi unus. §. pactus. ff. eo. ergo, &c. Tranſeamus er
go ad iij. lec. quam glo. tenet. Promiſiſti mihi aliquid per ſti
pulationem & ante, aut ſtatim poſt promiſiſti mihi ire pro
me Romam. Certè ex ſtipulatione agetur ad illud ꝙ deue-
nit in pacto, & agitur actione præſcriptis uerbis ex pacto ue
ſtito, & ſic ueterem informat, & parit nouam, & uide gl. tuā.
Iſta lec. nō uidetur uera, quia ſecundum hoc ſtipulatio non
fuit interpoſita cauſa ſeruandi pacti, imò ob aliud fuit inter-
poſita, ſcilicet, ob aliud pactum, ꝙ uideē contra iſtum text.
Sol. Fateor, nec ob. tex. quia tex. intelligitur, ꝙ ſtipulatio fuit
interpoſita cauſa ſeruandi placiti, ſcilicet, pacti cuiusdā, hoc
eſt, eius quod in ſtipulatione deuenit, aut pactum factū eſt
de alio, & de eo quæritur, an ſtipulatio informet, & nouā a-
ctionē pariat. Item cōtra iſtam lec. arguunt Vltramont. actio
præſcriptis uerbis oritur ex cōtractibus innominatis, ut l.
quoties. & l. naturaliter. de præſcrip. uerb. & l. ex placito. j. de
re. perm. & quando pactū apponitur iuxta cōtractum, ideò
oritē actio præſcriptis uerbis. quia reſultat contractus inno-
minatus, habita relatiōe pacti ad cōtractum. ſed in caſu pro
poſito per glo. non reſultat contractus innominatus habita
relatione pacti ad contractum, ergo nō eſt bona eius poſi-
tio. Per hoc ponunt ipſi caſum ſic, ꝙ facta fuit ſtipulatio de
permutando codice meo cum tuo, & per pactum promiſiſti
ſtatim antè, uel ſtatim pòſt ire pro me Romam. Tunc habita
relatione pacti ad contractum, reſultat contractus innomi-
natus, meritò reſultat præſcriptis uerbis. Lec. iſtorum nō re-
probo, quia bona eſt. Sed inquantùm ipſi damnāt lec. glo.
noſtræ, nō bene dicūt, nam actio præſc. uer. oritur ex pacto
incōtinenti appoſito. ex pacto dico, nō ex cōtractu, quia re
ſultat habita relatione pacti ad contractū, ut uidiſtis s̄. eo. l.
in bonæ fidei. & ff. eo. l. iuriſgen. §. quinimò. hoc etiā, ꝓbat
in l. frumenti. j. de uſur. & eorum opin. j. clarius declarabo.

1 MODO uenio ad quæſtiones quæ formantur in glo. † que
ro, mutuaui tibi decem ſine uſuris, quæ per ſtipulationem
promiſiſti mihi reſtituere, & ego promiſi per pactū ire pro
te Ro. an iſtud pactum ueterē actionem informet, & nouam
pariat? Gl. dicit ꝙ non, quia pactum incontinenti appoſitū
ita demum informat ueterē actionem, ſi apponitur pro eo
cui cōpetit actio, ſecus ſi debitor deberet uſuras, & uide glo.
quando actio competit uni, & pactum interponitur pro a-
lio, eſt uidendum an ueterem informet, & an nouam præ-
ſcriptis uerbis actionem pariat. Primò, ꝙ non informet ue-
terem, glo. tenet hic. Cùm enim magis ſit contra illud quod
deuenit in primam actionē, quam quod nō, non poteſt il-
lam informare, eſſet enim quædā repugnantia. ꝙ actio mea
daretur cōtra meipſum, & hoc tenēt omnes. Sed utrū pariat
nouam actionem? glo. dicit ꝙ nō, in l. iuriſgent. §. quinimò.
in glo. ſuper uer. iudicijs. ff. eod. Vltramon. cōtrà, quia credi
tor promiſit debitori, reſultat contractus innominatus, er-
go oritur actio præſcrip. uerb. Hic aduerte, Vltramont. ni-
hil dicunt contra glo. noſtram, bene & rectè intelligendo,
imò glo. & ipſi concordant. Eſt enim duplex ueſtimentum,
Quoddam eſt ueſtimentum cohærentia contractus, quod-
dam eſt ueſtimentum rei interuentu. Et iſtud habet locum
propriè in cōtractibus innominatis, ut l. ex placito. j. de re.
perm. de præſcr. uer. l. naturalis. & no. in l. iuriſgen. §. quini-
2 mò. ff. eo. † Inter iſta duo ueſtimenta eſt hæc differentia. Nā
cohærentia contractus ueſtit pactum incōtinenti, cùm in eſ-
ſe producitur, ut l. legē. s̄. eo. & l. in bonæ fidei. Rei interuen-
tu ueſtitur pactū, etiam ex interuallo, quādo quis impleuit
contractū ex parte ſua, ut d. l. Nunc ad propoſitum, quan-
do creditor promiſit debitori, non oritur actio præſcriptis
uerbis ex pacto, nec ueſtitur pactum cohærentia illius con-
tractus, quia nō ueſtit pactum, niſi ad utilitatem illius, pro
quo contractus eſt celebratus. Hic eſt caſus in l. ſi tibi. in fi. j.
loc. & ibi no. Non remanet ergo pactum nudū. Sed ſi habita
relatione pacti ad cōtractum, reſultat contractus innomina-
tus, & ex pòſt facto alter cōtrahentium impleat ex parte ſua,
tunc oritur actio præſcriptis uerbis, ex cōtractu innomina-
to ueſtito rei interuentu, non ex pacto, ſed ex cōtractu inno
minato. Hoc uult dicere gl. tua hic dum dicit, ſed ſi daret u-
ſuras, fortè ſecus eſſet, &c. Tunc enim reſultaret cōtractus in
nominatus, ideò eſſet illud quod s̄. dixi. Vide ergo glo. quā
amodo intelliges, & quod glo. dicit, contrariū eſſe, nō intelli
gas ꝙ actio prima informetur, quia iſtud eſt impoſsibile, ut
dictum eſt, ſed pro tanto hoc dicit, quia poſsibile, eſt iſtum
3 contractū ueſtiri rei interuentu, & parere actionē. † Quæro
utrùm pactū nudum principale ueſtiatur à ſtipulatiōe pœ-
nali acceſſoria. glo. dicit ꝙ non, ut l. nuda. j. de
cont. ſtip. Vltramon. dicunt contra * iſtam glo. * *Contra. Pro quibus facit l. ſi pacto. s̄. hoc titulo.* I. Con. B.
ſic, Nam pœna ſuccedit loco rei, ut l. ſi quis à ſo
cio. cum l. ſeq. ff. pro ſoc. & l. prædia. de ac. empt.
& l. apud Celſum. §. Labeo. ff. de do. excep. Sed
ſi aliquis daret rem conuentam, & promitteret
ſine dubio eſſet ueſtitū pactum, quia reſultaret
cōtractus innominatus, & ſic ueſtiretur aliquo implente ex
parte ſua. Ideò in propoſita quæſtione, dicendum eſt ſic ſe-
cundum eos: Aut quæris antequā ſtipulatio pœnalis ſit cō-
miſſa, & tunc ſine dubio per ſtipulationem pœnalem nō ue
ſtitur. Aut poſt quam eſt cōmiſſa, & tunc ſi quidem ſtipula-
tio pœnalis continet tantum quantum primum pactum, &
ſoluatur, tunc pactū illud ueſtitur, ſicut ſi ſolueretur ipſa res,
ut s̄. dixi. Si uerò minus cōtinet, tunc ſecus, ut l. fin. ff. de cōd.
cau. dz. ſed hic aduerte, iſtorū reprehenſio inquantū dicunt
per hoc, glo. malè dicere eſt falſa. Nam ſuper alio loquit gl.
ſuper alio loquūtur ipſi. Gl. enim loquitur an ſtipulatio pœ-
nalis

nalis ueſtiat pactū nudum ei, pro quo pœnalis ſtipulatio in
terponitur. dicta Vltramon. loquuntur, an pœnalis ſtipula-
tio ueſtiat pactū ei, cōtra quem pœnalis ſtipulatio interpo-
nitur. Præterea, gl. loquitur an ueſtiatur pactū cohærētia cō-
tractus, ipſi loquūtur an ueſtiatur rei interuētu, & ſic nihil ad
propoſitū contra glo. fateor gl. uerum dicere, & Vltramont.
bene dicere in caſu in quo loquūtur. Modò ſumus expediti
4 de iſta difficili quæſtione, uenio ad aliā quæſtionē. † Quæ-
rit glo. facta eſt conuentio inter te & me pacto nudo de per-
mutando codicē meum cum tuo, deinde incontinenti con-
ueni ꝙ ires pro me Romā principaliter pacto nudo, demū
ex interuallo, primum pactū nudum fuit ueſtitum rei inter-
uentu, quæro utrùm ex ipſo pacto ueſtiatur aliud pactum
incontinēti appoſitū. Et glo. tua dicit ꝙ non, quia ueſtimen-
tum fit ex interuallo, & uide glo. tuā. Vltramont. contrà, per
rationē prædictā, quia cùm hic habita relatione pacti ad cō
tractū reſultat cōtractus innominatus, debet oriri actio præ
ſcriptis uerbis. dico glo. tuā dicere uerū. Nam iſtud pactum
non poteſt ueſtiri cohærētia cōtractus, per rationem quam
glo. dicit, & de hoc quærimus hic. & ſic ex pacto actio non o-
rit, ſed bene poteſt ueſtiri rei interuētu, & orit actio ex toto
cōtractu innominato, quæ reſultat ex illis pactis. Et ita uter-
que eorū bene dicit. Ita debes intelligere. Eodem modo di-
co, ꝙ tale pactū ueterem actionem non informat per ratio-
nem glo. Quæro, quid ſi iuxta contractū conditionalem ap
5 ponatur pactū nudum, utrùm ueſtiatur. Glo. dicit † ꝙ ſic,
quia ab initio naſcitur ciuilis & naturalis cōditionaliter ſal-
tem, ut l. ſi in uēditione. ff. de peric. & com. rei uen. & uide gl.
6 † Contra iſtam glo. uidetur. Nam ante conditionis exiſten
tiam nō eſt nata ciuilis, neq; naturalis: l. cedere diem. de uer.
ſig. ergo eius cohærentia non pōt ueſtiri aliud pactum. Sol.
Dicit gl. ꝙ nō eſt nata purè, ſed ſtatim eſt nata cōditionaliter,
puto ꝙ uelit dicere ꝙ exiſtēte cōditione trahitur retro, & fin
gitur retro obligatus, ita ꝙ ab initio poteſt dici nata, ut l. qui
potior. & l. qui balneū. ff. qui pot. in pig. hab. & de ſol. l. ſi qs
ſub cōditione. Et ita dicebat Iac. But. Sed certè iſta ratio cō-
cluderet, ſi poneremus ipſo facto conditionem exiſtere, ſed
ſi ponimus cōditionem deficere, an iſtud pactū nudum e-
rit ueſtitū. Breuiter circa iſtam quæſtionē eſt uidendū, pri-
mò an ueterē actionem informet. Et hic dico, ꝙ nō, quia nō
reperit eam informandā, cùm ex contractu conditionali nō
fit nata actio. Ita no. glo. in l. pacta. ff. de contrahen. emp. Se-
cundò eſt uidere, utrùm pactū ueſtiatur cohærentia contra-
ctus. Et puto quòd ſic, ſi conditio poſteà extiterit, quia fingi
tur retro contractum fuiſſe celebratum, ut dictū eſt. Sed ſi cō
ditio defecerit, nō uideo ꝙ ueſtiri poſsit cōtractus, ſed ueſti
a tur rei interuentu. Ita loquitur l. ſi in uenditione.[a] quæ hic al
legatur in gl. ibi enim uēdidi rē tibi ſub cōditione, eo pacto
ꝙ ires pro me Romā. ex iſtis pactis oritur quidā contractus
innominatus talis, quia ego cōſituā tibi iſtā ſpeciē emptio-
nis, ut tu uadas pro me Romā, unde ſtatim celebrato iſto cō
tractu cōditionali, impletur iſte cōtractus innominatus ex
parte mea, meritò oritur actio præſcriptis uerbis. Ita debet
intelligi hæc materia. Et ita intelligo ꝙ not. l. lecta. ff. ſi cer. pe.
in gl. mag. Ita intelligitur l. iuriſgentiū. ibi, ut puta ſi poſt di-
uortiū. ff. e. Quæro ulterius, qd ſi pactū nudū ab initio fuit
ueſtitū cohærentia cōtractus ueſtiti, & ex pòſt facto ille cōtra
7 ctus tollitur, † utrùm remaneat actio præſcrip. uerb. ex pa-
cto nudo? Gl. dicit ꝙ ſic, quā uide. Videte, iſta pacta quādo
que apponūtur in cōtractibus correlatiuis, & tunc illud ꝙ
deuenit in pacto, dicit pars pretij, ſeu rei, quæ debet ab ini-
tio, ut l. fundi partem. ff. de cont. emp. Sed natura cōtractuū
correlatiuorū eſt, ut ſublata una parte obligationis, tollatur
altera, ut l. fi. ff. de accep. & l. cum emp. ff. de reſc. uend. In iſto
caſu nō diceret uerū gl. nec iſto caſu loquit, ſed ſi ponimus
in cōtractibus non correlatiuis, ut in exēplo poſito in hac l.
tunc gl. tua dicit ueritatem. hic fuit facta collecta, &c.

PETENS pactum incontinenti appoſitū iuxta con-
tractum ſtricti iuris, ueterem actionem informat, hoc dicit
ſecundū iij. lec. gl. quę uera eſt. Legitur quatuor modis ſecū-
dum Vltram. lec. j. patebunt, Quæro de exemplo l. noſtræ,
glo. primò ponit exemplum, quòd ſtipulatio fuit adiuncta
ei quod deuenerat in pacto nudo. Iſtud exemplum non eſt
bonum, quia ſecundū hunc intellectū uidetur innuere, ꝙ ſi
talis ſtipulatio nō fieret ſtatim, quòd non poſſet agi, ſed hoc
eſt falſum, quia ſemper poſſet agi ex ſtipulatione, & ſic pri-
mum nō eſt bonum. Vnde glo. ponit exemplū, ut in glo. pa
tet. Iſtud ſecundū exemplū gl. nō eſt uerum propter tex. qui
dicit, placiti ſeruandi cauſa, & exemplū gl. uidetur loqui de
declaratione pacti. Secundū iſtud exemplū uidetur innui,
ꝙ ſi ſtatim nō opponeretur iſtud pactum declaratorium ꝙ
non haberet uires, quod non uidetur uerum, ar. l. hæredes
palàm. §. ſed & ſi notam. ff. de teſt. Vnde glo. ponit tertio mo-
do exemplum, ſecundū quod poſui ſummarium, & hic eſt
uerus intellectus noſtræ l. quòd per tale pactum incontinen
ti appoſitum informetur uetus actio, & noua actio oriatur.
Sed Vltramont. dicunt, quòd actio præſcrip. uerb. oritur ex
contractu innominato, ut l. naturalis. ff. de præſcrip. uerb. &
quantum ad materiam noſtram oritur, & habet locum ubi
habita relatione pacti ad contractum oritur contractus in-
nominatus, ut dicebam in l. legem. s̄. eo. ſed in exemplo gl.
non poteſt haberi dicta relatio, ſi bene conſideretur, per cō-
ſequens eadem ratio non oritur, per quam contrarium di-
cit, & malè. Vnde ponunt exemplum, ut legunt alij, & po-
nunt caſum ſic, Conueni tecum per ſtipulationem de per-
mutando librum meū cum tuo, iuxta hunc cōtractum fuit
appoſitum pactū ꝙ uadam pro te Romā, dicunt ipſi ꝙ rela
tione pacti ad cōtractum oritur cōtractus innominatus, &
ſic oritur actio præſcript. uerb. Ita intelligunt ipſi hanc l. licet
exemplū eorū ſit bonū, tamen in eo ꝙ reprehendunt gl. ma
lè dicūt, nam dicta eorum nō concludunt aliud, niſi ꝙ actio
præſcrip. uerb. oriatur ex contractu innominato habita di-
cta relatione pacti ad contractum, iſtud non eſt uerum, imò
actio præſcriptis uerbis oritur ex pacto. *Dixi in l. legem. s̄.*
eod. unde ipſorum reprehenſio non eſt bona. Vos uidete e-
xemplum glo. quòd pactum apponitur per ſtipulationem.
8 † Quæro quid ſi interuenerit pactum nudū pro debitore,
nunquid informetur uetus actio, & oriatur noua? Glo. dicit
quòd non informatur. Pro cuius declaratione hanc quæſt.
diuidam quare aut tu quæris, retento dicto themate, nun-
quid informetur uetus, aut quæris nunquid oritur noua.
primo caſu glo. noſtra hic dicit ꝙ non, Vltramont. hic dicūt
multa uerba, finaliter Cyn. & omnes hic tenent opi. glo. Eſ-
ſet enim abſurdum, ꝙ actio quæ competit mihi, informetur
cōtra meipſum, unde opi. gl. eſt ueriſsima. Sed ſi quæris re-
tento eod. themate, nūquid oriat noua. Gl. in l. iuriſgent. §.
quinimò. & gl. bonæ fidei. bene dicūt, ꝙ nō orit noua actio.
Vltramōtani reprehendūt iſtud dictū, quia eodem themate
retēto, & cōſiderata relatione pacti ad cōtractum oritur con
tractus innominatus, & ideò cōcludunt ꝙ oriatur actio præ
ſcrip. uer. Quantū ad præſens eſt ſciendū, ꝙ principaliter eſt
duplex ueſtimentū, ſ. cohærētia cōtractus, & rei interuentu,
modò ſi quæris, nūquid pactū appoſitū pro debitore iuxta
cōtractū ſtipulationis ueſtiat cohærētia cōtractus, & tūc di-
co ꝙ nō, qa pactū nō ueſtit cohærētia cōtractus, niſi ꝓ eo, in
cuius fauorē cōtractus eſt celebratus, ita debet intelligi l. ſi ti
b bi. C. loc.[b] & ita intelligit gl. hūc paſſum. Si uerò q̄ris, nūqd
ueſtiat rei interuētu, dico ꝙ ſic, nā debitor ꝓ quo pactū nu-
dum eſt appoſitū, poſſet implere cōtractū ex parte ſua, & im
plēdo ueſtit pactū nudū, & ueſtit rei interuētu, quo ueſtito
pōt oriri actio præſc. uer. Ita habet locū dictū Vltramont. &
9 pōt cōcordari cū gl. noſtra per hunc modū. † Quærit gl. nū-
quid pactū nudum poſsit ueſtiri per ſtipulationē pœnalē.
Glo. dicit ꝙ non. Ita not. hic & in l. ſi pacto quo pœnā. s̄. eod.
Vltramont. redarguūt glo. & dicūt ipſi, pœna ſuccedit loco
rei, ut l. ſi quis à ſocio. ff. pro ſo. l. prædia. de actio. empt. cū ſi.
Sed nemini uenit in dubiū, pactū nudū poſſe ueſtiri rei in-
teruētu. In ꝓpoſito circa hūc paſſum multa dicūt. Breuiter ſi
bene cōſiderenē dicta eorū nō diſcrepāt à gl. noſtris. nā ipſi
intelligūt, nūquid pactū nudū ueſtiat cohærentia cōtractus.
Vnde ad propoſitū quæſtionis dic, ꝙ aut quæritur nūquid
ueſtiat per pœnalem ſtipulationē. & pro quo pœnalis ſtipu

latio est interposita, & dico quòd nõ, ut in l. nuda. j. de com
mit. stipul. Aut quæris, nunquid uestiatur ei, cõtra quem sti
pulatio pœnalis est interposita. Et dicas quòd sic, quod in-
tellige quòd uestiatur rei interuentu, & istud uoluit sentire
glo: dum dicit sed si daret usuras, &c. bene rei interuentu ue
stitur, sed cohærentia contractus nõ. & ita intelligo hic glo.
10 † Quærit gl. pone ꝙ præcessit pactum nudũ de permutan-
do: deinde fuit aliud pactum appositum etiam nudũ, puta,
quòd tu ires pro me Romam, deinde pactum primũ de per
mutando nudum fuit uestitum rei interuentu ex interual-
lo, nunquid illud secundũ pactum nudum uestiatur, & su-
mat uires? Glo. hic dicit ꝙ non, & dicit ueritatem, ꝙ non ue
stitur cohærentia cõtractus, quia non potest uestiri alio ue-
stimento, cùm primum pactum fuerit nullũ, ergo illo nõ ue
stitur. Sed nunquid dicatur uestiri rei interuentu? Dicen-
dum est ꝙ sic. Nam habita relatione pacti ad contractũ ori-
tur contractus innominatus, & in contractibus innomina-
c tis habet locum propriè uestimentũ rei interuentu c, ut not.
11 in d. §. quinimò. † Item quærit glo. pone ꝙ contractus præ
cessit ualidus de se, iuxta hunc contractum fuit nudum pa-
ctum appositum, & incontinenti primus contractus fuit su-
blatus per acceptilationẽ, nunquid aliud pactũ nudũ, quod
fuit uestitũ cohærentia contractus, remaneat efficax? Cy. soli
tus est dicere ꝙ quidam sunt cõtractus correlatiui, puta em
ptio & uenditio, &c. & in istis pactũ nudũ appositum iuxta
hos contractus habetur tanquã pars eorum contractuum.
Ita dicit tex. no. in l. fundi partem. ff. de cont. emp. modò na-
tura istorum contractuum correlatiuorũ est, ꝙ sublata obli
gatione pro una parte, tollatur etiam pro altera, l. fin. ff. de ac
cep. & l. cùm emptor. de rescin. uend. & si in his contractibus
intelligatur gl. nostra, nõ dicit uerum per præallegata iura.
Quidam sunt contractus non correlatiui, exemplũ in stipu
latione, tũc isto casu licet primus contractus fuerit sublatus
per acceptilationẽ, nihilominus remanet pactũ nudum Et
ita debet singulariter, & notabiliter intelligi d. gl. ꝙ no. Bar.

ADDITIO.

a *L. si in uenditione. Adde quod Cast. dicit mirari de Bar. qui non considerauit quid diceret illa l. non loquitur, quando conditio deficit, imò tunc non habet locum quod ibi dicitur, sed loquitur quando extitit, latius hic per eum.*

b *L. si tibi. C. loca. Adde Bar. l. certis. in ij. lect. j. eo. Bal. hic, & pro intel. d. l. si tibi. uide Io. Ba. Caccia. ultra Alex. & alios in l. legem s. eo. & quæ ipse ponit in suo tract. de pact. q. vj. in prim. uer. restat nunc.*

c *Rei interuentu. Adde ultra doc. hic. Io. Ba. Caccial. in suo tracta. de pac. q. vj. & ibi dicit hanc conclusionem ueram.*

LEX XXVIII.

1 *Præstatio longi temporis facta scienter, non confirmat obligationem, & quando etiam, in nu. 4.*
2 *Præstatio facta minori tempore decennij, quando inducat obligationem.*
3 *Pactum nudum uestitur rei interuentu in fauorem implentis contractum ex parte sua, & in contractibus utroq; obligatorijs.*
4 *Ciuitas, quæ uult exercere merum imperium, quod non habet, quid habet facere.*

a SI CERTIS. a Præstatio † longi temporis
1 non confirmat pactũ inualidum. h. d. Cyn. su-
per hac l. posuit quandã repetitionẽ Pet. quæ
teneret nos per unam diem. Vnde breuiter e-
xaminabo quantùm ad tex. & ad gl. expedit.
magis esset materia l. cùm de in rem uerso. ff. de usu. Circa
hanc l. quæro primò exemplũ, glo. ponit primo quando u-
suræ promittuntur pacto nudo donationis, & istud est bo-
num exemplum. Secundo modo ponit in pacto nudo do-
nationis, & istud exemplum procedit secundũ ista tẽpora,
sed hodie produceret actionẽ, ut l. si quis argentũ. §. fin autẽ.
j. de dona. Tertium exemplum ponit gl. in seruo promitten
te, qui factus liber tenetur naturaliter, quod exemplũ non
congruit ꝓpriè huic legi, nã seruus non tenet̃ ciuiliter pro
pter conditionem suæ personæ, tex. loquitur quando quis
non tenetur ciuiliter, ideò quia pactum nu-
b dum. Veniamus b ad contraria *. Et opp. sic,
Aut nos dicimus ꝙ iste soluit scienter, & non
potest repetere, ut ff. de condi. inde. l. j. Aut di
cims quòd soluit ignorãter, & tunc sibi non.
præiudicat, sed potest contradicere, etiam si
per stipulationẽ promisit: ut l. j. j. de erro. cal.
Sed tex. hic in fi. dicit cõtrà, quare malè. Sol.
Dicit gl. intellige ꝙ hic soluit errãdo in iure,
& sic nõ cõpetit repetitio, nam si iste errasset
in facto, tunc secus, ut d. l. j. j. de erro. cal. Cer-
tè ista uerba gl. non tangũt legis nostræ pro-
positum. Nam posito ꝙ solueret scienter, nõ
loquitur hic hoc casu, an possit repetere uel
non, sed an obligationem confirmet ex hoc
ut possit cogi in futurum, uel non cogi. Di-
co ergo ꝙ si scienter soluit, etiã nõ cõfirmet
obligationem & pactum, ita loquitur hic. I-
tem opp. j. de fideicom. l. j. Sol. dicunt quidã,
hic soluit certis ann. paucioribus trib. Istud est
2 diuinare. Dico ergo † ꝙ ibi uersatur duplex
fauor, scilicet, alimentorum, ultimæ uolunta
tis. Idem dico in similibus habentib. parem
fauorem, ut ex causa dotis, uel ad refectionẽ
uiæ, ut l. cùm post §. gener. de iur. do. & si cui
annuum. de ann. leg. & de leg. ij. l. cùm qui-
dam. Tu dices hoc esse contra casum l. cùm de in rem uerso.
ff. de usur. ubi ponit̃ de causa dotis, & tamen requiritur tem
pus decennij. Respondeo, Ibi erat fauor dotis, & cessabat
fauor ultimæ uoluntatis. Sed si utrunq; cõcurreret, esset idem
quod in casu l. j. j. de fideicom. Tertij soluunt, ꝙ hic soluit er-
rans, ibi sciens. Hoc non placet, quia ut dixi, posito ꝙ hic sol
uerit sciens præiudicauit in eo quod soluit, sed non posset
cogi ad soluendum in futurum, ut j. de testam. l. non dubiũ.
& quod ibi not. j. ne uxor pro mari. l. fin. Opp. de l. cùm si-
c dem. c j. de non num. pecu. Sol. Illi, qui tenent sol. quam s.
prox. dedi, dicunt ꝙ ibi soluit scienter, hic ignoranter. Sed
hanc solutionẽ s. reprobaui. Dic ergo ꝙ ibi erat obligatio
& actio, licet obstaret exceptio non num. pecu. unde soluen
do sibi præiudicat in exceptione, hic uerò non erat actio na
ta, unde talis solutio non producit actionem. Ita debes hoc
intelligere. Opp. ff. de usu. l. cùm de in rem uerso. sol. Aut
quis uult agere ex nudo pacto, quod dicit confirmatum so
lutione diuturna, & hoc non potest, ita loquitur hic. Aut a-
git ex stipulatu, uel ex alio cõtractu uestito, ad cuius proba-
tionem inducit solutionẽ longi tẽporis, & potest hoc facere,
ut lege cõtraria, non habetis alia in glo. Extra glo. opp. pa-
ctum nudum uestitur rei interuentu, ut j. de rer. perm. l. ex
placito. & de præscrip. uerb. l. naturalis. quasi per totã l. Sol.
Rei interuentus uestit pactũ ei, qui implet contractũ ex par-
te sua, nõ contra ipsum, ut d. l. naturalis. ita in proposito, so-
lutio facta à promissore nõ uestit pactum contra ipsum pro
3 missorem. Vel † aliter rei interuentu uestiuntur pacta appo
sita super contractib. innominatis, in quibus ultro citroq;
oritur obligatio: ergo, &c. sed hic nõ erat contractus innomi
natus, ergo, &c. utraq; uera. Habemus ergo uidere circa hãc
legẽ propriè de sui materia duo tantùm. Primò qualiter cur
su temporis inducatur obligatio, seu confirmetur inualida
conuentio. Secundò habemus uidere, qualiter ex cursu lon
gi temporis præsumitur obligationẽ seu titulum obligati-
uum præcessisse, de quo tractat l. cùm de in rem uerso. ff. de
usur. sed teneret nos per unũ diem, quare omitto, &c.
SI CERTIS annis. Tempus seu præstatio longi tem-
poris nõ est modus tollendi pactum inualidum. h. d. De ista
materia est glo. in l. cùm de in rem uerso. ff. de usu. & in l. ser-
uitutes. ff. de ser. ti. generali. Gl. ponit exemplum in usuris in
l. creditor. j. de usur. Istud exemplũ est bonũ secundũ illa iu-
ra, hodie per istã l. nõ esset bonũ. Tertiò ponit exẽplũ in ser-
uo promittẽte posteà facto libero. Istud exẽplũ licet sit uerũ
in se, tñ nostræ l. nõ cõgruit, qa seruus obligat̃ naturaliter tñ
ex qualitate personæ suæ, nõ ex rõne cõtractus. Op. & uidet̃
quòd

* *Contraria. Ob. l. j. §. item si sine causa. ff. de pollic. ubi si is q ultrò sese obtulit aliqd facturũ: licet cõueniri non possit, tamẽ si facere cœperit tenebitur. R. hoc procedere in promissione faciẽdi, quæ est indiuidua: l. stipulationes non diuiduntur. ff. de uerb. obl. Secus in promissione dandi, ut hic, quæ diuidua est l. in executiõe. e. Quã sol. not. ut dissoluas obiectionem. Bar.* I. Concen. B.

quòd ista lex nõ procedit. Nam aut dices ꝙ istud debitum
fuit scienter, & tũc nullo modo cõpeteret repetitio, ut l. j. de
cõd. ind. Aut dices ꝙ fuit solutũ ignorãter, & tũc nõ cõpete-
ret repetitio, si stipulatio fuisset interposita, cuius cõtrariũ di
cit hic tex. in fi. Aliqui dixerũt ꝙ ibi indebitũ fuit solutũ per
errorẽ iuris, ut d. l. j. de err. cal. Alia opi. seu so
lutio nõ facit ad propositũ nostræ l. quia nõ
tractamus de repetitiõe, sed tractamus utrũ
per præstationẽ longi tẽporis cõfirmet̃ obli
gatio inualida. Itẽ opp. de le. j. j. de fideicõ. di
xerũt quidam ꝙ aut soluitur per tres annos,
& tũc præiudicat, aliter nõ. Istud nõ est uerũ.
Vnde dicas ꝙ ubi uersat̃ duplex fauor ulti-
mæ uoluntatis, & alimentorũ. Op. de l. cũ de
in rem uerso. ff. de us. gl. dicit, solue ut ibi. Ad
4 uerte † ꝙ qñq; actor allegat cõtractũ tantũ,
ex quo dicit sibi aliquid deberi, & cõtractus
est ualidus, & tũc isto casu non est dubium.
Quandoq; allegat tempus tantũ, seu præsta
tionẽ longi temporis, non aliud, tunc tẽpus
tantùm non est modus inducendæ obli ut l.
obligationũ ferè. §. placet. ff. de actio. & obli.
Quandoq; allegat contractũ, & etiam longi
temporis præstationem. Et aduerte, quia aut
contractus est inualidus, & tũc præstatio lõ-
gi tẽporis nõ prodest ad conualidandã obli.
inualidã. Casus est hic. Quandoq; actor alle
gat contractum ualidum, & præstationẽ lon
gi tẽporis, & tunc posito ꝙ cõtractus nõ pro
baretur, tamẽ si probat̃ longa præstatio, facit
præsumi obligationem præcessisse. Ita opor-
tet intelligi l. cũ de in rẽ uerso. & dic ut ibi *.
5 Et prædicta Ia. de Are inducit in arg. † Sci-
tis ꝙ ciuitates Italiæ cõmuniter non habent
merũ imperium, sed usurpauerunt. Dico ta
men si ciuitas uellet se defendere, & merũ im
periũ exercere, ꝙ habet necesse allegare con
cessionem principis, item longissimum tem
pus, quo dicta ciuitas merum imperium e-
xercuit. Isto casu posito ꝙ nõ probaretur de
concessione principis, tamen si probaret se
exercuisse merum imperium, ualet. De hoc
in l imperiũ. ff. de iur. om. iud. & ibi per Gul.
Item op. & uidetur ꝙ istud nudum pactũ sit
uestitum rei interuentu, & per præscriptionẽ
longi tẽporis, & ita uidetur agi posse, cuius
contrariũ dicitur hic, quare malè. Sol. ꝙ rei interuentus ue-
stit nudum pactum ei, pro quo pactũ est appositũ, sed non
uestiret pactũ alij, puta creditori, si debitorem traderet, quia
non debet uestire contra seipsum. Ista lex debet intelligi sic.
Vel potest dicere ꝙ uestimentum rei interuentu habet lo-
cum in contractibus innominatis, hic fuit contractus no-
minatus, &c. Bar.

* *Ibi. Ego censeo donaria & munera præscribi nõ posse, ne ad necessitatem trahamus, quod liberè fit. l. Seio. §. j. ff. de ann. leg. l. litib. de agric. & censi. Atq; ita xeniũ potius quàm obligatio præsumetur: d. l. Seio. §. medico. Tamen ex præstatione longo tẽpore facta, debitum perpetuum præsumitur: l. cùm de in rẽ uers. ff. de usur. Ita tamen si ex apertissimis coniecturis appareat esse debitum, ut si colonus fuerit, solitũ munus præstare cogitur: l. Celsus de probat. Annorum autem curricula quæ necessaria, ut præsumatur debitum, annot. Bal. §. nõ uerò. nu. iiij. & ibi Bar. l. solent. ff. de off. procõs.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Si certis annis. Istam l. repetit Ang. Circa hanc materiam huius legis, uide Alexan. consi. cxiij. & consi. dcij. ad fi. consi. dciij. soc. cõs. cxlv. & talis præsumitur commissio qualis est secuta solutio, uide in d. cõs. & Fel. in c. Bertholdus. ex̃. de re iu. Item an ista allegatio tituli cum lapsu temporis sufficiat, uide Cæp. caut. cxxj. & loquitur de seruituti. uide quæ scripsi in l. seruitus. la grande. ff. de seruit. Item an & quando diuturnitas temporis inducat remissionem debiti, uide Roma. omnino consil. dxvij. Nunquid autem dispositio huius legis procedat in rusticis, an uerò requiratur longissimum tempus, uide Paul. consi. ccciij. Aret. l. qui in aliena. §. j. de acqui. hæred. post principium. Item de materia huius legis, & an ex patientia cum cursu temporis præsumatur tit. uide Bar. in vij quæst. per eum disputata, incip. mulier habens amplum patrimonium. Item no. quòd licet ubi constat de causa, alius titul. allegatus ex tempore non probetur, tamen istud fallit in feudis. Bal. in c. fin. de feu. da. in uic. leg. commiss. Quid autem in alijs, uide Alexand. consi. cxiij. in primo uolum. Item not. in casu huius, quòd licet titulus præsumatur præcessisse, non tamen oritur obligatio naturalis Bal. c. si quis per triginta. si de feu. fue. controuer. Item circa dictum singulare Sali. quòd sit necesse probare actum factum uirtute tituli qui allegatur, uide Feli. in c. causam. ex̃. de præscrip. Ias. hic in x. limit. quia non habet locum in præstante tanto tempore, cuius initium memoria non existit. Item nunquid sola consuetudo præstandi sit sufficiens obligandi in futurum, uide Fel. in c. ueniens. ex̃. de test. & de præsumptione tituli ex cursu temporis in seruitutibus, uide Felin. c. de quarta. ex̃. de præscrip. l. seruitutes. la grande. ff. de seruitu. Item uide in materia Alexand. consi. l. in v. uolum. ad fin. dicentem, quòd in rustico præsumitur præscriptio triginta annorum ad hoc, ut inducatur præsumptio, de qua hic allegat Spec. ut hic per eum. Sed contrarium concludit Ias. in rustico etiam relato. Spe. de quo in l. ij. in princip. C. de fideicom. ubi etiam refert Bal. & Rom. tenuisse cum Spec. & latius idem concludit Ias. hic in uersi. iij. extende. Item adde quòd in usu tanti temporis cuius initium non est in memoria, non est necesse allegare titulum, Ias. in decima limitatione. Quod tamen limita non procedere in patiente solùm, non interueniente aliquo actu positiuo ex parte eius qui allegat titul. Feli. c. cùm ex officij. iiij. limitatione, ex̃. de præscript. Item an eo ipso quod quis soluit, uel recipit ut ab emphyteuta, uideatur confiteri eum esse emphyteutam, & econtrà, uide Ias. in l. cùm testamentum. C. de iur. & fac. igno. An autem contra illum qui est solitus præstare aliquid singulis annis, si denegat nunc præstare, agi possit possessorio recuperandæ ita ut non sit opus probare præstationem decennalem, uide Fel. c. Bertholdus. de re iudi. uide Abba. notab. post alios in c. querelam. in fin. de elect. uide Bar. l. solent. §. j. de offic procons. l. fi. quor. bon. Rom. cons. cccxj. ubi etiam dicit q, sufficit unica præstatio ad obtinendum in tali possessorio. Et ibi etiam quomodo possessorium intentatur pro tali præstatione. Item dum dictum est, quòd oportet allegare causam in specie & probare solutiones fuisse factas ex illa causa. In contrarium uide Bal. in d. l. solent. § fi. ff. de offi. procons. & leg. Sequitur eum Are. in l. à. Titio. ad fin ff. de uerbor. oblig. Et an sufficiat unica præstatio, uide etiam in d. cap. querelam. Item in materia ista agente possessorio pro annua præstatione & quòd obtineat, etiam si assereret sibi debitum ex aliqua causa, quam non probaret, uide Dec. latè consi. cxxxvj. & allegat Ang. in l. fina. C. de ann. excep. Ad hoc item in materia, & q, sufficiat unica præstatio in possessorio, uide Abb. in consi. xxiij. uol. ij. An autem requiritur quòd præstatio sit facta occasione certæ rei, uide Abb. in c. peruenit. ex̃. de censib. Fel. c. conquestus. ad fin. de fo. compe. c. sicut. de re iud & Dec. d. c. ij. & alios ubi s. Item adde q, sicut ex longa præstatione præsumitur causam & obligationem præcessisse, eodem modo si præcedente obligatione fiat solutio in minori summa, præsumitur abinde suprà liberatio si allegetur, ut de Comen. l. si prius. in fi. prin. ff. de aqua plu. arcen. Idem dicit Ant. de But. in d. c. peruenit. ex̃. de censib.*

b *Veniamus. Et an istis personalibus sit dare possessorium, uide Ioan. de Imo. in c. querelam. de elect. & Bal. in l. iubemus nulli. de sacrosan. eccles. Item adde quòd personales præstationes præscribuntur, l. cùm de in rem uerso de usur. l. j. C. de fideicom. c. peruenit. de censi. nam personalia præscribuntur l. sicut. § omnis. de præscrip. triginta annorum. sed præscriptio nõ procedit sine possessione, * ergo, &c. responde q, istud non est ex parte agentis, uide Anto. c. si de cau. possess. Bal. l. ij. de serui. Anto. c. cùm dilectus. de ope. no. nun. And. Barb.*

* *Possessione. l. sine possessione ff. de usucap.* I. Con. B.

IO. FRAN. RVER. *Idem dico. Adde quod cum Bar. tenent omnes excepto Saly. ut refert. Ias. in l. j. j. de fideic.*

c P. PAV. P. *Cùm fidem. Vide Rom. consi. ccxxij. ubi latè ponit.*

LEX XXIX.

1 *Priuilegio quando quis possit renunciare, & nu. 9.*
6 *Arbiter qui malè iudicat, facit litem suam.*
7 *Iudex qui absoluit ab instantia iudicij contra ius, facit litem suam.*
8 *Iudex pronunciando se incompetentem cùm sit competens, ad totale interesse tenetur.*

a SI QVIS. a Breuiter dicit, priuilegio fori po-
test quis renunciare. hoc primò, & cuilibet est li
citum renunciare iuri suo, hoc secũdò. Diuide,
primò ponit quæstionẽ, scd'ò eius decisionẽ, ter
tiò rõnẽ, quartò ponit extẽsionẽ. Scd'a ibi, faci-
mus nemini. tertia ibi, si. n. ex ipso edicto. quar
ta ibi, oẽs itaq;. licet ergo renunciare iuri suo *.

* *Suo. l. si conuenerit. ff. de iur. om. iud. & Bar. l. placet. num. iiij. s. de sacrosan. eccle.* I. Concen. B.

Cont.

Cont.s̄.de epiſ.& cleri.auth.ſtatuimus.ex̄.de for.compe.c.ſi diligenti.Sol.dicunt quidam,quòd hic dicit̄ de ſacerdotio, hoc eſt de quadã dignitate temporali, non de ſacerdotio ſpirituali,quia ille priuilegio fori non poteſt renũciare. Alij dicunt,q̃ hodie hæc lex eſt correcta per illa iura,& hoc nõ habeo pro incõgruo. Vel dic,q̃ ſi clericus uellet conueniri coram iudice ſeculari,hoc per pactũ non poſſet, ſed ſi haberet duos ſuos iudices,eſſet electio ſua eligere quem uellet,tũc illi priuilegio ſuæ electionis poteſt renunciare,& hæc ſolutio ſatis placet,ut ibi uidebitis j̄.in ſe. cõtrario. Op. & uidet̃ q̃ qs nõ poſsit renũciare priuilegio fori, ut l.ſi cõuenerit.ff.de iu.
1 om.iud.Dicit gl.ut ibi. Tu dic, † qñq̃ aliquis eſt iudex alterius,ſed ille ex proprio priuilegio põt eum declinare,exemplum in ſcholari,ut in auth.habita.j̄.ne fil.pro pat.exẽplum etiã in l.j.ſi qua pręd.po.tũc per pactũ poteſt renũciari,ita loquitur hic & l.j.ſi quis in ius uo.nõ ierit. Aut quis nullo modo eſt iudex alterius,& tũc per pactum iſta exceptio iudicis incõpetentis non põt impediri.Ita loquit̃ l.ſi conuenerit.de iu.om.iu.Sed ſi apponeret̃ pœna, credo q̃ pœna cõmittetur,ſi illũ iudicẽ declinaret, qa pactũ illud nõ eſt cõtra legẽ, ſed præter,ut l.ſtipulatio iſta.§.alteri.ff.de uer.ob. Et ideo pacta quæ apponunt̃ quotidie in inſtrumẽtis dũ dicit̃, & uo-
b luit poſſe cõueniri Peruſij,Senis, Florẽtiæ, & ubicũq̃ [b] fuerit inuẽtus,nõ ualẽt, ut per hoc in illis locis q̃s poſsit cõue-
2 niri inuitus,ſed pœna appoſita cõmittet̃. Sed ſi † q̃s uellet, q̃ ubiq̃ poſsit cõueniri debitor,dicat in inſtrumẽto ſic,q̃ pecuniã ꝓmiſit ſe ſoluturũ Peruſij, Senis,& ubicunq̃ fuerit inuentus,tũc eã in loco, in quo inuenitur,uidet̃ cõtraxiſſe, ut l.cõtraxiſſe.de ac.& ob.& de bo.auth.iu.poſ.l.iij.& ideò rõne cõtractus poterit cõueniri. De hoc habemus unum tex.ff.de admi.tu.l.Titiũ & Mæuiũ.§.j.Modò aduertatis,iſta ergo pacta quæ dicunt,&c. Secũdò habetis hic, quòd unicuiq̃, &c. Contra hoc opp.ff de pac dot.l.de die.& l. ſeq. Gl.dicit, hoc fallit,& ponit multos caſus in quib. hæc reg.fallit. De hoc etiam tangit̃ in l.ius publicum.ff.eod.in auth.ut ſine prohib.
c ma.debi.§.quia uerò.Et iſta materia ut perfectè declaretur [c], requirit unã altiorẽ indaginẽ, tamẽ pro præſenti, & pro intellectu gl. noſtrarũ clarius quàm alibi dicas ſic, q̃ qñ quis uult renunciare iuri ſuo, aut eſt ius naturale,aut poſitiuum.
3 Primo † caſu,nõ poteſt renũciari,ut l. iura ſanguinis. de reiu.& ff.eo.l.ius autẽ agnationis.Secũdo caſu aut eſt ius q̃ ſtatuit formã certã in actib.hominũ introducẽdis,aut alio mo-
d do [d] diſponit.Primo caſu,pone exemplũ q̃ teſtm̃ ſit factũ cũ ſolenni numero teſtiũ, q̃ pactũ & ſtipulationes certo modo fiant,& huic nõ põt renũciari,ut ff. de leg.j.l. nemo põt. & ff.
e eo.l.cõtra iur.in prin.& j̄.de teſt.l. teſtãdi. Secũdo caſu [e], aut eſt ius publicũ,& ei quis nõ põt renunciare,ut l.ius publicũ. ff.eo.aut eſt ius priuatũ,cui quis uult renunciare,& tũc qñq̃ illud continet priuatã utilitatẽ renũciantis,& publicã ſimul, qñq̃ cõtinet utilitatẽ priuatã renunciantis, cuiuſdã alterius priuati. Qñq̃ cõtinet utilitatẽ renũciantis tantùm.Primo caſu,ſi quidẽ utilitas priuata poteſt ſeparari à publica,ualet renunciatio quantũ ad priuatã utilitatem, quantũ ad publicã nõ,ut l.iuriſgen.§ ſi paciſcar.& ibi no.ff.eo.ſi nõ põt ſeparari renunciatio nõ ualet,ut l.de die.de pac. do. cõiuncta l. j. ſol. matr.ff.de poſt.l.quos prohibet.& l.filius.§.ueterani. de procur.& l.ij.§.ſed quia ueremur.j̄.de iur.calum.Secundo caſu, q̃ [f] continet utilitatẽ renunciãtis,& tertij,& tũc idem, quia ſi quidẽ poſſunt ſeparari, ualet quantũ ad præiudiciũ renunciantis,nõ quantũ ad præiudiciũ tertij,ut j̄.res inter alios acta,per totũ,& l.j.de commu.rer.alie. & l. ſi poſt mortẽ. ff. de cõt.tab.Sed ſi nõ poteſt ſeparari,nõ ualet renũciatio, ut ff.de lib.cau l.j.ij.ij.& iiij. Tertio caſu,quando cõtinet priuatã utilitatem tantũ, tũc quandoq̃ illud ius eſt introductũ principaliter in fauorẽ renunciantis, quãdoq̃ eſt introductũ principaliter ad odiũ alterius,& ſecundariò redundat in fauorem renũciantis.Primo caſu ſi quidem ille fauor eſt inductus propter renunciantis imbecillitatem,renunciatio non ualet,ut l.ſi intra.& ibi no.j̄.de in integ .reſt.ff.de mino.l.ſi iudex circũuento,& ibi no.& de noua.l.doli.§.diuerſum.Si uerò eſt introductũ aliàs quàm propter eius imbecillitatẽ, tũc ſi quidẽ talis renũciatio eſſet cõtra bonos mores, uel inducit aliquẽ ad delinquendũ,& non ualet,l.aliã.§. elegãter. ſol. ma.& de pac.do.l.cõuenire.Sed ſi nõ eſſet contra bonos mores,nõ induceret quẽ ad delinquendũ,tunc renunciatio ualet,ut hac l.& l.ſi quis in cõſcribendo.s̄.de epi.& cle. Secũdo caſu quãdo illud ius principaliter eſt inductũ in odiũ alterius,tũc ſi quidem renũciatio eſt cauſa,quare illud odiũ ceſſat,ualebit renunciatio,l.ſi.j̄.ad Maced.aliàs nõ ualeret, l.tãetſi.ff.ad Mace.Modò habetis iſtam materiã perfectã,eſſet examinandũ de plurib.exceptionib.& defenſionibus particulariter,de quib.multas enumerat Spec. in tit. de remiſ. Itẽ ad inueſtigationẽ iſtius materiæ haberemus uidere q̃ quædam ſunt iura quæ uetãt,quædã quæ puniũt, quædam quæ imperãt,quædam quæ permittũt.quomodo iſtis iurib.poteſt renunciari,tãgit gl.in l.j.ff.de feri. Venio ad ultimã partẽ, in qua dicit̃, q̃ hæc l. habet locũ apud arbitros cõpromiſſarios. Cõtrà,eo ipſo quòd quis elegit eum arbitrũ,aſſentit in
4 eum,& ſic nõ habet locũ exceptio iudicis incõpetentis. Gl. dicit,fateor † q̃ propter duas rationes repellerẽt,ut quia in eum cõſenſit compromittendo,& quia renũciauit beneficio ſuo,uel aliter dico, q̃ iſta quæſtio erat cõpromiſſa,an talis renũciatio ualeret.Dicit ergo hæc l. q̃ arbiter debet obſeruare hanc l.quòd ualeat renunciatio,& uide gl. quã tenebis mẽti,quia eam habemus pro bona glo. Poſſet eſſe quæſtio, an de quadã q.emergenti poſsit cõpromitti in arbitrũ ſine principali,hic eſt tex.cum gl.q̃ ſic, quia cõpromittitur ſolũ de hoc,an ualeat renũciatio exceptionis fori, facit ad hoc l. arbitrio,& l.ſi ab arbitro.ff. q ſatiſ.cog.,ꝓt ibi intelligitur de ueris arbitris.Quod eſt utile ſcire ꝓpter ſtatuta terrarũ, quæ
5 uolunt q̃ de omnibus quæſtionib.quæ ſunt inter cõſanguineos,compromittatur, † an poterit cõpromitti in arbitros quædã quæſtio emergens? Exemplum,eſt quæſtio an cauſa principaliter ſit compromittenda,nõnne poterit ille articulus compromitti in arbitros? hic uidetur tex. cum gl. q̃ ſic, quod nõ dico determinãdo,qd̃ perpetuò tene menti, quia nunquã fuit tibi allegata,niſi modò iſta lex . Vltimò ex hac
6 l.no.& tene † menti q̃ arbiter, qui malè iudicat, facit litem ſuam,ſicut iudex.quod no.Quid de arbitratore,dixi in l.ſi
7 de uar.& extraor.cog.Vltimò no. q̃ quando † iudex abſoluit ab inſtãtia iudicij cõtra ius,licet per hoc actio & ius par-
f tis non perimatur, tamen facit litem ſuam. [f] Caſus eſt hic, quod perpetuò tene mẽti,ibi in fi.quòd ſi neglexerint.quid enim eſt aliud negligere, quàm abſoluere quem ab inſtantia fori,propter priuilegium fori cui renunciauerat? Dices tu quando ſententia eſt nulla, & ſic non facit præiudicium parti,iudex non facit litem ſuam,ut not.in l.ſi.de uar. & extraor.cog.ſed hic non facit præiudicium parti in iure ſuo,ergo,&c.Reſpon.ibi ſententia nulla non facit præiudiciũ, neque in iure neq̃ in inſtãtia,quia ex eiſdẽ actis põt ferri ſentia,ut habuiſtis in l.ſi ut proponis.quomodo & quãdo iud.
8 † Sed hic facit præiudicium in inſtãtia, ideò facit litem ſuã, & tenetur ac ſi contra eum cõtra iuſtitiã pronũciaſſet in cauſa principali,qd̃ probo, quia ille qui impedit ꝓceſſum cãæ, tenetur ad intereſſe totale totius cauſæ, hoc apparet in ſtipulatione de defendendo,in l. iij.in fi. & l. cùm quærebatur.ff. iud.ſol.Hoc apparet in tit.ff.ne quis eum qui in ius uo.&c.

SI QVIS in conſcribendo. Priuilegio fori poteſt renunciari. Item cuilibet eſt licitum renunciare iuri pro ſe introducto. Et diuiditur principaliter in quatuor partes. Nam primò ponitur quæſtio, & eius dubitatio. In ſecunda eius quæſtionis deciſio. Tertiò ponitur ratio deciſionis. Quartò ponitur quædam extenſio. Secunda ibi, ſancimus. Tertia ibi, ſi enim. Quarta ibi, omnes itaque. Opp. contra primam partem, dicitur quòd poteſt renunciari priuilegio fori,authent.ſtatuimus.ſuprà de epiſcop. & clericis. Glo.dat duas ſolutiones, prima eſt uera, quòd hic intelligitur ſacerdotium de alia dignitate, poſteà dat aliam ſolutionem, uidelicet quòd hæc lex corrigatur per illa iura. Op.de l.ſi conuenerit.de iuriſd.om.iud.dicit glo. ſolue ut ibi. Item contra prædicta opp.de l.cum clericis. s̄. de epiſcop. & cler. Pro cuius declaratione dic, Quãdoq̃ quis habet plures iudices,

dices,quandoq̃ quis habet unũ iudicem tantũ.Primo caſu aut eſt in electione actoris conuenire reũ corã quocunq̃ iudice, & tunc talis renũciatio parum ualet,quia eſt in electione actoris.Ita debet intelligi l.cũ clericis. in cõtrariũ hic alle.
9 † Qñq̃ non eſt in electione actoris,ſed pone exemplum in ſcholari,& tũc talis renunciatio ualet.In ſecundo caſu principali, ubi quis habet unũ iudicem tantũ. Aduerte,q̃ qñq̃ partes uolunt prorogare iuriſdictionẽ illius iudicis, cui partes non ſunt ſubditæ,& iſta eſt materia l.j. cũ ſi.ff. de iud. per Cyn.in l.ſi qui ex cõſenſu.s̄. de epi. aud. Qñq̃ partes nolũt prorogare,ſed uult pars facere pactũ,ut poſsit cõuenire coram tali iudice,& tunc tale pactũ ante lit.cõteſt. nõ põt operari,quia ille iudex adhuc poſset declinari. ſed poſt lit.cõteſ. efficitur indeclinabilis.Ita debet intelligi l.ſi conuenerit,qd̃ no. Qñq̃ pars uult cõuenire ſub aliquo nõ ſuo, & facit hoc per modũ cõtractus publici,quia promittit ſoluere in tali ciuitate,iſto caſu ſortitur forũ illius ciuitatis ratione illius cõtractus,ut l.cõtraxiſſe.ff.de act.& obl. unde per pacta quæ fiunt hodie nõ perimitur. Tene menti unũ ſed'm Iac. q̃ ſi in illis pactis apponat̃ pœna, hoc pactũ non ualet quantũ ad id,de quo s̄.dixi.tũ ſi ueniat cõtra,poterit exigi pœna, quia pactũ non eſt contra legem,l.ſtipulatio iſta.§.alteri.de uerb. obl.cum ſi.Pone mutuaſti mihi centum, promitto tibi ſoluere ea ultra montes,an in Italia poſſem cõueniri? unde tex. qui eſt in l. hæres abſens. in fi.ff.de iudi.dicit q̃ ſic. Itẽ pone, ꝓmiſi tibi ſoluere ubicũq̃ uoles,quæro nũquid poteris me cõpellere ubicunq̃ uoles? dic q̃ ſic, l. Lucius.la j.ff. depoſi. Item op.de l.de die.ff.de pac.dot.de l. alia.§. eleganter. ff.ſol. ma.de l.quos.ff.de poſtu.Gl.facit reg.in hac l.& exceptionẽ à regula,ut in cõtrarijs,& aſſerit multas exceptiones notabiles. Et uolo q̃ notetis illam exceptionẽ quam fecit per l.nec ſi uolens.j̄.de libe.cau. Itẽ not. illam exceptionẽ quã fecit gl. ne quis poſsit renunciare, ne quis defendatur in cauſa criminali,per l.nõ tantũ.ff.de app.& magis clarè tangit glo.in l. pactũ.ff.eo.& ualent prædicta,q̃ licet ſtet ſtatutũ q̃ quis non poſsit capi & detineri in carcere pro debito priuato, ſi fieret pactum,q̃ debitor nullam exceptionẽ poſſet opponere con
10 tra carcerationẽ,iſtud nõ ualeret. Item ſi aliquis eſſet accuſatus de crimine,& renunciaret defenſioni ſuæ,uidet̃ hoc non poſſe fieri,ar.d.l.nõ tantũ.Et ſi uelles ordinare iſtam gl.uide bonã g.de hac materia,in auth ut ſine prohi. §. qa ucrò.col. vij.ubi format q.utrũ ualeat pactũ,quòd nõ poſsim proba-
10 re iura per inſtrumẽta. † Itẽ op.& uidetur,q̃ in arbitris non poſſet habere locũ,quia eo ipſo q̃ eligitur arbiter,&c.gl.fatetur contrariũ. Vel dic,q̃ de hoc fuit compromiſſum,an ualeret renũciatio.Itẽ op.de auth. decernimus.j̄.de arb. Sol. ut in glo.Item no. finẽ q̃ ſicut iudex facit litem ſuam malè iudicando,ut l.ſi.de uar.& extraor.cognit.ita & arbiter.Quid de arbitratore? dic ut ibi per Iac.de Are.

ADDITIO.

a *Si quis.De iudice negligente ego alibi latè dixi, quibus adde conſ. Roma. cccxxxiiij.aliàs v.And.Barb.*

b *Vbicunq̃.Adde ut per Pe.de Anc.conſi.cxxxix. An autem ſi procurator taliter promittens fuerit inuentus in aliquo loco cum mercib. poſſit conueniri,uide Bal.conſi.ccclxvij.ij.lib.*

c P.PAV.P. *Declaratur.Habes per Fel.& alios in cap.ſi diligenti.de fo. comp.& uide unam ſingularem glo.ex qua colligitur una ſingularis limitatio in l.j.j̄.quando Imper.inter pup.& uid.*

d POMA. *Alio modo.Hoc autem intelligo uerum,q̃ iuri introducendi aliquid pro ſolutione actus,non poteſt renunciari, quando talis ſolennitas eſt introducta in fauorem publicum,aut daretur materia cõmittendi falſum,uel aliàs delinquendi,per ea quæ no.doct.& Bal.in d.l.nemo. in j.q. ſecus ſi eſſent introducta in fauorem priuatum.Ita declarat Bart.in l.j.§.ſi filius.ff.de leg.iij.pro quo facit id quod uult Alex.in l. j. in prin.ff.de iurdum quærit,quando partes poſſunt remittere iuramentum calumniæ,uide ibi per eum,& facit c.cum tuis.& q̃ ibi habetur,ex̄.de teſtib.& uide Cu. conſ.lix.& Bar.conſ.j.uol.j.& xxxvij.eo.uol.*

e P.PAV. P. *Secundo caſu.Quomodo dicatur aliquid principaliter introductum in fauorem publicum,uide ad Bar.in l. ius publicum. ff.de pactis.& in l.j.ff.ſol.mat.& in iſtis locis habes etiam quædam alia in materia.Item quòd ubi lex habet clauſulam decreti annullatiuam cõſenſus partium nihil operetur etiam ad eius derogationem, uide Iaſ. in l. pacta quæ contra.poſt prin.s̄.eo.*

f *Litem ſuam.Adde quod uoluit Bal.conſi.lviij.& ccxxxiij.j.lib.*

LEX XXX.

1 *Qui non poteſt facere per ſe,quando poſſit facienti conſentire,& nu.19.*
2 *Pactum de futura ſucceſſione conſeruanda,an ualeat.*
3 *Pactum ut ingratitudo futura non obſtet,non ualet.*
4 *Si filia quæ excluditur à ſtatuto ſtantibus maſculis, cùm dotatur cum patris cõſenſu ſi reſeruat ſibi ius ſucceſſionis,talis reſeruatio ualet.*
6 *Statutum quod ingrediens monaſterium non ſuccedat,ualet, ſecus ſi dicit ſi quis ingreſſus fuerit.*
7 *Pactum de non ſuccedendo quando ualeat, & quando confirmetur iuramento.& nu.8.*
10 *Pactum de ſuccedendo quando ualeat.*
12 *Donatio inter uiuos omnium bonorum præſentium & futurorum, non ualet etiam in partibus.& nu.16.& nu.20.*
13 *Donatio omniũ bonorum præſentium & futurorũ facta in eccleſiã,ualet.*
15 *Quis poteſt uendere omnia bona ſua præſentia & futura.*
17 *Pactũ de hæreditate obuentura certo modo diſponenda,quando ualeat.*
18 *Hæreditas illius cui ſucceſſurus ab inteſtato sũ,an mihi dicatur debita ſpe.*

a DE Quæſtione. [a] Pactum quod de hæreditate uiuentis certo modo diſponitur,non ualet,niſi ille,qui conſenſerit prius,in eadem uoluntate permãſerit uſq̃ ad mortẽ.hoc dicit. Primò ponitur quæſtio. Secundò dubitationis ratio. Tertiò deciſio. Quartò exceptio. Quintò extenſio. Secunda ibi,faciebat. Tertia ibi,ſed nobis. Quarta ibi,niſi ipſe. Quinta ibi,iubemus. Dicitur hic,ſpes fuerat alienæ hæreditatis.imò uidetur q̃ dicatur hæreditas ſua,ut l.in ſuis.de lib.& poſth. Sol.dicunt quidam,quòd hæc lex non habet locum in filijs. Gl.uidetur determinare contrarium,& bene. Nec ob.l.in ſuis. quia nõ eſt propriè ſua,ſed quaſi ſua. Opp.quòd tale pactum non ualeat,quia pacta nuda non inducũt actionem, ut l.legẽ. s̄. eo. Sol.intelligas iſtas cõuentiones eſſe factas per ſtipulationẽ, ita dicit glo. Tertiò op.q̃ iſta pacta eſſent inualida aliàs,nam qui paciſcitur de facto tertij, pactum non ualet, ut l. j. circa princ.ff.eo.& ibi no.glo.Rñ.intellige hoc pactum eſſe quod unus ex paciſcentibus dabit,uel faciet alteri, ita dicit glo. Item opp.& uidetur q̃ tale pactum ualeat,ut l.ij.§.fi. ff. de his quib.ut indig.Sol.Fateor q̃ ualet in præiudicium paciſcentium,ut ab eis tanquã ab indignis auferatur hæreditas,non
1 in commodum eorum. Opp. † ad exemplum quod hic ponitur, dicitur hic q̃ quis poteſt conſentire tali pacto. contra s̄.eo.l.pactum quod dotali inſtrumento. Gl.reſpon.cõcedo q̃ hic eſt caſus ſpecialis in quo illud, quod quis non poteſt facere per ſe, poteſt tamen facienti cõſentire*, allegat ſimilia, & uide gl. Videre, iſtud dictum gl. non bene congruit huic legi, nam quis non poteſt per ſe facere pactum, per quod auferatur libera teſtandi facultas,ut l.pactum.s̄.eo.& l.ſtipulatio hoc modo.ff.de uer.ob.& alijs legib.hic alleg.in gl. nec poſſet alijs conſentire, ut fieret pactum, per quod auferatur libera teſtandi facultas,ſed hic per tale pactũ nõ auferẽt̃ libera teſtãdi facultas,nã poteſt iſtã ſuã uoluntatẽ mutare quandocũq̃ uult. Circa aliud ergo cõſentit,quàm circa id,quod ipſe non poteſt facere. An aũt ille qui nõ poſsit per ſe facere, poſsit facienti conſentire circa idẽ tex.uidet̃ eſſe in l.ſi fundus. §.j. ff. de pig.ut regula ſit,q̃ ſi quis non poteſt facere,non poſsit facienti cõſentire,fallit in caſibus ut ibi colligitur ex tex.ex dictione ferè. Vel dic intelligibilius, Qñq̃ ille qui nõ poteſt facere per ſe,habet plenũ ius,& tũc qui nõ poteſt facere per ſe, nõ põt conſentire faciẽti,ut d.l.ſi fundus.§.j. Qñq̃ habet ius imperfectum,& tunc licet quis non poſsit facere,tñ põt conſentire facienti,quia ius alterius perficit. Ita loquit̃ l.ſi pater. in fi.de manu.uin.& l.j.j̄.cõmu.de manu. Vlterius op.ad ea quæ dicta ſunt s̄.illud,q̃ quis non poteſt per ſe,non põt per aliũ,ut l.fugitiuus.ff.de ſol.Sed parcat mihi iſta gl.iſta materia

* *Conſentire. l.ſi pater.in fi.ff.de ma.uindi.C.qui põt. ex̄. de reg. iur.I. Con.B.*

ria nõ eſt neceſſaria hic,& ideò uide circa hoc q̃ dixit Dy. in c.poteſt quis.de re.iur.li.vj.Dicit hic in fin. q̃ paciſci de reb. alienis abſq̃ domini uolũtate eſt turpe,& iniquũ, contra.ff. de contrahen.emp.l.rem alienã.Sol.paciſci ſub ſpe,de ſuccedendo,iſtud eſt turpe, quia inducit uotũ captandæ mortis alterius,ſed aliàs q̃ quis ſe obliget ad rem alienã,iſtud nõ eſt turpe,uel contra bonos mores. Op.ff.pro ſo.l.iij. §.de illo. Sol.Ibi de hæreditate hominis incerti,hic certi. Op.ff.de hære.uendi.l.ij.§.illud.Dicit gl.ibi abũdat, maximè. Vel dic,q̃ ibi fit pactũ de hæreditate uiuentis ſub quadam uniuerſitate,& in cõſequentiam prioris cõtractus liciti, hic fiebat per ſe,& principaliter.Item op.de act.emp.l. ſi quis ſeruum. Sol. Ibi fiebat pactum de futura ſucceſsione ex neceſsitate prioris contractus.Vltimò op. & uidetur q̃ iſtud nõ ſit pactum futuræ ſucceſsionis, quia non tractatur de ſuccedendo, uel non ſuccedendo,ſed de hæreditate diſponẽda poſtquã fuerit ſucceſſum.Sol.Fateor q̃ eſt pactũ futuræ ſucceſsionis,diſponẽdo qd̃ reprobatur tanquã contra bonos mores, quia
b inducit uotum captandæ mortis alterius.[b] Extra gl. pro declaranda iſta materia eſt uidendum, an ualeat pactum futu
2 ræ ſucceſsionis.Et primò quæro, † an ualeat pactum de futura ſucceſsione cõſeruanda.Rñ.tex. uidetur q̃ ſic, Inſtit.de legi.agna. ſuc.§.fi.ubi pater emancipat filium cõtracta fiducia.Ego dico breuiter ſic, Quandoq̃ ille qui habet ius ſuccendi,priuatur eo propter delictum ſuum,quandoq̃ propter aliquem iuris rigorem. Primo caſu,ſi quidem quis eſt priuatus propter delictum præteritum,tunc ualuit pactum conſeruandę ſucceſsionis,quia poteſt quis remittere cauſas
c ingratitudinis[c],ut l.fi. de reuo.do. Sed ſi quis uellet facere
3 pactum,ut † ingratitudo futura non obſtaret, nõ ualet, qa induceret quem ad delinquendũ, & eſſet contra bonos mores,ut de pactis dota.l.cõuenire.& dixi s̃.l. proxi. Secundo caſu, quãdo quis priuatur propter aliquem iuris rigorem, & tunc aut paciſcens poſſet ſuper hoc prouidere teſtando, & ualet pactum,ut d.§.fi.Inſti.de legi agna.ſuc. Aut non poſſet prouidere teſtando,& pactum non ualet, ut x. co.de feu.
4 ſuc.c.j. † Pro hoc induco ad quæſtiones de facto, ſtatutum eſt hic,q̃ filia fœmina non ſuccedat ab inteſtato extantibus maſculis,ex teſtamento capit quicquid ſibi relinquitur.Ex quo dico,q̃ ſi tẽpore quo dotatur, ipſa de cõſenſu patris reſeruat ſibi ius ſucceſsionis,q̃ iſtud pactum ualet,ut d.§. fin.
5 de legi.agna.ſucceſ.Sed pone † (ut uidi in quibuſdam ciuitatibus) eſt ſtatutũ q̃ mulier nupta extra ciuitatem non ſuccedat ex teſtamento,neq̃ ab inteſtato,certè tunc pactum de reſeruando iure ſucceſsionis non ualeret, per ea quæ dicta
6 ſunt s̃. † Idem poſſumus dicere,in ciuitate Aſiſiij, eſt ſtatutum,q̃ ingrediens monaſteriũ non ſuccedat, an ualeat pactum factum cum conſanguineis de reſeruando iure ſucceſ
d dam oportet prius uidere,an ualeat ſtatutum[d] q̃ ingrediẽs monaſterium non ſuccedat? Videtur q̃ nõ,quia contra priuilegia conceſſa clericis,per l.Deo nobis.s̃.de epi.& cleri. ergo uidetur contra libertatem eccleſiæ,ut in auth.caſſa.eo.tit. Pro hoc uidetur in auth.de ſanc.epiſ.§. ſed & hoc præſenti. & in auth.niſi.j̃.ad Treb.Sol.Aut ſtatutum diſponit de ingrediente per hæc uerba,ingrediẽs monaſterium, uel ſi quis intraret monaſteriũ,ſit priuatus iure ſuccedendi,uel non ſuccedat.Et dico q̃ ſtatutum ualet,nam non diſponit circa clericum,ſed circa laicũ, nam laicus eſt ille qui ingreditur monaſterium,& ſic uiuens moritur,ut l. qui duos. in princ. de manu.teſt.Et huic non ob.q̃ dicitur in auth.caſſa.Nec obſt. auth. niſi rogati, quia ibi grauatur ſi monaſteriũ ingredit, hic uerò lucrum aufertur, nõ autẽ in ſibi quæſito grauatur. Si uerò ſtatutum diſponit de iam ingreſſo per hæc uerba, ſi quis ingreſſus fuerit monaſteriũ, tunc non ualet ſtatutum, quia non poteſt clerico auferre ius ſuum, & eſſet contra libertatem eccleſiæ,ut d.l.Deo nobis.ar.pro hoc l.ſeruum teſtamento.de manu.tẽſta. Et hoc dico ſaluo iudicio & determinatione canonica,& Theologorum.Et quòd in caſu prædicto ualeat ſtatutum patet,quia poteſt fieri per pactum ſal=
e tem iuramento firmatum[e],ut ſtatim dicam. Secundò quæro utrũ ualeat pactum de perdendo iure ſuccedendi? breui=
7 ter † dic,Aut cum pacto eſt admixtum delictum, & tũc ualet pactum ſucceſsionis perdendæ,ut l.j.§.ſi parens.ff.ſi à parente quis fuerit manumiſ.ſecundum unam ſol. Si uerò nõ eſt admixtum delictum,& aut ratione talis pacti tantum per
f cipit[f] quantum ſibi occaſione ſucceſsionis debetur,& ualet pactum,ut d.l.j.§.ſi parens. ſecundũ aliam ſolu. l. cum quo. in fi.ad leg.Falc.Si uerò tantum non percipit,& tunc de iu=
8 re ciuili pactum non ualet,ut j̃.de coll.l.pactum.de iure † canonico ualet,ſi fuerit iuramento firmatum,ut in ca. quam=
g uis.[g] de pac.lib.vj.& ideo hodie eſt conſuetudo † q̃ filię fœ
9 minæ faciant pactum de non ſuccedendo & iurant, & ualet iſtud pactum. Et ſi tu dicis,uidetur q̃ iuramentũ non habeat cõfirmare pactum,* q̃ eſt contra bonos mores, ut hac l.ergo, &c. ut in c.non eſt obligatorium. de reg.iur.li.vj.& uidebitis j̃. de nup. auth.quod eis.Sol.dico q̃ iſtud pactum non eſt contra bonos mores. Nec obſt.hæc l.quia loquitur de pacto de ſuccedendo, uel diſponendo de hæreditate poſtquã fuerit ſucceſſum,quod pactum inducit uotũ captandæ mortis alterius, & ſic non ualet. Sed quæſtio noſtra loquitur de pacto de nõ ſuccedendo,per quod uotum captandæ mortis non indu=
h citur,imò tollitur,meritò iuramento firmatur.Tertiò[h] quę
10 ro,an ualeat pactum de ſuccedendo,breuiter † dico,& uidetur expreſſum quòd non, cùm ſit cõtra bonos mores,& ideò non ualet,ut s̃.co.l.pactum.& l.j.j̃.tit.j.l. cùm donationi.ff.de uerb.obl.l.ſtipulatio hoc modo.j̃. de pac. conuen.l. hæreditas.Glo.tamen,quæ eſt hic,uidetur dicere, q̃ per ſtipulationem hoc poſsit fieri promittendo tibi omnia bona præſentia poſt mortem.Et uide gl. ſuper uer. accommodauerit.in fi.quam no.& tene menti. Si igitur promitto tibi q̃ tu ſis hęres meus,uel mihi ſuccedas,uel q̃ te faciam hæredẽ, non ualet iſtud pactum, quia contra bonos mores dictum
11 eſt.Sed ſi promitto tibi † omnia bona mea poſt mortẽ meã, ualeret.Dicit glo.& erit donatio cauſa mortis,uel inter uiuos.Et primò examinemus, an ſit donatio cã mortis uel inter uiuos? Breuiter dic,q̃ ſi quidem nõ eſt facta mentio mortis,intelligitur inter uiuos *, ſi eſt facta mentio mortis.intelligitur cauſa mortis,niſi ſit expreſsè ſic dictum,q̃ ſit inter uiuos,uel q̃ reuocare non liceat,ut ff. de dot. pręle.l.Seia.& ff.de do.cau.mor.l.Seia.in fi. & l.ubi ita donatur. An autem ualeat, uidetur q̃ ſic,primò per l.quam allegat gl.ſecũdò per l.hæreditarium.de bo.auth.iud.poſ. Tertiò probo, per reuocationẽ ſeu remotionem contrariorũ, nam iſtud pactum nõ aufert liberam teſtamenti factionẽ. Potero enim quencũq̃ uolo inſtituere,ſed ille tenebitur illi ſtipulatori dare.Item non inducit uotum captãdæ mortis modo prohibito, quia hoc fit de uoluntate eius, cui ſperatur ſuccedi,ut hac l.Tu diſtingue. Quando quę iſta promiſsio eſt donatio cauſa mortis,& tũc ualet,quia poteſt reuocari,ut l.nõ omnis.ff.ſi cer.pe. Item non aufert liberam teſtandi facultatem,quia hæres debet habere Falcidiam,ut l. in donationibus. ad leg. Falcid. ff. quorũ leg. l.j.§.ſi quis ex mortis. Si uerò eſſet donatio inter uiuos[i],aut dicas,dono omnia bona mea *,& tunc ualet,ut not.in gl. & ll. s̃.alleg. nec aufert liberam teſtamenti factionem,quia poteſt ſuperlucrari,& de ſuo lucro facere teſtamentum. Item de fructibus poterit teſtari, quoniam iſta uerba, omnia bona mea, ad
k præſentia[k] tantùm referuntur,ut l.fi.§.j. ff.de leg.ij. Nec ob. l.hæreditas.j̃.de pac.cõuen.quia ibi fuit facta illa promiſsio
12 iure teſtamenti,ut ibi apparet,q̃ nõ licet,ut ibi.hoc intellige
l animo donandi.Si uerò † diceret,primò bona[l] mea præſentia,

* *Pactum. Quæ de re dixi s̃. in l.pactũ quod.ad Bar. s̃.hoc tit.* I.C.B.

* *Viuos. l.cùm pater.§.j.de legat.ij. l.Seia.de dote præleg.iaſ.l.quæ dotis.nu.xxv.j.& ibi Caſt.& Bald. ff.ſol.mat. Bar.l. ſi donatiõe. C. de collat.l.mortis.§. Titia.cum glo.ff. de dona. Tameſſi is qui donat,uehementer ægrotet:l.Seia.in fi. ff. de don.cau.mor. Verùm quãdo donationis uerbum à lege proferitur, utranq; donationem continet:l.alienatum. de uer. ſigni.* I.C.B.

* *Mea. Not. Bar. auth. ingreſſi.nu. xiij. s̃. de ſacroſ. eccleſ.*I.Con.B.

ſentia & futura,tunc non ualeret, primò quia auferet liberã teſtamenti factionẽ,per quandã conſequentiã, cũ non poſſit habere de quo teſtetur. Secundò,quia uidetur contra bonos mores alia occaſione.nam ſicut caſum aduerſamq̃ fortunã liberi hominis expectare,eſt contra bonos mores;ut l. inter ſtipulantẽ.§ ſacrã.de uer.ob.ita ponere hominẽ in ſtatu,in quo ſit certũ q̃ nihil in perpetuũ habere poterit, iſtud
13 eſt contra bonos mores. † Prædicta fortè non habent locũ, ſi quis donaret eccleſiæ:nam cũ quis poſsit perſonã ſuã uouere eccleſiæ,multò magis bona præſentia & futura.ar. eo=
14 rũ quæ dixi in auth. ingreſsi.Sed ſi aliquis diceret, † dono hæreditatẽ meã,idẽ eſſet dicere q̃ dono omnia bona præſentia & futura. Nam hæreditas eſt nomen iuris, & ſemper recipit augmentũ,ut de pet.hær.l.itẽ ueniũt.§ fructus. Sed quid
15 dices, ſi quis non donaret,ſed uenderet † omnia bona ſua præſentia & futura? Certè iſtud ualeret,nam remanet pretiũ de quo poteſt reſtari,etiã ſi eſſet deceptus ultra dimidiã iuſti pretij, remanet illud ius petendi reſtitutionẽ in hæreditatẽ.
16 Quæro,eo caſu † quo dixi,dono omnia bona mea præſentia,& futura,q̃ non ualet,utrùm uitietur illa adiectio & futura tantũ,an uitiet tota donatio? Videtur q̃ illa adiectio tantùm uitietur,ut l.ſancimus.j̃. de dona. In contrariũ uidetur quòd uitie ur totũ quaſi totũ ſit contra bonos mores,ut d.l. hæreditas.j̃.de pac.conuen.non determino modò plus.* Quartò eſt uidendum,utrùm ualeat pactum de hæredi=
m tate obuentura[m] certo modo diſponẽda.Iſta eſt propria materia huius l.cir=
17 ca † quam gl.ſignauit plura cõtraria. Dicas ſic, Aut fit pactum de hæreditate hominis incerti,& ualet,ut l.iij. §. de illo.ff pro ſoc. Aut hominis certi, & tunc aut hoc fit ex neceſsitate præcedentis contractus liciti;& ualet, ut l.ſi quis ſeruum.de act.emp. Aut non fit ex neceſsitate,& tunc aut hoc uenit in quandam conſequentiã præcedentis contractus, & tunc idẽ, qd̃ ualet, ut l. ij. §. illud. de hær. uen. Aut hoc fit per ſe principaliter,& tunc aut hoc pactum continet liberationem eius cui fit,& ualet fauore liberationis,ut l.& hæredi.§.filia.ff.eo. Aut continet aliam diſpoſitionem circa res hæreditarias,& tũc habet locum l. noſtra, ut diſtinguamus:aut fit ignorante eo,de cuius bonis agitur & non ualet. Aut eo ſciente,& tunc aut perſeuerat in uoluntate & ualet, aut non,& non ualet, ut hac l. Et modò habetis
n pleniſsimè hanc materiam. Vltimò quæro[n] utrùm hæredi=
18 tas † eius,cui ſucceſſurus ſum ab inteſtato, dicatur mihi de
o beri ſpe[o]? Hic uidetur eſſe caſus,q̃ ſic,in prin. ibi, ſpes alienæ,&c.In contrarium uidetur, & hæc eſt ueritas,de li.leg l. poſt emancipationem.§.j. & ibi eſt tex. In contrarium probo, illud dicitur nobis deberi ſpe, quod non dependet ex mera uoluntate alicuius,ſed ex aliquo futuro euentu, ut l.ij. de ſtatu lib.ſed ſi hæreditas ab inteſta.ſit obuentura ex mera uoluntate defuncti, quia poteſt teſtari, & alium inſtituere, non dicitur mihi eſſe ſpes, hoc apparet ex alio, quia de eo quod ſibi competit ſpe,homo poteſt diſponere, ſicut de eo quod competit re,ut j̃.de don.l.ſpẽ.& s̃.co.l.j.& ibi dixi.Sed de iſta hæreditate,ſeu ſpe non poteſt diſponi,ergo,&c.Non ob.hæc lex quæ dicit ſpes,quia iſta eſt quædam ſpes non iuridica,ſed quædam ſpes hominis uana, & non attendenda, quod tene menti perpetuò,&c.

DE quæſtione.Pactum interpoſitum ſuper hæreditate uiuentis certo modo diſponenda, licet tollatur poſt mortẽ illius,non tamen ualet,niſi ipſe, de cuius hæreditate tractatur,conſenſerit,& in conſenſu permanſerit uſq̃ ad mortem. hoc dicit.Opp.de l.ij.§.illud.ff.de hære.uel act.uendi.Sol. ut in glo. Item opp.de l. ſi quis ſeruum, de act. emp. Sol. ut ibi
p no.pro[p] quorum declaratione dic,q̃ quandoq̃ ille,de cuius hęreditate tractatur,facit pactum de ſucceſsione ſua,quã doq̃ alij faciunt pactum de ſucceſsione tertij. Primo caſu, aut aliquis paciſcitur quòd ſibi ſuccedatur, uel non ſucceda tur,& iſtud non ualet,ut l.pactum.s̃.eo.Quandoq̃ non paciſcitur per hunc modum,ſed per modum ſtipulationis, ut puta bona mea poſt mortẽ meã tibi dono.Iſtud ualet, quia ceſſat ratio legis,& iſtud ſentit glo.quæ incipit,ſed ipſe. circa fi.Secundo caſu principali aduerte,quia aut paciſcuntur de hæreditate tertij incerti, & iſtud ualeret, ut l. iij. §. de illo. ff. pro ſo.Aut paciſcuntur de hæreditate tertij certi, & tunc aut cum cõſenſu illius tertij certi,aut ſine. Primo caſu ualet ſi in conſenſu perſeuerat,aliàs non,ut hic:ſi uerò ſine conſenſu, non ualet,ut hac l.Aduerte tamen ad unum,quandoq̃ hæreditas tertij incerti uenit ex neceſsitate præambuli contractus,& tunc tale pactum ualet,ut l.ſi quis ſeruũ.de act. emp. Quandoq̃ uenit propter quandam conſequentiã, & tunc etiam iſto caſu pactum ualet. Ita debet intelligi l.ij.§.illud.de hære.uel act.uend.licet glo.ſoluat hic,& ibi, quod abundat maximè. Quærit glo. nunquid hæc lex habeat locum in filijs? Videtur quòd non, quia filij non captant mortem patris. Tamen glo.determinat in contrarium.Item quærit glo. nunquid paciſcentes puniuntur alio modo? Dic quòd ſic, eo quòd hæreditas aufertur eis ut ab indignis,l. quidam. §. fi.de do.& ſigna glo.quæ incipit,ſed potius. Item glo.quærit,utrùm aliquo modo poſſet fieri quòd hæreditas mea uenret ad te? Glo. quæ incipit, ſed ipſe dicit quòd poteſt fieri per ſtipulationem, quòd ſi promittam tibi bona mea poſt mortem meam,ualet,& erit donatio cauſa mor. uel inter uiuos. Iſta glo.dicit uerum,per iura allegata per eam, & per l. hæredi.de bono. & aut. iud. poſ. & utrùm ſit donatio cauſa mortis,eſt glo.in l.quæ dotis. ſol. matri. Et aduerte ad unũ, quia dicit glo.bona mea,& non dicit,omnia bona mea, refertur ad præſentia tantùm,ar.ſi ita. de aur.& ar.leg. & eſt caſus in l.fin.§.qui indiuiſam.de leg.ij.Nam ſecundum gl. ceſſat ratio legis,quia potero inſtituere hæredem,& hæres habebit Falcidiam,ut in l.in dona.j̃.ad leg.Falc. Quærunt hic quidam,quid ſi dico,promitto tibi omnia bona mea præſentia & futura,utrũ ualeat ſtipulatio? Et tenent quòd non. Nam per eam uidetur auferri libera teſtandi facultas,& idẽ ſtipulatio non ualet,ut l. ſtipulatio hoc modo. ff. de uer. ob.Ratio differentiæ inter quæſtionẽ iſtam, & quæſtionem glo.ſic iſta, quia ibi ſimpliciter promittendo omnia bona, refertur ad illa ſola bona ſtipulatio quæ ſunt præmittentis tempore ſtipulationis,l.fin. §. qui indiuiſam. de leg. ij. Sed quando promitto bona etiam futura, tũc nihil remanet de q̃ o teſtari,& hæredem inſtituere poſſet, iſta eorum opi. mihi placet.Ratio patet,cùm iſte cõtractus ſit cauſa mortis donatio,ut s̃.eo.& in donatione cauſa mortis detrahitur Fal. ut in l.in donationibus.j̃.ad le.Falc.adhuc eſt de quo teſtari poſsit, & hæredem inſtituere, quia in Falcidia maximè cùm ipſa lex ipſo iure reſecet legata,ut l. lineam. ff. ad l.Fal. Et iſtud puto pro ueritate tenendum. Nec ob. l. ſtipulatio hoc modo,quia ibi uenit in ſtipulatione,ut me hæredem faceret, quòd quidem non eſt libera teſtandi facultas, ſecus hic,ut s̃.dixi.Nam promittens alicui bona poſt mortẽ ſuã, etiam futura,non eſt promittere hæredem facere,cùm uerbum bona,ad hæredem, ſeu ad hæreditatem nõ adaptaret, ut s̃.dixi.Sed contra hoc opp. de eo quod habetur in l. his uerbis.ff.de hęre.inſti.& glo.in §.ſi uerò nulla.in auth.de hęred.& Fal.Azo in ſumma de hær.inſt. Ad quod dico, quòd aut eſt diſpoſitio,in qua quis omia bona ſua relinquit, dicẽdo,omnia bona mea relinquo, confero omnia bona mea uniuerſaliter,& in illum ſolùm ea cõfero,& tunc dico quòd eſt inſtitutio,& importat hæreditatem.Aut illa diſpoſitio nõ confertur uniuerſaliter ad omnia bona ſua,quia ſolùm ſub nomine bona,& in aliam partem hæreditatis ſuæ diſponit ſub nomine hæreditatis,tunc diſpoſitio per uerbum relinquo bona mea,uel partem bonorum meorum,non importat inſtitutionem,l.ſi quis ſeruum.cum l.ſeq.de leg.ij.Quod enim dicitur in l.his uerbis,& ſi.obtinet ubi aliqua pars hæreditatis relinquitur ſub nomine hæreditatis. Nunquid autem debet habere ſolùm quartam partem bonorum eorũ quæ erant teſtantis tempore teſtamenti tantùm,an etiam eorum quæ erant tempore mortis? Et uidebatur quòd ſolùm

* *Plus. Tu dic, illam adiectionẽ tantùm uitiari:§.& cum.Inſt.de donat. d. l. ſancimus. Non ob.d.l.hæreditas. quæ procedit,quando pro parte defendi actus non poteſt: l. donationes. C.de do. int. uir.Adde s̃. nu. xij.cũ add. in uer. ad præſentia.& j̃.in repet.e.l.ibi quærunt.* I.C.B.

eorum quæ eſſent tempore teſtamenti, ar.l.ſi ita.de aur. & ar gen.leg.& corũ quæ no.in l.ſi. quæ res pigno.oblig. poſ. In contrarium eſt ueritas. Ratio, quia nomen hæreditatis eſt quædã uniuerſitas, & uniuerſitas ſemper dicitur eadem, licet aliquid creſcat, uel minuatur, ergo ſemper eadem quarta, ſicut dicitur in peculio, quod eſt uniuerſitas, & tamen creſcit & decreſcit, ut in l. peculiũ. ff. de peculio, & tamen idẽ eſt peculiũ, hic hæreditas augetur fructib. ut l. itẽ ueniunt. §. cũ prædiximus. ff. de pet. hær.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *De quæſtione. circa materiam huius legis an ualeat iſtud pactũ factum inter ignorantes, uide ſingulariter per Alex. in l. ſi quis mihi bona. §. ſed utrũ. ff. de acq. hær. & de materia an & quando ualeat pactum de futura ſucceſſione, uide Alex. conſi. xxviij. in iij. uo. Item cautela ad ualidandum pactũ de futura hæreditate uiuentis, uide Cæpo. cautela clxxxiij. tu ſcis. qui loquitur in filia renunciante. Item an ualeat pactum quòd fœmina non ſuccedat, uide latè Bar. conſi. lxxij. & in alia quæſtione per eum diſputata, conſi. cl. Item pro ſingulari limitatione & declaratione, uide Bal. in c. j. circa medium, qui ſucce. teneam. & an tale pactum de hæreditate uiuentis firmetur iuramẽto, uide Bal. in c. moribus. ſi de feu. fue. contro.*

b *Extra glo. Raph. limitat niſi ſit ipſo iure priuatus, quia tunc non ualeret pactũ, quia hæreditas tunc daretur pacto contra l. hæreditas. j. de pa. conuen. Sed uidetur dicendũ q. nõ, quia hoc fit in fauorẽ agnatorum. l. j. §. ſed & ſi ſeruus. ff. de uen. inſpi. uide hic Bal. & uide Io. de Imo. in d. l. ſtipulatio. Pet. in conſi. cij. An Barb.*

c *Ingratitudinis. Adde quid operetur dicta clauſula, in don. Bald. conſil. xviij. iij. lib.*

d *Statutũ. adde an ualeat tale ſtatutũ. Bal. conſ. ccxvj. in c. monia. ij. uol. Caſt. conſi. cccxxxviij. & quæ poſui in q. cunctos popu. in q. an ſtatuta laico.*
P. PAV. P. *Statutum. Cõmuniter tenetur contra Bar. uide Fel. in c. in præſentia. de prob. & in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. in v j. q. de conſti. Alex. in l. ſtip. hoc modo. ff. de uer. ob.*

e P. PAV. P. *Firmatum. Et ſic uult Bar. ualere pactũ de non ſuccedendo factũ ſub conditione ſi intrauerit monaſteriũ. in cõtrariũ uide Soc. in l. ſi ff. de his quæ pœnæ nomi. & ibi etiam quid de ſtatuto. Item in materia quo ualeat pactum de non ſuccedendo, & quid ſi ſupereueniat uoluntas eius de cuius hæreditate agitur.*

f *Tantum percipit. Adde quòd hic dicit Abb. conſi. cxvj. in ij. lib. à nemine reprobatum inueniſſe.*

g *Quãuis. Adde pulcherrimè de intellectu dicti c. Pe. de Anc. conſi. xxxviij. Caſt. conſi. clxvij. Rom. conſi. cxviij. Bal. conſi. ccclxix.*

h *Tertiò adde Bal. conſi. cxxxiij iij. lib. Caſt. conſi. cccix. Ang. conſi. clxxix.*
ADDE *tu q. imò hic non uidetur eſſe ratio, ſcilicet, q. ſit contra bonos mores, quia tunc non firmaretur iuramento. c. ij. de pac. li. v j. ſed alia uidetur eſſe ratio & melior, quia lex loquitur prohibituè, cui renunciari nõ poteſt glo. in rub. C. ne fideiuſ. dot. den. & Bar. in l. de his. ff. de tranſac. & ibi plenè per doc. & expreſſè dicit Domi. in d. c. ij. de pac. & ſequitur So. in c. ſi diligenti. in gl. j. uerſi. circa tertium. de fo. compe.*
P. PAV. P. *Tertiò. An autem tale pactum firmetur iuramento, uide Bal. in c. morib. ſi de feu. fue. contro.*

i POMA. *Inter uiuos. Aut dicas, dono omnia bona mea, uide Alex. conſi. xl. uo. iiij. & conſi. xij. uo. j. Rom. conſi. xxvj in j dub. Ang. conſi. clxxxix. in j. dub. conſi. xlvij. in ij du. uo. ij Pan. conſ. xlviij. uo. ij. & Bar. conſ. lxxv. Barb. conſ. liij. uo. ij. Rom. conſi. clxxv. & conſi. clxxv. tmo. in rub. eẽ. de teſt. Are. conſi. liiij. in ij rub. ubi omnino uide Are. conſi xxv. in ſi. uo. iij. ubi loquitur in eo q donauit omnia præſentia, & futuro aliquo ſibi retẽto.*

k *Ad præſentia. Dicit Caſt. hoc eſſe ſingulare uerbum, quòd iſta generalitas reſtringatur, & quòd hoc ſequuntur quaſi omnes, de quo etiam uide per ipſum Pau. conſi. lv j. & an donatio cauſa mortis omnium bonorũ, præſentium & futurorũ, cum pacto quòd non poſſit reuocari, & interpoſito iuramento, ut donatio inter uiuos, per eun. conſi. cj. & uide etiã Ang. conſi. ccliiij. Et an ualeat donatio omnium bonorũ præſentium & futurorũ ſaltem in præſentibus, uide Ang. conſi. cvj. & clxxix. Et q. ualeat donatio omnium bonorũ præſentium & futurorũ facta eccleſiæ, ſequitur Abb. conſi. cij. ij. li. Adde circa hoc eundem Pan. in conſi. xviij. in j. uol. & in ij. uolu. conſi. xlviij. & in c. fin. de ſucceſ. ab inte. in c. ij. de conceſ præb. in c. ut priuilegia. de priuilegijs. Alex. de tmo. in l. ſtipulatio iſta. ff. de uer. ob. & So. in tract. obla. lib. x. q. j.*

l P. PAV. P. *Omnia bona. uide de hoc Ang. latè conſi. clxxvij. incip. uiſis prædictis inſtrumentis, uide etiam Fran. conſi liiij ubi etiã dicit q. ſi quis donaret omnia bona mobilia & immobilia, non uenirent iura & actiones. In contrariũ q. poſſit ualere donatio omnium bonorũ præſentium & futurorũ, maximè cum iuramento, uide per Are in l. Iulianus. in iij. no. ff. de acq. hæred. Item an ualeat donatio omniũ bonorũ. & quid ſi ſit uſuſfructus, an ſufficiat, uide latè Dec. conſi. xxx. An aũt ad pias cauſas ualeat donatio omnium bonorũ præſentiũ & futurorũ, uide Fel & Aret. in c. in præſentia. de prob. & no. taſ. hic & Alex. in l. ſtipulatio hoc modo concepta. de uer. obl. Barb. conſi. lix. uo. ij qui loquitur in obligatione facta eccleſiæ per aliquem de ſe & bonis ſuis, ut etiam loquitur Fel. & alij in d. c. in præſentia, uide So. in tract. oblig in x. lib. q. j.*

m *Obuentura. Adde Pet. de Anc. conſi. cccciiij. & Bal. conſi. lxxxij. ij. lib.*

n *Vltimò quæro. adde Bar. in l. poſt emancipationem de lib. leg. & l. cùm dominus. §. j. de pec. leg. & in l. j. ẽ. eo. & in l. qui Romæ. §. duo fratres. de uer. ob. Bal. in l. ſpem. C. de don. And. Barb.*

o *Spe. Adde an ſpes ſuccedendi poſſit donari, Bal. conſ. xxxviij. ij. li.* ADDE. *Quia multi tenent contra Bar. & Curt. conſi. xiiij. elegantèr concordat opiniones.* Io. Fran. Rueren.

p *Pro concordia. Aduerte quòd omnium bonorũ ſuorum donatio præſentium & futurorũ, non ualet. Ita Bar. hic in hac l. ſi. in l. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de uerb. ob. quaſi auferat liberam teſtandi facultatem. Sed Alex. alle. Bar. tenere contrariũ, in l. quæſitum. §. pen. ff. de leg. j. Tu dic, Bar. format diuerſas quæſtiones, quia in hac l. ſi. & in d. l. ſtipulatio. format quæſtionem de qua ẽ. In d. §. pen. format quæſtionẽ, quando donans utitur uerbo, hæreditatem meã dono, &c. quaſi erret in hoc nomine appellatiuo hæreditatis, quæ non dicitur eſſe uiuentis, ut in iuribus præalle. & ſic concludit ualere, non obſtante illo errore, quaſi ſint conformia uerba, dicere, omnia bona, & dicere, hæreditatem. Vel dic & ſecundò, quòd in d. §. pe. recitat opin. Vel ultimò ſol. ſecundũ Alex. Aut i ſtellexit de hæreditate, ſcilicet, ſecundũ bona quæ tunc præſentialiter habebat, & ualet, & procedat ſecunda opi. Aut uoluit bona referre ad omnem hæreditatẽ, hoc eſt, ad omnia bona præſentia & futura, & tunc non ualet, & procedat j. opi. eſt ſubtilis ſolutio, ſed tutior prima. Adde ad ea quæ habentur ad Ang. & Caſt. in l. pœnales. in prin. ff. ad l. Fal. ad Pau. in l. licet. ẽ. hoc tit.*

De Tranſactionibus. Tit. IIII.

Continua hanc rubricam, ut in glo. uel ut ẽ. de pac. ubi continuaui omnes rub. uſq. ad fi. huius libri, &c.

LEX I.

1 *Plures tutores uel curatores, etiam quando adminiſtratio eſt diuiſa, quomodo & qualiter teneantur, & nu. 4. & 7. & 13.*
8 *Ceſſionis beneficiũ quando habeat locum inter plures tutores, & nu. 17.*
10 *Beneficium utilis actionis, quando habeat locum inter plures tutores, & numer. 18.*

NEQVE Pactio. Hic eſt tit. ſubtilis, difficilis, & utilis magis, q. aliquis de toto Codice, & hæc lex eſt difficilis. Et primò loquitur in genere. Secundò in ſpecie. Secunda ibi, cùm igitur. Breuiter h. d. Tranſactio facta cum uno uel plurib. obligatis, ad alios non porrigit. h. d. hæc lex difficilis in tex. & glo. Opp. & uidetur q. contineat ſuperfluitatẽ in eo q. dicit neq. pactio, neq. tranſactio contrà. §. quib. ẽ. in j. conſt. Sol. Dicit gloſſ. q. hic loquit. de pactione gratuita, & de tranſactione non gratuita. Secundò opp. ff. de tut. & ra. diſt. l. ſi ex duob. Sol Ibi prodeſt alijs, ui ſolutionis, nõ ui tranſactionis. Nõ ſunt plura contraria in gl. tamen quia tex. iſte dicit, q. aliũ conuenire nõ prohibet, nec dicit inquantũ, ideò eſt facta tota iſta gl. ut uideamus inquantũ, alius cum quo nõ eſt tranſactũ, poſſit conueniri. Pro cuius declaratione multa ſunt uidenda. † Ad cuius euidentiã eſt ſciendũ primò, qualiter plures tutores, & curatores teneant. Rñ. aut adminiſtratio eſt diuiſa à teſtatore uel à iudice, aut nõ. Primo caſu, quilibet tenet. p. parte ſua. Fallit in caſib. qui ponunt in l. ij. j. de di. tut. Si uerò nõ eſt facta diuiſio à teſtatore, uel iudice, tũc oẽs tenẽt inſolidũ, ut l. j. §. nunc tractemus. de tut. & ra. diſt. Modò ad propoſitum in illis caſib. † in quib. quilibet tenet pro parte, tranſactio facta cum uno, non porrigitur ad alios. Ita loquit. hic, dum dicit tex. in his quæ ſeparatim, &c. In illis uerò caſib. in quib.

in quib. tenetur inſolidũ, remanet magnum dubiũ. Illud ergo diſcutiamus, unde omnia quæ j. dicam, intelligas diuiſione nõ facta à teſtatore, uel à iudice. Et pro huius declaratione licet inſolidũ teneantur, uidendũ eſt qualiter poſſint conueniri. Et hic aduerte, † debetis ſcire q. tutores & curatores
3 habent quatuor beneficia. Primũ eſt beneficiũ ordinis. Secundũ eſt beneficiũ diuiſionis. Tertiũ beneficiũ ceſsionis. Quartò beneficium utilis actionis. De quolibet uideamus.
4 Primò de beneficio ordinis. † & gl. hic [a] & in l. j. §. nunc tra-
a ctemus. de tut. & rat. diſtra. dicit, Aut omnes geſſerunt, aut nullus, aut quidã geſſerũt, & qdã nõ. Primis duob. caſib. nõ eſt locus beneficio ordinis, ut d. l. ij. de diui. tut. Ita dicit glo. nec diſtinguit utrũ diuiſio fuerit facta à ſeipſis, uel non. Ita etiam dicunt cõmuniter doc. noſtri. Iac. de Are. in iſto paſſu dicit aliter, & melius iudicio meo. Aut nulla eſt facta diuiſio à ſeipſis, & uerũ dicit glo. Aut eſt facta à ſeipſis, & tũc aut oẽs ſunt eiuſdẽ ordinis, quia omnes teſtamentarij, uel legitimi, uel omnes datiui, & tunc uerum dicit gl. Sed ſi quidam ſunt datiui, & alij teſtamentarij, uel legitimi, prius conueniuntur datiui, ſed ò magiſtratus, * an tequã peruenietur ad contutorẽ, ut l. Lucius. §. cũ teſtõ. ff. de admi. tu. licet glo. j. intelligat q. ibi erat facta diuiſio à teſtatore, qd tex. nõ ſonat. in fi. Tertio caſu quãdo quidã geſſerunt, & quidã non, dicit gl. primò conuenit gerẽs, ſecundò nõ gerens, tertiò magiſtratus, ut d. §. nunc tractemus. & j. ſi tu. non geſſ. l. j & ij. ſed iſtud dictũ glo. ſuppletur per Dy. & per Vltra mõ. Et ideò tu dic melius, Aut quidam geſſerunt & quidam non, ſi quidã geſſerunt ex mandato eorũ qui non gerebãt, & tunc non eſt locus beneficio ordinis, quia omnes geſsiſſe uidentur per aliũ, ut l. tres tutores. §. non ſolùm. de admi. tu. Aut non mandauerunt non gerentes, & tunc aut loquimur de geſtis, aut neglectis. Si de geſtis, uerum dicit glo. ut d. l. j. ij. ſi tuto. non geſſ. & d. §. nunc tractemus. Si de neglectis, & tunc aut ſunt cõnexa geſtis, & idẽ, ut l. tutorem qui tutelam. de admi. tu. & d. l. tres tutores. uerſi. item in eo. eo. tit. Si uerò non ſunt connexa geſtis, & tunc non erit in eis locus beneficio ordinis, ut l. tutores qui poſt. §. in eum qui. de admi. tu.
5 & d. l. tres tutores. uerſi. itẽ in eo. Nunc ad propoſitũ, † quid releuat iſta inueſtigatio in caſu præſenti? Rñ. aut tranſactum eſt cum eo, qui primo loco debebat conueniri, & tunc ad alium peruenire non poteſt, nec de hoc loquitur hic obſtante beneficio ordinis: aut fuit tranſactum cum eo, qui ſecundo loco debebat conueniri, tunc ad alium poteſt peruenirі non oſtante tranſactione, ſaluo in eo quod eſt ſolutũ nomine tranſactionis, quia ui ſolutionis prodeſt alteri, non ui tranſactionis, ut l. ſi ex duobus, in fi. de tu. & ra. diſt. & hoc modo poteſt intelligi hic dum dicit, cõmuniterue geſſerũt, uel gerere debuerunt.

* *Magiſtratus. Obſerua hæc diligẽtiſſimè, pro explicatione l. j. §. ſi præſes. & totius tit. ff. de mag. conueni.* I. Conc. B.

6 VIDEAMVS nunc de beneficio diuiſionis, † & in hoc eſt opi. q. hi qui de dolo conueniuntur, non habent beneficium diuiſionis. Hug. dicit cont. & melius, ut probatur in l. ſi plures. de admi. tut. & hoc eſt uerũ, quando conueniuntur ex cõmuni culpa, uel ex cõmuni dolo. nam ſi aliquis cõuenitur ex dolo proprio, uel ex culpa, tunc non haberet beneficium diuiſionis, ut l. j. & ij. j. ſi tut. non geſſe. Hoc præmiſſo † dic ad q. propoſitam inquantùm poſſit conueniri ille
7 cum quo non eſt tranſactũ, ſi quidẽ tranſactio eſt facta cum eo, qui conueniebat ex proprio dolo, uel ex propria culpa, & ſic non habebat beneficiũ diuiſionis, non poterit agi contra alium, ut l. ſi pupillus. de admi. tu & iſto caſu non loquit. hic. Si uerò tranſactum eſt cum eo qui conueniebatur ex cõmuni culpa, uel dolo, tunc non poteſt agi contra alium, niſi quatenus per beneficium diuiſionis deberet agi cõtra eũ cum quo tranſactum eſt. & ita loquitur hic dum dicit, cõmunitérue geſſerunt.

8 VIDEAMVS † de beneficio ceſsionis. & in hoc omnes concordant, quia ſi conuenit ex cõmuni dolo, uel propria culpa, non habet beneficium ceſsionis. ſi ex cõmuni culpa, uel culpa alterius ſic, ut l. ſi plures. de admi. tu. & l. j. §. nunc tractemus. ff. de tute. & ra. diſtra. Sed uidendum eſt inquantùm fiat iſta ceſsio, & ſi quidem aliquis conuenit ex propria culpa, tũc nulla fit ceſsio, ut l. j. & ij. j. ſi tutor non geſ. Idẽ ſi ex cõmuni dolo. Si uerò conuenit ex culpa cõmuni, tũc fit ceſsio pro parte. Si conuenitur ex culpa alterius in totũ, fit ceſsio in totũ, ut uidebitis in l. j. j. de duob reis, & ibi plenius p
9 doc. ff. de ſol. l. Modeſtinus. & ibi dixi. Nunc † ad propoſitum, inquantũ poteſt agi cũ eo, cum quo non eſt tranſactũ, ſic dicas, aut ei debet cedi actio contra eũ cum quo tranſactum erat in totũ, & tũc in nullo poterit conueniri obſtante exceptiõe cedendarũ actionũ, ut l. Stichũ aut Pamphilũ. §. pe. de ſol. & iſto caſu non loquit. hic. Si uerò debebat contra eũ fieri ceſsio pro parte, tunc pro illa parte poterit cõueniri, & ita põt loqui hic in eo q. dicit, cõmuniterue. Sed ſi in nullo deberet fieri ceſsio, poſſet in totũ conueniri, niſi obſtarẽt alia remedia de beneficijs ẽ. dictis. Ita debetis intelligere.
10 Quartò † habemus uidere de beneficio utilis actionis. & certè omnia, quæ ẽ. dixi in beneficio ceſsionis; poſſunt hic eodẽ modo dici, ut l j §. nũc tractemus. de tut. & ra diſt. Nũc habemus expeditã gl. uſq. ibi itẽ no. q., quã uide, & prędicta ponit inuolutè, & infraſcatè, modò potes perpendere quantæ difficultatis eſt. Quæro, dixi q. plures tutores habẽt inuicem beneficiũ utilis actiõis. Sed ego reperio, q. inter plures fideiuſſores, nõ eſt locus huic beneficio, niſi cedat, l. ut fide-
11 iuſſor. de fideiuſſor. Quæ eſt ratio? † Glo hic dicit q. fideiuſſor habet regreſſum cõtra principalẽ. ideò lex nõ curauit ſibi dare actionẽ cõtra fideiuſſorẽ. Quæ ratio ceſſat in plurib. tutoribus, & curatoribus. & uide gl. iſta non eſt bona ratio. Quid enim ſi principalis eſſet nõ ſoluendo, & ſic inanis eſt actio, l. nã is. ff. de dolo? Vel quid ſi tali modo interceſſerat. q. cõtra principalẽ nõ haberet regreſſum, ut puta pro pupillo naturaliter obligato, ut l. Marcellus. ff. de fideiuſſ. tũc ſequeret q. haberẽt inuicẽ actionẽ qd eſt cõtra l. ut fideiuſſor. Vnde gl. reddit aliã rationẽ. Dicit gl. Ratio eſt, quia tutores cõueniunt actione bonæ fidei, fideiuſſores ſtricti iuris, uide gl. Iſta ratio [non] eſt bona. Quid in plurib. mandatorib. qui cõueniunt actione mandati? [quæ eſt bonę fidei] certè eſt idem quod in fideiuſſorib. d. l. ut fideiuſſor. Ideò glo. dat illã rationẽ q. fideiuſſor intercedit ſponte, tutor ex neceſsitate, ut no. in d. l. ut fideiuſſor. Iſta ratio non eſt bona, quia etiam duo rei obligantur ex neceſsitate, & habent inuicem actionem, ut l. j. de duob. reis. Sed rationem uerã ponit gloſ. in l. ex facto, in fi. de neg. geſt. quã appropriat ſibi Iaco. de Rau. Nam tutor ſoluens, ut correus hoc aget, ut correum tutorem liberet ſicut ſe, unde meritò habet actionem contra eũ: ſed ſi hoc facit ex aliqua neceſsitate, non poteſt habere directam actionẽ negociorum geſtorũ, ſed habet utilem à lege, fideiuſſor uerò principaliter agit, ut liberet reum, ſed confideiuſſores liberantur per quandam conſequentiam, igitur contra eos non habet actionem, niſi cedatur. nõ habetis alia. Poſſum quærere, & quæro utrùm hoc fit uerũ, ſiue tranſactio ſit facta per acceptilationẽ, ſiue per pactũ nudum. Bre
12 uiter † inter pactũ nudum, & gratuitum, & acceptilationẽ eſt differentia, nam acceptilatio unius ex plurib. reis porrigitur ad omnes, ut l. & per iuſiurandum, & l. & uno. ff. de accep. & l. ſi rem. §. j. de noua. q. non eſt in pacto, ut l. ſi unus. in prin. ff. de pact. Tamen ſi nos præſupponimus tranſactionẽ eſſe factam, tunc ſiue apponatur acceptilatio, ſiue nõ, uidet q. non extendatur ultra quã ſe extenderent uires tranſactionis. j. eo. l. iij. q. tamen plenius dicam j. eo. l. ſi de certa, &c.

b NEQVE Pactio. [b] Tranſactio facta cum uno ex plurib. obligatis, ad alios non extenditur. hoc dicit. Primò reſpon. ad quæſtionem generaliter, ſecundò ſpecialiter. Secunda ibi, cùm igit. Op. nam uidetur q. inquantũ hæc lex facit mentionem de pactione, & tranſactione, cõmittat ſuperfluum, quia tranſactio, & pactio eſt idem, unde opp. de §. quib. ẽ. in prima conſti. Huius timore facta eſt prima gloſ. Item oppo. de l. ſi ex duobus in fin. ff. de tute. & ratio. diſt. Sed dic ut in glo. uel dic quòd ibi prodeſt alijs ui ſolutionis, nõ tranſactionis, ut hic. Quæro dicitur hic, conuenire non prohiberis, inquantum poſſet conuenire tertium. Pro declaratione huius

huius glo. pono distinctionem quã no. Et debes scire, quòd ubi sunt plures tutores, uel curatores, uel administratores, & administratio eorum diuidatur, aut diuiditur à testatore,
13 aut à iudice, † & quilibet eorũ tenetur pro parte, nisi in casu l. ij. ĩ. de diui. tut. Si uerò diuidatur ab eis, uel nõ diuidatur, dic ut in glo. Pro cuius declaratione est sciẽdum, quòd ubi sunt plures tutores, uel curatores, & administratio eorũ nõ
14 sit diuisa à seipsis, habẽt plura beneficia. † habent enim beneficium ordinis. v. g. ꝙ cõueniatur primò gerẽs, & habent beneficium diuisionis, de quib. beneficijs habetur in l. j. §. nunc tractemus. ff. de tute. & rat. distra. habent beneficiũ cessionis, quia agit unus tutor solus, si sibi cedatur actio cõtra alios. De hoc beneficio habemus in d. §. nũc tractemus, præallega. & l. si plures. de admi. tu. habent quartũ beneficium,
15 scilicet utilis actionis, ut d. §. nũc tractemus. † Modò si quæris quib. tutoribus cõpetat primum beneficiũ ordinis, dic quandoq; omnes tutores gerũt, quandoq; non. In primis casib. dico, ꝙ tutores non habẽt beneficiũ ordinis, & intelligatur ubi diuisio non est facta ab ipsis. Ita sentiunt gl. hic. & in d. l. j. §. nunc tractemus. prçallega. Aduerte tamẽ ad unũ ꝙ dicit Iac. de Arc. ꝙ istud est uerũ, ubi nulla esset facta diuisio. Aut oẽs tutores sunt eiusdẽ ordinis, quia oẽs testamentarij, uel datiui, uel oẽs legitimi, aut diuersi ordinis, tunc cõueniur datiuus, posteà magistratus, posteà testamẽtarius, casus est in l. Lucius. §. cũ testamento. ff. de admi. tut. Alio casu, ubi quidam gerunt, quidam non, tunc est locus beneficio ordinis, quia conuenit primò gerens, posteà magistratus, posteà non gerens, ut solet tractari in d. §. nunc tractemus. & in l. j. & ij. ĩ. si tutor non ges. Dicebam quòd erat beneficium diuisionis, & hæc fuit opi. inter antiquos. Nam Azo uidet dicere, quòd istis tutoribus non datur beneficiũ diuisionis, licet fuerit in contraria opi. ut hic uidetur, per l. si plures. ff.
16 de admi. tut. gloss. tenet opin. Azo. † Ista est ueritas, quòd si tutores conueniuntur ex cõmuni dolo, seu ex cõmuni culpa, & tunc habent beneficium diuisionis. Secus si cõueniantur ex speciali dolo, ut l. si plures. de admi. tu. & ita debet intelligi opin. Azo. Vnde ad propositum quæstionis, si quæramus in quantùm conueniatur iste tertius, dic quòd aut alij fuerunt conuenti ex cõmuni dolo, uel ex cõmuni culpa, & operatur beneficium diuisionis, quod competit, ut s. dixi. tunc iste tertius non conuenitur nisi pro uirili. Ita posset intelligi lex nostra, quia cùm dicit separatim, & intelligo separatim, facta diuisione à seipsis, & cùm dicit cõmuniter, expone ut in glos. Si uerò cõueniatur ex proprio dolo, nõ ha-
17 bet locum lex nostra, quia omnes insolidũ tenentur. † Dicebam, quòd erat tertiũ beneficiũ cessionis, & isto casu communis est opi. quod in tutoribus dolosis non cõpetit bene-
18 ficium cessionis. hic est casus in d. l. j. §. nũc tractemus. † Dicebam quòd erat quartum beneficiũ, scilicet utilis actionis, & in isto dicas idẽ qđ in præcedenti, & istud dicit tex. in d. §. nunc tractemus. & no. per glos. in d. l. si plures. Quia dixi, quòd tutoribus competit beneficiũ utilis actionis, glo. ma-
19 gna circa fi. † quærit de ratione diuersitatis, quòd tutoribus solùm datur actio utilis sine cessione contra contutores, sed non fideiussoribus contra confideiussores. Glo. assignat hic duas rationes. Tertia assignatur in l. ut fideiussor. ff. de fideius. dicit gl. quòd ratio est, quia fideiussor habet regressum cõtra reum principalem, ideò lex non curauit sibi dare beneficium utilis actionis sine cessione. Ista est prima lectura, quæ non uidetur bona. Quid enim, si reus principalis non esset soluendo? Isto casu non dicit habere regressum, quia inanis est actio, ut l. nam is. de dolo. Vnde glo. tradit aliam sol. quia tutor conuenitur actione bonæ fidei, fideiussor stricti iuris. ideò, &c. Sed ista ratio non uidetur bona, nam & in mandatore qui tenet actione bonæ fidei mandati, uidetur esse idẽ, quod in fideiussore, qui tenetur actione stricti iuris. Glo. in l. ut fideiussor. de fideius. assignat aliã rationẽ, & est talis, quòd tutoribus ideò cõpetat utilis actio sine cessione, quia lex magis subuenit his, qui obligantur ex necessitate, quã his, qui obligantur ex uoluntate. Ista ratio non est bona, quia duo rei obligãtur insolidum, & uoluntariè, & tamen inter eos habet locum beneficium utilis actionis sine cessione: quia si unus soluat sine cessione, competit sibi actio utilis contra correum, ut l. j. ĩ. de duobus reis. Vnde doc. assignant aliam rationẽ, & ista quarta est uera, ꝙ ideò fideiussori contra confideiussorẽ nõ datur utilis actio sine cessione, quia si cõfideiussor soluit, principaliter soluit, ut reum principalem liberet, & per quãdam cõsequentiam liberet suum confideiussorem, sed in tutore cessat ista ratio, quia tutor soluit, ut liberet se, & cõtutores, & ideò nimirum si cõtra contutores datur utilis actio sine cessione, & ista est uera ratio, & fuit Vltramontanorum, & licet sibi approprient Vltramontani, est tamen glos. originaliter, quæ uidetur innuere istam rationem in l. ex facto. in fi. ff. de neg. gest. Rectè intelligenti ista est uera ratio. ultimò distingue per glos. & doc. & Cyn. hic.

ADDITIO.

a IO. FR. RV. *Et glo. hic. adde gl. Insti. de satisdatio. tut. §. fi. & Ang. de Aret. in. § pen. e. ti. & Ias. hic bene declarantem ista beneficia.*

b P. PAV. *P. Neq; pactio. Primo casu quilibet tenetur, uide Fran. in materia latißimè consi. xxix & consi. lxvj. Item circa istã materiam quomodo liberatio facta uni ex tutorib. prosit alijs, quando insolidum tenebãtur, uide pulchrũ consiliũ Comen. consi. xxiiij. incip. testator filio suo nato per totum, ubi concludit q. prodest alijs, quando in liberationis instrumento dictum fuit, quòd fuit minori satisfactum, & alia de quib. uide per eum. Et ibi ponit quid si liberatio fiat uni de eo q. ab ipso exigi posset, an prosit alijs, posito q. haberent beneficium diuisionis.*

LEX II.

CVM te proponas. Breuiter dicit. Transactio facta metu futuræ litis tenet. hoc dicit. Op. transigere propriè dicit ex parte actoris, quasi ab actione resilire. Innuit ergo, ꝙ hic frater actor erat. Sed tunc contrà in transactione cõsueuit dari pecunia actori à reo, ut ipse actionẽ remitteret, sed hic dicit expressè, ꝙ frater promiserat pecuniã. ergo innuit quòd est reus. Huius timore glo legit duobus modis. Vno modo quòd erat actor, & ꝙ promisit pecuniam hoc pacto, ꝙ ille daret sibi hæreditatem, & sic natura transactionis est, ut actori detur pecunia à reo, quando ipse remittit actionem. Sed quando consequitur illud, quod per actionem petit, ex natura transac. est, ut actor det reo pecuniam, ut hic, & ĩ. e. l. si
a super possessione. Secundo modo legitur,[a] ꝙ hic frater erat reus, & sic transegisse ponitur impropriè, & hæc ponunt in primis duabus glossellis. Opp. de l. j. ff. eod. Solu. quòd ibi dicit, quòd transactio debet imponi super lite, intelligitur præsenti, uel futura, & ita hic erat: ergo hic lis saltem de facto extra iudicium. Opp. de l. in summa. in prin. ff. de cond. ind. Sol. Intelligas quòd quæstio erat de facto absq; calumnia, tamen dic ut dicam ĩ e. l. sub prætextu. Quæro qualiter fuit promissa ista pecunia. Glo. ij. dicit nuda cautione, & uide glo. Sed si hoc uerum est, quomodo procedit quod hic dicitur in tex. si nõ soluisses, iure cõuenireris, cùm ex pacto nudo quis non possit conueniri. Respon. intelligitur quòd istud pactum fuit uestitum rei interuentu, quia ille promisit sibi pecuniam, ut soror sibi daret hæreditatem. quæ soror illam hæreditatem dedit, ut l. siue apud acta. ĩ. eodem & ibi not. alias haberemus hic necesse dicere, quòd hic stipulatio interuenit, &c.

ADDITIO.

a *Secundo modo legitur. Aduerte ad hanc secundam lecturã, quia licet doc. uideantur fateri etiam hanc posse stare ad istum tex. Fran. Pepius de Flor. dicit hanc secundã lecturã falsam. Nam gl. j. huius l. & cõmuniter omnes dicunt q. calumnia actoris uitiat transactionẽ, rei non. Et ita limitant l. in summa. §. j. ff. de cond. ind. in l. ista non potest negari quin sit calumnia ex parte huius sororis, quæ sciebat se non hæredem, uel quia sciebat se esse exhæredatam, uel aliter exclusam. Et tamen dicitur hic transactionem ualere: ergo debet intelligi q. ista soror erat rea, & non actrix, quia alias uitiatur transactio prætextu calumniæ, prout est communis opi. hic. Et ideò à prima non recedas.*

LEX

LEX III.

2 *Iudex quando aliquid sibi constat ex inspectione instrumenti, supplet de facto.*
3 *Actio utilis proueniens ex directo bonæ fidei, est etiam ipsa bonæ fidei.*

AGE cum Geminiano. Breuiter dicit secundum unam lect. Quando petitio est generalis, transactio specialis, non præiudicat nisi in his, in quibus est transactum. h. d. secundum unam lect. Et hanc prosequunt omnes glo. excepta una glo. paruula quæ est super uer. nominatim. Et primò pono casum secundum istã, & eam expediã. Primò opp. hic dicit, age, quod est uerbum imperatiui modi. & sic uidetur ꝙ aliquis cogatur age-
1 re cont. ĩ. ut nemo inuitus cogatur agere, l. j. Sol. † Quando alicui imperatur aliquid, quod eius priuatã utilitatem continet, uerba imperatiui modi habent uim consilij. Ita loquitur hic. Ita intelligit glo. tua j. & hoc probatur in l. ij. circa fi. ff. man. & ibi in tex. & hic. Opp. secundò hic innuit ꝙ iudex ex officio suo, debet hic uidere, de quãta pecunia sit transactũ, & sic supplet de facto. Cõt. ĩ. ut quæ desunt aduo. l. j. & quod ibi no. & l. illicitas. §. ueritas. ff. de offi. præs. Sol. Dicunt quidam, ꝙ hoc est ideò, quia est actio bonæ fidei. Tu dic, quòd
2 hoc ideò, † quia liquebat sibi ut iudici ex instrumenti inspectione. Alia circa hoc dicam in d. l. j. ut quæ desunt aduoc. Dixi plenè in l. iiij. §. hoc autem iudicium. de dam. infe. Opp. ĩ. de iud. l. licet. quidam dicunt, fateor ꝙ hæc replicatio opponeretur, quod glo. non placet, & bene, nam ibi fuit petitio generalis, prosecutio specialis, & sententia generalis, unde quia sententia omnia continebat, est opus replicatione. sed hic fuit transactio specialis, meritò non est opus replicatione, quia omnia non comprehẽdit. Huius gratia glo. tua distinguit plures casus, quos uide, quia non dicam hic extra glo. sed dicam ĩ. e. l. sub prætextu specierũ. & l. si de certa. Secundum ergo istã lect. hic de una specie fuit transactũ, & de alijs non. Sed contra istã lect. uidetur tex. qui dicit de quanta pecunia, &c. & ĩ. quantam pecuniã relinquã, &c. Et sic innuit ꝙ fuit remissa pars quantitatis debita non species administra. glo. uolens hoc effugere exponit quanta, id est, à qua specie. Alij uolentes ꝙ litera stet propriè, legunt alio modo. Et breuiter secundũ eos hoc intendit. Si pars debitæ quantitatis petitur, & super ea transigeretur, in residuo nõ obstat exceptio. h. d. Et ista lect. ponitur in glos. super uer. nominatim. Differt ergo hæc lect. à prima, quia ibi ex diuersis speciebus debebatur, & de una fuit transactum, hic debebatur ex una tantùm. Item in præcedenti fuit generalis petitio, & specialis transactio, hic uerò fuit specialis petitio, & specialis transactio.

AGE cum Geminiano. Ista lex legitur dupliciter in glos. & secundum primã lect. hoc dicit. Vbi petitio est generalis, & transactio specialis, non nocet in his, super quibus non apparet esse transactum. h. d. Legitur secundo modo, qui colligitur in glos. quæ incipit, iubebit. hoc dicit, ubi petitio est specialis, & est transactio specialis, transactio non nocet in his, super quibus non apparet esse transactum. Opp. de l. j. ut nemo inuitus. Sol. glo. ꝙ uer. age, hic positum, non denotat præceptũ, sed potius quandam prouisionem. Ex ista sol. no. ꝙ quandoq; uerbum imperatiuũ continens propriã u-
a tilitatem eius, cui imperatur, non stat in propria [a] significatione, sed denotat quandam prouisionẽ seu consiliũ, ut hic facit. l. ij. in fi. ff. man. Item opp. de l. sub prætextu. ĩ. eo. Sol. ut in glo. fin. sol. habetur in l. tres fratres. ff. de pac. Quæro qua actione agitur. Dicit glo. ꝙ agitur utili actione nego. gest. & est glo. j. Ex qua glo. iuncta cum tex. quando dicit ꝙ est bo-
3 næ fidei, no. ꝙ † sicut illæ actiones directæ, de quib. fit mentio in §. actionũ. Inst. de act. sunt bonæ fidei, ut ibi, ita utiles. Quæro quid, nònne ipso iure? Dixerunt quidam, ope replicationis, per l. licet. ĩ. de iud. Istud dictum reprobatur per gl. Ratio, quia in lege contraria petitio fuit generalis, prosecutio fuit specialis, & sentẽtia generalis, unde cùm sentẽtia omnia contineat, nimirùm si non subuenitur ipso iure sed ope exceptionis, seu replicationis.

ADDITIO.

a *Non stat in propria significatione. Et sic non semper importat neceßitatem. adde c. sic enim. xxviij. q. j. & glo. in c. fi. §. quod præcipitur. xiiij. q. j. & Car. in cle. exiui. §. item quia. de uer. sig.*

LEX IIII.

1 *Nisi quando ponat, uel priuet.*
3 *Dolus quando uideatur remissus in generali transactione.*
5 *Quando dolus committitur, in non obseruãdo promissa, in transactione, an agi poßit de dolo, & nu. 13.*
8 *Actio de dolo, quando datur ex contractu facio ut des, uel actio præscriptis uerbis, & nu. 14.*
9 *Condictio ob causam in contractibus innominatis habet duplicẽ originẽ.*

ACTIONE. Hæc lex habet ita subtilem gl. & difficilẽ, & de medulla iuris, sicut alia quã uiderim. Breuiter dicit, Ad actionẽ extinctam non datur regressus, sed decepto per actionem de dolo succurretur, nisi sit de dolo transactũ, hoc dicit. Primò ponit dictum. Secundò exceptionẽ. Tertiò exceptionẽ exceptionis. Secunda ibi, nisi de dolo. Tertia ibi, nisi specialiter. Nota ꝙ
1 dixi in summario. Nota etiã hic, † ꝙ dictio, nisi,[a] quandoq;
a ponit, quandoq; priuat, ut patet ex tex. quia primũ nisi, ponit, secundũ nisi, priuat. Opp. de hac l. ad seipsam, nam prima dictio, nisi, ponit, posteà priuat. Doctores uolentes istã
b materiam explicare, inculcant de dictione, nisi,[b] quæ est priuatiua, etiam de dictione, præter: & uidetur mihi ꝙ non bene faciant. Nam debetis scire, ꝙ quædam est dictio exceptiua, quæ respicit actum positum in oratione, quædã quæ respicit terminos. illa quæ respicit actum, ista est coniunctio, nisi, circa quã dicas, Aut præcedit oratio negatiua, & dictio, ni-
c si, ponit[c], ut hic in primo nisi. Aut præcedit oratio affirmatiua, & dictio, nisi, priuat, ut hic in secundo nisi, ut in c. peccatum. in fi. ex. de reg. iur. lib. vj. Sed cont. hoc opp. de l. Titia. ff. de manu. test. dicit Dy. ibi, dictio, nisi, præcedit, non sequitur, dixit testator, nisi rationes diligenter reddideris, liber ne esto. Certè hoc non placet, quia licet dictio, nisi, in ordine uocis uel scripturæ præcedat, tamen in ordine intellectus sequitur. Dicendum est ergo sic, si præcedat oratio negatiua, dictio, nisi, ponit. Sed est aduertendũ, quia quãdoq; per orationem præcedentẽ negatur actus, tunc dictio, nisi, ponit actum, ita loquitur hic. Quandoq; per orationẽ præcedentem negatur potentia, tunc dictio, nisi, ponit potentiam, nõ actum. Ita loquitur d. l. Titia. §. fi. quòd enim ibi dicit, liber ne esto, nisi rationes reddideris, hoc est, liber esse non possis, nisi rationes reddideris, quia tunc possis esse, [liber, nõ quòd nunc sis] quia potentiam ponit, & non actum. Et per hoc respondet ad quæstionẽ quam format gl. ibi. & dic arg. quod ibi notaui, & est tale, promitto nõ uendere istũ librũ, nisi tibi, quid important ista uerba? Certè prima oratio negatiua negauit potentiã, promitto non uendere, hoc est, ꝙ non possim uendere alij, nisi tibi, ergo dictio, nisi, ponit po-
d tentiã, non quòd cogar[d] tibi uendere, sed cùm uelim uendere, uendam tibi, &c. Quædã est dictio exceptiua, quæ respicit terminos, & ista est propriè præpositio præter. Exemplũ,
2 lego tibi oẽs libros meos, præter Codicẽ, isto casu dic †, Aut illud, cui apponitur dictio, præter, comprehendebatur sub generalitate præcedentiũ terminorũ, & ponitur exceptiuè, ut l. nam quod. §. fi. de pe. leg. & priuat. Aut non continebat sub generalitate præcedentiũ terminorũ, & non ponitur exceptiuè, sed magis additiuè, seu augmentatiuè, & tũc ponit, ut l. Seio. §. uxori. de ann. leg. Fallit in his quæ cõtinerent odium, ut in c. dudum. ex. de elec. & ibi no. per Inn. & ita debes intelligere hanc materiã. Modò ueniamus ad apparatũ nostrum. tex. hic dicit, non superest aliqua actio, nisi de dolo, Quæro de quo dolo loquit hic. Pro cuius declaratione debetis scire, ꝙ dolus cõmittitur quandoq; in ipsa administratione, quandoq; in ipsa transactione, quandoq; cõmittitur post transactionem, non seruando promissa. De primo dolo loquitur glo. quæ est hic super uer transactũ sit, de duo

3 bus ſequentibus loquitur præcedẽs gl.magna. † An autem in generali tranſactione uideatur remiſſus dolus, cõmiſſus in adminiſtratione? Glo.tangit hic, dicã plenius in l. ſub præ textu.j.eo. dixi in l.Aurelio.§.fi.de lib. leg. tamen iſtam gloſ. uide,& nota intellectũ quem dat ad l.ſi quis rationes.de lib. leg. quia intelligit illã qñ legatur liberatio adminiſtrationis
4 iam factæ. & uide gloſ. Secundò cõmittitur dolus in ipſa † tranſactione inducendo quẽ per dolum ad tranſigendum, an tunc poſſit agi de dolo. Et omnes cõmuniter intelligunt ꝓ ſic, & ita intellexi Azo. & uide gl.Opp.cont.hoc, ſicut do/lus dans cauſam contractui bonæ fidei, reddit contractum ipſo iure nullũ, ita reddit tranſactionẽ [liberationem] in/terpoſitam ſuper contractu bonæ fidei ipſo iure nullãm, ut l.de tutela.j.de in inte.reſt. & quod ibi no.Sol. ut dicam in d.
5 l.ſub prætextu.j.eo. Tertiò † quæro, quid ſi dolus eſt cõmiſ/ſus in non obſeruando promiſſa in tranſactione, an poſſit agi de dolo. Placen. dicit ꝓ ſic, & ita intelligit hanc legem. A/zo contra Placen. quod probat ſic, Actio de dolo non ha/bet locum, ubi habet locum alia, l.j.§.uerba. & §.ſi quis. ff.de dolo. & l.ij.j.de dolo. ſed hic datur huic tranſigenti actio con tra eum quem liberaui per acceptilationẽ, ut ſe in priſtinam obligationẽ reponat, ſcilicet cõdictio ob cauſam, ut l.ſi quis accepto.ff.de cond.ob cau. ergo non datur de dolo. Præte/reà, contractus tranſactionis de quo hic fit mentio, aſsimi/latur contractui, do ut des, hoc eſt, libero te ut des pecuniã.
6 & liberare † eſt dare. Cùm ergo impleuit contractũ ex par/te ſua liberando, debet habere actionem præſcriptis uerbis, ut ff de cond.ob cau.l.ſi mulier. & de præſcr. uerb. l. ob eam cauſam. & l.naturalis. & per hoc ipſi damnant opinio. Plac. Quidam uolentes ſuſtinere Placen. reſpondent ad obiecta, per rationẽ ſubtilem, ſic dicunt ipſi, in l. ſi quis accepto, da/tur condictio incerti, quæ eſt generalis, quæ concurrit cum actione de dolo. Hoc non placet, quia illa l.j. eſt poſita in tit.
7 de cond.ob cauſam. ergo † debet intelligi de illa actione, ut l.Imperator. de in diem addic.no. in l.fi. C. de condi. indeb. Alij ſoluunt, ꝓ ibi remittebatur obligatio certa, hic obliga/tio dubia, & uide glo. Quidam uolentes ſuſtinere Placen. di cunt, ꝓ iſta eſt uera ſol. quando debitum eſt certũ, tunc re/mittere, eſt dare. Ita loquitur ratio Azo. ſed quando debitũ eſt incertum & dubium, tunc remittere non eſt dare, ſed eſt facere, ſcilicet deſiſtere ab agendo. Eſt ergo tunc contractus
8 iſte tranſactionis, facio ut des, id eſt, deſiſto ut des, ſed † ex facio ut des, datur actio de dolo, ut l.naturalis.§. quòd ſi fa/ciam. de præſcr.uerb.ergo, &c. & hoc uidebatur tenere Iaco. But. mihi non placet, quia tunc eſt uerum, ꝓ ex facio ut des, datur actio de dolo, quando ex facto meo nihil adeſt alteri parti, ſed quando aliquid ei adeſt ex facto meo, tunc datur actio præſc.uerb. ſicut in do ut des, ut l.cum mota.j. eo. & l.ſi ue apud acta. & ibi uide. & not. in d.l.naturalis.§. quòd ſi fa/ciã. Sed in propoſito ex tali remiſsione parti aliquid adeſt, ergo, &c. Vnde alij uolentes ſuſtinere Placen. dicunt ſic, ꝓ hic non fuit actum tantùm, ut acceptilatione liberetur, ſed in perpetuũ deſiſteret. & ideò quia iſtud deſiſtere in perpe/tuum non poteſt impleri per promittentẽ, quia ſemper po/teſt agere, ſaltem de facto, & pœna cõmitteretur, ut l. ubi pa/ctũ.j.eo. ideò non habet locũ condictio ob cauſam, uel præ/ſcri. uerb. ideò dat actionẽ de dolo. Cy. dicit, ꝓ iſta ſol. nõ eſt bona, per l.ſi pecuniam. de condi. ob cau. & non dicit plùs.
9 Sed non credo ꝓ bene dicat †, quia in contractibus inno/minatis condictio ob cauſam habet duplicem originẽ. Vno modo ex pœnitẽtia, ita loquitur l. ſi pecuniam. de cõdictio. ob cauſam. ſed licet hoc ſit regulariter in omnibus contracti bus innominatis, tamen in tranſactione non eſt locus pœ/nitentiæ, ut j.eo. l.quamuis. unde l.ſi pecuniam. nihil facit ad propoſitum, parcat mihi Cyn. Secundo modo habet origi/nem ex mora aduerſarij, non implentis pro parte ſua, ut l. dedi.§.j. & ij. de condi. ob cau. ſed hic non eſt in mora ille, qui nõ dat pecuniam promiſſam, quod apparet, quia cùm ille, qui promittit in perpetuũ deſiſtere, non poſsit implere contractum ex parte ſua, non poteſt me conſtituere in mo/ra, ut no.s.tit.j. in l.j. in fi. mag glo. & j.e.l. ſiue apud acta. un/de condictio ob cauſam, ſecundũ iſtam tertiam ſolutionem, non poteſt habere originẽ, neq; ex mora, neq; ex pœniten/tia. Item actio præſcriptis uerbis, non oritur ei qui non im/pleuit contractũ ex parte ſua, ut l.naturalis.§.j. de præſc. uer. Conclude ergo ſecundum iſtam iij.ſolutionem, ꝓ procedit opinio Placen. dolo enim facit qui pecuniã incõtinenti nõ dat, quia ſic uidetur actũ. Quæro, quid ſi ſuper dolo tranſa/ctum ſit per dolum, an ualeat tranſactio? Glo. dicit ꝓ ſic, ut l. j j.de plus petit. & dic ut ibi dictum eſt.

ACTIONE. Actio extincta per acceptilationem non poteſt amplius intentari, ſed ſi in tranſactione dolus inter/uenit, agetur de dolo, niſi ſuper dolo ſit tranſactũ. h.d. Et di/uiditur in iij.partes, in j.ponit dictum, in ij. exceptio. in iij. ponitur exceptio exceptionis. Secunda ibi, niſi de dolo. Ter
10 tia ibi, niſi ſpecialiter. † No. ꝓ ubi oratio negatiua præcedit, dictio niſi, ponit, & econtrà ubi præcedit affirmatiua, dictio niſi, negat. circa qd' uide quæ no per Dy. in c.peccatũ. ex. de
11 reg.iur.li.vj & per Cy. Quæro, † ſi aliquis tranſegit, utrũ per hanc tranſactionem uideatur dolus remiſſus ante trãſactio nem in adminiſtratione cõmiſſus? gl fi. arguit pro & contra, finaliter facit iſtam differentiã, ꝓ aliud eſt dicere, remitto ti bi adminiſtrationẽ, quo caſu dolus eſt remiſſus, ut l.ſi quis ratione.ff. de lib.legat. aliud eſt dicere, lego tibi liberationẽ
12 arg.l.Aurelio.§ fi.ff.eo.de libe.leg. ſigna iſtã gl & not. cam. † Propter hæc uerba quidã doctores ſumunt cautelã, ꝓ poſ/ſit haberi modus pro laudo, ut nõ poſsit reduci ad arbitriũ boni uiri, uidelicet ꝓ partes promittant remittere, uidelicet promitto non petere reduci laudum ad arbitriũ boni uiri,
e & ex nunc[e] remitto, &c. Imò ſi aliquod ius, uel actio cõpe/ret mihi etiã in futurum ex nunc illud ius uel actionẽ tibi re/mitto, & imponitur ſuper hoc pactũ per ſtipulationem, & ſic iſto modo præcluſa eſt uia reducendi ad arbitriũ boni uiri.
13 † Quæro de quo dolo loquat' gl noſtra? Plac. intelligit hãc l. ꝓ loquatur de dolo cõmiſſo poſt tranſactionẽ, quia nõ ob/ſeruantur promiſſa. Hanc opi. reprobat, ut patet in ea. Secũ do reprobat, quia cum eo poſſet agi, ut debitor reponat ſe in priſtinã obligationẽ condictione ob cauſam, ut l. ſi quis accepto.ff.de condi. ob cau. uidetur etiã competere de dolo actio. Præterea ſi nõ obſeruantur promiſſa, uidetur cõpete/re actio præſcriptis uerbis, ut l.naturalis.§.j. de præſcr. uerb. & uidet' non cõpetere actio de dolo, unde ipſe intelligit de dolo cõmiſſo in ipſa tranſactione. Alij uolẽtes ſuſtinere Pla. dicunt ꝓ competit etiã actio de dolo, ubi promiſſa non ob/ſeruantur in certi condictione generali, quæ concurrit cum actione de dolo, ut not. in l.ſi cum exceptione §.eũ qui. ff. ꝓ met.cau. Iſta nõ eſt bona, quia cũ illa lex ſit in tit. de cond ob cau. non eſt ueriſimile ꝓ loquatur in condictione generali. Vnde alij dicunt, & iſtã uidetur tenuiſſe Iaſ. ꝓ tunc eſt uerũ, quando remitteretur liquidũ. Ita intelligit ipſe d. l.ſi mulier.
14 † Sed ubi non eſt debitũ liquidum remittere eſt facere, un de in caſu noſtræ legis cùm debitũ non eſſet liquidũ, uide/tur eſſe contractus, facio ut des, ex quo oritur actio de dolo. d.l.naturalis.§. ꝓ ſi faciam. Iſtud dictũ non uidetur bonũ, ta men quia in cõtractu facio ut des, ubi ex facto meo aliquid adeſt parti, nõ orit' actio de dolo. Vnde retento caſu legis no ſtræ, ubi adeſt aliquid parti, qa adeſt liberatio, nõ habet locũ actio de dolo, ſed actio præſc.uerb. Tene opi. gl. ꝓ loquat' de dolo cõmiſſo in trãſactione. Sed opp.cont. gl. quæ cõcludit, ꝓ actio de dolo habeat locũ cõtra eum, ſicut dolus dans cau ſam cõtractui bonæ fidei, annullat contractũ ipſo iure, ut l. iij.§.fin.ff.pro ſocio. Ita quando dat cauſam diſtractui, puta tranſactioni, ille diſtractus nõ habet ualere ipſo iure, ut l. de tutela. & ibi no. in gl.j. de in integ.reſt. Sol. ut ibi & no. iſtã gl.
15 † Vltimò gl. ponderat iſtud uerbũ, niſi, & inducit in arg ad ea quæ no. l.ſi eũ.§.fi.ff.ſi quis cau. Vnde aduerte, quòd quã do ꝓ oratio negatiua præcedit, & negat actũ, & tunc dictio, niſi, ſequens, ponit actũ ita debet intelligi hæc lex. Quãdo ꝓ oratio negatiua præcedit, & negat potentiã, & tunc dictio, ni ſi, ſequens, ponit potentiã. l. Titia.§.fi.ff.de ma. teſt. ubi gl. niſi reddideris rationes, liber ne eſto. licet dictio, niſi, præcedat quo ad ordinem, uerũtamen quatenus ad intellectũ ſecus, quia

quia tantũ eſt dicere, niſi reddideris rationes, quantũ dice/re ſic, nõ poſsis eſſe liber, niſi rationes reddideris. hæc dictio, niſi, ponit potentiã, quaſi dicat poſsis eſſe liber. Et iſta mate=
f ria[f] facit ad quæſtionẽ gl. poſitæ in d.l.eũ. Verbi gratia, pro=
16 mittis non uendere † codicem tuum, niſi mihi, an potero cogere ut mihi uendas? Certè non, quia dictionem, niſi, præ cedit oratio negatiua, p oſteà ſequit dictio, niſi, quæ ponit, quaſi dicat, poſſes uendere, non tamen poſſes cogi. Bar.

ADDITIO.

a *Niſi. Adde de hac dictione, niſi, & multis alijs priuatiuis, Oldr. conſi. xlix. & de dictione, præter, ultra Oldra. uide Rom. conſi. cccxxviij.*

b P. PAV. P. *Dictione niſi. De ſignificatione huius dictionis, niſi, & di ctionis, præter, uide omnino Bal. c. j. §. ſed & res per quem fiat inueſt. Vi=de quæ ſcripſi in l. ſi eum. §. qui iniuriarũ, ſi quis cautio.*

c *Dictio, niſi, ponit. Adde tu ꝓ, contra Bar. uidetur tex. in l. diuus. in prin. ff. de pe. hær. ubi hæres cui eſt mota quæſtio hæreditatis, dicit tex. quòd eſt prohibitus alienare bona hæreditaria niſi malit ſatiſdare, ergo dicemus poſſe alienare, ſi ſatiſdat, quia præcedit oratio negatiua. & tamen ibi dici=tur, ꝓ etiam ſi caueat, non poſsit. Item uidetur tex. in reg. peccatum. de reg. iur. lib. vj. ubi dictio, niſi, habet orationem negatiuam præcedentem, & ta men non ponit, igitur, &c. Cogita & uide doc. in l. ſi cum. §. qui iniuriarũ. ff. ſi quis caut.*

d IO. FR. RV. *Non ꝓ, cogar. Adde ꝓ, contra Bar. tenet Bal. in c. cùm ac ceſſiſſent. de conſtit. cum quo ſimpliciter tranſit Ias. hic.*

e *Et ex nunc. Adde, & aduerte lectu. ad hanc cautelam, quia arbitror quòd non obtineretur in practica, tum quia non puto eam Bar. tum per ea quæ ponit ipſe Bar. in l. Aurelio. §. Caius. ff. de libe. le. & plures cautelæ ponun tur per Cæpo. in ſuis cautelis, per quas impeditur petitio reductionis, quas uide in cautelis.*

f *Et iſta. De hoc uide per nouiſ. Papi. Inſt. de act. §. j.*

LEX V.

CVM TE. Tranſactio ſine ſcriptura ualet. h. d. No. quòd dicitur in ſummario. No. ꝓ probatio per con/feſsionem eſt ſufficiens, ſicut probatio per inſtrumen tum. hic non ſunt alia, &c.

LEX VI.

1 *Actio quæ per lit. conteſt. tranſit ad hæredes, extinguitur, quando conuen tione partium à lite diſceditur. & nu. 11.*

4 *Contractus innominatus, ut cognoſcatur, an inſpicienda ſit forma conuen tionis, an uerò impletionis.*

6 *Stipulatio apposita ſuper aliquo contractu, debet intelligi ſecundum na turam illius contractus, ſuper quo interponitur.*

7 *Si non ſeruatur trãſactio an agatur actione prima, uel præſcriptis uerbis.*

8 *Actio præſcriptis uerbis, datur à lege, quãdo aliter ſubueniri non poteſt.*

9 *Conſenſu partium reſtaurari non poteſt, quod conſenſu earũ non oritur.*

10 *Actio non debet in libello inſeri.*

VM MOTA. Hæc eſt ſub ilis, & ſpeculatiua, & utilis lex, & eſt fundamentũ noſtræ lectionis. breuiter h.d. Ad querelã extinctã non datur re/greſſus, ſed ſi promiſſa non ſeruentẽ per actionẽ ex ſtipulatione, uel præſcriptis uerbis ſuccurrit' h.d. Primò rñdet ad quæſtionẽ, ſecundò dat conſiliũ. Secun da ibi, uerũ ſi fides. No. ꝓ dixi in ſummario, ſed in recitatio=ne contrariorũ colligã multa alia notabilia. Venio ad appa/ratum. Et opp. ꝓ querela præparata tranſit ad hæredem. ff. de inoff. teſt l. poſthumus. § fin. & l. ſeq. * ſed erat præparata, qd' apparet ex tex. qui dicit, Cũ mota inofficioſi querela, &c. ergo tranſit ad hæred. Sol. gl. Iſta querela præparata fuit remiſſa per tranſactionem, ideò perinde eſt ac ſi præparata non eſſet. & uide gl.j. Et no. ex hac ſolutione quòd omnes leges quæ dicũt
1 quòd per litis conteſtationẽ actio † ſit tranſ toria ad hæredes, hoc eſt uerum, niſi à lite conuentione partium ſit receſſum, tũc enim extinguuntur etiam illi effectus per litis con teſtationem inducti. hic eſt caſus, quem tene

* *Seq. Intelligas de querela inoffi=cioſi, nõ de que=rela iniuriarũ, quæ tameſi præ parata in hære=dem nõ tranſit: l. ſi eũ. §. qui in=iuriarum. ff. ſi quis cautio.* I. Conc. B.

a menti.[a] Et ſic debet limitari quod dixi uobis in l. ij. de fruc. & lit. expen. Contra prædicta opp. & uidetur, quòd non re/quiritur præparatio, ut l. ſi quis filium. j. de inoff. teſt. Sol. a/liud hodie, aliud ſecundũ tempora huius l. Opp. & uidetur, quòd ad querelam poſsit rediri, ut ff. de inoff. teſt. l. ſi inſti/tuta. in prin. Sol. Per matrem, ſi uiueret, poſſet rediri ad que relam, quia ſibi cõpeteret, ſed per hæredes matris, non po/teſt rediri ad querelã, quia ad eos non tranſit omiſſa præpa ratione per tranſactionem. iſta j. ſol. glo eſt uera. & uide eam. Alij dicunt, ꝓ fuit ibi renunciatum ſub conditione, hic ſub modo. Iſta ſol. uera eſt in ſe, ſed continet diuinationẽ, ex eo
2 qd' ibi ſimpliciter loquitur. Pro huius ergo declaratione † eſt uidendũ, quando ex uerbis conuentionis non apparet, utrũ quis recedat ſub conditione, uel ſub modo, quid intel/gatur in dubio. exemplũ, conuentũ fuit ut ſi à lite recederẽ, dares centũ, quæ uerba poſſunt intelligi conditionaliter, uel ſub modo, [Doctores dicunt, ꝓ in dubio debent intelligi ſub modo,] ut l. quæro. §. inter. ff. loc. quod apparet ex eo, ꝓ ibi de exceptione dicit, quæ non eſſet neceſſaria, ſi intelligere/tur conditionaliter. Fallit quando cauſa in ſe de neceſsita te conditionẽ importat, ut, promitto tibi centũ pro dote, ut l. ſtipulationẽ. & l. promittendo ff. de iur. do. Ex iſtis colligi/tur ꝓ in l. ſi inſtituta. in dubio debet intelligi ſub modo, id/eò hæc ſol. non eſt bona, ꝓ ibi ſub conditione, &c. Et ita in/
3 ducunt doct. Vltramon. ad q. remitto † tibi actionem iniu/riarum pro centum, utrũ actio ſit ſublata antequam ſoluas cẽtũ? Certè ſic, nam iſta actio cũ ſit ex delicto poteſt tolli per pactum ipſo iure, ut l. ſi tibi. §. quidã ff. de pac & l. ſi unus. §. pactus. e. tit. Item iſta uerba intelliguntur ſub modo, & de na tura modi eſt non ſuſpendere effectum eius de quo agitur, quin ipſo iure iuducatur, ut l. demonſtratio §. fin. cum gloſ. de condi. & demonſt. & l. quibus diebus. §. Termilius. eo tit. Sumus expediti de j. parte, ueniamus ad ſecundã, & hæc eſt multùm difficilis. Dicitur hic, ꝓ datur actio præſcriptis uer. Contrà, hic fuit facio ut des, quia fuit conuentũ ut ipſa di/ſcederet à lite, & acciperet partem bonorũ, ergo datur actio de dolo, ut l. naturalis. §. quòd ſi faciã. de præſcrip. uerb. glo. uerò dicit, hæc fuit dona. ut facio, non facio ut des, quod apparet, quia ſi reſpicis uerba tex. prius cõuenitur de dan/do, quã de facien. dicit enim ut partẽ bonorũ ſuſciperet, & à lite diſcederet, licet fuit in faciendo præuentũ, quia mater prius receſsit à lite ꝓ ſibi fuerit datũ. h.d. ij glo. huius l. & ult.
4 in prin. & uide eas. Vt ergo cognoſcamus † quis cõtractus innominatus ſit, debemus inſpicere formã conuentionis, magis quàm formã impletionis, ſecundum glo. hic poſitã, & in l. ex placito. j. de re. per. Vltramon. ſunt in contraria o/pi. ꝓ inſpicitur forma impletionis magis quàm conuentio/nis. & ſum ſolitus tenere quaſi idẽ, licet per alia uerba ſolli/cet, ꝓ inſpiciamus utrumq;. Nam ſicut in cõtractu emptio/nis & uenditionis, ex parte eius qui dat pretũ, dicitur em/ptio, & ex parte eius qui dat rem, dicitur uenditio: ita in cõ tractu iſto innominato ex parte eius qui facit, dicitur facio ut des, ex parte eius qui dat, dicitur do ut facias, unde rema net quòd hic eſt facio ut des, ex parte matris, ergo uideatur quòd debeat dari de dolo actio, ut in cõtrario. Sol. lex con traria loquitur quãdo ex facto nihil adeſt cui fit, ſed quãdo ei aliquid adeſt, tunc habet locũ actio præſcrip. uer. ſicut in do ut des. & hic eſt caſus. Nam ex eo ꝓ à lite deſiſto, tibi ad/eſt liberatio, ut no. in d.§. ꝓ ſi faciam. dixi uobis in l actione.
5 s.eo. Ex his habes notare, † quòd iſta uerba ſuſcipere, reci/pere, & ſimilia debẽt intelligi iure dominij, qd' apparet, qa perinde eſt ac ſi aliquid ſibi promitteret dare, ſecundũ gloſ. & doc. de ſimilib. uerbis dixi in l. ſi fundum certa die præſta ri. de uer. obl. quæ tene menti. Antequã ego ſoluam iſtã glo. & iſtud dictũ contra eam primo opp. ſi iſta uerba importa/rent dationem, & fuiſſet interpoſita ſtipulatio, nõ ageret' ad intereſſe, ſed ageret' ad ipſas res, ut l. ubi aũt in fi. de uer. obl. Sed hic dicit' ꝓ agit' ad intereſſe: ergo apparet ꝓ iſta uerba cõtinẽt' factũ, magis quã dationẽ. & uide tex. Dico gl. bene di cere in hoc, ꝓ iſta uerba importãt dationẽ. probo, qñ, ꝓmit/tit' aliquid ſimpliciter, nec ponit' tradi, dari uel præſtari exẽ/

plum,promitto tibi fundũ, nec adijcitur fundum dari, uel præſtari,uel fundum tradi,intelligitur de datione,l.ſi ita.§.j. de cont.emp. ſed hic ex parte eius, qui obligat̃, non fuit appoſitũ aliquod uerbũ,ſed dixit,tu recipies fundũ,uel bona, ſed ex parte eius, qui debebat recipere:ergo debet intelligi q̃ obliget̃ ad dandũ. Ad contrariũ in eo q̃ dicit̃ id q̃ interest,ſpondet̃ duob.modis.Primo ſic,in id q̃ intereſt,ut exponamus,i.ideò quia intereſt, petant̃ ipſa bona, uel aliter, & melius,& magis placet. In ꝓmiſsione ſimplici de dando,
6 procedit contrariũ, ſed q̃n ſtipulatio † de aliquo dando in
b terponit̃ ſuper aliquo cõtractu, [b] debet intelligi ſecundũ na
c turã illius contractus,[c] ſuper quo interponit̃ [d],ut ff. de uſur.
d l.ſi ſtipulatus.& l. damni in prin de dam.infec.& l.v.§. conuentionales.de uer.ob. Modò cũ hic fuerit ſtipulatio interpoſita ſuper iſto contractu innominato, aſſumit naturã iſpius cuius natura hæc eſt,ut dari ſit in obligatione,agat̃ ergo ad intereſſe,ut l.naturalis.§.j.de præſc. uer. habuiſtis no. in l.j.j̃.de ſent.quæ pro eo q̃ intereſt. Op.ulterius in gl.& uidet̃ q̃ ſi nõ ſeruat̃ fides,debeat agi actione prima,ut s̃. tit.j. l.
7 cũ ꝓponas.la.ij. Gl. † dat hic duas ſo. Prima, q̃ ſpeciale eſt hic fauore filiorũ,& cũ eis non det̃ querela,quia omiſſa fuit præparatio.& iſta ſol.põt eſſe bona,ut dicã. Alij dicũt, q̃ hic ſpeciale odio querelæ,nã ſicut obligatio ex ma
* *Iure.l. iuriſgen. § ſi paciſcar. ff. de pact.*l.C.B. leficio per pactũ tollitur ipſo iure, * ita querela per pactũ tollit̃ ipſo iure,ideò ad eã nõ põt haberi regreſſus.So.iſta non eſt uera,nã ſecundũ hoc etiã ſi ipſa mater uiueret,non poſſet habere regreſſum ad querelã,q̃ eſt cõtra l.ſi inſtituta.ff.de inoff.teſt.Dicendũ eſt ergo, q̃ hic ad primã actionẽ nõ põt haberi regreſſus,quia ſublata per mortẽ matris,& ſic contractus innominatus,ſcilicet ut à lite deſiſteret, uidet̃ impletus ex parte hæredis matris,meritò datur actio præſcrip. uerb.& hoc innuit præcedens ſol. dum dicit, ſpeciale eſt fauore filiorum.& uide gl.iſtud non uidetur bene dictũ, quia iſta uerba,ut à lite deſiſteret,uel diſcederet,deberent intelligi diſcederet in perpetuũ,ut l.ſeruus.s̃.de pac. & l. ſi pactus. ff.de pact.ergo ex parte matris,uel hæredũ eius, non poteſt impleri,quia ſaltẽ de facto poterit ad litẽ redire,ut l. ubi pa-
8 ctũ.j̃.eo.& habuiſti no.s̃.eo.l.actione.Concedo contrariũ, †
& ideò dico,q̃ iſta actio præſcri.uer.non oriatur ex iſto contractu innominato,tanquam impleto à matre, uel eius hæredib.ſed datur à lege abſq̃ aliqua matris obligatione, uel contractu.& hoc eſt quod dicit tex.dum dicit ibi,danda.dicit gl.à lege,licet ergo aliàs natura actionis præſcr.uerbis ſit q̃ oriatur ex cõtractu,ut l.iuriſgentiũ.§.j.ff. de pac. tamẽ hic non oritur,ſed à lege producit̃ ſine matre.Dicit ergo iſto caſu,iſta actio datiua,non natiua,&ideò datur iſta actio,quia alio modo iſtis filijs ſubueniri non poteſt,& hoc uoluit dice
9 re glo.ibi ſpeciale,i.pro filijs,&c. † Sed cõtra hoc inſiſto,imò uidetur q̃ poſsit ſibi ſubueniri per condictionẽ ob cauſam, ut ſe reponat in priſtinam obligationẽ, ut l. ſi quis accepto. de cond.ob cau. Sol. duob. modis, primo q̃ hic condictio ob cau.non cõpetit,quia impoſsibile eſt,q̃ quis ſe in priſtinam obligationẽ reponat Cũ enim querela ex cõſenſu partium non oritur,non poſſet ex conſenſu partiũ reſtaurari, ut l.ſi unus.§.pactus.ff.de pac.Pet.contra iſtam ſol. dicit, fateor q̃ non poteſt reſtaurari,ſed quia poteſt pati ſe de facto conueniri,ut l.Iul.§.quantũ.ff.ad exhib.hoc non placet,primò per iſtam l. quæ uidet̃ uelle, q̃ iſta actio utilis præſcrip. uer.detur in ſubſidiũ,ſecũdò quia nulla lex dicit,q̃ ego poſſum agere contra aliquem, ut patiatur ſe cõueniri de facto, ſed poteſt quis ſi uult ſua ſponte ad euadendum illam actionem.Ita loquit̃ d.l.Iul.§. quantum autẽ. facit de ali. iud. mu. cau.fac.l.iij.§.fi.Vel dic q̃ condictio ob cauſam, non poteſt habere locũ,neq̃ ex pœnitẽtia,quæ non habet locũ in tranſactione,neq̃ ex mora,quia cùm non ſit impletus cõtractus ex parte hęredum,ut dixi s̃.eo.l.actio.de neceſsitate,ergo recurritur ad actionem præſcrip.uer.datiuam.Itẽ contra iſtud opp.& uidetur q̃ iſto caſu ſit danda actio de dolo contra eũ, qui non ſeruauit fidem,ut dixi in l.actione. s̃. eo. Suſtinendo opi. Plac. ſol.ibi ille qui de dolo uolebat agere, ex parte ſua fecit quicquid potuit, quia liberauit per acceptilationẽ & Aquilianam ſtipulationem, hic uerò hoc non fecit, licet liberatio ſit ſecuta per mortẽ matris, tamen hoc fuit caſu magis quàm facto ſuo, & non poteſt ita dolus aduerſario impingi,meritò recurritur ad actionẽ præſcri.
uer.datiuã. * Iſta eſt uera lect. quæ mihi placet.Poſſemus etiàm dicere, quòd hic loquitur de actione præſcr. uerbis natiua,quæ oritur ex contractu innominato.& quod hic dicitur in tex.utilis,expone,id eſt,efficax.& uidetur hoc uelle quædam gl.ſuper uerbo, utilis.q̃ j̃.dicitur danda eſt,ſcilicet à l.ex natura contractus præambuli,ut ſic ſit natiua, non datiua,ut l.iuriſgentiũ.§.j.ff.de pac.Et ſi tu dicis,quomodo hoc cùm hic non ſit impletus contractus ex parte matris,& hæredum,reſpondeo q̃ hic fuit conuentũ,ut diſcederet à lite præſenti, renunciando ei,& hoc fuit expreſſum, unde per illã renunciationem contractus uidetur impletus.Præcedens tamen lect. uidet̃ magis ſubtilis,& magis applaudit literæ, q̃ tene men-
10 ti.Vltimò no. † ex hac lege tu iuuenis q̃ actio non debet inſeri in libello,quia actio ex narratione facti apparet, & uide tex.ibi,utilis.& uide glo ſuper uer.utilis,dixi in l.edita.s̃.de eden. Item quidam inducunt iſtum tex. q̃ actio eſt factum, qa res ipſa geſta eſt actio,ſed truffa eſt, & eſt opi. Vltramon. quia tex.dicit Inſt.de act.§.j.in prin.q̃ eſt ius, ideò nõ curo, de quo per Cyn.in l.edita.de eden.

* *Datiuã. Que ſit actio natiua & datiua,dic ut per Bar.l. iuriſgen. §. & ideò. ff.de pact. & s̃. l. cùm quis.nu. xxiij.de iur. & fact. igno.* I. Conc.B.

CVM MOTA. Vbi querela eſt extincta per tranſactionem à modo,non poteſt agi primęua actione,uel exſtipulatione, ſed ſi ſtipulatio interceſsit,agitur ad intereſſe, aliàs agitur præſcrip. uerb. Opp. & ſum in glo. fin. magis uidetur quòd hic fuerit contractus,facio, ut des, ubi uidetur quòd debeat actio dari de dolo. ut l.naturalis. §. quòd ſi faciam.ff.de præſcrip.uerb.Sol. quòd hic fuit contractus, do, ut facias,non facio, ut des,probatur ex ordine tex. cùm dicit,bonorũ ꝑtem.Iſta eſt ratio huius glo.Ex qua no.quòd ad cognoſcendum quis contractus ſit,inſpicitur forma conuentionis,non forma implementi.Idem ſentit glo. hic, & in l.ex placito.j̃.de re.per.Verum eſt quod Bartolutius eſt ſolitus dicere,quòd ex parte eſt, facio ut des , puta in perſona matris,ex alia parte poteſt eſſe do,ut facias, do partem bonorum,ut deſiſtas. Sed contra iſtud op.quia ſi ex parte matris eſt contractus facio ut des, ergo uidetur competere actio de dolo.Dic quòd ipſe bene dicit, ratio, quia ex iſto pacto ut uelit deſiſtere alteri,adeſt liberatio, quo caſu debet dari præſcrip.uer.non de dolo.Item op.de l.cùm proponas.s̃. tit.prox.glo.dat duas ſo . Prima eſt , licet ſit ſecundũ gloſ. q̃ ſit ſpeciale ratione querelæ,quæ tollitur ipſo iure. Iſta ſo. nõ uidetur uera , quia ſecundum hanc ſo. concludit quòd etiã mater non poſſet ipſam intentare,quod eſt falſum, ut s̃. dixi. Vnde glo.dat aliam ſolutionẽ, & iſta eſt prima in gloſ. ut ſpeciale pro filijs,& iſta eſt uera.Sed inſtat̃, & uidetur quòd poſsit agi condictione ob cauſam, ut fiat reſtitutio in priſtinam obligationem,ut l.ſi quis accepto tulerit.ff.de cond.ob cau.Quidã dixerunt contrarium , quia patitur agi , & patitur cõuentus ſe poſſe condemnari . Iſta non eſt uera . Vnde dices cùm querela tollatur per pactũ , ſicut & actio iniuriarum,& furti,non poteſt agi, ut fiat reſtitutio in priſtinã obli. & quia ſicut actio furti , & iniuriarum non oritur ex pacto, ſed ex contumelia,ut l.ſi unus.§.pactus. ff. de pactis . ita per pactum ſequens nõ reſuſcitatur actio iniuriarum , nec furti, neq̃ in querela poteſt peti,quòd fiat repoſitio in priſtinã obligationẽ.Itẽ op.de l.actione.s̃. eo. quia debet agi actione de dolo.Sol.q̃ ibi loquit̃ de actione de dolo cõmiſſo in trãſactione,hic de dolo cõmiſſo poſt tranſactionẽ, qa nõ obſeruant̃ ꝓmiſſa.Itẽ op.& uidet̃ q̃ poſsit agi præſcr. uer.quia ille qui agit,impleuit cõtractus ex parte ſua.d.l.naturalis.per tutũ.Sed retento themate ex parte matris , & hæredũ ſuorũ nõ põt impleri contractus ex parte ſua,quia ſi nõ agunt hodie, agent cras,& poterũt agere etiã de facto,ut l.ubi.j̃.eo.Gl.quę incipit,danda ſcilicet à lege,fatetur contrariũ , quia eſt uerũ, quòd

quòd ubi contractus poteſt impleri, actio præſcrip. uerb. ſi cõtractus impletur,eſt natiua , & præſupponit obligationẽ ut l.iuriſgentiũ.§.j.ff.de pac.ſed ubi non poteſt impleri contractus,actio præſcriptis uerbis dicitur datiua. Ita debet intelligi iſte tex.& gl.quæ dicit.ſ.à lege.

ADDITIO.

a *Tene menti. Adde ſecundum Ang.tex.in l.j.ff.de priua.delic.& glo.in l.j.j̃.de præſcr.long.tem.per Abb. in c.cauſam. el j. ex. de teſta. per Bene. de Plumb.l.ij.ne deſt.atu defunc.*

b *Super aliquo contractu. Et q̃ ſtipulatio interpoſita ſuper aliquo contractu,intelligatur ſecundum eius naturam,adde e. Bar. in l.ſi quis cùm alieter.ff.de uer.ob.& Alex.conſi.lxxvj.in prin.in v.uol.& nouiſsimos in repet.c.j.de iud.Str.*

c IO. FR. RV. *Naturam illius contractus.Adde Bar.l.ij.in.fi.j̃.de cõd. ob cau.ubi uidetur contrarium uelle eius quod tenet hic. Sol.ut habes per Alex.in l.ſtipulationes non diuiduntur.in prin.ff.de uer.obl.*

d POMA. *Interponitur.Stipulationẽ interpoſitam ſuper aliquo cõtractu debere intelligi ſecundũ naturam eius contractus ſuper quo interponitur, & imò ſi apponatur ſuper contractu innominato,debere regulari ſecundum eius naturã. Contrà etiã huic dicto uidetur obſtare illud , quod dicit B.ar.in l.ij.j̃.de cond. ob cau.quòd raro hodie in inſtrumento publico eſt dare contractus innominatos,quia notarij ſuper illis apponunt ſtipulationes,quaſi tunc,ut ipſe ibi ſentit,ſit recurrendũ ad cõtractus innominatos, & ſic non eſſet uerũ id,quod ipſe hic dicit. Sed pro horũ declaratione uide Alex.in l.j.in fi.ff.de pac.& in l.ſtipul.ff.de uer.ob.in xj.opp. Bar. Intellige autẽ hoc uerbũ q̃ ſtipulatio debet ſapere naturam contractus,procedit iſta regula quando ſuper uno interponitur,ſuper quo fuit interpoſitus,ſecus ſi ſuper diuerſo.Ita Imol.in l.iiij.§.Cato.in vj.opp.Bar.declarat. de uer.ob.quod dictum ibi exclamat Aret. intellige etiam hanc regulam q̃ ſtipulatio,& c.ut non detur in plus quàm dabatur primus contractus, uidetur quòd longioris ſit lite non autẽ quòd non poſsit primum contractum fortiorem reddere.Ita dicit Imo.l.miles.§.decem. ff. de re iud.per illum tex.& in l.ſi ita quis.§.Seia.ff.de uer.ob.ubi uult hanc regulam habere locum , etiam ſi ſtipulatio eſſet conditionalis , & interponeretur ſuper contractu puro.& uide Alex.conſi.lxxvj.uol.v.*

LEX VII.

a RANSACTIONIS. Procurator ad litem non poteſt tranſigere [a]. Op.de l.procurator cui generaliter.ff.de proc.Sol.quod hic dicitur, fallit in tribus caſibus, qui ponuntur in glõſ. aliàs quòd quis poſsit tranſigere , requiritur ſpeciale mandatum, * ut hic. & l. mandato. ff. de procu.

* *Mandatũ. Amplius dic ut p Bar. l. præſes. j̃.hoc tit.* I.Concen.B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Non poteſt tranſigere. Item nec compromittere, ſed requiritur ſpeciale mãdatum pro quo eſt,& eius declarationẽ uide per Bald. conſi.lxxxvij.poſt prin.*

LEX VIII.

1 *Tranſactio ſuper alimentis præteritis ualet.*
2 *Super alimentis futuris cognoſcitur ſummariè,ſecus ſuper præteritis.*

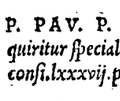

E ALIMENTIS. Hæc lex ponit duas reg.& non eget ſummario.Opp.de l. cùm hi. §. planè. ff.eo. ſol.Ibi de alimẽtis debitis ex contractu,hic ex ultima uoluntate debitis.In qua diſtingue,ut hic dicitur, & plenè tractatur per Iuriſconſul. in d. l. cùm hi. per totam l.ff.eod.

DE ALIMENTIS. Tranſactio facta ſuper alimentis præteritis ualet, ſuper futuris non ualet.
* Quæro de ratione diuerſitatis iſtorum. Ra
1 tio eſt, † quia alimẽta præterita non ſunt neceſſaria,ſicut futura. Nam ſi alimẽta relaxentur,quis poſſet mori fame,quę ratio ceſſat in præteritis.Iſta ratio eſt no.& d.la.no. cam ad
2 alia, ſcilicet q̃ ſuper † alimentis debet cognoſci ſummariè, ut l.ſi quis à liberis.§.ſi uel parens.ff.de lib.ag.& l.iij.§.cauſæ. ff.de Car.edi.intelligit ipſe,quòd hoc ſit uerum in alimentis
a futuris [a],in alimentis præteritis non. Eodem modo dicit ipſe, quòd licet de alimentis poſsit cognoſci diebus feriatis, l.ij.de ferijs.intelligit de futuris. * Item opp. de l.cùm hi.§. planè. ff. eo. Sol. q̃ ibi loquitur in debitis inter uiuos , hic de alimẽtis debitis in ultima uoluntate. Quæro de ratione. Ratio eſt iſta quia obligatio ex contractu inter uiuos,reſpicit uel tempus præteritum, uel præſens,ar. l. ſi Stichum. §. ſtipulatio . & quod ibi no.ff.de uer.obli. Sed obligatio ex ultima uoluntate , reſpicit tempus futurum, ſicut alimẽta,& ideò, dicit ipſe , cùm debeantur alimenta ex ultima uoluntate,quæ reſpicit tempus futurum, quòd tranſactio non ualeat. *

* *Futuris. Adde quòd licet ſententia ante duos menſes exequi non poſsit: l.fin. §. fi. C. de uſurei iud. Tamen ubi de alimentis agitur, tempus rei iudicatæ nõ ſpectamus: l. ij. ff. de re iudic.* I.Concen.B.

* *Valeat.Cùm tamen arg.ultimarum uoluntatum ad contractus fortiſsimum ſit:l.quæ de legato.de leg.j uidetur idem & in contractibus obſeruandum eſſe ubi læderetur alimentarius.Sed cùm duo uincula ſint fortiora uno, æquum eſt ut cautius in alimentis à teſtatore relictis agatur . Intereſt enim Reipub.ut teſtatoris uoluntas ſeruetur:l.j s̃.de fac.ſanct. eccleſ. §. diſponat. authen.de nup. Adeò ut iudex ex officio ſuo tametſi non requiſitus, eam ſeruare compellatur.ut lib.j. Quæſt. cap. j. annota . Præterea alimentorum fauor ineſt. Quòd ſi ex contractu,hoc eſt,ex duorum conſenſu debeantur , æquum eſt , ut contrario conſenſu diſſoluantur : l.nihil.de reg. iur.* I.Concen.B.

ADDITIO.

a *Futuris. Adde Albe.in l.cùm hi.ff.e.in prin.& Pet.de Anch.in Clemen.j.de iure patro.& Are.in conſi.xcvij.*

LEX IX.

I SVPER. Breuiter dicit, ualet tranſactio, etiam ſi nihil ad partem peruenerit, ſi tamẽ potuit peruenire,& pactum tranſac.etiam in actionibus realibus exceptionẽ inducit.h.d. Opp. de.l.tranſac.j̃.eo.Sol. licet hic aliquid non peruenerit ad actorem,tamen potuit peruenire,ut dixi in ſummario. qd̃ not. No. etiam quòd dixi per pactũ contra actionem in rem paratur excep. No.etiam q̃ contractus tranſactionis poteſt fieri conditionaliter,ut ſi intra diem,&c. tangam.j̃.eo.l.ſiue apud act.&c.

LEX X.

1 *Exceptio tranſactionis iuriſiurandi, & rei iudicatæ impediunt litis ingreſſum.*

a RATRIS. [a] Breuiter dicit, Tranſactionis exceptio impedit lit.conte.h.d. No.quòd exceptio tranſactionis,&c. ut dixi in ſummario. Not. generalius, quòd omnis exceptio quæ eſt inducta ut ſit litium finis,impedit lit. con-
1 teſt. † de exceptione tranſactionis probatur hic, de exceptione iuriſiurandi probatur in l. j. de iureiur. de exceptio. rei iudic.probatur in l.j.ff. de re iudic. meritò iſtæ tres exceptiones impediunt lit.conteſt. ut l.eleganter. §. ſi quis poſt. ff. de cond.indebi.& ibi not.Idem poſſumus dicere de exceptione præſcriptionis,ut l.fi.pro ſuo.Dicã de præſcrip.long. tempo.l.emptor.&c.

ADDITIO.

a *Fratris.Adde q̃ Bal.in additione ad Spec.in tit.de ſuc.ab inte. dicit q̃ ualet tranſactio inter fratrem legitimum & ſpurium,per hanc l.inquantum autem Alex.dicit quòd ſtante ſtatuto q̃ omnis cauſa inter coniunctos debeat compromitti,non haberet locum ubi opponeretur exceptio litis finitæ uel alia impediens litis ingreſſum . Adde Petr. de Anch. conſi. clxxxiij. Bald. conſi.cxciij.tij.lib.*

LEX XI.

DE FIDEICOMMISSO. Hæc est pulchra l. In summa breuiter dicit, Fideicommissum inter fratres pōt remitti, nec ex hoc dicit
a minor lædi,[a] licet ex casu sibi posset esse damnosum, hoc dicit. Istam l. habuistis s. tit. j. l. cū proponas. & facit ista not. lex ad illam q. quam dixi tibi §. in j. constit. C.

DE fideicommisso. Ius fideicōmissi potest remitti per pactum & transactionem. h. d. Quæro de ratione dubitandi. Dic ut in glo. Itē no. bene hanc l. quòd si pupillus, uel minor authoritate tutoris, uel curatoris, faceret pacem cum
b inimico suo, quòd non uidetur[b] concedi beneficium restitutionis in integrum. ut possit contra pacem uenire, per rationem huius legis.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Lædi. limita singulariter istā regulā, nisi attento uerisimili euentu futuro magis esset uerisimile q̃ in fauore unius deberet euenire casus fideicōmissi, quia ille non poterit euenire per hanc reciprocā remissionem, etiā si interueniret decretū iudicis, tāquam læsus posit restitui. Vide Comen. consi. cxiiij. inci. Ant. in ij. dubio. Item uide pro ista regula quæ scribit Ias. in l. pater puellæ. C. de inoffi. test.

b Quòd nō uidetur. Adde Dy. in d. l. diuus. ff. ad Syllania. & ibi Ray. de Forli. in apost. Iac. de Aret. in l. j. j. in quib. cau. in inte. rest. nō est neces. & per Gul. de Cu. in l. si pro fure. ff. de cond. fur. Et etiā hic adde quæ ponunt Bal. & doc. in l. pactum curatoris. s. de pac.

LEX XII.

1 *Administrator uniuersitatis quādo, & quod debitum remittere posit, & de ambitione. nu. 2.*
3 *Potestas ciuitatum, non potest remittere debitum ciuitatis, sine consensu consilij.*
4 *Administrator uniuersitatis, dicitur habere liberam administrationem.*
5 *Decreta ambitiosa non sunt nulla ipso iure, sed rescindūtur per sententiā.*

a PRAESES. [a] Administrator uniuersitatis uel ciuitatis potest de re dubia transigere, nō liquidū debitū remittere. h. d. Opp. j. de usu. l. aduer-
1 sus. † Dicit gl. sol. ut ibi. Certè ibi non fuit aliqd remissum per pactū, sed per administratorū negligentiā cur
b rit præscriptio. Quæro, quid in aliis administratoribus[b] aliarū uniuersitatū. Gl. dicit idem, & bene, ut s. ti. j. l. pactū curatoris. Quærit gl. quid si debitū liquidū remisit, non tamen ambitiosè, sed quia erat debitū odiosum, an ualeat? Gl. uidetur dicere q̃ sic. Pla. cont. per l. pactū. s. tit. j. Et istud cōmuniter tenent oēs doc. & gl. etiā hoc uidet tene-
* *Imperat. non ob. ll. alleg. per glos. quia loquūtur de debito non liquido.* re ff. de pac. l. Imperatores. * Ad rationes gl. trā. Non ob. hic tex. dum dicit ambitiosè,
2 quia intelligo q̃ fiat ambitiosè, † quicquid non iure fit. Non ob. l. interdū. §. qui tutelā. ff. de fur. & l. si pignore. §. fi. quia ibi debitū non fuit liquidū. Ita intelligit glo. in l. pactū. s. tit. j. Non ob. de iniur. l. sed & si unius §. j. quia ibi nō remittit actionē, sed impedit eius natiuitatē, ut no. d. l. pactū s. tit.
3 j. Quæro, utrùm Potestas † huius ciuitatis potest remittere debitum sine consensu consilij? Breuiter dico quòd non, ut l. prohibere. §. planè. ff. quòd ui aut clam. no. ff. de pac. l. item
4 magistri. † Vltimò no duo. Primò q̃ isti administratores uniuersitatis dicantur habere liberam administrationem, quod patet ex eo quod possunt transigere, quod aliàs non possunt, ut s. eo. l transactionis, & l. mandato. ff. de procu. Se
5 cundò † no. q̃ decreta ambitiosa debent rescindi per sententiam, nec sunt ipso iure nulla, quod dic ut dixi in l. ambitiosa. de decre. ab ordi. fac. &c.

ADDITIO.

a *Præses. Adde de hoc, ut per Rom. consi. l. de prælato, an posit transigere su per legato facto, & illud remittere, uide Federi. consi. ix. Ro. consi. clxxxiij. & quid de abbatissa monialium per Pet. de Anch. consi. cxxxv. scias etiam quòd Cast. hic dicit q̃, in prælato transigente super re ecclesiæ sufficit quòd res sit dubia, absq̃ alio decreto, & hoc dicit notandum. Sed tu dic quòd contrariū uoluit Feder. consi. xciiij. ubi dicit, q̃ iura satis operantur, ut uigore transactionis res prohibita, transigendo posit alienari, absq̃ eo quod transigat sine superioris authoritate. Et hoc idem refert & sequitur Abba. consi. lv j. j. lib. & consi. lxij. ibidem de patre transigente super bonis filij in quibus habet usumfructum, Bal. consi. ccclxxx. dicit consulo q̃ fiat autoritate iudicis. De matre tutrice filiorum, & transigente uide Roma. consi. clxj.*

b P. PAV. P. *Administratoribus. Vide omnino Rom. consi. xc. & Com. consi. clxxviij. in prin. ubi loquitur de magistris monetarum quòd non posint facere restaurum thesaurario si de iure non uenit fiendum. Et similiter de tutore, & curatore, quia de liquido non potest sed de dubio, uide per Comen consi. cxiiij. in iij. dubio. Et ad transigendum sufficit generale mandatum cum libera, ergo etiā ad compromittendum, quia est quædam transactio, uide s. in l. transactionis, quia ibi scripsi. Adde tamen quòd facta semel, & cōclusa ratione cum eis, si cōfiteantur aliquid, non debet amplius retractari.* * *ut ibi per Comen. in ij. dubio habes in l. bene à Zenone. de quadri. præscrip. ad Bar. An autē tutor, uel curator possint compromittere de iure uel de facto in arbitratorē in causa pupilli, uide Ias. in l. iurisgentium. §. hodie. ff. de pac. Et ibi etiam quid si stet statutum quòd debeat fieri compromissum, quod tūc posit. Idem de hoc tenet Bologni. in addi. ad consi. xlviij. Ioan. de Anac. Item quòd licet isti administratores habeant mandatum cum libera à lege, quòd tamē debilius fit illud mādatum quàm si haberetur cùm libera ab homine, uide Iaso. in l. j. in v. notabi ff. de offi procul. Cæsar. De tutore etiam & curatore quomodo posint transigere, uel compromittere, & an decretū sit necessarium, uide Ias in l ij. in v. nota. ff. de offi. eius. Et habes ad Bar. in l. magis puto. §. ne posim. ff. de rebus eo. & alia quomodo posint tutores, uel curatores de bonis minorū disponere. Item quòd isti administratores siue publici siue priuati, quantūcunq̃ habeant amplam potestatē licet posint transigere de debito non liquido, tamen quòd non posint cōpromittere, uoluit Angel. in l. raptores. C. de episc. & cler. ubi assignat rationem differentiæ. Sed uide Ias. ibi in prin. reprobantem, & Alex. in l. de fideicōmisso. s. eo. Et de prælatis ecclesiæ an posint compromittere uel transigere, uide quæ dixit Barb. in c. j. eō. deposi. Abb. consi. xxxvj. in j. uolum. in cap. contingit. de transactio. Barb. consi. vij. in j. parte. Et de curatore dato bonis quòd posit facere cōpromissum requisitum à statuto, uide Dec. consi. xxij.*

* *Retractari. Quod puto uerum, nisi minor se in integrum restitui postulauerit, poterit ipse tutor retractare quod confessus est. Cùm omnia in eo statu reponenda sint, in quo erant tempore transactionis: l. quòd si minor. §. restitutio. & l. fi. de mi. xxv. ann.* I. Conc. B.

LEX XIII.

1 *Transactio facta metu, non habetur rata, & quando, & per quem metum rescindatur. nu. 5.*
4 *Pactum inter dominum & seruum non ualet. & nu. 8.*
6 *Factum ab uxore propter minas à uiro illatas rescinditur officio iudicis.*
9 *Qualitas causæ quæ dicatur, ad hoc ut per eam posit probari metus.*

INTERPOSITAS. Breuiter dicit, transactio facta iusto metu rata non habetur, & inter dominum & seruum non ualet transactio. h. d. Habet duas partes principales. Prima tractat an ualeat transactio facta metu. Secunda an ualeat inter dominum & seruum. Secunda ibi, sed quoniā. Item prima subdiuiditur,
1 † quia primò ponit unum dictū. Secundò illud declarat in theorica. Tertiò illud declarat in practica. Secunda ibi, nec tamen. Tertia ibi, ad uim tamen. No. quòd transactio facta
2 metu, non habetur rata. Secundò no. † quòd iustus metus
3 dicitur metus mortis, uel cruciatus corporis. Tertiò not. † quòd non præsumitur metus ex eo quòd quis dedit ma-
4 gnū pro modico, quod tene menti. Vltimò no. quòd † non ualet pactum inter dominū & seruū. Opp. & uidetur q̃ pro illo minori metu rescindatur qd̃ est actū, ut ff. q̃ met. cau.
5 l. extat. & l. isti quidē. §. fin. & l. fi. §. j. Huius † timore hic notabiliter dicit glos. si tamen intelligatur, Quādoq̃ quis uult rescindere aliquod factū metu, ex edicto Prætoris, qd̃ met. cau. & tunc requiritur ille metus, de quo hic loquit̃. & l. metum. ff. quod met. cau. Quādoq̃ quis uult rescindere ex sententia edicti, & tūc sufficit esse metū in persona filij licet nō in persona

persona sua, ut d. l. isti quidē in fi. Quādoq̃ quis uult rescindere per officium iudicis, & tunc sufficit metus uerecūdiæ, licet non cōtineat metum mortis, uel cruciatū corporis, exemplū, Aliquis denudauit aliquem capite, uel corpore, qui non poterat in publico comparere sine dedecore, huius rei gratia fecit pactū, uel transactionē. Certè rescinderetur officio iudicis, ut l. fi. §. j. ff. quod met. cau. Quandoq̃ inferr̃ metus alicuius futuri euētus à natura, ut medicus, qui infirmitatem modicā fecit magnā, & periculosam, huius gratia extorquet pmissiones illicitas, certè rescindent̃ officio iudicis, ut l. medicus. de uar. & ex̄. cog. Quādoq̃ inferr̃ metus ratione maioritatis, & reuerentiæ, & istud fit dupliciter, nam quædā est reuerentia, uel maioritas absq̃ potestate publica, ut maioritas quæ habet̃ à marito in uxorē, à patrono in libertum, & tunc rescindit̃ etiā per officiū iudicis, ut l. j. §. quę one
6 randæ. & ibi no. qua. re. ac. nō da. qd̃ tene menti, quia † si uxor facit aliquid ,ppter minas à uiro illatas, officio iudicis rescindit̃, ut d. §. quæ onerandæ. qui hic allegat̃. Quandoq̃ hæc autoritas, uel maioritas habet̃ ex officio publico, ut habet potestas, & capitaneus, & tunc rescindet̃ condictione ex l. fi. j. quod met. cau & uide gl. tuā notabilē, & uidet̃ mihi q̃ gl. dicat idem in l metū. ff. quod me. ca. Opp. hic dicit̃, edicto perpetuo. contrà quia actio quod me. cau. durat anno. ut l.
7 j. ff. qd̃ me. cau. So. quod hic dicit̃. ppetuo, † expone, i. generali, uel dic perpetuo, quantùm ad simplū. Venio ad ultimā partē, dicitur hic q̃ nō ualet pactum inter dominū & seruū.
8 Cont. j. de li. cau. l. cùm affirmes. Gl. dicit q̃ † non ualet præterquā in libertate. Certè hoc non est uerū, quia nec in libertate quantùm ad dominū cogendū, sed poterit exhortari, ut istud faciat, si uidebitur sibi. Sed contra opp. ff. de acq. hær. l. si seruus. §. si quis dederit. Sol. cum domino futuro bene potest fieri pactum, sed cū domino præsenti, non. Opp. de l. fi. j. eo. Sol. Ibi erat dubiū an esset seruus, ideò potest super statu pacisci, hic super alio fiebat trāsactio, & ideò assume tria uerba Quandoq̃ fit pactum inter dominum & seruum de alio quā de libertate, & indistinctè non ualet, ut hic. Quādoq̃ fit de libertate, & tunc aut erat dubium an esset seruus, & ualet, ut hic, & l. fi. j. eo. Aut certum, & tunc aut fit cum domino futuro, & ualet, aut cum præsenti, & tunc secus, ut s. dixi. Quæ-
9 ro dicitur hic q̃ qualitas † causæ non sufficit ad probandū metum, uel dolum. quid est hoc dictū, qualitas causæ? Respōdet gl. trib. modis. Primò, quia si metus fuit in primo cōtractu, propter hoc nō præsumitur metus in transactione facta ex interuallo. Pro hoc j. quod met. cau. l. ij. Secundò dicas qualitatē causæ, id est, cōtestationem quandā, qua pars protestator coram Potestate, uel uicinis, se metu, uel dolo inductum, ut probatur j. de dolo. l. dolū. & l. si maior. & melius j. quod me. cau. l. metum. Tertiò, ut dicam qualitates causæ, ut puta quòd magnam quantitatem dimisi pro modico, & istam l. tibi posui tanquam magis nota. &c.

LEX XIIII.

1 *Pecunia data ob transactionem quando ab ea de uoluntate partium recedatur, repetitur condictione sine causa, uel ob causam.*
2 *Transactio, quando ab ea receditur partium consensu, tollitur ope replicationis.*
3 *Si prima actio est sublata per Aquilianam stipulationem, uel acceptilationem, & recedatur à transactione, qua actione postea agatur.*
5 *Quando receditur à transactione, an actor debeat redire ad pristinam instantiam, an uerò de nouo inchoare.*

SI DIVERSA. Cōsensu partiū potest à trāsactione recedi, & ad cau:am rediri. h. d. Dicitur hic, æquitatis ratio suadet, ut refusa pecunia, &c. Quero, quo iure petā mihi reddi pecuniā? Dic q̃ per condictionē indebiti, ut ff. de cond.
1 ind. l eleganter. iij respon. Mihi † uidetur q̃ debeat agi condictione sine causa, uel ob causam. Nā condictio indebiti habet locū, qñ datur ob causam falsam de præterito: l. damus. ff. de cond. indeb. Cōdictio ob causam habet locū qñ datur ob causam de futuro, quæ non sequitur, ut l. dedi. de condi. ob cau. sed hic fuit datū ob causam de futuro, ut à lite desisteret, ergo, &c. Quæro secūdò dicit̃ hic, q̃ causa ex integro agi
2 tur, quæro an ipso iure, uel ope replicationis † tollat̃ transactio per cōsensum partiū, gl. dicit, & bene, ope replicationis, ut l. si unus. ff. de pac. §. pactus. Quæro, quid si prima actio
3 fuisset sublata ipso iure per † Aquilianā stipulationē, & acceptilationem. Prima gl. arguit q̃ posit agi antiqua, si à transactione recederetur, ut l. siue. j. eo. In contrariū facit d. l. si unus. §. pactus. Finaliter determinat, q̃ debeat agi antiqua utili, ar. j. si aduersus transact. l. j. & l. fi. sed illæ leges non uidentur aliquid facere. Nam tibi fuit concessa restitutio in integrum, quæ omnia in pristinum statum reponit, * meritò datur utilis. hic uerò pars sua sponte à transactione recedit, unde est quid sibi imputet̃, & ex isto per qd̃ à trāsactione receditur, non potest restaurari actio semel extincta, * ut d. l. si unus. §. pactus. & ita tenent multi doctores. Ego istam materiam dixi hoc anno in l. pupilli. §. j. de so. qui tex. uidetur prima facie probare opin. gl. hic positam. Mihi nūc uidetur sic dicendū, Quandoq̃ per transactionem actio prima tollit̃, & est sublata ope exceptionis, & tunc si à transactione recedit̃, potest agi prima actione, & contra exceptionē dabitur replicatio, ut hac l. & hic no. in j. parte gl. Quandoq̃ tollitur actio ipso iure, & hic ad uerte, quandoq̃ illa actio sublata non potest per cōsensum partiū restaurari, ut obligatiōes ex delicto, uel quasi, & tūc si à trāsactione recedat̃, aget̃ prima utili, est calus in d. l. pupilli. §. j. de sol. quicqd ibi dicat gl. nā ibi loquit̃ de actione, quæ cōtra magistratū dabat̃, quæ cū esset ex delicto, uel quasi, per pactū fuit ipso iure sublata. Si uerò pōt consensu partiū restaurari, tunc debet agi cōdictione ob causam, uel sine causa, ut se in pri
4 stinā obligationē reponat, ut l si quis accepto. de cōd. ob cau. & q̃ ibi no. Ita debes intelligere hāc gl. Quærit gl. quæ est ratio, † q̃
a per consensum partiū, [a] lata sententia super eo qd̃ semel iudicatū est, nō ualet, sed ualet sentētia lata sup̄ eo, de quo transactū est, ut hic. Gl. respondet, q̃ transactio descēdit ex cōsensu partiū, in sententia secus. & uide gl.
5 quā no. bene. Hic intendo quęrere, qñ † recedat̃ à transactione, utrū actor debeat redire ad primā instantiā, an uerò instātia debeat inchoari de nouo. Et q̃ ad primā redeat, uidet̃ probari in l. siue apud acta. j. eo. q̃ debeat inchoari de nouo, uidet̃ tex. hic dū dicit, causam ex integro agi. Pro hoc facit s. eo. l. cū mota. ubi per transactionē perimit̃ instantia, & omis eius effectus. Si em̄ nō periret ipso iure, querela pręparata ipso iure ad heredes transiret: sed ibi dicit̃ contrariū, nec pōt instātia perempta cōsensu partiū restaurari, quia à mero cōsensu partiū nō dependebat. dubito, ideò nō determino, &c. *

* *Reponit: l quòd si minor. §. restitutio. ff. de min.* I. Conc. B.

* *Extincta. Ne principis quidem rescripto j. l. causas. Et qui reuocare tentauerit, infamia notatur: l. si quis. eo. Neq; exceptio pecuniæ non numeratæ admittitur: l. si transactionis. C. de nō nu. pec.* I. C. B.

* *Determino. Quoties à transactione receditur, censeo omnia in eo statu restituenda esse, in quo initio erant. Vt si minor ex trāsactione cū tutore, uel curatore facta, læsus fuerit, restituitur: l. ubi. j. hoc tit. Restituitur quoq; et ipse tutor: l. quòd si minor. §. restitutio. l. fi ff. de minor. xxv. anno. Celf. cont. l. cùm minor. ff. de minor. Sed si consulamus æquitatem, dicemus minorē in integrum restitutum, cum iactura tutoris locupletandum non esse, & sic prodesse restitutionē ipsi tutori. Si summo iure agendum sit, dicemus imputandum esse tutori, qui cùm tutelæ nomina fecerit, per imprudentiam quædam prætermiserit.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Circa ueritatē huius gl. an & quo per pactū posit renūciari sentētiæ, uide omnino Fel. latè in c. int. monasteriū in prima limitatiōe.*

LEX XV.

1 *Interroganti turpiter, & malè, quando sit curialiter respondendum.*
2 *Actio in rem quando tollatur per acceptilationem.*
3 *Si unum debetur, & aliud promittitur, quando fiat nouatio.*

1 NTreſponſum. Breuiter dicit. Tranſactio facta per Aquilianam ſtipulationem, & acceptilationem, omnem actionē tollit, etiam in rem. hoc dicit. Nota quòd ille † qui interrogatur malè, debet curialiter reſpondere. * Simile in l.precibus.de impu. Secundò not. ꝙ acceptilatio perimit omnes alias obligatiões perſonales in rem, & miſtas. * Opp.ad primum ꝙ debeat reſpōdere ruſticè,[a] ut l. Domitius.ff.de teſt. Sol. Dicunt quidã, ibi fuit Iuriſconſultus, qui fortè fuit quidam ruſticus ſuperbus propter ſcientiam effectus, hic fuit dominus Imperator, qui ſemper eſt curialis, ſed etiam quandoq; Imperator reſpondet ruſticè, ut l.mercalem.de cond. ob tur.cau Breuiter, turpiter & contra bonos mores interroganti, turpiter eſt reſpondendum, ut d.l.mercalem. Sed quando interrogatio non eſt contra bonos mores, tunc aut fit ab eo cui poteſt imputari indiſcreta interrogatio, ut à quodam aduocato, tunc poteſt turpiter ei reſponderi, ut d.l.Domitius. ſed ei cui non poteſt imputari indiſcreta interrogatio, ut mulieri, uel ruſtico, tunc debet ei curialiter reſponderi, ut hic & d. l. precib. † Opp.per acceptilationē tollitur tantū obligatio inducta uerbis, ut ff.de accep.l.an inutilis.§. acceptū fieri. ergo actio in rem nō poteſt tolli. Glo. reſpondet, certè hic fuit actio, in rem prius in Aquilianã ſtipulationē deducta, ut Inſt.qui. mo. tol. ob. §.eſt autem.& de acce.l.ex uno.§.j.Sed tunc inſiſto, quō actio in rē poteſt in ſtipulationem deduci, cùm nemo rem ſuã ſtipulari poſsit, ut ff.de uer.obl. l. nemo rem ſuã.& l. ſcire.e. Rñ.ſtipulabitur pretiũ. Ita uidet uel le dicere gl. Sed tunc inſtatur, quō tunc fiet nouatio, cùm pretium non erat in obligatione? Gl.in d.l.§.eſt aũt dicit ꝙ pretium nō erat debitum, ſed quaſi debitũ. Pro hoc facit l.ſi ſeruum.§.effectus.& ꝙ ibi no. glo. ff. 3 de uer.obl. † Item contra hoc inſtatur, quãdo unum debetur, & aliud promittit, non fit nouatio, ut l.fundum Cornelianum.ff.de noua. reſpondeo, illud eſt uerũ qd' nō fit tacitè, ſed ſi agatur expreſſe, bene fit nouatio. Ita loquitur hic.

* *Reſpōdere. Hinc eſt ꝙ ſi fiat reſpōſio cōtra te obſcura, petere potes ex conſilio Impe. hic, ut poſitionē ſuam interpretetur. Quia ineptè quæritur, benignè reſpondendũ eſt. Hæc ſũt reliquiæ repetitionis.*
I.Con.B.

* *Miſtas.cont.Bar. facit l.ſi acceptilatum. §. inter. ff. de acceptil. Vbi per apocham nõ aliter diſſoluitur obligatio, quàm ſi pecunia ſoluta ſit. Et acceptilatione exceptio pecuniæ non numeratæ non tollitur: l.uir.ff.de iur.ãd. l.pe. §. ſi utr. ſol. mat. Sed Bar. axioma procedere poteſt, ubi Aquiliana ſtipulatio præceſſerit, cuius formam reſcripſit Iuriſconſ. l. & uno.§.j.ff.de acceptilat.* I.Con.B.

ADDITIO.

a IO. FR. RV. *Ruſticè. adde caſum in quo Imperator reſpondit ruſticè, in l.reprehendam.ī.de inſtitutio. & alium in quo iuriſconſultus ſimiliter reſpondet in l.ij.§.Seruius Sulpitius.de ori.iur.*

LEX XVI.

1 *Statutum dicens ꝙ habeat locum in præteritis & futuris, non comprehendit cauſas tranſactione deciſas.*
2 *Lis ꝙ dicatur tantùm poſt litem conteſtatam, cauſa uerò ante, & poſt.*
3 *Tranſactio poteſt ante litis conteſtationem fieri.*

a AVSAS. [a] Habuiſtis ſimile ī. ſent.reſci.nõ poſ.l.fi. & ibi induxi uobis ad quæſtionē de ſtatutis, quæ dicunt, ꝙ habeat locum in præteritis & futuris, ꝙ non extenduntur ad cau b ſas tranſactione deciſas [b], † tene menti perpe 1 tuò. Quæro, quæ differentia eſt inter cauſam & litem [c]? Glo. c uacillat, finaliter determinat ꝙ cauſa dicat poſt litē conteſtã, lis ante, & poſt. Vide gl. & no. eã Simile no. in l.j. circa pri. 2 ff.de teſti. Ego puto † ꝙ lis dicat tantùm poſt lit. cōte. cauſa uerò cũ ſit nomen generale, ante, & poſt. Et hoc uidet innue d re text. in auth. qui ſemel. [d] quō & qñ iud. & eſt expreſſum e ex. de uer. ſig c.ex parte ueſtra. Quæro ergo, [e] an ante lit.conte. ualeat facta tranſactio? Quidã dicunt ꝙ non quaſi nō ſit 3 lis. Contrarium † eſt ueritas, quia non requirit ꝙ ſit lis, ſed ſperat, ut l.ij.ſ.e. & ibi no. Item quæro, nũquid ualeat tranſactio poſt ſententiam? Dic ut l. & poſt rem. ff. eo. & l. elegãter. §.ſi poſt. ff. de cond. indeb. Quæro quid ſi ſtatutũ, uel reſcriptum dicit, non obſt. l. cauſis. Certè dic, ut dixi in l.fi.ſ.ſi con f tra ius, uel uti. publ. & uide ibi, [f] &c.

CAVSAS, uel lites. Cauſa per tranſactionem finita non reſcinditur per pactum, multò minus per ſtatutum, ut hic & l.fi.ī.ſent.reſc. non poſ. & ibi dixi. Quærit gl. quæ ſit differentia inter cauſam, & litem. Gl. ponit duas, uel tres opi. & reſidet in hoc, ꝙ cauſa dicatur poſt litē conteſt. lis ſit nomen generale, tam ante litē quàm poſt. Si dictũ gl. eſt uerum, eſt no. ad quæſtionem, Pone, dictat ſtatutũ ꝙ ſi aduocatus ſe abſentet pro aliqua ambaſiata cōmunis, debeat ſuperſedere in illa cauſa, aduocatus ſe abſentauit ante litem conteſtatã, debet ne ſuperſedere in illa cauſa? Secundũ glo. iſtã dic ꝙ non, quia ſtatutum loquit in omni cauſa, quæ eſt poſt li. conteſt. Sed uidetur ꝙ gl. poſsit reprobari per auth. qui ſemel. ī. qũo & quando iud. & c.ex parte ueſtra. ex. de uer. ſig. ubi habet g ꝙ cauſa [g] dicatur ante litis conteſt. & poſt, & lis poſt conteſt. Item quærit glo. nunquid poſt ſententiam ualeat tranſactio. Dic quòd non, ut in fin. glo. quæ eſt uera. Niſi eſſet appellatum, uel reuocaretur in dubium, utrùm eſſet iudicatum nec ne, ut l.poſt rem. ff. eo.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Cauſas. Circa iſtam legem in quantum dicitur ꝙ res iudicata tolli non poteſt ſine clauſula, non obſtante, an ualeat, uide omnino ad Bar. in l. Vlpianus. ff. de exc. tu. Iaſ. hic. uide etiam in iſta materia an trahatur ad præterita, in l. leges, & conſtitutiones. C. de legib. Item circa iſtam materiam ꝙ ex quacunq; poteſtate pleniſſima non intelligatur data poteſtas, ut deciſa reuoluat. Ita dominus Sign. de Homod. q. lxxxxvij. incip. ſic præſupponitur. Compoſt. in c.j. ex. de reſc. Iac. But. in auth. quas actiones. C. de ſacroſ. ecc. Ang. in l. ex imperfecto. in una l. C. de teſt. & circa materiam huius legis uide Cæpo. cautela ccxlij. Item adde ꝙ ſi lex uel ſtatutum ſimpliciter ſe trahat ad præterita, non intelligitur de præteritis, quæ ſunt finita ſententia, tranſactione, ſolutione, uel præſcriptione. uide Fran. conſ. ciiij. Item quamprimùm eſt factũ compromiſſum, res dicatur deciſa tranſactione, uide Bar. conſ. lxxxvij. in l. uol. Contrarium ꝙ non dicatur deciſa tranſactione niſi ſecuto laudo, dicit Lanfran. in tract. de arb. uer. ulterius quæro quid ſi poſt compromiſſum. Et quomodo arbitramentum dicatur tranſactio & qualiter, uide Bar. & quæ ibi addidi in l. ꝙ ſi Epheſi. ff. de eo ꝙ certo loco. & ſecuto laudo dicitur purificata conditio, ſub qua erat concepta tranſactio, & obligatio, quæ inſurgit ex compromiſſo, non ex laudo, uide Comen. in l. unum ex familia. in prin. de leg. ij. Bar. in l. ij. C. ubi, & apud quem in inte. reſt. poſt. Item an lex uel ſtatutũ trahens ad ſe præterita trahatur ad præterita deciſa tranſactione, uel præſcriptione, & an trahatur ad ea quæ in iudicium ſunt deducta, & ꝙ dicatur finitum quid per præſcriptionem, uide latè Com. conſi. clix. incip. in dubium uertitur. Et ibi etiam ꝙ ubi uerba ſunt clara, ꝙ trahantur ad præterita. Et ibi etiam ꝙ pendentia iudicij principalis non impedit trahi ad præterita, ſed pendentia appellationis ſic. Et ibi etiam arguitur à lege ad reſcriptum principis in iſta materia, licet in inferiore à principe ſecus eſſet, quia etiam ſi uellet expreſſè non poſſet per reſcriptum ſuum circa pendentia uel præterita præiudicare.*

b POMA. *Deciſas. Hoc dictum ſequitur Ang. in conſi. ccxlviij. in conſi. liij. Are. conſi. ciij. & Caſt. conſi. ccxcj. & Albe. de Roſa. in j. parte ſtatutorũ q. xxiij. & lxx. & omnes mod. hic. Pro cuius amplificatione uide Bar. in l.j. ad fi. & quæ ego ſcripſi, ff. ad Trebel. uide etiam Fel. in c. fi. uerſi. ſecundus caſus. de conſt. & uide Anch. conſi. clxvij. ubi loquitur in ſtatuto dante arbitrium iudici iudicandi, ut uoluerit, ut non ualeat ſi non habuit mẽtem, ut poſsit uigore talis arbitrij iudicare, lite iam finita, ut in tex. hic.*

c P. PAV. P. *Et litem. uide Rom. conſi. ccccxij. Ang. conſi. ccxj. incip. domina Gulielma. Fel. in c. ſuper quæſitis. in prin. de offi. deleg. Barb. in c. de cauſis eo. tit.*

d POMA. *Qui ſemel. Vide ad hæc Imo. cõſi. cxxxiij. & Barb. in c. de cauſis. de offi. dele. in prin. & Alex. conſi. xcvj. uol. ij. ubi dicitur ꝙ lis dicitur mota demum lite conteſtata, & de uerbo, cauſas, uide etiam Gemi. in c. ſi duo. §. fin. de procu. in vj. & Rom. conſi. ccccxij. ad fin. & ibi etiam ponit de uerbo, quæſtio.*

e *Quæro ergo. Quòd dicatur ante li. conteſt. facit c. forus. de uer. ſig. l. fi. §. illud. de temp. ap. ubi cauſæ imponitur exordiũ per citationē facit c. inter cæteras de reſcrip. c. ij. de lib. ob. Vide in c.j. ut lite nõ conte. & ibi dixi, & uide Bar. conſ. ſuo ccvj. incip. quæritur quãdo dicitur in cauſa finita. Lud. Ro. in conſ. ccxlviij. & pondera c. ex parte. in uer. mota. de uer. ſign. And. in conſ. cxc. faciat. c.j. de iudic. And. Bar.*

f *Vide ibi. Adde gl. in auth. hoc inter liberos. C. de nat. li. & in auth. qui mo. na. eſſ. ſui. §. uult. & in l.j. C. de col. do. & in l. ſi ita ſcriptũ. de le.j. & in l. diui. de iu. codicil. per Bar. in extrauagan. in uerbo non obſtantib. & in l. ſciendũ. qui ſatiſ. cog. dum alle. gl. in auth. de hære. ab inte. circa fi. per Cy. & Bal. in l. ſancimus. ī. de te. Bal. in l. humanũ. ſ. de leg. & ī. ſen. re nõ poſ. in l. impetrata. & l. itẽ lapilli. ff. de re. diuiſ. & in l. dudũ. ī. de contr. empt. & in auth. nauigia. ī. de fur. Ang. in l. omnes. ī. de præſcr. xxx. ann. Iac. de Bel. in auth. de teſt. imper. Io. And. in reg. ꝙ ſemel. de reg. iur. in vj. Fed. cõſ. xlvj. & ccxxxiij. Cal. conſ. xj. Rot. nouiſ. deci. iij. Lap. alleg. cv. Archi. xxv. q. ij. in ſum. Io. And. in c.j. de conſtit. & in c.j. de fi. presby. & in c.j. de exceſ. præla. Lap. Abb. in c. ſi aliquibus, & c. ſi propter tua. de reſc. in vj. Spe. in tit. de inſtit. edi. §. nunc aũt. uer. & ſcias. in tit. de reſcrip. præſenta. §. ratione. uer. Item ꝙ eſt contra ius, & Hoſt. in ſum. de reſcr. §. quas uires. Bal. conſ. xiij. & duobus ſeq. lib. vj.*

g *Quòd cauſa. Et ꝙ, cauſa dicatur etiam ante litis conteſt. Adde Ro. in conſ. ccccxij. & Flo. in l.j. ff. de teſt. & Caſt. conſ. ccc. in nouiſ. inci. gl. iuris ciuilis. & Ang. conſ. cxcv. inci. ordinamentũ factũ. & ibi alle. tex. hoc probantem, in l. ij. §. ſin aũt. ī. de iur. cal. quem dicit meliorẽ de corpore iuris. Et quando uerbũ cauſa, & uerbũ quæſtio, uel lis, uel cõtrouerſia, proferatur à lege, uel ab homine quomodo capiantur, uide per Bart. & ibi latè Alexan. in l. amplius nõ peti. ff. rem ra. ha. & Soc. conſ. ccxliiij. uer. reſpondentur etiã. in ij. uol. Et adde ꝙ opi. Bar. hic ſequitur etiã Lanfr. de Brix. in ſuo tra. de arbi. in ult. parte. q. xij. & ultra omnes adde ꝙ dũ text. dicit, cauſas, intelligitur de criminalib. & lites de ciuilib. Ita Io. Fa. hic. ſed idem Io. Fa. in l. cum clericis. ſ. de epi. & cler. dicit ꝙ, appellatione cauſarũ nõ ueniunt criminales. Et ſic infert ꝙ, ſi datur cognitio cauſarũ alicui, ꝙ nõ dicuntur cõmiſſæ cauſæ criminales. Sed tu de hoc quando cauſarũ appellatione ueniãt etiã criminales, uide tex. in c.j. in fi. de iur. cal. et Card. in cle.j. q. xviij. de offi. uica. & e. in cle. ij. q. iiij. de procu. qui uidetur contrarius.*

LEX XVII.

1 *Clauſula, rato manente pacto, in tranſactione quid operetur, & nu. 4.*
2 *Iuramentum habet uim clauſulæ, rato manente pacto.*
5 *Pœna, & res, quando poſsit peti, ſi opponitur de tranſactione.*

CVM Proponas. Breuiter dicit ſic, Poteſt quod eſt datum repeti, & exceptio opponi, ſi in tranſactiõe ſit appoſita clauſula, rato manẽte pacto, aliàs exceptio tantũ opponit. * h.d. No. ꝙ dixi in 1 ſummario de eo ꝙ dixi † rato manẽte pacto. Aduerte, op. ff. de pac. l. reſcriptũ. §.j. Sol. ibi nõ fuit appoſita clauſula, rato manẽte pacto. Secũdò op. ī. e. l. ſi quis maior. Sol. Ibi iurauit non contrauenire, ꝙ iuramentũ habet 2 † uim illius clauſulę rato manẽte pacto. Tertiò opp. ī. eo. l. ubi pactũ. Sol. Ibi prima actio fuit ipſo iure ſublata per acceptilationẽ, unde exceptioni nõ eſt locus: repetet ergo data, & ille nõ poterit agere, nõ ꝓpter exceptiõis obſtaculũ, ſed quia actionẽ nõ habet. Quæro, dicitur hic ꝙ ſi nõ eſt dictũ rato manẽte pacto, ꝙ habet exceptionẽ. Quæro, quid ſi uult exceptionem omittere, & data repetere, an poſsit. Tex. hic innuit ꝙ nõ, contrariũ eſt uerũ, ut ſ. eo. l. ſi diuerſa. Sed tunc quæro, cui ius erit electio, an opponat exceptio, uel datum repetatur. Gl. uidetur dicere ꝙ ſit electio 3 rei. Breuiter † aduerte, * Quandoq; quis habet unũ remediũ, ꝙ cõpetit ad plura alternatiuè, & tunc eſt electio debentis, hoc eſt eius cõtra quẽ iſtud remediũ intentatur, ut l. pleruncq; §.fi. de iur. do. & in c. in alternatiuis de reg. iur. li. vj. Quãdoq; cõpetunt plura remedia alternatiuè, tũc ſemper eſt electio eius cui competunt, ut l. ꝙ in hæredẽ. §. eligere. de tributo. ac. ita in ꝓpoſito, hic reo cõpetũt plura remedia, ſcilicet except. & dati repetitio. CVM proponas. Ab eo, cui tranſactio eſt facta cũ clauſula, rato manente pacto, ſi ueniatur cõtra tranſactionẽ, poteſt opponi exceptio, & etiã data poſſunt repeti, ſecus ſi dicta clauſula non ſit appoſita. 4 † Quæro dicit in fi. huius l. ꝙ cõpetit exceptio, nõ repetitio datorũ, ſed quid ſi ipſe nõ uult exceptionẽ opponere, ſed data repetere, nũquid poteſt? Text. uidetur dicere ꝙ nõ. Tu dicas ꝙ ſic, per l. ſi diuerſa. ſ. eo. Nõ ob. iſte tex. qa opponere exceptionẽ, & repetere data non cõpetunt ſimul, ſed alterũ debet eligi. Sed quæro in cuius electione eſt? dic quòd in electione repetentis. 5 † Solent quærere do. ſi op. de tranſactione, uel alio pac. nudo, nunquid poſsit peti pœna & res, dic aut loquimur de pœna legali, aut cõuentionali. primo caſu ſic, ut l. ſi pro fure. §.j. ff. de cond. fur. Aut eſt pœna quæ ſuccedit in loco cõtemptus arbitri, de quo remito ad l. ſi quis rẽ. & qd' ibi no. ff. de arbit. De ſecũda pœna dic, ꝙ aut ſuccedit loco intereſſe particularis, & tunc res & pœna poteſt peti, ut l. traiectitię. §. fin. de act. & ob. Aut ſuccedit loco dotalis intereſſe, & tunc aut incõtinenti eſt appoſita clauſula, rato manente pacto, & tũc utrunq; po a teſt peti [a], ut l. & poſt rem. ff. eo. & hic ſi nõ eſt appoſita dicta clauſula, tũc nõ poteſt peti res, & pœna, ſed altero debet eſſe cõtentus. l. reſcriptũ. §. ſi pacto. ff. de pac. ſi tamen pœna eſſet minor, poſſet agi ad reſiduum illius, quò quantitas excedit pœnã, ut l. ſi quis à ſocio. ff. pro ſocio. l. prædia. ff de act. emp. & uide qd' ibi no. circa hoc. & omnia prædicta uera, ubi nõ eſſet appoſitũ iuramẽtũ, tũc qd iuris, ſi fuerit appoſitũ uidebitis in l. ſi qs maior. ī. eo.

* *Opponitur. Qd' ſpeciale eſt in tranſactione, nã in cõtractib. innominatis, ſi placitis quis nõ ſteterit, repeti poteſt quod datũ eſt: l. ſi tibi. ff. de præſc. uerb. l. ij. ī. de cõ. ob cãm. In tranſactione uerò pœnitere nõ licet: l. quãuis. ī. hoc titul.* I.Conc.B.

* *Aduerte. Cùm quæritur, cui cõpetat electio, actori an reo, cõſiderãdũ eſt, an ex eadẽ, uel diuerſis conuentionibus originẽ ſumat. Ex eadem, puta, ex ſtipulatione, & tunc promittenti actio cõpetit. Vt ſi ſtipulatus ſim, ne hoc facias (una ſtipulatio eſt) Et ſi feceris promittis pœnã (altera hæc ſtipulatio eſt) & cõpetit electio promittenti: l. ſeruus. ff. de ſer. expor. l. Celſus. de arbit. l. ſanciimus. ī. de fideiuſs. Quòd ſi diuerſæ fuerint cõuentiones (ut ex pacto, & ſtipulatione) ſecus eſt. Vt ſi cùm rem meam tibi traderẽ, pactus ſim, ne eam alienes (una conuentio eſt) Et ſi alienaueris, pœnam per ſtipulationẽ promittas (altera cõuentio eſt) Quæ cũ mutuo opponãtur, nam pactũ, facti eſt, ſtipulatio uerò iuris: l. ſi unus. §. pactus. ff. de pact. prior conuentio per ſequentẽ non nouatur: & ſic erit in arbitrio actoris, non rei, eligere utrũ malit: l. reſcriptũ. §. ex pacto. ff. de pact. l. ſi pater. §. ſi mulier, de pact. dot.* I.Conc.B.

ADDITIO.

a *Et tunc utrũq; poteſt peti. Adde tu ultra alios hic ſecundũ Franc. de Pepio. de Florentia hic, & intellige hoc uerũ, quando clauſula prædicta eſt appoſita, & uenit ad fauorẽ ad implentis cõtractũ, quia in eius præiudiciũ non operatur ſi ipſe nolit. Ita dicit Bar. in l. cùm pater. §. libertis. ff. de leg. ij. & Ant. de But. in c. dilecto. de arbi. & in c. cũ inter. el ij. de elect. & uide text. in l. ij. ibi domino uolẽte. ī. de iure empt. & pro hoc adde tu Phil. Cor. cõſ. lj. uer. nec obſtat, ſi eſt adiecta clauſula, in j. parte. ubi refert ita ſe conſuluiſſe. & idem tenet Aret. in conſ. xiiij. in prin. & alle. Bar. in d. §. libertis. & de effectu dictæ clauſulæ, rato manente pacto, uide e. Petr. Phil. Corn. conſ. xl. in. ij. uol. & ibi etiã de clauſula, quæ pœna ſoluta, uel non. Et uniũno. de d. clauſula, ꝙ dicit Bal. in addi. Spec. in tit. de locato. uer. quid ſi pœna legalis. uidelicet, ꝙ appoſita in cõtractu nõ operatur niſi ſemel, qd' intellige, niſi eſſet appoſitũ ꝙ toties cõmitteretur, quoties, &c. quia tũc ueri ficatur in duab. uicibus, Ro. rub. de arbit. Specul. tit. de arbi. §. ſequitur. uide tamen Bal. in contrariũ in l. ij. ī. de his quæ pe. no.*

LEX XVIII.

1 *Tranſigere de cauſa capitali, quare poſsit, & ad quem effectum. nu. 7. 8. 9. 14. 16. 17.*
2 *Super adulterio quare non admittitur tranſactio, & quando tranſigi poſsit. nu. 13. 23. 24.*
4 *In actione falſi quare permiſſa ſit tranſactio.*
10 *In accuſationibus, in quibus agitur ad uindictam publicã, an ſit locus delationi iuriſiurandi.*
12 *Super crimine raptus, poteſt tranſigi & paciſci.*
15 *Inquiſitio non eſt ius deducendi in iudicio, ſed quidam modus in iudicium deducendi ius alijs competens.*
18 *In priuatis criminibus cõmiſsis, an ſit in poteſtate patris facere quòd non ſit crimen.*

19 *Si fiat transactio ſuper criminib prohibitis, reus habetur pro confeſſo.*
20 *Pactum in criminibus publicis, quando ualeat.*

a TRANSIGERE.[a] Hæc lex eſt ſubtilis, & ſingularis, & tractat materiã utilẽ. Diuiditur in quatuor partes. Primò ponit unã regulã permiſsiuã, ſecũdò ponit exceptionẽ, tertiò ponit reg. ꝓhibitiuã, quartò ponit exceptionẽ, partes patent in litera, quæ nõ eget ſummario, qa gl. ultima ponit duos uerſus ex quib. ſummat hæc lex, quos nota. Notabilia ſunt clara. Veniamus modò ad declarationẽ materiæ
1 noſtrę, & ſpecialiter uideamus ratiões huius l. † Quæ eſt rõ,
b ꝙ de crimine capitali licet trãſigere?[b] Gl. dicit, ꝙ cuilibet eſt licitũ redimere ſanguinẽ ſuũ, ut l. j. ff. de bo. eo. qui mor. ſibi cõſci. Hoc dicit gl. ſup uerbo, ꝓhibitũ, poſt prin. Iſta ratio cõcludit in reo, ſed ex parte actoris quę eſt rõ? Reſpõdeo, eadẽ, nã cũ de iure cõmuni, ſi ipſe accuſator nõ probaret, puniret eadem pœna, qua reus accuſatus eſt, ut l. fi. j. de accu & ideò iſto metu, etiã ex parte accu. ꝓmittit trãſactio quo ad iſtã pœnã capitalẽ euitãdã, nõ quo ad alia, ut j. dicã. Secũdò quæro
c quę eſt ratio[c], ꝙ ſuper adulterio non permittit trãſactio? Gl.
2 nõ dicit. † Quidã dicũt, ꝙ adulteriũ eſt maius crimẽ, qd nõ eſt uerũ, quoniã grauius eſt homicidiũ parricidiũ, & ſimilia *. Alij dicũt hoc eſſe, quia Imperat. eſt amator caſtitatis, ut in auth. de leno. circa prin. Iſta ratio nõ cõcludit, quia in hoc idẽ eſſet in inceſtu & ſtupro, qd in adulterio, ſed hic in adulterio tantũ dicit. Alij dicũt, ꝙ iſtud eſt ꝓpter frequentiã delicti, ut multis graſſantib. locus ſit exẽplo, ut l. aut facta. in fin. ff. de pœnis. Et ita dicebat Pe. Nos poſſumus dicere ꝙ ex parte accuſ. eſt ratio, qa ſi pecuniã accipit pro cõperto ſtupro, ſiue ut adulteriũ celaret, punit pœna l. Iul. de adulte. l. auxiliũ. in fi. de minor. unde accipiẽdo pecuniã, ut deſiſteret, incideret in illam l. Ex parte rei ſit ratio, fre-
3 quentia delicti huius. Tertiò quæro † quæ eſt ratio in alijs criminib. quę pœnam ſanguinis nõ ingerũt? Breuiter ratio eſt, fauor publicæ uindictæ, quia reipub. expedit ut maleficia nõ remaneant impunita, ut l. ita uulneratus. ad l. Aqui. & l. lici-
4 tatio. §. ꝙ illicitè. ff. de publ. Quæro quæ † eſt ratio in actione falſi, ꝙ licet trãſigere? Gl. dicit, quia plerũq; accuſatio falſi refert ad pecuniariã æſtimationẽ. q. d. accuſatio falſi plerũq; fit ꝓpter priuatũ cõmodũ. Iſta ratio nõ eſt generalis, neq; bona, nã idẽ ꝙ hic dicit in publ. criminib. eſt in accuſatione priuata, ut j. dicã. Prætereà, iſta ratio nõ ſe extẽdit, qñ falſum cõmittit in rationib. publi. & ideò dicendũ eſt, ut dicebat qdã doctor Longobardus, qui fuit uocatus Hugolinus de Fontana, cuius dictũ refert hic Cy. ꝙ ratio eſt, quia cõdemnatio iſta falſi, quanq; hominẽ nõ interimat, uel pœna ſanguinis
5 nõ ingerat, tñ eũ totaliter uituperat, quia † nõ eſt crimen in mũdo, ſecũdũ noſtros mores, ita opprobrioſum, ideò in eo omnino eſt eadẽ ratio, quæ eſt in criminib. ingerẽtib pœnã capitalẽ. Ratio eſt, ut liceat honorẽ, & ſtatũ redimere iſtæ perſuaſiones poſſunt dari, licet nõ uſq; quaq; neceſſariò concludãt. Et uenio ad apparatũ. Op. primò, ꝙ hęc l. cõtineat ſuperfluũ, quia dicit trãſigere uel paciſci cõtra primã cõſtitutionẽ. §. quib. Dicit gl. intelligo trãſigere, ſcilicet data pecunia, paciſci, ſcilicet gratis. hoc puto uerum, licet alij dixerint aliter, ut tangit in gl. magna, circa finẽ. Op. ij. ꝙ hic malè dicit Imper.
6 in alijs aũt publicis, &c. nã natura huius † dictionis aũt, eſt ut aduerſet ad factũ & ius, ut l. hoc amplius. §. de his aũt. de dam. infect. & l. ſed & ſi legc. in prin §. quod aũt de peti hær. & l. ij. & ibi no. ne quis eũ qui in ius uocat &c ſed hic nõ aduerſat ad factũ, nã. ſ. dixit de crimine capitali, & hic etiã repetit de crimine capitali, quia crimẽ capitale dicit etiã illud qd ſanguinis pœnã nõ ingerit, ſed ingerit pœnã ſeruitutis uel amiſsiõis ciuitatis. ut l. ij. ff. de pœ. & de bo poſ. l. edicto. § rei aũt capitalis. Gl. huius timore dicit ꝙ in principio dũ dicit, de crimine capitali, accipit ſtrictè, hoc eſt de eo quod ingerit pœnã ſanguinis ad literã, & tũc bene ſequit illa aduerſatiua, & uide gl. ij. Op. iij. & nũc intro gl. magnã, & aduerte, qa illę duæ primæ oppoſitiones reſpiciũt totã l. Nũc op ad primã
7 regulã tm †, & uidet ꝙ de crimine capitali nõ liceat tranſigere, ut l. ab accuſatione. ff. ad Turpil. Gl. dicit licitũ eſt trãſigere reo, ut redimat ſãguinẽ ſuũ, accuſatori nõ licet, qa incidit in Turpilianũ, ut l. cõtraria, & uide gl ſup uerbo, prohibitũ, in prin. Vltramon dicũt ꝙ hic tex. loquit generaliter tam ex parte actoris, quã ex parte rei. Nõ ob. l. ab accuſatione, quia ante inſcriptionẽ licitũ eſt trãſigere, ita loquit hic, ſed poſt inſcriptionẽ factã, & fideiuſſorẽ datũ de accuſatione proſequenda, nõ licet tranſigere, ut l contraria. Et ita dicebat Pet. doc. cõmuniter tenẽt gl Aduerte, quia uidet mihi ꝙ per omnia ſcripta intellectus huius l nõ tangat, forte gl habuit bonum intellectũ Pro cuius declaratione debetis ſcire ꝙ in criminib in quib. nõ licet trãſigere, ſi accuſator deſiſtat, poteſt iudex ex officio ſuo ſuper eodẽ proceſſu procedere, & diffinire, ut in l. ij. j. de abol. Nũc ad propoſitũ dico, ꝙ in crimine capitali licita eſt trãſactio ex parte accuſatoris, & ex parte accuſati quantũ ad impediendũ proceſſum, ne iudex uiterius ſuper eo procedat, & hic eſt caſus, qñ trãſactio ad hoc principaliter proponit, ut impediat proceſſum, ut l. fratris. ſ. eo. & per hoc accuſatus euadit pœnã, quæ imponeret, ſi probaretur delictũ, & accuſator euadit pœnã capitalẽ, in quã incideret, ſi in calũnia reperiret, l. fi. j de accuſat. quem iudex ex officio punit: l. j. j. de calũ. quia iudex de hoc, de cætero non poterit cognoſcere, ita loquit hic. Sed ſi tranſactio non eſſet permiſſa, remaneret ꝓceſſus, & iudex ex officio ſuo poſſet procedere, & reũ cõdẽnare, uel accuſatorẽ, ut d. l. ij de abol. Nõ ob. l ab accuſatione. quã gl. allegat, quia fateor ꝙ accuſator incidit in Turpil cuius pœna eſt pecuniaria, ut l. præuaricatio. in fi. ff. de præuaric. tñ pœnã capitalẽ euitat, & ita debetis intelligere hic, & eſt fundamentum totius materię noſtræ hic poſitæ. Quartò op. de l. qui cetu. § fi. ad leg. Iul. de ui
8 pu. Sol. gl. † ꝙ ibi paciũ, uel trãſactio præiudicat paciſcenti, nõ aũt alij accuſare uolẽti, ut l cõtraria uide gl. ibi, itẽ nũqd, &c. Alius ergo poterit de eodẽ crimine accuſare de nouo, & nouũ ꝓceſſum inchoare, ſuper uetere ꝓceſſu nõ poterit procedere, nec ille iudex, nec illi trãſigẽtes, nec extraneus. Ita loquit hic, ideò quantũ eſt reſpectu illius ꝓceſſus, & illius inſtantię, præiudicat omnib. Cõtra illud op. ꝙ etiã reſpectu actionis †, ſeu accuſationis debeat alijs præiudicare. l præuaricatio. ff de præuarica & ff de iureiur. l eũ qui. §. in popularib. Sol gl. cõtraria loquũt in ſentẽtia, ſeu iureiur. iudiciali, ꝙ prejudicat omnib. ꝓpter autoritatẽ iudicis, hic aũt loquit in trãſactiõe, quę habet tm partiũ conſenſum. Vide gl prout loquit de ſentẽtia, uerũ dicit, qa nõ debet de delicto eiuſdẽ hominis ſæpius quæri, ut l pe. in fi nau. caupo ſtabula. ꝓut loquit de iureiu hoc nõ eſt uerũ ſimpliciter, nã l. eũ qui §. in popularib. loquit in actiõe populari, cuius cõmodũ eſt ꝓpriũ partis agẽtis poſt lit. cõteſt. ut l. ſi cui de uer ſig quæſtio
10 noſtra loqt in accuſatiõib. † quæ intẽtãt ad uindictã publ. in qb. an ſit locus delatiõi iuriſiur. in gl. tãgit, in l. iij. in prin. ff. de iureiur. & l. in bonę fidei. j. de iureiur. Et ego dixi plenè in l. maritus ff. de quæſt. Alij uerò dicũt ad d. l qui cetu. §. fi. ꝙ ibi loquit in pacto, hic in trãſactione, ꝙ nõ placet, qa etiã de pacto hic dicit & j. dicã. Op. ad regulã, & aſſumo oppoſitionẽ factã in fi. gl. de l. iuriſg §. ſi paciſcar. & § ſeq. ff de pac. Gl. dicit, ꝙ illa lex diſtinguit per iſtã, qa illa pac. cõtra Rem. nõ ualẽt. Fallit in criminalib. quæ ingerũt pœnã ſanguinis, ut hic. Alij dicunt, ibi loquitur in pac. hic in tranſactione, & quod dicitur tranſigere, uel paciſci, intelligo paciſci pacto
11 non gratuito, & uide glo. in fin. Primò, iſta ſol † non eſt uera, qa quãtũ ad impediendũ proceſsũ eadẽ ratio eſt in trãſigente, & paciſcente ut hic dicit Quantũ ad alia, utrũ quis habeat pro cõfeſſo uel nõ, bene eſt differẽtia inter trãſigentẽ, & paciſcentẽ, ut l. furti. §. pac. ff. de his qui not inf. & j. dicã circa ſecũdã reg. His expeditis uenio ad exceptionẽ. dicit, excepto adulterio, cõtrà, j. quib. ex cau ſer. pro præmio libẽtatis merue. l pe. & reuertor ad ordinẽ gl. Sol. dicũt quidã, ꝙ hic deficit

deficit, ibi ſupplet, quia etiã de crimine raptus nõ licet tranſigere. Io. fuit in cõtraria opi. ꝙ de crimine raptus liceat trãſigere, qd ꝓbat per tex. l. cõtrariæ. ibi, pactiõe trãſmiſſum, &c. Et ſic apparet ꝙ trãſactio eſt permiſſa. Quidã Moderni dõc. dãnant opi. Io. nã uideo ꝙ pater trãſigẽs de raptu punit, ut l. j. ante fi. ff. de rap. uir. ergo nõ eſt licita, qa ſi eſſet licita trãſactio, nõ mereret pœnã, puto Io. bene dicere, primò, quia ceſſant rõnes quę ſunt in adulterio, nã ut ſ. dixi, in adulterio eſt rõ ex parte accuſatoris, quia nõ licet accipere pecuniã, ut celet adulteriũ, imò incidit in l. Iul. de adul. hoc non reperit in raptu. Itẽ erat ibi ratio, frequẽtia delicti, quia adulteriũ fre-
12 quenter cõmittit, ſed iſta rõ nõ eſt in raptu, qa raptus nõ frequẽter cõmittit. Puto † ergo ꝙ liceat paciſci, uel trãſigi, ut l. qui cetu. §. fi. ff. ad l. Iuliã de ui pub. & hac l. quę ſolum adulteriũ excipit. Non ob. ꝙ pater trãſigens punit, quia ut ſ. dixi, iſta tranſactio ualet quantũ ad impediendũ proceſſum, ita loquit hic. Itẽ quantũ ad euitandã pœnã capitalẽ, ſi reperit in manifeſta calũnia, ſed tanquã deſiſtẽs punet minori pœna, per d. l. j j. de rap. uirg. quia ſicut in alijs criminib. tranſigẽs pœna Turpiliani punit. Opp. ij. ad iſtã exceptionẽ in auth. ut lice. mat. & auiæ. §. fi. Sol. ꝙ ibi dicit, nõ refert ad crimen adulterij, ſed ad alia capitalia crimina. & iſta bona. Op. ad iſtã
d exceptionẽ, in auth. ut nulli iudi. §. adulterã. poſito. j. de a-
13 dulte. auth. ſed hodie. Sol. Ibi licet † paciſci de adulterio poſt pœnã impoſitã, ante nõ. Quidã tñ dixerũt, ꝙ hodie per illã auth. licet indiſtinctè trãſigere de adulterio, nã nõ habemus expectare, id cuius nihil operat euentus, ſed poſt ſententiã licet paciſci, ergo & ante. ſed illud placet, qa uerũ eſt, ꝙ poſt ſententiã licet paciſci, & poſt pœnã impoſitã, ut in cõtrario, ante nõ. Op. ad idẽ. ff. de adul. l. ſi maritus. § ſi negauerint. Gl. dicit, ꝙ ibi repudiauit, nõ aũt trãſegit, uel pactũ fecit, ibi gl. ſe multũ inuoluit in ſolutione huius cõtrarij, breuiter illa lex poteſt habere duplicẽ intellectũ. Primò ꝙ intelligamus de repudiatione facta anteq; inchoaret iudiciũ, tunc ad hãc l. nõ obſtat, quia hic loquit qñ iudiciũ erat inchoatũ. Itẽ poteſt intelligi poſt inchoatũ iudiciũ, tunc dico, ꝙ illa repudiatio nõ ualet quantũ ad impediendũ ꝓceſſum. Ita loquit hic, quia iudex poterit ſuper eo proceſſu procedere, ualet tñ quantũ ad repellendũ accuſatorẽ, tanquã ſuſpectum, ut ff. ad Turpil. l. qui deſiſtit. & j. qui accuſa. nõ poſ. l. accuſationẽ.

SVMVS expediti de j. parte, &c. Venio ad ij. reg. prohibitiuã, & in hac procedo per modũ quæſtionũ. Dicit hic, in
14 alijs aũt publicis criminib. &c. † Quæro, quid in priuatis criminib. an liceat tranſigi? Quidã dicunt ꝙ ſic, ar. huius l. à cõtrario ſenſu. Alij dicũt contrà, quia de eis non poteſt committi, ut l. non diſtinguemus. §. Iul. ff. de arb. Pro hoc etiã facit l. qm. & l. furti. §. pactus. de his qui not. infa. Glo. diſtinguit, Aut agit ciuiliter, & poteſt tranſigi, & paciſci. Aut criminaliter, & tũc ſecus. Et uide gl. Ia. But. diſputauit iſtã q. & determinauit ꝙ indiſtinctè ualeat pactũ ſuper priuato crimine, & præiudicat omnib. etiã iudici inquirẽti, qñ eſt permiſſum ex forma ſtatutorũ, ꝙ poſſet inquirere de quolibet crimine, & primò ꝓbat per hanc l. à cõtrario ſenſu, ſecundò in criminib. priuatis, eſt in poteſtate partis facere ꝙ crimẽ non cõmittat, ut iniuriã non reuocet ad animũ, ut Inſti. de iniu. in fi. Itẽ in furto ſi nõ adeſſet uolũtas cõtrectãdi, qa furtũ eſt contrectatio rei alienæ inuito dño, &c. Ad qd facit Inſtit. de obl. quę ex delicto. §. placuit. & l. inter oẽs. §. rectè. ff. de fur. ergo eſt in eius poteſtate crimẽ cõmiſſum extinguere. Prætereà, & ſup hoc ſe fundabat, pro ſic, crimẽ publ. dicit, ꝙ ꝓpter ſui immanitatẽ inferret iniuriã publ. ut ſ. de hæreti. l. Manichæos. de epiſc. & cler. l. ſi quis in hoc. & Inſti. de publ. iud. in prin. & in illo caſu, licet iniuria ſit priuata, exerciũ competit cuilibet de populo, ad cõmodũ publicũ, nõ ad cõmodũ ipſius agentis. meritò non poteſt pacto, uel tranſactione remitti, crimẽ uerò omnino priuatũ infert iniuriã priuatã, qd patet, quia priuatus tm poteſt accuſare, meritò poterit ipſe accuſationẽ ſuã, ſeu actionẽ ſuã remittere, ut l. ſi quis in conſcribendo. ſ. tit. j. Nec obſtat. ff. de iniur. l j §. uſq; adeò. quia ibi ex uno facto plures naſcebant iniurię, una patri, altera filio, meritò facto uuius non tollit actio alterius. Sed in propoſito uni tm, ſcilicet offenſo naſcit actio, ergo ipſe poteſt remittere, etiã qñ ꝓ ſtatutũ cõceditur iudici, ꝙ poſſet inquire-
15 re. Nã inquiſitio † non eſt ius ꝓſequendi in iudicio, &c. ſed quidã modus deducẽdi in iudiciũ, ius competẽs alij. Nam iudex repreſentat locũ accuſatoris, & illã accuſationẽ, quę actori competebat, ipſe in iudiciũ deducit, ut j. de euic. l. ſi ob cauſam. & l. à diuo Pio. §. ſi poſt additũ. ff. de re iudic. & l. ꝓperandũ. §. ſin aũt. j. de iudic. ubi abſentia partis repletẽ præſentia Dei, hoc eſt iudicis. unde ſicut ipſe accuſator ſuã accuſationẽ producet in iudicio, & poſſet remittere, ita qñ iudex inquirit. Et ꝓ hoc concludebat ipſe, ꝙ ſi iudex inquirit contra aliquẽ de furto, ſi dñs uadit ad iudicẽ, & dicit quòd hoc contra eius uoluntatẽ non fuit factũ, ꝙ extinguit crimẽ fur-
16 ti, & ceſſat illa pœna. Mihi uidet † quòd gl. tua dicit optimè. Nam qñ de crimine agitur ciuiliter, poteſt tranſigi, uel paciſci, ut d. l. iuriſgen. §. ſi paciſcar. ff. de pac. & j. de furtis. l. poſt deciſionẽ. & ff. de condictio fur. l ſi pro fure. & de furtis. l interdũ. §. qui tutelã. & ff. de pactis l. ſi tibi. §. quædam. Fallit in quibuſdã caſibus, in quib. non licet trãſigere, quia reus habetur pro confeſſo, & infamat, licet quantũ ad impediendũ proceſſum, & inſtantiã pactũ ualeat. de his qui notati. infa. §. pactus. Si uerò agitur criminaliter, tũc non ualet trãſactio, nec pactum, neq; ex parte actoris, neq; ex parte rei. Ex parte rei non ualet, ꝓpter regulã, quæ eſt quòd in caſib. fiſcalibus, qui aduerſariũ ſuũ corrũpit data pecunia, habetur pro conuicto, ut l. eius qui delatorẽ. ff. de iur. fiſ. Sed iſta cauſa criminalis intentat ad publ. utilitatẽ; ad pœnã applicandã fiſco: ergo, &c. Ex parte actoris non licet, quia eſt tex. l. ſi quis repetere. §. j. ff. ad Turpil. idcò deſiſtens extra ordinẽ punitur. Et pro hoc etiã regula generalis, quia cõtra publ. utilitatẽ, ut l. iuriſgen. §. & generaliter ff. de pac. Non ob. hæc l. à cõtrario ſenſu, quia fateor ꝙ non eſt prohibita tranſactio per hanc le-
17 gem, ſed per alias. † Nõ ob. qd dicit Iac. de Aret. ꝙ in priuatis criminib. eſt in poteſtate partis, ne ſit crimẽ. Primò quia hoc non eſt uerũ indiſtinctè, nam in criminib. ſeu iniurijs, quæ habent lędere corpus, non eſt in poteſtate partis facere ne ſit crimẽ, quia nemo eſt dñs membrorũ ſuorũ, ut l. lib. homo. ad l. Aqui. Itẽ ſi ipſemet ſe percuteret, puniret, ut l. fin. §. pe. de bo. eo. qui mor. ſibi conſ. & l. omne delictũ. §. qui ſe. ff. de re mili. Prætereà, ut in illis caſibus, in quib. eſt in poteſtate partis, ne crimẽ oriat, non concludit eius ratio. Nã multi poſſunt impedire, ne oriat actio ex crimine, qui eã natã nõ poſſunt extinguere, ut habuiſtis not. ſ. tit. j. l. pactũ curatoris. Nõ ob. qd ipſe dicit, ꝙ crimina dicunt publica ideò, qa infertur iniuria: publica, quia nego iſtam, imò dicunt crimina publica. quia aliqua l. eſt expreſſum ꝙ ſint publica, ut l. præuaricati. in fi. ff. de præuarica & l. j. ff. de pub. iudi. & ꝙ dictũ ſuum ſit falſum, oſtendo, Pono ꝙ ego occidi hominẽ, poteſt agi contra me actione iniuriarum priuato iudicio, & poteſt agi publ. iudicio, l. Corn. de ſicar. ut l. prætor edixit. §. j. ff. de iniur. ſi eſſet uerũ illud, quod ipſe dicit, ꝙ ideò dicunt publica, quia fit iniuria publica, quacũq; actione, ſeu accuſatione ageret, ſemper eſſet publi. iudiciũ, quia agit de iniuria publica: ſed hoc eſt falſum, ut prædixi, ergo, &c. Ex quib concludo, ꝙ in criminib. priuatis pars non poteſt paciſci, nec tranſigere quo ad impediendũ proceſſum, etiã quo minus iudex inquirat, ar. d. l. ij. j. de aboli. quæ loquit generali-
18 ter. Prædicta † uera poſt accuſationẽ propoſitã, nam anteq; ueniatur ad iudiciũ, bene poteſt quis paciſci ad impediendũ ſe, non ad impediendũ aliũ, arg. d l. qui cetu. §. fi. ad l. Iul. de ui publ. & l. ſi maritus. § ſi negauerit. de adul. Et ſi dicis, ſi impeditur agere, alij non admittent, quia accuſatio eſt priuata, ergo nullus admittet. Reſpondeo, imò admittent alij
e de agnatione, qui uidentur iniuriati per illam iniuriã factã cõſanguineo[e], ut de iniu. l. lex. Cor in prin. facit ad hoc ff. de libe. cau. l. ij. iij. & iiij. Procedo ulterius, quæro, dicit hic ꝙ in his criminib. non licet tranſigere. Quæro quid ſi tranſactio fiat? Gl. dicit, & bene, ꝙ trãſactio non ualet, & reus habebit
19 † pro confeſſo[f], ut dicit gl. nec tm proceſſus impedet, quia
f iudex ex ſuo officio illũ proceſſum expedet, ut d. l. ij. de abo li. tñ illum accuſatorẽ trãſigentẽ non audiet, non quòd eum impediat.

impediat trãſactio, ſed eum impedit deſiſtentia, & infamia, quæ ſequitur ex deſiſtẽtia, ut l. qui accuſare. ff. de accuſ. & ad Turpil. l. q deſiſtit. Per hoc eſt expedita ultima quæſtio, quæ eſt poſita in hac gl. ult. an trãſactio ualeat inter eoſdẽ. Quæro, an pactũ ualeat in iſtis criminib. publicis? Quidã dicunt
20 quòd ſic, quia nõ repetit, niſi tranſigeret. Ex hac † gl. not. q ea quæ dicta ſunt in præcedentib. nõ intelligunt repetita in ſequenti, in diſpoſitione legali *. Hic Dy. ſequendo Vltramont. dicit contrà per l. Titia. §. idem reſpondet. ff. de uer. ob. & l. itẽ quia.
21 ff. de pac. † Videte, ſi tu quæris an liceat paciſci quantũ ad hoc, ut tranſigẽs reus habeatur pro confeſſo, uel non. Gl. dicit uerũ, quia reus paciſcens nõ habet pro confeſſo, ut d. l. furti. §. pactus. ff. de his qui not. infa. Si quæris, an liceat paciſci quantũ ad impediendũ proceſſum, tũc nõ licet paciſci, ſicut nec deſiſtere, quia nullo mõ licet deſiſtere. ar. l. ij. ẽ. de aboli. & ff. ad Turpil. l. & in priuatis, & l. ſi qs repetere. §. j. His præmiſsis, uenio ad ultimũ, dicit hic, citra falſi accuſationẽ, quæro utrùm habeat locũ in quolibet falſo? Quidã dicũt quòd nõ. Tu dic quòd habeat locũ in quolibet falſo, ut dixi ſ. circa rationẽ iſtius exceptionis. Modò pro declaranda iſta materia eſſent uidenda tria, uel quatuor, per modũ diſtinctionis. Primò an in criminalib. liceat trãſigere, uel paciſci quo ad impediẽdũ, ꝓceſſum. Secũdò, an liceat paciſci, uel trãſigere, quo ad hoc, ut reus nõ habeatur pro confeſſo. Tertiò, an liceat tranſigere, uel paciſci quo ad hoc, ut accuſator in Turpilia. non incidat. Quartò, an liceat paciſci quo ad hoc, ut accuſator ipſe ulterius non audiatur, quæ potes per teipſum per modũ diſtinctionis reaſſumere. Dixi anno ſuperiore in l. ſi maritus. §. ſi negauerit. de adult.
g Quæro hic dicit tranſigere, uel paciſci, excepto g adulterio,
22 & ẽ. dicit excepto crimine falſi, quid de mandante † alijs, qui mandant fieri falſum, utrũ ſit idem quod in faciente falſum? Reſpondeo, uerba legis ſunt ſcripta in rem, & ideò habent locũ in faciente, & fieri faciente, & auxiliante, ut l. hæc uerba. de adult. & l. aut qui aliter. §. fi. ff. quod ui aut clam, &c.

TRANSIGERE. Gl. hic in fin. ponit duos uerſus, ꝓ de quolibet crimine capitali ingerenti pœnã ſanguinis, põt tranſigi, niſi de adulterio, ſed ſi nõ ingerat pœna ſanguinis, nõ põt trãſigi, niſi de crimine falſi. Aduerte primò, ꝓ iſta lex tradit unã reg. permiſsiuã, & durat uſq; ad uerſ. excepto. deinde ponit unã exceptionẽ à d. regula, durat uſq; ad uerſ. in alijs, deinde ponit unã reg. ꝓhibitiuã, & durat uſq; ad uerſ. citra, & à dicta reg. ponit unã excep. & durat uſq; ad fin. Op. de l. ſi maritus. §. ſi negauerit. ff. de adult. Sol. ut in gl Pro cuius declaratione ſic dicas ſecundũ do. Iac. ꝓ lo quimur de criminibus publicis, ingerentib. pœnã ſanguinis, & iſto caſu ſunt quatuor cõſideranda. Nam aut quæritur, nunquid tranſactio ſit licita, quantũ ad hoc ꝓ accuſator nõ incidat in Turpilianum. Aut quæritur nunquid ſit licita quantũ ad hoc ut ipſe idẽ accuſator non poſsit uenire contra tranſactionẽ, & proſequi crimẽ. Et dico quòd iſta tranſactio nõ eſt licita, ut præcludat uia alijs uolentibus proſequi, per l. qui cœtu. §. fi. ff. ad leg. Iul. de ui publ. Aut quæritur nunquid ſit licita ad hoc, ꝓ reus tranſigẽs habeat pro cõfeſſo, uel non. Et dico ꝓ licita eſt, nec habet pro cõfeſſo, quantũ ad accuſationẽ, quia fit lege ꝑmittente. Ex his patet clarè j. reg. Tranſeo ad exceptionem primæ regulæ, circa quã exceptionẽ dicas, ꝓ aut quæritur, nunquid ſit licitũ tranſigere ſuper adulterio. Et dico ꝓ non, ut hic. Aut quæritur an ſit licitũ renunciare accuſationi de adulterio, & dico quòd eſt licitũ. Et ita intelligo l. ſi maritus. §. ſi negauerit. ff. de adult. Aut quæritur nunquid ſit licitũ mari to eam reuocare ad ſe, & quodammodo crimẽ diſſimulare. Et ita loquit §. adulterã. in auth. ut nul. iudi. hæc aũt uera in criminibus publicis ingerentib. pœnã ſanguinis. In ſecundo caſu prin. ubi crimen nõ ingerit pœnã ſanguinis, nunq̃d ſit licitũ paciſci gratis. Et dic quòd ſic, per l. in fiſci, ff. de iur. fiſc. l. furti. §. pactus. ff. de his q not. inf. & ita ſentit gl. quæ incipit, ut ẽ. de cõtrahen. & cõmitten. ſtipulat. Ita ſonat tex. qui in ij. reg. facit mentionẽ ſolũ de tranſactione. Sed ſi quæris nunquid ſit licitũ tranſigere, not. reg. ꝓ non eſt licitũ, & exceptionẽ à regula in crimine falſi, per iſtũ tex. Sed quæro, dicit gl. in ij. & iij. caſu qñ non eſt licitũ, quid ſi tranſigat? Dic ut in gl. & omnia habent locũ in criminibus publicis. Sed quærit gl. quid in priuatis delictis? Gl. arguit pro & cõtra, finaliter determinat ꝓ aut agit̃ ciuiliter, & poteſt tranſigi, aut criminaliter, & nõ licet. Aduertatis quia qñq; quærit̃, nunqd ſit licitũ paciſci gratis de priuatis delictis, & per cõſequẽs utrũ reus habeat̃ pro cõfeſſo, ut l. furt. §. pactus. de his qui no. inf. Et gl. dicit uerũ, nõ ob. l. qm̃. de his q no. inf. quæ debet intelligi in trãſigẽte, ut ibi not. Qñq; quærit̃, nunqd ſit licitũ facere cõpromiſſum, & tũc recurrit̃ ad d. l. nõ diſtinguemus. §. Iulian. Et quę ſit ratio, dic ut ibi no. Et aduertatis, qa per prædicta, & per hanc legẽ nõ uidet̃ bona æquiparatio quã facit gl. in auth. ut differ. iudi. §. ſi uerò contigerit. ubi gl. æquiparat cõpromiſſum factũ in arbitrũ, & trãſactionẽ, quæ æquiparatio reprobatur per hanc legẽ. Quãdoq; quærit̃ nunquid ſit licitũ tranſigere, & tũc habet locũ gl. quę eſt hic. & no. eam. & ſcias unũ ꝓ do. Iac. diſputauit hanc q. pone, quòd iudex ſecundũ formã ſtatuti inquirat de crimine priuato, & inquiſitus tranſigat cũ perſona offenſi, nunquid tranſactio ualeat, & nunquid per hanc tranſactionẽ procedat inquiſitio iudicis. Ipſe tenuit opi. Io. poſitã hic in gl. ſuper uer publici. & dicit ꝓ impediat̃ inquiſitio iudicis. Nam pars offenſa poteſt iniuriã factã non reuocare ad animũ. §. fi. Inſt. de iniur. Itẽ ſacere ꝓ furtũ non ſit furtũ, dicendo nõ eſſe factũ contra ſuam uoluntatẽ. l. inter oẽs. §. rectè. ff. de fur. Et ſi dicas, quõ inquiſitio nõ eſt ius proſequendi in iudicio, idcò, &c. ſed eſt quidã modus deducendi in iudicio ius partis offenſę, & iudex fungitur uice perſonæ offenſę. ar. l. ſi ob cauſam. ẽ. de cuic. & ar. ſ. de offi. recto prouin. l. ij. ſed nemini uenit in dubiũ, ꝓ pars poteſt remittere iniuriã, igitur nimirũ ſi trãſactio partis impedit inquiſitionẽ iudicis. Et ſi opponeret̃ de l. j. §. uſq; adeo. ff. de iniur. dic ut ibi. Ex illa iniuria oriunt̃ plures actiones, una patri, altera filio. unde ſi filius remittat actionẽ ſuã, non tollit actionem patri. Contrarium determinatur per l. eius qui delatorẽ. ff. de iur. fiſ. ubi reus qui delatorẽ corrumpit, habetur pro confeſſo. Facit etiã contra l. ſi quis repetere. §. fi. ff. ad Turpil. ubi deſiſtens à crimine priuato, punit̃ extra ordinẽ. & ſigna gl. quę incipit, in alijs. ibi, quid aũt in priuatis. Quæro, quæ ſit ratio primę reg. Ratio eſt iſta, quia cuilibet licitũ eſt redimere ſanguinẽ ſuum. Quę colligit̃ ex l. j. de bo. eo. qui mor. ſibi conſ. & hoc nõ poteſt habere locũ in perſona accuſatoris, per ea quę dicebã ſ. Sed quęro, quę eſt ratio exceptionis. Dixerũt quidã, qm̃ crimen eſt ualde magnum. Vel aliter, quia princeps eſt amator caſtitatis. Iſta nõ eſt bona ratio, quia eodẽ modo deberet dici de ſtupro. Vnde dicas ſecundũ Petrũ, ꝓ ideò eſt, quia frequẽtia criminis eſt ratio principalis exceptionis. Sed quæro, quæ ſit ratio ſecũdę reg. Dic ut in glo. fi. Quid ſi in pœna pecuniaria? Declarant multa alia in l. pe. §. ad crimẽ de pub. iud. per Dy. & de abſciſſione mẽbri dic ꝓ eſt gl. ord. in l. imperiũ. ff. de iur. om. iud.
h Quæro an liceat[h] pacẽ facere ſuper crimine adulterij, ut ha-
23 beat locũ certæ partis cõdemnationis remiſsio, † ex forma ſtatuti, & an ſufficiat facere pacẽ cũ uiro tantũ, an cum uxore. Super primo dico ꝓ ſuper adulterio poteſt fieri pax, & adulterans gaudet beneficio ſtatuti, nõ obſtante iſta l. trãſigere. Nam ſciendũ eſt ꝓ tranſactio fit de re dubia, & lite incerta, & ſic ad impediendũ proceſſum, ne amplius ſuper tali crimine procedat̃, & iſtud nõ licet ſuper crimine adulterij, ut iſta l. ita in ſimplici pacto, ut ibi. Quædã eſt pax & cõcordia, per quã rancor, & maleuolentia, quæ eſt in animo iniuriati, remittit̃, licet pœna minoretur ex forma ſtatuti, & iſta pax in omni maleficio eſt licita, ut Inſti. de iniu. §. fi. de pact. cõuen. l. ſi tibi. §. quædã. Et ꝓ de adulterio poſsit fieri pax, eſt tex. expreſſus, ẽ. de adul. auth. ſed hodie. & in auth. unde ſumitur. Vnde licet marito iniuriato per adulteriũ uxorẽ re-
24 cõciliare ſibi, quod nihil aliud eſt, niſi pacẽ facere. † Super ſecundo

ſecundo dico ꝓ ſufficit pacẽ habere cum marito tantũ. Ipſe enim eſt ille, qui principaliter iniuriatus eſt, & qui omnib. præferẽ in iniuria uindicanda, ut ff. de adult. l. ij. §. fi ubi eſt cauſus, & ẽ. de adulter. l. quãuis adulteri. Cum muliere non poteſt fieri pax, cùm non poſsit dici iniuriata, quia in uolentẽ fuit factũ, propterea ipſa de hac iniuria non poteſt conqueri accuſando adulterũ, quia ſocia criminis, ut ẽ. de liber. cau. l. ſi filium. & xv. q. iij. c. nemini præterquã. igitur ab eo non requiritur remiſsio, apud quẽ nõ eſt eius iniuriæ proſecutio. arg. de iur. delib. l. ait prætor. Item arg. de inoffic. teſt. l. Papinianus. iuncta l. ſed ſi unius. §. filiofa. cum gl. ſuper uerbo, filio actio. ff. de iniu. Præterea, probatio facta contra adulterũ, non præiudicat mulieri, l. denunciaſſe. §. fi. ẽ. de adul. Mulier non confitetur ſe adulteram, ſed iniuriatam, & ſic ab ea non requiritur pax, quia ſecundũ hoc ſequeretur ꝓ cõfiteretur ſe adulteratam, ut l. quoniam. ff. de his qui no. infa. Secundũ contrarium facit ẽ. de rap. uirg. l. j & in auth. de rap. & quod no. per Dy. in c. ſcienti. in j. cont. de reg. iu. in vj. ſed illud uerum in muliere rapta, ſecus in adulterio ſimplici.

ADDITIO.

Aduerte quòd Bartol. in hac l. tranſigere. arguitur de condictione. Sed in quo articulo. & pro ſaluatione Bar. uide concordiam quam poſui ad l. ſi maritus. § ſi negauerit. ff. de adul.

a P. PAV. P. *Tranſigere. an diſpoſitio huius legis habeat locum de iure cano. uide Ro. ſing. lxxix. incip. tu audiuiſti. Itẽ no. quòd in caſib. in quib. de crimine nõ eſt licita tranſactio, non eſt etiam licitum cõpromiſſum facere. Vide Alex. conſ. lxxxij. ad finẽ. Item qui debeat facere tranſigens uel paciſcens ut euitet infamiam, uide Cæp. cautela clxxxviij. Itẽ no. q, licet ſuper adulterio non poſsit tranſigi, tamen ſuper eo poteſt fieri pax, & q, debeat fieri cũ marito, nõ cũ uxore, uide Bar. in conſ. clxxv. in j. uol. Itẽ limita & declara regulã huius legis ut per Bar. in j. q per eũ diſputata, inci. Lucanæ ciuitatis, circa finẽ. Not. q, de iure canonico in cauſis ſpiritualib. nunquã eſt licita deſiſtere pecunia accepta. uide Bar. in tracta. diſ inter ius ciuile et can. Quid aũt ſi aliquis promittat centũ Titio ne eum accuſet de morte patris ſui, an per hoc uideatur aliquo modo fateri delictũ, uide Bal. iij. c. j. §. iniuria. de pace iur. fir. Item adde q, regula huius legis in cauſa miſt. quãdo pars pœnæ uenit applicanda parti & pars fiſco, uide Alex. conſ. lxxxij. uol. j. ad fin.*

b *Tranſigere. Adde an ſtante ſtatuto, q, pro pœna capitali debeat condemnari in mille, ſi quis tranſegerit, uel pacem fecerit, cõmune debeat habere mille. Io. And. in ad. ad Spe. in tit. de accu. §. dicto uer. ſed pone.*

c *Ratio. Dicit Caſt. q, difficile eſt reddere rationem, niſi perſuaſiuam, ut per frequentiam delicti, uel fauore matrimonij.*

d *Opp. ad iſtã. Et an poterit fieri pax in crimine adulterij, uide Bar. in conſ. clxxv. incip. domine Poteſtas, in j. uol. An procurator cõſtitutus ad faciendum pacem, poterit obligare dominum ſuum, ut nõ poſsit ſtare in ciuitate, uide Pet. in conſ. lxxj. Et quid ſit pax, uide Bar. in conſ. lxvj. incip. ad declarationem. in j. uol. Et an ſufficiat habere pacẽ à marito duntaxat, diſponente ſtatuto de adulterio pacificando, uide ibi, quia dicit, quòd ſufficit fieri à marito. pondera, ſi dici poſsit illud uerum, quando fit cum uxore uoluntariè adulterium, ſecus ſi per uim, uide conſ. Bar. clxxv. inci. domine Poteſtas terræ. in j. uol. ubi dicit, q, in uolentẽ non infertur iniuria. & ſic ſentit illud ego dixi.*

e POMA. *Conſanguineo. Aduerte q, Bar. hic uidetur uelle unũ, q, per l. nõ probatur, nã nõ habemus legẽ q, ſi fiat tibi iniuria, q, alijs etiã agnatis detur actio iniuriarũ. Non ob. l. Cornelia, quia loquitur quo ad poteſtatem iudicãdi & cognoſcendi. Propterea, ſpeciale eſt in patre, ſcilicet ſi unius. §. filio. e. tit. de iniu. ergo in contrarium eſt ius cõmune, & imò pro defendendo Bar. eſt neceſſe tractare, an pro crimine priuato criminaliter quilibet poſsit agere, de quo uide gl. & Bar. in ru. ff. de pi. act.*

f *Pro confeſſo. Adde diligenter notandũ, ſecundũ Caſt. quia licet talis tranſigens habeatur pro cõfeſſo & cõuicto, ſi tamen moriatur anteq̃ cõdẽnetur, iſta pœna nõ trãſit ad hæredẽ eius, imò per mortẽ crimẽ extinguitur. Caſus eſt ſin. in l. eius q delatorẽ. ff. de iur fiſ. quæ fuit j lex quæ daret honorẽ Bar. in ciuitate Peruſij, p q̃ patet q, ſi ſtatutũ diceret q, cõtumax habetur pro cõfeſſo & cõuicto, ſi tamẽ moriatur anteq̃ cõdẽnetur, nõ põt eius hæres cõdẽnari, qd̃ eſt mẽti tenẽdũ, p eo qd̃ habetur in l. ij. ẽ. de iud. et c. j. de cõſe. in vj.*

g *Excepto. Adde an liceat trãſigere de adulterio, & uitio Sodomitico attentato, Bar. conſ. xxviij. ij. lib.*

h *Quæro, an liceat. De hac quæſtione latè uide per Io. de Ana. in c. j. ext. de coll. detegen. & idem quod Bal. hic dicit de marito, adde quòd idem tenet Bar. in ſuo conſ. clxxv. quod incipit, domine Poteſtas. in j. uolu.*

LEX XIX.

1 *Tranſactio quando reſcindatur prætextu inſtrumenti de nouo reperti.*
3 *Actio de dolo, qualiter habeat locũ contra ſubtrahentem inſtrumenta, uel celantem, & extorquentem tranſactionem ab aduerſario.*
4 *Dolus dans cauſam tranſactioni, quando reddit eam nullam, & n. 5.*
6 *Trãſactio licet ſit ſtricti iuris, tamẽ de ea iudicatur ut de omni cõtractu ſtricti iuris liberatorio, ſecundũ naturã illius actiõis ſuper qua interponitur.*
7 *Libellus ſuper actione de dolo, quando dolus dedit cauſam tranſactioni.*

a VB PRAETEXTV.[a] Breuiter dicit. Trãſactio nõ reſcinditur prætextu inſtrumẽti de nouo reperti, & ſi dolus rei dat cauſam trãſactioni, actori per replicationẽ, uel doli exceptionem ſuccurritur. h. d. Opp. ad primũ[b] dictum, & uidetur † ꝓ tranſactio reſcindatur
b
1 prętextu inſtrumenti de nouo reperti, ut ff. de re iud. l. Imperatores. Dicit gl. ꝓ hæc reg. quę ponitur hic, fallit in caſibus, quos uide in j. gl. Primò in eo ꝓ gl. alleg. l. Imperatores. de re iud. ibi loquit̃ in ſentẽtia, & habuiſtis ſimile not. ẽ. de re iud. l. ſub ſpecie. tũ hæc eſt bona allegatio, qa quãtũ ad hoc eiuſdem autoritatis eſt ſentẽtia & tranſactio, ut ẽ. l. prox. Itẽ in eo
2 ꝓ gl. alleg. ff. eo. l. de his not. ſemper † & perpetuò tene mẽti, qñ facis inſtrumentũ trãſactionis, cõpoſitionis, uel alterius pacti, ſuper his quæ ex teſta. dependent, facias ꝓ ſemper dicatur, inſpectis & cognitis uerbis teſtam. aliàs nõ ualeret, ut d. l. de his niſi aliter ſcientia probaret̃, quod eſſet difficile, ad idẽ. ff. quẽad. teſta. ape. l j. §. pe. Ex prædictis apparet, ꝓ per diuiſionẽ factã inter fratres, non poteſt uideri ſublatũ ius fideicõ. niſi de notitia teſta. appareat. Venio ad ſecundã partẽ, & op. actio de dolo nõ habet locũ ubi habet locum alia, ut ẽ. de dolo. l. ij. & ff. de dol. l. j. §. ait prætor. ſed hic dicit̃ ꝓ inſtrumenta fuerunt ſubtracta, ergo habet locũ actio furti, & per conſequens ceſſat actio de dolo. Huius timore ſunt hic tres
3 ſol. Vna gl. † ꝓ hic fuerunt inſtrumenta ſubtracta taliter, ꝓ uitiũ furti nõ cadit, quod fit duob. modis, ut gl. ponit exemplum. Iſtæ ſolutiones continent ueritatẽ in ſe, tñ nimis iſtam legẽ reſtringunt. Vnde Pet. dicit ꝓ actio furti & actio de dolo cõcurrunt, non per illam rationẽ ꝓ ſint famoſę, quod hic reprobat̃ in gl. ſed quia cõpetunt ad diuerſa, nam actio furti datur ad duplũ, uel quadruplũ, actio de dolo dat̃ ad intereſſe. ff. de dolo. l. arbitrio. Iſta ſol. Pe. non uidetur uera. Nam actio de dolo nunq̃ habet locũ pro illo facto, quod cadit in certã ſpeciẽ delicti, qa pro eo nõ cõpetit actio de dolo, ut l. ij. ẽ. de dolo. de crimine ſtellio. l. iij. ſed hic eſt illud factũ, quod cadit in certũ nomẽ delicti, ergo nõ habet locũ actio de dolo, ut l. ij. ff. de dolo. unde Iac. But. dicebat ſic, & bene. Duplex eſt dolus: unus cõmiſſus in ſubtrahendo, & ex illo competit actio furti, & nõ actio de dolo. Secundus eſt dolus cõmiſſus in celando, & extorquendo à te tranſactionem, & ex iſto ſecundo dolo non orit̃ actio furti, quia aſsidua cõtrectatione nõ naſcit̃, ut l. ei qui. ff. de fur. Meritò agitur de dolo, & iſto caſu iſta lex loquit̃ ita, & hæc eſt uera. Op. iij. uidet̃ ꝓ qñ dolus dat cauſam cõtractui trãſactionis, tranſactio ſit ipſo iure nul-
4 la, ut l. in ſumma, in prin. ff. de cõd. inde. Sol. Dicit gl. hic † & ubiq; in l. cõt. & l. ij. ſ. eo. Si q̃dem dolus actoris dat cauſam tranſactioni, tunc eſt ipſo iure nulla, ut in cõtrario. Sed ſi dolus rei, tunc ualet, ſed datur actio de dolo, uel replicatio doli. Ita loquitur hęc lex, & uide gl. Pet. dicit ꝓ nõ eſt differentia inter actorem & reũ cõmittentes dolũ. Nã ubiq; ualet tranſactio, & reus poteſt ea, quæ ſoluta ſunt, repetere, ut d. l. in ſumma. ꝓpter dolũ actoris, & actor ꝓpter dolũ rei poſſet repetere quod promiſit, ut hac l. Iſtud dictũ Pet. nõ uidet̃ uerũ: nã ſi trãſactio ualeret, reus eſſet tutus, anteq̃ ſolueret, doli exceptione, & ſic exceptione odioſa, unde ſoluens nõ repeteret indiſtinctè, ut de cõdictiõe indeb. l. qui exceptionem, ſed d. l. in ſumma. cõcedit repetitionem indiſtinctè, ergo apparet ꝓ trãſactio ipſo iure nõ ualebat. Vnde ego audiui dñm Iac. in d. l. in ſumma dicere ꝓ ſpeciale eſt in cõtractu trãſactiõis,

ut propter dolum actoris sit ipso iure nullus. Posteà audiui cū ꝙ hic sic dixit in l. ista, & melius, & est ipsa ueritas. Quandoq; dolus cōmittitur in calumniosè litigādo, & in hoc concedo dictū gl. ꝙ dolus actoris facit transactionē nullā ipso iu
c rē, dolus rei nō. Hic est casus in d.l. in summa.[c] & hæc est ratio, quia fauorabiliores sunt rei, ut rei iuris, fauorabiliores. Quidā est dolus, qui cōmittitur in extorquendo transactionem ab aduersa parte, & in isto est idē, siue cōmittat̄ ab actore, siue à reo. Ita etiā intellige istā l. quia nulla lege reperitur distinctū. Tunc opponitur, qn̄ dolus dat causam cōtractui, cōtractus est ipso iure nullus, ut l. & eleganter. in princ. ff. de dolo. Gl. hic ponit duas solutiones, quæ uidentur sibi inui
5 cem aduersari, nec aduersant̄. † Et aduerte, primò dicit gl. licet cōtractus sit ipso iure nullus: tñ si sequatur traditio, reuocatur per actionē de dolo, ut d.l. & eleganter. in prin. * sed hic in transactione secuta est liberatio quæ habet uim traditionis, meritò datur actio de dolo. Vel aliter, Quando dolus dat causam cōtractui bonæ fidei, tūc contractus est ipso iure nullus, ut l. cōtraria. Sed quādo cōtractui stricti iuris, tunc ualet contractus ipso iure. Ita loquitur hic, & probat̄ j. de inutil. stipula. l. dolo. uide gl. Istę sol. uidentur cōtrariæ, quia una præsupponit contractū transactionis non tenere, alia præsupponit tenere. Certè quælibet est uera, rectè intelligēdo. Nam aut nos intelligimus hanc legē, ꝙ transactio fuerit interposita super actione bonæ fidei, & tunc procedit solutio
6 prima. Nam † licet transactio de se sit stricti iuris: tamen iudicamus de ea ut de omni cōtractu stricti iuris liberatorio, secundū naturam illius actionis, super qua interponitur. Ita no. in d.l. tutela. j. de in inte. rest. Erit ergo nulla transactio, sed liberatio secuta habet uim traditionis, quę per actionē de dolo rescinditur. Ita loquitur hic, & secundū hoc illud qd' hic dicitur de replicatiōe doli, & de exceptione pacti, erit exceptio facti, & replicatio facti nō iuris. Nam cū nō sit secuta liberatio, pactū trāsactionis non producit exceptionē, quia nullū, ideò non est opus replicatione iuris. Si uerò hanc legem intelligimus, ꝙ fuerit interposita trāsactio super actione stricti iuris, tūc sine
7 dubio, & sine scrupulo ꝓcedit secūda opi. † Et est differentia istius subtilitatis in formādo libellū sup̄ actione de dolo. Nā qn̄ trāsactio ualuit, quis petit per actionē de dolo rescindi transactionē, uel petit interesse quia deceptus in trāsactione. Sed qn̄ transactio nō ualuit, tūc petit quis rescindi liberationē suā, uel interesse, qa liberauit. Sic debet intelligi. s̄. eo. l. actione. hæc sunt uera, secundū opinionē nostrā cōem. Pe. de bella Pert. fuit in sua opiniōe mirabiliter, in hac materia dicēs, ꝙ nō est uerū ꝙ cōtractus bonæ fidei sit ipso iure nullus, qa dolus dat ei causam. Ratio, quia cōtractus habet sua substantialia. Et eius opi. refert Cy. in l. ij. j. de rescin. uen. Pro eo facit talis ratio, Facilius impedit̄ dominij translatio, quā personalis obligatio. Hoc probat̄ in uenditione rei sacræ, & liberi hominis. ff. de cont. emp. l. liberi. de uer. ob. l. liber homo. la picola. sed secundū nos dominij translatio nō impeditur, qn̄ dolus dat causam cōtractui bonæ fidei, ergo multò minus impeditur obligatio personalis. Opinio glo. nostrarum est uera, ut d.l. & eleganter. in prin. de dolo. & l. iij. in fin. ff. pro so. ubi est casus expressus. Non obst. ꝙ dicit Pet. ꝙ
8 contractus habet sua substantialia: nam nego, quia bona † fides est de substantia cōtractus bonæ fidei, ut d. l. iij. in fi. ff. pro soc. ubi est casus expressus. Non ob. ꝙ ipse dicere posset ꝙ facilius impeditur dñij translatio, quàm personalis obligatio, &c. Nā debes scire ꝙ prohibitio, & quælibet iuris dispositio limitat̄ secundū cām suā, ut l. cū pater. §. dulcissimis. de le. ij. & l. cū tale. §. falsam. de cōd. & demō. & l. nō dubiū. s̄. de le. Vnde qn̄q; cā ꝓhibitiōis respicit dñiū nō obligationē personalē, & tūc facilius impedit̄ dñij trāslatio, ita loqt̄ prædicta ratio. Qn̄q; cā ꝓhibitiōis respicit obligationē personalē, & nō dñiū, & tunc facilius impedit̄ obligatio quā dñiū, ita loquit̄ nostra materia. Op. ulterius ext. gl. uidet̄ ꝙ nō habeat locū actio de dolo cū alia cōpetat, ut l. j. §. ait prætor. ff. de dolo. Sol. Istud est uerū, nisi in actione amittēda quis passus sit dolū. Itē opp. & uidet̄, ꝙ habeat locū cōdictio ob cau. l. si qs accepto. de cōd. ob. cau. Sol. hic reus impleuit, qcquid cōuenit ex parte sua, ideò cōdictione ob cām nō potest cōueniri.

Prin. Licet hoc non dicat lex, tamen suadēte æquitate adstipulor Bart. *Atq; hinc colligimus, quòd licet uenditor qui rem uenditam, precio non soluto, tradiderit, repetere non poßit: l. qui ea lege. C. de pac. int. empt. Tamen si cōtractus ipso iure nullus sit, traditio reuocabitur. Vt si à non domino tradita res est, uel emptionis substantia deficeret.* I. Conc. B.

SVB PRAETEXTV. Opp. d.l. Imper. ff. de re iud. in §. sancimus. in auth. de non alien. coll. ij. de l. remp. j. de iure reipubl. lib. xj. Sol. ꝙ ibi sunt casus speciales. Circa materiā
9 uide gl. de sen. aduer. fis. l. j. li. x. † Itē op. de l. his. ff. eo. Sol. Illa loquit̄ in test. & in ult. uoluntatib. in quib. nō ualet nisi inspe
10 ctis, &c. Aduerte †, qa cū facio trāsactionē sup̄ aliquo legato, uel cū soror est dotata à fratre, & ista cōtentat̄ dote, & facit sibi quietationē de omni eo qd' posit petere de hær. &c. debet apponi in instrum. uiso testō, aliàs nō ualeret, ut d. l. de l. de his prææalle. Itē opp. actio de dolo nō cōcurrit cū aliqua
11 actiōe, sed hic cōpeteret actio furti: ergo, &c. Sol. ut in gl. ij. † Itē opp. & uidet̄ ꝙ cū dolus dedit cām cōtractui siue transactioni, uidet̄ ꝙ trāsactio nō ualeat ipso iure, ut l. & eleganter. ff. de dol. Gl. fi. dat duas solutio. Vna, ꝙ liberatio uenit infirmanda, licet transactio nō ualeat ipso iure. Alia, ꝙ cōtrariū habet locū in bonæ fidei cōtractibus. Sed transactio est stricti iuris. Istæ solutiones uident̄ cōtrarię, quia prima sol. præsupponit transactionē nō ualere. Alia præsupponit ualere. Vnde dic, Quòd aut trāsactio interponit̄ super cōtractu bonę fidei, & tūc habet locū prima solutio. Si interponat̄ super cōtractu stricti iuris, potest habere locū secūda so. Itē opp. de l. si quis accepto. ff. de cond. ob cau. Sol. ut in gl. fi. Bar.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Sub prætextu. Vide circa legē* Comen. *consl. clvj. ubi dicit ꝙ trāsactio est ipso iure nulla quādo aduersarius subtraxit uel solū occultauit instrum. aduersarij, & ꝙ dum tex. loquitur de exceptione intētionis et facti, & ibi etiā ꝙ qualitercunq; arguatur dolus aduersarij uel occultādo instru. uel aliter, rescinditur trāsactio. Et etiā ꝙ si aduersarius faciat quicquid potuit, & habere instrumēta quæ nō potuit habere etiā sine dolo & facto aduersarij, quod saltem ex æquitate restituitur in integrū aduersus transactionē, repertis posteà instrumen. Et idem si ex defectu notarij nolentis exhibere instrumenta, nō potuit ea habere. Vide per eum. Et de hoc ultimo uide etiam in l.* Imperatores. *ff. de iud. ubi multa addidi.*

b POMA. *Ad primū. Vide in simili* Old. *in tract. de arbi. q. pe. ubi in simili quærit, quid iuris in arbitramento. & uide nō ab re* Alex. *cons. xxx. uol. v.*

c *In summa. Adde quæ ibi posui post* Bar. *& est aduertendū secundū* Cast. *ꝙ in casib. specialib. in quib. rescinditur sentētia per instru. de nouo reperta, ut in minore & eccl. quia rescinditur per remediū restitutiōis in integrū, sed in trāsactione rescindenda per instru. nouiter reperta, nō est necessaria restitutio, sed pōt mero iure redire ad actionē primā, uel de dolo, et in hoc maioris autoritatis est sen. q̄ transactio, qa difficilius rescinditur sentētia** *Sed qd in arbitramēto?* Bal. *dicit ꝙ si petita est reductio ad arbitriū boni uiri, in casu reductionis, poterūt ꝓduci instru. de nouo reperta, sicut possent ꝓduci in cā appellatiōis, sed si nō est petita reductio, & sit transactū tēpus petēdi, tūc secus, nisi in casib. specialib. & mediante beneficio restitutionis in integrū. sed trāsactio quā faciūt partes per seipsas, nō petitur reduci ad arbitriū boni uiri, & hoc dicit* Pau. *mēti figendū, quia alibi nō meminit se legisse, subdēs ꝙ idē* Bal. *uult, ꝙ si pars abstulit ꝓbationē testiū, corrūpēdo, uel minādo eis, ꝙ nō testificētur, ꝙ habeat locū hæc lex ꝙ ꝑ dolū posit rescindi trāsactio, qa testes et instr. æquiparātur. l. in exercēdis. j. de fid. inst.*

* *Sententia. s̄. l. xiiij. quod not. quia cōmuniter inter rem iudicatā & trāsactionem nihil interest: j. in l. non minorem.* I. Conc. B.

LEX XX.

1 *Acta de nocte an tantùm ualeant, quantùm de die.*
3 *Actus necessarij, ut iudicia debent fieri de die, aliàs non ualent.*

a NON MINOREM. Transactio & res iudicata æquiparantur, & tm̄ ualet factū de nocte[a], quantùm de die. h.d. Opp. ꝙ maioris autoritatis sit transactio, quā res iudicata, ut habuistis no. s̄. e. l. si diuersa. Sol. Hæc reg. fallit in quibusdā casib. quos gl. po
1 nit hic, & latius in l. ij. ff. de iureiu. Secūdò no. ꝙ tm̄ † ualeat actum

actum de nocte, quantū de die. Cōtrà in auth. de iud. §. sedebunt. ext. de off. deleg. c. cōsuluit. Debes scire ꝙ de iure quædā sunt, quæ non sortiunt̄ effectū, ut delicta, & ita puniunt̄ de nocte, sicut de die, licet de nocte grauius, ut l. ij. ff. de furibus balnearijs. & l. iiij. ff. ad l. Aqui. de adul. l. Gracchus. Quędam sunt, quæ de iure sortiunt̄ effectū, & in his dic, aut quęris qua die dicat̄ factū, aut quæris an factū ualeat? Primo ca
2 su dic ut l. more. ff. de fer. Secundo casu dic, aut sunt actus † uoluntarij ut contractus, & ultimæ uoluntates, & ita ualent de nocte, sicut de die, ut hic, & l. ad testium. §. posse. de testa.
3 Aut sunt † actus necessarij, ut iudicia, & tūc debent de die fieri, aliàs non ualerent, ut §. sedebunt. Fallit ex causa, si iu
4 risdictio expiraret, ut d. c. consuluit. de offi. dele. † Quæro, an quando fit de nocte, debeant esse luminaria. Dico ꝙ sic, ut l. j. §. tria luminaria. ff. de uē. inspi. Ratio, quia testes debēt cognoscere partes, quod non bene fit in obscuro, ut l. fi. §. si autem dubius. de iure delibe. & de testi. l. testium.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *De nocte. Et an debitor poßit soluere de nocte creditori, & quædā alia, & quòd regulariter omnia poßunt fieri de nocte sicut de die, uide* Dec. *c. consuluit. de offi. deleg.*

LEX XXI.

CVM EA QVAE. Breuiter dicit, Simulatæ uenditionis pretium peti non potest. h.d.

LEX XXII.

SI MAIOR. Non eget summario propter breuitatem. De hoc uidebitis in l. metum. j. ꝙ metus cau. &c.

LEX XXIII.

NEC INTENTIO. Exceptio facti, uel intentionis, non potest opponi post transactionem lite finita. h. d. Opp. ff. de tut. & ra. dist. l. si ex duobus. Sol. ut in gl. ibi loquit̄ in pluribus tutoribus, uel curatoribus, qui tenebantur insolidùm, quorum solutio unius prodest alteri. Quęro unū, solutio facta per istum, qui nō erat hæres, an prosit alij, qui est hæres. Sol. ut in glo. quæ dicit ꝙ non *, quia soluit pro sua obligatione.

* *Non. l.* Imper. *§. debitor. ff. eo. & not.* Bar. *l. si actionem. s̄. de pact.* I. Concen. B.

NEC INTENTIO. Pro dato, uel ꝓmisso, ex causa transactionis, non cōpetit exceptio. h.d. Opp. de l. in summa. in prin. de cond. inde. ff. Sol. ut in gl. Quærit glo. nunquid per solutionē huius hæredis putatiui factā ex causa transactionis, liberentur hęredes ueri. Et nunquid à ueris hæredibus posit repeti istud solutum? Videtur ꝙ sic, per l. si quis possessor. ff. de peti. hęre. Gl. determinat cōtrariū. Ad l. si qs possessor. responde ut in glo.

LEX XXIIII.

1 *Confeßio sola rei dicentis se debere certam quantitatem, non præiudicat creditori.*
2 *Reus si soluit creditori ex eo non oritur præsumptio, ꝙ nihil debet recipere à creditore cui soluit.*
3 *Confeßio creditoris quando sibi præiudicat.*

SI QVIDEM. Solutio partis ex causa transactionis inducit liberationem à toto, secus in confessione par
1 tis facta à reo. h. d. † Vides ergo ꝙ attestatio rei dicētis se debere certā quantitatem, sola non præiudicat creditori.
2 † Sed quæro, utrùm præiudicet ipsi reo, ita ut ex eo quod aliquid soluit, sit præsumptio, ꝙ nihil debet recipere à creditore cui soluit. Text. est ꝙ non in l. si cùm dos. in prin. ff. rer. amo. Quęro quid in creditore. Creditor confessus est debe
3 re habere centum † à Titio, utrùm uideatur dicere, & nihil ultrà, adeò ꝙ sibi præiudicet in residuo? Breuiter, aut ipse ap
4 posuit aliquam dictionem taxatiuam[a], ut si dixit, centum sola, uel centum tantùm, & tunc in residuo præiudicat sibi, aliàs non. hic est tex. cum glo. secūdum opinio. Azo. in l. rationes. j. de proba. quæ est uera. probatur in l. iij. §. cum Titio. ff. de adim. leg. &c.

ADDITIO.

a IO. FR. RV. *Dictionem taxatiuam. Limita nisi creditor confiteatur sibi deberi centum pro resto secundum* Ang. Saly. Imol. *& alios quos* Ias. *hic refert & sequitur.*

LEX XXV.

SI MAIORES. Transactio non rescinditur ob defectum causæ non expressę.* h.d. An per pactum factum cum matre filij succedant in minus. Dic. ut l. pactū. j. de colla. &c.

* *Expressæ. Non intelligas deficere causam, cur transigeretur, alioqui transactio inutilis esset: l. iurisgen. §. sed cùm nulla, de pact. Sed si quis transigendo aliquid taciti in mente retentum haberet, puta,* Ego *dico me transegisse eo animo, ut hoc pro me facias: illa causa nō expressa nihil operatur, neq; transactionē rescindit. Quia trāsactio utpote stricti iuris, non plus operatur, quàm à contrahentibus expressum fuerit: l. quicquid. ff. de uerb. ob.* Not. *j. hoc tit. l. sub prætextu.* I. Con. B.

LEX XXVIII.

1 *Transactio ut ualeat, necessariò non debet fieri apud acta, nec in scriptis, & quòd est contractus innominatus, nu. v. xx. xxj. xxij. xxiij.*
2 *Agi quòd poßit ex pacto nudo transactionis.*
3 *Reus obseruās promissa cōuenitur prima actiōe, ad quā reuertitur actor.*
4 *Condictio ob causam, cui competat & de natura illius, nu. xvj.*
7 *Actio præscriptis uerbis quare competat reo, & non actori.*
9 *Actor quando dicatur liberare reum.*
10 *Cautio Mutiana an habeat locum in contractibus inter uiuos, et n. xxvij.*
11 *Cautio quæ præstatur de modo implendo, an habeat locum in contractibus bonæ fidei.*
Transactione interposita super aliquo contractu, de ea iudicatur sicut de contractu, super quo interponitur.
13 *Actor ꝙ poßit cogi ad cauendum, si transactio est interposita super contractu bonæ fidei.*
14 *Cauere quis quòd non cogatur in ultimis uoluntatibus de implendo, coactione præcisa, sed causatiua.*
17 *Peti quod non debeat, ut fiat id, quod factum non releuat.*
18 *Actori & reo, quando subueniatur per actionem de dolo, propter non obseruantiam transactionis.*
24 *Trāsactio si nō fiat per ut, sed ꝑ dictionē si, an sit cōtractus innominatus.*
25 *Actor agens ob non seruatam transactionem, an debeat prosequi primā instantiam, uel de nouo inchoare.*
26 *Titulus superueniens possessori, quòd faciat eum quærere dominium ex persona eius, à quo habet titulum.*

a SIVE APVD.[a] Breuiter dicit, Transactionibus legitimè factis stari conuenit, & si fiant pacto nudo ex eis nō agit̄, sed ad primā actionē actor reuertit̄. hoc dicit. primò loquit̄ in genere, secundò infert ad species. Secunda
1 ibi, sed quoniā. † Not. j. ꝙ de substantia trāsactionis nō est quòd fiat apud acta, uel quòd exinde fiat scriptura, ut s̄. eo.
2 l. cū te. & s̄. tit. j. l. pactum quod bona fide. † Secundò nota
3 quòd ex pacto nudo transactionis non potest agi. † Tertiò not. ꝙ si reus non obseruaret promissa, potest cōueniri prima actione. Vidistis s̄. tit. j. l. cùm proponas, la ij. Veniamus ad declarationē materiæ nostræ legis, & uidebitis pulcherrimam legem. Opp. dicitur hic ꝙ ex transactione non potest agi, sed agitur actione prima. Cont. ff. de cond. ob caus. l. iij. § j. de cond. indeb. l. eleganter. §. pen. Sol. Dicit glo. fateor
4 ꝙ nō potest agere actor, ut hic, sed reo † bene competit condictio ob causam ad repetendum ea quæ dedit, si actor non obseruat ꝓmissa. & uide glo. super uerbo, ex pacto, in prin. Aduertatis, fateor ꝙ reo competit condictio ob causam, ad repetendum, ut dictum est, sed ista non oritur ex pacto transactionis, sed extra id quod agitur, ut l. si is. in fi. ff. comm. Et hoc sentit glo. ult. huius l. circa fi. quā uide. Vnde proprior solutio esset, ut dicamus ꝙ condictio ob causam non oritur ex pacto trāsactionis, sed extra id qd' agitur in cōtractu, ex illo negotio gesto inter te & me, ut l. si in area. de cond. ind.
5 Antequam intrem gl. † quæro, utrùm reo implenti contractū ex parte sui, detur actio præscriptis uerbis cōtra actorē? Videtur quòd non, quia sufficit sibi exceptio, ut l. j. §. si reus ff. de eo per quem fa. erit. Contrarium est ueritas, nam cùm

cùm contractus transactionis, ſit quidã contractus innominatus, ut ĩ dicã, implenti tãtùm cõpetit actio præſcriptis uerbis ad intereſſe, ut l. naturalis ĩ de præſc.uer. Non obſtat l.j. §.ſi reus. quia ibi ſufficiebat exceptio, propter quã ſua deſinebat intereſſe, unde actionẽ ex illo edicto non habet.* Ex prædictis habes ꝙ reo tranſigẽti, ex trãſactiõe cõpetũt tria remedia, primò exceptio, ſecũdò ob cauſam cõdictio, tertiò pręſc.uer.actio, ſi contractũ impleuit
6 ex parte ſua. † Sed quæro, an actori cõpetat actio præſcriptis uerbis, contra reũ, ex contractu trãſactionis. Et uidet ꝙ ſic, quia cõpetit reo contra actorẽ ut ſ. dictũ eſt, ergo eadẽ ratione actori contra reũ. In cõtrariũ eſt caſus hic, ꝙ ex tali ctractu nulla oritur actio, ſed de neceſsitate actor reuertitur ad actionẽ primã Sed nũc reintro gl. Quæro,
7 quæ eſt ratio, † ꝙ reo competit actio præſcriptis uerbis, & non actori? Et uide gl. ſuper uerbo ex pacto ibi, ſed quare nõ actori, &c. Dicũt quidã, ꝙ cõtractus transactiõis eſt facio ut des, ex quo oritur actio de dolo, non præſcriptis uerbis, ut l. naturalis. §. ꝙ ſi faciã. ff de præſc.uer. Iſtã reprehẽdit gl. qa imò eſt, do ut des, cũ remittere ſit dare, non facere, uide gl. Iſta reprehẽſio gl. nõ eſt bona, qa l ſi mulier. quã gl allegat, loquitur qñ debitũ certũ remittit, quęſtio noſtra loquitur qñ dubiũ debitum remittit, tũc † eẽ remittere eſt facere, nõ dare, ut dixi in l.actiõe. ſ. eo. & ibi no. ſecũdũ unã opinio. Sed iſta ratio gl. nõ eſt bona, ꝓpter aliã rationẽ. nã §. ꝙ ſi faciã. habet locũ, qñ ex facto alteri parti nihil adeſt. ſed hic alteri aliquid adeſt, qa ſtatim ex illa remiſſione quæritur ſibi exceptio, ideò haberet locũ actio præſcriptis uerbis, ſicut in do ut des, uel do ut facias, ut not. in d. §. ꝙ ſi faciã & dixi ſ. eo. l. actio. & l. cũ mota. Aſsignauit glo. aliã rationẽ, qa in cõtractib. innominatis oritur actio pręſcriptis
8 uerbis ei q impleuit cõtractũ ex parte ſua, ut d. l. naturalis. §.j. de præſc. uer. ſed reus põt implere cõtractũ ex parte ſua, qñ illud qd cõuenit, actor uerò q ꝓmiſit nõ petere uel non agere, nunquã poteſt implere cõtractũ ex parte ſua, q ſi non petit, uel agit hodie, cras poterit petere, & ſic de ſimilibus in perpetuũ, ut l. eleganter. §. pe. ff. de cõd. inde. Vnde quia contractũ nõ impleuit, ideò ſibi actio pręſcriptis uerbis non datur, ideò de neceſsitate ad primã actionẽ redit. hic eſt caſus in l. noſtra & uide gl. Iſta gl ponit ueriſsimã opinionẽ, & rationẽ habuiſtis not. in l.j in fi. mag gl. ſ. de pac. & in l. in actione. ſ. e. Ad iſtud ergo qd habuiſtis, ꝙ actori nõ cõpetit actio præſcriptis uerbis, quia nõ poteſt implere cõtractũ ex parte ſua, Opp. & uidet ꝙ actor poſsit implere liberando reũ per acceptilationẽ, cũ acceptilatio tollat ętiã actionẽ in rẽ, ut ſ. eo. l. ut reſponſum. Quidã fatent contrariũ, quia ſi actor liberaret per acceptilationẽ, haberet actionẽ præſcriptis uerbis. Alij, ut Hug. dicũt ꝙ tunc nõ implet contractus, quia etiã tũc poterit agere de facto, licet actio ſit ſublata, ut ĩ. eo. l. ubi
9 pactũ. Veritas eſt iſta, ꝙ attendas qualiter † uerba trãſactionis fuerũt cõcepta. nã aut dixit, ꝓmitto liberare te, & tu reus dabis mihi cętũ, & tũc poſſet impleri cõtractus ex parte actoris liberãdo, & tunc haberet actionẽ, præſc. uerb. Aut, ꝓmiſit nõ agere uel nõ petere, & iſtud nũquã poteſt implere, quia ſaltẽ de facto põt agere, ut d. l ubi pactũ, & l. elegãter. §. pe. de cond inde. Et illo caſu debet intelligi l. noſtra, ꝙ actio præſc. uer. non cõpetat, ſed reuertit ad primã actionẽ. Et iſtud gl dixit ſ. de pac. l j. in fin. mag gl. Ad idẽ op. & uidet etiã, qñ, ꝓmiſit non agere, uel non petere, ꝙ poſsit impleri ex parte actoris, cauẽdo de non agẽdo, uel de non petẽdo in futurũ. Nã cautio Mutiana habet ꝓ implemento. ut l. Mutianæ. de cond. & dem. & de cond. inſtit. l. iij. §. j. Sol. dicit gl. Fateor hoc contrariũ, ꝙ per hãc cautionẽ implet iſte contractus, ſicut in quibuſdã caſibus ſimilib. qui ponunt in gl. Tenet er-
10 go iſta gl. † ꝙ cautio Mutiana habet locũ in contractibus inter uiuos. Contrariũ tenet glo. in l.j. in fi. magnæ glo. ſ. de pac. & in l. Mutianæ. ff. de cond. & dem. & l. ita ſtipulatus. ante fin. ff. de uer. ob. & de cond. ob cau. l. dedi. circa prin. Et ibi iſtũ paſſum examinat Gul. de Cu. & uidet tenere glo. hic poſitã, ꝙ non puto uerũ, nã contractus innominati fiunt per modũ modi, ut do ut des, uel do ut facias, uel facio ut facias, uel facio ut des, omnia reſpiciũt modũ. cautio Mutiana habet locũ in conditionibus negatiuis, ut dict. l. Mutianę. Vnde iſta materia non habet locũ hic, ſed magis eſſet uidẽdum
11 † de illa cautione, quæ præſtat de modo implẽdo, per l. ſiti bi legat. de leg iij. de cond. & dem. l. quibus diebus. §. Termi
b lius. not. ĩ. de don. quæ ſub modo l.j. Et certè b iſtã cautionẽ non reperio locũ habere in contractibus bonę fidei, niſi in
c caſu l. inſulã c. §. fi. ff. locat. Iſtã materiã latius explicaui in d. l. Mutianæ. tñ quantùm ad ꝓpoſitũ poſſemus ſic dicere, Aut tranſactio interponit ſuper contractu, ſeu ſuper actione bonæ fidei, & tunc iudicamus de ea, ſicut de contractu bonę fidei, & uidiſtis not. ſ. eo. l. ſub prætextu. & l. de tutela. ĩ. de integ. reſt. & tunc cauendo de non agendo, uel de petendo, uidet impleri contractus. ar. di. l. inſulã. §. fi. Si uerò interponit ſuper contractibus ſtricti iuris, tunc per hanc cautionẽ non uidet contractus impleri, & ita loquit hic. Nã, ut uidetis, agit actione in rẽ, quæ eſt ſtricti iuris. Et ſecundũ iſtũ modũ debet intelligi qd nota, & uobis dixi ſupra eo. l. actione. Contra prædicta op & uidet ꝙ per cautionẽ nunquã impleatur, unde uidet obſtare. ff. de cond. ob cauſ l. dedi. in princ. Dixit glo. fateor ꝙ actor poteſt cauere de implendo, non poteſt tamen cogi ad cauendum niſi in contractibus bonæ fidei, ut l. in omnibus. ff de iud & in ſeruitutibus. ff. ſi ſeruit. uend. l. harum, & in ultimis uoluntatibus, ut l. Mutianæ. de cond. & dem. & uide glo. tuam. Videtur ergo tenere iſta glo.
12 † ꝙ l. in omnibus. ff. de iud. non habet locum niſi in contractibus bonæ fidei. Idem tenet gl. in l. ſecunda. in princ. in ſecunda glo. ff. ſol. mat. & d. l. dedi in prin. & d l. in omnibus. Contrarium eſt uerum, ut l. uniuerſa. ſ. de precib Imper. offer. & l ſi creditores. de priuile. cred. & not. in l. in poſſeſsiõe.
13 quibus ex cauſ. in poſſeſ. eat. † Tamen quantùm ad propoſitum, bene fateor iſtud quod gloſ. dicit, ꝙ actor poterit cogi ad cauendum, ſi tranſactio eſt interpoſita ſuper cõtractu bonæ fidei, quia cautio habet implere contractum, ut ſ. dixi, in alijs contractibus ſecus. Et quòd dico, poteſt cogi ad cauendum, intellige ut pręſtet intereſſe, quia iſta eſt natura actionis præſcript. uer. quæ oritur ex contractu innominato,
14 ut d. l. naturalis. §. j. de præſc. uerb. Illud etiam † quod dicit glo. ꝙ in ultimis uolũtatibus quis cogitur cauere per l. Mutianæ. ff. de cond. & dem. non eſt uerum coactione præciſa, ſed cauſatiua, ut ibi. not. Item opp. ad iſtam l. ꝙ ad promiſſa agatur ex pacto tranſactionis, ut ſ. e. l. cùm proponas. Sol. ibi interceſsit ſtipulatio, hic non, & ſecundum hoc iſta opp. uadit ad legem, uel forma eam aliter, & ſic uadit ad prędicta.
15 † uidetur ꝙ contractus tranſactionis poſsit impleri ex parte actoris, ita ꝙ poteſt agere, ut l. cùm proponas. ſ. eo. Sol. Ibi tranſactio fuit facta per ſtipulationem, quæ eſt ueſtita in ſeipſa uerbis, nec eget implemento rei interuentu, hic loquitur de tranſactione facta pacto nudo, quæ rei interuentu ex parte actoris non poteſt impleri. Ita loquitur hic, nam ueſtimentũ quod fit uerbis, fit ex diſpoſitione contrahentium, quod lex nõ denegat, ſed illud qd fit rei interuentu, fit ab una parte tantum lege cooperãte. unde ſuum lex, nõ tuũ tibi denegat auxiliũ, & uide glo. Itẽ op. ad prædicta, & uidet ꝙ poſsit agi præſc. uer. ex parte actoris, ut l. ſi ꝓ fundo. ĩ. eo. Gl. dicit ꝙ ibi fallit. Vel dic ꝙ ibi loquit de actione præſc. uerb. datiua, nõ natiua. Iſta ſol. quãtũ ad illã l. ſi ꝓ fundo. nõ eſt bona, quia nulla eſt ratio, quare hic non daret actio præſ. uerb. ſicut ibi. nã hic rei uẽdicatione agebat, ſicut ibi, ergo dicit Pet. & credo, ꝙ bene dicat in hoc ꝙ l. ſi ꝓ fundo, debet intelligi, qñ trãſactio fuit facta per talia uerba, quæ reſpiciũt implemẽtũ ex parte actoris, ut, ꝓmitto te liberare, uel actioni propoſitæ renunciare, ideò ibi datur actio præſ. uerb. actori, impleto contractu ab eo ita loquitur ibi. Item ad illud op. & uidetur ꝙ actori competit actio præſc. uerb. ut ſ. eo. l. cũ mota. Sol. ut ibi dixi. Vel intelligas ꝙ ibi fuit talis

ter conceptus, ꝙ põt impleri ex parte actoris, & fuit impletus, uel ſi dicas ꝙ ex parte actoris non põt impleri, tunc in ſubſidiũ dat actio præſc. uer. à lege, quæ eſt datiua, non natiua, cũ in priſtinã obligationẽ ſe nõ poſsit reponere, ut ibi dixi, & uide gl. tuã. Vidimus ꝙ reo dat actio præſ. uer. & condictio ob cauſam. Itẽ uidimus utrùm actori det actio pręſc.
16 uer. ſicut reo. Quæro, utrũ actori det cõdictio ob cauſam, † ut reus ſe reponat in priſtinã obligationem, ſicut reo dat, ut actor reſtituat accepta. & ꝙ actori cõpetat, glo. uidet hic tenere, & in l. actione. ſ. eo. Idẽ tenet in l. cũ mota. cũ actio eſt talis, quæ põt conſenſu partiũ reſtaurari. Et uidet caſus in l. ſi quis acceptę. de cõdi. ob cau. In cõtrariũ uidet hæc l. quæ dicit ꝙ ſit neceſſe agere actione prima. Itẽ uidet caſus totũdus in l. ſi ꝓ fundo. ĩ. eo. ubi dicit expreſſe ꝙ ad actionẽ primam nõ põt dari regreſſus. Pro hoc etiã facit ĩ. e. l. quãuis. Aduerte, dicas ſic, Quãdoq reus impleuit contractũ ex parte ſua, quãtũ potuit, quãdoq noluit implere. Primo caſu non dat actori cõdictio ob cauſam ut reus ſe reponat in priſtinã obligationẽ, ut ĩ. e. l. ſi ꝓ fundo. ibi eẽ reus dedit. rẽ actori, licet fuiſſet euicta. & eſt ſpeciale in trãſactiõe fauore minuẽdarũ litiũ, licet ſecus eſſet in alijs ctractib. innominatis, ut l. fi. de condi. ob cauſ. Secũdo caſu, qñ reus noluit implere, & tunc aut eſt talis actio, quæ nõ poteſt per cõſenſum partiũ reſtaurari, & nõ dat cõdictio ob cauſam, ut ſ. eo. l. cũ mota. & ĩ. ad Turp. l. quãuis. Si uerò per conſenſum partiũ poteſt reſtaurari, & tũc actor uult per condictionẽ ob cau. ex ſua pœnitẽtia reſtaurari, & hoc non poteſt, ut ĩ. eo. l. quãuis. Aut ex aduerſarij mora, & tunc ſiqdẽ ipſe potuit implere, & impleuit contractũ ex parte ſua, habet locũ condi. ob cau. aliàs haberet locũ actio de dolo, ut no. in l. actione. ſ. eo. & ibi dixi. Prędicta uera, qñ per trãſactionẽ actio fuit ipſo iure ſublata: nã ſi ſublata non eſſet, duraret actio prima, ideò nõ eſſet locus condictioni ob cauſam, ut ſe reponeret in priſtinã obligationẽ, & hic eſt caſus. Sed contra hoc op. uideo ꝙ reus, cui legat liberatio, habet actionẽ ex teſta. ut liberet, licet ſit tutus
17 exceptione, ut l. ij. §. j. ff. de lib. leg. ergo eadẽ ratione, licet iſte actor habeat replicationẽ, poteſt petere, ut reus ſe reponat in priſtinã obligationẽ, & faciat pactũ de non petẽ. Et hoc tenebat Iac. de Rauẽ. qd doc. noſtris non placet, † qa non debet peti ut fiat id ꝙ factũ non releuat, ut l. hęc ſtipulatio. §. diuus. ut leg. no. caue. ſed hic actio nihil releuat, quia ex pacto de nõ petẽdo cõſequeret replicationẽ tãtùm, ut in l. iuriſgẽtiũ. §. pactus ne peteret, q̃ replicationẽ habet ſine eo. Et per hãc legẽ nõ obſtat qd dicit de eo cui relinquit liberatio, qa illud ideò, qa non eſt in poteſtate rei, qñ conuenit, ut ſic op ponat exceptionẽ. Vt igit ſibi pareret, ꝓbationes, permittit ſibi agere ut liberetur, ſed in poteſtate actoris eſt agere quãdo uult, & ſic replicationem opponere, ita loquitur hic.

HOC ergo uiſo, hoc eſt, qualiter actori ſubueniat per con
18 dictionẽ ob cauſam, reaſſumo † qualiter ſibi ſubueniatur per actionẽ pręſcri. uerb. Et dicas ſic, Aut uerba trãſactionis ſunt concepta affirmatiuè, ita ꝙ ex parte actoris poſſunt impleri, & tũc implemẽto ſecuto ei competit actio præſcrip. uerb. ut l. ſi ꝓ fundo. ĩ. eo. & l. naturalis. §. j. de pręſc. uerb. Aut ſunt cõcepta negatiuè, ita ꝙ non poſſunt impleri, & tũc aut eſt interpoſita ſuper cõtractib. bonæ fidei, & cauẽdo implet, ut l. inſulã. in fi. ff. loc. & ſic ci competeret ac. præſc. uer. Ita intelligo gl. hic poſitã. Aut ſuper contractib. ſtricti iuris, & tũc aut actio prima non eſt ſublata, & non dat actio præſcriptis uerbis, ſicut nec condictio ob cauſam, ut dictũ eſt ſ. ſed de neceſsitate reuertit ad actionẽ primã. Caſus eſt hic. Aut actio ſublata eſt talis, quę poteſt conſenſu partiũ reſtaurari, & tũc actio præſc. uerb. non habet locũ datiua uel natiua. Natiua non, qa contractus non eſt impletus ex parte actoris. Datiua non, qa ceſſat æquitas, ꝓpter quã dat, quia poteſt agere condictione ob cau. ut ſe reponat in priſtinã obligationẽ, ut ſ. dixi. Aut non poteſt conſenſu partiũ reſtaurari, & habet locũ actio pręſc. uerb. datiua, non natiua, ut l. cũ mota. ſ. eo. Omnia quę dixi ex parte actoris, qñ uerba contractus ſunt concepta, ꝙ ex parte eius nõ poſſunt impleri, intelligetiã ex parte rei, ſi poneres uerba ita concepta, ꝙ ex eius parte impleri non poſſent, ita intelligo iſtã materiã. Contra omnia prædicta op. dixi ꝙ tã actori, q̃ reo ſubueniẽ per cõdictio
19 nẽ ob cauſam, uel actionẽ præſc. uerb. Cõt. imò † per actionẽ de dolo, ut ſ. eo. l. actione, & l. ſub prætextu. ergo apparet ꝙ iſtæ duæ actiones non habent locũ, qñ actio de dolo non concurrit cũ alia. Gl. hoc tãgit in ultima gl. Tu circa hoc dicas breuiter ſic, Quãdoq quæritur de dolo commiſſo circa actionẽ, ſuper qua tranſigere poſſet, & de hoc non dico hic, gl. tãgit in l. actiõe. ſ. eo. & ĩ. l. prox. & ibi dicã. Quãdoq quęrit de dolo commiſſo in litigando circa litẽ, de qua trãſigit, & tunc aut dolus committitur ex parte actoris, aut ex parte rei. Primo caſu, tranſactio eſt nulla, ſed ſi reus actori nomine tranſactionis aliquid dederit, habet locũ actio de dolo, ad reſtituẽdũ data, ſed ex parte rei ualet trãſactio, & dat actio de dolo actori, ad reſcindẽdã trãſactionẽ ſi primã actionem ſuſtulit, ut ſ. eo. l. ſub pretextu. & ibi no. ff. de cõdi. inde. l. in ſumma. in prin. quãdoq cõmittit dolus inducẽdo aliquem ad tranſigendũ, & tũc dic, aut trãſactio interponitur ſuper contractibus bonæ fidei, aut ſuper contractu ſtricti iuris, & de hoc dic ut ſ. eo. l. ſub prætextu. Quãdoq dolus committitur in non obſeruando promiſſa, & tunc loquitur materia noſtra, quia regulariter habet locum condictio ob cauſam, uel præſcriptis uerbis, uel agitur actione prima, ut ſ. dixi, uidelicet, qñ actio extincta non poteſt reſtaurari per condictionẽ ob cauſam, quæ non competit ex pœnitentia, ut l. quãuis. ĩ. eo. Item not. ꝙ ex mora aduerſarij qñ actor non poteſt implere ex parte ſua, non datur actio præſcrip. uerb. eadem ratione, ſ. quia actor non poteſt implere, & ideò datur actio de dolo, ſecundum opi. Pla. notabilẽ. In caſu tamen non poteſt agi actione de dolo, ut ſ. eo. l. actione.

20 HIS † præmiſsis reſtat quòd ueniamus ad quæſtiones, & primò quæro, utrũ trãſactio ſit contractus? Certè ſic, quia ultro citroq naſcit obligatio, ut l. Labeo. §. contractũ. ff. de
21 uer. ſig. & ſ. l. cum te. ibi, ſi de fide contractus, &c. † Quæro ſecundò, utrũ ſit contractus nominatus, uel innominatus. Et uidetur ꝙ ſit nominatus, quia habet elegans nomẽ, ſicut emptio, & uenditio, depoſitũ, ſocietas, & pignus, ita tranſa-
d ctio habet nomẽ elegans. In contrariũ eſt ueritas d, quia contractus nominati ꝓducunt actionẽ eo ipſo ꝙ ponunt abſq aliquo implemẽto, ut l. iuriſgentiũ. in prin. ff. de pac. ſcilicet transactio nõ producit actionem, niſi impleat rei interuentu: ergo apparet ꝙ nõ eſt * Generis. Idẽ Bar. l. Iuriſgen. nu. j. ff. de pact. Quod tamen mihi non placet, nam licet permutatio genus quoddã generaliſsimũ cõtractuũ ſit. l. j. ff. de cont. emp. Tamẽ huic generi detrahitur, quãdo in ſua natura manet nẽpe quãdo alicuius rei dominium transfertur, ut alterius rei dominium accipiat, tunc cũ nullo aliorum cõtractuũ conuenit, & manet in ſuo nomine proprio et peculiari, ut cæteri contractus nominati. Alia igitur ratione dicitur innominatus, quòd naturã aliorũ æquipollentiũ cõtractuũ, per quos dominium transfertur, nõ imitetur. Puta in emptione res tradita non uendicatur, ſi precium ſolutũ nõ fuerit: l. qui ea lege. ĩ. de pact. int. emp. In permutatione ſecus eſt: l. ſi tibi. ff. de præſc. uerb. l. ij. ĩ. de cõdic. ob cauſam. cum ſi. Bar. I. Con. B.

contractus nominatus, ut hic, & hoc ſen-
22 tit iſta gl. tota, & iſta eſt ueritas. † Sed tunc quero, quare non eſt nominatus ſicut emptio & uẽditio. In permutatione reperio legẽ hoc dicẽtẽ. ĩ. de rerũ per. ſup rub. & in d. l. iuriſgent. §. j. Nã permutatio ſecũdũ uerã opi. ideò nõ dicit cõtractus nominatus, qa habet nomẽ generis,* nõ ſpeciei: nã etiam emptio poteſt dici permutatio, qa permutat res cũ pecunia. Idẽ in locatione permutat opera cũ pecunia. unde permutatio generis, & appellatio generis, non facit contractum dici nominatum, ut de cond. & dem. l. ſi nominatim, & de lib. & poſth. l. j. Idem poſſumus dicere in tranſactione, nam ſiue recedas à lite, pacto gratuito, ſiue ſimplici renunciatione, ſiue ſententia, poteſt dici tranſactio, hoc eſt, trãſactum à lite, uel trãſactũ ab actione, quia propriè ex parte actoris dicit trãſactio, ut habuiſtis no. in l. ij. ſ. eo. Cũ ergo ſit nomẽ generis, nõ facit cõtractũ dici nominatũ. Pręterea (& iſta eſt melior ratio, quę poſſet reddi) cõtractus

nominati habent suos fines determinatos. In emptione & uēditione emptor dat pretiū, uēditor dat rē. In locatione locator dat rē, cōductor pretiū, sed trāsactio nō habet fines determinatos, qa quādoq; actor dat pecuniam, quādoq; recipit, ut l. ij. & l. super possessione. s̄. e. Vel dic ꝙ ideò nō est nominatus, quia nō placuit cōditoribus iuris eā ponere inter
23 contractus nominatos, & fortè nō est mala ratio. Quæro † quis cōtractus innominatus est hic? Quidā dicunt qđ est facio ut des, quia remittere est facere. Alij dicūt, ꝙ est do ut des nō curo. Aduerte, gl. nostrę cōsiderāt cōtractus innominatos penes modū ineundi cōtractū, ut habuistis no. s̄. eo. l. cū mota. & hac l. Sed ego teneo cū Vltramōt. ꝙ debeamus inspicere utranq; partē, ut ex una parte sit facio ut des, & ex alia parte, sit do ut facias. Idē in similibus ut dixi in l. cū mota s̄. eo. Nūc ad ꝓpositū dico, ꝙ cōtractus trāsactionis cōmuniter est remittere, ut det aliquid, & istud remittere secūdum quosdā, est idē qđ dare, ut hic dicit glo. circa prin. Secūdū alios, qñ remittit debitū, dubiū nō est dare, sed facere, ut s̄. dixi. & dixi in l. actione. s̄. eo. & sic secundū aliquos esset facio ut des, secundū alios, do ut des. tñ in hoc non est curādū, qa cùm ex isto facto aliquid absit parti, dat præscriptis uerbis, sicut in do, ut des. Cū ergo idē sit effectus, non est curādū qs cōtractus sit, ut l. Gallus. §. si eius. ff. de lib. & posth. tñ potest esse, ꝙ trāsactio uerè est, facio ut des ex parte actoris. Exemplū, Actor petebat sibi dari fundū, deuētū est ad trāsactionē hāc, ꝙ actor iret Romā, pro reo, & reus sibi daret fundū, tūc esset facio ut des, ex parte actoris, ex parte rei, do ut facias. Itē potest esse ex parte actoris do ut des, in exēplo pręmisso, si in trāsactione fuisset cōuētum, ut actor daret cētum, & reciperet fundū, ut s̄. eo. l. si super, & tunc ex utraq; parte erit do ut des, cum ex utraq; parte sit datio. Itē potest esse ex parte actoris, do ut facias, & tunc ex parte rei erit facio ut des, posset etiā esse ex parte utriusq; facio ut facias, ut diligens inuestigator poterit perquirere, unde contractus trāsactiōis, potest cadere in qualibet specie contractus innominati. Hoc uult sentire j. glo. tua mag. circa fi. & uide eā. Quærit, quid si
24 trāsactio † non fiat per ut, sed per si, hoc modo, si dabis mihi cētum, remittā tibi actionē, utrùm sit contractus innominatus. Videt quòd non, quia non orit ultro citroq; obligatio, ergo non est contractus ꝓpriè, ut l. Labeo. §. cōtractum. de uer. sig. Illud em̄ quod est in conditione, non est in obligatione, ut l. si quis sub conditione. si quis omis. cau. test. & hoc uidet tenere glo. in l. si quis cum debitore. ff. de iureiur. In contrarium, ꝙ sit transactio, & contractus innominatus, uidetur tex. s̄. eo. l. si super possessione. Et uidet tenere glo. ff. de pac. l. si intrà. ff. de do. l. hoc iure. Gul. de Cu. in d. l. si quis cum debitore. dicit, Aut in conditione uenit aliquid per qđ parti aliquid adest, & erit contractus innominatus. Aut nō uenit id, per quod parti aliquid adest, & non erit cōtractus innominatus, & hoc satis potest procedere. Ad id quod dicit, quod non est in obligatione, illud quod est in conditione, respondeo & concedo oppositum, & dico ꝙ ille contractus innominatus tunc incipit esse contractus, quādo quis cōditionē implere incipit, ut not. in d. l. si quis. ff. de iureiur.
25 † Quæro, dicit hic, uēdicatiōe pēdēte, utrùm actor habeat ꝓsequi primā instantiā, uel habeat necesse de nouo inchoare. Tex. hic uidet uelle ꝙ prosequatur instantiā. Dixi s̄. eo. l. si diuersa. hoc declarabo in seq. q. Quæro, dicit hic, ꝙ si reus uult euadere primā actionē, cogit parere transactioni. Quęro usq; ad quod tēpus potest actionē primā euadere, parendo trāsactioni? Glo. dubitat. dicā j. eo. l. si maior. Vltimò glo. format unū contrariū, & non soluit, super uer. pēdente. ibi. ff. ad leg. Fal. l. iij. §. j. Sed melius stat l. iiij. quia l. iij. nihil ad propositū. Itē l. iij. nō uidet cōtradicere prima facie, sed rectè inspiciendo contradicit ad id qđ glo. proxi
26 mè dicit, nā titulus superueniens possessori facit eū quęrere dominiū, ex persona eius, à quo habet titulū. * Sed hic possessori superuenit titulus, s. transactio, ergo uidet quòd ex persona actoris quęrat dominium, & sic actor desinat esse dominus, cuius cōtrariū hic dicit. Sol. Verba trāsactionis hic nō respiciunt translationē dominij, sed solùm tēdunt ad impediendā actionē, quia ꝓmisit non agere, uel petere, ut s̄. dixi. meritò dominiū non transfert, ut uidebitis j. eo. l. si pro fundo.

* *Titulū. Vt si rē alterius quam antè poßidebā, à domino cōparauerim: tunc imaginaria traditio & nuda domini uoluntas ad transferēdum dominiū sufficit: l. qua ratione. §. interdum. ff. de acq. rer. do.* I. Concen. B.

SIVE APVD ACTA. Opp. & intro gl. magnam, dicitur hic quòd ex nuda conuentione nō potest agi, sed agit prima actione. Imò uidet ꝙ cōpetat actio, ut l. iij. post prin. ff. de cond. ob cau. Sol. gl. quòd reo cōpetit actio ad repetendū, quod dedit, sed actori nō, ut hic. Aduerte, quia lex contraria loquit de condictione ob cau. quæ competit ut ibi. Et aduerte, quia condictio ob cau. dicit extra id qđ agitur inter contrahentes, ut l. si quis. §. j. ff. mand. lex autē nostra ꝓhibet intentari actionē ex nuda cōuentione, nō aūt prohibet quin posit agi alia actione, puta cōdictione ob causam. Ex hoc no. ꝙ ubi reus cum quo fit trāsactio, implet contractus ex parte sua, ei dat cōdictio ob causam, ad repetēdū qđ dedit, ut d. l. iij. si actor nō obseruat ꝓmissa. Itē, cōpetit sibi exceptio trāsactionis, ut per totū hunc titulū. Itē, ex eo quod implet contractū ex parte sua, potest sibi cōpetere actio præs. uer. habet ergo tria remedia. Dixi ꝙ reo datur cōdictio ob causam. Quærit gl. quæ est ratio, ꝙ actori nō dat actio pręsc. uerbis, sicut reo? Dicunt ꝙ ex parte actoris transigentis dicitur esse, facio ut des, ex quo cōtractu orit actio de dolo, ut l. naturalis. §. ꝙ si faciam. præalle. sed actio de dolo non potest cōpetere cum alia, ut l. j. §. ait. ff. de dolo. ideò actori non dat actio sicut reo. Hāc reprobāt gl. quia istud est uerbū generale, ꝙ ex parte actoris trāsigentis semper dicit contractus, facio ut des, imò pōst esse do ut des, cum remittere sit dare, ut l. si mulier. ff. de cōdi. ob causam, qđ est uerū, secūdum do. Iac. si debitum esset purū, ut dixi in l. actione. s̄. eo. Vnde gl. dicit ꝙ non dat actori, quia hic fuit nudum pactū, & nō est uestitū aliquo uestimento contra rationē gl. Op. & uidetur ꝙ fuerit uestitum, quia eo ipso reus liberat, & per cōsequēs ei cōpetit actio, ut l. iiij. §. fi. de cōdi. insti. Sol. gl. per interemptionē, quia licet actor liberet reum, adhuc ex parte sua nō dicit impletus contractus, & ideò ei dat actio, q saltē posset agere de facto, ut l. ubi j. eo. Verum est tñ, dicit gl. ꝙ si actor caueret se non acturū, tūc uidet plenè impleuisse contractū ex parte sua, quia talis cautio habet loco uestimenti, ut d. l. iiij. §. fi. & ideò agit. Cōcludit ergo gl. ꝙ ista cautio Mutiana habeat locum in dispositionibus inter uiuos. Ita sentit glo. hic. Contrarium fuit no. in l. j. s̄. tit. proxi. Cōtrarium no. in l. Mutianæ. ff. de cond. & dem. Gul. in d. l. iij. in prin. de cond. ob caus. tenet, ꝙ cautio Mutiana habet locum in contractibus, alle. l. si fideiussor. §. fi. qui satis. cog. l. Imperatores. §. fi. ff. de appel. l. præsenti. §. fi. s̄. de his qui ad eccles. cōfug. alleg. §. si uerò intra. auth. de mona. coll. j. Præterea est gl. ordinaria in l. nostra. Dicas ꝙ aliæ glossę sunt ueræ, & non ista. Ratio, quia cautio Mutiana habet locum solùm, ubi dispositio est sub conditione negatiuè concepta. Sed materia cōtractuū innominatorum, de quibus loquit lex nostra, habet locum
27 ubi dispositio procedit sub modo per ut. † Et ꝙ cautio Mutiana non habeat locum, ubi dispositio fit sub modo, gl. est not. in l. cùm pater. §. Titio. quæ incipit, quo casu. de leg. ij. Non ob. iura allegata in contrarium, quia illa iura loquuntur de cautione inducta ab alijs iurisconsultis, nō à Mutio, & ex permissione aliarū legum, & loquunt de cautione omnino diuersa, secūdū diuersas materias, ut patet ex d. iurib. Vel potes dicere ꝙ hæc gl. nō est necessaria illic, quia hæc gl. loquit ubi quis sponte recipit hanc cautionē. Sed l. Mutianæ, cum materia sua loquit, quādo hæres debet dare legatū sub conditione de nō faciēdo. Si offertur cautio Mutiana, habet necesse accipere dictam cautionem, & ita debet intelligi hic. Item op. de l. iij. in prin. ff. de condi. ob cau. Sol. gl. ꝙ si actor uult cauere se non acturum, potest, non tñ cogit, & sic tollit contrariū, & ꝙ dixi, non cogit, est uerū, nisi in casibus, ut in cōtractib. bonę fidei, & in ultimis uolūtatib. alleg. gl. l. in omnibus. ff. de iud. Quantùm ad illū passum cum gl. dicit, de contractibus bonæ fidei, gl. uidetur innuere ꝙ l. in omnibus.

omnibus, non habeat locū in cōtractibus stricti iuris. Istud nō est uerū, quia lex illa habet locū etiā in stricti iuris iudicijs. Itē in eo ꝙ dicit glo. ꝙ in ultimis uolūtatib. cogit, intellige nō præcise, sed causatiuè, si legatarius uult cōsequi legatū. Itē op. de l. cū mota. s̄. e. l. si ꝓ fundo. j. Glo. dat duas sol. illa uidet uerior, ꝙ in iurib. cōtrarijs dat actio præscri. uerb. à lege, adeò ꝙ nō sit natiua, sed datiua. Ita fuit no. in d. l. cū mota. pręalle. Itē op. & sum in gl. fi. & op. per hūc modū, uidet ꝙ hæc lex sit in seipsa contraria. Nā dicit primò, ꝙ ex pacto nudo nō nascit actio, posteà dicit in fine, poteris urgere aduersariū. Huius timore est factū prin. huius gl. quia aduersarius urgebat nō præcise, sed causatiuè, quia si nō uult teneri, ad qđ tenebat prima actiōe, obseruabit ꝓmissa per cautionē. Simile uidistis in l. si pacto quo pœnā. s̄. ti. prox. Itē opp. dicitur hic, nō agit ex nuda cōuentione, cōtrà. Aut in trāsactione interuenit dolus, & poterit agi actione de dolo. Aut nō obseruant promissa, & poterit agi cōdictiōe ob cau. Sol. gl. quia lex ista ꝓhibet actionem nasci ex nudo pacto, nō tñ ꝓhibet agi actione de dolo, & non prohibet quin posit agi cōdictiōe ob causam, quæ omnia oriunt ex pacto, qđ intellige ut dixi s̄. Quæro, nūquid trāsactio dicat esse cōtractus? Dic ꝙ cōtractus est, ut dicit in l. cū te. s̄. eo. ibi, si de fide cōtractus, ut ꝓbat per l. ubi. j. eo. ubi in acceptilatione quę interuenit in trāsactione dicit esset uinculū, & sic obligatio, ut institu. de ob. in prin. Sed quæro, quæ sit differētia inter transactionē & contractū facio ut des? Dic ut in glo. quam not. & est glo. ma. in fin. uetuntamen uolo quòd sciatis, ꝙ transactio potest cadere in quamlibet speciē cōtractus innominati, potest enim ex parte actoris esse facio ut des, uerū est qđ glos. nostra differentiā asignat hic. Verbi gratia, per totum istum tit. Ego actor desisto à lite ut des mihi decem, ex parte tua est do ut facias, quandoq; facio ut facias. pone, agebam contra te, cōuenimus, ꝙ irem pro te Romā, & tu pro me Perusiū. Item potest cadere in illā speciē, do ut des. pone petebā fundū mihi dari, peruenimus ad transactionē quòd ego actor dare tibi centū, & quòd tu dares mihi fundum. hic est transactio. Item potest cadere in illam speciē contractus innominati, do ut facias, quia remittere est dare, ut dixi s̄. & probatur in d. l. si mulier. Modò, si peruenimus ad trāsactionem, ꝙ remitto tibi actionē, ut uadas pro me Romā, transactio incidit in contractum, do ut facias. Quæro qualiter debet intelligi, pendente. Dic ut in glo. & bene, & tene menti ista, hic non sunt alia.

ADDITIO.

a *Siue apud. Vide do. Petr. in c. si quando. de off. deleg. qui aliter allegat istā legem.* Andre. Barb.

b *Et certè not. q, Bar. tenet, q in contractibus bonæ fidei, & transactione super ea facta, habet locū cautio Mutiana, & sic tenet ista glos. hic, quæ singularis reputatur, secus in cōtractibus stricti iuris, sed in l. Mutianæ. tenet cōtrà, & aliter locutus est in l. quibus. §. fi. de cond. & dem. Ioan. de Imol. in l. Mutianæ. tenet q nec in bonæ fidei contractibus, habet locum cautio Mutiana, cùm hoc nō sit iure cautū, & respōdet ad l. insulam. §. fin. ff. loc. Ang. in l. dedi ff. de cond. ob caus. dicit q, solitus est tenere id quod Bar. tenet hic. & addit q, in stricti iuris contractibus, debitore effecto suspecto, habet locum cautio Mutiana.* And. Barb.

c *Insulam. Adde secundum Cast. quòd uidetur dicendum oppositum, quòd non habeatur pro impleto, nam l. insulam. §. fi. loquitur in contractu nominato, ex quo oritur obligatio & actio statim, etiam ante secutum implementum, licet obstet exceptio usque quo impleatur, ut l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. empt. Sic ergo non potest impleri ex parte actoris, nisi prius impleatur ex parte rei, quia uenit fiendum implementum, ex eo quod reus dabit, ut si locas mihi opus fiendum pro centum, quòd de illis centum facere debeo, tunc æquitas dictat, quòd agere possum antequàm faciam, & quòd cauendo de faciendo debeat sufficere, cùm mihi non obstet exceptio, & ita loquitur ibi. Non enim habes actionem ex implemento, sed ex solo consensu. Sed nos loquimur in contractibus innominatis in quibus antequam impleam nō est orta obligatio, & actio, quæ debet oriri ex implemento, ut l. iuris gent. §. j. ff. de pact. Nō sic ergo dictat æquitas, q, cautio de implemendo faciat mihi oriri actionē & obligationē nec ita faciliter, sicut dictat, q, actionem nō datam poßit exercere sine obstaculo exceptionis: hoc enim facilius fit, & hoc dicit esse ita uerum, sicut Deus est in cœlis.*

d POMA. *Est ueritas. Vide Alexand. ubi tenet quòd est contractus innominatus, consil. xl. uol. v.*

LEX XXIX.

1 *Trāsactio, quādo porrigatur ad ea, de quib. nō est cogitatū, & nu. v.*
2 *Remißio generalis, quando comprehendat ea, quæ specialiter sunt incognita, & nu. iiij.*
3 *Transactio & sententia sunt eiusdem conditionis.*
6 *Compromissum quando comprehendat incognita.*
7 *Remißio doli, an ueniat in generali transactione.*

a SVB PRAETEXTV. [a] Vbi est petitio generalis, transactio generalis refert ad omnia quę in actione proposita poterant cōprehendi, secus in his quæ posteà emergūt. h. d. Ad primū
1 dictū ext. glo. op. & uidet † ꝙ transactio non porrigatur ad ea, de quibus nō est cogitatum, l. cùm Aquilina. & l. qui cum tutoribus. ff. eo. Huius timore dicunt quidā quòd hæc lex debet intelligi de illis speciebus, de quib. cogitatum fuerat. Et ita intelligit Mar. Sil. Contra quē expresse hæc litera dum dicit, post repertarū, ergo apparet, ꝙ pri-
b mò de hoc cogitatum non fuerat. Vnde doc. [b] Vltramont. dicunt, & bene iudicio meo, ꝙ quādoq; potest de re aliqua cogitari specialiter, & illo modo non fuit cogitatum hic. potest etiā cogitari de re generaliter, ut quia habeo intentionē remittendi quicquid in actione tutelæ posit uenire, & isto modo fuit cogitatum hic. & sic intelligunt contraria, uidelicet, in generali transactione non ueniunt ea de quibus non fuit cogitatum, s. generaliter, uel specialiter, sed hic fuit cogitatum generaliter. Et ista distinctio cogitari uel generaliter uel specialiter, probat per tex. ff. de test. mili. l. q iure militari. ita debet intelligi hic. * Hoc
2 præmisso uenio ad glo. op. quòd † ea quæ sunt specialiter incognita, non ueniūt in generali remissiōe, ut l. tres fratres. ff. de pac. So. Ibi erat incognitū propter dolū aduersarij, hic alterius. Opp. & ad idē ff. e. l. de his. & l. non est. Sol. Ibi loquit de his quæ ex testō dependent, quæ in trāsactione nō ueniūt, nisi inspectis & cognitis uerbis testamēti. Op. ad idē j. de iud. l. licet. Sol. Dicūt quidā, ꝙ ibi fuit petitio specialis, licet generalis sententia, hic fuit utrunq; generale. Glo. reprobat istā sol. quia etiā ibi fuit generalis petitio. Alij dicūt, ꝙ aliud est in sentētia, ut ibi, aliud in trāsactione, ut hic, & asignant duas rationes. Primò, quia iudiciū reddit in inuitū, transactio fit inter uolētes. Et ex hoc sequit alia ratio, qa trāsactio est fauorabilis, iudiciū odio-
3 sum. Ista est truffa, quia † eiusdē cōditiōis est trāsactio, & sentētia, ut s̄. e. l. nō minorē. Dicē-
4 dum † est ergo, ꝙ ibi fuit petitio generalis, & sentētia generalis, sed ꝓsecutio causæ fuit specialis, meritò in nō ꝓsecutis sentētia non obstat ope replicatiōis, hic uerò fuit petitio, ꝓsecutio & trāsactio generalis, nā si hic fuisset ꝓsecutio specialis, esset idē qđ in sentētia, ut in l. cōtraria. Vlterius op. de l. j. j. si aduer. rē iud. Sol. ut in glo. quia ibi ope restitutionis iuuat, quo etiā remedio iuuaret hic, si esset minor. Itē op. de l. age. s̄. eo. Sol. Ibi fuit petitio generalis, & trāsactio specialis, hic uerò fuit utrūq; generale, ut ibi no. Op. de l. si de certa. j. e. Sol. ibi fuit petitio specialis, & transactio generalis, hic uerò omnia
5 generalia fuerūt. Vt † ergo tibi liqueat materia huius principij, & gl. quæ est in l. age. s̄. eo. dic. Quādoq; est petitio gene-
c ralis, & trāsactio, & ꝓsecutio [c] specialis, tūc in nō ꝓsecutis nō obstat exceptio trāsactionis in effectu, quia ope replicatiōis elidit, ut j. de iudi. l. licet. Aut fuerunt omnia generalia, & tunc

* *Hic. Bar. hic malè iecit fundamenta huius l. dū axioma eiusdem proposuit, quare non mirū si ex ijs quæ tandem proposita sunt, nō poßit se se extricare. Ait igitur hic lex, q, transactio generalis, per instrumenta denuo reperta nō rescinditur. Ratio est, quia transactionis natura est, ut ab ea pœnitere non liceat: l. quamuis. s̄. hoc tit. Bar. l. actione, num. ix. Hoc est, ut repetere poßit quod datum est, sed doli tātùm exceptio competit. s̄. l. actione.* I. Concen. B.

& tunc aut aliquæ species nō fuerunt notæ propter aduersarij dolū, & tunc ad illas transactio non porrigit, ut l. tres fratres. ff. de pac. Aut absq; aduersarij dolo, & tunc aut illæ species incognitę dependebant ex ultima uoluntate, & tunc ad illas generalis transactio non porrigit, ut l. de his. & l. nō est. ff. eo. tit. Aut non dependebāt ex ultima uolūtate, sed aliunde, tunc porrigitur ad omnia, quæ sub generalitate actionis propositæ possunt cōprehendi, ut hac l. in prin. secus de his quæ posteà de nouo emerserūt, ut hac l. no. secundū unam lec. Aut omnia fuerunt specialia, & tunc transactio nō porrigitur ad aliud, quàm ad id super quo specialiter est transactū, ut l. si unus. §. in summa. ff. de pac. Aut fuit generalis petitio, & specialis trāsactio, & tunc nō porrigit, nisi ad ea quæ in transactione uenerunt s̄. eo. l. age. Aut econtrà fuit specialis petitio, & generalis transactio, & idē quod ad specificata in petitiōe porrigitur, ut l. si de certa. j. eo. quod intellige, ut
6 ibi statim dicā, ubi perficiet ista materia. † Quæro, quid in cōpromisso Glo. dicit idē, quod in transactione, & bene probat in l. de rebus. ff.
7 de arb.* † Item quærit glos utrū in generali transactione ueniat remissio doli cōmissi in administratione. Gl. remittit ad not. in l. si unus. §. illud. ff. de pac. Ista materia est multùm subtilis. Dic ut plenè dixi in l. Aurelio. §. Caius. ff. de lib. leg. Venio ad uer. error aūt. Quæro de intellectu huius §. Dico quòd iste § legit in gl. duobus modis principaliter. Vno modo, quòd Imperator loquat actori. Alio modo, quòd loquatur reo. Secundū primū modū legitur
8 tribus modis in glo. Primo † q transigens tempore transactionis putabat rē esse suā, uel apud eum cū quo transigebat, cū esset apud alium. Certè si possessio de nouo peruenerit apud eum cū quo est facta transactio, illa generalis transactio non porrigitur ab hanc rē, quin possit ipsam uendicare, & sic ipsi actori non nocet. Ista lect. potest esse uera, per l. si quis ad exhibendū. ff. de exce rei iudi. & l. de eo. § sępius. ff. ad exhib. Pro hoc etiā facit, quia sub actione ꝓposita primò ille res non poterāt claudi, ergo in transactione facta super illa actione nō ueniunt. Secundo modo legitur ecōtrà, quia in ueritate, primo tempore transactionis erat apud eū cum quo quis transigebat, sed putabat transigens esse apud alium. Certè iste error sibi non nocet, quin ipsam rem possit uendicare. Et ista lect. colligitur ex glo dū dicit, uel econtrà & uide glo. Ista lec. potest esse uera, si ponas q ille, apud quē res erat, occultabat eam, & sic dolo suo non erat cognita agenti, meritò non uenit in transactione, l. tres fratres. ff. de pac. & s̄. dixi, & secundū hoc in isto § fuit error circa possessionē rei, non circa proprietatē. Et debes literā legere sic, Error autē rei apud aliū extra personas transigentium, tempore transactionis constitutæ, nil potest nocere circa proprietatem. Istę lec. sunt ueræ, ut uidistis, tamen secundū hoc litera non legitur rectè, ideò alij legunt alio modo ut hic sit error circa proprietatē, & transigens putabat dominiū rei, quæ erat apud alium, non pertinere ad se. Certè hoc sibi nō nocebit, quin possit posteà rem uendicare, cū eam cōperit esse suam. Et ista lec. ponitur in fi. glo. secundū quam debet litera legi, & rectè & uide gl. Ista lect. potest esse bona, secundum quam habes, quòd in hac transactione generali non uenit nisi illud quod potest peti ex eadē causa, secus si ex alia, ut hic. Nam prius fuit transactū super actione tutelæ, certè bene poterit peti res rei uendicatione, si comperit rē esse suam. Ita loquitur lec. hæc, & hoc modo debet intelligi quæstio, quæ s̄ formatur in gl. Secundo modo principaliter legitur, ut Imperator loquatur reo quasi dicat, error transactionis non nocet reo, quin generalis transactio ad omnia porrigatur. Vide glo. ibi. Alij dicunt cōtrà, q dirigit, &c. ista lect. potest esse bona, si tu intelligas, quòd actor non inducebatur in hunc errorē dolo aduersarij. Item oportet te intelligere, q in actione proposita, super qua est transactum, istud ueniebat, siue ponas rē esse apud reū, siue apud aliū habētē causam ab eo, ut l. illicitè. ff. de reb. eo. & l. nec ullā. §. pe & ibi no. ff. de pe. hær. Et secundū hāc lec. habes q ubi ignorātia non impedit transactionem, ibi nec error. Sumus expediti de hac l. alia dicemus in l. si de certa, &c.

* Arbit. Aequiparatur ergo compromissum trāsactioni. glo. est in auth. ut diff. iud. §. j. col. ix. quæ collatio nō est usque quaq; bona: Bar. l. transigere. Hæc sunt miscelanea ex ij. lec. Bar. l. Concen. B.

ADDITIO.

Pro concordia. Aduerte, quando generalis fuit petitio, & prosecutio fuit specialis, & facta est transactio generalis in effectu, an habeat saltem ope replicatiōis obstart exceptio solū in qua actor fuit specialiter prosecutus. Bar. uidetur tenere q sic, in hac l. sub prætextu specierū, cōtrà uidetur tenere in l. tres fratres. ff. de pac. Tu dic, uerū est quòd ob. solùm in specialiter agitatis, ut in. d. l. tres fratres. nisi ope replicationis elidatur exceptio, & ita loquatur in hac l. sub prætextu. & ita supplendo concordat ubiq; quòd solùm in effectu præiudicatur quo ad spiritualiter prosecuta si replicetur ab agente non fuisse prosecutum. Vel aliter posset intelligi Bar. in hac l. sub prætextu ut loquatur in uno ex duob. casibus specialibus positis in d. l. tres fratres pro fallen..

a POMA. *Sub prætextu. Istā l. alle. Spe. in tit. de arbi §. excipitur. uer. sed pone Titius, &c. ad notabilē quæstionē. ut ibi per eū, ad materiā huius l. uide Alex. cons. xj. uol. ij. Barb. cons. xvj. uol. ij. & aliquid cōs. xxj. eo. uol. & cons. xxvj eo. uol. & cons. lx. eo. uol.*

b POMA *Vnde doct. Declara istā solutionē, ut per Bar in l si de certa. j. eo. in uer. cogitate autem. & Panor. c. j. ext. eo. tit. & uide Alex. cons. xliij. uol. j. & Aret. xxxiij. Rom. ccccij.*

c IO. FR. RV. *Prosecutio specialis. Adde q contra Bar. tenent Bal. Sali. Ful & Alex. hic. Sed cū Bar. quòd transactio generalis restringatur ad speciem prosecutā, tenent Pet. Cy. Ray. Fran. Tigri. Ang. Cast. Ias. hic & But. in l. si de certa. j. eo. Inno. & Imo. in c. conquerente. de off. ord. Abb. in c. j. ext. eo. tit. & sic opi. Bar. est magis communiter per doct. approbata.*

LEX XXX.

1 *Allegans turpitudinem suam non auditur.*
2 *Positioni criminosæ quis non tenetur respondere.*

a TRANSACTIONE.[a] Breuiter h. d. Quis non potest suum dolū ad suū commodū alle-
b gare. No. q allegans turpitudinem [b] suam
1 † nō auditur. hoc est uerū, ad suū commodū, sed ad suum incōmodum bene potest quis allegare dolum suū, licet quandoq; sibi parcatur, ut uidistis
2 in auth. nouo iure. j. de pœn. iudi. qui ma. iudi. † Et facit ista lex q quando est positio criminosa, ut quia cōtinet crimen
c eius qui debet respondere, non tenet quis respondere, [c] ut hic in fi. patet. De quo habemus in c. dudū. el ij. ext. de elec. & Spec tractat hoc in tit. de positio. §. vij. uer. xix. Ego hoc plenè dixi in l. Marcellus. §. j. j. rer. amo. & tetigi in l. fi. de his quibus, ut indi. & l. non intelligitur. de iur. fis. text. est in l. quoties. §. prætor. de nox.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Transactione. Vide Fel. in c. iij. loco ext. de præsum. Et etiā in materia an et quando quis possit allegare turpitudinē suā, uide Fel. latè in c. sciscitatus. in uers. nō se excusat, ext. de resc. in c. lator. ext. de re iudi. ubi etiā an quis possit uenire contra factū suū propriū, uide Alex. cons. cxxiij.*

b *Turpitudinem. Adde Bar. in l. iusiurandū quod ex conuentione ff. de iureiur. & cano. in c. inter dilectos. ext. de don. & in c. cum M. de cōst. Bal. in l. si mulier. ff. so. ma. Bar. in l. de tutela. de resti. mi. & in l. filios. j. quæ in frau. cred. per Spe. et Ioan. And. in addi. ad Spe. in tit. de dona. ubi ponitur quæstio de patre, qui emācipauit filiū, & ei donauit omnia bona sua si cōmittens maleficiū inueniatur habere bona, si filius dicat, nescio te, cū pater illa petit, an possit, alle. similia. ibi uide, & per Pe. de Anc. con. ccxxviij.*

c *Respondere. Adde e. Bar. cons. cxciiij. inci. cæcus de spoleto. in j. uo. Pro concordia aduerte, q generalis transactio non porrigitur nisi ad ea, de quibus fuit litigatum. Secus in pacto, quia ad omnia refertur. Ita uidetur uelle Bar. in d. l. de pupillo. §. si in plurib. ff. de oper. no. nun. Cont. Alex. l. si de certa. Tu dic q Bar. hic non firmat pedem in hoc, imò suam distinctionem hic sequuntur communiter doc. scilicet q aliquando uerba cū congruentia recti sermonis possunt restringi ad illam causam, de qua agitur, & tunc casus est hic q restringuntur, aliàs generaliter intelligantur, ita in pacto, sicut in transactione, licet Bar. det cautelam ad euadendā istā difficultatem, adde cons. do. Alex. xj. in ij. uol.*

LEX

LEX XXXI.

2 *Transactio quō porrigatur ad ea, de quibus non est lis.*
6 *Transactio facta super una re, an porrigatur ad omnem actionem, ex qua posset illa res peti, etiam ex alia causa, an tantùm ad propositum.*

a SI DE CERTA.[a] Breuiter dicit, Verba generalia transactionis restringunt ad rem, de qua litigabatur. * Op. dicitur hic, si de certa. Cōt. super certo non pōt trāsigi, ut l. j. ff. eo. Sol. hic erat res certa, ibi autem erat dubium propter litem Opp. de l. sub prætextu s̄. eo. Sol. Ibi fuit petitio, & transactio generalis, hic fuit petitio specialis, & transactio generalis. Licet hoc sit satis bene dictū ut ibi modò dixi, tamen proprius possumus loqui, ut dicamus q hic interposita est trāsactio super actione singulari, ibi super actiōe uniuersali, & uniuersaliter proposita. Op. secundo modo intro mate-
1 riā huius l. ad quam aduerte, † Verba generalia debent intelligi generaliter, ut l. j. § generaliter. de leg. præst & à significato uerborum nō debemus recedere, ut l. non aliter. de leg. iij. hic dicitur contrariū, quare malè, quia hic uerba generalia restringunt. Huius timore gl. in l. emptor § Lucius ff. de pact. dicit aliud in pactis, ubi uerba generalia generaliter intelligunt, aliud in transactionibus, ubi uerba generalia restringunt, ut hic, & illi qui uolunt hoc tenere, assignant rationē, quia trāsactio est de re dubia, & lite incerta, ideò uerba transactionis nō extendunt ultra id, de quo est lis; & hoc uidebat tenere do. Cy. in antiqua lec. sua, super l. sub prætextu posteà supuenit Guil. de Cug.* qui dicit in pactis idem quod in transactionibus, ut clausula generalis restringat ad rem, seu causam specificatam, ut l. quæsitū § j de leg. iij & l. Aurelius. §. Sticho. de lib. lega. & l. fi. § idem quæsiuit. ff. de cond. ind. Et quod dicit, q uerba generaliter debent intelligi, est uerū, nisi aliud de mente proferētis appareat. & apparere uidet per expressionē certæ rei, uel causæ, ut dictum est, & ita ex uerbis Guli d. Cy fecit additionem. Pro gl. uidet casus in l. pluribus. ff. de accep Contra gl. uidet casus in l. si ex pluribus. in prin ff de solu Breuiter sic dico, Quandoq; uerba generalia salua ratione recti sermonis possunt restringi ad rē, seu causam specificā, & tūc ad illud restringūt, hic est casus, & d. l. si ex plurib. ff de sol.* Si uerò salua ratione recti sermonis nō possunt restringi, tunc non restringunt. Ita loquit l. pluribus. de accep. Exempla plura ponere clarū est, & secundū hoc idē erit in pacto, quod in tran-
b sactione. Et secundū hoc [b] dices † tu, quomo-
2 dò transactio porrigit ad ea, de quibus non est lis? Dicebat Ia. q istud erat ex uigore simplicis conuentionis, magis quàm ex uigore transactionis. Verius puto q etiam ex uigore transactionis, hoc sic probo: In transactione potest esse q ex parte actoris datur aliud reo propter illud, quod à reo recipit, ut habuistis no. s̄. in l. ij. & probat in l. si super possessione s̄ eo Modò quid repugnat q reus det certā quantita ē pecuniæ nomine transactionis, & actor eodem modo liberet eū ab actione proposita, & etiā ab alijs actionibus, quantumcunq; liquidis? Certè nihil repugnat. Est em̄ istud pars eius, qd' datur nomine transactionis. ar. l. fundi partē. ff de cont. emp.
3 ut † tamen ista effugiant, ideò notarij apponūt ista uerba, ad j. scriptā transactionē, cōpositionē, pactum & conuentionem deuenerūt, &c. ut se nō restringat, q sit pura transactio,
4 tamen etiā in l. prox. † Quæro ulterius, [c] quando uerba ge-
c neraliter intelligunt, utrùm referant ad ea quæ actor ignorabat sibi cōpetere. Ego uidi super hoc quoddā consilium Iac. de Are. qui dixit sic, Liberare aliquē, est donare, ut l. contra iuris. ff. de pac. sed ignorans nō donat. ut j. de don. l. nec ignorās. ergo, &c. Ad idem facit. ff de inoff test. l. mater. Hic aduerte, breuiter credo eum bene dicere, nisi de incognitis esset generaliter cogitatum, ut l. sub prætextu. in prin. s̄. e. & ibi dixi. Probatur in l. & uno § j de acce. Inst quib. mod. tol. oblig. §. est ante prodita. Cogitatum antè præsumitur uniuersaliter, quandoq; ex natura actiōis propositæ, quia ipsa de se erat uniuersalis, & tunc uidetur cogitatum de omni eo qd' in illa actione poterat deuenire, ut d. l. sub prætext. nisi dolus aduersarij uel testium interueniat, ut ibi dixi. Si uerò loquimur in alijs iudicijs particularibus, est necesse q appa-
d reat [d] ex uerbis, q ipsi uoluerunt illam cōuentionē, seu tran-
5 sactionem extendi ad omnia, ut d § j cum si. & ideò † notarij apponunt hodie in instrumentis, ita q sit generalis liberatio, & generaliter intelligat, & porrigat ad omnia, etiā incognita, quod tene menti. Venio ad glo ult. uidimus s̄ de
6 generalitate rerū, modò quærimus † de generalitate causarum, ut puta, transactio est facta super una re, fateor, q non porrigit ad aliā rem. Sed utrùm ista transactio porrigat ad omnē actionē, ex qua posset peti ista res etiam ex alia causa an solùm ad actionem, & causam suā propositā Quidam dicunt quòd transactio non porrigit ad aliā rationem ex alia causa uenientē, sicut nec res iudicata, l. cùm quærit. de excep rei iud. Hugo dicit contrariū tribus rationibus: prima ratio est, Generalis transactio nocet in omnibus, etiā in quibus nō est cogitatū, ut s̄. eo. l. sub prætextu. ergo eadē ratione porriget ad omnem actionem. Certè ista ratio nō est bona, quia porrigitur ad ea, de quibus nō erat cogitatū, quando tamen sub actione proposita poterant comprehendi, ut dixi in l. sub prætextu. s̄. e. sed hic illa alia actio ex noua causa prouueniens, super actione proposita, non poterat cōprehendi, ergo, &c. Secundò probat sic, Vbi quis nō potest habere litē, non potest agere ex iure superueniente, ut l. stipulatio ista. § quæsitū. & § sed quatenus. de uer. ob. sed ista ratio non est bona, quia ibi ideò non potest agere, quia de euictione tenetur. Tertiò probat per l. si unus. § pe. ff de pac. Glo. respōdet, quia ibi ex eadē causa petebat. Breuiter contra opi. Hugo est casus expressus in l. si ita quis. §. fi. de uerbo. obli. Et ibi feci te notare, quod intellige uerum, si actio specialiter fuit ꝓposita, nam si actio fuit proposita generaliter, sicut res iudicata obstaret in omnibus, ita trāsactio l. fi. j. de ann. excep Et est hodie textus expressus, in c. abbate sanè. de re iudi. lib. vj. &c.

* Litigabatur. Vel sic, Vbi petitio est specialis & trāsactio generalis, transactio restringitur solùm ad petita Hæc sūt fragmēta ij. lec. l. C. B.

* in d. §. Lucius. l. Con. B.

* Sol. Facit l. fin. de uin. oleo, trit. leg. & l. Aurelius. §. Sticho. de lib. leg. Hæ sunt reliquiæ ij. lec. l. Con. B.

ADDITIO.

d *Si de certa. Vide Lud. Rom. in cons. ccclxij glo. in c. j. de trans. & ibi per scribentes. Et not. pro eo quod hic Bar. dicit, uide in l. de pupillo. §. si in pluribus. ff de ope. no. nun. ubi dicit q transactio non refertur nisi ad ea, super quibus erat lis, hic dicit contra. Vide ibi scribentes, uide Inno. & Ioan. de Imo. & alios in c. conquerente. de off. ord uide Bar. in l. emptor. § Lucius ff. de pac. & in l. Aurelio. §. Caius. ff. de lib. leg. ubi dicit, q non extenditur ad incognita, etiam si uerba non patiantur ut intelligatur in specificatis. And. Barb.*

POMA. *Vide Alex. con. xj. in ij uo. inci. uiso. ac ut oportet, considerato themate, & considerata dubitatione. Are. cons. cxxxviij. & con. clxj. & Alex cons j. uo. ij. ubi per hanc l. si de certa. & similes dicit, q protestatio facta super capitulis expressis, de quibus contendebatur, non porrigitur ad capitula, & pacta posteà inita ex pœnitentia, in primis post finitū tempus ipsorum, & Bal. cons. ccccxvij. in v. par. ubi ponit pulchrū casum.*

b *Et secundum hoc. Adde tamen circa hoc, & uide Imo. cons. vj. per totum, in ij. uo.*

c *Quæro ulterius. Et uide Pe. de Anc. c. j. de transac. ubi allegauit consi. Iac. de Aret. And. Barb.*

d *Est necesse quòd appareat. Adde tu Bar. l. Aurelio. §. Caius. ff. de lib. le. & l. cùm Aquiliana. ff. e. & Alex. in cons. xj. in uer. unde dixit Bar. in. ij. uo.*

LEX XXXII.

1 *Transactio super eo, de quo est iudicatum, non ualet.*
Res iudicata habetur pro ueritate, & ei standum est.
2 *Transactio q non possit fieri super instrumento guarentigiato.*
3 *Transactio facta super iudicato per acceptilationem, q non ualeat.*
4 *Species transactionis est duplex.*
5 *Transactio si non ualet ut transactio, non ualet ut pactum nudum.*
Pacta liberatoria si non ualent ut agitur, ualent ut ualere possunt.

p 6 Clausula

6 *Clausula apponenda in transactione ad hoc, ut si non ualeat ut trãsactio, ualeat ut factum.*

SI CAVSA COGNITA. Super eo quod est iudicatum, non potest transigi, sed potest acceptilatione re-
1 mitti. h.d. No. quòd trãsactio † quæ fit super eo, de quo
a est iudicatum, non ualet.* [a] Ratio, quia transactio fit de re dubia, ut l.j. ff. eo. sed quãdo est iudicatum, ita quòd nõ potest aliquo modo rescindi, nullo modo habetur dubitatio, quia res iudicata habet pro ueritate, ut l. res iudicatæ. j. de reg. iur. & ei stãdũ est, ut l.j. j. de re iud.
2 Idem credo de instrumentis † cõfessionatis,
b seu guarentigiatis, [b] quæ secundum formã statutorũ Italiæ merentur executionẽ, sicut sententiæ diffinitiuæ, ut super his non possit tran-
c sigi, nisi ex aliqua causa reuocaret [c] in dubiũ, sicut hic dicimus de sententia. Quærit gl. circa
3 hanc l. quid si transactio † fuit facta per acceptilationem super iudicato, an ualeat? Quidã dicunt ꝙ sic, per hunc tex. quidã quòd non, & benè, quod no. nam hic reprobat transactio, ergo quęlibet eius species, ut l. fi. j. de usu. rei iu-
4 di. & l.j. in fi. & ibi no. ff. de suis & legi. Sed † species transactionis est duplex, quia quædã fit pacto nudo, quædam acceptilatione. ergo nullo modo ualebit. no. hic. tex. quia uerũ est, quòd tunc acceptilatione quis liberatur à sententia, quãdo uoluerunt partes quòd ualeret iure simplicis acceptilationis, & liberationis,
5 non trãsactionis. Et † sic habes hic quòd transactio quæ nõ ualet ut trãsactio, nõ ualet ut pactũ nudũ, tene mẽti, & uide istã gl. no. Cõtra hoc uidet, qa in pactis liberatorijs, [uel quasi] si nõ ualet qd' ago, ut ago, ualet ut ualere potest, l. an inutilis, in prin. ff. de accep. l. si acceptolatũ. eo. tit. de pactis. l. si unus. §. si acceptilatio. Respon. ꝙ trãsactio nõ est pactũ merè liberatoriũ, imò ultro citroq; nascitur obligatio: nam nullo dato, retento, uel ꝓmisso nõ
d ualet. j. eo. l. trãsactio. & ideò cũ sit pactum obligatoriũ, [d] si non ualet ut ago, nõ ualet ut ualere potest, ut l.j §. si quis ita. de uer. ob. & ideò notarij in instrumentis transactionis ap-
6 ponunt ista uerba, † quę dixi in l. sub prætextu. & l. si de certa. s. eo. ad j. scriptã transactionem, pactũ, conuentionẽ, & liberationẽ, &c. Et omnia ista uerba inculcant, ut non referãt solũ se ad trãsactionẽ, & sic ualet omni modo quo potest, &c.

* Valet. l. elegãter. §. si post. ff. de cond. inde. ob. l. & post ff. de trãs. ubi post rem iudicatã, transactionẽ ualere Vlp. ait. Sed ibi impropriè sumitur res iudicata, pro sententia lata, quæ tamẽ nondum in rẽ iudicatã transierat, à qua nimirum cùm appellare permissũ sit, super eodẽ quoq; negotio trãsigere poterimus. I.Con.B.

ADDITIO.

a *Non ualet. Adde hoc intelligendum uerum, nisi sit dictum, non obstãte sententia, quia tunc ualet compromissum & transactio, secundum doc. hic quib. adde etiam* Ro. *consi. ccclxiiij.*

b *Guarentigiatis. Adde intelligendum* Bar. *secundum* Cast. *si contra tale instrumentum non potest opponi aliqua exceptio ex forma statuti ad impediendam executionem: nam tunc habet similitudinem cum sententia, ut l. peremptorias. j. sent. resc. non pos. sed si non esset tale statutum, tunc quia contra tale instrumentum possunt opponi omnes exceptiones, quæ possunt obijci in iudicio ordinario, ante latam sentẽtiam, ex his quæ no.* Bar. *l.j. de ede. & l.ij. de leg. ij. non haberet uim sententiæ, ideò posset transigi, & compromitti. Tu dic q. pro hoc facit quod uoluit* Bal. *cons. lxxiij. lib. ij. q. stante statuto q. causæ debeant cõpromitti, q. illud debet intelligi usq; ad conclusionem in causa, & quod uoluit idem* Bal. *cons. cxciij. li. iij. q. si instrumenta mutui habeant executionem paratam ex forma statu. et aliquis petat cõpromissum ex forma alterius statuti, q. nõ debet intelligi de dictis instrumentis habentibus executionem paratam. Ad quod uide etiam* Pet. *de* Anc. *cons. clxxxiij.* Cast. *cons. lxxiiij.*

c P. PAV. P. *Reuocaretur. Idẽ clarius dicit* Cast. *hic. & Ale. & uoluit etiã* Bar. *in l. elegãter. in prim. ff. de cõd. ind. ideò* Comen. *cons. cxlij. post prin. dicit q. lex uel statutum mandans sententiam uel instrumenta executioni mandari, debet intelligi de instrumentis liquidis, & sententijs, quæ nullo remedio possint impugnari, & contra quas nihil possit opponi, & intelligitur de ualida & indubitata, uide* Fel. *c. monasterium. uer. demum colligendo. de re iud.*

d *Obligatorium. Adde secundum* Bal. *q. hoc non potest procedere, & ideò si non ualet quod ago, non ualet ut ualere potest, quia dicit ipse, nam pactum de non petendo continet obligationem, ut no. in d.l. si unus. §. pactus ne peteret. & tamen si non ualet quod ago, ualet ut ualere potest. ideò dic q. in actu liberatorio, si non ualet quod ago ut ago, ualet ut ualere potest, si includi potest in actu facto, sicut concluditur pactum sub accepti. secus si non potest includi, quia sint species oppositæ, sicut trãsactio, & simplex pactum gratuitum, ut hic, & si non ualet transactio ut trãsactio, ualeat ut pactum gratuitum, uide* Ang. *cons. xciiij. & de hoc brocardo si non ualet quod ago, &c. uide etiam* Bal. *cons. cxl. lib. j.*

SI CAVSA. Post sententiam appellatione, uel in inte. resti. non suspensam, non ualet transactio, nisi reuocaretur in dubium, utrùm esset iudicatum. h.d. cum gl. No. l. istam ꝙ sicut non ualet transactio, post sententiã, ita in ar. non uidetur ualere transactio super instrumento guarentigiæ, uel confessionis, quia ex forma statuti instrumentũ guarentigiæ habet in se præceptum tabellionis, & dicitur clarum, & habet promptã executionẽ, ex forma statuti, sed post sententiam nõ ualet transactio, ergo nec in dicto casu.

LEX XXXIII.

2 *Actor ex contractu transactionis, an habeat actionem præscriptis uerbis, ut promissa seruentur.*
3 *Transactio tribuit tit. possidenti in re, quæ ex causa transactiõis traditur.*
4 *Dominium rei, quæ apud reum erat, non transfertur, licet quis renunciet liti, & causæ.*

a SI PRO FVNDO. [a] Si fundus ex causa transactionis traditus, euincatur, de euictione agitur: sed si nõ est traditus, sed apud transigentem dimissus, eo euictio non agitur. h. d.
1 hæc lex singularior de toto isto tit. † Primò no. ꝙ in transactione si non seruantur promissa, non habet locũ condictio ob causam, ut quis se reponat in pristinam obligationẽ, * quod apparet ex isto tex. qui dicit instaurari non debere litem finitam. uidete tex. ibi, instaurari, &c. Ad istã op. de eo quod habuistis no. s. eo. l. actione. & l. siue apud acta. glo. in nulla parte soluit istud contrarium, inquantùm respicit condictionem ob causam. Pet. hic dicit, ꝙ speciale est hic odio litis, dicens indistinctè, ꝙ in transactione non est locus cõdictioni ob causam. Ego in l. siue apud acta. hoc limitaui, quia istud est uerum, quando reus quantùm in se fuit, impleuit, quod conuenit, tradendo rem, licet posteà euincatur, secus si per eum staret quò minus impleretur, quia tunc daret condictio ob causam, ita intellige materiã istã, & not. in l. actione. s. eo. Secundò, ad istud opp. ꝙ agatur actione. ut l. siue apud acta. s. eo. & l. cùm proponas. s. de pact. Sol. duob modis, primo dic ꝙ actio fuit hic ipso iure sublata, ibi secus. uel dic ꝙ ibi reus nullo modo obseruauit promissa, hic obseruauit quantùm in eo fuit. Modò habes primum not. sin-
2 gulare hic. Secundò habes hic notare, ꝙ ex cõtractu † transactionis, actor habet actionẽ præscrip. uerb. ut promissa seruentur. & uide gl. & tex. Cont. hoc expresse est s. eo. l. siue apud acta. Gl. j. istud soluit ibi, dicens ꝙ hic est actio præscriptis uerbis datiua, non natiua. tu dic, quòd hic fuit contractus transactionis per talia uerba concepta, qui potuit impleri perfectè ex parte actoris. meritò sibi implẽti dat actio præscrip. uerb. In l. siue apud acta. non poterat impleri, ut dixi, & hoc satis placet. Et intelligo uerba sic concepta in dubio, per tex. huius l. qñ dico, pro fundo quem peto, promittis mihi dare alium fundum, ut hic in prin. Nam illa uerba pro fundo, quem peto, possent intelligi ꝓ fundo, scilicet de cætero non petendo, & secundum hoc nunquam posset impleri. Item possent intelligi, pro fundo, scilicet dimittendo apud reum. Et istud potest impleri, quia nunquam à reo inuito poterit extorqueri. Vnde ista uerba in dubio intelligũtur concepta in casu, qui potest impleri, quod not. Tertiò ha-

* *Obligationem, hoc est, ut possit datum repetere, non enim potest, sed doli exceptio cum petit s. l. actione N. si stipulatio nominatim interposita sit: s. l. cùm proponas, & hic.* I.Con.B.

3 bes notare † ex ista l. tota ꝙ contractus trãsactionis tribuit titulum possidenti in re, quæ ex causa trãsactionis traditur, non in re quæ ex causa transactionis retinetur. Ita colligitur ex hac l. quia tradens tenetur ad tradendũ dominiũ, dimittens uerò non. ita uides hic Ita sentit gl. in l pe. j pro emp & ff. pro empt. l.j. quod perpetuò tene menti. Sed contra istud ult. opp. per gl. & uidet ꝙ etiã dimittens, det tit. possidenti, ut l. si donatę. ff. de don. inter uir. & ux. Sol. ibi soluit litis ęstimationẽ, quæ similis est emptioni, ut l. litis. ff. pro empto. hic uerò transegit. Ita etiam intelligitur ff. de
4 rei uen. l. eius rei. & l. hoc si res. Vltimò no. † ex hac l. ꝙ licet quis renunciet liti & causæ, nõ tamen per hoc transfertur dominium * rei, quæ apud reum erat, sed contra suam actionem paratur exceptio, ut. s. tit. j. l. postquam liti. quod probatur ex hac leg. in eod. quod pro re, quam apud te dimitto, non teneor ad aliqua, &c.

* *Dominiũ. Nõ enim sufficit aliquem dixisse, dominũ amplius esse nolle, dominiũ nihilominus eius manet: l. si quis ui. §. j. ff. de acq. poss.* I.Con.B.

SI PRO FVNDO. Si res causa transactionis data euincatur, ex stipulatione nomine euictionis, si stipulatio intercesserit, aliàs præsc. uer. agitur, sed parte remanente penes eum, cum quo fit transactio, non competit actio nomine euictionis. h.d. usq; ad fi. Opp. de seipsa ad seipsam. Sol. ꝙ hic est mutatio personarum, ut dicit gl. Item op. contra ultimum dictũ de l. si donate. ff de do. int. uir. & ux. Sol. gl. ꝙ ibi reus habuit causam ab actore. Pro declaratione huius, uide quod no. per Dy. in c. pro possessore. ext. de reg. iur. li. vj. Item no. istam legem quòd gl. cõmuniter dicunt in l. libera. j. de sent. & inter. om. iud. & in l. elegãter. in princ. de pig. ac. ꝙ ubi res pro re data euincitur, agitur prima actione nomine euictionis. Sed ubi res datur pro pecunia, & euincitur, agitur ex empto. Cõtra primum membrũ gl. est ista lex, quia datur res pro re, & non agitur prima actione. Contra secundum membrũ est l. qui res. ff. de sol. Quantũ ad contrarium huius l. dicas quòd in casu nostro sit speciale fauore litium finiendarum.

ADDITIO.

a *Si pro fundo. Vide quod singulariter dicit* Bal. *per istam l. in c. j. de contro. inter uasal. & alium de beneficijs, & allegat istam l. per* Pau. *in cons. clxxv. quando statutum dicit, causa compromittatur inter cõsanguineos, an habeat locum si petitur sententiæ executio, hoc ponas in l. si causa. s. eo. And Barb.*

P. PAV. P. *Si pro fundo. Istum tex. pro singulari allegat* Bal. *in c. j. de contro. inter uasal. & alium, quòd dimittens ex causa transactionis non transfert dominium, licet secus in alijs contractibus.** Et ideò no. cautelã q. transigens dicat se dimittere ex causa transactionis, non autem tradere, uide* Crem. *sing. cxxxij. Item an & quando in transactione ueniat euictio, uide* Bal. *in c. j. de probib. feu. alie. per* Frid. *An autem diuisio sit uerè & propriè traditio, uide.* Bal. *in proœ. feu. Et q. licet diuisio transferat dominiũ in cõtractibus ad hoc tendentib. §. interdũ insti. & re di. Secus in contractibus principaliter tendentibus ad liberationẽ ut transactio & iusiurandum, uide* Alex. *l. nam & posteà. § fi. de iureiur.*

* *Contractibus. Hoc est falsum, nam obligationum substantia nõ in hoc consistit, ut corpus aliquod nostrum faciamus, sed ut alium nobis obstringat ad dandum aliquid, uel faciendum: l. iij. ff. de act. & ob.* I.Con.B.

LEX XXXIIII.

2 *Pollicitatio de hæreditate futura, non obligat aliquem.*
4 *Transactio facta, si me hæredem feceris, libero te, q. non ualeat.*
5 *Matrimonium ut quis contrahat, induci potest, spe præmij.*

CVM DONATIONIS. Scienti non infertur dolus, & pollicitatio successiõis nõ obligat pol-
1 licitantẽ. h.d. No. ꝙ scienti † nõ infertur dolus. De hoc habes regulã de reg. iu. li. vj. in c. scienti.
2 & dic ut ibi per Dy. Ex fine huius l. no. † ꝙ pollicitatio de hæreditate futura nõ obligat aliquẽ, ut l. pactum
3 quod dotali. s. ti. j. & l. stipulatio hoc modo. ff. de uer. ob. † Quæro, quid si stipulatio intercesserit de faciendo aliquem hæredem? Respondeo, ꝙ nõ ualet. & gl. dicit idẽ ꝙ nõ ualet, quia est cõtra bonos mores, ut l. stipulatio hoc modo. ff. de
4 uer. ob. † Quæro, quid si uerba trãsactionis fuerũt cõcepta cõditiõaliter, ut puta, si me hæredẽ feceris, libero te. Gl. dicit ꝙ nõ ualet trãsactio, qa est facta sub cõditiõe, quę est cõtra bonos mores, ut inst. de inut. stip. §. impossibilis. & l. impossibi-
a lis ff. de uer. obl. Pet. dicit cõt. [a] ꝙ em̃ quis obliget ad faciẽdũ aliquẽ hæredẽ, istud est bene cõt. bonos mores, sed ꝙ quis inuitet spe alicuius lucri ad faciendũ quẽ hæredẽ, istud non est cõtra bonos mores, l. Titio centũ. §. j. de cõd. & dem. Videtur ꝙ Petr. dicat malè cõtra casum in l. ille aũt. de hær. inst. & ibi. no. Nã nec metu pœnę, nec spe præmij, quis debet inuitari ad hoc. Non ob. l. Titio centũ. §. j. quia ibi loquit in ma-
5 trimonio, ad † qd' quis inuitari potest spe præmij, potest em̃ ibi intercedere pecunia ex utraq; parte, ut dos, & donatio propter nuptias, secus in alijs. Ita uidet mihi ꝙ ibi dicit
b gl. Sed quærit gl. [b] quid si hoc fiat † per modũ modi, ut re-
6 mitto ut me hæredẽ facias? Certè gl. dicit bene, quicquid dicat Pet. ꝙ ille contractus continet turpitudinẽ, ideò in pari causa est melior cõditio possidentis, ut l. ij. j. de cõd. ob tur. cau. Ille autem casus est indubitabilis, si poneremus ꝙ quis fecit spe successiõis, & hoc fuit in mente retẽtum, nõ expressum, ut s. eo. l. si maiores, qd' no. & tene menti perpetuò.

ADDITIO.

a *Dicit contra. Adde ut per* Alex. *hic.*

b POMA. *Quærit gl. pro ista opi. bene facit quod no.* Bar. *in auth. ingressi. in uers. quæro ulterius, in fi. s. de sac. ecc. opi.* Bar. *utroq; membro est cõmunis, ut hic inquit Dec. & seq.*

LEX XXXV.

1 *Metus cessat, quando amicorum præsentia interuenit, & nu. iiij.*

a TRANSACTIONEM. [a] Præsentia amicorũ facit cessare præsumptionem metus. h.d. hæc no. lex, quam perpetuò tene menti. Dixi uobis in l. interposita. s. eo. tit. ꝙ si uxor propter metũ, & reuerentiã uiri, facit aliquid, quod reuocatur, licet nõ interuenerit metus mortis, uel *
2 cruciatus corporis.* Vt igit cesset † ista pręsumptio metus, facias ꝙ quãdo istæ dominæ faciunt istos cõtractus, ꝙ adhibeat amicorũ præsentia. ar. huius l. Itẽ ad tollendã præsumptionẽ doli, & metus, qui allegarent cõtra te, sis memor facere probationes, ꝙ amici inter-
3 uenerunt, per istã l. Itẽ ex hac l. no. rationẽ † statutorũ, quę sunt per Italiã, ꝙ mulieres, & minores nõ pos-
a sunt cõtrahere sine præsentia cõsanguineorũ, [a] hoc fit ad tollendã præsumptionẽ doli, & metus, per hanc l. Sed si in statuto adijcit, sine præsentia consanguineorũ, & proximorũ, in eo quod dicit proximorum, est ratio, quia cũ ad eos spes successionis pertineat, est uerisimile quòd diligentius hoc uidebunt. Facit ad hoc ff. de legi. tut. l. j. qd' tene menti.

* *Corporis: l. j. §. quæ onerãdæ. ff. quar. rer. act. non datur quæ est ex reliquijs ij. lect.* I.Con.B.

ADDITIO.

b *Cõsanguineorũ. Adde secũdũ* Bal. *q. si cõsanguinei nolunt adesse, ne impediatur cõtractus, q. potest adhiberi autoritas iudicis loco istorũ, ar. l. bonorum. j. qui admit. &* Cast. *dicit hunc casum uidisse de facto, de quo uide in l. si cũ dotẽ. §. eo aũt tempore, ibi posui. ff. sol. mat.*

POMA. *Et sic collige ex doctrina* Bar. *hic, q. quãdo statuto cauetur, q. mulieres & minores nõ possunt cõtrahere sine præsentia, & quòd nõ debet intelligi de proximioribus, ita q. si tales adhiberentur, contractus etiã teneret proximioribus præsentibus, quod sequitur* Ang. *cons. clx. & istã cõsuetudinẽ sequitur, & ita dicit* Iac. But. *in l. j. j. unde uir & uxor. quod quidẽ notandũ est, quia doctori illustri attestanti de consuetudine creditur, ut inquit* Ia. Are. *& ibidẽ* Bal. *in fi. apparatus sui, in l. de quibus. ff. de leg. De isto pũcto, & ultra adducta per* Ale. *hic uide* Bal. *in rub. j. de cõt. emp. & in l. si marito. §. si uolũtate. ff. sol. mat. Et utrùm credatur doctori attestanti de cõsuetudine, uide quæ ponit* Alex. *l. post dotẽ. ff. so. ma.* Barb. *cons. viij. uol. j. Vide etiã* Barb. *cons. xij. uo. j. & xxj. uol. ij. & xxxiij. uo. ij. &* Bal. *in prælud. feu. cõtra tamẽ doctrinã* Bar. *hic quã tenet etiã* Iac. *de* Are. *& Sal. in l. j. j. unde uir & uxor. tenet* Bal. *in l. fi. j. de uer. sig. &* Ang.

Ang.ſibi contrarius in cõſ.clxxij.incip.Uẽ ſtatuimus,& de materia huius ſtatuti ultra ſ̃.tradita uide Bal.in l.j.& in l.in copulãdis,& in l.uiduæ.ꝗ. de nup.& l.j.ꝗ.unde uir & uxor.& ibi etiã Sal.in l.fi.ꝗ.de teſta.mil.

ADDITIO.

4 *Tranſactionẽ.Tene menti hãc doctrinã,ſed certè tex.uidetur contrà in c. caſum matrimonij.de off.del.uide ibi Io.de Imo.poſt alios qui aliter loquitur quã Bar.hic.Simile idẽ uoluit in l.j.C.de præ.cur.lib.x.& uide Bar.l. fi ff ſi quis ali.te.prohib.And.Barb.*

LEX XXXVI.

1 *Moram intra,quantum tempus quis offerendo purget.*
2 *Moræ purgatio uſq; ad quod tempus admittatur.*
4 *Moræ purgatio etiam admittitur poſt litem conteſtatam quando mora non proceſſit.*

a SI MAIOR. [a] Etiã poſt terminũ reus offerẽdo promiſſa, implet trãſactionẽ, & ſibi parat efficacẽ exceptionẽ.h.d. ſecundũ intellectũ magis cõmunẽ.No.tex.in fi.dum dicit,nec offerat. Circa hanc legẽ quæro, intra quantũ tẽpus † quis
1 offerendo purget morã.Gl.in l.ſiue apud acta. ſ̃.eo.dicit ꝙ uſq; ad ſententiã,& etiã poſt,quouſq; cõueniat iudicati.Vide gl.in l.ſiue apud acta.ſuper uer.urgere. gl. hic uidet uelle ꝙ habeat neceſſe offerre in lite illa.Iſtæ determinationes uident contra l.ſi inſulã.de uer.ob.& l.interdum in fi.eo.tit. & quod ibi no.in l.ſi poſt tres.ff.ſi quis cau.uidelicet ꝙ lite cõteſt.non admittit purgatio moræ.Vnde Pet.intelligit hanc l. ſic,lex contraria loquit,qñ fuit mora cõmiſſa ante lit. cõteſt. quòd lit.conteſt.ſecuta non admittit purgatio,hic loquitur qñ mora fuit cõmiſſa poſt li. conte. & ſic admittitur purgatio,ita loquit hic.Intelligit ergo ipſe has leges ꝙ poſt li. conte.fuit facta tranſactio, & ꝙ reus non impleuit promiſſa, actor fuit proſecutus primã inſtantiã,ut l.ſiue apud acta.unde non fuit facta conteſtatio poſt trãſactionẽ, ſed ꝓceſſerat,
2 & hoc ſatis placet.Sed tũc quæro,uſq; ad quod tẽpus † admittatur iſta purgatio? Videtis hic glo. uariãtes, puto ꝙ gl. poſita ſuper hac lege uerum dicit ꝙ admittit
* Sẽtẽtiã.Quod 3 purgatio uſq; ad ſententiã.* † Non ob.l.item
nõ puto procedere, ubi dies appoſitus eſt, nã tunc cũ dies cedit, mora committitur.l. traiectitiæ. ff. de act. & ob. I.Con.B.

uentiunt.ſ.idẽ rectè.de pet.hære. quæ uidetur concedere purgationẽ, quouſq; cõueniatur iudicati,quia debes ſcire, quòd qñ eſt unum in obligatione,aliud in ſolutione,ex diſpoſitione legis,tunc ſ.idẽ rectè, habet locũ qñ unum eſt in obligatione aliud in ſolutione,ex diſpoſitione hominis, & tunc ille ſ. nõ habet locũ,ut l.ſi quis ſtipulatus fuerit decẽ in mille.ff.de ſol.Sed in materia noſtræ legis unum eſt in petitione,aliud in ſolutione, ex diſpoſitione hominis ſcilicet ex cauſa tranſactionis, ergo ſ. idẽ rectè.non uendicat ſibi locũ in hac materia.Et ex hoc habes li
b mitationẽ ad l.ſi inſulam.[b] cum materia,ꝙ poſt lit. conteſt.
4 non habet locũ purgatio morę, † hoc eſt uerũ,ſi mora pręceſsit,aliàs ſecus, ut his legib.probatur,quod tene menti.

ADDITIO.

4 *Si maior,allegatur iſta l.q, periurus repellitur ab agendo. quod eſt uerũ, ſi uelit agere ſuper eo,ſuper quo eſt periurus,aliàs ſecus.c.dilecti. ꝑ doct. de except.Vide Petr.conſ.ccclxvij.And. Barb.*

b *Inſulam.Adde ſecundũ Caſ.q, Bal. ſubtiliter uult q, etiam ſi mora ſit cõmiſſa ante lit. conte.puta, dedi libellum contra te in centum.comparuiſti, & ante lit.conte.tranſegimus,ut dares quinquaginta,& ego promiſi ulterius non proſequi,non dediſti,ego proſequor litem ſuper libello primo,& facta eſt lit.cõteſta.ult Bal.& Pau.poſt eum,q, poſsis adhuc offerre poſt lit.conte.uſq; ad ſententiã excluſiuè,& ſi hoc feceris,non condemnaberis in prima actione ad totam ſummam,imò cogor accipere , quòd conueniamus & abſolueris.Non ob.d.l. ſi inſulam.quia tunc litis conteſt. præcludit uiam purgandi morã, quando eſt facta ſuper intereſſe,uel ad pœnam, ad quam,uel ad quod,orta eſt mihi actio propter moram tuã, ſed dudum ante ex cõtractu celebrato tecũ,& hoc dicit ſubtile & ſingulare,aliquantulum ultrà uide per Pau.ipſum.*

LEX XXXVII.

PROMISSIS. Si non implentur promiſſa, ex cauſa tranſactionis, pœna tamen appoſita committitur.h.d. Gl.quærit hic, quid ſi aliquis non uult petere pœnam,ſed uult petere illud , quod principaliter eſt promiſſum.Glo.hic uidet dicere quòd non poſsit,ut l.apud Celſum.ſ.idem Labeo. de doli except. Iſtud uenit in illam magnã dubitationẽ,utrùm ſtipulatio pœnalis nouet præcedentem ſtipulationẽ.* de qua plenè in l.ita ſtipulatus.de uerb.oblig. Quærit glo. an ad euitãdũ pœnã cõmiſſam admittat purgatio morę,remittit ad no.in l.ſi pacto quo pœnam. ſ̃. tit.j.dicam in l.magnam.ꝗ.de cõt.ſtip.&c.

* *Stipulationẽ. Ego conſtãter affirmo,nõ nouare ſed promittẽtis electionẽ eſſe: l. ſeruus. ff. de ſer. expor.l.Celſus.de arbit.l.ſancimus.de fideiuſſ.Atq; ita l. obligationũ ferè. ſ.ſi ita.ff.de act.& ob.interpretanda eſt.Niſi præcedat pactũ,deinde ſtipulatio pœnalis,nã tunc eſt in arbitrio paciſcentis,agere ad rẽ,uel ad pœnam:l.reſcriptum.ſ.ex pacto.ff.de pac.l. ſi pater.ſ. ſi mulier. ff. de pact. dot.* I. Con. B.

LEX XXXVIII.

a TRANSACTIO. [a] Op.gl de l.de fideicommiſſo.ſ̃.eo.Sol.ſupple hic, uel remiſſo. † Et ſi
1 tu dicis,nonne remittere eſt dare. Certè non, quãdo remittit dubium , ut l. ſiue apud acta. ſ̃.eo.& ibi dixi.Opp.de l.ſi ſuper poſſeſsione. ſ̃. eo. tit. Sol. Ibi non fuit datum culpa partis intercedente, quod no. &c.

ADDITIO.

4 *Tranſactio.Ad declarationem huius l.ultra tradita hic & per Bal.in l.ſi. ꝗ.de excep.rei iudi.uide Caſt.in l.quòd ſi Ephe.ſ.ſi ff.de eo quod cer.lo.et quod no.Ang.contra xciiij.q.ij.notabili. Et nota q, ſi in inſtrumento dicatur,qualiter partes receſſerant à lite, ex cauſa tranſactionis, aliquo dato, uel promiſſo,q, hoc non creditur,niſi probetur datũ,aut promiſſum, Cal.ſuus quoq;.in quibuſdam lectu.de repud.hæred.*

LEX XXXIX.

QVAMVIS. Contractus trãſactionis,nõ reſoluitur ex pœnitentia.h.d.no.Op.cõtractus tranſactionis eſt contractus innominatus, ut habuiſtis no.ſ̃.e.l.ſiue apud acta. ſed in cõtractibus innominatis eſt locus pœnitentiæ , re integra,ut l.iij.ſ.j.ꝗ.de condic.ob cau.& l.ſi pecuniam. in prin.ergo,&c.Sol. duplex eſt opi.Huius timore dicunt quidã,ꝙ eſt ſpeciale in tranſactione fauore minuendarũ litiũ,ut hic,& uidiſtis in l.ſi pro fundo.ſ̃.eo. & l.ſi maior.& hoc placet.Alij dicunt,ut Iac.de Ra.ꝙ eſt ſpeciale fauore liberationis,ut in quacunq; liberatione ſit idẽ, ut ex pœnitentia non poſsit reſolui.Pro hoc facit ff.de præſcript.uer. l.ob eam cauſam.Sed gl.ibi ſoluit.Puto igit quòd in alijs cõ
a tractibus innominatis, [a] in quibus liberatio uertit, ex pœnitentia cõtractus reſoluat,l.ſi quis accepto.de cõd.ob.cau. & not.in d.l.ob eam cauſam.de præſcrip.uer.

ADDITIO.

4 POMA. *Innominatis.opi.Bar.hic eſt cõmunis ſecundum Pet.hic.& uide Cyn.& Caſt.l.j.in ij.q.ſ̃.de pac.& l.ſicut.de act.& ob.*

LEX XL.

2 *Acceptilatio an habeat uinculum obligatorium,& nu.xvj.*
4 *Exceptio tranſactionis non poteſt opponi poſt ſententiam.*
5 *Moræ purgatio nõ admittitur,quãdo pœna cõmittitur propter maleficiũ.*
7 *Agere quando quis poſsit,& dicatur ſine actione,& nu.viij.& nu.xviij.*
8 *Pacta circa actionem ſublatam , quæ non poteſt reſuſcitari, qualiter fieri debet.*
11 *Tertius etiam,cuius non intereſt,quando aliquid continet publicam utilitatem,comparere poteſt.*
12 *Pœna non ſuccedit loco rei promiſſæ, quando tranſactio fit per Aquilianam ſtipulationem,& acceptilationem.*

13 *Reo*

13 *Reo qualiter ſubueniatur,quando actor uenit contra tranſactionem.*

a VBI PACTVM. [a] Lex iſta eſt multùm difficilis,& ſingularis,& pro declaratione eius,& materiæ,debetis ſcire ꝙ qñ reus nõ ſeruat conuenta in tranſactione , qualiter ſubueniatur actori, habuiſtis not. plenè. ſ̃. eo. l. ſiue apud acta. Qualiter uerò ſubueniat reo cõtra actorẽ nõ ſeruantẽ tranſactionẽ, pleniſsimè explicat hic. & lectura huius l. uariat diuerſis modis; & circa diuerſa , ut uidebitis ꝗ. in ſol. cõtrariorũ. tñ ſecũdũ lec.quã intẽdo tenere breuiter.h.d.Si ſtipulatiõe , & acceptilatione,trãſactio eſt firma,actor cõtraueniens repellit,& data repetũtur, & pœna, per eũ ꝓmiſſa petet.h.d. hæc l.ibi,aut pœna ſcilicet ſi actor cõtraueniret.Notabilia colligunt multa in ſolutione cõtrariorũ,ideò ꝑ modo nota tãtùm qd dixi in ſummario. Opp. ꝙ hæc lex contineat ſuperfluũ in eo quod dicit,pactũ uel tranſactio. nã trãſactio eſt pactum. unde opp.de j.conſti.ſ. quibus.in prin.huius libri.Sol. Dicũt quidã,ꝙ hic dicit,pactũ, intellige gratuitũ. quòd ſequitur tranſactio,intellige non gratuita. Alij dicunt, ꝙ hic exponit uel,pro,id eſt, & iſta uera. nã in iſta l. nihil dicitur de pacto gratuito,quod apparet ex eo;quod dicit una,cum his quæ
1 data probantur,&c. † Ex hoc notant quidã, quòd ubicũq; alternatiua ponit inter genus & ſpeciẽ, reſoluitur in dictionẽ expoſitiuã,id eſt,& uide gl.Simile habes in l.ij.circa prin. ff.ad leg.Aquil.ibi,quadrupedem,uel pecudẽ.& ibi no. ſed iſtud eſt uerũ,qñ de mente proferentis apparet, ut hic, & d. l.ij.aliàs dictio alternatiua poſita inter genus & ſpeciẽ, ſignificat proferentem uoluiſſe aliam ſpeciẽ ſub illo genere cõprehendi.* ut ff de re. dub.l.j.& ibi no.ſecundum unã lec. Dixi plenè in l.ſi is qui ducenta.ſ.utrùm.eo.tit. Opp. ſecũdò, & uado per ordinem,gl.dicit hic, Aquil.ſtip. & accept. uincu-
2 lis.& ſic innuit quòd † acceptilatio habeat in ſe uinculũ.Ad iſtud op.acceptilatio fit ad liberandũ , non ad obligãdum, ut Inſt.de accep.ſ.eſt aũt, & ſic non habet in ſe uinculũ obligatorium.Glo.dicit,ꝙ fit ad liberandum , ſcilicet à pręcedẽti obligatione , ſed habet in ſe quandam obligationem naturalem, ad non petendum , ſicut pactũ de non petendo. ff. de pac.l.ſi.unus.ſ.pactus.& uide gl.quam no.Iac.de Aret.dicit , quòd acceptilatio eſt etiam uinculũ ciuile ad non petendum.Si enim ex pacto nudo oritur naturalis tantùm,ergo ex acceptilatiõe, quę eſt uetita uerbis,orit ciuilis & naturalis.Et ex hoc ſequitur ꝙ ex hac acceptilatiõe poterit agi certi condictione ad intereſſe,ſi contraueniat ſecũdũ eum. Iac. But.dicit ꝙ ex acceptilatione nulla oritur obligatio,neq; ciuilis neq; naturalis , nã actus agentiũ nõ operant ultra intentionem eorum,ut l.non omnis.ff.ſi cer.pe.& l.Labeo.de ſupel.leg.& l.obligationũ ſubſtantia. de act. & ob. ſed acceptilatio fit ad liberandum,ergo non inducit obligationem. Præterea,acceptilatio eſt imaginaria ſolutio,ut d.ſ.eſt autẽ. Inſti.quibus mod.tol.ob.in prin. ſed ex ſolutione nulla oritur obligatio,ſed nata diſſoluit,ut inſt.quib. mod. tol. obli. in prin.ergo obligatio non inducitur.Præterea,idem actus non parit liberationem,& obligationẽ, ut l. cũ his.ſ.j. ff. de cond.inde Ita dicit ipſe.Quid dicemus? Non obſtat ſecundum eum,ſ.pactus ne peteret, quia ibi fuit expreſſe promiſſum non petere,hic autem nihil eſt promiſſum,ſed confitetur ſe recepiſſe.Contra do.Iac.But.uidetur ꝙ quandoq; poteſt quis remoueri à petitione, tenetur naturaliter non petere,ut l.Mæuia.ſ.fi.ff.ſol.mat.ubi hoc dicit Iac.de Are.ſuper illo uerbo,non teneri. Mihi uidetur quòd omnes quodammodo habuerunt bonũ intellectum,ſcilicet tam gl.quã do. Iac.Nam quandoq; uerba conuentionis continent promiſſionem de non petendo , & tunc ſine dubio quis obligatur naturaliter non petere. Quãdoq; nullã continent promiſsionem,ſed ſolũ fiunt ad reſoluendũ,ut apparet in acceptilatione, & apparet in pactis per quæ à uenditione receditur, & ex illo pacto nulla oritur obligatio, ſed propter pactũ oritur quædam naturalis æquitas,ex qua quis obligatur naturaliter, per quam obligationẽ quis tenetur naturaliter non petere.Ita intelligo hic gl.Idẽ dico in omni actu liberatorio,

* *ſ̃.l.trãſigere.* I.Con.B.

nam ſi ſoluo tibi, æquum eſt ꝙ de cætero non petas à me,& ideò teneris naturaliter ad non petendũ,nec orit ex ſolutione,ſed propter ſolutionẽ ex æquitate naturali, ut dixi in d. l.Mæuia. ſ. fi. Ita intellige gl. hic poſitã,& iſto modo poſſet intelligi d.l.ſi unus.ſ. pactus ne peteret. cum ſua gl.*

* *Gl.Cont. ſolet dici , in l. ex hoc iuregent. ff. de iuſt. & iur. Hoc eſt reliquũ fragmenti ij. lect.* I. Con. B.

VENIO modò ad ulteriora , & fortiora, & intro gl.magnã.Opp. quòd reus non poſsit repetere data, ut l. dedi. in prin. & l. quod Seruius.de condi.ob.cau.Sol.non poteſt repetere,niſi actor contraueniat. Ita loquit hic, & ſic concor.cum contrarijs. Op.dicitur hic, ꝙ pœna unà cũ his quæ data probantur,ante cognitionẽ cauſæ inferenda eſt , & ſic innuit ꝙ prius cognoſcat ſuper petitione pœnæ,& repetitione datorũ; ꝗ ſuper actione propoſita per actorẽ.Contrà , qui prior appellat,prior agat.ff.de iudi.l.qui prior. Huius timore uariatur hæc lec.tribus modis. Vno modo, ꝙ illa uerba , ante cauſæ cognitionẽ,determinẽt uer.à participio; data, poſitũ hic in fi.legis,& tunc procedit contrariũ. Dicunt quidã,hic eſt ſpeciale.In contrariũ eſt regula,& iſtã tenebat Iac.de Ra.& aſsignabat rationem,quia hoc eſt in electione rei,uel petere pœnã, & repetere data, uel repellere actorẽ agentẽ exceptione, * & ſic poſſet iſte reus uariare quandoq; etiã poſt ſententiam,ut l.eũ qui certarũ.in fi.ff.de uer.ob. Vnde ſi cauſa propoſita per actorem prius ageret,& reus condemnaret,ſequeret ꝙ poſt ſententiam,reus poſſet exceptionẽ tranſactionis opponere, qd eſſet iniquũ,& ideò,prius agit cauſa , quã petatur pœna.& repetunt data, ut ſic de tranſactione nõ poſsit poſteà opponere. Ita dicit Pet. Iſta ſua ratio nõ eſt uera,quia intelligo ꝙ iſta tria omnia poſſunt fieri,ſcilicet ꝙ actor repellat,pœna petat,& data repetant,ut ꝗ. dicã.Præterea,eius ratio nõ eſt uera. † Nam qñ quis una obligatione tenet ad plures res alternatiuè , tunc habet locũ l. eum qui certarũ.ſ.fi.de uer.ob.Sed qñ aliquis habet plura iura alternatiuè,electione unius ſibi præiudicat in alijs,nec admittitur uariatio poſt conteſtationẽ,ut l.ꝙ in hæredẽ.ſ.eligere.ff. de trib.Facit quod habuiſtis no.in l.cùm ꝓponas. ſ̃. eo. tit.
4 Præterea, † exceptio tranſactionis non poteſt opponi poſt ſententiã,ut l.eleganter.ſ.ſi poſt.de cõd. indeb. Et ideò Pet. legit iſtã legẽ alio modo, ut illa uerba, ante cognitionẽ cauſæ,determinãt uerbũ, maluerit, quaſi dicat,uel actor repelletur,uel pœna petet,& quæ data ꝓbant, repetent, prout aduerſarius elegerit ante cauſæ cognitionẽ,& ſic non ob. l.qui prior.Certè iſta lec.procedit ſecundũ opi.eorũ q dicũt eum nõ poſſe cõſeq; omnia iſta tria,ſed ſecũdũ illos quos ſequor, iſta lec.nõ eſt bona, ut ꝗ. dicã. Alij legũt iſtũ tex. iij. modo. & iſte eſt in gl.ꝙ illa uerba,ante cauſæ cognitionẽ,determinẽt participiũ,data,quaſi dicat,pœna unà cum his quę ꝓbant, data ante cauſæ cognitionẽ,inferẽda eſt, & ſecundũ hoc nihil obſtat,& iſtã teneatis,& uideatis gl. Vlterius op. ego dixi ſ̃.qd eſt in electione rei cõuenti,uel actorẽ repellere,uel pœnã,& data repetere. Cõt. ille q primò fuit actor in illo iudicio,in quo petit pœna,eſt reus,ſed in alternatiuis eſt electio rei,ut l.plerunq; in fi.ff.de iu.do.ergo eius debet eſſe electio. Huius timore lex iſta legit duob.modis.Primo ut hic Imperator loquat reo,q quæſiuit qualia remedia haberet contra actorẽ. Cui reſpõdet Imperator,uel actor obtẽperabit placitis,uel ab eo auferet pœna,unà cũ his quæ data ꝓbant, ꝓut ipſe maluerit,ipſe dico actor, q modò in hoc iudicio eſt reus,& uide gl.Iſta lec.poteſt eſſe uera,ſi quęſtio ꝓponat principi, anteq; actor contraueniat, quaſi dicat, eſt in electione aduerſarij tui,uel obtẽperare trãſactioni, uel ſoluere pœnã, & reddere data.Nã ſi ꝓponeret quæſtio ꝙ iã actor cõtrauenißet, nõ poſſet eſſe in electione ſua , imò præciſe cõpelleret
5 ſoluere pœnã,reddere data, quia † qñ pœna cõmittit propter maleficiũ,nõ admittit purgatio,l.q ea mente. ff. de fur. Alio modo legit,ꝙ Imperator loquatur hic actori, & ſecundum hũc modũ poſui tibi caſum. Dicitur enim ꝙ uel actor

* *Exceptione. ſ̃. l.actione. Niſi ſtipulatio nominatim interpoſita ſit: l. cũ ꝓponas. ſ̃. eo.* I.Con.B.

obtẽperauit ſentẽtiæ, uel ſi ipſe cõuenit, & aduerſarius eius
6 uelit, cogit ſoluere pœnã, & reddere data. Nec ob. † qd' tu
dicis, q̃ actor modò eſt reus, ergo ipſe debet habere ele-
ctionẽ, quia qñ plures res alternatiuè ſunt in obligatione,
tũc eſt electio rei in dubio, ut d.l. plerũq̃, in fin. Sed qñ plu-
ra remedia cõpetunt alternatiuè, eſt electio eius, cui cõpetũt
iſta remedia, nõ eius contra quẽ cõpetunt, ut l.iij.§. generali
ter. & § ſi. ff. de eo q̃ cer. lo. & l. q̃ in hæredẽ. §. eligere. de trib.
& l cũ filius. §. uarijs. ff. de leg. ij. & j. de fur. l.j. cũ ſi. ſed hic iſta
remedia repellendi actorẽ, uel repetẽdi data, & petẽdi pœ-
nã, cõpetunt ipſi reo, ergo eius eſt electio, & iſta eſt uera. Ha
bes expeditũ principiũ gl. modò uenio ad fortiora, & utilia
huius l. Op. hic innuit q̃ ſi reus uult petere pœnã, & repete-
re data, q̃ actor audiat ſuper prima actione, ꝓpoſita, uel ſi re
us uult, repellat actorẽ, & non petat pœnã, &
repetat data. * Op. ſine actiõe nemo experit,
l. ſi pupilli. § uidcamus. de neg. geſt. ſed actor
hic nullã habebat actionẽ, q̃a erat ſublata p
acceptilationẽ, ergo nullo modo agere pote-
7 rit Si † tu dicis, cõcedo, q̃ actor nõ poterit a-
gere, tũc ſequereť q̃ reus cõſequereť iſta tria, ſ. q̃ actorẽ repel
leret, q̃ pœnã peteret, & repeteret data, q̃ eſt expreſſe cõtra l.
cũ proponas. s̃. co. Horũ cõtrariorũ timore intellectus hu-
ius l. uariat quinq̃ modis. Secundũ primũ agit de facto reo
uolente, ſecundũ tres alios agit de iure, ſecundũ quintũ agit
de facto reo inuito. Modò examinemus iſta per ordinẽ, di-
co & ad contrariũ reſpondeo q̃ hic agit de facto prima acti
one reo uolẽte hoc pati. & hoc eſt qd' dicit hic tex. ſi aduer-
ſarius maluerit, quaſi dicat, bene poterit reus omnia iſta tria
remedia habere, ſi uelit, ſed ſi uult actorẽ admittere, & ſolũ
petere pœnã, & repetere data, hoc poteſt. Et iſtam lect. tenet
Azo, quã ꝓbat tribus rationibus. Primò, quia hoc eſt in o-
diũ remittentis tã ſolenniter, ut j. e. l. prox. quia remiſit per
b aliquã ſtipulationẽ, & acceptilationẽ. Secundò, quia [b] actio
prima eſt ipſo iure ſublata, ſicut dicimus in pacto, quãdoq̃
ipſo iure, ut l. ſi unus. §. pactus. ff. de pac. Tertiò, quia ſi iu-
dex interrogabit actorẽ, qua actione agis? actor nõ poteſt
dicere, & ſic iudex abſoluet reũ. Ita dicit Azo. Et ſecundũ hoc
nõ ob. l. cũ ꝓponas. s̃. e. quia hic reus abſoluit, nõ ideò quia
accipit, ſed quia iudex reperit actorẽ ſine actione agere. Vn
de fateor q̃ reus nõ poſſet excipere, ſed iudex de neceſsitate
habet reũ abſoluere, quia reperit actorẽ ſine actione agere.
Ibi uerò habebat actionẽ quæ elidebat exceptione, unde cũ
exceptio nõ poſsit ꝓponi, ꝓcedit actio. uide iſtã gl. Ego iſtã
opi. Azo. teneo tanquã ueriſsimã, ut ꝓbo, j. in v. opi. Alij di-
cũt, q̃ hic agit de iure, quia reo petẽte pœnã, & repetente da
ta reſti. reſuſcitat actio. j. ſublata, arg. j. de nõ nu. pec. auth. cõ
trà qui ꝓpriã. & qñ licet ab emp. diſcedere. l.j. ſicut qñ per pa
ctũ quis recedit, l. ſi diuerſa. s̃ eo. Sed Azo cõtradicit, q̃a hic
reus hoc nõ facit ut actionẽ primã reſuſcitet, uel trãſactionẽ
reſcindat, imò ut ſibi debitũ conſequat, & dicit bene, q̃a etiã
ſi expreſſe hoc ageret, ut actio prima reuiuiſceret, pacto nu-
do nõ poſſet fieri, l. ſi unus. §. pactus. ff. de pac. & dixi s̃. eo. l.
ſi diuerſa. Nec ob. auth. cõtrà q̃ ꝓpriã, quia ibi nõdũ reſuſci
tat actio prima, ſed dat noua, ſcilicet condictio ex illa l. Nec
ob. l.j. qñ licet ab empt. diſcedere, q̃a ibi actio prima nõ erat
ſublata, ſed eliſa. Alij ergo dicũt, q̃ hic agit de iure, ſcilicet a-
ctione prima, quæ reuiuiſcit, ideò q̃a reus petit pœnã & da-
ta, arg. j. ſi aduer. trãſac. l.j. & ij. Certè illę leges nõ faciũt, quia
ibi fuit impetrata reſtitutio, cuius natura eſt primã actionẽ
reſuſcitare. Alij dicũt hic agi de iure hoc modo, q̃ primò a-
ctor aget cõdictione ſine cauſa, ut reus reponat ſe in priſtinã
obligationẽ, quo facto aget actiõe prima de iure. Certè hoc
nõ placet, quia ideò hic deuenit de cauſa ad nõ cauſam, q̃a
actor deliquit ueniẽdo cõtra trãſactionẽ, & ſic nõ eſt æquũ
q̃ ex ſuo delicto cõſequat cõdictionẽ ſine cauſa, ut l. itaq̃ ful
lo. ff. de fur. Vnde nõ poteſt ſuſtineri, q̃ hic agat de iure. Vn-
de dicũt alij, & eſt v. opi. q̃ hic agit de facto, & reus cogit hoc
pati, ſi uult petere data, ut omnia iſta tria cõſequat, ſecũdũ l.
cũ ꝓponas. s̃. eo. & ſecũdũ hoc exponit hic tex ſi aduerſari-
us hoc maluerit, quaſi dicat, eſt electio rei, uel actorẽ repelle
re, uel debere eũ admittere, & repetere pœnã, & data. & uide
iſtã gl. quæ hic ponit iſtã lec. quintã q̃ de facto agit nõ de iu-
re, licet reo inuito. Pet. de Bel. Perti. alleg. ꝓ caſu l. Iulianus. §.
quãtũ aũt. ff. ad exhi. Certè domini, illa lex nihil facit, nã ibi
de facto agit reo uolẽte liberari ab una actione q̃ patit ſe cõ-
ueniri de facto, ſed eo inuito nõ, ut dicit ibi. Ad l. nuda. & l.
8 ſi Titius. quas gl. alle. reſpõdeo per iſta uerba. Quandoq̃ †
quis nõ habet actionẽ, ſed eã habere ſperat per cõteſtationẽ
factã ſuper actione ꝓpoſita de facto, tũc bene admittit q̃ qs
agat de facto, ut d. l. ſi Titius. de uer. ob. & d. l. nuda. ſecundũ
unã lec. Quãdoq̃ quis nõ habet nec habere ſperat, & tũc ſi
q̃dẽ queris, an admittat ad agẽdũ de facto, quãtũ ad hoc ut
poſsit cõſequi illud qd' petit, & tũc nõ admittit niſi reo uo-
lẽte, ut hic. & d. l. Iulianus. §. quãtũ aũt. reo uerò inuito nulla
l. reperit. Et ideò ſtãdũ eſt regulæ quę dicit, q̃ ſine actiõe ne-
mo experit. Si uerò agit, nõ ut illud q̃ petit, cõſequat, ſed ut
aliã obligationẽ faciat cõmitti, tũc admittet, l nuda. & ſic te-
neo hic opi. Azo. q̃ ſi reus uult, actor repellet, pœna petet, et
data repetent, & q̃ dico, actor repellit, nõ erit uigore excepti
onis, ꝓpoſitæ, nulla eũ exceptio cõpetebat, cũ nulla eſſet a-
ctio, ſed erit ideò, quia iudex reperit actorẽ ſine actiõe expe
riri, poſito q̃ reus nullã exceptionẽ obijciat. Et q̃ hoc ſit ue-
rũ, dico q̃ eſt caſus in l. ſi unus. §. pactus. ff. de pac. ubi qñ a-
ctio tollit ipſo iure per pactũ, q̃ eſt in actionib. deſcẽdentib.
ex delicto, per aliud pactũ nõ põt reus facere q̃ actor poſsit
agere. Ita hic cũ actio prima tollit per acceptilationẽ, nõ põt
pacto nudo tacito q̃ inducereť per petitionẽ pœnę, & repe
titionẽ datorũ fieri q̃ agat actõe prima, nec põt dici aget de
facto, ut d. §. pactus. ubi indiſtincte dicit q̃ nõ poterit agere,
& ſic reſiſtit in facto, nõ eũ dicit, nõ habet actionẽ, ſed dicit,
agere nõ poterit. Præterea, ſi hoc eſſet uerũ q̃ poſſet agi de fa
cto, fruſtra eſſet introducta actio præſcri. uer. datiua, de qua
loquit l. cũ mota. s̃ eo. gl. tãgit in l. ſiue apud acta. Itẽ fruſtra
agereť, ut q̃s ſe reponat in priſtinã obligationẽ, ſi actio pri-
ma intẽtata de facto ſufficeret. Ad quid ergo fieret circuitus,
ut l. dominus teſtamẽto. de cõdi. inde. Certè hoc nõ uideo.
9 Et ideò qñ fiũt iſta pacta † circa actionẽ ſublatã, quę nõ põt
reſuſcitari, deberẽt ſic fieri, ut ſtatim dicã. Pone exẽplũ, libe-
raui te ab actiõe iniuriarũ ꝓ pactũ de nõ petẽdo, ſi facis mi-
hi pactũ de petẽdo, actio prima nõ reuiuiſcit, ut d. §. pactus.
fiat ergo pactũ ſic, q̃ tu reus ꝓmittas de illo pacto de non pe
tendo nihil dicere, uel opponere, uel in iudicio allegare, ſub
certa pœna, tũc ſi allegabis, incides in pœnã, ſi non allega-
bis, tũc poterit te cõuenire de facto, & iudiciũ ꝓcederet. uel
cautius ſup tali pacto de nõ opponẽdo, uel nõ allegando in
iudicio interponat iuramẽtũ, q̃a tũc iudex nõ audiet te con
tra iuramẽtũ tuũ, ut in auth. ſacramẽta. j. ſi aduer. uẽ. & ideò
nõ poterit ſibi liquere actorẽ ſine actiõe experiri, aliàs ſi ſibi
liqueret, haberet neceſſe reũ abſoluere, ut hic ſecundum lec.
10 Azo. ueriſsimã. Et ideò iam de facto dixi. Statuto cauet † q̃
c exbãnitus poſsit impunè offendi. [c] modò q̃dã offẽdit exbã
nitũ, inqrebat de hoc maleficio, reus nõ audebat cõparere
ad hoc allegãdũ, cõparuit q̃dã tertius, & dixit, Domine, ille
q̃ fuit offenſus ꝑ talẽ, erat exbãnitus, & ꝓduxit bãnũ, & liq-
d dauit de bãno. Ego dixi [d] q̃ iudex debebat illũ reũ abſolue
re, & nõ põt ulterius ꝓcedere. Rñ. q̃a liquet iudici iſtud nõ eſ
ſe delictũ, & illud iudiciũ ſine actiõe, ſeu accuſatiõe ꝓcedere.
e Caſus eſt hic ſecundum unã lec. Azo. ueriſsimã. Et ſi dicat, [e]
11 quõ admittit iſte tertius ad hoc dicẽdũ? Dico, † q̃ hoc cõti-
net publicã utilitatẽ, ut exbãniti poſsint offendi, ut l.j. & ij.
j. qñ lic. ſine iu. ſe uin. Sed qñ hoc opponeret, cõtineret utili-
tatẽ tãtum priuatã, nõ admittit, niſi ipſe cuius intereſt. Proce
do ulterius extra gl. Op. q̃ pœna ſuccedit loco rei, ut l. ſi qs à
ſocio. ff. pro ſoc. & l. prædia. de ac. emp. dixi in l. petens. s̃. tit.
j. Si actor obſeruaſſet ꝓmiſſa, ab eo nõ repeterẽtur data, er-
go ſi ſoluit pœnã cũ uideat obſeruare promiſſa, nõ debent
ab eo poſſe repeti data. hic dicit contrariũ, quare malè. Sol.
12 Dico † q̃ qñ trãſactio fit per Aquilianã ſtipulationẽ, & ac-
ceptilationẽ, pœna nõ ſuccedit loco rei, ꝓmiſſę. Nã certũ eſt
q̃ actor amplius nõ poterit reũ in uitũ exigere, ſuccedit ergo
loco cõtẽptus quo caſu pœna & data poſsũt repeti, ut l. ſi qs
rem.

13 rem. ff. de arb. † Et ideò pro huius declaratione ſcias quòd
qñ actor uenit cõtra tranſactionẽ, qualiter ſubuenitur reo? di-
cas, aut trãſactio fuit firmata iureiurando, & tunc ſine du-
bio actor repellitur, pœna petetur, & data repetentur, ut j. l.
prox. Quandoq̃ nõ fuit iuramento firmata, & tunc aut fuit
actio prima ipſo iure ſublata, uel acceptilatione, uel pacto,
in caſibus in quibus pacto tollit, & tunc idem, quia actor re
pellit, ſi reus uult pœnã petet, & data repetent, ut hac l. ſing.
ſecundũ lec. Azo. Aut actio prima nõ fuit ipſo iure ſublata,
& tunc aut fuit dictũ, rato manente pacto, & exceptio obij-
cieť, & pœna repeteť, nõ aũt repetẽtis data, ut l. cũ ꝓponas.
s̃. eo. tit. ff. eo. l. qui fidẽ. Aut nõ fuit dictũ, rato manente pa-
cto, & tunc eſt in electione rei, uel opponere exceptionẽ, uel
petere pœnam, uel repetere data condictione ob cauſ. ut d.
l. cũ proponas. & dixi in l. ſiue apud acta. poſſet etiã agere a-
ctione præſcr. uerb. ut d. l. ſiue apud acta. Vltimò op. quam-
cunq̃ opi. teneas, apparet quòd hæc pœna cõmittit, quan-
do de facto agitur. Contra, j. ſi mã. ita fue. alie. l. ea quidẽ. de
14 uer. obl. l. ſtipulatio iſta. §. quæſitũ. Sol. Quandoq̃ † quærit,
utrùm ſufficiat de facto fieri, quantũ ad habendã, ſeu dandã
actionẽ. Et dic ut l. mulier. §. pe. de cõd. inſt. Quandoq̃ quæ-
ritur, an ſufficiat de facto fieri quantũ ad cuitandã pœnæ cõ
miſsionẽ. Dic ut no, per Dy. in l. quidã cùm filiũ. in fi. de uer.
ob. & ibi etiã ponit de præcedenti mẽbro. Quandoq̃ quæ-
ritur utrũ ſufficiat de facto fieri quantũ ad pœnæ cõmiſsio-
nem, & iſta eſt materia noſtræ legis in qua dic breuiter tria
uerba. Aut quæris de pœna legali aut cõuentionali. Si de le
gali, aut factũ nõ poteſt ſortiri de iure effectũ, & conſumma-
tionẽ, & ſufficit de facto fieri, ut l. eũ qui. j. de adul. j. de ſepul.
uio. l.j. de ſacroſ. eccl. iubemus. & l. nemo martyres. & qd' ibi
not. Aut põt ſortiri effectũ, & cõſummationẽ, ſaltẽ de facto,
& habet locũ materia l. ſi quis non dicã rapere s̃. de facto, &
cleri. Secundo caſu, qñ quæritur de pœna cõuentionali, &
tunc aut fuit actũ quòd cõmittat ſi cõtrà fiat de facto, & hoc
conſtat, & cõmittatur, &c. l. qui Romæ. § Flauius. de uer. obl.
& l. Lucius. §. tres hæredes. ad Trebel. Aut fuit actum quòd
f cõmittatur ſi de iure contrà fiat, [f] & hoc conſtat, & nõ cõmit
titur ſi fiat cõtrà de facto, ut l. ſtipulatio iſta. §. quæſitũ. de uer.
obl. Aut dubitatur, & tunc ſi fiat de facto, aut fit incõmodũ
aduerſario, & pœna cõmittit, ut hic. Aut aduerſarius nõ in-
cõmodatur, & pœna non cõmittitur, ut l. ea quidẽ. j. ſi manc.
ita fue. alie. & l. continuus. §. cũ quis. de uer. obl. & ibi de hoc
15 dixi. Opp. † & ſum in gl. magna, in uerſ. qui incipit, ex præ-
dictis patet. Vos uidetis quòd tranſactio fuit facta per acce-
ptil. & ſic trãſactio fuit ſublata ipſo iure, ut inſtit. quib. mod.
tollitur obliga. §. eſt aũt. & hoc dicit text. quòd uenit contra
tranſactionẽ, & ſic ſine actione agit. cõtra l. ſi pupil. §. uidea-
mus. ff. de nego. geſt. Huius cõtrarij timore lex legit quinq̃
modis in gl. Et aduerte ad ordinẽ gl. quia duę opiniones, ui
delicet prima & ultima, tendunt q̃ in lege noſtra agatur de
facto, ſecundũ primã opi. agitur de patiẽte reo, ſecundũ ulti
mam inuito reo. Hæ tres opi. ſcilicet ſecũda, tertia, & quarta
tendũt quòd agat de iure. Venio ad primã quæ ipſa ueritas
eſt, & fuit opi. Azo. & eam tenet do. Iac. hic. Prima eſt, q̃ hic
agat de facto, & reus patiat quaſi dicat text. Si aduerſarius,
id eſt reus, cui rumpitur trãſactio, malit pœnã petere, & data
repetere, poteſt hoc uelle, & ſi actorẽ uellet repellere, etiã po-
teſt, quaſi cõcludat tex. quòd omnia iſta remedia reus poſ-
ſit habere, pœnã petere, data repetere, & actorẽ repellere, &
tunc poteſt exponere aut pro & Ratio huius opi. eſt triplex,
& uidebitis in gl. noſtra tertiã rationẽ, quæ eſt multũ notan
da ad id qd' j. dicã. & eſt ratio ibi, tertia, q̃a cũ iudex. Secun-
da fuit opi. quòd hic agatur de iure, allegat gl. pro hac opi. l.
j. j. quando licet ab empt. diſ. & auth. cõtrà qui propriã. j. de
non nu pec. Azo contradicit, cuius fuit prædicta opi. ut hic
uidetis. poteſt eſſe alia ratio, quia actio extincta nunquã re-
ſuſcitatur, ut l. qui res. §. aream. ff. de ſol. Tertia fuit opinio, q̃
hic agatur actione utili. alleg. gl. l.j. & ij. j. ſi aduer. tranſact. Il-
læ leges nihil faciunt ad materiã noſtrã, ut dixi in l. ſi diuer-
ſa. s̃. eo. loquuntur enim in reſtitutione in integrũ. Vnde alij
dicunt quòd hic agitur per actorẽ, ut reus ponat ſe in priſti-
nam obligationẽ, & agitur condictione ſine cauſa, & ita agi
tur de iure ſecundũ hanc opi. & etiã ſecundũ duas præceden
tes, & ita contrariũ non obſtat, quia qui agit, actionẽ habet.
Iſta opi. nõ eſt uera, quia licet cauſa ſit reuerſa ad nõ cauſam,
ubi tranſactio rumpitur, tñ cùm cauſa reducat ad nõ cauſam,
propter dolũ actoris uenientis contra tranſactionẽ, ex
iſto ſuo dolo nõ debet conſequi condictionẽ ſine cauſa, ar.
ff. de fur. l. itaq̃ fullo. ideò hæc opinio nõ eſt uera. Vnde alij
dixerunt, & iſta eſt quinta, & ultima, q̃ hic agat de facto, &
nõ de iure, etiã reo inuito, per l. cũ ꝓponas. s̃. eo. ſcilicet per
rationẽ, quã gl. aſsignat. Hanc opinionẽ tenent Vltramont.
& Cy. & de hac faciebat mentionẽ in l. ea quidẽ. j. ſi manci.
ita fuer. alie. iſta non eſt uera. Nam ſi poſſet agi de facto, co
reo inuito, ad quid diceret lex q̃ ubi actio eſt ſublata ipſo iu
re, præſcriptis uerbis, datiua actio cõpeteret, ſecundũ quod
dicitur in l. cũ mota. s̃. eo. Item ad quid diceret lex q̃ poteſt
agi, ut reus reponat ſe in priſtinã obligationẽ, ubi actio eſt
ſublata ipſo iure, ſecundũ quod dicit l. ſi quis accepto. de
cond. ob cauſam. Certè nõ eſſet ratio contra. Tene ergo pri-
mam rationẽ. Reſpondeo per tres rationes, quas aſsignant,
& eſt uera. Ex qua opinione cõcludas, quòd ubi rumpitur
trãſactio firmata acceptilatione, & Aquiliana ſtipulatione,
pœna poteſt peti, data poſſunt repeti. Item actor repellit, &
ſic reus habet tria remedia, & ſic opp. de tex. qui loquitur al
ternatiuè, expone ut s̃. dixi. Et ſi tu diceres, quõ repellitur
per exceptionẽ, cũ nulla ſit actio, quia ſublata eſt per accepti
lationẽ, & exceptio ſit actionis excluſio, ut l. j. de excep. dico
quòd actor repellitur nõ uirtute exceptionis, ſed potius per
officiũ iudicis uidẽtis actorẽ ſine actione agere, quia iudex
interrogabat per modũ, quẽ habetis in gl. in prima opi. A-
zo. in tertia ratione, & ſecundum do. Iac. iſta ratio tertia facit
ad q̃. pone ſtatuto cauet quòd nõ ſoluens collectas, non au
diat ad ius, neq̃ etiã agendo, neq̃ etiã defendendo. Tu non
ſoluis collectas, agã contra te, excipis, agere non potes, quia
nullã actionẽ habes contra me, replico contra te, quia tu nõ
ſoluis collectas, non poteſt reddi ius, neq̃ in agendo, neq̃
in defendendo. quis obtinebit? Reſpondeo nõ ſoluens col-
lectas. Nã licet eũ poſsim repellere uirtute defenſionis, quæ
nõ cõpetit ex forma ſtatuti: tamẽ iudex officio ſuo uidendo
me nõ habere actionẽ, poterit me repellere, & interrogabit
me ſecundũ formã huius gl. Itẽ ualet ad aliud. pone quòd
bannitus non poteſt audiri ad ius, agit exbannitus contra
me, nõ excipio ipſum eſſe bannitũ, quia fortè timeo. Certè
quantumcunq̃ nõ excipiã, tamen ſi iudici eſſet notũ per a-
lium modum, ipſum agentem eſſe exbannitũ, & exbannito
non cõpetit ius agendi, Iudex, ſine aliqua exceptione, pote
rit eum repellere, eo quòd uidebit me ſine actione, & faciet
interrogationẽ ſecundum formã huius gl. Item opp. ſecun
dum primũ intellectum, quem dixi q̃ etiam pœna ſi agatur
de facto, petitur. & tunc opp. de l. ea quidem. j. ſi manci. ita
fue. alie. Sol. ut ibi dixi. Item opp. de l. ſtipulatio iſta. §. quæſi-
tum. de uer. ob. Sol. ut hic no. in gl.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Vbi pactum. Circa materiã huius legis, an & quando iudex poſsit repellere agentẽ ſine actione, & an iſtud procedat quãdo competit actio ſed inefficax, uide Fel. in c. ad aures. ext. de reſ. Item uide Are. in l. ſi ita ſcriptũ. de le. j. ubi dicit hoc eſſe uerum, ſi ex actis non appareat iudici agentem carere ex uerbis. Bar. ibi.*

b *Secundò, quia. Annota uerba glo. quæ hic Bar. referre intendit, ita cantare. Secundò, quia ipſo iure tollitur ſtipulatio per ſtipulationem, licet nõ ſic in pacto, ut ff. de pactis. l. ſi unus. §. pactus. uerum tamen eſt dictum Bart. ut ex gl. in d. §. pactus. & ſequentibus patet. Alex. Loſeus.*

c P. PAV. P. *Offendi. Vide Aret. in opere maleficiorũ. in uerſ. cõparent dicti inquiſiti, in uerb. defenſiones Et uide Alex. hic et moder. & alia multa quæ habes ad Bar. in l pe. §. ad crimen. ad fin ff. de pub. iudic.*

d *Ego dixi. Adde eundem Bart. in l. pe. §. ad crimen. de pub. iud. per Cy. in l. reos. & ibi Bal. j. de accu. & in c. j. §. iniuria. de pace iu. fir. et in l. j. §. Officium. ff. ne quis eum qui in ius uo. eſt, ui eximat.*

e *Et ſi dicatur. Vide Bar. in l pen. ad crimen. de publ. iud. ubi pro ſeruo monacho, ſubdito, in cauſa criminali poteſt comparare dominus. And. Barba.*

f POMA. Contrà fiat. Quandoquidē de iure debet fieri, non ſufficit quòd de facto fiat. no. tamen q̃ ſi aliquid de facto in ciuitate obſeruaretur, quod de iure non teneret, quod perinde eſſet, ac ſi de iure ualeret. de quo eſt glo. in l. qui habebat. in fi. ff. de ma. teſ. & propter hoc uide quæ dicit Alb. l. j. §. de ſum. tri. & in quæſtione de fideiuſ. circa uſuras.

LEX XLI.

3 Pœna huius l. quando habeat locum.
4 Pœna legalis, ut committatur, requiritur quòd quis pernenerit uſq; ad ſententiam, ſecus in conuentionali.
6 Periurus eſt infamis.
7 Veniens contra tranſactionē iuratam, reddit data, ſoluit pœnam, & perdit actionem.
10 Pœna huius legis quòd infertur ipſo iure, nec expectatur ſententia.
11 Iuramentum, impedit moram purgari in reo.

a SI QVIS MAIOR. [a] Qui uenit contra tranſactionem iuratam per Deum uel Principem, infamatur, pœnā ſoluit, [b] ſibi data reddit, & actionē perdit, quæ parti obſeruanti applicantur. h. d. Vadam per ordinem. no. q̃. iſta lex tantùm habet locum in maiore. Quæro, quid in minore iurāte? Iac. Bud. dicebat, Aut * ipſe iurauit non uenire cōtrà, ratione minoris ætatis, & tūc ſatis eſt, q̃ iuramentum eum repræſentat maiorem, ut pœna huius conſtitutionis non teneatur. Aut iurauit non uenire contrà, ratione minoris ætatis, uel alia, & tunc teneatur pœna huius cōſtitutionis, quia duo iurauit, propter primū repræſentatur maior, propter aliud teneatur pœna huius conſti-
1 tutionis. Satis † poſſumus dicere, q̃ iſta conſtitutio non habet locū in minore etiā ita iurante, nam q̃ iuramentū faciat eum maiorē, iſtud eſt interpretatiuè, ergo ad eum hæc lex non extenditur, ut l. iij. §. hæc uerba. de neg. geſt. Fateor tamē q̃ iuramentū ualidat contractū, ſecundum auth. ſacramenta. §. ſi aduer. uend. & quod ibi dicitur, non aūt q̃ teneatur pœna huius l. Secundò, hæc lex habet locum in tranſactionibus factis nullo cogente imperio, ſed libero arbitrio. Et
2 ex hoc dico, † q̃ ſi fuerit iuratum ſuper compromiſſo, uel tranſactione quæ fiunt à parte inuita, ex forma ſtatuti, uel præcepto iudicis, quòd pœna huius conſtitutionis non te-
c neatur, dicit enim nullo cogente imperio. [c] Not. q̃ hic dicitur, q̃ uenire contrà, fit uel interpellando iudicem, uel ſupplicando Principibus, uel non implendo promiſſa. Cont. ff rem ra hab. l. amplius non peti. ubi dicitur q̃ requiritur
3 litis conteſt. Sol. † Plures ſunt conceptiones ſtipulationū, quandoq; promittit quis non contrauenire, & tunc iſta ſtipulatio cōmittitur ſecundū formam huius legis, quod multùm nota propter ſtatuta, & propter alia quæ dicunt, ſi quis contrauenerit, uel contrà fecerit, & ſimilia. Quandoq; quis promittit amplius non petere, ita loquit lex contraria, quia requirit litis conteſtationē. Quandoq; quis promittit controuerſiam non mouere, tunc loquitur l. diuus. ff. de pet. hære. & de his, & multis alijs dixi latius in l. amplius non peti. Opp. ad iſtud, & uidetur q̃ requiratur q̃ peruenīat uſq; ad ſententiam, ut l. qui cum maior. §. accuſa. de bonis liber. Sol.
4 Ibi † in pœna legali, hic in conuentionali. & mitius † agitur
5 cum lege quàm cum homine, ut de arbit. l. Celſus. dixi ple-
6 nius in d. l. amplius. Item habes hic notare, q̃ periurus † eſt infamis, & hoc plenè not. in l. Lucius. ff. de his qui not. infa-
7 tetigi in l. fi. ff. de crim. ſtell. Vltetius not. ex lege iſta, † quòd quando eſt iuratum ſuper trāſactione, uel pacto, quòd qui uenit contrà, reddit data, & ſoluit pœnam, & perdit actionem. Cont. §. eo. l. cùm proponas. & ff. eo. l. qui fidem. Sol. Iſtud eſt hic propter iuramentū, quod not.

* Aut. Succedat aliquis, q̃ huius ſphingis æni=gma interpretetur. I. Con. B.

* Benè. Nec imeritò, nam ex recepta iuriſcō. ſententia, præſtando pœnā aliquis liberatur: l. ſeruus. ff. de ſer. expor. l. Celſus. de arti. l. ſancimus. C. de fideiuſ. I. Con. B.

d imò maiorē uim habebit, ut ex iſta l. patet. Item dico q̃ iu-
9 ramentum habet † uim illius clauſulæ, ſi non ualet iure trāſ-
e actionis, ualeat omni iure quo ualere [e] poteſt, l. cùm pater. §. filius. ff. de leg. ij. & ideò puto quòd ſi tranſactio non ualebat iure trāſactionis, ualeret iure pacti propter iuramentū, quod ſecus eſſet aliàs, ut l. ſi cauſa. §. eod. & ibi habuiſtis no.
10 † Vlterius no. hic quòd iſtę pœnæ infligūtur ipſo iure, [f] nec
f expectatur ſententia, qd̄ apparet ex eo qd̄ dicit, actione priuatus. & ſic loquit̄ in præterito. Item apparet ex eo, quod infrà ſequit̄, itaq; omnia eorū mox cōmoda deputabūtur, &c. Nam ex dictione, mox, apparet q̃ ſit ipſo iure, ut in auth. de inceſt. nup. §. j. dixi in l. iubemus. §. œconomus. §. de ſacroſ.
g eccl. Et ex hoc nota [g] etiam q̃ † iuramentum impedit pur-
11 gationem moræ, hoc enim ſonant uerba huius legis. Hoc etiam probatur, quia ubicunq; fit executio à lege, nō admittitur purgatio moræ, l. ſi is cui. ff. de leg. ij. Vltimò quæro, de
12 duobus, † an hæc lex habeat locum in reo, ſicut in actore contrauenientes? Gl. dicit q̃ ſic, in illis pœnis, quæ ad ipſum
13 poſſunt adaptari. Item quæro an habeat locū in alio † contractu, quàm in contractu trāſactionis? Puto q̃ ſic in omnibus. ibi in prin. l. cùm dicit, aduerſus pacta, uel trāſactiones, in eo quòd dicit pacta, omnia comprehendit. Item hoc apparet in fin. dum dicit, pactis, & j̃ dicit, pactionum. & ſic loquitur in omnibus pactis, non ſolùm in tranſactione. Non habetis hic alia, ergo, &c.

ADDITIO.

Aduerte quòd Bar. in hac l. ſi quis maior. arguitur de contrarietate, ſed in quo allegetur contradicere, & pro ſaluatione Bart. uide concordantiam poſitam ad l. ſi quis pro eo. ff. de fideiuſ.

a POMA. Si quis maior. Et procedat etiam ſi iſtud iuramentum eſſet ſibi legitimè relatum præſente parte, & non citata. Anc. in conſ. ccclxxij. inci. retento ordine, in uerſ. & ex hoc etiam ſubſequenter.

a P. PAV. P. Si quis maior. Per iſtum text. ſingularem ſolet dici q̃ iuramentum impedit purgationem moræ, de quo uide Alex. conſ. clviij. in ij. uo. quod tamē limita procedere in foro iudiciali, ſecus in foro pœnitentiali. gl. xxxij. q. j. c. apud miſericordem. allegat Ro. ſing. ccccl v. impediente iuramentum. Nunquid autem hæres extraneus puniatur pœna huius l. uide Ang. conſ. ccxxxiij. & ccxxxv j. in ij. par. incip. ex themate & actis. in prin. Caſt. conſ. lxv ij. ubi ponit quid ſi hæres ſit minor. Et nunquid hæres contraueniens tranſactioni iuratæ per defunctū, confecto tamen inuentario poſſit uti beneficio inuentarij, ut non teneatur ad pœnam ultra uires hæreditarias, uide Ang. con. ccxxxv j. incip. Teſtator trāſegit, & cccxxix. & eſt in ij par. Item in materia huius l. uide omnino Alex. dicentem multa conſ. xcij. in j. uo. ubi inter cætera dicit, q̃ ille qui eſt ex aliquo contractu iurato cōſecutus dominium alicuius rei, ſi cōtraueniat, nō perdit dominiū ipſo iure, ſed opus eſt ut contra eum agatur condictione ex hac lege. Item quòd iſta condictio non datur contra tertium poſſeſſorem. Item quòd ad has pœnas incurrendas requiritur dolus. Et ibi in ultimis uerbis ſingulariter dicit, quòd contraueniens ſolùm tenetur ad ueram æſtimationem rei, non autem ad aliquid plus, ſi ex induſtria ſua ſuperlucratus fuerit. Item an habeat locū in reo, & quòd intelligatur in inſtrumento ualido, uide Alex. conſ. dxxxviij. Itē q̃ pœna huius legis habeat locū, etiā ſi quis promiſiſſet ſimpliciter ſub fide ſua, uel ſub fide Chriſti, uide Fel. c. ij. de ſponſa. circa prin. Vide in Bertachi. uer. fides. Iaſ. l. iij. §. j. ff. de iureiur. Item ad id quòd dixi §. pœnam huius l. cōmitti contra hæredem contrauenientē tranſactioni iuratæ, faciunt quæ habes ad Abb. in c. ueritas. ext. de iureiur. ubi habes quòd iuramentū eſt perſonale, & non ligat hæredes. Item q̃ ſi quis impugnet ſolū teſtamentū tranſactionis ipſum tantū negando, incidat in pœnas huius l. Pondera Alex. conſ. lv j. uo. ij. in prin. Itē quid ſi apponatur pactū tempore iuramenti quòd per contrauentionē quis non incidat in pœnam huius l. an ualeat. Videtur quòd nō, quia pœnæ huius legis incurrunt ex dolo cōtraueniendo, ut hic. Ergo dolus futurus remitti nō poteſt: l. ſi unus. §. illud nulla. ff. de pac. ubi habes ad Bar. & ad hoc facit quod no. Abb. in c. ſolitæ. de reſti. ſpol. Itē q̃ non implens ex parte ſua non poſſit agere contra aduerſariū ad pœnas huius l. uide Alex. conſ. ccclxv. Itē no. ſingulariter quòd ſi quis contraueniat ſupplicatione, facta tamē mentione de tranſactione, non incideret in pœnā. Ita infertur ex his quæ dicit Fel. in c. cæterū. ad fi. ext. de reſcript. uide e. in c. ex tenore. ext. de reſcript. ubi latè examinat, an per ſolam ſupplicationem non utendo reſcripto incidat in pœnā. de quo uide omnino Alex. conſ. xxx. tiij. in j. uo. ubi concludit cū Caſ. hic, licet

licet hic teneat contrariū. Vide Fel. in c. ex tenore. Iaſ. hic. Itē an & quando periurus ſit infamis, uide latè Fel. c. teſtimonium. ext. de teſtib. Et ibi etiā an iſta lex procedat in eo qui iurauit ſoluere uſuras, & nō ſoluit, & quando repellatur ab agendo, uide latè Dec. c. intelleximus. de iudi. Item quòd ille qui primò fuit in mora, ut quia primò euenerit dies ſuæ promiſſionis, incidat in pœnas, & aduerſarius cogatur poſteà ſimpliciter, uide Math. not. l. ubi quædam alia materia huius legis. Quō aūt tunc poſſit cōmitti mora, ſi aliquis non impleuerit, uide ad Bar. in l. ſi. in fi. prin. de except. Item quòd periurus eſt infamis, & de multis alijs pœnis periurij, uide per Iaſ. l. ſi duo patroni. §. fi. ff. de iureiur. Item an requiratur dolus ad hoc ut quis dicatur periurus etiam in quantū ad pœnas huius legis, uide Iaſ. in l. qui iuraſſe. in prin. ff. de iureiu. & in l. uideamus. ff. de in lit. iur. ubi repetit omnia quæ dixit in d. l. qui iuraſſe. Sed quòd quantùm ad pœnas huius legis ſufficiat culpa, uide e. in l. in actionibus. de in lit. iur. Item q̃ licet periurus ſit infamis, & repellatur ab agendo, non tamen à ſe defendendo, uide Alex. conſ. xxxvij. uo. ij. Dec. c. intelleximus. ext. de re iud.

b POMA. Pœnā ſoluit. Intellige quòd cadit ab actione, quando fuit periurus ſuper cauſa illius actionis, ſecus ſi fuiſſet periurus ſuper alia cauſa. Ita Alex. conſ. xvij. incip. ponderatis his. in j. uol. Fel. in c. dilecti filij. in prin. de exceptio. & uide ad iſtā l. Math. notabi. ſuo. l. Fel. in c. teſtimoniū. de teſti. uerſ. ſed in quantùm. & Barba. in c. licet ex ſuſcepto. in decimo caſu. Pan. ibi de foro compe. ubi dicit q̃ iſta l. habet locum, etiam ſi quis iuraret per regem. & uide etiam Cardin. conſ. cxlviij. in ij. dubio. & Barba. in c. ex literis. poſt Bal. ibi. de conſti. & Ro. ſing. ſuo ccccxcij. inci. tu. Fel. c. j. de iureiu. & Barba. in c. j. de off. deleg. & Alex. conſ. xxxij. ad fin. uol. ij. & xxxij. co. uol. & Fel. in c. querelam. de iureiur. ubi ponit, an habeat locum in uiolatore fidei, & uide quæ ponit. Sign. in conſ. ccliij. incip. quæſtionib. ad hoc ut procedat iſta lex, requiritur dolus, ita Bal. in l. obſeruare. §. pro ficiſci. ff. de offi. proconſ. & Alex. in conſ. xcij. incip. perſpectis his quæ in themate narrantur in j. uol. & in l. ſi. ff. qui ſatiſd. cog. uide etiam in materia huius l. Ang. in conſ. cclxv j. incip. ex themate & actis. & Corſe. in repetitione rubricæ de iureiur. in j. & in ij. priuile. Alex. in conſ. xv. uol. ij. & cōſ. xvij. uol. iij. Fel. in c. dilecti filij. de exceptioni. & Card. Flo. in conſ. xxv. in fi. uide etiam de iſta lege per Barb. in conſ. xxiiij. uol. j.

c Imperio. ADDE ſecundum Caſt. & Ful. q̃ hoc uerum, ſi fuiſſet compulſus iurare, & compromittere, ſecus ſi compromittere tantū, quia ſi ſponte iurauit ueniendo contrà, incidit in iſtas pœnas, cū illud iuramentū ſit præſtitū nullo cogente imperio. ſi tamen de cōſuetudine præſtaretur iuramentum, ſatis dicitur eſſe de neceſſitate ſtatuti. ar. l. quòd ſi nolit. §. quia abſidua. ff. de ædil. edic. Dicit etiam Salic. has pœnas nō habere locum, quando in cōpromiſſo appareret quòd neceſſitate ſtatuti eſſet cōpromiſſum, aliàs ſecus. Vnde qui neceſſitatē allegabit, probabit. l. fideicom. §. ſi rem. de leg. iij. Tu de materia huius l. uide Alex. in conſ. ſuis. Aliquid per Abba. conſ. xij. Ang. conſ. lix. Pet. de Anch. conſ. ccclxxxiij.

d Iuramentū. ADDE q̃ iuramentū habet uim ſtipulationis, ut uoluit Bal. conſ. cxliiij. & clauſulæ derogatoriæ, ut etiam eius conſ. ccclx j. eo. lib. j.

e Quo ualere poteſt. Adde tu, & collige ex Bar. q̃ iuramentum ſemper addit diſpoſitioni ſuper qua interponitur. Et adde ad hoc e. Bar. l. eam quam. uerſ. vj. caſus. §. de fideic. & q̃ tradit Bal. in l. ſi. in ij. q. §. cōmo. & ponunt mode. in l. ſi cōuenerit. de iuriſd. om. iud. & ponit de eis in repet. c. j. extr. de iud. Stra.

f Ipſo iure. Adde poſteà quæ dicit Alex. de iſtis uerbis, ipſo iure. uide Bald. conſ. ccclxix. lib. iiij.

g POMA. Ex hoc not. Vide Ro. conſ. xlvij. An aūt iſtud, quòd mora non poſſit purgari iuramento interueniente, habeat locum in his omnibus quatuor pœnis, de quibus hic, licet Bar. uideatur indiſtinctè tenere quòd ſic: ſcias tamen, q̃ Ang. in l. ſi inſulam. in v. q Bar. ff. de uerb. oblig. & Caſt. hic dicunt opi. Bar. procedere quo ad infamiā, & actionis omiſſionē ab ipſa lege, nō aūt quo ad pœnam, & data reſtituenda, de quibus aſſererēt factum hominis requiri, quaſi uolens quòd potius hic non admittitur moræ purgatio, ex eo q̃ fiat executio. l. quapropter. ibi iuramentū interuenerat, ut plenè per eos habetur. Imo. tamen & aliqui moder. Peruſini, d. l. ſi inſulā. in loco præallegato, dicunt quòd opi. Bar. indiſtinctè procedit quo ad omnes pœnas de quibus hic, eo quia una determinatio reſpiciens plura determinabilia, ea æqualiter determinare debet. l. nam hoc iure. ff. de uul. Huic ſententiæ quidam reſpondent, & eſt de mente Alex. hic, q̃ illud eſt uerum, ubi eſt eadem ratio. l. ſi ita ſcriptum fuerit. ubi Bar. la ij. ff. de man. teſta. & in l. ſi ſeruus. de ſtat. lib. ſed hic eſt diuerſa ratio, ergo, &c. Secundò pro Bar. facit ſecundum Imo. ibi quia iſta lex nullam haberet ſpecialitatē cùm clarum ſit, q̃ ubi ſit executio à lege, nō admittitur moræ purgatio. huic reſpondēt ibi primū ad ſententiā, & eſt de mente d. Alex. hic q̃ inuenit ſpeciale quo ad infamiam & actionis priuationem, dic ut per eos. Tertiò facit ſecundum do. Petrucium hic, q̃ una res nō debeat diuerſo iure cenſeri, l. eum qui ædes. ff. de uſucap. Huic reſponde ut primo ar. Quartò facit, ſecundum eum, tex. hic in dictione mox, quæ excludit omne temporis interuallum. Huic reſpondet, q̃ imò non excludit.

LEX XLII.

2 Tranſactio facta prætextu falſorum inſtrumentorum, quādo ſit nulla, uel reſcindatur, & quo iure, nu. 7.
4 Iuramentū tollit reſtitutionem, quæ eſt de iure ſpeciali, non eam, quæ eſt de iure communi.
6 De falſo quatuor modis cognoſcitur.
8 Exceptio, uel replicatio in caſu huius legis quando competat abſq; reſtitutione in integrum.
10 Reſtitutio dotis ſi debet fieri, & ille cui fieri debet, tenetur ex forma ſtatutorum recipere poſſeſſiones in ſolutum, qualiter tunc debeat fieri.
12 Inſtrumentum ſi eſt falſum pro parte, an ſit falſum in totum.
13 Executio ſi fuit demandata per iudicem, quando pereat finito eius officio.
14 Falſitas in teſte quando noceat producenti.

SI EX FALSIS. Tranſactio eatenus reſcindit, quatenus facta fuit prætextu falſorum inſtrumentorum, etiam ſi fuerit iuratum, niſi fuerit ſuper falſo tranſactum, h. d. Oppo. hic dicit, q̃ debeat tranſactio retractari, & ſic innuit quòd ualeat cont. §. de diuer. reſcript. l. fin. Sol. a-
1 liud eſt in reſcriptis, in quibus ineſt † tacita conditio, ſi preces ueritate nitantur, quod in tranſactione nō eſt. Secundò opp. ad idē q̃ trāſactio ſit ipſo iure nulla, ut l. in ſumma in
2 prin. de cōd. indeb. Habuiſtis no. §. eo l. ſub prętextu. Sol. † Q̃nq; quis petit tranſactionē reſcindi, quia facta ſub prætextu falſorū inſtrumentorū, abſq; dolo partis, tūc ſine dubio habet locū iſta l. q̃ debet reſcindi. Q̃nq; arguit̄ falſitas inſtrumenti, & dolus partis, & tūc ſiquidē dolus eſſet ex parte actoris, eſſet trāſactio nulla, ut in lege cōtraria, ſi ex parte rei, nō, ut d. l. ſub prætextu. §. eo. tñ iſto caſu nō loquitur hic, quæ hęc lex loquitur indiſtinctè in actore. Et ſic debes intelligere hic, quando ſola falſitas arguitur, nō dolus aduerſæ partis.
3 Ex quo nota † q̃ ti. ſi ex falſis inſtrumentis. j̃. & ff. de re iud. l. diuus. habet locū, etiā ſi fuerint producta inſtrumenta falſa abſq; dolo partis, licet quidam Vltramon. dicant cont. & hoc tenet iſta gl. quam uide ſuper uerb. præcipimus. ibi, nec diſtinguo. Op. j̃. ſi mi. ſe ma. dixe. l. ſi alterius. ubi iuramentū impedit reſcindi pactū factū dolo aduerſarij. Sol. Ibi fuit ſimplex dolus, hic fuit plus, ſcilicet falſitas. Opp. j̃. ſi aduer.
4 uendi. l. j. Sol. † per iuramentū tollitur reſtitutio, quæ eſt de
a iure ſpeciali, [a] ut ibi nō ea quæ eſt de iure cō-
muni, * ita loquitur hic. Vel poſſumus dicere, hoc eſt ſpeciale in trāſactione facta prætextu falſorum inſtrumentorū. Opp. j̃. de fal. ipſe. Sol. ibi fuit tranſactū de fal. Opp. de l. j. j̃. de plus pet. ff. de excep. l. qui agnitis. Sol. gl. quòd ille leges nō obſtant, ſi bene inſpician-
5 tur. Circa legem noſtram quæruntur plura. Primò † quæro, hic dicitur ex falſis inſtrumentis, quid de teſtibus? Gl. dicit idem, & idem not. in l. j. & ij. j̃. ſi ex fal. inſt. & hoc eſt uerū, l. diuus. ff. de re iud. facit ff. de fid. inſt. l j. Secūdò quæro, dicitur hic, etiā ciuiliter falſo reuelato. Quot modis cognoſca-
6 tur de falſo? Gl. quę eſt hic, dicit † quatuor modis. Primo criminaliter accuſando l. Corne. de fal. Secundo per actionē in factū ad interreſſe. Tertio per exceptionem, ut ſi actor agat ex trāſactione, excipiatur de falſis inſtrumentis. Quarto per replicationē, quia ſi reus excipiat de tranſactione, actor replicabit de falſo. Poteſt etiam de falſo cognoſci per inquiſitionem, ut l. iubemus. j̃. de prob. de teſtament. nullum. * Item illud

* Communi. §. quæ uerò. auth. de nō alie. col. ij. Hoc eſt ex reliquijs ij. lect. I. Cō. B.

* Nullum. Et not. per gl. in l. ij. §. ſi publico. ff. ad leg. iul. de adult. Et licet de falſitate quæratur per modum exceptionis, tamē non potes puniri: glo. d. §. ſi publico. Et ſigna glo. Non ſolùm criminaliter. Hæ ſunt reliquiæ ij. lec. I. Conc. B.

quòd

quòd gl. facit duo membra, de exceptione, & replicatione; poteſt claudi ſub uno mẽbro. Nam replicatio eſt exceptio, ut l ij ff de excep. tñ quòd iſtis duobus modis cognoſcatur de falſo in hac l. uideſ contra id quod gl dicit j. prox.q. Dici
7 tur hic, falſo releuato retractari præcipimus, quæro, † quo iure retractaſ iſta transactio Dicit gl per reſtitutionẽ in inte. ut.ff de re iud.l.diuus.& j.tit.iij.l j uide gl.ſuper uerbo,præcipimus.in prin. Aduerte tñ tex.hic dicit, falſo reuelato retractari præcipimus, & ſic innuit quòd anteq̃ retractet, debet de falſo cognoſci. Itẽ dicit gl.quòd cognoſcitur per exceptio
8 nem, uel replicationẽ, ſed exceptio † uel replicatio nõ poteſt habere locũ, niſi prius reſtitutione impetrata, l.nam poſtea. § ſi minor.ff.de iureiur.& l.necnon.§ exẽplo.ff ex quib.cau. maio. & l.exceptio.in fi de exceptio. & ſic uideſ quòd prius debeat peti reſtitutio, & poſtea ,pponi exceptio.gl.dicit ecõuerſo. Hic aduerte, dicũt quidã, quòd poterit opponi exceptio cõpenſationis, nam cũ actio in factum ad intereſſe propter falſum detur à lege, ipſo iure poterit opponi exceptio, & de iſta exceptione cõpenſationis gl. loquiſ. quo d nõ placet. Nam cùm non ſit liquidũ illud debitũ, non poteſt ex eo cõpenſatio opponi, ut j de cõpenſ l.fi Dico igitur ſic, Quandoq̃ quis uult opponere exceptionẽ ad impediendã petitionẽ tantũ, & tũc hoc poteſt fieri ſine aliqua reſtitutione de mundo. Et ita loquiſ hæc lex, & l. fin. j. ſi ex falſis inſt. dum dicit, iudicati executio ſolet ſuſpendi, &c. Quãdoq̃ quis uult plus, ſcilicet quòd ſuper cauſa primò propoſita procedat, & diffinitiua ſententia determineſ, tũc ſi quidẽ prima actio nõ erat ipſo iure perẽpta, quia nõ fuit facta transactio per Aquilianã ſtipulationẽ, & acceptilationẽ, uideſ prima inſtãtia durare ſecundũ quod innuit l. ſiue apud acta ſ̃ eo. & ideò dico q̃ reo ſufficeret exceptio, & actori replicatio ſine aliqua reſtitutione Ita loquiſ gl. ſuper uer. ciuiliter. Sed ſi poneremus primã actionẽ eſſe ipſo iure peremptã, & per conſequẽs inſtantiã, ſuper ipſa actione, & tunc eſſet neceſſe q̃ petereſ reſtitutio in integ ſicut diciſ in ſentẽtia, ut d l. diuus. ff. de re iud. & quod ibi dixi Quærit gl quid ſi à lite eſſet receſſum, prætextu falſi iuramẽti. Gl. diſtinguit, & bene dic ut in ea. Quæro circa iſtam partẽ, quæ erit forma proponendæ exceptio-
9 niſ † Reſpondeo breuiter ſic. Si uolumus propriè loqui, nõ deberet quis excipere, bene ageres, niſi transactio eſſet facta ex falſis inſtrumentis, quia uerè transactio nõ eſſet facta ex falſis inſtrumentis tanquã ex cauſa proxima, ſed extrinſeca, quia niſi eſſent falſa inſtrumẽta, pars nõ trãſegiſſet Debet ergo dici, bene ageres, niſi trãſactio eſſet falſè facta prætextu uel timore falſorũ inſtrumentorũ, & hoc ſentit gl tua j. quã uide. Venio ad ſecundã partẽ, gl quærit unã quæſtio-
b nem, & inducit in arg. ad illã. Quærit quid [b] ſi trãſactio fue
10 rit facta prętextu † falſorũ inſtrumentorũ ſuper uno capitulo tantũ, & pro omnib. capitulis fuit data una ſentẽtia Dicit gl. & bene, q̃ debet uideri & examinari, quãtũ ueriſimile fuit datũ pro illo capitulo, ſuper quo eſt trãſactũ, & illud reddatur ar l. qui ſolidũ. §.j.ff.de leg.ij & uide gl.tuã quã nota, ro-
11 go te. Et bene facit ad q de facto, † ſtatutũ eſt hic, q̃ ille, cui debet fieri reſtitutio dotis, teneaſ recipere poſſeſsiones ſecundum æſtimationẽ cataſtri, prout ipſe elegerit. Contingit q̃ uni debebat fieri reſtitutio dotis mille librarum, reperiebaſ unũ põdere æſtimatũ trib milib. libris. Ille uolebat elige re tertiã partẽ illius põderis ſecundũ mẽſurã, & eligebat ſibi totũ bonũ, ita q̃ illa tertia pars erat melior, quã illæ duę partes ſecundũ bonitatẽ. Ego dicebã, & credo dicere ueritatẽ, q̃ ſibi nõ eſt danda illa tertia pars ſecundũ menſurã, ſed ſecundum bonitatẽ, quod not tu Peruſine. Dicebam quòd cùm fuerit facta æſtimatio fundi totius uniuerſaliter, & particulariter cuiuslibet partis per ſe, uidentur æſtimatores æſtimaſſe quãlibet partẽ ſecundũ bonitatẽ ſuam, & ideò illi debebaſ tertia pars ſecundũ menſuram arg huius gl. & l. qui ſolidũ. § j. de leg.ij. & arg. ff. de euic l j. Iſta gl. inducit hanc l. in ar-
12 gumentũ, eſt quæſtio, † ſi inſtrumentũ eſt falſum pro parte, an pręſumatur falſum in totũ.*

* Totum. Similem glo. habetis, in l. ſi, de uer. iur. enuc. Hoc ex reliquijs ij. lec. I.Con.B.

c [c] Iſtã quæſtionẽ ponit Inno. de hæreticis. c. fraternitatis. Spercu ponit eam in tit. de inſtr. edi. §. inſtrumentũ ergo. uerſ. qd ſi aliquod inſtrumentũ. Breuiter debemus ſic dicere, aut inſtrumentũ eſt falſum propter uitiũ notarij, & ſine dubio totum eſt falſum, ut l ſi aliquid de ſuſcep. & arc. li. x. & l. ſi quis ex argentarijs. § j. ibi not. ff de edendo.* Aut propter aliũ defectũ, & tunc aut eſt defectus circa ſolennia ut circa diẽ & conſulẽ, & uitiaſ totũ inſtrumentũ, ut in auth ut præpona no men Imper. circa princip. Facit ad hoc quod not ſ̃ de ueteri iure enuc. l. fin. in fin. Aut eſt defectus circa ſubſtantiam inſtrumẽti, tunc aut eſt defectus in eo. capit. aut in diuerſis. ſi in eodem, totũ illud cap. uitiatur, ut hic. Aut in diuerſis, & tunc ſi ſunt capitula connexa, tunc idem, ut l. etiã. §. ex cauſa. ff. de min. Aut ſunt capitula ſeparata, tunc ſecus, ut hic. Quæro quid in te-
d ſtibus? [d] Dic ut ext. de teſtib. c in noſtra. & ibi
e plenè, &c. [e] Vnum * tamẽ no q̃ poſito q̃ teſtis non diceret uerũ ſuper uno articulo de appenditijs cauſæ principalis. g.v. eſt interrogatus teſtis utrũ ſit cõſanguineus partis, ipſe reſpõdit mendaciter q̃ nõ eſt, licet mendaciter reſpondeat, nõ poteſt puniri, qa nõ omne mendacium eſt falſum, ut l quid ſit. ff. de fal. Et ſunt uerba do. laco in l. Lucius. de his qui not. inf no. gl ibi, item no. hic arg. & melius. ut no Inn c fraternitatis. ext de hære. ubi tenet q̃ ſi inſtrumentũ eſt falſum, propter falſitatẽ per tabellionẽ cõmiſſam nõ in totũ, ſed in uno capitulo tantũ eſt dicendũ falſum Ratio, quia ex quo uoluit q̃ ſit tabellio damnatus propter unũ inſtrumentũ falſum, denegat fidẽ omnibus alijs inſtrumentis, quæ in futurũ faceret, ut colligitur ex gl l. ſi quis ex argentarijs. ff. de eden l iud. j de di
gni lib. xij & l ſi aliquid. de ſuſcep. & arca. quantò magis falſitas in inſtrumento cõmiſſa circa unũ capitulũ, reddet falſum & aliud capitulũ Et de his plenè uide ut no. gl. xix. diſt. in decretis. c. ſi ad ſcripturas. & qa gl. in hac l. ſuper uerbo, inſtrumentis, dixit q̃ idẽ eſt in inſtrum. executioni mandatis de neceſsitate interloquiſ, qui de neceſsitate ſui officij teneſ id facere, ergo de neceſsitate interloquiſ, & mãdat nuncio q̃ illud exequaſ, & ideò poſt finẽ officij ſui poterit nuncius exequi. Si aũt iudex interloquiſ ſimpliciter, nã mandat
13 nũcio ut exequaſ, & tũc dico † q̃ talis inter locutoria peribit finito officio iudicis interloquẽtis. Et per hũc modũ reſpondet ad §. itẽ acquirimus l j. de acq poſs. & ad l. quæ eſt in lege ius qui in prin qa in illis legibus ille qui habebat neceſſe facere mandauit. Sed ubi ſolũ interloquiſ aliquid, & nõ mandauit executioni mãdare, & tũc iſte §. & illa gl nõ obſt huic
14 ſolutiõi Fran. Tigri. uide qd no. gl. Inn. in c. fraternitatis. † ubi ipſe idẽ no. quod tũc eſt uerũ, q̃ falſitas dicta per teſtẽ in atteſtationib. inducit præiudiciũ producenti, & ipſi teſti, qñ falſitas dicitur ſuper negotio principali, ſuper quo examinatus eſt. Sed qñ diceret falſum ſuper aliquo adminiculari, puta ſi interrogatur teſtis, an attineat alicui parti, &c. ſi in hoc dicit falſitatẽ, non præiudicat. Franc. Tigri. doc.

* Vnum. Velim lectorem admonitum eſſe hãc additionẽ ſolitam eſſe apponi in ij lec. huius l. ad Bart. qui tamẽ iam uicem ſuam ad l. iſtam dixit. Succeſſit tandẽ Franc. Tigrin. doct. (cuius nomẽ in calce additionis comperi.) qui hæc commentatus eſt. I.Conc.B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Speciali. Circa iſtã ſolutionẽ uide Alex. l. cũ quidam. ff. de acq. hær. & Aret. conſ lxvij. & conſ. cciij. Ideò fortè hoc eſt odio falſitatis.*

b *Quæritur quid. uide Ang. in auth. hoc niſi. j. de ſol. ubi tranſit ſimpliciter cum Bar. An. Barb.*

c *In totũ. Adde ultra Bar. de hoc Bal. conſ. cclxiiij. lib. j. & conſ. xxviij li. iij. inci. in quodã inſtrumento. & in quantũ addit, quòd ſi falſitas eſt in uerbis enunciatiuis, ut in oppoſi. confinium loci, &c. uide tu Bal. conſ. ccxiiij. inci. dubitabatur de quodam notario.*

d POMA. *In teſtib. uide Fel. c. licet cãm. in nono no. de prob. Cæpo. conſ. xxxij. Fel. in c. j. de re iud. Bar. cõſ. lxx. uo. ij. Alex. cxxxij. uo. j. Are. lx. & lxxj. Bart. lxxxviij. in j. uo. Old. xxxvij. Bart. c. cum ſuper. de off. dele. Iaſ. l. ij.*

Iaſ. l. ij. C. de bo. poſ. ſecundum tab. Bal. c. ſi, qui teſtium. de teſtib. & ſeq. & Alexan. conſ. xxvij. uo. ij. & xliiij. ubi dicit quòd teſtis iurans dicere ueritatem ſuper omnibus interrogatis, ſi deponit falſum in uno etiam impertinenti, & per uerbum, credit, q̃ non creditur ſibi in aliquo etiã in his quæ antè dixerat, uo. ij. dicens hoc procedere ſiue ignoranter, ſiue ſcienter admiſcuerit falſum uero, & ſiue capitula ſint ſeparata, ſiue cõnexa. et cõſ. lxxx. in fi. eo. uo. & ibi dicit, q̃ dictum teſtis non poteſt pro parte acceptari, & pro parte non. & Alex. conſ. cxxxiiij. uo. ij. & Bal. in rub. de cõtrouer. inueſt. & aliquid in c. in noſtra. per Are. de teſtib. & Soc. conſ. clv.

LEX XLIII.

2 *Transactio in cauſa conuerſionis uel monachationis non ualet.*
3 *Transactio in cauſa matrimonij quando ualeat.*

1 INVBEMVS. Transactio facta ſuper cauſa ſtatus ualet. h. d. Quærit gl. † quid ſi fiat transactio, ut ille remaneat ſeruus, an ualeat? Glo. dicit q̃ nõ, &
2 bene. Quæro, † an in cauſa cõuerſionis, & monachationis, & matrimonij, ualeat trãſactio. Rñ. gl. q̃ ſic, ſed requiriſ decretũ Epiſc. Contrariũ no. in l. iiij. §. quacũq̃. ff. de iur. Sol. uerũ eſt q̃ in cã cõuerſionis, & monachationis, nul lo mõ ualet transactio ſiue fiat ut monachus remaneat ſiue
3 nõ, qa cõtinet ſimoniã, ut ext. eo. ti. c. ſuper eo. Super † cauſa matrimonij ſi quidem fiat ut remaneat uxor, & poterit fieri. Ita poteſt loqui gl. iſta, qa in matrimonio non eſt prohibitũ ut detur pecunia, qa poteſt dari pecunia, ut quis inuiteſ ad matrimoniũ, ut ff. de cond. & demon. l. Titio. §. j. Aut fit trãſactio ut uxor nõ remaneat, & tũc nõ ualet, qa nullo mõ licet, ut ext. de re iud. c. lator. & ita poteſt intelligi gl. contraria.

IVBEMVS. No. q̃ lex ſequens trahiſ ad negotia præterita, iam deciſa, ut confirmentur, non q̃ infirmentur: l. cauſas uel lites. ſ̃. e. Quærit gl. quid ſi hæc trãſactio fiat inter dominum & ſeruum. Dic ut in gl. Vltimò inducit in ar. q̃ ſic, ualet tranſactio ut in glo. Ex quo uide qd not. per decretiſtas in c. fi. & c. ſuper eo. extr. eo.

De errore calculi. *Tit. V.*

ADDITIO.

a P. PAV. P. *De errore calculi. Circa materiam erroris calculi, & maximè utrũ poſit poſt ſententiã allegari, uide Caſt. conſ. xxxvj. ubi etiã ponit quid ſi pars negauerit calculum qui poſteà ſit probatus, an poterit poſteà opponere de errore calculi. Item an ſententia ſemel lata facto calculo poſſit retractari, tanq̃ fuerit erratũ in calculo, & quõ intelligitur illud qod calculus ſemper poſſit reuideri, uide Io. de Ann. conſ. inci. uiſo puncto. u*

LEX VNICA.

2 *Sententia, uel transactio, prætextu erroris, quando reuocetur.*
4 *Transactio an reuocetur per errorem calculi.*
5 *Error, qui eſt in cauſa, non impedit cõſenſum, qui adhibetur in pacto.*

1 ERROREM CALCVLI. Breuiter dicit, q̃ ſi in calculo eſt erratũ, poteſt ſæpius retractari, niſi ſuper eo ſit iudicatũ, uel transactũ, & indebitũ promiſſum cõdiciſ. h. d. No. tu iuuenis, q̃ licet
2 inter † plures mercatores ſit ſolidata ratio, & ſumma, tñ poteſt adhuc petere debitor uel creditor, ut iterũ
a [a] cõputetur, & uideatur ſi eſt erratũ in calculo, ut hic. Secun-
2 dò no. quòd ſentẽtia † uel transactio nõ reuocatur prætextu erroris calculi. Ad iſtam op. ff. quæ ſen. ſine appel. reſci. l. j. in prin. & §. j. prout hic ſententia loquitur, gl. reſpondet duob. modis. Primò, ibi fuit expreſſus error in ſententia, hic uerò nõ. Iſtam ſol. damnauit Iac. de Ra. quia ſemper refertur ad acta, ut l. hæc ſent. j. de ſen. quæ ſine cer. quan. l. ait prætor. §. j. de re iud. & ideo ſatis eſt, q̃ error ex actis apparet. Pro hoc induciſ ipſe tex. in d l. j. §. j. ibi dum dicit, ſed ſi putauerit, &c. Vnde ſecundũ eum, non uideturdiſtinguendũ, utrũ apparet error in ſententia, uel nõ. Sed pro gl. noſtra uideſ caſus in l. præſes. ff. de re iu. & l. ij. j. qñ prouo. non eſt neceſ. & ideò dic, Qñq̃ expreſſus error eſt in ſententia, & ſentẽtia eſt ipſo iure nulla, ut d l. ij. j. qñ prouo. non eſt neceſ & l. j. ff. quæ ſen. ſine appe. re. Qñq̃ nõ eſt expreſſus error in ſententia, ſed apparet in actis, tunc aut ſententia eſt lata per relationẽ ad illa acta, in quib. eſt error, & uideſ eſſe error in ſen. ut l. hæc ſen-
b tentia. j. de ſen. quæ ſine certa quanti. & l. ait prætor [b], §. j. de re iud. Aut eſt lata ſententia ſimpliciter, & tunc aducrte, quia quædã ſunt acta ad quæ de neceſsitate referſ ſententia, ut libellus, l. ut fundus. cõm. diui. Itẽ ſen. appellatiõis de neceſsi
3 tate referſ ad ſententiã primã, qa iudex approbat, uel repro
3 bat eã, l. cos. j. de app. & tunc eo caſu ſi † in libello, uel in ſen, prima eſt error expreſſus, ſentẽtia ſimpliciter lata uideſ eun
c dẽ errorẽ cõtinere, [c] meritò eſſet nulla, ut d. l. j. quæ ſen. ſine, ap. re. & iſto caſu poſſet eſſe uera opi. Iac. de Ra. Si uerò error appareat in alijs, actis per hoc nõ reddiſ ſententia nulla. Ita loquitur opi. gl. hic poſita. & d. l. j. §. j. quæ ſen. ſine. ap. re. & l. præſes. ff. de re iud. Secũda ſol. eſt q̃ hic errauerant partes, in contrario errauit iudex, & ſatis eſt bona, quia tunc non eſt expreſſus error in ſententia, qñ errauere partes, qd tñ debet intelligi ſecundũ præmiſſam diſtinctionẽ. Quæro, quid de
4 trãſactione, an reuoceſ per errorẽ calculi? † Quidã dicũt q̃ transactio indiſtinctè ualet, licet expreſſum errorẽ cõtineat, tñ in eo, in quo eſt error, obſtat excep. doli,*
uel replicatio ar. ff. ſi quis cau. l. ſed & ſi quis. * Doli. l. naturalis. §. quòd ſi. ff. de præſc. uerb. Bart. l. actione. num. viij. ſ̃. de tranſact. I.Con.B.
§. fi. & de fideiuſs. l. ſi quis poſtq̃. laco. de Ra. hoc reprehendit, quia error impedit cõſenſum, ut l. ſi per errorẽ. de iur. om. iu. ergo im-
pedit transactionẽ, quæ fit cõſenſu partium.
5 Pet. tenet gl. Nam error † qui eſt in cauſa, nõ impedit cõſenſum, qui adhibetur in pacto, ut in toto tit. de cond. ind. & de cõd. ſine cau. & hac l. in fi. Puto opi. Pet. eſſe uerã. Poteſt eſſe, ut ſiue ſit expreſſus error in transaction: ſiue nõ, in eo qd eſt erratũ, ſuccurritur parti læſæ. Exemplũ, qñ error eſt expreſſus, apparet manifeſtè cõuentũ inter te, & me ut de eo qd petebas, darẽ tibi tertiã partẽ nomine transactiõis, petebas xxx. tertiũ de xxx. eſt x. ſed ego puto q̃ ſit xv. ego promitto tibi xv. hoc cõtinet expreſſum errorẽ computationis, ideò in v. ſuccurritur promiſſori per exceptionẽ doli, ſed ſi fuiſſent promiſſa xv. ſimpliciter, & in transactione non fuiſſet facta cõputatio, tunc error non eſt expreſſè cõmiſſus in transactione, ſed apparet ex eo quod agebatur, quia nõ agebatur, niſi de tertia, & fuit expreſſum de medietate, tunc enim poterit condici liberatio, & opp. exceptio. No. gl. primo non teneaſ, &c. quia multa petitur pronunciari per officiũ iudicis, ut not. Inn. in c j. ext. de off. iud. circa fi. Item, & cognoſcitur per modũ exceptionis, ut not glo. in l. j. §. j. j. quæ ſent. ſine app. re. tamen glo. ibi dicit, q̃ opponeretur per computationem, ſententiã fuiſſe erroneam. Fran. Tigri.

ADDITIO.

a *Iterum. Adde ut per e. Bart. l. inſtar. j. de iure fiſ. lib. x. & quando ſententia lata per errorem ſit nulla, adde & uide per Fran. de Are. c. quoniam extrà de probat.*

b *Ait prætor. Adde, ut per Bal. hic, & conſ. cxxij j. lib. ubi tenet q̃ ualet ſententia, ſi iudex dixerit, quia per a. & b. eſt probatum, ideò condemno, licet probatum non fuerit, & idem tenet Pet. de Anc. conſ. ccix. & de materia huius l. quando petitur, ut iterum computetur ratio, uide Bal. conſ. xlvij. & cclxiiij. j. lib. Et an poſt ſententiam error calculi poſſit probari, & an negans calculũ illo probato poſſit probare errorẽ, uide Caſt. conſ. xxxvj. & ſi error calculi eſt expreſſus in ſententia, an ualeat in ea parte in qua non eſt erratum. Et quid ſi iudex in parte condemnauit, in parte tacuit, uide Fel. conſ. cxxxviij.*

c *Continere. Adde tu Bar. l. ij. j. de re iu. & Fran. de Are. c. quoniam. de proba. quod intellige & limita, quando talis error nullo modo ſaluari poteſt. Ita Aret. ubi ſ̃. & alle. Bald. in l. cum certa ratione. quando prouo. non eſt neceſ.*

De poſtulando. *Tit. VI.*

Continuate rubricam, ut ſ̃. de pactis.

LEX I.

2 *Aduocatus prohibitus aduocare, quando dicatur perpetuò prohibitus.*
4 *Aduocatus condemnatus ex aliqua cauſa, an tacitè dicatur prohibitus aduocare.*

Cùm

CVM A PRAEFECTO. Qui nō appellat, ui
1 detur sententiæ consentire. No. ꝙ † qui non appellat, uidet consentire: l. ab eo. ĵ. quõ. & qñ iu. & de app. l. hi q ad ciuilia. Op. de l. fin. ff. de pe.* Gl.
2 hic † ponit duas sol. quas reprobat, & ponit tertiã ueram, Aut iudex cōdemnat aduocatum, ne possit esse aduocatus causa cognita, & per sententiã diffinitiuã, & loquit lex ista, quia perpetuò nō poterit esse aduocatus. * Aut cōdemnat ex interlocutoria, & tunc nō extendit prohibitio ultra tempus sui officij. Vidimus de tempore, quæro
3 quid de loco, utrũ † prohibitus aduocare à iudice istius ciuitatis, possit esse aduocatus in ciuitate Florentiæ? Gl. respondet notabiliter, Aut fuit prohibitus ex causa, quæ infamiam non irrogat, & ista probitio se nō extendit ultra locũ iurisdictionis iudicis prohibentis. Si uerò sit ex causa quæ infamiã irrogat, tunc uidetur prohibitus in omni loco, l. ex ea. ff. eo.* Optimũ dictum est, & hoc ponderaui multũ in l. cũctos populos. s̄. de sum. tri. & fid. cat. Vltimò erit quærendũ, quid si
4 aduocatus est † cōdemnatus ex aliqua causa, & tamē non est expressè prohibitus postulare, an prohibitus uideat tacitè. Glo. hic intrat illam materiã, quam habes in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui no. inf. & distinguit, aut pœna est diminuta, aut aucta. & sic fit dispensatũ cum fama, uel nō, quod no. Quã gl. sol puto sic debere intelligi, ꝙ sententia interlocutoria iam sortita est effectũ tempore magistratus, uel iudicis, qui tulit eam, & post finē officij obtinet, & durat, sed si sententia interlocutoria non est sortita effectum tēpore ferentis eam, quia nō potest perfectè sortiri effectũ tempore suo, tunc talis interlocutoria desinit habere uires, finito officio suo, & ideo est cautela, quòd si sententia interlocutoria tempore unius Potestatis est lata quę requirit executionem hominis, & secuta fuerit, tunc nō confidat de illa sentētia, per hanc gl. sed faciat eam de nouo ferri à sequenti officiali uel iudice. Contrariũ uidebatur eius quod glo. dicit hic, quia lex uult quòd ubicunq; mandatur aliquid quod mandans habet de necessitate facere, & is cui mãdatur, potest etiã post mandatum illud facere, licet res nō sit integra. Ita probatur in l. fundi. §. item si amicus. ff. de acq. pos. Fran. Tigri.

* *Pe. Quia cũ officiũ iudicis est temporale, non uidetur prohibere in perpetuum ultra tempus suum. Hæ sunt reliquiæ ij. lect.* I. Con B.

* *Aduocat. Hinc constitutiones, cũ causæ cognitione factæ, post tempus eorũ, et in tēpus successorũ durant: ar. huius gl. est & alia glo. in c. fi. ext. de offi le. Et idem est in legã to sedis apostolicæ. d. c. fin. Hæ sunt reliquiæ ij. lect.* I. Con B.

* *Eo. Cũ ista sol. concordat gl. j. circa fin. ff. de off. præfec. urb. & glo. l. magis puto. ff. de reb. cor.* I. Con. B.

LEX II.

NEC CAETERORVM. Libertus nō prohibetur esse aduocatus. h. d. Quærit gl. utrùm illiteratus possit postulare. glo. dicit ꝙ sic, sed non erit aduocatus. & dic ut in ea, & uide aliam glo. l. j. in prin. ff. eo. &c.

LEX III.

1 *Exceptio non numeratæ pecuniæ, an habeat locum etiam si promissio fuit facta, non spe futuræ numerationis.*

SI SVB SPECIE. Hæc lex est subtilis, utilis, & difficilis, breuiter dicit, Si occasione salarij ex causa mutui promittatur intra tempus legitimum potest exceptio obijci, & liberatio condici.* Op. j. de non nu. pec. l. cũ ultra. Sol. quod hic dicit, nō numeratæ pecuniæ exceptione, id est, in factum prò pecunia non numerata, ut in
1 contrarijs. Op ij. exceptio † nō numeratæ pecuniæ tunc habet locũ, quando fit promissio spe futuræ numerationis, aliàs non, ut l. aduersus & l. in contractibus. de non nu. pec. & Insti. de litera. obl. in prin. sed hic nō fuit facta spe futuræ numerationis, ergo nō habet locũ hic exceptio. Huius timore lex nostra legitur in gl. duob. modis. Quidã intelligũt ꝙ aduocato fuit pmissum ex cã mutui salariũ, ultra debitũ modũ, & sic in eo ꝙ plus est, dat exceptio non numeratę pecuniæ, sed etiã causæ iniustæ, uel uerius est exceptio simulationis. Sed ad istã lec. op. qui secũdũ hoc ista exceptio posset semp opponi, ut l. iij. ff. de cōd. sine cau. & ĵ. de cōd. ob turp. cau. l. j. Huius timore, illi q tenēt istã opi. dicũt, ꝙ hic debet subaudiri maximè, ut sic post bienniũ nō posset op. Alij tenētes aliã opi. dicũt intra bienniũ pōt opponi, ut creditor habeat probare post bienniũ, ꝙ deberet probare debitor asserēs, ut l. si ex cautione. & l. asseueratio. ĵ. de non nu. pecu. Alij uerò huius timore recedũt ab ista lectura, & dicũt, quòd hic uerè loquitur in exceptione nō nu. pecu. uel in factũ loco eius, & dicunt ꝙ in eo qđ est promissum usq; ad debitũ modũ, præiudicat promissori post bienniũ, ante nō. in eo quod est promissum ultra nō præiudicat promissori, nec ante, nec post. uide gl. in fi. quę ponit hãc lec. Quęstio est hic, an in eo quod nō excedit, debet incōtinenti pmissori præiudicare, ut l. singularia. ff. si cer. pet. & l. si ex pretio. ĵ. si cer. pet? Respōdeo, ut habeatis intellectũ huius l. qñq; promittit ex causa mutui illud, ꝙ debet ex alia causa iam præterita & finita, & tunc habet locum l. si ex pretio. si cer. pe. & l. singularia. ff. si cer. pet. Qñq; promittit ꝙ debet ex causa futura, tũc qa promissio fit spe futuræ causæ, nō spe futurę numerationis, intra bieniũ potest obijci exceptio non numeratę pecuniæ, & etiã causę nō secutę ut hic, post bienniũ nō posset opponi, sed si pmittit illud qđ non debetur ex aliqua iusta causa, sed promittit prætextu alicuius causæ iniustæ, tũc habet locũ exceptio simulationis, uel cōdictio sine causa, uel ex iniusta cã, ut l. j. ĵ. de cōd. ob. tur. cau. & hoc secundũ aliã lec. Et ex hoc debetis
2 intelligere † qñ statuta permittunt opponi exceptionē simulationis, de qua simulatione loquant? Certè intelligunt qñ promitteret spe futuræ causæ posteà nō secutæ, & tñ alia causa in instrumento exprimit, ut hic, uel prætextu alicuius causæ præteritæ, uel præsentis, turpis, uel inhonestę, & illa est uera exceptio simulatiōis, ut dixi. sed si pmitteret id quod est debitũ ex una causa uera, & honesta, ex alia causa tunc non obstaret exceptio simulationis, ut d. l. si ex pretio. & l. singularia, &c.

* Condici. Ob. l. j. ĵ. de suffra. R. ind. l. *j. clientulus optata consequutus est, hic non. Aduersus hanc sol. uidebatur ob. uers. gesto negotio, huius l. Sed ego eũ ad pxima refero, nēpe ad quasi mutuam pecuniam.* I. Con. B.

LEX IIII.

VELAMENTO. Non rescindit sententia, propter absentiam aduocati.*

* *Aduocati. Ob l. quia. ĵ. de procur. Sed omnino præsupponendum est, dominum interfuisse sententiæ, alioqui uitiaretur d. l. quia.* I. Conc. B.

LEX V.

SI QVI. Qui de quota litis paciscit, ab aduocationis officio remouet. * Quæro si aduocatus nō paciscitur de * quota, sed de certa re? Gul. hic uidet tenere ꝙ nō habeat locũ pœna huius legis. Cōt. no. ff. de pac. l. sumptus. & illa cōmuniter tenet. Quærit gl. nunqd sit licitũ de minima parte? puto quòd sic. Nam text. dicit, cum graui damno litigatoris, ergo à cōtrario, ubi nō est graue damnũ, uidetur esse licita pactio de quota litis; quia cessat ratio huius l. Et hanc opi. tenuit Gul. hic, & in l. sumptus. ff. de pac. dicens ꝙ pactũ de quota litis est prohibitũ, si fiat de dimidia parte, secus de minore. Glo. hic, & in d. l sumptus, determinat cōtrà. Itē quærit gl. qd si fiat de re certa, & nō de quota. uerbi gratia, cũ quærit de hæreditate, paciscit aduocato de dicta hære

* *Remouetur. Imò pactum seruandum est: l. j. ĵ. de suffrag. Sed in d. l. j. nihil eorũ de quibus sub iudice lis erat, promissum est, sed aliud quippiã, hic uerò loquitur de re litigiosa dũtaxat. Atq; ita intelligenda est l. quisquis. ĵ. prox.* I. Cō. B.

ditate

ditate dari unũ fundum nomine honorarij, nunquid ualet? Videtur quòd sic, quia pactũ de quota litis est prohibitũ. Et in hanc opi. uidetur inclinare gl. hic in fi. Contrariũ uidetur sensisse gl. in d. l. sumptus. quia per illa reprobat pactũ. Nam sicut reprobat pactũ de quota ea ratione, quia spe lucri huius faciliter inuitaretur aduocatus ad calumniã: & eadem ratio sit in q. proposita, ubi pactũ fit de certa re, dicendũ est ꝙ sicut primũ pactum est reprobatum, ita & istud. Quærit do. Iac. nũquid sit licitũ pacisci de quota litis, nomine palmarij, seu uictoriæ. do. Iac. determinat quòd sit licitũ, cùm nō reperiatur in iure prohibitũ. l. nec non. §. quod eis. ex quib. caus. ma. Posses dicere cōtrariũ, quia ea ratione qua reprobatur pactũ de quota uel de certa re, ut s̄. dixi, habet locũ etiã in q. proposita, imò multò magis debet reprobari. Nam aduocatus cogeretur obtinere sententiam, iustè, uel iniustè.

LEX VI.

1 *Aduocatus non debet contrahere cum clientulo.*
2 *Aduocatus an quis esse posit, & iudex, diuerso tēpore in una causa.*

QVISQVIS. Non sit quis aduocatus & iudex, inhonesta uerba nō dicat, à clientulis suis encenia nō captet, non cōtrahat cũ illis, amicitiam foueat, gratanter nō recipiat, sed honorarij causa, litem non differat, stet, & non sedeat. h. d. hæc lex.
1 Cætera dic ut in gl. &c. Not. † ꝙ aduocatus non debet cōtrahere cũ clientulo. * Sed quæro de rōne huius gl. Dicit, quia timore litis sibi daret omnia, qđ esset incongruũ, sicut æger medico. ar. l. medicus. de uar. & extraor.
2 cog. Quęro, nũquid † diuerso tēpore possit quis in eadē causa esse aduocatus & iudex. Hic aduerte, qa aut quærit, nũqd qui fuit aduocatus in eadē causa, possit esse iudex. Et dico ꝙ nō. Nam ratione affectiōis, quã haberet ad causam, præsumptio esset cōtra eũ, sed deberet cãm delegare, ut l. prętor. de iur. om. iud. Aut quærit, nũqd qui fuit iudex in cã, in eadē possit esse aduocatus. Hoc nō reperitur prohibitũ, qa tũc cessat ratio prædicta, tãtam eñ affectionē debet habere ad unã, quãtùm ad aliã. Itē quærit gl. quid si à principio nō fuit factũ pactum de salario, nũquid posteà lite pēdente possit pacisci cum clientulo? Dic ut in glo. quæ determinat quòd sic.

* *Clientulo. Quo modo hoc intelligendum sit, dixi s̄. l. prox. Ad do rationem Accurs. quã refert hic* Bar. *nō esse probabilem, alioqui d. l. j. §. j. de suffrag. quã s̄. l. prox. induxi, omnino corrigenda est. Neque ob d. l. medicus. qui loquitur quando medicus uellet ægrotum cogere, ut rem suam alienaret, non enim ualet, quòd de aduocato idem dicendum est.* I. Concen. B.

LEX VII.

1 *Subtrahens defensionē aduersario, nō uidetur fouere iustam causam.*
2 *Aduersarius qui uetat examinari testes, habetur pro conuicto.*

a PROVIDENDVM[a]. In causis ex utraque parte aduocati debent esse æquales, aduocatus qui cōtemnit aduocationē, priuat, pars quę hoc procurat, cōtra eam præsumptio parat. h. d. No.
1 † ꝙ scientia nobilitat. Quærit gl. quid de aduocatis hodier-
2 nis, † qui nō pcipiũt salariũ à publico, sed à partib. Gl. quæ incipit nobilissimos dicit ꝙ nō habet locũ Doc. reprehendunt istã gl. quia posito ꝙ aduocati nō percipiãt salariũ à publico, tamē salariũ quod recipiunt à clientulis, succedit loco salarij, quod recipiebãt à publico, ar. l. fori. ĵ. tit. j. ideò est idē. Prætereà ratio huius legis habet locũ in aduocatis hodier-
3 nis. Itē quærit gl. hic dicit, careat † foro, nũqd ipso iure? Dic per sententiã, ar. eorũ quæ no. in l. iubemus. §. œconomus. s̄. de sacr. eccl. ibi dum dicit, puniat, & ar. eorũ quæ no. l. si quis
4 in tantã. ĵ. unde ui. Not. in hac l. tex. dũ dicit, † ꝙ ille qui subtrahit defensionis copiã aduersario, uidet nunq; licitè fouere causam: c. cōstitutis. circa fi. ex. de testib. Ad hoc allegant hanc l. ex qua uidet posse probari gl. quæ est in c. intimauit.
5 ex. de testib. † In qua dicit, si aduersarius meus impedit testes per me producendos examinari, ꝙ aduersarius meus potest pro conuicto haberi.

ADDITIO.

a *Prouidendum. Adde secundũ Cast. hanc legē esse menti tenendã cōtra illos, qui faciunt cōsuli ab uno doctore, & deinde ab alijs omnibus subscribi, ut pars nō posit se iuuare, quia debēt perdere causam, alleg. Cy. hic in add. quia ille subtrahit parti suas probationes, uel defensiones subtrahendo instrumenta, testib. minãdo, illos corrumpendo debet perdere causam, per l. si de possess. ĵ. de proba. & l. ij. ff. de iure fisc. & ibi per* Bar. *& facit c. peruenit. de test. cog. & quod not.* Imo. *in c. intimauit. de testi. & dicit Pau. quòd hoc fortè uoluit dicere tex. ibi q, experietur autoritatem iudiciariam à se læsam, & hoc dicit menti tenendum, quia singulare.*

LEX VIII.

NEMO. Nullus potest esse aduocatus qui non est Christianus. uel sic, Iudæus, uel non catholicus, non potest esse aduocatus, & iudex eum admittens punitur. h. d. quòd nō catholicis nō patent portæ dignitatis. Sequitur ergo ꝙ officium aduocationis est dignitas, ut l. laudabile. ĵ. ti. ij. hinc est ꝙ infames repelluntur à postu. ut l. j. §. remouet. ff. de postu. & quasi per totũ. Ex hoc concludas ꝙ unus Saracenus, uel Iudęus, nō possit esse potestas, uel rector. gl. est in auth. iurisiu. qđ præsta. ab his col. ij. colligit ex not. in rub. institutionũ, super uer. in nomine domini. Item Iudæus non potest esse doctor.

De aduocatis diuersorum iudiciorum. Tit. VII.

LEX I.

2 *Opponi quando posit, ꝙ prius agatur contra aduocatum, quàm sententia retractetur. & num. 6.*
3 *Probatio præuaricationis aduocati, an sufficiat in causa cōtra principalē.*

SI PATRONVM. Præuaricatio aduocati probata, facit aduocatũ puniri, & iterũ de causa queri, nō probata, facit accusantem puniri, & sententiæ stari. Op. de l. minor aũt. §. j. ff. de mino. Tres dantur sol. una ꝙ ista cōcordat cum illa quòd de nouo inquiritur de causa, petita restitutione. Alij dicũt ꝙ si quidē aduocatus allegaret pro aduersa parte, ipso iure sentētia rescinditur, ut hic. Si uerò pro aduersa parte nō allegauit, sed omisit dicenda pro causa sua, tunc habet locũ restitutio, ut in cōtrario. Tertij dicũt, aut fuit corruptus pecunia, & sententia est ipso iure nulla, ut hic, & l. uenales. ĵ. qñ prouo. nō est nec. Aut precib. & tunc sentētia nō ipso iure est nulla, ut l. cōtraria. & l. seruo inuito. §. cũ prætor. ad Treb. Pet. tenet j. opi. repbatis alijs distinctionib. Nã illa distinctio an fuerit corruptus pecunia, uel nō, nō repit nisi in iudice, secus in aduocato. Rñ. qa in eo nō substantiat iudiciũ, sed in actore, reo, & iudice. Et istã opi. Pet. puto ueram. Oppo. & uidetur quòd sententia ipso iure sit nulla, ut l. si prætor. § Marcellus. de iudi. Glo. fatetur contrariũ, si ad-
1 uocatus fuit corruptus dolo aduersarij. Certè † ad hoc, ut sententia sit ipso iure nulla pter corruptionē aduocati tria requirũtur. Primò, ꝙ dolus aduersarij corrũpentis intercesserit. Secũdò, ꝙ aduocatus falsas allegationes corruptus fecerit. Tertiò, ꝙ sententia fuerit lata cōtra absentē, ut d. l. si prætor. §. Marcellus. Cùm ergo ista lex loquat generaliter ꝙ sententia rescinditur, qñ aduocatus fuit corruptus, intelligatur quòd rescinditur per restitutionem, ut comprehendantur omnes casus. Opp. ꝙ nō habeat locũ restitutio, quia habet locũ actio de dolo, ut l. elegãter. §. si dolo malo procur. ff. de dolo. Sol. Restitutio habet locũ ad ipsam actionē primã, seu ad ipsã cãm, actio de dolo habet locũ ad cętera dãna, ut l. cōtraria. Ad idē op. & uidet ꝙ debeat agi actione prima, & si excipiatur de sententia, replicetur de dolo, ut ff. de dolo. l. cũ à te. Glo. & doc. nō soluunt. Dico sic, ibi loquitur quãdo fuit corruptus procurator in quo iudiciũ sustentabatur, hic qñ fuit corruptus aduocatus, in cuius persona non sustentatur
2 iudicium. Item opp. ex. glo. & uidetur † quòd prius debeat agi cōtra ipsum aduocatum corruptum, quàm redeatur ad actionem, ut l. eleganter. §. pen. ff. de dolo. & arg. l. fin. in prin.

ff.de eo per quẽ fac.erit.Sol. Illud procedit qñ aduocatus eſ
ſet corruptus abſq; dolo partis, ſed ſi fuerit corruptus dolo
aduerſarij,nõ poteſt opponere ꝙ agat primò contra aduo
catum,cũ fuerit in pari dolo.Op.ad ſecundã partẽ,hic innui
tur ꝙ eo ipſo,qd' quis nõ probat,calũniat'.&c.ſed cont.ff.ad
Turpil.l.j.§.j.Sol.in hoc ſunt opinio.inter gl. noſtras. & Cy.
circa hoc dicit multa.Tu dicas breuiter, ut dicit gl.in l. athle
a tas.§.calumniator.ff.de his qui no. infa. Vltimò[a] quæro,an
3 ſi eſt probatũ de præuaricatione cõtra † aduocatos, an illæ
probationes ſufficiant in cauſa cõtra ipſum principalẽ? Bre
uiter iſtã q.plenè examinaui.quãdo diſputaui de filiofa.cõ=
demnato,pro quo pater tenet ſoluere condemnationẽ quã
pono in l.cùm filius.ff.de uer.obl.tamen quantùm ad pro
poſitũ dico ꝙ nõ ſufficeret,ut l.ſi uteris.j.de fide inſtr.&l.j.ff.
ad leg.Cor.de ſica.& rub.res inter alios acta.

SI Patronum. Dicitur hic,ꝙ nõ probans uidetur ca
lumniari.Tex.uidetur in contrariũ.ff.ad Turpil.l.j.§.j. Sol=
uit gl.ꝙ ibi loquit' in caſib.ſpecialibus. Sol.glo.nõ eſt bona,
nam nimis reſtringit illam legem. Vnde dicas ſecundũ Pet.
ꝙ quãdoq; quærit' nunquid ille,qui nõ probat,& ſic ſuccũ
bit,præſumatur habuiſſe iniuſtã cauſam litigandi, & tũc nõ
eſt dubium ꝙ ſic.Hinc eſt ꝙ fit cõdemnatio in expenſas,ni
ſi iuſta cauſa ignorãtiæ,uel abſentiæ hoc excuſet,ut l.prope
randũ.§.ſinaũt alterutra.j.de iud.& in auth.generaliter.ſ.de
epiſc.& cle.l.qui ſolidũ.§.etiã.de leg.ij. Hinc eſt,ꝙ pro ſenten
tia ſemper præſumat' ſententia iuſta, & per conſequens ſuc
cumbens præſumitur habuiſſe iniuſtã cauſam.Facit ad hoc
l. Herẽnius.§.Caia.& ibi no.§.de euic. Qñq; quærit', nũquid
qui nõ probat,& ſic ſuccũbit,uideatur calũniator?& tũc di
cunt ipſi ꝙ non.Caſus eſt in d.l.j.§.j. Et ad hãc legẽ reſpon
deo,ꝙ qñq; iudex in ſentẽtia ſua exprimit nõ probantẽ fuiſ
ſe calumniatũ,qñq; hoc non exprimit'.Primo caſu ſuccum
bens,quia nõ probauit,uidet' ꝙ ſit calũniator, ſecundo ca
ſu nõ,ut d.§.j. qui probat ſecundã, & maximè uerũ ubi eſſet
præſtitum ſacramentũ calũniæ,ut in auth.de iud.§.oportet.
coll.vj.& ꝙ ibi no.in gl.Nam illa gl.tenet ꝙ nunquã fit con
demnatio expenſarũ, quando eſt præſtitum ſacramentum
calumniæ,quod utrùm ſit uerum, uide quod no.per Cy. in
auth.generaliter.ſ.de epiſ.& cler.

ADDITIO.

a *Vltimò. Et an ille,qui pro parte eſt condemnatus,& pro parte abſolutus, an deuoluat totam cauſam ad iudicem appellationis? Dy. tenet hic ꝙ non per l.circa.ff.de moffi.teſt.contrà tenet Bar.quem uide in conſ.incip. cùm prædicta examinarem.Ang.Barb.*

LEX II.

1 *Aduocatus qui habet officiũ in ciuitate, non poteſt exire extra ciuitatem.*
2 *Salarium à Repub.habens,contra Remp.aduocatus eſſe non poteſt.*

QVI Neceſſariò. Qui in terra ſua ad magiſtratum aſ
ſumitur,extra eam nõ poteſt uagari, & in ea poteſt ad
uocationis officium exercere,pręterquam cõtra Rẽp.
1 h.d.No.ex hac l.& tene menti,† ꝙ aduocatus qui habet ali
quod officium in ciuitate, nõ poteſt ire extra ciuitatem. Se
a cundò no. quòd[a] poteſt eſſe aduocatus præterquam cõtra
2 Remp. Ex quo habes † quòd qui ſalarium habet ex Repu.
non debet eſſe aduocatus contra Remp.Et ſic facit,quòd do
ctores huius ciuitatis ſalariati non poſſunt eſſe aduocati cõ
tra Remp.huius ciuitatis,&c.

ADDITIO.

a *Secundò no.Vide in c.fin.de poſtu. ubi alleg. illud dictum, & tenet con=
tra And. Barb.*

LEX III.

NE QVIS. Aduocati non poſſunt eſſe ſuſceptores col
lectarum,uolentes,neq; inuiti.h.d.&c.

LEX IIII.

2 *Salaria quæ hodie percipiunt aduocati à clientulis, ſuccedunt loco ſala=
rij publici,& de eo teſtantur.*
3 *Aſſeſſores quod acquirunt,eſt quaſi caſtrenſe peculium.*

FORI TVI. Quod aduocati quærũt ex aduocatione,
uel eius occaſione, quaſi caſtrẽſe peculium reputatur.
1 h.d.No.differentiam † ꝙ aliud eſt eſſe ex aliquo,aliud
eius occaſione.Dixi uobis in l.non dubium.ſ.de leg.No.e
2 tiam gl.hic,ꝙ ſalaria † quæ hodie percipiunt aduocati à cli
entulis,ſuccedunt in locum ſalariorum,quæ olim percipie
bantur à publico,& ſic poterunt teſtari,& facere omnia.No,
etiam ex iſta gl.pro eo quod dicit, de iudicib. cõmunis.Bo
3 noñ.quòd illud † ꝙ aſſeſſores acquirunt, eſt quaſi caſtren=
ſe.Simile in l.uelut.ſ.de aſſeſſor.&c.

LEX V.

QVICQVID. Priuilegia quibuſdam conceſſa poſ
ſunt ad alios per ſuperiorem generalib. uerbis tranſ
ferri.h.d.Simile fecit papa Bonifacius, qui priuilegia
conceſſa fratrib.minoribus,& prædicatoribus,conceſsit fra
tribus Eremitis ſancti Auguſtini.

LEX VI.

1 *Aduocati non poſſunt cogi ad munera perſonalia.*
2 *Aduocatus poteſt cogi ſuſcipere delegationem.*
3 *Aduocatus non debet exercere officium aduocationis in alio loco.*

SANCIMVS. Aduocatis nullum munus perſona
le debet iniungi, niſi neceſsitas iudicandi,conſulẽdi,ſeu
1 arbitrandi.h.d.No. primò † ꝙ aduocati non poſſunt
2 cogi ad munera perſonalia.No.† quòd poſſunt cogi ſuſci
pere arbitrium,hoc eſt, delegationẽ. Et idem dico de conſi
lio,ut no.j.de prox.ſac.ſcr.l.ij.No.illud quod dicit in eodem
3 duntaxat loco,&c.ad quæſtionem facit, ꝙ † aduocatus nõ
debeat aduocationis officium exercere in alio loco, de quo
no.in l.ſed & hæ.§.non ſolùm.de proc. Sequitur l.iſdẽ. quæ
lex idem dicit quod l.quicquid.ſ.eo.&c.

LEX VIII.

CVM Aduocatio. Officium aduocati fiſci liberatur
à conditione cohortali,nec erit de cætero cohortalis,
ſed aduocatorum officio potietur, & quod lucrabi
tur,quaſi caſtrenſe reputabitur.h.d.breuiter iſta.

LEX IX.

SI QVIS De togatis. Si aduocatus ad unum officiũ
aſſumitur,eo finito poteſt officium aduocationis rein=
trare.h.d. &c.

LEX X.

BINOS. Quando in officio,cui unus conſueuit pre=
eſſe, plures ſunt, uel eliguntur, quilibet illorum illis
priuilegijs utatur quibus ille ſolus utebatur.h.d. & eſt
notabilis caſus. Quid de ſalario,an habebit quilibet tãtùm.
de hoc habes caſum j.tit.j.l.reſtituendæ. quod debet diuidi
inter eos æqualiter,&c.

LEX XI.

a NEMINI LICERE.[a] Sub colore aſsidendi,
prohibitus in conſilium non debet aſſumi. Item nul
lus in aduocatorum collegio aſſumatur, niſi prius
fuerit probatum eum non eſſe cohortali conditioni adſtri=
ctum, & doctorum iuramento fuerit approbatus, filijs ad
uocatorum, & eis qui ſunt ultra numerum, in ſubrogatio
ne præponendis.hoc dicit. Prima pars huius legis facit ad
quæſtionem. Statutum eſt hic, quòd qui hic fuerit aſſeſſor,
non poſsit aſsidere hinc uſque ad quinque annos. Pote
ſtas aliquem,quem ſub nomine aſſeſſoris retinere non po
terat,retinebat ſub nomine conſiliarij. Certè hic eſt argum.
quòd ſit prohibitum,&c.

ADDITIO.

a POMA. *Licere. Vide ad iſtum tex.Fel.in c. ex literis. de conſt. Roma
conſ.ccxvj.aliàs,xxxvj.& Are.lvij.*

§.NON

§.NON ALITER. No. hunc caſum,& no. hic tex.
probandi negatiuam,ꝙ aliquis non eſt curialis uel co
hortalis,quia curiales,uel cohortales hoc dicũt, ꝙ ipſe non
eſt de eis, quod eſt optimum ad probandum, ꝙ quis nõ ſit
de collegio,& ſimilia.Facit ad hoc l. rura. de omni agro de=
ſer.& facit quod dixi in l.hoc iure.ff.de uer.obl. Secũdò no.
quòd doctori creditur de ſcholari ſuo.

LEX XII.

SANCIMVS. Officium aduocati fiſci durat biẽnio.
S hoc uult iſta lex,&c.

LEX XIII.

PETITIONEM. Ex iſto prin. no. quòd nomina
eorum qui ſunt de collegio, debent ſcribi in matricu
la, & quòd matricula probat eos eſſe de collegio. Ad
quod facit j.de prin.agen.in re.l.matricula.lib.xij.quod in
tellige uerum,ſi exerceant ea quæ pertinent ad matriculam,
ſeu ad illud collegium,aliàs ſecus,ut l.qui ſub prętextu.ſ.de
ſacroſ.eccl.de teſt.mili.l.ſcriniarios,facit ff.de teſta. mil.l. pe.
No.iſtud uer.hæredibus.ad q.quando officialis decedit of
ficio durante,utrùm hæredes debeant habere ſalarium pro
toto tempore.De quo uidebitis j.eo.l.poſt duos,&c.

LEX XIIII.

ADVOCATI. Breuiter dicit, quòd aduocati di
cuntur ita legibus militare,ſicu milites armis,& ma
gis ſunt neceſſarij Reipublicæ,quàm milites,&c.

LEX XV.

* *Anni. Imò hoc ſalarium ſuis comitib. debetur: l.diẽ. ff.de offi. aſſeſſ.l.diẽ.ff.loca.quod uerum eſt,ſi alij comites fuerint, modò cum alijs eodem tempore non eſſent:d. l.diem.* I. C. B.

POST DVOS. Nota uer. his quo
que.& breuiter dicit, Si officialis dece=
dit intra annum, hæredes eius debent
habere ſalarium illius anni. * Quod not.
ad materiam huius legis tangit gl.in l.j. §. di
uus.de uarijs & extraordi.cog.

LEX XVII.

IVBEMVS. Not.qualiter probatur quem non eſſe
cohortalem,dixi ſ.eodem,l.nemini. Non habetis hic a
lia, & cæt.

De aduocatis diuerſorum iudic. Tit. VIII.

In quo differat hic titulus à præcedenti,dic ut in gl. &c.

LEX I.

a.
VGGESTIONEM.[a] No. qui depo
ſuit aduocationis officium, eſt in dignitate,
& appellatur clariſsimus, & ex hoc apparet,
quòd non debet torqueri tanquam habens
dignitatem, & debet iuramentum mitti ad
eum,tanquam ad egregiam perſonam.

ADDITIO.

a POMA. *Suggeſtionem. Vide pulchra ſimilia per Fel.c. quæ in eccle=
ſiarum.de conſt.*

LEX IIII.

* *Arẽgarijs. Nõ abſimile quip=
piam in l. iij. ſ. de offi.mag.off.& l.j.de aſſeſſ.* I. Concen. B.

LAVDABILE. Nota iſtud princi
pium,pro arengarijs *.

LEX V.

PETITIONES. No. quòd nullus poteſt aſſumi
ad aduocationis officium,niſi ſtatuto tempore ſtudue
rit,quod eſt tempus quinque annorum. & habetis in
prima conſtitutione digeſtorum,etiam ſi ſit filius aduoca

ti.Ita habemus hic etiam literas papales, quæ dicunt ꝙ nul
lus poteſt aſſumi ad doctoratum,niſi ſtuduerit ſex annis in
legib.& quinq; in decretalib.in ſtudio generali,& ita opor
tet nos iurare.Et idem eſt in l.iubemus.ſ.tit.j.

LEX VI.

RESTITVENDÆ. Hic eſt tex.quem allegabam
tibi ad quæſt.ſ.tit.j.l.binos. & dic ut ibi, pari lance in
utrunq; diuidenda.Item no.ibi illum uer.nam uniuer
ſalis redditur.Habuiſtis idem in l.non plures.in fi.ſ. de ſac.
ſan.eccl.& ibi etiam dixi.

LEX VII.

PER Hanc. No.ibi,nouerint enim,ꝙ aduocatus, qui
fuerit abſens à ciuitate per biennium,perdit priuile=
gium ſui collegij, in alijs uerò collegia
tis requiritur quinquennium, ut j.de prin. * *Aduocatis. quã
do aduocato ſa=
larium ſoluen=
dum ſit,not.l.ar
chiatri.de pro=
feſſ. libro x. C.*
agen.in rebus.l.matriculam. No. uer. non
ut ſæpè.ꝙ ſi in ſolutione ſalarij,quod conſti
tuitur alicui propter dignitatem,nõ eſt con
ſtitutum tempus,intelligitur quòd ſoluatur
in medio tẽporis, ut hic quod eſt uerum in
iſtis aduocatis *. In alijs autẽ perſonis quid
iuris ſit, dixi in d.l.j. §. diuus. * de uarijs & * *Diuus. Vbi Bar.
cenſet, aduoca=
to, pendente li=
te ſalarium ſoluendum non eſſe.* I. Concen. B.
extraor.cogni. &c.

LEX VIII.

NEMO. No.quòd iſte qui promouetur per ſaltum,
non habet priuilegium.quod nota.

De errore aduocatorum. Tit. X.

LEX I.

1 *Cliens uidetur conſentire patrono,ipſo præſente loquenti.*
2 *Præſens non intelligens,non dicitur eſſe præſens.*

1 EA QVAE. † Quando aduocatus dicit par
te præſente, uidetur ipſa pars dicere. hoc di
cit.Quæro,quo ad quid habeatur perinde,ac
ſi pars diceret? Rñ. quo ad partis præiudici
um tantùm, unde ſi uult reuocare dictum ad
uocati,poteſt reuocare ſicut ſuũ probãdo errorẽ,ut uidebi
tis in l.fi.j.eo.Quæro,aduocatus coram iudice loquitur lite
raliter,clientulus eſt idiota,utrùm dictum aduocati præiudi
cet ſibi? Certè non,ideò glo. hic dicit ſuper uer. præſentib.
& intelligentibus.uide glo. Certè iſtud dictum glo. eſt bene
dictum cauſa dubitationis tollendæ,ſed nõ eſt neceſſarium
dictum. Nam eo ipſo quod dicit, præſentibus, intelligitur
2 & intelligentibus, † nam qui eſt præſens, ſi non intelligit,
non dicitur eſſe præſens.in l.coram.ff.de uerb.ſign.& l. diẽ.
§.coram.de arbi. &c.

EA QVAE. Error aduocati poteſt retractari uſque ad
ſententiã.hoc dicit,cum l.fi. Cautela eſt quòd clientulus qñ
incipit litigare,proteſtetur,ꝙ ſi aliquid diceretur per aduo=
catum ſuum,quod contra eum faceret, quod ipſe uult pro
non facto,& ei non conſentit,talis enim proteſtatio conſer=
uat ſibi ius,ar.l.at ſi quis.§.plerq; ff de reli & ſump.fune.Itẽ
opp.de l.error. ſ. de iur.& fact. igno. Sol. ut hic no. tex. ibi,
perinde habenda,&c. Ex quo poteſt aſſumi cautela ꝙ aduo
catus nõ loquatur latina lingua, ſed uulgari, quia tũc fortè
clientulus ſuus non intelliget Tex. autem hic dicit ꝙ ideò
præiudicat, quia præſente clientulo, ſupple, & intelligente,
& facit hæc l.pro eo ꝙ no.glo.in l.cùm precum.j. de lib. cau.
& l.j.eo.tit.& probat tex.ibi dum dicit,te confiteris,&c.nam
ſi dictum aduocati mei me præſente,& intelligente mihi no
cet,multò fortius illico ꝙ ego dico,uel in libello pono ꝙ mi
hi nocet,ut d.l.j.& l.cũ precum.Item intellige præalleg.l.cùm

precum.& l.j.quãdo aduerſarius meus eſt præſens,dum ad uocatus loquitur me præſente, uel ego in libello meo pono aliquid,aliàs ſecus, quia expreſſa mea cõfeſsio meijpſius nõ nocet mihi,niſi aduerſarius ſit præſens in iudicio, ut eſt caſus in l.certum.§.ſi quis abſ.ff. de cõf. Ita multò fortius non debet nocere abſente aduerſario meo id ꝙ aduocatus diceret me præſente,uel ego ipſe coram ipſo iudice.Effectus huius dicti eſt,ꝙ quãuis ego in libello poſuiſſem aliquid cõtra me,& dediſſem in curia penes tabellionem, ſed nondũ ipſi aduerſario meo, uel ipſe de mea uoluntate copiam nõ habuit,nõ præiudicat mihi,& poſſum ipſum reaptare & lacerare,quia in abſentia aduerſarij nõ mihi nocet,ut ſ.probaui. Sed quãdo mitterẽ ipſum aduerſario meo, & ipſe ipſum reciperet, tũc ſcriptura mea,quã ego ſubdirigo,repreſentat perſonã meam,&ideò mihi nocet,* ſicut aliàs in epiſtolis * quæ mittuntur, quia ex receptione fit præiudicũ mittenti,& recipienti. De mittente probat l. publica. in fi. & l. Lucius.ff.depoſ.& l.fi.cum ſua gl. ff. de acti. & ob.de recipiẽte probat l.ſi filius.in fi. ff.ad Mac.ita hic demittẽte &recipiẽte libellũ.Frã.

* *Nocet. Imò adhuc emẽdare poteſt, & quatenus no.Bar.l.edita. in prin. cũ nu.ij.ſ.de eden.* I. Concen.B.

* *Epiſtolis. Quod non ſemper,l.inſtrumenta. j. de proba.ut in ſtipulationibus .l. j. in princ.ff. de uerb.ob. in obligationibus uerò quæ conſenſu perficiuntur,epiſtola obligat:l.conſenſu.ff.de act. & obl.l. ſi.in fi.de cont.empt.* I. Concen.B.

LEX II.

1 *Sententia quæ non fuit lata, licet errore ſcribentis ſcripta, quando noceat parti.*
2 *Sententiam non eſſe latam qualiter probabitur, & nu.3.*

1 ERRORES. Breuiter dicit error ſcribentium libellum,nõ nocet parti † probato errore. h.d. Innuit hic tex. ꝙ probando condemnationem non interceſsiſſe, probatur error ſcribẽtis. Cõt. j.unde cog.l.nõ hoc,quia nõ probat hoc eſſe,ergo, &c. unde poteſt eſſe quòd ſentẽtia non eſt lata,& tamẽ hoc fuit ſcriptum nõ errore ſcribentis, ſed errore partis, hoc aſſerentis ſibi.Sol. Poſſumus dicere ꝙ hic non ponit perfecta probatio,& ideò debet aliter probari,uidelicet, quia dixi illi aduocato de inſtrumẽto,nec dixi de ſententia. Vel aliter,ut ſuſtineas tex.prout iacet. Dico ꝙ ſufficit probare ſententiã non eſſe latã.Et ex hoc ſequitur,erratum,uel à parte,uel à ſcribente:ut l.ſi poſt diuiſionẽ.ſ. de iur.& fac.ign.Cùm ergo à quocunq; ſit erratũ,idem importat,ut ſ.l.prox.& j.l.prox. & de hoc nõ eſt curandum,cuius errore hoc cõtigerit.ar. l. quòd ſi dubitet.de acq.hær.& ar.l.Gallus.§.ſi eius.

* *Negatiua. Quæ cõmuniter probari nõ poteſt: l. actor. C. de probat.l. aſſeuratio. de nõ nu. pec.* I. C.B.

2 de lib.poſth. quod tene mẽti. † Quæro qualiter probabitur iſta negatiua,* ſcilicet ſententiam nõ eſſe latã? gl. dicit, probabitur eo ipſo,ꝙ nõ apparet cõtrarium. Hoc uidetur contra tex. qui requirit manifeſtã probationem, unde alij dicunt aliter, uidelicet ꝙ probabit eo ipſo quod probatur ſententiã eſſe latã aliter quã dicat libellus, qa cùm libellus diceret de quinquaginta, ſentẽtia dicit aliter.Certè iſta probatio nõ concludit, quia licet una ſententia dicat unum, potuit eſſe quòd fuit lata una alia ſententia, quæ dicebat aliter, niſi fieret una poſitio, ꝙ in d. cauſa nõ fuit lata niſi una ſententia, arg l.j. j. ſi plures una ſenten. & quod ibi dixi uobis. Alij dicũt ꝙ probatur iſta negatiua, quia probabo iudicem illo tempore non fuiſſe, uel eſſe mortuũ. Quod ſatis placet, ſi tempus latæ ſententiæ eſſet coarctatũ loco & tempore. Iaco. But.dicebat aliter hoc poſſe probari, ſcilicet per inſpectionẽ libri, in quo continent tales ſententiæ iudicis, & talis ſententia nõ reperit,& ſic à ſufficienti diuiſione probabitur iſta negatiua,l.obligationũ ferè.§.placet.de act.& obl.& l. patre furioſo.de his qui ſunt ſui.& probatur j. de reb.cred. & iureiu. l.ſi.quod ſatis placet,quod tene menti perpetuò,&c.

ERRORES. Negatiua facti,poteſt probari,dummodo eius ratio cadat in ſenſum teſtis. h.d. Iaco. & le quitur iſta lex de ſecunda parte rubricæ. Sed contra hoc opp. de l. actor. j. de proba. Glo. dat plures modos probandi,inter cæteros dat unũ modum quòd poſsit probari per ſcipturam,quia oſtenditur ſentẽtia, quia ex inſpectione teſtamenti probatur,ut l.fin.j. de reb.cred. & hoc poſſet probari per tex.in d.l.fi.de reb.cre.& ita tenet gl.iſta. Et eſt ratio, quia negatiua iſta eſt coarctata loco & tẽpore, quod põt cadere in ſenſum teſtis. Dicit teſtis, fui præſens cùm iudex tulit ſententiam in tali palatio,ad tale bãchum, in tali die ante tertiam, in qua ſententia cõdemnauit Titiũ in quinquaginta,& non in centum, optimè probatur iſta negatiua per teſtes. Dat gl. alium modum probandi negatiuam per teſtes, ut no. in l.j. §.j circa fi.gl.magnæ.ff.de itine.actuq; priua.Bar.

LEX III.

SENTENTIIS. Error aduocati poteſt reuocari,probato errore uſq; ad ſententiam,& etiam in cauſa appellationis. h. d. Op.& uidetur ꝙ error facti poſsit reuocari uſq; ad ſentẽtiam, ut l.error. ſ. de iur.& fac. ign. Hic dicit intra triduũ.quare malè. Sol.hic denotat facti accidentiã,quia tantũ triduo cauſa durauit,& iſta eſt uera,licet Placenti dixerit aliter. Vltimò no. ꝙ error adhibitus in cauſa principali, poteſt reuocari in cauſa appellatiõis,ut hic, & no. in l.creditor. §.iuſſus. ff. de appel. & tene menti.

Vt quæ deſunt aduocatis partiũ iudex ſup. Tit. XI.

Continua ut in gl.& quę poſsit iudex ſupplere. gl. hoc tãgit ſuper rub. & ſuper nigro,& ibi dicam plenè de hac materia.

LEX VNICA.

1 *Iudex in his quæ ſunt iuris,ſupplet.*
2 *Iudex in his quæ radicantur in ſeipſo, quando poſſit ſupplere parte non petente.*
3 *Circa ea quæ in parte radicantur,quando poſſit iudex ſupplere.*
4 *Iudex quando poſſit ſecundum conſcientiam iudicare.& nu. 5.*
5 *Iudex ex officio poteſt bannitum in iudicio comparentem repellere.*

a DVBITANDVM. Iudex poteſt ſupplere[a] de iure,non de facto.h.d.tex.cũ gl. Opp. iudex debet iudicare ſecũdũ allegata,& probata,ut l.illicitas.§. ueritas. de offi.præſi.ergo iple ſupplere nõ debet. Sol. Verum eſt in his quæ ſunt facti, non debet ſupplere iudex, ut ibi, ſed in his

1 quę † ſunt iuris,& allegãdo legẽ, uel rõnem facientẽ pro parte iudex ſupplet, ita loquit hic. Ad hoc op. de l. ſi irruptiõe. §.j.ff.finiũ regun. ubi dicitur ꝙ iudex ſupplet de facto. Cuius timore Placen.hic dicebat ꝙ etiam de facto, poteſt ſupplere,ut l.age.ſ.de tranſac.& de peti.hęr.l.fi.Doc.cõmuniter tenent contrariũ. Non ob.l.ſi irruptione. quia ibi loquit in his quæ ſunt nota iudici,ut iudici,qui poteſt ſupplere,ſecus ſi eſſent nota iudici,ut priuato.Non ob.l.age.ut ibi, no. Nõ ob.l.fi.de pet.hæred. quia officiũ iudicis ſuccedit loco exceptionis,& à parte imploratur. Cont. hoc op.de l. ampliorẽ.

2 j.de ap.ubi iudex ſupplet de facto. Breuiter † pro declaranda iſta materia debetis ſcire ꝙ quædam ſunt quæ principaliter radicantur in parte,quædam principaliter in iudice:in iudice,ut dare dilationes,pronũciationes, & ſimilia. In parte,ut proponere exceptiones,producere teſtes, & probatio

b nes,petere à iudice ſententiam uel aliquid aliud.[b] Circa primũ,an iudex poſsit ſupplere, hoc eſt illud quod radicatur in ſe facere parte non petente,ſic dicas, aut loquimur in his quæ reſpiciunt iuris publici obſeruantiam, & iudex poteſt parte nõ petente reijcere libellum malè conceptum,ut ff.de off.aſſeſ.l.j.dare dilationes,ut l.properandum.§ j.j.de iud.& l.j.j.quãdo cl.ac.cri.præiu.facere partes iurare de calũnia,ut l.ij.§.ſed quia uereturur.j.de iu.calum. Prædicta uera quando proceditur utraq; parte præſente. Nam ſi aliqua partiũ eſſet contumax,cõtra illam partem cõtumacem non proceditur ad aliquid nõ petente, aut inſtante altera parte, ut d.l. properandũ.§.j. & ff. de iudi.l. ad peremptoriũ, & auth.qui ſemel.quomodo & quan.iud.* Si uerò reſpiceret partis utilitatẽ,tũc iudex hoc nõ poſſet facere,niſi parte pręſente,ut l.v.§.pe.ff.iu.ſol.

* *Iud. Excepto tamen publico crimine, de quo iudex ex officio ſuo inquirere,et teſtes examinare poteſt: Bar. l.ſi quis.ſ. de epiſ.& cler.& l. qui accuſare. n. ij. & l. is apud. nu.x.ſ. de eden.* I. Concen.B.

3 † Circa ſcd'm,ſ.in his quę radicant in parte, dicas,aut reſpiciũt publicã utilitatẽ,& põt iudex ꝓponere ex ſuo officio,nõ petẽte parte, ut repellere aduocatũ, uel procuratorẽ, ut l. quos ꝓhibet.ff.de poſtu.& l.filiuſ.§.ueteranı.ff.de proc.& §.milites ea.l. Si uerò publicam utilitatẽ nõ reſpiciũt,tũc ſi quidẽ loquit in caſib.in quib. põt cõtra abſentẽ peruenirı ad diffinitiuã ſententiã,tũc iudex põt ſupplere de facto inducẽdo ꝓbationes pro abſente, ut d.l.ampliorẽ.§.j.in prin. & ibi feci te notare,& auth.qui ſemel. qũo & qñ iu. ubi feci etiã te notare. Si uerò nõ procedit cõtra abſentẽ,uel cõtra eũ ad diffinitiuã ſententiã peruenire nõ põt,tunc iudex nõ poteſt de facto ſupplere,ut hic in tex.& in gl. Ita debetis intelligere l.age.ſ.de trãſ.& ita debetis intelligere iſtã materiã, quã pleniſsimè explicaui in l.iiij.§.hoc aũt iudiciũ. de dam. infe.

4 In hac l.cõſueuit formari quæſtio, † utrũ iudex poſsit ſcd'm cõſcientiã iudicare? Et breuiter in his quæ iudex põt ſupplere, de facto ſuppleat,ut ſ.dixi.aliàs ſi eſt iudex intra legẽ,iudicet ſcd'm allegata & ꝓbata,ut hic & l.illicitas.§.ueritas. ſed ſi eſſet iudex ſupra legẽ,ut papa,uel Imperator,uel alius dñs

c cuius dictũ habet pro l.in territorio ſuo,tũc debet iudicare[c] ſcd'm coſcientiam ſuã,aliàs peccaret.Ita dicũt Theologi.

DVBITANDVM eſt. Op.de his quæ no.in l.illicitas.§. ueritas. & ꝙ ibi no.de offi.præſ.Sol.ut in gl:uel dic,ꝙ aut loquimur de iudice qui eſt ſ.l.& ille ſupplet ꝙ ſibi placet,quia princeps &c.ut l.j.de cõſt.prin.quęrit,nũqd iudex qñq; ſupleat ut iudex,qui ſubiectus eſt legi. Dic,aut quærit nũquid iudex põt ſupplere,uel iudicare,ſcd'm conſcientiã ſuam informatã ex actitatis corã eo,& ſic eſt notũ ſibi ut iudici,& poteſt ut no. hic in fi.gl. Aut uult iudicare ſecundũ conſcientiã ſuã informatã ex notario,ita debet intelligi l. ſi irruptiõe. ff. fin.regũ.l.ij.ibi,autorũ iniuria.ff.de fer. Si uerò tale eſt notoriũ aut nõ,tũc quærit,nũquid poſſet ſupplere de iure. Et dic ꝙ ſic,ut hic.& eo modo poſſet ſupplere de facto,ar.l.ubicũque.ff.de inter.act.Aut quærit nũquid poſsit ſupplere de facto,& iudicare ſcd'm conſcientiã ſuã,& nõ põt, & no.in d.§. ueritas.imò plus:quia licet iudicare cõtra cõſcientiã ſuam dummõ iudicet ſcd'm actitata,gl.eſt in c.ex. de offi.ordi.Pro hac l.uide gl.quæ eſt in l.quoties.§.fi.ff.de prob.uer.hæredẽ.

5 Item ex hac l.no.ꝙ ubicunq; iudex uidet bannitũ, † qui ex forma ſtatuti nõ põt eſſe in iudicio,põt eũ repellere de facto. Ita no.la.de Are.hic.& ad hoc l.prohibet.ff.de poſt.& eo modo põt induci ꝙ no.gl.in l.filius. § ueterani. ff. de proc. ubi concludit de reſpicientib.publicam utilitatẽ & ad ineptitudinem iudicij,ut ea ſupplere poſsit.Fran.Tigr.

ADDITIO.

a *Supplere. Adde ſecundũ Bal.ꝙ quãdo produco inſtrumentũ,proteſtãdo ꝙ produco in illis partib.quæ faciũt pro me dũtaxat,ꝙ iſta proteſtatio nihil facit quo minus iudex poſsit ferre ſententiã pro reo ſi inſtrumento cõtinetur aliquid in eius fauorẽ,quia illud cõſtat ſibi ut iudici, & mea proteſtatio nõ poteſt ligare manus eius in his quæ poteſt de iure facere.alleg. glo. in l.j.§.editiones.ff.de eden.& Paul.dicit hoc dictũ mẽti tenendũ,quia ſingulare licet cõtrà faciat quod uoluit Spe.in tit.de inſt. edi.§.nũc uidendũ. uerſ.quid ſi produco. Tu uide dictum Spe.quia nõ uidetur obſtare per ea quæ dicit,per quatuor,uer.quòd ſi aliquis produxit inſtrumentũ. An autẽ ſi reperiũr ſententia lata pro te,& contra me, & non apparet ad cuius inſtantiam,an ualeat,uide per Bal.& Paul.de Caſt.hic.*

IO. FR. RV. *Adde Alex.hic qui plenè tractat hanc materiã, & quòd iudex de facto poſsit ſupplere pro abſente tenet Matheſi.nota.xvij.*

b P. PAV. P. *Aliquid aliud. Circa illud quòd non ualeat ſententia, niſi ad inſtantiam alicuius ſit lata,uide & limita ut per Ias. in l.properandũ. §.& ſi quidem, in iiij.no.j. de iudic. Are.in auth.hoc ſacramentum.j de iur. calũ. quòd ſi feratur pro actore, ſit ſatis requiſitio facta in libello, Bar. ſuper Cod.*

quòd poſteà tempore ſententiæ non petat.

c P. PAV. P. *Iudicare.uide Fel.in c.ad petitionẽ ext. de acc. uide ꝙ dicit Bar.in l.Aemi.ad fi.ff.de min.et Are.in l.ſi ſeruũ.§.ſequitur.ff.de uer.ob.*

a *Ex quibus cauſis infamia[a] irrogatur.* Tit. XII.

ADDITIO.

a *Infamia. An appellatione infamiæ ueniat infamia iuris,uel facti,uide quod habetur in c.ſuper his.de pœnis.*

Continua iſtam rub. ſic, quia per infamiam quis repellitur à poſtulando,ideò poſt tractatum de aduocatis, ponit tractatum ex quib.cau.infamia irrogatur.

LEX I.

1 *Miſsio in carcerem quando infamet.*
2 *Fama,uel infamia quid,& nu.ſeq.*

1 INFAMIAE. Miſsus in carcerẽ uel uinculatus cauſa maleficij inquirendi, nõ eſt infamis. h.d.Op. & uidetur † ꝙ miſsio in carcerẽ infamat, ſicut pœna damnationis in metallũ. ar. l. ſeruus.j.de pœ.Sol. Intellige hic de eo, qui eſt

a poſitus in carcerẽ cauſa maleficij[a] inquirẽdi,nõ ad pœnam: nam ſi eſſet miſsus cauſa pœnæ, & perpetu carceris,tũc eſſet

b infamis.[b] Circa hãc legẽ quærit gl.quid eſt infamia? Ad hoc

2 ut ſciamus quid eſt infamia,primò oportet ſcire,quid eſt † fama.& lex dicit, Fama eſt illęſæ dignitatis ſtatus legibus & moribus cõprobatus: ut l. cognitionũ.§. æſtimatio.de uar.

3 & extraordi.cogni. Infamia eſt lęſæ dignitatis † ſtatus legib. & moribus reprobatus. unde quãdo uita & ſtatus alicuius eſt reprobatus legibus & moribus,tũc iſte eſt infamis, quia infamia ex multis cauſis contingit,ut uidebitis j. in hoc tit. & ff.eo.per totum titulum,&c.

ADDITIO.

a *Cauſa maleficij. Adde c.ſuper his.& ꝙ,ibi Inn.ext.de pœn.*
b *Infamis.aliter etiam infamia diffinitur, ut in l. de minore.§. tormenta. de quæſt.Bal.l.ea quidẽ.de accuſ.Ex hoc infert no.Ange.hic ꝙ iudex condẽnando notarium de falſo,poteſt ſibi reſeruare ex cauſa facultatẽ cõficiendi inſtrumenta,ſine cauſa uerò non.Sed ipſemet Ang.in l.quid ergo.§.pe. ff.de his qui no.infa.& etiam Bal.l.& militib.j.de teſt.mi.uoluit nõ poſſe iſtud ſibi conſeruare,quãdo notarius delinquit in officio,uel cõmiſit falſum,arg.l.ſi quis aliquid.j.de ſuſcep. & arca.l.x.Sed j.opi. uidetur uerior,quam tenuit Bar.l.ſi quis.in prin.teſt.§.j.de leg.iij.per illum tex.no. etiam per Bar.l.militib. per illum tex.& per Bal.l.diuus.ff.de iniur. per Arch.v.di.ſi quis presbyter.Non obſtat l.ſi quis aliquid. quia ibi ex nulla cauſa fuit facta reſeruatio.Adde an cùm iudex condemnat aliquem, poſſit ſibi reſeruare famam.Bar.conſ.cxj.*

LEX II.

NEQVE Furti.Damnatus ex edicto de publicanis,non eſt infamis.h.d.Oppo.j.de fur.l.etiã. Sol.duobus modis.Vno modo, quòd hic non cõtrectauit inuito domino,ſed uolẽs ſoluit,licet plus debito,uel aliter etiã ſi eo inuito contrectauerit,uel perium abſtulerit,fateor quòd eſſet infamis, ſi eſſet furti accuſatus,uel ui bonorum raptorum, ſecus ſi ageretur ex edicto illo de publicanis,&c.

LEX III.

1 *Iudex cauſa cognita uſq; ad ſententiam,poteſt pœnam minuere.*
2 *Iudex poſt ſententiam poteſt multam minuere.*
3 *Iudex ex cauſa poſt ſententiam poteſt pœnã tranſmutare in grauiorem.*
4 *Iudex non poteſt etiam ſi ipſi conſtaret condemnatum non culpabile,ſententiam ipſam tollere,ſed reſcribit principi.*
5 *Pœna diminuta,an dicatur cum infamia diſpenſatum.*
6 *Iudex ex cauſa minuit infamiam.*
8 *Cauſæ propter quas pœna augeri, uel minui poſsit.*

a ET Si ſeuerior.Iſta l.habet fortem materiam & dicit:Si pœna cauſa cognita minuatur,[a] infamia uidet eſſe remiſſa,h.d.No.ꝙ dixi in ſummario.Circa hãc l.primò

uidenda sunt exẽpla, quæ ponunt in gl. sup uer. certis ratio-
nibus, quæ est clara. Venio ad ultimã gl. mag. ad quã reci-
tandam debetis scire, quòd in hac l. duo dicuntur. Primò, ꝙ
iudex põt minuere pœnã. Secundò, ꝙ pœna minuta, uidet
cum infamia dispensatũ. Contra primũ gl. format opp. in fi.
gl. contra secundũ, in prin. & ideò prius recitabo fi. gl. Opp.
ꝙ iudex minuere nõ possit pœnam, quia nõ est in eius arbi
trio, sed in leg. potestate, ut l. j. §. j. ff. ad Turp. & l. ordine. ff. ad
1 mu. † Sol. causa cognita potest pœnã minuere ante senten-
tiam ut hic, post sententiã aũt non potest, ut in cõtrarijs. Cõ-
tra hoc opp. ꝙ post sententiã possit minuere, ut l. illicitas. §.
2 fi. ff. de off. præs. † Sol. ibi loquitur in multa, hic in pœna. I-
tem cont. hoc op. & uidet, ꝙ etiã pœnã possit mutare, l. qui-
3 cunq. ĵ. de ser. fug. & l. si quis id quod. de iur. om. iud. † Sol.
b post sententiã non põt minuere pœnã, [b] sed ex causa potest
4 eam transmutare in grauiorẽ pœnã. † Plus dico, ꝙ etiã si li-
queret iudici post sententiã condemnatũ non esse culpabi-
lem, non põt sententiã tollere, l. j. in fi. de quæst. sed debet ad
superiorẽ remittere, ut ibi plenè dixi, & hoc circa principiũ.
Et ex prædictis potes colligere distinctionẽ per te. Venio ad
c secundũ [c], hic dicitur ꝙ pœna diminuta, uidet dispensatũ
5 † cum infamia. cõt. ĵ. de generali aboli. l. fi. Sol. dicit gl. ibi de
indulgẽtia, per quã non remittit infamia, hic cùm iudex in
sentẽtia pœnã minuit. Doc. nostri dicũt, ꝙ ista gl. nõ soluit cõ
trariũ. Notat eñ diuersitatẽ casuũ & nõ aliud, unde dicebat
Ia. But. ibi, indulgẽtia quã princeps cõcedit ꝓprio motu, nõ
est ex rõne, ideò nõ est extẽdenda, l. quod nõ ratione. ff. de
legib. hic iudex in sententia pœnam minuit ex ratione. cer-
tè nõ placet, quia etiã Imperator fortè cõcedit indulgẽtiam
iustis rationib. Dicendũ est ergo sic gl. bene dicere. Nam ibi
loquit in indulgẽtia, quæ cõceditur post sententiã, hic in re-
missione quę fit à iudice in ipsa sentẽtia. Ratio huius est hęc,
ante sententiã põt trãsigi, & ideò uidet infamia remissa qua-
si sit super ea transactũ, ut ĵ. l. prox. sed indulgentia principis
concedit post sententiã, postꝗ nõ licet trãsigere, ut l. post rẽ.
ff. de transac. & ideò nõ põt uideri transactũ super infamia.
Cont. hoc op. de l. nõ põt. ff. de fur. & l. diuus. ff. de iniur. Sol.
6 Iudex † non põt minuere infamiã sine causæ cognitione, ut
ll. cõtrarijs, sed causa cognita, & certis motus rationib. sic, ut
hic. Cõt. hoc op. de l. qd ergo. ff. eo. §. pœna grauior. Sol. hãc
l. debemus intelligere scd'm illã, qa loquit qñ imponit una
pœna corporalis ꝓ alia corporali, secus si imponit pecunia
ria ꝓ pecuniaria, uel pecũiaria ꝓ corporali, ut ibi plenè, &c.
ET SI Seuerior. Ad euidentiã est sciendũ quid est fa-
ma, & de hoc est tex. in l. cognitionum. §. æstimatio. de uar. &
extraor. cog. Itẽ est sciendũ quid est infamia.
nam est priuatio famæ, gl. tãgit in l. j. s̄. e. * Itẽ
est sciendũ quotuplex est infamia. Dicendũ
7 est ꝙ † principaliter est duplex, scilicet infa
mia iuris & facti. Itẽ quotuplex est effectus
infamiæ. Et aduerte quia effectus infamiæ ui
det esse multiplex, ut in l. j. per totũ. ff. eo. & de postu. l. j. §. re-
mouet. Itẽ effectus infamiæ facti, gl. dicũt cõiter ꝙ est duplex
repellit eñ à dignitate & à querela inofficiosi testamẽti. Vide
bitis not. in l. nullã. ĵ. e. & no. l. j. ff. eo. ti. Verũ est ꝙ gl. alibi tã-
gunt aliũ effectũ, uidelicet effectũ testimonij ferẽdi, circa quẽ
effectũ gl. uariãt. Nam in l. Cassius Longinus. ff. de senat. te-
nent unũ, aliud in l. j. s̄. de sum. trin. dic ut ibi per doc. Itẽ sci-
endũ est quòd infamia habet se, ut querela criminis ex quo
quis damnat. Itẽ est sciendũ ꝙ ex causa iudex potest augere
& minuere pœnã, l. aut facta. §. fi. ff. de pœ. l. quædã. e. ti. no. in
l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. eo. omnia tñ ista debent fieri
cum causæ cognitiõe, ut ĵ. uidebitis. His præmissis, l. nostra
h. d. ubi iudex cũ causæ cognitione imponit pœnã minorẽ
damnatus nõ remanet infamis, quia uidet transactũ super
infamia. h. d. scd'm gl. quæ gl. incipit certis rationib. & ponit
casum in l. Opp. iste tex. innuit ꝓconsulẽ esse clarissimũ, con
trà de l. raptores. s̄. de epi. & cle. Sol. ꝙ hic ponit impropriè.
Itẽ opp. de l. fi. de fideic. lib. de l. ut fundus. ff. cõmu. diui. Sol.
ꝙ uerũ est ꝙ iudex debet cõformare sententiã cũ libello re-
gulariter, ut in cõtrarijs. Iudex tñ ex causa põt alterare pœ-
nam, ut hic. Cõt. hoc opp. quia tũc uidet esse sentẽtia cõtra le
gem, si iudex imponit aliã pœnã quã lex dictet, & per cõse-
quẽs sentẽtia nõ ualet ipso iure, ut l. ij. qñ prouo. nõ est neces.
Sol. hoc nõ dicit fieri cõtra legẽ, cùm fiat lege hoc permitten
te. pro quorũ declaratione dicas, ꝙ quandoq; aliquis dam
natur de crimine famoso, & quærit nunqd iudex possit al-
terare pœnã, & si alterat, nũquid condẽnatus remaneat in-
famis. Circa quod dicas ꝙ aut iudex infert pœnã legalem, &
regularẽ, & consuetã, isto casu nõ est dubiũ ꝙ cõdemnatus
remaneat infamis. l. j. ff. eo. Qñꝙ iudex alterat pœnã, & hic
aduerte ꝙ qñꝙ iudex ponit pœnã pecuniariã ꝓ pecuniaria,
uel pecuniariã pro corporali, & tunc condẽnatus remanet
infamis. Casus est in d. §. pœna grauior. & ib gl. no. Qñꝙ im
ponit pœnã corporalẽ pro pecuniaria, uel corporalẽ ꝓ cor-
porali, & tũc, aut imponit pœnã maiorẽ pro minori, aut e-
cõuerso. Primo casu dicũt gl. ꝙ uidet esse transactũ super in-
famia. Doct. dicũt melius, ꝙ aut imponit pœna grauior pro
pter atrocitatẽ delicti, & tunc nõ uidet transactũ super infa-
mia, quia pœna nõ debet inducere præmiũ, ut l. regula. §. fi.
de interd. & rele. facit ꝙ no. in l. siue hæreditaria. ff. de neg. ge.
Si aũt imponitur propter festinantiã delinquentiũ ꝙ est lici
tum, ut l. aut facta. §. præalleg. & tũc uidet transactũ super in-
famia. Ita põt intelligi l. sequẽs, secundũ unũ intellectũ. Scd'o
casu dicit ꝙ aut sine causæ cognitione, & tũc remanet infa-
mis, ut l. diuus. ff. de iniu. Aut cũ causæ cognitione, & tũc gl.
in d. §. pœna grauior. dicit ꝙ uidetur esse transactũ super in-
famia. Vltramont. redarguũt dictũ gl. Nam nõ sequit ad mi
noratione pœnæ remotio infamiæ, sufficit eñ in paucis, ut l.
tutor. ĵ. de neg. gest. Vnde dicũt ipsi, ꝙ quãdo cũ causę cogni
tione minuit pœna in sententia, apparet iudicẽ uoluisse di-
spensare super infamia, aut nõ. Primo casu nõ remanet infa
mis, ut hic, scd'o casu sic. Teneas gl. secũdũ Ia. ꝙ cùm infamis
ueniat, ut sequela criminis, ubi dispensatũ est super crimine
minorãdo pœnã cũ causæ cognitione, uidetur esse dispensa
tum super infamia, scd'm Iac. quia ꝙ iuris est in principali,
est in accessorio. Cont. prædicta opp. de l. fi. ĵ. de gene. abol.
Sol, ut in gl. dixi ꝙ iudex põt augere & minuere pœnã cum
causæ cognitiõe. Quid uerset circa causæ cognitionẽ, & quæ
8 sunt causæ propter † quas pœna põt minui, uel augeri, glo.
quæ incipit, certis rationib. enumerat plures causas, quib.
pœna põt minui ratione ætatis, l. ij de ter. mo. l. auxilium. ff.
de mi. Alios casus dic, ut in gl. Itẽ adde ad glo. propter nobi-
litatẽ personæ, l. Pædius. de incen. rui. nau. l. iiij. circa fin. s̄. de
sum. tri. per glo. & hoc in casib. in quib. ea minuũtur, & cau-
sæ, quib. augent, sunt duæ principaliter, ut atrocitas delicti,
l. quædã. de pœ. itẽ frequentia delictorũ. d. l. aut facta. § fin. in
fi. in gl. quæ incipit, cũ enim, ibi, sequela. Intelligũt Pe. & Cy.
hic in lec. ꝙ pœna minuta quamuis cum causæ cognitione
nunquam conseruet famam, nisi ex tenore sententiæ appa-
reat iudicem hoc uelle. Ego puto ꝙ si iudex nõ expressis-
set causam in sententia, quare hoc minuisset, posset tamen
haberi recursum ad iudicẽ qui declaret cãm ex qua dicit se
causa cognita fecisse. Pro hoc induco primò dictũ Iac. de A-
ret. in l. qui testamẽto. ff. de excu. tu. ubi tenet quòd si de cau
sa aliter nõ apparet, iudex interpretatur uerba dubia senten
tiæ, ut l. ab executore. ff. de appel. Sed pro dicto Iac. induco
gl. expressam in l. imprudentiã. ff. de euic. Fran. Tigri.

* *Eo. Hæc repetita sunt à Bar. l. j. s̄. hoc titu.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Minuatur. Tamen est glo. hic quòd ubi delictum non est commissum do-
lo, sed culpa, uel ubicunque concurrit alia causa de his quæ enumerantur
hic in glo. iudex diminuit pœnam, quod est uerum non solùm in pœnis iu
ris communis, sed etiam in pœnis statutorum, secundum Bal. Sal. Cast. hic
& Bar. in d. §. pœna grauior. in ult. uer. & in l. fi. in fi ff. de recep. quic-
quid dixerit Bal. contrarium sentiens in d. §. pœna grauior. & in l. j. ĵ. si
aduer. deli. & in auth. hodie. ĵ. de iud. & ideò si statutum imponit pœnam
pro homicidio uel pro alio delicto, & illud delictum non fuerit commis-
sum ex proposito per dolum, sed per latam aut leuem culpam, pœna statu
ti cessabit, quia statutum debet interpretari secundum ius commune. c. cũ
delictus. de consue. l. si serui uestri. C. de noxa. no. gl. in l. fi. §. in computa-
tione. ff. de iur. delib. ideò sicut de iure cõmuni pœna legis Cor. de sic. ces-
sat, si non dolus, sed culpa dedit causam homicidio. l. in l. Cor. ff. de sica. ita
etiam dicendum in statuto. Et ita no. Bal. in d. l. si serui uestri. & ibi etiam
Sal. & Bal. in l. data opera. qui actu. & in l. quicunq;. de ser. fug. ĵ. per e.
in l. j. de legib. & in l. pignus. ĵ. de pign. act. ubi hoc limitat. & in l. iij. §.
quod prætor. ff. ne nequis eum. per Bar. l. j. §. nõ autem illud. ff. si quis te-
sta. lib. esse ius. fue. per Sal. in l. j. ĵ. de sica. per illum tex. per Ant. de But. &
Imo. in c. ij. de constit. ubi etiam hoc limitat aliter, & limitat Sali. in d l. si
serui uestri. ubi dicit prædicta fallere, si statutum dicat, si quis occiderit a-
liquem quouis modo uel qualitercunq;, &c. ar. l. milites. in uers. quomo-
do. cum simil. ĵ. de testa. mili. Et ad prædicta faciunt not. per Bar. in l. om-
nes populi. in vj. q. prin. ff. de iust. & iur.*
ADDE *q; stãte statuto q; qui occidit, occidatur, debet intelligi dolo, Bal.
cons. cccxlviij. j. li.*
b *Minuere pœnam. Et ad hanc materiam an iudex possit diminuere pœnam
in præiudicium fisci, facit quod sing. dixit Bar. l. j. in fi. ff. ad Turpil.*
ADDE *q; licet iudex iurauerit seruare statuta, potest tamẽ minuere pœ
nam ex causa, ut cõsuluit Ro. cons. cccxxix. & uide Cast. cons. xxviij.*
c *Venio ad secundum. Et tene menti elegans dictum Inn. in c. j. de consti. ad
hoc ut iudex possit minuere pœnam, requiritur q; super illa poterit dispen
sare, aliàs secus. Vnde dicit Ant. in c. de causis. de offi. deleg. q; potestas non
poterit diminuere pœnam quando uenit applicanda fisco, & uide glo. in
præal. c. de causis. & uide Lud. Ro. in cons. suo. ccvj. ubi disputat si fuga de
bitoris infamet eum de facto. And. Barb.*

LEX IIII.

SI Possidonium. Hæc lex legitur in glo. duobus modis
secundum utranq; lect. breuiter dicit, Si pœna est aucta
uel minuta, causa cognita, uidetur super infamia esse
transactum. Opp. in criminib. quæ non ingerunt pœnã san
guinis, non licet transigere, ut s̄. de transac. l. transigere. ergo
malè dicit hic tex. trãsigere uideatur. Sol. Nõ est licita transa-
ctio, s. à parti. sed à iudice sic, ut hic. Ita intelligit gl. in l. quid
ergo. §. pœna grauior. ff. eo. ti. Quærit gl. utrũ sit aliqua diffe
rentia inter relegatũ, & motũ ab ordine. Dic ut glo. j. quam
uide, quæ est clara. Opp. & uidetur ꝙ sit superflua per l. præ-
cedentem. Huius timore uariata est lect. legis nostræ. Primò
legitur, ꝙ lex s̄. proxima habet locũ, ubi pœna est diminuta
cum causæ cognitione, hæc habeat locũ ubi est aucta, & tunc
ista uerba, Relegatum, & Damnatũ, ponuntur impropriè.
Glo. reprobat hanc lect. tanquam nõ habentem uim literæ,
quia ista uerba possunt stare propriè, unde tenet aliã lect. &
dicit ꝙ nõ est superflua, quia lex illa præcedens loquitur in
remoto ab ordine, hæc in relegato. Prima lect. uidetur adhæ
rere tex. ibi, quoniam seueritas, &c.

LEX V.

DECVRIONES. Damnatus de iniuria, ef-
ficitur infamis, etiam si iniuria sit illata in uilissi
mam personam. h. d. cum l. iniuriarum. ĵ. eod. &
l. j. ff. eo. Not. l. decuriones. in uers. uerum, dum
dicit, pronunciauit iniuriam te fecisse, &c. quod in crimine,
& in causa criminali sufficit, ꝙ iudex pronunciet super fa-
cto, licet de pœna nihil dicat, ꝙ hic de crimine loquatur, &
causa criminali, patet, quia s̄. in prin. loquitur de pœna fu-
stium, quæ non imponitur nisi pro crimine, & principium
legis dat intellectum toti legi, ut probat tex. in l. regula. circa
fin. de iuris & facti ign. hoc modo probatur in l. si te expilas
se. ĵ. eo. Primò, quia ibi loquitur etiam de pœna, ꝙ si non est
irrogata, &c. Ergo supponit ꝙ irroganda erat ex crimine,
sic & in ciuilibus habemus ꝙ super facto sufficit pronuncia
re licet aduersarius aduersario non condemnetur, ut l. quid
tamen. §. si arbiter. ff. de arbi. Nam ibi non condemnat par-
tem parti, sed dicit nihil uideri debitum à parte. Pro hoc e-
tiam bene facit qd' no. gl. in l. Iulianus. ff. de cõd. indeb.

LEX VI.

AD Tempus. Damnatus ad tempus in opus
publicum, finito tẽpore remanet infamis. Op.
de l. j. ĵ. de pœ. Sol. Ibi damnatur in opus publi
cum perpetuũ, hic ad tempus. Quæro quæ est
differẽtia inter damnatum in opus publicum, & damnatũ
in metallum. uide glo. tuam quæ est clara.

LEX VIII.

SI FVRTI. Damnatus furti est infamis, secus in dam
nato, ꝙ res furtiua penes eum reperta fuerit. h. d. Circa
hanc l. formatur per gl. una quæstio talis, utrùm dam-
natus de furto quod non commisit, sit infamis. Et dicũt qui
dam ꝙ non, per hanc l. & per l. generi. de pub. iudi. glo. om-
nes determinant contrariũ per l. j. ff. eo. de fur. l. non potest.
Nec ob. l. generi. quia ibi est speciale in soccro. Nec ob. hæc
lex, quia hic in fi. non fuit conuentus actione furti, sed certi
condictione, uel alia actione, & hæc est uera, & teneas hanc,
licet gl. det plures sol. Opp. l. non potest. ff. de furt. Huius ti-
more est facta glo. mag. Et pro huius sol. dat plures sol. tertia
est uera, quando dicit, Dic ergo ꝙ hic non fuit condemna-
tus actione furti, sed condictione certi generali. Hanc tenet
glo. Ex qua sol. not. quòd condemnatus certi condictione,
non efficitur infamis, ut l. cessat. ff. de act. & obl. & infert arg.
quòd cõdemnatus ex forma statuti uel per inquisitionem,
cũ ex statuto oriat cõdictio ex lege, nõ efficiat infamis. Gl. ha
betis in l. iij. §. præterea. ff. de susp. tu. & hoc tenet in d. l. cessat.

LEX X.

INIVRIARVM. Condemnatus de iniuria illata in
uilissimam personam, infamatur. hoc dicit. Intelligit glo.
hic, ꝙ fuit commissum maleficium in seruum, nõ autem
dominus fuit condemnatus pro seruo, &c.

LEX XI.

DEBITORES. Cessio bonorum non infamat. hoc
dicit, & cæt.

LEX XII.

SI TE. Condemnatus crimine expilatæ hæreditatis,
est infamis. hoc dicit. Not. quòd licet iudex in senten-
tia non imponat pœnam, tamen sufficit quòd pronun
ciet delictũ esse cõmissum. Ita uides hic, & l. j. §. j. ff. ad Turp.
a No. ꝙ expilator hęreditatis dicitur fur improbior. [a] Ex quo
no. quòd triplex furtum est improbum, scilicet simplex fur
tum, improbius est expilare hæreditatem, improbissimum
scilicet ui capere, & uide gl. tuam quam no. perpetuò, &c.

ADDITIO.

a *Fur improbior. Bal. in l. de his. ĵ. de fur.*

LEX XIII.

QVAE Pater. Verba patris in testamen-
to prolata iuris infamiam nõ irrogãt. h. d. Quid
importet ista infamia de facto, uidebitis ĵ. de in-
off. test. l. fratres.

LEX XIIII.

NVLLAM. Tormenta ad eruendam uerita-
tem, infamiam nõ irrogant. h. d. Op. de l. ictus
fustium. ff. eo. Sol. Ibi fuit fustigatus in pœnam
hic in inquirenda ueritate. Si aliquis fustigat in
pœnam, posito ꝙ non præcedit sententia, tamen ille ex ge-
nere pœnę cum causa infamatur. No. hic gl.
quæ ponit de effectu, & infamia facti, * ta-
men ut puto ille qui est tortus ad eruendam
a ueritatem, non infamatur [a] etiam de facto,
quia dicit nullam, quod signum est uni-
uersale, quod pręd icatur de pluribus, quod
not. &c.

* *Facti. Amplius dicet Bar. l. fratres. ĵ. de inoff. testa. Hæ sunt reliquiæ ij. lect.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Non infamatur. Hanc opinionem Bart. tenet etiam Iacob. Butrig. Sed
dic glo. procedere quando iste fustigatus uel tortus fuit pro crimine suo
eruendo, nec fuit absolutus, uel condemnatus, sed simpliciter relaxatus,
aliàs procedat dictum Iac. But. & Bar. quando fuisset absolutus, uel fuisset
tortus tanquam testis pro alieno crimine. Ita Saly. hoc nota.*

LEX XV.

a DECRETO.[a] Non seruare luctum in habitu, nõ infamat, secus si festinanter nubat. h.d. An ista lex sit hodie correcta per dictum Apostoli dicentis, quòd mortuo uiro nubat in domino, glo. hic dicit ꝙ non. Contrarium habuistis ĩ. de secun. nup. l.j. & illa uerba tenent Canonistæ ex͂. de secun. nup. c. pe. &c.

ADDITIO.

a *Decreto. Adde ꝙ Cast. dicit opi. glo. ueriorem, quia nec ad apostolicũ, nec ad cõditorẽ canonis pertinet corrigere leges ciuiles, ubi nõ est quæstio de peccato, sed bonis morib. de quo uide Pet. de Anc. consi. c.*

LEX XVI.

FVSTIBVS. Ista lex hoc dicit. Ictus fustium cum causa infamat. hoc dicit. Quæro, utrùm iste sit infamis de iure, uel de facto? Rñ. si sit fustigatus ob crimen exploratum, erit infamis de iure, l. ictus. ff. eo. Si uerò crimen non fuit exploratum, tunc non erit infamis de iure, sed de facto. arg. e. quæ habuistis no. s̃. l. prox. &c.

LEX XVII.

VERBVM. Verbum iniuriosum in interlocutione iudicis prolatum, non infamat. h.d. cum l. interlocutio. ĩ. e. No. hic ꝙ banna, quæ dantur hodie, non inducũt infamiam. Nam bannum est quædam interlocutio, quæ probatur per gl. in l. j. ff. de requi. re. Facit ad q. nũquid appelletur à bãno. Secundò probatur, quia diffinitiua est illa, quæ imponit finẽ liti, sed per bannũ non imponitur finis crimini. Quòd non imponatur, patet, quia rediens exbannitus audietur, ut no. in d. l. j. de requi. re. Item probo ꝙ bannũ non sit diffinitiua sentẽtia, quia diffinitiua lite nõ contestata nõ datur nisi in casib. no. per glo. in l. præsenti. §. cùm autem. de his qui ad eccles. confu. Sed bannum nõ est ex illis, ergo puto pro ueritate tenendum, quòd bannum non irroget infamiam.

LEX XVIII.

NON DAMNATOS. Damnatus, uel pactus de iniuria data pecunia infamatur, secus si causa sit iureiurando decisa.

LEX XIX.

INTERLOCVTIO. Admonitio pręsidis, ut quis ad meliorem uitam se reformet, non infamat.

LEX XX.

a IMPROBVM.[a] Exercens improbum fœnus infamatur. hoc primò. Item minor xxv. ann. exercens artem ludicram, non infamatur: damnatus autem actione pro socio de fide rupta, est infamis. hoc dicit, usq; ad finem. Quærit glo. utrùm ista infamia irroget̃ ipso iure, uel per sententiam? Rñ. ipso iure, & bene. Dic ut in ea.

ADDITIO.

a *Improbum. An usurarius sit infamis* Bal. *in l. qui accusare. de eden. dicit ꝙ sunt infames infamia facti, ideò repelluntur à querela,* Ant. *in c.* Ray. *de testa. dicit per istam l. quòd sunt infames infamia tali. uide ibi eum, &* Bald. *hic.* And. Barb. *Improbum. Vide do.* Lau. *in tractatu de usur. in ij. par. in ult. quæstio. quæ est q. cliiij. & quod not.* Bal. *in l. j.* C. *de test. plenè* Sali. *hic, & hic uide quæ not.* Bal. *&* Ant. *in c. Raynal. de test. quòd possum querelare testamentũ fratris mei, qui instituit unum usurarium hæredem tanquam turpi persona instituta per istum tex. Item secundum* Bal. *non possunt esse testes isti usurarij. Ad hoc uide tex. in cap. inter dilectos. de exces. prælat. & etiam uide omnino quod ibi habes per* Modernos, *& glo. j. hic dicit, ꝙ existens in peccato mortali est infamis, uide no. in cap. testimoniũ. ex͂. de test. Adde quod* Bal. *dicit, ꝙ stante statuto ꝙ mulier non possit contrahere sine consensu consanguineorum bonæ famæ, quòd si adhibeantur consanguinei usurarij, non ualet, quia prodigi famæ.*

LEX XXI.

SI FRATRES. Si minor artem ludricam exercet, nõ infamatur. hoc dicit, &c.

LEX XXII.

FIDEM. Damnatus in actione pro socio, de fide rupta est infamis.

De procuratoribus. Tit. XIII.

Dictũ est s̃. de aduocatis, & quia procuratores in aliquib. similes sunt aduocatis, ideò de eis ponit. Quærit gl. quæ est differentia inter procuratorẽ & aduocatũ. Item quærit quæ differentia est inter hunc tit. & tit. ĩ. mandati. & uide glo.

LEX I.

2 *Laudum quando dominus cogatur habere ratum.*
4 *Procurator, quando est certum ipsum non habere mandatum, non admittitur etiam cum cautione rati, & quando admittatur.*
5 *Habens mandatum, quando teneatur etiam cauere de rato.*
9 *Procurator rei semper debet cauere iudicatum solui.*
10 *Procurator qui agit, & dubium sit de mandato, quando teneatur cauere de rato.*
11 *De mandato qualiter potest probari, & certificari. & an per testes.*
13 *An hæc cautio possit de partium uoluntate mutari.*

a CAVTIO*[2]. Procurator actoris cauet de rato, cùm est dubium de mandato. Opp. hic dicit, cautio, & sic innuit sine fideiussore *, ut l. sancimus. ĩ. de uer. sign. Sed cùm ista sit prætoria, uidetur quòd exigat fideiussorẽ, l. j. §. j. l. prætoriæ. la iij. ff. de præt. stip. ergo malè hic dicit
1 cautio. Sol.* Dicit glo. ꝙ cautio † potest sumi trib. modis, uno modo pro genere, alio modo pro specie sua, tertio potest dici satisdatio ex parte satisdantis, & satis acceptio respectu accipientis, ut l. j. ff. qui satisd. cog. hic ergo ponitur impropriè pro satisdatione. Opp. ij. ff. de arb. l. nõ distinguemus. §. pe. dicit gl. ꝙ regula huius legis fallit in procuratore dato ad compromittendum, sed in le-
2 ge contraria glo. declarat melius. † Quòd laudũ nõ cogit̃ ipse dñs ratũ habere, si compromisisset, sed soluẽdo pœnã posset ei non stare*, ut l. ij. ff. de arb. ideò † ꝓcurator non
3 debet cauere dñm ratũ habiturũ, sed si ipse ꝓcurator cõpromitteret, bene debet cauere dñm ratũ habiturũ cõpromissũm, si de mandato dubitaretur, non autem dominum ratum habiturum sententiam. Ita debetis intelligere hanc materiam. Sumus expediti de contrarijs quæ hic sunt in glos. Tamen pro
b declaratione huius materiæ[b] in isto tex. di-

* *Cautio. Hæc cautio semper præsumitur facta per stipulationem: l. Titia. §. pe. de uerb. obl. maximè quãdo inter præsentes & per scripturam fit, l. non enim. ff. de adop.* I. Concen. B.

* *Fideiussore. Sed nec bonorũ hypothecam constituere tenetur, qui cauere debet: §. si quis autem pro pecunia. auth. de san. episc. sed de indemnitatẽ tantũm repromittere tenetur: l. sancimus. ĩ. de uer. sig. l. non enim. ff. de adop. quòd si fideiussorem uel rerum hypothecam accedere uelimus, nominatim exprimere necesse est: l. ij. §. j. ĩ. de adop. d. §. si quis.* I. Concen. B.

* *Sol. Licet natura cautionis hæc sit, ut per stipulationem perficiatur: tamen si actui interponatur, qui fideiussores uel pignora desideret (ut cũ de bonorum collatione agitur, l. j §. iubet. ff. de coll. bo. uel cautionis mandatum est: l. si mandato* Titij. *§. si ff. mand.) secus est. quod uerò ad rẽ præsentem attinet, omnino pro satisdatione sumitur, nã procurator qui citra mandatum, uel absente domino litem uel infert, uel suscipit, ratam rem dominum habiturum satisdare debet: l. qui absentem. ff. de procur. l. si ad defendendum. ff. iud. sol. §. sin autem.* Inst. *de satisdat.* I. Con. B.

* *Stare. Sed cùm procurator ad litem non possit transigere, l. transactionis. ĩ. de transac. Ego censeo dominum nõ esse compellendũ stare compromisso procuratoris, neq; pœnam ab eo præstandam esse, nisi de administratore ciuitatis loquamur, qui de re dubia transigere potest: l. præses. eo. tit. de transac.* I. Concen. B.

citur

citur unum, ex quo colliguntur alia duo per glo. quæ egerent declaratione. Dicit̃ hic, cautio de rato præstatur, cũ est dubium de mandato, innuit ꝙ quando certũ est, eum non habere mandatum, non admittitur etiam cũ cautione. Item quando est certũ, eum habere mãdatum, admittit̃ sine cautione, quando est dubiũ, locus est cautioni, ut in tex. Et uide gl. quæ hoc tangit in fi. Pri-
4 mùm, † quãdo est certũ, procuratorem nõ habere mandatũ, nullo modo admittitur, etiam cũ cautione de rato, ut l. si pupilli. §. uideamus.* de neg. gest. Fallit in coniuncta persona quæ admittitur ad agendum cũ cautione de rato, ut l. sed hæ personæ, coniuncta l. Pomponius. ff. eo. Fallit in causa momẽtaneæ possessionis, in qua admittitur quilibet etiam nõ habens mandatũ, ut l. j. ĩ. si per uim uel alio modo. Fallit in causis capitalib. qñ quis uellet appellare, ut l. nõ tantũ. ff. de app. & ĩ. de app. l. addictos. & hic de primo. Circa secundum quando constat habere manda-
c tum,[c] est aduertendum, quia quandoque
5 † constat habere mãdatum, sed dubitat̃ an sit legitimum. Verbi gratia, Erat aliquis casus, in quo requirebatur speciale mãdatum, dubitatur an esset expresè factum secundũ quod debet in causa speciali. Rñ. ꝙ certè locus erit cautioni de rato, l. illud. in fi. cum l. seq. ff. de minor. Quandoq; constat eum habere mandatum, & legitimum, tunc nõ est locus cautioni de rato, ut l. ne satisdatio. ff rẽ rat. hab. nisi fortè esset dubium an mãdatum esset reuocatum, ut l. uulgò. ff. de admin. tut. Et prædicta in procuratore, ex
d parte actoris[d], procurator † uerò ex parte rei, debet semper
9 cauere iudicatum solui, etiam si est certũ de mandato, ut l. j. ĩ. de satisd. & ibi uidebitis. Tertio casu, quando est dubium
10 de mandato, † tunc procurator admittit̃ cum cautione[e] de
e rato. Ita loquitur hæc l. & ff. rem ra. ha. per totum tit. Fallit in l. qui ita. § j. ff. ad Trebel. ubi nõ admittitur cum cautione de
f rato propter rationẽ positã ibi. Fallit in procuratore[f], dato
g ad recipiendũ solutionẽ[g], secundũ quod no. gl. in l. non solùm. §. qui alieno. ff. eo. quam Cy. sequitur hic. Ego autẽ reprobaui eam, ff. rẽ ra. ha. l. si sine. §. j. & dic ut ibi. Modò hoc præmisso, antequã reiterem gl. uado per ordinem ad dicta tria membra. Dixi quando est certum de mandato nõ caue-
11 tur, qualiter potest † probari, & certificari de mãdato. Pet. hic dicit ꝙ debet probari per instrumenta, nec potest probari per testes*, ostendit rationem, testes examinati nõ faciunt fidẽ con-
h tra eum, qui in iudicio non fuit,[h] ut l. si quãdo. ĩ. de test. Sed testes qui examinant̃ super mandato, examinant̃ inter procuratorem & reum, dominus de hoc nihil scit, & ad hoc non est citatus, ergo hoc sibi non pręiudicaret, & ideò reo per hoc cautum non esset, sed instrumẽtũ publicũ ꝓbat aduersus omnes. Ita dicit Pe. Pro hoc facit, quia ex aduentu ꝓcuratoris nõ debet cõditio aduersarij in aliquo fieri deterior, ut l ij. §. defẽdi. quib. ex cau. in poss. ea. Idẽ tenet gl. l. maritus. ĩ. eo. tñ gl. iuris canonici ex͂. eo. tit. c. j. in gl. magna, tenet cont. Idẽ uidet̃ uelle Spec. in tit. de proc. §. ratione aũt formæ. circa princ. per unã columnã. Idẽ tenet Gul. de Cug. in l. procuratorẽ. cod. tit. & ꝓbat quia procurator põt cõstitui per nunciũ, l. j. ff. eo. ergo per nun-
i ciũ poterit probari.[i] Faciunt etiã ad multas alias rõnes. Ad rationes Pe. nõ respondet bene. Sustinẽdo dictos doc. possumus sic dicere, Sicut ille qui nõ est iudex, ratione dubij dicitur esse cõpetens iudex ad cognoscendũ de sua iurisdictione, l. ij. ff. si quis in ius uoc. nõ ie. & l. si quis ex aliena. de iud. & dixi s̃. si cõt. ius uel uti. pub. l. præscriptione. ita iste qui as-
k serit se ꝓcuratorẽ, rõne dubij dicit̃ legitima persona[k] ad examinandũ hoc, an sit procurator, adeò ꝙ testes præiudicent dño, sicut si ipse fuisset citatus, & supersit dño sola accusatio falsi cõtra testes, sicut cõtra instrumentũ, Secũdò dicit̃ hic, qñ est dubium de mandato, est locus cautioni de rato.
l Quæro qualiter[l] dicatur esse dubiũ[m] de mandato. Gl. dicit
m per negationẽ † aduersæ partis, l. iij. ĩ. qui. ad li. procla. nõ li.
12 ff. de transac. l. post rem. ĩ. de fid. inst. l. plures. & uide gl. Doc. omnes sunt in contraria opi. propter incõueniens quoddã, quod sequeret̃, nam ueniet aliquis, & dicet se procuratorẽ. Aut aduersarius cõfitebitur, & tũc ipse habet propositũ suũ. Aut negat, & tũc est dubiũ de mãdato, & admitteret̃ cũ cautione de rato, quod esset inconueniens. Nec ob. leges s̃. allegatæ, quia uerũ est ꝙ negatio facit rem dubiã ad cõmodum ipsius negãtis, & ad incõmodum aduersarij, ut dictis legib.
n sed hic negatio facit rem dubiã[n] ad incommodũ ipsius negantis, quia faciet admitti aduersarium cũ cautione de rato qui prius nõ admittebatur. Ita dicũt prædicti doct. Dicendũ
o est ergo secũdũ eos, & hoc omnes sequũtur[o], ꝙ res efficitur dubia per aliquod factum eius, qui se procuratorẽ asserit, u.g. ostendit literas sigillatas, de quarũ fide dubitat̃, uel ostẽdit instrumentũ, de cuius fide dubitatur, uel probat per unũ testẽ, prout dicimus in l. in bonæ fidei. ĩ. de iureiur. & l. admonendi. ff. de iureiur. Itẽ si procurator plenè doceret de
p mandato, & de reuocatione doceret̃ semiplenè,[p] quia tunc esset dubiũ de mãdato, ut d. l. ult. de admini. tut. Hoc omnes tenent, Franc. Accur. uoluit semel sustinere istam gl. Et dicit ꝙ dicta doctorũ nõ procedebant, nam si de mandato probaretur semiplenè, deferret̃ iusiurandũ procuratori, ut d. l. in bonæ fidei. & l. admonendi. de iureiur. & sic de mandato esset certũ, nec esset locus cautiõi. Sed hoc nõ est uerũ, qa iuramentũ procuraroris nõ nocet domino, quia ad iurandũ super mãdato, non habet mandatũ, ut l. sed & si possessori. §. fi. cum l. seq. ff. de iureiur. & l. iusiurandũ quod ex cõuentione. §. fi. eo. tit. Quæro, hic dicit̃ ꝙ debet cauere de rato, quid uult dicere ratihabitio? Dic ut in gl. Quæro, dixi quòd hæc
13 satisdatio est cum fideiussore, † an possit de uoluntate partium mutari? Glo. dicit ꝙ sic, tamen tũc nõ remaneret prætoria, si mutatio fieret absq; mente prætoris, l. in conuentionalib. de uer. ob. Quæro, qñ est dubiũ de mandato, in cuius electione sit probare mandatũ, uel dare cautionẽ, an procuratoris, an domini? Dic ut in l. non solùm. §. qui alieno. ff. eo. tit. Vltimò scias ut possis euadere opi. quæ est in hac gl. quæ uult ꝙ per negationẽ res fiat dubia, possumus assumere ta-
q le consiliũ[q], ut qñ qs se asserit ꝓcuratorẽ, † tu nec neges, nec
14 procuratorẽ eum fatearis, sed dicas[r], peto mihi fieri copiã
r mãdati, si qd' habes, ꝙ debet facere ꝓcurator suis expẽsis, d. l. ij. §. defendi. quib. ex causis in poss. ea. &c.

CAVTIO. Op. dicit̃ hic, ꝙ exigit̃ cautio à procuratore, imò uidet̃ ꝙ ꝓcurator debeat eam præstare. unde op. de l. seruũ quoq;. §. ait prætor. ff. eo. Sol. quòd ista cautio exigit̃ à procuratore, & põt aliter intelligi uno modo, ꝙ procurator de cuius mãdato dubitat̃, exigat cautionẽ ab alio, & sic ponant̃ ista uerba actiuè, & istud est falsissimũ. *Alio modo* põt intelligi ꝙ à ꝓcuratore de cuius mãdato dubitat̃, exigat̃ cautio ab alio, & sic ponant̃ ista uerba passiuè, tũc habet locũ l. seruũ quoq;. §. prætor ait. præallega. Itẽ op. de l. si ꝓcuratorẽ absentẽ. ff. e. Sol. ꝙ erat ibi certũ procuratorem habere mandatũ, hic dubitatur. Vnde ubi est certũ, nõ est necessaria cautio, ubi aũt esset certũ procuratorẽ nõ habere mandatũ, cautio nõ susciperet̃, quia nõ audiretur, cùm actionẽ nõ habeat, l. si pupilli. §. uideamus. ff. de neg. gest. ubi autem dubitatur, habet locum hæc lex. Sed contra hoc opp & uidetur, quòd etiam ubi est certũ procuratorẽ habere mãdatũ, procurator debet satisdare. l. j. in fi. ĩ. de satisd. Sol. ꝙ ibi loquitur in procuratore rei. Et quæ sit differẽtia inter procuratorem rei & actoris, dic ut l. non solùm. §. qui alieno. ff. eo. Sed contra prædicta instatur, & uidetur, quòd etiã si sit certum procuratorem actoris habere mandatum, tamẽ debet satisdare de rato, ut l. illud. §. fin. cum l. seq. ff. de mino. Sed secundum Iac. dic, quòd quandoq; constat, procuratorem actoris habere mãdatum, & mãdatum est legitimũ, & isto casu cautio nõ esset necessaria, ut d. l. si proc. ff. e. Quandoq; constat procuratorẽ habere mandatũ, sed mandatũ nõ est legitimũ, pone exemplũ, quia requiritur speciale mãdatũ in certis casib.

& pro-

* *Videamus. Hoc non dicit lex: quare cõtrariũ uerius esse censeo, si enim inhabilis admittatur ad defensionem alterius, l. exigẽdi. in fi. ĩ. hoc ti. multò magis habilis. quod etiã ipse* Bar. *d. l. exigendi. satis comprobare uisus est, tametsi fuerit sibi contrarius, in l. maritus. n. iiij ĩ. hoc tit.* I. Con. B.

* *Testes. Quandoq; tamen probatio per testes præfertur instrumentis, no. add. ad* Bar. *l. xvij. ĩ. de pact.* I. C. B.

& procurator ,pducit generale, & ita debet intelligi l. illud. §.fi.cũ l.ſeq.præall.ff. de mino. Item, ꝙ contra ſecundũ mem brum dicebat, ꝙ ubi cõſtat procuratorẽ non habere mãdatum, etiã cum cautione, non admittit. Opp. de l.ſed & hæ.ff. eo. & l.exigendi.ĵ.eo.tit. Sol. quòd fallit in cõiunctis perſonis. Item opp. de l.nõ tantũ.ff. de app. Sol. ꝙ ibi eſt caſus ſpecialis, & ratio ſpecialis aſsignatur in tex. Hic dicit, quòd ubi dubitatur de mãdato, exigit cautio de rato. Quærit gl. qualiter efficiat res dubia, ut habeat locũ iſta lex. Gl. dicit ꝙ efficitur dubia per negationẽ, allegat l.iij.ĵ.qui. ad li.procla. nõ licet. Doct. tenet cõmuniter cõtra dictum huius gl. & dicunt, quòd res ſola negatione nõ efficit dubia, ſed ſit dubia propter aliquod iudiciũ, quia procurator oſtẽdit ſigillũ dñi, de quo dubitat. Vel pone exemplũ, quia probat per unũ teſtẽ, & alle. ad idem. l.iij.§.cauſæ.ff. ad Carb. Nõ ob. l. iij. alleg. pro gl. quia tũc eſt uerũ, ꝙ per negationẽ efficit res dubia, qñ in hoc uerſaret incommodũ ipſius negantis: ſed ſi in hoc caſu per ſolã negationẽ efficeret res dubia, eſſet incommodum ipſius negãtis; quia procurator aliàs nõ admitteret. Itẽ quærit gl. nũquid hæc cautio poſſet augeri uel minui ex cõſenſu utriuſq; partis? & nõ eſt dubiũ ꝙ ſic, & diceret potius cõuentionalis quã prætoria. l. in cõuentionalib. ff. de uer. obl. Aut utraq; parte nõ conſentiente, & ſic dicas, ꝙ quandoq; lex dicit debere ſatiſdare cũ fideiuſſo. uel pignore, & tũc nõ poſſet mutari hæc cautio, uel ſatiſdatio contra uoluntatẽ eius, qui debet eam recipere, imò eſt in electione ſua uelit fideiuſſores uel pignora. alle. l. promiſſor. §.fi. ff. de conſti. pecu. Qñq; lex dicit debere ſatiſdare ſimpliciter, & quia tunc ſatiſdatio intelligitur cũ fideiuſſore, uel pignore, quodãmodo dicitur obligatio alternatiua, & in alternatiua eſt electio debentis, l. plerũq.§.fi.ff. de iur. dot. & iſto caſu nõ poſſet mutare cõtra uoluntatẽ eius, qui debet præſtare. Qñq; lex dicit debere præſtare fideiuſſorẽ, & tũc nõ poteſt mutari cõtra uoluntatẽ creditoris, qui fideiuſſorẽ debet accipere. ar. l. Paulus. cũ ſi. ff. de ſol. Quæro, per quæ uerba debet interponi cautio de rato? Odof. dicit, ꝙ procurator debet promittere facturũ, & caturum, ꝙ dñs ſuus habebit ratum, quia aliàs ſi promitteret ratum haberi, uideretur promittere factum alienum, contra l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de uerb. oblig. Tu dicas,* ꝙ põt interponi ſic. Promitto rẽ ratam haberi à dño meo, ut l. procurator cũ peteret. ff rem rat. hab. Hoc tenuit glo. in §. ſi quis alij. Inſtit. de inut. ſtip. Item hæc lex loquitur de procuratore dato ad iudicia. Pone, procurator uult exigere debitũ, & dubitatur de mandato eius, dicit ipſe, ſolue mihi, & præſtabo cautionem de rato, nũquid debet: uidetur ꝙ ſic, per iſtã l. Dicas contrariũ per §. eos autẽ. de coll. col. ix. quia etiam conſunctis non poſſet ſolui, ut l. iij. ut leg. no. cau. Et iſtud tenet gl. expreſsè in l. nõ ſolũ. §. qui alieno. in medio magnæ gl. ff. eo. Iſtã eandem õpi. tenet Azo in ſumma huius tit. & hic Odof. in lec. tenet eam Cy. & Vltra mont. contra ipſorũ opi. tenent, & uidetur tex. l. procurator ad exhib. §. j. rem ra. hab. & l. cum mino. §. j. cum ſua gl. eo. ti. quæ incipit, prudentius. Non ob. §. eos. per gl. inductus, qa loquit in exactore tributorũ, qui habebat mandatũ à principe, quod mandatũ à principe collatum probari debet per ſcripturã, quam princeps facit de hoc fieri, ut probat in l. j. de mãd. principũ. Scd'ò reſpõdet ad l. qui ita. §. j. ff. ad Treb. per illos qui dicũt, ꝙ nõ debet admitti cum cautione de rato. nam illa lex loquit in procuratore, qui debet recipere reſtitutionem hæredis, & tamen ibi cõceditur ꝙ cum cautione de rato admittit, nituntur reſpondere ſic, quòd reſtitutio eſt duplex. Vna eſt reſtitutio, quę fit ſolo uerbo. Alia, quę fit realiter, ut probat in l. reſtituta. cũ ſua gl. ff. ad Treb. Intelligunt ergo l. qui ita. ꝙ ibi loquat de reſtitutione uerbali, non autẽ in reali. Et ſic remanet ꝙ opinio nõ eſt uera, ut ſ. dixi. Nam poſito ꝙ ad illã reſpõdere poſsint, tũ non poſſent reſpondere ad præalleg. l. ff. rem ratam habe. Itẽ quæro, in cuius electione ſit probare mandatũ, uel præſtare cautionem de rato? Dic ut d. §. qui alieno. Item quid ſi procurator dicit, promitto ꝙ dñs meus habebit ratũ, quicquid per me factũ erit. Si cõtingat eum probare mandatũ, poſſet ne teneri de hac promiſsione? Dic ꝙ ſic, ut l. prætor ait. ff. de dam. infec. Quæro nunqd mãdatũ procuratoris poſsit probari per teſtes? Vltram. cõmuniter dicũt, ꝙ non, quia poſſet ſequi magna abſurditas. Nã ſi contingeret reũ abſolui, dñs ,pcũratoris poſſet iterum agere. Et ſi obijceret exceptio rei iudicatæ, dñs poſſet negare mandatũ procuratoris. Et ſi reus allegaret mãdatũ fuiſſe probatũ per teſtes, & teſtes examinati per procuratorem, & reũ, dicta eorũ nõ nocerẽt. Gul. in l. ſi procuratorẽ abſentẽ. ff. e. determinat cõtrariũ, allegat multas rationes, & allegat iſtã ꝙ procuratoris mandatũ fit per nuncũ, ut l. j. ff. eo. Item pro hoc eſt glo. ordi. in c. j. ex̃. eo. tit.

* Dicas. Sed excipiuntur procuratores, qui rectè nobis ſtipulari poterunt: l. Caius. ff. de uſu. l. ij. rem pu. ſal. fo. quare inane eſt conſiliũ Bar. quod hic ſequitur. I. Con. B.

ADDITIO.

a Cautio. An procurator poterit probari per teſtes, uide Spec. in tit. de procu. §. ratione autẽ formæ. & l. j. ff. eo. inquantum dicit, ꝙ poteſt conſtitui per nuncium, ſed §. ſin autem. Inſtit. de ſatiſd. uidetur ꝙ non, quia acta iudicialia non poſſunt probari per teſtes. And. Barb. Cautio rati. Vide quæ dixi poſt Bar. in l. j. de ſatiſd.

P. PAV. P. Cautio rati. Limita, ut per Ro. ſin. cxvj. de regula. Et quando dicatur dubiũ de mandato, uide Fel. c. corã. de offi. deleg. Item ꝙ quãdo per cautionem rati non plenè eſt ſuccurſum, etiam quo ad honorem & famam aduerſarij non habeat locum iſta regula, uide Iaſ. l. iuſiurãdum quod ex conuentione. §. procurator. in iiij. not. de iureiur.

b Huius materiæ. Et ad materiam huius l. adde Bar. poſt g. l. nõ ſolum. §. qui alieno. ff. eo. & uide latè Spe. in tit. de ſatiſd. §. uiſo.

c Habere mandatũ. Hanc materiam limita niſi procurator eſſet conſtitutus apud acta. l. j. de ſatiſda. quod not. Sed quid ſi eſt dubium de reuocatione mandati, qualis cautio præſtabitur? Bar. l. inter quos. §. qui alieno. ff. de dam. infec. & l. j. ĵ. de ſatiſd.

d Actoris. Vide Bar. l. iij. §. duæ. ff. ad Carb.

e Admittitur cum cautione. Adde quod no. gl. & ibi Bar. l. de pupillo. §. qui procuratorio. ff. de ope. no. nunc. & d. §. qui alieno.

f POMA. In procuratore. Fallit etiam quoties per talẽ cautionem nõ eſſet plenè aduerſario conſuliũ, ut eſt tex. ultra allegata per Alexã. hic in l. iuſiurandum quod ex conuentione. §. fi. cum l. ſeq. uerſi. nec multùm interest. & ibi doc. maximè Alex. not. ff. de iureiur. & ibi tex. iuncta glo. probat etiam, ut idem ſit ſi ſolùm per cautionem prouideretur, quo ad pecuniarium commodum, non autem quo ad famam.

g Solutionem. Et per h. d. Bal. ꝙ mandatum ceſsionis debet plenè probari, aliàs nõ admittitur cum cautione de rato. Idem in executore ultimæ uoluntatis & in exactore tributorum, & ſimilib. Et adde his aliũ caſum, ꝙ quãdo eſt dubium de mandato, tunc recurritur ad cautionem, ſi dominus eſt abſens, ſecus ſi præſens in ciuitate. l. minor. ff. eo. Ita tenent ibi Gul. Cy. & Bal. & idem in §. qui in alieno. ſ. alleg. & eſt tex. ſingularis ſecundũ Ang. l. mutus. §. is qui. ff. eo.

h Non fuit. Adde Bar. d. §. qui alieno. Bal. l. j. in prin. ĵ. mand.

i Poterit probari. De hoc etiã uide per Inno. in c. cùm in iure. de offi. deleg. Adde Ang. conſ. ccxcj. & Abb. c. j. ex̃. eo. Io. And. in d. §. ratio.

k Dicitur legitima perſona. Vide Bar. l. licet. ĵ. eo. ubi hoc limitat.

l Quæro qualiter. Vide Abb. c. j. de proc. ubi dicit eſſe tex. contra gl. iſtam. Tu pondera, quia fortè ibi eſt caſus pro iſta glo. quia ibi ideò non admittitur, quia dominus primò oppoſuerat nõ dediſſe mandatũ: ergo ſi non oppoſuiſſet, potuiſſet admitti cum cautione de rato. Raph. hic tenet glo. uide hic per eum And. Barb.

m Eſſe dubiũ. Adde pulchrum modum per Bal. l. iij. §. dicitur. ff. ad Carbon. adde ꝙ probatio non concludens, nunquam facit rem dubiam, ſecundum Bal. l. ij. in fi. de bo. poſ. ſecundum tab.

n Rem dubiam. Adde Bar. l. nõ ſolum. §. qui alieno. ff. eo. ti. Item limitat Bal. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. in fi. de pac. niſi præſumptio eſſet contra negantem, per l. ſi uerò §. qui pro rei. ff. qui ſatiſda. cog. Item niſi facta negatione appareat euidens probatio in contrariũ, ut not. glo. in d. l. poſt rem. de tranſac. & Inno. in c. fin. de cohabitat. cler. & mulie. ubi omnino uide ad tex. et ibi Ang. & Imo. l. j. in prin. ff. ſi cui plus quàm per leg. Falc. & Bal. in auth. ad hæc. ĵ. de uſur. in uerſ. quæro igitur.

o Omnes ſequuntur. Adde etiam quod dixit Barto. l. uulgò. ff. de adminiſt. tutorum.

p Semiplenè. Adde Bal. l. admonendi. ff. de iureiu. uerſ. quæro quid ſi actor. & Bar. d. §. qui alieno.

q Tale

q Tale conſilium. Bene facit quod not. Bar. l. illa. de uer. obl. l. j. ff. de cur. bo. dan. & hic adde Bar. l. licet. ĵ. eod.

r POMA. Sed dicas. uide Bar. l. licet. ĵ. eo. & Pan. c. j. ex̃. eo.

LEX II.

3 In cauſa appellationis præſtantur ſatiſdationes, quæ debent præſtari in cauſa principali, & quando. nu. 4. & 5.

a VM REM. Legitur duob. modis ſecundũ utranq; lect. Breuiter h. d. In cauſa pecuniaria principali, uel appellationis [a] admittit ,pcurator p̃ſtitis debitis cautiõib. h. d. ſcd'm unã lec. ſcd'm aliã legitur, in cauſa appellatiõis. & hoc
1 timore huius contrarij, de quo ĵ. dicã. No. ꝙ maritus † põt eſſe procurator uxoris, uidebitis in l. maritus. ĵ. eo. Scd'ò no.
2 † ꝙ cauſæ pecuniariæ poſſunt agitari per procuratorem, à contrario innuit ꝙ cauſæ nõ pecuniariæ nõ poſſunt agitari
3 per procuratorẽ. Tertiò no. † ꝙ in cauſa appellationis præſtantur ſatiſdationes quæ deberẽt præſtari in principali. Ad primum opp. ĵ. qui da. tu. poſ. l. maritus. & Inſti. de ex cu. tu. §. pe. Sol. Maritus nõ poteſt eſſe curator uxoris, ſed procurator ſic.* Itẽ & ij. opp. ff. eo. l. nõ ſolũ, §. fi. & l. Pomponius. Sol. illæ nõ ſunt pecuniariæ cauſæ. Item opp. ad id qd' hic à cõtrario ſenſu innuit, & uidetur ꝙ in cauſis capitalib. admittitur ,pcurator, l. ſeruũ quoq;. §. publicè. ff. eo. l. fi. ĵ. de iniur. Sol. ut ibi. & ſic in gl. & l. pe. §. ad crimen. de pu. iu. Opp. ad ultimã partem, & uidet ꝙ in cauſa appellationis nõ debeat de nouo ſatiſdari, ſi in prima eſt ſatiſdatum, quia eſt eadem cauſa, l. j. ĵ. ſi una eadẽq; cauſa. aliàs etiã ſi nõ eſt ſatiſdatũ, non poteſt peti, nec opponi in cauſa appel
4 lationis, ut l. ita demũ. ĵ. eo. Huius † timore legitur duobus modis. Primo ꝙ hic loquit in cauſa prima, & ꝙ hic dicit appellationi, i. interpellationi, & non obſtat cõtrariũ. Alio modo legit, ut ſtet propriè, & loquat in cauſa appellationis, tũc rñdeo ad cõtrariũ, ꝙ hic loquit qñ de nouo ,pcurator interuenit in cauſa appellationis, qui in prima cauſa nõ fuerat, ut l. ij. ĵ. de cõſor. eiuſdem litis. ſecus ſi fuiſſet in prima cauſa,
b ut l. ita demũ. ĵ. eo. uel aliter & melius. & iſtam tene. [b] Quandoq; procurator interuenit in cauſa prima, & ab eo ſatiſdatio nõ fuit petita, tũc ab eodẽ nõ poterit peti in cauſa appellationis, ut ĵ. eo. l. ita demũ. Si ucrò à procuratore fuit cautio petita in primo iudicio, ſeu cauſa, certè illa eſt finita appellatione interpoſita. & ideò de nouo erit cauendum. ut hic, & l. cùm apud Semproniũ ff. iudi. ſol. licet Mar. Sil. dixerit cõtrarium & malè. Vide glo. tuam, & no. eam. Ad contrarium ꝙ. ꝙ hic interuenit poſt lit. conteſt. Vel dic ſecundũ laço. aut in primo iudicio fuit petita ſatiſdatio, aut non. Primo caſu debet præſtari in cauſa appellationis ſi nõ fuit præſtita in primo iudicio, ut l. cùm apud. ff. iudi. ſol. Secundo caſu non poteſt amodo peti, l. ita demũ. ĵ. hoc tit. Eſt aduertendum ꝙ gl. dũ dicit, nõ intelligit ſatiſdatũ corã iudice, nã intelligo hoc eſſe, ſi reus fuit abſolutus, ſecus ſi fuerit condẽnatus, quia tũc ſtatim fideiuſſor teneret effectualiter, & ſunt obligati, ſi in appellatione cõfirmabit prima ſentẽtia. Et ſic debet intelligi id ꝙ dicimus, ꝙ fideiuſſor iudicio ſiſti nõ tenet niſi uſq; ad ſententiã, ut l. Græcè. §. poſt litẽ. ff. de fideiuſ. nam in uerũ intelligo, niſi cautio propter nõ ſiſtere, ante ſententiã eſſet cõmiſſa, & tũc etiam poſt ſententiã in ea quantitate fieret exactio, ſed ſi poſteà nõ ſiſteret in cauſa appella. fideiuſſor non tenetur. Sic intelligo præalleg. §. & poſt lit.

* Sic. Rationem uide in l. maritus. ĵ. qui dare tutores poſſunt. Hæc ſunt miſcellanea ij. lect. I. Con. B.

ADDITIO.

a Vel appellationis. Circa ea quæ tangit hic Cy. uide Bal. in d. l. non ſolùm. §. qui alieno. ADDe Ioan. And. in addi. ad Spec. in tit. de ſatiſdando. §. expedito. uerſi. hic autem. Et an in cauſa arbitraria poſſit interuenire procurator, uide per Dom. Anch. conſi. cclxxij.

LEX III.

1 Cauſa põt aſſumere initiũ à citatione facta de tutore & curatore, et n. 10.
2 Melius eſt citare primò dominum quàm procuratorem, & nu. 14.
3 Tutor, uel curator, poteſt cogi ut reſpondeat. & nu. 11.
4 Tutor, uel cura. contumax, poteſt ut ſuſpectus remoueri.
5 Iudex abſq; nouo proceſſu poteſt tutorem, uel curatorem ſuſpectum remouere.
6 Ex contumacia procuratoris peruenitur contra dominum ad primum decretum. & nu. 12.
7 Contumacia procuratoris, in his quæ pertinent ad proceſſum cauſæ nocet domino.
8 Multa ob procuratoris contumaciam, non poteſt domino imponi.
9 Ex contumacia negotiorum geſtoris, non peruenitur ad primum decretum contra dominum.

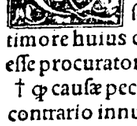

a VM Qui res. Ex contumacia adminiſtratoris poteſt ipſe ab adminiſtratiõe remoueri [a], uel cõtra principalem admiſsionem ex primo decre-
1 to peruenirì. h. d. Ex hac l. no. tu iuuenis, † ꝙ cauſa poteſt aſſumere initiũ facta citatione de tutore, curatore, uel procuratore. gl. tamen in c. cauſam. ex̃. de dolo & contu-
2 uidetur dicere ꝙ primò † debeat citari dñs quàm procurator, & illa pro certo eſt melior practica, & ſic obſeruatur. Se-
3 cundò no. † ꝙ tutor, uel curator cogi poteſt reſpõdere, [b] ut
b hic in tex. gl. tamẽ dicit ꝙ hoc eſt cauſatiuè, nõ præciſè. quæ gl. poteſt procedere in procuratore, ut l. filiusfa. §. fi. & l. non cogendũ. in prin. ff. eo. ſed in tutore & curatore nõ procedit, l. j. in prin. ff. de admini. tut. no. etiã in l. ſi tutor. ff. de auto. tut. Veritas eſt ergo, ꝙ iudex poteſt præciſè cogere tutorẽ, uel
4 curatorẽ defendere, ut ibi. † Tertiò no. ꝙ tutor, uel curator, cõtumax, poteſt tanquã ſuſpectus remoueri, ut hic, & l. fi. in
c princ. ĵ. de admin. tut. & uide [c] tex. & gl. ſuper uer. iuriſdictio-
5 nis. Videre dñi, circa hoc inſurgit dubiũ † utrùm iudex poſ-
d ſit ipſum remouere abſq; nouo proceſſu, [d] dicẽdo, quia eũ reperio contumacem, ideò eum remoueo, an uerò ſit neceſſe, quòd nouũ proceſſum faciat cõtra eum. Iſta l. innuit ꝙ ex ſuo officio abſq; nouo proceſſu fiat, facit ad hoc l. iij. §. præterea. & quod ibi no. ff. de ſuſpec. tut. & ubi pu. edu. deb. l. fin.
6 Vltimò no. quòd ex cõtumacia † procura-
e toris poteſt peruenirì cõtra [e] dominũ, ad primum decretũ, ut ibi, deliberabit, &c. Facit ĵ. de digni. l. quoti. ſecus eſſet in ſecundo decreto *, ut l. hoc amplius. §. fi. cum l. ſeq. & ibi
7 pleniſsimè dixi. ff. de dam. infec. Item not. † ꝙ contumacia procuratoris nocet do. in his quæ pertinẽt ad proceſſum cauſæ, ut hic, & d. l. quoti. ſecus quo ad alias pœnas extrin-
8 ſecas. Nam propter † contumaciã procuratoris nõ poſſet dño multa imponi, ut l. j. §. ſi procurator. ff. ſi quis ius di. non obtem. Et iſta ſunt utilia ad multa. De quo plenè per Inno. ex̃. ut lit. nõ conteſt. c. j. Quæro, quid de geſtore negotiorũ, utrũ ex eius cõtumacia poterit peruenirì
f ad primũ decretũ? [f] Gl. hic uidet uelle ꝙ ſic, dũ dicit, geſtorẽ.
9 † Tu rñ intelligas geſtorẽ, ſ. cũ mãdato. Nã cõtumacia unius qui non habet mandatum, non eſt dicendũ quòd alteri debeat nocere, ut l. j. ĵ. ſi per uim, uel alio mo. & ĵ. l. prox. &c.
10 E VM. † No. gl. ſuper uer. euoca. ꝙ per citationẽ adminiſtratoris, uel tutoris, incipit cauſa. Sed Bernardus aſsignat
11 aliam practicã in c. cauſam. ex̃. de dolo, & cõtu. † No. quòd adminiſtrator cogitur reſpõdere. quæro, nũquid præciſè, uel cauſatiuè, ſi uolet perſiſtere in adminiſtratione. Iac. dicit ꝙ præciſè, aliàs quòd iſta alternatiua poſita in tex. non beneſtaret, & probat in l. ſi tut. ff. de aut. tut. & l. j. poſt prin. ff. de admin. tu. Et facit ꝙ ſi tutor nõ uelit adminiſtrare, facit ꝙ ſit
12 cõtumax in rñdendo. † Opp. de l. j. §. ſi procurator. ff. ſi quis ius di. nõ obtem. Sol. aut quærit, nunquid cõtumacia adminiſtratoris noceat dño quantùm ad proceſſum ut fiat miſſio ex primo decreto, & dic ꝙ ſic, l. aut qui aliter. §. j. ff. ꝙ ui aut clã. aut nũquid ,p culpa adminiſtratoris poſsit imponi alia pœna, dic ut l. iubemus la j. ſ. de ſacr. eccl. Quæro, qualiter fiat iſta deliberatio? Dic, ut in gl. Quæro nũquid hodie retẽto caſu huius l. fiat miſsio omniũ bonorũ? Gl. dicit ꝙ nõ. & uide per Dy. l. ſi finita. §. ſi plures. ff. de dam. infec. Breuiter uide

* Decreto. In primo decreto adiudicaturius poſſeßionis, in ſecũdo dominũ per traditionẽ & naturalem apprehẽſionẽ, ita intelligitur hic Bar. & l. j. ff. de iur. omn. iudic. I. Con. B.

uide gl.quæ incipit,ſummatim,ibi per calumniam. & adde q̃ iurabit actor q̃ per calumniã nõ petit,ut no.gl.in auth.de exhib.re.§.ſuſcepto. & in hoc uertitur hic ſummaria cognitio,de qua hic,& in auth.ei qui.j.de bo. auth.iu.poſ. Hic eſt aduertendũ in j.& ij.gl.in qua dicitur de geſtore, cùm in fi.l. poſteà dicitur q̃ fiat miſsio,ſi nõ defendatur dominus abiſtis adminiſtratorib. Et ſic habes ex gl.illa quòd ſi geſtor fuerit uocatus ad iudiciũ nomine meo,cuius negotia gerit,& ipſe eſt cõtumax,q̃ fiat miſsio in bonis meis,quod eſt no.In quantùm hic gl ſentit puto contrariũ eſſe uerũ,ſ.q̃ ex cõtumacia ſimplicis geſtoris nõ fiat miſsio in poſſeſsionẽ bonorum dñi.Intelligimus ergo q̃ gl.ſentit de geſtore neceſſario, ut eſt curator & ſimiles,& ſic in ſimili exponimus gl.quæ eſt in l.ſi ſeruũ.§.uideamus.ff.de uer.obl. De mora ibi loquitur glo.& ad hunc intellectũ reduco l.ſi quis ſolu.ff.de uſur. Secundò, circa legẽ iſtam eſt aduertendũ, inquantùm gl. loquitur de procuratore & tutore,notare habes ex ea q̃ quãuis ex dolo procuratoris non poſsit iudex dominũ multa afficere,ut l.j.§.ſi procurator.ff.ſi quis ius di.non obtem. tamen ex cõtumacia ficta procuratoris, uel tutoris fit miſsio in poſſeſsionẽ bonorum dñi. quòd autẽ §.ſi procurator,loquatur,& etiam ille titulus,qñ imponitur multa ratione doli,uerè dicit gl.expreſsè in eadem l.j.§.hoc iudicium.in fi.gl. mag.Tertiò in hac l.no. dũm dicit, q̃ põt citari procurator, & ſic præſupponit de neceſsitate eſſe in electione agẽtis,ſi eſt præſens dominus ſeu debitor,eum citare, & contra eum libellum porrigere,an contra procuratorem,cùm hic non dicat q̃ uocet hæredem,quod eſt not. maximè propterunum quod habet in c.cauſam quę.ex.de do.& contu.ubi in ordine uidetur poni,q̃ primò dominus,ſecũdò procurator,tertiò ad edictũ,& alia,ut ibi.Et ſi dicas,intelligas hanc legẽ ſecundum determinationem dicti c.uidelicet q̃ hic hæredes non erãt præſentes,cùm citetur hic procurator.Iſta eſſet quædam uaticinatio,nec eſt ueriſimile c.eſſe conditum ad corrigendum iura ciuilia.

ADDITIO.

a Remoueri.& ad hoc iſtam l.pro ſing.alleg.Bal.in l.mandatũ.C. mand.ad hoc uidelicet,q̃ iudex dum uidet ſe cõtemni à procuratore abſentis,poteſt abſenti cõſulere,interdicendo procuratori officium procuratoris,ne deinceps dominus per ſuam contumaciam damno afficiatur. Caſus eſt hic ſingularis ſecundum eum.

b Cogi poteſt reſpondere.Et an ab initio primo ſit citãdus procurator, quã dominus,adde Bar.l.quãuis.de damn.infec.& uide in d.l.meminerint.& opp.utrũ procurator, uel alius adminiſtrator poſsit cogi reſpondere. & adde hic Bar.j.eo.l.inuitus.in prin.Põt etiã cogere tutorẽ, et uẽdere bona pupilli,ſecundũ Bal.l.ſub prætextu.j.de hære.act.& l.j.j.quando fiſc.uel priua.quid in prælato & actore,uide Spec.in tit.de reo.in uer.et nũquid.

c POMA. Vide tex.Vide Rom.conſi.ccccxxviij. ubi hoc confirmat alijs exemplis.

d Nouo proceſſu.Bene facit quod no. Bar.l.j.in fi.prin. ſi q̃s ius di. nõ obtẽ.

e POMA. Contra dominũ.Licet iſtud dictũ communiter teneatur à legiſtis,tamẽ illud reprehendit Pan.in c.paſtoralis.in prin.de iud. uide etiam circa iſtud dictum Fel.c.j.ex.ut lit.non conteſt.

f POMA. Primum decretum. Adde Bar.l. quamuis. ff. de dam. infec. & ibi latius.

LEX IIII.

QVIA ABSENTE. Abſens ex cã neceſſaria & probabili reſtituitur ad proceſſum,& factũ mulieris non nocet uiro. h.d. Oppo. uidetur quòd in alijs caſib.admittitur mulier ad defendendũ,ut j.quando mu.tut.offi.fun.po.auth.matri & auiæ. Sol.quod hic dicitur, fallit in alijs caſib. quos glo. dicit hic. Quæro,utrùm iſte abſens habeat neceſſe petere reſtitutionẽ in integrũ?Et dicas ſic,aut iſte fuit abſens ante lit. conteſ.nec
a fuit legitimè defenſus, & tunc ſententia eſt ipſo iure nulla[2], ut j.de temp.app.l.fi.§.illud etiã.ideò reſtitutio nõ eſt neceſſaria.& ita uult dicere glo.ij. hic poſita, quæ dicit q̃ nõ opus ſit.Sed o modo poteſt intelligi q̃ iſte abſens poſt lit. cõteſta. tunc ſententia ualet, & opus eſt reſtitutione. Ita loquitur prima glo.huius legis,quã uide. Quæro pro declaratione tex. quomodo arguit hic Imperator. Glo.intelligit hunc tex.ſic, ſi nõ licet mulieri interuenire ex parte actoris, ergo nec ex parte rei. Et uide tex.& glo.& ſic not. q̃ ſi non licet ex parte actoris,nec ex parte rei. Iſta argumentatio non eſt uera, ut j. eod. exigendi. Sumitur ergo argumentum ſic, mulier non poteſt interuenire ſine mandato. Ratio,quia etiã cum mandato non poſſet interuenire,niſi in certis caſibus.Ita intelligas iſtum textum.

ADDITIO.

a Nulla. Et quia erat reus,ſecus ſi actor.in auth. qui ſemel. C. quomodo & quando iud.& in c.cauſam.& ibi bona gl.aſsignans rationem diuerſitatis de dolo & contu.& no.glo.in auth.qui ſemel.C.quomodo & quando iu. ex oppoſito uide no.Bar.in l.fi.ff.de in integ.reſt.

LEX V.

ACTIONEM. Qui pro alio agit,debet eum defendere,aliàs ab agendo repellitur.h.d. Circa hanc legem pro eius declaratione quærũtur duo,hic dicit,q̃ debet defendere. Sed ſi reus cõuentus nõ uult agere incõtinenti, an procurator debeat ſatiſdare de defendendo? Glo.hic dicit,q̃ ſic. Pet. hic dicit cont.dicit q̃ nulla lege reperitur cautum, q̃ debeat ſatiſdare de defendendo.Ego dico q̃ de hoc eſt tex.in l.j.j.de ſatisda.& ibi dicemus.Dixi in l.& ideò.§. ſi filia. ff. rer. amo. Quæro utrùm procurator in rem ſuam teneatur defendere. dic ut in glo.&c.Quæro,reus nõ uult ſtatim recõuenire, ſed petit ſibi caueri de defendẽdo,nũquid debeat præſtare cautionem?Glo.dicit q̃ ſic per l.& ideò.§.filia.ff.rer.amo.Citra mon.& Cyn.hic dicũt multa uerba, & ad contrariũ reſpondent ad interruptionẽ,& ſic dicũt, cautionẽ non debere præſtari. Sed tex.eſt in l.j.j.de ſatiſdando.in §.ſinautem.ibi dum dixit, etiam ipſi quaſi abſentes in hac parte procur. &c. & in cõtinuato ſermone ad ſuperiora,de procur.ab agendo primo facto loquitur. nam ſi loqueret de procuratore facto ad defendendũ,non diceret ibi tex.quaſi procurator ibi præſtare cogitur,aliàs cauet. Vltramõt.& Pet. hic reprobant, q̃a per hoc daretur materia ſemper remanendi procu. agente reo, ut ex hoc procurator differat litigiũ, ut uolo cõuenire dominũ tuum in mille marchas argenti,& ideò dicũt ipſi q̃ non tenetur cauere, quia lex nõ dicit aliquid de cauẽdo, ut in §.ait prætor.& hic.Item quia eſſet abſurditas, ut dixi. Ego autẽ dico, q̃ contra eos eſt tex.l.j.j.de ſatiſd. ubi expreſsè de cautione loquitur,etiam ſi in futurum quæſtio ſit mouenda ut probat in l.j. §.ſinautẽ. j.de ſatiſdando,dum dicitur,ſatiſdatio.ſuper excipienda lite præſtare cogetur.

LEX VI.

a REVM[2]. Accuſatus de crimine capitali,non poteſt eſſe procurator alterius.h.d. Quæro,quæ eſt ratio huius legis. Gl.ex legib.quas allegat,uidetur dicere q̃ poſt damnationẽ non poſſet exercere cauſam,ut l.is qui reus.de pub.iud. Tu dic, ratio eſt, q̃a etiã ſi proprio nomine haberet cauſam ciuilẽ, ſuper ea deberet ſuperſederi,ut l.ult.de ord.iudicio.ergo multo magis p̃curator alterius nõ poteſt eſſe.Quærit glo.not.quid ſi hæc exceptio nõ opponitur,an iudicium ualeat? Glo.reſpondet q̃ ſic.Et no.eam,&c.

ADDITIO.

a Reum.Et limita ſingulariter hoc in teſte,tamẽ cõſiderato q̃ inſtantia in criminali durat biennio,ut ibi tenet glo.poſt annum accuſatus poteſt promoueri,ac omnia agere ac ſi citatus fuiſſet.Certè mirabile eſt hoc quod uoluit gl.allegando iſtã l.in c.omnipotens.de accuſa.ſed cõtra legem põt opponi de l.hos.§.j.de accu.Item poteſt dici q̃ iſta l.fallit fauore fiſci.l.pe.de accu. ubi uide omnino glo.quæ alleg.iſtam l.And.Barb.

LEX VII.

MILITEM. Miles non poteſt eſſe procurator alterius, etiam coniunctæ perſonæ, etiam ex reſcripto principis.hoc dicit. Opp. de l. quoties. §. de precib. Imp.

Imp.offe.ubi dicitur q̃ per reſcriptũ poteſt remitti exceptio dilatoria,ſed hęc eſt dilatoria,ergo,&c.Sol.Dicit gl.ibi loquitur de dilatoria ſolutionis, hic de alia. Tu dic q̃ ideò, quia hoc eſſet contra publicã utilitatẽ,&c. Quæro ergo,quæ eſt ratio huius legis q̃ milites procuratores eſſe non poſſunt.Rñ. duplex. Vna eſt,ne à ſua militia auocentur, qd̃ eſſet contra publicam utilitatẽ.Ita loquitur hic in fi.Et ſecundũ iſtam rationem hæc lex nõ habet locum in militibus noſtri temporis. Et eſt alia ratio,ne perſona militis uideatur terribilis aduerſario,ut j.tit.j.& ij.l.j.& iſta ratio haberet locum in militibus
a noſtri temporis,[a] ſi ſunt potentiores.Opp.d.l.filiusfa.§. ueterani.ff.eo.ſol.ut in glo.

ADDITIO.

a Noſtri temporis.Adde q̃ Spe.in tit.de procur.§.j.uer.item q̃ eſt miles. tenet q̃ milites noſtri temporis poſſunt eſſe procuratores.Io. And. in materia ex.eo.An autem clericus poſsit eſſe procurator laici, uide Fede. conſi. cclxx.Vide glo.§.ſexum.l.j.ff.de poſtul.

LEX VIII.

a QVOD quis.[a] Procurator ad iudicia ante lit.cõteſt.alium ſubſtituere non poteſt, ſed poſt ſic. h. d.Opp.de l.ſi procuratorẽ.§.j. ff. mand. Sol. Ibi loquitur de procuratore ad negotia,hic de procuratore ad iudicia.Contra utrunq̃ opp. & uidetur q̃ procurator ad iudicia poteſt alium ſubſtituere ante lit. conteſt. ut l.illam.j.de don.Sol.Ibi erat procurator in rem ſuã.Opp. cont.de l.ſi ego.ff.quod ui aut clam. Sol. Ibi mandatũ habet certam & limitatã formã,unde non uidebatur electa perſonæ induſtria,ut d.l.fi.§.j.ſecus ſi mandatũ non habebat certam & limitatã formã,ut ibi dicitur, &c. Quæro, ego facio procuratorẽ quendam,qui eſt inhabilis,do ſibi poteſtatem ſubſtituendi aliũ,agit procurator in iudicio. Opp. q̃ eſt inhabilis,quia nemo,&c.dicit ipſe,ſi nõ poſſum eſſe procurator,uolo ſubſtituere talẽ.Doct. dicunt q̃ poſsit fieri ſubſtitutio.Nã ſubſtitutus ab alio inhabili,uidetur eſſe ſubſtitutus à primo domino.ar. l. item eorũ. §. ſi decuriones. ff. q̃ quiſq̃ uiuer.Prætereà, ſicut non dominus, non conſtituit,ut l.j. ff.eo.ita non dominus non conſtituit ſeruitutem, & tamen ſi concedo tibi ſeruitutem hoc acto,ut poſſes concedere alteri,licet non ſis dominus,tamen poteris cõcedere, ita in propoſito.ar.l.cùm eſſent.§.fi.ff.de ſerui.ruſti.prædi.

ADDITIO.

a POMA. Quod quis.Amplia iſtum tex.ut per Rom.conſi cclvj.ubi dicit q̃ in cauſis,in quib. lis non cõteſtatur,nõ põt procurator aliũ ſubſtituere. P. PAV. P. Quod quis.Circa iſtam materiã uide Rom. ſingulari ccxiij.incip.quid ſi in toto inſtrumento.ubi dicit q̃ etiam iſta regula procedit,quando fieret mentio de ſubſtitutione in inſtrumento procuratorio in clauſulis executiuis,puta in clauſula permißionis de releuando procuratorem ab onere ſatiſdandi,uide Alex.de hoc conſi.clix.Item an iſta regula procedat in coniunctã perſona,quæ habet mandatũ à lege,uide Rom.ſingulari ccxxvij.incip.in illa l.j.ad fi.Et circa illud q̃ dixi ſ.de clauſulis executiuis uide omnino,quæ habes in Berthachino, in uerbo,clauſulæ reſcriptorum.in prin.Item facit quod dicit Comen. conſi. cxlviij. de quo ſcripſi in l.procurator.ff.de procura.ad Bart.

LEX IX.

1 Procurator ſi in rem ſuam agit, quomodo cognoſcetur an intentet utilem uel direct.m.& nu. 4.

3 Copia ceßionis quando dari debeat ante litem conteſtatam.

a QVI ſtipendia.[2] Miles poteſt eſſe procurator
1 in rem ſuam.h.d. No.q̃ procurator † in rem ſuam,uidetur gerere proprium negotiũ, ut l. j.§.in propria qñ app.ſit. Et ex hoc apparet q̃ ipſe iurat de calumnia,ut uidebitis in l.ij.§.ſin
2 autem.j.de iur.cal. Quæro,quando aliquis eſt † procurator in rem ſuã,quomodo poſſumus cognoſcere utrùm intentet directam uel utilem? Rñ. quidã ſunt caſus ſpeciales in quib.ex ſolo titulo contra ius tranſit utilis actio quos habe- Bar.ſuper Cod.

tis no.in l.j.de act.& obl. In iſtis debebit hoc colligi ex cõcluſione,non ex narratione,nã narratio ſemp haberet originẽ ex p̃ſona alterius,ut hic in cõcluſione cognoſcit, nã ſi quidẽ intento directã,debeo petere aduerſariũ meũ condẽnari mihi procuratorio nomine,licet in rem meã,ut l.planè.ff. fam. erciſc.Sed cũ uolo intẽtare utilẽ,debeo petere reum cõdemnari mihi nomine meo,quia in eo eſt actio utilis ex perſona mea.Ita poteſt intelligi hæc lex,ſed in actionib.in quib.utilis nõ tranſit ſolo titulo,niſi cedatur,ad hoc ut uideatur utilem intentare,eſt neceſſe q̃ fiat mentio de ceſsione,quia aliter utilis actio non competit,& ſi de ceſsione nõ fieret mẽtio in libello,non uidet intentata utilis,quia ex eo nõ poteſt colligi.Et uerba debẽt intelligi ſecundũ intentionẽ proferentis, ut ff.de iud. l. ſi quis inten. Et ex hoc poteſt determinari illa
3 quæſtio,utrũ de ceſsione debeat fieri copia † ante lit. conte. Certè ſi quidẽ agitur directa,debet fieri copia ante lit. conte. quia agit procuratorio nomine alterius, & ſic perſona debet prius legitimari,ſed ſi ipſe ageret utili, tunc agit ſuo nomine, licet originẽ petitionis ſumat ex perſona alterius, ut
b hic:meritò non debet facere copiã[b] ante lit. conte. quia hæc magis reſpicit iuſtitiam cauſæ, quàm legitimationem perſonæ.Ita determinat Iac.But.in quadam ſua diſputatione. De hoc dixi in l.ſi duo.ff.de ſol.&c.

QVI ſtipendia.No.tex.in medio legis qui dicit,quòd qui agit nomine ceſſo facit in libello mentionẽ de perſona
4 cedentis. † Quærunt doc.& Bul.retigit in l.ſi quis in rem. ff. eo.qualiter cognoſcatur,quando intentatur directa, uel utilis. Et dicit q̃ quandocunq̃ quis intẽtat directã nomine cedentis,tam in narratione,quã in cõcluſione fit mentio in libello de perſona cedentis. Verbi gratia,dico q̃ ceſsit mihi iura.dico etiã q̃ fecit me procuratorẽ in rem meã, quare peto mihi dari,& ſolui,&c.Hic apparet intentatã eſſe directã. Sed ſi dicerẽ, dico q̃ Titius mihi ceſsit iura, ideò ſum procurator in rem meã,quare peto mihi dari,& ſolui, & ſic apparet intentatã eſſe utilẽ.Nam utroq̃ caſu fit mentio de cedente in
5 narratione. † Et facit ad quæſtionem,tu agis iure ceſſo,peto mihi fieri copiã inſtrumenti ceſsionis, nunquid debet dari ante lit.conte.Ia.determinat q̃ ſi apparet ex forma libelli eſſe propoſitã directã,debet dari copia,quia primo de perſona &c.ut l.licet.j.eo.Sed ſi apparet intentatã eſſe utilem, non debet dari,quia potius uidetur tractandũ de meritis cauſæ, quã de perſona,ut l.j.poſt prin.ff. de eden. In cõtrarium uidetur,quia ipſe eſt procurator,& debet oſtendere mandatũ, uel cauere de rato,ut l j.§.eo. Sed dicit quòd ibi loquitur in agente nomine alieno,hic nomine ſuo.

ADDITIO.

a Stipendia.Adde inquantùm Alex.tangit,an ceßio facta per priuatum in eccleſiam ualet tanquam facta in potentiorem.Ro.conſi.ccccxix.Et an exceptio quæ obſtat cedenti,obſtet ceßionario,per Caſt.conſi.xlij.

b Copiam. Adde ut per Spe.in tit.de inſtr.edi.§.nunc dicamus,uerſi.ſed nunquid eccleſ.

LEX X.

1 Fines mandati ſunt diligenter attendendi.

3 Idem importãt illa uerba,ut poßit facere omnia, quæ ipſe dominus poſſet.

4 Agere contra procuratorem,qui fuit in dolo,quàm contra dominũ quando prius liceat.

a SI PROCVRATOR.[2] Si procurator fines mandati egreditur,non præiudicat domino,ſecus ſi non egreditur, ſed in eo q̃ dolo fecit,poterit à domino conueni
ri.* Circa primã partem quæro exemplum,qũo fuit ad unã ſpeciẽ conſti- * Cõueniri.Hoc dicit l.Procurator ſpecialis nõ põt excedere formã mãdati, nec ulterius domino præiudicat:l.ſed ſi.ff.de pact.l.prohibere.§.planè.ff. quod ui aut clã.Generalis uerò utiq;:l.reſcriptũ.in fi.cũ ij.ſeq.ff.de pac.Is enim exigere,nouare,aliud pro alio pmutare poterit:l.procurator.ff.de procur.Et de dolo tantùm tenetur:ut hic,& l.creditor.§.Lucius.ff.mand. I.Conc.B.

tutus. Gl. uidet̃ intelligere ꝙ fuit datus ad litigandũ, & transe
git, & secundũ hoc quærit̃, an trãsactio præiudicet domino.
Ista opi. est contra literã, ibi, rem iudicatã rescindi, &c. Et id
eò pone casum, ꝙ fuit factus procurator ad unũ articulũ, ut
puta ad respondendũ positionib. tm̃, uel producẽdũ testes,
uel instrumẽta, & ipse litigauit usq; ad sententiã: unde dubi
1 tat̃ an sentẽtia noceat dño? Et ista est uera lec. ex qua no. † ꝙ
fines mãdati sunt diligẽter attendendi, ut hic, & l. diligenter.
ff. mand. concor. aliæ sunt hic in gl. Venio ad secundã partẽ,
b quæro qñ quis dicat̃ habere plenã [b] potestatẽ? Quidã di
cunt qñ habet speciale mandatũ. Alij dicũt, & istud tenet gl.
2 qñ habet liberã, qd' tene mẽti, & uide gl. † Et sic no. ꝙ idẽ est
dicere, cõcedo tibi plenã administrationẽ, & cõcedo tibi li
berã administrationẽ. Idem fortè important illa uerba quæ
3 cõmuniter apponunt̃, † ut possit facere omnia quæ ipse do
minus posset, ut per hoc uideat̃ concedi libera, l. j. ff. de offi.
procur. Cæsa. Venio ad fi. l. dicit̃ ꝙ debet agi contra procu
ratorẽ, & nõ rescindi sententia. Cont. ff. de dolo. l. eleganter.
4 §. pe. & l. si procuratorẽ. in prin ff. man. Sol. dicit † gl. fateor
ꝙ prius debet agi cõtra procuratorẽ, si est soluendo, aliàs in
subsidiũ possit haberi regressus cõtra principalẽ, ut in con
trarijs. Contra istud opp. fortiter. Quãdo plures cõmittunt
dolũ, quilibet potest cõueniri principaliter actione de dolo,
l. si plures. ff. de dolo. ergo si hic cõmisit dolũ procurator, &
aduersarius, debet posse agi æqualiter cõtra quemlibet. Sed
hic dicit̃, ꝙ demũ in subsidiũ agitur contra aliũ, quare male.
Sol. Hæc est ueritas, Quandoq; unus tm̃ cõmittit dolũ, & tũc
ille debet conueniri prius, posteà in subsidiũ peruenitur ad
eum, qui cõmodũ sentit ex dolo, ut l. fi. §. planè. ff. de eo per
quẽ fact. erit. Quandoq; plures cõmiserunt dolũ, tunc si qui
dem dolus omniũ uenit purgandus per actionem de dolo,
tunc quilibet potest conueniri, ut l. si plures. ff. de dolo. Sed
si dolus unius purgatur per actionẽ de dolo, dolus alterius
purgatur per actionem ex contractu, tunc primò peruenit̃
ad eum, qui potest conueniri ex contractu & in subsidium
contra eum, qui potest conueniri de dolo. Hic est casus hic,
nam procuratoris dolus purgatur per actionem mandati,
ut hic dicit gl. ult. in fi. & bene, dolus uerò rei purgatur per
actionem de dolo, quæ cùm sit subsidiaria, ad eam debet ul
timò perueniri, ut l. j. §. ait. ff. de dolo. l. j. ĩ. de dolo, &c.

SI procurator. Quæro, nunquid per hæc uerba, pro
mitto firmũ, ratum, gratũ & acceptum, &c. cõcedatur plena
potestas cũ libera? Quidam dicunt ꝙ sic, & est casus in l. j. ff.
de procu. Cæsar. dicit hic ꝙ in l. quã Tuberonis. in prin. ff. de
peculio non debet cõcedi libera potestas generaliter sed spe
cialiter sic. No. tex. cum gl. super uer. plenã ꝙ idem est siue di
cat, plena, siue, generali, & libera, quid si dicat̃ in aliquo pro
5 curatore generali, & † promitto me habere firmũ & ratum
quicquid procurator meus fecerit, nunquid ex his uerbis
uideatur induci libera potestas, & administratio? Et tex. in c.
per tuas. ex̃. de arbi. in c. de cætero. ex̃. de transact. uidet̃ uelle
ꝙ sic. Videbatur cont. quia iura nostra requirunt quòd spe
cialiter debet cõcedi libera, in l. quam Tuberonis. hic alleg.
in ij gl. & not. gl. in l. si liberam. ĩ. ꝙ cum eo. tamẽ hoc satis æ
quipollere uidetur. Et ex dictis tex. colligitur de generali, &
libera. uide l. creditor. §. Lucius. ff. mand. Fran. Tigri.

ADDITIO.

a *Procurator. adde doc. in c. petitio. de proc. & ibi Ant. quomodo distinxit q. tactam hic per Cy. in l. si procurator.* And. Barb.

b *Plenam. Adde plenè quam potestatem habeat procurator constitutus generaliter, & ad facienda ea quæ ipse dominus possit. Bal. consi. cccxxxiij. lib. ij. & inquantùm Alex. tangit, an procurator constitutus ad litem contestatam, possit persistere usq; ad sententiam, adde Cast. consi. cccxxxiij.*

LEX XI.

3 *Administratores, qui faciunt fructus suos, possunt procuratorẽ cõstituere.*
7 *Tutor quomodo constituit actorem, & quando.*
8 *Actor potest constitui ad unam rem.*
10 *Pupillus cum autoritate actoris, constituit procuratorem, non tamen ad alienandum. nu. 11.*
12 *Minor carens curatore contrahit, & ad negotia procuratorem constituit.*
13 *Tutor quando poterit ipse solus reuocare procuratorem à pupillo cum eius authoritate constituto.*
17 *Tutor, uel curator, an habeat plenam administrationem.*
18 *Tutor non potest cedere actionem pupillo competentem.*
20 *Episcopus censetur usufructuarius.*

a NEQVE tutor & curator [a] ex sua persona pro
curatorẽ non constituit, sed minori constituen
ti authorizatur. Item post contestationẽ litis ipse
ex sua persona cõstituere poterit. h. d. No. ex pri
1 ma parte, † ꝙ tutor & curator non possunt constituere pro
curatorẽ. Secundò no. ꝙ possunt constituere actorẽ. Quæro
de ratione istius primi dicti. Rñ. procurator debet constitui
à domino. Ideo dicit lex, procurator est, qui aliena negocia
mandato domini agit, ut l. j. ff. eo. sed tutores & curatores nõ
sunt domini, ergo nõ possunt cõstituere procuratorẽ. Opp.
2 de l. qui fundũ. §. si tutor. ff. pro emp. Sol. † Non sunt domi
ni propriè, sed quasi domini. Vlterius oppo. in auth. de san.
epis. §. si quando. ubi dicitur ꝙ episcopus cõstituit procura
torem, & tamẽ non est dominus. Dicit gl. expone procura
torem, id est, syndicũ. Idem in l. j. ff. eo. doc nostri. Alij dicunt
3 contrariũ. Nam quidã † sunt administratores ad utilitatem
propriã ita ꝙ faciũt fructus suos, ut pater, qui est legitimus
administrator filij, tũc uerè constituit procuratorẽ, etiã an
te litis cõtestationẽ, ut l. j. ĩ. de bo. ma. secundũ ueram opi. li
cet gl. ibi uideantur aliter dicere, & malè. Eadẽ ratione dico
4 in episcopo, qui posset constituere procuratorẽ, nec est † bo
na similitudo episcopi & tutoris, quia fructus suos tutor nõ
facit, & ideò facta fuit quædã decre. ex̃. e. c. petitio. quæ dicit,
ꝙ non est curandũ de istis nominib. utrũ uocetur procura
tor, actor, uel syndicus, uel quomodo. Itẽ opp. de l. ita autem.
§. gessisse. de admini. tut. ubi tutor potest agere per aliũ. Et sic
5 apparet ꝙ facit procuratorẽ. Sol. Ad † iudicia tutor, nõ po
6 test facere procuratorẽ ante lit. cõtest. Ita loquit̃ hic. † Ad ne
gocia potest, ut lege cõtraria, & l. si procuratorẽ. §. j. ff. mand.
& uidistis s̃. eo. l. ꝙ qs. Ratio, quia negociũ debet pertinere
ad tutorẽ, & dicitur negociũ illud suũ cura, & solicitudine,
ut l. si pupilli. §. itẽ quærit̃. de neg. gest. & qd' ibi not. meritò
ad negociũ illud potest procuratorẽ cõstituere: sed actio nõ
est tutoris, sed ꝑpria pupilli, meritò nõ po
test ad actionem constituere procuratorem.
* Opp. dicitur hic, ꝙ potest constituere acto
rem, imò uidetur ꝙ debeat constitui à iudi
ce, ut Insti. de cura. §. fi. l. acta. ff. rem rat. hab.
Item uidetur ꝙ non possit constitui, nisi de
necessitate, quãdo tutor, uel curator impedi
tur gerere. l. decreto. ff. de admini. tut. hic au
tẽ simpliciter permittit, quare malè. Sol. Di
7 cũt † quidam, qd' hic deficit, suppletur per
illas leges. Alij dicunt, & uerius ꝙ duplex est
modus constituendi actorẽ. Vno modo ꝙ
constituat eum tutor authorizante iudice,
ut hic. & l. si actor. ĩ. de app. Alio modo, ꝙ cõ
stituat eum iudex de uoluntate tutoris uel
curatoris, ut l. contraria. * quilibet istorum
modorum est bonus, & uerus, & uide gl. Ad
aliud quod uidetur glos. hic requirere, sci
licet, quòd ita demum possit constituere si
tutor est impeditus agere. Dico quòd om
nes doc. tenent, quòd hoc non est de neces
sitate. Sufficit enim quòd nolit, uel non pos
sit, sicuti dicimus in cõstitutione procuratoris, ut ff. de pro
cu l. j. in fi. Ita tenent doc. in l. decreto. ff. de administ. tut. ibi
uide. & in l. actor. rem rat. hab. & ita omnes tenent. Quæro,
in quo differt hic actor à procuratore? Glos. ponit plures
differentias, quas uide. Glos. ista in omnibus dicit bene, nisi
8 in uno † dum dicit, ꝙ actor non potest constitui ad unam
rem, quod est contra casum l. si actor. ĩ. de app. Item not. ꝙ
9 hic dicit glos. quòd officium † actoris finitur finito officio

** Procuratorem. Et ex hoc puto, quòd cedere nõ possit tutor actionem pupillo competentem: l. & potest. ff. de auto. tut. Spec. de cess. act. §. j. uers. Patet ergo ex præmissis. Tamen Bar. cont. d. l. potest. Hæ sunt reliquiæ ij. lect.* I. C. B.

** Contraria. l. curator. de tut. & cura. datis ab ijs, hoc ex reliquijs.* I. Conc. B.

* Tuto-

tutoris. * Aliàs de istius actoris natura ple
nè dixi in l. actor. ff. rem rat. hab. Quæro, u
10 trũ pupillus † autoritate istius actoris pos
sit cõstituere procuratorem? Iacob. de Aret.
etiam Iaco. But. dicũt ꝙ sic, ut sicut po. est au
toritate tutoris, ita etiam autoritate istius a
11 ctoris. Fallit in casu, † in quo præsentia tu
toris requiritur, scilicet in alienatione rerum immobiliũ ĩ.
de præd. mino l. in minorum. & ĩ. eo. l. procuratorem. secun
dum ueram lect.

** Tutoris. Facit ad hoc l. solent. & l. curent. ff. de tut. Hoc ex reliquijs ij. lect.* I. Concen. B.

VENIO ad secundam partem not. ex hac paticula, ꝙ
minor potest cõstituere ꝑcuratorẽ cũ auto
ritate tutoris, & curatoris. * Cont. ff. rem ra.
hab. l. iij. in prin. ubi uidetur ꝙ possit etiam
sine autoritate tutoris. Gl. & tex. uidetur uel
le in l. iij. § j. in fi. ff qui pe. tut. ꝙ in illis casib.
in quib. minor sine autoritate alterius ha
bet legitimam personam, in illis casib. sine a
licuius autoritate potest constituere procu
ratorem. Facit ad hoc l. etiam. §. absens. ff. de
manu. uindi. * Ita debet intelligi lex contra
12 ria, tene menti. Debes scire † ꝙ minor cura
torem non habens potest contrahere legiti
a mè, [a] ut ĩ. de in integ. resti. l. si curatorẽ. Item
ad negocia potest procuratorẽ constituere
sine alterius autoritate, ita loquitur contra
b rium. Quæro, an iste [b] procurator cõstitu
13 tus à pupillo cum tutoris † autoritate, pos
sit per solum tutorẽ reuocari. Istã q. tangit Gul. l. si quis man
cipijs. §. j. de instit. Inno. tangit ex̃. de post. præla. c. bonæ in
gl. super uer. temerè, & tangit de test. c. præsentium. ꝙ est ho
die lib. vj olim erat extrauagans, & incipiebat, ad hoc, & ibi
ipse uidetur melius loqui. Nã quædam sunt, quæ possunt ge
ri per administratorem solũ, & procurator ad illam consti
tutus poterit per solum administratorẽ reuocari, quoniam
in illis habet plenam administrationẽ, & in administratio
ne est posse procuratorẽ reuocare. Quædam sunt quæ non
possunt geri per ipsum solũ, & in illis ipse solus non poterit
reuocare, sicut ipse solus ista negocia non posset agere. Ista
sunt uerba sua pulchra, sed quãdo administrator aliũ pro
curatorem constituit, tunc non est dubiũ ꝙ potest reuocare;
quinimò eius morte reuocatur mandatũ, l. si per epistolam.
de acq. hær. facit d. l. si quis mancipijs. §. j de instito & ꝙ ibi
4 per Gul. † Quero utrũ ꝑcurator si sit cõstitutus à minore
debeat cauere ꝙ minor in integrũ restitutionẽ nõ petet tex.
& gl. uidet̃ uelle ꝙ sic in d. l. iij. in prin. ff rẽ ra. hab. ut ibi. Ve
15 nio ad tertiã particulã ꝙ no † ꝙ post lit. cõ
te. tutor & curator cõstituũt ꝑcuratorẽ. * Itẽ
16 no. ꝙ æquiparãt † tutores & curatores ex
una parte ꝑcuratorib. Sed quero utrũ tutor
17 † & curator uideant̃ habere plenam & li
beram administrationem? Gl dicit ꝙ sic in l.
mandato generali. ff eo. tit. & tetigi s̃. de pac.
l. pactum curatoris.

** Curatoris. Secũdũ Aret. & But. Nisi in materia alienationis rerum immob liũ: ut ĩ. de fideiuss. minor. l. minorũ. Hæc sunt miscellanea ij. lect.* I. Conc. B.

** Vindi. Et quod not. in c. sæpè de rest. spol. per Innoc. Hoc ex reliquijs.* I. C. B.

** Procuratorem. Quia sunt domini litis. Hoc ex ij. lect.* I. C. B.

** Hoc. Referas ad numer. vij. ĩ. eo.* I. Conc. B.

NEQVE. Iuxta hoc * quæritur, si in
18 effectu iuris † est aliqua differentia inter modũ cõstituendi
actorem? Rñ. & istud aduertatis, quia ista est opi mea. Diffe
rentia est, quia si dubitet̃ de mandato actoris, si quidẽ est cõ
stitutus à iudice tutore petente, debet cauere de rato, ꝑ pupil
lum ratũ habiturũ, ut d. l. actor, & ibi no. ff rem ra hab. Si ue
rò est constitutus à tutore, cũ decreto iudicis, tũc debebit ca
uere tutorẽ ratũ habiturũ, qa tutor eũ cõstituit, l. ij. ff. de cur.
bo. dã. post prin. Op hic simpliciter ꝑmittit cõstituere acto
rem, cõtrà, imò non potest nisi ex causa, ut l. decreto. ff de ad
mi. tu. gl. hic & ibi uidentur hoc fateri. Doc. ibi dicũt ꝙ ueri
tas est, ꝙ causa debet esse uoluntaria, uel necessaria, l. curato
rem. ĩ. qui da. tut. pos. ubi gl. hoc tenet, & ideò in instrumẽto
actoris debet apponi causa ꝙ ille administrator impeditur,
uel propter infirmitatẽ, uel absentiã, uel negociorũ multitu
dinem, secundũ qd' placet tibi. Quærit gl quid si est constitu
tus à pupillo sine autoritate tutoris: Tu dic ut in ea dicitur,
quòd si data est sententia pro eo, ualet, no. in præcedenti l.
quæ dicit plenam, quia importat liberã. Vide mult a substan
tialia uerba, ex quib. libera potestas colligatur. Vide gl. cum
decreto, ibi cùm dicit; ꝙ episcopus post lit. contestatã nõ est
simplex administrator, sed habet ius in re, quia censetur u
19 suarius, ut l. ij. de epis. & cle. Canonistæ dicũt, † ꝙ etiam usu
fructuarius ut no. gl. ex̃ de offi ord. li vj. sic ergo patet ꝙ qui
habet usumfructũ in bonis filijfamiliâs, potest procuratorẽ
facere in lite, etiam ante lit. conte ut probatur in l. j ĩ. de bo.
ma. ibi dum dicit. atq; omnia agere, tanquã dominus facit,
ergo procura. ante lit. contesta sicut episcopus. quamuis gl.
in d. l no. contrariũ, & malè in gl. ibi quæ incipit, ordinatũ,
&c. Vide gl. quæ incipit, debent ad omnia. hæc gl dici malè.
dic ergo, & melius, ut no. in l. si actor ĩ. de appel in gl quæ in
cipit, à præside, &c. ĩ eo gl dum dicit, ꝙ ipse iudex, uel tutor
cum decreto iudicis actorem cõstituit, intellige dum dicit,
unde si petẽte tutore, ei dari, in hoc qñ cõstituit̃ a tutore. uel
à iudice Ratio differẽtiæ est ista, quia si dubitaretur de man
dato ipsius actoris per quod uidebatur caueri de rato, de
bet cauere pupil ratum habiturum.

ADDITIO.

a *Curator. Adde an executor possit ante lit. conte. procuratorẽ constituere, ultra Alex. Cast. consi. cxlviij An autem minor possit cum iuramento procuratorẽ constituere, uide Bal. consi clxxvj. lib. j. Et qualiter intelligatur ꝙ procurator factus sit dominus litis per litem contestatã, uide Old. consi. cccxvij. & de priuilegijs concessis à iure post lit. contest procuratori uide per eundẽ consi. cxxx. & inquantùm Alex. dicit, ꝙ nõ meminit alibi legisse ꝙ rectores hospitalium possint ante litem contestatam procuratorẽ constituere, dic ꝙ idem dicit Imol. in cle. fi. de proc.*

IO. FR. RVE. *Tenent ꝙ hoc non est de necessitate. Adde ꝙ Bar. d. l. actor: tenet contrarium.*

b P. PAV. P. *Legitimè. Hoc intellige si non habet curatorem aliàs non posset. Vide Cast. l. iij. in fi p. in ff rem ra. ha.*

c *Quæro an iste Vide Bar. l. post litẽ ff e ubi allegatur sibi cont. And. Barb.* IO. FR. RV. ADDE *Are. l. si per epistolam ff de acq. hær. & idẽ tenet Bar. l. actor. ff. rem ra. ha.*

LEX XII.

3 *Minor quando sit idoneus defensor.*
5 *Coniuncta persona quando admittatur ad agendum pro coniuncta persona, & quid si sit minor. nu. 6.*
7 *Minor potest esse procurator, licet reijciatur exceptio minoris ætatis ante lit. contestat.*
9 *Minor xxv. an quando potest esse procur ad iudicia, uel ad negocia.*
12 *Consors eiusdem litis, sine mandato quando admittitur.*
13 *Amicus pro amico, an admittatur sine mandato.*
14 *Coniunctæ personæ an solui possit, & quomodo debeat concludere.*

EXIGENDI. Ista lex notabilis, & singularis
est, & breuiter dicit. Quilibet maior etiam sine
mandato admittitur ad defendendũ absentẽ,
& ad agendum pro coniuncta persona potest
admitti præstita satisdatione, & ipse minor etiã sine manda
to admitt. ad defendendũ patrem absentẽ, cũ contra eum
possit perueniri ad diffinitiuã sentẽtiam. h. d & habet duas
partes. Primò examinabitur exceptio defectus mandati. Se
cundò examinabit̃ defectus ætatis exceptio. Secunda ibi sa
1 nè Not. tu iuuenis ꝙ quilibet † maior est idoneus defensor
2 alterius, cum satisdatione. Secundò no. † ꝙ filius tanquam
coniuncta persona potest intentare actionẽ patris sine man
3 dato. Tertiò no. † ꝙ minor nõ est idoneus defensor regula
riter. Vltimò no. casum specialẽ, in quo minor admittit̃ ad
defendendũ Ratio specialitatis est duplex, ut
quia filius, & quia cõtra absentẽ poterit perue
niri ad diffinitiuã sentẽtiã. Op. hic dicit̃, satisda
tione pręstita ꝑ defensiõe, cõt. imò debet caue
re iudicatũ solui, ut ff. iud. sol. l. iudicatũ solui. *

** Solui Et l. j ĩ. de satisdat. Nã qui quasi defensor in rem actione conuenitur, nõ tantùm satisdare iudicatum solui, uerùm etiam de rato cauere debet: l. non solùm. §. sed & is. ff. de procur.* I. Conc. B.

4 Fateor † ꝙ hic dicit,& alia obſeruatione, &c. Et intelligit ꝙ interponat illa ſtipulatio,quæ cõtinet illas tres clauſulas, ſcilicet,de defendẽdo,dolo,& ſoluere iudicatũ,ut l.cõtraria. Alij dicunt,ꝙ iſta uerba intelligunt quòd debeat cauere de rato ꝙ gl.reprobat,& bene.dic ut in ea.Vltimò op. ff. de mi. l.
5 patri.circa prin.& uadit iſta op. † ad ſecundũ no.Sol.Cõiun
a cta,[a] perſona admittit pro cõiuncta ad agendũ ſine manda-
to,uerũ eſt,niſi in caſib. in quib. requirit ſpeciale mandatũ, ut legibus cõtrarijs.Quæro,an cõiuncta perſona poſsit age
6 re pro cõiuncta † perſona minore? Videt ꝙ non,quia non admitteret cũ mandato minoris,ergo nec ſine mandato, ut
b ſ. e.l.qui abſente.Cõtrarium determinat gl.in l.tutores[b] qui poſt.in prin.de adm. tu. in gl. parua. Dixi tibi in l. ſi actor.ĵ. de app.& hoc tangit Iac.de Are.& Cy.Venio ad ſecundã partem principalẽ,& uidet tex.ſibi contradicere.Nã primò dicit,nõ iniuſtè potuit repelli.Poſtea dicit ꝙ iuſtũ fuit eum admitti.& ſic cõtradicit ſibi. Sol.ſcd'm uerũ intellectũ iuſtè potuit repelli,ſcd'm cõmunẽ regulã,iuſtũ fuit eũ admittere iure ſpeciali,duplici de cauſa,ut dixi.& iſta eſt uera ſol. Alij dicũt
7 † ꝙ iuſtè potuit repelli ante lit.conte. ſcilicet poſt litẽ cõteſta
c tam nõ debet repelli.[c] & uide gl. quæ ponit hoc.qd' tene mẽti.Et ſic no.ꝙ exceptio minoris ætatis,non põt objici procuratori poſt lit.conte.ſicut nec exceptio militiæ,ut ĵ. l. prox.&
8 quod habuiſti no.in l.reũ.ſ. eo. Ex quo no. ꝙ exceptio † ꝙ procurator eſt minor,nõ reddit iudiciũ retro nullũ.Et ideò non poſſet opponi ſemper,ut ĵ.e.Alij dicũt,ꝙ illud qd' hic ſequit,ſcilicet,multò iuſtius,&c.ponitur correctiuè. Tene primam.Itẽ op.hic dicit,ꝙ minor non põt eſſe ꝓcurator.Cont. in l.ſi collectaneus.ff.de ma.uin.l.j.ſ.pueritiã.ff.de poſtulan. Inſti.quib.ex cauſ.manu.non lic. ſ.eadẽ lege.uerſi.& ſeruus
9 qui manu mitti. dicit gl. ibi loquit † de procuratore ad negotiã,quem ſufficit eſſe maiorẽ xviij.annis, hic in procuratore ad iudicia,qui debet eſſe maior xxv.an.

* An.l.minor. ff. de procur. hoc ex reliquijs ij. lect.I.Con.B.

* Iac.de Are.& eũ ſequebatur dñs Old. dicit cõtrariũ, ꝙ procurator ad iudicia poteſt eſſe ſi eſt maior xvij.an.ut legib.cõtrarijs, quæ ſic debent intelligi de neceſsitate. Nã ibi dicit ꝙ iuſta cauſa eſt manumittendi ſeruũ,ut ſit procurator,ſi habeat ætatẽ ſufficientem,hoc eſt xvij.an.ſi loquimur de procuratore ad negocia,nõ eſt neceſſaria manumiſſio,quoniã ſeruus põt eſſe procurator ad negocia,ut l.ſeruũ quoq;.in prin.ff.e.& fuit no.ſ.l. prox. Non ob.hæc l. qm̃ hic non dicit de procuratore, ſed de defenſore ſine mandato,& minor nõ eſt legitimus defenſor.Ita loquit hic l.minor. ff. e. Ratio patet, quia ibi minor reſtitueretur, & eius fideiuſſores,quãquã iſta uerba ſunt ſatis ſubtiliter dicta,tñ cõtra hoc habemus hodie caſum expreſſum in c.qui generaliter. in fi. ex̃.de procu.li.vj.& hoc tenent oẽs noſtri doc.& gl.Non obſtat ꝙ dicitur,de neceſsitate,&c.& quia licet ſeruus poſſet eſſe procurator ad negocia,poteſt tñ eſſe neceſſaria manumiſſio,quia libentius homines cõtrahunt cũ eo facto liberto,q̃ cum eo exiſtente ſeruo.Itẽ ex eius geſtione ipſe obligat, qui non eſt liber,non obligat,ut l.eum actũ.de neg.geſt.Itẽ fideiius agitabit iſtud negociũ ſciens ſe à dño manumiſſum, ita loquitur d.l.ſi collectaneus.& d.uerſ.ſeruus qui manumitti tur.Item dicit hic, ꝙ in iſto caſu minor ad de
10 fendendũ admittit ſine mandato.Quæro, † in cuius perſona proferant uerba condẽnationis,an in iſtũ minorẽ defendẽtẽ,an in principalẽ,ſ.defenſum.Rñ.in minorẽ,ut l.liberto. ſ.fin.de neg.geſt.& l.j.ĵ. de ſent quicquid alij dixerint. Sed tunc op. quia ſcd'm hoc inſurgit iniquitas,nã iſte minor qui admittit autoritate legis,ipſe & fideiuſſores eius reſtituent, ut l.ſi minor. * ff.e.quod uidet iniquũ, ut l.j. ff.de his qui ue.æta.impe. * Huius timore uariatur lect.iſta ſecundæ partis. Nam quidã dicunt,hic minor admittitur ad allegãdas cauſas abſentiæ,nõ ad plenã defenſionẽ.Certè iſtud eſt cõtra prin.leg.noſtrę ibi,qui ſe defenſioni &c. & ibi, cũ ſatiſd.ꝓ defen.&c. Ex quo apparet,ꝙ ueniebat ad plenã defenſionẽ. Vnde alij uolẽtes ſuſtinere dicunt, ꝙ in principio ueniebat ad plenã defenſionem.in uer.ſanè.ueniebat ad allegandas cauſas abſentiæ.l. ſtud eſt cõtra illũ tex.ibi,idem filius tuus,&c.Ex quo apparet ꝙ loquitur eo caſu quo ſ̃. Vnde ueritas eſt ꝙ hic ueniebat ad plenam defenſionẽ ſpeciali fauore, ut dictũ eſt ſ̃. Nec ob.quod dicit,ꝙ inſurgit iniquitas,quia minor reſtitueret,
11 quia illud nego.imò † hoc caſu nõ reſtitueret duplici ratione.Prima,ne per hoc ipſe pater reſtituatur,l.ij.ſ. ſed utrũ. ff. de mino.Item quia legis autoritate hic ut minor admittitur, ergo,&c.ut l.j.ĵ.de his qui ue.æta.impe.Op.ultimò ꝙ nõ poteſt peruenire ad diffinitiuã,lite non cõteſtata.ut l.ſi. ſ. illud. de temp.appel.Sol.Intellige hic parte abſente, lite cõteſtata. Opp.de l.j.ſ.pueritiam.ff.de poſtul.Sol.Aliud in aduocato, aliud in procuratore,ut l.contraria.

EXIGENDI. Quæro quæ ſunt perſonæ coniunctæ. Glo.in l.ſcilicet & hæ. in princip. ff eod.enumerat plures. finaliter ſe refert ad l.j.cũ l. ſeq. ff. de poſtul. & inter alias enu-
12 merat conſortes eiuſdẽ litis. † Circa iſtud aduerte, quia demum cõſors eiuſdẽ litis,ſine mandato admittit pro cõſorte, ſi lis ſit cõteſtata ab omnib.cõſortibus,aliàs nõ.Ita debet intelligi l.ij.ĵ.de conſor eiuſdẽ lit.Et hoc tenent doc. & eſt gl. in
13 c.cum M.ex̃.de conſt.Sed iuxta dictũ gl. † quæro, utrũ amicus ꝓ amico? Videtur ꝙ non, quia iura loquunt de cõiunctione,ratione affinitatis.Gul.determinat contrariũ ratione harũ legũ.Ratio enim quare cõiuncta admittit pro coniuncta,uidet eſſe,quia cũ cõiuncta perſona teneat præſtare certas ſatiſdationes,ut l.Pomponius.ſ.fi.& ibi no.ff.eo.i dcò uidetur ueriſimile,ꝙ amicus non permittat amicũ incidere in illã cautionem,ſeu promiſsionẽ,ſicut cõſanguineus cõſanguineo,arg.l.j.& ij.ff.in ius uoc.ut eant.Et intelligas de amicitia nõ leui,de qua l.latè.ſ.amicos.ff.de uer.ſig.Præterea, talis amicitia præponderat fraternitati. Caſus eſt pro hoc in l. cùm allegas.ĵ.de caſt.pec.lib.xij.Sed nemini uenit in dubiũ, ꝙ frater pro fratre poſsit agere.Præterea, amicus petit tutorem filio amici ſui,& l.ij.in prin.ff qui pet. tu. & ſic idẽ eſt in
14 amicis. † Item quæro,nunquid coniunctæ perſonæ poſsit ſolui? Sol.Dic ꝙ non,ut l.ij.ff.ut leg.no.ca.& eſt glo. in l.uero procuratori.ff.de ſol.& ſic cõcludes cõcluſionẽ libelli. Nam coniuncta agens pro coniuncta,nõ debet cõcludere in libello ſibi ſolui,cũ ſolutionẽ non poſsit recipere.Sed debet concludere,ſolui perſonæ coniunctæ pro qua agit, uel ſibi recipienti nomine ſuo.Et eodẽ modo colligas formã ſententiæ. Iuxta prædicta quæro,nunquid cõiuncta perſona poſsit agere pro coniuncta min.xxv.an.Vidiſtis gl.in l. ſi actor. ſecundũ unũ intellectũ.ĵ.de appel.& eſt gl.in l. tutor.ff. de ad-
15 mi.tu.Tetigi in l.liber.ſ.fi.de neg.geſt. † Itẽ quæro nunquid coniuncta perſona lite cõteſtata,& præſtitis ſatiſdationibus legitimis,poſsit procuratorẽ facere? Primò uidetur ꝙ non, quia licet procuratori hoc permittatur poſt lit. conteſt.ut l. procuratorẽ. ĵ. eo.tamen nõ permittit coniunctæ perſonæ, quia non dicitur procurator,ut l. iij.ſ. ſed & ſi fortè ex liberis.ff.iud.ſol.Potes dicere cõtrariũ,quia poſt quã coniuncta perſona præſtitit ſatiſdationẽ,habet loco domini.Et eodem modo poſſes dicere in defenſore ex parte rei, qui præſtita cautione iudicatũ ſolui,habetur loco domini,ut l. Plautius. ff.eo.Sed dñs poteſt cõſtituere procuratorẽ,&c.Et Spec.hoc
16 tangit in tit.de defenſ.ſ.j. † Itẽ quæro,nunquid min.xxv.an. poſſet eſſe procur.Gl.ueſtræ cõmuniter dicunt ꝙ non ad iudicia,ſed ad negocia ſic,ut in gl.patet.Iac.de Aret.& Old.dicunt totũ contrariũ,quia licet ex parte rei nõ poſsit mi.xxv. an.eſſe procurator,ut hic.l.minor.ff.eo.cũ habeat neceſſe ſatiſdare iudicatũ ſolui,& poſſe reſtitui ipſe,& ſui,ut in d.l.minor.tamen ex parte actoris poteſt interuenire, ut in d. uerſ. & ſeruus qui manumittitur.Hæc eſt gl.quæ dicit,ꝙ illæ leges debeant intelligi de procuratore ad negocia & malè, quia tunc non haberet locum ille tex. eò ꝙ non eſſet iuſta cauſa manumittendi,ut dicit ille tex.ad hoc ut poſsit eſſe procurator ad negocia, ut l. ſeruum quoq;.in prin. ff. eo. imò plus, quia min xvij.an.puta, pupillus, poteſt eſſe procurator ad negocia,ut l.j.ſ.cuius.ff.de exerci. l. ſed & ſi quis. ſ. parui. ff. de in-

* Minor.l.ait Prætor.I.Con B.

* Impe. Aut dices,quòd iſte filius admittetur ad defendendũ, ſed ſententia nõ freturcontra eũ, nec ipſe condẽnabitur, ſed pater, & iſtud eſt falſum per l. liberto ſ. fi. ff. de neg.geſt. I. Conc.B.

de inſtit Ex his cõcluditur,ꝙ min.xxv.an. poſsit eſſe procurator ex parte actoris. Tu ſalua gl.& dic ꝙ nõ poteſt eſſe procurator.Et pro hac gl.caſus eſt in c.qui generaliter.in fin ex̃. eo.in vj.Nec ob.ratio Iac.cùm dicit,ꝙ nõ eſt iuſta cauſa manumittendi, quia reſpondetur per interemptionem, quia magis expedit contrahere cum libero,quàm cum ſeruo, cũ liber obligetur,ſeruus non, & procuratoria debet opponi ante litem conteſt.

ADDITIO.

Aduerte,ꝙ Bar.in hac l exigendi. arguitur de contradictione. In quo tamen uideatur contradicere & eius ſaluationem, uide concordantiã quam poſui ad l.minor.ff.de proc.

IO. FR. RV. *Et ideo non poſſet opponi ſemper.Adde ꝙ Bar.tenet cõtrarium in l.minor.ff.eo. & omnes Moder.hic & Sal. Fulg. & Caſtr.hic & Imo.in c.non iniuſtè.ex̃.e.tit. & Archid.in c.qui generaliter. eo. tit. in vj. & hanc contrarietatem no.Iaſ.hic.*

a *Coniuncta.Adde quid in ſpurio,Abb.in c.nonnulli.ex̃.de reſ.*

b *Glo.in l.tut.No.bene iſtam gl.cum dicto Bar.ſed idem Bar.tenet contrà in l.minor.ff.eo.tit.Ioan.de Imo.in c.qui generaliter.ex̃.eo.in vj.allegauit iſtas contrarietates,& dixit,cogita,alij ibi multa dicunt. And.Barb.*

c *Non debet repelli.Adde tu Aret.in c.poſt ceſſionem.de prob.*

LEX XIII.

2 *Exceptio omiſſa ante litem conteſtatam non poteſt opponi in cauſa app.*
3 *Appell.ſuſpendit iudicatum.*
4 *Exceptiones peremptoriæ non oppoſitæ in cauſa principali,poſſunt opponi,& probari in cauſa appellationis.*
5 *Exceptio procuratoria quando reddat iudicium retro nullum.*

a 1 TA DEMVM. [a] Exceptio procuratoria non poteſt opponi poſt lit.conteſt. nec in cauſa appellationis. † Not.ꝙ exceptio procuratoria ſeu alia declinatoria debet opponi ante lit.cõteſt. * ut hic & l.ſi.ĵ.de excep.& l.Pompo.ſ.rati.ff.eo.uide
2 bitis in l.exceptionẽ ĵ.de prob.Secundò no. ꝙ exceptio omiſſa † ante lit. conteſt. non po
b teſt opponi in cauſa appellationis.ita uidebitis hic.Ex quo no.[b] tertiò † ꝙ per appellatio
3 nem reſcinditur iudicatũ, & reponitur in eo ſtatu, ut poſsit facere omnia quæ poſſet poſt lit.conteſt.Ad illũ enim ſtatũ reducitur, non ad eum qui erat ante lit.conteſt.qd' tene mẽti.Opp.de l.ij ſ̃ eo.Sol.ut ibi.Opp.ij.de l.eos. ĵ.de app.& de temp.app.l per hanc. ubi dicitur ꝙ non oppositum opponã,non probatũ probabo in cauſa appella-
4 tionis.† Sol.Illud uerũ in exceptionib. peremptorijs, ſecus in dilatorijs.Rationẽ dixi ſ̃.quia appellatio reponit in eo ſtatu ut poſsit facere quæ poterat facere à tempore litis conteſtatæ citra.Opp.ĵ.eo.l.licet.Sol. quædam eſt exceptio procuratoria,quia dicitur,ꝙ quis non eſt procurator, & iſta reddit iudicium retro nullum, quandocunq; *
c poteſt opponi.[c] ut d.l. licet.ĵ. eo. * Quædam eſt exceptio procuratoria,quia dico, tu non potes eſſe procurator, & iſta poteſt opponi
5 tantũ ante lit.conteſt.ut hic. † Quæro,hic dicitur de exceptione militiæ, an idem in quolibet alio caſu,quo perſona redditur inhabi-
d lis ad procurationem, ut in fœmina,[d] & ſi. Gl.tenet hic ꝙ ſic,quam uide,& tene mẽti. de reo criminis habuiſtis idem not.ſ.eo. l. rerũ. de minori.habuiſtis not.ſ̃ l.prox.&c. No.ꝙ idem ualet cauſa appellationis quod cauſa principalis,ut gl.dicit. Sed quæro, quid ſi in monacho & ſeruo nõ fuit oppoſita iſta exce.

* Contest. Adde Bar.l.j.nu.j.cũ ſeq.ſ.de iur.& fac.ig. l. iiij. in prin. cum add. ĵ.ſ. de precib. imp. offer. I. Conc.B.

* Quandocunq; iſta ſol. eſt uera,tametſi Bar. in repet.l. licet. ĵ. hoc tit. eã im probet.I.C B.

* Eo. Dixit Bar. ſ.l.j. de iur. & fac. ig. Hoc ex miſcellaneis repetitionis. I. Conc.B.

nunquid poterit poſtea apponi? Iac. de Are dicit quòd ſic, quia illi nec pro ſe, nec pro alio poſſunt eſſe in iudicio, in l. ſeruus.ĵ.de iud.ſed miles poteſt eſſe in iudicio ſaltem pro ſe, ut l.qui ſtipendia.ſ̃.eo.& idem in excõmunicato ꝙ in ſeruo, quia exceptio excõmunica. poteſt opponi in quacunq; parte iudicij,ut in c.pia cõſideratione.de excep.lib.vj. Sed quid in exceptione illa, non poteſt eſſe proc. quia cauſa capitalis fuit omiſſa ante lit.conte.nunquid poteſt opponi.Rñ.tangit gl.in l.quãuis indubitati.ad l.Iul.de adul.quã gl.no.Ia.de Aret.dicit ꝙ ratio huius legis eſt,quia miles ſaltẽ ſuo nomine poterat eſſe in iudicio,nec alieno,in iudicio eſſe poteſt [ſecus in eo qui neq; ſuo,neq; alieno eſſe poteſt] ut qa ſeruus, uel monachus.Puto dictũ Ia.uerũ in exemplo de ſeruo,non de monacho, quia licet monachus nõ poſsit eſſe ꝓcurator, ut l.ea lege.in gl.ſuo tamen nomine eſſe poteſt, quod probatur ſ̃.de epiſ.& cle.auth.cauſa quæ fit cum monacho.

ADDITIO.

d *Ita demum.Sed contra iſtum tex.facit l.ſi quæramus. ff. de teſt. uide Ioan. de Imol.ibi in prin. & uide Bal.in auth.generaliter.C.de epiſc.& cler. & uide gl.doc.& Abb.in c.ad audientiam. de reſcrip. & iſta lex declaratur per Inn.in c.ſuper his.de acc.in illo dubio quando exceptio tua non interest,poteſt opponi.uide Io.de Imol.& ibi dixi in c.exceptionem de except. Abb.in c.per tuas de app Bar.l.exigendi.ſ̃.eo.ubi non poteſt opponi minor ætas poſt lit.conteſt. procuratori, Lud. Rom. in conſi. ccxxxij. uide text in cap per tuas.de appel. & ibi. Abb. ubi probatur quòd appellatio non reſcindit ea quæ fiunt ante lit.conteſtat. & ſic eſt ibi tex.ſimilis huic. And.Barb.*

b POMA. *Ex quo not.Vide Pan.in c.ad audientiam. de reſcrip. ille ergo qui repellitur,ut non poſsit eſſe in prima inſtantia,repelliur in cauſa appellationis,quod intellige ut hic,ſcilicet,ſi fuit oppoſitum in prima inſtantia.& uide Rom. conſi. ccclxxxiiij. & Caſtr.conſi. lxxv.ubi pulchrè loquitur.*

P. PAV. P. *Ex quo not.Qualiter iſtud procedat,uide Fel.in c.ad audientiam.el ij.in uer.omittet.ex̃ de reſcrip.*

c *Opponi. Adde Bal.conſi.cccxxiij.incip.dictus proc.lib.iij.*

d P. PAV. P. *In fœmina.De fœmina eſt tex.in ſ.pen.Inſt.de excep.quẽ allegat Mathes.notabili c.*

LEX XIIII.

a NON Eo minus.[a] Quod in fauorem alicuius introductum eſt, non debet in eius leſionem conuerti.uel aliter, Sentẽtia lata pro procuratore minoris non legitimè cõſtituto ualet. Opp.ff.quod quiſq; iur.l.iij.Sol. gl. hic loquitur in priuilegio conceſſo de iure cõmuni, ibi de priuilegio conceſſo ad poſtulationem partis.Quæro de duobus extra gl. hæc lex loquitur, quãdo fuit in iudicio procurator minoris. Quæro quid ſi ipſe mi-
b nor[b] litigat? Gl.uidetur dicere idẽ, in l.j.ĵ.qui legi.perſo.Ia.de Are.dicebat contrariũ. * Dicam uobis ĵ.in quib.cau. in inte. reſt. non eſt ne l.ſi tutor.ubi quædam gl. uidetur tangere iſtam opi. Quæro,quid ſi iſta exceptio oppo natur ante ſententiã, an reddatur iudiciũ retro nullũ? Breuiter doc. dicunt ſic, ꝙ ſi quidẽ eſt certũ,ꝙ proceſſus facit pro minore,quoniam legitimè datus eſt libellus, & fecit probationes,tunc proceſſus ualeat, ſicut ſentẽtia per rationem generalẽ iſtius l.Si uerò proceſſus faceret contra minorẽ, uel eſſet dubiũ,tũc eſſet nullus ipſo iure, ut ĵ. qui leg. perſo. l. j. coniuncta l. ſi minor. in fin.ff.de minor. Sed contra hoc fortiter facit l. fin. ĵ. de eo qui pro tu.Sol.Dico quòd illa lex debet intelligi ſecũdum iſtã, uidelicet ꝙ reſcindatur proceſſus quatenus non facit pro minore. Dic ut dicã in d.l.ſi tutor ĵ.in quibus cauſ.in integr. reſti. non eſt neceſſar. Sed quæro, quid ſi non eſt
c lata ſententia pro minore,[c] ſed apparet proceſſus agitatus cum minore? Dic,aut apparet ex actitatis proceſſum facere pro minore, & ſententiam poſſe ferri pro eo,aut apparet totum contrariũ. Primo caſu,proceſſus ualebit,& tenebit,& procedetur ulterius.Secundo caſu non,per rationem huius l.

* Contrariũ.Reſpon. ꝙ iudiciũ agitatum cũ minore, nõ habet ſubſtãtialia ſua, quo fit,ut ſi ſuã conditionẽ deteriorẽ faciat, nõ ualeat, ſecus ſi meliorẽ,quia tunc non requiritur autoritas tutoris.Inſt. de auto. tut. ut in iudicijs, ubi quaſi contrahitur.l.iij.ſ.idem ſcribit. ff. de pecul. Hæc ſunt miſcellanea repet. I.C.B.

ADDITIO.

a POMA. *Non eo minus. Circa iſtam l.adde pulchram declarationem,*

quam ponit Bal in c.j.de reſcrip.

P. PAV. P. *Non eo minus. Vide circa intellectũ huius l. Pan.in c.cauſam quæ.ex de iud.Item q̃ iudicium cum minore ſit nullũ,uide Ant. conſi. xcviij.poſt prin.& ibi idem dicit ſi factum cum curatore, qui erat nulliter decretus.Et ibi etiam q̃ fideiuſſores dati in tali iudicio nullo non teneantur.Item adde q̃ ſi feratur ſententia pro procuratore minoris non legitimè conſtituto,ualet in fauorem minoris; etiam ſi fuiſſet à principio oppoſitum contra procuratorem ſi iudex eum admiſit,uide Ioan. de Ana.conſi. xciij.ad fi Item q̃ facta cum minore ualeant, ſi in eius beneficium cadant, uide Alex conſi.lix.in ij. uol. Si autẽ pars aduerſa opponit à principio de minori ætate, an proceſſus reddatur nullus,etiam pro minore?Caſt.hic tenet q̃ ſic,& idem uult Ias.& ſentit hic Bal.ſed in c.j.de reſ.quem alleg.hic Ias.aliter loquitur,quia dixit q̃ ſi non obſtante appellatione iudex procedat,poteſt appellare,quia grauatur,ut declarat Caſt.hic,ſi appellatur,ergo non uidetur proceſſus nullus, ideò ſi non appelletur, uidetur q̃ ualeat proceſſus.Pro concordantia. Aduerte, nunquid ſententia lata pro aliquo qui litigabat cum tutore alicuius minoris,qui tutor cauerat, uel aliàs non erat legitimus,noceat pupill.,& uidetur quòd nõ,quia ipſo iure nulla,& ideò non eſt opus reſtitutione.Ita Bar. per tex. expreſſum in l. ſi tut. C. in quib.cau.in integ.reſt.non eſt nec.Sed contrà uidetur tenere Bar. in hac l. non eo minus.In qua uult q̃ ſi ſit lata in fauorem pupilli,ualet.Tu dic,Bar. in hac l.non eo minus,dicit ſe ſaluando,intellige illam l.ſecundum iſtam,ut ibi dicam,ubi dicit,q̃ lata ſententia pro minore ualet eo ratificante, contra minorem autem eſt ipſo iure nulla, & ita ſaluantur illæ leges quæ uidentur contrariæ & Bar.*

b POMA. *Si ipſe minor. Hoc ſequitur Alex. conſi. lix.uol. ij. ubi ſequitur hoc etiam ſi minor talis eſſet in poteſtate patris, & litigaret ſine eius conſenſu.*

c *Pro minore. Adde quod Spec.in tit.de actore.§.j. ner. quid ſi minor. dicit q̃ ſi opponatur ante ſententiam, q̃ iudex non debet ulterius procedere, quia iudicium non debet claudicare.Io. An. ibi dicit, q̃ Aret. tenebat quòd minor ſit repellendus, etiam ſi geſta ſint in eius fauorem, proceſſus tamen tenebit, & ſtabit cum curatoris autoritate ut feratur ſententia, ar. l. ſi id quod.§.j.de reſc.uen.& eandem opi.dicit tenere Vber.de Bo. & cum his tranſire ipſe uidetur.*

LEX XV.

ITEM. Pactà de quota litis,etiam in procuratore reprobantur.h.d.uel aliter. Exceptio q̃ procurator pactus eſt de quota litis eum ab agendo repellit.h.d.No. quòd pactum de quota litis reprobatur in procuratore, & facit eum repelli ab agendo. No.q̃ officium procur.debet eſſe gratuitum. Opp.de l.ſi remunerandi.in princi.& l.ſalarium. ff. mand. Sol. * Procurator bene poteſt recipere ſalarium honeſtum,ſed paciſcendo de quota litis,reprobatur,ut hic, & l. ſi contra licitum.ʒ. mand.& l.militẽ.ſ. eo. Quæro pone q̃ in inſtrumento procurationis meæ continetur ſalarium mihi promiſſum.op. mihi, tu non es procurat.quia officium proc.debet eſſe gratuitum,ut hic,& l.j.in prin.ff.eo. Veritas eſt iſta.Si nos quærimus de poteſtate agendi cõtra alium, quantùm ad illud ego dicor procurator,ſiue habeam pecuniã ſiue non,ſufficit enim quòd eius uoluntate,& eius mandato exerceam eius actionem. & ita loquuntur omnes tex.& glo qui patiuntur procuratori promitti ſalarium, uidebitis ʒ. mand. l. ſalarium. Si uerò quærimus quæ actio oriatur inter mandantem & eum cui fit mandatum, tunc eſt recurrendũ ad illã diſtinctionẽ: aut enim quis ſuſcepit mandatum gratuitò, & habet locum actio mandati,ut l j.ff.mand. Aut non gratuitò,& tunc aut eſt contractus locationis, aut contractus innominatus. Iſtam diſtinctionem de uerbo ad uerbum probat text. in l. naturalis. §. penu. de præſcrip. uerb. & ſic pars contra quam agitur, non poteſt opponere, tu non es procurator, quia habes ſalarium, quia quantùm ad eam dicor procurator, ago enim domini uoluntate. Ita debes intelligere hanc materiam,&c.

* *Sol. Hic loquitur de procuratore,qui honorarium à Rep. accepit,& is ciuibus debet gratis inſeruire,neque poteſt de quota litis paciſci. Is uerò cui nulla merces cõſtituta eſt, poteſt honeſtè pro honorario aliquid ſibi cõtrahere: l. j. ʒ. de ſuffrag.* L.C.B.

LEX XVI.

PROCVRATOREM. Procurator & actor non poſſunt alienare,* niſi hoc ſpeciliter ſit mandatũ, uel habeat generale cũ libera h.d. Opp. de l. procurator cui generaliter.ff eo. Sol.fatcor,quòd ſufficit generale mandatum cum libera,ſi habeat ſpeciale mandatum,hæc eſt uera opin licet quidã doc.antiqui diſtinguant inter procuratorẽ & tutorẽ, & tutorẽ & ,pcuratorẽ cũ libera, quæ diſtinctio reprobatur per noſtros doctor. Quæro, de quo actore loquitur hic? Quidam intelligunt de actore, hoc eſt,caſtaldione,& ſic non curant,an ſit ſeruus,uel liber. Alij dicunt,q̃ loquitur de actore cõſtituto à tutore,uel curatore.nam in iſto generali mandato nõ uenit ut poſsit alienare, niſi ſpeciliter ſit ei mandatum.Et hæc eſt uera,& hanc teneas. Inquantùm hæc lex ſecũdm primam lect gl loquitur in actore conſtituto à tutore non ſpecialiter,à contrario ſenſu huius l.quòd actor conſtitutus à tutore habens ſpeciale mandatũ à tutore de uendendo poteſt uẽdere,quod puto falſum, quia nec ipſe tutor poſſet uendere,ut ʒ.de admi.tut.l.lex quæ tutores.

* *Alienare. Sicut nec tranſigere:l.tranſactionis. ʒ. de tranſac.Excepto procuratore uniuerſitatis:l. præſes. eo.* L.Con B.

LEX XVII.

2 *Inuitus quando quis dicatur.*
4 *Procurator generalis ad lites præſentes & futuras, poteſt appellare, & appellationem proſequi.*
5 *Procurator in cauſa.poteſt petere reſtitutionem in integ.*
7 *Paupertas in appellat.exercenda excuſat.*
8 *Quis quando teneatur appellationem proſequi.*
9 *Defenſor ſine mandato,an teneatur appellationem proſequi.& actor.*
10 *Volens exercere appellationem ex parte rei quis poteſt.*
11 *Procur.actoris ſiue rei,quando teneatur dominum defendere.*
12 *Taciturnitas an conſenſum operetur.*

2 INVITVS. [a] *Hæc lex conſueuit reputari difficilis,& habet uarias lectu. ſecundũ lect. uerã, & claram,quæ ponitur circa fi.ult glo. Breuiter dicit,q̃ non cogitur quis procurationem ſuſcipere,ex parte actoris uel rei,& qui ſuſcipit,debet appellare,non tamen appellationẽ proſequi.h.d. Tres principales habet partes.Primò loquitur in procuratore actoris,ſecundò in procuratore rei,tertiò ponit regulam generalem.Secunda ibi,ſed nec.Tertia ibi,cùm fidem. Iterum prima ſubdiuiditur:nam prima loquitur antequã procurationem ſuſceperit.Secunda loquitur,quando ea ſuſcepta ad*
1 *quid extendatur.Secunda ibi,nec eadem.* † No ex prima parte,q̃ nemo cogitur inuitus ſuſcipere officium procurationis,& iſtius primæ particulę lect.non uariatur. Opp. ad hanc partem de l.iij.ſ.eo.Dicit gl.non cõpellitur præciſè, ſed cauſatiuè,ut ibi.Tu dic q̃ hic loquit̃ in procuratore, qui nõ cogit̃ inuitus:ibi loquitur in tutore;qui poteſt etiã cogi præciſè,ut ibi dixi.Circa iſtam primam partem,quãdo quis di-
2 *catur inuitus,* † gl remittit,& bene, ad no.in l. filius § inuitus.ff.eo.& dic ut ibi.Ego dixi latius in l.quæ dotis.ff.ſol.ma.
3 *Venio ad ſecundã particulã,ex qua no.* † q̃ qui procuratio nem ſuſcepit,tenetur peragere cauſam primã, & appellare ſi
b *ſuccumbit.non aũt proſequi,*[b] *ſecundũ opi.ueram, quã teneo,licet Pla.aliter dixerit,& ſic iſte uerſi.uariatur duob.modis,ut dicam.Opp.ff.an per aliũ cauſa ap.l. fi.ubi uidetur q̃ per procuratorẽ debeat agi cauſa ap.Sol.Pla.fatebatur contrarium,& ſic intelligebat hic q̃ non tenet̃ cauſam exercere ultrà,niſi opus fuerit appellatione: appellare enim debet & proſequi. Iſta eius lec. eſt cõtra caſum l. ſi actor.ʒ.de ap.ideò*
4 *tene præcedentẽ lect. Non obſt.l.fi.an per aliũ cau.app.quia ibi loquitur in procuratore* † *generali,qui poteſt appellare & appellationem proſequi ex uirtute generalis mandati. Et intellige generale ad lites præſentes,& futuras,ut no.in l omnium.ff eo.& l.damni §.ſi is qui uicinas.de dam.infec.hic loquit̃ in ſpeciali,cuius mandati uigore nõ poteſt cauſam appellationis*

pellationis exercere,ut d.l.ſi actor.& hic. Vel aliter ibi fuit mãdatum de exercẽda lite, & etiã proſequenda appellatione,ſi opus fuerit.unde expreſſè fuit dictũ, q̃ poſsit appellationẽ proſequi,aliàs ſecus.Itẽ op.ad idẽ.ff.eo.l.qui proprio.§.Item quærit.Sol.Ille §. habet multas lec. & ſecũdm aliquos in nulla
5 *obſtat,ſed ſecũdm ultimã uidetur cõtradicere.Sed ſolue,* † *aliud in cauſa reſtitutiõis in integrũ, aliud in cauſa ap. Ratio, quia reſtitutio impetratur corã eodẽ iudice.Itẽ uidet̃ eſſe eadẽ cauſa cũ prima,nõ enim conqueror de iudice,nec de ſententia,ſed de mei facilitate. Op.tertiò ad idẽ de l. in cõmoda*
6 *to.§.ſicut aũt.ff.cõmo.* † *Sol.gl.appellare nõ eſt inchoare ,proceſſum ſuper appellatione, ſed eſt quoddã præparatoriũ ad illud.Vnde nõ uidetur negotiũ eſſe cœptum.Vltimò op.hic dicit̃, q̃ debet prouocare,licet nõ proſequi.Cont.l.ſi procuratorẽ.§.ſi ignorãtes.ff.man.Gl.dicit,hoc eſt uerũ,niſi excu-*
c *ſetur propter paupertatem.* [c] *Sed cõtra hoc inſiſto. Quænim excuſatio propter paupertatem poteſt eſſe in appellando,hoc non uidet̃ uerũ,cùm poſsit appellare uiua uoce, ut l.litigatoribus.ʒ.de ap.& in l.j. in fi.& l.ij.ff.de app.dicũt quidam, q̃ fortè erat neceſſe appellare in ſcriptis,uel ſecũdm ſtatuta ciuitatis erat neceſſe q̃ fieret,aliquod depoſitũ,uel fortè debebat ſolui decima.Iſtæ ſunt diuinatiões. Verus intellectus eſt,q̃ ille §.ſi ignorantes.non loquitur de appellatione inter*
7 *ponenda,ſed loquit̃ de appellatione exercẽda,* † *quã quis tenet̃ proſequi,niſi propter paupertatẽ excuſetur, ut ibi di-*
8 *ſtinguitur.* † *Sed tunc inſtat,*[d] *ſecundũ hoc, caſus illius le-*
d *gis erit cõtra caſum huius legis.Breuiter,quandoq̃ quis eſt in iudicio nomine alieno,& ad cõmodum alienũ,& tunc habet locũ materia noſtra. In qua diſtinguẽ, aut loquimur in procuratore generali,aut ſpeciali.& ſi in ſpeciali,aut fuit appoſitum in mandato de proſequendo appellationẽ,aut nõ, ut patet ex prædictis.Et prædicta intelligo qñ eſt appellatũ à diffinitiua,ſi enim appellatur ab interlocutoria, tunc tenetur quis appellationẽ proſequi,ar l.ad rem.& l. ad legatũ. ff. de procur.Quandoq̃ quis eſt in iudicio nomine ſuo, ad cõmodum ſuũ, & cõmodum alienũ, ut fideiuſſor & emptor, tunc tenet̃ appellare & appellationẽ proſequi, ſi per ſententiam fuit iniuſtè grauatus,aliàs ſecus,ut l.Herennius.§. Caia.ff.de euic.& quod ibi no.in gl.niſi excuſetur propter paupertatẽ,ut d.l.ſi procurator.§.ſi ignorantes.Quandoq̃ quis eſt in iudicio nomine ſuo,& ad cõmodum ſuũ, uel nomine alieno,& ad cõmodum ſuũ, ut procurator in rem ſuã, tunc non eſt dubiũ, q̃ nõ tenetur appellationem proſequi, quia in re propria, &c. ut l.in re mandata.ʒ.mand.& l.ſi conſtante.§.ſiue.ff.ſol.matr.imò poteſt,ſi uult,actioni iam propoſitæ renunciare,ut l.quis libellos.ʒ.de appel.Ita debetis intelligere hanc materiam,& habes expeditam iſtã ſecundam glo.*
9 *quam uide.* † *Quæro circa hanc partẽ, quid in defenſore ſine mandato,an teneatur appellationem proſequi? Dic ut in l.liberto.§.fin.de neg.geſt. Quæro quid in actore? Dic ut in l. ſi actor.ʒ.de appel. Quæro, licet inuitus quis non cogat̃ ex-*
10 *ercere appellationẽ,an uolens exercere poſsit? Certè* † *aut loquimur ex parte actoris,& non poteſt, aut ex parte rei, & tunc poteſt,ut l.ſi actor.ʒ.de appel.& ibi dixi. Venio ad tertiã partem,ſcilicet ad uer.ſed nec defenſionem. Et iſte uer. legitur duobus modis principaliter.Primò q̃ loquitur in procuratore actoris,ſicut ſ.Secundò,quòd loquitur in procuratore rei.Et iſtam lect.uobis tenui.Item ſecũdum j.lec. ſubdiuiditur in tres lect. quia quidam intelligunt de procuratore actoris ante præſtitam ſatiſdationem de defendẽdo; alij de procura,actoris poſt præſtitam ſatiſdationẽ de defendendo,& quærit̃ an poſsit cogi defendere à reo. Alij,an poſſit cogi defendere ab ipſo actore, qui eum dedit,& ſic in ſumma quatuor lect.ſunt.pono ſecundũ primam,l.dicit q̃ pro-*
11 *curator actoris non cogit̃ ipſum actorẽ defendere.* † *Cõtra hanc opin.op.ſ.eo.l.actionem.& l.mutus.§.pœna.ff eo.Sol. Non cogitur quis defendere inuitus præciſè,ut hic,ſed cogitur cauſatiuè, ſcilicet ſi uult audiri ſuper actione intentata. Sed contra op.de l.ſi ,pcuratorẽ.§.ſi ignorantes.ff. man. Sol. Fateor,q̃ tenebitur domino actione mandati, ad intereſſe tantùm,cùm non cogatur præciſè defendere.Opp.tertiò ad iſtã lec.cùm tibi mandatur ut agas, uidetur etiã mãdatũ ut defendas,quia omnia uident̃ eſſe mandata, ſine quibus illud expediri non poteſt,ut ff.eo l.ad rem,& l.ad legatũ.Si uidetur mandatũ,& ipſe nõ implet, apparet q̃ non impleri ſidem ſuſceptam,& ſic ratio,quæ ſequitur, non bene ãdaptat̃. Huius timore gl.recedit ab iſta lect.& legitur aliõ modo.Nõ poſſumus ſuſtinere iſtã lect.quia hic loquit̃ quando poſt lit. conteſt.petebatur à procuratore cautio de defendendo, q̃ non poteſt fieri,ut l.Pomponius.§.rati ff.eo.& l.j ʒ.de ſatiſdãdo.Et ita intellexerunt antiqui,dum poſuerunt hic caſum ibi dũ gl.dicit,puta egit procurator cõtra aliquẽ. Et ſic no. q̃ dicit egit,& ſic innuit litẽ fuiſſe conteſt.ut l.amplius.ff. rẽ rat. hab.Non ob.q̃ dicitur de fide ſuſcepta, quia tenendo iſtam lec.ille uer. cũ fidẽ,refertur ad præcedentia, nõ ad proxima. & ſic ille uerſic. legit̃ duobus modis. Vel aliter dicamus, q̃ iſta j.lec.loquit̃ qñ egit,& perfecit. Sicut enim nõ cogit̃ cauſam appellationis proſequi poſt latã ſententiã, ita nõ cogitur actorẽ abſentẽ poſt latam ſententiã defendere, q̃ tunc bene ſequitur ratio,cũ fidẽ ſuſceptã, &c. quæ ratio poteſt referri ad omnia præcedentia.Et hæc lec.poteſt eſſe ſatis bona. Tertio modo legit̃ in ,pcuratore actoris,qui ſatiſdedit de defendendo,nõ tamen cogit̃ præciſè defendere, ſed ſufficit q̃ præſtet intereſſe.Iſta lec.probat̃ per gl.& per l.ſed & hæ.§ præter.ff.eo. Alij dicunt,q̃ non cogit̃ præciſè defendere abſentẽ, ſed aduerſariũ ſic,quod gl.reprehẽdit per l ſi defunctus ff eo. hoc autem qualiter procedit,dic ut l.filius.§.fi.cum l.ſeq. ff eo.& quod not.in l.ſed & hæ.§.præter.Et pro certo hæc bene ſuſtineri non poſſet.Secũda lect. eſt, q̃ loquatur in procuratore rei,& iſtam uobis tenui,& iſta eſt ſatis clara.*

INVITVS. *Prima lect.eſt q̃ l.iſta loquat̃ in procuratore actoris.& iſta prima lect.diuiditur in tres partes,ut ʒ. patebit.Secunda lect.eſt,q̃ hæc lex uſq̃ ad uer. ſed nec. loquatur in procuratore actoris,uel defenſore ex parte rei.& iſta lect. eſt uera,& cã proſequar.& iſtã ,pſequit̃ gl. fi. circa fi.cũ dicit, tu dicas quarto modo.Secũdm hãc lec.iſta lex diuidit̃ in duas partes.Secunda ibi,ſed nec,& in ſumma hoc intẽdit;Officiũ procuratoris ſiue ex parte actoris,ſiue ex parte rei,eſt uoluntariũ,& neceſſariũ.h.d.ſecundũ ueram lec.Op.de l. munerũ. quaſi per totã l.ff.de mu.& ho.Sol.q̃ munera publica autoritate,& utilitate,uel autoritate tm̃,quis cogatur ſuſcipere,ut in cõtrarijs,ſed munera priuata autoritate,& utilitate, ut puta officiũ procuratoris quis non cogit̃ ſuſcipere, ut hic. Item op.cõtra uer.ſed nec.& ſum in gl.fi.dicit̃ hic,q̃ quis non cogit̃ ſuſcipere defenſionẽ.cõtrà de l.ſeruũ quoq̃.§.ait Prætor. ff.eo.l.ſed & hæ.§.defendere.& §.præter.in eo.tit.Huius timore uariatus eſt intellectus huius uerſi. principaliter duobus modis.Nam quidã intelligunt uerſi.hunc & totã l.in procuratore actoris. Quidam intelligunt in procuratore rei uel in defenſore. Volentes tenere primam opin. dicunt q̃ procurator ex parte actoris nõ cogitur defendere actorẽ in cauſa reconuentionis,ſcilicet præciſè,ſed cauſatiuè ſic,ut ib cõtrarijs. & iſta fuit ſecunda lec.ut in gl.ibi dum dicit. Alij dicũt, q̃ iſta lect.non eſt bõna.& eſt contra d §.præter.& quod ibi not. q̃ procurator actoris cogit̃ præciſè defendere. & dic ut ibi de hac materia Secũda fuit lectura, licet ſit tertia in gl. q̃ ab abſente quis nõ poteſt cogi ut eum defendat,ut hic, ſed ab aduerſario,cum quo litigat,ſic, ut in contrarijs. Hãc reprobat̃ gl.quia eſt contra l.ſi defunctus,& quod ibi nota. ff eo. Vnde alij uolentes tenere primam lect.dixerũt aliter, & iſta lect. eſt j.in glo.licet ſit ſecunda quo ad me, quia quis nõ cogitur ſubire defenſionem actoris,quantùm ad hoc ut aliquã pœnam patiatur quo ad aduerſarium ſuum, niſi quòd denegabitur ſibi actio,ſi non uult defendere actorem in cauſa reconuentionis;ut l.actionem.ſ.e l.mutus.§.pœna.ff.eo.tamen abſenti tenebitur ad intereſſe.Iſta eſt lec.ult.huius l. licet prima in gl lect.iſta reprobatur per gl.& meritò, quia uidebitur cõtra hunc tex.in fi.cùm dicit ſuſceptam, quia ſi nõ cogeretur procurator defendere actorẽ in cauſa reconuentionis,nõ diceretur adimplere ſuſceptã fidẽ,quia ſicut uidetur mandatũ exercitiũ rei principalis, ita uidet̃ mãdatũ illud, ſine quo explicari nõ poteſt,ut l.actionẽ. ſ.e.l,ſeruũ quoq̃.§ ait Præt.*

l.ad rem.&l.ad legatū.ff.eo.Reiectis ergo tribus lec.quæ omnes concludunt hanc legē loqui in procuratore actoris.Tene ergo lec.principalē quæ est in fi.gl.quæ incipit, Tu dicas quarto modo.& hunc tex.ſuſceptam,expone ut gl.exponit. Quæro,quis dicatur inuitus? Tex.est in l.filiusfa. §. inuitus. ff.e.Aduerte,ꝓ tex loquitur,quia non probatur cōſentire.et ſic gl.non hic,ſed in præalle.§.inuitus. exponit illud brocardum, † utrùm taciturnitas habeat pro cōſenſu,ubi expedit. tangit in l.Caius.de pig.actio.l.qui uas.ff.de fur.Dyn. in c. q tacet.ex.de reg.iur.Ia.de Are.tangit in l.ij.§.uoluntatē. ff. ſol. ma.Aduerte,quia ſunt duo extrema,uidelicet expreſſus cōſenſus ex una parte,uel expreſſa cōdictio ex altera. Iſta duo extrema habent unū mediū.ꝓ dicitur taciturnitas,uel patientia.Modò circa iſtud mediū procedit brocardum,& tunc ſi circa tale mediū reperitur aliqua legis diſpoſitio, tūc illam ſequimur,& ita debet intelligi l.j.§.ſi aūt. ff. ad Treb. Si uerò non reperit aliqua legis diſpoſitio,tunc loquimur aut de patientia,uel taciturnitate hominis furioſi, aut hominis ſanæ mentis.Primo caſu quando actus ualidatur ſolo conſenſu, & patientia furioſi nō habetur pro conſenſu. l. qui ad certū. ff.loc.Fallit in l.ij.§.uoluntatem.ff.ſol.mat.Si uerò non ualidatur conſenſu,tunc patientia operat obligationem furioſi, ut l.iij.§.& ſi furioſi.ff.de neg.geſt. Si uerò loquat de patiētia hominis ſanæ mētis, tunc capias regulā, ꝓ tacēs neq; uidet conſentire,neq; contradicere.Fallit in quibuſdā, in quibus habetur pro conſentiente.ut puta ratione publicæ utilitatis, ut l.j.de admi.tut.Item fauore matrimonij, ut l. in ſponſalib. ff.de ſpon.Item fallit ratione coniunctionis, uel affinitatis, ut l.ſi ſeruus cōmunis.ff de do.inter uir.& uxo. Ex iſto ultimo quantū ad materiam noſtram, nota ꝓ ubi ſuadet ratio coniunctionis,uel proximitatis,tacens habetur pro cōſentiente,uidelicet, ꝓ ſi ego conſtituo te conſanguineum meū procuratorē,& tu taces,ꝓ tu uidearis conſentire,& iſto caſu accipietur inuitus,qui expreſſè contradicit.ar.l.ſi ſeruus.al/leg.Et ex hoc inferunt doctores,ꝓ idem ſit in amicis, de præſenti uerò amicitia,ar l.latæ culpæ.ff. de uer. ſig. & ualet, ꝓ ſi ſocius tuus,uel multùm amicus,& multò magis ſi ſit conſanguineus portans libros ad te,& reportet in camera tua,licet tu expreſſe non conſentias, tamē tu teneberis depoſiti, per d.rationem. Quæro, nunquid procurator cogatur proſequi cauſam appellationis? Gloſ.quæ incipit cogitur enim, examinat hic & concludit ꝓ teneatur appellare,& non proſequi,& dic ut in gl.Item quæro,nunquid indiſtinctè teneatur appellare, & non proſequi.& dicit ut in gl.Itē quæro, nunquid indiſtinctè teneatur appellare? dic, quandoq; contingit ꝓ apparet ex actis procuratorē fouere malā cauſam,quādoq; apparet ex actis fouere iuſtā cauſam,quādoq; dubitat. Primo caſu dic ꝓ non tenet appellare,imò bonā fidē agnoſcere debet.ar.l.quoties.§.ſicut.ff.de admi.tuto.l.ſi fide.§.quędam.ff.mand.In ſecundo caſu,ubi apparet procuratorē fouere iuſtā cauſam,dicas ꝓ tenet appellare. Tertio caſu, ſcilicet in dubio non tenet appellare,qa ſemper eſt præſumptio pro ſententia lata contra eū,cōtra quē profert.l. Herennius. §.Caia.& ibi no.ff de euic Debet tñ denūciare dño,ut appellet,ſi uult.Scilicet quæro,quid ſi uelit proſequi appellationē, nūqd debet admitti.De hoc uidiſtis gl.in ſimili in l. ſi actor. ʒ.de appel.quia debet admitti tanquā defenſor,non tanquā procurator.Item quæro,quid in defenſore,nunquid defenſor ex parte rei,contra quē eſt lata ſententia,teneatur appellare? Dic ꝓ ſic, dummodò ueniat ad plenè defendendū, nō ad allegandū cauſas abſentiæ.ut l.liberto.§.fi. ff. de neg. geſt. Poſſes tamē diſtinguere,ut ſ̄ dixi in procuratore, in l.inuitus.in gl.ad illud quod gl dicit per l.qui proprio.§.itē quæritur.ff.eo.ſecūdū unā lec. Nam ſicut ibi procurator datus ad unā litem principalē,etiā cauſam reſtitutionis exercet, ut ibi, uidebatur ꝓ etiā exercet cauſam appellationis, maximè cū cauſa reſtitutionis,& appellationis uideat æquipararі,ut l.præſes.ff. de mino.hoc tamen nō eſt uerum.Nec ob.ſi cauſam reſtitutionis exercet,& nō appellationis.Ratio eſt,quia reſtitutio dicitur de appendicijs primæ cauſæ,ut not.gloſ.in præalleg.§.item quæritur.Appellatio uerò non eſt de appendicijs primæ cauſæ, imò diuerſa ab omni inſtantia, arg.l. ita demum. ſ̄.eo.l.cùm apud.ff.iu.ſol.quod probatur ſic, Nàm reſtitutionem indulget ipſe Princeps. Vide in l.eos ʒ.de appel.& l.j. ff.eo. ergo patet unam eſſe dependentiam à prima, ſicut aliam.

ADDITIO.

a *Inuitus. An autem defenſor cogatur appellare,uide tex.in l. liberto. §. litē de neg.geſt.& Rom.ſing.ccccl.xxvij.incip.procurator.*

b *Proſequi. Adde quod idē tenet Rom.in nouiſſim.deciſio.niſi habuerit mandatum ad agendum appellandum,& appellationem proſequendam, quia tunc tenetur proſequi licet proteſtetur quòd non uelit proſequi, ut habetur in ordine cxlvij.*

c *Paupertatem. Adde an pauperi currant tempora appellationis proſequendæ,Bal.ꝓ non,conſi.v.iij.lib.*

d *Sed tunc inſtatur. Et ratio eſt ſecundū Bal. quia nondū eſt functus officio ſuo,quia uidetur habere mandatū ad omnia emergētia. Et idē ſi reſtitutio in integ.peteretur incidenter.ut ʒ.ubi & apud quos.l. j. in fi. & maximè hoc uerū,ſecundū ius canonicū,ſcilicet, ꝓ appellatio ab interlocutoria impugnatur,& iuſtificatur ex actis primis & non ex nouis allegationibus,in cle.appellanti.de appell.& uide con.Dyn.ſuper hoc.And.Barb.*

LEX XVIII.

1 *Mulier non admittitur ad defendendum alios.*
2 *Mater admittitur ad defendendum filium.*
4 *Mulier quando pro alio admittitur,an iuuetur Velleiano.*

a LIENAM. [2]Mater non poteſt defendere filiū
1 pupillum,ſed eidem tutorem petere.h.d. Not.† ꝓ mulieres non admittuntur ad defendendum alios. Op.ff.appel.re.l.j.Sol.Speciale in cauſa ap
2 pellationis,ut mater admittatur † ad defendendū filiū. Ratio,quia cōtra eum pōt peruenirі ad diffinitiuā ſententiam, non ita in cauſa principali,nam cōtra pupillū non pōt peruenirі ad ſcd'm decretū,ut l.apud Iulianum.ex quib.cauſ.in poſ.ea. Vnde cū non poſſit parari plenū præiudiciū, ſibi nō admitteret ad eum defendendū,ſed ſi eſſet caſus,in quo contra eum poſſet peruenirі ad diffinitiuā ſententiā, uel plenū præiudiciū,puto ꝓ admittet mater,ſicut in cauſa appellationis,ut legib.contrarijs. Opp.de l.fœminis.ff.eo.Sol.ibi admittit pro patre,quia ei nō poteſt cōſuli per tutorē, ſed huic filio poteſt cōſuli per tutorē. Sed ſi poneremus ꝓ non poſſet conſuli huic filio per tutorē,eſſet eadē ratio, quæ in patre,&
3 haberet locū d.l.fœminis. Quæro,† utrū in omnibus caſibus,in quibus poteſt pro alio agere,poſsit & defendere.Gl. hic dicit ꝓ ſic,& uide eam.Iſtud ar. non uidetur concludere in muliere.Nam defendendo aliū uidet intercedere,& ſic iuuatur Velleiano,quod nō fit agendo,per quod quidam re
4 prehendunt iſtā gl. † Sed pro huius declaratione eſt uidendum an in huiuſmodi caſibus,in quib.mulier admittit pro alio,iuuet Velleiano? Gl.tangit in d.l.fœminis.ff.eo. Et quidam dicunt ꝓ non iuuat, ne quis decipiat legis autoritate, & uidiſtis ſ̄.eo.l.exigendi.& l j.ʒ.de his qui ue.æta.impet. Alij dicunt,& iſtud puto uerū, ꝓ mulier iuuet Velleiano, niſi renunciauerit,ut ʒ.quando mu.tut.offi.fun. po. auth. matri & auię.& in corpore,ut ſine prohib.ma.§.quia uerò. Et ſi dicis,ꝓ quis decipitur legis autoritate,non eſt uerum, imò decipitur ſua ſtultitia,quia renunciare non fecit,ad hoc ff. ſi qs in ius uoc.non ie.l.j.qui ſatiſd.cog.l. j. &c. Quæro,qualiter debet intelligi iſtud uerbum petere. Vide gl.not,debet enim intelligi cum effectu,nunquam autem ſine.

ADDITIO.

a *Alienā. Idem intellige ꝓ non admittitur ad plenè defendendū, ſed bene ad allegandū cauſas abſentiæ,ut l.ſeruū quoq;.§.publicè.ff eo. uide Ant.in c. ſignificantib.de offi. deleg.ubi colligit ꝓ mater agit pro filio,uide l.ij. ʒ. de neg.geſt.& ibi Bar.And.Bar.Aduerte,quòd Bar.allegatur contrariari in hac l.alienam.Sed pro ſol.uide concordan.ad l.j.ff.de appel.recip.*

IO. FR. RVE. *Puto uerum.* ADDE ꝓ Bar.*tenet cont.l.j.ff.de appel.reci.ibi not.& eius opi.hic eſt reprobata cōmuniter, ut ibi not. Ang. Aret.& in ſeq.S.d.Bal.& Ias.hic.*

LEX

LEX XIX.

a SI PRETIVM. [2]Pretium conuerſum in utilitatē domini uendicantis rem emptori uenditam, debet reſtituі. * h.d.in ſumma,&c.

* *Reſtitui. Hoc uerum eſt,ſi à bo.fi. poſſeſſore in rem ſuam conuerſum ſit:l. idemq; ff.de act.emp.§.certè,inſt.de rer.di.Malæſi.autem poſſeſſor, non repetit:§.ſi Titius.uerſi.ex diuerſo.Inſt.de rer.di.* I.Conc.B.

ADDITIO.

a *Si pretium. Sed ſi fiat de neceſſitate rei dominicæ, ut quia uendidit uinum, uel frumētum domini,ad utilitatē eius,talis alienatio ualet, quòd tene menti.And.Bar.*

LEX XX.

1 *Conſtituere procuratorem ante litem conteſtatam uel poſt, in quo differat.*
2 *Procurator poſt litem conteſtatam quando poſſit alium ſubſtituere.*
3 *Translatio primæ inſtantiæ quomodo fiat.*
4 *Cautio de rato,quatenus petatur.*

1 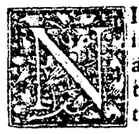 IHIL. * Quæro pro declaratione huius tex. in quo † nihil intereſt.Gl.tua dicit primò quo ad dandi facultatē,quia ita poteſt dari poſt litem cont.ſicut ante.Item etiā alia,ſcilicet in ſatiſdatione,quia ſicut ſatiſdat procurator, qui interuenit ante litem conteſtatam:ita ſatiſdat procurator, qui interuenit poſt lit. conteſtatam.ut hic,& de conſor.eiuſdem litis l.ij.Item tertiò,nihil intereſt, ſcilicet in modo cōdemnandi.nam ſicut cōdemnatur procurator interuenіens ante litem conteſtatā: ſic condemnatur procurator interuenіens poſt litē conteſta,ut plenè dixi in l.j.ʒ.de ſent.Addit gl.notabile uerbum,quod eſt uerum,niſi quando uerba ſententiæ non poſſunt proferri in perſonam procuratoris, proferuntur in perſona dñi, ut in iniuria * & matrimonio. Ita dicit gl.& bene not.quam uide. Quartò,quantùm ad euitandū infamiam nihil intereſt;quia ſicut euitatur infamia, quando procurator interuenit ante litem cōteſta. ita euitatur quando interuenit poſt, ut l.furti. §. ſi quis alieno.de his qui not.infa.licet Gul. dixerit contrariū. Quæro,
a an procurator [a] conſtitutus † poſt litem conteſt. poſsit aliū
2 conſtituere procuratorē? Videtur ſic, ut l.neq;.in fi.ſ̄.ea.l. & ʒ.eo.l.procuratoribus.& l.nulla.dicit gloſ. contra,nam ideò poteſt conſtituere procuratorē poſt litem conteſta.quia per conteſtationē eſt effectus dominus litis, ſed ille qui cōſtituitur poſt litē conteſta.non poteſt effici dominus litis per conteſtationem, ergo procuratorē ſubſtituere non poterit.Et in hoc intereſt,utrùm detur procurator ante litem cōteſta. uel poſt.Et ſic fallit hæc regula doc. Vltramon. dicunt cōtrariū, quòd procurator etiā poſt lit.conteſt.conſtitutus,poterit alium ſubſtituere, nam cū ipſe incepit tractare merita cauſæ efficitur dominus litis.Ego dico ſic, & aduerte translatio litis de domino in procuratorē,uel de uno procuratore in alium, poteſt fieri tribus modis. Primo quòd omnia de nouo repetantur,ſecundū quod not.in l.mutari.ff.eod.& tunc non eſt dubium quòd talis procurator poterit ſubſtituere, quia uidet de nouo litē conteſt. eſſe. Quādoq; fit translatio per modū ceſsionis,& tunc ius inſtantiæ,quod eſt apud primū,transfert in ſecundū,ut ff.eo. l. in cauſæ.§.fi.& §.ſi ex parte.tunc idē ſicut dicimus in procuratore in rem ſuā, ut l. illā. ʒ.de don.& in l.qui ſtipendia.ſ̄.eo.& no.in l.quod quis.ſ̄.eo. Quandoq; procurator ſimpliciter conſtituitur poſt litē conteſt. ad exercendū illud ius inſtantiæ ꝓ cōpeteret domino, uel primo procuratori,tunc uerū puto iſtam gl.dicere,quia
b cùm primus qui conteſtatus eſt litem, ſit dominus litis, [b] alius dominus eſſe non poteſt, cū dominiū litis eſſe non poteſt apud plurimos,ut l.iij.§.ex pluribus.de acq.poſ.& l.ſi ut certo.§.ſi duobus uehiculum.ff.cōmoda.Item opp.& uidetur ꝓ ſit differentia,ut l.ante litē.& l.poſt litē cū ſeq.ff.e.ti.Cita reuocationē iuris eſt differentia,quia ante litē conteſt. remouetur indiſtinctè,poſteà nō, niſi cū cauſæ cognitione. Item opp.& uidet ꝓ etiam ſit differentia an interueniat ante uel poſt,quia ſi interueniat ante lit.conteſt. tunc poteſt facere aliū procuratorē,ſed poſteà nō,cū non ſit dominus.l.procurator.ʒ.eo.gl.ſcd'm Io.fatetur contrariū,quia in hoc eſt differentia. Vel dicit gl. ſub dubio fortè,ꝓ etiam interueniens poſt,poteſt procuratorē conſtituere.Dictū huius gl.in fi. approbat Iac. hic per hanc rationē,quia ſicut procurator interueniens ante litis conteſtationē poſt litē conteſtatā efficitur dñs inſtantiæ,l. procurator. ʒ. eo. Ita & procurator interueniens poſt,eo ipſo ꝓ incipit tractare merita cauſæ, efficit dominus inſtantiæ, & poterit procuratorē conſtituere. Poſſet facere pro opinione ſua,l. nulla. ʒ. eo. ubi dicit poſt cauſam in iudicio agitatam,quaſi uelit dicere,poſtquā merita cauſæ cœperunt tractari,& non dicit poſt litem conteſtatam. Et idem uidentur tenere Vltramon.hic,imò plus,quia eſt caſus ubi lis non fuit conteſt.& tantùm operat ſecundū eos exercitiū alicuius actus iudicij,de illis actibus, qui ſolent exerceri poſt litem conteſtatam,quantū operatur ipſa conteſtatio. Facit ad hoc ſpecialis l. ij. ʒ. de conſor.eiuſdem litis, ſecundū eos.Aduerte,quia dictum huius gl.& etiam dictū d.Iac.non uidetur procedere.Ratio,quia procurator non poteſt conſtituі niſi à domino.l.j.ff.eo.l. procurator.ʒ.eo. Sed probo ꝓ interueniens poſt litem conteſtatā nō poteſt dici dominus cauſæ uel litis.Ratio,quia eſt dominus inſtantiæ procurator primus qui interuenit ante, & fuit litē conteſtatus. Sed duo non poſſunt eſſe inſolidū eiuſdem inſtātiæ domini.ar. l.ſi ut certo.§.ſi duobus uehiculū.ff.com.Et ſi cùm primus procurator ſit dominus inſtantiæ,concluditur ꝓ interueniens nō poſsit eſſe dominus eiuſdem inſtantiæ, & ſic procuratorem non poſſe cōſtituere.uidetur uera opin. Io.hic poſita, dum
3 dicit,ſecus ſi detur,&c. † Aduerte tamen,ꝓ translatio inſtantiæ fienda de uno procuratore in aliū,uel in dominū, poteſt fieri altero de tribus modis,uel per modū enarrationis,ſecūdum quod not.in l.mutari.ff.eo.uel.per modū ceſsionis, ut l.in cauſæ.§.ſi ex parte.& ibi no.ff.eo.Et iſti caſus nō ſunt dubij,quia in primo caſu ille procurator, in quē fit translatio, ipſe idem uidetur litē conteſtatus,& omnia feciſſe facta narratione.In ſecundo uidet idem ꝓ à procuratore in rem ſuā. Tertiò pōt fieri translatio inſtantiæ in alterū, per modū cōſtitutionis procuratoris ut aliū conſtituat, & tunc habet locum dictū huius gl.quod ſ̄.dixi. Notate tamen quòd dictū Vltramon.uidet procedere,ubi lis nō debet conteſtari, uel de iure cōmuni.pone exemplū per l.de ſubmerſis. ʒ. de nauſra.lib.xj.uel de iure municipali,quia tūc exercitiū actus iudiciarij in illis actibus,qui ſolēt exerceri poſt litē conteſt. operat tantùm quantùm ipſa conteſtatio,quod ualet ad quæſtionem.Pone, dicit ſtatutū ꝓ quæſtio ciuilis terminari debeat intra menſem à tēpore lit.cōteſtatæ,pone ex forma ſtatuti,ſunt certi menſes,in quibus lis conteſtatur,quando incipit currere menſis ex forma ſtatuti, incipit currere eo ipſo quòd incipiūt tractari merita cauſæ,quæ ſolent tractari poſt litem conteſtatā.ar.eorū quæ ſ̄. dixi. Et circa hoc uide Cyn.
4 in l.properandū.in prin.ʒ.de iud.In hac l.quærit Petr. † ſi interuenit procurator poſt litē conteſt. quo tēpore præcludet uia petendi cautionē de rato? Reſpondet ipſe, quòd poſt primum actū contradictoriū inter talem procuratorem,& aduerſariū interuenientem,quod tene menti.

ADDITIO.

Pro ſolutione Bar.in hac l.nihil.in qua arguit de cōtrarietate, uide concordantiam quam poſui ad l.ab executore.§.fi.ff.de appel.

d *Quæro,an procurator. Arch.tenet cont.ꝓ procurator poſt lit.cōteſt.conſtitutus non poſsit aliū conſtituere,niſi de hoc haberet mandatū.Ita not. ipſe in c.j.de proc.in vj.Sed opi. Vltramon.eſt uerior,ꝓ eſt effectus dominus litis, quia ſententia fertur in eū, ut no.in l.j.C.de ſent.& interlo. om. iud.Item quia in cauſis ubi lis non conteſtatur,ſed habetur pro conteſt.gl. eſt ſing.in c.j.de app.in vj.quod eſt no.dignum.And.Bar.*

* *Nihil. Nihil intereſt, utrùm procurator interueniat ante lit. conteſt. uel poſt: l. ij. ʒ. de conſort. eiuſd. lit. Hæc ex repet.* I.C.B

* *Iniuria.l.j. ʒ.de iniur.*I.C.B.

b *Litis.*

b Litis. Adde qualiter procurator dicatur effectus dominus litis. Oldra. conſi.cccxvij.
IOAN. FRA. RVER. ADDE dum Bar.hic uult q̃ procurator conſtitutus,poſt lit.conteſt.ſimpliciter non poſſit conſtituere procuratorem,q̃ ipſe tenet contrarium,in l.ab executore.§.fin. ī. de appel.& illam opm.contrariam quòd poſſit,tenent Cyn.Bal.Sal.Caſt.& alij.communiter,ut hic referunt Alex.& Iaſ.

LEX XXI.

1 Maritus pro uxore,quãdo & pro quibus bonis ſine mandato admittitur.
2 Mulier habet patrimonium triplicis generis.
4 Agere quando quis poteſt ad id,quod non eſt mandatum.
5 Permiſſum in uno,quando in alio uideatur prohibitum.
6 Expreſſio ſpeciei quando reſtringat genus.
7 Maritus quando admittitur ut coniuncta perſona,an admittitur ſicut aliæ coniunctæ.

a MARITVS. [2] Maritus tanquã coniuncta perſona admittitur ad agendũ pro uxore ſine mãdato, præſtita cautione, & quod in uno concediť, in cæteris prohibetur. * Diuidiť in tres partes. Primò ponit dictũ,quando maritus nullum habebat mandatũ. Secũdò ponit rationem. Tertiò ponit aliud dictũ,quãdo maritus habebat mandatũ in quibuſdam. Secunda ibi nec fœminæ.Tertia ibi,ſinautẽ.Iſte uerſi. ſin autem,legiť duobus modis.Vno modo ſecũdum doct.alio modo ſecundũ gl. & ſecundũ
1 lect.gl. Hic eſt ſingularis caſus, quem not. † Opp.diciť hic in prin.q̃ admittitur ſine mandato,& de rato cauet.Cont ī. de pact. cõuen. l.ſi.ubi uidetur eſſe procurator, etiã ſi non ca
2 ucat de rato. † Solu. * Mulier habet patrimonium triplicis generis, habet dotẽ, & iſta eſt uiri ſine dubio,ut l doce ancillã.ī.de rei uendic.l.quoties de iur.dot.Habet quãdoq̃ quædam alia bona uiro tradita extra dotẽ,& iſta
b dicũtur paraphernalia [b],& in his maritus uidetur eſſe procurator, ut l. contraria. Habet quædam alia bona marito nõ tradita aliquo modo,& tunc maritus non eſt procurator,& habet locũ hæc lex.Fateor tamen q̃ pro qua
3 cunq̃ re † mulier tradidiſſet marito inſtrumenta,q̃ ex illa traditione probaretur mandatum,ut d.l ſi. quod tene menti, ad qd̃ etiã uide bonũ tex.in l ī.de do. Opp.ad finẽ hu
4 ius l.& uidetur q̃ poſſit quis agere ultra id † quod mãdatur.ff.e.l.ad rem mobilem. & l ad legatum. Sol. Quæ ſunt antecedentia de neceſsitate ad id,q̃ eſt mandatum, uidẽtur eſſe mandata.Ita loquiť lex contraria, ſed hic loquitur de his, quæ ſunt penitus ſeparata & diſtincta ab eo quod eſt mandatũ. Item opp. caſus omiſſus remanet in diſpoſitione iuris cõmunis,ut l.ſi extraneus ff.de condictio.ob cauſ.l.ſi cũm dotẽ in prin.ſol mat. ergo ſi mulier mãdauit cauſã,in alia,debet maritus admitti tanquam cõiuncta perſona. * Huius timore Iac.de Bel.fatetur cõtrariũ,& hanc l.intelligit aliter,uidelicet & ultra quod eſt mandatũ,maritus non poteſt admitti ut procurator,ſed ut cõiuncta perſona. Ita intelligit hũc tex.quem uide. Certè opi. noſtrorũ doct. eſt,
5 ut dicit glo. † q̃ ſi habuerit mandatũ in aliquibus,in cæteris uidetur prohibitus,quod nõ.quia ſingulare eſt,præterea hic intellectus Iac.nullam dubitationem haberet.Rñ.ad cõtrarium,caſus omiſſus remanet in diſpoſitione iuris cõmunis,quia diſpoſitio iuris cõmunis eſt,ut maritus & aliæ coniunctæ perſonæ admittanť ſine mãdato,niſi ſit aliqua præſumptio,ex qua præſumať illũ,cuius nomine agiť,hoc nolle, ut l.ſed & hæ.in prin. ff. de proc.& l.ſi cùm dotẽ.§.eo aũt tẽpore.ſo.ma.& depoſiti.l.qd̃ ſeruus. ſed ex eo q̃ mulier facit maritum procuratorẽ in una cauſa tantùm, inſurget præſumptio q̃ ipſa noluit eum eſſe procuratorem in omnibus ſine eiũs licẽtia, quæ præſumptio facit maritũ repelli, ita de
6 bes intelligere legẽ noſtrã. † Opp.expreſsio ſpeciei non reſtringit genus,ut l.quæſitum.§. pe.ff.de fun. inſtr. ita hic mandatum ſpeciale mulieris nõ debet reſtringere generalem legis permiſsionẽ. Sol. ibi exprimitur genus, & ſpecies,hic exprimitur ſpecies tantùm. Vltimò quæro, dicitur hic in fin. præſcripſerit, qualiter intelligitur? dicit glo. fin.ante oculos ſcripſerit cum ſcriptura, uel etiã ſine ſcriptura,& in eo q̃ dicit, ſine ſcriptura, uelle uidetur iſta glo.quòd mandatum poſsit probari per teſtes. * De quo dixi uobis ſ.eo.l.j.Vltimò quæro,habetis hic quòd maritus admit
7 titur,ut coniuncta perſona. † Quæro utrùm ſint aliæ perſonæ coniunctæ.Gloſ.remittit ad l.ſed & hæ.in prin.ff.eo. Dic ut ibi & dixi anno ſuperiori,in l.ij.ff.de accu. & uide ibi plenè,& Inno ponit in c.nonnulli. §.j. ex̃. de reſcri.&c. Et ex hoc arguit ad quæſt. coniuncta perſona conſtituit aliam perſonam coniunctam procuratorem.Procurator conſtitutus uidens fortè quòd procuratorium non eſt legitimum,non uult comparere ut procurator,ſed ut coniuncta perſona, nunquid poteſt? Videtur per prædicta quòd ſic. Et idem poſſetis dicere in procuratore conſtituto ex parte in rem ſuam. Sed ſi uideat procuratorium ſuum non ſolenne, poterit comparere ut defenſor,uel ut cõiuncta perſona. Intellectus iſte eſt contra legem iſtam in fin. quia uidetur eſſe prohibitum quo ad alia. Ad contrarium,dum dicitur caſus omiſſus,&c. concluditur quòd maritus debeat admitti tanquam coniuncta perſona.Rñ.quòd cõiuncta perſona admittitur ſine mãdato,non tamen contra mandatum, ut l Pomponius.§. fin. ff. eodẽ titul. Contra mandatum autem uidetur tenderein caſu noſtræ legis,quia eo ipſo quòd maritus eſt datus procurator quo ad unum actum, uidetur eſſe prohibitus quo ad alios.Hic eſt intellectus noſtræ legis.De quæſtionibus autem tactis,uide tu quod not.per Cyn.in l. contra maiores.ī. de inoffi.teſta.

modum cõprobet. Ait enim l. maritũ pro uxore,propoſita ſatiſdatione, intercedere poſſe,quod iure cõmuni cuilibet conceſſum eſt: l.exigendi:inſt. ſ.hoc tit. Quæ re propoſita iãdem à Bar. falſa ſunt, nempe quòd maritus non poſſit admitti ut procurator,ſed ut cõiuncta perſona. Non abſimile quippiã mãlè propoſuit Bar. ſ. hoc tit. l.cautio.nu.iiij. I.Conc.B.
* Teſtes.Ob.l.j. ſ.mãd.ſol. Speciale ibi eſt, & iſtud tenet Azo in ſummail lius tit.& gloſ. in c. j. ex̃. eod. Hoc ex reliquijs repet. I. Conc.B.

ADDITIO.

a Maritus.Not.dictum in uno,uidetur negatum in alio.hoc uerum niſi ſit expreſſum propter maiorẽ frequentationem. Ita colligit Ant.ex gloſ. in uerſic præſidentes.in cler.j.de reſcrip. ubi uide Ioan.de Imol. adde illud dicitur fieri contra mandatũ,quod fit ſine mandato.Bal.in l.nec filius.C.de iureiur.And.Barb.
b P. PAV. P. Paraphernalia. Quæ autem dicantur propriè paraphernalia,& quid ſi tempore datæ dotis non habebat talia,ſed poſtea ad eandem peruenerunt, & maritus ea detinuit & poſſedit ſciente & patiente uxore per multos annos,non tamen expreſſè tanquam paraphernalia,an dicantur propriè paraphernalia,uide Comen.quod ſic, conſi.ciiij.per totum.cum ſubſcriptionibus. Vide Iaſon hic Imol.conſi. lxxxij. in fin. Et an bona paraphernalia gaudeant iiſdem priuilegijs, quibus gaudet dos, uide Iaſ.in l.ſi ex toto.in prin.ff.de leg.j. Et quæ dicantur paraphernalia, uide Fel.in c.iurauit.circa fi.ex̃.de prob.Et quæ habes ad Bar.in l fi.C. de pact. conuen.ubi omnino uide.Item de eo quod dictum eſt de priuilegijs dotis, an competant pro bonis paraphernalibus,uide Are.in l.placet. de acquiher.poſt alios per eum relatos. Vide quod dicit Iaſ.hic,prope finem.Vide Crem.ſing.clxv.Item an ſtatutum loquens de dote, habeat locum in coſtumis & bonis mobilibus traditis per patrem filiæ,uide Ioan. de Ana. conſi. xxxv j.Item limita regulam huius legis quòd prouiſio hominis facit ceſſare prouiſionem legis,Caſt.conſi.cxxx.in fin.

c Tene

menti. Adde ut pulchrè per Rom. conſi cccxlvj. & ibi an maritus, qui egit cauſam ut procurator,cùm non eſſet, poſſit ſuſtinere tanquã maritus, dicit etiam hic Caſt. ex eo quod hic no. * q̃ maritus non eſt affinis, ſed cauſa affinitatis,quod poteſt induci ad q. de eo qui accepit emphyteuſim pro ſe & liberis ſuis,per lineam maſculinã deſcendentibus, & deceſſit relicta fœmina,quæ licet deſcenſum habuerit à patre maſculo,q̃ tamen in ipſam non tranſibit emphyteuſis, quia in patre non incipit linea, licet ipſe ſit principiũ lineæ.ſed in ipſa filia quæ non eſt maſculus.Et ita dicit tenere Spec.in tit.de Emphyt.§.nunc aliqua.uerſi.xlvj. Tu adde Bal. conſi. cxxvj.v.lib.quòd accipiens emphyteuſim uſq; in tertiam generationem,ipſe non comprehendatur.
* No. Aduertas quod ex repetitione, ad primam additionem ſ. tranſtulimus. I.Concen.B.

LEX XXII.

1 PROCVRATORIBVS. † Procurator per litis conteſtationẽ efficitur dominus litis,& non poterit remouerí ſine cauſa.h.d.Et per hanc l.docebat, & conſuluit Lambertinus de Ramponibus,q̃ poſt litem cõteſtatam à procuratore, ſi citatur dominus ad aliquẽ actum, & ipſe non compareat,& in eius domini contumaciam ille actus geritur, q̃ nõ uaget quod agitur, * nã ipſe dominus non debet citari,ſed debet citari procurator, * quia iam eſt effectus dominus litis,adeò q̃ eo inuito dominus proſequi nõ poteſt. Ita loquitur hic.Sed ſi dominus ueniret, & ſua ponte litigaret, & procurator non cõtradiceret, iſtud non eſt prohibitũ Et de cauſis,ex quibus poteſt remoueri procurator,habes plenè in l.filius. §. fin. cum multis legibus ſeq. ff.eod.&c.

* Agitur Bar.l.j. ī.de ſent. & interloc. om. iud. Hoc ex miſcel. repet. I.C.B.
* Procurat. Bar. in repetitiõe huius l.tenuit cont. Non ob. hæc l. inquit, quia procedit,quã do procurator contradiximus aduerſario meo, quòd ſi non obſtet, cauſam agere potero:Io. And.c.j.ex̃.de procur. c.ij.eo tit. lib vj. Qui indiſtinctè fatetur ſententiam & citationem nullam eſſe, quando dominus citaretur poſt lit. conteſt.à procuratore factam,eo abſente, qui nimirum contradicere non poterat,uel expreſſè contradicente. Hæ ſunt reliquiæ repetitionis. I.C.B.

LEX XXIII.

1 NVLLA. Poſt conteſtationem factã à procuratore,domini morte non finitur mandatũ, & poteſt alius à procuratore ſubſtitui. h. d. Ratio huius eſt, quia poſt litem conteſt.mandatum non dependet ex ſolius domini uoluntate,cùm ſit procurator effectus dominus litis,idcò domini morte non finitur mãdatum. Quæro, quid eſt in cauſis, in quibus non conteſtatur lis, quãdo dicetur procurator effici dominus litis? Doct.dicunt ſtatim,cũ incipit tractare merita cauſæ, quod dictum ſatis placet, & uidetur caſus hic.Nam ſ.proximè dicit,poſt litis conteſtationem, hic dicit,poſt cauſam in iudicio agitatam. Vnde ſtatim cùm merita cauſæ incipiunt agitari & tractari per procuratorem, ipſe dicitur effici dominus litis, eſt caſus hic. Hoc intelligo uerum,niſi illius litis alius iam eſſet effectus dominus, ut ſ. eo.l.nihil. Quæro,mortuo domino qualiter formabunť ſententiæ uerba in iſtum procuratorẽ, nam ſi eum condemnabit procuratorio nomine domini, cũ dominus iam ſit mortuus,uideretur ſententia eſſe nulla,ut l.pe.ff.quæ ſent.ſine appel.reſc. Quid dicemus? Cogitabis.

LEX XXIIII.

1 Exceptio procuratoria quando ſit dilatoria,& quando peremptoria, & opponi poſſit poſt litem conteſtatam.
4 Actus contrarius factus proteſtationi nihil prodeſt.
5 Exceptio procuratoria eſt quintuplex.
6 Exceptio,tu non es procurator,quando poſſit opponi.
7 Pronunciatio facta per iudicem, quem eſſe procuratorem, non nocet domino.
9 Solutio facta falſo procuratori,poteſt repeti.

a TICET. [2] Exceptio, quæ reddit iudicium retro nullum,quandocunq̃ opponi poteſt.h.d.Opp. q̃ exceptiones procuratoris debent opponi ante litis conteſt.l.ita demum.ſ. eo.l. Pomponius. §.rati.n.eo Huius timore ſunt hic plures ſolu
1 tiones, * Dicunt quidam q̃ poſt litis conteſtationem permittitur opponi, ſi ipſe qui opponit,hoc uult probare. Ita loquitur hic.Iſta non uidetur uera ſimpliciter,cũ enim ſit mera negatiua,nõ poteſt probari, * ut l.actor. ī. de probatio.& l.aſſeueratio.ī.de non nu.pec. Vnde alij dicunt, q̃ hic eſt ſpeciale in exceptione, quæ reddit iudicium retro nullũ, ut hic,& l.ſeq.ī.ſi à non compe.iud.l j Ratio huius eſt,ut ſtatim dicit glo. ibi, uel melius,&c. quia cùm iudicium ſit nullũ, non poteſt dici quòd oppoſitio exceptionis ſit retardata poſt litem cõteſtatam,cùm nulla ſit conteſtatio. Iſta eſt optima ratio. Alij dicunt aliter, tamen illæ ſolutiones tendunt ad aliud contrarium magis generale.ideò ipſas forma ſic. Opp quòd exceptio dilatoria debet opponi ante litis conteſtationem,ut l.ij. ff.de excep & l.exceptio ī. de prob. ſed iſta eſt dilatoria, er
2 go,&c Dicunt † quidã,Aut opponitur exceptio, tu non es procurator,& iſta eſt peremptoria. Aut opponiť exceptio, tu non potes eſſe procurator,& iſta eſt dilatoria. Dicit gl. q̃ iſtud ſibi non placet,& bene dicit,quia contra tex.d. l. iij. de excep quia utraq̃ eſt dilatoria. Alij dicunt, Aut ſcio ipſum non eſſe procuratorem, & debeo ipſum repellere, aliàs eſt quod mihi imputetur. Aut credo ipſum procuratorem eſſe,& tunc ſi poſteà ad mei notitiam peruenerit,q̃ ipſe nõ eſt procurator, quandocunq̃ poſſum opponere. Ita loquitur hic.Si uerò dubito utrùm ſit procurator uel nõ, debeo opponere prin. litis. Ita loquitur hic hæc lex in prin. & uide iſtam glo.ibi, alij ut Hug. Primũ membrum eſt quòd ſi ſcio ipſum nõ eſſe procuratorem, ab initio debeo ipſum repellere,hoc eſt uerũ,ſed ſi eum non repellerem,innuit iſta opinio quòd mihi præiudicem, qd̃ puto uerũ, quãtum ad actionem quam poſſum habere contra procuratorẽ ad intereſſe.Debetis enim ſcire, & notare, q̃ ſi aliquis agit contra me tanquã procurator, uel aliter contrahit, ipſe tenetur me docere ſe procuratorẽ.ar.l.j.ī.cre.euic pign.non de. Igitur ſi ſciui eum non procuratorẽ,non tenebitur mihi.ar. l. ſi fundum.ī.de euic & l.cũ donationis ſ. de tranſ. Sed ſi uolo opponere exceptionẽ nullitatis, quia nõ eſt procurator, iſtud
3 poſſum non obſtante ſcientia mea. † Nã in his quæ non dependent ex conſenſu meo,approbatio mea nihil releuat ad ualidandũ iudicium,ut l.ſi expreſsim ff. de appell. Dixi in l. j quando prouo.non eſt neceſ.Sed quid in his quæ ex conſenſu meo dependẽt? Vide in l.ſi tutor. ī in quib. cau. in integ reſti.non eſt neceſ.& ibi dixi. Secundũ membrũ eſt, q̃ ſi credo cum procuratorẽ eſſe,tamen non eſt uerũ, quandocunq̃ ad mei notitiam peruenerit,potero opponere.Hoc uidetur eſſe uerum ut ex̃. de excep. c. paſtoralis. & uidetur q̃ hoc,quòd peruenerit ad mei notitiam, probetur per iuramentũ,ut ibi dicitur.Tertium membrũ eſt, quòd ſi dubito, debeo contradicere in prin.ut hic. Iſtud not. quia hoc puto uerum.Et per hoc colligitur cautela, † quam dixi uobis in l.j.ſ.eo.d. Nam non negabo eum procuratorem, ne per negatiuam fiat res dubia,ſed petam quòd me faciat certum de mandato. Alij dicunt, quòd hic iſta exceptio fuit ab initio oppoſita, tamen litigauit ſub quadam proteſtatione. Dixi enim,nego te procuratorem,& proceſsit in cauſa conteſtando Item, ſemper dicendo ſaluo eo quòd ſi apparet
4 procurator,&c. Et uide gloſſ in fin. † Certè iſtud non placet,nam iſta talis proteſtatio, ſeu reſeruatio, quam quis ſibi facit, nullius eſt effectus, nam facit actum cõtrarium ipſi reſeruationi ex̃ de appell.c.ſolicitudinẽ.Dicit ergo gloſ.quòd prima ſolutio poſita in iſta gloſſ. placet. Tu uerò clarius pro
5 intellectu huius l. dic, † quòd exceptio prouocatoria eſt quintuplex Quandoq̃ opponitur, tu non potes eſſe procurator, quandoque ille, qui conſtituit, non potuit te conſtituere,

stituere. Quandoq; opponit, ꝙ ex natura causæ non potuit constitui procurator. Quãdoq; op. cõtra procuratorẽ, ꝙ nõ cauit. Quãdoq; opponit, ꝙ nõ est procurator, & est quinta de qua loquit lex nostra. Prima, quæ opponit ratione personæ procuratoris, aut persona eius talis est, quę nõ põt esse in iudicio, nec pro se, nec pro alio, ut seruus in causis ciuilib. & ista exceptio poterit quandoq; opponi, qa reddit iudiciũ retro nullũ, ut l. ij. §. j qui satis. co. Quãdoq; potest esse in iudicio pro se, non pro alio, ut mulier, miles, minor cũ autoritate curatoris, filiusfa. & similes, & tunc debet opponi ante lit. cõte. l. ita demũ. s̃. e. Secundò uerò opponit exceptio de persona cõstituentis. De illa dixi in l. non eo minus. s̃. e. ti. Tertiò opponit ratiõe causæ, ut in causis criminalibus non põt cõstitui procurator. * De his habes gl in l. quãuis indubitati. j̃. de adul. & ibi dicã, & dixi in l. pe. §. ad crimẽ ff. de pub. iud. Quartò op. de cautiõe nõ præstita, & ista debet opponi ante lit. conte. ut l. Pomponius. si rati. ff.
6 eo. † Quintò opp. tu nõ es procurator, & de hoc loquit hic ista exceptio. Quãdoq; opponi. ab eo, cõtra quẽ procurator litigauit. Quãdoq; opponit ab ipso dño, cuius nomine litigauit procurator. Primo casu, si quidẽ ab initio cõtendit de mandato, nec decidit, sed propter dubiũ procurator admittit cũ cautione de rato, tũc de cętero ista exceptio, tu non es procurator, nõ põt opponi, nisi opponens hoc incõtinenti probaret, ut l. inter quos. §. alieno. ff. de dam. infec. Quãdoq; disputat de mandato, & determinat ꝙ est procurator, & iudex pronũciat eũ
b esse procuratorẽ[b] legitimũ, tunc de cætero nõ poterit opponi ipsi procuratori ꝙ nõ sit procurator, ꝙ iam determinatũ est, ar. l. iij. j̃. si ex fal. instr. Idẽ si instrumentũ ꝓcurationis fuit productũ in iudicio, & probatũ, ut l. fi. de fid. instr. & Inn. ita cͣtat in c. quoniã. ex de prob. ubi expresse dicit, hoc in instrumẽto procurationis. Si uerò de hoc nũquã fuit cognitũ nec disputatũ de mandato, tunc põt quãdocunq; opponi. Ita loquitur hic, seruata tñ distinctione Hug. quæ ponit hic in gl. Vbicunq; aũt dixi, ꝙ postquã est determinatũ, nõ potest de cætero opponi exceptio, tu non es procurator, hoc est uerũ, nisi ille qui opponeret, uellet in se assumere onus probandi istã negatiuã, quod posset facere probando mandatũ reuocatũ, uel instrumẽtũ falsum. Et intelligas semper, nisi de hac falsitate, uel de reuocatiõe fuit cognitũ, & hoc modo potest intelligi prima opinio posita in gl. Secũdus casus principalis est, quando ipse dñs, cuius nomine agitur, uult dicere, ꝙ ille nõ fuit suus procurator, tũc quãdocunq; potest nisi de mandato doceat, uel de ratihabitione, ut s̃. eo. l. si preciũ ff.
7 rem ra ha l. procurator. la ult. Illa enim † pronunciatio per quã iudex declarat esse suũ procuratorẽ, nõ nocet dño absenti, quia eo nõ citato causa cũ eo non cognita, hoc fuit pronunciatũ, ar l. cum non iusto. de collu. dete. Ita tenent omes
c doc. licet secus sit in tutore[c]. Ratio, quia eius cõstitutio principaliter spectat ad iudicẽ, ut l. j. §. idẽ Pomponius. ff qđ fal. tu. aut. per Inn. c. super literis. de rescrip. quo ad quid tamen præiudicat domino, ut quãdo recipiunt testes super mandato, ut dixi in l. j. s̃. eo. Modò habetis expeditã istã materiam, & primã gl. Venio ad secundã gl & op. si nullũ est iudicium, ergo non potest examinari, an sit procurator uel nõ, nisi ante constet de mãdato: sed antè non põt constare de mandato, nisi examinet, & sic uidet perplexitas, seu indissolubile quoddã. Sol. Dicit gl. breuiter, & bene, Iudiciũ primũ, an ego sim procurator, non agitat procuratorio nomine, sed ego proprio nomine dico me ꝓcuratorẽ. Et sic in hoc habet legitimã personã, meritò quãtùm ad hoc, an sit procurator, constat litigiũ, quia est persona legitima. Vide gl. quã not & bene, ideò si ꝓcurator ageret nomine minoris, uel syndicus nomine uniuersitatis uel tutor, & cõtingeret aliqua læsio in examinatione personæ, an sit ꝓcurator, uel syndicus, uel tutor, certè nõ pñt petere restitutionẽ in integ. qa ista causa an sit procurator, uel syndicus, uel tutor, est cũ ipso tutore uel ꝓcuratore agitata, non cũ minore uel ecclesia. Opp. & uidet ꝙ licet nõ habeat mandatũ, iudiciũ ualeat. l. si sine. in prin. &

* *Procurator. Nisi in pœnã relegationis, uel aliam minorem: l. j. ff. an per aliam: l. fin. C. de iniur.* I.C.B.

8 §. j. ff. rem ra. habe. † Sol. Iudiciũ nõ ualet, quantũ est in præiudiciũ dñi, sed in præiudiciũ procuratoris, & fideiussoris,
9 quẽ dedit de rato, bene ualet. † Vltimò quærit gl. an si soluit huic falso procuratori, possit repeti. Dicit gl. quòd sic. * Sed an idẽ si soluat cũ iudice? Dicas quòd sic, quia sententia lata fuit cũ falso ꝓcuratore, de hac materia plenè dic per me in l. si sine. in prin. & §. j. & §. cùm aũt. ff. rẽ rat. hab. * Opp l. ita demũ. s̃. eo. Huius timore facta est ista gl. dicit gl. ꝙ tunc est uerũ, quòd hæc exceptio potest opponi quandocunq;, etia post litẽ contestatã, quãdo ille, qui opponit, uelit probare procuratorẽ non habuisse mandatũ, quasi uelit dicere gl. ꝙ quia suscepit in se istud onus, nõ mirũ si potest istã exceptionẽ opponere quandocunq;. Ista fuit prima sol. quæ non est uera, * quia ista cùm sit merè negatiua, nõ est ꝓbabilis. l. actor. j̃. de prob. Vnde prob. Vnde gl. dedit aliã sol. Re ipsa ueritas est, dicit glo. ꝙ hic est speciale in hac dilatoria, quę põt opponi in quacũq; parte iudicij, & idẽ in quacunq; alia, quæ haberet reddere iudiciũ retro nullũ fuisse, not. in l. j. s̃. de iur. & fac. igno. Et est ratio, quia qñ iudiciũ dicit nullũ, instantia nulla conte litis nõ habet formã iudicij, unde nõ põt dici tardè opposuisse hãc exceptionẽ, nec põt obijci, nõ opposuisti ante litis cõtest. quia nõ dicit lis contestata, qñ iudiciũ sit nullũ. Et istud uoluit sentire gl. cũ dicit, uel melius, & ista est uera sol. Alij dederũt aliã sol & dicũt ꝙ exceptio, de qua loquit l. ita demũ. sit dilatoria. Sed hæc exceptio est perẽptoria, & ista sol. est falsa, qa utraq; est dilatoria, tñ optimè loquit quãtùm ad aliud. Nã quandoq; opponit, tu non es ꝓcurator, & tũc licet sit dilatoria, põt opponi quãdocũq;, ut hic. Quãdoq; opp. talis exceptio, nõ potes esse procurator. Et hic aduerte scd'm la. quia quãdoq; est defectus ratione causæ. Videbitis de hoc in l. quãuis indubitati. j̃. de adul. Quandoq; est defectus ratione personæ, & potest esse duplex exceptio, qa persona nõ possit esse in iudicio, nec ꝓ se nec pro alio, & tũc ista exceptio põt opponi quãdocũq; l. seruus. j̃. de iud. l. ij. §. si quis his. ff qui satis. co. Et est alius defectus, ꝙ quãdoq; persona potest esse in iudicio pro se, & nõ pro alio, & tunc ista exceptio debet opponi ante lit. contest. ut in d. l. ita demum. Quandoq; op. exceptio non potest esse procurator, quia nõ legitimus, & ista debet opponi ante litem cõtesta. ut l. Pomponius §. rat. & uide ibi bonã gl. ff. eod. Sed quærit hic la quid de exceptione libelli ineptè formati, quãdo debet opponi? Ipse dicit quòd hæc exceptio opponi potest, etiã post litem cõtest. allegat ad hæc l. libellorũ uersi. ꝙ si libelli. ff. de accusat. quia si libellus esset ineptè conceptus, nomen rei aboletur, ergo cõcludit ꝙ erat receptũ inter reos, & sic erat lis cõtestata, ut l. adulterã j̃ de adult. plenè in l. j. qui accus. nõ possunt. per doc. Cõtra quod uide bonã l. cum sua glo. in l. Titia ff. de accusat. & quod ibi notatur, & no. illã l. uerũ est quòd gl pro solutione dicti contrarij, dedit aliã solutionem, & distinguit tres casus, ut uidebitis in fi. glo. quia dicit glo. Aut scio falsum, &c. dic ut in glos. Aduertè tamẽ, quia glo. in primo mẽbro huius distinctionis uidetur innuere, ꝙ si ego scio procuratorẽ esse falsum, &c. & non oppono statim, mihi præiudicat, quare posteà nõ possum opponere. Dictũ huius gl. nõ est uerũ, quia posito ꝙ sciam procuratorẽ agentem contra me, non habere mandatũ, mihi non præiudico. Ratio, quia cõsensus meus in his, quæ nõ dependent ex mea mera uoluntate, nõ operatur ad ualidandum actum, uel sententiã, ut l. si expressim. ff. de ap. Sed iudicium agitatũ non dependet ex mera uoluntate mea, qa iudiciũ nõ reddit in inuitũ. Et ex eo cõcludas, ꝙ licet non opponã, & sciã ipsum esse falsum, adhuc possum ipsam opponere. Imò

* *Sic. Ob. l. procurator. §. si procurator. uers. litem amiserit. ff. rem ra. hab. Vbi falso procuratori solutũ fuerat, & tamen dominus petere uolens, amisit litẽ. Sed intelligas ipsi domino solutum fuisse & nihilominus debitum iterũ petere uelle, quo nomine litem amisit, non enim æquum est, ut bis idẽ debitũ consequatur.* I.C.B.

* *Hab. Melius cõtinuit l. procurator. § si procurator ff rem ra. hab.* I.Con.B.

* *Vera. Imò uerissima, quã sequitur* Bar *d. l. ita demũ. nu. iiij. Et solutio quã tandem affert, huic adstipulatur.* I. Conc B.

Imò plus, quia consensu utriusq; partis iudiciũ nullum uel sententia nulla nõ posset ualidari, ut ualeret sententia. Et ita debet intelligi l. ij. & ibi per doc. j̃. cõm. utriusq; iud. licet glo. senserit contrarium, & malè l. j. j̃. qui pro sua iur. iu. dare da. ue pos. & idẽ no. per Ber. in c. quoniã. in ult. gl. magna ext. de prob. & solet dici per doc. in l. instar. j̃. de iur. fis. li. x. Itẽ op. & sum in gl. fi. de prin. ad fi. Sol. ut in gl. in prin. Quæro, pone quòd per sententiã iudicis est solutum falso procuratori, nunquid solutũ potest repeti? Dic quòd sic. Non ob. l. cùm putarem. fa. ercisc. quia ibi fuit iudiciũ agitatũ cum legitima persona, hic non. Item dicit gl. quòd iudiciũ est nullum, in præiudiciũ domini, nisi habuerit ratũ. alle. l. licet. de iudi. Cõcludit ergo ista gl. quòd dominus possit ratificare iudiciũ agitatũ per falsum procuratorẽ. Aduerte, inquantũ iudicium facit contra dominũ, quòd possit ratificari, ita debet intelligi. Sed quæro, quid si iudiciũ faceret pro dño, uel sententia lata esset pro dño in persona falsi procuratoris, nunquid ratificando tũc ualebit sententia? Gl. in l. si mater. §. hoc iure. de excep. rei iud. tenet quòd sic, & alleg. l. licet. ff. de iud. Contrariũ sentit gl. alibi in l. si tutor. j̃. in quib. cau. in integ. rest. nõ est neces. quæ gl. innuit quòd speciale sit in minore. Ista ult. gl. cõmuniter approbat, per rationẽ superius dictã, & aduerte quòd l. licet ff. de iud. loquit ubi dñs ratificat iudiciũ agitatũ per falsum procuratorẽ ante sententiã latã, quid aũt si post sententiã. uide s̃. Quæro iudex pronunciat procuratorẽ esse legitimũ, & se habiturũ ratũ quicquid per eum factum fuerit, quæro nũquid ualebit? Videt quòd sic, l. j. §. idẽ Pomp. ff. quòd falso tutore. Cont. uidet per l. quod nõ iusto. de coll. dete. Non obst. l. cõtraria, quia loquit in tutore, cuius tutoris damna dependent ab ipso iudice, quod non est in procuratore. ueruntamẽ est, ꝙ si iudex pronũciat sic, pronuncio exceptiones oppositas cõtra mandatũ huius procuratoris nõ obstare, & eis nõ obstantibus esse procedendũ in causa, isto casu iudiciũ ualeret. Ista est practica cõmunis, quã ponit Spe. in tit. de excep. §. iij. in fi. & Cy. hic.

ADDITIO.

a *Licet. An gesta cũ procuratore, qui nõ debuit admitti, teneant, uide* Tanc. *in iij. rub. in iij. q. do. de* Rota*, conclusione clxxxvj. ubi allegant ꝙ procurator habens mandatum substituendi, & reuocandi, licet substituat, & protestetur se nolle de causa intromittere, uide d.* Pet. *in c. ex parte de resc. ꝙ gesta per procuratorẽ reuocatum non possunt haberi rata.* And. Bar.

P. PAV. P. *Licet. de ista materia, an & quãdo possit opponi exceptio, tu non es procurator, uide omnino* Alex. *cons. lxxij. uol. iiij. Item quòd exceptio falsi procuratoris possit semper opponi, uide* Io. *de* Ana. *cons. xcvj. etiam si esset pronunciatũ per iudicẽ super legitimatione personæ, secundũ Bologninũ ibi ad finem, qui loquitur tamẽ quo ad præiudiciũ domini, qui non constituit. Item quòd nunquã censeatur reiecta à statuto ista exceptio incompetentiæ iudicis, uide* Io. *de* Ana. *cons. pen. &* Bolog. *ibidem ponit de eo quod dictum est s̃. quando pronunciatum esset super legitimatione procuratoris, de quo uide etiam* Fel. *in c. cùm in iure. ad fi. de offi. del. Et ibi etiam cui incumbat onus probandi mandatũ post litem contest. Item ꝙ exceptio inepti modi procedendi possit quandocunq; opponi, ut dicit* Bal. *hic, uide* Fel. *in rub. ext. de foro compet. Item ꝙ ista exceptio impediat litis ingressum, secus in exceptione quod quis nõ esset procurator contractus, cuius uigore quid egit. Vide* Bal. *no. in c. j. §. naturales. si de feu. defun. contentio sit in. domi. & ag.*

b P. PAV. P. *Esse procuratorem. Vide* Alex. *cons. lix. in prin. in ij. uol. Et de tutore uel cura. uide* Bar. *l. j. §. idem Pompon. ff. qui fal. tu. aut.*

c POMA. *In tuto. Vide* Alex. *cons. ciij. ad fi. in ij. uo. & cons. ciiij. in fi. uo. iiij. &* Pau. *cons. xviij. uo. ij. &* Alex. *lxxx. ad fi. uo. ij. & cons. clxxxij. eo. uol. ij. ubi sentit procedere, etiã si pronunciasset omni meliori modo, &c. & clxxxv. uol. ij.*

Pro concordia. Aduerte quando mandatũ reuocatur in dubium an sit ualidum, uel non, & producuntur testes, & fertur sententia super eius ualiditate. Bart. dicit in l. j. s̃. eo. tit. ꝙ isti testes, & sententia præiudicat domino etiã non citato. contrarius allegatur per d. Alex. *in hac l. Tu dic saluando* Bar. *ꝙ in d. l. j. debet intelligi secundum determinationẽ quam dicit in hac l. licet. quod præiudicat, s. quando causa cognita, non aliter. ideò cautè dixit d.* Alex. *ꝙ limitatur, non autem quòd contrarietur. In alio tamen secundum* Aret. *in l. sciendum ff. de uerb. obl. allegatur contrarius* Bar. *in hac l.* Bar. *super* Cod. *quia in prin. uoluit ꝙ dicit procuratorẽ esse falsum, non tenetur probare, quia negatiua non coarctata loco & tempore. l. actor.* C. *de proba. cum si. & tamen secundum eum contrarium uoluit in eadem l. ubi uoluit ꝙ potest probari probando reuocationẽ mandati. Tu dic ꝙ j. opinio uera. & non ob. ꝙ dixit, quia* Bar. *loquitur quando quis assumpsit in se onus probandi quod ita probari potest producendo reuocationem, & sic nihil ob. imò subtiliter intuendo, tunc negatiua non probatur, sed affirmatiua reuocationis, quæ tamen habet annexam negatiuam, ut latè habetur in l. hoc iure. & in l. illa. ff. de uerb. obligat. nouiss. in l. de pupillo. in §. si quis ipsi. ff. de nou. oper. nunc.*

LEX XXV.

QVICVNQVE. Illustris persona non litigat per se, sed per procuratorem, aliàs punietur. h. d. Hic autẽ est auth. hoc ius. quæ limitat l. & rationẽ legis, dic ut in gl. &c.

LEX XXVI.

1 *Causæ, in quibus quis cogitur personaliter, & non per procuratem comparere.*

a IN Pecuniarijs[a]. Per procuratorem, citatus potest comparere, etiam si in citatione hoc non exprimitur, nec cogitur quis cõparere perso-
b naliter, nisi ex causa[b]. h. d. Quæro quæ † sint
1 causæ iustæ propter quas quis cogitur personaliter comparere. Pro huius declaratione debetis scire, quòd hic tex. ibi, nisi fortè quosdam, &c. legitur duobus modis. Primo sic. Dictũ est s̃. quòd quis potest comparere per procuratorẽ si uult, nisi in casu, in quo cogitur quis comparere per procuratorẽ, ut s̃. l. proxi. & ita intelligitur iste uer. nisi fortè. ut dicit gl. super uer. iustiores. in prin. Alij dicunt econuerso, & ita posui casum, qui est magis notabilis, ut s̃. dictũ est, quòd potest cõparere per procuratorẽ, nisi est causa (cogatur) comparere personaliter. Quæ est ergo causa iusta. Dicit gl. causa iusta est in his causis in quibus nõ admittitur procurator, ut puta, in causa criminali, in qua imponit pœna à relegatione suprà, & istud est clarũ. Vel dicas, dicit gl. quia melius scit dñs ueritatẽ, quã procurator. Sed secundum hoc semper iudex poterit dicere compareas corã no-
c bis personaliter, quia uolumus scire[c] à te ueritatẽ. Et uide gl. do. Iac. circa hoc dabat remedium, ꝙ quis faciat procuratorem instructũ ad omnia, de quib. posset iudex eum interrogare, & hoc exprimat in mandato. Sed certè hoc non placet mihi. Nã dicit l. de minore. §. tormẽta. ff. de quæst. ꝙ ueritas perpendit ex uultu, & trepidatione, & qua constantia quis loquat, sed in his iudex nõ potest informari per ꝓcuratorẽ, quia alius est aspectus dñi, & alius est aspectus ꝓcuratoris, & sic qñ iudex uellet, faceret dñm cõparere, ut hic loquitur,
d & hoc colore assessores[d] raro † uel nunquã admittunt ex-
2 cusationẽ per ꝓcuratorẽ. quod satis placet. Vel quartò, dicit gl. est alia causa iusta, si persona domini est legalis, nec est rixosa, sicut est procur. ar. l. actor. ff. eo. Quod dictũ placet multùm in procuratore simplici, per cuius aduentũ, conditio aduersarij in nullo debet fieri deterior, ut l. ij. §. defendendi. quib. ex cau. in pos. ea. Sed quid in procuratore in rem suã, doc. tractant hic. De hoc est tex. & gl. in l. si actor. ff. in eo. ibi dicemus Deo duce. Bar.

IN Pecuniarijs. Quæro quid uelit dicere tex. ob causas. Dic ut in gl. pone, tu agis ex iure cesso contra me. dico quòd cõpareat cedens, tanquã melius nouerit ueritatẽ, an debeat comparere? Videtur quòd sic, ut l. si actor. ff. eo. Dic cont. secundum Iac. de Are. quia tunc confessio cedentis nõ possit præiudicare cessionario in aliquo, ut l. si partẽ. ff. queãd. serui. amit. l. seruũ filij. §. j. ff. de leg. j. & ibi per Dyn. & in l. facta. §. si hæres. ff. ad Treb. ad quid debet cõparere cedens? Certè nõ uideo, quod est uerũ, secundũ Iac. de Are. nisi ad cedentẽ spectaret aliquod periculũ uel cõmodũ, isto casu dicit prima causa cedẽtis, & possit uocari cũ debet ar. l. j. §. in ꝓpria. qñ app. sit. Itẽ quæro, tu cõpares tanq̃ ꝓcurator in iudicio, oppono tibi & uolo ꝙ cõpareat principalis, tanquã melius

noucrit ueritatem, principalis est absens, debeo sibi facere sumptus? Videtur ꝙ sic, quia uolo inducere eũ in testẽ.ar.l. qm̃ j.de test.& l.eos.j.de app.dic cont.quia per absentiã aduersarij nõ debet fieri mea cõditio deterior. Tex. est in l.ij.& ibi gl.quib. ex cau. in pos.eatur. Itẽ no. hanc l.in ar. pone ꝙ caueτur ꝙ pro maleficio debeat quis citari ter ut compareat per se,& per procuratorẽ legitimũ, quidã fuit citatus, ut cõpareat, ipse non cõparuit, fuit positus in banno, nunquid bannũ ualeat? Videt quòd nõ,quia citatio est fundamentũ iudicij,quæ nõ fuit facta secundũ formã statuti. Cont. determinat do.Ia. per hãc legẽ, quia potestas cõparendi per aliũ inest tacitè,per hãc legẽ,& expressio eorũ,quę tacitè insunt, nihil operaret,ut l.nõ rectè j.de fide.l.hæc uerba. de leg.j. Vltimò not practicã ex hac l.quòd si aliquis est accusatus corã te de aliquo crimine,cuius pœna sit j.relegationẽ, & tu citas eũ,& ipse cõparet per procuratorẽ, quod est licitũ l. seruum quoq;. §. publicè. ff. eo. quo ad obuiandũ malitiæ suæ.Et ut possis melius inuestigare ueritatẽ,posses dicere quòd tu uis principalẽ, qui melius nouit ueritatẽ,per hanc legẽ.Et si uis quòd clientulus tuus nõ cõpareat,quòd ipse faciat procuratorem specialiter ad iurandũ de calũnia.Et est casus extrà de proc. qui ad agen. lib. vj. Et ponas, quòd ipse confiteatur, uel respondeat ad omnia de quibus interrogabitur. Et omnia ista ponuntur expressè & singulariter in procuratorio. Verbi gratia,si interrogaberis de hoc,respondeas sic,& ista est practicã.

ADDITIO.

a *In pecuniarijs Et alle.istum tex Bar.in l.j.§.sufficit.ff.de adm. tut.& in l. qui habet. §.si pupillus. ff. de tute. ꝙ pupillus potest solus citari ad iudiciũ,quia intelligitur ꝙ cõpareat per se,uel per procuratorẽ.Ego tenui contrariũ in l.sed si ex stipu.quam præcedit l.si ex legati ff.de uer.obl.& uide c.cùm in iure.de off.del & uide ibi alleg.Bar.hic Andr.Barb.*
Pro cõcordia aduerte, uult iudex facere comparere aliquẽ ex litigantibus personaliter responsurus positionibus uel similibus,audientiã potest denegare procuratori in hoc, quasi dominũ sit legalior & melius instructus, ut per Bar.hic,in hac l. si contrariũ allegatur tenere in l.si actor.ff.eo.tit. in j.co.Tu dic in d.l.si actor.loquitur.Bar.quando quis uenit ad defendendum, non simpliciter uti procurator, sed tantùm pro iure suo, quod dicit menti cõmendandum,secus si simpliciter,& ita loquitur. adde ad no.in c. j.de confes.in vj. maximè per Io. And.in glo.j. Item, & aliter dici potest, quia sit procurator specialiter ad sic respondendum informatus,& missus à domino,& ita procedat ij.opi.aliàs procedat j.in d.l.fi. Ita Bart.in l.qui bona.§.qui alieno.ff.de dam.infec & alleg.concor. Adde Inno.in c.pastoralis.in princ.de iud.In criminalibus autem uide Bar. & doc.in l.ij.§.defendi ff.ex quib.cau.in pos.ea.
b POMA. *Nisi ex causa.Vel nisi quis impetrasset rescriptum,quòd aduersarius posit compelli comparere personaliter, quo casu etiam ipse impetrans cogeretur,ut per Ro.in tit.de dol.& contu.c.ij. in antiquioribus.de quo Fel in rub.de rescr.*
c P. PAV. P. *Scire.Vide Bar.in l.seruum.§.pub.ff.de proc.*
d *Assessores.Sed contrarium uidetur tenere idem Bar. in l. qui bona.§ pen. de dam. infe. & ibi uide Io. de Im. in c.ij. aliàs iij.de iur.cal. ubi tenet cum Bar.in d.l.§.pe.& alleg.Io.An.istud tene menti.in c.fi.de iur.cal.in vj.tangitur in c. pastoralis. de iudic. uide c. pen. de postul. prælat. & ibi dixi. Andre.Barb.*

Ne liceat potentioribus. Tit. XIIII.

Cõtinua ut in gl.& sicut rub.partes duas habet, ita in nigro sunt duæ leges. Prima tractat de prima parte rub. secunda de secunda tractat,&c.

LEX I.

1 *Procurans patrocinium potentiorum,debet priuari causa.*
3 *Iudex minor punit maiorem de fauore per eum præstito in causa alicui priuato.*
4 *Pœna huius legis non imponitur ipso iure,sed per sententiam.*
10 *Domus appell.quid ueniat.*
11 *Simulatio cessionis quando præsumatur.*

DIVINE. Qui patrociniũ potentis ratione officij procurauit, causa priuatur,* & ille potentior
punietur,& rector prouinciæ iudex erit. h d Primò loquitur in genere. Secũdò respondet quærenti.Secunda ibi, quare cùm intersit. Itẽ prima subdiuidit,
quia primò punit partem procurantẽ. Secundò punit potentiorẽ facientẽ hoc.d. Se-
1 cunda ibi, quem palàm, &c. Nota ex hac l. †
quòd ille qui procurauit aduocationem,seu
procurationẽ, seu auxilium potentiorũ debet priuari causa,quòd nota contra eos,qui
in ciuitate ista faciunt quod priores faueant
sibi in aliqua causa, coram alijs officialibus:
debent enim causa priuari,ut hic uides. No.
2 † quòd officialis, qui præstat patrocinium,
uel fauorem alicui priuato, in aliqua cau-
3 sa,coram alio officiali,punitur. Secundò †
quòd de isto delicto iudex minor potest punire officialem maiorem. Op.ff de alie.iud.
mutã.cau fac.l.iij. Sol. ibi loquitur de potentiore non ratione officij, sed fortè diuitiarũ,
seu ratione alterius status,hic de potentiore
ratione officij. Contra hoc op. s. de aduo.
diuer. iudi. l. ij. ubi decuriones possunt esse
aduocati. Sol. Hic loquitur de potentiorib.
ratione officij ita magni, quòd posit alteri
minacem fauorẽ ostendere, seu inferre,ut l.si
per impressionẽ.j.quod met cau. & ideò proprie posui exemplũ in prioribus istius ciuitatis. Op.ij.j.de suffra.l.j. Sol.ut in glo.quia
ibi nõ erat potentior. Circa hanc legẽ quæ-
4 ro,dicitur hic ꝙ priuatur causa,† utrùm priuetur ipso iure,an per sententiã? Gl.optimè
dicit,per sententiã,quia dicit,priuetur,non,
priuatus sit.Sic simile habuistis no. in l.iubemus.§.sanè s. de sacr. san.eccl. & l. si quis in tantã.j.unde ui.
& dixi pluries. Quæro utrùm hæc lex habeat locũ tam in actore quàm in reo? Gol.quæ est j.ti prox super rub. uidetur
5 uelle ꝙ hæc lex habeat locũ solùm in actore. Cont.† puto,
quòd habeat locũ in actore & reo. Primò propter generalitatem rub.quę dicit,patrociniũ litigantibus præstare.Ex eo
ꝙ dicit, litigantibus, loquitur tam de actore, quàm de reo.
Hoc etiã apparet ex principio huius legis,
6 quæ loquitur generaliter.* Secundò † quæro,utrùm sit necesse ꝙ potentior præstet patrociniũ, an sufficiat procuratio partis sola.
Tex.uidetur dicere ꝙ solùm sufficiat procuratorem habere patrociniũ potentioris ratione officij, dum dicit, aduocasset. Et ita sentit gl. super illo
uerb. glo. finaliter dicit contrariũ de æquitate. arg l.quam/
7 uis. de in ius uocan. † Quæro, utrùm [a] sit necesse ꝙ illud
a patrociniũ pręstetur palàm ad banchũ,uel sufficiat ꝙ clam,
uel per interpositã personam fiant ista rogamina? Certè puto quocunq; modo potentior præstet patrocinium, fauorem, uel auxilium ad procurationem partis, ipse incidit
in hanc legem propter generalitatẽ uerborum huius legis
8 ibi,potentiorũ domorũ opibus niterentur. Quæro † quid
b si aliquis procurauit [b] patrociniũ alicuius familiaris potentiorum,ut puta notarij prioris? Puto quòd idem, ut teneatur hac constitutione.Et hoc innuit tex. & glo.super uers.domorum opibus, id est, illis de domibus, dicit glo. Pro hoc
facit j.sic rec.prouinc.&c. in rub.& in nigro & j. si quacunq;
præd.l.j.&c. Circa ultimã partem,dicitur hic, ꝙ rector pro-
9 uinciæ est iudex super isto delicto. Quæro † an istam causam posset delegare.Glo.dicit quòd non,quia istud specialiter eis cõmittitur ut maioribus. Et per hanc legem ponit
exemplum in l.j.ff.de off. eius cui mand.est iurisd. Vltimò
glo.hic tractat materiam de cessio.actio. quæ hic non cadit,
sed cadet melius in l. prox. & ibi debet dici, in l. per diuersas. & l. ab Anastasio. j. manda. & ibi dicemus, & dicam j.l.
prox.quantùm ad eam expediet,& nota hanc legem quam
poteris

* *Priuatur. Cùm sit rei litigiosæ cessio, siue uera, siue simulata uenditio,uel donatio, puta, data opera in fraudẽ aduersarij,ut litib. uexaretur inutilis est: l.j ff de alie.iud mutan. l j.C.eo.l.per diuersas.in princ. cum §. per hãc. & § ita tamen. uers. licet instrumento cessionis, uenditionis nomen insertũ sit. & l. ab Anastasio. in princ. j. mand. Quibus addendum est, quod nuper hic ait, cum scilicet qui hoc fecerit, causa priuari.* I.Conc.B.

* *Generaliter. Dic amplius ut per Bar. l.j. j. tit. px.* I.Conc.B.

poteris cum honore practicare, &c.

DIVINE.Non potest potentior patrocinium præstare,aliàs ipse puniretur,& præses esset iudex, & litigator ipso iure priuaretur.h.d. Opp.j.ubi sena.uel cla.l.iij.Sol.ut in gl. Quæro utrùm præses prouincię posit in casu huius legis per inquisitionem procedere? Gl. uidetur dicere quòd nõ; nisi ad partis postulationẽ,hoc etiam uidetur probare text. ibi,inter litigatores audientiã tuam, &c. In contrariũ, quia delictũ istud cõmittitur coràm iudice, ergo ipse de hoc poterit inquirere,ut j.de prob.l.iubemus.de testa.l.nullũ.Et illud puto uerũ, quantũ ad accusationẽ criminalẽ,seu ad punitionem,per tex.ibi, rectores prouinciarũ & custodes,&c. Ad ipsorũ ergo custodiam hoc pertinet,& per actionẽ præstitam, quantũ ad actionẽ ciuilem nõ puto, quia in eo nihil potest facere iudex,nisi parte petẽte,ut l.j.in prin.ff.de eden. & l.ad peremptorium. de iud. Fallit in l.iij.ff.de suspe. tutor. & quod ibi not. Quæro utrùm sufficiat procurare patrocinium potentioris, an requiratur quòd exhibeat? Dic
10 ut in gl.No.† dispositionẽ de domib.intelligi,id est illis de
domibus, quia qñ dispositio nõ cedit in domibus tanquã
in ædificio, intelligitur domus, pro illis de domibus, ut ff.si
cer.pet.l.lecta. in prin. & hic in l. diuinæ.uide gl. quæ incipit;
11 & ideò alij.est primò not.ꝙ gl.dicit prope finem, † ꝙ si titulus cessionis non est expressus in principio instrumenti, ꝙ cessio præsumitur simulata, quã intellige sanè, quia nõ debes intelligere ꝙ si esset causa cessionis in fin.ꝙ ideò dicatur simulata. Sed uoluit dicere ꝙ si à principio,quando fit cessio,non exprimitur illa causa, ꝙ si ex interuallo exprimeretur,ꝙ nihilominus præsumeretur simulata.Et not.ꝙ sit differentia an exprimã in prin. instrumenti, uel in fin. Item est aduertendum dum glo. dicit, ꝙ si pro parte iura sint uendita, & pro parte donata, quòd est simulata cessio. Quæro, qualiter agetur ad istud. Dic ut not. per Inn.in c.ij.ext.de alie.iudi.mu.cau.fac.& idem eo.modo, si uendita sunt minori pretio iura, qualiter tunc agatur. Dic ut ibidem per eum. Ratio quare uerus sit titulus, uel causa cessionis in iuribus cedentis;nec sufficit sola cessio,est ista,quia iura uolunt ꝙ illud idem operetur cessio in transferendis iuribus in cessionariũ, qđ traditio rei corporalis in transferendo dominium rei corporalis,ut no.glo.in l.ad eum in prin.ff.de dona.Facit quod no.in l.in omnib.ff.de act.& ob.quod habetur in l.fi.qñ fisc. uel priuat.in gl.quæ incipit,suo. Sed nemini uenit in dubium, ꝙ traditio sola rei corporalis nõ transfert dominiũ,nisi sit ibi titulus habilis ad translationẽ dominij,ut l.traditionib.s.de pac. & l nunquam nuda. ff de acq. re. do. Ergo sola cessio sine titulo & causa, nõ transfert iura. Et quia hic in glo. fit mentio de pretio, dum iura cedunt ex causa uendi. ꝙ si tabellio dixit, Talis cedens fuit cõfessus ex tali cessione habuisse centũ,an istud sufficiat.Glo.quę est in l. per diuersas. j. manda. super uerb.solutarũ, innuit ꝙ ista confessio non sufficiat, sed debeat pretium realiter esse solutum.Et hanc opi. approbat Iac. de Bel.esse ueram in auth. de æqua. dot. post princ. in lect. sua. Quid si tabellio dicit, coram me habuit centum pro d. cessione contra Martinum debitorem suum pro dicto pretio dictæ cessionis, an hic titulus sit sufficiens, cùm nullus sit expressus titulus uenditionis, ut l. fin. j. de præd. decu. ubi dicit fieri uenditionẽ ut per hoc manifestè detur intelligi, uenditionis fuisse contractum.

ADDITIO.

a *Quæro utrùm.no.quòd ista pœna habet locum etiam si clam præstetur patrocinium.uide tex.in c.j.de off.de leg.in uer.manifestè.ubi probatur contrà,uide ibi.* And.Barb.
IO. FR. RVE. *Certè puto. Adde* Bart. *in l. cùm miles. de alie. iud. mu.cau. fa.*
b P. PAV. P. *Procurauit. Ista lex tamen non habet locum in potentibus solùm diuitibus,uel quia sit ex magnatibus ciuitatis, sed solùm in potentioribus ratione officij. uide* Dec. *c. j. de off. deleg. ubi etiam quædam alia in materia.*

LEX II.

SI CVIVSCVNQVE. Si actio cedatur potentiori ratione officij, actor cadit à causa. h. d. Quærit glo. hic, in quo differt hæc lex,seu prouisio huius l.à titulo, de litigiosis? Resp. ibi loquit de actione litigiosa,quæ iam erat in iudiciũ deducta,hic etiã si non erat litigiosa.Item in quo differt hic tit.à tit.de alie. iudicij mutan.cau.fac.Resp.ibi loquitur de potentiore, alia ratione quã officij.Secundò quærit gl.quid si cessio fiat actionis non litigiosæ, nec fiat potentiori aliqua ratione? gl.circa hoc distinguit tres casus, quos uidebitis in text. in l. per diuersas.& l.ab Anastasio. j.mand.& uide gl.tuam quã maximè not.ibi,si dubitatur, maximè ibi,item quòd titulus,&c. ibi in principio, & hac ratione, seu dicto huius glo.ponunt quidã in prin.instrumenti titulum cessionis, licet quidã dicant quòd nõ expediat. Sed dicemus in d. l. per diuersas. j. mand.& l.fi.&c.Opp.de liti.l.ij.Sol.ibi prohibet cessio propter potentiã eius, cui cederetur. Ratione huius cõtrarij gl. distinguit de cessione, quod habuistis perfectius in l. per diuersas.& l.ab Anastasio.j.mand.

De his qui potentiorum nomine. Tit. XV.

Glo.continuat sic, s.tit.prox. prohibuit actorem aduocare potentioris patrociniũ, hic prohibet reum. Innuit hic glo. ꝙ titulus præcedens nõ habet locũ in reo, quod est falsum, ut s.dixi.Continua erga sic,Suprà punit litigantes, qui aduocant patrociniũ potentiorum præstandũ dicto uel facto ipsorum potentiorũ,hic punit litigantes,qui aduocant patrociniũ potentiorũ dicto,uel facto ipsius litigãtis,quod facit affigẽdo tit. uel prætendendo nomina,ut uidebitis j.&c.

LEX VNICA.

3 *Asserta per reum in exceptionibus,ita faciunt fidem contra se sicut asserta in libello per actorem.*

ANIMADVERTIMVS. Qui titulos potẽtiorũ prædijs suis affigunt, uel eorũ nomina in lite prætendunt, priuantur suo iure,& metallo damnantur,& potentior, si consenserit, infamatur.h.d. Diuide,primò loquit in genere,secundò respondet quærenti repetendo quasi illud idem.Secunda ibi, quisquis igitur. Ad euidentiam legis debes scire quòd senatores,& uiri clarissimi habent priuilegium ne conueniantur, nisi sub certis iudici, ut l. iij. j. ubi senatores uel clariss. Hoc præmisso, uenio ad causam in hac l. Hodie possumus ponere exemplũ in prælatis,quando aliqui uolentes euadere curiã secularẽ,titulos alicuius ecclesię imponunt prædijs suis,uel eius nomen in iudicio prætendunt.Ad hoc facit ext.de alie. iud.mu.cau.fac.c.ij.Nam si hoc faciunt in fraudem,quia nõ est uerũ,punientur & tenebuntur hac cõstitutione. Quæro utrùm hæc lex habeat locũ in actore? Videtur quòd nõ, ut hac l.uers.quisquis.In contrariũ uidetur ibi, nec repetendæ actionis,&c.gl.super rub. & etiã dicto uerb.actionis, uidetur tenere quòd nõ habet locũ in actore,sed habet locũ s.
1 tit.j.l.j.Ego dico † quòd habet locum tam in actore quàm in
reo,& l.j.s.tit.j.loquitur alio casu,ut dixi super rub. Vltimò
2 nota ex isto text. † quòd sicut chartula continens petitionẽ
actoris, appellatur libellus: ita chartula cõtinens exceptionem rei appellat libellus,ut ibi contradictorijs libel.&c.per
3 † quod patet quòd sicut illud, quod actor asserit in libello
facit fidem cõtra se,ut l.cùm precum. de libe. causa.ita istud quod reus asserit in exceptionib. Quæro, in quo differat hic titulus à præcedenti. Resp. secundũ glo.s. in actore,hic de reo,ut ibi dixi.Tu dic ꝙ differt à præcedenti,quia loquitur quando interuenit actus ipsius potentioris, hic etiam quãdo nullus actus eius interuenit,sed pars in iudicio eum nominauit. Item præcedens loquitur in potentioribus ratione officij tantùm,hic loquitur in eis,qui habent dignitatem & priuilegia dignitatis, etiam sine officio, seu admini-

ſtratione, de quibus loquitur l. iij. ĩ. ubi ſena. uel cla. & hoc patet in princ. ibi, clariſsimę priuilegia dignitatis, &c. Tertiò, quia præcedens titulus poteſt habere locum etiã nulla lite mota, ſed hic titulus habet locum lite mota, ſaltē per porrectionē libelli. Vltimò eſt no. ꝙ hic tit. & præcedēs loquuntur de potentiorib. ratione officij. Si aliquis aſſumeret defenſionem alicuius caſtri, uel uillæ ſubditæ alteri ciuitati, uel etiam dominij ſi non ſit potentior ratione officij, punitur, & dictæ conuentiones non ualent, ut ĩ. nemo ad ſuũ patrocinium ſuſcipiat ruſti. l. j. lib. xj.

Vt nemo priuatus, &c. Tit. XVI.

LEX I.

REGIAE MAIESTATIS. Qui titulum ſub nomine principis rebus inſcripſerit, eas perdere debet. Vel aliter: Qui titulum, etiam ſub nomine proprio ſcripſit, eas perdere debet. h. d. Tamen iſte caſus ultimus in Italia non ſeruatur.

LEX II.

1 *Quando accuſatio non procedit, iudex non debet eam admittere.*
3 *Notarius non habet neceſſe admittere in quaterno accuſationem, ſuper qua non debet procedi.*
4 *Curiales, presbyteri, milites, inter plebeios non cõnumerãtur.*

a NE QVIS.[a] Rebus alienis non poteſt quis titulum, uel arma alterius imponere, & faciens punietur, & poſteà cuilibet licet euellere ſine metu
1 proceſſus. h. d. Nota ex iſto ſin. ꝙ † quando accuſatio non procedit, iudex non debet eam admittere: l. j. ff. de off. aſſeſs. Not. etiam unum, ꝙ hic uidetur caſus pro opinio. quam teneo, dubitatur quando dicatur nomen rei receptũ inter reos, & in hoc ſunt uariæ opinio. ut docto. ſcribunt in l. j. ĩ. qui acc. non poſſ. & ego pleniſsime in l. is qui
2 reus. de pub. iud. Finaliter † dico ꝙ donec pendet cognitio, an ſuper accuſatione ſit procedendũ uel non, quis nõ dicit receptus inter reos, ſed quando iudex pronunciauit procedendum eſſe ſuper accuſatione, non obſtantibus exceptionibus, tunc dicitur receptus inter reos. Hoc uidetur probari, qa nõ debet ſcribi illa accuſatio, ſuper qua nõ debet pro-
3 cedi, ut hic in fi. Item nota iſtum finem, † quòd ſi producitur accuſatio, ſuper qua nõ debet procedi, notarius non habet neceſſe eam admittere in quaterno, ſi tamen ſcripſit, puto ꝙ non puniatur, quia hic dicitur punitur qui ſcribi concedit. Reſp. & intelligas ad hoc, ut ſuper ea procedatur, ſed ſi ſcribatur ut oſtendatur ſuper ea non eſſe procedendum, non uideo quid repugnet, &c.
NE QVIS. Nota tex. ibi, ſine receptione iudicis cõpetentis. Innuit ꝙ cum licentia, uel præcepto iudicis, hoc poſſet facere. Et ſic uidetur ꝙ iudex partem ipſam poſsit facere executorem in lite ſua. Simile ĩ. tit. j. quod intellige cauſa cognita, quia aliter inciderent in conſtitutionem l. meminerit. ĩ. unde ui. Dixi in l. iuſtè. ff. de acq. poſ. Et ꝙ quis poſſet eſſe executor in re ſua, habes in l. cum qui. §. fin. ff. de fur.
4 Secundò not. † quòd curiales, presbyteri, milites dicuntur nobiles, hoc eſt, non plebeij. Not. fin. huius l. ad quod tota die allegatur, quòd iudex libellum, qui non debet recipi, poteſt lacerare. ff. de offic. aſſeſſ. l. j. Item not. quaſi caſum pro una opinione mea, qualiter intelligatur nomē rei recipi inter reos, multæ ſunt opin. In l. j. qui acc. non poſ. teneo quòd tunc uidetur receptus, quando pronunciatũ eſt accuſationem eſſe admittendam, & ſuper ea procedendum, aliàs nõ dicitur nomen recipi inter reos, ut hic in fine.

ADDITIO.

a *Ne quis. Et not. quòd eo ipſo, quòd quis efficitur clericus, deſinit eſſe plebeius, quod not. pro ſtatuto ſecundum Flor. adde glo. de conſ. diſt. iij. c. rogationes. quòd appellatione plebeij uenit ſeruus. Lap. c. ſi. de offi. de leg. in vj. quòd appellatione plebeij, uenit monachus, quia eſt ſeruus monaſterij. Andr. Barb.*

Vt nemini liceat ſine iudicis autoritate ſigna imponere rebus[a] alienis. Tit. XVII.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Imponere rebus. An iſta materia procedat in capellis per aliquem conſtitutis in aliqua eccleſia, in qua non poſſunt depingi alia inſignia, etiam ſui hæredis, qui non eſt de ſua agnatione. cogita.*

In quo differt hic tit. à præcedenti, ut in glo. Ex quo habetis intellectum clarum.

LEX I.

SAEPE. Nota ex rub. & nigro ſequētiũ legũ, ꝙ ſine autoritate iudicis nõ licet ſigna imponere rebus alienis: ergo à cõtrario ſenſu, cũ autoritate iudicis licet. Et ex hoc concludit, ꝙ iudicis autoritate poteſt quis ingredi poſſeſsionē ſine executore, ut ipſemet ſit executor, & nũcius in cauſa ꝓpria, præcedente tñ legitima cognitione, ne incidat in cõſtitutionem. l. meminerint. ĩ. unde ui. Pro hoc ꝙ quis poſsit eſſe nuncius in re propria, facit l. cum qui. §. ſi epiſtola. ff. de fur. Dixi plenè in l. iuſtè de acq. poſs. Vltimò pluries allegaui iſtam legem in conuentibus ſcholarium, qui doctorantur, & qui debent petere inſignia doctoralia, nõ ipſimet ſua autoritate recipere, &c.

Ne fiſcus, &c. vel reſpub. Tit. XVIII.

Continua ut in glo. hanc rub. & hæc rub. eſt ſummarium totius tituli: tamen quamlibet legem ſummabo, &c.

LEX I.

REIPVBLICAE. Nõ põt dari in ſolutũ Reip. actio litigioſa, uel dubia. h. d. Op. ĩ qñ fiſ. uel priua. per totum tit. Sol. Fateor ꝙ in ſubſidium debitor e exiſtēte nõ ſoluendo, poteſt conuenire fiſcus debitorē debitoris,* tamen ſponte contra eum accipere actionē non poteſt. Quæro dicitur hic ꝙ fiſc. non debet ſuſcipere exactionē debitorum priuati pro debito ſuo, quid econuerſo? utrũ poſſet cõmitti uni priuato ut exerceat actionē contra debitores fiſci, pro debito ſibi priuato? Dic ꝙ non, ĩ. de erog. mil. anno. l. annonas. lib. xij. &c.

* *Debitoris. Idem in l. j. ĩ. de cond. ex leg. l. iij. §. multa ff. de iur. fiſc. Quia in re hic ordo ſeruandus eſt, ut primò capiantur mobilia, deinde immobilia, poſteà debitorum nomina: l. à diuo pio. §. in uenditione. ff. de re iud.* I. Con. B.

LEX II.

CVM ALLEGAS. Actionem litigioſam, uel dubiã ex cauſa donationis, Reſpub. non poteſt ſuſcipere*. h. d. Et facit cõtra ciuitates illas, quæ quotidie faciunt contra hanc legem, & ſæpè
a contingit ꝙ duo fratres[a] habent unũ caſtrũ, & unus expellit alium, & uadit ille expulſus ad aliquam ciuitatem propinquam, ille expulſus concedit ius ſuum illi ciuitati, pro aliqua quantitate, certè iſta conceſsio nihil ualet, quod perpetuò nota, &c.

* *Suſcipere. Dic ut annot. c. ſ̄. ne lic. poten. l. j.* I. Conc. B.

ADDITIO.

a IO. FR. FR. *Duo fratres. Adde quòd iſtam deciſionē ſequitur Caſt. hic & Iaſ. in l. ſerui electione. §. j. de leg. j.*

LEX III.

ABHORRET. Propter amiſsionem debiti, non debet fiſcus contra alium procurationem ſuſcipere.

LEX

LEX IIII.

AD FRAVDEM. Omnes leges præcedentes loquũtur de procuratione, ſeu auxilio ex parte actoris, hæc loquitur in auxilio ex parte rei. Breuiter dicit, Procurationē ad defenſionē priuati fiſcus ſuſcipere non debet.

De negotijs geſtis. Tit. XIX.

Dictum eſt ſ̄. de procuratoribus, qui gerũt cum mandato, uerũ quia negotia quandoqꝫ geruntur ſine mandato, ideò de his ponit, &c.

LEX I.

2 *Coram præſide eſt porrigenda accuſatio ſuſpecti.*
4 *Mater expendēs pro filio pupillo, proteſtans quod intendit repetere, quas expenſas repetat.*

CVM Tutores. Expenſæ factę pietate materna, uel affectione domeſtica, non repetuntur act. neg. geſt.* h. d. Opp. ꝙ nõ ipſa mater facit tutores ſuſpectos, ſed mali mores, & eius negligentia, ut ĩ. de ſuſpect. tu. per totũ. & ff. eod. per totũ.* Sol expone, faceres, id eſt detegeres, ſic ff. de acquir. re. do. l. adeò. §. cùm quis. uerſ. uidentur. & ui
1 de glo. Hoc facit ad quæſtionē. † Cùm quidã eſſet tutor legitimus, in tutela eſt dictum, iudex talem proximiorem agnatum dedit tutorem, certè puto quòd ex hoc non uitiatur tutela, quę debet intelligi, dedit, id eſt datum declarauit.* Debēt ergo intelligi iſta uerba ſecundũ naturã eius, ſuper quo proferuntur, ut in l. ſi uno. in prin. ff. loc. l. damni infecti quidam. ff. de dam. infec. & l. ſi ſtipulatus. de uſur. Circa hanc legem quæruntur tria. Et opp. primò, ĩ. de nupt. l. patrem. Sol. Ibi ſpeciale. Primò quæro, coram quo debet fieri accuſatio iſta de ſuſpecto. Glo. dicit, & bene,
2 † corã præſide, ut ff. ad Turpil. l. j. §. ſuſpecti. quod dic plenè ut ibi. & l. cognitio. in prin. ff de offi. eius cui mandat. eſt iuriſd.* Secun
3 dò quæro, utrùm † mater teneatur facere tutorem ſuſpectũ. Gl. hic uidetur dicere quòd non, & dicit uerũ: l. ij § ſi mater. & §. ſeq. ff. ad Tertul. petere uerò debet. Ex hoc ſequitur
4 ſol. alterius † q. quid ſi mater fuerit proteſtata, ꝙ iſtas expenſas faciebat animo repetendi, utrùm poſſet repetere? Fran. Accur. dicebat ꝙ ſic, ar. l. Neſennius. ff. e. quod eſt uerum in expenſis factis in accuſando tutorē ſuſpectum, ꝙ nõ tenebatur facere, ut ſ̄. dixi. Facit ad hoc ext. de elec. c. ut præteritæ. & quod ibi no. plenè per Inno. ſed expenſas factas in petendo tutorem non poſſet repetere, quia ad illas tenebatur, & ſic geſsit ſuum negotium, ideò nõ poteſt repetere, d. l. Neſen. & l. ſi quis. §. ſi mat. de lib. ag.

* *Geſt. Vt ſi in petēdo tutore, uel curatore expenſas fecerit, donaſſe cenſetur: l. ſi quis. §. ſi mater. de lib. ag. Quod etiam in extraneo receptũ eſt: l. is qui. ff. de neg. geſt. Multò magis in uitrico: l. ſi paterno. ĩ. hoc tit. uel auo reſpondebimus: l. ex duobus. in fin. l. Neſennius. ff. de neg. geſt.* I. Con. B.

* *Totum. Et maximè in l. ſuſpe. et Inſt. de ſuſpe. tut. §. ſi. Hoc ex rep.* I. Con. B.

* *Declarauit. Sed cùm duo tantũ ſint tutelarũ genera, teſtamentaria & datiua, hæc interpretatio mihi nõ arridet. Nec me mouet, ꝙ noſtri tertiũ hoc tutelæ genus, legitimã, addant. Cũ enim Iudicis officio incũbat deficiēte teſtament. tutore legitimũ dare: nulla ratio ſubeſt, cur eo nomine aliud tutelæ genus ſtatuamus. Alioqui tot genera cõfingeremus quot eorũ ſunt, quæ iudicantis officio incumbunt.* I. Con. B.

* *Iuriſd. & l. j § j. ff. de ſuſpec. tut. Hoc ex miſcel. repet.* I. Conc. B.

LEX II.

1 *Expenſæ factæ in petendo tutorem pupillo, quæ repetantur.*
2 *Vſufructuarius expenſas magnas non facit.*
3 *Procurator qui conſueuit uiuere de ſalarijs quæ percipit ex curijs, ſi fecit expenſas in petendo tutorem, cenſetur feciſſe animo repetendi.*
4 *Quid in amico paterno.*
5 *Si petens tutorem ſuccumbit, an repetat expenſas.*
6 *Tertius quando admittatur ad excipiendum pro aliquo, & probandum.*

CONTRA Impuberes. Minores tenent̄ actione negotiorũ geſtorum in eo ꝙ ſunt locupletati. Item expenſæ factæ in petendis tutoribus repetuntur, niſi ab alijs gratis fuiſſet factum. h. d. Primò loquitur in genere, Secundò infertur ad ſpeciem ſecunda ibi, quæ tibi quoqꝫ. Opp. & uidetur, ꝙ hæc lex ſibi contradicat, nam primò dicit neceſsitatibus, ſecundò dicit ex utilitate. Et ſic loquitur primò in expenſis neceſſarijs, poſteà infert & loquitur de utilibus. Huius timore glo. paruula hic ſuper uerb. ex utilitate, dicit ꝙ iſta utilitas eſt in genere, ne aliàs negotia pupilli deſerantur, ut Inſtit. de obl. quæ ex quaſi contract. §. j. Sed contra hoc opp. ſi expenſæ ſunt neceſſariæ, ergo debent repeti, etiam ſi pupillus non eſt locupletior, ut ff. de ſol. l. in pupillo. & de mino. l. uerùm. §. item non reſtituetur. Sol. Dicunt quidam, ꝙ hic expenſę eſſent neceſſarię ex parte impendentis, quia erat curator minoris. Diuinare eſt. Præterea, curator non ſufficeret ad adeundam hæreditatē, ut l. cùm in una. §. j. ff. de app. & hæc lex uidetur, ꝙ loquatur in pupillo locuplete, & qui aliorum hæreditatē agnouerat. Vnde alij dicunt, ꝙ iſta eſt ueritas, ꝙ hic dicitur, urgente neceſsitate, expone, id eſt, utilitate. & ita tenēt omnes doc. Opp. ſecundò ꝙ non requiratur ꝙ ſit locupletior, ſed ſufficiat ab initio utiliter geſtum, ut l. ſed an ultro. § j. ff. eod. Sol. ſpeciale eſt hic in minore, in quo requiritur quòd ſit locupletior. Venio ad fin. & uidetur ꝙ iſtæ expenſæ factæ in petendis tutoribus, non repetuntur, ut ſ̄. l. prox. ſoluit gl. hoc fecit animo repetendi, ut hic, ſ̄. fecit affectione materna, ſeu domeſtica, facit ff. eo. l. is qui. Sed quid in dubio. Pro huius declaratione debetis aduertere,
1 nam ſi quidem hanc legem † intelligamus in matre, oportet nos dicere, ꝙ expenſæ factæ in petendis tutoribus poſſunt fieri diuerſimodè. Quandoqꝫ non expendit in ipſum pupillum, tunc quidã moderni dicunt, ꝙ haberet locũ materia quæ eſt in l. alimenta ĩ eod. ſtatim ibi uidebitis. Quandoqꝫ fiunt expenſæ in ipſa matre, & tunc iſtæ expenſæ nullo modo repetuntur, etiã ſi fuerit proteſtata, quia cùm iſta cura iniungatur matri, ut l. ij. §. ſi mater ff. ad Tertul. & l. diuus. ff. qui pet. tut. debet hoc facere ſuo ſumptu, ut l. ſuo uictu. ff. de ope. lib. Quandoqꝫ fiunt expenſæ, in iudicio, in notarijs & alijs ſimilibus, & in hoc uidetur aliqualis opi. nam quidã dicunt, ꝙ iſtæ expenſæ ſimpliciter pertinent ad matrē. Alij dicunt, ꝙ poſſunt repeti à pupillo, per hanc legē, & hoc mihi placet,* licet enim mater habeat neceſſe facere neceſsitate cauſatiua, nõ tamen ſibi iniungitur niſi ſola cura, non ex
2 penſ. Simile † uideas in uſufructuario, cui iniungitur cura reficiendæ domus, non autem expenſa magna, ut l. inter fructuarium. ff. de dam. infect. & l. damni. §. ei cuius. eo. tit. Simile in hærede, qui licet neceſſariò habeat facere inuentarium, tamen expenſæ computantur de hæreditate, ut l. ſcimus. §. in computatione. de iur. del. Pro hoc facit, quia mater excuſatur, ſi non petierit tutores filijs ſuis egentib. ex pauperibus, ut l. ij §. ſi mater. uerſ. ꝙ ſi penitus ad Tertul. unde dico, ꝙ huius generis expenſæ poſſunt repeti à matre ſecundum diſtinctionē quam dicã in alijs expenſis circa alimenta pupilli, ut l. alimenta. ĩ. eo. & hoc modo debetis intelligere quod dixi ſ̄. l. prox. Etiam poſſumus hanc intelligere in extraneo, & tunc ſi quidē fuerit proteſtata, quòd faciebat animo repetendi, non eſt dubium, ut l. Neſennius. ff. de neg. geſt. ſi uerò non fuerit proteſtata, tunc ex qualitate perſonæ præſumeretur an fecerit amicitia paterna uel do
3 meſtica, an uerò animo repetendi. Quid enim ſi aliquis † procurator conſueuit uiuere de ſalarijs, quæ percipit ex curijs, ſi hoc fecit, certè præſumitur feciſſe animo repetendi. ar.
4 l. excepto. ĩ. loc. & quod ſibi not. ſed ſi aliàs eſſet † quidam amicus patris pupilli, non aliàs conſuetus eſſe in curijs, certè præſumeretur feciſſe affectione paterna, ut ſ̄. l. prox. & l. is

* *Placet. Secundũ diſtinctionē habitam ſ̄. l. prox. & d. l. alimenta. Hæc ex miſcel. repet.* I. Con. B.

5 qui amicitia. ff. eo. Quæro quid ſi iſte † qui litigauit in pe-
tendis tutoribus, ſuccubuit, an expẽſas factas repetet, quas
repeteret ſi obtinuiſſet? Videtur q̃ non, quia non geſsit uti-
liter, ſicut dicimus in defenſore, ut l. iam tamen. §. in hac iud.
ſo & no. ī. man. l. etiã. Inno. tamen circa hoc uidetur aliter di
cere. de ele. c. ut præteritæ. licet ibi loquatur in alia materia,
ſi in eo qui petit confirmari abbatem, uel epiſcopum. Vlti-
mò uide hic text. [a] huius legis in fin. qui uidetur mirabilis,
a cùm cauſa erat inter iſtum gerentẽ negotia, & pupillum, ta-
men innuitur q̃ iſta matertera, quę eſt extranea, admittatur
ad allegandum, & ad probandũ totum ſuum factũ in fauo-
6 rem pupilli ex eo quod dicit ſe facere paratã. Aduerte, † ego
bene reperio, q̃ in fauorẽ ſui bene admittatur tertius ad ex-
cipiendum, & etiã ad probandũ. l. ſi ſuſpecta. ff. de inoff. teſt.
& uidebitis in auth. nunc ſi hæres. ī. de litig. & l. Titia. ff. ſol.
mat & l. ita tamen §. quoties. ad Treb. ſed q̃ in fauorem liti-
gantis admittatur tertius, non reperio, & maximè mulier.
Poſſumus dicere q̃ ſpeciale eſt hic fauore minoris, ut quili-
bet admittatur ad proponendũ, & probandũ exceptiones
pro pupillo, etiã ſi fuerit fœmina. Vel dicamus q̃ ſicut quili
bet eſt idoneus defenſor alterius ſine man-
dato ſuper tota cauſa, * ita põt eſſe idoneus
defenſor ſuper uno articulo. In eo aũt quod
hic loquitur de matertera, & ſic de fœmina,
ſpeciale eſt fauore pupilli, quod nota.

* *Cauſa. Quod quãdo ꝓcedat, no. diligẽter Bar. in l. xxiiij. num. vj ī. de procur.* I. Conc. B.

CONTRA Impuberes. Mirandũ ui-
7 det de text. iſto, ex quo habes † q̃ tertia per-
ſona in cauſa, quæ eſt inter te & me, admitti-
tur ad probandũ defenſionẽ meam, quod eſt mirabile, ta-
men reperio hoc q̃ tertia perſona quandoq̃ admittitur ad
ſui utilitatẽ, ut in auth. nunc ſi hæres. ī. de litig. & l. ſi ſuſpecta.
in prin. ff. de inoff. teſta. & l. Titia. ī. ſol. matr. & l. ita tamen. §.
quoties ad Trebel. Sed quod admittatur ad utilitatẽ alte-
rius litigantis, hoc neſcio niſi hic, & fortè eſt hic, quia ſicut
quilibet poteſt uenire ad defenſionẽ alterius plenariam, &
ita ſuper uno capitulo tantùm, ut hic uides. Mirandũ eſt ta-
men hic, quoniam eſt mulier iſta, & ſic non uidetur admitti,
ut l. alienam. ſ. de proc. Sed reſpon. q̃ hoc fit ſpecialiter fa-
uore pupilli. Vel aliter, q̃ ubicunq̃ defenſio erat facto mu-
lieris, mulier ipſa admittitur. Ita loquit hic. Facit ī. de quæ-
ſtio. l. interrogari. ff. de ædi. edic. l. quæro. de prob. l. cũ pro-
8 batio. Vltimò not. finem iſtum, multoties occurrit, † q̃ ſi
ſunt quidam tutores, qui omnes fructus expendunt, dicen
tes ſe expendere circa pupillum, q̃ tunc ſi quis conſangui-
neus uult q̃ illæ expenſæ nõ poſsint pupillo imputari, pro-
teſtetur tutori quòd ipſe eſt facturus illas expenſas gratis, &
tunc illæ expenſæ non poterunt dicto pupillo imputari, &
ſemper intelligas quòd ſi perſona, apud quam pupillus
poſſet educari tutè, & ſecurè, aliàs dicta proteſtatio poſ-
ſet annullari.

ADDITIO.

a POMA. *Vide hic text. Et eſt communis intellectus ſecundum Alexan. in l. diuortio. uer. iuxta hoc. ff. ſol. mat. uide Bartol. conſ. xv. uol. j. Alexan. in l. ille à quo. §. ſi de teſtamento. ff. ad Trebel. & Iaſ. in l. uideamus. ff. de in lit. iur.*

LEX III.

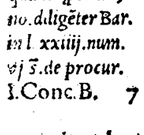

SIVE. Quod cohæres expendit pro cohæ-
rede, uenit in actione negotiorum geſtorum,
niſi ſit factum ex neceſsitate communionis,
quia tunc uenit in actione famil. ercíſc. h. d.
Not. q̃ act. neg. geſt. habet locum, quando ge
ritur ex uoluntate, ſecus ſi aliqua neceſsitate, ut habes in l.
hæredes. §. an ea. & §. idẽ iuris. & l. j. ff. fa. ercíſc.
ff. & in l. ſi cõmunes. ff. eo. Ex iſta l. no. caſum,
1 † q̃ ſi uni debitori ſucceſserunt plures, quili
bet liberatur à perſonali obligatione, ſol-
uendo partem ſuam, * quod apparet, quia ſi
cogeretur ſoluere totũ, nõ uenit in act. neg.
geſt. Iſtud probatur expreſsim in l. ſi teſtã-
mento. §. ij. ff. de fideiuſs. Contra hoc op.
defunctus nõ liberaretur ſoluendo partem,
ut l. tuto. §. Lucius. ff. de uſur. ergo ex perſo-
na hæredis non debet uariari conditio obli
gationis, ut l. j. §. ex his. de uerb. obl. Sol.
Non debet uariari quantùm ad rem, ut li-
berentẽ hæredes ſolutione alterius rei, quo-
niam defunctus non liberaretur, ut ibi. ſed
quantùm ad modũ ſoluẽdi, bene uariatur,
ut hic. De hoc habes in l. legatarius. in princ.
de leg. j. & d. l. ij. §. ex his. Venio ad uer. ſine
pignore. dicitur hic eandem actionẽ. cont.
l. ſi cõmunes. ff. eod. & fam. ercíſc. l. hæredes.
§. ſi unus. Sol. uera eſt, expone hic eandem,
ſ. in genere, non in ſpecie. & ſic nota quòd
eſt reperire actionem in genere, * licet qui-
dam Vltramont. dixerunt contrarium. Dixi
in l. iij. in fin. ff. de acqui poſ. ubi eſt glo. ſu-
per uerb. genus. & in l. ſi ſeruus commu-
a nis Mæuij. §. fi. ff. de ſtip. ſeruo. [a] nota hanc
legem, &c.

* *Suam. Hoc in debitis teſtatoris: l. j. C. ſi cer. pet. Quandoq̃ pro parte petitur, ſed ſolui niſi totum non poteſt. Vt cùm homini incertum ſtipulor, nam petitio ſcinditur, ſolui autẽ niſi in ſolidum non poteſt: l. in executione. §. in ſolidum. & l. 139. ff. de uerb. obl. Quandoq̃ ſinguli hæredes in ſolidũ tenentur. Vt cùm de indiuidua promiſſione teſtatoris, puta ex promiſſione operis agitur: d. l. in executione: uel ex ſtipulatione ſeruitutis: l. iiij. §. Cato. de uerbor. oblig.* I. Conc. B.

* *Genere. Vt in innominatis contractibus, do ut des, do ut facias, facio ut des, facio ut facias: tot. tit. ff. de præſcrip. uerb.* I. Conc. B.

ADDITIO.

a POMA. *Stipul. ſeruor. Similis eſt ad hoc glo. ſolitaria. in l. fin. ff. de magiſt. conuę.*

LEX IIII.

VI PVPILLE. Mandatũ geſtoris, non
impedit hanc actionẽ oriri inter dominum
& gerentẽ. h. d. Not hanc legem quia licet
gerã negotia pupilli ex mandato tutoris, eſt
neceſſe quòd gerã negotia pupilli contem-
platione pupilli, ut actio negotiorũ geſtorũ
ſit inter pupillum & me. de hoc optimè in l. ſi mandatũ. ī.
eo. & ibi dicam. quod facit pro formatione libelli utrùm ſit
neceſſe apponere in libello, quòd geſſeris eius contempla-
tione, & hoc probo. Op. quòd debeat dari actio mandati.
Sol. Hic mandauit tutor, non pupillus, & intelligas quòd
tutor mandauit negotia gerenda tanquã ſua, hoc eſt, pertinentia ad ipſum tutorem cura, & ſolicitudine, ſi eum feciſſet
procuratorẽ conſentiente pupillo (ſecundum formã l. neq.
de proc.) habetur actio mandati.

LEX V.

OFFICIO. Quod quis facit ex neceſsitate obſe-
quij debiti, in hac actione negotiorum geſtorum
non uenit.

LEX VI.

VRATOREM. Si officium iniunctum non
arctat gerentem, pro geſtis competit actio ne-
gotiorum geſtorũ. h. d. Op. de l. de creationi-
bus. ſ. de epiſc. audi. Solu. adulto curator in te-
ſtamento nõ poteſt dari, ut hic, ſed furioſo bene poteſt dari,
ut l. contraria.

LEX VII.

SI AB EO. Pro ea parte, pro qua debitor creditori ſuc
cedit, extinguitur actio, pro reliquis firma remanet, &c.

LEX VIII.

ADVERSVS. Act. neg. geſt. non tollitur præſcriptio
ne longi temporis. h. d.

LEX

LEX IX.

1 *Ratihabitio, quando mandato æquiparetur.*
2 *Actio negotiorum geſtorum, unde & quando oriatur.*

a

I pecuniã. [a] In hac l. tractamus aliã materiã,
de negotijs geſtis. In negotio quod eſt no-
ſtrũ ratihabitione, hæc actio oritẽ ratihabiti-
one ſecuta. h. d. Opp. & uideẽ q̃ ratihabitio
nihil operet, ut l. ſi pupilli. §. ſed ſi ego. ff. eo.
Sol. Hic exigit̃ nomine meo, meritò poteſt
c haberi ratũ, aliàs ſecus, ut in cõtrario, niſi in ſubſidium, ut l.
mater. ī. de rei uẽdi. & ibi uidebitis. Op. q̃ actio tertij nõ præ
iudicet creditori, ut l. ſi Stichũ. in fi. de noua. Sol. Nõ præiu-
1 dicat, niſi præcedat mãdatũ, uel ſequat̃ ratihabitio. Itẽ op. †
ratihabitio mãdato cõparat̃, ut l. ſemper qui non prohibet. ff.
de reg. iu. & in c. ratihabitionẽ. de reg. iu. li. vj. & l. fi. ī. ad Ma-
cę. ergo debet oriri actio mãdati, nõ negotiorũ geſtorũ. glo.
ponit hic plures ſo. quarũ tres poſſunt eſſe ueræ. Et ideò di-
cas ſic, Quãdoq̃ ratũ habet negotiũ geſtũ, p̃ præſente, & tũc
ratihabitio cõparat̃ mãdato, & orit̃ actio mãdati, ut l. q̃ pa-
tit̃. l. ſi remunerãdi. §. ſi paſſus. ff. manda. Quãdoq̃ habet ra-
tũ negotiũ geſtũ pro abſente, tunc ſi quidẽ mandatũ præceſ-
ſit, licet non fuerit acceptatũ à mandatario, tunc tamẽ ſi poſ-
teà quis gerat, ſecuta ratihabitione orit̃ actio mãdati, ut d.
l. ſemper. & hic in d. ſecũda ſol. Si uerò nullũ mãdatũ præceſ
ſit, tũc orit̃ actio negotiorũ geſt. ut hic in tex. & l. ſi pupilli. §.
itẽ quærit̃. ff. eo. Nec ob. regulæ cõtrarię, q̃a ratihabitio cõ-
parat̃ mandato, non tamen quo ad omnia. Ita hic gl. ſentit.
Tangit̃ per Dy. in c. ratihabitionem. de reg. iur. lib. vj. pro
declaratione huius l. ſunt uidenda duo, quæ hic tanguntur
2 in gl. Primò, unde oriatur † actio negotiorũ geſtorum. Se-
cundò eſt uidendum, quando oriat̃. Gl. noſtræ uident̃ di-
cere q̃ ex tribus generibus negotiorũ ſcilicet q̃ñ negotium
eſt noſtrum re ipſa, ipſo geſtu, cura, & ſolicitudine, oritur ex
ipſa geſtione actio, ſed q̃ñ negotium eſt noſtrũ ratihabitio-
ne, tunc oritur actio ex ratihabitione. Ita uidetur uelle glo.
hæc ibi, item quarto. Et ita uidetur glo. in l. ſi pupillus. §. itẽ
quæritur. ff. eo. Dy. in d. primis tribus generibus uidet̃ dice
re q̃ oritur ex negotiorum geſtione & ratihabitione tacita,
uel expreſſa, ut l. Pomponius ſcribit. ff. eo. In negotio, quod
eſt noſtrum ratihabitione, concordat cum gl. Breuiter in di
ctis primis generibus oritur actio ex ipſa geſtione, ſeu ex
ipſo negotio geſto, & pro codẽ accipio. Nec eſt uerũ quod
dicit Dy. q̃ requiratur ratihabitio tacita, uel expreſſa. Nam
furioſus non poteſt habere ratũ tacitè, uel expreſſe, ut l. qui
ad certum. ff. loc. & l. certè. ff. de preca. & tamen ſi quis gerat
negotia furioſi, oritur ſibi, & contra eum actio neg. geſt. ut
l. iij §. & ſi furioſi. ff. eo. In quarto genere quando originali-
ter negotium eſt noſtrum ratihabitione, fuit opin glo. in d.
b l. ſi pupilli. §. item quæritur. Vltramon. [b] tenent opin. contra
glo. noſtrã, q̃ oritur ex negotio geſto, non ex ratihabitione, ſi-
cut dicimus in ſimili, in l. ex placito. ī. de rer. permu. Ia. Butr.
tenebat eãdem opin. etiã cõtra gl. & bene, iudicio meo, tex.
in l. ſi pupilli. §. itẽ quærit̃. ff. eo, ubi dicit tex. ratihabitio, in-
quit, negotiũ noſtrum faciat. Aduerte ergo, quòd ratihabi-
tio diſponit ſuper ipſo negotio, & negotiũ quod aliàs non
erat noſtrum, per ratihabitionẽ efficitur noſtrum, non aũt
diſponit ſuper actione naſcenda ex geſtione ſeu negotio. geſt.
Ex ipſo ergo negotio, quẽadmodũ eſt meum per ratihabi-
tionẽ orit̃ actio, nõ ex ratihabitione, aliàs proprius diceret
actio ratihabitionis q̃ñ actio nego. geſt. quod nunquã eſt re-
pertũ, & licet iſtud ſit de apicibus iuris, tamen eſſet utile ad
practicã. Vos ſcitis, q̃ quis poteſt cõueniri in loco cõtractus
uel quaſi contractus, modò ego geſsi negotiũ tuũ in ciuita-
te iſta, tu habuiſti ratũ in ciuitate Florẽtiæ, ſi actio oritur ex
negotiorũ geſtiõe, apparet q̃ quaſi cõtractus eſt celebratus
hic, & hic poteſt cõueniri. Si ex ratihabitiõe orit̃, tũc poſsit
agi in ciuitate Florentiæ, ubi quaſi ille cõtractus eſt celebra-
tus ex ratihabitione ibi ſecuta. Vidimus unde orit̃, quæro
3 † quãdo orit̃ iſta actio negotiorum geſtorũ. Breuiter in tri
bus primis generibus negotiorũ, oritur actio ſtatim cùm
geritur. Ita not. in l nam & Seruius. ff. eo. & bene. In negotio
geſto quod eſt noſtrum. ratihabitione, oritur demum rati-
habitione ſecuta, licet oriatur ex negotio antè geſto, ut hic,
& d. l. ſi pupilli. §. item quæritur. ff. eo Nec ob. l. diſpenſatorẽ.
in fi. ff. de ſol. ut ibi dixi. Licet autem hoc ſit uerum, in actio-
ne negotiorum geſtor. ut oriatur actio illã, tũc cùm geritur,
tamen hoc non eſt uerum, quando negotium geritur ex of-
ficio tutelæ, uel ex officio ſocietatis, quia tũc oritur demum
finita tutela, uel ſocietate, ut glo. dicit hic, & bene, ut l. ſi tutor.
ff. de tute. & rat. diſtra. &c.

ADDITIO.

4 *Si pecuniam. Et ſalua tex. qui dicit, pecuniam tuam. non eſt neceſſe exponi tibi debitam, quia poteſt intelligi quòd pecunia erat depoſita, uel commodata, & ſtat proprię, quia dominium non tranſit. An autem iſto modo poterit pecunia commodari, eſt tex. in l. iij. §. fi. cum l. ſeq. ff. comm. eſt enim differentia inter ſuum & debitum. ut not glo. ſuper uerbo, an debitum in cle. auditor. de reſcri. Andr. Barb.*

b IO. FR. RVE. *Vltramont.* ADDE *Cyn. hic & Bar. in d. §. item quæritur. ubi idem tenet.*

LEX X.

SI SERVVM. Quod expenditur in curãdo ſer
uum utilem, à domino hac actione repetitur.
Quærit gloſſ. quid ſi iſte ſeruus erat inutilis. Did
ut in gloſ &c.

LEX XI.

1 *Mater quando poſsit alimenta facta filio repetere.*

a

ALIMENTA. [a] Quod mater expẽdit circa per-
ſonam filij, in dubio non uidetur facere animo
repetendi, ſecus in eo quod expendit circa res.
Habet hæc lex duas partes, ut patet ex litera. Ha-
betis duas gloſ. Vna ponit materiam, alia ponit unũ dubi-
um. Opp. ad princ. de l. Neſennius. ff. eo. Sol. ibi mater fuit
proteſtata, quod faciebat animo repetendi, hic non. Opp.
ſecundo ī. de pat. po. l. nec filium. Sol. Ibi loquitur de expen
ſis, quas mater tenebatur facere de neceſsitate præciſa, quia
erat infans, uel fœmina intra triennium, unde mater debe-
1 bat eum lactare, &c. Ideò pro declaratione † huius l. debe-
tis ſcire quòd quandoq̃ mater expendit circa perſonam fi-
lij de neceſsitate præciſa, ut quia filius eſt intra triennium,
uel quia filius non habet aliàs unde uiuat, uel quia matri-
monium eſt ſolutum diuortio eius culpa, & onus filiorum
ſpectat ad matrem, ut l. nec filium. ī. de pat. pot. & l. ſi quis à
liberis. §. ſiue parẽs. ff. de lib. agn. & ī. diuor. fac. apud quem
libe. edu. l. j. & auth. ibi poſita. Iſto caſu mater non habet re-
petitionem, etiam ſi fuerit proteſtata q̃ faceret animo repe-
tendi, ut glo. tua hic dicit, & bene. Quandoq̃ expendit de
neceſsitate cauſatiua, ut in petendo tutores, & tunc non ad-
mittitur, ſicut dixi ſ. eo. l. j. & ij. Quandoq̃ expendit ex uo-
luntate, & tunc aut onus alimentandi filium ſpectabat ad a-
lium, ut puta ad patrem, & tunc mulier poterit repetere ab
b ipſo patre, ut l. Neſennius. [b] ff. eo. ibi pone patrem peregrè
obijſſe. & l. ſi quis à liberis §. ſi mater. ff. de libe. agn. &c. Ab
ipſo uerò filio non poterit repetere, etiam ſi fuerit proteſta-
ta, quia alius erat facturus, ut ſ. eo. l. ij. Et iſtud tenet etiam
hic gloſ. quam uide, & poſteà faciam te nota-
re, & not. ibi, & hoc etiam ſi fuerit poteſtata. * *Legẽ. Vt in eo qui proteſtatur inſtrumentum productũ ſibi tãtum pro futurum. Not. add. j. ad Bar. l. j. ſ. ut quæ de. aduoca.* I. Con. B.
2 Ex quo no. quòd † iſta proteſtatio declara-
toria uoluntatis, nullum habet effectum in
his quæ ex uoluntate noſtra non dependent,
ſed ſunt deciſa, & determinata per legem. *
Quãdoq̃ onus alimentãdi ſpectat ad ipſum
filium, tunc ſi quidem mater gerebat alia ne-
gotia filij, in dubio uidetur expendiſſe de bo
nis filij, d. l. Neſennius. ff. eo. Si negotia filij
non gerebat, in dubio uidetur facere animo
non repetẽdi, ut hic, in princ. niſi fuerit pro-
teſtata, ut d. l. Neſennius, ita debes intelligere hanc mate-
riam. Et iſtud idem quod dico de matre, habet locũ in auia.

Ita dicit glo.l.Neſennius.Venio ad ſecundam partē, hic dicitur,repetendi animo feciſſe oſtenderis. Quæro, quando hoc oſtendetur? Glo.dicit,& bene,eo ipſo quòd non probatur contrarium, præſumitur feciſſe animo repetendi in expenſis,quæ ſunt factæ circa res,&c.

ADDITIO.

a *Alimenta.Quando patronus, uel frater præſtat alimenta ſorori diuiti,poterit repetere,uel imputare,uide do.Petr.in conſ.ccxviij. And.Barb.*

b POMA. L. *Neſennius.Hoc declara ut per Aret.conſ. cl. in ſimili. Alex. conſi.xcix.uol.ij.ubi ponit,an expenſæ pro aliquo redimendo,maximè à fratre,poſſint repeti, & uide etiam Bal.conſi.l.in v.par.*

LEX XII.

SI filius. Si ſoluit filius pro patre animo repetendi,poteſt repetere.h.d.Quæro, quid in dubio,utrùm præſumatur facere animo donandi, uel animo repetendi. Ioan. hic dicit quòd animo donandi in dubio. Vide glo. ſed mihi uidetur quòd hæc lex dicat contrariū, ꝙ in dubio non preſumatur animo donandi. Nam primò dicit, ꝙ ita demum non repetit, ſi habuit animum donandi. Secundò dicit, ꝙ ſi ſoluit pro patre gerendo negotium ſimpliciter,nec apparet utrùm animo donandi, uel non donandi, quod poteſt repetere, quia præſumitur feciſſe animo repetendi. Et uide tex.qui manifeſtè hoc dicit,hoc etiam probatur ſ̄.l.prox.in ſimili,nam non præſumitur expendiſſe animo donandi,niſi in his quæ fiunt circa perſonam, ut ſ̄. prox. uidiſtis. Hoc autem eſſet clarum,ſi poneremus filium geſsiſſe ex neceſsitate,puta quia pro patre fideiuſſerat,uel eius fideiuſſores ſuſceperat,quia tunc non uidetur ſoluere animo donandi,ut ff.fa.erciſcun.l.hæredes.§.ſi filiusfa.& l.ſi dubitetur. §. filius. ff.de fideiuſſor. Quæro, de quo ſoluit hic filius pro patre? Si intelligas de peculio profectitio,non eſt locus diſtinctioni huius l. quia cùm illud pertineat ad patrem, & etiam ad cohæredes,non poſſet repeti,ut j.famil.erciſcund.l.certum. ſi loquimur de peculio aduentitio,poteſt hæc lex procedere,ſecundum iura hodierna,ut poſsit filius repetere à cohæredib.uel etiam ab ipſo patre,in caſibus,in quibus ſibi non quæritur uſusfructus. Si ponis ꝙ ſoluit de peculio caſtrēſi, uel quaſi,procedat ſine ſcrupulo, quia in eo habetur ut patrefamiliâs,ut l.ij.ff.ad Maced.&c.

LEX XIII.

a QVOD in uxorem.[a] Expenſæ in curando uxorem factæ nō repetunt̄, ſecus in expenſis funeris eiuſdem.* h.d.Quero quid ſi uir fuerit proteſtatus ꝙ illas expenſas faciebat animo repetendi, utrùm poſsit repetere? Videtur ꝙ ſic,ut l.Neſennius. ff. eo.Et,p huius quæſtionis declaratione,habemus uidere utrùm maritus teneatur de neceſsitate
1 expendere in uxorem ægram † uel nō, quia ſi tenetur,licet proteſtaretur, nō repeteret, ut habuiſtis no.ſ̄.e.l.alimenta.Debes ergò ſcire, ꝙ quādoq; eſt talis infirmitas, per quā uxor non prohibetur eſſe in obſequio uiri, tūc ſine dubio debet eam alere,& curare.ar.l.in rebus.§.poſſunt.ff.comm.de ope.liber.ſicut.cō iuncta l.uerbo,uictus.de uer.ſig.& tunc proteſtatio nihil operat̄. Quandoq; mulier propter infirmita-
b tem prohibetur eſſe in ſeruitio uiri,abſq; ſua culpa,[b] tūc ſiquidem eſt dotata, uir debet facere expenſas in curando eā, ſecundum quātitatem dotis,ut l.ſi cùm dotem.§. ſinautem. ff.ſol.mat.Et quantùm ad illud nihil operaretur proteſtatio in contrarium.In eo uerò quòd excedetur quantitas dotis, dic ut dicam j.quando non erat dotata. Si uerò mulier non erat dotata ſi quidem habebat aliunde unde poſſet curari, uel ſupererat pater,qui ad hoc tenetur, tunc maritus nō tenetur in eam expendere,& tunc habet locum lex iſta,quòd expenſa ſimpliciter facta, uidetur facta affectione maritali, ſed ſi eſſet proteſtatus,poſſet repetere,ar.l.Neſennius. ff. eo. & l.quòd ſi nulla. ff.de reli. Si uerò nullus alius erat ad quē ſpectaret,nec ipſa aliunde habebat, tūc maritus ipſe neceſſe habet facere, ut d. l. quòd ſi nulla. & j. unde uir uxor. auth. præterea.& tunc proteſtatio nihil operaretur,aliàs aūt quando uir teneatur alere uxorem,tangit Dy.in d. §. ſinautem.& Cyn. hic.

* *Eiuſdem. Eius autem negotia gerens, an officio mariti ductus, in rē eius impenderit,cōiectura eius rei ex modo & genere impenſæ colligitur:l. utrùm.ff. de do. int.uir. & ux.* I.Con.B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Quod in uxorem. Iſtud procedit ſolùm in expenſa facta pro uxore infirma,ſecus pro ſana.uide Alex.in l.inſula.§.uſura.ff.ſol.mat.*

b *Sua culpa. Adde latè de hoc per Rom. conſi. dviij. Abba. conſ. lxxxv. & quæ poſui in l.diuortio.§.ſi uir.ff.ſol.mat.*

LEX XIIII.

1 *Actio negotiorum geſtorum. ut competat mulieri, uel contra eam, quid requiratur.*

2 *Libellus in act.neg.geſt. quid continere debeat.*

SI MANDATVM. Mandatū mariti non impedit hanc actionē dari inter gerentem & mulierem.h.d.Primò expediā ſecundā glo. poſteà reuertar ad primam.Op. niſi interuenerit mandatum,nō habet locum hæc actio.Inſtit. de obligg.quæ ex quaſi contractu.§.j.Sol. Hic non interuenit mandatum inter gerentē,& uxorē, ſed inter maritum & gerentē. Item opp.l.ſi mandauero.§. ſi curator. ff. mand. Glo. ſoluit
1 optimè.Dic ut in glo.Venio ad glo. † quæro utrùm ad hoc ut act.neg.geſt.competat mulieri,uel contra eam,ſit neceſſe, ut eius contemplatione ſit geſtum? Ioan.dicit ꝙ ſic.Glo. uidetur contrà,& uide glo.j.& iſta opi. Ioan.eſt contra hanc glem de directo in principio, ubi dicit, ſi mandatum ſolius mariti ſequit̄, ergo apparet ꝙ nō fuit cōtemplatiōe uxoris, ſed ſolùm contemplatione uiri mandātis.Et ideò pro declaratione huius paſſus debetis ſcire ꝙ quādoq; quis gerit negotia alterius,& non habet animum obligandi aliquē,quia fortè putat negotium eſſe ſuum, uel pro ſe factum, tunc iſta actio non oritur,ſed habet locum retentio, ut l.ſi in area, de condic.indeb.Fallit in poſſeſſore hæreditatis,ut l. ſi. pœnæ. §.j.& l.repetitio.de condic.indeb. Quādoq; habet animum obligandi alium,tunc ſi quidem ille eſt dominus, ad quem ſpectat principaliter negotium,non eſt dubium ꝙ habet locum hæc actio,ut in toto tit.iſto hic, & ff. eo. Si uerò non eſt dominus,ſi quidem ad eum pertinebat negotium,quodgeritur cura uel ſolicitudine ſolùm, hoc non impedit, quin actio neg.geſt. oriatur contra uerum dominum, licet eius contemplatione non ſit geſtum, ut ſ̄. eo. l. qui pupillę. & l.ſi pupilli. in princ. ff. eo. Si uerò ad eum cuius contemplatione gerebatur,non pertinebat cura,& ſolicitudine,tunc ſi quidem ad eū poterat quoquo modo pertinere, actio neg. geſt.non dabitur contra uerum dominū,l.ſi pupilli.§.ſed ſi ego.ff.eo.niſi negotium fuerit geſtum nomine ſerui uel filij, qui habebat peculium,unde ad eos pertinebat,& poterant obligari ſaltem naturaliter. Si uerò nullo modo pertinebat ad eum cuius contemplatione geritur, & tunc oritur iſta actio contra uerum dominum,cuius contemplatione nō eſt geſtum,ut l.item ſi cùm putaui.§.fin.ff.eo.& hoc modo de-
2 bet intelligi hæc materia.Ex prædictis † habes uidere,utrū ſit neceſſe in libello,uel in articulo poni,utrùm negotiū fuerit geſtum contemplatione eius,contra quem agitur,uel utrùm ille contra quem agitur, geſſerit cōtemplatione agentis.Sed quæro in caſibus in quibus hoc debet probari,ꝙ alterius cōtemplatione ſit geſtū,qualiter hoc ꝓbabit̄.Rñ. ſufficit ꝙ gerens ſciat negotium ad eū pertinere,quia in dubio uidetur gerere eius contemplatione,l.ex maleficijs.§.j.ff.de act.& ob.Inſt.de ob.quæ ex quaſi contrac.§.j. Quæro, & redeo ad glo.ulti.hic poſitam utrùm inter maritum, & uxorē in caſu huius legis habeat locū actio neg. geſt. Certè ſic, nā maritus uidetur geſsiſſe per alium, ut l. nam & Seruius. §. ſi.ff. eo. &c.

LEX

LEX XV.

a SI PATERNO. [a] Expenſæ factę circa perſonam priuigni,non repetuntur, niſi fuerint factæ animo repetendi.h.d. Quæro quando quis debet probare animo repetendi ſe feciſſe,quia eſt præſumptio contra eum, qualiter hoc probabit? Dicunt quidam, ꝙ probabitur ex proteſtatione,ut l.Neſennius.ff.eo.Poteſt etiam probari & alio modo,dicit glo.& nihil plus dicit,quomodo erit alio modo? Certè poteſt intelligi directè, ut puta, quia quando expendebat,faciebat librum rationum,in quo cōtinebatur, talis tenetur mihi in tantum quod pro eo expendi, ut d. l. Neſennius. Poteſt etiam probari ex coniecturis, quæ ſumuntur ex qualitate perſonæ facientis, ut dixi in l. ij. ſ̄. eo. Item ex qualitate perſonæ eius, pro quo fit, ut diſtinguamus,an illa erat in ſeruitio in domo uitrici,aut nō,quæ diſtinctio eſt ualde notabilis, & uide glo. quod tene menti. Vltimò quæro,in quibus ceſſat iſta act.neg.geſt. Glo. hic enumerat,& uide eam,&c.

ADDITIO.

a *Si paterno. Adde Ludouic.Rom.in conſ.cclij.pro his quæ hic dicuntur.*

LEX XVI.

* *Interceſſerit. Niſi alioqui ſoror eſſet pauperrima: ut an not. in addi. j. & ij.ad Bar. ſ̄.l.xj.* I. Con.B.

SI Negotium.Expenſæ factæ pro rebus ſororis, repetunt̄ hac actione, uel mandati,ſi interceſserit.* Querit hic glo.utrùm ſit differentia inter rogare,& mandare? Certè nulla eſt differentia,l.j.§.fi.ff.man.&c.

LEX XVII.

1 *Directa actio nego.geſtorum quare dicatur directa.*

3 *Actio quando dicatur directa reſpectu utilis.*

4 *Interdictum unde ui, licet loquatur in ædibus, tamen habet etiam locum in fundo.*

7 *Cedens quando poſsit ſolutionem recipere, & debitorem liberare.*

8 *In actione neg.geſt.contra hæredes,quando uenit dolus & lata culpa.*

9 *Hæres geſtoris neceſſarij,uel uoluntarij,quando teneatur in minus quàm defunctus.*

10 *Hæres geſtoris an teneatur de leui culpa ſuijpſius.*

CVRATORIS. Contra hæredes geſtoris ex neceſsitate datur hæc actio utilis,in qua uenit dolus, & lata culpa, & hoc officium ad hæredes non trāſit.h. d.Pro declaratione iſtius ma-
a teriæ [a] primò habemus uidere differentiam inter actionem utilem,& directam.Et ad hoc declarandum eſt facta j.& ij.glo.huius l. Et gl.noſtra pro huius declaratione primò uult uidere,ut ſciamus quid eſt dictum,directa.
1 Secundò,ut ſciamus, quid eſt dictum, utilis directa † Dicit glo.dicitur diuerſis reſpectibus. Vno modo directa dicitur reſpectu contrariæ, ut ſ̄.co. l. ſi mandatum. Alio mo-
2 do dicitur directa reſpectu utilis, & ita aſſumitur hic. † Et primùm quando actiones diſtinguantur per actionem directam,& contrariam. Ponit hic gl.& clarius in l. conſenſu. de act.& ob.tamen in aliquibus deficit,ideò dic, ꝙ quando que eſt aliquis contractus, in quo non uariatur nomē contractus,nec nomen contrahentium, ut in contractu ſocietatis,tunc ex utraq; parte actio eſt directa,nec diſtinguitur inter directam,& contrariam,ut in ti.pro ſocio.ff.& C. & Inſti. eo. quandoq; uariatur nomen contractus, & contrahentium,ut in emptione,& uendit.locatione, & conductione, & hoc caſu non diſtinguitur actio per directam, & contrariā, ſed cuilibet competit ex nomine ſuo,ut mihi ex empto,tibi ex uendito:& mihi ex locato, tibi ex conducto. Quandoq; uariatur nomen contrahentium ſeu quaſi, non autem uariatur nomen contractus,uel quaſi.Iſto caſu quādoq; iſta uariatio contingit, quia nomen deſcendit à nomine,ut mandans & mandatarius, deponens & depoſitarius, commodans & cōmodatarius,& his ſimiles,tunc uariatur actio inter actionem directam & contrariam. nam directa competit ei,qui habet nomen primitiuum. Contraria ei qui habet nomen deriuatum, ut ſ̄.eo.l. ſi mandatum.& toto tit. ff. depo. ff. comm. ff. mandat. & C. Quandoq; uariatur nomen contrahentium, uel quaſi,& nomen non deſcendit à nomine, & non uariat̄ nomen contractus uel quaſi, ut in contractu pignoris unus uocat̄ creditor,alter debitor,ſed ex utraque parte iſte contractus uocat̄ pignus.Idem in negotio geſto,unus uocat̄ gerēs,alter dominus,& tamē ex utraq; parte unus dicitur quaſi contractus,ſ.negotiorum geſtio,tamē iſta actio diuiditur in actionem contrariam,& directam:directa cōpetit ei,ad quē res pertinet:contraria competit alteri,ut ff.de pig.act.l.tutor.§.contrariā & per totum ti. C. & ff. eo & iſtis caſibus,tā directa,quàm contraria dicitur directa reſpectu utilis,de qua dicam j. Secundò eſt uidendū, quan
3 do † dicitur directa reſpectu utilis? & hic aduerte,Directa & utilis dicitur diuerſimodè. Vno modo dicitur utilis reſpectu directæ,quæ alijs caſibus cōpetit, non in iſto de quo loquimur.& hoc proſequitur glo.noſtra hic. Alio modo dicitur utilis reſpectu directæ, quæ eodem caſu cōpetit, & iſtud glo.nō proſequit̄ hic.Dico primò dicitur utilis reſpectu directæ,quia alio caſu cōpetit.Ponit glo.exemplū quādo unò caſu habent locum uerba,& mens legis, tunc habet locum directa,quando in alio caſu,habet locū mēs legis,& nō uerba,tunc habet locum utilis.Probat glo.ff eo.l.iij.in prin.& §.ſed ſi quid.ubi edictū prætoris loquitur de eo qui gerit negotia domini uiuentis,uel negotia quæ fuerūt mortui §.ſed & ſi quid,prætor loquitur de eo qui gerit negotia,quæ non ſunt uiuentis, nec fuerūt mortui, unde cùm deficiāt uerba, habet locū utilis.Item poteſt poni exemplum,hoc edictum de neg.geſt.habet locum in eo qui gerit ſponte,in eo qui gerit coactè,non habent locum uerba,ſed mēs,ideò habet locum utilis,ut hic,& uide gl.in prin Iſtud dictum glo. reprehenditur per doc.nam ubicunq; habet locum mens legis, tunc oritur directa,licet uerba deficiant.Vidiſtis expreſſum
4 in l.j.j. uti poſsi. ubi † licet interdictū loquatur de ędibus, tamen habet locum in fundo directum. Probatur in l. non dubium.ſ̄.de leg.eſt tex.in l.nominis & rei.§.uerbum. ff. de
5 uer.ſig.& in l.iij.in fi.& l.ſeq. ff.de legi.tuto.Dicendum † eſt ergo aliter ſecundum doc. Actio directa tunc habet locum, quando habent locum uerba, & mens legis, uel mens tantùm,ut d l.Actio utilis habet locū, quando non habent locum uerba, nec mens legis,ſed per Iuriſconſultū illa lex extenditur propter idētitatem, uel ſimilitudinem rationis, ut l.pe.ff.ſi quadru.paupe.fecit.dica.ita loquitur hic. Nam edictum de neg.geſt.loquitur de gerente ſponte,nec ibi uerba, nec mens prętoris fuit,de gerēte neceſſario,ſed per Iuriſconſultum ad ipſum extenditur. ideò tunc habet locum utilis. Ita debetis intelligere hanc materiam. Itē debetis ſcire dicit gl. ꝙ iſta uariatio quādoq; cōſiſtit in perſona actoris,quandoq; in perſona rei.In perſona actoris fit uariatio per nomina,ut directa, & utilis, in perſona rei fit uariatio per aduerbia,ut directè,& utiliter.Ideò ſi aliquis gerit ſponte,ipſe habet actionē negotiorum geſto.directam: ſi gerit coactè, habet utilē: ſi gerit negotia domini, uel mortui, habet directò directā:ſi neutrum horū fuerit,habet utiliter directā,dicit gl. & ſic poteſt eſſe quòd habet locū directa directò, & directa utiliter,utilis directò, & utilis utiliter. Et idem gl.dicit in rei uendicatione,in petitione hæreditatis.Et idem not. ff.de rei uendic.ſuper rub.doc.Vltramont.contrà, & dicunt ueritatem, iudicio meo. Iſta diſtinctio nominum et aduerbiorū, eſt diſtinctio magiſtralis, quæ lege non reperitur, quinimò nec eſt bona diſtinctio.nā iſtę diſtinctiones habent ſua principia,unū ex parte actoris,aliud ex parte rei.Et ſi quod iſtorum deficit, non poteſt dici directa, ſed dicitur utilis. unde falſum eſt, ꝙ dicamus directam utiliter: poſito enim ꝙ ego ſim dominus,ſi ex perſona conuenti non poteſt habere locū uēdicatio,uel hæreditatis petitio,uel iſta actio directa, di

cetur

cetur tota actio utilis. Casus est. ff. de nox. l. electio. §. j. Secun
6 do modo dixi, ꝙ dicebatur utilis, respectu † directæ, quæ competit eodem casu, ut directa competit cedenti, utilis cessionario, eodem casu, directa hæredi, utilis fideicommissario, uel directa procuratori, utilis domino, ut in l. in causæ, in fin. ff. de procur. Et differunt istæ actiones utiles inter se, quia utilis de qua loquor, si cedatur, nihil remanet apud cedentem, quia solùm illam utilem habebat, ut j. de hæred. uel act. uend. l. emptor. & l. ex asse, & ibi not. ad Trebel. & est tex. in l. j. §. de illo. eo tit. Alia uerò utilis, de qua. s. dixi, quæ dicitur respectu directæ, quę alio casu competit, licet in aliũ trãsferatur, tamen remanet apud cedentem, & sic poterit dici directa, respectu utilis, quæ competit cessionario. Exemplum in bonorũ possessore, de iure prætorio, qui restituit hæreditatem, nam apud eum remanet utilis de iure prætorio, in fideicommissarium transit utilis per Trebel. ut l. j. §. bonorum. ff. ad Treb. & l. recusare. §. j. eo. tit. Ita intelligo hic, si minor cederet actionem utilem contra curatorem, etiam apud eũ remanet, arg. d. iurium. Istud est utile ad quæstio-
7 nem de facto, † nã ille qui cedit propter uirtutem directæ, quæ remanet apud eum, potest solutionem recipere, & debitorem liberare, nisi in certis casibus, qui ponuntur in l. iij. j. de noua. sed si apud eũ nihil remaneret, tunc secus, & ista sunt subtilia, & menti tenenda.*

** Tenẽda. Maximè dum quæritur an is qui alienationi eius rei ad quam ius sibi competebat, consensit, nihilominus æstimationem repetere possit, ꝙ posse existimo: l. si fundum de leg. j. Obst. l. quoties ab omnibus. C. de fideico. l. nihil. §. j. de leg. j. l. codicillis. §. de leg. ij. Sed ista iurã sol. secundũ distinc. Bar. hic. I. Con. B.*

Sumus expediti de duabus primis gl. & dicitur hic, ꝙ contra hæredes in hac actione,
8 † non uenit nisi dolus, & lata culpa. Opp. ad hoc j. de hære. tut. l. j. ij. & iij. Sol. Fateor ꝙ non uenit nisi dolus, & lata culpa. Fallit in tribus casibus qui ponuntur in legibus contrarijs. Opp. j. arbi. tut. l. quicquid. & j. eo. l. tutori. Sol. Fateor, ꝙ ipse curator tenetur de dolo, & lata culpa, & leui, sed hæredes eius non tenentur, nisi de dolo, & lata culpa. Fallit in tribus
9 casibus, quos s. dixi. † quæro circa istã partem, de duabus quæstionibus. Primò utrùm hoc sit uerum in hærede gestoris uoluntario, sicut hic in hærede gestoris necessario, ut teneatur in minus hæres, quàm defunctus. Gl. hic dicit ꝙ non, imò dicit ꝙ in uoluntario gestore in tantum tenetur hæres in quantũ defunctus tenebatur. Idem not. in l. acti. ff. eo. Cõt. ff. eo. l. iiij. §. hęc actio. ff. de act. & ob. l. ex depositi. communiter omnes tenẽt gl. hic positam, & similes, quia in gestore uoluntario, ista differentia non reperit in aliqua l. Quæro, istud est uerum, ꝙ hæres non tenetur nisi
10 de dolo, & lata culpa defuncti, an teneatur † de leui culpa suijpsius hęredis, in eo quod ipse gesserit? Gl. dicit hic, ꝙ sic, & uide gl. Cont. uidetur in l. cùm ostendimus. ff. de fideiusstu. Sol. ibi loquitur quando gesit aliquid, quod habebat gerere necesse, hic quando gesit illud, quod gerere nõ habebat necesse.

ADDITIO.

4 IO. FR. R V. *Istius materiæ. Adde Bar. l. j. ff. de act. & ob. Bartol. & Bal. plenè de hac materia, directæ & utilis. in l. j. j. eo. tit.*

LEX XVIII.

OB NEGOTIVM. Hæc actio est bonæ fidei, siue sponte, siue ex necessitate geratur, ideò ex mora in ea ueniunt usurę, hoc dicit.

LEX XIX.

AB VNO. Etiam pro communi negotio, habet locum hæc actio, hoc dicit breuiter, &c.

LEX XX.

1 *Officium procuratoris, quando sit uoluntarium.*
2 *Gestor quando teneatur etiam de neglectis.*
5 *Gestor unius negotij tantùm, an teneatur à seipso debita exigere.*

VTORI. Tutor & curator differũt à gestore, quia ipsorũ officium est necessarium, & finitur necessitate cessante: sed officium gestoris est uoluntarium, & uoluntate propria terminatur. Item primus potest exercere actionẽ, secundus non, ut utercq; etiam de leui culpa tenetur. h. d. Diuide, primò ponit differentiam inter tutorem & curatorem ex parte una, & gestorem ex parte alia, in administratione inchoanda & finienda. Secundò ponitur unum, quod est commune obligationis utriusq;. Tertiò ponit differentiam inter prædictos in exercendo actiones. Secunda ibi, secundum quæ. Tertia ibi, de cęteris. No. primò ex prima parte differentiam inter administratorem uoluntarium, & necessarium. Secundò no. ꝙ gestor tenetur de dolo, lata culpa, & leui. Ex tertia parte no. ꝙ sine actione nemo experitur, & sic non potest gestor intentare actionem. Ad primum opp. &
1 uidetur † ꝙ officium curatoris sit uoluntarium, ut Inst. de cur. §. item inuiti. Sol. Voluntarium est ex parte eius, qui datur, & ex parte eius, cui datur, est necessariũ. Opp. ad idem de l. ij. §. quæritur. de cura. bon. dan. Sol. Ibi loquitur in curatore dato bonis, quod s. dixi, loquitur in curatore adulti. Item opp. & uidetur quòd officium tutoris uel curatoris non finiatur pubertate, ut j. ut cau. post puber. tutor adsit. l. j. Sol. Fallit ibi in negotio non perfecto, ut ibi dicitur. Habes expeditam primam gl. super uer. muneris. uenio ad ali-
2 am glos. super uer. uoluntas. Opp. & uidetur † ꝙ gestor teneatur etiam de neglectis, ut l. in cõmodato. §. sicut. ff. com. Sol. In isto passu fuerunt opin. inter glo. nostros, inter Ioan. ex una parte, & Gulie. antiquum gl. ex alia. Veritas est ista, ꝙ distinguitur sic, Aut quis incipit gerere, & posteà illud omisit, de illo tenetur. ar. d. l. in commodato. §. sicut. ff. com. & j. de act. & ob. l. sicut. Aut non incepit, & tunc aut ab initio accessit ut omnia gesturus, & de omnibus tenet, ut l. Pomponius in negotijs. in fin. cum l. seq. ff. eo. Aut non accessit ut gesturus omnia, sed ut gesturus quædam, & tunc aut alius fuisset gesturus omnia, nisi ipse accessisset, & tenetur de omnibus, ut l. si pupilli. §. uideamus. ff. eo. Aut alius non erat gesturus, & tunc non tenetur, nisi de his, ad quæ gerẽda accessit, ut hac l. cum his quæ sibi connexa sunt, ut l. tres tutores. §. ij. ff. de admi. tutor. Quod ergo hic dicitur, quòd uoluntas imponit finem administrationi, intellige de uoluntate, quam habuit ab initio, cùm accessit ad gerendum. Ve-
3 nio ad secundam partem, hic dicitur quòd † gestor tenetur de leui culpa. Cont. ff. eo. l. iij. §. interdum. Sol. Illud, quod hic dicitur, est regulare. Fallit in casibus, qui ibi no. Item opp. de l. curatoris. s. eo. Sol. Aliud est in hæredibus administratoris necessarij quàm in ipso administratore uoluntario, & ibi dixi. Venio ad tertiam particulam, & opp. &
4 uidetur quòd gestor posit † intentare actionem, ut l. sed & hæ. de procu. l. maritus. s. de procu. Sol. Ibi potest agere, nõ quia gestor, sed quia coniuncta persona. Quæro utrùm ge-
5 stor unius † negotij tantùm teneatur debita à se ipso exigere. Gl. paruula quæ est hic, ponit duas opi. Tene ultimam quòd tenetur exigere à se illud, quod debet de administratione non aliud, quod probatur. ff. man. l. si nõ remunerandi. §. apud. nisi esset generalis administrator, ut hic per doct.

LEX XXI.

SI COGNATI. Obligatio personalis non impedit libertatẽ serui, & factus liber non tenetur ex antè gesto, hoc dicit. Dic ut l. Pomponius in negotijs. ff. eo.

LEX XXII.

NEGOTIVM. Tutor non tenetur de casu fortuito, hoc dicit hæc lex breuissima, &c.

LEX XXIIII.

1 *Prohibitio tollit actionem negotiorum gestorum.*

4 *Vtiliter expendenti post prohibitionem, an competat aliqua actio de æquitate.*

SI quis nolente. [2] Prohibitio tollit actionẽ negotiorum gestorũ, in his quę post ꝓhibitionẽ geruntur, secus in his quæ gesta sunt ante, hoc
1 dicit. No. † ꝙ prohibitio tollit hãc actionem.
2 Secundò not. † quòd protestatio potest fieri
3 in scriptis, & sine scriptis. Opp. & uidet † ꝙ ista prohibitio nõ ꝓhibeat repetitionẽ, ut ff. de instito. l. si quis mãcipijs. §. Proculus. Sol. glo. optimè ibi, licet prohibuerit dominus, tamen nõ prohibuit seruus, qui seruus potest obligare dominum inuitũ de peculio, uel de in rẽ uerso, ut l. si quis seruum. §. etiam. ff. de pecul. Op. l. at si quis. §. idem Labeo. de relig. Sol. Speciale est in funeraria, quæ non tollit per ꝓhibitionem. Iuxta hanc legem quæruntur duo, utrùm huic utili
4 ter expendenti † post prohibitionẽ de æquitate cõpetat aliqua actio? Gl. pro solutione huius quæstionis, intrat aliam quæstionem, quando prohibitio nõ fuit facta expresse, sed tacitè, v. g. mandaui tibi, ut emeres mihi codicẽ pro decem, emisti pro uiginti, an illa decem ultrà posis repetere? Et in hoc fuerunt opiniones, finaliter gl. determinat ꝙ non. Si ergo tacita ꝓhibitio impedit repetitionẽ, multò magis expressa, in prohibitione expressa. Habemus duas glo. cõtrarias. Vna est in l. soluendo. ff. eo. Alia est in l. si Stichum. in fi. ff. de noua. quæ cõtrariaẽ huic. Gul. de Cug. uidet tenere glo. l. solue do per l. si quis mancipijs. §. Proculus de insti. & de relig. l. at si quis. §. idem Labeo. Ad istã legẽ respondet bene, & ual de subtiliter, hic loquitur qñ prohibitio est facta circa administrationẽ rerum, postquã quis nõ potest administrare sine delicto, nam post prohibitionem delinquis si ingrederis fundũ meũ, uel in eo operaris, ut l. diuus. de seruit. rust. prædio. & l. iiij. circa princi. de acq. rer. do. & quod ui aut clã. l. j. §. quid si ui. sed quæstio gl. in l. soluendo loquitur quãdo post prohibitionẽ potest geri negotium sine delicto, ut puta conueni ne creditori meo solueres pro me frumẽtum, & similia, tunc de æquitate habet locũ actio non obstante ꝓhibitione. Licet hæc responsio sit bona ad hanc legem, tamen est contra l. si pro te. ff. mand. Vnde teneas hanc gl. & gl. quæ est in l. si Stichum, in fin. ff. de noua. Non ob. §. Proculus, &
5 §. idem Labeo, ut s. responsum est circa cõtraria. † Quæro, utrùm hoc sit uerum indistinctè, ꝙ ꝓtestatio posit fieri in scriptis, uel sine scriptis. Breuiter quandoq; protestatio succedit in locũ actionis, tunc debet fieri in scriptis, ut l ut perfectius. de anna. excep. Quandoq; nõ succedit in locũ actionis, tunc regula est ꝙ potest fieri in scriptis, & sine scriptis, ut hic, & l. scire oportet. §. oportet. de excus. tut. Fallit in casu, j. de non nu. pe. auth. hanc aũt querelam. Quæro secundò, u-
6 trùm † protestatio, de qua loquitur hic, debeat specialiter fieri, uel in genere? tex. hic in principio uidet dicere specialiter. Gl. uidet exponere specialiter, id est, expresse. Dic si quidem uolo prohibere ne gerat negotia mea simpliciter omnia, tunc satis est si generaliter loquat, nec est necesse ꝙ res designetur, uel negotium nominetur, ut l. de pupillo. §. qui nunciat. de oper. noui nun. sed si uolo prohibere de aliqua re particulari, illam debeo designare, nec debeo obscurè loqui, aliàs protestatio nihil operaretur, ut l. aut qui aliter. circa princip. §. j. ff. quod ui aut clam.

ADDITIO.

3 P. PAV. P. *Si quis nolente. Circa quæstionem quã tangit hic gl. de emente rẽ pro pluri. uide Pau. de Cast. cõs. clxxvij. incip. super domina. ubi tangit materiam huius legis: item regulã huius legis limita non procedere in medico qui medetur infirmo, etiam inuito & in soluente pro cõdemnato corporaliter, uide Barb. in rub. ext. de sol. ad fin.*

De his quæ ui, metúsue causa gesta sunt. Tit. XX.

Continua gl. uno modo, & dic ut in ea. Vel aliter, dictum est de pactis, & de transa. uerùm, quia prædicta fiunt metu, uel dolo aliquando, idcò subiũgitur rub. de his, quæ metu, uel ui. & posteà de dolo. Quæro quare fecit mentionẽ de ui? Gl. dicit, ꝙ Imperator secutus est antiquam intitulationem, sed hodie aliter, ut habes in gl. quam uide, &c.

LEX I.

PERSECVTIONEM. Ad furem, & metũ inferentẽ, spectat periculũ interitus. Op. l. si cũ exceptione. §. ꝙ si homo. ff. eo. Sol. Ibi loquitur qñ res perijt intra quadrimestria tempora, hic qñ perijt ante. Ratio patet ibi. Op. de l. si cũ exceptione. §. sed & si nõ culpa. ff. eo. Sol. Ibi loquitur qñ res erat eodem modo peritura penes actorem, hic non. Quod intellige, ut ibi not. Item op. de l. subtracto. j. de fur. & ff. de cõd. fur. l. paruí. Sol. Ibi purgauit morã, hic nõ. Quæro ultimò, re perempta, ad quid formabitur libellus, uel quid petetur. Tex. hic uidetur ꝙ ipsa res petetur licet sit perempta. Vnde ea quæ sunt ablata etiam postquam interciderint, possunt peti. Idem uidetur in l. si seruus. §. bonæ. ff. de cond. fur. & l. inter stipulantẽ. §. pen. de uer. obl. & l. si mulier. §. j. rer. amot. In contrarium, ꝙ petatur æstimatio, uidetur tex. in l. in re furtiua. de cond. fur. licet glo. ibi aliter exponat tex. Ego istum passum examino multùm diffuse in repetitione l. stipulationes non diuiduntur de uerb. ob. utrùm in obligatione rẽ restitui re perempta, succedat obligatio ad interesse, & quid sit in petitione, & finaliter teneo, ꝙ utrunq; posit peti, scilicet res, & æstimatio. Ad hoc facit l. illud. §. j. de don. cau. mor. & ibi dixi. Sed cõtra istam solutionem opp. & sum in gl. j. & uidetur ꝙ indistictè ueniat periculũ, ut l. j. §. rectissimè, & l. meritò. ff. de ui, & ui arm. Timore huius gl. distinguit hic, ꝙ quinq; sunt genera uiolentiarũ. * Istud dictum redarguitur, & ad contrarium respondeo, ꝙ in duobus generibus uiolentiarum, uidelicet expulsiua, & ablatiua, uenit interitus indistinctè, in impulsiua non habet locũ lex nostra, & d. §. quòd si homo. Sed contra istam sol. opp. de l. si ipsa. ff. eo. Sol. ut soluit glos. magna circa medium, & aduerte ad unum quod gl dicit, quia glos. magna circa fin. dicit ꝙ sunt plura alia genera uiolentiarũ. Istud dictum redarguitur per doct. quia non est uerum, ꝙ sint plura, sed bene sunt plures modi puniendi istas uiolentias, & plures cõstitutiones factæ, & has cõstitutiones uide plenè, ut l extat. ff. eo. Item op. & sum in glo. ij. & uidet ꝙ debeat distinguí utrùm res esset eodem modo peritura penes actorem uel non, ut l. si cum except. §. quatenus, uer. sed & si nõ culpa. ff. eo. glos. fatetur contrarium. Contra istud posset opponi de l. si in alia. ff. depo. §. fi. de l. quod te. & quod ibi not. ff. si cer. pet. Pro huius sol. dic secundũ Iaco. But. quandoque quæritur, nunquid morosus teneatur de interitu indistinctè, uel debeat distingui, utrùm res esset eodem modo peritura penes actorem, * &c. Dic sic, ꝙ quandoq; contingit, ꝙ nulla obligatio præcedit, pone exemplum in reali, posides Stichũ meum, &c. Circa istud membrum dic ut not. in l. si uehenda. in glos. magna. ff. ad leg. Rhod. de iact. quandoq; cõtingit quòd præcedit, & tunc aut talis obligatio descẽdit ex delicto, quia est factum quod fieri non debuit, aut descendit ex alio contractu. Primo casu regulariter morosus tenetur de interitu, ut d. l j §. rectissimè, & l. meritò. ff. rectissimè, & l. meritò. ff. de ui, & ui arma. Fallit in metũ inferẽte, ubi debet distingui secundũ quod distinguit in d. §. quatenus uers. sed & si non culpa. Si autẽ obligatio descendit ex contractu, dic aut præcedit mora, aut culpa. Primo casu morosus tenet indistinctè de interitu, ut d. l. quod te & d. l. si in alia in fi. licet Martin. dixerit aliter, ut ibi not. In secundo casu, ubi præcedit

* *Violentiarum. Quæ latius explicat in l. extat. ff. eo. I. C. B.*

* *Actorem. Hæc est uera & æqua sol. Nam licet depositarius fideiussor, hæres, cũ simè lib. post morã teneãtur de interitu: l. si in Asia. §. fi. ff. de pos. l. iiij. ff. quẽ satisda. cog. l. qui usumfruc. §. fi. de usufru. & quẽad. uta. Tamen si eodẽ modo apud alium peritura esset, non tenebitur: l. si plures. in fi. ff. de pos. Excipiuntur ꝓmissor & legatarius: l. nemo. §. j. ff. de uer. ob. l. si eũ seruum. ff. si. cer. pet. I. Cõ. B.*

dit culpa, tũc debet diſtingui, utrùm res eſſet eodẽ modo peritura penes actorẽ an nõ, eſt tex. cũ gl ſua in l. ſi uehenda. §. pen. ff. ad leg. Rhod. de iact. Item op. de l. ſubtracto. ĵ. de fur. Sol. ut in gl. ij. in fi. quia ibi fuit purgata mora.

LEX II.

1 *Ignorantia iuris quando noceat in damnis uitandis.*
4 *Exceptio metus eſt odioſa reſpectu metum inferentis, & reſpectu paßi eſt fauorabilis.*
5 *Soluto non poteſt parere obligationem, & liberationem.*
6 *Soluens coactè poſt cautionem metu factã quando repetat, & nu. xiij.*
10 *Vbicunq; in ſolutione poteſt ſubeſſe alia cauſa, quàm approbatio primæ promißionis, quis non præſumitur illam approbare.*
12 *Contra aſſerentem ſe ſpoliatum metu competit exceptio, ſed non competit quando agit poſſeſſorio.*

a VM te. [a] Solutio ſpontanea purgat uitiũ metus adhibiti tempore ꝓmiſsionis. Aſſumo principium, & op. ff. de cond. ob turpem cau. l. ex ea. & l. metũ. §. ſed q̃ prętor. ff. eo. Sol. Ibi fuit adhibitus metus in ſoluẽdo, hic in ꝓmittendo tãtùm. Op.
1 ſecundò, & aſſumo finẽ gl. † Iuris ignorantia non nocet in dãnis uitandis, ut l. error. ff. de iure. & fac. ign. ſed hic ſoluẽs erraui, ergo, &c. gl. dicit q̃ hic fuit error ſupinus, ut l. nec ſupina. de iur. & fac. igno. & uide gl. Contra iſtã ſol. uidetur. ff. de condic. ind. l. ſed & ſi me putem. in prin. ubi in dãnis quilibet errans quãtumcunq; fatuus, & in facto ꝓprio excuſat. Sol. Dic. q̃ hic ſoluit ſcienter, uel ſi ponis eum erraſſe, poſito q̃ repetitio cõpeteret per iura contraria, non competit per actionem qd̃ metus cauſa. & hoc eſt qd̃ dicit iſte tex. ſed alio modo competit repetitio, non autẽ competit per hãc actionem. & uide text. qui dicit, uim paſſum, &c. Modò uenio
2 ad op. & redeo ad princip. gl. & concludo † q̃ ſi ſcienter ſoluit, ſublatũ eſt uitium metus adhibiti tẽpore ꝓmiſsionis, & ſic ceſſat repetitio, ſi ſoluiſſet ignoranter, fortè poſſet repetere, non per hãc actionẽ, ſed per aliã, ſcilicet per cõdictionem indebiti. Ad hoc op. tutus exceptione odioſa, ſi ſoluit per errorem non repetit, ut l. qui exceptionẽ. ff. de cond. ind. Glo. fateꝰ contrarium dicens q̃ etiã per iſtã rationem ceſſat repetitio. & uide gl. Docto. moder. hic multùm notabiliter dicũt, q̃ iſta gl. non dicit uerum, nã l. qui exceptionem. loquitur
3 de exceptione merè odioſa. † ut exceptio Macedoniani.
4 ſed exceptio † metus eſt odioſa reſpectu inferentis metum, & eſt fauorabilis reſpectu paſsi metũ, & ideò non obſtante illo odio competit repetitio, ne aliàs ſit melioris conditionis delinquẽs quàm nõ delinquens, cõtra l. non ſolùm. la j. ff. de noxa. Et ita dicunt ipſi, q̃ ſatis placet mihi, ꝓ modo. fortè alibi iſtũ paſſum examinabimus melius. Itẽ op. dixi q̃ ſol
5 uens per ignorantiã repetit, contrà una ſolutio † non parit obligationẽ, & liberationẽ, ut l. qui hominẽ. §. fi. ff. de ſol. ergo iſte ſoluens cũ ſit liberatus ab illa obligatione, nõ poteſt repetere. Gl. fatetur cõtrarium. Tu dic cõtrà, ſi ſoluiſſet ignoranter, nec ob. q̃ iſta ſolutio parit liberationem, quia uerũ eſt, q̃ parit liberationẽ ab omni obligatiõe ualida: ſed quia erat tutus exceptione, ideò non impeditur repetitio.

MODO habes primã gl. ueniamus ad q. & debes ſcire q̃ Guar. poſuit ſup hãc l. unã ſuã gl. quæ an ſit uera, dubitaꝰ, & eius uerba recitantur hic per gl. quã uide. Iſta gl. habet tres partes. Prima cũ dicit, præſumitur querelã de ui non habuiſſe. Iſta pars eſt uera, ſi ponis eum ſcienter ſoluiſſe, poſtquã metus ceſſauerit, aliàs ſecus, ut j̃ dicam. Secundò dicit, Aut ergo omnino non repetet, & iſta pars eſt uera, ſi ponis eum ſoluiſſe ſcienter poſtquàm metus ceſſauerit, aliàs ſecus, ut ſ̃. dixi. Tertiò dicit, aut eatenus impeditur, donec ꝓbet contrarium. Iſta pars eſt uera, ſi ponis ſoluiſſe ignorãter, uel ſoluiſſe inſtante metu, aliàs nõ poſſet repetere, ut ſ̃. dictum eſt.
6 Ita debes intelligere glo. hic poſitam. Quæro, † quid ſi parùm poſt cautionem coactus ſoluit, an poſsit repetere? Oldra. quòd ſic. ſed glo. contrà. Breuiter omnes docto. tenent iſtud, Aut quis ſoluit inſtante metu, uel metus periculo, & tunc poteſt repetere, aut poſtquam metus ceſſauit, & tunc ſecus. Ita loquitur hic & tex. hoc ꝓbat. Puto aũt metum iſta re ſi cauſa ex qua metus inferebat, ſubſiſtit. uerbi gratia, ali-
7 quis tyrãnus cogit me ad ꝓmittendum, certè toto † tẽpo-
b re ſuæ tyrãnidis [b] inſtat metus, & donec ſum in loco ubi ipſe exercet tyrannidẽ, arg. l. Fulcinius. §. quid ſi aũt. ff. quib.
8 ex cau. in poſ. ea. facit ad hoc ext. eo. ti. c. j. † Quærit gl. [c] quid
c ſi iuraui per metum dare decẽ, & poſteà ſoluo ſponte, an poſ ſum repetere? Gl. hic dicit q̃ non, licet de iure canonico cõt.
d quia uideor ſoluere metu periurij, [d] ut repetã: ar. ext. de iu-
9 reiu. c. debitores. & ext. eo. c. ad aures. & uide gl. † & huic iu
10 ri canonico ſtãdum eſſet in his. Ex quo not. † q̃ ubicũq; in ſolutione poteſt ſubeſſe alia cauſa, quam ap, ꝓbatio primæ ꝓmiſsionis, q̃ non præſumiꝰ illam ap, ꝓbare, ut uidebitis j̃. l prox. & hoc quia uideor ſoluere metu periurij [ſoluo] nõ ut approbẽ, ꝓmiſsionẽ primã, ſed ut non ſim periu
11 rus. Et per hoc dico q̃ in iſta † ciuitate, & alijs ciuitatib. Tu ſciæ, ubi cõtra inſtrumẽtum nõ poteſt opponi exceptio doli, uel metus, quin aliquis capiaꝰ, & fiat ſolutio, q̃ ſoluens nõ uideꝰ primam ꝓmiſsionẽ approbare, ſed uideꝰ ſoluere, ne capiaꝰ, & poſſet repetere. Facit ad prędicta q̃ dixi. ff. quòd ui aut clã. l. j. §. & parui. Reſtãt uidere in gl. duæ op. quas omiſi. Op. & uideꝰ, q̃ obligatio facta metu ſit nulla, tãquã tu pis, ut ſ̃. de legi. l. nõ dubiũ. dic ut in gl. Itẽ op. quale fuit principiũ, talis debet eſſe ꝓceſſus, quòd ad primordia litis, &c. ut l. j. j̃. de imp. luc. de ſcrip. lib. x. Sol. q̃ hic ſequiꝰ poſt principiũ, eſt cõtrarium primò, quia ſpõtanea ſolutio eſt contra
e ria coactioni, meritò illud tollit. Vltimò [e] extra gl. no. & te-
12 ne menti. dixi q̃ ſpoliatus ante omnia † eſt reſtituendus, nec poteſt obijci aliqua exceptio, ut l. momentaneæ. j̃. unde ui. & ſi per uim uel alio modo. l. j. hoc eſt uerũ ſi agiꝰ poſſeſſorio, ut ibi, ſed ſi agiꝰ petitorio, ut actione q̃ me. cau. poteſt obijci exceptio, q̃ ille metus eſt purgatus per aliquẽ actum poſteà ſubſecutum, uel per cõſenſum expreſſum, ut hic & l. j. j̃. ſi per uim, uel alio modo, circa quod uide Inn. ext. de renun c. ſuper.

CVM te. Oppo. de l. ex ea ſtipulatione. ff. de condi. ob. turp. cau. Sol. Glo. tenet quòd ibi interuenit metus tam in promiſsione quàm in ſtipulatione, hic in promiſsione tantùm. Et aſsignat tres rationes. Prima eſt multùm not. & intelligitur ex lege contraria. Secũda eſt bona. Tertia eſt falſa, in eo quod gl. dicit, q̃ una ſolutio, &c. Dictũ gl habet locũ ubi quis reperiꝰ in delicto, quia eſt uerũ, q̃ eadẽ ſolutio nõ parit liberationẽ, & repetitionẽ, quia iſto caſu repetens uideꝰ ſibi contrarius, quod non eſt in caſu noſtro. Et aduerte, q̃ ſi tertia ratio gl. eſſet uera, eodẽ modo deberet dicere q̃ ſi metus eſſet adhibitus in ſolutione, non cõpeteret repetitio, quod eſt falſum, & ex his omnib. gl. noſtra reprobat quandã gl. quæ gl. incipit, præſumitur eꝫ, &c. Aduerte, q̃ gl. contraria habet tres partes. Prima particula ſecundũ gl. & doc. eſt uera, dummodo intelligant ſecundũ Iac. de preſumptione iuris, contra quam non recipitur probatio in contrariũ. Itẽ ſecunda particula eſt uera, tertia falſa, ut hic patet in glo. Pro qua uidetur uelle text. noſtræ legis ubi ponitur pro cõſtanti, q̃ uis non fuit adhibita in ſoluendo. Item opp. q̃ iſte ſoluẽs uidetur erraſſe in iure, quia poterat ſe defendere, ſed error iuris in damno uitãdo non nocet, ut l. error. & l. regula. de iur. & fac. igno. Sol. ut gl. uel dic, quòd leges contrariæ habent locum ubi ſolutio fuit facta ignoranter, hic fuit facta ſcienter. Item op. & uidetur quòd cùm talis ſolutio ſit contra legem, quòd quicquid ſequitur ex ea, non ualet, ut l. nõ dubium. ſ̃. de legi. Sol. gloſ. not. in fi. gloſ. magnę, quam not. quia licet fuerit turpiter facta, per metum, ſcilicet, non tamẽ
13 fuit turpis de ſe. De hoc uidebitis in l. dolo. j̃. de inut. ſtip. † Quærit gloſ. de duobus, pone q̃ aliquis per uim promiſit centum, quæ non ex interuallo, ſed ſtatim ſoluit, nunquid repetit? Hic fuerunt opin. quia quidam dixerunt quòd ſic. ar. l. iij. §. Seio. ff. de mino. ar. ſi mulier. j̃. ad Velleia. gloſ. ſecundum Hugo. reprobat hanc opin. & non allegat. do. Iaco. tenet idem cum gloſ. per hãc l. quæ loquitur indiſtinctè. No. ob. §. Seio. quia ibi ſecundus actus de neceſsitate uenit ad conſequentiam immiſtionis, & exactio debitorum de neceſsitate

ceſsitate ſequitur aditionẽ hæreditatis, quod non contingit in caſu noſtræ legis, quia ſolutio non ſequitur de neceſsitate ad promiſsionẽ factã per uim, imò ſoluẽs poterat opponere exceptionem, quod metus cauſa, & ſi non opponit, uidetur habere ratã precedentem uim. Nõ ob. l. ſi mulier. j̃. ad Velleia. ubi ſuccurritur mulieri circa ſecundũ actũ, ſicut circa primum intra biennium. Reſpond. quia ſecundus actus nititꝰ eadẽ ratione qua primus, quia in utroq; actu ineſt ratio fragilitatis ſexus, quod non eſt in caſu noſtræ legis, quia ſoluens poterat opponere exceptionẽ. Verũ eſt quod Cyn. reprobat dictũ eius gl. Nam ibi ſtatim poſt promiſsionem coactam fit ſolutio, in ſolutiõe adhuc uidetur meſſe uis, ſeu metus, qui fuit in promiſsione per reg. iuris, ea quæ incontinenti, &c. ut l. lecta. ſi cer. pet. ibi eſt iuris caſus contra dictũ gl. & l. nouiſsimè. §. j. ibi, quid enim ſi compulſus. ff. quod fal. tu. auto. & ut hoc intelligas, debetis ſcire q̃ ille §. probat hic, q̃ hæc ſunt paria aliquẽ facere aliquid compulſum ad hoc, aut facere timore ne compellatur, unde ui ſoluens iam fuit expertus eam in promiſsione illa Item eadem uis præſumitur eſſe in ſolutione, quę non ualet. Facit ad quæſtionẽ, pone ex forma ſtatuti reformatur, q̃ bona rebellium debẽt uenire in communi & debitores eorum poſsint exigi, debitor cuiuſdam rebellis fuit coactus, ut ſolueret debitum communi, non ſoluit tunc, ſed relaxatus ſoluit poſt unum diem uel duos, reuertitur creditor rebellis, & petit debitum. Op. pro debitore quòd ipſe eſt liberatus per ſolutionẽ factã cõmuni, & allegat quæſtionem factã in l. liberto. §. Lucius. de ann. lega. l. creditor. ff. de ſol. Replicabitur q̃ licet fuerit detentus in palatio, tamen poſteà facta eſt ſolutio. quid iuris. Hæc glo. facit contra debitorem, ueritas uidetur in contrarium, per l. nouiſsimè. §. j. præalleg. Item quærit gl. pone, q̃ aliquis iurauit per metum, poſteà ſoluit, nunquid poſsit repetere? Gl. dicit q̃ non, quia tale iuramentũ remittitur, ut l. ſi. ff. de his qui fatiſd. cog. de iure canonico ſecus, ut in glo.

ADDITIO.

4 IO. FR. RV. *Cum te. Limita hanc l. ut per Bar. in l. ſi per uim. j̃. eo. ti. & limitat ſingul. Io. And. in c. ad audientiã. et ibi Abb. ext. quod met. cau.*
b *Tyrannidis. uide Pet. de Anch. conſ. ccc.*
c *Quærit glo. Adde quæ notaui ad Bal. in l. j. j̃. ſi à non compe. iud. Andr. Barba.*
d *Metu periurij. Adde quid de ſoluente metu excommunicationis. Roma. conſ. ccclxix.*
e *Vltimo. Vide quæ dixi in c. ſolicitè. de reſtit. ſpol. & c. ij de reſti ſpolia. ubi allegatur l. iſta hic poſita per Innoc. & alios.*

LEX III.

1 *Res uendita per metum, poteſt repeti per actionem in rem.*
3 *Res empta metu poteſt præſcribi, & ſic contra actionem quod metus cauſa, opponitur exceptio præſcriptionis.*
4 *Actio quod metus cauſa, quando detur contra tertium poſſeſſorem.*
5 *Actio perſonalis quod metus cauſa, ſcripta in rem, quando detur contra tertium poſſeſſorem, unde naſcatur.*
6 *Pretium rei uenditæ per metum, cui debeat reſtitui quando agitur ad rem, & nu. xviij.*
7 *Si primus emptor dedit maius pretium, quàm pretium quod dedit ſecundus, q̃ pretium reſtituit agens ad rem, & nu. viij. & nu. xix.*
11 *Actio perſonalis ſcripta in rem, præſcribitur longo tempore.*
12 *Poſſeſſor bonæ fidei, licet faciat fructus ſuos, tamẽ tenetur reſtituere quatenus eſt factus locupletior.*
13 *Poſſeſſor bonæ fidei an teneatur de fructibus ante triennium, et ipſos præſcribat triennio.*
14 *Res poſſeſſa uiolẽtia cõpulſiua præſcribitur, nõ aũt poſſeſſa ui expulſiua.*
17 *Contractus uẽditionis metu celebratus, quãdo nõ ſit nullus ipſo iure.*

I VI VEL METV. Coactus fundum uendere, poteſt illum repetere à quolibet poſſeſſo-
1 re, ſi pretiũ reſtituit, & præſcriptio nõ currit, hoc dicit. Primò no. † q̃ res uenditæ per metum poſſunt repeti per actionẽ in rem à quolibet poſſeſſore. Secũdò no. q̃ debet reſtitui pretium à uen-

2 dicante. Ex quo habes † contra hanc actionem opponitur exceptio retentionis propter pretium, licet contra interdictum unde ui, nulla talis exceptio poſsit opponi Tertiò no.
3 q̃ † res empta metu poſsit præſcribi. Ex quo habes q̃ contra actionem qd̃ metus cauſa, opponitur exceptio præſcriptionis rei. Ad iſta tria opponamus per ordinem. Opp uendens, licet per metũ, trãſtulit dominiũ, ut l. ſi mulier. §. ſi metu ff. eo. Inſti. de rer. diu. § per traditionem, ergo non poteſt uendicare rem tanquam nõ dominus, ut l. in rem. in princ. ff. de rei uendi. Sol. gl. q̃ de iure ciuili non poſsit uendicare, ſed de iure prætorio ſic, quo iure nõ uideꝰ do
4 miniũ perdidiſſe. * Item opp. † & uidetur q̃ * *l. nemo. ff. de in integ. reſtit.* contra tertium poſſeſſorem non debeat dari actio quod metus cauſa, ut l. metũ. §. licet. ff. I. Con. B. eo. Sol. Fateor contrariũ, quòd ex hoc edicto tria dantur remedia, ſcilicet utilis in rem, actio perſonalis, quod metus cauſa, quæ eſt in rem ſcripta, & exceptio metus ut d. l. metum. § ſed quod prætor. & §. licet. & § uolẽti. & hic
5 1 Circa hoc quæritur, † iſta actio perſonalis ſcripta, etiã in rem quando datur contra tertium poſſeſſorem, unde naſcitur? Gl. magna hic mirabiliter dicit, q̃ naſcitur ex uarijs figuris cauſarum, ut l j. in prin. de act. & ob. Et aduerte, ne erres, ego non quæro de actione in rẽ unde oriatur, quia illa non oritur ex obligatione, datur enim contra poſsidẽtem, quia poſsidet, non quia obligatus. Inſt. de act. §. j Sed ego quæro de actione perſonali in rem ſcripta Iſta enim daꝰ contra poſſeſſorem tanquam obligatum, ideò quia poſsidet, ut l. de eo. in fi. ff. ad exhib. Illa igitur obligatio contrahitur ſola rei peruentione, eo ipſo q̃ res peruenit ad eum, ideò dicit oriri ex uarijs figuris cauſarum. Ad ſecundum no. op. j̃. de rei uendi. l. ſi mancipium, & ſum in j gl. magna. Sol. Hic debet reſtitui ideò, quia pretium eſt uerſum in eius utilitatem. Opp. ff. de rei uẽdi. l. emptor. * * *& l. inciuilẽ. ff. de fur.* Sol. eodem modo. Opp. j̃. de præſcript xxx. anno. l. j. Sol. eodem modo. Itẽ opp. j̃. de reſc. I. Con. B. uend. l. j. Solue ut in glo. Opp. de l. ſi per impreſsionẽ. j̃. eo. Sol. aliud cùm agiꝰ cõdictione ex l illa, aliud cũ agitur actione q̃ metus cauſa. Circa iſtud notabile quæ-
6 ro † primò cui debet reſtitui illud pretium? Re. ſi quidẽ agitur cõtra metum inferentem, debet reſtitui ſibi ſine dubio, ſi agitur contra poſſeſſorem, tunc poteſt iſte, qui uendicat, ſoluere primo emptori. Item poteſt ſoluere huic emptori ſecundo ſi uult. Ita dicit gl q̃ qualiter procedat, j̃. dicam Vide gl. in principio, in eo q̃ dicit poteſt ſoluere huic ſecundo emptori, uideꝰ cont. quia non ab eo habuit pretium, ſed à primo emptore, & ipſi primo emptori debeꝰ, ergo ſi ſoluo alteri, non ſequitur liberatio, ut l qui hominẽ §. ſi nullo. ff. de ſol. Glo. reſpondet duobus modis. Primo modo, quia primus emptor cogitur habere ratum, quia eius negotium eſt utiliter geſtum, ſoluit enim creditori ſuo. nam hic ſecundus emptor poterit repetere à primo, qui ſibi uenditerat, unde cùm eius negotium utiliter ſit geſtũ, ergo, &c. ut l. ſoluendo. de neg. geſt. & l. Pomponius, & l. quæ utiliter. poterat ſoluere creditori creditoris, ut l. ſi opera. de dol. excep. & l ſi liber. de neg. geſt. ita dicit gl. magna. Sed quid diceres, ſi iſte ſecundus non fuiſſet emptor, ſed donatarius, uel quid ſi fuiſſet actum q̃ à primo non poſſet repetere etiã pretiũ, dic ut dicã
7 in ſequenti quæſtione. Quæro, quid ſi pretium q̃ primus † emptor dedit, eſt maius quã pretiũ q̃ dedit ultimus, q̃ debet reſtituiꝰ glo. dicit, q̃ eſt in electione actoris q̃ pretiũ reſtituat. ar. l. ſi cum militarib. in fi. j̃. de reſtit. mili. & uide glo. tuam in fi. Pet. de Bel. & Cy. ſequendo eum uidetur tenere q̃ totum primum pretiũ debeat reddi, quia ille qui uendidit ſecundo emptori, tranſtulit in eum omne ius ſuũ. nos quid
8 dicemus? Ego † fateor q̃ ſi in inſtrumento uenditionis fuiſſet dictum, q̃ uendidit illam rem, & omnẽ actionem quam habet in dicta re, ſeu ꝓ dicta re, ſicut fit hodie in inſtrumentis, q̃ Pet. uerũ diceret. Sed ſi fuiſſet res uendita ſimpliciter, prout proponitur, tunc non tranſit niſi ius reale. Nam iura illa quæ competunt perſonæ, non tranſeunt niſi cedãtur, ut l. in creditore. ff. de euict. Et ide puto tunc aduertẽdum,

9 qualiter † opponat exceptio, aut iſte poſſeſſor conuentus opponit exceptionem nõ debere ſe reſtituere, niſi ſibi reſtituatur pretium, & nõ debet ſibi reſtitui, niſi pretiũ qd ipſe dedit. Ita loquitur l. ſi cum militaribus. ĩ. de reſtit. mili. Sed ſi oppoſueris exceptionem, non debeo tibi reſtituere iſtã poſſeſsionem donec pretium reſtituas ſimpliciter, uel donec reſtituas pretium primo emptori, optimè procederet iſta exceptio, quia exceptiones ex perſona uenditoris trãſeunt in emptorem, ut l. ſi à te. in fi. & l. ſi mater. §. fin. de excep. rei iudi. & tunc debet ipſi primo emptori reſtitui. Idem dico, ꝙ ſi iſte, qui uendidit coactè, uellet iſti primo emptori pretium reſtituere, & nihil huic ſecundo, optimè poſſet, quia eius eſt debitor, qui habuit ab eo, niſi iſte ſecundus haberet ius ceſſum cõtra eum per generalia uerba uenditionis, uel niſi illud ius eſſet obligatum prætextu obligationis conſuetæ apponi in uenditionib. tunc haberet locum l. iij. ĩ. de noua. & quæ res pigno. oblig. poſ. l. nomen. Ad tertium not. op. hæc actio eſt perſonalis, ergo non tollit lõgo tempore, ut l. iij. de conſt. pec. * Gl. ſoluit optimè, & dic ut in gl. tua notabili. No. † ꝙ actio perſonalis ſcripta in rem, præſcribit lõgo tempore. Secundò op. emptor ſi per metũ ſit dominus, ut ſ̃. dixi, ergo non præſcribit, ut l. ſequitur. §. lana. ff. de uſucap. dicit glo. hic uidet dominus de iure prætorio. Vel aliter, ille qui eſt dominus reuocabiliter, præſcribit contra illam actionẽ, per quam poteſt reuocari illud dominium, multò fortius quã ſi nõ eſſet dominus, ut l. in bello. §. ſi quis ſeruũ. de capt. & poſtli. re. Not. hoc ad multa, Vos ſcitis * † ꝙ bonæ fidei poſſeſſor facit fructus ſuos, tenet tamẽ reſtituere quatenus eſt locupletior. no. in l. fructus. ff. de rei uen. † Item ſcitis ꝙ poſſeſſor rei mobilis præſcribit triennio. Ex quo concluderetur † ꝙ bonæ fidei poſſeſſor nõ tenetur de fructibus perceptis ante triennũ, quia ſicut ſi non eſſet dominus, cùm ſit bonæ fidei, ipſos præſcriberet triennio, eodem modo hic præſcribat fructus triennio. tex. & glo. habes in l. ſequitur. §. fructus. de uſu. quod tene menti, quia millies practicabis. Item opp. res furtiua, uel ui poſſeſſa nõ poteſt uſucapi, ut Inſt. de uſuc. §. furtiuæ. ſed iſta eſt ui poſſeſſa, ergo, &c. Sol. * Res † poſſeſſa uiolẽtia expulſiua non præſcribitur, ſecus ſi uiolẽtia cõpulſiua. Ita loquitur hic, ꝙ no. multùm, quia ualde notabilis ſol. eſt. Opp. in auth. ut ſponſa. larg. §. rurſus. poſita. ĩ. de præſcrip. lõgi tẽp. auth. malæ fidei. Sol. Iſta iura aliquantulùm mutantur per iura noua. & ibi uidebitis. Circa hanc legem quærit glo. quid † ſi ſecũdus emptor præſcripſerit, utrùm actio ꝙ metus cauſa, duret contra primum. Glo. dicit ꝙ nõ, ut ĩ. de his quia à non do. ma. l. fi. Iſtã glo. omnes reprehendunt, nam ibi loquitur qñ dominium rei eſt cauſa actiõis perſonalis ita ꝙ actio datur in conſequentiam dominij ꝙ hic nõ eſt, ideò cõpetit actio contra primum dominum, ut l. item ſi res. in princip. de aliena iu. mu. cau. fa. & ibi glo. dixi uobis plenè alio anno, in l. iij. ff. ui bo. ra. Quærit glo. an iſta † actio finiatur anno, ſicut reſciſſoria? Glo. dicit ꝙ non, & bene. Item quæritur an contractus † uenditionis initus metu ſit ipſo iure nullus, ſicut qñ dolus dedit cauſam contractui. Quidam dicebant ꝙ ſic. Alij contrà, & hæc eſt ueritas, & aliud in dolo meticuloſo, & aliud in dolo ſimplici, ut in contrario.

SI ui. Quæro quæ ſit differentia inter uim & metũ. Dic ut in glo. uel cape differentiam ex l. j. & l. ij. ff. eo. Item dicitur ꝙ debet reſtitui pretium. † Quero cui debet reſtitui, utrùm primo ementi per uim, an ſecundo emptori? Gloſ. dicit quòd utriq; eorum, quia cùm ſecundus emptor dicitur creditor primi emptoris, debitor ſoluendo creditori ſui creditoris liberatur. Circa quod uide quod not. in l. ſi opera. ff. de doli except. † item quæro quod pretium debet reſtitui. Gloſ. in fi. poſita ſuper uer. reddito, dicit quòd uenditor peruim coactus poteſt reſtituere quodcunq; uult, tamen Cy. reprobat dictum gloſ. quòd cùm emptor ſecundus ſucceſſerit in locũ primi, debet uti eo iure quo ſuus anteceſſor, per reg. iuris cùm quis. lib. vj. ſed primo emptori debet reſtitui pretium ab eo receptum, ergo & ſecundo, poteſt tolerari gl. ſecundum Iac. per l. nomen. in fin. quæ res pign. oblig. poſ. Item quærit glo. pone ꝙ emptor ſecundus præſcripſerit iſtã rem, non poteſt agi contra iſtum emptorem. Sed nunquid potero agere contra primum emptorem inferentem uim? Gloſ. determinat quòd nõ, per l. fin. ĩ. qui à non do. ma. Iſta glo. eſt contra caſum l. itẽ ſi res. in princ. ff. de alien. iud. mut. cau. fac. Ad finem reſpondeo, ut not. in d. l. item ſi res. in fin. gloſ. Item quærit gloſ. nunquid hæc reſciſſoria finiatur anno? Dic, ut not. in d. l. ſed ſi per prętorem. §. quoties. ex quibus cau. maio. per Dy. in §. rurſus. Inſt. de act. Item queritur, actio quod metus cauſa, quæ datur contra ſecundum emptorem, unde naſcitur? Reſpon. glo. ꝙ ex uarijs figuris cauſarum. D. Iacob. reprobat iſtam gloſ. quia non eſt uerum ꝙ naſcatur ſic, ſed oritur iure dominij ex præuẽtione rei, quia res ad eum peruenit, & iſto reſpectu dicitur ſcripta in rem. Simile in actione ad exhibendum, ut l. iij. §. eſt autem. ff. ad exhibendum. Vltimò quærit gloſ. quid ſi res eſt integra. Dic ut in gloſ.

* *Pec. l. omnes. ĩ. de præſ. xxx. ann. Sol. glo. ꝙ cũ iſta actio quod met. cauſa, excedat ſuos terminos, quia competit contra quemcunq; poſſeſſorem, tamen eſt perſonalis, licet dicatur in rem ſcripta: l. metum. §. fi. ff. eo. Hæc ſunt ex miſcella. repet.* I. Con. B.

* *Scitis. Imò ſcio cõtrariũ eſſe ueriſsimũ, quòd bo. fi. poſſeſſor, quandiu dominij quæſtionẽ nemo ſibi mouet, omnes fructus ſibi acquirit: l. qui ſcit. §. prætereà. de uſu. l. bo. fi. §. deniq;. de acq. re. do.* I. C. B.

* *Sol. Contrariũ loquitur in uitio reali, quod afficit ipſam rẽ ſecundũ gloſ. ex miſcel. repet.* I. Cõ. B.

LEX IIII.

1 *Contra actionem quod metus cauſa, apponitur exceptio conſenſus poſteà adhibiti.*
3 *Actio quod metus cauſa, quando, & cum qua actione concurrat.*
4 *Libellus in act. quod met. cauſa, quomodo formetur.*

1 SI Per uim. Hæc actio intra annum datur ad quadruplum, poſt annum ad ſimplum, ſi alia actio non competit. No. ꝙ contra hanc † actionem opponitur exceptio conſenſus poſteà adhibiti. Opp. nónne recipiendo pretium uidetur approbare uenditionem, ar. ſ̃. eo. l. ij. Reſpondeo † non, licet enim ſolutio ſpontanea inducat approbationem, quia non poteſt uideri facta alio reſpectu: tamen receptio ſpontanea non inducit approbationem cõtractus. Ideò enim recipio pretium, ut ſit mihi magis cautum, quia tãto minus habeo perdere, unde poteſt eſſe alia ratio, quàm approbationis. Hoc ſentit Inno. optimè in c. ſuper hoc. ext. de renun. Opp. ꝙ hæc † actio concurrat cum alia, unde uidetur obſtare ff. eo. l. ſi cum exceptione. §. eum. & l. metum. §. uolenti. Sol. Nõ concurrit cum alia, ſcilicet ordinaria, cum alia extraordinaria ſic, & bene. Alij dicunt, quòd non concurrit cũ alia, quæ non oriatur ex hoc edicto, quod non eſt uerum, ut d. §. uolenti. ergo tene primam ſolutionem. Quæro de intellectu uer. qui dicit, niſi alia actio non ſit, quærunt doc. utrùm ſuper hoc ferantur duæ ſententiæ? De hoc glo. in l. ſi cum exceptione. §. hæc autem. ff. eo. Vltramon. dicunt hic, ꝙ non eſt neceſſaria in hac actione duplex ſententia, imò poterit expediri una ſententia, † & formabitur libellus ſic, dico ꝙ coegiſti me per uim, ut uenderem tibi fundum, & uendidi, & tradidi, quare peto, ut fundum reſtituas, & ſi diſtuleris uſq; ad annum mihi reſtituere, peto quadruplum. Iſta eſt forma libelli, & ſic formabitur ſententia. Hanc formam uidiſtis in l. conducto. ĩ. de loç. & conduc. Non habetis hic alia.

LEX V.

a NON intereſt.[a] Siue quis coactus ſit uendere, ſiue minori pretio uendere, habet locum hæc actio, hoc dicit. Quæro, utrùm de neceſsitate requiratur quòd ille, ad quem res peruenieret, ſciat metum illatum. Glo. dicit & bene, ꝙ quãtùm ad reſcindendam uel repetendam rem, non requiritur ſcientia, ſed quantùm ad periculum interitus eſt differentia, quia

quia ſciens tenetur, ignorans non, ut l. ſi cum exceptione §. in hac. & §. aliquando ff. e. Quæro, utrùm ſit aliqua differentia, utrùm quis cogatur uendere, uel minori pretio uendere? Certè quantùm ad hoc, ut iſta actio competat, nõ eſt differentia, quia utrobiq; competit, ut hac l. quia in princip. loquitur de eo qui ſit coactus uendere, quod uendere nolebat, ibi, nam & ſi pretio minori, loquitur in eo qui uolebat uendere, & fuit coactus uendere minori pretio: ſed eſt differentia in modo concludendi in hac actione. Nam coactus uendere petit reſcindi contractum, & rem reſtitui. Coactus uendere pretio uiliori, petit ſuppleri iuſtum pretium, non rem reſtitui, non enim fuit in uẽdẽdo coactus, ſed in pretio uiliori.* Iſtud probatur in l. ſi res. §. j. de iur. do. Ita debes hoc intelligere, &c.

* *Viliori. Cũ tamẽ idem iuris ſit de toto, quo ad totũ, quòd de parte quo ad partem: l. quæ de tota. ff. de rei uendic. Cenſeo etiam eum reſtituendum eſſe, qui minoris rem ſuam uendere coactus fuerit. Neq; ſententiam ſuam probat d. l. ſi res.* I. Con B.

ADDITIO.

a *Non intereſt. Adde ꝙ Paul. de Caſtr. per hanc legem dicit ſe conſuluiſſe ꝙ, cùm quidam tyrannus uolebat pecunias ab unò, qui non habebat, & ob hoc feciſſet ipſum incarcerari, ut compulſus uenderet poſſeſsionem uni pecunioſo, & ille emptor putaret tutè emere, quia ab ipſo uiolentia non inferebatur qui pecunias numerabat, ꝙ tamen uenditor hoc nõ obſtante poterat habere regreſſum ad bona, & recuperare, nec emptor pretium recuperare poterat, quia non uerſum fuit in utilitatem eius, & hoc dicit diuerſum ab eo quod habetur in l. qui in carcerem. ff. eo.*

LEX VI.

AD inuidiam. Ex dignitate ſola contrahentis uiolentia non probatur. No ꝙ ex dignitate ſola nõ præſumitur uiolentia uel metus, & ideò dicebãtibi in l interpoſitas ſ̃ de trãſac. ꝙ ſi mulier uendit propter metum mariti, eſt iuſta cauſa reſcindendi cõtractum, ut l. j. §. quæ onerandæ, quar. rer. act. nõ dat. tamen iſte metus non probatur[a] eo ipſo ꝙ eſt mariti, arg huius l ſed neceſſe eſt quòd probentur minæ, uel uerbera, ut ĩ l prox. & per Inn. ext. de conuer. coniug. c accedens, & ibi plenè de hoc. Simile not. ꝙ ſola reuerentia non eſt cauſa inducendi actionem ꝙ metus cauſa, niſi metus uel alius terror inceruiniat. Ita debet intelligi d. §. quæ onerandæ. Bar.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Probatur. Vide circa iſtam materiam omnino do. Franciſ. con. xxiiij.*

LEX VII.

SI donationis. Quilibet contractus celebratus iuſto metu, reſcinditur hac actione. h. d. Not. ꝙ donatio, & ſtipulatio, dicitur contractus. Simile in l. ſi quis emptionis de præſcrigin. ann. quod facit ad id quod uidebitis in auth ſacramẽta puberum ĩ ſi aduer. uendi. Opp. ff. de uerb. ſignifi. l. Labeo. §. contractum. Solu. Nõ eſt cõtractus propriè, quia non oritur ultro citroq; obligatio, ſed largè, & impropriè ſumendo eſt contractus, ita loquitur hic. Opp. ꝙ hic tex. ſit ſuperfluus, quia primò ponit de metu mortis, ſecundò ponit ꝙ interceſſerunt minæ capitales. Gl. huius timore exponit, & dic ut habes in ea. Tu dic clarè, metus mortis intelligitur, quãdo inſtabat metus mortis, quia fortè tenebat gladiũ ſuper caput, minæ intelliguntur quando mors non inſtabat, tũc iſtæ minę faciunt iuſtum metum ex qualitate perſonæ,* ut ĩ e. l metum. Item opp de l. cum te. ĩ. uidetur quòd competat repetitio, ut l iij. §. ſi quis. de condic. ob cauſ. Dic, aut quæritur nunquid comperat alia actio, aut fuit expreſsa iuſta cauſa, aut fuit in mente retenta. Circa quod diſtingue hic, ut glo. quam nota. Quęro de exemplis gloſ. Dic ut in gloſ. quæ incipit, puta.

* *Perſonæ. Licet propter metũ reſcindatur uẽditio: l. j. ĩ. de reſc. uend. Tamẽ ſi fuerit metus, qui in uano, metuculoſo & imbecilli ingenio cadat, non eo nomine reuocatur. ĩ l. metum. Sed ita demum, ſi fuerit metus, qui in homine conſtantiſsimo cadere poſſit: l. metum, cũ l. ſeq. §. proinde. ff. de eo quod met. cauſa. & d. l. metum. ĩ.* I. Con. B.

LEX VIII.

VM TE. Factum metu iniuſto per hãc actionem non reſcinditur. Quæro utrùm alio iure poſsit reſcindi hæc uenditio? Reſpondeo, ſi quidẽ iuſta cauſa nõ fuit expreſſa, ſed in mente retenta, non poteſt reſcindi, ut l. ſi repetendi. ĩ. de condic. ob cauſ. Si uerò fuit expreſſa, tunc in primo caſu legis haberet locum condictio ob turpem cauſam. Nã notarius, qui debeat mihi reddere inſtrumentum, & nolebat reddere, niſi facerem talem contractum, recipit turpiter, ut l. pe. ff. de cond. ob turp. cau. Item in ſecundo caſu, ſi quidem erat inhabilis ad officium, ille qui dedit, repetit, ut ĩ. de condic ob turp cau. l. quod euitandi Si erat habilis, nõ poteſt repetere, quia ipſe etiã turpiter dedit, unde ex utraq; parte uerſat turpitudo, ut l. ſi ob turpẽ. ff. de cõd. ob turp. cau.

LEX IX.

1 *Metus ex ſolis minis quando probetur.*
2 *Metus an probetur ex ſola acclamatione uim paſsi.*

METVM. Legitur tribus modis. Primò ꝙ loquatur ex parte inferentis metum, & ſecundũ hunc modum breuiter dicit, Ex ſolis minis non probatur metus, [a] niſi fuerit deuentum ad actum.
1 Opp. ad hoc ſ̃. eo l. ſi donationis. Sol. † quando minæ inferuntur, debet inſpici perſona inferẽtis minas, ſunt enim quidam potentes, & ita mali, ꝙ illud, quod dicũt,
b conſueti ſunt facere, tunc eſſet iuſtus metus ex minis[b] & iactationib. ut ſ̃. eo. l. ſi donationis. Si uerò erat quidam homo, qui conſueuit multùm dicere, & modica facere, tũc nõ eſſet iuſtus metus. Ita loquit hic. Ex perſona ergo dicta penſemus, ut ĩ. ſi quis Impera. maledi. l j. nec enim minæ illuſoriæ debent attendi, ſed ueriſimiles, ſic in l. iij. ff ſi cui plus q̃, per legem Falc. habes unam lec. & not. Secundo modo legitur ex parte patientis uim & metum, ſecundũ quem breui-
2 ter hoc intendit. † Et ſola proteſtatione, uel acclamatione actoris non probatur metus, hoc dicit. Simile habuiſtis in l. ſi maior. ſ̃. de tranſact. Tertio modo uerò legitur ex parte utriuſq;, ut nomẽ iactationibus, referatur ad inferentẽ metum, nomen conteſtata, referatur ad paſſum metum. Duo hæc lex dicit, ut ſ̃ in duobus ſummarijs, &c.

METVM. Autoritas facti inducit hanc actionem, non iactatio. Item timor accuſationis futuræ non ſufficit, ut hæc actio competat, hoc dicit. Contra l. accuſationis. Opp. de l. nec timorem. §. fin. cum l. ſeq. ff. eo. Sol. ut in glo. in fi. quam not. &c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Metus. Quomodo probetur metus, & ꝙ probetur ex indicijs, quæ relinquuntur iudicis arbitrio, & de multis indicijs in materia, ui de Comen late conſ. lxviij. incip. in præſenti quæſtione. per totum.*

b *Minis. Adde Bal. conſ. cxxxvij. iij. lib. Pro concordia aduerte ꝙ interdictum unde ui poteſt concurrere cum actione de dolo. Ita uidetur uelle Bar. hic in hac l. ij. Contrarius alleg. in l. fi. ff. de dol. Tu dic, Bar. in hac l. ij nõ firmat pedem, quia dicit, fortè, & c. nec etiam in d. l. fi. loquitur ſimpliciter in omni caſu limitando, quando illud interdictum non eſt ſpecies.*

LEX X.

2 *Solutum metu accuſationis futuræ, an repetatur alia actione, quàm actione quod metus cauſa.*

3 *Tranſactio impedit proceſſum in caſibus, in quibus licet tranſigere.*

1 ACCVSATIONIS. † Accuſatio inſtituta uel inſtituenda non eſt iuſtus metus, ad hanc actionem inducendam. Opp. gloſ. ad hanc l. & ſummarium de. l. nec timorem. §. fin. cum l. ſeq. ff. eo. Gloſ. ſoluit optimè, ibi alius timebat metum inferendum à priuato, hic metũ inferendum à iudice, ideò non eſt iuſtus metus. Opp. de l. in ſumma. circa princ. de cond. indeb. Sol. hic aduerte, iſta lex dicit, quòd accuſatio non eſt iuſtus metus ad dandum hanc actionem, an autem alia actione poſſet agi, hoc non dicitur hic. Et ſic lex contraria nõ ob. quæ loquitur de condi.
2 indeb. Quæro, † & reuoco in dubium utrùm alia actione poſsit agi, ſeu reuocari, ſeu repeti illud quod eſt factum metu accuſationis futuræ, uel iam factæ. Gloſ. reſpondet multùm ſolenniter, ſi quidem accuſatio erat calumnioſa, poteſt
3 repeti, ut l. in ſumma. de condic. indeb. Si † ucrò erat uera, tunc aut loquimur in caſibus, in quib. licet tranſigere, & nõ poteſt repeti, ſi aduerſarius obſeruat promiſſa, aliàs ſecus. uidiſtis in l. ſiue apud acta. & l. tranſigere. de tranſac. ſed ſi non licebat tranſigere, tunc ille qui dedit, turpiter dedit, & ſic repetere non poterit, ut l. ſi quidem. ẗ. de cont. ſtipul. Et
a aduerte[a] ad iſtam gloſ. quia iſta gloſ. dicit manifeſtè, q̃ in caſibus, in quibus licet tranſigere, tranſactio impedit proceſſum, & agenti poteſt opponi. & uide gl. tuam, &c.

ADDITIO.

a *Et aduerte. Et quæ ſunt quæ impediunt. Adde plenè Bal. in l. poſtquàm liti. ẗ. de pac. & not. gloſ. huius l. an liceat pacem facere cum bannito, quia uidetur q̃ hic contrarium tenet Iac. de Bel. diſputando & etiam Bar. ut hic refert alleg. in contra. glo. in l. j. ff. de do. quam Ange. in l. iuriſgent. §. ſi paciſcar. ff. de pact. fecit ſingularem, & eam ſequitur. Tene menti diſtinctionem Bal. hic. Andr. Barba.*

LEX XI.

SI per impreſsionem. Venditio celebrata per impreſsionem officialis, cõdictione ex hac l. reſcindit ur, nec pretium reſtituitur, hoc dicit. Opp. & uidet q̃ pretium reſtituat, ut ẗ. eo. l. iij. & iiij. Sol. ibi illud quãdo agitur actione quod metus cauſa, quia illatus eſt metus mortis, uel cruciatus corporis, hic quando agitur condictione ex hac lege, quæ non requirit hunc metum, ſed ſolum metum alicuius officialis. Cont. hoc opp. ẗ. eo. l. ad inuidiam. Sol. Habens ibi dignitatem, emit nulla facta impreſsione, uel metu adhibito, hic adhibuit metũ, uel impreſsionem, dicens q̃ contra eum procederet, uel maleficio denunciaret eũ. Opp. de l. non licet. de cont. ſtip. ubi nullo modo licet officiali uendere. Sol. ut ibi ſoluitur, &c.

LEX XII.

VENDITIONES. Iſta lex poteſt loqui in caſu præcedentis legis, & extendit legem præcedentem, & dicit hoc breuiter. Quod in præcedenti l. de uenditione dicitur, per hanc legem ad omnes contractus extenditur, hoc dicit. Et intelligo ſemper, quòd in quolibet contractu, illud quod recipit, qui eſt paſſus impreſsionem, non redditur, ut dicitur in præcedenti lege. Alij intelligunt hic de tali metu, qui induceret actionem quod metus cauſa, ſed præcedens lect. eſt uerior, &c.

De dolo malo. *Tit. XXI.*

Continua rubricam, ut habes in gl. Gloſ. quærit quare adijcitur in rub. dè dolo malo. & dic ut in glo.

LEX I.

SI fideiuſſor. Fides debita ratione cõtractus, facit quòd non poſſum ut ego, non poſsim ut quilibet, Opp. ẗ. de diſtrac. pign. per totum. Sol. Illud eſt uerum extraneo emente, hic uerò emit fideiuſſor. Sed contra hoc opp. quòd non poſſum ut ego, poſſum ut quilibet, ut l. item eorum. in princ, quod cuiuſq̃ uniuer. no. Sol. Fallit hic ratione fidei debitæ, ratione contractus. Fallit in l. fin. §. quatuor. ff. de legat. ij. & dic ut ibi dixi. Opp. uidetur q̃ non competat actio de dolo, unde uidetur obſtare ff. mand. l. ſi mandato Titij. §. j. Gloſ. ponit multas ſolutiones. Hæc eſt uera, ut exponatur de dolo, id eſt, mandati nomine doli, quod nota.

LEX II.

1 *Hæc actio de dolo, quando concurrat cum actione quod metus cauſa, & cum reſtitutione in integrum, & nu. vj.*

3 *Actio de dolo an concurrat cum interdicto unde ui, & nu. vij.*

DE DOLO. Hæc lex ſummat ſeipſam. Actio de dolo, non concurrit cum alia. Opp. ff. eo. l. ſi legatarius. & ẗ. de cond. indeb. l. ij. & iij. Solu. Illa actio non concurrit cum alia ſpeciali, ſed cum generali, ſicut cum condictione ſine cauſa, uel certi condictione, ut in contrario. Item opp. ff. quod metus cauſa. l. ſi cum exceptione. §. eum
1 qui. ubi concurrit cum actione quod metus cauſa. Sol. † Iſta actio non concurrit cum alia ſpeciali, quæ non ſit arbitraria prætoria, ex eadem æquitate inducta, & reſtitutoria: ſed actio quod metus cauſa habet omnes dictas conditiones, ergo concurrit cum ea. Contra hoc opp. ff. eo. l. j. §. ait
2 prætor. uer. uſqueadeò. Hic aduerte, dicit glo. iſta † actio habet ſe ad modum inuidi, qui nõ inuidet maiori, ſed nec inferiori, ſed æquali, ſic iſta actio non inuidet actioni magis generali quàm ſit ipſa, ideò concurrit cum ea, nec inuidet iſta actio alicui actioni, quæ ſit ſpecies, quo ad eã, ut actio quod metus cauſa, nam dolus eſt genus, & continet in ſe dolum ſimplicem, & metum, unde actio de dolo concurrit cum actione quod metus cauſa, quia inferior ea, ſed in integrum reſtitutio, & aliæ actiones, de quibus lex cõtraria loquitur, non ſunt ſpecies, quo ad actionem de dolo, nec genus, ſed habent ſe inuicem, ut excedentia & exceſſa, quia in multis caſibus habet locum in integrum reſtitutio, ubi non eſt dolus, & in multis caſibus, poteſt eſſe dolus, & non habet locũ in integrum reſtitutio, & ideò non concurrit cum ea, & hoc eſt quod uult dicere glo. tua, quam uide. Quæro, & reuoco
3 in dubium utrùm † actio de dolo poſsit concurrere cũ interdicto unde ui? Gloſſ. dicit q̃ poteſt dici q̃ ſic, quod fortè
a poſſet concedi,[a] quia ubicunq̃ habet locum interdictum unde ui, eſt commiſſus dolus, unde habet ſe, ut ſpecies ad actionem de dolo, ergo, &c. ut eſt dictum. Secundò quæro, †
4 utrùm concurrat cum interdicto quod ui aut clam? Gloſſ. uidetur dicere q̃ ſic. Puto contrarium, nam illud interdictũ habet locum ubi eſt factum clam, licet quis non fuerit ſuſpicatus ſibi moueri controuerſiam, ſed ſuſpicari debuerit, ut l. prohibere. §. clam. quod ui aut clam. & ſic poteſt habere locum ubi non eſt dolus commiſſus. Quæro tertiò, † utrùm
5 concurrat cum actione iniuriarum. Glo. uidetur dicere q̃ ſic, puto cõtrarium, quia ad diuerſa competunt, nam actio de dolo datur ad intereſſe, ut l. arbitrio. ff. eo. actio iniuriarũ datur ad uindictam, ut l. prætor edixit. §. j. de iniur. Cũ igit̃ non competant ad idem, de concurſu nõ eſt quærendũ, &c.

DE DOLO. Actio de dolo non concurrit cũ alia maiori, uel minori, hoc dicit de hoc in l. j. §. j. ff. eo. Opp. de l. ſi cũ exceptiõe. §. eũ. ff. quod metus cauſa. Sol. glo. q̃ actio de dolo non concurrit cum alia, quæ non ſit arbitraria, & prætoria, & ex eadem æquitate inducta, ſed ſi hoc concurrat, tũc actio de dolo concurrit cum alia, ſicut eſt actio quod metus cauſa. Contra hanc ſol. gloſ. & etiam contra tex. opp. de l. iij. §. idem erit. uer. ſed ſi dedero. ff. de cond. ob cau. de eo quod no. in l. cùm proponas. circa fin. glo. magnæ. ẗ. e. Pro cuius declaratione debetis ſcire q̃ quandoq̃ quæritur nunquid actio de dolo poſsit cõcurrere cum alia generaliori, ut puta cum cer. condictione, & tunc dicas q̃ poſsit, tunc ita debet intelligi

intelligi quod not. in d. l. cùm proponas. Quandoq̃ quæritur, nunquid actio de dolo poſsit concurrere cum alia minori quæ ſe habet ut ſpecies ad actionem de dolo, & tunc cũ iſta etiam concurrit hæc actio, & tunc habet locum iſta lex,
7 & ita debet intelligi hæc materia. † Quærit gloſ. nunquid actio de dolo poſsit concurrere cum interdicto, unde ui, & quod ui aut clam. Glo. dicit q̃ non, per l. j. §. ait prætor. uer. uſq̃ adeò. ff eo. Sed quæro iuxta gloſ. quid ſi alicui competat aliqua exceptio, nunquid actio de dolo concurrat cum exceptione illa. Tex. in d. uerſ. uſq̃ adeò. uidetur dicere q̃ non, quòd eſt uerũ regulariter de qualibet exceptione. Sed reuoco in dubium de exceptione doli. v g. per dolum promiſi tibi aliquid, nunquid potero agere contra te, ut liberes me actione de dolo, & opponere exceptionem doli, ſi ageres contra me. Videtur q̃ non, ut d. §. uſq̃ adeò. In contrarium facit l. metum. §. uolenti. ff. quod me. cau. Gl. tenet hãc ultimam partem in d. §. uſq̃ adeò. Vltramontani reprehendunt dictum gl. per illum tex. & ad §. uolenti, reſpondent q̃ ibi eſt dolus non ſimplex. Poteſt tolerari gl. quia non reperitur ratio, quare hoc cõcedatur magis in dolo uelato, quã nõ uelato. Et intelligas uerſ. uſq̃ adeò in qualibet exceptione, præterquàm in exceptione doli. Quæro quid uerſetur in cauſæ cognitione? Gloſ. dicit tria, tempus ſcilicet quòd non ſit tempus biennij,* ut in gloſ.

* *Biennij. Nam actio de dolo, ex die quo aſſeritur cõmiſſus dolus, intra continuum biennium proponenda eſt: ẗ. l. ſi. alioqui excluditur, niſi iuſta cauſa impeditus ſit: l. quibus. ff. de cond. & dem.* I. Con. B.

ADDITIO.

a *IO. FR. RV. Concedi. Adde quod idem tenet Bal. hic ſimpliciter approbando gloſ. Sed contrarium tenet Bar. l. fin. ff. eo.*

LEX III.

NON poſſunt. Tempus actionis de dolo, non currit abſenti, cauſa Reipublicę,* hoc dicit in ſumma, &c.

* *Reip. Quo nomine ex quacunq̃ cauſa læſus fuerit, reſtituitur: l. j. ẗ. quib. ex cauſ. maio. l. ob commiſſa. C. de adult. Vt ſi rem ſuam interim dum abſens eſſet, aliquis uſuceperit: §. rurſus. Inſt. de act.* I. Con. B.

LEX IIII.

1 *In contractibus innominatis duæ actiones oriuntur.*

2 *Actio de dolo in contractibus innominatis datur ad intereſſe quando nõ ſeruantur promiſſa.*

7 *Contractus innominati iudicantur ſecundum modum contractuum nominatorum, quibus aſſimilantur.*

9 *Dominium rei, q̃ non transferatur in omnibus cõtractibus, niſi ſoluto pretio, & fide habita de pretio.*

CVM proponas. Hæc eſt ita ſubtilis lex in ſe, ſicut fortè hoc anno habuerim aliam, & meo uiſu gloſ. ceſpitauerunt in hac. l. multùm, & multa dixerunt quæ nihil faciunt ad propoſitum. Secundum uerum intellectum breuiter dicit. In contractu facio ut des, ſi faciẽti nõ ſeruantur promiſſa, ſi factum non eſt repetibile, datur actio de dolo, ſi eſt repetibile, datur condictio ob cauſam, uel aliàs conceditur repetitio, hoc dicit. Ad euidentiam debetis
1 ſcire † quòd in contractib. innominatis ſunt proditæ duæ actiones. Vna eſt præſcriptis uerbis, quæ datur, ut impleatur quod conuenit, ut l. naturalis. §. j. ff. de præſc. uerb. & iſta oritur ex illo contractu iuriſgentium, ut l. iuriſgentium. in princ. ff. de pact. Item eſt prodita condictio ob cauſam ad repetendum id, quod eſt datum, ſi non obſeruantur promiſſa, ut d. l. naturalis. §. j. & in toto tit. de condi. ob cau. C. & ff. Hoc præmiſſo, gloſ. tua uidetur hanc legem intelligere de actione de dolo, quæ datur ſi non obſeruentur promiſſa in cõtractu, facio, ut des, ubi deficit actio præſcrip. uerbis, ut l. naturalis. §. quòd ſi faciam. de præſc. uerb. Et ad hanc tendunt omnes opin. gloſ. Alio modo intelligit, quòd hic loquitur de actione de dolo, quæ datur ad intereſſe, eò quòd non redditur id, quod eſt factum eo caſu quo cõdictio ceſſat ob cauſam, quia factum non eſt repetibile. Et hanc lect. ego tenui, & ſecundum iſtam poſui ſummarium, & ſecundum iſtã pono caſum in terminis, hic eſt uerus intellectus.
2 Vnde gloſ. tua intelligit † quòd datur actio de dolo ad intereſſe, quia nõ ſeruantur promiſſa, & ſic ſuccedit in locum actionis præſcriptis uerbis. Ad iſtud opp. In contractu do ut facias, habet locum actio præſcrip. uerb. ut l. naturalis. §. at cum do. de præſc. uerb. ergo non habet locum actio de dolo, quæ non concurrit cum alia. Huius timore dicit glo. hic fuit contractus facio, ut des, ſic enim incepit conuentio, manumitto ut des mãcipium, & ſic prius fuit actum de manumittendo hoc ſentit ſecunda gloſ. quam uide. Contra iſtam ſol. opp. Iſtud poteſt procedere in primo caſu legis, quando conuenit, ut ipſe manumitteret, & mancipium reciperet, ſed in ſecundo caſu quando conuenit, ut daret ancillam manumittendam, & reciperet mancipium, uidetur contractus do, ut des, & ſic debet habere locum actio præſcriptis uerbis. Glo. ſoluit duob. modis. Primo q̃ nunquàm fuit conuentum, ut daret ancillam manumittẽdam, ſed fuit conuentum, ut manumitteret, licet poſteà ille, qui debebat manumittere, tradiderit eam manumittendam, uolens complere contractum. Et ita ſentit hic ſecunda gloſ. uel aliter, licet conueniam, ut idem ancillam manumittendam, non eſt contractus do, ut des, imò facio, ut des, nam cum ancillam dedi, non ut habeas eam tibi, ſed ut manumittatur, iſtud factum reſpicit, & ſic ex parte mea uidetur factum, cùm illa datio fiat propter factum, & uide gl tuam. quæ ſolutio eſt notabilis ad quæſtionem. Statutum eſt hic
3 † q̃ ſi pœna adijciatur facto, poteſt peti, ſecus ſi adijciatur dationi eius, quod conſiſtat in pondere, numero, uel menſura. Modò quidam promiſerunt ſtare, & parere laudo ſub certa pœna, laudum continet dationem quantitatis, certè iſta pœna uidetur adiecta dationi, quia ſtare, & parere laudo, eſt propter illud dari quod uenit in eo Pro hoc uidetur tex. in l. v. §. fin. de uerb. oblig. & uide glo. Item contra præ-
4 dicta opp. † per alium non poteſt quis manumittere, ut ẗ. commu. de manumiſ. l. j. & ẗ. de manumi. uin. l. iij. Sol. Non poſſum per procuratorem ſimplicem, ut in contra. ſed per procuratorem in rem ſuam, ſic, ut hic. Ita dicit glo. & bene. Item opp. In contractu facio, ut des, habet locum actio præſcriptis uerbis, ut l. cum mota. ẗ. de tranſact. Sol. Dicit hic gloſ. ibi fuit, do ut facias, & fuit conuentum in faciendo, hic facio, ut des, uel aliter, ut ibi dixi, ibi loquitur quando ex facto aduerſarij aliquid adeſt, hic nihil adeſt. Item opp. de condi. ob cauſ. l. iij. §. ſed & ſi dedi. Sol. Dicit gloſ. ibi loquitur de certi condictione generali quæ concurrit cum a-
5 ctione de dolo, & ita pertranſit gloſ. tua. Videntur † ergo omnes iſtæ gloſ. intelligere hanc legem de actione de dolo, quæ datur ad intereſſe, quia non obſeruantur promiſſa, & ſic in contractu in quo ceſſat actio præſcriptis uerbis, quia eſt facio, ut des. Iſte intellectus non eſt uerus, primò per rationem, ſecundò per hunc tex. per rationem probo ſic, In contractu facio ut des, quãdo ex facto aliquid adeſt aduerſario, cõpetit actio præſcriptis uerbis, ut l. cùm mota. ẗ. de tranſ. & l. ſolent de præſc. uerb. not. in d. l. naturalis. §. quòd ſi faciam. ſed hic quando dedi tibi ſeruum manumittendum, tibi adeſt iuſpatronatus, ergo debet dari tibi præſcriptis uerbis. Sed ad hoc potes reſpondere, qui habet iuſpatronatum, non uidetur locupletior, ut l. planè. circa fi. & l. ſeq. ff. de leg. j. Sed fortè iſta non eſt bona reſponſio, d. l. naturalis. in fi. de præſc. uerb. Præterea paria ſunt adeſſe mihi, uel alteri de uoluntate mea, ut l. ſolutam. de ſol. Cùm ergo huic ancillæ competat libertas, & ſic ex facto meo adeſt contrahenti, uel alteri de uoluntate mea, concludo quòd ſi quis uellet agere ut obſeruentur promiſſa, haberet optimè locũ actio præſcriptis uerbis. Et ſic quicquid gloſ. hic dicant, non dicunt uerum, ſed hæc lex loquitur, quando aliquis uolebat repetere id quod fecit, uel dedit, & ſic uolebat recedere à contractu, & quia condictionem ob cauſam non habet, quia factum uel datum non eſt repeti-

bile, ideò recurritur ad actionem de dolo. Hic eſt tex. in l. noſtra. & uide textum tuum, qui clarè dicit unde tota lex non tendit, niſi ad oſtendendum, qualiter ſuccurritur mihi uolenti recedere à contractu, quando datum, uel factum non eſt repetibile. Præterea gl. in ſol. prædictorum contra-
6 riorum, præſupponit etiam † aliud, quòd cõtractus innominati iudicantur ſecundum modum ineundi, non ſecundum modum implendi. Ita tenet hic, & in l. cùm mota. de tranſac. & no. quia non tractat materiam contractuum nominatorum. Vltram. contrà, ſicut enim in contractu emptionis, & uenditionis, ex parte ementis dicitur emptio, ex parte uendentis dicitur uenditio, & idem in contractu locationis, & conductionis, ita hic ex parte eius, qui facit ut detur, dicitur facio ut des, ex parte eius, qui dat ut fiat dicitur do ut facias. Iſtam opinionem puto ueram, quam probo
7 ſic. Contractus † innominati diſjudicantur ſecundum naturam contractuum nominatorum, quibus aſsimilantur ut l.j.§.ſi quis ſeruum. ff. depoſ. & l. cum qui. §. j. ff. commo. Ad propoſitum, ſi do tibi Stichum, ut uadas pro me Romam, iſte contractus aſsimilatur locationi, & conductioni, & ideò nõ eſt locatio, quia ibi non interuenit pecunia, meritò ergo ſicut in locatione, & cõductione, diuerſimodè nominantur contractus, ita hic diuerſimodè nominantur ex diuerſitate perſonarum. Præterea, quæ eſt ratio, quòd in facio ut des, dat actio de dolo? Certè quia ex facto nihil adeſt aduerſario, ideo ceſſat æquitas, quæ actionem præſcrip. uerbis non inducit. Sed pone ſecundum intellectum gloſ. quòd fuit contractus initus facio ut des, tamen ille dedit primò cùm ex donatione aduerſario aliquid adſit, ſubeſt æquitas, quæ parit actionem præſcrip. uerb. ex parte illius, & idem econuerſo, ponamus quòd fuit initus contractus, do ut facias, & ille præuenit in faciendo, ſi ex facto mihi nihil adeſt, non eſt æquitas, quæ actionem præſcrip. uerb. inducat, certè non uideo quid obſtet, licet glo. contrà dicat in l. iuriſgent. §.j. ff. de pac. Puto ergo q̃ ex parte unius dicatur do ut facias, ex parte alterius facio ut des, nec curo à quo incipiat contractus. Tamen do. Iaco. Butrig. defendebat gloſſ. noſtras, & faciebat tales rationes, & dicit quòd contractus debent diſjudicari ſecundum modum ineundi, non ſecundum modum implendi, ut ff. de noua. l. ſi ita fuero ſtipulatus. §. fi. & l. cùm enim. ergo, &c. Reſpon. quòd bene dicit, ſed nihil ad propoſitum, quia dico quòd ſecundum modum ineundi, ab ipſo initio fuit do ut facias, ex alio facio ut des. quicunque præueniat in faciendo, uel dando, non curo, quia ſemper fuit ſic. Præterea dicit
8 ipſe, illud debemus inſpicere † ad quod res principaliter paratur, non illud ad quod per conſequentiam deuenitur, ut l. & ſi non ſint. §. peruenianus. ff. de aur. & arg. leg. Fateor iſtam rationem, ſed nihil ad propoſitum, quia ab ipſo initio ex parte unius principaliter agitur ut fiat, ex parte alterius principaliter ut detur, ſicut in emptione, & uenditione, locatione, & conductione, quia ex parte unius principaliter agitur habere pecuniam, ex parte alterius habere principaliter rem. Præterea, dicit ipſe, ab ipſo initio ex tali contractu innominato nata eſt naturalis obligatio, quæ poſtea roboratur à iure ciuili, propter interuentum rei, ut l. ex placito. de re. permu. ergo ipſam obligationem ut ab initio interuenit debemus inſpicere. Reſpondeo, concedo, ſed nihil ad propoſitum, quia fateor quod ab initio iſta obligatio oritur diuerſimodè, ſecundum diuerſitatem reſpectuũ, propter diuerſitatem perſonarum, ut ſ̃. dixi. Venio ad ſequentem particulam, quæro, quomodo potuit eſſe quòd dominium remanſiſſet penes tradentem. Gloſ. ponit plures modos, inter quos ponit unum, quòd tradidit ancillam, non habita fide de mancipio, & ſic non tranſtulit dominium, ſi-
9 cut in uenditione, ut Inſtit. de re diui. §. uenditæ. Not. † ex hac gloſſ. quòd illud quod dicitur quòd non transfertur dominium rei, niſi pretio ſoluto, uel fide habita de eo, habet locum in omnibus contractibus etiam innominatis, ut innuit hic gloſſ. & in l. ſi ſeruus. §. locaui. ff. de fur. Contrarium uidetur uelle gloſſ. in l. traditionibus ſuprà de pact. infrà de re permu. l. ij. Iſtam puto ueram,
* ut dixi d. §. locaui. Quæro quid ſi mouetur quæſtio ſtatus? Dic ut hic glo. &c.

CVM proponas. Opp. & ſum in gloſſ. poſita ſuper uer. tradidiſti & uidetur q̃ competat actio præſcrip. uer. & nõ de dolo. l. naturalis. §.j. de præſcrip. uer. Soluit gl. q̃ hic fuit contractus, facio, ut des, in quo habet locum actio de dolo. §. quod ſi faciam, ibi fuit, do ut des. Cõtra hoc op. de tex. qui dicit ei tradidiſti, colligitur quòd hic fuit contractus do, ut des. Gloſ. dat duas ſol. Prima eſt quòd oppoſitio præcederet, ubi ancilla daretur, & dominium fieret accipientis, quod non fuit in caſu noſtræ legis, quia tradita tanquàm miniſtro ut manumitteret. Eſt iſta ratio falſa per l. neq̃ j. de manu. uindi. Vnde glo. tranſcendit ad aliam ſolutionem, quòd hic fuit dominium translatũ in recipiente, & fuit factus procurator in rem ſuam, & per hoc non uidetur tolli oppoſitio, quia adhuc dicitur cõtractus do, ut des, ſed teneas ſol. & dicas quòd cũ iſta traditio fuerit facta ob hoc ut manumittatur ancilla, inſpicitur potius iſtud factum, q̃ traditio, & ſic manumiſsio ancillæ, iſto caſu eſt contractus, facio, ut des. Item op. & uidetur quod competat præſcrip. uer. actio, ut l. cum mota. ſ̃. de tranſac. Sol. gloſ. quòd ibi fuit contractus do ut facias, hic fuit facio, ut des, Vel dic, ut ibi dixi. Et aduerte pro declaratione quòd quilibet contractus innominatus habet unum cõtractum nominatum cui aſsimiletur. Ita no. in l. naturalis. §. pen. ff. de præſc. uer. modò facio ut des, aſsimilatur locationi, & conductioni, ut ibidem probatur, in quo contractu facio ut des, debes diſtinguere quòd aut ex facto meo tibi q̃ debes dare aliquid adeſt, & tunc non competit actio de dolo, d. l. naturalis. §. q̃ ſi faciam. Et eſt ratio huius, quia actio præſcrip. uer. nititur æquitate. ut l.j. e. tit. unde cũ ex facto meo, tibi adeſt aliquid æquũ eſt, ut des mihi illud quod debes, & ad illud cõpetit præſcriptis uerbis. Sed ubi ex facto meo tibi non adeſt aliquid, iſta æquitas ceſſat. Sed quia ego feci q̃ debui, licet tibi nihil adſit, & mihi nõ facias q̃ debes rumpis fidem, & ideò competit actio de dolo. Sed contra hoc opponitur de caſu noſtræ legis, nam ex iſto facto tibi, qui recipiſti ancillã manumittendam, adeſt ius patronatus per manumiſsionem, & tamen non competit præſcriptis uerbis, ſed de dolo. Sol. q̃ licet dicaris habere ius patronatus, non tamen dices tibi adeſſe aliquid, nec diceris locupletior. Probatur per l. plane la ij. de leg. j. §. fi. Sed opp. de l. iuriſgentiũ. § j. ff. de pact. ubi conueni de manumittendo ſeruum meum, & manumiſi, ut dares mihi Stichum, & Stichus datus eſt euictus, & ſic non uidetur datus, & dicitur ibi in tex. q̃ competit actio præſcriptis uerbis. Sol. & fuit ſol. Vltramon. debes ſcire q̃ quoddã eſt factum merum q̃ non participat aliquid de datione, aliquid eſt factum, q̃ continet in ſe aliquam dationem. In primo diſtingue, ut dixi ſ̃. aut ex mero facto adeſt aliquid, aut non. In ſecundo pone exemplum in manumiſsione, quæ manumiſsio eſt datio libertatis, & in iſto facto non mero habet locum l. iuriſgentium. §. j. in contrarium alleg. Opp. de tex. noſtræ legis, nam uidetis in lege noſtra, quòd hoc eſt factum non merum, ſed continens aliquam dationem, ut puta manumiſsionem, & competit actio de dolo. Soluunt doct. quòd ex contractibus innominatis, quando non fit uel datur quod fieri uel dari debuit, poteſt agi dupliciter, quando uerò agis ut fiat, uel detur quod fieri uel dari debuit, & tunc habent locum ea quæ ſ̃. dixi. Quandoq̃ agitur non ad hoc, ſed ad repetẽdum id quod eſt datum, quia non ſeruantur promiſſa, & iſto caſu, aut illud de cuius repetitione tractatur, eſt quid non repetibile, pone exemplum in libertate, & tunc habet locum lex noſtra, quia competit actio de dolo ad intereſſe. Item opp. de l. iij. §. ſed ſi dedi. ff. de condi. ob cau. Sol. ut ſoluit gloſ. in fin. quam not. & uide quod not. in l. ſi cum exceptiõe. §. eum qui. ff. quod met. cau. Quæro qñ poteſt eſſe, quod ſi tradidiſti alicui ancillam manumittendã, & ſic ille eſt factus procurator in rẽ ſuam, q̃ dominium non ſit translatum per traditionẽ, & tamen tex. dicit contrarium. Gl. dat plures modos, tamen ultimus eſt multũ not. qui. all. §. uenditæ. Inſt. de rer. diu. Ex primo dicto glo. habes notare q̃ ſicut in contractibus nominatis, non transfertur dominium, ubi pretium non eſt ſolutum, uel fides habita de pretio, ita & in innominatis.*

* Veram. Per l. ſi tibi. ff. de præſc. uerb. l. ij. cum ſeq. j. de cõdic. ob cauſ. I.Con.B.

* Innominatis. Hoc eſt falſum, & eſt ſi bi contrarius Bar. hic, cum mi. 9. ſ̃. e. l. I.Conc.B.

LEX V.

1 *Contra patrem datur actio in factum nomine furti.*
2 *Quomodò cognoſcatur, an agatur actione de dolo contra patrem uel actione in factum, & quomodò formabitur libellus. nu. 4.*
3 *Tranſactio ſi eſt facta dolo patris, nudo uerbo agitur actione prima.*

SI Superſtite. Tranſactio tollit actionẽ ope exceptionis, uel ipſo iure, ſi acceptilatio interceſsit, & contra patrem non datur actio de dolo, ſed in factum. Opp. ff. de fur.
1 l. ſi quis uxori. §.j. ubi eſt actio furti contra patrem. Dicunt † quidam, iſta actio eſt famoſior illa. Truffa eſt. Tu expone ibi furti, id eſt, in factũ occaſione furti. Item opp. l. ſed & ſi hac lege. §. prætor ait de in ius uoc. l. prætor edixit. §. prætereà. de iniurijs. Sol. eo. modo expone ibi, id eſt, in factũ. Opp. de l. j. §. interdictũ hoc. de ui & ui arma. Sol. Ibi illud interdictum
2 nõ infamat. Quæro, dicitur hic nõ ageretur de dolo, † ſed in factũ, quõ cognoſcetur hoc ex libello, cùm hodie nõ proponebatur nomen actionis. Tex. in l. non debet. ff. eo. ponit iſtam practicã dum dicit, ſed in factum uerbis temperandã dandam actionẽ ut bonæfidei mẽtio fiat. illa uerba ſunt tex. Ex quo collige primo q̃ in narratione narrabo factum, nec ponam illa uerba denotantia dolum, & fraudem. Verbi gratia, dico q̃ pater meus talibus uerbis me induxit ad tranſigendũ, non dicã doloſè, fraudulenter, & ſimilia uerba, deinde in concluſione dicã ſic, quare cum bonæfidei non congruat alium locupletari cum aliena iactura, ideò peto, &c. Sed in actione de dolo dicerem manifeſtè, quare cũ non ſit
3 æquũ ipſum locupletari ex ſuo dolo, ideò peto, &c. † Quæro quid ſi per patris dolũ tranſactio fuit facta nudo uerbo? Certè tunc ageretur actione, & ſi excipiatur de trãſactione, non replicabitur de dolo ſed in factum, ut l. apud Celſum. §. aduerſus de doli excep.

SI SVPERSTITE. Tranſactio ſubſecuta Aquiliana ſtipulatione, & renouatione tollit actionẽ ipſo iure uel ope exceptionis. Item actio de dolo non competit contra paren
4 tes. Opp. de l. fi. j. qui & aduer. quos Sol. ut ibi no. † Quæro. iuxta gl. cum hodie actiones nõ proponantur in libello, qualiter poterit cognoſci utrùm agat actione de dolo contra patrem, an actione in factũ? in hoc poteſt intelligi. l. non debet. ff. eo. ibi, ut in bonæfidei mentio fiat, &c. Nam ſi agerem contra patrẽ, dicerem ſic, dixi q̃ contraxi cũ patre meo, uel auo paterno, & fui ſic inductus ad contrahendũ, & narrare factũ, quare cum bonæfidei nõ congruat aliquẽ locupletari ex aliena iactura, peto, &c. Ex iſta narratione uidet intentata actio in factum. Sed ſi diceret ſic, dico quod fui inductus dolo, &c. quare cum non cõgruat aliquem locupletari ex dolo ſuo, &c.

LEX VI.

1 *Quæ conſiſtunt in animo non poſſunt directè probari.*
3 *Dolus quando præſumatur. & nu. 4.*

a DOLVM.[a] Not. † q̃ ea quæ conſiſtunt in animo, nõ poſſunt probari directo ſed probantur
1 ex indicijs perſpicuis, quaſi dicat; læuia indi-
b cia[b] non ſufficerent ad probationẽ. Quæro
2 exempla † huius l. gl. ponit exemplum ſecundum Aldri. ut in ea patet, alia exempla uidebitis. j. de reſcin. uen. l. ſi dolo, & l. dolus, & poteſt poni unũ exemplũ, quandocunq̃ prædico tibi aliquid, quod non eſt, & ſic mentior ar. ff. eod. l. ſi quis affirmauerit. facit de contrahen. empt. l. ea
3 quę cõmendandi. Ad prædicta opp. & uidet q̃ dolus † præſumatur, etiã ſi nulla appareãt indicia, l. ſi procurator. §. dolo. & l. dolus. ff. man. & ad l fal. l. dolo. Dicit gl. fallit in illa regula brocardica Azonis, dolũ præſumi. Tu dicas ſic breuiter, quandoq̃ loquimur in omittente, & tunc regula eſt, q̃ ſi ſcit ſe debere facere quod omiſit, præſumitur dolus, ut d. l. ſi procuratorẽ. §. dolo. & l. dolus. ff. man. & l. dolo. ff. ad le. fal. & l. q̃ te. ff. ſi cer. pet. Secus ſi ignoret, ut de re iu. l. qui in alterius. Quandoq̃ loquit in faciente, & tunc quandoq̃ fit aliquis actus ſimpliciter prohibitus, & tũc præſumit dolus ex ipſo actu niſi probetur contrariũ. j. de fica. l. j. de iniu. l. ſi non cõuicij. Quandoq̃ fit actus ſimpliciter permiſſus & tunc dolus nõ præſumitur niſi indicijs legitimis cõprobetur, ut in hac l. cum ſi. Quandoq̃ fit actus qui aliquo caſu eſt permiſſus aliquo non, tunc ſi fiat clam, præſumitur dolus, ſi fiat palam nõ præſumitur, niſi probetur. ff. de rit. nup. l. fin. de iur. fiſ. l. non intelligitur. §. fi. ſi quis palam, &c.

DOLVM. Quæro de exemplo, gl. ponit exemplũ in
4 Aldrico. † Dic q̃ quando quæritur nunquid. in omittente præſumatur dolus, in iſto caſu quandoq̃ reperitur unus actus ſimpliciter permiſſus, & ſic ſumus in genere permiſſorum, & iſto caſu nunquã præſumitur dolus, niſi probetur, l. quoties. §. qui dolo. ff. de proba. quandoq̃ eſt aliquis actus ſimpliciter prohibitus, & ſic ſumus in genere prohibitorũ. & iſto caſu dolus ſemper præſumitur niſi probetur cõtrariũ l. j. j. ad leg. cor. de fica. Quandoq̃ eſt aliquis actus nõ ſimpliciter permiſſus, & ſimpliciter prohibitus, & ſic dicas quod aut talis actus fit palam, aut clam. Primo caſu non præſumitur, ſecundo ſic, ut l. fi. de rit. nup. l. non exiſtimo. de admini. tut. In ſecundo caſu, quid de omittente, dic q̃ aut omittens ſcit ſe debere facere quod debet, tunc præſumitur dolus. Ita debet intelligi l. ſi procurator. §. dolo. ff. man. aut ignoratur, & non præſumitur, l. qui in alterius. de reg. iur.

ADDITIO.

a POMA. *Dolum. Fallit iſta lex in quatuor caſib. ubi dolus non probatur aliquo modo, ſed præſumitur. de quib. per Fel. in c. ſi aũt ubi de materia in prin. ext. de reſcrip.*

P. PAV. P. *Dolum. Per multas coniecturas, ex quib. præſumitur fraus & dolus in ſtatuentib. aliquid. uide latè do. Anto. conſ. xlij. per totũ. Item qualiter probetur dolus interueniſſe in aliqua re, uide latè Bar. in tract. de teſtib. in uer. dolus. & in ſeq. quõ differat dolus præſumptus à uero cũ utęq; probetur per indicia, de quo etiam uide in repertorio, in uer. dolus. Vide latè Fel. in c. ſi autem. de reſc. in materia probandi dolum, & quomodò præſumatur.*

b P. PAV. P. *Leuia indicia. Vide Ro. conſ. liiij. ubi ponit multa, ex quib. dolus præſumitur, & Imo. conſ. lxxviij. & elvij. Panor. in c. ſuper literis, & ibi Bal. de reſc. & Aret. conſ. cxlix. & Alex. conſ. lviij. uol. iij. & Barb. conſ. xlij. uol. j.*

LEX VII.

2 *Pactũ ſimplex ſeu liberatio, trahit ſecũ executionẽ in pactis liberatorijs.*

SI MAIOR. Actio de dolo datur occaſione lucri, non facti dolo alterius.* Opp. quando dolus dat cauſam contractui bonæ fidei, cõtractus eſt ipſo iure nullus, ut l. & elegãter. in princ. ff. eod. ergo repudiatio hic, eſt ipſo iure nulla. Sol. Dicit glo. illud quod operatur in contractu uenditionis traditio, illud operat repudiatio. & ideò ſicut ibi facta traditiõe recurrimus ad actionẽ de dolo, ita hic facta renunciatione. Quid habes ex iſta not.
1 glo. Primo habes † q̃ ſicut quando dolus dat cauſam contractui bonæ fidei, contractus eſt ipſo iure nullus, ita quando dolus dat cauſam diſtractui, hoc eſt, illi actui, per quem recedit à cõtractu, nam petitio hæreditatis eſt bonæ fidei, ut l. fi. j. de pet. hære. ita eodẽ modo repudiatio eſt bonæ fidei.
2 Item habes † q̃ in pactis liberatorijs ſimplex pactum, ſeu liberatio trahit ſecum executionem, ut l. j. §. ſi debitori. ut in poſs. leg. Simile uidebitis not. j. tit. j. l. de tutela. tangitur in l.

* Alterius. Vel ſic, Repudiatio hæred. dolo facta, purgatur per actionẽ de dolo. Hoc ex ij. lect. I.Con.B.

ſub prætextu inſtrumenti. ſ. de tranſact. & ibi dixi. Sed ſi eſſet aliqua liberatio, quæ non traheret ſecum executionem, quia deberet hinc inde aliquid dari, ut in contractu tranſactionis, tũc idẽ eſſet quod in emptione, & uenditione, ut dixi ſ. in d. l. ſub prætextu. Et ex his apparet, ꝓ illi qui reprehendunt iſtam glo. dicentes, ꝓ hic non loquitur in contractu bonæ fidei, non intelligunt eam. nam licet loquatur in actu per quem receditur à contractu uel quaſi contractu bonæ fidei, tamẽ idem eſt in iſto caſu, quod in ipſo contractu, & uide glo. tuam, quam nota perpetuò, &c.

LEX VIII.

a OPTIMVM. Actio de dolo debet intra bienniũ continuũ intentari, & terminari.[a] Opp. de l. iij. ſ. eo. Sol. Illa corrigitur per iſtam. Secundo opp. & uidet ꝓ actio debeat perpetuari lite conteſtata, ut ĵ. de præſcript. xxx. ann. l. j. & l. fi. de anna. excep. Sol. Fallit hic. Quærit glo. utrũ tempus quod datur ad reſciſſoriam intentandam, perpetuetur lite cõteſtata. Dic ut hic, per gl. Dicam uobis in l. ſuperuacuam. ĵ. de temp. reſt. in integ. &c.

OPTIMVM. Opp. de l. j. ſ. eo. circa medium legis. Gl. dat plures ſol. Dic quòd tempus currit, ut hic, ſed competit reſtitutio, ut ibi. xxx. ann. Sol. Eſt regula, ꝓ per conteſtationem quælibet actio perpetuatur, fallit hic. Quærit gl. quid de actione reſciſſoria. De hoc habes in l. ſed ſi prætorem. §. quoties. ex quibus cau. maio. & ibi glo. in §. rurſus. Inſtit. de act. &c.

ADDITIO.

u *Terminari. Adde inquantùm Alex. tangit, ꝓ ſtante ſtatuto, ꝓ de maleficio non poſſit cognoſci poſt ſex menſes, quid ſi ſtatutum dicat ꝓ non poſſit cognoſcere poſt quinquennium, & aliud dicat ꝓ coniugatus aliam ducens uxorem capite puniatur, contingatq; quòd aliquis ultra quinquennium duxerit aliam uxorem, & perſeuerauerit in delicto, an iudex poterit cognoſcere, uide Pet. de Anc. conſ. iiij.*

De in integrum reſtitutione. Tit. XXII.

LEX I.

TELLVD INSPICIENDVM. Minor læſus renunciãdo querelę, tacitè uel expreſſe, reſtituit. Opp. & uidetur ꝓ ipſo iure non noceat talis renunciatio, ut ĵ. in quib. cau. in inte. reſtitut. non eſt neceſ. l. ij. Huius timore ſunt hic plures ſol. Quædã ꝓ hic loquit, prout loquitur de repudiatione tacita, hoc debet intelligi, quæ fit per aliquẽ actum, ut accipiendo legatum, uel aduocando pro teſtamento, nõ ex ſolo curſu temporis, &c. Iſta lec. non placet, quia tex. hic dicit, tacita (diſſimulatione) ſed dic ꝓ eſt bona, quia licet non diſſimulat agnoſcendo, tamen diſſimulat querelam, ꝓ ſi fiat ſimpliciter per taciturnitatẽ, nocet, accipere autem legatum, non eſt diſſimulatio, ſed eſt factio, ſeu quoddam factũ, ſeu agere. Dicunt ergo alij, & hæc lex concordat cum illa, ut ipſo iure ſit immutatum aduerſus iſtam tacitam renunciationem. Hoc non placet, per text. qui dicit, auxiliũ ætati impartitur, &c. propter quod concludit de reſtitutione in integrum, maximè cùm † hæc lex ſit poſita in hoc tit. debet intelligi ſecundum naturam tituli, ſub qua eſt poſita, ut l. Imperator. de in diem addic. & not. in l. fin ĵ. de condi. inde. dicas ergo quòd hæc lex per illam corrigitur in hoc, &c. Iac. de Are format quæſtionẽ, utrùm ſi minor facit pacem cum inimico ſuo, poſſet petere reſtitutionem in integrum. Dixi in l. de fideicõmiſſo. ſ. de tranſact.

LEX II.

EO TEMPORE. Numerus liberorũ nõ ſupplet ætatem ad impediendam reſtitutionem.

LEX III.

1 *Minor curatorem habens, quando æquiparetur prodigo. & nu. 9.*
3 *Prodigus quando æquiparetur pupillo.*
4 *Adultus quando æquiparetur pupillo. & nu. 10.*
6 *Autoritas iudicis quando ſufficiat in contractibus minorum.*
7 *Iudex quando ſuppleat defectum tutoris.*

a SI CVRATOREM.[a] Si minor habens curatorem contrahit ſine eo, contractus eſt nullus, ſed ſi non habet curatorẽ, & contrahit ſine eo, ualet contractus, ſed reſtituitur ſi lædatur. Not. quòd minor habens curatorem, æquiparatur prodigo. Et ex hoc glo. noſtra facit duo proportionalia, ſeu duas æquiparationes, ex quibus colligas tertiam. Primum proportionale ponitur hic in tex. Minor curatorẽ habens æquiparatur prodigo. Secundũ ponitur in l. certi condictio. §. item quæri. ſi cert. peta. ꝓ ille cui eſt interdictũ bonis, æquiparat pupillo. Tertiũ colligitur ex prędictis duobus, quòd minor curatorem habens æquiparatur pupillo.

b [b] Hoc modo probatur; Minor habens curatorẽ æquiparat prodigo, & prodigus æquiparatur pupillo, ergo minor curatorẽ habens æquiratur pupillo. Ad primã æquiparationem † opp. ꝓ minor nõ æquiparatur prodigo, nam prodigus non poteſt teſtari, ut l. is cui. ff. de teſta. l. Aurelio. §. j. de lib. leg. ſed adultus ſic, ut ĵ. qui teſtamen. face. poſ. l. iij. & l. qua ætate. ff. de teſtam. Sol. Hic loquitur in actibus uiuentium, in quibus æquiparantur, ut hic, in actibus morientiũ non, ut ibi. Ratio, quia prodigo interdicitur propter eius uitium, & defectum, * minori uerò interdicitur propter præſumptionem ætatis. Et ideò fortè ſi † eſſet quidam minor, & prodigus, non poſſet ſibi dari curator, tanquam prodigo, quia ſufficit curator tanquam adulto. arg. l. qui habent. ff. de tute. Sed arbitror quòd poſſet ſibi bonis interdici, propter prodigalitatem, quæ interdictio operatur ne poſſet teſtari, ad quem effectũ, datio curatoris propter ætatem ſe non extendit. Ad ſecundum cùm dicit, † quòd prodigus æquiparatur pupillo, opp. de eo quod dixi in l. ſi quis tantùm. ĵ. unde ui. circa primam partem. Sol. In contrahendo æquiparantur, non in delinquendo,[c] ut ibidem. Ad tertiam æquiparationem † quòd adultus æquiparetur pupillo, opp. de l. qua ætate. ff. de teſtibus. Sol. Dico, in actibus uiuentium æquiparantur, non in actibus morientium. Rationem huius plenè dixi, ff. ad Trebel. l. j. §. fuit quæſitum. ubi habes de his unam bonam glo. quam hic Cy. recitat. Opp. de d. §. fuit quæſitum. Sol. Fallit ibi. Opp. Inſtit. de ſuſpect. tut. §. impuberes. ff. de ſuſpect. tut. l. impuberibus. Sol. Fallit † in accuſationibus ſuſpecti, ubi non æquiparantur pupilli & adulti. Venio ad glo. quæ dicit habens tutorem uel curatorẽ, contrahit cum decreto iudicis, an † autoritas iudicis ſufficiat. Hic in glo. ſunt opin. finaliter tenet, quòd ſufficit iudicis autoritas. uide glo. & tene menti. Cont. uidetur tenere gloſs. ĵ. titul. ij. l. fin. & ĵ. ſi propter. publ. penſi. l. fin. Mar. Sil. tenet contra gloſs. Non obſtat. §. permittitur. quem allegat, quia ibi loquitur in actu neceſſario, ut recipere ſolutionem, ut l. fideicõ. §. ſi rem. ff. de lega. iij. Nõ obſt. l. bonorũ. ꝓ loquit in caſu ſpeciali. ſed tñ alij tenent iſtam gl. Ad cõtraria reſpondẽt, ut ĵ. dicã. Ego dico ſic, Quidã eſt actus, in quo requirit iudicis & tutoris autoritas, ut in alienatione immobiliũ, ut in toto. tit. de prædi. mino. & ff. de reb. eo. tũc autoritas ſola iudicis nõ ſufficit, quia deficeret unũ de ſubſtantialib. l. cũ hi. §. ſi prætor. de tranſact. Ita loquunt iura ſ. allegin contrariũ, & ita dicebant d. doc. & bene. Quidam ſunt actus, in quib. autoritas tutoris & curatoris, tantùm ſufficit, & in hoc d. doc. tenent iſtam gl. ſimpliciter. Tu dic, Aut celebratur actus neceſſarius, & iudicis autoritas ſufficit, ut l. ait prętor. §. permittitur. l. fideicommiſ. §. ſi rem. ff. de leg. iij. Aut eſt actus, & tunc ſi quidẽ loquimur in curatore, dico quòd autoritas iudicis ſufficit, & poteſt ſupplere defectum curatoris.

* Defectum. l. is cui bonis. ff. de uerb. oblig. I. Con. B.

toris. Sicut enim poſſet unum alium curatorẽ dare, ut l. uentri. de tut. & curat. da. ab his. ita ipſe iudex poteſt perſonam curatoris aſſumere, & ita loquitur iſta glo. & bene. Si uerò † in tutore tantùm, tunc ſi quidem pupillus nõ habebat tutorem, tunc iudex poteſt ſupplere defectum tutoris, ut l. bonorum. qui admit. ad bon. poſs. & ĵ. de iu. deli. l. ſi infanti. in fi. Si uerò tutorem habebat, tunc iudex non poteſt ſupplere defectum tutoris, ut d. l. ſi infanti. à contrario ſenſu, quod probo per rationem, quia habenti tutorẽ, tutor non poteſt dari, niſi in caſib. ut ĵ. in quibus caſib. tut. hab. Cũ ergo habeat tutorẽ, iudex illius tutoris officiũ non poteſt ſibi auferre ſine cauſa, & officiũ alterius tutoris aſſumere, quia nõ poteſt ei dare, &c. niſi ut dictum eſt. Fatcor tamen ſi ille tutor non poſſet haberi, tunc iudex poſſet eius defectũ ſupplere, ar. l. ſi longius. de iud. & l. cùm dotem. §. ſi patri. ff. ſol. mat. & ubi pupill. edu. deb. l. fin. Ad unum tamen aduerte, ad practicam ꝓ † ubicunq; iudex ſupplet defectum tutoris, debet notarius de hoc facere expreſſam mentionẽ in actis, dicẽs ſciens & cognoſcens dictus iudex eam eſſe minorẽ, & prædicta ſine tutoris autoritate facere, ſuũ decretũ interpoſuit, & autoritatẽ. Hæc prædicta probantur ĵ. qui admitt. ad bonor. poſſeſs. l. bonorum.

a qui eam allegat[a], ſiue actor ad fundandam intentionẽ, ſiue reus ad fundandam exceptionẽ. Caſus eſt hic apertus, & rotundus, quod not. & perpetuò tene menti, &c.

ADDITIO.

a *Eam allegat. Adde Barto. conſ. xcij. incip. in quæſtione uertente inter dominum Simonem in j. uol. & Bal. conſ. cxxij. iiij. lib. Paul. de Caſt. conſ. cxl. Bal. conſ. cclxiiij. j. lib.*
IO. FR. RV. ADDE *Quis debeat probare ætatem per Fel. in c. in præſentia. col. xiij. ext. de prob. ubi ſignat plures concordantias poſt d. Abb. & doc ibi.*

LEX V.

MINORIBVS. Qui eſt minor, & læſus poteſt impetrare in integrum reſtitutionem ante xxv. ann. & in xxv. anno.*
h. d. Debet ergo ꝗs dicere in libello ſe minorem, & læſum ut hic, & de ſui facilitate, ut ĵ. eo. l. fi. & ibi uidebitis, &c.

* *Anno. Sed hodie uſq; ad 39. annũ completũ, in integrũ reſtitutio rectè poſtulatur: l. fin. ĵ. temp. in integ. reſt. mi.* I. Con. B.

LEX VI.

SI INTRA. Mors rei nõ impedit cauſam reſtitutionis à minore inchoatam. h. d. Op. quòd reſtitutioni in integrum nõ poteſt renunciari, nam eo ipſo quod renunciat, læditur, ut l. doli. except. uer. diuerſum. ff. de noua. & ff. eo. l. interdũ. & notatur in l. ſi iudex circunuento. ff. eo. Sol. Fateor ꝓ non poteſt renunciari in minoritate, & in cõtraríjs, ſed factus maior ſic, ut hic, cum gl. quod not. bene.

LEX VII.

2 *Turpitudinem ſuam quando quis allegare poſſit.*
3 *Liberatio quando ſecum trahat executionem.*

DE TVTELA. Sciens non decipit, ideò qui minorem ſciuit ætatẽ probatione ætatis ſe deceptũ eſſe, allegare nõ poteſt. h. d. uel aliter. Aſſumptio (aliàs affinitas) tutelæ, & proximitas ſanguinis
a facit præſumi, ut quis ſciat ætatẽ[a] minoris. hoc dicit. † Not.
1 teſtis interrogatus de ætate, dicit illum eſſe minorẽ. Item interrogatus quõ ſcit, reſp. ꝗa eſt ſuus patruus, uel ſuus auunculus, uel fuit ſua nutrix. Certè iſta ratio uidetur ꝓ concludat in hoc tex. Dices tu, nonne ratio teſtis debet eſſe per aliquẽ actum, qui percipiatur ſenſu corporeo, ut l. qui teſtam. in fi. de teſta. & l. j. in prin. de his quæ in teſt. delen. & ĵ. de teſt. l. teſtium, & per Inno. ext. de teſti. c. cũ cauſam. ſed iſtæ rationes nõ ſunt huiuſmodi, ergo, &c. In hoc cogitabitis. Venio
2 † ad l. opp. nemini licet allegare turpitudinẽ ſuam, ut l. trãſactione. ſ. de trãſact. ſed hic minor allegat turpitudinẽ ſuam, ſ falſas allegationes dediſſe, ergo, &c. Huius timore hæc lex legit duobus modis. Primo in minore probante, tunc obſtat contrariũ. Sed reſp. gl. de iure nõ poteſt allegare turpitudinem ſuam uerũ eſt alteri, ſed ei qui fraudem participat, & fuit particeps huius turpitudinis, tũc allegare poteſt, ut hic. Ita uidet concludere iſta prima ſol. & uide iſtam primã glo. Iſta prima ſolutio nõ uidetur uera, per d. l. tranſactione. ubi etiam ei qui fraudẽ participauit, nõ licet allegare turpitudinem ſuam. Sol. gl. ꝓ tunc ſe credebat maiorẽ, nunc uidet ſe minorem, & iſta eſt magis tuta. Secundo uerò modo legitur de tutore probante ætatẽ falſo. Tunc opp. quando dolus dat cauſam contractui tranſactionis, contractus eſt ipſo iure nullus, ut l. eleganter. in prin. ff. de dolo. Sed iſte cõtractus fit ſuper actione tutelæ, quæ eſt bonæ fidei, ergo, &c. ſol. ue ut dixi ſ. tit. j. l ſi maior. quia eſt diſtractus, nõ cõtractus, & ideò ualet, quia eſt liberatio, quæ ſecum trahit executio
3 nem, & † intellige liberationẽ factam per acceptilationem ipſo iure non per pactum: nam ſi per pactum, tunc debet agi actione prima, & ſi exciperetur, replicaretur, ut ſ. de tranſact. l. ſub. prætextu. la j.

ADDI-

* *Allegat. Idẽ Bar. l. j. nu. ij. uerſ. itẽ quæro. ĵ. de iureiur. prop. cal. dan.* I. Con. B.

BIBLIOTECA UNIVERSI

ADDITIO.

4 P. PAV. P. *Aetatem. Regulam huius legis quòd cõiunctus præſumatur ſcire, & c. limita non procedere quando coniunctus eſſet in partib. remotis, uide Fel. in c. quoties. poſt prin ext. de teſtib. Et ad reg. uide aliqua per Fel. c. literis ext. de præſumpt. uide Are. in l. Titius. §. Lucius. in j. not. de lib. & poſth. quòd non procedit quando eſſet unus in ciuitate, alius ruri, niſi eſſent proximi.*

LEX VIII.

MINORIBVS. In omiſsis, & etiam in neglectis minoribus ſuccurritur. hoc dicit.

LEX IX.

1 *An ſit bona conſequentia, minor eſt uſus iure communi, ergo non eſt læſus.*
3 *Libellus in integrum reſtitutionis quid debeat continere.*

a NON Videtur.[a] Seipſam ſummat glo. dicit, pone caſum per l. uerum. § ſciendum, & alijs legib. alle. per glo. In hac lege non ſunt alia, ueruntamen Guar. poſuit in hac lege unã ſuam gl. de cuius intellectu dubitatur inter noſtros doc. & ſcholares, qui neſciũt logicalia. Ego dico illud,
1 quod mihi uidetur, & antecẽ intrem eam opp. & oſtendo, † ꝙ minor poteſt eſſe uſus iure cõmuni, & tamẽ eſt circunſcriptus, ut puta præcedente deliberatione plena adiuit hæreditatẽ, & poſteà reperit non ſoluendo, iure cõmuni uſus eſt in eo quod deliberauit, tamen reperitur circunſcriptus, & daretur ſibi reſtitutio, ut j. ſi minor ab hæreſe abſtil. j. & ij. Huius timore Guar. poſuit hic unam gl. quæ dicit ſic cõſequentiam tollit, non oppoſitũ infert, quia pars eius eſt. Quid igitur uelit dicere iſta gl. dubitat hic in gl. & per doct. Et primò uideas quid uult dicere, conſequentiã tollit. Reſp. antecedẽs eſt illud, uſus eſt iure cõmuni, ergo circunſcriptus, iſtud eſt conſequens. Iſtam conſequentiã tollit iſta lex, quaſi dicat, conſequentia non eſt bona, uſus eſt iure cõmuni, ergo circunſcriptus, iſtud ſequitur, non oppoſitũ infert, quaſi dicat ex dicto antecedenti, nõ ſequitur oppoſitũ, non enim eſt bona cõſequentia, uſus eſt iure cõmuni, ergo nõ eſt circunſcriptus, & hoc nõ dicit in hac lege, & ſic ceſſat contrariũ quod ſequitur, quia pars eius eſt. Ad euidentiã eius debes ſcire, ꝙ
2 hic aſſumitur totum, & pars ſicut genus, & ſpecies. † Item debes ſcire ꝙ ſpecies infert ſuum genus, quia bona conſequentia eſt, homo eſt, ergo animal eſt. Sed genus non infert ſuam ſpeciem de neceſsitate, quia ſi dico, animal eſt, non ſequitur, ergò homo eſt, quia poteſt eſſe equus. Ita in lege noſtra propoſitio, ideò, non infert oppoſitã conſequentiam, quia habet ſe, ut genus & ſpecies, nam circunſcriptũ eſt genus, quia quidam ſunt uſus iure cõmuni, quidam nõ, uſus iuris cõmunis eſt ſpecies, ideò non ſequitur dicta cõſequentia, & uide gl. tuam. Tota expoſitio tertiæ particulæ dictæ gl. procedit, expoſitio tertiæ particulæ nõ procedit, nã uſus eſt iure cõmuni, & circunſcriptus eſt, nõ habent ſe, ut genus & ſpecies, ſed ut excedẽtia & exceſſa, quia poteſt eſſe ꝙ aliquis eſt uſus iure cõmuni, & eſt circunſcriptus, & uſus iure cõmuni, & eõuerſo, & ideò qui uolũt ſuſtinere primas duas particulas gl. ut ſ. diximus expoſitas, iſtã particulã exponũt ſic, ut dicã, conſequentiã tollit, nec infert oppoſitã cõſequentiã, quia pars eius eſt, id eſt, particulariter eſt uerũ in quibuſdã, nõ quòd qui eſt circũſcriptus, eſt uſus iure cõmuni, & eõuerſo, unde cũ iſta particularis uera, ex uno nõ inferat ad aliud, qa ex puris particularib. cõſequentia aliqua nõ ſequitur, & ſic ſumma gl. ſic cõſequentiã tollit, oppoſitã cõſequentiã nõ infert, qa particulariter eſt uerũ, & particulariter non, nam ex puris particulari. non ſequit aliqua cõſequentia. Alio modo intelligitur iſta gl. ut uarietur iſta expoſitio primæ & ſecũdæ particulæ. Et per conſequẽs tertiæ, ut intelligamus hic, ꝙ minor ſit uſus iure cõmuni, quando facit ea quæ diligens paterfa. feciſſet Hoc præmiſſo expone ſic, glo. antecedens eſt uſus iure cõmuni, cõſequẽs eſt, ergo circũſcriptus. Iſtam conſequentiã tollit, non, hoc eſt iſta dictio, nõ, poſita in hac lege, & ſic dictio, nõ, tollit conſequentiã. Sequitur in glo. non oppoſitũ infert, quaſi dicat, infert oppoſitã conſequentiã, quia uerũ eſt dicere, uſus eſt iure cõmuni, hoc eſt, fecit ea quæ feciſſet quilibet diligens paterfamiliãs, ergo nõ circunſcriptus, iſtud ſemper ſequitur in glo. quia pars eius eſt, quia eſt ſpecies, unde meritò infert ſuum genus, nam facere illud quod faceret diligens paterfamiliãs, eſt ſpecies, non circunſcriptũ. eſt genus: quia poteſt eſſe non circunſcriptus, & facere ſtultè, & facere deliberatè, unde meritò iſta ſpecies, hoc eſt uſus iure cõmuni, infert ſuũ genus, hoc eſt, non circunſcriptus tenendo iſtã opin quæ eſt bona, & uera, obſtat contrariũ de eo, qui adiuit hæreditatẽ, cum deliberatione, qui reperitur poſteà nõ ſoluendo, dico, ꝙ non fecit illud quod feciſſet diligẽs paterfa. quia perquiſiuiſſet omnia quæ ſunt in inuentario, qa ſciuiſſet omnia quæ ſunt in hæreditate, unde nõ fecit ut diligens paterfa. & hęc uera, & bona, licet glo. ponat alias expoſitiones, & expoſui tibi iſta uerba Guarne. nõ ſequendo uerba glo. nec doctorũ. Et per hanc
3 legem, & alias leges, ex quib. ponitur exemplũ, ſicut hic, †
b ſemper in libello cùm petit reſtitutio, dicatur[b] ꝙ eſt minor, & læſus ſui facilitate, quia diligens paterfa hoc non feciſſet. Nam ſi poneres in libello ꝙ eſt minor, & læſus, & ex libello nõ colligeretur, ꝙ ſui facilitate, libellus non concluderet, ergo debet reſtitui, ideò ſemper facias poni, & c.

ADDITIO.

4 P. PAV. P. *Non uidetur Et ꝙ minor ſi facit quod feciſſet paterfa. non reſtituitur, uide unum uerbum per Comen. conſ. cxxvij. incip. nobilis domina, circa finem.*
b *Dicatur. Iſtud ſequitur Do. Ant. in c. j. de in inte. reſt. ſed in contrarium facit l. minoribus. ſ. eod. uide Io. de Imo in d. c. j. ubi dicit cõmunem opin. in contrarium.*

De filiofam. minore. Tit. XXIII.

LEX I.

FILIVSFAM. Si filiusfam. fideiuſsit, pro patre, uel extraneo, poteſt reſtitui, niſi læſio per ſucceſsionem * tollatur. Contra iſtã leg opp. de l. cum mandato. ff. eo. Illius timore dixit Placet. ꝙ tunc filius poteſt impetrare reſtitutionem, quando principalis non eſt ſoluendo, per illam leg Glo. reprehendit iſtam opi. intereſt enim minoris potius nõ ſoluere, quàm ſolutum repetere, ut l. iij. ff. de compen. & arg j. tit. ſecundo l. etiam. Ad l cum mandato. reſpon. ꝙ ibi ponuntur duo caſus principales. In primo cõtraxit minor principaliter in re alterius, qa res alterius uendidit mãdato domini, & uolebat petere reſtitutionem aduerſus contractum, quo tenebatur dominus quod nõ poteſt niſi in ſubſidium, hic autem ſe obligauit cõſequenter, pro patre, uel extraneo, & uult petere reſtitutionẽ aduerſus obligationem ſuam, quod poteſt indiſtinctè. In alio caſu illius legis nõ contraxit minor, ſed procurator eius, unde nõ facit ad propoſitũ. Quæro, hic dicit pro extraneo, quis intelligatur extraneus. Dic ut in l j. §. extraneum. de rei uxo actio. dicitur hic, ſi ei non ſucceſsit. Quæro, quid ſi ſucceſsit patri. Dic ut in glo. Quæro, quid ſi iſte filius pro patre principaliter ſe obligaſſet. Certè idem eſſet, tamen non tolleretur obligatio per ſucceſsionem, ſed tolleretur læſio, & ſic tolleretur reſtitutio, & c.

* *Reſtitueretur. Opinor Bar. ſenſiſſe, minorẽ ex ijs ſolis cauſis quæ ipſius interſunt, reſtituendum: d. §. ſed utrũ. Niſi patris iuſſus interceſſerit, tũc pater inſolidum tenebitur: ut hic, & d. §. ſed utrùm. Quod intelligo procedere in mutuo duntaxat, nam ſi quis filioſa. crediderit, neq; aduerſus ipſum filium: l. ſi filiuſfa. f. ff. ad Maced. Neq; aduerſus patrem, tametſi filij peculium retineat, actio competit. l. filius tuus. j. ad Maced. Niſi (ut antè dixi) patris iuſſus interceſſerit: l. j. j. ne fil. pro pat. l. in ædib. §. j. ff. de dona. Tunc non tantummodò aduerſus patrẽ actio competit, uerùm etiam aduerſus filium ſui iuris effectum: l. j. cum ſeq. ff. quod cum eo.* I. Con. B.

ADDITIO.

Pro concordia aduerte ꝙ ubi ope exceptionis minor tutus eſt de iure communi aduerſus aliquam obligationẽ, ipſe minor non poteſt petere reſtitutionem in integ. Ita uidetur uelle Bar. hic in hac l. ij. de filioſa. mino. ſed in l. iij. §. ſed utrùm. ff. de mino. uidetur tenere affirmatiuã, in l. in cauſæ. la ij. ff. de mi. Tu dic, facienda eſt differentia quo nomine conueniatur, ut per Bar. hic, uel melius Bar. in l. in cauſæ. loquitur ſecundũ glo. ibi quæ loquitur in caſu l. minor. §. ſi minores. eo. tit. ubi dicitur, ꝙ minor cõpromittens poteſt in integrum reſtitui, quod intelligit ibi Bar. ſcilicet quando in arbitrum à quo non poteſt appellari, ergo ibi ceſſat remedium ordinariũ. Sed licet Bar. referat glo. nõ tamen illud expreſsè firmat. Præterea ſibi eſt contrarius referendo ad illum caſum, ut ſ. poſſet etiam aliter ſolui, ſecundum eum, ut affirmatiua procedat, quando reſtitutio datur iure actionis, negatiua uerò quando datur officio iudicis.

De fideiuſſoribus minorum.[a] Tit. XXIIII.

ADDTIIO.

1 P. PAV. P. *Minorum. Adde tamen ꝙ fideiuſſor minoris cum quo fuit intentatum iudicium nulliter, puta ſine curatore, non tenetur aliquo modo, uide do. Anto. conſ. xviij. de quo habes ad Bar. in l. non eo minus. ſ. de proc. Item ꝙ ſi quis promiſit minorem ratum habiturum aliquem actum cum erit effectus maior, & nolit ratificare propter euidentem læſionem, & iniquitatem, quòd non teneatur, uide Pet. de Anc. latè conſ. cccxxx. incipien. uiſa facti narratione. Sequitur Iaſ. in l. ſi pacto quo pœnam. in fi. C. de pactis.*

LEX I.

POSTQVAM. Reſtituto minore, non uidet reſtitutus fideiuſſor, niſi dolus creditoris interceſſerit. hoc dicit cum l. ſeq. Opp. quando uenditio eſt ipſo iure nulla, non eſt opus reſtitutione, ut l. in cauſæ *. la ij. ff. eod. ſed hic eſt ipſo iure nulla, quia non interuenit decretũ, ergo, & c. Sol gl. intellige ꝙ hæc uenditio fuit facta cũ decreto. Quæro, ad quid fuit hic minor reſtitutus ad ipſam? Plures ſunt opi. hic. Quidam dicũt ꝙ fuit reſtitutus ad ipſam rem ſcilicet, uenditã, quidam ꝙ fuit reſtitutus, ꝙ nõ teneretur de euictione. Secundum primã opi. not. ꝙ fideiuſſor euictionis nomine tenetur ſi per beneficiũ reſtitutionis in integrũ uenditor rem auocauerit. Iuxta hoc quæro, quid ſi uendens agit condictione ex l. ij j. de reſcin. uen. an fideiuſſor teneatur? Item quæro, quid ſi minor fuiſſet reſtitutus ideò, quia pretio minori uendidit, non ideò, quia uendidit, an fideiuſſor euictionis teneatur? Doc. tangunt iſtas quæſtiones, quæ uidentur mihi dubiæ, ideò non examino. Fortè hoc dicã in auth. ſacramenta. j. ſi aduer. uend. Secundo modo legitur, ꝙ fuit reſtitutus ne teneatur de euictione, & quòd extraneus tunc euincit rem. Sed tunc op. quõ potuit extraneus tunc euincere, cùm res ſit de bonis paternis, & iſte minor erit hæres. gloſs. dicit quòd debet intelligi, quòd fuit de bonis paternis putatiuè, non uerè. Vel dicas quòd fuit euicta per hypothecariam.

* *Cauſæ. Hoc non dicit lex, tamen Bar. ſentẽtia uera eſt, niſi intelligamus ipſo iure uenditionem nullã eſſe, quando & naturalis & ciuilis obligatio deficit, cui fideiuſſor accedere nõ poteſt: l. j. §. ſi quis ita de uerb. ob. Vt ſi pupillo pecunia credatur: l. pup. ff. de act. & ob.* I. Con. B.

LEX II.

1 *Beneficium reſtitutionis, quando tranſit ad fideiuſſores minorum. & nume. 4.*
2 *Decretum iudicis quando faciat ceſſare beneficiũ reſtitutionis in integrũ.*
5 *Reſtitutio in integrum quid operetur.*
6 *Reſtitutio in integrum, quando dicatur beneficium perſonale, & quando reale.*
7 *Reſtituto minore, an fideiuſſor habeat de nouo petere reſtitutionem in caſibus, in quibus beneficium ad ipſum tranſit.*
8 *Fideiuſſor poteſt intentare reſtitutionem, quando minor non uoluit eam impetrare.*

1 SIEA QVAE. Not. ꝙ † quando minor læditur facilitate ſui, beneficium reſtitutionis non tranſit ad fideiuſſorem, ſecus ſi læditur dolo aduerſarij, quia tunc beneficium reſtitutionis bene tranſit ad fideiuſſores.
2 Opp. de l. ait prætor. §. permittitur. ff eod. † ubi decretum iudicis, ſeu præſidis, facit ceſſare reſtitutionẽ. Sol. ibi interuenit decretum in alienatione neceſſaria, ut in recipiendo ſolutionẽ, hic in uoluntaria. Contra hoc opp. j. ſi propter pub. pen. l. fin. Sol. Intellige, ꝙ hic interuenit autoritas tutoris, & decretum iudicis, aliàs uenditio eſſet ipſo iure nulla, & ſic inutilis eſſet reſtitutio, ut in contrario. Op. tertiò hic dicitur, quòd dolus aduerſarij interceſsit. Cont. aut dolus dedit cauſam contractui, & contractus eſt ipſo iure nullus, & ſic ceſſat reſtitutio, ut l. & eleganter. in princ. ff. de dol. Aut dolus incidit in contractum, & habet locum actio ex empto, & ſic ceſſat reſtitutio. ut l. in cauſæ. ff. eo. Glo. ponit plures ſo. hæc eſt uera, quòd dolus dedit cauſam con
3 tractui, & fuit deuentum ad traditionẽ, † & ſic in maiore haberet locum actio de dolo. d. l. & eleganter. in princ. uerùm quia minor poteſt iuuari per reſtitutionẽ, habet locum reſtitutio, & ceſſat actio de dolo, ut l. j. §. antepen. ff. de dolo, dixi
4 in l. ij. ſ. de dolo. Ita habetis hoc intelligere. † Opp. quòd fideiuſſor proſit beneficium reſtitutionis, etiam ſi dolus non interuenit, de l. minor. ff. de proc. Glo. ſoluit multũ bene. Aut reſtituto minore, & eius fideiuſſore, creditori non daretur regreſſus contra alium, & tunc fideiuſſori non prodeſt reſtitutio, ut hic. Aut daretur regreſſus contra alium,
a & beneficium reſtitutionis[a] tranſit ad alium, ut d. l. minor. ita dicit glo. & bene. Item opp. quomodo reſtituto minore, & ſic ſublata obligatione principali, poteſt teneri fideiuſſor, cùm non ſit obligatio cui accedat, ut l. j. ff. de fideiuſſ.
5 Huius timore eſſet uidendum † quid operetur reſtitutio in integrum? Quidam dicunt, ꝙ ſolummodò perſona eximitur ab obligatione, obligatio tamen remanet firma, ſicut dicimus in eo qui deportatur in l. fi. ff. de duo. re. & in eo qui decedit ſine hęrede, ut l. ſi ſine hærede in prin. de admi. tut. & l. Stichum aut Pamphilum. circa prin. ff. de ſol. Vnde ratio obligationis remanet, ut accedat fideiuſſor. ut l. ſi debitori deportato. de fideiuſs. Alij dicunt, quòd perſona ab obligatione non eximitur, ſed ſolùm paratur exceptio, quia perſonalis eſt, ideò nõ tranſit ad fideiuſſorẽ, ut l. exceptiones quę perſonæ ff. de except. Facit ad hoc, ff. eo. l. ſi iudex circunuento. Iſta ultima placet mihi plus, & hãc tenet gl. Sed cõt. hanc opp. dixi ꝙ iſta exceptio eſt perſonalis, cũ beneficia perſonalia nõ tranſeant ad hæredes,* ut l. qui tale. ff. ſol. matr. j. de priui. do. l. j. cũ ſi. Sol. quicquid

* *Hæredes. Neq; ad fideiuſſores: l. exceptiones. ij. ff. de except. ſeu præſc.* I. Con. B.

6 dicat Dy. in c. priuilegiũ personæ. de reg. iur. li vj. † restitutio in integ. quo ad quædã dicitur beneficiũ personale, ut in casibus in quib. ad fideiussores nõ transit, quo ad quędã dicit̃ reale, ut quo ad transmissionẽ ad hæredes. ut l. nõ solũ ff de in integ. rest. in casib. in quib. cõpetit fideiussori, huius est ratio, quia beneficiũ istud partim dat̃ ratione personæ, partim ratione læsionis, & ideò in quibusdã casibus habet uim personalis beneficij, in quibusdã habet uim realis beneficij. Opp. ff de fideiuss. l. Marcellus. Sol. ut ibi. Quærit gl. multũ solenniter, † utrũ restituto minore, intelligit̃ restitutus fideiussor, in casib. in qb. transit beneficiũ ad fideiussorẽ, uel habeat necesse fideiussor de nouo petere beneficiũ restitutiõis in integrũ? Gl. tenet ꝙ habeat necesse petere de nouo, ꝑ hũc tex. q dicit utriqꝫ ꝑsonæ tã, &c. unde cũ utriqꝫ cõpetat, qlibet 8 habet intentare per se. Quæro † qd si minor nõ uoluit impetrare restitutionẽ, an posit eam intentare fideiussor? Gl. dicit ꝙ sic, & bene, ut l. si post mortem. §. fi. de contra tab. &c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Restitutionis. Quid autem si ille non esset soluendo, uide Are. post Cast. l. si pupillus. ff. de acq. hær.*

Si tutor vel curator interuenerit. Tit. XXV.

LEX I.

SI IAM puberes. Minor aduersus aditionẽ põt restitui intra tempus legitimũ, quo elapso contra eius curatorem, qui sibi authoratus est, succurreretur. hoc dicit.

LEX II.

MINORIB. Tutoris authoritas in iudicio uel extra non impedit restitutionem minoris si ibi est læsus.* hoc dicit.

* *Læsus. Idẽ si patris autoritas intercesserit: l. fi. §. j. de uer. ob.* I. Con. B.

LEX III.

ETIAM. Etiam in his, quæ gessit tutor solus minor potest restitui, & contra tutorem experiri. hoc dicit. Videbitis j. eo. l. fin. &c.

LEX IIII.

SI Creditor. Minor non restituitur aduersus obligationem administratoris, quia ipse nõ tenetur. Cyn hic intrat materiam difficillimã, quæ tractatur in l. si pupilli. §. j. de neg. gest. & Cyn. ponit in l. ei qui seruo. §. j. j. quod cum eo, &c.

LEX V.

1 *Restitutio quando concurrat cum alia actione contraria.*
2 *Actio ordinaria quando excludat extraordinariam.*
4 *Auxilium ordinarium, & extraordinarium quando concurrant.*

ETIAM. Auxilium extraordinariũ concurrit cum ordinario quando competit contra diuersos, nec electione tolluntur. Opp. † restitutio non concurrit cum contraria actione, ut l. in causæ. la ij ff. de mino. Sol. uerum est, quando illa duo remedia darentur contra unũ & eundem, secus 2 si contra diuersos, ut hic † Contra hoc opp. de l. cum mandato. ff. eo Sol. multæ sunt. Ista sol. est uera, ibi loquit̃ quando actio ordinaria habuit originẽ ab actione uoluntaria, quia tunc excludit extraordinariã, etiam quando competit contra diuersos, hic uerò habuit originẽ ab actione necessaria. Op. iij. l. properandũ § si j. de iud. Sol. Dicit gl. ꝙ speciale est ibi in instantia iudicij, qa ea perẽpta remanet actio prima firmior, quã primò esset, secus si cã esset perẽpta, & uide gl. Not. ex eo 3 ꝙ dicit, firmior, † ꝙ perẽpta instantia remanet ꝑpetua actio quæ est facta ꝑ litis cõtesta.* De hoc dixi uobis in l. ij. j. de fru. & li. expen.

* *Cõtesta. Not. in l. ut perfectum. C. de ann. excep.* I. Conc. B.

Pet. tamen non tenet istam sol. sed dicit, ꝙ hic non poterat minori æqualiter subueniri cõtra fideiussorẽ, & extraneos, quia tutor dederat eis pecuniã, & ipsi uolebãt possessiones uenditas. Sed quando prosequeretur ab utraqꝫ, tunc actio ordinaria deberet præcedere, nec haberet locum restitutio, ut d l. fin. Ista sol. Pe. non est uera, ut per l. etiam. s. eo. tit. & est cõt. l. si minor. ff. de admini. tut. Tene ergo sol. gl. ꝙ spiritua 4 le est in iudicijs. Item opp. j. tit. ij. l. fin. Sol. ut ibi, † & distingue plenè quando ordinariũ auxilium concurrat cum extraordinario. Plenissimè dixi in l. in prouinciali. de oper. no. nun. ubi tangitur. Vltimò op. & uidetur, ꝙ per electionem tollatur, ut j. de cod. l. fin. Sol. Ibi quando contra eundẽ agebatur, hic quando contra diuersos agebatur, &c.

Si in communi eademq́ causa in integrum restitutio postuletur. Tit. XXVI.

LEX VNICA.

1 *Factum unius ex fratribus non nocet alteri.*
3 *Beneficium quod datur uni ex socijs, quando porrigatur ad alium. & nume. 5.*
4 *Quis quando posit habere ratum, non suo nomine gestum.*
6 *Aetas unius ex socijs, quando prosit alijs.*
7 *Appellatio unius, quando prosit alijs.*
8 *Principium spectatur, quando finis habet necessariam consequentiam ad principium.*

NEC si maior. Factum unius ex fratrib. nõ nocet alteri, & restitutio, quæ competit uni minori, non prodest alteri maiori. h. d. Notabilia 1 habes in summario. Primò habetis † ꝙ factũ unius ex fratrib. non nocet alteri. Simile j. de cõmu. re. alie. l. j quibus res iud. non no. l. j. & in toto tit. res 2 inter alios acta, &c. No. secundo † ꝙ qui ratã habet uendi- 3 tionẽ rei suę, præiudicat sibi. Tertiò no. † ꝙ beneficiũ, quod datur uni ex socijs, non porrigit̃ ad aliũ. Ad secundũ op. ꝙ 4 † quis nõ poterit habere ratũ, quod nõ est suo nomine gestum, ut l. si pupilli. §. sed si ego, ff. de neg. gest. Sol. Dic ꝙ hic soror gessit nomine suo, & fratrũ. Vel si intelligis ꝙ gessit nomine suo tantũ, respondeo contrariũ, ꝙ non possunt habere ratũ, quod non est meo nomine gestũ, quantũ ad producendã actionem negotiorũ gestorũ mihi uel cõtra me, ut in contrario, sed quantũ ad alia, ut ad præiudiciũ mihi generandum, possum, ut l. si fundus § j. de pig. nisi in subsidiũ, ut l. mater. j de rei uend. & l. si eum seruum ff. si. cer. peta & uide 5 glo. super uer. gesserat. Ad tertiũ notabile op. † ꝙ beneficium unius ex socijs porrigatur ad alium, ut l. si cõmunem. ff quemad ser. amit. si ser. uen. l. loci corpus § si fundus. Glo. tua dicit, ꝙ hæc lex loquit̃ in his quæ sunt diuidua, lex contraria loquitur in indiuiduis, quoniã omnes seruitutes sunt indiuiduæ, excepto usufructu, ut l. j. §. si usufructus. ad leg. Fal. Pet. reprehendit istã gl. quia licet seruitus sit indiuidua, tamen obligatio personalis est diuidua, ut l. per fundum. de serui. rust. præd. Butr. tenebat idem, sed loquebatur magis curialiter dicens quòd ista gl. debet intelligi in ipso iure seruitutis, non in obligatione personali. Tu dic clarius, Quan- 6 doqꝫ † beneficiũ personale, seu ætatis, allegat̃ ad impediendum præscriptionẽ seruitutis seu ætatis, & sic ad eam conseruandũ, & tunc ætas unius prodest alteri maiori, ut l. si cõmunem. quemadmo. serui amit. Quandoqꝫ allegatur ætas unius ad seruitutis declarationẽ, ut quia agebatur confessoria, uel negatoria, tunc idem ut ætas unius prosit alteri, ut l. loci corpus. §. si fundus. ff si serui. uend. Quandoqꝫ ætas allegatur ad impediendum seruitutẽ constitutam, & tunc ætas unius prodest alteri, quia non potest pro parte constitui, ut l. pro parte ff. de serui. Quandoqꝫ allegatur ad impediendum obligationẽ personalem de seruitute constituenda, tunc ætas unius non prodest alteri, ut l. fundum. de serui. rust. pręd. Item op. de l. j. si unus ex pluribus app. & ff de appel. l. si quis separatim. §. fi. Glo. inculcat ista cõtraria cum præcedentib, & dicit ꝙ ibi loquitur in indiuiduis, hic in his quæ

7 quæ sunt diuidua. Vult dicere † ꝙ sententia diffinitiua est indiuidua, ideò nõ põt pro parte ualere, pro parte nõ, meritò unius appellatio alteri prodest. Et uide gl. istud nõ uidet̃ uerũ, nam sententia ex postfacto potest esse diuidua, ut dicã uobis j. ti. j. l. j. Præterea qñ sunt plures personæ litigãtes, etiã sentẽtia potest esse diuidua, ꝙ in personã unius ferat̃, in personã alterius nõ, ut l. nõ idcirco. ff. de iud. & l. de unoquoqꝫ. in prin. ff. de re iud. Vnde ista gl. fortè uoluit dicere, ꝙ illa l. j. j. si unus ex plu. & l. si quis separatim. §. fi. loquat̃ in causis in diuiduis, ut super seruitutibus, cõiter illæ leges generaliter intelligant̃, & pro certo generaliter loquũtur, s. in obligatione tutelæ, & in alijs indiuiduis. Dicamus ergo, prout dictũ fuit, scilicet, ꝙ speciale est in causa appellationis, qñ una est causa, & una ratio defensiõis utriusqꝫ. Ratio huius est, quia studere debemus, ut sententia sit indiuidua inquantũ possumus, licet posibile sit, ꝙ ex postfacto diuidatur, tamen principaliter debemus studere, ut sit indiuidua inquantũ possumus, ut l. in hoc iudicio. fami. ercis. Opp. de l. iij. §. scio. 8 s. de min. ubi uidetur, † ꝙ debeamus inspicere initium, sed hic, tempore quo ratum habuerunt, isti erant minores, ergo, &c. Sol. Dic hic qñ ratũ habuerũt, nõ erãt minores. Dicit gl. uel aliter, posito ꝙ tẽpore quo ratũ habuerũt, erãt minores, tamen si pòst quã facti sunt maiores, habuerunt ratum, non habebunt restitutionẽ. Non ob. lex quæ dicit principiũ spectandũ, quia illud uerum, quando finis habet necessariam consequentiã ad principiũ: sed hic ratihabitio sequẽs non habet necessariam consequentiam ad principium, sed uoluntariè facit, ergo, &c.

Si aduersus rem iudicatam. Tit. XXVII.

LEX I.

1 *Sententia quando posit ferri pro parte tantùm.*
3 *Libellus an actione tutelæ, qualiter posit formari.*
4 *Initium quando inspiciatur, & non finis, ad hoc ut detur restitutio minori aduersus sententiam.*
6 *Aduersus læsionem contingentem intra modicum tempus, postquam cessauit absentia, quando detur restitutio.*
7 *Sententia, quando posit pro parte ualere, & pro parte nõ ex pòst facto.*
8 *Libellus, quando quis petit se restitui aduersus sententiam, qualiter concipiatur.*

MINVS Ex tutelæ. Actori minori succurritur si reus in minus extiterit cõdemnatus, non maiori. h. d. Istam legẽ habeo pro multũ subtili, licet circa tex. sit clara. Opp. & uidetur ꝙ de iure cõmuni agere posset, ut j. de iud. l. licet. & s. de transact. l. age. Sol. In cõtrarijs unam tantùm speciẽ fuit prosecutus, unde de alijs potest agere de iure cõmuni, hic uerò de illa specie 1 uult agere, de qua fuit iudicatũ. Cont. hoc op. † ꝙ etiam de eadem posset agere de iure cõmuni, nam si iudex pro parte a fert sententiã, & pro parte [a] non, sentẽtia est ipso iure nulla, ut l. in hoc iudicio. ff. fami. ercis. & l. apud Celsum. §. item quęritur. el j. de do. exce. sed secundũ hoc, hæc sententia fuit ipso iure nulla, quia de parte tantùm pronunciauit. Huius timore, in hac l. sunt opin. & hic aduerte, ꝙ quidã fatentur cõtrarium, & hanc legẽ intelligũt, ꝙ in quinqꝫ condẽnauit, & in quinqꝫ absoluit, & sic de toto pronũciauit. & ita uidetur sentire gl. Alij dicũt, ꝙ istud est diuinare, sed hic super toto pronunciauit, hoc est super quinqꝫ expresè, & super alijs quinque tacitè pronũciauit, quia de eo ꝙ nõ dixit, uidetur absoluere, ꝙ gl. & doc. nostris nõ placet. In sentẽtia enim nõ præsumit̃ nisi illud, quod est dictũ, ut j. si plu. una senten. l. j. & l. apud Celsum. §. item quærit̃. de doli except. Alij dicũt ꝙ hic pronunciauit super parte tantũ, & dicunt ꝙ contrarium nõ est uerum, nõ enim est nulla sententia, sed pro parte tantùm pronunciat̃, ut hic. Doc. tamẽ & gl. dicunt cõtrà per l. in hoc b iudicio. fami. ercis. & l. qualẽ. §. j. ff. de arbi. Quid dicemus? [b] primò in hoc utrũ sententia posit ferri pro parte tantũ dicas, si quidẽ libellus cõtinet plura capitula, põt super uno ferri sentẽtia, & super alio nõ, ut l. etiã. §. j. ff. eo. Facit s. de trãsac. l. si ex falsis. Idẽ si libellus cõtinet unũ capitulũ cõtra plures,

nam cõtra unũ potest pronũciari, cõtra alios nõ, ut ff. de iudi. l. non idcirco. & ff. de re iudi. l. de uno quoqꝫ. si uerò cõti- c net tantũ capitulũ, [c] tũc nõ potest pro parte tantũ pronũciari, ut d. l. in hoc iudicio. & l. qualem. §. j. de arbi. Ita dicũt doc. Addo hoc esse uerũ, qñ instãtia causæ tenet super toto, secus si pro parte esset perempta, ita ꝙ sequeret̃ absolutio ab obseruatione iudicij, tũc em̃ sufficiat pronũciari super illa parte, in qua tenet iudiciũ. Casus est in l. si cõstante. §. fi. ff. sol. mat. 2 Et per hoc dixi semel in q. de facto, † cũ rei uẽdicatione aliquis cõueniretur ad fundũ, repertus est posidere pro dimi- d dia [d] tantũ, unde iudex eum in illa dimidia cõdemnauit, in alia dimidia nihil dixit. Dico ꝙ sentẽtia ualet, quia pro alia parte, quam nõ posidebat, nõ procedebat iudiciũ, ut l. fi. ff. de rei uend. His præmissis redeo, & uideamus qualiter intelligas hãc legẽ? Gl. uidet̃ uelle ꝙ ꝑ parte sit cõdemnatus, pro parte absolutus, ꝙ uerũ est in se, sed est diuinare. Tu uerò pone casum aliter, ꝙ fuit actũ actione tutelæ pro una specie nõ expressa quãtitate hoc modo. Peto qd' reddat administrati frumẽti rõnem, & reliqua restituat, iudex cõdemnauit eum ad restitutionẽ de quinqꝫ occasione reliquorũ, cũ in ueritate deberet cõdemnare ad decẽ. Certè tũc ualet sentẽtia, & uidet̃ super toto pronũciatũ, quasi dicat ista tantũ reliqua petere eũ debere. Et hoc fortè uolũt dicere illi, qui dicũt, ꝙ pro alijs quinqꝫ uidet̃ absolutus tacitè. Sed si ponamus, ꝙ in libello fuisset expressa certa quãtitas, ut peto decẽ, quæ remãserũt apud te, ex tali administratione, tũc haberemus necesse dicere illud ꝙ gl. dicit, ꝙ in quinqꝫ cõdemnauit, in quinqꝫ 3 absoluit. Ex prædictis no. † ꝙ in actione tutelæ põt formari libellus exprimẽdo certã quãtitatẽ, ad quã quis dicat tutorẽ sibi teneri, ut hac lege cũ sua gl. Põt etiã formari libellus nullam exprimẽdo quãtitatẽ, ut s. dixi, & no. in l. j. in prin. ff. de eden. Procedo ulterius. op. hic uidet̃ dicere ꝙ sufficiat quẽ esse minorẽ tẽpore iudicij. Cõt. imò requirit̃, ꝙ sit minor etiã tẽpore sentẽtiæ, ut ff. e. l. iij. §. j. Gl. dicit ꝙ ista supplet̃ per illam, ut hic, dũ dicit, tẽpore iudicij, subaudi, & tẽpore senten 4 tiæ. Cõt. hoc op. & uidet̃ † ꝙ debeamus inspicere initiũ, & nõ finẽ, ut l. si minor. ff. de seruis expor. Sol. Qñ finis habet necessariã cõsequentiã ad principiũ, tũc inspicimus principiũ, ut lege cõtraria, sed qñ nõ habet necessariã cõsequentiã, inspicimus finẽ, ut d. l. iij. §. j. Dices tu, nõne sentẽtia habet necessariam cõsequentiã ad processum? quia iudex habet iudicare necesse, ut l. de qua re. de iud. ergo debemus inspicere 5 tẽpus ꝓcessus, nõ tẽpus sentẽtiæ. Hic aduerte, † duo sunt scilicet iudicare, & sic iudicare, ꝙ iudex iudicet, istud habet necessariã cõsequentiã ad processum,* sed ꝙ iudex sic iudicet, istud nõ habet necessariã cõsequentiã ad processum, & ideò ego putarẽ ꝙ si quidẽ sic iudicare ueniret ex necessaria cõsequẽtia ad ꝓcessum, ut quia minor omisit aliquas probationes, unde iudex nõ poterat condẽnare, tũc etiã aduersus sententiã latã cõtra minorẽ peteretur restitutio. Secus si minor esset solùm læsus in sententia, quia in ꝓcessu fecerat quicquid debuerat, tũc nõ habet locũ restitutio aduersus sententiam, quia illa nõ habet necessariã con 6 sequentiã ad acta. † Op. aduersus læsionem cõtingentem intra modicũ tempus postq̃ cessauit absentia, quis restituit̃, ut l. ab hostib. §. sed ꝙ simpliciter. ff. ex qb. cau. maio. ergo eadem ratione aduersus læsionẽ cõtingentẽ intra modicũ * tẽpus, ex quo cessauit minor ætas, sed ego dixi tibi s. etiã qñ sentẽtia est lata cõtra factũ maiorẽ, ergo, &c. Sol. Dicit gl. rõ est quia põt appellare. Hoc nihil est dicere. Tu dic ꝙ diuersa est ratio prædictorũ, nã modicũ tẽpus, ex quo quis est reuersus,* cõputari nõ põt absenti, donec sarcinulas cõposuerit, & aduocatũ q̃sierit,* quæ ratio

* *Processum. Hoc est, (ut ego interpretor) iudex acta processus perlegere tenetur: nam sentẽtia iudicis tãetsi bona nõ ualet, si sine actis lata sit:* Bar. l. *si is apud. n. 5. 6. de eden.* I. C. B.

* *Modicũ. Quod unius anni spatio concluditur, §. rursus. inst. de act.* I. Con. B.

* *Quæsierit. Hospitiũ cõduxerit uel prætoris copiã habuerit: l. ij. §. cõfestim. ff. ad Tert. l. ab hostib. ff. qb. ex cau. ma. quæ omnia intra an. ab eo tẽpore quo reuersus fuerit, præstãda sũt: §. rursus. Inst. de ac.* I. C. B.

7 ratio ceſſat in modico tempore, ex quo ſuperuenit ætas. † Quæro utrùm ſentẽtia poſsit pro parte ualere, & pro parte non ualere ex poſtfacto. Verbi gratia, iudex condemnauit me ad decem, ego appellaui, dicens me grauatum ad quinque, & in hoc obtinui, & ſic ualebit ſentẽtia pro parte, & pro parte non, & hoc fatentur Vltramont. arg. ff. de inoffi. teſta. l. circa. Iacob. de Butr. dicebat quòd l. circa. nihil facit ad propoſitum, quia ſi iudex appellationis in quinq; abſoluit, remanet ſententia in alijs quinq;, & ſic ſuper toto eſt iudicatũ, quãdo tamen ſunt diuerſa capitula, nullus negat quin pro parte poſsit ſententia ualere, & pro parte nõ: l. Carmelia Pia. de iur. pat. & l. quædam mulier. fam. ercisc. Ego puto quòd ex poſtfacto ſententia poſsit pro parte ualere, & pro parte non, ut in exemplo propoſito, ut condemnatus ad decem appellauit à quinq;, ſtatim appellatio ſola reſcindit ſententiam in eo quòd eſt appellatum, ut ff. ad Turp. l. j. §. fin. unde interim antequã iudex ſententiet, remanet pro parte ualida & pro parte non, hoc etiam apparet ex caſu huius legis ſi bene aduertatis. Pro huius declaratione quæro qualiter for-
8 mat libellus, † quando quis petit ſe reſtitui in integr. aduerſus ſententiam. Hæc lex uidetur uelle, quòd quis petat ſe reſtitui ut poſsit ſuper illa re, de qua ſentẽtiatum eſt, actionem de nouo iterato intẽtare, ac ſi ſententiatum non eſſet, hoc apparet ex prin. & fin. huius legis. Principiũ dixit habere actionem, &c. ſecundũ hoc uidetur quòd debeat de nouo dari libellus, & lis cõteſtari, &c. & alia facere. Præterea reſtitutio in integr. habilitat, ut poſsit proſequi primam inſtantiam, ac ſi iudicatum nõ eſſet. In contrariũ uidetur q̃ quis debeat pete re reſtitutionem in integrũ, ut poſsit primam inſtantiã proſequi, ac ſi iudicatum nõ eſſet, ut j. ſi aduer. liber. l. j. ibi dum dicit, litis inſtaurationẽ admittit, &c. Breuiter dico ſic. Ad e-
9 uidentiã antequã ueniam ad alia, debes ſcire † q̃ beneficiũ reſtitutionis in integrũ, reſtituit minori illud, quod abſtulit ei læſio, ut l. ait prætor. in prin. ff. eo. & l. quod ſi minor. §. reſtitutio. ff. de min. & l. qui proprio. §. itẽ uel cõqueritur. ff. de procu. ſecundũ uerũ intellectũ. Dicam j. in pceſſu. Hoc præmiſſo, ſi minor eſt læſus in ſententia, quia cũ iudex deberet condemnare, tutorẽ abſoluit, reſtitutio in integr. reſcindit ſententiã contra illud obſtaculũ exceptionis, quod parauit minori, nõ tamen quòd iudex reſtituẽs in illa inſtantia condemnet tutorẽ. Ratio, quia tutor nũquam fuit cõdemnatus minori, unde iſtam condemnationẽ non reſtituit ſibi reſtitutio, quia nũquam fuit condemnatus, ſed reſcindit ſententiam tantùm, & ideò nunq; petẽs reſtitutionẽ aduerſus ſententiam, petet, ut ſuper cauſa prima, uigore illius inſtantiæ habitæ ſuper reſtitutiõe iudicetur, ſed q̃ læſio, quæ illata eſt per ſententiam, remoueat, & in priſtinũ ſtatum reponatur. Hoc præmiſſo poteſt eſſe quòd ſentẽtia læſit me per neceſſariam probationem omiſſam, quia nõ probauerã, ut debueram, tũc habeo neceſſe in libello omnia iſta narrare, q̃ ego omiſi talem probationẽ, ex quo iudex abſoluit tutorẽ, propter quod ego mei facilitate ſum læſus, quia diligẽs paterfa. & homo maior hoc non feciſſet, tunc concludo q̃ reſtituar aduerſus dictam ſententiam, & reponar in eo ſtatu, in quo eram quando poteram facere dictas probatiões, & iſto modo intelligitur reſtauratio litis, quæ ponitur in l. j. j. ſi aduer. lib. Si uerò læſit me ſententia tantũ, quia acta ſtant optimè, & debebat ſententia uenire pro me, tunc ſolùm petam reſtitutionem aduerſus dictam ſententiã, & tunc poſſum petere reformari ſententiam ex primis actis, ac ſi iudicatũ nõ eſſet, & hoc modo poteſt intelligi d. l. j. & illud quod hac lege dicitur, q̃ actio moueret, &c. intelligit eodem modo q̃ mouea-
tur actio proſequendo primam inſtantiam. Vel poſſumus aliter intelligere hanc legem, & ſtabit tex. propriè. Egi actione tutelæ pro una ſpecie, & omiſi aliud acceſſorium, ut puta uſuras, de quibus nihil dixi, fuit iudicatum, propter ſententiam impedior mouere actionem ſuper principali, ut cõ ſequar uſuras, quæ ueniũt acceſſoriè, ut ſ. depoſiti. l. iiij. & de iudic. l. ſi cùm tibi. petam reſtitutionem aduerſus ipſam ſententiam, ut poſsim actionem principalem mouere propter uſuras & alias acceſsiones, ac ſi iudicatum non eſſet, &c.

ADDITIO.

a *Et pro parte. Adde quod Bal. ut refert & ſequitur Paul. de Caſt. hic dicit, quòd ſtante ſtatuto q̃ non ualeat ſententia niſi ſoluatur gabella ad computum ſex denariorum pro libra, & lata ſit ſententia in centum, ſolutaq; gabella niſi per quinquaginta, q̃ in totum erit ſententia nulla. Tamen ſubdit Caſt. reſpondiſſe de facto, quòd ſtante ſtatuto q̃ non ualeat inſtrumentum continens ſummam 5. quinquaginta, niſi regiſtratum foret in libro communis, & eſſet inſtrumẽtum de centum, q̃ ualebat in quinquaginta, quia ſumma eſt diuiſibilis. Non ob. deciſio Bal. ſecundum ipſum, quia loquitur in ſententia quæ eſt indiuiſibilis. alleg. not. in l. ſi ſponſus. §. generaliter. ff. de don. inter uir. & uxo.*

b *Quid dicemus. Et uide Bar. l. qui uas. ff. de fur. & l. ſi conſtante. §. fin. ſol. mat. Ant. & alios in c. cùm inter nos. de re iud. Bal. l. ij. C. eo. & gl. l. apud Celſum. §. item quæritur. ff. de do. excep. And. Barb.*

c P. PAV. P. *Iſtam ſententiam. q̃ ſuper eodem capitulo non ualeat ſententia lata pro parte, tenet Cyn. & Iac. Butr. & communiter omnes hic, & glo. in c. placet. ex̃. de conuer. coniu. Vide etiam Bar. & Alex. l. ſi conſtante. §. fi. ff. ſol. mat. Quid autem ſi iudex diceret, cõdemno in decem tantùm. Dominus Mathes. in quodam conſi. Iudex mercatorum, tenet ſententiam in iſto caſu non ualere. Pro quo etiam facit unam regulã, quam ponit Bar. in l. iij. §. cùm Titio. ff. de adim. leg. In contrarium uide Panor. in c. cùm inter. ex̃. de re iudi. ubi latè tangit iſtam materiam. Pro Mathe. facit, quia in ſententia uerba ſtrictè intelliguntur, l. j. C. ſi plur. una ſent. ideò ubi fit ſtricta interpretatio, non habet locum arg. à contrario ſenſu. Ergo in aliquo abſoluo, ut per Bar. l. omnes populi. in vj. artic. principali, de iuſt. & iu. dum ponit an ſtatuta accipiant interpretationem extenſiuam, uide latius de materia quando ſententia lata pro parte ualeat. Fel. in cap. cùm inter. de re iud. ubi ponit quatuordecim limitationes ad regulam communẽ, quòd ſuper eo. cap. non ualeat pro parte, & tranſit etiam cum opere Abb. circa illud quod dictum eſt de taxatiua, uide etiam ad reg. q̃ conſuluit Ro. conſi. ccxviij. incip. in re præſenti. ubi ponit ſi quis condemnetur ad reſtitutionem, q̃ ualeat reſpectu rei, ſed non reſpectu æſtimationis, cùm ſint ſeparata capitula. Item uide Bal. in c. inter cæteros. in ij. quæſt. de re iud. dicentem, q̃ ſi eſt deducta ſtipulatio de decem, & iudex iudicat de uiginti, in totum eſt nulla, etiam ſi eſſet iudex competens in tota ſumma, ut differat à caſu l. fin. cum glo. ff. de iuriſd. om. iu. Sequitur Fel. in d. c. cùm inter. Item quòd niſi pronuncietur ſuper toto, nõ ualeat, uide Barb. conſ. xxxvj. uol. iiij. in ij. dubio. qui loquitur quando erat oppoſita exceptio condemnationis, quæ extinguebat creditum actoris pro parte, ut per eum.*

d *Pro dimidia. Adde quid ſi quis uendicat fundi medietatem pro indiuiſo, & probat pro diuiſo, quam ſententiã debeat ferre iudex, Fel. cõſ. cxxxix.*

LEX II.

2 *Pater agens cauſa ſtatus, quando poſsit uenire contra factum ſuum.*
3 *Filius quando petat ſe reſtitui contra patrem.*

1 SI CVM Pater. In cauſa ſtatus filius minor aduerſus ſententiam latam pro parte petet ſe reſtitui. No. ex lege q̃ † ſicut in libello ſuo actor poteſt facere mentionem de defenſione ſine exceptione rei & replicatiõe, ita hic, & hoc not. Inno. neſcio in quo cap. in petendo, ego in libello poſsim facere mentionem de pacto de non petendo, & q̃ poſteà feciſti mihi pactum de petendo, ut hic patet, quod no.
2 Opp. † q̃ pater non potuit agere, quia non poteſt uenire contra factum ſuum, ut l. poſt mortem. ff. de adop. Sol. Veritas eſt iſta, Quandoque patri obijcitur ſolus curſus temporis, quo filius ſtetit in libertate, tunc requiruntur uiginti anni ad excludendum eum, ut l. j. j. de patr. pote. & ibi not. Quandoque patri obijcitur factum ſuum cum curſu temporis, tunc ſufficiunt decem anni ad excludendum patrem, ut l. poſt mortem. ff. de adop. Quandoque patri obijcitur factum ſuum tantùm, tunc iſta obiectio non
3 excludit eum, ſi factum eſt inualidum, hic eſt caſus. † Tertiò opp. quòd contra patrem non poſſet peti reſtitutio, ut j. qui & aduer. quos. l. fin. Sol. Regula illa fallit in cauſa ſtatus, hæc eſt bona ſolut. quæ mihi placet. Alij dicunt quòd non petitur reſtitutio aduerſus patrem, ſed aduerſus ſententiam latam pro patre. Et hanc opinionẽ tenent quidam, quia tunc quæritur de iudice, non de patre, licet Cyn. cam non

non teneat. Opp. l. prælecti. & l. minor. eo. tit. ff. Sol. Intellige hic q̃ de proconſule, ibi de eodem loquitur, &c.

LEX III.

1 *Iudex delegatus quando poſsit de in integrum reſtitutione cognoſcere.*

2 ADVERSVS. Aduerſus ſententiã uicarij, uel delegati principis ſolus princeps[a] reſtituit. Op. auth. de appe. & intra quæ temp. §. fi. Dicit glo. aliud in appellatione quãm in reſtitutiõe. Tu dic idem, ibi enim appellatur ad principem, licet alij iudices ab eo deputati ſuper hoc cognoſcãt ut uidiſtis in l. præcipimus.
1 j. de appel. † Quæro an ipſe iudex delegatus poſsit de reſtitutione in integr. cognoſcere? Quidam dicunt q̃ ſic, ut l. fin. ubi & apud quem. & ſic iſta lex corrigitur. arg. pro hoc in l. qui proprio. §. item quæritur. de proc. Breuiter, ſi reſtitutio petitur aduerſus aliquam interlocutoriam, tunc ipſemet delegatus poterit reſtituere, ut d. l. fi. j. ubi. & apud quem. ſi petitur reſtitutio aduerſus diffinitiuam, tunc ipſemet delegatus reſtituere non poſſet, ut hic, niſi ſibi ſpecialiter committeretur, ut l. contraria, &c.

ADDITIO.

Pro concordia. Aduerte, quòd reſtituere poteſt ſolus princeps aduerſus illum, qui uice principis iudicauit. ita Bar. & Bal. hic. Bar. l. fi. C. ubi, & apud quem, contrà uidetur tenere in l. iudex. ff. de re iu. hic refert Pan. in conſ. lxxxviij. Tu dic, ut ipſe ſenſit ubiq;, dut reſtitutio fit de directo aduerſus ſententiam ipſam diffinitiuam, & non poteſt, quia functus eſt officio ſuo. Et ita uidetur clarè determinare Bar. l. j. in fi. ff. de quæſt. & iurib. præal. Aut debet fieri reſtitutio circa aliquam interlocutoriã, & circa appendicia, non circa principalem, & poterit delegatus reſtituere, iſta fuere de mente ipſius Bar. ubi 5.

4 *Princeps. Adde q̃ Bal. ex hoc infert, q̃ ſtante conſtitutione legati, quod appellatio non intelligatur deſerta, licet Apoſtoli non fuerint petiti, & legatus à Papa in terra iuriſdictionis ſuæ protulerit ſententiam à qua fuit appellatum, non tamen fuerunt Apoſtoli petiti, q̃ appellatio dicitur deſerta, quia conſtitutio inferioris non ob. delegato Principis.*

LEX IIII.

1 *Sententia lata contra minorem indefenſum, quando & quib. caſib. ualeat.*
2 *Sententia lata contra minorem, an ualeat, ſi tutor fuit, in exordio litis, ſed non tempore ſententiæ.*
3 *Minor an tutor condemnetur quando non defenditur.*
5 *Si tutor uel curator à principio fuit in cauſa, poſteà in proceſsu non fuit citatus, ſed minor cum alio eius curatore, an ſententia ualeat.*

CVM Et minores. Sentẽtia lata aduerſus minores indefenſos eſt ipſo iure nulla, ſed ſi ſunt defenſi eſt ualida, ſed poſſunt reſtitui. Opp. factum ab adulto nõ habente curatorem eſt ualidum: l. ſi curatorem. ſ. de in integr. reſt. ergo
1 eo. modo ſententia. Gl. dicunt † q̃ illud eſt uerũ in contractibus ſecus in iudicijs, ſecundũ omnes, licet nulla lege caueatur. Vide gl. certè tex. in l. acta. §. fin. ff. de re iud. uidetur hoc multùm bene concludere. Opp. etiam q̃ ſententia lata contra minorem ualeat: ff. ex qui. cau. in poſ. eatur. l. apud Iulianum. §. fin. & l. ſi minor. de bo. aut. iud. poſ. Sol. Dicit glo. fallit in ſentẽtia interlocutoria, ut ibi, hic loquitur in diffinitiua. Dicas quòd uerũ eſt in ſententia interlocutoria de mittendo, uel nõ mittẽdo in poſſeſsionẽ, ſecus in alia interlocutoria, q̃ proferẽ parte preſente, ut uidiſtis in l. ſi preſes. j. quo & qñ iud. Itẽ fallit in ſentẽtia diffinitiua, quæ proferẽ in poſſeſsiõe momẽtanea, ut l. j. j. ſi quis uel alio mõ. & l. j. ſi de momen. poſ. fue. app. † Quærit gl. quid ſi tutor uel curator fuit in exordio litis, ſed non interfuit tempore ſententiæ, an ſententia ualeat? Videtur q̃ nõ, ut l. ſi præſes. j. quomodo & qñ iud. Gl. determinat contrarium, & dicit, Quãdo q̃ tutor qui interfuit ab initio, ex poſtfacto deſijt eſſe morte, uel alio caſu, tunc ſententia lata aduerſus minorem eſt nulla, ut d. l. ſi præſes. Quandoq; tutor adhuc durat, ſed adeſſe noluit, tũc ſententia ualet, l. quamuis. la j. de adul. Contrarium uidetur dicere glo. in d. l. ſi præſes. ubi dicit q̃ paria ſunt, tutorẽ non eſſe uel eſſe, & nolle aſsiſtere. Et dicas ſic, Quandoq; tutor eſt ſi quidem aſtitit in toto proceſſu, noluit tamen adeſſe ſententiæ, tunc ſentẽtia ualet, ut in hac gl. Ad unũ tamen aduerte q̃
3 gl. hic dicit, † q̃ condemnatur minor, intelligas hoc eſt tutor contumax pro minore, uel fortè etiam ipſe minor, ſecũdum ea quæ dixi in l. j. j. de ſent. Quandoq; tutor noluit adeſſe in cauſæ proceſſu, & tunc ſententia lata contra minorẽ nulla eſſet ipſo iure, ſicut quando nõ haberet tutorem, ut d. l. ſi præſes. & quod ibi no. Et ideò contra tutorem nolentem uenire ad proſequendum cauſam proditum eſt remedium quod habuiſtis in l. eum qui res. ſ. de proc. Ex prædictis habes unum caſum, quando minor fuit defenſus ab initio nõ
4 in fi. quid iuris ſit. Quæro † quid ſi minor non ſit defenſus ab initio, licet in fi. ſic. Certè ſentẽtia eſt nulla, quia legitimè non fuit inchoata cum ſua perſona, ut l. momentaneæ. j. qui legi. perſo. & uide glo. Et ſecundum hæc habes ſecundum caſum. Tertio caſu quãdo minor non fuit defenſus neq; ab initio neq; in proceſſu, iſte caſus eſt indubitabilis, ut hic. Iuxta prædicta glo. quærit de quæſtione notabili, † quid ſi ab
5 initio tutor fuit in cauſa, poſteà in proceſſu nõ fuit, nec fuit citatus, ſed fuit citatus minor cum alio eius curatore fortè ad illam litem, an ualebit ſententia? Gl. uidetur dicere q̃ ſic, ut l. ſi minor. ff. de bo. aut. iud. poſſ. ubi minor habens curatorem, poteſt uenire cum alio defenſore. Doc. nõ examinãt iſtud plenè. Breuiter fatcor, q̃ ſi tutor inchoauit inſtantiam, minor ipſe cum alio legitimo adminiſtratore poteſt proſequi, quia ipſe habet utile ius inſtãtiæ, ideò ſi ipſe citatus uoluit comparere, optimè potuit, & ualebit proceſſus, ſed ſi ipſe noluit cõparere, proceſſus factus cõtra eum ualet, quia non potuit ipſe inuitus citari ad illam inſtantiam, ut l. procuratoribus. ſ. de proc. & ibi dixi uobis, & ita conſueuit dicere do. Lambertinus de Rampon. q̃ intelligitur quãdo ab initio ſolus tutor inchoauit cauſam, ſecus ſi inchoauit pupillus autoritate tutoris, quia tũc iſta gl. procederet ſimpliciter, ut l. j. §. ſufficit. de adm. tut. Quæro ultimò quia hic fuit facta mentio de ſententia nulla, & ea quæ reſcinditur per reſtitutionem, † quid ſi in libello dicatur, & dico ſententiam
6 nullã, & ſi qua eſt, appello, an ualeat? Dico quòd ſic. c. auditis. ex̃. de reſt. in integ. Dixi. in l. j. qñ prouo. nõ eſt neceſ. &c.

LEX V.

1 *Reſtitutio aduerſus ſententiam latam contra adminiſtratorem minoris quando detur minori.*
2 *Reſtitutio in integrum quando competat ubi habeat locum aliud remedium, puta, appellatio.*
4 *Minori an currat tempus ad appellandum.*

a IN REM Pupilli.[a] Eodẽ modo reſtituitur minor aduerſus ſententiam latam contra eius adminiſtratorem, ſicut contra ſeipſum. Opp. de l.
1 ait prætor. in prin. ff. de mino. ubi datur † reſtitutio de eo quod geſtum eſt cum minore: ſed hic non geſtũ cum minore, ergo, &c. Rñ. imò cum ipſo minore eſt geſtum quãdo geritur cum eius tutore, uel curatore, & probatur in hac l. fi. Simile uidebitis in l. iij. §. ſi pcurator. ff. quod quiſq; iur. Sed ſi dicis, iſtud nõ eſt uerũ propriè, ſed impropriè, l. j. §. deiecíſſe. j. de ui & ui arma. Ego reſpõdeo q̃ imò propriè geritur cum minore, quia iſte actus licitus & ſic à tutore uel curatore neceſſariò fit, & neceſſariò uidetur fieri rectè cum ipſo pupillo, ſicut dicimus de eo qui percutit aliquem cum pila uel ſagitta, quia uerè percutit cum illa pila uel ſagitta, l. item Mela. in prin. & §. j. ff. ad leg. Aquil. Dixi alio anno plenè in l. ſed & ſi unus. §. ſeruus. ff. de iniu. Opp. de l. ſi creditor. ſ. ſi tutor uel curat. interuc. Sol. Aliud quando quis contrahit cum tutore contemplatione ipſius, aliud quando contra eum ſimpliciter datur ſententia, quia tunc ſententia mãdaretur executioni cõtra pupillum, ut l. iiij. in prin. & §. j. ff. de re iud. & l. Plautius. ff. de proc. meritò hic minor reſtituitur. † Item opp. reſtitutio in integrũ nõ habet locũ, ubi cõpetit aliud auxiliũ, ut l. in cauſæ, la ij. ff. de mino. Sed ille qui

ſuccubuit,habet remediũ appellationis de iure cõmuni,ergo uideť ꝙ de neceſsitate reſtitutionẽ nõ habeat.Dicũt quidam ꝙ hic loquiť quando erãt elapſa tempora appellationis.Quod an ſit uerũ,examinabiť incontinenti, tamẽ quantùm ad propoſitũ glo. ſol.alio modo, quia reſtitutio tribuit plus quã tribuat appellatio, nam per appellationẽ quis habet neceſſe adire maiorẽ iudicẽ, quod nõ habet neceſſe per reſtitutionẽ.Præterea,per appellationẽ non poſſet quis reſtitui ad exceptionẽ dilatoriã,ut l.ita demũ. ſ. de proc. ſed per reſtitutionẽ ſic,ut l.minor xxv.annis omiſſam. ff.de minoribus.Præterea,hoc probatur in l. j. ſi ſæpius in integr. reſti.
3 poſtu. † Not.ergo ex iſta gl.unam limitationẽ [b] bonã & no
b tabilẽ,ꝙ illud qd' diciť, ꝙ extraordinariũ auxiliũ nõ cõcurrit cum ordinario,eſt uerũ,niſi extraordinariũ ſit magis plenum.Tene mẽti totã iſtam gl. Ad illud aũt quod dicitur ꝙ tempora appellationis nõ currũt minori,op.j.in qb. cau.in
4 integ.reſt.non eſt neceſ.l.fi.Dicũt quidã, † fateor ꝙ hodie tẽpus appellandi nõ currit minori,per illã l. Alij dicũt contrarium,ꝙ fauore iudiciorũ iſta tẽpora currãt minori. Simile j.de iud.l.properandũ.§.fi.habuiſtis no.in l.ul. ſ.ſi tu.uel cura.interue.& in hoc reſidet gl. Cont.gl.uideť tex.in l. ſi præſes. j.quõ & qñ iu.Præterea uidetur rõ,ideò eã in l.prope.in fi.currit tẽpus inſtãtiæ,quia parat modicũ præiudiciũ, cùm actio firma remaneat,ut no.in d.l.ul.ſi tutor uel cur.interue. ſed tẽpus appellationis nõ ſolùm aufert inſtantiã,ſed etiam aufert totã cãm.Quid dicemus? Breuiter poſſumus ſic dicere,Si minor non habet tutorẽ,tẽpora appellationis nõ currunt,ut d.l. ſi præſes.j.quõ & qñ iud. ſicut nõ currũt abſenti nec ignorãti,qa iſta computanť à tẽpore ſcientiæ,ut uidiſtis in l.ab eo.j.quõ & qñ iud.ſed ſi habet defenſorem,& nõ appellat,ſeu nõ proſequiť,tũc currũt iſta tẽpora. Ita loquiť iſta gl.Sed ſi dicas ꝙ per lapſum iſtorum temporũ amittať cauſa,cõcedo, tamẽ fauor iudicij requirit ut iſta tẽpora labãtur, licet poſsit reſtitui,ut in auth de hær.& fal.§.pupillus.Cont. hoc tamẽ facit gl.quæ eſt in d.l.ſi præſes.quõ & qñ iud. ſed illam põt intelligere ꝙ cõtra minorẽ indefenſum nõ põt ferri ſentẽtia à iudice,ut dixi ſ.l.prox.ſed per lapſum inſtãtiæ à iure ſic.Vide gl.tuam,& no.& eam perpetuò tene menti,&c.

ADDITIO.

a In rem pupilli. Quòd appellatione pendente poteſt peti in integrum reſtitutio,& tenuit Arc.lxxxvij.d.c.irreligioſum, & hoc etiam dicebat do. Flo.hic.& alle.iij.de appel.& facit,quia poterit peti in principali cauſa, arg.l.impera.§.poſtquam.ut le.no.cau.

b Limitationem. Vide Bar.& alios ſcribentes in l.in prouinciali.§.j. ff.de oper.no.nun.& unum uerbum Ro.conſi.ccxx.in uerſi.iij.

Si aduerſus uenditionem. Tit. XXVIII.

LEX I.

SI MINOR. Iuramentum de non uenendo contrà per reſtitutionem impedit eam poſtulari. Opp.l.non dubium.in fi.ſ.de leg. Huius timore hæc lex uariatur duobus modis. Vno modo ſecũdum Mar.qui dicit ꝙ hæc lex loquitur generaliter,ſiue decretum iudicis interuenit, ſiue non. Non ob.l.contraria, quia loquitur in contractu perpetuo prohibitiuo,ſed alienatio rei minoris in quibuſdam caſibus reperitur permiſſa,ideò firmatur iuramẽto. Bulg.fuit in contraria opi.quia l.non dubium. loquitur quando contractus eſt nullus ipſo iure,unde iuramento nõ firmatur, & pars poteſt agere ex iure ſibi cõpetenti,nec habet hoc neceſſariò impetrare à iudice,unde iudex non eſt autor periurij. hæc lex loquitur quando contractus eſt ualidus,quia decretum interuenit. Vnde habet neceſſe petere reſtitutionem in integrum,ut poſsit agere, quam ſibi iudex denegat ne poſſit reſtitui,ne ſit autor periurij.ideò Bulg. dixit per elegantia uerba,ut hic habes in glo.Iſta opi.eſſet uera iure Codicis, tamen ſuperuenit auth.ſacramenta.quæ eſt noua conſtitutio Imperatoris Friderici, & approbauit opi. Mar. ut etiam ſi ſuper contractu inualido iuretur,non poſsit minor ueni-

re contrà * ſecundũ opin.communem, licet quidã cõtrà,ut dicemus ſuper d.auth.Opp. ſ. de tranſac. l. ſi ex falſis. Sol. Ibi interuenit dolus aduerſarij. Op.de l.fi.j.de non nu.pe. Sol. Ibi iuramentum habet in ſe tacitam cõditionem.hic non habetis alia, cætera dicemus in auth.ſacramenta,&c.

* Cõtrà. Hæc eſt receptiſsima ſententia, ut actus alioqui inualidus, iureiurandi confirmetur,puta,in reſtit.in integrum: ut hic, uel in donatione inter coniuges:Bar.l.ſi quis.ad leg.falc.l.j.de dona.inter uir.quia à iureiurando præſtito, ſine periculo animæ recedere non poſſumus:c.quamuis.de pac.c.cùm contingat.de iureiur. I. Concen.B.

AVTHEN.

2 *Contractus quibus ex cauſis fiat inualidus.*
7 *Iuramentum an præſtetur corporaliter.*
9 *Impubes proximus pubertati obligatur iuramento.*
10 *Iuramentum an apponatur in ipſo contractu,uel poſteà quandocunque, uel prius nihil refert.*
12 *Quando iuratur extra contractũ,an requiratur præſentia aduerſarij.*
13 *In dependentib.à ſola uoluntate unius, nõ requiritur præſentia partis.*
14 *Iuramentum præſtitum per minorem ſuper contractu inualido alia ratione quàm minoris ætatis,an ualidet contractum.*
16 *Iuramentum præſtitũ per minorẽ, an impediat reſtitutionẽ in integrum.*
17 *Iuramentum interpoſitum ſuper facto, extenditur ad omne ius quod deſcendit ex illo facto.*
21 *Si iuratur generaliter non uenire contra aliquem contractum ab eo celebratum,an habeat locum hæc auth.*
22 *Meum,tuum,ſuum,ius dominij uel quaſi præſupponit.*
25 *Inuiolabiliter cuſtodiri quomodo dicatur.*
26 *An hæc auth. habeat locum, quando minor eſt deceptus ultra dimidiam iuſti pretij,remiſsiuè.*
27 *Iuramentum interpoſitum per metum non obligat.*

a SACRAMENTA. [a] Iſta eſt noua cõſtitutio Friderici, & habet multùm altam & multùm ſubtilem materiam,& ego tractaui de iuramẽto pleniſsimè in l.ſi quis pro eo.in prin.ff.de fideiuſ.ubi tractaui de omnib. iuramentis, niſi de eo ꝙ à minore præſtať, de quo hic dicã, quia hęc eſt ſua materia. Et primò loquiť de iuramento interpoſito ſpõte.Secũdò de iuramẽtis interpoſitis ui.Secũda ibi,per uim autẽ.Iac.Columb.gloſſauit iſtam auth. & ponit multa & infinita.Glo.breuiter ponit quædam ſubſtantialia.Dñs Roſt. cõmentauit iſtam conſtitutionẽ, & ponit eam inter ſenatuſconſulta,& ibi dicit multa bona.Ego dicam uobis quæ ſunt magis quotidiana & utilia. Et ut intrẽ gl.op.& uideť ꝙ iuſiurandum non ſit obligatorium,niſi in liberto,ut l.ut iuſtitãdi.ff.de ope.lib.l.fin.de lib.cau.& l.ſi quis pro eo.in prin.de
1 fideiuſ.Hutus timore debes ſcire † ꝙ triplex eſt iuramentũ. Quoddam eſt obligatorium,ut ſi aliquis uult ſe obligare iuramento,nullo alio præcedente uel ſequente cõtractu,& tũc iuramentũ non eſt obligatoriũ niſi in liberto,ut l,nõ dubiũ, in fi.in glo.fi.ſ.de legi.Quoddam eſt iuramentũ litis deciſorium,quãdo iuratur ſuper aliquo.de hoc loquiť tit.de iureiur.ff.& C.& de hoc non loquiť hæc auth. Quoddã eſt iuramentum confirmatoriũ alicuius cõtractus, de illo loquitur
2 hæc auth.Itẽ debetis ſcire † ꝙ contractus ſit inualidus multis ex cauſis. Qñq; fauore publicæ utilitatis, quandoq; eſt quia cõtra bonos mores,quãdoq; quia non ſeruať ſolennitas,quandoq; quia lex ſibi non aſsiſtit,& multis alijs ex cauſis,ut habes inſti.de inuti.ſtipul.De omnib. iſtis non loquitur hæc auth. quãdoq; contractus eſt inualidus ratione minoris ætatis, & de hoc tantùm loquitur hæc auth. His præmiſsis iterum op. ad hanc auth. ſ. de legib. l. non dubium. Dicunt quidam quòd hæc auth.corrigit illam legem. Alij dicunt,& hanc opinionem tenent omnes Vltramon. quòd iſta auth. non corrigit legem contrariam, nam hic loquitur quando interponitur ſuper contractu ualido.Dicit enim ſuper contractibus rerum ſuarum, lex contraria loquitur ſuper contractu inualido,& ſecundum hoc iſta authen. uenit ad l. C.addendo,non corrigendo. Gl.uidetur dicere quòd

3 ueniat corrigendo, † ꝙ ſi interuenerit ſuper contractu in-
4 ualido,quòd illud confirmet.Et hanc tenent omnes, & con
5 ſuetudo approbat,& ego credo ꝙ ſit uerũ. † Nam iſta auth. fuit facta tempore noſtrorũ gloſſatorum.Et audiui † ꝙ Imperator Frid.ex certa ſcientia ſciẽs iſtas opi.approbauit op. Martini,ita referũt doctores antiqui. Venio ad quæſtiones, dicitur hic,Sacramenta. Quæro quid eſt hoc dictum ſacramenta? Rñ.debes dicere ꝙ hoc uocabulũ hic poniť impro-
6 priè, † quia ſacramentũ propriè eſt ſacræ rei ſignũ, de quo loquitur tit.eх.de ſacra.non reiteran.ſed hic ponitur ſacra-
7 mentum,hoc eſt iuramentum.Quæro circa iſtud, † utrùm
b ſit neceſſe ꝙ ſacramentum præſteť corporaliter? [b] Videtur ꝙ non,quia auth.ſimpliciter loquitur.In contrarium uidetur
8 ꝙ ſic,ut l.j.huius tit.quæ hoc probat. † Nam in quib. caſib. habet locũ lex interpretata,in his habet locũ lex interpretãs ut in auth.de filijs ante dota.inſtr.natis.Pro hoc uidetur tex. in l.ſi alterius.j.ſi minor ſe ma.dixe. Et hoc de iure ciuili cõmuniter tenetur.Ego credo ꝙ Canoniſtæ teneant aliter.Sequitur in tex.puberum. Quæro quid ſi iurauit pupillus ſeu impubes? Gl.dicit ꝙ non tenet. ar.l. qui iuraſſe. de iureiur.
9 Doc.communiter tenent † ꝙ ſi impubes eſt maior infante, proximus pubertati,ita ꝙ in eo cadat delictum,tũc oblige-
c tur iuramento,[c] ut l.impuberem.ff.de fal.& de fur.l.impuberem.Sequiť in tex.ſponte facta.dicit ſponte, ad differentiam eorũ quæ j.ponunť per uim,ut uidebitis.Sequitur in tex.ſuper. Quæro quando debeat interponi iſtud iuramentum?
10 † Reſpondet gl.ſiue in ipſo contractu,ſiue poſtea quãdoq;,
11 ſiue prius. † Not.ſignificationem iſtius dictionis, Super,ꝙ
12 non requiriť quòd in ipſo cõtractu fiat.Sed quæro † an qñ iuratur extra contractum, requiratur præſentia aduerſarij? Videtur ꝙ ſic,ut l.certũ.§.ſi quis.ff.de confe.& de iureiu.l.iij.
13 in prin.& hoc multi tenent.Contrarium puto, † nam in actibus,qui dependent ex ſola uoluntate unius, non requiritur partis præſentia,ut in ratihabitione, l. Põponius ſcribit. de neg.geſt.Item in aditione hæreditatis,quæ ſolo animo aditur,ſed iuramentum,de quo hic loquitur,eſt ſolùm cõfirmatorium,& tamen ſicut ratihabitio põt fieri parte abſente, ita iſtud iuramentum. Sequitur in tex.contractibus.

Quæro an hæc auth.loquatur in contractib.inualidis,uel ualidis.De hoc ſunt opin.inter doc. & communiter teneť ꝙ hæc auth.loquatur tam de cõtractib.ualidis quàm de inualidis,ut ſ.dixi.Tamẽ ad unum eſt aduertendũ, ꝙ hæc auth. ſolùm loquitur quãdo cõtractus eſt inualidus ratione ætatis, nam iuramentum facit eum uideri maiorẽ per iſtã auth.
14 † Si ergo alia ratione contractus eſſet inualidus,iuramentum præſtitum à minore ſimpliciter,non ualidaret iſtũ contractum,niſi ultrà adijceret, quia iuraret nõ uenire contrà, ratione ætatis minoris,uel alia quacunq;.nam ex eo ꝙ iurat non uenire contrà,ratione minoris ætatis,habetur pro minore.Ex eo qd' ſubdit, uel alia quacũq;, habeť perinde ac ſi maior iuraret.Vnde in caſib.in quib.iuramentũ maioris cõfirmaret cõtractũ,& hic cõfirmabiť, in caſib. in qb. iuramẽtũ maioris non confirmaret,nec hic cõfirmabiť. Et ideò po
15 no q.de facto, † per multas ciuitates Italiæ ſunt ſtatuta quæ dicunt,ꝙ nullus audeat contrahere cum minore, ſine præſentia cõſanguineorum,& ſub certa pœna,minor contrahit & iurat non contrauenire ratione minoris ætatis,uel alia,utrùm poſsit uenire contrà. Aduocati communiter dicerent ꝙ non,quia iſtud ſtatutum non poteſt facere quòd minor ueniat contra iuramentum ſuum, non enim hoc poteſt facere Imperator,ideò l.nõ dubiũ.ſ.de legi. corrigitur per cacùm contingat.eх.de iureiur.Ego dico contrà, nã iſta auth. & c.cùm contingat.loquuntur quando contractus eſt prohibitus fauore iurantis, meritò iurando tollitur eius fauor. Nõ enim prohibeť aliquis emere à minore, nec minor prohibetur uẽdere à lege,ſed dicit, ꝙ nõ ualeat ſi facit,unde lex non aſsiſtit huic uenditioni, nec prohibet perſonam contrahere,ſed ſi quis facit contra præceptum legis,peccat mortaliter,ut eх.de ma.& obed.c.ij. qui non obedierit Principi, morte morietur.Et alibi dicit Paul.ad Rom.xiij. Omnis anima ſubdita ſit Principi,& j.ſequitur. Et qui uoluntati eius

reſiſtit,uoluntati Dei reſiſtit,& damnationem ſibi acquirit. Cùm ergo ſuperior populus,uel princeps hæc præcipiat, ſi quis facit contra legem,peccat mortaliter.Sed iuramentum interpoſitum ſuper peccato mortali,non eſt obligatoriũ,ut in c.ij.eх.de pact.lib.vj.& eo.li.de reg.iur.c. non eſt obligatorium. ergo manifeſtè concluditur ꝙ tale iuramentum non obligat*, & ideò uerba ſta-
d tuti ſunt diligenter inſpicienda,utrùm prohibeant perſonã contrahere, uel prohibeãt contractum ualere, ꝙ tene menti. [d] Quæro
e utrùm [e] per tale iuramẽtum ſimpliciter præ
16 ſtitum impediať minor † petere reſtitutio-
f nem in integrum [f] ? R.ꝙ Dy.conſuluit, ꝙ nõ prohibetur petere reſtitutionẽ,& Cy. hoc refert in l.ij.j.de reſcin.uen.Ratio hæc eſt ſcdm eum,quia nemo uideť renunciare ei de quo non cogitauit,ut l.mater.ff.de inof.teſta. Sed minor nõ cogitabat ſibi cõpetere reſtitutionem,ergo ei nõ uidetur renunciare, & iuramentum nõ porrigiť ad aliud, de quo non eſt cogitatum,ut l.fi.ff.qui ſatiſd.co.& l. fi. in prin.ad Mace.j.de nõ num.pec. ſ. de trãſac. l.ſi ex falſis.Eſt ergo neceſſe ſecũdum ꝙ dixi, ꝙ certificetur de beneficio reſtitutiõis,quale ſit, quicquid dixerit, cõmuniter ſeruatur
g contrariũ,ego cõſului contrarium,[g] nam ſufficit quẽ eſſe certum iurare ſuper facto. tunc
17 † enim illud iuramentũ extendetur [h] ad o-
h mne ius ꝙ deſcendit ex illo facto,ut l.ſi duo. §.ſi quis iurauerit.ff.de iureiu.& eſt tex.ſ.eo. l.j.& ſi bene intelligatur. Quæro, utrùm hæc
18 auth. habeat locũ in † cõtractibus, in quib. ex una tãtùm parte oriť obligatio. Quidam ꝙ non,glo.ꝙ ſic,ut habes in glo. quia prædicti contractus appellãtur, ut l. ſi donationis. ſ.quod me.cau.& l.ſi quis.de preſcrip. xxx. ann.Plus dicit Roſt. ꝙ ſi iuret ſuper aliquo turpi contractu,ſiue ſuper actione perſonali,ſiue reali,ſuper quacunq; obligatione iſta auth.habet locum,& ſic olim nomẽ contractus latiſsimè accipiebatur, ſicut in l. contractus.de fide inſtr.de iud.l omnem obligatonem. Pro eius declaratione habemus uide-
19 re utrũ iſta auth. † ſit fauorabilis, uel odioſa, quia aufert minorib. beneficium ſuum, & hoc eſt uerum reſpectu rerum corporaliũ ſed non reſpectu animę,quæ præferenda eſt cunctis rebus,ut ſ. de ſacroſanc.eccl.l.ſanci-
i mus. quia dicitur fauorabilis. [i] Fauet enim ne quis in periuriũ incidat ſi fauorabilis,ergo extendenda, ut l.cùm quidam.ff. de lib. & poſth. & ſic omnes prædictos contractus comprehendet. Quæro, quid ſi iuramẽtum
20 interponatur † ſuper diſtractu,id eſt, ſuper aliqua quieta-
tione? Gl.in l.quid ergo.§.j.ff.de contraria uel utili ac.tu.di-
21 cit idem quod iuramẽto firmatur. † Quæro quid ſi iuratur generaliter,nõ uenire contra aliquem contractum celebratum ab eo? Gl.arg.hic pro,& contra. Certè iſta opinio reſidet in eo quod dixi ſ.an tempore iuramenti requirať præſentia aduerſarij,uel nõ, & tenuit ꝙ nõ requiriť. Eadẽ rõne uideť ꝙ tale iuramentũ generaliter præſtitũ debeat ualere, etiã,& in omnib.cõtractib.præiudicare. Quæro qd in iudi-
22 cijs, † utrũ poſsit minor intereſſe cũ iuramẽto.In gl.ſunt opin.Breuiter puto ꝙ ſic,& ſic cõiter tenetur, quia in iudicijs quaſi contrahiť, ut l.iij.§.idem ſcribit.ff.de pecu. In cõtrariũ facit,quia iudiciũ redditur in inuitũ,ut l.inter ſtipulantẽ.§.j. de uer.ob. & auth. iſta loquiť qñ iuramentũ præſtať ſponte. Breuiter dic,licet iudicium reddať in inuitũ, tñ iuramentũ nõ fuit exactum ab inuito,meritò habet locum iſta auth.Sequitur in tex.rerum ſuarũ,quid ſi minor uendidit rem alie-
23 nam? † Roſt.examinat hic iſtud multùm bene & dicit,ꝙ hęc

Non obligat. Idẽ Bar.l. ſeruis. ad leg. falc. l. j. de do. int. uir.l. pactũ quod. in ij.lect.ſ.de pac. quẽ ſequitur Iaſ. l.quæ dotis. nu. xxxxiiij.ſol.mat. Caſt. conſi.viij. lxiiij.xcix.clviij. Alex. cõſ.xcviij. Cont.tamẽ idem Bart.l. fin.ſ. de pact. & d. l. j. quem ſequitur Bal.d. l. j. & in l.ſi quis inquilinos.§.j.de leg.j. l.cùm nullæ. pecol.j.de do.ant. nup.l.ij.q.vj.de reſcin.uend.l.cũ cõtingat.xv.co. de iureiu.l.j.co. xv.ſ. de ſacroſ. eccl. Caſt.conſi. lxiiij.ſed cùm anima qbuſcunq; reb.præponenda ſit:l.facimus. ſ.de ſacroſ. ecc. & minor citra animæ diſpẽdiũ iuramentũ reuocare nequeat,meritò puto ſeruãdum,modò iure iur.ad rem illicitã,hoc eſt,præceptis Dei aduerſantẽ ſeſe nõ obſtringat, quod optimi magiſtratus officio incũbit. I. Con. B.

uerba, meũ, tuum, ſuũ, & alterius, requirũt etiã ad aliquem, rem iure dñij pertinere, uel quaſi, uel alio iure, ut l.ij.de cõd. inſt.& l.ij.ff.de reli. Tamẽ hoc debet intelligi ſuper cõtractib. rerũ ſuarũ, hoc eſt, ſuper contractib. obligationũ ſuarũ, unde licet res ſit aliena, ſi tamen obligatio eſt ſua, habet locum iſta auth. Sequitur in tex. nõ retractandis. Quæro utrùm de neceſsitate debeat poni in inſtrumẽto illud uerbum, qd iu-
24 rauit non retractare? Rof. † dicit ꝙ non, quia ſufficit quòd ponatur uerbum æquipollens, ut qa promittit prædicta ſeruare, uel cõtra prædicta nõ uenire, ut uidiſti in l.j.s. Facit qd dicimus in re iudicata, ut j. de ſen. l. præſcs. & ff. de re iud. l. in ſumma. Sequitur in tex. inuiolabiliter cuſtodiant. Quæro,
25 quõ † cuſtodient? dicit gl. ex tali cõtractu dabit actio & exceptio. ut l. ſtatuas. de acq. re. do. qd tene menti ubicunq; lex præcepit aliquid, ex quolibet eius ſtatuto datur actio & exceptio. Quærit gl. quæ actio datur? Gl. dicit, & bene, & dic ut
26 in ea habes. Quærit gl. quid † ſi minor eſt deceptus ultra dimidiã iuſti pretij, an habebit beneficiũ, l.ij. de reſc. uend. Gl. tangit hoc plenius in l.ij. de reſc. uend. & ibi dicã. Sequit in
27 tex. per uim aũt, &c. Ex iſto fine no. † ꝙ iuramentũ interpo-
k ſitum[k] per metum nõ obligat, nec recurritur ad exceptio-
l nem[l], licet aliàs detur actio, quod metus cauſa, &c.

ADDITIO.

a *Sacramenta. Adde conſ. Io. de Imo. lxviij. pro glo. uide hic Ioan. de Imo. in conſ. cxxj. uide Bar. conſ. cj. incip. Girar. de Tuderto. uol. j. ubi diſtinguit an iuramentũ ſit de præterito. ut no. in iſta auth. an de futuro. & uide Bar. in conſi. clxiij. incip. quæro, dicit ſtatutum. ubi omnino uide, quia alleg. c. ij. de maio. & obe. & loquitur etiam de contractu ſimulato. uide Bar. in conſ. clxxvij. incip. prædicto puncto. uide Lud. Rom. in conſi. xij. incip. uiſo facto propoſito. And. Barb. Et adde tu, an hæc auth. habeat locum in donat. Adde & uide Franc. de Are. in c. in præſentia. de probat. & Moder. repetentes, hic.*

POMA. *Sacramenta. Limita iſtum tex. q; iuramentum non confirmat contractum, ubi in eo argueretur dolus. Ita Anch. in conſ. ſuo, clxx j. incip. in s. dicta contentione. & in conſi. lxxxviij. & in conſi. cccxl. & ad auth. uide Bar. in conſi. xcix. & Io. de Imo. conſ. j. & conſ. clvj. & Alex. xlij. uol. j. & Anc. in c. canonum ſtatuta. de conſt. & conſ. xxxviij. & Are. lxxiiij. uol. iij. & Alex. liij. uol. iij. ubi ponit an iſta auth. haberet locum, ubi interuenit enormis læſio, & an in contractu donationis, autoritas curatoris, & aliæ ſolennitates requiſitæ à iure cõmuni, etiam municipali. & ibi an peti poſſet abſolutio à tali iuramento. & xxj. in fi. uol. v. ubi ponit quid ſi iuramentum eſſet præſtitum à tutore pupilli uel alio adminiſtratore. & Ro. omnino. ccccxxxvij. ubi ponit remiſsiones. & So. lxv. ubi ponit an habeat locum in Iudæo. & limita iſtam auth. ut nõ procedat in prodigo iurãte ſuper cõtractu, etiã cum autoritate curatoris, ut per Alex. poſt alios reprehendentẽ Bar. uolentem contrariũ in l. j. in fi. ff. de cur. fur. & in l. is cui. ff. de uer. ob. & idem tenet Bal. ſibi contrarius in c. j. in §. item ſacramenta. ult. uer. in tit. de pace iur. firman.*

P. PAV. P. *Sacramenta. An diſpoſitio huius auth. procedat in enormiſsima læſione, uide Alex. conſ. xlij. Vide etiam in conſ. cxxv. ubi etiam latè ponit de materia iuramenti. Et an in caſu huius auth. poſsit peti abſolutio à iuramẽto, de quo uide Iaſ. hic latè. Vide etiã latè de materia Alex. conſi. ccclxv. ubi ponit an & quando poſsit peti habilitatio, & an in ea requiratur citatio partis, de quo uide in conſ. dxxxviij. ubi alia ponit. Itẽ no. q; iſta auth. non corrigit leges antiquas loquentes de iuramento aſſertorio, prout eſt in l. ſi alterius. j. ſi minor ſe maio. dixe. uide Franc. conſ. lxxiiij. Item an iſta auth. procedat in impubere doli capace, uide Pau. con. ccxv. ubi etiam ponit ſi non tenetur ſeruare, qua actione reſcindat. Item in materia huius auth. uide Bal. c. j. §. item ſacramenta. de pace iur. fir. Itẽ an habeat locum in donatione uel enormiſsima læſione, uide Fel. c. in præſentia. ex. de proba. Vide omnino latè Pet. de Anch. conſ. cccxxx. concludentẽ poſſe contraueniri iuramento per minorem præſtita ratione euidentis iniquitatis & læſionis. Vide etiam latè Barb. conſi. vj. uol. iiij. Item an minor, qui iurauit, excludatur, quoniam poſsit ratione enormiſsimæ læſionis contrauenire & dicere contractum nullum, uel petere ut reſcindatur beneficio l. ij. j. de reſcim. uend. uel reſtitutione in integrum, & an ſit neceſsaria abſolutio à iuramento, uide latè Com. conſ. clxxx. incip. uidetur prima fronte. ubi concludit iuramentum non obſtare. Rationes uide per eum, qui loquitur etiam ſi interuenerit decretum iudicis in alienatione. Item de habilitatione, an ſit neceſsaria, & quòd aliud ſit quãdo iuratur ſuper aliquo certo, aliud quãdo iuratur non contrauenire laudo. uide ad Bar. in l. ſi ſocietatẽ. §. arbitrorum. ff. pro ſocio. Item pro eo quod dictum eſt s. ratione enormiſsimæ læſionis poſsit minor uenire cõtra contractũ iuratum, uide etiam latè Ant. conſ. xlv. cõcludentẽ q; ſic. incip. d. honorabilis. & per totum. qui etiã loquitur quando renunciaret minor cuicunq; auxilio ſibi competenti, prout etiam loquitur Com. de quo s. quia ratione enormiſsimæ læſionis præſumitur fraus & deceptio, qua præſuppoſita iuramentũ non ligat, ut hac auth. Vide etiam ibi ad finem illius conſilij quædam notabilia uerba circa declarationem huius auth. quomodo iuramentũ ſit ſeruandum. Item quòd ratione enormiſsimæ læſionis nõ obſtante iuramento poſsit contraueniri, uide etiã Alex. l. ſtipulatio hoc modo cõcepta. de uer. obl. & eſt communis opi. ſecũdum Dec. conſ. xlv. & in fi. conſ. Item iſtam auth. repetit Caſt. Item quòd iuramentum tollat reſtitutionem in integrũ, uide Iaſ. in l. ſciendum. de uerb. oblig. Item in materia an contractus iuratus poſsit reſcindi, maximè ubi ſtatutum annullat etiam iuramentum, & præſumi contractum ſimulatum, uide latiſsimè Barb. conſ. vj. uol. iiij. & conſ. xlj. eo. uol. & conſ. xvj. uol. iij. ubi etiam dicit q; poteſt concedi abſolutio à iuramento.*

b *Corporaliter. Adde q; hoc fallit in epiſcopis, qui non tenentur tangere Euangelia, ut decidit Rota, dec. ccccix. de iureiu. in antiquis, quanquã ibi referat q; papa Greg. xj. aliud uolebat de epiſcopis qui erãt in curia Rom.*

c *Iuramento. Adde q; hoc ſequitur Abb. conſ. xxxix. li. j. & dicit probari in c. literis. in tex. & gl. ex. de ſpon. iuncto c. j. de delic. puer. de quo uide etiã Cal. conſ. viij. & ibi quando quis teneatur ad obſeruantiã iuramenti, per Card. conſ. xij. Iuramento. Item ſequitur Panor. dicens eſſe cõmunem ſententiam in conſ. xxxix. Vide Caſt. conſi. ccxv. de quo s.*

d *Tene menti. Adde quod Caſt. dicit q; conſiderationes Bar. non ſunt bonæ, & ſe pluries conſuluiſſe contra opi. Bar. de quo per ipſum, conſ. ccv. & cxlj. per Card. conſ. xxxv. xxxvij. xlvj. & cxj. per Bal. conſ. lxxix. & clxxix. & ccclxix. j. lib. & conſi. cxlix. ij. lib. & conſi. clxxxiiij. iij. lib. & conſi. lxiiij. lib. iiij. & Pet. de Anch. conſ. ccclxxxiij. Abb. conſ. xj. & alleg. xxxix. j lib. & conſi. vij. ij. lib. Rom. conſ. xij. & melius conſi. ccccxxxvij. Frideric. de Senis conſ. cclxxij. Ang. conſ. clx. And. Sicu. conſ. liiij. lib. ij. Alex. conſ. xxvij. j. li. & ccxxix. ij. uol.*

e *Quæro utrùm. Habes tamẽ limitare iſtam auth. ex dictis doct. in l. is cui ff. de uerb. obl. dum reprehendunt Bar. qui uolebat in l. j. in fi. de cur. fur. & in d. l. is cui. per Alexand. q; illud quod dicitur quòd prodigus iurans ſuper contractu non tenetur ad eum obſeruandum, non procederet quoties iuraſſet autore curatore. Oppoſitum ultra doct. in ſuperiori loco tenuit ipſemet Bal. ſibi contrarius in c. ex parte. ex. de conſue. ut non habeat locum quoties daretur curator minori propter malos mores, quia tunc dato milies quòd iuraret ſuper contractu, curatore autore: tamen non teneretur ad eius obſeruantiam, & tenuit hoc expreſsè Bal. in c. j. §. item ſacramenta. in ultimis uerbis. in tit. de pace iur. fir. ex quo etiam poteſt colligi, & fuit conſideratio Torti. in d. l. is cui. q; talis minor, cui eſſet datus curator, propter malos mores non poſſet teſtari, iuxta §. item prodigus. quib. non eſt permiſ. fac. teſt. Inſt. & l. is cui. ff. de teſta.*

f P. P A V. P. *In integrum. Aduerte tamen, quia licet non poſsit peti reſtitutio in integrum aduerſus contractum, poterit peti aduerſus implementum contractus iurati, uide Alex. conſ. ccxxij. in ij. uol.*

e POMA. *Conſului contrariũ. Adde q; eſt in conſi. lxxvij. & uide Barb. conſ. lij. uol. ij. Ant. de But. conſ. xlv j. & Alex. cxxv. ad fin. uol. ij & liiij. ad fi. uol. iij. Barb. xvj. uol. iij. uide etiam Bal. in c. ex reſcripto. de iureiu. & in c. peruenit primo. eo. tit. de pace iur. fir. §. item ſacramenta. in fi. & Caſt. conſ. lxx. & Alex. lxxx. uol. v.*

h *Extendetur. Adde quòd Bald. conſ. cxxxiij. lib. iij. intelligit hoc uerum, quando in aliqua parte inſtrumenti eſt facta mentio ætatis, de quo etiam uide eius conſi. xl. v. lib. & conſ. iiij. & xlvij. iij. lib. Ioan. And. in add. ad Spe. in tit. de renun. §. j. uerſ. cui autem.*

i POMA. *Fauorabilis. Et per hoc q; in his quæ tendunt in fauorem animæ, licitum ſit fieri extenſio, uide Barb. conſi. lvj. uol. ij. & Roma. conſi. cclxxxv. in fi. Imo. conſi. j. & conſi. cxxiij. & q; tendentia in fauorem animæ debeant extendi, facit glo. in l. omnes dies. in uer. Apoſtolicè. j. de ferijs. & not. plenè per Alex. in conſi. lx. in ij. uol. & uide glo. in d. l. omnes dies mei. & Gemi. in c. j. de temp. ordi. in vj. uide etiam Alex. conſi. lxiij. uolu. iiij. & conſi. xcix. eo. uol. Fci. in c. translato. de conſt. & in c. iurauit. de prob. & in c. in præſentia. eo. tit. & in c. fi. de præſcrip. & Barb. conſi. lxiiij. uol. j. Ad hæc etiam, uide glo. ibi & Pan. & quod ibi addidi in c. referente. ad fi. de præſc. & Alex. conſi. clxxxiiij. uol. ij & Barba. lix. uolu. ij. Rom. cclxxxv. in fi. & Imo. conſ. j. & cxxiij. & Alex. xlij. in fi. uol. j. & lxxxv. eo. uol. & cxxv. & Aret. xlix.*

k POMA.

k POMA. *Interpoſitiũ. Et idem crederem ſi eſſet interpoſitiũ per dolũ, per tex. in c. quãuis. de pac. in vj. & per ea quæ ponit Alex. conſ. liij. uol. iij. ubi ponit, de quo dolo debet intelligi, ſ. re ipſa, an ex propoſito.*

l P. PAV. P. *Exceptionẽ. Quid de iure Canonico, uide & limita, ut per Fel. in c. ij. ex. de iureiu. & in c. ſi nõ. in iij. col. e. tit. et in c. ij. col. pe. de ſpõ.*

LEX II.

* *Factas. Idem l. ij. & fi. s. ſi tut. uel cura. quod intelligendũ eſt, ſi in tra xxix. ann. in integrum reſtitui poſtulauerit: l. fi. j. de tẽp. in integ. reſtimi. quo tamẽ tẽpore elapſo, aduerſus tutores uel curatores, actio cõpetit: l. j. s. ſi tut. uel. curat. & l. ij. j. tit. prox. l. iij. in fi. ſi aduerſ. lib.* I. Con. B.

IN INTEGRVM. Minor reſtituitur aduerſus uẽditiones nociuas ſibi uel tutori factas *. hoc dicit.

Si aduerſus uenditionem pignorum. Tit. XXIX.

LEX I.

TIAM. Aduerſus pignus prætorium, quod incipit à minore, ſi uendatur, minor reſtituitur ſi graue damnum interceſſerit, uel fraudis conſiliũ. Op. j. l. prox. Sol. ut ibi dicã incõtinẽti, &c.

LEX II.

2 *Hæres qui ignoranter non ſoluit canonem, uel luit pig. reſtituitur.*

EM Quam. Si pignus quod incepit à maiore uendatur, nullo modo reſtituitur, ſed cõtra uenditorem, uel eius adminiſtratorẽ, ſibi ſuccurrit. h. d. Opp. de l. s. prox. Dicunt quidam ꝙ hic creditor diſtraxit patre uiuente, ibi eo mortuo. Hoc reprobatur per finem, ubi agitur contra tutores. Alij dicũt ꝙ hæc lex determinatur per præcedentem, quòd non competit reſtitutio, niſi ſit enorme damnum, uel fraudis conſilium, ut s. l. prox. & l. ij. j. de præd. mi. Sed iſtud uidetur contra hanc legẽ ibi, non bona fide, &c. unde uolentes ſuſtinere dicunt ꝙ hic fraus nõ fuit participata cum emptore. Et iſtam opi. tenuit Bul. Alij, ut Io. dicũt ꝙ requiritur utrunq; copulatiuè, ſ. enorme damnum, & fraudis conſilium. Tertij dicunt, & iſtud dicit Azo, ꝙ nullo modo reſtituitur minor quãdo pignus cæpit à maiore, & l. prox. loquitur quando cæpit à minore. Iſta opinio plus placet, ſed quia non eſt perfecta, ideò aducte, quando pignus cæpit à minore, ſi quidẽ fuit pignus prætoriũ, minor reſtituitur, ſi interuenit fraudis conſiliũ, uel enorme damnum, pro paruo enim dãno non reſtituitur, s. l. prox. & de præd. mi. l. ij. & de min. l. ſi ex cauſa in prin. Si uerò cæpit à minore pignus cõuentionale, & tunc minor reſtituitur pro paruo damno, nõ pro minimo, ut l. Seio. ff. de in integ. reſt. Si uerò cæpit à maiore, hic aduerte, ſiquidẽ uẽditio fit ex pacto habito cũ defũcto, nullo geſto cũ minore, minor nõ reſtituit, ut hic, & l. Aemilius. ff. de min. & l. apud Iul. §. j ex quib. cau. in poſ. ea. Ratio, qa uerba edicti dicũt, de eo qd cũ minore geſtũ erat, ſed hic nihil eſt geſtũ cum minore, ergo, &c. Si uerò eſt aliquid geſtũ cũ minore, aut quia interpellaui eũ, & ex mora eius ſum cõſecutus poteſtatẽ uendẽdi à lege, uel aliqd aliud feci in alia materia, tũc ipſe poſſet impetrare reſtitutionẽ in integrũ, quia cũ eo eſt geſtũ aliquid, ut l. cũ filius. §. in hac. ff. de uer. ob. Iſtã diſtinctionẽ tangit gl. in l. ſi cùm militarib. j. de reſti. mil. Prædicta uera, qñ minor nõ reſtituitur ex edicto de minorib. ſed ſi uellet reſtitui ex edicto ex qui. cau. ma. ex clauſula, ſi qua mihi cauſa iuſta uidebitur, dicens ſe ignoraſſe contractũ patris ſui, & propter eius ignorantiã eſt deceptus, & ideò petit reſtitui, quod poteſt. Ita tenet glo. in d. l. cùm filius. §. in hac. de uerb. ob. Ita di-
r cit Dy. in c. is qui in ius. de reg. iur. lib. vj. † quòd ſicut hæres emphyteutæ eius, qui non ſoluit canonem, per biennium, reſtituitur ex iuſta cauſa: ita hæres patris, qui non ſoluit pignus ignoranter, reſtituitur *, & cæt.

* *Reſtituitur. Cõtamẽ uerius mihi uidetur, per l. cùm filius ſa. §. in hac. & l. ad diem. ff. de uerb. obl.* I. Concen, B.

Si aduerſus donationem. Tit. XXX.

LEX I.

I QVAE. Moderata nuptialis donatio, per reſtitutionem non reſcinditur. Iſtam legem intellige ꝙ donatio fuit facta de reb. quæ ſeruãdo ſeruari nõ poſſunt, nã aliàs requirit decretũ iudicis, ut ualeat donatio, ut j. de præd. l. p̃dia, &c.

LEX II.

SI IN TE. Si cõſenſus ipſo iure non præiudicat, reſtitutio nõ eſt neceſsaria, & aliàs debet reſtitutio poſtulari.

Si aduerſus libertatem. Tit. XXXI.

LEX I.

1 *Reſtitutio quando detur aduerſus datam libertatem.*
2 *Conſultor aſſumptus in cauſa, ſi cõſuluit aliquẽ cõdemnandũ, an iudex qui pronunciauit ſecundum naturam cõſilij, uideatur condemnaſſe.*
3 *Iudex qui cognoſcens ſuper cauſa reſtitutionis aduerſus ſententiam, non iudicat ſuper prima cauſa, ſed ſolùm ſententiam reſcindit, ſecus in appellatione.*

1 I POST. Aduerſus libertatẽ datam non dat reſtitutio, ſed aduerſus dandam ſic. h. d. quaſi totus titu. Op. † de l. pe. ff. de reſc. uẽd. ubi ipſo iure libertas nõ competit, niſi ſit impleta conditio. Ad idem opp. l. ſi quis ſub cõditione. ſi quis omiſ. cau. teſta. So. dicunt quidã ꝙ hic fuit expreſſum in ſentẽtia, ne impleretur conditio. Vel dic ꝙ cũ à parte minoris, hoc opponeret, iſta talis exceptio fuit tacitè reprobata. Simile in l. quod in diẽ. §. ſi rationẽ. de cõpen. & ff. de neg. geſt. l. ſi aũt. §. fi. ſunt ſatis bonæ iſtæ ſol. Vel dic, ꝙ cõtraria loquunt de cõditione, quæ tacitè ineſt ex diſpoſitione legis, hic de ea quæ uenit ex diſpoſitione hominis. Opp. j. eo. l. fi. Gl. ſoluit notabiliter, hic pronũciauit liberandũ, in l. fi. pronunciauit liberũ. Et uide iſtã gl. & no. ad ea quæ dicã
a tibi. Facit ad quæſtionẽ, [a] Cõſultor aſſumptus in cauſa, con-
2 ſuluit aliquẽ condemnandũ, † iudex condemnauit ſecundum formam cõſilij, an uideatur cõdemnaſſe reum? Certè
b non.[b] Aliud enim eſt pronunciare condemnandum, aliud condemnare *, ſicut uidetis hic. Not. ex hac l. illud quod dicit tex. Item
3 reſtaurari, &c. quòd iudex † qui cognoſcit ſuper cauſa reſtitutionis, quæ impetrat aduerſus ſententiã, non iudicat aliquid ſuper prima cauſa, ſed ſolùm reſcindit ſententiam, & reducit partẽ ad primam inſtantiã. ibi, litẽ reſtaurari, &c. Dixi s. ſi aduer. rem iud. l. j. ſecus in iudice appellationis, ut j. de appel. l. eos. Ratio eſt, quia appellatio ſtatim cùm interponitur, iudicatum extinguit, ut l. j. in fi. j. ad Turpil. unde iudex appellationis non habet primam ſentẽtiam irritare, ſed ſolùm ſuper meritis primæ cauſæ pronunciare, ꝙ facit pronunciando ſententiam iuſtam, uel iniuſtam, ut d. l. eos. poſſet etiam dicere, condemno uel abſoluo. ut ibi dixi, &c.

* *Condẽnare. non abſimile quipiã annot. à Bar. l. j. nu. iij. s. de ſum. trin. & l. ij. nu. j. s. de iur. et fac. ign. ubi quærit, an idem ſint, uelle facere aliqd, uel facere. et s. ubi et ap. quẽ co. l. iij. nu. v. ubi arbiter nõ põt in integ. reſtituere ſed benepõt pronunciare aliquẽ eſſe reſtituẽdũ.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Facit ad q. uide Ioan. And. in c. conſtitutus. de reli. domi. Ant. in c. cùm uenerabilis. eo. tit. c. tranſmiſſa. de elect. And. Barb.*

b *Certè non. Caſt. tenet contrarium. & ita dicit tenuiſſe Io. Falſio. & Bar. ita conſuluiſſe, ut res potius ualeat, quàm pereat.*

LEX II.

ET SI MINOR. Etiã ſi minor ſit dolo deceptus, aduerſus libertatem non reſtituitur, ſed ei contra dolum ſuccurritur.

LEX III.

1 *Iudex qui cognoſcit ciuiliter ſi reperit crimen, an poterit punire criminaliter.*

QVOS Retrahi. De nullitate libertatis poteſt quæri, non per in integrum reſtitutionẽ reſcindi*, & dolus tutoris pōt ciuiliter & criminaliter puniri. hoc dicit.

1 Ex iſto tex. dicunt † quidã, ꝙ iudex qui cognoſcit ciuiliter, & reperit crimen, poteſt punire criminaliter, tamen hic non apparet utrùm eodẽ iudicio, uel diuerſo. Facit ad hoc ʒ. de condit. ob turp. cauſ. l. quòd euitandi. ff. de calum. l. pen. de fur. l. interdum. §. qui furem. ff. fin. regun. l. iiij. §. ſi dicantur. de publ. iud. l. defuncto. & ibi plenè dixi. Quæro de quo liberto loquitur hic? Quidam dicūt de eo, qui fuit manumiſſus. Sed certè de illo loquitur lex præcedens, hic loquitur de alio liberto qui erat curator, & paſſus eſt ſeruum manumitti, & cæt.

* *Reſcindi. Idem in l. & eleganter. in prin. ff. de do. malo. quod uerum eſſe opinor, ſi minor ſeptendecim annorum fuerit is qui manumiſerit: §. cùm ergo. Inſtit. quib. ex cau. ma. non lic.* I. Concen. B.

LEX IIII.

1 *In cauſa liberali appellatur.*

IN Iudicio. Aduerſus ſententiam qua quis pronunciatur liber, non datur reſtitutio, licet concedatur appellatio. h.d. Opp. s̄. eo. l. j. Sol. ut ibi

1 dixi. No. hic, † ꝙ in cauſa liberali poteſt appellari. Facit ff. de appel. l. illud la ij.

Si aduerſus tranſactionem. Tit. XXXII.

LEX I.

1 *Minore reſtituto, etiam eius aduerſarius reſtituitur ad id, ad quod læſus eſt ex contractu minoris.*
2 *Trãſactio facta per minorem, ſine iudicis decreto, quando ei præiudicet.*
3 *Rectores eccleſiarum non poſſunt tranſigere nec alienare, ſine iudicis decreto & ſolennitate.*
4 *Actio iudicatur mobilis uel immobilis, ſecundum naturam rei quæ in ea deducitur.*

CVM In integrum. Reſtituto minore, uidetur reſtitutus aduerſarius, quatenus ex contractu

1 erat læſus. hoc dicit. Oppo. l. cùm minor. ff. de min. Glo.* ſoluit uno modo. Tu dic breuiter, † quòd aduerſarius non reſtituitur niſi ad actionem illam, in qua læſus erat per illum actũ, cõtra quem petita eſt reſtitutio, ſecus ſi illã actionẽ aliàs amiſerat, ut in cõt. Opp. ij. & uidetur ꝙ ipſo iure tranſactio non præiudicet minori, ut ʒ. de præd. min. per totũ. & l. ſi pupillorum. in prin. ff. de reb. eo. Gl. † tua ualde not. dicit,

2 diſtingue, qd ueniebat in actiõe, ſuper qua tranſactũ eſt: ſi quidem erat res, quæ ſeruando ſeruari nõ poterat, & ſic poterat alienari ſine decreto, ualet tranſactio ſine decreto. Et ita poteſt loqui hic, aliàs requireretur decretum iudicis, nec aliter ualet, ut in contrario. & idem in adulto, & uide gl. tuam no. No. bene hanc † gl.[a] contra fraudes, quæ fiunt to-

3 ta die per rectores eccleſiarum, qui nõ poſſunt alienare ſine decreto, & ſine ſolennitate. de qua dixi uobis in auth. hoc ius porrectũ. s̄. de ſacroſ. eccl. Certè nec trãſigere poſſunt, ut hic manifeſtè uides. Cont. hoc opp. ff. de reb. eo. l. iij. §. idemq; erit. Sol. Aliud in ſententia diffinitiua, ut ibi, aliud in tranſactio-

b ne, ut hic. Vltimò no.[b] ex iſta gl. ꝙ actio iudi-

4 catur mobilis uel † immobilis ſecũdũ qualitatem rei, quæ in actione deducitur, ut hic uides. Simile habes s̄. de ſac. ſan. ecc. l. iubemus. §. ſanè. & in auth. de non alienã. §. quia uerò. Facit qd no. in l. mouẽtiũ. ff. de uer. ſig. Veritas eſt iſta, ꝙ propriè actio nõ eſt mobilis, uel immobilis, ſed eſt tertiũ genus per ſe, ut l. à diuo Pio. §. ſi in uenditione. ff. de re iud. & l. quam Tuberonis. §. fi. de pec. Sed qñ debemus actionẽ aſsimilare alicui, tũc ꝙ cedit iſta gl. qa actio aſsimilaẽ ſm̃ naturã eius.

5 Et per hoc dicũt † doc. ꝙ ſi ego concederem tibi bona mea mobilia & immobilia, ꝙ iura & actiones non ueniũt, quia eſt tertium ge-

c nus[c] per ſe, nec eſt neceſſe hic, qd alicui extremorum aſsimiletur, quia poteſt eſſe per ſe. & Spec. iſtud tenet in ti. de fru. & intereſſe. & neſcio in quo §. uel uerſi.

Glo. In d. l. cum minori. & in l. ij. ʒ. hoc tit. ita ſoluit, aut minor in integrum ex iudicis ſententia reſtituitur, & tunc quia trãſit in rem iudicatã, tutor nõ reſtituitur, ſecus ſi ex trãſactione. Sed cùm tranſactio rei iudicatæ uim obtineat, l. non minorem. s̄. de tranſac. Illa nimirum ſol. non eſt probabilis. Proponũtur & aliæ duæ ſolutiones ab eodẽ, quæ cùm controuerſiã nõ dirimãt, ſuccedam ipſe et meam uicem dicam. Si conſulamus æquitatem dicemus minorem reſtitutũ cũ tutoris iactura locupletãdũ nõ eſſe, & cõſequẽter hanc in integrum reſtitutionem eidẽ tutori uel curatori prodeſſe, ut tranſactione nõ obſtante, poſſit denuo deducere quæ uoluerit: l. j. ʒ. de reput. ſi ſummo iure agendum ſit, dicemus imputandum eſſe tutori, qui cùm tutelæ nomina fecerit, per imprudentiam quædam prætermiſerit. I. Concen. B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Hanc glo. Vide Iaſ. in l. iuſiurandum quod ex conuentione. §. pupillus. ff. de iureiur.*
b *Vltimò no. Adde gl. dicentem q̃ cõputatur inter immobilia. l. fi. ʒ. in quib. cau. re. in inte. non eſt neceſſaria. And. Barb.*
c *Tertium genus. Adde Bar. conſ. l. Spe. & Io. And. in tit. de fru. & intereſſe. §. j. uerſ. quid ſi debeo. Et dictum Spe. quod uult adducere Bar. eſt in §. j. qui hic alleg. uerſ. ſed quid ſi debeo. Alex. Loſeus.*

LEX II.

1 *Actio quæ reſtituitur minori, dicitur utilis.*
2 *Actio quæ tribuitur aduerſario minoris, an reſtituatur ipſo iure, uel per officium iudicis.*

IEX Perſona. Reſtituto minore reſtituitur aduerſarius, ut habeat replicationem, ſi actio prima durabat, aliàs ad actionem. hoc dicit. Opp. de l. quòd ſi minor. §. reſtitutio. ff. eo. Sol. Hic loquitur quando aduerſarius minoris remiſit actionem, quæ debet reſtitui, quia ipſa remiſsione minor factus eſt locupletior: ibi quando aduerſarius minor dedit aliquid quo caſu reſtituitur cõtra minorem, quatenus minor factus eſt locupletior. Opp. de l. cum minori. ff. eo. ſol. ut dixi. s̄. l. prox. Opp. de l. qui res. §. aream. ff. de ſol. ubi actio extincta non reuiuiſcit. Sol. Dicunt quidam, fallit hic. Alij dicunt quòd actio extincta nunquam reuiuiſcit, ſecundum communem curſum naturæ, ſed miraculoſè ſic, ſicut uidemus in homine. Iſta ſol. præſupponit quòd iſta actio quæ hic reſtituitur, ſit eadem cum prima extincta, quod eſt falſum, ut l. alterius. ff. de tute. & ra. diſtra. Nam re-

1 ſtituitur utilis, † ut ibi patet, & etiam hic tex. ibi, tributa actio, non dicit, renata actio, ſed dicit, tributa, quaſi dicat actionem iſtam dari, non oriri, ut dixi in l. cùm mota. s̄. de tranſact. & ideò uidetur in d. l. alterius. quòd iſta actio ſit utilis, nõ directa, ꝙ apparet eſſe uerum, quia reſtituiẽ ex edi. præt. de mino. meritò nõ poteſt concedere actionẽ ciuilẽ directã, ſed utilẽ, ut Inſt. de bo. po. §. quos aũt. ſed ſi actio reſtitueret à iure ciuili, bene poſſet eadẽ reſtitui, ut l. deferre. in fi de iure fiſ. & hanc materiã plenè explicaui in repetitione l. Mæuius. §. duobus. ff. de leg. ij. Opp. & uidetur ꝙ hæc lex ſit ſuperflua per præcedentem. ſol. glo. imò in multis differt, ut habes in gl. in ſolutione, quam uide. Quærit glo. de una que-

2 ſtione uel duabus. Quæro primò, † utrùm reſtituto minore ſit reſtituta actio aduerſario eius ipſo iure. Quidam uidetur uelle hic ꝙ ſic, alij dicũt per officiũ iudicis, circa ꝙ uide gl. quã tene mẽti. Ego puto ꝙ quælibet iſtarũ opi. ſit uera, rectè intelligendo. Nã ueritas eſt ꝙ iſta actio reſtituitur per officiũ iudicis, ex edicto de mino. ꝙ apparet, quia reſtituiẽ utilis ut s̄. dixi, tñ debet reſtitui ipſo iure, hoc eſt, reſtituto minore, licet iudex de reſtõne aduerſarij nihil dicat, ius tñ ipm reſtituit, ut hac l. in fi. ita debes intelligere materiã iſtam, &c.

Si

Si aduerſus ſolutionem. Tit. XXXIII.

In iſta rub. ſicut ſunt duæ partes, ita ſunt duæ leges, &c

LEX I.

EXEMPLO. Licitè ſoluitur curatoribus, licet minores aduerſus illam ſolutionẽ poſsint reſtitui. h.d. Op. & uidetur ꝙ minor nõ poſsit reſtitui, ut ff. de min. l. ait prætor. §. permittiẽ. Sol. Diſtingue, ut habes in gl. & ff. eo. l. ait prætor. §. permittitur.

LEX II.

1 *Solutio facta per minorem, quando transferat dominium.*
2 *Minor aduerſus ſolutionem factam de debito ciuiliter, ſed naturaliter indebito iuris errore, reſtituitur.*

INDEBITO. Hæc lex habet materiã l. interdum. de condi. indeb. hic exemplificabo quantùm pro gl. hic poſita expedit. Si minor ſoluit indebitũ, naturaliter tamẽ debitum, per errorem iuris, reſtitutione iuuaẽ. h.d. gl. iſta facit tria membra principaliter. recitabo ipſam per tria cõtraria. Op. & uidet ꝙ minor ipſo iure ſit tutus, quia alienare non põt, ut in toto ti. de reb. eo. & de præd. min. ergo ſolutione dominiũ nõ transfer

1 tur, nec tranſit. Sol. Si † quidem res, quæ debebatur erat talis, quæ alienari nõ poterat, tũc ſoluẽdo ſine tutore & ſine decreto, non transfert dominiũ, ut l. magis. §. ſi pupillus. ff. de re. eo. ſed ſi res conſumereẽ cõſumptione, recõciliareẽ ſolutione, ſi debitũ præceſſerit, ut l. non omnis. §. ſi pupillus. ff. ſi cer. pe. & l. ꝙ ſi fortè. in fi. ff. de ſo. & in iſtis caſib. nõ loquitur hæc lex, quæ loquiẽ in indebito, & ſic d. iura nõ ob. Op. ij. uidetur ꝙ cõpetat repetitio ipſo iure, ut in toto tit. de cõd. ind.

2 ff. & C. Sol. Ibi loquiẽ, † qñ ſoluiẽ indebitũ utroq; iure, hic qñ ſoluiẽ ciuiliter indebitũ, ſed naturaliter debitum, per errorẽ iuris, quo caſu maiori non dareẽ repetitio, ſed minori conceditur per beneficiũ reſtitutionis. Op. tertiò & uideẽ ꝙ etiã minori deẽ repetitio ipſo iure, per cõdictionẽ indebiti, ut l. interdũ. de cõd. ind. Sol. Ibi loquiẽ, qñ nõ ſoluit legitimè quia ſine curatore, hic qñ ſoluit legitimè interueniẽte tutore, quo caſu nõ repetiẽ, niſi per reſtitutionẽ. Iſte paſſus eſt ſatis dubius, ibi examinabiẽ melius, &c. Cõt. hoc op. ff. de cõpen. l. etiã. nã ſi minor repeteret iſtud naturaliter debitũ, opponereẽ cõpenſatio. Sol. dicit gl. hic, ꝑpter beneficiũ ætatis

3 cõpenſationẽ euitat. Vel † dic clarius & melius, lex etiam de cõpen. quæ dixit ꝙ pro debito naturali põt opponi cõpenſatio, habet locũ in petẽte, nõ in repetẽte. Ratio, qa repetitio iſta, quæ fit per tit. de cõd. ind. habet uim cuiuſdã reſtitutionis, qa ego etã ſpoliatus meo errore, peto me reſtitui, & iõ ante omnia ſum reſtituendus. & ideò illa exceptio compenſationis, non poteſt opponi. & h.d. gl. in d. l. interdum. ff. de cond. ind. ubi latius determinatur iſta materia.

Si aduerſus dotem. Tit. XXXIIII.

LEX VNICA.

2 *Reſtitutio aduerſus dotẽ immoderatam, quando detur muliere mortua.*
3 *Conſtitutio dotis facta à minore, quando ſit ipſo iure nulla.*

QVONIAM. Aduerſus dotẽ immoderatã reſtituiẽ mulier, & hæres eius. h.d. Opp. l. prædia. ʒ. de præd. min. & de l. lex quæ tutores. ff. de admin. tut. Sol. Intellige ꝙ hic erãt bona, quæ poterant alienari ſine decreto, uel ſi requirebaẽ decretũ, dicas ꝙ interceſsit. Sed cõtra hoc opp. quia bona poſſunt alienari

1 an cauſa dotis † ſit iuſta cauſa alienationis. Veritas eſt iſta, ꝙ ſic, ut d. l. prædia. & d. l. lex quæ tutores. & ff. de iur. do. l. Ti-

2 tia. & ita tenet Azo. & bene. Op. † tertiò ſi mulier eſt mortua, dos põt repeti ipſo iure, quia ſoluto matrimonio dos debet reddi, ut l. ij. in prin. ff. ſol. mat, ergo reſtitutio nõ eſt neceſſaria, ut l. in cauſæ. ff. de min. Gl. dicit ꝙ hic factũ erat pactũ de lucrãdo dotẽ, uel fortè erat ſtatutũ in ciuitate, ꝙ uir lucrare-

3 tur certã partẽ dotis, & ideò intereſt hæredis, ut reſtituaẽ ad uerſus illã cõſtitutionẽ dotis. Itẽ põt intereſſe ꝑpter fructus medio tẽpore perceptos. Ita debes intelligere hanc materiã.

3 Item opp. & uideẽ † ꝙ conſtitutio dotis facta à minore, ſit i-

a pſo iure nulla,[a] ut l. ſiue generalis. ff. de iu. do. Huius timore gl. tua ponit unam ſuam diſtinctionem bonam & notabilẽ, quæ communiter tenetur, licet Vltramon. nõ teneant, &c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Nulla. Vide aliquid per Com. conſi. xlv. incip. ſtante ſtatuto Vincentiæ poſt prin.*

Si aduerſus delictum. Tit. XXXV.

LEX I.

1 *Minor aduerſus delictum, quando & ex qua cauſa reſtituitur.*

IN Criminalibus. Aduerſus delictũ dolo commiſſum minor nõ reſtituitur, ſecus ſi culpa. h.d. Opp. ff. ad l. Corn. de ſica. l. infans. de fur. l. impuberem. Sol. Ibi loquitur de minore infante do-

1 li nõ capace, hic de eo qui eſt doli capax. Opp. & uideẽ † ꝙ minorib. ſubueniaẽ in delictis, ut l. aut facta. in fi. §. j. de pœ. Sol. Quandoq; minor excuſat ſe à delicto, propter defectũ ætatis, uel conſilij, ut quia ſit infans, ſiue doli non capax, tũc iuuaẽ ipſo iure, l. infans. l. impuberem. Quãdoq; minor iuuaẽ ex diſpoſitione legis, quia in eũ pœna nõ cadit, & tunc etiam ipſo iure iuuaẽ, nec eſt opus reſtitutione, ut ʒ. l. prox. ubi eſt caſus, ꝙ quædam in minore nõ ſunt delicta, quæ in maiore eſſent delicta. Qñq; minor excuſaẽ propter infirmitatem animi, quia iuuenis, tunc ſi quidem delictũ committitur dolo, bene poteſt iuuari, cùm minor pœna imponatur ex officio iudicis, non per reſt. in integ. ut d. l. aut facta. §. j. de pœ. & l. auxilium. §. in delictis. ff. eo. ſi uerò committitur ſine dolo, tũc per reſt. in integ. iuuaẽ à tota pœna, ita loquiẽ hæc

2 lex. † No. differentiã inter delictũ & crimen, ſecundum glo. quam uide & not. bene. Alij tamen aliter ſumunt.

LEX II.

a LICET.[a] Minor ætas excuſat matrem, quæ filijs ſuis tutorem non petit.

ADDITIO.

a *Licet. Adde ꝙ Caſt. format hic q. de muliere minore, quæ non petijt tutorem filio, an excuſetur? de quo per Rom. conſ. cclxxix. Angel. conſi. cxviij. Bal. conſi. clx. lib. iij.*

Si aduerſus uſucapionem. Tit. XXXVI.

LEX VNICA.

a CONTRA.[a] Minor reſtituitur aduerſus uſucapionem*. Opp. & uideẽ ꝙ non ſit opus reſtitutione, ut ʒ. in quib. cau. in integ. reſtit. non eſt neceſ. l. fin. Sol. glo. ibi plenè dicetur, &c.

* *Vſucapionem. l. etiam ei. de minor. l. ſicut. ʒ. de præſc. xxx. ann. l. j. ſeq. & ult. in quib. cau. in integr. reſtit. Bar. auth. quas actiones. nu. j. s̄. de ſac. ſanc. eccle. not. e. in l. v. num. iiij. C. ſi aduerſ. rem iud.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Contra. Circa gl. huius l. quæ tangit, quæ ſunt res quæ ſeruãdo ſeruari poſſunt, uide quæ ſcripſi in l. j. §. quæſitum. ff. ad Treb.*

Si aduerſus fiſcum. Tit. XXXVII.

LEX I.

SI Probus. Si minor à procuratore fiſci decipiẽ, põt reſtitui. Vel aliter, Ita reſtituiẽ minor aduerſus fiſcũ, ſicut aduerſus priuatũ. Intelligas ꝙ nõ fuit deceptus ultra dimidiã iuſti pretij, aliàs haberẽt locũ reſciſſoriũ, ut l. ij. ʒ. de reſc. uẽd. cuius leg. haberet remediũ, & ceſſaret reſtitutio, &c.

LEX

LEX II.

SI ADVERSVS. Præſes eſt iudex inter priuatos, procurator fiſci, inter fiſcum, & priuatum.

LEX III.

DICTO QVIDEM. Glo.j.magna ponit caſum in lege iſta, & nihil aliud ponit, & breuiter hoc dicit, Quando fiſcus uendit rẽ minoris, tanquam ſui debitoris, minor nõ iuuatur, niſi fraus interceſſerit, uel ſolennitas ſeruata non fuerit, hoc dicit.

Si aduerſus creditorem. Tit. XXXVIII.

LEX I.

1 *Probare intentionem ſuam quilibet tenetur.*
2 *Minor petens ſe reſtitui aduerſus creditorem, uel rem alienatam, quid habeat probare.*

a VM ET Ipſe. [a] Minor reſtituitur aduerſus fœneratorẽ, niſi per eum probet pecuniam in eius utilitatẽ eſſe cõuerſam, totus ti. Hic aduerte, quia eſt totus practicabilis. Op. hic uidetur ꝓ minor præſumit læſus, niſi probetur contrarium, s. de in integ. reſt. l. minorib. & l. nã & poſteà. §. ſi minor. ff. de iureiu. Sol. Speciale eſt hic in odiũ fœneratorum. Cont. hanc ſolutionẽ op. de præd. mi. l. ſi prædiũ. Dicit gl. ſolue, ut ibi. Alij ponũt hic bene quatuor ſolutiones. Tu breuiter dic, & bene, & per hoc intelliges totã hanc materiam. Pro
1 fundamẽto ſciatis † ꝓ unuſquiſq; debet ꝓbare illud quod eſt cauſa intentionis ſuæ, actor illud quod eſt cauſa actionis, reus illud, ꝓ eſt cauſa exceptionis, ut l. ſi minorẽ. s. de in integ. reſtit. & l. ij. ff. de prob. Modò ad propoſitum, quandoq;
2 minor † repetit rem ſuam alienatã, dicẽs contractũ ipſo iure nullũ, reus uult retinere rem, dicẽs pretium cõuerſum in utilitatẽ minoris, tũc reus habet ꝓbare minorẽ locupletatũ, quia iſtud eſt cauſa ſuæ intẽtionis. Ita loquit l. ſi prædiũ. j. de præd. min. Qñq; minor repetit rem ſuã per reſt. in integ. uel aliàs petit ſe reſtitui, & tunc aduerte, quia tunc ſi minor dicit ſe læſum in eo quod uẽdidit, quia nõ expediebat ſibi uẽdere, aduerſarius uult retinere rem pro pretio, quod dedit minori, qd̃ eſt uerſum in utilitatẽ minoris, tũc aduerſarius debet probare minorem locupletatũ, quia eſt cauſa ſuæ exceptionis, & ſufficit ꝓ minor probet ꝓ fuit læſus in eo quod uẽdidit, ut l. patri. §. j. & ij. de mino. & l. ſi res. §. j. ff. de iur. do.
b Qñq; minor [b] petit ſe reſtitui, quia læſus eſt in eo ꝓ pretium perdidit, & tũc ipſe debet probare ſe perdidiſſe, quia eſt cauſa ſuæ intentionis, l. minorib. s. de integ. reſt. & l. nam & poſteà. §. ſi minor. de iureiu. Fallit in fœneratore, caſus eſt hic,
c ideò dicunt doc. [c] † ꝓ ſi eſſet ſimpliciter mutuatum ſine fœ
3 nore, non haberet locum hęc lex.

ADDITIO.

a POMA. *Cùm ipſe. Iſte tex. reputatur ſing. per Math. in no. lviij. incip. not. unum caſum quotidianum.*
b POMA. *Quandoq; minor. Vnuſquiſq; ergo debet probare id quod eſt cauſa ſuæ intentionis, & uide exemplum per Alex. conſi. xlv j. uol. v. in j. dub. & uide ad hæc Soc. conſ. cxv.*
c P. PAV. P. *Dicunt doc. Contrarium tenet Mathef. notabi. xcv. ſiue lix. incip. no. unum caſum quotidianum.*

Si minor ſe ab hære. abſtineat. Tit. XXXIX.

LEX I.

1 *Repudiatio hæreditatis in filio, non eſt neceſſaria.*
3 *Exiſtentia ſui hæredis operatur tranſmiſſionem hæreditatis, & confirmat tab. pupillares.*

a SI VOS. Qui ſe non immiſcuit hæreditati, tutus eſt
1 ipſo iure, aliàs poteſt reſtitui. Notetis † quòd in filio nõ eſt neceſſaria repudiatio, ſufficit enim quòd ſe non immiſcuit. * Opp. & uidet eo ipſo ꝓ filius, * *Immiſcuit. Definitum autẽ eſt tempus centum dierum proximioribus iure prætorio ſuccedentibus: l. j. qui admit. ſuccedentibus autem iure ciuili, datur annus ad deliberandum: l. cùm antiquioribus. uerſ. ita tamen. j. de iur. delib. ut parentibus ac liberis: l. j. §. largius. §. non ſolùm. ff. de ſucceſ.* I. Concen. B.
ergo hæres, ſcd'm Apoſtolũ, ut ꝓbat Inſt. de hære. qua. & dif. §. ſui. & de hære. quæ ab inte. §. ij. & de acq. hære. l. neceſſarijs. Cy. circa hoc facit magnã filateriã, utrũ ſit fundata intentio, ꝓ quis ſit hęres eo ipſo ꝓ filius. Breuiter gl. hic tenet ꝓ nõ, quia tex. dicit hic, nõ immiſcuiſtis. & eſt ueritas, ut l. eum demũ bonis. de acq. hær. & de leg. j. l. nã nec emãcipatus. Pro cuius ueritate debetis ſcire, & aduertatis ꝓ de iure antiquo & ciuili, eo ipſo ꝓ erat filius, erat hæres ſuus neceſſarius. Superuenit beneficiũ prætoris, quo filij habent beneficiũ abſtinendi, & fuit iſtud introductũ in fauorẽ eorũ, ne creditorib. teneant̃, ut d. §. ſui. de hære. qual. & diff. & de hære. quæ ab inte. §. ſui. Vnde hic dicit, ubicunq; exiſtentia ſui hæredis eſſet ipſi filio nociua, exiſtentia nihil operat̃ propter prætoris edictũ. ubicũq;
1 † autẽ exiſtentia ſui hæredis [a] eſt filio profi-
a cua, adhuc hodie eo ipſo ꝓ filius, ergo hæres, quia cùm beneficiũ abſtinendi ſit eius fauore introductum, non debet retorqueri in eius læſionem, ut l. quod fauore. de legi. & hic eſt tex. rotundus, ſi bene inſpiciatur in l. ſi filius patri. de uulg. & pup. & ibi dixi latiſsimè. Ex his patet, quòd creditoris intentio, non eſt fundata cõtra filium, ut dicamus, ſi filius, ergo hæres, quia eſſet ſibi nociuum, ut
3 hic cum ſimilib. Ex his patet † quòd exiſtentia ſui hæredis operatur tranſmiſsio- * *Tranſmiſsionẽ. Cuius uis ac poteſtas eſt, ut cum iure cõmuni hæres qui uiuo teſtatore deceſsit, nõ trãſmittat hæreditatẽ in ſuos: l. Titio. ff. de cõdem. Idem ſi poſt mortẽ teſtatoris ante aditã hæreditatẽ deceſſerit: l. miles. in fi. de leg. ij. l. j. §. in nouiſsimo. j. de cad. tol. tamẽ ſuis hoc iure ſingulari cõceſſum eſt, ut illã nihilominus hæreditatẽ in ſuos trãſmittant: l. j. j. de his qui ante aper. tab.* I. Concen. B.
nem * hæreditatis, ſecũdum opinionem uera, ut l. apud hoſtes. j. de ſuis & leg. l. ex militari. in fi. de teſtam. milit. & l. liber homo. §. j. de ſtipu. ſer. & de iu. fiſ. l. Lucius. Ratio, quia hoc eſt beneficium proficuum filio, non nociuum. Ex his apparet quòd exiſtentia ſui hæredis confirmat tab. pupillares, ut l. ſi filius, qui patri. de uulg. l. filius. & l. Iul. de acq. hæred. & l. pater. ff. de priuil. cred. Ratio, quia eſt fauorabile filio, quòd habeat ſubſtitutũ,
4 & ſic decedat teſtatus. † Item confirmat tutelæ dationem, ut l. ſi nemo. & quod ibi not. ff. de teſta. tut. & hic per doct. de teſt. tut. l. ij. Eſt tamen quidam tertius caſus in his, quæ filijs neque nocent, neque proſunt. In his utrùm exiſtentia ſui hæredis aliquid operet̃, non eſt materia noſtra. dixi plenè in d. l. ſi filius qui patri. Oppo. glo. de l. cùm quaſi. §. ſed & ſi quis. de fideicom. lib. Sol. ibi ſpeciale fauore libertatis.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Hæredis. Vide ad iſtam l. ꝓ, in his quæ ſunt filio utilia, ſit bona conſequentia, eſt filius, ergo hæres, ſecus in præiudicialibus. Vide Are. conſ. cxxxviij. in prin. Bal. in c. j. de cap. Corra. Alex. conſ. ccccj. & in l. ſi cùm dotem. §. tranſgrediamur. ff. ſol. mat. ideò nõ poteſt dari curator bonis tãquam uacantib. ſtante filio ſuo, niſi cõſtet eum abſtinuiſſe. Super quo uide ounino quæ habes in rub. ff. de cur. bo. dan. Vbi plura addidit, item ad reg. prædictam uide Barb. in c. ij. in ij. no. de pig. & in c. j. eẋ. de ſol. Vide in repertorio, in uer. hæres. Barb. in c. filius. in ij. not. de teſt. & quæ habes ad Bar. in l. neceſſarijs. ff. de acq. hære.*

AVTHENT.

1 *Creditores ſunt citandi, quando agitur de eorum intereſſe.*
3 *Iudex ex officio poteſt prouidere, ne bona pereant.*
4 *Creditores quando ſunt in iudicio, non citantur.*

a SI OMNES. [a] Iſta auth. ſumitur ex corpore, ut ſpon.
1 largitas. §. ad hæc. Iſta auth. practicat legẽ Codicis, & eſt practica talis, Dictũ eſt ꝓ filius põt petere reſtitutionẽ, ut

b ut abſtineat ab hæreditate. [b] Quæro, qui citabuntur in hoc iudicio? reſpõdet Imperator, omnes creditores hæreditarij præſentes, ſed ſi abſunt, debent à iudice ſolenniter citari, ut
1 compareant, &c. ut habes in tex. No. ꝓ creditores † ſunt etiam citandi, quia ipſi læderẽtur, ut l. nam ita diuus. ff. de adop. l. de uno quoq; de re iud. No. ſecundò, & perpetuò te-
2 ne menti, † ꝓ quando illud quod petitur, eſt tale, ad quod non poteſt conſuli per miſsionem ex primo uel ſecũdo decreto, tũc parte contumace peruenit̃ ad diffinitiuam ſententiam. Et idem dicũt quidam quando agitur querela inoff. teſta. Nam proprié nõ cadit hæc miſsio in poſſeſsionẽ, & ideò peruenitur ad diffinitiuam. Pro hoc facit optimè j. ad Treb. l. ſancimus. [& ff. eo. l. Scæuola.] ſecundum unam lect. Hãc auth. examinaui latius in l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de dam. inf.
3 No. iij. † ꝓ iudex ex officio ſuo etiam parte nõ petente, poteſt prouidere, ne pereant bona. Ratio eſt, quia ſibi liquet, ut iudici. Opp. ad primam partem, ille qui certus eſt, non debet certiorari, ut l. j. in fi. de act. empt. ergo creditores ſi ſunt præſentes, citari non debent, intellige hic præſentes in cadẽ
4 ciuitate, non tamen erant in iudicio. nam ſi † eſſent in iudicio, non requireretur citatio per d. reg. qui certus eſt, &c. & hoc tenet Gul. in l. j. ff. de in ius uoc. Opp. iij. ad diffinitiuam non poteſt peruenirl lit. non conteſt. ut l. fi. §. illud. de temp. appel. Sol. hic eſt ſpeciale in cauſa reſtit. in integ. Vel ſic ſecũdum alios ſpeciale eſt in his, in quibus non poteſt eſſe conſultum per miſsionem ex j. & ij. decre. Quæro circa hanc authen. quid ſi filius ignoret qui ſint creditores, qualiter fiet ci
5 tatio? † Reſpon. fiet generalis proclamatio per ciuitatem, ut de remi. pig. l. ſi eo tempore. Quæro, an legatarij ſunt ci-
6 tandi? glo. determinat † ꝓ ſic, & bene ut in auth. de hæred. & falc. §. ſancimus. & in auth. ſed cùm teſtator. ad leg. falcid. No. bene, &c. hic non ſunt alia.

ADDITIO.

a *Si omnes. Pro intellectu illius auth. uide Inn. & doc. & ibi dixi in c. cùm inter. de excep. uide Io. And. Io. de Imo. & ibi dixi in c. dilecti. eo. tit. And. Barb. Adde tu & limita not. in iſta auth. non procedere, quando agitur principaliter de transferendo poſſeſsionem in alium. Ita Pe. de Anch. in c. ſi. de elec. li. vj. & refert & ſequitur Imo. in conſ. v. in ij. uol. Stra.*
P. PAV. P. *Si omnes. In quantũ tractatur de reſtitutione concedenda aduerſus additionem uel immiſtionem, an ſatis ſit probare debita aliqua extare in hæreditate, etiam ſi aliter nõ probetur de ualore bonorũ, uide Bal. in l. j. ad fi. s. eo. Alex. conſ. xxj. uol. iij. Are. l. neceſſarijs. de acq. hær. poſt Imo. ibi & Alex. & ſeq. Et licet non ſeruaretur forma citãdi, de qua hic, uaeret quo ad citatos. Vide Bal. hic. Quid autem ſi talis minor antequã reſtituatur, exigat à debitoribus hæreditarijs, an ſint liberati ſi poſteà petat reſtitutionem in integ. aduerſus additionem. Et quid ſi non eſſet pecunia ſalua, an curator datus poſteà hæreditati poſſit petere reſtitutionem in integ. aduerſus ſolutionem, ſicut potuerit minor, uide Caſt. no. per illum tex. in l. ſi filius. ff. de ſol. Et ꝓ omnia geſta per eũ ſint habẽda rata, ipſe teneatur reſtituere, ſi quid penes eum remanſit, uide tex. in l. ait prætor. §. fin. in l. ſi mulier. & l. in integr. reſtitu. ff. de minor. in l. quoties. ff. de acq. hær. cum ubique notatis.*
6 POMA. *Ab hæreditate. Et utrùm per ſolam euictionem probetur læſio, adde quod hic tãgit Iac. de Aret. Cy. & Ray. & uide Alex conſ. xxj. in c. uiſo proceſſu ſatis longo. uerſ. & quòd non ſufficiat pro obtinenda reſtitutione in integ. in j. uol. uide Are. conſ. cxxxvij.*

LEX II.

SI CVM Aui. Poteſt quis ab hæreditate paterna abſtinere, per reſtitutionem, & auitã amplecti. Quæro, qñ quis abſtinet ab hæreditate paterna, & agnoſcit auitã, quo iure hoc faciat? de his tex. habes in l. qui ſe patris. j. unde lib. gl. tamẽ hic eſt ſcripta corruptè, ideò uide eam, ſi dicit antè, malè ſtat, quia debet dicere, poſt paternam, aliàs cõmuniter ſtat malè, &c.

Si ut omiſſam hæreditatem, uel bon. poſſ. Tit. XL.

LEX I.

MINORES. Minor reſtituitur ad hæreditatem, & bon. poſſeſs, uel alia lucra.

In quibus cauſis in integrum reſtitutio non eſt neceſſaria. Tit. XLI.

LEX I.

MINORIBVS. Mortem defuncti non uindicare, minoribus ipſo iure non nocet*. * *Nocet. Quod ſpeciale eſt in minore, alioqui hæres maior & hæreditatem, & fructus quos perceperit, amittet: l. hæredem. ff. de his quæ ut ab indig.* I. Concen. B.

LEX II.

ADOLESCENTIAE. Tempus ſtatutum ad proponendam querelam inoff. teſt. in minori ætate ipſo iure non currit. Opp. de l. j. s. in integ. reſtit. Sol. ut ibi plenè dixi.

LEX III.

1 *Mora ſine interpellatione re ipſa quando contrahitur fauore minoris, & quando ex alijs cauſis, & nu. 2.*

a IN MINORVM. [a] Hæc eſt * *Minoris. Hoc nõ dicit l. In ijs, inquit, quæ moram deſiderãt, hoc eſt, in quibus intereſſe uenit ex mora, ut in actionib. bo. fi. l. ob negotiũ. C. de ne. geſt. non igitur fauore minoris, ſed naturã act.* I. Con. B.
1 not. l. Ad duo breuiter allegatur, quæ dicit hæc lex. † Primò fauore minoris * re ipſa, mora ſine interpellatione cõtrahitur. Item actio ex teſta-
b mento, [b] licet ſit ſtricti iuris *, æquiparatur actioni bonæ fidei. h. d. Opp. dicitur in tex.
2 tardè pretij ſolutionis, & ſic innuit † ꝓ loquitur in cõtractu emptionis & uẽditionis, cont. qa tũc in quolibet maiore re ipſa mora cõtrahit̃, ut j. de act. emp. l. curabit. & ff. de ac. emp. l. Iulianus. §. ex uendito. Sol. Huius timore dicunt quidam ꝓ hic appellatio pretij ponitur largè, pro quolibet debito. Alij di * *Iuris. Imò uerò actio teſtamentaria, ut petitio hæreditatis inter bo. fi. iudicia connumeratur. §. actionũ. ỳ. & hæreditat. Inſt. de act.* I. C. B.
cunt ꝓ in emptione & uenditione, nõ eſt ſpeciale in minore, ſed in alijs cõtractibus. Vel potes dicere, ꝓ etiam in emptione & uendi-
c tione ſit ſpeciale, [c] nam maiorem conſtituit emptor in mora, cùm res traditur ſibi, tunc enim emptor eſt in mora re ipſa, ſed re non tradita ſecus, ut d. §. ex uendito. In minore fit hoc ſpeciale, ꝓ emptorẽ conſtituat in mora etiã re emptori non tradita, dũ tñ ei tradat rẽ cum fructibus, & ita poteſt intelligi litera noſtra. Opp. ſecundò quòd aliàs cõtrahatur mora re ipſa, ut s. quod met. cau.
2 l. j. Sol. † Fateor quãdoq; re ipſa mora cõtrahitur odio debitoris delinquentis, ut in contrario. Quãdoq; fauore creditoris, ut hic, & l. Titia Seio. §. uſuras. de lega. ij. Quandoq; cauſa cuiuſdam recompenſationis, ut d. l. curabit. de actio. emp. Quandoq; ex alijs cauſis, quas dic, ut no. in gl. l. mora. de uſur. ideò hic Azo in ſumma tractauit materiam moræ. & Vltramon. etiam, & Cy. hic recitat glo. & ponit in l. mora. de uſu. & ibi dicemus Deo duce.

ADDITIO.

a P. PAV. P *In minorum. Iſta lex habet locum in eccleſia. Item in fiſco, & repub. Vide gl. quæ ſcribunt ibi Moder. in §. ex maleficijs. in gl. in uer. in iudicium. Inſtit. de act. & de fiſco eſt gl. ſing. in l. cùm quidã. §. fiſcus. de uſur. Et uide in d. §. ex maleficijs. concordantes de quib. ibi. Limita tamen iſtã l. non procedere in æquè priuilegiato, uide Caſt. conſ. ccxxxviij.*
b POMA. *Ex teſtamento, &c. Intellige æquiparationem in caſibus, in quib per Bar. in l. ſi hæres. in prim. ff. de eo quod cer. loco.*
c IO. FR. RV. *Sit ſpeciale. Adde Corn. in conſ. lix. in iij. uol.*

LEX IIII.

1 *Litigans cum tutore debet habere copiam tutelæ & inuentarij.*
2 *Tutor litigans quando teneatur ſatisdare.*
4 *Sentẽtia lata pro falſo tutore, quando poſſit per minorem ratificari.*
5 *Sententia lata pro prælato non legitimè ordinato, an poſſit per legitimè ordinatum ratificari.*

SI TVTOR. Sententia lata cõtra tutorẽ, qui nõ caue
rat, ipſo iure pupillo non præiudicat. No. quia per hoc
1 dico † ꝙ ille qui litigat cum tutore, debet habere copiã
tutelæ & inuentarij, ut ſic poſsit oſtẽdere ꝙ iſte tutor legiti-
a mè potuit agere, aliàs ſibi non ſufficeret[a], ut hac l. uidetur.
Sed an debeat dare copiam totius inuẽtarij, id eſt, omnium
rerum contentarũ in inuentario, tãgam uobis ʒ. in materia
2 tutelarũ, fortè in l.fin.arbi.tut. † Opp. & uidetur ꝙ non de
beat tutor ſatiſdare, ut Inſt.de ſatiſd.tut.§.j. Sol. intelligе hic
de tutore datiuo, ſine inquiſitione, uel legitimo, ut dicã ple-
b nius de tut.& cura.qui ſatis non de.l.j. Item opp.[b] de l. non
eo minus.s̃.de procur. Sol. Hic fuit lata ſententia contra mi
norem, ſed ſi eſſet pro minore lata, ualeret iure ſingulari, mi
nore ratum habente, hoc dicit glo. tua multùm notabiliter,
quam not.quia doct.Vltramon.faciunt magnum feſtum,&
dicũt notabilem hanc l.ex qua apparet intellectus l. non eo
minus.s̃.de proc.& ff.de iudi.l.licet.& rem ra.hab.l.iij.§. fal-
3 ſas. Nam † ꝙ dicitur, quòd dominus poteſt habere ratam
ſententiã latam cum falſo procuratore, debet intelligi, quan
do eſt contra dominum lata, qui uult habere ratam in ſui
præiudicium. Sed ſi eſſet lata pro domino, tunc non poſſet
habere ratam à domino maiore, ſed à minore ſic, iure ſingu
c lari, ut dicitur hac l.quam perpetuò no.[c] Contrariũ deter-
minatur per gl.in l.ſi mater.§.hoc iure.ff.de excep.rei iud.&
iſtud puto uerũ. Idem tenet Iac.de Are. & etiam Pet. de Bella
perti.licet hic diceret aliter. Et eſt ratio, quia qñ negociũ pec
cat in ſolo cõſenſu, ſtatim ratihabitio trahitur retro, ut l.fi. ʒ.
ad Mace.ff.de ſol.l.ratũ. ſed mandatũ procuratoris pẽdebat
ex ſola domini uoluntate, meritò ratihabitione confirma-
4 tur. Tutoris † autem officium, non pendebat ex ſola uolũ
tate pupilli, ideò ex ſola eius ratihabitione nõ confirmarur,
niſi iure ſpeciali. Ideò hic glo. dicit optimè in tutore, in pro-
curatore uerò ſecus. Op.de l.Barbarius.ff.de offi.præt. Sol.
5 Ibi propter cõmunem errorem. Quæro, quid in prælato †
non legitimè ordinato? Glo. hic uidetur dicere idem. Facit
ʒ.de eo qui pro tutore.l.ij. Tangit glo. ff.de iureiur. Liuſiuran
dum quod ex conuentione.§. j. Tu dic pleniſsimè ut ex. de
elect.cap.nihil.in fi.glo.& ibi apparet multùm de intellectu
l.Barbarius.ff.de off.præt.&c.

ADDITIO.

Pro ſaluatione Bar. in hac l. ſi tutor. in qua arguitur de contrarietate, uide concor. quam poſui ad l. non eo minus. s̃. de procur.

a POMA. *Non ſufficeret. Vide Alex. conſi. ccxj. uo. ij. Iudicium ergo agi-
tatũ cum tutore minus legitimè conſtituto eſt nullũ, & nõ præiudicat pu-
pillo, & uide Ro. conſ. ccccliij. ubi loquitur etiã in curatore, & declarat.*

b *Item opp. de l. Tu uide iſtam glo. alleg. per Abb. in c. cauſam quæ. de iud.
contra do. Anto. ibi uide omnino, & uide Bal. qui not. loquitur in l. Iulia-
nus. ff. qui ſatiſd. cog. & Ange. qui ponit nouam oppoſitionem in l. licet.
de iud. And. Barba.*

c *Perpetuò no. Adde uidendum Bal. conſ. ccxij. ij. lib.*

LEX V.

1 *An omnis exceptio ſit perpetua, & quæ.*
2 *Exceptio non numeratæ pecu. cauſatur ex facto, uel non facto.*
3 *Diſpoſitio huius l. an ſit fauorabilis minori.*
5 *Minor quando reſtituatur aduerſus curſum tẽporis, & quib. caſibus.*
6 *Præſcriptio cœpta cõtra maiorẽ quãdo currit minori, ſine ſpe reſtitutiõis.*
9 *Minor quid habeat probare, quando petit ſe reſtitui aduerſus præſcri-
ptionem & uſucapionem.*
10 *Minori non appellanti intra decem dies, an & quando competat reſtitu-
tio ad appellandum.*
11 *Præſcriptio xxx. uel xl. an. quando currat contra minorem.*
12 *Tempus quod datur ad petendum bonorum poſſeſsionem, an currat con-
tra minorem.*
13 *Præſcriptio inducta per teſtamentum, an currat contra minorem.*
16 *Statuta recipiunt interpretationem reſtrictiuam, ne quis indebitè dam-
num patiatur.*

a SANCIMVS.[a] Iſta eſt ſingularis & notabilis lex, &
habet materiam quotidianã, breuiter dicit, In caſibus
in quibus minor contra præſcriptionem olim contra
ſe cœptam & finitam reſtituebatur, hodie ipſo iure ſeruatur
illæſus, niſi ſit xxx.ann. præſcriptio. Diuidit in quatuor par
tes. Primò loquitur in ſpecie. Secundò illud oſtendit gene-
raliter. Tertiò ponit rationem. Quartò à generalitate ponit
exceptionem. Secunda ibi, ſed humanius. Tertia ibi, melius
1 enim. Quarta ibi uidelicet. Opp. & uidetur ꝙ omnis † exce
ptio ſit perpetua, ut l.purè.in fi.ff.de dol.excep. Sol. Quædã
eſt exceptio, quę cauſatur à facto uel non facto, & iſta eſt per
petua, ut l.cõtraria. Iſta regula fallit in exceptione nõ nume-
ratæ pecuniæ, & non numeratæ dotis, ut ʒ.de non nume.pe-
cu.l.in contractib.& de do.cau.non nu.l.fi.& ibi ponã. Quæ
dam ſunt exceptiones, quæ cauſantur ex tempore, poſteà ta
men nata erit perpetua, ut patet in materia præſcriptionum
& uſucapionum, & ubiq̃. Ex hoc patet ꝙ illi, qui dicebant
quòd exceptio non numeratæ pecuniæ cauſabatur ex tem-
2 pore, nõ dicunt uerum, imò † cauſatur ex facto, uel nõ fa-
cto, & finitur in tempore, & hoc uoluit tangere gl. poſita hic.
Opp. ulterius, dicitur hic, exceptionẽ non currere, cont. aut
refertur ad tempus, & eſt falſum, quia non poteſt facere Im-
perator quin tẽpus currat. Aut hoc refertur ad ipſam exce-
ptionem, & iterũ hoc eſt falſum, quia ipſa exceptio ipſo tẽ-
pore currit. Huius timore, dicit gl. debes exponere exceptio
nem nõ currere cum tẽpore, ita ꝙ cũ tẽpore finiat, ſed rema
net firma, ut currat, & finiat tẽpore perfectæ ætatis, &c. Op.
ʒ.de nõ nu.pec.l.ſi intra. Plures ſol. dãtur ibi. Iſta eſt uera, qa
qñ tẽpus huius exceptiõis cœpit à maiore, currit etiã mino-
ri, qui ei ſucceſsit, uel econtrà ſecus ſi à maiore non cœpit, ut
hic. Cõt. hoc opp. quia ſi cœpit à maiore, ergo currit ſine ſpe
futuræ reſtitutionis, ut l.ij.ſi aduer.uend.pig. Sol. ut ibi dixi.
3 Op. quartò, & uidetur † ꝙ hoc nõ ſit fauor minoris, ſed o-
dium. Nam ante hãc legẽ completa ætate ha
bebat quadrienniũ* ad petendum reſtitu-
tionem, ſecundũ iſtam habet bienniũ tantũ
ad proponendã exceptionẽ, hic nõ eſt eius
fauor. Sol. Dicit glo. ꝙ fauor eſt in hoc, quia
ſecũdũ iſta tẽpora illud ꝙ erat ipſo iure nul-
lum, nõ firmabat iuramẽto, ſed quod erat re
ſcindendũ per reſtitutionem in integrũ fir-
mabatur iuramento, ut s̃. ſi aduer. uend. l.j.
eſt ergo fauor in hoc ne iuramento adſtrin-
gatur. Vel poſſet eſſe ꝙ petendo reſtit. in in-
teg. non probaret. Quod qualiter poſsit procedere, infrà di
cam. Vel poſſet eſſe, quòd perderet per fas uel nefas. Ita di-
cit glo. Vel dicas tu, quòd illud quod dicitur quòd quis ha
bet quadrienniũ, eſt uerum, quando læditur ex contractu,
4 ſed † quando læditur ex curſu tẽporis, debet petere reſtitu
tionẽ intra tantum tẽpus, quantum eſt illud, in quo dicitur
læſus, ut l.ab hoſtibus.§.fi.ex qui. cauſ.maio. quod ſumitur
ex l.interdũ.ff. de mino. Venio ad ſecundam partẽ, & intro
glo. quæ eſt ſuper uer. cõceſſerunt. Opp. ʒ.ne de ſtatu defun.
l.ſi mater.ff.de mino.l.auxiliũ. Dicit gl. ibi loquitur in caſib.
ſpecialibus, in quibus olim præſcriptio currebat ſine ſpe re
ſtitutionis, in quib.nihil per hanc legẽ immutatur, quia hic
ſolũ loquit in caſib.in quib.currebat, ſed reſtituebatur. Op.
s̃.eo.l.ij.ff.eo.l.interdum.& ʒ.ſi ma.fac.ali.l.fin. Sol. Ibi loqui
tur in caſib.ſpiritualib.in quib.olim nõ currebat p̃ſcriptio,
& ſic nõ erat opus reſtitutione, in quib.caſibus illæ leges nõ
mutant per iſtam. Opp. uidetur ꝙ hodie etiã currat præſcri
5 ptio, ſed reſtituatur, † ut ʒ.de iud.l.properandum.in fi. di-
cit glo. & bene, quòd regu. quæ ponitur in hac lege, fallit in
præſcriptione iudiciorum, ut in tẽpore inſtantiæ, ut d.l.pro
perandum.in fin. Adde idem tempore appellationis inter-
ponendæ, ut in auth, de appel. & intra quæ tempora. §. j. & ʒ.
ſi ſæpius in integr.reſtitu. poſt l.j. Eadem ratione de tempo-
re appellationis proſequendæ, ut s̃.dixi.ſi aduer. rem iudic.
l.fi.& ibi no.gl.licet dubitauerit ibi, dubitat etiam l. & ſi ſine.
§.penult.ff.de min. tamen tex. eſt in dicta authen. de appell.
& intra quæ tempora.§.j.& eadem ratione in omnibus di-
lationibus datis à iudice, ut dicta l. & ſi ſine.§.penul.de min.
Item opp. in auth. de hæred. & falc.§.pupillus. Sol. Speciale
ibi in tẽpore conficiendi inuẽtarij, ut minori currat, ſed re-
ſtituatur.

* *Quadriẽnium. Intelligas, poſt completũ xxv. annum: l.ſi.ʒ.de temp. in integ. reſt.mi. et ita interpretanda eſt l.v.s̃. de in inte. reſt.* I.Con.B.

ſtituatur. Opp. ʒ.de temp.in integ.reſt.auth.ſi minor. Sol. Ibi
ſpeciale eſt. Opp de l.cùm miles. ʒ.ex quib.cauſ.ma. Sol. Ibi
nulla fit mentio de minore, & ſic nõ obſtat. Opp. de l.etiam.
ff.de min. Sol. Dicas ꝙ illa corrigitur per iſtam l uel ibi præ-
ſcriptio non currit contra minorẽ. Opp. s̃.ſi aduer. uſucap.
l.j. Sol. Dicunt quidam ꝙ illa corrigitur per iſtam. Tu dic ſe-
cundum gl. ibi, † ꝙ ibi loquitur qñ cõtractus uſucapionis
6 cœpit contra maiorem, illa currit minori, ſed reſtituitur, hic
quando cœpit contra ipſum minorẽ. Iſta tenetur cõmuni-
ter per doctores noſtros, ſed Vltramonta. tenent præceden-
tem, ꝙ illa lex corrigitur ſiue cœpit contra minorẽ, ſiue cœ-
pit cõtra maiorem, per rationẽ huius l.ibi, melius, &c. quæ
ratio haberet locum, ſiue cœpit contra minorẽ, ſiue non cœ
pit, ſed cõtra eos facit l.ſi fundũ ff.de fund. dot. ubi defectus
ſuperueniens præſcriptionẽ non impedit. Iplſi reſpondẽt, &
dicunt ꝙ quãdoq̃ ſuperuenit defectus tendens ad defendẽ
dam præſcriptionẽ, & iſte defectus ſuperueniẽs impedit, ut
l.ſicut ʒ.de præſc.xxx.an. Quãdoq̃ ſuperuenit defectus ten-
dens ad extenſionẽ uſucapionis, & ſic non impedit, ut d l.ſi
fundum. Ita dicit hic, & auth. quas actiones. s̃. de ſacro. ſanct.
eccle in illa quæſtione, quando priuilegiatus ſuccedit non
priuilegiato. Sed certè d l.ſicut. quam alle ãt, loquitur in ca
ſu ſpeciali, ſcilicet in præſcri. xxx. an. quę dormit, ergo in a-
lijs ſecus eſſet. Vnde teneamus opin. gl. per d l.ſi fundũ. ꝙ pa
tet, quia in præſcriptione debemus inſpicere initiũ, ut l.iu-
ſto.§. & ſi poſſeſsionis. ff. de uſuc. teneamus ergo opi. gl. ut di
xi. Sed cont. hoc opp. Si dicis ꝙ quando cœpit contra ma-
iorem, contra minorẽ currit, ſed reſtituitur. Dicis contra l.
Aemilius. ff. de mino. & s̃.ſi aduer. uen. pig l.ij. Glo. dicit alibi
ꝙ dictæ leges loquunt de præſcriptione conuentionali, hic
de præſc. legali. Ita no. in l. etiam. ff. de mino. Quæ ſit ratio hu
ius, non bene uideo. Vnde Iac. de Aret dicit aliter, Aut præ-
ſcriptio uenit ad corroborandũ cõtractũ celebratũ cum de-
functo maiore, & currit contra minorem, ſine ſpe reſtitutio-
nis, ut d l. Aemilius §.ij.s̃.ſi aduer. uend. pig. aliàs currit, ſed
reſtituitur, ut d l.j.ſi aduer. uſucap. Iſta ſententia uidetur cõ-
tra l.ſi intra. ʒ de non nu.pen. ſecundum quod gl. eam intel-
lexit, s̃. Nam præſcriptio contra exceptionẽ non numeratæ
pecuniæ, tendit ad corroborandum contractũ celebratum
cum defuncto maiore, & tunc currit, cum ſpe tamen reſtitu-
tionis, ut d.l.ſi intra. & s̃.dixi. Aduerte, quia fundamẽta hu-
ius materiæ ſunt in uerbis edicti prętoris, ut l.j.§ j.ff.de min.
& l.ait prætor. in prin.ff. eo. ubi uerba dicunt, ꝙ cũ minore
geſtum erit, quæ res erit, animaduertã. Si igitur præſcriptio
cœpit à minore, tunc habes animaduertere, an ex hac præ-
ſcriptione iudicetur aliquid geſtũ cum minore, ex quo ipſe
lædat, & competit reſtitutio, aliàs non, quia uerba prætoris
dicunt, ꝙ cum minore geſtũ erit, animaduertã, in exceptio-
ne non numeratæ pecuniæ, ante bienniũ non eſt nata natu
b ralis, ſcd'm opin.[b] uerã, ut dixi in l cùm quis. s̃ de iur. & fac.
igno. Si ergo bienniũ complet in perſona minoris, obligat
naturaliter, ergo ſi cum eo aliquid geritur, meritò habet re-
ſtitutionẽ in integ. Sed ſi teneremus opin Vltramont. ꝙ an-
te bienniũ eſſet nata naturalis, tũc per curſum bienniſ ſi ni-
hil geritur cum minore, non haberet locũ reſtitutio. & gl. no
ſtra nõ diceret bene in caſu l.ſi intra. Itẽ dico in uſucapione,
& præſc. per quas quæritur dominiũ, ſed iſta præſcriptio cõ
pletur cum minore, & ab eo aufert dominiũ, & ipſe uidet a-
lienare, ut l. alienationis. ff. de uerb. ſig. & ſi cũ eo aliquid eſt
geſtũ, meritò cõpetit ſibi reſtitutio, ut l.j. s̃. ſi aduer. uſucap.
Iſtud idẽ dico in præſcriptione cõuentionali, ſi quidẽ cũ mi
nore aliquid gerit, ex quo lædit, ut puta quia ipſe interpel-
lat, cõpeteret ſibi reſtitutio, ut l.ſi creditor. §. illud de d ſtra.
pig. de uer. obl. l. cũ filius. §. in hac. & l ſi cũ militarib. & ꝙ ibi
not. de reſtit. mil. Sed ſi cum eo nihil geritur, quia defunctus
dedit mihi poteſtatẽ uendendi poſt annũ, & ego uendidi ex
poteſtate habita à defuncto, abſq̃ aliquo facto, uel geſto cũ
minore, meritò non habet reſtitutio. in inte Ita loquit l Ae-
milius. & l.ij. s̃.ſi aduer. uen. pig. & eſt effectus, & radix totius
7 iſtius materię. Venio ad gl. magnã. & † oſtendo ꝙ Impera-
tor ſeruiuit nobis de uento, quoniam ante iſtam l. hoc erat
conſtitutũ, ʒ.ſi quis igno rem mi. ſine decret. compa. l j. & fi.
& quib nõ ob. long. temp. præſcrip. l non eſt. Sol dicit Pla ꝙ
Imperator nõ bene recordabat de legibus iſtis. Sed non eſt
ueriſimile, ꝙ Imperator qui habet omnia iura in pectore ſuo,
non fuit memor illarũ legum, ut l. omniũ. ʒ. de teſt. & l. huma
num s̃. de leg. & ideò dicit gl in legib. cõtrarijs currebat præ
ſcriptio, ſed non cum effectu, propter reſtitutionẽ, hic uerò
ipſo iure non currit. Item op. ꝙ ſeruiuerit nobis de uento. Et
op à diuiſione ſic, Aut loqueris in rebus pupilli, & iure anti
quo non poterant uſucapi, ut l. bonę fidei. de acq re. do. Aut
loqueris in rebus adulti, & tunc aut erant res immobiles, &
de iure antiquo nõ poterant alienari, ut l.j de re eoiũ. ergo
nec uſuc. ut l. ubi ff de uſucap & l. alienationis. ff. de uer. ſig.
Aut erant mobilia, quæ ſeruari poterãt, & idem ꝙ non po
terant alienari, & per conſequẽs nec uſucapi, ut l. lex quæ tu
tores de adm tu. Aut erant res, quæ ſeruari non poterant, &
in illis fruſtra quarit de præſcriptione, quia tanto tempore
non durant, ſed pereunt. unde uidet ꝙ de iure antiquo eſſet
iſtud Dicunt quidã, hic loquit de præſc. contra actionẽ, con
trariũ de præſcriptione rerũ, hanc reproba, ut hic in gl Alij
dicunt ꝙ hic loquit qñ uenditio tenuit, & hanc reproba. ut
in gl. Tertij dicunt ꝙ hic alienauit prædeceſſor minoris, & i-
ſta eſt truffa, quia tunc quis haberet dominiũ inconuenienti.
Vel ſi cœpiſſet præſcriptio contra maiorẽ, curreret nunc cõ-
tra minorẽ, ut dictum eſt. Vnde gl dicit ꝙ d. ar non proce-
dit, quæ non poſſunt alienari, nõ poſſunt uſucapi, ut l ſi fun
dum. de fun. dot. Iſta nõ eſt bona reſponſio, nam l ſi fundũ.
loquit quando uitiũ impediẽs alienationẽ ſuperuenit poſt
inchoatã præſcrip. Sed regula, de qua oppon. t, dicit, ꝙ quæ
non poſſunt alienari, non poſſunt præſcribi Vnde gl ſoluit
aliter, licet per dictas regulas nõ impediretur uſucapi. tamẽ
erat ſpecialiter prouidendũ, uel quod non erat factũ ante ſta-
tã l ſpecialiter, aliàs iſtud eſſet modici effectus. Dicũt quia-
dam Vltramont. quos ſequebatur Mat. Sil ꝙ qñ alienatio
eſt prohibita per naturã rei, quia ſacra, uel religioſa, tũc uſu
capio eſt prohibita. Secus ſi alienatio eſt prohibita fauore
perſonæ, ut in minore, & ideò d ar non tenet. Iſtud nõ pla-
cet, per l. ubi. ff. de uſuc. & qd' ibi not. dic ſcd'm Iac. de Aret.
ꝙ rei minoris non eſt prohibita ſimpliciter alienatio, ſed eſt
permiſſa cũ decreto, meritò præſcribi poteſt, & ideò d.ar. nõ
8 procedit. Venio † ad tertiã particulã, & dicitur hic, melius
etenim &c. cont ff de aut. tut. l. ſi tutor. Dicit gloſ. mag. hic in
prin. ibi nihil dicitur de minore, aliàs de præſcr certè fatcor,
tamen illa lex ob. ad rationem huius l. quæ eſt generalis, id-
eò dic ut ibi, quia ibi erat dubiũ an minor læderetur uel nõ,
hic autẽ erat certũ, ut ſtatim dicam. Item opp. ꝙ ſecũdũ hoc
in inte. reſtitutio. nunquã eſſet neceſſaria, quia melius eſt an
te tẽpus, &c. & ſic eſſet deſtructus totus titulus præcedens de
in int. reſt. & hic, & ff. Dicit gl magna hic in fi. hic certum eſt
minorem deceptum, ſed non eſt ita certum in contractib. ita
decipi eum. Vide gl. in fi. innuitur ꝙ ſi certũ ſit in contractu
minorem lædi, ipſo iure ſeruaret illæſus, per rationẽ huius l.
hoc autẽ eſt falſum, ut l.ſi minor. xxv. an. § j. ff. eo. in eo quod
loquit de minore, qui cõpromittit. Quare dicas ꝙ ideò a-
liud in cõtractibus, quia ibi interuenit factũ minoris uerè,
in præſcriptione interuenit ficte, ut l. alienationis de uer. ſig.
Vnde illũ fictũ conſenſum remouet hæc lex ſuadẽte æquita-
te, non enim ſubeſt æquitas, quare illa fictio inducatur, & ſic
9 põt uerũ cõſenſum remouere. † Ex hac gl. no unum ꝙ in ca
ſibus, in quib. s̃ dixi, minorẽ reſtitui aduerſus uſucapionẽ
& præſcriptionẽ. non habet neceſſe probare aliud, quã ꝙ u-
ſucapio cucurriſſet. ſtatim enim præſumit quòd ſit læſus. Vi
de gl quæ hoc d. Cont. uidetur uelle tertia glo. huius l. in eo
quod dicit, uel petendo reſtitutionem nõ probaret. Si enim
eo ipſo præſumitur læſus, qũo non poteſt probare læſionẽ?
intelligas ubi non probaret ſi cucurriſſet præſcriptio, tamen
eo probato probata eſſet læſio, ut in hac glo. Et per hoc uidi
10 † quæſtionẽ de facto, minor xxv. an. nõ appellauit intra x.
c dies[c], reſtitutionem petit ad appellandũ, quid habet proba
re? uidet per hanc legem ꝙ eo ipſo quòd currit præſcriptio,
ſit læſus. In contrarium uidetur, quia in dubio præſumitur

ſententia iuſta,& ſic nõ expedit ſibi appellare,ut l.Herẽnius. §.Caia.ff.de cuic.Sol.ſi quidẽ certum eſſet quòd minori nõ expedit appellare,non daretur reſtitutio, quia nõ eſt læſus: ſed ſi certum eſt ꝙ expedit appellare,daretur reſtitutio:ſi dubitatur utrùm ſibi expediret appellare,uel nõ,in dubio præſumeretur læſus eo ipſo ꝙ paſſus eſt perdere beneficium appellandi.Text.eſt,& gl.in d.l.ſi minor.§.j.ff.eo.& Canoniſtæ tangunt iſtam quæſtionem.Venio ad ultimam partẽ, Dici/
11 tur † hic,ꝙ præſcrip.xxx. uel.xl.an. remanent in ſuo ſtatu. Opp.ẗ.de præſc.xxx.an.l.ſicut.§.pen. Huius timore ſunt hic in gl.opin.Pro quarum declaratione dicas ſic,In præſ. xxx. an.uel maiori,ſi quidem minor eſt pupillus,contra eum nõ currit præſcriptio, ut d. l. ſicut. Si uerò eſt maior pupillo, & tunc aut præſcriptio cœpit contra eum & finitur cum eo, & tunc currit ſine ſpe reſtitutionis.Ratio, quia iſta eſt lõga præſcriptio, quæ excedat ætatem xxv. anno. & quadriennium quod datur ad petendam reſtitutionem. * Si uerò cœpit cum maiore,uel cum minore,& finitur cum minore,tunc currit, licet reſtitutio detur,ut d. l. ſicut. ita debetis intelligere hanc materiam.In alijs uerò præſcriptionib. minoribus collige diſtinctionẽ per teipſum ex prædictis.Expeditus de glo.circa hanc l. extra glo & dicta doct.
12 quæro an † tempora quæ dantur ad petendũ bonorũ poſſeſsionem,currant hodie minori?Videtur quòd non, quia olim currebant,ſed reſtituebatur minor,ut ff.eo.l.ſi.ergo hodie ipſo iure non currũt. In contrariũ uidetur quòd iſta lex uidetur loqui tm̃ in caſibus,in quibus minor tractat de dãno uitando,ut apparet ex prin.l. primam opinio.puto ueriorem, * propter generalitatẽ huius l.quæ dicit,in omnibus caſibus, &c. ergo nihil excipit. Quæro quid in præſcriptione,
13 † quæ inducitur per teſtamentũ? Rñ.& puto ꝙ currat hodie,ſed reſtituatur ſicut olim, ut l. iij.§.& ſi hæres. ff. eo. & ita loquitur tantùm in præſcriptionibus legalibus, non in his, quæ procedunt ex cõtractibus, uel ultimis uolun
14 tatibus,ut ſ̃. dixi. Quæro † qd in præſcriptionibus,[d] quæ
d procedunt ex ſtatutis,utrùm currant contra minores? Inn. dicit,ꝙ non habet locum hęc lex,nec de ſtatutis cogitauit.Ita dixit in c.conſtitutus.eẋ.de in integ.reſtit.&idem uidetur mihi quòd teneat Spe.& ideò dicit ipſe, ꝙ illæ præſcriptiones currunt,ſed minor reſtituitur.Caſus eſt in d.c.conſtitutus.ſecundũ eum. Videamus utrùm hæc lex cogitauerit de ſtatutis.Et ut dixi uobis in l.ſub prætextu.ſ̃.de tranſact. po/
15 teſt quis † cogitare de eo quod ignoret in genere, licet non in ſpecie,ut l.qui iure militari.ff.de teſt.mil.Ita iſta lex cogitauit in genere de omni præſcriptione legali,contra quam legem daret reſtitutionem,ſed quis dubitat ꝙ contra præſcriptionem ſtatutorum,iſta lex dat reſtitutionẽ, ergo de illo co
16 gitauit lex. Præterea, † ſtatuta recipiunt interpretationem reſtrictiuam,ne quis indebitè damnũ patiatur, ut l. ij. ẗ. de nox.l.Cæſar.de pub.& l.adigere.§.quamuis.de iure pat.non autem recipiunt interpretationem reſtrictiuam ne quis lucretur.Aut ergo eſt illa prę̃ſcriptio,quę aufert minori,quod ſibi iam eſt quæſitum, & tunc ſtatutum ſimpliciter loquens reſtringitur ad maiores, nec habebit locum in minoribus, per hanc l.per rationem hic poſitam. Aut per illam præſcriptionem minor amittebat lucrum,& ſtatutum non reſtringitur,quia tunc currit,ſed reſtituitur,hic eſt caſus in d.c.conſtitutus.per quod Inno.ſe fundat.

* Reſtitutionẽ: l ſi.ẗ. de temp. in integ. reſt. mi.I.Con.B.

* Veriorem.l. j. ſ̃.ſi aduerſ.uſuc.l. etiam ei. ff.de minor. et l. adoleſcẽtiæ. ſ̃.hoc titul. I. Conc.B.

ADDITIO.

Pro concordia aduerte ꝙ exceptio non numeratæ pecun. excluditur biennio,& ſecundum Bar.in l.ſi.circa medium. poſt illud tempus biennij naſcitur naturalis obligatio, non autem ante. Idem tenet in l. etiam. ff. de mino.& in l.cùm quis.C.de iur.& fam.ign.Contrà,ꝙ ſit nata etiam ante, tenet in l.j.ff.de cond.inde.ubi uidetur tenere ꝙ orta ſit tam ante quã poſt biennium illa obligatio ſ:d poſt biennium illa ciuilis habet illum effectum, quem habet obligatio naturalis & ciuilis.Tu dic ꝙ Bar.in hac l.fin.refert ſe ad dicta ſua,in d.l.cùm quis,ubi refert opi.diuerſas,& ita debet intelligi in d.l. etiam. Sed poſito ꝙ Bar.ubi ſ̃. inclinaret in partem Vltramont. ꝙ ante biennium non ſit nata naturalis, tunc adhuc dico ꝙ bene uideatur Bar.in d.l.j.ff.de cond.ind.uidetur etiam inclinare in eandem partẽ.uerſi. ſed in quæſtione propoſita,& c.ubi ponit iſta uerba,unde æquitati naturali non tenetur. & licet uideatur alterare iſtud in concluſione quam facit dum dicit,ꝙ gl. non bene exemplificat,quia reſpondeo ꝙ Bar. poteſt intelligi ut loquatur in materia condictionis indebiti, non autem malè loquatur,dum loquitur de natiuitate naturalis obligationis. Vel aliter dic ꝙ nõ eſt nata in ſuo robore,ut poſsit in iudicio deduci,ſed quo ad natiuitatẽ ſic, & ita loquitur in d.l.j.

a P. PAV. P. *Sancimus.Limita iſtam legem procedere in præſcriptionibus clauſis in corpore iuris,ſecus in præſcriptionibus inductis ex diſpoſitione ſtatutorum,quia in eis requiritur in integrum reſtitutio ſecundum Imol.c.conſtitutus.ad ſi.eẋ. de in integ. reſtit. De quo uide praſticam Papien.in forma libelli in integrum reſtitutionis.in uer.præſcripſiſſe.ad finẽ. Vide Bar.ẗ.ad finem huius l.*

b IO. FR. RV. *Secundum opinio.ueram. Adde quod Bar.no.ſibi contrarius.circa iſtam opinio.in l.etiã.ff.de mino.ubi no.*

c P. PAV. P. *Decem dies. Contrarium eius quod hic dicit, tenuit expreſsè idem Bar.in l.nam poſtea.§.ſi minor.ff. de iureiu.cuius opinionem ibi ſequitur,& dicit eſſe uerius Abb.conſi.lxxxvij.in ij.uol.inci.in trinitatis indiuiduæ nomine, Ang. Bal. & Sal.in d. §. ſi minor. Verum eſt quòd Caſt.poſt Ful.hic ponit unã concordantiam. Aut loquimur in additione, & tunc ſit uera opinio Bar.ibi. Aut loquimur in reo,& tunc uera ſit iſta. Et dicit Caſt.hic ꝙ iſta eſt ueritas. Et iſta concordantia placet etiam Alex. in d.§.ſi minor.dicit ꝙ in minore.opin.Bar.eſt uerior, ſed in maiore, qui ex aliqua iuſta cauſa petit ſe reſtitui,uult ſeruari opi.Bar.ibi, ubi etiã ponit de alio ſimili.*

d POMA. *Præſcriptionibus.Vide Anc.in c.canonum ſtatuta.de conſt.& Alex.conſi.xxxj.uol.v ubi loquitur in proclamationibus,& c.ut nõ præiudicent minoribus,& c.*

Qui, & aduerſus quos in integrum reſtitutio non poſtuletur. Tit. XLII.

LEX I.

1 *Quando ſemiplena probatio eliditur aliqua præſumptione, non eſt locus delationi iuramenti.*
2 *Minor induſtrioſus præſumitur conuertiſſe mutuũ in proprias utilitates.*
3 *Approbatus ab aliquo collegio non poteſt in concernentibus eius profeſsionem petere ſe in integrum reſtitui.*
5 *Prodigus,cui fuerint bona interdicta,ſi eligitur de prioribus,an uideatur ſublata interdictio.*

N CONSILIO. Secundũ lect.gl. dicit unũ ſecundũ lect. Vltramon.dicit aliud.Pono ſecundum gl.breuiter hoc intendit, Vbi minor ſemiplenè docuit de læſione, recurritur ad ueriſimilia,ſed ubi de læſione conſtat,ueriſimilia minimè attenduntur.h.d.ſecundũ gl.ſed ſecundũ Vltramon. breuiter. h. d. In actibus,in quibus quis eſt approbatus induſtrioſus, ceſſat reſtitutio ratione ipſius ætatis,ſecus ſi in ſubſidiũ eſt aſſumptus.h.d.Ad l.noſtrã opp.gl.à diuiſione,Aut iſte probauit ſe læſum,& debet reſtitui,ut l.minoribus ſ̃.de in inte. reſti.& l. nam & poſteà.§.ſi minor. ff. de iureiu. ergo iſtud utrũ ſit induſtrioſus uel non,pro nihilo attenditur.Sol. gl. hic loquit̃ in caſu dubij,quãdo de læſione conſtabat ſemiplenè, in illa eſſet locus delationi iuramẽti,ut l.in bonæ fidei. ẗ. de iureiu. & l.admonendi.ff.de iureiu.quod non defertur modò propter iſtam præſumptionẽ,ꝙ ſit induſtrioſus,uide gl. Ex hac
1 l.not. † ꝙ ubi ſemiplena probatio aliqua præſumptione eli
a ditur,[a] non eſt locus delationi iuramenti.Tene menti.Dicemus in d.l.in bonæ fidei.Alij dicunt ꝙ hoc debet intelligi de mutuo,in quo minor præſumit̃ læſus,niſi in contrariũ probetur per creditorẽ,ut ſ̃.ſi aduer.cre.l.j. quæ præſumptio tollitur,ſi erat induſtrioſus.Vide iſtam glof.& tene menti.Gloſ. approbat primam lect. licet iſtam non reprobet. Iſtam ſe-
2 cundam etiam teneamus,quòd ſi † minor eſt induſtrius & eſt diligens, præſumitur pecuniam in proprias utilitates conuertiſſe.argum.ad hoc ẗ.de pign.l. fin. & quod ibi uidebitis.

bitis.Iſta eſt lect.gl.Alij, ut Pet. de Bel.perti.legunt aliter. Vos
3 ſcitis, † ꝙ ſunt quidam actus, ad quos quis nõ admittitur, niſi eſſet examinatus,ut puta doctor ad collegiũ aduocatorum,ut uidiſtis ſ̃.de aduo.di.iudi.l.nemini.modò pono,aliquis eſt legum doc.petit reſtitui in integrum ad quandã allegationem omiſſam. Certè iſta reſtitutio negabitur, * probato hoc quòd publicè in iſto actu approbatus eſt induſtrioſus. Sed pone
4 ꝙ ex aliqua † neceſsitate in defectum aliquorum eſt aſſumptus, non dicitur approbata eius induſtria,ideò non denegaret̃ ſibi in inteſti.Ratio primi dicti eſt, quia dicendo ſe doctorem,& allegãdo ſe læſum in allegatione iuris,allegat turpitudinẽ ſuam,ut l.ij.§. initium. ff.de origi.iur.& ſic profeſsio, & deſideriũ diſcrepant,ut ẗ.de mune.pat.l.profeſsio.li. x. Et eadem ratione putarem in iſtis alijs actibus, quando aliquis eſt approbatus in mercantia, & poſitus in matricula,non poſſet petere reſtitutionem in illo actu.ar.ad hoc ẗ.de his qui ue.æta.imp.l.ij.In alijs uerò, qui ex alijs actibus ſolis non dicunt̃ induſtrij, nec ſunt approbati à publico,procedit lec.gl.modò habes unum.Circa primã partem quæro,quomodo iudex hoc cõſiderabit, ꝙ fuit electus decurio,ſi non eſt probatũ.Dicit ꝙ ſibi erat notoriũ,quia omnibus erat notorium quod fuit decurio,iſtud enim probatione non eget. Vnde ſi aliquis fuerit, uel ſit de prioribus, probatione non indiget,& uide gl.facit quod habet̃ ẗ. de appel.l.ciues.Vltimò ex ſi.no.ad quæſtionem, quam uidi hoc
5 anno. † Alicui fuit interdictum bonis,ut prodigo, demum fuit aſſumptus inter priores,utrùm ex hoc uideatur ſublata interdictio,quaſi ad ſanos mores peruenerit, ut l. j. in prin. ff.de cura.furio.Hic habes tex.quòd non, hic in fin. Hoc etiam clarius dic,ut hic no.in ſi.ij.glo.quam uide & perpetuò tene menti,&c.

* Negabitur.Idẽ ſi minori permiſſa bonorũ ſuorum adminiſtratio fuerit:l. ea quæ.et ibi annot. ẗ. de temp. in integ. reſt.mi. I. Conc.B.

ADDITIO.

6 P. PAV. P. *Eliditur.Vide Fel.in c.in noſtra.prope ſi.eẋ.de teſti.*

LEX II.

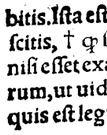

VM Apud.Ratione minoris ætatis contra patrem,uel patronũ,reſtitutio denegatur. * Op.ff. de dolo. l. non debet. & ſ̃.de dolo.l.ſi ſuperſtite. Sol. Ibi loquitur de reſtitutione quæ datur iure actionis, hic de ea quæ datur iudicis officio. Secundo op.de bo.quæ lib.l.ſi.§.in utroq. aliàs,ſinautem.in ſi. Sol. Ibi non datur reſtitutio contra patrẽ,ſed contra aliũ,licet per quãdam cõſequentiã deueniretur ad patrẽ. Idem op.ſ̃.ſi aduer. rem iud. l. ſi cùm pater. Sol. Ibi quia eſt ſpeciale in cauſa ſtatus. Vel dicas,ꝙ ibi datur reſtitutio contra patrẽ,non tamẽ aduerſus factum patris,ſed iudicis,& iſta eſt ſol. magis notabilis.Op.ſ̃.ſi aduer.dona.l.ij. Sol. Ibi nõ reſtituit̃ cõtra patrẽ, ſed aduerſus factũ patris. Vnde pro huius l.declaratione,aſſume breuiter.Aut quæris de reſtitutione, quæ dat̃ iure actionis,& poteſt dari cõtra patrẽ, uel patronum,ut ſ̃.de dolo.l.ſi ſuperſtite. aut de ea, quæ datur officio iudicis ratione minoris ætatis,& tunc quandoq; quis petit reſtitutionem nõ contra patrẽ,ſed contra patris factũ,& ſibi denegatur ut hic.Quãdoq; petit contra patrẽ, ſed non cõtra patris factũ, & ſibi concedit̃, ut l.ij.ſ̃.ſi aduer.rẽ iud. Quãdoq; quis petit cõtra patris factũ,& nõ cõtra patrẽ,& tũc etiã ſibi cõcedit̃,ut l.ij.ſi aduer.dona.etiã ſi cõtra patrẽ ueniret per quãdã cõſequẽtiã,ut l.fi. §. in utroq. ẗ. de bon.quæ liber. Aut petit̃ reſtitutio nõ ratione minoris ætatis,ſed ratiõe abſentiæ,uel ex alia iuſta cauſa,& tũc dicit lac.de Are.ꝙ hæc lex nõ habet locũ, nec reperitur quin filijs uel libertis detur iſta reſtitutio,quare,&c.

* Negabitur.Vt ſi filius pro patre ſuo debitũ ſoluit, nullã actionem ob eã ſolutionẽ habet: l. ſi filius. ſ̃.de neg. geſt. Opp.l.fin. §.j. ff. de uerb. ob. Ego puto ſpeciale eſſe,quando filio minore alteri promittente,pater autoritatẽ ſuã interponit, nõ enim eo nomine obligatus filius,quò minus aduerſus alterũ reſtituatur: d.§.j. I.C.B.

Si minor ſe maiorem dixerit. Tit. XLIII.

LEX I.

I Cum minor.Si minor dixit ſe maiorẽ dolo aduerſarij,ei non denegat̃ reſtitutio, ſecus ſi dolo proprio,ſed ſi nullus interceſſerit dolus,reſtitutio conceditur, niſi iuratũ fuit.hoc dicũt iſtæ tres leges.Opp.ad primã,confeſsio erronea reuocatur de iure,ut ſ̃.de iur.& fac.ig.l.error. & l.cũ teſtamentũ.ergo non eſt neceſsaria reſtitutio. Sol. Fateor ꝙ hic non petitur reſtitutio aduerſus confeſsionẽ iſtã, ſed aduerſus contractum,in quo ille læſus confeſſus eſt ſe maiorẽ, tamen ipſi minori incumbit onus probandi,ꝙ tempore cõtractus erat minor,ut l.ſi minorem.ſ̃.de in inteſt.reſt.

LEX III.

1 *Actas melius probatur per inſtrumenta,quàm per teſtes.*
2 *Minor eo ipſo quòd dicit ſe maiorem,an dicatur eſſe in dolo, & denegetur ei reſtitutio.*

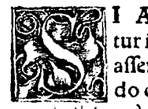

a I Alterius.[a] Secundũ ueram lect. lex iſta diuiditur in tres partes. Primò loquit̃ quando minor aſſeruit ſe maiorem proprio dolo. Secundò quãdo dolo aduerſarij. Tertiò quando neutrius. Secunda ibi,quòd ſi per iniuriam. Tertia ibi,aditus itaq;, & ita hæc lex ponit caſus præcedentiũ legum, & addit unũ aliũ caſum,quando neutrius dolo. Opp. de l.min.xxv.an.ex aſpectu.§.planè.ff.de mino. Sol. ibi minores adhibuerũt dolum cõtra aliũ,non cõtra curatorẽ. Opp. ſ̃.de in inte. reſti. mino. l.de tutela. Sol. Ibi minor fuit ſciens, & aduerſarius ſimiliter ſciens,hic uerò aduerſarium decepit. Opp. ad ij.par. ſ̃.de tranſac.l.ſi ex falſis.ubi iuramentũ dolũ aduerſarij non tollit. Gl.quæ eſt hic,ponit multas ſolutiones.Breuiter illa eſt uera,ꝙ illa lex non cõtradicit in aliquo,nam hic in uer.aditus. uſq; ad fi. loquitur quãdo nullus dolus interceſsit ſecundũ lect. Azo.& ueram.Si enim dolus interceſſerit,non tollet̃ per iuramentum,ut l.contraria. Opp.quòd idem ius eſt inſtrumentorum,& teſtiũ,ut l.in exercendis.ẗ.de fi.inſtr.Sol. Fallit in caſu huius legis,quia tenere menti memoriam annorũ
1 eſt difficile,unde † facilius admittitur probatio inſtrumentorũ,quã teſtiũ,* ut ff.ad Carb. l.ij.§.duę.Quęro, utrùm eo ipſo ꝙ minor aſſerit ſe maiorẽ,præſumatur in dolo? Gl.pe.hic in fi.uidetur dicere ꝙ ſic,& uide gl.Pet.de Bel. per.tenet cont.quia non præſumit̃ dolus, niſi probetur,ut l.quoties.§.qui do.ff. de prob. Et iſtã opin.puto ueram per hãc legẽ,in uer.aditus.ubi apparet,ꝙ ſi dolus interceſsiſſet, & nõ oſtenditur,præſumitur non interceſsiſſe.& uide tex.in uer. aditus. ibi, non repererit. Not. quod dicit,non reperitur, ex quo concludit̃, ꝙ ſi nihil apparet de hoc,probata eſt minoris intentio. Vn-
2 de pro declaratione huius materiæ dic, Quãdoq; minor † aſſerit ſe maiorẽ ſuo dolo tantũ adhibito contra aduerſariũ, & hoc conſtat, & denegatur ſibi reſtitutio, ut l. ij. & hac l. in prin.Quandoq; dolo ſuo, nõ adhibito cõtra aduerſariũ, & non denegatur ſibi reſtitutio,ut l.minor.§.planè.ff.e. Quandoq; dicit ſe maiorem dolo aduerſarij tantũ,& reſtitutio ſibi non denegat̃,ut ſ̃.eo.l.j.& hac l.ij.rñ.etiã ſi fuerit iuratũ. ar. ſ̃. de tranſac.l.ſi ex falſis. Quãdoq; aſſeruit ſe maiorẽ dolo ſuo, & aduerſarij,& reſtitutio ſibi nõ denegat̃,ut l. de tutela.ſ̃. de in int.reſt.in fi.niſi eſſet iuratũ,ut in auth.ſacramẽta.ſi aduerſuen. Quãdoq; aſſeruit ſe maiorẽ neutrius dolo,tunc diſtingue ut dicit̃ in hac l.aut nõ fuit iuratũ,aut fuit iuratũ,ſi fuit iuratũ,aut nõ corporaliter,aut corporaliter. Qñq; dubitat̃ an dolus interceſſerit, & in dubio præſumit̃ non interceſsiſſe, ut hac l.uer.aditus.Et ita debes intelligere hanc materiam.

* Teſtiũ.Quando ſit potior inſtrumentorum,uel teſtiũ probatio, no. Barto.l. xvij. add. j. ſ̃. de pac.& l.j.nu. xj. de procur. I.Conc.B.

ADDITIO.

4 P. PAV. P. *Si alterius. Iſta lex & ſimiles loquentes de iuramento aſ-*

sertiuo,non sunt hodie correctæ per auth. sacramenta. ʒ. si aduer. uendit.
Vide Franc.consi.lxxvij.Item limita singulariter istam regulam, ut minor
iurans se maiorē non poßit petere rescißionem cōtractus bonæ fidei ad re=
stitutionem in integ.sed potest bene petere respectu nullitatis propter so=
lennitatem omissam. Vide Rom.consi xij.Cast.consi.liiij uol ij.Fran.Cre=
men.sing.clxiij Quid autem si filiusfamiliâs in instrumento asserat se pa=
tremfamiliâs,an reddatur obligatio efficax sine consensu patris?uide Cast.
consi.clxxiiij.

LEX IIII.

1 Iudex quam interlocutoriam reuocet ex officio.
3 Restitutio denegata propter defectum probationis,potest iterum peti.

CVM CIRCA. Hæc est difficilis lex, breuiter dicit,
Si restitutio est denegata,propter ætatem non proba
tam,ad restitutionē, & ætatem probandā iterum ad/
mittitur.h.d.secundū lec.magis notabilē.Hæc lex legit̃ duo/
bus modis principaliter. Primo q̃ fuit erratū per iudicē iu/
dicantem Ad istam l.opp. ff. quæ sen. si.app re.l j.§.j Sol Ibi
fuit expressus error in sententia,hic nō.Secundo modo legi
tur,q̃ hic fuit erratū à testibus, qui dixerunt falsum circa æta
tem Et ista lect.subdiuiditur in duas. Vna q̃ iudex de ætate
pronunciauit interlocutoriè,alia q̃ pronunciauit diffiniti/
uè.Ad primam opp.interlocutoria potest reuocari arbitrio
iudicis,ut l.quod iussit.de re iud. ergo non debet peti resti/
1 tutio,ut ff.de mino l.in causæ la ij.Sol Fateor † q̃ iudex po=
test reuocare,si uult,suo arbitrio,ut in contrario, tamen nō
cogitur, nisi ut impetretur restitutionis beneficiū, ut hic, &
hoc magis placet.Vel dic, q̃ ista est talis interlocutoria quæ
perimit uires totius causę,unde quodāmodo est diffinitiua,
ut l.intra utile.ff de mino. Ad secundam, prout hic fuit pro/
nunciatū diffinitiuè.Opp.quādo iudex pronūciauit ex fal=
sis testibus,competit restitutio de iure cōmuni, ut ĩ. si ex fal.
instru.per totū & l.diuus.ff de re iud.ergo ista restitutio,quę
datur ratione ætatis,non debet habere locū,ut l. in causæ. ff.
de mi.Sol Licet auxilium ordinariū excludat extraordina=
2 rium,ut d. l. in causæ. † tamen unū extraordinariū non ex/
cludit aliud,ut l.qui bona.§. si quis opus. ff. de dam. infe. &
quod me.cau.l.si cum exceptione §.eum. Vnde nihil repu/
3 gnat,q̃ quis posset habere restitutionē ex duabus causis. †
Item opp.restitutio semel denegata, iterum nō conceditur,
ut ĩ.tit.j.l.j Sol Hic fuit denegata propter defectū probatio/
nis ætatis,unde iterū potest restitui,ibi propter defectū pro=
bationis læsionis. Ratio est, quia de ætate non fuit cognitū,
nisi in iudicio restitutionis,& non habet nisi unam sententiā
contra se, hoc respectu, sed de læsione fuit cognitum in pri/
mo iudicio,& in iudicio in quo petebatur restitutio, ideò se
mel denegata,iterū non concedit̃.Ita debetis hoc intelligere.

Si sæpius in integrum restit.&c. Tit. XLIIII.

LEX I.

2 Si quis primo appellauit,& tempus appellationis est lapsum, si petita re
stitutio fuit denegata,an iterum restituatur.
3 Ille qui omisit appellare,quando poßit petere restitutionem in integrum
ad appellandum,& coram quo iudice.

SI POST SENTENTIAM. Si restitutio
fuit semel denegata,iterū non cōceditur,nisi ad
appellandū,uel nisi ex noua causa.h.d.totus tit.
Differt lex sequens à præcedenti,quia fuit ŝ. po
stulata restitutio cōtra sententiā,hic contra con
tractū,hic restitui desiderabant aduersus contractū,uel sen=
tentiam,ibi adierunt,scilicet,iudicem Opp.ad l.j. quod tem
pora appellationum non currunt,ut l.fi.ŝ in qui cau.in in/
teg.restit.non est neces.Dicunt quidam, q̃ hęc lex hodie cor
rigitur.Contrarium uidetur uerum,ut ibi dixi.probatur in
auth.de appel. & intra quæ temp.§ j. ubi est speciale. in istis
1 temporibus iudiciorum.† Quæro,quæ est differentia,utrū
quis restituatur ad appellandū, non ad totam causam? Dic
ut in glos quando datur restitutio ad appellandū Quæro,à
qua sententia?Dicit gl à qua uult,uel,ut posit appellare ab
2 ea,à qua fuit denegata restitutio. † Quærit gl.quid si primo
appellauerit,& tempus appellationis est lapsum, posteà pe/
tit restitutionē,& fuit denegata.an restituatur iterū? Gl dicit
q̃ non,nisi ad appellandū Intelligatis ad appellandū, scili/
cet.à sententia, in qua est restitutio denegata, uel ad prose/
quēdā appellationē, cuius tēpora sunt cursa.
3 † Vltimò nō ex hac l. q̃ ille,qui * omisit ap/
pellare,potest petere restitutionem in integrū
ad appellandum, non solùm coram iudice,à
quo debuit appellare, sed etiam à superiore,
ut hic,dum dicit,uobis ius restituimus. Vnde
Imperator restituit eum ad appellandū, ut di
xi uobis in l præses,de app.&c.

* Qui. Hoc relatiuum,ad minorem refferendum est,ut restituatur,si nō appellauerit. Idem si parte absente & ignorante sententia lata sit:l ab eo.ĩ. quo & quando iud Nec per procuratorem legitimè defensa sit:l.j ĩ quib.ex caus maio.Nisi Reip.caus absentes essent,nam licet legitimè defenderetur, nihilominus saltem ad appellādum restituitur:l.fi.ff.de in integ.rest.mi.l.quia.ŝ.de procur. I.Conc.B.

LEX II.

QVANQVAM. Ad istam l.opp.quia etiam ex
causis antiquis potest iterum peti restitutio,ut ŝ.
tit j.l fi.Sol. Intellige hic de nouis causis, hoc est
de nouo allegatis Vel dic, nouis causis, l.hoc est
de nouo superuenientibus. Vel de nouis causis,id est,de no
uis probationibus factis super causis antiquis allegatis, ut
ŝ.tit.j.l.fi.Secundum hoc ergo habes q̃ quādo nouæ causæ,
uel nouæ probationes allegantur, potest restitui ad totā cau
sam,aliàs non restituetur nisi ad appellandū.Quæro quan/
do restituitur ad appellandū,utrùm iudex appellationis re
stituet,sicut debuisset facere primus.Rñ quandoq; restituit̃
ad appellandū à prima sententia,& tunc procedit tanquā iu
dex appellationis secundū formam, l.eos de app. Quādoq;
restituit̃ ad appellādum à prima sententia, quia improbata
est restitutio,& tunc cùm illa sententia sit per appellationem
extincta,tamen iudex appellationis iudicabit,cùm illa cau/
sa ad eum sit deuoluta.ut d.l.eos.

LEX III.

IN VNA. Opp.uidetur q̃ restitutio detur sæ/
pius,ut ff.eo.l.& si sine.§. restitutus. Gl soluit o/
ptimè.Ibi fuit restitutio cōcessa; unde potest ite/
rum concedi, hic fuit denegata, ideò hic iterum
non concedit̃,ne leges ludibrio fiant. Pet. reprobauit istam
sol quia eadem est ratio in uno casu,sicut in alio,quod mihi
non placet,ideò tene opi.gl Nam quando minor non esset re
stitutus,est in eius potestate ut restituatur.uel non,ut l. si iu/
dex.ff eo. Si ergo usus est ea cùm posset non uti, potest cōtra
hoc petere restitutionem in integrum, & est noua causa resti
tutionis,quæ ratio cessat,quando restitutio est denegata. Vl
timò quærit gl quid si minor uelit petere restitutionem, ut
omissam probationem faciat,& sic posit uenire contra sen=
tentiam?Gl.dicit q̃ sic.dic ut in ea.

a De ijs qui ueniam ætatis impetrauerunt.[a] Tit. XLV.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Impetrauerunt.No. istam materiam q̃, inferior à princi=
pe non potest per statutum suum concedere ueniam ætatis. Vide Bar. in l.
imperium.ff.de iur.om.iud.

LEX I.

EOS. Cui ætatis uenia est concessa,restitutio denegatur.

LEX II.

1 Masculus quando consequatur ueniam ætatis,& quando fœmina.
2 Minor læsus in impetratione ueniæ ætatis an restituatur.
3 Mulieri quare minus tempus quā masculo,in petenda restitutione in inte=
grum,concedatur.

1 OMNES. Masculus † probata ætate * xx.an.fœ
mina xviij ueniam cōsequitur ætatis, per quam
tamen immobilia alienare non poterūt. Quærit
gl.coram quo iudice fiat probatio? Dic ut in glo.
2 Quærit gl.quid si minor † est læsus in eo qđ
impetrauit ueniam ætatis, an restituet̃. Dic ut
in gl Quæro, quæ est ratio, q̃ in muliere mi/
nus tempus requiritur,quā in masculo.gl. di
3 cit quia mala herba cito crescit.Ratio † est ista,
quia mulier cùm sit minoris uitæ,quā mascu/
lus,citius perficitur,& ita cōtingit in quolibet
animali,quia quantò res est breuioris uitæ,tā
to citius perficitur,& ista est ratio propria. Gl.
signat quoddā arg.contrariū, & non soluit,uide eam ibi l.j.
Sol.Hoc propter aspectum personæ,qui requiritur. ar. ĩ. de
cad.toll.l.unica.§.ne autem.& ff.de adop.l.post mortem.

* Aetate. Quæ probatio incūbit ei, qui eam allegat:l.iiij.et ibi Bar. ŝ. de in integ. resti. I.Conc.B.

LEX III.

EOS. Qui ueniam ætatis meruerunt,non possunt aliē
nare,uel immobilia obligare,sine decreto.

LEX IIII.

1 Aetas legitima uel perfecta dicitur xxv.an.
2 Factū ciuiliter,quandò repræsentet eundē effectū, quod factū naturaliter.

a SI QVIS. [a] Ad implendam conditionem non
sufficit ciuiliter factum. * No.tu iuuenis, q̃ ætas
1 legitima, † uel ætas perfecta * dicitur xxv. an. [b]
b De hoc habes in l.cum filio.ff.de leg.ij. Secundo
no q̃ non sufficit ciuiliter factū Ad istud opp.
gl.hic ff.man.l.fi. §.fi. de dō. quæ sub modo.l.
fi.§.fi.de insti.& substi.l. si mater. Sol. breuiter
2 † quando ciuiliter factū repræsentat eundem
effectum,sicut factum naturaliter,factū ciuili/
ter sufficit ut in cōtrarijs, aliàs secus, * ut hic.
Ista est cōmunis sol. quā ponit Dy. in l. si cùm
dotem.in prin.ff.sol mar.& l.ex ea parte.§. in/
sulam ff.de uer.obl.& in l. Deo nobis. ŝ. de e/
c pisc.& cler. Et ego circa [c] hoc dedi unā magnā
distinctionem,& multū utilem in l.Gallus.§.&
quid si tantùm. de lib.& posth. ubi tex. & glo.
tangunt,&c.

* Factum. Vt si quis rogatus fuerit, hæreditatem alteri,si sine liberis decesserit, restituere:hæc conditio nō adimpletur si liberos ciuiliter, hoc est,per adoptionē susceperit: l. si ita quis.§.fin.de leg.ij.l.fideicom.de cond.& dem.§.sed & Inst.de excus.tut. I.Concen.B.

* Perfecta. Quam etiā, Plenā ætatem Imper.appellat.l.fi.§.neceßitate.ĩ.de bo.quæ lib.Et alterius tutelam suscipere cogi nemo poterit:l.fi.ĩ. de legit. tut.Et ad eam usq; ætatē curatoris potestas manet, & adolescentes dicuntur:l.j.in fi.ff.de minor. I.Con B.

* Secus.Vt in posthumis,qui cùm fictione legis,pro natis habeantur:l.Neratius.ff.de ma.testa.hæres nimirū esse fingitur,nisi mortuus fuerit,quia extremum ad quod translationem factionis trahimus, non est habile:Bar.l.si is qui.q.v.ff.de usuc. I.Con.B.

ADDITIO.

a Si quis aliquid.Et uide d.Pet.in consi.ccclxxxix.quando Papa concedit a=
licui,quòd poterit prouidere personæ idoneæ de tali beneficio, an compre
hendatur ille,qui est idoneus per dispensationē,& concludit quòd sic. Ad=
de q̃, aliquando appellatione ætatis legitimæ, uenit etiā pubertas,& sic in
masculo xiiij.in fœmina xij.Ita probabatur in tex.& gl.& doct. in c.j de
regularibus. And. Barb.
b P. PAV. P. Annorum.de iure can.dicitur in xxx.an.uide Bar.in tra.
differentiarum inter ius,&c.
c POMA. Circa.Istud not.limita per c.cum dilecti. & c.ad audientiā.ex.
de cler.non resi.

Si maior factus ratum habuerit. Tit. XLVI.

LEX I.

1 Ratihabitio,quando tollat post.in integrum.
Bar.super Cod.

1 SI INTER. † Ratihabitio maioris tollit resti=
tutionē aduersus læsionē, quæ in minori ætate
contingit.Circa hanc l.quęrunt̃ duo,Primò qd
si hæc diuisio facta fuisset dolo,an ratihabitio a=
liquid operet̃ circa illum dolū?Breuiter,aut ille,
qui habuit ratū fuit sciens,aut ignorās,ut gl.dicit.Quæro ij.
qualiter uideat̃ habere ratū?Certè si quidem ratū habuit ex
presse,nullū est dubiū, ut hic,si autem tacitè,tunc habemus
titulum in v. li. si maior fac.ratū habue.qui titulus loquitur,
quando habetur ratum tacitè,& ideò dic ut ibi,&c.

LEX. II.

QVI POST. Hæc lex loquitur magis generaliter, q̃
præcedens, quia ŝ.loquitur de diuisione facta à mino
ribus,hic de gestis simpliciter,&sic magis generaliter.

Vbi & apud quem cog.&c. Tit. XLVII.

LEX I.

SI QVID Aduersus sentētiā procuratoris
Cæsaris solus Cæsar restituit. Op.ff de min.l.
in causæ.§.fi.l. præfecti.Sol.hæc l.potest intel/
ligi,ut loquat̃ de iudice delegato à principe,
& tūc stat propriè Nec ob.cont.quod loquit̃
de iudice ordinario.Si uerò intelligatur propriè de procur.
Cæsaris,tūc expone tex.cùm dicit, solus Princeps, subaudi,
uel ipsemet qui iudicauit,& sic non obstat contrarium,&c.

LEX II.

1 Actor sequitur forum rei.Compromissum,species transact.est eo.6.
2 Reductio ad arbitrium boni uiri,coram quo iudice petatur, ubi compro=
mittentes,& arbiter sunt diuersi fori.

QVONIAM. Quādo restitutio petit̃ aduersus
a cōtractū,sequit̃ actor forū rei. Formo [a] quæstio/
1 nem,Quidā † Perusinus habēs causam cū uno
Florētino, cōpromiserūt de causa tanquā in ar/
bitratorē in quendā Senensem,ille existēs Senis,tulit laudū.
Perusinus uult petere reduci ad arbitriū boni uiri istud lau=
dum,corā quo iudice istud faciet? De iure cōmuni arbitra/
mentū est quædā transactio,nec orit̃ actio ex arbitramento,
sed oritur actio ex cōpromisso facto inuicē cōpleto,ex decla
ratione arbitratoris,ut l. si societatē. §. arbitrorū. ff. pro soc.
auth. ut differ.iud.§ ij.& ĩ.de iud.in auth.si uerò contigerit.&
ĩ.de cont.emp.l fi. Ideò si peto reduci ad arbitriū boni uiri,
conqueror de contractu, debeo sequi forū rei.Casus est hic,
2 sed secundū iura municipalia in partibus † Tusciæ ipsa lau
da producunt actionē per se,& habent uim sententiæ, unde
si peto reduci ad arbitriū boni uiri, conqueror de ipsa sen/
tentia,quæ me lædit,quē debeo tunc adire.Certè debeo adi
re superiorē eius qui iudicauit,quia de sententia cōqueror,
ut ŝ.l.prox.& sic etiam loquitur ĩ.l.prox.ideò est uidendum
de arbitramento,utrùm producat actionem, uel non secun
dum cōmune ius,uel municipale,ut ŝ.dictum est.

ADDITIO.

a Formo quæstio.Adde latè Frid.cōs.cclxxxv.& Cast.hic q aliter loquūtur.
P. PAV. P. Formo q.istā q.Bar.refert,& sequitur Christo. de Cast.
subscribendo quoddam consi.Rapha. Com.inci.uisis compromis.uide de=
clarationem ad istud dictū duob. modis, & ad dicta Bar. hic uide etiā A=
ret.in c.fi de fo.compe. Vide Perusi. in rub.de appel.uide Fel.in c.cùm sit.
de fo.compe. ubi dicit non procedere in ecclesia uel clerico petente resti=
tutionem in integ.

LEX III.

1 Causa restitutionis in inte.licet sit misti imperij,tamen fauore minoris de=
legatur.& nu.3.
2 Restitutio in inte.competit iure magistratus.
4 Iudex delegatus quando poßit in inte.restituere.
5 Compromitti potest in aliquem,ut pronunciet quem restituendū uel non.
6 Causa restitutionis,an poßit in arbitratorem compromitti.

7 *Iudices, qui nulli præsunt iurisdictioni, sicut notarij, & iudices chartularij quando possunt in inte. restituere. & nu. 8.*

10 *Quomodo cognoscatur, an aliquis sit iudex ordinarius, uel delegatus.*

a CVM SCIMVS. [a] Hæc est sing. l. breuiter dicit, Restitutio quæ officio iudicis conceditur, po- b test postulari ab ordinario; [b] & delegato specialiter ad illã causam, uel uniuersaliter, nõ corã arbitris, uel iudicib. chartularijs; uel delegatis ab eis, hoc dicit. Diuidit. Primò ponit quæstionẽ. Secundò determinationẽ. Tertiò determinationẽ suã limitat, & declarat circa iudices ꝓhibitos restituere. Quartò limitat circa eos, quibus est permissum. Quintò limitat circa modũ pronunciandi. Secunda ibi, sancimus. Tertia ibi, sed ne quis. Quarta ibi, cũ hos. Quinta ibi, sed ne quid penitus. Ex prima parte habemus ꝙ iudices delegati possint de causa restitutionis in integ. cognoscere. Cont. ea quæ per iudicis officiũ expediuntur, delegari non possunt, ut l. nec quicquã. §. ubi decretum. ff. de offi. procons. & leg. l. omia quæcũq. de re iud. Sol. 1 † speciale est hic fauore minoris. Opp. ij. ea quæ possunt delegari, cõpetunt iure magistratus, ut l. j. §. j. de offic. eius, & sic uidet ꝙ in integrũ restitutio competit iure magistratus, hoc 2 est, contra l. ea quæ. §. j. ff. ad munic. ergo, &c. Dicit gl. fateor † ꝙ olim nõ cõpetebat iure magistratus, sed hodie sic per hãc l. Nec ob hic tex. qui dicit, ueteribus non fuerat incognitũ, quia uerũ est ꝙ antiquitus poterant delegari habenti iurisdictionẽ à lege, non aũt omnibus, sed per hanc l. delegat in- 3 distinctè. Tu † dicas ꝙ etiã hodie restitutio in integrũ est mixti imperij, quia iudicis officio expedit, & licet possit delega- c ri, est speciale fauore minoris, [c] ut hic. Opp. ꝙ iudex delegatus nõ possit restituere, ut s. si aduersus rem iud. l. aduersus. 4 Sol. Quandoq; † delegat causa restitutionis principaliter, & tunc non est dubiũ ꝙ potest restituere, ut hic. Quandoq; delegat uniuersitas causarũ, & tunc idẽ, ut hic, in fi. ibi, uel si generaliter, &c. Quandoq; delegat causa principalis tãtùm, & tunc si quidẽ restitutio petit incidenter super aliqua interlocutoria, uel emergẽti, potest cognoscere delegatus, ut hac l. in fi. secundũ unã lect. gl. quæ est uerior. Si uerò petit restitutio principaliter, contra sententiã latã in illa causa, nõ posset restituere delegatus, ut d. l. aduersus. & s. l. prox. secundũ uerã lect. Venio ad tertiã particulã, in qua habes, ꝙ etiam in causa restitutionis nõ potest cõpromitti in arbitriũ, sed quæ- 5 ro, † an possit cõpromitti, ut arbiter pronunciet aliquẽ restituendũ uel non. Gl uidetur dicere ꝙ sic, nam arbiter non potest restituere, sed pronunciare restituendum. * Et uide gl. quæ uidetur uelle ꝙ sic. Ratio est, quia inter ista duo est differentia, ut habuistis no. in l. ab executione. j. quõ appel. nõ recipiuntur. & s. si aduer. liber. l. j. Ego dubito in hoc, quia non reperit aliqua actio, uel aliquod ius agendi, quo quis petit pronunciari se restituendũ, sed ꝙ quis petat se restitui sic. Qua ergo actione aget corã arbitro, nõ uideo, nisi dicamus ꝙ ille, q de hoc compromittit, uideat uelle pati ꝙ sic de facto conueniat ad hoc, ꝙ posset si uellet, ut l. Iulianus. §. quantùm aũt. ff. ad ex- 6 hiben. dixi s. de trãsac. l. ubi pactũ. & hoc satis placet. † Quæro circa hoc, an causa restitutionis possit in arbitratorẽ compromitti? Iam fuit de facto in ciuitate ista, & consului ꝙ sic, nam arbitramentũ, ut scitis, est quædã transactio, ut dixi s. l. prox. Vnde sicut potest transigi de causa restitutionis, ita potest in arbitratorẽ compromitti. Item habes in hac parte, ꝙ iudices hi, qui nulli præsunt administrationi, nõ possunt re- 7 stituere. Quæro † qui sunt isti iudices, qui nulli præsunt administrationi? Glo. dicit, & bene, sunt iudices chartularij qui habent uoluntariã iurisdictionẽ, ut notarij, ex forma suorũ priuilegiorũ, de quibus fit mentio hic, & de iudi. l. rem non nouã. & ff. de iud. l. j. & ibi no. Alij dicunt ꝙ hic loquit de iudice delegato, qui non potest subdelegare. Tu tene primam, 8 quæ est magis notabilis. † Quęro, an isti iudices chartularij possint in integ. restituere? Gl. uidet uelle ꝙ non, quia nulli præsunt administrationi, quod satis placet nisi in rescripto aliud diceret. In quarta particula habes, ꝙ illi possunt restituere, qui præsunt administrationi, cui adhæret iurisdictio. 9 † Not. ergo, ꝙ iurisdictio cohæret territorio. Simile in l. j. §. cùm urbẽ. de offi. præfe. urb. ibi, cùm urbẽ fidei tuæ cõmisi- 10 mus, & sic cõmittit urbẽ cui adhæret iurisdictio. † Et ex hoc potes diligẽter perpendere, an aliquis sit iudex ordinarius, uel delegatus. Nã si quidẽ alicui cõmittitur certũ territoriũ, uel iurisdictio in territorio, hoc contingit dupliciter, uel hoc fit indistinctè, non limitando iurisdictionẽ territorij, uel personarũ, ut in istis iudicibus chartularijs, & isti dicunt etiam ordinarij, sine administratione, & hic est casus hic, & in præcedenti uersi. Quãdoq; cõmittitur aliqua causa inter certas causas, & tunc iste est iudex delegatus, quia ei cõmittit causa 11 & nõ territoriũ, & ita debetis intelligere hãc materiam. † Et per hoc potes dicere, consiliũ istius ciuitatis facit aliquẽ officialẽ ad syndicãdũ unum officialẽ, certè in dubio iste uidet iudex delegatus, quia ei cõmittitur certa causa, non aũt committitur certa administratio, cui iurisdictio adhæret.

* *Restituẽdum.* Idẽ *Bar. l. j. nu. ij. ubi annot. s. si aduer. lib.* I. Concẽ. B.

ADDITIO.

a *Cùm scimus. Per istam l. decidit* Iac. de Bel. ꝙ *habens potestatem legitimandi ab imperatore, potest legitimare in terris ecclesiæ.* And Barb.

b P. PAV. P. *Ordinario. Limita istum tex. nisi alius esset celebratus auctoritate alicuius superioris, quia iudex inferior se intromittere non poterit. Vide Ias. in l. nam & si minor. ff. de iureiur.*

c P. PAV. P. *Minoris. Communis sententia est in contrarium, uidelicet quòd sit speciale in minore.* Vide *Ias. in l. nec quicquam. §. ubi decretũ. de offi. proconsul. & legat.*

De reputationibus, quæ fiunt in iudicio. Tit. XLVIII.

LEX VNICA.

QVI RESTITVITVR. Restituto minore omnia reponunt in pristinũ statum, tam aduersus minorem, quã aduersus extraneum.* Opp. de l. quòd si minor. §. restitutio. ff. de mino. Sol. Intellige hic quatenus est locupletior, & sic concordat cũ illa. Opp. de l. si per impressionẽ. quod me. causa. Sol. ibi speciale. Opp. tertio de l. si iudex. ff. e. Sol. dico quòd minor tenet restituere omnia. Verũ est, si uult uti restitut. aliàs secus. Venio ad uer. sed & si intercessore. Opp. si minor fideiubet pro aliquo, ergo ille alius est obligatus, & sic non est necesse ꝙ actio contra illũ restituat, ut l. j. ff. de fideius. Sol. Intellige ꝙ hic intercessit animo nouandi, & sic liberauit primũ debitorẽ. Op. quòd actio restituat ipso iure, ut ff. ad Velleia. l. debitrix. §. j. Sol. Aliud in muliere, ut ibi, q̃ in minore, ut hic. Ratio, quia mulier est tuta ipso iure per Velleianũ. Ita dicit gl. quã uide. In eo quod innuit ꝙ mulier ipso iure nõ teneatur, doc. reprehendunt istã, quia imò tenet, licet habeat hãc exceptionẽ, ut ff. ad Velleia. l. si mulier. & quod ibi not. ff. ad Maced. l. j. Sed certè nõ bene reprehendunt, quia gl. hic intelligit mulierẽ tutã ipso iure, hoc est, absq; iudicis ministerio habet actionẽ, uel exceptionẽ, ita quòd necesse nõ habet petere restitutionẽ. Ita uidet dicere gl. Opp. Insti. quib. mo. toll. ob. §. præterea. & ff. de noua. l. j. Gl. dat hic multas sol. hæc est una, ꝙ in lege cõtraria minor erat obligatus naturaliter tantùm, & sic non indigebat restitutione, meritò actio in ueterem debitorem non restituebat: hic uerò erat obligatus naturaliter, & ciuiliter, & cùm restituit minor, restituitur actio in ueterem debitorem, nisi dolus creditoris intercesserit, ut l. si Titius. ff. de fideius. in fi. & ff. de sol. l. qui res. §. huic.

* Extraneũ. Idẽ *l. j. s. si aduer. transac. ubi ergo dilui cõtraria.* I.C.B.

Etiam per procuratorem causam restitutionis in integrum agi posse. Tit. XLIX.

LEX VNICA.

1 *Procurator quando dicatur habere speciale mandatum, ad petendam restitutionem in integrum,*

Procura-

2 *Procurator etiam sine speciali mandato potest agere causam restitutionis in integ. quando uenit incidenter in causa commissa.*

3 *Pater non potest petere restit. in integ. pro filio sine mandato.*

CAVSAM. Rubrum & nigrũ idem dicunt. Opp. de l. neq;. s. de procur. Sol. Intellige hoc de procuratore qui habebat mandatum spe- a ciale [a] legitimè ordinatum. Opp. ff. de mino. l. illud. §. si talis. Sol. Intellige hic de procuratore qui habebat speciale mãdatum, quomodo intelligitur pro- 1 curator habere speciale mãdatum; sufficit ne quòd † in instrumento dicatur ad agendũ, &c. & in integ. restit. petendã, &c. doct. determinant hic quòd nõ, sed quòd dicatur, & ad petendam restitutionem in integ. in tali causa ut l. si quis mihi bona. §. iussum. de acqui. hær. Ego altius assumpsi istã ma- b teriam in l. filiusfa. ff. de don. Ad unum tamen [b] aduerte, ꝙ si c causa restitutionis in integ. [c] † incidenter ueniat in causa cõ- 2 missa, posset etiam agere sine speciali mandato, ut s. tit. ij. l. fi. & l. qui proprio. §. item quæritur. ff. de procu. secundũ unam lect. Opp. de l. ij. s. de his qui ue. æta. impe. Sol. Ibi est specialis d casus, in quo non admittitur procurator. Opp. quòd etiã [d] 3 sine speciali mandato possit, ut l. patri. in prin. ff. de mino. † Sol. quòd est speciale in patre, qui est legitimus administrator, ut ibi, sicut in alio legitimo administratore, ut in tutore, curatore, & similib. Quæro, dicitur hic in rub. & nigro, etiã 4 per procuratorem agi posse, † quid implicat hęc dictio, etiã? Potest intelligi etiam per procuratorem, quasi nõ solùm per dominum, uel quasi, per tutorem uel syndicum, quid implicat, nescio quid dicam modò, & habui hoc anno pluries de ista dictione etiam, &c.

ADDITIO.

a *Speciale. Sed qd in syndico uniuersitatis? uide* Cast. *hic,* Ro. *cons. ccccxxiiij.*

b *Ad unum tamen. Limita illud, quod dicit* Bar. ꝙ *super incidenti potest petere restit. procurator non habens speciale mandatum, nisi esset sententia interlocutoria lata super incidenti post x. dies, quia tunc non potest sine speciali mandato. Ita not.* Io. And. *in c. coram felicis. de in integ. resti. & ita* Romæ *pronunciauit* Lud. And. Barb.

c POMA. *Restitutionis in integ. Not. quòd licet ad petendam restitutionem in integ. requiratur speciale mandatum, quòd tamen istud non est uerum, nisi quando principaliter petitur. Secus quãdo incidenter in alia causa, ad quam procurator specialis, uel generalis esset cõstitutus, peteretur; ut puta, ꝙ in aliquo articulo eius causæ incidenter oporteret restituere in integ. tunc enim non esset necessarium mandatũ speciale, tenet idem* Bar. *in l. cùm procurator. ff. de op. no. nun. & ibi* Alex. *& ex hoc possit inferri in iuramento, in quo requiritur speciale mandatũ, sicut in restit. in integr. l. iusiurandum, quod ex conuentione. §. fin. ff. de iureiur. ut intelligatur quando principaliter in certa causa uellet deferre, secus uerò quando in principali causa incideret aliquis casus, & tunc super aliquo casu possit iuramentum deferre absq; eo quod super eo habeat speciale mandatum, uel æquipollens. Pro quo uide* Alex. *l. qui bona. §. si alieno. in uer. pro quo dicit facere. ff. de dam. infec.*

d Opp. ꝙ *etiam. Idem in omni alio legitimo administratore & tutore, ut l. iij. §. si sæpius. de in inte. rest. Idem in syndico* Reipublicæ, *secus in syndico alicuius uniuersitatis, uel corporis.* And. Barb.

In integ. restitut. postulata, &c. Tit. L.

LEX VNICA.

a POSTVLATA. Rub. est summarium totius ti. Quæro, utrùm restitutio [a] impetrata impediat executionem sententiæ? Hic uidetur text. quòd sic, & ita debet intelligi glos. quam uide. Istud intelligitur hic cum temperamento, quod ponitur. in c. suscitata. ex. de restit. in integ. Dic ut ibi, & in c. constitutus. ubi ui de Innoc.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Restitutio. Quid aũt de iure canonico, uide* Bar. *in tract. differentiarum inter ius, &c.* Vide Vital. de Camb. *in tract. clausularum, ui de* Alex. *latè in l. iiij. §. condemnandum. ff. de re iudic.*

De restitutione militum, &c. Tit. LI.

Dictũ est s. de rest. min. uerũ quia quidã maio. restituũt ex causa militiæ, uel absentiæ, ideò ponit rubr. de restit. mili.

LEX I.

1 *Beneficium petendæ restitutionis in integ. transit ad hæredes.*

2 *Bonorum posses. non agnita per minorem, quando possit beneficio restit. agnosci per eius hæredem.*

3 *Si minor decedit hæreditate nõ adita, eius hæres petita restitutione ex persona minoris poterit adire.*

4 *Tempora ad agnoscendã bonorũ possessionem, quando currant absenti.*

5 *Absens ex causa necessaria, & probabili, siue potuerit procuratorem constituere, siue non, semper restituitur.*

SI VALERIANVS. Hæc lex breuiter hoc intendit, Restitutio, quæ cõpetit maioribus ratione absentiæ, etiã in quærendis, transmittit ad hæ- 1 redes. h. d. † No. ꝙ beneficiũ petẽdæ restitutionis transit ad hæredem.* Dixi in summario, & aduerte, qa hæc materia est difficilis, & subtilis. Opp. bono. possessio nõ agnita non transmittit. ff. de bo. pos. l. ij. §. acquire- 2 re. † Sol. Hic nõ transmittit hæreditas, sed beneficiũ restitutionis cũ omni suo effectu, ut sicut defunctus poterat restitui, agnoscẽdo bo. pos. ita & eius hæres. Itẽ op. hic innuit, ꝙ si Valerianus decessisset ante cõpletos dies, ꝙ hæres eius nõ restituit. cont. ff. de acq. hære. l. Pantonius. §. j. Sol. Dicunt quidã ꝙ hic subaudiendũ est maximè. Alij dicunt, Aut decessit ante, & dat restitutio ex ęquitate, ut in cõtrario. Aut decessit posteà, & dat de rigore, ut hic. Alij dicũt, aut decessit post, & datur restitutio ad totũ tẽpus. Aut decessit ante, & datur restitutio ad totũ aliud tẽpus, ꝙ supererat defuncto. Tu aũt dic, quãdoq; hæres prætendit restitutionẽ ex persona defuncti, solũ ratione absentiæ, & tunc ita demũ cõpetit, si defunctus mortuus est post lapsa tempora, quæ dant ad petendã bo. pos. ut hic. Quãdoq; hæres petit restitutionẽ propter absentiã iniunctã cũ morte, & tunc cõpetit restitutio, etiam si tempora nõ sunt elapsa, ut l. Pan- 3 tonius. §. j. ff. de acq. hær. † Ex hoc dico uobis ꝙ si minor decedit hæreditate non adita, ꝙ hæres eius potest repetere restitutionẽ in integrum ex persona minoris, ut adeat hæreditatẽ, qui minor fuit læsus per minorẽ ætatẽ iunctã cum morte, sicut dicimus de morte iuncta cũ absentia. Ita tñ Ia. de Are. in l. qui duos. de re. du. & ibi plenissimè dixi. Ita tenet hic Iac. de Bu. Contrariũ dicit Iac. de Bel. per no. in auth. de triẽ. & semis. circa prin. in fi. q. disputatæ, quã ponit ibi, tu intellige istã ut dixi in d. l. qui duos. Procedo ulterius, & uidet ꝙ ista tempora nunquã currunt absenti, cũ sint utilia, ut insti. de bo. 4 pos. §. fi. dicit Pla. olim erant cõtinua. Gl. dicit † ꝙ hic nõ currunt, quia potuit cõstituere procuratorẽ, sed nõ cõstituit, ideò restituit. Sed si esset negligẽs in cõstituendo procuratorẽ, non restituit. Vide gl. quæ uidet sibi cõtradicere. Vltram. intelligunt istã gl. sic, ꝙ istud quòd potuit miles cõstituere procuratorẽ, non tamẽ cõmodè propter militiã. Et quod dicit, secus si fuisset negligens, intelligunt qñ potuit cõstituere procuratorẽ, & cõmodè. Iac. But. istã distinctionẽ cõmodè, & incõmodè non admittit, quia habet locũ in absentibus ex causa probabili tantũ, ut l. necnõ. in prin. ff. ex quib. cau. ma. sed 5 in eo, † qui est absens ex causa necessaria & probabili, siue potuit dare procuratorẽ, siue nõ, semper datur ei restitutio, ut l. fi. ff. de in inte. rest. Op. ff. de mino. l. Papinia. exul. Sol. Ibi loquitur in absente ex causa necessaria, & non probabili. Itẽ opp. quia si fuisset præsens, & tacuisset, non restituit, ergo hic per absentiam non est læsus, sed per taciturnitatem, meritò restitui non debet. Glo. dicit, & bene, præsumitur ꝙ si fuisset præsens, agnouisset. ar. l. j. in fi. si mulier uen. no.

* *Hæredem. l. j. uers. ex persona. s. si aduer. dot. Et quandoq; ampliatur beneficiũ in hærede, ut in actione de dote, dãtur enim xij. anni minoris xxv. an. & eorum hæredibus ad huc annus, ad obijciendã exceptionem dotis non numeratæ: §. & si quidem. §. nouimus. auth. de temp. non sol. pec.* I.C.B.

LEX II.

SI QVID. Siue sit præscripta res, siue sit præscripta actio absenti causa Reipub.intra annum utilem datur restitutio. * h.d.

* *Restitutio.Idē l.j.j̄.quib.ex caus.maio.l.ob cōmissa.de adult.l.iij.s̄.de dolo.ut si rem suam interim dum abest,alius præscripserit:§. rursus. Inst. de act.& j̄.l.prox.* I.Conc.B.

LEX III.

QVOD TEMPORE. Hæc lex habet materiā multū difficilē,& est materia l.ab hostib.§.sed ꝙ simpliciter.ff.eo.& habet duas lec. unā secūdum Mar.aliā scd'm Bul.secundū lec.Bul. breuiter. h.d.Finita absentia ex causa necessaria,datur restitutio contra præscriptionē,ut subducat̄ de medio omne tēpus absentiæ, quodcunq; fuerit primū,mediū,ultimūue.Primò pono casum secundū Mar.ego fui præsens primo &scd'o anno,quo usucapiebas rem meā mobilē,tertio anno fui absens, & cōpleta est usucapio in absentia, sum reuersus. Quæro utrùm mihi restitutio detur,& ad quid? Respondet Imperator,si annus utilis,qui dat̄ ad petendā restitutionē nō est lapsus, pōt restitui,ut subducat̄ illud tēpus usucapionis de medio, & ꝙ res restituat̄:sed si præscriptio esset cōpleta in præsentia, non daret̄ in inte.resti.h.d.scd'm Mar. Op. dicit tex. amota præscriptione tēporis medij,& scd'm Mar.non deberet amoueri præscriptio tēporis medij,ergo mala est lec.sua. Sol. scd'm eū nō intelligas tēpus mediū,s.in usucapione,sed tēpus mediū,s.inter primā absentiam & secundā,ꝙ est ultimū in usucapione.Ista sol.posset pertransire,quantùm ad hunc tex.tamen ista lect.est falsa in duobus.Primò in eo quod dicit,ꝙ si usucapio esset cōpleta in præsentia,non restitueret̄. Istud est
a cōtra l.nec nō.§.si quis sæpius[a] ff.eo. Itē in eo quod dicit, ꝙ per hāc restitutionē recuperat̄ res, malè dicit, nam illud qd' abstulit læsio,illud reddit restitutio,ut l.quòd si minor.§.restitutio.ff.de mi.& l.pe.ff.eo.sed per absentiā fui læsus solùm in usucapione,non in possessione rei,ergo restituens nō restituit mihi rei possessionē.Istud est uerum,sed si per absentiam aliquis esset læsus in possessione rei, tunc per restitutionē recuperaret possessionē, ut l. qui proprio. §.itē quærit̄.ff.de pro.& ibi est casus secundū unam lect.Hoc præmisso,ue-
b nio ad secundam lec.[b] Bul.quæ est uerissima in hac l.ego fui præsens primo anno,quo usucapiebas rem meā mobilē,secundo fui absens causa Reip. tertio anno fui præsens, & sic cōpleta est usucapio in præsentia.Quærit̄,utrùm detur mihi restitutio.Ad quod rn̄.Imperator, ꝙ si à tempore completæ præscriptionis nō est elapsus annus utilis, datur restitutio, ut subducatur illud mediū tēpus usucapionis de medio, s.ille annus,quo fui absens intra illum annū,poterit dominus uendicare possessionē.h.d.usq; ad §.ultra aūt.Iste uersi.legitur in gl. nostra duob.modis. Vno modo ꝙ declarat prædicta,dictum est ꝙ per restitutionē subducit̄ tēpus usucapionis de medio.hic declarat Imperator ꝙ restitutio ius possessoris in aliquo non lædit.q d.non aufert possessionē,sed solùm subducit obstaculū usucapionis. Secundo modo legitur ad illud quod dictū est, intra annū utilem, dictū est s̄. ꝙ intra annū utilē,hic declarat ꝙ si ille annus utilis est lapsus, non potest concedi restitutio,& ista est satis uera. Potest etiā legi alio modo,ut tangit gl.ut ponat unum casum nouū.Finita usucapione datur restitutio,hoc est uerū, nisi tanto tempore fuit negligens,quantum est illud tēpus, ad quod se restitui postulat,hoc est quod uult dicere ultra annū.q.d.si fuit ultrà negligens ꝙ non detur restitutio. tu iuuenis tene unā aliā ex præcedētib.quia est magis clara,uisa ista lec.Bul.Op. ꝙ si iste fuit reuersus ante usucapionē completā, tutus erat de iure cōmuni,quia poterat uendicare, ergo sibi non cōceditur restitutio,ut l.non uidet̄.s̄.de in integ.resti. Dic, fateor ꝙ tēpore reuersionis non erat læsus perfectè, hoc anno elapso apparet ipsum esse læsum in anno absentiæ, meritò sibi cōcedit̄ restitutio.ante eū quā ille annus laberet̄,nō erat læsus,& sic tēpus ad petendū restitutionem non currebat sibi, Opp.ff.de acq.hære.l.Pantonius.in prin. ubi etiā non cōpleta læsione petitur restitutio. Sol. ibi læsio non fuit cōpleta cursu temporis solū,sed ex morte iuncta cum cursu tēporis, ut dixi s̄.eo.l.j.Op.iij.de l.qui proprio.§.itē quærit̄. de proc. Sol.Dixi s̄. quādo aliquis per absentiā est læsus solùm in usucapione, non in perditione possessionis, * tunc sunt duo iudicia.Vnum quo usucapio subducit̄,aliud possessio uendicatur,sed quando per absentiā læditur in usucapione,& possessione,tunc esset unum iudicium tantùm.Rationē dixi s̄.Alia, circa materiam actionis rescissoriæ dic, ut per Dy. Instit. de act.§.rursus.per gl.& doct.& in l.ab hostib. §.sed quod simpliciter.ff. eo. tangam aliqua j̄. quib.ex caus.ma.l.fi.ubi gl.tangit,&c.

* *Possessionis. Mirabilis est fantasia hic Bart. ꝙ putet aliquem lædi posse circa usucapionē, & non circa possessionē rei usucaptæ. Sed cùm per usucapionem nobis acquiratur dominiū rei quam longo temporis spatio possederimus:l.traditionibus:s̄. de pact.Et sine possessione non currat præscriptio:l.sine poss. ff. de usuc. Meritò non uideo qūo quis per usucapionem, non per amissionem possessionis lædi possit.* I.Conc.B.

ADDITIO.

a *Si quis sæpius.Sed cū reuerentia Bar.hoc non dicit ille §.sæpius.sed intelligo ꝙ usucapio ibi erat completa in absentia ibi pro constanti supponitur ꝙ dabatur restitutio,quærebatur an si sæpius abfuisset,ex quo tempore cōputaretur utile tempus. Ego aūt puto sententiā Mar.uerissimā inducendo hic,nam qui actionē perdidit,dicitur amisisse rem ad quā actio cōpetebat. Et adiuuatur ista sententia per l.si mulier.ff.de cond.ob caus.l.licet.§.j.de iure dot.l.ait prætor.§.si cū mulier.& §.si cōditionalis. quæ in frau. cre. & rectè in resti.in inte.l.metū.§.ex hoc edicto.ff.ꝗ me.cau.Declaro, ego te liberaui per acceptilationē ab actione personali, qua tenebaris mihi ad centum ob causam,ut ires pro me Romā,causa non est secuta, nō condicā ut reponaris in pristinā obligationē,imò condicā centū, quid enim esset dicere,de uno persico fierent duo boli.Sic igitur restituitur res, nō actio, sic uoluit lex amatrix litiū finiendarū.ar.l.non est nouū. de act.emp. l.hæredes.§.de plurib.ff.fam.ercis.l.cū duob.§.si plu.ff.pro socio.* And.Barb.

b IO. FR. RV. *Lectu.Bul.Adde dū Bar.hic approbat indistinctè lect. ꝗ in hoc not.sibi ipsi contrarius quia illam cum distinctione tenet in d.l. ab hostib.§.sed ꝗ simpliciter.ff.quib.ex.cau.maio.*

LEX IIII.

1 *Si uenditio bonorum fiat contra non latitantem, an sit nulla ipso iure, uel sit opus restitutione.*
2 *An ad hoc ut perueniatur ad uenditionem bonorum contra latitantem,sit necesse ꝗ præcedat primum & secundum decretum.*
3 *Creditor an cogatur expectare tempus reuersionis absentis.*

IGNORARE. Contra absentē non latitantē potest perueniri ad primū decretū,nō ad scd'm. h.d.hæc no.l. 1 † Quærit gl.quid si perueniat̄ ad uenditionē cōtra non latitantē,utrū ualeat, & sit opus restitutione,ut l.si finita.§.si fortè. ff. de dam. infec. Idē uidet̄ uelle in l.contra pupillū.ff.de re iud.tangit gl.in l.Fulcinius.§.j.ff.quib.ex cau.in pos.ea.cōtra istā gl.habetis tex.in contrariū in l.Imperatores.de priui.cre.tn̄ ut respondeat̄ ad §.si fortè.quē gl.alleg. debetis scire, ꝙ quādoq; cōtra aliquē absentem procedit̄ ex debito descendente ex contractu, uel quasi,tunc non potest perueniri ad secundū decretū contra eum,& si fiat,ipso iure non ualet ut d.l.Imperatores.& hac l. in tex.nō cauillando eā. Quandoq; procedit̄ cōtra eū ex delicto descendente ex natura rei, ut in actione noxali, uel in causa damni infecti,tunc pōt perueniri ad scd'm decretū, tn̄ si absens læditur,restituit̄,ut in d.§.si fortè.& l.ij.§.j.ff.si ex noxa.cau.agatur.Ita debes intelligere hoc,ita tenent oēs doc. 2 † Itē scias ꝙ per hanc legem damno unā opi.Ia.de Are.qui uidetur uelle,ꝙ ad hoc ut perueniatur ad uenditionē,sit necesse ꝙ primum & secundū decretū interponatur contra latitantē.Ita dicit in l.Fulcinius.§.j.ex quib.caus.in pos.ea. Allegat quandā gl.quæ est in l.itē ait prætor.§.pe.ff.e.Illud est expresse cōtra hanc legē, quia si primum decretū fuit interpositum cōtra non latitantē,tamen posteà contra latitantē potest perueniri

perueniri ad uenditionē ex secundo decreto,& uide tex. hodie tamen in isto seruamus statuta, quæ sunt in his ultra ius
3 cōmune. † Circa istud quæro unū uerbū hic, pone ꝙ nolo expectare tēpus reuersionis suæ, est ne aliquod remediū quo mihi succurrat̄? Rn̄.si quidē sperat̄ reuersurus de proximo,cogit̄ creditor expectare.ff.eo.l.fi.[a] si uerò non speratur de proximo,debet dari curator bonis, cōtra quē poterit ꝓcedere ordinariè ad diffinitiuā sententiam, & ad executionem,ut l.ab hostibus.in prin.ff.eo.& de priuil.credi.l.fi.§.j.

ADDITIO.

a *ff.eo.l.fi.Aduerte quoq;,dum Bar.in fi.q.huius legis adducit l.fi.ff.eo.ꝗ ea lex non facit,ut uoluit Cast.quod percipio,ex alle. l. si longius. ff. de iud. Alex.Loseus.*

LEX V.

NEQVE. Præscriptio quadriennij contra absentes, quibus aliàs restitutio proficit ipso iure,non currit.

LEX VI.

1 *Quare quis restituatur ex læsione causata propter uenditionem rei,factā legis autoritate.*
3 *Ille qui uendicat rem,debet restituere debitum,uel pretium.*

SI CVM. Aduersus uenditionē factā propter negligētiam cōmissam tempore absentiæ, iustè petit̄ restitutio. h.d.Opp.s̄.si aduer.uen.pig.l.ij.Sol.glo.mirabiliter,hic uenditio fuit facta ex potestate legis,ibi ex potestate conuentionis,quo casu nō restituit̄.Rationē dixi ibi,& in l.fi.in qui-
1 bus caus.in integ restit. nō est neces.Ratio est, † quia hic absens causa Reip.nō restituit̄ aduersus contractū,ut j̄. l. prox. Sed quando res uendit̄ ex pacto,uendit̄ ex potestate contractus,& eum lædit contractus.Sed quādo uendit̄ ex potestate legis,tunc ex absentia sui,meritò dat̄ restitutio. Tangit̄ per gl.ff.de mi.l.etiam ei.& l.fi.s̄.in quib.caus.in integ.rest. nō est
2 neces. † Quæro,utrùm per hanc restitutionē quis recuperabit rem? Certè gl.tua intelligit hanc l.ꝙ sunt duo iudicia. Primum,per quod peto rescindi uenditionē. Secundū per qd' rem uendico rescissa uenditione. Istud sentit gl. & hoc optimè sentit tex.si aduertas bene. Vnde hoc intelligas ut dixi s̄. eo.l.quod tempore, quòd si per absentiā fuit læsus solùm in uenditione,uerū dicunt istæ gl.sed si eo absente creditor occupasset possessionem,& uendidisset,tunc,quia absentia læsit eum in possessione, & usucapione, ad utrunq; restituet̄,
3 ut d.l.qui proprio.§.item.s̄.de proc. † Vltimò habes, ꝙ ille qui uēdicat,habet restituere debitum,uel pretium, si minus est in debito.De eo dic plenè ut dixi C.quod me.cau.l.iij.

LEX VII.

QVAE A PATRE. Aliàs incipit l.ea quæ à patre.Ex causa absentiæ ipsi absenti restitutio non dat̄, uel eius hæredi aduersus contractum à se celebratum.h.d.No. ꝙ ex causa absentiæ quis restituitur aduersus neglecta, non aduersus facta. Vel dic,ut dixi in summario. Opp.de l.s̄.proxi.Sol.non restituitur absens aduersus contractum celebratum à se ut hic,sed aduersus cōtractū ab alio ex causa absentiæ sic,ut l.prox.&c. Opp.j̄. tit.j.l.fi. Sol.ut dicam ibi.

LEX VIII.

SANCIMVS. Sola militia non est causa concedendæ restitutionis, sed occupatio circa militares expeditiones.h.d.

De uxoribus militum, & eorum, qui Reipublicæ causa absunt. Tit. LII.

LEX I.

TEMPORALIBVS. Mulieres absentes cū suis uiris,restituuntur,ut sui uiri, hoc dicit hæc lex & sequēs, quia totus iste tit,idem dicit.

LEX II.

EI QVAE. Hæc lex est difficilis, & habet plures lect. breuiter dicit, ꝙ mulier debet restituere pretium, ad hoc ut possit recuperare rem.cont.ff.de rei uend.l.emptor.& quod ibi not. Gl.huius timore legitur hæc lex pluribus modis.Vno modo ꝙ pretium hic reddatur ab ipso uenditore,non à muliere. Alio modo ꝙ reddatur ab ipsa muliere, & tunc oportet te intelligere ꝙ pretium fuit in eius utilitatem conuersum,ut not.in d.l.emptor.sed tunc est uidendū quomodo fuit facta hæc uenditio, ꝙ pretium uerteretur in utilitatem mulieris? Dicunt quidam ꝙ procurator generalis mulieris uendidit rem eius fraudulosè pro modico pretio,qd' cōuertit in utilitatē mulieris.Et ita intelligunt hanc l. & uide gl.super uer.pretio. innuit hæc gl. secundū hanc lect.
1 † ꝙ si procurator generalis uendidit dolose,* non transit rei dominiū,nisi secuta usucapione,& præscriptione,ut hic in tex.in fin.qd' etiam tex.tenet alibi in l ij. §. si procurator. ff. pro emp.Sed contra hanc uidetur s̄. tit.prox. l.quæ à patre,ubi restitutio non conceditur aduersus contractum. Sol Ibi fuit contractus celebratus ab ipso absente, hic ab eius procuratore. Alij legunt hanc legem ꝙ hæc uenditio fuit facta à creditore mulieris, & est satis bona. Alij dicunt tres esse casus,aut uenditio fuit facta bona fide,aut mala fide,quæ potest probari,aut mala fide,quę nō potest probari,isto tertio casu loquitur hæc lex. Sed istud est truffa,quia mala fides,quæ nō potest probari, est perinde ac si non esset,ut l.duo sunt Titij. de testa.tut. Tene ergo unam dictarum præcedentium,quam uis.

* *Dolose.Et sic est sing.limitatio ad uulgatam reg.iuris, quòd per procuratorē rectè transferatur dominium: l. qua ratione.§. ea quoq;.ff.de acq.rer.do.l.j.§.si iusserim: l.quod meo.§.si uēditorem. de acq.poss.* I.Conc.B.

De temp.in integ.restit.tam mino.&c. Tit. LIII.

LEX I.

IN HIS. Quando una causa petendæ restitutionis succedit post aliā,tēpus petendæ restitutionis nō currit.h d.Opp.& uidet̄ ꝙ hæc lex sit superflua per tres sequētes. Sol. Non est uerū, nam hic loquit̄ quādo una causa restitutionis succedit post aliam,in eadē persona,lex sequens loquit̄ quādo una succedit post aliam in diuersis personis,in alijs duabus uidebitis differentiā,ut j̄.dicam.Opp.ij. hic dicit̄,ꝙ tempore absentiæ potest restitutio impetrari Istud uidetur continere repugnantiam, quia sic absens non potest esse in iudicio. Sol. Intellige ꝙ per procuratorem potest. Opp. absenti causa Reip.currunt tempora, ut s̄.tit ij. per totū. Sed hic dicitur, ꝙ ipso iure non currit, quare malè. Sol. dicunt quidam quòd hic currit ipso iure, sed restituitur, & sic dabitur restitutio, ut possit impetrare restitutionē, non obstante cursu temporis. Gl hoc. reprehendit,& bene,quia est speciale in tempore restitutionis, causa uitandi circuitū, ut minori uel absenti non currat,& ita debetis intelligere materiam hanc. Item opp. quòd tempus petendi restitutionem in integ. est continuum,ut j̄.eo.l.fin.ergo currit in absentia. Sol. Non est continuum quo ad omnia,quia tempora minoris ætatis, & absentiæ subducuntur.

LEX II.

SI INTRA. Si minor succedit maiori, causa militiæ absenti,toto tempore minoris ætatis tēpus petendi restitutionem non currit.h.d.

LEX III.

SI INTRA. Ista lex pōt summari ut præcedēs,& quæro,in quo differt hæc lex à prima.Certè in hac lege ponitur de minore qui est adhuc intra tempus restitutionis, de quo ibi non dicitur.Ponitur etiam hic de minore,qui minor effectus est miles,& in hoc concordat cum illa,&c.

LEX

LEX IIII.

EX PERSONA. Quando una cauſa reſtitutionis ſuccedit poſt aliam, tunc tempus non currit in eadem perſona, & hæredibus prodeſt.h.d.

LEX V.

1 *Tempus petendæ reſtit.in integ.quanto tempore duret.*
2 *Minor ſuccedens maiori quando reſtituatur.*
3 *Maior ſuccedens minori an reſtituatur.*
4 *Hæreditate iacente tempus petendæ reſtitutionis quando currat.*

EAQVE. Iſta eſt bona l. In minori ætate non currit tempus petendæ reſtitutionis, ſed ſuperueniente maiori in eius perſona, uel in perſona ſucceſſoris in-
1 currere. * † Nota. principium huius legis, in quo eſt dare unum caſum, quòd tempus petendę reſtitutionis durat quinq; annis. Alij
2 caſus ſunt clari. † Circa hanc legẽ quæritur, quando minor ſuccedit maiori, * quando aliquod tẽpus reſiduũ ei currere incipiat? Gl. de hoc diſputat, q̃ fuerunt opi. tene illã q̃ curat perfecta ætate, ne aliàs eſſet dare q̃ minor reſtitueretur ad reſtituendũ, ut habuiſtis ſ. e.
3 l.j. & hic. † Quæro ij.quid ſi maior ſuccẽdat minori? Iſte caſus nõ eſt in tex. Ratio, qa eſt in dubitabilis. Dicit gl. ego circa iſtũ caſum facio
4 dubiũ, nam † quãdo maior ſuccedit minori, tempora non currũt iacente hæreditate, ut hic, & in fi. poteſt eſſe ratio, quia hæreditas iacens repræſentat perſonam defuncti, ut l. hæreditas. de acq.rer.do. & l. mortuo. de fideiuſ. ſed defuncto non curreret tempus ſi uiueret, quia minor erat, ergo, &c. Sed quãdo maior ſuccedit minori eſt dubium an iacente hæreditate currant tẽpora. Et uidetur quòd ſic, ut l.cœptam. de uſucap. & l. nunquam. §. uacuũ. Præterea, ceſſat ratio, quę eſt in fine huius l. nã hæreditas iacens hoc caſu nõ repræſentat perſonam minoris, ergo debet tẽpus currere. Di-
a co q̃ iacente hæreditate[a] tale tempus non currat, namtẽpus neceſſariæ & iuſtæ abſentiæ, de medio ſubducitur, ut j̃ eo.l.fi.
5 circa fi. Sed iuſta, † neceſſaria abſentia eſt mors, ergo, &c. Ita debes intelligere hanc materiam, niſi poneres q̃ hæres inſtitutus fraude & dolo, aditionem differret. arg.l.cùm Silanianum. j̃. de his quib. ut indig. &c.

* *Incurrere. Hoc Bar. ax. corruptum ſic reſtituo, Minor cui permiſſa eſt adminiſtratio bonorum ſuorũ, ex antè geſtis reſtituitur. Super ijs autẽ quæ poſteà geſſerit, nõ utiq; ar. eorũ quæ no. Bar. ſ. qui et aduer. quos. l. j. num. 2. & ſeq.* I. C. B.

* *Maiori. Not. ad q. propoſitam, totũ titu. auth. de temp. non ſol. pec.* I. Conc.B.

ADDITIO.

a POMA. *Hæreditate. An hæreditate iacente currat præſcriptio, & caſu quo currat, an detur reſtitutio, uide Alex. conſi. iiij. uol. ij. & lxxxiij. ad fi. uol. ij. Bal. conſi. xlviij. in j. parte.*

AVTHENT:

I MINOR. Iſta auth. ponit quædam ſpecialia in iſta materia. Opp. quòd in minori ætate non currit tempus petendæ reſtitutionis, ut ſ. eo.l.j. & in hac l. C. Sol. Speciale eſt hic, & in authen. iſta ponuntur ſex uel ſeptem ſpecialia, ut gl. tua dicit, quam uide. Circa iſtam auth. quæro, dicitur hic, à tempore nuptiarum, ſcilicet, contractarũ. Et ex hoc ſequitur quòd uſq; ad xxxvij. annũ poſſet differri. Gl. reprehendit. Dic ut habes in ea.

LEX VI.

1 *Tempus inſtantiæ ex cauſa legitima prorogatur.*
2 *Actor poteſt uti dilatione, quæ datur reo, & econtrà. 6.*
5 *Si reus uult renunciare dilationi ſibi datæ, an actor poterit illa uti, & ſic renunciari poſſit in eius præiudicium.*
6 *Dilatio eſt reciproca, inter reum & actorem. 2.*
7 *Si minor reſtituitur ut poſſit teſtes iterum producere, ita & eius aduerſarius poterit.*

a PETENDAE. [a] Hæc eſt not. & ſing. lex, breuiter dicit. Si petitur dilatio, quæ tempus inſtantiæ non excedit, tam actori q̃ reo cõceditur, q̃ ſi excedat, non actori, ſed reo conceditur, poterit tamen actor uti dilatione reo conceſſa. Ad euidentiam huius l. ſcias q̃ olim erat annus utilis ad petendam, & finiendã reſtitutionem, hodie eſt quadrienniũ continuum, ut j̃. eo. l. fi.
1 † No. q̃ tempus inſtantiæ ex legitima cauſa poteſt proroga-
2 ri. † Secundò no. q̃ actor poteſt uti dilatione, quæ dat̃ reo. Idem puto econuerſo. l. ult. j̃. de fru. & lit. expen. * Opp. j̃. l. prox. Sol. Illa intelligitur ſecũ-
3 dum iſtam, ut j̃. uidebitis. † Quæro, quid ſi actor dedit libellũ circa principium quadrienniij, & tantũ fuit diſputatum ſuper libello, & ſuper legitimatione perſonæ, quod modicũ ſupereſt ad probationes faciendas, an actori debebit dari dilatio quæ tempus excedat? tex. uidetur hic uelle q̃ non ſimpliciter. Dicit enim actori denegari. Hoc etiam uidetur uelle glo. quæ dicit duo ſufficere. Primũ, ut denegetur, ſecundũ quod in confinio petatur, & tempus tranſcendat. Ita dicit gloſ. ſuper uerbo, quippe, ſed hic ſunt duo, ergo, &c. cõmuniter determinatur contrarium, per rationem quæ hic poniť in tex. Ratio, quia quando actori denegatur, eſt propter negligentiam ſuam, quia eſt in arbitrio eius quãdo agat. Si igitur ceſſat iſta ratio, ceſſabit iſta lex. Et ſic ſi in actore eſſet eadẽ ratio quæ in reo, eſſet idem ius. Pro hoc uidetur tex. in l. quinquaginta. & l. ſi cũ ipſe. de exc. tuto.
4 † Quæro utrùm hoc idem ſit in tẽpore inſtantiæ cauſæ principalis. Rñ. breuiter quòd nõ, ut l. properandũ. de iud. quaſi per totam legem, & maximè in §. fi. Ratio differẽtiæ eſt, quia hic peremptà inſtantia, perit inſtantia & cauſa, ſed in cauſa principali peremptà inſtantia remanet ius primum, ut poſſit eam de nouo inchoare. Simile uidiſtis in cauſa appella-
5 tionis, & idem j̃. de temp. app. auth. ſi appellationc. † Quæ-
b ro, diciť hic, q̃ actor [b] poteſt uti dilatione conceſſa reo, quid ſi reus uult renunciare dilationi ſibi datæ, an actor poterit ea uti? Doctor. dicunt hic q̃ ſic, per l. ſi poſt mortem. §. fin. ff. de contratab. Non ob. ff. de mino. l. ſi iudex circunuento. quia ibi loquitur in beneficio reſtitutionis, quod eſt de iure ſpeciali, quod facilius tollitur quàm ius cõmune, ſecundũ eos. Iac. de Are. ut colligiť ex dictis ſuis in d. l. ſi poſt mortẽ. dicit contrà q̃ quãdo aliquis habet priuilegiũ à me, ſi quidẽ uult uti cõtra me, inuito me non poteſt, ut d. l. ſi iudex circũuento. & l. amiciſsimos. ff. de excu. tut. Sed ſi uult uti contra aliũ, poteſt me inuito, ut d. l. ſi poſt mortem. ita in propoſito, ſi actor habet iſtud ius ex perſona rei, non põt uti cõtra ipſum reum eo inuito, ut d. l. amiciſsimos, & d. l. ſi iudex circũuento. Contra hoc facit j̃. de fruct. & lit. expen. l. fi. Sol. Ibi aduerſarius uolebat uti priuilegio, meritò alius utiť contra eũ, ſed quæſtio noſtra præſupponit, qñ ſuo beneficio, hoc eſt, ſuæ dilationi uolebat renũciare, prædicta uera re integra, nã re non integra, poſtq̃ fortè actor declarat articulos ad probandum, uel fecerat citari teſtes ad examinandũ, tunc nõ eſt lo-
6 cus pœnitentiæ, ut l. ſi pecuniã. ff. de cond. ob cau. † per hãc
c legẽ dicimus, q̃ licet reo concedatur una dilatio plus quã actori, ut l. in pecuniariſs. ff. de fe. tamen actor [c] poterit uti ea
7 per hanc legẽ. † Item per hanc legẽ dicunt quidã, q̃ qñ minor reſtituitur poſt teſtium præſentationẽ, ut poſſit iterum teſtes producere, quòd illa reſtitutione poterit uti aduerſarius ſuus, & iterum producere teſtes, quod tamen examinatius, ut dixi in l. j. §. nunciatio. de ope. no. nun.

* *Expen. Hinc eſt q̃ ſi quis aliquo die conueniri non poteſt, neq; alios conuenire poterit: Bar. l. xij. n. ij. ſ. ne ſanc.* Bap. reit. I. Conc.B.

ADDITIO.

a *Petendæ. uide iſtam legem declaratam per Innoc. & alios in c. de cauſis, de offi. deleg. And. Barb.*

P. PAV. P. *Petendæ. Iſtam regulam q. dilatio facta reo fiat cõmunis actori, limita non procedere quando actor ſemel renunciaſſet probationibus. tex. eſt quem ponderat Ang. in §. quia uerò. in auth. de teſti. uide Fel. in c. de teſtib. in ij. no. ext. de teſt. & ad finem. Ibi etiam de alia limitatione. Item uide ad iſtam regulã id quod dicit Are. in l. ſed ſi de ſua. de acq. her.*

uoluit quòd ſicut data reo dilatione, poteſt & actor probare, idem erit ſi reus non petat dilationem ad probandum, ſed opponat aliquã exceptionem, quæ probetur ex iuris præſumptione, quia poterit actor licet excluſus à probando probare contra talem exceptionẽ, ut per eum. Pro concordia aduerte q̃ dilatio tertia, quando petitur in criminalibus & eſt concẽſſa reo, poteſt accuſator inuito reo ea uti. Bar. in l. ſi poſt mortẽ. §. fin. ff. de contratab. contrariũ allegatur hic in hac l. petendæ. & in l. ſi iudex circumuento. ff. de mino. Tu dic in d. l. ſi iudex. Bar. format q. ſed non decidit. in hac uerò l. petendæ. poteſt intelligi ſecundũ diſtinctionem hic poſitam, ſcilicet, an re integra, & procedat negatiua antè re non integra, & procedat quod dicitur in d. §. fi. uel etiam poſſet intelligi ſecundũ diſt. Bar. in d. §. fin. an dilatio fuerit data ad petitionem rei uel non, dic ut ibi per eum. Adde Iaſ. l. ſi arrogator. ff. de adop. qui relatis opin. dicit iſtam eſſe cõmunem ſententiam.

b P. PAV. P. *Quod actor. Cont. tenet Bal. Caſt. & moder. hic, & Bal. in l. ſi arrogator. de adop. ubi etiam gl. & Bar. Limita tamen iſtud procedere in dilatione conceſſa de iure cõmuni, ſecus ſi ſpeciali fauore puta minori. Bal. in l. poſtquàm liti. C. de pac. reſpondens ad l. ſi arrogator.*

c POMA. *Tamen actor. uide, & limita ut colligitur ex dictis per Iaſ. poſt alios in l. admonendi. in ij. gl. tertio intellectu. in uer. tu autem. ff. de iureiu. & uide Bal. in c. ſi autem. de reſcr.*

LEX VII.

2 *Ex diuerſitate locorum non debet induci diuerſitas iuris. in nu. 7.*
3 *Tempus minoris ætatis, & abſentiæ, ſubducitur de quadriennio.*
4 *Minor quando reſtituatur in his, quæ facit intra quadriennium.*
5 *Tempus petendæ reſtitutionis, an ſit continuum.*
6 *Tempus redhibitoriæ, uel quantò minoris, an dicatur utile uel continuũ.*
8 *Tempus reſtitutionis quotuplex ſit, & an ſit uniforme.*
9 *Tempus petendæ reſtitutionis, quando ſit quadriennium, & quando biennium.*
10 *Præſcriptio ſi incipit à minori ætate, & completur in maiori, tempus reſtitutionis petendæ, quando incipiat currere, & an detur reſtitutio.*

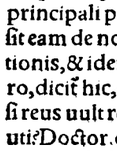

a SVPERVACVAM. [a] Hæc eſt bona lex. Pro anno utili datur hodie quadriennium conti-
1 nuum, de quo minor ætas, & iuſta abſentia excepienť. h.d. † No. q̃ Italia dicitur prouincia, tamen ſtrictius accipiť, ut uidebitis in l. fi. j̃. de
2 præſc. long. temp. † Secundò no. q̃ ex diuerſitate locorũ nõ
3 debet induci diuerſitas iuris. † Tertiò no. q̃ tempus minoris ætatis, & abſentiæ, ſubducitur de quadriennio. Opp. q̃ illud quadrienniũ non ſit priuilegiatum, ut l. doli exceptio. uer. diuerſum. ff. de noua. Sol. Dicit gl. fateor q̃ non eſt priuilegiatum, ſed priuilegiatæ rei datum. Vide gl. ſuper uer. con-
4 tinuum. † Not. ex hac [b] gl. quòd in his quæ minor facit in-
b tra quadrienniũ, nõ poteſt petere reſtitutionem in integ. ut d. §. diuerſum. Fallit in l. fi. de repu. hær. & ibi eſt ſingularis caſus, in quo not. quòd minor reſtituiť in his quæ facit in qua-
c driennio, poſt perfectam ætatẽ. Opp. ij. quando tempus [c] eſt continuum, currit omni tempore, ut l. j. ff. de diuer. & temp. præſc. ſed hic in prin. dicitur q̃ eſt tempus continuũ. In fi. dicit, q̃ non currit tempore minoris ætatis, uel abſentiæ, quare malè. Huius timore facta eſt hic additio, quæ eſt j. gl. mag.
5 quæ gl. eſt ſatis clara. † Et dicit breuiter, tempus reſtitutio. petendæ non eſt continuum quo ad omnia, ſed quo ad quid. Et iſtam eandem gl. habetis de diuer. & temp. præſcr. in rub. & l. j. Gl. dicit hic aliqua de quibus alibi dubi-
6 tatur, † ſcilicet an tempus redhibitoriæ, * uel quantò minoris ſit utile uel continuũ. Et uide gl. quia in d. l. j. cum ſeq. & in l. annus. de calum. ſunt gl. contrariæ. Gl. tangit iſtud in rub. de diuer. & temp. præſcr. & ibi dixi, & examinatur in l. cùm ſex. ff. de ædil. edi. Opp. & uidetur q̃ ex diuerſitate locorũ inducat̃ diuerſitas iuris, ut ff. de eo quod certo loco. l. ideò.
7 de offi. proconſ. l. j. & ij. † Gl. nõ ſoluit. Dicas q̃ quandoq; ex diuerſitate locorũ inducitur diuerſitas rationis, & tunc inducitur diuerſitas iuris, ut l. j. j̃. de dila. l. pretia. ff. ad l. Fal. & l. fi. j̃. de teſta. & j̃. qui num. lib. l. j. Si uerò nõ in ducitur diuerſitas rationis, nõ debet induci diuerſitas iuris, ut hic. Op. ſ. eo. tit. auth. ſi minor. Sol. Ibi eſt caſus ſpecialis. Op. ff. ex quib. cau. ma. l. ſed & ſi per prætorem. §. ſi feriæ. & §. quoties. Gl. huius timore loquiť hic multùm inuolutè ſuper uer. cõtinuatio, & in hoc ſunt multæ opi. quas tñ examinabo tibi tñ, quòd eas clarè habebis. Debes ſcire, & hic aduerte,
8 quia ſubtilis paſſus eſt, † q̃ duplex eſt tẽpus. Primũ eſt tempus, ad qd̃ quis petit ſe reſtitui. Scd'm eſt tẽpus, intra qd̃ q̃s petit ſe reſtitui. Primũ eſt uniforme, quia ad tñ tempus quis petit ſe reſtitui, in quanto tẽpore fuit læſus, & nõ ultra, ut ſ. tit. ij. l. qd̃ tẽpore. Scd'm tempus eſt, intra quod illud etiã eſt duplex. Nam quoddã eſt tẽpus, intra quod debet reſtitutio poſtulari, & terminari, quoddã eſt, intra quod debet proponi. Primũ eſt ſemper uniforme, quia debet terminari intra quadrienniũ continuũ, ut hic, fallit in caſib. ut ſ. l. prox. & auth. ſi minor. Scd'm tẽpus intra qd̃ debet proponi, & in hoc ſunt opi. etiã, ueritas eſt hæc, q̃ ſi quidẽ aliq̃s læditur ex cõtractu, uel ſententia, tẽpus proponendæ reſtitutionis eſt uniforme, ſ. quadrienniũ, ut hac l. Si uerò lædiť ex curſu tẽporis, ſi quidẽ tempus læſionis eſt plus q̃ quadrienniũ, idem põt proponi, ut hac l. Si uerò tñ tempus quo eſt læſio, eſt minus quadriennio, tunc debet de neceſsitate proponi reſtitutio intra tñ tẽpus, quãtũ eſt illud tẽpus læſionis, & non ultra, ut d. l. ſed & ſi per prætorẽ. §. ſi feriæ. & §. quoties. no. in l. interdũ. ff. de mino. licet quidã alij dixerint cõtrariũ. Et per hoc apparet q̃ ſi aliquis eſt læſus in x. diebus, qui dantur ad appellandũ, finita ætate, minor debet reſtitutionẽ proponere intra x. dies, quæ tñ, pponita poſſet durare quatuor annis. Et idẽ ſi aliquis eſt læſus in una die, finita ætate, uel abſentia, deberet in die, pponere quę poſſet quatuor annis durare, ut ſ. dixi. Ita tenet gl. expreſſè in l. diuus. ff. de in integ. reſti. Ratio huius eſt, quia tẽpus negligentiæ poſtquã ceſſat impedimentũ, abſorbet illud tẽpus quod debet reſtitui. Ita etiã ſentit hic gl. tua, quã uide ſuper uer. continuatio. Canoniſtæ tñ uidenť aliter ſentire, ut de in integ. reſtit. c. j. in cle. licet credam eos non bene dicere. Opp. de l. fi. j̃. de anna. excep. Sol.
9 Fallit hic, quia per litis conteſtatio actio nõ perpetuat̃. † Itẽ opp. & uideť q̃ non ſit quadrienniũ, ſed bienniũ. ſ. de dolo l. fi. Sol. in reſtitutionibus quę petunť per officiũ iudicis, ſemper eſt quadrienniũ, ut hic, in illis quæ petunť iure actionis, ſunt cõſtituta alia tempora, ut ſ. de dolo. l. fi. & ſ. qd̃ me. cau. l. ſi per uim, uel metũ. Item opp. de l. intra utile. ff. de min. Sol. ibi non prorogat̃ tempus, propter malitiã aduerſarij appel-
10 lantis. Opp. ſ. l. prox. Sol. Iſta determinatur per illã. † Quæritur quid ſi præſcriptio fuit incepta in minori ætate, cõpleta in maiori, quando incipit currere tẽpus petẽdæ reſtitutionis? Quidã dicunt, q̃ tunc reſtitutio nõ habet locũ. Sicut dicimus quando præſcriptio compleť abſente reuerſo, ut uidiſtis ſ. tit. ij. l quod tempore. ſecundũ quorundã opinio. Sed poſito q̃ reſtitutio habeat locũ ſecundũ opin. noſtrarũ gl. & uetam, quæro quando incipit? Gl. hic dicit q̃ præſcriptione finita, non antè, licet quidã contradicant. Vide gl. ſuper uer. illuxerit. Gl. examinat latius iſtum paſſum. Inſti. de act. §. rurſus. & l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. ff. ex quibus cau. ma. & finaliter uidetur iſtud idẽ tenere, quod à tempore læſionis completæ, perfectè incipit currere. Cõtra iſtam opin. eſt ff. de dolo. l. j. §. idem Pomp. ubi dicitur q̃ actio de dolo excluditur per aliam actionẽ, quæ competit, & ita uidetur, quòd hæc reſtitutio extinguatur per aliam actionẽ, quam habuit de iure cõmuni reuerſus ante uſucapionẽ completam: ſed fortè aliud eſt in actione de dolo, quæ eſt magis odioſa, quàm iſta reſtitutio, ut d. l. j. & ſeq. Putarẽ pro modo ſalua meliori deliberatione, q̃ ſi quidẽ ad cõplendam uſucapionem, ſeu præſcriptionẽ ſupererat tantũ tempus, quãtum eſt quadrienniũ, uel plus, quòd reſtitutio extinguitur. Ratio, quia ſicut quadriennium extingueret beneficiũ reſtitutionis iam cõpetens, multò magis impedit naſciturum, ut l. patre. de his qui ſunt ſui uel alic. iur. Dicam alibi plenius de iſto

ſex menſes quà tenus intereſt agi poteſt: l. ſed uenditor. ff. de ædil. edic. Rẽdhibitoria uerò quæ ad rem ſuã recipiendã præcipuè datur, intra duos menſes tantùm competit. I. Con. B.

* *Redhibitoriæ. Præſcribitur autem hæc actio redhibitoria, intra ſexaginta dies utiles: l. ſi uẽditor. l. quod ſi. §. item ſi tempus. ff. de ædil. edic. ob. l. ſciendum. §. tempus. & l. cum ſex. ff. eo.* R. *Vſque ad*

noluit

de iſto paſſu. Vltimò quærit gl. an quod hic dicitur de quadriennio, habeat locum etiam in actione reſciſſoria, ſicut in officio iudicis reſcindenti. Dicam uobis j̃. tit. j. l. fin.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Superuacuam. Not. circa iſtam materiã q̃ ſi aliqua læſio obuenerit minori in iſto quadriennio, non daretur reſtitutio. Vide Alex. conſi. xxj. in prin. Item no. quòd iſtud quadriennũ à ſui principio eſt utile, adeo q̃ non currit niſi à tempore ſcientiæ læſionis, uide Alex. in conſi. j. in iiij. uol. in conſi lxxj. ad fin. Item not. q̃ iſtud quadriennium in eccleſia non curr t durante prælatura illius, qui damnoſum contractum fecit. Vide Alex conſi. viij. ad fi. in iij uol. Item q̃ non currat ignoranti, uide Alexan. conſi. lxxxiiij. & conſi. iiij in ij. uol & conſi. ccxxxj & conſi. cccxij. ad fi. uide etiam de materia Franc. conſi. xv. ad fi. Item an poſt iſtud quadriennium eccleſia reſtituatur, uide Rom conſi. cxxiij. Item an eccleſia reſtituatur aduerſus præſcriptionem de æquitate canonica, uide Bar. in tract. diffẽrentiarum inter, & c. in c. j. de præſc q̃ quadriennium eſt utile à prin. Item q̃ petens reſtitutionem habeat fundatam intentionem eo ipſo q̃ probat ſe fuiſſe minorem tempore contractus, licet non probaret ſe nunc eſſe in tempore quadriennij, quod datur ad petendum reſtitutionem, uide Aret. in l. ſi te minorem. s̃. de in integ. reſtit. per illum tex.*

b *Not. ex hac. Adde l. doli exceptio. §. diuerſum ff. de noua. Fallit in caſu l. ſi. in fi. j̃. de repu. hær. & adde Bar. l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. ff. ex quib. cauſ. maio. Vide gl. in contra in cle. j de in integ reſt. uide per omnes in c. cum ex literis de in integ. reſtit. & in d. clem. j. And. Barb.*

c *Quando tempus. Vide Alex conſi. lxiij. in iiij. uol & Fel. in c j. de reſc. ubi pulchrè tangit de iſto quadriennio. & Alex. cõſi. lxxj uo. j & lxxxiiij. eo. uo. & Are xv. Pan in c. cùm ex literis de reſt in inte & Alex cõſi. iiij. uo. ij. in fi. ubi dicit q̃ hoc quadriennũ eſt utile, & ideò non currit ignoranti. Et idem dicit conſi. lxxxiij. eo. uo. & clxxix. in fi. eo uo ij. de quo etiam uide Ial. in §. rurſus. Inſt. de act. & Alex. conſi. xxxj. in fi. uol v & cxvj. & lxxj. ad fi. eo. uol. v. & Bal. conſ. ccxxxvj. in j parte. & xcij. eadem parte.*

Quibus ex cauſ. maio. in integ. reſtit. Tit. LIIII.

LEX I.

SI PROPTER. Legatio eſt iuſta cauſa abſentiæ ut reſtitutio cõcedatur. h. d. Not. quod dixi in ſummario. Not. q̃ qui petit reſtitui aduerſus rem iudicatam, petit inſtaurationẽ iudicij, nõ quòd ſententia reformetur, ſed quòd de nouo iudicium agitetur. Simile in l. j. s̃. ſi aduer liber. Dixi in l. j s̃ ſi aduerſus rem iudicatam. Item not. q̃ poſſum dicere in libello, peto reſtitutionem reſtaurationis iudicij, ut integrè defenſionibus meis utar, & uide text. qui format libellum, &c.

LEX II.

a SI IDCIRCO. Vincula[a] publica ſunt iuſta cauſa cõcedendi reſtitutionis beneficium. h. d. Gl. legit iſtam legem duobus modis. Vno modo q̃ arbiter ponat hic pro iudice ordinario, & iſta bona. Alia q̃ ponatur pro arbitro compromiſſario iuris, & iſta non eſt bona ſecundũ iſta tempora. Ratio, quia ſententia arbitri non ligat, ut uidebitis hic j̃. tit. ij. l. j. Daretur ergo exceptio aduerſus petitionẽ, non quòd reſtituatur ad aliud, tamẽ ſecundũ iura hodierna, an ex ſententia arbitri poſsit oriri actio, uidebitis in l. cùm antea. j̃. tit. j. l. ij & ſic poſſet procedere iſta lect. &c.

ADDITIO.

a *Vincula. Adde q̃ Caſt. dicit, dum gl. loquitur de ſententia lata contra exiſtentem in carceribus, q̃ Florentiæ fuit magna differentia, per ea quæ dicit Bar. in l. is qui reus. de pub. iud. unde dicit ipſe q̃ bene eſt, ut citetur ad domum, & ſi nuncius referat q̃ citaut, ualeat ſententia, quia poteſt eſſe ignarus quòd fuit in carceribus, ſi uerò referat q̃ citatus eſt in carceribus, ſententia non ualeat.*

LEX III.

IN CONTRACTIBVS. Opp. maiores non reſtituuntur aduerſus contractum, ut s̃. titu. iij. l. quæ à patre. not. s̃. tit. j. l. fi. in gl. ſuper uer. continuatio. Sol. q̃ hic non loquitur de reſtitutione in integ. ſed loquitur hic de offi. iudic. mercenario, quod actioni deſeruit. Et ita intelligit gloſ. tua hanc l. Tu uerò poſſes intelligere propriè, ut faciat ad titulum, quòd maior reſtituitur in contractibus celebratis, non à ſe, ſed ab alio, puta à creditore ſuo, ut l. ſi cum militari. de reſtit. milit. uel à ſuo procuratore, ut s̃ de uxor. milit. in l. ij. ſecundum unam lect. uel à iudice, ſi iudex proceſsit ad uenditionem argum. l. j. & ij. de re mili. & l. ignorare. & quod ibi dixi. Sed tenendo lect glo. opp. licitum eſt contrahentibus ſe inuicem decipere, ut l. in cauſæ. §. pen. ff. de min. ergo maioribus nõ ſubuenitur. Huius timore gl. diſtinguit hic. dic ut in ea.

LEX IIII.

3 *Reſtitutio in integ. an & quibus caſtris detur.*
5 *Eccleſia intra quantum tempus reſtituatur.*
6 *Reſpublica an utatur iure pupillorum, uel iure adultorum.*

1 RESPVBLICA. Non eget ſummario, quia ſe ipſam ſummat. Quærit gl. de qua Repub loquitur hæc lex? Rñ. † q̃ loquitur de Repub Ro. ut l. eũ qui uectigal ff. de uer ſig. ad Mace. l. nihil. ſed tunc quærit quid in aliis ciuitatibus? Glo. uidet dicere q̃ idẽ arg. ff. eo. l. legatis. & l. ſed & ſi per prætorẽ. §. ſi licet illæ leges loquant in legatis ciuitatis, nõ in ipſis ciuitatib Finaliter uidetur tenere gl q̃ aliæ ciuitates reſtituuntur, ar. l. Rempub. j̃. de iu Reipub. lib j Quidã doc. Vltramon. tenent cont. Nam ciuitas continetur appellatione Reipub. impropriè, ut l. ſed & hi qui ff. de publi. Sed nos debemus legẽ intelligere ſecundum propriã ſignificationẽ, ut l. j §. ſi is qui nauẽ ff de exercito. ergo, &c. Quidã alij doc. tenent opin gl quòd ciuitates reſtituantur, & probat per hanc l. & per l Rempub. j̃ de iure
2 Reipub. quæ loquunt generaliter. † Præterea lex debet extendi per identitatẽ rationis, non enim eſt aliud mens legis quã ratio, ut uidiſtis in l. non dubiũ. s̃. de legi. ſed eadem eſt ratio in qualibet ciuitate, quæ eſt in Repub Ro. quia per alios regunt, ſicut minores regũtur per tutores & curatores, ergo, &c. Præterea, propter unũ quodq̃ tale, & illud magis. s̃. de ſac. ſanc. eccle. auth. multò magis. Sed legati ciuitatũ, propter ipſas ciuitates, habent beneficiũ reſtitutionis in inte. ut ff. eo. l. legatis. ergo multò magis ipſæ ciuitates Iac. But. dicebat iudicio meo ſatis bene, poſito q̃ ciuitates non reſtituentur uigore huius l. quia propriè non eſt Reſpub. tamẽ reſtituerent ex clauſula generali, ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe uide
3 bitur, & hoc puto eſſe uerũ. † Itẽ quærit gl. quid in caſtro[a],
a uel in uilla, & dicit q̃ non debet reſtitui, & uide gl & ſic uidetur q̃ priuilegia conceſſa ciuitatibus, non cõpetunt caſtris, uel uillis, rectè dicit. de alijs priuilegijs tetigi s̃. de ſac. ſan. eccle l. fi. & facit pro iſta gl. quod habetis no. in l. ſi finita. § ſi de
b uectigalib.[b] ff. de dam. infec tamen quantùm ad propoſitũ dicebat Iac. But. q̃ quædam ſunt caſtra uel uillæ, quę habent multitudinem hominũ, & habent regi per ſuos adminiſtratores. & publica negotia non poſſunt eſſe in omnibus uerè, tunc in eis eſt eadem ratio, quæ in ciuitatibus. Sunt & caſtra quædã, ſeu uillæ, quæ habẽt modicos homines ſortè ſex uel decem, & ſic tractant negotia cõmunitatis, tanquã propria, & quilibet ſcit tota, & tunc eſt eadẽ ratio, quæ eſt in priuato,
c & ideò non poterit reſtitui, q̃ ſatis placet. c † Quæro, quid
4 in eccleſia. Glo. dicit q̃ idem, quia per adminiſtratorẽ regit, ſicut Reſpub. quod ſatis placet. Habetis tex. omnes plenos de hoc, ex. de in inte. reſt. in antiquis. & in vj & in clem. Quæro, intra quantum tempus reſtituatur? Quidã dicunt, q̃ peretuò, ergo ſibi nunquã currit tempus. Gl. dicit, intra quadrienniũ, ut j̃ de ſent. aduer. fiſ. l. j. li x. Tu habes de hoc tex. in c. j. ex. de in inte. reſt. lib. vj. ubi uide quid de eccleſia. Dicit
6 hic † q̃ Reſpub. utitur iure mino. quæro quorum minorũ, an iure pupillorum, an iure adultorum. Gl. quæ eſt hic, uidetur uelle q̃ iure pupillorum. Et uide gl. ſecundam. De hoc dicam tibi alibi adhuc hoc anno, quia ſunt quidã tex. & quædam gl. quæ uident ſibi contradicere. Ad idem facit l. Rempub. j̃. de iure reipub. lib. xj.

ADDI-

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Quid in Caſtro. Vide Rom. conſ. ccccxxiij. ubi etiam ponit an detur uniuerſitati contra aliam, quod etiã uillis & cõmunitatibus detur reſtitutio, uide etiam Comen. in conſ. clviij. in j. dub. propè fi. ubi dicit procedere hoc præcipuè ſi cõmune ſit magnũ. Sentit etiã idem ſi non eſſet magnũ, dummodò non ſit minimũ, propter illud quod dicit hic Bar. Et uide Abb. in c. j. ext. de in integ. reſt. ubi etiam ponit quid in uillis, & caſtris & collegijs uel hoſpitalibus, quòd opin. Bar. & Ia. But. ſit cõmunis, uide etiam Soc. conſ. ccxcix. in ij. dub. ubi uult, q̃ detur reſtitutio etiam ſi ſyndicus cuius culpa eſſet læſa, eſſet ſoluendo: ſed contra hoc facit, quia iſta reſtitutio uidetur dari ex clauſula generali, ſi qua mihi iuſta cauſa, ut per Bar. hic, & Caſt. in d. conſ. cccxvij. & Abb. in d. c. j. & Sal. hic. quo caſu non uidetur dari reſtitutio niſi in ſubſidium quando non ſunt ſoluendo hi quorum culpa data eſt læſio, & ut uidetur uelle Bar. in l. ſi infante. ad fi. C. de iur. delib. De quo latius ſcripſi in Repertorio, in uerb. reſtitutio. Et quòd uillis, & cõmunitatibus detur reſtitutio ſolũ ex clauſula generali, uide etiã Soc. conſ. cxciiij. ubi dicit iſtam eſſe cõmunem opinionem.*

b P. PAV. P. *Vectigalibus. Vide ibi Alex. & in d. l. fi. C. de ſac. ecc.*

c *Satis placet. Vide Caſt. hic & Io. And. in add. ad Spe. in tit. de reſtit. in integ. Alex. de Imo.*

LEX V.

1 *Actio utilis reſciſſoria, an ſit proprium nomen actionis, uel ſit adiectio.*
2 *Actio utilis reſciſſoria, quare ſic appellatur, & quando naſcatur. nu. 5.*
7 *Actio utilis reſciſſoria, quando dicatur datiua uel natiua.*
8 *Dominiũ directũ, an ita tollatur per præſcriptionẽ ſicut per uſucapionẽ.*
9 *Actio licet tollatur ipſo iure per præſcriptionem xxx. anno. tamen obligatio non tollitur.*
11 *Actio utilis reſciſſoria, quanto tempore tollatur.*
12 *Annus qui datur in iudicio reſciſſorio, incipit currere à die reſtitutionis habitæ.*
14 *Actiones perſecutoriæ quando ſint perpetuæ.*

SI AB HOSTIBVS. Iſta lex eſt multùm difficilis, & habet multùm ſubtilem & difficilem materiam. Breuiter dicit, reſtitutione habita, competit utilis reſciſſoria, quæ anno finitur. h. d. Ad euidentiam præmitte quid ſit fictio poſtliminij, & quid ſit fictio legis Corneliæ. Opp. j̃. communia de ſuc. l. ſeruus. Sol. Hic illi, qui deceſſerunt apud hoſtes, habent ſucceſſorem, propter duplicem fictionẽ, ſcilicet, poſtliminij. & l. Corneliæ, ut hic apparet ex text. Sed contra hoc duę fictiones nõ poſſunt circa idem concurrere, ut j̃. de do. promiſ. l. j. Sol. hic non concurrunt circa idem, quia lex Corne. fingit circa mortuos in captiuitate, poſtliminiũ fingit circa filiũ reuerſum. His præmiſsis, uenio ad declarationem materiæ huius l. Primò quæro, quæ eſt utilis actio, de qua loquitur hic? Reſp. eſt utilis reſciſſoria, & ita dicit l. ab hoſtibus. j̃. de capt. & poſtlimini. re-
1 uer. † Quæro, utrùm iſtud ſit proprium nomen actionis, an ſit adiectio? Glo. l. ab hoſtibus. ſed quod ſimplici-
a ter. ff. e. dicit q̃ eſt adiectio,[a] ſicut dicimus de adiectione de peculio, tributoria, inſtitoria, exercitoria, & ſimilibus. Nam illa actio antiqua per uſucapionẽ ſublata eſt, iſta quæ reſti-
2 tuitur utilis appellatur utilis reſciſſoria. † Quæro quare ap-
3 pellatur utilis, reſciſſoria? Reſp. ut aliàs dixi uobis, † q̃ nomina uerbalia poſſunt accipi actiuè, & paſsiuè, ut l. filiusfa. ff. de teſta. & l. ij. & de duob. reis & in qualibet earũ not. Vnde reſciſſorium poſſet appellari iudicium de in integr. reſti. cùm obſtaculũ uſuc. uel aliud reſcinditur, & tunc diceretur actiuè. Item paſsiuè cũ officium reſcindit, reſtitutione habita, & datur antiqua actio ſublata utilis, & iſta actio reſtituta utilis appellatur reſciſſoria, quia circa eam eſt facta reſciſsio. Sed contrà, facit iſte tex. qui dicit, exẽplo utilis actionis, &c. Nam ex hoc patet, q̃ alia actio eſt iſta quæ intentatur, alia illa utilis quæ reſtituitur, quia nihil eſt exemplum ſuiſpſius,
4 & nullũ ſimile eſt idem, † ut l. quod nerua. ff. depoſi & auth. ſi quis in aliquo s̃. de eden. Huius timore glo. exponit iſtũ
5 tex. tribus modis, quos uide, ut in glo. † Quæro, quando naſcatur iſta actio reſciſſoria? Reſpon. duæ ſunt opin. Vna, quia ſtatim finita abſentia naſcit, licet inefficax, donec præ-
6 tor per reſtit. in integ. inſufflet in eam ſpiraculum uitæ, ſicut dicũt naturales Philoſophi, de leena, † quæ parit fruſta carnium, & per clamorem quem facit ſuper eos, inſpirat in eos ſpiraculum uitę, & uiuificantur. Alij dicunt q̃ iſta reſciſſoria nõ competit, niſi in integrum reſtitutione præhabita, & iſta eſt uera, quã tenet glo. in l. ſi ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. & probatur ex iſto tex. dum dicit, in integrum reſtitutis. Probatur in l. in honorarijs. uerſ. ſed cũ reſciſſa. de actio. & obl. uide glo. tuam in fi. quæ tangit iſtas opin. tene opin.
7 glo. in §. ſed quod ſimpliciter. † Quæro, utrùm iſta reſciſſoria ſit natiua, uel datiua? Glo. noſtræ ſubtiliter ſunt locutæ, & dicunt, Quandoq̃ uſucapitur res mobilis, per quam uſucapionem quæritur dominiũ directum, ut l. traditionibus. s̃. de pact. Cùm ergo prima actio ſit totaliter ſublata, iſta quæ reſtituitur, erit datiua, non natiua. Si uerò eſt præſcripta res immobilis, tunc per reſcriptionem non tollitur dominium directũ, ſed quæritur utile præſcribenti, ut in auth. niſi. & ibi per glo. plenè, de bon. mater. tunc reſtitutio tollit de medio obſtaculum præſcriptionis, per quod paratur exceptio contra uendicationem, & iſta actio erit natiua, ſcilicet, ex dominio directo, quod reſidet penes iſtum reſtitutum, & reſtitutio ſolùm exceptionis obſtaculum ſuſtulit, & idem in præſcriptionibus quæ currũt contra actionẽ. Nam actio non tollitur ipſo iure, quia tempus nõ eſt modus tollendi, uel inducendi obligationẽ, ut l. obligationum ferè. §. placet de act. & obl. Vnde per iſtam reſtitutionẽ tollitur ſolùm exceptio, quæ erit parata contra actionẽ, & intentabitur actio prima directa. Ita ſentit glo. hic, & in §. ſed quod ſim-
8 pliciter. Vltramont. dicunt † q̃ etiam ita per præſcriptionem tollitur directum dominium, ſicut per uſucapionem, & ideò dicunt q̃ etiam in re mobili præſcripta ſit locus utili reſciſſoriæ, quæ dicitur datiua, tamen iſtorũ opin. reprobamus, ut dicam in auth. niſi. de ho. ma. Item dicũt quòd quando præſcribitur actioni præſcriptione xxx. uel xl. annorũ, tollitur ipſo iure actio, probatur in l. omnes. de præſcript. xxx. an. & ſic dicunt eſſe locum utili reſciſſoriæ, quam
9 dicunt ſimpliciter datiuam. Hic † aduerte, rogo te, licet propter præſcriptionem xxx. uel xl. an. actio ipſo iure tollatur, ut d. l. omnes. tamen non tollitur obligatio,* ut d. l. obligationũ ferè. §. placet de act. & oblig. Si ergo lex nõ reſtituit illam actionem iam mortuã, cùm reperiat uiuam obligationẽ eius matrem, dicemus iſtam natiuam, non datiuam, quia habet matrem ex qua oritur, ut l. iuriſgentiũ. §. j. ff. de pac. ſicut uidemus in Chriſto, qui reſuſcitauit filium matris ſuæ, dicemus ne illum reſuſcitatum ſine matre? Certè nõ, ita actio reſuſcitata diceretur natiua, non datiua. Aduerte
10 tamen, † quòd ubicunq̃ in actione reali ego appellaui eam natiuam, ſeu datiuã, non intelligatis eam natiuam ex matre obligatione, quia actio in rem non oritur ex obligatione, ut inſt. de act. §. j. & j̃. l. prox. ſed pro tanto appello eam natiuam, quia habet materiã ſubſiſtentem, ex qua oritur dominium,
11 & poſſeſsio, ut uidebitis j̃. l. prox. † Hoc præmiſſo, quero, ſcilicet quanto tẽpore tollatur iſta reſciſſoria? Gl. dicit, quadriennio. Idem dicit s̃. tit. prox. l. fi. Et uide iſtas gl. Ego dixi uobis quòd duplex eſt iudicium. Eſt iudiciũ reſcindens, & iudicium reſciſſorium. In iudicio reſcindente eſt propoſitũ quadrienniũ, ut l. fi. s̃. tit. j. In iudicio reſciſſorio, eſt propoſitus annus utilis, ut hic, & in l. in honorarijs. uerſic. ſed cum reſciſſa. de act. & obl. hoc non reperio mutatum, ergo adhuc hodie durat anno, ergo, &c. quia quod non immutatur, &c. l. præcipimus. j̃. de appel. Nec obſt. iſtę glo. quę uidentur uelle q̃ tollatur quadriennio, nam fateor quòd ſi per quadrienniũ quis fuerit negligẽs in proponendo, & proſequendo iudiciũ reſcindens, impeditur natiuitas iſtius actionis
12 reſciſſorię, & pro tanto dicit q̃ quadriennio tollitur. † Sed quero à quo tempore incipit currere iſte annus. Breuiter ſe-

* Concurrere. l. ſi uerò. §. Marcel. ff. mand. l. Con. B.

* Obligatio. Sed cũ inanis ſit obligatio citra actionem, ſunt enim correlatiua, utpote mater et filia, meritò cùm ipſo iure tollatur actio, per præſc. xxx. ann. multò magis obligatio. l. Cõ. B.

cundum opin. quam tenui, incipit currere à die habitę reſti ſtitutionis, quia tunc oritur, & perpetuatur iſta actio conteſtatione litis, ſecundum quod glo. iſtæ di-
* dicunt. Ego cen 13 cunt.* † Quæro quando iſta actio eſt direſco annũ inchoa cta natiua, non datiua, utrùm tollatur an-
tum, cùm primũ no utilis. Certè hic eſt caſus q̃ ſic, ſecundum limina prouin- lect. prout loquitur in re non uſucapta. Vi-
ciæ ingreſſus fue de glo. tuam. Sed poſſumus loqui clarius,
rit is qui reſti- quando actio prima durat per reſtitutionẽ,
tuitur: l. ab ho- datur replicatio contra exceptionem indu-
ſtibus. iij. ī. de ctam ex tempore, uel ex pacto. Vidiſtis ſ̃. ſi
poſtli. reuerſ. aduer. tranſact. in l. ij. Dico ergo q̃ illa actio
Tametſi annus prima eſt perpetua hodie, ſicut erat primo,
cœptus uideri ſed effectus replicationis inductæ per reſtitu-
poſſit dum ſe læ tionẽ, finit anno, ſicut actio inducta per reſti-
ſum agnouerit: tutionem finitur anno, ita replicatio. Sed de
l. iij ī. quomo- uno eſt mirandum, quomodo hæ actiones
do & quan. iu. prætoriæ, quæ ſunt rei perſecutoriæ, nõ ſunt
I. Conc. B. perpetuæ, ut Inſtit. de perpet. & temp. act.
* Perpetuæ. Actio & l. in honorarij. in prin. de act. & oblig. ergo
nes perpetuæ di 14 & iſta debet eſſe perpetua? † Reſp. actiones
cuntur ſecundũ perſecutoriæ, quæ dãtur à prætore, ſunt per-
q̃d, ut ſi q̃s per- petuæ,* niſi denẽ cõtra ius ciuile, ut d. l. in ho-
petuò fuerit ab- norarijs, uerſ. ſed cũ reſciſſa. & ideò redhibi-
ſens cauſa Rei- toria, & quantò minoris finitur anno, * uel
pub. uel ab ho- ſex menſibus, quia datur ad reſcindendum
ſtibus captus: ſi contractum ualidum de iure ciuili. Ita iſta,
poſt mille annos quæ datur ad reſcindendũ illud, quod erat
(ſi tantùm uitæ ualidum de iure ciuili, finitur anno, &c.
ſibi daretur) re

diret, actio perſequẽdi rem ſuam ſibi competeret. Et ſic dicitur perpetua, quãdiu iuſta abſentiæ cauſa ſubeſt, quæ ubi deficit, definit quoq; perpetua actio eſſe. Sic ego hunc locum & tit. Inſt. de perpet intelligo. I. Con. B.

* *Anno. Hoc non eſt expreſsè lege cautum, quod autem ſex menſib finiatur, hoc ſatis expreſſum eſt in l. ſciendum. §. tempus. l. cùm ſex. ff. de ædil. edict.* I. Conc. B.

ADDITIO.

a IO. FR. RV.* *Adiectio. Adde quod ita communiter tenetur, ut not. Iaſ. in §. rurſus. col. xvj. Inſtit. de act. & ibi uide plenè de hac materia per Doct.*

De alienatione iudicij mutandi cauſa factâ. Tit. LV.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Cauſa facta. Limita diſpoſitionẽ huius tituli. ut in ſimi. per Alex. in l. ſi finita. § ſi de uectigalib. ff. de dam. infect.*

LEX VNICA.

QVM IN REM. Si res eſt alienata cã mutandi iudicium, poteſt agi contra alienatorem ex hoc edicto, uel contra poſſeſſorem actione in rem. h. d. iſta not. lex. Opp. quòd imò dominiũ pa-
rit actionẽ in rem, ut l. in rem. ff de rei uend. Sol. Rei uendicatio habet duo principia formalia, unum ex parte actoris, & iſtud eſt dominiũ, aliud ex parte rei, & iſtud eſt
a poſſeſsio, ut hic, & ideò iſta duo requiruntur[a] copulatiuè, ſ. dominiũ & poſſeſsio, nec ſufficeret unum, & iſtud uult dicere glo. poſita hic. Dicit tamen quædam de quaſi dominio, & quaſi poſſeſsione, quæ an ſint uera, dicam ſtatim, & uide primo glo. in eo quod dicit de quaſi dominio, uidetur cont. titul. ff. de Publicia. ubi pro quaſi dominio datur Publiciana non rei uendicatio. Et credo q̃ gl. uoluit intelligere quaſi dominiũ, ſ. utile dominiũ, de quo loquit tit. ff. ſi ager uecti. uel emphy. pet. Item illud quod dicit de quaſi poſſeſsione, uidetur contrà, quia incorporalia quaſi poſsidentur, ut l. ſeruus. §. incorporales. de acq. rer. do. de ſerui l. quoties. & tamen non petuntur incorporalia per rei uendicationẽ, ſed per confeſſoriã & negatoriam. Reſp. credo gl. intellexiſſe quaſi poſſeſsionẽ, pro eo qui dolo deſijt poſsidere, qui conuenitur perinde, ac ſi poſsideret, ut l. parem. ff. de reg. iur. de rei uend. l. is qui dolo. & l. ſi culpa. uel hoc dicit pro eo, qui habet detentationem tantũ, ut l. officium. de rei uend. & iſta ſufficiant, quantũ ad rei uendicationẽ. Opp. & uidetur q̃ non detur reſtitutio ex hoc edicto, ſed actio in factũ, ut ff. eo. l. j. & l. ex hoc edicto. Sol. Intellige reſtituitur per actionẽ in factum. Quæro, quid requiritur ut actio in factũ locum habeat? Dic ut in glo. quam uide. Quæro, utrùm contra iſtam alienationẽ detur rei uendicatio, cùm aliàs quaſi dolo deſierit poſsidere? Glo dicit, q̃ ſic, & bene, & dic ut in glo. Quæro, an per actionẽ ex hoc edicto tollatur rei uendicatio? Gl. dicit q̃ non, ff. eo. l. iij. §. ex quibus. & uerum dicit, quia competunt ad diuerſa. Quæro, qualiter probatur q̃ dolo ſe alienauit? dic ut not. per Dy. c. pro poſſeſſore ext. de regul. iur. lib. vj. glo. in l. Fulcinius. §. quid ſit latitare. quibus ex cauſ. in poſs. eatur.

ADDITIO.

a POMA. *Requiruntur. Aliquando tamen rei uendicatio datur contra nõ poſſidentem, qui tamen ſperat de proximo poſſidere. Ita no. Barb. in c. ſi. ext. de iud. quia ibi illi laici agebant contra illam eccleſiã petitione, quòd non erat in poſſeſsione electionis rectoris ſed ſperabatur de proximo eſſe per ſententiam in fauorem illius eccleſiæ latam à Florentina poteſtate.*

De receptis arbitris. Tit. LVI.

Glo. continuat, ut habetis in ea. Tu potes continuare ut colligitur ex his quæ dixi ſ̃. de pact. in rub.

LEX I.

1 *A ſententia, quæ parit actionem iudicati, poteſt appellari.*
2 *A ſententia arbitri non oritur actio, & ideò ab ea non appellatur.*
3 *A ſententia arbitri, eo caſu quo oritur actio, appellatur.*
5 *Pactum, quod à ſententia arbitri poſſit appellari, ualet.*

a

EX SENTENTIA.[a] Breuiter hoc intendit iſta bona lex, A ſententia, quæ nulla eſt, appellari nõ poteſt. Item ſententia arbitri lata ultra
1 diem cõpromiſsi, pœnam cõmitti non facit. h. d. Not. q̃ ab illa † ſententia poteſt appel-
2 lari quæ parit actionẽ iudicati. † Secundò not. q̃ ſententię arbitri, metu pœnę paretur, nõ q̃ ex ſententia oriatur actio.
b [b] Not. q̃ à ſententia arbitri [c] non poteſt appellari. Opp. ff.
c eo. l. diſtinguemus. §. cum quidã. Sol. non poteſt appellari ut hic, quia eſt introducta quædam exceptio, quæ eſt quæ-
d dam appellationis ſpecies, ut l. contraria. Opp. ij. [d] q̃ ex ſententia arbitri oriatur actio, ut ī. eo. l. ne in arbitris. & l. cùm anteà. Sol. olim non oriebatur, hodie ſic, ut lege contraria.
e Quæro utrùm hodie [e] eo in caſu † quo actio oritur à ſenten-
3 tia arbitri, poſsit appellari? Glo. dicit q̃ non. Nam tunc oritur actio quando ſentẽtia eſt approbata expreſsè, uel tacitè per curſum x. dierũ. Aut ergo eſt approbata expreſsè, & non poteſt appellari, ut ī. de re iu. l. ad ſolutionẽ. Aut non, & tunc intra decẽ dies poteſt appellari, quia oritur actio, poſt decẽ dies nõ poſſet, quia tranſactũ eſt tempus appellandi. Ita dicit gl. tua quam uide, & omnes eam tenent, & ſic pertranſeũt omnes doct. Ego aliàs dixi in l. nemo poteſt. ff. de leg. j. Puto q̃ à ſententia arbitri eo caſu quo poteſt cõfirmari tacitè, ita
f quòd oriatur actio poteſt appellari [f], quod probo ſic, ab ea ſententia quæ producit actionẽ iudicati, poteſt appellari, ut hic, ſed iſta eſt huiuſmodi, ergo, &c. Nec ob. ſi dicis ante decẽ dies nõ oritur, poſt ſerò prouocat, &c. ut in gl. quia eo ipſo q̃ quis appellat, approbat ſentẽtiã, &c. ita q̃ ex ea orit actio, & ſic poteſt appellari, nõ enim approbat eam tanquã bene latam, ſed tanquam ſic latam. Simile in l. iij. § falſus. ff. rem rat. ha. & l. Pompon. ſcribit. ff. de neg. geſt. & ibi not. Ex hoc
4 tex. & ratione ipſius habes unũ notare, & menti tenere, † q̃ cùm hodie ex forma ſtatutorũ ciuitatum Italiæ ex ſententia arbitrorũ oriatur actio, q̃ ab illa ſententia poteſt appellari, ſicut à ſententia iudicis. Tene menti, hoc dico de arbitris, non de ſententia arbitratoris, quia arbitramentũ eſt quidam contractus, non ſententia, * ideò eſt recurrendum ad materiam l. ſocietatẽ. §. arbitratorũ. ff. pro ſo-
* *Sententia. Sed* 5 cio. † Quæro utrũ ualeat pactũ quod à ſen-
ſententia etiam g tentia arbitri poſsit appellari? g Dy. poſuit
contractus eſt, in l. ex conſenſu. ff. de appel. & quidam ha-
uel quaſi. l. iij. §. bent in l. nemo poteſt. ff. de lega. j. & ibi uidetur tenere, quòd tale pactum ualeat. Cy.
idem ſcribit. de hic uidetur tenere contrarium, quia per
pecul. Bar. auth. hoc daretur iuriſdictio arbitris, contra le-
ſacram. nu. xxij. priuatorum. ī. de iuriſd. omn. iudic. Ego
C. ſi aduerſus uẽdit. ſum conſuetus dicere, quòd tale pactum ua-
I. Con. B. leat in omni caſu. Aut enim loquimur in caſu in quo de iure communi poteſt appellari, ſecundum ea quæ ſ̃. dixi, & nõ eſt dubium. Aut loquimur in caſu in quo à ſententia arbitri non poſsit appellari de iure cõmuni, quia ex ſententia arbitri non oritur actio, & tunc idem, & illa uerba quòd liceat appellare, accipiuntur impropriè, hoc eſt, ad iudicem reclamare. Quid enim repugnat quòd inter me, & te cõueniatur, q̃ ſententia arbitri reuideatur per iudicem? Certè nihil, non dico q̃ ſit appellatio propria quæ reſcin-
6 dit ſententiam quæ nulla eſt, ergo † eſt quædam reclamatio, uerba tũ debent intelligi ſecundum quod ſonant, & ſecundum ſubiectã materiã in qua poſita ſunt, ut l. ſi uno. in prin. ff. loc. & l. ſi ſtipulatus. de uſu.

ADDITIO.

a *Ex ſententia. Qualiter iſta debent procedere de iure Canonico, & multa uide per Ro. in l. ex conſenſu. de appel. & quæ ibi dixi, & legem iſtam in uerb. ſæpè reſcriptum. ponderat Caſtr. in conſ. q̃ incipit, in Chriſti nomine ãmen. uer. uiſis & ponderatis omnibus, &c. quòd ex cõmuniter accidentib. bona eſt argumentatio. de quo uide in l. neq; natales. ī. de proba. Aduerte q̃ Bar. in hac l. j. de arb. inuoluitur uitio contrarietatis, ſecundũ quoſdam. Sed pro ſaluatione Bar. & in quo arguitur de contradictione, uide concordan. quam poſui ad l. nemo poteſt. ff. de leg. j.*

b *Oriatur actio. Sed quid ſi fiat compromiſſum per ſtipulationẽ ſine pœna, an ex ſententia oriatur actio; ſicut quando pœna eſt incerta? uide Cy. & quòd ibi no. Bar. per illum tex. in l. diem proferre. §. fi. ff. de arb. quæ differentia ſit inter compromiſſum, & iudicium, uide latè Spec. in tit. de arbit. §. differt. per totum illum §. & Ange. de Aret. in §. omnium. Inſt. de act.*

c P. PAV. P. *Arbitri. uide quõ procedat iſta regula & contra regulam aſſignatam in textu multa per Iaſ. l. arbitro. ff. qui ſatiſ. cog. per diſcurſum poſt alios, multa tangit contra rationem aſſignatam in tex. iſto, & q̃ non procedat in arbitris electis à iudice, uel à partib. cum autoritate iudicis circa aliquod emergens in iudicio, ut in caſu illius legis.*

d Opp. *ſecundo. Qualiter intelligatur, uide omnino Bar. l. fi. de bo. poſſ. ſecundũ tab. & hanc l. limita. ut no. per gl. & Bar. in l. arbitro. qui ſatiſ. cog. ubi uide omnino, & uide per Mod. in l. ex cõſenſu. in prin. ff. de appel. Itẽ limita niſi cõpromiſſum ſit in iudicẽ, & ipſe ut arbiter ſententiã tulit, quia tunc poterit appellari, tex. eſt ualde not. in c. à iudicibus. ij. q. vj. & not. in c. ab arbitris. de offi. deleg. lib. vj. Poteſt tamen ſemper opponi exceptio doli, ſecundum Bal. in rub. ī. de app. in fin. Item poteſt peti in integ. reſtit. ſecundum Bal. in l. j. in fi. ſi de momen. poſ. ſiue. appel.*

e POMA. *Vtrùm hodie. Vide Alex. in l. nemo poteſt, & ibi Mod. & maximè Aret. & Iaſ. ff. de leg. j. Ex quorum dictis colliges ueritatem horum quæ dicit hic Bar. & uide Rapha. Cu. conſ. l. & quid iuris ſit in ſententia arbitratoris, uide Panor. conſ. lxxvij. in ult. du. uol. ij. & Alexan. l. j. ff. de leg. j.*

f *Appellari. appellari an poſſit ab arbitro? & adde Bal. in l. ex cõpromiſſo. ff. eo. & Bal. in l. arbitro. ff. qui ſatiſ. cog. & ibi Ang. uidetur tenere cõtrarium. Quæ aũt ſit ratio quòd à ſententia arbitri non appellatur, uide Ang. & doc. in d. l. arbit.* ADDE *quòd Bal. hic reprobat Bar. inquantum allegat §. falſus. & inquantũ dicit q̃ in caſu l. cùm anteà poſſit appellari intra decem dies, de quo per Alex. conſ. xxiiij. lib. iiij. & xcvj. lib. j. & lib. iiij. Caſt. conſ. ccxvj.*

g P. PAV. P. *Appellari. Vide pro hoc quod habes ad Bar. l. quid ergo. §. ex compromiſſo. ff. de infa. Item uide quod habes ad Bar. in l. non fatetur. in princ. ff. de confeſſ. an ſtante tali ſtatuto quòd confeſſio coram eis facta dicatur iudicialis, poſſit appellari. Adde Mod. in l. ex conſenſu. in princ. ff. de app. & contra Bar. tenet Spe. in tit. de app. §. ij. uerſ. quid ſi conuenerit, alleg. tex. in l. priuatorum. ī. de iuriſ. omn. iudic.*

LEX II.

1 *Quando contumax in nõ comparendo coram arbitro incidat in pœnam.*

1 SI CONTRA. Qui eſt contumax non comparendo coram arbitro incidit in pœnã compromiſsi. hoc dicit. Opp. ff. eo. l. nõ ex omnibus. ubi ex ſola contumacia non uidetur † q̃ quis incidat in pœnam. Sol. hic fuit expreſsè actum, ut dicit glo. & ita intelligit iſtum tex. Contra iſtam ſol. opp. de l. diem proferre. §. ſi quis. ff. eo. Sol. Pro declaratione huius legis debes ſcire, Quandoq̃ eſt actũ expreſsè, ut debeat uenire ad præceptum arbitri, & tunc non eſt dubium q̃ pœna cõmittitur, non ueniendo, ut hic. Quandoq̃ non eſt actũ, & tunc aut eſt actũ, ut ſententia poſſet ferri parte abſente, & tunc non ueniendo pœna non cõmittitur. Ratio, quia non impedit arbitrum ſententiare, quia hoc poteſt parte abſente. Si uerò hoc non eſſet actũ, tunc non uenendo pœna cõmittitur, non quia non uenit principaliter, ſed quia non ueniendo impedit ſententiam arbitrum ferre. Hic eſt caſus in d. l. diem proferre. §. ſi quis litigatorum. ff. eod. Et ſecundum iſtam determinationem debet intelligi text. l. non ex omnib. ff. eo.

LEX III.

1 *Tacita conditio impedit natuitatem actionis ſicut expreſſa.*

a

ARBITRORVM.[a] Aduerſus petitionẽ pœnæ cõpetit exceptio doli, ſi per ſordes fuerit arbitratum. Opp. & uidetur q̃ pœna non com-
b mittitur ipſo iure[b], quia in compromiſſo ineſt tacita conditio, ſi dolo nõ arbitratur, ut ff. eo. l. ita demũ. Sol. gl. q̃ tacita conditio non impedit natuitatẽ
c actionis [c]. Vnde gl. nõ dicit uerũ, imò tacita † cõditio impe-
1 dit natuitatẽ actionis ſicut expreſſa, ut no. in l. item quia. ff. de pac. quæ gl. dicit uerius quã iſta, & ibi reſp. ad l. quæ extrinſecus. de uer. ob. Sol. ergo iſta tacita conditio nõ ineſt ſtipulationi, ſed exactioni. Ita uidetur uelle in d. l. ita demũ. ff. eo. meritò non impedit natuitatẽ actionis, ſed inducit exceptionẽ. Opp. ff. eo. l. diem. §. ſtari. Sol. illa intelligitur ſecundum iſtam. quærit gl. quid ſi arbiter tulit ſententiam per dolum abſq̃ ſcientia partis? Dic ut in gl. & bene, &c.

ADDITIO.

a *Arbitrorũ. no. q̃ ſententia arbitri corrupti pecunia ualet, licet obſtet exceptio doli, ut hic, & no. Inn. in c. cùm ab omni. de uita, & ho. cle. & ibi gl. licet Io. dixerit contrariũ, ij. q. vj. §. diffinitiua. uerſ. uenales. ſecus ſi continet expreſſum errorem, quia eſt nulla ſicut ſententia iudicis, ut in §. ſtari. hic alleg. per gl. & Bal. in l. uenales. ī. quando prouo. non eſt neceſſe.*

b *Ipſo iure. Facit quod no. in l. iij. §. ſi ſeruus. de pecul.*

c *Actionis. de quo uide etiam per Bal. in l. ſi ex cautione. in viij. q. & ibi etiã per Cy. ī. de non nu. pe. & Bal. in l. v. circa fin. ff. de cad. toll.*

LEX IIII.

1 *Quòd idem ſit iuratum eſſe, ſiue partes ſcripſerint, uel ſcribi fecerint ſe iuraſſe.*
2 *Ex ſententia arbitri quando eſt iuratum oritur actio. nu. 5.*
3 *Acta debent apparere in ſcriptis, & quando poſſint probari per teſtes.*
4 *Qui non contradicit quando uideatur conſentire, & approbare. 7.*
5 *Iudex uel arbiter quando poſſit eſſe teſtis in cauſa ſuper qua iudicauit.*

NE IN ARBITRIS. Iſta lex diuiditur in plures partes. Primò ponit proœmiũ. Secundò ponit dictũ quando iurauerunt partes, & arbiter. Tertiò qñ iurauerunt partes, & nõ arbiter. Quartò qñ iurauerit arbiter tantũ. Quintò quãdo de iuramento nihil cõſtat, ſed altera pars tantũ iuratum aſſeuerat. Sextò qñ poſt ſententiã partes emologauerunt. Secunda ibi, ſi igitur. Tertia ibi, ſin aũt. Quarta ibi, ſed & ſi ipſe. Quinta ibi, ſin aũt in ſcriptura. Sexta ibi, ſi quis aũt. Breuiter dicit. Si quid in cõpromiſſo fuerit iuratũ à partib.

& ab arbitro,uel à partibus tantū,uel ab arbitro tantū,ex ar
bitri sentētia oritur actio, & exceptio,secus si altera pars tan
tùm iuratū asseuerat.Itē si arbitri sententia emologat,produ
a cit actionē. h. d. Not. ex hac l.[a] ꝙ siue sit iuratū † siue partes
1 scripserunt,uel scribi fecerunt se iurasse, idem est. Secundò
2 no. † ꝙ ex sententia arbitri qn̄ est iuratū oritur actio. Tertiò
3 not. † ꝙ acta debēt apparere in scriptis,aliàs nō creditur eis,
4 ut hic in uers.sin aūt in scriptura. Vltimò no. & tene mēti †
b ꝙ ille qui non cōtradicit, uidetur consentire[b], & approbare,
ut hic in fi. Opp.s̄.eo.l.j.Sol.speciale est,qn̄ fuit iuratum ꝙ
ex sententia oriatur actio. Sed circa istam partem quæro,
c quæ actio datur ex tali sententia? Text.non bene aperit [c] se-
5 cundum quod uidistis. † Glo. dicit, Aut in sententia uenit
aliquid incertum, & datur actio in factum. Aut uenit certū,
d & habet locum condictio [d] ex lege ista. Aut sententia fuit la-
ta super actione in rem,& habet locum utilis in rem.uide gl.
Venio ad uer sin autem in scriptura. Opp.& uidetur ꝙ ar
biter sit idoneus testis in causa in qua fuit arbiter, unde ui-
detur obstare l. ob carmen.§. illud.ff.de testib. Sol.Dicit gl.
illud ideò,quia erat unus solus,& dicto unius nō est creden
dū l. iurisiurandi. j̄.de testib.Alij dicūt hoc ideò, quia debet
6 apparere in scriptis, & non apparebat. † Tu dic clarius, &
e melius [e], Aut iudex assumitur ut testis in causa donec est iu-
f dex uel arbiter, & non potest [f], ne duplici fungatur officio,
ut l.quisquis.s̄. de postu. Aut postquā causa est finita, tunc
si quidem assumitur ut testis super processu,ualet eius testi-
monium,ut d.l.ob carmen.§. illud. nisi ei obstaret ꝙ esset so
lus,uel ꝙ scriptura non esset facta,ut hac l.Aut assumitur ad
testificandum super iustitia sententiæ suæ, & nō potest, quia
est suspectus.arg. l. eos. in princip. de appell. Et de hoc per
glo.& Inn.ext.de testib. c.cùm à nobis,&c.dilecto.& de elec.
g c.cùm dilectus. Item opp.ad hanc partem [g] de l.in exercen
dis.j̄. de fide inst. Sol.Fallit in actib. qui debent probari per
scripturam,ut hic,& in c.quoniam ext.de prob.cum glo.ibi
posita. Contra hoc opp.de l.quoties.§.fi.de prob.cum glo.
7 ibi posita quæ innuit ꝙ acta probantur per testes. Sol.dic †
h ꝙ acta possunt probari per testes [h] qui dicunt hoc fuisse
actum, & hoc fuisse scriptum, ut l. testium.j̄. de testibus. Ita
debetis intelligere istam materiam. Venio ad uers. fin.hic
i habetis ꝙ paria sunt dicere,nō contradico,& approbo[i].Fa-
cit ad hoc ff.rem.ra.ha.l.quo enim.§.j.& qđ ibi no.in gl. par
ua.Rog.& de hoc ibi gl.tangit in l.si absentis.j̄.si cer.pet.&c.

ADDITIO.

a *Not.ex hac lege. Siue pòst iurauerit, & sic facit ista lex ad not. in l.si quis maior.s̄.de transact.q. illa lex locum habet siue iuramentū fuerit positum in contractu siue pòst. And.Barb.*

b *Consentire. Est bonus tex. & ibi not. Bar. j̄. de rela. l. j. & uide j̄. in fin. huius l.*

c *Aperit.uide Bar.in l.j.circa fin.de cond.ex lege.*

d *Condictio. An actio uarietur per sententiam arbitri,uide latè Spe.in tit.de arbit.in §.fi.uers.item quæro an act.&c.cum §.seq.*

e POMA. *Et melius. Vide Rapha. Cu. cons. vij. Fel. in c. cùm à nobis. uers.ij.cōclusio.de testi.Anto.de Butr.cons.xxiiij.& cons.xxxiij. & Car. cons.cxxxvij.& Ana.xvij.Bal.in c.conquerente.in fi.de resti.spol.ubi dicit q. tales non poterunt testificari de fundamento iurisdictionis suæ. & Aret.in c.qualiter & quando. primo. de accu.& Pan.cons.lxiiij.& Pan. in c.ij.de arb. & Aret.cons.clxiiij. & Bal.in c.dilecto.& in d.c.cùm à nobis. & Alex. cons. xxxviij.uol.v.& non ab re cons.cxxiiij.uol.ij.& uide etiam Alex.cons.lxx.uol.iij.ubi dicit generaliter q. iudex nō potest deponere super ualiditate,& iustitia sententiæ suæ,& ibi uide aliquid.*

P. PAV. P. *Et melius.De hac materia an & quando credatur dicto arbitri uel arbitratoris seu iudicis,uide Fel.in c.cùm à nobis. ext.de test.uide quæ scripsi in auth.nisi breuiores.C.de sent.ex breuicu.reci.& Com. cōs. cxxvij.inci.cons.uide omnino Ant. cons.xxiiij. ubi etiam Com.cons.cxlij. in prin.q. nō possint arbitratores lauda sua interpretari, uide Anto.cons. xxxij. in princ. & circa medium, uide pro extensione conclusionis Bar. hic, q. credatur iudicib. post depositum officium. Are.in c.cùm dilecti.in iij.not.de accusa.*

f *Non potest. Vtrùm iudex, uel arbiter possit esse testis in causa in qua est, uel fuit arbiter. Adde Bar.in l.societatem.§. arbitrorū.ff.pro soc.& quid in denunciatore,uide casum in c.omni negotio. de testi.& Bar.in l.diuus. in fin.de re iudi.Iudex tamen semper poterit esse testis,ad instructionē,& æstimationem saltem. Glo.est ualde not.in c.de consilijs.xviij. distin. allegat l. sciendum.ff.de app.recip.& c.cordi.de appel.*

g *Ad hanc partem. Adde Bar.in l.fi.in finalibus uerbis.j̄. de edi. diui Adria. toll.& quæ dixi post gl.& Bar.in l.contrahitur.ff.de pignor.*

h *Per testes.Vide l.curent. ff. de testi.* ADDE *Cast. cons. ij. & adde Lanfran. de Brix. in rep.c.quoniam. ext.de prob.qui tenet q. sic.& allegat c. sicut.ext.de re iud.*

i POMA. *Et approbo. Hoc tamen non habet locū in notario dicente partib.præsentib. & non contradicentib. quia tunc non æquipollet uerbo approbo. Ita plenè dicit Oria. in trac.suo de arb. in uer.emologatio.& uide etiam ad istam l.e.q.xxij.*

AVTHENT.

1 *Arbiter non tenetur iurare, nec debet.*
2 *Si est factum compromissum in arbitrum cum iuramento, & pœna, iuramentum reijcitur.*

DECERNITIVS.Ista auth.corrigit legē C.
& uult,ꝙ super cōpromisso nō iuretur. Opp.
& uidetur ꝙ arbiter qui malè iudicat, facit li-
tem suam,ut l.si quis in cōscribendo. s̄. de pa.
Sol.fallit hic qn̄ fuit iuratū. Quæro,de duob.
primò in quo corrigitur lex C. Resp. certū est ꝙ finis huius
legis non corrigitur, sed de eo quod dicitur in prin. sunt o-
pin. Nam quidam dicunt ꝙ prohibet iuramentū præstari à
partib.tantùm, non ab arbitro, & istud tenet Pet.quasi non
sit prohibitū arbitrum iurare, sicut non est prohibitum de
a iudice.Alij dicunt ꝙ prohibet sacramentū[a] & arbitri, & par
tium. Et hanc opin.gl. nostrę tenent, sed iure canonico hoc
b reperitur esse prohibitū, imò iuramentū est seruandum[b],
nisi uergat in dispendium salutis æternæ,ut in c.cùm contin
gat.ext.de iureiur.Certè de hoc uellem uidisse opinionē Ca
1 nonistarū,tamē mihi uidetur † ꝙ aliud sit expresè cautum
in iure canonico, ꝙ tale iuramentū non ligat,quia ut uides
hæc lex præcipit ne arbiter assumatur cū iuramento,& ideò
c qui hoc facit,peccat mortaliter[c],quia facit contra præceptū
principis,meritò nō est seruandū,quia uergit in interitū sa-
2 lutis æternæ. † Quærit glo. quid si fuerit apposita pœna[d] &
d iuramentū? Dic ut in gl.secundū opi.Io.quia iuramentū reij
citur, & remanet cōpromissum ualidum cū pœna. Vltimò
3 tamen scias, † ꝙ hæc auth.habet locū in arbitro, non in ar-
bitratore.ille enim potest assumi cum iureiur.ut in c. Quin-
tauallis. ext. de iureiur. & l.si libertus. de oper. liber.&c.hic
non sunt alia pro nunc dicenda.

ADDITIO.

a *Sacramentū. No.ad c.cùm contingat.de iureiur.& adde no.per Bar.in l.si quis pro eo.ff.de fideiuss.*

b P. PAV. P. *Est seruandum. Quòd dispositio huius auth.non procedat de iure canonico,tenet Bar.in trac.differentiarū inter ius,&c.*

c *Mortaliter.Et uide quæ not.Bar.l.societatem.ff.pro socio.*

d *Apposita pœna. uide omnino Bar. d.§.arbitrorū.in uers.quæro an ex sententia arbitratoris. & ad istud quod hic dicit Bar. q. arbitrator assumitur cum iuramento,est text.iuncta gl.in l.hac edictali.§.idem istud.uers.sacramento.C.de secun.nup.& ex opposito iudex,de hoc latè per Spe.in tit.de arb.§.fin.uers.sed quid si cum adult.cum §.fin.& seq.*

LEX V.

1 *Ex sententia arbitri à partibus emologata,oritur actio,& exceptio.*
2 *Quæ actio oriatur ex sententia arbitri.*
5 *Laudum quod non possit emologari antequam feratur.*
6 *Arbiter debet sententiam suam ferre in scriptis.*
7 *Litis contestatio facta coram arbitro interrumpit præscriptionem.*
8 *Probationes factæ coram arbitro,faciunt fidem coram iudice.*

a CVM ANTEA.[a] Ex sententia arbitri pacto nudo,
& sine pœna assumpti emologata tacitè uel expresè
oritur actio,& fit interruptio præscriptionis,& ex a-
ctis coram cōfactis in alio iudicio fit probatio. h. d. Ista est
notabi-

notabilis & singularis lex, & est constitutio noua. Primò re
citat ius antiquum. Secundò ponit statutū quando partes
approbant expresè. Tertiò quando partes approbant taci
tè. Quartò quando expresè reprobant. Quintò ponit an
fiat præscriptiōis interruptio. Sextò & ultimò an acta pro-
bent in alio iudicio. Secunda ibi, sancimus. Tertia ibi, sin
autem. Quarta ibi,altera. Quinta ibi,licet. Sexta ibi,ad hæc.
1 Not.ex principio legis, ꝙ ex sententia arbitri oritur actio †
& exceptio, & habet executionē paratam, si est emologata
2 tacitè uel expresè. † Opp.s̄.eo.l.j.Sol.Dicunt quidam,Fa
teor ꝙ non oritur actio ex sententia,ut ibi, sed ex l.sic,ut hic,
b dum dicit, ex nostro nomine. Vel dic, & melius[b] ꝙ hic est
speciale, quando arbiter est assumptus pacto nudo, & sine
pœna:nam quando est apposita pœna per prouisionē pro-
c priam,[c] receditur à prouisione huius legis. Item opp. diem
proferre. §.fi. ff. eo. Sol.ibi loquitur quando arbiter fuit as-
sumptus per stipulationem,licet pœna non fuerit apposita.
Nam agitur actione ex stipulatu ad interesse, ideò non est
locus prouisioni huius legis,idē uidetur uelle glo.tua. Ideò
pro declaratione huius materiæ aduerte, quandoꝗ arbi-
ter assumitur cum pœna pacto nudo, & tunc ex eius senten
3 tia non oritur actio,ut l.j.s̄.eo. Rationē tibi dixi s̄. † nisi esset
dictum,Rato manente pacto,tunc enim pœna cōmissa,& e-
tiam soluta, remanet pactū simpliciter, ideò ex sententia o-
rietur actio,sicut si ab initio solo pacto sine pœna esset com-
promissum, ut hac lege. Ita tenet glo. in l.ij. ff.eo. quod tene
menti perpetuò. Quandoꝗ arbiter assumitur pacto nudo
tantùm, tunc si quidem fuit iuratū,oritur actio & exceptio,
ut no. s̄. eo.l. prox. hodie secus,ut in auth. decernimus. Aut
d arbiter fuit assumptus per stipulationē simplicem[d],& tunc
si quidē non fuerit apposita pœna, nō oritur actio,neꝗ ex-
ceptio,sed agitur ex stipulatu ad interesse, ut l.diem.§.fin.ff.
eo. Si uerò fuit apposita pœna,tunc idem, quia metu pœnæ
debet parere cōpromisso, ut s̄. eo. l.j. etiam si fuerit dictum,
rato manente pacto, cùm pœna soluta remaneat compro-
missum, cùm in simplici stipulatione non haberet locū hæc
lex,ut s̄. dictum est. Remanet ergo ꝙ hæc lex habeat locum
quando compromissum fuit factū pacto nudo, sine pœna,
& fuit homologatū, uel cum pœna,& fuit dictum,rato ma-
4 nente pacto, & sic cùm † hodie quasi in quolibet compro-
misso stipulatio inseratur, non haberet locū ista lex, sed sta-
tuta circa hoc prouiderunt. Quæro, quid si non fuerit ap-
posita pœna, sed pignus? gl. uidetur uelle ꝙ sit idem,quod
in pœna,qn̄ pignus debet dari parti, quia per hanc proui-
sionem uidetur recedere à prouisione huius leg. ar. l. fin.de
pact.conuent. Quæro,hic loquitur quando partes subscri
pserunt se post latam sententiā? Quæro, quid si ante latam
e sententiā partes subscripserunt se,& homologauerunt[e] lau-
5 dum ferendum,an ualeat? † glo. hic disputat, quam uide,
finaliter nihil determinat. Nos arguamus aliquantulum,
& uidetur quòd homologatio facta ante sententiam non
ualeat, quia iuri futuro non potest renunciari, ut l. qui su-
perstitis. de acqui. hæred. habuistis not. s̄. de pac. l. j. Item
pro hoc uidetur hæc lex à contrario sensu. Contrà, quòd ua
leat, uidetur casus. j̄.de temp. appel. l. fi. §. fin. Item quia per
f pactum potest quis renunciare iuri futuro,[f] ut s̄. de pact. l.
j. ad idem,ff.de pac.l. & hæredi. §. filiusfam. omnes istæ ra-
tiones uidentur hic in glo. Domini uos scitis,quia est quæ-
stio, an ualeat pactum de nō petendo reduci ad arbitrium
boni uiri,quam quæstionē ponit Dy.in c.scienti. de reg.iur.
lib.vj.Cy.ponit hic.Gul.in l.si unus.§.illud.ff.de pac.Dy. te-
net, ꝙ tale pactum non ualeat, quia per hoc arbitri induce-
rentur ad delinquendū. Faciunt etiā plures aliæ rationes in
c.scienti.& in l.quidā cùm filiū.ff.de uer.obl. Per easdem ra-
tiones non ualet eius homologatio facta ante sententiā. Ita
reperio Dy. consuluisse, & ego iam consului, ꝙ non ualet
6 per easdem rationes. Quæro utrùm arbiter † debeat ferre
sententiam in scriptis? Glo. hic dicit ꝙ sic, & colligit ex isto
7 text.cū dicit subscripserint. Venio ad uers.licet. No. † ꝙ hic
contestatio facta coram arbitris, inducit perpetuationem,
& interruptionem præscriptionis, sicut facta coram iu-

dice.* Contra s̄.de epi.& cle. auth. generali-
g ter[g].ubi arbitriū nō imitatur iudicium. Sol.
8 ut ibi. Vltimò no.ex fi. † ꝙ probationes fa
ctæ coram arbitro,faciunt fidem coram iudi
ce,quod dic,ut dicemus j̄.de testi.l.fi.&c.

* *Iudice. l.ut per fictius. j̄. de an. excep.* Bar.l. v. *nu.3.s̄.si tut.uel curat.*I.Con.B.

ADDITIO.

a *Cùm anteà. In l.cùm anteà.in prin. An autem arbitramentum emologetur cursu decem dierum,Bar.in l.societatem.§.arbitrorū. ff. pro soc. tenuit q. non,sequitur Imol.in c.Quintauallis.ext.de iureiur.& adde q. laudum Iudæorū absq; emologatione tacita uel expressa incontinenti mandatur executioni.tex.est ibi no. secundū unam lect.in l.Iudæi.C.de Iudæis.& ibi no. Gul. de Suz. Et quid si est cum pœna, an mandetur executioni, uide quæ dixi in l.diem proferre.§.fin.ff.eo.& ibi quid si est clausula,rato manente compromisso. Et adde tu an ista lex habeat locum in arbitratore. & Inn. in c. Quintauallis. Circa fin. ext. de arbi. sentit q. sic, & ita ipsum refert & sequitur Petr. de Ancha. in cons. ccviij. incip. Iudex de iure iudicaturus.*

b *Et Melius. Et adde in l.fi.de execu.rei iudi.*

c *Prouisionem propriam. Et quō oriatur actio ex sententia arbitri effectiue uel non,an uerò ex conuentione compromissi,uide Bar.no.in.l.fi.in fi.j̄.de sec.ta.& ad Bar.hic q. ipsemet not.in l.diem proferre. & l.ij. ff. eo. Quid in sententia arbitratoris? no.tamen q. si laudum est debitum, potest implorari iudicis officium pro executione,ut no.Bar.in l.fin. C.de execu.rei iu. & ibi uide eum,etiam not.hic. Et ad Bart. hic uide eum in l. ait Prætor.in prin.& ibi per Alex.cum concor.ff.de re iud.*

d *Stipulationem simplicem. Et ita tenet hic Cy.& istis adde Spe.de arbi.§.fi. uers.cōsueuit,& uers.quid ergo secundum præmissa.& uers. quid si sunt. cum uers. seq.*

e *Homologauerūt. Sed si compromissum non procedit, an possit homologari? dic q. non,ut c.examinata.de confir.uti.uel inuti.& q. not.in l.iij.§.sed seruus. ff. de pecu. Bart. in d. §. arbitrorum. uers. quid si in compromisso dictum sit,quòd ex nunc partes,&c.* ADDE *quòd consuluit Pet. de Anch.cons.cclxij.*

f *Iuri futuro. Et unū adde,qđ no. uoluit Bar.in l.q. de bonis.§.j.ad l.falc.& idem tenuit Spe. in tit. de Arbi.§. differt autem.uers.si sit pactum,&c.& in §.fi.uer. qđ si cōpromissum,& his adde Bal.in l.fi.in xij.q.de act.emp.*

g *Auth.generaliter. De hoc per Bar.l.fi.de edi.diui. Et an inducat uitium litigiosi,no.Bar.l.j.in fi.j̄.cōm.diui. Adde, an per sententiā arbitratoris interrumpatur præscriptio. Oldr.consil.clxxvj.*

LEX VI.

a SANCIMVS.[a] Mulieres nō possunt arbitriū assumere.h.d. Quid gl.quid in Comitissa,Mathilda, & in Comitissa Campanię, & in Regina Apuliæ, utrùm in istas dominas ita præexcellentes, quę tenent iurisdictionē, possit compromitti? glo.tenet ꝙ sic, per l.j.j̄.de eman.li. & est casus extrà eo.tit.c. dilecti.

ADDITIO.

a *Sancimus. Sed quid si compromittentes iurāt.no. Spe.in tit.de arbi.§.pen. post prin.in fi.uide omnino c.dilecti.ext.eo.ubi uidetur probari,q. hoc sit speciale in partib. Gallicis,secundum eorum consuetudinem. Ex opposito uide in l.fœminæ.de re.iur.*

a *De satisdando*.*[a] *Tit. LVII.*

* *Satisdando. Satisdationis appell.generalis est,quādoq; enim nuda & simplici promissione perficitur:l.v.§.satis.de uerb.ob.l.j.§. stipulationum.ff. de præt.stip. Quandoq; fideiussorem dare tenetur,qui satisdare cogitur:l. j.qui satisd.cog. Cæterùm in iudicio,nuda repromissio sufficit,si agatur de eo quod in publico factum erit. Si quid in ædib.alienis fiat. In stipulat.duplæ. Quando proprio nomine cauendum est. Satisdatur autem si quid in publico fiat,uel in priuato factū erit, itē nomine legatorū, de dolo,ut res pup.salua sit,res rata habeatur,de dāno infecto,de qb.in* Epit.I.Con.B.

ADDITIO.

a *De satisdan. Circa istam materiam satisdationis si statutum dicit aliquem non audiri nisi præstita satisdatione, an sit dare remedium q. non præstetur, uide Ro.cons. lxvij. Vide de materia qđ scripsi in auth.generaliter.C. de episc.& cle.ubi multa habes.*

Gl. continuat rub. hoc modo, dicturus de iudicijs, præmittit de satisda. quæ interponuntur ante lit. conte. Quærit gl. quid sit satisdatio? Certè intelligitur cum fideiussore, ut ff. qui satisd. cog. l. j. &c.

LEX VNICA.

1 *Quando procurator est ad acta constitutus, non dubitatur de mandato.*
2 *Reuocatio procuratoris, quæ nõ peruenit ad notitiam iudicis, uel actoris, non nocet, & quando noceat, & debeat fieri. nu. 7. 10. 11. 12. 13. 14.*
3 *Procurator actoris tenetur cauere de defendendo in causa reconuentionis. & num. 16.*
4 *Procurator rei cauet de iudicato soluendo.*
5 *Exceptio contra procuratorem debet opponi ante litis contest.*
6 *Procurator an debeat satisdare, quando constat de mandato quomodocunq; constet.*
8 *Differentia inter procuratorem constitutum apud acta & constitutũ extra iudicium quantùm ad reuocationem.*
9 *Reuocatio administratoris apothecæ, debet fieri in eo loco in quo fuit præpositus administrator.*
15 *Procurator lite contestata non reuocatur ipso inuito, & sine causa.*
18 *Modus releuandi procuratorem à satisdatione.*

ON EST INCERTI. Procurator factus apud acta nõ tenetur satisdare de rato, sed de defendendo. Item reuocatio quæ in notitiã iudicis uel aduersarij nõ peruenit, iudiciũ non impedit, ꝓcurator uerò indistinctè cauet de iudicato soluẽdo. h. d Diuidit in duas partes. Prima de procuratore actoris. Secunda de procuratore rei. Secunda ibi, rei autem. Prima subdiuiditur in tres, quia primò loquitur q̃ exigebatur cautio de rato. Secundò q̃ mandatum fuit reuocatũ. Tertiò q̃ exigit cautio de defendendo. Partes patent per se. † No. ex hac lege ꝓ dicitur de procuratore facto apud acta, de cuius mandato non potest dubitari. Et not. † ꝓ reuocatio quæ non peruenit ad notitiã iudicis, uel aduersarij, non nocet. † No. ꝓ procurator actoris tenetur cauere de defendendo in causa reconuentionis. † No. ꝓ procurator rei, indistinctè cauet de iudicato soluen. † No. etiã ꝓ istę exceptiones debent opponi ante litis contestationẽ. ibi, dum dicit in ipso litis contesta. exordio. † Opp. & uidetur ꝓ quocunq; modo constet de mandato non debet satisdare de rato, ut ff. rem ra ha. l. ne satisdatio. & ff. de proc. l. si procuratorẽ s. de proc. l. j. Gl fatetur contrariũ, quia idem si quocunq; modo de mandato cõstet [a], ego aũt puto aliquid esse specialitatis in procuratore facto apud acta, ut j. dicã. Opp. ff. de oper. no. nunc. l. de pupillo. §. qui procurator. dicit gl. ibi speciale. Tu dic ut ibi no. quia ibi erat uerus procurator, tamẽ de mandato dubitatur. Opp. tertio de l. qui ita. §. j. ff. ad Trebel. Sol. Fateor ꝓ ibi est speciale per rationẽ quæ ibi ponitur in tex. De ista materia dixi uobis plenius in l j. s. de procur. Venio ad secundũ notabile, & opp. [b] ꝓ factũ à procuratore reuocato sit ipso iure nullum. s. de proc. l. licet. ff. de sol. l. uero procuratori. §. sed & si quis mandauerit. Huius timore gl. distinguit uno modo, & similem distinctionẽ ponit in l. si procuratorem. ff. de procur. ubi idem tex. & ea. gl. quæ hic. † Circa reuocationẽ procuratoris [c], examinemus alia membra istius gl. dicit glo. Quandoq; iudex, & aduersarius hanc reuocationem ignorant, tunc procedit iudicium, ita loquitur hic, & uide glo. Quandoq; procurator est factus contra certum aduersariũ [d], sine dubio procedit ista gl. ut l. si procurator. ff. de proc. ar. l. si fideiussor. §. j. ff. mand. quæ, probãt ꝓ debet aduersario denunciari. Facit l. nomẽ. j. quæ res pig. obl. pos. Quandoq; non est factus contra certũ aduersarium [e], sed est procurator generalis ad causas, tunc si quidem est factus apud acta, debet reuocatio apparere apud acta, aliàs reuocatio nõ nocet, & sic est casus in hac l. nota. Et hæc est † una differentia inter procuratorẽ factũ extra iudicium, & factũ apud acta, nam sicut quando est dubium de mandato, est locus cautioni de rato, ut l j. s. de proc. ita etiam q̃ est dubium de reuocatione licet constet de mandato, est locus cautioni de rato, ut l. uulgo. de admini. tut. Sed q̃ factus est apud acta non potest esse dubiũ de reuocatione, nisi apud eadẽ de reuocatione constet, ut hic, & hoc uult dicere tex. itaq;, & si posteà, &c. quasi dicat de mutatione uoluntatis nõ potest dubitari. Et est ratio, quia sicut q̃ habet certũ aduersariũ, debet ei denunciari, ut dictũ est: ita q̃ certum habet iudiciũ, sibi debet hoc denunciari sicut parti, ut j. dicam. Et prædicta uera in his quæ aguntur in eodẽ tribunali apud cuius acta factus est procurator, in his quæ aguntur in alio tribunali esset idẽ quod in ꝓcuratore facto extra iudiciũ, ut d. l. uulgo. de admini. tut. ita debetis hic intelligere. Si uerò nõ esset factus apud acta [f] talis procurator generalis, tunc si quidẽ per eum iam inceptũ est negociũ cũ certo aduersario, ita ꝓ modò esset factus procurator contra certũ aduersariũ esset idem eadẽ ratiõe, arg. etiã in l. apud Celsum. §. quæsitũ. de doli excep. sed si nihil cœperat, tũc puto ꝓ non requiratur ꝓ reuocatio perueniat in notitiã iudicis, uel aduersarij. Ratio, quia nullus est certus iudex apud quẽ sit factus, nullus est certus aduersarius, & ideò nõ est sibi imputandum, si nõ denunciat, quia nescit cui. Probatur in l. si dictum. §. fi. ff. de euict. ꝓ dixi s. q̃ est certus iudex, uel certus aduersarius, debet ei denunciari [h]. Idẽ dico si erit certus locus, ut puta † præposuit aliquẽ cuidã administrationi in aliqua apotheca, certè in illo loco debet manifestũ facere de reuocatione, ut l. sed & si pupillus. §. proscribere. ff. de instito. Ita intelligo hunc passum nõ obstante, quicquid dicitur per Cy. j. man. l. mandatũ. † Secundũ membrũ est, dicit gl. [i] q̃ peruenit ad notitiã utriusq;, tũc indistinctè factũ à ꝓcuratore tali nõ ualet [k], & in hoc bene dicit secũdũ oẽs, limitatur tamen per gl. primã. Tertiũ membrũ [l] est, q̃ ad notitiã iudicis tantũ peruenit reuocatio, tamẽ sententia ipso iure est nulla. Dicit gl. quasi iudiciũ sit factũ cũ non legitima persona, ut l. licet s. de proc. in hoc etiã bene dicit, secundũ oẽs. † Quatum membrũ est, q̃ peruenit in notitiã aduersarij, & nõ iudicis, tunc ualet sententia ipso iure lata pro illo aduersario sciente, sed ope replicatiõis eliditur. Ita dicit gl. magna. Mar. Syl. impugnat istud membrũ, quia plus debet impedire dolus partis q̃ dolus tertij, ut l. & eleganter. in prin. ff. de dolo. sed dolus tertij, ut puta iudicis, facit iudiciũ ipso iure nullũ, ut dictũ est s. & probat in l. licet. s. de proc. & l cũ non iusto. de collusio. dete. ergo multò magis dolus aduersarij. Ad istã rationẽ respondetur per doct. uerũ est de dolo tertij, per quẽ nõ celebratur actus, aliàs secus, ut l. cùm mancipiũ de ædil. edicto. Itẽ arguitur contra gl. q̃ sententia est lata per falsas allegatiões, est ipso iure nulla, ut l. si prætor § Marcellus. ff. de iu. sed hic est huiusmodi, ergo, &c. Sol. Debes intelligere [m] ꝓ pars quę sciebat, nõ allegauit, sed solũ tacuit, & hoc modo sustinet gl. nostra. Quintũ membrũ † est, q̃ peruenit ad notitiam procuratoris tantùm, & nõ aduersarij. Isto casu dicit gl. ꝓ ualeat sententia lata contra dominũ qui fecit procuratorẽ, sed non ualeat lata pro eo. uide gl. Pro hac glo. indubitato ff. pro socio. l. sed & socius. § j. Sextum † membrũ est, q̃ dubitatur, utrùm peruenerit ad notitiam alicuius uel non. Isto casu præsumitur ignorantia, nisi probetur scientia, ut l. uerius. ff. de prob. de re. iu. c. præsumitur. lib. vj. Vlterius opp. l. post litẽ. ff. de procur. Sol. omnia quæ s. dixi, loquuntur in reuocatione facta ante litis cõtestationẽ, secus si post, † quia tunc nõ potest reuocare procuratõre inuito sine causa, ut in contrario. Addit glo. in l. si procurator. ff. de procur. ꝓ satis iusta causa est si procurator sit præsens, & hoc patiatur. Et secundum prædicta de reuocatione mandati debes intelligere ext. de procur. l. iij. & c. in nostra præsentia. & c. mandato. Venio ad tertium no. dicitur ꝓ procurator debet cauere de defendendo. † Per istũ text. potest probari opi. Vltramont. contra gl nostrã. nam gl. in l. seruũ quoq;. §. ait prætor. ff. de procur. dicit ꝓ procurator actoris cauet de defendendo in causa reconuentionis, in l. & ideò. §. filiafa. ff. rer. amot. & s. de procur. l. actio. Vltramon. dicũt ꝓ nulla lege hoc cauetur, sed leges quæ dicunt ꝓ procurator actoris debet cauere in causa reconuentionis, debẽt intelligi de cautione iudicatũ solui, quasi dicerẽt, debet defendere, & cauere de iudicato soluẽdo, quod gl. nostræ fatentur, q̃ inconti-

nenti uellet agere, sed q̃ ex interuallo, debet cauere de defendendo. Hoc optimè probat tex. ibi dum dicit de satisdatione super lite excipienda. Verùm ipsi nituntur aliter exponere tex. istũ, uidelicet satisdatione, s. de iudicato soluẽdo sũ per lite excipienda. Venio ad ultimam partem, quæro quæ est ratio differentiæ † inter procuratorẽ rei, & procuratorẽ actoris. Dic ut plenè not. in l. nõ solùm. §. qui alieno. ff. de procur. & per doct. s. de procur. l. j. Quæro utrùm sit aliquis modus releuandi [n] procuratorẽ ab istis satisdationib. Certè tex. ponit remedium Instit. de satidat. §. si uerõ. s. ꝓ dominus in instrumẽto procurationis caueat, † & ideò in quolibet procuratorio hodie dicitur, & dictus dominus uolẽs suum ꝓcuratorẽ satisdatione releuare, promittit mihi notario recipienti de defendendo, iudicato soluendo, & ratũ habendo, &c. An autem procurator releuatus debeat saltem promittere nuda cautione. Cy. tangit hic, & Dy. ff. iud. sol. su per rub. & ibi no. &c.

ADDITIO.

a *Constet. Et adde, q̃ licet hoc regulariter sit ꝓ procurator rei caueat de iudicato soluendo, tamen illud fallit, si uenit ad defensionem alicuius articuli. Ita notat Angelus in l. filius. ff. qui satisd. cogan. & alleg. glo. in l. in eo. §. j ff. de reg. iur. Et ad hoc facit in simili q̃ not. Bar. in l. debitũ. ff. de cõd. inde. & in l. filiusfa. de donat. & in l. cùm procurator. in princip. ff. de dam. infect. quod not. Item not. q̃ ubi procurator uenit ad defensionem resultantem ex actis, nunquam est necesse q̃ de rato caueat, quoniam si quis non defenderet, iudex ex officio defendere, & supplere teneretur, secundum glo. in l. ubi pactum. s. de transac. quia in tali defensione, etiam persona inhabilis puta mulier uel minor admittitur secundum Inn. in c. ueniens. cxt. de acc. & refert Lud. Ro. in l. de pupillo. §. qui procurator. ff. de procura. ff. de ope. no. nun. Item non tenetur cauere in casib. de quib. in l. Pomponius. §. sed & is. ff. de procur. & q̃ no. Bar. in l. de pupillo. §. pe. de ope. noui nun. Item non cauetur de iudicato soluendo, ubi natura causę non patitur, ut declarat Imo. in l. pe. §. ad crimen. ff. de pub. iudi. & adde q̃ in iudiciali. uerum est, q̃ debet certificari aduersarius de reuocatione anteà facta, si fuit facta fides de mandato, aliàs non est necesse, ut est glo. fi. in c. ij. de proc. in vj. quam ad hoc alleg. do. in c. ex parte Decani. de rescrip. An autem in extraiudicialib. sit necesse reuocationem uenire ad notitiam aduersarij, uide per Inno. in d. c. ex parte. Et de hoc ibi per omnes do. ubi ponunt hanc materiam. Et an in matrimo. habeat locum dicta reuocatio, etiam antequam perueniat ad notitiam, habetur in c. fi. de proc. in vj. uide per doc. d. c. ex parte Decani.*

b POMA. *Notabile. & opp. An & quando factum à procuratore reuocato ualeat? & limita totã istam materiam ut non ualeat reuocatio procuratoris, s. hodie faciendo ipsum procuratorem, & cras reuocando, et sic causa captionis cum ipso contrahẽtium. Tex. est sing. in l. sed & si pupillus. §. sed & si aliàs. ff. de institor. tex. pro singulari alle. Rom. in sing. ccccl xxxj. incip. uariant.*

c P. PAV. P. *Procuratoris. Circa istam materiam q̃ reuocatio debeat esse nota parti, seu iudici, uide omnino latè Io. de Ana. consil. xxv. limitantẽ inter alia nõ esse opus limitatiõe reuocationis, quãdo nõ erat prius facta plena fides de mandato. Item si posteà fuit contumax procurator non nocet eius contumacia domino, licet reuocatio non sit intimata. Et multa alia in materia uide per eum, & Bolog. in addi.*

d P. PAV. P. *Aduersariũ. Super isto membro uide Comen. consi. cxlviij. incip. uenerabilis uir. in ij. dub. ubi uidetur uelle contrariũ Bar. hic, & reprobat solutionem & intellectum quem ponit Bar. j. ad §. præscribere.*

e *Certũ aduersariũ. Et est tex. no. in d. c. ex parte Decani. de rescri. et in c. ij. de proc. in vj. ubi bona gl. et in cle. j. de renun. ubi est gl. et Cy. in l. mãdatũ.*

f *Apud acta. de hac materia plenè per Ia. de Bel. in l. j. ff. quod iussu.*

g *Imputandum. Vide Bar. l. non solùm. §. morte. de no. ope. nun. & ibi omnino scripsi.*

h *Denunciari. No. hoc, quia est clauis huius passus, & per hoc etiam non dicitur q̃ si mandatum morte reuocatur, non est necesse q̃ ad notitiam aduersarij peruenat, uel ad iudicis, cùm non sit q̃ morienti domino imputetur. Ita no. dicit Bar. l. procurator. ff. de proc.*

i *Dicit gl. Limita nisi reuocatio peruenisset ad notitiam post conclusionem in causa. Casus est sing. c. auditis. ext. de proc. Exclamat Ro. sin. cccxij. incip. tu say. Itẽ no. q̃ reuocatio procuratoris nocet domino, ut per eũ obliget, etiã si sit reuocatus, tex. est in l. sed si pupillus. §. sed aliàs. de Instit. quẽ ponderat Ro. sing. ccccl xxxj. incip. uariat.*

k *Non ualet. Et de materia uide Pe. de An. in cle. j de renun.*

l *Tertium membrũ. Sed aduerte, quia doc. in c. ex parte Decani. de rescrip. & ibi Imo. dicunt q̃ in iudicialib. uidetur sufficere q̃ reuocatio peruenerit ad iudicem, per illam l. j. Hoc uide per gl. & do. in c. mandato. de procur. & latissimè per Pet. de Anc. post gl. in c. j. ext. de renun. quid autẽ in reuocatione iurisdictionis, & aliorum priuilegiorum antequam reuocatio peruenat ad notitiam, uide latè per Inn. in c. quia cunctos. de concess. præb. in vj. per Bal. in l. mandatum. j. man.*

m *Intelligere. Vide quæ dixi post Bar. in l. si prætor. §. Marcellus. hic alle. l. post litem. & semper scias q̃ releuet reuocatio procuratoris facta post cõclusionem in causa. c. auditis. de procur. Vnum tamẽ no. q̃ qui mittit nuncũ, uult obligari per seipsum, & nõ per aliũ, & ideò potest reuocare mãdatum clam: sed ille qui procuratorem mittit, uult obligari per alium, nõ per se. j. si quis alteri, uel sibi. l. multùm. Itaq; confert sensum suum in procuratorem, nec ualet reuocatio, nisi in notitiam deducatur, ut not. in c. ult. per Io. And. de proc. in vj. in nouel. Quod dictum reassumpsit Bal. de pace Constan. in uer. mittat per Bal in d. l. mandatum. j. man. Et adde quod no. glos. & doc. in l. j. in fi. ff. de contrahen. emp. & in l. non solùm. §. si mandato. ff. de iniur.*

n P. PAV. P. *Modus releuandi. De ista releuatione, & q̃ ea stante non possit cogi procurator præstare aliquam satisdationem, quia est intelligendũ de eo qui non esset releuatus, uide not. Io. de Ana. consl. lxxxij. & ibi etiam q̃ sufficit talis releuatio, licet dominus non esset ciuis, nec suppositus illi ciuitati ubi agitur causa, et ibi etiam idem sentit, & clarius Bolog. in additio. q̃ tale statutum non deberet intelligi, quando clarè constat de mandato procuratoris intelligendo, ut aliquid iuri communi addat. Modus releuandi, latissimè per Bal. in rub. ff. sol. Sed aduerte, quia aliqui dicunt q̃ licet procurator pructur hoc modo in instrumento per dominum, tamen opertet posteà q̃ dominus sit præsens in sententia. Est una glos. j §. si uerò. hic allega. quæ uidetur destruere illam textum, per quem fuit inuenta hæc practica, dum gl. ibi intelligit illum tex. in reo cum quo fuit lis contestata, nihil tamen allegat. de quo uide per do. in l. si filius ff. qui satis. co. Et an ista releuatio operetur aliquid, ut circa cautionẽ ratis? Bal. uidetur uelle q̃ non, in l. ij. s. de procur. Quid si procurator nõ caueat de iudicato soluendo, nec etiam dominus eum releuauit? condemnatur in expensis, nisi esset factum speciale, ut egregiè uoluit Spec. in tit. de satisda. §. expedito. uer. in summa ex opposito. An requiratur in ipsa satisdatione danda per dominum referre q̃ tempore sententiæ fuerit præsens ipsi sententiæ, uide Spec. in tit. de satisda. §. expedit. uer. sed nunquid dominus. Adde Ioan. And. in addi. Specu. in tit. de proc. §. ut autem. uer. sed nunquid. Io. de Alb. con. lxxxij.*

a De formulis. [a] Tit. LVIII.

ADDITIO.

a *In l. nulli. in prin. Hæc lex est ij. in ordine huius tit. allegatur q̃ quando ex libello apparet actionem ipso iure non competere, siue nata fuerit siue extincta, siue nunquam nata fuerit, nec sperretur nasci, ut est quando obligatio est conditionalis, libellus est nullus ipso iure, quia ex eo non concludit ius agendi per legem istam, quam ita alle. Mathe. Math. in suis notabilib. dictis, notabili x.*

Continua rub. ut in glo. sicut rubrica habet duas partes, ita sunt duæ leges. Prima tractat de j. parte. Secunda de secũda parte. Ad euidentiam debes scire ꝓ olim impetrabant actiones à pontificib. hoc est, ab his q̃ præerãt regimini ciuitatis, & erat tradita certa forma impetrationis, & q̃ cadebat à Iylla ba, cadebat à tota causa, ut ff. de orig. iur. l. ij. §. deinde. Et ita erãt istæ quædã aucupationes. quare Imperator primò tollit formã impetrãdi, secundò tollit impetrationẽ [a] ipsam totaliter. Per hunc titulũ dicũt quidam ꝓ actio non est hodie uulgaris formula, & sic dicũt ꝓ l. si seruus nauẽ. ff. de fur. hodie nõ procedit. Sed doctores cõmuniter dicunt, ꝓ si quidẽ loquimur de actione nõ redacta ad actũ, & tũc est ius prosequendi in iudicio, &c. ut insti. de act. in prin. Si uerò loquimur de actione prout ad actũ reducitur, & actio proponit in libello, tunc est uulgaris formula, d. l. si seruus nauẽ. Nec ob. hic tit. quia solùm hic corrigitur aucupatio illarum sylla barũ, & impetratio, & tunc acta ista debent proponi, ut hic uidetis in fin. Oppon. ff. in integ. restit. l. diuus. j. de appel. l. nominatione. Solu. ibi deficit solennitas substantialis

cuius defectus uitiat, hic remouetur quędã ſolennitas uana & ſuperſtitioſa. Opp.ij.ff.de iur. fiſ.l. in fraudem.§. quoties. Sol. Ibi fuit commiſſa falſitas in actis, meritò quis punitur, hic uerò loquimur quãdo erratur in ſyllaba, uel alia ſolennitate non ſubſtantiali, &c.

ADDITIO.

a *Impetrationem. Quid eſt actio, adde Bal. in l. edita. de eden.*

a De iureiurando propter calumniã * dãdo. [a] Tit. LIX.

* *Calumniam. Quod initio litis partibus defertur, nihil calũnioſe acturos: auth. hoc ſacramentũ & l. prouinciales. §. ſed prædictum. ĵ. hoc tit. Superfluas rationes non exhibituros: auth. in iſto. ĵ. eo. Quod iuſiurandum adeò pars iudicij eſſe cẽſetur, ut à partibus remitti nequeat: l. prouinciales. §. ſed qa. ĵ. eo. Et damnatur is q iurare recuſauerit: d. l. principales. uerſ. ſi qs. et §. q. ſi. Exceptis clericis, quibus hoc iuſiurandũ remiſſum eſt: c. literas ex. de iur. cal. Sed tãdẽ præualuit contraria ſentẽtia: c. cæterũ. c. fi. e. l. Cõ. B.*

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Dando. In notorijs non iuratur de calumnia ſecundum Bal. l. ſi uerò. §. qui pro rei qualitate. ff. qui ſatiſ. cog. Cur. in l. j. in ij. not. ĵ. eo.*

Continua ut in gl. & per hãc continuationẽ gl. dicunt Canoniſtæ, q̃ ipſi habent rub. melius ordinatas quàm nos. Nam ipſi ponunt de iuramento calumniæ ſtatim poſt lit. conteſt. unde de iure antiquo ſuper quolibet actu interponebatur iuramentũ calumniæ, ut uidebitis ĵ. eo. l. j. Et ideò quia ante lit. conteſt. pluries habebat locum iuramentũ calumnię, & etiam hodie habet, ideò iſta conſideratione inſpecta poſuit poſt tit. de ſatiſd. & de formu. quia ſtatim cùm opponis mihi exceptionẽ aliquam q̃ dubitaẽ de mandato, uel aliquid contra libellũ, ſtatim poſſum dicere, iura quòd non proponis animo calumniandi, & ideò hãc rub. poſuit ſtatim poſt dictos tit. Videbitis ĵ. eo. auth. hoc ſacramentũ, & illo reſpectu debuiſſet poni poſt lit. conteſta. unde uterq̃ bene fecit. Cætera dic per te, ut ſequitur in nigro.

LEX I.

2 *Scriptura priuata quando ueniat appell. inſtrumenti.*
3 *Quando negatur inſtrumentum, quis habeat probare.*
4 *Pro inſtrumento quando præſumatur.*
5 *In criminalibus an iuretur de calumnia.*
6 *In criminalibus quãdo liceat ſe quocũq; modo redimere etiã per calũniã.*
8 *Ad torturam peruenitur quando aliæ probationes deficiunt.*

a IN OMNIBVS. [a] Siue quis ab aduerſario exigat probationẽ, ſiue ſe petat ad probandum admitti, debet prius iurare de calũnia. Primò ponit qñ quis exigat probatiões ab aduerſario. Secundò qñ uolebat admitti ad probandũ. Secunda ibi, ne autẽ. Videtis hic q̃ ſuper quolibet actu iuratur, q̃ hodie per auth. corrigit. Circa hanc l. queritur primò, quid uult dicere tex. ſiue per literas, ſiue per inſtrumentum. Dicit gl. literas intellige priuatas, inſtrumẽtũ intellige publicũ, & uide glo. quæ ponit etiã
1 alias expoſitiones. † Et iſta no. ad quæſtionem, dicit ſtatutum q̃ de quolibet debito de quo fit inſtrumentum debeat ſolui gabella. modò de debito fit apodiſſa, an debeat ſolui
2 gabella? Hic uideẽ tex. & † gl. q̃ non, quia ſcriptura priuata non contineẽ appellatione inſtrumenti. In contrarium facit, quia inſtrumentum dicit quicquid inſtruit cauſam, ut ff. de fi. inſtr. l. j. ſed ſcriptura priuata inſtruit cauſam, ergo,
b &c. Item facit in contrariũ [b] ĵ. de proba. l. inſtrumenta. Sol. ſecundũ propriã ſignificationem, quæ aſſumit ex alluſione uocabuli, ſcriptura priuata eſt inſtrumentum, quia inſtruit cauſam, ſed ſecundum cõmunem uſum loquendi, ſcriptura priuata non eſt inſtrumentum, nõ eſt enim in uſu noſtro dicere, ego habeo inſtrumẽtũ, cũ habeo ſcripturã priuatam, uel apodiſſam, & ideò probato iſto cõmuni uſu loquẽdi dicerem appellatione inſtrumẽti apodiſſam nõ cõtineri, ut l. cùm de lanionis. §. aſinã. ff. de fun. inſtru. leg. & l. librorũ. §. q̃ tamen Caſsius. ff. de leg. iij. & de uerb. ſigni. l. in uſu. & de ſupel. leg. l. Labeo. & ibi dixi de modo q̃ pbandi cõmunẽ uſum.
3 Itẽ quæro, circa iſtã partẽ qñ negaẽ † inſtrumentum, cui incũbat probatio? Breuiter aut negaẽ ſcriptura priuata, & incumbit probatio ei qui producit eã, * ut l. ſcripturas. ĵ. qui pot. in pig. ha. & ĵ. de fide inſtr. l. comparationes. de proba. l. inſtrumenta. & l. rationes. Idẽ ſi negaẽ inſtrumentũ publicũ exemplatũ, ut in auth. ſi quis
4 in aliquo documẽto. ſ. de eden. Sed ſi eſſet † inſtrumentũ publicũ authenticũ, tunc præſumitur pro inſtrumento, niſi aliud probeẽ, ut l. cum precib. ĵ. de proba. & de iur. & fac. ig. l. ſi poſt diuiſionẽ, niſi fortè eſſet aliqua ſuſpicio, uel fortè propter raſuras poſitas in inſtrumento, uel propter perſonam producentẽ qui eſſet aliàs cõſuetus ſimilia facere, ut l. ſi quis ex argentarijs. §. j. & quod ibi no. ff. de eden. Itẽ quæro, dicit
5 hic, ſiue propter quid aliud, quæro † an in cauſis crimina-
c lib. [c] iuretur de calumnia? De hoc fuerunt opiniones in gl. noſtra. Glo. dicit q̃ ſic, propter generalitatẽ huius legis. & ĵ. l. prox. in prin. & de fide inſtr. l. fi. Alij dicunt cõt. per multas rationes, ad quas glo. reſpondet hic, tamen unã rationẽ uolo facere quæ eſt magis fortis, quã ſint aliæ, quæ talis eſt. In
6 † cauſis criminalibus ingerentibus pœnã ſanguinis, licet ſuum ſanguinem redimere quocunq; modo, etiam per calumniã, ut l. j. ff. de bo. eorũ qui ſibi mor. conſci. ergo nõ debet iurare de calumnia. Sol. Illud quod dicit q̃ licet redimere quocunq; modo, pro tanto dicit, quia pro confeſſo non habeẽ, non q̃ lex permittat calumniari, ideò debet de calũnia iurari, hodie tamen ſecundũ cõmunem uſum Italiæ hoc non obſeruaẽ, ſed ſtatim cũ accuſator uenit, iurat accuſationẽ uerã eſſe, & ſic animo calumniandi non ꝓducere, poſteà cũ cõparet reus iurat de ueritate dicenda. Ita obſeruat communis ſtylus noſter. Venio ad ſecundã partẽ, quero in quo differt hic uer. à precedenti? Dic ut ibi dixi, ponẽdo caſum
7 & ut etiã dicitur in gl. † Quero, utrùm calũniantes puniantur aliter quàm pœna huius legis? Certè ſic, per tit. Inſti. de pœ. te. litig. & l. nõ ignoret. ĵ. de fruc. & li. expen. Vltimò no.
8 quòd † ad quæſtionem peruenitur quando omnes aliæ probationes deficiunt, &c.

* *Eam. Idẽ de eo dicimus, qui ætatẽ allegat, eam enim probare teneturl. iiij. & ibi Bar. ſ. de in integ. reſt. I. Cõ. B.*

ADDITIO.

a P. PAV. P. *In omnibus. Iſtã legẽ j. & ij. legit Franc. Cur. Itẽ an in ſummarijs cauſis ſit iurandum de calumnia, uide Barb. con. xlviij. in uolu. In omnibus, & not. q̃ etiam in cauſis ſummarijs iuratur de calumnia, ut in clem. ſæpè. de uer. ſig. de quo uide Alex. in l. qui bona. §. ſi alieno. de dam. infec. ubi ad hoc refert notabile dictum Bal. l. non ſolùm. in princ. de proc. & not. q̃ omiſsio huius iuramenti præſtiti uitiat proceſſum, ut per Imol. & Alex. in d. §. ſi alieno. in gl. in uer. reb. ubi referunt unam cautelam pro hoc ad inualidandum proceſſum, & ibi ſubdit Alex. q̃ tale iuramentum quandocunq; præſtatur dummodò non ſit concluſum in cauſa. Gl. eſt no. in c. ex literis. de iureiu. & hic adde ad §. ſed quia ueremur. ĵ. prox. l. ADDE intelligendum proximè ſcripta q̃ omiſsio huius iuramenti uitiat proceſſum cùm eſt petitum, aliàs ſecus, ut in c. j. eo. tit. in v j. & an appellatione inſtrumenti ueniat priuata ſcriptura, uide Ro. conſi. lxxiij.*
b *In cõtrarium. Idem tenet Bal. hic & facit quod no. Bal. in l. fi. C. de fid. inſt.*
c *In cauſis criminalib. An iuretur de calumnia in criminalib. adde Bar. l. is qui reus. de pub. iud. & in d. l. j. de bonis eorum. & adde Spe. eo. tit. §. ij. & Abb. in c. j. ext. eo.*

AVTHENT.

a HOC SACRAMENTVM. [a] Opp. ff. de dam. infe. l. qui bona. §. pe. Sol. Illa corrigit per iſtã, uel
b ibi loquit qñ extra iudicium fiebat, hoc eſt, nõ in forma iudicij, [b] ita q̃ nõ fuit præſtitũ illud iuramẽtũ ſuper tota cauſa. Op. in auth. de teſt. §. qa uerò. Sol. Ibi loquit de alio iuramento quã de iuramento calumniæ. Itẽ aduerte, quia iſta auth. corrigit l. C. in his tantùm quæ fiunt poſt litẽ conteſtatã, & ſic poſt præſtitũ illud iuramentũ tale, ſed in his quę fiũt ante lit. cõteſt. ita iuraẽ hodie ſup qualibet exceptiõe, ſicut olim, & ſic in hoc hodie non eſt correcta, &c.

ADDI-

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Hoc ſacramentum. Limita ſingulariter hãc auth. ut per Alex. in l. ſi finita. §. Iulianus ff. de dam infec.*
b *Forma iudicij. Idem tenet Bar. in l. iuſiurandũ. §. qui iuſiurandũ. ff. de iureiur. adde quæ not. Bar. l. qui bona. §. ſi quis ſtipulaturus. ff. de dam. infec.*

LEX II.

2 *Patroni cauſarum debent iurare de calumnia.*
3 *Iuramentum calumniæ debet præſtari poſt litem conteſt. nu. xvij.*
4 *Aduocatus debet iurare poſtquam pars iurauit.*
5 *Aduocatus an debeat inſtruere partem circa reſponſionem.*
8 *Factum in ipſa conteſtatione litis, uel ſtatim po ſt, dicitur factum in exordio litis.*
9 *Iuramentum de calumnia, quo iure fuerit introductum.*
10 *Quæ perſonæ iurant de calumnia.*
11 *Patronus, & parentes non iurant de calumnia.*
12 *Coniuncta perſona, quando agit pro coniuncta, & an quando iuret de calumnia.*
13 *In quibus cauſis de calumnia iuretur, & qualiter, nu. xviij.*

VM & iudices. In prima parte loquit qñ quis litigat pro ſe, & durat uſq; ad §. quod obſeruari, breuiter dicit. Litigãtes etiã patroni cauſarũ dicunt iurare de calumnia, & ſi ad iudiciũ uenire non poſſunt, mittit eis ſacramentũ ad domũ. h. d. Primò ponit quæ perſonæ debent iurare. Secundò quid, & qualiter iurare debent. Tertiò quid debeat fieri quando ille qui debet iurare, non poteſt uenire ad iudiciũ. Secũda ibi, & actor quidẽ. Tertia ibi, ſin aũt uel dignitas. Pri
1 mò habes hic, † q̃ ante tribunal iudices debent habere ſancta euangelia, quod hodie de conſuetudine nõ ſeruaẽ. Se-
2 cundò no. quòd † patroni cauſarũ debent iurare de calumnia, ut hic, & ĵ. de iudic. l. rẽ non nouã. quod etiã de cõſuetu
3 dine non ſeruaẽ. Tertiò not. † q̃ ſacramentũ de calũnia ſta-
4 tim præſtaẽ poſt litẽ conteſtatam, & uide tex. No. etiam † q̃
a aduocatus [a] debet iurare poſtquã iurauit pars. ex hoc colli
5 git glo. unũ ſatis notandũ q̃ aduocatus nõ † debet inſtruere partem circa reſponſionẽ. Vide gl. ſuper uerbo, utriuſq;, an uerũ, dicã ſtatim in §. q̃ obſeruari. ubi tractabo materiã poſitionis. Notetis ultimò formã iuramenti de calumnia.
6 Opp. hic innuit † q̃ l. rem nõ nouã. ĵ. de iudic. fuit facta anteq̃ iſta, quia hic facit mentionẽ de ea. Sed contrà, ergo debet eſſe prior in ordine, ut ſ. in prima conſtit. §. quib. & §.
7 ſeq. Sol. † illud eſt qñ ponerentur in eodẽ tit. [b] ſecus ſi in di
b uerſis. Itẽ opp. ĵ. ea. l. §. fin. ubi dicit q̃ in exordio debet iura
8 ri. Sol. Satis iuratur † in exordio, qñ fit in ipſa litis cõteſtatione, uel ſtatim poſt eã, ut hic, & ſic iſta cõcordat cũ illa. Hoc
c præmiſſo uenio ad q. [c] & in hoc prin. per modũ ſummę primò quæro, quo iure fuit introductũ ſacramentũ de calumnia. Secũdò quę perſonę iurẽt de calumnia. Tertiò in quib. cauſis iureẽ de calumnia. Quartò qualiter, & qñ iuretur de calumnia, & per iſtas quæſt. expediã oẽs gloſſ. Ad primum
9 quæro quo iure † fuit introductum ſacramentũ de calumnia? Certè uideẽ q̃ de iure antiquo fuit cognitũ in caſib. ſpe cialib. ut ff. de no. oper. nun. l. de pupillo. §. qui opus. ff. de dam. infe l. qui bona. §. ſi alieno. de iureiur. l. iuſiurandum. §. qui iuſiurandũ, & in multis alijs legib. poſteà per iura Codicis hoc fuit redactum in materiã generalem, & fuit ſtatutum q̃ in qualibet cauſa, & in quolibet articulo iuretur, ut uidiſtis ſ. l. prox. & hic in prin. hodie uerò eſt conſtitutum q̃ ſemel tantùm iuretur in cauſa, ut uidiſtis in auth. hoc ſacramentũ. & uidebitis ſtatim in auth. in iſto. Secundò quæ-
10 ro † quæ perſonę iurent, & ut ſcitis in iudicio ſunt principaliter tres perſonæ. Iudex, & iſte non iurat in qualibet cauſa, ſed iurat in principio ſui officij, ut in auth. iuſiurandũ quod præſtatur ab his, per totam conſtitutionẽ, debet tamen iudicare præpoſitis ſacroſanctis euãgelijs, ut hic, ſed hodie hoc de conſuetudine non ſeruatur. Item perſona actoris, & rei, & iſti ſine dubio debent iurare quando per ſe litigãt, ut hic. Si autem litigarent per alios, uidebitis ĵ. prox. §. & in §. ſinautem abſuerit. Itẽ perſona aduocati, & procuratoris. De aduocato uidebitis hic expreſſe, & in d. l. rem non nouã licet conſuetudo non ſeruetur, de procuratore dicam ĵ. in d. §. ſinautem abſuerit, & in auth. principales. Circa hoc quæri-
d tur, an hoc iuramentum remittatur [d] patrono, & parenti-
11 hic in gl. ſunt opi. Et † breuiter determinat q̃ remittaẽ. Nõ ob. §. ſed quia ueremur. ĵ. ea. l. quia non poteſt remitti à par-
12 te, ut ibi, ſed à lege ſic, ut hic, & uide gl. ſuper uer. mouiſſe. † Item quæro, quid ſi coniuncta perſona litigat pro coniuncta? Reſpond. quidã ſunt caſus in quib. coniuncta perſona admittitur contra uoluntatẽ alterius coniunctæ perſonę, ut
e l. non tantùm. ff. de app. [e] & ĵ. de app. l. addictos, & ff. de lib. cau. l. j. ij. & iij. In iſtis caſib. ipſe qui agit, iurabit, quoniã proprium intereſſe uidetur proſequi. Ita dicit hic eadem glo. cit cã fin. quam uide. Si uerò agitur in caſib. in quib. nõ admittitur contra uoluntatẽ, ſed præter uoluntatẽ, tũc idem, quia quantùm ad iſtã actionem, uideẽ legitimus adminiſtrator, quia autoritate legis facit, ergo, &c. ut ĵ. §. prox. Tertiò prin-
f cipaliter quæro in quib. cauſis iureẽ de calũnia? [f] Reſpon-
13 deo, quædam eſt cauſa ciuilis, & ordinaria, & in iſta ſine dubio iuratur ut hic, per totum tit. Quædam eſt cauſa ciuilis, & extraordinaria in qua non ſit litis conteſtatio, & tunc puto idem quòd iuretur de calumnia ſemper, cùm iudex expoſceret ſecundum formam legis antiquæ, ut ſ. eo. l. j. Poſſet etiam præſtari iuramentum generale ſtatim cùm de negocio tractari incipit, ſecundum formam huius l. Quædam eſt cauſa criminalis, & in iſta ſunt opiniones ut uidiſtis ſ. l.
g prox. & dic ut ibi. Quædam eſt cauſa ſpiritualis, [g] & in iſta fuerunt olim opin. hodie eſt determinatum, q̃ in ea iuretur
14 de calumnia, ut ext. eo. tit. c. ij. §. fin. lib. vj. † Circa hoc quæritur an in cauſa appellationis ſit iurandum de calumnia. Et hic in glo. ſunt opin. finaliter glo. determinat q̃ ſit iurandum, quia cauſa appellationis eſt alia prima, ut l. inuitus,
h [h] ſ. de procur. Et habuiſtis plenè in l. ita demum. eo. tit. & l. per hanc de temp. appel. quod eſt hodie determinatum ex-
15 tra eo. tit. c. ij. lib. vj. & uide iſtam gl. in medio. † Item quæro quid ſi perit inſtantia triennio, an debeat iterum iurari. Cer-
i tè ſine dubio iurandum eſt iterum, [i] quia noua inſtãtia eſt,
16 ut d. l. properandum. ĵ. de iudi. quaſi per totum. † Item quærit glo. quid ſi in medio litis mutetur iudex, an iterum ſit iurandum? Io. dicebat q̃ non, per l. proponebaẽ. ff. de iud. quia iudicandum eſt ex eiſdem actis, ut d. l. proponebatur. quod habuiſtis no. ĵ. quomodo & quando iudex. l. ſi ut proponis. Quidam tenent contrarium, & allegant. ff. iudi. ſol. l. cùm apud Sempronium, ſed illa lex nõ facit, quia ibi cautio iudicatum ſolui fuit limitata reſpectu certi iudicis, unde iudice mutato cautio perit, ſed illud iuramentum præſtatur ſuper tota cauſa, reſpectu cauſæ non iudicis, unde cùm cauſa non mutetur mutatione perſonæ iudicis remanet iuramentum ualidum, d. l. proponebatur. Item pro prædictis facit auth. de teſtib. §. quia uerò. ſed certè ibi de alieno iuramento loquitur quàm de iuramento calumniæ. Item facit pro prædictis in caſu l. properãdum. §. ſinautem. in medio. ĵ. de iud. ſed ibi mutatur inſtantia, hic in quæſtione noſtra ſola iudicis perſona mutaẽ. Habes expeditas quaſi omnes iſtas glo.

17 MODO habemus † uidere qualiter, & quando iuretur: quæro qñ debeat præſtari iſtud iuramentum? Reſpon. quoddam eſt iuramẽtum uniuerſale, quod præſtatur ſuper tota cauſa, & iſtud debet præſtari ſtatim poſt litis cõteſtationem, ut l. j. & hic in tex. Quoddam eſt iuramentũ de calumnia particulare ſuper certo actu, iſtud poteſt præſtari ſemper quãdo aliqua partium petit aliquid produci, ut uidiſtis ſ.
18 l. prox. † Quæro qualiter iureẽ. Iſtud qualiter poteſt intelligi tribus modis. Primò quæ ſit forma iuramenti, & hæc forma iuramenti colligit ex hoc tex. adijcitur ſibi aliud capitulum per auth. in iſto. quam ſtatim uidebitis, & adijcit aliud per auth. principales. quam legam ſuper §. ſinautem abſuerit, & habes gloſ. in §. quod obſeruari circa princ. maioris gloſſ. in ea. l. quæ ponit uerſic. qui continet iſta capitula. Iſtud iuretur quòd lis ſibi iuſta uidetur, &c. Item poteſt

intelligi

intelligi iſta quæſtio, qualiter iuret, id eſt, quo ordine iuret. Ad hoc reſpondet glo. hic ꝙ prius debet iurare actor, ſecundò debet iurare reus, colligit ex ordine literæ. Sed cõtra hoc
19 facit. Inſtit. de poe. te. lit. §. j. ſed certè † non debet attendi ordo literæ, quia eſt contra mentẽ legis. Quæro circa hoc quid in duplici iudicio? Dic ut in gl. hic, & ff. de iu. l. in tribus. Quero ulterius, quid ſi reus cõfiteat debitũ, dicit tñ ſe habere aliquas exceptiones. Certè gloſ. dicit idẽ, ꝙ actor debet prius iurare inſpecta primordiali cauſa, ut habetis in glo. ſuper
20 uer. & actor quidẽ iuret. Vltimò quæritur, † quid ſi aliquis ſcit ſe cauſam iuſtam non habere, tamen uult ꝙ detur ſententia propter ſtipulationem de euictione, qualiter iurabit iſte de calumnia. glo. dicit optimè, quia iſte nõ iurabit rem eſſe ſuam, ſed debet iurare ꝙ iuſtè litigat ex iuſta cauſa propter cauſam euictionis, ergo, &c. Poſſet etiam confiteri alteri rem ſuam eſſe. Debet enim bonam fidem agnoſcere, ut l. quoties. §. ſicut. de adminiſt. tut. &c.

ADDITIO.

d Aduocatus. Sed an aduocatus debeat eſſe præſens, uide Bal. in l. ſi poſtulauerit. §. quæſtioni. de adul. Sed an pars debeat habere copiã poſitionũ antequàm exeat? uide Bal. in l. ij. ut lite pen. per Inno. in c. per tuas. in fi. de teſtib. & ibi etiã per eum, qui de copia interrogatoriorum, & quod not. Bar. in l. ſi duo. ad fin. de iureiur. in §. idem Iulianus.

b P. PAV. P. *Eodem titulo. Et ſic in libris Codicis non ſequitur unus titulus eſt ante aliũ, ergo leges tituli prioris ſunt priores legibus poſterioris tituli, ſecus in eodem titulo. Vide ad iſtum Iaſ. l. fi. uer. ij. principaliter põdera. C. qui teſt. fa. poſſ. ubi multa allegat.*

c Venio ad quæſt. Adde not. ℣. ea. l. §. quod obſeruari. et §. ſed quia ueremur.

d Remittatur. Item quid cõtrà, an remittatur filio, uel liberto? Bar. ꝙ ſic, in l. iuſiurandum. §. qui iuſiu. ff. de iureiur. per tex. in c. ſciendum. §. in quib. de conſue. recti. feud.

e Non tantum. ff. de app. Si coniuncta perſona agat pro coniuncta, quis iurat? Adde Bar. in l. qui bona. §. ſi alieno. ff. de dam. infe. quod no.

f Iuretur de calumnia. Vide Bar. in l. j. ſ. e. idem in arbitro, adeò ꝙ in executione ſententiæ petita iuratur de calumnia. l. theſaurus. ff. ad exhi. Ita dicit Bar. in l. j. in prin. ℣. ne lic. in una eademq; cauſa tertio prouo. & uidetur uelle idem Bal. in l. j. ſ. eo.

g Spiritualis, uide Bal. ℣. ea. l. §. quod obſeruari.

h L. *inuitus, uide Bar. in l. qui bona. §. ſi ſtipulaturus. ff. de dam. infec. Vide Bar. in auth. hoc ſacramentum. ſ. eo.*

i Iurandum eſt iterum. Adde Bar. & ibi dixi, in l. qui bona. in §. ſi quis ſtipulaturus. ff. de dam. infec. & ibi an ſit iurandum ſuper actione cumulata. et hic adde Bal. in auth. hoc ſacramẽtũ. ſ. eo. ad hoc quod no. in l. ij. ff. iu. ſol.

AVTHENT.

a IN ISTO IVRAMENTO.[a] Ad formam iuramẽti addit per iſtã auth. aliud cap. habes hic, ꝙ non eſt ſæpius iurandum. Simile habu iſtis ſ. in auth. hoc ſacramentũ, & quòd ibi dictũ fuit, poteſt dici hic. No. iſtã auth. ex qua ſumit ꝙ pars debet reſpõdere poſitionib. ut nõ exigat ꝓbationes, niſi quas neceſſarias putabit, dicã tibi in §. ſeq. Sequitur auth. principales. quam legam tibi in §. ſinautem abfuerit.

ADDITIO.

d In iſto iuramento. Limita, ut per Imol. in l. qui bona. §. ſi quis ſtipulaturus. ff. de dam. infec.

AVTHENT.

PRINCIPALES. Iſta auth. ponit quædã, quæ ponunt in hac l. licet addat quædã, & inter cætera addit unũ capitulũ iuramenti, ſcilicet ꝙ nihil ꝓmitteret, ut falſa ſentẽtia det, & addit etiã unũ alium caſum. Quæro, quæ ſint iſtę perſonę, ad quas negotium tranſit. Dicit gloſ. ad hæredem. Item ad procuratorem, & ſic tenet iſta gloſſ. quòd procurator teneatur iurare de calumnia. & uide eam. Caſus eſt hodie, quòd procurator debet iurare. extrà eod. ca. ij. §. j. lib. vj. Authen. dixi. ſ. proximo. §. Iſtud ultimum ſi non uult reſpondere, qualiter punitur, dicam ℣. eadem l. §. ꝙ ſi actor, &c.

1 Adminiſtratores legitimi iurãt de calumnia, & in eorũ animã, & nu. ij.
3 Iuramentum calumniæ eſt credulitatis, non ueritatis.
6 Confeßio tutoris, uel alterius adminiſtratoris legitimi, emanata per modum iuriſdictionis contentioſæ, præiudicat pupillo.
7 Iuramentum in litem non defertur tutori.
8 Minor, an debeat iurare de ueritate dicenda, & nu. xiij. ubi quòd ſic.
9 Adultus cum autoritate curatoris litem conteſtatur.
10 Pater adminiſtrator filij iurat de calumnia.
11 Infames, dementes, & furioſi, non iurant de ueritate.
12 Pupillus doli capax, quando ſcit ueritatem, iurat de ueritate.
14 Minor quando iurat de ueritate, quibus caſibus hoc agat, cum autoritate curatoris.
15 Filius familiãs, & monachus, quando pater, uel monaſterium agit, poſſunt interrogari de ueritate.
16 Pupillus, & ſeruus, in cauſis, in quibus habent legitimam perſonam, iurant de calumnia.
17 Filius fa. agendo pro caſtrenſi peculio, iurat de calumnia.
18 Poſitio, inducta eſt ex conſuetudine.
20 Poſitio quid, & quæ ſunt de natura illius, nu. xx j.

§. QVOD OBSERVARI. Hic eſt ſolennis §. & habet gl. magis notabiles, quã ſint in hoc titulo, breuiter dicit. Qui ſe legitimos adminiſtratores aſſerunt, debẽt de calũnia iurare, & aliæ leges quæ de iuramento loquuntur, in ſuo robore perſeuerent. Continua hunc §. hoc modo. Dictũ eſt ſ. de his, qui litigant per ſeipſos, hic ponitur de his, qui litigãt per alios, ut puta per adminiſtratores legitimos. ℣. proximè dicitur de his, qui litigant per procuratorem. Itẽ hic §. diuiditur in tres partes, primò ponit dictum, ſecundò ponit rationem, tertiò confirmat leges antiquas de iuramẽto loquentes. Secunda ibi, conuenit enim. Tertia ibi, omnib.
1 † No. ꝙ adminiſtratores legitimi iurant de calũnia. † No.
2 ꝙ iurant in animam ſuã, nõ in eorum quorum bona admi
3 niſtrant. ibi, eò ꝙ ex cauſa ſuæ ſciẽtiæ iurent. † No. iuramentum calumniæ eſt credulitatis, & æſtimationis, nõ ueritatis,
a ut hic circa finem. No. hic in uerſic. conuenit,[a] ꝙ primò dicit ipſam cauſam ſcientes, & poſteà ſcire poſſunt, & ℣. dicit ꝙ
4 quiſq; credit, & exiſtimat. Ex † quo habes ꝙ illud quĕ quis
5 credit, dicitur ſcire. Scire † enim eſt uehemẽter opinari,* ut l. ij. §. idem Labeo, & quod ibi no. ff. de aqua plu. arcẽ. quod tene menti. Venio ad gl. Primò opp. non debet præſtari iuramentũ ꝙ præſtitum nõ releuat, ut l. hæc ſtipulatio. §. diuus, ut leg. no. ca. ſed cõfeſsio tutoris, uel curatoris nõ ꝓiudicat pupillo, uel adulto, ut ff. de confeſsis. l. certũ. §. ſed an, & ipſos. ergo uidetur ꝙ eorũ iuramentũ, & eorum confeſsio non ſit exigenda. Huius timore eſt facta gl. j. & gl. inuoluit ſe multùm, & finaliter nõ bene ſoluit, idẽ facit in contrario. Examinaui uobis hoc anno iſtũ paſſum ℣. de cõfeſ. l. j. Breuiter iſta † eſt uera, ſi quidẽ confeſsio adminiſtratoris legitimè emanat per
6 modũ uoluntariæ iuriſdictionis, non præiudicat, ut d. §. ſed an, & ipſos. Si uerò emanat per modũ iuriſdictionis contentioſæ, tunc præiudicat, ut hic, debet enim ueritatẽ cõfiteri, & agnoſcere bonã fidẽ, ut l. quoties. §. ſicut. de admini. tut. Secundò opp. & uidetur ꝙ unus & idẽ tutor, ex utraq; parte iuret de calũnia, ut l. accipientis. de auto. tut. Sol. Intellige ꝙ ibi erant diuerſæ actiones, ſiue cauſæ diuerſorum pupillo-
7 rũ, non una. Opp. iij. de l. uideamus. ff. de in lit. iur. Sol. † Ibi loquitur de iuramento in litem, quod eſt iuramentum affectionis, & eſt alia affectio tutoris, alia eſt affectio pupilli, hic loquitur in iuramento calumnię, quod eſt iuramẽtum credulitatis. Vlterius opp. de l. iuriſiurandi. ℣. de teſt. Sol. ibi loquitur de iuramẽto teſtis, quod eſt ueritatis, hic de iuramẽto calumniæ, quod eſt credulitatis. Quæro ergo, & reuoco
8 in dubiũ, an † de ueritate dicenda debeant ipſi minores iurare. Propter hoc eſt facta alia gl. magna, hic ſuper uer. poſſunt. Nã quidã dicũt ꝙ ſi adultus ſcit ueritatẽ eodem modo, ſicut ipſe curator, ipſe debet iurare de calumnia, & de ueritate. Alij dicũt cõtrariũ. Veritas eſt, quoddã iuramentũ calumnię, & iſtud ſemp debet præſtari ab adminiſtratore, ut hic in hoc

* *Opinari. Hoc eſt, ut ego interpretor, non uerba, ſed uim ac poteſtatem alicuius reitenere: l. ſcire. ff. de legib.* I. Con. B.

hoc §. Ratio huius eſt duplex. Prima, quia cũ iſtud iuramentũ ſit de forma, & ſubſtãtia iudicij,* debet cadere in legitimã perſonã, ut l. momentaneæ. ℣. qui le. perſo. Sed iſta ratio mihi non placet. Primò, quia iuramentũ calũniæ poteſt omitti, ut in §. ſed quia ueremur.* ℣. ea l. ſi eſſet de
9 ſubſtantia, nõ poſſet omitti. Præterea † litis conteſtatio eſt de ſubſtantia iudicij, ut l. j. ℣. de lit. conteſt. l. fi. §. illud. de tẽp. app. & tamen potest fieri ab adulto, cũ autoritate curatoris, ut l. j §. ſufficit. de admi. tut. Ratio igitur eſt, quã ponit tex. hic, quia ipſi adminiſtratores poſſunt ſcire iuſtitiã cauſæ, melius ꝙ ipſi pupilli, uel adultus, licet iſti ſcirent melius ueritatem facti, & iſta ratio ponit hic in tex. Sed hæc ratio nõ concludit, niſi in minorib. uel alias im imbecillib. intellectu, ut in furioſo, prodigo,
10 & ſimilib. In patre † uero qui eſt legitimus adminiſtrator filij, etiã ſi filius eſſet antiquus, iſta ratio non uidetur cõcludere, quia filius poteſt ſcire ueritatẽ, ſicut pater, & iuſtitiã cauſæ, ſicut pater, tamẽ dico ꝙ eadẽ eſt ratio, ſ. ꝙ ipſe iuret. Sicut enim iurat aduocatus, ut ſ. prox. §. ſic iurat procurator, ut §. prox. ita debet iurare legitimus adminiſtrator. Non emẽ aliàs ad cauſam debet uenire, niſi ſciat iuſtitiam cauſæ, quãuis poteſt ſcire per ſuã credulitatẽ, tamẽ per prædictã rationẽ non remouet, quin ipſe filius iuret, ſed inducit, ꝙ pater ipſe debet iurare, quia quoddã eſt iuramentũ ueritatis. Et in hoc eſt aduertendũ, quidã ſunt quorũ bona
11 adminiſtrant q † carẽt omni intellectu, ut infames, & demẽtes, & furioſi, & iſti ſine dubio nõ pręſtant iuramentũ ueritatis, qa eorũ ætas qd uidet ignorat, ut l. j de fal. mone. Quidã ſunt qui habent intellectũ, ſed imbecillẽ, ut pupilli, & in iſtis dicunt quidã idẽ, quod nõ debent iurare de ueritate dicenda, ſicut emẽ non recipiunt in teſtes pro alijs nec cõtra alios, ut l. iij. §. lege Iulia. ff. de teſtib. ita nec in cauſa ſua. Ita dicebat
12 Iac. But. Mihi aũt uidet † ꝙ ſi pupillus ſcit ueritatẽ, & eſt doli capax, quòd poteſt ſibi deferri iuramentũ ueritatis, ꝙ probo per ea quæ dixi in auth. ſacramenta. ſ. ſi aduer. uen. Secundò probo, impubes poteſt examinari, ut teſtis, non ad plenã probationẽ, ſed ad iudiciũ, ut l. j. §. impubes. ff. ad ſill. uidebitis tactũ ℣. ad ſil. l. ij. Si ergo aliquid operatur in cauſa, ut dictũ eſt, ergo poteſt ſibi deferri iuramentũ. Prætereà ſi reſpondebit cum autoritate tutoris autoritas tutoris ſupplet eius defectũ, ut l. clarũ. ℣. de auto. præſtan. tamen præcedẽs ratio magis placet mihi, quia tutoris autoritas magis ꝓpriè eſt in reſpõſione, ut ℣. dicã. Quidã ſunt qui habent intellectũ
13 nõ † ita imbecillẽ, ſed magis plenum, ut adulti, & iſtis deferẽt iuramentũ ueritatis, & ipſi de ueritate reſpondent. Et ita determinat gl. tua, quã uide ſuper uer. poſſunt. Circa hoc quę-
14 ro, an qñ minor reſpondet de ueritate, † debeat tutor ſuã autoritatẽ interponere. Tex. uidet ꝙ ſic in d. l. clarũ. ℣. de aut. præſtan. Veritas eſt iſta, iudicio meo, ꝙ duplex eſt actus Primus ut cognoſcat an minor debeat interrogari, uel non. Et iſta examinatio debet fieri cum ipſo tutore, & cum eius autoritate, ut d. l. clarũ, & ar. iſtius §. Ipſe enim ſcit, an debeat cadere in ſcientiã minoris, uel nõ, iſtud de quo interrogatur. Quidã eſt actus reſpõdendi, & iſte eſt duplex. Aut emẽ quæris utrũ tutor autoret, ut reſpõdeat, tunc puto ꝙ debeat autorari, ut d. l. clarum. Aut ut ſic reſpondeat confitendo, uel negando, & non puto ꝙ tutor in hoc debeat autorari, quia hoc nõ cadit in ſcientiã ſuã, ar. d. l. uideamus. de in lit iur. Ita intelligo hãc materiã. Quæro, dicit hic, & alij qui habent legitimã adminiſtrationẽ. quæro, qui ſint iſti alij qui habent legitimã adminiſtrationẽ? Gl. ponit exemplũ in patre, & auo,
15 & ſimilib. & dic ut in gl. † Quæro, an qñ pater agit tanquã legitimus adminiſtrator filij, poſſit filius interrogari de ueritate dicẽda? Reſpond. ſic ſicut dictũ eſt de adulto, & idẽ qñ
16 monaſterium agit pro monacho. Quæro, quid in cauſis † in quib. pupillus uel ſeruus habet legitimã perſonam, ut ℣. ſi per uim uel alio mo. l. j. & ℣. qui le. perſo. l. momentaneę? Certè
17 ꝙ tũc iurabũt de calumnia nõ eſt dubiũ. † Quæro, quid qñ filius agit uel conuenitur pro caſtrenſi peculio? Certè in hoc habet, ut paterfamiliãs, & ipſo iure ipſe iurabit, ut ff. ad
b Mac. l. ij. Sequitur uidere materiã poſitionũ[b] modò quam hic tractat gl. noſtra. Pro declaratione gl. & materiæ quæro,
c quo iure ſit introducta poſitio?[c] Dicunt quidã ꝙ iure Digeſtorũ, per l. Offidius. ff. de le. iij. ibi pone inquit, &c. Sed certè ibi eſt magis interrogatio iudicis, quã poſitio. Alij dicunt per titulũ de interrog. act. Sed certè eodem modo ille loquitur de interrogatione, non de poſitione ut ℣. dicam. Alij dicunt per tit. de confeſ. ſed certè ille tit. loquit de confeſ. eius quod eſt deciſiuum totius, ſed poſitiones fiunt de quolibet particulari facto. Alij dicunt per hanc l. cui debet reſponderi per credit, uel non credit. Sed certè hic loquit de iuramento uniuerſali ſuper tota cauſa. Alij dicunt per authen. in iſto, & in corpore unde ſumitur, ſupra eo. ubi dicit ꝙ quis non exiget probationem, quam neceſſariã non putabit. Et pro
d certo ſi aliquo iure poſitio[d] eſt inducta, eſt inducta per iſtã
18 auth. Et doctores noſtri dicunt † magis propriè, ꝙ eſt inducta ex conſuetudine per rationem huius auth. probatur hoc de lit. conteſt. c. j. & de confeſsis. c. j. lib. vj. de teſtib. c. pręſentium eo. lib. Iuxta prædicta quæro, in quo differt poſitio
19 † ab interrogatione? Reſpondeo, iſte qui interrogat nihil ponit affirmando, uel negando, ſed ſolùm interrogat, ſed ille qui ponit, confitetur uel negat illud quod ponit.
e QVAERO, Quid eſt poſitio?[e] Spec. ponit ſuas diffinitiones. Cy. ponit hic quoq; ſuas diffinitiones, de quo mul-
20 tùm non curo, ſed breuiter dic. Poſitio † eſt alicuius particularis rei ad cauſam pertinentis aſſertio. Quare dico particularis? ad differentiã libelli, & conteſtationis litis & iuramenti de calumnia, in quibus fit quãdã aſſertio uniuerſalis rei, ad totam cauſam. Quare dico aſſertio? Ad differentiã utriuſq; interrogatiõis, ubi q interrogat, nõ aſſerit. Quæro
21 rationẽ & intro gl. ex quib. † cauſis poſitionibus nõ ſit reſpondẽdũ. Gl. hic examinat quinq; cauſas, & ego examinabo uobis ſex. Quãdoq; allegat incertitudo, quãdoq; impertinentia, quãdoq; eſt contrarietas, quandoq; eſt iuris, quãdoq; negatiua, addo ſextũ, quãdoq; eſt criminoſa. Examinemus iſta, & erit examinata materia, & gl. noſtra. Dico pri-
22 mo, † quandoq; allegatur incertitudo, quandoq; opponitur, & hoc dupliciter Quandoq; eſt incertitudo, reſpectu reſpondentis, quandoq; reſpectu ponentis. Primo caſu, pone exemplũ, ponit quòd Titius eſt mortuus, ego contra quẽ ponitur reſpondeo, neſcio. De hoc dicit gl poſſum reſpondere, dubito. ar. ff. de pet. hęr. l. ſi debitor. de excep. l. ſi quidẽ. de iureiur. l. iuſiurandũ & ad pecunias. in prin Quidam tamen dicunt ꝙ cum reſpõſio fiat per credit, uel nõ credit, ut
f in hoc § quod poteſt cogi[f] ſtatim reſpondere, & tũc dat conſiliũ quod reſpõdeat, premiſſa negatione, ut in ea habetis.
g Sed pro eius declaratiõe[g] quæro, an † iudex debeat dare
23 ei qui dubitat terminũ ad deliberãdũ? Reſpond. Aut interrogat de facto proprio & lõginquo, & debet dari terminus ad deliberandũ, quia memoria hominis eſt labilis ut l. peregre. in prin. de acq poſſ. & l. hac cõſultiſsima. § at cũ humana. ℣. qui teſta. face. poſ. & ſ. de uete. iure. enu. l. ij. ibi, omnium habere memoriam, &c ſed ſi eſt de facto proprio de recenti, tũc ſi quidẽ erat negotiũ ualde implicitũ debet dari terminus ad deliberandũ. ar. l. pe. ff. de confeſſ & l emptor. §. Lucius. ff. de pac. Si nõ erat implicitũ, nõ debet dari terminus ad deliberandũ, ut l. quãquàm. ff. ad Velleia. Si ucrò poſitio continet factum alienũ, & in hoc eſt dubium, nã glo. ſecundum quoſdam, uidet dicere ꝙ non debet ei reſpõderi, ut l. Marcel. §. j. ff rerum amota. Sed certè ibi loquitur de iu
h ramento ueritatis,[h] hic loquitur de iuramento credulitatis. Dicendum eſt ergo, ꝙ debet reſponderi, tamen ſi dubitat, debet dari terminus ad deliberãdum, & ſic rectè poteſt dici, dubito, ut in hac glo in princip. ſui tractatus, de poſitio
24 nibus. † Quãdoq; incertitudo emanat ex ipſa poſitiõe, ſiue reſpectu ponẽtis, tũc ei nõ debet reſpõderi, ut ff. de inter. act. l. de ætate. §. nihil, arg. ff. de cõfeſ. l. certũ. in princip. uide Gl. tuam,

gl.tuam, quæ iſta tangit,ſi bene aduertas. Opp. ij. q̃ non ſit
1 reſpondendũ ratione impertinentiæ. [i] Et hic debes aduerte
25 re q̃ quædam † eſt poſitio impertinentis, ut ſi peto à te cen
tum,& pono q̃ Rex Franciæ eſt in Francia, nõ debes reſpõ
dere,ut l.ſi quis libertatem.in fi.de pet.hær.& l.ſi duo patro=
ni.§.Iul.ff.de iureiur.et alijs legibus allegatis in gl.Quãdoq̃
eſt poſitio impertinens neceſſariò, ſed pertinens præſum=
ptione,ut ſi pono q̃ fui dominus,nam non ſequitur neceſ=
ſariò,ergo hodie ſum dominus,eſt tamen præſumptio, ut l.
ſiue poſsidetis.ꝗ.de prob.tunc admitteret iſta poſitio. Quã=
k doq̃ eſt impertinens per ſe,[k] ſed coniuncta cũ alia eſt perti=
nens.Exemplũ,peto à te cẽtum. pono q̃ Titius eſt publicus
notarius.Itẽ q̃ de hoc fuit rogatus , certè per ſe, q̃ Titius ſit
notarius,nihil ad cauſam,ſed iũcta cum alia ſic,& ideò ad=
mitteretur hæc poſitio,ut in tex.auth.in iſto, uide gloſ. Op.
26 iij. q̃ † non eſt reſpondendũ ratione contrarietatis,hoc po
teſt eſſe duobus modis. Vno modo q̃ ponens eſt ſibi cõtra
rius,tunc debet repelli,nec reſponderi,ut ꝗ.de fur.l.j.quan=
do appellandũ ſit.l.ij.§.ſed ſi alius. Quandoq̃ ponens non
eſt contrarius ſibi,ſed ſi reſpondet poſitionibus , poſſet re=
ſpondens in cõtrarietatẽ incidere, hoc eſt uerũ, qñ una po=
ſitio dependet ab alia.Exemplum, pono q̃ Titius fecit teſta
mentum,tu negas. Item q̃ me hæredem inſtituit. Certè iſta
pendet ex prima, ideò non debes huic reſpondere, quia ſi
hanc cõfitearis,eſſes primæ reſponſioni cõtrarius, unde po
teſt dici, Nõ eſt reſpondendũ , quia pendet à prima negata,
& hoc uult dicere gloſ.tua.Iuxta hoc quærit glo.in fi.an eidẽ
27 † poſitioni ſit ſæpius reſpondendũ? Et dicit quòd non,ni=
ſi ex cauſa,ut puta, apertis teſtibus pars informatur de ueri
tate eius,quòd prius ignorabat. Pro hoc induco l. optimã.
ff.de dam.infec.l.qui bona. §. ſi quis ſtipulaturus, uide glo.
28 tuã.Sequit in gl.quando poſitio † eſt de facto alieno. Hoc
examinaui tibi circa prin. ſcilicet qñ opponitur de incerti=
tudine, ideò plus nõ dico. Opp.quartò quòd eſt poſitio iu
29 ris. † Quæro utrùm ei ſit reſpõdendum? Gl.quæ eſt hic,ar=
l guit pro, & cõtra. Tu dicas eſt ius diſpoſitiuũ,[l] quoddã eſt
ius diſponens.Ius diſponens,eſt lex, ſeu ſtatutum, & iſto ca
ſu,dic,aut poſitio eſt iuris cõmunis , & nõ debet ei reſpon=
deri,& ſi reſponderet aliter quàm ius diceret, nõ ualeret, ut
l.ornamẽtorũ.ff.de au.& ar.le. & ibi no. de interroga. act. l.
cõfeſsionibus,& quòd habuiſtis.no.ꝗ.de cõfeſ.l.j. facit ꝗ. qñ
prouo.nõ eſt neceſ.l.ij.æquiparãdo cõfeſsionẽ,& ſentẽtiam.
Ad idẽ,quia ius certũ eſt,ut l.ij.de iur.& fac.ign.ergo, &c. Si
uerò poſitio eſt iuris municipalis , tunc ſi quidẽ eſt alterius
ciuitatis quã eius, in qua lis eſt.exemplũ,Florentiæ eſt ſtatu
tũ q̃ minor xviij.annis non poſsit facere teſtamentũ. Certè
huic debet reſponderi,quia debet probari,ut habuiſtis no.
in l.præſcriptiones.ſ.ſi cõtra ius uel utili.pub.& de conſti.c.
j.lib. vj. Si uerò iuris municipalis eiuſdem ciuitatis , tunc ſi
quidẽ eſt ius nõ ſcriptũ,ut cõſuetudo,deberet huic reſpon=
30 deri,quia iſta ſunt ,pbabilia,ergo ponibilia,quia † ad hoc
fit poſitio,ut pars à probatione releuetur,ut in auth.in iſto.
Sed ſi eſſet ius ſcriptũ,tunc huic poſitioni non debet reſpõ=
deri,eadẽ ratione,qua nec poſitioni iuris , per allegata iura.
Quoddã eſt ius diſpoſitiuũ,ut obligatio,& actio,ſeruitutes,
& ſimilia iura,tunc ſi de tali iure fiat poſitio,erit reſpondẽ=
dũ,ut l.fi.de iureiu.& l. quidẽ in iure.ff.de do. Ita debetis in=
telligere hanc gl.ibi idem dicũt ſi quæſtio eſt iuris, &c. Op.
31 quintò,q̃ eſt negatiua , † an negatiuæ poſitioni ſit reſpon=
dendũ? Gloſſ.hic dubitat, uidet q̃ non,quia
m non poteſt probari,* ergo nec poni. [m] Breui
ter tex.habemus hodie ext.de confeſ. c. j. lib.
vj.q̃ poſitioni negatiuæ debet reſpõderi , nõ
obſtante quòd non poteſt probari,quia hoc
non eſt uerum ſemper.Prætereà , licet nõ poſ=
ſit probari per teſtes, poteſt probari per con
n feſsionẽ,[n] ideò poteſt poni et eadẽ ratione re
ſponderi.uide glo.Opp.ſextò,q̃ eſt crimino
32 ſa,† & iſtud dictũ eſt magis cano.ex.de elec.
c.dudũ,&c.bonæ, & quod ibi not.nõ em̃ de=
bet quis detegere turpitudinẽ ſuã, ut l.tranſa

* Probari. Idem Bar.l.xxiiij.in prim.ſ.de pro cur. Quomodò autem probetur, no.Bar. l.ij.ſ.de erro. aduoc. & l. xxiiij.nu.vj.de ſa. & iſtud dictũ eſt magis cano.ex.de elec. procur.l.C.B.

ctio.ſ.de tranſac.Pro hoc uidet glo.iuncto tex.in l.qui iurat ſe.§.ſi pater.ff.de iureiur.& l.ſi à te.in prin.de excep.rei iudi. In cõtrariũ uidet tex.in l.quoties.§.prætor.ff.de nox.ubi qs cogit reſpõdere an poſsideat,uel dolo deſierit poſsidere. Et idem uidet mihi quòd ponat tex.in l. qui petitorio.ff.de rei uen.Item quia in cauſis criminalibus , defertur iuramentũ,
o ut l.iij.circa princip.ff.de iureiur.Ad idẽ ff.de offi.aſſeſ. [o] l.j. in gloſ.ſuper uer.poſtulationibus.Spec.uidetur tangere,ut recitat in tit.depo.§.vij.uer.xix.& allegat ſua iura canonica.
p Breuiter dico ſic, Quãdoq̃ per poſitionẽ criminoſam [p] de=
tegitur à lege quẽ eſſe detentorem rerum ad alium pertinen
tium,uel eſſe alterius debitorẽ, & tunc cogitur reſpondere,
ut d.l.quoties.§.prætor.& l.qui petitorio.niſi per hoc retra=
ctaret,quod ſemel deciſum eſt, ut l. qui iuraſſe. §. ſi pater. &
ibi glo. de iureiuran.& l.ſi à te.in princip.& quod ibi no. de
except.rei iud.& de hoc dixi uobis ff.de his quib.ut indig.l.
fin.in quæſt.illa, an quis cogat reſpondere, an aſſumpſerit
tacitã fidẽ à teſtatore de reſtituendo non capaci.Probat in l.
non intelligit.§.tacitè.ff.de iur.fiſci.& ibi eſt gloſſela, ubi di=
cit q̃ per confeſsionẽ tacitã partis detegit fideicommiſſum.
Quandoq̃ per poſitionẽ delictum hoc non detegit, ſed ſo=
lùm perſona repellitur , & tunc non debet reſponderi huic
poſitioni criminoſæ.Ita intelligo dictũ Canoniſtarũ,ut not.
in d.c.dudũ,& in d.uerſ.xix.& ſecundũ hoc glo.quæ eſt in l.
33 j.ff.de off.aſſeſ. nõ bene dicit uſquequaq̃.Quæro, utrùm †
in criminalibus,debeat reſpõderi poſitionibus.Hoc nõ tan
gunt doc.& aliàs plenius dixi.Dic breuiter q̃ non debet re=
ſponderi poſitionibus criminalibus,per credit.uel nõ cre=
dit.Ratio,quia non releuat.Cauſus eſt in l.inter omnes.ff. de
fur.& de crimini.expi.hær.l.fin.Inſt.de ob.quæ ex delic.naſ.
§.placuit.ſed de ueritate bene debet,& poteſt reſponderi,ut
d.l.iij.in princi.de iureiur. & l. Marcellus.§.j.rerum amo.&
quaſi per totũ tit.ff.Iſtã materiã ita intelligo.Eſſet etiã uiden=
dum,quæ eſt pœna nolentis reſpondere poſitioni, uidebi=
tis tex.ꝗ.eo.§.quòd ſi actor.

ADDITIO.

d Conuenit.Vide tamen Bar.l.admonendi.ff.de iureiur.& l.j.ff. de interro gat.act.adde Bar.l.is poteſt.de acq.hær.

b P. P A V. P. Poſitionum.Circa iſtam materiã poſitionem not.q̃ licet contumax in non reſpondendo habeatur pro confeſſo,iuxta cap.ij.de confeſ. in vj.tamen poſſet cõparendo declarare iuriſdictionem iudicis. Ita Bal. in c.fin.extrà de iur.ca.quod limita ubi eſſet omnino nõ ſuus iudex,quia per contumaciam non prorogatur iuriſdictio,Bal.c.j.§ ſacramentum.de conſue.rectì feudi.in l.C.ubi de cri.agi opor.in d.c.fin.ſecus quando eſſet ſuus iudex declinabilis tantùm,ſecundum Bal.l. ſi qui ex conſenſu. C. de epiſc. aud.Imo.& do.in c.prætereà.ext.de dil.Item not.q̃ ubi actor et reus ſunt ambo contumaces,tunc neuter eorum habetur pro confeſſo,ita Angel.l.ſi non fuerit.ff.de iniur.Item uide de materia latè e.Bar.in repetitione l. ubicunq;.poſt medium.ff.de interrog. act. Item not.q̃ ubi aliquis potuiſſet ſe citaſſe ſine tempore, contumax in reſpondendo non habetur pro confeſſo.Fuit ſingulare dictum Bal.in l.j. C. ſi plures una ſenten. quod exclamat Crem.ſing.iij.de materia autem interrogatoriorum,& quòd aliquid ſint quàm poſitiones,uide ad Bar.multa in rub.ff.de interrog.act. Item an omnibus poſitionibus regulariter ſit reſpondendum,niſi eſſent notorìè impertinentes,uel tales quibus de iure non eſſet reſpondendũ,uide Cur.conſ. lxx.item q̃ poſſit reſponderi poſitionibus,hoc modo, reſpondet q̃ nõ credit,ut ponitur.Vide Spe.in tit.de poſitio.§.vij.uer. undecimò conſiderandum. Item q̃ reſponſio facta poſitionibus , debeat taliter interpretari,ne reſpondens ſit contrarius,uide Alex.conſ.xliiij.incip.uiſo & diſcuſſo.in ij.uol.Et de modo ſaluandi poſitiones,ne ſint contrariæ,uide not.Ias.poſt Alex.et alios in l.j.in prin.in iiij.ſaluatione ff.ne quis eum qui.Item non nulla dicta in materia quomodo fiendæ ſint poſitiones, & qualiter compellatur quis reſpondere,uide per Bar. in trac. de ord. iud. Item quòd reſpondens poſitioni confitendo aliquid ex contentis in ea poſteà in cæteris dicatur negaſſe qualitatem in ea inſtantia,uide Alex.conſ.xiij.uol.j. Item de iure Digeſtorum an teneatur reſpondere quis poſitionibus,uide Bar.l. ij.§.ex reſcripto.ff.de uen.inſpi. per illum tex. Item adde q̃ ſi diu diſputaretur an poſitiones eſſent admittendæ,& an eis eſſet reſpondendũ, nũquã curreret tẽpus ſtatutũ alteri parti ad probãdũ,uide Cur.in l.j.ſ. eo. Alex. in ſimili con.ccccxxxix.in iij.uol.in princ.& ad fi.Itẽ circa materiã poſitionum

tionum habes tractatũ Iacobi de Aret. Itẽ quando danda ſit dilatio ad deliberatè reſpondendum poſitionibus quando conſiſtunt in facto proprio ſiue alieno,uide Aret.l.cùm falſum.de acq. hær. An aũt ille qui primo eligit uiam capitulorum ad probandum poſsit ſuper eo facere poſitionem. Spec.in tit.depoſi.in §.iiij.uer.ſed quid ſi altera,tenet q̃ ſic. In contrariũ facit q̃ dicit Saly.in l.ſi quis iuſiurandum.in fi. C.de reb. cre. arguendo à delatione iuramenti appoſiti,ut arguit Bar.in l.in contractibus.§. illo. C. de non nu.pec.Pro prima opi.eſt glo.ordina.in c.præſentium.in uer.præ dicta.de teſtib.in vj.& ibi uide Io.And.in nouel.

c Introducta poſitio. In quo differant poſitiones ab interrogationibus , uide Spe.in ti. de poſi. in uer. hic dicamus , qualiter fieri debeat,uide in §. quinto ſupereſt,&c.

d Iure poſitio.Et quando ſint fiendæ poſitiones,uide latè per Spec.in tit. de poſi.in uer.quartò quæro.

e Quid eſt poſitio. An autem poſitiones poſsint fieri ante lit.conte. tex. q̃ ſic in c.unico.de lit.conte.& not.Bar.in l. j. de lit. conteſt. licet uideatur contrà,quia ſuccedunt in locum probationum,quod not.& adde tex.in c. dudum.de elect.& aduerte,quia illa iura non arctant partem ad reſpondendum illis,uideri meo debet reſponderi.Tu uide glo.in c.j.& ij.de confeſ.in vj.& per Spe. in tit. de poſi.§.iiij.in prin.& not.q̃ poſitio non dicitur priuſquam ſit producta & admiſſa per iudicem,ſecundum Bal.l.generaliter.§.j.de re.cre.& ibi uide per eum.not.differentiam inter poſitionem,& copulam,& articulum,quã etiam dixi poſt Bar.in l.non fatetur. ff.de confeſ.ad fi.& uide etiam, an ſuper expenſis emanantibus ante litis conteſt.poſſit fieri poſitio,uide Spec.in tit.depoſiti.§.j.uerſ.j.

f Quod poteſt cogi.Notat etiam Imo.in c.ex parte.de reſcrip.per tex. ibi, dolo uel negligẽtia.quòd poſitio,uel articulus,poſſunt formari alternatiuè,ſeu cum diſiunctione. Ad idem de reſtit.in integ.c.conſtitutus. de præſcri.c.audien.quod eſt uerum,ſecundum eũ , quando ſit de alieno facto in quo eſt probabilis ignorantia.l.ſi.ff.pro ſuo.& l.ij.ff.de iur.& fac. ig.c. ab excõmunicato.& ibi not.de reſcri. & poteſt etiam notari ſecũdũ Ant. ibi q̃ quando in una poſitione pars alternatiuè concludit ad intentionem articulantis uel ponentis , tunc admittitur articulus uel poſitio alternatiua.Facit quod habetur in l.quòd ſi dubitetur.ff.de acq. hær.et in l. Gallus. §.ſi eius.ff.de lib.& poſth.& ibi Bar.ita uidetur ſequutus Imo.in d.c.ex parte.uide Inno.in c.cùm Bertoldus.de re iu.& Bal.in l. age. de tranſ.& in l.edita.de eden.uerſ.quid ſi dicamur.Facit etiam q̃ de libello alternatiuo,& de poſitione alternatiua dicitur per Bal. in l.ij. C. de ſen. quæ ſine cer.quanti.Quid in poſitione negatiua,an debeat reſpõderi? Guil.de Suza.hic q̃ ſic in auth.principales.ſ. eo. quia poteſt per confeſsionem probari.l.j.§.fi.ff.de interrog.act.nõ. Bal.in rub. C. de prob. & hic in fi.& ideò dicit ipſe in l.non nudis.ꝗ.de proba.q̃ poſitioni negatiuæ q̃ quis non eſt filius tuus,reſpondendum eſt,ut per Bar.hic,& poſitioni ſine tempore non reſpondetur.Bal.in l.j.in fi.ſi plu.una ſenten.

g Pro eius declaratione. Adde in materia quid ſi ſtatutũ dicit,& fingat banitum contumacem haberi pro confeſſo,uel non reſpondentem poſitionibus haberi pro confeſſo,an talis ficta confeſsio poſsit reuocari? iuxta materiam l.error.ſ.de iur.& fac.ig.& l.non fatetur.de confeſ. quæ gloſ. eſt peregrina in l.quoniam. ff. de his qui not.infa.quam alleg. Ioan. And. & Ant.de But.ad hoc in fin.de confeſ.uide quæ not. Bal. in l. ſicut. C. de repud.hæred.& quod not.Mod.in l.fin.aliàs eſt l.creditor.§.iuſſus de app. & tenet Io.And.in tit.de poſitio.§.ergo. uide quod dixi in l.abſentem. de pœn.& ſentit expreſſe Bal.in l. iubemus.§. ſanè.& latius in l. error. de iur.& fac.ig.& in l.ita demũ.de proc.& per Imol.in d.§.iuſſus,& quod dicit hic Bar.ſentit Bal.in l.magnam.ꝗ.de cont.ſtip.

h Veritatis.uide omnino glo.in c.præſentium.de teſta.lib.vj.gl.Bar.& Bal. in l.ſi quidem.de excep.& glo.in c.ij.de confeſ.

i Ratione impertinentiæ.Vide Bal.hic,& quæ dicatur poſitio impertinens, uide Bar.& Bal.in l.cùm uirum.in princ.de fideicommiſ.& ibi etiam dicit q̃ poteſt fieri poſitio de iure præſumpto, & uide etiã Bar. & Cy.in l. ſiue poſsidetis.in fi.& ibi Bal.de prob.

k Impertinens per ſe.Et adde q̃ ſi ſtatutum dicit,q̃ poſitioni debeat reſponderi,& ſi ſit impertinens,habeatur pro non reſponſo,& q̃ in fine examinetur,quæ ſunt pertinentes,per tale ſtatutum non debet quis cogi reſpondere poſitionib.notorìè impertinentib. quia ſtatutum uidetur loqui de poſitionib.in quib.poteſt cadere examinatio, an ſint impertinentes quod nõ eſt in notorijs.c.ad noſtram.el iij.de iureiur. Ad hoc bene facit tex.in l.dies cautioni.§.pen.de dam.infec.& quod not.ibi Bar.in fin.illius §.& hoc ibi uult Imo.quia ibi non adaptantur uerba legis, nec eius diſpoſitio. l. ita autem in prin.ff.de admi. tut. & per alia iura, & l. quod conſtitutum de teſt.mili.c.indemnitatib.§.pe.de elec.in vj.& ita dicit ipſe,quod not.

l Ius diſpoſitiuum. Quid de huiuſmodi quotidiana diſputatione. Dicas q̃ res ſtetit abſq; eo,quod ſi fuerit factum,an ſit affirmatiua,uel negatiua,& dic q̃ eſt negatiua,eo quia onus probandi non incumbit proponenti, licet aduocati communiter hanc reputent affirmatiuam.Idem in iſta dico,quòd tu es maior,tu dicis,dico quòd non ſum minor.nam ille dicitur affirmare, cui imponitur onus probandi , & not.in l.de ætate. de mino. non attenta cautela uerborum,ut not.in Cle.literas,de reſc.Rebus enim,& nõ uerbis, & c.Ita dicit Bal.in c.j.int.princip.de controuer.in.do.& uaſal.de inueſtitura. Adde gloſſ. in l. finali. de exceptio. & Bal. hic , & in l. actor. de probatio.

m Ergo nec poni. Adde etiam quòd non requiritur quòd poſitio ſit neceſſariò concludens,ſed ſufficit quòd adminiculetur.ſecundum Pet. & Bal.in l. ſiue poſsidetis.de prob.& Bal.in l.eam.C.de fideicom.

n Per confeſsionẽ.Vide Bal.hic in lec.antiqua,& Bar.in l.ij.de prob.utrùm admittitur articulus negatiuus,ſicut poſitio.alleg.Spec.de teſt.§.nunc uidendum.uer.hoc quoq;,& dicit. Aut articulus eſt coarctatus loco,& tempore.Vide Bal.in l.cùm te minorem.ꝗ.de prob.ad cognoſcendum poſitionem negatiuam non eſſe inſpicienda uerba,an negatiuè, &c. ſed effectus uerborum.Et dicit etiam unum pulchrum dictũ,ut uidebitis. De hoc uide l.inter ſtipulantem.in fi. princ.de uer.ob.& ibi dixi.

o De offi.aſſeſ.Vide Bar.in l.fi ff.de his quib.ut indig.latius in l.Marcel. ff. rer.amo.& de iur.fiſ.l.non intelligitur.§. tacitè, quòd in criminalib. non reſpondetur poſitioni,& contumax non habetur pro confeſſo, licet Bal. teneat cont.l.j.C.quomodo & quando iud.& in l.conſtitutæ. C.de pœ.iudi. qui malè iudi.& latè per Bal.in l.qui accuſa. non poſ. & quòd poſitioni criminoſæ non ſit reſpondendum,ut hic per Bar. Adde Bar.in l.qui iuraſſe.ff.de iureiur.qui limitatur niſi reſpondens primo confiteatur ſe de crimine diffamari,nam tunc tenetur poſitioni criminoſæ reſpondere. Ita not. do.in c.dudum. el ij.de electione,& ibi Inno. quòd ſicut poſitioni criminoſæ non eſt reſpondendum,ita nec illi, per quam peruenitur ad illud,ar.l.ij.ff.de iur.om.iud. Alias limitationes ad regulã prædictã uide in l.Marcellus.§.j.ff.rerum amota.& adde quòd poſitioni,quã fecit actor de iure rei,non de iure ſui,reus non tenetur reſpondere, ſecundũ Bal.in l.cogi.in princ.C.de peti.hære.allegat Spec.in tit.de teſt.§.nunc uerò.uerſ.item agens.Item dicit Bal.l.filium.ꝗ.famil.erciſcun.quòd legatarius non tenetur reſpondere poſitioni factæ per hæredem, quã continetur quòd hæres eſt ſoluendo,quia non conficit inuentarium,dicit tamẽ, quòd iudex ex officio poterit interrogare. Adde an poſitioni criminoſæ ſit reſpondendum,uide Bar.con.ccij.& aliquos,quibus poſitionibus non ſit reſpondendum,uide per Caſt.hic.

p P. P A V. P. Criminoſam. Bal. hic indiſtinctè tenet quòd non tenetur quis reſpondere poſitionibus criminoſis,& dicit quòd ita practicatur. Et Salic.circa fi. dicit eſſe communem ſententiam , & reſpondet ad leges Bar. hic,& in l. Marcellus.ff.rerum amo.in l.fi.ff.de his quibus,ut indig. uide Abb.in c.ij.ext.de confeſ. ubi non loquitur eo modo , quo diſtinguit Bar. Itẽ uide Iaſ.in l.j.ff.de offic.aſſeſſo.& Cur. ibi,qui dicit quòd opinio Bar. in l.fi.eſt noua,& quòd contraria eſt uerior & communis quòd indiſtinctè non teneatur quis reſpondere poſitioni criminoſæ. Vide & Moder.in l.qui iuraſſe.§.ſi pater.ff.de iureiur.qui idem uidentur uelle,licet Cur.hic dicat,quòd opinio Bar.in d.l.fi.& in l.Marcellus.& hic,ſit uerior.Sed tamen dum caſus contigiſſet in facto,non potuit eam ſuſtinere.Et eandẽ opi. Bar.tenuit ipſe Bar.con.cxciiij.inci.Cæcus de Spoleto. Retenta concluſione q̃ quis non teneatur reſpondere.Limita ut per Ro.con.cccxlix. incipdum quæritur.ad fin.Et cum opi.Bar.in d.l.Marcellus,& in alijs locis,de quibus ſ.tenet Lanfran.in c. quoniam.in rer.poſitionibus.ex.de prob.uide Ang.in d.l.Marcellus.

t Iuramẽtum calumniæ quando,& quomodo poſsit per procuratorẽ præſtari,& nu.ij.iij.& iiij.v.

6 Procurator in rem ſuam iurat de calumnia.

7 Defenſor quando poſsit iurare de calumnia.

SINAVTEM. Si cauſa agit per ꝓcuratorẽ principalis, debet iurare de calumnia.h.d.Cõtinua,dictũ eſt ſ. quãdo agit per legitimũ adminiſtratorẽ, hic qñ agitur per ꝓcuratorẽ, & diuide, quia primò loquit de procuratore actoris, ſecundò de ꝓcuratore rei.Secunda ibi,ſimiliq̃ modo. Op. & uidetur q̃ quis poſsit agere cauſam per procuratorẽ, ut ff. de proc.l. non ſolùm. in prin. Sol. Fateor , ſi uult iurare de calũnia per ſe,ut hic,aliàs ſecus. Op. ſecundo ſecundum hoc nunquã eſſet neceſſaria cautio de rato, quia ſemper cõſtabit de mãdato,& ſic uidet obſtare ſ.de proc.l.j.Gl.hic nõ respondet

reſpondet clarè, ſed melius dicit ff. de proc. l. Pomponius. §. ſed & his. Nam iuramentum de calumnia præſtat poſt lit. conteſt. & ſic cautio de rato poteſt habere locũ pro his, quæ gerunt ante litem conteſtatã. Item poſſet eſſe, q̃ iuramentũ calumniæ omitteret, ut uidebitis in §. ſed quia ueremur. Itẽ poteſt eſſe, q̃ procurator dicit ſe habere mandatum ad iurandũ de calumnia, ut j̃ dicam. Op. iij. de dam. infec. l. qui bona. §. ſi alieno. Glo. magna in fine dicit q̃ ibi eſt ſpeciale, uel illa corrigit per iſtã, uel ibi extra iudiciũ. Dicit gl. certè non placet [a] aliqua iſtarũ. Dicunt noſtri doc. Fateor q̃ procurator debeat iurare de calumnia, ut l. contraria, nõ tamen per hoc excludo, quin debeat iurare etiam principalis ut hic. Et hoc puto ſatis bene dictũ, quia eſt caſus in c. ij. §. j. ext. eo. lib. vj & glo. uidet hoc uelle in auth. principales, quã ſtatim legã. Tu uerò quantùm ad legẽ contrariã dic melius, q̃ hic loquitur de iuramento calũniæ, quod eſt de ordine iudicij, ibi loquitur de iuramento calũniæ, hoc eſt, ad probationem eius, de quo agit, quod poteſt præſtari per ,pcuratorẽ, ut ibi patet, & ibi de iſta materia dixi multũ diffuſe ſatis. Quæro, pro declaratione materiæ † & l. an per procuratorẽ poſsit dominus præſtare iuramentũ calũniæ? olim erãt op. deciſum eſt hodie q̃ ſic in c. ult. ext. eo. lib. vj. q̃ per procuratorẽ poteſt iurari de calũnia, & aduerte, quia iuramentũ calũniæ quod præſtat procurator, ut ipſe, præſtat in animã ſuã, ut uidiſtis s̃. prox. §. Iuramentũ aũt quod pręſtat pro domino, præſtat in animã domini, & refert uerba ad dominũ, ſ. dominũ calumniæ cauſa non poſtulare, &c. cum omnib. illis capitulis.

2 Hoc ,pbat tex. optimè in. d. §. ſi alieno. Ex hoc ſequit † q̃ ad præſtandũ iuramentũ calumniæ requirit ſpeciale mãdatum, aliàs nõ poteſt iurare in animã domini, ut ligaret eum.

3 Nã in generali † mandato nõ uenit delictũ, ut l. ſi procurator. ff. de cond. inde. Vnde non poſſet facere ,pcurator deierare dominũ ex uigore generalis mandati, ideò requiritur ſpeciale. Et ideò puto de iure, q̃ non ſufficiat ſpeciale mãdatũ hoc modo, & ad iurandũ de calumnia, &c. ſed eſt neceſſe

4 † q̃ dicat ad iurandũ de calumnia [b] in tali cauſa, ut l. ſi quis

b mihi bona. §. iuſſum. ff. de acq. hære. qd' no. per doc. s̃. etiã per procuratorẽ cauſam in integrũ reſtitutionis agi poſſe. l. j. Ratio eſt manifeſta, quia ſi mandatũ eſſet ſimpliciter ad iurandum de calumnia, intelligeret in cauſis iuſtis, & ſic do-

5 minũ non ligaret, ut hic. Quæro, quid † ſi procurator non

c habet ſpeciale mandatũ, [c] & dominus eſt abſens ita à lõgin quo q̃ non poteſt habere? Vltram. dant conſiliũ, q̃ det curator bonis, tũc ille erit legitimus adminiſtrator, & poterit iurare de calũnia, s̃ proxi. §. Mihi nõ placet, ſicut tutela teſtamentaria excludit datiuam, ita eadẽ ratione iſte qui habet mandatũ à domino, excludit curatorem datum à iudice, & ideò puto q̃ tunc ,pcurator admittat ad iurandũ, & procedit iudiciũ, & iſte §. debet intelligi, qñ dominus põt haberi de facili. Simile ff. de iud. l. ſi longius. & quod ibi no. alibi actio utilis non cõpetit niſi facta ceſsione. hoc eſt uerũ, ſi ille, qui cedit, poteſt reperiri, aliàs à iure concedit, ut j̃. de act. & ob. l. j. ff. de inſti. l. j. & ij. l. dãni §. fi. & qd' ibi not. ff. de dam. infe. Spe. tamen in materia poſitionũ, ut mihi uidetur, tenet

6 præcedentẽ opi. Reuertor ad gl. Quæro, † quid in procuratore in rẽ ſuam? Gl. hic & in l. non ſolùm. in princ. ff. de proc. tenet, & bene, q̃ ipſe debet iurare de calumnia. dic, ut in eis.

7 Quæro, & reuoco in dubiũ, quid de defenſore, † an debeat de calũnia iurare? Reſpõdet gl. hic diſtinguendo, ut in l. nõ ſolùm. ff. de proc. Tu dic latius, Quandoq̃ defenſor interuenit animo nouandi, & tunc non eſt dubiũ q̃ ipſe iurabit, tanquam procurator in rẽ ſuã, ut dictũ eſt. Facit ff. de noua. l. delegare. Quandoq̃ nõ interceſsit animo nouandi, tunc ſi quidẽ interceſsit animo repetendi, tunc procedit diſtinctio gl. ſcilicet. Aut conuenit ex obligatione propria, & iurat de calumnia, aut ex promiſsione domini, & dominus ipſe debet iurare, ut hic. Si uerò interceſsit animo nõ repetẽdi, tũc ipſe debet iurare. ar. l. ſolutionem. ff. de ſol. & l. ſoluendo. de neg. geſt. Ita debetis intelligere hanc materiam.

ADDITIO.

a *Non placet. Fallit tamen in cauſa damni infecti, in qua ſufficit ſolum procuratorẽ iurare. Ita tenet Imo. in l. qui bona. §. Sabi. ff. de dam. infec. Adde etiam Bar. in l. non ſolùm. in princ. ff. de proc.*

b *Iurandũ de calumnia. Bar. uidetur tenere contrariũ in d. §. ſi alieno.*

IO. FR. RV. ADDE quòd iſtã contrarietatẽ ſoluit Mathęſi. ſing. ſuo cl. incip. not. quòd ſi dominus Frãc. uidelicet q̃ Bar. hic loquitur de rigore iuris, ibi uerò ſecundũ cõmunẽ obſeruantiã litigantiũ quæ eſt in oppoſitũ, à qua cõmuni practica nõ eſt recedẽdũ, de quo uide Alex. in d. §. ſi alieno.

c *Speciale mandatum. Et hoc dictũ no. ad plura alia iuramenta extẽdit Bar. in l. qui bona. §. ſi alieno. ff. de dam. infec. ſed cõtra eum tenet hic Bal. in §. ſed quia, in prin. quòd non ualet conſuetudo, q̃ etiã parte nõ petente iſtud iuramentũ nõ præſtetur, ut refert Ale. in l. de pupillo. §. q̃ opus. ff. de oper. no. nun. & ibi etiã refert, quid ſi minus legitimè eſt præſtitũ, & uide Imo. in l. qui bona. §. ſi alieno. ff. de dam. infec. & ſcias q̃ etiã in cauſis ſummarijs præſtatur iuramentũ, ut in cle. ſæpè. de uer. ſig. et no. Bar. s̃. ea l. §. finautẽ, & dixi s̃. eo. l. j. ubi uide. Adde q̃ non ualet cõſuetudo quòd iſtud iuramentũ nõ præſtetur, ut ext. de fideiuſc. cõſtitutus. c. præſentiũ, & tamen ualet conſuetudo, q̃ ſolùm tẽpore ſententiæ exigatur, ſecũdũ Ioan. And. in addit. ad Spec. eo. tit. §. ſequitur. uer. quid de cauſa appellationis, & refert Piſa. ita tenere. & Hoſt. dicit quòd ita ſeruabatur Mediolani, tẽpore quo ibi aſſeſſor fuit, de quo uide Abba. in c. cæterùm. ext. eo.*

1 *Coram arbitris iuratur de calumnia.*

2 *Iuramentum calumniæ poteſt tacitè omitti.*

3 *Iuramentũ calumniæ, ſi petitur, & nõ præſtatur, reddit proceſſum nullũ.*

4 *Clerici quando debeant iurare de calumnia.*

5 *Princeps, poteſt remittere iuramentum calumniæ per reſcriptum.*

§. SED QVIA VEREMVR. Sacramẽtũ calũnię nõ põt remitti à partibus. Vel aliter, Iis quę ad utilitatẽ publicam ſunt inducta, nõ poteſt cũ cõſenſu partiũ renũciari. No. q̃

1 dixi in ſummario. No. q̃ corã † arbitris debet iurari de calumnia, ſicut corã iudice. Circa hanc legẽ quæro utrùm inta

2 mentũ calũniæ poſsit tacitè omitti. In glo. ſunt opi. hodie † eſt caſus extrà de iuramento calũniæ. c. j §. j. li. vj. quòd ſi tacitè omittat, non uitiatur* pro-

3 ceſſus. Ex hoc † ſequitur, q̃ ſi à parte petitur, & non pręſtet, q̃ proceſſus eſſet nullus, ut hic & in hoc §. Quæro, utrũ remittat parenti, & patrono? Dixi s̃. eo. l. j. in prin. Quæro, utrũ

4 clerici † debeant iurare? Glo. in hoc multũ ſe inuoluit.* De hoc habemus tex. eo. tit. in antiquis per totũ, de iuramen. calum. & c. j. §. fi.

5 lib. vj. Quęro † utrùm princeps poſsit remittere hoc ſacramentum per reſcriptum? Certè ſic. ſi dicit, non obſtante l.

* Vitiatur. Sed cũ iuramẽtum calumniæ dicatur eſſe de ſubſtantia iudicij: ut annot. Bar. s̃. hac l. ij. §. q̃ obſeruari. Et ea quæ ſunt de ſubſtantia iudicij à partib. remitti nõ poſſint: Bar. l. qui in poteſtate, nu. ij. s̃. de in ius uocan. Meritò ſi non poſſint expreſſe, minus quoq; tacitè, quia utriuſq; par uirtus eſt: l. cùm quid. ff. ſi. cer. pet. I. Con B.

* Inuoluit. Propter controuerſiam iuris canonici: c. literas. cum c. cæterùm. c. fi. de iur. cal. I. Con B.

1 *Calumniæ iuramentum à quibus eſt præſtandum, nu. j. & ij. iij. iiij.*

a §. HOC etiam. [a] Qui admittitur cũ cautione de rato, non poterit in cauſa procedere, niſi per principalẽ de calumnia ſit iuratũ. h. d. Op. quòd procurator, qui nullũ man

b datũ offert, omnino repellit, [b] ut s̃. de proc. l. j. Sol. Hic protulit, ſed non ,pbauit perfectè. Hoc uult dicere quædã gl. par

1 uula, quæ eſt hic ſuper uer. prolato. Ex hoc † apparet q̃ iſte §. non loquit in perſona cõiũcta, quæ agit ,p perſona cõiuncta. Nã ille cùm ad hoc habeat legitimã perſonã, uel adminiſtrationẽ, admitteret ad iurandũ, ut s̃. in §. quod obſeruari.

2 Quæro quõ intelligat in hoc q̃ debet iurare uniuerſitas, † uel maior pars. Dicit gl. & bene, q̃ debent iurare illi, qui regunt uniuerſitatẽ, uel maior pars eorum. Inconueniens eſt

3 eſſet q̃ ſi quis haberet litigiũ cum iſta ciuitate, q̃ omnes deberent iurare. Item, † utrùm ſyndicus [c] poſsit iurare de ca-

c lumnia? Certè ſic, quia habet adminiſtrationẽ legitimã, modò nõ dubitet an ſit ſyndicus uel nõ. Quærit gl. quid in Ab-

d bate, [d] an † iuret de calumnia? Certè gl. dicit q̃ ſic. Et dic ut

4 in ea. De iſto ſyndico qualiter debet iurare, & reſpõdere poſitionib. habes plenè in c. præſentium. ext. de teſti. lib. vj.

ADDI-

ADDITIO.

a *Hoc etiam. Sed Guliel. de Suza. uult hunc §. loqui etiã ſine cõiuncta perſona, quæ poteſt agere ſine mandato, ſi enim is, quem cõſtat habere mãdatũ, non releuat dominũ à iuramento, quantò minus debet ipſum releuare coniuncta perſona, quæ cõſtat non habere mandatũ, ſed principium legis loquitur, quãdo coniuncta perſona agebat proprio nomine, pro ſuo intereſſe, tunc enim debet ipſe iurare, non alius. & plus mihi placet. And. Barb.*

b *Omnino repellitur. uide Bar. l. qui bona. §. ſi alieno. de dam. infec. & l. ij. in princ. s̃. eo.*

c *Syndicus. Adde s̃. eo. in §. quod obſeruari.*

d *Quid in Abbate. Vide quæ dixi poſt Bal. l. ij. j̃. qui. acc. non poſſ.*

1 *Non iurans de calumnia, cadit ab actione per ſententiam, quæ fertur lite conteſtata, nu. iij.*

2 *Qui habetur pro confeſſo, an poſsit appellare.*

4 *Nolens reſpondere poſitioni, an habeatur pro confeſſo, & an per ſententiam, uel ipſo iure, nu. v.*

a §. QVOD ſi actor. Si actor nõ uult iurare de calumnia, [a] cadit ab actione, reus nolens iurare, habebit pro con-

1 feſſo. Dicitur hic, q̃ actor cadit ab actione. † Quæro, an ipſo iure, uel per ſententiam. Certè per ſententiam, ut habuiſtis in auth. principales. s̃. prox. Circa hoc opp. & uidetur iniquum, quia fortè uellet à lite deſiſtere, ut l. poſtquã liti. s̃. de pac. Sol. Non poteſt deſiſtere actor, ut in auth. qui ſemel. j̃. quõ & qñ iud. Opp. j̃. de iudi. l., pperandũ. §. finautẽ ex geſtis. Sol. Ibi loquit de abſente, hic de præſente, & iurare no-

2 lente. Quæro, an iſte † qui habet pro cõfeſſo, poſsit appella-

3 re. Gl. tua dicit, q̃ ſic, ut l. creditor. §. iuſſus. ff. de appel. Item quærit gl. † utrùm iſta ſententia ferat lite nõ conteſtata. Certè non, quia iuramentũ calumniæ poſt litẽ conteſtatã debet præſtari. Quæro, utrùm reus ſemper debeat cõdemnari. Dicit glo. & bene, q̃ non, per iſtum tex. qui dicit, quòd prout rei qualitas ſuggeſſerit, fortè poſito q̃ habeat pro confeſſo, nõ erit efficax ad condemnandũ, & libellus ſtabat, ita quòd debeat ſequi abſolutoria. Quæro, utrùm quis poſsit petere

b tẽpus ad deliberandũ. [b] Dic ut etiam dixi in §. quod obſer-

4 uari. Quæro † utrùm ille, qui non uult reſpõdere poſitioni,

c habeat per confeſſo? [c] de hoc fuit magna contentio olim, ut refert Cy. hic, & glo. dicit q̃ ſic, in l. certum. in princ. ff. de confeſ. & per Azonem in ſumma co. tit. C. hodie eſt facta de hoc decre. ext. de confeſ. c. ij. lib. vj. quæ dicit, q̃ duo, uel tria

d ſunt neceſſaria, [d] ut quis pro confeſſo habeatur. Primò q̃ poſt litem conteſt. Secundò, q̃ fuerit iuſſus à iudice. Tertiò q̃ ſit præſens, & interrogetur, quod q̃ abſq; rationabili cauſa recuſet reſpondere, & tunc poteſt haberi ,p

e confeſſo. Sed aduerte [e], utrùm eo ipſo q̃ rec-

5 uſat reſpondere, habeatur pro cõfeſſo, †

an ſit neceſſe q̃ hoc pronunciet? Reſpon. neceſſe eſt q̃ iudex pronunciet eum haberi pro confeſſo, uel pronunciet eum contumacem in reſpondendo, uel pronunciet eum ſine rationabili cauſa recuſare, unde oportet iudicẽ patefacere eius delictũ, antequam habeatur pro confeſſo. Caſus eſt in l. eius qui delatorẽ.

6 in princi. de iur. fiſc. Item dico, † q̃ ſi iſte talis contumax in nõ reſpõdendo, uel nõ iurãdo decedit ante iſtã, pnunciationẽ, ad eius hæ-

f des [f] nõ trãſit iſta pœna, * ut habeant ,p cõfeſſis. Caſus eſt in l. eius qui delatorẽ. in princip.

* Pœna. Qua in re plurimũ lex fauet contumaci. Cùm enim lit. conteſt. pœnales actiones tranſmittãtur, & temporales ,ppetuẽtur: l. ſi. in ſi. ff. de fide iuſs. tut. l. j. j̃. de req. reis. Et cõtumacia habeat uim lit. conteſt. meritò in hæredes pœna tranſmittitur. I. Con. B.

§. SI em̃. Hoc eſt quidã uerſi. qui nõ eget ſummario, imò eſt quędã ratio pręcedẽtis, ideò debet legi cũ pręcedẽti.

ADDITIO.

a *P. PAV. P. Calumnia. Circa hoc uide quod ſingulariter ponit Iaſ. in repetitione l. admonẽdi. ff. de iureiur. dicens allegando Bal. q̃ ſi poſtquam quis plenè probauit ſuã intentionẽ, exigeretur iuramentũ calumniæ, & ille recuſaret, q̃ per hoc non haberetur pro cõfeſſo, licet tale iuramentum petiposſit in quacũq; parte iudicij. c. j. de iura. calum. in vj. Rationẽ uide per eũ. Super quo ipſe dubitat in l. iuſiurandũ & ad pecunias. eo. tit. ubi etiam ponit aliã limitationẽ, quòd quãdo eſt petitũ ſolùm à parte, ſi non præſte-*

tur, per hoc proceſſus redditur nullus ſecundum Bal. per eum relatum, licet alleget alios tenere oppoſitum. Et idem Iaſ. in l. uideamus. §. differri. in j. not. ad fin. de in litem iuran. refert ſe tenuiſſe contra Bal. in d. §. ſi alieno. de dam. infec.

b *Quòd ſi actor. Ad deliberandũ. Adde tamẽ q̃ contumax in nõ reſpondendo poteſt purgare contumaciã, licet iſte actor ſit grauatus in probãdo, ut dicit Bal. in c. j. de milite uaſal. qui cõtumax eſt, allega. Iac. de Are. in hac l. & adde q̃ reſpondens poſitionibus, licet nõ congruè, non debet reputari contumax, ſecundũ Bal. s̃. ea. l. §. quod obſeruari. & uide quæ ibi dixi. dicit etiã Bal. in d. §. quod obſeruari. q̃ contumax in nõ reſpondendo poſitioni nõ admittendæ non habetur pro cõfeſſo. hic adde Bar. l. de ætate. §. qui tacuit. de interrog. act. & dũ dixi q̃ poteſt contumax purgare morã, uide hic per Gu. de Suza. & Ant. in c. pe. ext. eo.*

c *Pro confeſſo. Sed nõ ipſo iure, et hoc etiã tenet Ioan. Mo. in d. c. ſi poſt præſtitutum. de cõfeſ. in vj. & hoc ſequitur Bal. in c. ſi uaſallus feudũ. ſi de feu. fue. contro. quod cõputabitur alia ratione, ut quia cõmittitur motui iudicantis, in d. c. ſi poſt præſtitiũ. dum dicit, abſq; rationabili cauſa, ergo requiritur iudicis declaratio, & ideò ſis cautus, quia ſi tu es aduocatus eius, qui non reſpondet, & cauſa cõmittatur conſulenda, facias q̃ committatur ſola diffinitiua, & non interlocutoria, quia cũ ſit interlocutũ diffinitiuè, id poteſt fundari ratione contumaciæ, ſed altera pars ſit cauta, quòd faciat cõmitti quæ ſunt partes iudicis, quod tene menti, & ſunt uerba Bal. in l. conſtitu. de pe. iud. qui ma. iudi. & l. j. de confeſ.*

d *P. PAV. P. Neceſſaria. Vide etiam in materia iuramenti de calũnia quòd ſatis ſit ipſum præſtari quandocunq; ante concluſionẽ in cauſa. Et quid ſi reus in ratione libelli petat ne poſteà detur et inſtet. an proceſſus ſit nullus. Alex. in l. qui bona. §. ſi alieno. de dã. infe.*

e *Sed aduerte. An autem requiratur citatio in iſta ſententia declaratoria? Spec. dicit q̃ non, in ti. de depoſi. §. viij. ad fin. Sed pro hoc uide Ioan. And. in no. ubi de hoc tangit. And. Barb.*

f *Ad eius hæredes. Et ſic habes hic, q̃ ficta confeſsio non nocet hæredi. Adde tu ad idem Lanfran. de Ori. in repet. c. quoniam de prob. in uerſi. reſponſiones. Philip. de Peru. in c. cùm ſpeciali. §. porro. de appel.*

2 *Conſtitutio edita ad litis ordinationem, porrigitur ad lites futuras, ſuper fact is etiam præteritis pendentibus.*

§. ANTIQVA. Hic §. habet locum in litibus inchoandis poſt hanc legẽ, & in pendentibus ſi partes ſunt præ

1 ſentes, aliàs ſecus. Dicunt quidã ſuper uer. & compen-

dioſa. No. ar. † pro aduocato, qui dicit ſe breuia uerba dicturum, poſteà utitur magna prolixitate uerborum. ſic j̃. de

2 uſufru. l. antiquitas. No. ex iſto §. & tene menti † q̃ conſtitutio, quæ reſpicit litis ordinationem, porrigit ad lites futuras ſuper factis etiam præteritis pendentibus, ut hic uides, &c. Opp. de l. leges. s̃. de legib. ubi lex ad præterita non trahitur. Sol. Ibi loquitur de legibus, quæ reſpiciunt litis deciſionem, & ſic iuſtitiã uel iniuſtitiam partis, hic de his quæ reſpiciunt litis ordinationem, ſeu proceſſum. Nam proceſſus etiã de futuro tenet ſuper cauſa præterita. Ita dico multùm plenè in repetitione l. omnes de iuſt. & iur. & perpetuò tene menti, quia quotidie accidit.

Explicit. liber ſecundus.

BARTOLVS AD III. LIB. CODICIS.

De iudicijs. Tit. I.

Viſis præparatorijs iudiciorũ, ſequitur uidere de iudicijs, & hanc continuationem uidiſtis s̃. de pac. ſuper rub.

LEX I.

1 *Conditio actoris quando fiat deterior per litis conteſtationem.*

2 *Stipulatio uſurarum, quando tollatur per nouationem, & nu. viij.*

3 *Vſuræ quæ currunt poſt litis conteſtationem, quomodo petantur in actione, uel officio iudicis. & nu. vj.*

4 *Officium iudicis ordinarium concurrit cum actione ordinaria.*

5 *Rei uendicatio, licet ſit iudicium ſtricti iuris, tamen eſt arbitraria.*

7 *Nouationis tres ſpecies.*

8 *Nouatione, an interrumpatur præſcrip.*

a IVDICIO. [a] Per litis contestationem nõ extinguitur obligatio usurarum commissa, uel committenda. Primò præmittit unum antecedens, ex quo sequit declaratio quæstionis. Secundò ponit ipsam determinationẽ quæstionis. Secũda ibi, superest. Antequã ponã casum in terminis, primò debetis scire ꝙ hæc lex uariat duob. modis principaliter. Primo, ꝙ loquatur in stipulatione usurarũ cõmittenda. Secundo, ut loquatur in stipulatiõe iã cõmissa usurarũ, & istę lec. tangunt in secunda gl. huius legis. Itẽ prima subdiuidit in duas. Vna ꝙ usuræ quæ currunt pendente iudicio, possunt peti uigore eiusdẽ instantiæ. Alia ꝙ noua instãtia opus sit. Ista tangunt in gl. super uer. deductũ. Pone ergo
b casum secundũ primã lec. [b] scilicet in stipulatione usurarũ cõmittenda, quæ est magis rationabilis. No. per litis conte-
1 stationẽ † non fit deterior conditio actoris, quod apparet, quia non perimit stipulatio usurarũ. No. ꝙ usuræ quæ currunt pendente iudicio, possunt peti. Op. ꝙ per litis contesta-
2 tionẽ fit nouatio, ut ff. de noua. l. alia. sed † per nouationem stipulatio usurarum extinguit, ut ff. de noua. l. nouatione. & l. Paulus. ergo, &c. Huius timore hæc lex legitur duobus modis. Primo ꝙ illud quod dicitur in l. cõtraria, scilicet ꝙ tollitur stipulatio usurarũ, loquitur in stipulatione cõmittenda, hic in stipulatione cõmissa, & hæc est ij. lec. quæ tangitur in secunda gl. Declara, ut in gl. & in ea nõ insisto, quia nõ habet dubiũ, uide gl. Alia lec. est quòd loquat de stipulatione usurarum cõmittenda, tũc ad contrariũ respondeo, ꝙ stipulatio usurarũ tollit per nouationẽ uoluntariã, sed per litis contestationẽ fit nouatio necessaria, quæ nõ habet nocere actori, ut d. l. aliã, & de reg. iur. l. non solet. & loquit hic ita.
3 Modò ad istã lec. op. tex. innuit ꝙ istæ usuræ † quæ currunt post litis cõtestationem, debent peti nouo iudicio, contrà, quia imò hoc uenit in eodẽ iudicio, ut l. ædiles. §. item sciendũ, de ædi. edi. Huius timore, sunt hic duę lec. Vna est ꝙ contrarium fatemur, ꝙ hic potest conueniri, scilicet per officiũ iudicis, uel etiã actiõe principali quomodo uult. Alij dicũt ꝙ hic debet cõueniri, scilicet per officium, uel etiam actione principali, scilicet in noua instantia, & ista fuit opi. Io. & ad § itẽ sciendũ. respondet, ꝙ ibi loquit in iudicijs bonæ fidei. Vide gl. Contra istã responsionẽ Ioan. uidet casus, ff. de rei uen. l. non solùm. uidelicet ꝙ etiã in actionibus stricti iuris, ea quæ post litẽ contestatã emergunt, spectant ad officiũ iudicis. Propter quod gl. uidetur recedere ab opinione Io. te-
4 nendo ꝙ hic potest peti etiam iudicis officio. Opp. † extraordinariũ non concurrit cum ordinario, ut l. in prouinciali. ff. de no. ope. nun. & l. in causæ. la ij. ff. de mino. ergo nõ debet concurrere iudicis officium cũ actione ordinaria. Sol. Dico ꝙ actio ordinaria non concurrit cum officio iudicis, quod principaliter intentat loco actionis, sed cũ officio iudicis mercenario sic. Ita loquit hic, & in d. l. non solùm. ff. de rei uen. Ita defendit glo. istam lec. Nos quid dicimus? Breuiter dicamus ꝙ opi. Io. est uera, ꝙ istæ usuræ nõ ueniant officio iudicis, sed alia interpellatiõe opus est, ut tex. hic expresse dicit. §. itẽ sciendũ, respõde uno modo secũdũ opi. eiusdẽ Io. ꝙ ibi loquit in bonę fidei iudicijs, hic in stricti iuris. Nec
5 ob. l. non solùm. de rei uend. quia licet rei uẽdicatio † sit iudiciũ stricti iuris, tamẽ est arbitraria, ut l. in actionibus. ff. de in litẽ iur. & ideò æquiparat actioni bonæ fidei. Vel aliter, &
6 melius, † & ista est ueritas, sicut Deus est Deus. Quædã occurrunt pendente iudicio quæ possunt peti ex natura actionis ꝓpositæ, tũc possunt ista expediri per officiũ iudicis deseruientis illi actioni, ut d. §. item sciendum, & l. non solùm. Quædam emergunt pendente iudicio, quę in natura actionis ꝓpositæ nõ ueniunt, ut in casu legis nostræ, nam usuræ hic debent ex stipulatione usurarũ, non ex natura actionis ꝓpositæ ad sortẽ, meritò per officiũ iudicis expediri nõ poterunt, casus est hic, & l. Atheius. §. fi. cũ l. seq. ff. de aqua plu. arc. & l. si quis missum. §. fi. ff. de dam. infe. Ideò opus est alia interpellatione, casus est hic. Modò habes intellectũ huius legis. Nunc ueniamus ad gl. mag. Opp. ꝙ per litẽ cõtestatã fit nouatio, ut dixi, sed per nouationẽ tollit omnis obligatio, ut l. j. ff. de noua. Inst. qui. mo. tol. ob. §. pretereà. ergo usu
7 rarũ stipulatio est perempta. Huius timore debetis scire † ꝙ triplex est species nouationis. Vna est nouatio quæ est unius obligationis in aliã transfusio, atq; translatio, & ista fit duobus modis, per stipulationẽ & per litis cõtestati. factã cũ alio animo nouandi. Secunda nouatio est, ad obligationẽ nouæ qualitatis adiectio, & ista fit per lit. cõtesta. cõtra debitorẽ, & appellat hæc nouatio necessaria, & de hac loquit ista l. Tertia nouatio est primæ actionis ad ueterẽ adiectio, & ista fit per sententiã. nam primæ actioni adijcit actio in faciũ ex sententia. Videamus ergo de effectu istarũ nouationum. De qualibet ponit gl. per ordinẽ, ideò uide gl. in eo quod dicit, per nouationẽ uoluntariã decedit ab obligatione. Dic plenè, ut dixi in d. l. aliã. ff. de noua. † In eo quod dicit, ꝙ per secundã speciẽ nouationis interrumpit præscriptio, dic plenè ut dixi tibi in l. ij. §. fi. pro emp. Dicam in l. cùm nouissimi. in princip. ī. de præs. xxx. ann. & l. morę. ī. de rei
8 uen. In eo qd dicit de actione rescissoria, quæ * perpetuat, * dic uerũ est in rescissoria, secus in officio iudicis rescindente, ut dixi plenè s̃. ex quibus cau. ma. l. fin. Circa tertiam speciẽ nouationis, in eo quod dicit, ꝙ lata sententia super re. parit utilem in rem, nõ est uerum, nisi in sententia arbitri, ut l. ne arbitris. s̃. de arbi. secus in sententia iudicis, ut l. miles. §. iudicati. ff. de re iud. & ibi dixi, & gl. tangit, & dicã in l. actori. ī. de iureiu. Itẽ in eo quod dicit ꝙ primæ actioni decedit per sentẽtiã, nõ est uerũ in usuris. Nã si quis uellet prima actiõe agere, posset agere insolidùm, sicut prius habuistis no. in l. j. si plur. una sententia fuer. cõd.

* Perpetuatur. Intelligo perpetuari secundũ quid dixi s̃. quib. ex caus. mato. in integ. l. v. nu. xiij. uers. perpetuo. I. Con. B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Iudicio. Quòd sentẽtia lata super principali nõ tollat, quo minus pœna cõmittatur suo tẽpore, uide Comen. con. cxlij. circa medium.*

b *Secundũ primã le. Vide de materia Ang. Inst. de act. in §. actionum.*

LEX II.

a DICET IVDICE. Quando est petitio generalis, prosecutio specialis, & sententia generalis, contra exceptionẽ rei iudicatæ, replicatio doli objicitur. Opp. de l. cùm quærit, [a] & l. & an eadẽ. de excep. rei. iu. Sol. Hic considerata actione generali ꝓposita, & sententia generali, obstat exceptio rei iudicatę, quia agit de eodẽ, sed considerata ꝓsecutione, nõ agit de eodem, ideò replicatio objicit. Opp. de l. sub prætextu. s̃. de transac. Sol. ut ibi dixi. & l. age. eo. tit. Opp. ī. eo. l. si cùm tibi. Sol. ut ibi. & illa est notabilis determinatio ad hanc l. Quæro, quid si scienter quis omisit ꝓsequi unum articulũ? Respondeo idẽ, quia perinde obstat exceptio rei iudicatæ, ac si esset ꝓsecutus. Casus est in l. de reb. ff. de arb. qui casus est singularis quo ad hoc, ita ꝙ non est alibi, & ibi plenè tractatur ista materia.

ADDITIO.

a *Cùm quæritur. Quid si pater dedit tutorem filio suo Titium debitorẽ suũ, postea conuenitur Titius de malè gestis, & fit cõpromissum de causa, cõdẽnatur Titius in xxx. pro malè gestis, & omissis, an si agit ad debitũ patris sui, obstet exceptio? uide Spe. in tit. de arbit. §. excipitur, uer. sed pone.*

LEX III.

2 *Contractus à quo iudicetur usurarius.*

1 QVOTIES. Iudex † incidẽter potest cognoscere, quod aliàs principaliter non potest. Hoc est uerbum simpliciter, secũdũ iura nostra: sed de iure canonico hoc est limitatũ, ꝙ hoc intelligat, qñ incidit quæstio, quæ nõ sit spiritualis. Nã de
a quæstione spirituali non potest etiã incidẽter cognosci, [a] ut ext. qui fil. sint legi. c. lator. de ordi. cog. c. tuã. Et possumus dicere etiã, ꝙ hęc limitatio est uera de iure ciuili, ut s̃. de sacros. eccl. l. omni innouatione, ubi feci tibi notare, ꝙ quando emergit aliqua quæstio in spiritualib. non debet terminari sine consensu episcopi, quia in talibus ad eũ debet recurri, & ideò uos uidetis, qñ opponit exceptio usuraria, semper remittit ꝓbatio ad episcopũ, idem in exceptione excõmunicationis. Item qñ emergit contentio matrimonij, ut in c. præalle. & ext. sen. excom. c. si iudex laicus. li. vj. Tamen ego consueui uobis dicere, ꝙ potest esse contentio de matrimonio taliter, ꝙ potest expediri per iudicem laicũ, quia ego dico, ꝙ ille non desponsauit talẽ per uerba de præsenti, de hoc aũt an desponsauit eã uel ne? hoc est facti, nec est ibi aliquid
b spiritualitatis. [b] Sed si esset cõtẽtio an inter eos potuerit esse matrimoniũ, uel an sint aliqua uerba quæ haberent inducere matrimonium, tunc istud est spirituale. Ita loquunt dicta c. Idem dico de usuris. Nam si est cõtentio inter te & me, qa dico instrumentũ factũ de duplo in fraudẽ usurarũ, aduersarius dicit contra. Ista quęstio est super facto, & nihil est hic spiritualitatis. Sed si esset contentio super aliquo contractu
2 certo, † utrùm esset usura, uel non, ut puta in istis emptionibus frumenti, quæ fiunt ante tempus, in istis, & in alijs similibus, tunc ad episcopum debemus recurrere, & ita loquitur tex. in d. l. omni innouatione. s̃. allega. & dixi tibi in l. Titia. ff. sol. mat.

ADDITIO.

Pro concordia, aduerte quòd Bar. in hac l. quoties, allegatur contrariari per Alex. in l. Titia. ff. sol. ma. ubi dicit Bar. tenere contrariũ eius quod hic dicit & in l. omni. C. de sacrosan. eccle. Solutionẽ unam dat Alex. ꝙ aut loquimur in his quæ sunt merè ecclesiastica, & quæ nullo modo actiuè spectant ad laicos, ut quia agitur de puniendo clericum, uel hæreticum, & similia. Et tũc siue incidat quæstio facti, siue iuris, nunquam cognoscit iudex secularis, & ita loquitur c. si iudex. de sentent. excom. vj. & procedat secunda opin. scilicet ꝙ incidenter non potest cognoscere, si autem actiuè caderet in laicum, tunc procedat alia opi. Bar. in d. l. Titia. cum distinctione prædicta, quæ fuit originalis Pauli de Leaza. in clemen. j. de usuris. Adde prædicta ad Bal. l. filium. ff. de his qui sunt sui.

a P. PAV. P. *Cognosci. Idẽ Bar. in trac. differentiarum inter. ubi notabiliter tenet ꝙ possessorium causæ spiritualis non est spirituale, secundum Bal. in c. j. quib. mod. feu. amit. tit. ij.*

b *Spiritualitatis. Adde quæ posui in l. Titia. ff. sol. mat.*

LEX IIII.

SI CVM TIBI. Sententia generalis parit exceptionem in non ꝓsecutis, si tamen sunt de appenditijs prosecutorum. Hic est singularis casus, quem ita clarè nescio alibi. Opp. s̃. eo. l. licet. Sol. ut in ult. sol. gl. quæ cõcordat cũ summario qd tibi dedi, & tene mẽti, quia nescio alibi ita clarè.

LEX V.

a IVDICE. [a] Delegatus nõ subdelegat, nisi sit delegatus à principe. Opp. ff. de offic. procon. l. legatus. Sol. Hæc regula fallit in legato proconf. Ratio, quia delegatus est de cõsensu legis. Op. ff. quis, & à quo ap. l. j. §. j. Sol. Ibi loquit in delegato ad uniuersitatẽ causarum, qui potest unã subdelegare. Opp. de auth. ad hæc. ī. posita. Sol. ut ibi uidebitis incontinenti. Quæro, utrùm iudex delegatus post lit. contest. possit subdelegare. Glo. in quibusdam locis uidetur dicere ꝙ sic, ad similitudinem procuratoris, ut s̃. de proc. l. neque. Doc nostri dicunt contrà, quia differentia est inter procuratorem, & iudicẽ. Nam per lit. contest. potestas iudicis nõ plus firmatur, quod apparet, quia potest reuocari etiam post lit. cotest. * ut l. iudicium. ff. de iudi. quod in procuratore non est.

* Contest. Intelligo reuocari posse à principe, ab eo uerò à quo lis contestata est, reuocari nõ potest, iudicium enim subire cogitur: l. si per errorẽ. ff. de iur. om. iud. I. Con. B.

ADDITIO.

a A *iudice. Quis possit delegare, & subdelegare? uide latè Spe. in tit. de iud. deleg. §. iam nunc dicẽdum. usq; ad §. seq. Ex opposito, an delegatus à principe, & an delegatus inuitis partibus, & etiam delegatus Papæ, & quid sit officium delegati, uide Spe. in tit. de off. delega. §. sequitur. & quid pos Bar. super Cod.*

sit facere & an coercere, uide latè in d. §. sequitur. & quid si est delegata causa pluribus, an unus possit consocio committere uices suas, & consensum, & uide ibi latè formam commissionum.

P. PAV. P. A *iudice. Istam legem inquantum loquitur de delegato principis, limita ut solùm procedat in delegato supremi principis. Secus in delegato ducis, uel marchionis. Ita ponderat Bar. in l. iij. §. j. in fi. ff. de dam. infe. Not. tamen ꝙ delegatus inferioris à principe potest subdelegare actũ non iurisdictionalem, licet non possit iurisdictionalẽ, secundum Pan. con. lxj. Vide de materia Fel. c. cùm Bertoldus. de re iud. & c. pro debilitate. de off. deleg. & ibi tangit, si delegatus haberet necessaria requisita à iure, an posset subdelegare alteri etiam nõ habenti, uide etiam ibi latè Dec. in materia. An autem possit subdelegare unum articulum, ponit etiam Fel. c. super quæstionum. in princ. ad fi. & princ. seq. de off. deleg. & in §. illud ponit latè, an & quando delegatus inferioris possit subdelegare.*

AVTHENT.

2 *Delegatus ad unam causam, an possit unum articulum illius causæ delegare.*

AD hæc. Pone casum secundum gl. Opp. de l. à iudice. Sol. gl. ꝙ hic loquitur qñ iudex uult delegare reseruata sibi sententia, & ita communiter obseruat consuetudo, dicit gl. Vltramon. intelligunt aliter, & melius, ꝙ hic non loquit de iudice delegato, sed de assessoribus, & sic intelligitur ista auth. ut iudex, qui habet suos assessores, possit expedire per suos assessores omnia acta, dũ tamen ipse etiam interfit. Ita loquit hic. Iudex uerò appellationis, & iudex delegatus, debent omnia acta per se expedire non per suos assessores. Sed cir-
1 ca hoc sunt † uariæ cõsuetudines locorum, tamen de iure canonico ista auth. non procedit, quia iudex potest delegare omnia, reseruata sola sibi sententia: c. super. ext. de off. &
2 pot. iud. del. Item † an iudex delegatus ad unam causam, possit unum articulum illius causæ committere? Dic ut ext. de off. deleg. c. j. in clemen.

LEX VI.

SERVVS. Seruus non habet legitimam personã standi in iudicio. Et fallit in casibus hic positis in gl. In persona monachi dic, ut in auth. causa. s̃. de epi. & cler. in persona filij dic, ut in l. j. ī. de bon. mater.

LEX VII.

CVM DEBITORIS. Contra seruum ex persona defuncti domini, agi non potest, sed si non defendatur per officium iudicis, actor in possessionem mittetur, hoc dicit.

LEX VIII.

a PLACVIT. [a] Aequitas scripta præfertur rigori. Istam materiam explicaui tibi plenè in l. j. s̃. de leg. dic ut ibi.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Placuit. uide de materia Fel. in c. ij. in prin. ext. de re iudic. Et intellige quando æquitas est scripta post rigorem, secus si æquè, uide Soc. l. si tibi. in viij. not. ff. si cer. pet.*

LEX IX.

1 *Plena causæ cognitio in quibus causis adhiberi debeat, & de summaria, numero ij.*

3 *Semiplena probatio sufficit in causis, quæ non parant plenum iudicium.*

4 *Plures dilationes dantur ad allegandum.*

5 *Iudex an possit limitare terminum ad probandum.*

1 VDICES. In causis, in quibus sententia lata plenum præiudicium parit, debet adhiberi plena causæ cognitio. Opp. l. sciant. ī. de prob. Sol. † Breuitet quædam est criminalis causa, & in illa exigitur plenissima causæ cognitio, ut d. l. sciant. quædam est causa ciuilis, & in ista quãdoq; sententia quæ super ea fertur, plenum præiudicium parit, tunc debet

debet adhiberi plena causæ cognitio, ut hic. Et ubicunque
2 † reperies, q̃ in istis causis plenum præiudicium parienti
bus cognoscatur summariè, intelligitur summariè, quo ad
solennitatem iudiciorum, probationes tamen requirun-
tur plenæ, ut ext. de uer. sig. c. sæpè. in Clc. & j. de naufrag. lib.
3 xj. l. de submersis. Si ucrò sunt causæ † quæ non pariunt ple
num præiudicium, tunc requiruntur probationes semiple
næ ff. ad exhiben l. iij. §. ibidem. & l. si quis à liberis. §. si uel pa
rens, de lib. agno. ff. ad exhiben. l. thesaurus. cum si, Opp. q̃
4 non detur nisi una dilatio, ut l. fi. ff. de fer. Sol. Hic † loqui-
tur in dilationibus quæ dantur ad allegandum, ibi in his
quæ dantur ad probandum. Quæro, an iudex posit limi-
5 tare terminum † ad probandum, seu proponendum ex-
ceptiones peremptorias? Cy. tractat hic, Dy. c. indultum. de
reg. iur. lib. vj. dixi uobis plenè in l. ij. ff. de re iud.

AVTHENT.

1 *Productioni testium, uel instrumentorum, an renunciari posit, & ualeat renunciatio.*
2 *Pactum quòd contra instrumẽtum non posit probari, nisi per instrumentum, non ualet.*
3 *Allegationibus iuris, quando quis possit renunciare.*

VBEMVS. Opp. de l. fi. ff. de fer. Glo. dicit
hic in dilationibus quæ dantur absenti, ibi
præsenti, & petenti. Truffa est. Tu dic q̃ ibi lo
quitur in dilationibus, quæ dantur ad alle-
gandum, hic in his quæ dantur ad proban-
dum. Item scias q̃ usus nõ approbauit quòd
dentur tot dilationes ad probandum, seu allegandum. Et
ut dixi uobis, non ponitur ista solennitas in numero solen
nitatis substantialis, ita quòd eius omissio uitiaret senten-
1 tiam, ut dixi uobis in l. prolatam. j. de sen. † Quæro, si
a aliquis renunciauit [a] productioni testium, uel instrumen-
torum, an hæc renunciatio ualeat? in ista authen. uide-
b tur quòd sic, ibi allegationibus [b] renunciauit. Glo. cont. q̃
non ualeat renunciatio. & hæc auth. loquitur in allegationi
bus iuris. Vide glo. quæ est una noua glo. Cont. uidetur no-
tari in corpore unde hæc sumitur. & Ia. de Aret. tenet cont.
& etiã Cano. ext. de test. c. de testibus, & istud quotidie ob-
seruatur in iudicio, ergo quis potest renunciare suis proba
tionibus, sed extra iudicium talis renunciatio non ualet, ut
2 no. in auth. ut sine probi. ma. §. quia uerò. † Et ideò illa pa-
cta quæ quotidie apponuntur in instrumentis, quæ dicunt
promittentes, q̃ contra instrumentum non posit probari,
nisi per aliud instrumentum, non ualent, ut no, in d. §. quia
3 uerò. Item illud quod gl. dicit, † q̃ allegationib. iuris po-
test renunciari, intellige quantùm ad hoc, ut sibi ulterius
non statuatur terminus ad allegandum, & non sit quid im-
putetur iudici, tamen renunciatio non impedit quin lex
semper posit allegari, quia illi non potest renunciari, ut l.
ornamentorũ. de au. & arg. leg. de interrog. act. l. confessio-
nib. de leg. j. l. nemo potest.

ADDITIO.

a Renunciauit. *De hac materia an partes per pactum possint sibi restringere facultatem, uide Alex. in cons. cccj. ad fin. An autem tunc sit succursum aliquo remedio, uide Ro. sing. ccij. inci. dubium est an ualeat cõtractus. Vide etiam de materia Cæpo. cautela ccliiij. & duabus sequen. Vide in Bertachino, in uers. pacta inter debitorem. uide omnino Fel. c. ij. ext. de prob. ubi etiam ponit quid in statuto, & quòd terminus datus ad probandum & probatum habendum non trahatur ad allegationes iuris, uide Alex. cons. cj. incip. uiso processu causæ. in ij. uo. Vide etiam Ias. hic, & Fel. ubi* j̃. *In contrarium uide Barba. in rub. ext. prob. Pro prima opinione uide Alex. cons. cij. in v. uol.*

b Allegationibus. *Sed quid si simpliciter renunciauit allegationibus, an uideatur renunciatum allegationib. iuris, uel facti, uide Ioan. And. in addi. ad Spec. in tit. de renuncia. §. j. & Cast. hic.*

c POMA. *Quæ sæpe. In contrarium uidetur facere tex. in l. testium. C. de testib. & ibi Bal. iuncta regula, quòd quæ possunt fieri per legem, possunt fieri per pactum. glo. in l. non impossibile. ff. de pactis. Sol. patet ex dictis per Bar. l. omnes. ff. de iust. & iur. & uide Alex. cons. l. uo. ij. Fel. c. ij. de prob.*

P. PAV. P. *Quæ sæpe. Vide Angel. cõ. cccxxviij. incip. ex themate quatuor dubia oriuntur, in ij dubio.*

LEX X.

1 *Causæ continentes quæ dicuntur, ad hoc ut non possint agitari coram diuersis iudicibus.*
2 *Ratio conuentionis, & reconuentionis, impedit causas agitari coram diuersis iudicibus.*

a VLLI. [a] Hæc lex legitur duob. modis princi
paliter, dicit breuiter, Causę continentes non
1 debent coram diuersis iudicib. diuidi. h. d. †
Ad euidentiã debes scire q̃ causæ dicunt inuicẽ cõtinẽtes quãdoq̃, quia sub
una actione generaliter plures species, & plu ra capitula* continent. Hoc modo, hic intelligitur hęc l. in secunda gl. huius l. Alio modo dicunt causæ cõtinentes, quia super eadẽ re, licet diuersis actionibus agat, ut petitoriũ, & possessoriũ, & isto modo loquit j. gl. magna. Et ista diuidit in quatuor, ut in ea patet. Rideo ad primã gl. & prout hæc lex loquit in petitorio, & possessorio. Hæc lex legit quatuor modis. Primo modo ponit hic casus, q̃ hic unus impetrauit unũ iudicẽ super petitorio, alius aũt alium super possessorio. Certè hæc lectura non potest esse uera in se, propter duas rationes. Primò ne causæ continentia diuidat, ut hic. Secundò propter naturã conuentionis & reconuentionis, quæ uult q̃ fiat corã eodẽ iudice, ut l. cũ Papinianus, & in auth. & consequenter. j. de sen. tamen hæc lec. non congruit literæ propter tex. in fi. qui loquitur de eodẽ impetrante. uide tex. Secunda lec. est q̃ unus & idẽ impetrauit diuersos iudices in causa possessorij et proprietatis, & dicit, q̃ hoc facere nõ posit. Sed opp. q̃ causa possessionis, & pro-
b prietatis, nõ potest simul examinari, [b] ut l. incerti. j. de interdi. Sol. Intellige hic de possessorio recuperandę, uel adipiscẽdæ possessionis, uel etiã retinendæ, in casu quo potest concurrere cũ petitorio, ut dixi in d. l. incerti. & ista lec. est bona. Alij dicunt, q̃ lex incerti. præcipit causam possessionis prius examinari uel terminari: sed tamen nõ impedit quin cognoscat simul. Ista nõ est uera eo casu quo esset contrarietas inter possessoriũ & petitoriũ, ut ibi dixi. Alij dicũt, & ista est quarta lec. q̃ finito iudicio super causa proprietatis, uolebã impetrare aliũ iudicẽ super causa possessionis, uel econuerso, q̃ nõ possum. Sed cont. hoc op. q̃ hoc posim finito iudi-
2 cio, ut j. de sent. auth. & cõsequẽter. Sol. † Ratio cõuentiõis, & recõuentionis impedit causas agitari corã diuersis iudicibus, prima pẽdente, ut in cõtrario. Sed ratio cõtinẽtiæ causæ impedit eas agitari corã diuersis iudicibus, etiam prima finita. Ita loquitur hic, & ff. de quibus rebus, ad eundẽ iudicem eatur. l. j. hic non habetis alia.

* *Capitula. Vt in iudicio uniuersali, puta, in petitione hæreditatis, in quo iudicio etiam ea ueniunt, quæ post cœptũ iudicũ reo obuenerunt: Bar. l. edita. in prim. uers. contra. j. de eden. In particulari iudicio non potest. ff. de iud. l. C. B.*

a POMA. *Nulli. Limita istam l. ut per Old. cons. xvij. & not. quòd qui est iudex præparatorij, est iudex causæ præparatæ. & uide Bar. l. ij. de off. de leg. & Alex. cons. cxcvj. uol. ij. & cons. lxiij. uol. iij.*

P. PAV. P. *Nulli. Ad materiã uide Bar. l. j. ff. de off. cons. ubi ponit multas quæstiones. Et ad materiã uide quod dicit Bal. in l. casus. ff. de senat. q̃ licentiatus in studio Papiẽsi nõ potuit doctorari in studio Bononẽsi. Et ad intelligentiã huius materiæ q̃ continentia causæ diuidi non debeat, uide multa per Francisc. cons. xxix.*

b *Examinari. Licet cõtinentia causæ nõ debeat diuidi, intelligitur semper nisi diuisio esset necessaria, ut est casus not. in l. nã & si fur. ff. si cer. pet. ut puta, si pecunia quã dedi mutuo, in parte sit cõsumpta, quoniam tunc ante partẽ consumptã, &c. Secundò limita istã regulam nõ habere locũ, si reus nõ opponat, quia ad hoc ut procedat iste tex. requiritur q̃ pars opponat. Inn. c. cum M. de cõstit. Bal. auth. sed nouo iure. C. de ser. fug. et Bal. c. j. de cõtr. feu. inter pa. Et ad limitationẽ uide Bal. in c. j. de inuestitura in mari. facta. Tertiò fallit, quãdo petitur corã iudice, qui nõ habet iurisdictionem ultra partem petitã. Ita singulariter dixit Bar. l. in cõmod. in §. duabus. ff. cõmo. & uide quæ dixi in margine mei codicis, in hac l.*

LEX XI.

2 *Tempus instantiæ an posit de consensu partium prorogari.*
3 *Tempus instantiæ causæ appellationis, prorogatur per cõpromissum.*
4 *Pactum, per quod instantia prorogatur, non firmatur etiam iuramento.*
6 *Sententia lata extra instantiam quando, & quibus casibus teneat.*

a

ROPERANDVM. [a] Hæc est not. decisio. Primò ponit statutũ suum, in quo limitat tempus instantiæ. Secundò punit actorem contumacẽ. Tertiò reum contumacẽ. Quartò iudicem negligentem. Quintò aduocatos negligentes. Sextò tutores & curatores. Secũda ibi, in §. & si qdẽ. Tertia ibi, sin autẽ reus. Quarta ibi, in §. sin aũt alterutra. Quinta in §. illo proculdubio. Sexta in §. si uerò causæ. Venio ad primam, quæ uidetur dicere, Instantia causæ ciuilis durat triennio,
b exceptis causis fiscalib. & publicarũ functionũ. [b] Diuiditur istud principiũ, & primò ponit procemiũ, secũdò ponit statutũ, tertiò exceptionẽ, quartò repilogat præcedentia, quintò respondet cuidam tacitè obiectioni. Secunda ibi, censemus. Tertia ibi, exceptis. Quarta ibi, sed omnes. Quinta ibi, hoc enim. Opp. j. ea. l. §. sin autem in medio. Sol. quod hic dicitur, fallit ibi. Opp. j. ut intra cert. temp. l. fi. Sol.* quod dicit hic, fallit ibi. & in alijs legibus enumeratis in gl. quas uide p temetipsum. Opp. & uidetur, q̃ minus tẽpus statuitur, ut j. quõ & quando iud. auth. qui semel. Glo. uidetur hic uelle, & j. prox. §. q̃ per illam auth. hæc lex in aliquo mutetur, quod nõ est uerum, ut dicã j. prox. §. & ideò quandam distinctionem, quam glo. hic ponit, omitto, quia cadit melius. j. prox. §. Item opp. j. de temp. app. auth. ei qui appellat. Sol. Hic loquitur in tempore causæ principalis, ibi in tempore causæ appellationis. Opp. ext.
1 eo. c. significantib. Sol. † De iure Cano. ista lex est correcta, q̃a instãtia litis nõ perit triennio, ideò illa obseruat in terris eccl. hęc uerò obseruat in terris Imperij. Circa hanc legẽ quæro de duob.
2 Primò † an istud tẽpus instãtię posit de cõsensu partiũ prorogari. Gl. dicit q̃ non, quia istud est introductum propter publicam utilitatẽ, ex rationibus positis hic in principio legis, & ius publicum pactis priuatorum, &c. Ita dicit glo. Cont. hoc uidetur tex. j. de temp. appel. auth. si tamen. Dicunt quidam quòd istud tempus instantiæ non potest prorogari paciscẽdo simpliciter, ut hic, sed cõpromittendo sic,
c [c] ut l. cont. Alij dicunt tempus instantiæ causæ principalis,
3 non potest prorogari compromittendo, secus † in instantia causæ appellationis, ut l. contraria, & istud uidetur hodie canonizatum ext. de appel. c. quandiu. in cle. Ex prædi
4 ctis apparet, † q̃ istud pactum de prorogando termino in-
d stantiæ, cùm sit contra publicã utilitatem [d], non posset iuramento firmari, ut ext. de for. compe. c. si diligenti. Sed uidi
5 adhiberi † talem fraudẽ, q̃ una pars promitteret alteri hoc non allegare, scilicet q̃ tempus instantiæ sit peremptum, tamen istud nõ releuaret, quia iudex ipse uidens instantiã peremptã, non debet dare sententiã, quia non ualeret, ex quo instantia iam est peremptа. arg. eorum quæ dicta sunt s̃. ut quæ desunt aduo. par. l. j. quis ergo esset modus? Cogito q̃ unus modus sit tantùm, scilicet q̃ de nouo renouetur in-
e stantia uno iactu, [e] omnia repetendo, secundũ quod no. in fi. in l. mutari. ff. de proc. Prædicta intellige, nisi aliud obstaret, ut qñ est talis causa, in qua peremptа instantia esset peremptũ ius, ut in actione de dolo, & similibus, quia tunc non esset faciendũ. Quæro, quid si sententia sit lata post trienniũ,
6 † an teneat? Gl. dicit q̃ non, [f] uide istam gl. Contra istam de-
f terminationẽ opp. s̃. ut omnes iudices tam ciuiles quã militares. l. j. in fi. Pro huius declaratione debes scire quædam quæ hic tanguntur per Cy. licet nõ perfectè, tamẽ perfectius per Old. in quadã sua disputatione, quandoq̃ tempus statuitur parti, quandoq̃ iudici, quandoq̃ instantiæ, quãdoq̃ actioni. Primo casu quando tempus statuitur parti, pars nõ audiatur post tempus, ut l. peremptorias. j. sen. rescin. non
g poss. Quandoq̃ tempus statuitur iudici [g], tunc aut statuitur iudici tempus, & iurisdictioni, & tunc finito tempore iudex non potest aliquid facere, ut l. ij. §. si iudex. ff. eo. j. quõ & qñ iud. l. si ut proponis. la ij. Si uerò tẽpus statuitur iudici tantùm, tunc quod iudex facit post tẽpus ualet, sed ipse punietur, ut d. l. j. in fi. s̃. ut omnes iudi. tam ciuil. quàm mi. & ideò aduertas ad uerba statuti, q̃a ut uides, differt multũ. Quan-
h doq̃ tempus statuitur instantiæ [h], tunc illud quod iudex fa-
i cit finita instantia non ualet [i], ut hic cũ gl. Ratio, quia sententia non ualet nisi præcedant acta solennia ad sententiam, ut l. prolatã. j. de sen. sed peremptа instantia pereũt omnia acta pertinẽtia ad ordinationẽ, ut l. cum lite. ff. iud. sol. ut uidebitis j̃. prox. §. Ergo apparet q̃ sententia lata finito tempore, fertur sine libello, & litis contestatione, ergo non ualet. Facit ad hoc ff. de excus. tu. l. scire oportet. §. cõsequẽs, & quod ibi not. per doc. Quandoq̃ tempus statuit actioni, tunc non est dubiũ q̃ finito tempore finiatur actio. l. fin. s̃. de dolo. & l. su peruacuam. s̃. de temp. appell. cum si.

* *Sol. Dic inter iudicia ciuilia & criminalia hoc interesse, q̃ criminalia intra duos annos à tẽpore lit. contest. expediri debeant. d. l. fin. Ciuilia intra triennium: ut hic, §. j. cum §. sin autem utraq̃. eo. l. Conc. B.*

ADDITIO.

a *Properandum. An in executionibus sit dare instantiam, uide Bar. & Pau. in l. litibus. de agrico. & censi. li. xj.*

P. PAV. P. *Properandum. Circa materiam istam habes tractatum per Soc. Item istam l. aliter limitatã per statutum Papien. uide in primo statuto causarum ciuilium. in j. c. Pro concordia aduerte q̃ instantia causæ principalis pacto non prorogatur, secundum Bar. in hac l. properandum. in prin. contrariũ allegatur in auth. si tamen. C. de temp. appel. de quo per Imo. & Barb. in c. de causis. de off. del. qui Barb. reprehendit Im. & cõcordat. & melius uide in suo cons. lxvij. ubi plenè loquitur. Et posset capi talis cõcord. per eundẽ in d. c. de causis. ut j. opi. loquatur in j. instantia, in qua non est tantũ periculũ. in d. auth. loquatur in causa appellationis. Et istam uidetur sentire ipse Bar. in auth. ei qui. C. de appel. adde ad no. in l. Scius et Augerius. ff. ad l. fal. post Bar. & alios dom. Alex. cons. xxiiij.*

b P. PAV. P. *Functionum. uide ad hoc Com. cons. lxxj. in prin. ubi uult idẽ esse in camera fiscali domini marchionis, de quo ibi quid in fisco principis. item circa istam materiã ad faciendum quòd instantia non labatur triennio, uide Cæpol. cautela xlix. Item limita q̃ instantia non potest transcendere terminum nisi esset appellatum ab interlocutoria, quæ causam distulisset. uide Ias. cons. xxix. ad fi. Itẽ limita istud non procedere in instantia causæ emergentis, quia non finitur triennio, sed est perpetua secundum Rom. sing. cclxxix. inci. nunquid instantia. Cur. hic post prin. & Aret. & Ias. hic post Alex. Item nunquid ualeat sententia lata post terminum præfixum iudici per statutũ ad causæ expeditionẽ. Item an ualeat post terminum præfixum iudici, sed causæ. Item si stet per iudicem an currat tempus, uide Pau. cons. cccxxviij. & j. in §. sin aũt utraq̃. Nunquid aũt lapso triennio instantia finiatur ipso iure in totũ, adeò ut ius partis tollatur, uide Bal. in c. j. si de inuest. inter do. & uasal. lis oritur. Quid aũt si propter subterfugia partis instãtia labatur, an detur restitutio, uide j̃. in §. sin aũt utraq̃.*

c *Compromittendo sic. Et uide Spec. in tit. de offi. deleg. §. restat. uer. sed nunquid de tempore triennij.*

d POMA. *Vtilitatẽ. Præfixio ergo instantiæ est de iure publ. & uide quid Alex. inferat ex hoc, cons. l. uo. ij. & uide etiã Soc. cons. xxiiij. aliàs xiij. ubi ponit, an per procuratorem posit fieri prorogatio.*

e *Vno iactu. Adde q̃ Aret. in c. cãm. qui iud. alleg. & sequitur dicta Bar. hic.*

f P. PAV. P. *Quòd nõ. Ad idẽ uide Comen.. cons. xvij. inci. Hieronymus de Bischerijs. Vide Fel. c. pen. de iud. in c. de causis. de offi. deleg. Itẽ adde q̃, licet tẽpus instantiæ principalis non posit prorogari, si tamen iudex pronunciauit de uoluntate partium tẽpus non currere, interim non ualere laberetur instantia, uide An cons. xliiij. per totum. & loquitur etiam si defensor causæ fuit ille qui consensit, ne tempus laberetur. In contrarium uide quod dicit Ias. in ista l. in princ. Item quõ sententia lata post instantiam posit ualere, uide Fel. in c. de causis. de quo s̃. & Barb. ibi, & Dec. ibi. Itẽ q̃ non posit ferri sententia peremptа instantia super meritis causæ, etiam si lapsus instantiæ non opponatur, uide Alex. cons. xxxix. uol. v. in prin. Et quando statutum imponit pœnam, an posit iudicari post instantiam, uide in d. c. de causis. per Dec.*

g *Iudici. Vide etiã Fel. in c. plenè. de iud. Vide etiã Fel. in c. pen. const. in c. de*

causis.de off. deleg. ubi limitat, nisi esset imposita pœna iudici permittenti labi instantiam. De quo etiam uide Alex. in ista l. in prin.

b *Statuitur instantiæ. Vide Spec. in tit. de offi. deleg. §. restat. uer. Item si instantia. & uer. quid si statuto. Adde Cast. cons. ccxxxviij. Abb. cons. xvj. ij. lib. Are. c. uenerabilis. de iud. qui aliter distinguit.*

1 POMA. *Non ualet. Vide Pau. cons. l. & Alex. cxxxvj. uol. j. & seq. & uide etiam Alex. cons. lxxxiij. uol. iij. ubi dicit q̃ sententia lata perempta instantia est nulla, etiam si iudex pronunciasset de instantia superesse, cùm nõ superesset, & ciiij. in primo dubio uol. v. & Cas. cccxxxviij. ubi ponit, an ualeat sententia lata post terminum præfixum ipsi causæ.*

1 *Tempus instantiæ cursus quis.*
3 *Pupillus dicitur proximus pubertati, quando est prope sex menses.*
4 *In causa semper proceditur ad instantiã petentis, etiã altera parte absente.*
5 *Eremodicium actore absente contrahitur.*
6 *Iudex sententiam debet dicere, uisis actis.*
7 *Legitimæ expensæ dicuntur, quæ consueto modo fiunt.*
9 *De causa quando dici poßit non liquere.*
10 *Absens quòd non damnetur, nisi sit contumax.*
11 *Ad sententiam ab obseruatione iudicij ante triennũ actore absente, quando peruenirí poßit.*
12 *Sententia ab obseruatione iudicij, an sit diffinitiua remißiuè.*
13 *Si sententia est lata ab obseruatione iudicij, an actio remaneat in primo statu, uel si nouata.*
14 *Instantia perempta, quæ acta pereant.*
15 *Hodie actore absente, & reo præsente, & instante negotiũ liquidari põt.*

a §. ET SI QVIDEM.[a] Actor absens legitimè citatus, si de causa non liquet, condemnatur in expen. si de causa liquet, diffinitiua profertur sententia pro habente iustitiam etiam si fuerit absens, sine spe retractationis. h. d. Not.
b quod † tempus[b] instantię incipit currere post lit. contest. In casibus ergo in quibus lis non contestatur, puto q̃ incipit currere tẽpus ab ea die, qua cepit tractari de meritis causæ, ut no. doc. s̃. de procur. l. nihil. & habuistis tex. in l. nulla. eo.
2 tit. quod tene menti. Not. secundò, q̃ † prope finẽ triennij
c dicitur illud quod est propè per sex menses.[c] Et sic facit † q̃
3 pupillus dicatur proximus pubertati, q̃ñ est propè per sex menses. Ad idem facit ff. de exc. tut. l. nõ tantùm. Dixi plenè.
4 ff. de noua. l. j. ubi gl. tangit. No. iij. q̃ semper † q̃ñ una pars est absens, debet procedi ad petitionem, & ad instantiam partis petentis, ut hic, & l. ad peremptorium. ff. eo. & j. quõ
5 & q̃ñ iud. auth. qui semel. & ibi tetigi. † Not. etiã q̃ absente actore contrahitur eremodicium, ita q̃ potest peruenirí ad
6 diffinitiuã sententiã. No. aliud, q̃ † hic dicitur iudicem acta apud se cõfecta debere inspicere, ut sis cautus in pronunciationibus dicere uisis actis, & agitatis in causa, &c. non enim sufficit hoc esse agitatum, si iudex ignorat*, ut l. hæc autem. §. j. ex quibus caus. in pos. eatur. Dixi plenè in l. multùm. de cõd. & dem. No. etiã duo quæ dicuntur hic circa expensas. Primò dicit, q̃ debet condemnari in expensas quæ cõsueto modo circa lites expenduntur. Secundò in uers. sin autem ex gestis, dicit in expensis quas reus si legitimè
7 expendisse iurauerit. Ex quo no. † q̃ legitimæ expensæ dicuntur illæ, quæ cõsueto modo fiunt, & sic iudex taxare debet. Tetigi uobis in l. non ignoret. de fruc. & lit. expen. Not. casum in quo ille qui uincit, cõdemnat̃ in expensis. Vltimò not. q̃ uerus contumax nõ appellat. de hoc dicã. j. prox. §. Veniamus ad
8 apparatũ op. & uidet̃ q̃ maior † dilatio debeat dari actori absenti, ut j. quõ & q̃ñ iud. auth. qui semel. Glo. super uerbo, decẽ, cõfitet̃ contrariũ, & dicit q̃ hodie ista dilatio est aucta. Vide gl. Videte nõ puto hoc uerũ, nã auth. qui semel. loquit̃ q̃ñ cõtra actorẽ absentẽ quis uult procedere ad liquidationem negotij & diffinitiuã sentẽtiã, ideò ibi maiores dilationes statuunt̃, hic uerò loquit̃ q̃ñ contra actorẽ absentẽ proceditur ad solutionẽ, ab obseruatione iudicij, si negotiũ nõ est liquidũ, uel si est liquidũ, ad diffinitiuã. unde hoc addit̃ huic l. per auth. qui semel. quia per hanc legem non poterat negotiũ liquidari absente actore, licet per illam auth. fic. Op. ff. quæ sen. sine appel. rescin. l. j. §. item cùm ex edicto. Gl. pro sol. huius cõtrarij hic diuinat, tu dicas q̃ fuit hic legitimè ci-
9 tatus, in l. cõtraria secus. Op. iij. & uidet̃ q̃ † nõ potest esse casus in quo de causa nõ liqueat. Nã aut probatũ est per actorem, & debet uincere. Aut nõ est probatũ, & actore nõ pbante reus absoluit̃, ut s̃. de eden. l. qui accusare. Gl. nõ bene soluit, dicit enim q̃ illud q̃ actore nõ probante reus absoluit̃, in dubio est uerũ actore præsente. Istud nihil est dicere. Tu
d dic[d], q̃ lex contraria loquitur q̃ñ nõ apparet actorẽ nõ pro-
e basse, datis legitimis dilationibus,[e] ut l. fi. ff. de fer. & j. de dilat. l. j. Sed si ponimus actorẽ se absentasse, nõ datis legitimis dilationibus, tũc de causa nõ liquet. Ita loquit̃ hic. Op. quòd nõ debet recurri ad iuramentũ partis, nisi in subsidiũ,* ut l. admonendi. ff. de iureiur. & l. in bonæ fidei. j. de iureiu. Sol. speciale est hic in expensis. Op. & uidet̃ q̃ cõtumax debet perdere litẽ, ut l. contumacia. ff. de re iu. Sol. Expone ut ibi, ut cessent contraria. Vltimò op. de l. certum. §. si quis. ff. de cõfess. ubi præsens non damnatur absenti. Sol. Sed uerum
10 † est, q̃ nõ damnatur absenti, nisi sit contumax, quæ tunc eius absentia, Dei replet̃ præsentia, ut j. prox. §. Venio ad quæstiones, &
11 quæro † utrùm ante finẽ triennij posit peruenirí ad illud, quod hac l. dicit. In hoc sunt tres opi. in gl. Bul. q̃ sic. Placen. q̃ nõ. Io. distinguit. Sed opi. Placen. uidetur uerior, quia ad hoc nõ potest peruenirí, nisi prope finem triennij, siue sit absens actor, siue reus, ut j. ea. l. §. huiusmodi aũt sententia. hodie aũt uidetur secus, q̃ nõ sit necesse tantùm expectare, actore absente, imò potest citius peruenirí ad istam solutionẽ, quæ fit ab obseruatione iudi-
12 cij, ut j. de dila. auth. quod fieri. Quæro † ij. utrũ ista absolutio ab obseruatione iudicij sit diffinitiua sententia, uel inter-
f locutoria?[f] dic plenè, ut l. Titia. ff. de accu. ubi gl. tãgit, & ibi
13 tractaui plenissimè. Quæro, utrũ ista absolutione † secuta actio remaneat in primo statu, uel sit in aliquo innouata? Gl. dicit hic q̃ in primo statu remaneat, innouat̃ tñ in aliquibus. Primò in eo quòd est perpetua in xl. an. propter lit. contes. ut l. fi. j. de præscrip. xxx. ann. In hoc dicit uerũ, licet quædam gl. uideat̃ uelle dicere aliter, in l. ij. j. de fruc. & lit. expen. & ibi dixi. Itẽ innouat̃ in eo, quia adhuc durat uitiũ litigiosi, licet instantia sit perempta. Hoc tangitur per Inn. de test. in c. causam quæ. Gl. tñ uidetur dicere contrà. j. de præsc. long. temp. l. j secundũ primã lec. dic ut dixi in d. l. ij. j. de fruc. & lit.
14 expen. Quæro, utrũ acta facta in prima † causa durent in secunda, perempta iustantia? Breuiter eã quę pertinent ad litis ordinationẽ, pereũt, ut hic in tex. in eo quod dicit cautiones expirare. & l. ij. ff. iud. sol. In actis uerò quæ pertinẽt ad litis decisionẽ, glo. remittit ad no. l. is apud quẽ. s̃. de edendo.
15 tangã j. ea l. §. pe. Quærit gl. † q̃d si reus præsens uult assumere in se onus probãdi, ut diffinitiuè absoluat̃, an põt? Certè nõ poterit fieri, per istam legẽ, sed hodie absente actore po-
16 test negotiũ liqdari, ut in auth. q̃ semel. Quærit gl. † in quo innouet̃ ista lex per auth. qui semel. dicit gl. primò in numero dierũ. Secũdò, quia abbreuiat̃ tẽpus triennij. Hoc nõ placet, quia ibi loquit̃ q̃ñ proceditur ad liquidationẽ absente actore, hic uerò secus. Tertiò innouat̃, quia hodie põt absente actore procedi ad liquidationẽ, quod nõ poterat per legẽ istã, hoc est uerũ. Quartò dicit glo. q̃ hodie cadit actor ab actione ipso iure, per d. auth. quod non est uerũ, ut ibi uidistis. Qualiter debeat concipi ista citatio, quando citatur absens, uidistis j. quõ & quando iud. in l. consentaneum.

* *Ignorat. Hinc est, quòd sententia iudicis tametsi bona, non ualet si sine actis lata sit: Bar. l. is apud nu. v. s̃. de edend.* I. Conc. B.

* *Subsidiũ. Quod appellatur, furamentũ in litem, & deficientibus cæteris probationibus, ob dolum & culpam aduersarij defertur: l. in actionibus. ff. de in lit. iur.* I. Conc. B.

ADDITIO.

d P. PAV. P. *Et si quidem. Vide circa istam sententiam ab obseruatione iudicij, Comen. cons. xcij. in ij. dubio, ubi ponit quid si iudex, qui debuit pronunciare instantiã peremptam solùm diffinitiuè, & in meritis condemnauit reũ, q̃ iudex appellationis potest etiam reformare, & pronunciare bene appellatũ, & malè iudicatũ, & posteà reformare eam, & pronunciare instantiã esse lapsam. Et circa illud quod dicit Bar. q̃ in causis, in quibus lis non*

lis non contestatur, instantia currere incipit, arg. huius l. quæ loquitur etiam ubi executiuè proceditur super aliquo instrumento, quod habeat executionem paratam ex forma statutorum. Super quo uide etiam omnino Rom. cons. clxxiiij. inci. amplißime domine. De quo uide Soc. in tractatu instantiarum, in vj. q. principali in ult. fallen. ubi uidetur aliter distinguendo cõcludere. Et uide in l. mulcta. s̃. de proc. & quod ibi addidi, & Ias. hic in prin. Cur. l. j. C. de iur. calum. Item de ista sententia ab obseruatione iudicij, an per eam dicatur causa terminata, adeò, ut sit satisfactũ statuto præcipienti causam terminari debere intra certum tempus, uide Bart. l. generaliter. C. de cur. lib. xj. An dicatur diffinitiua, uide Bolog. ad cons. ix. Ioan. de Ana. Pondera omnino Angel. in l. si quis libertatem. in fin. principij. de peti. hæred. uide Ias. de quo s̃. Item uide ad ea quæ s̃. dicta sunt, Anton. cons. xliiij. in prim. dicentem in causis in quibus leges uel statuta uolunt procedi secundum puram facti puritatem, & uelo leuato non attenditur instantia limitata ex forma statutorum. Item an causæ executiuæ habeant instantiam, uide Pau. quòd sic, cons. ccxciij. aliàs ccxcij. ad fin. Alex. cons. cxcij. ponit de causis summarijs, & Cur. hic, quia ista differunt ab executiuis, & Alex. in d. con. cxcij. quod est hodie in ij. uol. dicit q̃ etiam in executiuis habet locũ talis instantia, & quòd in summarijs, & executiuis habeat locum instantia triennij, firmat latè Geor. Nata in repe. cle. sæpè. de uerb. sing. do. Benedictus de Barzijs, qui dicit istam esse cõmunem opin. in tractatu de executione instrumenti, in v. q. ij. partis principalis. Item sequitur Cast. cons. ccxciij. inci. uiso puncto, ad fin. Fel. c. pe. ext. de iud. quòd loquitur de summarijs, prout ibi loquitur Abb. & etiam de executione. Et idem sequitur Barba. ibi. Contrarium tamen tenet Aret. in d. c. pe. dum loquitur de causis executiuis, & Ant. de Cana. in tractatu instrumenti guarentigiati in xxxiij. q & multis alijs quos reperies allegatos per doc. præallegatos. Item an absoluens ab obseruatione iudicij, dicatur procedere in causa, uide Gemi. in c. statutum. §. cùm uerò ad fin. de rescrip. in vj. Item de multis quæ sunt interlocutoriæ, uide Bolo. in additionib. cons. xciij. Ioan. de Ana. Item an absolutoria ab obseruatione iudicij sit diffinitiua uel interlocutoria, uide Fel. in c. examinata. de iud. & ibi Aret. An autem in sententia absolutoria ab obseruatione iudicij requiratur citatio perremptoria, uide Ias. in isto §. & si quidem. in vij. not. & ibidem ponit quòd aliquando est interlocutoria, aliquando est diffinitiua, uide Abb. in c. ad dissoluendum. de desponsi. impub. Item quòd in causa dotis non pereat instantia triennio, uide Ias. l. j. ff. sol. mat. Vide Bal. notab. in tract. dotis. in xiiij. priuilegio.

b POMA. *Not. q̃ tempus. Sentit ergo Bar. q̃ dispositio huius legis habet locum etiam in causis summarijs, & executiuis, & uide Alex. cons. x. uol. ij. & Nic. omnino in tracta. concordan. contrarietatũ. Bar. in ult. concor. uide etiam Soc. cons. xcv.*

P. PAV. P. *Not. quòd tempus. Ex forma autem statuti Papien. incipit currere à tempore porrectæ petitionis, & in actis dimissæ atq; intimatæ parti, licet nondum esset responsum per eum, uide in primo statuto ciuilium in ij. cap.*

c *Sex menses. Vide Bal. in l. excipiuntur. ad Syllania.*

d IO. FR. RV. *Tu dic. uide Alex. & Ias. hic & Cast. qui bene distinguit, in l. oratione. ff. de fer.*

e *Dilationib. uide Bal. in l. sancimus. j. quõ & quando iud. & uide Bar. in l. admonendi. de iureiur. fuerunt uerba Inn. in c. super eo. el ij de app. Spe. in tit. de sen. prola. §. nunc uidendum uers. istud.*

f *Interlocutoria. Adde tu, & uide Fran. de Are. in c. examinata. de iu do. Maria. Soc. in c. dilecti. de lib. obl. arg. xxiij. q. v. ubi dicit quòd est interlocutoria habens uim diffinitiuæ, & quòd sit interlocutoria ita decidendo consuluit Franc. Pepius in eius cons. quod incip. in causa ad me transmissa.*

1 *Contumax quis poßit appellari.*
2 *Contra reum absentem post litem contestatam, peruenitur ad primum decretum.*
3 *Mißio in poßeßionem, quomodo fiat, quando fit executio sententiæ.*
4 *Sententia diffinitiua, an feratur pro actore absente non contumace, reo præsente, ubi quòd non.*

a §. SIN AVTEM. reus[a]. Hic incipit tertia pars, in qua loquitur de reo absente. Et breuiter dicit, Reo absente legitimè citato, si de causa liquet ad diffinitiuam sententiam peruenitur, quæ executioni mandabitur, sine spe recuperandæ possessionis, uel appellationis, & hoc prope finẽ triennij debet fieri. Opp. q̃ reus audiatur uolens recuperare possessionem, ut ff. de bon. aut. iud. pos. auth. ei qui. Sol. q̃ ibi fuit facta missio ante lit. cõtest. hic posita, quod dicu[t] habuistis in l. consentaneũ. j. quõ & q̃ñ iud. l. ij. j. ubi in rem
1 actio. Opp. ij. & uidetur † q̃ contumax appellat, unde uidetur obstare ff. de appel. l. creditor. §. iussus. Sol. hic loquit̃ de eo, qui est contumax in non ueniendo, ibi de eo qui est contumax in non exhibendo. Opp. ff. de in integ. restit. l. diuus. Sol. ibi uenit iudice sedẽte pro tribunali. Quæro pri-
2 mò, † an contra reum absentem post litis cõtest. posit peruenirí ad missionẽ ex primo decreto, cùm hæc lex dicat q̃ ad diffinitiuã deberet peruenirí? Resp. q̃ sic, ut j. quõ & q̃ñ iud. l. consentaneũ. & ita dicit hic glo. Quæro dicitur q̃ sen-
3 tentia debet mandari † executioni per missionem in possessionẽ, in qua re debet fieri missio? Gl. distinguit, Aut agitur reali, & fit missio in re petita. Aut agit̃ personali, & olim fiebat missio in omnibus bonis, hodie pro mensura declarati, ut in auth. ei qui de bonis aut. iud. poss. Vide glo. Hoc non est uerum in casu huius legis, qa q̃ñ fit missio pro executione sententiæ, semper debet fieri pro mensura debiti, non omnium bonorum*. Et ideò dicit text. primò mobilium, secundò immobilium, tertiò nominũ, in l. à diuo Pio. §. in uenditione. ff. de re iud. Item subdit hic glo. q̃ q̃ñ fit missio ex personali actione, semper audiatur de possessione. Hoc nõ potest esse uerum, quando mandatur sententia executioni. Nam tunc ideò fit missio, quia nõ soluit, non ideò, quia non uenit, & ideò possessionem non recuperat, nisi sol-
4 uat, ut l. si pecuniæ. in fi. ff. ut in pos. leg. Vltimò quæro, † an reo præsente, actore absente nõ per contumaciam, possit ferri diffinitiua pro actore? Glo. dicit q̃ sic arg. j. de adult. l. quamuis indubitati. Istud non est uerũ, quia pro absente, non contumace, non potest sententiari, ut habuistis no. in l. ea quæ j. quõ & q̃ñ iud. ff. de re. iud. l. quæsitum. est text. l. furioso. eo. tit.

* *Bonorum. Sed nec pro modico debito res magna uendẽda est: Bart. auth hoc ius porrectum. n. xvj. s̃. de sac. sanct. eccles.* I. Conc. B.

ADDITIO.

d *Sin autem reus. uide Bar. cons. c. inci. à do. Cy. ubi consuluit q̃ potest ferri sententia in absentem. And. Barba. Sin autem reus. Item subdit hic glo. de quo not. uide quæ dixi post Bart. l. si finita. §. Iulianus. ff. de damn. inf. & uide etiam ibi Bar. Adde an instantia iudicij coram arbitro duret triennio, Abb. cons. xxxix. ij. lib. & Cast. §. sequenti.*

P. PAV. P. *Sin autem reus. alia autem forma datur procedendi contra reum absentem contumacem per statutum Pap. & secundum illud etiam ite non contestata potest peruenire ad sententiam diffinitiuã, uide in ij. rub. de ordine mittendi in possess. in statutis ciuiliũ causarum, & ista sententia lata per contumaciam habetur pro iusta & ueritate sicut si esset lata contra reum se defensantem. uide Pau. cons. cccxxxvij. circa fi. licet quo ad alios uel quo ad alia negotia secus esset, quia præsumitur lata potius, quia se non defendit, quàm q̃ iustam causam foueat. uide etiam quæ scripsi in l. eius qui delatorem. ad Bar. in fi. ff. de iur. fisc. indistinctè tamẽ q̃ non præsumatur lata potius propter contumaciam, uide Bart. l. Papinianus. §. meminisse. de inoffic. testa. in ij. not. & ibi longam apostillã Alex uide omnino super omnes Fel. in c. cum Ber. de re iud. uide iij. q. Bar. inci. Perusinæ ciuitatis statuto.*

1 *Iuramentum calumniæ, quando excuset quem ab expensis.*
2 *Temeritas litigatoris quomodo cognoscatur, ut condemnetur litigans in expensis.*
3 *Si causa appellationis agitur, ex primis actis, indistinctè, uictus uictori cõdemnatur in expensis.*
4 *Iudex potest condemnare (etiam si non sit petitum) uictum uictori, in expensis.*

a §. SIVE AVTEM.[a] Victus uictori debet condemnari in expensis. & iste §. est de præcedẽti parte legis, no. tex. ibi, pro solitis expensis, &c. Opp. s̃. ea. l. §. sin autem ex gestis. Sol. ibi est casus specialis, ut uincẽs condemnet̃ in expensis. Opp. ff. de leg. ij. l. qui solidũ. §. etiã. Sol. dicit glo q̃ à regula hic posita facit exceptionẽ contumacia, ut d. §. sin aũt ex gestis. Itẽ iusta ignorantia, ut d. l. q̃ solidũ §. etiã. Ille ergo q̃
1 habet iustã cãm litigandi, excusat̃ ab expensis. Quæro † ergo utrũ

go utrũ iuramentũ calumniæ excuſet quẽ ab expenſis doc. tangũt in auth. generaliter. s̃. de epi. & cle. & ibi tetigi tibi, & gl. in auth. de iu. §. oportet. Gul. in l. iij. circa prin. ff. de iureiu. Et dicit ipſe ſic. Iuramentũ calu. excuſat à cal. nõ à temeritate, ut d. l. iij. §. j. ff. de iurei. & l. j. in prin. ff. ſi mulier uẽ. no. in poſ. mit. ſed expenſæ ueniũt reficiẽdæ, etiã propter temeritatẽ, ut l. eũ quẽ temerè. ff. eo. & inſti. de pe. te. li. ergo iuramentũ calũniæ nõ excuſat ab expen. Iac. But. nitebat oſtendere, ꝙ iuramentũ calumniæ excuſet etiã à temeritate. Nã iuramentũ iſtud cõtinet ꝙ quis credat ſe habere iuſtã cauſam, ut l. ij. §. quod obſeruari. s̃. tit. j. Et debet intelligi, ꝙ credit iuſtis rationibus, nõ temerarijs, ideò illud iuramentũ nõ præſtat, niſi ab homine legitimo, & habẽte ætatẽ legitimã, ut ibi uidiſtis, ergo apparet ꝙ nec in calũnia, nec in temeritate eſt. Credo Gul. habuiſſe bonũ intellectũ, & etiã Iac. But. Nã iuramentũ excuſat à præſumpta calumnia, itẽ à præſumpta temeritate, ſecundũ Iac. ſed pro tãto Gul. diſtinxit inter calũniã & temeritatẽ, quia calũnia cõſiſtit in animo, ideò nõ poteſt probari directò. Temeritas † aũt poteſt ex actis faciliter colligi, q̃d enim ſi errauerit in iure, ꝙ eſt lata culpa, & ſic temeritas, ut l. leges. s̃. de le. & not. in l. libellorũ. §. notat. ff. de his qui not. inf. Itẽ poteſt apparere ex actis, ꝙ actor nõ inueſtigauit omnia quæ debuit, antequã peruenireat ad iudiciũ, ut l. q in alterius. ff. de re iu. ꝙ aũt hoc doloſè fecerit, nõ põt ex actis perpendi. Et ideò placet mihi una practica quã ego induxi, ꝙ ſi apparet alterã partiũ certo tempore litis temerariè litigaſſe, certo tẽpore nõ. u. g. poſt ꝓductionẽ unius inſtrumẽti, poſt publicationẽ teſtiũ, fuit certa una pars ꝙ nõ habebat iuſtã cauſam, uel iuſtitiã, iudex debebit eam condẽnare in expenſis factis à die productionis talis inſtrumenti citra, uel ab apertura teſtiũ citra, in anteà factis nõ. Ar. pro hoc imò tex. ff. depoſi. l. ſi quis inficiatus. poteſt etiã apparere ab ipſo initio temerariè litigaſſe, & ſic cõdemnabit in oẽs expen. † Et ita Inn. & Io. And. qui dicunt, ꝙ qñ cauſa app. agitur ex primis actis indiſtinctè, uictus uictori condemnabit in expenſis. Ratio, quia errauit in iure uictus, qui uidens omnia acta hic debuit cognoſcere utrũ habeat iuſtitiã, uel nõ, ut no. per Inn. ext. de do. & cont. c. finẽ litibus. & per Io. And. in c. ignorantia. de reg. iur. li. vj. Quero utrũ iudex poſsit † cõdẽnare uictũ uictori in expenſis, ſi nõ ſit petitũ? Reſp. ꝙ iudex ſi nõ ſit petitũ, poteſt cõdemnare in expen. quia iſtud emergit in lite, & pertinet ad officiũ eius, ut hic, & l. ædiles. §. itẽ ſciendũ. ff. de ædil. edict. & l. non ignoret. de fruct. & lit. expen. tñ ſi iudex condemnationẽ omittit, non punitur ex hoc, ſi nõ erat petitũ, ut l. iiij. §. hoc autẽ iudicium. ff. de dam. infec. & ibi hoc tangitur per Dy. & ibi dixi. Et propter hoc ſitis cauti, † ꝙ ex parte actoris, ſemper ponatis in libello, petit reum condemnari ad prædicta, cum damnis, & expenſis factis, & faciendis, &c. ſimiliter ex parte rei hoc petatis.

a § SIN AVTEM VTRAQVE.[a] Hic incipit quarta pars, in qua punitur negligens iudex. b. d. Iudex negligens cauſam intra terminum triennij terminare, pœnis legitimis punietur, & ſi iudex fuerit mutatus, & ad litem terminandã, minus anno ſupererit, annus ſupplebitur. Vides
1 hic † ꝙ magis punit magnus quàm paruus, contrà in l. Pedius. ff. de incen. rui. nau. Sol. Ibi in pœna corporali, hic in pecuniaria. Opp. ff. de iud. l. proponebatur. Sol. Ibi nõ finitur iudicium, ita nec hic, tamen mutatur iudex. Opp. dẽl.
2 ſi iudex. ff. eo. Sol. ut ibi. Quæro utrùm hæc lex habeat † locum in iudicibus annalibus, & ſemeſtribus. Dicũt quidam ꝙ non, quod gl. nõ placet & meritò. nam cùm ſit iudex per annum, apparet ꝙ poteſt habere annũ quem uult iſta lex. In iudicibus autẽ ſemeſtribus uidetur ꝙ non poſsit perire inſtantia autoritate huius l. Nam cùm debeat habere annũ integrũ, & in omni capite ſex menſium mutetur, nunquã finietur inſtantia. Ita dicit gl. quã uide. Doc. noſtri dicunt contrariũ, nam hæc lex loquitur, qñ iudex mutatur ex caſu, ita ꝙ pars non potuit prouidere, ſecus ſi potuit prouidere. ar. ff. quib. ex cau. maio. l. ſed & ſi per prætorẽ. §. ſi feriæ. Sed certè, licet iſta ratio concludat in partibus, non tamen concludit in iudice ſurrogato, cui nõ eſt quid imputetur. Dicas ergo ꝙ ratio eſt, quia † tempus ſemel ſuppletũ, iterum nõ ſuppletur, ut l. fideicom. §. ſi quis decẽ. de leg. iij. & l. j. §. ſi cui ita.
3
4 ut leg. not. ca. Item ad hoc facit † ratio uitandæ infinitatis. Quærit gl. utrùm hoc caſu finiatur inſtantia. Et dicit ꝙ finitur, ſed partes reſtituuntur[b]. De quo dic ut in glo.
b

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Sin autem utraq;. Alia pœna imponitur per ſtatutum Papien. quia punitur pœna centum florenorum auri, & in expenſis & damnis utriuſq; partis. Habes in primo ſtatuto ciuiliũ ſtatutorũ. Idẽ etiã ibi in quolibet delegato & conſultore illius, & intellige ſi requiratur, uide Iaſ. hic. Quõ autem conſuli poßit iudici ſi ſit clarus in fine inſtantiæ, uide Fel. in c. pe. de iud. Vide Alex. l. ait prætor. §. ſi iudex. de re iud poſt Bar. & alios. An autem poßit pronunciare iudex non liquere de cauſa, quando non eſt clarus, & an tunc fiat præiudiciũ parti per lapſum inſtantiæ, uide Fel. c. cauſa matrimonij. ad fin. de offic. deleg. Alexan. l. ſi uni. in princ. ff. de re iudic.*

b P. PAV. P. *Reſtituuntur. De hac reſtitutione in integrum, uide Alex. conſ. ccccix. Et quid ſi propter ſubterfugia partis erat lapſa inſtantia, an poßit iudex reſtituere, uide latè Ro. con. ccxx.*

1 *Cauſa in ſententia hodie non inſeritur.*
2 *Clientulus cauſa pendente poteſt cogi ſoluere ſalarium aduocato, officio iudicis mercenario.*
3 *Cauſa in quibus ſententijs inſeri debeat.*
4 *Inſtantia licet ſit perempta, officium tamen iudicis durat, ut poßit hoc declarare, & partem in expenſis condemnare.*

a § ILLO PROCVLDVBIO.[a] Hic incipit quinta pars, in qua puniunt aduocati, breuiter dicit, Si per negligentiã aduocati cauſa differt, legitimè punietur, & ſi propter ſalariũ nõ ſolutum retardetur lis, pars ſoluere compelletur. Not. hoc ibi, ipſo uidelicet iudice, &c. ꝙ in ſententia debet inſeri cauſa. Circa quod uide qd not. per Dyn. l. qui Romę. §. duo fratres. de uer. obl. Et hoc refert Cy. ad literam.
1 Sed † hodie nõ eſt neceſſe ꝙ inſeratur cauſa, ut in c. ſicut ext.
2 de re iud. Not. ꝙ per † officium iudicis mercenarium deſeruiens cauſæ, cauſa pendente poteſt clientulus cogi ſoluere ſalarium aduocato. Videbitis j̃. de ſuffr. l. j. Quæro circa
3 hanc legẽ quæ † eſt iſta ſententia, in qua iudex debet iſtam cauſam inſerere. In gl. ponuntur tres opi. Vna eſt, ꝙ loquitur de ſententia, in qua aduocatus condemnatur, & iſta eſt clara. Alia in qua iudex abſoluit ab obſeruatione iudicij. Alia in qua declarat partes abſoluendas ab obſeruatione iudicij, quælibet eſt uera, ut puto, nam iudex abſoluit ab obſeruatione iudicij prope finem triennij, ante tamẽ elapſum triennium, ut s̃. eo. l. j. §. & ſi quidem. ſed ſi triennium eſt elapſum, tunc partes ſunt abſolutæ ab obſeruatione iudicij ipſum, tunc partes ſunt abſolutæ ab obſeruatione iudicij ipſo iure, ut s̃. l. j. in prin. & habuiſtis no. in d. §. & ſi quidem. in eo quod

quod dicit, ꝙ ſententia non ualet poſt trienniũ, licet Pet. &
b Cy. aliter dicant & malè. Ex quo no. ꝙ licet[b] inſtantia ſit †
4 perempta, tñ officiũ iud. durat, ut poſsit hoc declarare,[c] & ut
c poſsit partem propter quã hoc cõtingit, in expenſis cõdemnare. Hoc probatur in l. ſi præſes. j̃. quõ & qñ iud. & l. ij. j̃. ut intra certum tempus crim. quæſtio ter. Cætera dic ut in glo.

ADDITIO.

a *Illo proculdubio. Not. ꝙ in ſententia requiritur expreßio cauſæ, de quo per Iaco. But. in l. ij. §. ignominiæ. de his qui not. infa. ubi tradit hanc doctrinam, dicens ꝙ aut iudex uult grauare condemnatũ ultra quam conſtet effectus ſentẽtiæ ſimpliciter latæ, & debet cauſam exprimere, ut d. §. ignominiæ. & l. ſi. cum ibi no. j̃. de ſuſp. tut. & l. ſi legatario. §. fin. de fideicom. liber. Aut uult reſeruare ius, & exonerare eum contra quem fertur ſententia, & tunc debet cauſam exprimere, quæ tali effectui conueniat. Alleg. iſtum tex. & §. ſenatus. hic alleg. in gl. Aut neutrum facere, & tunc eſt conſilium, ꝙ iudex exprimat cauſam, & ſic ſententia lata ex una cauſa pariet exceptionẽ rei iudicatæ in alia, l. ſi mater. §. eadẽ. cum ſi. ff. de excep. rei iudic. De ſubſtantia aũt ſententiæ, ad eius ualiditatẽ, non eſt quòd requiratur expreßio cauſæ. c. ſicut. de re iud. Et ab hac doctrina non diſcrepat etiam Bar. in d. §. ignominiæ. Spec. in tit. de ſent. prola. §. qualiter. uer. uerũ. ubi ponit multos caſus, in quibus in ſententia requiritur expreßio cauſæ, & inter cæteros dicit, ꝙ quando quis abſoluitur ab inſtantia, & per patronos cauſæ, uel alios ſteterit quo minus potuerit intra inſtantiã cauſa diffiniri, debet exprimi cauſa, id eſt, cuius culpa ſtetit, ut hic. Et idem dicit ubicunq; iudex à iure cõmuni recedit. l. ſciendũ. ff. de app. reci. & ideò infert, ꝙ ubi uictus non condemnatur in expenſis, iuxta regulam poſitam, s̃. ea. l. §. ſin autem utraq;. debet exprimi cauſa, ut in §. oportet. in auth. de iudic. & in c. calumniam. de pœ. & idem dixit Io. And. & alij in c. finem litibus. de do. & contu. & Bar. auth. generaliter. s̃. de epiſc. & cler. & Spec. tit. de expen. §. poſtremò. arguit in contrarium, & Bal. l. præſes. C. quõ & quando iu. & in auth. ſed nouo iure. j̃. eo. & dicit ꝙ de hoc eſt tex. & no. Ioan. And. in d. c. ſicut. ubi etiam ſequitur dicta per Spec. in d. uer. uerũ in omnibus fallentijs ibi poſitis. Plures etiam caſus, in quibus requiritur cauſæ expreßio in ſententia, ponit Bal. in l. præſes. & aliam fallentiam ponit etiam glo. in d. c. ſicut. & Bal. l. generaliter. §. j. de rebus cred. Adde an in ſententia ſit inſerenda cauſa. Pet. de Anc. conſ. ccix. ubi dicit ꝙ fatuus eſt iudex qui cauſam in ſententia exprimit.*

P. PAV. P. *Illo proculdubio. Circa iſtum §. quãdo declaratur inſtantia perẽptoria, ꝙ ſit ſententia interlocutoria, uide Ioan. de Ana. conſ. xciij. ponit Bologn. ibi multa ſimilia. Et uide etiã Peruſinũ in c. cum ceſſante. ext. de app. Fel. in rub. ext. de re iud. Et dum dicitur ꝙ remanet iudex finita inſtantia in pronunciando inſtantiam peremptam, an hoc poßit facere uel arbitrator, uide in Repertorio in uerb. Inſtantia.*

b POMA. *Not. ꝙ licet. Vide Alex. conſ. cxxxvij. in princ. in ij. uol. & conſ. ix. in fin. uol. iiij. & Anna. xciij. & Alexan. xxix. uo. v. & lxvj. eo. uol. ubi dicit partem cuius negligentia lapſa eſt inſtantia, in expenſis condemnari debere.*

c P. PAV. P. *Declarare. uide concord. per Fel. c. uenerabilis. de iudi. Si autem neutra pars fuiſſet negligens, neutra condemnatur, uide Io. de Ana. conſ. xcj. in iij. dub. & ibi etiam ꝙ, ubi non obſtante negligentia iudex poteſt ferre ſententiam, & non imputatur parti.*

a § SIN Verò cauſæ.[a] Hic incipit vj. pars, in qua puniũtur administratores, breuiter dicit, Si tut. uel cura. negligentes extiterint, quo minus cauſa intra triennium terminetur, perit inſtantia iure remanente minoribus ſaluo,* & damnũ, quod inde contingit, administratores reſpicit*. h. d. Ex iſto §.
b habes colligere[b] unum ex text. & unum ex gl. primò minoribus detur regreſſus contra actorem, uel procuratorem conſtitutum à tutore, & hic tex. poteſt induci pro & contra. Videbitis tex. & tene menti. Item tene menti glo. quæ uidetur uelle ꝙ l. ultima. j̃. de teſtib. habeat locum etiam in teſtibus examinatis coram iudice, quod an ſit uerum, dicemus ibi, &c.

* *Saluo. Ita tamen ſi intra xxix. annum in integrũ reſtitui poſtulauerit: l. fi. s̃. de in integ. reſt. minor.* I. Con. B.

* *Reſpicit. Hoc eſt, elapſo prædicto tempore xxix. annorum, aduerſus tutores, uel curatores actio competit: l. j. s̃. ſi tut. uel curat. interue.* I. Conc. B.

ADDITIO.

a *Sin uerò cauſæ. Circa iſtum §. inquantùm uidetur uelle ꝙ, bona hæredum tutoris uel curatoris ſint obligata pupillo, adde ꝙ eſt caſus hic ſpecialis, ut de Com. conſ. lix. inci. quærtur. ad fi. De quo uide Iaſ. hic qui legit iſtum §. cum præcedenti. Et idem eſt in dote, uide Bar. poſt gl. l. fin. j̃. quæ res pig. obl. poſ. Bar. Sal. & alij in l. Paulus. in prin. ff. de pig. An eccleſiæ detur reſtitutio aduerſus lapſum inſtantiæ, uide Alex. conſ. cccxc. limita iſtum tex. dum dicit ꝙ prius eſt agendum contra adminiſtratores, ut per Caſt. conſ. cccxvij. in iiij. dubio. Item ꝙ ex reſtitutione ex clauſula generali, an petiposßit antequã agatur contra adminiſtratores, etiam extra caſus huius l. uide Aret. con. clxj. Et rationem deciſionis huius §. uide per Bar. l. in prouinciali. §. j. ff. de ope. no. nun. uide ad regulam huius §. Soc. conſ. ccxcix. Et ꝙ iſte §. procedat ſolùm in iudicio, uide per Bar. l. etiam. s̃. ſi tuto. uel cura. uide Abb. conſ. lxxvij. uo. ij.*

b *Colligere. Vide Alex. conſ. xxiij. in iij. dub. ubi dicit poſt iſtum tex. ꝙ minori aduerſus lapſum inſtantiæ non datur reſtitutio, ita nec piæ cauſæ, Caſtr. conſ. lxxxvij. in iiij. dub.*

LEX XII.

a REM NON NOVAM.[a] Iudices & aduocati debent iurare ſolennitet*, ut hac l. exprimitur. Not. text. ibi, uel qui ex iuriſdictione ſua iudicandi habeat facultatem. Vide glo. hic poſitam, quæ facit mentionem de iſtis iudicibus chartularijs. & in l. fin. s̃. ubi & apud quẽ. not. & perpetuò tenementi.

* *Solenniter. No. §. ſi igitur à nobis. auth. ut iudi. ſine quoquo ſuffrag. fiant.* I. Conc. B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Rem non nouam. Inquantùm glo. hic dicit, in aduocatis, l. cauetur, ſed conſuetudo non ſeruatur, etiam doct. communiter tranſeunt quòd conſuetudo non poſſet hoc tollere. uide Rom. ſing. ccccxxix. incip. tu habes.*

LEX XIII.

2 *Succumbens in interlocutoria, in expenſis retardati proceſſus condemnatur.*
4 *Si aliquis debebat citari tribus edictis, citatus nõ comparuit in primo, nec in ſecundo, ſed in tertio, debet in expenſis condemnari.*
5 *Contumax duobus remedijs cogitur expenſas reficere.*
6 *Delegati ab inferiore quòd poßint citare.*
7 *Arbitri poſſunt citare.*

a SANCIMVS.[a] Contumax non auditur, niſi refectis expenſis. h. d. Opp. & uidetur, ꝙ iſta lex ſit ſuperflua, per l. properandum. §. ſiue autem alterutra. s̃. eo. Sol. in multis † differt, ibi
1 loquitur de expenſis, quæ reficiuntur rationeb uictoriæ[b], hic de his quæ reficiuntur ratione cõtumaciæ. Item hæc lex habet locum ſecundũ glo. poſt litem conte. & ante, illa poſt lit. cõteſt. tantùm loquitur. Vide gl. innuit hæc gl. ſi aliquis ſuccumbat in aliqua interlocutoria ante litis cõteſta. uel etiam poſt, ꝙ non debet fieri condemnatio expenſarum[c], per d. §. ſiue autẽ. Nam ille habet locum poſt lit. con
c te. Itẽ in diffinitiua ſententia. Ita uidetur uelle iſta gl. quę ſatis
2 poteſt ſuſtineri, quòd uigore huius l. non fiat † condemnatio expenſarũ. Non ergo contumaciæ, nec ratione uictoriæ cõdemnabitur in expenſis ille qui ſuccũbit in interlocutoria, ſed condemnabitur ratione retardati proceſſus, ut l. nõ ignoret. j̃. de fruc. & lit. expen. & ibi dixi. Quid eñ ſi diu fuit litigatũ ſuper iura emergentia, & proceſſus diu fuit retardatus, ut l. intra utile. ff. de min. quod uidebitis. j̃. de ord. iu. l. j.
d Certè æquũ eſt ſuccumbentẽ cõdemnari in expẽſis,[d] ut d. l. nõ ignoret. facit quod not. per cano. ext. de dolo & contu. c.
3 finẽ litib. Differt † etiã, dicit gl. hęc l. à properandũ. quia hic loquit de omni damno, ibi de expẽſis tantũ, ut d. l. nõ ignoret. Opp. & uidetur ꝙ non fiat taxatio, ut l. qui reſtituere. §. j. ff. de rei uend. Sol. ut in glo. Opp. de auth. nouo iure. aliàs, poſt iuſiurandum, hic poſita. Sol. Illa colligitur, ut ſtatim

4 ut ſtatim uidebitis. Quæro primò, aliquis debet † citari e/
dictis, ſuit contumax in j. & ij. comparet in iij. an debet refi/
e cere expenſas [e]. Doc. dicunt q̃ ſic. Idem no. ext. de proc. c. ij.
5 Dixi uobis q̃ eſt tex. in auth. q̃ ſemel. j. quõ & qñ iu. † Quę/
ro quibus remedijs contumax cogatur expenſas reficere.
Reſp. Duobus modis, uel per officiũ iudicis denegantis ei
audientiam, ut hic, uel per act. in factum ex illo tit. ſi quis ius
dicen. non obtemp. l. j. Quæro, quid uult hic dicere in fin.
licet non citati ſed requiſiti. Dicunt quidam q̃ delegati non
poſſunt citare p̃ edicta, neq̃ per nunciũ, ſed per ſeipſos. Hoc
uult dicere, non citati, ſed requiſiti. Et referunt doct. q̃ iſta
fuit opin. Loth. cùm eſſet cõmiſſa quædã quæſtio ſibi & A/
zo. & una partium erat pulchra domina, unde Loth. dice-
bat q̃ nõ poterat citare per nũciũ, ſed per ſe,
ut irent ad uidẽdũ illam pulchrã dominã *.
Sed ueritas eſt, quòd poſſunt citare [f] per nun
6 cium ſicut arbitri †, ut l. ſed interpellatur. §.
j. de arbi. Nam iudices delegati habent iuriſ-
dictionem maiorẽ quàm arbitri, ut l. ait præ
tor. §. j. ff. de re iudic. & tex. hic debet exponi,
non citati ſcilicet per edicta in albo propoſi-
ta, cùm delegatus non habeat album, ſed re/
quiſiti per nuncium, uel per ſeipſum.

* *Dominam. Sed iſti boni uiri, quos diſpunge- bat affectus ille iudicũ Suzaneorum, nõ animad uertebãt præ ca lore, mulieres honeſtas, domi in ius uocari nõ poſſe: no. l. j. cum auth. ſ. de off. di. iud. & ibi add. ad Bar.* I. Con. B.

ADDITIO.

d P. PAV. P. *Sancimus. Adde etiam q̃ idem eſſet, ſi non fuit contumax, ſed proceſſus fuit nullus. Com. conſ. lviij. & generaliter quandocunq; aliquis indebitè alium in ius traxit, debet in expenſis cõdemnari. l. eum quẽ. de iud. Spe. in tit. de expen. Et circa reum contumacẽ datur alia forma per ſtatutum huius ciuitatis, habes ſub. ij. rub. de ord. mit. in poſ. Item an requi ratur citatio in condemnatione iſtarum expenſarũ propter inſtantiã, uide Fel. c. j. de iud. Itẽ q̃ iſta regula procedat etiã in actore cõtumace, qui permiſit labi inſtanciam, uide Dec. conſ. xxxiiij. ad fi.*

Sancimus. De materia legis uide quæ dixi in l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec.

b *Reficiuntur ratione uictoriæ. Quid ſi quis fuerit excõmunicatus ex contu tumacia, an prius debeat reficere expenſas antequã abſoluatur, & quibus cauſis quis teneatur reficere expenſas, anteq̃ audiatur in iudicio, uide Spe. in tit. de contu. §. nunc dicamus. uer. imò excõmunicatus. Et an ſi reus com parens petat ſe abſolui à cõtumacia, debeat in abſolutione citari actor, & quid ſi abſoluitur ſine citatione actoris, an ualeat ſententia, & ab ea poſſit appellari, uide latè Spe. ubi ſ. in uer. ſed pone excõmunicatus. cum ſi.*

c *Condemnatio expenſarũ. Sed an in iſta contumacia requiratur q̃ offerantur primo expenſæ, uide Bal. in auth. qui ſemel. j. quõ & quãdo iud. & ibi an ſufficiat uerbalis oblatio, & uide Imol. in d. §. Iulianus. Nunquid una ex tribus citationibus debeat eſſe gratuita, uide Ioan. And. in c. ij. de proc. hic alleg. circa fi.*

d P. PAV. P. *In expenſis. uide d. l. non ignoret, & talis cõdemnatio debet fieri ſtatim non expectata ſententia diffinitiua, ut uult Bar. in d. l. non ignoret. Et uide omnino Fel. in c. ad audientiam. el ij. ext. de reſc. ut ſcripſi ad Bar. in d. l. non ignoret. Et circa iſtam oblationẽ expenſarum, uide Ale. in l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. Item q̃ iuſta cauſa litigandi nõ excuſat ab expenſis ratione contumaciæ, Ant. ponderat glo. in c. finem litib. ext. de do. & contu. Aduerte tamen q̃ in reuocatione tenutæ propter contumaciam requiritur q̃ ſatiſdetur de iudicio ſiſti, etiam ſi quis poſſideat immobilia. Gl. in §. adminiſtrator. in uer. fideiuſſorẽ. in auth. de exhi. & introd. reis, in auth. ei qui iurat. C. de bo. auth. iud. poſſ. Item ad limitationẽ huius l. uide Panor. in c. fi. de reſcri. circa fi. An autem iſta lex procedat in minore, uide Alex. in aposti. in l. minor etiam. ff. de minor. uide de materia Fel. c. quoniã. de prob.*

e *Debet reficere expenſas. De hoc eſt caſus in c. querelã. de proc. & lxxiiij. diſt. c. honoratus. no. Bar. & doc. in l. contumacia. §. contumax. de re iud. & l. j. ff. ſi quis ius dic. non obtem. & §. pe. in tit. de expen. §. ſi autem lex. uer. ſed quærit. licet Iac. de Are. hic tenuit contrarium. Vide Imol. in l. qui autem ad fi. & ibi Bar. de uerb. obl.*

f *Poſſunt citare. Vide Bar. in l. ij. de iur. om. iu. & in auth. qui ſemel. C. quõ & quando iud. & Bal. in l. ij. eo. tit. Tex. eſt in §. eo. in auth. de liti. Adde tu & uide d. Mar. Soc. idem tenentẽ in rub. de dila. art. iiij. in iiij. illatione. De arbitris & arbitratori. intellige etiam quãdo ſunt electi ex neceſſitate in/ ducta per ſtatutum, per not. in l. arbitrio, & in l. ab arbitrio. ff. qui ſati. cog. in l. fi. ff. à quib. ap. non licet. in c. cum ſpeciali. de arbi. & in c. ab arbitris. de off. dele. li. vj. & idem dicit in arbitris cõpromiſſarijs, per l. ſed ſi interpellãt. in §. j. ff. de arb. quia redacta ſunt ad inſtar iudiciorum. l. j. ff. de arbit. & adde q̃ licet arbitri poſſint citare per nunciũ, non tamen poterunt citare teſtes, ſed debent citari per iudicem, ut compareant coram arbitris. Ita Bal. in l. ſed ſi interpellantur. §. j. ff. de arbit. & Maria. Soc. ubi ſ.*

AVTHENT.

1 *Iuramentũ quando debeat præcedere taxationem expenſarum.*
2 *Propter iuſtam cauſam litigandi expenſæ poſſunt adinuicem compenſari.*

a NOVO IVRE. [a] Aliàs poſt iuſiurandum. Iſta auth. corrigit l. Codicis. Dicitur q̃ prius iurabatur à parte, poſteà taxabatur à iudice, hodie cõtrà. Opp. ff. de in lit. iur. l. uideamus. §. pe. ubi prius iuratur, & poſteà taxatur. Dicunt quidã q̃ illa corrigitur per hanc glo. tenet contrariũ, &
b iſta eſt ueritas [b]. Quandoq̃ iuratur de ueritate, tunc debet
1 præcedere † taxatio. Poſtquã enim eſt iuratum, non poteſt taxari, ut hac auth. Ratio, quia taxatio ueniret contra iuramentum. Quandoq̃ iuratur de affectione, & tunc poſt iuramentum poteſt taxari, ut l. contraria, poteſt enim iudex affectionem partis inordinatam refrenare, ſed non ueritatem.
2 Quæro † quid uelit dicere tex. hic neuter debet condemnari in expenſis, propter negotij ueritatẽ. Reſp. poteſt. eſſe q̃ utraq̃ pars obtinuit in dimidia eius quod petebatur, unde compenſantur expenſæ inuicem, &c.

ADDITIO.

d *Nouo iure. Adde q̃ Bal. l. ſancimus. in prin. ſ. eo. dicit q̃ nunquam habet locum taxatio, ubi quantitas expenſarum poteſt probari aliter, quã per iuramentum ex oppoſito. Sed utrùm deferendo ſacramentum, de quo hic, ſit neceſſaria citatio partis? Bal. dicit q̃ non, in c. j. in prin. ſi de inueſti. liſoria. inter do. & uaſal. quia in odium præcedentis contumaciæ, ut ibi not. per Bar. adde not. per Bar. l. iij. §. ſi ad diem. de re mili. & in iſta auth. uide not. per Bal. in l. iij. de fru. & lit. expen.*

b *Eſt ueritas. De materia huius auth. uide Alex. in l. qui bona §. qui damni. ff. de dam. infec.*

LEX. XIIII.

1 *Ordinarius non recuſatur, ut remoueatur, ſed ut ei detur adiunctus.*
2 *Iudex delegatus iure ciuili, ſine cauſa recuſatur, ſecus de iure canonico.*

a APERTISSIMI. [a] Iſtæ leges quæ ſequuntur, nõ ſunt in uſu. Breuiter dicit, Iudices delegati poſſũt ex cauſa ſuſpicionis recuſari, * ſed partes cogentur ad eligendos arbitros qui uice delegati ſungentur. h. d. primò ponit dicendũ, ſecundò ponit & extendit illud ad delegatos à principe, tertiò ponit rationem, quartò ponit aliud dicendum in delegato à principe, quintò illud extendit ad delegatos ab alijs. Secunda ibi, licet enim. Tertia ibi, cùm poſt lit. conte. Quarta ibi, eo. Quinta ibi, quod & ſi. Quæro pri-
b mò, an iudex ordinarius [b] poſſit recuſari ut ſuſpectus. In hoc fuerunt opin. inter noſtros gloſſatores, ut hic dicitur, in j. gl. mag. ueritas eſt q̃ non po-
1 teſt recuſari ut remoueatur *, ſed ut † ſibi ali/
quis adiungatur, ut in auth. ſi uerò contige-
2 rit. quam ſtatim uidebitis. De iure can. † ui-
c detur ſecus, ut ext. de ap. c. cũ ſpeciali. Quæro, utrùm iudex delegatus [c] poſſit recuſari ſine cauſa? opiniones fuerunt inter noſtros doc. Finaliter noſtri doc. & glo. tenent q̃ ſine cauſa poſſit recuſari, & ſufficit ſolùm q̃ par-
d tes putent ſibi ſuſpectos, [d] ut dum dicit, ſuſpectum iudicem
e putat. arg. ad Trebel. l. quia poterat. [e] de iure canonico eſt ſecus, ut ext. de app. c. ſecundo requiris. §. j. Quæro, qualiter formetur libellus recuſationis? Dic ut in gl.

* *Recuſari. Iudex ordinarius non poteſt: l. nemo. j. de iur. om. iu.* I. Con. B.

* *Remoueatur. Niſi fauore miſerabilium perſonarũ: l. j. & ibi Bar. n. j. j. quando imper. interpup.* I. Con. B.

ADDI-

ADDITIO.

a *Apertißimi. Licet regulariter delegatus poſſit ante litis conteſtationẽ recuſari, ſecundũ Inn. c. cum ſpeciali. de appel. niſi recuſaretur cum circuitu, & propter ſubterfugia, quia tunc nõ poſſet aliquo caſu recuſari, pro quo allegatur caſus in c. propoſuit. de appel. & ſatis hic ſentiũ tex. Secundò limita per auth. offeratur. j. de lit. cont. de quo ibi ſcripſi.*

P. PAV. P. *Apertißimi. Adde circa iſtam materiã ſuſpicionis q̃ iuſta cauſa ſuſpicionis eſt, quãdo daretur iudex, qui eſſet aduerſarius meus in alia cauſa, uide Panor. in c. j. eẋ. de iud. Et ibi an poſſit ordinarius recuſari, ſi aſſeſſor ſit ſuſpectus. Itẽ eſt iuſta cã recuſandi, ſi fuit teſtis in cauſa, uide Fran. conſ. xx. Item quædam alia in materia uide per e. in conſ. xxix. Item not. q̃ quando iudex recuſatur ſuſpectus, cautela eſt q̃ deleget cauſam non ſuſpecto. ita Cæpo. caut. cv. Item eſt iuſta cauſa ſuſpicionis, ſi conſuluit in cauſa, Cæpo. cau. clxxij. Item nunquid commminatio ſit iuſta cauſa ſuſpicionis, Pau. conſi. xxij. circa medium. Item uide quinq; caſus ſuſpicionis per Pan. in c. accedens. el ij. eẋ. ut lit. non conteſt. uide omnino Perusinum poſt alios in c. poſtremò. eẋ. de appel. etiam ſuper gl. & ibi etiã ponit quadraginta caſus, ex quib. poteſt recuſari ut ſuſpectus. Nunquid autem princeps poſſit cõmittere cauſam alicui recuſatione remota, uide latè Fel. c. cùm inter priorem. eẋ. de excep. Perusinum in d. ca. poſtremò. de appel. Item q̃ iudex poſſit recuſari tanquam indiſcretus, uide Fel. in c. ad noſtram. eẋ. de prob. Perusinum in d. c. poſtremò. ad fi. uide etiam de materia Rom. ſing. cclx. incip. nunquid ſi aduerſarius loquatur ad aures iudicis, an poſſit ut ſuſpectus recuſari, & quomodo iudex propter grauamẽ illatum poſſit recuſari, uide Aret. in c. qualiter. el j. in. iij. no. eẋ. de accuſa. Quid autem in parib. curiæ, an poſſint recuſari, uide Bal. c. j. §. fin. de probib. feud. alien. per Fride. & q̃ ille qui fuit aduocatus contra me, poſſit ut ſuſpectus recuſari, uide Iaſ. l. ſolet. ff. de iuriſd. om. iud. & ibi habes duas limitationes ad hoc, ibi ponit etiam q̃ non eſt iuſta cauſa recuſationis, ſi ad uocatus partis aduerſæ ſit familiaris & domeſticus iudicis quem uult propter hoc aduerſarius recuſare. Item quaſdam cauſas recuſandi iudicem, et q̃ etiam tertius recuſare poſſit poſt litem conteſt. uide per Fel. c. cùm ſuper. de off. deleg. Item an uicarius poſſit recuſari propter ſuſpicionem iudicis, & econtrà, & an prælatus in cauſa eccleſiæ, & quædam alia, uide per Fel. c. inſinuante. de offi. deleg. Item quòd ille qui litigauit mecum poſſit recuſari, uide Are. in c. j. eẋ. de iud. Item an ſententia lata à iudice recuſato uel ſuſpecto ſit nulla, uide Cur. & Moder. hic. Adde Alex. conſi. cccxxvj. circa medium, ubi retenta opinione quòd etiam proceſſus ſit nullus, limitat niſi pars poſteà coram tali iudice litigaſſet, uide omnino conſ. ciij. ubi dicit q̃ quando ſuſpicio eſt notoria, proceſſus eſt nullus ſine recuſatione. Vide latè Rom. conſ. ccxx. uide Caſt. conſ. xxij. Bal. conſ. ccccxxviij. in iij. parte, incip. Statuto cõmunis Papiæ, latè Peruſi. & Præpoſi. ca. cùm in ſpeciali. in prin. in ult. q. de app. Et qui poſſint recuſari tanquam ſuſpecti, uide latè Peruſ. d. c. cum ſpeciali. Et an doct. poſſit recuſari, ſi ſit ſuſpectus doctorando, & an totum collegium, uide Fel. c. cauſam quæ. de offi. dele. Et de notario ut poſſit recuſari ſuſpectus ſolo inſtrumento, licet ſecus in iudicio, uide Alex. conſi. ciiij. uol. v. in ij. dubio.*

b POMA. *Ordinarius. Vide de iſta materia & ſeq. Panor. in cap. ſi quis contra clericum. de foro compe. Et an iſte, qui adiungitur ordinario, debeat ire pro decidenda cauſa ad domum ordinarij, uel econtrà, uide Pan. in c. ad hæc. de appel.*

c *Delegatus poſſit recuſari. Vide latè Spe. in ti. de iud. dele. §. ſed ſuperest ui dere ex oppoſito. Et quid ſi aduerſarius meus eſt mihi datus iudex delegatus. Dicitur autem aduerſarius ille qui mecũ litigat, ut in c. j. eẋ. de iud. Ad idem tex. in c. ſi. eẋ. de eo qui mit. in poſ. cau. rei ſer. & in l. ſi aduerſarius. C. de fid. inſt. an poſſit tunc recuſari ut ſuſpectus? Dicas q̃ ſic, non ſolùm ſi litigat nomine ſuo, uerùm etiam ſi nomine eccleſiæ ſuæ tanquã prælatus, ſeu ut rector. Ita dicit gl. not. in c. cùm ſuper. de off. dele. & ita tenent An. & Moder. in c. j. eẋ. de iud. ſuper quo uide Io. And. in c. legitima. in uerſi. omnia. de appel. in vj. & de his etiam j. eadem apoſtil. & an litigans mecũ poſſit recuſari in teſtem, ſicut in iudicẽ, uide Ant. & Abb. in c. j. de iud. Et finaliter concludunt, q̃ aut loquimur in eo qui habuit litem, & poteſt eſſe teſtis *. Ita intelligunt notabilem doctr. Ioan. And. in add. Spec. in rubr. de iud. dele. & in uer. eſt ſciendum. in uer. vj. aut in eo qui habet litem de præſenti, tũc diſtinguũt, aut habet criminalem aut ciuilem omnium bonorum, uel maioris partis bonorum, & tunc repellitur totaliter à teſtimonio per tex. in auth. de teſta. §. ſi uerò quis dicat odioſum. in prin. & per ea quæ not. gl. & doc. in c. cùm oporteat. de accu. & in c. pe. eo. tit. & per ea quæ habentur in c. frequens. de reſt. ſpo. & in l. propter litem. de excu. tu. Aut habet litem cuiuſdam rei mecum, & non repellit teſtem omnino; ſed*

Bar. ſuper Cod.

eſt in arbitrio iudicis, quanta fides ſit ſibi adhibenda, ita uidetur probari in d. §. ſi uerò quis dicat odioſum. in uer. ſeu aliàs. §. ſi uerò aliter odioſus. in principio. Sed tu in iſta materia conſidera duo, quæ ponuntur hic. Et adde quo ad primam concluſionem, quando prælatus agit nomine eccleſiæ, bene poteſt recuſari ut ſuſpectus, quia participat commodum, cùm ſit uſuarius uſque ad mortem, iuxta ea quæ habentur in c. præſenti. de off. ord. lib. vj. Pro qua concluſione facit c. inſinuante. eẋ. de off. dele. & ita per illum tex. determinat Ioan. And. in ſimili q. in c. poſtremò. de app. reprehendens Spec. in tit. de iud. dele. §. ſuperest. uerſ. quid ſi impetraui. Sed ubi œconomus uel procurator ageret nomine eccleſiæ, ad quos nullam cõmodum pertinet beneficij, tunc oppoſitum eſſet dicendum, primò per tex. quem Abb. & Moder. not. ad hoc in c. poſtremò. in uer. eo. negotio. de app. ubi dicunt doc. q̃ licet aliquis non poſſit eſſe iudex in cauſa, in qua ſemel fuit aduocatus, in alia tamẽ poteſt eſſe, eadem ratione in procuratore, qui in eadem cauſa propter affectionẽ excluderetur. c. Rom. de teſtib. lib. vj. Secundò, quia aduocatus cõtra me in una cauſa, non mihi dicitur inimicus, l. qui cum maior. §. fi. de bon. liber. & tradit Bar. in l. iij. §. fi. de adi. le. Iſtud dictũ Bar. non reperio, imò contrarium ponit gl. l. ſi pecuniam. §. proculdub. uer. uel hic repelle ſuam, & ibi ponderat Bal. ergo nõ repellitur, ut ſuſpectus. Pro hoc facit tex. cap. ſuper eo. & quod ibi not. de app. Fortè tamen poſſet dici, q̃ non haberet locum in eo qui fuiſſet procurator contra me, uel eſſet in cauſa capitali, uel actione famoſa, per ea quæ habentur in l. pe. in prin. ff. de inoff. teſt. & quæ ponit Bar. l. poſt legatũ. §. ſunt qui putant. ff. de his quib. ut indig. Hoc tamen non affirmo pro nũc. Vtrùm autem iudex poſſit recuſari, qui habuit litem cum parte, licet nunc ſit finita, in d. rub. non declarauit, ſed ſatis uidetur ſentire q̃ non poſſit recuſari, arg. eorum quæ dicuntur in teſte. Sed tu aduerte, quia aut iudex habuit litem mecum, & ſuccubuit, & tunc uidetur poſſe recuſari, quia præſumitur durare inimicitia aliqualiter contracta per litem adhuc ex culpa ſua. Aut obtinuit, & tunc dicit gl. ſingulariter, quam tene menti in c. ut debitus. de app. q̃ iudex nõ poſſit recuſari, ut ſuſpectus, quando ſuſpicio ſurgit ex culpa recuſantis. Sed quia communiter ibi impugnatur illa glo. ideò ſimpliciter eſſet tenendum q̃ poſſit recuſari. Adde q̃ circa dicta Ant. & Abb. declarantium dicta Io. An. ut ſ. uidelicet q̃ aliquis habuit litem mecum tunc, & modò non habet, non poteſt repelli à teſtificando, hoc uidetur eſſe falſum. imò uidetur diſtinguendum ſicut diſtinguitur pendente lite, per doc. in d. c. j. eẋ. de prob. ut ſ. quod probo, idcirco repellitur teſtis mouens litem criminalem, quia ex tali lite præſumitur inimicus, ut in cap. cùm P. & in c. cùm oporteat. eẋ. de accuſ. & probatur clarè in d. §. ſi uerò quis dicat odioſum. & etiam in d. uer. ſeu. §. ſi uerò aliter odioſus. Sed iſta ratio habet etiam locum finita lite, quia qui ſemel fuit inimicus, præſumitur durare inimicus, niſi probetur reconciliatio, ſecundum Inn. cap. cùm oporteat. præalleg. & Bal. in auth. ſi dicatur. C. de teſt. & eſt caſus quem ibi ponderat Bal. ad hoc in l. in ipſius. C. fa. ercifc. ergo pari ratione repelletur nunc ſicut tunc. Amplius dicit Spec. in tit. de iudic. deleg. §. ſuper eſt. uer. item quòd quondam, quòd inimicus etiam reconciliatus poteſt repelli ut ſuſpectus. Alleg. tex. cum glo. iij. quæſt. vj. accuſatores. quod intelligo ſi ſit reconciliatus de recenti, aliàs non procederet dictum ſuum, ut ibi not. Ioan. And. Præſumitur enim adhuc durare ſua cauſa inimicitiæ præcedentis, ex quibus repellitur adhuc ut inimicus. Facit ad id quod not. tradit Bald. in l. j. §. idem Cornelio ff. de quæſtio. Sed quia licet iſta ratio fortiſſimè adſtringat, tamen uidentur poſſe ſeruari dicta doctorum, quando ille qui habebat litem mecum non ſuccubuit, quoniam tunc licet præſumatur durare inimicitia, quia tamen uidetur contracta culpa mea, ideò teſtis ipſe non uidetur eſſe repellendus. Ita not. dicit Bal. ſecutus dictum Nicol. de Mat. in authen. ſi dicatur. C. de teſt. tenuit Bar. per illum tex. in l. j. §. cùm quis. ff. de quæſt. Pro quo facit d. §. ſi uerò quis dicat odioſum. ubi ille, qui mouit litem criminalem, repellitur à teſtimonio totaliter, donec lis fuerit finita. Igitur lite finita ſecus. Sed contra iſtam doctrinam eſt ſingularis doctrina. Imo. in c. cùm I. & A in fi. de re iud. dicens q̃ ad repellendum quem à teſtimonio non diſtinguitur, cuius culpa inimicitia fuerit contracta, ſed ſatis eſt q̃ ille teſtis habeat me odio, & illud dictum ſequuntur Moderni, quia habet maximam æquitatem, ſed poſſet fortè dici, q̃ in tali caſu non repellitur à teſtimonio, ſed non adhibetur tanta fides, ſicut dicit tex. in d. §. cùm quis. tenet Bart. ibi, quamuis ille tex. non probet dictum Bar. ſi rectè conſideretur.

* *Teſtis. Imò teſtis recõciliatus repellitur: no. ſ. in add. ab Bar. l. præſcriptione. ſ. ſi cont. ius.* I. Concen. B.

d *Suſpectos. Et an poſſim recuſare illum quem habui aduocatum contra me in iudicium. Vbi uide textum & gloſſam, & dictum cap. delicto. de teſtib.*

c POMA. L. *quia poterat. Vbi uide Alex. & Barb. in cap. suspectus. de offic. delega. & Alexand. consi. ciiij. in ij. dubio. uolum. quinto, ubi loquitur in notario actorum recusato suspecto, &c.*

AVTHEN.

1 *Iudex potest esse arbitrator inter partes, ut eas componat.*
2 *Arbitramentum non dicitur sententia, sed magis quidam contractus transactionis.*
3 *Arbitrator semper sumitur in contractu, & non lite.*

a 1 SI VERO.[a] Videtur ergo hic, quòd iudex † possit esse arbitrator inter partes, quia dicit amicabilem compositionem. cont. ff. de arbit. l. sed si seruum. §. si quis. Sol. Non potest esse arbiter, ut in contrario, sed arbitrator,* ut hic. Et ut dicit glos. in corpore unde sumitur, hoc † arbitramentum non dicitur sententia, sed magis quidam contractus transactionis[b], quia partes recedunt à lite, pro eo quod nos dicemus ad idem, ff. de arb. l. Pōponius. §. recepisse. Et sic, si bene † aduertis, arbitrator semper assumitur in contractu, & nunquam in lite. Nam præcedit inter nos iste contractus trãsactionis, uel pacti simplicis, secundum quod arbitrator ille declarabit. Tangunt doc. in l. si qui ex cōsensu. s̄. de episcop. aud. Plenissimè iam dixi in l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. Hic non sunt alia.

* *Arbitrator. Vt intelligas quid sibi uelit Bar. sciẽdum est, duo esse arbitrorũ genera, unum ut sit æquum, siue iniquum fuerit quod statuerint arbitri, eis standum sit, aut pœna committatur & isti sunt quos Bart. Arbitros nuncupat. Alijs boni uiri arbitrium inest. l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro soc. Quos Bar. Arbitratores appellat.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a POMA. *Si uerò contigerit. Ad istam auth. inquantùm loquitur de episcopo, uide Alex. consi. clxxxij. uol. ij. ubi ponit quòd loco episcopi possit alius dari, quoties episcopus, uel eius uicarius essent remoti. Ad istam auth. uide Panor. in c. licet ex suscepto. uer. septimus casus. & quæ ibi posui, de foro compe. & Oldr. consi. cxlvij. & no. q̃ arbitramentum non solùm dicatur quædam transactio, quando in forma dictum est, q̃ amicabiliter de iure & de facto procedatur, sed etiam si tantummodo dictum est, quòd de iure procedatur, & uidetur sentire Imo. in l. si ex duobus. in v j. quæst. Bar. dum alleg. l si duo. ff. de arbi. & ibi sequitur Besu. ff. de duob. reis. quod not. perpetuò.*
P. PAV. P. *Si uerò contigerit. Circa istam associationem episcopi, uide omnino Alex. consi. cccxxvj. ubi inter cætera ponit quòd si episcopus sit absens, quis debeat associari.*
b *Transactionis. Qualiter istud intelligatur, uide Bar. in l. quòd si Ephesi. §. j. ff. de eo quod certo loco. & in d. §. arbitrorum. in j. quæst. & in l si de meis. §. ex compromis. de arb. quod & ibi dixi in prin. & id quod hic d. Bar. sequitur Ang. hic. Adde tu, & limita dispositionem huius auth. singulariter secundum Host. non procedere quando in prouincia esset alius iudex secularis qui esset superior iudicis recusati. quia tunc ipse esset adeundus. Ita not. Host. c. nouit. de iud. & refert & sequitur Ant. de But. & alij de foro compe. & ibi etiam Sozin. qui ex hoc infert, q̃ quando in ciuitate datur superior, si recusatur ordinarius inferior, tunc superior debet adiri, quod dicit not. Secundò limitat hanc auth. d. Sozin. in d. c. licet ex suscepto, quòd habeat locum in iudicibus secularibus subiectis Imperio, secus in subiectis ecclesiæ. allegat quod habetur in d. c. si duobus. in glo. fin. eẋ. de appel.* I. T. S.

LEX XV.

CERTI IVRIS. Magistratus militares, & homines illiterati, possunt esse iudices. Sed quomodo iudicabunt in scriptis, qui literas nesciunt? Dic ut l. fin. j̃. de sent. ex breui. reci.

LEX XVI.

1 *Delegatus principis, & subdelegatus ab eo exequitur eius sententiam.*
2 *A sententia arbitrorum iuris, & sic electorum uigore statutorum appellatur.*
3 *Quando appellatur à sententia, sententia mandatur executioni per iudicem appellationis.*

a VM Specialis. Libellus recusationis debet offerri coram iudice recusato, si est præsens, aliàs coram iudice eius loci ubi est pars, qui debebit partes cogere ad arbitros eligendos[a], quorum sententia per primum delegatum executioni mandabitur, sed ad delegantem appellabitur. Ex
1 isto fine habes not primò q̃ † iudex delegatus mandat suã
b sententiam[b] & eorũ qui uice eius cognoscunt, executioni. Quod intellige in delegato à principe. Plenè dixi, & ibi glo.
2 tangit in l. à diuo Pio. in prin. de re iud. No. ij. † q̃ ab arbitris, qui eliguntur ex potestate legis, potest appellari, & ideò
c isti arbitri, qui eliguntur ex forma statuti[c], de necessitate, magis habent uim iudicũ delegatorum quàm arbitrorum, quod millies allegaui, & tene menti, & hoc utile est propter multas differẽtias, quæ sunt inter arbitros, & iudices deleg.
3 Vltimò no. † q̃ quãdo à sententia appellatur, sentẽtia mandatur executioni per iudicem appellationis. dixi uobis in l. præcipimus. uer. officijs. & l. eos. in prin. j̃. de appel.

ADDITIO.

a *Eligendos. Quid si essent plures iudices, & unus esset suspectus, an alij possunt cognoscere de causa suspicionis, uide Spec. in tit. de accusa. §. fin. uers. sed quid si unus.*
P. PAV. P. *Eligendos. Et idem esset in arbitris electis de uoluntate partium ex iussu tamen iudicis. l. arbitrio. secundũ intellectum Ang. ibi ff. qui satisd. cog. ubi Abb. dicit ita seruari. Et de materia istorum arbitrorũ, qui eliguntur ex necessitate statuti arbitri tanquã arbitratores & amicabiles compositores & amici communes etiam q̃ eligantur ex necessitate ita disponẽte statuto, tamẽ censentur isti ut arbitratores, & procedũt ut arbitratores postpositis solennitatibus iuris ciuilis. Ita signanter Pet. de Anc. cõs. cclxx. inci. pro declaratione primi dubij, quod est notandum pro statuto Papien. & communiter aliorum cogentium affines ad compromittendum, q̃nia loquuntur per uerba ampla, de iure & de facto, &c. ideò tales nõ dicuntur iudices, nec iudicãt tanquã iudices. Et ista lex procedit solùm quãdo eliguntur ut arbitri. Ita etiam sequitur Fel. c. fin. de re iud. licet alleget Pet. de Anc. in d. cons. corruptè in numero.*
b *Mandat suam sententiam. Vide latè Spe. in tit. de recusationibus. §. qualiter. usq; in fi. illius tit. & ibi forma.*
c POMA. *Forma statuti. Et an ab his possit appellari, uide Are. in l. nemo potest. xv j. quæst. Bar. ff. de leg. j. & Alex. cons. cxxij. uol. iiij. & Fel. c. j. de const. in ult sol. Pan. c. pastoralis. §. j. de resc. & Aret. cons. lxxxvij. Bal. cccl j. in v. par. & Aret. cons. lxxxvij. Fel. c. fi. de re iud.*

De sportulis. Tit. II.

LEX I.

QVISQVIS. Executor, qui fuit in principio litis, debet in ea usq̃ ad finem persistere. Hæc de consuetudine in executoribus nõ seruantur hodie. De hoc tetigi uobis in l. cũ sentẽtiã. j̃. de sent.

LEX II.

OMNIBVS. Si executores non fuerunt idonei, sed negligentes, remouentur, & alij in corũ loco surrogantur. h. d. No quòd iudices delegati possunt eligere nuntios, & electos remouere. Non habetis hic alia.

De pedaneis iudicibus. Tit. III.

LEX I.

PROCVRATORI. Sententia lata à delegato ab incompetenti iudice, est ipso iure nulla. Ad euidentiam tu debes scire, quòd procurator Cæsaris est competens iudex inter fiscum & priuatum, ut l. j. §. ubi & apud quem. non est ergo iudex inter priuatos. Ideò pono casum in

in terminis, &c. Glo. format hic duas quæst. dic ut in glo.

LEX II.

1 *Merum imperium est, quod expeditur officio iudicis nobili, & respicit publicam utilitatem.*
2 *Mistum imperiũ est, quod expeditur officio iudicis nobili, & respicit priuatam utilitatem.*
3 *Iurisdictio est, quæ expeditur proposita actione per officium iudicis mercenarium actioni deseruiens.*
4 *Iurisdictio est triplex.*

a PLACET.[a] Habeo istam l. pro difficiliori, q̃ quæ sit in C. meo uisa in tex. & in materia. gl. nostræ intricant multùm istam l. Ego pono tibi casum secundũ quod istam l. intelligit Iac. de Are, quam lect. doct. cõmuniter tenent. Ad euidentiam huius l.
1 præmitte, q̃ primò est † merũ imperium, quod expeditur officio iudicis nobili, & respicit publicam utilitatem, ut l. im
2 perium. de iurisd. om. iud. Itẽ est mistum † imperium, quod expeditur officio iudicis nobili, & respicit priuatam utilitatem, ut l. nec quicquã. §. ubi decretũ. & ibi not. ff. de off. procon. & leg. & l. iubere cauere. de iur. om. iud. plenè de hoc in
3 l. j. ff. de dam. infec. Et est tertiũ, s. † iurisdictio quæ expeditur proposita actione, per officium iudicis mercenariũ actioni deseruiens, ut not. in d. §. ubi decretũ. & in l. iiij. §. duas. ff. de dam. infec. & d. l. imperium. Et hæc iurisdictio sic diuidit in
4 tres, † quia quædã iurisdictio est magna, s. quæ respicit causas status ingenuitatis, & libertatis, uel causas pecuniarias ultra trecentos solidos, ut in auth. de iud. §. audient. Quædã est causa media, s. trecentorum solidorum, ut j̃. ut in d. §. audient. Quædam causa minima, de quibus loquit j̃. de sen. ex breui. rect. auth. nisi breuiores. Hoc premisso, lex nostra breuiter hoc intendit, Causas medias præsides debent audire per se, uel delegare, reseruata sentẽtia, nisi per occupationes publicas, uel causarum multitudinem impediantur, causas uerò meri & misti imperij, & causas iurisdictionis magnas, iudicent per seipsos, causas uerò minimas delegent indistinctè. h. d. hęc l. fi. Ista l. habet quinq̃ partes. In prima parte dicit, q̃ causæ mediæ, id est, de quibus præsides non poterant cognoscere ante istam legem, non dico propter iurisdictionis defectum, sed ne aliæ causæ magnæ impedirẽtur, hodie debent de eis cognoscere per seipsos. Primò uideamus literam. Dic super uer. non possent, non propter defectũ iurisdictionis, sed ne aliæ causæ impedirentur. super uer. adhibere. i. hodie per se debent cognoscere, possunt tamẽ cognitionem delegare, reseruata sibi sentẽtia, ut l. hac. in uer. quod usq̃ adeò, quem hic iunge. & est ij. pars istius l. Dicit Imperator per hoc, Vos diminuitis honorem & iurisdictionẽ præsidis prouinciæ. Imperator rñdet, q̃ prædicta debent intelligi ita q̃ ex hoc iurisdictio præsidis non sit diminuta, potest enim cõmittere cognitionem reseruata sibi sententia. h. d. Iacob. de Aret. uide tex. & gl. super uer. nec diminuta uideãtur sed aucta, quia pōt committere cognitionẽ, sed ipse sentiat, quia est ei honori, secundum Iac. de Aret. Redeamus ad uer. ita tamẽ quæ est iij. pars legis, domine Imperator, quid si præses impeditur iudicare propter publicas occupationes, uel causarum multitudinem? certè tũc poterit committere etiam sentẽtiam in dictis causis medijs. Quarta pars incipit ibi, q̃ non ita, &c. in qua loquitur de causis meri & misti imperij. Quæro utrùm propter publicas occupationes, & causarum multitudinẽ posit causas meri & misti imperij delegare? Rñ. imperator & dicit q̃ non, hunc uer. intellige, nisi fuerit absens, ut l. j. §. huius rei. de off. eius cui man. est iurisd. Sequitur, dum tamen. & est v. pars, quæ loquit de causis & iurisdictionibus maioribus, quæ non possunt delegari. Ad istum fin. opp. j̃. de ord. iud. l. j. Sol. ut in gl. quia ibi impediebatur propter carbon. non propter iurisdictionis defectum. Opp. de l. si quis libertatẽ. ff. de pet. hæ. Sol. Ibi loquitur de causa seruitutis, hic de causa ingenuitatis, & libertatis. Materiam meri & misti imperij, tractabo hoc anno futuro, quantùm melius potero usq̃ ad pellem, & quia hæc lex perficit de causis meri & misti imperij, de causis & iurisdictionib. maioribus & medijs, de minimis nihil dicit, sed dicetur in l. fin. ideò eam hic iunge, &c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Placet. circa materiã delegationis causarũ meri & misti imperij, uide quæ addidi in l. j. ff. de off. eius. & in l. more. ff. de iur. om. iu.*

LEX III.

PLACET. Iudices delegati debent iudicare, nec possunt ad delegantem remitteret, & ab eis potest appellari. h. d.

LEX IIII.

a PLACVIT.[a] Si iudices delegati cãm determinare impedient, debet causa alijs subdelegari. Quod dicitur de iudice delegato impedito, intellige si impedimẽtum est longũ, secus si impedimentũ est breue, ut l. fi. de leg.

ADDITIO.

a *Placuit. An causæ misti imperij, quæ requirunt magnam causæ cognitionem & etiam coertionem, possint delegari interueniente aliquo ex impedimentis, de quib. hic, uide quæ scripsi in l. j. ff. de offic. eius. ad Bar.*

LEX V.

QVAEDAM Sunt. Causæ iurisdictionis minimæ, possunt sine distinctione aliqua delegari.

Qui pro sua iurisdictione. Tit. IIII.

LEX VNICA.

1 *Sententia nulla ex defectu iurisdictionis, non potest consensu partium ualidari, potest tamẽ ualere in uim pacti.*
2 *Sentẽtia lata à delegato, ut ualeat, requiritur quòd sit causa de iurisdictione delegantis.*
3 *Sententia lata à delegato, qui aliàs erat ordinarius, an ualeat si non processit ut delegatus.*
4 *Si iudex delegatus à principio caruit iurisdictione, & lite pendente superuenit, quomodo ualeant acta, & sententia.*
5 *Delegatus principis potest subdelegare causas meri & mistiimperij.*

a IN CAVSARVM. Non potest delegari causa, quæ ad iurisdictionem delegantis nõ pertinet, & ille cui delegatur, debet esse de iurisdict. delegantis[a]. Item cùm delegatus principis subdelegat, appellat ad ipsum. Habet tres partes. Primò quando causa non est de iurisdict. delegantis. Secundò quando nec causa, nec persona est de eius iurisdictione. Tertiò loquitur de delegato à principe, secundum glo. nostram. Secunda ibi, quod si quis. Tertia ibi, hoc teneant nisi. No. fin. huius l. quia nescio alibi. Opp. j̃. communia utri. iu d. l. ij. Dicit glo. fateor quòd sentẽtia est nulla ipso iure, nisi à partibus approbetur, ut l. cõtraria. Vide glo. quã
b perpetuò tene menti. Tenet glo. ista,[b] q̃ sentẽtia nulla † pro
1 pter defectum iurisdictionis iudicis, potest per consensum partium ualidari. doc. omnes tenent contrarium, ut l. si expressim. ff. de app. j̃. de iurisdict. om. iud. l. priuatorum. Non ob. l. ij. j̃. communia utri. iud. quia ibi ex illa approbatione
c non ualidatur sententia ut sententia, sed habet[c] uim cuiusdam contractus, quasi partes fecerint per contractum illud, quod continebatur in sentẽtia. Opp. ff. de off. eius cui mãd.
2 est iur. l. & si prætor. Sol. ad † hoc ut sententia lata per delegatum ualeat, sufficit quòd causa pertineat ad iurisdictionẽ delegantis, nec est de necessitate, quòd ille, cui delegatur, sit de eius iurisdictione, ut l. contraria. Sed quantùm ad hoc ut delegatus posit compelli, requiritur quòd sit de iurisdictione delegantis. Ita debet intelligi. Opp. ad fi. nostræ l. de l. j. in fi. ff. quis & à quo appel. Sol. quidam habent hic, ad nos. & tunc concor. quidam habent, ad eos, & tunc dic quòd specialiter est in delegato à principe, ut ad eum appelletur ab eius delegato, ut hic, & est hic singularis casus. Quærit glo. super
3 princip. de duabus quæstionibus. Primò, quid si ille, † cui

est facta delegatio, aliàs habeat iurisdictionem, & partes sci=
enter corã eo litigauerũt, an ualeat sententia? gl. uidetur dice
re ꝙ sic. Tu dic secundũ Azo. inspicienda acta, an cognoue/
d rit ut delegatus [d], & non ualeat, ut hic, & s. ti. j. l. j. an cogno/
uerit ut ordinarius, ex uigore iurisdictionis ꝓrogatæ, & tũc
4 ualeat. Ita debet intelligi gl. Quęro quid si in prin. causæ † de
legans carebat iurisdictione, posteà pendente causa, iurisdi
ctio superuenit, an confirmetur iurisdictio delegati? dicit gl.
ꝙ sic ab isto tempore, non tamen trahitur retro. Contra. no.
gl. in l. j. j. ubi de cri. agi opor. & ibi dicam tibi. Vltimò quæ/
5 rit gl. † quid si princeps delegauit causam meri & misti im/
perij, an illam causam posit subdelegare? Et tenet glo. hic ꝙ
sic. Mar. Syl. tenet contra. Puto gl. uerum dicere, per hũc tex.
qui hic dicit, nullo personarũ causarúm uc, &c. & sic sine di/
stinctione causarum delegatus à principe subdelegat. Idem
tenet Guliel. de Cu. l. j. de off. eius cui man. est iurisd. ar. l. pa/
ter. §. quindecim. de lega. iij. & dicemus in l. j. de off. eius cui
man. est iurisd. sic est singularis casus hic, ꝙ delegatus à prin
cipe causam meri imperij subdelegat, &c.

ADDITIO.

a *Delegantis. Circa materiam an papa uel episcopus posit delegare causas
clericorum, & econtrà, an princeps laicus posit delegare causas laici cle
ricis, an fratres minores sint capaces delegationis, istam quæstionem uide
per Ias. in rub. de off. eius, & sex requisita ut posit fieri delegatio, & de-
legatus compelli, uide per Ias. in l. eum qui. ff. de iur. om. iud. Item q, episco
pus uel alius clericus posit esse delegatus principis secularis, uide Fel. c.
inter dilectos. ex. de fid. instr. An autem ad petitionem clerici posit papa
delegare causam contra laicum, uide Bolo. in additio. ad cons. lxxxiiij. Io.
de Ana. Item de eo quod dictũ est s. an posit causa ciuilis clericorum dele
gari laico, uide Are. c. ij. ex. de iud. ubi etiam ponit, an posit constitui lai=
cus uicarius episcopi, uel alius administrator uel procurator ecclesiæ, &
latius ibi uide Dec. & alia in discursu. Item ad ea quæ dicta sunt s. an cleri
ci, uel religiosi posint esse delegati inter laicos causarum merè laicalium,
uide latè Barb. in rub. ex. de off. deleg. concludentem q, non. Vide Dec. c.
ij. de iud. latè de istis. Et q, econtrà, si clericus sit delegatus laici, an posit co
gnoscere de causis spiritualib. incidentib. uide latè Fel. c. cũ si generale. de
fo. compe. habes ad Bar. in l. Titia. ff. sol. mat.*
b POMA. *Tenet glo. ista. uide glo. in c. significasti. ex. de fo. comp. Pano.
cons. xcij. in j. uol. ij. & cons. xxx. uol. ij. & cons. lxij. eo. uol. Fel. c. cùm ex
officij. de præscrip.*
c *Sed habet. Adde tu & uide So. in c. significasti. art. vij. q. viij. de fo. comp.*
d *Vt delegatus. Tex. est in l. sed & si secundum. §. si quis iudex. ff. de arb. &
in c. super. de off. deleg. & in c. ex parte Asten. de concess. præb. & in l. si is
ad quem. de acq. hær. & in l. prætereà. de eo qui pro tutore sed si litigarũt
coram eo tanquam ordinario, tunc ualebit processus. allegat l. j. §. ij. uers.
sed & si. s. de iud. ubi satis est, q, partes processerunt ex capite prorogan=
di, licet iudex errauerit, sed procedat opi. Inn. in c. cùm ex officij. de præsc.
Spe. de iur. om. iud. §. j. uer. & ita etiam Bar. l. si per errorem. de iur. om.
iud. & Bar. in repe. l. falsus. C. de fur. & ita etiam tenet Ful. in d. l. si per er
rorẽ. de quo etiam per Bar. l. eum qui. de iur. om. iud. & in d. l. falsus. & e=
tiam hic, & Cast. d. l. ij. §. prætor. in prin. de offi. eius, & per Rom. ibidem
qui impugnat primum membrum s. scrip. distinctionis, & mouetur, quia
ibi est defectus in causa efficiente, &c. Vide Alex. quia inueni hanc apo=
sti. in reportatis Alex. in l. si per errorem. ff. de iur. om. iud.*

a *Ne quis in sua* * *causa* [a]. *Tit. V.*

* *Sua. Hoc est, ipsi uxori, liberis suis, libertis, uel ijs quos secum habet: l. qui
iurisdictioni. ff. de iur. om. iud.* I. Con. B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Causa. Limita non procedere in principe uel populo
non recognoscente superiorem. Vide Fel. c. cùm uenissent. ex. de iud. Vide
ibi latè Dec. ubi etiam quid in inferiore à principe.*

LEX VNICA.

1 *Qui non recognoscit superiorem, est iudex in causa propria.*
2 *Ciuitas, quæ non recognoscit superiorem, iudicat in propria causa.*
3 *Episcopus an posit esse iudex in causa suæ ecclesiæ.*
4 *Potestas an posit esse iudex de iniuria facta eius familiæ.*

a GENERALI. [a] Rub. summat l. Hoc intelli/
1 ge uerũ, nisi in iudicib. qui † nõ recognoscũt
superiorẽ, tũc eñ ipsimet iudicãt causas suas,
ut ff. de hær. inst. l. & hoc Tiberius. & ita uide/
b mus de facto in ciuitatib. [b] quæ nõ † recogno
2 scunt superiorẽ. Pro quo facit gl. in l. si alius. §. bellissimè. ff.
3 quod ui aut clam. † Quæro an episcopus posit esse iudex
in causa suæ ecclesiæ? Vide per Inn. ex. de elec. c. nosti. Item ui
4 de circa prædicta ex. de iud. c. cùm uenisset. Item † an Pote/
stas posit esse iudex de iniuria facta familiæ suæ? Iac. de Are.
disputauit q. q̃ Cy. hic ponit de uerbo ad uerbũ, & ego dixi
in l. si quis fortè. §. si quos. ff. de pœ. Cætera dic ut in glo.

ADDITIO.

d POMA. *Generali. Vide Alex. cons. j. uol. v. Fel. c. j. de prob. ij. notabili.
& in c. post cessionem. de prob. Anto. de Prat. in cons. inserto in consilijs
Barb. uol. j. & cons. xxiiij. uol. ij. Pan. c. cùm uenissent. de iud.*
b *In ciuitatibus. Et limita hanc l. ut per Bar. l. ex sententia. ff. de testa. tut. ubi
dixi q, Potestas non potest pronunciare super tota iurisdictione, sed an sit
Potestas super una causa tantùm, bene potest pronunciare, ex opposito.
& ad hæc quæ dicit hic Bar. uide quæ habes post glo. in c. j. de maledicis.
Adde an episcopus posit esse iudex in causa ecclesiæ suæ. Oldr. cons. clvj.
et de iniuria facta familiæ, dicit Cast. q, Potestas posit cognoscere si est no
toria, quia potius dicitur exequi, quàm cognoscere.*

Qui legitimam personam. *Tit. VI.*

LEX I.

a SI CVM Esses. [a] Sententia lata contra minorem de=
fensore carentem, non ualet* h. d. cum l.
sequen. Super l. j. dicit glo. ꝙ hoc est ue=
rum in sentẽtia diffinitiua, secus interlocu/
tória. Intellige interlocutoria de mittẽdo ex
primo uel secundo decreto, ut uidistis in l. si
præses. quomodo & quando iud.

* *Valet. Nisi quod ad suum commodum attinet: l. nulla. ff. de legi.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Si cùm esses. Circa istam materiã, adde Pet. Berar. sing. lxvj.
q, minor non habeat legitimam personam standi in iudicio, limita nisi iu=
raret non contrauenire processui & sententiæ, uide Ias. auth. sacramenta.
C. si aduer. uend. ubi etiam hoc limitat, sed non firmat. Et an in criminalib.
& ubi proceditur sine figura iudicij, minor posit stare in iudicio, uide A=
re. l. cùm & nos minores. C. si aduer. rem iud.*

LEX III.

1 *Iudicium momentaneæ possessionis, quare sic dicatur.*
2 *In isto iudicio momentaneæ possessionis lis contestatur, probationes tamẽ
non requiruntur ita clarè.*
4 *Minor licet posit agere in causa possessoria, nõ tamẽ potest conueniri.*
5 *In causa possessionis, quando posit fieri articulus de proprietate, uel dica
tur impertinens.*
6 *Testis deponens super articulo possessionis, si deponat etiam de proprie
tate, ualeat eius dictum.*

MOMENTANEAE. Hæc est difficilis l. &
multùm utilis & notabilis. Et diuiditur in tres
partes, secũdum lec. magis utilem. Primò dicit,
ꝙ minor habet legitimam personã in causa mo
a mentaneæ possessionis. [a] Secundò, ꝙ nõ habet legitimam
personam in causa proprietatis. Tertiò, ꝙ nõ potest per mo
dum reconuentionis minor recõueniri in causa proprieta/
tis, sine legitimi administratoris autoritate. Secunda ibi,
sub colore. Tertia ibi, nihil autem. & hoc sit
pro summario secundum lec. Azo. magis u=
1 tilem. † Quæro quare dicitur iudicium mo
mentaneæ* possessionis? Rñ. dicunt quidã
quia cognoscitur de causa summariè. Domi
ni, non intelligatis summariè, hoc est, sine li=
bello & litis contestatione, quia in eo debet

* Ego *momentaneam possessionem appello eã, quæ breui temporis momento hoc est, trib. annis: §. j. Inst. de usuc. uel furto surrepta confestim amittatur: l. si rẽ. ff. de acq. poss.* I. C. B.

lis contestari, ut Inst. de interdic. §. retinẽdæ. & plenè dico in
l. naturaliter. §. nihil commune. de acq. pos. Sed summariè,
quia probationes non requiruntur ita claræ, ut j. quorum
bo. l. j. & ibi dixi. Potest tamen agi aliquo possessorio, ut con
dictione ex l. momentaneæ. j. unde ui. in quo cognosceretur
summariè, ut ibi dixi. Dicit tex. & ibi gl. sentit. & ibi dixi uo=
bis. Vel dic momentaneæ, quia possessio est apta momento
3 durare penes uincentem. † Quæro secũdò, de quo iudicio
possessorio loquatur hic? Rñ. licet gl. hic uariet, tamen ueri/
tas est ista, ꝙ prout refertur ad personam minoris, potest in
telligi de iudicio possessorio adipiscendæ uel recuperandæ
possessionis, ut j. si per uim. l. j. Nam adipisci non potest ipse
possessionem sine domini uolũtate, nec diceret habere per/
sonam legitimam in iudicio. In hoc uidetur residere ista glo.
Quæro, utrùm iudicium momentaneæ possessionis, posit
contra minorem intentari. Quidam dicunt ꝙ nõ, quia hic
dicitur actio, nõ autem loquitur de defensione. Ita ponunt
4 quidam † casum in fi. nostræ l. ꝙ minor non posit conue/
niri de possessione, licet posit agere, quod satis mihi placet,
quia in eorum fauorẽ est inductum, ut posit agere de pos-
sessione, ergo non debet redundare in eorum læsionem ꝙ
posint cõueniri. Vltimò, gl. tua hic in fi. dicit no. ar. ꝙ testes
in causa possessionis non sunt interrogandi de proprietate,
b & si interrogentur, non ualet [b] dictũ eorum. Ista gl. potest in=
5 telligi duobus modis. Primo † an in causa possessionis pos
sit fieri articulus de proprietate, uel dicatur articulus imper=
tinens. Rñ. ꝙ quãdoq; articulus proprietatis est imperti/
nens in quæstione possessionis, quandoq; in interdicto re=
tinendæ, ut dixi in l. j. j. uti posid. quandoq; in interdicto a/
dipiscẽdæ, ut l. fi. & l. j. j. quorum bon. l. j. quorum legat. & in
qualibet earum no. in l. ij. j. de edict. diui Adria. tol. & ibi no.
Item quandoq; in interdicto recuperandæ possessionis, ut
in casu leg. conquerebatur. j. unde ui. & ibi glo. notab. & be=
6 ne. & ibi dixi. † Secundo modo potest intelligi, quòd si ar=
ticulus de possessione tantùm dicat, & testis deponit de pro
prietate, an ualeat? Breuiter omnes doc. intelligunt sic, Aut
testis iurauit simpliciter dicere ueritatẽ super his, quæ in ar/
ticulis continentur, & tunc illud quod dicit de proprietate,
non ualet, quia deponit nõ iuratus, ergo, &c. ut l. iurisiurã/
di. j. de testi. Aut iurauit dicere ueritatem super articulis, &
tota causa, & tunc ualeat dictum eius, &c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Possessionis. An repræsentetur maior in hoc iudicio, et an
si lædatur, posit restitui in integ. uide Ias. l. sciendum. de uer. ob.*
b *Valet. Et no. gl. q, probatio eius, quod fieri non debuit, nihil releuat, limita
ut habes per Alex. l. à diuo Pio. §. si quis. de re iud.*

*Vt nemo inuitus agere, uel accusare coga-
tur.* *Tit. VII.*

LEX VNICA.

INVITVS. Item tex. ꝙ tit. non eget summa/
rio. Dicit tamen glo. ꝙ ex causa quandoq; statui
tur terminus ad agendum, uel accusandum, qđ
dic ut in gl. & plenè dixi in l. Titia. de acc.

De ordine iudiciorum. *Tit. VIII.*

Continua ut in glo. &c.

LEX I.

1 *Si pupillo agenti mouetur quæstio status, an iudicium differatur, uel cau=
sa status.*
2 *Sentẽtia lata super principali, quãdo præiudicet super incidenti. et nu. 3.*
4 *Sententia lata super incidenti, quãdo faciat præiudicium, si in alio iudicio
per modum actionis agatur super eo.*
5 *Super incidenti quando sit pronunciandum, & q̃d incidens, uel emergẽs.*
6 *Exceptio rei iudicatæ, iurisiurandi, & transactionis, impediunt litis in=
gressum, & quando dicantur emergentes, & super ipsis sit pronun/
ciandum. & nu. 7.*

a ADITE Præsidem. Super incidenti [a] non est
pronunciandum, sed pronũciatur super prin
cipali. Primò ponit dictum. Secundò respon/
det cuidam obiectioni. Secunda ibi, neque
enim. Opp. & uidetur ꝙ quan
do quæstio status* infertur pupillo, differa
tur iudicium petitionis hæreditatis, ut j. de
Car. edi. l. j. Sol. uerum est ꝙ differt, quãdo
pupillo expedit, sed hic pupillo nõ expedie
bat, quia habebat probatiões in promptu,
& testes poterant mori, ut l. iij. §. duæ. ff. ad
Car. Opp. ad idem. ff. de Car. edic. l. iij. §. mis
sum. ubi dicitur ꝙ potest agi de statu pupil/
li, quando ipse agit petitione hæreditatis, &
etiam s. de pœ. iud. l. placet. la j. dicitur ꝙ prę
ses prouincię potest cognoscere de statu, hic
uerò dicit contrà, quare malè. Sol. quod hic dicitur, ꝙ si su/
per causa status cognoscere nõ posit, intellige, s. nõ propter
iurisdictionis defectũ, sed propter defectũ principalis, quan
do cõueniretur, & sibi expediret, ꝙ quæstio status differret
per Carbonianum, sed hic pupillus agebat & expediebat si=
bi ne deferretur. Item opp. ad idem. ff. ad Car. l. pe. ubi pu/
pillus agebat petitorio, & tamẽ differebatur quæstio status.
Sol. hic agebat cõtra uniuersalem possessorem hæreditatis,
qui se cõtendebat hæredẽ, ibi agebat contra possessores sin/
gularũ rerũ, qui se hæredes nõ contendebãt, & satisdederat
ibi pupillus, unde potest mouere actiones, sicut curator da=
tus bonis. Contra prædicta op. & uidet ꝙ nullo casu status
quæstio differatur, ut j. de pe. hær. l. liber. Sol. ibi referebatur
q. status defuncti, q̃ nõ tãgebat q. status pupilli, hic referebat
quęstio status ipsi pupillo, & scd'm hoc hęc l. intelligit, ꝙ hic
agebatur petitione hæreditatis. Alij intelligũt l. istam, ꝙ hic
petebatur bonorũ possessio Carboniana, & tunc tex. in iij.
parte stat impropriè, quia præses prouinciæ nõ poterit in il
la quæst. de causa status cognoscere plenariè, sed cognoscit
summatim, & nõ pronunciabit de ea, sed de hæreditate. hoc
est, de possessione hæreditatis, ex Carboniano edicto. Pro/
batur in l. iij. §. parui. & §. causæ. ff. de Carb. edic. Ista lec. est ue
ra in se, tñ non bene cõgruit literæ, quæ innuit ꝙ agebat de
1 hæreditate, non de possessione hæreditatis. Et ideò † ut ha=
beas istam materiã distingue, Qñ pupillo infertur quæstio
status, aut est quæstio status defuncti, quæ non tangit pupil
lum, & ista non differtur, ut l. liber. j. de pet. hær. Aut infertur
quæstio status ipsius pupilli, & tũc aut pupillus agit, uel con
uenitur. Si agit, aut possessorio, & differtur quæstio status,
nec de causa cognoscit, nisi summariè, nisi fortè pupillo ex/
pediret, ut hic scd'm secundam lec. & in l. iij. §. parui. & §. cau
sæ. ff. de Car. edi. Si uerò agit petitorio, tunc aut agit contra
uniuersalem possessorẽ hæreditatis, qui se cõtendit hæredẽ,
& non differtur quæstio status, sed de ea plenè cognoscit hic
secundũ j. lec. & l. iij. §. missum. ff. ad Carb. Si uerò agitur con
tra particulares possessores hæreditatis, tũc differtur quæ/
stio status, ut l. j. ad Car. Si uerò pupillus cõuenitur petitio/
ne hæreditatis, tũc debet differri quęstio status, ut l. j. ad Car.
nisi expediret pupillo, ꝙ nõ differret, ut l. iij. §. duę. ad Carb.
Habetis primã gl. mag. Modò uenio ad ultimã gl. mag. & i/
stam recitemus per quęstiones, & est multũ subtilis & utilis,
& ideò aduerte, dicit hic, ꝙ non ꝓnunciat super incidẽti, sed
2 super principali. Quæro, utrũ sententia lata † super princi=
b pali [b], pariat præiudiciũ super incidenti. Glo. distinguit, aut
pronunciatur pro puero, & uidet ꝙ pro eo pronunciat su/
per utraq;, secus si contrà pronunciet in principali, non eñ
tunc uidetur pronunciari cõtra eum super incidenti, ut j. de
ord. cog. l. ij. & s. de iud. l. quoties. Quid uult hoc dicere? Dic
ꝙ alterũ de duobus uoluit dicere. Primò, ꝙ sentẽtia lata su=
per principali præiudicat in incidẽti, si hoc respicit fauorem
status, alàs secus. Iste põt esse unus intellectus, & bonus, ut j.
dicam, si pro puero lata sentẽtia respicit fauorẽ status, secus
si cõtra eum, ergo. &c. Vel aliter sententia lata super principa
li parat præiudiciũ in incidẽti eatenus, quatenus sentẽtia la
ta nõ posset aliter esse uera, nisi super incidẽti sit ꝓnunciatũ

* *Status. Per quã quæritur an aliquis liber, an libertus sit uel seruus, uel de partu agnoscẽdo, quæ actio, præiudicialis appellatur. Inst. de act.* I. Concen. B.

intellige.Ex hoc sequit̃ ꝙ si lata sentẽtia est pro puero, de ne
cessitate debet intelligi pronũciatũ pro eodem statu,qa ipso
nõ existẽte filio,nõ potuisset obtinere.Sed si sentẽtia ferat̃ cõ
tra puerũ,potuit succũbere ex alia cã quã illa,ideò, quia nõ
erat filius,uel fortè quia non probauit bene aliàs intentio/
nem suam, unde de necessitate nõ infertur pronunciatum
super incidẽti.& istud uoluit hic dicere Io.Sed cõtra hoc op.
ff.de his q sunt sui.l.pe.de li.ag.l.si qs à liberis. §. si uel parẽs.
Sol.hic loquit̃ qñ super incidẽti cognoscit̃ plenè. Secus si su
per incidẽti cognoscit̃ summatim,qa tũc sentẽtia super prin
cipali nullo modo præiudicat super incidẽti. Cõt. hoc opp.
(& miror ꝙ doc. illud contrariũ non tangant in aliqua par
te) ꝙ sententia lata super principali,nullo modo pręiudicet
super incidẽti, quia posteà per modũ actiõis in alio iudicio
ad aliũ effectũ deducatur, ut l.uendicantẽ.cũ l.seq.ff.de euic.
Rñ.duob.modis, & uterq; placet mihi. primò hic loquit̃ qñ
sententia lata respicit fauorẽ status,aliàs secus,ut l. cõtraria.
& istã tene.nolo dare aliã sol. Itẽ opp. & uidet̃ ꝙ indistinctè
sententia lata præiudicet super incidẽti,adeò ꝙ in alio iudi/
cio illud posteà discuti nõ possit,ut l.qui Romæ.§. duo fra/
tres.ff.de uer.ob.prout intelligit̃ quòd ibi malè fuit iudica/
tum.quæ lec.cõiter tenet̃. Rñ.ibi loquitur qñ super incidẽti
succumbit ille, contra quẽ obijciebatur. ea quæ s̃. dixi, ha/
bent locũ qñ super incidenti succubuit ipse excipiens,in cu-
3 ius potestate nõ fuit litẽ reassumere. Breuiter † ergo reassu/
me sic, Aut super incidẽti fuit cognitũ summariè, aut plenè
super incidẽti fuit cognitũ.Primo casu nõ præiudicat sentẽ/
tia lata super principali,ut l.si quis à liberis.§. si uel parẽs.de
lib.ag.& l.pe.de his qui sunt sui.& ibi no.Si uerò fuit cogni-
tum plenè,& tunc aut sententia lata super principali potest
esse uera,& si super incidenti nõ sit pronunciatũ, & tunc nõ
præiudicat incidenti,quia nõ uidet̃ super eo pronunciatum
ut no.in d.l.pe.de his qui sunt sui uel alie.iur.& d.l.ij.j̃.de or.
cog.Aut non potest aliter esse uera,& tũc uidet̃ pronunciatũ
4 super incidẽti,ut hic.Sed an hæc sentẽtia † super incidẽti la/
ta,faciat præiudiciũ si in alio iudicio per modũ actiõis refri
cet̃? Dic aut proponit̃ in alio iudicio per modũ actionis ad
eundem effectũ, ad quẽ fuit proposita in modũ exceptiõis,
tunc præiudicat,ut l.duob.ff.de excep.rei iu.& quod ibi no.
Aut proponit̃ ad aliũ effectũ,& tunc aut sententia lata respi/
cit fauorẽ status,& pręiudicat,ut hic secundũ opi.gl.Aut nõ
respicit fauorẽ status,& tũc aut in illa incidẽti succubuit ille,
cõtra quem opponebat̃, & facit præiudiciũ in alio iudicio,
§.duo fratres.& tangit̃ per Cy.licet nõ alleget illũ.§.j.l.j.j̃.quã
do ci.act.cri pręiu.Si uerò nõ succubuit ille,qui obijciebat,
tunc nõ præiudicat in alio iudicio,ut d.l.uẽdicantẽ. ff. de e/
uict.tangit̃ per Cy.j̃.sen.rescin.nõ pos.l.perẽptorias.Dixi in
d.§.duo fratres.Venio ad aliã q.quæro in quo differat ista l.
5 à seq.dic ut in gl.† Quæro tertiò [c] utrũ super incidẽti sit pro
c nunciandũ?Gl.super hoc refert tres opi.Pla.dicebat ꝙ sic,ut
l.de qua re.ff.de iu.l.intra utile.de min.ff.de præua.l.pręuari
cationis.Bul.uerò dicit cõtrà,per hanc l. & per l. ij. j̃.de ord.
cog.Et hoc uerũ dicebat Bul.qñ ciuilis quęstio incidit ciuili,
sinaũt criminalis criminali,tunc de utraq; pronunciat̃, ut l.
ij.§.si publico.ff.de adul.de li.cau.l.si filiũ.j̃.eo.l.pe.idẽ si quę
stio ciuilis incidat in criminali,ut d.l.pe.j̃.eo.scd'm Bul.Ter/
tia fuit opi.Io.& Azo.quæ distinguit inter incidentẽ,& emer
d gentẽ.Incidẽs dicit̃,quę habet cãm uetustiorẽ [d] ante iudiciũ,
& tũc de ea nõ pronunciet̃,ut hac l. Itẽ est exceptio emergẽs,
quæ emergit in ipso iudicio, ut quòd aliqs fuit falsus testis,
ꝙ dilatio nõ debet dari,tũc super istis est pronũciandũ,ut j̃.
de dila.l.à procedẽte.& de lib.cau.l.à liberis.§. fi.& l. seq. ista
opi.est uerissima.Tñ,ut eius ueritatem uideamus, op.exce-
6 ptio.† trãsactionis rei iudicatæ,& iurisiurãdi impediũt pro
cessum,ut l.fratris.s̃.de transac.& l.elegãter.§. si quis post.de
cond.inde. & tamen cõstat ꝙ istæ habuerunt originem ante
iudicium,& super eis est pronunciandũ,scilicet an habeant
impedire uel nõ impedire processum, ut ibi uidebitis. Item
pone,ꝙ pactum de nõ petendo sit factũ pẽdente iudicio, su
per ista exceptiõe,seu pacto,nõ erit pronunciandũ, & tñ ha
bet originẽ pendẽte iudicio. Ista ergo distinctio nõ uidetur
uera.Sol.secundum omnes,exceptio quæ opponit̃ ad pro/
cessum de necessitate habet originẽ pẽdente processu. Non
enim poterat impedire processum antequam processus in-
7 choaretur,uel inchoari uellet,& ideò † qñ ego oppono ex/
ceptionẽ rei iudicatæ,transactionis, & iurisiurãdi ad litis cõ
testationem,ista potest dici emergens,non em̃ de iustitia uel
iniustitia causæ tractat̃, sed de hoc an sit procedendũ,uel nõ
sit procedendũ, sicut qñ opponeretur dilationẽ dandã, uel
aliquẽ in testem admittendũ,uel non admittendũ, quia tũc
non põt ultrà procedi,nisi super pronũciet̃. Si uerò ille,qui
opponeret dictas exceptiones rei iudicatæ, transactionis,&
iurisiurãdi,nõ opponeret ad processum,sed ad iustitiã cau/
sæ,ut quia diceret,dico me absoluendũ,uel te nõ fouere iusti
tiam,quia iudicatũ,iuratũ, uel transactũ, tunc fateor ꝙ non
esset super ea pronunciandũ,sed super principali. Ad illud
quod dicitur de pacto de nõ petẽdo, facto pẽdente iudicio,
rñdeo ꝙ Ioan.respicit ad illud quod cõiter accidit,quia istæ
exceptio.peremptorię cõsueuerũt habere originẽ retro an/
te iudicium. Clarius tamẽ ne possis errare debes dicere sic,
8 † ꝙ aut exceptio opp.ad impediendũ processum, & super
ea est pronunciandum de necessitate,ut j̃.de dila.l.à proce/
dente.l.à liberis.in fi.de lib.cau.de præua.l.præuaricationis.
Aut opponitur ad iustitiam causæ, & tunc super ea non est
pronunciandum,ut hic in fi. intelligas de necessitate. Potest
tamen iudex si uult,ut l.intra utile.ff.de minor.Ita debes in-
telligere istam materiã,& ista est ueritas.Dixi super exceptio
ne,quæ respicit processum esse pronunciandum. quid si o/
mittatur,dicam tibi in l.à procedente.j̃.de dilat. De materia
huius l.dic ut per Inn.ex̃.de elect.c.cùm inter.in gl. quæ inci
pit, per hoc uidetur.per Ber.de mu.pet.c.j.& per Spec. in tit.
de incidentibus quæstionibus.

ADDITIO.

a *Super incidenti. An super incidenti, uel emergẽti sit pronunciandũ, uide Bar.in l.ait prætor.§.permittitur.uer.si quis tamẽ.ff.de min.cum alijs cõcord.quas refert Alex.l.si finita.§.Iulianus.de dam.infec.*

b P.PAV.P. *Principali.Circa istam materiam utrùm incidens incidenter decisum possit in alio iudicio refricari,uide Cast.in cons.xcvj.*

c *Quæro tertiò.Quid autem si iudex omisit pronunciationem super emergenti,processus sit ipso iure nullus? Videtur ꝙ sic, quia dicunt doc. q ideò est pronunciandum, quia non potest ad ulteriora procedere. Glo. est de hoc in l.arbitrio.ff.qui satis.cog. præterea iudex uidetur inordinariè procedere,ergo processus est nullus,c.exhibita.ex̃.de iud. In contrarium est casus q, licet iudex procederet omissa pronũciatione super legitimatione personarum,ualet processus, quia ipso facto uidetur pronunciare contra exceptiones impedientes processum, procedendo ad ulteriora. Casus est not.in c.ex parte.el ij.ex̃.de app.Quid autem si iudex dicat sic, pronuncio omissa tali exceptione.Dic quòd est perinde ac si expreßè de exceptione pronũciasset.no.dictũ Inn.c.sæpè.in gl.hic locũ.ex̃.de app. And.Barb.*

d P. PAV. P. *Vetustiorem.Vide Alex.l.quod iußit.ff.de re iud. Abb.c.j.de ord.cog.*

LEX II.

SI QVAESTIO. Ista lex dicit idem in sum
ma,quod præcedens,ideò non summo aliter q̃
in l.præcedenti.Vltimò no. ꝙ non est necesse, ꝙ
de nullitate testamenti agatur principaliter, sed
hoc uenit incidenter in petitione hæreditatis. An autem hic
principaliter possit peti,quòd testamentum uel aliud instru
mentum nullum pronuncietur,plenè dixi in l.quæ sub con
ditione.in fi.de cond.ind.&c.

LEX III.

CVM Ciuili. Quando ciuilis incidit criminali,
uel econtrà,utraq; causa eadem sententia diri/
mitur.* h.d. Opp.ꝙ primò fini/
enda sit criminalis, ut j̃. l. proxi.
Sol. Ibi utraque principaliter intentabatur,
hic una principaliter,alia incidenter. Cont.
op.ergo super incidenti nõ est pronuncian/

* *Dirimitur. Siue ciuiliter tãtùm, siue criminaliter actũ sit, harũ enim altera electa,altera non excluditur:l.j.j̃.quãdo ciuil.act.præiud.cri.*l. Con.B.

dum

dum,ut s̃.l.px.& l.j.dicebat Bul. ibi loquit̃ qñ ciuilis incidit
ciuili.Vel aliter scd'm Io.& melius,ꝙ hæc intelligat̃ scd'm il/
las,quia una sententia terminabunt̃.Nam lata sententia su/
per principali uidetur sententiatũ super incidenti,&c.

LEX IIII.

a QVONIAM.[a] Quando inter duos orit̃ cau-
sa ciuilis,& causa criminalis,pendente crimina
li supersedetur super ciuili. h.d. Concordat, ff.
de iud.l.per minorem.& ex hac l.sumebam uo
bis unam regulam,ad impediendã cumulationẽ,de qua di
cam uobis in l.edita actio.s̃.de eden.Op.de l.rerum.§.ob a/
dulterij.ff.re.amo.Sol.ut ibi,& dicam in d.l.edita.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Quoniam. Istud, quòd causa criminalis faciat cessare ciuilem, limita ut procedat quando criminalis est cœpta ante litem contest. in ciuili,secus si post.Vide imo.in c.j.de mut.petitio.& ibi Abb.*

De litis contestatione. Tit. IX.

LEX VNICA.

1 *Citatio licet interrumpat præscriptionem, non tamen inducit litis contestationem.*
2 *Libellus datus principi,interrumpit præscriptionem.*
3 *Litis contestatio per quæ inducatur,& nu. 5.&c.*
16 *Protestatio contraria actui,quòd non releuet,& quando dicatur contraria actui,& nu. 17.*
18 *In litis contestatione,quasi contrahitur.& s̃.nu.10.*
19 *Protestatio facta contra protestationem,quando prosit.*
20 *Quando respondetur in litis contest.debet responderi de credulitate.*

a RES IN IVDICIVM.[a] Hæc est bona
lex,& malè declarata per nostros doc. breuiter
dicit. Protestatio, alij Postulatio uel actionis e-
ditio litis contestationem non facit*, sed fit per
b narrationem [b] negotij,& responsionem. h.
d. Ad euidentiã præmitte ꝙ de iure antiquo
fiebat res litigiosa per lit.contes. tũc enim res
dicebat̃ deducta in iudicium, ut l.ij.j̃. de liti.
Pone ergo casum sic,actor petijt citari reum
uel dedit sibi libellum,utrũ uideatur ex hoc
lis contestata,& sic res in iudicium deducta?
Rñ.Imperator, &c. Opp.de l.sicut. in prin.j̃.
1 de præscr.xxx.ann. Sol. Licet qñq; sola † ci
tatio habeat effectum interruptionis pręscri
ptionis,non tñ inducit litis cont. Opp.s̃.qñ
c libellus [c] Principi datur,l.j. Sol. † eodẽ mo-
2 do,licet ibi habeat effectũ interrũpendæ pręs
scriptionis,quo ad illud, tamen nõ uidetur
cõtestata, quia ad huc põt iudex recusari, ut
in auth.offeratur. & ideò nõ potest dici ꝙ sit
lis cõtestata,quia non põt dici in prælio,qui
potest effugere prælium, ita non põt dici ꝙ
sit lis contest.quando potest lis effugi. Opp.
dicitur hic per narrationem negotij,sed in li
bello narratur negotium, ergo,&c. Rñ. debet hic subaudiri
per narrationem negotij, & respõsionem alterius partis, ut
s̃.de iu.calum.l.ij.post prin.& de iud.l.rem nõ nouã.§.patro
ni.Hoc præmisso uenio ad quæst.quæro,cùm in libello con
tineantur duo,scilicet, narratio facti, & cõclusio iuris, quid
debet narrare actor, & quid debet reus respondere, ut indu
3 catur litis contesta. Rñ. utrunq;, & factum, & ius, & † ideò
consuetudo obseruat ꝙ actor dicit narrata, prout narran/
tur uera esse,hoc respicit factum, & petita fieri debere, hoc
respicit ius.reus respondet narrata, prout narrantur, uera
non esse,& petita fieri non debere. Ratio huius est, quia si/
cut ex parte actoris sententia debet esse conformis libello:i/
ta ex parte rei debet esse liquidum iudici,quid petat reus,&
apparet quòd petit nõ fieri petita, & sic se absolui.Tamẽ tex.
iste non uidetur referri,nisi ad narrationem facti duntaxat,

* *Facit.Perficitur litis cõtest. oblato libello,& reo dato xx.dierum termino,quibus cedere uel contendere debeat. Ac tandem si in uicem non recusauit,lis contest. esse dicitur: authen. offeratur. j̃.de lit. contest. Ex causa tamen iudex terminum prorogare poterit:l. interdũ. ff. de iud.* I.C.B.

dum dicit,cùm iudex per narrationẽ negotij.Non ergo di/
cit de iure,tñ tex.in l.ij.circa prin.de iur. calum. loquit̃ ma/
gis generaliter,post narrationẽ & respõsionem nõ dicit de
narratiõe facti uel iuris, & sic de utroq; potest intelligi. Item
tex.l.rem non nouã.§.patroni.s̃.de iud.dicit post narratio/
nem propositã,& condictionem obiectam,nõ dicit facti uel
d iuris, & sic de utroq; potest intelligi. Quæro ergo [d], quid si
actor narrauit factum tantùm,& narrata prout narrant̃ ue/
ra esse,reus ad factũ tantùm respondet,an inducat̃ litis con
test.puto ꝙ sic,per hanc l.cùm dicit,per narrationẽ negotij,
4 nec requirit de necessitate narrationẽ iuris? Præterea † ex
facto ius orit̃,ut l.si ex plagis.§.in cliuo.ad leg.Aquil.ad Tur
pil.l.j.§.j. Vnde præsupposita narratione facti,sequit̃ conclu
sio iuris.Item ex parte rei proposita condictione facti, ius i/
psum facit condictionẽ iuris,quia actore factũ non proban
te,reus absoluitur,ut s̃.de eden.l. qui accusare. Quæro ter-
5 tiò, † qd si actor ius narrat,& reus cõtrà negat illud ius nar
ratum,u.g.dicit actor petita fieri debere, reus negat petita
fieri debere,an inducatur cõte.glo.hic uidet̃ dicere, ꝙ sic,in
exemplo ꝙ ponit,qñ dicit,ꝙ actor dicit,debes mihi decem.
Debere enim est obligatũ esse,& est iuris.inst.de obl.in prin.
Et si reus istud neget,inducitur lit.contest.& istud puto ue/
rum.nam ad positionem consequẽtis, sequit̃ positio antece
dentis,ut l.pro hærede.§.Pap.& illud ff.de acq.hær. unde cũ
ego narro ius,uideor narrare istud factum,ex quo illud ius
orit̃,& idem in reo negante. idem uidetur tenere Inn. de lit.
conte.c.j.& Spe.in tit.de lit.conte. Et eadem ratione dico, ꝙ
si actor narrat factũ,reus respõdendo negaret ius,satis uide
tur ad propositũ respõdisse,ut induceretur lit. cõte.ar.l.quæ
extrinsecus.§.fi.de uer.ob.& l.si sub una.in prin.e.tit.& eorũ
quæ dicã statim in eo qui exceptionẽ opponit.Quæro, utrũ
opponẽdo exceptionẽ inducat̃ lit.conte.hic gl.dicit, ꝙ si op
ponit̃ exce. peremptoria pacti, uel iurisiurandi, inducit̃ lit.
conte.secus si opponit̃ exceptio declinatoria iudicij, ex per
sona iudicis,actoris,uel rei.Ita dicit glo.quã uide super uer.
uel arbiter.hæc Cy. idem tenet d.Ia.Bu.Cont. hoc habemus
casum expressum,de lit.cõte.c.ij.lib.vj.Quid dicemus in eo
6 quod gl.dicit,qñ obijcit̃ exce. † declinatoria,ista nõ inducit
lit.conte.hoc est uerissimũ, nam ad declinandũ iudiciũ pro
ponit̃,nõ ad litigandũ, & sic uos uidetis in istis prælijs cor/
poralib.qm̃ multa præcedũt anteq̃ perueniat̃ ad præliũ,ut
deplanare locũ,ubi prælict̃,destruere munitiones eorũ qui
contendũt,& præliũ declinat.Ita in isto prælio ciuili & intel-
lectuali,oẽs istæ exceptiões declinatoriæ debẽt ante omnia
examinari,debet em̃ uideri libellus utrũ ꝓcedat,l.j.ff.de off.
ass.libellus est em̃ id super quo cõtendit̃. Ideò debet depla/
nari,& examinari utrũ sit cõtendendũ sup eo. Itẽ illæ exce/
ptiones,tu nõ es iudex,nõ es legitimus actor,omnia ista de
bent rescindi anteq̃ ad lit.cõt.perueniat̃,& sup eis est ꝓnun
7 ciandũ,ut uidistis s̃.tit.j.l.j.Exceptio † uerò iurisiurãdi, de
qua dicit hic gl.põt opponi ad impediendũ ꝓcessum,qa est
de impediẽtib.& tũc non inducit̃ lit.cõte.nam declinat iudi
cium,nõ inducit,& esset idẽ qd' in præcedentib.Sed si oppo
neret̃ ad merita causæ,tũc esset idem quod in exceptione pa
cti,& alijs perẽptorijs,de quib.statim dicã.De exceptiõe ue/
8 rò † pacti & alijs perẽptorijs,uidetis gl.nostras & doc.cõtra
dicentes cũ decre.j.ex̃.de lit.cõte.in vj.Pro cuius declaratio-
9 ne præmittẽda sunt duo,primò,an lit.cõte.† possit fieri ab-
e sente parte.[e] Pet.in l.edita.s̃.de eden.dicit ꝙ sic ex parte acto
ris,hodie per auth.qui semel.j̃.quõ & qñ iud.statim dato li/
bello,& sic proposita facti narratione,actor est obligatus li/
ti,& sic ex parte eius est lis cõte.Doc.omnes dicũt contrà, &
hoc est cõtra istũ tex.& est speciale in auth.qui semel.ꝙ per/
uenitur ad diffinitiuã lite nõ conte. sicut qñq; in bello cor/
porali,quis põt uincere aduersarium suum,sine bello.Ita in
casu illius auth.sine libello & sine lit.conte. potest uincere a/
ctor,tñ specialis casus est ibi,facit ad hoc de tẽ.ap.l.fi.§.illud.
Sicut em̃ si una partiũ tantũ esset in cãpo,nõ põt dici præliũ:
ita ex una tm̃ parte altera absente,nõ põt dici lis cõte.Quæ-
10 ro scd'ò, † utrũ lit.cõt.possit fieri per narrationẽ, & rñsionẽ
f factam ex interuallo?Rñ.quòd non [f],nam ut scitis, in conte

ſtatione quaſi cõtrahitur, ut l. ij. §. fi. & ibi no. ff. de præt. ſtip. l. ij. §. idẽ ſcribit. ff. de pec. ſed cõtractus, uel quaſi impediun tur propter interuallũ tẽporis, inter interrogationẽ & reſpõ ſionem, ut l. j. §. j. de uer. ob. l. cõtinuus. in prin. eo. ti. Præterea ut dixi, ſicut uides in iſto corporali prælio, ſi unus ueniret in cãpum hodie, & poſteà reuerteret, & alius cras, nõ dicere tur prælium inter eos. Ita etiã ex interuallo nõ põt dici lis cõteſ. Prædicta duo, ſ. de parte abſente, & de interuallo probãtur
11 ſignificatione nominis. Litis enim cõteſtatio † dicit à cõ, q̃ eſt ſimul, quaſi ſimul atteſtatio in lite. Sed ex interuallo, uel inter abſentes, nõ põt iſta ſimul atteſtatio interuenire, ergo, &c. Facit ad prędicta, ff. de cõfe. l. certũ. §. ſi quis abſente. & de
12 inter. act. l. fi. Nũc † ad propoſitũ, an per oppoſitionẽ exceptionis peremptoriæ inducat litis cõteſtatio? dico ſic, aut ſtatim poſt narrationẽ factã ab actore ſequit reſpõſio rei oppo nẽtis exceptionẽ peremptoriã, tũc inducitur litis cõteſtatio. Ita intelligat iſta gl. & tex. hoc uidet uelle in d. l. rem nõ nouã. §. patroni. ibi, poſt narrationẽ propoſitam, & condictionẽ obiectã. Sed ſi poſt libellũ datũ, uel poſt narrationẽ propoſi tam, reus ex interuallo ueniret, & produceret ſuas exceptio nes, tũc nõ induceret litis cõteſtatio, quia nõ uidet produ cere ſuper meritis cauſæ. Ita loquit c. j. de lit. cõte. in vj. Ita de-
13 bes intelligere iſtã materiã. † Quæro utrũ per reſponſionẽ factam poſitionib. inducatur litis cõteſtatio? Rñ. q̃ nõ. Nam tex. hic loquit de narratione negotij uniuerſalis, & reſpõſione facta ſecuta ad eãdem, ſed in poſitionib. fiũt narrationes particulares, unde meritò nõ inducit litis cõteſt. Sicut enim
14 uidemus in iſtis † prælijs corporalib. inter famulũ & famulum nõ appellat prælium, ſed badalucum, ſed qñ tota maſſa, & totus exercitus utriuſq; partis inuicẽ cõfligũt, tũc dicitur prælium, & ita hic iſtæ contradictiones particulares, ut reſponderе poſitionib. non inducũt litis cõteſtationẽ. & de hoc eſt
15 caſus ex. de lit. conteſt. c. j. † Procedo ulterius, g & quæro,
g quid ſi reus reſpõdendo narrationi actoris dicat, q̃ reſpon
h deo, nõ animo cõteſtandi litẽ. h Gl. dicit q̃ nõ uidet conteſt. ar. ff. qui. mo. pig. uel hyp. ſol. l. ſi debitor. §. j. de excep. l. ſed & ſi quid. §. fi. & l. ſeq. Quidam doc. dicũt q̃ iſta proteſtatio eſt contraria actui, qui celebrat, ideò nihil releuat, imò induci
16 tur cõteſtatio, quia qñ proteſtatio † eſt cõtraria actui, qui celebratur, nihil releuat, ex. de app. c. ſolicitudinẽ. not. etiã ex. de conſtit. c. cũ M. Facit l. in uendentis. j. de cõtrah. emp. Pu-
17 to tamen q̃ gl. noſtra uerũ dicat. † Nam iſta proteſtatio nõ eſt cõtraria actui qui celebratur, tunc enim eſſet cõtraria, qñ eſſet circa idem, uerbi gratia, ego reus rñ. negando, & pro-
i teſtor i q̃ nõ rñ. Iſta enim bene eſſent cõtraria uerè & repugnantia, ut in l. ubi repugnantia. de re. iur. & de fi. inſtr. l. ſcripturæ. ſed quãdo eſt circa diuerſa, nõ dicuntur cõtrariæ. Poteſt enim animus proteſtatione ſeparari ab actu, ut l. qui in aliena. §. fi. de acq. hær. l. at ſi quis. §. plerq;. de relig. & l. ſi debitor. §. j. quã allegat gl. ita fit in propoſito. Nam, ut dixi, per
18 litis † conteſtationẽ inducit quidem quaſi contractus, per quem quis obligat inſtantiæ, ut ſ. dixi. Vnde cũ reus reſpõdet negando, proteſtat quòd nõ habet animum cõteſtandi litem, hoc eſt, inducẽdi illũ quaſi cõtractũ. Videmus etiã in iſtis prælijs corporalib. ut dixi, q̃ poſsit una pars aggredi aliam nõ animo præliãdi, uel ſtandi ſecũ in prælio, ſed ſtatim animo retrocedẽdi. Alij ſunt qui dicũt, q̃ iſta proteſtatio prodeſt, niſi ex diuerſa parte per actorẽ proteſtetur cõtrariũ, ut l. j. §. eleganter. ff. de lib. agn. & l. aut qui aliter. §. ſi quis ſe. ff. q̃ ui aut clam. Breuiter dico, q̃ iſta cõtraria proteſtatio actoris quantũ eſt in caſu propoſito nihil operatur. In duobus em
19 caſibus † ego reperio, q̃ contraria proteſtatio aliquid operatur. Primò, quãdo per primã proteſtationẽ inducit quædam quaſi patiẽtia, & cõſenſus ei, cui fiebat proteſtatio, quia per contrariam proteſtationẽ declaratur, q̃ ille quaſi conſenſus, ſeu patientia nõ inducitur, ut d. l. j. §. eleganter. de lib. ag. Itẽ operatur proteſtatio contraria, quãdo fit ad diuerſos effectus, ut puta, præceſsit proteſtatio tua, quæ intẽdit ad notificandũ mihi aliqd, ut tu excuſeris à uitio clãdeſtinitatis. Ex diuerſo ego facio aliã proteſtationẽ ad prohibendũ ne facias, ut ſic incidas in uitiũ uiolẽtiæ, hoc põt fieri, ut d. l. aut qui aliter. Sed qñ per proteſtationem partis ſolũ inducit declaratio cum proteſtatione, ut eſt in q. noſtra, proteſtatio aduerſæ partis circa hoc nõ põt aliquid operari, quia non fit circa illud quod fit in poteſtate ſui proteſtantis, ut habuiſtis not. in ſimili in l. alimenta. ſ. de neg. geſt. Sed quid faciet iudex, qñ pars non uult cõteſtari litẽ? Certè procederet ad miſsionem ex primo decreto, ut habuiſtis gl. qũo & qñ iud. auth.
20 qui ſemel. † Quæro, quãdo reſpõdetur in litis cõteſtatione, utrũ debeat reſpõderi de ueritate, an de credulitate? Dic de [credulitate] aliàs ueritate, & ita obſeruat cõſuetudo, & intelligas hoc de [credulitate] aliàs ueritate, hoc eſt, de eo q̃ uehemẽter opinatur, & creditur, ut no. in l. ij. §. idẽ Labẽo. ff. de aqua plu. arc. aliàs ille qui cõueniret ex facto alieno, nun
21 quam poſſet cõteſtari litẽ, quod eſſet abſurdũ. † Quærit glo. quid ſi reſpõdendo actori confiteatur reus, an inducat litis cõteſt. Gl. diſtinguit, Aut præceſsit libellus, & tũc per confeſsionem fit litis cõteſt. Aut actor ſic ſimpliciter petit ſine libel
k lo, & tũc non fit litis cõteſt. nec datur diffinitiua, k licet ſit ſimpliciter præceptum de ſoluẽdo, ut l. ſi debitori. ff. de iu. dot. Vltramon. dicũt cõtrariũ, nam per confeſsionẽ nõ fit litis cõteſtatio, imò debet q̃s abſolui ab inſtãtia iudicij, ar. l. ſi reus. de proc. Pro hoc etiã uidetur l. ſi domus. §. qui confitetur. de leg. j. Item pro iſtorũ opi. facit ſ. de iud. l. rem nõ nouã. §. patroni. ibi, poſt narrationẽ propoſitã & condictionẽ obiectã no. q̃ dicit cõdictionem in contrariũ, & puto q̃ iſta ſit ueritas. Cõteſtatio fit per narrationẽ & condictionẽ ſine dubio. Sed alibi dicit tex. per narrationẽ, & reſponſionem, nec dicit utrũ ſit reſponſio cõtradicens, uel ſit reſpõſio cõſonans, ut l. ij. circa prin. §. j. ſ. de iur. cal. Nec ob. leges alleg. in cõtrarium, imò cõcordãt cum glo. ſi rectè inſpicias. Nam poteſt eſſe q̃ quis cõfitetur eo propoſito, q̃ non cogatur ſubire iudiciũ, ita loquũtur cõtraria, uolebat enim ſtatim ibi ſoluere. Itẽ põt quis confiteri eo animo, ut iudiciũ ſubeat, & feratur diffinitiua. ita loquitur iſta gl. ſicut uides in bello corporali. Nam põt eſſe q̃ quis uolẽs præliari, reddat ſe uictũ, ſed uult eſſe in prælio, uult q̃ per uim belli capiat. Ita in propoſito, licet quis confiteatur, tñ uult q̃ per diffinitiuam ſententiã cõdemnet, q̃ eſt quandoq; utile, imò neceſſariũ, ut puta propter conſeruandã ſtipulationẽ de euictio. ut l. utique. de rei uen. & de neg. geſt. l. ſin autem. unde noſtræ glo. dixerũt optimè. Vltimò quæro, quid ſi in actis appareat lis conteſtata, nec dicitur confeſsionem, uel contradictionẽ, an ualeat proceſsus? De hoc dixi in l. ſciendum. de uer. ob.

ADDITIO.

a Res. *In primis uidi dubitari, reperitur in actis narratio, & petitio, & ſubditur per notariũ actorum, tali præſente & non conſentiente, utrùm inducatur litis conteſtatio, uide quod not. in c. j. ex. eod.*

b P. PAV. P. Narrationem. *Et adde quòd per iſtum modũ inducitur litis conteſtatio, ſcilicet per interrogationem & reſponſionem, etiã ſi extarent ſtatuta quòd litis conteſtatio intelligitur facta à tempore aſsignati termini ad probandum, prout communiter ſunt, quia per hoc non tollitur quin lis dicatur conteſtata per interrogationem & reſponſionem, cùm tale ſtatutum inductum ſit ad agendum. Vide no. Co. conſ. xvij. inci. Hieronymus de Vicherijs. Ex forma tamen ſtatuti Papien. dicitur lis cœpta ante reſponſionem rei, & per conſequens conteſtata, l. ſi quis poſteà. ff. de pecu. uide in primo ſtatuto ciuilium. in ij. c. Aduertendum quòd licet dicatur lis cœpta, non per hoc dicitur conteſtata, quia lis incipit ante litem conteſtatam, l. cauſas. ubi Bal. & alij C. de tranſact. Sed poſtea ibi habes in c. iiij. incip. ut quæ in terminis. quòd lis habetur pro conteſtata, etiam ſi reus non reſpondeat in prima die utili poſt petitionem porrectam. Item quòd litis conteſtatio inducatur ſi reus reſpondendo libello dicat actorem mentiri, uide Innoc. poſt Angel. in l. turpia. in princ. de legat. primo. Et circa iſtam materiam not. quòd licet per illa uerba, nego narrata prout narrantur, inducta uideatur litis conteſtatio, ſi tamen poſteà opponatur aliqua exceptio impediens litis ingreſſum, & opponens proteſtatur de nullitate proceſſus, dicitur talis exceptio rectè oppoſita. Vide Alexan. conſi. xxxvij. in ij. uol. Mathef. not. lxiiij. Et quòd negando narrata prout narrantur negando ſe illud facere animo conteſtandi, impediatur litis conteſtatio, uide Alex. conſ. cccix. An autem litis conteſtatio poſsit de conſenſu partium remitti, uide Fran. conſi. cix. An in cauſa appellationis requiratur litis conteſtatio, uide Mathef. notabili. lxvij. Nunquid autem confitens unum delictum cõtentum in inquiſitione, & dicens ſe de alijs non eſſe culpabilem, uideatur ſuper alijs litem conteſtari, uide Bar. conſ. cxij. Item an iudex poſsit præciſè cõpellere partes ad litem conteſtandum, uide Caſt. cõſ. ccxiiij. ad finem. Fel. c. cùm olim. de teſtib. Et in quibus cauſis requiratur litis conteſtatio, & de quibus non, uide latè Barb. in tract. de gabel. in ix. part. Nunquid aſit dubius dicatur litem conteſtari, uide Bal. c. j. ſi de feud. uaſ. ab alio interpel. fuer. & c. uaſallum. ſi de feud. fuer. contro. ubi etiam ponit an per uerbum, non credit, inducatur litis conteſtatio. Item quòd facta litis conteſtatione ſuper principali, non requiratur poſteà ſuper emergenti. Vide Crem ſing. cxxij. Item q̃ litis conteſtatio ita conſtituat in malam fidem actorem ſicut reum, quando poſſeſsio rei petitæ peruenit ad actorem, uide latè Fel. c. ſignificauerunt. ex. de teſtib. Item adde q̃ ubi requiritur litis conteſtatio, dicatur lapis angularis iudicij, dixit Bal. c. j. de lit. conteſt. Sequitur Iaſ. in rub. C. de in ius uoc. poſt prim. in l. nam & poſteà. §. ſi his. iij. no. de iureiur. dicitur q̃ requiritur etiam in iudicio poſſeſſorio, an autem ſufficiat litem conteſtari per aduocatum parte præſente & tacente, uide Fel. c. paſtoralis. de iud. Item an ſuper exceptionibus ſit lis conteſt. uide Fel. c. prudentia. §. ſexta. poſt prim. de offic. deleg. Item ubi lis non conteſtatur, primus actus qui ſolet fieri poſt litem conteſtatam, habet uim litis conteſtatæ, uide Fel. c. inſinuante. ad fin. ex. de offi. deleg. An autem ubi proceditur ſine figura iudicij inter præſentes, ſit neceſſaria conteſtatio litis, Bal. tenet q̃, ſic, uide Aret. in contrarium, auth. ſi omnes. C. ſi ut ſe ab hær. abſtinuerit.*

c Quando libellus. *Adde tu, & aduerte q̃ quando factum proponitur coram principe, tunc uidetur q̃ non ſit neceſſarius libellus. Ita Inn. & Ioan. And. in c. de libel. oblatio. Et remittit ſe ad not. in c. j. de lit. conteſt. & idẽ dicunt Steph. & Zaba. in clemen. ſæpè. de uerb. ſign. quæſt. xv. in iiij. intellec. Et licet hoc dicant in Papa, ibi tamen eſt in quolibet Principe ſuperiorem non recognoſcente, & iure Principum fungente, ex quo eſt ſolutus legibus. l. princeps. ff. de legib. faciunt not. per Bar. & Imo. in l. infames. ff. de publ. iud. & per Bar. l. hoſtes. ff. de cap. & in l. j. ff. de minor. Et Socin. d. c. j. de libelli oblatio. fol. x.*

d Quæro ergo. *Facit gl. in ij. q. x. c. quia præſulatus. ij. q ij. c. notum. & c. cũ eccleſia. de cauſ. poſſeſ. Idem ſi fiat coram Papa, ar. l. omnium. j. de teſt. & quod not in c. j. ex. eo. tamen in contrariũ eſt glo. in c. j. de lit. conteſt. ubi requiritur quòd inſeratur petitio, & illam ſequitur Io. & Bar. hic dicit q̃ ſi præcedat libellus, eſt neceſſaria narratio, illa narratio refertur ad libellum, in quo oppoſita erat petitio, tamen Bar. dixit in l. libellorum. ff. de accuſ. q̃ eſt ſpeciale in crimin. ib. ut admittatur ſolus libellus narratorius, ergo in cont. eſt ius commune, ubi nec ob. glo. c. quia præſulatus. præalleg. quia procedit in interdictis recuperandæ, hic ſumus in his in quibus ſufficit off. iud. & procedit opi. Bar. ut in ſpiritualibus in cle. diſpendioſam. de iud. Aut non exuberat iudicis officium, & tunc procedit gl. in c. j. de mu. pe. facit tex. in illo c. j. & c. dudum. el ij. de elec. & cle. ſæpè. de uer. ſig. c. licet Heli. de ſimo. Inn. in c. in noſtra. de ſep. in prin. & Ioan. de Lig. c. j. & c. ex literis. de reſt. ſpo. & uide Moder. c. j. eo. tit. præalleg.*

e POMA. *Abſente parte. Et uide Aret. conſ. xliij. & uide Alex. conſ. c. uo. v. ubi dicit q̃ poteſt fieri parte abſente per contumaciam, declarando ut ibi per eum.*

f *Quòd non. Abb. c. j. ex. e. dicit Rotam tenere contrarium, deci. cccxlj.*

g P. PAV. P. Vlterius. *Vide etiam Com. conſ. lxxj. incip. in nomine domini. ubi limitat hoc non procedere quando ſtaret ſtatutum poſt reſponſionem rei, litem haberi pro conteſtata.*

h *Non animo conteſtandi litem. Quid ſi reus reſpondendo libello actoris dicat, reſpondeo animo non conteſtandi litem, uide de hoc per Spe. in tit. de lit. conte. §. j. uer. illud uerò, cum alijs plurib. uer. ſeq. Et an reſponſio facta per uerba iuris, inducat lit. conteſt. uide Spec. no. ubi ſ. §. j. uer. quid ergo ſi proponuntur. & ibi, in uer. ſed quid ſi nego cauſam.*

i *Et proteſtor. Vide l. non ſolùm. §. morte. de oper. no. nunc.*

k *Nec datur diffinitiua. Adde tu, & aduerte, quia Bar. hic uidetur ſentire q̃ partes poſſunt renunciare libello, non tamen quin porrigatur qualiſqualis petitio ad hoc ut iudex certam ferat ſententiam. Et ſic uidetur contradicere his quæ ipſe dicit, j. in auth. offeratur, ſcilicet q̃ partes non poſſunt renunciare libello, qui tamen ſaluari poteſt intelligendo dicta hic, quando partes conuenerunt quòd iudex non in figura iudicij, ſed de plano ex officio ſuo ueritatem inquirat & audiat, & ſecundum reperta dicat, aliàs autem tali ſolennitati renunciari nõ poteſt. l. nemo poteſt. ff. de legat. j. Et tunc quando partes ſic conueniunt, non requiritur libellus, l. quoties. in fin. C. de priuileg. ſchola. lib. xij. quem ita quidam intelligunt. facit tex. in auth. ut differen. iu. §. ſi uerò contigerit. & c. cum tempore. ex. de crbit.*

non enim fieri poteſt conuentione partium, quòd iudex ſententiam dicat ſine libello, ex quo debet ei eſſe conformis, cap. licet Heli. de ſimo. cum ſim. & bene ſecundum Pau. d. c. j. de lib. oblat. & ibi Soc. in artic. v. fol. xiij. per not. in c. dudum. de elec. & in l. poſtquam liti. de pact. quia ſi partes poſſunt in totum credere liti, ut in iurib. ſ. alleg. ſic & totam cauſam poterũt ponere in manu iudicis, & tunc eius dictũ non erit ſententia, ſed erit quod dam mandatum. ar. no. hic per Bar. ad quod facit glo. in c. de cauſis. de re iud. Et in iſto modo poteſt procedere illa op. quæ uult libellum poſſe à partibus remitti, quæ fuit opi. gl. & Spe. & adde etiam q̃ partes poſſunt facere q̃ iudex in cauſa procedat ut arbitrator, per l. ſed ſi in ſeruũ. §. ſi quis. ff. de arbi. & Soc. in loco ſ. alleg. & ibi concor.

AVTHEN.

1 *Libellus debet in ſcriptis offerri, niſi in cauſis breuioribus.*
3 *Libellus per quem offeratur.*
4 *In libellis offerendis conſuetudo curiæ ſeruanda eſt.*
5 *Libellus cuius expenſis detur.*
6 *Libellus offertur coram arbitro.*
7 *Sportulæ quæ ſint.*
8 *In prætorijs ſtipulationibus perſona fideiuſſoris requiritur.*
9 *Dilatio, cauſa cognita poteſt minui.*
10 *Iudex quando impetretur ab utraq; parte.*
11 *Notarius de conſuetudine ſcribit diem dati libelli.*
13 *Productioni libelli, quando poſſit renunciari.*
14 *Litis conteſtationi non poteſt renunciari per partes.*

a FFERATVR.[a] Iſta auth. eſt bona. Primò ponit quid habet facere actor. Secundò, quid habet facere reus. Tertiò, quid habet facere iudex. Quartò, quid iuris, ſi prædicta obſeruata non fuerint. Secunda ibi, & exinde. Tertia ibi, deniq;. Quarta ibi, litis ergo. Opp. hic dicitur, li-
b bellus,[b] & ſic innuit q̃ debet dari in ſcriptis, cõtrà de eden. l. j. in prin. Sol. de iure antiquo non erat quòd libellus daretur in ſcriptis, in ciuilibus, ut l. contraria, ſed in criminalib.
1 ſic, ut l. libellorum. ff. de accu. hodie † uerò etiam in ciuilib. datur in ſcriptis, ut hic. niſi in cauſis breuiorib. ut in auth. niſi breuiores. ſ. de ſent. ex breui. recit. Opp. de l. ſciendum. ff. qui ſatiſ. cog. Sol. quidam dicunt quòd illa corrigitur per iſtam. Alij dicunt quòd illa tenetur communiter, & quòd i-
2 ſta † determinatur per illam ſcilicet q̃ illud quod hic ſimpliciter dicit de fideiuſſore dando, diſtinguatur an poſsideat immobilia uel non, ut d. l. ſciendum. ar. de legi. l. nam & poſteriores. Circa auth. iſtam eſſent quærẽda multa, ſed dicam tibi tantùm ea quæ ſunt neceſſaria, dicitur hic offerat ei, qui
3 ad iudicium uocatur libellus, imperſonaliter loquit. † Quæro, per quem debet libellus offerri? Tres ſunt opi. Prima, q̃ ante omnia libellus debet dari iudici, & poſteà pars citari, & tũc per iudicem offeratur libellus parti. Et hoc uidetur probare ex ordine tit. ſ. quia primò ponit de edendo. Secundò ponit de in ius uoc. quaſi libelli oblatio corã iudice debeat præcedere. Alij dicunt, q̃ primò citatur reus, & poſteà libellus ei offertur ab actore reo poſtulante, & hoc uidetur probari ex ordine titulorum in ff. Nam primò ponit de in ius uoc. Scd'ò, tit. de eden. Pro hoc optimè facit de iud. l. nõ uidetur. Tertij dicunt, q̃ libellus offeratur iudici, & mittetur per
c unum nuncium,[c] & in hac opi. ſunt Vltramon. & hoc probatur primò per l. ſicut. & l. cùm notiſsimi. j. de preſ. xxx. an. ſi enim per ſolam citationem fit præcriptionis interruptio, de neceſsitate debet intelligi q̃ mittatur libellus cum citatorio, aliàs neſciret reus ad quid eſſet citatus. Pro hoc j. prox. auth. libellum. & j. qũo & qñ iud. auth. qui ſemel. Nos quid dicemus? Certè quælibet practica eſt bona, unde tene quãtuis, & hoc tenet gl. tua j. hic, quã uide & no. In hoc tñ eſt differentia, quia quãdo libellus mittit cũ citatorio, poſteà reus cõparens non poſſet petere dilationẽ ad deliberandũ ſuper libello, cùm iam libellus fuerit miſſus, ut ex. de dila. c. ij. Fa-
4 cit j. tit. ij. l. ſi qñ. tamen in prædictis † ſerua conſuetudinem
d [d] curiæ ciuitatis, in qua es. Nã in ciuitate iſta in criminalib. mittit libellus cũ citatorio, in ciuilib. nõ, in ciuitate Piſarum mittitur etiam in ciuilib. libellus cum citatorio, unde ſcd'm diuerſita-

diuersitatem locorũ ita debet fieri. Quæro, quãdo reus com
5 paret & debet sibi dari copia libelli, † cuius expensis dabi
tur? Tex. uidetur uelle in l.j.circa prin.ff.de eden.cp expensis
ipsius rei, satis enim est, cp ei fiat copia describẽdi, ut ibi patet.
In quibusdam partibus obseruat unũ, in alijs aliud, unde
serua cõsuetudinem curiæ. Sequit, ei qui uocat ad iudiciũ.
6 † Quæro, utrùm corã arbitro sit offerendus libellus? Glo.
dicit, & bene, cp sic, ut l.pe.§.fi.s̃. de arb. & de iud. l. rem circa
prin. Vlterius quæro, dicitur hic, exinde præstitis sportulis.
7 quæ sunt † istæ sportulæ? Glo. dicit cp in iudice dele. sunt de
claratæ in auth. de iu.§.ne aũt. in iudice uerò ordinario, nõ
reperit expressum, nisi in clericis, ut l. cùm clericis. & l. om
e nes. s̃. de epi. & cler. Vlterius procedo, dicitur hic[e], data fide
iussione. quæro, quid si non uult dare fideiussorem sed pi
8 gnora? Gl. dicit † quòd non sufficit, quia in prætorijs stipu
lationibus, persona fideiussoris requiritur, ut l. prætoriæ. la
ult. ff. de prætor. stipul. in l. prædicta tenet glo, contra. & sunt
glo. multùm inuicem aduersantes, dic ut ibi
* Dixi. Desideratur fideiussor, si quid in publico uel in priuato factum erit, quando pro alio cauendum est, legatorum nomine, de dolo, ut res pup. salua sit res rata habeatur, de dãno infecto. Sufficit autem repromissio sine fideiussore, de eoq̃ in pub. factumerit, si qd in ædib. alienis fiat, stipulatio duplæ, quando proprio nomine cauendũ est.
dixi *. & glo. ibi posita dicit ueritatem. Vlte
rius dicitur hic xx. dierũ gaudeat inducijs.
9 † Quæro utrùm ista dilatio possit augeri
ue minui? Gl. uidetur tenere quòd nõ. Doc.
sunt in contraria opi. cùm enim ista dilatio
detur ministerio iudicis, potest minui causa
cognita *. ut l.ij.ff.de re iud. & ibi dixi. Vidi
stis tactum per me. & ibi glo. in auth. qui se
mel. j. quomodo & quando iud. Sequitur
hic, cp potest recusare iudicem, nisi ipse pe
tierit eum. Quæro, utrùm ab una tantùm
parte possit iudex impetrari? Breuiter distin
10 gue, † aut utraq; pars est præsens, & nõ im
petratur, nisi de consensu utriusq;, secus si a
lia pars est absens, & ita obseruat curia Ro
mana. Probatur in l. obseruãdum. ff. de iud.
Vlterius quæro, utrùm ille qui dat libellum,
debeat in libello scribere diem dati libelli?
Tex. hic uidetur uelle, cp sic. gl. dicit cp hoc de
11 consuetudine non seruatur, sed hoc † scri
bit notarius, & datur terminus ad respõden
12 dum. Quæro circa fin. istius auth. † utrùm
quando cõtestatio est nulla ex uigore istius
* Cognita. Iudex enim ex causa potest terminũ prorogare, uel abbreuiare: l. interdũ. ff. de iud.
auth. interrumpatur præscriptio? glo. quæ
est hic, uidetur dicere quòd non. Quod in
tellige uerum in illis casibus, in quibus in
terruptio debet fieri per lit. conte. non in ca
sibus in quibus interruptio fit per solam ci
tationem, ut l. cùm notissimi. & l. sicut. j. de
præscr. xxx. an. Nam illud solùm debet ad
uerti, an legitimè fuerit facta citatio, ut l. ac
cusaturus. ff. de adu. & ibi plenè dixi, & tene mẽti hanc glo.
13 Vltimò quæro, † utrũ productioni libelli[f] possit renuncia
f ri? gl. quæ est hic, dicit cp tacitè potest omitti, nõ expressè. Et
in hoc uidetur residere etiam Mar. Syl. Iac. But. & alij sunt in
contraria opi. quòd renũciari non possit. Et istud puto ue
rum. Ista enim solennitas non fit ad utilitatem partis solùm,
sed etiam ad utilitatem iudicis, ut sciat super quo habeat fer
re sententiam, ideò nõ potest consensu partium renunciari.
Præterea ea quæ inducuntur circa solẽnitatem in actib. ho
g minũ, non possunt consensu partiũ tolli,[g] ut l. nemo põt. de
14 leg. j. ff. de pact. l. ius publicũ. Idẽ † dico in litis conte: Idẽ te
nent cano ex̃. de off. deleg. c. de causis. & per Ioan. And. de re
15 iud. c. fi. lib. vj. Quæro tota die finiunt † compromissa in ar
bitros, cp possint cognoscere sine libello, sine lit. contest. &
pronunciare in scriptis, & sine scriptis, &c. Qũo ualet iste
processus, cùm (ut dixi) dictis solennitatibus renũciari nõ
potest? Rñ. sicut Papa uel Imperator qñ dat iudicem, potest
remouere istas solennitates, ut l.j. post prin. ff. quis & à quo
appel. & l. ult. j. de sent. Ita partes pñt dare ipsam formam ar
bitris, qui illam notionẽ habent à partib. possunt assumi cũ
remotione dictarum solennitatum, secus in alio iudice qui
iurisdictionem habet à seipso, non à partibus.

ADDITIO.

d P. PAV. P. *Offeratur. An istæ induciæ habeant locum in criminalibus, uide Ro. sing. dccxxxiij. incip. quæro.*

P. PAV. P. *Libellus. Circa hoc an & in quibus casib. requiratur libellus, & in quibus non, & multa alia in ista materia libellorum, uide Ar. et. post Io. Fa. in §. tripli. in glo. mag. Inst. de act. & ibi etiam aliqua per Ias. ubi multa allegantur in materia.*

c *Vnum nuncium. Vide s̃. Alex. in rub. de eden. an cum citatorio sit mittendus libellus.*

d *Consuetudinem curiæ. Adde tu an ualeat consuetudo, cp non detur libellus, & uidetur cp sic, ut per doc. c. j. de li. obl. et maximè per Soc. in art. v. fi. xj.*

e P. PAV. P. *Dicitur hic. Circa istas sportulas, uide gl. plenissimus, & ibi scribentes in §. tripli. in gl. mag. Inst. de act. & ibi per Ias. post alios. Et ibi habes quid in iudicib. an possint accipere sportulas & salaria, & quid in ordinario, s. in arbitro, et qd in aduocatis et doctorib. & qd in delegatis, uide ibi multa, & quatæ sportulæ exigi possint, et quãdo solui debeãt.*

f POMA. *Productioni libelli. Vide Cæpol. cons. lx. & Card. cxxxix. uol. j. & Soc. xcvj. ubi loquitur etiam in causis summarijs in quibus foret dictum, sola facti ueritate inspecta, & cp possit procedi in scriptis & sine scriptis, &c. & ibi loquitur tam in libello, quam in litis contest.*

P. PAV. P. *Productioni libelli. Limita cp, remitti nõ potest in causa principali, sed in causa appellationis sic. Vide Ro. sing. lxxxiij. inci. communis conclusio. Item aduerte cp licet ista solennia non possint remitti ut ualeat sententia, si tamen fuit conuentũ non opponere de nullitate, propter talem omissionem nõ poterit opponi, maximè si adsit iuramentum. Ias. l. ubi pactum. C. de transac. faciunt quæ habes in Bert. in uer. exceptio. contra iudicem quando conuentum est non opponere de aliqua nullitate, an possit opponi de proueniente ex defectu potestatis. Item quomodo solennia iudiciorum tolli possint de consensu partium, uide Fel. c. de causis. de offi. del. & ibi latè Dec. Item an solennitas libelli possit remitti, uide Barb. cons. xxxiiij. uolum. iij.*

g *Partium tolli. Vide Barb. c. de causis. de offi. deleg.*

AVTHEN.

IBELLVM. Ista auth. de consuetudine non seruatur. Not. ex stipulatione executoris & officialis quæritur actio parti. Vidisti in auth. generaliter. s̃. de episc. & cle. & in auth. matr. & auiæ. j. quando mulier tute. off. fun. potest.

De plus petitionibus. *Tit. X.*

LEX VNICA.

2 *Transactio facta bona fide, licet super cautione dolo extorta, ualet.*
3 *Actor confitens lit. contest. sed dolo plus petijsse, non punitur.*
4 *Reus si absoluitur de quantitate falsa adiecta per actorem, quia actor non probauit, an tunc puniatur actor.*

a

DIOSAS.[a] Ista est bona & singularis lex, & ea expedita, erit quasi expedita lectio nostra. Breuiter d. Qui per dolum cautionẽ plu
ris exegit, & per dolum plus petijt litem con
testando, debitum perdit *, ni
si transactio, uel secunda cautio interuenerit
h.d. Primò ponit dictum. Secundò excep
tionem. Secunda ibi, transactionibus. Opp.
hic uidetur, quòd sit locus pœnitentiæ. con
tra ff. de ædil. edi. l. quis sit fugitiuus. in prin.
Sol. hic delictum non dicitur consumma
tum ante litem, ibi uerò secus. Vltimò opp.
inst. de act. §. tripli. Sol. fateor cp ille qui per
dolũ plus petit, punitur in triplo expensarũ
1 tñ † non priuatur debito, nisi fuerit lis con
testata, ita loquit hic. Opp. ad fin. huius le
gis, uidetur quòd transactio dolosè inter
posita nõ ualeat, ut l. in summa. in prin. ff. de
hæc l. j. per l. non est nouum. ff. de legibus. Adde Bart. j. ead. l. numero. j. v. I. Concen. B.

* Perdit. Cont. §. sed hæc quidem. Inst. de act. ubi qui ante tempus petit, duplicatur tempus, & qui maiorem quantitatem, uel alio loco, uel aliud quàm debeatur, petit tenetur in triplum. Sed præualere debet

cond. ind. & habuistis not. s̃. de transl. sub prætextu. dicunt
2 quidam cp hic fallit. Tu dic cp est uerum cp hæc † transactio
fuit facta bona fide, licet fuerit facta super cautione extorta
per dolum. Item opp. ad Velleia. l. si mulier. ubi non sufficit
secunda cautio sine cursu biennij. Sol. Dicunt quidã cp hic
expectatur cursus biennij, quod est falsum. Nam ibi loqui
tur de muliere, quæ pro alio se obligare non potest, hic ue
rò loquit in eo, qui qñcunq; uult, põt se obligare. Quæritur
de duab. quæstionibus, & primò hic dicit, si reus fuerit con
3 uictus, † quid si ipsemet post litem contestatã confessus fue
rit? Gl. dicit cp tunc non punitur. ar. ff. de iureiu. l. eum qui. in
prin. de non nu. pec. auth. contrà alij dicũt contrarium. Vos
teneatis glo. nostram, per tex. qui hoc expressè requirit, cp
post litem contestatã permaneat in lite, & cõuincatur de fal
sa quãtitate, sed ille qui cõfitetur, non cõuinceretur, sed ipse
4 met seipsum cõuincit, ergo, &c. Quæro † quid si reus absol
uitur de quantitate falsa adiecta per actorẽ, quia actor non
probauit utrùm iste titulus habeat locũ. Gl. quæ est hic dicit,
cp sic. Mirabilis glo. est ista, si uerum diceret. Vide gl. mag. cir
ca fi. doc. omnes tenẽt cont. nam ista lex loquit qñ actor de
liquit in duob. scilicet exigẽdo cautionẽ pluris per dolum.
Item plus petẽdo per dolũ, secus si in uno tantùm deliquit,
scilicet, in plus petendo. Ita tenet gl. ex̃. eo. tit. c. j. Ita tenent o
5 mnes nostri doc. hic. Ex his † habes distinctos aliquos ca
sus. Qñq; quis propter dolũ exigit cautionem pluris, & per
dolum plus petijt, tunc habet locũ ista lex. Qñq; quis solùm
per dolũ plus petijt, tunc punitur in triplo expensarũ, & nõ
perdit debitũ, ut in §. tripli. Inst. de act. hodie fortè punitur
in duplum, ut s̃. tit. j. auth. libellum. Vel dicas quòd ibi in a
lio casu loquitur. Qñq; quis pluris exegit cautionẽ per do
lum, non tamen plus petijt, & tunc nullo modo punitur in
debito, sed punitur crimine stellionatus, si dolus ille in aliã
speciem delicti non cadit, ut l. j. & ij. ff. de crim. stel. Quãdoq;
quis nec propter dolum exegit cautionẽ pluris, nec per do
lum plus petijt, sed per temeritatẽ, & tunc punitur in expen
6 sis tantùm, ut ff. de iud. l. eum quem temerè. † Quæro quali
ter practicatur ista lex, utrùm ad faciendũ actorem plus pe
tentem priuari debito, requiratur nouus libellus condictio
ne ex lege ista, an uerò per officium iudicis, qui eum repe
rit dolo plus petijsse, & pluris cautionem exegisse. qualiter
hoc fiat? Certè utraq; posset esse bona practica, ut no. in fim.
ff. de rei uen. l. fi. & uidebitis in auth. itẽ pos
sessor. j. qui pot. in pig. hab. & in corpore un
de sumitur. Vltimò op. ex̃ glo. quòd usq; ad
sententiam * sit locus pœnitentiæ, ut l. alia. j
de his qui. ut indig. & l. Papinianus. §. memi
7 nisse. de inoffic. testa. Sol. † Speciale est hic
propter duplex delictum actoris, &c.

* Sententiã. Intelligo usq; ad rem iudicatam: §. fi. Inst. de perp. l. si uerò. ff. de pec. I. Concen. B.

ADDITIO.

d P. PAV. P. *Odiosas. Circa istam legem de pœna petentis plus, adde cp ista pœna non habet locum, quotiescunq; in libello esset apposita clausula, saluo iure superflui, &c. secundum Ant. c. ij. de libel. ob. allegans Spec. Vide Ias. §. tripli. Inst. de act.*

De dilationibus. *Tit. XI.*

LEX I.

1 *Dilatio quælibet ad probandum uidetur peremptoria.*
2 *Iudex ex suo officio potest dare dilationem etiam non petenti.*
3 *Probatio facta in secunda dilatione data causa nõ cognita, quando ualeat.*
4 *Probatio facta sine dilatione an ualeat.*

QVONIAM. Iudex debet dare dilationes moderatas secundum diuersitates locorum, & non facilè amplius quàm semel. h.d. ista not. lex & singularis. Opp. de auth. qui semel. j. quomodo & qñ iud. Sol. ibi loquitur de dilationib. expectatorijs, hic uerò de dilationib. quæ dant ad probandum. Opp. s̃. de iud. auth. iubemus. Sol. Ibi loquitur de dilationibus allegatorijs, hic de dilationibus præparatorijs. Vlti. no. & primò per hanc l. uidetur, cp non sit necesse cp in dilatione ap
1 ponatur, & peremptoriè, quia † quælibet dilatio est perem
ptoria, ut hic uidetis, quia non datur nisi una de facili. Idem
ff. de fer. l. fi. quod est uerum in istis dilationibus quæ dan
tur ad probandum, secus in dilatorijs, ut j. qũo & quando
iud. l. cessante. & ibi gl. No. ij. cp dilatio nõ debet dari nisi pe
tenti, ut ibi, si rerum urgentissima ratio flagitauerit, & necesse
a sitas desideratæ instructionis exegerit. Ego puto[a] † cp iu
2 dex ex suo officio possit dare dilationem etiam nõ petenti,
si hoc uiderit expedire, ut s̃. de iud. l. properandũ. in fi. prin.
ubi nullus erit tam audax, qui possit inuito iudice litẽ pro
telare. Vnde si pars esset negligens in petẽdo dilationem ad
producendos testes, iudex posset statuere, etiam eo nõ pe
tente. Nec obst. ista l. imò facit pro, ibi dum dicit, si rerum ur
gentissima ratio flagitauerit. Vide si est necessitas ex parte
rei, hoc est litis, ut dilatio præbeatur, etiam si pars non petit,
iudex potest hoc facere. Ista enim lex hoc uult, ut iudex non
possit dare dilationem non congruentẽ, per quam lis pro
telaretur, sed dare dilationem per quam lis abbreuietur, hoc
non contradicit. Ad idem l. ij. j. qũo & quando iud. Dixi in l.
iij. §. hoc aũt iudicium. de dam. infec. Item no. cp hic dicitur,
quòd non facilè datur amplius quàm una dilatio. Aliæ em
dilationes dãtur causa cognita, ut l. oratione. l. fi. ff. de ferijs.
b Circa hanc l. quæro,[b] quid si iudex dederit secundam dila
3 tionem † absq; causæ cognitione, utrùm ualeant quæ fiunt
in illa dilatione? hic tex. dicit cp non, quia iudex hoc nõ po
test facere, ut ibi, non sibi concessum intelligant dandæ dila
tionis arbitrium, &c. & puto uerum salua meliori delibera
tione, si prima dilatio fuit perfecta, scilicet trium mensiũ uel
vj. uel ix. secundum moderationem huius l. quòd non ua
a lent. Sed si prima dilatio perfecta non fuit,[c] ut quia dedit x.
dies ad probandum, & tunc ei de facili potest dare secũdam
dilationem, ut acta in illa dilatione ualeãt, quod enim in pri
ma dilatione diminuit, uidetur cp posit supplere, & ita uide
4 tur sentire I nno. de test. ca. pe. quasi in fi. finalis gl. & ibi uide
multa bona per eum de intellectu huius l. An ualeat † pro
batio facta sine dilatione: doc. tangunt aliquid hic. Dixi ple
nè in l. in crimine. ff. de adul.

ADDITIO.

a *Ego puto. Adde tu cp idem tenet Are. c. uenerabilis. de iud.*
b *Circa hanc l. quæro. Bal. tenet cp sic, in l. petendæ. s̃. de temp. in integ. rest. Mod. sequuntur in c. ij. de dila. Sed pro Bar. facit tex. in d. l petẽdæ. m uer. causis cognitis oportebit. itẽ quia hoc est de ordine l. prolatã j. de senten.*
c P. PAV. P. *Non fuit. Sequitur Abb. in cons. lxiiij. in ij. uol. uide de hoc & alijs in materia huius l. & an habeat locũ in causis summarijs. Bar. cõs. xcvij. in ci. in quæst. prædicta. in j. uo. uide per Ias. l. fi. eo. ti.*

LEX II.

SI QVANDO. Non debet alicui dilatio dari ad illud, super quo ante iudicium posset esse instructus. hoc dicit. Per istam l. dicimus, cp si actor peteret dilationem ad dandum libellum reo, non debet sibi dari. Item si procu
a rator actoris[a] peteret dilationem ad faciendum fidem de mandato, non deberet sibi dari, quia ante hoc potuit esse in instructus idem in similib. quod no. bene.

ADDITIO.

a *Procurator actoris. Adde cp hoc idem tenet referendo Bar. hic, Fran. Cur. Papiensis in repet. l. admonendi. ff. de iureiur.*

AVTHENT.

QVOD fieri. Opp. cp actore [non] ueniente debeãt dari dilationes secundum auth. qui semel. quomodo & quando iud. Sol. Reus habet tria remedia. Aut em actor est absens post lit. contes. & negotium liquidatum per probationes factas, & seruat formam l. properãdum. §. j. de iud. Aut est actor absens ante litis contest. & tunc aut uult cp negotium eo absente liquidetur, & peruenia ad diffinitiuã, & debet seruari forma auth. qui semel. aut nõ uult quòd negotium liquidetur, sed solùm uult cp absoluatur ab obseruatione iudicij, tunc seruat formam huius auth. &c.

LEX

LEX III.

1 *Officium iudicis, in quibus conquiescat dilatione pendente, &c.*
2 *Finita causa dilationis, finitur dilatio, etiam si totũ tempus nõ sit lapsum.*

a SIVE PARS.[a] Pendente dilatione debet iudicis officium conquiescere, & in numero dierum cõputantur etiam feriati. h.d. hæc bona lex. Opp. ad primũ dictum, ꝙ iudex pendente dilatione potest procedere, ut ī. de iure iu. l. generaliter. §. his de præsentibus. uersi. nullo tm. Sol. qd'
1 hic dicit, † pẽdente dilatione, iudicis officiũ cõquiescat, intellige in his quæ præiudicialia essent ad ea, super quib. pẽ-
b det dilatio, in alijs uerò[b] potest iudex suũ officiũ exercere, u.g. datus est mihi terminus sex mensiũ ad probandũ unũ articulum, in quo producunt testes ex alia prouincia, interim conquiescat iudicis officiũ super illo articulo, super alijs poterit procedere, ut l. contraria. Itẽ si pendet dilatio super admittendo uel non admittendo uno teste, quòd super alijs poterit procedi, & idem in similib. Item op. de l. à filia. §. alumno. ff. ad Treb. Sol. Istud quod hic dicitur, ꝙ debeat ex
2 pectari, donec transeat totum tempus dilationis, † intellige nisi causa dilationis, sit finita. nã tũc nõ expectaret ulterius, qa finita cã dilatiõis, finitur dilatio, ut l. contraria. exẽplum, iudex statuit tibi dilationẽ ad ueniendum x. dierũ, uenisti in prima die, certè finita est causa dilationis, de cætero pendente dilatione procedere poterit, non obstante hac l. & idẽ
3 in similib. tene menti. ad secundũ, † utrùm feriæ eximãtur de dilatione uel non, dic plenè ut dixi in l. ij. ff. de tẽp. appel.

ADDITIO.

4 P. PAV. P. *Siue pars. Ad regulam huius l. uide Pan. c. significante. exẽ. de app. Item limita istam l. diuerso tempore, sed simul possunt plura dari, uide Fel. c. ij. in prin. exẽ. de testib. cog.*
b *In alijs uerò. Quòd iudex hoc possit, tamen non cogitur, & uide Rom. cons. ccccxliij. in ij. dub. ad fin.*

LEX IIII.

1 *Ea quæ desiderant causæ cognitionem, debent fieri iudice sedente.*
2 *Super emergenti quando sit pronunciandum.*
3 *Si iudex omisit pronunciare super incidenti, an uitietur processus.*
4 *Iudex procedẽdo ad ulteriora uidetur tacitè pronũciare super exceptiõe.*

A PROCEDENTE. Quæ causæ cognitionem desiderant, debent expediri iudice sedente pro tribunali, non à procedente uel ambulante, & super emergenti* est prius pronuncian-
1 dum. h.d. † Not. quòd ea quæ causæ cognitionem desiderant, debent expediri iudice sedente pro tribunali. Et ideò sis memor semper facere istud apponi in sententijs, uel in alijs, quæ causæ cognitionem desiderant. No. ꝙ super emergenti prius pronunciatur. Op. de l. uoluit. ff. de inter. act. l. ij. §. dies. ff. quis or. in bo. poss. ser. Sol. Ibi loquitur in his quæ plenam causæ cognitionem non requirunt, hic in his quæ causę cognitionẽ requirunt, & ideò hæc l. debet intelligi in secunda uel tertia dilatione, quæ petitur, nam prima conceditur de facili, ideò posset concedi, & peti à proce-
2 dente iudice, ut ī. eo. l. j. & l. fi. ff. eo. Opp. & uidetur † quòd super incidenti non sit pronunciandum, ut l. j. ī. de ord. iu. Sol. hic loquitur de quæstione emergenti quæ respicit meri
3 ta causæ, ut ibi plenè dixi. † Quæro, qd si iudex omisit pronunciare super hoc emergenti, utrũ uitietur processus? Spe. uidet dicere ꝙ nõ uitietur ipso iure, sed potest appellari ab eo quando ipsam exceptionem, uel contradictionem iudex non admisit, ut exẽ. de offic. dele. ca. ex parte. el ij. not. per Spec. in tit. de excep. §. propositis. pen. uers. Aduerte, quandoque iudex non obstante contradictione partis procedit in causa, nulla facta examinatione de eius contradictione, tunc habet locum c. interposita. exẽ. de appel. quia si exceptio erat legitima, & in exceptione opponens se obtulit probaturum, eo ipso quòd iudex eum non admisit, eum grauauit: sed si se non obtulit probaturum, tunc haberet oppo-
a nens à grauamine appellare, & in causa appellationis ueritatem exceptionis docere, ut ibi patet. Quandoꝙ iudex de ueritate & iustitia[a] exceptionis examinat & inquirit, & tũc non obstante exceptione ultrà procedit, & tunc dico, quòd ex hoc quod super exceptione non est pronunciatum, pro
b cessus non esset nullus,[b] nec etiam annullandus. Nam pro
4 cedendo ultrà, † tacitè super exceptione pronũciat ipsam non obstare, sicut pronunciando diffinitiuè, tacitè pronunciat super incidenti, ut ī. de ord. iud. l. ij. ita procedendo in causa tacitè pronunciat super emergenti, quæ respicit processum, & sic posset intelligi hæc lex secundum unam expo-
5 sitionem glo. quod hic super emergenti non fuit pronunciatum, bene tamen posset de iure Canonico reuocari † ille processus, si iudex grauauit partem, cùm non deberet procedere de iure, & ipse processit. non ergo appellatur, quia non pronunciauit, cùm tacitè sit pronũciatum, ut dixi, sed ideò quia sic tacitè pronunciando grauauit partem, si procedere nõ debuit, quia fortè exceptio legitimè obstabat. Ita debetis intelligere hanc materiam.

* *Emergẽti. Emergit, quod post susceptam litem contigit: incidit quod habet causam uetustiorem ante cœptum iudicium. Bar. l. j. nu. v. ī. de iud.* I. Con. B.

ADDITIO.

4 P. PAV. P. *Et iustitia. Istud limita non procedere, quando opponeretur declinatoria iurisdictionis, quia non dicitur pronunciasse super illa, et sentẽtia semper potest dici nulla. Verba sunt singularia Bal. in l. ij. C. de or. iu. Et uide ad Bar. hic Rom. cons. ccxx. Item an requiratur citatio partis, quãdo fit talis actus per quem inducitur tacita pronunciatio de procedendo ad ulteriora, pondẽrat Fel. c. in nomine. de testi. dum loquitur in admissione capitulorũ, an pars sit citãda. Item de ista materia in l. fi. ff. si cer. pe. & Are. c. ex parte. exẽ. de test. et l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. poss. & cons. cxvij. Abb. c. cùm super. exẽ. de off. del. Item de ista materia an & quando iud. procedendo ad ulteriora uideatur tacitè super exceptione pronunciasse, uide Fel. c. suborta. exẽ. de re iud. Et dictum Bar. hic refert etiam & sequitur Ro. cõs. ccccx. Et de illa limitat. Bal. in illa l. ij. C. de or. iu. de qua ī. Vide latè Fel. d. c. suborta. de re iu. in uer. iiij. limita. Et uide etiam super hoc de exceptione declinatoria, Ias. l. ij. ff. si quis in ius uoc. non ier. qui tenet requiri expressam pronunciationẽ super competentia iurisdictionis. & ibi etiam ponit quædam alia in materia ista. Et de materia uide latè Fel. l. si quæramus. ff. de test. Item an sit pronunciandum super exceptione, si opponatur delictum esse commissum extra territorium iudicis, excludat iurisdictionem, uide Bar. ꝙ nõ in tract. iurisdict in q. xij.*
b *Non esset nullus. Vide Ludouic. consi. ccxliiij. in ordine suo ubi dicit intelligi debere per processum ad ulteriora pronunciatum super emergenti, quando fuit cognitum per iudicem. & uide Angel. consi. xcviij. Cast. l. fin. ff. si cer. pet. Ioan. Andr. in addit. Spec. in tit. de sent. in addi. incipien. Item quod est sciendum, &c.*

LEX V.

CVM à nobis. Coram eo, à quo postulatur consilium, non postulatur, neque datur dilatio. hoc dicit. Dixi tibi de temp. appel. l. ij.

LEX VI.

INTER PRIVATOS. In causis fiscalibus dantur dilationes.

LEX VII.

NEC DE STATV. In quæstionibus status & bonorum, terminus dilationis in lege statutus non exceditur. hoc dicit.

De ferijs. *Tit. XII.*

LEX I.

a QVONIAM.[a] Diebus feriatis potest appellatio interponi. h.d. Hæc lex clarè procedit in tempore appellationis interponendæ, in tempore uerò appellationis exercendæ secus, quia non potest exerceri, licet fatalia currant, ut uidistis l. ij. ī. de temp. appel. hic non sunt alia.

ADDI-

ADDITIO.

4 POMA. *Quoniam. Et procedat etiam in feriatis, in honorem Dei, & quõ notarius dici potest instrumentũ appellationis conficere, & etiam in quibuscunq; alijs actibus, qui die feriata possunt expediri. Ita Anch. in cõs. suo ccclxij. incip. uisa plena. in prin. & in uer. sed fortius obijcitur. uide etiam Fel. c. cum M. de const. & Alex. consi. clxxxvij. uo. ij.*

LEX III.

OMNES IVDICES. Dies dominica est feriata in omnibus, præterquam in opere rusticali.

LEX IIII.

ANVLLO. Iudices sua autoritate non inducunt ferias.

LEX V.

PVBLICAS. Causæ publicæ & fornariorum possunt tractari diebus feriatis, ob necessitatẽ hominum. h.d.

LEX VI.

QVADRAGINTA. Tempore quadragesimæ in causis criminalibus sunt feriæ. h. d. Non obseruatur ista lex.

LEX VII.

1 *Executio sententiæ potest fieri in diebus feriatis, in utilitatem hominum.*
2 *Instrumenta confessionata possunt exequi etiam in personam in diebus feriatis ob necessitatem hominum.*

OMNES. Omnis dies est iuridicus, nisi speciali ter sit expressum quòd sit feriatus. h. d. Quæro, utrùm in diebus feriatis ob fauorem hominũ, homines possint capi pro debitis? Breuiter non possunt capi ut uenirent ad procedendum, sed possunt capi
1 ad exequendum, licet † enim diebus feriatis ob necessitatem hominũ non posset de necessitate procedi, ut hic, tamẽ
a iudicis executio[a] nõ est interdicta, nisi in diebus feriatis in honorem Dei, ut patet hic in fin. & quòd executio sententiæ posit fieri die feriato ob necessitatem hominũ, est casus in
b c. significauerunt.[b] exẽ. de iud. & ibi per Inno. & per Io. An. †
2 Cùm igitur instrumẽta confessionata, seu guarentigiata habeant executionem, sicut diffinitiuæ sententiæ, capi poterũt homines in diebus feriatis ob necessitatem hominũ, secus in feriatis in honorem Dei.

ADDITIO.

a *Iudicis executio. De quo uide quæ dixi in l. j. §. nunciatio. de no ope. nunc.*
b *In c. significauerũt. Adde Bar. l. j. §. nunciatio. cum concor. de op. no. nunc. & Aret. l. ab executione. ff. de appel. Adde Fride. consi. xlviij. Et adde tu circa hoc etiam, ꝙ sequestrum fieri potest, & etiam reuocari die feriato. Ita Lanfran. in c. quoniam. uer. citationes. ne prob. & Franc. Cur. l. j. ī. de prohib. pe. seq. q. x. & ponit Ang. de Aret. l. imperatores. §. fi. ff. de appel. & Cacialup. in tract. de deb. suspe. & fugi. in q. viij. prin.*

LEX VIII.

ACTVS. Actus, qui spectant ad iurisdictionem uoluntariam, possunt celebrari dieb. feriatis in honorem Dei. h. d. Et sic uidetur, ꝙ decre. quæ est de immu. ecc. c. j. li. vj. quæ annullat omnes actus iudiciarios, qui fiunt in ecclesia, debet intelligi de actibus iudiciarijs, & contentiosis, non de uoluntarijs, ut hic.

LEX IX.

PROVINCIARVM. Contra latrones insignes potest fieri examinatio & executio diebus feriatis, etiam in honorẽ Dei. h.d. Hic uidetur tex. ꝙ per statutũ posit disponi, quòd etiam in criminalib. procedatur etiam in diebus feriatis in honorem Dei.

LEX X.

1 *Suspectus de fuga potest capi, etiam die feriato in honorem Dei.*
2 *Citatio facta die feriata ad diem non feriatam, quando ualeat.*

a DIES FESTOS.[a] Diebus dominicis, & feriatis, in honorem Dei, debet cessare omnis cognitio, & executio: possunt tamen celebrari contractus, & spectacula uel prælia, sunt illis diebus totaliter interdicta. h.d. Dicitur hic, nulla fideiussionis flagitet exactio, scilicet iudicio sisti, nisi timeatur de eius recessu. Dic
1 ut in gl. No. secundũ istam gl. ꝙ quando aliquis † est suspe-
b ctus[b] ne aufugiat, potest capi die feriato in honorem Dei, ut det fideiussorem de stando iuri. Tene menti, si cut etiam potest capi sua autoritate, * ut l. ait
c prætor.[c] §. si debitorem. ff. de his quæ in frau. cre. quod intelligo si debitoris cõditio sit mutata à die contracti debiti, aliàs si nulla mutatio interuenit, habet creditor quid sibi imputet. ar. l. si is à quo. §. fi. ff. ut in pos. lega. Vltimò
d esset quærendum,[d] an † citatio facta die feria
2 ta, ut ueniat die non feriata, ualeat.* quam quæstionem ponit Cy. hic, & la. Bu. disputauit, ego examino plenè in l. j. §. nunciatio. ff. de op. no. nun. &c.

* *Autoritate. Hoc est, creditor ꝓpria autoritate, nõ implorato iudicis officio, potest capere debitorem fugitiuum: d. §. fi. de bitorẽ. Quòd si nõ esset fugitiuus, & ab eo inuito debitum respoſcat, id amittit: l. extat. ff. quod met. cau.* I. Conc. B.

* *Valeat. Quid de citato extra territorium, quod non extra rem quæritur, ualet enim ar. de tempore ad locum. quare no. ad q. Bar. l. xxxj. nu. j. ī. de episc. & cleric.* I. Concen. B.

ADDITIO.

Pro concordia. Aduerte, ꝙ diebus feriatis in honorem Dei, habet cessare omnis strepitus iudiciorum, per Bar. hic, l. dies festos. de ferijs. Contrarius tamen allegatur hic in l. pe. hoc tit. de fer. l. diuus. ff. eo. l. miles. §. lx. ff. de adul. Tu dic primò potest dici speciale in criminalibus, quia debent expediri quàm citius est possibile, quia iste est fauor incarceratorum. l. properandum. in prin. C. de iud. uel aliter & subtilius, uera est ī. prima opi. non ob. quod dicitur in d. §. sexaginta. & in d. l. diuus. in hac l. pe. præal. quia non loquitur nisi de datione libelli, quæ est facti, nec dicitur actus iudicialis, etiam si loquatur de exceptione partis, ut sensit & uoluit expressè Bar. in locis præal. & maximè in d. §. sexaginta.
a *P. PAV. P. Dies festos. Quid autẽ in ferijs repentinis, & an eis possit renunciari, uide Bar. in tract. de carcere.*
b *P. PAV. P. Suspectus. Vide de ista materia suspicionis fugæ, quæ latè scripsi in l. ait prætor. §. si debitorem. ff. de his quæ in frau. cre.*
c *Ait prætor. Vide omnino Alex. post Ang. & alios in l. qui bona. §. de illo. ff. de dam. infe.*
d *Quærendum. An autem si quis citatur, ut compareat die feriata, teneatur comparere ante uel post? Bar. ponit in repe. l. ex quacunq;. in uer. fi. ff. si quis in ius uoc. ubi etiam ponit q. de qua hic quærit Bar. & ibi dicit ꝙ si actus factus die feriato trahitur ad non feriatum ualet, ponit etiam ibi, ꝙ citatus à Papa uel imperatore debet comparere etiam die feriata. Adde Cast. consi. xxv. & Fride. consi. ccxliiij.*

De iurisdictione omnium iudicum. *Tit. XIII.*

LEX I.

NON quidem. Iurisdictio eius qui aliàs iurisdictionem habet, potest inter nõ subditos consensu partiũ prorogari. h.d. Quærit glo. duas quæstiones. Prima, an sint aliqui casus, in quib. non potest iurisdictio prorogari? Glos. ponit hic quatuor casus, quos uide. Domini, isti quatuor casus nõ propriè excipiuntur ab hac l. nam iurisdictio potest prorogari, scilicet qñ habet aliàs iurisdictionem ciuilium causarũ. Vnde ille qui habet tantùm cognitionem de ciuilibus, non potest ex prorogatione esse iudex in criminalibus. Ita loquunt isti casus exceptuati, qui hic ponuntur in gl. tua. Quærit gl. quot modis fiat prorogatio iurisdictionis? Gl. ponit hoc plenius in l. j. ff. de iud. Cy. l. si qui ex consensu, ī. de epi. aud. &c.

LEX II.

1 *Quis potest conueniri in loco mutati domicilij.*

a TVRIS ordinem. [a] Actor sequitur forũ rei, qui est in loco domicilij, quod habet, uel habuit tempore contractus.* No. tex. qui dicit ꝙ habet uel habuit tẽpore contractus, quod est hic singula-
1 re, & † sic licet mutauit domicilũ, tamen po-
b test conueniri [b] in loco ubi habebat domici-
c lium. [c] Quæro, utrùm per † statutũ possit fie-
2 ri, ꝙ reus sequatur forũ actoris? Breuiter inter suos subditos, potest facere statutũ qd' uult. Sed utrùm quis possit statuere, ꝙ homo non suæ iurisdictionis teneat in foro actoris? Rñ. hoc non potest, quia ciuitas non potest facere statutũ de his quæ suæ iurisdictionis nõ sunt, ut j. eo. tit. l. fi. & ego examino plenè l. cunctos. s. de sum. trin. l. omnes. ff. de iust. & iur. quia in utraq; pono, &c.

* Contractus. Quæ de re am plius dic ut p Bar. l. j. n. xiij. cum seq. s. de sum. trin. I. Concen. B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Iuris ordinẽ. Limita ut per Bar. in l. si societatẽ. §. arbitrorum. ff. pro soc. Et ideò clericus agens cõtra laicũ subijcitur legib. laicorũ, & quo ad ordinẽ procedendi, & quo ad decisionẽ causæ. Vide Com. latè cons. cxxxix. etiam si reconueniatur clericus à laico coram seculari iudice.*

b POMA. *Potest conueniri. Bar. ita generaliter loquentem reprehendit Pan. c. proposuisti. uer. sed quæro. ex. de fo. comp.*

c *Habebat domicilũ. Vide etiam Bar. l. cũ quædã puella. & quæ ibi dixi post Bar. ff. de iur. om. iu. Adde Ang c. proposuisti. de fo. compe. & c. Habes hic per Alex d. l. cùm quædam. & attende quòd domicilũ præcedens dicitur etiam si sit domicilũ originis. De quo uide quæ dicam in d. l. cùm quædam. Et adde quòd contra Bar. hic tenent Ant. & Abbas c. proposuisti. de fo. compe. & Soc. c. licet eo. tit. q. x. principali. Et etiam cõtra Bar. tenet Fran. de Are. d. c. proposuisti.*

LEX II.

a PRIVATORVM. [a] Priuatorũ consensus non dat iurisdictionẽ. Opp. j. eo. l. fi. & in auth. de defen. ciuita. circa prin. & §. j. Sol. consensus priuatorũ non dat iurisdictionẽ, ut hic, secus in consensu alicuius collegij, uel uniuersitatis. ut in contra. Quæro, an statim facta electione, quis habeat iurisdictionẽ antequã ingrediat officium? Gl. quòd sic. * De hoc dic ut dixi in l. Publius. in prin. de cond. & demon. & de test. mil. l. pen. &c.

* Sic. Siquidem urgeat necessitas: l. aliquãdo ff. de off. proconf. I. C. B.

ADDITIO.

a POMA. *Priuatorum. Vide ad istam l. Ro. consi. xviij. Fel. c. pastoralis. de exce. & Ant. de Prato consi. inserto in consilijs Barb. in j. uol.*

LEX IIII.

NEMO potest. Ordinarius non potest recusari, nec potest ante diffinitiuam sententiã appellare. h. d. An possit recusari iudex ordinarius, ui distis in l. apertissimi. s. de iud. &c.

LEX V.

1 *Reus in uetitum examen quomodo possit trahere actorem.*
3 *In pœnis legalibus habet locum pœnitentia usq; ad sententiam.*
7 *An agi possit cõdictione sine causa contra trahentẽ in uetito examine, ut liberet tractum.*
8 *Practica quomodo pronunciabitur contra trahentem, in uetito examine, in sententia diffinitiua.*

a IN CRIMINALI. Hæc est bona, & singula-
1 ris lex. [a] Et breuiter dicit, Qui aliũ in uetitũ trahit examen, perdit causam. h. d. Recitemus apparatum nostrũ per quæstiones. Quærit gl. quõ † reus põt trahere actorẽ in uetitũ examẽ. Dixit gl. fortè si reus cõmineẽ ei, si sub tali iudice nõ agat, & sic per metum, uel per dolũ eum ad hoc cõpellit, hoc satis placet. Tu aũt pone exẽpla magis clara. Sunt quidã casus in quibus reus trahit acto-
2 rem ad iudicẽ. v. g. in l. diffamari. j. de inge. ma. uel facit reus actori statui terminũ ad agendũ, ut habuistis no. s. l j. ut nemo inui. j. qui accu. non pos. l. ea quidẽ. l. Titia. ff. de acc. facit quod habuistis in l. iij. qui bo. ced. pos. & quod ibi dixi. Quero secundò, † quid si actorẽ postcà pœniteat? Dicit gl. quòd si eum pœnituit ante sententiã, indulgetur ei, ut actionẽ non perdat, nec pro confesso habeat, ut l. quãuis. ff. de in ius uoc. Quidã Vltramon. reprehendũt ut refert Cy. Tu dic gl. dicere uerũ, quia † in istis pœnis legalibus est locus pœnitentiæ usq; ad sententiã, ut l. qui cùm maior. §. accusasse de bo. li. & l. in seruitutẽ. §. petiisse. eo. tit. Et not. per Dy. l. amplius. ff rem ra. ha. Fallit in casu l. j. s. de plus pe. ubi usq; ad lit. conte. tantùm est locus pœnitẽtiæ. Ratio, quia ibi in duobus deliquit.
4 Sed quæro, † dicitur hic ꝙ ante sententiã potest pœnitere, de qua sententia loquitur hic? Puto ꝙ intelligat de ea sententia quæ finit iudiciũ primum, in quo quis fuit tractus in examine uetito. De hoc dicã statim clarius. Quæro utrũ actor
b perdat actionem [b], uel reus habeatur pro † condẽnato ip-
5 so iure, uel expectetur sententia? Gl. dicit, & bene, ꝙ sententia requiritur, quia tex. dicit mulctet, non mulctatus sit. Simile in l. iubemus. §. œconomus. de sac. sa. eccl. de pe. iud. qui ma. iud. auth. nouo iure. & auth. qui semel. j. qũo & qñ iudi. & in
6 multis similibus. Sed quæro, utrũ † hoc fiat in eadẽ instantia, an opus sit nouo iudicio? Gl. uidet ponere utranq; practicã, uel ꝙ fiat noua instantia cõdictione ex hac l. uel in ipsa
c sententia diffinitiua sententiabit, [c] contra uocantẽ in uetitũ examen. uide gl. super uerbo, habeat. quasi circa fin. In eo ꝙ gl. dicit, ꝙ reus condemnatus post condẽnationem agit condictione ex hac l. non uidet procedere. Aut enim reus uocatus in uetitũ examen, non opposuit exceptionẽ iudicis incõpetentis, & tunc uidet iurisdictionẽ prorogare, ut s. co. l. j. & uidebitis j. ubi de cri. agi opor. l. j. & sic uidebit uocatus cotã cõpetenti iudice. Aut opposuit exceptionẽ iudicis incompetentis, & fuit admissa, & tunc nõ procedit gl. quæ dicit ꝙ fuit condẽnatus reus. Aut opposuit, & fuit repulsus, quia iudex pronunciauit se esse iudicẽ competentẽ, & tunc non poterit amplius dicere se uocatũ in uetitũ examẽ, cùm semel sit pronunciatũ examẽ esse idoneum, & iudicẽ competentẽ. Rñ. in primo casu si ponis ꝙ reus non opposuerit exceptionẽ incompetentis iudicis, intelligit in casibus, in quibus iurisdictio non potest prorogari, uel quia reus ignorabat, ut no. j. tit. ij. l. j. uel quia iudex non habebat aliam iurisdictionẽ super illis, ut dixi in l. j. s. eo. uel quia ipse reus non poterat prorogare, ut clericus de iure cano. cx. de fo. comp. c. si diligen. Secũdo casu qñ exceptionẽ iudicis incompeten. opposuit, & obtinuit, quia iudex pronunciauit se non esse iudicẽ competentẽ, tunc fateor ꝙ non procedit gl. in eo ꝙ dicit, ꝙ reus fuit condẽnatus, sed ꝓcedit tex. quia reus habebit cõdictionẽ ex hac l. ut actorẽ faciat priuari sua actione. Et isto casu illa erit sententia, usq; ad quã licet pœnitere, s. sentẽtia in qua iudex ꝓnunciauit se esse nõ iudicẽ. Tertio casu, qñ exceptionẽ opposuit, & fuit repulsus, quia iudex ꝓnũciauit se iudicẽ cõpetẽtẽ, tunc procedit gl. si ponimus iudicẽ malè ꝓnunciasse, hoc enim poterat examinari in alio iudicio, in quo agit condictione ex l. ista, quia ad alium finẽ tendit, iuxta ea quæ dixi s. in l. j. de or. iu. Deinde dicit gl. † ꝙ potest agi cõdictione
7 sine causa, ut actor eũ liberet. Istud nõ placet, qa nõ debet esse obligatus sine causa, donec cõdictione ex l ista actor sit ea
8 actione priuatus. Deinde dicit gl. † dandã aliã practicã, ꝙ in ipsa sentẽtia diffinitiua sentẽtiabit cõtra uocãtẽ in uetitũ exa-
d mẽ. Hic aduerte, [d] si actor uocauit reũ in uetitũ examẽ, põt ista gl. ꝓcedere, qa reo superuenit defensio pendẽte iudicio, quæ sibi ꝓdest ad absolutionẽ. Inst. de perpe. & tẽp. act. §. fi. & l. iusiu. & ad pecunias. §. fi. ff. de iureiu. Sed si reus traxit actorẽ in uetitũ examen, nõ põt in hac diffinitiua sentẽtia reus cõdẽnari, uel pro cõdemnato haberi, quia ius quod superuenit actori pendẽte iudicio, non põt uideri in iudicium deductũ,* ut l. non potest, ff. de iud.

* Deductũ. Intelligas sententiã Bar. procedere in iudicio particulari, nõ uniuersali, puta, in petitiõe hæreditatis: Bar. l. edita. in prin. uers. cõtra. s. de edẽ. I. C. B.

ADDI-

ADDITIO.

a *L. de materia istius l. latè Spe. in tit. de compe. iud. adi. §. j. uers. breuiter scias, &c. Et uide tu circa materiam huius l. quando quis possit pœnitere, per Fran. de Are. c. si diligenti. de fo. compe. & ibidem Mar. Soci.*

b P. PAV. P. *Perdat actionẽ. Circa istam materiã an uerba præsentis uel præteriti temporis importent ipso iure, uide Pan. c. si diligenti. ex. de fo. comp. & uide Rom. sing. iij. Ant. de But. consi. xxxv j. incipien. in Dei nomine. ubi limitat illud quòd uerba priuatiua futuri temporis requirũt sententiam post se, procedat in uerbis dispositiuis, secus in conditionalibus, ut ibi per eum, qui etiam limitat aliter. Item pro singulari limitatione huius materiæ, uide Angel. omnino consil. cccxxiiij. incipien. illustris ad fi. Item circa practicam hic positam, uide Rom. consi. ccclxix. Item ꝙ uerba futuri temporis prolata à testatore, puta, priuetur hæreditate, importent ipso iure, uide Bal. l. j. C. de his quæ pœ. no. Franc. Crem. sing. vij. refert Soc. ca. Rodulphus uerb. uerba, ex. de resc. dicens Bal. hoc non dicere. Item uide in materia quæ scribit Fel. c. ij. ex. de resc. Item an illa uerba, actus non ualeat, importent ipso iure, Bal. l. uniuersas. s. de preci. Impe. offe. cum apostilla quam ibi addidi ad Fel. remissiuè. Item latissimè de materia, quæ uerba importent ipso iure & quæ non, uide omnino Fel. in d. c. Rodulphus. ubi s. ubi ponit in specie de infinitis uerbis, & quid de uerbo, non audiatur, de quo ibi, uide Alex. l. j. §. sublata. ff. ad Trebel. quem refert Fel. c. sedes. de resc. an importent ꝙ excludatur ipso iure. Sed tenendo contrarium ut per Fel. ibi, ille tex. probat contrarium. Et de uer. careat, uide Fel. omnino in c. ex tenore. de resc. & in d. uer. uerba. Vide etiam in materia Ias. l. fi. C. de iure emphyt. uide in eius tabula, seu in l. ij. ibidem. Item de uer. spoliari, an importet canonem latæ sententiæ, uide Barb. c. cùm olim. de rer. per. Quid autem de uer. non ualeat, an importet ipso iure, uide latè Ias. l. uniuersa. C. de transac. Idem de uer. irritum sit, ꝙ non semper importet ipso iure, nisi sit iunctum cum alio, puta, irritum & inane, uide Ias. l. postquam. circa finem. C. de pact. uide aliqua per Aret. l. ij. §. quid si actor. de iureiur. Quæ importent ipso iure, licet addantur uerbo futuri temporis, uide etiã in materia Anto. consi. xxij. post prin. Et pondera eum uelle ꝙ ubi lex dat facultatem aliquem expoliandi propria autoritate, innuit eum esse ipso iure priuatum iure suo. Item adde ꝙ ubi sunt duo uerba simul iuncta, puta, irritum & inane, importent ipso iure, licet adijciantur uerbo futuri temporis, uide Ias. l. non dubium. in x. not. C. de legib. ubi etiam contra regulã adducit unum tex. super quo relinquit cogitandum.*

c P. PAV. P. *Sententiabitur. Vide Abba. latius declarantem has practicas, in c. si diligenti. de foro competenti. Et pro secunda practica ꝙ coram eodem iudice possit peti ut pars puniatur, dicit Bar. hic. & Abbas ibi. uide etiam Alex. consi. cix. post prin. in uer. pro hoc etiam facit.*

d POMA. *Hic aduerte. No. ergo ꝙ in huiusmodi remedijs, quis dicitur reus, & propterea dixit Alex. consi. ciij. uol. v. ꝙ talia remedia intentabit coram iudice suo, &c.*

LEX VI.

a MAGISTERIAE. [a] Magister militũ potest cognoscere etiam summariè inter milites. h. d.

ADDITIO.

a *Magisteriæ. Bal. hic in fi. & no. limitat Alex. in l. magistratibus. ff. eo.*

LEX VII.

1 *Collegia approbata possunt dare suis creditorib. iurisdictionem.*
2 *Collegia approbata possunt facere statuta de his, quæ pertinent ad eorum iurisdictionem.*
3 *Negotiatores quam militiam exercere possunt.*
5 *Priores artium an possint cognoscere de causis publicis.*
6 *Rectores artium, non habent iurisdictionem, nisi in his quæ pertinent ad eorum artem.*
7 *Vniuersitas scholarium est approbata, & potest habere rectorem.*

a PER INIQVVM. Hæc est bona l. Qui sunt de ali-
1 quo collegio ratione professionis, iurisdictionem eius qui præest collegio, [a] recusare nõ possunt.* h. d. † Not.
1 ex hac l. quòd est multum menti tenendũ, ꝙ collegia approbata possunt dare suis rectoribus iurisdictionẽ ordinariam. ex hoc
2 no. † ꝙ collegia approbata possunt facere inter se statuta, de his quæ pertinent ad eorum iurisdictionem. dixi in l. omnes. de iust. & iu. Opp. dicitur hic, quòd illi qui sunt de negotiatione, non habent exceptionẽ occasione militiæ, & sic innuit quòd possunt esse milites. Cont. j. negotia. ne militent. in rubro & nigro. lib. xij.
3 Sol. intellige hoc † de quadã militia inermi, non enim iurabant se non euitaturos mortẽ pro republica, sed aliam mili-
4 tiam assumebant, ut faciunt milites Floren. qui militant †
5 causa honoris, nihilominus mercantiã exercent, & dicuntur populares. Opp. ij. † isti priores seu capitanei artium [b]
b possent cognoscere de pub. criminibus, ut ibi, tam publicis quàm priuatis, &c. quod uidetur contra l. j. ff. de ofic. eius cui mand. est iuris. ubi hoc conceditur solũ iudicib. maioribus. Sol. dicit gl. intellige hic publicis, id est, societatib. uel collegijs illius. & quod dicit priuatis, intellige quam habent inter se illi de illo collegio, uel societate, in his quæ pertinent ad corũ artem, & ita obseruat consuetudo, & uide istam gl. & no. Istud etiam tenet Inn. de off. or. c. cùm ab ecclesiarũ. Et
6 sic isti † rectores artium, non habent iurisdictionem, nisi in
c his, quæ pertinent ad eorum artem, [c] & in illis possunt facere statutum, & non in alijs. Quærit gl. utrũ uniuersitas scholarium possit habere rectorẽ? Gl. uidetur dicere quòd non, quia tex. dicit, qui aliquas professiones, uel negotiationes exercet, sed scholares non profitentur, uel negotiantur, sed sub profitentib. addiscunt, unde doc. bene possunt habere rectorem, quia profitentur. Vide gl. tuã, quæ hoc dicit, doc.
7 tenent quòd † uniuersitas scholarium sit approbata, & possit habere rectorem, per auth. habita. j. ne fil. pro patre. ita obseruat consuetudo. Hic non sunt alia.

* Possunt. Amplius dic ut Felin. c. causam quæ. de off. de leg. I. Conc. B.

ADDITIO.

a *Qui præest collegio. An autem iste electus sit à superiore confirmandus, uide Alex. l. more. cum seq. ff. eo. ti.*

b *Capitanei artium. Et an priores artiũ statutis suis possint adijcere pœnas, uide quæ dixi in l. ij. ff. si quis ius di. non obtempe.*

c P. PAV. P. *Eorum artem. Et ita obseruat consuetudo. Vide d. Franc. consi. xxxiij. in prin. & uide omnino alia quæ habes ad Bar. in l. fin. ff. de exc. tu. uide multa per Ias. l. oẽs. ff. de iust. et iur. & in ij. lect. & in l. si quis ex argentarijs. §. rationẽ. ff. de eden. in iij. & iiij. not. dicit ꝙ habeat iurisdictionem non solùm in spectantib. ad artẽ, sed etiam in dependentib. & connexis ab eis. Item quòd intelligatur in spectantib. ad artẽ, uide Ias. l. age. C. de transf. Et de capitulis & alijs colle. ꝙ non possint statuta condere, uide per Fel. c. cùm omnes. de const. & c. cùm accessissent. eo. tit. Barb. latè cons. xxix. uol. iij. ubi etiam quid si essent confirmata à superiore.*

Quando Imperator inter pupil. uel uid. Tit. XIIII.

LEX VNICA.

1 *Iurisdictio ordinaria recusatur propter miserabilitatem personarum.*
2 *Quis quando possit trahi extra prouinciam.*
3 *Miserabiles personæ, non possunt trahi extra prouinciam.*

a SI contra pupillos. [a] Personæ miserabiles non possunt
1 trahi ad ius extra prouinciã, sed ipsæ alios trahere possunt. No † ergo casum, in quo iurisdictio ordinaria recusatur,* quia miserabiles perso-
2 næ faciunt hoc autoritate huius l. Aliũ casum uidistis in l. j. j. si quacunq; præd. po. Opp. & uidetur ꝙ hoc sit de iure cõmuni, ꝙ † quis nõ possit trahi extra prouinciã, ut in auth. ut diffe. iud. §. j. Fateor ꝙ hodie est correctum, quia generaliter nemo trahi potest extra prouinciã suam, nisi iudice prouinciæ negligente, tamen hodie si iudex prouinciæ negligeret, non pos-
3 sent trahi miserabiles † personæ extra prouinciam, sed debet causa delegari in prouinciam,
4 huius l. autoritate. † Quæro quæ dicant miserabiles perso-
b næ [b]. tex. ponit, pupilli & uiduæ. & Inn. in c. significantib. de
5 off. dele. † Viduas intellige etiã quæ nunquã habuerũt uirũ. Nã uidua dicit quæuis mulier, quæ nõ habet uirũ, & aliæ ꝑsonæ infirmæ. Breuiter, puto iudicis arbitrio relinquì, &c.

* Recusatur. Quod est speciale, fauore miserabiliũ ꝑsonarum, alioqui uerò nõ recusatur: l. apertissimi (ubi dixi.) s. de iudic. I. Conc. B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Si contra pupillos. Vltra priuilegium, quod habet miserabilis persona ex ista l. uide etiam aliquid quod ponitur in c. j. de postu. aliud quod ponit glo. ij. c. licet. ex. de censi. & ibi Pan aliud quod ponit Inn. c significantib. de off. dele. quòd non ualet rescriptum impetratum contra miserabilem personam, nisi facta mentione de eius miseria, per tex. nostrũ hic. sed illud ibi reprobat Imo. quia tex. noster non probat hoc. Vide Car. consi. cxxxvj. Item aliud ponit Ant. de But. in l. licet ex suscepto. de fo. compe. sed illud ibi reprobat Pan. in uer. ij. non placet. Item aliud, quod ponit in c. ex tenore. de fo. compe. & ibi uide Mar. in c. j. in ult. not. & aliud quod ponit Bar. in q. uentilata inter gloriosam uirginem Mariam, & dæmonẽ. in uer. dixit aduocata. & aliud quod ponit in l. iiij. §. hoc autem iudicium. in iiij. opp. ff. de dam. infec. an autem his priuilegijs possum renunciare, uide gl. hic in uerb. excedere. quæ uidetur sentire q̃ non, & uide etiã Pan in c. ex parte. B. de fo. comp. & Barb. in c. ilij. de off. dele. ad fin. & Fel. in d c significantibus. uide Ant. de But. consi. xliij.*

P. PAV. P. *Si contra pupillos. Est hic una gl. singularis quòd etiam si istæ personæ renunciarent huius l. priuilegio, nõ ualeret, quam sequitur & cõmendat Fel. c. si diligenti. de foro compe. in illa materia quo quis possit iuri suo renunciare, colligens q̃, ubi conceditur aliquid alicui miserabili personæ & in misericordiam, non potest per eum, cui conceditur, renunciari. Item an priuilegium huius l. concedatur indistinctè pupillis & uiduis, etiam si sint diuites? Alber. hic tangit, sed non firmat. Spe. in tit. de instru. editio. §. nunc aliqua. uer. & scias. el ij. tenet q̃, solùm in pauperibus, quia tunc sunt miserabiles personæ, ut per Alex. consi. xxj. ad fi. uol. j. alle. Inn. in c. significantib. de off. dele. quẽ uide. & clarè non firmat. Vide Dec. c. cæterum. de iud. quia uidetur uelle contrarium. Cast. in ista rub. idẽ sentit bene probatum in isto tex. in fi. in dictione, alij Et licet rub. generaliter loquatur, non est incõueniens eam restringere ad pauperes, in quibus militat ratio miserationis, super qua fundatur ista decisio, ut per Bal. & alios hic. Et ad hoc pondera tex. in c. super quibusdam. in fi. de uer. sig. qui etiam generaliter loquitur. Restringitur igitur ad pauperes per canonistas in d. c. significantibus.*

b *Miserabiles personæ. Vide Imo. in cle. j. de const. Ant. in c. licet. de censi. & latè Abb. in c. significantib. de off. dele. & uide Spe. in tit. de reo. uer. item quod pupillus. Adde Cast. hic & adde tu quòd dictum Bar. hic dum dicit, relinqui arbitrio iudicis, quæ dicantur personæ miserabiles, non procederet quando in iure esset expressum, quæ dicantur personæ miserabiles. ita Soc. de foro compe. in c. ex tenore.*

Vbi de criminibus agi oporteat. Tit. XV.

LEX I.

1 *Remißio ubi & quando habeat locum in criminalibus.*
3 *In criminalibus iurisdictio potest prorogari, & quomodo prorogetur per ignorantiam. nu. 4.*
4 *Vagabundus potest conueniri ubilibet, & quis sit uagabundus. nu. 6.*

a QVAESTIONES. [a] Hic est ualde bonus tit. De crimine potest cognosci in loco delicti, in loco domicilij, & in loco prorogatæ iurisdictiõis, & in loco ubi quis plurimùm conuersatur. h. d. cum l. seq. Opp. dicitur hic q̃ potest cognoscere, uel cogno-
1 sci de maleficio in pluribus locis. Contrà, † imò quis sem-
b per debet remitti ad locum cõmissi criminis, [b] ut in auth. ut nul. iu. §. si uerò quis cõprehensorum. posita j̃. de adul. si uerò criminis. Sol tres sunt opi. Vna, quòd facienda sit remissio, uerum est illo iudice postulante, in cuius loco quis deliquit, ita loquuntur contraria, secus si non peteret, quia potest alibi cognosci, ita loquit̃ hic, & hæc est una opi. & bona. alij dicunt q̃ debent remitti ad locum delicti, scilicet ad puniendum, cognosci uerò potest de delicto in pluribus locis, ut hac l. Hoc non uidetur uerũ, quia hæc lex dicit, perfici debere, & sic denotat q̃ perficiatur usq̃ ad executionem. Alia est opi. & est uera coniuncta cũ prima, quod remissio debet fieri ad postulationẽ iudicis illius loci, ubi maleficiũ est commissum, tamen remissio non fit simpliciter, sed debet cognosci summatim per iudicẽ loci à quo postulatur remissio, an iste reus fuerit cõtumax in loco delicti, ut in d. §. si uerò quis cõprehensorũ. De hoc dixi in l. fi. §. j. ff. de pub. & l. si cui. §. fi.
2 ff. de accu. An aũt in contractib. † fiat remissio, tangit gl. in l. hæres absens. §. j. ff. de iud. & ibi dicemus, & tenementi illam opi. quòd posit cognoscere unus iudex, & remittere ad iudicẽ loci cõmissi criminis ad puniendũ, & uide gl. primam. Opp. ij. dicit̃ hic. quòd potest cognosci ubi inchoata est lis. contrà, secundũ hoc procederetur corã iudice incompeten-
3 ti. contra l. j. §. tit. ij. Sol. Intellige hanc l. † q̃ fuit lis inchoata
c corã eo, qui aliàs cognitionem habebat similiũ causarũ [c] criminalium, ideò eius iurisdictio potuit prorogari. Secundũ ergo hoc intellige q̃ scienter fuit lis inchoata corã iudice incõpetenti, ut l. j. & l. ij. ff. de iud. Cõtra opp. quòd causæ criminales non possunt delegari, ut l. j. ff. de off. eius cui mand. est iuris. Sol. Aliud est dicere an causa possit delegari, aliud est an possit iurisdictio prorogari, illa enim non est delegatio, sed cognoscit ex uigore propriæ iurisdictionis, ut habuistis in l. episcopale. §. de epi. au. Quæro, q̃d si ab initio ignorat reus, quia credebat iudicẽ esse suum, posteà sciuit, & sponte litigauit, an ualeat iudiciũ? Gl. istud tãgit hic melius q̃ alibi. Ideò
4 † pro declaratione istius gl. dicas tria uerba sic. Quandoq̃ in iudice non est defectus iurisdictionis, sed est defectus uoluntatis partiũ, quæ non prorogant iurisdictionẽ, propter
d ignorantiam, [d] tunc licet ab initio ignorauit, & posteà sciuit, & ratum habuit, ualidatur iudiciũ, quia erat defectus solùm in uoluntate. arg. [l. licet. ff. de iud. &] l. licet. §. de procu. Quandoq̃ fuit defectus in iurisdictione iudicis, tũc posteà pendẽte causa iudicij iurisdictio superueniat. Dic, aut superuenit ex causa de nouo emergẽte, & iudiciũ nullo modo potest confirmari. Ita tenet hic glo. in secundo membro. Ratio, quia initiũ iudicij nõ fuit legitimũ, ut l. momentaneæ. §. qui legi. perso. Si uerò superuenit iurisdictio ex causa de præterito, tunc confirmat̃ iudiciũ ut ex nũc, non ut ex tunc, ut l. obseruare. §. fi. ff. de off. procon. Habuistis no. l. j. §. qui pro sua iurisdict. iudic. dari non pos. & uide glo. Quæro, dicitur hic, uel ubi reperiunt̃. quid est hoc dictũ, ubi reperiuntur? dicũt quidã, ubicunq̃ propter illud uerbũ Domini, ubi te inuenero, ibi te iudicabo. Certè Deus bene potest dicere illud uerbum, quia habet iurisdictionem super toto, sed Imperator, & alius iudex non. Vnde gl. bene dicit, quòd debet intelligi ubi reperiuntur, scilicet habere domicilium, & ista est bona. Alij intelligunt hoc de uagabundo, qui potest ubicunq̃ cõ-
5 ueniri. uide gl. istam. Et sic nota † q̃ uagabundus potest cõueniri ubilibet. Item no. j̃. l prox. & de iud. l. hæres absens. §.
6 proinde. sed quis sit uagabundus, † gl. tangit in l. eius qui. §. fi. ad muni. & per Dy. meliot est gl. in l. iiij. §. prætor. de dam.
e infec. ubi uagabundus [e] dicitur, qui propriam habitationẽ non habet. Venio ad l. seq. &c.

ADDITIO.

a *Quæstiones. De materia huius tit. uide per Angel. de Aret. in tract. malefi. in uer. existens Floren. & Bar. l. si cui. §. fi. in fi. de accu.*

b P. PAV. P. *Criminis. Vide circa istã materiam remißionis, quid si iudex domicilij iam cœpisset cognoscere, & quid si iam lata esset sententia, an iudex loci delicti poßit posteà petere remißionem. Et alia in materia, uide Alex. l. à diuo Pio. §. sententiam. ff. de re iud. post alios tbi. & etiam tibi addidi ad eum. An autem si quis cõmittat delictũ in aliquo loco, posteà mutet domicilium in alio loco, poßit conueniri in loco noui domicilij, & puniri pro delicto alibi cõmisso, uide Barb. in c. excõmunicatus. de off. del. De materia remißionis in criminalibus, uide Fel. c. fi. de fo. compe. in ciuili.*

c *Similium. Adde tu & uide Are. c. si diligenti. de fo. compe.*

d *Propter ignorantiam. Et quando error litigantium impediat prorogationem iurisdictionis, adde & uide plenè per Soc. c. significasti. ar. v j. q. ij. de for. compe.*

e IO. FR. RV. *Vagabundus. Adde Fel. c. fi. de fo. compe.*

LEX II.

SCIENS. Dicitur hic, ubi degit, causam cognoscet. quid est hoc dictũ, ubi degit? Gl. dicit, ubi habet domiciliũ. Vel dic de uagabundo. Certè secũdum hoc nihil adderet ad legẽ præcedentẽ. Dic ergo, ubi degit, id est, cõuersatur, ut scholaris in scholis, qui non habet domicilium, facit j̃. ubi senten. uel cla. l. ij. Et hoc tenet

tenet Inn. in c. ex parte. de foro comp. & dicam uobis ibi. Ex hoc habes q̃ Florentini, & alij, q̃ stant in ciuitate ista, licet nõ
a habeant hic domicilium, tamen propter multam [a] conuersationem quam habent, possent hic conueniri, quod est ualde notandum, & idem de scholari, quod tene menti.

ADDITIO.

a IO. FR. RV. *Multã. Adde Cast. l. præcedenti, qui declarat quòd multum conuersari in loco dicitur, qui in eo stat maiori parte anni.*

AVTHENT.

2 *Rescriptum non potest impetrari extra prouinciam, nisi data negligentia iudicis prouinciæ, uel si potentiam aduersarij perhorresceret. nu. 3.*
4 *Mandatarius si conuenitur de delicto, habet dilationem ad denunciandum domino, & propter quid datur.*
5 *Procurator etiam in ciuilibus habet dilationem ad denunciandum domino, ut poßit instrui de suis defensionibus.*
7 *Fideiussori datur dilatio, ut denunciet domino, ut ab eo instruatur.*
8 *Laboratores, conductores, & emptores, & similes habent dilationem ad denunciandum domino, ut instruatur ad defensionem.*
10 *Sententia lata contra conductorem, quando poßit exequi contra dominum absentem.*
11 *Dominus quando teneatur ex delicto procuratoris.*

a QVA IN PROVINCIA. [a] Primò ponit unum dictũ, ubi quis debeat cõueniri, quod erat de iure antiquo. Secundò ponit quædã singularia, quæ inducunt̃ per hãc auth. Tertiò excipit à prædictis. Sed'a ibi, si ergo. Tertia ibi, excipit̃. Habes in hac auth. quædã singularia. Primò in uer. si ergo. habes singulare illud, qd' dicit, omni priuilegio cessante. In uer. eo aũt absente. habes tria singularia. Primò, q̃ datur dilatio ad denũciandum dño. Secundò, q̃ Dominus ipse absens condẽnabitur lite non contestata. Tertiò, q̃ condẽnato procuratore fit satisfactio de rebus dñi, si procurator non est soluẽdo. In uer. sed si nec ipse. habes aliud singulare, quia quis condemnabit̃ lite nõ cõtestata. Opp. q̃ ista lex ponat superfluũ in se ipsa, nã primò dicit, deliquit, posteà dicit, criminũ. gl. exponit q̃ primò intelligat̃, deliquit, ita quòd cõueniat̃ ciuiliter, posteà dũ dicit, criminũ, intelligit̃ criminaliter. Vel dic, primò loquit̃, qñ deliquit sine animo, posteà cũ animo. Ita dicit gl. uel dicas q̃ primò in eo quod dicit, deliquit, loquit̃ qñ quis conuenit̃ in loco delicti. Secũdò, cũ dicit criminũ reus, loquit̃ qñ quis conuenit̃ in loco domicilij, uel alio loco permisso, ut l. j. & ij. huius tit. Opp. ij. & uidetur q̃ hæc auth. sit superflua, qñ hoc erat de iure antiquo. Sol. dico q̃ nõ erat ita expressè dictũ de iure antiquo. Præterea, hic multa specialia addunt̃, specialiter illud quod dicit, omni priuilegio cessante. Sed cõtra hoc opp. de l. j. §. ti. j. & §. de epis. & cle. auth. clericus. & auth. causa. ubi quis habet priuilegia, per quæ recusat
1 iudicẽ. Quidã dicunt, † bene tollit̃ priuilegiũ fori, sed nõ priuilegiũ suis iudicis, quasi dicat, forũ ciuitatis Perusij, ubi qs deliquit, declinare non potest. Sed tñ debet cõueniri coram suo iudice, hoc est, clericus corã episcopo, scholaris corã suo iudice, & similia. Vel dic uerius, q̃ ista uerba, omni priuilegio, debent intelligi de priuilegio in corpore iuris nõ inclu-
b so. Priuilegia emim inclusa in corpore [b] iuris nõ tollunt̃ ex uerbis istius auth. quod est notandũ. Simile no. in l. ij. §. legatis. & l. hæres absens. in prin. ff. de iud. quod tene menti. Itẽ opp. ad primã. & ad idẽ, & uidetur q̃ quis possit trahi extra prouinciã per rescriptũ, ut §. de dilat. l. si qñ. & auth. q̃ fieri. Sol. Hic tollit priuilegiũ reo, si aliquod priuilegiũ alleg. propter qd' non cõueniat̃ in sua prouincia, sed in lege cõtraria cõcedit actori impetrare rescriptũ extra prouinciã. Cont. hoc opp. de l. in criminali. §. tit. ij. ubi innuit etiã reũ, à iudice impetrare rescriptũ extra prouinciã. Sol. Dicunt quidã, q̃ illa corrigit̃ per istã. Tu dic q̃ nõ corrigit̃, fateor emim q̃ reus potest impetrare rescriptũ à iudice extra prouinciã, tamẽ si præueniretur, quia prius esset cõuentus corã iudice suæ prouinciæ, nõ posset uti exceptione aliqua ex uigore illius rescripti, propter uerba huius auth. Sed si prius traheretur actor ad iudiciũ corã iudice delegato, procederet iudiciũ, nec posset postea cõueniri corã iudice prouinciæ, obstãte exceptiõe præuẽtionis, quæ est inserta in corpore iuris, ut l. ubi acceptũ. ff. de iud. nec esset tũc propriè exceptio, & uigore impetrati rescri-
2 pti, seu priuilegij, hodie tñ † est hoc expeditũ, q̃ nec actor, nec reus põt impetrare rescriptũ extra prouinciã, nisi propter negligẽtiã iudicis prouinciæ, ut in auth. ut diffe. iud. §. j.
3 † Itẽ qñ aduersarij potentiã perhorresceret, ut §. tit. j. l. j. in fi. & istud est hodie expressum ex. de resc. c. statutum. §. cùm uerò. lib. vj. ubi utitur expressè uerbis l. j. in fi. præcedentis tit.

VENIO Ad uer. Eo autẽ absente. Primò quæro de intellectu huius uer. Antiqui posuerunt casum, ut habetis in prin. glo. quã casus positionem glo. reprehendit & bene. Secunda casus positio est in eo, qui aliquẽ deiecit de possessione, aliquo mandante, ut si de hoc accusaretur, uel conueniatur, habet dilationẽ ad denunciandũ domino, ut procedat̃ secundũ formam huius auth. Vide istam gl. & no. secundã i-
4 stam casus positionẽ, † quòd si conueniatur mandatarius de delicto, habet dilationẽ ad denũciadũ domino, & ista dilatio non datur, ut ex hoc liberetur cõuentus, sed dat̃ ut conuentus à domino possit instrui de suis defensionibus. ar. ex. de procur. c. constitutis. quod est not. Et secundũ hæc intelliges istam auth. q̃ conueniebatur de isto crimine ciuiliter, & illo casu quo unius satisfactio liberat aliũ, aliàs pro delicto procuratoris non fieret executio in dominũ, cũ unusquisq̃ propria & separata obligatione teneatur, ut j̃. dicã. Potest tamen esse casus, in quo iste mandatarius excusabitur [c] pro-
c pter mandatũ secundũ ea quæ no. in l. liber homo. ff. ad l. Aqui. & dixi plenè in l. non solùm. §. si mãdato. ff. de iniur. Tertio modo ponitur casus in eo, qui cõtraxit te mãdante, ut in gl. & secundũ hanc debes exponere, ex cuius domo iniquũ quid patior, quia non obseruant̃ contenta in cõtractu. No.
5 istã casus positionẽ, quòd etiã † in cõtractib. procurator debet habere dilationẽ ad denunciandũ domino, ut possit de suis defensionibus instrui, ut dicto c. cõstitutis. Quarto modo ponitur casus in eo, cui data fuit pecunia cõtemplatione utriusq̃, ut §. si tutor uel cura. interue. l. si creditor. & l. si pupilli. §. j. ff. de neg. gest. Ex quo no. q̃ quis † debet habere di-
6 lationẽ ad denunciandũ ei, ad quem negotiũ principaliter spectat, licet non conueniat̃ ut procurator, nec ut fideiussor, sed debet habere dilationẽ ad denunciandũ sociò suo, cuius æqualiter interest. Et semper intelligas, q̃ illa dilatio fiat, ut possit instrui de defensionibus suis, ut j̃. dicã. Quinto modo ponit casum Ioã. in fideiussore de iudicio sisti, qui debet ha-
7 bere dilationẽ ad denunciandũ domino. Ex quo etiã no. † q̃ fideiussori datur dilatio, ut denũciet domino, ut sic ab eo possit de defensionibus suis instrui. Facit ad hoc l. idem q̃. §. generaliter. ff. man. Aduerte, omnes istæ positiones possunt sustinẽri, ut uidistis, & notabiles sunt, tamen nõ congruũt literæ in corpore, quæ dicit, siue procurator, siue cõductor, siue quicunq̃ sit alius. Et ideò Vltramõ. ponũt casum, & bene, si dñs erat absens, & dimisit procuratorẽ, siue castaldionẽ, siue laborantẽ, uel conductorẽ suũ, uel emptorẽ fructuũ, & ille informatus à domino suo incidit arborem in possessione, quã alius dicebat suam esse: certè si talis accusat̃, uel ciuiliter cõueni t̃, debet habere dilationẽ ad denunciandũ domino, ut sic ab eo de suis defensionibus instrui possit, qui si uenerit, uel nõ uenerit, procedet̃ ut litera iacet. No. ergo ex i-
8 sta lectura, q̃ † laboratores, cõductores, & emptores, & oẽs similes debent habere dilationẽ ad denunciandũ domino, uel ad denunciandũ eorũ actori, ut possit instrui de defensionibus. Et hoc dico ad differentiã illus dilationis, quæ dat̃ ad denunciandũ domino, ut j̃. ubi in rem act. l. ij. per quã dilationẽ liberatur reus ab instãtia iudicij, ut ibi uidistis. Opp. hic innuit q̃ peruenietur ad diffinitiuam sententiã lite non contesta. cont. l. fi. §. illud. de temp. appell. Sol. Specialis est ca-
9 sus, † in quo lite non contestata proceditur, quia lis uidetur quasi contestata per istam dilationẽ, quæ datur ad denunciãdum domino, ut uidebitis in d. l. ij. ubi in rem act. Opp. res inter alios acta, alijs non præiudicat, ut j̃ res inter alios acta. in rub. & nigro. & j̃. qui, res iudi. non nocet. per totum. Sed hic di-

hic dicitur ꝙ lata sententia contra castaldionē, conductorē, & similes, si non sunt soluendo, satisfiet de reb.domini, quare malè gl.dicit, ꝙ hic tex.debet intelligi, qñ sententia est lata contra ipsum dominū absentem, non autē ꝙ ex sententia lata in conductorē, & similes, fiet executio in bonis domini. Vide gl.super uer.non fit.Gl.in l.uenditor.ff.de iud.uidetur uelle ꝙ ex sententia contra præsentē fiet executio in absentē. Idem uelle uidetur l.si procuratorē.§.si ignoranter.ff.mand. tex.hic clarius uidetur dicere ꝙ in subsidium non existente soluendo conductore uel simili, fiet executio in bonis domi
10 ni, dico sic. † Quando aliquis præponit aliquē certo ponderi, uel facit cum usufructuarium, uidetur eum facere procuratorē ad omnia incumbentia illi ponderi, ut l.ij. ff. de oper.
11 no.nun.& usufru.quemad.c.l.j.in fi.& l. seq. † per hoc tamē generale mandatū non uidetur mandatū delictū, ut l.si procurator. de cond. indeb. unde ex delicto talis procuratoris, nullo modo in dominū debet fieri executio. Sed si nos poneremus à domino esse mandatū expressè, ut quia locauit possessionē cum talibus finibus, & sic cōprehēdebat aliena, tunc si quidē procurator fuisset conuentus criminaliter ex suo delicto, & fuisset condemnatus, non satisfieret de bonis domini, quia procurator soluendo dominū non liberaret, ut l.si quis.§.fi.cum l.seq.de iur. om.iud.& l.j. de condic. fur. Sed si conueniret ciuiliter ad interesse, quo casu solutio procuratoris liberat dominū, ut d.l.j.de condi.fur.tunc ipsemet procurator posset satisfacere de bonis domini, ut in illis possit fieri executio procuratore hoc uolente, ut d.§.si ignoranter.& hoc negotium absentis utiliter fit.ar. s. de episc. & cler. auth.si captiui.& dixi uobis in l.ea.§.Cato. de uer. ob. Vltimò quærit gl.quot specialia inducantur per hanc auth.Dixi uobis s.in principio auth.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Qua in prouincia. Circa istud quod dicitur in isto tex. quòd si quis haberet priuilegiū ne conueniretur nisi certo loco, si alibi delinquat, ꝙ possit alibi conueniri in loco delicti, non obstante priuilegio. Vide l.a.post alios in l.fi.ff.de const.prin. Et pondera tex.not.c.j.de priuil.in vj. Et uide etiam Abb.in c.fi.ex.de foro comp.*

b P. PAV. P. *In corpore. Vide Barb.in uer.clausula nō obstāte.ubi addidi.*

c *Mandatarius excusabitur.uide quæ dixi in l. de pupillo.§. ij. de oper. nonun.ad intellectum §.tignum.*

Vbi de possessione agi oporteat. Tit. XVI.

LEX VNICA.

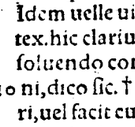

VBI AVTEM. Vbi est facta uis, & ubi est possessio, ibi potest agi de possessione.h.d.uide glo. facit hæc lex ad quæstionem, si existēs in territo-
a rio Perusij, percutit aliquē cum sagitta in territorio Assisij, quo loco possit conueniri [a]? De hoc dic, ut dixi in l.libellorum.ff.de accusa.

ADDITIO.

a *Conueniri. Vide Bal.l. neganda. in uer. forma quæstionis. j. qui accu. non pos. Adde no.ex.de foro compe.c.postulasti. & c.fi.*

Vbi fideicommissum peti oporteat. Tit. XVII.

LEX VNICA.

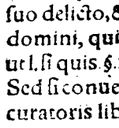

FIDEICOMMISSVM. De materia istius legis dic plenè, ut no.in l.quod legat.ff.de iud.Vltimò aduerte ad gl.quæ est super uer.relicta est, &c. quæ dicit, ut sit tertium adiacens. Dy. dicit, id est, uerbum tertiæ personæ nullam determinationem habens.

Vbi conueniebatur, qui certo loco dare promisit. Tit. XVIII.

LEX VNICA.

1 *Actio arbitraria quæ dicatur.*
2 *Vtrùm omnis actio stricti iuris dicatur arbitraria propter electionē loci.*

QVI CERTO LOCO. In actionib. arbitrariis, propter adiectionē loci, habetur ratio interesse utriusq; partis. † Actio arbitraria est, in qua
1 exercetur officiū iudicis mercenariū, actioni deseruiens, propter aliquod incidens intrinsecus, * Hoc dico, ut cognoscatis in quo differat ab actionibus bonæ fidei, in quib. deseruit officiū iudicis mercenariū, secundū naturā actionis propositæ. Nā ex natura actionis propositæ bonæ fidei, ueniunt usuræ, uenit interesse, iuratur in litē, & similia. sed in actione stricti iuris sec'm naturā actionis propositæ, hoc non potest fieri, sed æquitas suggerit propter adiectionē loci, ut iudex habeat rationē interesse utriusq; propter hāc adiectionē, hæc actio dicitur etiam alijs modis arbitraria, ut Inst. de
2 ac.§.præterea. † Quærit gl. utrùm possit conueniri in quolibet loco? Dicit glo. ꝙ sic, scilicet in loco idoneo. Itē quærit, utrùm omnis actio stricti iuris sit arbitraria propter adiectionem loci? Et dicit quòd non, nisi in quatuor casib. scilicet in cōstituta * pecunia, ex stipulatu, ex mutuo, * ex testamento. * Do. Nic. de Mat. di sputauit cōtrariū in quolibet istorū. Dicemus in materia de eo quod certo loco, * anno fu-
3 turo. Quærit gl. † ego existens Perusij promisi me daturum centū Florentiæ. non est dubiū ꝙ Florentiæ possim conueniri, ubi est solutio facienda, ut l.contraxisse.ff. de act. & obl. Sed an possim conueniri hic, ubi uerba [contractus] fuerunt celebrata. Gl. tangit hic in l.iij.§. Iulianus.ff.de const.pec.& l.j.de bo. aut. iudi. pos.& ibi dixi.tex.uidetur in l.quæro.ff.de sol. & ibi dixi.

* *Intrinsecus. Ego censeo iu dicem, potestate huius actionis arbitrariæ, ex æquo et bono, necessitate cogente, aliqd præter contrahentiū expressam cōuentionē addere. Vt si creditori meo promisero me solutum. Lutetiæ Cal. Iul. Post moram iudex coget creditorē, debitū suū alibi, et alio tēpore, cū interesse recipere: l.fi.ff.de eo qd' cert. loco. §. præterea Inst. de act. I.C.B.*

* *Constituta. Hæc actio cum nō sit iuris Ciuilis, sed iuris Præt. §. de constituta. Inst. de act. non iudicabimus illam esse stricti iuris, sed bo.fi.* I.Conc.B.

* *Mutuo. Imò uerò mutuum, bo.fi. actio est: l.ij.§. mutui l. nunquid. ff si cert. pet. cum §. actionum. uersi. commodati: Inst. de act.* I.Conc.B.

* *Testamento. Imò uerò actiones testamentariæ sunt bo.fi.§. actionū. uersi. quamuis. Inst. de act.* I.Conc.B.

* *Loco. ff. l. si hæres.* I.Conc.B.

Vbi in rem actio exerceri debeat. Tit. XIX.

1 *Vēditor si uult emptorē defendere, an possit iudiciū suscipere inuito actore.*
2 *Venditor potest suscipere iudiciū, ut simplex defensor, non tamen animo nouandi.*
4 *Per cōpromissum quod fit in arbitratorem, non fit mutatio iurisdictionis.*
6 *Qui de necessitate alium defendit, potest ex sua persona exceptiones & beneficia deducere.*

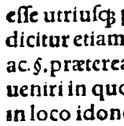

IN rem actio. Actio in rem datur cōtra possidētem, & ex persona actoris nō fit mutatio iudicis. h.d.ista no.l.No. tex.ibi in fi.nec em̄ iurisdictio-
1 nis, &c. Ad illud quod j. dicā. Circa hāc l. quærit gl. † quid si uēditor uult defendere emptorē, & pro eo suscipere iudicium inuito actore, an potest? Gl. determinat hic ꝙ sic, tm̄ in foro emptoris, non ipsius uenditoris, ut l.uenditor. ff. de iud. facit de pet. hære. l. sed & si. §. item si rem, in fi. & uerū dicit, tm̄ in hoc est dubiū, si inuito actore pōt suscipere iudiciū animo nouādi, ut sic emptor ulterius nō teneat. Gl. uidet tenere ꝙ sic in l. libero. §. fi. de neg. gest. & malè dicit sec'm modernos hic, per l. si mandato. §. j. ff. man. Doc. tangūt hic. Ego
2 plenè dixi in l. solutionē. ff. de sol. Tāquā ergo † simplex defensor potest suscipere iudiciū, nō tm̄ animo nouādi. Vltimò
a hic uidet casus illius q.[a] quā disputaui, dicit statutū, † causæ
3 quæ uertunt inter cōsanguineos, cōpromittāt in arbitratores. Cōtingit ꝙ frater meus uendicabat ab eo, cui uēdidi possessionē, ego iui ad defendendū illū, cui uendideram, & defensione suscepta petij causam cōpromitti, tāquā uertentē inter consan-

guineos, & aliàs cōiunctos, quærit an possum? ꝙ nō debeat cōpromitti, uidet casus hic, & in l. uenditor. ff. de iud.
4 Contrariū determinaui per hanc rationē, quia † per cōpromissum, quod fit in arbitratorē, nō fit mutatio iudicis, uel iurisdictionis, imò prima causa decidit corā iudice. Cū enim
5 arbitramentū † sit quædā transactio, ut in auth. si uerò contigerit. §. de iud. & ibi dixi, & in corpore, ut diffe. iud. §. j. & ibi gl. qñ peto cōpromitti, idem est dicere, ꝙ peto ꝙ trāsigamus secundū arbitriū talis, & sic nō est mutatio iurisdictionis, sed est quoddā beneficiū cōpetens partib. & per hoc hæc lex nihil facit ad propositū. Tamen ad determinationē huius quæ
6 stionis ille qui de † necessitate defendit alium, potest defensiones, excep. & beneficia, ex sua persona in iudiciū deducere, ut l. idemq̄. §. genera. ff. mand. & ibi tex. & gl. l. procurator ad exhiben. §. j. & ibi dixi, rem ra. ha. ergo iste poterit ex sua persona istam defensionem in iudicium deducere, &c.

ADDITIO.

a *Casus illius q. Vide quæ dixi post Bar. in l. facere posse. ff. sol. mat.*

LEX II.

1 *Possidens alieno nomine potest dominum in iudicio nominare.*
2 *Reuersus quando agat de proprietate, quando aliquis fuit in possessione suorum bonorum.*
3 *Denunciatio facta domino, quando habeat uim quasi litis contestationis.*
7 *Possidens ciuiliter, nominans dominū in iudicio, potest conueniri rei uendicatione.*
8 *Nominare dominum in iudicio, potest possidens rem mobilem, & nu. 11.*
9 *Nominatio an possit fieri iuribus incorporalibus.*
10 *Nominatio an habeat locum in iudicio possessorio.*
12 *Conuentus in actione mista, ut puta in petitione hæreditatis, quando possit dominum in iudicio nominare.*
13 *Conuentus actione personali, an possit dominum in iudicio nominare.*
14 *Nominatio debet fieri ante litem contestatam.*
15 *Nominās dominū in iudicio, an debeat pbare se possidere nomine alieno.*
16 *Si possidens nomine alieno conuenitur, si non nominet dominum in iudicio, an teneat processus.*
17 *Sententia lata contra colonum, uel alium, alieno nomine possidentem, an noceat domino.*
18 *Per iudicem denunciandum est domino.*
19 *Domino comparente datur nouus libellus.*
20 *Nominans debet possessionem in nominatum transferre.*

SI quis alterius. [a] Ista est singularis lex, & nō
1 est alibi in corpore iuris ciuilis. B.d. Alieno nō
1 mine † possidens, cōuentus potest dm̄ in iu
b dicio nominare, [b] & ei sunt dandæ induciæ ad denunciandū domino, & habet uim quasi cō testationis, quo ad interrumpēdū præscriptionē, & ut reuer
2 sus dominus de possessione non audiatur. Dicit hic ꝙ † reuersus audit de ꝓprietate tm̄. Cōtrà imò de possessione, ut l. si quis emptionis. §. pe. j. de præsc. xxx. an. Sol. Quādoq; missio in possessionē fit ante litis cōtestationē, & tūc auditur de possessione, & proprietate, ut l. cōtraria. Quādoq; missio in possessionē fit post litē contestatā, uel quasi, & tunc nō audit de possessione, sed de proprietate, ut est casus hic. Quādoq; missio in possessionē fit post diffinitiuā sententiā, & tūc non audit, nec de proprietate, nec de possessione, ut l. properandū. §. finaut̄ reus. s. de iud. j. qūo & qñ iud. l. cōsentaneū, & ibi uidebitis. Quæro, unde inducat̄ ista quasi cōtestatio, de
3 qua fit hic mentio? Tex. dicit † ꝙ hæc denūciatio facta domino habet uim quasi cōtestationis. Ad qd' intelligēdū aduerte, ut dixi tibi in l. j. de lit. cōte. istud ꝙ dicimus de ista litis cō testatione ciuili, procedit quasi ad exemplū prælij corpora-
4 lis, ut uidistis. Quādoq; in prælio † corporali, illi qui tenēt unā arcē, uel unū fortaliciū, dicunt, uolo denūciare dñō pro quo hic sum, ꝙ nisi mihi succurrerit intra tm̄ tēpus, ego cedā tibi qui facis exercitū contra me. Istud est quasi quoddā præliū, ita hic, iste tenēs rem alieno nomine, nominans dm̄n in iudicio expectat ab eo subsidiū, quo ueniente litigat̄, eo non
5 ueniēte cedit. Et sic † ex hac lege inducit possidēti alieno nomine quædā exceptio declinatoria, ut nō cogat̄ subire iudiciū, si eius dm̄s ueniat, ipse litigabit, & cōtra eum dabit̄ libellus, ut ibi actoris intentiones excipiat. si uerò nō ueniet, ipse erit citādus, & cōstituēdus in cōtumacia, ut ibi, edictis legitimis citare curabit, & sic iste possidens non inquietabit̄ ulterius. Et in hoc differt ista denunciatio, quæ hic fit, ab ea quæ ponit̄ in auth. qua in ꝓuincia, s. ubi de cri. agi oportet. nā illa denūciatio fit, ut cōuētus possit instrui de defensionib. suis, nō ut per hoc à iudicio liberet̄, ut uidistis ibi. Quæro, dicit̄
6 hic ꝙ qs alieno nomine possidēs, de quo † loquit̄ ista lex? Dicūt quidā de eo q nō habet ius in re, ut cōmodatarius, colonus, ut inquilinus. * Itē in eo * *Inquilinus. Quādo aut dicatur habere ius in re, not. Bar. l. emptoꝝ rem. nu. ij. j. loca.* I.Con.B.
q habet ius in re, ut feudatarius, emphyteuta, & simil. & hoc ꝓpter gñalitatē huius legis. Alij dicūt cōtrà, nā illi q nō hñt ius in re, possidēs nomine suo, nō nomine alieno, ideò dm̄n nō
c nomināt in iudicio, ista opi. cōmuniter tenet̄. Et mihi uidet̄ ꝙ debemus sic dicere [c]. Aut̄ iste qui habet in re cōuenit̄ solū respectu possessionis, ut quia emphyteuta cōuenit̄ ab alio dicēte se potiorē emphyteutā esse, tūc uera sit ista opi. ꝙ non possit dm̄n in iudicio nominare, qā ei nō præiudicat̄. Si uerò cōueniet̄ respectu dm̄ij directi, & sic respectu iuris, ꝙ est apud aliū, debet nominare dm̄n in iudicio, & liberabit̄ à iudicio respectu illius dm̄ij, quatenus illud iudiciū nō repugnat iuri ipsius emphyteutę. Potest em̄ dicere emphyteuta, nō curo quis sit dm̄s directo, nec hoc uolo defendere, sed dico me esse emphyteutam, sed quatenus ius, uel petitio actoris repugnaret iuri suij ipsius emphyteutę, haberet emphyteuta necesse se defendere, nec posset dm̄n nominare, quantū ad declinādū iudiciū, sed bene posset eū nominare, ut possit ab eo de suis defensionibus informari, ut uidistis in auth. qua in ꝓuincia. luxta hoc
7 quero, † pone ꝙ nominaret in iudicio dm̄n, qui possidet ciuiliter tm̄, an iste tātùm ciuiliter possidēs, possit cōueniri rei uendicatione. Opi. ponunt̄ hic in gl. fi. gl. tenet sic. ff. de rei uēdica. super rub. in l. Pōponius. §. si is qui precario. ff. de acq. pos. & ibi plenè dixi. Et est l. cuiuscunq; §. j ff. de usufr. Procedo ulterius, dicit̄ hic, alieno nomine possidens rē immobilē.
8 Quero † quid si possideat rem immobilē? Gl. dicit ꝙ nō potest dm̄n nominare in iudicio uigore huius l. sed res debet deponi si est persona suspecta, ut l. si fideiussor. §. fi. qui satisd. cog. Sed hodie posset dm̄n nominare, per auth. qua in ꝓuincia. ita dicit gl. Certè auth. illa nihil facit qa ibi loquit̄ de nominatione, quæ fit, ut possit instrui de defensione causæ, non aūt ad declinandum iudiciū. Inti. ex. ut lit. non cōtest. c. qm̄ frequenter. circa fi. tenet idē indistinctè, ꝙ possessor rei mobilis possit dm̄n nominare in iudicio, pro certo nos de hoc nō habemus legē expressam, tm̄ ex idēitate rationis possumus beneficiū huius legis ad possessores rei mobilis extēdere, cū eadē sit ratio, nec ꝙ hoc introducat̄ alicuius legis correctio.
9 Quæro extra gl. utrùm † in iurib. incorporalib. liceat dm̄n in iudicio nominare? Inth. tenet ꝙ sic, per c. inter. de ma. & obe. & nō. ipse in d. c. quoniā frequenter. Ista em̄ iura incorporalia habent̄ pro reb. immobilib. & maximè qñ immobilib. adhærēt l. si aliena. § j ff. de usuc. cōmu. præ. l. j. Quæro extra
10 gl. † nunquid in possessorio possit quis dm̄n nominare in iudicio? uidet̄ ꝙ nō, quia tex. loquit̄ de cōuento act. in rem. Gul. de Cug. tenet hoc idē in cōuento possessorio, per auth. qua in ꝓuincia. sed illa nihil facit, ut dici. Gl. Dect. tenet cont. xij. q. ij. c. quicunq;. Gl. nostra uidet̄ uelle ꝙ in possessorio habeat locū beneficiū huius legis, ut l. locū. §. j. ff. de tabu. exhi.
11 quæ gl. etiā † innuit, ꝙ in re mobili habeat locū hæc lex, qd'
d satis placet, [d] ꝓpter identitatē rationis, cū ex hoc, ut dixi, nō introducat̄ l. correctio. Nō ob. c. quicunq;. ubi dicit̄ ꝙ si ille qui possidet nomine alieno, cōuenit̄ possessorio, debet restituere, uci ū est, & intelige cū determinatiōe huius l. uel dm̄n
12 in iudicio nominare, & sic declinare iudiciū. Quæro utrū †, cōuentus actione mista, ut petitione hæreditatis, possit dm̄n in iudicio nominare. Gu. ꝙ sic, ꝓ tex. ff. de pet. hær. l. etiā. §. si quis absentis. quæ lex benefacit. Dices tu sec'm hoc apparet ꝙ iste modus nominandi dm̄n in iudicio, erat de iure anti-

quo,ut s̄.dixi,& q̄ hoc non reperiť alibi.Sol.Dico q̄ alio respectu loquiť §.ille.nam,ut scitis,petitio hæreditatis non dať nisi cōtra eū q̄ possidet,p̄ hærede,uel pro possessore,* sed ille,qui possidet alieno nomine, nō possidet pro hærede,uel pro possessore.& pro tanto ibi nominabat dn̄m in iudicio,non aūt nominabat,ut ei dn̄o absenti fieret denunciatio,& procederet secm̄ formā huius legis: hoc etiā non reperiebat cautū, tn̄ per rationē illius §.& per indētitatē rationis istius legis tenet hoc esse uerū,quia actione mista cōuentus possit nominate dn̄m in iudicio.ar.j.tit.j.l.j.& hoc puto uerū,prout ista actio mista habet naturā actionis realis,q̄a dať cōtra possidentē,prout uerò haberet naturā personalis,dic in ea,ut dicā j prox.quæst. † Quæro utrùm cōuentus actione personali possit dn̄m nominare in iudicio,cū tex. hic nō loquať nisi de cōuentis act.in rem. Breuiter, quædā est actio personalis in rem scripta,ut sunt ferè omnia interdicta, ut l. j.§.pe.ff.de interdic.& in istis pōt quis dn̄m nominare in iudicio,quia est eadē ratio,quæ in reali,& hoc tenet gl. in prædicta l.locū.§.j.de tab.exhib.Quædā est actio merè personalis,& in ista non licet dn̄m nominare in iudicio ad declinandū iudiciū,sed ut posset se de defensionib.informare, hic est casus in auth.qua in ,puincia.Procedo ulterius, diciť in tex. debet statim in iudicio nominare dn̄m.Quæro † qn̄ debet fieri ista nominatio?Rn̄.ista exceptio est declinatoria,* & exceptiones declinatorię debent opponi ante litē contest.ut j. de exceptio.l.fi.et j.de prob.l.excep. † Quæro ij.an iste,qui nominat dn̄m in iudicio,debeat probare se alieno nomine possidere?Dic quòd sic,q̄a in executionib.reus est actor,quantū ad probandū ut l.in exceptionib.ff.de ,pba.& l.j.ff. de excep. Tu dic,q̄ sufficit solū q̄ nominet dn̄m in iudicio,ut per hoc absoluať ab instātia iudicij, nisi actor in se uelit onus probādi assumere,& p,bare cū suo nomine possidere, ut sic in eum transferať possessio:l.ult. ff. de rei uendic.Et illud uideť Inno.uelle,in c.qn̄.ut lit.non cōtest. † Quæro quid si talis possidens nomine alie no non nominat dn̄m in iudicio,an ualeat processus? Certè sic,ut l.officiū ff.de rei uend.& istud est q̄ gl.hic dicit, dū exponit,debet,id est,pōt,quasi dicat, nemo cogiť dn̄m nominare in iudicio,si nō uult. † Quæro, utrū isto casu sententia lata contra colonū,uel aliū alieno nomine possidentē prę iudicabit dn̄o? Videť q̄ nō,ut l.fin.j. si per uim, uel alio modo. & j.quib.res iudi.non nocet.per totū , & res inter alios acta, per totū.Plus dico quòd etiā facta executione,& re ad actorē translata nō priuabiť dn̄s absens possessione sua, [c] si quā habeat.arg.d.l.fi.si per uim,uel alio modo.Nō obst.ad hoc l. pereg.§.quib ff.de acq.pos.& l.iij.§.q̄ si hic seruus.eo.ti.q̄a ibi loquiť in deijciēte,qui deijciēdo colonū habet cām priuādi quēlibet sua possef.at iudex nō habet animū priuādi absentē possef.sua,ut d.l.fi.si per uim,uel alio modo. Et hoc uideť tenere Inn.in d. c. quoniā. Procedo ulterius diciť hic, q̄ statuiť tēpus certū colono, ad denūciandū dn̄o. † Quæro, an debeat dn̄o denūciari per iudicē,uel sufficiat sola data dilatio colono? Rn̄. nō,sed per iudicē etiā debet denunciari domino,aliàs posset per colonū fraus cōmitti, nō denūciando dn̄o.Et hoc uideť uelle tex.ibi,certo dierū spatio à iudice,&c. eo q̄ ad notionē eius procedendo, intelligo per iudicem.Et hoc uideť expressius dicere tex.in d. c quoniā circa fi. & ita ibi exponit Inn.Procedo ulterius, diciť hic , q̄ dn̄s ueniens, uel mittens procuratorē contra actoris intentionē excipiet. Quæro,qualiter istud fiat, procedeť ne super primo libello dato contra colonū, an uerò dabiť nouus libellus cōtra superueniente dn̄m? Puto † q̄ colonus absoluať ab instātia iudicij,propter dictā nominationē, & libellus de nouo sit dandus [f] cōtra superueniētē dn̄m,q̄a tex.innuit, q̄ cōtra ipsum de cætero faciendus est ,pcessus.Sed tunc quæro,quid si dn̄s nullo modo possidebat,sed ille , qui eū in iudicio nominabat,possidebat ciuiliter, & detinebat nomine dn̄i fortè precario,qūo contra dn̄m dabiť libellus ? Videť q̄ nō pōt,ut d. l.Pomponius.§ si is qui precario.ff. de acq. pos. † Dico q̄ iste,q̄ nominat dn̄m in iudicio, debet etiā possessionē ipsam in dn̄m trāsferre, ut sic possit rei uēdicatione cōueniri, aliàs si hoc nō faceret,nō absolueret ab instātia iudicij, quia p illā nominationē non esset actori cōsultū,ut uoluit hæc lex, &c.

* Possessore.l.regulariter. ff. de pet.hær.uel iure fideicom miśi. l. j. j. de inoff. test. I. Conc.B.

* Declinatoria. Idē Bar.l.j nu. j. cū seq. s. de iur. & fac.ig. Quæ autē sit ista exceptio declinatoria, uel dilatoria, int. Bar. l. iiij. in prim. cū addi.j.s. de precib.imp.offi.I. Concen. B.

ADDITIO.

Pro concordia aduerte,q̄ beneficiū miśionis in possessionē datū per iudicē contra aliquē debitorē uerū , super aliqua re quæ non erat ipsius debitoris,sed alterius,præiudicet etiā domino ipsius rei,secundū Bar.in l.iuste possidet.ff.de acq.pos.Contrariū uidetur uelle in hac l.ij.num. xvij.Tu dic q̄ Bar.in d.l.iustè.loquitur quando debitor poßidebat illā rem, in quā fit miśio,in hac uerò l.ij.loquitur quādo dominus poßidebat,quo casu nullum fit præiudicium domino,prout apparet ex uerbis Bar.ubiq̄. Adde ad materiam,l.ob matrimonium,C.ne uxor pro ma. & l.in noxalib. ff.de noxa.l.fi.C.de edi.diu.Adr.tol.& ibi Bal.in iiij.q.

a P. PAV. P. *Si quis alterius. Not.circa istam materiā nominationis in iudicio q̄ nominator tenetur in subsidium pro nominato,uide in l.nominatori.per illum tex.C.de pig.uide Ber.in tracta.de gabellis in j.parte.*

b *Nominare.Quis teneatur dominum in iudicio nominare, uide latè Spe.in tit.de primo decreto.§.restat.uer.hoc etiam no. & ibi etiā quid in emphyteuta,uel feudatario,& ibi etiā in procuratore dato ad administrandum, & ibi de colono,& de uiro circa bona dotalia & alijs similibus,& ibi etiam quid si nominans nominato non comparente uult pœnitere,&c.*

c *Dicere.Sic Abb.in c.quoniam.§.ne in alijs ut lit.non contesta.Barb. consi. lxxxiiij in iiij.uo.ubi dicit opi.Bar.esse cōmunem , ut etiā dicit Abb.in d. §.in alijs.licet Car.& Ant.de Bu.ibi aliter loquantur,& aliter Bal.hic,et Cast & Ange.Sali.hic sequūtur Bar.uide Maria.Soci.c.quoniam.§.quod super.qui sequitur opi.Abb.ibi.*

d P. PAV. P. *Placet.Limita istā opinionē,nisi conueniretur ex suo delicto,puta quia ipse spoliasset,uel uiolentiā intulisset,secūdū Abb.§.in alijs. Ang.hic,Soc.d.c.quoniam.§.quòd sunt.*

e P. PAV. P. *Possessione sua.Vide Alex.l.peregrè.§.quib. de acq. poss. Et adde quòd sententia nunquā præiudicat possessori; nisi ipse sit nominatim citatus,adeò q̄ ubi aliàs sufficeret citatio generalis uel per edicta,non sufficeret in præiudiciū possessoris,qui potuit uerisimile scire , uide Alex. consi.v.in ij.uo.uide ad Bar.in l.iustè poßidet.ff.de acq. pos. Vide Alex.l. à diuo Pio.§ si post edictum.ad fi.ff.de re iud.quòd etiā propria autoritate licet possessori tali expellere talem immissum in possessionem, uide omnino eundē,l.clausula possidere. §. qui ad nundinas.de acq. pos.ubi ponit an talis ingressus acquirat aliquam possessionem saltem naturalem.*

f P. PAV. P. *Dandus.Et ubi statutum tolleret hoc,saltem deberet petitio reiterari.Vide Decium consi.lxij. Item quomodo sententia lata contra colonum præiudicet domino,uide latè Alex.l.sæpe.de re iu.*

1 *Cognitio summaria qualis esse debeat, ad cognoscendū de iuribus actoris.*
2 *De proprietate usq; ad quantum tempus quis audiatur, quando sit actum super possessione.*
3 *Missus in possessionem in actione reali,an statim poßideat.*

§. SIN uerò post. Diciť hic q̄ domino non uenientenegotium examinať summatim. † Quæro qualis est ista summaria cognitio,utrùm requiratur q̄ de iure petentis constet expressè & clarè, an uerò sufficiat iuramentū calūniæ? Breuiter,[a] quandoq̄ ex miśione in possessionē non fit præiudiciū,neq̄ in proprietate,neq̄ in possessione,tūc sufficit summaria cognitio per iuramentū calumniæ, ut uidistis in auth.& qui iurat.j.de bo.aut.iud.poss.Quandoq̄ fit præiudiciū in proprietate,& in possessione, ut qn̄ interponiť secundū decretū,tunc debet constare de iure actoris, ut plenè uidistis in l.pe.de bo.aut.iud.poss.Quandoq̄ fit præiudiciū in possef.& nō in proprietate,& tunc debet cōstare de iure actoris summatim,hoc est p̄ præsumptiones,uel indicia , uel semiplenā ,pbationē,ut l.iij.§. causæ. ff. ad Car. & ita in hac l. cū per hāc miśionē non fiat præiudiciū, nisi in possessione. Venio ad finē nostræ legis, diciť hic,omni allegatione absenti reseruata super ,pprietate.Quæro, usq̄ † ad qd̄ tēpus auditur de proprietate ? Dicit glos. usq̄ ad decem annos inter præsentes, & uiginti inter absentes. Nam posteà esset res usucapta,uel præscripta,ut in l.iustè.in glo.allegata.Doc.re-

* Decretum

probant istam gl.nam per primū decretum,* non intendit iudex transferre dominiū, per consequens,nec usucapiendi conditionem, l. clauibus.de cont.emp. Sustinendo glo. dic q̄ usucapiet ex possessione quodammodo iuncta cum præcedenti titulo,quē habebat, ut l.si is qui.§.pe.ff. de usuc. & l. cum qui ædes. post prin.eo.tit. Item dicit gl. q̄ aliud est in actione noxali,cùm statim efficit dominus accipiens, si primus possessor crat dominus,ut in gl.hoc est uerum , quando missio fit ex secundo decreto,secus si missio fieret ex primo , & ita loquuntur iura allegata in gl.Item dicit gl. q̄ in actione personali auditur quis usq̄ ad xxx. annos,uolēs recuperare possessionem , nisi peruentū fuerit usq̄ ad secundū decretū,& uerū dicit gl. † Quæro,nunquid [b] in reali missus [b] in possessionem,statim possideat. Dic,ut dicemus in d.l.si quis emptionis.§.pe.j.de præsc.xxx.an.Facit ad prædicta,quod no.in l.iij.§.fi.ff.de acq.pos.&c.

* Non.Cont. mihi uerißimum uidetur , nam si uerus creditor poßit à debitore fugitiuo debitū suū reposcere , l. ait prætor. §. si debitorē. ff. de his quæ in frau.cred.Multò magis à trāsfuga rem meā detimente capere possum. Quod etiam Bar.j.ubiquis de curia.l.j.nu.j.annuere uisus est. I.Concen.B.

c *Tenet q̄ non.Et sic habes q̄ in personalib.quis ratione rei sitæ non fortitur forum.Ita etiā tenet Soc.c.sanè.uer.vij.declaratio.de fo. comp. Adde tamē q̄ si agatur hypothecaria ratione rei sitæ,q̄ quis in loco poterit conueniri.Ita Ioan.And.in add.Spe.tit.de comp.iud.§.j.uer. vij. Et idem si agitur interdicto turbatiuo,dato quòd sit personale,tamē est scriptum in rem,& ideò quo ad ipsam rem iudicatur,ut realis.l.j.ff.de interdict.& not.Inn.in c.ex parte.ex̄.de fo.comp.*

d POMA. *Actione mista.uide Ro.consi. cxcvij. & Bal. etiam idem tenet in l.cùm in longi.§.nihil.j.de præsc.lon.temp.& Panor.c.fin.ex̄. de foro comp.& Bar.in l.forma.§.j.ff.de censi.*

ADDITIO.

a *Breuiter.adde Bar.in l.j.C.quo.bo.cont.tenet.in l.admonendi. de iureiur. & in uer.summariè,in extraua.ad reprimēdū uide no.Mat.in ij.uo.iij.no.*

b POMA. *Reali missus.De hoc autem, an missus in possessionē ex primo decreto,in actione reali poßideat,uide Alex.in l. iustè poßidet.in prin.ff. de acqui.posses.*

LEX III.

1 *Act.rei uendic.an ubiq; intentari poßit.*
2 *Actio personalis quæ proponitur pro aliqua re immobili,an poterit in loco ubi res est,proponi.*

a ACTOR. Actio in rem potest exerceri ubi possessor habet domicilium,& ubi res est,[a] aliàs [actor] debet forum rei sequi;tam in actione reali, quàm in personali.h.d. † Quero,quid de re mobili,per ciuitatem istam transit quidam mulio, ego dico mulum,quem ducis,esse meū,uolo eum hic conuenire,an possim? Et uidetur q̄ sic, quia potest conueniri ubi res est. Et de hoc sunt opi.in glo.nostra , ut in ea habetis. Finaliter [b] salua meliori deliberatione, dicendum uidetur q̄ non,* quia istud quod hic dicitur,ubi res est, intelligitur ut ibi permaneat, non ad tempus causa custodiæ, uel trāsitoriè; tūc enim ibi nō dicitur esse. Vidistis in l.ij.de uer.sig.& l.quæsitum.§.ij.de leg.iij. cū si. & ideò si res esset hic, ut hic permaneret, idē est in re mobili, quod in immobili,& sic procedat opinio Azo.In re quæ esset hic transitura , & causa custodiæ procedit opi. Hug. & aliorum salua meliori deliberatione,cætera dic ut in gl. † Quæro, quid in actione personali, quæ proponitur pro aliqua re immobili,utrùm possit proponi in loco ubi res est, si proponens non habet hic domicilium.Gl.tenet q̄ nō [c], ff. de censi. l. forma. §.si uerò quis agrū.& ibi no.& probatur.ff.de iud. l. quod leg. secus in actione mista, [d] ut j. prox.tit.l.j.in qua idem tenet,quod in reali.

1 b
2
c
d

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Res est. an idem sit si agatur remedio possessionis restituendæ,uide Are.in c.ex parte. de fo.comp. Itē quòd sit in electiōe actoris an uelit agere in loco domicilij cōuenti,uide Fel.c.dilectus.el ij.de rescrip.*

IO. FR. RV. *Quæro quid de re mobili.circa istam q. adde q̄ cum decisione Bar.tenent Bal.Ang.& Cast.hic. & Spe. in tit.de compe. in addi. §.j.uersi.quid si quis per locum.*

b *Finaliter.Adde tu q̄ hæc opi.fuit originaliter Pet.hic et illā seqtur Io.And. in add.Spe.in tit.de cōp.iud.adi.§.j.uer.xx.& in c.fi.de fo.cōp.et ita etiā Abb.c.sanè.de fo.comp.& ibi So,in d.c.sanè.uerum secundo declara.*

Vbi de hæreditate agatur. Tit. XX.

LEX VNICA.

a ILLIC VBI. [a] Missio in possessionē debet peti,ubi res est,& petitio hæreditatis potest intentari,ubi hæres habet domicilium.h.d.&c.

ADDITIO.

a *Illic ubi.Vide Ioan.de Ana.consi.iiij.incip.uisis statutis in iij.dubio.*

Vbi de ratiocinijs agi oportet. Tit. XXI.

LEX I.

EVM QVI. De administratione tā publica,quā priuāta,ibi ratio reddi debet,ubi est gesta.h.d.iste titulus.

Vbi causa status agi debeat. Tit. XXII.

LEX I.

1 *Reconuentio an poßit habere locum,quando causa conuentionis est summaria,& reconuentio non.*
4 *Reconuentio non habet locum in causis,quæ sibi inuicem præiudicant.*

EA QVAE. An quis fugerit, debet prius per iudicē examinari, & repertus fugisse, ad locū unde aufugit, debet remitti. Quero primò quo iure cognoscatur de hoc, † an ipse aufugerit,uel non? Dicit gl.non interdicto utiposidetis,quia res est mobilis,sed interdicto utrobi, nō est uerū,quia illud haberet locū, qn̄ ancilla possideret ab alio, sed qn̄ ipsamet facit cōtrouersiam sui , recurrendū est ad officium iudicis,ut l.iij.§.hoc aūt.de lib. exhi.habetis no.j. de li. exhi.l.j.ff.de rei uen.l.j.§.per hanc.Erit † ergo practica hic q̄ ille,à quo seruus aufugit in aliā ciuitatē,capiat seruū per personā, & cōducat ad iudicē illius terræ in qua eū cepit,& eius officiū imploret,& hic examinet,an ab eo aufugit an nō.Et si eum aufugisse reperiť,remittať ad iudicē,unde ipse aufugit, probať in l.j.tit.j.& quod ibi no.Sed contra hoc opp.si tu cōuenis me fugitiuū, petendo remissionē, ego poterò te reconuenire super cā status,dicendo me liberū,ut j. de seri. l. cū Papi.& auth.& cōsequenter , & sic in eodē loco examinabiť cā status.Dicunt † quidā,recōuentio non pōt habere locū, qn̄ cā cōuentionis est summaria, & causa recōuētionis requiriť plenariā causæ cognitionē. Et ita dicūt,q̄ est casus in hac lege.Sed an hoc sit uerū, dicā in d.auth.& cōsequenter,& tn̄ ad legē nostram rn̄. q̄ † materia reconuentionis non habet locum in causis,quæ sibi inuicē præiudicāt , uel quarū una est præparatoria ad aliam, & ita loquiť ista lex , & ibi uidebitis.

1
2
4

LEX II.

PROCVRATORES. Procurator Cæsaris, non est competens iudex in causa status.

LEX IIII.

SI ex possessione. In causa status actor sequiť forū rei,& partes [rei] sustinet,qui possessionis cōmodo gaudet. h.d.cum l.seq.& ista lex bene congruit l.j.huius tit.quia illa loquitur,quando est dubium,hic quando est certum.

LEX V.

IAM. Causa libertatis,& seruitutis inter fiscum, & priuatum examinať [&] à procuratore Cæsaris. Causa uerò libertinitatis,& ingenuitatis,à Præside,hoc dicit,

LEX

LEX VI.

IN LITIB. In quæstionibus ingenuitatis alicuius uiuentis, præscriptio quinquennij est sublata.h.d.

Vbi quis de curiali, uel cohortali aliaue conditione conueniatur. Tit. XXIII.

LEX I.

1 *Liber homo alteri obnoxius, fugiens potest propria autoritate capi, ut ad iudicem ducatur.*
2 *Causa status liberi hominis, an agatur ubi sit captus.*

a SI QVIS. [2] Liber homo alteri obnoxius, fugiens potest capi, * & sub iudice, sub quo capitur, causa status examinatur. h. d. Notab. hanc
b legem [b] pro monachis aufugientibus & pro alijs obnoxijs, Opp. quòd liberum hominem quis non potest capere sua autoritate, ut l. ob æs. j. de act. & ob. de priua. car. l. j. Sol. Speciale est † in hominib. sic obnoxiatis, sic conditio natis, tunc enim per conditionem personæ quãdoq; sunt fugitiui, & possunt capi, ut hic, & s. tit. j. l. j. Et intelligo capi non ut detineantur, sed ut ad iudicem ducantur, & ita intelligit hic gl. no. & j. de decu. l. generali. tangit per gl. Insti. de act. in prin. dixi plenè in l. ait Prætor. §. si debitorẽ. j. de his quæ in frau. cre. Op. quòd nõ debet ibi agi causa status ubi est captus, sed debet remitti ad locũ unde aufugit, ut s. tit. j. l. j. Sol. † aliud in seruis, ut in contrario, aliud in hominib. quorum conditio alio modo est obnoxiata, in quib. est statutum, ubi te inuenero, ibi te iudicabo, ita intelligitur hic. Sed certè Gul. de Cug. uidetur dicere, q̃ hic agatur causa status coram isto iudice, sub quo capitur sponte, secus enim si peteret remissionem fieri secundum formam l. j. s. tit. j. hoc etiã uelle uidetur gl. in l. de iure. ff. ad municip. no. istam gl. quæ dicit capi, scilicet, ut ad iudicem ducatur.

* *Capi. Sicq; licet is q̃ ius suũ propria autoritate persequitur, id amittat: l. extat. ff. quod met. caus. auth. item. j. de sep. uiola. Tamẽ si debitor fugitiuus fuerit, secus est ut hic. et l. ait prætor. §. si debitorẽ. ff. de his quæ in frau. Adeò ut etiam die feriata capi possit: Bar. l. dies. nu. j. s. de ferijs.* I. Conc. B.

ADDITIO.

a Si quis. Et no. gl. ij. hic in uersi. ab his. quæ dicit, uel à procurator: b. eorum. Ex qua habes q̃ beneficium capiendi propria autoritate potest cedi, quod perpetuò no. facit, quod no. Bar. & doc. in l. j. §. fi. ff. de no. op. nun.
b POMA. *No. hanc l. Vide tex. c. pen. & ibi Fel. & Scribent. de proba. Aret. consi. xcv.*

LEX II.

2 *Sententia diffinitiua an possit ferri in contumacẽ pro publicis functionib.*

HAC PERPETVA. Homines obnoxiati, uel qui pro exactionibus, uel concussionibus conueniuntur, non possunt fori prescriptionẽ opponere, nisi sint milites armatæ militiæ, uel eis sit specialiter concessum. h. d. No. hic in fin.
1 sententiam † proferri contra contumaces. Gl. quæ est hic, dicit, intellige de pœna quæ infertur ipsi contumaci, nõ quòd diffinitiua sententia proferatur in cõtumacem. Gul. de Cug. etiam sic intelligit, quòd diffinitiua sententia proferatur in
2 contumacem, in casibus hic positis: † Et sic not. q̃ quando quis conuenitur pro publicis functionibus, potest in eum contumacẽ proferri sententia, quod bene nota, & tene mẽti.

Vbi senatores, uel clarissimi, ciuiliter, uel criminaliter conueniantur. Tit. XXIIII.

LEX I.

2 *Forensis delinquens in ciuitate punitur secundum formam.*

1 QVICVNQVE. Qui occasione criminis conueniuntur, ratione dignitatis j. illustrem priuilegio non utuntur. h. d. No. † q̃ reatus excludit omnem honorẽ. Item no. tex. dum dicit, publi-
2 cis legibus subiugetur. Ex quo dicunt, † q̃ si forensis delinquat in ciuitate ista, debet hic puniri autoritate publicarum legum, non secundum formam statutorum. Contrà determinant omnes doc. s. de sum. trint. l. cunctos populos, & ibi plenè dixi. Tangitur per Dy. l. si cui. §. fi. ff. de accu. &c.

LEX II.

1 *Conuenitur quis, ubi assiduè conuersatur.*

a SENATORES. [2] Senatores etiam in causis ciuilibus possunt conueniri, ubi habent domicilium, uel maiorẽ partem bonorum, uel ubi conuersantur, in urbe uerò coram suis iudicibus. h. d. Quidam habẽt hic, aut, quidam,
1 &, prout habetis, aut, est casus, † q̃ ubi quis assiduè [b] cõuer-
b satur, potest conueniri, licet ibi nõ habeat domicilium. Pro hoc s. ubi de crimi. agi opor. l. j. ubi de hæredi. agi opor. l. j. quod no. in l. hæres. §. proinde. ff. de iud. per Inno. de foro cõpe. c. ex parte.

ADDITIO.

a Senatores. uide doc. c. delectus. e. ij. de resc. post gl. ibi.
b Assiduè conuersatur. Adde & intellige hoc saltem per decennium. Ita Cy. hic, & dicit Franc. de Aret. in c. quod clericis. de foro compe. & adde Soc. c. licet. quæst. v j. eo. tit. de foro comp.
P. PAV. P. *Assiduè conuersatur. uide Abbatem c. quod clericis. in ultimo no. ex. de fo. comp. Et uide omnino alia quæ habes ad Bar. l. hæres. §. j. ff. de re iud.*
POMA. *Vide Pan. c. clericis. ex. de fo. comp. in uers. duo principaliter. idem refert Bar. sibi contrarius.*

LEX III.

QVOTIES. Viri habentes dignitatem illustrẽ, ex administratiõe in causis criminalibus solùm corã principe, uel cui ipse mandauerit, possunt accusari, & possunt absolui, non condẽnari, Principe inconsulto, & eius aduersarius poterit de calumnia cõdẽnari, nisi similis dignitatis existat. Qui uerò sunt illustres ex concessione, absq; administratione poterũt sub quibusdam iudicibus nominatis in urbe, in prouincijs uerò apud eorũ rectores accusari, qui eos poterunt absoluere, sed non condemnare, Principe inconsulto. h. d. tota ista lex, & habet duas partes. Secunda ibi, uiros autem illustres. No. casum in hac l. ubi quis potest absoluere, & non condemnare, & uidetur contra regulam iuris, quod tene menti perpetuò.

In quibus causis, militantes fori præscriptione uti non possunt. Tit. XXV.

LEX VNICA.

QMNES. Militantes etiã in curia Principis, fori præscriptionem non habent in publicis functionibus, uel si pro priuatis negotiationib. conueniuntur, nisi tempore commeatus. h. d.

Vbi causæ fiscales. Tit. XXVI.

LEX I.

a NON defensę. [2] Ista est bona lex, & declarat & ponit practicã qualiter bona auferunt ab hærede indigno, qui mortẽ nõ uindicauit. b. d. De bonis auferẽdis ab hærede, qui mortẽ defuncti nõ uindicauit, nõ põt agi, nisi cõuictis reis, uel defunctis. h. d. Not. hic, q̃ ista accusatio facta cõtra reos conuictos, habet effectũ confiscandorũ bonorum cõtra hæredes. De hoc dixi plenè in l. j. de his quib. ut indig. & uidetur casus hic, quòd de crimine non possit agi ciuiliter, nisi prius agatur criminaliter. Sed

Sed hoc non est uerũ simpliciter. Dicemus in l. fi. de fide instru. ubi gl. dicit. & uide in l. j. §. uestrum. de pigno.

ADDITIO.

a Non defensæ. Istum tit. limita prout Bar. no. in l. si uacantia. C. de bon. uac. lib. x. nisi procurator Cæsaris nõ adesset, quia Præses prouinciæ est iudex in causa etiã deuoluta, per Bar. l. à diuo Pio. §. si emptor. de re iu. & ad hãc legẽ uide l. cùm eorum. & ibi Bar. & Bal. j. de sent. & inter. om. iud.

LEX IIII.

CVM VENDENTE. No. glo. utrùm procurator, qui habet mandatum de uendendo, possit habere fidem de pretio, &c.

Quando licet unicuiq; sine iudice se uindicare. [a] Tit. XXVII.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Vindicare. materia huius tituli procedit quando delictũ est de iure cõmuni punibile. uide Pau. consi. cxciij ubi ponit an ualeat statutum q̃ filius possit uindicare necem patris. Item quosdam alios casus, in quibus potest quis propria autoritate sibi ius dicere, uide per Bal. c. j. §. j. de pace iur. fir. per Bal. l. generaliter. C. de decur. lib. x.*
Suprà habuistis ab illo titulo de iudicijs, usq; huc, quando quis implorat iudicis officiũ contra aliũ, hic quando ipsemet se uindicat, uel Remp. & de prima parte rub. loquitur l. j. De ij. parte rub. loquitur l. ij. &c.

LEX I.

LIBERAM. De nocturno depopulatore agrorum, & derobatore stratarum potest quis sua autoritate uindictam assumere. h. d.

LEX II.

3 *Pacem rumpere quando permissum.*

a APPRIMENDORVM. [2] Milites desertores possunt à quocunq; capi, & resistentes offendi.
1 h. d. † No. q̃ statuta quæ permittunt exbanni-
2 tos impunè occidi, sunt introducta pro quiete cõmuni. Et dicitur illa, † uindicta publica, [b] ut
b hic uides. Ex hoc colligitur, q̃ † si aliquis priuatus facit pa-
3 cem cum exbannito, & promittit nõ offende-
* Pœnã. Tametsi non exprimat, c re eũ, si posteà offendit, non incidit in pœnã,* nec dicitur rumpere pacẽ. [c] Nam cùm ista offensio permittatur propter publicam utilitatem, & dicitur publica uindicta, nõ potuit pacto priuatorum tolli, ut l. ius pub. ff. de pac. Et dicitur ille bonus dolus, ut l. j. §. non facit. ff. de dolo. Et istã quæstionem disputaui Pisis,* &c.

cuius autoritate hoc fecerit, uel ignoret legis autoritate hoc fuisse permissum: l. ij. ff. de iud. l. multũ. de cond. et dẽ. l. habeat de inst. l. seruũ Ti. in fi. mãd. I. C. B.
* *Pisis. Est j. quæstionum aurearum Bar.* I. Conc. B.

ADDITIO.

a Opprimendorum. Ad hanc legem uide Cano. c. inter alia de immu. eccles.
b Vindicta pub. de ista quæstione, uide per Bal. hic et per Bar. l. qd ergo. §. si hæres. de leg. j. & adde quod dicit Bar. l. ubi pactum. de transact. q̃ minimus ueniens poterit hoc allegare.
c Rumpere pacem. pro hoc uide quod no. Bar. l. cùm mulier. ij. q. ff. sol. mat.

De inofficioso testamento. Tit. XXVIII.

LEX I.

1 *Petitio hæreditatis quomodo detur contra titulo possidentem.*
2 *Petitio hæredi. an uideatur intẽtata, quãdo intẽtatur querela inofficiosi.*
3 *Querela inofficiosi, quando possit intentari contra fideicommissarium uniuersalem.*

CVM de inofficioso. Querela, & post eam hæreditatis petitio, potest contra fideicõmissarium, sicut contra hæredem intentari. h. d. Opp. quòd petitio hæredi
1 tatis non datur † contra titulo possidentẽ,* ut l. hæreditatem. j. in quib. cau. cess. long. tem. præscr. & l. regulariter. ff. de pet. hær. sed hic fideicõmissarius possidet titulo, ergo, &c. Huius timore sunt in hac l. duæ opiniones. Vna quæ dicit hic q̃ in principio legis, non fuit intẽtata hæreditatis petitio, sed querela. & postquàm quis obtinuit in querela, potest agere contra fideicõmissarium petitione hæreditatis, quia titulus allegatus pro non titulo habetur, cùm testamentũ sit rescissum. Et ista est bo-
2 na lectura, & uera. Alij dicũt, q̃ intentando † querelam, uidetur intentari petitio hæreditatis. & ideò [non] potest hic intentari contra fideicõmissariũ, quia habuit titulũ uniuersalem, & sciuit esse testamẽtum inofficiosum, ut l. nec ullam. aliàs ut l. etiam. §. si quis sciens. de petit. hær. Ista etiam non est uera, quòd intentata querela, uideatur intentata petitio hæreditatis, ut plenè no. in l. qui de inofficioso. ff. de inoff. testa. tene ergo primã.
3 Quæro † & reuoco in dubium, utrùm contra fideicõmissariũ uniuersalẽ possit intentari querela, ut rescindat testamẽtum ex toto. Breuiter dic secũdũ Gul. de Cug. Aut fuit intentata contra hæredẽ anteq̃ restitueret, & tunc posset, & potest prosequi contra fideicõmissariũ, quia ius instantię transit in eum, ut l. j. circa prin. ff. ad Trebel. & l. ita tũ §. actiones eo. tit. Si uerò fuit restituta hæreditas ante litem exortã, & tunc aut fuit tota restituta absq; aliqua detractiõe, uel facta detractione certæ rei, & tunc poterit contra eum intentari querela, ut hic. Si uerò fuit facta detractio quotæ, non potest intentari querela contra fideicõmissarium, ut [testamentũ] rescindatur pro toto, sed solũ pro parte, quæ sibi restituta est, ut l. fi j. ad Tre. ar. j. eo. l. cũ duob. & ff. eo. l. circa. Si uerò intentat contra hæredẽ post restitutam hæreditatẽ, nullo modo noceret fideicõmissario, ut l. facta. §. si hæres. ff. ad Treb.

* *Possidentem, titulo particulari, puta, pro emptore pro donato: d. l. hæreditatem. Nisi malæ fidei possessor esset: Bar. l. ij. nu. j. j. de pet. hæred. Sed cõt. eũ q̃ tituiuers. puta, pro hæred. uel pro poss. f. l. regulariter. ff. de pet. hæred.* I. Concen. B.

LEX II.

QVAMVIS. Gl. ponit casum in l. ista, de illa bonorum possessione gratia agnoscendæ litis. Aliter intelligunt doc. quam glo. ut hic refert Cyn. ideò uideatis eum, qui hoc plenè tractat, &c.

LEX III.

1 *Præteritio matris, quare magis habeatur pro exhæredatione, quàm præteritio patris.*
3 *Filius præteritus cæteris filijs institutis, ex disparibus, quam portionem habeat.*
4 *Filio præterito an detur querela, quando in testamento sunt instituti filij, & extranei.*

a SI MATER. [2] Hæc est bona, & singularis lex ita
b q̃ non alibi reperies eã. Posthumus præteritus à matre, quæ mutandi testamentũ nõ habuit facultatem [b], uidet cum alijs utiliter institutus, sed si essent extranei instituti, querela agere debet. h. d. Opp. per natiui atẽ posthumi rumpit testamentũ ipso iure, nec est opus querela, ut Inst. de exhæ. li. in prin. Sol. Ibi loquit in maribus facientib. testamentũ, hic loquit in fœminis. Et est ra-
1 tio, dicit gl. † quia præteritio matris habet pro exhęredatio-
2 ne, ut Inst. de exhær. li. § mater. † Sed quærit, quare præteritio matris magis habet pro exhæredatione, q̃ præteritio patris? Istã rationẽ ego dixi, scriptores alij nõ ponũt, sed Iurisconsulti credo q̃ posuerũt eã. Ratio hæc est, filius in potestate patris dicitur dũs uiuo patre adeò q̃ moriente patre nõ dicitur possidere pro hærede, nec noua hæreditas dicit superuenire, sed dicitur continuari, ut l. nihil. j. pro hærede, & ibi not. Vnde cũ uiuo patre fingat dũs, nisi exhæredetur, hæreditas non potest alijs dari, cùm fingatur esse dominus, sed mater non habet suũ hæredem, & ideò instituere extraneũ, & filium præterire, est eum hæreditate priuare, quia eã nun-
quã habuit, & ex testamento nõ dat sibi, & ideò Iurisconsulti posue-

ti posuerunt l.in suis. in tit. de lib. & posth. ut ostenderēt, q̃ ex illa lege colligitur ratio, quare filius suus debeat exhare dari,&c. Procedo ulterius,& uidetur q̃ iste filius uocetur ad
c dimidiā [c] hæreditatis, sicut ille qui instituitur asse completo, ut Inst. de hær. inst. §. si uerò totius. Sol. Hic habetur pro instituto à l. in certa,& limitata portione, ibi uerò fuit institutus
3 à testatore simpliciter. † Quæro, quid si filij sint instituti ex disparib. partibus? Rñ. semper iste præteritus habebit utri/ lem: l. qui cùm plures. ff. de uul. Nec ob. l. numis. de leg. iij p quā uidebatur quòd deberet habere minimū, quia hic est certa dispositio legis, ibi uerò erat dubia dispositio testato/
4 ris. † Quæro, quid si in eodem testamento erant instituti fi/ lij,& extranei. Dicunt quidam, quo ad extraneos erit locus querelę, quo ad filios non. Gl. determinat contrariū, quia in nullo sit locus querelæ. Cùm enim iste filius præsumatur in
5 stitutus in aliquo, nō potest dici q̃ sit locus querelæ. † Quæro extra gl. utrùm contra præsumptionē huius legis admittatur probatio in cōtrarium, q̃ mater noluerit illū filiū, quē gerebat in uentre, instituere? Guliel. de Cug. dicit quòd sic. Nam tex. hoc introducit propter coniecturam maternæ pietatis, sed in incertis, non certis est locus coniecturis, ut l. con
6 tinuus. §. cū ita. de uer. ob. ergo,&c. † Quæro, utrùm iste filius, qui præsumitur institutus autoritate huius legis, agat condictione ex lege ista, uel qua actione? Determinat Guliel. & bene, q̃ debet agere actione ex testamento, cùm autoritate huius legis uideatur institutus. Disponit enim ista lex, ut institutus uideatur. Vnde non cōcedit ista lex hæreditatem sibi immediatè, sed per mediū testamentum, l. obuenire. de uer. sig. Vnde ex testamento agetur, quod satis placet. Dicā uobis in simili ī. de lib præt. in auth. ex causa,&c.

ADDITIO.

a Si mater. Vide pro ampliatione huius tex. l. mater. iunct. gl. j. ff. eo.
b P. PAV. P. Facultatem. Et per istam reg. q̃ quādo testator habet tempus prouidendi, si non prouideat, q̃ ei non subueniatur, ut eius dispositio sustineatur, uide quod consuluit Ant. de But. consi. lxiij. incl. in nomine domini, &c. in quæstione surgente. Et quod dicit Bar. l. j ubi alia habes ff. de uulg. & l. neq;. §. cùm miles. ff. de test mil. Item adde ad materiam huius legis, q̃ si pater uel mater instituerent filios suos hæredes, & ignoraret eliquem habere, & de eo nullam faceret mentionem, q̃ talis filius ignoratè præteritus haberetur æqualiter cum alijs institutus. Vide Ias. l. sicut certi. C. de testa. mili. Item ad illud quod dictum est q̃ pater habuit tempus prouidendi, &c. uide in contrarium quæ scribit latè Ias. in authen. ex causa de lib. præt.
c Vocetur ad dimidiam. Adde Bar. l. pater filium. & quæ ibi dixi. ff. eo. titu. ADDE inquantùm Bar. concludit q̃ posthumus, qui præsumitur institutus autoritate huius legis, agit actione ex testamento, quod Bal tenet cōtrarium & per primū uide an huic competat beneficiū l. edicto. ī. de edict. diui. Adr. tol. An aūt si filius sit institutus ex re certa, & instituti sint extranei, habeatur pro præterito. Pil. q. lxxv. ut refert Ioan. And. in addi. ad Spec. de test. §. j. uer. coram. tenuit quòd sic, per hanc l. secus si sint fratres instituti.

LEX IIII.

* Concessæ. Neque relicta ad pias causas, præteritione, uel exhæredatione, uel non adita hæreditate deberi desinunt: Bar. l. j. num. lix. usq; ad nu. lxvij. ī. de sac. sanc. eccles. I. Concen. B.

CVM ex causa. Rescisso testamento per querelam, non rescinduntur libertates concessæ. *

LEX V.

SI PATER. [a] Querela præparata trāsmittit, hoc dicit.

ADDITIO.

a Si pater. Ibi hodie secus. Sed certè ista sol. nō uidetur uera in casu l. nostræ. Nam ibi loquitur in querela quæ competit contra testamentum ascendentium, hic in querela quæ datur contra testamentum fratris mei, cùm in hoc non reperiam mutatiū ius antiquum, ergo, & c. l. præcipimus. ī. de appel. not. tamen gl. quia fortè seruaretur in practica, secūdum Franc. de Ramp. & idem sequitur Bal. in l. scimus. §. fi. ī. eo.

LEX VI.

CVM quæritur. Filius cui relicta est legitima, non habet querelam. Istud quod erat olim in quarta, hodie corrigitur, & inducitur legitima ad aliam portionē, scilicet triētem, & semissem, per auth. de trien. & semis. §. j. id, eò uide auth. nouissima. quæ sequitur.

AVTHENT.

1 *Filij hodie debent habere legitimam iure institutionis.*
2 *Legitima ascendentium est aucta in trientem & semissem.*
3 *Trebellianica & falcidia non est aucta.*
4 *Parentes, an hodie habeant legitimam iure institutionis.*
5 *Filij, qui non possunt succedere, an computentur in numero filiorum, ad computationem legitimæ.*

a NOVISSIMA. [a] Opp. quòd imò debet habe/
1 re iure restitutionis, ut in auth. ut cùm de appel. cog. §. aliud. Sol. fateor, † q̃ ista auth. per illā cor
b rigitur, [b] quia hodie debet habere iure institu/
c tionis, [c] quia est titulus magis honorabilis. Item quia habet ius accrescēdi in hæreditate, ut dixi uobis in l. quoties. ī. de hær. inst. Itē op. de l. uxori meæ. * ī. de usufruc. leg. Sol. fateor q̃ lex illa corrigit in hoc, quia in usufructu nō potest filius frau
2 dari in legitima. † Quæro, utrùm in ascenden t. bus, sit aucta portio legitimæ gl. & doct. intel
3 ligunt q̃ sic, ut in auth. eo. § j Item † quæritur utrùm Treb. & falc. sit aucta? Rñ. nō, quia hoc non reperitur, & quod nō mutatur, aliter sta/
4 re prohibetur. Quæro, † utrùm parentes de/
d beant habere legitimā iure institutionis [d]. gl. tangit istam quęstionem in patrono, in l j §. ij. ff. si quid in fraud. pat & ibi dixi, q̃ patronus potest habere quoquo relicti titulo, ut Inst. de succes. li §. sed nostra. Sed parens, & patronus, æquiparantur quo ad omnia, exceptis quibusdā quæ not in d. l. j. si à patre quis fuer. ma. inter quæ non reperitur ista diuersitas, ergo, &c. Præterea, qd̃ nō mutatur, expressè, remanet incorrectum, ut l præcipimus. in fi. de ap/
5 pel Quæro, † utrùm filij, qui non possunt succedere, connumerentur in numero aliorū, quantùm ad cōputationem legitimæ. Ista est difficilima quæstio, quā examinaui plenè in l. j. §. si pater. ff. de coniunct. cum emanci. li. &c.

* Meæ. Non colligo quicquam ex illa l. quod ad rem, uel cōtra pro posita faciat. Ibi enim ait, usuifructui bonorum legato, præiorū rusticorum, urbanorum, mācipiorum, supellectiliū, & calēdarij, hoc est, librorū rationū usumfructum inesse. I. Concen. B.

ADDITIO.

a POMA. Nouissima. Ad hanc auth. uide Alex. consi. lxxxiij. uolu. iij. ubi ponit quanta sit legitima nepotum, faciendo in hoc pulchrā distinctionē. Vide etiam Alex. consi. lxxv j. uol. iij. ubi ponit quando testamentū fit inter liberos, an debeant habere iure institutionis, & uide Mathe. no. ciij.
P. PAV. P. Nouissima. Circa modū computandi legitimā, quādo sunt plures fratres, & grauati quòd quicunq; decesserit sine liberis, alijs restituat, & unus postea moriatur alijs institutis, quos similiter grauat, postea moritur aliquis ex eis, cui unus tantū ex superstitibus ab intestato succedit, quō & quantùm alij non succedenti, quia sit coniunctus ex uno latere tantū debeatur uigore fideicōmissi, uide Com. consi. lxv j. incip. Io. decessit, per totū. Et quia dicitur hic q̃ est aucta legitima descendentium per istam auth. quid si statutum prohibeat ascendentem relinquere extraneo ultra tertiā partē bonorū, & q̃ duæ partes relinquantur descendentibus, an per hoc dicatur reducta legitima ad bessem. Vide not. Com. q̃. non, consi. cxiij. per totū, incip. Statutū q̃ nec testes, per eundē. unū uerbū consi. cxix. ante fi. uers. tamen uerius. Et circa istam materiā q̃ filius debeat habere iure institutionis, etiā patre testante inter liberos, uide Alex. consi. ccccxliij. Item an filius propria autoritate possit occupare bona pro legitima, uide in l. ij. C. quando & quib. quar. pars deb. lib. x Vide Bal. in l. non amplius. §. in bonorū. circa fi. de leg. j. Bal. in l. ex facto §. fi. de hær. inst. Item an legitima ascendentium sit aucta, uide Alex. consi. cxl. ad fi. & Ant. de But. consi. cxij. q̃ sic, & consi. xv. post mediū, Rom. consi. clxxxv. Cur. hic, & alios. Quid autem in collateralibus, uide Alex. cōsi. ccv. in prim. Moder. hic post gl. Item not. q̃ ille qui non potest succedere ab intestato, si instituatur, & grauetur, non potest eueniente casu substitutionis, & grauaminis retinere legitimā, uide Alex. consi. cccclx. & consi. dxix. Item plures limitationes ad hanc regulam q̃ pater teneatur relinquere legitimā iure institutionis, uide per Math. no. cvj. Quid autem si statutum dicat, q̃ dos matris peruenire debeat in filium an intelligi debeat tit. singulari an tit. hæreditario, effectus est maximus propter transmissionē. uide Ang. consi. lxxvij. incip. domina Maria. Item istam auth. & latissimè materiam legitimæ quō, & qualiter, & quanta debeatur, repetit latissimè Fabia. de Paroc. ubi multa ponit in materia, ideò uide omnino eum. Item si statutum arguat legatum, an habeat locum in filijs legitimatis, uide d. Bened. de Plum. in quadam disputatione incip. Statuto Pisano. in ij. & iij. dub. Item circa illud quod dictū est ī. quod relinquit tit. institutionis, quid si simpliciter relinquatur, an præsumatur titulo institutionis, uide omnino quæ habes in l. his uerbis. ff. de hær. instit. ad Bar. Nunquid autē portio quæ relinquitur ex dispositione statuti, debeat relinqui de necessitate tit. institutionis? uide Alex. con. ccxij. Itē quæ dicatur legitima, & an tota portio, quæ defertur alicui ab intestato, dici possit legitima, uide in Bertachi. in uer. legitima, in prin. Item an filia exclusa per statutum connumeretur inter filios ad augendum uel diminuendum eorū legitimā, uide omnino subtiliter & latè d. Ant. consi. xxxix. per totū. & ibi in prin. ponit qua ratione sit aucta legitima, & quædā alia in materia, uide etiam de eo quod dictum est statim ad Bar. in l. j. §. pe. ff. de contra tab. & in Ber. uers. legitima. & ibi latè an possit tollere in totū uel minuere legitimā, & q̃ legitima computetur respectu eius quod quis haberet ab intestato, uide d. Ant. consi. xv j. uide omnino in cōtrariū circa hoc quæ habes ad Bar. in l. j. §. sciendum. ff. de suis & legit. ad apost. do. Alex.
b POMA. Corrigitur. Vide Panor. consi. xj. ad fi. uol. ij. Fel. in c. cùm super. de off. deleg. & Alex. consi. lxxx. uol. v. uide etiam Ang. in l. milites. ī. de test. mili. & Bal. consi. ij. in fi. in j. parte. ubi ponit an hoc procedat etiam in linea materna.
c Nouissima, iure institutionis. Hanc regulam q̃ filius debeat habere iure institutionis, limita nō procedere in patre testante inter liberos, quia sufficit quolibet relicti titulo, dummodò aliquid relinquatur. Glo. est hic singula. & quia defectus alicuius solēnitatis iuris positiui, illud nō uitiat, ut d. §. ex imperfecto, & ageret ad supplementum, secus si præteriti fuerūt aliqui ex ipsis filijs, quia testamentum esset nullum. l. filio præterito. de iniust. rup. test. pro hoc bene facit c. Raynu. de test. in prim. & not. in c. si pater de test. in vj. & uer. instituit, & secutus est Mathe. in suis not. cxl. licet nō alleget gl. hic, & istam gl. secutus est Iac. Butr. in d. §. ex imperfecto. tamen Iac. de Aret. & Pet. & Cy. uidētur hic istā gl. reprehendere, tenentes q̃ ista omnino corrigatur per §. aliud. auth. ut cū de app. cog. q̃ etiā reputat tutius gl. in d. c. si pater. Itē fallit hæc regula in institutione in legitima, secundū Bar. l. j. circa fi. ī. de satisfda. in lec. nō in repe. in ij. q. quintæ partis principalis, & ibi Bal. & Pet. de Ancha. & Imo. in c. cùm esses de test. & sufficit q̃ sit institutus in uno nummo, quia habebit ius accrescēdi, secundū Bal. l. si quis priore. ad Treb. & ff. de minor. l. deniq;. in fi. not. Bal. hic. secus si esset simplex legatarius, quia etiam decedente fideicōmissario uniuersali, non haberet ius accrescendi. l. eam quam. ī. de fideicōmis. & Bal. hic. Item limita q̃ debeat habere iure institutionis, nisi institutio omitteretur fauore filij, ut in casu l. multi. de lib. & posth. Ita no. uidetur concludere Bar. & Imo. in l. cum filio de uulg. Item fallit si statutū hoc non sic diceret, secundum Bal. l. fi. de bo. quæ lib. not. Lud. l. si quis priore. ad Treb, & refert se contrarium consuluisse, licet neminē reperiat tenere contra Bal. De quo uide quæ scripsi in l. inter cætera. ff. de lib. & posth. An autem iure canonico requiratur q̃ filius habeat iure institutionis, de test. per. gl. in. d. c. si pater. lib. vj. & Sal. & Bal. l. fi. C. fam. ercisc. per Imo. in repe. l. j. §. si ex fundo. & in l. his uerbis. in prin. de hær. instit.
d Legitimā iure insti. Et istud idē tenuit Bart. l. siue libertus. §. excluditur. de iure patr. Contrariū tenuit Bal. l. ij. ī. de bo. pos. liberti, & Bal. in auth. ex causa. ī. de lib. præt. & Bal. l. omnimodo. ī. eo. & est casus in auth. ut cū de app. cog. §. eo. & §. & hæc quidē. & uide plenè per Bal. l. j. ī. de bo. pos. cont. tab. Sed q̃ pater debeat habere iure instit. hic contra Bar. tenet Bal. d. l. j. de contra tab. Flo. dicit se pluries consuluisse cōtra Bar. & quod contra eum tenet Iac. de Bel. in d. §. aliud. & adde quòd Bald. consi. lxxxiij. & clxxxiij. lib. j. & consi. cxxiij. lib. iiij. tenet parentes esse instituendos. & dicit Salic. q̃ stante statuto q̃ mater non succedat usq; ad quartum gradum, q̃ poterit petere legitimam. An autem stante statuto q̃ mater transiens ad secunda uota, non succedat filijs primi matrimonij ab intestato, si fuerit instituta in decē, cū hoc q̃ plus petere nō possit, possit agere ad supplementum. Bal. tenet q̃ non, consi. cccxxiiij. lib. iiij. & dicit Cast. notandum esse pro statuto Triuisano, quòd qui auget legitimam filiorum, q̃ sufficit quòd tunc relinquatur quoquo relicti titulo, quia sicut statutum derogauit in Bar. super Cod.

quantitate, ita præsumendum est derogasse in solennitate, secundum Bal. l. maximū. ī. de. lib. præt. Et an cùm statutum auget legitimā, filius possit grauari in illa, uide in consi. Cald. xxxij. de testa. in fin. & uide Bar. l. plane. §. duobus. de leg. j. per moder. l. j. ī. quando nō peten. partes. ADDE Ang. consi. ccxj. & Cast. consi. cclij.

AVTHENT.

1 *Falcidia, quæ dicatur propriè.*
2 *Testamentum in quo filiæ sunt relicta centum pro sua Falcidia, an ualeat.*
3 *Donatio, an ualeat inter patrem & filium.*
4 *Donatio immensa facta filio, quo iure reuocetur.*

VNDE SI PARENS. Istud quod in l. Codicis dicit, quòd inspicitur illud quod habet tem
1 pore mortis, limitatur per hanc auth. Opp. dicitur hic nomine Falcidię. Falcidia dicit quę debetur iure institutiōis, ut ff. ad l. Fal. l. j. in prin. Sol. dicit gl. † hoc nomen, Falcidia, propriè ponitur pro Falc. debita iure institutionis, impropriè pro Trebellianica, impropriissimè pro legitima. No. ista uerba faciunt ad q. quā uidi de facto. Dixit testator, relinquo filiæ centū pro sua Fal. nec adiecit. &
a in his eam hæredem instituo. Certè puto q̃ testamentū [a] ua/
2 leat, † & iure institutionis uideatur reliquisse. Nam cū istud nomen Falcidia, accipiatur pro legitima, intelligere uidetur iure institutionis, ar. l. sciendū. de uer. obl. Inst. de fideiuf. §. fi. de inut. stipu. §. item si scriptū. Dixi uobis in l. filium. §. sed &
3 si portio. de le. præstan. † Opp. q̃ inter patrē & filium non ualeat donatio*, ut ī. de do. inter uir. & uxo. l. donationes. Possumus dicere q̃ hic erat filius emancipatus. Vel dic uerius, q̃ etiā in filio in potestate potest habere locū in quo ualet donatio hodie, & etiam quælibet obligatio ex cā aduētitia. Ita tenet glo. hic, & in l. frater à fratre. in j. mag. glo. de cōd. ind. & l. pactū. ī. de pac. cōuen. & ibi dixi tibi. Et habuistis cām in l. iubemus. ad Treb. Dices tu, quō possumus dicere q̃ donatio fit ex causa aduentitia, cū ea quæ à patre proficiscuntur, dicant profectitia, & sic est profectitia? Resp. dicit gl. hic loquitur, qñ pater donat filio, ut extraneo, quid est hoc dictū? Dico, intellige qñ præcesserunt opera filij talia, q̃ propter illa opera pater cuilibet extraneo tantū donasset. Vnde cū illud, qd̃ filius acquirit ex operib. suis, sit aduentitiū, ut l. cùm oportet. in prin. ī. de bo. quæ lib. ista donatio uidetur aduentitia. Secus si ista merita nō præcessissent. Dixi uobis plenè
4 in l. si donatione. ī. de col. ubi dicit gl. Quæro, quo iure † ista immensa donatio filijs facta irritetur. Dicit gl. per querelam inofficiosæ donationis. Dicam uobis ī. tit. j. in l. j. &c.

* Donatio. R. Si donatio excedat summā quingentorum solidorū, & insinuata fuerit, tūc ualet donatio: d. l. donationes. Nisi eā pater reuocauerit, ut potest: l. si liæ. ī. fa. ercisc. uel adeò immensa fuerit, ut interim cæteri filij super legitima grauētur: ut hic. I. Conc. B.

ADDITIO.

a Testamentū ualeat. Idem tenet Bal. per illū tex. in l. humanitatis. ī. de imp. licet Bar. reliquerit sub dubio in l. filiū. §. sed & si portio. de leg. præstan. uide Bar. l. j. ad leg. Falc. idē uidetur tenere Bal. hic. Sed quid si pater dixit, Instituo filiū in partē, ad quā de iure debeo, an intelligatur de iure municipali, uel cōmuni, uide Bal. l. quicunq;. de ser. fugit. Bal. & Imo. l. illa instit. in fi. prin. de hær. inst. Et quid si dicit, relinquo filio iure instit. Bar. tenet in l. si cū anteà. C. de don. ante nup. Et adde qd̃ dixi in l. j. §. quib. ff. q̃ cuiusq; uniuer. & ad Bar. hic uide Imo. l. j. §. si ex fundo. & in l. his uerbis. in prin. de hær. inst. & c. Ray. de test. ubi tenet cōtra Bar. et etiā Sal. hic, & in auth. nouissima. & l quoties. de hær. inst. ī. licet Flo. d. c. Ray. tenuerit opi. Bar. cū Bar. tenet Mathe. in no. clix. & respondet ad rationē Bar. q̃ hæc sunt nimis generalia. Pro quo facit qd̃ no. Bar. l. lecta. si cer. pet. dum dicit, de uer. cōuenerit, uel, promiserit, & c. et adde Bar. l. fi. ff. de pec. le. & facit qd̃ no. gl. & Bar. l. quoties. ī. fa. ercisc. & adde q̃, si testator dicat, uolo q̃ filia mea habeat decē pro sua benedictione, q̃ dicitur instituta, ut uoluit Card. consi. lx. Idem si dicat, iure institutionis, ut uoluit Bal. consi. cccv. iiij. lib. & aduertendum est ad unum q̃ dicit Cast. se reperisse consultum per do. Io. Parisiensem præceptorem Bal. q̃ si testator grauet institutum, ut eius filium capiat in cohæredem, q̃ hoc casu filius non censebitur institutus, licet aliàs illud

uerb.cohæredem,importet institutionem.

LEX VII.

NEPTEM.Neptis exhæredata habet querelam.

LEX VIII.

a PARENTIBVS.[a] Pater potest hæreditatem diuidere inter filios, dummodò unicuiq; legitimam derelinquat, & qui iudiciũ defuncti agnouit,non potest intentare querelam.

ADDITIO.

a POMA. *Parentibus.Vide aliter per Alex.conf.xxij.uolu.v. & xciiij.ad fi.uol.iij.ubi dicit per istum tex.q; cùm legitima sit portio eius quod debetur ab intestato pro nepotib.uiuentib. & parentib.nõ debetur legitima in bonis aui.*

LEX IX.

DE INOFFICIOSO. Testamẽtũ militis nõ subiacet querelæ.h.d.

LEX X.

SI HAEREDVM. Contra fiscum,qui succedit hæredi scripto,potest intentari querela.

LEX XI.

2 *Infamis non potest opponere contra testam.quòd sit infamis.*
3 *Iudex ex officio repellit testem infamem, etiam quando pars non potest opponere.*
4 *Mater,quæ fuerit meretrix,non pōt propter meretriciũ filiã exhæredare.*

a
N ARENAM.[a] Turpitudo quem à successione intestati non remouet. Item non potest quis objicere turpitudinẽ, in qua ipse incurrit obijciens.No.ex isto tex.in fi. † nihil Iudæus Iudæo,
1 & nil Catilina Cethego.[b] Facit † q; si aliquis est
b infamis,non potest opponere testi q; sit infamis,ut l.iij.§.le
2 ge Iul.& ibi not.ff.de test. Sed † iudex fortè poterit eum re
3 pellere ex suo officio, secundũ Gul.de Cug.arg.l.quos pro
4 hibet.de posth.Et sic facit † q; si mater fuit meretrix,propter meretricium nõ posset filiam exhæredare*,quod no.bene,&c.

* Exhæredare. Neq; *pater arenarius,filiũ,qui suam sortem uilissimam sequutus est:§.causæ:auth. ut cum de app.cog.& hic.*I.Conc.B.

ADDITIO.

a *In arenam.In prin.limita,ut per Bal.l.si filiam.ʒ.eo.*
b *Cethego.Cont.tenuit Bar.& melius in l.cũ mulier.ff.sol.mat.ubi uide per Alex.concordantias.*
IO. FR. RV. *Hanc contrarietatem no.ibi, & potest saluari,quia hic non firmat.*

LEX XII.

I PATER. Propter fideicõmissum inuicẽ inter filios relictũ,nõ est locus querelæ.h.d. Opp. ʒ.eo.l.quoniam in priorib.Sol.dicit gl. fateor q; ista lex hodie corrigatur,quia debet filius habere legitimã sine aliquo grauamine*. Quidam doc.mo.d.dicunt,non esse uerum,q; ista lex hodie corrigatur, quia sicut continet onus istud fideicommissum, ita potest habere cõmodum,& sub isto incerto toleratur istud grauamen, ut l. si ea.ʒ.de usur.& arg.de sol.l.pe.& istud uideba tur tenere Richar. Mal.Pro quo optimè facit s̄.de transact.l.de fideicom.Tu teneas gl.tuã, & ita obseruat cõsuetudo, quòd sine aliquo onere debet habere, nec hoc potest præiudicare filio. Sicut enim in legitima sibi remittitur onus, ita etiã alteri parti remittitur,unde nec plus,nec minus habet,pro huius declaratione uide quod dicam ʒ.eo.l.filijs matrem.

* Grauamine. *l. omnimodo. cũ ij.seq. ʒ.hoc titul. ubi dicam.* I.Con.B.

LEX XIII.

CVM DVOBVS.Testamento rescisso pro parte legata,diuidua pro parte præstantur,indiuidua pro solido sunt præstanda.Intellige,ut in glo.

LEX. XIIII.

1 *Succumbens in una actione,quando repellatur ab alia.*

1
VM QVI. Qui succubuit † in una actione, quæ ex una causa proponit̃,nõ repellit̃ ab alia, quæ ex diuersa causa proponitur. h.d. Opp.ʒ. de l.si mater. §.ea.ff. de excep.rei iud.Sol.Dicũt quidã,Aliud in rei uen. aliud in petitione hæreditatis.Istud est falsum,ut l.si mater.in princ.ff. de excep. rei iud.Dicas ergo,q; hic proposita fuit querela,non petitio hære. Item opp.ext.gl.ʒ.de fur.l.j.Sol.Ibi quis proposuit unam actionẽ cõtrariã,& obtinuit, hic uerò succubuit,ideò potest redire ad illã,ut l.Aurelius.§.fi.de lib.leg. Contra hoc opp. & nunc reintro gl.de l.si patronus.de bo.lib.Sol.Dicũt quidam, aliud in patrono, aliud in patre, q; nihil est. Alij di
2 cunt,ut Dy.l.contraria,q; hic querela † & falsum sunt cõtra ria origine,nõ effectu, nam utrunq; reducit rem ad causam intestati,ibi uerò falsum,& contratab. sunt cõtraria origine, & effectu,nam per falsum præsupponitur nunquã fuisse te
3 stamentũ,& reducit̃ res ad cãm intestati:sed falsum † & contratabulas omnino sunt contraria effectu, & origine, quia unũ præsupponit testa. fuisse, aliud non. Item effectu, quia per unũ res reducitur ad cãm intestati,per aliud nõ,ita dicit Dy.istud nõ placet,nec per hoc reddit̃ ratio diuersitatis.Dic ergo q; ibi priuat̃ hæreditate patronus, qui succubuit in falso propter delictũ suũ,ſ.qa test.falsum accusauit nõ propter electionẽ. Dices tu,quare etiã in hac l.ille qui succubuit in falso,nõ priuatur hæreditate*? Resp.hic qui dicit testamentũ falsum, priuatur omni cõmodo prouenienti ex illo testamento,nõ aliunde,sed in l.contraria patronus,q; dicit testamentũ falsum,omnino priuatur institutione,quia in testamẽto erat institutus,hic uult peruenire aliunde quàm ex testam. ar.ff.eo.l. etiã. & quod ibi not. & hoc fortè uoluit hic dicere gl.in ij.sol.ibi in l.contraria fuit institutus patronus, &c. q. d. ibi, qui succubuit in falso agebat ex eodem testamento,hic agit extrinsecus. Opp.ʒ.de codicil. l. fin. Sol. ibi ideò, quia tam uarijs modis nitebatur ex eadem scriptura. Opp. de l.quod in hæredem.§.eligere. de trib.Sol.Ibi in his quæ electione tolluntur,&c.

* *Hæreditate.Imò qui temere testamentum falsi arguit, etiam legata amittit:l. legatarius.ff.de excus. tuto.l. post.§.qui mortis. de ijs quib. ut indig.Idem si inofficiosi querelã temere proposuerit:l.Pap. §. meminisse.ff. de inoff.testam.* I.Con.B.

LEX XV.

a FILIAM.Præteritus à matre,habetur pro exhæredato,[a] ideò habet necesse intentare querelam.h.d.

ADDITIO.

a *Exhæredato.Quid econtrà,uide ʒ.eo.l.cùm filium.*

LEX XVI.

1 *Proposita una actione,quando currat tempus ad aliam.*

a
ONTRA MAIORES.[a] Pendente uno iudicio, non currit tempus in alio,* quia illo pendente, nõ poterit inchoari* h. d. Opp. de l. si seruus.ff.ui bo.rap. Sol. Illa nihil ad propositum,ibi enim loquitur quando negligentia in primo, nocet in secundo. De quo dic ut ibi,hic loquitur quãdo est diligens in primo, utrùm prosit in secũdo, de quo statim dicam. Opp.de l.minorum.§.j. de euic.Sol.Illa non est cõtrà,ibi enim quæritur,an una sententia præiudicet ad aliã, nõ

* *Alio. Intelligas in alio,quod ex diuersa causa descendit: l.iij.ʒ. de pet. hæred.* I.Con.B.

* *Inchoari. Quia litis contestatio non solùm impedit usucapionẽ, uerùm etiã cœptam interrumpit:l.ut perfectius.ʒ.de ann.excep.* I.Conc.B.

de cursu tẽporis. Item opp & uidetur,q; istud tẽpus quinquennij sit cõtinuũ,ideò semper currat,ut ff. qñ app.sit.l j.§. dies.Sol. Istud tempus est utile quo ad initiũ,continuũ quo ad processum. Item opp.ff.de exc.tut l.scire oportet §.scire.
1 Huius timore † contrarij, debes dicere breuiter sic,Quan
doq; uni cõpetunt plura iudicia uerè, quandoq; unũ cõpetit,& putat aliud sibi competere. Primo casu,aut illa iudicia poterant simul, & semel intentari, aut non. Primo casu aut proposuit actionẽ ita generaliter,q; poterat utrunq; iudiciũ cõprehendere,& tũc diligentia in uno prodest in omnib.ut l.fin.ʒ.de anna.excep. Aut petitio non poterat utrunq; comprehendere, & tunc diligẽtia in uno nõ prodest in alio, ut d l. fi.de an.exce.& l.scire oportet. §. scire.de excu.tu.fallit in l.fi. de duob.reis.ratio ibi patet.Si uerò simul intentare non poterat,tunc diligentia in primo facit q; tẽpus in secundo non currit,ut ff.de adul.l.quinquenniũ.Secundo casu,qñ unum cõpetebat, & aliud putabat sibi competere, tũc aut eligit ius incompetẽs ignorãter,& nõ currit sibi tempus in iure competenti,ut hic. Aut eligit scienter, & imputet sibi, ut l.mater. ff. eod.Sed si elegisset ignorantia iuris, dic ut dixi in l. Claudius.de acq.hær.

ADDITIO.

a P. PAV. *P. Contra maiores.Circa istam legẽ an pendente iudicio nulli ta. currat tempus datum ad appellandũ,uide omnino Comen.conf.xxxvj. incip.proponitur q; A. per totũ.Et ibi etiã an simul possint intentari.Item circa declarationẽ huius regulæ q; pendente iudicio super incidenti non currat tempus super principali, uide Fel. in c. ex ratione. circa medium, ext. de appel. Faciunt quæ scripsi in l.properandũ. s̄.de iud.ubi uide.Item uide quæ scribit Curtius in l.j. C.de iur.cal. q; pendente disputatione an capitula sint admittenda,uel positionib.respondendũ,nunquã currit tempus statutum ad probandum. Et uide Alex.conf.ccccxxxix. in prin.& ad fin. Aret.l.quantùm.la ul.de acq.hær.*

LEX XVII.

a
VM FILIVM.Præteritio matris facta à filio, habetur pro exhæredatiõe,[a] & est locus querelæ.h.d.Et habes multas leges, quæ dicunt q; præteritio matris habetur pro exhæredatiõe,
1 & est locus querelæ, sed † de præteritione matris passiuè,cùm ipsa præteritur,habes modicas leges,ideò istam tenẽ menti perpetuò.

ADDITIO.

a *Pro exhæredatione. Dicit Bal.hic q; corrigitur.*

LEX XVIII.

1 *Offensa dicitur, quicquid alterius animum ad iracundiam prouocat, & num. 3*
2 *Offensa cùm tractatur de aliquo puniendo, dicitur illa, quæ pœnam meretur.*
4 *Offensa in personam quæ dicatur.*

1
VM TE PIETATIS.Exhæredatus à patre sine iusta cã, habet querelã. h. d.Vide glo. in l. nostra, q; † offensa dicit̃ qcquid alterius animum ad iracundiã prouocat,ut uidebitis
2 hic,& ʒ.eo.l. filia in orbitate.Tamen cùm tractamus † de aliquo puniendo propter offensam,offensa dicitur illa quæ pœnam meretur,ut l.testamento centurio.ff.de ma.te. tamẽ largo † modo sumendo,ut di
3 xi,dicitur offensa etiã illa,quẽ non pœnã meretur,si tñ prouocat animũ alterius ad iracundiã, etiã iniustè, ut hic, & ʒ.
4 eo.l filia.De hoc quid dicatur offensa,& quẽ † dicatur offensa in persona,uel non,dixi plenè in l.licitatio.§. quod illicitè.ff.de publica.

LEX XIX.

SI FILIAM. Iusta est causa exhæredandi filiam propter uitæ turpitudinẽ. h. d. Hodie est istud limitatũ per auth.quæ sequitur.

LEX XX.

FILIA. Nolle diuertere à marito, nõ est iusta causa exhæredandi, uel exhæredationis.Idem s̄.l.cùm te.

LEX XXI.

a FRATRIS.[a] Vltra fratres nulli competit querela,accusatio autẽ falsi,omnibus permittitur.hoc dicit. De huius legis materia uidebitis ʒ.eo.l.fratres.

ADDITIO.

a *Fratris.uide circa hoc gl.Instit.eo.tit.§.soror.*

LEX XXII.

SI MARITVS. Testamento rescisso per querelam,actiones competentes hæredi, quæ erant confusæ,restituuntur.hoc dicit.

LEX XXIII.

TESTAMENTI. Qui impedit aliũ testari, iustã cãm exhęredat. cõmittit. Nec est hoc hodie correctum,&c.

LEX XXIIII.

TESTAMENTVM. Testamentũ militis non subiacet querelæ inofficiosi.

LEX XXV.

1 *Filius sub qua conditione possit institui.*
2 *Filius an possit cogere patrem,ut ipsum emancipet.*

ILIIS MATREM. Conditio,quæ filij instituti fauorem respicit, non facit locum querelæ, neq; testamentum annullat. h.d. Opp.primo, & uidetur q; pendente conditione habeat locũ bo.poss.secundũ tab.ut. ff.de bo.poss. secundũ tab.l ij §.si sub conditione.Sol.Hæc est regula, q; potest peti, aliàs tñ non potest peti à patre, in cuius odiũ fuit ap posita conditio Sed an ista possessio tribuat ius uel nõ, dic plenè, ut dicam in d.l.ij §.sub conditione. Opp.& uidetur, q; non potest institui filius,nisi sub cõditione potestatiua,ut l.si pater.ʒ.de inst.& subst.sub cond.fa.imò omnis conditio rejci
1 tur de legitima,ut ʒ. eo.l. quoniam in priorib.Sol. † Quan
a doq; certũ est quòd conditio respicit fauorẽ,[a] non odiũ filij, & tunc potest adijci, nec reijcitur,hic est casus hic.Quandoq; respicit grauamen filij, tunc non potest adijci, ut d.l. si pater.imò hodie de legitima reijcitur,ut d l.quoniã. Quandoq; est dubium utrùm cõditio adiecta respiciat fauorem, uel odium,& tunc illa hodie reijcitur de legitima, licet olim secus,ut l. si pater.in prin.s̄.eo.& secundũ opi.gl.& l.cùm ex
2 filio.in prin. ff. de uul.& pup. Quærit gl. † an filius possit cogere patrẽ, ut eum emancipet.* Dic ut ff.de le. j. l. filiusfamiliàs.§. ut q; s hæredem.& de cond.& demon.l.si cui.

* *Emancipet. Si intolerabilis fuerit sæuitia patris,crediderim cogendum esse filios emancipare, quemadmodum & sæuus dominus cogitur:§.sed &.Inst.de his qui sunt sui. Arg.autem de seruo ad filium probabile est:§.& qui.Inst.quod cum eo.* I.Conc.B.

ADDITIO.

a *Respicit fauorem. Item ubicunq; conditio fuerit ad cõmodum filij, nec habet locum querela, ut l.multi.ff. de lib.& posth.& uide quod ibi in simili ponunt doct. & facit an mater possit relinquere legitimam filio, cum hoc q; patri non quæratur ususfructus, de quo per Bart. in l. fin. fa. ercis. per Bart.in tract. de duob. fratribus,& in auth. excipitur. C.de bon.quæ lib. & uide Bal.hic ad fi.*

LEX XXVI.

a
X TRIBVS.Instituto in legitima,potest pupillariter substitui.[a] h.d. Quærit gl. utrùm in legitima possit substitui per fideicommissum. Et dicit q; non .Istam quæstionem examinat plenè Dy. l.j §.fin.de uulg.& ibi dixi.& Cy.hic
b ponit uerba Dy.Veritas est ista,[b] q; ipse filius in legitima nõ potest grauari per fideicommissum, quia ab ea omne grauamen subducitur, ut l. quoniã.ʒ.eo, de uulg.l.cohæredi §.

cũ filiæ, sed substitutus filio pupillariter grauari potest per fideicõmissum in legitima, ut l. si fundũ per fideicõmissum. §.fin.cum l.seq.ff.de leg.j.no.bene.

ADDITIO.

a Substituti. Vide ẽ.eo.l si pater puellæ.

b Veritas est ista. Et istam opin.tenet in §.diui.contrà putãs in maio. & pro eo facit q̃ ubicunq; lex resistit actui, ibi nec ualet adiectio pœnæ. §. fin. Inst. de leg. sed lex resistit ne in legitima opponatur grauamen, ut hic, igitur, &c. Adde q̃ prohibitio de non alienando non afficit legitimam, secundum Aret. cons. xix. incip. ex facto præsupponitur, & est uerũ q̃ ille loquitur quo ad hoc ut inducatur priuatio legitimæ, sed nos loquimur quo ad priuationem residui hæreditatis, ideò cogita, contrarium tamen in hoc tenet Raph. in l. filiusfam. § diui. ff. de leg. j. & Cast. in con. ccxxxiiij. incip. uisis, & diligenter cõsideratis. & Moder. referen. in d. §. diui. Tamẽ in contrarium astringit iste tex. in l. omnimodò, & l. quoniam in prioribus. ẽ. eo. in uer. directè, nec indirectè, potest apponi grauamen in legitima. Retenta tamen opin. Raph. per Barba. uide cautelam ad eam euitandũ, Cæpol. caute. xxj. quam refrunt moder. repetentes in d. §. diui. Retenta etiam opin. contraria q̃ prohibitio de non alienando, non afficit legitimã, intellige quando prohibitio fieret simpliciter, secus si usq; ad certum tempus, puta usq; ad xxx. annos. & Cast. cons. cccxxxiiij. incip. uisis & consideratis omnib. Ad hanc tamen euitandã uide Angel. in l. quoties ab omnib. ẽ. de fideicom. & Cæpol. in d. cautela xxj. Et quid si testator instituit in minus quàm legitima, adiectis his uerbis, q̃ plus petere non possit, & an tunc possit agi ad supplementum, uide Rom. cons. cccclxxviij. Et an filius, quem pater exhæredauit, sed postea ei aliquid reliquit iure institutionis, possit agere ad supplementum, uide Bal. cons. cclij. in ij. parte.

LEX XXVII.

1 Fratri præterito, uel exhæredato, an detur querela.
2 Præteritio fratris, habetur pro exhæredatione.
3 Querela contra testamentum fratris, an operetur rescissionem testamenti in totum, uel usq; ad legitimam.
4 Querela an competat quando frater instituit aliquam turpem personam, & aliquam non.
5 Quando frater exhæredatur, an debeat causa inseri.
6 Causæ ingratitudinis, an repellant fratrem à successione ab intestato.

a FRATRES. Fratres consanguinei habent querelam contra testamentum fratris turpem personam[a] instituentis, nisi seruum necessarium instituat, & querela nulli alij ex transuersali b. competit.* h. d. Ista lex est singularis, nam in nulla parte iuris declaratur q̃ querela competat fratri contra testamentum fratris, sicut hic, licet de hoc habemus in trib. locis, l. ẽ. co. l. fratris. Inst. eo. 1 §. j. ff eo. l. j. Quæro, utrũ querela † cõpetat fratri præterito, seu exhæredato. De exhæredato non est dubium, de præterito dubitatur, quia posset dici q̃ sibi competat bonorum possessio cont. tab. sicut parenti præterito. b Contrarium est ueritas,[b] quia bonorum possessio contr. tab. non competit, ut l j. §. liberos. ff. si à pa. quis fue. ma. Competit autem querela autoritate huius legis, nec est 2 opus † exhæredatione, quia præteritio pro exhæredatione habet, sicut dicimus de præteritione materna, cùm eadẽ sit ratio prout dixi ẽ. eo. l iij. Quæro ij. utrũ per hanc † que- 3 relam rescindatur testamentũ in totum, an uerò usq; ad legitimam? Glo. ẽ. eo. auth. nouissima dum facit mentionem de legitima fratris, uidetur innuere q̃ usq; ad legitimam rescinditur testamentum. Pro hoc facit similitudo patroni, ut Inst. de succes. lib. §. sed nostra. Cont determinat Gul. quoniã ista querela cõpetit propter odiũ hæredis instituti, qui est turpis persona, ut l. Pantonius. ff. si quis 4 à paren. fue. ma. † Quæro quid si frater instituit aliq̃ turpẽ psonã & aliq̃ non turpẽ? Breuiter dicit hic Gul q̃ contra illã turpẽ personã competat querela, & pro parte sua rescindet, 5 arg. ẽ. ea. l. cũ duob. & ff. eo. l. circa. † Quæro, utrùm quando frater exhæredatur, debeant de necessitate inseri causæ exhæredationis, quæ causæ ponuntur in auth. de nupt. §. ingratitudinem. Dicit Gul de Cu. q̃ non, quia quando frater agit contra turpem personã instituta hæredẽ, per querelam, poterit hæres institutus de eius ingratitudine conqueri, ut in d. §. ingratitudinem. facit ad hoc l. libertus. ff. de in 6 ius uoc. Quæro, utrùm illæ † causæ ingratitudinis[c] repel- c lant fratrem à successione ab intestato? Videtur q̃ sic, ut in d. §. ingratitudinem. in auth. de nup. & ẽ. de secun. nup. l. fin. & l. cùm patronũ. cum l. seq. ff. de iu. pat. Cont. determinat Gul. per l. cognatis. ff. unde cog. Non ob. §. ingratitudinem. & l. fi. de secun. nup. quia ibi repellitur frater à quodam hæro, q̃ hæreditario iure nõ competit. Non ob. l. cùm patronum. quia facilius tolluntur iura patronatus, quã iura sanguinis, ut l. ius autem agnationis. ff de pact. & l. iura sanguinis. de re. iur. iuncta l. pe. de bo. lib. &c.

* Competit. Hoc est, si frater ante querelã propositam decesserit, eam in sues hæredes nõ transmittit, nisi post litem contestatam, uel postquã propositum habuisset inofficiosum fratris testamentũ dicere: l. si frater. ẽ. l. si pater. I. Conc. B.

ADDITIO.

a Turpem personam. Quid si reperiatur usurarius institutus, utrùm dicatur turpis persona? uide q̃ dixi in l. improbum. ẽ. de infam. ubi est casus. ADDE Ang. cons. clxxj. quando frater instituit concubinam, & fratri certum quid reliquit, & in testamento est clausula codicillaris, uide etiã Cast. cons. lxj. Ioan. And. in add. ad Spe in tit. de test. § sequitur. uers. autem. Vbi limitat q̃ frater habet querelam cùm turpis persona est instituta, nisi & ipse frater eodem morbo laboraret.

P. PAV. P. Turpem personam. Ad materiam huius legis uide Mathe. not. xlviij. & cxviij. super quo uide latius Barb. in c. Raynutius. de testa. ubi ponit quid in cõcubina, & quanta sit legitima fratris, & quid si in testamento est clausula codicillaris, & quædam alia, ut per eum.

b P. PAV. P. Contrarium est ueritas. Vide Ang. cons. cclxiiij. incip. Pet. ubi etiam ponit an concubina dicatur turpis persona. Et quid operetur clausula codicillaris in tali testamento posita, uide Barba. ubi ẽ. Item an ista lex procedat in sorore, & an sufficiat sola instantia, & quædam alia in materia, uide Cast. cons. lxj. Bal. in c. naturales si de fru. fue. contro. Item quid si in testamento, in quo est instituta turpis persona, sit clausula codicillaris, an uideatur turpis illa persona grauata restituere per fideicommissum, & sic sustineatur per clausulam codicillarem, uide omnino Crem. sing. xcij. aliàs cxcij. Item rupto testamento per querelam, de qua hic, an conseruetur legitima per auth. ex causa. C. de lib. præter. uide quæ ibi habes ad Bar. Item an clausula codicillaris rumperetur rupto testamento per querelam? uide Castr. cons. lx j. circa medũ, & multa circa istam materiã, & quõ probetur turpis persona, & an sufficiat aliquo tit. relinquere aliquid fratri, uide per Cor. cons. clxxvj. in iiij. parte.

c Causæ ingratitudinis. Contrarium tenuit Ang. in §. ingratitudinem, hic allegato.

LEX XXVIII.

IBERI. Liberi exhæredati præsumuntur ingrati, nisi probent se gratos, & parentes præsumuntur grati, nisi probentur ingrati. h. d. Et est hodie ista lex correcta, quia quilibet præsumitur gratus, nisi probet ingratus *, per l. omnimodo. ẽ. eo. & est hodie necesse q̃ inferatur causa exhæredationis, ut in auth. non licet. ẽ. de libe. præte.

* Ingratus. Hinc Cic. pro Rosc. id est accusatoris officiũ, explicare omnia uitia ac peccata filij, quibus incensus pater potuit animum inducere, ut naturam ipsam uinceret, ut amorem illum parentũ eijceret ex animo. I. Conc. B.

LEX XXIX.

a QVONIAM[a]. Dos, & donatio propter nuptias, computantur in legitimam portionem. h. d.

ADDITIO.

a Quoniam. Adde Bar. l. in quartam. ad l. Falc Quod intelligit Bar. hic locum habere non solùm in filia, sed etiam in nepotibus ex filio agentibus ex persona filiæ. Et dicit de hoc hic esse casum, coniuncta l. illam. ẽ. de collat. Et ita concordat Bar. con. cxc. quod incipit, Gilbertus dedit dotem pro filia quæ mortua est, &c. in j. uo. Istud idem tenuit in alio suo cons. lv. qd incipit, incipit, in quæstione prædicta. in ij. uol. ADDE Pet. de Anch. cõs. xlviij. Cast. cons. cxxiiij.

LEX XXX.

1 Quando relinquitur minus legitima, agitur ad supplementum.
3 Sufficiebat olim legitimam quoquo titulo relinqui.
4 Quando quis agit ad supplementum legitimæ, contra quos debeat agere.
5 Filius pro supplemento legitimæ, an possit propria autoritate occupare bona.

a MNIMODO.[a] Ille cui aliquid in testa- b mento relinquitur, non potest illud impugnare, sed debet ad supplementum legitimę agere[b], nisi probetur ingratus. In his uerò in quibus nihil relinquitur, iura uetera non mutantur. Item datum causa militiæ compu 1 tatur in legitimam. h. d. Not. quòd † quando relinquitur minus legitima, debet agi ad supplementum. Et istud est ius nouum, per quod iura antiqua corriguntur, licet de hoc fiat mentio, in l. si non mortis. ff. eo. sed fuit additum à com- 2 positoribus. Not. † secundò, quòd filij præsumuntur gra- c ti,[c] si non probentur ingrati. hoc etiam est nouum, & corri- 3 git l. liberi. ẽ. eo. No. † tertiò, quòd sufficit quòd relinquatur legitima quoquo relicti titulo. hoc hodie corrigitur, ut habuistis not. in auth. nouissima. ẽ. eod. Quæro, quan- 4 do quis † agit ad supplementum, utrùm debeat agere contra hæredem, an etiam contra legatarios, quibus sunt relictæ res hæreditariæ? dixi plenè in l. in quartam. ff. ad leg. 5 falc. An autem † filius pro supplemento suæ legitimæ, possit propria autoritate occupare bona? uide in l. ij. quando & qui. quarta pars debeatur. per me.

ADDITIO.

a POMA. Omnimodo. Qualiter autem deducatur supplementum legitimæ, uide Oldra. cons. cviij. cxiij. & uolu. j. & uide Capram etiam cons. vj & seq. in prin. & xv. not. ergo quòd agens ad tale supplementum non dicitur infringere, uel querelare testam. &c. & uide Alex. cons. lv. uol. ij. Pro huius ampliatione uide Alex. in apost. ad Bal. l. fi. C. de do. promiss. & l. Gallus. §. & quid si tantum. post Imol. ff. de lib. & posth. Item ad istam l. uide Raph. in l. filiusfa. §. diui. ff. de leg. j. ubi tenet q̃ si pater instituit filios, & prohibuit ne aliquid alienent cum causa, & quòd si alienant, quòd tũc hæreditas applicetur tali hospitali, quòd si filij alienant usq; ad legitimam, q̃ incidunt in pœnam priuationis. Et idem tenet Cast. con. ccxxxiiij. incip. uisis & diligenter consideratis. & mo. in rep. d. §. diui. Considera tamen quòd in contrarium multùm stringit d. l. quoniam in priorib. ẽ. eo. ubi nec directè, nec indirectè potest apponi grauamen in legiti.

P. PAV. P. Omnimodo. Circa istam materiã an filius habeat bona hypothecata defuncti pro legitima, uide quæ scripsi in l. si conuenerit. §. si nudam. de pig. act. allegando Fel. in c. cùm olim de maio. & obed. Itẽ si ibi sit relictum minus legitima, an pro supplemento habeat hypothecam tacitã, sicut datur pro alijs relictis. Item an supplementũ legitimæ habeatur pro relicto à testatore, an uerò debeatur ex legis dispositione, uide de his omnibus Bulg. in quodam suo cons. incip. Iesu Christi nomine inuocato. de quo ultimo an supplementum dicatur peti ex testamento, an ex legis dispositione, cõdictione ex ista l. uide hic Soc. in l. si. ex toto. de quo ẽ. post Sal. & alios hic, & Ang. no. in l. Papinianus. §. conditionem. ff. de inoff. testa. & uide omnino Soc. in l. si ex toto. in prin. ff. de leg. j. an detur hypotheca pro supplemento legitimæ. Item q̃ legitima semper intelligatur exceptuata de omni grauamine. Et si filius sit hæres, uide Dec. cons. lxxxj. Item q̃ etiam si esset minor, filius, uel prodigus, an ualeat prohibitio patris de alienando respectu legitimæ, uide Aret. cons. xix. in ij. dubio.

b P. PAV. P. Agere. Vel ad plus si ex aliquib, appareat de uoluntate testatoris. Exemplifica, ut in cons. ciij. in subscrip. Fulg. in consilijs Com. Et aduerte q̃ facultas petendi supplementum transmittitur ad hæredes, secundũ Sal. in l. scimus. ẽ. eo. quem sequitur Alex. in cons. lv. incip. uiso titulo quæstionis. in ij. uol. & est de mente Bal. in l. si arrogator. in ij. opp. ff. de adop. & l. ij. in ult. q. C. de lib. præter.

c Filij præsumuntur grati. Quod facit ad ea quæ habentur in l. donatione. ẽ. de colla. & in l. si fortè. de cast. pecu. Sed dic q̃ ibi nõ intelligit de istis meritis, nec de obsequijs, ut not. Bal. in auth. ex testamento. eo. tit. Et quãdo dicantur bene meriti, uide Bal. l. iubemus. in fi. in prin. de sac sanc. eccl. & in Bar. super Cod.

l. liberti. ẽ. eo. & ibi no. per Bar. & Bal. in prin. e. l uide Bar. & Bal. l. fratres. ẽ. eo. & not. q̃ petens supplementum legitimæ nõ dicitur testamentũ impugnare. adde Bal. l. cũ l. de epis. & cle. & quo iure petatur legitima, et supplementum, uide Bal. ẽ. eo. tit. si quis in suo. in prin. facit quod no. Bal. l. j. ẽ. de inoff. don. Et quòd petens supplementũ legitimæ, nõ dicatur testa. impugnare, tenet etiam Cast. cons. vij. quod incipit, in Christi nomine amẽ, &c. Circa primũ uidetur dicendum, &c. ubi concordat, q̃ si plura sunt alicui relicta, ei non competit querela, secundum ius agendi ad supplementũ, & subdit plus q̃ censetur interesse, super ius agendi ad supplementũ. Alex.

LEX XXXI.

QVÆ NVPER. Præcedens cõstitutio habet locum in testamentis etiam nuncupatiuis.

LEX XXXII.

a QVONIAM in prioribus.[a] De legitima subducitur b omne grauamen[b] conditionis, uel temporis, uel alterius grauaminis. Not. grauamen diei, uel cõditionis, subduci de legitima. Hoc quod de cõditione dicit, dic ut dixi in l. si pater. ẽ. de instit. & substit. sub condi. fac.

ADDITIO.

a POMA. Quoniam in priorib. Vide pro limitatione istius legis, Alex l. si pater. in uers. ext. gl. adde. ẽ. de instit. & substit. sub cond. fac. in l. re preben denda. eo. tit. An autem legata, uel onus æris alieni minuant legitimã, uide Oldra. cons. cxxj. ad fin. Alex. con. lv. in ij. dub. uol. iiij. in fi. lxxxix. eo. uol. & an in legitima posset pater filio substituere, uide Pan. cons. xv. uol. ij. uide etiam ad hæc Bar. cons. xij. xiij. in ij. dubio. cons. xxij. xxvij. xxviij. in fi. & Barb. cons. lxiij. uol. ij. Card. cons. xxij. & Imo. cons. cxiiij. uide etiã quæ scripsi ẽ. post l. ex tribus.

P. PAV. P. Quoniã in priorib. Vide quæ scripsi in l. scimus. ẽ. eo. Et de materia uide Alex. con. xliij. in ij. uol. & unũ casum, in quo in legitima adijcitur grauamen, uide per Alex. cons. ccxlvj. Quid aũt si aliquid adijciatur quod posit esse utile, uide Fran. cons. xix. uide e. cons. xliij. ubi ponit, stante statuto q̃ legitima sit prout pater uoluerit. pone, pater relinquit legitimã filiæ, & eam exhausit legatis, an istud grauamen deducatur, ad quod uide Cast. con. cclxxxv. ad fi. Nunquid aũt per substitutionẽ pupillarem possint grauari ueniẽtes ab intestato in legitima pupilli, & an in dubio cẽseantur grauati, uide Pau. cons. cxcix. ad fi. uide quæ scripsi in l. si fundũ per fideicõmissum. §. fi. de leg. j. Item q̃ possit adijci grauamen ne possit alienare intra certũ tempus, uide Cast. cons. ccxxxiiij. Ias. l. filiusfa. §. diui. ad fi. ff. de leg. j. Et dicit Pau. in d. cõs. q̃ si alienetur legitima, habeat locũ priuatio hæreditatis à legitima ẽ. quod est mirandum. Item in materia legitimæ, uide Fabianum in repetitione auth. nouissima. ẽ. eo. prout ibi scripsi. Et ibi etiã ponit q̃ omne grauamen deducatur, & multa alia in materia. Item in quo prouideat ista lex, & quid si esset institutus filius sub cõditione casuali uel mixta, an reijciatur, an uerò testam. sit nullum, uide Ant. de But. cons. lxvij. circa medium, usq; ad fi. tenentem q̃ sit nullum, & declarantem quõ processit ista lex, & l. sancimus. §. cùm autem. ẽ. eo. uide post Bar. l. suus quoq; de hæred. inst. ubi etiam scripsi, an ista reg. q̃ omne grauamen reijciatur, non procedit quando persona instituta est sub conditione, per quam reddit incerta, uide Are. in l. cõmodissimè. in j. de leg. j.

b Omne grauamen. Limita hanc l. ut habetur ẽ. eo. l. filijs. Quid autem si filius renuncians legitimæ, scit ipsam ad alium deuenire, an ille teneatur ad grauamen? Dic q̃ sic, per l. cùm patronus. ff. de leg. ij. quæ licet loquatur in patrono, nihilominus ex identitate rationis, per moder. extenditur ad filium. Item limita hanc legem non habere locum in posthumo sub conditione instituto, & eueniat conditio antequàm nascatur, ut per illum text. dixit & limitauit hanc legem Imol. in l. cùm posthumus. ff. de liber. & posth. in fin. l. De hoc etiam uide unum uerbum per Bart. l. cõmodissimè. de lib. & posth. ubi per illum text. hoc limitat. ADDE quòd Iac. But. & Bal. dicunt, q̃ si statutum dicat q̃ filia debeat stare contenta illa quantitate, quam pater in suo testamento reliquerit pro dote, nec possit plus petere, quòd si pater reliquerit centum non sufficientia ad legitimam, & ultra hoc apposuerit conditionem, uel tempus, q̃ licet filia debeat stare contenta de quantitate, non tamen cogitur stare contenta de conditione uel tempore, quia statutum uenit ad correctionem l. omnimodo. quo casu non debet extendi, sed restringi.

LEX XXXIII.

1 Minuscula dicitur quarta.

a SI quis in suo.[2] Qui in dando legitimã, quæ sola relicta est, usq; ad sententiam fuerit contumax, ipsam duplicatam soluere cogitur. h. d. Not. †. q; minuscula dicitur hic quarta*. Et hoc facit ad dictũ testis, qui dicit, dico q; talis possedit decem annis, & 2 plus, nam hæc † adiectio plus, ad modicũ refertur, ut l. hæc adiectio. ff. de uer. sig. Istud modicum intelligitur de quarta parte temporis. ar. huius l. & ita inducit gl. hãc l. in l. & si post tres. ff. si quis cau. & dic ut ibi per Gul.

* Quarta. Et cũ ualeat arg. de tẽpore ad rem, etiam minuscuiũ tẽpus, quatuor mensium dicemus, ut cùm dicimus tutorem à matre confestim petendũ esse: l. ij. §. confestim. ff. ad Tertullia. Hoc est, intra quatuor menses: Bar. l. presbyteros. nu. j. s̃. de episc. & cleric. I.Conc.B.

ADDITIO.

d Si quis in suo. Hic habes tex. in prin. ibi, minuscula autem, q; appellatione particulæ uenit quarta, sed appellatione partis uenit dimidia. l. nomen. §. portionis. de uer. sig. quod limita, nisi esset dictio aliqua, quia tunc importat minus quàm dimidia, ut uoluit Bal. in c. j. de contro. inuesti. & l. cùm filius. § pater. de leg. ij. Et adde Bar. per illum tex. in gl. in prin. l. ij. C. quando & quibus quarta pars debetur. Adde etiam gl. in cle. j. in uer. aut earũ partis. de fi. compe. Et adde quæ no. Bar. in l. plures. de dam. infec. Si autẽ dicit, pro parte sua, intelligitur pro legitima: l. sancimus. j̃. eod. & ibi not. Bar. & Bal. & quando dicitur aliqua pars, uide Bal. l. j. j̃. tit. ij. & probatur in l. Gallus. §. in omnib. de lib. & posth.

§ LEGIS AVTEM. In posthumo non cadit iusta causa exhæredationis, cùm non posit alieno odio prægrauari. Ex hac l. fuit sumpta regula, non debet aliquis. de reg. iur. lib. vj. & illam uide per Dy.

LEX XXXIIII.

1 Querela quando detur nepoti præterito.
2 Querela inofficiosi finitur quinquennio.
3 Ius agendi ad supplementum legitimæ finitur quinquennio.

a SI QVIS FILIVM. Querela præparata trãsmittitur ad hæredes, contra quos poterit opponi de ingratitudine trãsmittentis,[a] & de institutione de eo facta, & de repudiatione, uel temporis cursu. Opp. quòd de iure antiquo iste b nepos[b] saltèm ex persona sua habet † querelam, ut ff. eo. l. si 1 is. Glo. fatetur contrarium*. Idem tenet in l. nam & si parentibus. ff. eo. Idem tenet Dy. in c. non debet. de reg. iur. lib. vj. & in l. iij. §. si emancipatus filius. ff. de bo. poss. cont. tab. ubi text. etiã uidetur tangere glo. in l. si quis posthumus de lib. & posthu. Dices tu quomodo iste nepos cùm sit præteritus, habet querelam. ideò glo. in l. parentes. ff. eo. exponit querelam, id est, contratabul. Ego dico, quòd querela stat propriè. Nam iste nepos licet esset in potestate, non tamen erat suus, quia pater eum præteribat, & sic cùm dominium non continuaretur in eum, præteritio habetur pro exhæredatione, sicut dixi uobis in præteritione materna, in l. j. s̃. eo. Vltimò no. ex hac l. q; † querela finitur quin- 2 c quennio.[c] & idem de iure † agendi ad sup- 3 plementum. Hoc modo potest intelligi hæc l. in fin. Pro hoc facit, quia ius agendi ad supplementũ succedit in locũ querelæ, ut s̃. eo. l. omnimodo. ergo sortitur eius naturam, ut l. j. ij. hæc actio. ff. si quis test. lib. esse iuf. fuer.

* Contrariũ. Neque ad obiectiones respon. quare tu dic multũ referre utrũ agatur de nepote ascendentis, puta, de filio filij, & is ex sua persona querelam proponere poterit: l. iij. § si emãcipatus. ff. de bo. poss. cont. tab. Aut agitur de nepote collaterali, ut de filio fratris, & is ex sua persona non pot: l. si pater. l. si qs filiũ. s̃. hoc tit. I.Conc.B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Transmittentis. Circa istam materiam transmissionis querelæ quãdo nõ est præparata, uide aliqua in l. cũ mota. C. de trãsa. ubi Iaso.
b Iste nepos. Nepos iste ex persona sua admittitur ad querelã, & idem tenet Bar. l. pater filium. de inoff. test. & Cast. cons. cxliv. quod incipit, in Christi nomine amen, in præsenti casu, &c.
c Finitur quinquennio. Adde Bal. in auth. presbyte. la j. de episc. & cle. qui fuit sibi contrarius in l. pater filiũ. ff. eo. Sed Salic. hic tenet contra Bar. & idẽ Bal. hic, & idẽ Ang. in l. Papi. §. si cõditioni ff. eo. ubi dedit nouos intellectus ad istũ tex. & uide Bar. latius suã opi. firmantẽ in con. xi ij. incip. ausius agẽdi, & c. per Imo. in l. planè. §. si dueb. de leg. j & Bal. in l. ij. in quib. caus. in integ. rest. nõ est necef. & cont. Bar. tenet hic etiã Flo. & dicit q; est communis opi. Moder. per Ang. in auth. de trien. & semis. in prin. & per Bal. l. pater filiũ. & in materia uide bonũ dictum Bal. in l. qui libertatis. de eui. Vtrùm per modum contradictionis seu excußionis poßit opponi querela, facit quod not. Inn. in c. cùm dilectus, & c. fi. de ord. cog. ADDE an iuri agendi ad supplementũ præscribatur quinquẽnio. Cast. cons. cccxlviij. Bal. cons. cxxxiij. iij. lib. Pet. de Anch. in cons. Cald. xvij. de test.
P. PAV. P. Quinquennio. Quõ incipiat currere istud quinquennium, & an opinio Bar. hic de supplemẽto legitimæ sit uera, uide latè Alex. cons. cxxviij. in j. uol. Et de iure agẽdi ad supplementũ, an ei præscribatur quinquennio, uide Pau. latè cons. cxxiiij. Et q; istud quinquennium non curat filio minori durante minori ætate, uide Cremen. sing. cxxx. ubi etiã posit de ueritate dicti Bar. hic uide Iaf. in l. certi condictio ff. si cer. pet.

LEX XXXV.

1 Priuilegium, quando latißimè, & quando strictè intelligatur.

a SI QVANDO.[a] Concessio testandi liberè, intelligitur legitimè, & solennitate iuris seruata h. d. Gl signat hic multa contraria. Opp. secundum hoc priuilegiũ nihil operatur, quod est contra l. j. in fi. ff. ad muni. & l. si quando. de leg. j. Sol. intellige hic quòd fuit concessum priuilegium ei, qui aliàs testari non poterat, dicit gl. Opp. de l. etiã §. j. ff. de bo. lib. Sol. Dicunt quidã, ibi princeps scienter hoc fecit, uel aliter, ibi habebat aliàs testamenti factionẽ, ideò aliquid o- b peratur. Opp. de l. si quis filio[b] exhæredato. §. sed, & si quis fuerit. ff. de iniust. test. Sol. Ibi princeps concedebat militi facere testamentum. unde uidetur ei concedere secundũ qualitatem personæ suæ, & secundũ priuilegia militiæ. Opp. de l. Paulus. §. patroni. ff. de bon. lib. Sol. Ibi cõcessit homo, hic 1 princeps. † Extra gl. opp. & uidetur, quòd beneficia principum sunt latissimè interpretanda, ut l. fi. ff. de const. prin. Sol. Quoddam est priuilegiũ quod conceditur contra ius cõmune, & illud strictè interpretatur, ut hic. Quoddã est beneficium, ut qñ Imperator donaret alicui castrũ unum, uel similia, & illud interpretatur latissimè, ut l. contrari. Quædam sunt rescripta, quæ ad iuris cõmunis obseruantiã conceduntur, & de illis uidistis s̃. de diuer. rescrip. & in tit. si contra ius uel uti pub.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Si quando. Circa intellectum huius legis quando concessio testandi liberè fieret aliàs inhabili ad testandum, q; operetur ut solennitates testamentariæ intelligantur remißè, ut uult glo. & Bar. hic, tamen non intelligitur remissa necessitas, & solennitas instituendi filios, quia istud cõcerneret præiudicium tertij. Vide omnino Com. cons. cxxxvj. incip. istud cõsa copia, per totum, maximè circa medium dicentem istum esse intellectum huius legis relatæ ad titulum, sub quo est situata. Et allegat Bal. & alios hic. Vide ibi per eum. Et pro hoc quòd priuilegiũ cõcessum liberè testandi, nõ intelligitur in præiudicium tertij, & uide Anto. cons. x. prope fin. Faciunt quæ habes ad Bar. l. ij. §. si quis. ff. ne quis in loco publ.
b POMA. L. si quis. Pro declaratione huius legis uide Iaf. in l. & militib. j̃. de test. mili. & aliquid non ab re per Fel. in c. ad aures. j̃. de rescr. & c. j. in uers. declara duobus modis. eo. tit.

§ ILLVD. Per pactum habitum inter patrem & filium a non potest tolli[a] ius agendi ad supplementum, nisi hoc fieret cum hærede post mortẽ defuncti. Opp. de l. j. §. si parẽs. ff. si quis à pa. fue. manumis. Sol. Tene ultimã sol. gl.

ADDITIO.

a Non potest tolli. Quid autem si istud pactum iuretur, an tollat ius agendi ad supplementũ? Bal. hic tenet quòd sic, per c. quamuis. de pac. in vj. & no. ex isto tex. q; legitima non est debita filio uiuente patre, quia si de præsenti deberetur in uita patris de præsenti posset renunciare, & istum tex. limita, ut per Bar. d. l. j. §. si parens, & sequitur Imo. in l. Titio centum. §. Titio. de cond. & dem.
P. PAV. P. Tolli. Vide Alex. latè cons. clxxxj. uol. v. & in præcedẽti, ubi dicit etiam non procedere hoc, ubi esset iuramentum, uide quæ dicit Dec. cons. lxxxvj. in ij. dubio, & cons. lxxxix. Et uide Iaf. in l. stipulatio hoc modo concepta. de uer. ob. ubi dicit q; potest succedere ex testamento, & q; esset renunciatum iuri succedendi ex testamento.

1 Donatum per patrem filio tempore emancipationis, an computetur in legitimam.
2 Donatum filio tempore emancipationis, uenit in collationem.
3 Voluntas filij, quando sit causa iusta exhæredandi.

§ ET GENERALITER. Qui accipit simpliciter qd' sibi est relictum, iuri agendi ad supplementum non uidetur renũciare, nisi fuerit hoc expressum. Not. tex. ibi sub ea conditione, ut hæc inter uiuos donatio in quartã ei a computetur. Opp. j̃. dep. l. iiij.[a] Sol. Ibi accipiẽdo debitum, non potest petere accessiones, quæ ueniunt iudicis officio mercenario, hic potest petere supplemẽtum quod uenit iu- 1 re actionis. † Quæro utrùm illud quod pater donat filio b [b] emancipato tempore emancipationis, computetur in legitimam. Certè hic est tex. q; non, nisi fuerit dictum ut in d. uer. & generaliter. Puto tamen, q; si pater dicat, do tibi pro parte tua, uideatur hoc expressum, quòd computetur in le- c gitimam.[c] ar. j̃. l. prox. circa prin. & l. peto. circa prin. de leg. 2 ij. licet tamen in legitimam non † computetur, uenit in collationem,* ut uidistis in l. ut li d beris. j̃. de coll. Vltimò quærit glo.[d] quid si † 3 pater non instituit filium, ideò quia filius dixit, quòd nolebat institui, an filius posit rũpere testamentum? Gl. ult hic tangit, & arguit pro, & contra. Breuiter omissis omnib. determinationib. doc. uidetur mihi sic dicendum, aut pater talem filium præterijt, uel exhæreda uit nulla causa inserta, & tunc testamentũ est nullum, nec potuit filius sua uoluntate istam solẽnitatem remittere, ut l. Paulus. §. patroni. de bo. lib. Si uerò fuerit exhæredatus causa adiecta, quia uoluit exhæredari, tunc si causa est uera, puto q; testamentum ualeat. Nec ob. e auth.[e] ut cùm de app. co. §. causas. quia ibi loquitur de exhæredatione, quę fit inuito filio, non de ea quæ fit eo uolente. arg. in l. non putauit. §. si quis sua manu. de cont. tab. Potest autẽ apparere q; licet illa uerba dixerit, tamen noluit exhæredari, ut puta si hoc dixit propter dolorem mortis patris, dicens postquàm tu decedis, nolo aliquid, uel alia ratione turbatus. arg. de reg. iur. l. quod calore. Quam rationem fige menti, quia occurrit de facto, &c.

* Collationẽ. Exceptis ijs quæ pater filio emãcipato peregrè agenti, studiorum causa subministrauit: ea enim neque conferenda, neque in portionem suam computanda sunt, l. quæ pater. ij. ff. fa. er. I. Con.B.

ADDITIO.

a L. iiij. Vtrùm illud quod datur filio à patre, computetur in legitimam, limitationes uide per Bar. l. j. §. si parens. ff. si quis à paren. fuer. manumis. uide Bal. l. ex liberis, & l. illud. j̃. de collat. & Ang. in l. in quartã. ad leg. Falc.
b Donat filio. De ista quæst. uide Bar. l. in quartam. ad leg. Falc. & l. peto. hic alleg. & in d. l. ut liberis, & ibi Bal. & uide Bal. l. scimus. j̃. eo. cons. cxxxviij. & l. quoniam nouella. s̃. eo. tit. Cast. cons. ccl. Rom. cons. cclxxij. Oldra. cons. clj.
c P. PAV. P. Legitimam. Et quemadmodum per pactum generale nõ præiudicatur legitimæ, ita nec legem uel statutum generaliter loquens. Com. cons. cxxvj. ad fi. incip. uisa copia. Et an in dote quæ datur loco legitimæ, requiratur specialis mentio, uide Pau. cons. cxxxj. circa fi. Si autem in testamento pater diceret filium habuisse, & uelle in partem suam computare, uel conferre cum alijs fratrib. an credatur patri, uide Com. q; non, consiciij. & in subscriptione per Fulg. et circa decisionem huius tex. uide Alex. cõs. ix. in iij. uolu. & cons. lxix. in j. uol. & cons. xcv. in fi. iiij. uol. item q; ista ßignatio legitimæ non poßit fieri filio in potestate, uide Fran. consi. xvij. Itẽ si uxor, cui facta sunt multa legata inter cætera fuit legata ei dos, facit generalem liberationem hæredi de omnib. legatis, an trahatur ad dotem, de qua extat publicum instrumentum, uide Pau. cons. ccxlj. Facit etiam cons. ccxlv. Item quòd agnoscens legatum sibi factum pro toto eo quod peti posset uigore legitimæ, non præiudicet sibi in legitima, uide Aret. in l. j. §. si quis ita. ff. de uerb. ob. Iaf. hic. Item q; generalis renunciatio trahitur ad feudum, uide Bal. in auth. succeßione. circa fin. C. de suis & legit. Et de intellectu huius §. & quod loquitur solũ quãdo quis pacisciturpost mortẽ patris, secus si in uita. Itẽ q; aliter poßit intelligi q̃ intelligant cõmuniter doctores, uide omnino Com. cons. clxxxviij. incip. spectabilis miles, circa medium. Item uide q; per istam regulam consuluit Ioan. de Ana. cons. xcix. ubi dicit q; si pater facit legata, & filius moriendo eadem faciat, non per hoc censetur sibi præiudicare in legitima, ut per eum.
d Vltimò quærit glo. Dicit Ang. l. si quis legatum. §. si patronus, q; ibi uidetur text. iuncta glo. dum loquitur de filio, quòd si filius adscribat se in testamento præteriti, nihilominus potest dicere nullum mortuo patre. l. filio præterit. de iniust. rup. test. & pro hoc glo. alleg. hic, & in l. impuberem. in fi. ff. de fal.
e Nec obst. auth. Bal. tamen hic secutus est opi. contra Bar. uidelicet quòd non sit iusta causa uoluntas filij, & hic adde Ang. & Imo. post glo. in l. si quis posthumos. §. si filium. de lib. & posth. Ang. Bal. & Imo. latè in l. filio præterito. cum §. j. j̃. de iniust. test. Adde Ioan. And. in addi. ad Spe. in tit. de testa. §. sequitur uidere. uer. illud quoq;. ubi ponit quid de filio qui à matre fuit præteritus ipso uolente, & dicit, quòd postea agens doli exceptione repellitur, secundum Pil. nisi calore iracundiæ recusasset institui. ADDE tu pro intelligentia dictorum Bar. hic, & Soci. cons. suo, incipiente, circa primum consultationis articulum, in ij. du. uer. iij. istã conclusio.

LEX XXXVI.

1 Repletio legitimæ fit ipso iure, si petatur.
2 Fructus bonorum defuncti, licet dicantur res, non tamen sunt de substantia defuncti.
3 Pro parte sua idem est dicere, q; pro sua legitima.

a SCIMVS.[a] Sicut si ab initio minus legitima relinquatur, agitur ad supplementum: ita si ex postfacto legitima minuatur, quæ repletio d. bet fieri de substantia testatoris. Item temporis dilatio, de legitima subducitur, hoc intendit. Opp. quòd repletio non fiat ipso iure, nisi petatur, ut 1 s̃. eo. l. omni. Sol. † quòd hic dicit, ipso iure uidelicet si op- b ponatur[b] ab homine, ut dicimus de compensatione. Op. 2 & uidetur quòd fructus † sint de substantia bonorum defuncti, ut l. rei appell. ff. de uer. sig. Sol. fateor quòd dicuntur res, ut l. j. in fi. si cert. pet. d. l. rei appellatio. sed tamen non dicuntur de substantia patris, ut hic, & l. iubemus. j̃. ad Treb. Opp. de l. Papinianus. §. si conditioni. ff. eo. Sol. ut ibi, & dixi in l. iubemus. j̃. ad Trebel. & dicam in l. filium quem. j̃. famil. ercis. Item not. quòd † dicit tex. pro parte sua, quod idem est dicere, quod pro legitima sua, &c.

ADDITIO.

a Scimus. Vide not. per Bar. & ibi doc. in l. suus quoque. in prin. de hær. inst.
P. PAV. P. Scimus. Circa istam reg. quòd onus detrahatur de legitima, uide s̃. eo. l. si quando ubi scripsi. Et circa regulam huius legis, quòd filius non posit aliquo modo grauari in legitima, uide Com. consi. xxv. incip. Franc. instituit. ubi limitat nisi filius habuisset à patre aliud tantundem quod sufficeret legitimæ. uide ibi, ubi ponit nouum dictum in materia. Item no. in quantum dicitur hic quòd omnis dilatio in tempore deducitur de legitima, quia istud singulariter non habet locum in dote filiæ, quæ ex dispositione statuti excluditur stantibus masculis, quia licet illa succedat loco legitimæ, tamen pater si relinquat dotem filiæ pupillæ, non debet eam habere, nisi tempore quo nubet, & potest in eam grauari, si contingat eam decedere in pupillari ætate, uide singulariter Com. cons. xlvj. incip. pater filius. circa medium. Et quòd posit pater filium grauare in legitima, & facere quòd fructus computentur, ubi aliquid ultra legitimam relinquit, uide Com. cons. lij. incip. ad primum quæsitum. Et quòd non posit pater grauare in legitima, etiam si augeretur legitima ex dispositione legis, uel statuti ad magnã partẽ omniũ bonorũ, uide Com. cons. incip. Statutũ quod nec, & circa istã legem, scimus. in §. repletionem. de modo ßignandi legitimam, uide in Ber. in uer. legitimam, ubi scripsi.

b *Videlicet si opponatur. Sali. hic dicit contrà, q̃ fiat ipso iure etiam si non petatur, quia si ista conditio inesset, impediret transmissionem, l. si quis filium. s̃. eo. ar. huius l. in fin. iuncta l. si ita legatum. §. illi si uolet. de leg. j. Cogita tamen, quia licet diceremus tacitè inesse istam conditionem, non tamen impediretur transmissio, l. conditiones extrinsecus. ff. de cond. & dem. & q̃. dicitur non computari fructus in legitima, uide in l. non est ambiguum. ubi Cy. idem tenet. j̃. famil. ercis. & in l. cohæredib. quia est ius uniuersale, & quod habetur in auth. nouissima. s̃. eo. Bal. in d. l. non est ambiguum.*

a §. CVM AVTEM. [a] Opp. quãdo filius instituitur sub die incerta, uel conditione, tale testamẽtum est nullum, ut l. si pater. j̃. de instit. & subst. Sol. Illa lex hodie corrigitur quãtùm est in legitima, ut dixi ibi, &c. Opp. q̃ filius debet habere legitimã iure institutionis, ut habuistis in auth. nouissima. s̃. eo. Sol. Gl. dicit hic, relinquitur fideicommissum ualidum, quod habet uim institutionis, uide gl. Ista gl. non est uera, quia tex. in corpore expressam mentionem fa-
b cit q̃ non ualet iure fideicommissi, [b] hoc etiam dicitur expressim. ff. ad Trebel. l. ita tamen. §. qui rogatus, &c.

ADDITIO.

a *Cùm autem. In §. cùm autem. in prin. sed portio sua, idem est dicere quòd legitima, per Bar. l. peto. in prin. de leg. ij. & uide quod dixi s̃. eo. l. si quis in suo.*

b *Iure fideicommissi. uide latè per Bar. d. l. ita tamen. Bar. in l. cũ ex filio. de uul. l. multi. de lib. & posth. & l. emancipati. la ij. j̃. de colla.*

§. ILLVD PRAETEREA. Tempus querelæ incipit
a currere ab adita hæreditate, quæ debet adiri intra sex menses, & querela non præparata transmittitur [a] ad liberos. h. d. iste bonus §. quod nota, &c.

ADDITIO.

a *P. PAV. P. Transmittitur. Ita Bal. l. j. j̃. de inoff. dona. An autẽ testam. militum uel clericorum subijciantur iuri dicendi nullum ex præteritione parentum uel filiorum, uide latè Barb. in c. quia nos. ext. de test.*

LEX XXXVII.

1 *Testamentum filijfamil. militis factum, de bonis castrensibus uel quasi, hodie subiacet querelæ.*
2 *Filiusfamiliâs miles, quando testatur de peculio castrensi, habet tria priuilegia.*
3 *Filiusfamiliâs effectus sui iuris non habet amplius peculium.*

CVM ANTIQVIS. In castrẽsi* uel quasi peculio, filiusfa. habet duplex priuilegium, q̃ potest testari, & q̃ eius testamentũ non subiacet querelæ: sed postq̃ factus est sui iuris, desinit esse peculium. h. d.
1 tota lex. Opp. † & uidetur, q̃ istorũ testamẽta subiacent querelæ, ut s̃. de fac. sanc. eccle. auth. presbyteros. Gl. dicit, fateor contrariũ, q̃ ista iura hodie corrigant̃. De hoc etiam uidistis in auth. in testamento. j̃. ad Tertul. & in auth. presbyteros. ubi glo. uidentur inuicem aduersari. Dicam in auth. ex causa. ubi etiam glo. tangit C. de lib. præt. Item opp. ff. eo. l. Pa-
a pinianus. [a] §. Papinianus. Sol. dicit glo. hic loquitur in milite, ibi loquitur in ueterano. Tu uerò dic breuiter, quoddã est peculium profectitium, quoddã aduẽtitiũ, & in istis filiusfamiliâs nõ potest testari, nec aliã ultimam uoluntatẽ cõdere, ut l. pen. j̃. qui testa. facẽ. poss. Quoddã est peculiũ castrẽse, & in hoc distingue, Aut facit testamẽtũ miles, aut ueteranus.
2 Si miles, † si quidem existens in actu militiæ habet priuilegia, quòd potest testari, licet filiusfamiliâs. Itẽ in eo nõ requirit̃ solennitas iuris. Itẽ nõ subiacet querelæ, ut hic, & l. milites. j̃. de testa. mili. ff. de testa. mili. l. j. & quasi per

** Castrensi. Peculium castrense dicitur, q̃ in bello filius acquisiuit: l. si castrense. ff. de cast. pec. Quasi castrense, q̃ ex publica causa à filiofa. acquiritur: l. fin. C. de inof. testa. Aduẽtitiũ, quod extra rẽ patris sibi obuenit: l. cùm oportet. §. j. l. nõ solum. j̃. de bo. quæ li. Profectitiũ, quod filius ex re patris acquirit, & ita intelliges Bar. per integrã istã legẽ.* I. Con. B.

totũ. Si uerò ueteranus testatur, dic, ut d. l. Papinianus. §. cõtrà ueterani. ff. eo. quæ gl. declarat melius quàm hic. Et tertiũ peculium est, s. quasi castrẽse, & in isto filiusfamiliâs habet duplex priuilegium, s. quòd potest testari, & q̃ querelæ nõ subiacet, ut hic. Istud secundum uidetur correctum secundum gl. hic positam, quod hic, ut dicã in auth. ex causa. Vl-
3 timò no. † & tene menti tex. hic in fi. q̃ cùm filiusfa. sui iuris efficitur, peculium perdit nomen peculij,* & confunditur cũ alio patrimonio. Simile habetis, licet in casu, in l. sed & si plures. §. filio. de uulg. &c.

** Peculij. Imò peculij significatio, etiã pro liberi hominis patrimonio, & ius succedendi sumitur: l. ubi. §. j. ff. ad Treb.* I. Con. B.

ADDITIO.

d *ff. eo. l. Papinianus. adde q̃ Bal. c. j. de duo fra. de nouo benefi. inue. dixi, q̃ peculium aliud castrense, aliud paganum, & paganum est duplex, ut ibi latè. Et de istis peculijs uide Spec. de act. §. fin. uers. quid si de peculio. Vtrũ autem istud quod quærunt notarij, dicatur quasi castrense, scilicet, in salarijs suis. Bal. q̃ sic, in l. fori. de aduo. diuer. iud. & ibi dicit, secus fortè in salario procuratorum, & aliorum negotiantium.*

De inofficiosis donationibus. *Tit. XXIX.*

LEX I.

1 *Querela inofficiosæ donationis, cum quo remedio concurrat.*
2 *Donatio inofficiosa per querelam, usq; ad quid reuocetur, & nu. iij.*
4 *Querela inofficiosæ donationis nõ competit filio, qui fuit in legitima institutus, & ab eo multa legata facta.*
5 *Si sunt factæ plures donationes & ultima fuit inofficiosa, an omnes reuocentur, & quando ultima tantùm.*

I VT ALLEGATIS. Si per donationes filiorum legitima minuitur, per querelã inofficiosę donationis usq̃ ad legitimã reuocatur. * h. d. Glo. nostra in hac l. uoluit tractare totã materiam, & ideò nos hic tractamus. Vnum uolo uos scire, q̃ de hac materia non habemus mentionẽ in ff. nisi in l. Titia. §. Imperator. & §. seq. ff. de leg. ij. Item ut intelligatis glo. debetis aduertere, q̃ hic in prin. quærit gl. quatuor, quæ tamen quatuor non sunt nisi duo, quia repetit bis idem, ideò illa recitabo uobis per duo contraria. Opp. hic innuitur q̃ quatuor erãt filij ex eo quòd donatio erat facta liberis in plurali, & sic ad minus erant duo, & filij in plurali erant qui reuocabant, & sic ad minus erant alij duo. Secũdum hoc si istis duob. sunt relictæ duæ unciæ, fuit relictũ plus q̃ legitima, ergo nõ habent querelam, ut l. cùm quæritur. s̃. tit. j. Sol. duob. modis. Primò quòd hic instituit eos in duab. uncijs minutis, hoc est, in duab. partib. de xij. illius patrimonij, quod remansit post factam donationem, & sic non habebant legitimã. Ista est uera. Alij dicũt, q̃ hic instituit eos ex duab. uncijs de grossis, hoc est totius patrimonij, quod erat ante donationẽ, & ideò isti dicunt̃ habere minus quarta, quia fuerunt grauati legatis, ut tex. dicit. uide glos. ibi, uel si ex grossis fuerunt exinanitæ legatis, & coniunge uer. tertiò opp. &c. ubi repetit idem quod s̃. dixerat in prima oppositione. Hæc tamen secunda sol. non est uera, si enim relictę essent duæ unciæ ex grossis propter legata, non induceretur querela, quia legata relicta ultra legitimam de iure antiquo non ualent, ut l. cùm patronus. ff. de leg. ij. & etiam hodie remittitur omne grauamen, ut l. quoniam. s̃. tit. j. Remanet ergo quòd prima sol. sit uera. Opp. ij. quando filio aliquid relinquitur, non habet locum querela, sed agitur ad supplementum, ut s̃. tit. j. l. omnimodo. & l. sancimus. sed hic istis fuit aliquid relictum, ergo ista querela non debet agi, sed agi debet ad supplementum. Gl. dicit q̃ ista lex habuit respectũ ad iura antiqua, quę erãt ante l. omnimodo. ubi habet locum querela, si minus legitima relinquebatur, ut s̃. tit. j. l. cùm quæritur. & idem glo. repetit hic

** Reuocatur. Hoc fuit repetitũ s̃. in auth. unde tit. prox.* I. Con. B.

hic in ijj. q. An uerò hodie haberet locum ista querela, glo. hic uidetur uelle uariare. Nã primò dicit q̃ potest agi querela inofficiosæ donationis, & potest agi conditione ex illa lege ad supplementũ, & ita utrunq̃ remediũ habet. Postea j̃. in iiij. q. uidetur dicere, q̃ sicut in querela inofficiosi testamenti est facta immutatio, ita etiam in hac querela, & uide glo. Videte, Olim querela inofficiosi testamenti semper rescindebat testamentũ in totum, respectu eius contra quem agebatur, ideò fuit introductũ remedium l. omnimodo. s̃. tit. j. Sed querela inofficiosę donationis quandoq̃ rescindit usq̃ ad legitimã tantùm, ut statim uidebitis, & isto casu non fuit necessarium remediũ l. omnimodo. Vnde hoc casu potest esse uerum primum dictum glo. quia habet conditionẽ ex l. omnimodo, & habet querelam, quia omnino ad idẽ tendunt, ut legitima suppleat̃. non enim est aliud ista querela, q̃ ius agendi ad supplementũ. Quandoq̃ per hanc querelam reuocatur totũ qd' est donatũ, & tũc est uerũ secundũ dictũ glo. q̃ hodie debet agi ad supplementũ, non reuocari in totũ, si aliquid est relictum, ar. l. omnimodo. Sed cõtra primum dictũ opp. dixi q̃ duo remedia habent locũ, contra j̃.
1 eo. l. si filius. Sol. Dico † q̃ querela inofficiosæ donationis non cõcurrit cũ alio remedio quod esset ante istam legem, sed bene cõcurrit cũ alio, quod est inuentũ post hanc legẽ,
2 ut j̃. ti. j. l. j. & ibi dicam. † Quæro, in quantum fit reuocatio
a [a] per querelam inofficiosæ donationis. In hoc sunt opi. Azo dicit indistinctè q̃ semp fit reuocatio usq̃ ad legitimã, quatenus est gestum immoderatè, ut probatur j̃. eo. l. si totas, & l. si mater, & l. si liqueat, & quasi per totum istũ tit. Cõtra istã opi. opp. de l. Titia. §. Imperator. ff. de leg. ij. ubi dicitur q̃ reuocatur dimidia, sed expone ibi, dimidia, quæ est ultra dodrantem. Opp. ij. plus iuris habet filius à lege quàm patronus in bonis liberti, ut l. si quis legatum. §. fi. ff. ad leg. Cor. de fal. sed ego uideo, q̃ patronus reuocat in totum, ut l. si libertus. §. fi. de iure pa. ergo idem in filio, &c. Huius timore
3 Hug. recessit hic ab opi. Azo. † & distinguit sic, aut donatio est inofficiosa re, & consil. aut re tantũ, ut primo casu fiat reuocatio in totũ, ar. d. l. si libertus. in fi. & ita intelligatur. d. l. Titia. §. Imperator. Secundo casu reuocetur quatenus immoderatè est gestũ, & ita intelligãt̃ quasi omnes leges istius tit. Ista opi. uidetur contra casum l. si liqueat. j̃. eo. ubi fuit inofficiosa re, & cõsilio, & nõ reuocat̃, nisi usq̃ ad legitimam. Item ista distinctio uidetur cõtra l. si unquam. j̃. de reuo. do. ubi non fuit inofficiosa consil. & tamẽ reuocat̃ in totũ, ideò Dy. distinguit in hac materia sic, Aut quis donat ante natiuitatem filiorũ reuocare uolentiũ, aut plus. Si ante, aut extraneis, aut liberis. Si extraneis, in totũ reuocatur, ut d. l. si unquam. j̃. de reuo. do. Si liberis, tunc reuocat̃ usq̃ ad legitimam, ut j̃. eo. l. si totas. Si autem donat post natiuitatẽ, tunc tene distinctionẽ Hugo. aliquo addito, aut donatio fuit inofficiosa re, & cõsilio, & reuocatur in totũ, arg. dictæ l. si libertus. in fin. de iur. pa. Et intellige, q̃ fuit facta extraneis, secus si liberis, ut l. si liqueat. j̃. eo. Si uerò fuit inofficiosa re tantũ, reuocatur usq̃ ad legitimam, ut hac l. & quasi per oẽs leges
b huius ti. Gul. de Cu. [b] uidetur dicere q̃ l. unquam. de reuo. do. non habeat locũ, nisi qñ donatio est facta liberto, secus si est facta alij extraneo, quia tunc nunquã reuocat̃, nisi quatenus immoderatè est gestũ. Pro hoc facit hæc lex, quę æquiparat siue donatũ sit extraneis, siue filijs. Ista opi. Gul. est cõtra casum unius decre. xvij. q. iiij. c. fi. quã alle. gl. s̃. de epi. & cle. l. si quis ad declinandã. circa princ. tamen ut respondeã huic legi, & ut sustineã dictũ Bu. debetis aduertere, q̃ quandoq̃ donatio reuocat̃ ex præsumpta uolũtate donationis, puta donauit aliquis nõ habens liberos, nec se habere putabat. Certè si posteà nascant̃ liberi, donatio reuocat̃, inest eĩ tacita conditio, si liberos non habuero, de ista loquit̃ l. si unquã, & d. c. ult. de hac etiã potest loqui l. si totas. j̃. eo. Quædã est reuocatio quæ fit contra uoluntatẽ donantis, per istũ tit. ut qñ sciens se habere filios donat, & qñ se non habere cogitauit, q̃ etiam si filios susciperet, uolebat istam donat. ualere, & sic non fuit illa tacita conditio, si liberos nõ habuero, tunc fit reuocatio per istum tit. Reassume ergo sic, Aut quę-

ris de reuocatione, quæ fit ex præsumpta uoluntate donantis propter superuenientes liberos, aut de ea quæ fit contra uoluntatem donantis. Primo casu, aut donatio fuit facta liberis, & reuocatur quatenus immoderatè est donatum, ut j̃. eo. l. si totas. Aut fuit facta extraneis, & reuocatur in totum ipso iure, ut l. si unquàm. de reuo. don. & xvij. q. iiij. c. fi. Si quæris de reuocatione, quæ fit per istum tit. distingue, aut fuit inofficiosa re, & consi. aut re tantũ. Primo casu, aut donatio fuit facta liberis, & reuocat̃ quatenus est immoderatè gestum, ut j̃. c. l. si liqueat. Aut fuit facta extraneis, & reuocatur in totũ, ar. l. si libertus. in fin. de iure pa. Nec ob. ista lex, quæ æquiparat, siue donatio sit facta extraneis, siue libe. Nã eam intelligo, qñ ab initio fuit inofficiosa re, & non consi. & q̃ dicitur in tex. ad excludendum inofficiosi querelam, &c. intelligas q̃ hoc contingit ex euentu, non ex proposito. Vel aliter si intelligas q̃ hic fuit inofficiosa consi. respon. q̃ hoc non declaratur quatenus fiat reuocatio. Intelligas ergo secundum prędicta aliter in filijs, aliter in extraneis. Secundo casu, qñ donatio fuit inofficiosa re tantùm, semper reuocat̃ quatenus immoderatè est gestum. Ita intelligunt̃ omnes leges huius ti. Sumus expediti de ista quæstione. Quæro ij. & nũc reintro gl. ibi, sextò quero, &c. quid si aliquis primò donauit dodrantem, posteà fecit testamentum, & filiũ instituit in reliquis trib. uncijs, et ab eo multa legata reliquit, an propter ista legata possit agi querela inofficiosæ donatiõjs? Dic
4 in glo. quam uide. Quicquid gl. dicat, breuiter ueritas † est ista, q̃ querela inofficiosæ donationis in casu prædicto locũ non habet, cũ iste filius fuerit tantùm in legitima institutus, legata ab eo relicta sunt nulla, ut l. quoniã in priorib. s̃. eo. tit. & l. cùm patronus. ff. de leg. ij. unde filius habet legitimã, & de donatione nihil uenit reuocãdum. Quæro iij. & est septima q. in gl. quid si plurib. singulariter donauit, & ultima est inofficiosa, an omnes aliæ ueniant reuocandæ? Gl. dicit,
5 distinguendum esse ut s̃. tu dic, † aut donationes fuerũt ab initio inualidæ, sed eodem tempore sunt confirmatæ, ut puta per mortem, & tunc de omnib. fit reuocatio pro rata, arg. j̃. ad l. Fal. l. in donatione. Si uerò donationes fuerunt ab initio ualidæ, & tunc reuocatur solùm ultima quæ fuit inofficiosa, ut l. si libertus. in fi. de iu. pa. Quærit gl. tres alias quęstiones, de quib. dic ut in gl. quia ad eam nihil addo, & multa alia singularia, & utilia dixi in hac materia. in d. l. Titia. §. Impera. ff. de leg. ij, dic ut ibi, &c.

ADDITIO.

a *Reuocatio. In quantum fiat reuocatio per hanc querelam, opi. Bal. hæc est q̃ non fiat reuocatio, nisi usq̃ ad legitimam indistinctè, præterquàm in casu illius l. si unquam. j̃. all. Vtrùm autem reuocentur legata, ut inofficiosæ donationes, an uerò ut legata, & si non sufficiant primò donationes, & istud ultimum tenet hic Bal. & formam libelli ponit idem Bal. & modum articulandi per eundem, in l. si quis in suo. s̃. tit. j. & ibi dum dicit ualere libellum, peto mihi restitui legitimam. Hanc materiam limita, si alienentur res prohibita alienari, nam licet interueniret iuramentum, si tamen in fraudem legitimæ non esset opus querela, sed ipso iure non teneret, ut singulariter not. Imo. in c. cùm contingat. de iureiur. Reuocatio. Vide ad Bar. l. Titia. §. Impera. de leg. ij. Item adde circa istam materiam reuocandi, alienata in fraudem legitimæ filiorum, quid si pater ad ludum azari amisit omnia bona sua, an possit filius reuocare, uide Bal. q̃ sic, quem refert Ias. in l. arrogator. ff. de adop. ubi etiam ponit quid si alienatio fit tit. oneroso, q̃ non præiudicet filio, nisi constet de actuali numeratione pretij, quia nõ creditur patri de pretio confitenti in instrumento. de quo ultimo scripsi etiam ad Bar. l. cùm quis decedens. §. codicillus, de leg. iij. de alienatione facta tit. oneroso, uide ad Barb. & q̃ ibi habes. in l. non usq̃ adeò. ff. si quis à pa. fu. ma. & latissimè Barb. in c. Ray. de testa.*

b *Gul. de Cug. Vide Bar. l. si totas. j̃. eo. & quæ dixi in d. l. si unquam. & uide omnino sing. Bal. l. si cùm uel in utero. j̃. de testam. mili. & in auth. ex causa. de lib. & posth. & uide not. per glo. & doc. l. fi. de do. & utrũ illa l. si unquam. habeat locum quando fit donatio ad pias causas, q̃ non reuocatur in totum. Bal. hic tenet q̃ non reuocatur nisi in legitima. Et idem tenet Abb. Sicul. in d. c. fi. quia non debet esse minus chara anima quàm filius. auth. si qua mulier. de sacr. sanc. eccle. canonizata. xviij. q. ult. si qua mulier. pro hoc glos. xviij. q. ult. c. fi. sentit glos. in. d. c. fin. de do.*

dum

dum dicit q̃ fuit ibi reuocata iure poli. hoc est, ex quadã naturali æquitate. Idẽ sentit Bar. l. Titia. §. Imperator ff. de leg. ij. in quadã quæstione, et facit q̃ ipse not. in l. j. C. de sac. sanc. eccl. Ita refert Ab. in d. c. fin. et ibi uide glo. ADDE An donatio reuocetur in totum uel usq; ad legitimam, Bal. cons. cccclxj. ij. lib. & lxxxiiij. j. lib. Ro. cons. xcv. & cclxviij. & in quantùm dicitur q̃ donatio facta ad pias causas non reuocatur nisi usq; ad legitimam, Dic uerum esse si dictum fuit, pro anima, aliàs secus, ut uoluit Bal. cons. cccxlj. ij. lib.

LEX II.

1 *Donatio inter patrem & filium, quando ualeat.*
2 *Querela inofficiosæ donationis, cessat quando aliud remedium potest habere locum.*
3 *Donatio immoderata nõ confirmatur morte, in eo quòd est immoderata.*
4 *Donatio non retrotrahitur, quãtùm ad dominium, sed quantũ ad fructus.*

a SI PATER. Si pater donauit filio in potestate, quatenus immoderatè donauit, morte non confirmatur, ideò ad reuocandum non est opus querela, si donauit filio emãcipato ab initio, ualet,[a] & querelæ est locus. h. d. Opp. & uidet, q̃ donatio inter patrem & filiũ in potestate nõ ualet. Vidistis in l. donationes. j. de don. inter uir. & ux. Opp. de l. Põ

1 ponius, fam. ercisc. Sol. Regula est † q̃ nõ ualet donatio inter patrẽ & filiũ, fallit* in quibusdam casib. quos gl. hic ponit, quam uide & no. In istis ergo casib. quib. donatio statim perficit, non sufficeret act. fam. ercisc. sed esset locus querelę inofficiosæ donationis, nisi fortè posset subueniri filio per officium iudicis

2 ex tit. de col. Tunc † enim si haberet aliud remediũ, cessaret ista querela, ut l. si filius. j. eo. Opp. ij. de auth. unde etsi parens. s. tit. j. Sol. Intellige, q̃ ibi donatio fuit facta propter merita sua, & sic ex causa aduentitia, & sic statim tenuit, meritò est locus querelæ, hic uerò, q̃n donatio ab initio nõ tenuit. Venio ad secundam gl. opp. in fami. ercisc. iudicio non uenit nisi illud q̃ erat in bonis tempore mortis, ut ff. fami. ercisc. l. & puto. Sed istę donatiões cõfirmantur morte, & retrotrahunt, ut j. de do. inter uir. & uxo. l. donationes. ergo apparet q̃ non erant in bonis tẽpore mortis. Gl. po-

b nit plures sol. tene alterã[b] de duab. Prima, q̃

3 hæc nõ confirmatur morte † in eo quod immoderatè est donatũ, & ista est bona quan-

4 tùm ad istã leg. uel aliter, & † subtilius, q̃ re-

c trotrahitur[c] quantũ ad fructus, nõ aũt quantùm ad dominiũ. Ita tenet gl. hic, & in d. l. donationes. j. de do. inter uir. & ux. Cõt. uidetur tenere in l. sequens q. de leg. ij. & l. sub conditione. ff. de sol. Sed ista gl. est uerior, ut ibi dixi. Opp. q̃ hæres non posit uenire cõtra fa-

5 ctum defuncti, ut l. cùm à matre. j. de rei uend. Sol. hæres † nõ potest uenire contra factũ defuncti. uerum est, quando à defuncto non habet nisi illud, q̃ si habet necesse relinquere. habuistis plenè not. j. si quid in fraud. pat. l. j. & ij. Item opp. iudicium fam. ercisc. nõ cõpetit, nisi inter hæredes, ut ff. fam. ercisc. l. j. & ij. Sol. intellige hic ambos filios fore hæredes, secũdũ gl. & Cy. circa h. d. multa uerba, quæ pro nũc hic omitto.

* *Fallit. Si uoluntatem suã non reuocauerit, morte patris cõfirmabitur, & filio acquiritur: l. filiæ. j. fa. ercis. Sic si filio pater stipulatus sit, licet ipso iure filio non prosit, sed ipsi patri: §. si quis. Inst. de inut. stip. Tamẽ si in tẽpus mortis patris stipulatio filio facta conferatur, filio acquiritur: l. qd'cũq; §. si quis ita. de uer. ob.* I. Con. B.

ADDITIO.

a *Ab initio ualet. Adde q̃ donatio omnium bonorum facta filio naturali tantũ, tenet. l. omnes debitores. §. Lucius. ff. quæ in frau. cre. & uide Bal. rub. C. eod. tit. & hanc l. & similes intellige, ut per Bar. in l. frater à fratre. ff. de cond. ind. & fallit in casu sing. l. cùm oportet. §. finautem. & ibi Bar. de bo. quæ lib. & pro eo q̃ dixi, in l. ij. ff. de do. post Bar. fallit ista lex in donatione facta à lege suo filio in potestate, quia ualet incontinenti, secundũ Bal. in c. j. §. item sacramentum. de pace iur. fir. Sed de materia huius legis uide hic per Iac. de Bel. Item fallit in donatione facta studiorum causa, & Bal. & Ang. in l. j. sol. mat. licet ibi Imo. contra. ADDE An ualeat donatio facta filio naturali. Rom. consi. cccxcvij. & cccclxxxiij.*

b *Tene alteram. Donatio morte confirmata retrotrahitur, uide in l. j. & iiij. ff. pro dona.*

c *Retrotrahitur. Sed an ista donatio confirmetur per emancipationem, & quomodo, tunc uide l. siue emancipatis. j. de dona. per hanc l. etiam dicit expresse Bal. auth. si quas ruinas. C. de sac. san. eccle. q̃ pater reuocaret donationem quam ipse fecit filio in potestate, quod no. et est casus in l. siue emancipatis. C. de do. & dixi in d. l. frater à fratre, & facit ad hoc l. Titia Seio. §. Lucius. de le. ij. & qd'hic no. Bal. de donatione alimentorũ, & ibi Bar. l. si totas. j. eo. & Bal. l. filia. j. fam. ercisc. Et an ualeat donatio facta à matre filio in potestate, uide glo. & Bal. l. si constante. j. de don. inter uir. & ux.*

LEX III.

PRECIB. Hæc querela locum habet, etiam quãdo donans ab intestato decessit. h. d.

LEX IIII.

SI FILIVS TVVS. Aliud auxilium extraordinariũ istam querelam excludit. No. quòd querela inofficiosę donationis, datur parentib. cõtra donatarios, quibus liberi donauerunt. h. d.

LEX V.

1 *Donatio immoderata facta liberis, reuocatur propter superuenientiam liberorum.*

SI TOTAS. Quod immoderatè liberis est donatum, propter superuenientes liberos etiam uiuo donatore

1 reuocatur. h. d. Quæro, utrùm † reuocetur ipso iure, an per querelam. quidam dicũt q̃ ipso iure, per l. si unquã. de reuoc. do. Alij dicunt, per querelam, & istud ultimum uidetur tenere gl. Ego teneo primum. Sicut enim quando natur extraneó, inest tacita conditio, si liberos non habuero, ut dicam in l. si unquam. ita q̃n donatur uni ex liberis, inest tacita conditio, si alios liberos non suscepero, & tũc reuocatur quatenus immoderatè est donatum. Præsumendũ enim est, q̃ tantum nõ donasset, si de istis liberis cogitasset, ut hic & in l. si filiæ pater. de leg. iij. de fun. instr. l. quæsitum. §. sed & ipse Pap. hic etiam apparebit ex eo q̃ dicã j. proxi. ij.

2 Quæro † utrùm hæc reuocatio fiat uiuente donatore, an post eius mortem? Gl. hic uidet dicere q̃ post mortem tantùm, q̃ uidetur contra istum tex. qui loquit, patre uiuente. Et ex hoc apparet, q̃ non habet locum querela inofficiosæ donationis, quia illa haberet locum post mortẽ, ad similitudinem inofficiosi testamenti. Facit ad prædicta optimè l. Titia Seio. §. Lucius. de leg. ij. Opp. de l. si unquã. de reuoc. dona. Sol. ibi donauit extraneo, hic uni ex liberis.

LEX VI.

CVM DONATIONIBVS. Impeditur intentare hanc querelam, qui iudicium defuncti agnouit, uel aliud remedium habet, uel ei quantùm sufficit ad legitimam est relictum. h. d. Dicitur hic, iudicium defuncti agnouit. Quero, quomodo intelligitur agnouisse, dicit glo. expresse renunciando, uel accipiendo legatum, ut s. tit. j. l. parentib. Istud secundum, quòd accipiendo legatum uideatur querelæ renunciare, non placet, nam per hanc querelam, non rescinditur testamentum, unde licet accipiendo legatum ego approbem testamentum, & per consequẽs repellar à querela inofficio si testamenti: non tamen repellar à querela inofficiosæ donationis, per quam contra testamentum nõ uenitur, sed petitur ut legitima suppleatur, ut s. tit. j. l. si quando. §. fi. Item dicit glo. q̃ cursu quinquennij uidetur renunciari huic querelæ, quod satis placet,* &c.

* *Placet. Quia pro petẽdo supplemento legitimæ, datur quinquennium: l. si quis filium. in fi. s. de inof. testa.* I. Concen. B.

LEX VII.

SI MATER. Donatio reuocatur, quatenus immoderatè est facta. h. d.

LEX

LEX VIII.

a SI LIQVEAT.[a] Donatio facta uni ex liberis immoderatè re & consilio reuocatur, quatenus gestũ est immoderatè. Itẽ in eo qd' uxor donat de bonis uiri, debet inspici an filij per illam donationem in bonis uiri fraudent. h. d.

ADDITIO.

a *Si liqueat. De intellectu huius l. in fi. uide Bar. l. ij. in. prin. de do. & circa hoc uide hic per Bar. uide Bar. in consi. do. Pe. nup. fit. aliàs incipit, in Christi nomine, punctus quæstionis talis est, do. Pe. de iure do in eo instrumento. Et quid si maritus & uxor uendiderunt fundum dotalẽ, & mulier confitetur se participasse pretium, de quanto præsumatur, uide Bal. l. mater, de rei uen. & consuluit Bar. & Bal. in auth si qua mulier. ad Velle. & ibi Sali. & tenet opi. Bal etiã si interuenit iuramentum. alle. Spe. de sol. §. cùm omnimodo. cũ sol. Bar. & eius opi. indistinctè procederet, quãdo mulier esset cõfessa in iudicio, quod not. in d. auth. si qua mulier. & ibi Bal. & ita in illo casu tenet Lud. Ro. in l. si. cùm dotẽ. §. trãsgrediamur. sol. mat. ad. de Bal. in l. j. de duob. rei. ADDE quòd consi. Bar. est cxxiiij. de quo uide Spec. in tit. de sol. §. ante omnia. uer. sed pone uir. Io. de Imol. in c. cùm contingat. Ge. Ray. in c. si pater. de pac. in vj. Abb. cons. viij. ij. lib. Cast. consi. ccxix. Frid. cons. ccxlj.*

LEX IX.

NON CONVENIT. Eiusdẽ naturæ est querela inofficiosi testamenti, cũ hac querela. h. d. Fallit in casibus, ut dicit gl. quos habetis notatos in gl. nostra, quam potes uidere.

De inofficiosis dotibus.[a] *Tit. XXX.*

ADDITIO.

a *P. PAV. P. Dotibus. Quòd illud beneficium competat etiam descendentibus, in bonis ascendentium, uide Ant. cõs. xij. & loquitur in matre, quæ potest agere contra maritum, qui lucratur dimidiam dotis ex forma statuti, ut in illa dimidia det sibi suam legitimam, & sic testamentum illius dimidiæ, si in alia dimidia non habuit legitimã suam, habito respectu ad omnia bona, ut ibi no. per eum.*

LEX VNICA.

1 *Filij qualiter dicantur defraudari per constitutionem dotis inofficiosæ.*
2 *Querela inofficiosæ dotis quando aliud remedium excludat.*

VM OMNIA. Si per dationem in dotem filij legitima defraudentur, reuocat per querelam inofficiosæ dotis. h. d. Op. q̃ per constitutionem dotis, filij nõ defraudent, nam filij succedunt in dote, sicut in alijs bonis matris,

1 ut l. si quidem. j. sol. mat. & l. illam. de coll. Sol. Intellige † q̃ hic dedit dotem, & pactum apposuit ut uir lucraretur eam uxore mortua in matrimonio. Ita intelligit glo. j. uel aliter pone exemplum, hodie per statuta quæ sunt in ciuitati-

a bus,[a] ut uir lucraretur tertiam partem dotis, uel dimidiam, nam si per hoc lucrum legitima filiorum minuatur, reuoca

2 retur per hanc querelam. Opp. † aliud auxiliũ hanc querelam excludit, ut l. si filius. & l. cum donationib. s. tit. j. sed filij primi matrimonij habẽt hodie remediũ l. hac edictali. j. de sec. nup. ideò uidetur q̃ hoc remedium non competebat. unde Azo dicebat hodie remedium huius legis cessare. * Hugo ucrò dicebat hanc legem concurrere cum alio remedio, & sic differat à precedentibus. Iac. But. dicebat q̃ hoc remediũ, & etiam præcedentia possunt concurrere cũ alijs remedijs post hãc legem inductis, non tamen inductis ante, & sic cessat contrarium. Tu dic q̃ contrarium nullo modo obstat, nam auxilia competunt ad diuersa, illud enim quod reuocatur per l. hac edictali. non cõputatur in legitimã portionem, ut l. hac edictali. §. j & not. in auth. de nup. §. optimè. Sed per remediũ huius legis reuocatur ut habeat legitimã, ideò utrũq; remedium habebit, & hoc prout ponimus in liberis primi matrimonij, qui reuocãt à secundo coniuge. Possumus intelligere etiam hanc l. in filijs naturalibus, qui reuocãt à coniuge per beneficium huius l. quibus non competebat remedium l. hac edictali. quoniã secundum matrimonium non intercessit. Item possumus ponere in filijs eiusdem matrimonij, quia uident patrem lucratum esse omnia bona ex pacto, uel ex l. & sic uident se grauari legitima. Sed fortè hoc non procederet, quoniam illud, qd' lucratur, debet ipsis filijs reseruare, ut l. j. j. de se. nup. auth. hæres. & auth. uxore. Possumus etiam intelligere, quando mulier non dotauit seipsam, sed dotauit filiam, uel aliam personam extraneam immoderatè, ut tunc reuocetur per hanc querelã, secundũ Plac. sed ista non placet,[b] quia tunc illud dotare, esset donare, ut l j. §. accedit de rei uxor. act. & ideò tunc haberet locũ remediũ præcedẽtis tit. & istud nõ est necessariũ, &c.

* *Cessare. Imò uerò receptissimum est, habita ratiõe personæ, cui donatio facta fuerit. Quid enim si mater integra bona suæ filiæ dederit, dubiũ nõ est, reliquos filios de inofficiosa dote, ex hac l. agere posse. Sed si pater integra bona dedisset uxori, nõ puto agere filios posse, cùm habeat remediũ d. l. hac edictali.* I. C. B.

ADDITIO.

a *In ciuitatib. d. Io. hoc intelligebat, quando expresse non constaret de mente statuti, secus si constaret, quia tunc statutum secundũ communẽ opi. possit minuere legitimã, per not. in l. sanci. C. de nup. facit ad ea quæ not. Bar. in l. hac edictali. de secun. nup. & hic per Bal.*

b *Sed ista non placet. Bal. & Old. approbant ista etiam contra Bar. sed Cyn. & Azo tenent idem quod Bar. hic.*

De petitione hæreditatis.[a] *Tit. XXXI.*

ADDITIO.

a *P. PAV. P. Hæreditatis. Not. q̃ agens petitione hæreditatis si dicat se possedisse post mortem defuncti, succumbit, uide Alex. cõs. xc. in ij. uol. Itẽ no. q̃ intentans petitionẽ hæreditatis obtinet probando rem fuisse possessam à defuncto ante mortem, non autem requiritur probatio dominij, uide do. Franc. cons. ciij. & circa illud quod dictum est s. quando hæres semel apprehendit possessionem, si posteà agat petitione hæreditatis, q̃ succumbat, & quomodo possit saluari libellus, ut non uideatur intentata petitio hæreditatis, quando petitum fuit declarare pertinere ad agentem titulo hæreditario, uide omnino Anto. de Butr. cons. lxiij. incip. in nomine Iesu Christi uiso libello, per totum. Item q̃ semel apprehensam possessionem non competat petitio hæreditatis, & rei uendicatio simul posit intentari, & quòd ei qui semel habuit possessionem, non competat, & similiter nec remediũ l. si. C. de edicto diui Adri. toll. nec interdictũ quorum bonorum. Vide Ias. l. eius qui in prouincia, si cert. pet. Faciunt ad ista ea quæ not. Bar. & alij in l. sed & si possessori in princ. ff. de iureiur. Item si quis sit condemnatus de restituendo rem, & eam restituat, & posteà peruenat ad manus condemnati, an iterum posit agi contra eum ad rem restituendam, super quo uide Ias. ibi quum legit sub. l. iiij. §. si petitor. in iij. notab.*

LEX I.

1 *Pecunia hæreditaria altero ex tribus modis potest peruenire ad possessorem.*

SENATVSCONSVL. Bonæ fidei possessor hæreditatis, tenetur quatenus factus est locupletior ante litis contestationem, uel possessor hæreditatis post litis contestat. tenetur ad usuras, & ad fructus perceptos, & qui percipi potuerũt h. d. Et diuiditur in tres partes. Primò ponit unũ præambulum ad decisionem q. Secundò loquitur in malæ fidei possessore. Secunda ibi, usuras. Tertia ibi, post litem.

a Opp. ad primum. [a] j. de priui. fis. l. j. & de compen. l. j. & l. iij.

1 Sol. † Quandoq; fisco aliquid conceditur in priuilegiũ, & tunc non est idem in fisco, quod in extraneo. Quandoq; nõ concedit in priuilegium, & tũc idem in fisco, q̃ in extraneo

2 seu in priuato. Opp. ff. eo. l. si possessor. in prin. Sol. † pecunia hæreditaria põt peruenire ad possessorẽ, altero de trib. mod. Vno, pecunia inuenta in hæreditate, & tunc distingue aut

aut eam attigit,aut non,ut l.si possessor. ff.eo. Secundò po/
test ad eum peruenire pecunia,ex uenditione rerū hæredita
riarum,& tūc distingue,ut hac leg. Aut est malæ fidei posses=
sor,aut bonæ fidei,& si bonę fidei, aut est lis contest.aut nō.
Tertiò potest peruenire pecunia ex uenditione fructuū,tūc
dic ut in l.hæres furiosi.§.fin.ff.eo.&c.

ADDITIO.

a *Opponi.ad primū.Et per hanc l.dicit* Bar. *in l.exemplo. de prob.ꝙ fiscus contra non subditos habetur loco priuati.*

LEX II.

1 *Prima petitio hæreditatis datur contra titulo poßidentē mala fide.*
2 *Bonæ fidei possessor conuentus petitione hæreditatis, quando teneatur pro fructibus.*
3 *Fructus in petitione hæreditatis ueniunt,& augent hæreditatem.*
4 *In rei uendicatione fructus non ueniunt.*
5 *Fructus pendentes augent rem particularē, & ueniūt in rei uēdicatione.*

SI POST MOTAM. Emptor hæredita/
tis malæ fidei tenetur de fructibus, bonæ fi/
dei uerò à tēpore lit.contest. & petitione hæ=
reditatis conuenit, emptor uerò rei singula
ris rei uendicatione tenetur. h. d. habet tres
partes,ut apparet ex summario. Secūda ibi
si uerò. Tertia ibi, emptor aūt. Ad primū di/
ctū opp. qui posidet titulo, non cōuenit pe=
titione hæreditatis, * sed iste cōuentus posi/
det hæreditatē titulo,ergo petitione hæredita
1 tis non conuenitur.So. † Hic emit hæredita-
tē mala fide,& emit uniuersaliter quotā, ideò
tenet petitione hæreditatis. Ita loquit iste tex. & ff. eo. l. etiā
2 §.si quis.Opp.ij.ad secundū de d.l.etiā.§.si quis.ff.eo.Sol. †
Iste secundus casus debet intelligi secundū distinctionē isti=
us legis, ut qn̄ quis emit hæreditatē bona fide, distinguat,
aut emit modico pretio, uel magno, & qn̄ magno pretio,
aut uēditor cōparet,aut nō,ut ibi plenè not. Venio ad uer.
3 fructib.quæro quid uult dicere? Respon. † adaptat ad pre=
cedentia hoc modo,fructus augent hæreditatē,ideò uigore
primæ petitionis hæreditatis propositæ ueniunt fructus.Itē
posito ꝙ quis peteret hereditatē simpliciter nulla facta men
a tione de fructibus, fructus ueniūt[a] in hoc iudicio, quoniā
augent ipsam hæreditatē.Exemplū,sicut si peterē hominem
qui cresceret pendēte iudicio,ut l.itē ueniunt. §. fructus. ff.
4 eo.nō † aūt esset ita in rei uendicatione quæ proponit ꝓ re
singulari, tunc em̄ si quis uellet fructus petere rei uendica/
tione,nouo iudicio opus esset,ut l.fundi.ff.de excep.nec de
eis haberet ratio,nisi esset petitū, ut d.l. fundi,& qđ ibi not.
& uidebitis j.tit.j.l.certū.ff.de rei uen.l.fructus. & l. & ex di=
uerso.& quod ibi not.Ratio, quia fructus nō augēt rē singu
larē.Sed postq̄ sunt separati, dicit alia res. Donec uerò fru
5 ctus † essent pendētes,[b] augerent rē, & in ipsa rei uendica/
b tione ueniunt,ut l.fructus pendentes.ff.de rei uendic.

*Hæreditatis. Annotaui s̄.de inof. testa. l. j. I.Con.B.

ADDITIO.

a *Fructus ueniunt.No.quādo res petitur rei uendicatione,an in ea interueni ant fructus si petantur.Adde* Bar. *l.iiij.§.hoc autē iudiciū.ff.de dam.infec. &* Bal. *l.j.de fructib.& lit.expen.&* Cy. *l.non est.j.fami.erciscun.*
b POMA. *Essent pendentes.Vide de ista materia plenius per* Alex. *l.si ma rito.§.fin.ff.sol.ma.&* Are. *cons.cx.*

LEX III.

HAEREDITAS. Qui succūbit in uno iudicio, non repellitur exceptione rei iudicatæ in alio quod ex alia causa descendit. gloss. ponit hic casum, &c.

LEX IIII.

IN RESTITVENDA. In restituenda hæreditate, habetur ratio expensarum factarum in defunctum, & solutarum pecuniarum creditoribus hæreditarijs. h. d. cum l.seq.

LEX VI.

SI PVTAS.Hęc est difficilis lex,& legit duo/
bus modis in gl. pone casum secūdū secundā
lect.uriorē,breuiter h.d.Auus paternus po=
test ab iniustis tutoribus posidentibus hære
ditatē pertinentē ad nepotes hac actione auo
care.h.d.Opp.dicitur hic ꝙ nō ualet datio tutoris facta ei q
est in potestate alicuius. Cont. sententia quæ non continet
expressam falsam causam,ualet,ut l. præses, & l. cùm ꝓlatis.
ff.de re iudi.Sol.Dicit gl.fallit hic,& l.Seiæ egressæ. ff. de tut.
& cu.da.ab his,ibi not.contrà, scilicet, ꝙ ualeat datio tuto/
ris.Dic circa hoc,ut tetigi in l.ij. qn̄ prouo. non est necess. ut
a in l.j.j.de cur.fur.Item opp.[a] & uidet ꝙ inter auū, & nepo=
tes,quos habet in potestate, nullū posit esse iudiciū,ut l. lis
nulla.ff.de iud.Sol.hoc ideò, quia est incertū an sint in po/
testate,uel non.Ista gl.secundū istā lect.dicit ꝙ petit auus hę
reditatē suo nomine à tutoribus qui eā defendunt ꝓ pupil=
lis.Ista lect. nō uidet uera, quia secundum hoc causa status
deberet differri per Carboni.in tēpus pubertatis,ut l.j.s̄.de
ordi.iud.l.j.ad Carbo.Præterea,causa status deberet primò
agi,ut l.ordinata.ff.de lib.cau.& sic nō debet procedi in pe=
titione hæreditatis.Huius timore gl.legit hanc legē secundo
modo, ꝙ iste auus petebat hæreditatem tāquam legitimus
administrator nepotū, licet per eos nepotes posteà ipsi auo
quæratur, & isti tutores petebant hæreditatem pro se, nō ꝓ
pupillis,& ista lect.est magis clara,hic non sunt alia,&c.

ADDITIO.

a *Item opp.Adde quæ in simili not.in l.ex quacunq;.ff.si quis in ius uo.non ierit,& ibi etiam* Alex. *allegan.hanc gl.*

LEX VII.

2 *Petitio hæreditatis quare non detur contra titulo poßidentem, & quo tempore præscribatur.*
3 *Poßidentis quando melior conditio.*

HAEREDITATIS. Petitio hæreditatis præscri
bit lōgo tempore.* h.d.Vides er/
go ꝙ petitio hæreditatis præscri=
bit lōgissimo tempore,rei uendi=
1 catio longo.Quæro,† quæ est ra=
tio huius legis? Tex. uidetur dicere ꝙ ratio
est,quia est mista actio tam in rē,quàm in per
sonam. Quidā istam rationem reprehendūt.
Nam ideò dicit mista, quia in ea ueniūt per/
sonales præstationes, sed quatenus proponi
tur pro re corporali,dicitur in rē,ut l.sed, si le
ge §.petit.hære.ff.eo. Ideo gl.dicit, melior ra=
tio est illa quæ colligitur ex hoc princ. Hære=
ditatis petitio non datur contra eum qui tit.
posidet,ut l.regulariter.ff.e.sed aduersus eū,
qui posidet pro hærede, uel pro possessore.
Sed pręscriptio longi temporis non habet lo
cum,nisi titulus præcedat j.ti.j.l.nullo,& ff.de
usuc.l.Celsus.Ideò nō potest tolli spacio lon=
gi temporis.Eo aūt casu, quo datur contra ti
tulo posidentem,tolleretur,spatio lōgi tem=
poris.Vidistis in l.fin.in fin.j.de edi.di. Adri.
2 tol.quod est satis bene dictum. † Sed quæro, quæ est[a] ratio
a ꝙ petitio hæreditatis non datur contra titulo posidentem.
b [b] Gl.hic dicit quam uide,ꝙ hæc ratio est, ꝙ petitio hæredi/
tatis debet durare xxx. ann. sed posidens titulo tuet se mi=
nori tēpore,ergo,&c.sed in l. hęreditatē. j. in quib. caus. ces.
lōg.tēp.pręsc.gl.asignat aliā rationē,& meliorē.Nā in peti/
tione hæreditatis,quis petit se ꝓnūciari hæredē,ut l.licet mi
nimā.ff.eo.Ille ergo qui posidet certo titulo,nō negat te hę=
redem,ideò nō debes agere cōtra eū. Ista ratio nō cōcludit
in eo qui posidet ꝓ possessore, qui etiam agentē, nō negat
hæredem usquequaque.Quæ ergo est ratio? Dicunt doc.&
dicunt ueritatē, in petitione hæreditatis agens fundat se so/
c lùm ex tit.suo, & possessione defuncti. [c] Licet enim defun/
ctus non fuerit dominus, nihilominus uenit in petitione
hæreditatis,ut l.& non tātùm.ff.eo. Sed ille qui posidet tit.
habet titulum & possesionem, & sic habet æquale ius cum
3 actore:ergo melior † conditio posidentis in pari causa,ut
in c.in pari.de reg.iur.lib. vj.& l. si seruū.§.de illo. ff. de uer.
ob.Facit optimè l. siue autē. circa princi.& §.j.& qđ ibi no.
4 de pub.tene mēti,quia ista est uerisima ratio. Sed rei † uen
dicatio fundatur ex dominio,quod est ex parte agētis.Ideò
datur contra quemcunq; quocunque titulo posidentem,
cùm ius dominij sit potentius,ut uidistis in l. j. s̄. de ali.iur.
mu. caus. fact.

*Tempore.Imò petitio hære/ditatis, longi temporis præscriptione non summouetur, ut hic, & l.hæreditatem.j.in quib.caus.cess. lōg.tēp.præsc. Excepto filio fa. qui eā longo tempore sibi acquirit:j.l. si filiusfa. & consequēter à petitiōe eiusdē alium repellit. I.Con.B.

ADDITIO.

a *Sed quæro.Circa hæc uide* Alex. *con.xc.uo.ij.ubi limitat hoc,quoties quis acquisiuisset titulum post mortem defuncti, quia tunc contra eū bene da/ retur petitio hæreditatis &* Publicana, *licet aliàs non daretur,& lxxxiij.*
b *Poßidētem. Vide s̄.eo.l.iij.aliquid per* Bal. *in l.hæreditatem.in quib.cau. cess. lon.temp.præsc.*
P.PAV.P. *Poßidentem.Nunquid autem petitio hæreditatis,detur con= tra poßidentem tit.puta titulo nullo,uide* Alex. *cons.lxxxix.in prin. in ij. uol.* Item non procedit *ista lex quando titulus esset quæsitus post mortem defuncti,uide* Alex. *cons.xiiij.in ij.uol.*Et *de ambob.prædictis uide* Franc. *cons.cx.ponit cuius naturæ sit ista exceptio.* Item uide *in materia Cæpol. cautela cxlvj.Item limita nisi titulus haberet causam, & ortum ab eo, cui anteà possessor alienauerat.Vide* Ro. *sing.cxl.incip.regulariter ꝗ tunc da tur contra titulo poßidentem.* Item decem *limitationes ad istam regulam, ꝗ petitio hæreditatis non detur contra titulo poßidentem,uide per* Ias. *in l.j. C.de inoff. testa.* Item uide *unam limitationem per* Io. de Ana. *cons. c. quando non concluderetur in libello, aduersarium cogi ad restitutionem bonorum,sed peteret actor se immitti in possesionem bonorum.* Item etiā *quando utilis intentaretur, ut per eum.*Itē *non procedit quando quis emit à possessore ꝗ poterat ipse conueniri petitione hæreditatis, quia poßide= bat sine titulo,secundum* Bar. *in l.cogi.ad fi.j.e.& in l.si rē.ff.de pet. hær.* Alex. *&* Cast. *l.fi.C.de edic.diui.Adr.tol.* In cont. Bar. *l.iij. §. opus. ff. de alie.iu.mut.cau.fa.* Vide Are. *l.is.qui bo.de acq.hæ.* Item *ꝗ quando datur contra tit.poßidentem,& etiam præscribatur decennio,uide* Bar. *l. fi. de edic.di.Ad.toll.in gl.fi.* Ang. *con.lxxvij.in c. uisis quibusdam.in iiij. dub. uide* Ias. *de prædictis,& de materia in d.l.fi.de edict.diui Ad.toll.*
c POMA. *Defuncti.Vide* Are. *cons.ciij.et ibi ponit qualiter probatur pos sessio defuncti,& cx.&* Ana. *c.*

LEX VIII.

LIBER. De persona testantis ante omnia de/
bet inquiri. h.d.Op.de l.ij.j.de edi.diui Adr.
tol.Sol.ibi agitur possessorio, hic petitorio.
Opp.de l.j.s̄.de ord.iud.Sol.dic ꝙ hic debet
inquiri,non tamen pronunciari,& sic intel/
ligatur secundum illā.Quæro,quid uult dicere hic tex. An/
te omnia inquiri debet.Ex hoc apparet,an præcedens solu=
tio sit uera. Regulare est, ꝙ exceptio rei debet probari post
fundatam intentionem actoris, ut l.exceptionē.j.de prob.
a Et ideò de iure datur prius terminus [a] actori, & postquam
actor probauit intentionem suam, datur terminus reo, ad
probandum exceptionem.Fallit hoc ubi prius datur dila/
tio ad probandum, ꝙ defunctus fuerit seruus quàm detur
actori ad probandum testamentum.Hic est casus hic, & l.si
quæramus.de testa.& ibi plenius dixi. Modò ex hoc potest
dici, quòd super hac exceptione sit pronunciandum: nam
non solùm opponitur ad merita causæ,sed ad impediendū
processum.q.d.Tu qui agis ex testamento,non habes iusti=
tiam,quia testator fuit seruus,& donec istud probatur,non
est ad alia procedendum. Ecce ergo quod impedit proces/
sum,meritò erit pronunciandum secundum regulam,quā
dedi in l.j.s̄.de ord.iud.Et ideò iudices non benefaciūt, qui
b dant dilationem tam actori,quàm reo,simul & semel,[b] licet
uideantur aduocati rei, qui uolunt illam dilationem, quia
dicunt,ꝙ prius probat actor intentionem, dicam uobis in
d. l. exceptionem, &c.

ADDITIO.

a *Datur prius terminus.Adde ꝗ potest simul dilatio dari utriq; parti.l.ij.in* Bar. *super Cod. prim.& ibi* Bal. *j.ut intra cer.temp.Sed not. quia tunc non curret termi/ nus reo ad probandum exceptiones contrarias per eum oppositas, secun= dum* Bal. *l.j.C.de serui.*
b *Simul & semel dilationes ad probandum, prius debent dari actori quàm reo,uide* Bar. *d.l.si quæramus.& l.frustra.j.de prob.Sed quid si in eo.ter mino actor & reus uolunt testes producere; quis præferetur, per* Spec. *de prob.§.j.uer.sed ubi uterq;.*

LEX IX.

SI SCRIPTI. Is ad quem pertinet hæreditas, de iure ciuili uel prætorio potest eam petere.

LEX X.

1 *Detentatio hæreditatis facta per filium longo tempore,facit præsumi iussum præceßisse,& conditionem subsecutam.*
4 *Cursus longi temporis cū detētatione,facit omnia præsumi solēniter acta.*

a SI FILIVSFAMIL. [a] Ista est singularis lex,nescio
casum huius leg.alibi, nisi ecōuerso,breuiter dicit.De=
1 tentatio † hæreditatis per longum tempus facta, per
filium facit præsumi iussum præcesisse, & aditionem secu=
tam esse.h. d. Dico, ꝙ singularis casus est hic,quando filius
detinet. Idem econtrà si detinuisset pater filio patiente, seu
consentiente,l.qui in aliena.ff.de acq.hęr.Opp.l.si quis bo=
na.§.iussum.de acq.hær.Sol. dicunt quidam, ꝙ hic fingitur
2 præcesisse iussum, qđ nō est uerū, † quia fictio semper est
super certo,ut not.in l.non est.ff.quod met. caus. Sed hic e=
3 rat dubium,an præcesit iussus,uel non.Alij dicunt,† ꝙ se/
quens ratihabitio operat idem, qđ iussus,quod est falsum,
ut patet in.§.iussum.Dicas ergo ꝙ ex hac detētatione, & cur
4 su † longi temporis, præsumantur omnia solenniter acta,
quod est notādum,facit ff.de usur.l.cùm de in rem,& quod
dixi in l.j.§.fin.ff.de aqua plu.ar.quęro,quid
sit lōgum tempus? quidam dicunt trienniū,
5 alij † x.uel xx.ann.& ista plus placet,* &c.

*Placet.Sed intelligas lōgum tempus decennio concludi,inter præsentes,inter absentes uerò uiginti annis: §.& cùm placitum.Inst.de usucap. I.Concen.B.

ADDITIO.

a *Si filiusfa. non est alibi,& ad istum tex. adde similem, & quod ibi not.in c.continebatur.de his quæ fi.à præla.sine consen.cap.*
POMA. *Pro maiori intelligentia huius l. si filiusfa.uide* Alex. *l. sciendū. ff.de uer.ob.de ista materia quando diuturnitas operatur, ut omnia uide= antur solenniter acta,uide* Alex. *d.l.sciendum.& in cons. lxxix. c. in re/ demptoris.uol.j.& cons.cxiij.super primo dubio.eo.uol.j. & cons.ix.ui so themate.uol.iij.& cōs.j.uol.iiij.& cons.xij.incip.uiso processu.eo.uol. iiij.& cons.xvij.incip.uiso instrumento.eo.uol.& cons.xlv.incip. uisa fa cti narratione.in fi.uol.iij.* Ro. *cons.cclij.* Bar. *consi.xxvj.& consi.xxxiij. uol.ij.&* Aret. *cons.xxxvj.* Alex. *cons.ult.uol.iiij.& cons.vj.uol.j.& cōs. j.uol.ij.&* Fel. *c.Albericus.de rest.& in c.nonne.in iij.not. de præsumpt. & in c.illud.in iij.not.de præsump.* Barba. *cons.xviij.uol.j.& ix.xix. eo. uol.& cons.l.eo.uol.plenius.* Fel. *c.sicut. de re iudi.* Barb. *cons.vij.uol.ij.et cons.xxxv.uol.ij.&* Rom. *cōs.clij.& consi.cclxxv.&* Alex. *lxxix. uol.j. & cxiij.eo.uol.* Aret. *xxxvj.& xlij.in fin.&* Bar. *rub. C. qui admitti. &* Ias. *in l.j.eo.tit.&* Alex. *l.si donatione.j.de colla.& cons.lxx. uol.iij. ubi limitat hanc legem tribus modis,& alio modo uidetur limitare,& cōs.l. uol.v.ubi dicit ꝗ ista lex tantùm procedit, ubi tractatur de solutione præ= sumenda,aliàs non.&* Soc. *cclxvj.ubi dicit,ꝗ ex diuturnitate tēporis præ sumitur ꝗ emphyteusis legitimè cōcessa fuerit ab ecclesia, & trāsit etiā ad extraneos.Et uide etiam* Bal. *cons.ccccxj. in ultima parte. et xxxiij.uol.j.*
P.PAV.P. *Si filius.Adde ꝗ idē est econuerso,ꝗ ex longo tempore & pa tientia præsumitur repudiatio,si aliàs posset,uide* Com. *cons. xxix.incip. quidā geometricus,in prin.* Et idem *si pater diu possedit filio patiente & præsente,quia præsumitur aditio ex parte filij.uide* Com. *cōs. lxxx.incip. uisa copia.in prim.*Et *ꝗ si pater possedit diu hæreditatem delatā filio, præ sumitur filius adiuisse,uide* Ang. *cons.ix.in iij.uol.*Et *de multis,quæ præsu muntur ex cursu temporis, uide* Alex. *cons.ult.* Et *ꝗ prædicta procedant cum consensu principis,uide* Franc. *cons.xxxvj. ponit quòd dicatur lon/ gum tempus.*Not. *tamen quòd contra istam præsumptionem poßit proba ri contrarium ex actis.uide* Fran. *cons.lxij.ad fi.* Cast. *cons.l.*No. *tamen ꝗ*

D tolerantia

tolerantia superioris non iustificat gestum quantocunq; tempore in his quæ acquiri non possunt sine principis concessione, uide Bert. in tract. de Gabel. in j. parte. Item de materia uide latè Barba. in repet. rub. de fid. inst. & in rub. C. qui admit. & eo. cons. ult. uol. iiij. uide aliquid per Fel. in c. Albericus. ext. de testib. Limita tamen regulam huius legis non procedere in mandato, uide Alex. l. qui aliena. de acq. hær. ubi etiam multa ponit de materia huius legis, uide cons. ccccxcvj. aliàs cons. j. in iiij. uol. inci. ponderatis his. Et procedit ista reg. quando effectus subsequutus correspondet tali præsumptioni. Vide Dec. cons. xxxvj. Item limita reg. huius legis non procedere quando agerctur de præscribenda aliqua solennitate, quæ tenderet principaliter in damnum alterius, quia requiritur spatium triginta annorum, uide Alex. in d. cons. j. in iiij. uol. & in cons. dvj. inci. uiso instrumento locationis. Fulg. in l. j. qui admit. per text. in c. peruenit. cum gl. de emp. & uendi. Contrarium tamè tenuit Alex. l. qui in alieno. in prin. ff. de acq. hær. Sed in l. sciendum. ff. de uer. ob. tenuit idem quod suprà. Itè limita non procedere quando tractatur de magno præiudicio, secundum Alex. d. l. qui aliena. in prin. & cons. cccclxxxvij. inci. uiso processu. & cons. dcj. Item limita in casu dubio. Secus si ex inspectione instrumenti cõstet non interuenisse. Ita Cast. cons. l. & cons. xlviij. incip. in causa quæ uertitur. Alex. cons. j. uol. iiij. In contrarium uide Fel. de quo ℣. Item pro extensione not. ex cursu decem annorum præsumi eum consensisse alienationi factæ per emphyteutam uel feudatarium. Alex. cons. cxiij. in iiij. uol. uide Ias. ponentem quinq; limitationes in l. j. C. qui admit. ubi etiam ponit de eo quod statim dictum est. Item ad materiam uide Alex. cons. lxxix. & cõs. ccclxxvj. & cons. ccccx. incip. uisa ficti narratione. uide etiam Moder. post Bal. l. j. C. qui admit. uide omnino Fel. c. sicut. in uer. fallit tertio. ext. de re iud. & ibi in uer. septimo & ultimo declarat latè. impugnat limitationes Cast. de quo. ℣. quando ex inspectione instrumenti constaret contrarium, declarando tamen ut ibi latè per eum, quem omnino uide, de materia latè uide per Ias. l. si certis. C. de pac. uer. ex communi solutione.

LEX XI.

1 *Possessor quando tit. dicere debeat.*
2 *In petitione hæreditatis reus cogitur dicere titulum suæ possessionis.*
3 *Interrogatio in petitione hæreditatis, qualiter fieri debeat.*
5 *Reus potest opponere de titulo, etiam post litem contestatam, & exceptio tituli est peremptoria.*
6 *Titulus nouus superueniens posidenti, facit posidentem posidere ex noua causa.*
7 *Titulus superueniens pendente iudicio in petitione hæreditatis, quando excludat agentem.*

a b QOGI. [a] Ista maluagia l. breuiter h. d. Nemo cogitur dicere titulum [b] suæ possessionis, ad utilitatem actoris, nisi in petitione hæreditatis. h. d. Primò loquitur in genere, & regulariter, secundò ponit exceptionem à regula. Secunda ibi, præter. Opp. j. de prob. l. siue
1 possef. Sol. Ad † utilitatem actoris, & eius petitionem, non cogitur quis titulum suæ possessionis ostendere, ut hic, sed reus ad utilitatem suam & ad excludendũ actorem, cogitur quandoq; dicere titulum suæ possessiõis, ita loquitur l. contraria. Opp. de fur. l. inciuilem. Sol. ut ibi. Item opp. ff. de rei
2 uend. l. fin. Sol. An quis † posideat, dicere cogitur, sed non quo tit. nisi in petitione hæreditatis. Ita loquitur hic. Venio
3 ad ij. partem. Pro cuius declaratione quæro, † quomodo est facienda interrogatio in petitione hæreditatis? Dicebat Bulg. q interrogatur an posideat pro hærede, uel possessore, & ipse poterit respondere alternatiuè posidere pro hærede, uel possessore, & hoc probat ipse, primò per hunc tex. secundò per simile, sicut in rei uendicatione sufficit quẽ dicere, an posideat, quia ex hoc apparet, an posit conueniri rei uend. nec cogitur dicere quo tit. ita in petitione hæreditatis sufficit quem dicere q posideat pro hærede, uel p possessore, & sic est certum actori, posse agere petitione hæreditatis, nec erit cogendus reus ulterius exprimere. Ista non uidetur bona lec. per istum tex. qui dicit, utrùm pro possessore, uel pro hærede posideat, & sic uidetur requirere quòd de altero tantùm respondeat, licet Gul. nitatur respondere huic tex. Pla. uerò dicit, gl. hic somniauit, & mirabilia locu-
4 tus est, & dicit † Azo in summa q fuisset dignus inuolui ce-

no, sed Placẽt. in summa sua dixit. Qui aliter quàm ego, intelligit, decipitur & insanit. * Dicit ergo Placent. sic, q in rei uendic. quis cogitur dicere titulum per proximum cognatum, ar. j. de probat. l. siue pos. in petitione autem hæreditatis cogitur dicere per quemlibet cognatũ, non per extraneum. q. d. non cogitur dicere posidere pro hærede, uel pro possessore, & sic tanquàm furiosus contra se locutus esset. Dicit gl. q uoluit dicere Pla. in rei uend. si tu uis excludere agentem, oportet te allegare titulum, per proximum cognatum, hoc est, q sis proximior cognatus eius, cuius res fuit in petitione hæreditatis, sufficit quem dicere titulum, per quemcunq; cognatum. q. d. quocunq; tit. posideas, excludas agentem petitione hæreditatis. Sed parcat mihi Pla. ista l. loquitur, quando quis alle. titulum ad utilitatem actoris interrogantis ante lit. cõtest. uel ante libelli dationem. Pla. se retulit quando quis alle. tit. ad sui defensionem contra actorem. Ideo Io. & Azo & Hug. dixerunt interrogationes in petitione hæreditatis esse formandas aliter, & hic ipsi ponunt per ordinem, ut l. regulariter. ff. co. & dic ut in gl. quia istum modum seruamus. Quæro de duabus quæstionibus quas hic Cy. formauit, addendo ad lec. suã. Quæro primò, si reus uult opponere istam excep. quod tit. posidet. utrùm debeat eam opponere ante lit. contest. uel post? Dicit ipse, & uidetur q fuerit opin. Rich. Malũ. quòd ista est exceptio declina
5 toria, idcò debet opponi ante lit. contest. ut l. fi. j. de excep. † Ego dixi uobis in l. hęreditatis. ℣. eo. q hæc exceptio est peremptoria, quia permit, & excludit ius agentis, quia ex hoc apparet, quòd ius rei est æquale iuri actoris. Et ideò puto q posit opponi, etiam post lit. contest. Quæro quid si titu-
c lus superuenit pendente iudicio, [c] an repellat agentem petitione hæreditatis? Ipse determinat q non, secũdũ Rich. Malum. Nam licet titulus superueniat, & sic incipiunt tit. posidere, tamen non tollitur titulus pro hærede, quẽ primò habebat, ut l. iij. §. ex plurib. de acq. pos. Certè ista ratio nõ placet mihi, licet enim posideat pro hærede, & posideat alio tit. puto q sufficiat ad excludendã petitionem hære. per rationem quã dixi in l. hæreditatis. ℣. eo. Istà quæstio fuit disputatà Bononiæ per unum doc. iuuenem, & fuit determinatũ q iste titulus non excusaret, quia in petitione hæred. post
d controuersiam motũ, res est effecta litigiosa, [d] & sic non est alienabilis, ut ℣. co. l. iij. & l. ij. j. de litigio. & l. alienationes. ff. fa. ercis. Ista etiam non placet mihi, si ab eo qui conuenitur petitione hæreditatis, res euincitur ab alio, ipse enim liberatur in hoc iudicio: l. is à quo. ff. de rei uend. Itẽ si perdit possessionem absq; sui culpa, liberatur hoc iudicio, ut l. si bonæ
6 fidei. §. j. de rei uend. Sed quando † mihi posidenti superuenit nouus titulus, ego desino posidere ex j. causa, & incipio posidere ex ij. quasi mihi ipsi euicerim. ut l. fundo. ff. ad l. Falc. Not. plenè in d. l. iij. ex pluribus. ff. de acq. poss. ergo uidetur q debeat mihi prodesse titulus nouus in petitione hęreditatis, tanquàm re ab alio euicta, uel me desinente posidere, siue culpa. Facit ad hoc l. si seruus. in prin. de cõdi. fur.
7 † Et istud ego puto [e] uerum quando titulus mihi superue-
e nisset ab eo, qui petitorem agentem petitiõe hæreditatis ex-
f cluderet, per d. iura. Sed si ego acquirerem [f] mihi quendam titulum ab aliquo, qui nullum ius haberet, tũc procederet determinatio prima, p l. ij. ℣. eo. Facit l. summa. ff. de pec. &c.

ADDITIO.

a *P. PAV. P. Cogi. Circa materiam huius l. quomodo procedat illud, quod dicit glo. q, ille qui allegat titulum, debet incontinenti probare, uide Paul. cons. cxliij. Item not. q, uasallus siue agat, siue conueniatur, debet demonstrare titulum per autorem suum, secundũ Bal. c. j. ad fin. de notis feu. Not. tamen q, si rex uel princeps citari faciat baronem suum ut ostendat titulũ, quem habet in castris, alioquin intendit sibi ea auferre, talis citatio est ipso iure nulla, per reg. huius l. Ita Bar. post And. de Barulo, in l. j. per illũ tex. C. de conduc. prædio. fiscal. lib. xj.*

b *Cogitur dicere titulum. Adde l. j. & quod ibi Bar. no. C. de condu. lib. xj. Ista regula fallit, quando præsumptio est contra posidentem, secundum Inn. in c. constitutus. de elec. & de huius l. intellectu, no. Inn. c. si diligenti. ante fin. de præsc. Item limita ut per Bal. post Bar. in l. siue posidetis. de prob. & dicit etiam limitari, allegando Inn. d. c. constitutus. Adde q, etiam clarè posuit Bal. & Ang. in l. malè. de præsc. xxx. an. Item limita nisi quis habeat titulum in re, cuius dominium esset alterius secundum Bal. l. ij. j. quomodo & quando iud. Item limita ut per Bal. l. inciuilem. C. de fur. & gl. fin. c. j. de re. iur. in vj. quam alleg. Imol. l. in illa. de uer. ob. Sed de materia uide in remissionibus, allegatis per Lud. Rom. ibi & Archi. & etiam doct. in c. ordinarij. uer. q, si fortè. de off. ord. lib. vj. quando clericus teneatur edere titulum sui beneficij, & uide etiam Arch. post gl. in c. contra morem. c. dist. & Frid. de Se. cons. xvij.*

c *Pendente iudicio. Adde quod not. Imol. per illum tex. in l. hæres quandoq; de acq. hær. & not. Bar. l. j. ff. de excep. & Bal. hic, & in l. quoties. j. tit. j. & uide per Moder. Inst. de act. §. sic itaq;.*

d *Effecta litigiosa. Ista ratio non est uera, quia uerum est, quòd res litigiosa alienari non potest, sed bene potest sibi possessio confirmari, secundum Bal. not. in l. per diuersas. j. mand. & ita etiam uoluit hic Bal. quem omnino uide.*

e *Et istud ego puto. Ego consului Mutinæ pro hac distinctione Bal. uide quæ dixi in illo consi. meo ccclxviij. And. Barb.*

f P. PAV. P. *Acquirerem. Vide Bar. l. si rem & pretium. ff. de pet. hær. l. hæreditas. ℣. eo ad Bar. Aret. l. is qui. ff. de acq. hær. ubi etiam de dicto præcedenti.*

LEX XII.

1 *Petitio hæreditatis fuit introducta à senatoribus, qui erant centum, & iudicium dicitur centumuirale.*
2 *Legatarij & creditores contra quem agant, quando est controuersia de hæreditate.*

VM HAEREDITATIS. Quando est controuersia de hæreditate, legatarij possunt agere contra hæredem scriptum præstita cautione, creditores possunt agere cõtra petitorem, uel possessorem, libertates possunt peti post annum, & hæc est actio bonę fidei. * h. d. Ad
1 euidentiam scias, † quòd hæreditatis petitio fuit introducta à senatoribus, qui erant centũ * nu. ideò dicitur centumuirale iudiciũ. Item scias q hæc actio erat de iure antiquo tantæ autoritatis, q donec ipsa sperabat moueri, non poterat moueri aliqua quæstio particularis, per quam posset fieri aliquale præiudicium petitioni hæreditatis, ut l. si quis liberta
a tem. ff. eo. Opp. l. si post litem. [a] Sol. ut ibi plenè dixi. Opp. l. non distinguemus. §. fi is. ff. de arb. Sol. Quãdo petitor, uel possessor inuicẽ uolunt aliquod particulare iudicium intentare, nihil est mutatum ut l. contraria. Itẽ quãdo petitor uel possessor, uellet aliquid contra alium agere, nihil est mutatum per hanc l. ut l. si bonæ fidei. ff. eo. & ibi no. in l. si post litem. de exce. sed quando alius uellet agere contra petitorem, uel possessorem, tũc est mutatum per hanc l. ut distinguatur, inter legatarios, & creditores, & libertatum donatores. Quę-
2 ro ergo contra † quem possunt agere legatarij? Respõdeo, siquidem legata sunt relicta in testamento, debent agere cõtra hæredem scriptum ut hic, in §. j. siue sit petitor, siue possessor. Sed si nos diceremus legata esse relicta ab intestato, ita quòd certum est legata deberi à quocunq; detinente, tunc possent agere contra petitorem, uel possessorem, sicut dicimus in creditoribus, quia eadem est ratio, ita ego intelligo. Sed eo casu quo agitur contra petitorem, si ipse fecit inuentarium, non puto quòd contra eũ posit fieri executio, donec habeat possessionem hæreditatis, ut l. scimus. §. & si præ
3 fatam. j. de iur. del. Item quæro, † contra quem agent creditores. Respondeo, contra petitorem, uel possessorẽ, siue petatur res, siue pecunia, secundum gl. Cętera dic ut in gl. &c.

Bonæ fidei. Idẽ in §. actionũ. Inst. de act. Quod nõ satis animaduertit Bar. l. iij. nu. j. ℣. in quib. caus. in integ. rest. non est necef. I. Con. B.

Centum. Hinc denominatum est iudiciũ centumuirale, à quibus etiam inofficiosi que rela sancita est: l. Titia. ff. de inof. testa. I. Con. B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Post litẽ. *Vide de materia latè per Soc. l. si post. ff. de excep. et ille qui repellitur exceptione non fiat præiudiciũ petitioni hæreditatis, uide de Soc. l. ij. ff. de excep. rei iud. et ibi etiã an talis exceptio sit peremptoria.*

De rei uendicatione. Tit. XXXII.

Continuatio ut in glossa.

LEX I.

1 *Bona fides quo tempore requiratur ad hoc, ut quis faciat fructus suos.*

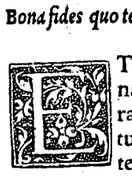

TIAM PER ALIENVM. Per seruum bona fide possessum quis quærit ex re, uel ex opera serui: malæ fidei uerò possessori nihil quęritur. h. d. Dicitur hic, bona fide. Quæro, † quo
1 tempore debeat esse bonę fidei. Dicit gl. sufficit, q sit bonæ fidei ab initio in seruo, in libero homine inspicit̃ bona fides quolibet momẽto, ut l. qui bona. in prin. de acq. rerum dom. ista nõ est uera, quia ibi loquit̃ tam in homine libero bona fide possesso, q̃ de seruo alienò. Dic ergo q ille, qui est bonæ fidei ab initio, semper facit fructus suos, ut l. qui scit. §. fi. de usur. Tamen ex eo tempore, quo cœpit esse malæ fidei, tenetur eos restituere, ut not. in d. l. qui bona fide. in prin. de acq. rer. do. Sic debes intelligere dictam l. qui bona fide. in principio.

LEX II.

a

I INFERIORES. Aedificium cedit solo. [a] Opp. Inst. de re. diui. §. cũ in suo. Sol. Intellige, q qui mala fide ædificat de propria materia, uidetur habere animum donandi in dubio, hic loquitur qñ ædificabat de aliena materia.

ADDITIO.

a *Cedit solo. Vide omnino quæ scripsi in l. j. §. nunciatio, et ij. ff. de oper. no. nun. ubi plures limitationes ad reg. hic positã, & dicit Bal. hic q, talis ædificãs dicitur omnia posidere, & uide j. eo. l. mater. & no. in l. domos de l. j.*

LEX III.

1 *Res aliena in præiudicium uendentis, non domini, uendi potest.*
2 *Dominus rei uenditæ per alium, quando teneatur pretium restituere.*
3 *Non gestum nomine meo, quando possum habere ratum.*
4 *Actio negotiorum gestorum, quando competat mihi ad pretium rei meæ, per alium, non tamen meo nomine uenditæ.*
6 *Si uenditur res mea per alium paruo pretio, an iustum pretium repetam, an uerò pretium acceptum.*
7 *Precium rei sæpius uenditæ, à primo uenditore repetitur.*
9 *Rem emptam ex pecunia mea, quando petere possum.*
10 *Vendens rem alienam, quando dicatur uendere suo nomine.*
11 *Vendens rem alienam ut alienam, dicitur alieno nomine uendere.*
12 *Creditor re perempta, uel præscripta, quando agere posit ad pretium in subsidium.*
13 *Habens actionem personalem ad rem, quando agat ad pretium in subsidium re perempta.*

a ATER TVA. Rem meam non meo nomine uenditam uendicare possum, & possum ratum habere [a] quo ad perdendũ dominium rei meæ, & quo ad parandãm actionẽ negotiorũ gestorũ, in subsidiũ. Op. ff. de cõt. empt. l. rẽ alienam.
1 Sol. Rẽ alienã qs potest uẽdere in præiudiciũ sui uẽdentis †, non in præiudicium domini, ut hic, quod plenè dixi in l. cùm uir. ff. de usuc. Opp. hic dicitur q petitor non debet restituere pretium, contrà, * ff. * *Contrà. l. vj. & ibi Bar. nu. ij. & l. ij. & ibidẽ Bar. tit.*
2 eo. l. emptor. † Sol. Ibi cõuersum fuerat in utilitatẽ eius cuius erat res. De hoc uidistis ple-

seq. de ux. milit. & j. hoc tit. l. si mancipium. I. Concen. B.

3 nè l.iij.§.quod met.causa, ubi gl.tangit. † Op. ad fin. quod meo nomine non est gestum, ratum habere nõ possum, ut l.si pupilli.§.sed & si ego.ff.de neg.gest.sed hęc uenditio non fuit facta meo nomine, ergo ratihabitio nihil operatur Huius timore sunt hic opi. quidã intelligũt hanc legẽ ꝙ ratihabitio præiudicet mihi quantũ ad perdendũ dominium rei meæ, ut l.si fundus. circa princ. ff. de pig. sed non quantùm ad hoc ut posset peti pretiũ, nisi re perempta, uel prescripta, tunc in subsidiũ dat actio neg.gest. ut hic, & l.ij.de re.ali. non ali. Ita intelligebat Bul. Mar. uerò indistinctè cõcedebat posse me habere ratũ, quo ad petendũ pretiũ, etiã re nõ perempta, uel præscripta, per l.j.j.de his qui à nõ do.ma. Sed gl. nostra respondet, ꝙ ibi est speciale fauore libertatis. Gl. nostrę distinxerunt aliter, & sic, Aut quis ratã habuit uenditionẽ, errans in facto, quia credebat suo nomine esse gestũ, cũ non esset, & tunc sibi non præiudicat. Aut habuit ratũ errans in iure, & tunc idem, quia mihi non præiudicat, ut l. si cũ te. de pac. Aut non errabat nec in iure, nec in facto, & tũc est uera distinctio Bulg. quia demũ re perempta, uel præscripta possum habere ratũ in subsidiũ Ita tenet gl.hic, & in l. si pupilli. §.sed si ego.de neg.gest & l si cũ seruũ. ff. si cer.pet. & Dy. in c. ratum, de reg.iur.lib.vj. & ita tenẽt cõmuniter omnes doct.

4 Ego † solitus sum concordare opin.istas, & hic aduerte, qa est multùm subtile, & notabile. Si tu quæris, utrùm quis possit agere ad pretium actiõe negotiorum gest. quæ oritur ex uenditione, quæ primo facta est, quia negotiũ trahit ad me ratihabitione, tunc procedit opi. gl. nostræ & Dy. nã ratihabitio non potest trahere ad me negotiũ non meo nomine gestũ, nisi in subsidiũ re perempta, uel præscripta, ut in prędictis gl. Si uerò uelles agere actiõe negotiorũ gest. quæ oritur ex hoc negotio nouiter gesto, scilicet ꝙ ratũ habui, per hoc dominiũ rei meæ ad emptorem transiuli, tunc ego possum habere actionẽ neg. gest. [b] hic est casus in lege nostra,

5 probo sic. Sicut † si ego gero negotiũ tuũ ipso gestu datur mihi contra te actio neg gest. licet ratũ nõ habeas, ut l. quæ utiliter. in fi. de neg. gest. not. in l. si pupilli. §. itẽ quærit. in fi. mag gl. eo tit. Modò tu, qui uẽdidisti rem meã emptori, tuo nomine, ei teneris de euictione. Si igit ratũ habendo trãsfero in emptorẽ dominiũ. gero negotiũ tuũ ipso gestu, meritò ex hoc contractu uel actu, quia dominiũ transfero, oritur mihi cõtra te actio neg. gest. & hoc casu loquit opi. Mar. Sil. & probat hoc tex. iste expresse, dicit etiã ꝙ siue quis perdat dominiũ ratihabitione, siue perdat alio modo, actionẽ neg. gest. habet. De hoc tetigi uobis in l. si fundũ per fideicõmissum. in prin. de leg. j. quod tene menti. Quærit gl. quid si tantùm pretium petij, quando nõ erat meo nomine gestũ, an

6 mihi præiudicet? Gl. dixit ꝙ non, ut habes in ea, & bene. † Itẽ quærit glo. quid si uendidisti, paruo pretio, an repetam pretiũ iustũ, an pretium acceptũ. Gl. distinguit. Aut erat mala fidei possessor, aut bonæ fidei, ut l. si possessor. §. final ff. de pet. hær. & ita transeunt hic doctor. Iacobus Butriga. nõ tenebat istam gl dicebat enim quòd d.l.si possessor. loquit in petitione hæreditatis, quæ cùm sit uniuersalis, in ea succedit

c pretiũ loco rei, [c] ut l. si & rẽ, & pretium. & ibi not. de pet. hær. sed hic agitur actione neg. gest. unde cũ habeat rata uenditio, non potest uenire nisi pretiũ acceptũ. Ego dicerẽ sic, Aut intelligis de actiõe nego. gest. quę orit ex primo nego. gesto. scilicet ex uenditione, & uerũ dicit But. Aut quæris de actione neg. gest. quæ orit ex eo quod iste ratũ habuit, & dominiũ transtulit, tunc poterit peti pretiũ iustum quatenus ille ratũ habendo illũ uenditorẽ liberauit, ut d.l. quæ utiliter, in

7 fi. † itẽ quærit gl. quid si non meo nomine uendidisti, deinde per plures manus ambulauit, ultimò est usucapta, uel præscripta, & ego ratã habeo, utrum repetam à primo uenditore, uel ab ultimo, uel ab omnibus? Glo. respondet quòd solùm à primo, quia ille habet pretiũ ex causa lucratiua. Alij uerò, qui emerunt quantùm ipsi uendiderunt, tantùm sibi cõstiterat, & ideò nihil uident habere, & in hoc stat

8 omnes doct. Itẽ quærit gl. † quid si primus uẽdidit rẽ meã, ille emptor alteri donauit, ille donatarius ultimo uendidit, res usucapta, uel præscripta est, cõtra quẽ agatur? Quidã dicunt, contra primum, quidã contra ultimũ, quidam contra utrunq; Tu uerò dicas siquidẽ loquaris de actiõe negotiogesto propter ratihabitionẽ, procedat opin istius gl ut possit agi contra utrunq;, qui habet causam lucratiuã. Si uerò intelligis ꝙ actio neg gest. oritur ex ultimo negotio gesto, quia ratum habendo transtulit dominium, tunc tãtùm ab ultimo uendente poterit repetere, quia illi ultimo tantùm profuit, & illum ultimum liberauit. Et idem dicẽdum est in ultima quæstione gl. Venio ad quasdam quæstiones, extra glo. Primò formo unam quæstionem, quã formant docto. Hic loquitur in eo qui uẽdidit rem meã suo nomine. Quæ-

9 ro quid econuerso? † Pone quòd aliquis ex

d pecunia * mea [d] emit rem suo nomine, utrũ * illã emptionẽ possum habere ratam in subsidiũ, & possum rẽ petere? Istam quæstionẽ tangit gl. ff de iur. do. l. Proculus, & hic per doct. extra glo. Quæro, dicit hic ꝙ si aliquis uen-

10 didit rem alienã suo nomine, † quomodo cognoscam, utrùm uendidit suo nomine, uel alieno? Respond. Aut in uenditione exprimitur suo nomine, aut alieno, & stamus certo. Aut non exprimitur, tunc regulariter est dicendũ, ꝙ proprio nomine uideat uendere,

11 ut l. & magis. ff. de sol. Tamen † intelligo alieno nomine [e] rẽ

e uenditam semper, quando quis uendidit eã ut alienã, quia uidetur eã alieno nomine uẽdere. Hic est casus, & §. de neg. gest. l. ab uno & famil. ercis. l. in familiæ. Sed si eam uendidit

12 ut propriã, procederẽt ea, quæ §. dicta sunt. Quæro, † quid in creditore, utrùm re perempta uel præscripta posit in subsidiũ agere ad pretiũ? * Hoc gl. tangit. ff. de distrac. pig. l. j. in gl. magna. Dixi tibi hoc anno in l. scimus. §. si uerò hæredes. j. de iu. del. ubi tex. & gl. tangit. dic ut ibi.

13 † Quæro, quid de eo, cui debetur res actione personali? Dic ut l uenditor ex hæreditate. §. j.

14 ff. de hær. uend. † quæro, quid in eo, qui rẽ poterat auocare à primo possessore per Publicianam, * utrùm re perempta posit petere pretium? Dubito, ideò cogitabitis.

* Pecunia. Hanc quæst. in partẽ utranq; disputaui, lib. ij. Quæst. c. xviij. l. Con B.

* Pretium. Not. ea quæ scrip. sit Bar. §. de his quæ ut, met. ue. causa. l. j. l. Con. B

* Publicianam. Quæ datur bo. fi. possessori, aduersus detentatorem rei suæ, per quam hic bo. fi. poss. fingitur, usu cepisse, quod tamen non usu ceperat, ut eandem rem à malæ fid. poss. uendicare posit: §. sed istæ quidem. Inst. de act. I. Con. B.

ADDITIO.

a Ratum habere. Et q, pbsit ratificare, ne ius suum perdat, Bal. l. uendicatione. C. pro emp. all. l. sicut. §. uenditionis quibus mod. pign. uel hyp. sol. Vide quæ dixi post Bar. l. si pupil. §. sed si ego. de neg. gest.

b Habere actionem neg. gest. Adde Imo. qui uidetur tenere contra Bar. hic, & in d l si cùm seruum. si cert. pet. hoc tenet ipse in l. si fundum per fideicom de le. j. in prin. & Bal hic. & ibi tu uide quod not. in l. quãuis. si cert. pet. & not. Bal. in l. j. j. de re. ecc. non alie. & etiam an ista lex habeat locũ, quando uenditor habet hæreditatem tit. oneroso.

c P. P A V. P. Loco rei. de materia, & quid de hypothecaria, uide in l. si rẽ & pretium, & quod ibi scripsi. ff. de pet. hær.

d Pecunia mea. Quid si de mea pecunia emisti, an possim ratificare, & repetere rem, uide j. eo. l si ut proponis per Bal. hic, & per Ray. j. eo. l. si in area. & Bal. l. pe. j. de seru. pig. dato manu. ubi quid de pecunia usuraria.

e Alieno nomine. Quid si aliquis uendidit rem meam, uide quæ scripsi in l. j. §. nunciatio. de no. oper. nunc.

LEX IIII.

ADVERSVS. Ab eo, qui emit à malæ fidei possessore, potest res uẽdicari, nisi præscripserit. * hoc dicit.

* Præscripserit. Sed quãto tempore præscribere posit, not. auth. malæ fidei. j. de præsc. long. temp. I. Concen. B.

LEX V.

1 *Malæ fidei possessor an teneatur ad fructus, quos ipse percipere potuit, uel quos petitor percepisset.*

a DOMVM. Malæfidei possessor tenetur de fructibus [a] perceptis, & percipiendis, & expensas necessarias officio iudicis recuperat, utiles detrahit. h. d. Ad primũ, dicitur hic, quòd tenetur malæfidei possessor de fructibus, quos perce-

1 pit, uel ꝓcipere potuit ipse malæfidei possessor. Cõt. † ꝙ imò tenetur de his quos percipere poterat ipse petitor, ut l. si nauis. in fin. ff. eo. not. in l. ex diuerso, in glo. mag. Glo. nec ibi, nec alibi, me sciente signat, neq; soluit istud contrariũ. Pet. dicit ꝙ debet distingui. Nam malæfidei possessor ante morã tenetur de fructibus perceptis, & quos percipere poterat ipse, post morã tenet de his, quos percipere ipse poterat petitor. Istud non placet mihi, nam ille, qui iniuria occupauit, ut hic dicit, semper est in mora, ut uidistis §. quod me. cau. l. j. Præterea, contra hanc distinctionem uidet text. §. tit. j. l. j. in fin. Nec possumus distinguere, aliud in domo, aliud in alijs

b rebus, [b] quia hoc esset contra tex. in l. apud Iulianũ. §. j. ff. de leg. j. Dico ergo breuiter, ꝙ si aliquis uult se referre ad illud quod percipi posset singulariter, debet referri ad personam

c petitoris, [c] ut d.l. si nauis. in fin. Si enim persona [d] possesso-

d ris potuisset plùs percipere propter singularitatẽ suæ personæ, tunc ad istud non tenetur restituendum, quia illud percepisset ex sua negotiatione magis q̃ ex re possessa. ut l. iij §. j. ff. ad l. Fal. Sed si aliquis uult se referre ad illud, quod percipi cõmuniter potuisset, tunc siue per petitorẽ, siue quantum percipi potuisset per possessorem, idẽ est dicere, quia te refer res ad illud quod cõmuniter & communi estimatione potest percipi. ar. ad hoc quod not. l. ij. j. de rei. uend. Vltimò est uidendũ, quo iure consequantur expensæ factę in re. Gl. ponunt in l. in fundo, ff, eo. dic ut ibi.

ADDITIO.

a P. P A V. P. De fructib. Vide quæ scripsi in l. ex diuerso. circa fi. ff. de rei uendica. Vide Aret. l. cùm seruus. §. j. ff. de legat. j.

b Aliud in alijs rebus. Et in materia istarum oppositionum uide Castr. cons. xvij. In Christi nomine. in causa quæ uertitur.

c Personam petitoris. Vide Bar. in repet. l. fructus. ff eo. & l. ij. de fru. & lit. expen. & l. apud Iulia. § fundus. de leg j. & ibi uidetur uoluisse idem, licet sua distinctio sit maxima restrictio ad hanc l. secundũ Imo. ibi. uide Bal. hic & Ang. in d. l. fructus. Cy. cont. Bar. l. incertum. in j. quæst. j eo. & uide Bar. l. & ex diuerso. in princ ff de rei uend. per Ang. in l. fructus. la j. & contra. l si nauis. eo. tit. uide Bal. d. l ij. de fruct. & lit. expen. hanc l. limita non habere locum in dote. l. si cùm dotem. §. fin. sol. mat. Vel dic hanc l. non procedere in iudicijs uniuersalibus: l. Imperator. §. fin. cùm l. seq. & quod ibi Bar. de leg. ij. ibidem & magis communis opin. uidetur esse cum Bar. hic cum quo concor. Gul. de Cu. & Bal. hic & Imol. Ray. & Cast. in d. l. fructus, quam opin. tamen limita primò ut procedat in illo possessore, qui nullam habet iustam causam à domino inducente, secus si causam haberet, ut est creditor habens fundum pignoratum à domino, quia domino tenebitur de fructibus, quos ipse debitor percipere potuisset. Tex. est menti tenendus, in l. ij. C. de pig. act. quod repugnat not. Bal. Secundò limita procedere in uero malæfidei possessore, secus in ficto, cuius malafides inducta esset fictè post litem contest. contra eum factam. Nam talis tenetur tantùm de fructibus, quos ipse reus percipere potuisset: tex. est non uiolando literam, C. de fru. & lit. expen. l. ij. secundum Bar. ibi, licet gl. ibi aliter intelligat.

d POMA. Si enim persona. Vide Alex. ubi appellat istam communem, in l. apud Iulia. in prin. ff. de leg. j. & Rom. cons. cclv. & Are. cons. xlvij.

LEX VI.

* Mea. Not. Bar. §. l. iij. nu. ix. et ea quæ ibi annot. & j. l. si ut proponis. I. Concen. B.

SI EX EA. Res empta ex pecunia mea non est mea, * & ideò à me uendicari nõ potest. h. d. Cont. hoc opp. j. eo. l. si ut proponis. Sol. ut ibi, &c.

LEX VII.

a PARTVM. Eius est partus, cuius est mater [a]. h. d. Et hoc est uerum quo ad dominium, secus quo ad hono

nores, & munera, * ut l. nullus. j. de dec.

* Munera. Amplius dic, quòd uulgo tantùm quæsiti, & ij quorum pater seruus est, matris statũ sequuntur: l. & seruorum: l. cùm legitimæ ff de sta. ho. Et sic quod Imper. hic, ait, partum ancillæ, matris sequi conditionem, nec patris statum sequi: intelligas, si pater seruus esset, ancillã uerò liberã fuisse, uel eo tẽpore quo nascitur, uel tempore conceptionis: d. l. & seruorum. §. sufficit. I. Con. B.

ADDITIO.

a Est mater. Probatur in l. fi. §. idem respondit, mulierem. ad municipales.

LEX VIII.

1 *Res empta ex pecunia priuilegiatorum potest ab his uendicari.*

a SI VT PROPONIS. Res empta ex pecunia militis, potest speciali fauore [a] militiæ uendicari, potest etiam agi actione neg. gest. uel mandati, si intercesserit, h. d. Opp. de l. si ex ea pecunia. §. eo. Dixit gl. hic est speciale in milite, sicut in minore, & in ecclesia, & in uxore & uiro. Dicit gl. quã ui-

1 de & no. Certè † in milite, hoc est uerum simpliciter, quia

2 res empta ex pecunia sua potest uẽdicari ab eo. In minore †

b non est uerum simpliciter, [b] sed est distinguendum, an fue-

c rit empta res à tutore, [c] uel curatore, & procedit gl. aut fuit empta ab extraneo, & tunc demum in subsidium potest res uendicari Probatur in l. filiæ. ff. de sol. & ibi tangitur per gl.

3 clarius per Iac. de Aret in l. ij. qñ ex fac. tut. † Item eodẽ mo-

d do intelligo, quod dicit de ecclesia [d] ad similitudinẽ minoris. arg. l. orphanotrophos. in prin. de episc. & cle. Illud uerò

4 † quod dicitur in uxore, & uiro non est uerum [e] simpliciter, sed demum in subsidium. Ita loquitur l. ex pecunia. j. de iur. dot.

ADDITIO.

a Speciali fauore. Et uide gl. in l. uxor marito. de do. int. uir. & ux. in gl. j. & gl. fin. & ibi Bar. & Bal. l. si patruus. j. com utriusq; iud.

b P. P A V. P. Simpliciter. Vide Rom. cons cccxxiij. ad fi. Paul. cõs. ccclxxv. Quòd autem idem sit in ecclesia, uide Bar b. in c. inquirendũ. de pecu. cler. ubi ponit incidenter de alijs.

c A tutore. Et adde ꝙ hoc priuilegium habet etiam pecunia data filio in peculium, quia est uniuersale, secundum Bal. l. filium. j. famil. ercisc. & adde Bal. l. j. si quis alteri uel sibi, & c. d. l. pe. j. de seruo. pig. dato.

d De ecclesia. Vide omnino Bar. in l. si urbana. in fi. de cond. indeb. secus si res fuerit empta de pecunia mutuata per ecclesiam, secundum Bal. l. fi. C. de fideicommis.

e Nõ est uerum. Vide not. gl. in l. si filij tui in fi. prin. gl. j. de dona. inter uir. & ux. Et ad Bar. hic, adde tu Iac. Aluaro. in c. j. §. & quia uidimus. de his qui feud. dare poss. qui idem tenet ar. l. Proculus. ff. de iur. dot.

LEX IX.

1 *Vxor quando possit uendicare rem dotalem.*

a DOCE ANCILLAM. Vxor non potest uendicare rem dotalem. [a] h. d. Opp. de iure dot. l. ubi. Sol. Hoc est uerum, nisi marito uergente ad inopiam, ut l. contraria. Alij dicunt, ꝙ ibi agitur hypothecaria, nõ autem in rem *. [b] ita loquitur

b hic, & ista est etiam satis bona. Item ex hac l.

2 not. casum, † ꝙ maritus est dominus rei dotalis, de quo uidistis plenè in l. in rebus. j. de iure dot. &c.

* Rem. Sed cùm hypothecaria sit realis: l. pignoris. j. de pig. Nescio quorsum hæc Bar. subdistinctio tendat, tametsi eam bonam esse asserat. I. Con. B.

ADDITIO.

a Dotalem. Vide Bar. & Bal. l. j. j. de ser. pig. da manu.

b In rem. Vide Bar. l. si constante. in j. q. iiij. q. prin. hic alleg.

LEX X.

a CVM SVPER. [a] Dominiũ potest ꝓbari per testes, uel instrumenta, uel alijs probationibus. h. d.

ADDITIO.

a *Cùm super. Vide.Cast.consi.ccclxij.*

LEX XI.

SI QVIS SCIENS. Quicquid plantatur, seritur, uel ædificatur, omne solo cedit, radices si tamen egit,* &c.

* *Egit.l.idem.§.de arbore: ff. de rei uendica.§. si Tit. uers.ex diuers.Inst.de rer.di.* I.Concen.B.

LEX XII.

1 *Dominium rei uenditæ, quando transfertur per traditionem.*
2 *Fides de pretio quando dicatur haberi.*

IN CIVILE. In contractibus nominatis non est locus condictioni ob causam contra eum, qui contractum ex parte sua nõ implet, sed ad ea quæ in contractum deueniunt, est agendũ. h d. hęc bona lex. Op. † rei uenditæ nõ trãsfertur dominiũ per traditionem, nisi pretio soluto, ut l. quod uendidi. ff. de cont. emp. instit. de re diui. §. uenditę. Sol. Intelige, hic fuit habita fides de pretio, ut d. §. uenditæ. Qualiter
2 † aũt dicatur haberi fides de pretio, tangit per gl. in l. pro-
3 cur. in fi. ff. de tribu. & d. §. uenditæ. † Item an per procurato
a rem posit haberi fides de pretio, tangit Cy. [a] hic ego plenè dixi in l. à diuo Pio. §. sed si emptor. ff. de re iudi. ut gl. tangit, & in l. si procurator. de iur. fisc.

ADDITIO.

a *Tangit Cy. uide Ang. cons. xliij.*

LEX XIII.

a ORDINARII. [a] Ista lex tractat materiam l. incerti. ī. de interdi. ut ibi dixi, & glo. ponit, b. d. Possessorium retinendæ debet prius examinari, deinde ad petitorium peruenirí.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Ordinarij. de ista materia præparatorij uide Dec. in rub. ext. de iud. Vide omnino an ille, qui est iudex præparatorij, debeat esse iudex præparati, Cur. & Moder. in rub. C. de eden. Ias. & Alex. l. quoties. C. de iud. ubi limitat dictũ Bal. quod refert in d. rub. de eden. Adde etiam in materia Cast. cons. lxxj. inci. uisis & consideratis. Vide quod dicit Rom. sing. cliij. inci. Floren. uide Alex. cons. ccccxxx. Vide tex. loquentem de dote in c. de prudentia. de don. inter uirum & ux. Item adde circa materiam præparatorij, quòd quicquid omittatur circa materiam præparatorij, non habet uitiare suum iudicium. Vide Alex. cons. xxxvij. uol. ij. Et adde etiam q̃ ea, quæ præcedũt litis contest. dicuntur præludia et præparatoria iudicij, Bal. in l. j. §. similiq; modo. C. de lat. liber. toll. Cur. in rub. C. de eden. ideò talia præparatoria præcedentia litis conte. non dicuntur propriè de actis. Bal. ubi ī. & in auth. clericus. C. de episc. & cleri. Item illud quod dicitur, quando iudex præparatorij puta habilitati à iuramento, sit iudex præparati, limita ut per Cast. sequitur Bolog. in add. ad cons. xlviij. Ioan. de Ana. Ias. l. quoties. in ij. not. C. de iud. Fel. c. j in iij. char. in vj. fallen. ext. de iureiu. & in c. ij. ext. de spon. Alex. cons. lxiij. in iij. uol. Sequitur Ias. l. nam. § si minor. ff. de iureiur. Fel. in c. cùm sit generale. de foro competen. In cont. uide Deci. in rub. ext. de re iud.*

LEX XIIII.

a
VM A MATRE. [a] Pro ea parte, qua quis
b succedit defuncto, pro ea ipsius repręsentat
c personam, & eatenus contra eius factum ue-
nire non potest. [b] h. d. hæc bona l. Gl. quærit hic [c] quid in patre alienãte rem filij? Respon. Aut filius fuit hæres patris, & idem quòd in matre, aut filius nõ erat hæres patris, tũc sine dubio potest uendicare, ut l. j. ī. de. bo. mater*. Quæro, quid si filius fuit tantùm institutus in bonorum subsidio? Gl. hic tangit plenius, & melius dicit de iure delib. l. sancimus. §. in computatione. ubi gl. uidet dicere cont. & dic ut ibi dixi, &c.

* *Mater. Ad quæst. propositã, quatenus actiones successione confundantur, not.* Bar. l. j. ī. de filiofa. I.Con.B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Cùm à matre. Vide Sozi. in l. frater à fratre. in xij. no. ff. de cond. indeb. eundẽ in l. iij. §. fi. ff. de uer. ob. Quomodo autem teneatur hęres implere totum factum defuncti, uide Bar. l. Lucius. ff. sol. mat. Et ibi Alex. ad reg. huius l. q̃, hæres non poßit uenire contra factum defuncti, limita & declara ut per Aret. cons. cxxij. in j. dubio. Cùm à matre. Vide super hac lege Rom. cons. xvij. In Christi nomine. & cum hac lege concordat l. unum ex familia. §. sed si uiso. de le. ij.*

b *Venire non potest. Qualiter ista lex sit intelligenda, uide gl. & Bal. in §. Lucius. so. ma. & no. Bar. l. cùm mulier. sol. mat. & l. ij. ī. si quid in frau. credi.*

c POMA. *Gl. quærit hic. Vide Alex. cons. iij. uol. iij. & cons. x. & xviij. in ij. dubio, uol. v. ubi loquitur in patre alienãte feudũ in casu præmisso, &c. & xxj. ubi declarat. uol. v. in uer. & per prædicta. et Fel. rub. de spon. col. fi. & Aluar. in tit. si de feudo sit controuer. §. si facta. & Alex. cõs. cxxxix. uol. v. uide etiam exemplum per Alex. cons. xxix. uol. v. Cast. cons. ccxlvij. Fulg. cons. lxvij. & Rom. cons. xviij. Cuma. cons. xxxiij. tex. & ibi Ias. in prim. in au. unde & si parens. C. de inof. test. & uide Oldr. cons. xciij. & Aret. cxxiij. & Alex. lxxxvij. uol. iij. & xxvj. uol. v.*

LEX XV.

a QVOTIES. [a] Ille est potior in dominio, cui prius res traditur, licet alius in titulo præuenerit,* hoc intendit ista lex breuiter.

* *Præuenerit. Intellige & l. & dx. Bar. quando alienatio non habet uim traditionis. Puta, si duabus ecclesijs, uel ciuitatibus eadem res distracta sit, non illa potior erit, cui tradita est, sed cui primò distracta, quia statim ipso iure citra traditionem dominium sibi acquisitum est: Bar. l. fi. nu. xxiiij. ī. de sac. sanc. eccles.* I.Con.B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Quoties. Ista lex non uidetur procedere in contractu facto à principe, quia si primo uni concedat, & q̃ transeat in ipsum dominium, si alij posteà concedat uel donet, secundus erit potior, etiam si primo fuisset tradita, sed debet prius agere contra principem, iuxta l. bene à Zenone. C. de quadr. præsc. uide Con. cons. clxj. inci. Ducissa Mediolani, circa finem. Et ratio esse uidetur, quia etiam si uenderet princeps rem in totum alienã, et ab alio possessam, ille qui secundo loco habet titulum, & ab eo uidetur esse tutus, & debet prius agere contra fiscum, d. l. bene à Zenone. De pena autem alienantis duobus, uide Bar & quod ibi habes, in l. si duob. ff. de fal. Item quid si quis primo donauit, quæ aonatio sit nulla, quis præferatur, & quædam alia, uide per Con. cons. clxxiij. incip. Saluarinus. Item ista legem repetit Ias. & Cur. quos uide. Item limita istam reg. non procedere in uasallo uendente rem suam duobus, uide Cæpo. cautela cxliij. Quid autem si quis uendat rem incertam, uel pro indiuiso, uel ad mensuram, & nõdum sit mensurata, & appositum sit constitutum, an primus præferatur secundo, uide omnino Bar. cons. xlvij. Item q̃ ista lex non procedat in feudis, uide Ro. cons. vij. Item q̃ procedat ista lex non solùm si uendens à principio sit dominus, sed etiam si posteà superueniat dominium, uide Ro. cõs. cclxx. Item q̃ procedat ista lex etiam si primus contractus sit firmatus iuramento, uide Cast. cons. lvj. & moder. hic. An autem uenditor, cui res nõdum est tradita, poßit se opponere pro interesse suo, ne alius mittatur in possessionem eius rei, uide Bal. c. j. in prin. quid sit inuest. Quid autem si uasallus primo uendidit cum consensu domini, posteà uendat secundo etiã cum consensu domini, uide Bal. c. si facta. si de feu. fuer. controu. Quid autem si procurator alicuius uendidisset, & constituisset se dominum possidere nomine emptoris, posteà dominus uendidisset & tradidisset, uide Ang. cons. dxlj. Sempronius olim Caij, & seq. ubi singulariter loquitur. Quid autem econtrà si fuit facta uenditio procuratori alicuius, & dominus uendens constituisset uersus procuratorem se tenere & poßidere nomine eius, uide Ang. cons. c. quædam mulier. Moder. hic. Quid autem si non constet cui prius fuerit res tradita, uide Rom. sing. ccclxxxij. incip. l. quoties. cum fi. Mod. hic quia ille qui probat se prius soluisse pretium, præsumitur quòd sibi fuerit primo tradita. Item in quantum Moder. hic limitant non procedere in personis ecclesiasticis uendentib. rem duobus, uide etiam Rom. cons. lxx. Ias. in l. fi. C. de sac. eccl. ubi quædam alia ponit in materia. Item an procedat in locatione, ponit hic Ias. in xiij. limit. Sed contrarium consuluit Alex. ut addidi ad eum cons. cxxij. in v. uol. Item q̃ ille qui primò habuit titulum, præsumitur prius habuisse traditionem, uide Alex. cons. xcij. uo. v.*

Quoties. *Adde quod dixit Hostien. post Inn. in c. continebatur. & his quæ fiunt à prælat sine consen. cap. per illum tex. q̃ ista lex nunc non habet locum in personis ecclesiasticis uendentibus, quia tunc semper erit potior primus emptor, licet secundo res fuerit tradita, & non primo, quia tales personæ non deberent adhibere fraudem in suis contractibus. c. per tuas. de do. sed laici se quasi naturaliter adinuicem decipiunt. l. in causæ. la ij. de minor. Item quia consensus spiritualis est fortior quàm carnalis, ideò difficilius rumpitur. c. ij. de transla. præla. sed Abb. Sicu. in d. c. continebatur, refert q̃ istud singulare dictum cõmuniter non tenetur à modernioribus, quia ista lex non reperitur correcta per canones, non debet corrigi per glo. magis, sed refert Abb. singulariter posse illud dictum subdistingui, in concesione rerum spiritualium, in quibus ex sola concesione transfertur ius in re: c. si tibi. de præb. in vj. facit c. fin. de sponsa. duo. & quod not. cõmuniter in c. inter cætera. de præb. Item secundum eum posset saluari, quando ecclesia uendit ecclesiæ, ut ex sola conuentione sit translatum dominium in ecclesiam, arg. l. fin. C. de sac. sanct. eccle. illa tamen lex non loquitur, quando ecclesia contraxit cum ecclesia, & uidetur disputandum esse an priuilegium illius constitutionis competat ecclesiæ contra ecclesiam. Et satis æquum esset tenere quòd sic, & faciunt not. per Bar. in auth. quas actiones. C. de sac sanct. eccle. ubi disputat, an priuilegium, &c. Ad de quæ dixi post Bart. in l. siue autem. §. j. de publ. & d. opin. Hosti. & Inn. sequitur Lud. Rom. in auth. similiter. ad fin. l. fal. in xxij. fallen. arg. c. cùm autem. de iure pa. Et in hac materia quis sit potior, etiam si interuenit iuramentum, & quid si uni uendidi, alteri promisi uendere, Inno. in c. cùm continãt. de iureiur. & illud dictum Hosti. l. c. continebatur, tenent scribentes in cle. cum illusio. de renun. ut habeo relatum per moder. c. suam de pœ. ADDE quòd dictũ Inn. sequitur Ro. cons. ccxcvij. ubi illud extendit ad principem.*

LEX XVI.

SI IN AREA. Quod in cõmuni ædificatur, cõmune efficitur, sed ædificanti bona fide, expensæ debent restitui.*

* *Restitui l. idẽq;. ff. de act. emp. l. si precium. ī. de procur. §. certè. Inst. de rer. diuis.* I.Con.B.

LEX XVII.

1 *Protestatio ementi rem meam quõ fiat.*
2 *Denunciatio, quòd constituat quem in mala fide. nu. 4. & nu. 5.*
3 *Malæfidei possessor constitutus per denunciationem, quòd teneatur tantũ de perceptis.*

SI FVNDVM. Denunciatio facta à dño ne quis emat emptorẽ, cõstituit malæfidei possessorẽ. No. hanc l. de uirtute huius denũciationis, quæ cõstituit emptorẽ
1 malęfidei. † Itẽ pondero uerba huius legis ualde in materia
protestationis, q̃ nõ sufficit si protestet q̃ nõ emat, sed debet
dicere, qa est mea, ut hic patet in tex. Ex hac lege habes duo.
2 † Primò q̃ denũciatio cõstituit aliquẽ malęfidei possessorẽ.
3 Secũdò † q̃ iste malæfidei possessor teneat tantũ de fructib.
a perceptis [a], quasi dicat, nõ de percipiẽdis. Et sic tit. plus ex-
b cusat à percipiẽdis. [b] Et ita tenet gl. licet docto. † Vltramont.
4 dicant cont. primũ passum, utrũ denunciatio cõstituat quẽ
in mora. Cy. hic dicit, & ponit uerba Dy. quæ sunt in l j & l.
iij. ff. quod fal. tut. auth. Et dic ut hic plenè per eum. Ego po-
5 nam in meo tractatu de protestatione. Item not. † q̃ denunciatio cõstituit quem malæfidei ante contractum, posteà uerò non, not. per glo. in l. pe. ff. de usuc. pro empt.

ADDITIO.

a *De fructibus perceptis. Et ità etiam tenet Cast. in cons. clvij. In Christi nomine. allegat hunc tex iuncta gl.*

b P. PAV. P. *Percipiẽdis. In re minoris uide Ro. sing. ccccl. incip. tu habes. cũ sing. cxxxvj. & in pupillo uide Rom. cons. ccctliij. ad fi.*

LEX XIX.

INDICIA. Dominium potest probari instrumentis, & alijs indicijs. h. d.

LEX XX.

NON SERVVM. Contra dominum institui debet actio pro rebus, quas detinet seruus, non contra seruum. h. d.

LEX XXI.

A POSSIDENTIBVS. In actione in rem, contra non restituentem iuratur in litem.

LEX XXII.

a
CERTVM EST. [a] Ista lex non posset esse magis breuis, quàm est, & est magis repetibilis in materia fructuũ, quàm aliqua alia. Materiam istam ponit gl. in l. & ex diuerso. ff. eo. Doc. recitãt eam hic, ideò non recitaui.

ADDITIO.

a *Certum est. Vide Bar. in l. ex diuerso. ff. eo. & hanc legem secundo dicto limitauit Bar. in l. in insulam. §. fructus. ff. sol. mat. quam limitationẽ reprehendunt ibi Raph. & Cast. Sed in uno casu saluat ibi Alex. & uide ad hanc l. aliqua per Bar. in l. iij. §. ex contrario. de acq. poß. & hanc legem limita in iudicio singulari, quòd fructus percepti, & cõsumpti à bonæ fidei possessore ueniunt restituendi, secus in iudicio uniuersali: l. non est ambiguũ. & ibi Cy. & Bal. fa. ercis.*

LEX XXIII.

SI MANCIPIVM. Qui repetit rem suam, non tenetur ad restituendum pretium* ab alio perceptum.

* *Pretium. Not. Bar. ī. l. j. nu. j. hoc titul. & ea quæ ibi scripsi.* I.Conc.B.

LEX XXIIII.

NVLLO IVSTO. Qui titulum iustum non habet, longo tempore non præscribit.

LEX XXV.

SOLENNIBVS. Per solutionem pensionis nõ consequitur quis dominium.

LEX XXVI.

a MORE LITIS. [a] Præscriptio longi temporis post litem contestatam non currit*. Not. & tene menti hanc l. de qua facio & do
ceo practicam in l. Celsus. ff. de usuc. Tu scis
q̃ articuli producuntur post litem contesta-
tam, & testes etiam examinantur. Facias q̃
articulus tuus cõcludat q̃ tu possedisti decẽ
annis & ultra ante lit. contest. Nam si proba
retur possessio x. annorũ post lit. contestat. nihil probares.
Et ad hoc no. hanc l. quæ melius dicit q̃ aliqua de mundo.

* *Currit. l. ut perfectius. ī. de an. excep. Bartol. l. j. nu. viij. ī. de iud.* I.Con.B.

ADDITIO.

a POMA. *More litis. Dic quòd imò hodie de æquitate canonica post solam citationem, uide ad istam l. Franc. de Crema, notabili cj.*

LEX XXVII.

SERVVM. Ex solo tit. sine possessione
* non quæritur dominiũ.

* *Possęßione. hoc est, sine rei traditione, nõ acquiritur dominium: l. traditionibus. ī. de pact.* I.Con.B.

LEX XXVIII.

1 *Opponi potest de iure tertij, quando est exclusiuũ iuris agentis.*

a
RES ALIENAS. [a] Nisi actor suam intentionem probet, reus possidens, licet etiam iniustè, absoluitur. hoc dicit. Ex hoc habes, † quòd hoc casu licet opponere de iure

tertij* hoc modo, tu uendicas rem, quã ego posideo, ego possum dicere, nõ est tua, sed cuiusdã tertij.

* Tertij. Hoc ex l. b [b] Ratio est, quia ius tertij [c] est exclusiuũ iuris non colligitur, c agentis. Vidistis in l. cũ seruũ. j. de ser. fugit. sed potius oppo
situm, ex rub. j. cum l. j. Res inter alios act. quòd etiam idem Bar. sequitus est: l. si quis num. iij. j. loca. I. Con. B.

ADDITIO.

a Res alienas. Sing. est hæc l. secundũ Bal. l. ij. j. qui nõ obst. longo temp. præscrip. uer. not. de iur. tertij potest opponi, per Bar. in l. ij. de excep. rei iud. POMA. Limita istam l. si ut per Alex. l. si ab hostibus. §. si alienã. in prin. ff. sol. mat. Alex. con. j. uol. v.
P. PAV. P. Res alienas. Quòd in dubio sit iudicandum pro possessore, uide Bar. in repet rub. qui admit.

b P. PAV. P. Cuiusdam tertij. Ista tamen excep. non admittitur contra agentem remedio retinendæ possessionis, uide Are. l. si de eo. §. si prope. ff. de acq. hær. imò non admittitur talis exceptio contra agentem petitorio, quando est tale in quo possit actor fundare super dominio sufficit probare possessionẽ, ut est in agente petitiõe hæreditatis. Super quo uide qd'not. Io. de Imol. l. si duo patroni. in prin. ff. de Treb. post Bar. ibi. et ibi etiã uide Alex. & Ang. in l. item uidendũ. §. nunc uideamus. ff. pet. hær. ubi etiã habes ad Bar. facit q, dicit Bar. l. si quis cõductionis. j. loc. agẽti actione personali ex cõtractu locationis uel simili nõ põt opponi exceptio dominij alterius.

c Ius tertij. Tu adde Bar. l. si alienando. sol. mat.

De usufructu & habitatione, & ministerio seruorum. Tit. XXXIII.

1 Usufructuarius quomodo dicatur dominus.
2 Usufructuario datur realis actio, ut confessoria & negatoria.
4 Ministerium seruorum, est seruitus personalis.

Rubr. nostra continuatur secundũ glo. nostram sic, Dictum est ſ. de dominio rerum corporaliũ, sequitur uidere de dominio rerum incorporalium, ut usufructus usus, &c. Ista cõtinuatio uidetur posse impugnari, & uidetur q hic sit oppositio in obiecto. Nam usufructus est ius utendi fruendi alienis rebus, ut ff. eo. tit. l. j. Sed gl secundũ istam continuationem uidetur concludere q usufructuarius sit dominus,
a [a] quare malè. Potes † saluare glo. secundum Gul. de Cug. &
1 dicere q usufructuarius habito respectu ad ius, quod habet in re, potest dici dominus ipsius, arg. l. in uenditione. ff.
2 de bon. aut. iud. pos. in prin. † Nam & usufructuario datur realis actio, ut confessoria, & negatoria, quæ domino dantur, ut l. ij. in prin. ff. si seru. uend. & quod ibi not. & in l. uti frui. §. j. ff. si usufruct. pe. Ad euidentiam totius materiæ, debetis scire q seruitutes quædam sunt reales, de quibus habetis j. tit. prox. Quædã sunt personales, † & istæ sunt quatuor, secundum Dy. scilicet ususfructus, de quo principaliter tractat tit. noster, & cuius naturæ sit, habetis in l. usufructu legato. in princ. ff. eo. tit. Est & usus, & cuius naturæ sit,
3 habetis in l. plenum. in prin. ff. de usu & hab.
* Habitatio. Sed non animaduertit Bar. inter usumfructũ et habitationem iure nouissimo nullam differentiã esse: l. cũ antiquitas. j. hoc tit. Tamersi Imper. in §. fin. Instit. eod. secus statuerit. I. Conc. B.

Et est habitatio *, & cuius naturæ sit, habetis in l. pe. §. licet tam augustus. ff. de usu & hab. Et est ministeriũ seruorum, de quo fit mentio in rub. nostra, & cuius naturæ sit, habetis in l. ij. de ope. ser. & in l. ij. de usufruc. leg. Ha
4 cet † quidam dixerint q ministeriũ seruorum sit seruitus realis, tamen tu dicas, secundum Dy. q seruitus personalis est. Nam morte serui extinguitur, secus in realibus, quæ sunt perpetuæ; & debentur à re rei, ut l. j. & quod ibi not. ff. de serui. tit. generali. & l. qui aliena. §. fi. ff. de neg gest. & ibi bonus tex. Et hanc opin. firmat Dy. in §. æquè. Instit. de act.

ADDITIO.

a Usufructuarius sit dominus. Vtrum usufructuarius dicatur dominus, facit quod not. Bar. in l. naturaliter. in prin. de acq. poss. & adde l. usufruct. & ibi Bar. & l. qui usumfructum. de uer. ob. Circa istum tit. quando legatur usufruct. omnium bonorũ, uide Lud. Ro. cons. ccciiij. & an medietas alterius ususfructus accrescat alteri legatario. And. Barb.

LEX I.

1 Testator non potest remittere cautionẽ introductam in fauorẽ hær. nu. vj.
3 Ususfructus quando cadat in rebus, quæ usu consumuntur.
8 Detractio Falcidiæ, quòd sit introducta fauore testatoris.
13 Ususfructus, si constituatur inter uiuos, an cautio tunc posset remitti.
16 Si emphyteuta qui cecidit à possessione rei emphyteuticæ, dicat rem ad se pertinere iure dominij, sustinetur libellus.
17 Si in libello dicitur rem pertinere ratione dominij, uel quasi, uidetur deductum dominium utile.
18 Dictũ testis impropriè loquẽtis, debet coadiuuari, ut nõ incidat in falsum.

I VSVSFRVCTVS. Cautionẽ quã usufr.
a præstare debet, testator remittere non potest, [a] per consequẽs usufruct. ante cautionẽ præstitã uti frui nõ põt. h. d. Not. j. q dixi in summario.
1 No. ij. † q testator cautionẽ, quę est introducta
2 in fauorẽ hær. remittere non põt. No. iij. † q testator nõ põt facere q ll. nõ habeant locũ in test. suo, ut hic, & l. nemo. ff. de le. j. Opp. dicit hic, si ususfr. omniũ bon. &c. tex. uidet cõclu
3 dere q in reb. † quæ usu cõsumunt, dicatur esse ususfr. Sed cont. de l. j. ij. & iij. ff. de usufr. ea. re. quæ usu cõsu. & de §. cõstituit. Inst. de usufr. Sol. nomẽ fructus, uel ususfr. hic appositũ sumit, ppriè quãtũ ad eas res, quę scilicet usu nõ cõsumunt, impropriè aũt sumit etiã habito respectu ad eas res, quę usu
4 cõsumunt, & hoc † cõtingit, ppter uoluntatẽ defuncti cõser-
5 uandã. Nã aliàs † uerbũ qñq, sumit propriè, & impropriè, ut l. ij. & qd' ibi not. de off. proc. & l. sed & si possessori. §. itẽ si iurauero. ff. de iureiur. Itẽ opp. dicit hic q testator nõ põtre
6 mittere istã cautionẽ. Cont. de l. scire. j. ut in pos. lega. Sol. † hic nõ põt remittere istã cautionẽ, tum qa est introducta in
7 fauorẽ hær. tum qa usufr. † inuitaret ad delinquendũ, cont. l. cõuenire. ff. de pac. do. cont. l. si unus. §. illud. ff. de pac. Sed cautio de qua fit mẽtio in l. cõtraria, est introducta in fauorẽ
b ipsius testatoris, & ideò eã remittere põst. [b] Sed cont. istã sol. posset instari in auth. sed cũ testator. j. ad l. Falc. quę sumit ex corpore, de hære. & Fal. §. si uerò expressim. ubi testator põt
8 ꝓhibere Falc. quæ est in fauorẽ hære. Sol. potestis † dicere q detractio Falc. sit fauor ipsius testantis, ad hoc ut nõ decederet sine hærede, qa decederet si hæres nõ haberet aliquòd cõmodũ, qa nõ adiret hær. Inst. ad leg. Falc. in prin. & sic q ipsorum testatorũ gratia. Itẽ opp. dicit hic, q etiã si testator ꝓhibuit cautionẽ exigi, qd' tñ præstari debet. Cõt. §. disponat. in auth. de nup. co. iiij. Hic aũt ueniũt cont. dispositionẽ ipsius
9 testatoris, quare malè. Sol. † Aut uolũtas testatoris est secundum leges, & tũc indistinctè seruanda est, ut in cõtrario. Aut est cõt. leges, uel qa fortè disponit uolẽs legẽ locũ nõ habere in test. & ista dispositio nõ est seruanda. Ita intelligat lex nostra. ar. l. nemo põt. de leg. j. Modò pro declaratione nostræ
10 legis quæro, † de qua cautione loquat lex nostra. Breuiter loquit de cautione de utendo fruẽdo, arbitrio boni uiri, habendo respectũ ad res quæ usu nõ consumunt. Itẽ loquit de alia cautione, uidelicet de tãta pecunia reddẽda, uel æstimatione rerũ, habẽdo respectũ ad res quę usu cõsumunt, ut l. ij. de usufr. earũ rer. quæ usu cõsumunt, & in §. cõstituit. Inst. eo. tit. Quæro, dicit hic q testator nõ põt remittere hãc cautio-
11 nem. Sed nunquid hæres † põt remittere hãc cautionẽ ipso iure. Primò uidet q nõ, per l. hæredẽ. ff. de reg. iu. Gl. nostra uidet determinare cõtrariũ, qa cũ ista cautio sit in fauorẽ hæredis, ipse hæres fauori suo renunciare põt, l. si quis in cõscribẽdo. de pac. & l. si qs in cõscribẽdo. de epi. & cle. Itẽ quæro,
12 nunqd † cautio sit de substãtia ususf. [c] Primò uidet q sic, p
c hãc legẽ, & per l. j. §. j. & §. habet. ff. ususf. quẽ ad. ca. In cõtrariũ uidet. l. si ususfr. §. illud. & §. planè. ususfr. quẽ ad. ca. Ad idẽ. l. hoc senatusconf. §. j. ff. de usufr. earũ rer. quæ usu cõsu. in qb. legib., pbat, q cõsistit ususfr. sine cautione. Hãc ultimã partẽ probat glo. in l. j. ff. eo. Iac. But. dicit duo uerba hic, Et sic aut quæris, nunquid ista cautio sit de substantia ususfr. habendo respectum ad eas res, quę usu non consumuntur, & dico q non est de substantia, nam in multis casibus ususfr. consistit sine ea, ut uidebitis no. in l. usufr. j. eo. tit. Si uerò habeamus respectũ ad eas res, quæ usu cõsumunt, tunc cautio ista uide-

uidetur esse de substantia. ut l. hoc senatus. §. j. ff. de usufr. earũ. quæ usu consu. secundũ eum. Item quæro, dicitur hic q testator in testamento non potest remittere hanc cautionẽ.
13 Sed pone † q cõstituo tibi usumfr. inter uiuos, quòd potest fieri, ut l. usufr. j. eo. tit. & §. constituitur. Inst. eo. tit. Nunquid possum remittere hanc cautionẽ? Primò uidetur quòd nõ, per l. usufr. in fin. j. eod. tit. In contrariũ determinat Gul. de Cu. hic, quia cùm in suum fauorẽ ista cautio sit introducta, fauori suo renunciare potest, ut d. l. si quis in conscribendo. Non obst. lex contraria, quia est uerum q non est differentia inter contractũ inter uiuos, & ultimas uoluntates, quantùm ad constitutionẽ usufr. tamen quantùm ad præstandum cautionem sic, per rationẽ suprà dictam. Ita dicit ipse. Multùm facit tamẽ contra hanc opin. una ratio, quã gl. assignat hic, & in l. scire. j. ut in pos. leg. quia dicit gl. hæc cautio est introducta, ut tollat occasio delinquendi ipsi usufructuario, & per cõsequens uidetur, q in cõtractu nõ possit remitti hæc cautio, quia ita inuitaret usufructuarius ad delinquendum remissa sibi cautione in cõtractu, sicut in ultima uoluntate ar. ad prædicta, l. cõuenire. ff. de pac. dota. & l. si unus. §. illud. ff. de pac. Vltimò hæc lex & similes ualẽt ad quæstio. secundũ Gul. de Cug. & ipse ponit in l. sed & si possessori. §. itẽ si iurauero. ff. de iureiu. Ecce uos uidetis hic, quòd nomẽ usufructus propriè ponitur, & impropriè, diuersis respe-
14 ctibus. Modò pone, † quidã agebat contra aliũ, dicebat se esse in possessione talium iuriũ, scitis q iura nõ possidentur, ut l. seruus. §. incorporales. de acq. rer. do. nunquid procedit iste libellus? Dicit ipse q, sic ar. istius tex. & arg. dicti §. itẽ si iurauero. quia licet propriè possessio nõ cadat in iuribus, tñ impropriè, sic & maximè cùm in initijs iudiciorũ si
15 uerbũ † dubiũ ab actore proferatur, interpretemur pro eo, l. si quis intentione, & quod ibi no. ff. de iud. Item ualet ad
d aliud, [d] pone emphyteuta † cadit à possessione, agit contra
16 possessorẽ, dicẽs rem ad se pertinere iure dominij, nunquid
e poterit defendi talis libellus? [e] Videtur q non, nam appellatione dominij simpliciter prolati, refertur ad directũ dominiũ, ut l. j. in fi. si ager uecti. uel emphyt pe Sed emphyteuta non habet directũ dominiũ, sed utile, ut ibi not. ergo, &c. In cõtrariũ determinat Gul. de Cug. per præallc. rationes, quia licet dominiũ propriè sumptũ intelligatur de directo, potest etiã intelligi de utili, quod habet ipse emphyteuta. arg. præalleg. iuriũ. Et ex hoc potestis concludere aliud, secundum opi. Gul. quia uidetis secundũ opi. suam, q uerbum dominij, in libello prolatũ, comprehendit etiam utile dominiũ.
17 Vnde ualet † ad libellum, qui quotidie formatur in rei uendicatione. Nam dicitur, Peto talem rem ad me pertinentẽ iure dominij, uel quasi, nunquid uidetur esse deductũ dominium utile? Certè sic, secundũ istam opi. Et hãc opi uidetur etiã firmare Dy. in l. & an eandẽ. §. actiones. de excep. rei iud. & eandẽ firmat Mar. l. si mater. §. eandem. eo. tit. Et sic si actor probabit præscriptionẽ x. uel xx. an. per quã quæritur utile dominiũ, ut no. in auth. nisi. C. de bo. mater. uidet q debeat
18 obtinere. Vltimò ualet ista lec. & similes, † q si testis loquat
f impropriè, q dictũ suum debeat coadiuuari. [f] Et est uerum
g secundũ Iac. [g] quantùm ad hoc ut non incidat in falsitatem, non autẽ ut probet, ut not. per eum in d. §. item si iurauero. Nam uerbum testis dubium, semper contra proferentẽ debet interpretari, ut in c. in præsentia. ext. de prob. &c.

ADDITIO.

a Non potest. Vide Alex. cons. lviij. in iij. uol. Et quemadmodum non potest remitti ista cautio, ita nec necessitas conficiendi inuentarium seu propalandi, & describendi bona in quibus est relictus ususfructus. Vide omnino multa quæ habes in Bertach. in uerb. uxor usufructuaria. Item quòd si usufructuarius utatur ante præstitam istam cautionem, postquã tamen fuit petita, non faciet fructus suos. Secus si non esset petita. Vide Castr. cons. cccxcij. ad fi. & cons. cxcj. in princ. Vide quæ habes ad Bar. in l. scire debetis, ut in poss. leg. Circa uerò cautionẽ in usufructu earum rerum, quæ usu consumuntur, & eius materiam uide ad Bart. in rub. ff. de usufruct. ea. rer. quæ usu consu. Et circa materiam huius cautionis, uide Barb. in c. fi de pig. an autem donans alicui bona sua retento usufructu, teneatur donatarius tanquam usufructuarius præstare istam cautionem, uide Soc. in l. omnes. ff. de excep. eo ipso q, est præstita cautio, uidetur hæres eam recipiens consentire, & datur licentia usufructuario accipiendi possessionem usufructus. uide Imol. l. si homo. ff. de usuca. Item an faciat fructus suos. si percipiat ante præstitam cautionẽ, uide Bar. l. uxori ff. de usuf. leg. & d. l. si homo. ff. de usuca. in l. edictali. §. his illud. C. de sec. nup. Et circa modum præstandi istam cautionẽ, uide etiam Ang. Are. in §. constituti. Inst. de usufr. ea. rer. quæ usu consu.

b Remittere potest. Vtrũ cautio possit remitti usufructuario per testatores, inter uiuos, uide j. prox. Dicit tamen hic Cy q, cautio pro alijs rebus quæ usu consumuntur, potest remitti. Sed Bal. hic dicit q, est contra istum text. qui loquitur in pecunia. & hanc etiam approbat Bal. in duobus locis hic. & pro opi. Cy. tenet Pet. de Anch. in c. fi. de pig. sed Imo. ibi cont. & Sal. hic etiam tenet cũ opin. Bar. uide Bal. auth. cui relictum. in uers. ergo. C. de indi. uidui. tollen.

c Substantia ususfructus. Et ad hoc quod not. Bal. in l. si tamen de usufru. est tex. optimus in l. pe. de usufru. ea. rer. quæ usu consu. & cum Bar. hic tenet Ant. de But. in c. fi. de pig. sed Imo. ibi dubitat, per l. hoc senatus. §. j. hic alleg. Sal. hoc tenet cum Bar.

d Ad aliud. Adde Bar. l. sed & si possessori. §. item si iurauerit. de iur.

e Talis libellus. An si in bello emphyteuta dicat rem ad se pertinere iure dominij, possit defendi talis libellus, adde Bart. in eo qui præscripsit. in l. minor. §. j. ff. de euict. uide quæ dixi post Bar. l. j. si ager uecti. hic alleg. & quod not. Inn. c. examinata. ad fi. de iud. & in c. in præsentia. ad fin. de prob. & quæ not. in d. l. si quis intentione. ad fin. de iud. & Bar. sequitur hic Bal. in l. proprietatis. de prob. Adde tamen q, appellatione proprietatis, semper intelligitur de directa. tex. in d. l. j. in fi. si ager uect. not. Bal. in l. cùm res. in fin. j. de prob. & Bal. in l. pe. si à non compe. iud. uide tu no. in l. si olet. j. loca.

f Coadiuuari. Not. qualiter debet iurare testis, de quo per Bar. in l. ij. ff. si cer. pet. & in l. si inter stipulantem. §. pro quo. ubi omnino uide Imol. de uer. obl. sed Bar. in rub. j. si ex fol. inst. tenet q, etiam testis impropriè loquens probat, in fine legis. uide Bal. l. Lucius. ff. de insti.

g POMA. Verùm secundum Iaco. uide etiã Alex. in l. diuortio. ff. sol. mat. & Fel. c. cùm tu. de test. & Imol. cons. cj.

LEX II.

VERBIS. Proprietarius non impedi-
tur obligare proprietatẽ, licet usufructus sit alienus*.

* Alienus. Vsufructuario quoque idẽ permissũ est: Bar. j. l. vj. I. Con. B.

LEX III.

2 Ususfructus quãdo finiatur morte proprietarij, & acquiratur. nu. iij. iiij.

I PATRI. Morte proprietarij non tollitur u-
sufructus, sed fructuarij sic *.
1 Not. † q usus fructus finit mor
te usufructuarij, siue usus fructus sit constitutus in ultima uolun-
2 tate, siue in cõtractu. † Secundò habetis no.
q morte proprietarij non extinguitur ususfructus. Modò cõtra istud ij not. op. de l. ij. j. de bo. ma. ubi uidetur q mortuo filio cõsolidetur cũ proprietate. Sed secundũ Pla. ibi est casus specialis. Istud est falsum, quia non apparet aliqua ratio specialitatis, quare solue, & melius, ut ibi no. quia nõ dicitur quòd obierit filius, sed pater, ideò nihil ad rhombũ. Item op. d. l pen. §. q si nepotes. j. de bo. mat. dicit glo. etiam ibi fallit. Tu uerò potes dicere secundum Pet. Cy. ibi & hic, q ibi est alia ratio finiendi usumfructũ, uidelicet consolida-
3 tio cum proprietate. † Itẽ op. de §. si uerò. in auth. de hær. ab intest. colla. ix. quare dicas duo uerba, Quando q filius decedit nõ relictis descendentibus uel collateralibus, sed patre tantũ, & tunc succedit tantùm pater, & ususfructus consolidatur cũ proprietate, ut in auth. defuncto, & in corpore unde sumitur. j. ad Tertu. Quando q filius decedit relictis descendentibus tantũ, & tunc illi succedunt, quia est potior cã descendentiũ, ut in § j. in auth. de hæt. ab intest. & in auth. in successiõe. de suis & legit. Quando q decedit relicto patre & relictis fratribus, & tũc pater succedit in uirilẽ cũ fratribus, & quantũ ad illam portionẽ uirilẽ ususfructus extinguitur,
4 & cũ proprietate cõsolidatur, quantũ † ad alias portiones, in qui-

* Sic. Ita intelligas l. si donationi. j. hoc ti. I. Cõ. B.

in quibus succedũt fratres, etiam ususfructus extinguitur, ut in §.consequẽs. auth.de hær.ab intest. Et quæ sit ratio, dic ut ibi, & est de casibus exceptuatis, in quib.pater non habet usumfructum in bonis aduentitijs filiorum, quos habetis not.in auth. idem q̃ C.de bo. quæ lib. & in corpore, ut lice. ma. & auiæ.§.fi. &c.

LEX IIII.

1 *Vsufructuarius tenetur cauere de utendo fruendo arbitrio boni uiri.*
4 *Quando ususfructus est relictus purè, & proprietas sub conditione, usufructuarius non cauet.*
5 *Si usufructuarius non potest cauere, an habeat usumfructum.*
7 *Vsufructuarius si non præstitit cautionem, & percepit fructus, an eos faciat suos.*

1 a 2 VSVFRVCTV. † Vsufructuariũ, siue ex testamento, siue ex cõtractu, oportet cauere [a] de utendo fruendo arbitrio boni uiri. Opp.dicit hic q̃ usufructuarius tenet cauere,&c.Cõt. † de l.j.§.si ad fiscum.ff. ut leg.no. ca.ubi, fiscus non cauet.Sol.casus specialis est in fisco. Item opp.de l.fin.§.sin
3 aũt.j. de bo. quæ lib. Sol. † Etiã est casus specialis in patre ut colligitur in d.§. sin aũt.nam nõ tenetur cauere, sicut & a-
b liàs nõ tenetur reddere rationẽ [b] administrationis, ut ibi, ni si dolosè gesserit, quia tunc tenetur reddere rationẽ administrationis, ut l. Imperator. & ibi no.ff. ad Trebel. Itẽ op.l. si
4 usufructuarius.§.planè. & §.illud.ff.usuf. quẽad.ca.Sol. † Ibi ususfructus erat relictus purè, proprietas ex die, & ita separabatur de proximo ususfructus cõsolidari cũ proprietate, & sic usufructuarius utebat quasi re propria, & ideò non cauet, & ista est ratio l.cõtrariæ. Pro declaratiõe l.nostræ, quæ-
5 rit gl. † Eccè, usufructuarius debet cauere, & dare fideiuss. de utendo, &c.arbitrio boni uiri. Pone q̃ non potest dare fi-
c deiussores, [c] nũquid gaudebit cõmodo [d] ususfructus? Qui-
d dam dixerũt q̃ nõ, imò res debet sequestrari ut l.litibus.de agric.& censi.li.xj.C.Illa opi.nõ uidet uera, nam regulariter sequestratio est prohibita nisi in casibus inter quos iste non enumerat:l. j.& quod ibi not. de prohib. sequest.& l.si fideiussor.§.fi.ff.qui satis. cog. Quare dixerunt alij, q̃ si ipse uelit promittere proprietario secundũ formã l. hac edictali.§.his illud.j.de secun. nupt.q̃ admittetur ad usumfructũ.Ista opinio reprobatur in gl.& meritò,nam ibi est speciale in matre cõuolante ad secũda uota, ut hic patet. Quare gl. nostra hic dicit, q̃ si non potest dare fideiussores, q̃ ipse non gaudebit cõmodo ususfructus, ut l. uxori ususfructus. ff. de usuf.leg. Sed cõtra istam sol. gl. posset instari de §. impossilis. Inst.de her.inst.Sol.dicit gl.ibi loquit de impossibilitate naturę, uel de iure, hic in quæstiõe nostra de impossibi-
* Facti.Impossibilitas naturæ est, ueluti, si Hipocentaurum dederis: §. j. Inst. de inut. stip. Iuris uerò, puta, si uxorem tuam in uxorem duxeris:l. si stipuler. §. j. de uerb.ob. Facti aũt, ut, si secundã Lutetiam ædificaueris: l. j. §. si id quod. ff. de act. & ob.I.Cõ.B.
6 litate facti.* Vel melius secundũ Ia. † impossibilitas excusat aliquẽ, ut in cõtrario, sed difficultas prestationis nõ excusat, ut l.cõtinuus. §.illud. de uer.obl.& ita intelligit quæstio nostra. Sed ulterius, cõtra determinationẽ glo. posset instari de l.cũ non facilè.ff. si cui plus, q̃ per l.Fal.ubi si non potest præstare fideiussores, remittetur iuratoriæ cautioni. Huius timore Pet.& Cy.post eum dixerunt, q̃ si usufructuarius uelit iurare de utendo fruendo arbitrio boni uiri, quòd ipse gaudebit cõmodo ususfructus, & remittetur sibi cautio, ar.in auth. cui relictũ. posita.j. de ind. uidui.toll.& in corpore unde sumitur.Facit ad hoc l.j.§.sin uerò.j.de asser.tol.& ita tenet prima opi.posita hic in glo. Gul. de Cu.tenet q̃ res debẽt sequestrari apud quendam bonũ uirum, qui usufructuario præstabit cõmoditatẽ ususfructus, ar.l. postquã.§. Imperator.ut leg.not.caue. Crederem posse saluari opi.utriusq̃, & sic. Nam aut persona usufructuarij, est persona suspecta, & tunc dicerẽ quòd haberet locũ opi. Gul q̃ res debeat sequestrari secundũ l. postq̃. §.Imperator.Aut non est persona suspecta, & tunc habet locum opi. Pet, uidelicet q̃ cõmittatur iuratoriæ cautioni, ar, d.l.j.§. sin uerò.j. de asser. tol. Item quæro, uidetis q̃ usufru-
7 ctuarius debet præstare cautionẽ, † quid si non præstitit cau-
e tionem, & fructus percepit, nunquid fructus fecit suos? [e] Gl.uariant.Habetis unam gl.in l.si cuius.§.j.ff. eo.tit. quæ uidetur dicere q̃ non facit fructus suos. Aliam habetis in l. uxori.la j.ff.de usuf.leg.quæ uidet dicere, q̃ facit fructus suos. Quid dicemus? Gul.de Cu. concordat eas sic, Aut usufructuarius bona fide usus fuit, quia fortè cautio non fuit petita sibi ab hærede, & tunc usufructuarius facit fructus suos, & ita habet locũ gl.quæ est in l.uxori.præalleg. Aut non fuit usus bona fide, & tunc nõ facit fructus suos, & ita habet locũ gl.quæ est in l. si cuius.§.j. de usufru.& hanc eandem opi.secundũ Cy.Pet.firmat hic.& quodãmodo fuerũt uerba Azo. in d.l.uxori.de usufruct.leg.& c.

ADDITIO.

a *Oportet cauere. Not. qui sunt illi usufructuarij qui teneantur cauere.Sed quid in conductore,emphyteuta,& alijs habentibus utile dominium,uide Bal.in rub.j.de iure do. Adde an ante præstitam cautionem faciat fructus suos.Bal.cons.clxxvij.ij.libr.*
b *Reddere rationẽ. An pater teneatur reddere rationẽ filio,per Bal.in auth. episcopalis.de epi.& cle.l.& filia.fam.ercis.& l.si superstite. de dolo.& tex.bonus & doc.in l.cùm oportet.§.cùm autem.de bon.quæ libe.Alex.*
c *Dare fideiussores. Not. quid si usufructuarius nõ potest cauere,ut sufficiat iuratoria cautio,duo requiruntur,ut no.Bar.in auth. generaliter.in prin. de epi.& cle.& q̃ ista difficultas semper probetur per iuramentũ,ut perueniat ad iuratoriam cautionẽ,Bal.l.j.C.de asser. tollen. Sed ille tex.uidetur subtiliter in contrarium.& adde Bal.in d.l j.§.j.in fi.ubi quærit,utrũ semper sufficiat ista iuratoria cautio.Item nõ sufficit iuratoria cautio,ubicunq; iurasset quis se semel præsentare,& nõ obseruauerit.auth.ei qui.& quod ibi Bal.in primis uerbis de bo. auth.iu.poss. Ad hoc quod not.Bal.in c.qua fronte.post gl.in fi.de appel.imò etiã uidetur ibi in d.auth. ei qui.dicere hoc esse uerum, ubi solum quis fuit contumax etiam absq; periurio, & ad quæstionem glo. hic, & doct.uide etiam Bal.in l.hac edictali §.hic illud de sec. nupt. & adde q̃ ubi quis liberatur à satisdatione, eo quia non potest,& quod deuenitur ad iuratoriã cautionem, non debet solùm promittere,sed cum hypotheca bonorum,per l.filio.& ibi Bar. ut leg.no.caue.& tex.in auth.cui relictum.de ind.uidui.& adde secundum Floren.hic statur iuratoriæ cautioni.hoc est uerum si quis non potest cauere propter paupertatẽ,secus si propter malos mores non potest fideiubere, quia tunc non auditur cum eius iuramento. l.iij. §.à barbaris. de re milit. & d.§.his illud, & c.per uestras de dona.inter ui. & hoc fuit de mente Bal.auth.cui relictum.& doc.c. qua fronte.in fin.de app. Item istis in materia adde qd̃ no.Cy.in l.uniuersa.& ibi dixi post Bal.s̃.de preci.impe.offe. Et ad quæstionem, de qua hic, uide bonum text. in l.filiusfam.§.diui.uers.item princeps.ff.de leg.j. & quòd sufficiat iuratoria cautio, ubi non potest satisdari, & est tex.no.in l.si constante.§.quoties.so.ma.& quod no.in l.in possessionem.in princ.quibus ex cau.in poss.ea.& per Castr.d.§. quoties. Et pro ista glo. quòd cautio necessaria non suppleatur per cautionem iuratoriam in defectum, tenet Rom. l. ij. in princ. so. ma. per l. ij. C. de tu.qui satis. non de. item limita, nisi alio remedio possit consuli contra non uolentem cauere. l.filiusfam.§. diui. & de legat. j. & ibi Imol. & uide Imo. in l.non facilè.ff. si cui plus quàm per l. Falc. Item limita ut per Bal.in l.ij. ff.de usufr. leg.*
d *POMA. Cõmodo. Vide Pan.cons.xl.in ij.dub.uol.j. & in c. cùm cõstet. de pigno.ubi tangit de sequen.uerbis Bar.& Alex.cons.lviij.uol.iij.*
e *Nunquid fructus fecit suos.& uide Bar.l.si homo.de usucap. & aliquid in auth.cui relictum per Bal.l.fi.de indic.uidui.toll.*

LEX V.

SI PATER. Vsufructuarius fructus perceptos post tẽpus usufructui adiectum tenetur restituere. Opp. dicitur hic quòd usufructuarius tenetur restituere fructus perceptos post tempus, quasi uideatur dicere q̃ non teneatur de præcipiendis. Sed cõtra d.l.generaliter.ff.de rei uend. & l.certum.s̃.tit. prox. Dixerunt quidam, q̃ hoc est speciale in matre, q̃ non teneatur de percipiendis. Ista sol. est falsa per l. si mater. j. de usur. quare dicatis q̃ ista lex suppletur per iura contraria, quia licet dicat quòd teneatur ad fructus perceptos, non tamen negat quin etiam de percipiendis teneatur.

LEX

LEX VI.

1 *Vsufructuarius potest obligare usumfructum, id est, cõmoditatem utendi fruendi.& nu.2.*

INTEREST. Maritus usumfructũ in dotem recipiens, proprietatẽ obligare nõ potest, & idem si proprietatẽ inæstimatam in dotem reciperet, si uerò æstimatam, obligare potest.h.d. Ad euidentiam, ista lex habet duplicem intellectũ. Vnus est secundum gl. q̃ ista ponat tres casus, uidelicet quando ususfructus tantùm datur in dotem.Item qñ datur proprietas inæstimata.Item qñ datur æstimata.Legitur & alio modo ut ponat quatuor casus.Et secundum istam lec.debet addi casus, in quo proprietas sit æstimata ea æstimatione, quę facit emptionem.Ponam uobis casum secundũ primã lec.quam gl. approbat, licet aliam non reprobet. Dicitur hic q̃ usufructuarius nõ potest obligare proprietatem. Cont.l.fructus. de reg.iur.& l.fi.ff.de usur.Sol. Dicunt quidam q̃ iura contraria loquuntur in domino. Certè ista solutio non uidetur
1 bona, quia nullũ habet saporẽ. † Quare dic quòd usufructuarius non potest obligare proprietatem, ut hic, usumfructum sic.Et ita intelligantur contra. Contra istam sol. instatur de l. arboribus. §. usufructuarius.ff.eo tit.& de eo quod solet notari. §. itẽ finitur. Inst.eo. tit. ubi usufructuarius non potest cedere. Sol.aut usufructuarius uul cedere, uel uendere, uel obligare ius utendi fruendi. Et dico quòd non potest, ut d.§.itẽ finitur. Aut uult cedere uel uendere cõmoditatem † utendi fruendi, & hoc potest fieri *, ut no.d.l.arboribus.& d.§.item finitur.Inst.eo.tit.hic non sunt alia.

* Fieri. In summa dicito neq; usufructuariũ inuito proprietario, neq; proprietarium inuito usufructuario innouare quicquã posse: l. usufructuarius.j.ij.ff.de usufr.l.si ita legatus.§.j.de usu & hab.l.j.§. pen.l.in prouinciali.§.si ego.ff.de no.oper.nuncia. I.Conc.B.

LEX VII.

1 *In reficiendo,omnis expensa pertinet ad usufructuarium.*
2 *Vsufructuarius repetit magnam expensam, & qua actione.nu.iij.*
4 *Vsufructuarius uidetur constitutus procurator in rem suam.*

TVM AD QVEM. Modica expensa pertinet ad usufructuariũ, magna ad proprietariũ. h.d. Quærit glo.qua actione usufructuarius repetet? Resp. q̃ per actionem negotiorum gestorum.Ista non placet mihi, licet enim modica expensa pertineret ad usufructuariũ, & magna ad domi-
1 num, tamẽ † omnes expensæ in reficiendo semper pertinẽt ad usufructuarium. Siue ergo sit magna expensa, siue par-
2 ua, usufructuarius † debet reficere licet magnã repetat [a], &
a paruam non, ut ff. de dam. infect.l. damni.§. ei cuius. Vnde cùm usufructuarius expendit de necessitate, non potest repetere per actionẽ neg. gest. ut l.hæredes. §.idem est si unus.
3 fam.ercis. † Qualiter ergo repetet? Resp.per actionem in factum, l.prætor.§. his uerbis, de bo.auth.iud.pos. qui est bonus text. ad hoc ut repetat per utilem actionem mandati,
4 quia usufructuarius † uidetur cõstitutus procurator in rem suam à dño, circa curam rei. Istud probatur in l.j. in fi. cum l.seq.de ope.no.nun. & l.j.cum l.seq. usufruc.quẽad. caueat.

ADDITIO.

a *Magnam repetat. Adde q̃ contrarium tenet Bal. quem refert & sequitur Cas.hic, quia durum esset usufructuario magnam impensam facere de suo, deinde recuperare.Vnde dicunt quòd non tenebitur nisi ad paruam,ut est natura ususfructus, non obstante quòd sit procurator in rem suam, quia illud uerum, quantùm ad defendendum, non ut de bursa teneatur facere impensam.*
P. PAV. P. *Magnam repetat.Vide aliquid per Comen.con.lviij.incip. monasterium.Idem tenet Cast.& Bar.post gl.in d.l.damni.§.eius cui.ad sinem de dam.infec.Contrà tamen dicit hic Bal.& Cast. imò bene cõsidera, uide quæ scripsi in l.hactenus ad Bar.ff.de usufruct.*

LEX VIII.

1 *Vsufructuarius possidet naturaliter tantùm.*
2 *Sola naturalis possessio non sufficit ad præscriptionem.*

NEQVE FRVCTVARIVM. Vsufructuarius, uel eius hęres nõ præscribit proprietatẽ *. Ratio est, dicit gl.
1 & bene, † quia non possidet ciui-
2 liter, sed naturaliter tantùm. † sola autem naturalis nõ sufficit ad præscribendum, ut l. acquiritur.§.fin.de acqui.re.dom. per Dyn.c.sine possessione.de reg.iur.lib.vj. Dixi plenissimè in l.iij.§.ex contrario.de acq.pos.

* *Proprietatem. Not. diligenter ea quæ scripsi, lib.iiij. Quæst. ca.fi.* I.Cõ.B.

LEX IX.

VSVFRVCTV. Vsufructuarius, uel cui sunt relictę operæ serui, alienandi facultatem non habet.

LEX X.

SI DOMINA. Habes duas lect.secundũ primam, hoc dicit. Morte domini non extinguitur ususfructus, hoc dicit, secundum aliam lect. Morte eius, qui conduxit usumfructum, ususfructus conductus extinguitur, hoc dicit, secundum aliam lect.magis notabilem,&c.

LEX XI.

HABITATIO. Habitatio finitur morte,& qui eam habet, non potest alienare proprietatem, etiam in ultima uoluntate.

LEX XII.

1 *Tempus certæ ætatis appositum ad exclusionem iuris iam quæsiti, in dubio facit diem,non conditionem.*
2 *Donec,quid operetur.*

1 AMBIGVITATEM. Quando † tẽpus certę ætatis opponitur ad exclusionem iuris iam quæsiti, in dubio facit diem, non conditionẽ, & ususfructus morte extinguitur, hoc dicit, tota ista lex. Et est ista lex unum de membris, quod fit in l. si cui legetur. de leg.j.& ex his uerbis.de bon. auth. iud. pos. Not.primò
2 q̃ dixi in summario. No.ij. † q̃ dictio, donec, hic importat conditionem quandam extensiuã. De hoc tangitur per gl. in l.iiij. in prin. ff.de seru. in tit.generali.text. qui facit magis difficilem ista materiam de dictione quouscq̃, & donec, est tex.in l.pe.de excu.tut. Tu dic ut plenè dixi in l.j.ff. de cond. & demon.tetigi.j.de lega.l.j.

LEX XIII.

1 *Habitatio est ius per se,& qui eam habet, potest eam locare.*
2 *Habitatione legata, quòd ex usu loquendi quis intelligatur legasse dominium.*

1 a VM Antiquitas. † Habitatio est ius per se, & qui eam habet, potest locare, [a] non tamen potest dominium uendicare, nisi hoc fuerit in cõcedendo expressum. Opp. ff.de usu & ha.l. cæterùm.in prin. & l. sed neq̃. Sol. ibi loquitur in eo, cui relictus est usus tantùm, hic in eo, cui relicta est habi-
2 tatio. † Quæro, quomodo poterit probari, q̃ quis legan-
b do habitationem, uoluit legare [b] dominiũ? glo. respondet & bene multũ notabiliter, ex usu loquendi. Sunt enim quidam, qui domũ uocant habitationẽ, sicut sunt quidã, qui fundum* appellant possessionem, * respiciendo ad proprietatẽ, nõ ad nudam possessionẽ, ut l. interdũ. de uerb. sig. quod tenementi.

* *Fundũ. Hoc est, proprietatem: l. interdum. ff. de uerb. signif.* I.Conc.B.

* *Possessionem. Quicquid apprehendimus, cuius proprietas ad nos nõ pertinet, sed utimur tantùm, possessionẽ appellamus: l. quæstio. de uerb. sig. l. ab executore. §. quod si. C. quõ appell.* I.Conc.B.

ADDI-

ADDITIO.

a POMA. Locare. quid in uasallo habitationis an poterit ipse locare, uide Bal. in prælu. seu. in secunda diuisione. & ibi do. Præpo.

b Legare dominium. An per legatum hæreditatis, uideatur legatum dominium. Faciunt notata per Bar. in l. Quintus. §. argento. de auro & ar. le. & not. quòd si relinquitur habitatio, intelligitur pro se & familia. per id, quod no Bal. in auth. habita. ¶. ne filius pro pat.

LEX XIIII.

1 Hæredis appellatio quando finiatur in persona hæredis.
2 Liber homo quando poßit in perpetuum operas suas locare.

a ANTIQVITAS.[a] Appellatio hæredis relata ad illud quod sui natura nō est transibile ad hæredes, in persona primi hæredis finitur*. Opp. de l. in annalibus. ¶. de leg. glo. dicit ibi solui. Tu dic q† ibi appellatio hæredis refertur ad illud,
1 quod sui natura non est transibile ad hæredem, etiam uolentibus contrahentibus, seu uolente testatore. Si enim esset actum, quòd ad hæredes transiret, non esset idem ususfructus ille, qui est in persona hæredis, & ille, qui erat in persona defuncti, l. stipulatio ista. §. si quis ita. de uer. ob Facit ff. quemad. ususfru. amit. l. repeti. sed legatum annuum ex natura rei legatæ bene potest transire ad hæredē, sed non transit, quia est conditionale pro annis sequentibus. Adijcitur ergo ibi, rei quæ de sui natura potest ad hæredes transire, ideò si bene respicis illam legem, hæres non capit tanquam legatum sibi, sed tanquam legatum factum defuncto conseruatum in eum. Op.
2 de l. sciendum. de uerb. sig. Sol. Fallit ibi. † Vltimò glo. inducit istam legem ad quæstionem, utrùm liber homo pos-
b sit in perpetuum[b] operas suas locare, seu obligare. De qua quæst. plenè dixi in repetione l. stipulationes non diuidun tur. ff. de uerb. obl.

* Finitur. Vt si nominatim primo hæredi, phibitio facta sit: Bar. l. Lucius. §. j. ff. de hær. Inst. Alioqui dispositio testatoris, ad hæredem hæredis trahitur: l. pater. §. Iul. de le. iij. I. Conc. B.

ADDITIO.

a Antiquitas. Adde ad hanc legem etiam Bar. l. Sempronius. de ususfru. leg.
P. PAV. P. Antiquitas. Vide Ang. cons. ij. Vide omnino ad intellectum huius l. quæ scribuntur per Bar. l. Gallus. §. etsi parentem. circa fi. ff. de lib. & posth. Vide Ias. l. in annalibus. ¶. de leg. ponentem quæ sit ratio huius legis, & cur diuersum in legatis annuis, & an haberent locum in usu, & an in fundo, ut ibi per eum.

b In perpetuum. Vide l. Titio centum. ff. de cond. & dem. per Bart. in l. j. de sentent. quæ pro eo quod interest. & glo. ¶. loca. in l. si hi. & in l. post certi. C. de lib. cau.

LEX XV.

INTER ANTIQVAM. Per alienationem partis serui, non extinguitur ususfructus seruo concessus.

LEX XVI.

1 Actio personalis competens pro usufructu quòd tollatur longo tempore.
2 Promittens seruitutem, an dicatur promittere factum, an ius.

a CORRVPTIONEM.[a] Vsufruct. non utendo & personalis actio pro eo competens, spatio longi temporis amittitur, non minori, finitur etiam per mortem & per cap. di. non per minimam. Opp. glo. contra istam legē multùm fortiter, uidetur q ista lex non procedit in ususfructu relicto in testamēto, nam ille statim addita hæreditate est constitutus, ut l. si partem. §. j. quemadm. ser. amit. sicut enim dominium
b transit recta uia[b] in legatarium*: ita etiā ius ususfru. unde statim est constitutus. Si uerò ususfructus est promissus per stipulationē, siquidem non est traditus, non potest amitti, sed si est traditus, iam personalis actio pro eo competens est extincta solu
1 tione: frustra ergo quæritur de personali actione. Rogo † q aduertas, Dico q in ususfructu relicto in testamento, ista lex procedit sine dubio, quia in ultima uoluntate concurrit actio personalis cum reali quantùm est respectu originis, ut l. j. & ij. ¶. cōmu. de leg. Iti ususfructu uerò promisso inter uiuos procedit ista lex etiam antequam constituatur. Et secundum hoc erit mirabile, q actio personalis finitur longo tempore*, etiam ususfructu non constituto, & ita generaliter hic glo. in fi. uidetur hanc legem intelligere. Ita etiam sentit Azo in summa huius tit. Item procedit hæc l. in ususfructu iam cōstituto, nec tollitur actio personalis solutione, nam ille qui promisit usumfructum, tenetur ad factum, hoc est, ad patientiam, nunquam tradit perfectè. Licet enim patiatur te frui hodie, fortè non patietur cras. Ideò actio personalis adhuc durat, quia unā cum ususfructu solùm extinguitur. Ita etiam dicitur in l. pluribus. §. fin. de uerb. obl. & credo q ista gl. dicat ueritatem. Vltra-
2 montani uerò insurgunt contra eam, & † dicunt q ille qui promittit seruitutem, non promittit factum, sed ius ut hic refert Cy. & hoc tangit in l. ij. §. j. de uer. obl. & ibi hunc passum examinaui perfectè, & sustinui glo. nostram contra impugnationem Vltramont.

* Legatariū. l. à Titio. ff. de fur. l. j. ¶. com. de leg. I. Con. B.

* Tepore. Vt ius petendi debitū à debitore: Bar. l. j. nu. xix. ¶. de sum. trin. Cont. tamen idem tenuit, in l. pacta nouissima. nu. v. ¶. de pact. Dicā in obseruatione locorū obscuriorū. I. Con. B.

ADDITIO.

a Corruptionem. Et utrùm illa lex habeat locum in hæreditate? Dic quòd non, quia nunquam amittitur, nisi morte, ut not. glo. & Bal. in l. cùm antiquitas. ¶. eod.
Pro concordia aduerte q actio personalis competens pro seruitute realī uel personali imponenda, nondum orta tollitur spatio decem uel uiginti annorū, secundum Bar. hic, sed Alex. hic in sua apostilla allegat Bar. sibi contrarium. l. si partem. ff. quemad. seru. amit. Tu dic, nō reperitur q Bar. aliquid dicat in d. l. si partem. præter summariū, sed adhuc ibi loquitur de seruitute imposita & orta, patet dum dicit, per usum partis loci, &c. Præterea aliud est in nihilo habere, seu uti actione, quo casu loquitur prima opi. Aliud uti pro parte, quo casu impeditur præscriptio in totū. Adde Capo. in tract. seruit. in j. parte quæst. viij.
P. PAV. P. Corruptionem. Circa istam materiam, quid si testator institutis filijs hæredibus dicat q portionis Titij relinquit usumfructum aliijs cohæredibus, an talis ususfructus finiatur morte Titij, uide Roman. cons. dxxx.

b Recta uia. Vide Bar. in d. l. si partem. ubi uidetur tenere contrarium, uidelicet q actio personalis competens pro seruitute reali uel personali imponenda nondum orta non tollitur spacio decem uel uiginti annorum, & sic not. q actio personalis iuncta cum reali, uel personali, præscribitur eodem tempore sicut & realis. Vide Bal. post glo. in l. j. de anna. except.

LEX XVII.

IX LIBRIS SABI. Hæc lex habet unum difficilē passum ualde. Breuiter dicit, Si filius, cui est ususfructus concessus, ante patrem decedit, uidetur contemplatione patris concessus: sed si pater prius decedat, contemplatione filij*, hoc dicit. Diuiditur in duas partes. Primò loquitur, quando filius, uel seruus prædecesserit. Secundò, qñ pater prædecesserit. Item in prima loquitur de filio, & seruo. In secunda de filio tantùm. Secūda ibi, neq; si pater, &c. Opp. de l. qui usumfructum. §. fin. ff. eo. Sol. Hic ususfructus fuit relictus cōtemplatione patris, uel domini, ibi cōtemplatione serui. Ita dicit glo. hoc ibi constabat. Opp. de l. si filio. ff. de do. cau. mor. Sol. eo modo. Opp. de uerb. obl. l. si stipulatus fuerit. & de iniu. l. sed si unius. §. fi. Sol. Ibi in his quæ cohærent meræ personæ filij, ita quòd patri non acqui
1 ritur. † Itē opp. & istud est difficile. Videt q hæc lex non posit ꝓcedere aliquo iure neq;

* Filij. Idē si mortis causa donatio filiofam. facta fit, & uiuo eo qui donauit, decesserit, patri nihilominus acquiritur, maximè si eius contemplatione facta fuerit: l. si filiofa. ij. ff. de donat. cā mortis. I. Conc. B.

antiquo

antiquo neq; iure nouo. Nā aut hic relictus erat ususfructus ex causa castrēsi uel quasi, & tunc p̄sona patris nullo modo attendit, quia sibi nihil quærebat, ut uidistis in l. cū oportet. §. exceptis. ¶. de bo. quæ lib. & ff. ad Maced. l. ij. Aut loqueris in aduentitijs, & profectitijs, & tūc de iure antiquo acquirebatur in totū patri, & in nullo attendebat̄ persona filij, hic dicit cōtrà, ergo malè. Si loqueris de iure hodierno, in castrēsi uel quasi uel ꝓfectitio, nihil est immutatū, in aduentitio quæ ritur ipsi filio, ergo eius morte debuit extingui, & tñ hic in prin. dicit q remaneat apud patrē. Dicunt quidā q in prin. loquitur qñ constat q fuit relictus ususfructus contēplatione patris, in fi. loquit̄ qñ constat q fuit relictus contemplatione filij. Istud nihil est dicere, quia secundū hoc distinctio huius legis nihil operatur, utrùm pater decedat primò, uel
a pòst. Præterea tex. si eum respicis, loquitur in dubio,[a] ut placet ex fi. ibi, plerunq; uerisimile. Cùm em respicis quod uerisimile est, apparet quòd non est certū. Pro huius declaratione quicquid dicant hic doc. nos debemus hic primò aduertere qñ relinquitur filio, utrùm uideat̄ relictum contemplatione patris, aut cōtemplatione filij. Circa quod Dy. in l. si filio. ff. de don. cau. mor. & in l. filio. de cond. & dem. uidet̄ distinguere, an fiat mētio patris uel nō, ut qñ fiat mētio patris uideat̄ relinqui contēplatione patris, ut l. cùm aliquis. ¶. de iur. delib. Sed ego reperio in quodā suo cōsilio ipsum cōsuluisse aliter, q in dubio uidet̄ relictum cōtemplatione fiij, per hanc l. in fi. & istud puto uerius cū distinctione quā dicam ¶. Nam in dubio nomē patris uel pater, uidet̄ adijci causa demōstrationis, & si in ea erretur, nō uitiat, ut l. his uerbis. §. fi. ff. de hær. inst. Circa hoc debemus breuiter sic dicere, Primò si est certū uel ex aliquibus cōiecturis potest apparere, cuius contēplatiōe relinquat̄, stamus illi certo, ut l. sed si plures. §. in arrogato. de uul. & ff. pro so. l. sociū qui in eo. §. j. Facit quod habuistis notatū in l. cùm oportet. in prin. de bon. quæ lib. St uerò nō apparet, aduerte, Qñq; fit mētio patris & patriæ potestatis, tūc in dubio uidet̄ relictū contēplatione patris, ut l. filio. de cond. & dem. nisi expressè esset relictū in tempus existentiæ sui iuris, ut l. mulier. in prin. ad Treb. l. si mater. ¶. de inst. & subst. Si uerò fit mentio patris tantùm, & non patriæ potestatis, tunc aut illud quod relinquitur, est tale ex quo nihil potest quæri filio, & tunc in dubio uidetur relictū contemplatione patris, ar. ff. de stip. ser. l. j. §. si seruus. & l. uerùm. §. si seruo. ff. pro soc. Facit ad hoc quod not. in l.
b post mortem[b]. §. j. ff. quando ex fact. tut. & l. cùm quis. ¶. de iur. del. Si uerò filio potest quæri, tunc in dubio uidetur relictum contemplatione filij, ut hac l. in fi. & persona patris uidetur adiecta ad demonstrationem, ut dicta l. his uerbis. in fi. Si uerò est dubium utrùm filio posit quæri uel non, sed pendet ex futuro euentu, ille futurus euentus inspicitur, & sed'm illum futurum euentum iudicamus contemplatione patris, uel filij. Hic est casus hic, ut ¶. declarabo. Debes em̄ scire q qñ filio relinquit̄ usus fructus ex causa aduentitia, licet ipse sit fructuarius, tamē cōmoditas fructuū pertinet ad patrem, ut not. in auth. idem est. ¶. de bo. quæ lib. Si igitur filius decedit uiuo patre, hic euentus declarat q filio nihil potest quæri, & ideò præsumitur isto casu cōtemplatione patris relictum, & patri dicetur ususfructus quæsitus, ut in prin. l. sed si pater decedat primò, hic euentus declarat q filio pōt̄ quæri, quia est sui iuris effectus, & ideò uidet̄ contemplatione filij relictū. Hic casus est in ij. parte huius l. & ideò in hac parte non repetit̄ de seruo, quia ipsi, siue uiuo, siue mortuo domino, nihil potest queri, & ideò semper in dubio inspicit̄ persona domini. Ita debetis intelligere hanc materiam.

ADDITIO.

a Ex libris. Loquitur in dubio, an relictum filio dicatur contemplatione patris, uide latè Bar. l. si filio. de don. cau. mor. & uide pulchrè Bal. in l. non plures. de sacrosan. eccles. & quod no. Bal. in l. Gallus. §. quidam rectè. ff. de lib. & posth.

b In l. post mortem. Quæro, in illa leg. cùm quis. illa hæreditas non potest quæri filio dummodo apparet quòd contemplatione illius factum est. non habemus quod per ista uerba soluas filio meo, uidetur pater priuari usufructu*. per l. si ususfructus. §. si ita. iuncta glo. ff. quando dies leg. ced.

* Vsufructu. Succedat aliquis Oedipus, qui hoc additoris ænigma interpretetur, dicam interim pro mea diuinatione, quoties patris intuitu hæreditas filio relicta est, eam filius adire cogitur: l. cùm aliquis. C. de iur. delib. Vbi uerò ex mente testatoris pater excluditur, conditio non in patre, sed in filio adimplenda est: §. si ita. l. si ususfr. ff. quando di. leg. ced. I. Con. B.

a De seruitutibus & aqua[a]. Tit. XXXIIII.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Et aqua. Circa istam materiam acquirendi quasi possessionem in istis seruitutibus, si inducat eum cui debetur seruitus, in fundum animo tradendi sibi quasi possessionem ipsius seruitutis, an dicatur acquisita possessio sine aliquo usu, uide omnino Aret. l. iij. in prin. ff. de acq. pos. & ibi etiam signanter ponit nunquid in similibus incorporalibus sit dare aliquem casum, in quo transferatur quasi possessio de uno in alium absque aliquo actu uel facto. Item de materia quando seruitutes possent acquiri præscriptione, uide latè Fel. c. de quarta. ex̄. de præsc. Item q opus sit uti iure seruitutis, etiam aduersarijs scientibus, ad hoc ut posit acquiri seruitus, uide Com. cons. clviij. in ij. dubio. ubi quædam alia breuiter.

Continua ut in glo. &c.

LEX I.

1 Seruitus altius non tollendi sola prohibitione acquiritur.
2 Seruitus itineris acquiritur secuto cursu triginta dierum.
3 In seruitute aquæductus, per primum actum inducitur quasi possessio.
4 Bona fides quando requiratur ad præscribendam libertatem.
5 Precario possidentis patientia, non inducit præscrip. 7.
6 Contra nescientem, nec contra possidentem ui uel clam, uel precario seruitus non præscribitur.
10 In positionibus ad probandam præscriptionem debet poni de scientia aduersarij.

IQVAS. Ista lex primò legitur tribus modis, & quælibet lectura est bona, & nota. Breuiter dicit secundum primam. Seruitus quæ habet causam continuam, acquiritur spatio longi temporis, si præscribens fuerit bonæ fidei. Opp. ad istam lect. hæc lex j. in prin. quæ loquitur in secunda persona, in fi. loquitur in tertia persona. Præterea in fi. dicit, is qui pulsatur, unde uidetur q referatur ad reū conuentum, qui ædificauit, non ad actorem. Sed secundum casum, quem posuit, ista uerba referuntur ad actorem, quare malè. Sol. expone, is qui pulsatur, id est, tu qui pulsaris, secundum istam lect. Item opp. q sine possessione præscriptio non procedit, ut l. sine possessione. ff. de usucapio. Sed licet domus tua sit depressa, & mea sit alta, ego nullā habeo pos-
a sessionem seruitutis, ergo nullo modo præscribo.[a] Glo. hu-
1 ius gratia dicit hic & alibi, q in hac seruitute † altius nō tollendi, tūc acquiro quasi possessionē, qñ uicinum uolētem altius tollere, phibeo*, ut l. fi. ff. quemad. ser. amit. & ibi no. Cont. hoc. op. & uidetur q non sufficiat sola prohibitio ad acquirendam istam quasi possessionem, sed requiritur cursus xxx. dierum, ut l. j. §. j. de iti. actuq; priua. Sol. Quædam sunt seruitutes negatiuę, & in istis acquirit̄ quasi possessio per solam prohibitionem, ut hic. Quæ
2 dam sunt seruitutes † affirmatiuę, quòd liceat ire & agere, aquam ducere, & similia, & in istis quædam sunt in quibus potest esse usus per modum facultatis cuiusdā, ut ire per fundum tuum. De hoc cuilibet est facultas, donec prohibeatur, ut l. diuus. ff. de ser. rust. præd. & l. iij. §. j. de acq. rer. dom. tunc non acquiritur quasi possessio per primū actum, nisi cursu sequuto triginta dierum, ut d. l. j. §. j. ff. de iti. actuq; priua. Quando
3 que † usus non potest esse per modum facultatis, ut si quis ducat aquam per fundum tuum, tunc per primum actum indu-

* Prohibeo. Vel sic, iura incorporalia habentur pro rebus immobilib. quādo rei immobili accedūt: Bar. l. ij. nu. ix. C. ubi in rem act. Sicque ad instar rerum immobiliū longi temporis spatio præscribi poterūt. I. C. B.

inducitur quasi possessio, ut in l.j.in prin. & §. quod autem.
ff.de aqua quotid.& æsti. Qualiter autem hoc probetur non
ui, aut clam, neq; precario, dic ut in d.l.j. §.j de itiner. actuq;
priu. Secundo modo legitur ista lex, & breuiter hoc intẽdit.
Libertas seruitutis altius non tollendi, quæritur longo tem
pore ab eo, qui bona fide fuerit in quasi possessione liberta
4 tis, h.d. † No.secundũ hanc lect.ꝗ ad præscribendã liberta
tem requiritur bona fides. Opp.ad hanc lect. de tex. qui di/
cit, uicem seruitutis. Sol. Dic seruitutis, scilicet amissæ. Vel a/
liter dic pro priè, sicut enim quando scholaris perdit famu/
lum suum, oportet quòd ipsemet sit sibi famulus: ita quan/
do domus amittit seruitutem, ipsamet sibi efficit̃ serua. Opp.
ij.ꝗ non requiratur bona fides, ut l. sequitur. §. si uiam. ff. de
usuc. Sol. Quandoq; quæritur de præscribẽda libertate per/
sonæ, tunc sine dubio requiritur bona fides, ut ĩ. de præscr.
long. temp. quæ pro liber. per totum. Quandoq; tractatur
de præscriptione libertatis, à seruitute reali, tunc si quidem
ad constituendam quasi possessionem huius libertatis, re/
quiritur factum hominis, tũc requiritur bona fides. Hic est
casus hic, nam ad hoc, ut sim in quasi possessione libertatis,
requiritur quòd altius ædificem. Ita no.ff. de ser. urb. præd.
l. hæc aũt iura. Si uerò ad actũ præscribendi, nõ requirit̃ fa/
ctum hominis, & tunc nõ est necesse, ut d.l. sequitur. §. si uiã.
5 † Quærit gl. secundũ istã lec. quid si præscribẽs possidebat
precario, respectu alterius, non respectu dñi, an præscribat?
Glo. dicit quòd nõ, propter generalitatẽ huius l.& ff. quem/
ad. ser. amit. l. fi. de aqua plu. arcen. l. fi. In contrariũ facit, ff. u/
ti pos. l. j. in fi. cum l. sequen. Gl. nõ soluit. Dic quantũ ad con=
seruandũ possessionẽ per interdictũ retinẽdæ possessionis,
sufficit ꝗ ab aduersario uitiosè non possideam, sed quan/
tùm ad acquirendum ius per præscrip. requirit̃ quòd à ne/
mine uitiosè possideam, ita loquitur hic. Sed in lec. breuiter
dicit. Patiẽtia eius, qui ui, aut clam, uel precario possidet, nõ
b tribuit alteri ius [b] seruitutis præscribendæ, hoc dicit. Not.ꝗ
ista est magis notabilis lec. ad infinitas res. Not. quod dixi
c tibi in summario. Huius ratio est ista [c], quia in istis iuribus
incorporalib. non cadit aliqua possessio, sed quasi possessio
6 quæ dicitur patientia aduersarij, ut l. pe. ff. de serui. † Et ideò
si aduersarius nesciat, quis nõ potest esse in quasi possessio/
7 ne, eò ꝗ ille qui nescit, non patiatur, ut ĩ. l. prox. † Si ergo a=
liquis possidet ui, aut clam, uel precario, contra eũ non pos
sum præscribere, quia nullum ius habet in re, & eius scientia
non constituit me in quasi possessione, me/
8 ritò non præscribo *. Et pro hoc si † quædã
ciuitas detinetur ab uno tyranno, ille tyran
nus est in quasi possessione iurisdictionis il
lius ciuitatis, tempore tyrannidis, si aliqua
alia ciuitas occupat de territorio illius, uel
iurisdictione illius, & tyrannus patiatur, di=
co ꝗ patientia illius tyranni, qui est in pos/
sessione ui aut clã, nõ inducit ius præscribẽ=
dæ illius iurisdictiõis, uide casũ hic. Et ideò
d etiã [d] uidet̃ † ꝗ ciuitates quæ usæ sunt mero
9 & misto imperio, uacãte imperio nõ præscri=
bũt iurisdictionẽ, nec sunt in possessiõe, nec
fuerũt, qa possessio illius iurisdictiõis nõ est
aliud, ꝙ̃ patientia & scientia principis, cõtra
quẽ præscribit̃: sed ubi nõ est scientia, non di
citur patientia, meritò non dicitur quasi pos
sessio. Ista dico inducendo in arg. non deter
10 minando, & ideò † in possessionib. sis me/
mor apponere ꝗ aduersarius sciebat & pa-
tiebatur illum esse in seruitute per tantũ tem
pus, &c. quod perpetuò tene menti.

* *Præscribo. Et sic obserua singularem limitationẽ, ad auth. malæ fidei. ĩ. de præscr. long. temp. quæ alioqui aduersus Bar. sententiam obstare uidetur: probat enim bo. fi. possessorem, habentem autorẽ malæfi. præscribere possess. cùm tamen precario possidens, nullo tempore usucapiat, neq; etiam successor ipsius quod non ita in alio malæfi. possessore cõtigit: l. sicut. ĩ. de præscrip. xxx. ann.* I. Con. B.

ADDITIO.

a *Præscribo. Adde glo. in l. qui luminibus. ff. de ser. urb. præd. & Bar. l. et si fortè. §. j. si ser. uen. & l. si prius. in vij. opp. de ope. no. nun. quando acquiratur possessio seruitutis altius non tollendi, & sic de alijs tangitur. ĩ. eo. & uide quod dixi post Bar. l. j. ff. de acq. poss. per Inn. in c. bonæ. de postu. præl. & c. in literis. de resti. spo. & Bal. l. prox. & quod dixi post Bar. in d. l. j. de acqui. poss. & plenè quomodo acquiratur possessio in corporalibus per Bal. l. prox. & Bar. l. licet. de acq. poss. & plenè Pet. de Anch. in rep. sine possessione. de reg. iur. in vj.*

b *Tribuit alteri ius. Vide Bar. l. prox. & l. j. in fi. de aq. plu. arc.*

c *Ratio est ista. Vide quod dixi post Bar. l. præscrip. ad fi. s̃. si contra ius uel uti. pub. & quod no. in c. cùm ecclesia. de causa pos. Adde Bar. l. qui fundum. ff. quemadmod. ser. amit. Bal. etiam hic uidetur tenere cõtra Bar. per Bal. l. prox.*

d *Et ideò etiam. An ciuitates Italiæ præscripserint contra imperiũ, uide Bar. l. j. §. deniq;. ff. de aq. plu. arc. & l. naturaliter. ff. de usuc. Moderni c. j. de præsc. & notaui ad dom. Ant. And. Barb.*

LEX II.

2 *Seruitus, quæ habet cãm continuam, uel quasi, acquiritur longo tẽpore.*
4 *Seruitus uiæ & itineris, non habet causam continuam.*
5 *Seruitus aquæductus, quando dicatur habere causam continuam.*
6 *In seruitutibus non habentibus causam continuam, quæ præscriptio requiratur.*
8 *In præscribendis iuribus incorporalibus, requiritur scientia & patientia aduersarij.*
10 *Agens negatoria, potest petere ꝗ aduersarius prohibeatur uti seruitute, & condemnatur ad interesse.*
11 *Præscriptio seruitutum, qualiter interrumpatur, & quando litis contestatione, & quando per solam citationem.*

SI AQVAM. Seruitus quæ habet causam cõ
tinuam, acquiritur longo tempore, nisi fuerit in
terrupta, hoc dicit. No.ꝗ aquæductus præscribi
tur longo tempore. No. ꝗ ad hanc præscriptio/
nem, requiritur scientia aduersarij. Not.ꝗ talis præscriptio
interrumpitur. Opp. & uidetur ꝗ præscribatur exemplo re/
rum immobilium, quæ res immobiles non præscribuntur
sine tit. ut l. nullo. s̃. de rei uend. sed seruitutes præscribuntur
1 † sine titulo, ut l. si quis diuturno. ff. si ser. uend. ergo malè.
Sol. Istud quod hic dicitur, exemplo rerum
immobilium, intelligitur in tempore nõ in
tit.* Ratio est, ut dicit Dyn. in c. possessor. de
reg. iur. lib. vj. quia in præscriptione istarum
seruitutum, tractatur de modico præiudi/
a cio, [a] ideò non requiritur titulus. Cõt. opp.
s̃. l. prox. ubi debet possidere non uitiosè.
Sol. Fateor, potest esse possessio non uitiosa
absq; titulo, si habebat aliquam causam cre=
dendi, sibi deberi seruitutem, ut not. per gl.
l. j. §. j. de iti. actuq; pri. Item opp. ꝗ requira=
tur maius tempus, ut l. hoc iure. §. ductus a=
2 quæ. ff. de aqua quo. & æsti. † Plures solutio
nes dantur, teneas illam, ꝗ illa seruitus non
habebat causam continuam, ideò nõ acqui-
ritur longo tempore, secus in his quæ habẽt
causam continuam, uel quasi, * ita loquitur
hic. Ita no. plenè in l. seruitutes. ff. eo. & in l. j.
3 in fi. ff. de aqua plu. arc. † Qualiter autem co
gnosces utrùm seruitutes habeant causam
b continuam [b] aut nõ, do tibi regulã infallibi=
lem, si quidem ad usum seruitutis requiritur
factum hominis, nunquam dicitur habere
causam continuam, quoniam homo nõ po
test operari cõtinuè. Si uerò non requiritur
factum hominis, dicitur tunc habere cau/
sam continuam uel quasi, ut l. foramen. ff. de
4 ser. urb. præ. † Et ex hoc apparet, ꝗ seruitu/
tes uiæ & itineris, non habent causam conti
5 nuam, † quia non potest homo semper ire,
seruitus uerò aquęductus, põt habere cau=
sam continuam, cùm semper aqua fluat, uel
apta sit fluere, sed si requiritur factum homi/
nis, ut puta, esset necesse ꝗ de quodam fonte
uel fossa aqua extraheretur, & mitteretur in
aliquem riuum, tunc nõ haberet causam cõ
tinuam.

* *Tit. Quorsum tendat Bar. non satis assequor, contraria uerò sic dissoluo, aut quis cum tit. usucapit, & tunc ad instar rerum immobiliũ, longo tempore perficitur: ut hic, aut sine tit. & tunc non nisi longi uetustate, cuius initij memoria non extat: l. usum. de aquæduc. lib. xj. C. et ita intelligitur d. l. si quis diuturno.* I. C. B.

* *Quasi. Vt ea quæ ex naturali causa fiunt, quæ cùm interpretatione legis perpetuò fieri intelligantur l. foramẽ. §. neque. ff. de serui. urb. præd. quasi continuam causam habere dicuntur.* I. Concen. B.

6 tinuam. In his ergo † quæ causam continuam non habent,
non currit præscriptio, nisi eius tẽporis, cuius initij memo=
c ria non existit, ut d. §. [c] ductus aquæ. Sed contra hoc opp. o/
mnis actio præscribitur xxx. uel xl. ann. l. sicut. & l. cùm no=
tissimi. de præscr. xxx. ann. Si igitur negatoria tollitur xxx.
ann. ergo xxx. ann. quæretur seruitus. In effectu gl. dat duas
7 solutiones, ista est uera ꝗ negatoria † tollitur xxx. ann. pro
illa iteratione, seu ire, quæ fuit facta, iam sunt xxx. anni, sed
pro eo quòd uadis hodie, cùm tibi seruitus non debeatur,
8 possum intentare negatoriam. † Opp. dicitur hic, sciente ad
uersario. Cont. ĩ. de præsc. lon. temp. l. fi. Sol. dicit gl. aliud in
præscriptio. proprietatis, aliud in præscriptione seruitutis.
Et est ratio, dicit gl. quia hic dominus, cõtra quem præscribi
tur, possidet, ibi non. Ista non est bona ratio. Tu dicas ut di
xi tibi s̃. l. prox. Ratio est ista, quia ad hoc ut præscribat̃ ser/
uitus, requiritur quasi possessio seruitutis, sed ista quasi pos
sessio nihil aliud est, quàm aduersarij patientia, ut l. pe. ff. eo.
hæc autem patientia nõ potest esse nisi duobus cõcurrenti/
bus, quòd ego utar, & ipse sciat, meritò scientia requiritur.
9 † Et ex hoc sis semper cautus [d] in istis iurib. incorporalib.
d facere articulum de scientia & patientia eius, contra quem
e præscribitur. [e] † Quærit gl. utrùm qñ intentatur negatoria,
10 possit semel peti quòd prohibeatur illi uti seruitute, & con
demnetur ad interesse eius, quod factum est, glo. dicit ꝗ u/
trumq; potest peti, & bene. Quæro, dicitur hic ꝗ si præscri/
11 ptio est interrupta, &c. quæro † qualiter interrumpitur ista
præscriptio? Rñ. interruptione naturali, si usus interdicitur,
ut hic dicit tex. Item interruptione ciuili. Sed hic insurgit du
bium, utrùm requiratur litis cõtestatio? Et uidetur quòd sic,
sicut ad interrumpendam præscriptionẽ longi temporis, ut
s̃. ti. ij. l. more. Econtrà uidetur ꝗ sufficit sola citatio, ut l. sicut
& l. cùm nouissimi. ĩ. de præsc. xxx. ann. Rñ. siquidẽ iuuatur
præscribens ex tit. puto ꝗ requiratur litis contestatio, ut d. l.
more. Si uerò sine titulo, tunc per solam citationem, quia ea
dem est ratio quæ in præscriptione xxx. ann. quia currit so=
lùm ex negligentia non petentis, &c.

ADDITIO.

a *De modico præiudicio. De quo plenè Alex. post Imol. in d. l. j. §. fin. de ope. no. nun.*

b POMA. *Continuam. & uide aliquid per Fel. c. de quarta. de præscr. & Alex. consi. lxix. in j. dubio, uol. v. ubi in specie ponit de ductu aquæ, & quæ requiratur ad illius acquisitionẽ, & uide Alex. cõs. cviij. ad fi. uol. ij. et ibi dicit ꝗ seruitus aquæductus dicitur prædialis, & imò est necesse ꝗ dicens illam acquisiuisse, probet limitatè cui prædio acquisiuerit, & ibi etiã ponit quantùm requiratur ad talem præscriptionem.*

c *Vt dicto §. Potest tamẽ unus allegare titulum, & fundare intentionẽ suam ex eo, quia præsumitur ex diuturna patientia dominium, ut not. in l. cùm de in rem uerso. de usu. ubi Bar.*

d P. PAV. P. *Semper cautus. Vide Bar. distinguentem in l. j. §. hoc interdicto. de iti. actuq; priua.*
POMA. *Semper cautus. Vide Pan. cons. xviij. uol. ij. & cons. xxiij. uol. ij. & cons. xvj. eo. uol. & Alex. cviij. ad fi. uol. ij. & aliquid per Fel. cap. de quarta. in uer. dum subdit Abb. de præscr.*

e *Præscribitur. Hoc intelligatis uerum in seruitutibus habentibus causam continuam, secus si discontinuam, ut not. Bal. d. l. j. §. j. de iti. actuq; priua.*

LEX III.

ET IN PROVINCIALI. Prædio tributario potest imponi seruitus, & res transit cum onere suo.

LEX IIII.

1 *Concesso aquæductu uni, potest alteri concedi, si non nocet primo.*

AQVAM QVAE. Ex fundo alieno non potest duci aqua nisi domino uolente. Quærit glo. hæc, si dominus concessit aquæductum uni, an
a possit posteà concedi alteri. [a] Videtur ꝗ non, ut l. in concedendo. cum l. seq. ff. de aq. plu. arc. Contr. ff. de aq. quot. & æsti. l. Lucio. de seru. rust. præd. l. ij. §. si aquæductus.

1 Sol. † Aut ex eo quod concedit secundo, nocet priori, & non ualet concessio, ut in primis allegationibus. Aut priori non nocet, & ualet concessio, ut in secundis allegationibus. Et ita fuit determinatum. Bononiæ *, inter fratres Prædicatores & Maiores, cùm cõmune prius concessit aquam fratribus Minoribus, & posteà cõcessit Prædicatoribus, uel econtrà, ꝗ potuerũt facere, ex quo aqua sufficiebat utriq;. Quæro utrùm ille, cui concessa est seruitus, possit alij concedere? Dic ut in glo. & bene.

* *Bononiæ. Aduersus quàm sententiam licet urgere uideatur, ꝗ is qui ius aquæ cõcessit, nullam huius aquæ partem alteri, sine consensu eius qui seruitutem habet, constituere possit: l. siue autem. §. si duobus. ff. de pub. in rem act. tamen cùm is qui ius aquæ habet, plus aquæ ducere non possit, quàm fundo opus sit: l. ergo. in fi. ff. de seru. rust. præd. meritò reliquum aquæ dominus alteri concedere potuit. Et no. sing. q. B. ad rem propositam, ĩ. l. xj.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Concedi alteri. Si concessi aquæductum uni, an possim posteà concedere alteri, uide Bar. d. l. in cõcedendo. & l. quominus. in fi. v. q. de flu. & quod not. Bar. l. per agrum. ĩ. eo.*

LEX V.

SI QVID PARS. In confessoria uenit, ut res in pristinum statum deducatur, & damnum resarciatur, hoc dicit.

LEX VI.

PRAESES Prouinciæ. Omnis charitas bene ordinata incipit à seipso. Ad hoc allegatur ista lex, &c.

LEX VII.

SI MANIFESTE. In aquæductu antiqua consuetudo seruanda est. Glo. inducit istam legẽ in ar. ad quæstionem de molendino, de quo non tangitur nisi hic, & in l. si quis ex argentarijs. §. si initium. de eden. & l. quo minus. ff. de flum. & ibi hæc omnia, & multas alias quæstiones, & quicquid potest in illa materia occurrere, intendo tractare in repetitione l. quo minus.

LEX VIII.

a ALTIVS. Solum est [a] liberum usq; ad cœlum, nisi seruitus sit imposita, & in pariete alterius nemo potest fenestram facere.

ADDITIO.

a POMA. *Altius, solum est. Limita istam reg. nouem modis, ut per Cæp. in tract. seruit. præd. rust. tit. de solo seu area. & xxxix. & quarum limitationum refert quatuor Ias. in l. ex hoc iure. in uer. no. ibi ædificia tollere. ff. de iust. & iu. se extendit circa limitationem de eo qui ob inuidiam uel odiũ uellet ædificare, & uide istam l. aliter per Alex. cons. xv. in prin. uol. v. & Pan. cons. lvij. in ij. dubio, ij. uol. & uide quod scripsi post Bar. l. quæro. ff. de ser. urb. præd. & Alex. cviij. uol. ij. & clxxxiij. eo. uol. ij.*
P. PAV. P. *Solum est. Limitant hic Cynus, Ray. & Salic. nisi quis ædificaret non propter se, sed ad æmulationem uicini. Facit quod uult singulariter Bal. l. j. C. qui testa. fac. pos. quicquid dicat ibi Ang. facit quod dicit Bar. l. quominus. j. q. ff. de usufruc. & quod dicit Bal. per illum tex. l. cùm allegas. C. ne fisc. uel resp. & quod dicit Paul. reprobando Ang. ibi in l. cũ eo. ff. de seruit. urb. præd. Vide Bal. l. item lapilli. ff. de rer. di. Præsumitur ædificare propter se, non propter æmulationem uicini. De quibus omnibus uide latè Alex. cons. cccxvij. et quod in dubio præsumitur ad suã utilitatẽ facere, uide Alex. cõs. cccxxxvij. Vide Cæp. in tract. seruitu. urb. cap. lxij. de fenestra. & in c. xxxvj. de seruit. ne lumi. offic. in vij. q. uide omnino latè Ias. l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. circa istam reg. & prædicta. Item an ad æmulationẽ priuati liceat, uide etiam Ias. l. ij. C. ne fis. uel respub. quam legi cum rub. illius tit. ubi etiam ponit de duobus fratribus, habentibus castrum commune, an liceat uni ad æmulationem alterius uendere partem suam. Et uide latè in l. quo minus. de flum.*

LEX IX.

1 *Dicens seruitutem non deberi, habet intentionem fundatam de iure cõ.*

1 SI IN AEDIBVS. Qui ædificauit contra debitam seruitutem cogitur tollere, aliàs non potest prohiberi altius ædificare. No. ex hac l. & l. præcedenti, † quòd fundata est intentio de iure communi eius, qui dicit seruitutem non deberi, siue sit actor, siue reus, unde aduersario incumbit onus probãdi, ut in istis duabus legibus. De quo in l. sicuti. §. sed si quæratur. si serui. uend. & plenè dixi in l. si prius. ff. de no. ope. nun.

LEX X.

SI TIBI. Quilibet in suo potest facere quod uult, nisi faciat contra debitam seruitutem.

LEX XI.

a PER AGRVM.[a] Non potest quis ire per agrum alienum, si per uiam publicam ire potest. Vide glo. quæ facit ad quæstionem. Tu ab initio duxisti aquam ex flumine publico ad domum in qua habes unum molendinum. Et ego ex alia parte duco ex eodem flumine aquam ad aliud molendinum, cùm tanta sit aqua quæ sufficit utrique, tu uis me impedire dicens, quòd in domo tua uis ponere plura molendina, certè non potes. Debet enim inspici modus ab initio sumptus, quia tantùm pro uno molendino ducebas, nec debes curare ꝙ posteà debeat augeri, &c.

ADDITIO.

a *Per agrum. Vide Bar. l. j. & ij. ne quid in pub.*

LEX XIII.

SICVT VSVM FRVCTVM. Seruitutes reales non utendo, perduntur spacio longi temporis *.

* *Temporis. l. sequitur. in fi. ff. de usuc. ut in eo qui usumfructũ habet: l. iij. ff. si usufr. pet.* I. Concen. B.

LEX XIIII.

a CVM TALIS. Seruitus quæ habet usum discontinuum, perditur tempore duplicato,[a] hoc dicit, no. lex est ad multa. Oppo. ff. quemad. ser. amit. l. si sic *. Glo. soluit. tene solutionem Ioan.

1 hic positam. † Ista lex facit ad quæstionem de episcopo qui debet habere uisitationem una die cuiuslibet anni, in monasterio, ut istud ius non utendo pereat tempore duplicato *, & cæt.

* *Sic. Hæc l. non ob. censet enim ut hic, tempus duplicandum esse, excepta seruitute alternis diebus constituta: d. l. si sic.* I. Concen. B.

* *Duplicato. Sed non ita respondisset Bar. si d. l. si sic. uers. si uerò. diligenter animaduertisset.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Cùm talis. Tempore duplicato. Bal. & Ang. l. cùm notissimi. §. in his. de præscrip. xxx. ann. tenent quòd istud tempus nullo modo possit transcendere triginta annos.*

a §. CVM AVTEM[a]. Et fortè iste §. nõ est alibi secundum unam lecturam, quæ dicit, Si arca non potest habere uentum, nisi ex una parte, prædio uicino ipso iure seruitus est imposita ne altius tollatur, & uentum impediat. hoc dicit.

ADDITIO.

a *Cùm autem. Vide quæ scripsi post Ang. l. si prius. ff. de oper. no. nunciat. & pro sing. alleg. ibi tmo. in fi. allegans post Bar. in ij. oppo. tertiæ partis, alios casus, in quibus ipso iure ponuntur, uide in l. j. in fi. cum sequent. de aqua plu. arcen.*

De lege Aquilia. *Tit.* *XXXV.*

LEX III.

EX MORTE. Ex morte serui potest agi ciuiliter & criminaliter. Tractat glo. hic materiam, l. j. j. quando ciui. actio. crimin. præiud. & ibi etiam dixi, & dic ut ibi, & l. ij. §. j. ff. ui bo. rap.

LEX IIII.

a CONTRA NEGANTEM[a]. * Actio legis Aquiliæ crescit contra inficientem *.

* *Inficientem. Idem in act. depositi. §. sed furti. Inst. de act. l. si quis. ff. depos.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Contra. Et hanc legem limita, ut dicit Bar. l. idem. §. j. de usufruc. accr. Bal. ea quæ. de condic. inde. & ibi etiam dicit ꝙ ab hac pœna excusatur quis propter iustum errorem, & ibi etiam subdit ꝙ si pro damno dato agereatur criminaliter, non crescit per inficiationem, & uide quæ dixi post Bar. l. eum qui. de iureiur. &c.*

LEX V.

DE PECORIBVS. Vide glo. Ista gl. nihil dicit, quia ad hoc ut competat directa actio leg. Aquiliæ, oportet ꝙ detur damnum de corpore in corpus, quia uerba legis Aquiliæ in primo capite dicunt: Si quis hominem, quadrupedẽ, uel pecudem occiderit. In scdo dicit, si quis arserit, fregerit, ruperit, &c. sic loquit qñ datur damnum de corpore in corpus, & tũc datur directa, aliàs autem utilis, quia non haberent locum hæc uerba, hoc dicunt omnes leges allegatæ.

Familiæ erciscundæ. *Tit.* *XXXVI.*

LEX I.

SI NON Omnem. Si quid hæreditatis non est diuisum, hoc iudicio agitur ut diuidat. Opp. ff. eo. l. si filia. §. familiæ. Tene ultimã sol. ꝙ hic prima diuisio fuit facta extra iudicium, &c.

LEX II.

a VXOR TVA.[a] In hoc iudicio filius deducit præcipuam dotẽ uxoris suæ uiuentis, uel post mortẽ patris defunctæ, hoc dicit. Quæro quid si uxor filij decedit in uita patris? Cy. tangit hic & bene, ut dixi tibi in l. j. de bo. ma. Dic ut ibi.

ADDITIO.

a *Vxor. Bar. l. si cùm. §. transgrediamur. fol. mat.*

LEX III.

ADVERSVS. Hoc iudicium excludit crimen expilatæ hæreditatis.

LEX IIII.

SI Filius. Castrẽsia in diuisiõe deducut * præcipua, secus si non sunt castrensia *.

* *Castrensia. Nisi illa castrensia à patre donata fuerint: auth. ex testamento. j. de collat.* I. Concen. B.

LEX V.

IN IPSIVS. Voluntas ultima potest mutari tacitè & expressè, hoc dicit.

LEX VI.

1 *Nomina debitorum non diuiduntur, sed assignantur.*

2 *Res immobiles per diuisionem demonstrantur.*

1 EA QVAE. † Nomina per hoc iudicium non ue-
a niunt diuidenda, cùm sint ipso iure diuisa,[a] hoc dicit. Op. l. planè. ff. eo. Sol. Nomina non ueniũt diuidẽda, ut

ut hic, sed ueniunt assignanda, ut ibi. Opp. ꝙ idem uidetur in rebus immobilib. cùm ipso iure sint diuisa, quoniam qui

2 libet ibi habet partem suam. Rñ. † Illæ portiones, quæ sunt pro indiuiso, non possunt ad oculũ demonstrari, ut l. Mæuius. §. duob. de leg. ij. Sed per diuisionem posteà poterũt de

3 monstrari, non anteà, † sed in nominibus non potest fieri aliter diuisio, quàm facta sit, per l. xij. tab. h. d.

ADDITIO.

a *Iure diuisa. Vide aliquid per glo. l. bona. j. eo.*

LEX VII.

SI QVA. In hoc iudicio habetur ratio fideicommissorum & prælegatorum.

LEX VIII.

BONA. Pro pluribus hæreditatibus diuidendis, potest unum famil. ercisc. iudicium intentari, hoc dicit, secundum lect. magis notabilem, &c.

LEX IX.

* *Bo. fidei. §. actionum autem. Inst. de act.* I. C. B.

NON EST. Hæc actio est bonæ fidei *, & in ea habet ratio fructuũ, h. d. uide gl. quæ dicit quot modis accipiat ti. ꝙ no. & sig. doc. ponũt in l. cogi. s. de pet. hær. qñ repetunt illã, &c.

LEX X.

a QVOTIES. Testator potest inter suos hæredes diuidere[a] salua Falcidia, & clausula generalis terminatur per specialem clausulam præcedentem.

ADDITIO.

a *Diuidere. Sed nunquid pater possit feuda uel castra diuidere inter filios, præsertim pupillos, Bar. c. j. in prim. de prohib. feud. alie. per Frid. dicit ꝙ non, tamen si filius est eius hæres, nisi seruet uoluntatẽ patris, tenetur præstare interesse. de lega. j. l. unum ex familia. §. sed si uno.*

LEX XI.

INTER FILIOS. Hæreditas patris debet diuidi æqualiter inter filios.

LEX XII.

NON IDEO. In diuisione non est necessaria scriptura.

LEX XIII.

a CERTVM.[a] Profectitia ueniunt diuidenda, & debitum unius fratris non onerat alios, nisi de eius peculio profectitio. hoc dicit.

ADDITIO.

a *Certum. uide in l. frater à fratre, iuncta glo. in uer. secutus. de cond. ind. An autem peculium profectitium ueniat conferendum, Bar. quòd non. l. filiæ licet. j. de col. ubi tex.*

LEX XIIII.

1 *Socius scienter accipiens rem alienam pro sua parte in diuisione, re euicta, non agit contra socium.*

SI FAMILIAE. Ex cõtractu diuisionis obligatur quis de euictione, quatenus socius habet de parte consocij. Op. j. com. utri. iud. l. si fratres. Sol. Ibi scienter unus accepit pro parte sua rem alienam, hic ignoranter, &c. Oppo. & uidetur quòd etiam quando unus socius accepit rem alienam scienter, alter socius teneatur de euictione saltem ut reddat quod ad eum peruenit de parte socij, sicut dicimus in uenditore, qui saltem tenetur ad restituendum pretium, etiam eo casu quo conuenit ut de euictione non agatur, l. emptorem. §. fin. de

a actio. empt. Sol. Dicit glo.[a] quòd aliud est in diuisione, quo

1 casu uterq; uidetur † in se suscipere periculum suæ partis.

Bar. super Cod.

b quod est not *. [b] Facit ad hoc ar. s. de transa. l. de fideicõmisso. uide hanc gl. & no. quia est singularis, & tene mẽti. Op p. ff. de le. j. l. si domus. §. j. Sol. Ibi loquit in re, quæ ex diuisione obuenit, & sic est separata mater. Itẽ opp. l. cùm pater. §. euic. ff. de leg. ij. Sol. Ibi diuisio fuit facta à testatore, hic à iudice, uel à partibus. Quæro, & est no. quæstio[c]. Ponamus †

c

2 ꝙ in diuisione uni ex fratribus obuenit unũ podere totum propriũ, quod in quibusdam partibus uocatur allodiũ, alteri uerò fratri obuenit podere, uel fundus emphyteuticus, contigit ꝙ ille frater, cui obuenerunt res emphyteuticę, est mortuus, relicta filia fœmina, unde dominus secundum l. contractus, auocat illas res. Quæro an possit agi contra fratrem de euictione. Gl. determinat ꝙ de euictione agi non possit, nisi stipulatus esset expressè. Vide istam gl. & tene menti, quia singul. est. do. Rich. Mal. intelligit istam glo. qñ expressè stipulatus esset de euictione in hũc casum, aliàs si simpliciter esset stipulatus, cùm sciret bona esse feudalia, & ex natura feudi euincerẽtur, de euictione non ageretur, arg. ff. de hæred. uel actio. uend. l. nomina. j. de donat. l. specie. facit ff. loca. l. si quis domum. §. j. de dam. infec. l. damni infecti stipulatio pertinet. in princip. Hic non sunt alia.

* *Not. imò uerò abiudicandũ est, nã si socius post diuisionem teneatur pro parte, re euicta à socio, ut hic, non ergo isà quo res euicta est, uidetur tacitè partis suæ periculũ in se suscipere. neq; quicquam ad rem propositam facit d. l. de fideicomm.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Sol. dicit glo. limita istam glo. ut per Alex. l. qui Romæ. §. duo fratres. uers. in eadem. ibi, nisi fuerim sciens. de uerb. obl.*

b *Quod est not. tene menti sing. glo. & uide Bar. l. qui Romæ. §. duo fratres. in xj. q. de uerb. obl. latius in ult. quæst.*

c *No. quæst. Not. pulchram q. in glo. in materia feudi. Adde tamen quod dicit Bal. in c. j. §. prætereà. de prohibit. feud. alie. per Frid. quod duo fratres marchiones diuidunt. Sed hoc qualiter intelligi debeat, uide in c. Imperator Lothar. in usi. feud.*

P. PAV. P. *Not. quæst. Vide Alex. cons. xxj. uol. v. Vide Aret. cons. iij. ubi etiam dicit ꝙ si esset feudum antiquum non prohiberetur frater, qui isto modo diuidendo promisisset non contrauenire & renunciasset cuicunque iuri quod haberet, uel habere posset, uel speraret succedere alteri fratri. Sequitur Ia. de san. Geor. in sua inuestitura feudali, circa quod uide Alex. consi. xiij. uol. v.*

LEX XV.

SI DIVISIONEM. Ex pacto nudo diuisionis non oritur actio, neq; transfertur dominium, nisi traditione secuta. Non ergo ex pacto hoc fiet, sed fit per officium iudicis.

LEX XVI.

SI FILII. Iudex diuidendo inter liberos debet sequi uoluntatem defuncti, etiam non solennem. Videbitis de hoc j. eod. l. fin.

LEX XVII.

COHAEREDIBVS. Diuisio facta inter socios, alijs socijs absentibus non præiudicat.

LEX XVIII.

1 *Libri empti per patrem, & traditi filio, quando uideantur donati.*

a FILIAE Cuius.[a] Quod pater nomine unius filij comparauit, & tradidit, debet ei filio adiudicari, & in hoc iudicio habetur ratio sumptuum. h. d. super uerb. cõparauit, id est, manualiter tradidit, alias uidetur tm̃ nomen filij in instrumento accõmodare. ar. j. si quis alteri uel sibi. l. iij. de cast. pec. l. j. li. xij. scdm Ray. Item opp. l. si donatione. j. de col. Sol. ut ibi. Ista l. allega-

1 tur in ar. ad † quæstionẽ de filio, pro quo pater emit libros, utrùm debeat illos habere præcipuos? Glo. dicit quòd hæc lex facit pro eo. Rofredus disputauit istam quæstionem, &

determinauit quòd filius non debet habere libros præci/
puos,& hoc per omnes alias rationes, quæ fiunt in auth. ex
testamento.j̄.de coll. quæ cõcludunt ꝙ simplex donatio ue=
nit in collatione.d.Vbertus de Bobio determinauit contra=
riũ,sicut enim res,quas pater dat filio militi eunti in castra,fi
lius debet habere præcipuas,ut l.si filiũ.s̄.e.quia est castren=
se peculiũ: ita illud, quod datur filio studenti, dicitur quasi
castrense,nec uenit in collationem.ar.s̄.de inoff.test.l.fi.s̄.de
aduoc.di.iud.l.fori.& l.aduocati. Et hoc uidetur etiam uelle
Dy.l.j.§.nec castrẽse.ff.de col.bo.& ibi plenè dixi. Sed aduer
tas istud procederet,si pater emeret libros, & daret filio iam
existenti aduocato uel doctori, qui potest quasi castrense ha
bere peculium,sed donec filius est in studio,nõ dicitur qua
si militare, nec dicitur habere quasi castrense peculium, nul
lam enim exercet professionem,& ideò tunc uidetur recur=
rendum ad illud,quod hac lege dicitur, ut si pater emit,& si
bi tradidit,quod uidetur donare, & morte confirmatur, i/
deò non uenit in collationem bonorum, tamen potest con
tradicere si uellet, ut hic dicitur in tex. Sed in filio iam exi/
stente aduocato, ualet donatio incõtinenti,
ita quòd pater non posset reuocare,si uellet,
quia est quasi castrense*. Dixi plenius in d.
l.j.§.nec castrense.ff.de coll. bon.

* *Castrense. Ego tamen indistinctè censeo dicendum, ea quæ à patre filio tametsi militi uel aduocato donata sunt, conferenda esse, nisi nominatim pater uetuerit: auth. ex testamento.j̄.C.de coll.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Filiæ cuius.uide Bal.l.quæ dotis.ff.sol.mat.& ibi Alex.post Imol. referentem duos alios intellectus ad istam l.sed hanc l.limita et intellige ut hic per Bal.& adde Bar.l.fin.de pec.leg.& contra Bar. hic, tenet Bal. hic in ij.q. Adde ad q.Bar.Rom.cons.clxv. Bal.cons.cxiij.j.lib.*

Pro concordia aduerte,quando rem aliquam emit pater nomine filij constituti in eius potestate,quam si non tradidit, præsumitur solùm pater nomen filij accommodasse in instrumento.Ita Bar.hic in hac l. filiæ cuius. & l.iij.C.si quis alteri uel sibi. quam ipse legit pro prima, contrarius tamen allegatur in l.si pater.ff.de donat.& l.si.de pec.leg.Tu dic q, corruptè allegatur contrarius in d.l.si pater.imò idem tenet q, in hac l.filiæ. & in d.l.si.bene uidetur contrarius prima facie,sed non est,quia loquitur quantùm ad constitutionem peculij,quod aliud est dicere quàm quando emit nomine filij sui,sine traditione.

LEX XIX.

INCERTI IVRIS. In hoc iudicio habetur ratio rerum subtractarum, & etiam deterioratarum.

LEX XX.

a IN FAMILIAE. [a] Ista lex est subtilis,nec po
test summari, quia non posset esse magis breuis.
Hãc l.allegaui tibi notab.in l.mater.s̄. de rei uẽd.
quòd quando uendo rem,ut alienã, ego uideor
uendere nomine alieno, ita ꝙ potest haberi
ratum*,ut hic tex.clarè dicit. Gl. quæ est hic
ponit unam distinctionem ualde pulchram,
quam uide & no. quæ est subtilis, pulchra &
notabilis,&iam pluries consului scd'm eam.

* *Ratum. Nam certißima est iuris regula,quòd non possum habere ratum,nisi qđ nomine meo gestũ fuerit:l.si pupilli.§.sed etsi ego.ff.de neg.ge.*I.C.B.

ADDITIO.

a *In familiæ.uide sing.dictum Bar.ad hanc l.in l. si fundum per fideicomm. in prin.de leg.j.ubi allegat quòd si dico,uendo tibi istam domum Titij,uidear uendere nomine ipsius Titij,& sic etiam re non præstita nec perempta, poterit habere ratum. Facit quod not.per glo.& doct.l. sciendum.§. tutores.ff.qui satisd.cog.& l.qua ratione. de procur. uide tamen quòd si quis asserit se procuratorem,& aliquid faciat, quod in dubio intelligitur dicto nomine facere,licet nõ dicat procuratorio nomine,sed si fuisset præsens in tali mandato rei meæ,consentiendo daretur mihi actio mandati. l. qui patitur.ff mand.Sed si ex postfacto consentio, dabitur negotiorũ gestorum.quod singulariter not.quia fortè alibi clarius non reperitur, secundum Imol.ibi.& adde Bar.l.inter.hic alleg.& ibi Bal. in fi. Adde prin. apostil.Cast.consi.cxxxvij.*

LEX XXI.

SI Cogitatione. Iudex in hoc iudicio debet sequi patris uoluntatem.

LEX XXII.

SERVVM Communem. Error cohæredis non facit alteri acquiri dominium.

LEX XXIII.

LICET. Pactum cohæredum non præiudicat creditoribus,sed inter ipsos hæredes seruatur,& suum operatur effectum.

LEX XXV.

EX CAVSA Donationis. Qui non uult succedere,non tenetur uel cogitur conferre.

LEX XXVI.

1 *Voluntas testatoris imperfecta probat inter liberos,quando est imperfecta ratione solennitatis.*
2 *Testamentum potest probari indicijs,dum tamen per duos testes probetur,& quid in maleficijs.nu.3.4.*

a INTER Omnes. [a] Voluntas patris minus so/
lennis,in diuisione inter liberos est seruanda,se=
1 cus quo ad extraneos. † No.ꝙ uoluntas imper
fecta probat inter liberos,quod intelligit de uo/
luntate imperfecta ratione solennitatis, fuit tamen perfecta
ratione uolũtatis, sed si esset imperfecta ratione uoluntatis,
nihil probaret,ut l.si is qui.ff.de test.Dixi uobis in l. haccon
sultissima.§.ex imperfecto.j̄.de testa. Hoc uult dicere quædã
glo.super uer.imperfectum,licet nihil alleget.quã uide & no.
2 Item habes hic ꝙ sufficit † testamentũ probari [b] quibuscun
b que indicijs. intelligit gl. [c] multùm notabiliter ꝙ nunquam
c exeat de mente tua, dum tamen legitimè probetur, saltem
duobus testibus.& uide glo.& not. & perpetuò tene menti.
3 † quòd ergo dicitur,unus testis facit indicium, & facit semi
plenã probationem,ut l.in bonæfidei. & ibi not.j̄.de iureiu.
& ff.eo.l.admonendi.& not.j̄. ad l.Iul. maie.l. si quis. est ue/
rum,quando unus testis deponit directè super uno malefi/
4 cio,sed si deponeret † super aliquo indicio ad maleficiũ,tũc
illud indiciũ debet legitimè probari per duos testes, ut hic.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Inter oẽs. An dispositio huius l. habeat locũ in filio testãte inter parentes,uide Barb.in repet.l.cùm acutißimi.C.de fideicõm.Item an procedat quãdo aliquis testaretur,& loqui nõ posset,sed sibi diceretur,Si uis talẽ instituere,stringe mihi manũ. Vide e.ubi s̄. Itẽ q, qualiscũq; nominatio & dispositio patris, etiã in actibus inter uiuos nominantis filiũ hæredem,ualeat. Idem in pia causa,uide Ias.in l.tale pactum.§.fi. C.de pac. Item an dispositio huius l.procedat in patre testante inter filios naturales in casu,in quo eos posset instituere,uide Are.l.nec.furiosus.de testa. Vide quæ habes ad Bar.l.hac consultißima.§.ex imperfecto.*

b POMA. *Testamentum probari.Vide Alex.cons.clx.in pen.dub. uol.ij. & lxx.uol.iij.*

AVTHENT.

SI MODO. Ista auth.determinat authen. quod sine. j̄ de testamen.

LEX XXIIII.

2 *Datum causa conditionis implendæ,in quartam imputatur.*
3 *Trebellianica potest deduci in una re concessa filio in peculio profectitio,& nu. 5.*

FILIVM Quem habentem. Fama & re difficilis est hæc lex,secundum gl.Et hæc difficultas insurgit ex uariatione lecturarum,& ex intricatione gl.Et legitur hæc l.in glo.nostra tribus modis, quarto modo legitur secundũ Iac. de Aret. secundum communem lect. hæc lex diuiditur in duas partes.In prima ponitur thema & quæstiones, & ostendit quæstiones ex themate.Secũdò ponitur decisio quæstionum,

stionum. Secunda ibi,hæreditaria parte prædij, &c. Et pri/
ma glo.huius l.prosequitur tantùm lecturam antiquorum,
secundum quam hæc lex breuiter hoc intendit.Datum cau=
sa conditionis implendæ, cõputatur in quartã Trebelliani=
cam,quæ potest detrahi in una re data à patre filio,in pecu=
lio profectitio.h.d.Casum in terminis pone ut in glo. & ha/
1 betis tex.multùm clarũ.Et ex ista lect.no. † ꝙ fundus con/
cessus in peculium profectitiũ, uenit in restitutionem fidei/
2 commissi. † Secundò no.ꝙ datũ causa con
ditionis implendæ, computatur in quartã*
3 Trebellianicam.Tertiò † no. ꝙ Trebel. po/
test deduci in una re concessa filio in pecu/
lio ꝓfectitio.Et pone casum ut dixi,ꝙ in hæ=
reditate erãt treceta,& erant tres filij,fundus
datus in peculio ualebat xxx.Si eñi poneres
ꝙ fundus datus in peculio ualet xij. ut qui/
dã antiqui posuerunt, de quibus fecit mentionem glo. j in
prin.tunc facta deductione Treb. nihil remanet in eodẽ fun
do.Cont.dicit tex.tuus in fi. l. ideò pone fundũ ualere xxx.
& casus est planus.Opp.& uidet̃, ꝙ datũ causa conditionis
implendæ,non cõputetur Falc.ut s̄.de inoff.test.l.sancimus.
§ repletionẽ.So.Ibi in quarta debita iure naturę,hic in quar
ta Treb.Opp. ij.ꝙ secundũ hoc hæc lex non facit ad tit. ꝙ est
contra primam constitutionẽ.s̄.§.quibus.So. Dicit gl.quòd
hæc lex facit ad titulum in hoc,quia sicut per hanc actionem
prælegata deducuntur,ut s̄.eo.l.si qua.& ff.eo.l.inter cohære
des.§ j.ita hæc restitutio fit cohæredibus hoc iudicio. Vel di
cas,cùm per istum rogatum debeat retineri quarta, & sic fie
ri diuisio huius portionis,hoc fiet per iudicium fam. ercisc.
Opp. iij. ꝙ secundum hoc est mala grãmatica, nam hic dici
tur,filium quem habentem.& ista dictio, Filium,non habet
uerbũ à quo regatur, quod est contra l. Plautius. ff. de auro
& arg.leg. Huius timore aliqui antiqui exponunt filium, id
est,filius,ut sic ponat̃ casus pro casu. Alij dicunt filiũ quẽ,id
est aliquẽ. Vel potes dicere, quòd hic subauditur unus no/
minatus,id est,filius,ut dicamus,filius, quem filium haben
tem fundum,&c.& procedit ista lect.clarè,& est clara,gl.quã
uide. Venio ad secundã gl.& opp.quarta di=
minuit quãlibet rẽ patrimonij æqualiter *,
ut l.Plautius.& l.lineã.ff.ad leg. Falc. & l. ij. j̄.
eo.tit.hic dicitur ꝙ detrahitur in una re, s.cõ
cessa filio in peculium profectitiũ, quare ma
lè.Sol.Dicunt quidam, hoc ideò quia testa/
tor hoc expressè hic dicit, quòd de illa re de
traheretur. Hoc est diuinare*, ideò non pla
cet.Alij,ut Lotharius,dicunt ꝙ hoc fit ex prę
sumpta uoluntate defuncti,qui hunc filium
prædilexit in uita,concedendo sibi in pecu=
lium profectitium fundum, unde etiã post
mortem lex imitatur in filio istam uolunta/
tem.Glo. non placet hæc solutio, quia talia
peculia non sunt præcipua, sed communia,
ut s̄.eo.l.certum.Vnde alij dicunt,ꝙ contra-
ria loquuntur in Falcidia, quæ nõ detrahi/
tur in una re, hic in Trebellianica, quæ in u=
na re potest deduci. Glo. hic non dicit plus.
Certè hæc solutio non est uera,quia nulla est
ratio,quare magis Falc. detrahatur de singu
lis reb.quàm Trebel.Vnde alij dicunt quòd
sit hic speciale in filio, ea ratione, quia istud
est contra eum. Nam datum causa conditionis implendæ,
computatur in Treb.ergo sit pro eo ut in una re posit dedu
cere,uide glo.hucusq;.Istam sol.gl. reprehendit duab. ratio=
nibus.Prima est ista,Tu dicis ꝙ regulariter à cohærede per/
cipitur extra quartam,istud est falsum,quia aut illud,quod
soluitur à cohærede,est pecunia hæreditaria,& tunc à seipso
& quasi iure hæreditario,uidetur habere, ideò computatur
in quartam,ut ff.de leg.ij.l.cùm pater. in prin. Aut id quod
soluitur,est aliud corpus non hæreditarium, & tunc simili=
ter totum imputatur,l.deducta.§.numis.ad leg.Falcid. Nec
ob.l.in quartam.ff.ad leg.Falc,quia ibi loquitur cùm est hæ

* *Quartam. l.si pupillus.ff. ad leg.Falc.l. in numerationib.ff. ad leg.Falcid.* I. Concen.B.

* *Aequaliter. Hoc est, super singulis legatis à me uel à cohæredibus meis relictis quartam detrahere possum: §. & cùm. Inst. ad leg.Fal.proposita iudicis æstimatiõe.l. pater. de leg.j.* I.C.B.

* *Diuinare. Cogita tamen ne hæc solutio defendi poßit, tã per hãc l. quàm per l.pater.de leg.j. l.si ex pluribus. ad leg.Falcid.* I. Concen.B.

reditarium corpus,quod à cohærede percipitur.unde non
potest diuersis iuribus censeri,ut l.eum qui ædes.ff.de usuc.
Pecunia autem quam habuit hic à cohærede,non fuit hære=
ditaria,ideò de iure cõmuni computaretur sibi in quartam.
Vel si non fuerit pecunia, fuit corpus non hæreditarium,
unde non potest dici ꝙ ideò fuerit unum speciale pro eo ꝙ
aliud est speciale cõtra eum,quia nihil est speciale contra eũ.
Item alia ratione dicit, ꝙ non procedit dicta solutio, quia si
duo sumus cohæredes,& à me tibi, & à te mihi legatum re/
linquitur,ut est in casu nostro.Item & alijs à nobis relinqui=
tur,illud quod à cohærede meo percipio,cõputabo mihi in
quartam,ut tantò minus ab ipso cohærede detraham, pro/
pter illud,quòd ab eo recepi,licet quoad alios datũ à cohæ=
rede non cõputetur in quartã,ut l.Nesennius.ff.ad l.Fal.& l.
in quartã.in prin.eo.tit.Si ergo in Falc.hoc est,multò magis
in Trebellianica,in qua plura computantur, quàm in Falc.
Vnde glo.habet d.sol.ad l.Plautius.& ad l. lineam. pro non
uera.Sol.ergo alio modo,quòd hic detrahitur in una re ab
hærede uolente, & uolentibus cohæredibus. In hoc residet
glo.Sed hæc opi.non est uera, per tex. in fi. l. qui dicit, red/
dere compellitur,non ergo à uolente fit.Habes ergo recita/
tam istam secundam glo.usq; ibi,alij,ut Ioan.quam uide. I/
stud quod sequitur in hac glo. non recito adhuc, quia in=
trat opi.Ioan.quæ ponitur in seq.glo. Ad quam seq. glo. ue
nio,& opp.ad lect. antiquorum. Hic dicitur ꝙ hæreditaria
portio fundi computatur in Trebel.Imò quartam hæredita
riæ portionis,non tota hæreditaria portio,l. Titia. ff. ad leg.
Falc. Dicũt quidam quòd hoc ideò, quia testator dixit. Sed
certè hoc est diuinare,& est refugium miserorũ,ut glo.dicit,
ideò glo.habens istam lect.antiquorum pro declarata, in/
trat ad lect.Ioan.ibi,dic ergo secundum Ioan.& etiam usque
4 ibi recitaui. † Nos quid dicemus? Dico lect. antiquorum
5 esse uerissimam, & notabilem ultra alias. † Ex qua habes
istud singulare in hac l. quòd Trebel. potest deduci in una
re concessa filio in peculio profectitio,nec habes alibi istum
casum.Huius ratio est quam Ioan.dicebat,quòd pater eum
prædilexit in uita. Hanc uoluntatem debet imitari iudex in
hoc iudicio diuisorio post mortem, nam uos debetis scire
6 † quòd licet quarta respiciat quamlibet rẽ patrimonij, nõ
tamen debet fieri diuisio cuiuslibet rei patrimonij, ut l. ij. j̄.
quib.quarta pars debe.lib.x.Sed debet deduci in una re,de
qua cohæredes fuerunt in concordia,& iudex æstimauerit,
ut ff.de leg.j.l.potest.Debet ergo iudex istam rem eligere, ꝙ
pater filio concesserat in peculium in uita,ut sic pręsumatur
dilexisse in morte,ut l.pen.de ali.& cib.leg. & ne auferatur fi
lio,scilicet quòd suis sumptibus laborauit, & laboribus am
pliauit,ut j̄.de alluuio.& pal.l. fin. & ne ab eo fiat separatio
rei ita sibi cohærentis,arg j̄.comm.utri.iur. l. possessionum.
Nec ob.glo.quæ dicit quòd ista peculia non sunt præcipua,
ut l.certum.s̄.eo.quia hoc concedo, quòd filius non habet
hic istum fundum præcipuum, cùm pro habendo isto det
tantundem. Quartam enim, quam in alijs rebus debebat
detrahere,habet in istis,& in alijs dimittet, & hæc est ueritas.
Non obst.l.Titia.ad l.Falc.quia ibi loquitur quando detra=
hit quartam secundum uoluntatem defuncti, hic autem qñ
præter uoluntatem. Sumus expediti de lect. antiquorum,
ueniamus ad lect.Ioan.secundũ quam hæc l. breuiter dicit &
intendit.Datum causa conditionis implendæ, cõputatur in
quartam Treb. & hæreditaria portio fundi filio prælegati,&
de eo restituendo grauato.hoc dicit,secũdum lect.Ioã. Et est
differentia inter lect.Ioan.& antiquorum, quia antiqui dice
bant fundum cõcessum in peculio, & sic inter uiuos, sed Io.
dicit fundum prælegatum in morte. Item antiqui dicebant,
quòd illud,quod deerat de quarta,suppleatur de eo fundo.
Ioan.quòd suppletur de eo quod datur pro eo fundo. I/
tem antiqui dicebant filio rogato restituere totam partem
suam.Ioan.uerò dicit filio rogato restituere specialem illum
fundum.Pone ergo casum secundum lect.Ioan.per te, ut ex
prædictis colligitur.Opp.ad istam lect.de l.Titia.ff.ad l.Falc.
Sol.Ibi detrahebat Treb.secundum uoluntatem testatoris,
unde computatur ibi in ea quarta hæreditariæ portionis,

hic uerò detrahebat præter uoluntatem defuncti. Rationem dic ut plenè dixi in d.l.Titia. Item opp. quia tex. hoc non dicit de eo quod datur pro fundo, sed in eo fundo. Sol. secundum Ioan. expone in eo fundo, scilicet, pro eo fundo. Sed quia hæc lect. uidetur aliqualiter destruere tex. ideò dicit gl. Sol. ut dixi in glo. superiori. Vide ergo istam glo. quatenus prosequitur glo. lect. Ioan. uscq; ibi, uel si uis secundum Azo. & Hugo. &c. ut ibi, uel dic ut in glo. alia inferiori, melius staret in superiori. Redeo enim ad præcedentem glo. ubi dimisi. Alij, ut Ioan. &c. quia ista expositio ut exponitur in eo fundo, id est, pro eo, uidetur nimia extranea ad tex. ideò Ioan. dicit tex. stare propriè, tamen legit eum transponendo hoc modo, soluitur à cæteris, scilicet facta detractione de singulis & s̄. quartam habens in eo fundo, &c. Et sic tex. iste non dicit, q̃ in eo fundo aliquid habeatur nomine quartæ, nisi hæreditaria portio, secundum Ioan. habes ergo expeditam illam particulam præcedentis glo. Alij, ut Ioan. &c. uscq; ibi, ut hæc clareant, uide eam. Hæc læct. Ioan. non est uera. Primò, quia tex. dicit, filium quem habentem. nam habentem est participium præsentis temporis, ergo significat secundum tempus, ut ibi, & l. in delictis. §. si extraneus. ff. de nox. Innuit ergo q̃ tempore, quo testator disposuit, filius habebat fundum. Sed secundum lecturam Ioan. tunc non habebat, quia sibi prælegabatur, ergo, &c. Præterea hæc lect. Ioan. destruit literam, ut uidetis, præsupponit eum grauatum restituere istũ fundũ. Sed si hoc uerũ, de isto fundo toto, nõ detraheret quartã, sed detraheret quartã portiõis hæreditariæ. Nam in eo qd' ipse habet ultra portionẽ hæreditariã, est legatarius, ergo in eo qd' habet iure legati, nõ detraheret Falc. l. in l. Falcidia. ff. ad l. Falc. Vnde reprobata lect. Io. ueniamus ad lect.

a Azo. & Hug.[a], scd'm q̃ habere hoc intẽdit, Datũ cã cõditionis implendę, cõputat in Treb. & hęreditaria portio rei filio donatæ, & donatio morte confirmat *, h.d. Differt hæc lect. à lect. antiquorũ, qa antiqui dicebãt, fundũ esse cõcessum filio in peculiũ, Azo & Hug. dicebãt fundũ esse donatũ filio. itẽ antiqui dicebãt, q̃ illud qd' deerat de quarta, supplebat in eo fundo. Azo & Hugo dicebant, q̃ supplebatur in alijs rebus. Item differt à lectura Ioan. quia Ioannes dicebat fundum prælegatum. Azo & Hugo dicebant fundum in uita donatũ. Item dicebat Ioan. filium expressè grauatum in fundo. Azo & Hugo hoc nõ dicunt. Ponamus ergo casum in terminis secundum Azo. & Hug. ut iacet in glo. & clarè. Opp. quòd ista res donata non ueniat in fideicommissum, unde uidetur obstare ī. ad leg. Falcid. l. in donationibus. coniuncta l. Marcellus. §. quidam. ff. ad Trebel. Sol. dicunt ipsi quòd hic fuerit rogatus restituere portionem simpliciter, non dixit portionem hæreditatis, ut plenè habuistis not. ī. de fideicõ.

b l. cùm uirum. Oppo. de legat. j. qui filiabus.[b] Sol. ut in glos. Item oppo. de l. in fideicommiss. in fi. ff. ad Trebel. Sol. ut in glo. Item oppo. de l. iubemus. §. fin. ad Trebel. ubi dicitur, q̃ illud quod extrinsecus obuenit, non computatur filio in Trebellianicam. Sol. Dicit glo. hæc lex corrigitur per illam. Sed possumus dicere quòd illa loquitur in suis casibus tantùm, scilicet, ut fructus non computentur ei in Trebellianicam, secus in alijs rebus, quæ obuenirent filio extrinsecus ex dispositione defuncti. Vide glo. Videamus an lectura

c Azo. sit uera. [c]Dyn. dicit quòd non probat, Donatio facta inter uiuos, non uenit in fideicommissis, ut l. sequens quæstio. ff. de legat. secundo. ergo non computatur, nec computabitur in quartam: l. in fideicommissariam. ff. ad Trebell. Franciscus respondebat quòd l. sequens quæstio. loquitur in donatione facta à uiro uxori, quæ retrotrahitur: unde meritò in fideicommisso nõ uenit, secus in donatione, quæ fit à patre filio. Istud non uidetur esse uerum, nam eodem modo retrotrahitur in una, sicut in alia, ut l. donatio. ī. de donat. inter uirum & uxorem. & l. ij. de inoffic. donat. & ibi not. Propter hoc doctores moderni recedunt à lectu. Azo. Or circa intellectum huius l. sequens quæstio. dic ut ibi dixi, tamen lectura Azo. mihi non placet, nã cùm à cohæredibus uideatur habere illum fundum, quatenus excedit hæreditariam portionem, saltem quo ad ipsos cohæredes, debet in Trebellianicam imputari, ut l. Nesennius. ff. ad leg.

7 Falcid. † Tene ergo lect. antiquorum, tanquam ueram, & uerissimam. Iac. de Ra. legit alio modo, & in parte tenet lect. antiquorum, & in parte lect. Ioan. quam recitare non curo. Restat ut uideamus finem præcedentis glo. quæ intrat materiam nostræ l. explicatis lect. Et pro ista glo. determinanda habemus uidere quid computet in debita iure naturæ, quid in debita iure institutionis, & quid computetur in Trebellianica, & an possit in una re deduci? Item habemus uidere de alijs quartis, quæ omnia plenè examinaui in repetitione, quam tibi feci in l. in quartam. ff. ad leg. Falcidiam: & ibi plenè uide, &c.

* *Confirmatur. Ita tamen ut succedere uolẽs cũ cæteris, idipsum conferet, nisi nominatimà patre uetitũ sit: auth. ex testamento. ī. de col.* I.C.B.

ADDITIO.

a *ff. de usuca. Ex scripto exemplari, post hæc uerba ita lego, Pecunia autem quam habuit hic à cohærede, non fuit hæreditaria, ideò de iure communi computaretur sibi in quartam. uel si non fuit pecunia, &c. Alex. Loseus.*

b *Azo & Hug. lect. Hugolini & Azo. expedit hic Bal. in uer. & ideò procedo ad tertium. de qua lect. Bal. aliquid in l. iubemus. ī. ad Treb.*

c *Qui filiabus. Bal. hic uidetur tenere cont. & uide Bar. in l. in quartam. ff. ad leg. Falc. in uer. v. opp.*

d *Azo. sit uera. Vide Bar. l. Marcellus. §. quidam. ad Trebel. & Bal. d. l. cùm uirum. de fideicomm.*

Communi diuidundo. Tit. XXXVII.

LEX I.

1 *Res sit litigiosa per lit. contest. & in quo iudicio.*
3 *Fundus non debet æstimari pro parte.*
5 *Iudicium communi diuidundo est mistum, & de eius libello.*

RATER TVVS. Iudicium communi diuidundo, datur contra emptorem, & post litem super eo contestatam, res tanquam litigiosa, non potest alienari. Not. finem huius l. quòd solùm † per litis contestationẽ fit res li

1 tigiosa. Habes hic duo notare. Primò quale sit officium iu-

2 dicis, in communi diuidundo. † Ex quo debes colligere cõclusionem libelli, scilicet fundum certis finibus, & regionibus terminari, uel si commodè fieri non posset, alteri adiudicari, secundum quod iudici uidebitur*.

3 De hoc dicam plenius ī. e. l. ad officium. † Item nota, quòd quando fundus æstimari debet totus, non debet æstimari quælibet pars. Nam quandoq; est maior æstimatio totius, quàm si fieret per partes. Hoc tenet hic glo. quam tene menti, & not. & uide eam. Quidã

4 tamen tenent contrarium. ī. l. prox. † Notertiò, quòd in hoc iudicio res fit litigiosa per litis contestationem, secus esset in iudicio uniuersali familiæ erciscundæ, uel petitione hæreditatis, ut s̄. de pet. hæred. l. ij. & ibi not. & famil. ercisc. l. alienationes. † Item

5 hoc est uerum, quia istud iudicium non est merè reale, sed mistum *, nam in rei uendicatione per solam citationem efficeretur hodie res litigiosa, ut ī. de litigiosis. auth. litigiosi. & sic hodie hic finis non corrigitur.

* *Videbitur. Qui singulas res singulis hæredibus adiudicare debet, quæ adiudicatio si alteri præiudicet, cohæredes autoritate iudicis certa pecunia debent compensare: §. si familiæ. Inst. de off. iud. j. l. seq.* I.C.B.

* *Mistum. Vt est iudicium famil. ercisc. cõmu. diuid. finium regundorum, interdic. uti possidetis, & utrobi, l. actionis. §. fin. ff. de act. & obl.* I. Concen. B.

LEX II.

1 *Actio communi diuidundo, quando competat non possidenti.*
2 *Si ex duobus iudicijs, unum debet præcedere aliud, processus tenet, si non opponatur.*
3 *Iudiciũ in hypothecaria non facta executione procedit si nõ opponatur.*

SI PROBATVM. Cõtra cum, ad quem transit possessio iure pignoris, potest hoc iudicium intentari. Opp. dicitur hic, æstimata parte, imò uidetur q̃ debeat æstimari totum, ut s̄. l. prox. Sol. Quod hic dicitur, æstimata parte, intelligatis sub uniuerso, non autem particulariter fit

1 æstimatio, ut uidistis s̄. l. prox. † Quæro circa hanc l. utrùm debeant esse duo iudicia, unum, in quo ego uendico partem meam, aliud, in quo peto diuisionem, an uerò sit unum scilicet communi diuidundo, & in eo incidenter cognoscatur de dominio? Rñ. quãdo ille qui agit communi diuidundo, non possidet, & negatur communio, tunc debet ante omnia agi rei uendicatione, nec potest agi cõmuni diuidundo prius, ut ff. fam. ercisc. l. j. quod est uerum si opponatur, sed si non opponeretur hæc exceptio, procederet hoc iudicium, & in isto iudicio communi diuidundo, incidenter cognosceretur de dominio. Ita dicit glo. hic, quam signa, & no.

2 l. si mancipium. §. j. ff. de euict. Vide glo. tuam not. † Not. etiam q̃ quando duo sunt iudicia, quorum unum debet præcedere aliud, immutato ordine, iudicium nihilominus ualet, si non opponatur, aliàs non uitiatur processus, ut hic

3 uides. † Et est utile, si ageretur contra bonorum possessorem hypothecaria, uel ageretur contra fideiussorem, licet

a non sit facta discussio principalis,[a] procederet iudicium, si non opponatur, & uide in l. prolatam. de sent.

ADDITIO.

a *Discussio principalis. Vide Inst. de act. §. item si quis. & ī. de app. l. j. sed Bal. hic practicam ponit, s. quòd post litem contestatam necesse sit actori uel executionem facere, uel aliter de inopia debitoris docere.*

LEX III.

2 *Iudex quomodo æstimabit rem, & quæ in hoc iud. ueniant.*

AD OFFICIVM. In hoc iudicio ueniunt quæ sunt communia, & per iudicem est facienda diuisio certis regionibus, uel adiudicationibus possessionum diuersarum, uel etiam unius alteri æstimatione refusa *. h. d. Circa legem no-

* *Refusa. Inst. de offi. iud. §. si fũ-miliæ.* I. C.B. stram quæro, qualiter formandus sit libel- a lus[a] in communi diuidundo iudicio? † Rñ. 1 q̃ libellus habet duas partes. Primò narrationem. Secundò conclusionem. In narratione debet ille, qui agit, dicere q̃ cum aduersario habet talem rem communem, & pro tanta parte, & quod non placet sibi nec expedit amplius in communione persistere. Istud probatur hac l. in ij. resp. In conclusione uerò debet dicere. Quare peto dictum fundum, si est fundus unus, partiri & terminari debet, & dictam partem mihi pro diuiso peto assignari, uel alteri ex eis dictum fundum iusto pretio adiudicari, prout uestræ æquitati uidebitur. Verùm quia in hoc iudi-

b cio ueniunt quandoq; fructus,[b] habetur etiam ratio damnorum datorum iure, ut ī. l. prox. tunc in narratione debet fieri mentio fructuum, & damni dati, & in conclusione pe-

2 tere aduersarium in hoc condemnari, ī l. prox. Quæro, † quando iudex debet æstimare, qualiter fiat æstimatio? Rñ. ipse potest facere suo arbitrio si uult, etiam nullam partem interrogando, ut s̄. l. prox. Item hoc facere potest licitando, interrogando quamlibet partem pro quanto pretio uis tu tibi retinere, ut hic, & s̄. l. j. quo casu poterit etiam extraneus ad licitationem admitti, ut hac l.

ADDITIO.

a *Formandus sit libellus. Forma libelli in hoc iudicio, & no. quòd ad hoc ut habeat locum hoc iudicium, requiritur uel quòd agens non negetur socius uel quòd sit in possessione rei, quam petit diuidi, ut per Bar. l. in prouincia li. §. j. ff. de ope. no. nun.*

b *Fructus. Adde q̃ si res non potest commodè diuidi, præfertur qui habet maiorem partem: l. sancimus. & ibi Bal. de don. & ibi quando res dicitur non posse commodè diuidi.*

LEX IIII.

1 *Ex diuturnitate temporis præsumitur diuisio.*
2 *Ex possessione rei per decem annos non præsumitur emptio.*

a SI MAIOR.[a] Diuisio facta inter fratres, debet habe

b ri rata,[b] nisi beneficio restitutionis rescindatur, non diuisa debent diuidi, & in hoc iudicio habetur ratio cul-

1 pæ, & fructuum. Tu † habes hic unam bonam glo. Duo fratres possederunt fundum pro diuiso longo tempore, nec de

c diuisione aliquid apparet, utrùm ex hoc præsumatur[c] diui

d sio? Glo. dicit q̃ sic[d] & bene, quam signa, & perpetuò tene

2 menti. † Quæro, quid si ego possedi rem tuam, decem annis, uolo dicere [me eam] emisse, & probare per hanc præsumptionem, quia decem annis possedi, an hoc fieri poterit? Glo. dicit q̃ posset quæri, sed dic breuiter quòd nõ, quia nullo præceden. tit. ex sola possessione non præsumitur dominium, ut s̄. de rei uend. l. nullo. Non ob. quod dictum est in quæstione præcedenti, quia ibi tractatur de modico, uel nullo præiudicio, nam si dico me habere partem ex diuisione, constat hoc quòd tu habes aliam partem ex diuisione. sed hic si præsumeretur uenditio, totum dominium perderetur. Sic etiam nõ obstat quod dicitur de seruitute, in qua probatur tit. ex præsumption. quæ resultat ex usu longi temporis, ut not. in l. seruitutes. ff. de ser. & l. j. in fi. ff. de aqua pluarcen. quia ibi tractatur de re modici præiudicij, ut dixi uobis in l. ij. s̄. de ser. & aqua, &c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Simaior. Vide Alex. cons. xcij. uiso & discusso. ij. uol. ubi istud uult, etiam si possessiones possessæ pro indiuiso essent inæquales multum. Item ex quibus præsumatur diuisio, Alex. ccxxciiij. Paul. cons. xciij. Et in quantum Bar. limitat procedere in his quæ sunt leuis præiudicij, prout est diuisio, secus in alijs, adde Bart. melius & clarius istud uolentem in disputatione, mulier habens amplum patrimonium, in fi. Alexand. consi. xij. uiso processu. in iiij. uol. consi. cxiij. eod. lib. uiso & diligenter considerato, & Bal. hic clarè. Et ita intellige Bal. consi. ccclxxxix. ad fin. in iij. parte. Et sic præsumitur diuisio ex possessione longa pro indiuiso, ita præsumitur recommunicatio ex possessione pro indiuiso sequuta post diuisionem, uide Rom. consi. ccccxviij. & uide de materia practicam Papien. in forma libelli quo agitur pro hæreditate uel singulari diuidenda. uide ad Bar. l. cùm de in rem uerso. de usur. Et nota modificationem Bart. hic, & ita intelligendum dicit Bal. consi. ccclxix. ad finem. de quo s̄. incip. quædam puella.*

b *Haberi rata. Item fecit, quòd si sint duo fratres, quorum unus administrat omnia bona paterna, sciente & patiente altero, per longum tempus, utrùm per hanc patientiam excludatur, maximè uigore cuiusdam tacitæ renunciationis. Ista faciunt quòd sic, sed Bal. firmat contrarium, & bene secundum alios doct. & hoc dicit in l licet. C. de iur. delib. per suas rationes. Item quia scientia & patientia non habetur pro consensu, in his quæ sunt magni præiudicij, ut plenè per Bar. l. cùm de in rem uerso. de usur. & in l. quæ dotis. solu. matr. In his autem quæ sunt parui præiudicij, inducitur consensus. Et ita intellige glo. hic. & adde quod not. s̄. eod. l. secunda, & hoc tenet Castren. dicta l. licet. & adde per Bart. in disputatione sua, quædam mulier habens magnum patrimonium. sed Bald. consi. incipiente quædam puella, dixit quòd diuisio præsumitur ex præcedenti possessione facto pro diuiso, & induciturdiuisio. Alleg. gloss. ord. & his subdit, quòd aliqui non intelligentes dicunt contrarium, quia ex sola patientia, contractus non præsumitur. unde considerantes, quòd facta relatione de patientia, ad patientiam, resultat quædam permutatio, cui inest diuisio. Angel. l. fin. ff. pro dote. refert hanc glo. cui dicit inhærere Bart. & Bal. in l. qui in altera. de acquiren. hæred. sed ulterius latè refert quod Pet. & Cy. hic tenent contrarium. & adde Bal. l. j. C. de fideicomm. & adde an diuisio præsumatur ex longinquitate temporis. Bald. cons. ciiij. & ccclxix. lib. j. An diuisio facta per minorem, in quem perseueratum est per quadraginta annos, possit infringi, per eundem cons. cl. Et an ualeat diuisio, cum uni assignantur omnia stabilia, alteri uerò instabilia, scilicet, nomina debitorum fœneratitia, per eundem cons. xij. & an ualeat diuisio fratrum aliquo eorum absente, pro quo unus promittit de rato pro ipso, per eundem, cons. cccxxiiij. j. lib. Et cùm diuisio est facta per sortem, an possit rescindi si aliquis fuit læsus, per eundem cons. ccxxxviij. Et qualiter inter eos qui fecerunt fraternitatẽ, sit fienda diuisio, per c. cons. lxiij. ij. li. Et quis debeat*

beat facere diuisiones, cùm tres diuidunt, per Rom.conf.cccclxxj. Et qualiter plures filij diuersorum fratrum, qui longo tempore simul habitauerunt, debeant diuidere, cùm aliqui sunt laborantes, aliqui non, & alij maiores, alij non, conf.xxiij.ij.lib. Et qualiter rustici diuidant animalia, per e. conf.ccclxvj. Et qualiter diuidatur inter patruos, & nepotes, per e. conf. cciij.eo.ij.lib. Et quid ueniat compensandum inter consanguineos diuidentes, cùm pro uno est solutum aliquid, per e.conf.ccxxxvij.j.lib.

c Præsumatur diuisio. uide Bar.l.qui in aliena. in prin. de acq. hær.

d POMA. Dicit q̃ sic. Ex separata possessione rei communis præsumitur diuisio, uide Cæp.conf.xxij. Ro.conf.ccv. & Alex.xcij.uol. ij. & Paul.de Cast.conf.xciij. & Barb.c. & sup. de reb.eccl.non alie. & Alex.conf.iij.in fi.uol.iij. & xxv.uol.v. ubi pulchrè declarat hanc gl. nisi alia præsumptio esset in contrarium. Idem dicit econtrà, q̃ ex possessione mutua rei communis, non solùm inducitur societas, sed & si prius fuisset dissoluta induceretur. ita Roma. consi. ccccxviij. & uide etiam ad hoc Soc.conf.clxiiij.

LEX V.

a b N Communione [a]. Glo. dicit q̃ hoc fallit in casibus [b], quos dic ut in gl. Vnum tamen quod gl. dicit, q̃ ratione temporis quis inuitus cogitur stare in communione, reprehenditur per doc. & bene. Videbitis in l.j.ī. de ann.excep.

ADDITIO.

a P. PAV. P. In communione. Vide ad reg. huius l. q̃ nemo cogitur stare in communione, quæ habes in Bertach. in uer. diuisio. Et ad Bar. in l. si conueniat. §. in hoc. ff. comm. diuid. Vide Ias. in §. quædam. Inst. de act.

b Casibus. Not. q̃ quilibet potest prouocare ad diuisionem. fallit in casibus hic not. Adde prædictam reg. etiam fallere in duobus alijs casibus, de quibus habes sing. tex. in l. fin. & ibi Bart. ff. de ali. iud. mu. cau. fa. & ad intellectum, uide Bar. l. si non sortem. §. si cētum. ff. de cond. indeb. l. filium quē. uer. uenio ad ij. glo. ī. fam. ercis. uide Bar. l. in quartam. ad leg. Falc.

Communia utriusque iudicij. *Tit. XXXVIII.*

LEX I.

1 *Diuisio in quibus sit dissimilis emptioni.*

a 1 IVISIONEM. [a] Diuisio est similis emptioni. hoc dicit. Quæro quomodo hoc procedat? dic ut in glo. tamen † in hoc est dissimilis, quia unus est contractus nominatus, alius nō. Et ex hoc sequitur, q̃ iu uno habet locum condictio ob causam, in alio non, &c.

ADDITIO.

a *Diuisionem. & de his quæ hic habentur, bene faciunt notata per Bar. l. cū solus. ff. de usur.. Sed utrùm titu. diuisionis excludat petitionem hæreditatis, uide Bal. l. Pomponius. ff. de rei uendic.*

LEX II.

a b TIAM Si is [a]. Diuisio facta à iudice incompetenti potest consensu partium ualidari. h. d. Non intelligatis [b] hæc, q̃ hęc diuisio comprobetur per consensum, tanquam ex sententia, sed

c approbatur [c] tanquam ex diuisione consensu facta, ut dixi tibi in l. s̄. qui pro sua iurisdictione. & ibi declaraui istam l. quia ibi glo. allegat eam.

ADDITIO.

a *Etiam si is. Hæc est lex ita singularis, sicut aliqua quæ fit in mundo, secundum Bal. hic, de quo uide quod dixi in l. j. ī. qui pro sua iurisd. & Bar. in l. obseruare. circa fi. de offi. procon. & quod no. Moder. in l. si expressim. ff. de app. & Bal. l. si diuersa. C. de transac. Et an sententia nulla ualeat ut contractus, & an possit ratificari, per glo. & doc. in c. significasti. de fō. cōp. Adde & intellige not. hanc l. non habere locū, quando partes stant in finibus diuisionis simplicis. G. est sing. quā Bal. ad hoc ponderat in l. si diuersa. in prin. ī. de transl. Item non habet locum, quando scienter coram iudice incompetenti litigarent, cuius iurisdictionem prorogare non poterant. Ita doc. in c. significasti. de fō. compet. & Bal. l. j. C. qui pro sua iurisd. & ponit Fran. de Are. c. at si clerici. de iud. Strab.*

b POMA. *Non intelligatis. uide Fel. c. cùm ex officij. de præsc. & aliquid in c. j. de re iud. Vide aliter per Rom. conf. cxiij. in fi. & in conf. clxxv. & Card. lxxiiij. & Bolo. in add. ad sextum contrarium. Bar. l. j. quando prouo. & uide Alex. conf. cxxiij. uers. ergo bene. uol. j. & Aret. lv j. & Barb. ubi limitat in c. ex parte Decani. de resc. uide etiam Bal. ubi limitat in rub. de offi. deleg. ad fi. & Bal. c. de causis. de offi. del. & Alex. l. quod iussit. ff. de re iud. & conf. xxxij. uol. ij. & Cart. lxxj. & plenè Fel. c. significasti. de fo. comp. & Panor. conf. vj. uol. ij. & cxj. uol. j. & aliquid per Fel. c. inter monasterium. de re iud. & Pan. c. examinata. in iij. not. de confirm. uti. uel inut. & Soc. conf. cxx.*

c P. PAV. P. *Approbatur. Vide Alex. conf. cxxiij. incip. discussis hæsitationibus, in j. uol. ubi limitat singulariter q̃ quando sententia est nulla, q̃ in ea est expressus error, tunc non potest consensu partium confirmari, etiam ut ualeat in uim consensus. Et hoc quando consensus est taliter præstitus q̃ transit in contractum delegatorium, puta, stipulationis. Secus si in uim simplicis consensus & emologationis, quia cùm nulla sit, non potest consensu tanquam sententia ualidari. Vide etiam Abb. in c. significasti. eō. de fo. comp. demum in c. prouidentia. de offi. & latius Felin. ibi. Et uide ibi Soc. uer. viij. quæro. Et adde q̃ idem est in laudo arbitri si sit latum extra compromissum, uide Abb. c. examinata. de confir. util. uel inut. Barb. latè contra. v. uol. iiij. Vide Ang. conf. ccxv. in ci. testator quidā nomine An. ubi loquitur de utroq; Rom. conf. clxxiij. incip. pro decisione. in fi. & consi. clv. incip. præmissum laudum. conf. clxxv. incip. dicendum ultimum laudum, in fi. Et isto modo saluatur dictum Bal. in pace constantiæ, in uer. sententiæ quoq;, dum dicit laudum latum extra compromissum, non conualidatur per emologationem. uerum est in uim laudi, quod patet, quia Bald. alleg. tex. in c. examinata. quē ibi ita declarat Abb. posses tamen intelligere Bal. secundum terminos illius c. examinata. ubi dicit Abb. in iij. not. q̃ emologatio nō conualidat laudum ibi. quia erat latum super iure patronatus, de quo partes nō possunt disponere ex cōuentione sua, cùm sit quid spirituale uel annexum spirituali. c. quanto. de iud. Et isto modo saluabitur decisio Ang. conf. cxcv. incip. A. & V. contraxerunt. ad fi. Et tantò magis prædicta procedunt, quando in emologatione adesset iuramentum, quia tunc faceret emologationē ualere in omnia uia possibili, et si nō posit ualere in uim transactionis uel nudi consensus, faceret ualere in uim pacti. Sic dicit Bal. l. si quis maior. C. de transac. Moder. in l. si causa. eo. ti. Sed ubi non adesset iuramentum, sis cautus, ut facias promitti per stipulationem de obseruando contenta in laudo ex causa noui consensus & nouæ transactionis quantùm expediat, quasi tunc partes uideantur in illam conuentionem deuenire, quia ubi esset simplex emologatio & consensus, & tāquam consensus esset sufficiens ad producendum actionem, nō produceret etiam actionem tanquam laudum uel sententia prædicta. Vide de materia Fel. latè c. significasti. de fo. comp. Et quòd laudum nullum non conualidetur per emologationem in uim laudi, ponit multa Barb. in Ioannina sua. Item quòd emologatio simplex non obliget, nec actionem producat, nisi transeat in solennem stipulationem uel alium contractum habilem ad producendum actionem, uide Cast. qui bene declarat, Bal. conf. ccccxxvij. uol. j. Item uide Præpositum latè in materia in c. dilecto. in uer. sexta est quæstio. de appel. & ibidem Perusi. Item uidetur etiam q̃ in uim sentētiæ ualeat, quando conuentum esset non opponere de tali nullitate, uide ad Bar. in auth. offeratur. ī. de litis contest.*

LEX III.

1 AIORIBVS. Hæc est bona l. In diuisionib. subuenitur ei, qui est deceptus dolo aduersarij, uel re ipsa ultra dimidiā iusti pretij. h. d. † Not. hanc l. ualde quæ generaliter extendit l. ij. de re-

a scind. uend. ad omnes contractus bonæfidei, [a] & ideò bene not. & uide glo. super uer. perperam, &c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Bonæ fidei. Vide Rom. consi. ccccxxiij. Are. in §. si quis agens. de act. Scripsi in l. ij. ī. de resc. uend. Ad idem glo. in l. si olei, per illum textum. C. loca. in glo. fin. Panormit. post alios in cap. penult. eō. de empt. & uend. Bart. l. item si pretio. ff. loca. Salic. & communiter doct. in d. l. ij. ī. de rescim. uend.*

LEX IIII.

1 *Res empta ex pecunia communi cum minore, efficitur communis cū minore, idem in ecclesia & marito, & nu. 2.*

3 *Pecu-*

3 *Pecunia redempta ex bonis communibus, non efficitur communis, & numero 7.*

4 *Res empta per socium ex pecunia communi, quando sit communis.*

5 *Si unus ex fratribus cum pecunia hæreditaria mercatur, & lucretur, quādo debeat tale lucrum cum alijs communicare. & nu. 10.*

a I PATRVVS. [a] Hæc est subtilis l. & doc. nullum hic bonum uerbū dicunt, breuiter dicit. Res empta ex pecunia communi, uel redacta ex rebus cōibus, non est cōmunis, sed est emētis cui tradita est, sed pecunia peti debet*. h. d. multùm nota. & sæpe contingit de facto iste casus. Opp. ff. pro soc. l. si quis societatem. Sol. ibi contracta erat societas omnium bonorum, hic non. Opp. ij. de l. curator. ī. arbit. tutel. ff. qñ ex fac. tu. l. ij. Sol. dicit glo. hæc

1 l. debet intelligi † qñ ille filius factus erat maior, nam si fuisset minor, res empta ex pecunia communi cum minore esset commu-

2 nis. † Idē in ecclesia & marito habuistis not. in l. si ut proponis. s̄. de rei uend. Pro declarando hanc l. debetis aduertere, q̃ lex ista intelligitur duobus modis. Vno modo quòd res fuit empta ex pecunia communi, in hæreditate reperta. Alio modo ex pecunia redacta ex communibus bonis, ut puta, ex uendictione fructuum, ut dicit j. glo. quam uide, & not. Prout intelligitur primo modo, si quidem ponimus istum patruū esse tutorem uel curatorem ne potis, non posset hæc l. intelligi in minore, ut d. l. cura. & l. ij. quando ex fac. tu. Sed si ponimus, q̃ non est tutor, nec curator, tunc non est aliud in minore, quàm in maiore, ut l. filiæ. ff. de sol. & dixi s̄. de rei uend. l. si ut proponis. Sed prout in-

3 telligimus secundo modo, tunc pecunia † redacta ex bonis communibus, non est communis, ut l. qui uas. §. fi. ff. de fur. meritò res empta ex illa pecunia, non est cōmunis: sed ista l. procederet tam in maiore quàm in minore. Ad hoc facit l. Titium & Mæuium. §. altero. ff. de admin. tut. Opp. l. si ego. ff. de

b neg. gest. [b] Sol. Ibi emit nomine communi, hic uerò nomine

4 proprio, ut dixit tex. † Et ideò pro declaratione huius l. dic, Aut emit quis nomine communi, aut nomine proprio, aut dubitatur. Primo casu res est cōmunis altero habente ratum, ut l. si ego. de neg. gest. & l. actione. §. si in rem. & §. morte. ff. pro soc. Aut emit nomine proprio, tunc distingue, aut

c emit de pecunia ꝓpria, aut de pecunia cōi, [c] aut dubitatur. Primo casu nō est dubiū, q̃ res nō est cōis, ut hic, secū m unū modum legendi. Aut de pecunia cōi, & tunc aut ille qui in re cōmuni uēdicat partem, erat maior, aut minor. Primo casu, nihil potest repetere in re, ut hic. Secūdo casu, aut ille qui emit, non erat tutor uel curator, & tunc idem, ut l. filiæ. ff. de sol. Aut erat tutor uel curator, & emit, tūc res efficitur cōmunis, ut l. ij. quando ex fac. tut. l. curator. ī. de arb. tut. Aut dubi

d tatur ex qua pecunia emerit, [d] & præsumitur ex propria, ut l. si defunctus. arb. tut. nec est ibi recurrendū ad coniecturas, cuius conditionis hic fuerit artifex uel non, ut dixi in l. cùm oportet. in prin. de bon. quæ lib. Tertio casu quando dubita

e tur cuius nomine emerit, in dubio præsumitur [e] emisse proprio nomine, ut l. magis. ff. de sol. nec alia persona subintelligit extrinsecus, ut in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. de

5 uer. obl. † Ex prædictis apparet soluta quęstio, quę tota die occurrit de facto, si unus ex fratribus cum pecunia hæreditaria facit mercātias, & ex illis lucratur, utrùm debeat alteri fratri cōmunicare. Nam primò uidēdum est, an hoc fecerit nomine communi, an nomine proprio? Et hoc anno cùm hoc de facto occurrisset mihi, feci mihi ostendi librum ratio

6 num, in † quo cōtinebatur, hic est liber mercātiæ, mei talis, & mei fratris. Ex hoc ego dico probari, quod cōmuni nomine faciebat. ar. l. Nesennius. de neg. gest. unde lucrū erat communicandū. Sed si hoc nō apparet, tunc si ille frater nō erat tutor neq̃ curator, lucrū debet esse suum propriū. ut d. l. Titium & Mæuiū. §. altero. de adm. tut. & hac l. Sed si esset tutor uel curator, tunc lucrū quod fecit ex prima mercātia empta, debet esse cōmune, quia mercantia illa fuit cōmunis, tanq̃ empta de pecunia cōmuni, secus ex lucro quod fit ex reite-

7 ratione emptionū. † Nam pecunia redacta ex mercātijs cōmunibus nō est cōmunis, ut hic dicitur in j. glo. Et prædicta quæ dico de tutore, sunt uera, quando cōstat mercantiā fe-

8 cisse nomine proprio, † nam in eo fortè in dubio præsumeretur quod nomine cōmuni, ut l. post mortē. §. j. & quod ibi not. ff. qñ ex fac. tut. quod hic non examino. Hic dicit, si non

f sunt socij omniū bonorum, [f] quæro, an stando simul fratres uideantur societatem contrahere? Reperitur quædam additio originaliter ex dictis Iac. de Are. Primò aliqualiter extēsa per Ray. & Old. qui dicunt quòd fratres stando simul, communicando simul lucra, uidētur tacitè habere, & cōtrahere societatem re ipsa, ar. l. coiri. ff. pro socio. Item, sicut tacitè cōsensu dissoluitur, sic tacito consensu contrahitur, ut l. ita q̃. ff.

g pro socio. Ego uerò clarius dico [g] sic, qñ plures fratres stāt simul, aut nullus negotiatur, aut alter negotiatur, alter non, aut omnes negotiantur. Si neuter, non potest intelligi contracta societas, licet hereditatem in simul teneant indiuisam, ut l. ex parte. §. filius. ff. fam. erc. l. si fratres. ff. pro soc. Si uerò unus negotiatur, alter nō, tunc idem, q̃ non potest intelligi societas contracta, quia ex hoc ille qui negotiaretur, magis uideretur donare, quàm societatem contrahere, ergo, &c. l. v. in fi. ff. pro soc. Si uerò uterq̃ negotiatur, si quidem alter

h eorum est pupillus, non potest intelligi [h] cum eo contracta societas, quia hoc non posset expressè, l. ut in cōditionibus. ff. pro soc. si uerò uterq̃ est maior, tunc puto, quòd si quidē lucra posuerunt in communi, ex hoc inter eos præsumatur

10 contracta societas. Non † dico societas omnium bonorū secundum q̃ quidam uidentur uelle, sed societas quæstus illius mercantiæ tantùm. Primùm, q̃ societas sit cōtracta, probatur per rationes, s̄. factas per d. doct. Item ar. l. in liberē. ff. de ritu nup. & l. in concubinatu. ff. de concub. Item quia talis cōicatio quæstus non potest intelligi aliter fieri citra ius & nomen societatis, ergo præsumenda est societas. arg. l. prō hær. §. Papinia. ff. de acq. hær. secundū quod præsumeretur

i societas quæstus istius negotiationis tantùm. [i] Probatur, q̃ actus nostri uoluntarij, non extendunt ultrà quàm gerātur, ut l. fi. ne uxor pro marito. Facit ff. de iti. actuq̃ priua. l. j. §. ij. Teneatis menti ista, quę quotidie occurrunt, &c.

ADDITIO.

a *Si patruus. Et in materia huius l. uide egregium tex. in l. ij. ī. pro soc. & q̃ in ultimis uerbis tractat Bar. Et ad materiam huius l. & not. per Bar. hic adde Alex. de Imo. conf. xxx. uers. circa secundum, in ij. uol. Strab.*

b *Neg. gest. De ista materia uide per Bal. l. ij. ī. qui testa. fac. poss. & Bal. cap. j. de beneficio fratris. & Bal. l. si fratres. ff. pro socio. Ibidem, & si habens bona cum fratribus, aliquid acquirat, an præsumatur acquisitum de bonis communibus. Dic quòd non, ut in glo. in l. Quintus. de donat. inter uir. & uxo. & uide not. Bar. in l. cùm oportet. ī. de bon. quæ lib. & in tracta. de duobus fratribus.*

P. PAV. P. *Communi. uide aliquid per Con. conf. viij. duo erant socij. & conf. xvij. Hieronymus.*

d *Pecunia emerit. Hic est casus quem Lud. allegat pro sing. in tit. de emp. & uend. in xvij. sing. in l. ij. ī. pro soc. ubi uide Bar.*

P. PAV. P. *Emerit. Vide Comen. consi. lxxxvij. Et extende, ut scripsi in d. l. si defunctus. C. arb. tut. Et de ista materia, quomodo quis præsumatur ex propria pecunia emisse uel aliter acquisiuisse, uide quæ scripsi in l. ij. ī. pro soc. ubi posui tres singulares limitationes Bar. in l. Titium. §. altero. de admin. tut.*

e *Dubio præsumitur. Bal. hic dicit esse recurrendum ad cōiecturas, quas ponit hic, aliter loquitur in l. pen. ī. si quis alteri uel sibi.*

f POMA. *Socij omnium bonorū. uide Alex. conf. cliiij. uol. ij. & uide etiam Pan. conf. lxxxvij. uol. ij. & Anast. lxv. & ibi in add. & cxvij. & Alex. xlviij. uol. ij. et sibi inter cætera ponit, quòd feudū quod acquisiuit unus ex fratribus habentibus in communi, non tenetur alteri communicare, & quòd tales tenentur conferre solùm acquisita ex actis quæstuarijs & negotiationibus, non autem quæ ex legato, &c. nisi esset expressa contracta societas, & quòd per communionem fructuum prouenientium ex tali re non infertur communio.*

g *Clarius*

g Clarius dico.sic Bal.hic in omnibus tenet cont.Bar. dicens, quòd siue nullus negotietur,siue unus tantùm,siue ambo,& diuerso modo, si tamen omnia quæ acquirit, communicat, inducitur societas. Adde Pet. de Anch. consi. cxliiij.

h Non potest intelligi. Fallit nisi tutorem haberet,secũdum Bal. hic, & hoc uerum esset,si talis societas utilis fuisset,secundum Bal.in l.cùm oportet.de bon.quæ lib.

i Negotiationis tantùm. Hoc uerum intelligit hic Bal. in actibus uniformibus,secus si essent difformes & promiscui,quia tunc societas indicitur omnium bonorum. Adde Pet.de Anch.consi.ccciij. ubi dicit, quòd si unus sit doctor,alter mercator,alter ruri intendat, & uide quæ posui in l. si maior.s̃. tit. prox.

LEX VII.

SI Fratres. Ex contractu diuisionis, quis de euictione tenetur, nisi sciens res alienas, uel obligatas accipit, tũc quis non tenetur,nisi promiserit.

LEX XI.

a POSSESSIONEM.[2] Sic est faciendа diuisio, ut agnationes adscriptitiorum non separentur*.

* Separentur. Nã quemadmodum originarios absque terra,ita rusticos censitosq; seruos uendi non licet: alioqui ut emptor precium perdet,& uenditor rem potest uendicare:l.quemadmodum.de agric. & cẽsi. lib.xj.C.Ita & in diuidente hic obseruandum erit. I. Concen.B.

ADDITIO.

d Possessionem. Facit l.antepen.ff.famil.ercisc. & ideò dicit Bal.quòd hæredes huic legi non possunt renunciare,quia est introducta in fauorem familiæ,non hæredum.

LEX XII.

1 Quando pater stipulatur dotem pro filia,actio est propria patris, & an transeat ad hæredes.

a ILLVD.[2] Ista est sing.lex, nec scio eam alibi. & in repetitione quam feci de l. post dotem. solut. mat. feci de hac l.magnum festum.Breuiter dicit, dos, uel donatio ante nupt. ad patrem reuersa *, debet esse præcipua illius filiæ, pro qua data fuit,extraneis institutis. Si uerò alij filij fuerunt instituti,debet ad eum, pro quo data fuerit,redire eatenus, quatenus apud eos & alios filios ex eisdem causis datum perse-
1 uerat. † No.ex hac l.q̃ quando pater stipulatur dotem quam dat pro filia, actio est propria patris. Sed an transeat ad hæredes, distingue, aut sunt extranei, aut filij, & si filij, aut ipsis est data dos, uel donatio, aut non. Et per hoc soluitur quæst. quæ ponitur in l. j.§.uideamus.j̃.de rei uxor.act.&c.

* Reuersa. Reuertitur autẽ ad patrem, sol. matr. tametsi dictum nõ fuerit, quod in extraneo nõ idem est: l. j. §. extraneum. C. de rei uxor.act. I. Concen.B.

ADDITIO.

d Illud.De eius intellectu uide aliquid perBal.in l. j.§.uideamus.C.de rei ux. act.in fi.l. & uide quod not.Bar.in l.si emancipati.ad fi.de coll.

Finium regundorum. Tit. XXXIX.

LEX III.

2 Quando est quæstio de finibus & non de proprietate,lite non contestata peruenitur ad diffinitiuam.

a SI Quis super.[2] Primò de possessione, secũdò de proprietate debet iudicari*. Tertiò per agrimẽsores fines ponuntur etiã parte absente per con-
1 tumaciã.h.d.uide gl.sup uer. huiusmodi. † quã no.notat eũ differentiã inter quæstionẽ & que-
b rimoniã,[b] sed ego puto q̃ qñ quæstio est so-
2 lùm de finib. † & nõ de proprietate, lite nõ contesta.posit ad diffinitiuã sententiã peruenire, qa nõ cadit hic missio ex primo uel secũdo decreto, ut dixi uobis in auth. si oẽs. ff.si min.se ab hęr.abst. & de hoc uer.quęstionis, † quod glo.dicit,an sit uerũ dic, ut l.amplius non peti.ff. rem rat. hab. & glo. tangit in l.qui fidem.ff.de transact.

* Iudicari. Non autem causa dominij & proprietatis simul examinari potest: Bar. l. x. ff.sed.s̃.de iud. I. Concen.B.

ADDITIO.

a Si quis super.Ad intellectum huius legis uide per Ang.Inst.de act.§. quædam actio.& hic alleg.Bar.l.qui bona.§.fi.de dam.infe.& in l. Theopompus.circa fin.de dote præle. (temp.

b Querimoniã.Et de quæstione,& querimonia,uide Bal.in l.j.de præs.lõg.

LEX IIII.

SI Constiterit.Hanc constitutionẽ cõmendat Rof. inter cõstitutiões quæ puniũt uiolẽtias. qui post lit. cõte. sup finibus aliquid inuadit indebitè,hac l.punitur. h.d. Vide Rof.super hac l.hoc dicit, &c.

a De consortibus eiusdem litis[a]. Tit. XL.

ADDITIO.

d Eiusdẽ litis.Limitationes ad reg. q̃ consors posit agere sine mandato pro consorte,uide per Fel.c.cùm M.ex̃.de const.& Dec.eo.

LEX I.

EXPLOSIS.Licet plures sint consortes eiusdẽ rei,tamẽ quilibet potest pro sua parte agere,& defendere.

LEX II.

1 Consors pro consorte,quando posit sine mandato agere & defendere.

2 Cautio rati,præstatur post litis contestationem.

3 Si quis post litis cõtesta.patiatur procuratorẽ interuenire,et merita cause tractare,antequam petat cautionẽ rati, talẽ cautionẽ petere non pũ.

COMMVNE. Hæc est bona & subtilis l. Pro cõsorte post litis cõtest.absente põt quis agere,& defendere
a sine mãdato[a], præstitis legitimis satisdationibus.Op. qñ certũ est quẽ non habere mandatũ, non est locus cautioni de rato,ut l.j.s̃.de pc. Sol.Fallit hoc in cõsorte eiusdẽ litis,
1 absente alio post li.cõt. Circa qd' dic, † Aut plures cõsortes habẽt eandẽ litẽ circa rẽ indiuiduã,aut circa rẽ diuiduã.Primo casu põt unus solus agere,& defẽdere, ut l.ante. q̃ incip. si cùm uno.ff.si ex nox.cau.aga. & si serui.uen.l.loci corpus. §.si fundus. Aut est res diuidua,& tũc aut ante lit.cõte. abest, & non põt agere,nisi pro parte,ut s̃.l. prox. defendere uerò posset in totũ,sicut qlibet extraneus,per l.soluẽdo.ff.de neg. gest. & l.solutio.de sol. Aut post lit.cont.& tunc aut uult agere alijs inuitis & cõtradicentib.& nõ põt,ut l. si petitor. ff. de
2 iud. Aut alijs ignorãtibus, & tũc potest agere præstita cautione de rato ut hic, de defensione nõ est dubiũ. † Sed contra hoc opp.& uidet quòd cautio de rato, nõ debeat interponi post lit.cõte.ut l.Pomp.§.rati.ff.de proc.Sol.Illud est uerũ in eo qui intercessit ante li.cõte.secus in eo qui intercessit post lit.conte.ut hic quod est not.Dicũt tamen doct.q̃ si post litis
3 contestationem † quis pateretur procuratorem interuenire,& tractare causę merita[b], antequã peteret cautionem de
b rato,quòd petere non posset,ar.d.§.rati,&c.

ADDITIO.

a Sine mandato,& pro ista dico q̃ gl.no.in l.nemo ex socijs.ff.pro soc.uolens uidere tacitũ mandatũ esse inter socios,etiam ad licita,& ad uendendum partẽ cõsocij,non est uera nec in licitis,nec illicitis. Primo casu cõtra ipsam est bona gl.cum tex.in l.de pupillo.§.si pluriũ.in uer.alter.de oper. no.nun.& ibi per Rom.Pro hoc etiam facit tex.l.proprium.comm.præd. licet ibi posit responderi speciale esse in seruitutibus in quo casu requiritur singularis consensus, l.fin.comm.præd.Item pro hoc est tex.l.qui aliena.in fi.de negot.gest.ubi actio negot. gest.datur,sed si directum haberet mandatum,competeret mandati,igitur, &c. Sed etiam fortè hoc non obquia sequeretur quòd si etiam tibi meo socio mando expresè aliquid in societate,quòd nunquam posit habere locum actio, pro socio,uel communi diuidundo, quod credo uerum. Item pro ista parte multùm stringit iste tex.nam si diceretur non habere mandatũ,cùm haberet administrationem,

nem,posset mouere actionẽ.§.sed & si unius.l. procurator de iniur.Item esset contra istum tex.unde putarem sic distinguendum,prout hic distinguit Bar.q̃ uidetur sensisse in d.l.nemo ex socijs,& ibi uide Bal.aduerte tamen,quia gl.in d.§.si pluriũ.in uer.nocere.in fi.dum alle.l.si quis putans, uidetur omnino uelle q̃ socius posit facere ea quæ tendunt ad utilitatẽ sociorum,& sic etiam ad hoc habere mandatum. Ita uidetur uelle glos. ibi omnino not.

b Et tractare causæ merita. Adde qd' not.per doc.in l.nihil.& l. nulla.s̃.de proc.& istud dictum ponit Cy.hic,aliter tamen uidetur loqui.

De noxalibus actionibus. Tit. XLI.

LEX II.

1 Statuta recipiunt interpretationem restrictiuam, ne quis indebitè damnum patiatur.

a
1 SI SERVI.[2] Tota die allegat hæc l. & est notabilis.Breuiter dicit, † Ne aliqs indebitè dãnũ patiat, uerba statuti recipiũt interpretationẽ.h.d.Vide g.super uer.saltem circa fi.quamno.& tene menti. Et de hoc dic ut in l. omnes populi.de iust.& iur.Et ibi allego tibi hanc l.notabiliter.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Si serui.Circa istam l.statuta recipiant interpretationem passiuam à iure cõmuni,uide Ang.in quibusdam allegationib.positis post consi.cclxxxj.In Dei nomine,in quæstione Ioan.ad fi.no. tamen q̃ statutũ magis trahitur ad aliud ius municipale quã ad ius cõmune, secundũ Ang. consi.cccxj.incip.quidam ciuis Florentinus, ad fi.Item limitationes dictæ regulæ uide per Pan.c.causam.ex̃.de dolo,& contu.Vide etiam de confir. reg. Alex.consi.cclxiiij.Item limita nisi sit expressè correctum.Vide Cast. consi.cccxlviij.Ias.l.omnes populi.in ij.lec.ff.de iust.& iur. Item ad intellectum regulæ uide omnino Com.consi.clxxvj.incip. statuto Papiensi cauetur.ad fi. & ibi etiam Pau. q̃ non ita faciliter recipit interpretationem à iure cõmuni statutum,sicut recipit aliud ius à iure cõmuni.Item dum solet limitari,& non recipit limitationem ab illo iure ad quod corrigendum uenit,uide omnino in cont.Ias.auth.præterea.C.unde uir & ux.Item q̃ statuta recipiant interpretationẽ à iure quando loquuntur in materia iuris, secus si in materia noua & separata.Vide Ant.de But.consi.lxxix.ad fi.et post prin.Item q̃ unum statutum trahatur ad aliud,sed non unum ius commune ad aliud,& per ipsum declaratur.Vide Pet.de Anc.consi.xciij.inci. ista Ioannina.prope fi. Quòd autem statutum debeat intelligi, ut aliquid operetur,potest restringi ad ius cõmune,uide Alex.l.iiij.§.prætor.ff. de dam.infect.Item q̃ statuta non recipiant interpretationem à iure cõmuni in eo in quo ius cõmune introducit aliquod extraordinariè,uel per fictionem,uide Ias.ubi habes exemplum,l.oẽs populi.in ij.leg.ad fi.ff.de iur.fis.

LEX III.

SIVE seruum.Actio criminalis cõtra seruum,actio uerò noxalis contra dñm proponitur.hoc dicit, cũ l. seq.

Ad exhibendum. Tit. XLII.

LEX I.

a SI Dominium[2].actio ad exhibendum est præcipua, & præparatoria ad rei uendicationem.

ADDITIO.

a Si dominium. In actione ad exhibendum qualiter procedatur, & quales probationes requirantur, no.plenè Spe.summa de cog.§.postremò.uers. sexto quærendũ,an in eod. libello posit attentari cũ rei uendicatione, no. in tit.de act.& pet.§.seqtur.uers.& not.q̃ dicitur.& in tit. de iud.§.ult. uidẽdũ,& not.q̃ dicta actio est arbitraria, et no.Bal.l.nõ ignorabit.j̃.eo.

LEX II.

1 Persona uel res exhibetur testibus,ut eam recognoscant.

1 SI CRIMINIS. Etiam si agendum est criminaliter, potest agi ut seruus exhibeatur. † Dico q̃ quando testes dicerent se non cognoscere personã uel rem nominaliter,sed si eam uiderent,q̃ recognoscerẽt, q̃ debet eis res ostendi,ut posint eam cognoscere, ut hic, & l. si cùm exhibuissent.§.ij.ff.de pub.& dic ut ibi.

LEX III.

NEQVE AD. Sententia absolutoria non nocet agere uolenti de nouo ex alia causa.

LEX IIII.

1 Qui semel posidet,quando præsumatur hodie posidere.

1 NON IGNORABIT. Qui initio litis possedit,adhuc hodie præsumitur posidere.h.d.Opp.l.siue possidetis.j.de prob.Sol. † Qui semel possederit,nõ præsumitur hodie posidere regulariter,ut in cont.Fallit si possederit initio litis,uel si possessor habebat causam ab actore. Ita dicit glos.

LEX VII.

1 Actio ad exhibendum,est personalis scripta in rem.

2 Exhibens rem deterioratam culpa,qua actione teneatur.& nu.5.

3 Actio ex testamento est stricti iuris,sed habet instar bonæ fidei.

4 Soluens partem rei,aut totam rem perfectè,quando,& pro qua parte liberetur,& qua actione contra eum agatur.5.

7 Recipiens rem deterioratam in solutione à soluente, quãdo præiudicet sibi in æstimatione deteriorationis.

EXHIBITIONIS. Omissis truffis, aduerte, ut declarem tibi istam materiam difficilem,& hanc l.in tex. quæ multum iam dedit mihi de labore.breuiter dicit, Qui rem deterioratam sua culpa exhibet, in factum * actione tenetur.h.d. Diuide primò ponit dictũ suum sub nube.Secũdò illud determinat, & declarat. Secunda ibi ita, ut qui
1 rem.Ad euidentiã præmitte, † q̃ actio ad exhibendũ est personalis scripta in rem, ut l. de eo.§.fi.ff.eo.& differt à merè reali, quia personalis in rem scripta datur contra posidentẽ, tanquã contra obligatũ.Sed actio in rem, nõ præsupponit obligationẽ, hoc præmisso pone casum.Ille,contra quem fuit actũ ad exhibendũ,fuit condemnatus, ut exhiberet, qui exhibuit,& in exhibendo,dolũ,uel culpã cõmisit.Quero utrũ ipse teneat aliqua obligatione propter dolũ uel culpã in exhibendo commissam?Rñ.Imper.q̃ sic. Hic primò uide literam super uer.necessitate teneť,scilicet obligatione,qua quis tenetur exhibere. Sequiť secũda pars,Domine Imperator, ille qui in exhibendo cõmisit culpam licet ob hoc sit obligatus, conueniet actione ad exhibendum 'prima,an aliqua noua actione?Rñ.Imperator,& dicit,conuenitur actione in factũ noua quæ descendit ex æquitate, ibi su-
2 per uer.exhibuit,scilicet culpa.Opp.dicitur hic q̃ † qui exhibet rem deterioratam,tenetur actione in factum, cont. ff. ad l.Aquil.l.qui tabulas.Sol.dicit gl.debet ibi intelligi de utili Aquiliana, quæ concurrit cum actione in factũ subsidiaria in locum legis Aquil.Ista sol.non placet.Nõ enim loquitur hic de actione in factum subsidiaria l.Aquil. quia illa dominо datur sicut actio legis Aquiliæ, sed loquitur hic de generali actione in factum,quia hic prætendebat aliud interesse, quã dominij, ut j̃.dicam.Opp.ff.depositi.l.j.§. si res deposita.& ff.comm.l.iij.§. si reddita.ubi uidetur q̃ debeat agi prima actione,& non actione in factum. Sol. Ibi quando soluitur res deteriorata ab eo qui tenebatur actione bo. fi. hic in eo qui tenebatur act.stricti iuris.Cont.hoc opp.ff.de sol.l.etiam.& l.Iulian.§.fi.ff.de uer.obl. Sol. Hic loquitur quando soluitur res deteriorata,ibi quando soluitur res perfecta respectu rei,licet deficiat aliquod ius,ut puta cautionis,uel aliud,ideò agitur actione prima.Cont.hoc est opp.l. non solùm.ff.de rei uend. Sol. Licet ibi agatur act. stric. iur. tamen ibi pe-

* Factum. In factũ ciuilis obligatio dicitur, quæ propriũ & peculiare nomen nõ habet: l. sanciмus.§.fin aũt. s̃. de sac. sanc. eccl.l.j. et seq. ff. de præscri. uerb. ut obligatio ex iure iuran.uel in iudicio delato, uel iudicato:l. actori. j̃. de rebus cred. I. Concen.B.

ibi petitur quod est meum.Igitur agitur actione prima, hic
uerò prætendebat aliud interesse quàm dominij. Cont. hoc
a opp.l.eleganter.§.non solùm [a].ff.de do.Sol. Ibi loquitur qñ
quis exhibet rem deterioratã dolo,hic qñ exhibet rem dete
rioratam culpa, ideò hic non potest agi de dolo, sed agitur
in factum.Contra hoc opp.ff.de leg.j. l. huiusmodi. §. ædes.
ubi etiam in stricti iuris iudicio agitur actione prima. Sol.
3 Ibi † est actio ex testamento,quæ habet instar bonæ fidei,ut
l.in minorum.s.in qui.cau.in integ.restit.non est necess. Vl
timo op.l.q sibi.§.j. ff. de sol.Sol.Ista est uera omissis truffis,
ibi loquitur in debitore in genere,qui soluit rem deteriora
tam,ideò non liberatur, sed agit actione pri
ma,hic uerò loquitur in debitore speciei.* Iu
4 xta prædicta † distingue breuiter, Aut quis
soluit partem rei perfectæ, & pro illa parte li
beratur,ut l.si stipulatus.§.j.ff.de sol. Aut sol
uit totã rem perfectè, & in totũ liberat, quia
solutiõe eius qd debetur,&c. Aut soluit eã mi
5 nus perfectè,& tunc † aut fuit defectus extra
eãdẽ rem in aliquo iure ipsius rei, aut fuit de
fectus in re ipsa,ut puta, quia soluta deteriora
ta.Primo casu agitur actione prima, secundo
casu subdistingue,Aut est actio bonæ fidei, &
agitur actiõe prima. Aut est actio stricti iuris,
& tunc aut habet instar bonæ fidei,& idẽ. Aut
non, & tunc aut peto quod meũ est,& idem.
Aut quod est mihi debitũ,& tunc aut erat de
bitum in genere,& idem.Aut in specie, & tũc
aut traditur deteriorata dolo,& agitur actio
ne de dolo,ut ff.de dolo.l.& eleganter. §. non
solùm.Aut deterioratæ culpa,& agit in factũ, est casus hic, &
probat ex solutionib.d.contrariorũ.Quæro,uidistis s.q li
cet res non sit soluta,tñ propter illud quod deficit,adhuc a
6 gitur prima actione,qualiter † formabit libellus?Rñ.narra
bitur totũ factũ,& in conclusione dicetur, quare peto dictã
rem,ut mihi de euictione caueat,uel,ut mihi interesse pro æ
stimatione deteriorationis præstet,iste libellus probat in d.
l.Iul.§.j.ff.de uer.ob.& ibi de hoc plenè dixi. Ratio horũ est,
quia cùm cautio,uel deteriorationis æstimatio,in casib.præ
dictis non ueniat iure actionis,non potest per se peti princi
paliter,sed uenit iudicis officio,ideò principalis actio debet
proponi,&c.Quærit gl.d.l.& eleganter. §. non solũ. Quid si
b aliquis soluerit tibi rem deterioratam,[b] & tu recepisti,an tu
7 præiudices tibi in æstimatiõe deteriorationis?Rñ. sic,Aut †
ille qui recepit,ignorauit,& sibi non præiudicat,ut puta, qa
uitium erat latens.Ita not.gl.l.hac actione.circa prin.ff.de tri
tica.Si uerò sciuit,aut loquit in casib. in quib.æstimatio de
teriorationis uenit iure actionis,& sibi non præiudicat,ut l.
centum Capuæ,& l.fi.de eo quod cer.loco.Aut uenit officio
iudicis,& tunc secus,ut d.legib.& l.iiij.j.depo.

ADDITIO.

a §.non solùm.Et per ea quæ habentur in d.l.§.non solùm.dicit Bal.in l.fin. j.de cond.fur.q,si fur rem pignoratitiam abstulerit,non prodest sibi,quo niam si res posteà pereat,etiam absq; sui culpa,non teneatur nisi dominus rem scienter & sponte recuperet.
b Rem deterioratam.Per Bar.l.qui sibi.§.j.de sol.

LEX VIII.

SI RES TVAS. Ex pacto alterius apposito in tradi tione rei meæ,quæritur mihi actione utilis.h.d.

LEX IX.

* Reddi.Licet instrumẽtũ quietatiõis sibi fecerit:l.dissolutæ. j.de condic.sine cã.& ar.l.sicut datam.in fi.j.de lib.caus. I.Con.B.

SI EX QVOCVNQVE. Debitor qui soluit,potest petere instrumentũ cancellatum sibi reddi.* h.d.

De religiosis & sumptibus funerum. Tit. XLIII.

LEX VI.

2 Scripturæ antiquæ in muris,& lapidibus,quæ continent aliquam dispositionem possibilem,faciunt fidem.

a MONVMENTORVM. [a] Scripturæ quæ fiunt in lapide monumenti,non faciunt fidẽ, se
1 cundũ unũ intellectũ. Sed lex nostra loquit in
casu certo †,sed in casu fortè incerto standũ est
ipsis scripturis, non tanquã proprijs,sed tanq;
inducentib.quoddã notorium,ut de cõdic.& demonst.l. in
testõ.la j.& tangit per me in l.j.ff. de alb. scri. Quæro utrùm
2 istæ scripturæ,quæ reperiuntur † in muris,& in lapidibus,
faciant fidẽ?Hic uidetur casus q non.In cont. uidetur casus
in l.j.ff.de alb.scri.& per Spec.de prob.§.uidendũ.uersi.xj.Et
istud puto uerum,si sunt scripturæ antiquæ,quæ continẽt a
liquam denunciationem uel dispositionem possibilem,sed
hic istæ inscriptiones continebant aliquam dispositionem,
quæ non erat possibilis fieri per illa uerba,ut dicit gl.illa.

ADDITIO.

a Monumentorum.Adde Bal.hic,& Bar.l.j.in fi.prin.de sec.tab.& gl.singul.in iij.q.vj.c.pulsatus.in j.gl.ubi sententia ualet scripta in parietib. IO. FR. RV. ADDE Ang.de Aret.in §.pe.Inst. de test.& Fel. c. cùm causam.ex.de prob.

Explicit.liber tertius.

BARTOLVS AD QVARTVM LIB. CODICIS.

De rebus creditis,& iureiurando. Tit. I.

Continua ut in gl.Dictũ est s.de act.in rem,sequit uidere
1 de act.personalibus, uerùm quia hoc † uerbum credere est
generale ad omnes personales actiones, ideò præmittit de
reb.credi.Item quia per iusiurandum aliquis efficitur debi
tor,uel creditor,ideò cõnectitur de iureiu.licet in hoc tit.de
reb.cred.nihil ponatur,sed in seq.tit.specialius. Quærit glo.
quare non dixit de rebus debitis.Dic ut in gl.& bene,&c.

LEX I.

1 Iuramentum decisorium litis,quando retractetur ratione periurij.
2 Iuramentum ueritatis & purgationis retractatur ratione periurij,& ex eo oritur actio.nu.4.

CAVSA Iureiurando.Causa iuramento deci
1 sa,non retractatur prætextu periurij.h. d. Op.
l.admonẽdi.ff.eo.& j. de pœ.iud. qui malè iu
dicauit.auth.nouo iure. Sol. Quoddam † est
iuramentum decisorium litis,& istud non re
tractatur prætextu periurij,nisi in casib.expressis in l.ut hic.
2 Quoddã † est iuramentum ueritatis, ut illud quod præstat
testis,& istud potest retractari prætextu piurij, ut l. Lucius.
3 ff.de his qui no.inf. Quoddam † est iuramẽtum purgatio
nis,& istud etiam potest retractari. in auth.nouo iure.j. de
pœ.iud.q malè iud.Sed cõtra prædicta op.de
d.l.admonẽdi.ff.e.Sol. Ibi est sacramentũ ne
cessarium,hic uerò uoluntarium,uel iudicia
le,quod nõ retractatur.Fallit in casu l. fi. j. eo.
4 tit.Quærit gl. utrũ ex † iuramento oriatur a
ctio.* Dic,ut in gl.& tene menti opinionẽ Io.
ut semper ex iuramento oriatur actio.

* Actio. Dicq; cõpetit actio, quæ appellatur, in factũ:l. actori. j. hoc tit.I. Con.B.

LEX II.

a TVRISIVRANDI. Periurus nõ à lege sed à
solo Deo punitur.[a] Diuiditur, primò loquitur
de eo,qui iurauit per Deum. Secũdò de eo qui
iurauit per principem.Secunda ibi,periculum
aũt.Opp.s.de sum.trini.l.j.in fi.Sol.Ibi cõtemnit fidẽ Chri
stianam alio modo quàm deierãdo.Secdò op.ff.eo. l. si duo
patroni.in fi.Sol. ut gl. Tu tene tertiam sol. q quando iurat
per principem,non punitur pœna corporali,ut hic,sed alta
pœna

pœna ut legib.contrarijs.Op.s.de transl.si quis maior.Sol.
Hic loquitur in iuramẽto de præterito litis decisorio,ibi ue
rò loquitur in iuramento de futuro, quod apponitur super
contractu,in quo deierans punitur.h.d.

ADDITIO.

a Punitur.& hic uide Bal ponentem octo pœnas diuersimodè per iura imponendas,& uide quod habetur.vj.q.j.quicunq;.& gl.ord.in c.j.de fal.et quod not.gl.in c.querelam.de iureiur.

LEX III.

2 Per domesticos, comparationem literarum, per fugam rei uel per unum testem semiplenè probatur.& nu.3.
3 Iuramentum suppletorium,cui deferatur.

a IN Bonæ fidei.[a] Ista lex solennizabitur anno fu
turo in l.admonendi.ff.eo.In defectũ probatio
nis iudex defert alteri partium iuramentũ. hoc
intendit.Opp.q actore non probante, reus ab
soluit, ut s. de eden. l.qui accusare.Sol. Quandoq; actor ple
nè probat,& uincit,quandoq; nihil probat,& succumbit,in
contrario quandoq; probat semiplenè,tunc recurrit ad hãc
1 legem,ut causa decidat iureiu. Quæro,in quibus causis ha
bet locũ hæc lex.Gl.uidet † uelle quòd in omnib. causis ci
uilib.& criminalibus.Vide gl. super uer.causis.dum loquit
in actionib.descendentib.ex delicto,ciuiliter intentatis, sine
dubio ista gl.diceret uerum,in criminalib.fortè nõ dicit ue
rũ,quod dic,ut tangit Gul.de Cug.l.iij.§.j.ff.eo.& ibi dicã,ut
2 dixi plenissimè in l maritus.ff.de quæst.ubi gl.tãgit. † Quæ
ro qñ quis dicat semiplenè probare. Gl. ponit hic tres, uel
b quatuor modos[b].Primò per scripturã,& domesticos. Secũ
dò per comparationẽ literarũ. Tertiò per fugã rei, item per
c unum testem,[c] quæ omnia no.Et not.specialiter illud,quod
dicit de fuga,q fuga facit semiplenã probationem.Tex. ali
bi uidetur uelle q faciat plenam.l.consiliarios.s.de assess idẽ
quod hic gl.not in d.l.admonendi ff.eo. & ibi dicemus. De
hac fuga plenè dixi in l.lege Corn.in prin.ff.ad Sylla. Quæ
3 ritur hic,† cui debet iuramentum deferri? Hic tex. non ape
rit,sed dicit causa cognita.In causæ autem cognitione uertit
ut deferatur ei qui melius scit ueritatem,& si utercq æquali
ter scit,deferatur ei,qui est dignior. Si utercq est æqualiter di
gnus in hoc sunt opi. Quidam dicunt deferendum potius
actori quàm reo,quidam econtrà, ut potius reo quàm acto
ri,& istud ultimum consueuerunt tenere gl.nostræ.licet Vl
tramon.teneant contrà,&c.

ADDITIO.

a In bonæ fidei.Adde sing.quòd in pactis extraneis,quæ non præsumuntur, non defertur iuramentum.c.j.§.fi. quæ sit inuesti.Item non defertur iuramentum quando actor bene probat, & reus semiplenè, non defertur reo ad reprobationem actoris. Ita fin. dicit Tan. in suo compen. vj. rub.in j. alleg.Instit.de mut.stip.§.item uerborum. & uide fin. Bal. in l. qui accusare.de eden. ubi qui reprobatur à testimonio, reprobatur à iuramento. An.Barba.
b Quatuor modos.Et adde q, ad hoc ut deferatur iuramentum in defectum semiplenæ probationis,est necesse q pars quæ petit deferri iuramentum, dicat uerisimilia,Bal.l.j.s.qui & aduersus quos.
c POMA. Item per unum.Limita multis modis,ubi etiam latè de materia, & per Ias.l.admonendi.in lect.in glo.in uer.exacto.in uers. in eadem glo. ibi,uel per unum testem.ff.de iureiu.

LEX IIII.

SI AD EXCLVDENDAM. Pupillus non potest iusiurandum deferre.

LEX V.

CVM etiã. Relictũ à tutore,uidet relictũ à pupillo,& in causa pupilli potest iusiurandum deferri tutori.

LEX VI.

CVM PROPONAS. Super causa status potest iusiurandum deferri.

Bar.super Cod.

LEX VII.

NEC FILIVS. Iuramentum,uel delatio unius,alteri non debet obesse.hoc dicit.

LEX VIII.

1 Actio in factum oritur ex iuramento,quando informiter iuratur, & formiter utilis ex contractu.

1 ACTORI. † Ex iuramento præstito uel remisso
a oritur actio[a] in factũ,sicut ex sententia.* hoc di
cit. Opp. q oritur alia actio q̃ in
factum.ff eo.l.si duo §. si quis iura
uerit.Sol. hic loquitur qñ iurauit informiter,
ibi qñ iurauit formiter, super aliquo contra
2 ctu unde oritur actio utilis ex eo cõtractu. †
Quæritur utrùm actio,quæ oritur ex senten
tia,uocet actio in factũ, uel actio iudicati. Gl.
dicunt q uocat actio in factum,per hanc legẽ
doc.Vltramon.dicunt q uocatur actio iudicati,ut hic tracta
tur per Cy.Ego plenè dixi in l.miles.§.iudica.ff de re iud.u
bi glo.tangit,&c.

* Sententia.Iudicis, ut hic, uel arbitrorũ: l.j.l. ne. §. sed j̃ de arbit. I. Concen. B.

ADDITIO.

a Oritur actio.Vtrùm autem ex iuramento taxationis expensarũ, uel in li ẽ oriatur actio,uide Bal.auth.nouo iure.C.de iud. & Bar. l. in actionib. in fi.de in lit iur. & ad hoc uide plenè no.in l.j.j̃.eo. per Bar. l. nam posteà. §.fi & l.sed & si possessori.§ si quis ff.de iureiu. Ex sententia tamen formiter lata datur actio ex contractu secunaũ Bar fin.in l.Iul.ff.de cõd.ind.

LEX IX.

a DELATA. [a] Reus cui defertur iuramentũ,debet iurare,referre,uel soluere.Vides ergo ex hac l. practicã, q iudex rectè præcipit parti, q non recedat à bancho quin iuret,soluat,uel referat,&c.

ADDITIO.

a Delata. De huius legis intellectu uide Bar.l.iusiur.§ prætor ait.ff.eo.tit.

LEX X.

IN ACTIONE. Super actione depositi potest iusiurandum deferri.

LEX XI.

a SI QVIS. Ista est bona lex [a] Delatio iuramenti antecq
præstetur,potest reuocari donec iuretur,præstetur, uel
sententietur. Opp.hic innuit q præstatur iuramentum
post diffinitiuã sententiã.Cõtra.j̃.l.prox.Sol. ut ibi dicã, &c.

ADDITIO.

a Bona lex.hanc legem no & Bar.alle.in l fi.de præto. stip. & no.etiam in l.post legatum.de his quib. ut ind. q, positio non potest nisi semel reuocari,adde quæ dixi in l.reb.rerum amo. & uide omnino Bal. per istum tex. not.alle.in auth.habita,in uer.iiij.in fi.j̃. ne filius pro pat. q nouatio non permittitur,nisi semel,& pro hoc quod no.Mo.in l.si ex toto.§.j.de le.j. in ea.l. & allegatur quædam glo.huius l.q, diffinitiua sententia dicitur etiã illa quæ diffinit articulum causæ,& ita alleg.Cast.consi.clxv.In Christi nomine.Bar.l.si post exceptionem.§.hæc autem ff quod met.cau.

LEX XII.

1 Ante sententiam,uel in ipsa sententia,est iurãdum uel modicũ post.nu.4.
2 Iuramentum defuncti,est aliud à iuramento hæredis.
3 Hæres non est periurus,si non impleuerit iuramentum defuncti.

GENERALITER. Primò loquitur quãdo de
bet iurare.Secundò loquitur de effectu iuramen
ti,partibus præsentib. Tertiò loquitur de effectu
iuramenti partib.absentib.Quartò cõfirmat iu
ra antiqua.Secunda ibi,sed iuramẽto.Tertia ibi,his de præ
1 sentib.Quarta ibi,in omnib.aũt,& hoc sit pro summario. †
2 No.q ante sentẽtiã, uel in ipsa sententia est iurãdum. † No.

a quòd aliud[a] est iuramentũ defuncti, [b]aliud est iuramẽtum
b hæredũ,& sic iuramentũ est merè personale. Si † ergo defun
3 ctus iurauerit aliquid facere uel dare,& non facit, nec dat i/
pse,nec hæres eius,non est periurus hæres propter iuramẽ=
c tum defuncti. Opp. & uidet̃ ꝙ post sentẽ.iuret̃,[c] ut s̃.l prox.
& j̃.de sen.cùm iudex. So. Dicunt quidam ꝙ illa iura corri/
guntur. Hoc uidetur contra hanc l.in fi. quæ confirmat iura
4 antiqua.Sol. † Ego dico, ꝙ debet iurari in ipsa sentẽtia , uel
modicum ante,uel modicum post,ut hic. Et licet à sententia
appelletur,nihilominus statim iurabitur,non obstante ap=
pellatione,est casus hic,&c.

ADDITIO.

a POMA. No.quod aliud.si defunctus,ergo debebat iurare, non poterat hæres iurare,nec declarare id q, defunctus habebat declarare, ut p Alex. consi.liiij.uol.j.in j dub.
b Iuramentum defuncti.Iuramentum est personale, uide in auth. q. obtinet. de prob.& Bar.in l.cùm quis.§.codici.de leg.iij.in eo.uersi.adde gl. in l. pen.§.fi.ff.ne quis eum qui dicit,q, facultas iurandi in litem transit ad hæredem. De quo omnino ibi post doct.
c Iureiur. Vide Bar.l.admonendi.in fi.& in d.l.cùm iudex.

1 Deferens iuramentum,siue iuretur,siue non,non appellat.
2 Ille,cui iuramentum defertur,potest illud ex causa recusare.& nu.5.
3 Recusans iuramentum sine causa potest à iudice pro conuicto haberi.
4 Recusans iuramentum, licet causas non allegauerit, potest tamen illas in causa appellationis allegare.
6 Qui non uult iurare,non cogitur causam dicere.
8 Qui uicit in prima causa,si perdat in causa appellationis,ex nouis probationibus,non condemnatur in expensis,aliàs secus.

§. SED IVRAMENTO. Si causa deciditur sacra/
mento delato,præstito,uel recusato , non est locus ap/
a pellationi , [a] sed quando potest prouocari,proceditur
eo ordine,qui hac lege inserit̃.h. d. & est notabilis iste casus,
1 & alij in hac lege positi,qui non sunt alibi.Not primò † ꝙ il
le,qui defert iuramentũ siue iuretur,siue referatur, non po/
b test appellare.[b] No.ij. ꝙ ille,cui defertur , cogitur iurare, uel
2 referre,uel † si uult potest recusare ex causa . Ita debet intelli
3 gi iste tex.& sic non corrigitur l.manifestæ.ff. eo.† Not.iij.ꝙ
qñ quis recusat iuramentum absq; legitima causa,iudex po
test habere eum pro conuicto,quasi ipse alteri parti retulerit
iuramentum,& ei remiserit,& hoc habet locum siue sit iura=
mentum decisiuum totius , siue sit iuramentũ decisiuum ali
cuius partis , ut puta super aliquali positione, uide tex. qui
4 dicit ibi,& ita cætera sententiæ capitula. No. ex hac lege ꝙ †
ille,qui recusat iurare,licet causas quare noluerit iurare nõ
allegauerit coram primo iudice, tamen eas poterit allegare
coram iudice appellationis , scd'm quod gl. intellexit, uide
tex.in uersi.ipse autem,& uide gl.super uer.attestetur,& glo.
c super uer.auxilium.Opp.ff.eo.l.manifestæ. [c]Dicunt quidã,
ꝙ illa lex hodie corrigitur,quia indistinctè hodie potest iu/
5 ramentum recusari sine causa.Alij dicunt contrà, † & ueri/
tas est,quia sine causa non põt recusari, ut hic dicit tex . Hoc
etiam apparet, quia si sine causa recusat, potest haberi pro
6 conuicto.† In hoc tamen est aduertendum,quia non cogi/
tur causam dicere,qñ non uult iurare. Quæro de quo iura/
mento loquitur lex ista?Rñ. quædam gl. dicit ꝙ refertur ad
7 iuramentum necessariũ tantùm.Hoc est falsum, † quia tex.
in uer.sinautem,&c.expressè loquitur de iuramento uolun
d tario, uel iudiciali . Quæro , quid uult dicere tex.ibi , [d] neq;
periurij neq; iusti dispendij.Gl.dicit multùm notabiliter, ꝙ
neuter neutri condemnatur in expensis. Vide gl. super uer.
8 dispendij,quam not. † Ex hac gl. dicunt quidam ꝙ ille , qui
uicit in prima causa,si in causa appellationis succumbit,nũ=
e quam damnatur in expensis.[e] quod debes intelligere uerũ,
quando in causa appellationis succumbit ex nouis proba/
tionibus,ita loquitur hic.secus si ex primis actis succumbit,
uel apparet prima sententia manifestè iniqua. Ita not. Ioan.
And.d.c. iuris ignorantia. de reg.iureiu.libro sexto per In/
nocen. extrà de dolo & contu. ca. finem . Dixi tibi , ut uide/
tur mihi s̃.de iud.l.properandum.§.sinautem aliter, &c.

ADDITIO.

a Locus appellationi. Vide Bar.l.in actionib.in fi.q.de in lit.iuran.
b Appellare. Ex isto text.dicas quòd si causa committitur ex partium consensu,consilio sapientis,& sententia fuerit lata uigore consilij,q, pars non poterit appellare. Sed contrarium tenet Bal.l.j.§.in fi & l.ex consensu de app. Et dicebat Bal.q, hic erat tex.melior de iure. Vide omnino Bar.l.si cõuenerit.de re iud.
c Manifestè.Per cano.ex̃.eo.c.fi.
d Tex.ibi. Et hic not. text. secundum Bald. quòd iudex non potest cogere quem iurare , sed dicitur habere ipsum pro conuicto. Ibidem adde Bar. in d.§. si autem alteruter. Adde pulchrum dictum Barto. in l. si pignore.de pact.pig.
e In expensis. Quid autem si fuerit in interlocutoria sententia condemnatus in expensis,& in diffinitiua obtinuit,uide not. Bar.l si pignore. in fin. ff.de pig.act.& Bald.in authent. generaliter. C. de epis.& cle. de eo qui habet iustam causam litigandi in uno articulo & obtinet in alio , ideò dicit Bald.in §.proxi.quòd si quis uixit in uno capite in expensis,statim debeat refici non expectata diffinitiua,adde glo.hic,uide Bal.in l. j.j̃. de sen. quæ sine certa quantitate.

a §. HIS DE PRAESENTIBVS. [a] Iste est notabil.
§.& ponit ualde pulcherrimam practicam. No.primò
1 † quòd iudex potest procuratori statuere terminum
ad faciendum comparere principalem quòd ueniat ad iu/
2 randum,uel respondendum positionibus. Not. secundò †
quòd quando iuramentum committitur in absentia,hoc
b oportet fieri sub fide gestorum [b] ,hoc est, quòd iudex,co/
ram quo causa agitur, scribat iudici illius loci, ubi pars de/
c git,ut si coram eo iuretur, remittãtur acta [c] ad iudicem cau/
3 sæ principalis. Not. tertiò † quòd quando iuramentum
committitur in absentia, debet statui terminus parti, ut ad
illum locum compareat ad uidendum iurare partem , uel
4 testes , &c. Not. quartò † cuius expensis [d] hoc debeat fie/
d ri,hoc est in arbitrio iudicis. Not. † quintò quòd penden/
5 te dilatione super uno c. non impeditur [e] iudicis officium
e super alijs capitulis , non præiudicialibus , quod perpetuò
tene menti,&c.

ADDITIO.

a His de præsentib. Et per hunc tex.dicit hic Bal.probari q, iuramentum ueritatis delatum domino, non potest per procuratorem præstari de iure ciuili,etiam si haberet spirituale mandatum. De quo omnino uide quæ scripsi in l.qui bona.§.si alieno.ff.de dam.infe. & uide Sal. hic,quid si dominus esset in loco adeò longè,q, ad eum mitti non poterit.
b Fide gestorum. Vide Bar.l.ad egregias.ff.eo.tex.cum gl.c.constitutus. de fideius.q, in causa criminali testes debent remitti ad iudicem causæ, & gl. c.testes.in q.ix.Contrarium sensit gl.c.Romana.§. contrahentes post Io. Mo.de for.comp.lib.vj.per Abb.c.cùm causam.de testi. & quod not.in l. si quando.C.de testi.
c Remittantur acta.uide Bar.l.si postulauerit.ff.de adulte.
d Cuius expensis.In hoc cuius expensis debeãt fieri, uide quæ dixi post Bar. l.ad egregias.de iureiu.& Bal.& Sal.ibi etiam quærit,quid de respondente positionibus,qui est dominus, & de materia uide quæ dixi post Bar.l. quoniam.& l.si quando.j̃.de test.& Ro.l.accusare.§.si ff.ad Trebel.& uide omnino gl.& ibi Bar.l.ij.§.defendi.ff.quib. ex caus.in pos.ea.& Io. And.in rub.ex̃.de iur.cal.
e Non impeditur.Bar.l.si.ff.de ferijs.l.ij.de re iud.l.siue pars.C. de dil. l. iij. de appel.reci.

LEX XIII.

2 Scholaris q, non sit in matricula,probatur ex inspectione matriculæ.
3 Quem non soluisse collectam , probatur , si in libro soluentium non reperitur.

CVM QVIS. Iuramentum retractatur præ/
textu testamenti de nouo reperti.h. d. uide tex.
circa prin.ibi, postea autem manifestũ nihil ei,
a &c. Quæro, quomodo [a] potest ista negatiua
probari, * nihil fuisse ei relictũ.Glo. dicit per
scripturã testamenti,non per testes. Alij dicũt
b etiam per testes [b], & istud puto uerũ. Not. er/
1 go † primò,quòd per scripturã probat̃ negã
c tiua [c] hoc modo,inspecto testamento non re=
peritur ibi Titio legatum,ergo non est legatũ.
2 Facit † ad probandum ꝙ scholaris non sit in
3 matricula,probatur per inspectionẽ † matri/
culæ.facit etiam ad probandũ , ꝙ aliquis non
soluit collectã, quia inspecto libro soluentiũ
collectã,non reperit̃ ibi,* & ualet ad multa.Si
mile põt probari per testes,qui dicũt se inter/
fuisse testamento , & tunc non fuisse relictum.

* Probari. Nam regulariter negatiua nõ probatur: Bar. l. xxiiij.in prin. s̃. de procu. Quomodo autem probetur, not.Bar.l. ij.s̃. de erro.aduoca. I.Con.B.

* Ibi. Si tamen fidem feceris te soluisse p tres præcedentes proximos annos,retro solutum fuisse præsumitur:l.quicunque.de apochis.lib.x.C. I.Conc.B.

ADDITIO.

a POMA. Quæro.uide Soc.consi.clix.
b Per testes.& ex hoc concludit Cast.in consi.incip.In Christi nomine amẽ, pro euidentia eius quod quæritur,&c.q, acta possunt per testes probari, etiam si nulla scriptura reperiatur.
c Probaretur negatiua.De modo probandi negatiuã,adde q, no.gl. & Bar. s̃.de erro.aduo.l.errores.& quod no.gl.in l.eos.de off.magist.tex. & ibi Bar.l.cùm quis.C.de usufruc.hic no.& adde Bar.l.Titiæ.de leg. j. & Bal. l.iustum.C.de eden.& tex. & Bar.l.cum testa.j̃.de test.manu.& Bal.l.hi qui ad ciuilia.de app.

Si certum petatur. Tit. II.

LEX I.

NEQVE. Hæredes tenentur ad de/
bita * proportioni.hæreditarijs,nullo
respectu habito ad prælegata.

* Debita. Personalia,non realia, nam debitum rei affixũ is solus suscipere cogitur,qui rem possidet, ut census & uectigalia: l. omnes.j̃.sine censu.l.j.de ann.& trib.lib. x. C. l. iij. de agric. & cens. lib. xj. I.Concen.B.

LEX II.

QVAMVIS. Ex mutuo rei alienæ,nascitur no=
bis actio,si fuerimus stipulati , quæ poterit cedi
domino.h.d.Opp.de l.ij.§. appellata. ff. eo. Sol.
Hic mutuũ fuit reconciliatũ stipulatione. Quæ/
rit gl.an ista stipulatio impediat actionem oriri ex numera/
tione.Gl.plenè examinat in l.certi condictio.§.quoniam.ff.
eo.Cy.refert hic.Tetigi in l.si ita fuero stipulatus.& in l. eum
enim.ff.de nouat.Quæro,quid si pecuniam alienam,quam
dedi mutuo,& sum stipulatus,dominus repetat . Item quid
si dominus non repetat,nec ego fui stipulatus,& ille nõ uult
consumere?Istas quæstiones format hic glo. & de uerbo ad
uerbum eas ponit in l.nam & si fur.ff.eo.Dic,ut in glo.& ibi
plenè examinabimus.

LEX III.

EOS QVI. Vbi quis exercet officium
non potest exercere fœnus.* Videbitis
in l.principalibus.ff.eo.&c.

* Fœnus.l.quisquis.j̃. hoc tit. ubi dicam. I Concen.B.

LEX IIII.

1 Alteri per alterum in mutuo,& in indebito propter pecuniam quæritur.
2 Expressa reprobatio actus facti nomine meo,quando requiratur.
3 Ex contractu alterius meo nomine celebrato,si ratum non habeo,gerenti quæritur actio utilis.

SI ABSENTIS. Subtilis lex est ista. Si pecunia alie/
na absentis dñi nomine mutuet̃,ei quærit̃ actio,ꝙ si ra=
tũ nõ habet mutuanti cedere cogit̃,aliàs utilis ei compe
tit.h.d.Op.alteri per alterũ nõ põt queri actio,ut l.stipulatio
1 ista.§.alteri.de uer.ob.Sol.Fallit in mutuo, † & etiã in inde/
bito,ꝑpter singularia præcepta pecuniæ,ut hic,& l.certi con
dictio.§.si numos.& l.singularia.ff.eo.j̃.de cõd.indeb.l.si per
ignorantiã.Itẽ opp.ꝙ huic non potuerit quæri actio,cùm ra
tum nõ habuerit,ergo negotiũ ad eũ non pertinet,ut l.si pu
pilli.aliàs.Itẽ si cùm putaui.§.itẽ quærit̃.ff.de neg.gest. So.Di
cunt quidã ꝙ hic primò habuit ratũ,posteà non uult habe/
re ratũ , per restitutionẽ in integrũ , unde actio iam erat sibi
quæsita.Istud licet in se sit uerũ,tñ est diuinare.Dicas ergo ꝙ
ei absenti,& ignoranti,& ratũ non habẽti , quærit̃ actio ipso
iure,ut hic.Nec ob.§.item quærit̃.quia hic est negotiũ suum
quodãmodo ipso gestu,uel re ipsa,ideò pertinet ad eũ non
expectata ratihabitiõe,uel uerius dicas ꝙ hoc est speciale ꝑ/
pter singularia præcepta pecuniæ mutuatæ,ut s̃.dixi. Quæ/
ro dicit̃ hic,reprobato nomine,qualiter reprobat istud no
men?Dicunt quidã,petendo restitui in integrũ. sed, ut dixi;
istud est diuinare.Alij dicunt ꝙ reprobat expressè dicendo;
nolo agere,& ista est uera , ut statim dicã tibi . Alij dicunt ꝙ
tacendo eo ipso quod non habet ratũ,uidet̃ reprobare,qđ
gl.nostræ non placet.Et sic remanet uera præcedẽs, quòd rẽ
quirit̃ reprobatio expressa.Pro hoc facit l.si filius.ff. ad Ma/
ced.& quod no.in l.quo enim.§.j.ff.rem ratã ha.scd'm gl.Ro
gerij,qui dicit non reprobare,ratihabitioni par est.Sed con
tra istam gl.facit l.procurator ad exhibendũ.§.fi.& l.quo eñ
2 §.j.ff rem ratã hab.Sol. † Quãdoq; aliquid est factũ nomine
meo,per quod mihi quærit̃,uel alius mihi obligat̃ , tunc nõ
improbare est approbare. Requit̃ ergo expressa reproba/
tio,ita debet intelligi hæc lex cum sua gl.Ideò enim dicit tex.
reprobato nomine , quasi expressa reprobatio requirat̃. Si
uerò est factũ aliquid meo nomine, p qđ mihi præiudicat̃,
tunc non est necessaria expressa reprobatio,
sed qui non approbat,reprobat, * ut legibus
contrarijs.Fallit in casu.d.l.si filius.ad Maced.
Dixi plenè in d.l.quo enim.§.j. Gl. format u/
nam quæstionem, quã dic,ut in ea,& tene ulti
3 mã sol. Vltimò no. † & tene menti tex.ꝙ ex cõ
tractu alterius nomine celebrato, si ille ratum
a non haberet , gerẽti competit utilis [a] in eo qđ
ad alium contrahentẽ peruenit . Concordantiæ sunt in glo.

* Reprobat. Idẽ Bar. l. cùm de in rem uers.ff. de usur. & l. quæ dotis. sol. mat. I.C.B.

ADDITIO.

a Competit utilis. Et intellige cum omnib.qualitatib. & conditionib.cohærentibus personæ tertij,ut sing.declarat Bar. l.fundum.ff.de act. emp.

LEX V.

1 Quando pecunia ad unum de uoluntate alterius peruenit,fictione iuris dicuntur plures numerationes.
2 Exceptio non numeratæ pecuniæ limitata tempore, non habet locum in contractibus non celebratis in scriptis.

SI NON SINGVLI. Ex contractu mutui
quis non tenet̃ ultra illud quod ad eum perue=
nit,nisi plurium reorum constitu
tio , * uel intercesio,uel biennij
cursus interuenerit. Diuiditur in
duas partes.Primò,qñ pecunia fuit numera=
ta & confessata. Scd'ò quando fuit numerata,
sed fuit confessatũ aliud pro ea.Secũda ibi, ac multò magis.
Opp.ꝙ numeratione duo rei non possunt constitui cùm u=
na pecunia nõ posit ad plures peruenire insolidũ, ut l.si ut
1 certo.§.si duobus.ff.comm.Gl. sol. † optimè, fictione iuris
uidetur ad utrunq; peruenisse, cùm ad unũ uoluntate alte/
rius peruenerit.Ista est uera,licet Vltramon.cont.Plenè dixi
in l.eadem.in prin.de duo.re.Item opp.exce. non nu.pe.po/
test opponi intra bienniũ tantùm.quando contractus est ce
lebratus in scriptis ,ut l.in cõtractib. j̃. de non nu.pe.sed hic
non proponit̃ intercessisse scriptura,ergo, &c. Sol ut in gl.
quæ dicit,quòd hæc scriptura intercessit. Vide gl. & tene mẽ
2 ti,quæ tenet † quòd exceptio non nu.pe.limitata tempore,
non habet locũ in contractib.nõ celebratis in scriptis . Gul.
de Cug.tractat in l.qui pecu.si cer.pet.Dicam uobis in l.si ex
cautione.& l.in contractib.j̃.de non nu.pe.Opp.dicit̃ hic,ꝙ

* Constitutio. l. iiij.j̃. de duob. reis. I.C.B.

* Non. Hæc Bar. ratiotinatio nõ urget, quin potius adstipulet̃ur priori sententiæ, quare & obiectionẽ & negatiuam delendam esse censeo. I.C.B.

scriptum fuit oleũ susceptum, ergo per instrumentum probatur oleum numeratum, ergo non * potest obijci exceptio non nu.pe. Glo. soluit duob. mod. Primò, quòd hic erat priuata scriptura. Not. istam so. † & sic habes ꝙ distinctio gl. in l. si ex cautione. quæ dicit, aut instrumentũ dicit ꝙ quis confitetur, aut dicit ꝙ fuit facta numeratio, non habet locum in priuata scriptura. [a] Idem no. ĵ. de do. cau. non nu. l. fi. in prima gl. qd̃ tene menti. Alij dicũt ꝙ hic loquitur etiã in publico instrumento, & quod hic dicit, susceptum, debet intelligi ꝙ partes confitebantur hoc quòd notarius hoc asserit in instrumento. Secundũ hoc uidetur uelle ista glo. † si notarius diceret in instrumento, & hoc fecit pro cẽtum florenis sibi datis, & solutis, &c. & postea probaretur quòd illo tempore non interuenit numeratio, instrumentũ esset falsum, quod an sit uerũ, non dicã modò. Ia. Bu. disputauit de hoc unam quæstionem. Tangam ĵ. de non nu. pe. l. si ex cautione. no. & tene menti gl. istam.

1 2 3 4

ADDITIO.

a In priuata scriptura. Et istud idem tenet Cast. in cons. l. quẽ uide, quia Bar. recitat contrarium, &c.

LEX VI.

1 Exceptio simulationis dicitur, quando obligatio est facta ob causam non ueram uel fictam.

3 Debitum ex una causa, potest conuerti in debitum ex alia causa.

SI EX PRETIO. Ista est bona lex. Debitũ ex causa potest cõuerti in aliam stipulationẽ,* non pacto nudo, ex interuallo apposito, secus si incõtinenti. hoc dicit hæc l. & l. si pro mutua. ĵ. eo. Op. ad l. si ex pretio. de l. singularia. ff. eo. So. Ibi pecunia debita ex una causa erat solutioni parata, unde nuda conuentione in causam mutui potest conuerti, ut ibi no. Sed si nõ esset parata solutioni, distingue aut uis cõuertere in causam mutui per stipulationẽ, aut pacto nudo, & si pacto nudo aut incõtinenti, aut ex interuallo, ut istis ll. Ex hoc habes, statuto ciuitatis huius cauetur ꝙ contra instrumentũ confessionatum, seu guarentigionatum, possit opponi exceptio simulationis [a]. Dico, & ita de facto obtinui, † ꝙ illa dicitur exceptio simulationis,* quando promissio est facta simulatè ob causam non ueram, uel nõ iustam. Ita loquit̃ tit. plus ualere quod agitur. l. j. ĵ. de cond. ob. turp. cau. quasi † dicat qñ debitũ in ueritate est ex una causa licet in instrumento confiteatur, ut debitum ex alia causa, non dicitur instrumentum simulatũ, quia obligatio nis substãtia non deficit, ut hic dicit tex. Et debitum † ex una causa potest conuerti in debitum ex alia causa. Tene menti, &c.

* Stipulationẽ. Idem in l. eo. quod. ĵ. hoc tãcum tamen res eodem iure dissolui debeat, quo soluta fuit: l. nihil. de reg. iur. Meritò debitum reale nõ poterit solui p stipulationem, l. uir. ff. de iur. dot. Nisi p Aquiliam: l. et uno. §. j. ff. de acceptila. I. Concen. B.

* Simulationis. Not. Bar. l. xij. nu. ij. C. de pac. & l. j. nu. xj. ne lic. potent. I. Conc. B.

1 2 3

ADDITIO.

a Simulationis. Adde Bal. ĵ. de postul. l. si sub specie. & uide Bar. latè in cõs. lxv. inci. Pet. Nicolæ, in j. uo. & quod no. Bar. l. Lucius. ff. depo. & l. emptor. de aqua plu. arcen. & Bal. post Bar. d. l. si sub. specie. an exceptio non nu. pec. sit exceptio simulationis.

LEX VII.

NON VNDE. Vtrùm ille qui agit certi condictione ex mutuo, debeat probare pecuniam mutuatam fuisse suam propriam. Hic tex. uidetur quòd sic. Certè si pecunia consumpta est, nõ est dubium ꝙ non debet probare, quia etiam si fuisset aliena, mutuum esset reconciliatum consumptione. Sed si non esset consumpta, de hoc sunt opi. tangitur in l. nam & si fur. ff. eo. & ibi Deo duce dicemus, &c.

LEX IX.

1 Vnus ex pluribus socijs unius mercantiæ, non potest agere in solidum pro rebus societatis, sine mandato.

QVM TE. Si plures simul mutuant, quilibet agit pro parte, nisi actum fuerit, ut essent duo rei credendi, uel alteri ab altero esset mandatũ. Not. ꝙ duo rei credendi possunt constitui. de duo. reis debendi non est dubium, ut uidistis in l. si non singuli. ĵ. eo. & l. pe. ĵ. de duo. re. & l. ea. ff. de duob. reis. Facit ista lex ꝙ † si plures sunt socij unius mercantiæ, ꝙ unus non potest agere in solidùm pro reb. societatis, nisi habeat mandatũ ab alijs, dixi plenè in materia de duob. reis, optimè facit ff. de exerci. l. j. in fi. cum legib. seq.

1

LEX X.

a TO QVOD. [a] Plures uno instrumento possunt obligari. Item unum debitum in aliud potest per stipulationem conuerti. * hoc dicit. An autẽ plures debitores uno libello possint conueniri, dixi etiam in materia de duobus reis. l. iij. in fi. Tetigi in l. supra iter. §. Cassius. ff. de aqua plu. arcend.

* Conuerti. Quod intellige ut dixi ĵ. l. vj. I. Con. B.

ADDITIO.

a POMA. Eo quod. Vide similem tex. & ibi Bal. & Cast. & doc. in l. licet. ĵ. de pactis.

LEX XI.

a b TNCENDIVM. [a] Casus fortuitus non liberat [b] debitorem quantitatis uel generis. hoc dicit. Opp. de l. quod te ff. eo. Sol. Ibi loquitur in debitore speciei, secus in debitore quantitatis. Item c quod hic dicit [c] de debitore quantitatis, fallit quando quantitas debetur respectu certæ speciei, ut ff. de noxali. l. electio. §. si is. de penult. l. quæsitum. in prin. & ĵ. de iure emphyteutico, l. prima, &c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Incendium. Limita istam reg. nisi casus fortuitus contingeret propter personam creditoris, & eius respectu. Vide Comm. cons. clxxxv. incip. ser. Laurentius, & alia quæ ad Bar. l. creditor. ff. de sol.

b Non liberat. Vide per Ang. & Mod. l. si ex legati. de uer. obl.

c POMA. Quod hic dicit. Limita istum tex. nota. quem extollit Castr. l. Titius. de præscri. uerb. Rationem attigi ibi ad Bar. & sequitur in l. si ex legati causa. ff. de uerbo. obl. ad finem. & Ias. l. Titius. in ij. notabili. ff. de præscrip. uerb.

LEX XII.

SI IN REM. Qui pro alio soluit, potest ab eo repetere.

LEX XIII.

1 VM QVI. Inspicitur cuius contemplatione quis mutuet, non cuius contemplatione quis accipiat. hoc dicit. Materia huius legis est plenè in l. si pupilli. aliàs l. Item si putauerit. §. prima de neg. gest.

LEX XIIII.

MVTVAE. Subscriptio ut testis non obliget eũ, qui neq; accipit, neq; stipulanti promisit.

LEX XV.

NON ADVERSVS. Creditor non põt cogi à debitore, ut eo dimisso agat contra debitorẽ debitoris.

LEX

LEX XVI.

* Possunt. Sed nec eam quæ suæ iurisdictionis est, uxorẽ ducere poterit: l. semper. l. lege. ff. de rit. nup. l. j. ĵ. de nat. lib. l. & si de nup. l. j. si quacunq; præd. po. Quod tamen nouissimo iure permissum est. auth. sed nouo iure. de nup. I. Conc. B.

QVISQVIS. Iudices in prouincia in qua iudicant, fœnus exercere nõ possunt, * & qui pecuniã pro honore dat, exilij pœna punitur. * hoc dicit.

* Punitur. Hinc Modest. statuit, eos magistratus creandos non esse, qui pecuniam dant: l. scire. ff. de tut. & cura. I. Conc. B.

LEX XVII.

* Obligationis. Et tunc nõ potest obijci exceptio pecuniæ non numeratæ: §. sed & si quis. auth. de instru. cautel. ĵ. quæ pot. in pig. I. Conc. B.

SVPER chirographariis. Si contractus excedit summã quinquaginta librarum auri, tres testes debent adhiberi in instrumento obligationis. * Opp. ĵ. de test. l. testiũ. Dic ut ibi. Ista lex recipit limitationẽ auth. sed nouo iure, quam uide, &c.

AVTHENT.

1 Quot testes requirantur in instrumentis.

2 Notarius connumeratur in numero trium testium.

3 Comparatio instrumenti, ad quod instrumentum fiat.

4 Contractus in scriptis celebratur, quando hoc agitur.

a SED NOVO IVRE. [a] Circa legem nostram sunt quærenda tria, quæ tanguntur hic per glos. 1 † Primò quæritur, quot testes requiranẽ in instrumentis? Gl. tua distinguit, utrùm cõtractus fiat super minori summa libræ auri, uel maiori. Primo casu sufficiunt duo testes ad plenam probationẽ, non distincto utrùm in scriptis, uel sine scriptis, in ciuitate, uel extra, ab imperito literarum, uel non, ut in auth. de fid. inst. §. fi. Secũdo casu, aut contrahit imperitus literarum in scriptis, & in ciuitate, & requiruntur quinq; testes qui omnes debent subscribere cum ipso contrahente, uel alius pro contrahente subscribere, ut in hac auth. Dices tu quomodo potest contrahens se subscribere, cùm ponas eum imperitum literarum? Respon. imperitum literarum intellige, secundum Odof. illum, qui nullas scit literas, uel scit modicum, ut isti mercatores, qui nesciunt scribere, nisi in uulgari. Si uerò contractus celebratur sine scriptis, tunc requiruntur tres testes. Item si contractus celebratur à perito literarum. Ita dicit glos. ut in auth. de fid. inst. §. ij. & §. sed & si instrumenta. quod est multùm notandum, ut semper aduertatis, si instrumentum excedit summam centum florenorum, requiruntur in eo tres testes, secundum glo. Hoc etiam tenebat Odof. Alij dicunt quòd isto casu sufficiũt duo testes, & hoc tenebat Iac. de Bel. & hoc si instrumentum est publicum. Nec obstat d. §. ij. & §. sed & si instrumenta. quia ibi loquitur, quando erat priuata scriptura, & quis uolebat ad eam facere comparationem, & Cy. hic hoc non firmat, licet tangat Spec. in tit. de teste. §. re 2 stat de numero, uidetur tenere quòd duo testes † sufficiant. Ioan. And. c. pluralis locutio. de reg. iur. lib. vj. uidetur ponere idem. Dicit enim quòd regulariter duo testes sufficiunt, excipit, quando contractus fit in scriptis ab imperito literarum in ciuitate, &c. Sed quando fit sine scriptis, nullam exceptionẽ facit. Tu dicas, ut saluemus instrumenta, quæ quotidie fiunt, quòd † in numero dictorum trium testium con numeretur tabellio, secundum quod glo. dicit in præcedenti membro, ubi requiruntur quinq; testes. Si uerò contra b ctus fiat in rure, remanet in eo incorrecta [b] l. C. † Quæro de 3 comparatione instrumentorum, ad quod instrumentum fiat comparatio, de quo dicemus in l. comparationes, & au 4 then. ibi posita. ĵ. de fid. instrum. † Quæro, quando contractus dicatur celebrari in scriptis? Respon. quando hoc agitur ut in scriptis celebratur, ut dicit glo.

1 2 3 4

ADDITIO.

a Sed nouo iure. Ista auth. de consuetudine non seruatur in publico instrumento, in quo sufficiunt duo testes, sed solùm seruabitur in chirographo, & priuata scriptura, secundum Iac. de Bel. in l. fin. facit quod idem not. in l. neq; ad Velleia.

b Incorrecta. uide gl. magistram in corpore de fide inst. §. fin.

De suffragio. Tit. III.

Continua ut in glossa.

LEX VNICA.

a SI QVI DESIDERIA. Salarium aduocato [a] promissum cõdictione ex hac l. petitur,* & si res mobiles pro salario tradantur, traditio sola sufficiet. Sed si immobiles, debet cõtractus in scriptis celebrari, & uera traditio sequi. Et si aduocatus inuaserit, restituet, & actione priuabitur. h. d. Diuiditur in quatuor partes. Primò, quando salariũ promittitur. Secundò quando traditur pro salario res mobilis. Tertiò quando res immobilis. Quartò, qñ aduocatus inuadit indebitè. Secunda ibi, sed si quid eo nomine. Tertia ibi, quòd si prædia. Quarta ibi, ꝙ si quis, propter hãc ultimam partem, quæ ponit aduocatum uiolentũ, Rof. ponit istam constitutionẽ inter constitutiones quæ puniunt uiolentos, & ibi eam totam cõmentatur. Opp. ꝙ imò petendum sit certi condictione ex stipulatu, ut Inst. de uerb. ob. in prin. Sol. Distingue ut hic in j. gl. Circa hanc l. gl. quærit multas quæstiones, & omnes melius determinat pro aduocato, &c. licet in quibusdam reprobetur per doct. in quo non curo multùm insistere, ideò dic, ut in gl. per Cy. & Rosfre. in suis libel. &c.

* Petitur. Quatamẽ in re amplius deliberãdum est. Dixi lib. ij. Epit. ca. j. ax. j. nu. vj. I. Conc. B.

ADDITIO.

a In l. j. Sed quando debet solui salarium aduocato, uide in l. archiatri, & ibi Bar. C. de profes. & med. lib. x quia donec lis pendet, non debet solui. per Bar. latè in l. j. §. diuus. de uar. & extraor. cog.

De prohibita sequestratione pecuniæ. Tit. IIII.

LEX VNICA.

a QVOTIES. [a] Sequestratio regulariter est prohibita. h. d. Op. l. si fideiussor. §. fi. ff. qui satis. cog. b Ista est regula, quòd sequestratio [b] est prohibita, fallit in casib. qui hic not. in gl. quam uide, & signa. Quæro, uideo quòd est prohibita sequestratio, sed pone ꝙ ego uolo ꝙ non sequestretur, ex quo non potest fieri, sed uolo quòd scribanẽ quæ res sint in domo, & qui fructus percipiantur in domo, ut possint res facilius probari. certè c ista descriptio permittitur, [c] licet non sequestratio. Text. est no. in l. j. §. pen. ff. de uen. in pos. mit. licet in contrarium faciat l. defensiõis facultas. ĵ. de iur. fis. dic. ut dixi, & in d. §. pe. Quærit gl. utrùm quando res sequestrantur, perdatur possessio? Gl. dicit, ꝙ sic, ut in l. interesse. ff. de acq. pos. Examina hoc ut ibi plenè dixi, & per Cy. hic, &c.

ADDITIO.

a Quoties. Adde Lud. Rom. cons. cccxx. in materia sequestrationis. And. Barb. Quoties. Et adde quòd sicut rerum mobilium fit sequestratio, quandoq;, ut hic: ita etiam istis casib. poterit interdici alienatio immobilium. l. de pollicitationi. ff. de pollici. & adde secundum Bar. l. fin. de edi. diui Andr. tol. quòd tenet sequestratio possessionis, cùm duo ueniant ad arma, & mandatur utrique ne accedant ad possessionem sine licentia iudicis.

Et de materia uide Ant.de But.c.ij.de eo qui mit. in posses.causa rei ser. & adde quod dixi s̃. ad Bar.l. sed & si usufru. §.si inter duos.de usufruct. & gl.in c.dilectus.de sequestra.posses.& Spe.tit.de expe.§.postremò per totum.& dicit Bar.per gl.in l.j.j̃.de fer.q̃ semper ualet sequestratio cõmissa propter suspicionem,nisi satisdaretur,quod tenet Bal.in l.fi. s̃. ubi in rem actio. etiam in loco ubi quis sortitur forum.

b P. PAV. P. Sequestratio. Regulariter non debet fieri sequestratio fructuum,nisi rixa,uel alia iusta causa subsit. Vide Com.consi.clxvij.ad finem.& circa istam materiam sequestri,an requiratur quòd constet de debito per instrumentum,ut possit fieri, & an requiratur citatio partis, & multa alia uide per Ias.l.si fideiussor.§.fi.per totum.ff.qui satis.cog.

c P. PAV. P. Permittitur.Descriptio semper est permissa,licet non deberet fieri inuentarium,uide Bal. & Sal.hic Bar.in l.j.§.pen.ff. de uen. in pos.mit.Bar.l.fi.in prin.ff.de requi.reis.in l.Imperatores. §.fin. ubi Moder.& cæteri.ff.de app.in l.facultas.C.de iur.fis. lib. x. in l. post contractum.ad fin.ff.de don.Ant.de But.c.ij.de sequest. pos. & fruc. bonus tex.l. cùm domini horreorum.in uers.quæ ibi sunt describere.ff.loc. quem allegat Angel.d. l. Imperatores. etiam si non esset aliqua suspicio fraudis. Ita Bar.l.si fideiussor.§.fin.ff.qui satis.cog.circa fin.allegans ad hoc Andream de Baru.in d.l.facultas.C.iur.fis.In cont. uide Angel.l. fin. C. de anno. & tribu.Et quòd rescriptio sit semper permissa,etiam ubi quis non tenetur facere inuentarium,uide no.Com.consi.lxxxviij. De quo habes ad Bar. in l. cùm proponas.§. non autem. C. de bo. quæ lib.& ideò Bal.in quodã suo consi.incip.in Christi nomine amen,petitus tutor.Et ideo Cast.cons.cxcj. Antequam in prin.uoluit quòd si testator remittat uxori confectionem inuentarij,uxore usufructuaria relicta,q̃ non obstante tali remissione poterit cogi ad conficiendum inuentarium,uel ad patiendum fieri descriptionem bonorum,ne transeant in sinistrum.Idem Alex.consi.lviij.iij. uol.uide Curt.in ista l.j.qui allegat illud consi.Cast.consi.cxcj.ad illud quod dictum est s̃.quòd etiam cessante omni suspicione,potest fieri descriptio bonorum.In contrarium uide Ang.per illum tex.in l.fin.C.de anno. & trib. lib.x.Quòd si fiat sine causa,& dicitur pars grauari,dicendo ibi esse textum de hoc,& pondera Cast.in l.si domini horreorum. ff. loc. & Bald.l. facultas.C.de iure fisci. quòd petens eam debet docere de suo interesse, & uide Ias.in d.l.si fideiussor. §.si satisdatum. ad fin. ff. qui satisda. cog.Item quòd descriptio non sit fienda,nisi cum aliqua causæ cognitione, & propter aliquam suspicionem,uide Ang.in apostil.ad Bar.l.j.C.de apoc.pub. lib.x.Quòd autem fieri potest descriptio, uide Imol.d. l. Imperatores.§. fin.de appel.Permittitur.Adde Bar.in l.Imperatores.§.fin. de appe. quod ibi per mod. & de materia per Ioan. Andr. regula locupletari. in mercu. lib.vj.& Bal.hic.*

De condictione indebiti. Tit. V.

LEX I.

1 *Sententia quando faciat cessare repetitionem.*

a PECVNIAE. [a] Indebitũ ex causa iudicati solutum non repetitur, & in actionibus stricti iuris non ueniunt usuræ,etiam post litis contestationẽ*.h.d.ista bona lex.Opp. q̃ ex alia causa solutum non repetitur,ut j̃.eo.l.ea quæ.So.Gl.fatetur † q̃ sententia facit cessare repetitionẽ,ut hic. Sunt & alij casus,qui no.hic & in l.eleganter.circa fi.ff.eo.Sed opp. dicitur hic q̃ sententia facit cessare repetitionem.[b] Cont.ff.de iud. l.si prætor.§.Marcellus.& l.in commodato. in fin.& l.rem mihi.ff.comm. de condic. sine causa.l.si fullo.Dicit glos. quòd illud, quod hic dicitur, quòd sententia inhibet repetitionem, fallit * in casibus dictarũ legum. Alibi uidetur dicere glo.quòd uerum est, quòd non potest repeti per condictionẽ indebiti,ut hic, sed per condictionem sine causa. Ita no. in l. si fideiussor.§.in omnibus.ff.man. Ita etiam not. in l.si sine.§.quòd si procurator.ff.rem rat.ha. Doc.nostri reprobant illas gl.meritò. Nam solutum indebitum per sententiã, nullo modo potest repeti,nisi esset causa propter quam daretur restitutio in integrum.Et quòd dico,nõ potest repeti, intellige per actionem, per quã ueniatur contra sententiam. Sed si esset alia actio quæ contra sententiam non repugnat,sed asserit eam esse ueram,tunc datur repetitio.Hic est casus in d. l. in commodato. in fin.& l.si fullo.cum si.*

* *Contestationẽ. Neque ex alia mora : Bar. l.j.nu.j.l. s̃. ubi conue. qui cer.loco.* I. Concen. B.

* *Fallit.Sed limitare,nõ est soluere.Tu dic,q̃ cùm per sententiam iniustam naturalis obligatio non tollatur:l. si pœnæ.ff. de cõdi. indeb. si eo nomine solue=rit is qui naturaliter tenebatur, non repetet. Ita intelligitur ista l.j.Et ista cont.si bene perpendas, partim huic sententiæ adstipulantur, partim nihil ad rem propositam faciunt.* I.Concen.B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Pecuniæ.Hanc regulam quòd solutum ex causa iudicati, non possit tanquam indebitè solutum repeti, limita non procedere quando esset lata pro eo quòd aduersarius prohiberetur donare.l.si sponsus.§. si uxor.ff.de dona.inter uir. & uxo. Rom.sing. cccviij. incip. tu scis quod dona. Adde tamen quòd licet latè indebitum solutum non repetatur condictione indebiti, repetatur per condictionem sine causa, uide Alex. not. consi.ccccxxxvj.Vide latè Fel.c.suborta. de re iud. Ias. l. Iulia.ff. de condi.indebi.

b *Cessare repetitionem. Adde tamen quòd solutio indebiti uigore præcepti facta,sine causæ cognitione repetitur.ij.q. j.in summa.Bar.l.ij.§. graui.de admi.rerum ad ciui.pert.& hanc legem limita egregiè per Bar.l.j. §. deniq̃.in fi.ff.quod ui aut clam.*

LEX II.

SI CITRA. Delegatus indebitè repetit à delegante,nõ ab eo,cui est delegatus.hoc dicit.

LEX III.

CVM SOLVTA. Solutum,& etiã promissum potest condici.hoc dicit.

LEX IIII.

a AQVE. In his quæ crescunt per inficiationem solutum,uel promissum indebitè,non condicit. * Quia in istis quæ crescunt per inficiationem,soluens,licet in debitè,uidetur transigere.[a] Ita tangit gl.in l.error. s̃.de iur.& fac. ig. Op. de l.inde Neratius. §.fi.ff.ad leg.Aquil.sed ibi à nemine erat debitum,hic uerò erat debitum ab aliquo.

* *Cõdicitur. Sic in l.inde.§.in fin.cum iij.seq. ff. ad leg. Aquil.§. fi. inst. de ob. quæ ex quasi contract.* I.Concen.B.

ADDITIO.

a *Transigere. Adde Bar.post glo.in l.eleganter.§.fi.ff.eo.aliter ponitur per Bal.in l.j.in fin.s̃.eo.*

LEX V.

SI A PATRE. Qui non est hæres, & soluit cùm se putat hæredem,repetit.

LEX VI.

SI PER IGNORANTIAM. In indebito soluto alteri per alterum quæritur actio,sicut in mutuo.

LEX VII.

FIDEICOMMISSVM. Idem dicit,quod l.cùm quis.s̃.de iur.& fac.igno.&c.

LEX VIII.

CREDITORIS. Indebitum solutum tanquã procuratori in rem suam,ab eo repetitur. Vidistis de hac materia in l.falsus.j̃.de fur.&c.

LEX

LEX IX.

a IN DEBITVM. [a] Soluens scienter indebitum, non repetit,& solutio in dubio præsumitur licita.

ADDITIO.

a *Indebitum.Et primam partem huius l. limita, ut dixi in l. cuius per errorem.ff.de reg.iur.*

LEX X.

SI QVIS. Cuius est electio in soluẽdo,eiusdem est electio in repetendo. h. d. Opp. de l.si non sortem.§.si decẽ.circa fi.ff.eo. Sol. Dicunt quidam q̃ ibi erat electio creditoris ab initio. Sed istud licet sit uerum in se,est tamen diuinare.Veritas est,q̃ ibi Vlp. opin. ponitur, quæ hic per hanc l. corrigitur.Opp.de l. planè. ff. eo. Sol. Ibi loquitur qñ erant duo rei debendi,tunc ipsi non habent electionẽ in repetendo,ne fortè in eligendo sint discordes. Opp. iij.l.is cui. ff. de leg.ij.Sò.Ibi soluit unam rem de debitis alternatiuè, hic soluit utranq̃.Item opp.l.si nõ sortem.§. si decẽ.in primo casu. ff.eo.Sol.Ibi nõ soluit perfectè utrunq̃,sed cùm deberet Stichum aut x. soluit Stichum, & v. unde illa v. debent repeti præcisè, quòniam illa v.apparent indebitè soluta. Ex prædictis potes distinguere per teipsum.

LEX XI.

1 *Dubitans,& ignorans aliquando æquiparantur.*

1 a PRO DVBIETATE. Hæc est notabilis l. Dubitans † & ignorans quantũ ad repetitionem indebiti æquiparantur.[a] Prædicta uera sunt, quantùm ad repetitionem indebiti,ut dixi,quantùm ad alios cõtractus quandoque inter dubitantem. & ignorantem reperitur differentia, ut no.ff.de iur. & fac.ign.in gl.super rub.& ff. de testa.l.de statu.Et habuistis hoc anno.j̃.de fur.l. manifestissimi. §. sinautem nescius,& dubitans.

ADDITIO.

a *Aequiparantur.An dubius,& ignorãs æquiparentur,uide in l.manifestissimi.§.j.de fur.& no.Bar.in l.ij.ff.si quis in ius uoc.non ierit.*

De condictione ob causam. Tit. VI.

LEX I.

a PECVNIA. Quod datur ob causam dotalem pro matrimonio illicito, per condictionem ob causam repetitur [a]. Op.l. qui contrà j̃.de incest.nup.ubi dicitur, q̃ dos debet duplicari. Sol. Ibi qñ scienter contraxerunt matrimonium illicitũ,hic qñ ignoranter. Et circa hoc dic ut habes in l.si cũ dotẽ.§.fi.cũ l.seq.ff.so.mat. Quæro,quid est hoc dictũ iure condictionis? Gl.dicit,id est,intransitiuè lege.q d. de eo iure,quod est condictio.Idem no. s̃.ti j.l.j.& quid uelit dicere transitiuè,uel intransitiuè,quære grammaticos,&c.

ADDITIO.

a *Repetitur. Et materiam huius legis uide latè examinatam per Bar. post glos.l.fin.ff. de condi. sine cau. & solet limitari hæc lex cum materia per casum l.pen.ff.quod fal. tuto. aut. uidelicet nisi tradens in dotem fuerit in dolo,& uide Bal.hic.*

LEX II.

1 *Donatio inter patrem,& filium,quando consistat.*
2 *Donatio morte confirmata,quasi per omnia habet uim relicti.*
3 *Actio præscrip.uerb.datur,ut impleatur id quod conuenit.*
4 *Condictio ob causam ad resoluendũ contractũ,& sic ad repetendũ datur.*
5 *Actio præscriptis uerbis & condictio ob causam, quomodo simul concurrant.*
6 *Condictio ob causam,concurrit cum actione utili in rem.*
7 *In contractibus nominatis non agitur ad contractum resoluendum.*
10 *Condictio ob causam,an habeat locum in contractibus innominatis.*

SI VT PROPONIS. Si donatarius nõ impleuit pactum in donatione appositũ, ad reddendum quod accepit hac condictione tenetur.* hoc dicit.Opp.inter patrem & filium non consistit donatio,ut l.ij. s̃. de inof. dona.

1 Sol.* † Quòd hic dicit,sorori tuæ,intelligas, emancipatæ,uel ex alio patre natæ, ut dicit gl. & istæ solutiones sunt claræ, & ueræ, uel fictæ dic,licet donatio ab initio non ualuerit, tamẽ quia confirmatur morte si non implet quod conuenit,cõuenitur condictione ob causam, hoc quidam reprehendunt,quia illa donatio morte confirmata assumit uim relicti,& in ultimis uoluntatibus transfertur dominium ipso iure,unde non posset agi condictione ob

2 causam.Si † uolumus sustinere gl.possumus dicere, q̃ quasi per omnia habet uim relicti, ut uidistis j̃.de don.inter uir.& ux.l. res.& l. donationes. Item opp.& uidetur quòd debeat dari actio præscriptis uerbis,ad implendum promissa,non condictio ob cau. ut l naturalis.§.j.de præscr.uer.l.hæreditatem.ff.de don.& j̃. de do.

3 l.cùm res. So. Fateor quòd utraq̃ datur; sed ad diuersa. † Nam actio præscri.uerb.datur, ut impleatur quod conueni

4 tur,ut in contrarijs.Condictio † ob causam datur ad resoluendum cõtractum, & sic ad repetendum quod est datum, oritur enim extra id quod agitur,ut l.si is qui.in fi.ff.comm. Et ideò quando in conuentione fuit dictum; ut si hoc non obseruares,redderes,prout fuit in casu legis nostræ, posset etiam agi actione præscrip.uerb.ut reddatur, quia hoc fuit conuentum, & sic agitur ad obseruationem promissorum.

5 hoc not.in l.j.ff.de don.& ibi plenè dixi. † Sed tũc op. quomodo ac.præscri. uerb. & condictio ob causam concurrant

a [a] simul.contra l.quoties.ff.de præscri.uerb.Respon.quia habent originem ex diuersis fontibus.nam condictio ob cau. datur,quia promissa non obseruãtur,actio præscri.uerb. datur,quia promisisti reddere. Item opp.quòd non posset agi condictione ob causam,cùm datur in rem,ut l.quoties.j̃. de dona.quæ sub modo,& nemo cõdicit rem suam,ut l.fi.usu

6 fru.quemadm.ca.So. † Ibi datur in rem utilis; quæ concurrit cum cõdictione,secus in rem directa. Item opp.de l. aliàs

7 uendit.j̃. de actio emp. † ubi non potest agi ad resoluendũ contractum,sed ut impleatur quod cõuenit.So.illud est uerum in contractibus nominatis,secus in contractibus innominatis, ita loquitur hic. Sed tunc opp. donatio est hodie contractus nominatus,cùm contrahitur pacto nudo, ut l.si

b quis argentum. §. j. de dona. ergo non debet dari [b] cõdictio ob causam in casu nostræ legis. Sol. dicit gl. speciale est hodie in contractu donationis. Vltramon.dicunt q̃ contractus donationis olim,& hodie,fuit contractus nominatus, habet enim elegans nomen sicut cæteri contractus,ergo,&c.

8 l.iuris gentiũ circa prin.ff.de pac. † Quid dicemus. Breuiter dico,& puto q̃ donatio simplex olim,& hodie,fuit con=

9 tractus nominatus,donatio † uerò quæ fit ob causam,non est propriè donatio,sed magis ob causam datio,ut l. j. ff. de do.meritò dicitur cõtractus innominatus,& olim & hodie. Opp.j̃.de rescin.uen.l.ea.Sol.ut ibi. Item opp.de l. cum te.j̃.

10 de pac.inter emp.Sol.ut ibi clarius dicam, † an in contracti=

11 bus nominatis habeat locum condictio ob causam? Vnum † tamen scias,q̃ stipulatio [c] est contractus nominatus, ut l.

c j.in fi.ff.de pac.Vnde cùm in omni publico instrumẽto notarij apponant stipulationem,rarò reperies contractum in=

d nominatum [d] probari per publicũ instrumentũ, ideò est recurrendum ad materiam cõtractuum nominatorum. Tan=

e gam uobis [e] in l.ex placito.j̃.de rer.perm.&c.

ADDITIO.

a *Concurrant.Not.q̃ utilis rei uendicatio concurrit cum cõdictione ob causam,& firmat Bal.l.prox.uers.iam uenio.*

b Debet

b Debet dari. Adde an donatio sit contractus innominatus, uide Bar. l. fi. ff. eo. & l iurisgentium. in prin. de pac. & l. Arist. de Bal. hic tenet q̃ sit contractus nominatus, etiam hodie.

c P. PAV. P. Stipulatio. Vide no. Alex. consi. xvj. in ij. uol. mei. uiso dicto themate. Ale. & Imo. in d. l. j. ff. de pac ubi alle. distinguit q̃ ad finem repetendi casu quo aliquis non impleat, seruat naturã contractuum innominatorum, ut ibi per eum, quem uide. Sed eum reprobat in illa distinctione, in rub. ff. de uer. ob. ubi latissimè tangit, an stipulatio apposita super cõtractu innominato, reguletur secundum eius naturam, quod etiam ipse latissimè tetigit, in l. cùm mota. C. de transf. ubi refert contrarietatem Bar. in hoc. Sed ultimo loco in d. rub. aliter concludit. Vide etiam Ang. de Are. in d. rub & Cast. et alia allegata per Ias. ubiq;, quia iste est passus ambiguus. Et bene pondera tex. l precib. uers. si uerò. j. de rer. perm. quia in illo tex. probatur q̃ ad finem repetendi data ex capite causæ non secutæ non seruat naturam contractus innominati, super quo interponitur. Quem textum ponderat Ias. in d. rub. & in d. l. j. de pact. Et allegat Rom. in l. sciendum. de uer. ob. prout etiam allegabat in d. l. cùm mota. Vide etiam aliquid per Fel. c. j. eẋ. de pac. & in vij declaratione. & alios moder. d. l. cùm mota. & l. j. ff. de pact. & in rub. ff. de uer ob. Bal secundum Bar. transit cum Bar. hic, etiam in quantum ad hoc, ut non habeat locum repetitio contra non implentem. Et sic contra Alex. in d. l. j. ff. de pac. ideò bene not. Vide etiam Soc. in q̃. rub. Stipulatio. Adde tu ad Bar. hic, & uide Alex. consi xv. in ij. uo. & consi. lxxvj in prin. in v. uol. & no. Bar in l. cùm mota. ſ. de transf. intellige, ut per Alex. d. consi. lxxvj. Strabo.

d P. PAV. P. Innominatum. Vide Alex. & ibi Mod. in l filiusfa. §. diui. de le. j. & Barb. consi. suo xlviij. clarè scribitur. j. uol. & consi lxiij præclarè scribitur. ij. uol. ubi tenent q̃ ubicunq; res est prohibita alienari de iure cõmuni, q̃ prohibitio facta de non alienando etiam sine causa ualet, adeò q̃ posteà impeditur alienatio in casibus aliàs à iure permissis. Pro quo facit quod uult Bal. c. j. §. præterea. de capi. Contra. ubi uult q̃ pactum de non alienando etiam sine causa, ualeat, adeò quòd posteà impeditur alienatio in casibus aliàs à iure permissis. Pro quo facit quod uult Bal. in c. præterea. ubi uult q̃ pactum de non alienando appositum in inuestitura feudali operatur etiam ut non possit alienari in casibus aliàs permissis. Facit l. tutelam. iuncta gl. j. de adm. tu. Contrarium tamẽ uidetur tenere Ang. consi. cxlvij. incip. And. Pet. Monaldi. & ad hæc uide Are. consi. cxxij. inc. diligenter & maturè discussis, uide etiam Ang. in l. quidam testamento §. si quis filio. ff. ad Treb. & Abb. consi. iij. q. xix. in §. uol. in q. xxvj. & Fel. c. uenerabilis. de off. del.

e Tangam uobis. Vide Bar. l. fi ff eo. & contra istud quod dicit hic Bar. facit quod no. Bar. in l. cùm mota. ſ. de transf. dum all l. si stipulatur. de usu. & Imol. in l. stipulationes non diuiduntur. de uer. ob. sed pro hoc facit l. ex placito. de re per. & cum Bar. transit Cast. in rub. de uer. ob.

IO. FR. RV. ADDE Pro solutione istius contrarietatis Alex. in d. l. stipulationes non diuiduntur, ubi distinguendo reducit ad concordiam hic dicta Bar.

LEX II.

1 Pactum de non alienando non impedit dominij translationem.
2 Pactum de non faciendo rem sacram, uel religiosam, ualet.
3 Si res datur minori cum pacto de non alienando, tale pactum impedit alienationem ab eo faciendam.
7 Alienans quod sibi datum est cum pacto de non alienando, quando teneatur ad interesse.
8 Alienatio quando possit prohiberi per iudicem uel arbitros.

a A LEGE. Pactũ de non alienando rem donatam operatur ut eius metu quis nõ alienet, uel si alienabit, condictione ob causam tenebitur [2]. Antequã ueniã ad cõtraria, quia istã lex loquitur alternatiuè, quæro huius alternatiuæ quæ pars sit uera. In hoc sunt opi. Vna gl. est quæ dicit q̃ ultima pars est uera, nam per istud pactũ non impedit translatio dominij * in aliũ. Sed si alienaret, competit condictio ob causam: hoc probat gl. per duas rationes. Primò, quia nemo potest condicere rem suã, præter q̃ à fure, sed cũ det cõdictio, ergo dominiũ erat trãslatum in aliũ. secundò per l. traditionibus. ſ. de pac. quia per nudã conuentionẽ à traditione rei dominiũ nõ potest transferri, & ista est uera. Alij, ut Rof. & Iac. de Ra. dicebant q̃ prima pars est uera, per l. fin. j. de re. alie. non alie. statim soluã. habes ergo secundã gl. quam tene

* Dominij. Licet hæc sit nostrorum cõmunis sententia, hic, & l. si ita quis promiserit. §. ea lege. ff. de uer. ob. Alcia. l. filiusfa. §. diui. nu. xxix. de leg. j. Tamen contrariũ uerissimũ esse tecũ statuto: l. si creditor. ff. de distrac. pig. l. fi. j. de reb. alie. cum si. I. Conc. B.

1 menti, † per pactũ de non alienando non impedit te alienare, quin in aliũ transferas dominium, licet tu tenearis cõdictione ob causam. * Hoc etiã probatur in l. si ita quis. §. ea lege. de uer. ob. de hoc dixi ibi. Cõtra hoc op. de l. fi. de reb. alie. non alie. Sol. Fateor q̃ alienatione prohibita omnia quæ in illa lege ponuntur, intelligunt esse prohibita, adeò q̃ cõtrafaciens incidat in pœnã, uel ad interesse teneatur, non tamen quòd dominij translatio impediatur. Item opp. l. ea quidẽ. j. si manci ita fue. alie. quæ lex obstat in duobus. Primò in eo quod ibi dicit, q̃ pactum de non manumittendo impedit libertatẽ. Ad hoc rñ. q̃ speciale est ibi in libertate quæ sicut difficilius re

2 uocat, ita difficilius impedit. Eadem † ratione dicerem q̃ pactum appositũ de nõ faciẽdo

b rem sacrã, uel religiosam, ualeret [b], & impedit illud fieri, sicut impedit libertatem. Secundo op. qã ibi ueniẽdo cont. de facto, nõ incidit in pœnam, hic secus. So. ibi fuit cogitatũ de effectu, ut ibi plenè diceret. Tertio op j. de bo. quæ lib. auth. excipitur. So. Dicunt quidã ibi in ultima uoluntate. Certè etiã ibi loquit inter uiuos. Dic ergo q̃ ibi pactum impedit quandã alienationẽ legalem, quia per l. in patrẽ trãsit usus fructus, alienatio uerò ordinaria, quæ fit ab homine per traditionem non impeditur, ut ibi. Item opp authen. de aliena. & emphy. §. sanctissimas. So. Ibi concurrunt duo scilicet, pactum & conditio personæ, cui à lege prohibetur alienatio, hic unum tantùm. Et eadem ratione

3 dicerem † quòd si quid detur minori sub pacto de non alienando, illud pactum impediret alienationem faciendam ab eo. Item opp. l. si creditor. §. fin. ff. de distrac pign. So. Ibi duplex est litera, una quæ dicit nullam esse pactionem, & tũc concordat cum ista. Alia quæ dicit nullam esse uenditionem

4 & illa est uera litera. † Semel enim cùm hoc dubium hic haberemus, misimus, usq̃ ad Pisas Franc. Accur. & ego ad uidendum Pandectas, & erat ibi litera nullam esse uenditio-

5 nem. So. ergo † sic, quando ille qui dat sub pacto de non alienando reseruat [c] sibi aliquod ius in re pro conseruatione illius conuentionis, tunc illa conuentio ualet, & impeditur translatio dominij, ut d. l. si creditor. §. fin. de dis. pign. & l. fin. de iure emphy. & ideò si pro obseruatione conuentionis de non alienando uolo rem alienari prohibitã mihi esse obligatam, non poterit fieri alienatio, ut d. l. Item opp. ff. de act. emp. l. si tibi liberũ. Sol. Quidam distinguũt, an istud pactum apponatur in traditione, an non, sic dicitur in d. l. si tibi li. & si binarum. de ser. ur. præd. sed sic est truffa, illæ enim ll. loquuntur quando de præsenti uolo mihi reseruare aliquod ius in re, materia nostra loquitur quando uolo mihi reseruare aliquod ius in futurum. Item opp. l. fi. j. de pac. inter emp. Sol. Quidam distinguunt hic, aut interest paciscentis, aut non, quæ distinctio est bona quantùm ad actionem personalem, non quãtum ad impediendam translationem

6 dominij. Habes † ergo summare, utrùm per pactum impediat huius dominij translatio, distingue, aut quæris an possit impediri alienatio extraordinaria, quæ fit à lege, & impeditur, ut in auth. excipitur. Aut de alienatione ordinaria, & tunc, aut conditio personæ promittentis est talis quæ de iure cõmuni non potest alienare, & istud pactum impedit, ut in §. sanctissimas. in auth. de ali. & em. aut de iure cõmuni potest alienare, & tunc aut ille cui promissum est de nõ alienando, reseruauit sibi aliqd̃ ius in re hypothecæ, uel dñij, & impeditur alienatio, ut l. si creditor. in fin. de dist. pig. Aut nullũ ius sibi reseruauit, & tunc dominij translatio non impedit.

7 ut hic, & l. si ita quis. §. ea. de uerb. ob. † Sed an ille qui facit contra conuentionẽ, ad interesse teneat? distingue aut interest eius

est eius cui fit pactũ, uel non, ut l. fi. de pac. inter emp. & uendit. & ff. de pac. l. nemo. Modò habes qñ est prohibita alienatio per pactũ. Opp. ſ. l non dubium. So. ibi fuit prohibita p legem, hic per hominẽ. Circa hoc quãdo est prohibita per legem, essent uidenda multa. Item esset uidendum qualiter statutum potest impedire alienationem. Item op. l. filius. §. diui. de leg. j. Sol. ibi fuit alienatio prohibita à testatore, hic à contrahentibus. Et quãdo prohibetur à testatore, dic plenè per

8 Dy. l. pater. §. Iul. Agripa. de le. iij. Sed † an per iudicem possit alienatio prohiberi, & an per arbitros. Glo. & Inn. tãgunt hoc, extra de te. c. Raynal. Ego omnia plenè cxaminaui in d. l. filius. §. diui. de leg. j.

* Causam. Mirum est q̃ Bar. tã subito oblitus fuerit, naturam huius conditionis ob causam, quam explicauit ſ. l. prox. nu. iij. Nempe ut repeti posit qd datum est, & cõsequẽter pactum de nõ alienando, impedit translationem dominij. I. Con. B.

ADDITIO.

a Tenebitur. Sed si loco tibi rem, an ualeat pactum quòd alteri non loces, tex. est & ibi Bal. in l. nemo. j. loc.

b Religiosam, ualeret. In contrarium uidetur tex. cum glo. & ibi dic in l. fin. C. de pac. int. emp. & uend. ibi, humano iuri. cùm & fortè melius, & uide etiam Bar. in d. §. ea lege. & l. ea quidem. C. si man. ita fue. alie. Posses pluribus modis respondere, ut per gl. hic, uel aliter, ut per Bal. hic in fi. ut per Bal. in d. l. ea quidem. & idem quod hic uidetur sentire Bar. in l. filiusfam. §. diui. ff. de le. j.

c Reseruat. Intellige ut quia bona sunt hypotheeata pro tali nõ alienatione. Ita Alex. consi. lviij. v. uol. & ad Bar. hic adde no. in l. qui absenti. §. j. ff. de acq. pos.

LEX IIII.

SI CVM EXIGVAM. Per hanc condictionem cõdicitur liberatio, si non est secuta causa, propter quam facta est obligatio.

LEX V.

SI MILITEM. Si causa, propter quam est datum, non impletur propter iuris impossibilitatem, quod datum est, repetitur. Opp. impossibilis conditio impedit actionem oriri ex cõtractu, ut l. impossibilis. ff. de uer. obl. Sol. quicquid dicat gl. concedo quòd impedit actionem oriri ex contractu facto ad obseruandum quod uenit in cõtractu, sed condictio ob cau. datur ad resoluendum contractũ, non ad implendum quod in contractu deuenit. Ad idem uide quod plenissimè dixi in l. j. de cond. inst. uer. ex prædictis potest distingui, &c. Quæro, an hoc sit uerum, quod dicitur, siue fuerit sciens, siue ignorans. Glos. tangit hic, statim j. eo. l. dictam.

LEX VI.

CVM ANCILLAM. Donatio simplex nõ reuocatur, donatio ob causam reuocatur causa non secuta.

LEX VII.

a SI REPETENDI. [2] Causa dandi in mente retenta [b]
b non expressa, si non impleatur, hanc condictionem non inducit.

ADDITIO.

a Si repetendi. Vide per gl. plenè in l. j. §. sed si parendi. de cond. ob caus. & quod no. Bar. & quod ibi dixi in l. cum te. ſ. quod me. causa. & not. glo. l. quod quis. de cond. indeb.

P. PAV. P. Si repetendi. Ista lex nõ procedit ubi aliquid est tacitè considerandum ab utraq; parte, licet non ex processu, uide Rom. consi. cccxxvij. in prin. et Bal. l. j. in ij. q. C. qui admit. ubi æquiparat deliberationẽ cũ posthumo. Et Ias. l. j. ff. de cond. ob cau. Item non procedit ista lex, ubi super tali tacito præsumpto lex aliqd disponit, ut declarat Cy. hic. Ad quod est bonus tex. in l. tale pactum. §. fi. ff. de pact.

b P. PAV. P. In mente retenta. Limita nisi causa à iure præsumeretur. Ita d. Præpo. in c. ueritate. dis. viij. & nisi etiam causa ab utraq; parte tacitè subintelligatur. Ita Rom. consi. cccxxvij. & Ias. l. dedi. §. si libet. in v j. no. ff. de cond. ob cau.

LEX VIII.

1 Datum ob causam impossibilem, quando repetatur.

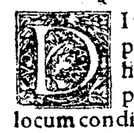

1 DICTAM. Si causa non impletur ex facto recipientis, hac condictione tenetur. Opp. dicitur hic, si impossibilem, &c. Cont. etiam quãdo propter impossibilitatem impeditur impleri, habet

1 locum condictio, ut ſ. eo. l. si militem. Sol. † multæ ponũtur hic in gl. Veritas est ista, quando aliquis dat ob causam impossibilem, aut ignoranter, & habet locum hæc condictio, ut l. si militem. aut scienter, & tunc aut dedit adijciendo condictionem, & tũc repetitur, ut d. l. si militem. aut nõ adijciendo condictionem, sed per modum causæ, aut modi, & tunc non repetitur. ita loquitur hæc l. &c.

LEX IX.

SI LIBER. Datum causa non secuta repetitur, nisi conseruus dño dederit. Not. quod dicit, salua reuerẽtia, &c.

LEX X.

1 Causa si impletur casu fortuito, an tunc cesset condictio.

1 PECVNIAM. Si causa † non impletur casu fortuito, cessat condictio. cum l. se. Ad l. pecuniã. op. ff. eo. l. si pecuniam. in prin. & l. iij. §. j. gl. non dicit bene hic. ueritas est ista, ut dicit gl. in contrario, & ibi dicemus latius. breuiter aut uolo repetere quasi causa non secuta, & non possum, ut hic. Aut quasi pœniteat, quia

2 † pœnitentiæ est locus in contractib. innominatis & possum. Ita loquitur l. contraria.

De condictione ob turpem causam. Tit. VII.

LEX I.

1 Exceptio contra promissionem, quando fuit facta ob turpem causam, intra quantum tempus possit opponi.

a SI EX CAVTIONE. [a] Promissionis ex causa turpi, in ueritate licet in cautione causa exprimatur honesta, potest condici liberatio. Istam l. habuistis in l. si sub specie. ſ. de postul. dic ut ibi. Opp. q̃ imò aduersarius debet probare, non ille, qui excipit, ut l. si ex cautione. j. de nõ nu. pec. Sol. Dic, illud est uerum intra biennium, hic post bien-

1 nium. Veritas, ut mihi uidetur est, quia ibi † loquitur in exceptione non nu. pe. quæ habet locũ, quãdo aliquid est promissum spe futuræ numerationis, hic uerò non sub spe futuræ numerationis, sed ob certam causam turpẽ, ideò non est proprie exceptio non nu. pec. sed doli, uel causæ iniustæ, uel

2 simulationis. † Quæro pro declaratione huius l. si procedit ista exceptio, dico q̃ in dic. promissiõe nulla interuenit numerata pecunia, sed dicta promissio fuit ob causam turpẽ, & non exprimo causam, utrùm procedat ista exceptio si nõ exprimo ob quam causam. hic uidetur tex. q̃ sic, sed tu cogitabis quando habebis opponere exceptionem. Non dico modò, sed uide notata per me in l. j. j. de testa.

ADDITIO.

a Si ex cautione. Vide ad hanc l. Bar. in l pe. in fi. ff. eo. & quod ibi dixi, & ista l. habet locum in quacunq; parte uersetur turpitudo, ut hic in gl. & ita intellexit Bar. in l. ij. & j. ff. eo.

LEX II.

CVM TE. In pari causa turpitudinis, potior est conditio possidentis. Gl. tangit quasdam quæstiones, qd de pignore. dic ut l. iiij. §. sed quod meretrici. ff. eo. &c.

LEX III.

a QVOD EVITANDI. Quando turpitudo uersat ex parte recipientis tantùm, quod datum est, repetitur, & turpitudo punitur. [a]

ADDITIO.

a Punitur. Vide quod no. Bar. in l. cùm ea. et ibi omnino Bal. j. quod me cau.

LEX

LEX IIII.

* Vsuræ. Minus quoq; ex mora:Bar.l.j.nu. j.ſ.ubi conuenia.qui certo loco.In bo.fi.iudicijs ſecus eſt: l. iij. ſ. in quib. cauſ. in integ. ut in actione negotiorum geſt. l. ob negotium. ſ. de neg. geſt. I.Concen.B.

a QVOTIES. In actione ſtricti iuris,nõ ueniunt uſuræ.* [a]

ADDITIO.

4 Vsuræ. Adde tamen q̃ quando reſcinditur contractus habitus fœneratorius,fructus extenuant ſortem.no.gl.in c.ad noſtram.de emp.& uend.

LEX V.

MERCALEM. Promiſſum ob turpem cauſam, ex parte utriuſq̃ non poteſt peti.

LEX VI.

OB RESTITVENDA. Qui recipit pecuniam ut faciat quod facere tenebatur, cõdictione ob turpem cauſam tenetur.h.d.cum legib.ſeq.

De condictione furtiua. Tit. VIII.

LEX I.

PRAESES PROVINCIAE. Actiones pœnales contra plures dantur in ſolidum,& unius ſolutione alter non liberatur, ſecus in perſecutorijs.

LEX II.

ANTE OBLATIONEM. Periculum rei furtiuę ſpectat ad furem.

De condictione ex lege. Tit. IX.

LEX I.

* Diẽ. Quod erit limitatio, ad ſ. ſi quis agens. Inſti. de act. I.Cõc.B.

a LICET. Hæc eſt bona [a] lex,& habet unũ caſum ſingularẽ.Fiſcus debitorem purè uel in diem debitoris ſui ex cauſa principali poteſt conuenire etiã ante diem,* condictione ex hac lege.

ADDITIO.

4 Bona.Vide l.ij.C.quando fiſcus uel priua. quod not. Bar.l.iij.ſ. multa.ff. de iure fiſci.

LEX II.

a DISSOLVTE. [a] Debitor liberatus ſolutione poteſt debiti inſtrumentum condictione ex hac l.condicere. * Breuiter dic,Aut inſtrumentũ erat debitoris, & poteſt agere actione ad exhibendũ, uel rei uendica.ut ſ. ad exhi.l. fi. Aut erat creditoris, & tunc poteſt agere condictione ſine cauſa,ut reddatur ſibi inſtrumentũ cancellatum, dum tamen faciat aliud inſtrumentum creditori ſe debitum exoluiſſe,ut l.plures.ĵ.de fid. inſtru. de fur.l.qui tabulas.

* Condicere. Idem Bar.auth. Caſſa. nu. vij. ſ. de ſac. ſanc. eccleſ.Idem in creditore obſeruãdũ eſt: l. plures.& ibi Bar.ĵ.de fid.inſt. I.Conc.B.

ADDITIO.

4 Diſſolutè.Et hanc l.extende ut per gl.& doc.in c.accedens.el j.ut lite non cõteſt.& uide in materia per Ant.in c.eccleſia.ut lite pen.ſed an debeat in caſu huius l.debitor reficere expenſas inſtrumenti ipſi creditori,uide Bal. in l.fi.ĵ.eo.& melius in l.eos.ſ.ſuper his.ĵ.de uſur.& no.per Bal.l.nec ignorãs.de fru.& li.exp.& hic adde Bal.in l.huiuſmodi.ſ.ſi ita.de lega.j.

LEX IIII.

SI non eſt.Numeratũ intra tẽpus intra quod põt opponi exceptio non nu.pec.poteſt condici liberatio.

De actionibus & obligationibus. Tit. X.

LEX I.

1 Species continetur appellatione quantitatis.
2 Actio utilis ſine ceſſione nõ tranſit ex contractu innominato, niſi in ſubſidium.& nu.14.
3 Ex datione in ſolutum quando tranſeat utilis ſine ceſſione.
4 Mandatum procuratoris in rem ſuam,quando finiatur morte.
5 Actio utilis quando tranſeat ſine ceſſione,& nu.15.
6 Titulus contractus non requiritur in ceſſione; quando creditor cedit fideiuſſori,uel correo,uel ſimilibus,& nu.24.
7 Cedere & mandare,in quo differant.22.
8 Quod operatur traditio in rebus corporalibus,operatur ceſſio in incorporalibus.14.
9 Cedere & concedere diff.23.
11 Actio utilis unde oriatur,& an ſit datiua.& nu.16.17.19.
12 Agens actione utili,an poſſit dicere aduerſarium obligatum. & nu. 21.
13 Quando ceſſionarius agit ex ceſſione,an de ceſſione debeat diſcuti ante litem conte.& nu.18.
20 Actio utilis in actionibus realibus,an dicatur natiua,an uerò datiua.

a DATA. Legitur duob.modis.Vno modo in gl. Alio modo per Azo.in ſum.ſecundũ lect.gl.breuiter hoc intendit. Ex cõtractu innominato nõ tranſeunt utiles actiones ſine ceſsione, [a] niſi in ſubſidium. Opp. ex cõtractu emptionis tranſeunt utiles actiones ſine mandato, ut l.emptor.ĵ.de hær.uend.&ĵ. prox. in fi.ſed hic fuit contractus emptionis,quod apparet, quia fuit data pecunia pro illa actione,ergo cõpetit utilis, neceſſe neceſſe quòd expectet quòd creditor ſine hærede decedat, hic dicitur contrà,ergo malè. Huius timore dixerunt antiqui,q̃ hic non fuit contractus emptionis,ſed fuit quidã cõtractus innominatus, ſcilicet do ut facias, & intelligunt q̃ hic non fuit data pecunia numerata, ſed in ſacculo ſignata
1 tanquã ſpecies. † Nec ob.tex.qui dicit,quantitate, quia etiã appellatione quantitatis cõtinetur ſpecies,l.quiſquis.de le. iij.& ſecundũ hoc fuit do ut facias. Poſſumus etiã dicere, q̃ fuit facio ut facias,& tunc exponemus tex.qui dicit,data,id eſt, tradita.Iſta lec.licet ſit uera in ſe,tamen diuinare eſt,ideò
2 ueniamus ſtatim ad aliã lec. † No.tñ ex ea illud qd dixi tibi in ſummario,q̃ ex contractu innominato non tranſit utilis actio ſine ceſsione,niſi in ſubſidiũ quando non ſupereſt ille qui debet cedere, quod eſt notandũ.Probat in l.j.in fi.cũ l.ſeq.ff.de inſtit.& de dam.infec.l.damni.ſ.fi.& ibi no.Secundo modo legitur ſcd'm Azo.in ſumma, licet gl. hic de eo nõ faciat mentionẽ,& ſcd'm eum hoc breuiter intendit,Mandatum directarũ actionũ ex cauſa emptionis expirat mandatore mortuo ſine hærede,& utiles ſolæ remanent.h.d. Opp. ad iſtam lec. quòd cõpetit utilis ex cõtractu emptionis,etiã ante mortem mandãtis,ut ĵ.l.prox.& l.emptor.de hær.uẽd. Sol.Fateor contrariũ,nec hæc lex hoc negat, ſed dicit quòd directæ actiones quæ non ſunt mandatæ,non poſſunt exerceri poſt mortẽ mandantis.nam ante poterat exercere directas,& habebat utiles, poſt mortẽ utiles tantùm. Iſta eſt lec. Azo. quæ eſt uera in ſe, tamen iudicio meo non bene congruit literæ,quia hic non dicit,q̃ ex cauſa emptionis fuerũt mandatæ actiones, nec pecunia fuerit data ex cauſa pretij, ſed in uicẽ pretij debiti. Vnde puto q̃ caſus debeat aliter poni,& ſecundũ hanc lec.quã pono,breuiter dicit. Quãdo creditor mandat ſoluenti debitũ actionis cedi, tale mandatum morte finitur,ſed ſubſidiũ utilis dabitur, ſi nõ eſt qui cedat. h.d.Eſt ergo ponendus caſus,quando creditor cedit actiones fideiuſſori ſoluẽti uel mandatori,uel correo,uel pignorum poſſeſſori,uel etiã in ſimi.caſib. Sed contra hoc opp.q̃ ſoluenti debitum non poſſunt cedi actiones uel mandari, quia ſolutione tollitur obligatio,l.Modeſtinus.ff.de ſol.Sol. Intellige hic q̃ fuit actum tempore ſolutionis,q̃ actio cedetur,ut d.l.Modeſtinus.& ita dicit gl.in prin.& bene.Opp. ij. q̃ competat utilis non expectata morte cedentis, ĵ.l. prox. cum ſi.Sol.Illud eſt uerum in contractu emptionis & uendi
tionis,& ſimilium,ut ſtatim dicam, ſed hic non fuit ille con-

tractus,ſed fuerunt mandatæ actiones in uicem debiti,ut dicit tex.Sed contra hoc opp. quia iſto caſu,qñ fideiuſſor ſoluit pro reo, & ſimilib.uidetur fieri emptio nominis:l.ſi.dubitatur.ff.de fideiuſſ.ergo cõpeteret utilis ſine ceſsione. Reſpon.dico q̃ eſt emptio propriè,ſed emptio largo modo aſſumendo, prout continet omnem alienationẽ, ut ff.de ſtatuli.l. ſtatuliberi à cæteris. ſ. fin. ubi dicitur q̃ creditor recipit pro debito ſuo, & ſoluẽs ſoluit de neceſsitate, & ſic propriè non fuit emptio.Item opp.ex datione in ſolutũ tranſeunt utiles ſine ceſsione,ut ĵ. qñ fiſ. uel priua.l. fi.in fi. Sed in caſib. prædictis creditor tenebatur cedere fideiuſſori & ſimilib.ergo cedendo ſoluit quod debebat,meritò utiles tranſeũt ſine
3 ceſsiõe.Sol. illud quod dicitur †, q̃ ex datiõe in ſolutũ tranſit utilis ſine ceſsione, eſt uerũ qñ datur in ſolutum nomen pro pecunia debita, tũc enim uidetur emptio: ſed qñ nomẽ ipſum principaliter debetur ex alia cauſa uel ex alia æquitate,nõ tranſeunt utiles ſine ceſsione, niſi in ſubſidiũ,ut hic,& d.l.j.in fi.cum l.ſe.ff.de inſtito.& quod no. in d.l. damni.ſ.fi. de dam.infe. Et iſta uidet uerior lec. Cont. oẽs iſtas lec. op. mandatũ procuratoris in rem ſuã non finit morte mandantis,ut ĵ.de do.l.illã. ſed in omnib.prædictis caſibus fuit mandatũ in rem ſuã,ergo,&c.Sol.dicũt quidã quòd hæc lex hodie corrigit per illã.Alij dicũt quòd ibi fuit ceſſa, hic mandata.Alij dicunt quòd ſpeciale eſt in donatione. Mihi uidet q̃
4 debemus ſic dicere, † q̃ aut ille qui fecit aliquẽ procuratorẽ in rem ſuã,deceſsit cũ hærede,& tunc mandatũ directarũ actionũ non extinguit cũ enim ille q̃ intentat directas, intentat eas nomine cedẽtis,ſeu mãdantis,ut ff.fa.ercif.l.planè.Dixi uobis in l.q̃ ſtipendia. ſ.de procu. ſicut uiuo mandãte poterat agere nomine eius, ita tũc nomine hær.ſed qñ deceſsit ſine hærede,tunc extinguit mandatũ,ut hic.Ratio,q̃a nõ eſt cuius nomine agat, idcò datur utilis in ſubſidiũ. Circa legẽ
5 noſtrã † quæro utrũ [b] utilis trãſeat ſine ceſsione.Breuiter re
b ſpondeo,Aut ille q̃ debet cedere,nõ reperit,q̃a eſt mortuus uel abſens, & tũc trãſeũt ſine ceſsione, ut hic cũ cõcor.alle.ſ. qd eſt multũ notãdũ,& habuiſti pridie ad Treb.l. pe.ſ. fi.Si uerò reperit,tunc aut loquimur in cõtractu innominato, & nõ tranſeunt utiles ſine ceſsione, ut ſecundũ lec. antiquorũ. aut ex cõtractu nominato, & tũc regula eſt q̃ utilis ſine ceſsione nõ trãſibit,ut probat. ff. pro ſo.l.j.in fi.& l. ij.& iij. & de pecu.l.q̃s ergo.fallit ergo in emptiõe,ut ĵ.l.prox.& l.emptor. de hær.uen.fallit in dote,ut ĵ.l.prox.fallit in datiõe in ſolutũ, ut l.fin.ĵ.qñ fiſ. uel pri. quod intellige qñ datio in ſolutũ facit emptionẽ,ut dixi ſ.fallit in legato nominis,ut ĵ.de le.l. ex legato nominis.ſed iſtud fallit, nõ cadit propriè hic,qñ regulam poſui ſ.in cõtractib.nominatis, ſed legatũ nõ eſt cõtractus,unde magis cadet.ĵ.ut uidebitis.Itẽ fallit in donatione. ut ĵ.de dona.l.illam. ſed certè hoc non placebat Ia.Bu.& bene, nam ibi nõ fuerũt actiones mandatæ, ſed fuerũt ceſſæ,ut ibi patet. Quandoq̃ nõ eſt cõtractus innominatus,neq̃ nominatus, ſed eſt alia æquitas propter quã debet fieri ceſsio actionũ,uel alia obligatio, tũc nõ tranſeũt utiles ſine ceſsione,ut hic, ſecundũ tertiã lect. quã dedi uobis, fallit in legato
6 nominis, ut d.l. ex legato. Et ſecundũ hanc tertiã lect. no. † ex hac l. unum q̃ licet titulus contractus debeat apponi in initio ceſsionis, ſecundũ gl. noſtrã, ut l. per diuerſas.& l.ab Anaſtaſio.ĵ.man.& habuiſtis no.ſ. ne li.poten.l.j.& depoſ.l. j.ĵ. de litig.l. ij. tamẽ qñ creditor cedit fideiuſſori uel correo & ſimilibus, ſufficit quòd cauſa ceſsionis inſerat, quia ſolui ſti tale debitũ,&c.nec eſt neceſſe quòd dicat,titulo uenditionis, uel donationis, uel alio ſimili. Hoc probat ex hac lege,
7 ſufficit q̃ in uicẽ debiti ceſsio ſit facta. † Quæro quæ differentia eſt inter cedere actionẽ & mandare, & hoc tractat hic gl.ij. Tu dicas breuiter, q̃ reſpectu cedentis inter cedere & mandare nõ uidet differẽtia, nam ſemper directæ remanẽt penes cedentẽ, quæ nõ poſſunt ab eius oſsibus ſeparari, ut l. quis ergo caſus. ff.de pec. & pro ſoc.l.iij. Sed reſpectu eius cui fit ceſsio, bene eſt differẽtia,nam qñ mandant actiones, transfert ſolũ exercitiũ directarũ quas debet exercere nomine mandantis,ſed quando cedunt,transfert utilis quã exercebit nomine ſuo:illud enim quod operat traditio in rebus
corporalib. ut l.traditionib.ſ. de pact. illud operatur ceſsio in iſtis iurib.incorporalib. ut no.in l.fin. qñ fiſ. uel priua.ff.
9 de dona.l.fi.in prin.Quæ † aũt differentia ſit inter cedere &
10 cõcedere,dic ut dixi in d.l.fi.de dcn.ubi gl.ponit,& ſic † notarij in inſtrumẽto ceſsionũ apponũt omnia iſta uerba,dedit,ceſsit,& cõceſsit,& trãſtulit,atq̃ mandauit,ut ex hoc cõ-
11 petãt utiles & directæ. † Quæro unde oriat actio [c] utilis? Gl.
c uidet uelle, q̃ actio utilis ſit data à lege, nec naſcat ex matre obligatiõe.Ita ſentit hic gl. in fi.& ff.eo.l.j.in prin. in gl. mag. ĵ.de leg.l.ex legato nominis. quod eſt uerũ indubitanter in utili quę cõpetit ex ceſsione. Nam inter eum cui ceditur, & debitorẽ,nullum negotiũ eſt geſtum,ex quo actio poſsit oriri,meritò dicit datiua,nõ natiua, quia nõ habet præexiſtentem materiã ex qua oriatur, ut l. iuris gentiũ. ſ. j.& ibi no.ff. de pact.Aliæ uerò utiles, ſecũdũ quod dicit Pe. & bene poſſunt dici datiuæ habito reſpectu ad edictũ prætoris. de neg. geſt. quod loquitur in eo qui ſponte gerit, ſed habito reſpectu ad extenſionẽ Iuriſconſulti, tũc dicit natiua,habet enim præexiſtentẽ materiam ex qua oritur, ſcilicet negoti. geſto. producens obligationẽ ex extenſione Iuriſconſultorũ. Idẽ in l.pe.ſi quadru.pau.fe.di.Nam habito reſpectu ad legẽ xij. tab.quę loquit dãno dato à quadrupede,nõ põt oriri actio pro dãno dato à bipede, ſed ex identitate rationis Iuriſconſulti extenderunt ad bipedẽ, & illo reſpectu dicitur natiua, habet enim præexiſtentẽ materiã, ex qua oritur. Idem in actione utili ex lege Aquilia. Idẽ in utili petitione hær. ſeu in
12 bonorũ poſſeſſore,hæreditatis petitione. † Hoc præmiſſo quærit gl. utrùm ille qui intentat utiles,debeat dicere aduerſarium ſibi obligatũ. Gl.dicit quòd nõ.Non enim iſta actio utilis competit ſibi ex obligatione, ſed datur à lege. uide gl. quæ loquitur notabiliter.Tu dicas breuiter,q̃ ſi quidem intentatur utilis ex ceſsione,nõ poſſum eum dicere fuiſſe obligatum mihi,ſed habeo eum dicere fuiſſe obligatũ cedenti: quare debet cõdemnari mihi, ut uidiſtis in l. qui ſtipendia. ſ. de procu. Sed ſi intẽto alias utiles de quibus feci mentionem ſ.rectè eum potero mihi dicere obligatũ,ut ſ.patet. Et ſic uides quòd illa difficultas utrùm utilis ſit datiua uel natiua,reducitur ad hoc, utrùm poſsim dicere eum mihi obli-
13 gatum,uel non. † Vltimò quæro,quando ille cui ſunt ceſſæ actiones,agit,utrùm ante lit.conteſt.debeat diſcuti de ſua
d ceſsione? Spect.[d] ponit iſtam quæſt. neſcio in quo tit.d.Iac. diſputauit,& finaliter determinauit,aut intentat directas,& tum nomine alieno agit, ut l. planè.famil. erciſcun.& debet eius perſona ante omnia legitimari.ſed ſi intentat utiles ſuo
e nomine, tunc ſecus[e].
f DATA.[f] Hæc lex legitur quinq̃ modis,quorũ duo ſunt in gl.alij extra gl.ſecundũ primum h. d. Ex contractu innominato nõ tranſeũt actiones utiles ſine ceſsiõe, niſi in ſubſidium. Op.q̃ antequã creditor decedat ſine hærede,ex ſolo contractu competant actiones utiles,ut l.prox.& de hær. uel act.uen.l. emptor. Sol. Dicit gl. ſecundũ hanc lect.Contrarium loquitur qñ fuit contractus emptionis & uenditionis,in quo ſtatim trãſit utilis ſine ceſsione, hic uerò fuit contractus innominatus.Ad hoc op.quia uidetur q̃ hic fuit emptio,ex quo interuenit pretiũ.Dicit enim,data certa quãtitate pecuniæ,ecce pretiũ.Huius timore dicit gl.q̃ hæc quantitas fuit data ut ſpecies.Nec obſt.tex.qui dicit, quantitate,nã appellatione quantitatis, cõtinetur ſpecies, ut l.quiſquis.ff.
14 de leg.iij.Iſta eſt prima lect.uera in ſe,ut ĵ.dicã. † Ex qua habes notare primò q̃ ex cõtractu innominato nõ tranſeunt utiles ſine ceſsione. Secundò q̃ mandatũ licet in rem ſuã, expirat morte mandantis ſine hær.Tertiò no.q̃ in ſubſidiũ, ubi nõ ſupereſt qui cedat, qui cedere tenet,datur utilis à lege.Caſus eſt hic,& ĵ.ad Treb. l.pe.ſ.fi.quæ lex loquit qñ deſiſt eſſe propter mortẽ, hoc etiã eſt dicendũ, ſi aliquo modo reperiri nõ poſsit,ut ff.de inſtito.l.j.& ſeq.& l.dãni.ſ.fi.ut ibi no.ff.de damn.infect. Sed q̃a iſta lect. uidet facere aliquam uiolentiã literæ,ideò alij,ut Martinus,recedũt ab iſta lec.nõ q̃ eam reprobẽt,ſed aliter legũt literã,& ſecundũ Mar. breuiter h. d. Etiã uenditore nominis mortuo ſine hærede, utiles cõpetunt emptori. Iſta etiã lect. Mar. uera eſt in ſe,tamen

non bene cōgruit literæ, nam Imperator respon. si ita sunt, quasi dicat, si ita nō sunt, non cōpetunt utiles, ut l.fi.§.de diuer.resc.& l.cùm ad præsens.ff.si cer.pe.Præterea ista lect. nullū habet notabile, nec aliquid singulare. Ideò lect. Azo. assumā, & huius timore legit tertio modo, & secundū istā breuiter hoc intendit. Mandatū exercendarū directarū, ex cā emptionis, morte etiā mādantis extinguit, utilis sola remanet. h.d.& differt lect. Azo.à præceden.quia loquit in contractu innominato, sed ista in cōtractu emptionis, secundū primā datur in subsidiū utilis, secundū istam datur utilis ex priuilegio contractus emptionis, ut ī.patebit. differt à lec. Mar.qa Mar.nullā ponebat differentiā ante mortem, & post mortē, ideò subaudiebat maximè, sed Azo subaudiebat differentiā, ut s.dixi. Hāc lec. sequebat Mar. Silima.& Iac.de Ra. Op. ꝙ soluta pecunia nō potest fieri cessio.l.Modestinus.& l.seq. ff.de sol. Sol. Dic ꝙ hic fuit actū de cedendo ante solutionē, ut d.l.Modestinus, ut hic in prin. Secundò op.mandatū in rem suā non finitur morte, ut l.illā.de don.Sol. Gl.ponit hic tres solutiones. Prima ꝙ hæc lex in hoc corrigatur. Alij ꝙ ibi actio fuit cōcessa, hic mādata. Alij ꝙ speciale est in cōtractu donationis. Mihi uidet sic dicendū, Quandoq; mandās decedit sine hærede, & tūc mandatū extinguit: nā cū habet intētare directas nomine alieno, modò nō reperit cuius nomine agat. casus est hic. Quandoq; mandās decedit cū hær. & tunc mandatū in rem suam nō extinguit, ut d.l.illā.qa adhuc successit hæres, cuius nomine potest mandatarius agere, ut l.planè.ff.fa.erc. Secundum oēs lec.præsupponit ꝙ ex cōtractu emptionis transeūt utiles sine cessione, & hoc etiā in alijs quibusdā casib. de quib.ī.dicā. Hoc Petro nō placet, imò dicit ꝙ nec ex cōtractu emptiōis transeūt utiles sine cōfessione, nā illud qđ operat traditio in reb.corporalib.illud operat cessio in iurib. in corporalib. ut l.fin. ī. qn fiscus uel priua.§.nu.viij.ut ibi no. sed ex cōtractu emptionis nō trāsfert dominiū sine traditiōe,* ut s.de pact.l.traditionib.& l.si ager. ff.de rei uen.ergo nec utilis. Pro hoc adducit ī.de hære.uel ac.uen.l.qui tibi.& l.ex nominis. in q bus dicit expressum esse, & leges quæ dicunt ꝙ cōpetit utilis specie, intelligebāt facta cessione, & sic istam legē legit planè, & secundū eum hoc intendit. Ex contractu emptionis non transeūt utiles sine cessione, nisi in subsidium. Ista opi.nō placet mihi, nā text.loquit directè ꝙ cōpetit utilis ex cōtractu emptionis, sine traditione aliqua, & ut ostēdat hoc aliquātulū deuiare à regula iuris cōmunis, assignat ratio quare sic receptū est, uel quia sic placuit, ut l.prox.& d.l.emptor.& l.postq. de hær.uel ac.uen. Si enim intellexisset Imp. facta cessiōe, tūc nō diceret, quia sic placuit, sed quia facta est cessio quæ operatur idem quod traditio in reb.corporalib.per quā traditionē dominiū transfert de iure gentiū, ut Inst.de re.diui.§.per traditionē.nō qa sic placuit principi. Quid ergo dicemus? puto ꝙ licet aliæ lect. sint ueræ in se, præter illā Pet.tñ hæc litera nō potest loqui in cōtractu innominato, nec in cōtractu emptionis propriè, sed ubi aliquis adducit ad cedendū ex aliqua æquitate quæ nō cadit in formā alicuius cōtractus nominati, uel innominati, & secūdū hāc lec. hoc breuiter dicit. Mandatum directarū expirat morte mandantis, & soluenti debitum alienū, licet actiones debeant cedi, nō tamē cōpetit utilis sine cessione, nisi in subsidiū.h.d. Differt hæc lectura à prima, & qa hic nō ponit quòd fuerit cōtractus innominatus, nec aliquis cōtractus, sed solutio debiti pro alio, ut in fideiussore pro reo, & similib.& probat in gl.parua, super uerb. debitor. Differt ab alijs, quia illę præsupponebāt contractū emptionis, hic nō. Ad istā lect. op. ei qui soluit pro alio non possunt cedi actiones, ut d.l.Modestinus.ff.de sol.& l.cū his. de fideiuss. Sol. Dicas ꝙ hic præcessit pactū de cedendo, ut in gl.uel dic ꝙ soluit pro obligatione sua, non eius pro quo fideiussit.l.Papinianus.ff.mād.& quod ibi not.Cont.hoc facit tex.q dicit, pro quo soluisti. Sol. expone pro quo, id est, cuius occasione, quia ad istū principaliter spectabat debitū. Secūdò opp.ꝙ hoc casu soluēs uidetur emere, ut ff.de fideiuss.l.si dubitetur.ergo tanquā ex contractu emptionis transeunt utiles, sine cessione. Sol. Ibi nomē emptionis ponitur impropriè, nā uerè soluit, quia debet, nō ut actiones emat. Vel ibi non loquit in emptione quadā necessaria, sed solùm in uoluntaria, ideò placuit ut omnes actiones dentur sine cessione, ergo non obstat.& hic est casus no.in hac lege.

Tametsi partiū cōsensu remittatur: Dec. l. tradit.C.de pac. Ale.cō.j.uol.v. Aret.l. quæ absenti. §. j. de acq. poss.Bar. Cas.l. cùm facta. ī. de iur. & fac. ig. Sed nec à testatore remitti potest: Bal.l.id qđ pauperibus. q. xviij. ī. de episc. & cleric. I.Conc.B.

15 ISTIS † lecturis sic explicatis, quæro utrùm actiones utiles competant sine cessione. Respon. Aut aliquis tenetur cedere ex ultima uoluntate, si quidem ex titulo singulari, & ex causa legati, & transeunt utiles sine cessione, ut l. ex legato.ī.de leg.Ratio, quia etiam in reb.corporalib.transit dominium sine traditione*. l.à Titio.ff.de usur. Aut titulo generali, & non transeunt nisi facta restitutione, ut l. facta. & l.restituta.ff.ad Treb.Fallit quando non reperitur quis cedat, ut l. pe. §. fin. ī. ad Treb.Si ex contractu, aut ex contractu innominato, & non transeunt sine cessione, ut hic, secundū lect. Mart. Aut ex contractu nominato, & regula est quòd nō transeunt sine cessione.l.j.ij.& iij.ff.pro soc. Fallit d.gl.in contractu emptionis, ut ī.l. prox. & de hær.uel act.uend. l. emptor. Ratio, quia sic placuit quod intellige in actione uoluntaria, ut s. dixi. Secundò fallit in dote, ut l. prox.hæc potest esse ratio fauore dotis, & l.j.ff. sol.mat. Tertiò fallit in nomine dato insolutum, ut ī.quando fis. uel priua. l. fi. quod intellige qñ datum insolutum facit emptionē, aliàs secus. Ita loquuntur dictæ leges. Fallit quartò in nomine dato pignori, ut ff. de pig. act.l.si conuenerit.ut ī.de hær.
g uel act.uend.l.postquā. Quintò fallit [g] in donatione, ut l.illam.ī.de dona.Hæc non placet Domi.Iac.Bu.nam ibi actiones fuerunt cessæ, aliàs non cōpeterent, secundum reg.prædictam, facit.ff.de don.l.ad eum.in prin.& quod ibi not.Tertio casu quando actio debet cedi ex aliqua æquitate, nunquam transit utilis, nisi in subditum, quando cedens non reperitur, ut hic, & dicit l.j. in fi.& l.sequen. ff.de institutio.& l.damni.§.fin.ff.de dam. infect. Ad idem. ff.de eui.l.in creditore. Est & alius casus, quando transit utilis sine cessione,
16 ut ff.de admit.tut.l.quoties.in princ.secundum Iac.& Dy.† Quæro unde oritur ista utilis actio? Gl.remittit se ad notata ī.de le.l.ex legato nominis.ubi not.ꝙ istæ actiōes utiles sunt datiuæ, non natiuæ.Ita not. ff. eo.l. j. in prin.in glo.mag.& l. ex maleficijs.§. hæres.ff.eo. sed in l.pater. ī. de pact.conuen. dicitur ꝙ quandoq; nascitur, quandoq; datur. Ad declara-
h tionem [h] huius primò uideamus quid sit dicere natiua & datiua. Pro iuuenibus pono exemplū in hominibus, possumus dicere, quòd quidam est homo datiuus, non natiuus, sed à Deo immediatè factus, ut Adam. Alij dicuntur natiui, nascuntur enim ex patre & matre secundum quod cōmuniter uidemus, sic quædā est actio quæ habet patrem, & matrem, & hæc dicitur natiua: sed quando non habet matrem, sed immediatè à lege procedit, dicitur datiua. Tex.est quem Vltramont.nō allegant, sed d.Iac.But. allegat in l.iuris gent. §.j.ff.de pact. Dicit enim ꝙ tunc dicitur natiua, quando habet præexistentem materiam sufficientem, ex qua oriatur, aliàs dicitur datiua. Hoc præmisso sciendum est, quod du-
i plex est materia.[i] Quædam est materia remota, quædam proxima. Exemplum in personalib. contractus est materia remota, obligatio est materia proxima ex qua oritur actio, quę dicitur natiua. In realib. possessio & eius traditio est causa remota, dominium possessionis seu detentio aduersarij est causa proxima, quæ parit actionem in rem, ut s. de alie.iu.mu.cau.fac.l.j.& ff.de rei uen.l.in rem. & l.officiū. & ideò dicit ipse, aut tu quæris utrùm actio utilis dicatur respectu causæ proximę, & tunc siquidē inspicias principia l. xij.tab. quæ istam utilē non introducebāt, dicetur datiua, ut inutili possess. bonorū, quæ datur cognatis.l.pe. ff. si quad. pau. fe. dic.Si uerò inspicis leges quæ illas utiles introduxerunt, dicetur actio natiua, quia lex introduxit obligationē, ex qua hæc

Traditiōe. Intellgas in legato, siue fideicom.in l j.ī.com. de le. & d. l. à Titio. I. Conc.B.

hæc actio oritur, unde obligatio bene posset dici datiua, sed actio non. Si uerò inspicis causam remotam, tunc fateor dictum gl. quòd est datiua, cùm præcesserit contractus ex quo oriat, & quòd istis inutilibus sit obligatio, probat ipse, obligatio est iuris uinculum, quo quis adstringitur, &c. ut Inst.de obl.in prin.sed istę cui dantur istę utiles, adstringitur
17 secundum nostræ ciuitatis iura, ergo, &c. † Ad examinandam istam q.oportet me primò præmittere ꝙ actio utilis dicitur quadrupliciter, primò utilis respectū directæ competentis ad idem, ut in casu l. nostræ cum similibus. nam directā competit cedenti, utilis cessionario. Secundò dicit respectu directæ quæ iam competijt, ad idem nunc nō competit, ut inutili quæ restituitur minori, uel absenti post peremptam directā, ut ff.de act. & obl.l. in honorarijs.uers.sed cum rescissā.& s.si aduer.transact.l.j.& ij. Tertiò dicitur utilis respectu directæ quæ nunquam competijt, nec competit ad idem, sed est possibile cōpetere, ut l. quoties.ī. de donat. quæ sub modo.& ad exhiben.l.si res. Quartò dicitur utilis, respectu directæ quæ competit ad aliud, ut l. pen.ff.si quad. pau.fe. di.l. curatoris.s.de neg.gestor.& de bon. poss. hære. pe.l.j. Secundò est uidendum, an per cessionem transferatur obligatio utilis, sicut utilis actio? Et uidetur quòd non.
18 Glo.pe.hic dicit † quòd habens utiles, non potest dicere illum sibi obligatum. In cont. uidetur tex.ī.eo.l. si insolutum. prout est in litera, habes pro hoc, quia uideo ꝙ quando alicui restituitur hæreditas, non solùm transeunt utiles actiones, sed etiam utiliter dicitur hæres, ut ff. quod cum eo. l. si filius.& l.si postulante.ff.ad Treb.Præterea ego uideo quòd species obligationis potest transferri per cessionem, ut ī.de don.l. spem. eadem ratione ipsa obligatio. Præterea obligatio quæ non parit actionem, potest cedi, ut l.si eius.ff.ad Trebel. eadem ratione etiam quæ actionem parit. Præterea instantia iudicij quæ non est actio, sed per eam obstatur instantiæ, potest cedi.l.j.in prin.ī.ad Treb.l.cùm hæreditas.eo. & l.tam ex contractibus.ff.de iud.sic puto ꝙ competat utilis obligatio. Tertiò est uidendum, quando actio oritur ex obligatione, utrùm semel nascatur, an ab initio tantùm. Sunt enim quædā quæ nascunt ex aliqua re indesinenter, ut lumē à sole, & similia, quædam quæ oriuntur in puncto, ut filius à matre. Resp. semel tantùm ab initio orit actio, nec ulterius posteà. Ad idem l. si quis stipuletur. & l.si sic.ff.de uerb.obl.
9 l.cùm quærebatur.ff. iudicatum solui. † His præmissis uenio ad quæstionem, utrùm actio utilis dicatur datiua. Iurisconsulti appellauerunt eam datiuam, quæ non habet præexistentē materiam sufficientē remotam, hoc est, contractū ex quo oriatur, ut d.l.iurisgentiū.§.j. ff.de pact. Strictius uideamus & dicamus eam esse datiuā, quæ nō habet obligationē aliquā, nec natiuā, nec datiuā ex cōtractu. Assumo actionē utilē, prout primo modo dicitur respectu directę cōpetentis ad idē, ut in cedente & cessionario. Diceret aliquis, natiua est, qa s.tenuisti ꝙ cessionario cōpetit obligatio utilis, ergo habet utiles ex qua orit actio. Cont.dico, in cessionarium confertur utilis obligatio, quæ apud cedentem erat directa, sed apud cedentē erat obligatio tunc quæ ulterius nō pareret actionē, iam enim parturierat illam, ut s. dixi. Ergo hæc utilis cùm non pariat actionē utilē merè, est datiua. Et hoc modo uerū dicit gl. Sed si poneres ꝙ obligatio utilis transferretur in aliquē, antequā actionem pareret, ut in hoc casu, & l.specie.ī.de do.tunc puto ueram opi.Pet.ꝙ illa actio utilis oriatur ab obligatione utili, quę est datiua, & non natiua. Si uerò capias utilem actionē secundo modo, prout dicitur respectu directæ, quę iam competijt ad idem, nunc nō competit, & tunc idem, quia est datiua nō natiua, iam enim euacuata erat potestas generādi in obligatione illa directa, eo ꝙ iam actionē pepererat. Si uerò accipis actionē utilem tertio casu, scilicet quę nunquā competijt nec cōpetit ad idē, sed possibile est cōpetere, ut in casu l.quoties ī.de dona.quę sub modo.& l.pe.ad exhi.tunc fateor ꝙ lex ab initio producit obligationē utilem, & actionē quæ oritur ex ea, & tunc dicetur actio natiua, non aūt obligatio datiua. nec obst.tex.in d.l. pen. ad exhi.qui dicit, utilis dabitur. Et sic innuit ꝙ est datiua, quia illud dicit ideò, quia obligatio non datur, nisi habeat cōtractū præcedentē, ex quo oriatur. Et sic Iurisconsul. appellat illam datiuam, ut dixi, sed ego hic strictius accipio. Si uerò accipis actionē utilem quarto modo, scilicet, quando respectu directæ quæ competit ad aliud, tunc fateor opi. Petri ueram. Aut respicis principalia legis xij.tabul. uel alterius iuris introducentis directam in alio casu, tunc non potest dici datiua, quia illa utilem non inducit, nec ex ea habet ortum. Aut respicis alia iura introducentia directam utilem, & tunc fateor quòd illa utilis non est natiua respectu obligationis, & respectu alterius materiæ, scilicet, contractus uel delicti uel quasi, ut d. l. curatoris. s. de neg. gest. l hæc actio. si quā. pau. fe. di. & in multis legibus in tit. ad l.
20 Aquil. Et prædicta uera in personalibus. † Quid dicemus in realibus, utrùm utilis sit natiua, uel datiua. Glo. in l.j. in princ. ff. eo. in glo. magna dicit quòd reales actiones nunquam oriuntur ex obligatione, ut Inst.de actio.in prin.& dicit uerum. Sed dixi uobis quòd materia ex qua oritur actio in rem, est dominiū & possessio aduersarij. Videndum est ergo utrū utilis in rem oriatur uel detur. Et est hic aduertendū, quia utilis in rem quādoq; dicitur utilis respectu directę quæ cōpetebat ad idē, quę desijt cōpetere aduersario desinenti dolo possidere, tunc puto ꝙ hæc actio nō sit natiua, nō enim habet sufficientē materiā ex qua oriatur, qa deficit possessio aduersarij, ut d.l.j.s.de ali.iud.mu.causa.& no. s. de rei uen.in ru. Quandoq; dicitur utilis respectu directæ cōpetentis ad diuersa, ut utilis in rem, quę competit emphyteutę, feudatario, & similibus. Ista est natiua, oritur enim ex utili dominio quod habet emphyteuta, & feudatarius, & ex possessione aduersarij. Sic loquitur tit. ff. si ager uec.uel emphy.pe. Quādoq; datur utilis respectu directę, cui cōtrariat, ut in utili quę competit pręscribenti quę utilis uenit ad perimendū directā ei contra quē præscribit, secundū opin.gl.in auth.nisi triennale.ī.de bo.ma. & ista similiter est natiua, orit enim ex dominio utili quęsito per pręscri.& pos.aduersarij. l.j.in fi.& qđ no.Dy.ff.de aqua plu.arcē ubi dicit ꝙ ex præscriptione oritur utile ius. Quādoq; datur utilis respectu directę cōpetentis ad idē uoluntate eius cui cōpetit directa uera, uel præsumpta, ut qñ dñs qui habet directā rei uendicationē, mihi cedit illam, uel uendit, uel recepit æstimationē rei, tūc enim cōpetit utilis in rem, quę est datiua, nō natiua, nō enim habeo dominiū, qa nō fuit mihi res tradita, nec directa, nec utilis secūdū Dy. c.pro possessore. de reg.iur.in vj. gl.l.si culpā. de rei. uen.licet Pet. dicat ꝙ tunc cōpetat utilis, quod est falsum, ut l.hoc si res.ff.de rei uen. & hæc sunt multùm necessaria propter formationē libelli, ut dixi in d.l.si cul-
21 pā. † Quærit glo. utrùm in utili possum dicere debitorem mihi obligatum? Gl. pe. dicit ꝙ non. Tu dic, ut patet ex his quę iam dixi, nam in casibus, in quibus personalis utilis est natiua, tunc possum dicere debitorem mihi obligatū, licet cōtractus sit celebratus cum altero, ut s. de procur l.qui stipendia. Sed quando actio est datiua, tunc idem, quia possum dicere debitorē mihi obligatum, ut dictum est, non tamen possum dicere, uel concludere, ut uirtute illius obligationis condemnetur, quia illa obligatio non potest actionē producere, ut s.latè dictū est, & hoc uoluit dicere gl. Quæro,
k quę est [k] differentia inter cedere, & mandare? Glo.ij.recitat
22 opi. Nam quidam dicunt, † ꝙ qñ actio ceditur, nihil remanet penes cedentē, quando mandatur, tunc remanet penes eum directa. Ista est falsa, quia per cessionē quis non admittit directam, quia ab ossibus separari nō potest, l.quid ergo. ff.de pecul.& pro socio.l.ij. Vnde alij, ut Io.dicunt, ꝙ qui cedit, retinet directā, sed utilem transfert, sed qui mandat, tantùm cōmittit exercitiū, & non transfert nisi in casib.ut in gl. Illud quod dicit ꝙ qui cedit, retinet directam, est uerum, sed quod posteà dicit utilē transferri, non est uerū rectè loquendo, quia utilē non habet, sed à lege conceditur propter illā cessionē, sed impropria locutio est. sed quod posteà subdit, qui mandat, solùm cōmittit exercitiū, istud est uerū, ut hic, & d.l.plane.quod posteà subdit, nisi in casibus hic notatis, est falsum, nunquam enim per mandatū transit utilis actio, ut l.fi.

ut l.fi.ʒ.quando fis.uel priua.& hac l. quæ loquitur in procuratore in rem suam, ut uidetis, quia utilis competit in subsidium ex illa æquitate, quia non est qui cedat, non propter mandatũ, ut hic in tex. Item competit utilis sine cessione in casibus prædictis, propter ipsum contractum, nec propter mandatũ exercendarũ actionum. Vnde Azo & Hug. dicũt, si tu loqueris respectu cedentis, & dic ꝙ inter cedere & mandare, nulla est differentia, quia semper apud cedentem, uel mandantẽ, remanet directa, sed respectu eius, cui ceditur, bene est differentia, nam per mandatũ non transeunt utiles, sed per cessionẽ sic, & hoc est satis uerum. Sed dubito an per cessionẽ actionis finiri uideatur mandatũ? uidet quòd nõ, ut l.fin.ʒ.quando fis.uel priua. Sed certè ibi nõ fuit facta cessio, licet utilis competeret sine cessione. In contrariũ uidetur l.j.in fi.ff.de ope.noui nun. ubi eo ipso quòd te facio fructuarium, uideor te facere procuratorẽ in rem tuam, ut sic in illam rem procuratorio nomine possis experiri. Ad idem usufr. quẽad. caue. l.iij.in fi.cum l.seq.& hoc puto uerum. Gl. in proxima l. tenet ꝙ uideatur mandatũ directarum, & ita
3 facta cessione actionũ. † Vidimus differentiã inter cedere & mandare, sed quæro, quæ est differentia inter cedere & concedere? Gl. in l.pe.in prin.ff.de dona. dicit ꝙ qui concedit, non cedit. & sic per cessionẽ non transeunt utiles, quod est uerum ut ibi patet. sed ibi hoc uidendũ. Resp. uerbũ, cedo, est significatiuũ actus contrahendi, sed per contractum non transfertur utilis nisi in casibus ut dictũ est, ergo cùm dico, concedo, non transfero utilem, nisi concederẽ ex aliqua causa, quę caderet in aliquẽ contractũ, ex quo transferretur utilis sine cessione, sed uerbũ, cedo, nõ est significatiuũ actus cõtrahendi, sed executionis cõtractus, uel obligationis præcedẽtis. unde cedere, est idẽ quod abdicare à se, ut in ti. de ces.bo.ff.& ʒ.eo.ti. unde postquã pręcessit cõtractus uel oblig. istud cedere tibi actionẽ, est abdicare à me, inquantũ possum, & habet uim cuiusdã traditionis, & transfertur utilis, seu à l. conceditur. & ideò lex, quę dicit ꝙ cessio non uaget nisi appareat titulus contractus in cessione, l. per diuersas. & l.ab Anastasio.ʒ.man.& l.j.in fin. mag. gl. s. ne lice. poten. secundũ punctũ rationis procedit, nam sicut in rebus corpo. nuda traditio nunquã transfert dominiũ, ut l. nunquam nuda. ff. de acq. rer. do. Ita nunquã nuda cessio transfert utilẽ in cessionariũ. d.l. per diuersas. † Et aduertendũ
4 est ad id, quod dicit, ꝙ titulus cõtractus debet inseri, uerum est qñ causa cessionis cadit in aliquẽ contractũ, tunc enim potest exprimi titulus, quia quãdo nõ est nominatus, tunc sufficit dicere titulũ ex causa infrà scripta, ut hic est casus. nõ enim hic expressit utrũ ex causa emp. uel alia sed dixit, in uicem debiti, & tamen sufficit, quod est notandũ. Et ideò pro-
5 pter tollendas istas † dubitationes, notarij apponunt in instrumento omnia ista uerba; dedit, cessit, concessit, transtulit, atq; mandauit. Sed de significatione uerbi, transtulit, quid importet, dubitatur an sit idem qd̃ cessit uel cõcessit?
6 Text. in l.ij. ʒ. de don. dicit † ꝙ importat idẽ ꝙ mandauit*. non enim potest importare idem qd̃ cedit. nam per cessionẽ nõ transfertur propriè utilis, sed post cessionẽ à l. conceditur. Sumus expediti de glossis omnibus, quædam alia dicam in materia, in l. pro.

* Mãdauit. Imò uerò multò plus, nam ex mandato trãsfertur solùm exercitium actiõis, s.e. nu. vij. & xxij. Sed qui trãsfert, uniuersum ius quod habet trãsferre censetur: d.l.ij.uers. Titulo donationis. ʒ. de don. Amplius dixi in j. Centuria animad uersionum, cap. iij. I.Con.B.

ADDITIO.

a POMA. Sine cessione. Ex cõtractu innominato nõ transeũt actiones sine mandato, uide plenè hic per Bal. Vide etiã Lud. in l. mortis causa. §. Titia. de do. causa mor. qui alle. istam l. pro fin. Et materia cessionis dic quòd officio iudic. cedi potest, l.si minoris. ff. de admini. tut. & ibi est tex. no. idem in instantia. l. in causæ. §. pe. de procu. & ibi glo. si uolens cessionem fieri posse absente cessionario, quod fortè uerum est, in mandato, sed in cessione quæ est quædam quasi traditio, fortè nõ est uerũ, nisi interueniat nuncius, uel epistola. Itẽ potest cedi ius sententiæ, uel in iudicio familiæ erci. & hoc casu si cedens habet ius executionis paratæ, habebit eodem modo cessionarius, & idẽ in legatario, quod not. perpetuò. pro quib. omnib. uide Bal. in l. ex legato. ʒ. de lega. & materia uide quæ dixi post Bar. in l. si stipulatus fuerim illud aut illud. de uerb. oblig. latius probatur in l. Modestinus. de sol. saltem circa fi. & quòd dixi post Bar. l. per diuersas. ʒ. mand. & latissimè de hac materia in l.j. ff. e. & adde in Spec. de cess. act.

P. PAV. P. Sine cessione. Circa hanc materiam cessionis actionis uide Ro. latè cons. lxxxvj. Item circa materiã huius l. quò clausula guarentigiæ instrumento apposita ut iuramentum operatur, ut acquiratur, actio sine cessione, uide Ro. lxxvj.

b Quæro utrũ. Adde Bar. in l. si urbana. in fi. de cond. in de. Et adde quòd ubi dominus cõuenitur in iudicio ex contractu procuratoris, potest ex eo contractu uersa uice petere sine cessione, quia aliter nõ esset sibi saluũ interesse propter naturã relatiõis. Ita no. uoluit Bar. in l. pe. ʒ. de exer. & adde ꝙ ubi dicit lex ex cautiõe, uel ex cõtractu talis alius agere possit, ppter dictionem ex, nunquã requiritur cessio. & ita dicit Bar. l.fi. in prin. test. manu.

c Oriatur actio. Bene facit quod no. Bar. l.j. de cond. ind. & l. cũ quis. de iur. & fa. ign. & adde Bar. & doc. in l. curatores. de neg. gest. & in l.ij. ff. eo. POMA. Vide ad hæc Are. con. cxxiiij. aliàs cxiiij. & seq. & ibi dicit hic uelle ꝙ ille cui sunt mandatæ directæ sine cessione utilium, dicitur procurator in rem suam.

d Spe. credo quòd dictum Spe. de cuius loco non meminit Bar. sit in tit. de proc. §. sequitur uidere. in prin. Alex. Lose.

e Tunc secus. Et ideò cautè facias semper utiles tuo nomine intentari, plenè per Bar. in d.l. qui stipẽdia. & cũ Bar. hic trãsit Bal. in iiij. q. quã uide. Vtile tamen est in casu agere directa, quia tunc non requiritur cessio bonorum: secus si ageretur utili, ut no. Bal. l.ij. C. quando fis. uel priua. & l. hæreditatis actio. & quod no. Bar. in l. nomen. C. quæ res pig. obl. poss. ad fi. ubicunq; agitur priuilegijs, melius est agere directa, ut not. Bart. l.j. C. de priui fis. ad Spe. in tit. de act. & pet. §. iuxta. uer. antep. ubi ponit de his ultimis uerbis.

f Data. Adde ꝙ hanc repetitionem asserit esse Bar. d. Iaso. §. ʒ. uers. secundo limita. Iust. de act. & in §. rursus uers. nunquid. Inst. eo tit.

g Quintò fallit. Adde quòd hanc fallentiam tenet Ioan. Fab. hic. & adde aliũ casum in quo utilis sine cessione transit, scilicet quando notarius stipulatur super restitutione usurarum. Ita Bal. in l. executorem. uers. modò ego quæro. de exe. rei iudic. Item alio casu acquiritur sine cessione, scilicet, ubicunq; notarius, uel alia publica persona stipulatur, ita Bar. & ibi Alex. in apo. in l.ij. ff. rem. pu. sal. fo. & de quo in l. Caius. ff. de usu. l. causa. ff. de uul. & l.ij. & ibi Bal ʒ. de adop. & quòd notarius acquirat sine cessione, tenet Bal. cons. ccxxviij. in v. uol. & adde ꝙ ubicunq; est opposita stipulatio super numeratio. nomine absentis, dummodò ratificet numerationem eius nomine factam, acquiritur sibi actio utilis sine cessione. Ita Bal. in l. certi condictio. §. si nummos. ff. si cer. pet. Et etiam adde quòd Ang. cons. cxxxvij. incip. præmitto ad euidentiam. uers. super hoc. dicit ꝙ actio utilis transfertur in ecclesiam sine cessione, si ex solo tit. in eam transfertur dominium. Et in proposito facit quæ ponit Bar. in rep. l.j. s. de sac. sanct. eccle. uersic. in contrarium & refert Alexan. de Imo. cons. iiij. uers. unde est. in ij. uol.

h Ad declarationem. Adde tu, & uide Barol. l.j. ff. eod. tit. ubi etiam prædicta ponit, & quasi de uerbo ad uerbum.

i Materia. De hac duplici materia uide clarius per Pan. c. dilecti. de iud. & per Ias. §. j. uer. unum etiam perpetuò nota. Inst. de act. Alex. Loseus.

k Quæro quæ est. Adde ad istam differentiam gl. & ibi Bar. & Alex. in apost. in l. fi. in prin. ff. de do. & eundem Bar. in l. ff. per diuersas. ʒ. man. & in d.l. fi. de sequenti differentia.

l Et ideo. Adde Bar. in l. fi. ff. de do. in prin. uide s.

LEX II.

1 Actio utilis, & directa an sint eædem in substantia.
2 Actio directa, & utilis an possint competere eidem. & nu. 4.
3 Habens utilem ex instrumento habente executionem paratam, ex forma statutorum, an poterit petere executionem talis instrumenti.

NOMINIBVS. Ex contractu dotis & emptio. transeũt utiles sine cessione. hic uidetur casus cõtra opi. Pet. qui dicit, ꝙ nunquã transit utilis sine cessione. Sed ipse resp. intelligo hoc facta cessione, & ita lex uoluit cõcludere ꝙ delegatio facta per stipulationẽ, uel li. cont. nõ est necessaria, uoluit tñ cõcludere per cessionẽ. Sed nostri doc. cõmuniter intelligit sine cessione, & uidet de mente huius l. in eo quod dicit ad similitudinẽ eius qui nomen emerit. Si em̃ id esset in omni cõtractu, ista exceptio in emp. & do. fuisset superflua. frustra enim à principe impetrat, quod de iure cõ-
a muni cõceditur. l.j. ad muni. Quæro, utrũ [a] actio utilis, & directa sint eædem substantia. Io. And. dicit quòd sic. Gl. signat
1 † arg. cont. & sic dimittit, & ꝙ sint eædẽ, sic probatur. Contgerentẽ ex necessitate datur utilis, cont. gerentẽ ex uoluntate datur directa, ut l. curatoris. s. de neg. ge. sed istę duę dicunt eędẽ, ꝙa dicit lex, hęc actio, &c. ut l.iij. §. hac act. ff. de neg. gest. Videt casus in l. act. ff. eo. tit. secundũ unã lec. Præterea tutor tenetur directa tute. magistratus utili, ut l.j. ʒ. de mag. conue. sed istæ duę dicunt eædẽ, ut l. fi. ff. de mag. conue. ergo, &c. In contrariũ quòd sint duę, probatur in actione directa quis fundat intentionẽ suã ex persona sua, in actione utili ex persona alterius, ut l. qui stipẽdia. s. de proc. qd̃ intellige quantùm ad facti narrationem, ergo sunt diuersa. Præterea uidemus ꝙ quãdoq; directa est ciuilis, utilis est prætoria, ut ff. de bon. poss. hær. pet. l.j. sed prætoriæ, & ciuiles sunt differentes specie, ergo nõ sunt eædẽ. Breuiter Pe. dicit, ꝙ quantũ ad effectum, utilis & directa, est eadẽ, quia habet eundẽ effectũ, ut d.l. actio. Item est eadẽ in genere, quia sicut una est actio, ita alia est actio. Itẽ sunt eædem specie, quia de qualibet specie actionis possumus dicere, alia directa, alia utilis. Sed si quæris, an sint eædem nu. tunc dicendũ est, ꝙ nõ secundũ eum, quod apparet, quia multę sunt differentiæ, finguntur tñ eædem quandoq; ut puta qñ una loco alterius restituitur, ut s. si aduer. transa. l.j. & ij. Et ista sunt uerba sua, quę examinemus. Dicit ipse ꝙ quantũ ad effectũ, utilis & directa sunt eædem, quia habent eundem effectũ, hoc non est uerũ simpliciter, nam utilis petitio hæreditatis quę competit fideicommissario, nõ est effectus eiusdem cũ directa, per no. in l. quia perinde. ff. ad Treb. Item in iudicijs particularib. potest esse quòd contra utilem cõpetit exceptio, quę nõ competit contra directam, ut l. quoties. in princ. ff. de admi. tu. Dy. c. pro possessore. de reg. iu. in vj. Itẽ directa infamat, quod nõ reperitur in utili, ut ff. de his qui no. infa. l.j. Expedit enim magis habere directã, quàm utilem, propter probationes. Nam in utili quãdoq; debeo plus probare scilicet, contractũ, & cessionem, sed in directa, quã haberẽ ex cõtractu meo solũ contractũ. Hoc ultimũ Pe. fatet, de alijs non facit mentionẽ. Ad secundũ dicit ipse ꝙ actio utilis & directa sunt eædẽ genere, quod est uerũ secundũ cõmunẽ opi. quę est ut sit actio in genere, ut s. de neg. gest. l.iij. & ibi dixi. l.iij. §. genera. ff. de acq. pos. l. si seruus cõmunis Mæuij. ff. de stip. seruo. §. fin. sed ipse Pet. dicit ꝙ non reperitur actio in genere, ut referunt doc. in d.l.iij. s. de neg. gest. ergo nõ potest dici ꝙ sit actio in genere, cũ non reperiatur istud genus. Tertiò dicit ipse ꝙ istę actiones sunt eædem in specie. Circa quod est sciendũ quòd differentię quę sumuntur ex aliquib. qualitatib. nõ faciunt differentiam specificã, sed differentiæ substantiales faciunt aliquos differre specie. Vnde si diceremus, hominũ quidam magni, quidam parui, ista differentia est secundũ qualitates, & sic non differunt specie, l. fi. de fun. inst. Sed differentia secundum substantiã, ut homo & asinus, faciunt differentiã specificã. Facit quod no. in l.ij. in princ. ff. si cer. pe. Modò ad propositũ, utilis & directa sunt quædam qualitates, ergo nõ faciunt differentiã specificã. Istud concedo, sed potest esse ꝙ ex alijs differentijs differunt specie, ut puta, si una est ciuilis, alia prætoria, quia ciuiles & prætoriæ, differũt specie, ut patet ex diuisione, quã facit Imper. Iust. Inst. de act. §. sed istę, & Io. in arbore. Quartò dicit ipse ꝙ utilis & directa non sunt eædem nu. Istud est uerum, probo, Idem numero, non potest differre à seipso, ut l. proponebatur. ff. de iud. & ʒ. de cod. l. si idem. sed inter utilem directam, sunt multę differentię, ut s. probaui, ergo, &c. & probant ll. hic allegat per gl. contra Pet. quæ uidentur sibi inuicẽ contradicere, & tamẽ soluit, quòd una loquitur de utili, alia de directa, & sic cùm habeat se ut alia & alia, non sunt eædem nu. Item dicit Pet. quòd licet nõ sint eædem, tñ finguntur eædem quandoq;, ut quãdo restituitur utilis loco directę, ut l.j. & ij. s. si aduers. transact. istud quòd fingantur eædem, non reperio, nam utilis restitutoria, * est annalis, cũ aliàs esset perpetua, ut l. in honorarijs. uers. sed cũ rescissa. ff. eo. & omnes ll. quę dicunt eandem esse actionem, intelligas nomine eandem esse uel genere, uel specie, ut s. dixi. non autem eandẽ esse substantia. Facit ad hoc quod dixi in l. Mæuius. ff. de leg. ij. §. duobus. ubi actio semel extincta reuiuiscit, utrùm reuiuiscat eadem, uel alia, ibi traditur. Quærit glo. utrùm quando ceduntur actiones, uideatur mandari exercitium directarum? Et tenet ꝙ sic. Dixi s. l.
2 prox. Quæro † utrùm directa & utilis, possint competere eidem ad idem? Resp. non. Cùm enim utilis inducatur à l. ex æquitate, ut dixi s. l. prox. quando aliquis habet directam, cessat æquitas, quare utilis induci debeat, hoc probatur ff. ad Treb. l. si hæres. in prin. & ideò si cessionarius, qui habet utilẽ, illam iterum cederet ei, qui sibi cesserat, non transfertur in eum inutilis, ut illã possit suo nomine intẽtare, d.l. si hæres. Quæro, ex for
b ma statutorũ [b], instrumenta guarentigionata, seu confessio
3 nata habent executionem paratam, † utrùm hoc erit uerũ in eo, cui competit utilis uigore illius instrumenti? Respon. sic, quod apparet, nam dño lata sententia pro procuratore suo, uel procuratore iurante competit utilis, & tamen dñs potest petere executionẽ, sicut si haberet directã, ut l. si procu. ff. de procu. & de re iu. l.iiij. §.j. & ij. de iureiu. l. nam & po-
4 steà. §. iusiurandũ. † Quæro, aliquis proposuit directã, & probauit in utili, utrùm debeat obtinere. Istam quæstionẽ format Pet. s. l. prox. Veritas est, ꝙ aut pendente iudicio, ei, cui cõpetebat directa, cœpit cõpetere utilis, facto rei, & tunc ex eadẽ instantia põt actor obtinere. l. quanq;. §. Iulian. de aqua plu. arc. ff. de rei uen. l. post acceptã. sed si ab initio cõpetebat directa tñ, & proposuit utilẽ, uel cõpetebat utilis tantùm, & proposuit directã, tunc nullo modo põt obtinere, qa actionẽ ineptam proposuit, l.j. in prin. ff. si mens. fal. mo. dix. Bene tñ posset esse quandoq;, ꝙ uerba libelli essent ita generalia, ꝙ possent referri ad directam, & utilem, maximè in actionibus realibus, ubi quis nõ cogitur exprimere in libello causam remotam, nam si dicit ad se pertinere iure dominij, potest intelligi de directo & utili, tunc si probaret inutili, obtineret, ut l. sed & si. §. item si iurauero. ff. de iureiu. licet gl. uideatur aliter dicere in l. minor. §. j. ff. de euict. & l. si mater. §. eandem. in fi. ff. de excep. rei iud. sed id quod ibi dicit, nõ uideri proponi de utili dominio, est exponendũ, id est, de quasi dominio, pro quo competeret Publiciana, ut ex ipsis gl. apparet, & in qualibet earum dixi.

* Restitutoria. Quæ datur ab sententi ex iusta causa, puta, ex causa Reip. uel ꝙ ab hostib. captus sit, is læsus intra annũ post quã reuersus, in integrũ restituitur: §. rursus. Inst. de act. Bar. l.fi. n. xij. s. qb. ex caus. maio. I.Con.B.

* Perpetua. Quãdiu iusta absentia durat. I.Con.B.

ADDITIO.

a Quæro utrùm. Adde eundem Bar. in l.j. ff. eo. tit.

b Quæro ex forma statutorum. De hac q. & sequen. uide per Bar. l.j. uers. quæro ergo. ff. eo. & ibi latè per Alex. in apost. Adde tamen ꝙ in j. q. contra Bar. tenet Bal. l. per diuersas. ʒ. man. & ibi Sal. & tenet etiã Cast. l. postulante. ad Treb. & clarè ponit Alex. de Imo. cons. xcv. uer. unũ est quòd debitor. ubi ꝙ non potuit capi ad instantiã cessionarij nisi prius citato ipso debitore, & discusso de citatione, de quo uide etiam per e. Ale. l. si sic. in fi. ff. de leg. j. & in d. l. postulante. & ibi concordantes allegat & ponit magis communem opin.

LEX III.

OB CAVSAM. Coloni, qui soluerunt pensionem non possunt pro dominis conueniri*. Quærit glo. quid si non satisfecerunt? Certè tunc facta condemnatione de domino, poterit fieri executio in colonos, sicut in alios debitores, ut ʒ. quando fis. uel priua. l.j. & ij. Quæro, utrùm locator possit conueniri pro debito coloni? Respon. ut dicam ʒ. l. nimia.

* Conueniri. No. Bart. l. his pœn. de agric. & cens. lib. xj. C. I.Conc.B.

LEX IIII.

1 BONAM FIDEM.† Quæro,utrùm hæc lex debeat intelligi in contractibus bonæfidei tantùm,uel de omnib.Resp.de omnib. In omnib. enim bona fides cõsideratur, tñ diuersimodè. Sciendum est enim ꝙ si dolus dat causam contractui bonæfidei, reddit cõtractũ nullũ ipso iure, in cõtractu stricti iuris, ope exceptionis,ut ff. de dolo.l.& eleganter. in prin. Et quantũ ad officiũ iudicis actioni deseruiẽs. nam in cõtractibus bonæfidei ueniũt ea de quib. nõ est actũ, nec cogitatũ,si bona fides existat,secus in stricti iuris, ut Inst.de
2 act.§. in bonæfidei. † Sed quęro,quid in liberationib.utrũ consideretur bona fides eodẽ modo, ut in cõtractibus? Resp. quòd sic per omnia. Sicut enim dolus dans causam cõtractui bonæfidei, reddit contractũ ipso iure nullum: ita dans causam liberationi à contractu bonæfidei, reddit liberationem ipso iure nullam,ut not.s̃.de inte.restit.l. de tutela.& d. l.& eleganter. §. non solùm. Item sicut in cõtractibus bonæfidei officiũ iudicis multùm potest in considerando ea,quę ex bonafide sunt: ita in pactis liberatorijs super contractu bonæfidei,& hoc est quod not.ff.de pact.l.ab emptione.

LEX V.

a SICVT.[a] Boues ligantur per cornua, & homines per uerba. Opp. de l. si pecunia. ff. cond. ob. cau. Sol. Ibi loquitur in contractibus innominatis, hic loquitur in contractibus nominatis, ideò in contractibus innominatis cùm non oritur obligatio, nisi completo contractu rei interuentu, ideò locus est pœnitentiæ, quia adhuc non sum ligatus, sed in contractibus nominatis est quis ligatus incontinenti, ideò non licet discedere. Opp. de contractu mandati, qui resoluitur uolente mandante, & de contractu depositi:nam depositum resoluitur cùm uult deponens,idem de contractu precarij,& similibus.fallit,dicit gl. sed non est uerũ, imò regula superior remanet firma. Nam in omnibus istis cõtractibus,in eo,in quo cõtracta est obligatio, nunquã licet resilire altera parte inuita, sed qñ apud te deposui, non fuit contracta obligatio, ut permitterẽ apud te rem esse semper,sed ad mei beneplacitũ. Idẽ in contractibus mãdati,precarij,& similibus. & sic regula remanet
b firma & uiua. Et ista est uera ratio,[b] licet gl. assignet quasdã rationes delusorias,&c.

c SICVT AB INITIO.[c] Ab initio contrahere,est uoluntatis,post contractũ ei stare, est necessitatis. Primò not. ꝙ à principio contrahere,est uoluntatis.hoc examinat glo. l.nec emere.j̃. de iur. delib. Secundò not.ꝙ post contractũ celebratũ ei stare; est necessitatis, hoc examinatur hic. Ad hoc opp.ff. de cõd.ob cau.l.dedi.§.j.glo in prin. soluit secundum quosdam, ꝙ ibi loquitur in contractibus innominatis,celebratis gratis gratia petentis tantũ,secus si alterius,uel utriusq;. Istam opi. reprehendit Azo in l.si pecuniam.in gl. mag.in prin.ff.de cond.ob cau.& ueram solutionẽ ponit gl. hic in fi. Nam post contractum non licet uenire cõtra id ad quod quis est obligatus,ita loquitur hic.Sed in cõtractibus innominatis,non est quis perfectè obligatus, antequã aduersarius impleat contractum ex parte sua,ergo potest pœnitere. Secundò opp.ff.manda.l.si mandauero.§.fi.& l. inter causas.§.mandatum. Sol. quidam dicunt ꝙ ibi fallit, nõ est uerum,ista regula nunquam fallit.In mandato non obligatur mandãs, ad nõ reuocandum mandatum, cùm mandatum sit gratuitũ *. Dicunt doct.ꝙ ille qui suscepit mandatũ,potest pœnitere,sicut ille,qui suscepit precarium,sed si pœnitentia affert domino damnum,uel malè exercuisset mandatũ, & sic iam esset dño obligatus ad interesse, tũc ab ista obligatiõe non posset discedere. Op.d.l.uerũ.§.fi.ff.pro

* *Gratuitũ.Quod uerũ intelligas, si mandatũ integrum fuerit:l. si uerò.§.si mandauero.ff.mãd. §.rectè. Instit. mand. Re autem non integra,reuocare non permittitur:l.si mandauero. §.fin. ff. eo. Dicitur autem res non integra, quando mandatarius negotium aggressus est, puta,lis contestata sit:l.ante.cũ seq.ff.de procur.* I. Con.B.

soc.Dicunt quidam, fallit,& hoc uidetur dicere Dy.c. quod semel. ext. de reg. iur.in vj. sed non est uerum,nam contrahens societatem,non obligatur ad persistendum in illa obligatione societatis, & ideò potest illi renunciare. non enim contra obligationem uenit, quòd si esset obligatus ad aliquid cõmunicandum, tunc illi obligationi non posset renunciare, per reg. hic positam. Opp.ff. dep.l.j.§. pen. Dicunt quidam, ibi fallit. Nihil est dicere, ideò eodem modo solue. Deponens non est obligatus ut non petet depositũ, ideò potest repetere quãdo uult, sed si esset obligatus actione depositi,non posset pœnitere,per reg. hic positam, ut ff. commod. l in cõmodato. §. sicut. Opp. ff. de precario. l. cum precario. Sol. eo modo. quidam tamen soluunt dictas leges,quia non est nata actio, unde ante natiuitatem actionis locus est pœnitentiæ, quorum opinionem reprobat hic glo.& bene.

ADDITIO.

a *Sicut.Istam allegat* Bal.*in arg.in l.Gallus.§.eius.de lib.& post.quòd licet aliàs confeßio facta per partẽ poßit reuocari,ut no.per* Bar.*in l.quicquid adstringendæ.in fi.de uer.obl.istud est uerum, nisi per partem fuerit acceptata,quoniam illa amplius reuocari non potest sine probatione erroris. & iuxta hanc l.adde gl.magistram.c.diuersis fallatijs.de cle.coniug.unde quis poßit uenire contra factum suum.*

b *Vera ratio. Et de ratione huius uide quod not. Bart. in l.si pecunia. de cond.ob cau.*

c *Sicut.Adde & intellige hanc l. non habere locum in feudis.* Ita Io. Fab.*hic alle.tex.in cap.j.de feud.guar.*

LEX VI.

SI IN SOLVTVM. Cui ceduntur actiones personales, uidetur cedi hypothecaria pro illo debito cum sua causa, ut ei creditor potior præferatur. hoc dicit, cum l. seq. Facit l. emptori. & quod ibi not. de hæred.uend.in fin.& quod not.per Azo.in Summa.de hæred. uend.in fin.In cõnd.uidetur l.si hæres pecuniam. ff. ad Trebel. & l. hæres à debitore.in princ.ff. de fideiuss. dic ut ibi dixi.&c.Not.ꝙ cessa personali, transit potestas uendicandi pignora. Quæro, quid differt l. j. & ij. Glo. respond. hæc loquitur de datione insolutũ, sequens loquitur de uenditione. Item hic fuit specialiter cessa hypothecaria. Certè hoc nõ dicit text. Item in l. ij. additur plus, quia additur de uenditione pignorũ, quod hic non dicitur. Quæro, quæ sit forma uendendi pignora? Dic ut in glo. Quæro quanto tempore præscribatur hypothecaria? Dic ut in gl. Extra gl.op. de l. si hæres pecuniam. ff. ad Treb. & l. hæres à debitore. in prin.ff.de fideiuss. So.Ibi nõ trãsit hypothecaria, uel obligatio contra fideiussorẽ per Treb. quia non fuerãt istæ obligationes per testatorem contractæ, sed per hæredem,& Trebel. disposuit de actionibus hæreditarijs,quæ defuncto competebant,sed hic loquitur de cessione,quam quis facit sponte, quo casu cessante personali, seu principali, cessant cessoria, ut hic. Opp.l.hæredem.in prin.ff.man.So.quæ competierunt,transeunt sine noua cessione, ut ibi in gl. not. Opp.l. si pignori.uer.contrà.ff.fa.er.Sol.hic loquitur quando cessa est principalis, ibi contrà quando cessa est hypothecaria. Aut enim ceditur ex necessitate, & tunc uidetur cedi personalis. Aut ex uoluntate, & tunc secus. Quomodo autem sit possibile, quòd hypothecaria cedatur sine principali, dicam in l. ult.j̃. de hæredit. uel actio. uend. uel in l. usucapio. j̃.de pigno.

LEX VIII.

SI QVIDEM DONA. Donatio perfecta non reuocatur, mandatũ uerò mandãtis morte finit. Opp. ꝙ mandatũ hic nõ finiat morte, quia est mandatũ in rem suã,ergo,&c. ut l.illã. j̃.de do. Gl. ponit duas solutiões, quas reprobat,& bene. Tertia sol. est ꝙ hic nõ mãdauit,nec aliqd mihi uolebat donare,sed mandauit ꝓcuratori suo ut daret. Ad idẽ retulit,iiij.sol,& hãc tenet gl.& est uera in se. Casus est in l.

in l.secũda.§.sed si quis donaturus. ff.de do. & pro hoc facit tex.hic dum dicit,nec quòd tibi dari mandauerat.Et sic innuit quòd non mandauerat tibi ut acciperes, sed procuratori ut daret. Sed in contrarium facit tex. in princip. ibi te à procuratore suo aliam pecuniam sumere præceperat, & sic mandatum uidetur directum ad eum cui donare uolebat. Volendo sustinere glo.oportet dicere ꝙ præcepit per quandam consequentiam.Nam ex eo quòd præcepit procuratori,ut soluat,uidetur præcipere quòd ego recipiam.Sed si uolumus tenere quòd hic mandatum fuerit directum ad eum cui donabatur,tunc habemus tenere ultimam sol. gl. quòd de iure antiquo donatio non perficiebatur pacto nudo,sed requirebatur traditio, uel stipulatio, sed hic interuenit cessio,quæ habet uim traditiõis,nec interuenit stipulatio,& sic nõ possunt cõueniri hæredes.Prior tamen lect.plus placet.

LEX IX.

NEGANTES. Qui negat,debet de re iure conueniri,non per uim exigi.

LEX X.

ADVERSVS. Per electionem hypothecariæ,nõ perditur personalis.

LEX XI.

NIMIA. Locator non potest conueniri pro debito conductoris. Vel sic, dominus non potest conueniri pro debitore coloni. Quærit glo. hic dicitur, ꝙ colonus accipiebat mutuo, in rẽ suã. quid si acciperet, ut cõuerteret in rem domini? Dicit glo.tũc tenetur dominus,ut j̃.quod cũ eo. l. ei qui aduerte,si colonus esset in potestate locatoris,qa filius uel seruus,tunc pater, uel dominus teneretur de in rem uerso. Et non est dubium quòd si est liber homo,tunc si aliquis mutuat contemplatione domini,& uertatur in rẽ domini, potest habere dominum obligatum,ut d.l.ei qui.j̃. quod cum eo.Sed si mutuat simpliciter,uel contẽplatione coloni,tunc licet uertat colonus in rem domini, non tenetur dominus, ut s̃.si cer.pe.l.eum qui.

LEX XII.

OB AES. Duobus modis principaliter legitur hæc lex. Primò ut exponatur liberos, scilicet, homines.Secundo ut exponatur,id est, filios. Item secundum primam subdiuiditur in tres. Prima hoc dicit,quòd pro debito homines liberi non possunt serui constitui.Secunda le. hoc dicit. Seruus, qui ad libertatem debet peruenire, propter debitũ nõ potest in seruitutem retineri.Secundum hoc exponitur,seruire,id est,in seruitute durare,& quòd dicit, liberos scilicet, futuros,hoc tamen fallit in casu.j̃.de cap.l.fi.Tertio hoc dicit,propter debitũ quis non cogitur ad seruiendum præcise. Et secundum hoc, si ego promitto tibi seruire ad certum tempus,uel alias promitto operas meas,non cogor precise,sed liberos pręstãdo interesse,* l.iij de usufru.le. & s̃. de usufru. l. antiquitas. Istæ tres lec.tanguntur in gl.uide eam. Secundum secundã lec.principalem,hoc dicit. Filij non possunt obligari, uel in seruitutem redigi pro debito patris. Et secundum hoc exponeliberos, id est, filios, hoc tamen fallit in casu l.ij.j̃.de pa.qui filios distra.

* *Interesse.Quia in omnibus obligationibus faciẽdi, succedit obligatio ad interesse.* Bar. *l. stip. de uerb. ob.Quæro utrũ ualeat pactum,ꝙ debitor capi poßit pro debito?* Dy.*tetigit istã q.in l.alia.§.elegãter.ff.sol.mat.& ibi* Bar.*& in l.*Titio.*§.ij.de cond. & dem. Hæ sunt reliquiæ prælectionis.*Additur Ang.*in repet.l.nemo carcerem.C.de exa.trib. lib.x.*Bal *&* Imol.*d.§.eleganter.* I.Con.B.

AVTHENT.

2 *Pactum ꝙ quis pro debito carcerari poßit,ꝙ non ualet,nu.iiij.*
3 *Beneficio ceßionis bonorum,an quis poßit renunciare.*

IMO. Hæc auth.addit ad l. Cod. & punit eum qui liberum hominem pro debito retinuerit, sed non dicit qua pœna.Posset fortè dici, scilicet, relegat.j̃.quę res pig.ob.p os.l.ꝗ filios.Glo. quærit de trib. q. primò quo iure debetur pa-
1 rentib.dic ut in glo.† Secundò quærit utrùm isti legi possit renunciari? & dicit ꝙ non, ut in auth.ut sine prohib. ma. §. j.uide gl.& signa.Ratio est,quia homo nõ est dominus mẽbrorum suorum,ut l.liber homo.ff.ad l.Aqui.Est enim homo imperij uel ciuitatis,non suijpsius.ff.de iust.& iu.l. uelutí.& l.postliminium.§.j.ff.de cap.Item non potest facere pacto,ꝙ efficiatur seruus,nec potest renũciare istis legib. quia nõ pertinet ad utilitatẽ eorum, ut j̃. de app.l.addictos. & ff.
2 de lib.cau.l.j.Et sic habes hic casum † ꝙ pactũ factũ ꝙ quis
a pro debito possit capi & incarcerari,non ualeat,[a] quia quẽ in carceribus detineri,est species seruitutis, ut ff. de lib. ho. exhi.l.j.& ij.Et istam gl.inducũt quidam ad quæstionem illã
b an possit renunciari beneficio cessionis[b] bonorum, de quo per doc.j̃.qui bo.ce.pos.l.j.& per glo.& Dy.l.alia.§.ele-
4 ganter.ff.so.mat.† Sed quæro, nunquid ualeat[c] statutũ ꝙ
c quis pro debito possit incarcerari? Respõd.nõ,ut ff. de cond.& demon.l.Titio.§.ij.Et reperiuntur aliquæ allegationes Dy.quæ uidenť inclinare ꝙ non ualeat,tamẽ ego ibi reprobaui,in d.§.ij.ubi uideť casus, quòd patronus facere potest quòd libertus nõ recedat de certo loco, sic & ciuitas potest legem cõdere,quæ faciat aliquẽ incarcerari.Possunt ẽm ista fieri per l.publicam,licet nõ per pactũ priuatorũ,ut l.nec ex prætorio.& l.neq; pignus.ff.de reg. iu. An autem possint dari obsides, tangit glo.j.de pat. * *Debitores.* Et po.l.ij.extrà de iureiu.c.debitores.*

* *Debitores.* Et *c.ex rescripto. eo.tit. gl.l. fin. j̃.de pat.qui fil.dist.*Bal.*l.ob æs.s̃.eo.Et de istis obsidibus uide l.diuus.ff.de iur.fisc.* Bal.*d.l.fin. & in l. obsides. de testa. Hæ sunt reliquiæ prælec. & addit.* I. Concen.B.

ADDITIO.

a *Non ualeat. Adde,et intellige hoc uerum in carcere priuato per debitorẽ, secus autem in carcere publico,quia tale pactum tenet.* Ita Ang.*in l.nemo carcerem.j̃.de exac.trib.uer.& ex prædictis,uide* Alex.*d.l.alia.§. eleganter.& in d.l.*Titio *centum.§.*Titio *centũ.el ij.ff.de cõd.& demon.&* Soc.*in rub.de dila.ar.iiij.prin.q.ij.*

b *Beneficio ceßionis.Et quòd non poßit renunciari,adde* Can.*in c.ij.de pig. & c.*Odoardus.*de sol.* Imo.*in c.cùm contingat. de iureiur.*Frid.*con.lxij. & d.de* Ro.*conclu.clj.& con.ccv.adde tamen ꝙ confirmatur iuramento.* Ita Abb.*in conſ.xlij.in ij.uo.de quo per doc. in §.fi.Inst.de act.&* Soc. *c. si diligenti.de fo.compe.*

c *Nunquid ualeat statutum.Adde* Ang.*d.l.nemo carcerem.doc. in l. j.j̃. qui bo. ce. pos. & in d.§.eleganter.& in d.§.*Titio *centum.&* Ale.*de* Imo.*in conſ.cxlv.in v.uol.*

LEX XIII.

EVM CVI.Debitor est cõueniendus,nõ ille qui à debitore pretium rerum quas sibi uendidit,recepit.

LEX XIIII.

EST IN ARBITRIO. Potest quis eligere an agat personali uel hypothecaria cõtra possessores.h.d.Not.hic,ꝙ dicit utrosq;, & sic possum agere personali,& hypothecaria.Secũdũ ista tempora clarius est expeditum in auth.de
a fideic.§.sed neq; hodie.Hæc l.corrigitur, & ideò uide auth.[a] sed hodie. Materia huius auth.declarabiť plenius j̃. de pig. auth.hoc ita.& auth.hoc si debitor.

ADDITIO.

a *Vide auth.hanc auth.unà cũ auth.hoc si debitor.hic alle.*Cast.*cõs.clxxiij. quod inci.In Christi nomine amen, ad primum.*
P.PAV.P. *Vide auth.uide duos casus,in quib.non est necessaria ista excußio bonorum,per* Franc.*cõs.xxxij.ad fi.*Vide Bar. *& ibi scripsi in prosecutione ad auth.hoc si debitor.j̃.de pig.*

Vt actiones ab hæredibus, & contra hæredes. *Tit. XI.*

LEX VNICA.

1 *Actio an sit nata ante diem in obligationibus in diem.*

a VM.[a] Actiones possunt incipere ab hærede & contra hæredes, sublata antiqua regula, quæ cõtrarium dicebat. Opp. & uideť quòd isto casu nata sit actio uiuente creditore. Vnde uidetur obstare. ff. de uer. ob. eum qui ita. §. j. & l. ad diem, & l. interdũ. in prin. & quando di. ususfr. leg. ced. l. j. §. j. Gl. dicit, fateor hoc esse uerum in contractibus. Sed pro tantò hic debet incipere contra hærede, quia antè non habebat effectum. Tenet ergo glo. q̃ in
1 oblig. in diem, ante diem sit nata actio † & obligatio. Petr. de bel. Pertt. & Iacob. de Ra. determinauerunt cont. Posteà Bart. de Pratis disputauit istam quæstionẽ. Cuius disputa-
b tio. Cy. posuit[b] hic, & tenuit glo. Posteà And. de Pisis in repe. l. insulã. * ff. de uer. ob. ponit eam multùm latè. Et Gul. de Cu. tractat eam in l. certi condi. in princi. si cert. pet. Ego tracto eam, & reduco eos ad concor. sub quadã distinctione, in repetitione l. ita stipulatus. de uer. ob. in illa q. qñ committiť obligatio in diem, &c.

* *Insulam. d. Si insulam. ut in repet. huius legis.* I. Cõ. B.

CVM. Quæro exempla huius l. gl. ij. ponit. dic ut in ea. Contra Inst. de uer. ob. §. ex conditionali. Sol. fallit, dicit glo. in conditionali stipulatione. Opp. l. pœnales. uer. nec contrariũ. ff. ad l. Fal. sol. Azo & nos dicimus q̃ hæc l. facit mentionem de quodam iure digestorũ antiquissimo, & hoc sentit gl. Instit. de inut. stip. §. post mortẽ. Secundo modo, ponit exemplum gl. fi. de stip. quę potest committi post mortem, sed stipulatio pœnalis est stipulatio conditionalis, in qua omni tempore fuit idem ut dicit præcedens gl. Opp. in stipulatione in diem, statim est nata actio, & obligatio, licet nõ cum effectu, ut l. cedere diem. ff. de uer. sig. l. j. §. fin. quando dies usufruc. legat. ced. Sed hic dicitur, q̃ actio incipit ab hærede, & contra hæredem, ergo malè, imò à defuncto incipit. Glo. fatetur contrarium dicens q̃ in legatis incipit ab hærede, in stipulationibus à defuncto. sed dicitur incipere ab hærede, quia antè non habet effectum, & sic sumus in ista q. an in obligatione in diem, ante diem sit nata actio? Gloss. nostri dicunt quòd sic. Ego teneo contra gl. & contra Azo. in summa huius tituli. Nam licet obligatio in diem certam pariat actionem. Casus est hic. & gl. hoc tenent, in l. omnibus. ff. de reg. iur. Dy. l. si pupillus. §. qui sub conditione. ff. de noua. Rationem assignat, nam in obligatione in diem certam, interusurium medij temporis est certũ, & sic est certum quid sit in obligatione, meritò possemus dicere actionem natam. Sed quando promittuntur partus nascituri, uel fructus futuri, & sic actio non est nata, ut l. interdum. ff. de uer. ob. Dixi plenè in d. l. ita stipulatus.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Cùm. In quantum dicit Bal. & Sal. hic per istum tex. quòd si quis grauat hæredem suum dare aliquid post mortem Titij, censetur reliquisse hæredibus Titij, uide in cont. Soc. l. Paulus. de re dub. Quomodo autem procedat materia huius tit. quia ubi fit mentio de morte, intelligitur donatio causa mortis, quæ potest reuocari, uide Alex. cons. lxxxj. in j. uol. Alle. Bal. l. nam si cùm moriar. ff. de cond. ind. ubi uide, & Ias. eam legit cum l. sub conditione. uide Soc. latè cons. cxxxvij. uide Ale. cons. lxxviij. uol. iiij.*

b *Posuit. Vide Bar. l. hæres meus. in prin. de cond. & dem.*

a *Ne uxor pro marito.*[a] *Tit. XII.*

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Pro marito. An ualeat statutum q̃ uxor teneatur pro marito, uide Alex. cons. xlij. & generaliter an ualeat statutum quòd unus teneatur pro alio, uide Fel. c. cognoscentes, ext. de const. Alia uide quæ scribo in rub. j. ti. j. ad hoc. Item q̃ ex facto uel delicto mariti non præiudicetur uxori, nisi in una causa, de qua uide Ant. de But. cons. lxj. post medium. Item an ualeat statutum uel consuetudo q̃ unus pro alio teneatur, uide latè Ias. de quo scripsi ad Bar. in rub. tit. seq.*

LEX II.

1 *Bona uxoris occupata cum bonis uiri, quo iure repetantur.*
2 *Qui petit ut bona occupata sibi reddantur, quid habeat probare.*

a B MARITORVM.[a] Hæc est bona lex. Hoc quod dicitur, q̃ uxor debet probare res esse suas, & sic de dominio, est uerũ, si maritus possidebat, secus si ipsa uxor possideret, cui sufficeret solùm, q̃ probaret se possidere, nec esset necesse probare de dominio. hoc uult ista glo. hic, super uer. occupatæ sunt. quam perpetuò tene menti, secus si non possideret maritus, sed uxor. Ita not. per glos. in l. à diuo. §. si super rebus. ff. de re iud. & ibi plenè dixi. & habuisti hoc anno à me. j. de priui. fisci. l. j.

OB MARITORVM. Publicatis bonis uiri, nõ debent capi bona uxoris, sed capta restitui. † Primò quęro qñ
1 bona sunt isto modo occupata, quo iure petãtur, & reddantur? Respo. imploratur officiũ iudicis, ut summatim cognito de hoc, ea faciat reddi, ut l. à diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iudi. l. si quis posthac. in prin. j. de bon. dam. l. res quæ.
2 ff. de iur. fis. † Secundò quæro, iste qui petit, ut bona occupata sibi reddantur, quid habet probare? tex. dicit q̃ dominium. Glo. distinguit not. q̃ aut sunt occupata bona mea à me possessa, tunc sufficit probare possessionem meam, ut d. §. si super reb. dic ut ibi per Franc. Aut possidebantur ab aliquo, contra quem fiebat executio, tunc debet probari dominium. Ita sentit gloss. j. super uer. occupatæ. & j. de priui. fisc. l. j. Item quod hic dicitur, quòd uxor debet probare res esse suas, & sic de dominio, est uerum, si maritus possidebat: * sed si ipsa uxor possideret, sufficeret quòd probaret possessionem, licet non probaret de dominio. Sic dicit glo. no. super uer. occupatæ. secus si maritus, nõ ipsa possideret, ut s. dixi.

* *Possidebat. l. ij. s. ne uxo. pro marito. l. j. de priuil. fisc.* I. Con. B.

ADDITIO.

a *Ob maritorum. Et ad istum tex. uide Bal. l. bona mariti. j. de priuil. fis. & adde casum etiam quòd maritus tenetur pro uxore tutrice, in l. pendẽ. j. in qui. cau. pigno. ta. contrah. & sic not. ex possessione quæ præsumit factum dominum, adde not. in l. ij. j. de proba. not. Bar. latè in l. quidam in suo. ff. de cond. instit. & Spe. in tit. de primo & secundo decreto. §. restat. uer. sed nunquid. per Bar. no. in l. admonendi. in uer. quæro cui incumbit. ff. de iureiu.*

LEX III.

VM TE. Vxor pro marito, mater pro filio, & maritus pro uxore nõ tenentur. Ista lex ponit unum alium casum, quem non dixi, ideò uide eam. Opp. gl. & ista opp. est s. l. prox. melius tamen cadit hic, & uidetur q̃ maritus teneatur pro uxore, ut l. obseruare. §. proficisci. ff. de offi. procon. Sol. ut l. prox.

LEX IIII.

CVM TE. Qui uni ex creditoribus filijs satisfecit, aliijs satisfacere non tenetur. * Vel sic, Qui soluit unum debitum pro alio, alia debita soluere non cogitur. Not. q̃ ea quæ uoluntariè gerimus, non extenduntur ultrà quàm gerantur. Facit s. de nego. gest. l. tutori. opp. j. ad leg. Falc. authen. sed cum testator. Sol. ut in glos.

* *Tenetur. Cùm tamen S. M. cesset ubi pater p filio soluere coperit: l. sed Iul. §. fin. ff. ad Maced. Meritò aliijs satisfacere tenebitur. Respon. S. Maced. cessare, quò ad ea tantùm quæ soluta sunt: d. §. fin.* I. Concen. B.

AVTHEN. ET

ET OMNINO. Hæc auth. est multùm nota. illud quod in hoc titulo dictum est in quibusdã personis, generaliter statuitur in omnibus, & pœna imponitur. Videtur ergo per istam auth. q̃ repręsaliæ sint prohibitę, & hoc uidetur uelle gl. licet ciuitates seruent contrarium, ita dicit gl. & tex. uideť dicere. j. tit. j. in auth. habita. Opp. q̃ non puniatur in quadruplo, sed solùm perdat actionem, ut l. extat. ff. quod metus causa. Sol. Hic loquitur quando aliud pro alio exigitur, ibi quando à proprio debitore, sed si aliquam rem occupauit, punitur per l. quis in tantam. j. unde ui. Not. ergo q̃ repręsaliæ de iure nõ sunt licitæ, est uerum, quando aliter posset haberi iustitia, sed si iustitia haberi non posset, tunc sunt licitæ, ut l. nullus. s. de Iudę. & ibi not. Iac. de Bel. disputauit unam quæstionem, 'quam posuit in auth. ut non fi. pigno. in prin. unde sumitur hęc auth. Facit. c. j. ext. de iniur. & damno dato, in vj. & in auth. habita. j. tit. j.

a *Ne filius pro patre.* * [a] *Tit. XIII.*

* *Patre. Excepto crimine læsæ maiestatis: l. quisquis. C. ad leg. Iul. maiest. Primipilaris: l. fin. de primip. lib. xij. C. & repetundarum: l. j. ff. ad leg. Iul. repetun. Excipitur quoq; delictum uasalli: l. fin. de decur. lib. x. C. Sed & si lege municipali, filij mercatorum teneãtur pro ære alieno patris, licet nõ sint hæredes, tenebuntur: Gal. l. qui se patris. col. viij. C. un. lib.* I. Con. B.

ADDITIO.

a P. PAV. P.[a] *Pro patre. Pro dispositione huius rub. limita j. ut per Alex. in l. quãuis. in princ. ff. sol. ma. Et bene not. Item pro sing. limit. uide Alex. cons. xxiij. post princ. ubi uult q̃ ubicunq; delictum patris nõ nocet filio, sed commodum reuerteretur ad patrem, tunc nocet. nunquid autem isto casu posit pater renunciare usumfructum, & uide Cæpol. cau. lij. Item alium modum faciendi quòd filius teneatur pro patre, uide Cæp. c. ccxlvj. Item q̃ domini non teneantur pro debito famuli, nec pater pro filio, nec emphyteuta pro delicto rustici sui, uide Ias. l. j. in ij. not. ff. ne quis eum ubi etiam quædam alia. Nunquid autem ualeat statutum quo filius teneatur pro patre, & econtrà, & quid in alio, uide Alex. consi. xlij. de quo etiam scripsi in rub. s. tit. j. Vide Franc. Cur. consi. xcij. circa fi. Bar. l. Stichus. de pec. lega. Bar. l. iure prouisum. & ibi Alex. de fabr. li. xj. Vide Dec. c. ij. de const. ubi etiam an ualeat quo ad imponendam pœnã corporalem. Item quòd non ualeat statutum, q̃ coloni poßint uenire pro dominis, uide Bar. l. his pœnis. C. de agri. & censi. Nunquid autem ciues teneantur supplere onus deficientium collectarum per aliquem. Vide Bal. & Alex. ubi in additionibus, in l. j. C. de omni agro deser. li. x. Item quòd ubi lex obligat patrem pro filio, intelligitur semper si pater facit factum ex quo obligatur. Et idem in alijs personis. Vide Fran. cons. xc. uide So. in l. Modestinus. in j. no. ff. de exce. Item stante statuto quòd in criminalibus, pater teneatur pro filio si filius condemnetur ex contumacia, non tenebitur, uide Bar. cons. xcvj. Item quòd statutum obligans alium ex facto alterius sit odiosum, & restringendum, uide Com. cons. cxl. ij. dubio. Item generaliter an ualeat statutum, uel consuetudo quòd unus teneatur pro alio, & quàm plurima exempla circa hoc, uide latè Ias. l. de quibus. ff. de legib. Fel. de quo scripsi in rub. in ti. præcedenti. Item quomodo delictum patris noceat filio, uide Bar. & quod ibi habes ad eum in l. j. in fi. ff. de interdic. & releg. Item generaliter quòd ex facto alicuius nemo grauetur siue in ciuilib. siue in criminalibus, uide Ias. latè. l. si quis. in fi. §. legis. C. de inoff. test. ubi ponit de ualiditate plurium statutorum, de quibus etiam s. Item quòd statutum obligandi alium pro alio sit contra ius commune, & naturalem æquitatem, & inquantùm poßit, sit concordandum cum iure communi, uide no. Io. de Ana. cons. lxxij. & ibi etiam quòd sunt strictè intelligenda. Item in criminalibus, an ualeat statutum quòd alius pro alio teneatur, uide Fel. c. ius generale. Item quomodo statutum poßit inducere quòd sententia lata contra unum, executioni mandetur contra alium, uide Alex. l. sæpè. de reg. iur. ubi etiam de dictis statutis. Item quomodo ualeat statutum quòd pater teneatur pro delicto filij usque ad legitimam, uel ultra, & quid de pœna infamiæ, uel corporali, uide Soc. latè in l. filiusfamiliãs. in prin. ff. de uer. obl. per duas chart.*

LEX I.

a NEQVE EX EIVS.[a] Rub. sit summarium totius tit.

ADDITIO.

a *Neq; ex eius. Fallit iste tit. & eius materia in patre qui accepit pecuniam mutuo, & consumpsit in alimenta filiorum, & posteà filij ex aduentitijs efficiuntur diuites, quia tunc tenentur soluere illud debitum pro patre. Dictum fuit not. Bal. in l. his solis. j. de reuo. do. & not. Lud. in suis sing. in ti. de mandato, in. viij. sing.*

AVTHEN.

1 *Scholares possunt uenire, & stare securè ad studium.*
2 *Qualiter probabitur quem uenisse causa studij, si in aliquo loco capiatur.*
3 *Data licentia ueniendi, & standi, an uideatur data licentia redeundi.*
4 *Nuncij scholarium habent eandem licentiam, & securitatem, quam habent scholares. x.*
5 *Potestas loci est iudex scholarium, & habent tres iudices.*
6 *Si à sententia rectoris appelletur, ad quem appellabitur.*
7 *Scholaris usq; ad quantum tempus uariare poßit in electione iudicis.*
8 *Si iudex inuito scholari pronunciat se iudicem, à tali pronunciatione appellatur.*
10 *Scholares, eius nuncij, ualisia, & equi, non possunt capi pro repræsalijs, & nu. iiij.*

a HABITA.[a] Not. † in principio, quòd scholares
1 possunt uenire, & stare securè ad studia.[b] Sed
b qualiter † probabitur quòd ipsi ueniunt cau-
2 sa studij si in aliquo loco capiantur? Probabitur certè ex coniecturis, ut quia ueniebant cum libris, uel erant soliti aliàs stare in studio, uel ex qualitate itineris, ut l. si fugitiui. j. de ser. fug. & l. non omnes. §. à barbaris. de re mili. † Sed ad unum aduertendum est, q̃ ista lex dicit, q̃ ueniant, & morentur securi, non dicit aliquid quando recedunt, & sic incidit in illam quæstionem, utrùm illi, cui data est licentia ueniendi, uidcatur data licentia redeundi, dixi plenè in l. utimur. ff. de sepul. uio. Itẽ
4 no. † quod eã. securitatẽ habent ipsi, & corũ * nuncij: * quod est no. ad multa. Eadem ergo ratione non poterit capi, nec nuncius suus, neque ualisia sua, & similia. gl. format hic aliquas q. in ista materia, quæ dic, ut in gl. quia non possunt insistere.

* *Nuncij. Idem de colonis, qui utuntur priuilegijs locatorũ clericorũ: Bar. in repet. auth. placet. nu. lx. ij. s. de sac. sanc. eccl.* I. Cõ. B.

Habita. Hæc auth. diuiditur in tres partes, sicut tria priuilegia indulget. Primũ est, quòd scholares uadant, & morent securi, & sic non teneanť ad soluendas gabellas, uel pedagia. Secundũ est, q̃ nõ patianť iniuriã, & nõ capianť propter repræsalia. Tertiũ est quia dat eis iudices, & facultatẽ eligendi sub quo conueniant. Secunda ibi, hac igitť. Tertia ibi, uerum tamen. Primò quæro, quid releuat istud priuilegiũ, q̃ scholares uadant securi, nonne de iure cõmuni, quilibet debet ire securus per loca? Nam scitis q̃ grassatores puniunť. Respon. dicit gl. uadant securi, quòd nõ teneanť soluere pedagia, aliàs hæc cõstitutio nihil releuaret. ar. l. si qñ de leg. j. Et ita tenent omnes doc. Dicitur hic, q̃ uadant securi ad loca, in quib. literarum exercenť studia. Vtrùm hoc sit uerum si uadant ad ciuitates non priuilegiatas? Respo. si quidem loquimur in alijs facultatib. excepto iure ciuili, uidetur q̃ nõ habeant priuilegium. Nam illę scientię possunt in qualibet ciuitate legi de iure communi: l. si duas. §. est autem. ff. de excu. tut. Sed leges istæ non possunt legi, nisi in ciuitatib. priuilegiatis, ut in prima cõst. Digestorum. §. pe. Et ideò qui uadit ad alia studia adulterina, non habet priuilegia, & hoc uerum, tamẽ quidam dicunt, q̃ illi constitutioni est derogatũ per consuetudinem. Veniamus ad secundum priuilegium, & istud priuilegium habet tria capita. Primò, q̃ nullus faciat scholaribus iniuriã. Secundò q̃ non capiantur pro repræsalijs quæ conceduntur ex priuata consuetudine, quod not. Tertiò, q̃ rectores debẽt iudicare, q̃ intelligo qñ ex inquisitiõe, & officio suo, aliàs nullũ esset priuilegiũ, & si nõ faciũt, puniunť. Venio ad tertiũ priuilegiũ, & quęro utrũ hoc sit uerũ in qualibet lite etiã in crimina. Gl. dicit q̃ sic, sed quãtũ ad criminalẽ scholares Boñ. renũciauerũt. Perusini non. sed

5 sed eis non seruaretur, clericis exceptis. † Quæro utrùm habeant iudicem potestatem ciuitatis? Glo.dicit ꝙ sic, quia de iure cõmuni erãt, & sic habent tres iudices, potestatẽ, episcopum, & doctorẽ, ut in prooemio digestorum. §. pe. sed an rectorem? Respon. sic de iure communi, quia ita scholares, sicut quælibet alia uniuersitas, possunt sibi facere rectorem, l. ultima. s̃. de iurisd. om. iu. Iaco. Butr. ideò dicit, quòd si eli
6 geret rectorem, bene audiretur, sed si quemuis alium alibi trahit, non incideret in pœnam huius l. † Quæro extra gl. à sententia doctoris, uel rectoris, ad quem appellabitur? Breuiter appellabitur ad proximum superiorem; unde si doctor, uel rector est secularis, appellabitur ad potestatem; sic clericus ad episcopum. Sed in uniuersitate ista & Boñ. doc. subsunt rectori, nec posset appellari à rectore ad do-
7 ctorem, sed si non subessent rectori, tunc appellaretur ad eos. † Sed quæro, dicitur hic ꝙ scholaris habet potestatem eligendi, uſq; ad quod tempus? Glo. dicit, ꝙ uſq; ad li. contest. doc omnes reprehendunt eam, quia si hoc esset, semper uariarent, quod esset absurdum, ar. l. iij. §. j. ff. de eo ꝙ certo loco. Præterea statim cùm acceptauit, est quæsitum ius alteri, ut l. apud. ff. de opt. leg. pro ista opin. uidetur glo. l. si conuenerit. ff. de iur. om. iud. Quæro, utrùm scholaris possit priuilegio renũciare?* Dic, ut s̃. de pac. l. si quis. & l. j. ff. si quis in
8 ius uoc. non ier. † Quæro, quid si iudex inuito scholari pronunciauit se iudicem? Rñ. appellabitur ab ista pronũciatione. Dicit gl. & bene not. ꝙ super istis appellabitur. Ratio, quia habent præiudicium facere in toto, de quo per me in d. l. intra utile. ff. de mino. & l. ait prætor. §. permittitur. eo. tit. Appellatur enim ab his pronunciationibus quem iudicem esse, uel non, uel cognoscendi, uel non
9 licet sit interlocutoria. † Quæro hic dicit, priuetur, an ipso iure uel per sententiam. Gl. dicit per sententiã, quia dicit, priuetur, quæ uerba referuntur ad iudicem, ut dixi in l. extat. ff. quod met. caus. hic nõ. secus si diceret, priuatus sit, uel præteritum apponeretur, uel dictio, mox, uel statim, ut not. s̃. de iurisdict. om. iud. l. in criminali. & in auth. de incest. nup. §. j. Quæro à quo iudice priuetur? Respon. possum hoc petere fieri per officium iudicis à quo, & coram quo est citatus, possum etiam hoc petere principaliter per condictionem ex ista auth. Vl-
10 timò not. † ꝙ ista securitas eundi, & redeundi datur scholaribus nuncijs, & rebus eorum, & sic pro repræsalijs, uasisia, & equi capi non possunt, &c.

* *Renũciare. Ad instar clericorum, dicendũ est, priuilegijs & immunitatibus suis renũciare non posse: Bar. l. non plures, nu. iiij. s̃. de sac. sanc. eccles.*

I.Con.B.

ADDITIO.

a *Habita. An ista auth. habeat locum in clericis scholaribus, uide Abb. in c. si diligenti. de foro competen. Item cuius sit electio circa istos iudices, & quid si de iure communi quis haberet plures iudices, uide Rom. cons. ccccxij. in prin. Item no. quòd si statutum dicat, quòd scholaris non possit coram alio pulsari, intelligitur non solùm in ciuili, sed etiam in criminali, uide Bar l. fin. C. de agen. in reb. li. xij. Et ibi etiam quòd intelligitur dictum statutum donec est in ciuitate in qua degit, ratione studij, sed si extra ciuitatem degat, poterit coram ordinario conueniri. Item an rector possit exequi sententiam contra scholares etiam in capturã, uide Fel. c. significasti. in fi. de off. delega. Barba. ibidem.*

b *Studia. Circa hanc materiam uide Io. An. c. si diligenti. de foro compe. in fi. & ibi plenè declarat eam, & dicit ibi quòd aliqui studentes in studijs adulterinis, non gaudent priuilegio huius auth. reliqua hic uide per Bal. & quod no. Bar. in l. fi. de coll. illi. & uide ad hanc auth. c. tua. de cleri. non resid. Et ad istud quod suprà dixi, secundum Bal. uide e. in proœ. Digest. §. hoc autem; & ibi etiam Bar. dicit istam auth. non seruari de consuetu. in criminalibus secundum glo. in auth. de manda. prin. §. non permittat. Ang. sequitur in l. si uacantia. post medi. de bo. uacan. & quod not. Bar. l. fi. de const. prin. & hic per Bal. & ista authen. habet locum in familiis scholarium, secundum Bal. l. ij. C. de epi. & cler. quod not. in l. si plures. de sacrosan. eccle. & hic per Bal. & glo. & Bar. l. ij. §. legatis. ff. de iud.*

An seruus ex suo facto. Tit. XIIII.

LEX I.

QVAMVIS. Seruus ex contractu, uel quasi, facto in seruitute nõ tenetur factus liber, * nisi pro libertate promisit. ex debito uerò factus liber tenet extraneo, non domino suo.

* *Liber. Cùm tamen serui & monachi æquiparẽtur, quòd uterq; instar habeatur mortuorũ, et nihil sibijpsis acquirere possint. Sed monachi post ingressum, tenẽtur de his quæ ante ingressum gesserũt: Bar. in repet. auth. ingressi, nu. xxxiij. s̃. de sac. sanc. eccles. Ergo etiam seruus. R. Spectamus initium contractus, quo tempore non æquipollent. Nam seruus tempore contractus est inhabilis ad contrahendum, quæ inhabilitas non cõualescit, eo manumisso. Quia quod initio uitiosum est, &c. Sed monachus ante ingressum utpote liber, contrahere, & consequenter conueniri potest. Quòd si minus post ingressum concederetur, hoc esset in fraudẽ creditorum, quod ferendum non est. I.Con.B.*

1 *Seruus factus liber quando teneatur pro contractu facto per eum in libertatẽ.*

QVAMVIS. Statuliber de eo quod gessit factus liber, nõ tenetur. Quæro, quæ fuit ratio dubitandi in hac l. Gl. dicit quia interim uidetur liber, sed hoc non est uerum simpliciter; nisi ad quædam. Item posset esse dubitandi ratio, quia existens cõditio retrotrahitur, & retro fingitur fuisse liber. ar. l. potior. ff. qui potio. in pig. hab. & l. qui balneum. eo. tit. & de peric. rei. uend. l. necessario. §. quòd si pendente. sed hoc non est uerum in relictis conditionalibus factis in testamẽto, ut ff. ad
1 Syllani. l. j. §. ij. Opp. gl. † de l. eleganter. §. seruus pactionis. ff. de dolo. dicit glo. regula posita in hoc tit. fallit in casibus primo in d. §. seruus. Ratio est ibi in eo quod dicit j̃. eo. l. promisse. ut statim dicam. Secundò fallit ff. de fideicom. liber. l. si purè. de liber. lega. l. Aurelius. §. Sticho. Istud non est uerũ, nam hæc lex loquitur quòd non tenetur factus liber ciuili absolutione, sed naturali tenetur, l. si id quod. ff. de cond. indeb. & l. naturaliter. eo. tit. sed illæ duæ leges non dicunt ꝙ seruus possit conueniri, sed ꝙ possit de peculio retineri, tanquam naturaliter debitum. Item fallit, quarum rerum actio non dat. l. j. §. iiij. ratio ibi patet. Item fallit j̃. eo. l. promisse. Ratio est ibi, quia promisit pro libertate propria, & conferitur in tempus libertatis. & eo. modo loquitur §. seruus pactionis. s̃. allegatus. Item fallit. ff. de neg. gest. l. eum actum; & eo. tit. l. at qui natura. §. Scæuola. Certè domini ibi non conuenitur ex antè gesto, ut cõdemnetur, sed ut deducatur, propter connexitatem enim in iudicium de necessitate debet deduci, ut ibi not. Item fallit ff. depo. l. si apud filium. sed gl. dicit, ꝙ illud fallere non est uerum, quia ex posteriori detentatio
a ne conuenitur. Item fallit [a] secundum gl. in maleficijs, de quibus dicam in l. ult.

ADDITIO.

a *Item fallit. Adde tu ultra has fallent. gl. ꝙ fallit quando seruus tanquam liber contraxit matrimonium, quia id quod recepit ab uxore, tenetur restituere, & ad id obligatur. l. si seruus. ff. de iur. dot. & ibi gl. not. et dicit doctor Argent. in l. j. ff. sol. mat. quod est speciale fauore dotis.*

LEX II.

CREDITORIBVS. Factus liber non tenetur ex ante gesto, & maximè si non habet peculium. h. d. Differt hæc lex à precedenti, quia s̃. loquitur de statulibero, hic in mero seruo. Innuit per hoc quod dicit, maximè, idem esse si peculium esset legatum. Cont. de leg. ij. §. per contrarium. ff. de dot. præleg. Sol. ut in gl. & bene.

LEX III.

PROMISSAE. Promissum ex causa libertatis à seruo, debetur ab eo facto libero. Opp. ff. de oper. liber. l. ut iusiurandum. §. j. & de libe. caus. l. fi. Sol. Hic loquitur in pecunia promissa pro libertate, ibi in operis promissis.

promissis. Opp. ff. de dolo. l. & elegãter. §. seruus pactionis. Sol. Ibi seruus non promisit, sed alium subiecit qui promitteret, unde non tenetur in factum, sed de dolo.

LEX IIII.

LICET. Ex delicto cõmisso in alium, factus liber tenet, qa noxa caput sequit.* Ad euidentiam debetis scire, ꝙ licet per mutationẽ status quis dicatur esse alter homo, hoc est uerũ in actionibus ciuilibus ex contractu, secus in actionibus descendẽtibus ex delicto, ut ff. de ca. dim. l. ij. §. pen. Quærit glo. quando oritur hæc actio? Dic ut in ea, & bene nota.

* *Sequitur. Hæc ratio mouere debuit Bar. ut idem de eo sentiret, qui monasterium ingreditur. Quare mirũ est quòd aliter respondeat, s̃. in repet. auth. ingressi, nu. xxxiiij. de sac. sanc. eccles. I.Con.B.*

LEX V.

SIVT ALLEGAS. Factus liber, ex antè gesto non potest inquietari in persona, nec in eo lucratus est.

LEX VI.

SIVE SERVI. Seruus ex delicto commisso in dominum, non tenetur in seruitute, uel postea, secus si factus liber deliquerit. h. d. Op. s̃. eo. l. licet. Sol. Ibi deliquit in extraneum, quo casu ab initio nascitur actio noxalis cõtra dominum, quæ posteà est directa contra ipsum manumissum, sed si deliquit in dominũ ab initio, nulla nascit actio, ideò posteà non tenetur. Opp. ff. si quis test. lib. esse iusſu. l. j. Sol. Ibi fallit & ratio ibi patet. Vltimò distingue, quia aut seruus contrahit, uel quasi. Primo casu regula est, ꝙ non tenetur, ut l. j. s̃. eo. Fallit in casibus, ut ibi. Aut delinquit, & tunc aut in dominum, aut in extraneũ, primo casu non tenet, secundo sic, ut l. licet s̃. eo. Fallit in d. l. j. si quis testa. lib. &c.

Quando fiscus uel priuatus. Tit. XV.

LEX I.

1 *Tutor debitor pupilli, ex mala administratione, quando possit pro pupillo conueniri.*

PROPTER AES ALIENVM. Res tutoris non potest inquietari propter debitum pupilli. h. d. Quæro quid si tutor tenet aliquid de bonis pupilli, dic ut in gl. † Quæro, quid si tutor
1 non tenetur, sed est debitor pupilli, quia malè administrauit? Glo. dicit idem, quia etiam ab ipso pupillo non conuenitur, nisi finita tutela, ut l. ij. j̃. de admi. tut. & l. rationes. Istud quod dicit tutorem durante tutela non conueniri, intelligas non teneri, ita ꝙ possit agi, nam statim obligatio, sed nõ statim actio nascitur, nisi finita tutela: l. si tutor Reip. §. fin. cũ l. seq. ff. de tut. & rat. dist. & tangitur per gl. in l. si rem. §. omnis. ff. de pign. actio. Ex quo colligo unum membrum contra nostros doct. in quæstione quam dixi s̃. ut actio. ab hær. & contra hære. l. j. scilicet ꝙ ex obligatione in diem certam, quando dies adijcitur à l. non nascitur statim actio, ut dixi modò in tutore. Nam obligatio eius est in diem certam, sci-
a licet, pubertatis, licet antè possit finiri. Ratio huius est, [a]
2 † quia lex potest impedire ortum actionis per appositionẽ diei, non aũt homo, ut l. nemo potest. ff. de leg. j. & de act. & ob. l. obligationum ferè. §. placet.

ADDITIO.

a *Ratio huius est. Adde Bar. l. ita stipulatus. in j. q. ij. q. principalis. ff. de uer. ob.*

LEX II.

1 *Debitor ex causa, quæ paratam executionem habet, si negat se debitorẽ, fiet tamen executio.*
2 *Ad nomina debitorum quando perueniatur, etiam non lata sententia.*
3 *Executio contra nomina debitorum quomodo fiet.*
4 *Pignora quomodo capientur.*

a SI IN CAVSA. [a] Si alia non reperiuntur, ultimo loco fit executio in nominibus debitorum.* h. d. Quæro, utrùm hoc fit uerum, siue debitor confiteatur, siue neget debitum. Pla. distinguit, aut negat malitiosè, aut non, Glossatores nostri indistinctè dicunt contra debitorem negantem non posse fieri execu-
b tionem, ut ff. de re iud. l. à diuo Pio. §. sic quoq;. uer. sed utrũ. sed eo casu quo malitiosè negat, dabitur curator bonis, qui ordinariè conueniat debitorem. Not. ultimò deueniri ad nomina debitorum, l. à diuo Pio. §. in uend. ff. de re iud. Op. l. à diuo Pio. §. sed. utrùm. ff. de re iud. gl dicit, intelligo hanc secundam distinctionem illius §. quòd hæc lex habet locũ in debitore confitente, & hoc uerum, nam si neget malitio-
b se [b] per mendacium, tunc non potest fieri executio, sed Pla. dixit cõtrarium, & malè. Sed quæ est ratio huius? Rñ. in executione adhibetur summaria cognitio. d. l. à diuo. §. si super reb. sed in exigendo à debitore negãte exigit plena causæ cognitio, quia debet dari libellus, & similia, ut s̃. de act. & ob l. negãtes meritò nõ potest fieri executio. Sed qualiter cõsuleret actori? Dicit gl. dabit curator bonis, qui porriget libellum,
1 & litẽ prosequet. Ex prædictis collige, † ꝙ si debitor negãs se esse debitorẽ, esset debitor ex tali causa quæ habet paratã executionẽ, quòd tũc posset fieri executio cõtra eũ, quia cessat ratio prędicta. Præterea ad quid expectamus casum, cuius nihil operatur euẽtus, imò qui iã euenit, nã si negat, cõdemnaret, & posteà fiet executio: sed si reperiat in eo statu, ꝙ est condẽnandus, uel pro cõdemnato hábendus, quid impe-
2 dit quin cõtra eum fiat executio, nõ uideo. Op. † dicit hic, si in causa iudicati, cont. imò, & si non est lata sententia, potest peruenirì ad nomina debitorũ, ut ff. de pig. act. l. si cõuenerit. ij. & j̃. quæ res pig. ob. po. l. nomen. Sol. Ibi si uult agere hypothecaria propter nomina debitorũ, seu utili, potest, sed si nõ habet nomina obligata, tunc secus, fallit in fisco, ut j̃. l.
3 prox. & seq. † Quæro, qualiter fiet hæc executio contra nomina debitorum. Tex. hic uidetur uelle ꝙ autoritate iudicis debitores soluere cõpellant. Sed dubito, cũ de iure communi res prius debeat capi pignori, & post aliquod tẽpus distrahi,* ut l. debitoribus. de re
4 iud. Quero † quomodo capient [c] pignora?
c Certè istã practicam tangit gl. melius q̃ alibi. j̃. de præto. pig. l. j. & in d. l. à diuo Pio. §. sic quoq;. Sed prædictis uidet contrariari, nam non debent capi ipsa nomina pignori, sed pecunia, ut d. l. à diuo Pio. §. sed & si pecuniã. & §. seq. & l. cõmodis. ff. de re iud. Rñ. si quidem debitor habebat pecuniã solutioni paratã, ipsa pecunia capietur, nõ nomine, ut d. l. commodis. §. sed, & si pecuniã. licet gl. in d. §. intelligat aliter, sed destruit tex. Sed qñ non est parata solutioni, tunc ipsum nomen capiet, ut hic. Et aduerte ꝙ quando pecunia capitur, est necesse ꝙ debitor cõfiteat, sicut qñ capitur ipsum nomẽ, ut d. §. sed, & si pecuniã. in eo quod dicit, æquè, quasi dicat eodem modo, quo quando ipsum nomẽ capitur. Habes ergo quomodo ipsum nomen capitur in causa iudicati.

* *Debitorũ. Nota ea quæ scripsi in mea Epit. iuris l. b. ij. c. iiij. in fi. I.Cõ.B.*

* *Distrahi. Nisi animalia pignori capta sint, ea enim statim distrahẽda sunt l. à diuo Pio. §. in uenditione. ff. de re iud. I.Con.B.*

ADDITIO.

a *Si in causa. Dixi in l. pro officio. j̃. de admi. tut. & Bal. hic.*
b *Nam si neget malitiosè. Adde Spe. in tit. de primo, et secundo dec. §. restat. uer quid ergo. & aliquid per Bal. in l. etiã j̃. de exe. rei iu. de quo uide latè p Alex. in d. l. à diuo Pio. §. sic quoq;. ff. de re iu. ubi ponit alias limitatiões.*
c *Quõ capientur. Pro hac practica adde Bar. in l. fin. in prin. de dona.*

LEX III.

SI DEBITVM. Debitor debitoris fisci cogitur soluere fisco.* h. d. Hoc fit in priuato, demum condemnato debitore principali, in fisco etiam eo non condemnato per condictionem ex l. j. de cond. ex lege. Hic non sunt alia. [a]

* *Fisco. Idem in l. iij. §. multa. ff. de iur. fis. l. j. C. de cond. ex leg. I.Con.B.*

ADDI-

ADDITIO.

4 *Sunt alia. Vide Bar. l. iij. §. multa. ff. de iur. fisc. adde in l. j. C. de conue. fis. debit. li. xj. secundum ij. & iij. lect. ubi dicitur q̃ fiscus potest conuenire debitorem debitoris sui, excusso tamen prius suo debitore principali. Facit l. Moschis. ff. de iu. fis.*

LEX IIII.

NON PRIVS. Ad debitorem debitoris non peruenitur nisi debitore primo discusso.

LEX V.

1 *Dominium sicut in corporalibus nõ transfertur, nisi traditione secuta, ita in incorporalibus ex solo cõtractu non trãsfertur actio directa. & nu. iiij.*
2 *Actio directa, uel utilis regulariter non trãsfertur, nisi cedatur, et nu. iiij.*

IN SOLVTVM. Ex datione in solutum transeunt utiles sine cessione, directæ uerò non possunt exerceri, nisi mandentur. h. d. De hac materia dixi uobis in lege j. s̃. de
a act. & ob. Vnum tamẽ no.[a] quod ponit ista gl. q̃ sicut in cor
1 poralibus † non transfertur dominiũ nisi secuta traditiõe: ita in incorporalibus ex solo contractu non transferť actio
2 directa nisi mandetur, ut hic, neq̃ † utilis regulariter, nisi cedatur, ut d. l. j. s̃. de act. & ob. uide istam æquiparationem quæ est bona ad multa argumenta, &c.

IN SOLVTVM. Nomine dato in solutum, non cõpetit exercitium directæ, nisi mandetur, sed competit utilis.
3 Not. q̃ † quando formatur libellus in actione directa, competenti cedenti, formatur procuratorio nomine cedentis, ut hic, & l. planè. fam. ercisc. sed quando formatur in utili, formať nomine eius, cui est facta cessio, ut hic & s̃. de proc.
4 l. qui stipendia, & quod ibi uidebitis. † Quæro utrùm hæc utilis competat sine cessione: Respondeo, sic in casu isto, ut not. in l. j. s̃. de act. & ob. & ibi plenè dixi. Sed tunc opp. facta cessione uidentur mandatæ actiones directæ, ut l. ij. s̃. de act. & ob. & ibi not. sed hic est facta cessio saltem à lege, ergo, &c. Respondeo aliud est cessionem fieri ab homine, aliud à lege, quia istud quod fit à lege, limitatur, ut sola utilis competat, sed homo cedendo transfert quicquid potest, potest autẽ transferre mandatum directarum, ergò, &c. Vltimò no.
6 quandã gl. quæ est hic, quæ dicit, id † quod operatur traditio, &c. quod intellige quantùm ad exercitium directarum indistinctè, quia nullo casu competit, nisi actiones sint cessæ uel mandatæ, sed quo ad utiles in aliquibus casibus non est necessaria cessio, ut s̃. de act. & ob. l. j.

ADDITIO.

a *Not. Adde not. l. fi. in prin. ff. de don. & Bar. l. j. s̃. de act. & ob.*

De hæreditarijs actionibus. Tit, XVI.

LEX I.

PECVNIAM. Cohæredes possunt conueniri personaliter pro hæreditaria portiõe, hypothecaria insolidùm. Gl. quærit, quid si defunctus erat obligatus ad aliquid dandum indiuiduũ? Dic ut in glo. Opp. dicitur hic, pro parte tibi cõpetente contrà, quia pro illa parte actio est extincta, ut l. si adulta. j. eo. Sol. expone, ut in gl.

LEX II.

1 *Actio in rem, quando detur contra hæredes pro parte quam posident.*
2 *Rem restituere est quoddam indiuiduum, & quando dicta obligatio sit indiuidua.*

a PRO HAEREDITARIIS.[a] Duas regulas ponit
1 hæc lex, prima actio personalis datur contra hæredes pro hæreditarijs portionibus. † Actio in rem dať contra hæredes pro parte quam posident.* Op. ff. de uerb. ob. l. ij. §. ex his. & l. in executione. §. secunda species. Sol. Dicit glo. prima regula huius l. fallit in sex, uel septem casibus, quos enumerat per ordinem. Examinemus singulariter, & primò dicit, fallit quando indiuiduum esset in obligatione, quo casu quilibet hæredum tenetur insolidùm, ut in l. contrarijs, ita dicit glo. & bene. Quod intellige, quando agitur ad ipsum indiuiduum, secus si ad interesse deuenitur, ut d. l. ij. §. itẽ si in facto. Prętereà dicit glo. fallit quando res, quę debet restitui, possidetur ab uno, ut ff. cõm. l. iij. §. hęres. & depos. l. si duo. In hoc aduerte, iste nõ uidetur nouus casus à præcedenti, † nam rem restituere est quoddam indiuiduum, cũ pro parte non posit restitui: d. l. si duo. Et sic uidetur idem casus cum præcedenti, quia indiuiduum est in obligatiõe. Sed aduerte s̃. dixi de indiuiduo quo ad obligationem. Item aduerte, quia istud non est uerum in qualibet obligatione rem restitui, sed ita demum si in obligatione rem restitui est obligatio bonæ fidei. Istud probat l. iij. §. hæres. ff. comm. Item habet locum in actione stricti iuris, quando competit pro aliqua re pro qua posset competere actio in rem. Casus est in l. qui fundum. §. si tu ex parte. ff. ad leg. Fal. aliàs extra hos casus staremus regulæ huius l. ut quilibet teneatur pro portione hæreditaria. Pro hoc alle. de leg. j. l. si tibi homo. §. pen. Tertiò fallit in pollicitatione, quod dic ut in gl. & bene, & est ratio fauor fisci. Quartò fallit in l. iij. in princ. & §. j. ff. de alimen. & cib. leg. Certè istud non est propriè fallere. Nam hæc regula loquitur de actionibus hæreditarijs, quæ competunt contra defunctum, ibi de actione, quæ nunquam competit defuncto. Prætereà, ibi actio pro hæreditarijs partibus competit antequam iudex se interponat, sed dicit imminente fauore alimentorum cõcedi sibi ut decernat utrùm soluatur ab uno, an à pluribus. Quintò fallit, si testator legauit ab uno hæredum creditori hæreditario causa compensandi debitum, ut l. cùm ab uno. ff. de leg. ij. Aduerte, illa lex habet duplicem intellectum. Primò q̃ loquať in actione hæreditaria, scilicet, de dote, & tunc uerum dicit gl. & tunc fallit, nõ enim esset idem, si legaretur alteri quàm ei quæ debet habere dotem, non enim potest facere testator, quin quilibet hæredum teneatur pro parte hæreditaria, ut s̃. si cert. pet. l. j. Alio modo intelligitur in actione ex testamento, & tunc non propriè fallit, quia non est actio illa hæreditaria, quæ non competeret contra testatorẽ. Sed primus intellectus cõmuniter approbatur, ut ibi per d. Franc. Sextus casus est in summaria cognitione, seu actione. Glo. dicit uerum, tamẽ nec illa cœpit contra defunctum competere. Septimus casus in casu mirabili, dicit gl. in l. qui fundũ. §. si tu ex parte. ff. ad leg. Fal. Certè nec ibi dicitur de actione hæreditaria, quæ cõtra defunctum competeret, tũc enim actio daretur pro portionibus, sed loquitur de actione ex testamento, quæ licet sit personalis, tamen quãdo agitur ad speciem, agitur contra illum qui possidet pro modo quo possidet. Ratio, quia pro ea etiam cõpetit actio in rem, unde propter concomitantiam quam habet cum ea, datur insolidùm contra partem, ut ibi patet, sed si esset res hæredis, quòd actio in rem nõ competeret, tunc actio daretur p̃ portionibus hæreditarijs, non in plus, etiam si unus totam haberet, l. si tibi homo. §. si fundus. ff. de leg. j. Sumus expediti de prima reg. Ad secundam reg. op. ff. de præto. stip. l. ij. in fi. Sol. Ibi loquitur quando aliquis decessit post lit. conte. hic ante. Et dic ut ibi plenè per gl. & ff. de rei uen. l. si possessor. & de cond. fur. l. in conditio.

Cato. l. iiij. ff. de uerb. ob. Quam ibi plenissimè Bar. examinauit, quõ actiones diuiduæ, uel indiuiduæ transeant cõtra hæredes, & per Cy. hic. Hæ sunt reliquiæ prælectionis. I. Con. B.

* *Posident. Hæc est materia §.*

ADDITIO.

a *P. PAV. P. Pro hæreditarijs. De effectu huius diuisionis quando unus efficitur non soluendo, uide Aret. l. ij. §. & horum. ff. de uer. ob. Item q̃ ita dicitur hypothecaria, sicut personalis, uide d. l. ij.*
Pro hæreditarijs. Vide Bar. l. ij. j. de debi. fis. li. xj. ubi uidetur bonus casus, & in hac lege habes gl. not. iuncto tex. & per istum tex. hic no. per Bal. in l. debitori. C. de pac. quòd si quis petat suum debitum antequam adeat, non uidetur hæreditati renunciare, uide tamen Bal. hic.

LEX

LEX III.

1 *In obligatione seu actione tacita, quòd detur actio utilis contra debitorem debitoris.*
2 *Act. personalis, uel hypothecaria, quõ proponenda.*
3 *Obligationi generis quando tacitè insunt nomina debitorum.*

* *Personalis. Sed cõtra hæredẽ: l. j. §. si hæres. ff. ad Treb. l. prouidendum. de decur. lib. x. C. l. fin. §. fin. ff. de cont. emp. Septem sunt limitatiões, quas annotaui li. ij. Epit. cap. iij.* I. Con. B.

HAEREDEM. Contra debitorem debitoris non cõpetit actio personalis.* h. d. Opp. quòd posit agere hypothecaria cõtra debitorẽ debitoris, ut ff. de pign. act. l. si conuenerit. j. quæ res pig. ob. pos. l. nomẽ. Sol. dicit gl. illud est uerũ in expressa ob
1 ligatione, secus in tacita. Notabile dictum † esset, si esset uerum, quòd in actiõe seu in obligatione tacita non detur actio utilis contra debitorem debitoris, gl. ponit hic, quam uide. Ista gl. communiter non tenetur, quia q̃ non posit agi utili ex tacita obligatione, nõ reperitur l. cautũ. Nec ob. l. ista, quia hic denegatur actio personalis, non autem utilis, quæ datur propter hypothecariã, ut dicit gl. Sed
2 quæro, † quòmodo cognoscam utrùm quis intentet personalem actionem prohibitã per hanc legem, an uerò intentet utilem propter hypothecam, & sic est necesse, q̃ sciamus formationem libelli. Glo. hic mirabiliter dicit, quando ego intẽtarem personalem, ego dicerem q̃ debitor est mihi obligatus obligatione personali, quando intento utilem propter hypothecam, nõ dico eum mihi obligatum, sed q̃ nomẽ eius, uel ius obligatiõis est mihi obligatum. uide istam glo. quam not. quia est utilis propter formationẽ libelli, &c. Opp. pro dote reddenda sunt omnia bona tacitè hypothecata, ut l. assiduis. j. qui po. in pig. habe. & de rei uxo. act. l. j. §. sed & ut plenius. ergo ista domina habet obligata nominata debitorum, potest ergo utili agere, ut ff. de pig. act. l. si
3 conuenerit. Sol. Dicit Azo, & mirabiliter, † in obligatione generali expressa ueniunt nomina debitorũ, ut in cõtrarijs. Secus in tacita, ut hic, secundum eum, qd̃ est multùm singulare. Hanc sol. tenet Pet. contrariũ tenet Cy. & arguit sic, in tacita obligatione ueniunt bona, ut l. hac edictali. §. omnib. j. de secun. nup. sed appellatione bonorũ ueniũt nomina debitorũ, ergo, &c. Dubito in isto passu. Pro Azo. tamẽ arguo sic, fiscus habet omnia bona tacitè obligata, ut l. aufertur. §. fiscus. ff. de iu. fis. tamen ego uideo, q̃ fiscus non potest conuenire debitorẽ debitoris sui, nisi in trib. casib. qui ponuntur in l. iij. §. multa. ff. de iur. fis. & no. s̃. tit. j. l. iij. nam uerum esset q̃ tacita hypotheca porrigeretur ad nomina, indistinctè posset fiscus agere cõtra debitorẽ debitoris sui, quod est falsum. Qui tamẽ uoluerũt tenere contrariũ, intelligũt hãc legẽ scilicet q̃ mulier nõ potest intentare actionem personalem cõtra debitores mariti, sed hypothecariam. Et qualiter hoc cognoscatur, utrũ intentet personalis an hypothecaria, per glo. no. ex qua habes formam libelli hic, uide eam, & signa.

* *Hypothecaria. Hoc est contra l. si insolutum s̃. ff. de act. & obli.* I. Cõ. B.

Hæc non uidetur uera, nã contra debitores debitoris non datur hypothecaria,* sed utilis, quia ipsi primo debitori competit directa, ut l. nomen. j. quæ res pig. ob. pos. sed sustinendo gl. potest dici q̃ intellexit q̃ nõ datur personalis actio, iure personalis actionis, sed iure hypothecę. Deinde subdit gl. sed & personali potest eum, &c. ut s̃. tit. j. l. ij. Istud non est uerũ, sed illud fit officio iudicis exequentis, ut ibi patet. & l. à diuo Pio. §. sic quoq̃. ff. de re iu.

LEX IIII.

CVM PRAETEXTV. Quæstio pecuniaria propter pupillarem ætatem non differtur.

LEX V.

1 *Petens debitum quando uideatur renunciare petitioni hæreditatis.*
2 *Actus factus contrarius protestationi, quando tollat protestationem.*

Bar. super Cod.

3 *Donec petitio hæreditatis terminetur, non potest alter ex litigantibus petere debitum.*

a VT DEBITVM.[a] Donec hæreditatis quæstio terminetur, alter ex litigantibus non potest sibi petere debitum. Vel sic, Petitio hæreditatis sub protestatione alterius actionis præiudicialis ad illam non admittitur. Quærit glo. utrùm
1 † petendo debitum uideatur renunciare petitioni hæreditatis. Et dic, quòd non, quando expresse reseruat sibi petitionem hæreditatis. Si ergo non reseruaret, uideretur hæreditatem repudiare. Quod probo sic: Actus, qui non potest geri citra ius & nomen hæredis, inducit aditionẽ, ut l. pro hærede. §. Papinianus. ff. de acq. hær. ita actio, quæ non potest
2 geri absq̃ repudiatione, ergo, &c. Contra hoc opp. † actus
b protestationi contrarius[b] tollit protestationẽ, ext. de app. solicitudinem. sed petere debitum contrariatur illi protestationi, per quam reseruat sibi peti. hære. ergo illa protestatio uidetur nulla, & per consequens uidetur renunciatũ petitioni hæreditatis. Sol. qñ id quod protestatur, est præiudiciale ad id, quod petitur, intantùm quod ei est præferendũ ratione maioritatis, & tunc protestatio annullat actum magis quã actus protestationẽ, ut hic. Si uerò essent inuicem præiudiciales paris potentiæ, procedit contrarium, tene menti.
3 Not. q̃ donec † petitio hæreditatis terminetur, alter ex litigantibus non potest petere sibi debitum.

ADDITIO.

a *P. PAV. P. Vt debitum. uide Bal. l. debitori. C. de pact. ubi dicit q̃ non potest hæres consequi debitum sibi antequam adeat hæreditatem. Sequitur Alex. ibi, & Ias. licet Cast. ibi in fi. aliter referat. Bal. l. fi. §. in computatione. uer. ex hoc sequitur. C. de iur. del. qui aliter loquitur.*
b *Contrarius. De hoc quando actus contrarius protestationi tollat protestationẽ, uide aliquid per Bal. in suo tract. schisma. quẽ ponit super rubr. j. siquis ali. testa. probi. & per Alex. de Imo. in l. iurisgentium. §. quod ferè. ff. de pact. per Imol. & ibi latè per do. Fede. in c. cum M. Ferrariensis. extrà de constit.*

LEX VI.

SI creditor debitori succedit, p̃ hæreditaria parte actio extinguitur,* pro residuo cohęredes possunt cõueniri, & sic bonorum separatio poterit impetrari. Vel sic, potest quis agere contra cohęredes pro hæreditaria portione, & si non sunt soluendo, potest separatio bonorũ impetrari. h. d. Ad euidẽtiam præmitte quod dicit gl. de separatione bonorum.

* *Extinguitur. Per successionẽ quatenus hæreditariæ actiones confundantur not. Bar. s̃. de filiofa. mi. l. f. & ea quæ ibi annot.* I. C. B.

LEX VII.

CREDITORES. Legatarij nõ possunt à creditoribus cõueniri. Vel sic: Creditores debent cõueniri hæredes, nõ legatarios. Vides ergo quòd legatarij non dicuntur creditores hæreditarij. Quod est uerum, qñ est controuersia inter creditores, ut dicit gl. in casibus tamen datur actio contra legatarios, ut j. de iur. deli. scimus. §. licentia. el j.

Ex delictis defunctorum in quantum hæredes conueniantur. Tit. XVII.

LEX VNICA.

1 *Actio descẽdẽs ex defuncto quãdo detur cõtra hæredes, et nu. vj. ix. et seq.*
5 *Actio de calumniatoribus datur ad quadruplum eius quod recipit, non quòd est damnificatus.*
8 *Quando pœna imponitur ipso iure, non est necessaria litis contestatio.*
11 *Hæredes de iure canonico an teneantur pro delicto defuncti ultra id quod ad eos peruenit.*
12 *Hæredes usurariorum an teneantur ad restitutionem usurarum.*

13 *Hæredes defuncti quando teneantur actionibus prouenientibus ex contractu defuncti.*

a POST LITIS.[a] Hęc lex summat seipsam & totã materiã, breuiter dicit, Actiones descendentes ex delicto post lit.contest.dantur contra hæredes insolidùm, aliàs in quantum ad eos peruenit.* Opp. uidetur † ꝙ istæ actiones non dantur contra hæredes, ut ff.ui.bo. rap.l. ij.§. fi.Sol. Dicit gl. ꝙ hæc regula fallit hic in casib. qui hic ponũtur in gl. Breuiter circa hoc dicit ut dixi tibi plenè in l.j. ff.de priua.deli. Opp. ij. † ꝙ etiam post lit. contest. non detur contra hæredes regulariter, ut l.ex iudiciorum.ff. de accu.Sol.Hic loquitur in actionibus ciuilibus descẽdentibus ex delicto, leges contrariæ loquũtur in actionibus criminalibus, quæ an dentur contra hæredes, siue descendant ex legibus publicorum iudiciorum, siue ex legibus priuatorum iudiciorum, dic ut ibi plenè dixi uobis, & gl.hic tangit in fi.Opp.iij.l,ex contractibus. & l. ex depositi. ff. de act. & ob. & l.si hominem.§.datur. ff. dep. Dicit gl. quòd regula istius legis habet locũ quando delictum committitur extra contractum, sed qñ committitur in cõtractu, regulariter datur contra hæredes, sicut contra defunctum. Fallit tamen in casibus quos gl. hic ponit. Breuiter † quando dolus commissus in contractu purgatur, per actionem descendentem ex contractu, daẽ contra hæredem sicut contra defunctum non distincto an lis sit contest. uel nõ, peruenit, uel nõ, ut in legibus alleg. contra s̃. Sed qñ dolus cõmissus circa contractum, non purgaẽ per actionem descendentem ex cõtractu, tunc non datur contra hæredes insolidũ, nisi sit his contest. uel quatenus ad eos peruenit, ut in casibus in quibus gl. dicit, fallit, & uide gl. ibi, si aũt sit ex contractu uel quasi, &c. Si eos bene aduertas, quãdoq; dolus cõmittiẽ in quasi contractu, tũc quid iuris sit, habuistis in l.curatoris. s̃. de neg. gest. j̃. de in li. iur. per totũ hic dicitur qualiter hæc actio deẽ contra hæredes. Sed quæro, utrùm actiones ex delicto dent hæredibus. Hic gl. in prin. examinat. Tu dic ut dixi in d.l.j. ff. de priua. deli. &c. Glo. est multùm plena, & ideò pro eius declaratione eam diuido in quatuor partes, quas recitabo per quatuor quæstiones, & aliqua dicam ultra. Et primò † an actiones descendentes ex delicto dentur hæredib. Breuiter dic clarius quã gl. Aut actiones cõpetebãt defuncto, ut cuilibet de populo, aut iure proprio. Primo casu non transeũt, nisi lite contest. ut l.si cui. ff. de uer. sig. Secundo casu, si quidem competunt ad uindictam, nõ transeunt ad hæredes, nisi lite contest. ut l. iniuriam. ff. de iniur. l. cùm emancipati. §. emancipatus. ff. de coll. ho. de in ius uoc. l. pe. Aut prosequitur rem familiarẽ, & tunc regula est, quòd cõpetit hęredib. Fallit in actione in factũ de calumnia, ut l. hæc actio. ff. de calum. secundũ unam lect. Sed possumus dicere † quòd illa actio competebat ad uindictam, daẽ enim in quadruplum eius, quod quis recepit, nõ ad quadruplum eius, quòd quis est damnificatus,* ut l. j. in prin. co. ti. Sed quæro, & assumo gl. ibi, econtrà, utrùm † actiones dentur cõtra hæredes, Dicit gl. regula est, ꝙ sic, quatenus ad eos peruenit, nõ ultra. Fallit in actione ui bo. rap. Itẽ in interdicto unde ui, ut ff. ui bo. rap. l. ij. in fi. & ff. de ui & uiar. l. in fi. Certè puto ꝙ illæ leges faciant regulã pro se, ꝙ ubicunq; actio prætoria denominatur ab ipso delicto, ut unde ui, bo. rap. & simi. talis non datur contra hęredem, sed datur in factũ loco ipsius pro alia, si qua competit, per rationem positã in d. l. Item fallit, dicit gl. in condictione furtiua, ut l. si pro fure. ff. de cond. fur. Sed ista non est ex delicto, sed ex uarijs signis causarum. Domini, istud est uerũ dictum, ratio est falsa, nam † condictio furtiua est ex delicto, ut ff re. amo. l. si mulier. §. pen. & ff. de compen. l si ambo. & per Gul. quem recitat do Bartolucius in d. l. si pro fure. Est ergo ratio frequẽtior huius delicti, propter quã cõstitutũ est hæredem teneri insolidũ. Itẽ fallit, dicit gl. ff. quòd quisq; iur. l. iij. §. quod aũt. Ratio, quia priuilegium trãsit ad hæredes, ergo & pœna. Ita dicit gl. Tu dic, & melius, ibi † loquitur in pœna à iure imposita ipso iure, unde non est ibi necessaria litis cõtest. cùm ipsa lex ibi faciat executionẽ. Simile est in l. commissa. ff. de public. Et pro hoc soluo unũ cõtrariũ de l. Caius. ff. ad Syll. ubi etiã lite non cõtestata conueniẽ hæres insolidũ. Nam dicunt quidã, quòd ibi loquiẽ in delicto cõmisso in non faciendo, quòd nihil est dicere. Dic ergo ꝙ ibi erat facta executio ipso iure. Nã propter inultam mortẽ defuncti ipso iure priuabiẽ hæres hæreditate. Quod apparet, quia conuenitur hæreditatis petitione, non aũt accusatur, ut priuetur hæreditate, ut not. in l. j. j̃. de his qui. ut indi. ff. ad Syllan. l. in cognitione. Itẽ fallit si lis est contestata, istud est uerum. Sed iuxta hoc quæro, † quid si est confessus, & ut augeam dubiũ, pono eum confessum in causa criminali, utrùm dabiẽ actio contra hæredes? Spe. dicit quòd sic,[b] in tit. de accus. §. j uer. quid si latro. dixi in l. j. ff. de priua. deli. Item fallit, dicit gl. in l. iij. ff. ad leg. Iul. repetũ. quod est uerum, secundũ unam lec. secundũ aliam non fallit, sed est aliud speciale. Dic ergo breuiter, aut ex maleficio imponiẽ pœna ipso iure, & transit contra hæredes. Aut uenit imponenda ab homine, & tunc aut lis est contestata contra defunctũ, & daẽ insolidùm cõtra hæredes, ut hic. Fallit in casu l. ij. ff. ad leg. Iul. repe. secundũ unã lec. Aut lis non est contestata, & datur cõtra hęredẽ, in quantum ad eum peruenit regulariter, ut hic. Fallit in condictione furtiua, quæ daẽ insolidũ cõtra furẽ. d. l. si pro fure. In uno tamen est differentia, ꝙ qñ datur cõtra hęredẽ in eo quod peruenit, si est actio ciuilis, datur eadẽ, si prætoria, tunc aut denominaẽ à delicto, & tunc non daẽ eadẽ. Quęro † utrùm deẽ actio in successorem ex delicto unius prelati?* Dic ut per Inn. cùm dilectus. ext. de or. di. cog. Quæro, † utrùm hoc sit uerum de iure canonico, ꝙ hæredes non teneanẽ, nisi in quantùm ad eos peruenit? Videẽ ꝙ sic, cùm idem sit de iure naturali, secundũ gl. in l. j. ff. de priua. deli. In contrarium uideẽ casus, in c. j. de rapt. sed ibi loquiẽ in actione, quæ nõ est pœnalis ex utraq; parte, secus puto in actionibus ex utraq; parte pœnalibus, ut d. l. j. de priua. deli. † Quæro utrùm de iure ciuili hæredes usurarijorum posint cõpelli ad restitutionem usurarum? Videẽ ꝙ non, nisi in quantũ ad eos peruenit, in cõtrariũ est ueritas. Nam usurarij tenenẽ ad restituendũ usuras, non ex delicto, sed ex condictione indebiti, quæ est ex quasi contractu, ut ff. de cond. ind. l. si non sortẽ. in prin. & per Inn. in c. Michael. ext. de usu. Prædicta uera in actionibus descendentibus ex delicto. Quid in actione descẽdente ex quasi delicto? Gl. hic in princ. uideẽ dicere idem. Pro hoc habemus l. si filius. in fin. cum l. sequent. ff. de tute. & ratio. Venio ad tertiãparte gl. & quæro, † quid de actionibus descendentibus ex cõtractu? Dicit gl. istæ regulariter danẽ contra hæredes, fallit in casibus. Tu dic, & examina bene totã gl. Si quidẽ actio oriẽ ex cõtractu, non est dubiũ quòd datur hæredibus, & cõtra hæredes, ut s̃. tit. j. per totũ tit. de acq. hær. Si uerò datur ex contractu propter delictum, tunc aut purgaẽ dolus per actionem descẽdentẽ ex eo contractu, & datur contra hæredes, siue sit contractus bonæ fidei, ut l. ex depositi. & l. ex contractibus. ff. de act. & ob. & l. si hominẽ. §. daẽ. ff. depo. & ff. cõmodiui. l. item quamuis. & ibi not. siue sit stricti iuris, ut l. ex ea parte. §. fi. ff. de uer. ob. Aut non purgatur per actionẽ descẽdentem ex contractu, & non daẽ cõtra hæredes, nisi in quantùm ad eos peruenit. Et ita loquunẽ omnes ll. in quibus gl. dicit, fallit, nam in §. aliquãdo. Inst. de perpe. & temp. act. dolus ibi dedit causam contractui, unde est ipso iure nullus, † unde ex eo non potest oriri actio. In casu l. iij. §. pen. & fi. ff. si men. Fal. mo. dix. non oriẽ actio ex contractu, sed ex delicto. & in l. illud. §. fin. ff. de trib. quia ibi tenetur dominus propter dolum commissum, in malè distribuẽdo, similiter fallit in l. fi. ff. de eden. & ff. de preca. l. quæsitũ. §. fi. de quo dic ut in §. datur. d. l. si hominẽ. ff depo. Itẽ fallit in l. si eum. § qui iniuriarũ. ff. si quis cau. & dicit uerũ, quia ibi actio subrogaẽ in

* *Peruenit. l. omnes pœnales. l. sciendum. ff. de act. et ob. l. pœnales. ad le. Fal.* I.Con.B.

* *Damnificatus. §. quadrupli. Inst. de act.* I.Con.B.

* *Prælati. Ego censeo in successorem prælati nullã actionem competere: l. prouidendum de decu. li. x. c.* I.C.B.

15 in locum actionis descendentis ex delicto. Quæro, † quid in actionibus ex quasi contractu? Glo. in prin. uidetur dicere idem, cùm æquiparet contractus uel quasi, quod non est uerũ, sed est dicendũ, ꝙ aut delictũ purgaẽ per actionẽ descẽdentem ex quasi cõtractu necessario, & tunc nõ est uerum, ut in tit. de hęr. tu. & de in litẽ iuran. per totum. Aut oritur ex quasi contractu inito uoluntariè, & tunc daẽ in totum, secũdũ ueram opi. ut l. curatoris. s̃. de neg. gest. & d. l. iij. §. hæc
16 autem actio. Quæro, † an actio ex contractu detur hæredibus? Glo. dicit ꝙ regulariter sic, fallit in l. j. §. uideamus. j̃. de rei uxor. act. & de oper. li. l. si operarum. Ratio in primo est ius consolidationis, quæ competit filiæ. Ratio in secũdo est, quia illud, ad quod competebat actio, est merè personale, & idem ubicunq; hoc cõtigerit. Venio ad ultimam partem
17 gl. quæro, nunquid actiones criminales transeant † ad hęredes uel contra hæredes. Glo. dicit quòd non, regulariter fallit in quinq; casibus, in l. ex. iudiciorum. ff. de accus. Prædicta uera, siue reus decedat ante litem contestatã, siue post. Sed si decedat post sententiam, tamen appellatione suspensa, distingue ut in l. fi. j̃. si reus uel accusa. mor. fue. & l. j. ff. si penden. appel. mors interue.

ADDITIO.

a *Post litis. Hanc l. hic not. limitat in quantum dicit ꝙ actio ex delicto non transit in hæredem nisi in quantum ad eum peruenit, tamen si res ex delicto quæsita, sit per delinquentem consumpta, adeò ꝙ ex illa consumptione seruata est alia res quæ delicto non commisso cõsumpta fuisset, pro illa re hæres conueniri poterit. alle. tex. no. in l. si ipsa. ꝙ me. cau. tene menti. Item limita, & intellige hanc l. prout not. in l. iij. §. ꝙ autem. ff. quod quisq; iu. & quod ibi latè. Item limita, et intellige, nisi per præsentes, etiam lit. cõte. recederetur ab instantia, ut etiam uoluit Bar. per illum tex. in l. cum mota. s̃. de transac. Et. ad hanc l. uide Spe. et Io. And. in tit. de accus. §. j. uer. quid sit latro. & hic Bal. et hæc lex etiam facit de iure canonico, ut hic per Bal. ad quod adduco quod no. uoluit d. Auth. in c. si diligenti. de præscrip.*

Post litis. Ista distinctio utrùm sit lis contestata uel non, & utrùm aliquid peruenerit ad hæredes uel ne, non procedit de iure canonico, quia hæres indistinctè tenetur, uide Ias. in l. si eum. §. qui iniuriarũ. in iij. not. ff. si quis caut. Vide Bar. in tract. differ. Bar. in trac. de Tabel. in iiij. parte. Item ꝙ confeßio faciat actionem de delicto transire ad hæredes, uide in dicto tractatu in iiij. parte viij. partis principalis. Item de ista regula, & duabus limitationibus, uide Ias. post alios in l. iij. §. quod autem ait. ff. quod quisq; iur. Vide ea quæ habes ad Bar. in l. fi. C. de reuo. don. Vide etiam magistraliter Bar. in l. j. ff. de priua. delic. Vide, & declara, ut per Ias. in l. si eum. §. qui iniuriarum. in iij. & iiij. not. & etiam in ultimo not. ff. si quis caut. Itẽ quomodo pœna transeat contra hæredes, quando delinquens erat conuictus, uel confessus, uide Are. in l. qui à latronibus. §. j. de testa. Et ibi etiam de effectu conseruationis bonorum, item circa illud quod dictum est, quòd de iure hæres teneatur ultra uires hæreditarias, uide Are. in rub. ff. de acq. hær. in l. furti. C. de fur.

Post litis. Ad materiam huius legis uide Bar. & ibi Alex. in apostil. in l. j. ff. de priua. deli.

b *Quòd sic. Adde eundem Spe. in tit. de interro. in iudi. fa. §. nunc de interrogatorijs. uer. quid si is. & adde quæ not. in c. in literis. de rapt. & ibi uide Abb. & e. in c. fi. de sepul. & ibi quando hæres teneatur ex delicto defuncti, de quo etiam uide per Pet. de Anch. in cons. ccccxiij. et adde Io. Fab. hic quòd ubi esset iniuncta pœnitentia, semper hæres tenetur, & idem Inn. & ibi Abb. in d. c. fi. de sepult. & sic facit secundum Io. Fabr. hic, ꝙ hæres non tenetur ad emendas non taxatas, licet defunctus gagiauerit. Et etiam addè quòd ubi pro delicto esset imponenda pœna, partim pecuniaria, partim corporalis, quòd pecuniaria non extinguitur morte. l. defuncto. ff. de pub. iud. Ita Io. Fab. hic alle. no. in §. non autem. instit. de perpet. & tempo. act.*

De constituta pecunia. Tit. XVIII.

LEX I.

1 *Actio de constituta pecunia ut detur, non requiritur ꝙ debitum præcedat, quando quis constituit se soluturum per stipulationem.*

2 *Ex pacto nudo oritur actio, quando quis pacto se constituit soluturũ debitum à se, uel ab alio.*

Bar. super Cod.

S I PRO ALIENO. Actio de constituta pecunia est perpetua, & transitoria ad hæredes, & contra hæredes. h. d. Aduerte, ad hoc ut habeat locum actio de constituta, requiritur ꝙ
1 quis se soluturũ constituit pacto nudo, sed † si per stipulationem, tunc etiam si debitum in ueritate non præcesit, tenetur cum effectu. Probatur Inst. de act. §. de constituta, & ff. de uer. ob. l. si diuortio. quod tene menti, &c.

SI PRO ALIENO. Pro debito alieno tenetur constituens, & eius hæres. Debes scire ad euidentiam, quòd fun
2 damentum istius actionis est, quia regulariter † ex nudo pacto non oritur actio, sed in hoc casu speciali introductum est per prætorem, quando quis constituit se soluturũ, quod erat debitum à se uel ab alio, ut Insti. de actio. §. de constituta. Si enim per stipulationem promitteret, haberet locum certi condictio ex stipulatu.

AVTHEN.

a SI QVANDO.[a] Hæc est bona auth. Not. de dictione, aut, de qua facio magnum festum in materia de duob reis. quòd licet nõ dicatur, ꝙ
1 sunt duo rei insolidùm, tamen si apponatur † dictio, aut, duos reos constituit insolidum, l. si
2 ex toto. §. ꝙ de leg. j. & l. siquis T. aut Scio. de leg. ij. Not. ij. † ꝙ impersonalitas uitiat obligationem, quod intellige, quã-
b do impersonalitas[b] est ex parte promittẽtis, [c] secus si est im-
c personalitas ex parte stipulantis, ut l. stipulatio ista. §. si quis
3 ita. ff. de uer. ob. Item hoc uerum, quando † impersonalitas est in uer. obligatiuo, seu in uerbo obligationis inductiuo, secus si esset impersonalitas in uerbo obligationis executiuo, ut l. fi. §. fin. ff. si cer. pet. & l. illa. §. j. ff. de uer. ob. Ex ista
4 auth. † not. ꝙ quando profertur uerbum primæ personæ, intelligitur suppositum, ego, uel nos.

ADDITIO.

a P. P A V. P. *Si quando. In quantùm dicitur hic ꝙ tertius non obligatur, intellige etiam si diceretur quòd ipse extraneus promisit, dummodò sint uerba patris, licet notarius faciat instrumentum, uide Com. cons. xl. inci. cuiusdam filio. in uer. ad secundum.*

b *Impersonalitas. Adde tu quando impersonalitas uitiat, & uide per Imo. in l. fi. & ibi moder. ff. si cer. pet. quòd non uitiet libellum, adde e. in l. stipulatio ista. §. si quis ita. ff. de uer. ob. & ibi etiam de materia, & in §. sicut. & in l. quoties. & in l. in illa. §. j. ff. eo. tit. & in libello. Adde Bal. in l. licet. ff. nautæ, caupo. stab. & Rom. in cons. clxxxv j. incip. in casu proposito, resecatis superfluis.*

c *Promittẽtis. Idem dicas ex parte libellantis, ut si quis dicat, domine iudex, petitur à uobis. secundum Bal. in l. edita. C. de eden. per Bar. l. competit. §. insumma. quod ui aut clam.*

LEX II.

RECEPTITIA. Receptitia actio est sublata, & omnis res potest in constitutũ deduci, & actio de constituta est personalis & perpetua, & cõpetit hæredibus & contra hæredes. Vide glo. quę est hic in fi. No. casum expressum, quia negotiatores possunt facere statuta inter se, quod tene menti. Primò tollit actionem receptitiam. Secundò ponit tria uitia circa actionem de constituta, quæ per ordinem tollit. Tertiò statuit eam transire ad hæredes, & contra hæredes. Quartò ponit quæ impediunt constitutũ. Quintò respondet cuidam obiectioni. Vltimò confirmat statuta campsorum. Secunda ibi, cùm igitur. Tertia ibi, sed & hæredibus. Quarta ibi, ita tamẽ. Quinta ibi, & neminem. Vltima ibi, in his. No.
1 † ꝙ actiones psonales durãt triginta annis, fallit in casibus
2 ut dicit gl. No. † quòd actio de constituta habet sua priuilegia, quæ sunt duo, secundum gl. Primò, ꝙ ex nudo pacto oritur actio. Secundò de spatio decem dierum, ut l. promissor. §. j. ff. eo. Posteà dicit gl. ꝙ istud est de iure communi, ut l. quod dicimus. ff. de sol. quod non est uerũ, quia in l. quod dicimus,

dicimus,tempus est arbitrio iudicis,sed in constituto est li-
3 mitatum. Nota † quòd nomen pecuniæ accipitur largissi-
4 mè, quandoq; largè,quandoq; strictè,ut in gl.Vlti.no. † ꝙ
campsores, & alij negotiatores possunt facere statuta, quæ
seruantur,& ualida sunt,ut hic.& s.de iur.om.iud l.fi. & ple
nè dixi in l.omnes.ff.de iust.& iur. quæ statuta seruabuntur
5 inter eos tantùm,ut gl.dicit. † Sed an seruarentur in curia
aliorum? Gl.hic uidetur dicere ꝙ non.Doct.dicũt cont. Nã
in his,quæ pertinent ad litis decisionem,si litigium esset in-
a ter campsores,[a] seruantur eorum iura corã omni iudice. l.
si fundus.ff.de euic.

ADDITIO.

a *Inter campsores. Adde quòd idem esset, si esset inter campsores, & non campsorem,& statuta fuissent approbata à superiore.Ita Sal. hic,& in l. si ff.de iur.om.iud.Ioã.Bapt.Caccialupus,in repeti.l.omnes.uer. deinde. ff.de iust.& iur.*

LEX III.

DIVI ADRIANI. Beneficium diuisionis,ex episto-
la diui Adriani habet locum inter plures, alienũ de-
bitum constituentes.h.d.Opp.ff.rem pup. sal.fo.l. fi.
Sol.Speciale est ibi,& est casus,in quo plures
fideiussores nõ habent beneficiũ diuisiõis.*

* *Diuisiõis. Hoc est,singuli fideiussores, uel singuli rei debendi insolidùm, conueniri possunt. Quod intellige uerum esse,si nominatim dictum fuerit,ꝙ singuli in solidum teneantur,alioqui ex æquo cõueniendi sunt.§.j.auth.de duob.reis.* I.Con.B.

De probationibus. Tit. XIX.

2 *Quando animus iudicis ad fidem,uel credulitatem deducitur, dicitur fieri ostensio.*
3 *Argumentorum appellatione,ueniunt testes & instrumenta.*

1 Continua ut in gl. † Quærit gl. quid est probatio,& respon
det, ꝙ est rei dubiæ per argumentum ostensio. Et aduerte,
2 ostensio ista dicitur fieri † quando animus iudicis ad fidẽ
& credulitatem deducitur, ut l. quinquaginta. & ibi not. ff.
de prob.& l.cùm de ętate.eo. tit. Item quòd dicit argumẽta,
3 † non intelligas de argumentis tãtùm, & rationibus syllogi
sticis,sed etiam de testibus, & instrumentis,ad inducẽdum
iudicem ad fidem,ut per totum hunc tit.& seq. Quærit gl. un
de dicitur probatio? Et dicitur à uerbo,probo.

LEX I.

1 *Quando aduersarius negat, uel dubitat respondendo, onus probationis transfertur in alium.*
2 *Intentio actoris,an sit fundata ex eo,quòd reus opponit solutionem.*

VT CREDITOR. Sicut actor debet ꝓbare
suam intentionem,ita reus suam exceptionẽ.
1 h. d. Quæro, † quando alicui infertur onus
probandi? Respondet.gl. quando aduersari-
us negat,siue dubitat.Si ergo petitiõi per ad-
uersarium responsum est,quòd dubitat,ita mihi onus pro-
bationis incumbit ac si negaret. An autem admittatur re-
sponsio sic.Ista uidebitis j.de iur.calum.l.ij.§.quod obserua
ri not.ff.de pet.hær.l.si debitor. & de iureiu. l. iusiurandũ &
ad pecunias.in princ. Quæro,quæ est ratio huius l.ꝙ credi
tor debet probare numerationem,debitor solutionẽ? Dic
2 ut in gl.Quæro circa l istam,† utrùm eo ipso quòd reus op
ponit exceptionẽ solutionis,sit fundata intentio actoris,ita
quòd nihil habeat actor probare.Quidam dicunt quòd ca
sus est hic,quòd reo incumbit onus probandi.Certè in cõ-
trarium est ueritas,nam si reus negat sol.illa sol. allegata præ
a sumptionem[a] debiti nõ inducit, l. cùm deinde. ff.eo. Vnde
iudex debet dare terminum ad probandũ utriq; parti. Ca-
sus est secundum unã le.ff.de cond.ind.l.Iul. licet Dy. dixe-
rit contrarium,&malè, in c.nullus pluribus.ext.de re.iu.in
vj.& idem Cy. & ita debet intelligi hæc lex, licet utriq; parti
det terminus ad ꝓbandũ.Dixi latè in l.nõ utiq;.ff.de excep.

ADDITIO.

a *Præsumptionem.Et quando reus recipiens uideatur fateri intentionẽ agentis,uide latè per Fel.c.cùm uenerabilis.de excep.& ibi ponit reg. cum sex fallentijs,& uide aliquid per Lamfran. de Brixia in repet. c. quoniã.uer. excep.de prob.*

LEX II.

2 *Actor succumbens in rei uendicatione,agit Publiciana.*

POSSESSIONES. In possessa debet pro-
bare petitor,non possessor.Istam l.inducebat
1 Plac. † ꝙ possessor, dominus
a præsumatur,ꝙ falsum* est,[a] ut
in gl.uidebitis j.e.l. cũ res, &c.
Not. ꝙ actore non probante,
possessor absoluitur, l. qui accusare. s. de eden.
Opp. ꝙ apud reum absolutum, nõ remanet
dominium,ut ff.de iureiu l.sed & si possesso-
ri.& ff.eo. l. circa. de excep. rei iud.l. excepti.
Huius timore exponit gl.& Io.hic, dominiũ,
id est,possessio.Simile in l.interdũ. ff. de uer.
sig.& hæc est uera,aliç non sunt uerç.Dic ut in
2 gl.& dicam in l.cũ res.j.eo. Quæro, † si actor
succumbit in rei uendicatione,an possit age-
re Publiciana. Doc.& gl. dicũt quòd sic.ff.de
euictio.l. minor.§.j.dic ut ibi plenè dixi.

* *Falsum est,per l ij.s.ne ux.ꝓ marito.Placentini tamen sententia defendi potest, ubi de re uxoria agitur, nam uxor domina rei quã possidet, censetur:*Bar.d.l.ij. *Aut si bona possidentis occupata sunt, dominium probare nõ cogitur,sed possessionem tantùm:*Bar.d.l.ij.nu.ij. I.Con.B.

ADDITIO.

a *Falsum. Est casus l.qui uas.ff.de fur.*

LEX III.

1 *Qui nõ est modò soluendo,præsumitur retro nõ fuisse soluendo,& nu.v.*
2 *Tutor quando conueniatur ex persona alterius.*
3 *Tutor excusatur,si contutor tempore finitæ tutelæ erat soluendo.*
6 *Ex præsenti præsumitur in præteritum.*

EX PERSONA. Ex persona tutoris, ꝙ fuit
soluendo tempore depositi officij, nõ potest
alius conueniri.& ibi dixi.& j.ar.tu.l.j. uidetur
ergo ꝙ ego debeam probare ipsum tunc nõ
fuisse soluendo, quasi de iure præsumatur con-
trariũ.Respon.hic est de casibus,in quibus ex pręsenti præ-
a sumimus in præteritũ.[a] Qui enim modò soluendo non est,
retro præsumitur non soluendo,nisi probetur contrarium,
& econuerso,in iudicijs. Et de hoc consueui dare quandam
distinctionem d. Oldr.quam ipse ponit in l.j. §. si magistra-
tus. de mag. conue.
EX PERSONA. Qui aliquid dicit certo tẽpore fuis-
1 se,illud debet probare.Vel aliter.† Non præsumitur quẽ diui
2 tem fuisse,nisi probetur.No.tria. Primò † ꝙ quandoq; unus
tutor conuenit ex persona alterius, de quo in l.j.s. de tran-
3 sac.Gl.hic tangit,tamen nõ curo referre. Secundò not. † ꝙ
excusatur tutor, si cõtutor erat soluẽdo tempore finitę tutelæ,
4 Tertiò not.† ꝙ ille, qui dicit se fuisse diuitem, & soluendo,
debet probare. Ad secundum not. opp. & uidetur ꝙ sufficiat
quẽ nõ esse soluendo tẽpore quo agit,ut l.inter fideiussores.
ff.de fideius.Sol. secundũ Pet.ibi in fideius.qui sponte inter-
cedit,& ideò plus grauatur, hic in tutoribus, quorũ officium
est necessariũ,ideò ad eorũ excusationem sufficit tẽpore fini
tæ tutelæ quẽ esse soluendo. Ad aliud opp.& uidetur ꝙ actori
incumbat onus ꝓbandi,non reo,l.frustra.j.eo. & s.l.prox.
Sol.Actori incumbit onus probandi suã intẽtionẽ, reo suã
exceptionẽ,ut s.l.j.sed hic reus dicit,ideò ꝓbat.Contra hoc
opp.quilibet præsumitur idoneus,& bonus,nisi ꝓbetur con-
trariũ,ut j.de testa.l.omni.ergo debemus præsumere istum
5 fuisse diuitẽ,nisi probetur contrariũ.Sol.Dicit gl. hoc ideò,†
quia ex præsenti pręsumitur in pręteritũ.Vult ergo,qui hodie
nõ est soluendo,retro præsumat nõ soluẽdo.Idẽ not.l. cũ q.
ff.eo.& l.non est necesse. de magi.conue.l.j.§.si magistratus.
Istud

6 Istud examinemus,† quõ ex præsenti præsumatur in præteri
tũ,& opp.de l.iiij.fi.eo.ubi qui hodie fugit,non præsumitur re
tro fugisse.Sed Old.in sua quadã disputatiõe dicit, quãdo-
que præsens status rei,est connexus tẽpori præterito, & tũc
de præsenti præsumitur in præteritum,ut in auth. de rest.& ea
quæ parit.in § unũ si quidẽ.Quãdoq; nõ est cõnexus,& tũc
aut præsens status habet in præteritũ contrariã necessariam
ueritatẽ.Exemplũ,licet seruus fugerit,tamẽ in præteritũ po-
nitur de necessitate temporis, quò uerũ est ipsum non fugis
se,qñ erat puer,& tunc de præsenti non præsumimus in prę
teritũ,ut d.l.iiij.ff.eo. Quãdoq; nõ habet in præteritũ neces
sariã ueritatẽ cõtrariã ut in paupertate,& diuitijs.Potest em
esse,ꝙ quis semper fuit diues, uel semper fuit pauper, & tũc
de pręsenti præsumitur in præteritũ,ut hic,cũ simil.Et pro hoc
dicit ipse, cõtrariũ dixi in l.j.§.si magistratus. Et est in arg. ꝙ
q hodie cõdẽnatur ut hæreticus, præsumitur heri hæreticus, qa
hoc est falsum, cũ hoc habeat in pręteritũ necessariã uerita-
tem contrariã.Ista uerba nõ sunt perfecta, neq; in omni par
te sui uera, ut j. uidebitis.Ideò aduertendũ,nã quandoq; ex
eo quod est in præsenti,uolumus præsumere in præteritum
illud idẽ,quãdoq; ex eo quod est in præsenti,uolumus præ
sumere aliud.Primo casu,aut pręsens tẽpus se habet ad prę
teritum,ad quod uolo præsumere sicut finis ad initiũ, tunc
de præsenti præsumimus in præteritũ,ut l.sed & Iul.§.proin
de.ff. ad Maced. ubi si filius uertit in rẽ patris,præsumitur à
principio illo animo accepisse,ut j.de agric.& cen. l.litibus,
ubi si colonus mihi respondet de fructibus, præsumitur retro
meo nomine coluisse, & idẽ in simil. Quandoq; præsens sta
tus non habet se ad præteritũ eo modo, & tũc aut illud, quod
est in præsenti, habet in præteritũ necessariã contrariã ueri-
tatẽ,& non pręsumimus in præteritũ,ut d.l.iiij.ff.eo.Aut nõ
habet, & tunc aut præsens status habet se ad nõ esse, aut ad
esse. Primo casu ex præsenti præsumimus in præteritũ ut d.
l.nõ est necesse.& l.j.§.si magistratus.ff.de mag.cõue.Secun-
dò casu, & tunc ex præsenti nõ præsumimus in præteritum.
Exemplũ si hodie possideo in præteritũ,non præsumor pos
sedisse,ut j.de præscrip.long.temp.l.super longi. Et si hodie
sum dominus, non præsumor retro fuisse dominus, ut l. si
mater.§. ea.ff.de excep.rei iud.cũ simil.Et quod s. dixi qñ se
habet ad nõ esse, intellige simpliciter. Nã si haberet se ad nõ
esse per modũ priuationis,ut si dicerẽ me liberatũ,nõ præsu
meretur in præteritũ,imò infertur contrariũ, quia ad positionẽ
priuatiõis,sequitur rescissio habitus.l.decẽ.de uer.ob.Secun-
dò qñ ex pręsenti uolo aliud pręsumere in pręteritũ, & tũc
quandoq; pręsens infert in pręteritum de necessitate,ut ali
qua peperit hodie, ex hoc infertur, ꝙ intra undecim mẽsium
præteritorũ tempus ipsa cognouit hominem,ut in auth. de
restit.& ea quæ parit.§.unde si quidẽ, & idẽ in similib. quia
si fructus industriales sunt recollecti, industria fuit adhibi-
ta tempore cõgruo. Eadem ratione si uinea facit fructus de
necessitate, sequitur quòd uinea fuit tribus annis in præte-
ritũ laborata, quandoq; præsens non infert in pręteritũ de
necessitate, & tunc de pręsenti non pręsumitur in pręteritum
regulariter,ut faciat plenã probationẽ,ut j.l.matrẽ.& l. neq;
natales.Fallit in l.si hi qui adulterij.j.de adult. Potest tamen
quãdoq; cõtingere, ꝙ facit aliquã pręsumptionem in pręte
ritum,ut l.inciuilem.j.de fur.

ADDITIO.

a *In præteritũ.Qui nunc est soluendo, præsumitur ita fuisse in præteritum, & ecõtrà,uide etiam per* Bal.*l.nõ ignorabit.s.ad exhib.*Bar.*l.si prius.de oper.no.nunc.& l.si is cui.§.ijsdem.de accus.& l.si quis. & ibi* Bar. *de adult.* Vide tamen quod habetur in l.matrem.j.eo. Et *adde quòd si probo te non esse soluendo, præsumitur etiam in futurum,secundum.*Bal.*l. iij.* C. *si uend.pig.aga.*

LEX IIII.

1 *Probationes legitimæ quæ dicantur,& nu.v.*
2 *Fama non probat dominium,sed probationem coadiuuat,nu.vj.*
3 *Fama inducit iustam causam credendi.*
4 *Titulus putatiuus sufficit ad præscriptionem,& nu.vij.*
Bar.super Cod.

PROPRIETATIS. Dominus potest probari
per instrumẽta, & alias legitimas probationes.
a [a] † Quæro quę sunt alię legitimę
1 probatiões? Dicit[b] gl. per famã*
b consequentẽ,uel testes,uel per alia,non intel
2 ligatis † quòd per famam probetur domini
um,sed probationẽ coadiuuat. l. iij. §. eiusdẽ
quoq; principis.ff.de test.Vel possumus dice
3 re, † ꝙ fama operetur[c] hoc,quod inducat iu
c stam causam credendi, & sic induceret titulũ
4 † putatiuũ,qui sufficit ad præscriptionẽ, ut l.
Celsus.de usuc.Et hoc modo fortè debet intel
d ligi gl. quæ est in l. sed an ultro.[d] circa princ.
ff.de neg.gest.* Not.hic istud quod dicit,pro
prietatis dominiũ,&c.Not.etiã hic cũ glo.sua
quòd quicunq; habet aliquod ius, dominiũ
illius iuris dicitur habere.De hoc tangitur l. na
turaliter.ff.de acquir.poss.Possunt etiam aliæ
probatiões de dominio esse. Ideò potest esse
in reb.mobilib.probatio multùm clara, ut si
inueni lapillum in litore maris, uel feci unã
speciem ex multis rebus bona fide, ut ff. de
acquir.rer.dom.l.adeò.§.cùm quis.

* *Famam. Fama antiqua quib. finibus concludatur,& quomodo probetur,annot. lib. Epit. cap. viij. ad ius non scriptũ.* I.Cõ.B.

* *Gest. Et glo. committat. §. cùm me absente: l. at qui natura. eo. Hæ sunt reliquiæ prælec.* Bar. I.Con.B.

ADDITIO.

a Probationes.*Not.quòd si testis deponat quòd talis tenebat pro suo,et tanquam rem suã,non per hoc probatur dominium nisi ostendat tit. Ita dixit* Abb.*c.cùm ad sedẽ.de rest.spo.alleg.dictũ* Inn.*in c.illud de præsum.& do. de* Rot.*in dec.cccxxv. Adde et ibi plenè scriptis in l.j.ff.pro suo.post* Bar. *& Ang.ubi ad hoc alleg.alias concord.*

b Dicit gl. *An ista gl.sit uera,uide* Bar.*l.de minore.§.tormenta.de quæst.& ita soluit* Bar.*in l.cùm super rei uend.*

c *Fama operetur.*Posses dicere in hoc articulo,aut est fama recens, & tunc non plenè probat,seu adminiculatur.Ita procedat ista gl. hic per quam dicunt Cy.&* Bar. *et omnes ꝙ quando procuratores articulant ꝙ de hoc est publica uox,& fama,hoc ideò faciunt quia si probationes erunt hincinde pares,defertur iuramentũ semiplenè probanti propter famam. Aut prima est antiqua,& tunc plenè probat dominium.Ita dicit* Ang.l. *Titius.ff. quib.mo.pig.uel.hyp.sol.& d.l.at qui natura.§.cùm me absente.ff.de ne. gest. licet gl.ibi tenuerit contrarium,& not.dicit ibi* Angel.*ꝙ ita fuit de facto obtẽtum in ciuitate* Paduana.*Item* Bal.*in auth.quas actiones. C.de sac. sanc.ecc.& l.conuenticula.de epis.& cle.& in l. cũ super de rei uend.& hic.et* Imol.*c.ueniens.de uer.sig.*Iuxta hoc no.ꝙ fama antiqua est illa quæ excedit hominum memoriã.*Excedere enim dicitur memoriã hominum, si per xl.ann.uiguit.Dictum est sing.d.*Ant.*in c.ueniens.el j.de test.Qualiter probatur ista memoria,uide quæ scripsi post* Bar.*in l.ij.§.idem* Labeo. *ff.de aqua plu.arc.*Adde quid operetur fama antiqua.*Bal. consi lxxiij. iij. li.& consi.ccccxliiij.eod.lib.*Et qualiter probetur possessio,et qualiter dominium,uide* Bal.*consi.cccxxvj.cum duobus seq.iij.lib.*

d *Sed an ultro.* Voluit *allegare l.at qui natura.§.cùm me absente. ita glo. de neg.gest. Vide Ang.d.§.cum me.*

LEX V.

1 *Scriptura priuata quando probet.*
2 *Quæ sunt adminicula, quæ adiuuant scripturam priuatam,ut probet.*

a INSTRVMENTA.[a] Legitur duobus mo-
dis,uno modo secundũ gl.secũdum quã bre-
1 uiter h. d. Priuata † scriptura non inducit ꝓ-
bationem,si ibi nõ est causa. Vides ergo secun
dũ gl.ꝙ illa priuata scriptura facit fidem,quã-
tum est in se,sed non sufficit propter defectũ eorum, quæ in
ea continentur,sed ipsa de se probat illud quod dicit, sed non
sufficit,quia non continet causam. Hæc lect. uidetur contra
tex.qui dicit,quòd non facit probationẽ. Vnde Vltramon.
legunt aliter, & secundum eos breuiter dicit,
Priuata scriptura non facit fidem,nisi cũ alijs
adminiculis,* ut puta literarũ cõparationib.
adiuuetur.h.d.Lect.gl. procedit qñ priuata scri
ptura sit cõfessa quòd sit facta eius manu,cõ-
tra quẽ producitur, lect. Vltramonta. procedit

* *Adminiculis. Quæ annotaui lib. ij. Epit. c.de literarum oblig.* I.C.B.

2 quando scripturã negat. Quero † quæ sunt ista alia adminicula. Dicit glo. causa,* ut l. nuda ratio. ff. de dona. & de acquir. rer. do. l. nũquã nuda. Videte, priuata scriptura si nõ habet causam, ꝓbat sicut cũ causa, sed probatũ nõ releuat, & ideò ista lec. nõ uidet uera, qa tex. quærit utrùm sufficiat ad probationẽ. Ideò Vltramõ. legũt istã l. alio modo, & secundũ eos breuiter h. d. Priuata scriptura nõ ꝓbat, nisi testib. uel cõparatione adiuuet. h. d. Secundum hoc quęro, quę sint adminicula, de quibus loquitur hic? Respõdeo, cõparatio, & testes secũdũ formã l. cõparationes. j. tit. ij. & in auth. ibi posita. Lect. gl. potest esse uera in priuata scriptura cõfessata, quę nõ sufficit ad ꝓbationẽ eius, quod in ea cõtinet, nisi adiuuet adminiculis supradictis. Vl
3 timò gl. colligit, † quæ nõ ꝓsunt singula, multa iuuant. Op. gl. j. qui nume. tut. l. j. in fi. Sol. uno uer. Quãdoq; plura, quæ nõ ꝓsunt, singula tendũt ad perficiendũ unũ totũ, tunc quę nõ ꝓsunt singula, multa iuuant, ut hic cũ simi. Omnia enim ista tẽdunt ad faciendũ iudici fidẽ. Si uerò tendũt ad diuersa, tunc quæ nõ prosunt singula, nec multa iuuãt, ut in l. contraria, ibi eñ tendebãt ad diuersas species executionum.

* *Causa. Et bene, l. ij. §. si quis ff. de doli excep. l. iurisgẽ. §. sed cũ nulla. ff. de pact. Neq; probabilis est ratiocinatio Bar. quæ sequitur, de qua dixi li. j. Animaduers. cap. ij.* I.C.B.

ADDITIO.

a *Instrumẽta. Allegaui tibi in l. nuda. de dona.* ADDE *quæ posui post Alexand. in d. l. nuda.*

LEX VI.

1 *Rationes defuncti, quando faciant præsumptionem, uel indicium.*
2 *Enunciatiua uerba defuncti quam probationem faciant, & nu. v.*
3 *Iuramentum erroneum an noceat, sicut nec confessio.*

RATIONES. Duas partes habet. Prima loquit in ratione. Secunda in ultima uoluntate. Prima pars h. d. Rationes defuncti nõ probant aliũ fuisse debitorẽ defuncti. Secunda pars secũdũ glo. breuiter dicit, Verba enunciatiua defuncti in ultima uolũtate, debitores nõ liberãt.* Vel aliter, debitoribus nõ præiudicat secũdũ alios. Secũda pars incipit ibi, eiusdẽ iuris est, uidet ꝙ in residuo debitor liberet. Vnde opp. l. j. j. de Fal. cau. adie. Sol. ibi asseruit sibi solutum, hic uerò dicit certã quãtitatẽ sibi deberi, licet enim dixerit de minori, nõ ꝓpter hoc negabit, quin deberet maior quãtitas. Sed si dixisset sibi deberi cẽtũ tãtùm, per hoc quod dixit, tãtùm, uidet negare ꝙ plus debeat, & tũc sufficeret debitoribus, secundũ
a Azo. & bene.[a] Probat in l. iij. §. cum Titio. ff. de adim. leg. Tetigi uobis s. de transac. l. siquidẽ. Circa primã partẽ quæro
1 † utrùm rationes defuncti faciant aliqualẽ præsumptionẽ, seu indiciũ. Et gl. aliquãdo tenet ꝙ ex ea debet deferri iusiurandũ, ut dixi in l. admonendi. ff. de iureiur. & hoc ꝓbat cũ dicit, solã sufficere nõ posse, &c. quasi dicat, Cùm egeat aliquibus adminiculis, ipsa sola nõ sufficit, sed adminiculat, sicut nõ ꝓbaret testis unicus. Ratio est, nã tũc dicit fieri ꝓbatio, & cõmunis fit præsumptio, cùm iudex adducit ad fidẽ & credulitatẽ, ut dixi super rubr. Sed cũ iudex uidit librum rationũ, aliqualiter incipit suspicari, quia nõ est uerisimile quòd defunctus scripserit ibi falsum. Ad secũdã partẽ quæ
2 ro ꝓ declaratiõe text. † quid si testator usus esset uerbo taxatiuo tantũ, uel solũmodò, uel dũtaxat, ut puta Titius debet mihi centũ tãtùm. Azo dicit tunc esse aliud. Hugo dicit idẽ. Istæ opi. nõ contradicũt sibi. Nam qd' Azo dixit tũc esse aliud, uerũ est ex significatiõe uerborũ. Casus est not. ff. de adimẽ. leg. l. iij. §. cũ Titio. & qd' Hugo dixit, quòd ipse nõ negat dictũ Azo. esse uerũ, sed dicit, licet uerba hoc importẽt, tamẽ nõ præiudicat, si per hæredẽ cõtrariũ ꝓbet, nisi in duob. casibus quos statim examinabo. Potest ergo ꝓbari contrariũ secundũ Hug. & bene, ut l. j. de Fal. causa adie. Fallit in duobus casib. Primò si iurauit, ut in auth. hic posita. Hoc nõ ui-
3 det uerũ, † qa iuramẽtũ erroneũ nõ debet nocere, sicut nec cõfessio, ut l. fi. ff. q satisd. cog. & l. fi. de nõ nume. pec. Sustinẽ
4 do dico hoc ideò, † quia iuramẽtũ importat in se, ut si nõ ualet qd' ago, ut ago, ualeat ut, &c. & l. cũ pater. §. filius matrẽ. de leg. ij. Valebit ergo tũc iure liberatiõis relictę. Itẽ fallit si fuit sciens, quia tũc nõ errauit, & dictũ hoc est, qñ per hæredẽ
5 ꝓbat error. Vltimò gl. sumit hic arg. ꝙ † uerba enũciatiua nõ inducũt dispositionẽ, posteà in cõtrariũ arguit. Breuiter ad sol. l. quæ hic alleg. & ad declarationẽ huius, scias ꝙ uerba enũciatiua nũquã inducũt dispositionẽ ultra id qd' eorũ significatio importat. l. Titia. §. Caius. ff. de l. ij. Itẽ uerba enũciatiua nõ inducũt dispositionẽ cõtra eũ, quẽ testator nõ potuit grauare. Vt hic l. iij. §. j. ad Syll. & j. de testa. l. uerba. Itẽ uerba enũciatiua nõ inducunt dispositionẽ eius quod per testatorẽ nõ potest induci, ut j. arb. tut. l. j. s. comm. utriusq; iud. l. scriptura. Alia regula est, Verba enũciatiua eius, qd' per testatorẽ potest induci, disponunt cõtra eũ, quẽ testator grauare potest, ut l. ex hac scriptura. de dona. ff. ad Syl. l. j. in fi. & l. ij. & l. Lucius. §. qsquis. de leg. ij. & j. de Fal. cau. adi. leg. l. j. in prin. cum simil.

* *Liberant. Vel sic, Per assertionẽ minoris quãtitatis, nõ inducitur liberatio à maiori. Hoc ex ij. lec.* I.C.B.

ADDITIO.

a *Et bene. Adde* Bar. *in l. si cũ dos. in prin. rerũ amo. & sic not. hic glo. quòd in sententia affirmatiua cõcepta nõ subintelligitur dictio taxatiua tantũ, pro hoc uidetur text. in l. cùm furti. ff. de in litẽ iuran. ubi si subintelligeretur, iurans fuisset periurus, quod tamen ibi negatur.* Et de ista dictione tantùm, uide Bald. *in l. cùm mulier solut. matrim.*

AVTHENT.

2 *Hæres non seruans iuramentum defuncti, non efficitur periurus.*
4 *Testator iurando non potest extraneis præiudicare, prodesse sic, nu. v.*

QVOD OBTINET. Verba enunciatiua testatoris, nõ præiudicãt hæredibus, nisi testator iu-
a rauerit,[a] uel pone casum secundum qd' colligit
1 ex lec. Hugolini posita super I.C. † Not. ꝙ hæres tenet seruare iuramentũ defuncti, nõ tamen esset periurus
2 si nõ seruaret, quia iuramentũ nõ ligat nisi animã iurãtis, †
b nec trãsit ad hæredes,[b] ut s. de reb. cre. l. generaliter. in prin. & ext. de iureiur. c. ueritatis. Secũdò no. ꝙ te-
3 stator † etiam iurando nõ potest præiudicare extraneis.* Quærit gl. an possit ꝓdesse ex-
4 traneis? Et determinat † quòd sic, & bene. De materia huius auth. dic plenè, ut dixi in l. ex hac scriptura. ff. de dona.

* *Extraneis. Atque ita Pauli respon. interpretabimur. Ante omnia, inquit, animaduertẽdũ est, ne cõuentio in aliena re facta, in alia re, alijue personæ noceat: l. si unus. §. ante. ff. de pac.* Intelligo *secũdũ* Bar. *hic nõ nocere extraneo, sed hæredi suo.* I. Con. B.

ADDITIO.

a *Iurauerit. Quãdo iuramẽtũ trãsit ad hæredes, dixi in auth. sacram. et quòd ibi* Bald. *not. C. si aduer. uẽd. et* Bald. *in l. final. C. de pac. et in l. si quãdo. C. de inoffic. test. et* Bald. *in auth. principales. C. de iureiu. propter cal. et* Bar. *et Ang. in l. generaliter. in prin. de re. credi. et not.* Bal. *in l. iij. j. plus uale. quod agi. Cardi. Flo. in cle. Rom. §. porro. in vj. q. de iureiur.* Feder. *cõsil. ccliij. gl. lxiij. dist. tibi domino.* Inno. *in c. ueritatis. de iureiur.* Host. *& Io. an. And. in c. fin. de sepult.*

b *Hæredes. Adde quòd licet nõ possit adiri iudex ecclesiasticus principaliter cõtra hæredẽ ꝓ obseruãtia iuramẽti defuncti, prout tenet* Io. And. *in c. fi. de iureiur. in vj. et sequitur* Bal. *l. j. de iureiur. tamẽ poterit per indirectũ adiri, uel ut cõpellat hæredẽ ad trãsferẽdũ, et exonerãdũ animã defuncti. ar. no. in. c. à nobis. de senten. excom. Ita* Abb. *& ibi* Soc. *c. cùm sit generale. de foro compet.*

LEX VII.

a EXEMPLO.[a] Scriptura ꝓpria scribẽti nõ ꝓdest. No-
1 † ꝙ nõ debet permitti id, quod est mali exẽpli causa, ut ff. de pœn. l. si quis aliqd
2 §. qui abortionis. Secũdò no. ꝙ † liber rationũ non ꝓbat ꝓ scribẽte,* ut hic, uel ꝓ hęrede eius, ut s. l. prox. sed cõtra scribẽtẽ sic, ut l. quædã. §. numularios. ff. de edẽ. & contra hæredes eius, ut l. inter chartulas, & ibi no. j. de conue. fisc. debit.

* *Scribente. Sed quãdo probet, no. li. ij. Epit. c. xviij. de lit obligat.* I. Cõ. B.

ADDI-

ADDITIO.

a *Exemplo. Iste tex. potest allegari, quia simplici protestationi alicuius credi nõ debet. Pro quo tamen uide* Bar. *& quæ ibi dixi post eum in l. si quis inficiatus. ff. depos.*

LEX VIII.

FRVSTRA. Reus non debet probare, sed actor.

LEX IX.

2 *Aetas per quem probetur, & quis debet eam probare.*
4 *Quod semel fuit tale, quando præsumatur ipsum fuisse tale.*

CVM TE MINOREM. Qui ætatem dicit, eam probare* debet. Hic esset uidendum prin
1 cipaliter † an possum adire iudicem, ad hoc ut probem de ætate mea, quod hæc lex uelle uidetur, quod examinaui plenè in l. de ætate. ff. de
2 minori. Secundò esset uidendũ † cui incumbit onus probandi ætatem. Et iste tex. dixit, ꝙ ei, qui dicit. Clarius ei, cui ætas est fundamentũ intentionis, ut d. l. de ætate. s. de min. & s. de in integ. restit. l. si minorem. & ibi melius quàm alibi
3 dixi. Item esset uidendum † qualiter probetur ætas. Dic, ut d. l. de ætate. & de probatio-
4 nis effectu ibi plenè dixi. Op. † qd' semel fuit tale, semper præsumit tale*, nisi probet contrarium, ut j. eo. l. siue. Sol. Illud est uerum in his, quę solo cursu temporis non mutantur: sed ætas solo cursu temporis mutatur, ergo, &c. uide gl. & eam not.

* *Probare. Et negans instrumentum, cui incũbat probatio,* Bart. *l. j. n. j. xx. uers. itẽ quæro s. de iureiur. ꝓp. cal.* I. Con. B.
* *Tale.* Not. Bar. *l. iij. s. hoc tit.* I. Con. B.

LEX X.

1 *Articulus, qui de necessitate non concludit, quando debeat admitti.*

NEQVE NATALES. Non probat hoc esse,
a ꝙ ad hoc contingit abesse. Vel aliter, Articulus[a] impertinens nõ debet admitti. Opp. l. matrem.
1 & l. siue possidetis. j. e. ubi † articulus, qui non concludit de necessitate, debet admitti. Sol. quidam est articulus, qui de necessitate concludit, & de isto nõ est dubium. Quidam est articulus qui præsumptiuè concludit, & tunc quandoq; inducit talem præsumptionem quæ transfert onus probandi in aliam partem, & tunc debet admitti, ut l. contraria. Quandoq; inducit talem præsumptionem, quæ facit semiplenam probationem, & tunc idem, ut in l. bonæfi. ff. de iureiur. Quandoq; neutrum istorum facit, nec aliam probationẽ coadiuuat, & tunc non debet admitti, ita loquitur hic, &c.

ADDITIO.

a *Articulus. Articulus non concludens an debeat admitti in petitione, uide* Bal. *d. l. siue possidetis. in prin.* Inn. *c. ex parte* Abbatissæ. *de priuil.* Io. And. *c. literas de præsump.*

LEX XI.

1 *Qui dicit testamentum solenne, quando debet id probare.*
2 *Testamentum an possit dici nullum principaliter agendo.*

SI SCRIPTVM. De conditione alterius non potest alius agere principaliter, sed incidenter sic. Vel aliter, & hoc semper allegatur. Testamentum præsumitur solenne, nisi
1 probet contrarium. † Opp. ille qui dicit testamentum solenne, debet probare. l. quæcunq;. in fi. ff. de pub. Sol. Quædam est solennitas quę requiritur ad testamentum simpliciter, ut numerus testium, & similia, & tunc qui testamentum allegat, debet hoc probare, ut sic in propria eius figura appareat, ut j. de edict. diui Adri. tollen. l. fi. quædam requiruntur in testamento ad effectum, nõ simpliciter, sed aliquo præsupposito, ut institutio, uel exhæredatio filij requirit in testamento ꝙ præsupponatur ꝙ filius sit. Idem & in simili in institutione, & pro testamento præsumitur, nisi probetur contrariũ, ut hic, & s. de iur. & fac. ig. l. si post diuisionem. j. de codic. l. ne codicillos. & ff. eo. l. quidam. licet gl. alleget hic alias pro contrarijs, tamen sunt pro. Opp. ꝙ quis possit dicere hæredẽ non capacem principaliter, ut s. eo. l. cùm te. Sol. Ibi quis uolebat agere de
2 conditione personæ, hic de conditione alterius. † An autẽ quis possit dicere testamentum nullum principaliter agendo? Videtur hic text. ꝙ non, ut in l. j. s. de ord. iud. Dixi in l. & eleganter. in prin. de do. & in l. quæ sub conditione. §. fi. ff. de cond. inst.

LEX XII.

1 *Dominium, ut transferatur, an requiratur ꝙ fiat missio in possessionem rei uacuæ, & nu. 2.*
3 *Dominium, ut probetur, quid requiratur, & nu. 5. & nu. 11.*
4 *Dominium non transfertur per uendentem, & tradentem non dominum.*
5 *Possessor quando præsumatur dominus.*

CVM RES. Res per instrumenta non geritur,* sed per instrumenta probatur, potest alijs modis etiã legitimis cõprobari. h. d. Contra primum opp. de l. contractus. j. de fi. instr. Sol. Quod hic dicitur, fallit quãdo hic agitur, quòd contractus celebretur in scriptis. Cir-
a ca secundam partem quęruntur aliqua[a]. Pri
1 mò † an sit necesse ad translationem domi-
b nij,[b] quòd fiat missio in possessionem uacuam? Quidam dicunt quòd sic, per hanc l. doct. nostri tenent ubiq; cont.* per l. si fundum. ff. de fun. dota. & l. ij. §. j. de actio. empt.
2 Secundò quæritur ext. gl. † utrùm ad Publicianam requiratur ꝙ quis mittatur in possessionem uacuam, quidam dicunt ꝙ sic*, quia aliàs non potest præscribere, ergo nec Publiciana competit, ut l. eum qui. in prin. ff. de pub. dic plenè de hoc ut dixi uobis, in
3 l. Celsus. ff. de usucap. Tertiò quærit glo. † quot requirantur ad probationem dominij. Placen. dicebat quòd tria,* quæ in hac l. ponuntur, scilicet, emptionem factam, traditionem, & pretium numeratum, quod glo.
4 nostræ nõ placet. † Quid eñ si ille qui uendidit, & tradidit, nõ erat dominus? Certè non potest transferre dominium, ut l. traditio. ff.
5 de acqui. re. do.* † Et ideò addit gl. ꝙ debet
c probare tradentem fuisse dominum[c]. Sed qualiter probabitur? Respon. glo. probatur per modos traditos. Inst. de re. diui. §. singulorum. Poterit etiam probari ꝙ præscripsit, & usucepit. Sed qualiter respondebis ad istã l. quæ uidetur uelle ꝙ tria sufficiant. Glo. re-
d spondet, ꝙ hęc suppletur[d] per illas? Vel dic, & istud est not. dicit glo. quod agebatur contra uenditorem, uel eius hæredem, qui non negat uenditorem fuisse dominum, quia sic suam, & sui autoris turpitudinem allegaret,
6 quod non posset, quod not. † quia secundũ hoc ille, à quo ego causam habeo, nõ potest

* *Geritur. Hinc est, quòd instrumentum continẽs dicta testiũ, fidem non facit, nisi à iudice fuerit publicatum: l. solam. j. de testib. l. gesta de re iud. Sic & contractus non fiũt per scripturã. Nisi contractus ex partium conuentione: l. cõtractus. de fi. inst. Vel traditio ex præscripto legis (ut in re mobili, patrono forensi tradita: l. j. s. de suffrag.) redigẽda sit, antè contractũ, uel dominiũ perfectũ nõ esse dicemus: d. l. j.* I. Conc. B.
* *Cont. Quorum sentẽtiã ego intelligo procedere, in onere reali: l.* Imper. *ff. de pub. Aliorũ uerò ex hac l. in oneribus personalibus: l. fi. §. fi. ff. de cont. emp.* I. Con. B.
* *Sic.* Bar. *j. nu. e. nu. vij. contrarium tenet. Sol. ut prox. annot. in uers. cont.* I. Con. B.
* *Tria. Tu melius dic, quòd ex parte acquirentis requiruntur quinq;, nempe,* Res, *Titulus, Quòd sit dominus, uel quasi, Traditio, Scriptura, ex conuentione.* Ex parte acquirentis, *tria,* Naturalis *eius apprehensio, uel alterius mandato suo, ut precium persoluat.* De quibus in Epit. *nostra pluribus.* I. Con. B.
* Do. *Dico ꝙ non infert de necessitate, neq; probabiliter secundum dicta s. eo. l. instrumentis. j. de fid. inst. Hæ sunt reliquæ repet.* I. Conc. B.

 mihi

mihi obijcere, quòd ipse non fuerit dominus, an autem e/
e conuerso, ille qui habet cãm à me,[e] possit mihi referre quæ/
stionem dominij? Dic ut l. ita ut si fur. comm. Tangetur ĵ. eo.
l. siue possidetis, & ĵ. loc. l. si quis conductionis.

CVM RES. Non solùm instrumentis*, sed quibuscunq; alijs probationib. potest pro/
bari dominium. Not. quòd contractus non fiunt per instrumenta, sed facta per instru/
menta probantur. Simile ff. de pig. l. contra/
hitur. † Quæro utrùm ad Publicianam suffi/
ciat traditio possessionis non uacuę. Istam
q. format hic Cy. & Iac. But. Inst. de act. §. aliæ.
& determinat q̃ non sufficit, nam Publicia/
na non competit ei, qui non potest usucapere, ut l. eum qui.
in prin. ff. de Publ. Sed inductus in possessionẽ non uacuã,
possessionẽ non acquirit, ergo non usucapit, ergo nec Pu/
blicianam habet. Credo q̃ habeat sanum intellectum. Ta/
3 men aduertendum est, † quia possessio non uacua, dicitur
duob. mod. ut hic dicit glo. & probat in l. ij. §. j. ff. de act. emp.
primò qñ aliquis possidet naturaliter & ciuiliter: uel ciuili/
ter tantũ & tradens naturaliter, tunc ue/
rum dicũt* prædicti doc. sed qñ aliquis pos/
sidet naturaliter tantũ, & tradẽs ciuiliter tan
tùm, tunc licet fiat missio in possessionẽ nõ
uacuã, tñ acquirit Publiciana, quia missio/
ne acquiritur ciuilis, quæ erat apud mitten/
tem, quæ sola sufficit ad usucapionem, ut l. j.
§. per seruũ. ff. de acq. poss. & l. qui fundum.
in prin. pro emp. Quãdoq; dicitur possessio
nõ uacua quando quis est in possessiõe cau
sa rei seruandæ, uendens uerò, seu tradens
possidet ciuiliter, & naturaliter, tunc etiam
sufficit ad Publicianã, ut. ff pro emp. l. missio.
& ff. pro hær. l. qui legatorum. § j licet tamen
9 prædicta sufficiant ad Publicianam † non tamen liberatur
uenditor, nisi tradat possessionẽ uacuam omnimodo, l. ij. §.
10 j. & l. iij. in prin ff. de act emp. † Quærit gl. qualiter proba/
bitur uenditorem fuisse dominum? Gl. dicit hic in reb. mo/
bilib. multùm clarè, ut quia cepit feram bestiam uel aliquã
specialẽ specificauit. Sed in re immobili qualiter probabo
uenditorem fuisse dominum? Certè per præscriptionẽ, quia
possederat tanto tempore, iusto titulo, & bona fide quod
præscripserat. Sed tunc secundum gl. non probatur directũ
11 dominiũ, sed utile, ut in auth. nisi. & ibi no. ĵ. de bon. mat. †
Qualiter autem potest probari directum? Dubium est, fina
liter aliàs ego dixi, & credo dicere uerum, regula iuris gen/
tiũ est, qd' in nullius bonis est, occupanti cõceditur, & ideò
puto q̃ si facta solenni inuestigatione, & discussione, non re
periatur aliquis, qui dicat se dominum illius fundi quẽ au/
tor meus possidebat, dico probari ipsum directum dñm, ut
12 l. rem quæ nobis ff. de acq. poss. & ibi dixi. † Quæro, quia
modus probandi per præscriptionẽ est cæteris cõmunior,
qualiter sit formãdus articulus ad probandũ præscriptionẽ
lõgi tẽporis? Quidã formabãt sic, dico q̃ possedit à decẽ an/
nis citra, & iste articulus nõ cõcludit, quia potuit possidere
una die à decẽ annis citra, ut l. j §. quod aũt. ff. de aqua quo/
tid. & æstiua. Sed si diceret, q̃ possedit à decẽ annis & citra,
tũc adiectio ipsius dictionis, & operat, ut dicta oratio uerifi
cet, q̃ initiũ possessiõis fuerit iam sunt decẽ anni, & posteà
13 semp possedit ut ext. eo c licet causam. & ibi p Host. & Io. †
f And. Est ergo[f] modus cõmunis, & magis clarus hodie, ut di
catur, possedit à decẽ annis, & citra, & per ipsum tẽpus. Itẽ ad
uerte, q̃ si tu facis articulũ de decẽ annis tantũ, uel de illo tẽ/
pore tantũ quod requirit ad præscriptionẽ, debes dicere, à
decẽ annis & citra, finitis tali tẽpore. Et est ratio, q̃ testis exa
minatur post litem contestatã, unde diceret testis, uerũ est q̃
continet in articulo q̃ possedit à decẽ annis, & citra, & intelli
geretur dictũ testis, citra, usq; ad diem lati testimonij, & sic
nõ esset probata præscriptio, quia tẽpus, quo currit post litẽ
contestatã, non sufficit ad præsumptionẽ, ut l. more litis. de
14 rei uendicat. Quero, † utrùm ille qui possidet, pręsumatur

* *Instrumẽtis. An autem etiã delicta per instrumenta probari possint, no. Bar. l. sciãt. ĵ. hoc tit.* I. Conc. B.

* *Dicũt. Hanc opinor esse Bart. sententiã, quòd naturaliter uel ciuiliter tantũ possidẽs, si possessionem tradat, eam uacuã, hoc est, liberam ab euictione restituere debeat.* I. Conc. B.

dominus? Placen. dicit quòd sic. Gl. hic uidet dicere cont.*
Not. in l. ij. §. eo. Opinio. Placen. uidetur tene
re glo. l. quidã in suo. ff. de cond. instit. Iacob.
de Aret. ibi distinguit duo, uel tria membra.
Ego latius dico sic, Quandoq; dominiũ de/
ducitur in iudicium per modum actionis.
Quandoq; per modum exceptionis. Primo
casu, aut dominiũ deducitur in iudiciũ prin
cipaliter, & tunc possessor non præsumitur
dominus regulariter, imò debet probare
dominium, ut l. in rem.* ff. de rei uendic. no.
in l. ità. ff. com. & ĵ. de non num. pec. l. j. & de
pig. act. l. nec creditores. Fallit in l. si quis. §.
sed hæc. ĵ. de præsc. xxx. ann. quod examina/
bo in l. uis eius. ĵ. eo. Quandoq; dominium
deducitur in iudiciũ incidenter, & tunc aut
quis allegat possessionẽ pręsentem, aut pręs/
teritã. Si præsentẽ, præsumitur dominus, ut
l. j. ff. fam. ercis. Not. gl in l. sicuti § sed si quęra
tur. ff. fi. ser. uen. Facit quod no. doct. in l. con
suetudinis. ĵ. quæ sit long. consuet. in iij. q.
principali. & probatur in l. nõ nudis. prout
ĵ. dicã. & ideò puto, q̃ qui agit actione legis
Aquiliæ eo ipso quod possidet, præsumitur
dominus, nisi probetur contrariũ. Et ita in/
telligo ad legem Aquiliam. l. item Mela. §. pe.
quia ibi constabat q̃ non dominus, & hoc
casu puto esse ueram opin. Placen. Si autem
allegat possessionẽ præteritã, tunc non suffi/
cit ad probationẽ dominij, ut l. & quæ. §. q̃
dicitur. ff. de pig. not. ff. de Saluia. interd. l. j.
Si uerò dominium deducitur in iudicium
per modum exceptionis, & tunc aut quis al
legat possessionẽ, post fundatam intentionẽ
aduersarij, & tunc nõ præsumitur dominus,
ut l. si de possessione ĵ. eo. Aut ante fundatã
intentionem aduersarij, & tunc præsumitur
dominus, ut l. ob maritorum. §. ne uxor pro
mari. & facit quod not. in l j. ĵ. de priuil. fis. &
l. Titia. ff. de sol.

* *Cont. Scias tamen leges quib. Accurs. mouetur, non probare intentionem suã. Nam §. qd' dicitur: l. & qd' ff. de pig. & hypot. loquitur de creditore q̃ ius obligationis habet, neque eo nomine rem debitoris possidet, quare non mirum si probare debeat, rem debitoris fuisse. Præterea §. Publiciana. l. cum. ff. de Publ. in rẽ act. nihil ad rem facit. l. si coloni. de agric. & cẽs. lib. xj C. omnino ipsi aduersatur.* I. Con. B.

* *l. in rem. Hæc l. aduersatur Bar. Nam si is q̃ iure dominium habet, in rem agere possit, idipsumq; probare teneatur: d. l. in rem. sed qui possidet, non agit in rem, qui frustra poterit sibi restitui qd' iam possidet, meritò probandi onus sibi nõ competit. Aliæ præterea leges quas Bar. hic allegat, nihil ad rem faciunt.* I. Con. B.

A D D I T I O.

a *Aliqua. Adde Bar. hic, & in l. ij. ĵ. de acq. poss. & ibi glo. & Bar. in l. Celsus. ff. de usucap.*

b *Dominij. Vide l. rem quæ nobis de acq. poss.*

c *Dominum. Quòd non potest melioris conditionis esse ille, qui habet causam ab aliquo, quàm fuisset ille, à quo causam habet. Et probatur hoc not. in l. j. §. j. ad Trebel. & Cast. hic tractat allegando hic not. in consil. xvij.*

d *Suppletur. Hunc §. & hanc glo. not. sequitur Bald. hic. adde in l. rem alienam. ff. de pigno. actio. Cast. cons. iij. & Bart. l. ita & si fur. ff. commo. hic alleg.*

e P. PAV. P. Ame. *An ille, qui emit à me, uel aliàs causam habuit, uideatur fateri rem ad me spectare, taliter q̃ non possit posteà negare, uide Ang. singulariter dicentem q̃ non in l. j. post prin. ff. de publica. Sed cont. dicit Bal. l. siue autem §. ij. eo. tit. ubi etiam idem Ang. in prin. tenet, & idem uidetur uelle Cast. hic. Item uide in materia Cast. cons. iij. & cons. xciiij. uult quòd ubi deducerent posteà dominium principaliter ab eo, à quo causam habent, non probaretur etiam contra me ex ipso contractu, uide Cast. l. pen. ff. de cond. inser. qui in hoc uidetur uelle contrarium, uide ad Bart. l. legata. de adimen. leg. Item pro decisione Cast. d. l. j. Sal. qui loquitur in fortioribus terminis, in l. matrem. §. eo. & uult, quòd licet fateatur reus conuentus hypothecatam rem fuisse debitoris, sed negat fuisse suam tempore hypothecæ factæ, quòd debet hoc probare. Et dictum Ang. in d. l. j. sequitur simpliciter. Alexand. cons. xcij. in j. uol. cons. clxxxv. in ij. uol. uide & pondera Bald. c. ij. de noua for. fideli. uide late in tj. repertorio in uerb. emptor. ubi habes quatuor limitationes ad dictum Ang. & alios concordant. Itẽ q̃ non uideatur fateri qui dicit se emisse uel per/*

mutasse, uide Alex. in apost. ad Bar. in l. Iulianus. de con. ind. in apost. super uer. l. cùm de indebito. facit quod scripsi ad Bar. in l. ab emptore. ff. de pact. q̃ per constitutũ probatur possessio contra illum, qui constituit pro eo uersus quem constituit.

f *Est ergo. Adde e. Bar. & ibi late Alex. in l. Celsus. de usuc. & e. Alex. cons. lxxxviij. in fi. & con. xcvj. in fi. in v. uol.*

L E X XIIII.

1 *Epistola quando probationem inducat. & nu. 4.*
2 *Practica ad probandum filiationem.*
3 *Consanguinitas probatur per auditum.*

NON EPISTOLIS. Per uerba enunciatiua in epi
stolis, uel libellis, prolata consanguinitas nõ proba
tur. Opp. l. quidam in fi. ff. eo. Sol. Ibi fratres erant in
possessione filiationis. Itẽ opp. l. fi. ff. eo. Sol. Dico q̃ episto/
læ nõ probant plenè, ut hic, sed adminiculant aliqualiter, ut
ibi. Quæro ergo, & reuoco in dubiũ, utrũ epistola probet.
Et intelligo de epistola quã pars confitet à se emissam. Circa
quod dic, Aut in epistola cõtinentur uerba dispositiua, aut
uerba enunciatiua, si uerba dispositiua, si quidem super eo,
quod poterat per epistolã induci, ut in contractibus, qui cõ
a trahuntur consensu, tunc epistola probat, & inducit, [a] ut l.
consensus. ff. de act. & obl. l. j. in fi. ff. de cont. emp. & Inst. de
obl. quæ ex consen. Si uerò illud nõ poterat induci per epi
stolã, tunc nõ probat, ut l. j. ff. de uer. obl. Si uerò episto. con
tinet uerba enunciatiua, tũc si quidẽ fit enunciatio super eo,
quòd partes facere potuissent, inducit probationẽ, ut l. j. ĵ.
de cont. & cõmit. stip. Si uerò super eo, quòd partes induce
re nõ potuissent, ut fraternitatẽ, tũc dicta epistola nihil pro/
bat, ut hic, adminiculatur tamen aliqualiter, ut dixi.

NON EPISTOLIS. Verba enunciatiua in iudi/
cijs, uel epistolis prolata ius sanguinis nõ inducunt: sed po
test probari contrariũ. Opp. quòd ex epistola inducatur il/
lud, quod cõtinetur in epistola, ut l. j. ff. in fi. de cõt. emp. de.
ff. act. & obl. l. cõsensu. Sol. hic in his, quę per epistolã induci
nõ possunt, ibi in his quæ possunt per epistolã induci, ut cõ
1 tractus qui celebrantur consensu. † Opp. q̃ saltem per epi/
stolam inducat probatio, ut ĵ. de cõtrah. stip. l. j. ff. deposi. l.
Publia. in fi. Quidã, ut Iac. antiquus glossator, hoc fatebant.
Gl. uidet dicere cont. Hæc est ueritas, quòd per istas episto
las inducitur quasi possessio fraternitatis, & ideò qñ ius fra
ternitatis uenit in iudicio incidenter, ut puta quia princi/
paliter agitur de diuidenda hær. ut in l. nostra, tũc præsumit
frater, donec probetur contrariũ, ut hic, & l. prox. ita debet
2 intelligi ff. eo. l. fi. Quæro, qualiter † probetur filiatio uel fra
ternitas. Dñi, circa filiationẽ sunt faciendi duo articuli. Pri
mus de filiatione directò, secundus de quasi possessione fi/
liatiõis. In primo dicã, q̃ talis est natus ex tali uxore, in eius
domo, uicinis scientibus, secundũ formã l. filiũ. ff. de his qui
sunt sui, & ĵ. de nup. l. si uicinis. Secundò ponam, quõ ali/
quis pater, & mater tractauerũt eum, ut filium. Ista est quasi
possessio filiationis, de qua hic, & in l. prox. & ff. de quæst. l.
j. §. j. adijciendũ est in dicto articulo, & sic habitus & reputa/
tus est à uicinis, alijs ipsum cognoscentibus, per d. l. filiũ. & l.
si uicinis. Sed moueo unũ dubium. Id quod nõ est, possi/
deri nõ potest, sed post mortẽ patris, nulla est filiatio, quod
apparet, quia filiatio est quædam correlatio, & remoto uno
de correlatiuis, remouet aliud, ut ff. de resc. uen. l. cũ emptor.
quõ ergo post mortẽ patris poterit probari eũ esse in quasi
possessione filiationis. Quæro filiatio & fraternitas, quia
3 sunt de propinquo, possunt probari de facili. † sed consan/
guinitas in gradu remotiori quõ potest probari, cũ nõ uiuant
homines, qui cognouerint istos antiquos? Resp. q̃ ha
bemus decretalẽ quæ dicit q̃ sufficit hoc probari per testes,
qui dicant se audiuisse à maioribus, scilicet fide dignis, ut
ext. de test. c. licet ex quadam.

A D D I T I O.

a *Inducit. not. quod probat epistola, per Bar. in l. nuda. ad fi. ff. de donatio. et hic per Bal. & Bart. in l. admonendi. de iureiur. & quod notat Bal. in rub. C. de fide inst. in uers. quæro quid de literis. & Bar. in auth. contractus. in fi. de fide inst. & dicta Bar. hic approbata sequitur Petr. de Anchar. in Clem. si sumus. de sentent. excõmunicationis.*

L E X XIIII.

1 *Qui est in possessione consanguinitatis, præsumitur consanguineus.*
2 *Filiationis probatio.*

NON NVDIS. Asseueratio fraternitatẽ nõ probat,
& qui est in possessione fraternitatis, præsumitur fra
ter, nisi probetur contrariũ. h. d. Vide gl. quę incipit,
1 cũ ille quasi possideat. Not. q̃ † ille, qui est in quasi posses/
sione cõsanguinitatis, præsumitur consanguineus, nisi pro/
a betur contrariũ, & ideò est cautela, [a] q̃ tu semper † facias duos
2 articulos, unũ de ueritate, aliũ de quasi possessione, hoc mo
do, dico q̃ talis est filius natus ex uxore eius, suis uicinis
scientibus. Item quòd habitus fuit, & reputatus à patre, & à
uicinis cognoscentibus eum tanquã filius, & pro filio. Hoc
probato satis erit probatũ pro te, nisi probetur cõtrariũ. Fa
cit ff. de quæst. l. j. circa princ. §. j. & idem in qualibet consan/
guinitate, ut dixi ibi.

NON NVDIS. Asseueratione nõ constituitur filia/
tio, sed filiationis quasi possessio, & admittitur probatio in
cõtrariũ. Opp. qui est in possessione alicuius iuris, nõ ideò
pręsumit illud ius habere, l. cũ res. §. eo. Si ergo hic filius di
cebat se filium, uidetur q̃ sibi non sufficiat esse in quasi pos/
sessione filiationis. Resp. debes intelligere q̃ hic filiatio non
ueniebat in iudicio principaliter, sed incidẽter, & ideò suffi
cit quasi possessio, donec contrariũ probetur, ut dixi §. eo. l.
cùm res. & hoc sentit glo. j. hic posita. Et sic habes q̃ sufficit
quem esse in possessione filiationis, ut hic, uel fraternitatis,
ut §. l. prox. Intellige donec probetur contrariũ. Not. quòd
est quasi possessio fraternitatis, & cuiuslibet alterius con/
sanguinitatis, sicut filiationis. Probatur in l. iij. in fin. ff. de
lib. agno. Dixi in l. ubicunq; §. interdum. ff. de uentre
in poss. mit.

A D D I T I O.

a *Cautela. istam eandem cautelam dedit Ang. in l. j. ff. de probat. & sibi attribuit, & uide Bart. etiam quõ probetur filiatio, in l. iij. ff. de lib & post. & quõ & quot modis probabitur filiatio, per Bal. l. j. ĵ. qui accus. & l. non ignorat. e. tit. Adde glo. & Inn. c. Michael. de fil. presby. Inn. c. quoniam. de prob. qui dicit q̃ nõ potest probari, nisi præsumptiuè. gl. in l. j. C. de Carb. edi. glo. & Ant. c. transmissæ. qui §. sint legit.* Io. *And. c. afferte. de præsump. Et quid si probatur matrem cum alio, quã cum marito se miscuisse, uide Bald. in d. l. si uicinis. C. de nupt. Et ad Bart. hic adde Ang. in auth. de trien. & semis. §. consobrinus. & ibi quõ probetur fraternitas, uxoratus, uel concubinatus; adde not. hic per Bar. l. j. §. per contrarium. ff. de lib. ag.*

L E X XV.

1 *Possessor uiolentus, possessionem suam probare tenebitur.*
2 *Possessor uiolentus quando absoluendus est.*

a
1 IS EIVS. [a] Violenta † possessio nõ releuat
possessorem ab onere probandi. Not. arg.
q̃ si aliquis detinetur à potestate, uel Capita/
neo iniustè q̃ ipse aufugiens non tenetur.
Opp. possessori nõ incumbit onus proban/
di, ut §. eo. l. ij. siue iustè, siue iniustè posi/
deat, ut §. de rei uend. l. fin. Inno. c. de seruorum. ext. de ser/
uis non ordin. multùm se inuoluit, finaliter uult intelligere
leg. istam, & l. si quis liberum. ff. eo. de prob. quæ dicit idem,
quòd speciale sit in libero homine possesso, quia liber ho/
mo non potest possideri à sciente, ut l. cùm hæredes. §. fin.
de acq. poss. de stip. ser. l. si seruus testamẽto. & ideò uiolenta
possessio nõ releuat possidentem ab onere probandi, imò
omnino uendicãti debet restituere etiã per rei uendicatio/
nem, nec potest obijcere exceptionem dominij, ut l. si quis
emptionis. §. sed hæc. de præscript. xxx. uel xl. ann. in alio ue
rò possessore absq; uiolentia puto uerum dictũ Inn. quòd
in libero homine talis possessio iniusta non sufficiat, quia
2 non est possessio, secus in alijs, ut §. de rei uend. l. fin. † Item
aduerte

aduerte q̃ qñ res ui possessa per me, uendicaẽ *, & ego possessor succumbo, quia nõ possum referre dominij quæstionem, aliàs oportet q̃ actor probet *.d. § sed hæc.hoc casu possum * agere cõtra eum, qui agit cõtra me rei uendicatione restituta, nõ obstante prima sententia, * & idem ubicũq̃ possessor nõ potest referre quæstionẽ dominij, quia quandocunq̃ aliquod ius nõ põt examinari in una instantia propter naturã causæ, illud intelligit̃ reseruatũ in alio iudicio, ut l.iij.§.ibidẽ.ff.ad exhib.l.ille à quo §.si de testam. ff. de Treb. quòd dico eum posse uendicare, intelligo non obstante prima sententia. Vtrùm autem obstent aliæ exceptiones, hoc non uenit examinandum hic.

* Vendicatur. Ab eo qui ui possessione pulsus est: l. si quis liberũ. ff. de probat. I.Conc B.

* Probet. possessionem, non dominium: Bar. l. ij.n.ij §. hoc tit. I.Conc.B.

* Possum. Refert personam eius qui ueterem possessorem pulsit. I.Conc.B.

* Sententia. Imò in priore instantia, si iudex animaduertat, causas eius qui ui pulsit, adeò apertas esse, ut facilè repellat agentem, possessorem absoluere debet: l. iij. §. ibidem ff. ad exhib. I. Conc B.

ADDITIO.

a Vis eius. Ad hoc uide quod refert Alex. in l. sed eximendi. ubi text. ne quis eum qui in ius.

LEX XVI.

1 Quod fuit meum uel autoris mei, semper præsumitur meum.
3 Reus cogitur docere de titulo suæ possessionis ad actoris incõmodum.
5 Ille qui possedit, quando præsumatur hodie possidere, & nu. vj.
12 Cõtra præsumptionẽ iuris, & de iure, nõ admittitur probatio in cõtrariũ.
14 Ex præterito quando præsumatur in præsens.

a SIVE POSSIDETIS.[a] Quod † fuit meũ uel autoris
1 mei, semper præsumit̃[b] esse meũ, nisi probet̃ contrariũ.
b Not. quod dixi[c] in summario No q̃ q̃ semel[d] est dñs,
c semper pręsumit̃ esse dñs. † Cont l cũ te. Sol. Aliud in ætate,
d quæ solo cursu tẽporis mutat̃, aliud in dño. Item opp. & ui
2 detur hic in ij. parte q̃ reus cogat̃ docere de titulo suæ pos-
3 sessiõis. Cont. §. de pet. hær. l cogi. Sol. † ut dixi, hic nõ cogit̃ docere de tit̃ suę possessionis ad cõmodũ actoris, sed cogit̃ docere causatiuè ad actoris incõmodũ, si uult eũ repellere.
4 † Itẽ op. uidet̃ q̃ cont talẽ præsumptionẽ non debet admitti probatio in cõtrariũ, sicut nõ admittit̃ in l. retro. ff. de cap. & §. de rei uxo. act. l j. in prin. Sol. dicit gl. debes scire q̃ quædã est fictio, quę fingit̃ super certo facto, ut fictio Cornelia, uel postliminij, & similes, & in istis nõ admittit̃ probatio in cõtrariũ. Quædã est præsumptio, quæ fit super aliquo facto dubio, & in hoc bene admittit̃ probatio in cont. cũ distinctiõẽ tñ, quã tangit gl hic, & in l. nõ est uerisimile. ff. quod met. cã.
e Quæro, qd est de possessione,[e] utrũ ille † qui semel possedit,
5 præsumat̃ hodie possidere. Inter nostras gl fuit opp. posteà
f fuit hic facta quædã additio ex Odof. uide gl.[f] Aduerte, ista distinctio ponit ueritatẽ. Tu tñ dic clarius, aut ille quẽ cõstat semel possedisse, allegat se hodie possidere, & tunc præsumit̃ possidere. Ratio, q̃a possessio retinet̃, & cõtinuat̃ animo, ut l. licet j de acq. poss. nõ enim perditur sine animo, ut l.iij.§.in amittenda de acq. poss. unde debet probari cõtrariũ ab aduersa parte. Aut ipse negat hodie se possidere, & tũc nõ pręsumit̃ possidere, licet iam possederit, quia solo animo perditur. Fallit in duob. casib. qñ habet causam ab actore, & qñ
8 possidebat ab initio litis[g], ut habetis in gl. &c.

SIVE POSSIDETIS. Qui semel est dñs, semper præsumit̃ dñs ipse, & hæres eius, donec probet̃ cõtrariũ. Not. q̃ semel fuit tale, semper præsumit̃ tale, nisi probet̃ contrariũ. Opp. §. de in integ. rest mino, l. si mino. & §. eo. l. cum te. Sol. Ibi in his quę solo cursu tẽporis mutant̃. Opp. q̃ actori incumbit onus probandi, ut §. eo. l. ij. & l. ij. & l. frustra. Sol. hoc ideò, q̃a iam fundata erat intẽtio actoris iuris præsumptiõe. Op. & uidet̃ q̃ exceptio rei sit fundata. Nã ex eo q̃ debita sunt ei soluta, præsumit̃ q̃ debitè sint soluta. ut ff. eo. l. cũ de indebito. Sol. gl. in fi. q̃ hic nõ sunt soluta, sed alio modo ad
6 eos peruenerũt prędia. Veniamus ad q. Quærit † gl. utrũ uerum sit in po. ut qui semel possedit, semper possidere præsumat̃. Et recitat opi ut in ca patet. Posteà ad gl. fuit facta quædam additio ex Odof. qui distinguit mirabiliter, Aut q̃ se-
h mel[h] possedit, adhuc asserit se possidere, & est uera opi. Pla. & Hu. & est uerũ q̃ possidere præsumit̃, q̃a animo possesre-
7 tinet̃, ut l. licet j. de acq. poss. q̃ animus †, pbat̃ per assertionẽ suam, ut Inst. de act. §. alię. in gl. mag. ad quę facit ff. de reli. & sump. fun. l at si qs §. sed interdũ. Aut negat se possidere, tũc uera est opi. Io eadẽ ratiõe, q̃a solo animo perdit̃. No. ex hac
8 gl. q̃ probato † initio, præsumptiõe iuris præsumit̃ cõtinuatio ex sola assertione partis, nisi pbet̃ interruptio. De hoc p do. in l. lõgi j. de pręsc. long. temp. & dixi in l. Celsus. de usuc. Tñ pro declaratione istius gl. est aduertendũ, nam si quæris utrũ sit idẽ in possessione, qd̃ in dominio in pśona hæredũ, tũc indistinctè uerum est, nõ esse idẽ, q̃a licet defũctus posse derit, hæres nõ præsumit̃ possidere, nisi probet̃, ut l. cũ hære. ff. de acq. posses. * sed secus in dominio, ut ibi patet, & hic. Aut quærimus in persona eiusdẽ, & tũc aut loquimur de possessione naturali eo casu, quo nõ retinetur animo, & tũc nõ est idẽ, cũ eo ipso qd̃ exijt de cõspectu fundi, amittat̃, ut l clã possidere §. q̃ ad nundinas. ff. de acq. pos. & no in l j. in gl magna. ff. de ac. poss. Si ucrò loquimur de possessiõe ciuili uel de naturali, quæ retinet̃ animo, tũc pcedit opi. Odof est tñ hic differẽtia, q̃a q̃ semel est dñs, semper pręsumit̃ dñs ipse & eius hær. etiã si steterit per mille an. donec probet̃ cõrariũ, sed in po. nõ pręsumit̃ possidere, nisi usq̃ ad x. an nam eis elapsis à iure præsumit̃ obliuio, ex qua inducit̃ amissio possess. qd̃ nõ est in dominio: l. si id qd̃. in prin. & quod ibi no. ff. de acq. pos. Quæro utũ distinctio Odof. quę fit in posses. fiat in dominio, scilicet, aut negat, aut
9 cõfitet̃; † Resp q̃ semel est dñs, si hodie negat se dñm, nõ præsumit̃ dñs, si nõ possidet rẽ, q̃a põt eã habere pro derelicto, & perdere solo animo, sicut possessionẽ, ut in toto tit. p derelicto. Sed si possideret̃, nõ posset haberi p derelicto animo solo, ut l. si quis ui. §. differẽtia. ff. de acq. poss. ut ibi no. & tũc indistinctè, semel dñs, semper præsumit̃ dñs. Quærit gl quid ecõtrà, utrũ qui semel nõ possedit, pręsumat̃ hodie possidere? Dicit gl q̃ nõ. & dicit uerũ, q̃ semel nõ possedit, hodie pręsumit̃ etiã nõ possidere, sed standũ est, pbationi, quã debet facere ille q̃ dicit, ut in legib. allegatis in gl. ideò hodie fiunt interrogatiões, an quis possideat. ut ff. de rei uen. l. fi. Vltima gl. alias Cy. intrat materiã de præsum. hic, & in l. fi. ff. q̃ met.
10 cã. & dicit, † q̃ qñq̃ sup facto certo lex aliq̃d statuit cõt. uctitatẽ facti, & ista est fictio de qua latè dixi in l. sis qui. ff. de u-
11 suc. Qñq̃ lex † aliquid præsumit super facto dubio, & est p priè præsumptio, & ista diuidit̃ in multas species, de quib. doct. aliquãtulũ tractãt hic plenius, q̃ alibi, per Host. in summa, de præsump. per Spec. in tract. præsumptionũ. Quantũ
12 ad ppositũ, ut declaremus tex & gl dic, quædã † est pręsumptio iuris, & de iure, ut qñ lex pręsumit aliquid, & super præsumptione disponit, tũc nõ admittit̃ probatio in cont.[i] ut j. arbitrat. l fi. de do. ante nup. auth. sed iam. & j. ad Maced. l fi. in fi.
13 de adul l si quis adulterij Quædã est † præsum iur. tñ, ut qñ lex simpliciter aliquid præsumit, & tũc admittit̃ probatio in cõtrariũ, ut in omnib. legib. hic allegatis in gl. & in l. nostra.

VERVM quia lex nostra dicit, q̃ quicquid fuit in præ-
k teritum, præsumitur[k] in præsens, ideò examinemus qualiter procedunt prædicta. Ad quod sciendum est, q̃ quædam sunt, ex quib aliquid necessariò sequit̃, si fuit in pręteritũ, ergo est in præsenti, ut in parẽtela, quæ nõ põt tolli, & ideò ex necessitate olim probatur parentela hodie, ut l. non epistolis. & l. non nudis. §. eo. & multa alia. Si semel est uerũ, quem esse mortuũ in præteritũ, erit uerũ in futurũ ipsum esse mortuum, nisi miraculosè resuscitaretur. l. nam ad ea. ff. de legi. & in istis non solùm præsumit̃, sed necessariò probatur. Quædam sunt, quæ cursu temporis necessariò mutantur, ut ætas, & tunc quod semel fuit, hodie non præsumitur esse, ut l. cum te. §. eo. in fructib. qui necessariò corrumpunt̃, ut l. j. de glande legenda. Quędã sunt quæ mutantur contingenter, & contingen-

* Poss. Melius per l. qui uniuersas. §. quod per colonum. ff. eo. Not. Bar. l. j. nu. xlj. & de sum. trin. I.Conc.B.

tingenter durant, & hic est dubiũ. Aut enim mutant̃ contingenter, absq̃ facto nostro, & tunc ex præterito lex nihil pręsumit, scilicet nec durare, nec mutatũ esse. Exemplum in numero filiorum, & ideò ei, qui dicit, incumbit probatio. Si enim dicis modò esse, probare debes, ut l. spadonẽ. §. qui absolutus. ff. de excu. Si dicis eos defecisse, debes probare, ut. ff. ad Tre. l. ex facto. §. pe. Facit ad hoc qd̃ dixi modò de eo, qui olim nõ possidebat. Quædã sunt, quæ mutantur cõtingenter, tñ facto nostro interueniente, & tunc procedit hæc lex, quia qd̃ semel fuit tale, semper pręsumit̃ tale, secundũ distinctionẽ quã dedi §. scilicet aut quis confiteẽ, aut negat. Quædam sunt quæ contingenter mutantur facto alterius, exemplum, Titius habet te obligatũ, q̃ Titius liberet te, nõ potest cõtingere facto tuo, nec meo, sed Titij, & ideò isto casu lex nihil præsumit, sed ei qui dicit, incumbit unus probandi, ut l. hoc iure. ff. de sol. & ibi dixi. not. per Cyn. l. ij. j. de iu. empt. & per Inno. c. super his. ext. de acc. & ideò in proposito si esset cõtentio inter nos de dominio tertij, uel possessione tertij, debet probari dominiũ, uel possessio præsentis tẽporis, de qua agit̃, nec esset omnino ualida præsumptio huius legis. Vltimò quæro, ago cõtra te rei uendicatione ad fundũ. Tu dicis me tibi donasse, utrũ ex hoc sit fundata mea intentio, adeò q̃ te nõ probante donationẽ, condemneris? Videtur casus q̃ sic, & hoc uidetur dicere Dy. c. nullus plurib. ext. de reg. iur. in vj. In cont. est tex. ad literã ext. de excep. c. cùm inter. & melius in c. cùm uenerabilis. & ext. de reg. iur. in vj. c. exceptionem obijciens. Dixi in l. non utiq̃ ff. de excep. Facit quod dixi uobis §. eo. l. j. & secundum hoc oportet nos ponere aduersarium hic defunctum, fuisse dominum.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Siue possidetis. De materia quõ ex præterito præsumatur in tempus præsens, uide Fel. latè in c. scriba. ext. de præsump. refert Bal. l. ex persona. §. eod. ponere sex prædicamenta in ista materia. Item not. q̃ quando status præsens concordaret cũ origine rei, ex præsenti præsumitur in præteritũ, uide do. Fran. con. xv. Itẽ quòd ille, qui est dominus nunc, non præsumitur retro fuisse, uide Alex. cons. xvj. uol. v. Item not. q̃ in qualitate quæ causatur in sola uoluntate, & si requiritur pro forma, præsumitur de præterito in præsens. uide do. Fran. Cur cons. lj. Item q̃ circa diuitias non possit argui de statu præsenti ad præteritum, uide Fran. cons. lxvj. Item quòd ex diuturnitate temporis præsumatur de præsenti in præteritum, uide do. Fran. cons. lxxxiij. Item an ista præsumptio procedat in reb. mobili. & an ea quæ fuerunt in bonis defuncti, præsumantur esse penes hæredem, uide Fran. Cur. cons. cxx. Cast. l. ij. C. de test. post Ang. Item quòd in infirmitate non præsumitur de præsenti in præteritum, uide Franc. cons. cxliij. Item not. q̃ ex præterita minoritate non præsumatur in præsenti, nisi tempus præteritum sit coniunctum præsenti, uide Bal. de pace Constan. in uer. in anno decimo. Item q̃ ille qui percepit fructus alicuius agri, præsumatur toto illo anno possedisse, uide Com. sing. cxxxiiij. Item quòd ista præsumptio de præterito ad præsens, non habet locum, ubi agitur de probando aliqua uniuersalia, uide Alex. cons. ccxlvj. Item qui semel fuit dominus, præsumatur semper durare, nisi probetur cõcessum dominium, uide Com. cons. clxviij. circa fi. Item in materia, uide Aret. l. nec furiosus. de test. Item circa paupertatem quòd non præsumatur ex præterito in præsens, uide Aret. l. decem. de uerb. obl. Pet. de Anch. in cons. v. Bal. l. confirmando. de consti. tuto. Et ibi etiam idem in diuitijs. Aduerte tamen q̃ licet illud quod fuit meum, præsumatur etiam nunc esse meum: tamen si quid dicat in libello rem fuisse suam, & non addat eam esse, malè petit, uide Bar. l. centum. §. j ff. de confess. Item an ista præsumptio sufficiat agenti petitione hæreditatis, si probet defunctum aliquo tempore ante mortẽ possedisse, uide Aret. cons. cij. Alleg. Ant. de Butr. c. cũ ad sedẽ. de rest. spo. ubi latè tangit etiam de materia ista. Allegat etiam Aret. Rom. & Imol. quos uide.

b POMA. Semper præsumitur. Circa primum not. præsumptionem iuris transferre onus probandi in aduersarium. Et uide Alex. cons. cxix. uol. v. Semper limita, ut non procedat quando quis fundaret se ex possessione aliena, ad elidendam intentionẽ aduersarij, quia tunc debet illam limitare. Ita Anch. cons. ccxcvj. in uers. non ob. si dicatur, probat ipsam præsumptionẽ, & ad istam legem, uide Fel. c. in præsentia. de prob. & Old. cons. xcj. in fi. & cons. cccxxxix. in fin.

c POMA. Quod dixi. Vide non ab re aliquid per Fel. c. mandata. in prin. de præsump. & pulchrè in c. scribam. eo. tit. & Alex. cons. xlviij. uolum. j. & not. in fi. eo. & Aret. in cõs. xv. & cons. lxvj. & cõs. lxxxiij. & cons. lij. & q̃ pro possessore præsumendũ sit, uide Soc. cons. clxiiij. uide Barb. cons. xij. uol. iij. ubi dicit q̃ si probo me aliàs possedisse, & nunc q̃ præsumitur quòd etiam medio tempore possederim.

d POMA. Qui semel. Non tamen q̃ hodie probo me dominum, per hoc infertur, q̃ in præteritum fuerim dominus, ut per Alex. cons. xvj. uol. v.

e P. PAV. P. Possessione. Vide Alex. cons. cxxxiij. ad fi. & ibi subijcit fortius, q̃ talis possessio præsumitur si nõ fuerit allegata à parte. Cont. tamẽ in hoc cõcludit ipse Ale. con. cclxxx. & ibi etiã dicit q̃ ista præsumptio sollẽ procedit ad utilitatẽ ipsius rei, non aũt cont. eum. Et ideò si negaret se possidere, actor aũt diceret q̃ possidet, nõ sufficeret, ut ibi latè per eũ, uide etiã Fel. c. cũ ordinẽ. ext. de ref. Et ista præsumptio habet locũ saltẽ usq̃ ad decenniũ, secundũ Bal. in l. si minorẽ. prope fi. C. de in integ. rest. min. Ale. d. con. cxxxiij. Itẽ dum dicitur simpliciter, q̃ ista præsumptio militat contra possidentẽ, in cont. pondera quòd uult Bar. l. q̃ te. si cert. pet. & Ias. ibi, qui allegat con. lj. & tex. per eum allegatũ. Item an hæc præsumptio possit allegari per successorem uniuersalem, uel singularẽ, uide Aret. l. Pomponius. §. assessores de ac. poss.

f Vide gl. adde gl. in l. min. §. de in integ. rest. & Bal. §. sic itaq̃. Inst. de act. et Io. And. c. cũ ad sedẽ. de rest spo. & Bar. l. quidã in suo. ff. de cond. Inst. & ad prædicta adde Cy. l. qui longi. C. de præsc. long. temp. Ant. c. licet. de prob. Bal. l. indicia. j. de rei uen. & l. nõ ignorat. §. ad exhib. Soc. con. cxlv. & Alex. con. cviij. in v. uol.

g Ab initio litis. Facit l. si mater. & ibi no. de excep. rei iud. & l. non ignorabit. §. ad exhib.

h Aut qui semel. Adde Alex. de Imo. in con. cxxxiij. uers. nec ob. & ibi cõcor. & in con. lxxx. circa prin. uers. & si qui sunt. in ij. uol. Fran. Cur. in cons. xxiiij. & do. Phi. Cor. in con. xxiiij. & in con. cxxx. in j. parte, & quòd ille qui possidet, & si probat se hodie possidere, præsumatur olim possedisse, adde Sali. in l. ex persona. §. eo. quem refert, & sequitur dominus meus Soci. in con. lxxxix. in j. parte, ubi hoc intelligit uerũ, si cum possessione de præsenti cõcurrat aliqua ratio uel præsumptio per quã possumus coniecturare, q̃ in præteritum possederit.

i Probatio in contrariũ. Adde, & intellige, ut hic per Bal. & Pau. de Cast. in ea l. & iuxta ea quæ ibi posui.

k Præsumitur in præsens. De hoc quando ex præterito præsumatur in præsens, uel in futurũ, uel econtrà, uide latè per do. Alex. in cons. xlvij. uers. ex his. in j. uol. duplicatũ in ij. uol. cons. cij. & uide §. in j. addi. in uers. ult. & ad ibi dicta adde Alex. de Imo. in cons. cviij. in v. uol.

LEX XVII.

1 Quem esse natum in seruitute uel libertate, probat qui asserit.
3 Prioritas, uel posterioritas temporis, quando est fundamentũ intentionis, illud ab eo debet probari, nisi contineret delictum.
6 Titulus rei, de quo excipit, quando præsumatur ante lit. contest.

MATREM. Qui est in posses. seruitutis, debet liquidò probare se ex libera esse natũ. h. d. Ex hac l. sumũt quidam, q̃ q̃ est natus ex ea, quæ semel fuit ancilla, præsumit̃ natus ex ancilla, nisi pbet̃ contrariũ, q̃ gl. nostra non approbat, & bene. Nulla est enim ratio quare magis qs
1 præsumat̃ natus tẽpore seruitutis, q̃ tẽpore libertatis. Sed † ueritas est ista q̃a utrũ quis fuerit natus ante manumissionem, uel post, ei incũbit onus probandi, qui dicit, siue sit actor, siue reus. Aut ergo actor agit cõtra eũ qui est in possessione libertatis, dicens ipsum seruũ esse, & tunc incũbit ei onus pbandi, q̃ mater eius fuerit ancilla, & iste natus tẽpore seruitutis, aut ecõtrà, cũ aliquis sit in seruitutis possessione, & uult dicere se liberũ, tunc debet docere senatũ post manumissionẽ, ut hic clarè text. dicit. idem no. in l. eum actũ. in fi.
a ff. de neg. gest. & l. nõ solùm. §. sed ut probari. [a] ff. de no. ope. nun. Facit qd̃ habuistis §. de pet. hær. l. ij. Facit ext. de resc. c. fi. in Cle. & quod ibi plenè no. quod tene menti ad infinitas res. Tetigi in l. de pupillo. §. qui nunciat. ff. de no. ope nun.

MATREM. Quando nõ sufficit factũ esse qualibet parte tẽporis, debet probari factũ tẽpore cõpetenti. h. d. Opp. q̃
2 † alijs modis probet̃ ingenuitas, s. per restitutionẽ nataliũ, per sententiã, & similia. gl. dicit fateor. Secundò opp. in dubio debemus præsumere pro libertate: l. inter pares. ff. de iu. Sed hic innuitur q̃ si probaret se natam ex illa matre simpliciter, q̃ non sufficeret, quasi præsumeretur nata ante manumissionem, sic pręsumeretur in deterius contra libertatẽ.

Gl. ui

Gl.uidetur uelle ꝙ nõ præsumat nec pro, nec cõtra, sed quia ista erat in quasi possessiõe seruitutis, debuit probare se ingenuã clarè, & quia nõ probauit, ideò succubuit. uide gl. Ex
3 hac l. cum glo. habes ꝙ † quandocũq; prioritas, uel posterioritas temporis pertinet ad fundandã intentionẽ actoris, ipse actor debet hic probare limitatũ tempus, ut hic & ĩ. de do. ante nup. l. de reb. & l. eum actum. & ibi not. in fi. gl. ff. de neg. gest. de incend. rui. nauf. l. j. §. fi. & l. ij. Sed quando prioritas, uel posterioritas temporis, est causa alicuius exceptionis, tunc excipiẽs debet probare. Ita innuit gl. expressus no.
4 ext. de resc. c. fi. in cle. † intelligo, q nisi cõtineret delictum, quo casu sufficit per reum probari, tñ qñ reuocatur in du-
5 bio an sit delictũ, † uerbi gratia, accusas me ꝙ occidi Titiũ de mense Maij, & ego excipio quòd Titius erat exbãnitus, & produco quõ fuit exbannitus medio mense Maij. Certè puto ꝙ præsumatur delictum cõmissum tẽpore quo impunè poterat cõmitti, primò per reg. l. meritò. ff. pro soc. secun-
6 dò per l. ij. s. de pet. hær. Si uerò reus † excipit de suo titulo, certè in dubio præsumitur ꝙ titulus præcessit litem, etiam si non probetur, ut ibi patet in text. & gl. Ratio quia si præsumeremus ipsum emisse post litem, præsumeremus delictũ.
7 † Et ex prædictis sit cautus aduocatus, nam si do libellũ, petens centũ quæ mutuaui, formet articulos, qui concludant tam ipsi articuli, quàm ipsorũ testium dicta, contractũ præcessisse lit. contesta. aliàs succumberet, quia mutuũ contractum pòst, non potest uenire in iudicium, ut l. nõ potest. ff.
8 de iud. Quæ dixi † de tempore idem de loco. Nam si quælibet pars loci non est sufficiens, debet probari de parte loci limitati, l. nõ solùm. §. sed ut probari ff. de no. ope. nun. & ibi dixi. & l. de pupillo. §. qui nuntiat eo. tit.

ADDITIO.

a *Sed ut probari. Et uide qd' legitur & not. in l. circa. ff. eo. & omnino Bart. in l. si prius. in iij. oppo. j. partis, de no. ope. nun. & uide ad quasi possessionem seruitutis quod not. Bal. in l. ad probationem l. ij. ĩ. eo. & per Inno. in c. ex transmissa. de rest. spo. An quis præsumatur possessor libertatis, uide per Bal. in l. ij. C. de senten.*

LEX XVIII.

a
b CVM PRECIB.[a] Præsumitur uerum quod cõtinetur in instrumento,[b] nisi probetur contrariũ. Vel sic, Statur instrumento, donec probetur contrariũ. Op. & uidetur ꝙ non admittitur probatio in contrariũ, ut ĩ. arbit. tut. l. fin. §. j. ff. de usufruct. leg. l. si alij. Glo. dicit ꝙ illa sunt specialia. Tu dic ꝙ in l. fi. arb. tut. constabat scriptum uoluntate tutoris, ideò non admittitur probatio in contrariũ, & est ibi speciale, aliàs posset probari contrariũ, s. ꝙ licet mea uoluntate sit scriptum, tamẽ fictè fuit factum & simulatè, ut l. Labeo. de sup. leg. & l. si alij. s. alleg. quæ concordat cum ista, quia statur scripturæ, donec contrarium probetur. Circa hanc legem quæro, in quo iudicio hoc probabitur? Respon. dupliciter potest intelligi, primò si ponas aduersariũ illum fundũ possidere, dabitur libellus in rei uendicatione, & si excipiat de donatione, & producat instrumentum, tunc iste probabit contra tenorem instrumenti. Alio modò, si ponas istum possidere, quòd principaliter adeatur iudex, ut pronunciet illud instrumentũ errore uel falsitate scriptum. Et hoc uidetur uelle hæc litera, quæ permittit principaliter iudicẽ ob hoc adiri. Sed quo iure hoc fiat? Videt per iudicis officiũ, ut l. j. §. j. ff. de ferijs. & ff. quæ sen. sine ap. resc. l. j. in prin. & quod ibi no. facit quod not. Inn. c. fi. ext. de off. iud. Sed contra hoc opp. imò uidetur ꝙ hoc debeat fieri actione de dolo, l. & eleganter. in prin. ff. de dolo, uel actione ex eo contractu, l. exemplo. § his qui uina. ff. de act. empt. Sol. hic Imperator soluit contrariũ, dum dicit, nec ad nomẽ factæ donationis peruenit. Scias enim ꝙ quandoq; saltem contractus celebratur, qui est nullus, uel quia dolus dat causam contractui, uel ex causa, & tunc petitur quòd rescindatur quatenus de facto processit allegatis legibus in contrarium. Quandoq; nullo modo contractus interuenit nomine, & tunc non habent locum illæ leges, sic loquitur hic. Quæro quis citabitur in hoc iudicio? Respon. aduersarius, etiam notarius, aliàs sentẽtia lata contra unum, non faceret præiudicium alteri, ut ĩ. de fi. inst. l. ij. Ad præcedentem lect. quòd hic requiratur incidenter, facit s. eo. l. si scriptũ, & de ordine iud. l. j. & ibi dicam.

ADDITIO.

a POMA. *Cum precib. Vide Barba. cons. xlij. uolu. j. & cons. lj. uolu. j. & Ro. cons. ccxcvij & Imo. cons. iiij. & in cons. xxviij. in fi. & cons. lxxxiij. & con. xciij. & xxiij aliàs cxxiij. con. cxxxviij. & Ana. cõs. iiij. & lxxxv. & xciij. & xcvij. & Alex. cxxxiiij. uol. ij. & xxxij. uol. iij. & liij. eo. & cxvj. eo. in fi. Itẽ in dubio sustinendus est cõtractus l. cũ hic status. §. j. in fi. ff. de dona. inter uir. & uxo. & Bal. cons. xxxviij. in fi. & seq. iij. parte. & Cur. in repe. l. admonẽdi. de iureiur. & Alex. cõs. cij. uol. v. & Soc. cclxvij. ubi ponit an sit uerũ ꝙ instrumentũ sit probatio probata, et facit rẽ liqdã.*

b *Instrumento. No. præsumptionẽ pro instrumento. limita ut not. Bart. in l. j. C. de iur. cal. & ibi an præsumatur pro illa scriptura adde l. si scriptũ. s. eo. Idem limitat hic in minore per l. minor xxv. ann. omissam. ff. de minor. & uide quæ in materia not. in l. ille à quo. §. j. ad Trebellianum.*

LEX XIX.

1 *Exceptiones quo ordine proponantur. & nu. 2. 3. 4. &c.*
5 *Quando iudex in lit. contest. reseruat exceptiones, talis reseruatio intelligitur tam de peremptorijs, quàm dilatorijs.*
6 *Terminus ad probandum, primò est dandus actori & pòst reo, licet communiter utriq; detur, & nu. 10.*
11 *Testes quãdo admittantur publicatis testibus.*

a EXCEPTIONEM.[a] Exceptio dilatoria solutionis põt proponi ab initio, sed debet probari post intentiõnẽ actoris fundatam. Opp. l. fi. ĩ. de except. Sol. dicit glo. & bene, quædam
1 † est exceptio peremptoria,* & ista debet opponi & probari post lit. contest. l. peremptoria. ĩ. sen. re. non pos. Quædam est exceptio dilatoria*, & hæc duplex
2 est: nam quædam respicit † iudicium tantũ, ut quia opponitur contrà personã actoris, uel iudicis, & ista similiter debet opponi, & probari ante lit. contest. ut d. l. fi. ĩ. de except.
3 Quædam est † exceptio dilatoria, s. pacti. de non petendo usq; ad certum tempus solutionis, & ista debet ab initio proponi, probari autẽ postquã actor demonstrauit intentionem suam, ut hic dicitur, quod ab initio proponat non est necessitatis, sed est uolũtatis. Sed quæ-
4 ro, qd si exceptio † dilatoria solutiõis[b] fuit omissa, qd habe-
b bit iudicare iudex? Dico quædã est exceptio dilatoria solutionis, quæ inest ipsi obligationi, ut qñ pactũ de nõ petendo usq; ad diẽ apponitr incontinenti, puta in instrumento, tũc iudex nõ poterit aliter cõdẽnare, nisi quatenus natura obligationis patiat, hoc modo, cõdemno te ad centũ danda in Paschate, & hoc est quod dicebat Pau. Iurisc. pœnã incontinenti appositã inesse obligationi, ut l. lecta. ff. si cert. pet. Sed si illa exceptio fuisset opposita, iudex absoluit reum, quasi actor ante diẽ malè ageret, ut l. itẽ quia. ff. de pact. l. j. in fi. qñ di. usufr. leg. ced. Si uerò exceptio dilatoria solutionis nõ inest obligationi, ut in pacto facto ex interuallo, tũc si nõ opponatur, simpliciter reus condemnat natura actionis, uel obligatiõis, quæ nõ est elisa per oppositionẽ exceptionis. Facit ad hoc quod not. Inn. ext. de excep. c. pastoralis. Opp. ꝙ postq̃ sunt testes publicati, reus nõ potest producere testes, ut in auth. at qui semel hic posita. Dicunt quidam, quòd lex hodie corrigitur, sed ibi dicemus, quam uide.

EXCEPTIONEM. Hæc l. intelligitur de exceptione dilatoria solutionis, & sic omnino not. ꝙ hæc exceptio debet opponi in initio, qd' intellige ante lit. conte. uel in ipsa lit. conte. quia dicit ꝙ debet probari post. Item not. ꝙ exce-
5 ptio debet reseruari post, & sic not. pro practica † cõmuni, qñ iudex iubet litem contestari reseruatis exceptionibus ꝙ intelligitur de peremptorijs, & dilatorijs solutionis, non de alijs, ut ĩ. dicam. Facit ĩ. de præsc. lon. temp. l. emptor. No.
6 † quòd primò dandus est terminus actori ad probandum intentionẽ suam, quàm reo ad probandũ exceptionẽ, licet communiter detur utriq; simul ꝙ sic. ĩ. dicã. Opp. l. fi. ĩ. de excep. Huius timore gl. hic distinguit, plenius q̃ gl. dic. Quædam est exceptio dilatoria, quædam peremptoria. Itẽ dilato-
c riæ[c] quædam † est iudicij, quæ opponitur cõtra personam
7 iudicis uel iurisdictionis, & hæc debet opponi in initio, ut l. fi. ĩ. de excep. & intelligo in initio, antequã alia proponat, nam si quam aliã opponeret dilatoriam, uel peremptoriã, uideretur in iudicẽ consentire, l. licet. in prin. ff. de iu. ex. de iu. c. inter. & ibi not. Inn. & Ber. Non ob. l. non uidet. ff. de iu. ut ibi dixi. Si uerò est dilatoria, quæ opponit cõtra personã actoris, uel contra libellũ & similia, tũc debet opponi, & probari ante lit. contest. l. ita demũ. s. de proc. & ff. eo. l. Pomponius. §. rati. qd' intellige, nisi terminus sit statutus, quia tũc ultrà non poterit secundũ doc. nostros, ut per Dy. c. indultũ. de reg. iur. in vj. & per Cy. l. iudices. s. de iud. & ex. de excep.
8 c. pastoralis. Si uerò † est exceptio dilatoria solutiõis, & tũc debet opponi in initio, ut hac l. & hoc uidetur ex necessitate
9 quia litera dicit, oportet. † Quædã sunt peremptoriæ, & istæ possunt opponi & probari post lit. conte. usq; ad sententiã, ut ĩ. senten. rescin. non pos. l. peremptorias. Proponi etiam possent ante lit. conte. & reseruari posteà, ut ĩ. de præsc. long. temp. l. emptor. tamen hoc non est ex necessitate. Fallit in aliquibus casib. qui possunt opponi, & impediunt litem contestari, si opponantur in declinatione, aliàs secus, ut ibi per Iac. But. & l. eleganter. §. si quis post. ff. de cond. ind. Fallit in alijs quæ possunt opponi post sententiam, ut not. s. de iur. & fac. ign. l. j. Fallit si certus terminus esset statutus, ut d. c. pastoralis. Opp. dicitur hic ꝙ reus debet probare exceptionem postq̃ actor nõ probauit intentionẽ suã. Cont. nónne statim est fundata intentio actoris, cùm reus opponit exceptionẽ pacti de non petendo ad tempus? Gl. dicit, intellige ipsam esse propositã sub cõditione. Tu dic idẽ, si opposita esset simpliciter, ut dixi s. e. l. prox. & s. eo. l. j. Opp. si reus probat exceptionẽ post actorem, ergo admittit testis post didicita testificata. cont. auth. qui semel. ĩ. eo. quam quidã habẽt
10 in tit. de te. Gl. dicit, intellige ꝙ testificata nõ didicerũt. Et † ex hoc insurgit hodie practica cõmunis, ꝙ datur utriq; pari terminus simul instrumenta producendi, uel alias probationes, nam per testes nõ admitteret, si uellet probare post didicita testificata, ut no. in auth. de test. §. illud. coll. vij. in gl.
11 non habebit. Videte, † publicatis testib. non admittitur super eisdem articulis testis, ita loquitur auth. at qui semel. sed super nouis nihil est quod impediat, sed articuli rei ad probandum exceptionem sunt noui, continẽtes aliud q̃ id, super quo deposuerãt testes actoris, ideò etiam post publicationem admitteret talis probatio per testes. Et scd'm hoc si reus uellet, nõ deberet dari sibi terminus, qñ datur actori, quod uerũ est ad probandũ exceptionẽ, ut dixi, sed si reus uellet probare aliud, contra intentionẽ actoris directò, tunc non posset post publicationẽ, & ideò dandus est terminus. Dicam plenè in auth. at qui semel. Facit c. duobus. ex. de re-
12 scrip. in vj. Quæro, † quid si hæc exceptio non fuit opposi-
b ta, qualiter pronunciabit iudex? Rñ. Aut exceptio[b] dilatoria inest obligationi, ut puta exceptio incontinenti apposita, ut l. lecta. ff. si cer. pet. tunc iudex condemnabit reũ ad soluendum, in tempore statuto, & nõ ultra, quia natura actionis & obligationis non patitur, quia sibi inest hæc dilatio, sed si fuisset opposita hæc exceptio, iudex absolueret, qa ante diẽ malè agit, l. j. in fi. ff. qñ di. leg. ce. Si uerò hæc exceptio nõ inest si nõ opponat, iudex cõdẽnaret simpliciter, Inst. de excep. §. tẽporales. de hoc per Inn. c. pastoralis. ex. de excep.

*Peremptoria. Vt exceptio tituli. Bar. l. xj. nu. v. s. de pet. hæred. I. Conc. B.

*Dilatoria. Et quæ sit, no. Bar. l. iiij. in princ. cum add. j. s. de precib. imp. offeren. I. Con. B.

ADDITIO.

a *Exceptionem. Limita tamen primò in exceptione excommunicationis uel banni. c. pia. de excep. in sexto, c. exceptionem. de excep. Bar. l. eleganter. §. si quis post. de condic. indeb. Item limita nisi per errorem facti esset omissa. l. j. s. de iur. & fact. ignor. Item limita nisi datus esset terminus ad opponendum de nouo, quoniam transacto termino opponi poterit, quando dicit opponens sibi de nouo ad notitiam peruenisse. ca. pastoralis. de excep. no. Bar. l. mancipiorũ. de opt. leg. & de hoc ultimo quando talis exceptio superueniens pendente iudicio, & c. uide Bar. l. j. ff. de excep. & ibi dixi.*
Bar. super Cod.

P. PAV. P. *Exceptionem. An autem exceptio declinatoria superueniẽs post conclusionẽ in cã, possit opponi, uide Ro. sing. ccclij. incip. tu scis.*

b *Dilatoria solutionis. Adde Bar. l. lecta. ubi uide, si cer. pet. & in l. eum qui ita. circa fi. de uer. obl.*

c *Item dilatoriæ. Adde quando possit uel debeat opponi exceptio dilatoria, Fel. c. exceptionem. uers. prima regula. de excep. & quando exceptio dilatoria possit opponi post terminum, & etiam post litem contest. per e. Fel. c. pastorali. eo. tit. uers. dum dicitur. Et adde ꝙ si exceptio dilatoria est apposita post terminum, & per iudicem admissa, parte non opponente, ꝙ tenet oppositio. Item Franc. de Aret. uidetur sentire, in c. de causis. de testi. de quo per Fel. d. c. pastoralis. uers. ultimò examino.*

d *Aut exceptio. Adde e. Bar. & ibi Imo. & doct. in l. eum qui. §. qui ita. ff. de uerb. obl. & doc. l. lecta. ff. si cer. pet. & Soc. cons. mihi clxviij. in iij. uol.*

AVTHEN.

1 *Testium productiones, quando, & quo ordine fiant, & de attestationib. ac examinatione eorundem, per totam auth.*

AT QVI Semel. Ista est optima materia, sed tempus non patitur examinari. Op. l. exceptionem. s. eo. Sol. dicunt quidam ꝙ illa l. corrigitur. Canonistæ dicunt contrà, & bene, nam hæc
a auth. debet intelligi ꝙ post didicita testificata[a] non possunt testes produci super eisdẽ articulis, super alijs sic, quia in alijs non subest timor subornationis. Opp. l. si quis testib. ĩ. tit. j. Sol. ad reprobationem testium bene possunt produci testes, post didicita testificata, non aliàs. Quærit glo. nunqd in causa appellationis poterunt de nouo testes produci. Dic ut dixi in l. per hanc. ĩ. de temp. app. Quæro, quæ dicat quarta productio? Dicunt quidã, ꝙ in una dilatione possunt fieri plures productiones. Canonistæ dicũt, ꝙ una productio dicitur una dilatio, & duæ dilationes dicuntur duæ productiones, & sic de singulis. Hoc no. in c. in causis. & c. ultra tertiam. ex. de testib. & ibi per glo. & Inn. &c.
b AT QVI semel.[b] Ista auth. posita est in hoc tit. & sumitur ex corpore multùm præcisè, & legitur per gl. in l. exceptionem, hic positam. Quidam legũt eam super l. fi. C. de testi. & habet materiam ualde singularem, nec eam habemus alibi, quàm hic, & in corpore unde sumitur. Et diuiditur in duas partes. Primò loquitur quando quis didicit testificata. Secundò quando hoc nõ apparet, sed dubitatur propter pluralitatem productionum. Secunda ibi, si uerò. Et secunda pars sumitur ex corpore, de testib. §. quia uerò. usq; ad uer. illud tamen. Ex illo uer. illud tamen. sumitur prima pars huius auth. & sic transumptiuè posita est. Et breuiter hoc di-
c cit. Didicita testificata, impediunt testes de nouo produci[c]. Prima uerò productio non impedit de nouo, usq; ad tertiam productionem produci. Quarta autem sine solennita-
1 te hic adhibita, nullatenus permittitur. h. d. No. † ꝙ ubi est certum quem didicisse testificata, non admittitur ad produ-
2 cendum testes de nouo. Secundò no. ꝙ † ubi est dubium ex prima, secunda & tertia productione, nõ præsumitur cõtra producentem, sed ex quarta præsumitur contra eum, ideò non admittitur, nisi cum iuramento hic præstito. Op. ad primam partem l. exceptione. hic posita, & l. si quidem. ĩ. de excep. & l. officium. ff. de rei uend. dicunt quidam ꝙ in il-
d lis ll. fit probatio exceptionis per instrumentum[d]. Sin autẽ quis uelit facere per testes, non posset hodie, per istam auth.
3 & † ideò hic ponitur, quasi l. Codicis corrigatur, & hoc tenet glo. hic, & in corpore unde sumitur, circa princip. ij. glo. mag. & in d. l. officium. Iaco. de Aret. dicit ꝙ illæ leges in nullo corriguntur, quia hic loquitur quando productio fit de nouo super eodem articulo, leges contrariæ quando productio fit super alio. Alius enim est articulus exceptionis ab articulo intẽtiõis actoris. c. cãm. ex. de test. in gl. mag. & c. fraternitatis. & c. intimauit. & istud tenetur communiter. hoc probatur ex tex. huius auth. & in corpore unde sumitur. Dicit enim qui semel, aut bis testes produxerit, testificata didicerit. loquitur ergo de his, quæ testificata sunt super his ad quæ testes producti sunt. Sed super articulis nouis nunquam sunt testes producti nec fuerũt, ergo tex. huius auth.

non poteſt habere locum. Et pro hoc facit §.quia uerò.ibi, aut non teſtificatis addimentum.Ex quo apparet ꝙ nõ po/teſt addi ad ea,quæ iam teſtificata ſunt, per nouam produ/ctionem,ſed illum tex.intelliges, ut j. dicam. Opp.ij.ſi hæc auth.eſt uera,ergo teſtes nunquã poterunt reprobari, cont. l.ſi quis teſtib.& l.fi.j.tit.j.Sol.dicit glo. ꝙ teſtes non poſſunt de nouo produci,niſi ad reprobationem priorum, ut in cõ trarijs.Hoc intelligo uerum,qñ fit reprobatio reſpectu per/ſonæ,& ſic eſt nouus articulus, ſed ſi uellet improbare reſpe
4 ctu dicti,dicam j.in quæſtionib.Ad ij.partem opp. † & uide tur,ꝙ non admittatur,niſi una productio, quia una tãtum dilatio eſt concedenda,l.fi.ff.de ferijs,& ſ.de dilat.l.j. Huius timore fuerunt opin.gl.noſtrorum,quidam dicunt, ꝙ iſtæ ll. corrigãtur, & ſic hodie plures dari poſſunt dilationes.A=lij cont. quia hic loquitur de pluribus productionibus fa/ctis intra eandem dilationem. Et in hac opin.eſt glo. noſtra hic,& in d.l.fi.de ferijs,& in corpore unde ſumitur.in princ. primæ gl.mag.Canoniſtæ ext.eo.de teſti. c.in cauſis. dicunt productionem unam,id eſt,unam dilationem, & ita dicunt obſeruari de conſuetudine.Mihi uidetur,ꝙ opin.gl.noſtro rum ſit uerior rectè intelligendo.Ad cuius declarationẽ ſciẽ
5 dum eſt,ꝙ † quandoq; quis uult impedire aliquem teſtem de nouo producere,propter lapſum dilationis,& illa nõ eſt noſtra materia.dic ut d.l.fi.de ferijs.& ſ.de dila.l.j. & ibi per doc. & in hac non attẽditur unitas uel pluralitas productio nis,ſed ſolùm curſus temporis, & negligentia partis intra il lam dilationem. Qñq; quis uult impedire teſtium produ/ctionem propter multitudinem probationũ, aliàs teſtium productorum,& tunc nõ attenditur curſus tẽporis,nec plu
6 ralitas productionis,quia in † primo actu producendi po=teſt peti,ut illa multitudo teſtium refrenetur,ut l.j. in fi.de te ſtib.& ex.de teſtib.c.ſignific.& iſta ſimiliter nõ eſt noſtra ma
7 teria. Qñq; quis † uult impedire productionem teſtium, propter pluralitatem productionum, & iſta eſt materia hu/ius auth.in fi.Qñq; quis uult impedire nouam productio/nem,propter renunciationem factam uel cauſæ concluſio/nem,quæ idem eſt.Et iſta etiam eſt noſtra materia, quæ licet non tangatur hic,tamẽ tangitur in corpore unde ſumitur, in prin.§.quia uerò.ibi,mox concluſerint,dicit glo.id eſt,re nunciauerint productioni teſtium, & ibi, concludente, di/cit gl.id eſt,renunciante. Qñq; quis uult impedire nouam productionẽ teſtium propter publicationẽ, uel propter a/perturam teſtium,uel atteſtationem iam factam,& hæc etiã eſt noſtra materia,& tangitur in corpore in §.quia uerò.ibi, & edictum accipiente.exponit glo.id eſt,aperturam teſtium & in plurib.alijs locis illius §. Qñq; quis uult impedire no/uam productionẽ, ideò, quia quis didicit teſtificata, & iſta eſt materia noſtra hic,in prin.& in corpore. in fi.d.§.de quo libet iſtorum per ordinem uidcamus.

8 CIRCA primum quæritur qualiter † intelligatur noua pro ductio,ut ſciamus utrùm ſit una uel plures. Et ut dixi, qui/dam dicunt unam productionem,id eſt,unam dilationem. Alij ſecus, quod eſt uerius. Declarat tex. hic, & in corpore, non admittit quartam productionem,propter timorẽ ſub/ornationis. Si quidem ergo teſtes ſunt producti & non exa minati,non habeo hoc pro una productione,quia ceſſat ra tio huius auth.non enim eſt timor ne quis didicerit teſtifica ta,qñ depoſitiones non ſunt receptæ,intelligo ergo produ=ctionem cum examinatione. Si ergo intra unã dilationem producit quis primò aliquos teſtes, qui ſunt examinati ſe/cundò,& tertiò alios,nõ admittetur quarta productio, pro pter timorem ſubornationis. Idem dicemus, ſi hoc fecerit intra plures dilationes,pone ꝙ ij. dilatio fuit data ex cauſa, iij.ex cauſa,nõ attendam pluralitatem dilationum, ſed plu ralitatem productionum, examinatione ſecuta, tunc enim ſubeſt timor ſubornationis,ut dixi. Idem dicerem ſi ab ini/tio in ſchedula uel uoce nominauit omnes teſtes ſuos, po/ſteà autem per plures dies uel uices fecit eos examinari.Iſtæ
9 enim dicentur plures productiones. Nam † ad ſolicitudi=nem partis pertinet nõ ſolùm exhibere nomina,uel produ=cere teſtes,ſed inſtare,ut perſonæ examinentur. de teſtib.l.ſi quando.j. & ibi dixi, & intelligo quando poſt primam pro ductionem & ij.interuenit interuallum tale, quod non po=teſt dici continuata productio,tunc enim dicentur ſeparatę productiones,ſecundum l.continuus.in prin.de uerb.obl.

10 Secundò quæro, † qualiter petatur quarta productio? Rñ. non debet peti ſimpliciter,quia tunc indiſtinctè denegare/tur, ſed debet peti adiecta cauſa, quia primitus iſtos teſtes producere non potuit,& ꝙ paratus eſt iurare,ſecundum ea quæ in iſta auth.& in corpore cõtinentur.& ita dicit Inn. ex.
e de teſt.c.ſignificauerunt.quod ſatis placet. [e] Quæro, quid ſi
11 fuit † admiſſa quarta productio abſq; hac ſolẽnitate,an di=cta teſtium ualeant? Breuiter tex.in corpore unde hæc auth. ſumitur,uidetur dicere omnino non admitti,id eſt, omni/no non concedi,ut ibi exponit glo.& ſic uidetur quòd non ualeat. Sed iſte tex. loquitur quando interuenerũt hæc tria, ſcilicet pluralitas productionis, renunciatio ſeu concluſio, publicatio,ſeu apertura, tunc enim ſi admitteretur quarta productio,omnino non ualeret,ut ibi dixit tex. Sed quan/do ſubeſt ſolùm pluralitas productionis,tunc ſi admittere/tur,ualeret,quia non reperitur prohibitũ,niſi eſſet alia cau/ſa impediens,de qua dixi,& j. dicam.Et hoc ultimum uide tur tenere Inn.ex.de teſtib.c. in cauſis. & cap. ultra tertiam. Et hoc de primo ſufficiat.

12 CIRCA ſecundum,cùm † quis uult impedire teſtes de no uo produci propter renunciationem, uel cauſæ concluſio/
f nem, [f] uidendum eſt an poſsit.Tex.in corpore,uidetur ꝙ ta lis renunciatio & concluſio non noceat,nam poteſt admitti noua productio cum ſolennitate hic poſita.Et hoc expreſsè determinat gl.ſ.de iud.auth.iubemus. Canoniſtæ cont. ex.
g de teſtib.c.de teſtib.& c.conſtitutis. el ij. [g] Breuiter ſic dicas, Aut illi teſtes,qui de nouo producũtur,poterãt à parte pro=duci tempore renunciationis & concluſionis,& non admit tetur noua productio, licuit enim ei renunciare iuri ſuo, ſi/cut poteſt renunciare productioni inſtrumentorum, l. iij.j. de fid.inſt.Sed ſi illos producere non poteſt, propter igno/rantiam, tunc talis renunciatio & concluſio non eſt impedi mento,quin de nouo producantur cum ſolennitate hic po=ſita.Hoc colligitur ex tex.in corpore unde ſumitur, ubi col ligitur forma talis iuramenti, quod hic debet præſtari, ibi dum dicit, propter quod non ualuit primitus, &c. Hoc etiã
13 apparet per rationem. nam renunciatio † non porrigitur ad ea, quæ quis non ſciebat ſibi compete/re*, ut l.mater.ff.de inoff.teſta. & l. legitimã. ff.de pet.her. Hoc tangitur etiam per Ioan. And.c.conſtitutis.in fi.ex. de teſtib. uel in c.
14 cùm uenißent.Et hoc † eſt uerum,quando agitur ciuiliter. Si uerò ageretur criminali/ter,tunc fortè renunciatio uel concluſio nõ eſſet impedimento, quin iterum produca/tur,ut l.iuris gentiũ. §. ſi paciſcar. ff. de pact.
15 Quæro, † quid ſi unus tantùm renuncia/uit,utrùm præiudicet alteri? Certè nõ,auth. iubemus.ſ.de iud. & in corpore unde ſumi
h tur. [h] Quæro, utrùm renunciatio † facta in
16 cauſa principali, porrigatur ad cauſam ap=pellationis? Rñ.non, quia in cauſa appella/tionis poſſunt produci nouæ probationes, & noui teſtes,l.eos.j. de app.& l. per hanc. j. de temp.app.niſi expreſsè hoc diceretur, ꝙ ad cauſam appellationis hoc porrigatur, ut in Spec.de renun.& cõclu.§.j. & per Inn. ex. eo.c.intimauit.& c.cùm uenißet. & c. conſti=tutus.Et hoc de ſecundo.

CIRCA tertium, ſcilicet quando uult impe=
17 dire nouam productionem, propter † publicationem, an
i poſsit? Communiter dicit ꝙ ſic. [i] Et pro hac parte uide l. ad/monendi.ff.de iureiu.ſcd'm ij.lect. Pilei ibi poſitam, & uide Io.And.d.c.de teſtib.ex.de teſt.& c. conſtitutus.& in Spe.de teſte.§.ſatis.uer.ſed nunquid ante publicationem.In cont.ui detur tex. in corpore & unde ſumitur, dicit eñ ꝙ etiã poſt publicationem admittitur noua productio cum iuramen=to &

* *Competere.Sed cùm difficile ſit probare negati uam,hac uia ſic currendum eſt, ut eatenus renũ ciatum eſſe pro ponamus, quã tenus nomina=tim inter contra hentes expreſ=ſum eſt:l.imper. §.cũ transactio. l.qui cũ. §. j. ff. de tranſac. Atq; ita ad cæteras quæſtiones inte gra actio mane bit:l.ſi de certa. C.de tranſact.* I. Concen.B.

k to & ſolennitate hic poſita. [k] Breuiter ſciendum eſt, ꝙ quæ/dam eſt publicatio,quæ fit ad hoc ut ſcriptura facta de dictis teſtium ſit publicata,& fidem faciat,de quo in l.geſta.j. de re iud.& l.ſolam.j.de teſtib.Quædam eſt publicatio,id eſt,ma=niſeſtatio ſeu notificatio facta partib.de dictis teſtium, & de hac loquitur tex.in corpore.dum gl.exponit,edictum,id eſt
l aperturam. Iſti enim duo actus [l] communiter fiunt ſimul & ſemel. Nam iudex pronunciat dicta teſtium eſſe publicata & aperta,& pro publicatis & apertis haberi uult & mandat. quod enim dicit,publicata,refertur ad publicationem pri/mam,quod autem dicit,aperta, refertur ad ſecundã. Et illa publicatio & apertura ſiquidem fiat parte uolente & peten/te,tunc eſſet impedimento, ſicut ſi didiciſſet teſtificata, quia iam uidetur tentaſſe ſe didiciſſe teſtificata, & dicta teſtium eſſe aperta ſibi.Si uerò fieret parte abſente,uel non uolente, tũc poſſet admitti noua productio,cum ſolennitate hic poſi ta,& ita loquit tex.in corpor.Facit ꝙ tangit Io.And.d.c. con
m ſtitutus. in fi. [m] Quæro † quid ſi publicatio iſta de iure non
18 ualuit,qa parte nõ citata uel die feriata, uel propter aliũ defe
n ctũ. [n] Rñ.talis publicatio non eſt impedimẽto, [o] l. nõ puta/
o uit.§.non quæuis.ff.de cõtratab.Sed ſi propter iſtam publi/cationẽ,quæ eſt nulla,ſecutũ eſſet ꝙ pars teſtificata didiciſ/
p ſet, [p] tunc eſſet impedimento hic, quia didicit teſtificata, nõ publicatio.Ad hoc facit prin.huius auth.& quod j.dicam.

VENIO ad quartum,uidelicet quando quis uult impe=dire nouam productionẽ, ideò quia teſtificata didicit ille,
q qui uult producere,in quo dubitat de plurib. [q] Primò qua
19 liter dicatur quis † didiciſſe teſtificata? Rñ.primò ſi liber te ſtium fuerit apud eum. hoc probatur ex tex. hic, qui ponit formam iuramenti,dum dicit,neq; ſubtraxerit.Si enim ſub traxiſſet, & habuiſſet librũ, præſumeret didiciſſe teſtificata. Secundò ſi uiderit legi,& examinari perfectè & punctuali/ter, nec ſufficeret ſi ipſe interrogaret teſtes ꝙ ipſi dixerint, uel ſi dictũ eorum,uel librum trãſcurſoriè uiderit, ut innuit tex,hic:& in corpore,dum dicit, neq; percunctatus eſt atte/
20 ſtationes. † No.ꝙ dicit,percunctatus, quaſi puncta cuncta
21 uiderit diligenter. † No.ꝙ dicit atteſtationes, [r] quaſi uide/
r rit ſcripturam, non enim ſufficit audiuiſſe à teſtib. * Idem ſi procurator, ſeu aduocatus, uel actor eius uidiſſet,ut apparet hic & in cor
22 pore.Quæro † quid ſi aliquis nõ didicit te ſtificata à teſtib.productis à ſe, ſed teſtificata à teſtibus, productis ab aduerſario, an hoc impedit eum de nouo producere? Glo.mira biliter dicit ꝙ ſic in corpore unde ſumit. in gl.mag.alleg.§.hæc omnia.& §.quoniam.eo. tit.quod uerum eſt, & eſt expreſſum in cor/pore unde hæc ſumitur.uerſ.illud.ibi,& teſti ficationes tractauerit,aut aduerſario hoc fa/ciente impetrauerit, & expreſsius in nouel.
23 eo.tit.Tertiò q̃ro † utrũ qs ſuper nouis arti. poſt didicita te ſtificata poſsit teſtes ꝓducere? Rñ.ſic,& hoc tetigi ſ.in j.cont.
24 Quæro † utrùm teſtes ſuper eo quod nõ dixerunt, tñ po/teſt cõprehendi ſuper j.capitulo,an ſuper eo poſsint de no/uo produci,ſubtilis quęſtio eſt. Tu ſic dicas,ꝙ quędam ſunt quæ ſub præced.c.cõtinetur expreſsè, & ſuper illis licet te/ſtes non dixerint,non eſt dubium ꝙ teſtes non poſſunt de nouo produci,ut in corpore,§.quia uerò.ibi, prioribus ad ditamentum,&c.Quædam ſunt,quæ in præcedenti capitulo non continentur expreſsè, ſed continebantur uel compre/hendebantur de neceſsitate eorum quæ petebãtur, aliàs po nebantur.Hoc poteſt eſſe dupliciter,quia uel comprehende bantur quantùm ad neceſsitatem facti, neceſsitatem proba tionis,uel quantùm ad neceſsitatem facti tantùm.Exemplũ, articulus dicebat ꝙ Titius præſcripſit x.uel xx.an. de neceſ/ſitate includitur titulus & poſſeſsio,ſine quib.præſcrip. non procedit,& iſtud includitur de neceſsitate eius, quod poni/tur,de neceſsitate probationis,quia aliter præſcrip.non pro cedit,neq; probaretur,l.ſine poſſeſsione.de uſucap. l. nullo. ſ.de rei uend.& iſto caſu,ſi teſtis omiſit dicere ſuper aliquo, non poterit de nouo produci idẽ teſtis,uel alius,ne priorib.

* *Teſtib. Alioqui ſententia tamet=ſi bona nõ uale=ret, ad inſtar e=ius ſentẽtiæ,quæ ſine actis lata ſit: Bar. l. is apud. nu.v.ſ. de eden. l. properãdum. §.j.nu.vj.de iud.* I.Concen. B.

addatur,ut d.§.quia uerò ibi,additamentũ, &c. Ita intelligo quod no.per Io.And.in c.fraternitatis.de teſt. Sed'o caſu,qñ
s comprehenditur [s] de neceſsitate facti tantùm,nõ probatio/nis,u.g.articulus cõtinet ꝙ ego mutuaui tibi centũ, de necef ſitate facti ineſt tẽpus,quia mutuũ oportet quòd ſit factũ in tẽpore,non tñ cõprehendit de neceſsitate probationis, po/teſt enim probari mutuũ abſq; tẽpore,l.teſtium.j.de teſta.& ibi not.& iſto caſu admittit nouus articulus & noua proba/tio, nõ enim eſt addere aliquid ad præcedentia, quia prima probatio potuit fieri abſq; hoc,& ſic non ob.tex. in corpo/re ibi,additamentũ.pro hoc etiam facit ex. de teſtib. c. ex te/
t nore. Quædam ſunt quæ de neceſsitate [t] ſub præcedẽtibus non continent, ſeu comprehendũtur,habent ſe tñ,quia po=terant cõprehendi, uel non cõprehendi, ut qualitates quæ poſſunt adeſſe & abeſſe circa pactum,l. pacta. ff. de contrah. emp.Et ſuper iſtis poterit fieri noua productio,ſed in præce denti facto nõ (aliàs ſi in præcedentibus facta non eſt) arg. ex.de teſta.c.ueniens.& ita intelligo not.per Io.And.d.c.fra/ternitatis.nec enim his ob.tex.in corpore,ut ſ.dixi. Quæro
25 utrùm † ad reprobationem priorum poſt didicita teſtifica
u ta,poſſunt teſtes produci. [u] Glo.hic,& in corpore unde ſu/mitur,uidetur dicere ꝙ ſic.In cõt.eſt caſus,ex.de teſt.c. fin.in cle.& probatur per rationem, Diſcere teſtificata aduerſarij, eſt impedimentũ,ne teſtes producantur ſuper eo. Sed ad re probationem priorũ,de neceſsitate habeo producere ſuper eo.de reprobatione teſtium,uide Cy.l. ſi quis teſtibus. C.de teſtib.per totam l. & de reprobatione inſtrumentorũ, uide in l.prædicta.& in l.in exercendis.C.de fid.inſtr.& l.optimã. C.de contr.& commit.ſtipu.Et ideò uide in d.c.fi.in cle.Item quando ſit obijciendũ cõtra teſtes,uide per Cy.d. l.ſi quis te ſtibus.Item quid requiratur,ut teſtis dicatur falſus, uide gl. ff.de re iud.l.Diuus.Item uide ff.de fal.l.j.in prin.in gl. Breui ter qñq; teſtes producũtur ad reprobationem priorum cir/ca perſonas,& hoc poteſt fieri adhibita diſtinctione poſita in auth.ſi.dicatur.j.de teſti. Eſt enim nouus articulus. Qñq; producuntur teſtes ad reprobationẽ priorum, circa perſo/
x nas & dicta ſimul.Exemplũ, [x] teſtis teſtificatur quòd Titius poſsidebat bene iam ſunt xxx.ann.ego ad eius reprobatio nem propono ꝙ ipſe non eſt xxv.ann. Ex hoc reddam per=ſonam eius inhabilem, quia nõ poteſt ſcire ꝙ factũ fuit iam ſunt xxx.ann.Item reddo dictum eius falſum.Iſto caſu poſ/ſunt teſtes de nouo produci,ſcd'm Nic.de Mat. quia cùm te ſtis debeat facere fidem iudici de eo quod ipſe ſcit, ſi poterit probari,quòd in eo nõ potuit cadere ſciẽtia, dictũ eius red/ditur nullũ,& ſuper his teſtes qñq; de nouo poſſunt produ ci,ſicut ſuper nullitate ſententiæ & ſimilium.Præterea deficit fides,quod ſubſtantiale eſt in teſtib. ut l.ij.ff. de teſtib. Et hoc
26 conſenſu partium tolli non põt.Non † enim fauore eorum eſt introductũ,quòd in teſtem debeat cadere ſcientia, ſed in fauorem publicæ utilitatis. Si uerò redarguitur dictũ tan/tùm,& non perſona,& hic aduerte,aut redarguitur tantùm dictũ falſum cum corruptione, & tũc poſſunt teſtes produ/ci,ut l.Diuus.ff.de re iud.Ita tenuit Inn.de prob.c.in præſen=
27 tia.Hoc idem tenuit Nic.Mat.dicens, † ꝙ ſi=cut ſentẽtia eſt nulla, ꝓpter corruptionẽ*, ut l.uenales. j. quando prouoc. non eſt neceſ. ita dictum teſtis*, ut l.j.poſt prin. de fal. nec
y hoc poteſt partium conſenſu remitti, [y] cùm hoc propter publicam utilitatem ſit indu/
z ctum. [z] Si uerò uolo dicere falſum abſq; cor ruptione, tunc aut hoc uolo probare indi/rectè, quia probare uolo contra illud quod in articul.nõ cõtinebatur expreſsè,ſed per te ſtes fuit dictum incidenter,puta,circa locum & tẽpus, & poſſum, ut in c. ex tenore. ex. de teſti.& ar.eorum quæ dixi in præced.q.Si ue rò uolo probare faciendo directo articulum contrariũ ad primũ non poſſum poſt didici ta teſtificata aduerſarij.Et eſt expreſſum in d.c.fi. de teſtib. in
28 cle.Ex prædictis apparet, † ꝙ ſi teſtis dixit aliquid ſuper qui buſdã circunſtantijs,quæ in artic.non cõtinebant, ad neceſ=

* *Corruptionem. et iudex infamia notatur, & mu nus fiſco acqui=ritur: l. iudices. de dig.lib.xij.C. l.j.§. ait prætor de poſtul.* I. Concen.B.

* *Teſtis. Bar.l.ſi quis teſtib. nu. iiij. j. de teſtib.* I. Concen.B.

sitatē probationis, ꝙ super eo possunt testes produci post di
dicita, sicut s̄. prox. dixi in directo contrarijs. Et qa super illo
testes nō fuerūt producti, & tex. in corpore, hoc requirit, ꝙ
fuerūt testes producti, & didicita testificata, unde nō nocet, si
29 deposuerūt super eo ꝙ non fuerūt producti. Quæro † utrū
in cā appellations testes possint produci post didicita testifi-
* cata super eo. Dic ut in c. fraternitatis.* ex̄. de test. & l. per hāc
30 j. de tēp. app. Quæro † an in alia instātia [a] circa idē possint te
aa stes ꝓduci, post didicita testific. Breuiter aut alia instātia est
bb diuersa, [b] uel ratione causæ uel ratiōe rei, uel personæ, ita ꝙ
nō ob. exceptio rei iudicatę, & tūc sine dub. possunt de nouo
produci. ar. l. cùm quēritē. ff. de excep. rei iu. aliàs obstaret pro
31 cessus & sentētia, qd' esset absurdū. Et ideò cauti † aduocati
cū de probatiōib. dubitāt de una mag. quātitate, uel repetūt
modicū, ut uideāt utrū testes super illa testificentur plenè, & su
per illo modico possint informari, an habeāt legitimas pro-
bationes uel nō, ut ꝓbare melius possint super residuo. Si
uerò est alia instātia circa idē, tūc aut fuerūt testes examinati
corā arbitris, aut corā iudice, primo casu pñt testes produci
uel nō, secd'm distinctionē l. fi. j. tit. j. Si uerò fuerūt examinati
corā iudice, tūc gl. l. properādū. in fi. de iud. uidet' dicere idē.
Inn. cōt. c. cùm cām. ex̄. de testib. Et istud tenui uobis in l. fi. j.
32 de testi. per l. gesta. j. de re iud. Quæro † utrū in causa inqui
sitiōis possint testes de nouo ꝓduci post didicita testificata?
Dic, aut producūt per iudicē, & pñt, quia in eo nō est timor
subornationis. Semper enim ipse habuit nō testificata, & sic ces
sat rō huius auth. & in corpore. & est expressum ex̄. de testib.
c. cū clamor. & ibi secd'm Inn. aut producunt' per partē, & tūc
33 idem quod in alia cā, quia tunc eadē est ratio. Quæro, † nū-
quid in causa crimi. pñt testes ꝓduci post didicita testificata?
Puto ꝙ nō, per partē, sed per iudicē sic, per ea
* Dixi. Bar. l. si quę s̄. dixi *. & ff. de q. l j. in fi. & de pe. l. si non
quis. s̄. de episc. 34 defendātur. Quæro † qd si prior examina
& cler. l. qui ac cc tio [c] de iure nō ualuit? Rñ. nō impedit secd'ā
cusare. nu. ij. & examinationē, licet ꝗs talia testificata didice
l. is apud. nu. x. rit. ar. l. nō putauit. §. nō quęuis. ff. de cōtrata.
de eden. l. C. B. & quod no. ex̄. de test. c. cū causam. & in cle.
35 de test. c. fi. ubi hoc uidet' expressū. Quæro †
quid si prior examinatio nō reperit'? Rñ. pñt de nouo testes
produci, quia paria sunt, non esse, & nō apparere. Et uidetur
expressum ex̄. de prob. c. fi. j. de fid. instr. l. fi. & l. publicati. de
36 testi. Quæro † quid si testes productos iudex omisit interro
gare, uel quid si eos non interrogauit secd'm interrogatoria
data? Rñ. poterūt de nouo examinari, etiā post didicita testi-
ficata. Et est expressum in c. per tuas. ex̄. de testi. ꝗa nō est qd'
37 imputet' parti. Quæro † nūquid ad declarationē eorū, quæ
prius dixerāt, possint testes admitti post didicita testificata?
38 Dic ut in gl. & in corpore eo. Quæro, † nūquid de partium
uoluntate possint testes admitti post didicita testificata? Dic
dd ut per c. fraternitatis ex̄. de test. per Io. And. in ult. q. [d] qui di
cit ꝙ sic, quia illud est introductum in fauorem ipsarū par-
tium. ar. l. quod fauore. s̄. de reg. & l. si quis in cōscribendo. s̄.
de pact. & hæc sufficiant in auth. secundò lecta.

ADDITIO.

a Testificata. Hoc habet locū siue quis didicerit testificata testiū suorum, siue aduersarij, ut no. glo. in corpore unde sumitur, & hic, & Bar. ea auth.

b P. PAV. P. Qui semel. Circa istam materiam an & quando post publicata & didicita d. testiū possint super eiusdem capitulis produci de nouo testes, uide latissimè Fel. c. fraternitatis ex̄. de testi. post alios ibi habes infinitas limitationes, & quid etiā in causa appellationis, qualiter succurratur aduersus publicationē testium per restitutionem in integrum, ex clausula generali, uide Fel. in c. intimauit. de testib. Et in ista materia uide omnino Ale. con. dlxxiij. ubi ponit multas limitationes ad istam auth. maximè ut nō procedat ubi proceditur simpliciter, summariè, & de plano. Item circa istam auth. uideatur cautela, qua mediante possint produci testes post didicita testificata, uide Alex. l iiij. §. hoc autem. ff. de dam. infec. ut pars exhibeat testes, & iudex recipiat ex officio. Alium casum, in quo possunt produci testes post didicita testificata, uide per Alex. l. ueluti. §. hæc uox. ff. de eden. circa fi. Item an ista auth. procedat in tutoribus & curatoribus, uide Alex. post alios in l. ubi exigitur. ff. de eden. Vide etiam Anto. relatum per Alex. l. j. C. ut quæ desunt aduoc. parti. iudic. sup. uide Roma. sing. lxxxij. & sing. ccclxix. incip. an ualeat consuetudo, ubi ponit an consuetudo possit hoc inducere, uide Fel. d. c. fraternitatis. & Pan. c. series. ad fin. ex̄. de testib. e. c. licet causam. ex̄. de prob. & c. ij. ad fin. ex̄. de testib. ubi singulariter uult, ꝙ testes examinati parte non citata, possint repeti non obstante publicatione. Item an testes examinati post didicita testificata facient saltem præsumptionem, ponit Imol. quem refert Roman. singul. dcclxxxvij. incip. testes. & sing. dcccxx. incip. Ille qui. Item adde quòd ubi proceditur ex officio, possunt repeti post didicita testificata: c. cùm clamor. ex̄. de testi. Pan. c. qualiter & quando. el grande. ex̄. de accu. Item adde quòd post didicita testificata possunt produci ad confirmationem attestationum publicatarum. Imo. c. cùm clamor. de testib. Rom. l. admonendi. ff. de iureiur. & ibi Ias. Item si quis uidit dicta testium non dicitur facta publicatio, ut non possnt amplius produci. l. fi. ff. quemad. testam. aper. ubi Bal. ita allegat Rom. in singul. xxxiij. licet non firmet. Et an sola publicatio sufficiat, & quòd quibusdam alijs, uide Alex. omnino, cons. lxxxiiij. in iiij. uolum. cui adde Ang. in §. quia uerò. in auth. de testib. Bart. in auth. de testib. §. quoniam. uers. pono quod d. testium. d. Lanf. in repet. cap. quoniam. in uer. testium productiones. uer. quæro de secundo. ubi approbat opin. Bart. hic. & ubi res promittitur etiam actori, & glo. in cap. ex tenore. ex̄. de testib. Item uide in materia Nellum, in tractatu de testib. in uer. debet iudex. item uide Alexand. cons. ccxiij. ubi declarat quæ sint eadem, & quæ diuersa capitul. De quo uide omnino Rom. cons. cxcviij. in princip. & cons. ccc. ad fin. & Alex. d. consi. cciij. ponit singularem limitationem ad illam legem, quòd super nouis capitulis possunt produci post didicita testificata. Item quòd ista dispositio habeat locum etiam ubi probatio est fienda per peritos in arte, uide Alex. cons. ccxcj. item post didicita testificata possunt produci testes cum instrumentis. item quòd in criminalibus possit iudex testes inducere in innocentiā inculpati. Fran. cons. lxxx. Nunquid autem in summarijs requiratur publicatio, uide Mathes. notab. xxxvj. item cautela ad faciendum quòd adijciatur post didicita testificata, uide per Cæpo. cautela clvj. Item quòd post didicita possit iudex ex officio testes repetere, uide Cæpo. cautela clxj. Bertach. in uersi. testes post publicatum processum. Item quòd etiam in causis, in quibus proceditur summariè, & c. non possint repeti post didicita testificata, uide Rom. cons. cccclxxiiij. ubi singulariter dicit, quòd ubi iudex fuit in culpa in examinatione primorum, etiam si pars fuisset obliqua & obscura, debet iudex repetere post publicationem ex officio. Et ibi etiam ponit an in causa appellationis post didicita testificata in principali causa, possint repeti testes super eisdem capitulis. Item quòd admittatur probatio per testes, & instrumenta simul, uide Rom. singul. lxxij. Alexand. l. certi condictio. §. quoniam. ff. si cert. pet. cap. series. ubi Imo. ex̄. de testib. & alij quòd in casibus in quibus recipiuntur lite contestata, non nocet didicisse testificata, uide Nellum in tractatu de testib. & eundem ubi latè ponit de materia publicationis, & an possint recipi post didicita testificata. An autem si testes iuraurint eis non examinatis, possit fieri publicatio, uide Bar. cons. xxvij. uolum. ij. uide etiam quæ habes ad Bart. in l. dam. §. Sabini. ff. de dam. infec. Item no. in materia quòd ille qui produxit testes, non potest petere eos publicari, licet sua interfit, uide Bal. in rub. de controuer. inuest. Item not. quòd publicatio nec didicisse testificata nocet, ubi ultimæ probationes non concludunt pro ueritate præcedentium probationum aduersarij, uide Bal. cap. j. §.* Item si uasallus non fuit ad probandum sed consensu partium uel iuris dispositione admissus fuit, actor suspensis interim probationibus rei, tunc non ob. reo didicisse testificata actoris, etiam super directo contrarijs. Et ibi etiam, quòd si iudex tulit sententiam aliquibus non, & utrum publicatio testium det aliquas uires attestationibus. Item quòd testes publicati super capitulis nō possunt de nouo examinari, secundum Bal. in dicto c. j. §. j. Item si uasallus. Item an & quando publicatis testibus possit opponi contra personas, uide Felin. cap. præsentium. in princ. ex̄. de testib. Item an publicatis testibus possint examinari testes super negatiua, puta, quòd non sit possibile, quòd tali die fecerim tale quid in tali loco, quia fui in alio loco, uide Fel. cap. ex tenore. ex̄. de testib. Et ibi etiam quando audiantur testes probatorij reprobatorum. Item quando dicatur didicisse testificata, ad hoc ut impediatur noua productio, uide latè Felin. cap. ultra tertiam. ex̄. de testib. & ibi quæ sit pœna notarij pandentis dicta testium ante publicationem, quæ autem dicantur eadem uel diuersa uel contraria, uide cano. cap. fraternitatis. de testib. & Felin. & generaliter latè de ista materia quomodo post publicata dicta testium possint de nouo produci, & complures fallentias, uide per Soc. dicto cap. fraternitatis. & ibi etiam habes quæ dicantur noua capitula & quæ connexa, & multa alia. Et uide distinctas quæstiones istius materiæ per eum in princip. suæ repetitionis, post notab.

Item

Item in materia uide sing. dictum Card. quem sequitur Fel. c. cùm Ioan. de fide instrum. uolentes quòd super articulis contrarijs non possint testes de nouo recipi, quando semel fuerunt super primis recepti, secus tamen est si super petitione fuissent recepti. posteà fierent capitula contraria, uide ibi per eos cont. Vide Imo. d. c. fraternitatis. de testib. Item si testes nulliter deposuerunt, an possint iterum examinari non obstante publicatione, uide Ias. l. qui per salutem. ff. de iureiur.

* §. Restituat autoritatem istam qui possit. I. Concen. B.

c Producere. An autem minor possit restitui ad producendum nouos testes post didicita testificata, uide plenè per Bar. cum concor. in l. j. §. nunciatio. ff. de ope. noui nun. ubi subdit an similiter rusticus, & mulier restitui possint. de quo dic ut ibi scripsi, subdit etiam ibi Bar. an restituto in casu prædicto minore, restituatur etiam maior suus aduersarius.

d Per instrumentum. An post didicita testificata possint produci instrumenta, & etiam testes sub nouis capitulis, & tene quòd sic, & hic uide Bal. in uer. sequitur uidere. & adde Bar. post gl. l. peremptorias. j. senten. rescin. non poss. & no. & in materia, nunquid si testes reperiūtur esse penes partem, & eorum attestationes, & tota causa, nunquid illorum præsumitur habuisse notitiam, uide Cast. cons. j.

e Placet. Adde quod no. in c. ueniens. de test. & qd no. Bar. l. j. ff. de testib.

f Conclusionem. Post conclusum in causa non potest testis produci. Recolo tamen me uidisse Ang. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. ꝙ iudex poterit ex officio interrogatoria facere. alle. Inn. Imo. dicit Ant. c. j. de iu. quòd consuluit, quòd iudex etiam post conclusum in causa possit interrogare nedum ad fi. declarandi dubiam probationē, iuxtà c. cùm Ioan. de fide instrum. & c. per tuas. de testib. sed etiam ad fundandam intentionem aduersarij, per l. ubicunq; de interrog. act. & per l. generaliter. §. j. de rebus cred. & adde Bal. l. ampliorem. de appel. l. per hanc. in prin. de tēp. appel. & glo. expresse in uer. interrog. c. quoniam. de prob. & adde quod not. in l. j. ff. de interrog. act. & hoc sequitur in l. j. §. j. non tamen cogitur, ut etiam uidentur uelle doc. in l. non quicquid. de iud. ad hoc tamen uide Innoc. in d. c. cùm Ioan. quod refert Bal. ad hoc in l. in bonæfidei. s̄. de rebus cred. & Lud. in §. hoc autem. & ibi Alex. facit ad hoc quod no. Bald. l. ij. §. sed quia. s̄. de iuramen. calum. imò si actor non potest probare, potest iudex deferre iuramentum. & an sic arbitri, uide Bal. l. actor. in prin. j. eo. & in Spec. tit. depositi. §. iij. in prin. Adde tamen no. secundum Inno. c, cùm uenissent. ex̄. de testib. quòd partes licet renuncient generaliter testib. hincinde, tamen possunt produci exceptiones, & super illis testes, secus si renunciatio esset specialis super uno articulo, subdit tamen quòd etiam iudex aliquando motus, maximè præstito iuramento partibus quòd malitiosè non petunt, poterit super eodem articulo reo permittere quosdam testes produci, arg. auth. de testib. §. quia uerò multi. Ad quod bene facit quod dixi post Bar. in auth. de iud. Sed id, quod ultimò retuli secūdum Innoc. intelligit uerum d. Pau. l. oratione. ff. de ferijs. quando probationes de nouo superueniunt.

g Et ij. Vtrùm post renunciationem & conclusionem possunt testes produci, adde Imo. l. custodib. §. j. de pub. iud. Bal. auth. iubemus. s̄. de iud.

h Sumitur. Adde Bal. in auth. iubemus. s̄. de iud. Sic uidetur terminus præfixus ad opponendum seu ad probandum in causa principali, nec extenditur ad causam appellationis, nec conclusio in causa facta in ea est, & c. Habes hic ex no. per Bar. & idem Inn. c. cùm uenissent. de testib. & c. cùm dilectus. de fid. inst. & Spe. de inst. edi. §. nunc dicamus. in prin.

i Sic. Hoc limita nisi ad declarationem retrò agitatorum. c. cùm Ioan. de fide inst. secundum Bal. l. in bonæfid. de reb. cred. Item fallit nisi producerentur testes cum instrumento, quia cessat timor subornationis. c. series. de testib. Et fortè si admittantur super nouis capitulis, per c. fraternitatis. de testib. Et uide quæ dixi in l. officium. de rei uen. Item fallit in causa matrimoniali. d. c. series. Et uide glo. c. iurauit. de pro. & no. Bar. l. j. §. nunciantis. de oper. no. nunc. Ant. & Imo. d. c. series. Et ad secundam limitationem bene faciunt quæ not. Bar. l. certi condictio. §. quoniam. si cert. pet. & ex ultima limitatione unà cum Ioan. And. l. series. de test. sumite regulam, quòd illud etiam erit uerum in omnibus causis, in quibus sentētia transit in rem iudicatam, quod tamen no. & dicit Ioan. And. & Anto. c. qualiter. el j. de acc. quòd ubi iudex procedit ex officio, publicatis attestationibus, poterit meritò alios testes producere, per c. cùm clamor. de testib. ad hoc quod no. Bar. l. ij. §. si publi. ff. de adul. cum similib. Et uide alias limitationes per Rof. rub. de arb. vij. q. & idem dicit glo. d. c. constitutus. de testib. quòd antequam didicerit testificata, potest testes producere, etiam si sint publicatæ attestationes. Sed potest notari ex dictis Bart. hic in uer. quædam est publicatio, id est, manifestatio, & c. scilicet, nisi parte præsente, & non contradicente, publicatio facta fit. Et adde quia Bal. alleg. hic Ioan. And. dicit, Bar. super Cod.

quòd licet sint publicatæ attestationes, si tamen dicta testium non peruenerint ad notitiam partis, possunt testes produci. Item fallit hæc regula in teste, qui potest examinari ad corroborationem sine subscriptione, & in notario, qui potest examinari ad confirmationem sui instrumenti, secundum Bal. d. l. ampliore. C. de app. Item adde quòd Bal. d. l. ampliorem. dat cautelam, ut testes post publicationem possint examinari, de quo uide Ludo. l. iiij. §. hoc autem. de dam. infec. & ibi dixi, & adde quòd quando sunt perditæ attestationes, uel acta, uidetur quòd possunt testes produci, ut in antiqua repetitione, c. fi. de prob. Item adde quòd publicatis attestationibus post didicita testificata, possunt produci testes ad præsumptionem aliqualem, non ad plenam probationem, secundum Innoc. c. cùm dilectus. de accu. Rom. l. si uerò. §. de uiro. in penul. & ulti. fall. ff. sol. mat. & dum s̄. allegaui dictum Bar. d. l. ij. §. si public. adde etiam Bal. hic, circa finem, & Bal. l. ea quidem. de accus. & an post didicita testificata in inquisitione possint testes deduci, uide Angel. l. si uacantia. de bo. uac. lib. x. circa medium. & Spec. tit. de acc. §. nunc tractemus. uer. sed nūquid public. & Bar. l. iiij. §. hoc autem iudicium. de dam. infec. & uide omnino Inn. post Bart. l. inter accusatorem. de publ. iud. & Bart. in extrauag. ad reprimendum. uer. neglexerūt. & uide Bar. & quæ scripsi in l. j. §. si quis ultrò. de quæst. & quod habes in c. fi. de collusio. deteg. uide in fi. huius l.

k Posita. Vide Bal. l. per hanc. de temp. appel. & hic.

l POMA. Actus. Adde quòd istam distinctionem sequitur Anch. in cons. suo ccxxiiij. incip. ad euidentiam.

m Fin. Vide Bar. l. j. §. sufficit. de secund. tab. & adde Bal. l. peremptorias. C. sen. resc. non pos.

n POMA. Defectum. Vide Fel. eo. c. uer. quintò & ult. declara. de testib. & c. fraternitatis. uer. est autem regulare. de testib. ubi tangit pulchrè de hac materia. & Barb. c. literis. de off. deleg.

o Impedimento. Et quid si testes iam producti, iterum producantur, an debeant iterum iurare? Tex. est not. c. fraternitatis in fi. ex̄. de testib. & quod dixi in l. per hanc. j. de temp. appel. & uide Alex. l. qui bona. §. si quis post. de dam. infec.

p Didicisset. Vide omnino Bar. j. eo. ad fi. & Bal. hic in uer. vij. ubi sequitur quòd dicit Bar. j. & Bal. l. si quis testibus. j.

q Pluribus. Vide in rub. de arb. Et an si attestationes testium penes partes deponantur, debeat super illis ulterius testes producere? uide ꝙ dixi s̄. in a postil. mag. Dic ꝙ non, quasi timor sit quòd testificata didicerint. uide Innoc. c. constitutus. de testib. & Bal. hic & multos casus, in quibus istæ regulæ fallunt, uide per Ioan. And. dicto ca. constitutus. in fi. adde quod Iac. de Bel. multum no. c. j. quid sit inuestitura. dixit, quòd regulariter post didicita testificata, non admittitur productio testium. Fallit ubi testes nihil deposuerunt, ut quia dixerunt se nescire, uel non recordari, per illum tex. & idem no. in causa appellationis, quod tamen dixit Bal. sibi non placere de iure canonico, nisi in uno casu, de quo ibi per eum. & ibi subdit Bal. hanc regulam fallere ubicunq; testes fuerint malè examinati, quia inest dolus uerus malè examinanti qui præponderat dolo subornationis. l. ueluti. ff. de eden. quod not. & prædictis adde quod not. Spec. de test. §. satis utiliter. uer. sed nunquid. Item ultra alias limitationes hoc limitat not. Bal. si iudex indiscretè odio uel iniuria publicauerit, cito testes ut impedirentur productiones testium.

r POMA. Attestationes. Vide plenè Felin. c. ultra tertiam. de testib. & pulchram limitationem ad istam materiam uide per Aluaro. in tit. quid sit inuest. in feud.

s Comprehenditur. Vide Bar. l. per hanc. de temp. app. j. q. quod dicatur nouū capitulum, et qd no. Bar. j. prox. uer. ex prædictis apparet. ubi quid si deponunt testes super non contentis in capitulis.

t Necessitate. Et utrum post didicita testificata possit contra testes opponi, uide Inn. c. præsentium. de test. & quod no. in auth. si testib. dicatur j. tit. j.

u Produci. Vide Bal. uers. sequitur dicere. & latius in d. l. si quis testib. C. de testi. & l. per hanc. de temp. appel.

x POMA. Exemplum. Vide Alexand. cons. lxj. ubi sequitur ista duo dicta Bar. hic et limitat, nisi testis simpliciter iurasset dicere ueritatē super tota causa. & uide Rom. cons. cccclxxix. ubi quærit, an in eadem instantia uel alia pars quæ articulauit de tempore in materia præsumptionis, sed obscurè, possit post didicita testificata articulum temporis declaratiuum dare, & ibi etiam loquitur in causa summaria, & an iudex ex officio possit ipse saltem testes recipere, uel alios examinare, & non ab re, Aret. c. cùm causam. de testib.

y Remitti. Not. Bar. non posse consensu partium adhiberi fidem testi non probanti, quod no. ad ea quæ no. Bar. l. j. de fer. & l. fi. de præt. stipul. & hoc etiam subditur statim.

z Inductum. Adde ad hoc Alex.d.l.diuus.

* P. PAV. P. Fraternitatis.ubi uide Fel. In cõtrarium tamen quòd etiam in causa appellationis admittantur super eisdem uel directo contrarijs, ui de Cur.l.admonendi in uer.iij.no.ex tex.isto. ubi dicit opin. contrariam esse erroneam,& quòd in practica seruatur an admittantur in causa appellationis.Et dicit ista communiter teneri,tamen Fel.c fraternitatis.& latius Soc.ibi firmat contrariam sententiam,ideò bene no. in practica, quia de iure cano.est clarum.cle.ij.de testib.Sed iure ciuili procedit dubitatio, prædictam opi.tamen Bar.hic in l.per hanc.ĵ.de temp.appel.firmat Bap. Caccialu.in repe.l.admonendi.super tex.in uer.Nouis instrumen. tamen contraria sententia cõmuniter uidetur obseruari,licet opi.Bar. de iure sit communior,& magis rationibus suffulta propter eandem rationem timoris subornationis,quam papa assignat in d.cle.ij. de testib.& quia ubi de iure ciuili aliquid est dubium,& de iure cano. clarè decisum, standum est iuri can. Vide etiam an sit differentia inter ius ciui. & cano. in hoc omnino Ang.cons.cxlviij.incip.in q.uertente.

aa Instantia. Vide l.fi.ĵ.tit.j.

bb Diuersa. Vide quod no.Bar.l.Iulianus.de cond.ind.& per e.ĵ.ui bo.rap. & quod ibi dixi.

cc Examinatio. Adde Bar.l.qui per salutem.in fi.ff.de iureiur.& Bal.l.j. & l.per hanc.de temp.app.& Bart. omnino s̃. in ea.auth. uers. quæro quid si publicatis.

dd Quæstione. Adde quod no.Bar.l.per hãc.in fi.de tem.app.quod & ibi dixi post Bar.l.maritus.de quæst.& quæ dixi in l.quidã.§.mulier. de eden. Item adde quæ dixi post Bar.l.si quis.ĵ.tit.j.Bal.hic. & adde per Bal.hic, c.præsentata.de testib.& dicit Bal.per illum tex.in auth.generaliter.de episc.& cle.q; consensus partium facit ritè procedere ubi aliàs non posset, q; cõsensus talis excusat iudicem à pœna,& dicit Bal.l.certi.§.j.si cer.pe. q; ubi uigore statuti non potest probari, nisi per instrumentum,& parte non contradicente fuerit probatum per testes,ualebit probatio.

LEX XX.

a SI DE Possessione.[a] Habere instrumentum
1 cancellatum non prodest ei qui subtraxit. Item
b qui instrumentum subtraxisse probatur,cõtra
2 eum plenam fidem facit. No.† q; in casu huius legis non prodest habere instrumentum cancellatum,[b] qd dic,ut ff eo.l.si chirographũ.Secundò no.q; † probare aliquem subtraxisse instrumentũ uenditionis,seu emptionis, facit contra eum plenam fidem. Plenè dixi in l. in fraudem. §.neq; instrumentũ.ff.de iur.fisc.ubi est tex. not.de hoc,&c.

SI DE Possessione. Proclamanti ad libertatem non sufficit producere instrumentum.item probare furtum instru
3 mentorũ suorum,est sufficiẽs probatio cõtra furem. Op. † qui habet instrumenta, præsumitur liberatus, ut ff. de pact. l.ij.& ff.e.l.si chirographum.Glo.d.l.ij ff.de pac.uidetur dicere q; illud uerum,qñ instrumentũ probatur redditũ à creditore,aliàs secus,ut hic,& l.j.§.ille autem.ĵ.de Latin.lib.tol. Iac.de Are.distinguit mirabiliter super hoc,aut quis allegat se liberatũ pacto,aut solutione.primo casu est necesse ut probetur redditum,ut d.l.ij.Secundo casu,aut ille qui habet instrumentum debiti,est persona domestica, quæ uerisimiliter posset ipsum subtrahere,& non præsumitur liberata,d.§. ille.& ar.huius l.Aut non est persona domestica,& præsumitur liberata solutione.ff.eo.l.si chirographum.& l. fullo. & l.
4 qui tabulas.ff.de fur.Venio † ad secundum, dicitur hic, q; probare furtũ instrumenti est sufficiẽs probatio. Quæro utrùm sit probandum de tenore instrumenti? Dicũt quidam quòd non, quia tunc esset sufficiens probatio contra quẽcunque,ut l.testium.in fi.ĵ.tit.j. & ideò dicunt, quòd hic de tenore instrumenti probabit̃ per sacramentum actoris*. Simile in l. si quando. ĵ. unde ui.cõ.quod me.cau.c.ij.& fi.& ĵ. de fid. instr. l.sicut iniquũ. & ibi gl. & ita tenet Pet. & Cy. hic. Contra hoc uidetur. ff.de fur.l. tabulas. & l.quidam.ubi etiã de tenore uidetur probari debere. Sol.Ibi ideò,quia agebatur ad id quod in instrumento continetur,qd no.
5 † Quærit glo.an hoc probare sufficit ad probationem seruitutis? & non respondet.Breuiter dicebat Rich.Malũ.probatio furti instrumenti est sufficiens, donec clarè probetur contrarium,l.matrem.s̃.eo. sed hic loquitur de possessione de præsenti, ibi de possessione de præterito, scilicet matris & fratris.Sed iste,qui modò uendicatur in seruitutem, erat in quasi possessione libertatis,ideò probatio incumbit uendicanti.Ita sentit prima glo.Vel dic quòd hic non probatur quasi posse.seruitutis,quia seruilia ministeria potest facere etiam homo,& ideò ad probationem quasi possessionis seruitutis,nõ sufficeret hoc probare, quòd seruilia ministeria faciat,nisi probetur quòd iure seruitutis faciat, & tanquam seruus.Simile in l.j.& ij.s̃.de serui.& aqua.& ff.de itin.actuq; priua.l.j.in prin.& §.j.& hoc sentit glo. ij. hic ad fi. Op. quid si probetur, aliquos esse natos ex matre serua, præsumũtur serui,nisi probetur contrarium.l.non ideò.ĵ.de li.cau. Glo. fatetur cont.& quod hic dicitur ostendit q; de necessitate nõ concludit,q; si unus est seruus,ergo alter est seruus, sed præsumptiuè sic secundum glo.& bene.

* Actoris. Quod in litem datur, ob dolum aduersarij: l.j. cũ seq. C.de in lit.iur. I. Concen.B.

ADDITIO.

d Possessione. De materia uide in l..Labeo.ff.de pact.

b Cancellatum. Vide l.in fraudem.§.quoties.de iur.fisc.Idem in lacerante instrumẽtum,secundum Bal.l.in fraudem.ĵ.tit.ij.ibi singulariter per eum de pœna lacerãtis instrumentũ,uide Bal.l.ij.& in auth.ibi posita.s̃. de eden.

LEX XXI.

1 Ad probandum quod probatum non releuat,quis non admittitur.

a AD PROBATIONEM.[a] Instrumenta
1 prosunt his,quorũ mandato sunt perfecta,non
1 extraneis.Item articulus impertinens, nõ est admittendus.h.d.cum l.seq. Not. ex fi. q; nõ debet probari,quod probatum non releuat † probantem,ut hic. cont.s̃.de rei uen.l.si ut proponis.Sol. Illud est uerum in milite,minore,& ecclesia,ut ibi dixi,& ideò si fierent duo articuli,unus q; emptor numerauit pro pretio pecuniã meam, alius quòd ego miles sum,iste articulus admittitur,quia ad miniculatur ad causam,&c.

ADDITIO.

4 POMA. Ad probationem. Vide aliquid, ad quid allegetur ista lex per Barb.cons.lviij.uol.ij.& cons.inserto in cons.Alex.l.ij.uol. iiij.& consi. lvj.eo.uol.& per Barb.cons.xj uol.ij.& consi. xiiij.uol.ij.& cons.xxvj. eo.uol.& cons.xxxiij.eo.uol.& cons.xxxvj.eo.uol.& cons. xxxviij.eo. uol.& cons.liiij.eo.uol.

LEX XXIII.

1 Negatiua quando & quomodo posit probari. 4.
9 Quando quis uideatur se astringere ad omnia probandum.

a ACTOR.[a] Ei,qui dicit, incũbit onus probandi,non ei qui negat. Opp. l. nec codicillos. ĵ. de codicil. Sol. Regula est quòd ei qui negat, non incumbit onus probandi. Fallit ibi, & casus, in quibus fallit,glo.tua enumerat plenè in l.ij.ff.eo.&c.

ACTOR quod asseue. Actori incumbit onus probandi,non reo, & negatiua non potest probari. Circa l. istam ueniunt examinandæ duæ regulæ.Prima est, Actori incumbit onus probandi,hoc est, ei qui dicit. unde reus in exceptione dicitur actor,l.j.ff. de exce.& l. in exceptionib. ff. eo. Secunda regula est,Neganti non incumbit onus probandi,& huic adiungitur alia per modum causæ, quia negati
1 ua probari non potest. Circa † primam regulam dic breuiter,Si quis habet iuris præsumptionem pro se,tunc transfertur onus probandi in aduersarium:l.siue possidetis.s̃.eo.& ff.eo.l.si pactum.& l.si chirographum,& l. cùm de indebito. Circa secundam, primò examinemus id, quod uenit hic per modum causæ,scilicet utrùm negatiua* posit ꝓbari.Ad qd uidendum,primò quæ
b ro quæ dicatur[b] oratio negatiua. Et † qui
2 dam intelligunt ubicunq; ponitur aduer
3 bium negatiuum,& ideò multi aduocati, † quando quando uolunt unam negatiuam probare, faciunt positionem seu articulum, credẽtes resoluere illam in affirmatiuam,hoc modo,
c Item quod hoc est[c] absq; eo quod sic fuerit, & per similia uerba. Breuiter omnis oratio priuatiua,uel significans priuationem, põt dici negatiua.l. si inter stipulantem. in prin. ff.de uer.obl. ubi illa uerba, dolum malum abesse,dicuntur negatiua.Idem no.ff.de do li excep.l.fi.in fi.ff.de itin.actuq; priu.l.j.§. j. & quod ibi not.

* Negatiua. Ex recepta nostrorũ sententia probari non potest:

Bar.l. xxiiij. in prin.s̃. de procur. cũ ult. add. in fi.Tamen quo modo probetur not.Bart.l. ij. s̃. de erro. aduoc. I. Concen.B.

4 Secundò † quæro utrùm negatiua posit probari?[d] Doc.
d circa hoc scribunt multùm latè,glo.l.ij.ff.eo.Cyn. hic.Host. multùm bene in summa,de prob.§.j.quæ omnia referre esset fastidiosum.Do regulam, prout breuius possum, Quædam est negatiua iuris, & ista si quidem nõ habeat aliquam misturam facti,& probabilis per apertionem libri.Nã si ista negatiua debet ꝓbari, ꝓbabit̃ per apertionẽ libri, legendo istam l.ut in simili,an filiusfa.posit facere testamentũ.Quãdoq; negatiua iuris habet aliquam misturam facti, exemplum,ff.eo.l. ab ea parte. tunc si illud factum est affirmatiuum,sine dubio potest probari,si ponitur negatiuè, erit idem qd in negatiuis facti, ut dicã statim.Quædam est negatiua facti,& hic aduerte,quia aut est negatiua qualitatis, aut substantiæ.Si qualitatis,semper potest probari. Ratio, quia negatiua qualitatis semper est coarctata, cùm qualitas illa negatur respectu substantiæ, sine qua qualitas subsistere nõ potest,ut ff.de usufruc.l.ij. Exempla dabo ĵ. cùm dicam cui incumbit onus probandi. Quædam est negatiua substantiæ.Et ista si non coarctatur loco,nec tempore,uel alia re,nõ potest probari,ut hic,non numeratum, non mutuatum, &
5 similia. Sed si coarctaretur,tunc probari posset.l. optimam, ĵ.de contrahen.stip.& ibi ostendam. Sed quæro † quando potest probari utrùm probet̃ directè, uel indirectè. De hoc fuit semel Bononiæ una magna contentio inter canonistas, quam ponit Ioan. And. in c. bonæ memoriæ. ex̃. de elec. in Nouel. breuiter dico quòd si quidem negatiua est multùm coarctata,quòd potest probari directò, quia cadit in sensum nostrum,absq; alio medio.Directò enim possum dicere,ostensa mihi manu tua uideo quòd nõ habes pecuniam in manu,uel possum dicere, nõ uideo quòd habes, nec posset ibi esse quin uiderim, & eodem modo nõ audio pulsare campanam,& hæc res nõ fortet, & hæc res non est dura,& idem in similib.secundum Dy.& Cy.hic. Ioan.And.d. c. bonæ.pro hoc optimè facit.ff.de aur.& arg. leg. l. cùm aurum. & l.pediculis.Facit l.j.de eroga.mili.anno. lib. xij. Facit pro hoc ff.de uerb.signif.l.hæc uerba,ille aut ille. ubi posito uno contrariorum,de necessitate sequitur remotio alterius. Vnde de nocte rectè possum dicere,non est dies,& sensu percipitur.Si uerò non est coarctata loco,uel tempore,tunc non potest probari nisi per indirectum,ut puta quòd tali die nõ fuisti in ciuitate Perusij,quod probabitur probando quòd illa die eras Romæ,ut ĵ.de contrahen.stip.l.optimam. Nunc
6 quæro,quando † negatiua est probabilis,cui incumbit onus probandi?breuiter dico idem quòd in affirmatiua per omnia.Nam aut præsumptio est contra negantẽ,& ei incũbit onus probandi,ut ĵ.de codicill.l. nec codicillos. Aut est præsumptio pro negante,& ipse non debet probare,sed aduersarius,ut s̃.de inoff.test.l.omnimodo. Aut lex non præsumit nec pro,nec contra,& tunc onus probandi incumbit ei,cui negatiua est causa intentionis suæ.Exemplum in ætate,ut l.si minorem.s̃.de in integ.rest.& s̃.eo.l.cum te. Item in paupertate & diuitijs,ut l.si uerò.§.qui pro rei. ff. qui satisd. cog.& idem in similib.Vltimò quæro,quid est hoc dictum, quòd negatiua facti per rerum naturam probari non potest?glo.dat duas solutiones seu expositiones. Do. tenẽt primam.Can.multùm laborant circa expositionem dictorum uerborum,in d.c.bonæ.Vlt.glo.remittit se ad no.l.ij.ff.eo.&
7 l.circa.eo.tit. ubi inter cætera † quærit de una q. si reus assumpsit in se onus probandi,& deficit, utrùm condemnetur actoris Glo. determinat quòd non, ut ibi patet, tamen
8 † aduocati uolentes effugere dubitationem, dicunt in fine

c articulorum,nõ astringens[e] se ad omnia probanda, sed ad ea tantùm,quæ faciunt ad uictoriam suæ causæ. Sed contra prædictã determinationẽ opp. Imputatur ei qui astringit se ad probandum,& non probauit,ut ff.de inst.l.qui habebat. & ex̃.co.c.licet.Aduerte,& no.licet astringens se ad probandum aliquid eo non probato,sibi noceat in eo quod intendebat probare, non tamen sibi nocet in eo quod quis non intendebat.Sed in quæstione proposita,in glo.circa dictam l.reus,qui petebatur in seruitutem, astringit se ad probandum ad hoc,ut pronuncietur ingenuus,si non probet, nocebit ei in hoc,quia nõ pronunciabit̃ ingenuus,,non tamẽ
9 pronunciabit̃ seruus,& in hoc non nocet. † Sed quæro, qñ quis uideat̃ se astringere? Rñ.qñ quis proponit in uno articulo plura,quorũ unum uenit ad qualificandũ aliud, tunc uidet̃ se astringere ad omnia probãda,ut d.c. licet cãm.& d. l.habebat in prin.Facit optimè l. Fulcinius.§.ij.ff. q. ex caus. in posea. Qñq; in uno articulo,ponũtur plura,quorũ quilibet per se subsistit,nec unum per se qualificat aliud, & tũc si quod istorũ probat̃,sufficit, nec uideor me astringere ad alia probãda,uideor tñ accumulare plures causas, in quib. sufficit si unã probo,ut l.edita.s̃. de edẽ.Facit ff.de excus.tut. I.scire oportet.& no.per gl.ex̃.de renunc.c.j.Et propter hoc, ne quis uideatur se astringere, est utilis illa clausula, non astringens se ad probandum,ut dixi in l.diuus.ff.de re iud.

ADDITIO.

a Actori. canonizata vj.q.ult.actor.quòd semper ubi est præsumptio contra negantem,negans debet probare,ut no.tnn.c.cùm in iure.de off.deleg. & uide Bal.hic in fi.

b Dicatur. Adde quòd negatiua est triplex. Vna dicitur quæ cadit in plenam notionem testis, & ista est negatiua facti instantis,ut quòd ego non sum in tali loco,quia testis uidet intuitiuè locum uacuum,& per hoc intelligit quòd non sum ibi semper,tamen intelligentia opus est,quia ut dicit Philosophus,intellectus uidet,intellectus audit. Alia est negatiua,quæ cadit in præsumptiuam notitiam,ut negatiua facti continui, ut quia testis negat Titium hoc anno possedisse,quia uidit solum Seium hoc anno intrare & exire,& fructus percipere,præsumitur quòd non habeat compossessorem.Item in negatiua,memoria non errat. Alia est negatiua,quæ non cadit in sensum testis,ut est negatiua, quæ non habet non concomitantiam certi loci,& temporis.In prima negatiua testes negantes probant ut affirmantes.In secunda negatiua creditur magis duobus affirmantib. quàm duobus uel decem negantibus.In tertia negantibus non creditur.Primum probatur in l.optimam.C.de contrahen.stip.secundum in l. diem proferre.§.si plures.ff.de arb.& in c.j.de pœ.lib. vj. Tertium probatur hic in isto tex.& sic una est facilis probari testibus,alia impossibilis,alia difficilis,& ita Inn.c.cùm ecclesia.de causa pos.& per Bal. in sua margarita, in uer. negatiua.

c Est. Adde q; ista est practica Lombardorum,secundum Ang. §. hoc nobis.circa fi.in auth.de hær.& Fal.quam ipse etiam ibi dãnat,& de d.practica uide per Fel.c.quoniam.uer.probo.ĵ.de prob.

d Probari. Adde de hoc latè per e.Bar.& ibi Alex.& Moder.in l.in illa.ff. de uerb.oblig.

e Astringens,&c. Adde de hac clausula e.Bar.l.circa.ff. eo. tit. & l. diuus. & ibi latè Ale.ff.de re iud.Aret.& Moder.§.j. Inst. de act. pract. Pap.in forma libelli,in rei uend. & in uerb.non se astringens. per Alex. l. is qui reus.ff.de pub.iud.& adde quòd dicta clausula operatur, quòd si unus testis deponit de uno tempore,& alius de alio, quòd non dicuntur singulares,& probant.Ita d.de Sancto Gemin.c. Abbate sanè. post glo. ibi de re iud.lib. vj.Item secundum Ang.l.in causis.C. de accus.& Alex. l. liberorum.ff.eo.tit.operatur quòd si in inquisitione, uel accusatione sit appositus locus,& tempus, & non necessariè, si non probantur, non uitiatur. Item operatur dicta clausula secundum Imol.in l. sicut nulla.ff. de re iud. quòd si in libello actor petat decem,quæ mutuauit iam sunt anni quinq;, si posteà testes deponant de mutuo facto iam sunt anni tres, quòd actor obtinebit,& hoc refert & sequitur Soc.c.significantib.artic.xij.uers.iiij. quæro.de lib.ob.quæ no.pro pract.

LEX XXIIII.

1 De delicto corã iudi.cõmisso qs punitur sine accusatiõe ex officio iudicis.
2 Iudex causarum ciuilium potest punire testem dicentem falsum coram se, uel falsa instrumenta producentem.
3 Producens scripturam suspectam,non punitur ut falsarius.

a IVBEMVS.[a] Qui producit ſcripturas ſuſpectas, debet probare eſſe ueras, aliàs ut falſarius punietur iudicis officio.

IVBEMVS. Legitur duobus modis, ſecundum primum, h.d. Qui accuſat ſcripturam ut falſam, & non probat, ut falſarius punitur, h.d. ſecundum alium, Qui ſcripturas falſas producit per inquiſitionem, ut falſarius puni-
1 tur. h.d. † Do caſum, in quo quis ſine accuſatione punitur, & idem intelligo de omni delicto quod corã iudice cõmittitur, ut ĩ.tit.j.l.nullum. Dixi plenè in l.ij.§.ſi publico.ff.de adult. Et intelligo ꝙ punitur ex inquiſitione, ex officio * illius iudicis, coram quo delinquit, licet aliàs iuriſdictionem non haberet.
2 † Vnde iudex cauſarum ciuiliũ poteſt punire teſtem dicentẽ falſum coram ſe, uel producentem falſa inſtrumenta, uel acta falſifica-
3 ta, ut ĩ.tit.j.l.nullũ. † Quæro, utrùm ille, qui producit ſcripturam ſuſpectam, puniatur ut falſarius, eo ipſo quòd non probat eã ueram? Tex. hic ſecundum iſtam lect. uidetur dicere quòd ſic. Sed intelligo quòd de falſitate debet conuinci, aliter non poſſet puniri, ut ĩ.l. prox. Quæ autem dicatur ſcriptura ſuſpecta, die ut in j.glo.

* *Officio. Iudex enim ex officio ſuo de publico crimine inquire re, & teſtes examinare poteſt: l.ſi quis.ſ. de epiſc. & cleric.* I. Concen.B.

ADDITIO.

a *Iubemus. Vide Alex.conſi.lxxvij.uol.j.& conſ.lxij.eo.*

LEX XXV.

1 *Maleficium quando per inſtrumenta probetur.*

a SCIANT.[a] In criminalibus exiguntur probationes luce clariores. Facit iſte tex. ibi, inſtructa apertiſsimis documentis, quòd maleficia poſſunt probari per inſtrumenta. Iac.de Are. hoc diſputauit, cuius diſputationem hic refert Cy. ego plenè dixi ff. ad Turp.l.in ſenatus.in prin. & habuiſtis gl.ſ. ad l.Aquil.l.contra negantem. Opp. & uidetur ꝙ quis cõdemnetur ex præſumptionibus, ut l. ſi quis adulterij.ĩ.de adul.dicit glo. ꝙ hic fallit. Tu dic quòd illud indicium facit probatiõem luce clariorẽ, quia iudicem reddit certum de adulterio. Secũdò op. quia dolus ſemper probatur ex indicijs, ut ſ. de dolo.l.dolum. & ſic nõ ſunt probationes luce clariores. Sol. eodem modo dico, ibi debet intelligi de indicijs indubitatis, ita ꝙ animum iudicis reddant certũ. Vltimò op. dum hic dicit, apertiſsimis documẽtis. &
1 ſic innuit † quòd maleficium poſsit probari per inſtrumenta *, cont.l.iij.§. item diuus. ff. de teſtib. ibi, teſti. & nõ teſtimonijs eſſe credendum, quod apparet, quia debet examinari coram iudice, ut ĩ.tit. j. auth. apud eloquentiſsimum. Iac.de Are. diſputauit iſtam q.quam etiam ponit Cy. hic. Dic breuiter, Quandoque delictum committitur contrahendo, & tunc poteſt probari per inſtrumentum continens contractum, ut ff. de his qui not.
b in fa.l.quoniam. & ff. ad Turpil.l.in ſenatus.[b] in prin. Dixi latè ſ. de ſacroſan.eccle.l.nemo martyres. & l.iubemus. Quandoꝙ delictum committitur extra contractum, & tunc aut uolo producere inſtrumentum ad probandum circũſtantiam delicti, puta in accuſatione de adulterio ad probandũ matrimonium, in l.Aquilia ad probandum damnũ, & tũc poteſt produci inſtrumentum, ut hic, & l.ex morte.ſ. ad leg. Aquiliam. & quod ibi not. & ĩ.quorum appel.non recip.l.ij. Aut uolo probare ipſum maleficium principale per inſtrumentum, & non poſſum, unde ſi aliquis notarius rogatus à percuſſo quòd ſcriberet quòd Titius percuſsit talem, tale inſtrumentum non probaret. d.§.item diuus.

* *Inſtrumẽta. quid in ciuilibus, no. Bar. l. cùm res. ſ. hoc ti.* I.C.B.

ADDITIO.

a POMA. *Sciant. Vide ad iſtam l.per Rom.conſ.liiij.in fi. & Cæp.conſ. vj.& uide Fel.cap.prudentiam.§.vj.de off.deleg. & pulchrè Alex. l. iiij. ĩ.de teſta. Et dic quòd non ſolùm in criminalibus, ſed etiam ubi petitur pœna, requiratur liquida probatio eorum, quæ adducunt ad commiſsionem pœnæ. Ita Alex.conſ.xxxiij. uol. ij.& uide pulchra exempla ad hanc l. per Alex.conſ.xv.uol.ij.conſ.lxxxix.uol.iij.& Caſtr. cxcvij. & Alexan. ccxj.uol.ij.ubi colligi poteſt ampliatio. & Fulg. clxxiiij. ubi loquitur in crimine falſi.*

P. PAV. P. *Sciant. Vide ꝙ pro iſta regula conſuluit Comen.conſ.cxxxiiij.incip.uiſis denuncia. Et quòd in criminalibus unus teſtis nõ facit ſemiplenam probationem, uide Alex.conſ.cccclvj. Item quòd delicta non probentur per teſtes ſingulares, uide Panor.conſ. xxxiij. Item ad regulam ꝙ teſtes debeãt eſſe omni exceptione maiores, uide Ioan.de Anna.conſ.xlix. Item uide ꝙ pro iſta regula dicit Bar.l.fi.ff.de in litem iuran.ubi facit differentiam an agatur pro delicto criminaliter uel ciuiliter. Itẽ Io.de Anna. conſ.lix.ubi etiam an propter præſumptionem in criminalibus quis poſſit condemnari ſuper primo, uide latè Are.c.tertio loco.de prob.*

b *In ſenatus. Vide eund.Bar. & ibi Alex.in apo. & Bal. l.contra negantem. ſ. ad l.Aquil. Oldr.conſ.cxciij.Bal. & Abb.cap.cùm in eccleſijs. de maio. & obed.*

De teſtibus. *Tit. XX.*

LEX I.

a SI TIBI.[a] Status † alicuius non ſolùm per
1 teſtes, ſed etiam per inſtrumenta probatur. hoc dicit, ſuper uer. non ſufficiunt, ſcilicet l.quæ uoluit probationes fieri per omnia genera. Opp. iſta litera innuit, quòd Imperator loquebatur reo, dum dicit defende, ergo ei non incumbit onus, ut l.actor. ſ. tit.j. hic dicit contr. quare malè. Huius timore eſt facta glo. ĩ. quæ legit hanc legem duobus modis. Primo ut loquatur in reo, qui ſponte onus probandi in ſe aſſumpſit, uel erat in quaſi poſſeſsione libertatis mala fide. Secũdo modo legitur in actore, & tunc exponitur tex. defende, id eſt, age eo quod cõtrouerſia fit, ſcilicet reſiſtendo. Simile, in l. non ſolùm. §. ſi ſtatus. ff. de procur. & ſi pars hæredit.pet.l.permittendum. Opp. dicitur hic, ſoli, contr. imò per teſtes poteſt probari ingenuitas, ut ſ. tit.j. Sol. expone ſoli, id eſt, ſolummodo. Vel dic ij. ſoli teſtes non ſufficiunt. Vel dic tertiò ſecundum gl. & hoc no. ſoli teſtes nõ ſufficiũt, niſi reddant ſufficientem cauſam ſui dicti, dicam ĩ.l.iij. Cont. hoc opp. glo. in authen. ut liceat mat. & auiæ. §. quod autem nobis. de condic. & demon. l.cùm tale. §. falſam. in auth. de ſan.cpiſ in prin. Sol. Tenetur reddere rationem ſui dicti, ſi interrogatur, aliàs non, ut in contrarijs. prætereà aliquæ ex illis legibus non loquuntur in teſte, ſed in teſtatore, in quo eſt probatio uoluntatis: d. §. falſam. & ff. ad Trebel.l.quia poterat.

ADDITIO.

a *Si tibi. Vnum not. de facili litigantes repelluntur à teſtimonio, & ab accuſando. Text. eſt not.iij.quæſt.v.ſuſpectos. & coniurator, ſeu conſpirator, licet coniuratio ſit laudabilis, ſecundum Innoc. cap. cùm I. & A. de re iudic. quod dictum reaſſumpſit Bald. in cap.primo.§. conuenticula. de pa.iuram.firman.*

LEX II.

1 *Domeſtica perſona quæ dicatur, & quæ probet.num. 4. 5.*
2 *Officio iudicis relinquitur, quando perſona domeſtica admittitur in teſtem.*

a TIAM.[a] Teſtimonium perſonæ domeſti-
1 cæ non ualet. Quæro, † quæ dicantur perſonæ domeſticæ? Quidam dicunt, perſonæ quę alijs ſunt ſubiectæ, ut filius, ſeruus, aſcriptitius & ſimiles, de quibus habuiſtis in l. præſenti. §.fin.ſ. de his qui ad eccle.confu. Alij dicunt aliter quòd domeſtici dicuntur, de quibus habemus in l. reſpiciendum. §. furta. ff. de pœ. Sol. Tu dic de hoc ut no. eẋ. eo. c. in literis. per glo. & Inn. Opp. ſ. de his qui ad eccl. conf. l. fi. §. Certè ibi ponuntur quædam perſonæ conditionatæ, & obligatæ, ut ſunt aſcriptitij, & ſimiles. Subdit gl. & ff. de pœ. l.reſpiciẽdũ. §. furta. de quæſt. l. pridẽ. ĩ. qui accu. non poſſunt. l.pe. Ex iſtis probat ꝙ domeſtici dicũtur omnes habitantes in eadẽ domo, & familia, ueruntamen hoc determinatur per c. in literis. eẋ.
2 eo. quòd poſſet † eſſe perſona domeſtica tantæ autoritatis & dignitatis, ꝙ eius fides nõ reprobaret, quod ſatis placet. Hoc relinquendũ eſt officio iudicis, qui inueſtigabit de conditione perſonæ & qualitate. ut ff. eo. l.j. in fi. de quæſt. l.j.§.j. & ibi not. Quid in uiro & uxore? Gl. determinat ꝙ ſunt domeſticæ perſonæ. † Pro qua facit tex. l. quicunq; ĩ. de re mil. lib.
3 xij. ita tenent omnes. † Quærit glo. utrùm perſona domeſticа admittatur contra aliam perſonam domeſticã, altero contradicente? Glo. reſpon. & bene, ꝙ ſic, quia hoc eſt inductum in fauorem extraneorum, ideò non debet in eorum læſionem retorqueri, quod intellige ſi erat ſola ratio domeſticitatis, quia ſi erat alia, ſecus, puta ſi erat filius uel alia perſona in tra gradus poſita. facit ĩ. eo. l. parentes. & ĩ. de quæſt. l. ſeruos.
4 & ff. eo. l. lege Iulia. † Quæro, [c] ſi aliquis erat [d] meus familia-
c ris, tẽpore celebrati contractus, & nunc non eſt, uel econtrà
d tunc nõ erat, & nunc eſt, an poterit eſſe teſtis? Pro declaratione iſtius q. dic, Quandoꝙ cõditio ſeu qualitas teſtis mutatur abſq; aliquo facto partiũ, tunc inſpicitur conditio teſtis, qualis eſt qñ deponit: l. notionẽ. §. inſtrumentorũ. ff. de uer. ſig. Qñq; cõditio teſtis mutatur facto partiũ, & tunc ei, cuius facto cõtingit mutatio, talis mutatio non põt prodeſſe: ff. de quæſt. l.j. §. ſi ſeruus. quantùm uerò ad aliud eſt idem, ut ſ. dixi, quòd inſpicitur tempus, quo teſtis deponit. Nũc ad propoſitũ, ſi ille qui erat meus familiaris, nunc deſinit eſſe facto
6 meo ad hoc deſtinato, non poſſet eſſe teſtis pro me, hoc autem probatur ex coniecturis. † Idem dico, ſi ego uidens ꝙ contra me erant duo teſtes tantũ qui ſciebant ueritatẽ, procurauì ꝙ accuſarentur de eo. delicto, & ſic participes criminis non admittent ut teſtes, ut ĩ. eo. l. quoniam liberi. Et certè hoc mihi nõ proderit, ſi facto & opera mea contingit, ar. imò
7 quaſi caſus. ff. de q.l.j.§. cùm quis. † Ideò dico, ſi ego percuſſi unum teſtem, ad hoc ut tanquam inimicus non poſſet cõtra me teſtificari, ut eẋ. eo. c. dilecto. Si uerò mutatio contingit abſq; aliquo facto meo ad hoc deſtinato, ut quia famulus receſsit à me ſua ſponte, tunc poterit teſtificari, quia deſinit eſſe domeſticus. l.j.§. idem numio. ff. de quæſt. prædicta uera, niſi remaneret alia cauſa impediens, ut ſi manumiſi ſeruum meum, certè licet deſinat eſſe domeſticus, remanet ratio iuriſpatronatus, quæ eum repellit à teſtimonio, ut ĩ. de quæſtio. l. ſeruus. §. non ſolùm.

ADDITIO.

a *Etiam. uide Alex.conſ.cxxij.uol.iiij.& conſ.v.uol.j.Rom.conſ.vij. Fel.c.j. de teſt. & c.inſuper. per totum, eo. tit. & c.in literis. & Barb.conſ.l. uol.j. & conſ.iij.c.vj.uol.ij.conſ.xvij.& conſ.xxxvj.eo.uol.ij.et Cæp.xiiij.Imo. conſ.xxxv.& conſ.cl.& conſ.vj.& conſ.cxxxv. & Anna.lij. in add. ad eum, in conſ.lv. & Alex.lxxviij.uol.j.& conſ.xciij.uol.j.& v.eo.& Are. xiij.in j.dub.& Pan.d.c.in literis.& ibi etiam Bal.& Alex.cxj.iiij.uol.ubi ponit de teſte affine, & Ang.conſ.cxciiij.ubi loquitur in affine, & Rom. conſ.iiij.ubi loquitur in familia & amico, & cccclj.ubi loquitur in teſte cõſanguineo, qui deponit ſuper adulterio uxoris cõſanguinei. et Soc.xvij.ubi etiam loquitur in materia adulterij, & qũo accipiatur hoc uer. domeſtici, & no. ꝙ tres teſtes domeſtici faciunt plenam fidem. Ita Alex.conſ.v.uol. j.no. per glo.l.iij.in uer.matris.in §.eiuſdem.ff.de teſtib.*

P. PAV. P. *Etiam. Limita iſtam l. quãdo teſtis deponeret ſuper aliquo inſeparabili, ut per Barb.conſ.xxxvj.uol.ij. Albe.in tract.de teſtib.in ij. q. prin. Hippol.de Mar.ſing.v.& l.j.ff.de quæſt. uide Comen.conſ.xxvij. Et ibi ponunt, ꝙ illi dicantur domeſtici, qui in eadem domo habitant, & etiã operarij illius pro quo deponunt. Et uide plenè de iſta materia, an domeſtici poſſint eſſe teſtes, & qui dicantur eſſe teſtes domeſtici, quæ habes in Berta.in uer.domeſticũ.*

b *Domeſticæ. Quid in uxore, et uiro, an poſſit unus teſtis eſſe pro alio, uide Imo.l.ſi cùm dotẽ. §.ſi maritus.ff.ſol.mat. & dicit ꝙ dicuntur ſuſpecti ad deferendum teſtimonium, & iudicandũ in cauſa alterius.l.præſenti. §. fin. hic alleg. & quod habetur in c.gaudemus.de diuor. & adde Bar. l. qui teſtium. §.j.in fi.de teſtib. & adde ꝙ ille qui ſtat cum illo, pro quo teſtificatur, ad unum panem & unum uinum, non eſt bonus teſtis. Ita dicit Pet. & Cy.l.j.ſ. eo. & conſuluit Ang.in conſ.porrecta fuit petitio. & idem ibi dicit, ſi iſtis teſtib.domeſticis, uel familiaribus non opponitur, ꝙ dictum eorum ualet. alle.c.fi.de teſtib.in vj.hic contrà in d.conſ. Vide quòd inſpicitur conditio teſtis tẽpore iuramenti. Et ad hanc q. uide Inn.c.in literis. eẋ. eo. & c.inſinuante.de off.deleg. & Bal.l.j.de epiſ. & cler. & hic. & an ſolicitator in cauſa poſſit eſſe teſtis in cauſa, in qua eſt ſolicitator, uide quæ dixi poſt Bar.l.deferre.ff.de iure fiſ. Adde quæ poſui ff. eo.*

c POMA. *Quæro. Vide glo.in ſumma iij. q.v.& Felin.c.quoties. v. not. eẋ. de teſtib. & in fi.apparatus. & Barb.conſ.vj. uol.j. & conſ. xxix. eo. uol. & conſi.liiij.eo.uol. & Barb.c.iij.ad fin.de reb.eccl.non alie. & Felin. c.inſinuante.de offi.dele. & Anch.conſ.ccxlvj. & Alex. xxiiij. uol. ij. ubi ponit de ſorore, & dicit ꝙ dictum talium domeſticorum eſt ſufficiens ad probandum innocentiam domeſtici. & xlv.eo.uol. ubi ponit de affine. & xlvj.eo.ubi loquitur in ſocero, & ex dictis eius ibi colligitur ꝙ dictum talium redderetur plenè, ubi alij teſtes, qui depoſuiſſent in cauſa eſſent ualde idonei. & lxxxvj.ubi ponit in coniuncto affine & amico, & an quis poſſit teſtificari pro uxore fratris ſui, & cviij.uol.ij. ubi ponit de teſte affine & cognato, & clxxix. ubi de teſte affine in criminalib.eo.uo. & cxcix.eo. ubi ponit de teſte qui dixit, uellẽ talem obtinere. & ibi etiam ponit de ſorore. & xxxiiij.uol.iij. ubi loquitur in cõpatre, & in eo qui adoptauit filiũ. & xlij.uol.iij.ubi loquitur etiã in cõpatre, & in eo qui adoptauit, et in cõſequent.uol.iiij. & xcix.uol.iij.ubi loquitur in domeſtico & familiari in cauſa matrimonij. & Ro.ccclxxxij.ubi loquitur in ſubiecto, cui erat adiecta qualitas paupertatis. & Alex.cij.uol.iij.ubi loquitur in conſanguineo. & Socin.xvij.ubi loquitur in uiro & uxore, & infert ad uxorem fratris, & Socin.cxiij.ubi loquitur in fratre.*

d *Erat. Adde circa hoc Lanf.c.quoniam.uer.teſtium produc.uer. quæro. de prob. Alber.in trac.de teſti. & cumulatiſsimè per Fel.c.literis. de teſti. & ultra ibi adducta per ipſum, adde Alex.conſi.v.uerſ.poteſt. & conſ.lxxiij. uerſ. & ſimiliter.in j.uol.*

LEX III.

1 *Teſtium dicta quid, quando ualeant, & quando non, & de eorum ſacramento: item quorum atteſtationes non admittuntur.*

SOLAM. Atteſtatio ſola legitimis adminiculis nõ ful
1 cita non probat. Quæro, quæ dicatur † ſola atteſtatio? Gl. ponit hic multas expoſitiones. Prima eſt, ſolam, quia teſtis nõ iurauit, uel ſolã, quia nõ interfuit iudex. Iſtas duas not. uel ſolam, quia iudex poſteà non dedit ſententiã, uel ſo-
2 lam, quia non eſt ſecuta publicatio, † quod tene mẽti, quia teſtes non publicati non tenẽt, nec probant, ut uidiſtis, l.fi.ĩ.
a de re iu. uel ſolam, quia non reddit rationẽ.[a] Dicit glo. ſi fuit
3 interrogatus, † quia ſi non eſt interrogatus de ratione, non
b tenetur reddere. No. gl.[b] Inn. hoc pertractãs multùm ſubtiliter, eẋ. e.c. cùm cauſam. dicit ꝙ iſtud eſt uerum, qñ teſtis depoſuit aliquid ꝙ poterat percipi ſenſu, uerbi gratia, teſtis depoſuit ꝙ Titius numerauerat Sempronio centum. ſi non in
c terrogatur de cauſa ſciẽtiæ, [c] ſufficit, quia numeratio poteſt percipi ſenſu, ut per uiſum. Sed ſi depoſuit ſuper eo qđ ſenſu non percipitur, dictum eius nihil ualet, niſi reddat rationem dicti per ſenſum corporeum. Exemplũ, teſtis dicit ꝙ Titius eſt dominus talis fundi, niſi reddat rationẽ, nihil probat. Nam dominium eſt quoddam ius, quod nõ percipitur
d ſenſu. Debet ergo dicere, quia uidi quòd ipſe emit, [d] uel uidi eum poſsidere à tempore dictæ emptionis per x.annos, uel uidi eum ſpecificare talem rem, uel lapillum, uel denariũ in litore maris inuenire, & ſimilia, quę per ſenſum percipiũtur.
4 Ad quod cõſueui inducere, † ꝙ teſtis debet deponere per ſenſum. ĩ. eo. l. teſtium. ff. de teſtib. l. qui teſtamento. §. fi. de his quæ in teſta. delen. l.j. in prin. aliàs enim ſi per ſenſum corporeum nõ deponeret, eſſet magis iudicare, quã teſtificari, &c.

SOLAM. Dictum teſtis ſine iuramento nullius eſt momen
5 ti. Hic uidetur caſus, † quòd dictum teſtis ſine iuramento non facit ſemiplenam probationem, ita quòd ex eo poſsit deferri iuramentũ. Quod apparet, quia dicit, nullius eſt momenti, hoc eſt uerum, ſi parti poteſt imputari cur eum non fecit iurare, aliàs ſecus, ut dixi uobis in l.admonẽdi. ff. de iu-
6 reiur. † Dicit etiã Inn. ꝙ dictũ religioſi facit præſumptionẽ, etiã ſine iuramento, ut c.nuper. eẋ. eo. & hæc de j.lec. Sed ſ̃m ſecundam, h.d. Dictũ teſtis nõ examinati coram iudice, nul-
7 lius eſt momenti. Ex hac lec. habes † quòd examinatio facta ab alio quàm à iudice, non facit ſemiplenam probationem, quod

quod apparet, quia dicit, nullius momẽti. Quod intellige, si
potest parti imputari, cur eos non fecit examinari corã iudi
ce, ut dixi in d.l. admonendi. Tertio modo legit, dictũ testis,
si non sequit sententia, nullius est momenti. hoc intellige, ut
habeat paratã executionem, sicut sentẽtia uel uim sententię,
8 sed bene † ualet, quia etiã in alio iudicio probat, ut l. cùm
antea. s̃. de arb. j̃. eo. l. fi. Secundum quartã lect. hac dicit, sola
partis attestatio nullius est momẽti. Differt hæc lect. à ij. quia
hæc loquitur de attestatione partis, illa de attestatione testis.
Quinto modo legit, & hæc solennis lect. breuiter hoc dicit.
9 † Dictum testium publicatũ, nõ secuta sententia, nullius est
momenti. Quæ est ratio huius? Dicit glos. quia licet tabellio
scripserit, tẽ illa scriptura nõ habet testes, ideò nõ facit fidẽ,
10 donec corã testib. recipiat. Ista ratio nõ uidet uera, quia †
in actis nõ requirũt testes. l. in donationib. de dona. & ext. de
prob. c. quoniam. sed j̃. dicã. Secundò opp. glos. ad seipsam,
nónne eo ipso q̃ notarius scripsit dicta testium, sunt publica
ta? Dicit gl. q̃ non, nisi scribantur coram iudice, & testibus.
l. iij. §. idem. ff. eod. In eo quod dicit, coram iudice, dicit ue-
rum, ut s̃. in ij. lect. & probatur j̃. eo. tit. auth. apud eloquen-
11 tissimum. In eo uerò † quod dicit, coram testibus, non ui-
detur uerum, quia in actis testes non requiruntur, ut s̃. di-
xi. Intellige gl. q̃ hoc debet fieri coram testibus, non tamen
est necesse q̃ scribatur in actis, ut iuribus in contrarium al-
legatis, sed examinatio fit in secreto, ideò requiritur publi-
d catio. [d] Opp. iuramentum testium accipitur in publico, &
tunc testis uidet deponere. j̃. eo. l. si quando. Ad quid ergo a-
lia publicatio est necessaria? Rñ. quando testis iurat, tunc ui-
detur deponere, scilicet in secreto iudicij. d. l. si quando. & l.
nullum. & ratio est, nam si pãderet iudex ta
le secretũ, incideret in crimẽ falsi. * l. j. §. is qui.
ff. de fal. unde licet instrumentum sit publicũ
& faciat fidem, q̃ testes hæc dixerũt, illud in-
strumentum est secretũ, nec potest manifesta
ri. De necessitate ergo requirit nouus actus
publicationis, per quem actus qui erat secre
tus, fiat publicus, & notorius omnibus, & i-
deò tex. in auth. eo. §. quia uerò. illam publi-
cationem appellat aperturam, uel manifesta
12 tionem. Et ideò † notarij quando restituũt
libros officialib. communis, ut assignent successoribus suis
illas chartas ubi sunt dicta testium nõ publicata, claudunt il
las chartas, uel cum filo, uel cum cera, quasi illud debeat esse
13 secretum. Quæro, † nunquid per aliũ iudicẽ possit publica
ri, uel debeant iterum examinari? Glo. dicit q̃ non. Vide gl.
puto q̃ ab alio iudice coram quo dicta testium fidem face-
rent, illa dicta nõ publicata possint publicari, ut uidetur ex-
pressum ex̃. eo. c. constitutus. in prin. Pro hoc l. fi. j̃. eo. ubi fa
cit mentionem de dictis testiũ, etiam absq̃ publicatione. &
quod hic gl. dicit, non facit fidem coram alio iudice, intelli-
ge antequam publicetur. Sexta lec. est secundum quam hoc
14 dicit. Dictũ † testis nõ reddentis sufficientẽ rationẽ suæ cau
sæ, nullius est momẽti. Opp. gl. l. cùm tale. §. falsam. ff. de cõd.
& dem. Non soluit. Dic ibi loquitur in testatore deponente,
in quo est pro ratione uoluntas, ideò falsitas causæ non at-
tenditur, quæ ratio cessat in teste. Quærit gl. quid si testis nõ
reddit causam, quia non fuit interrogatus? Gl. dicit, ualet di
ctum suum. Inn. ex̃. eo. c. cùm causam. dicit, q̃ hoc est uerũ in
his, quæ possunt sensu percipi, ut si testis deponeret q̃ Titius
percussit Seium, licet nõ dicat se uidisse, uel nõ reddat aliam
e causam, ualet. Sed in his [e], quæ sensu non percipiuntur, ut si
testis deponat Titium esse dominum, non statur dicto eius,
nisi reddat sufficientem rationem, quæ sensu percipiatur. I-
dem dicit Spec. tit. de teste. Qualiter autem debet intelligi, q̃
dictũ testis debet cõcludere per aliquod qd̃ percipiatur sen
su, dixi uobis in l. de ætate. ff. de minor. Tetigi etiam aliquas
pulchras q. l. j. ff. si cer. pet.

Falsi. Idem de notario, qui arcana detegit, fal si enim notatur: habes sing. add. ad Bar. in l. is apud. nu. vij. add. vj. s̃. de eden.

I. Concen. B.

ADDITIO.

a POMA. *Rationem. An & quando testes teneantur reddere rationem dicti sui, & qualis esse debet, uide Fel. c. causam. uers. fallit ij. ubi ponit de hoc dicto in rub. de testi. & Alex. cxxxvj. uol. j. & uide Alex. cons. lxxx. uol. ij. & cviij. eo. & cliij. eo. & ccl. eo. & xviij. uol. v. ubi ponens pulchrũ exemplum dicit q̃ testis deponens super eo quod est iuris, uel in quo multùm laboret ratio intellectus, nõ probat nisi etiam non interrogatus reddat rationem dicti sui. & aliquid per Bal. cons. clxxxj. in iiij. par. & Fel. c. sicut. de re iud. & Bar. cons. iij. uol. ij. & Card. Flor. cons. xxv. & illud quod dicit Bar. hic post Inn. q̃ testis de dominio debet reddere rationem dicti sui, etiã non interrogatus, extende, ut procedat, q̃ non probabit si deponat reddẽdo rationẽ, quia uidit & audiuit secudũ Imol. maiorẽ in l. sciendum. ff. de uer. obl. quem sequitur Imol. minor. Alex. cons. ij. x. & xlviij. ij. uol. & uide etiam in c. per tuas. de testi. & Cæp. cons. xxviij. & Bar. cons. xc. & cõs. cviij. & seq. & Barb. cons. viij. uol. j. & cons. xxxix. eo. uol. No. etiam q̃ testis in criminalibus tenetur reddere rationem dicti sui, etiam non interrogatus, aliàs non ualet. Ita Alex. cons. xv. uol. j. & cons. xlv. uo. ij. & Pan. c. consuluit. de appel. Are. cons. lxxj. & xxxviij. & Alex. l. j. in prin. ff. de ope. no. nunc. & Car. cons. cxxiij. & xxv.*

b *Glo. Similis glo. in c. cùm causam. in iiij. glo. eo. tit.*

P. PAV. P. *Glo. Istam reg. q̃ non teneatur testis assignare rationem, non interrogatus, limita duodecim modis, ut per Ias. l. cùm hi. §. ult igitur ff. de transac. quem uide omnino. Vide de materia Alex. l. j. in prin. ff. de ope. no. nun. sed si interrogatus non assignet rationem, nullam præsumptionem facit. Vide pro limitatione materiæ Bar. cons. cx. in j. uol. Item q̃ ratio sit illa quæ dictum sustinet, quãdo est bona, licet dictum sit scriptum, & econtrà. Et quòd nõ debeat esse eadem cum dicto, uide Ias. l. fi. ff. de off. proc. Cæsar. in ij. no. uide quæ habes in Bertac. in uer. testes deponũt, et qualiter.*

c *Scientiæ. Adde Bar. l. j. ff. si cer. pet. & adde sing. Bar. in cons. cx. Qualis autem debeat esse causa, uide per Bar. in l. fi. de off. proc. & leg. Et de prædicta causa uide in c. si quando. de resc. & Bar. l. j. in prin. & ibi per doct. de no. oper. nun. Et adde pro hoc quod alle. Bar. hic, dicit Inn. c. cùm oporteat. de accu. q̃ si testis deponat quem esse infamem, debet etiam non interrogatus allegare rationem, uel causam, quia infamia non percipitur sensu, sed iuris intellectu. & in materia dicit Bal. l. presbyteri. s̃. de episc. & cler. quid si sint duo testes, quorum unus reddit causam sui dicti, & alius etiam non interrogatus, non reddit, quòd magis creditur reddenti causam. Vnũ aliud dixit in c. j. de controuer. inuest. q̃ id quod dicimus unum testem facere semiplenam probationem, l. admonendi. de iureiu. illud est uerum si causam dicti sui allegat, etiam non interrogatus. Adde quod no. Bal. l. si non speciali. C. de testa. & not. Bar. hic, adde quæ no. Bal. l. conuenticulam. s̃. de episc. & cle. licet hoc in probatione famæ, ut dixi in §. tormenta. & de materia uide Bal. & Ang. post gl. l. cùm hi. §. ult ergo. de transac. & plenè Inn. d. c. causam. & uide etiam Bal. l. edita. s̃. de eden. ubi Bal. ipse ponit in materia unum bonum dictum de teste, ubi etiam dicitur q̃ pars interrogata de ratione & causa, non tenetur respondere. Et istis adde Bar. in l. stipulatio ista. §. hi quoq̃. de uer. obl. & ad Bar. hic adde Bal. l. pe. ad fi. j̃. de sen. quæ sine cer. quant. Item ad probandum interesse requiritur causa, secundum Bal. l. j. per illum tex. de sen. quæ pro eo quod interest. Et adde tu Bar. l. j. s̃. tit. j. & d. l. eum qui. Et quod quando testis deponit super his quæ nõ percipiũtur sensu, quod teneatur reddere rõnem, etiã nõ interrogatus, adde Alex. cõs. cxxxvj. uer. debetur enim. in j. uol. & ibi etiã q̃ tenetur reddere, quãdo deponit super negatiua nõ coarctata. Item tenetur reddere, quãdo deponit super cõsuetudine. Ita Alex. d. con. ij. uers. ij. respõdeo, & ibi qd̃ etiã tenetur reddere. quãdo deponit super fama, uel super notorio.*

d *Publicatio. Adde q̃ testis non publicatus non facit semiplenam probationem. Bal. l. in bonæfid. uer. item quæritur. s̃. de re. cre.*

e *His. Quando testis etiam non interrogatus. teneatur reddere rationem dicti sui, ultra alleg. per Alex. s̃. in præcedenti lectio. uide per Aret. & Felin. d. c. licet causam. & per eundem Alex. cons. xv. uersi. & non sunt duo. j. uol. & ibi quòd testis deponens in criminalibus, etiam non interrogatus, tenetur reddere rationem sui dicti, alleg. Salic. l. fin. s̃. tit. proximo. Et alios casus in quibus testis etiam non interrogatus tenetur reddere rationem dicti, uide per e. Alex. cons. lxxij. in eo. uol. & cons. cxxvj. & cxlj. uers. Gasparlanensis. eo. uol. & ij. uol. cons. x.*

LEX IIII.

1 *Amicus pro amico an possit testificari, statur arbitrio iudicis.*
2 *Subditus quando admittatur pro domino ad testificandum.*

TOS. Testis debet esse remotus à gratia & timore. hoc dicit. Not. quòd dicit, fidem religioni iudiciariæ, & sic fides est facienda iudici, ut l. lecta. in fi. ff. si cer. pet. Et ista est probatio ad fidẽ, qua

qua iudex adducitur ad credẽdum. Circa primum dicitur
1 hic, q̃ testis debet esse remotus à gratia & timore. † Quæro
utrùm amicus possit esse testis pro amico? Et uidetur q̃ nõ,
ut l. iij. in princ. ff. eo. Pro hoc facit hic tex. quia est dubium
ne gratificaretur amico. Breuiter puto q̃ posset esse tanta a-
micitia, & talis personarũ cõditio, q̃ amicus à testimonio re
pelleretur, uel saltem eius fides minueretur, hoc autem sta-
bit in officio iudicis, ut l. iij. §. j. ff. eo. Secũdò quæro, dicitur
2 hic, potentiæ, utrùm † subditus uni communitati, possit es
se pro ea idoneus testis? Gl. l. idonei. ff. eo. tenet q̃ non. Pet.
hic contrariũ dicit. Veritas est q̃ nos debemus inspicere istũ
testem, oportet enim quòd cõditio sit talis, quòd possit præ
ponere ueritatem potentię, modò esset posibile, q̃ persona
cõmunitatis esset ita iusta, q̃ nollet q̃ diceret aliud quàm ue
ritatem, tunc statim putarẽ subditum admittendũ. Ita intel-
ligo dictum Pet. quod probatur hic, potest enim liberè dice
re ueritatem. Sed si dominus esset malus homo, putarem eũ
admittendum non esse. Iustus est enim metus tyranni, & cu
iuslibet, qui alteri præest, ratione alicuius iurisdictionis. Po
test enim esse terribilis, ut j̃. si rector prouinciæ. l. j. & ff. ex qui
bus cau. in pos. ea. l. Fulcinius. §. quid sit. In dubio dicerem
subditum non esse admittendum, ut leg. idonei. ff. eod. cum
sua glos.

LEX V.

1 *Parentes qui dicantur.*
2 *Parentes & coniuncti, quando pro parentibus & coniunctis in testimonium admittantur.*

ARENTES. Quid de fratre, plenissimè exa
minaui hoc, & eius materiã in l. qui testamẽto.
§. j. ff. de test. Opp. l. etiam. ff. de prob. Gl. j. dicit
speciale in ætate probanda, nec tamẽ ei facit ple
nam fidem, ut j̃. no. Item est speciale in proban-
da consanguinitate, & causa matrimonij, ut ext. eo. c. super.
Secũdò opp. ff. de testa. l. qui testa. §. per contrariũ. Sol. ut in
1 fi. gl. Pro † declaratione l. & gl. primò quæro, qũo accipian-
tur parentes? Gl. dicit suprà à patre in infinitum, & j̃. liberi.
Quæro utrùm sit differẽtia, si sint liberi in potestate, uel nõ?
Gl. hic dicit quòd nõ. Cont. hoc uidetur ff. de fal. l. de eo. & l.
impuberem. §. j. Difficile contrariũ est, sed dicit gl. ibi loqui-
tur in notario adhibito ad scribendũ, in quo distinguit, aut
est in potestate, aut nõ, ut ibi patet. Ratio, quia assumitur ut
publica persona, cuius fides est iam approbata, ut leg. j. ff. de
offic. præf. præt. Item quia scriptura non probat per se sine
testibus, * ut in auth. de inst. caut. & fide. §. o-
portet. hic uerò loquitur in testificãte. Quæ-
2 ro † utrùm parentes, & liberi possint inuicẽ
esse testes pro se? Gl. dicit q̃ non, ut ff. eo. l. te-
stis idoneus. & l. ij. s̃. eo. Circa hoc est aduer-
tendum, nam gl. ff. de test. l. qui testamẽto. §.
j. uidetur facere aliqualẽ differẽtiam inter pa
rentes & liberos, nam liberi nõ possunt esse
testes pro parentib. ubi aliquid eis quærere
tur, in alijs casib. sic, ut j̃. dicetur in j. gl. quod
intelligit Iac. de Are. ut puta, si alieno nomi-
ne essent in iudicio. Parentes uerò non pos-
sunt esse testes pro liberis, ullo modo, & ibi subiungitur in
gl. cùm pater plus diligat filium, quàm filius patrem. * & se-
3 cundum hoc non est mirandũ, † q̃ si filius
esset procurator alicuius, pater non posset
esse testis, ut ibi innuitur. Quod intelligo ue
rum, si instrumentum esset fiendum super
aliquo facto, uel dicto filij, aliàs secus, arg. l.
quæsitum. ff. de in ius uoc. & quod ibi not.
& ff. de obseq. l. licet. §. fi. Quæro, dicitur hic,
uolentes, ad quos referatur? Dic ut in gloss.
4 † Quæro, quid in fratre, utrùm admittatur
pro fratre, uel contra fratrem? Gl. hic dicit quòd sic in ciuili,
non autem in criminali, ut l. lege Iul. ff. eo. Cont. ibi uidetur
not. Breuiter tenenda est opi. gl. quia omnes tenent quòd in
ciuili admittatur. Quod intelligo, nisi repellatur ratione do
mesticitatis, ut l. ij. s̃. eod. uel nimis intensæ beneuolẽtiæ, uel
amicitiæ, ut s̃. prox. dixi, quod est iudicis arbitrio relinquẽ
dũ. Petr. intelligit, nisi sit in ciusdẽ potestate, secundũ gl. hic.
Et est ratio, nam cùm uideatur esse eadem persona cum pa-
tre, qui ei imperare potest, sicut persona patris est suspecta,
ita persona filij. In criminali uerò frater non posset esse testis
pro fratre, quia requiruntur probationes luce clariores, ut
s̃. ti. j. l. fi. Item quia uidetur causa propria, cum iniuria facta
uni fratri, respiciat etiam alterum fratrem, ut l. Cornel. ff. de
iniu. & idem puto in causa status, ut l. j. cum seq. ff. de lib. cau
sa. Quæro, quid in socero & genero? Gl. dicit idem, ut ff. eo.
5 l. testis idoneus. Quæro, utrùm † coniunctus possit esse te-
stis idoneus inter duos pariter coniunctos? Certè sic, ut l.
non solùm. §. j. ff. de rit. nupt. Et sic pater potest esse testis in-
ter duos filios. Pro quo. ff. de quæst. l. extraneo. & j̃. de quæst.
l. hoc quod placet. in fi. ubi seruus torquetur inter duos do-
minos.

Testibus. Adeò ut si concurrant probationes instrumentorũ & testiũ, testes præferantur: Bar. l. xvij. s̃. de pac. in j. add. & l. j. nu. xj. C. de procur.

I. Concen. B.

Patrẽ. Pater autem plus diligit filium quàm seipsum: l. isti quidem in fi. ff. de eo quod met. cã.

I. Conc. B.

LEX VI.

1 *Exhibeo quot modis accipiatur.*

NIMIS graue. Non debet initium probatio-
nis assumi de domo aduersarij, Vel sic, Non co-
gitur quis testes contra se de domo sua produ-
cere. Op. personę domesticæ, ad petitionem ad-
uersarij coguntur * ferre testimonium, ut s̃.
eo. l. ij. & quod ibi no. Et sic quis cogitur inui
tus exhibere testes de domo sua. Huius ti-
more dico q̃ hæc lex potest intelligi plurib.
1 modis. Primo debes scire † quòd hoc uerbũ
a exhibeo, [a] quandoq̃ assumitur pro alimen-
torum præstatione, ut j̃. eo. l. quoniam. ij. re-
spon. Et si uelles ita assumere, hic diceretur q̃
quis cogitur exhibere, id est, alimentare te-
stes, qui contra se producuntur, ille qui pro
ducit, sed hoc non placet. Secũdo modo ac-
cipitur, exhibeo, pro manifestatiõe, ut in to
tit. ad exhib. & secundũ hunc modum de
bet hæc lex intelligi duobus modis. Primo
in his, qui admittuntur ad testimoniũ uolẽ-
tes, nõ inuiti, de quibus loquitur l. iij. §. lege
Iul. ff. eo. Nam si ego dicerem aduersario, fa-
cias quòd tales cõsanguinei ueniant, q̃ po-
test hoc facere, & sic exhibeas mihi probatio
nes, certè ad hoc nõ cogitur, sed ipsemet debet hoc sibi pro-
curare. Secũdo modo potest intelligi de quibusdam testib.
& quia dicebat fortè actor de eis se non recordari bene, pe-
tebat cogi reum ut exhiberet nomina eorum. certè hoc fieri
non debet, quia nimis graue est. faterer tamen quòd si pete-
ret exhiberi quasi totam familiã, ut recognosceret ipse quos
uellet in testes producere, quòd audiret, ut l. cùm exhibuis-
sent. §. ij. ff. de pub. Opp. s̃. de assess. l. si post. Dicit glo. ibi fallit.
Doctores dicunt q̃ ibi nõ exhibetur ut testis, sed ut reus di-
cti sui rationem reddat.

Coguntur. Etiã torquẽtur ut ab eis iudex ueritatem elicere possit, maximè quãdo de adulterio agitur. l. cõfessu. §. seruis. c. j. de repu. l. iij. l. in adulterij. l. libertatẽ. j̃. de adult. Idem si maritus uxorem necare tentauerit: l. fi. j̃. de sicar. Adde Bart. j̃. l. seq.

I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Exhibeo. Adde exhibere propriè secretum habere, & uide ff. ad exhib. l. ij. & de lib. hom. exhib. l. locum. §. quid sit. Item exhibere, idem est quod cedere. ff. de legat. primo. l. si res obligata. §. penult. Item aliquando exhibere, idem est quod reducere. ff. mand. l. creditor. §. si inter maritum. Item accipitur aliquando pro probare. l. j. C. de ædilit. ac. in glo. & ibi Azo in summa. §. item repellitur emptor.*

LEX VII.

SERVOS. Seruus non interrogatur pro, nec contra
dominũ, nisi de facto suo. Intelligit gl. quòd interrogatur
cũ tormentis *, ut ff. de prob. l. cùm

Tormentis. Ad de ea quæ s̃. l. proxima annotauimus.

I. Concen. B.

l.cum probatio.Dic ut ibi,fallit in casib.no. hic in gl. Quæro,quid econtrà, utrùm dominus posit pro seruo interrogari? Videtur q̃ non,quia uidetur suspectus,ut ex̃. de offic. dele.c.causam quæ. §.eo. & l.eos.& ff.eo.l.idonei.

LEX VIII.

1 *Iuramentum testium de consensu partium remittitur.*
2 *Inspectores uulnerum,uentris,finium agrorum, & similium, an iurare debeant,& nu. 4.*
3 *Testes qualiter iurare debeant.*
6 *Testes an debent citari,& an ualeat dictum,si non sunt citati.*
7 *Honestæ personæ, sine iuramento deponentes, faciunt semiplenam probationem.*
8 *Quando sunt plures testes ex una parte,& ex alia pauciores,sed digniores,quibus magis credendum.*
9 *Qui produxit unum testem,& petit ipsum examinari, an sit audiendus.*

a
VRISIVRANDI.[2] Hæc l. ponit tria dicta. Testes debent iurare, & honestiorib. debet adhiberi fides,& dicto unius nõ creditur.h.d.inter,& ut,subaudi,præcipimus. Quærit gl.utrùm testes debeãt iurare corporaliter tactis scripturis. Item quæ
1 sit forma iuramenti testis? Dic ut in glo. † Item an posit remitti iuramentum de consensu partium? Glos. dicit quòd sic. Idem not. in l. prima, circa principium, ff. de ferijs. Item quæritur,quid in istis inspectoribus qui mittũtur à iudice ad inspiciendum uentrem, ad renunciandũ iudici qd̃
2 sibi uidetur. † Et idem in similib.qui mittũtur ad inspiciendum seu uidendum fines agrorum, uel ad inspiciendũ uulnus,utrùm sit remansura cicatrix, uel similia, an isti debeãt referre cũ iuramento. Gl.dicit q̃ nõ, in l.j.§.j.ff.de uen.inspi.
b Sed istæ gl.[b] uidenẽ contra tex.l.hac edictali.§. his illud.j. de sec.nup.& l.comparationes.j.tit.j. Vide istam gl.& eam not. No.q̃ testes prius debẽt iurare q̃ deponant, & si prius deponerent,& posteà iurarent uerum esse quod dixerũt, non ualeret eorum dictum, ut hic, dum dicit, prius. Examinemus istam primam partẽ. Quæro utrùm testes debeant iu-
3 rare de ueritate? hoc non habemus bene expressum, facit q̃
c sic, ff. de dote præl.l. Theopompus. † Quæro, qualiter debeat iurare testis? Gl.dicit corporaliter,[c] & bene. Fallit in episcopo, ut in auth. sed iudex. §. de epis. & cle. Secundò quærit glo. quid debet continere iuramẽtum testis? Dic ut in ea, & habes tex. ex̃. eo. c. quoties. Quæro utrùm iuramentũ testis posit remitti? Glo. dicit q̃ sic hic, & ff. de fer. l. j. & est ca-
d sus ex̃. eo. c. tuas.[d] Quæro, si aliquis adhibeatur, non † ad
4 testificandum propriè, sed ad iudicandum secundum peritiam artis suæ, puta medicus ad iudicandum ex uulnere, an sit remansura cicatrix, uel debilitetur membrum, & similia. Item obstetrices ad dicendum utrùm mulier sit prægnans.
e Glo. dicit q̃ isti iurare non debent.[e] quam no. In cont. dicebat Richar. Mal. quòd uidebatur casus in l. comparationes.
5 j.tit.j. & l. hac edictali. §. his illud. j. de sec. nup. † Quærit glo. quando debet iurare? Certè præsentibus partibus uel citatis, ut l. si quando. j. eo. Item antequam recipiantur, ut dixi.
6 † Ex̃. glo. quæro, utrùm testes debeant citari, & si non apparent citati, utrùm ualeat dictum eorum? Pet. de Bella Pert. in auth. de test. §. si uerò ignoti. dicit q̃ non, per tex. ibi, festinãtes, &c. Pro hoc facit, q̃ ex eo qd̃ se ingerit, uidet̃ suspectus, ut l. quæ omnia. §. j. ff. de proc. Pro hoc uidet̃ uerus casus ibi, iamdudum arctari præcipimus. No. q̃ dicit arctari, & sic testes debent esse coacti, non spontanei. In contrarium, quia multi sunt, qui admittuntur uolentes, ut ff. eod. l. lege Iulia. Prætereà, plures glo. distinguũt, aut tulerũt testimoniũ sponte, aut coacti, ut l. post legatum. §. his uerò. ff. de his quib. ut indig. Quid dicemus? Fortè posset dici q̃ testes dicuntur coacti, quando spectat ad grauationem, quia post primam citationem grauantur pignoribus & mulctis. Et ita uidetur uelle Inn. ex̃. de test. cog. c. j. secundũ hoc semper citatio deberet præcedere, & hoc est cont. casum l. lege Iulia. ff. eo. ibi, ne inuitus denuncietur. Ergo apparet q̃ ista prima citatio fit q̃nq̃ teste uolente, quia aliter fieri non potest. Dicendũ est igitur q̃ testis quandoq̃ à parte non producitur, nec à iudice citatur, sed sponte se ingerit, & tunc non ualet dictũ eius, d. §. si uerò. & ff. de proc. l. quæ omnia. §. j. Si uerò à parte producitur, licet à iudice non citetur, puto q̃ ualeat dictũ eius. d. l. lege Iulia. & l. post legatũ. §. is uerò, &c. Tutius tamen est quòd semper citetur. Venio ad secundã particulã, dicitur, & ut honestioribus, &c. quid determinat ista dictio, Vt. Rñ. potest intelligi ut determinet præcedentia, & ponatur hic ratio præcedentis dicti, quasi dicat. Ideò dicũt ut eis posteà fides adhibeatur, & secundũ hoc innuit q̃ iurarent, si tamen aliàs essent personæ honestæ, eis adhiberetur fides, quod nõ
7 est uerum, ut est expresè tex. ex̃. e. c. nuper. ubi loquitur de fratrib. minorib. † facerent tamen semiplenam, ut ibi notatur. Secũdo modo potest intelligi, ut hic subaudiatur uerbum, & præcipimus ut honestiorib. &c. q. d. si inter testes est discordia, honestioribus creditur, & ita intellige. Opp. l. scripturæ. & l. in exercendis. j. tit. j. Sol. Aliud in instrumentis, qa potest per partem prouideri, ut est ibi, aliud in testibus, ut
8 hic, secundum glo. & bene. † Quæro, una pars habet plures testes numero, alia digniores, quis præferetur? Glo. in l. ob carmen. ff. eo. uacillat. Glo. in auth. eo. §. si uerò, determinat quòd prius debet inspici numerus, & ubi esset paritas in numero, tunc inspicitur dignitas*. Sed tex. ex̃. eo. c. nostra. determinat, & melius, q̃ * dignitas est præferenda numero testium, ni si in numero esset magnus excessus, ut ibi per glo. ubi simili modo not. quòd uox unius, uox nullius. Quod intellige quantùm ad plenam probationem, aliàs secus, l. admonendi. ff. de iureiur. & l. in bonæfidei. §. de reb. cred. Quæro quare dicit hic, facilè. Dic, ut in glo. Vel potes dicere facilè, id est, sine iuramento, quod quandoque defertur sine causæ cognitione, ut plenè dictum est in l. admonendi. ff.
9 de iureiur. † Quæro, aliquis produxit unum testem, petit ipsum examinari, utrùm sit audiendus. Hic uidetur tex. quòd non audiatur, &c. Quod intellige uerum de facili, sed debet uidere iudex prius, an dictum illius testis cum alijs esset sufficiens ad probandum.

Dignitas. Idem Bar. l. scripturæ. nume. ij. j. de fid. instrum. I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Iurisiurandi. Quomodo ista lex procedat, uide Bart. l. admonendi. ff. de iureiur. uer. quæro quid si reperiantur. & ibi Lud. Adde tamen quòd informatio potest sumi etiam à teste non iurato. Glo. est sing. secundum Bal. ibi, facit præualere probationem eius, qui eum produxit, si probationes litigantium essent pares, & unus habet pro se testem non iuratum, & uide latè de materia huius l. per Spec. de teste. §. restat.*

P. PAV. P. *Iurisiurandi. Et an præsumatur testis iuratus si dicatur in actis testis iuratus, uide Bar. in l. Theopompus. in princip. de dote præleg. & ibi Alexand. in apost. quòd ibi etiam addidi de ista materia generaliter an & quando dicatur testis sine iuramento, uide Felin. c. tuis. ex̃. de testib. ubi etiam an posit remitti. Et quæ sint illa quæ debet testis iurare, uide Felin. in cap. fraternitatis. ex̃. de testib. Et ibi etiam an sit necesse quòd tangantur scripturæ adesse iuramenti, Felin. dicto cap. tuis. An in dubijs præsumatur testis iurasse, & quid si notarius scripsit, testis iuratus, &c. Et ibi etiam, quid si pars petijt à iudice, ut deferret iuramentum testi, & testis obtulit se uelle iurare, & iudex non detulit. Et an notarius sine iudice posit deferre, & quid si deferret iudice præsente, & non contradicente, & quòd ad hoc ut ualeat testis non iuratus, non sufficit partem non contradicere, sed opus sit ut expresè consentiat, uide Felin. cap. nuper. ad finem. ex̃. de testibus. Et quòd pars posit remittere iuramentum testi, uide Ias. l. j. in princip. ff. de fer. Quod autem informationes possint capi sine iuramento, Bald. cap. j. §. si duo. de pace tenen. Felin. cap. proposuisti. ex̃. de proba. An autem testis qui semel iurauit, si iterum producatur in eadem causa, debeat iterum iurare, uide Felin. cap. fraternitatis. ex̃. de testibus. Et ibi etiam quid si primò dicat, posteà iuret. De quo etiam per eundem, cap. de testibus. ex̃. eod. titu. Item an & quando posit iuramentum remitti, & quid in causa matrimoniali, uide quæ habes per Moder. in l. reprehendendo. C. de inst. & subst. Quid autem si testis iurauit post depositionem, uide Nellum in tractatu de teste. & ibi, ad fin. illius c. quid si in actis dicatur, testis iuratus, &c. Item quòd iuramentum testis posit remitti,*

dicit Bal. l. quoties. C. de priuil. schola. circa fi. lib. xij. Et circa iuramẽtum testis, & prædicta uide multa similia per Ias. in repe. l. admonendi. Item limita q̃ non creditur testi cum iuramento non procedere, quãdo persona sanctæ uitæ deponeret. Est doctrina Imolæ in c. nuper. ex̃. de testib. Bar. in Bononen. lectura in l. sola. j. eo. Ant. c. cùm olim. de dolo, & contuma. Bene facit dictũ Ant. c. cùm oporteat. ex̃. de accus. ubi uoluit credi consanguineo, qui sit bonæ famæ, licet aliàs repelleretur. Vide aliter super his, ex̃. de accus. Item no. q̃ existentibus probationibus, hinc inde paribus, iudex debet iudicare in fauorem illius pro quo deposuit plus quàm pro aduersa. parte unius testis non iurati, uide per Are. consi. lxxxj. ad fi. Itẽ circa istam l. in iij. dubio, quòd dicto unius non debet credi, limita ut per Ro. sing. dcxlvj. inci. dictum unius. Item adde quòd etiam Papa non potest facere ut credatur dicto unius contra partem. c. iudicas Hermanum. iij. q. ix. quæ allegat Rom. singu. dccxxxiij. Vide alia de isto proposito quæ scripsi in l. Theopompus. ff. de dote præleg. quia ibi est casus specialis, in quo testator potest disponere, stari debere. Item de alia singulari limitatione q̃ dicto unius credatur, & alia in materia uide in Bertac. in uer. testis quot & quales. Item de eo quod dictum est s. q. Papa non potest facere quòd soli testi credatur, uide Fel. c. ueniens. el j. ex̃. de testi. & c. nuper. eo. tit. ubi omnino, quia tex. in d. c. indicas Hermanum. & Ro. de quo s. loquuntur in parte non in tertio, qui uelit esse testis. Et de parte sequitur etiam Alex. in l. fi. ff. de præt. stip. in addi. in uer. quid dicemus. Et circa istud, an credatur soli testi, & qd in Papa uel alio supremo principe, an et quõ ei soli attestanti aliquid credatur, & quid de episcopo, uide Fel. post alios in c. cùm à nobis. ex̃. de test. ubi pulchrè ponit de intellectu clem. j. proba. In criminalibus tamen contra inculpatum nõ creditur. Bal. l. ij. §. si is pro quo. ff. quod quisq̃ iur. Et an procedat in alijs inferioribus ad quod ponit Ioan. de Ann. quòd sic, consi. xiiij. de quo etiam quõ credatur principi aliquid attestanti in literis uel rescripto suo, uide Franc. consi. clxvj. Cast. consi. xxxv. & clxxxiiij. Item an illa cle. j. procedat solùm in clericis, uide Cast. consi. clviij. Aret. consi. xxiij. Vide quæ habes ad Bar. in l. ex hac scriptura. ff. de dona. De uerbis enunciatiuis principis, ubi omnino uide alia in materia ista. Itẽ quid si esset unus cardinalis, an ei soli credatur, uide Fel. de quo scripsi in Bertachi. latè, in uer. Cardinalis.

b *Sed istæ gl. Pro solutione gl. istarum dic q̃ gl. loquuntur quando deponitur de credulitate. §. is illud loquitur quando de ueritate, quo casu non creditur sine iuramento, uide Bar. l. creditores. in fi. de pig. in repe. per Bar. in proœmio Digest.*

c *Corporaliter. Tactis scilicet scripturis, ut per Inn. c. & si Christus. de iureiu. & c. quoties. de iur. cal. habetur in cle. j. in uer. tract. de hær. per glo. in c. ut circa. de elec. li. vj. de quo per Spec. & post eum per Io. An. in tit. de teste. §. sequitur. & adde quod no. ipsemet Bar. in d. l. Theopompus. Ad de tamen q̃ quando defertur iuramentũ testi, q̃ testis potest petere terminũ, circa quod posit deliberare an uelit iurare, ut per Alex. l. iusiu. de testi.*

d *C. tuas. Et ibi uide gl. & doc. & adde q̃ iuramentũ non est de substantia testimonij, nam testis non iuratus deponens falsum, ita punitur de falso ac si iurasset. Ita Bar. l. si quis. ff. de fal.*

e *Debent. Adde quando isti periti debeant iurare, per e. Bar. in proœmio Digest. Abb. & mod. c. proposuisti. de prob. Ang. de Are. & ibi addita in tracta. malefi. in uer. cicatrix. Et uide aliquid per Alex. l. j. §. fi. ff. de uer. ob. & aliquid per ipsum in consi. xv. in j. uol. & in consi. clxvij. in ij. uol.*

LEX IX.

1 *Venditor non potest esse testis pro emptore. 4.*
2 *Negocium dicitur gestum alieno nomine quatuor modis.*
3 *Vnus de uniuersitate quando posit esse testis in causa uniuersitatis.*
5 *Legatarius non potest esse testis pro hærede, quando testamentum potest probari per duos testes.*
6 *Fideiussor an sit idoneus testis pro principali.*
7 *Tutor, curator, procurator, & similes, an finito officio poterint testificari.*

a
OMNIBVS.[a] In re propria nullus[b] est idoneus
b testis. † An hoc sit uerũ, quòd uenditor nõ posit esse testis pro suo emptore? Glos. hic dubitat.
1 Quidã distinguunt, aut uenditor tenet̃ de euictione, aut non. Alij distinctè[c] dicunt uenditorem non esse
c idoneum testẽ, propter affectionẽ quam habet, ut ualeat, & sortiat̃ effectũ contractus ab eo celebratus, sicut dicimus, in
d proxeneta, ut in auth.[d] eo. §. pe. cum gl. fi. Opp. Insti. de testa. §. legatarijs. Sol. Ibi non testificatur in causa propria, sed in causa testamenti. No. q̃ in re propria non solùm testimonium non ualet; sed etiam nõ debet examinari. Dixit enim tex. summotã esse facultatẽ, &c. ergo apparet quòd non debet examinari. Quæro exempla huius l. gl. si bene aduertat̃
2 legit tribus modis. Nam debes scire † q̃ negotiũ dicitur nostrum de altero de quatuor modis, re ipsa, ipso gestũ, cura, uel solicitudine, & ratihabitione, l. item si cùm putaui. aliàs l. si pupilli. §. item quæritur. ff. de neg. gest. Potest ergo poni exemplum in negotijs, quæ ad nos pertinent re ipsa, quia uerè est nostrum principaliter. Pone exemplum, si procurator induceret dominũ in testem, ut hic, in gl. dum dicit, omnib. principaliter. Cont. hoc opp. j. de fideicom. l. ult. Sol. Ibi non est propriè testis, ut hic circa fi. gl. Quæro, quid si causa erat cõmunis testis cum alio? dic ut dicam j. l. prox. ubi gl. tangit.
3 † Quæro quid in uniuersitate, utrũ unus de uniuersitate[e]
e posit esse testis? Cy. ponit istã q. in l. parentes. §. eo. Gl. tangit in l. non tantùm. §. uniuersitatis. ff. de rer. di. & ibi per Gul. & ibi resident in unam sententiã, tamen Gul. magis intelligibiliter loquit, ideò dic ut ibi. Secundò modo potest intelligi, quando res pertinent ad nos ipso gestu, hoc est, per quandam consequentiã, uel secundariò. Ponit gl. exemplũ in uẽ-
4 ditore, qui † nõ potest esse testis pro emptore. Sed gl. l. nul-
f lus. ff. eo. distinguit, aut uenditor[f] tenet̃ de euictione, & non potest esse testis, aliàs secus. De hoc uidebis Cy. hic, & Gul. in l. & hæredi. in prin. ff. de pac. tenent cont. per rationẽ. Dicunt enim q̃ proxeneta nõ est idoneus testis in negotio, in quo fuit proxeneta, ut auth. eo. §. pe. primo n̄n. propter affectionem, quam habet ad illud negotiũ. Eadem ratione nec uenditor, nec donans, nec colonus erit idoneus testis, propter affectionẽ quam habet. Non ob. l. eos. ff. fin. reg quia illam intellige, q̃n̄ per quæstionẽ finium non rescindebat̃ cõtractus, nec uenditor de euictione tenebatur, quæcunq̃ sequeretur sententia, aliàs non posset probari per uenditorẽ, sed per testes extraneos. Opp. ff. de test. l. qui testamẽto. Inst. de testa. §. legatarijs. dixit gl. q̃ legatarius non est testis in causa propria, sed in causa testamenti, quia non sequit̃ si testamentum ualet, ergo legatum domini, uerum est: sed bene sequitur si non ualet testamentũ, ergo nec legatũ in eo relictũ, ut l. j. j. de codicil. & de his quæ in testa. delen. l. prox. ergo legatarijs interest saltem secũdariò. Prætereà legatarij possunt appellare, & causam agitare, ut l. à sentẽtia. §. j. ff. de app. & ff. de inoff. testa. l. si suspecta. in prin. ergo uidet̃ quòd non admittantur, ut in causa propria, ut s̄ dictum est de uenditore, durum est contrariũ. Dico fin. q̃ illud ideò in testamẽtis est, propter magnũ numerũ testium qui ibi requirit̃, illud ad-
5 mittitur, & tolerat̃ ille cuius interest secundariò. Et ideò † si esset testamentũ, quod probaretur per duos testes tantùm, non putarẽ legatarios admittendos, ut puta, in testamento facto inter liberos, ut l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de test, aliàs posset de facili magna fraus excogitari. Possunt enim duo ex liberis ulteriorib. probare testatorẽ instituisse primos liberos, & eis testib. magna legata reliquisse, quod
6 est inconueniens. † Quæro, utrùm fideiussor sit idoneus testis in causa principalis? Videtur q̃ nõ, quia ad eum spectat secundariò cõmodum, ergo, &c. secundũ istam lect. Prætereà potest appellare, ut l. à sententia. §. j. ff. de app. Dy. tangit istam q. in l. fi cui legetur. ff. de leg. j. §. fi. & Spec. tit. de teste. § j. uer. sed nunquid fideiussor, & determinat, aut principalis est soluendo, aut nõ, per l. itaq̃ fullo. ff. de fur. dubito in isto passu, quia semper interest sua potius non soluere, q̃ solutũ repetere, l. ut. iij. de compens. Prætereà d. l. à sentẽtia, multùm urget contra istam decisionẽ. Tertio modo legitur ista lex, q̃n̄ negotiũ sit nostrũ cura, & solicitudine, sed hoc nullũ patitur contrarium, sed m̄ gl. Vnde si alius agit causam tanquã curator, tutor, procurator, uel alius, nunquã ille debet audiri testis in causa quã ipse agit. Probatur hoc in l. qui testamẽto. §. j. ff. de testa. & ibi gl. & Aret. Si enim intelligeremus de causa, quã quis agit per seipsum, nullũ haberet dubiũ. Vt igitur sit utilior lectura, pone casum prout dixi. † Sed quæ-
7 ro, utrùm finito officio tutor, procurator, curator, & similes possint esse testes? Gl. in l. ult. ff. de testib. dicit q̃ sic. Cont. uidetur dicere in l. deferre. §. item decreuerunt. ff. de iur. fis. Cy.

Bar. super Cod.

tangit in l.prox.ubi nullo modo cadit,& nihil boni dicit.Tu dic breuiter, ꝙ durante officio non potest esse testis in causa,quam agit,ut dixi. Finito uerò officio, aut producitur in testē ad aliquid,ex quo spectaret ad eum cōmodum,uel incommodum.Exemplū,ego feci te procuratorem, & nunciū ad portandum centum Titio.certè tu non es idoneus testis, ad testificandum te dedisse: quia si est uerum, es liberatus, si non,es obligatus,ergo,&c.ut hac l.Si uerò ad te non spectat cōmodum uel incōmodum,tunc aut produceris ad testificandum super eo, quod à te dicitur esse actū,& tunc non esses idoneus testis propter affectionem,ut in proxeneta di xi s̄.Istud tenet gl.c.Romana.de testib.in vj.Si uerò produceris ad aliud, tunc esses idoneus testis sicut familiaris, qui desijt esse familiaris,l.fi.s̄.eo.Et hoc est uerum,quòd non potest produci ab eo,cuius fuit procurator, sed cōtra eum sic, ut in aduocato per glos.in fin.ff.eo.per Inno.in cap. insuper extrà eo.Dixi plenè in d. §. item decreuerunt. ff.de iure fisci. l.deferre.

ADDITIO.

a *Omnibus.Adde glo.l.nullus.ff.eo. tit.per Bar.super l.ab executore.§ j.ff. de app.uide e.in l.qui testamento.in prim.ff.de testa.*

b POMA. *Nullus est.Fallit in ca su not.quem posui in c.omnis utriusq; sexus.de pœ. & re.uide ad istam l.Cæp.consi.xxxiiij.Imo.consi. cxj.ad fin. Alex.cxxuij. & cxxxvj.eo uol.j.consi.lxij.uol.iij.*

c POMA. *Indistinctè.Et bene per Alex.consi.suo xiij.j.uol.u bi etiam dicit,de proxeneta,seu de mediatore.uide etiam Fel. c. insuper. uersi. tertio quæritur.ex̄.de testi.*

d POMA.*In auth.Idem est in aduocato, & in illo qui uellet testificari super receptione alicuius rei,quam receperat,ut alicui daret, secūdum Bar. l.deferre.circa fi. ff.de iur.fi.ubi scripsi de ista materia latè.*

e *Vniuersitate. De hoc quando testis de uniuersitate testificetur, uide latè per Fel.c.insuper.de testi.& per Aret.c. cùm nuncius. eo. tit. & ultra ibi per eos adducta,uide quæ ponit Imo.consi.xcix.in v.lib.*

f *Venditor.Quando uenditor legatarius,fideiussor,& similes possint testificari,uide latè per Abb.Imo.& Mod.in cap.insuper. extrà de testibus.*

LEX X.

1 *Socius criminis non est idoneus testis in criminalibus.* 3.
2 *Socius pro socio in ciuili non potest testificari.* 5.
4 *Excipere contra testem ꝙ sit particeps criminis,quomodo debeamus.*
6 *Denunciator debet facere expensas testibus sicut accusator.*

a QVONIAM. [2]Principiū huius l.legitur duobus modis, uno modo continuetur ad præcedētem l.sic.Dictū est s̄. quòd in re propria quis non est idoneus testis.Ratio, quia nō esset liber in testificando propter affectionem, quā habet ad seipsum, & testes debent produci liberi.h.d.in prin. Alio modo legit ꝙ ponatur quædam ratio ad præcedentia, & præcedentib. ꝙ non continuetur,& secundum hoc ista l. dicit duo,scilicet ꝙ testes debent esse liberi.Item non debent esse socij, uel par
b ticipes criminis.[b] posteà dicit à quo alimentari debēt.[c] Op.
c † ꝙ sententia absolutoria lata pro uno socio criminis, non
1 prodest alij regulariter,ut l.denunciasse.§.fin. de adult.ergo uidetur ꝙ debeat esse idoneus testis.Sol.Dico ꝙ ei præiudi-
d cat,ad qualequale præiudiciū, ideò idoneus testis non est.[d]
2 & uide circa hoc qd habet per gl.& Inn. ex̄.eo. c.j. † Quærit
e gl.utrùm in causa ciuili socius admittatur [e] pro socio? Et gl. uidetur dicere ꝙ non,si est socius omnium bonorum,uel eius rei. Quærit gl.quid de statuliberis,quid de adscriptitijs, quid de monachis,quam uide,& signa,&c.

QVONIAM. Testes debent esse liberi, non participes criminis,& debēt ali à producente. No.quòd testes debent esse liberi, serui enim non possunt interrogari, nisi de
3 facto suo,ut s̄.eod.l. seruos †.Secundò no.ꝙ illi,qui sunt socij,& participes criminis,nō sunt idonei testes, & ideò si plures sunt accusati eadem accusatione de eodem delicto,unus non potest esse testis pro alio,uel contra alium, ut hic, & l.si filium,de lib.cau.& ex̄.eo.c.qm̄.Ad idem opp.l.diuus. ff. de cust.reo,& l.j.de fal.mo.Sol. Illud est uerū regulariter. Fallit in casibus prædictis,& in alijs,qui tanguntur in gl.hic,& plenius ponunt j.de accus.l. fi. in fi. in quibus socius cōmunis pro socio examinat ad præsumptionē,id est, non plenā probationē,& facit ff.de pœ. l.j.§.ult.per casum.in d.§. qm̄.Quæ
4 ro quō opp. hæc exceptio, † tu non potes esse testis contra me,quia particeps es criminis,quia secundum hoc uidetur confiteri,se esse criminosum.Gl.fi.in l.si filium. j. de lib. cau. dicit,ꝙ opponitur sub conditione puta, dico me non deliquisse,sed si apparet,dico te socium esse.Alia gl. extrà eo. c.j. in vj.dicit ꝙ dicendo simpliciter te esse socium criminis, nō uideor intentionē aduersarij cōfiteri.Tu dic ꝙ non est necesse ꝙ dicam te sociū criminis, sufficit enim ꝙ dicam quòd es diffamatus de crimine,sicut ego,tex.est hic, ibi dū dicit,sufficit ꝙ dicantur,licet non sint, & ista dubitatio est necessaria, qm̄ reus uult contra testē excipere.Sed si reus produceret alique ad sui defensionē,accusator posset clarè dicere,tu es participeps criminis,hæc enim consonant intentioni suæ.Quærit glo.nunquid in ciuili socius admittatur pro socio ad testifi-
5 candum?Gl. † distinguit,dic ut in ea,& ita dicunt Canonistæ.Iac.de Are,dicit,& melius,iudicio meo, etiam si societas incideret in rē diuidua,si utriusq; sociorū est eadē causa defensionis,& tunc unus pro alio non est idoneus testis, ut ff. de app.l.si qui separatim.in fi.& j.si unus ex plu.appel.l.j.& ij.Venio ad uersi.in exhibitione.dicitur hic ꝙ per accusato-
f rem,aut ab his,per quos fuerint postulati. quid uult dicere gl.exponit duobus modis per accusatorē,aut per denuncia-
6 torem [f] in notorijs criminibus,uel dic per accusatorem,aut per accusatum. † No.secūdū primā expositionem,ꝙ denū-
7 ciator debet facere expensas testibus sicut accusator. Facit l. ab accusatione.§.nunciatores.ff.ad Tur. † Quæro,utrùm istæ expensæ quæ sunt faciendæ testibus, debeant ei dari primò,an restituendæ sint postquā sunt factæ? Certè debēt primò dari.Tex.est hic,uenturis,& sic antequā ueniant.Facit ff. mand.l.si uerò non remunerandi.§.fi. Vltimò gl. inducit istum tex.ad q.ꝙ laboratores debent recipere expensas à cō-
8 ducente,non aūt † debent emendari eorum instrumēta,ut ff.ad leg.Rhod.de Iac.l.ij.§ j.Ista gl. dicit uerum,ꝙ laboratores,qui gratis laborant,debent ali,ut hic,& ff cōmod.l.in rebus.§.possunt.Si uerò non gratis,intelliguntur operari ulctu suo,ut l.suo uictu. ff. de ope. lib. nisi consuetudo aliter se haberet,ut j. de loc.l.excepto.Dixi in l.si non sortem.§. libertus.ff.de cond.ind.& ibi gl.tangit.

ADDITIO.

a *Quoniam.No.istam l.q. testis productus per te,habere debet expensas,et omnia alia.Lud.in l.restituere.§.fin.cum l.seq.ff. ad Trebel. & uide quod ibi dixi j.eod.l.seq.*

b *Participes criminis.Vtrùm socius criminis,admittatur in testem.per Bar. in l.j.§.si seruus.ff.de quæstio. & per Inno. in c.qualiter.el ij.ex̄.de accusat.An in causa ciuili,per Bald.omnino in l.omnibus.s̄.eod.*

c P. PAV. P. *Alimentari debeat. Circa istam legem in quantùm loquitur de sumptibus soluendis testibus,uide Feli.in c. j. extrà de testibus. ubi etiam ponit an aliquid posit uel debeat dari in recompensationem operū. Item si testis eundo ad testificandum spolietur à latronib.Item an istis omnibus requiratur iudicis declaratio.Item si minatus à teste quòd non tenedtur producens ad expensas notarij,uel alterius missi,uide gl.in c.iiij.de iudi.in vj.in uerbo producendis.*

d P. PAV. P. *Testis non est. Circa istam legem dum loquitur de socio criminis,an posit esse testis,uide quæ addidi in Ber.in uer.testes, qui esse possunt ubi multa addidi.*

e *Socius admittatur.An socius posit in causa sui socij esse testis, uide remissiuè Alex.in l.serui.§.j.de lega.j.*

IO. FR. RV. ADDE Sali.hic & Canon.in c.cū nuntijs,& in c.insuper.& ibi Feli.ex̄. de test.& Are.cōsi.xiij.incip.uiso diligēter themate.

f *Per denunciatorem. Adde quòd etiam si per uiam inquisitionis procederetur,quòd satisfacit pro expensis Reipub. de mandato iudicis.ita Bald. & ibi Mod.post eum, in c.j.ex̄. eod.tit. & intellige de expensis in eundo & redeundo per c.statutum.de rescript.lib.vj. & etiam quòd debet dari aliquid in recompensationē operū,secundum Bald.in d.c.j.& ibi Moder.et ultra eos uide quæ latè ponuntur per Alberi. de Rosi. in trac.de testibus, parte iij.principali.uersi.& est notandum.*

AVTHENT.

1 *Testis interrogatus,ad quas interrogationes respondere teneatur.* 5.

1 SI TESTIS. [2]No.ꝙ ille, qui confitetur se liberum,uidetur cōfiteri se fuisse seruū, nisi probet manumissionē. Nam ad positionē † priuationis,sequitur positio habitus,* nō enim potuit manumitti,nisi fuerit seruus.Et sic facit
2 † ꝙ ille,qui dicit se absolutum ab excōmunicatione,nisi probet absolutionem, præsumit excōmunicatus,quod tamen est uerū simpli-
3 citer,ut plenè dixi in l.decem. de uerb. obl. † No. ij. ꝙ istæ exceptiones, quæ opponuntur
b contra personā testium,non impediunt [b] examinationem,sed reseruant. Idem tenet Spec. in tit.de teste,§.j.uer.quid si dicit. Fallit si dicatur odiosus ex lite criminis.Item de hac protestatione cōtra personas testiū, uide quod not. ex̄.eo.c.præsentium,& ibi uide per Inn.

SI TESTIS. Quando exceptio, quæ objicitur contra personā testis, requirit altiorem indaginē,debet ab initio protestari,& in discursu temporis reseruari,secus si potest in-
4 continenti, quia tunc examinatur antequā testes recipiantur. † Primò no.ꝙ quando objicitur aliquid in personā testis,ipse testis debet de hoc interrogari,quod patet,quià interrogabitur an sit seruus, & si dicat se liberū,qualiter est liber.Et pro hoc uides,ꝙ tota die fiunt interrogationes ab ipso teste, an ad eum pertineat commodum,uel incōmodum,uel an sit minor uel maior,uel an sit consanguineus producentis,uel similia.Si uerò illud,qd objicitur contra personā testis, contineret eius delictū, non cogeretur respōdere,ut no.Spec. de teste.§. iam de interrog.
5 uer.sed nunquid quæratur.Secundò not. † ꝙ interrogatur de conditione personæ suæ,si dicat contra se, hoc est aliquid quod eum repellat,statur.Sed si dicit pro se,non statur ei,ut hic patet.Nam si dicat se fuisse seruū,& manumissum, statur ei,in eo quòd dicit se fuisse seruū,non in eo quòd dicit se manumissum,quia præsumptio est in contrariū,ut s̄.tit.j.l.siue. aliàs exigitur probatio ab aduersario.Tertiò no. ꝙ ad positionē priuationis sequitur positio habitus.Nā eo ipso quòd
6 dicit se libertū,sequit quòd fuerit seruus. Et sic uidetur contra ea quæ dixi uobis s̄.tit j.l j.& l.siue.ubi qui dicit se liberatum,non uidetur intentionē aduersarij cōfiteri. Sed respondeo,illud est uerū in d.l.quia ad positionē liberationis, non sequitur positio obligationis,pro actore, qui ipsam liberationem negat,nec ponit esse,ut l.cū de indebito.ff.de proba. sed in teste solùm dictū eius inspicitur, nec attenditur quid pars dicat, & sic ad positionē priuationis, sequit positio habitus cōtra ipsum testē. Hoc tibi dico in l. decē. ff. de uer.ob. facit l.si mihi,& tibi.& ibi no. ff. de leg. j. Quartò not. ꝙ post publicationē admittuntur testes ad reprobandā personā te
7 stium. † Quintò no.ꝙ excipiens contra personas testiū,debet protestari prius,reseruatur autē posteà,ut hic, in fi. Sed fortè iste tex. habet aliū intellectū, ut dicatur,procedat qui-dē,&c. id est, recipiatur testimoniū eius, tamen prius dictū de protestatione uidetur hodie declaratū, ex̄. eo. c. præsentium.Et aduerte ꝙ hic tex.tetigit,ꝙ exceptiones,quæ debent objici contra testem,non impediunt examinationē,sed protestantur saluas sibi fore exceptiones, uide tex.ibi,si uerò ex
8 lite.ibi,procedat,&c.Et secundū hoc protestationes, † quæ fiunt ita in genere,modicū releuant, nisi iudex eas expressè admisisset.Ita dicit Inn. d. c. præsentiū. Quæro quid de alijs
9 † exceptionibus quæ objiciuntur contra personas testiū,
c utrùm impediant examinationē,an reseruētur [c] posteà? Io. An.c.ex parte.ex̄.c. dicit ꝙ ex̄. hos casus hic expressos,est in arbitrio iudicis,an probationes dictæ exceptionis admittat, uel differat,sed exceptionē debet recipere ab ipso initio.Breuiter tex.uidetur uelle ꝙ istæ exceptiones impediant examinationē,l.omnibus.s̄.eo.ubi denegat facultatē dicendi,l iurisiurandi,s̄.e. ibi,non audiat,&c. & ff.e,l.iij.§.l.ex Iul.ibi,testimoniū dicere. qd intelligēdum est ꝙ probatio dictæ exceptionis,posset fieri incontinenti,ut in hac auth.nam in j.par
10 te huius auth.hoc apparet expressè. † Itē in ij.parte dicit inimicitias post litē criminis motas impedire examinationē,& potest probari statim,ut expressè dicit tex.in corpore, & idē esset propter motā litē status uel maioris partis bonorū, ut dicit gl. Quæro, quid de statuliber. adscriptitijs monachis, uel conuersis? Dic ut in gl.& eam bene signa. Quæro, quid de exceptione, quæ objicitur contra dicta? Rñ. pro illa non debet necessariò quis protestari ante publicationem, quia nescit quid dicturus sit testis, & ideò potest opponi posteà, ut j.eo.l.si quis testi.

ADDITIO.

d *Si testis.Et ad gl.hic uide quæ dixi post Bar.in l.post legatum.§. his uerò. de his quibus ut indig.*

b *Non impediunt.Quando impediatur examinatio testium ipso iure, adde quod no.Bar.in l.fi.duo patroni.§.idē.in fi.ff de iureiu.ista iuratora quādo sine tortura possunt examinari,secus si cum tortura.l j §.si quis.ff. de quæstionibus.an tamen si non opponatur exceptio contra testamentū,iudex habeat supplere,uide Bal.in l.ij.s̄.eo & quod ibi dixi post Bar. et Inno.in c.intimauit.de testi.& ad hoc,uide sing Bal.in l.si quis test.bus.j.e. facit quod no.Bal.in l.laudabilem.C. de aduo.diuer. iudi.*

c *An reseruentur.Adde tamen ꝙ exceptio excōmunicationis propter periculum cōmunionis impedit examinationē testis c. pia. de excep. in vj. & debet incōtinenti probari,ita Io.And.d.c.ex parte.de test & refert Lanf. c.quoniam.uer.testium depositiones. de prob. & formam protestationis fiendæ de reprobandis testib.uide in Spec tit.eo.§.sæpè.in prin. & in materia uide per te Abb.& latissimè per Fel.d.c.præsentium.*

LEX XI.

1 *Dictum testis,qui non fuit citatus,an ualeat.*

1 IBERTORVM. Liberti non debent exami-
a nari contra patronos. Quæro utrùm ualeat dictum testis, † qui non est citatus. [a] Hic uidet casus quòd sic,quia specialè est in liberto,ut spon-
b te non possit dicere testimonium contra patronum, [b] ergo aliàs posset.Simile in l.lege Iul. ff. eo. ubi sunt quædā personæ,quæ sponte testificari possunt,sed non coguntur inuitæ. Cont.auth.eo.§.si uerò ignoti.uer.properantes,seu festinantes,& ibi Iac. de Bel. Sol. Quidam intelligunt testem dicere sponte qui comparuit in prima citatione, & testem dicere
c coactum [c] quando expectat alias coactiones, scilicet quòd capiantur pignora,& indicatur multa. Et ita uidetur intelligendus tit.ex̄.de testi.cogen. Ego tamen dixi uobis aliter in l.post legatum.§.his uerò.ff. de his quib. ut indig. Et de hac
d quæstio.nescio quòd aliquid tangatur [d] ab aliquo, nisi à d. Iac.in d.auth.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Citatus.Quòd autem sufficiat monitio iudicis sine illa citatione,uide Nellum in tracta. de testib. uersi. si testes citati non ueniant. Quòd autem citatio testis non sit de substantia,dixit Bal c.j.§.porrò.quæ fuer.prima causa benef.amit. An testis non citatus deponēs repellatur, tanquam se ingerens,uide Fel.c.j.de testib.Et alia quæ habes ad Bar.d.l. post legatum.§.his uerò.ff.de his quibus ut indig.ad quam Bar. se remittit hic.*

b POMA. *Contra patronum.uide Alex.consi.cxcix.uolu.ij.& cxj.eod. & lxiiij.uolu.iij.ubi dicit,quòd omnes scripturæ,uel instrumenta, debent produci etiam parte citata,uel præsente, & ibi loquitur in capitulis, super quibus testes examinari debent.uide etiam Fel. c.ij. de testi. cog. & c. suspicionis.de off.deleg.*

c *Dicere coactū.Adde Bal.l parentes.s̄.eo.& hic.& in l.ij.de bo.auto. iud. poss.Bar.d.l.post legatum hic.*

d *Tangatur.Bar.l.si quis legatum.ff.de falc.*

LEX XII.

2 *Iudex qui etiam de crimine cognoscere non potest,potest punire testē falsum coram se producentem.* 8.
3 *Dicens falsum coram iudice,uel producens,qua pœna puniatur.* 6.

* *Habitus. Hoc est,omnis priuatio, præsupponit habitū: l.Titio ususfructus. de cond. & dem.l. manumissiōes. ff. de iust.& iur. ut in iureiurādo remisso, susceptum enim præsumitur: l. remitti: de iureiur.* I.C.B.

4 *Punitus à iudice, quia dixit falsum, uel produxit, an poterit lege Cornelia de falsis accusari.*
5 *Priuilegium fori quis amittit propter testimonium falsum.*
7 *Iudex ordinarius potest torquere testem uacillantem.*
9 *Damnatus à iudice, quia dixit coram se falsum, non est infamis.*

NVLLVM. Testis debet ferre testimoniũ om/
a ni fori præscriptione cessante [a]. Et si falsum dixe
b rit, poterit iudicis officio puniri [b]. Not. ꝙ testes
c debent deponere in secreto, [c] per istam l. † Ego
1 credo ꝙ licet iudex causarum ciuiliũ non posit de crimine
d cognoscere, tamen cõtra cum [d], qui corã eo cõmittit falsum
e [e] uel dicendo testimoniũ, uel producendo falsam chartã po
f test punire, [f] cùm in † hoc sit ei data iurisdictio submota om
2 ni præscriptione fori, ut hic s̃. tit. j. l. pe. Quærit gl. de duabus
3 q. Primò †, quã pœna punietur hic iste testis contra quẽ in=
quiritur per iudicis officiũ, utrùm puniatur pœna l. Cor. Et gl. determinat quòd non, sed alia pœna minori arbitrio iu/ dicis. Et secundũ hoc in casu isto damnatus ex officio iudi/ cis, non erit infamis, quia illud officiũ, de quo hic dicit̃, non succedit in locum accusationis legis Corn. & ideò non esset damnatus publico iudicio, ergo nõ infamis, ut ff. de his qui no. inf. l. j. Sic intelligo quod not. ff. de susp. tuto. l. fi. secus si in locũ accusationis succederet, ut dixi in l. infamem. ff. de pub.
4 iud. † Item an si est punitus iudicis officio, poterit adhuc le= ge Cor. accusari, gl. dicit ꝙ sic, & malè per l. senatus. ff. de acc. de hoc per Dy. l. ij. §. si publico. ff. de adul. & ibi dixi, & uide
g gl. in fi. [g] Sed intelligo, adhuc, id est præter istã l. Sed si intelli geremus adhuc, id est, postquã est punitus officio iudicis, tunc malè diceret gl. Nam cùm istæ pœnæ caderent ad uin/ dictam, si primò est electa una, licet minor, non potest ad a/ liam redire, ut ff. de iniur. l. prætor edixit. §. j.

NVLLVM. Testis efficitur de iurisd. examinantis, ut ex causa pro testimonio torqueri posit. Primò loquitur de potestate concessa iudicibus in torquendo. Secundò in pu
5 niendo. Secunda ibi, data. † No. primò quòd propter testi=
h monium quis amittit priuilegiũ fori, quid in clerico [h] ? dic ut in l. presbyteri. s̃. de episc. & cleri. Item no. ꝙ testis debet
6 examinari in secreto, sed iurare in publico, † ut j̃. eo. l. si qñ.
7 † Item no. ꝙ iudex potest torquere testem uacillantẽ, ꝙ in/ telligo in iudice ordinario, ut in auth. de testi. §. si uerò igno=
8 ti. † Item no. ꝙ qñ delictum coram iudice cõmittitur, ꝙ ipse iudex per inquisitionem potest procedere, & punire, licet a= liàs non sit iudex maleficiorũ, ut ibi, data cunctis iudicibus, &c. s̃. tit. j. l. iubemus. Et quod hic dicitur in teste, idẽ in pro/ ducente testẽ, idem in notario scribẽte, procuratore, uel ad= uocato delinquente coram iudice, quia eadẽ ratio est. & no. per Inn. ex̃. de pœ. c. dile. Secũdò si sit punitus ex officio, an postea posit accusari, ad secundum affirmatiuè.

ADDITIO.

a *Nullum. Cessante. Et ad hoc, ut non ob. cont. auth. eo. §. si uerò ignoti. dixit Inn. c. dilectus. de pœ. ꝗ ista l. loquitur in ordinario, quod not.*
b P. PAV. P. *Puniri. Circa intellectum istius textus in hoc, an procedat etiam in iudice delegato, uide Iaf. l. j. §. qui mandatum. ff. de off. eius. & Fel. c. prætereà. de off. deleg. c. uerùm. de fo. comp. ubi etiam quid si testis esset clericus, Dec. d. c. prætereà.*
Puniri. Sed an hæc pœna fiat ex eodẽ processu, dic ꝗ non, no. Bal. l. mercalẽ. & l. quod euitandi. de cond. ob turp. cau. & hic in uer. iij. not. tenet cõl. Bal. per Bar. l. athletas. §. j. de his qui no. inf. & de hac l. & l. omnibus. no. gl. & uide Ang. l. si uacantia. post medium. de bo. uac. lib. x.
c *In secreto. Et adde no. c. in nomine. de test. & c. uenerabili. ex̃. e. no. Bal. l. presbyteri. de epis. & cle. & limita per Bal. hic.*
d *Eum. Vide Imo. consi. cxxxix. Pan. c. uerũ. de fo. compe. ibi uide quæ addẽdi, & uide Ang. de Are. in tract. malef. in gl. in uerb. falsario. uer. quæro testis dixit. in vj. & in fi. uer. & Pan. c. ecclesia. in iij. no. hoc tamen non haberet locum in clerico, coram laico. Ita Ioan. And. in d. c. uerùm. & Fel. c. at si clerici. de iud. & Pan. c. præterea de off. ord. & d. c. uerùm.*
e *Falsum. Et hoc procedit etiam in arbitris, de quibus in c. suspicionis. de off. deleg. Pan. ibi, in ij. not. & omnes, & Barb. ibi.*
f *Punire. Cont. tenet Bar. ꝗ non posit, ut l. diuus. l. ij. ff. de fal. & uide Bar. l. hoc iure. §. aqua quæ. ff. de aqua quoti. & æsti. & pro ista parte facit tex. in l. si liberti. C. de admini. tut. & an hoc sit uerum in clerico testificante, uide j̃. eo. & c. uerùm. ex̃. de foro compe. & gl. hic. & Bal.*
ADDE *An iudex coram quo partes per errorem litigabant, posit testẽ coram ipso falsum deponentem punire, Ioan. And. in add. ad Spec. in tit. de teste. §. j. uer. sed quid in delegato. Et an cùm Parmensis & Bon. litigant Mutinæ, & producant testes Cremonenses, qui examinantur Bremonæ, & accusantur de falso, quis debeat punire, uide Spec. tit. de teste. §. j. uer. quid si aliquis.*
g *Fi. Et glo. hic sentit quòd cùm clericus in casu isto posit puniri à iudice laico, coram quo deponit, adde quòd in contrarium facit, quod uoluit Innoc. c. uerùm. de fo. compe. adde Pet. de Anch. in repe. c. ea, quæ. in xix. q. de reg. iur. in vj.*
h *Clerico. Adde de hoc ut per Abb. & docto. in c. postulàsti. ex̃. de fo. competen. & ibi latè Mari. in xviij. q. & ibi intelligit, ꝗ poterit puniri, reseruata tamen executione episcopo. Quinimò secundum eod. iudex laicus poterit etiam facere executionem in bonis ipsius clerici, & eius fideiussores compellere. arg. huius legis. & alleg. not. per Archi. in c. presbyteri. v. q. vj. & Abb. cap. uerò. de fo. compe. Adde tu eundem Maria. cap. j. de foro compe. in fal. xxij. & Pet. de Ancha. in repe. cap. ea quæ. q. xxij. circa fi. de reg. iur. lib. vj.*

LEX XIII.

1 *Testis productus per me, non poterit in eadem causa super eodem articulo produci.*
3 *Testes ad reprobandum dicta priorum testium, quando posint produci publicatis testibus.*
4 *Sufficit probare testẽ fuisse pecunia corruptũ, ut dictum eius non ualeat.*

a SI QVIS TESTIBVS. [a] Contra personam testis,
b [b] quem quis semel produxit, non potest quis excipere, nisi ex noua causa, sed contra dicta semper potest obij/ cere. Opp. l. produci. ff. eo. Gl. signat istud contrariũ in prin.
1 & fi. gl. Breuiter est † uera, testis in una causa per me produ= ctus, potest produci contra me in alia, non in eadem. Intelli= ge super eodem articulo, super diuerso potest, secundũ Pet.
2 & ista est ratio, & ita tenetur cõmuniter. † Quæro, dicit̃ hic, usus fuerit. quõ hoc intelligatur? Dicunt quidã, si aliquis u/ tatur attestationib. Alij dicũt ꝙ sola productio sufficit, quia
3 ex sola productione uidetur personam eorũ approbare. † Quæro, utrùm post publicationem posint produci testes ad reprobandũ dicta priorum testiũ. Tex. hic non dicit, sed ꝙ solùm potest argui falsitas ex dictis eorum. Gl. dicit tamẽ ꝙ hoc potest, & inducit istum tex. in fi. & s̃. eo. auth. si dicat. Breuiter aut post publicationem ego uolo reprobare testes super eisdẽ articulis directo contrarijs, & non possum, aut super alijs, puta circa circũstantias, cũ dicit aliquid falsum, de quo non potuit esse instructus per primos articulos, & tunc bene possum. Idem si aliquid aliud extraneũ uolo ob/ ijcere, ut de corruptione, & similibus, bene possum, ut hic,
4 in fi. probatur in c. ex tenore. ex̃. eo. Vltimò not. ex isto fin. †
c ꝙ si probo testem corruptũ [c] pecunia aliquid dixisse, ꝙ satis est ad reprobandum dictum eius, * nec est quærendum, an dixit uerum, uel falsum, sicut in sententia iudicis corrupti pe/ cunia, ut l. uenales. j̃. quando prouoc. non est necess. & ff. de cond. ob turp. cau. l. pe. in fi.

* *Eius. Nam depositio testis uenalis, ipso iure nulla est: l. j. post princi. de fals. Nec hoc potest partium consensu remitti, cùm publica utilitate introductũ sit: Bar. s̃. de probat. auth. at qui. nu. xxvij. Qui etiam ad instar iudicis, infamia notabitur: l. iudices. de dig. lib. xij. C.* I. Conc. B.

ADDITIO.

a POMA. *Testibus. uide Bal. l. j. §. bestias. de postul. Bar. cons. xc. & Ro. consi. ccccxxxj. & ad istam legem loquentem de teste effecto inimico, uide unum uerbum Alex. l. præscriptione. C. si contra ius uel uti. pub. & limita hãc l. ut per Bal. consi. xlj. in v. parte. Testibus. Et dum hic dicitur, quòd testis inimicus, & maleuolus à testimonio potest repelli, intellige, nisi sit parum maleuolus, & sic contrà de amico, nisi sit aliquis beneuolus, ut dicit not. Ang. in auth. de nup. §. fin. arg. illius tex. & hanc l. limita, ut per Inno. c. cùm uenerabilis. de excep. Sed quid si quis producat testes tunc, & non est usus, an intelligatur personam eius approbasse, adeò quòd aliquid non posit opponere si producatur ab aduersario, dic quòd sic, l. j. §. bestias. uersi. ergo. de post. Vide glo. c. præsentium ex̃. eod. & uide quod no. Bal in l. ad testium. §. conditiones. ff. de test. & l. ea. & adde in materia ꝗ clericus potest testificari in causa ecclesiæ suæ, nec debet repelli. c. cùm nuncius. ex̃. de test. sed nunquid compellatur ferre testimonium contra ecclesiam suam? Glo. ꝗ sic, d. c. cùm nuncius. quia non est propriè sua causa, & tacere ueritatem est peccatum. Idem tenet Inn. quando non sunt alij testes, idem ibi Hostien. dummodò clericus non sit libertus ecclesiæ. per d. l. libertorum. Idem tenet Abb. Sicu. quia testificando pro ecclesia tenetur testificari & contra, cùm quis debet testificari pro utraq; parte.* * *xiiij. q. v. c. non sanè. & est glos. in c. fraternitatis. de test. Sed dic quòd quandocunq; testificatur pro ecclesia, & reperiuntur alij testes, tunc non coguntur, ut no. glo. in d. c. cùm nuncius. sed ubi non sunt alij, cessat omne priuilegium in defectum probationis. not. c. si qui testium. de testi. & in c. j. de testi. co. & h. d. Abb. nisi clericus ipse moueret causam ecclesiæ, tunc enim non potest esse testis ecclesiæ. c. insuper. de testi. nec etiam cogi, quia procurator non potest cogi testificari contra dominum suũ in eadem causa, licet posit interrogari, & adde quòd monachus potest esse testis, secundum Spec. tit. de teste. §. item excipitur. uer. quid de mona. Idem tenet Abb. c. cùm nuncius. & adde quòd fratres minores possunt testificari, secundũ Specu. in titul. de teste. §. item excipitur. Et idem de conuersis, religiosis, & similibus, quia non reperiuntur prohibiti, imò potius permissi. c. nuper. de testi. & d. c. cùm nuncius. & ibi Abb. & in c. & si Christus. de iureiur. cum simil. Idem not. glos. in authen. de monach. §. cogitandum. & Bal. in authen. ingreßi. C. de sacrosanct. eccles. & dicit Abb. quòd à principe debet habere licentiam sui prælati, cùm literas non debeant legere sine licentia prælati. xij. quæstione j. non dicatis. Sed si testificati sunt, non ualet testimonium. Ad prædicta alleg. tex. quem dicit nouum in c. ueritatis. de dolo & contu.*
* *Parte. Auth. sed iudex. & ibi Bar. s̃. de episc. & cleric.* I. Conc. B.
P. PAV. P. *Testibus. Vide Fel. c. præsentium. ex̃. de testibus. Et quòd procedat ista dispositio in nominatam solutionem, uide Bal. l. j. §. bestias. ff. de postul. Et idẽ est in eo, qui apponitur pro teste in instrumento, quòd censetur eius persona à partibus approbata, & non potest amplius repelli. uide Alex. consi. lxx. in j. uol. Lanf. c. quoniam. uersi. testium depositiones. uerb. Item frater. ex̃. de proba. dans bonam cautelam ut semper accipiantur de suis affinibus, licet tamen non posset reprobari in dicto, nisi esset approbatus etiam in dicto. Vide Fel. in cap. ueniens. ex̃. de testibus. Vide Fel. cap. cùm inter. ex̃. de excep. ubi facit mentionem de ista cautela, ut adhibeantur testes affines & domestici, & quod etiam potest probari cõtra dicta referens etiam se dixisse in c. causam. ex̃ de re iud. post Abbatem ibi. Item intellige illud quod dictum est s̃. quòd habens aliquem pro teste, censetur eum approbasse, uerum est respectu eius quod sciebat ille qui adhibuit. Secus si defectum ignorasset, secundũ Angel. l. j. C. de test. & Cæpol. cautela ccxix. incip. licet regulariter. Et idem tenet Are. licet eos non alleget. in l. qui testamento. §. j. ff. de testa. ubi refert tenentes in primo dicto contrarium. Item quòd si quis producat aliquem in testem, licet posteà non utatur eo, nec faciat eum iurare, nec deponere, procedat ista lex, uide Fel. c. præsentium. ex̃. de testib. Allegat Spec. ut per eum, uide Bal. de quo s̃. uide in reper. in uerb. testis. Idem ꝗ producens testem, non uidetur per hoc approbare dictum eius, Alex. consi. lxvj. uol. j.*
b POMA. *Testis. Vide Bar. consi. xc. & Rom. cccxxxj. & uide etiam Ioan. And. in add. ad Spec. in tit. de teste. §. sæpe. in j. add. & Cast. l. quicunque. ad fi. j̃. de ser. fug. Alex. consi. cxj. uol. iij. ubi dicit ꝗ producens instrumentum, uidetur illud approbare, ita quòd non poterit posteà dicere illud inefficax. & limita istam l. ut per Aret. in l. qui testamento. §. nec furiosus. in gl. ult. ff. de testa.*
c *Corruptum. Adde ꝗ corrumpens testem, punitur eadem pœna, qua corruptus. Spec. tit. de teste. §. j. uer. item nota.*

LEX XIIII.

3 *Testis de uisu deponere debet. 7. 10.*
4 *Lex quando ad præterita trahatur.*
5 *Scripturam amissam esse, quomodo probetur. 14.*
6 *Testimonium de auditu quando ualeat. 9.*
11 *Testis an interrogetur de loco, tempore, & præsentibus. 12.*
13 *Testimonium de credulitate, an ualeat.*

TESTIVM. De debito in scriptis contracto non potest probari liberatio, nisi per quinq; testes, uel aliam

Bar. super Cod.

1 scripturam. † No. quando debitum est contractum in scri/
a ptis, liberatio potest probari [a] in scriptis, uel per quinq; te/
2 stes. Qualiter autem † dicitur contrahi in scriptis, dic ut in glo. hic, & l. fi. s̃. si cer. pet. & l. contractus. j̃. tit.
3 j. * † No. secundò ꝙ testes debent deponere de eo quod ipsi sciunt, & quod ipsi percepe/ runt eorum sensu corporeo. Dixi uobis in l.
4 solam. s̃. eo. † No. iij. ꝙ licet debitum fuerit cõ tractum de præterito, tamen quia solutio est facienda in futuro, lex noua prolata pro solutione, trahitur ad solutionem præteriti debiti. uidetur enim dare formã fu/ turis negotijs, ut l. leges. s̃. de leg. ubi Cy. Dixi de hoc in re/
5 pet. l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. † Vltimò tene menti fi. huius l. ꝙ quando scriptura est de substantia, & quis nõ po=
b test habere scripturam, debet probare tria [b], scilicet actum esse celebratum, & scripturam esse inde con/ fectam, & deperditam. * Videbitis j̃. tit. j. l. si/
c cut & l. emancipatione. Quærit gl. [c] utrùm ua
6 leat testimonium de auditu? Gl. dicit † quòd non, nisi in casu. ff. de aqua plu. arcen. l. ij. §. antepen. & de proba. l. si arbiter. Quod intellige uerum in his quæ percipiuntur uisu, ea uerò quæ percipiuntur auditu, ut obligatio uerborum, & prolatio facta à testatore, bene possunt probari per auditum, scilicet proprium, non alienum, ut l. j. in prin. ff. de uer. obl. de testa. l. iubemus.

* *Per Bar. l. generaliter. j̃. de non num. pec.* I. Concẽ. B.

* *Deperditam. Repetita fuit hæc q. exactissimè à Bar. in authẽ. si quis. num. vj. vij. x. s̃. de edẽ. l. sicut. j̃. ti. prox. ubi uicam* I. Concen. B.

TESTIVM. Si promissio fuit facta in scriptis, solutio debet in scriptis probari, uel per quinq; testes, nisi scriptura
7 casu perierit. † Not. quòd testes debent deponere de uisu, quia præsentes fuerunt. Et hoc est quod dicimus, quòd te/ stis debet reddere rationem sui dicti, per aliquẽ sensum cor= poreum, ut ff. de test. l. qui test. §. si & ff. de his
8 quæ in test. delen. l. j. in prin. † Opp. * s̃. si cer. pe. l. fi. & in auth. ibi posita. Solue ut in gl. Op. quòd plures testes requirantur, ut de testa. l. hac consultißima. Sol. ut in gl. magna post mediũ, quia quãdoq; requiruntur plures, quandoq; pauciores, secundũ oc
9 currentia. † Opp. quòd ualeat testimonium de auditu [d]. ff.
d de proba. l. si arbiter. de aqua plu. arcen. l. ij. §. idẽ Labeo. Di/ cit gl. fallit ibi. Tu dic quòd ibi quæritur, utrũ aliquis actus extet memoriæ, quo casu semper sufficit testimoniũ auditus.
10 Opp. l. hæredes palàm. ff. de test. Sol. † Illud quod dicit̃. ꝙ testis debet testificari de uisu, intelligitur secundũ doct. uisus pro quolibet sensu corporeo, & sic de his quæ percipiuntur gustu, ut ff. de peri. & cõmo. rei uendi. l. j. §. j. Item de his quæ
11 percipimus per odoratũ, ut ff. de dona. l. j. §. j. cũ simi. † Quæro utrùm testis debeat interrogari de circũstãtijs, scilicet de
e loco, tempore, [e] & similibus? Glo. dicit quòd sic, ut posit cõprehendi utrùm dicat uerũ, uel falsum. Ita dicit Inno. c. cùm causam. ex̃. eo. ubi latè examinat istam materiã. & Spec. post eum in tit. de test. §. nunc tractandũ. Quid si testis dicat solu/
12 tionem factã, & non adijciat, † quia uidit, an ualeat dictũ eius si non fuit interrogatus. Facit quod no. per gl. C. eo. l. solam. Item si interrogatur testis de tempore, per hoc non ui/ tiatur eius dictũ, quia memoria temporis citò perditur, nisi ad certũ tempus probandũ producatur, ut l. ob carmen. in
13 fi. ff. eo. † Item quæro, an ualeat testimonium de credulitate. Gl. dicit quòd non, nisi in casu l. j. in prin. de uen. inspi. Sed certè ibi non adhibẽtur ut testes, sed magis ut iudicent secundum artis peritiam. Dicunt tamen doct. quòd testis suæ credulitatis potest reddere rationem ita propinquam sensui, quòd crederetur ei, utputa, si dicat, uidi Titiũ, & Seiam in camera osculãtes se. Certè sufficeret, ad probandum adulterium de credulitate. Venio ad ultimum dictũ, & opp. & uidetur quòd sufficiat indicare casum tantùm, l. si de posses=
14 sione. s̃. tit. j. Sol. Quandoq; † casus instrumẽti occurrit dolo aduersarij, & tunc sufficit probare casum tantũ, ut in contrario. Quandoq; casus aliter occurrit, & tunc aut ego uolo probare factum & scripturam, & casum, & hoc possum per testes cõmunes, id est, per duos alios idoneos, ut hic. aut so/

* *Ad nu. v s̃. e.* I. Concẽ. B.

lùm scripturam,& casum,& non sufficeret, nisi probarē per testes ualde idoneos, ut ex̄. de priuil.c.cùm olim.per doc. in auth.si quis in aliquo.s̄.de eden.& dicā j̄.tit.j.l. sicut. in prin.

ADDITIO.

a POMA. *Probari. Pro limitatione huius l. & similium quæ requirant scripturam, uide Alex.consi.lxviij.in fi.uol.iiij.Vide Fel.c.ij. de proba. in uer.intellige secundò. & seq.in c. quoniam in prin. de prob. & c. licet ex quadam.de testi. & uide ad hæc Barb.consi.xix.uol.j.& Fel.c.sicut. de re iud.& not.quòd si iudex reciperet aliam probationē quàm hic parte con tradicente,& protestante,&c.quòd nō ualet talis probatio, etiam si pars ipsa non appellasset.Fel.c.cùm contingat. de off. deleg. in uer. no. ad hoc. & uide etiam pro ampliatione Ancha. consi.cccl.& Fel.c.inter monasterium.de re iud.Et adde ad Pan.in c.fin.in v.not. de succes. ab intest. & Alex.consi.lxviij.uol.iij. ubi dicit istum tex. cum similibus præstare,arg. q̃ ualet statutum quòd contractus non possit probari,nisi per testes,&c. & xxxvj.uol.ij. & l. eo uol.ubi ponit an ualeat statutum quòd solutio debiti non probetur,nisi per instrumentum,& an hoc possit fieri per pactum.*

b *Probare tria.Quid debet probari,quando scriptura est de substantia,nec scriptura potest haberi,quia perempta,uide Bar.in auth.si quis.s̄. de edē. ubi limitat istum tex.per c.cùm olim.& Bar.j̄.tit.j.l.sicut.*

c *Quærit gl.Cont.uidetur tenuisse Bar.l.ij.§.idem Labeo.de aqua plu. arcē. Idem tenet Bal.c.j.de controuer.inter dom.& uasal.qui concor.cum Bar. hic. Quid tamen si testis addit causam sui dicti hoc modo, scio quia fuit præsens,an probet?Bar.per istum tex.tenet q̃ sic,in l.j.ff.de admi.tut. sed Bal.hic cont.Vide quæ ibi dixi.*

d *Auditu.Intellige de auditu auditus,quia in factis antiquis, probatio admittitur,ut per Bar.d.l.ij.§.idem Labeo.& per Cano. maximè Fel. c. licet ex quadam.in prin.& c.tam literis.ex̄.eo.tit.& ibi quando testis de auditu probat,& uide e.Fel. c. practica. eo. tit. & quando testes de auditu probent,uide per Alex.de Imo.consi.lxxij.& consi.lxxvij. j. uol. & ibi quod facit aliqualem præsumptionem,& eo.uol.consi.lxxxij. uer. pro hoc. & ibi quando super consanguinitate probent. & adde etiam eundem Alex. consi.xlv.& consi.xciiij.in ij.uol.& iij.uol.consi.lxxxviij.& iiij.uolum. consi.xxv.in prin.*

e *Tempore. Adde tex.in l.de modo.de condi.& demon.& quod not.Bar.in l.si librarius.ff.de reg.iur.& in l.ij.de aqua plu.arcen.*

AVTHENT.

1 *Artifices ignobiles,& obscuri,qui dicantur.*
3 *Vilis persona testificatur,si non opponatur.*

TESTES. Text. in l. Codicis dicit quòd testes debent esse idonei, & summæ atq; integræ opinionis,& non uilis.ista auth. declarat qui dicā-
1 tur esse uiles testes.Primò qui dicantur † artifices ignobiles,& obscuri tex.declarat,j̄.de incest.nup.l.humilem melius j̄.de digni.l.ne quis.lib.xij.de decu.l.eos.Puto tamen in prædictis esse aduertendum ad mores ciuitatis,& loci.Quædam enim artes,quæ in dictis legib. appellantur uilissimæ,in ciuitate ista sunt magnæ autoritatis, & ex eis eligūtur priores,tunc prædictos non repellerē,ut uilissimos, sed
2 admitterem ut honestos. Nam honestas † etiā in hominib. dicitur secundū mores ciuitatis,ut ff.de iniu.l.item.§.conuicium.Quæro, utrùm aliquo casu tales testes admittant? Gl. dicit q̃ sic in subsidium. Facit ad hoc ff.eo.l. ob carmen.§. fi.
3 † Sed quæro,quid si non opponatur de utilitate? Procedit testimonium,ut hîc. Vltimò no.ex eo quod dicit,festinātes, quòd testis qui se ingerit,est suspectus.dixi s̄.eo.l.iurisiuran. No.hanc auth.non poni in C. sed esse hic per Bar. appositā.

AVTHENT.

1 *Testes rogati dicuntur,qui ad id uocati sunt.*
3 *Quibus casibus testes debeant esse rogati.*
6 *Confessio extra iudicium præiudicat.*

ROGATI. Ista auth. sic continuatur ad l.Codicis,in qua dicitur,quòd requiruntur quinque testes,auth.dicit quòd debent esse rogati.
1 Primò quæro, qui dicuntur † testes rogati? Respon.hoc declarat tex.in l.heres palàm.§.penult.ff.de testamen.hoc est, testis certioratus, q̃ intersit huic actui,posito quòd ad aliud esset uocatus. Vnde licet uos essetis hic congregati ad audiendū lectionem, & ego dicerem uobis,sitis mihi & huic actui testes,essetis testes rogati,ut ibi patet.hoc etiam probatur in ista auth.dum dicit, non fortuiti,& transeuntes,illi tamen non uidentur rogati,qui fortuito casu hoc uiderint,uel audierint,nō ad hoc uocati, nec cer-
2 tiorati. † Quæro,à quib.debent esse testes rogati?glo.hic declarat à partibus quæ introducunt testes, sicut in testamento à testatore. Vide gl.& signa. Puto tamen, quòd si in testamento dicatur,testibus rogatis,non tamen à quo,intelligūtur rogati à partibus uel testatore,quia natura uerborū pro latorum est apta hoc importare,igitur,&c.ff. de uerb. oblig.
3 l.sciendum. & ibi per Dy. † Quæro in quibus casibus testes
a debeant esse rogati? [a] Dic ut in gl. Quærit gl. quot testes debeant esse isti rogati. Tex. in corpore non aperit, unde glos. ponit tres opi.Pet. tenet opi. Azo. q̃ debeant esse quinque, quia hæc auth. ad huius legis interpretationem est facta, &
4 in his † casibus in quibus loquitur lex interpretata,loquitur etiam lex interpretans, ut in auth. de filijs ante dotalia
5 instrumenta natis.§.j. Quærit glo. † an contra istam confessionem possit opponi exceptio non nume. pecu. intra xxx. dies.glos.ponit primò quòd sic,posteà ponit distinctionem quorundam,quæ est nulla.Et istam gl.not.quia tenet quòd contra confessionem sine scriptis habitam, potest opponi exceptio non nume. pecu. secundū formam l. in contractibus.j̄.de non nume.pecu. cont. uidetur tenere,& malè*.s̄.si cer.pet. & l. si nō singuli.in gl. quæ incipit,qualiter fuistis confessi.Dicam in
6 d.l.in contractibus.§.j. † Quæro an confessio facta extra iudicium præiudicet? Hic uidetur casus quòd sic, hoc ideò,quia ad liberandū.* Materia huius confessionis extra iudiciū dicetur j̄.de non nume.pec.l.generaliter.

* *Malè. Ego tamen puto Accur. defendi posse in confessione obligationis, non liberationis: l. in contractib. §.adeoq;.j̄.de non nume.pec.* I.Conc.B.

* *Liberandum.d.§.ideoq;.l.in contract.j̄.de non nu.pec.* I.Concen.B.

ADDITIO.

a *Esse rogati. Adde q̃ etiam in matrimonio debent rogari.c.nostrates. xxx. q.v.& idem in deposito.l.j. §.si quis tabulas.& §.si pecuniam.ff.de po.ista Io.Fab.hic Spec.tit.de teste.§.j.uer.item quòd si rogati.*

LEX XV.

1 *Testes quando debent iurare partibus præsentibus, uel absentibus,per cōtumaciam. 8.*
3 *Si testis iurauit in termino,& deposuerit extra terminū, ualet depositio.*
5 *Testes trahuntur inuiti ad testimoniū ferendum, & qui et in quibus casibus cogantur uenire. 6.*
7 *Testes an eodē modo cogantur uenire in ciuilibus, sicut in criminalibus.*
10 *Quando testis examinatur altera parte contumace, est tamen sibi reseruatum posse contra ipsos opponere.*
11 *Aduersarius potest instare,ut testes partis examinentur.*
12 *Iudex negligens tenetur parti ad interesse,& qua actione.*
13 *Testes quando examinandi.*

a SI Quando. [a] Est in electione testis satisdare uel iurare de non recedendo,& debet examinari intra xv.dies,nec ultra expectare tenetur,& iudex negligens alteri parti ad interesse tenetur. Not.
1 istum finē,q̃ † testes debent iurare præsentib.partibus,uel per contumaciam absentibus.Ad idem j̄.de fin.inst. l. iudices.& ita hodie seruatur,& idē no.in l.si postulauerit.§.quæstioni.ff.de adult.Pro quo uide no.per glo. in auth. de testi. §.penult.& intellige, iurare debent aut deponere in secreto, ut s̄.eo.l.nullum.& auth.at qui semel.s̄.tit.j. Si enim didicerit testificata,non potest posteà testes producere. Nec ob.iste text.qui dicit,testimonia eorum capere, quia tunc uide-
2 tur testis deponere cùm iurat.Et pro hoc facit, † quòd si testis iurauerit tempore iuridico,& deposuit tempore feriato,
b [b] quòd ualet testimonium eius. Idem si iurauit in loco congruo,& deposuit in loco incōgruo. De hoc ex̄.de off.del.c.j. in cle.Facit † si pars fecit iurare testes intra terminū,qui de-
c ponunt post terminum [c],q̃ ualeat eorum dictum * [d]. Dixi in l.damni. §. Sabini. de dam.
4 infec.Quidā tamen practicant hoc modo, † quòd nunquā faciunt scribi diē,uel locum,in quo examinantur testes,sed solummodo diē, & locum iuramenti,& hoc mihi placet, & ita
e practicatur [e].

5 SI Quando. No.ex prima parte,q̃ † testes trahuntur inuiti ad testimoniū ferēdum. Secundò not.q̃ non debent inuiti fideiussores dari,uel detineri, sed eorū statur iuramento.Expediamus primā partē,quærit gl. quomodo testes cogantur,dic,ut in ea. Quæro utrùm in omni causa testes cogantur uenire ad testimoniū perhibendū.Dicit gl.cogantur uenire * indistinctè in causa criminali. In causa autē ciuili, aut sunt præsentes, aut longinqui, & si præsentes,aut sunt honestæ psonæ,ut sunt doctores, & milites, potest enim his mitti ad domū iuramentū,aliæ coguntur uenire, ut in l.ad egregias.ff.de iureiur. Vide gl. ex qua ista colliguntur. Quæro utrùm omnes testes cogantur inuiti? Dicit gl. q̃ nō,& bene, quia qui de uoluntate admittuntur,non coguntur inuiti,ut l.lege Iul.ff.e. Quærit glo.hic dicitur,in
7 causis ciuilibus, quid † in criminalibus? Gl. ij.dicit idē,gl.dicit uerū quātùm ad hoc, q̃ eodem modo cogantur inuiti in criminalib. sicut in ciuilibus, sed quantùm ad id q̃d principaliter statuitur hac lege, uidelicet q̃ testes detineantur, & q̃ non cogantur stare ultra xv. dies, puto q̃ sit aliud in criminalibus q̃ in ciuilibus,quia in illis debet fieri diligens inquisitio,ut l.fi.s̄.tit.j. & l.fi. j̄. de acc.& ita obseruat consuetudo quæ est optima legū interpres. Venio ad uersi.sed cùm oportet, ex quo no.q̃ ad prouisionē, & solicitudinē iudicis spectat testes examinare,& etiam partes requirere.Et per hoc sis cau-
8 tus † quòd quando scribitur iuramētum testis, semper scri-
f batur, præsente parte [f] quæ eos introduxit,& petente, & absente altera parte contumace,uel præsente. Not.tex. qui uidetur innuere quòd testes debent examinari præsente parte. Vide tex.ad aliud op.de l.nullum.s̄.eo.& s̄. tit.j. auth. at qui semel. ubi patet quòd pars non potest audire testificata, nisi post publicationem. Quidā antiqui fatebantur quòd si partes uellent adesse examinationi, possent. Gl. dicit & melius,
9 † quòd partes debent adesse iuramento, non autē examinationi,quia fit in secreto, ut in contrarijs, & ita obseruat cōsuetudo. Nec ob.hic tex. Nam tunc uidetur iudex recipere dicta, cùm recipit iuramentum, quod est ualde no. Quæro,
10 † quando testes examinantur altera parte absente,licet per contumaciam, utrùm illi contumaci remaneat ius opponendi cōtra dicta,& personas? Glo.dicit quòd sic,ar.l.prox.
11 j̄.eo. Quæro † dicitur hic, præsente eo qui eos introduxit, ergo si una pars produxit testes & abest,utrùm pars contra quam sunt producti, possit instare, ut examinentur? Glos. quòd sic, quia tunc eos introducere uidetur, quod not. Item,quid si utraq; pars abest? Certè iudex se non impedit,
12 uide glos. Nunc uenio ad uersi.his autem, ex † quo not. quòd iudex tenetur parti ad interesse,si est negligens. Quæro,qua actione?Dicit glos.actione descendente ex quasi maleficio,quasi fecerit litem suam,ut Inst.de oblig.quæ ex quasi delict.in prin.Idem not. in l.argentarius. §. fin. ff. de eden. quod non placet. Nam actio descendens datur inquantùm religioni iudicis uidetur,ista uerò datur ad totale interesse, ut hic patet. Præterea hic loquitur in iudice negligente, ibi in iudice,qui malè iudicauit. dic ergo quòd hic agitur con-
13 dictione ex hac l.dixi in l.non quicquid.§.j.ff de iu. † Quæro quando debet fieri ista examinatio testium? Gl. dicit hic, post * lit.contest.tunc cùm tractantur merita causæ,l.j.de lit. contest. Nam ideò peremptoriè examinantur testes post lit.conte.quia pertinet ad merita causæ, sed quia sunt aliqui casus,in quibus testes examinantur ante lit.contest.ideò sequitur hæc auth.&c.

* *Dictum. Quia tūc uidetur deposuisse cū iurat secundum But. Et terminus datus parti, intelligitur de eo quod ptinet ad partē, non ad iudicē: l.v.l.si unus.§. ante.ff.de pac. Sed ad partem pertinet instare q̃ iurent, ad iudicem, q̃ examinet, ergo, &c. De hoc in Spec. de dilat. §.j̄. uersic. sed quid si. Hæ sunt reliquiæ repet. Bar.* I. Conc.B.

* *Venire. Et cogantur ueritatem dicere etiā p quæst. et torturā: l.iij. l. in adul. l.liber.C. de adult. ut si maritus uxorē necare tentauerit:l.fi.C.de sicar.* I.Cō.B.

* *Post. Et quando ante lit.contest.not.j̄. authen.prox.per Bar. nu. iij. v. cū seq.* I.C.B.

ADDITIO.

a *Quando. Et facit ista lex quòd si quis habuit terminum ad producendum testes,& fecit eos citari intra terminū pluries, & ipsi non uenerunt, quòd sit imputandum producenti, & sibi noceat lapsus termini,nisi appareat q̃ fecit quod potuit quia institit, ut pignorentur iuxta possē suum, ut tenuit Bal.per illum tex.& Imo.l.qui de reb. in prin.de condi.& demon. & demum facit q̃ habetur in d.§.Sabini.& gl.in d.cle.j.de off.deleg. ut scripsi post Bar.l.j.§.si seruus.ff.de quæst.*

P. PAV. P. *Quando.Ad istam materiam quòd sint citandæ partes in productione testium,uide Rom.singulari ccclxiij.incip.fuit unus ex uobis cum quatuor seq. ubi ponit ad hoc limitationem. Item q̃ ex consuetudine possit ista citatio remitti,uide Alex.consi.lxv.ad fi.in j. uol. & de materia hac in criminalibus, Alex.consi.clxxx.ij.uol.item an præsens & sciens sit citandus,Francis.consi.xiij.clxiiij.Item unum casum, in quo possunt examinari parte non citata & absente,glos. l. laudabile. C. de aduoc. diuers. iudic.Et quòd pars non debet citari, quando est talis testis cuius dicto debet stari,Alexand.consi.cxxx.in j.uolum.Item ubi proceditur per inquisitionem,an pars sit citanda in examinatione testium,uide Nellum in tractatu de teste.Item latissimè de materia an & quando in examinatione testium pars sit citanda,Felin. cap. ij. ex̄. de testibus. Et ibi etiam an in publicatione requiratur citatio. Item an ipse testis sit citandus, & an sufficiat citare dominum,& non procuratorem, & quid si pars fuit citata die feriata,& alia die testis deposuit,& quædam alia. Item an requiratur citatio peremptoria,uide latè Decium c.consuluit.de offi.deleg.Item quando testes producuntur indirectè quadam uia extraordinaria, an pars sit citanda,qualis debeat esse citatio,an personalis an ad domum,Fel.cap. significauit. ex̄. de test. Item quando committitur alicui, ut se informet de idoneitate uel sufficientia alicuius, an sequeretur quòd pars citetur, Iason in lect. C.unde leg. Item ad regulam huius leg.uide Bal.consi. lxxxiij. uolum. iiij.*

b *Tempore feriato. Adde Bar.l.j.§.nunciatio.de ope.no.nuncia.*

c POMA. *Terminū. Vide plenè Fel.c.licet causam.uer.limita.vj.de proba.& quod scripsi in d.§.Sabini.& c.ij.in fi.apparatus. de testi.Fel.& ibi Bal.& Are.consi. cxl. Bal.c.in causis.de testi.& Rom. consi. ccccxliiij. ubi an saltem posito quòd non possent examinari post terminum,posset peti eorum publicatio.Et Bal.consi.xxxiij. in v. parte, ubi ponit quid iuris, quando foret datus terminus ad probandum probatumq; habendum. Et in illo termino euenisset impedimentū, & an per solum iuramentum probabitur de tali impedimento,& an saltem post talem terminum poterunt instrumenta produci.*

d *Dictum. Adde Fel.c.licet.uersi.limita.xvj.de prob.*

e *Practicatur. Et not.Bal.l.gesta. de re iud.& quod not. dicit Bar. & Bal. l. ij.s̄.de sacrosanct.eccl.*

f *Parte. Et sic no.q̃ testis debet iurare parte præsente. Adde quòd hic non habet locum in iudicio dotali. Ita Ray.l.si constante ff.solu.matri.per l. laudabilis. §.quotiescunq;.C.de adult.diuer.iu.iuncta cle.dispendiosam.extrà de iudi. & quando iuramentum testi possit deferri, non citata, uel non præsente parte,uide latissimè per Fel.cap.ij.ex̄.eod. tit.ubi ponit regulam cum xiiij.fall.*

AVTHENT.

2 *Testes examinati ad perpetuam rei memoriam,non publicantur.*
3 *Testes quando ad æternam rei memoriam, ante litem contestatem examinari possint. 5.10.12.*
4 *Quando aliquid fit ex necessitate, fit eatenus, quatenus necessitas imminet.*
5 *Testes super uiribus testamenti possunt examinari ante lit.contest.*
7 *Citatio partis personaliter, an requiratur quando testes examinantur ad perpetuam rei memoriam.*
8 *Secundum decretum in causa celeritatem requirente, & causis fauorabilibus interponitur etiam contra non latitantem.*
9 *Examinatio ad æternam rei memoriam quando potest fieri.*
11 *Testem incertum quando dubitemus.*
12 *Bo.poss.secundum tab.quando datur.*

SED Et.Ista auth.continuatur hoc modo, Dicitur
in C.ꝙ testes examinantur post lit.contest. ideò
sequitur nostra auth. Quæro, hic loquitur de eo,
1 qui petit aliquid contra leges, an † intelligatur
in actore,uel reo?Gl. dicit ꝙ potest loqui in utroque. Vide gl.
2 j.& eam no. † Quæro quando isti testes sunt examinati ad
æternã rei memoriã, an examinabuntur, & publicabũtur?
Gl.dicit ꝙ fiet examinatio tantùm,& ꝙ dicit hic, publicentur,
intellige,manu notarij,non aũt publicantur parti, quia non
3 posset posteà pducere testes. Quęro,† an in omni casu pos-
sint produci,& examinari testes ad æternã rei memoriã ante
lit.conte.Gl.dicit ꝙ non,nisi cũ dubitatur de morte, uel ab-
sentia diuturna testium. Et ad hoc uideamus qualiter dicta
per gl.debeant intelligi. Dic quãdoque uult producere testes
ad æternã rei memoriã ille,qui debet esse actor, quandoque il
le qui debet esse reus,quandoque ille,qui uult producere, est
actor,& reus. Primo casu,aut illi,qui debet esse actor,compe
tit de præsenti ius agendi, & tunc non debet fieri examina-
a tio testiũ,[a] nisi cùm dubitatur de morte, uel absentia diuturna
testiũ,ut hic in gl.& l. in lege Aquilia. ff. ad leg. Aquil. ex. ut
lit.non contest.c.quoniã.Dicitur autẽ dubitari de eorũ mor
b te in casibus [b] qui not.in l.iij.cum seq.ff.de don.cau.mor. Et
prædicto casu fiet examinatio tantùm, & publicatio manu
notarij,non aũt in aperto publicatio. Et probo per rationẽ,
4 Quando † aliquid fit propter necessitatẽ,fit eatenus,quate
nus necessitas imminet,& non ultra,l.j.§.de fer.l.senatus.de
off.præf.sed in proposito nõ imminet necessitas,nisi in exa-
minatione,ideò publicatio reseruatur post lit.contest. Quan-
doque non cõpetit statim ius agendi,& tũc aut tale ius est pos
sibile cõpetere absque testiũ examinatione,ut puta si debetur
aliquid sub cõditione,pôt enim existere cõditio,licet testes nõ
c examinentur,& tunc idem,quia non fit examinatio [c] ad æter-
nã rei memoriã,nisi cùm dubitatur de morte, uel absentia diu
turna,d.l.in lege Aquilia.& scd'm hanc lect.non fit examina
tio,nec publicatio,ut s.dixi. Quandoque ius agendi non pôt
cõpetere,nisi examinentur testes,& publicentur,tunc ad æter-
nã rei memoriã examinabuntur,l.ij.j.de bo.pos.secun.tab. &
l.ij.ff.quẽad.testa.ape.& l. publicati. j. de testa. Nã hæreditas
non pôt adiri nisi cognito testamento,l. sed, & si de sua. & l.
5 cùm falsum.ff.de acq. hær. ideò † testes super uirib. testamẽ
ti examinabuntur,& publicabuntur ante lit.cõtest.&sic pôt intel
ligi,l.de ætate.ff.de mi. Nõ enim quis pôt esse in iudicio, nisi sit
certus ꝙ sit maior. Vnde similiter pôt petere ꝙ examinentur
ante lit.cõt.d.l.de ætate.& ibi dixi.ff.de mi. Scd'o casu princi
pali qñ hãc examinationẽ petit ille,q debet esse reus, tũc in-
stinctè pôt petere,ut examinentur,& publicentur, c. Alberic. ex.
de testi. scd'm unã lecturã,& in hac auth.prout loquitur in reo.
d [d] Ratio,qa nõ est in pôtate eius qñ actor agat,sed imputet si-
bi actor,q nõ agit.Tertio casu qñ loquitur in parte eius, q po-
test esse reus,& actor,& tũc idẽ,quia poterunt ante lit.conte.
examinari,&publicari,d.c.significauit,&c.Albericus.loqui
tur enim ibi in iurib. incorporalibus in quib. pôt quis esse a-
ctor,& reus,ut l.& si forte §.j.ff.si serui.uendi.Ratio, quia nõ
debet cogi iste ad agendũ, & imputet sibi aduersarius si pôt
agere,& nõ agit.Nunc ad propositũ in omnib.casib.in qui-
bus dixi ante litẽ contest.posse fieri examinationẽ,& publi-
cationẽ,procedit ista auth.sine scrupulo,ut litera iacet, in ca
sibus uerò,quib.dixi posse fieri examinationẽ,non aũt pu-
blicationẽ procedit ista auth.secundũ lecturã gl.ut intelligã-
tur publicata per notariũ,non aũt à partibus. Et scd'm hoc,
6 insurgit mirabile †, quia licet aliàs scriptura
continens dicta testiũ,non faciat fidem * abs-
que publicatione iudicis,ut l.solã s.eo.& l. ge
sta.de re iudica.tamen hæc omnia faciũt fidẽ.
7 Quæro circa primam partẽ auth. † utrùm sit
necesse ꝙ ille, contra quem testes examinantur
ad ęternam rei memoriã,citetur personaliter?
Dicit Dy.ꝙ sic.& not.in l.iiij.§.abesse.ff. de dã.
infec.& ibi per eum,& Cyn.recitat eum.Ioan.
And. disputauit istam quæstionem,& ponit eam in mercu-
rialibus suis,& determinauit eam contra Dy.distinguendo,

* *Fidẽ. Quia res scriptura, siue instrumẽto nõ geruntur:l. cũ res.ubi dixi,s. de probat.* I. Concen. B.

tamen distinctio sua non placet mihi, ut d.l. iiij. §. abesse. de
dam.infec.Tamen pro modo dico quod sentio,& præmitto
istud,quod de iure est,quòd primum decretũ,& secundum
interponatur contra partẽ,etiam lite non contestata,tamen
quia primum decretum non parat plenum
præiudicium,* non requiritur ꝙ pars latitet.
8 Secundum † autem decretũ,quia parat ple-
num præiudicium,non potest interponi, nisi
contra latitantem regulariter, ut l. Fulcinius.
ff.quibus ex caus.in possess. eat. Fallit in causa,
quæ celeritatem desiderat,ut l.si finita.§. si for
tè.ff.de dam.infec.Et in causa liberali,ut l. ne-
que infantes.ff.de fideicommiss.lib. Hoc præ-
e misso distingue,aut examinatio [e] ad ęternam
rei memoriam fit ad aliquem effectum parui
præiudicij,tunc non requiritur latitatio eadẽ
ratione,quæ est in primo decreto, ut si exami
nentur super actione ad exhibendum. aut fit
ad effectum pleni præiudicij, & tunc non di-
co,quòd debeat citari personaliter, sicut dicit
Dy.sed dico quòd non potest fieri examina-
tio,nisi pars latitet,sicut dixi in secundo decreto. Nam ut sci
tis,secundum decretũ non interponitur, nisi de debito con
stet,ut l.fin.j.de bonis auto.iudi.possid. Et sic apparet quòd
parte latitante examinabuntur testes super debito, licet lis
non sit contestata. Idem in l.cùm uerò. §. subuentum. de fi-
9 deicom.liber. Sed in † casu,in quo ad secundum decretum
potest perueniri absque latitatione, potest fieri examinatio te
stium absque citatione,d.l.cùm uerò.& l.neque infantes. Vnde
f sitis cauti,quando examinationes istæ fiũt.Et no.ista, [f] quia
utilia sunt,& quotidiana.

* *Præiudicium. Quia rei seruandæ gratia dũtaxat, quis ex primo decreto in possessionẽ mittitur, ex secundo uerò trãsmittitur dominiũ:l.j.cũ seq.ff. quib.ex caus. in poss. eat.l. j.de iur. om.iud.* I. Concen.B.

10 SED Et. † Testes ex causa possunt recipi ante lit.con
test. ad perpetuam rei memoriam. Aduerte, quia intendo
examinare hanc materiam de testibus examinãdis,ad per-
petuam rei memoriam. Quandoque petuntur examinari te-
stes ad perpetuam rei memoriam,ex parte actoris, aliquan
do ex parte rei, quandoque petuntur examinari in tali cau-
sa in qua quis potest esse actor,& reus.Primo casu aut actor
potest statim agere,quia statim habet actionem,& tunc non
potest petere testes examinari ad æternam rei memoriam
ante lit. contest. nisi dubitetur de morte testium, uel eorum
absentia diuturna,ut l. in l.Aquil.ff ad legem Aquil. Et dici-
11 tur de eorum † morte dubitari,quãdo imminet aliquis de
illis casibus qui ponuntur in l.iij.in fi.cum l.seq. de do. caus.
mor.qui sunt notabiles casus multũ.dico autem quòd tunc
petuntur testes examinari,non publicari, sed publicatio re
seruabitur posteà,ut ex. ut lit.non contest. c. quoniã. Si ue-
rò statim non potest agere, tunc aut facultas agendi potest
superuenire,etiã testibus non examinatis,ut puta non po-
terit agere,quia pendebat obligationis conditio,quę potest
superuenire testibus non examinatis, & tunc idẽ ꝙ suprà,
quia non examinabuntur,nisi cùm dubitatur de morte,uel
absentia diuturna,d.l.in lege. secundum aliam lect. Si uerò
non potest superuenire facultas agendi, nisi examinatis te-
stibus,tunc examinabuntur,& publicabuntur ante lit.con-
test.etiã si non dubitetur de morte testiũ,uel eorũ absentia,ut j.
de testa.l.publicati.j.de bo.pos.secundũ ta.l.j.& ij. quemad-
12 mod.test.ape l.ij.cum simi.Scitis † enim quòd bon.pos.se-
cundum tab.uel secundum nuncupationem, non daretur,
nisi ostendatur iudici qualiter ille fecit testamentum,meritò
g ante omnia debent testes examinari [g],ut d.l.ij.de bo.pos.se-
cundum tab.Item scis, quòd non potest adiri hæreditas nisi
quis sit certus de uiribus testamẽti,ut l. sed & si de sua.& l.cũ
falsum.ff.de acqui.hære. Sed quis certus esse non potest, nisi
publicatis testibus, ergo ante omnia petet testes examinari
& publicari. Si uerò petuntur examinari ex parte rei, tunc
indistinctè examinabuntur, & publicabuntur ad æternam
rei memoriam,ut j.de usur.pupil.l.pupillus secundũ unam
lec.Si uerò petuntur examinari in casu,in quo quis potest es-
se actor,& reus,tũc idẽ,quia indistinctè poterit peti ꝙ exami
nentur,& publicentur,ut ex.de testib.c.Alber.& c.significauit.
ubi

ubi loquitur in iuribus incorporalibus.Et scitis ꝙ in his il-
le,qui est in quasi possessione iuris,potest agere, sicut si non
possideret,& potest non agere,ut l.si forte.§.sciendum.si ser.
uen.Ratio prædictorũ est,quia quando potest agere,impu-
tetur sibi cur non agit,& litẽ contestatur, & sic testes exami-
nentur post lit.contest.Sed si non potest agere,non est quid
sibi imputet.Ratio,quia probationes possent deficere, per-
mittitur enim examinatio,& publicatio.Item eo casu quo po-
test agere,& excipere,nõ est cogendus ad agendũ,cũ in po-
testate sui aduersarij sit agere.In omnib.aũt casibus,in quib.
s.dixi testes examinandos,& publicandos ante lit. cõtesta-
tio.intelligi potest hæc auth. Sed si intelligeres eo casu, quo
dixi ꝙ permittitur examinatio,& non publicatio,debes ex-
ponere tex.ibi cùm dicit,testimonia publicari, id est publi-
ca manu authorizari,non tamen aperiri,ut glo.dicit.Et isto
casu auth.scriptura,in qua continetur dictum testis, faceret
fidem,etiam si non sit facta publicatio per iudicem, licet re-
gulariter sit contrà, ut s.eo.l.solam. Vide gl. unde auth.hæc
sumitur,&c.

ADDITIO.

a *Testium. Quæro utrùm de consensu partis talis ordo possit peruerti,& te*
stes ante litis contestationem produci. Dic *q. sic.* Gl. *est multùm no. in c.cũ*
olim.de causa pos.& proprie.& omnes casus, in quibus testes recipiun-
tur lite non contesta.uide per Spec.tit.de test.§.nunc. par Bar. *l. ne quid.*
de incen.rui.nau.
b *Casibus.* Idem Inn.*c.quoniam.uer.rationabilis,ut lit. non contest.sed inte-*
rim debent ali expensis producẽtis,secundũ gl. l.iij.§.Sabini. ff.e.& l.quo
niam.§.fi.qualis citatio requiratur,dixi in l.si finita. §. Iul. de dam. infec.
& ad hanc l.adde ex.eo.c. in nomine domini. & c.significauit. cum seq.
uide quæ dixi s.eo.l.quoniam.
c *Examinatio.Et patet per hanc reg.q. probationes non possint fieri regula*
*riter nisi lite contestata,*Ant.*c.j.de prob.*Bar.*l.ij.j.sen.rescin.non posse.*
d Reo. *Et ad intellectum horum quæ hic habentur,essent uidenda quæ no.in*
l.si finita.§.eleganter.de dam.infec. unde quando quis ageret, &c. & de
materia uide Spec.*de teste.§.ij.per totum, & in c. quoniam in prin.ut lit.*
non contestata.
e *Examinatio. Vide in materia quòd si notario cõmittatur examinatio te-*
stium,eidem censetur cõmissa reprobatio eorum Ang.*l.cui iurisd.ff. de iu-*
ris.om.iud. Et *quando testis possit examinari ad perpetuam rei memoriã,*
sed an iudex posset esse in militijs, & in contractibus, uide quæ dixi post
Bar.*in j.const.Digest.in præludijs.* Et *utrùm publicatio testium de substã*
tia,uide Bar.*l.solam.s.eo.quæ dixi post* Bar.*l.prolatam de senten.*
f *Ista,uide quomodo testis deposuit super interesse certificando, in l.j. per*
Bar.*j.de sent.quæ pro eo quod interest,& utrùm in publicatione testium*
requiratur præsentia partium,uide quæ dixi post Bar. *in l. gesta. in fi. de*
re iu. Sed *nunquid testes & tabelliones debeant cognoscere testes & par-*
tes,& an etiam contenta in instrumento, uide quæ dixi in l.scimus. in fin.
de iur. deliber.
g *Examinari.* Bal.*hic cõtrà,cum quadam limitatione.& uide* Bal.*l.ij. in vij.*
q.j.de testa.Examinari. Vtrùm sit sententia iusta,cùm petuntur examina-
ri testes ad perpetuam rei memoriam,eo quia super quo recipiuntur, de fa
cili obliuiscitur,uide Bar.*l.iij.§.duæ causæ.circa medi.ff. ad Carbo. & in*
materia uide gl.c.causam quæ.de dolo & contu.ad Bar.*hic uide* Bar. *in l.*
de ætate.de mino.Sed utrùm ista reg.quæ habet q.testis non potest produ
ci nisi lite contestata,semper procedat,dixi post Bar.*l.ij.in prin. s. quãdo*
in rem actio,& alios casus,per quos limitatur d.reg ultra numeratos per
gl.& Inn.*c.quoniã.ut lit.non cõtest.Itẽ in interlocutoria produci possunt*
ante litẽ contest.quia non requiritur litis cõtestatio,secundũ Bal *l. prola-*
tam.j.de sent.Sed pone q.duo petunt suos testes primò examinari, utrius
*testes debeant?*Examinandi *sunt illius,pro quo magis præsumitur, q. præ*
*sumptio est res fauorabilis.*Tex.*est et ibi* Bal.*in c. si duo. de pace tenenda.*

LEX XVI.

1 *Post publicationẽ testiũ possunt sup eodẽ testes in alia instãtia pduci.* 7.8.
2 *Attestationes factæ coram arbitris,faciunt fidem coram iudice.* 4.8.13.
6 *Si testis iterato examinatus dicat,dico prout aliàs dixi, qd agendum.* 2.
10 *Qui nõ opposuit cõtra personas testiũ,poterit in alia instantia opponere.*
11 *Quãdo producitur scriptura cõtinẽs attestatiões,quæritur de duplici fide.*
13 *Testes examinati coram arbitro, & non publicati, possunt per ordina-*
rium publicari.

a CVM Apud. [a] Si testes examinati coram ar-
b bitris, [b] uiuunt, est in eius electione, contra
quem attestationes producuntur,uel eis sta-
re,uel petere ꝙ de nouo examinentur. Sed si
sunt mortui,attestationibus de necessitate est
1 standum.No.quia post † publicationem testium,super eo-
dem possunt de nouo produci testes in alia instantia,ut ui-
2 distis in l.per hanc.de temp.appel.Scd'ò no.† ꝙ depositio-
nes testiũ,corã arbitris faciunt fidẽ etiã corã iudice, ut uidi-
3 stis s.de arb. l.cũ anteà.circa fi.No.tertiò,† & perpetuò tene
menti,ꝙ est in electione eius,cõtra quem attestationes pro-
c ducuntur,stare eis, uel petere quòd de nouo examinẽtur [c],
4 quod est not.Sed quæro, † an illud, ꝙ hic dicitur in arbitro,
habeat locũ in testibus examinatis ab arbitratore.Iac.dice-
d bat ꝙ sic [d]; si arbitrator eos examinauerit in forma iudicij.
e arg.ff.pro socio.l.societatem.§.arbitrorum. Quæro,quid [e] si
5 testes fuerũt examinati, & publicati coram iudice,utrùm †
habeat locum lex?Gl.in l.properandum.circa fi.s.de iud.ui
detur dicere ꝙ sic.Iacob.But.dicebat cont. quia postꝙ exa-
minati & publicati sunt,coram iudice,habent perpetuã fir-
mitatem,l.fi.j.de re iud.Item tenet Inn.ex.de test.c.significa-
f uit,& hoc puto uerum. [f] Quæro,quid si testis iterum exami
6 natus † dicit,dico ut dixi in alio meo dicto, coram arbitris
manu talis notarij,uel quid si dicat,non recordor, nisi uide
rem illud quod dixi in alia uice, utrùm debeat sibi ostendi?
Tetigi in l.eos.ff.de fals.& ibi uide.

CVM Apud. Dicta testium corã arbitris, faciunt fidem
coram iudice ordinario,si testes sunt mortui, uel uiuẽtes, &
pars contra quam producuntur, eos examinari prohibeat
saluis semper exceptionibus contra dicta, & personas. Pri-
mò ponit q. Secũdò responsionẽ ponit,quæ habet quatuor
membra.& sic secunda pars diuiditur in quatuor partes.Se
cunda pars principalis incipit ibi,sancimus. Itẽ istius secun
dæ,secũda ibi,si autẽ nihil.Tertia ibi,si autẽ omnes. Quar
7 ta ibi,sin uerò res. No. ꝙ idem † testis super eisdẽ articulis
potest produci in alia instantia,non obstante prima publi-
catione,quòd recipit plures limitationes. Primò hoc uerũ,
qñ alia instantia tendit ad eundẽ finem cùm prima,sed si ad
aliũ finẽ tenderet,tunc possunt ijdem testes,& alij examina-
ri indistinctè,non obstante prima publicatione,scd'm l. Iul.
ff.de cond.indeb.in prin.tex.in c.ueniens.ex.eo & c. cùm in
tua.Secunda limitatio est, quia hoc uerum in testibus rece-
8 ptis,ut in prin. huius l. Sed si essent recepti coram iudice, †
tunc in alia instantia tendente ad eundẽ finem,non possunt
produci ijdẽ testes de nouo, sed cogeretur quis stare illis at-
testationibus primis,quia ex quo in primo iudicio sunt pu
blicata,faciunt fidẽ perpetuã,ut j.de re iud. l. gesta. Iac. But.
Inn.c.cùm in tua,& c.significauit.ex.eo. Sed glo.nostra uide
tur dicere cont.ꝙ etiam in examinatione coram iudice ha-
bet locum distinctio nostræ legis,ut not.in l.properandum.
in fin.s.de iud.Tertia limitatio est,quia hæc lex loquitur quan
do quælibet instantia tendens ad eundẽ finem est principa-
lis causa alius appellationis, tunc sunt opin Dic ut in l. per
hanc.j.de temp. appel. Secundò no.quòd de iure antiquo,
post publicationem testium,ijdem testes nõ poterant pro-
duci,& hæc erat iusta exceptio,aliàs deposuerunt,ut hic,ibi,
& non opponit eis l.produci.ff.eo. Hodie est magis declara
9 tum & extensum in auth.at qui semel.s.tit.j. Tertiò no. † ꝙ
legib.dicentib.de examinatione testium,post didicita publi
cata potest renunciari,ut hic dum dicit, ea seruari, quæ acta
sunt inter partes.Hoc tenet Io.And c.fraternitatis. ex. eodẽ.
10 Quartò not. † quòd licet quis in una instantia non oppo-
suerit contra personam,uel dicta testium, tamen si ille atte-
stationes producat in alia instantia, potest opponi contra
personas,& dicta,ut hic,ibi,omni iure,& in fi.l.quod intelli-
ge quantùm est in eo,quod dicit contra personas,nisi ille cõ
11 tra quẽ producantur,eos produxerit.l.si quis testib.s.eo.†
Vltimò nota,ꝙ quando producitur scriptura continens at-
testationes,debet quæri de duplici fide.Primò quæro,de fi-
de scripturæ,secundò posito ꝙ scriptura uera sit, de fide at-
testationum quærendum est,ut hic,in uersi.si autẽ omnes.
Quærit

Quærit glo. utrùm testes interim iurabunt? Et dic ꝙ sic, ut ff.
12 de dam.infec.l.qui bona.§. si quis stipula. Sed quæro, † utrùm testes, qui secundò examinantur, possint dicere illud quod dixerunt corã arbitris? Rñ. ꝙ in arbitrio iudicis est illud dictum admittere, uel non admittere, tamen si iudex admiserit, puto ꝙ ualeat, sicut testator testamentũ inualidũ potest confirmare uno uerbo, dicendo, confirmo tale testamẽtum, ut ff. de iniu.test.l. posthumus.§. si paganus. de bo. pos.
g secundũ tab.l.qui ex liberis.§. fi. Item puto ꝙ si testis dixerit, peto mihi copiam fieri eorum, quæ iam dixi, quia tunc etiam melius recordaretur, dico ꝙ talis copia debet fieri. ar. l. cùm si exhibuissent.§. pe. ff. de pub. Consilium tñ est, quòd semper testes producti dicant, si in aliquo uariarem ab eo quod dixi, reduco me ad id quod prius dixi, cùm tunc me-
13 lius recordarer. Hoc dixi plenè in l. eos. ff. de fals. Quæro, † quid si testes coram arbitris non essent publicati, sed examinati tãtùm, utrùm posset peti publicatio, seu examinatio coram iudice ordinario? Puto ꝙ sic, eo modo quo attestationes possunt produci. c. constitutus. eẍ. eo.

ADDITIO.

a *Apud. Ad intellectum huius tex. uide Inn. c. cùm inter. de testi. & in c. præterea. uer. similis. eẍ. eo. tit. Et adde ꝙ tales testes producti coram talibus arbitris debent compelli ad deponendum, per Potestatem illius terræ, c. j. in prin. si de inuest. inter do. & uas. lis oriatur. Et quid in iudice delegato, an posit coram se productos cogere, & torquere si nolunt? no. ꝙ sic. l. ij. de iurisd. om. iud. & Bal. loco præalleg.*

P. PAV. P. *Apud. uide Bertach. uer. Attestationes. Item an & quando testes & acta coram arbitro uel arbitratore, faciant fidem coram iudice, Fel. c. præsentatæ. eẍ. de testib.*

b POMA. *Arbitris. Vide l. ij. s̃. de eden. & Bar. etiam pe. uel fi. l. dum uult attestationes factas coram arbitro, non facere fidem coram ordinario, si pars contra quam productæ sunt, uelit eas iterum produci, & sic est in potestate ipsius, quòd iterum producantur. Et uide latè circa istam materiã practicam Papien. in forma opp. contra testes post publicationem. in gl. in uer. sunt quæ circa med. uer. patroni.*

c *Examinentur. per Spec. de prob. §. j. uer. hoc quoq; scias.*

d *Sic. Et cùm hac l. tenent doc. c. præsentata. eẍ. de testib. sed Bal. d. l. quæ omnia. ad fi. cont. et hic per Ant. c. præterea. de test.*

e *Quid. Et quando acta in uno iudicio ualeant, & possunt produci in alio iudicio, uide in v. rub. in xiiij. q. & l. ij. s̃. de eden. c. fi. de proba. l. gesta. j. de re iud. Andr. Barb.*

f *Verum. Vide Inn. c. cùm in tua, eo. tit. & Bar. in auth. at qui semel. s̃. tit. j. & l. ij. iudica. fol. & idem tenet Ang. in l. properandum.* ADDE *quòd hic dicit Cast.*

g *Puto. Adde Ab. Ant. & Fel. c. cùm in tua. eẍ. de test.*

a *De fide instrumentorum.*[a] *Tit. XXI.*

ADDITIO.

a *Instrumen. Et quot & quib. modis, & qualiter puniatur tabellio conficiẽs instrumentum falsum, & de multis alijs modis per gl. & ibi dixi, post Bar. in auth. sed nouo iure. j. de ser. fug.*

LEX I.

1 *Si procurator, uel testes sint condemnati de falso, non nocet domino, nec producenti.*
2 *Producens falsum instrumentum, uel testes, punitur de falso, si eis utitur.*
3 *Accusans an debeat se inscribere.*

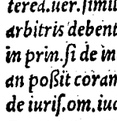

DEBITORES. Non ob. instrumentorum amissio, si aliæ probationes supersunt. Si instrumentum pronunciatũ est falsum contra unum, non nocet alij eo instrumento utenti, sed de no-
1 uo accusari, & conuinci debebit. h. d. † No. ꝙ licet proc. sit condemnatus de falso, non nocet domino producente instrumentum. Item licet condemnati sint testes, nõ nocet producenti attestationes. Facit j. de fal. l. j. & quod ibi not. ff. de adul. l. denunciasse. in fi. Opp. gl. l. Papinianus. §. fi. ff. de inoffi. testa. Breuiter sententia lata contra unum, ad quem negotium non principaliter spectat, sed per consequentiam, ei præiudicat, ut l. contraria. sed sententia lata contra unum, non præiudicat alteri ad quem negotium spectat æquè principaliter, uel plus, ut hic, & l. j. ff. de excep. rei iud. Quærit gl.
2 † utrùm iste, qui produxit instrumentum falsum, teneatur de falso? Certè sic, ex eo quòd utitur, non ex eo quòd fecerit, & ideò si ab usu desisteret, non teneret, ut j. prox. † Quæ-
3 rit gl. utrùm ille, qui accusat, debeat se inscribere ad pœnam talionis, & qualiter? gl. dicit quòd non necessariò. Dicam in l. fi. j. de accus. de eo quod dixi s̃. quòd licet testis sit condemnatus, non præiudicat producẽti. dic ut no. per Cy. j. qui accus. non pos. l. j.

LEX II.

3 *Sententia lata contra unum, non nocet alteri, cuius principaliter interest.*
4 *Testis, qui dicit falsum, quando posit iterum testificari.*

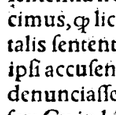

SI VTERIS. Licet instrumentum sit pronunciatum falsum contra unũ, non nocet alteri eo
1 utenti, sed debebit accusari de nouo. Not. bene
a hunc tex. ꝙ si † unus est cõdẽnatus de falso, illa sententia nõ obest alteri[a] super eadẽ falsitate. Et per hoc dicimus, ꝙ licet testes fuerint de falso accusati, & condẽnati, ꝙ talis sententia non præiudicat alij eos producenti, nisi iterũ ipsi accusentur. facit j. ad l. Cor. de fal. l. j. & quòd ibi no. & l. denunciasse. §. fi. de adul. Ric. Mal. disputauit hanc q. quãre fert Cy. in l. j. qui acc. non pos. Item ex hac l. sumitur quidam
2 modus † subscriptionis in accusatione, quòd debeat quis subscribere se paratum subire eãdẽ pœnam, licet hic gl. nostræ dicant, ꝙ non sit necesse. De hoc l. si cui. post prin. ff. de accu. & l. fi. j. eo. Opp. de inoff. test. l. Papinianus. §. fin. Sol. Ibi
3 † sententia fuit lata contra hæredem, cuius principaliter intererat, ideò præiudicat alijs legatarijs, nõ aũt præiudicaret hæredi, cuius interesset æqualiter, ut eo. tit. l. etiam. & eodem modo non preiudicat hic alteri, cuius principaliter interest.
4 Vltimò quærit † gl. an testis qui semel dixit falsum, iterum posit testificari. gl. distinguit aut fuit damnatus, aut non. Idem no. in l. Lucius. ff. de his qui no. inf. & ibi plenè uide.

ADDITIO.

a *Alteri. Adde Bal. l. j. in fin. de aduoc. diuers. iudic. Inno. c. causam. qui filij sint legi. post Card. & Bar. l. Lucius. ff. de dam. inf. & l. præuaricationis. de præuarica.*

LEX III.

1 *Qui dicit se non usurũ instrumento quod produxit, quando uideatur confiteri instrumentum non uerum, & illo instrumento uti.*
3 *Qui dicit se usurum instrumento, an poterit de falso puniri.*

SI ADVERSARIVS.[a] Qui instrumento
a quod reuocatur ut suspectum, se non usurum
1 profitetur, uidetur cõfiteri illud non esse uerum. †
Quærit gl. quòd si instrumentum non reuocabatur suspectum, tamen ipse dixit se non usurum? Gl. uidetur dicere quòd tunc esset aliud. Vide gl. quę dicit quòd aliud est, quia tunc non uidetur confiteri instrumentum non esse uerum, sed illo instrumẽto, in illo iudicio,
2 uti non poterit secundũ canonistas, qui † dicũt posse renunciari productioni instrumẽtorũ, ut dixi uobis, in auth. iube
3 mus. s̃. de iud. & ibi no. Quærit † gl. an posit accusari de falso iste, qui dicit se non usurum? Rñ. accusari de falso, põt intelligi duplici * de causa. Vno modo, quia quis fabricauit falsum instrumẽ-
b tum[b], & hoc casu posset accusari, etiam si non uteretur eo. Alio modo, quia eo utitur, & tũc
4 accusari non posset, ut l. si falsos. j. de fal. Et † propter hoc est cautela aduocatorum, quãdo apertis testib. reperitur quòd aliquis ex testibus à parte sua productus, dixit falsum, statim protestetur se non usurum dicto illius testis, ut

* *Duplici. Imò uerò quinque modis cognoscitur de falso, ut no. Bar. l. xlij. numer. vj. viij. s̃. de transact.* I. Concen. B.

ftis, ut nõ teneatur de falso, tanquam utens dicto falsi testis. hoc est uerum, nisi ipse sciens falsum testẽ produxerit, quia tunc non sufficit.

ADDITIO.

a *Si aduersarius. Vide Bar. l. j. §. edenda. ff. de eden. Gul. de Suz. auth. si quis in aliquo. de eden. Bal. hic, & Bar. l. pe. ff. de fal.*

POMA. *Si aduersarius. Istum tex. allegant Bal. & Sal. Dec. & Mod. Papi. in l. postquam liti. s̃. de pac. q. sicut renuncians liti non potest illam iterum instaurare, ut ibi dicit tex. ita etiam renuncians uni tantùm artic. litis non potest posteà illum instaurare iterum, ut probat hic tex. Istam l. diuersimodè allegauit Bal. in illo articulo, an renuncians instrumento uideatur iuri suo, & debito renunciare, sed tantùm probationi, quæ ex illo insurgit, nam Bal. l. Labeo. §. j. ff. de pa. tenet, quòd non, cont. dixit per istam met l. in l. ult. §. ille autem. ad fi. opp. C. de lati. liber. tol. poteris concordare, ut per Dec. l. postquam liti. ff. de pac. Pro concordia potes dicere quòd aut instrumentum restringatur in dubium, & tunc renuncians uidetur renunciare, & iuri, & debito suo. ar. eius quod habetur in d. l. Labeo. Aut non restringatur in dubium, & tunc tantùm uidetur renunciare probationi, quæ ex illo insurgit, quæ concordia uidetur probari in isto tex. à contrario sensu, & est Deci.*

b P. PAV. P. *Instrumentum. Quando instrumentum reperitur falsum, pars, in cuius utilitatem confectum est, an præsumatur participare de falsitate & dolo, uide Comen. q. non, per istum tex. & præcedentem in consi. clxxv. inci. ad primum. in prin. qui uidetur uelle cont. q. eo ipso q. quis utitur instrumento falso, præsumptio est contra eum.*

LEX IIII.

a

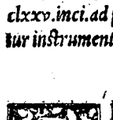

ILLATAE. [a]Pecunia fisco soluta, probat per libros fiscales. Vel sic, Attestationes pub. probãt inter priuatos. Not. quòd dicit Inspectio rationum, ex quo intellige, ꝙ pars potest petere à iudice, ut uadat, uel mittat ad archiuum publicum, ut inspiciat illa acta, si inde extrahi non possunt, ut ibi dum dicit, inspectio. & j. eo. l. iudices.

ADDITIO.

a *Illatæ. no. Bal. l. prætor ait. §. fi. in fi. ff. de eden.*

LEX V.

1 *Amissio instrumentorum si probetur, quam probationem facit.*
2 *Homines ualde experti, magni aduocati, uel notarij experti, deponentes super tenore instrumenti plenè probant.*

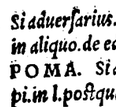

SICVT. Amissio instrumentorũ non nocet a-
1 liàs probanti legitimè. Pro declaratione huius
l. dic tria uerba. † Quandoꝫ probantur instrumenta perdita dolo, & nihil probatur de instrumentorum tenore, uel de ueritate eorũ, quæ continebantur in instrumento, & tunc talis probatio nihil releuat, nisi probentur instrumenta perdita dolo aduersarij, ut s̃. tit. ij. l. si de possessiõe. qd' intellige prout dixi in l. ij. §. j. ff. de iur. fis. Quãdoꝫ probatur instrumẽtorum amissio, & tenor instrumenti, de ueritate autem eius quod ibi continebatur, nihil probatur, tamen talis probatio non facit plenã fidem, sicut nec exemplũ instrumẽti, ut in auth. si quis in aliquo. s̃. de eden.
a facit tamen semiplenam[a] probationẽ, ut deueniatur ad de-
b lationem iuramenti. Ita tenet[b] hic ista no. gl. quod intellige
2 uerum, † nisi illi, qui de tenore instrumẽti deponerent, [c]es-
c sent homines ualde experti, ut magni aduocati, magni doctores, uel notabiles notarij, ut eẍ. de priuile. c. cùm olim. Dixi tibi in d. auth. si quis in aliquo. * Quandoꝫ probatur instrumentorũ amissio & de tenore eius, & de ueritate eorũ, quę ibi continentur, & tunc sufficit, & facit plenam fidem perinde, ac si instrumentum produceretur in casibus, in quibus scriptura requiritur, ut l. testiũ. in fi. s̃. tit. j. & j. eo. l. emancipa-
d tione. Vide istam gl. & eam tene menti.[d]

* *Aliquo. s̃. de edẽ. & l. testiũ. s̃. tit. prox. Ex quibus colligimus, non sufficere ei qui dicit instrumentũ amisisse, sed operæ pretiũ esse probare*

SICVT. Et qui instrumenta amisit, non sufficit probare casum. Op. s̃. tit. ij. l. si de possessione. Sol. Ibi probatur casus dolo aduersarij, aliàs non sufficit probare casum, ut hic, & s̃. tit. j. l. testium. in fin.

actum fuisse celebratum, scriptura inde cõfectam, & instrumentum casu amissum. Ex æquo tamen & bono censeo standũ esse iuramẽto eius, qui asserit instrumentũ amisisse, modò alioqui bonæ famæ ac diligẽs habeatur: l. nõ omnis. §. à barbaris. ff. de re mil. & uidetur anuuere Bar. j. l. xj. l. xiij. hoc tit. Et idem expressè l. cùm quidã. nu. iiij. j. hoc tit. ubi no. I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Semiplenam. Limita no. ut per Bar. in l. j. s̃. eo.*

b POMA. *Tenet. Vide l. admonendi. in rep. in uersi. iiij. ff. de iureiur. & Bal. in l. j. s̃. eo. ubi limitat, nisi amisisses culpa tua, quia concremasses, uel iracundia lacerasses.*

c Deponerent. *Adde quòd no. Bar. l. j. §. sufficit. de ij. tab. & no. Bal. c. j. q testes sint necessarij ad probandum. Alleg. tex. iuncta gl. in l. quoniam. s̃. de hære. quòd sententia, quæ est lata in scriptis, prout solet fieri, sit amissa causu sententia, tamen probari potest eius tenor, & amissio per testes, & sufficit. Simile dicit in priuilegijs dummodò testes sint literati, ut scholares. de priuil. c. cùm olim. Adde Bar. hic, & in l. ij. §. j. ff. de iur. fisc. & Angel. sequitur dictum Bar. hic pro ualde no. Ang. hic loquitur de iure peritis. Et ad dictã Bal. d. c. j. adde per e. l. gesta. de reg. iur. Adde de hoc etiam plenè per Alex. consi. cxcvj. uer. non ob. q. de priuilegio. in ij. uol. & adde quòd dicta Bar. hic sequitur Lanfranc. de Brixi. c. quoniam. uer. quæro utrùm instrum. de prob.*

LEX VI.

STATVTVM. Perdito instrumento natalium, non mutatur status.

LEX VII.

1 *Existens in quasi possessione priuilegij, q. debeat priuilegium probare.*

SI SOLENNIBVS. Qui allegat priuilegium, debet illud probare, quòd est causa privilegij. Opp. quilibet præsumitur bonus, nisi probetur contrariũ, ut ff. de leg. ij. l. cùm quidam. de manu. test. l. seruos. ergo ille nõ habet necesse probare, se honestissimũ, cùm præsumatur. Gl. dicit ꝙ non erat in quasi possessione priuilegij, ergo innuit quòd
1 quasi † possessio priuilegij quem excusat ab onere probandi. Doctores dicunt contrariũ,[a] sicut enim in seruitutibus ille, qui est in quasi possessione seruitutis, non releuat ab onere probandi, quia ius cõmune ei resistit, cùm naturaliter omnes sint liberi, ut s̃. de serui. l. j. & ij. no. in l. sicuti. §. si quærat. ff. si ser. uen. Ita hic cùm ius cõmune repugnet huic, qui est in quasi possessione priuilegij. Ita dicit Cy. & Pe. pro hoc uidetur casus in c. cùm personæ. eẍ. de priuil. lib. vj. Debet ergo probare indistinctè id, quod est causa sui priuilegij, aliàs dicit gl. intellige, quòd hic negabatur quòd fuisset miles, unde hoc probato præsumitur quòd honestè fuisset miles missus, ut ff. de test. mil. l. non omnes. §. à barbaris. Pet. contrà, quòd illud ad illud, quia quantùm ad prosequendum priuilegium debet hoc expressè probari, ut s̃. dictum est.

ADDITIO.

a *Contrarium. Adde Alex. consi. cxxxviij. j. uol.*

LEX VIII.

SI CONSTITERIT. Licet proprietarius instrumẽta perdiderit, non põt ei aliquod præiudiciũ generari.

LEX IX.

INSTRVMENTIS. Valet diuisio sine instrumẽto, & etiã uenditio, & ideo eorũ amissio nõ nocet. Quæri gl. qd, si actũ fuerit, ut uenditio fieret in scriptis, & fuit amissum instrumentũ? Rñ. quòd debet probari secundum formã l. testium. s̃. tit. j. Secundò quærit gl. quid si testamentum in scriptis celebratum sit perditum? Gl. dicit, quòd tũc non potest probari,

probari, nisi sit perditum post publicationẽ. Ista gl. dicit bene. Nã amisso instrumento, debet probari factũ, & scriptura inde confecta, & casus, ut d.l.testiũ in fi. Sed in testamento in scriptis ante publicationem, non potest probari factũ, quia testes ignorant quid in eo sit, ideò amisso eo deficit probatio. Secus esset post apertionẽ, & publicationem, eo amisso.

LEX XI.

2 *Amißio instrumenti per iuramentum probabitur.*

a EMANCIPATIONE. a Acta possunt probari per testes, si scriptura inde confecta probetur amissa.h.d. Opp.quòd acta debent probari per scripturã, ut s̄.de arb.l.ne in arbitrijs.ex̄.de pro=
1 bat.c.qm̄. Sol. † Dicunt quidã, quòd acta emancipationis cùm sint iurisdictionis uoluntariæ, non requirunt scripturã de necessitate, per hanc l.& j̄.de emancip.l.ij. Alij dicunt, & i=
b sta magis tuta est opinio, quòd hic ab initio scriptura b interuenerit. unde debent probari tria, scilicet rem esse taliter gestam, & scripturã inde confectam, & ista duo qualiter probentur satis liquet. Item debet probari scripturã non reperi
2 ri, ut hic, & l.testium.in fi.s̄.tit.j.quod probabitur † per iuramentum, ar.l.fi.j̄ eo. Quod est generale in omnibus casib. in quib.scriptura est de necessitate. Facit quod dixi s̄.eo.l.si cut. quod tene menti. Quæro quid uelit dicere tex. uel ex fide instrumentorũ, &c. Gl. exponit, ꝙ inde sit sumpta quædam priuata scriptura per aduersariũ, nam priuata scriptura ipsius producentis non sufficeret, ut s̄.tit.ij.l. instrumenta. Verdic, ꝙ loquatur in instrumẽtis legitimè inde scriptis scd'm formam auth.ad hæc.j̄.eo. uel in quadã alia scriptura enunciatiua, inter partes, in qua fiebat mentio de hac emancipatione. Facit j̄.de cont.stip.l.optimam.

ADDITIO.

a *Emancipatione. An poßit probari per testes, adde quæ no.* Bar.*in l. quæsitum. ff de testi. &* Bal.*l.ne in arbitris. s̄.de arbi. & hic, &* Bar.*l.j.§.sufficit.de secun.tab & plenè not.* Bal.*l.gest.de re iudic.in uer.quæro nũquid. & l.litigatoribus.j̄.de appel &* Bal.*l ij.C.de alea.* Inn.*c. quoniam in fi.de probat.error actoris semper probatur per testes secundum Cyn.l. error. C.de test.*

b *Scriptura. Vtrùm emancipatio requirat scripturam?* Bar.*hic tenet quòd sic, &* Bal.*l.actus.j̄.de fal & hic per gl.*

LEX XIII.

APVD EOS. Protestatio amissionis instrumẽtorum nihil releuat, nec probat amissionẽ. Facit ad hoc s̄.de transact.l.si maior.& quod met. cã l. metum. Quæro, hic dicitur, apud eos, de quib. loquitur? Breuiter potest intelligi, eos, scilicet testes, seu uici=
4 nos. † Quæro qualiter probatur amissio instrumenti? Rñ.
a per instrumenta, l.fi.j̄.eo.per iuramentum. a l.fi.j̄.eo.uel alio modo, ut dicam in l.si creditor.j̄.de pig.act.

ADDITIO.

a *Iuramentum.* Bal.*l.fi.s̄.de eden.* Imo.*l.publica. j̄. de testibus. & l.ij. §. diuus.ff.de iur.fisc.*

LEX XIIII.

1 *Contrarietas instrumenti, quando tollat probationem eius & quib. stetur.*
2 *Repugnantia in testibus, quando attendatur, & quibus credatur.*
4 *Scriptura quædam contraria, alia diuersa.*

a SCRIPTVRAE. a Ista lex legitur duobus modis. Vno modo in scripturis diuersis, ita quòd non contrarijs. Alio modo in scripturis contra=
1 rijs. † ideò ad declarationẽ gl.& materiæ, quan/
b doq; reperitur b contrarietas, seu repugnãtia, c in uno & eo=
c dem instrumento, & tunc non ualet instrumentũ, nisi pos/
d set contrarietas illa adiuuari per aliquã subdiuisionẽ, d l.ubi repugnantia.de reg.iur.& in prima const.C.§.quib. Quandoq; reperitur ista talis diuersitas, inter plura instrumenta, & tũc aut ista plura instrumẽta ꝑducunt ab una eademq; parte, aut à diuersis. primo casu neutri stat̃, siue sint diuersæ siue sint cõtrariæ, ut hac l.scd'm diuersas lect. Et semper intellige, nisi contrarietas possit aliquã subdiuisione adiuuari, ut s̄. dixi. Si uerò producuntur à diuersis partibus, tunc statur scripturæ digniori, ut l.optimam.j̄.de contrahen.stip. Quan
2 doq; † reperit̃ contrarietas seu diuersitas inter testes, & tunc siue inter testes eiusdẽ partis, siue inter testes diuersarũ partiũ, semper stat̃ digniorib.* ut l. ob carmen in fi.de testi. Ratio, quia non est in potestate producentis testes, deliberare quos ꝑducat, qa nescit qd dicturi sint, sicut est in põtate eorũ, de ꝑducẽdis instrumẽtis, &c.

SCRIPTVRAE. Primò quæro, de quibus scripturis loquitur hic. Gl. dicit, de
3 publicis, & priuatis, sed † si una esset publica, alia priuata, præfertur publica. Iac.de Aret.reprobat gl. in hoc. nam priuã. scrip. quantùm est contra producentem, facit plenam fidem, sicut publica. cùm igitur producantur publica, & priuata simul, sibi repugnantia, neutri fides adhibetur. Facit j̄.de libe. cau.l. cùm precùm. & hoc tenent doc. Secundò quæro exẽ/
4 pla nostrę legis. Huius gratia, debetis scire † ꝙ scripturæ quædam sunt diuersæ, quædam contrariæ, & contrariarũ quædã per indirectum, quædã directò. & sic trib.modis principaliter legitur hæc l. Primò de diuersis, quia dicit tex. scripturæ diuersæ. Secundò de cõtrarijs, quia tex. subiungit, & fidẽ sibi inuicẽ denegantes. Primò ergo uideamus exempla de diuersis scripturis. Dicit gl. pone ꝙ unũ instrumentũ dicebat me fructuariũ, aliud proprietarium. Videndũ est qualiter instrumentũ potest continere me proprietariũ, uel fructuariũ, cùm hoc sit merũ ius, & notarius debeat scribere factũ ex quo resultat ius, ut l. cùm res. s̄.de prob.l.contrahit̃.ff. de pig. debet intelligi ꝙ instrumentum continet contractũ, ex quo cõstituitur fructuarius uel proprietarius. Et ad hoc sequit̃ reprehensio gl. quæ dicit ꝙ hoc exẽplũ nõ placet. Si diuersis tẽporib. obueniat proprietas & ususfructus, ista sunt satis cõpatibilia. Sed ꝙ eo tẽpore possim esse fructuarius, & ꝓprietarius, nõ. & ꝙ eodẽ tẽpore assumã usumfructũ, & proprietatẽ, mihi repugnat, ut ff. sol. ma.l.usufructu. Quod erit igit̃ exemplũ in l. nostra? Pone ꝙ ego ꝓfero unũ instrumentũ in quo emi solus, aliud, in quo emi cum uxore mea eadem die, & corã alijs testibus, & istud exẽplũ satis placet. Secundũ exẽplũ est, produco instrumenta duo eadẽ die confecta, in uno continet̃ emptio, in alio donatio. Opp. ad istud quia istæ duæ scripturæ sibi adinuicem non derogãt, quod requirit tex. nihil enim repugnat ꝙ eandẽ rem habeã ex causa donationis, & emptionis, ut l.iij.§.ex plurib.ff.de acqui.pos.& l.si quis ante.eo.ti So. Si ista duo instrumẽta, uel alterũ ipsorũ cõtineret traditionẽ, tũc sibi inuicem repugnant, quia si sum factus dñs ex uno contractu, sequens contractus nõ ualuit, quia propriæ rei non cõsistit emptio uel donatio.* ut l.suæ rei. ff.de cont.emp.de cond.indeb.l.seruũ.&l.proprias tuas.j̄.de legat.& ideò cũ ex istis instrumentis insurgat dubiũ, ex quo quis sit dñs, sibi inuicem derogant, secus si apparet alterũ præcessisse, ut d.l. & ita potest intelligi hic. Si uerò in neutro instrumentorum contineatur traditio, tunc sibi inuicem non repugnant de necessitate, sed uerisimiliter, ut hic dicit glos. non est uerisimile. quod igitur hic dicitur, sibi inuicem repugnantia, intellige uerè uel similitudinariè. Et aduerte secundùm prædicta istæ duæ scripturæ si=
e bi inuicem non derogant, ut ipsa scriptura e dicatur non uera, sed tenor earum sibi derogat inuicem, quia unum nõ potest ualere altero posito in aliquo ex exemplis s̄.positis. Ex
5 prędictis no. † quòd illud quod dicitur, ꝙ testes discordãtes debent reduci ad concordiam, intelligitur, scilicet ad cõcordiam uerisimilem, ut ex̄. de testib. c. in præsentia. & cap. cùm

* *Dignioribus. l. optimam. j̄. de cont. stip. Nisi multũ excederet cõtrarius numerus testium: ut no. Bar.l. iurisiurandi: nu. viij. s̄. de testib. Et tunc pro reo interpretatio facienda esset: l. Sempronius. de leg. ij.* I. Concen. B.

* Donatio. *uel alia obligatio rei suæ: §. sic itaq; Instit. de act.* I. Cõc. B.

cùm tua.in j̄.const.C.§.quibus. Dixi uobis in l.ij.§. pen.ff. si cert.pet. Secundo modo legitur in scripturis cõtrarijs per indirectũ, ut si in uno instrumento dicitur, me contraxisse hac die Perusij, in alio dicitur me eadem die Romæ contraxisse: ista sunt cõtraria & incompatibilia per indirectum, & istud exemplum est satis clarũ. Tertio modo potest intelligi, qñ sunt plures scripturæ contrariæ directò, ut si in una continetur, me proprietarium plenæ proprietatis, & in alia, me usufructuariũ. Certè istud exemplum nõ procedit, quia tunc non aduersantur sibi scripturæ, potest enim esse ꝙ emi fundum & usumfructum, licet posterior emptio non ualuerit, sed aduersatur sibi tenor instrumenti quo ad ualorẽ, non quo ad esse, & ideò ponenda sunt exempla aliter. Nam contrariæ directæ propriè consistunt circa idẽ, & ideò pone ꝙ de eodem facto producuntur duo instrumenta, quorũ unum dicit aliter quã aliud, tunc ista sunt uerè contraria, & si producuntur ab eadẽ parte, tunc sibi inuicẽ derogant. Sed si producerent̃ à diuersis, quia quælibet scriptura esset eiusdem potestatis, & staremus ei, quæ est pro reo contra actorẽ. l.Sempronius Proculo. ff.de leg.ij. Facit quod no.de edi. diui Ad.tol.l.si in quæst. de duob. test. factis eadẽ die. Ex prædictis ergo collige, aut est repugnantia in testibus, aut in instrumẽtis, & si in instrumentis, aut in uno & eodẽ, aut inter diuersa, & si inter diuersa, aut est contractus directò, aut per
f obliquũ, ut ex prædictis patet. Vbicunq; f aũt dixi cõtrarietatem uitiare, intellige, nisi possent reduci ad cõcordiã per aliquem modum uerisimilẽ, ut in prima const.C.§.quib. Facit l.non solùm.ff.de usuc.ext.de testib.c.cùm in tua.

ADDITIO.

a *Scripturæ. Vide c.imputari.ext.eo.ti. & per* Bal.*hic, et in l.in exercẽdis.j̄.* P. PAV. P. *Scripturæ.* Vide Fel. *ampliantem istam reg. in c. imputari.de fid. inst.*

b POMA. *Reperitur.* Vide Ale.*cons.cxlj.uol.ij. & cons.xxix.ad fi. & lv. in fi.xciij.in fi. & con.seq.ad fi. & xcviij.uol.iiij.* Vide *quæ scripsi ad* Bar. *l.omnes.in ult.q.iij.quæstionis principalis. ff. de iust. & iur. &* Ale.*cons. xiiij.uo.j.*Pano.*cons.xcix.in fi.uo.j.*Ro.*cons.xl.aliàs dxl.in ij.dubio.*Bar. *cons.xlj.uol.j. & quæ scripsi ad* Bar.*l. Stichus.§. idem quæsit.ff. de cond. ind. &* Alex.*cons.xl.ad fi. & xlj. & xlvij. & lxx.in prin.uo.j. &* Are.*vij. &* Pan.*c.ex ore.de priuile. &* Aret.*cons.lxxvj.uo.ij. & xliiij.eod.ubi dicit q, respondens etiã positionib. ita debet intelligi, ne sit cõtrarius. & lvj. uo.ij.ubi idem dicit in teste, ut intelligatur, ne sit sibi contrarius. ubi ponit latè ex duab. scripturis, cui magis sit standũ, & aliquid nõ abs re per* Ale. *cons.cvj.uo.ij. & cons.cxc.eo.ubi loquitur in priuata scriptura, &* Fel. *c. inter.in uer.limita.xv.de re iud.ubi loquitur in duabus sentẽtijs. &* Alex. *cons.xlij.uol.iij. &* Ang.*l.itẽ. ff.de pet.hær. &* Alex.*cons.cij.uol.v. ubi loquitur in plurib.cõfeßionib. & responsionibus, unius & eiusdẽ factis, etiã ad responsionem positionum.* Et *uide omnino eum cons.cxxj.uol.v.ubi loquitur etiam in instrumento quod continet clausulas contrarias, ut saluetur sub distinctione aliqua. &* Soc. *ccxcv. ubi ponit, quid in instrumentis diuersimodè confectis à duobis notarijs, de eodem contractu rogatis. & aliquid ccccij. & seq. eadem parte, ubi ponit an quando duo instrumenta eiusdem notarij super eadẽ re sunt diuersa, an unum debeat per aliud suppleri? &c. & aliquid etiam cons.ccccxc. eadem parte.*

c *Repugnantia. Quid autem sint duæ scripturæ originales super eodem.* Dixit Bal. *&* Imo.*l. cùm proponebatur de leg.ij.ad fi.quòd neutri creditur, nisi una poßit adaptari ad aliam, quia supplet alteri, per no.in l.Sempronius.de leg.ij. ut hic. Si uerò est uarietas inter testes, & instrumenta, uide in l.j.§.fi.ff.quẽad.test.aper.uide gl.in auth.de testi.§. si uerò quidam.*

d *Subdiuisionem.* Ad *hoc uide qd' singulariter uoluit* Bal.*l.j.ne quis eum qui in ius uoc.*Alex.*ibi.*

e *Scriptura.* Hanc *l.limita non habere locũ, quando producerentur à muliere instrumenta contraria, in causam dotis, & unum esset dotale, aliud non, quia tũc dotale attẽderetur, nec fidei eius per aliud nõ dotale derogaretur ex quo dotale est fauorabilius, ar.l.j.et ibi no.ff.sol.ma.et ita* Ang.*in d.l.j.*

f Vbicunq;. Adde Cy.*in l.in exercendis.j̄.eo. doc.c. imputari.ext. eo.tit. &* Imo.*cons.cxxj.in v.uol.* Et *adde quòd non solùm scripturæ, & instrumenta partis debent concordari, sed etiam eius confeßio.* Ita Bal.*l falsam.s̄.de iu. & fac.ignoran. & idem in responsione facta positionib, l. secundũ Sal. l.cùm precũ.in fi.j̄.de lib.cau. & idẽ in responsione facta libello, secundũ* Pe.*de* Anc.*cons. lviij. & adde quòd prædicta refert* Imo.*cons. cij.in v.uol.*

LEX XV.

1 *Instrumentum quot testibus reprobetur. 14.*
2 *Instrumentum fuisse scriptum manu alicuius, probatur eius dicto, uel per comparationem literarum.*
3 *Si omnes testes instrumenti, dicunt non fuisse præsentes instrumento, reprobant instrumentum.*
4 *Dictum unius testis in instrumento adscripti, facit uacillare instrumentum. & num. 7.*
5 *Si omnes testes instrumenti dicant se non fuisse præsentes instrumento, nõ dicuntur singulares.*
10 *Si testes instrumenti dicunt se non recordari an fuerint præsentes, statur instrumento.*
11 *Si testis dicat aliter dictum quàm fuerit scriptum, cui stetur.*
12 *Si aliter sit actum quàm scriptum, instrumentum redditur falsum.*
13 *Subscribens instrumentum, quando poßit illud reprobare.*
16 *Testes deponentes contra instrumentum, quomodo debeant concludenter deponere.*

a IN EXERCENDIS. a Quæro pro declara=
1 tione huius legis, † per quot testes reprobetur instrumentũ? Gl. dicit ꝙ instrumentũ priuatũ reprobatur per duos testes, sed instrumentum publicũ reprobatur per tres uel quatuor, cũ ipsum instrumentũ habeat uim duorũ testium, ut hic, ideò ad eius reprobationẽ requiruntur plures. Fallit in casu, ubi instrumentũ non potest reprobari, ut no.gl.in l.fi.j̄.arbi.tut. & ad Velleia.l. antiquę. Et dico quòd Inn. tractauit melius istam materiã quàm alius extrà eo.c.cùm Io. & tamẽ ea quę dicit ibi, dicit multùm obscurè, & in multis uerbis uidetur sibijpsi contradicere. Io.An.ibi tractauit ad literã, & Spec.remittit ad no.per Iac.de Are. qui super hoc facit unam distinctionem, quã Cy. hic tractat, sumptã tñ ex dictis Inn. tamen clarè nõ loquitur, nec perfectè omnia examinauit. Ideo di/
2 camus sic, † Quandoq; reuocatur in dubium utrũ instrumentum sit scriptũ manu eius, de quo dicitur, & tũc si tabellio uiuit, an sit manu eius stabitur eius dicto, aliàs per comparationem literarũ approbatur, & facit plenam fidem, ut l. si quis decurio.j̄. de fal.& in auth.eo.§. si uerò moriantur. & §.seq.& no.in auth.at si contractus.j̄.eo. Quandoq; reuocatur in dubiũ ueritas instrumenti, hoc est utrùm sit in eo aliquid scriptum, uel non. Et hic est aduertendũ, quia aut contra instrumentũ nihil probat̃, & in dubio statur instrumento, l.cùm precibus.s̄.de prob. Aut contra instrumentum ali
3 quid probat̃, & hic est aduertendũ. † Quandoq; instrumento contradicunt omnes testes instrumenti, dicendo nõ fuisse præsentes, & tunc dicti testes, singulares sunt in suo dicto, ergo non faciunt instrumentũ reprobatum, ut s̄. de testi.l.iu
4 risiurãdi.ext. de elect. c. cùm dilectus. In † contrariũ uidetur ꝙ dictum unius testis adscripti in instrumento, faciat uacillare instrumentũ, siue eius fidem, ut l.j.in fi.ff. quemad.testa.ape. ergo magis si omnes contradicunt. Prætereà testes adhibentur instrumẽto, ut per eos imponatur fides instrumento, ut in auth.eo.§.sed & si instrumenta. & §. si uerò. Sed tunc per testes ei fides non imponitur, ergo, &c. Pro hoc uidetur casus ext.de prob.c. tertio loco. & ext. de testa.c. tam literis,
5 in fi. & ista est ueritas. Ad cont. † respondet, qñ unus testis dicit se non interfuisse, non uidetur dicere de alijs, qui si præsens fuisset, non posset esse quin uidisset. Ista nõ est bona ratio, quia imò potuissent alij interfuisse, quos iste nõ uidisset, fortè subtiliter & diligenter nõ aduertebat, sicut hic in scholis multi sunt, de quibus nõ aduertimus, an sint. Alij respondent ꝙ si testes cõcordent in dicto, licet sint diuersi in ratione probãt, ut no.in l.ob carmen.in fi. ff.de test. Sed hic quilibet concordat quòd instrumentũ sit falsum, licet in ratione sint singulares, Hæc responsio non uidetur bona, nam gl.in d.l.ob carmen.loquitur qñ tractatur de probando aliquid, quod habet longũ tractatũ ut in possessione, quæ habet causam successiuã, sed hic loquitur de actu momentaneo probando uel improbando. Dico ergo sic, ꝙ illi testes non sunt singulares, imò sunt contestes. Et ad huius declarationem

philipus decius cons. 340 no. 3.

6 præmitto,ꝙ † de necessitate omnis testis de ratione proxima & immediata sui dicti est singularis, cũ quilibet reddat causam sui dicti ex eo quod percepit sensu,ut l.testium.s̃.de testib.& quilibet dicit de sensu suo, nõ de alterius sensu. Sicut enim affirmatiua probatur per sensum, qui adest ad sensatum: ita & negatiua* probatur per subtractionem seu priuationem sensus. Vnde si quilibet dictorum testium dicat instrumentum esse falsum, quia nunquã interfuit, & sic subtrahit sensum suum, illi dicuntur contestes, sicut ostensum est in probatione affirmatiua. Et hoc est uerum, si uolo probare istud instrumentũ esse falsum, quod est unum totum continẽs instrumentum celebratũ præsentibus istis testibus, nã illis subtractis à præsentia remanet instrumentũ falsum. Sed si diceretur simpliciter contractũ celebratum,& non diceretur,præsentibus talibus, tunc si essent mille qui dicerent,ego non interfui,nihil probarẽt, quia potuerunt alij interfuisse.

Negatiua. Amplius dic quomodo probetur negatiua, ut per Bar. l.ij.s̃.de erro.aduoca.& l. xxiiij. num. vj. uers. ubicunq;. C. de procurat. I.Conc.B.

7 Quæro secundò † quid si unus ex testibus adscriptis in instrumẽto ad præsens dicit, ego nõ interfui,seu se non interfuisse? Resp. aut est unus ex testibus necessarijs in illo instrumento, & tunc facit uacillare fidem instrumenti,adeò ꝙ ei non creditur,ut l.j.in fi.ff.quemad.test. ape. licet Io. dixerit ibi quod est speciale in testa. sed eadẽ est ratio in omnib.alijs instrumẽtis, secundũ Iac.de Are. hic,& Inn.in d.c.cũ Io. Si uerò illi testes essent super numero à lege terminato,tũc non faciũt uacillare fidem instrumenti,cũ instrumentũ habeat uim duorum testiũ, ut hic, ergo per unũ non reprobatur. Quidã tamen dicunt ꝙ si illi essent adscripti in instrumẽto,unus faceret uacillare fidẽ eius,donec per alios approbetur,ut in auth.eo.§.si uerò moriantur. Sed certè ibi loquitur qñ dubitatur de fide scripturæ, hoc est, utrũ sit scripta per eum, de quo dicitur, quæstio nostra loquitur, qñ est certũ, per quẽ est scripta, sed dubitaẽ de ueritate facti.

8 † Quæro, quid si duo de testib. scriptis in instrumento contradicunt,dicentes se nunquã interfuisse? Dicunt quidã eodem modo, aut in instrumẽto remanet legitimus numerus testiũ,& staẽ instrumento, quia illi duo sunt singulares in dicto suo. Aut nõ remanet sufficiẽs numerus, & uacillat fides instrumẽti,d.l.j.in fi.quemad.test. ape. Sed hoc nõ est uerũ, qa illi duo testes nõ sunt singulares, imò cõtestes,& ideò puto ꝙ instrumentũ reddatur falsum, nisi per alios testes idoneos approbetur,ut l.optimã.j.de cont.stip. & hoc statim j.

9 dicã. Vt tñ istæ dubitationes cessent, consulo † quòd fiat articulus isto modo,ꝙ tali loco & tẽpore,tales testes nõ fuerunt præsentes tali cõtractui,& quòd unus non fuit cũ alio in di-

10 cto loco,nec potuisset esse,quin se inuicẽ uidissẽt. † Quæro, quid si testes dicunt se nõ recordari, utrũ fuerint præsentes, uel nõ? Dicit Inn. ꝙ instru. remanet ualidũ,quia cõtra eum nihil probatur,l.cũ precib.s̃.tit.ij. Facit quod no. per glo.in

11 d.l.j.in fi.quẽad.test.ape. † Quæro an debeat credi testi,uel tabellioni, qñ testis diceret aliter dixisse quã sit scriptũ*,uide c.ad audientiã.ext.de pręsc.

12 & in l.si quis decurio.j.de fal. † Quæro qd si testes dicunt se interfuisse contractui,tñ dicunt aliter scriptũ ꝙ̃ fuerit actũ. Resp.instrumentum redderet falsum, ut s̃. de prob.l. cũ

13 precib. † Quæro qd si in instrum.est subscriptio eius, qui uult impugnare illud, an posset? Resp.sic tamen oportet eum probare ꝙ in subscriptione fuit deceptus,quia fuit sibi dictũ quòd instrumento cõtinebat unũ, & in ueritate cõtinebatur aliud,& ipse nõ legit,ut j.tit.j.l.fi.&

14 de reb.ali.non alie.l.ij. † Quæro quid si in instrumento contradicunt testes nõ adscripti in eo? Gl.dicit hic ꝙ requiritur probatio triũ uel quatuor testiũ. Et in hoc concordant quædam,qa instrumentũ habet uim duorũ testiũ,& est authenticus notarius,& sic ad minus tres requiruntẽ ad impugnandum. Omnes doc.reprobãt istud, quia sic dicendo assumiẽ bis idem. Idẽ dicit Ia.de Are.Inn. Io.And.& omnes. Sed glo. alia ratione nititur ad dicendum hoc, quia instrumentũ habet uim duorũ testium, ergo ad eum reprobandũ requiriẽ maior numerus & potentior reprobatio: sed si essent duo testes, esset probatio paris potentiæ, ergo instrumentũ nõ reprobatur. Et hoc dicũt quidã,ut Nic.de Ma.& Ia.But.disputando ꝙ qñ duo testes contradicunt instrumento,est in arbitrio iudicis ꝙ præualeat, & uidebit an persona notarij sit suspecta, & utrùm scriptura habeat aliquã suspicionẽ extrinsecus,& tunc credaẽ potius testib. ꝙ̃ instrumento. Sed si persona notarij esset honesta, & testes illi essent aliqualiter suspecti, tunc plus creditur instrumento ꝙ̃ testib. quia l.optimã. in fi requirit ꝙ reprobatio fiat per testes multũ idoneos, & omni exceptione maiores, aliàs in dubio præsumendũ est

Scriptum. Amplius dic ut per Bar.l.v.nu.j.s̃. de testib. l.xvij. add.j.de pac.l.j. nu.xj. de procur.l.iij.nu.j.si minor se maio. dix. I.Con.B.

15 pro instrumento,ut d.l.cũ precib.s̃.tit.ij.& ideò † debẽt aduocati multũ esse cauti, ut faciant probationes de bonitate notarij,& de legalitate, & fidelitate testiũ. Alij uerò dicunt ꝙ duo testes reprobãt instrumentũ, nam instrumentũ habet uim duorũ testium propter autoritatẽ notarij, & ideò duo testes uel tres sunt maioris autoritatis quã autoritas notarij. Sed præcedens dictũ puto uerius, per præal.l.optimã.de

16 cont.stip. Aduertendũ † tamen est qñ testes non adscripti in instrumento deponunt contra instrumentũ, debent deponere se fuisse præsentes dicto loco & tempore, quo contractus fuit celebratus aliàs,non congrueret eorũ probatio, quia alio loco, & alio tempore potuerunt fieri diuersi contractus & diuersi tenoris: sed si testes non bene recordarentur de tempore, consiliũ est ꝙ faciat uerificari,quõ ille contractus fuit semel celebratus inter partes,& nõ plus, & si partes hoc confitentur, dictum testis reprobantis concludit de necessitate,licet de tempore non recordetur, ut d. c. cùm Io. Prædicta uera qñ uolo probare instrumentum falsum. Sed quid si dico instrumentũ uerum, tamen fictè contractum, qualiter ista fictio probabitur? dicitur j.tit.j.l.j.

ADDITIO.

a P PAV. P. *In exercendis. Circa istam materiã an probatio uiuæ uocis sit dignior, & efficacior uoci mortuæ, & sic instrumento, uide latißimè Barb.in repe.rub.de fid.inst. Fel.d.rub.in prin. & ibi etiam q, quædam probantur per testes quæ non probantur per instrumenta.* Item limita *reg. huius l. ut per glo. & Pan. c.ad audientiam. ext. de præsc.* Item circa *materiam probationis instrumenti per testes,uide* Rom.*sing. clxxxix. inci. dubitatur per tot testes. ubi ponit unum casum, in quo reprobatur instrumentum per duos testes.* Et Pel.*c. cùm Io.uer. ij.conclusio.de fide inst. Car.Floren.d.c.cũ Ioan.uers.sed extra gl.quæro. ubi dicit, Si in instrumento describãtur duo pro testibus puta Antonius de Barataria,& Petrus de, Curte.demũ dicitur instrumentũ falsum,& producantur duo testes, quib. conueniunt nomina,& cognomina, de quibus s̃.dicentes se nunquam interfuisse tali instrumento, q, per hoc non redditur ipsum instrumentũ falsum, possunt enim esse alij duo qui ita nominentur,& potius debet præsumi pluralitas, quàm falsitas. Et q, omnino testes debeant cõcludenter probare falsitatẽ, & quòd non poßit aliter esse ad hoc ut reprobetur instrumentum, & quòd debeant esse omni exceptione maiores, uide etiã ea quæ habes ad Bar.l.j.§.si quis neget.ff.quemad.testam.aper.* Adde, quando testes *contradicunt instrumento,* Io.de Ana. *cons.xcvij.* Et quando dicunt q, *non fuerunt præsentes,uel q, aliud est scriptũ quàm dictum, uide* Bal.con. *xxxvij.iij.li.& cons.clxvj.Ang.cons. clxviij. & quòd testiũ uim obtineat instrumentum, uide* Cast.*cons.cv.*

LEX XVI.

1 *Contractus in scriptis quid & quando ualeant.*
5 *Pacta facta ante contractum perfectum,dicuntur fieri incontinenti.*
6 *Dominium an transferatur ex traditione antequam contractus sit habitus pro perfecto.*
7 *Lex non trahitur ad præterita.*

CONTRACTVS. Contractus qui celebratur in scriptis* debent prius in totum scribi, nec habent ullam firmitatẽ,nisi à partibus,

Scriptis. Ex partiũ cõuentione, gl.cõficiuntur.§.ix.j.Inst. empt.uel legis præscripto:l.j.s̃.de suffrag. Cõmuniter autem instrumenta,ad contractum perficiendum non desiderantur:l.cùm res.s̃.de prob. I.Conc.B.

tibus,fuerint habiti pro perfectis & absolutis.h. d.usq; ad §.
1 illud. Not.primò † quòd ille contractus dicitur celebrari in scriptis, qñ hoc agitur ut non aliter ualeat, nisi scriptu-
a ra fiat,[a] ut hic colligitur ex text.[b] & gl. & habuistis no.s̃.tit.j.
b l.testiũ.& s̃.si cer.pet.l.fi.& auth.ibi posita.Not.ij.ꝙ † ea quę
2 celebrantur in scriptis, debent primò tota scribi,[c] & posteà
c legi. Ex hoc ego † dico ꝙ notarius postquam est rogatus de
3 appellatione, quæ debet interponi in scriptis,uel de sententia quæ debet proferri in scriptis, non potest ibi aliquid addere uel detrahere,per hanc legem. Vnde errãt notarij,qui dicunt se rogatos de appellatione in scriptis interposita, & posteà dicunt parti,dictabis eam & dabis mihi,nam ante omnia debet esse dictata,& posteà lecta.* Item
d not. quòd antequam[d] partes habeant contractum pro perfecto & absoluto, ex uerbis primò dictis, neutri aliquod ius quæritur.
e Et ideò[e] dicemus † ut dicebam iam in quæ
4 dam q. de facto, ꝙ licet in uno instrumento essent apposita plura pacta, unum primò, a-
f liud pòst,[f] ille in cuius fauorem unum pactum est appositum, non potest hoc allegare,scilicet illud esse primò conuentum, cùm iste contractus simul & semel assumat uires, cùm à partibus fuerit absolutus,ut hic uidetis. Ex hac lege dicunt Vltramont.& bene,
5 † ꝙ omnia pacta quæ fiunt antequam contractus sit habitus pro perfecto & absoluto,
g dicuntur fieri incõtinenti*[g], quod satis placet, non tamen per hoc reprobo dictũ gl.nostrorum,qui dicunt,si fiant aliquantulũ antè uel aliquantulũ pòst, ut probaẽ j. de edil.
6 act.l.iij. Gl.ij. † quærit,quid si res tradaẽ antequã instrumentũ perficiatur, utrùm trans-
h feratur dominiũ.[h] Ista quæstio recidit in eo an ex inutili cõtractu transfertur dominiũ. De quo dixi uobis in l.non dubium.s̃.de legib. Tangitur j. si quis alteri uel sibi.l.multùm. Breuiter transfertur dominium & usucapiendi conditio, non titulo pro emptore, quia contractus ille non fuit perfectus, sed titulo pro suo, ut l. j. & ij. ff. pro dona. ff.sol.ma.l. dotis fructus. Not. ꝙ per hanc l.semel dicebam in q.de facto ꝙ licet in uno instrumento essent adscripta multa pacta, nõ potest dici quòd ex prioritate pactorum uni quęratur plus iuris quàm alteri, omnia enim perficiuntur in ultimo uerbo, scilicet cùm partes habent contractum pro perfecto &
7 absoluto. Not. quòd lex † non trahitur ad præterita, quæ sunt imperfecta: De quo dixi plenè in l. omnes. ff. de iust.& iur. Vltimò not. unum ꝙ licet simus tu & ego in concordia de uenditiõe, & inter nos agaẽ ꝙ inde fiat scriptura, ꝙ antequã fiat scriptura, pœnitere possum, quod intellige, nisi contractus sine scriptis sit habitus pro perfecto.

Lecta. Puta q, etiam postquã celebratus fuit in scriptis cõtractus, uel alius actus, poßũt immutari aliqua uerba, quæ tamẽ nõ mutãt sententiã: l. actorũ. de re iu. Hæ sunt reliquiæ repet. Bar.I.Con.B.

Incõtinenti. Atque ita interpretabimur l. iurisgen. §. quinimò. ff. de pac. I.Conc.B.

ADDITIO.

a *Scriptura. In dubio non præsumitur in scriptis.* Bal.*l. cũ res. de prob. Ade Cast.hic,an moderni contractus,q fiunt de rebus immobilibus,dicantur fieri in scriptis.*
b *Tex. Et uide* Bar.*l.actorũ.de re iu.ubi dicit q, potest emendare, q, est multùm not.ad declarationẽ huius l.& uide* Bar.*l.in sacris.de proxi.sac.scri. lib.xj. &* Bal.*hic & l.statutis. j.de senten.ex breui.reci.*
c *Scribi.* Vide Bal.*l.gallus.§.idem credendum.de li.& posth.& in l.errore. C.de testi.& in auth.sed nouo.*Bar.*l.j.ff.si cer.pe.&* Ang.*&* Imo.*l.quicquid.de uerb.obl.*
d POMA. *Antequam.* Vide Rom. *cons. ccccclxj. ubi per istum tex.dicit q, reductio uolentis uendere ad minus pretium, non includit perfectam esse emptionem.*
e POMA. *Et ideò.* Vide Bar.*cons.xlvj.incip.ipso quodam.& not.q, istud quod dicitur,quòd accusatus,&c.procedit in habentibus potestatẽ innouandi & reuocandi actum. Ita Alex.cons. xc.uo.j. & Aret.c. qualiter & quando. de accus. & uide ipsum etiam cons. cxxviij. ubi dicit q, una pars non potest sola recedere à conuentione ista,quia conuentus est.*
f P. PAV. P. *Post. Et istud idem habet locum in sententia & qualibet dispositione, quia tota simul sumitur uno instante effectu sententiæ, & imò* Bar.*super Cod. licet procederet dispositio uno modo, posteà qualificetur & declaretur alio modo, nunquã dicetur esse dictũ nisi cùm illa qualitate,* Are.*l.si.ita scripsi.de leg.j.ubi allegat* Bal. *in l.quid ergo.§. pœna.de infa.* Et per hoc re*probat unam rationem ad decisionẽ* Bar.*in l.iudex. in uer.ultimò quæro. ubi uide.de re iud.& Ias.l.ita scriptũ.*Item *ad dicta per* Bar.*& alios, quando dicatur contractus perfectus,uide* Ale.*cons.x.circa fi.in j.uo.* De mate*ria etiam uide* Bar.*cons.xlvj. Adde tamen q, si iudex primò condemnaret, posteà absolueret, q, attendatur ultimum uerbum sententiæ, quia ista sunt contraria,* Ro. *cons.cxiiij.* Et *circa istam materiam aduerte ad unum quod dicit singulariter Cast. hic q, si partes concluserunt aliquem contractum, puta de re & pretio, hoc acto ut uocaretur notarius qui conficeret instrumentũ de ipso, quod non aliter celebratur nisi notarius fuerit rogatus, imò licita esset pœnitentia. Sed contrarium tenet* Are. *in l.qui bis. de uer. obl. cons.cxxviij. & in d. l. qui bis. idem reprobat Cast. ibi idem sentientem, sed non allegat eum hic, ut ibi istud expreßè uult.* Bene *considera,& uide Pau.hic,& quod ei addidi.*
g *Fieri incontinenti.* Vide Bar.*in l.in bonæfid.C.de pact.*
h *Dominium.*Bar.*l.j.§.si.uir.ff.de acqui.posseß.*

1 *Arrhæ quo iure repetantur.*
2 *Contractus arrharum est contractus ciuilis innominatus.*
3 *Si dans arrhas non seruat, quando etiam teneatur ad interesse.*

1 §. ILLVD.* † Quæro, quo iure repetantur arrhæ? Dicit gl. ꝙ condictione ex hac lege, si fuerit contractus, pro quo dabantur arrhæ, ut perficeretur contractus, uel actio ex eo contractu, si fuerit cõtractus perfectus, & posteà à partibus resolutus, aliàs non posset uoluntas unius resoluere, ut s̃.de act.& obl.l. sicut. Ita intelligiẽ ff.de act.empt.l.ex emp.§.is qui
2 na. † Quæro, utrũ cõtractus arrharũ sit con
b tractus[b] per se. Gl. dicit ꝙ est contractus innominatus. Pet. dicit contrarium, & est uerum, quòd nõ est de his quatuor, qui ponuntur ff.de præsc.uer.l. naturalis. & l.dedi.ff.de cond.ob causam. Sed est quidam contractus innominatus ciuilis. Sicut aliàs dicimus non est propriè pignus, sed loco pignoris daẽ, ut j.si rector prouincię.l.j. Quę-
3 rit glo. † quid si alius patitur damnũ arrharũ, utrũ teneatur ad interesse? In gl.sunt opiniones. Dic breuiter, qñ contractus, pro quo datæ sunt arrhæ, non perficitur, non est actio ad interesse, & ideò nõ procedit quæstio, solummodò enim arrhæ perduntur, ut hic. Sed qñ contractus perficitur, tunc ab eo non receditur, nisi uoluntate partium, & ideò ibi non cadit actio ad interesse. Sed si diceres arrhas esse datas pro implemento contractus de facto, hoc est per traditionẽ rei
c uel pretij, tũc procedit[c] quæstio. & Dy.ff. de publ.l.j.§. unde quæriẽ. tenet opi.illã quòd perdat arrhas, & potest cõuenire pro eo quod plus est, ut ff. pro socio. l. si quis pro socio. & l. prædia.ff.de act.emp.& uidebitis j.qñ lic.ab emp.dis.l.ij.&c.

Qui recedit à contractu,[a] arrhas quas dederit, amittit, quas recepit, reddit duplicatas. I.Conc.B.

ADDITIO.

a *Arrhas.* Not.*Sal.Cy.hic de cont.emp.*Bal*.l.ij.j.quando lic.ab emp.disc.*
b *Contractus.* Adde Bart.*& ibi Alex.l.ex emp.§. is qui.in ult.op.ff.de act. emp.&* Bal.*l.ij.q.j.j.quando lic.ab emp.disc.*
c *Procedit. Adde & uide per* Bar.*d.§.unde.uer.facit.& doc.in §.ita tamen. Inst.de cont.empt.*

LEX XVII.

a IVDICES.[a] Iudex † potest cõmittere exami-
1 nationem testium iudici illius terræ, ubi sunt testes, & partes ad illum locum destinare, idem si de fide instrumentorũ quæratur. Similem practicam habuistis in l.generaliter.s̃.de iureiur. Quæro qualiter intelligatur iste uer. etiam in illis seruare uolumus, qui prolatis instrumentis,&c. Glo.dicit ꝙ loquitur qñ super aliquo instrumento producto debent examinari testes. Tu posses aliter ponere exemplum, pone ꝙ instrumentum faciens pro me est in archiuo publico huius ciuitatis, & inde extrahi non potest authenticum. Certè iudex loci, ubi causa uersatur, committet iudici illius ciuitatis, ut uideat si illud instru-

instrumentum est ibi authenticum.extrà de priui.c.cùm o-
2 lim. el ij. † Not. quòd cõmittitur examinatio testium iudici alterius loci. Secundò nota ꝙ partibus statuitur terminus ad probandum coram primo iudice. Simile ff.de iurciur.l. generaliter. §. his de. Tertiò not. ꝙ cõmittitur examinatio testium,non publicatio,quod placet ex tex. qui dicit, ꝙ factis depositionibus negotium referatur ad primũ iudicem. Quartò not.quòd idem est si agatur de imponenda fide scrl pturæ. Hoc potest duobus modis intelligi. Primò secundũ glo. quando scripturæ debet imponi fides per testes. & secundum hoc esset idem casus ut s̃.Melius est autem ut dicamus ꝙ fortè corã iudice huius ciuitatis producebat̃ exemplum alicuius instrumenti, uel priuilegij, ꝙ hic portari,uel haberi non poterat, tunc iudex debet cõmittere, iudici loci ubi est, ut ostendatur,& ibi fides imponatur,& partes ad illum locum compareant.De hoc est tex.ext.co.c.accepimus. facit s̃.co.l.illatæ.Bar.

ADDITIO.

a *Iudices.Vide not.per gl.& Bar.in l.cùm ab initio.ff.quemad.test.ape.*
P. PAV. P. Iudices.Not.circa istam materiam & auth.seq.q.si iudex parte præsente & non contradicente interlocutus fuerit testes in alia ciuitate accipiendos intra certum terminum literis missis,ut fieri solet,non exigitur alia citatio partis,uide Com.cons.v j.in cip.creditur libris.ad finem. An autem si testes remittuntur non clausi nec sigillati per hoc nõ uitiarentur.Alber.l.j.ff.de off.assess tenet q. non,ibi Ias.istud non firmat,sed relinquit cogitandum.Vide tamen Ro.sing.dcclix. incip.litigabant.ubi dicit q. non debet cõmitti examinatio testium in loco ubi potest metus eis inferri, puta si habitant in loco subdito producere uolenti.

AVTHENT.

1 *Receptio testium potest committi notario, & etiam non habenti iurisdictionem de partium uoluntate.*

2 APVD[a]. Opp. auth. ut de.func. seu funera.§. illud. ubi dicit non demandari testium receptionem.Sol.dicit glo.quòd non potest demandari testium receptio alij non habenti iurisdictionẽ, aliàs sic ut not. per Inn. ext.de prob.c. qm̃,in ij. gl.& ext. de off.deleg.c.j.in
1 Cle. Crederem † de iure nostro non posse demandari non
b habenti iurisdictionẽ, nisi de uoluntate partiũ[b].hoc modo faciunt iudices, qñ cõmittunt notario de uoluntate partiũ, & ꝙ uoluntas partium sufficit, probatur,quia ualet examinatio facta ab arbitris,ut uidistis s̃.tit.j.l.fi.&c.

APVD.Tex.in l.C.non bene declarat,cui personæ com-
2 mittat̃ examinatio testiũ,ideò hæc auth.est facta. † Canoni
c stę uidentur dicere,ꝙ examinatio[c] testiũ posit cõmitti,etiã non habenti iurisdictionẽ,nisi iuramentũ recipiatur à iudice, & interrogatorie examinẽtur, ita ꝙ examinator habeat nudũ ministeriũ examinatoris, seu interrogatoris, de hoc per Inn.c.qm̃.in ij.gl.de off.deleg.c.j.in Cle.Cont.tñ uidetur ipse Inn.notare in c.cũ Bertoldus.ext. de re iud.in fi. Tñ pro sua opinione uidet casus in c.ij.ext.de test. Tu tñ ut ista effugias, facias ꝙ cõmissio fiat de consensu partiũ, tunc cm̃ põt indubitanter fieri,etiã non habenti iurisdictionẽ, ut s̃.tit.j.l. ult.& c.præsentata.ext.de test.& l.cũ antea.s̃.de arb. nam arbiter nullã habet iurisdictionẽ,& tñ examinat, ut d.ll. patet.
3 Fallit † in personis egregijs, in quibus lex simpliciter dicit, iudicẽ mittere unũ de notarijs suis, ut in auth. sed iudex. s̃. de epi.Et sic uidetur simpliciter, ꝙ iudex posit cõmittere talium testiũ examinationẽ, etiã nõ habenti iurisdictionẽ. c.ij. de testi.secundũ unã lecturã,ibi,uel nũcio,quẽ de hoc miserit,&c.prout ibi loquit̃ in egregijs personis, uel alijs quę ad iudicẽ uenire nõ possunt.Ad idẽ ext.de testib.c.si qui testiũ.

ADDITIO.

a *Apud.Vide Bal.à iudice.C.de iud.et quæ habetur in l.iudices.s̃.eo.& ibi Bal.& adde quod no.Io.An.c.cùm causam.ext.de test.& ad materiam huius auth.uide Bar.post gl.in l.cùm ab initio.cum seq.ff.quẽ.ad.te.aper.De eodem uide de off.dele.c.cùm olim.& Inn.c.cùm Bertoldus.de re iud.per Bar.in l.ij.ff.quemad.te.aper.Et an in causa criminali testium examinatio possit cõmitti,uide quæ habes in l.fi.j.de collu.deteg.*
b *POMA. Partium.Vide Alex. cons.ciiij.uol.v. ubi dicit q. iudex non potest cõmittere examen testium notario,nisi de uoluntate partium,& quod si cõmittit,iam recusato pro suspecto ,q. examen erit nullum, etiam si non probata foret aliqua causa suspicionis.*
P. PAV. P.Partiũ.Vide Alex.con.cccl j.per Alex.& mod.in l.hac consultissima.§.si quis aũt.in gl.in uerb.depositiõis.C.de test.Vide ad ista Fel. c.cùm causam.de testi.post Abb.ibi uide in reper.in uer.testis.ad fi.
c *Examinatio. Adde Are.c.quoniã.in no.ext.de prob.& ibi per Lanf.repe. uers.testium depositiones.q.xij.Fel.ubi ponit conclusio.cum fal.c.cùm causam.uer.extra gl.de testib.*

LEX XVIII.

1 *Instrumentũ solutionis,ita pertinet ad creditorem sicut ad debitorem.*
5 *Qui soluit, potest petere à creditore ut sibi faciat instrumentum quietationis.*
6 *Annuæ præstationi an præscribatur remissiuè.*

a

1 PLVRES.[a] Qui recipit apocham,cogitur reddere antapocham.h.d. † Not.j.ꝙ instrumentum solutionis non pertinet solùm ad debitorem, sed etiam ad creditorem, ideò potest petere creditor antapocham, & etiam à notario,ꝙ sibi reddatur instrumentũ. * ff. de fur.
2 l.qui tabulas. † No.ij.ex hac l.illud,quod ego dixi tibi in l.dissolutæ.s̃.de cond. sine causa.ꝙ qñ creditor reddit debitori instrumentum cancellatũ,potest dicere debitori,facias mihi instrumentũ ꝙ hoc quod soluisti, fuit mihi debitũ.Item hęc l.facit ad hoc ꝙ ille qui soluit, potest petere ab eo, cui soluit, ut de
b hoc sibi faciat publicũ instrumentũ.[b] † No.
3 tu iuuenis,duo notabilia multùm leuia. Primò, ꝙ per negationẽ fit res dubia, quod dic
4 ut l.j.s̃.de procur. † Secundò not.ꝙ in fauorem alicuius introductũ est,nõ debet in eius
5 lęsionẽ retorqueri. † Tertiò no.& hic aduerte, ꝙ ille qui soluit, petere põt ut fiat sibi instrumentũ quietationis.Facit ad hoc j. de libera.cau.l.sicut data.& l. si pupillus. in prin. ff.de nouat.& fol.mat.l.ij.§.j.de li.leg.l.iiij.§.nunc. de effectu.
6 & ibi plenè dixi. † Gl.inducit istam legem ad arg.an annuæ præstationi præscribatur spatio xxx. an. quod plenè dicemus j.de præsc.xxx.ann.l.cùm notissimi.§.illud.

* *Instrumentũ:l.q tabulas:l. fullo. §.fi.de fur.Et sic notarius ita dare debet instrumentum dissolutiõis creditoris sicut debitori soluenti:Bar.auth. cassa. nu. vij. s̃. de sac. san. eccl. & l ij. de cond. ex leg. & Bar. hic. num. ij. v.* I Conc.B.

ADDITIO.

a *Plures.adde Bar.in l.j.ff.de eden.*
b *Publicum instrumentũ.Vide Bar.d.l.j.& l.qui tabulas.ff. de fur. & adde q. sicut ille qui soluit,potest petere apocham de solu. l.j.§.j. de apo. publ. & hic:sic etiam qui non soluit,sed obtulit eo casu quo per oblationẽ contingit liberatio, ut secuta cõmissione post missionem, posit petere apochã de soluto:Bart.l.j.C.de suscep.& arc.li.x. An posit cogi ad faciendũ quietationẽ generalem,tenet Bar.q. non,in l.cùm Aquiliana. de transact.*

LEX XIX.

1 *Comparatio literarum quando fit,requiritur duplex scriptura.*
2 *Quando in iudicio dubitatur de aliquo , quod consistit in peritia, iudex committit peritis in arte.*

a COMPARATIONES.[a] Scriptura, de qua fit comparatio literarum, debet esse scriptura priuata,approbata,forensis,uel publica,& hi,qui eas faciunt,debẽt solenniter iurare.h.d.Diuiditur in tres partes. Primò ponit proœmiũ.Secũdò ponit statutũ. Tertiò statutũ suum declarat, & limitat. Secunda ibi,ideoq;. Tertia ibi,his omnib.literum secunda diuiditur in tres partes. Primò ponit ex quibus scripturis debeat fieri comparatio. Secundò ponit per quas debeat fieri comparatio. Tertiò ponit,apud quos. Secunda ibi, omnes autem.Tertia ibi, & hoc obseruari. Ad e-
1 uidentiam huius legis & totius materiæ,debes scire, † quòd quando

b quando fit comparatio[b] literarum,requiritur duplex scriptura: una, ex qua fit cõparatio,alia,ad quam.De prima loquit̃ hæc l.& auth. ad hæc. de secũda loquit̃ auth. at si cõtractus.Casum in terminis pone per te. Op. dicitur hic ꝙ scriptura debet esse scripta. cont. de auth. at si contractus. j. eo. Sol.Dicunt quidã ꝙ hęc l.cõparationes.corrigit̃.alij dicunt, ꝙ est ueritas, ꝙ lex ista loquitur de scriptura, ex qua, auth. loquitur de scriptura,ad quã. Op. in l.C. dicitur ꝙ per comparationem fit plena fides.cont.de auth. at si cõtractus. Sol. in hoc l. C. corrigit̃, & hoc est uerũ qd̃ intellige ut statim dicam. Tertiò opp.dicitur in l.Codicis,ꝙ licet quis producat chartulã contra se,nõ põt ex ea fieri cõparatio.cont.in auth. ad hæc. Sol. Dicunt quidã, hæc l. C. in hoc corrigitur. Alij dicunt, & melius, quòd l. C. loquitur, quando ab eadem parte producebant̃ ambæ scripturæ, licet una, ex qua petebat fieri comparationẽ,si cont.se aliquid cõtineret, auth.ad hæc loquit̃ qñ uolo uti scriptura, ut ex ea cõparatio fieret, quã aduersarius meus cõtra me ꝓducit.Op.dicit̃ in l.C.ꝙ illi qui faciũt cõparationẽ, debent iurare.cont.sufficit si semel iuret̃,ut s̃.de erro.cal.l.j.Sol.à parte iuratur semel tm̃,hic loquitur de iuramento,quod præstat̃ ab illis, qui sunt adhibi
2 ti ad comparationẽ.Ex quo not.duo,uel tria.Primò † ꝙ qñ in iudicio de aliquo dubitat̃ quod cõsistat in artis peritia,iudex committit peritis in arte,ut hic,& j. de remili.l.semel.in auth.de nõ alie.§. quod aũt. & de uen.insp.l.j.§.j. Secundò
3 † no.ꝙ debet cõmitti peritis[c] in arte plurib.
c nec sufficeret uni * ut hic, ibi alijs, &c.& d.l.j.
§.j.s̃.de uen. inspi.si tm̃ in ciuitate non esset nisi unus peritus tantũ, illi soli cõmitteretur,&
4 sufficeret.d.§.ꝙ aũt. Tertiò not. † ꝙ isti quibus tanquam peritis cõmittitur,debent iurare secundum formam hic positam , licet aliter dixerit glo.& malè in l. iurisiurandi.s̃. tit.j.dic ut ibi.

* *Vni . Contrarium tamẽ probari potest,per l.septimo mense. ff. de sta. ho.* I.Conc. B.

ADDITIO.

a *P. PAV. P. Cõparationes.Circa istã materiã ad probandũ scripturam aliquã esse scriptã manu alicuius, requiritur q. testes deponãt se ipsos uidisse scribere. Alex.con.cxxiij.in j.uol. con.cccciij.& dix.Fran.con.lxiiij. Vide de materia cõparatiõis & istius scripturæ priuatæ,Moder.post Bar. l. admonendi.ff.de iureiur. Nunquid autẽ in libris rationis comparatio faciat plenam fidem, & non sit idem quod in hypotheca, uide Pau. cons. cccxxxij.Modern. in l.admonendi.ubi s̃.Item de materia comparationis, & quòd regulariter fieri posit, nisi in apodissa, uide Fel. c.ij. de fi.instr. Item q. si testes dicant se fuisse præsentes quando scribebatur,probant plenè non semiplenè, & quòd tanta posit esse uis comparationis,quòd plenè probet,uide Alex.cons.clxxxj.in ij.uol.Item an ista lex sit correcta solùm in apodissa,an uerò etiã in epistola,uide per Moder.in d.l.admonendi.& Fel.d.c.ij.& Alex.d.cons.cccccxliij.qui uidetur tenere q. sit correcta etiam in epistola,licet ipsi in d.l.admonendi.tenent cõtrarium . Item quòd scriptura reperta in archiuo publico subscripta per aliquem sit sufficiens ad comparationem,uide Fel.c.ad audientiam de præscr. Are.l. ne in arbitris.C.de arb.Item quòd posit quis cogi ad scribendum ad hoc ut posit fieri comparatio literarum, uide Soc. l.quæ agnitis.in ij.not.ff.de excep. An autem posit quis cogi respondere an scriptura sit manus sua,uide ad Bar. in rub.ff. de inter.act. Item dum dicitur in ista l. q. requiritur iuramentũ, non procedit ubi proceditur summariè,& c.Vide Ro.cons.xx.ubi quædã alia.Item an ista l.sit correcta in scriptu.priua.ut ex ea non fiat comparatio,& quomodo, uide Bar.con.xxvij.uol.iij.in ij.dub.*
b *Comparatio.Et utrùm posit fieri comparatio ad stylum solùm,an ad scripturam,dicit Bal.no.q. sic s̃.de emen.Iu.Co.in fi.& Bal.hic in vj.q.& utrùm istum actum comparationis posit iudex alteri committere,dic quòd non.Glo.est in auth.de fide instr.§.si uerò.in uer. abstinere. sequitur Bal. in auth. sed nouo iure. C.si cert. pet.& ibi plenè de materia comparationis,& uide in auth.at si contractus.j.eo.ubi per Bar. & quæ habentur in l.nuda.de donat.Adde,an quis posit cogi ad scribendum, ut fiat comparatio literarum,tex.in §.si quis igitur.in auth.eo.tit.Ro.cons.xx.Cast.cons. cxcvij. & cccxxx. Comparatio . Adde quomodo & quando fieri debeat comparatio literarum, tmo.con.lxxvj.in iij.uo.& con.cxviij.per totum, in iiij.lib.Cast.in cons.ccclxxj.*
c *Peritis.De hoc latè per Bart.& Alex.l.j.§.j.de uen.inspi.& per Alexan. Bar.super Cod.*
cons. xv.uer.bene facit.in j.uol.

AVTHENT.

AD HAEC. In hac authentica adduntur duo genera scripturarum. Opp. quòd ista auth. in ij.dicto, nihil addit ad l. C.nam ibi fiebat mentio de publico instrumento. Sol. dicit glo.intelligas hic quòd instrumentum, quod producebatur ex archiuo publico, nõ erat publicum, hoc est,
a manu notarij publicatũ, tamen adhibetur[a] fides ei,si habet testimonium eius,qui præest archiuo publico. Pro declaratione huius glo. quæro utrùm sit necesse, quòd saltem sit scriptum manu publica,licet non habeat testimonium publicum.Glo.super l. comparationes.super uer.forensibus.de hoc dubitat. Veritas est, quòd manu publica scriptum esse debet,nec sufficeret manu priuati, nisi essent duo,ut c.quoniam.ext. de prob. & hoc sentit glo. Sed tunc ulterius quæro, quare dictum instrumentum non dicitur publicum, si est manu publica scriptum? Resp.ꝙ licet non habeat omnes solennitates instrumẽti publici, ut puta, si in eo deficit dies, uel consul, uel indictio, non uitiatur,ut l. cùm tabernam.ff. de pigno. sed in instrumento illa requirun-
tur *, & idem si nõ haberet notarij publicationem & subscriptionem, si tm̃ apparet aliter manu publica factum, quod est not.

* *Requiriũtur. Secus in scriptura priuata : ut si quis per epistolam pignus recepisse confiteatur,neq; dies appositus sit,non eo minus pignoris obligatio ualebit:l.cũ tabernã.§.idẽ quæsijt. ff. de pig.* I.Con.B.

ADDITIO.

a *Tamẽ adhibetur.Intellige hoc procedere in illo territorio,ubi est archiuũ. Ita Bal.in l.exemplo.s̃.de prob.uel si produceretur extra territorium,faceret fidem contra subditum illius ciuitatis,uel ratione contractus,uel alia ratione,secundũ Bal.ibi s̃.& refert & sequitur Alex.de imo.con.cxxxiij. uers.nec obst.in j.uol.quem uide.*

AVTHEN.

1 *Scripturis archiui publici creditur,licet non sint publicæ,& non habeant annos domini,indictionem,& similia.nu.2.*
3 *Iudex nõ potest cogere partes ad scribẽdũ,ut inde fiat cõparatio literariũ.*
4 *Per comparationem literarum,fit plena fides.*
5 *Comparatio literarum,potest fieri ad librum rationum alicuius.*
6 *Quando fit comparatio,an sola depositio testium sufficiat.*
7 *Scripturæ priuatæ est triplex genus.*
8 *Apodissa quam probationem faciat.*
9 *Liber rationum alicuius,quam probationem faciat.*
10 *Literæ seu epistolæ alicuius quando probent.*

a

1 AT SI[a]. Hæc auth.loquit̃ de præscriptis ad quas fit cõparatio. dicitur in l. cõparationes.ꝙ requirit̃ ꝙ scriptura sit subscripta tribus testibus. Cont. imò non requiritur subscriptio, ut in ista auth. at si.quam modò uidisti. Sol. dicunt quidam, ꝙ ista corrigit l. C. Tu dicas quòd ista est uera, quòd l. C. loquitur de scriptura priuata, ex qua fit comparatio, illa enim debet esse subscripta.auth. at si. loquitur de illa ad quam fit comparatio. Secundò op. dicitur in l. comparationes. quòd per comparationem literarum inducitur plena probatio. Contra.in auth.at si.ubi non inducit plenam probationem,sine adminiculis testium. Sol.l. Codicis in hoc hodie corrigitur,quòd soli comparationi non statur. Opp. tertiò,dicitur in l. comparationes. quòd non fit probatio ex scriptura,quam pars profert contra seipsam.Cõtra.in auth.ad hæc. Sol. dicit quòd l. comparationes. in hoc corrigitur. non est uerum secundũ doct.nam l.comparationes.loquitur quando duæ scripturæ producuntur ab una eademq; parte , una pro se ad quam petit fieri comparationem, alia contra se,ex qua petit fieri comparationẽ. auth. ad hæc loquitur, quãdo quis unam scripturã producit pro se, & ad eam probandã utitur scriptura, quam aduersarius producit contra se, & ista plus placet. Venio ad auth.ad hæc uidetur quòd dicta auth.nihil.addat ad l. cõparationes, de eo quod dicit de his

quo sumunt ex archiuo publico.nam l. cõparationes. per/
mittit fieri ex publicis scripturis,& hæc auth.etiam in publi
1 cis loquitur,quare malè. Sol.dicit gl. † & bene intellige hic,
de scripturis quæ sumunt ex archiuo publico, non tñ sunt
publicæ. Et ꝙ tex.dicit, quòd testimoniũ habet publicũ,in/
telligatis quòd habet testimoniũ publicum illius officialis,
qui præest armario, seu archiuo, non quòd sint manu nota
rij publicata, quod est not. quia illis scripturis creditur, li/
b cet non sint publicæ scripturæ. Ex hoc sequitur [b] † aliud,
2 quod iam allegaui,ꝙ licet in scripturis armarij non sint an/
ni Domini, indictio,& similia,tñ probant. Est enim quædā
priuata scriptura auth.in qua dictæ solennitates non requi=
runtur,ut l. cùm tabernam. §. j. ff. de pig. Habes ergo hic,ꝙ
comparatio fit ex quinq; generibus scripturarũ, & non ex
alijs,adeò secundum gl. ꝙ si esset alia scriptura,quàm pars,
contra quā petitur fieri comparatio, confiteretur esse suam,
non posset ex ea comparatio fieri. glo.l.comparationes.su/
3 per uerb.semetipsum.& sic † uidetur ꝙ si iudex uellet coge/
c re partem [c] ad scribendum aliquid sua manu,non posset fie
ri comparatio,& hoc facere nõ posset: text.enim simpliciter
dicit,non aliter fieri, nisi sicut ista lex mandat. Modò habes
de scriptura,ex qua fit comparatio,uenio ad auth.at si. Op.
4 & uidetur † ꝙ scriptura per comparationem approbata,fa=
ciat plenā fidem,l.scripturas. j. qui pot. in pign.ha. Sol. di/
cunt quidam, ꝙ illa corrigitur per hanc l. Alij ut Fran. Ac/
cur.& do.Iac.de Bel.dicunt ꝙ ibi loquit, qñ priuáta scriptu
ra habet subscriptionē testium utriusq; partis, & tunc non
potest circa comparationem eius errari de facili,ideò per so
lam comparationē inducitur plena fides. Sed quando non
habet tot subscriptiones, tunc circa comparationem de fa/
cili erratur,ideò requiritur aliud arg. ita loquitur hic,& sa/
tis placet. Item opp.ad istam auth.l.comparationes. Sol.ut
dixi,illa lex hodie corrigitur in hoc, ut dixi, quia hodie per
comparationem non fit plena probatio. Sed aduerte,quia
hoc intellige uerum in apodissis, quæ dantur à parte parti,
de his enim loquitur tex. in corpore unde sumitur. Sed si †
5 quis uellet facere comparationes ad librum rationũ eius,
contra quem producitur, tunc credo iura antiqua esse in/
correcta,quia non reperitur mutatum,ergo,&c.ut l. præci/
pimus. in fin. j. de appel. Ratio est, quia magis de facili ego
possum contrafacere unam apodissam, dicendo eam ma/
nu tua factam, ita quòd per comparationem approbare/
tur, quàm possim facere de libro rationum tuarum, maxi=
mè cùm liber rationum retineatur apud confitentē, & ipse
alijs edat. Opp. dicit hic,quòd cùm fiunt comparationes,
d requiritur argumentum, [d] hoc est probatio per testes.Con
trà, quia probatio per testes sola sufficit, ut l. ubi nume/
rus.ff. de testi.& s.de test. l. iurisiurandi.* Ad
quid ergo egemus comparatione? Respon/
6 deo quandoq; † testes testificantur de ueri/
tate contractus, & tunc non esset necessaria
scriptura, dum tamē sint tot testes quot suffi
ciant,uel nisi esset de casibus,in quib.requiri
tur quòd fiat in præscriptis. Ita loquitur in
materia de testibus. Quandoq; testes nõ testificant aliquid
de contractu, sed de scriptura, quia testificantur talē esse scri
pturam talis,tunc nec testibus solis creditur ad plenam fidē
sine comparatione, nec soli comparationi sine testibus, sed
facit semiplenā probationē, ex utraq; aũt colligitur plena fi
des,ut hac auth. Ratio,quia qui testificantur de scriptura,de
facili possent decipi,propter similitudinē literarum, & quia
potest quis literas alicuius de facili contrafacere.Ita uidetur
sentire quædam gl. parua in auth. eo. circa prin. quod tene
e mēti. [e] Ut igit liqueat ista materia,sciendũ est
7 ꝙ nos habemus † triplex genus priuatæ *
scripturæ. Primum est apocha, * uulgariter
dicitur apodissa, quæ datur à parte parti.
Secundum est liber rationũ. Tertium est epi
stola,seu litera,quæ mittitur. Circa primum,

* *Iurisiurandi. l. testium.e.l.si.cũ auth. ibi posita. s. si cer. pet.* I.Conc. B.

* *Priuatæ. De publica,dixit* Bar. *s.l.in exercendis. hoc titul.* I.Conc.B.

* *Apocha, hoc est, quitantia: antapocha uerò, quam debitor dat creditori.* I. Con. B.

8 scilicet † apodissam dic,aut à parte, contra quā producitur,
confessatur,ꝙ est sua manu facta, & facit fidē
l. cùm de indebito. in fin. ff. de proba.* Aut
negatur, & tunc aut habet subscriptionem
trium testium, & contrahentiũ,& tunc ex cõ
paratione sola, & ex sola probatione fidē fa/
cit plenam, * ut l.scripturas. j. qui po.in pig.
hab. nam pter tot subscriptiones,non põt
errari de facili. Si uerò non habet tot subscri
ptiões,tũc*habet locũ hęc auth. quia ipsa nõ
habet plenā fidem, si approbetur per com=
paratione tantùm, sed facit semiplenā. Item
non facit fidem plenā,si approbetur testibus
tantùm, sed facit semiplenam. Item si ap-
probetur utroq; modo, tunc facit plenam
fidem ut hic,debent tñ adesse tot testes, quot
uidistis no.in l.fi. in fin.& auth. ibi posita,s.
9 si cer.pe.& gl.hic repetit. Circa † secundum,
scilicet circa librũ rationũ, * debes aduerte/
re si quidem est confessatũ,quòd sit liber ra/
tionum eius,cuius dicitur, & eius manu scri
ptus, si quidem continetur aliquid pro se,fa
cit fidem in his quæ dependent ex mera eius
uolũtate,ut l.Nesennius. ff.de neg.gest.secus
in alijs,quæ ex mera eius uoluntate non de=
pendent,ut l.rationes.s.de prob.Si uerò cõ-
tinetur aliquid contra se, tunc facit fidem, ut
d.l.rationes. in fi.de prob.& l.quædam.§.nu
mularios. & ibi not. ff. de eden *.Si uerò ibi
contineatur aliquid,quod nõ est pro se neq;
cõtra se,sed pro alio,& cõtra alium, & tunc si
quidem ille liber est confectus ex necessitate
officij de publico iniuncti, tunc facit fidem,
ut d.l.quędā.§.numularios.& s.eo.l.illatę,de
adm.tu l.Lucius.§. tutelę. Si uerò non est li/
ber sic confectus, tunc non faceret plenam fi
dē,sed faceret fortè semiplenā, secundũ quali
tatem personarũ,ut not. in d.§.numularios.
Facit quod not.in l. bonæfi. s. de iureiur.& l.
admonēdi. ff.de iureiu. Si uerò dictus liber
rationũ negatur,tunc puto,ꝙ possit appro-
bari per solam comparationē, sine alio argu
mento,secundũ formā.l.comparationes.s.c.
quia hoc non reperitur correctum*,ut s.di/
10 xi. † Circa tertium, scilicet circa literas,seu
epistolas,dico ꝙ quandoq; quæritur de effe
ctu eius quod in literis continetur,& de hoc
dixi* s.de prob.l.non epistolis.& l.non nu=
dis. Quandoq; quæritur utrũ faciat proba/
tionē,tunc aut est epistola confessata,& pro/
bat,l. ut Publ.in fi. ff.depo.Aut epistola non
confessata,tunc si quidem habet sigillũ pub-
licum,probat.quod dic ut no. per doc.in l.si
qua.s.de epi.& cle.& Gul.l.si procuratorem.
ff.de procu. & dixi uobis in l. si publicanus.
§. j. ff. de publ. Aut non habet sigillum au/
thenticum, & tunc debet probari, sicut aliæ
apodissę, ut s. dixi. Non habetis hic alia.De
publicis scripturis nihil dico,&c.

* *Proba.l.Publia. in fi. ff. de pos.* I.Conc. B.

* *Plenā.Neq; pecuniæ non numeratæ exceptio obijci potest: § sed & si quis. auth. de Instit. cautel.* I.Conc.B.

* *Tunc. Aut est approbata per comparationes tantùm,uel per testes tantũ scriptos, uel nõ ascriptos, & tũc non facit plenā fidem,sed semiplenam,& hæc no. de iureiur.l. admonēdi: ubi dixi,Aut per cõparationem,& per solennē nu. testium, & tũc faceret plenam fidem: ut hic in corpore unde sumitur. Hæ sunt reliquiæ repet.*Bar.I.C.B.

* *Rationum.* Dic *breuiter q, halendarium, siue liber rationum illius qui bene famatus est,et q sua propria manu,pro se & cõtra se, hoc est, data et accepta, expressa causa scribit, fidem facit:* Decisio. Guid. Pap. q. cccccxlj. I.C.B

* *Eden. l. inter chartulas.et ibi not. j. de iur.fis. lib.x.Quod intellige in l.nuda ratio. ff. de do. Hæc sunt miscel.repet.* Bar. I.Conc.B.

* *Correctũ. Nam hæc auth.at si.quæ reqrit scripturā cũ depositione testiũ, loquitur de apodissa: in lib.rationũ nihil immutatur: & sic remanet dispositio l.comparationes:ut l.præcipimus.j.de appell.est ratio,quia apodissa ut plurimũ scribitur parte præsente, ideò imputet sibi pars, si non fecit adhiberi solennē nu. testium,quæ ratio cessat in libro rationum.Hæ sunt reliquiæ repetit.* Bar. I.Conc.B.

* *Dixi. Qui quandoq; inutilis est,quandoq; utilis.* Inutilis *est,ueluti si quis per epistolam. ff. stipulari uelit: l. j. ff. de uerb. obl.* Utilis *uerò in omnibus contractibus qui consensu perficiuntur:ut emptio,cum similib. l. ij. in fi.ff.de act. & ob.l. j.in fin ff.de cont.empt.*Instit.*de ob.quæ ex consen.* I.Con.B.

AT SI. Op. & uidetur quòd huic scripturæ nullo mo
do credatur, ut in auth.eo.§.si uerò tale.Sol. Ibi ab una par
te erat instrumentum, & uox uiua, ab alia comparatio sola.
hic loquitur quando ab una parte est cõparatio,& uox ui/
ua,ab alia nil concurrit. Quæro,pone ꝙ produco contra te
quādam priuatam scripturā, quam dico manu tua scriptā,
& ad eam probandā non habeo alias scripturas,ad quas fi=
at comparatio, uidetur ꝙ non probet, per l.
C.* ibi,non aliter fieri comparationem,ergo
ibi dicit,ꝙ etiam ex consensu partiũ, non po
test fieri comparatio aliter quàm in l.C. dica=
tur. In cont. uidetur tex.in auth. eo. §. si quis
igitur. Ad l.C. respõdeo ꝙ ibi loquitur, qñ dubitabatur de
alicuius scriptura,qui non est, nec haberi potest, ut scribat,
uel si poterat haberi,pars nolebat ꝙ scriberet, ne literarum
formam mutaret.Et hęc sufficiant circa scripturā priuatam.

* *C.hoc tit.l.cõparationes.* I.Con.B.

ADDITIO.

a *At si.* Vide *Bar.l.scripturas.j.qui pot.in pig.*

b POMA.*Sequitur.*Vide *Alex.in auth.si quis.uer.sext.fallit.s.de eden.& aliquas remissiones per Fel.cùm causam.de prob. & in c. ad audientiam. de præsc.&* Imo.*cons.xxxvij.&* Car.*lxxij.&* Alex.*cons.cxxxviij.uol.j. & xcij.uo.ij ubi ponit de libris æstimi, & Ias. l. admonendi. in repet. in uer.decimus casus est. de iureiu.ubi ponit quid iuris si tales scripturæ priuatæ non sunt subscriptæ per partes nec testes,uide etiam* Alex. *cons.xvj. uol.v.ubi dicit q, scripturæ ex archiuo publico, faciunt fidem in illo loco; in quo erat illud archiuum, alibi non,etiam si ibi extaret statutum, q, talibus scripturis fides adhibeatur.*Et *idem dicit cons.xxiij.uol.v.ubi dicit, q, etiam non facit fidem contra non subditos,et* Fel.*in uer.fallit sextò.ext.eo. &* Bal.*ccxxix.in j.parte.ibi ponit,quæ requirantur q, tales scripturæ faciant fidem.*

c *Partem.* V*trùm iudex possit cogere aliquem ad scribendum sua manu, ad hoc ut fiat comparatio.* Bar.*hic q, non,sed* Bal. *in l.comparationes. s. eo. tenuit cont. & bene per tex.sing.in auth.de inst.cau. & fid.§. si quis igitur.*Et *quid si litera erit diuersa ab ista scriptura,ponit,& uult* Bal.*in l.si. j.de secun.tab.* Adde,*q, idem tenet Cast.l.comparationes.s.proximè.*

d *Argumentum.* Adde.Bar.*& quæ ibi dixi in l.nuda de dona. & uide* Bar. *l.scripturas.j.qui pot.in pig. hab.*

e *Menti.*Adde Bal.*in auth.sed nouo iure.c.si cer.pet.*

LEX XX.

1 *Scriptura semel in iudicio producta & in actis copiata,facit plenā fidem.*
2 *Quando aliquis produxit instrumentum solenniter publicatum, non cogitur protocollum exhibere,nisi uelit illud de falso redarguere.*
3 *Accusare uolens falsi,ad talionis pœnam se subscribere debet, & nu.vij.*
4 *Amissio instrumenti,& sic casus,probatur iuramento,& nu.viij.*
7 *De falso,quando possit,& per uiam exceptionis, & per uiam accusationis cognosci.*
9 *Sententia lata per instrumenta falsa potest retractari.*

a CVM QVIDAM.[a] Instrumentum,cuius fi=
des est semel approbata, debet iterum produ
ci, si aduersarius uelit redarguere de falso, & si
non producatur, pro falso habetur, nisi ille
qui semel produxit, se perdidisse solenniter
1 iurauerit.* h. d. Not. † ꝙ scriptura semel in
iudicio producta,& copiata in actis,facit ple-
b nam fidem, [b] licet authenticum non reperia
tur,nisi de falso redarguatur.* No. secũdum
2 casum,ꝙ quando aliquis † producit instru/
mentum solenniter publicatum, nõ cogitur
c ad exhibendum protocollum,[c] uel ostēden/
dum,nisi aliquis uelit redarguere de falso, ex
3 inspectione protocolli. † No.tertiò ꝙ nõ suf=
ficit, ꝙ quis dicat se paratum redarguere de
falso, sed est necesse ꝙ se inscribat ad pœnam
talionis,antequā aduersarius cogatur ad ex=
hibendum,uel ad exhibitionem eorum quæ
exhibere nõ tenetur, quod no. maximè pro
his,qui petunt sibi fieri copia instrumenti,cũ
die & cõsule, cùm intendāt redarguere illud
de falso,ut no.in l.j.§.editiones. ff. de eden. ut
nõ debeat fieri exhibitio,nisi prius inscriptio
nis pagina præcesserit,qđ no. Glo. tangit hic
quædā alia,de quib.nõ curo,quæ per uosmet
ipsos uidebitis. No.ꝙ quidā intelligũt hic, ꝙ
inscriptio & accusatio fiat contra notariũ scri
bentē,ut j.dicā.Ex quo habes ꝙ si uolo accusare notariũ,
possum petere instrumētũ ab alio, ꝙ̃ ab ipso notario, quia
instrumentũ nõ potest bene redargui, nisi uideat. Itē no. ꝙ
4 † perditũ esse instrumentũ probat per iura=
d mentũ.* [d] sic casus probat per iuramētũ, qđ
5 est notandũ,statim aliqualiter dicā. † No. ex
ex hac l. practicā solennē ꝙ si uolo dicere nul/
lũ,uel falsum instrumentũ,sententiā,uel prę=
ceptũ, qđ tu habes contra me, fortè in mei cõ
tumaciā, possum petere à iudice ꝙ faciat exhi
beri,si quidē dicas te nõ habere, nec uis pdu
cere, nec sufficientes rationes allegas quare
nõ pducas, de cętero pducere nõ poteris. Ca
sus est hic in §. ꝙ si prædictũ. Inn. potuit, licet
e nihil alleget in c.G. perpetuus. [e] ext. eo. uide
6 tex.istũ. Item † no. ꝙ licet nõ pducta chartu
la nõ faciat fidē, hoc est intelligendũ cõtra eũ,
q iā petijt eā sibi exhiberi, & exhibita nõ est,
sed cõtra alios remanet in suo robore,ut hic,& d.§.ꝙ si prę=
dictũ. Ultimò no.ꝙ petitio exhibitionis chartulæ,nõ potest
fieri,nisi usq; ad sententiā. Opp.ꝙ non debeat iterũ iurare.l.
ij.de iur.calum. Dicũt quidā ꝙ hic corrigit. Tu dic ꝙ hic lo/
7 quit de alio iuramento. Secũdò opp. & uidet ꝙ † qui uult
dicere falsum,nõ habet necesse se inscribere,sed possit de fal
so excipiēdo cognosci. l. damus.& l.præbemus.j. de fal. Sol.
Dicunt quidā, hic loquitur qñ mortuus est principalis de=
linquens,falsum cõmittens,donec eñ ille uiuit, non potest
de falso cognosci,nisi prius ille accuset criminaliter, ut hic.
gl. tamē cõtradicit.ad ll. in cõt.allegatas nõ respõdet, & ideò
distingue multùm not.secundũ Ia. de Are.& Cy.hic,qui reci
tat eũ multùm solenniter. Aut quis uult dicere falsum cõtra
ipsum criminosum,& potest ciuiliter, uel criminaliter agen
do,uel excipiēdo,prout uult,ut d.l. damus.& l. fi. Aut cõtra
aliũ,tamē redundaret in præiudiciũ criminosi,& tũc aut cri
minosus principalis uiuit,& nõ potest de hoc principaliter
ciuiliter cognosci,nisi prius criminosus accuset, & cõuinca
tur,ut hic. Aut est mortuus principalis criminosus,& tũc se=
cus,ut l.j.j.ubi causæ fiscales,quæ pbāt hāc distinctionē,ui/
8 de gl.istā,& eā no. Op.ꝙ casus aliter † debet probari ꝙ̃ per
instrumenta, ut l. si creditor. j. de pig.act. Sol. Glo.no.dicit,
Quādoq; alle.quis casum circa id,ad qđ nõ erat obligatus,
tũc sufficit instrumentũ,ut hic. Quādoq; alle.circa id,ad qđ
erat obligatus,tũc non sufficit iuramentũ,ut l.cont.no.glo.
Ultimò ad fi.opp.j.si ex fal.inst.l.j. & ij. Sol. Quidā dicunt ꝙ
hic in j.causa de falso discussum fuerat,& ista est uera in se, &
ei aliqualiter applaudit litera,quæ dicit in prin. fides appro
9 bata. Vel dicas † ꝙ semper post sententiā põt sentētia irritari
prætextu falsorũ instrumētorũ, si aliquis est paratus pbare
illa instrumēta falsa,sed illud,qđ in hac l.est dictũ,ꝙ pars de
bet iurare,& similia,illud nõ habet locũ,nisi usq; ad sentētiā.

* *Iurauerit. Et hoc usq; ad sententiam locum habet. Hæ sunt reliquiæ repet.* I.Con.B.

* *Redarguatur. Quod intellige, si fides eius est approbata, ut hic in prim.* In*tellige autem si dē approbatā, si datus est terminus parti ad probandum, et nihil sufficienter est probatum. Hæ sunt reliquiæ repet.* I.Con.B.

* *Iuramentum. Quæ sententia licet refragari uideatur sententiæ* Bar.*plerisque alijs in locis, tamen hāc sequutus sum; s. hoc tit. l. v. num. ij.in mea add. Sol.ut per* Bar. *j. nu.viij.* I.Con.B.

ADDITIO.

a *Quidā.Et istā l.alleg.*Bar.*in extrauagā.ad reprimen. uer. de plano. q, ex his quæ producũtur corā iudice,nõ fit probatio,nisi detur copia parti.*Et *uide ad hāc l.*Guido.*de Suz.in auth.si quis in aliquo. de edē.* Et *utrũ semp probetur amissio instrumēti per iuramentũ, uide l.si quis ex argētarijs.§. pen.de eden.et quæ incũbāt probāti,uide* Inn.*c.cùm olim.de priuil.et* Bal. *l. si. de eden. & istum tex.not. alle.*Bar.*in l.j.ff.si tab.test.* Adde *q, scriptura exemplata in iudicio faciat fidē licet nõ reperiatur originale,*Pet.*de Anch.cõs.xl.& quod dicit* Bar.*editionē fiendā nõ esse, cùm quis uult redarguere de falso nisi subscribat se,intelligit* Bal.*quādo uellet criminaliter accusare,sed si uellet ciuiliter excipere,non requireretur subscriptio.*

P.P A V.P.*Quidā.Circa materiā huius l.uide* Cæpo. *caute.cxlviij.*Itē *uide* Fel.*c.cõtingit.ext.in prin.de fi. inst. ubi habes q, producēs instrumētũ nõ tenetur ipsum originaliter apud acta dimittere,sed satis est præsente parte ostēdere et dare copiā eius de quo disputatur.* Et *ibi etiā q, uolēs redargue*

re, debet se inscribere ad pœnam talionis, ut dicit Bar. hic.
b Fidem. Adde Pet. de Anc. cons. clxxiij. incip. circa primum dub. uer. præterea licet instrumentum. ibi, q̃ instrumentum productum licet non incorporatum dicitur de actis, quando aliquis uult eum redarguere de falso, & satis in proposito hic quando instrumentum exemplatum faciat fidem, uide per Inn. c quõ. ext. de prob.
c Protocollum. Dixi in l. si legatarius. Adde Bar. l. j. §. editiones. ubi latè. de eden.
d Iuramentum. Adde de hoc ut s̃. eo. l. apud eos.
e Perpetuus. Adde & uide Inn. ibi qui dicit q̃, taliter respondenti succurrere tur, si satisfecit aduersario de suo interesse. alle. l. de ætate. §. si ex causa. ff. de inter. act. Bar. & ibi doc. in l. ij. s̃. de eden. per Bal. in rep. l. ij. ff. de iureiur. Fel. d. c. G. perpetuus.

Plus valere quod agitur, quàm quod simulatè concipitur. Tit. XXII.

LEX I.

1 Quando agitur unũ, & aliud per errorẽ scribitur, præualet quod agitur.
4 Instrumento quando poßit per partes contradici.
5 Contra præsumptionem iuris, & de iure, admittitur probatio, exuoluntate utriusq; partis, & etiam per partis confeßionem. 6.
7 Contractum fuisse fictitium, quõ probabitur.

a IN CONTRACTIBVS. [a] Gl. alle. quasdã concordantias, ex quibus percepi iam talem docrinam in hac materia. br. di. Quandoque
1 agitur † unum, & aliud scribitur per errorẽ, tunc sine dubio præualet quod agitur, ut l. si quis in fundi uocabulo. de leg. j. & l. qui quartam. eo. ti. & l.
2 quoties. de hær. inst. j̃. de test. l. errore. † Quandoq; unum b [b] agitur, & aliud scribitur, per fallaciam uni-
* Tunc. Ratione illius quod scribitur, nihil ualet, sed illud qd' agitur, si actũ est: j̃. eo. l. si falsum. l. cum precib. s̃. de prob. Hæ sunt reliquiæ rep. Bar. I. Con. B.
us partis, & tunc * idẽ, quod plus ualet quod
3 agitur, ut j̃. eo. l. fin. Quandoq; † unum agitur, aliud scribitur simulatè, de partiũ uoluntate, & tunc aut illud, quod in ueritate agitur, nullius est momenti, & non ualet quod agit̃, nec quod simulatur, sed obstat exceptio s̃. de cond. ob turp. cau. l. j. & l. si sub specie. s̃. de postu. Aut illud quod in ueritate agitur, erat aliquod in effectu, & tunc aut illud quod scribitur, fit per modum habilem, ad transferendũ unam obligationẽ in aliã, & ualet illud quod scribit̃ magis, q̃ illud, qd' in ueritate fuit actũ, ut s̃. si cer. pet. l. si ex pretio. & l. si pro mutua*. Aut non fit per modum conuertibilem, siue habilem ad hoc, & tunc ualet plus quod agit̃ quàm quod simulatè concipitur, ut per totũ hunc titulum. Si enim non fit per modum habilem ad transferendum unum contractum in subsidiũ alterius, tunc id quod agitur, præualet, & loquitur totus iste tit. Op. j̃. arbit. tut.
* Mutua. Et l. singularia. ff. e. si cer. pet. Et isto casu opponi non posset exceptio simulationis. Hæ sunt reliquiæ rep. Bar. I. Cõ. B.
4 l. fi. † Sol. Dicit glo. ibi speciale, ut dixi in l. in exercendis. s̃. tit. j. Aduerte, quantùm est ad materiam d. l. in exercendis. non est uerum, q̃ ibi sit speciale, quia inuentarium ita posset reprobari de falso, sicut aliud instrumentum, secundum omnes. Quantùm ad materiam legis nostræ dicas q̃ si inspicio uerba testatoris, intelligunt̃ ut iacent, fallit, ibi scriptura præualet ueritati, sed hæc lex uoluit aliud, scilicet q̃ rei ueritas hæc est. Illud quod actum est inter partes, præualet ei, quod dictum est, hoc colligitur ex tex. qui dicit in contractibus, & in rub. tunc ad cont. respondeo, Quandoq; instrumentum scribitur de uoluntate unius partis tantùm, & contra eum, tunc dici non potest,
c ratione simulationis, [c] ut lege contraria, nisi ex magna causa & præcedente protestatione, ut l. qui in aliena. in fi. ff. de acq. hær. Cont. hoc opp. j̃. ad Velle. l. antiquę, ubi instrumentum agitur inter duos, & tamen contradici non potest. glo. dicit, fallit ibi. Pet. dicit, ibi loquitur in instrumẽto publico, hic tex. debet intelligi in instrumento priuato, quod nõ placet, quia de omni instrumento loquit̃. Dic ergo q̃ quando aliquis confitet̃ instrumentũ publicum scriptũ de sua uoluntate, non potest uenire cõtrà, dicendo non esse uerũ, quod ibi est scriptũ, ut in cont. sed si uult dicere illud esse simulatè conceptũ, de uoluntate utriusq; partis, posset probari con-
5 trarium, nam contra † præsumptionẽ iuris & de iure admittit̃ probatio ex uolũtate utriusq; partis, ut dixi in auth. sed iam necesse. j̃. de don. ante nup. & glo. in corpore unde
6 sumitur, sed † præsumptio, de qua loquit̃ l. antiqua, est iuris & de iure, ergo posset probari contrarium per confessionem partis præcedentẽ, uel subsequentem, non curo, facit l. generaliter, de non nu. pec. & ideò posset fortè dici, si in instrumento est scriptũ de uoluntate partiũ, q̃ illam pecuniã habuit, & recepit, & etiam posito q̃ in ueritate non receperit, instrumentũ non posset dici falsum, sed fictitium, nõ tamen dicat, notarius habuit, & recepit, in præsentia mei notarij & testium, quia illud fortè esset falsum. Opp. ff. de usufru. leg. l. si alij. So. ut in gl. & tene sol. gl. q̃ ibi non constabat cont. Opp. de omnibus legibus, quæ dicunt, q̃ res iudicata habetur pro ueritate. Dicit gl. fallit in illis legibus, ut ibi uis fit in sententia, uerum est, q̃ ibi scriptura præualet ueritati, tamen non contradicit huic legi. Hæc enim lex loquit̃ in cõtractibus, & idem putarem in sententijs, si sententia daretur ficta, & hoc ageretur inter partes, & iudicẽ, sententia ueritati non præiudicaret. ff. de app. l. si prolusorio. Quæro qualiter probabitur ista fictio. † Respõdeo, si posset probari per
7 testes adscriptos, qui interfuerunt tempore contractus celebrati, hoc esset multùm facile. Sed si tunc fuerunt adhibiti testes, qui pignorabant id, quod agebatur inter partes, tũc puto, q̃ si probaretur per testes, q̃ in præfationibus, hoc est, in tractatu habito de contractu fiendo, hic in ueritate agebatur q̃ esset pignus, puta, si fieret instrumentum uẽditionis, coram alijs testibus absq; lõgo interuallo, probaret̃ fictitiũ per illos testes, qui interfuerũt in tractatu, licet nõ in contractu. ff. de pac. l. itẽ quia. §. fi. & de uer. ob. l. Titia §. idẽ respõdit.

ADDITIO.

a Contractibus. Vide Bar. l. Lucius. ff. depo. idẽ in d. l. si quis. Et quãdo probatur instrumentũ simulatiõis, uide in l. si ex pretio. si cer. pe. Ita Bal. cõt. j̃. ad Velleia. l. antiquæ. Et quando instrumentum dicatur falsum, & quando simulatum, uide Bal. in l. si ex cautione. in j. q. de non nu. pe. & in l. multùm. j̃. si quis alteri, uel sibi. ubi sing. uide de modo probandi simulationẽ, & quod ipse no. in l. ij. de non nu. pe. Adde Bar. cons. lxv. inci. Pe. Nico. in j. uol. Cast. cons. cclxxviij. & cons. ccxxviij. cũ seq. & con. cccxxxj. & anteriori cons. an exceptio simulationis impediat executionem, per Pe. de Anc. cons. ccclviij. Ang. cons. cclxxij. ccxviij. iij. li. Ale. cons. lxiij. & cxix. & seq. iij. lib. Bal. cons. cxlvj. v. lib.
P. P A V. P. Contractibus. Circa hanc l. in quantùm loquitur de simulatione mariti ad uxorem, quid in sorore, & de quibusdam coniecturis, uide Pau. cons. lvj. & Barb. cons. lxvj. uo. iiij. in j. dub.
b P O M A. Vnum. Et not. q̃ cùm plures sint species simulationis, ut colligi potest ex Bar. hic quòd uolens probare contractũ simulatũ, ad hoc ut possit obtinere, debet probare modum, & speciem simulationis.
c Simulationis. Adde quãdo contractus potest dici simulatus per contrahentẽ, & uide per Bar. l. filios. j̃. de his quæ in frau. cre. & l. sicut. §. superuacuũ. quib. mo. pig. uel hyp. per Io. & Imo. l. nemo potest. ff. de leg. j. & per e. Imo l. in c. ad nostram. de emp. & uen & c. cùm contingat. de iureiur. & in d. locis, etiam quando appositum fuisset iuramentum.

LEX II.

A CTA. Quãdo simulatio adhibetur de persona ad personam, præualet ueritas simulationi.

LEX III.

a EMPTIONE. [a] In simulatione de cõtractu ad contractũ, præualet ueritas. h. d. quero ad q̃d est hoc utile? Rñ. q̃a pignore pcepto fructus extenuãt debitũ, * ut j̃. tit. ij. l. j. qd' in emptione nõ est. Querũt doctores, utrùm ex eo qd' in cõtractu emptionis apponit̃ pactũ de retrouẽdẽdo, præsumat̃ cõtractus pignoris. de hoc habemus duas decretales ext. de pig. c. illo uos. de emp. & uẽ. c. ad nostrã. dic ut ibi.
* Debitũ. Hoc est fructus cõputãtur in sortẽ. Qd' quãdo procedat no. Bar. l. iiij. in add. s̃. de cõd. obtur. cau. I. C. B.

ADDI-

ADDITIO.

a Emptione. Vide quæ dixi in l. fi. C. de pac. pign.
P. P A V. P. Emptione. In ista lege est una gl. sing. q̃ contractus simulatus non firmatur iuramento. Idem Bar. in l. si quis pro eo. de fid. inst. Pan. c. ad nostram. de emp. Bar. cons. inci. Quero dicit statutum. Bal. & Ang. l. fi. qui satisda. cogan. & Bal. hic in l. j. j̃. de oper. li. in rub. de iureiu. Ang. l. j. de dote cau. non num. Imo. l. nemo potest. de leg. j. c. cùm contingat. de iureiur. Pau. cons. cclxxx. Si tamen esset iuratum in instrumento omnia in eo contenta esse uera, & attendere & obseruare, non posset tunc dici q̃ sit simulatum. Ita Ale. d. l. nemo potest. nisi prius peteretur absolutio à tali iuramento, ut ibi ipse intelligit, uide e. cons. cxxxij. in ij. uol. & cons. xvij. in iij. uol. Item pro declaratione glo. uide concordan. per Ias. l. cùm ea. circa medium. C. de transac. uide & declara ut per e. in l. ij. ad fi. ff. de iureiuran.

LEX V.

SI FALSVM. Instrumentum etiam à subscribente potest dici falsum. Facit l. iij. j̃. si quis alteri, uel sibi. & ista lex facit ad q. de eo qui dedit notario existenti ad banchum quãdam scripturam non ueram ut eã mittat in quaterno, nunquid teneatur de falso, & ista l. tenet q̃ sic. & facit
a hæc l. ad id quod dixi in l. si quis obrepserit, [a] ff. de fal.

ADDITIO.

a Obrepserit. Adde Ale. de Imo. ibi, & in cõ. lxxiiij. iij. uol. et Bar. cõs. cxcix. incip. Tudertinus. in j. uol. & e. Alex. cons. lxx. & cons. lxvij. eo. uol.

De commodato. Tit. XXIII.

LEX I.

* Tenetur. Vt cõmodatarius: l. si ut. §. sed an. ff. cõmod. & hic. I. Cõ. B.

E A QVIDEM. Not. quòd quando quis suscipit periculum casus fortuiti in se, tenetur. * De quo plenè dicemus in l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis caut. &c.

LEX II.

CVM EVM. Op. in exceptione, reus debet probare. l. ij. & l. in exceptionibus. ff. de prob. sed hic reus in excipiendo dicit non esse finitum tẽpus, ergo ipse debet probare. Huius timore glo. uacillat. Tu dic q̃ qui agit actione ex contractu, debet probare substantialia contractus, sed qui agit commodati, ad hoc ut probet commodatum, debet probare rem commodatã ad usum, certo tempore limitatum, aliàs non esset commodatum, sed precarium, ut no. ff. co. l. in commodato. §. sicut. ideò hoc casu negans cõmodatum, debet probare ea quæ commodato incumbunt.

LEX III.

DE RESTITVENDIS. Qui commodat res causa pignoris, potest agere commodati, ut restituantur finito tempore pignoris. h. d. no. glo. quæ hic est, quæ tractat materiam qua actione debeat agi, quando commodatur res, ut pignoretur, & plenius quàm alibi.

LEX IIII.

1 Res commodata, quando poßit retineri prætextu impensarum.
2 Si actione commodati petitur quantitas, an poßit cum debito compẽsari.

a PRAETEXTV. [a] Non aget summario. Opp. & uidetur quòd † posit retineri, ut l. in rebus. §.
1 possunt. ff. eo. Sol. Ibi propter impensas [b] retine
b tur, & istam materiam quando retentioni sit locus, ponunt hic doc. & in l. si non sortem §. si centum. ff. de
2 cond. indeb. dic. ut ibi. Quærit glo. † quid si actione commodati petatur quantitas, utrùm posit cum debito compensari. Glo. dicit quòd sic, siue actio commodati detur ad interesse, siue ab initio commodata sit quantitas, & sic intellige l. fi. de compens. Vide glo. istam, quæ tenet q̃ quando pecunia debetur ut species, potest compensari. Cont. not. l. cùm fundus. §. seruum tuum. ff. si cer. pet. & ibi dixi. Quatenus ad propositum dico quòd contraria glo. loquitur quãdo illa species petebatur rei uendicatione, hic quando petebatur actione personali. Vltramontani tenent simpliciter contra illam gl. Videbitis in d. l. fi. j̃. de compens.

ADDITIO.

a P. P A V. P. Prætextu. Circa istam l. fi. & circa materiam retentionis, uide omnino Ro. sing. cix. & quæ scripsi j̃. ob chirog. pecu. l. j.
b Impensas. Adde q̃ quando contra maritum, uel eius hæredes agitur pro restitutione dotis, non potest fieri retentio prætextu expensarum in re dotali factarum. l. j. §. taceat. uer. sed nec ob impensas. j̃. de rei ux. act. & est speciale fauore dotis, secundum Ang. l. j. ff. sol. ma.

De pignoratitia actione. Tit. XXIIII.

LEX I.

3 Creditor an teneatur fructus conseruare, & uendere tempore caristiæ.

a QVOD EX OPERIS. [a] Reditus, qui percipiuntur ex pignore, extenuant* debitum, & creditor te-
netur si pignus per eum deterioretur. hoc dicit, cũ lege se-
1 quenti. † Not. l. j. j̃. de pig. act.
2 q̃ fructus extenuant debitũ. Secundò not. † I. Con. B.
b quòd creditor compẽsat sibi fructus, [b] quos
3 percipere potuit. Opp. ad † primum, q̃ fructus non compensentur. l. si conuenerit. ff eo. Sol. Intelligunt doc. hic, quando fructus sunt consumpti, aliàs ipsi fructus essent pignori, sicut ipsum prædium: l. j j̃. de pac. pig. & l. quamuis. j̃. in quib. cau. pig. tac. cont. Sed iuxta hoc moueo dubium,
4 † utrùm creditor teneatur fructus conseruare, & uendere tempore caristiæ? Breuiter, quidam sunt fructus, qui debent uendi primo tempore, quia statim corrumpuntur, ut poma, & similia, & illa conseruari non debent, ff. ut in pos. leg. l. is cui. §. qui legatorum. Quidam sunt qui conseruari possunt, & illi sunt conseruandi, ut d. §. qui legatorum, non tamen tenetur eos conseruare ultra annum, ut l. fi. §. pe. ff. de requi. reis. Ergo alienet tempore competendi, ad modũ diligentis patrisfamiliâs, & cùm intra annum alienare teneatur, ut d. l. non est præsumendum quòd ea seruauerit de anno in annum, & sic fecerit contra id quod lex uult. ar. ff. pro soc. l. meritò.

* Extenuãt. Quã de re dixi s̃. l. iij. plus ualere quod agitur.

ADDITIO.

a P O M A. Operis. Vide Alex. cons. cxviij. uol. iiij. Imo. cons. xviij. & Ale. cons. j. uo. ij.
b Fructus. Adde q̃ quando mulier ageret hypothecaria, constante matrimonio uiro ad inopiam uergente, & fructus percipiat, quòd non tenebitur compensare, & est in dote speciale, cont. Rap. l. si constante. in prin. ff. so. ma. Item non extenuant sortem fructus, quando uir constante mat. percepit fructus ex re sibi pignorata pro dote per socerum. Casus est in c. salubriter, & ibi Ho. & doct. ext. de usur. & per e. habes alias duas limitationes ad istum tex. & ad l. creditor. seq.

LEX II.

a CREDITOR. [a] No. tex. ibi, quos percipere debuit, quia probare quod percepit, est difficile, sed probare quod percipere debuit, est facile, quia potest dici quòd communi æstimatione potuisset tantùm locari, seu lucrari in anno. Tene menti, qnia utilia sunt.

ADDITIO.

a Creditor. Istas ll. cum materia limita no. ut per Bar. l. diuortio. §. ob donationes. so. ma. Pro quibus facit quod habetur in l. j. et ij. j̃. de pac. pig. Item

Item & secundam reg. huius l. limita, nisi dominus dominium directum in pignus accipiat ab habente utile. Facit c. j. ext. de fru. Et an idem iudicandũ sit in emphyteuta, & usurario, uide no. per Host. in summa de usur. §. in aliquo. uer. Item fallit in no. casu. c. j. ext. de usur. in eo qui rem suam ab aliquo accepit, cum eam aliter recũpare non potuerit. Item fallit in marito recipiente rem aliquam in pignus pro dote. c. salubriter. de usur. Item fallit in eo qui in re pignorata laborãda gubernando labores, aut operas, adhibet quia isto casu fructus cum laborib. compensantur, secundum Hostien. d. §. in aliquo. uer. iiij. & Io. An. c. conquestus de usur. uide de materia c. ad nostram de reb. ecc. non alie. Item potest limitari hæc lex nisi iuratum esset de soluendo pecuniam creditori, nec in aliquo eum molestare. c. ad nostram. de iureiu. & quod no. Bar. in l. amplius. ff. rem ra. ha. & adde quod no. tmo. c. ex literis. l. j. §. per seruum. ff. de acq. pos. & materiam uide in c. ad nostrã. de iureiu. c. conquestus, & c. causam quæ. de pig. & quid autem in uenditis in societate, an fructus computentur in sortem, uide Bal. in hac l. & ad istam materiam uide quæ hic dixi post Bal. Et quando fructus extenuant sortem, uide no. q. Bal. in ru. C. de cont. emp. in xv. q.

P. PAV. P. *Creditor. ad dpostillam præcedentem ibi. item fallit in eo, qui in re pignorata, adde Co. cons. xix. c. quidam nobil. uir. in ul. du. dum loquitur de recipiente castrum pignori cum pacto q, fructus efficiantur sui, & debeant custodire castrum, quia si expensæ ascendant tantum, quantum fructus, eos non computant in sortem, licet aliàs pactum de lucrando fructus rei pignoratæ non ualeat, ut ibi per eum. Item circa apostil. quam ponit hic Alex. scilicet in habente directum dominium, & accipiente pignus ab habente utile, & c. uide Ro. sing. cccxxv. inci. creditor. Item circa aliam limitationem, quam ponit etiam hic Alex. de sustinente magnos labores in re pignorata. Adde etiam Ro. sing. dxlix. inci. regula est. Item uide aliam similem decisionem de procuratore, qui emit rem nomine domini, & soluit ipse procurator pretium, & postea res fuit sibi tradita, quã tanto tempore possidet q, fructus ascendunt ad quantitatem pretij, q, tenetur trãdere rem domino sine aliquo pretio. Habes in rub. ff. man. Ad hoc Bar. Quid autem si fructus extarent, et creditor uellet restituere, uide Ias. post alios in l. diuortio. §. ob don. so. ma.*

LEX III.

PACTVM. Licet creditor posset uendere pignus ex pacto, non prohibetur debitor agere contra eum si malè uendidit.

LEX IIII.

3 *Res dicitur amissa, quando facta diligenti inquisitione, recuperari non potest.*
5 *Manifestæ probationes quæ dicantur.*
7 *Casus contingens circa personam probatur iuramento.*

1 SI CREDITOR. Si pignus pereat absq; culpa creditoris, periculũ est debitoris. h. d. cũ l. seq. & l. si nulla, & l. pignus. No. q † creditor debet probare casum, scilicet rẽ perditã. No. q debet probare manifestis probationib. & sic nõ staretur iuramento suo. * No. q probata amissione, debitor debet probare culpã, ut innuit tex. ibi, sed si culpæ reus deprehendatur. q. d. creditor debet deprehendi reus culpæ â debitore, & sic debitor debet probare culpã, quod qualiter intelligat, dicam j. quia in gl. dubitatur de hoc. Pro declaranda l. ista, sunt examinanda duo. Primò, * quia hic dicitur, q creditor debet probare se perdidisse, qualiter probabit hoc, & de hoc nihil in gl. Secundò quis debet probare culpam, amissione probata. In gl. sunt opi. finaliter dicit † q qui culpam dicit, illam probet. Ita tenet hic, & Inst. quib. mo. re contrahi. ob. in fi. sed in l. si quis. §. fi. ff. de eden. uidetur dicere, q ante omnia debet ille, qui agit, dolũ probare, uel culpam, posteà reus probare casum. Doc. circa hoc parũ dicunt. Breuiter ante omnia est sciendũ, quòd res † amissa dicitur, qñ adhibita diligenti inquisitione recuperari non potest. ff. de pet. hær. l. deperditum. † Nunc ad propositũ, quandoq; rẽ amissam absq; culpa est causa defensiõis, quãdoq; est casus actionis. Primo casu aut probat res non peruenisse ad manus eius, qui conuenit, & tunc ipse, pbat rẽ amissam eo ipso, q adhibita diligenti inquisitione eam nõ reperit, & se non reperire dicit, nisi per aduersariũ probet eius dolus, uel culpa, l. cùm ita. §. species, de leg. ij. quod no. ff. de prob. l. cùm de lege. & j. iu. delib. l. fi. §. licentia. quandoq; apparet rẽ peruenisse ad manus eius, qui conuenit, & tunc si dicit rẽ amissam, debet pbare indubitanter, sed aduertendũ est, q si ad illã rẽ restituendã tenebat iuris obligatione, amissionẽ debet probare manifestis pbationibus, dicã statim. Si uerò tenebat iudicis officio, potest per iuramentũ pbare, ut s. de fid. inst. l. fin. Quæ aũt sint istæ manifestæ pbationes, dicam statim. Si uerò rẽ amissam esse, est causa actionis alicuius, ille debet pbare, ut l. si quis. §. fi. ff. de eden. Quæro quæ sunt † istæ manifestæ pbatiões? Respõdeo, quidã sunt casus fortuiti multùm patẽtes, ut mors, incursus hostiũ, & similia, & tunc non est dubiũ de pbatione. Quidã sunt casus fortuiti, qui clandestinè occurrũt, ut sunt furta, & in istis nõ est standũ simplici assertioni cõuenti, ut l. si nulla. j. eo. sed debet pbari aliis præsumptiõibus, ut puta, quia reperit ostiũ fractũ, uel q famulus aufugit, & similib. Ad hæc l. nõ oẽs. §. à barbaris. ff. de re mil. secundũ doc. & hæc diceret manifesta pbatio. Manifestũ est eẽ quod ex legitimis præsumptionibus apparet, ut l. licet. ff. de lega. j. In eo quod dicit, euidens, & l. si quis locuples. ff. de ma. test. † Quæro, quis pbabit culpam? Veritas est ista, quidã sunt casus, qui regulariter nõ eueniũt sine culpa, ut furtũ, l. cùm duobus. §. damna. & ibi no. ff. pro soc. Incendiũ, l. si uẽdita. ff. de per. & comm. rei uend. l. iij. de off. præf. uig. Itẽ fuga carcerati, & hominũ, qui custodiri debuerũt, l. si à bonæ fid. de rei uend. & in istis casibus nõ sufficit cõuentũ pbare casum, nisi pbet illũ sine sui culpa accidisse. l. si quis. §. Imp. ff. loc. Intellige enim ibi abigeos clã subripuisse. & ff. de cust. reo. l. fi. j. eo. l. pignus. & ibi statim dicam. Ratio, quia præsumptio est cõtra eũ, qui dictũ allegat. Quidam sunt casus, qui regulariter cõtingunt sine culpa, ut incursus hostiũ, & latronũ, impetus aquarum, & mors animalium, & similia, ut not. in l. cùm duobus. §. damna. ff. pro soc. & probat ff. de reg. iur. l. contractus. In istis sufficit conuento probare casum, qui dicit culpã, illã probet, quia præsumptio est, quòd absq; culpa acciderit. Ita debet intelligi hic cũ gl. hic posita. Prædicta uera, † qñ allegatur casus circa res, sed si allegaretur casus circa personas, puta impedimẽtum infirmitatis, uel alterius casus, propter quod dico me non posse uenire, uel aliud facere, tunc dicit Gulielmus de Cu. considerata qualitate personæ, standum est iuramento suo, l. scire. §. sufficit. de exc. tut. j. de repu. & diuor. auth. hodie. Idẽ uidet tenere Spec. tit. de app. §. nũc breuiter. uer. quid ergo.

* *Suo. Cont. uerius est, secũdũ ea quæ an. in l. testium. num. xiiij. s. de testib.* I. Cõ. B.

* *Primò. Quis debeat probare casus fortuitos, gloss. hic & in l. si quis. §. an uerò. ff. de eden. hanc q. prosequitur. Hæc est prior lec. Bar.* I. Con. B.

LEX V.

a QVAE FORTVITIS. [a] Creditor nõ tenetur de casu, nisi sit actũ. Not. q casus fortuitus est ille, cui resisti non potest, * ut hic, & l. contractus, de reg. iu.

* *Potest. l. ij. ff. q. met. causa.* I. Con. B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Quæ fortuitis. Circa hanc l. quam Bar. non legit, & generaliter quando quis teneatur de casu fortuito, uide quæ habes in Bertac. in uer. casus, & circa istam l. quæ uult q, res pereat domino, adde etiam quòd omne emolumentum superueniens cedit domino, uide Pau. consi. ccxviij. ad fi. Item limita istam reg. quando domino utilitas spectaret, secus si utilitas rei ad alium spectaret in totum uel in partem, uide Ias. l. si pascenda. C. de pac. Item limita non procedere ubi aliquis remaneret dominus ex alio quo iure speciali inducto in eius fauorem, Ias. l. si pupillus. per glo. ibi. si cer. pet.*

LEX VI.

CREDITOR. Creditor tenetur de culpa adhibita in deteriorando rem pignoratam, & sumptus recuperat. h. d.

LEX

LEX VIII.

IGNVS. No. hic maiorẽ, quã facit iste tex. in prin. & est in barbara. Item no. q dicit in horreis in quibus alijs solebant uti, pro istis qui deponunt pecuniã penes campsores, penes quos solet deponi per alios, ut excusent. Not. reg. q res perit ei, cuius est. & qui allegat rẽ amissam furto, debet pbare, quòd culpa eius cesset, quod apparet hic dũ dicit, in horreis, quib. alij solebãt publicè uti. Ratio est, quia casus in furto includit in se culpã regulariter, secus in aggressura latronum, ut s. eo. l. quæ fortuitis, dixi in l. si creditor. s. eo.

LEX IX.

4 *Probare obligationem, & rem traditam loco pignoris, ad quid sit utile.*
6 *Si debitor agit rei uendicatione contra creditorem, an tunc possit referri quæstio dominij.*

1 NEC CREDITORES. Titulus pignoris non est sufficiẽs ad prescriptionẽ, & exceptio pign. excludit uendicantem iure dominij, & solutio debiti excludit uendicantem per hypothecam. h. d. No. q † titulus pignoris non
2 est sufficiens ad præscriptionẽ. No. † q successores uniuersales non possunt præscribere illud, quod nõ poterat præscribere defunctus. * No. etiam q
3 pignoratitia † actio non præscribitur longo tempore, quia est actio personalis, & hoc pro prima parte. Quærit gl. qñ nascatur pignoratitia, & quando possit præscribi iuri offerendi. Dic ut in ea. Venio ad uer. unde intelligis.
4 Quæro, ad quid est utile † probare originẽ rei. Dicit gl. intellige hic originem, scilicet obligationem factam esse, & rem traditam esse loco pignoris, q sufficit ad hoc, quia qui semel possedit, præsumitur hodie possidere. no. qd dixi in l. siue possidetis. s. de prob. quia habuit causam ab actore. Istud dictũ, licet sit uerũ in se, tamen non congruit huic literæ, quia præsupponit tex. pro cõstanti, q aduersarius tenet rem, ergo aduersario tenente precario, si probarẽ originem rei, hoc est, rem obligatam, tamen confiteor debitum, & sic creditor possidens non haberet necesse probare, cuius contrariũ subdit tex. Alij dicũt, q probare originem rei, sufficit ad hoc quòd creditor possidens non præscribat, quia habet scientiam alienæ rei. Certè hoc est etiam uerũ in se, sed huic literæ non congruit, per rationem quã dixi. Alij, & ista opinio ponitur in gl. dicunt, quòd hic uendicatur res, pignoratitia actione. Certè nec hoc placet, quia tunc non haberet necesse creditor probare debitum. Vnde potes eam legere sic, scilicet originem rei, hoc est, causam quare res ad te peruenit iure dominij, & tunc hæc l. sine scrupulo procedit. Vel si uolumus
5 sustinere gl. & habemus † unum casum singularem & no. quòd debitor, uel eius hæres agat pignoratitia, uel rei uendicatione dicens rẽ fuisse ipsi creditori obligatam, & traditam, nescit tamẽ pro quanta pecunia, sed paratus est soluere debitum quod ostenderit. Certè tunc creditor cogetur ad restitutionem rei. Principale est enim quòd probem rẽ obligatam, & traditam, sed non pro quanto, quia testes
6 non recordantur, & secundũ hoc est hic casus no. † Circa ultimam partem huius l. quæro, utrùm si agatur rei uendicatione contra creditorem, possit referre quæstionem dominij? Quidam q non, gl. q sic, & bene. Dic ut ff. com. m. l. ita ut si fur. Vel pone casum, q dicebat aliquis se pignorasse fundum, spe futuræ numerationis, quo casu debet creditor probare debitum, hoc est, pecuniam numeratam, ut j. si pig. conuen. nu. fe. non fu. l. j. & j. de non nu. pe. l. j.

* *Defunctus. Si is mala fide rẽ aliquã possideret, & rei dominus ignoraret ius suum, tunc uerum est quod hic dicit Bar. Quòd si is qui putabat ius in re sibi cõpetere, longo tempore tacuerit, successor usucapiet, tametsi defunctus non potuisset: auth. mala fidei. j. de præsc. lõg. tẽp.* I. Con. B.

LEX X.

PIGNORIS. Debitor repetit à creditore pignus per hãc actionem. Item creditor non potest pignus occupare sua autoritate, absq; pacto, uel iudice. No. q ex pacto licet alicui rẽ debitoris capere sua autoritate, aliàs non,
* uidebitis j. de pig. l. creditores. Opp. gl. de dam. infec. l. utiq;. Sol. ut in ea.

* *Non. l. ut perfectius. C. de ann. excep. l. ix. & ibi no. s. de act. & ob.* I. Con. B.

LEX XI.

a QVO MINVS. [a] Soluto debito repetitur pignus, non obstante præscriptione longi temporis.

ADDITIO.

4 POMA. *Minus. No. facientem consueta fieri, excusari à culpa. Et uideas idem econtrà, q, qui non facit consueta fieri, incurrit culpam. ita Aret. cõs. xxxviij. & uide Alex. cons. ciij. uol. ij.*

De exercitoria, uel institoria actione.* Tit. XXV.

* *Exercitoria, quæ tunc locum habet, cùm quis alium negotio præfecerit: qui ideò exercitor appellatur, q, quotidianus mercium quæstus, quibus præpositus est, ad eũ peruenit: §. exercitoria. Inst. quod cũ eo.* I. C. B.

LEX I.

SERVVS. Si seruus contrahat in negotiatione permissa, obligat dominũ institoria, aliàs de peculio uel de in rẽ uerso. Quæro, quomodo probabitur nullam rem mutuam esse acceptã. Dic ut in glo. & plenè in l. j. §. non autem, & l. fi. ff. de exercitoria.

LEX V.

SI MVTVAM. Præpositus ad unum actum, obligat dominum utili institoria. h. d. cum l. seq.

Quod cũ eo, qui in aliena est potestate. Tit. XXVI.

LEX I.

1 *Pater consentiens contractui filij, quando insolidùm obligetur.*

CVM FILIVSFA. Pater pro filio tutore non tenetur, nisi de peculio, uel de in rẽ uerso, nisi consenserit, uel eum decurionẽ creari permiserit. Opp. ff. de tu. l. si filius. Sol. dicit gl. no. Aut filius datur tutor in testamẽto, & pater non tenetur, nisi de peculio, siue cõsentiat, siue nõ, ut l. Lucius. ff. de adm. tut. Aut datur à iudice, & pater non consentit, & non tenetur insolidùm. d. l. si filius.
1 No. q † licet pater cõsentiat contractui filij, non per hoc insolidùm obligatur, ut ff. quod iussu. l. j. §. j. Breuiter istam materiam ego posui in l. si cùm dotem. §. transgrediamur. ff. sol. mat. Quantùm ad propositum dic, q quidam sunt actus, uel contractus, qui pertinent ad nos, tunc consensus, seu uoluntas nostra inducit mandatum seu ratihabitionem, l. j. in prin. ff. man. & l. qui patit. eo. ti. Si uerò ad nos nõ pertinet, tũc si quidẽ ille qui cõsentit, poterat cogi cõsentire, & se obligare, cùm cõsentit, se obligat, l. si filius. de tut. & l. fi. de suspe. tu. l. si qs inter. §. imper. ff. de exc. tu. Aut nõ poterat cogi consentire, uel se obligare, & tunc consentiendo non obligatur. l. Lucius. ff. de adm. tut. ibi eẽ erat datus tutor in testamẽto, & ideò non cogebat fideiubere, nec pater cogebat se pro eo obligare. Idẽ si poterat cogi cõsentire, tunc non obligatur,
2 ut l. cùm non solùm. §. necessitate. C. de bo. quæ li. Opp. † & uidetur q pater, qui consentit decurionatui, non obligetur priuatis, sed solùm reipublicæ, l. j. in fi. de mag. conue. Sol. qñ pater cõsentit decurionatui, obligat Reipub. & obligat p officio qd ipsi filio dat, dico ea actiõe, quę orit ex ipso officio, & ex ea administratiõe, ut hic, nõ si oriat ex aliquo particulari actu, uel delicto cõmisso in officio, ut l. cõtraria. Vltimò no. † ex hac l. q ista nomina de peculio, de in rẽ uerso,
3 q iussu, & similia, nõ sunt nomina actionũ, sed sunt adiectiones,

nes,ꝙ apparet hic,dũ dicit,tutelę,uel negotiorũ,&c. Facit ff. de pec. l. iij. §. cui cõgruit. in prin. et l. ſi filius. in fi. de in rẽ uer. de exerci. l. ſi tamẽ plures. §. fi. de inſt. l. cuicunq;. §. nõ tamẽ.

LEX II.

EIVS. Filius ſui iuris effectus,non tenet ex antè geſto,niſi inquantùm facere poteſt,ſi paternam hæreditatem nõ habet. h. d. Quære in gl. & expone ibi, proprij edicti interpretatione, &c. & per edictũ quod cùm eo quod eſt factũ ad interpretationẽ & limitationẽ edicti,de cap. dimin. id eſt, per quod actio in filium reſtituebatur inſolidùm, quia per mutationẽ ſtatus erat liberatus. Quærit gl. quomodo intelligat,inquantùm facere poteſt? Dic ut in ea. Nõ ſunt hic alia.

LEX III.

ETIAM. Actio de in rem uerſo, competit ex eo quod uerſum eſt, nec aliter uoluntas domini requiritur. h. d. Glo. colligit differentiam eſſe inter iuſſum & mandatum. Dic ut in ea.

LEX IIII.

SI EX CONTRACTV. Qui contrahit, ut nuncius,non obligatur.

LEX V.

NVLLA RES. Filiusfamiliâs poteſt fideiubendò obligari,& patrem obligat de peculio. Gl. primò no. hic differentiam inter filiumfa. & ſeruum in contrahendo. Secundò ponit lec. ſuper ſecundo reſponſo. Tu tene primam,uide gl. & no.

LEX VI.

SI SERVVS. Not. ex hac l. & ex eo quod dicitur in gl. ꝙ qui locat rem tuam te inuito & ignorante, tibi non præiudicat quin conductorem poſsis tua autoritate repellere. Tene menti caſum iſtum pro locationibus factis ab his, qui mandatum non habent, ut poſsit expelli inquilinus, uel colonus à domino propria autoritate. Opp. ut in glo. & tene duas ult. ſol.

LEX VII.

1 *Geſtum nomine meo,ignorante eo,cum quo geritur,poſſum habere ratũ.*
2 *Ex contractu geſto per alium nomine meo,quando tenear.*

EI QVI. Hæc eſt bona l. not. iſtud, quia notabile de eo qui mutuat factori alterius, de quo per gl. magnam in l. ſi pupilli. §. j. ff. de nego. geſt. &
a per Cy.[a] Duas partes habet,prima in ſeruo,ſecunda in libero. Secũda ibi, alioquin. & iſta ſecunda pars eſt ſingularis. Breuiter hoc intendit. Actio de peculio,competit durante poteſtate, & ea finita intra annum.* Item ex contractu liberi nego. geſt. tenetur dominus ſi in rẽ ſuam uertat, uel ratum habeat. Ad primam partem opp. l. j. §. annus. ff. qñ act. de pec. eſt anna. Sol. ut in gl. Venio ad ultimã partem,& primò quæro, dicitur hic,cum libero rẽ agente,&c. de quo loquit. Dicit gl. intellige de ꝓcuratore,geſtore,tutore, uel curatore. Inquantùm dicit,de geſtore,dicit uerũ, & eſt no. & ſingulare, & intelligit gl. in l. itẽ ſi cũ putaui. aliàs l. ſi pupilli. §. j. de neg. geſt. Inquantùm dicit de procuratore, uerũ dicit in ſe, tamẽ nõ congruit literę,quia tunc ratihabitio non requiritur, quod hic dicitur in litera. Op. ſ. ſi tutor uel curator interue. l. ſi creditor. & ſi cer. peta. l. eum qui. Sol. dicit gl. illa ſecundũ iſtam, quia non tenetur dominus, niſi in duobus caſibus hic expreſsis,poſteà glo. in fi. ſoluit aliter,& illa eſt uera, ſecundũ Pe. in contrarijs qui contraxit cum geſtore, habuit reſpectũ ad perſonam geſtoris, ut tex. dicit, tamen de domino nihil fuit dictum, nec ſic, nec non,& tunc tenetur in duob. caſib. hic expreſsis, eſt no. caſus. Opp. & uidetur ꝙ dominus poſ-

Annum. Not. Bar. l. Macedoniani. j̃. Mace. I. Con. B.

ſit habere ratum quod ſuo nomine nõ eſt geſtum, ut l. item ſi cùm putaui. aliàs l. ſi pupilli. §. ſed ſi ego. ff. de neg. geſ. Sol.
1 Dicit † gl. no. licet non fuerit geſtum nomine domini à mutuante, fuit tamen geſtum ab ipſo recipiente, & ideò poteſt ratum habere. no. tex. & gl. iſtam. Vltimò gl. remittit ad no. in l. eum qui. ſ. ſi cer. pet. ſed in l. eum qui. nil dicit, ſed ſe remittit ad no. in l. item ſi cùm putaui. aliàs l. ſi pupilli. §. j. de neg. geſ. Sed quia ibi elapſo anno non examinaui, ideò dic,
2 † Aut quis contrahit cum tuto. uel cur. & dic ut l. poſt mortem. ff. quando ex fac. tut. Aut quis contrahit cum procuratore, & dic ut l. ſi literas. j̃. mand. Quandoq; quis contrahit cum eo,qui nullum habet mandatum,& iſta eſt ſecũda materia noſtræ l. quo caſu dic, Aut quis contrahit cum aliquo penitus extraneo, non gerente negotia alterius, tunc ille, ad quem pecunia aduenit, nullo modo tenetur, ut l. non aduerſus. ſ. ſi cer. pet. Aut quis contrahit cum negotiorum geſtore alicuius ſine mandato, & tunc aut contrahit cum eo contemplatione ſerui tantùm, ita quòd nõ domini, & tunc ipſe tenetur, non dominus, ut ſ. ſi tutor uel cur. inter. l. ſi creditor. & d. l. eum qui. ſ. ſi cer. pe. & hoc no. in fi. gl. Aut contraxit cum eo, contemplatione domini, ita ꝙ non geſtoris, & tunc uideor gerere negotium domini, & ipſe dominus tenetur negotiorum geſtorum actione, ſi negotium eſt geſtũ utiliter, l. quæ utiliter. §. ſed an ultrò. ff. de neg. geſt. & l. item ſi cùm putaui. aliàs l. ſi pupilli. §. j. eo. tit. Aut contraxi contemplatione utriuſq;, & uterq; tenetur, ar. d. l. item ſi cùm putaui, aliàs l. ſi pupilli. §. j. Aut contraxi cum geſtore contemplatione ſui, de domino autem nihil agitatum fuit, tunc dominus regulariter non tenetur, niſi in duob. caſib. hic expreſſis. Et prædicta fortè uera ſunt in eo, qui gerit negotia abſentis, ſed in eo qui gerit negotia domini, uel ſcholaris, eo præſente, uel patiente, tunc tenetur dominus inſtitoria, ſi accepit in eam cauſam, quam dominus ſibi erat ſolitus committere, ut l. fi. ff. quod cum eo.

ADDITIO.

a *Cy. in l. ſi creditor. ſ. ſi tut. uel cur. latè per Bar. poſt gl. in l. ſi pupilli. §. j. de neg. geſt.*

LEX VIII.

2 *Actio mandati, cum actione quod iuſſu quando concurrat.*

1 SI MANDATOR. Pater † tenetur pro filio inſolidùm, ſi mandauit, iuſſit, uel fideiuſſit. No. tres caſus, ꝙ
2 in ſummario dicit, ut gl. dicit. Quæro, † utrùm concurrat actio mandati, cũ actione quod iuſſu. Gl. hic recitat uno modo, alio modo recitat ff. qđ iuſſu. l. j. §. j. & iſta tene mẽti.

LEX IX.

SI EX ALIO. Filius ſui iuris effectus, ex antè geſto utili contractu tenetur inſolidùm, ſi patris eſt hæres, aliàs inquantùm facere poteſt. h. d.

LEX XI.

CVM ANCILLA. Ex contractu habito cum ſerua, non tenetur dominus, niſi quatenus peculium eſt locupletatum. h. d. Vide gl. quæ eſt hic, quæ ponit tres caſus, in quibus actio de peculio datur inquantùm eſt locupletatum peculium.

LEX XII.

DOMINVM. Ex contractu ſerui tenetur dominus de peculio, & de in rem uerſo, & eſt natiua, & non datiua, quod plenè dixi in l. frater à fratre. in j. glo. mag. ff. de cond. inde. & ibi dixi, tenendo quòd ſit natiua, non datiua, contra Cy. hic.

LEX XIII.

3 *Mandatum generale quando ſufficiat ad actionẽ quod iuſſu, et quãdo nõ.*
a DOMINOS.[a] Dominus † obligat quod iuſſu, ſi ſpe-
1 cialiter mandauit, ſecus ſi generaliter, uel literas commendatarias

2 mißit, tunc tantũ de peculio obligatur. No. †
b quòd literæ[b] cõmendatoriæ non debent trahi ad hoc, ꝙ pecuniã mutuet. l. ſi uerò non remunerandi. §. cùm quidã. ff. man. de quo plenè dixi, in l. Lucius. ff. de fideiuſſ. Secũdò †
3 nõ. ꝙ generale mandatum non ſufficit ad actionem quod iuſſu. d. l. j. §. j. dicit glo. expone hic ſpecialiter, id eſt, expreſſim, ſufficit tamen ſi generaliter exprimat. Opp. contra hoc de eo quod dicit hac l. de procurarore generali. Sol. Intelligit generali, de eo, qui liberã non habet, aliàs ſecus. Idẽ ſi dictũ eſſet per dominum, quòd haberet ratũ quodcũq; geſtũ eſſet, ut l. j. §. j. quod iuſſu. Requirit enim quod dominus ſciat ſpeciem cõtractus, unde nõ eſt neceſſe, ꝙ iubeã ſeruo qđ contrahat cũ Titio, ſed ſufficit ꝙ iubeam ei quòd emat, non dico à quo, & quam rẽ, hoc ſufficit ad actionẽ quod iuſſu. d. l. j. §. quod iuſſu. Sed ſi facerem eũ procuratorem generalem omniũ bonorum meorũ, quantumcunq; haberet liberam, quia non exprimo ſpeciẽ contractus, non haberet locũ ꝙ iuſſu, quod hic etiam probat in inſtitoria & exercitoria actione, in quibus licet ſeruus uolente domino contrahat, tamen cõpetit inſtitoria, & non quòd iuſſu, quia certa ſpecies contractus non eſſet demandata. Vltimò tene menti illam
4 expoſitionem ſpecialiter, id eſt, expreſſum, quia † expreſſe dicitur illud, quod ſpecialiter exprimitur, de quo in l. Lucius. ff. de uulg.

ADDITIO.

a *Dominos, uide Bar. & quæ ibi dixi poſt eum in l. Lucius Titius. ff. de fideiuſ.*
b *Literæ. Et q, literæ commendatitiæ non obligent. adde Spe. ti. de cle. pereg. §. j. & gl. in cle. j. de iur. pat. & Bal. l. ſi literas. j̃. man. Bar. & ibi Alex. l. Lucius. ff. de fide.*

Per quas perſonas nobis acquiratur. Tit. XXVII.

LEX I.

1 *Poſſeßio & dominium, quando quæratur per procuratorem.*
1 *Dominij & obligationis differentia.*

a EXCEPTA.[a] Per liberam perſonam ac-
1 quiritur nobis poſſeſsio, non dominium actu ciuili interueniẽte.* † Opp. & uidetur ꝙ poſſeſsio & dominiũ quærãtur per ꝓcuratorem, ut j̃. de acqui. poſ. l. per procuratorem. Hic autẽ dicitur ꝙ ſola poſſeſsio quæritur, quare malè. Sol. ut in prima gl. Contra hoc op. per pactum legis cõmiſſoriæ trãsfertur dominium ipſo iure, l. commiſſoriæ. j̃. de pact. int. emp. ergo per pactum procuratoris quærit dominium domino, cuius cõtrarium hic dicit. Gl. uidetur dicere, ꝙ hic per procuratorem non quærit actio perſonalis, ſed dominium bene transfert, ſic loquit contrariũ. Docto. noſtri dicũt & bene, ꝙ tunc eſt uerũ, ꝙ poſſeſsio & dominiũ quærunt per procuratorẽ, qñ agit per actũ naturalẽ, ut per traditionẽ poſſeſsionis, ſecus per actũ ciuilẽ, ut ꝑ pactũ legis cõmiſſoriæ, uel addictiõis in diẽ, ut eſt caſus hic. Et probatur hæc diſtinc. ff. de acq. rer. do. l. ea quæ ciuiliter.
b & dixi plenè in l. qui mihi donatum.[b] ff. de don. Opp. de uſur. l. ſi quis ſolutioni. §. mora. Dicunt quidam, non quæritur domino directo iure, ſed de æquitate. Sed tu dic ꝙ regulariter non quęritur. Fallit in caſibus, qui ponuntur Inſt. de inut. ſtip. §. ſi quis alij. tanquam in l. multũ. j̃. ſi quis alte. uel ſibi. Quæro quomodo fuit hic conceptum pactum? quidã dicunt, in perſonam domini, quod eſt falſum, ut l. eum qui §. ſi actori. de conſt. pec. Notatur in l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis inſulam. de uer. ob. Dic ergo ꝙ fuit conceptum in perſonã
2 procuratoris. Quæro, † quæ eſt differentia inter dominiũ & obligationẽ. Gl. dicit, quia iura incorporalia ſunt ita infixa oſsibus, ꝙ ſeparari non poſſunt. Tu dic ꝙ ratio eſt ea quæ ponitur in l. ea quæ de acq. re do.

* *Vel ſic. Per liberam perſonam poteſt nobis acquiri poſſeſſio, et quod cauſatur ab ea per acquiſitionem naturalẽ, ſecus ſi per ciuilem. Hoc ex repet. Bar. I. Cõ. B.*

ADDITIO.

a *Excepta. De intellectu huius legis uide plenè per Imo. poſt Bar. in l. ſtipulatio iſta. §. ſi ſtipuler. & §. ſi quis. de uer. ob.*
b *Donatum. Et ibi dixi in fi. Bal. hic contra.*

LEX II.

a CVM PER LIBERAM.[a] Cùm ꝑ liberã perſonã quęritur nobis actio principalis, quęrit etiã acceſſoria. h. d.

ADDITIO.

a *Liberam. Adde l. fi. §. fi. ſecundum intellectum Bar. ff. de don.*

LEX III.

SI DVO VEL PLVRES. Hæc l. dicit breuiter, Simplici iuſſui præualet nominatio, ſed iuſſus ſpecialis pręualet nominationi.

a *Ad ſenatuſcon. Maced.a Tit. XXVIII.*

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Macedonianum. An filiuſfa. poßit mutuò accipere quandò pater eſt furioſus, uide Arct. l. cùm hæres. in prin. de acq. hær. An autem filiusfamiliâs ſit tutus in foro conſcientiæ, uide Pan. c. nouit. ext. de iud. Itẽ circa l. Macedoniani, q, pater tenetur emere libros filio ſtudẽti, uide Caſtr. conſ. clxxxiiij. Bar. l. fi. C. de ſilent. lib. xij.*

LEX I.

1 *Filiusfamiliâs aſſerens ſe emancipatum à patre, perdit beneficium Macedoniani.*
3 *Credens aſſertioni aduerſarij, quando excuſetur.*

a SI FILIVSFA.[a] Si filiusfamiliâs ſe patrem fa. dixerit, beneficium Macedoniani amittit. h. d.
1 †. No. ꝙ per hãc l. ſæpè apponunt notarij in cõtractibus clauſulam, talis aſſerens ſe emancipatum à tali ſuo patre, & per hoc perdit beneficiũ
b [b] Macedoniani. Secũdò no. † ꝙ propter mendacium quis
2 punitur. Quærit gl. quomodo poſſum oſtendere credidiſſe non uana ſimplicitate ductus? Reſpondet, eo ipſo ꝙ con-
3 trarium non probatur. Vide gl. & no. † ex hoc ꝙ iuſta cauſa eſt, ſi quis dicat ſe credidiſſe aſſertioni aduerſarij. Ad idẽ ff. quando actio de pec. eſt annalis. l. j. §. quæſitum. aliàs eſt l. ij. Sed quæro, qualiter poterit probari contrariũ, ut ꝙ ipſe ſciebat ſic nõ eſſe. Dic ꝙ multi modi eſſe poſſunt, inter quos eſt, ſi erat ita coniuncta perſona, quod uerißimiliter ignorare non deberet, ut l. de tutela. ff. de in integ. reſt.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Si filiuſfa. Iſtam reg. huius l. q, ratihabitio æquiparatur mandato, limita ſingulariter ut non habeat locum in ſtatutis. nam ſtatutum puniens mandantem, non habet locum in ratũ habente, Bal. in c. ex huiuſmodi. ext. de procur. ad idem quod uoluit Bal. in l. obſeruationẽ. §. fi. ff. de off. proconſ. ubi dicit q, ſtante ſtatuto q, matrimonium non poßit probari, niſi per inſtrumentum, non habet locum in ratum habente. Aduerte tamen q, libellus de mandato in ratihabitione locum obtinebit, Ant. c. atteſtationes. ext. de deſpon. impu. Item alio modo limita ut per Ale. in l. ſi pecuniã. C. de neg. geſt. Item not. q, ratihabitio non trahitur retro, niſi ad id quod à principio erat inualidum. Gl. no. l. Iulianus. ff. qui ſatiſd. cog. Item limita ut per Alex. conſ. ccccxcj. Item an & quando actus nullus poßit ratificari, uide Ro. conſ. liiij. & conſ. cccxl. Item limita ut per Fel. c. nonnulli. ext. de reſc. Item no. q, ratihabitio non æquiparatur mandato, ubi pro forma requiritur conſenſus & autoritas alicuius, aliàs ſi etiam eſſet dictum, q, non poßit aliquid fieri ſine expreſſa licentia alicuius, ſufficit q, ille poſteà ratum habeat. Vide Con. con. clxxviij. in ij. dubio. inci. theſaurarius. Itẽ æquiparatur mandato priuato, non publico, nec in his quæ ſunt autoritatis, uide Fel. c. prudentiam. in prin. ext. de off. dele. Item pro limitatione ad reg. uide per Fel. c. ſicut tuis. ext. de mino. Vide tres limitationes per Ale. conſ. lxxviij. in v. uo. Item q, non trahatur retro, quando quis ratificat actum qui non fuit geſtus nomine ſuo, nec in præiudicium tertij, uide Imol. l. ſi homines. §. ſi fideiuſſor. ff. de ſol. Item ſicut ratihabitio trahitur retro, et man-*

dato comparatur,eodem modo reprobatio actus trahitur retro, & prohibitioni à principio comparatur,Bar.l.Pomponius.la j.ff.de neg.gest.

b *Beneficium. Adde Bal.l.ij.ſ.ſi aduer.rem iud.ubi dicit hoc uerum, ſi geſſit ſe pro libero per x.annos.& refert,& ſequitur Alexan.de Imo.in l.j.§.ſi quis patrem.ff.eod.titu.in apoſtil.ad Bart.*

LEX II.

1 *Teſtis deponens ſuper publica uoce,& fama, ſi dicat ſe ſcire, quia ſic dicitur,non probat.*

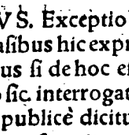

1 ENODORVS. Exceptio ſenatuſconſulti ceſſat in quinq; caſibus hic expreſsis. Quæro, teſtis interrogatus ſi de hoc eſt publica fama & uox,dicit † q̃ ſic interrogatus quomodo ſciret, dicit q̃ ſic publicè dicitur, utrùm probet. Hic uidetur tex. q̃ ſic.In cont.eſt ueritas, quia poteſt publicè dici per unũ, ergo ratio iſta non probat,ut l.non nudis. & l.non epiſtolis.ſ.de prob.Non ob.hic tex.quia hic ponitur iuris miniſterium, unde ad probandum illud, quia ſic publicè dicitur, requiritur q̃ ea quæ agebat, contrahebat publicè,ut ſic uideatur ab omnibus,ut ſ.eo.l.iij.

LEX III.

1 SI FILIVSFA.Ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur.

SI FILIVSFA.Origo actionis inſpicitur quando mutatione facti ratio non mutatur.Op. gl.de l.licet.§.ſed ſi filius.& §.ſeq. ff. de pec.Glo non ſoluit.Tu dic,q̃ hic ex mutatiõe tituli nõ cõtingit mutatio rationis,ſecus in l.cont.Iſta lex facit ad quæſtionem, ſi ego emerem,& feciſti refutationẽ de pretio, deinde iſtud ſtatim promiſi ex alia cauſa, q̃ non debeat ſolui, niſi una gabella.

LEX IIII.

SI PERMITTENTE. Voluntas patris tollit exceptionem Macedoniani,contra perſonalẽ, & hypothecariam.

LEX V.

1 *Pater quando teneatur emere libros filio ſtudenti.*

MACEDONIANI. In mutuo ad uſus neceſſarios ceſſat Macedonianũ,& actio de peculio finita patria poteſtate eſt annalis,* actio qd̃ iuſſu perpetua. Op. hæc lex uidetur ſibi contrariari, in principio innuit patrem teneri inſolidùm, in ſecundo reſponſo ipſum teneri de peculio. Sol.* dicit gl. Aut quis expendit pro filio in talem cauſam,quam pater habet neceſſe facere,ut emere filio libros poſtquam miſit eum ad ſtudium,& loquitur iſtud principium,aliàs ſecus, & ita loquitur ſecundum reſpon. No. glo. † quæ innuit q̃ ex quo pater mittit filium ad ſtudium,pater habet neceſſe emere libros.In cont.uidetur quòd hoc procedat ex mera uoluntate, l. quæ pater. ff. fam. ercif. Puta quòd quædam eſt diſciplina cõmunis, ut quis addiſcat legere, & ſcribere, & ad iſtud pater tenetur,ut l.qui filium.ff. ubi pup.educa debe. Quædam eſt diſciplina non communis, ut addiſcat leges, uel alias ſcientias, & ad iſtud non tenetur pater. d. l. quæ pater. Nec ob.gl. iſta, quia intelligo, quòd pater habeat neceſſe emere libros,ſtante illa uoluntate quòd ſtudeat, cùm ſine libris ſtudere non poſsit,nam ſi uellet mutare uoluntatem, poſſet. Dic ut ff. fami. erci. l. ſi filia.§. idem. Vltimò materiam huius l. declarat gloſſ. in l. ſed Iulianus. §. quod. ff. eo.

** Annalis. l. ei qui ubi Bar.ſ. quod cum eo. I.Con.B.*

** Sol. Quoties pater conſentit obligationi filij, inſolidùm tenetur: l.j.de filiofa. lib.x.C. l.ſi uim.§.j. ff. fa. er.l. ij. ad municip.l.j. et viij. quod cum eo.l.j.de decur. lib. x. C. Alioqui non tenetur, niſi de peculio: l. j in fi. ff.de mag. conue.l.ij.iij §. fi. l. ſi quis ſeruũ. ff. de pecul. Mutuo tamen excepto, cuius nomine pater de peculio non conuenitur: l. ſi filiusfa. j. ff. ad Maced. I. Con. B.*

LEX VI.

1 *Filij appellatione facta à lege uenit nepos ex interpretatione extenſiua.*

1 SI FILIVS. Hæc exceptio tuetur patrẽ conuentum actione de peculio. Item appellatio † filij facta à lege porrigitur ad nepotes. Simile habes in l. filium habeo.ff.eo.Et aduerte, quia lex dicit, porrigitur, quaſi dicat q̃ hoc eſt ex interpretatione extenſiua, non q̃ comprehendat̃ ex propria ſignificatione.Dixi.in l.liberorũ ff.de uer.ſig.& ff.de lib.& poſth.l. Gallus.§.j.

LEX VII.

1 *Ratihabitio retrotrahitur,& mandato comparatur.*
2 *Artifex accipiens pecuniam mutuo, in dubio uidetur accipere occaſione ſuæ artis.*
3 *Si paterfa.accipiens pecuniam mutuo, quando in dubio uideatur accepiſſe pro familia nutrienda,v.*
4 *Excep.Maced.non renunciatur.*

1 SI FILIVSFA. Ratihabitio ſequens ſicut uoluntas præcedens,impedit exceptionẽ Macedoniani. Item præſumitur, militem,mutuum quod accepit, in cauſa militiæ acciperc. h. d. No. † ratihabitionẽ retrotrahi, & mandato æquiparari. Cont. de acq. hær. l. ſi quis mihi bona.§. iuſſum. ſol. breuiter ut intelligas ll. in gl. alle. Quandoq; conſenſus alicuius requiritur certo tempore limitato,& tunc ratihabitio ſequens nihil operatur.* d. §. iuſſum. & l.obligari.§.tutor.ff.de aut. tut. & l.quid ergo.in prin.ff.de his q no.inf.Quandoq; cõſenſus alicuius requiritur certus, intra certum tempus, & tũc ratihabitio ſequẽs ſufficit,dum tamen adueniat intra illud tempus,ut d. l.bonorum.rem ra.ha. & l.j. de app.reci. Quandoque conſenſus alicuius requiritur nullo tempore limitato, tunc ratihabitio retrotrahitur,& mandato comparatur. de qua per Dy.c.ratihabitio.de reg.iur.in vj.Multa dixi in d. l. bonorum.rẽ ra.ha. Quæro,an pater poſsit habere ratũ inuito filio. Dic ut in gl. Venio ad fi.ex quo not. antequã intrem glo. † q̃ ſi artifex accipit pecuniam mutuo, in dubio uidetur accipere cauſa artis ſuę, quod eſt multùm no. Item facit, paterfam. † accipit pecuniã mutuo, poſteà reperitur a emere frumenta pro nutrienda familia ſua,q̃ in dubio[a] uidetur recepiſſe mutuum pro illa emptione facienda.* Ad hoc optimè j̃. de pig.l.fi & ibi dicã aliquid. Quærit gl. utrùm † exceptiõi Macedoniani poſsit renunciari? Et determinat q̃ non,qñ exceptio non inducitur principaliter in fauorem alicuius, ſed in alicuius odiũ non poteſt ei renunciari, & ideò exceptioni excommunica.uel banni, renunciari nõ poſſet,& ſimilium.Item aduerte,quia glo. loquit̃ multùm obſcurè. inquit enim, an ipſe filius poſſet renunciare, nam ipſe idem factus ſui iuris renunciare poſſet,ut l.ij.ſ.eo. Item & pater eius poteſt renũciare,ut hac l.& ſ. l. prox.

§. SINAVTEM MILES. In filio militante ceſſat ſenatuſcon.Mace. No.hunc ſinem ualde, & facit † ad hoc in dubio, q̃ quando ſcholaris acceperit pecuniam,uidetur eam expendiſſe[b] in cauſas ſcholaſticas neceſſarias. Et per hoc poſſumus dicere q̃ quando pater accepit pecuniam mutuo tempore charitiæ,q̃ in dubio præſumatur expendiſſe in alimẽtis ſuæ familiæ,& ſuis. Et q̃ in dubio ſi aliquid emit p̃ ſe, uel pro ſuis,intelligatur illam pecuniam in illam cauſam expẽdiſſe,ar. j̃.de pig.l.fi.in prin.&c.

** Operatur. Atque ita intelligemus. §. tutor. Inſt. de auto.tut. I.C.B.*

** Faciẽda. Quo nomine pater in paupertatẽ redactus,& filius locupletior effectus tenebitur: l. fin. in prin. ff. de eo per quẽ fac. erit.l.planè.ij. §. j. de leg. j.l. ſi eum ſeruum. ff. ſi cer. pet. I.Con.B.*

ADDITIO.

a *Dubio. Adde Imo. conſ.xlvj.circa fi.in v.uo.& pro hoc facit,quia quando res geritur,uel actus factus reperitur, in dubio præſumitur factus ſecundum*

dum conſuetudinem legis,uel uniuerſorum.ff.de pig.act.& l.q̃ ſi nolit,§. quia aſsidua.ff.de ædil.edic.

b *Expendiſſe.Modum probandi pecuniam,in talem cauſam expenſam.uide quæ no.Bar.l.quæ ſub cond.ff.de cond.inſt.& quod ipſe no. in l. fi. C. de iu.delib.& dictum Bar.hic allegat Bal.l.Macedoniani.ſ.eo. per iſtum §. q̃ mater non præſumitur expendiſſe pecunias mutuatas in mercimonijs, & in mercatore,filiofa.ceſſat hoc ſenatuſcon. ſecundum Bal. ibi. & uide Bal. ibi ſi ſtatutum dicit q̃ non poſsit contrahi cum filiofa. niſi ſit mercator,pone q̃ mercatur, & non contrahit in cauſa mercantiæ, & ad Bar. hic adde quæ no.Bar.l.ſi prædium.j̃.de præd.min.Bar.in l.ſi uentri. §. fi. ADDEQ.ualiter probetur,quòd pecunia fuerit expenſa in cauſa in qua fuit recepta Pe.de Anc.conſ. ult. & inquantùm in apoſtilla ponitur de ſtatuto q̃ non poſsit contrahi cum filiofa.niſi in cauſa mercantiæ, uide Pe. de Anch.conſ.cccj.*

a *Ad ſenatuſcon.Velleia.*[a] *Tit. XXIX.*

* Euiden. Idem *hoc tit.* I.C.B.

Ad euidẽtiam * totius tituli debes ſcire q̃ ſe. j̃. l. ſi paternã, b natuſcon. Velleianum habet[b] tria remedia. Vnum remedium excluſorium, per quod mulieres intercedẽtes ab obligationibus eximuntur. Aliud eſt remedium reſtitutorium, per quod muliere ſubducta de medio actio reſtituitur in ueterem debitorem. Tertium remedium eſt inſtitutorium, per quod actio inſtituitur de nouo in eum, qui debebat eſſe debitor, pro quo mulier obligationem ſuſcepit. De primo remedio loquunt̃ quaſi omnes leges huius tit. de duob. ultimis fit mentio in l.ſi paternam.& in aliquibus alijs.j̃.eo.tit.&c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Velleianum. Circa hanc materiam Velleiani, uide Rom. ſing. cccxxiij.incip. tu ſay. ubi ponit an ſi conſeruo mulierem indemnem, tunc iuuetur Velleiano. Item non procedit prohibitio Velleiani quando in cauſa ſua intercedit. Vide exemplum per tex.& ibi Iaſ.in l.de die. §. j. ff. qui ſatiſ.cog. An autem poſsit renunciare Velleiano,& an credatur notario dicenti ſe certioraſſe mulierem,uide ad Bar.l.fi.ff.eo. Item an ualeat renunciatio, & an requiratur certioratio, uide Ale. l. in repudianda. ff. de acq. hær.*

b IO.FR. R V. *Tria. Adde Caſt.hic,qui addit quartum,ſcilicet repetitoriũ.*

LEX I.

2 *In contrahenti cum muliere,an requiratur ſcientia.*
3 *Statutum puniens contrahentem cum forenſi,an requirat ſcientiam.*
4 *Velleiano renunciatur,& quot remedia habeat.*

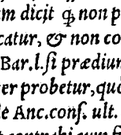

1 VLIERIBVS. Mulieribus intercedentibus, non donantib.ſuccurritur Velleiano. † Ex hoc prin.cum dua. gl. hic poſitis no. quinq; modos intercedendi, uide tex.& gl. Secundò no. quòd † requiritur ſcientia eius, qui cum muliere contraxit. Ad iſtud op.l.uir uxori.circa prin.ff.eo.Huius timore gl.hic diſtinguit,uide eam.Et in iſtis duobus ultimis, ſcilicet quande uterq; ignorat,uel quando mulier ſcit, & creditor ignorat, intellige ſi creditori poteſt aliquid imputari, quia magis ſolicitus eſſe debuit.d.l. uir.in prin. Et no. materiã † iſtã ad infinita.dicit ſtatutum,ſi quis contrahit cum forenſi,certè debet intelligi de eo qui ſcit, uel ſcire debet ſe contrahere cum forenſi.facit ſ.ti.j.l.j. Quærit gl. † utrùm Velleiano poſſit renunciari,& determinat quòd ſic.dicam in l.fi.j̃.eo.

LEX II.

FRVSTRA. Velleianum non ſubuenit mulieri, quæ ſe obligat principaliter, uel in effectu.

LEX III.

SI CVM IPSE. Mater intercedens pro filio, iuuatur Velleiano,ſiue ſe,ſiue res ſuas obliget,pro alio nõ,cùm pecuniam ſoluit ab initio.h. d.Gl.opp.ſoluit.

LEX V.

1 *Patiens rem ſuam obligari,quando uideatur conſentire.*

Bar.ſuper Cod.

SI SINE. Tres caſus ponit. Primo quando non conſentit. Secundo quando conſentit. Tertio quando decipit. Et breuiter hoc intendit, Si mulier pignori non conſentit,iuuatur ipſo iure:ſi decipit, nullo modo. No. ſecundum glo. q̃ qui patitur rem ſuam obligari, uidetur con
1 ſentire.Cont.ff. de pig.act.l. Caius. † Dicit glo. aliud in uenditione,aliud in pignore, quia res mea obligari non poteſt me inuito, ſed uendi ſic, unde in obligatione contradicendo poteram impedire,ſecus in uenditione, doct.noſtri hoc reprobant,& dicunt idem eſſe in obligatione quod in uenditione.Nam ille qui eſt præſens,& patitur,non uidetur cõſentire,nec ob.hęc lex,quia hic uolebat decipere, ut tex.dicit, & ratio per glo. aſsignata non eſt bona, quia ita poteſt conſtitui obligatio in perſonam,ex contractu pignoris, ſuper re aliena, ut l. tutor. §. contraria.de pig.act.ſic in uẽditione, quatenus ad ius reale in præiudiciũ domini, non poteſt aliquid fieri,neq; per uenditionem,neq; per pignus.

LEX VI.

SI MATER. Si promittatur indemnitas debitori, ceſſat Velleianum,ſecus ſi creditori.

LEX VII.

SI SCIENS. Velleianũ iuuat mulierẽ, & hæredẽ* eius ab hypothecaria, & uenditionem pignoris facit non ualere.

** Hæredem. Dic ut per Bar. j̃. l.hæredes,hoc tit. I.Con.B.*

LEX VIII.

a SI PATERNAM.[a] No. ex iſto principio, quòd licet plures fideiuſſores fideiubendo ſimpliciter teneantur inſolidũ*, ut §. ſi plures. inſt.de fideiuſ.l. non rectè.j̃.eo.tit. Tamen qñ alio modo intercedunt obligationem ſuſcipiendo in ſe, quilibet tenetur in uirilẽ,ut hic, & quatenus mulier per Velleianum iuuatur, eatenus ad priſtinum debitorem actio reſtituitur. Ad euidentiam* eſt ſciendum, quòd Velleianum habet tria remedia: excluſoriũ, reſtitutorium, & inſtitutorium. hæc lex dicit de duobus primis. De tertio uidebitis in l. ſi uxor. Opp.ad iſtam hic innuit, q̃ iſti filij tenebantur in uiriles. Cont.inſtit.de fideiuſſor. §.ſi plures. j̃. de fideiuſſor. l.non rectè. Sol. & hæc eſt uera ibi quando fideiubent,hic quando in ſe obligationẽ ſuſcipiunt principaliter.

** Principaliter. Hæc ſol. falſa eſt,nam etiamſi plures fuerint rei debendi,nõ ꝓpterea unus inſolidũ cõueniri poterit:d. §.j. auth.de duob.reis. I. C.B.*

** Inſolidũ. No. cont. eſſe ueriſſimum,non enim aliter ſinguli fideiuſſorum inſolidũ tenentur, quã ſi nominatim dictum fuerit: §. j. auth. de duob. reis. Et obſerua diligenter.I.C.B.*

** Euid. Sic ſ. in rub. huius tit. I.Con.B.*

ADDITIO.

a *Si paternam.No.gl.ibi Bar.l. ſi Titius.de fi.& Bar.l.non rectè.plenè in l. eandem.v.q.de duobus reis.*

LEX IX.

QVAMVIS.Mulier ſoluens per errorem, per Velleianum repetit.

LEX X.

SI ADVERSARIVS. Mulier principaliter contrahens,non iuuatur Velleiano, ſecus ſi pro alio contrahendo ab initio ſe obligauit.

LEX XI.

ETIAM.Remittere pignora,non eſt intercedere.

LEX XII.

SI DOTARE. No.q̃ in dote mulier iuuatur Velleiano.

LEX XIII.

SI FOENEBRIS. Quando fit intercessio, inspicit initium non euentus. Opp. l. Seia. §. fi. ff. eo. gl. soluit. multis modis. Tene ultimam, quam tenent omnes doc.

LEX XIIII.

MVLIEREM. Hæc exceptio transit ad fideiussorem, & etiam ad mandatorem. h. d. cum l. seq.

LEX XVI.

SI MVLIER. Mulier subducta de medio, per Velleianum in ueterem debitorem actio restituitur.

LEX XVII.

SI CVM PATER. Vbi est locus exceptioni fictionis non habet locum Velleianum.

LEX XVIII.

FOEMINIS. Mulier intercedens, non iuuatur, si decipit.

LEX XIX.

CVM AD EAS. Si mulier ab initio debitricem se cõstituit, Velleiano iuuatur.

LEX XX.

1 *Priuilegium personale, trahitur ad hæredes pro tempore præteritò, pro quo est facta executio.*

* *Hæredes, idem ℣. l. si sciẽs hoc tit.* I. Con. B.

HÆREDES. Beneficiũ personale transit ad hæredes * Op. l. in omnib. de reg. iur. Sol. dicit Dy. in c. priuilegium. de reg. iur. in vj. q̃ hic persona non est causa proxima priuilegij, ibi secus. Vel potes dicere [a] & melius, † priuilegium personale non transit ad hæredes, p̃ futuro tempore, sed pro præterito, quo facta est executio transit ad hæredes, ut dicemus in l. quia tale. ff. sol. mat. sed Velleianum ab ipso initio trahit secum executionem, ut faciat mulierẽ tutã, l. si uxor. ℣. eo. meritò transit ad hæredes.

ADDITIO.

a *Dicere. Adde & uide Bar. aliter & copiosius loquentem, l. j. ff. de const. Prin. & l. quia tale. ff. sol. mat. & utrobiq; uide latißimè per d. Alexan. & Moder.*

LEX XXI.

1 *Mulier quando poßit renunciare non consentire iuri hypothecæ.*
2 *Renunciatio facta per mulierem iuri hypothecæ, non extenditur ad alias personas, iiij.*
3 *Mulier agens contra tertios possessores, an excludatur actione cedendarum, v.*

a 1 VBEMVS. Mulier potest renũciare iuri hypothecarum quæ renunciatio non extenditur ad alias res, uel personas, [a] quãm ad eas quibus est facta renunciatio. No. q̃ † mulier potest renunciare iuri hypothecæ. Cont. ff. eo. l. uir. §. j. Sol. glo. ibi multipliciter. * Tu dic secundum Iac. de Are. quòd illa est uera solutio quia hic renunciauit iuri hypothecarum, ibi uerò non renunciauit, sed marito obliganti, b res sibi obligatas cõsensit. [b] à simili, sicut mulier potest propriam rem uendere, non autẽ uendenti consentire, ita potest iurib. hypothecæ renunciare, non autem obligationi cõ 2 sentire. † Opp. quòd ista renunciatio facta iuri hypothecæ præiudicet quo ad omnes, ut ff. qui. mo. pig. uel hyp. sol. l. Paulus. in princ. l. creditor. §. si tecum. ff. qui pot. in pign. hab. Sol. Speciale est in muliere, ut ẽ ius renunciatio nõ extendatur ad alias per-

* *Multipliciter. Vna q̃, ibi consentit, hic renũciauit. Hæc nõ est uera, quia consentire & renunciare hypothe. est idẽ l. cùm te. ℣. de remit. pig. Dicit ergo Iac. de Aret. ibi res obligata obligabatur, & muli er consentit, unde uidetur intercedere, hic uẽdebatur, uel aliter contrahebatur super ea, seu alienabatur, & ideò sicut mulier potest rem suam alienare & pecuniam pro alio soluere, ita potest consentire uenditoni, nõ obligationi, secũdum eum, et in hoc resident doc. Hæ sunt reliquiæ repet. Bar. I. Cõ. B.*

c sonas, ut hic uides. Opp. quando mulier [c] aa 3 git contra possessores, † aliarum rerum, hypothecaria, cogitur eis cedere actionem personalem, & hypothecariam in bonis uiri. l. mulier. ff. qui pot. in pig. hab. & d. l. Paulus. §. j. Sed ista mulier non potest cedere, quia in quibusdam reb. renunciauit, ergo repellitur exceptione cedendarum actionum. l. Stichũ. §. si mandato. ff. de sol. dicunt doc. quòd ista exceptione mulier non repellitur, quia ille contra quem mulier agit, non contraxit præ textu obligationis mulieris. * ista opi. probatur in simili; secundum unam lectu. in l. si stipulatus. §. j. & de fideiuss. & l. si Titius, & d Scia. eo. tit. Vltimò scias, [d] & perpetuò tene 4 menti, quòd † doc. nostri intelligunt hanc l. quando maritus in alijs rebus remanet soluendo. si autem non remaneret soluendo, talis renunciatio mulieris non præiudicaret. Ratio, quia quando maritus remanet soluendo, renunciatio hypothecæ non continet donationem, ut ℣. eo. l. etiam. ff. quæ in frau. cred. l. si pignus. sed quando maritus non * *Mulieris. Non ob. §. si mand. quia iste prior* esset aliàs soluendo, contineret donationem. Prætereà, quando maritus non esset aliàs soluendo, mulier per hanc renunciationem es- e set obligata non agere. [e] Nam ex pacto liberatorio quis obligatur ad non agendum, ut l. ubi pactum. ℣. de transf. & l. si unus. §. pactus. & ibi no. ff. de pac. sed mulier pro uiro nullo modo potest obligari, ut in auth. si qua mulier. ℣. eo. ergo talis renunciatio nõ ualet. hoc tenet Iac. de Aret. in l. Mæuia. §. fi. ff. sol. mat. & Dy. ff. quæ in frau. cre. l. si pignus. & Ia. de Bel. in auth. ut immobilia ante nupt. do. Vl- f timò ne posses [f] errare, intellige istam l. quan- 5 do mulier † renunciauit iuri hypothecæ simpliciter, * secus si renunciauit iuri hypothecarum, & fuit confessa, q̃ pretium ad eam peruenit, tũc enim tanquãm si esset solutum, fortè præiudicaret quo ad omnes, ut l. uir uxo- * *Simpliciter. No. Bar. ℣. autẽ. siue nu. iij.* ri. §. j. ff. eo. quod tamen non intelligo uerum simpliciter, sed cum distinctione illa, quam glo. tangit, & ego dixi uobis. ff. sol. mat. l. ij. circa prin. quæ glo. dicit, an per solutionem factam constante ma. contingat liberatio uiro. Spec. tangit istam q. in tit. de renuncia. §. j. & ibi dicit allegando dicta quorundam antiquorum. Aut mulier agit contra aliquem, qui emerat à marito priusquãm ipsa renunciaret, & tunc obstat exceptio cedendarum. Aut agit contra eum, qui emit post renunciationem, & uidetur emisse contemplatione ipsius mulieris, dicens si ipsa euinceret, cedat mihi iura sua, per quæ recuperabo. Secus in eo qui emit posteà, qui non potest habere respectum ad iura hypothecarum, quibus est iam renunciatum, ar. d. l. si Titius. ff. de fideiuss. & l. si stipulatus. §. j. secundum unam lec. ff. de fideiuss. Item aduertendum, quia doct. intelligunt l. istam, quando in bonis uiri superest tãtùm, q̃ sufficiat ad dotem, aliàs ista renunciatio non præiudicaret muliert. Istam tenet Dy. l. si pignus. ff. de his quæ in fran. cre. Idem Iac. de Are. l. Mæuia. §. fi. ff. sol. mat. hoc uidetur uelle glo. ℣. eo. l. etiam in j. glo. dum dicit, exceptis his quæ speciaiter pro dote obligãtur, de quo uidetur casus in auth. siue à me. ℣. eo. quam statim legam. De hoc uidetur casus in auth. si qua mulier. quæ cadit super l. seq. & ibi tangam.

ADDITIO.

Pro concordia. Aduerte, q̃, Bar. uult. in hac l. iubemus, q̃, si mulier consentit alienationi, sibi præiudicat in iuribus hypothecarũ. Cõtrarius uidetur sibi in l. ij. § uolũtatẽ. in fi. ff. sol. mat. Sol. d. Alex. hic in aposti. q̃ debẽt intelligi, et declarari hic secũdũ determinationẽ in d. §. uolũtatẽ, ut loquatur patre mortuo, secus quando esset uiuus, et ita intelligatur in d. §. uolũtatẽ.

a *Perso-*

a *Personas. Adde bonum tex. secundum unam lec. in l. si actione, & ibi Bal. ℣. de pac.*

b *Cõsensit. De hac lege intellige in muliere sui iuris, secus si esset filiafa. quia tunc non faceret præiudicium patri, nec sibi donec fuerit sui iuris per id quod leg. & no. in l. ij. §. q̃ si sol. mat. ubi Im. & Bar. § uoluntatem. ea. l. ADDE Quando mulier renunciauit hypothecæ, & iurauit qualiter ei succurratur, Ab. cons. viij. lib. ij. an repellatur exceptione cedendarũ, cùm consensit uiro alienanti, uide Pride. cons. ccxliij. Ro. cons. cxl.*

c *Mulier. Et adde istis no. per Bal. l. etiam. ℣. eo. qui quærit, quid in generali renunciatione hypothecarum suorum iurium, quia illa sunt extendẽda ad omnes contractus, & ibi quærit, an ualeat pactum à muliere dante dotem, q̃ res uiri non sint obligatæ, & ibi tenet post Pet. & Cy. q̃ in reb. speciaiter obligatis pro dote, non ualeat renunciatio, nisi seruata forma auth siue à me. ℣. eo. quod limitatur, nisi sit omnium. Bal. ea. auth. siue à me.*

d *Scias. Et ibi uide Bar. l. maritus. de intellectu huius l. no. c. peruenit. de emp. & uend. Hoc modo intellige hic glo. dummodo non interueniat iuramentum, c. cùm contingat. cum si. de iureiur. & omnino per Bar. l. si. ff. eo. & in prox. auth.*

P. P A V. P. *Scias. uide Paul. cons. ccxxix. post medium. aliàs xxj. practicam Papien. in forma respon. libell. in act. hypothecaria, in uer. excipere. ad fi. & circa princ. huius l. uide Ro. cons. cxl. & clxxxvij.*

e P. P A V. P. Agere. *Idem sequitur Practica Papien. in forma libelli, quæ agitur pro donatione. in uer. ex causa. ad fi. uide Alex. l. Mæuia. §. fundus. ff. sol. mat. & ibi etiam dicit, q̃ non procedit hæc l. ubi esset iuramentum, & ibi etiam aliam per Imol. & Paul. de Cast.*

f *Posses. Et ista faciunt q̃ licet tradatur res æstimata in dotem, si aliàs maritus non est soluendo, non posset alienare, secundum Bal. l. minister. ℣. de usufru. ad quod uide no. in l. æstimatis sol. mat. & an & quomodo fit pro uisio, uide Bal. hic & in l. pen. ℣. qui bo. ce. pos. Adde an mulier sibi præiudicet, quando pretium dicitur ad eam peruenisse, Cast. cons. ccxix. Bar. cons. cxxiiij. 10. And. in add. Spec. tit. de sol. §. j. uer. sed pone uir.*

AVTHENT.

1 *Res donata uxori propter nuptias, est etiam ei obligata.*
2 *Mulier per donationem propter nuptias habet actionem in rem.*
3 *Si mulier iuri hypothecæ renunciauit, & confessa fuerit pecuniam ad eã peruenisse, an tunc tollatur actio de dote.*
4 *Res inæstimatæ in dotem datæ, si alienantur, quando competat mulieri actio utilis.*
5 *Res mobilis dotalis, quando poßit alienari.*

a SIVE A ME. [a] Duas partes habet, prima loquitur in donatione propter nuptias, secunda in dote. Secunda ibi, & multò magis idẽ in dote. Primò quæro quomodo se habeat hæc auth. ad l. C. Quidam dicunt addendo, quidam dicunt corrigendo, quia in l. C. permittitur q̃ quis renunciet iuri hypothecarum, hic uerò prohibetur in isto casu donatio propter nuptias. Secũdò opp. cùm mulier habeat actionem in rem pro donatione, non potest esse sibi obligata. l. 1 neq; ff. de reg. iur. Sol. sustinendo dico secundum doc. † q̃ licet sit mulieris, non tamen est eius irreuocabiliter. Potest enim redire ad uirum, sicut dos ad mulierẽ, l. si liberis. ℣. de don. ante nup. Ergo potest esse nobis obligata, ut l. in bello. §. si quis seruum. de cap. & l. ex sextante. §. Latinus. ff. de excep. rei iudic. Opp. dicitur hic, sol. mat. dari actionem mulieri. Cont. quia sol. mat. donatio propter nuptias reuertitur ad uirum, uel hæredes eius. d. l. si liberis. Sol intellige, si pactum esset appositum de lucranda dote, secundũ gl. Vlt. no. 2 bene ex isto prin. † q̃ per dona. propter nup habet mulier actionem in rem d. l. neq; sicut uir pro dote, l. dote. ℣. de rei uen. No. etiam diligenter, q̃ renunciatio non nocet mulieri, quando non superest uiro tantũ, qd̃ sufficiat ad dotem, & sic intellexi l. iubemus. ℣. eo. quod intellige, quando mu- 2 lier renunciauit simpliciter, secus si fuerit † confessa se partẽ dotis recepisse, tunc enim pro ea parte esset facta solutio partis, ut l. uir uxori. §. j. ff. eo. hoc tamen non intelligo simpliciter, sed si inueniretur aliquis de casibus, in quibus dos posset restitui constante mat. aliàs licet pecunia ad mulierẽ peruenire, non tolleretur actio de dote, nisi quatenus appareret mulierem esse locupletatã, l. ij. circa prin. ff. sol. mat. Dicã

Bar. super Cod.

℣. si constan. ma. dos sol. fue. l. j. Venio ad secundam partem & opp. l. j. §. cùm lex. ℣. de rei ux. ac. Sol. * Dicunt quidã, q̃ iste uer. & multò magis, referẽ ad alienationẽ, phibitã, nõ permissam, unde fundus dotalis alienari nõ posset, secũdũ formã præcedẽtis dicti, & ista est bona, & uera. 4 Alij dicũt, q̃ † ista clausula loquit de rebus b datis in dotẽ æstimatis, [b] cõtraria quę phibẽt alienationẽ rei dotalis, loquunt qñ fuit data inęstimata. Vide gl. istã & no. hoc intelligit uerũ Iac. de Are. qñ de rebus uiri non potest satisfieri mulieri, & sic cõpetit ei utilis actio prò re alienata, ut l. in rebus. ℣. de iur. do. Ego etiã puto, q̃ ista lect. locũ habeat, qñ res esset æstimata, hoc acto quòd reddatur res, uel æstimatio, quò casu poterat olim alienari cõsentiente muliere, ut l. si æstimatis. sol. mat. Hodie uerò requiruntur solennitates positæ in hac auth. 5 secundũ istã lec. quod no. Alij † uerò intelligunt istã l. in rebus mobilibus datis in dotẽ, quæ seruando seruari nõ possunt, * quod est not. nã de iure Digest & C. solummodò alienatio fundi est prohibita, nõ aũt alienatio rei mobilis, quãtũcũq; seruari, * &c. secũdũ Azo. in Sum. de fun. do. & gl tangit. in l. j. §. & cùm lex. ℣. de rei uxo. ac. pbat ℣ de iur. do. l. ij. hodie uerò per hanc [c] auth. * res dotales quæ 6 seruari possunt, non possunt alienari, nisi cũ solennitate hic posita. De hoc plenè dicebam in l. j. sol. matr. ubi gl. uidet dicere simpliciter, q̃ res dotalis alienari nõ posit, non tamẽ dicit de qua re dotali, huic auth. cõtradicit tex. qui dicit, Si aliquid immobile, &c Sed certè uerbum illud non est in corpore, ut dicit gl. super uer. immobile, & uerũ dicit, tene mẽti.

* *Sol Quod dicitur hic, de secundo consensu post biennium, q̃ præiudicat donationi propter nuptias, nõ debet intelligi repetitum in dote, quia fundus dotalis nõ potest alienari, et ista est bona so. Hæc ex priore lec. Bar. I. C. B.*

* *Possunt. Et tũc non debet esse in tex. Ne quid immobile, aliàs si hoc habetur in donatione propter nup. nõ intelligatis hoc repetitum in dote. Hæc ex prælec. I. C B.*

* *Seruari Quia lex tul. non loquitur nisi de fundo dotali. Hoc ex prælec. Bar. I C. B.*

* *Auth. & in corpore unde sumitur, & ibi Iac. de Bel. Hoc n. uerb. immobile, hic positum, non est in corpore. Hæc ex prælec. Bar. I. Con. B.*

ADDITIO.

a P. P A V. P. *Siue. Vide circa materiam huius auth. Bar. c. peruenit. de emp. & uen.*

b *Æstimatio. Adde not. c. peruenit. de do. & ista limita nisi sit iuramẽtũ secundũ Bal. l. etiã. ℣. eo. et hic etiã per Bal. & quomodo donata res propter nuptias poßit alienari, uide per Imol. c. cũ cõtingat. de iureiur.*

c *Hanc. Vide Bar. l. si æstimatis. & l. si constante. ff. sol. mat. & nõ. Bal. l. ex lapidicinis. ff. de iur. do. & Bal. l. j. in prin. C. de iur. dot.*

LEX XXII.

a SI MVLIER. [a] Mulier, quæ secũdò cauit post biennium, non iuuatur Velleiano. hoc dicit. Not. tex. ibi, nihil sibi præiudicare, &c. No. tex. ibi, ad aliud quod quarit, an mulier posit renũciare Velleiano. De quo dicã statim ℣. eo. l. fi.

ADDITIO.

a *Mulier. uide Bal. auth. si qua mulier. in fi. ℣. eo.*

P. P A V. P. *Mulier. Circa istam materiã uide Alex. in aposti. l. si liqueat. C. de inoff. don. Item limita dispositionẽ huius auth. in casu l. de die. §. qui mulierem. & ibi Alex. ff. qui satis. cog. Item an poßit huic auth. rẽunciari, & de quibusdam alijs in materia, uide Cast. cons. ccxix.*

AVTHENT.

1 *Mulier an uiro contrahente poßit hodie renunciare iuri hypothecæ.*
2 *Si maritus, et uxor in eodẽ instrumẽto se obligãt tãquã duo rei, an ualeat.*
3 *Si mulier in instrumento confiteatur pecuniam in sui utilitatem conuersam, an probetur hoc uerum, & quid si iurauit, & nu. iiij.*

SI QVA MVLIER. Quæro primò quõ se habeat hæc auth. ad l. C. Quidã dicebant q̃ corrigit totã materiã Velleiani, scilicet, q̃ mulier sit hodie indistinctè ipso iure tuta Velleiano, si peruenit in eius utilitatẽ, effectualiter tenet. Gl. nostra & doc. dicebant cõtrariũ, sed ista auth. corri

git tantùm,qñ cõtrahit cũ uiro suo, uel pro eo sese obligat. Quæro,dicit hic, Credit instrumẽto,quõ intelligat. Respõ. de omni cõtractu,l.j.ff.si cert. pet.Ita sentit glo.nostra in corpore.Quæro, † dicit hic,cõsentiat, utrùm hodie uiro contrahẽte, mulier possit renunciare iuri hypothecæ?hic uidet tex. q̃ non,& sic erit correcta l.iubemus indistinctè, qd uidet tenere lac.de Aret.si maritus obligat res suas,& illi obligationẽ cõsentiat,& renunciat iuri hypothecarũ.Nã per tale pactũ seu renunciationẽ obligat mulier non petere, quia etiã pacta liberatoria habẽt in se obligationẽ,ut ff.de pac.l.si unus.§.pactus ne peteret & l.ubi pactũ.de transac. Sed mulier indistinctè nõ potest obligari pro uiro,ergo,&c.Et si uir nõ obligaret bona sua,sed mulier renunciaret iuri hypothecarũ,ualeret,& remaneret l.iubemus.incorrecta,secũdũ eũ.

† Quæro maritus & uxor in eo.instrumento obligãt se tanquã duo rei,an ualeat?Doc.nostri dicũt q̃ nõ, per hãc auth. nisi quatenus appareat pecuniã cõuersam in utilitatẽ mulieris. Quæro utrùm † ad hoc probãdũ sufficiat cõfessio mulieris facta in instrumento,qua confitet pecuniã in sui utilitatẽ cõuersam?puto q̃ nõ,quia eadẽ facilitate hoc confitere tur, qua renunciat, & hoc uoluit iste tex.qui dicit, manifestè probet,&c. † Quæro,quid si fuerit iuratum? de iure nostro non ualet,l.non dubium.s̃. de leg.De iure cano. secus, ut ext.de iureiu.c.cùm contingat.

LEX XXIII.

Confessioni mulieris in instrumento appositæ,non statur,nisi instrumentum haberet solennitates,de quibus hic.

Creditor quando uideatur excludi Velleiano,si mulier excluditur.

ANTIQVAE.Si mulier pro intercessione pretium receperit, cessat beneficium Velleiani, quo ipsa iuuatur, non autem beneficiũ, quo creditori actio restituitur. h. d. No.primum casum, in quo cessat Velleianum. † Secundò no. casum, in quo quis non potest uenire contra contenta in instrumento publico, hic enim est præsumptio iuris, & de iure, cõtra quã non admittit probatio in cõtrariũ,quod apparet ex tex.qui dicit omnimodo,q.d. non obstante aliquo,quare posset in cõtrariũ probare,nisi probaret per cõfessionẽ partis,ut in auth.sed iã necesse.C.de don.ante nup. Et hoc declaraui tibi s̃.plus ual. q̃ ag.l.j. Et quæ sit ratio in hoc casu.Gl.assignat duas rationes.Vide eã,& no.quia potest ualere ad multa, nõ tamen putarẽ istas ratiões extẽdẽdas ultra casum istius legis secundũ doc. No. q̃ si instrumẽtum nõ ita sit solenniter factũ, † ut hic dicit, cõfessioni mulieris nõ stat, nisi aliter ꝓbet ipsam recepisse pecuniã, q̃ est notandũ. Facit ad ea, quæ dixi in auth. si qua mulier.s̃. e. † No.q̃ in omnib.casib.in quib.mulier excludit à Velleiano, nõ per hoc uidet excludi creditor, quin habeat remedium Velleiani institutoriũ,uel restitutoriũ, ut hic in uer.sed si minus, & ideò licet mulier Velleiano renũciet, nõ tamẽ uidet renũciare creditor,& ideò sis cautus q̃ si mulier ꝓmittit animo nouãdi,sicut mulier renũciat Velleiano, ita & creditor.

§.NE AVTEM.[a] Mulier intercedẽdo ipso iure nõ obligat, nisi interueniat instrumentũ publicũ trib. testib.[b] signatũ,quo casu Velleiano nõ iuuat. No.casum mirabilẽ,quia si mulier intercederet extra istã solennitatẽ, nõ teneret,etiã si renũciasset Velleiano, quia hoc casu Velleianũ non habet locũ nisi iurasset, & hoc de iure canonico,c.cùm contigat.ext.de iureiur. Vltimò scias q̃ pro intellectu istius auth.fuerunt duæ opi.inter Bul.& Mar.tene primam.

ADDITIO.

Pro concordia. Aduerte q̃ Velleiano renunciari non potest, per mulierẽ cui cõpetit illud beneficiũ.Ita Bar.l.si mulier.§.si mulier. ff.ad Vell. cont. uidetur uoluisse in hac l.generaliter.Tu dic,debet intelligi in alijs locis secundũ distinctionẽ,de qua per eũ in hac l. generaliter. Ita uidetur soluere Pau.c.si diligenti.de fo.comp.qui etiam dat aliã solutionẽ,an fuerit certiorata,& ualet,aliàs non,uel etiã cũ iuramento,c.cùm contingat. de iureiu. Adde alias limitationes,de quib.per Ale. l.sciendũ.ff.de uer.ob, Itẽ q̃ post iuramentum renunciet beneficio non e constitutionis,quo tuta est ipso iure, ut per Bal. post gl.l.j.in fi. C. ne uxor pro mar.

a Ne autem. Vide Ias.l.sciendum.ff. de uer.ob.an locum habeat ubi est iuramentum.Et tenet quòd non.

b Tribus testib.dicit tamen sing.Bal.l.j.s̃. e. q̃ quia hoc de cõsuetudine est, quæ facit ualere, & satis est,q̃ tabellio scribat nomina testiũ, dicit etiã q̃ de cõsuetudine est q̃ sufficiant duo testes,quod idem no. in auth.sed non iure.in fi.si cer.pe.& quod dixi in l.de quib.de legib.

LEX XXIIII.

VETERVM. Mulier intercedendo pro libertate,nõ iuuatur Velleiano.

LEX XXV.

Mulier quando possit Velleiano renunciare.

Mulier ea fragilitate, qua inducitur ad obligandum, eadem inducitur ad renunciandum.

Mulier renuncians debet certiorari.

GENERALITER.[a] Mulier intercedendo pro dote,Velleiano non iuuat. † Quærit gl.in quibus casib.cessat Velleianũ.Gl.ponit sex,& de his ponit uersus, addit gl. duos alios casus. Quæro circa istã gl.utrùm hoc sit uerũ † q̃ mulier possit renuncia re Velleiano.[b] Gl.hic simpliciter tenet, q̃ sic,per l.fi.§.pe. ff. eo.& tenent ita cõmuniter aduocati. Veritas est ista, Aut mulier se obligat pro marito,& tũc ipso iure[c] nõ tenet, ut s̃.eo. auth.si qua mulier,& l.antiquæ in fi.e.ideò renunciatio Velleiani nihil operat. Aut intercedit ꝓ alio,& tunc aut sine scriptis,& sine subscriptione[d] triũ testiũ, & tũc indistinctè ipso iure nõ tenet,& renunciatio Velleiani nihil operatur,l.antiquæ.§ fi.s̃.eo. Si uerò intercedat in scriptis & cũ solennitate posita in d.l.antiquæ.tũc dico,aut renũciat Velleiano in causa,in qua ipsa necessariò obligat, & ualet renunciatio, ut in auth.matri,& auiẹ. Aut aliàs renunciat,& tũc si quidẽ hæc renunciatio fit in iudicio,& ualet,[e] l.fi.§ pe.ff. eo. Aut fit extra iudiciũ,& tũc si quidẽ post biẽniũ ualet,ut s̃.eo.l.si qua mulier.in fi.Aut intra biennũ,& nõ ualet, † quia eadẽ fragilitate qua obligat, eadem fragilitate renunciat Velleiano, ut l.si mulier.in prin.s̃.eo.& l.doli exceptio. uer. diuersum. ff. de nouat.à simili,sicut dicimus in renunciatione beneficij restitutionis in integ.ut uidistis no.s̃.de in integ.resti.l.si intra.& l.si iudex circũuento.ff.de mino.Et hoc in muliere,creditorẽ aũt inquantùm Velleia.facit ꝓ eo.q̃ instituit,uel restituit, puto posse renunciare indistinctè per clausulã generalẽ.l. si quis in cõscribendo.s̃.de pac. Dicit † tamẽ gl.in l.fi.§.pe.ff. eo.q̃ intelligit q̃ mulier debet certiorari[f], qua renũciare nõ potest ei q̃ sibi cõpetere ignorat,ut l.mater. de inoffic. testa. sed quæro, quid si in uno instrumento fuit certiorata, posteà in alijs non, an sufficiat precedens certioratio, uidetur quòd sic,arg. l. item ueniunt. §. à quo, ff. de pet. hære. & de usu.l.si quis stip.in fi.

ADDITIO.

P.PAV.P. Generaliter. Vide Alex. l. repudiandum. ff. de acq. hær. & inquantùm dicit tex.quòd mulier potest expelli propter non solutam dotem, uide Alex.cons. dxlv. ubi etiam dicit quòd si iniustè expellatur, debet sibi reconsignari dos.

Velleiano.utrùm mulier possit renunciare Velleiano, uide not. per doc. l. sciendum.de uer.ob. Adde quod dixi post Bar.l.fi.§.pe.ff.co. & no. Ant. c.si diligenti.de fo.comp. & Bar. l. si quis. s̃. de pac. Adde tamen sing. quòd licet mulier renunciauerit cum iuramento Velleiano, nihilominus non intelligatur renunciasse nouæ constitutioni, quæ mulierem ipso iure releuat, de quo in auth. ut nul. iud. §. sed illud. uer. ita no. uoluit Bar. l. j. ne uxor pro ma. Et de hoc an ualeat renunciatio, uide Bal.l.j. s̃. eo. Et an requiratur certioratio, Bal. quòd non in l. si mulier. s̃. eo. sed Io. And. c. cùm causam. de emp. & uend. tenet quòd requiratur. alle. glo. in l. fi. §. pe. ff. eo. & ibi per glo. an præsumatur certioratio. Ad quod uide quod scripsi in l. ij. j̃. de rescin. uen. Et prædicta intelligit Io. And.etiam si iurauerit,sed Ant. in d.c. cùm contingat.dicit q̃ si interueniat iuramentum,tamen præsumitur certioratio,uide Bar. l. si quis pro eo. in

in v.membro,de fideiuß. Adde quòd Bal. ferè in omnibus suis consilijs,ubi de hoc loquitur,tenet quòd requiratur certioratio,de quo uide in auth.sacramenta puberum.s̃.si.aduer.uend.

IO. FR. RV. ADDE *Abb.c.si diligenti.de fo.comp.& Alex.l.sciendum.j̃.de uerb.obl.*

c POMA. *Iure.Vide Pan.cons.xliij.in prim.uol.j.& Bal.cxciij.in v.parte.Soc.lxviij.in uers.probatur autem.*

d P. PAV. P. *Subscriptione. Sed hodie non requiritur talis subscriptio testium propter generalem consuetudinẽ quæ habet q̃ in talib.instrumentis non ponuntur nisi duo testes, ex quo talis consuetudo est notoria, non est q̃ probetur,sed sufficit eam allegare.Ista tria sing. dicit Bal.l.j.ante fi. uers. sed hic quæro. s̃. eo. Et primum sequitur etiam Castr.l.antiquæ.post medium.s̃.eo. An autem possit renunciari beneficio dictarum constitutionum cum iuramento.Bal.l.decurionatus.C.de decur.lib.x.tenet q̃ non,sed Cast.in istis l.tenet cont.*

e *Valet.Adde q̃ contra hoc dictum uidetur tenere Are.c. si diligenti. ext.de fo.comp.quem uide per te.*

f *Mino.Per Ang.& Imo.l.in repudianda.ff.de acq.hær.*

g *Certiorari. Adde q̃ quando interuenit iuramentum, præsumitur certiorata.Ita Archid.c.ij.de iureiur.lib.vj.refert & sequitur Fran. de Are.d.c. si diligenti s̃.in alia apostil.deducto.de foro compe.*

a *De non numerata pecunia*[a]. *Tit. XXX.*

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Pecunia.Circa materiam huius exceptionis, an intra biennũ sit orta naturalis, & ciuilis, an ciuilis sol., & an de iure canonico idẽ sit quod de iure ciuili,ut solùm possit intra biennium opponi,uide Ias. latè in l.cùm quis. C.de iur.& fact.ig. Item no.quòd de æquitate canonico ista exceptio potest perpetuò opponi. Dy.c. locupletari de reg.iur.in vj.Inn. c.quia plerique.de imm.ecc. Ang.cons.lvj.& Ro.con.lxv.aliàs xliiij.melius Ang.cõs.cxlix.inci.domina Angela,& con.cl.Bolog. in add.ad con. xcv. Io.de Ana. Item circa istam materiam,si confiterer me habuisse & habere à Titio centum mutuo propter uerbum habuisse, an possit opp. exceptio nu.pe.uide Ro. sing.dclxviij.incip.tu scis q̃ confessioni. Item an possit renunciari huic exceptioni,uide Bar.& quod ibi addidi.in l. si ex cautione. in fi.j̃.eo.Item q̃ ista exceptio non nu.pec.non habeat locum nisi in cõtractu mutui,& dotis,uide Alex.cons.cccxxxiij. Item q̃ post biennium creditor agere possit ex capite ueræ numerationis,uide Fran.Cur.cons.lxxxvj. Not.tamen q̃ si post biennium debitor uellet assumere in se onus probandi pecu. non fuisse num.debet admitti. Glo.est Instit.de liter. obl. in princ. in uerb.obligetur. & Ang. circa fin. Bald. l. illicitas. per illum text.ff.de off.præs.& licet ipse Bald.l.si non singulari.in iij.opp. C.si.cert.pet.uideatur uelle cont. & l.sub specie. C.de posthu. tamen non est sibi contrarius prout ipsemet se declarat in l.j.C.de confess.eandem sententiam sentit Bart.d.l.si ex cautione.in discursu. Pan.c. si cautio. & clarius.c. fi.de sol. in ultima q. Ang. cons. cl. aliàs cxlviij. incip. domina Ang. Rom. cons. xliiij. incip. ex s̃. narrato themate. Et prædictam concordiam Bal. ponit Bolog.in addit.ad cons.Ioan. Ana. cons. xcvij.incip.Iudicio meo præsens cõsultatio,& illã negatiuã,pecuniã non fuisse numeratã,poterit probare duob.mod.primo si probetur tẽpore contractus nõ fuisse pecu.nu.q̃ illa confessio habuisse, & recepisse intelligitur tẽpore contractus,aliàs sequeretur q̃ d. nega.nunq̃ posset probari,cùm non sit coarctata.Doctrina est Bar.l.certi. §.si numos.ff.si cer.pet.& in l.ita stipulatus.§. Chrysogonus.de uer.obl.& l.post.notẽ.in j.q.sol.mat. Secundus modus est per confessionem partis,secundũ gl.l.in contractib.in prin.j̃.e. Pan.d.c.si cautio. in ult.opp.Ang.d.con.cl. Item ad idem q̃ lapso biennio possit debitor confessus assumere in se onus probandi, uide Alex. con. cccj. Itẽ limita de ista exceptiõe nõ numeratæ pecuniæ in mutuo,et in alijs cõtractib.& q̃ lapso biennio possit succurrere debitori,& plura no.uide per Fel.d.c.si cautio. de fide inst.ubi ponit sex limitationes ad reg.huius tit. Itẽ quõ post biennũ possit opponi,uide Bolog.in additionib.con.xcvij.Io.de Ana.Item quid si fieret cõfessione ex causa mutui iam facti aliquo certo tẽpore elapso,uide Soc.not.l.ij.§. appellata.ff.si cer.pet. Barb.c.fi.ext.de sol.an post biennũ possit opponi exceptio doli,& quædã alia ibi in materia.Item q̃ in duob. casib. possit perpetuò opponi, uide Soc. l.qui pecuniam. in j.notab.ff.si cer. pet. item de reg. sex limitationes uide per Ias. d. l. qui pecuniam.Aliqua per.e.in l ij.§.fi. eo.tit. & in d.l.qui pecunã. ponit etiã quæ exceptio cõpetit, quando confessio fuit sine scriptis,& quando ultra confessionem adest promissio. Item inquantùm Ias. d.l. qui pecuniam. ponit illam limitationem,quando confessio est geminata,uide etiam Abb.d.c. si cautio.ad fi.licet Fel.ibi uideatur impugnare, & cont.tenet Pet. de Bella Per.& uideatur transire Sal. d. l. in contractib.§.sed quoniam.j̃.isto tit. ubi glo.tenet istam fallentiam. Et cum ea tenet Bal. & transeunt alij. Et dicit Sal. q̃ ista est cõmunis.Tamen Cast. ibi dicit q̃ j.solutio glo. super quã fundatur hæc limitatio,est trufa,& aliter intelligit illum tex. Vide Fel.d.c.si cautio. uers.fallit ultimò. qui tenet prædictam falsitatem, licet posteà j̃.in materia exceptionis nõ numeratæ pecuniæ,in v. fallentia,uideatur impugnare, & cum prædicta fallentia,uidetur tenere Alex.l.si duo patroni.§.Marcellus. post princip. ff. de iureiur. Cur.in uerb. geminato. in repertorio suo, uide ad intellectum d. l. in contractibus. & d. limitationes Soc. in l.j.ff. sol. mat. Item dictam limitationem tenet etiam Aret. post Rom. l.gerit.de acq. hær.in l.ita stipulatus.§.Chrysogonus.Item quòd exceptio non numer. pecuniæ possit opponi post conclusionem in causa,uide per Ang.de Vbal.in tract.de pact.ubi etiam alia in materia. An autem post biennium succurrãtur per iudicis officiũ,uide Curt.in sing.num.xxix.cum recollectis suis super j.Codicis.*

LEX I.

SI PECVNIAM. Etiam si incidenter quæritur de debito,creditori incumbit onus probandi pecuniam numeratam.Prima loquitur quando agitur pignoratitia per debitorem contra creditorẽ. Secunda loquitur quando agitur hypothecaria per creditorem contra debitorem. Secunda ibi,eademq̃.Itẽ prima subdiuiditur, quia prima loquitur quid habet facere actor tam in formando petitionẽ quã in probando. Secũda loquitur quid habet facere reus tam in formando petitionẽ, quã etiam in probando.Secunda ibi, nam intentio.Istam leg.habetis de uerbo ad uerbũ j̃. si pig.com.nu.secu.non fue.l.j. Quæro qua actione agebatur hic,dic ut in gl.scilicet pignoratitia propter rem. Quæro quid si agatur actio.in rem, an possit objici exceptio dominij? gl.tangit hic & s̃.de pig.act.l.nec creditor. & ff.cõm.l. ità ut si fur.In terminis pone casum in debitore agẽte pignoratitia,qui debet in libello narrare se promisisse Titio centũ, sub spe futuræ numerationis, & numerationem secutã non esse, & se ob hoc pignus tradidisse, q̃ petit sibi restitui, & si queratur quid debet probare iste actor,respondetur q̃ sufficit si probet se pignus tradidisse.

§.NAM INTENTIO.Sic forma casum,Instat querẽs, si solùm pignus datũ probabo, creditor obtinebit illud tanquã sibi obligatũ? Resp. Imperator, si creditor uult excipere,debet narrare rem sibi obligatã pro certa pecunia, & pecuniam non esse redditã,& de istis duob.debet probare primũ,scilicet pecuniã, pro qua pignus fuit transcriptum numeratã esse,quòd si nõ probet,succumberet.h.d.expone ibi,dum dicit,intentio,id est,exceptio creditoris cõuenti,in quo duo intendit,s̃.pignus datũ pro pecunia,& pecuniã nõ redditã,& expone,tenebit,id est,naturaliter habebit effectũ ad expellendũ agentẽ. Sequitur secunda pars,& ista est clara. Not. quòd pignoratitia † nõ solùm habet locũ pecunia soluta, sed etiam opposita quacunq̃ exceptione peremptoria. Aut not.patẽt ex summario & casu in terminis. Ad istã opp.dicitur hic,q̃ agit in rem,sed ille,qui agit in rem,debet probare se dominum, ut l. in rem. ff.de rei uend.hic dicitur cont. quare malè. Sol. Huius timore hæc lex legitur duo mo. Primo q̃ agebatur pignoratitia, & tunc expone text. qui dicit, in rem, id est, pignoratitia propter rem, ex qua lect.not. quod modò dixi, q̃ si quis asserat se habere aliquã exceptionem peremptoriã,habet pignoratitiã, unde filiusfa. & mulier possunt agere pignoratitia dicendo se dedisse pignus propter pecuniam,ad cuius petitionem poterant se tueri per Macedonianũ uel Velicianum. Secundo modo legitur hic, q̃ agatur in rem. Ad cont. respondebant quidãm,quòd hic non potest referre quæstionẽ dominij, quia habet causam ab actore, hæc non est uera, ut habuistis not. s̃.de pig.act.l.nec creditores.plenè.ff.cõm.l.ita ut si fur. Vnde alij dicunt,q̃ hic creditor non referebat quæstionẽ de dominio,sed solùm de pignore,& ista potest esse bona.Ex qua no. q̃ † actor in libello potest suo nomine facere mẽtionẽ de exceptione aduersarij,& replicatione sua,nam secundũ hoc hic age-

hic agebat rei uendicatione dicens se dominũ, & si creditor opponeret de re pignorata, cautionẽ frustra emissam, quia pecunia numerata non fuit, hoc totum ponitur in libello, ut in prin. huius l. dicitur. Opp. si probat pignus datũ, ergo nõ potest recuperare, nisi soluat? Resp. gl. probet pignus datum pro pecunia, quam dicit indebitam, quia numerata non fuit. Simile uidistis in l. nec creditores. §. de pig. act.

LEX II.

MINOREM. Exceptio non numeratæ pecuniæ, potest objici in toto, uel in parte. Opp. hic innuit, quòd ille qui excipit, probet non numeratã pecuniam. Cont. j. eo. l. prox. & l. asseueratio. Sol. Dicunt quidam, ibi negabatur totũ, hic pars, unde ratione partis præsumitur totum debitum, nisi contrariũ probetur, ut gl. hîc. Facit ff. de prob. l. cùm de indebito. Ista nõ est uera, ut dicã in l. cũ fidẽ. j. eo. sed posito q̃ sit uera, qualiter probabit̃ ista negatiua, dicit gl. per cõfessionẽ, item per numerationes diuersis temporib. factas. Ista duo intellige cõiunctim. Primò oportet q̃ actor cõfiteat̃ ipsum nõ numerasse pecuniã uerbis, p̃bet reus per testes, q̃ prima uice fuit tm̃, secũda tm̃, & sic nõ ascẽdebat totã summã. Aduerte ad illud qd̃ gl. dicit, p̃ cõfessiones. & no. ad illud qd̃ dicã j. l. prox. Alia sol. est qd̃ hic p̃bat nõ numeratã eo ipso q̃ nõ p̃bat̃ cõtrariũ, ut sit idẽ iuris de parte, qd̃ de toto. l. quæ de tota. de rei uen. & ista est uera.

LEX III.

1 *Instrumentum, quando probet pecuniam fuisse numeratam. 2.*
4 *Except. non numeratæ pec. an possit quis renunciare. 5. 11.*
5 *In obligatione contracta literis intra biennium, non est nata ciuilis obligatio, tamen præsumitur nata. 6.*
8 *Pactum legis cõmissoriæ in pignoribus ab initio non ualet, ex post facto si fiat, ualet.*
9 *Except. ista, in mutuo tantùm locum habet.*
13 *Pecuniam non fuisse numeratam, quõ probabitur.*

a SI EX CAVTIONE.[a] Hæc lex consueuit esse clauis totius materiæ, & ideò intendo uobis illam bene legere. Si contra creditorem agentem opponatur exceptio non numeratæ pecuniæ, creditor debet numerationẽ probare, aliàs reus absoluitur. Opp. l. in contractibus. j. eod. Sol. intellige hanc l. secundum illam, s. quòd intra biennũ
1 objiciatur exceptio. Secundò opp. à diuisione, † aut tu intelligis hanc l. in instrumento publico, & tunc numeratio uidetur probata per illud, quia et statur, donec probet̃ cõtrarium, ut §. de prob. l. cũ precibus. & §. tit. j. l. antiquæ. in prin. & j. arb. tut. l. fi. Aut intelligis de priuato, & tunc aut instrumentum priuatum non est subscriptũ à testibus, & nullam facit fidem, unde non est opus exceptione non numeratæ pecuniæ, ut §. de prob. l. instrumenta. Aut est subscriptum & approbatum, & tunc est idem quod in publico, ut l. scripturas. j. qui po. in pig. hab. Quid dicemus? Sol. * dico q̃ hoc potest intelligi in instrumento publico, dicit glo. in quo continetur
b q̃ talis confessus est se recepisse pecuniã, [b] nõ autẽ dicit q̃ recepit, * & ideò per instrumentum tale non probatur numeratio, sed confessio, quod satis placet, & est uerum. Tu ad-
c uerte [c] quòd uerba instrumenti, in quo continetur pecuniam numeratã esse, debent hoc importare de necessitate, aliàs non probaretur hæc, cùm probatio debeat de necessitate concludere, ut l. neq̃ natales. §. de prob. & l. non nudis. & ibi not. j. unde cog. l. non hoc. Si ergo notarius dicit, Titius fuit cõfessus se habuisse, & recepisse decem, quæ in ueritate habuit, & recepit in præsentia mei notarij & testium, & tunc instrumentum concludit de necessitate. Sed si dicat notarius sic, Titius confessus fuit habuisse, & recepisse centum, quæ habuit & recepit, nec additur, in præsentia mei notarij, & testium, tunc hoc instrumentum de necessitate non concluderet numerationem. Nam totum illud po-
d test esse de confessione [d] partis, quæ dicit, confiteor me habuisse & recepisse centum, quæ habui & recepi. notarius hoc scribens, scripsit in tertia persona illud, quòd ipse dixit in prima persona, & sic notarius non testificat̃ de numeratione, sed de confessione illius, sed si instrumentũ diceret sic, quòd fuit confessus se habuisse, & recepisse decẽ, & habuit & recepit in præsentia mei notarij, & testiũ infrascriptorũ, tunc illud instrumentũ de necessitate numerationẽ concludit, nec illa uerba possunt referri ad partis confessionẽ, nam si debitor diceret, cõfiteor me habuisse, & recepisse, & habui & recepi. notarius debet dicere, fuit cõfessus se habuisse & recepisse, & dixit q̃ habuit & recepit, aliàs illud habuit & recepit, nõ potest referri ad istud participiũ confessus, secundũ naturã recti sermonis, & grãmaticæ, ut l. Plautius. ff. de aut. & arg. leg. Item potest intelligi hæc lex in instrumento priuato, tunc siue in eo dicat̃ fuit cõfessus se habuisse & recepisse, seu in eo dicat̃ q̃ habuit & recepit, potest objici exceptio nõ numeratæ pecuniæ, quia totũ illud est cõfessio partis, & nõ est testificatio alterius. Istud uidet̃ hic sentire gl. & in l. si non singuli. §. si cer. pet. & j. de dote cau. non
2 nu. l. fin. in prin. Et per hoc dico, † si in instrumento continetur, talis non spe futuræ numerationis, fuit confessus, &c. q̃ per illa uerba nõ impeditur opponere exceptionẽ nõ numeratæ pecuniẽ, nam uerba quæcunq̃ proferantur ab ipso debitore tẽpore contractus, non habẽt eum impedire, ut patet ex prædictis. Vt ergo impediret̃ dicta exceptio, esset necesse q̃ apparet q̃ fuerit alia causa, ꝓpter quã ipse fuit con
3 fessus, ut uidebitis j. eo. l. generaliter. † Quæro, utrũ ad hoc ut habeat locum exceptio nõ numeratæ pecuniæ, sit necesse
e q̃ celebretur in scriptis [e] instrumentum? Gol. uidetur uelle quòd sic. §. si cert. pet. l. si non singuli. ff. si certum pet. l. qui pecuniam. & ibi per Gul. cont. uidetur uelle. §. de test. auth. rogati. & istam puto ueram. Quocunq̃ ergo modo quis cõfiteatur, siue in scriptis, siue sine scriptis, habet hæc exceptio locũ, ut j. eo. cùm ultra. Et sic intelligatur etiã l. in cõtractib. j.
4 eo. Redeo ad gl. & quæro † utrũ possit renũciari exceptioni
f non numeratæ pecuniẽ. Gl. dicit q̃ sic, quantũ ad hoc q̃ per oppositionẽ dictæ exceptionis non grauabitur actor in onere probandi, sed si uult reus in se subire onus probandi pecuniã non esse numeratã, potest opponere exceptionẽ doli, uel in factũ, sicut dicimus post biennũ, ut §. de cõd. ob tur. cau. l. j. & j. eo. l. in contractibus. Nico. de Ma-
5 ta *. disputauit istam q. & inter cætera dicit ipse, Quandoq̃ obligatio † est cõtracta literis, & tunc intra biennium non est nata ciuilis obligatio, secundum opin. glo. nostrorum, & habuistis no. in l. cùm quis. §. de iur. & fac. ign. ergo non est nata actio, quę oritur ex obligatione ciuili, & naturali, ut Inst. de obl. in princ. l. licet. §. ea obligatio. ff. & procur. Si autem actio non est nata, renunciatio ista nõ est modus inducendæ obligationis, uel producẽdæ actionis, ergo talis renũciatio nihil operatur. * Idẽ si obligatio esset con-
g tracta uerbis per stipulationẽ. ar. j. eo. l. cùm ultra. Sed si aliquis ageret [g] ex obligatione contracta re per numerationem, & ad eam probandam induceret cõfessionẽ, tunc ista renunciatio posset aliquid operari, secundũ gl. Ita dicit do. Nico. Hæc opi. nõ placet, quia licet intra biennium non sit nata ciuilis, in
6 ueritate † tamen nata præsumitur, donec ponat̃ exceptio, * ideò hæc lex requirit quòd opponatur exceptio, ut instit. de excep. per totũ. Si enim actio nõ esset nata, exceptioni nõ esset locus, & ideò puto secũdũ qd̃ doct. *

** Sol. Glo. dicit q̃ potest intelligi de scriptura tã priuata, quàm publica. Hoc ex rep. Bar. I. C. B.*

** Recepit. Tunc contrarium probari non posset, & esset probata intentio aduersarij per instrumẽtũ. Tamẽ notarius nõ debet ponere hoc in instrumento, nisi pecunia sit præsens, ita dicit gl. quam no. Hæ sunt reliquiæ rep. Bar. I. Conc. B.*

** Mata. Ricard. Malumb. disputauit, & determinauit quòd sic: Hæc ex repet. Bartol. I. Conc. B.*

** Operatur. Secus esset, si promissio fieret ad probationem contractus, seu mutui iam celebrati. Hæc ex repe. Bar. I. Con. B.*

** Except. Vt hic & j. eo. l. in contractibus. Hæc in Bart. repet. I. Conc. B.*

** Iac. de Aret. & Pet. hæc in repe. Bar. I. Con. B.*

nostri

** Renũciari. Quia non est facta in fauorẽ debitoris, sed in odiũ creditoris. Præterea si in priuata scriptura dicit debitor numerationẽ sibi uerè factã esse, non nocet, quod plus est, q̃ renunciare exceptioni, ergo, &c. Præterea gl. hîc dicit, q̃ si renunciatio etiam fit spe futuræ numerationis, ergo non nocet ei, nisi numeratione sequuta. & istud putarem uerũ de iure cõmuni, tamen aduocati tenent opinionem glo. Vnde esset durũ recedere, q̃a minimè mutanda sunt, &c. Hæc ex repet. Bar. I. Con. B.*

nostri dicunt quòd huic exceptioni non possit renunciari. * eadem enim fragilitate qua inducitur ad promittendũ, eadem fra-
7 gilitate inducit̃ ad renũciandũ. Tãta † est eẽ fragilitas debitoris quærentis pecuniã q̃ facit instrumentũ creditori qualiter uult ergo, &c. ar. l. si mulier. §. tit. j. & l. doli exceptio. §. diuersum. de noua. Ad idẽ facit j. de pac. pig. l. fi. nõ obst. j. l. prox. quia ibi ex post facto uidetur approbare contractũ, & renunciare exceptioni, sed in ipso cõtractu nõ posset, ut dixi. Simile uidemus in pacto l. cõmissoriæ,
8 in pignoribus † quod ab ipso initio non ualet, sed ualet, si fieret ex post facto, ut l. Titius. ff. de pig. act. & dixi plenè in l. quamuis. ff. de sol. Quæro, & reuoco in dubium utrùm renunciando huic exceptioni, & iurando, si præiudicet, & dicam uobis j. eo. l. fi. &c.

SI EX CAVTIONE. Opp. j. eo. l. generali-
9 ter. Sol. † Intelligas hic promissionẽ factam ex causã mutui, aliàs secus, ut in l. cõtraria. & j. dicemus. In gl. nisi pecunia sit in præsentia. Istud non sufficit ad excusationẽ notarij, q̃ pecunia sit in pręsentia, quia posset dicere q̃ pars habuit, & recepit, licet in ueritate suis manib. nõ tetigerit. Probatur in l. singularia. ff. si cer. pet. & ibi plenè dixi. Itẽ ex prædictis
10 not. † q̃ licet notarius dicat, habuit, & recepit, quæ sunt uerba præteriti temporis, tm̃ referuntur ad tẽpus celebrati cõtractus, facit l. prædia. ff. de acq. pos. ff. de uer. obl. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. dixi in l. dotem. ff. sol. mat. Sequitur in gl. non obst. l. antiquæ. & l. fi. arb. tu. quia illa sunt specialia. Dic ut dixi, in l. j. §. plus ualc. quòd agitur. Sed iuxta hoc quærit glo. j. quid si instrumentum dicat, habuit & recepit, utrùm possit probari cõt. Et dicit q̃ sic, sed tunc dicerẽ instrumentum falsum, & esset recurrendũ ad ea, quæ dixi in l. in exercẽdis. §. de fi. inst. Secundò dicit glo. q̃ hæc lex põt intelligi in scriptura priuata, intellige tali, quæ fidẽ faciat, q̃a est scriptura ipsius conuenti cõfessata uel signata testib. Itẽ dicit gl. q̃ in scriptura priuata nõ refert an dicat, confessus fuit se recepisse, an dicat q̃ recepit, semp̃ eẽ poterit opponi exceptio, & creditor debet p̃bare numeratã pecuniã, quã gl. uide, & bene no. differẽtiã istã. Id no. §. si cer. pet. l. si ex pretio. & de dote cau. nõ nu. l. j. Et huius ratio est, q̃a scriptura priuata tota pendet ex facto debitoris, q̃ confitetur sic se recepisse, & ita scribit sibi datũ fuisse. ex quo no. q̃ siue debitor dicat, & promittat nõ spe futuræ numerationis, uel quæcũq̃ alia uerba p̃ eũ dicant̃, hæc exceptio nõ tollit̃, tenẽ mẽti, statim declarabo in quęstion. Op. q̃ reus probat suã exceptionẽ l. in exceptio. ff. de prob. Sol. hic reus ideò nõ p̃bat exceptionẽ nõ nu. pecu. q̃a reus excipiẽdo ni-
11 hil ponit in debitis j. eo. l. asseueratio. Quærit gl. utrũ † post bienniũ possit opponi exceptio doli. In gl. sunt opi. & determinat q̃ sic, si ipse reus uult probare pecuniã numeratã nõ esse. uide gl. Fran. Azo tenebat opi. cõtra gl. uidelicet q̃ post elapsum bienniũ, ulterius nõ audiat̃. Hoc probatur per l. si intra. in fi. j. eo. & l. in cõtractib. in prin. ibi, ut eo elapso, &c. & eadẽ l. §. illo. ubi dicit̃ q̃ creditori nõ potest deferri iuramentum. & eadẽ l. §. sup. ubi dicit̃ q̃ post lapsum temporis nullo modo põt dici pecuniã non solutã. Sed ad istas oẽs leges respondet̃ uerũ, si uult onus probatiõis trãsferre in creditorẽ, secus si ipse excipiẽs p̃bare uellet, & hęc est ueritas. Probat̃ j.
12 eo. l. asseueratio. & ibi dicã statim. Sed tũc † quæro, quõ possit debitor probare nõ numeratã, cũ sit merè negatiua. Resp. poterit probare per confessiones, & numerationes, diuersis temporibus factas, ut not. §. eo. l. ij. & ibi hoc declaraui. Nec obst. j. eo. l. in contractib. §. illo. quia licet non posset deferri iusiurandũ super toto, an numerauit, tm̃ interrogatio poterit fieri super aliqua parte, quæ adminiculet̃ ad eius probationẽ, ut si ponit debitor, q̃ una tm̃ numeratio fuerit, & non plures, uel q̃ duę fuerunt, uel q̃ si qua numeratio facta fuit, fuit facta tali loco, & tempore, qd̃ est not. potest etiam probari per testes, qui interfuerunt qm̃ actum fuit q̃ instrumentum fieret, & posteà fieret numeratio, & sic facta fuit spe futuræ numerationis, potest etiam probari per aliud instrumentum, ut tota die uidemus specialiter in cõtractibus dotis, & uenditionis, ubi quis confitetur dotem, uel pretium sibi solutum, & statim sequitur aliud instrumentũ, q̃ non obstante confessione prædicta promittit soluere, & sic apparet q̃ factũ fuit spe futuræ numerationis. Vltimò quæro an ad hoc, q̃ ista exceptio habeat locũ, requirit̃ q̃ cõtractus fuerit cõfectus in scriptis, dicam j. eo. l. fi. Vltimò de huiusmodi renunciatione tangit Spe. in tit. de renun. & in tit. de act. & obl.

ADDITIO.

a *Cautione. & circa materiam huius l. uide Ang. l. si ita stipulatus. §. Chrysogo. de uer. obl. & quæ not. Bar. et Imol. l. si debitorẽ. ff. de noua. & quod no. Bal. l. fi. C. cõ. utri. iud. & Bar. l. post dotẽ. sol mat. in uers. ex prædictis. Aduerte, q̃ Bar. allegatur sibi cõtrarius in hac l. si ex cautione. Sed pro saluando Bart. dic ut in concor. quam posui in l. prædia. ff. de acq. poss.*

b *Pecuniam. An si maritus confessus sit dotem, uel mutuum recepisse, hæres eius possit opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, dic q̃ non. Ita dixit gl. sing. in l. j. de fal. cau. adie. le. secundum Bal. c. j. de pa. constan. in uers. uasallus. el j. & si per Bal. in l. fi. j. eo. & quod ipse not. in l. generaliter. in v. q. j. eo. post antiquos. item hunc titulum elegantissimis dictis limita de quib. uide Lud. Ro. in l. si mandato. cum seq. de fideiuss. Et an locum habeat hæc exceptio in alio contractu quàm in mutuo. Bald. Cyn. & Iac. de Are. l. si ex pretio. §. si cer. pet. quòd sic. Tu uerò uide gl. hic, & Bal. iij. opp. l. generaliter. & in prima opp. §. eo. & gl. & Bal. l. in contractib. in princ. j. eo. in §. j. uers. & not. Sed an contra instrumentum guarentigiæ possit opponi exceptio non num. pecu. uide Bal. in addi. Spec. tit. de excep. sent. & quod not. Bar. & Bal. l. si sub specie. §. de posth. & melius Bald. in l. si ob causam. C. de exec. rei iud. & l. in contractib. in princip. j. eo. & ibi etiam quid si factum fuit præceptum in confessum. Bald. l. pecu. j. de sol. Et libellum in hac materia uide per Bald. l. j. C. de cond. ob iur. cau. ubi dicit duo debere narrari, s. pecuniam non numeratam, & confessionem factam sub spe futuræ numerationis, & caue q̃ quando præcessit stipulatio, & ex ea agitur iure communi, non competit exceptio non nume. pecu. sed exceptio in factum. l. cùm ultra. & ibi Bal. j. eo. & Bar. l. ij. §. fi. si cert. pet.*

c *Aduerte. Item uide Bar. l. prædia. ff. acq. poss. qui uidetur dicere cõtra ista, & quod not. Bal. l. si absentis. in iiij. q. si cer. pet. Bal. hic, in iij. q. & ad no. hic per Bart. uide per e. in l. si non singuli. & Bal. per illam glo. in l. si ex pretio. §. si cer. pet. & quod not. in l. si ex pluribus. cum glo. de sol. ideò dicit Inn. c. fraternitatis. circa prin. de frigi. & malef. q̃ non debet deponere tantùm in instrumento, & quod uidit, & nouit, & dicit Bal. in auth. sed nouo iure. §. si cer. pet. quòd ille qui confitetur instrumentum per uisum, & auditum probat, & dicit Bal. per glo. j. ibi in l. fin. C. de cond. ex l. q̃ si notarius non uidit pecuniam interuenire, non tamen tenetur dicere, talis fuit confessus sub spe futuræ numerationis, quia solum debet ponere uerba contrahentium, non mentem. Et adde quod dixi secundum Inn. d. c. fraternitatis. uide latè per Bal. rub. C. de fi. inst. Quid si notarius dicit, talis fuit confessus habuisse à Titio numerante, uide Bal. in l. j. C. de confess. Adde Bal. cons. cclxxviij. lib. ij.*

d P. PAV. *P. Confessione. Imò ubi notarius refert uerba partis, & ipse nõ attestatur, non probat tale instrumentum plus quàm si esset simplex scriptura, Vide Com. cons. xl. incip. cuidã filio. ad fi. Item q̃ si notarius diceret, cõfessus est habuisse et etiã habere, per hoc nõ p̃bet numeratio. uide Cre. in sing. xlv. inci. pone, dicitur ad ista. uide tas. l. fin. post alios. ff. si cer. pet.*

e *Scriptis. Et adde q̃ Lud. in l. si mandato. de fideius. tenet cum Gul. contra Bar. utrùm distinctio, de qua hic per glo. habeat locum in priuata scriptura, uide glo. in l. si non singuli. §. si cer. pet. & glo. & Bar. l. si ex pretio. eo. tit. & hic adde imo. l. j. §. si quis ita stipulatus. §. Chrysogonus de uer. obl. & Bal. hic in x. q.*

f *Exceptioni. Adde quæ not. per mod. Inst. de act. §. fuerat. Sed an possit tolli per statutum, uide per Bal. hic in fi. & no. per Bal. l. in cõtractibus. in ij. & iij. q. j. eo. Quid in exceptione non numeratæ dotis, uide Bal. rub. C. de pręt. uil. do. & glo. & do. l. j. j. de do. cau.*

P. PAV. *P. Exceptioni. Vide Alex. con. clxxix. inci. uisa scriptura priuata. in ij. uol. Fran. con. lxxxvj.*

g *Ageret. Et est aduertendum, an notarius debeat uidisse integram solutionẽ illam,*

illam, & tunc in scriptis ponat assertiuè totam pecuniam numeratã, aliàs autem non debet scribere simpliciter pecuniam numeratam, sed scribat partem asserere pecuniam numeratã, & tantum est secundum Io.And.in addit Spec.§.fi. sed si quis confitetur se habuisse, & recepisse certa debita, ex tali causa, & liberauit debitorem suum per acceptilationem & Aquilianam stipulationem, per ista uerba non probatur numeratio, secundum Bart.l.j.de his quæ in frau.cre & l.si ex plurib.ff.de sol.& not.quia dicit Bal.l.si quis.C.de instit.& subst.quòd si notarius non intelligit ea quæ ponit in instrumento, nõ punietur aliàs de falso, dummodò seruauerit formã, quod not.& adde gl.in l.generaliter.C.de tabu.lib.x.facit etiam quod no. Bar.l.si quis obrepserit.ff.de fal.

LEX IIII.

1 *Soluens partem, an præsumatur debitor totius.*

a QVM FIDEM[a]. Post cautionẽ per futuram solutionem approbatã, non habet locũ hæc exceptio. Quæro, utrùm hæc lex habeat locũ siue scienter, siue ignoranter iste soluerit partem, glo. ponit opiniones. Quidã q̃ loquatur in sciente. Alij quòd loquatur etiã in ignorante. Not. istã gl. secundũ opin. Martin. & Irnerij, quòd qui soluit totũ, præsumitur soluisse debitũ, nisi contrariũ probetur, ut l. cũ de in-
1 debito.ff.de prob. Ita † qui soluit partẽ, præsumitur debere totum * nisi cõtrariũ probetur per eum, ut hic. Idem s̃.eo.l.ij.secundum primam lec. Cont. est ueritas, secundũ opin. Bul. hic positam, & gl. approbat, & l.ij.s̃.eod. Nam hic loquitur in sciente quod apparet, quia text. dicit, eum fidem cautionis agnoscens quæ agnitio non est in errante, cùm errans nõ consentit, ut l. si per errorẽ. ff. de iur. om. iud. j̃. de dona. l. nec ignorans. Prætereà, ego uideo q̃ dãdo pignus nõ præiudico mihi in exceptione non nu.pec. ut l.j.s̃.eod. eadem ratiõe nec solutione partis, nisi debitũ approbem, & ideò puto q̃ hæc lex debeat intelligi, qñ solutio continebat aliquid, per quod totũ debitũ uidebatur approbari, ut puta, soluo tibi decem de summa centum aureorum tibi debita manu talis notarij, secus si soluerem tibi decem simpliciter, quia tunc nõ probo de summa magna modicã esse debitam, & sic uidetur debitor magis soluisse q̃ debitum, ideò quòd approbet cautionem.
2 Vltimò not. ex hac l. † q̃ licet debitor ab initio promissionis, per renunciationẽ, uel confessionem, non præiudicet sibi in exceptione non nu. pecu. ut s̃. l. prox. & ibi dixi, tamen secus si ex post facto, ut hic, quod est notandum, & præcauendum, quia per hoc fœneratores possent facere multas fraudes. Vltimò, quia hæc lex loquitur quando debitor agnoscit id debitum quod non est, & quandoq̃ contingit econtrà scilicet, & neget debitum quod est.

** Totum. Not. quod Bar. Bal. Salic. suis axiomatibus hanc legẽ deprauarũt. Non enim uera est ipsorum sententia, existimantium post cautionem uel solutionẽ partis debiti interpositã, totius debiti exceptionẽ sublatam uideri: l. cõtra. l. cùm ultra. §. hoc tit. animaduerto Bar. tandẽ hic ab aliorũ sententia recessisse, quã sequimur. I.C.B.*

ADDITIO.

a *Fidem. Adde etiam q̃, si quis acceptat dilationem, uidetur agnoscere debibitum, l. ad solutionem de re iud.*
P. PAV. P. *Fidem. Vide Rom. cons. ccxxij.*

AVTHEN.

1 *Negans scripturam propriã, si posteà conuincitur, cõuenitur ad duplum.*
3 *Allegare contraria in exceptionibus quando possit.*
7 *Negans se fecisse homicidium, & conuictus posteà si dicit se fecisse ad sui defensionem, auditur quantùm ad pœnã principalis delicti, non quantùm ad pœnam negationis.*

a CONTRA.[a] Ex † ista auth. not. quòd ille qui negat
1 scripturam suam propriam, posteà conuictus conue
2 nitur in duplum. Tñ unũ aduerte, † quia hic loquit, qñ quis obligat scriptura, secus si scriptura fieret ad proba-
b tionẽ, quia tunc ista auth. non habet locũ[b] ut patet in prin.
3 sui, & hoc tenet glo. tua secunda. † Quæro, quid si aliquis neget instrumentũ publicum esse publicum? Gl. dicit hic, q̃ ista auth. non habet locum, & bene, quia solùm loquitur in eo qui negat scripturã suam propriã, ex qua est obligatus. Quæro, qua actione conuenitur quis ad istud duplum? Di
4 cit gl. actione ex eo contractu, puto † q̃ agatur condictione
c ex hac l. & erit modus formandi libellum[c], dic, ago † contra
5 te dicens q̃ tu es mihi in tuis literis obligatus ad tantã quantitatem, ut patet ex scriptura tua manu facta, quare peto te condemnari ad dicta centũ, & si dictam scripturã tuam esse negaueris, peto te condemnari in duplum, ut uidistis in simili, in l. non ab re. j̃. unde ui. & uidebitis, j̃. loca. l. conducto res. Vltimò scias, quòd Dy. c. nullus pluribus de reg. iur. in
6 vj. allegat † istam auth. q̃ non admittitur quis allegans contraria in exceptionib. per hanc auth. Ego semper dixi cont. & adhuc dico, & ista auth. nihil facit pro eo, imò facit contra eum. Nam uides hic, quòd aliquis primò negauit scripturam, scilicet, esse suam, posteà conuictus confitetur eam esse suam, sed dicit soluisse, certè non auditur quantùm ad euitandum pœnam negationis, sed bene auditur, ut illa solutio facta proficiat in eo quod soluit. Et per hoc dico, q̃ il-
7 le, qui negauit se fecisse homicidium uel † percussisse aliquẽ,
d posteà conuictus, dicit se fecisse ad sui defensionem.[d] Certè quantùm ad pœnam negationis, si per negationem imponeret aliqua pœna, non audiretur posteà hoc allegans, sed quantùm ad pœnam principalis delicti, bene auditur. Ad hoc bene, & plenè ff. de excep. l. nemo. facit ad prędicta ff. de prob. l. cùm de indebito.

ADDITIO.

a *Contra. Et hanc auth. sic intellige, & limita, secundum Bar. in l. id quod seruo. §. j. ff. de pecu. lega. & de pœna negantis, & de eius materia not. per Bal. c. uasallus. si de feu. fue. controu. & per Bar. hic per Ant. c. pe. ext. de iura. calum. & per Bal. hic.* ADDE *ad hãc auth. quæ uoluit Pet. de Anch. cons. cxcij. iste simon. Sed quid si tempore solutionis fiendæ debitor deponit pecuniã, & petat pignus, & creditor dicat se nõ mutuasse, nec habuisse pignus qualiter consuletur debitor? Spec. tit. de exce. §. usq; uers. sed quid si debitor. dicit q̃ adhuc sub iudice lis est. Cõtra. Nunquid ista auth. habeat locũ in negãte pacta alicuius libri rationũ, & nũq̃d habeat locũ in scriptura priuata de cõtractu iã inito ante dictũ scriptũ, uide Pau. con. cccxxxij.*
b POMA. *Locum. Vide Cast. cons. cccxxxij. ubi pulchrè declarat materiã huius auth.*
c *Libellum. & uide hic Bal. in fi. & quod not. Bar. l. si cum excep. §. hæc autem. ff. quod me cau. & uide no. per Bar. & Ray. & Imo. l. Titio. §. si post. de cond. & demon.*
d *Defensionem. Adde Bal. C. de app. l. iubemus. Adde Bar. l. quicquid. de iureiur. & pro ista parte facit l. ij. in uers. falsi. & ibi hoc not. doct. ff. si ex nox. cau. aga. licet Dy. uideatur contrarium tenere in reg. nullus pluribus. lib. vj. & l. electio. §. neq;. de nox.*

LEX V.

ADVERSVS. Exceptio non nu. pec. nõ habet locũ in confessione quã quis non facit spe futuræ enumerationis, sed ex causa de præterito. h. d. Idem dicit l. frustra. quæ sequitur post istã. uel sic, Exceptio non nu. pecu. habet locũ, qñ promissio fit spe futuræ numerationis, aliàs secus. h. d. & legitur hæc lex tribus modis principaliter. Primo quando debitũ ex alia causa, puta emptionis, uel simili promittitur ex causa mutui. Secundo qñ debitum ex causa emptionis, uel simili promittitur ex alia causa, uel locationis, uel simili, ita quod non mutui. * Tertio modo, qñ debitũ ex una cã nõ mutui, ex eadẽ causa ꝓmittit, * & utriq̃ lecturæ cõuenit præcedẽs summariũ. Pone ergo in terminis casum, secundum primã lecturam, quæ est melior, & magis congruit literę. Et secundũ istã not. q̃ sicut qñ opponitur exceptio nõ nu. pec. de-

** Mutui. Tũc excep. pecuniæ nõ numeratæ non cõpetit: l. scripturas. j̃. quæ pot. in pig. hab.* I.Conc.B.

** Promittitur. Vt si quis id quod alius debet, se soluturum constituerit, pecuniæ non numeratæ sibi exceptio non competit: l. si non singuli. s̃. si cer. pet.* I.Con.B.

debet creditor probare numeratam, si cautio fuit apposita spe futuræ numerationis, ita qñ fuit facta spe præteriti debiti, debet probare debitum præcessisse. Opp. s̃. si cer. pet. l. si nõ singuli. & l. si ex pretio. Gl. soluit mirabiliter, dic ut in ea. Secunda & tertia lect. sunt clarę, tamen ista secunda lectura non uidetur uera, quia tunc talis confessio statim præiudicat, nec requiritur an præcesserit iusta causa debiti. d. l. generaliter. Potes dicere, q̃ hæc cautio continet factũ nudum, & ideò habet uim cõstitutionis, in quo quærit, an iusta causa præcesserit debiti. Si uerò diceres, q̃ cõtinet stipulationem, tunc statim præiudicat, & quod hic dicit, si quid, intellige, nisi probetur contrarium, statim uidetur probatũ per ipsum instrumentum, ut d. l. generaliter.

LEX VI.

FRVSTRA. Pecunia non numerata debet habere cautionem, condictionem, & exceptionem. Quæro, an isto casu quando cõpetit ad idem actio, & exceptio, possint peti testes examinari ad æternam rei memoriam. Dixi tibi in auth. si quis. s̃. de testib.

LEX VII.

SI QVASI. Ab eo, qui nõ numerauit, potest condici liberatio, & ei opponitur exceptio.

LEX VIII.

1 *Protestatio defuncti quando transeat ad hæredem.*

a SI INTRA.[a] † Ad hæredes transit hæc exce-
1 ptio cum tempore, quod supererat defuncto. Item hęc exceptio proposita perpetuat. Itẽ elapso tempore ad hæredes nihil transit. hoc dicit, & sic habet partes tres, glo. quærit primò qualiter debet fieri ista querela. Dic, ut j̃. eo. auth. hanc aũt. Secundò quærit qñ tẽpus istud contra hæredes currat. Dic q̃ statim nõ expectato tẽpore maioris ætatis, quia cœpit cõtra defunctũ, plenè de hoc in l. Aemilius. ff. de min. & ff. si aduer. uend. pig. l. ij. Moueo unum dubiũ, uidetur q̃ effectus protestationis, iam perfectus, & consummatus, non transit ad hæredes. l. non solùm. §. fin. de oper. no. nun. Hic dicitur cont. quare malè. Sol. Quantùm ad propositũ talis effectus protestationis, bene transit ad hæredes, ut hic, nam proposita querela, exceptio est perpetua, ut hic. Sed quantùm ad futura, tunc secus, ut l. cont. quod tamen dic, ut aliàs plenè dixi in d. l. non solùm. §. fi.

ADDITIO.

a *Si intra. uide Cast. con. xvij.*
P. PAV. P. *Si intra. an istud procedat in alijs præscriptionibus quòd tempus defuncti noceat hæredi, uide Cast. cons. xvij.*

LEX IX.

QVM VLTRA. Si ultrà quàm sit numeratum est promissum, habet locum exceptio nõ numeratę pecuniæ, uel in factũ. Opp. quòd reus possit obligari, ultrà quã peruenìat ad eum, l. si non singuli. s̃. si cer. pet. & l. si ut certo. §. si duob. ff. cõmod. Intelige q̃ peruenerit uerè uel fictè. Dicam in d. l. si non. Quæro quare hic dicit, exceptionem in factum? Gl. uariat, finaliter uidetur dicere q̃ idem sit in factum, & non numeratæ pecuniæ secundum quosdam. Vel dic, q̃ qñ sine stipulatione habet locum exceptio non numeratæ pecuniæ qñ interuenit stipulatio, habet locum exceptio in factum, & ista est uera. Quod sic declara, quando non interuenit stipulatio, agitur ex numeratione interueniente. Rectè ergo possum excipere pecuniam non esse numeratam, qñ stipulatio interuenit, agitur ex stipulatione, unde medium, per quod in exceptione concluditur, nõ est, quia pecun. nõ est numer. quia ex stipulatione posset deberi nulla numeratione interueniente. Sed medium, quo concluditur, est, q̃ sic fuit actũ, quia promittebam spe futuræ numerationis. Vnde excipitur in factum, hoc est quia factum ita se habuit. Hæc subtilitas periculosa est, tamẽ doctores tenent eam.

LEX X.

ASSEVERATIO. Ei qui excipit, incumbit onus probandi, quando excipiendo aliquid ponit, aliàs secus.

LEX XI.

SI TRANSACTIONIS. Quando in transactione fit promissio spe futuræ numerationis, non habet locum hæc exceptio.* * *Exceptio. Idem in l. scripturas. si qui pot. in pig. hab.* I.Conc.B.

LEX XII.

1 *Fideiussor an poterit opponere post biennium exceptionem non numeratæ pecuniæ.*
2 *Numeratio posteà facta per creditorem, an tollat exceptionẽ fideiussori.*
3 *Fideiussor protestatus fuit creditori, ne pecuniam numeraret, quòd possit tamen numerare.*

TAM MANDATORI. Hæc exceptio transit ad fideiussorem, & mandatorem. h. d. Opp. l. ex persona. ff. de fideiuss. Sol. intelligo hic de exceptionib. rei cohærenti. sicut est ista, ut l. omnes. ff. de except. Quæro, † u-
1 trùm post biennium posset opponere fideiussor. Gl. dicit q̃ nõ, & bene. & probat hoc in textu, ibi dum dicit, exẽplo rei
2 principalis. † Quærit gl. nunq̃d numeratio posteà facta tollat fideiussori exceptionem.* Videtur q̃ non, ut l. fin. ff. de pact. Cont. dicitur q̃ non, ut l. fin. ff. de pact. Cont. dicitur in gl. quia fingitur hanc exceptionem nõ competisse, hoc uidetur falsum, quia à die numerationis incipit obligatio, ne retro fingeretur exceptio, ut ff. qui. po. in pign. hab. l. j. Sustinendo glo. dicas, & uerum est, quòd quo ad extraneorum præiudicium non fingitur retro, sed quo ad ipsos contrahentes sic, uel uerius, ut cesset dicta oppositio, dic q̃ numeratio posteà secuta uidetur facta de uoluntate fideiussoris, nõ ergo mirũ si sua tollitur exceptio, ut d. l. fi. Videtur enim uoluisse ab initio, q̃ numeratio sequeretur. Sed nunc quæro, † quid si fi-
3 deiussor mutauit uoluntatẽ, & prohibuit ne mutuaret, uel exceptionem opposuit, uidetur q̃ tunc fideiussori non noceat, quia licuit ei mutare uoluntatẽ, sicut reuocare mandatum? Gl. dicit cont. & bene, non tñ bene declarat. Ideo dic, q̃ mutare uoluntatẽ licet, anteq̃ quis alteri sit obligatus, aliàs non, l. Papinianus. ff. de pub. Sed creditor est quodãmodo debitori obligatus ad numerandũ, ergo, &c. Dices tu, hoc est cont. l. j. ff. si. cert. pet. qui po. in pig. hab. Sol. nõ intelligas obligatũ adeò q̃ possit cogi in iudicio, sed taliter est obligatus, quòd esset sibi uerecundia non numerare, quæ causa est sufficiens, ut possit illi denunciationi non parere, ff. manda. l. Quintus, & l. pecuniæ. ff. de alimen. & cib. leg. Sic debent intelligi not. per gl. l. Titius. ff. de procur. & de fideiuf. l. fideiussor.

** Exceptionẽ. Guilelm. ponit hãc q. l. Titius. ff. de procur. & l. si fideiussor. ff. de fideiuß. dic ut ibi. p Bar. Hæc sunt ex. prælec. Bar. I.Con.B.*

LEX XIII.

1 *Confessio extraiudicialis an requirat expressionem causæ.*
2 *Expressio causæ generalis an sufficiat confessione extraiudiciali.*
3 *Quælibet causa in confessione extraiudiciali, an sufficiat.*
4 *Promissio facta de non arctãdo quem criminaliter, an ualeat.*
5 *Confessio extraiudicialis quando requirat partis præsentiam.*
6 *Confessio testatoris facta in testamento, non probat debitum subesse, uel fuisse, & num. 13.*
7 *Confessio etiam ad liberandum requirit partis præsentiam.*
8 *Confessio extraiudicialis facta parte præsente, & cum causa, quando induat probationem, uel obligationem.*
8 *Contra confessionem in instrumento, uel extra instrumentũ factam, quando quis possit uenire, & quæ probatio requiratur.*

10 *Contractus dicitur in scriptis celebrari, quando agitur inter partes quòd aliter non ualeat, nisi fiat scriptura.*
11 *Contra instrumenta, & contenta in eis, quæ hodie fiunt, potest contrariũ probari, etiam per testes.*
12 *Cautela, ut contra instrumentum nõ possit probari, etiam de fictione, nisi per scripturam.*
14 *Confessio facta per testatorem in eius testamento reuocatur.*
15 *Causa an requiratur in stipulatione.*
16 *Teste cõfitẽte ext. iud. se falsum testificatũ esse, an dicta cõfessio præiudicet.*

a GENERALITER.[a] In hac l. debemus tractare tria principaliter. Primò de obligatione literarũ, unde oriatur, qua actione agatur, & qualiter tollat, & quo iure fuerit inducta. Secundò habemus uidere de confessione quã quis facit in testam. Tertiò de confessione, quam quis facit inter uiuos. Doct. omnia ista tractãt hic, repilogant quædã, quę fuerunt dicta in l. si ex cautione. s̃. eo. & ego iam dixi ibi. No. tamẽ ex hac l. duo principaliter. Primò, ex isto text. qui dicit eamq; causam specialiter promissor edixerit. Gl. exponit ex uenditiõe, uel locatione, uel maleficio. Et puto debere intelligi ex uenditione, uel locatione eius rei, uel ex quo maleficio, aliàs nõ esset exprimere causam specialiter. Item illud quod hic dicitur, quòd debet probari cõtrariũ, per a-
b liam scripturã, debes sic intelligere,[b] Aut ille contra quẽ scriptura profert, eam negat, & eam dicit esse falsam, & tunc potest probare contrariũ testibus & quocunq; modo uult, ut l. ubi. j̃. de fal. & s̃. de fide inst. l. in exercendis. Aut illã scripturã cõfitetur factã esse, de contrahentium uoluntate, sed dicit in ueritate aliter negotium esse gestum, tũc aut ille uult probare cõtra solennitatẽ præsumptã in instrumento, & potest probare per testes, l. iurisgent. §. quod ferè. ff. de pact. Aut uult probare contra illud quod expressè continet in instrumento, & tũc aut est instrumentũ celebratũ in scriptis, & nõ põt probare contrariũ, nisi per aliam scripturã, ut hic. Aut est cõtractus sine scriptis, sed scriptura est facta ad probationem, & tunc potest probari contrariũ quocunq; modo, ut s̃. plus ualere quod agit. l. ij. & iij. Vltimò no. hũc sicq; quis non potest uenire contra illud, quod cõfessus est. Et per hoc
c dicimus, quòd si testis est aliquid testificatus,[c] & posteà extra iudiciũ confitetur se dixisse falsum, ꝙ per hoc dictũ eius non uitiatur, nisi aliter de falsitate constet, ut ext. de testi. c. sicut. Cætera dic ut in gl. hic per doct.

GENERALITER. Contra confessionem* propriã in scriptis factam ex causa de præterito, non potest aliquis uenire, nisi per aliam scripturam probetur. Hæc lex diuiditur in tres partes. Primò ponit dictum. Secundò exceptionem. Tertiò rationem dicti. Secunda ibi, nisi. Tertia ibi, nimis. Notabilia patẽt ex summario. Not. tex. in fin. & disce eum menti. Opp. s̃. eod. l. si ex cautione. & j̃. eod. l. prox. Sol. hic loquitur in aliјs causis, præterquam in causa mutui, & dotis, in quibus potest opponi exceptio non nume. pecun. quod examinaui in legibus contrariјs. Opp. ad secundam partem de l. in exercendis. s̃. de fide instrumentorum. Sol. Fallit hic quando quis uult uenire contra confessionem suam propriam, quod intellige, ut statim dicam. & quia hæc lex tractat de cõfessione, sciendum est, quòd confessio alicuius quandoq; emittitur in iudicio, & de hoc in l. j. j̃. de confessis, & hæc non est materia nostra. Quandoq; emittitur extra iudiciũ, & tunc uel in actibus inter uiuos, uel in ultima uoluntate, & de istis tractat hæc glo. quam examinemus. Circa primũ quæro, quid debeat continere confessio, ut præiudicet? Et circa hoc dubitatur primò de causa, scilicet, an con-
1 fessio † extraiudicialis requirat causæ expressionem, quod tangit glo. in l. j. j̃. de confessis. Veritas est ista, aut confessio tendit ad liberandum*, & non requirit causam, ut l. tale. ff. de pact. Quandoq; cõfessio tendit ad obligandum obligatione personali, & tunc requirit causam, aliàs non obligat, ut l. cùm de indebito. in fin. ff. de prob. Quandoq; tendit ad parandum prȩiudiciũ super iure reali, tũc quia ius reale est uniforme, non requiritur causæ expressio, ut l. & an ea. §. exceptiones. ff. de except. rei iud. Hoc tenent doct. hic, & l. cùm falsa. s̃. de iur.
2 & fac. ig. Sed cùm † confessio requirat causam, an sufficiat exprimere aliquam causam generaliter,* ut puta ex causa emptionis libri, uel specialiter puta, ex causa emptionis talis equi, uidetur text. dicere quòd ibi specialiter promissor edixerit. Et pro hoc quod dicunt doc. s̃. etiam per procurator. causam in integrum restitut. agi posse l. j. & l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acquir. hæred. In contrariũ dicitur, quòd sicut dicunt Logici, quod est genus, species & indiuiduum, ut not. l. ij. in princ. si certum pet. & l. cũ post. §. gener. de iure dot. Ita aduerbialiter quædam possunt exprimi generaliter, quædam specialiter, quędam singulariter, & indiuiduè, unde si dicerem me debere ex causa debiti, istud esset generaliter, si ex causa emptiõis libri, istud esset specialiter, si ex cã emptiõis talis libri, istud esset singulariter, & indiuiduè. Istud uidet probari s̃. quod cũ eo. l. fi. Pro hoc facit l. filiusf. ff. de don. circa fi. ubi requiritur speciale mandatum, seu specialis confessio, ut possit filius causa mortis donare, nõ tamen requiritur ꝙ singulariter nominetur donatio fienda; & illud fortè uerũ
3 est, ut declaraui latius in d. l. fi. † Quæro utrùm sufficit exprimi quãlibet causam. Glo. dicit ꝙ sic ex cõtractu ex maleficio, uel quasi, ut in ij. & iij gl. & sic innuit ꝙ s̃. dixi, ꝙ specie oblationis exprimatur, licet non singulariter. Aduerte tamẽ quia illud gl. dicit ex maleficio, debet intelligi ex maleficio, id est, ex oblatione qua pars tenetur ciuiliter ex ma-
4 leficio parti. Si uerò † aliquis promitteret, ne criminaliter accusaretur, uel ne in accusatione instituta insisteret, tunc an ualeat, habes text. & glo. in l. accusationis
5 s̃. quod met. cau. Quæro, utrùm confessio † extraiudicialis requirat partis præsentiam, quicquid dicant doct. ista est ueritas. Quandoq; confessio emanat super eo, quod dependet ex mera uoluntate confitentis, ut ratihabitio, & hæreditatis aditio, tunc non requiritur partis præsentia, ut j̃. de iur. delib. l. potuit. & not. in l. Pomponius scribit. ff. de neg. gest. Quandoq; emanat super eo, quod non dependet ex mera uoluntate confitentis, tunc aut fit ad obligandum, aut liberandum: si ad obligandum, quicquid dicat Petrus, dico quòd requirit partis præsentiam, uel organũ medium scilicet nunciũ uel epistolã, aliàs nihil operatur, ut l. Publia. in fi. ff. depositi. & l. certũ. §. si quis absente. ff. de cõfess. de in-
6 terroga. act. l. fin. & probatur per iura quæ dicũt † ꝙ confessio testatoris in ultima uoluntate, non probat debitũ fuisse, seu subesse, ut. l. Lucius. §. quisquis. el. ij. ff. de lega. ij. & l. cùm quis. §. codicillis. ff. de legat. iij. & l. Aurelio. §. final. ff. de lib.
7 leg. Si uerò fit ad liberandum, † & tunc quædam glo. est in l. non solùm. §. si liberationis. de lib. legat. quæ uidetur dicere, quòd non requiritur partis præsentia, quo ad inducendam doli exceptionem. Ego semper contrarium tenui, & glo. idem in l. idem in duobus. ff. de pact. l. Pomponius. ff. de neg. gest. ibi, in glo. magna facit l. hæredi. §. ne autem. ff. de pact. & ibi uidetur text. examinaui plenè dict. §. si libe-
8 rationis. Quæro, pone † quòd ista confessio sit solennizata cum causa, & partis præsentia, ut requiritur, quid inducet hæc confessio? Respon. confessio quando habet connexũ aliquẽ actum, qui habet inducere obligationẽ, ut puta stipulatio, uel pactũ de constituta, tunc non esset dubium ꝙ orit obligatio, ut hac l. nõ ex cõfessione, sed ex alio adiuncto, ut

* *Confessionẽ. Vel promissionem, in j. lec. Bart.* I.Conc.B.

* *Liberandũ. Tantus est fauor liberatiõis, ut causa non expressa, promissio liberationis ualeat:* Bar. l. *postquã. nu. x. iij. de pac. Adeò ut uerba enũciatiua in liberationibus dispositionem inducant:* Bart. l. *viij. nu. iij. s̃. de iur. et fac. ig. Tametsi alioqui ad obligandũ, omnia illa inutilia sint: l. ij. §. circa. ff. de dol. excep.* I.Conc.B.

* *Generaliter. Ex q. pposita à* Bar. *hic, cũ nihil certi elicere possimus, tu dic specialem causam tituli exprimendã esse. Non enim sufficit dixisse; Ex cã emptionis fundi. Sed adijciendum est, Tusculani, puta. Alioqui si cõtrahentes dissentiãt circa speciẽ contractus, obligatio inutilis est: l. nec emptio. ff. de cont. empt.* I.Conc.B.

cto, ut l. j. de const. pecu. Vide Cyn. l. si ex pretio. s̃. si cer. pet. Quandoq; hoc non habet annexum, sed est confessio simplex, tunc si quidem fit ad deliberandum, habet uim pacti, ut l. tale pactum. in prin. ff. de pact. & sic obligat quem naturaliter non petere, & inducit exceptionem pacti, l. si unus. §. pactus. ff. de pact. Si uerò non continet liberationem, tunc non inducit liberationẽ, sed solam probationẽ, ut l. Publia. in fi. ff. depos. & hoc est utile scire, propter formationẽ libel-
9 lorum. Quæro, † circa istam confessionem, si quis uult uenire contrà, qualiter poterit, & quæ probatio requiratur? Rñ. quandoq; quis uult uenire contra confessionem ex causa erroris, & tunc loquitur tit. de iur. & fact. ign. maximè l. error. & l. cùm falsa. s̃. e. & ff. de confess. l. non fatetur. Quandoque quis uenit ex alia causa, & tunc contractus, seu cautio, in qua emanauit confessio, fuit in scriptis, & tunc qui negat illam cautionem sua uoluntate factam, admittitur ad probandum contrarium per communem modum probandi, ut l. optimam. de contrahen. stip. & de fal. l. ubi. aut cõfitetur eam factam sua uoluntate, tunc si quidem uult uenire cõtra tenorem instrumenti, non admittitur ad probandum, nisi per scripturam, ut hic, & l. cùm de indebito. de prob. in fi. ni-
d si uellet probare instrumentum fictitium.[d] Si uerò non uenit contra instrumentum, seu contra tenorem instrumenti, sed contra solennitatem, & tunc admittitur probatio etiam per testes, ut l. iuris gent. §. quod ferè. ff. de pac. & ibi not. per glo. Sed si uellet probare solutionem, tunc admittitur quis ad probandum, secundum modum traditum in l. testium. s̃. de testib. Si uerò confessio emanasset sine scriptis, tunc admittitur quis ad probandum contrarium, per omnem modum probandi, ut s̃. plus ualere quod agitur, per totum. &
10 l. in exercendis. s̃. de fid. inst. Intellige † autem in scriptis celebrari contractum, quando contrahentes agunt, ut non ali
11 ter ualeat, nisi inde fiat scriptura. † Vnde contra instrumen-
e ta,[e] quæ hodie fiunt circa continentia contractuum, potest fieri probatio etiam per testes, quia non sunt celebrati contractus in scriptis, licet sint in scriptis redacti. Hoc probatur s̃. de fid. instr. l. contractus. & de prob. l. cùm res. ff. de pig. l.
12 contrahitur. Et ideò est cautela, † ꝙ quando quis dubi-
f tat, ne per testes posset reprobari[f] fictio contractus, dicat contrahens coram testibus, (qui testes interfuerunt præcedentibus,) & fuit actum quòd contractus celebretur in scriptis, & sic nõ possit probari de fictione contractus, nisi per scripturam*, ut hac l. & l. cũ de indebito. in fi. ff. de prob. Venio ad secundum, scilicet, ad confessionem in ultima uoluntate factam. Glo. hic in fi. tractat quid operetur illa confessio, respectu hæredis, utrũ inducat legatum, uel fideicommissum. Idem tractat in l. j. & ij. de fal. cau. adiect. leg. hoc omitto. De duobus tamen quæro. Primò, an inducat probationem, etiam contra ipsum testatorem? Secundò an possit reuocari per testatorem? Ad primum quicquid dicat Pet.
13 dico † ꝙ non inducit probationem, nisi sit iuratum. Tex. est in l. cùm quis. §. codicillis. ff. de lega. tertio. s̃. de prob. auth. quod obtinet. Quod probatur, quia si induceret probationem, nunquam induceret fideicommissum, quod est falsum, ut dicta l. Lucius. §. quisquis. ff. de lega. ij. & l. si creditori. de lega. j. & l. Aurelius. §. eum. de lib. leg. Et ex hoc soluitur secunda quæstio, quia
14 † per testatorem potest reuocari, cùm non inducat probationem, nec obligationem, ergo, &c. ut l. j. s̃. de sacrosan. ecclesi. cum similib. Et hoc tenet Iacob. de Bel. in auth. de iure iur. à mor. præst. in prin. licet Pet. hic dicat contrar. & malè.
15 † Vltimò quæro, an in stipulatione requiratur causa? Glo. tangit hic, & plenius in l. ij. §. circa. de doli excep. & l. hactenus. ff. de const. pec. & in qualibet earum dixi. Insuper hic
16 tex. facit ad quæst. † si testis aliqua testificatus sit, & posteà extra iudicium confessus est se falsum dixisse, quòd talis cõ-
g fessio cõtra primum dictum suum nihil operetur[g], ut in fi. huius l. De hoc ex. de test. c. sicut. &c.

* *Scripturã. No. hic, quãdo probatio nõ nisi per scripturam fieri possit. Quando autem probatio uoce, instrumentis præferatur, not.* Bar. *l. xvij. s̃. de pac. & l. j. nu. j. de testib.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Generaliter. Not. in hac l. q.* Bar. *uidetur sentire, q. si scriptura sit de substantia, non potest probari simulatio per testes, & ita tenet glo. hic in uer. quenquam. sed gl. secundum aliquos, in l. illicitas. §. ueritas. de off. præs. tenet cont. sed glo. huius l. reprobat* Iac. But. *&* Bal. *& l. j. C. plus ua. quod ag. & est opi. æquior. Sed pro opi. Bar. facit tex. iste non cauillando eum, & gl. in d. §. ueritas. uidetur innuere, quando per testes probatur falsitas notarij, uel error, & istam partem meliorem putat* Io. de Imo. *c. cùm* Ioannes. *de fid. inst. licet opin. But. sit æquior, & tangitur in c. ad nostram. de empt. & uend. & c. cùm contingat. de iureiur. in charta xliij. quando stipulatio potest probari per testes.* And. Barb. *Et adde Cæp. in tractat. de simulat. contractuum.*
b *Intelligere. Per* Imol. *c. cùm contingat. de iureiur. & doct. in l. sciendum. de uer. obl. Et adde etiam quæ habentur per glo. &* Bar. *l. quicunq;. j̃. de apo. publi. & qualiter hæc lex intelligi debeat, adde l. testium. s̃. de testib. uide* Bal. *ibi qui tenet cont. Bar. uide Cy. l. error. C. de test. &* Ang. *l. quoties. in prin. ff. de uen. insp. & quod not.* Bart. *l. cùm proponebatur. de leg. ij. &* Bal. *hic.*
c *Testificatus. Adde quid in parte confitente se habuisse sententiam falsam, & quid in iudice, & arbitro? uide not. in auth. sed iam necesse. de don. an. nup. Et de hoc dicto* Bar. *uide quæ not. gl. & doct. in c. cùm causam. de testib.* Bar. *l. quicquid. circa fi. & l. inter. §. sacram. in fi. de uer. obl. & latè* Bar. *l. eos. §. fi. de fals. & l. si quis in graui. in prin. ad Syllan. &* Bal. *hic.*
d P. PAV. P. *Fictitium. In contrarium in hoc quòd etiam si contractus sit in scriptis celebratus, possit probari simulatio per testes, uide* Comen. *consi. clv. in iij. uol. in prin.*
e P. PAV. P. *Instrumenta. Contra hoc uidetur uelle* Com. *cons. clx. incip.* Ioannes *&* Gerardus. *in prin. Item generaliter istud intelligatur quod dicit* Bar. *q. non dicitur contractus in scriptis, nisi hoc agatur, uide* Fran. *cons. clx. Rom. cons. clxxiiij. ad fi. ub sing. dicit, q. quando in scriptis contractus est celebratus, non creditur instrumento parte requirente, nisi protocolum exhibeatur, uide etiam* Bar. *& alios l. contractus. s̃. de fid. instr. & l. testium. C. de testi.*
f P. PAV. P. *Reprobari. Vide* Ang. *cons. cliij. incip. domina Catherina.*
g *Operetur. Adde quæ consuluit* Bal. *consi. xxv. v. lib.*

LEX XIIII.

1 *Exceptio cautæ & non numeratæ pecuniæ quibus in contractib. & quando locum habet, & depositionibus in hac excep.*

a IN CONTRACTIBVS. Exceptio nõ nume. pec. potest opponi intra biennium,[a] ubi quis asserit sibi datum uel numeratũ, exceptis quibusdam casibus. Vbi uerò quis asserit sibi solutum, potest opponi intra xxx. dies, hoc dicit, usq; ad §. illo. diuide in tres partes. Primò ponit, quãdo hæc exceptio potest opponi intra biennium. Secundò quãdo nullo modo. Tertiò, quando intra xxx. dies. Secũda ibi, sed quoniã. Tertia ibi, semper. Opp. dicitur hic, pecuniæ, uel aliæ res, & sic innuit ꝙ hæc exceptio locum habeat in aliјs contractib. quàm mutuo cont. s̃. l. prox. Sol. expone hic aliæ res, scilicet quæ pondere, numero, uel mensura consistunt, ne contradicat l. præcedens, secundum glo. Opp. s̃. eo. l. aduersus. & l. frustra. Sol. Intellige, quando confessio fuit facta spe futuræ numerationis, aliàs secus secundum gl. Opp. adhuc l. si nõ singuli. s̃. si cer. pet. l. sub specie. s̃. de post. Ad l. si non singuli, dicas ꝙ ibi fuit facta confessio spe futuræ numerationis, si obijciatur exceptio non nume. pecu. debet probare creditor iustam causam debiti præcessisse, & sic apparet non spe futuræ numerationis contractum esse, l. aduersus. s̃. eo. in fi. ibi not. secundum primam lect. Sed si biennium esset clapsum, istam iustam causam præcessisse, creditor non haberet necesse probare. Ita loquitur l. si sub specie. s̃. de postul. Venio ad secundam glo. dicitur hic, datæ esse conscribuntur. contrà, ergo instrumentum probat numerationem, & sic creditor non habet necesse probare. Sol. Dicit gl. intellige hoc scriptum in instrumento priuato, secus si in instrumento publico, quod not. s̃. eo. l. iij. & ibi dixi rationem. & l. si ex pretio. s̃. si cer. pet. l. j. de dote. caut. Item opp. obligatio nõ contrahitur per uerba præteriti temporis, l. v. §. stipul. ff.

de uerb. obl. sed hic dicit, numeratæ, uel datæ esse conscri-
buntur. Sol. subaudit glo. & sic me soluturum promitto. ui-
de glo. & not. Alij dicunt, quòd hic contrahitur per uerba
præsentis temporis. Doc. tenent communiter opin. Ioan. ex
1 qua no. † q̃ per scripturam, quæ solam confessionem con-
tinet, quis non obligatur literis, sed solùm inducitur pro-
batio, ut l. Publia. in fi. ff. depos. Sed si continet promissionẽ
de dando, uel faciendo licet per pactum nudum, tamen scri
ptura tunc dicitur obligare, & uestit illud pactum, sicut ue-
stitur solennitate uerborum per stipulationem. Ita loquitur
Inst. de lit. ob. sed ipsa forma unà cum consensu, qui in lite-
ris continetur, ut l. non figura. ff. de act. & obl. Quæro, dici-
tur hic, elapso biennio nullo modo auditur, quid si reus
uult assumere in se onus probandi? In hoc sunt opiniones
hic, & in l. iij. §. eo. & ibi dixi, & casus est j. eod. l. asseueratio.
Quæro quid si renunciauit huic exceptioni, dic ut in d. l. si
2 ex cautione. Quæro, † quæ actio oritur ex ista oblatione li
terarum? Quidam dicunt, condictio ex hac l. & Instit. de lit.
obl. Tu dic, quando certum uenit in oblatione, oritur certi
condictio ex literarum oblatione, & sic certi condictio ex sti
pulatione, aliàs erat quædam actio, quæ uocabatur actio ex
literarum obligatione, sicut dicimus de actione ex stipula-
tu, & hanc doctrinam dedi hoc anno perfectissimè in l. j. ff.
3 de condic. ex l. † Quæro, quid si aliàs confessus est coram te
stibus se recepisse, nec inde facta est scriptura, utrùm habeat
locum hæc exceptio sic limitata biennio? uidetur q̃ non,
quia loquitur solùm hic, ubi interuenit scriptura, ibi cõscri-
buntur, &c. Et istud tenet gl. §. si cer. pe. l. si non singuli. Idem
tenuit Gul. l. qui pecuniam. ff. si cer. pet. Contrariũ tenet gl.
§. de testib. auth. rogati.

§ SED Quoniam. Opp. q̃ possit opponi exceptio
non numeratæ dotis, ut j. ea. l. in fi. de dote cau. non nu.
l. fin. Sol. Dicit glo. hic sunt duæ cõfessiones, ibi una tan
tùm, & hoc satis placet, posteà declarabo. Quærit gl. utrùm
sint alij casus, in quibus cesset hæc exceptio? Gl. ponit duos,
4 uide eam. Glo. quærit, † quid si procurator fisci confitetur
sibi pecuniam numeratam, & ipse non est soluendo? Gl. ar-
guit pro & contra. Doc. istam contrarietatem determinant
sic, Aut procurator fisci fuit confessus cum solennitate debi
ta, & tunc non potest fiscus agere contra debitorem, & ita lo
quuntur iura allegata pro illa parte, aut sine solennitate de-
bita, & tunc distinguitur, ut in glo. an procurator sit soluen
do, aut non. Quærit glo. quæ est ratio differentiæ inter istos
casus, & illos, qui ponuntur in principio legis. Dicit gl. prin
cipium legis loquitur de eo, qui cõfiteur sibi datũ, uel nu
meratum ex cã mutui, hic de eo qui confiteẽ ex alijs causis.
5 † Sed quæro, quare hoc in mutuo? Dicit glo. ex frequentia
contractus. arg. ad hoc. j. de usu. l. j. Doc. dicunt aliter, & me-
6 lius. In mutuo, debitor † qui quærit pecuniam, de facili fa-
tetur omne instrumentum quod creditor uult, ideò fuit ei
magis prouidendum, quæ ratio cessat in alijs contractibus.
Simile uidetis in mandatario. Simile notatur §. si aduersus
cred. l. j. quæ ratio est multùm attendenda ad ea, quæ j. dicã.
Quæro, quid in alijs casibus à prædictis quinque? Breuiter
idem quod in mutuo, quantùm ad hoc quòd exceptio pos
sit obijci tantùm intra pauciora tempora, quia intra xxx.
dies, ut j. prox. §. non habemus alia in glo. Extra glo. exami
nemus particulariter istos tres casus hic positos. Primo, quę
7 † est ratio in deposito. Dicunt quidam, quia depositarius
non sustinet nisi incommodum ex re deposita. Vnde non
est uerisimile, quòd confiteatur sibi depositum, nisi recipe-
ret. Ista ratio multùm placet, & hic ista lex non loquitur nisi
in depositario, qui scripsit se recepisse, nec habet locum in
deponente, quando scriberet sibi reditum, licet glo. hic alit-
er dicat. Dicit enim quòd hæc lex non distinguit, ergo nec
nos. Sed certè imò distinguit. Dicit enim in instrumento de
positionis, &c. Item ratione prædicta cõcluditur, quòd hoc,
quod hic dicitur, non habet locum, nisi quando deponitur
species, uel pecunia signata, secus si pecunia numerata, qa
tunc esset eadem ratio quæ in mutuo, scilicet, auiditas reci-
piẽdi in debitore. l. Lucius. ff. depos. & semper intellige hoc,
quando instrumentum depositi profertur ita solenniter, q̃
fidem faciat, quia subscriptum tribus testibus, ut j. qui po-
tiores in pig. habeantur. in auth. si quis uult cautè depone-
8 re. Venio ad secundum, hic dicitur q̃ exactor publicus, †
qui scribit se recepisse, non potest opponere exceptionem
non numeratæ pecuniæ. Ratio est, quia nulla necessitas sibi
imminet, quare hoc facere debeat, non enim illud ad sui u-
tilitatem recipit, & sic fortè uidetur idem in quolibet admi-
nistratore nomine alieno, qui scriberet sibi solutum esse, ut
9 non possit hanc exceptionem opponere. Tertius † casus
est in eo, qui confitetur sibi solutum post dotalia instrumen
ta confecta. Ratio est secundum glo. quia sunt duæ confes-
siones, quod mihi placet. In prima enim auiditas debitoris
quærentis pecuniam, uidetur sicut in mutuo, & maior, ideò
alia tempora statuuntur, ut in auth. posita in l. fin. j. de dote
caut. non nume. sed in secunda confessione ista ratio cessat.
Præterea nisi secunda confessio probaret, esset quodammo
do abire in infinitum, eadem ratione nec tertia, & sic de sin
10 gulis. Et ideò † idem putarem in quolibet contractu, quia
si fuisses confessus ex causa mutui te habere à me centum, &
posteà ex interuallo iterum confiteris te habere illa cen-
tum, dico quòd illa secunda confessio probat numeratio-
nem illius pecuniæ.
11 § SVPER. Summatũ est cum præcedẽtibus. † Quæ
rit glo. si opponatur hæc exceptio intra xxx. dies, quis
probabit? sunt opiniões. Veritas est q̃ sicut quãdo cre-
ditor agit, si contra eum opponatur, intra biennium ipse de
bet probare, ut l. si ex cautione. §. eo. Idem quando cõtra de
bitorem excipiẽtem de soluto, creditor replicat de num. pe-
cunia, debet ipse debitor probare arg. l. antepen. §. de prob.
Circa istam l. dubito, cùm regula iuris sit, q̃ fauorabiliores
sunt rei quàm actores, l. fauorabiliores. de reg. iur. l. Arria-
nus. de act. & oblig. quomodo est q̃ si creditor conueniat
debitorem, actione ex alio contractu, quàm mutui, & de a-
lijs rebus quàm his quæ consistunt pondere, numero, uel
mensura, non potest ei obijci exceptio non nume. pecunię:
ut §. l. prox. & tamen not gl. hic, q̃ si à debitore. Opp. cauto
de soluto creditori, potest contra eum obijci hæc exceptio
intra xxx. dies, non habita distinctione contractuum, uel
rerum. Pro modo dubito, sed declarabo in l. generaliter.
pro nunc cogita.
b § ILLO. Post lapsum biennij non põt quis creditori
12 deferre iusiurandum[b] an numerauerit. Vnde † no hic
q̃ si ego faciam tibi hanc positionem, quòd tu non nu-
merasti mihi, quòd tu non tenearis huic respondere. Glo.
tua uidetur uelle cont. l. ij. §. eo. Ad istum text. respondeo, q̃
non cogitur iurare, scilicet, si habet iustam causam recusan-
c di, aliàs secus, ut habuistis in l. generaliter. §. de reb. cred. [c] Et
ita uidetur sentire glo. hic super uer. offerri. Per istum tex.
13 dicunt quidam, † q̃ positioni negatiuæ respõdendum nõ
est. Sed falsum est, ut l. quidã. ff. de don. & ita per Dy. expres-
sum est hodie ex. de confes. c. statuimus. lib. vj. De hoc etiam
per glo. §. de iura. calum. l. fin. §. quod obseruari. in fin. mag.
glo. Et ratio huius tex. est aliàs ut j. dicit. sed ex hac l. uidetur
distingui opinio posita in l. si ex cautione. & hac l. in princ.
quæ dicit, q̃ potest opponi hæc exceptio post bienniũ, sco
assumẽte in se onus probandi. Non enim poterat reus pro-
bare, cùm actor, seu is contra quem excipitur, hæc exceptio
non teneatur interrogationibus super hoc factis respondę-
re, ut hic dicit glo. Potest dici q̃ hęc lex continet ius nouum,
secundum quod potest omne iusiurandum licitè recusari.
l. generaliter. §. de iureiur. §. si autem. uide glo. Certè in d. l.
generaliter. nihil de iure antiquo mutatur, ut ea l. in fi. & d.
§. si autem. Si rectè intelligatur, dicitur q̃ iuramentum po-
test recusari ex iusta causa, aliàs non, sed de iure antiquo lici
tè poterat quis recusare iusiurãdum, si dicebat se probare,
& nolebat se à probationibus releuari per iuramentum, ut
l. eum qui. in prin. ff. de iureiur. Sunt enim quidam adeò ti-
midi, quòd non iurarent pro magno facto, ut l. fin. circa fi-
nem. §. de fid. instr. ita hic ille, qui habet cautionem de solu-
to, post elapsum tempus posset dicere, Nolo iurare, quia
plenè

plenè probo, & idem puto quòd esset in omni cautione,
hic est casus, & hoc in summa, ille qui plenè probat, non co
gitur iurare, hoc dicit. Sed si reus uellet facere positiões per
quas probaret contrarium, licet per mediũ cogitur respon-
dere, & sic dicerem, pono quòd semel mutuasti mihi tan-
tùm. Item quòd illa uice fuerunt numerata decem, & non
plura, ut uidistis notatum §. eo. l. ij. uel si ponerem, q̃ si qua
numeratio fuit facta, fuit facta tali tempore, & loco, & non e-
ram præsens, uel nulla numeratio facta fuit. Simile uidetis,
nam licet quis tempore litis contest. neget uera esse, quæ in
libello continentur, tamen posteà particularibus positioni
bus, ex quibus ueritas libelli concluditur, quis tenetur re-
spondere, uel iurare, super hoc toto numerasti, uel non, ta-
men semper positionibus, per quas ad probationem deue-
nitur, respondere tenetur.

§ IN OMNI. Hæc exceptio potest opponi quan-
docuq̃, & denunciari ei, contra quem opponitur, si
est præsens, si est absens, coram iudice, & si ipse est offi-
cialis, coram episcopo, uel alio iudice competenti.

§ IN OMNI. Sufficit q̃ hæc exceptio manifestetur
omni tempore ei, cõtra quem opponitur, siue præsens,
siue absens, uel in dignitate sufficit si coram alio ordina
rio, uel episcopo proponatur, idem in exceptione non nu-
14 meratæ dotis. h. d. usq̃ ad fin. † No. q̃ quando persona, cui
debet fieri protestatio, non potest bene haberi, sufficit q̃ fiat
15 coram iudice, & per iudicem notificetur ei. † No. q̃ paria
sunt, quem non esse præsentem, uel esse, sed cum difficulta-
te posse adiri. Super hoc in fi. est posita quædam auth. quæ
quasi nihil adijcit legi Codicis, sed eam declarat.

ADDITIO.

a *Biennium. Sed adde casum, in quo post biennium excluditur, ut dixi post Bar. in l. per diuersas. & l. ab Anastasio. j. mand.*

P. PAV. P. *Biennium. An de iure canonico excludatur biennio, uide Ang. cons. cxlix. incip. domina Angela. & quod habes §. in prin. huius tit. in apostilla magna.*

b P. PAV. P. *Iusiurandum. de materia an exclusus à probando sit etiam exclusus à ponendo uel deferendo iuramentum, uide Fel. in rubr. de prob. & in c. licet causam. & in c. ij. eo. tit. Ias. in l. iij. §. j. ff. de iureiur. in repertorio. in uerbo, iuramentum. Item circa istam legem in §. super cæteris. q̃ intra xxx. dies possit creditor opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, limita singulariter ut per Paul. in l. tale pactum. in prin. ff. de pact. Item limita ut non habeat locum in transactione, ut per Bal. per tex. in l. in teresse. C. de solut.*

c *De rebus credit. Vide sing. quæ scripsi circa istum text. in l. hæres absens. §. j. de iudi.*

AVTHENT.

1 *Protestatio quando succedit loco actionis, debet in scriptis fieri, si loco exceptionis, potest fieri sine scriptis.*

1 HANC AVTEM. No. † q̃ hic uidetur casus
q̃ protestatio debet fieri in scriptis. Idem in l. C.
prox. in §. in omni. idem in l. ut perfectius. C.
de anna. excep. In cont. uidetur. §. de neg. gest. l.
fin. & l. scire. §. oportet. ff. de excus. tut. Breuiter
quædam est protestatio, quæ succedit in locum actionis, &
illa debet geri in scriptis, d. l. ut perfectius. Quędã quæ succe
dit loco exceptionis, uel alterius defensionis, & tunc regula
riter potest fieri in scriptis & sine. d. l. scire. & d. l. fi. §. de neg.
gest. Fallit in exceptione non numeratæ dotis, ut hac auth.
& §. in omni. hic posito.

LEX XV.

1 *Fideiussor accedit ciuili actioni.*

a SI CVI.[a] Hæc exceptio ex persona debitoris, transit
ad creditores, siue agant, siue conueniantur hypothe-
caria, & ad fideiussores, sententia lata contra unum, al-
1 teri non præiudicat. Ex isto fine dicit glo. notari † q̃ fideius
sor accedat ciuili actioni. Hoc tangit gl. in l. j. ff. de fideiuss. & l.
si stipulatus. j. eo. tit. Pet. uidetur circa hoc dicere multa uer-
ba. Dy. ibi breuiter dicit sic. Quoddam * est * debitum ciuile, quod est efficax, ut in eo qd̃ debetur ex sententia, tunc sine dubio accedit fideiussor, in toto tit. iud. sol. coniuncta l. Iu-
lia. in prin. ff. de cond. indeb. Quoddam est debitum ciuile, cui obstat exceptio, & tunc fideiussor ei accedere non potest. d. l. si stipu
latus. §. j. & gl. ibi posita, quod intellige cum effectu. Nam eadem exceptione tutus est fi-
deiussor, qua principalis, ut hic, & l. tam mã-
datori. §. eo. Sed prædicta intelligo in fideiuſ
sore, qui se obligat constituendo. Cùm enim constitutum teneat de æquitate prætoria, qñ præcedit debitum ciuile tantùm, cui obstat exceptio prætoria, non patitur eum aliquo modo obligari, ut l. iij. §. j. ff. de const. pec.

Quoddã. Cùm quæritur, quibus obligationibus fideiussor accedere possit, hoc mecum in uniuersum statuere soleo, q̃ exceptis illis obligationibus, quæ neq; naturales, neq; ciuiles sunt, fideiussor intercedere possit. Neutra autem obligatio est, ueluti si interroganti annuerim: l. j. §. si quis ita. de uer. obl. uel si pupillo sine tutoris autoritate crediderim: l. pupillus. ff. de act. & obl. Idem si prodigo uel furioso. l. is cui. ff. de uer. ob. Deniq; quoties lex resistit obligationi, neq; naturalis, neq; ciuilis oritur obligatio: Bar. l. x. nu. ij. C. de iur. & fac. ign. qui in uniuersum fideiussor intercedere non potest. d. ll. I. Concen. B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Si cui. Vide circa istam l. quæ latè ponit Bal. l. j. ff. sol. mat. post Alex. ibi, & an tertius possessor, qui causam non haberet à marito, possit opponere hanc exceptionem, uide Bal. nouel. in tract. dot. in x. parte, & Cast. hic, quòd non, in cont. uide Bulg. ubi §. pro opinio. Castr. & Bald. Nouel. optimè facit quòd dicit Bal. l. iij. C. quod met. cau. uer. ex prædictis concludo, quod sequitur Cast. cons. cccxxxv j. uer. ad unum tamen aduerte, & idem quod Bal. d. l. tenet etiã Cy. ibi, in iij. q. post Pet. Sed Sal. d. l. iij. quam legit pro l. j. aliter dicit, ut per eum. Cast. ibi sequitur Bal. & idem concludit Alex. ibi.*

LEX XVI.

1 *Iuramentum appositum in contractu, post renunciationem pecuniæ, tollit illam exceptionem, licet iurans soluens possit posteà repetere.*

2 *Iuramentum appositum in contractu, quas exceptiones tollat.*

3 *Exceptio non numeratæ pecuniæ non tollitur, licet confiteatur se recepisse, non spe futuræ numerationis.*

a NDVBITATI.[a] In iuramento intelligi-
b tur illa tacita conditio,[b] quæ intelligitur in obla
tione principali. h. d. tene menti hunc casum. Fa
1 cit ff. de oper. lib. l. si libertus. † Quæro, quid si
in instrumento renunciauit exceptioni non numeratæ pe-
c cuniæ, & posteà iurauit [c] se non contrauenire? Certè tunc ui
detur quòd non possit istam exceptionem opponere, quia
ueniret contra iuramentum suum. Puto tamen, q̃ si solue-
rit, poterit repetere, sicut dicimus in debitore, qui iurauit
d soluere usuras, ut ex. de iureiur. ca. debitores. [d] Vides hic q̃
ex modo præstationis iuramenti inducit differentia, nónne
hoc est contra casum in auth. sacramenta. §. si aduer. uen.
2 & c. cùm contingat. ex. de iureiur. Rñ. Quædam † sunt exce
ptiones, seu defensiones, quæ competunt de præsenti, uel de
præterito, & istæ possunt tolli iureiur. non simpliciter, sed se-
cundum ea quæ plenè tractaui in l. si quis pro eo. in prin. ff.
de fideiuſ. Quædam sunt exceptiones, quæ competũt, quia
promissa post contractum non seruantur, & istæ iureiur. nõ
tolluntur, quia in iuramento inest illa conditio, si promissa
seruantur, sicut in principali obligatione, ut hic. Idem si ali-
quis casus obueniret, ex quo de nouo pararetur exceptio, l.
3 fi. qui satis. cog. & ad mu. l. fi. in prin. † Sed quæro, quid si in
instrumento continetur, q̃ Titius fuit confessus non spe fu
turæ numerationis? Certè si iuramentum nõ interuenisset,
non tolleretur hæc exceptio, ut dixi in l. si ex cautione. §. eo.
sed si interuenit iuramentum, dubito.

ADDITIO.

a *Indubitati. Vide Bal. l. j. §. j. de sac. san. eccl. alle. hanc l. ad pulchram q.*

POMA. *Indubitati. Circa materiam huius tex. uide apost. quam feci in l. quæro. §. inter. ff. loc. & intellige quòd iuramentum sapit materiam actus,*

super quo interponitur, scilicet primordialem, non accidentalem. Ita Are. c. j. ex̄. de iud. per glo. l. certi. in uer. ex omni. in fi. si cer. pet. c. j. ex̄. de iud. quod not. & per reg. istius tex. bene facit tex. l. sed si possessori. §. item si iurauero. ff. de iureiur. & quod dicit Ang. cons. cccxiiij. §. q. iuramentum nō est maioris potentiæ, quàm sit ipsa uirtus promissionis, uide etiam ad hoc aliquid per Barb. cons. xliij. in iij. dubio uol. ij. & Alex. xxxvij. uol. ij. Et aliqua ad hæc per Soc. cons. xl. Limita tamen istam reg. q. iuramentum sequitur naturam rerum, ut non procedat quando esset præstitum per uiam contentiosæ iurisdictionis, per not. per Sal. post glo. secundam in l. j. in iij. opp. C. de confess. ubi glo. uult, quòd exceptio non num. pec. non competat quando confessio esset facta in iudicio, & Salic. intelligit fieri, scilicet, per uiam contentiosæ iurisdictionis, in iij. opp. ibi, cùm iuramentum iudicio æquiparetur, l. qui iurasse. in fi. ff. de iureiur. æquiparetur etiam lit. conte. l. nam & posteà. §. si is qui temporali. ff. de iureiuran. & ad istam l. uide Bar. l. si quis pro eo. ff. de fideius. & Alex. l. nemo potest. in iiij. quæst. Bar. ff. de legatis j. & ibi Moder. & aliquid per Felin. cap. tertio loco. de præsump. & in rub. ex̄. de præsc. & Aret. cons. xxiiij. & Ang. Aret. §. idem iuris. Instit. de excep. uers. capio quintum principale. & Panor. c. fi. de eccle. ædi. & Alex. consi. lxxxix. uol. ij. ubi tangit, quid iuris quando esset iuratum re uera numeratam esse pecuniam, & Fel. c. inter monasterium. de re iud. limita etiam hanc l. ut per Ias. l. singularia. ff. si cer. pet. ut non habeat locum in mercatore confitente se habuisse pecunias mutuo ab aliquo, uide tamen Ias. l. si conuenerit. uers. quartò moueor nouo fundamento. ff. de iurisd. om. iud. ubi facit regulam in contrarium, & idem facit in l. si pecuniam. in glo. in uer. necesse. uer. ij. stringit. ff. de cond. ob causam. ubi declarat istam legem non procedere, s. ubi deficit consensus.

P. PAV. P. Indubitati. Iuramentum adeò regulatur secūdum naturam contractus super quo apponitur, quòd si apponatur super contractu nullo, non potest illum ualidare, ut per Barb. consi. xxiij. uol. j. Et limita regulam huius l. fin. in iuramento implicito, secus in explicito, et specifico. Bal. c. quæ in ecclesiarum. de const. Simile habes in c. ex rescripto. cum ibi not. ex̄. de iureiur. Item limita, ut per Bar. l. si quis pro eo. ff. de fideius. Item limita istam legem in terminis proprijs exceptionis non num. pec. non procedere, quando iuramentum esset appositum super contractu, secundum formam Bar. de qua in l. ij. ff. de iureiur. Item uide Cremen. singulari. cliij. Item quomodo ista regula procedit, & quòd imò iuramentum non intelligitur secundum naturam actus super quo interponitur, uide omnino latè Ias. l. si conuenerit. ff. de iurisd. om. iud. Item quòd quando deficit consensus, ut in ista lege iuramentum nihil operatur, uide Ias. qui latè hoc limitat, l. sancimus. C. de testa.

b Tacita conditio. hoc limita ut refert Alex. l. si conuenerit. in prin. ff. de iurisd. om. iud.

c Iurauit. Et uide Bald. l. si ex cautione. s̄. cod. & no. Instit. de actio. §. fuerat. & uide quod not. Imo. l. nemo potest. de leg. j. & de ista clausula huius l. quæ semper allegatur, uide Bar. l. si quis pro eo. uersi. octauo prohibetur, &c. & quod dixi post Bar. l. si pecuniam. de cond. ob causam, & Cast. cons. xj. quod incipit, in Christi nomine amen, Visis omnibus, &c. & Bar. l. ij. C. de rescin. uend.

d Debitores. Et ad intellectum huius tit. de his uide latè Bal. l. non dubium. s̄. de legib. & ibi Bal. alleg. hanc l. per not. plenè in c. cùm contingat. de iureiur. ubi quærit de effectu uerborum.

a *De compensationibus*[a]. Tit. XXXI.

ADDITIO.

a P. PAV. P. De compensationibus. No. circa istam materiam q. in decimis non est locus compensationi. Gl. sing. c. decimæ. xvj. q. iij. Item an stante statuto quòd contra instrumentum nulla posit opponi exceptio, nisi solutionis, an poterit opponi exceptio compensationis, uide Ang. cōs. cxxv. incip. quidam nomine Nicol. Alex. latè in apostil. ad Bar. l. j. s̄. de iur. & fac. ign. in apost. magna. Item adde circa materiam compensationis, an ista posit opponi contra cessionarium sicut contra cedentem, uide Angel. cons. cclxxxviij. incip. quædam domina Antonia, in j. dubio, ponit etiam quid si cessio fiat ex necessitate, & in ultimo quid si opponatur ex̄. iudicium. Item quòd licet fiat compensatio ipso iure parte opponente, tamen sit super ea pronunciandum, quando est in iudicium deducta, uide Barb. consi. xxxvj. uol. xlvij. dubio ij.

Continua ut in glo. Dictum est s̄. de quibusdam exceptionibus, hic annectit Rub. de compensationibus.

LEX I.

a ET SENATVS.[a] Debitum ab una statione fiscali, cum debito alterius non compensatur. h. d. Opp. j̄. de sol. l. ij. Sol. Ibi in confessione, quæ fit per successionem, hic in compensatione. Secundò opp. de admin. tut. l. inter tutores. Sol. Propter magnitudinē patrimonij, uel ex alia causa, habet diuersas stationes, & diuersa officia, tñ admittit̄ cōpensatio, hic in fisco est speciale. Tene mēti istam solutionē.

ADDITIO.

a Et senatus. Hanc l. limita ex his quæ dicit Bar. l. ideò. ff. eo. & uide j̄. cod. l. ib. & si ex uenditione, & Bal. ibi.

LEX II.

1 Compensationis exceptio potest opponi post sententiam.
2 Quòd debitum posit in compensationem deduci.
3 Compensatio est unius debiti ad aliud creditum facta contributio.

EX CAVSA. De eo quod est solutum, sicut nō potest repeti, ita nec compensari. Item in executione po-
1 test obijci compensatio. Not. ex isto fine q † exceptio compensationis, est de his, quæ possunt opponi post sententiam. Ad principium nostræ l. opp. ff. eo. l. etiam. ubi dicitur, q debitum naturale, quod non potest peti, potest in cōpen-
2 sationem deduci. Sol. Quoddam est † debitū naturale, pro quo actio non cōpetit, nec unquā cōpetijt, & per cōsequens contra eum nulla datur exceptio, & illud potest in compensationem deduci, ut l. cont. Quoddam est debitum naturaliter, tamen habet aliquam repugnantiam iuris ciuilis, ut in casu nostræ l. ubi sententia, quæ est de iure ciuili, declarat istud solutum esse debitum, licet uerè nō fuerit, & sic ille, qui accepit, tenetur naturaliter reddere, & tunc cōpensatio obijci non potest, ut hic. Idem si uerus debitor fuisset absolutus per sententiam. Natura enim debitor manet, tamen ei contradicit sententiæ quæ est de iure ciuili, & tunc etiam de tali non potest obijci compensatio, l. quæcunq. ff. eo. & ibi not. per gl. Sed contra istud ultimū uidetur casus. ff. rem rat. ha. l. procurator. §. j. Glo. d. l. quæcunq. dicit q hincinde petitur, ut compensetur, ex eodem fonte est, quæ sol. uera est si bene
3 intelligatur. Nam † compensatio est unius debiti ad aliud creditum, facta cōtributio*. Sed in d. l. procurator. §. j. istud quod petitur, illud idem compensatur, & sic non est compensatio propriè loquendo, sed magis est doli exceptio.

* Cōtributio. l. j. ff. de compens. quæ etiam aduersus Rēpubl. l. in ea. j̄. eo. nō tamen aduersus fiscum post sententiam competit: l. si ex uenditione. e. I. Concen. B.

LEX III.

IN EA. Contra remp. potest opponi compensatio, nisi in casib. hic expressis. Quæro de qua rep. loquitur hic. Quidam dicunt de rep. Rom. Veritas est, quòd idem in qualibet alia ciuitate. Ita uidetur sentire gl. hic, & in fi. l.

LEX IIII.

1 Compensatio quòd fiat ipso iure ad impediendum cursum usurarum.
2 Quæ sint illæ exceptiones, quæ tollunt actionem ipso iure, postquam sunt oppositæ, & nu. 2.
3 Iudex absoluit reum opponentem de compensatione, ab obseruantia iudicij, sicut quando soluit iudicio pendente.
4 Compensatio, an habeat locum quando aliquid debetur causa conditionis implendæ, & nu. 2.
6 Compensatio fit ipso iure ad euitationem pœnæ.

a SI CONSTAT.[a] Quantùm ad impediendū cursum usurarum, fit compensatio ipso iure usq ad cōcur-
1 rentē quantitatē. Et sic uides, † q quantū ad impedien-
b dum cursum usurarū[b] fit compensatio, etiam si non opponatur ab homine, quia ipso iure opposita intelligitur, aliàs autem secus, quia non obstat, nisi ab homine opponatur.

Circa

Circa istam l. quærit gl. utrùm hoc sit uerū, q compensatio fiat ipso iure absq aliquo facto hominis? Mart. dicit qd' sic. Io. dicit quòd nō, nisi opponatur. Fallit in casibus in gl. positis. Vide gl. Istam op. Io. tenet Dy. Inst. de act. §. in bonæ fid.
2 & est ipsa ueritas, quicquid Pet. dicat. Pro huius † tamē declaratione est sciendum, q certæ exceptiones etiam postq̄ sunt oppositæ per hominem, nō tollunt actionem ipso iure, nisi sequuta uictoria, ut l. si plures. §. j. de fideius. Dixi plenè in l. Iulianus. ff. de cond. ind. Sed hæc compensationis exceptio, statim cùm est opposita ab homine, tollit actionē ipso
3 iure. unde † iudex absoluens reū, deberet eū absoluere ab obseruātia iudicij, sicuti qñ soluit pendente iudicio, ut Inst. de perp. & tēp. act. §. fi. & l. iusiur. §. fi. & qd' ibi no. per gl. paruam. ff. de iureiur. Sed circa hoc insurgit dubiū, ego uideo q si iudex non admittit compensationem, nec eam reprobet, q interim peti poterit, ut l. quod in diem. §. si rationem. ff. eo. Ergo uidetur quòd non fiat cōpensatio ipso iure, quia tunc in iudicis potestate non esset eam non admittere. Sol. Fateor q non est in potestate iudicis, & sic grauat partem, non admittendo compensationem, tamē quia iudex de ea non cognouit, standum est sententiæ, & præsumitur quòd fuerit de casibus in quibus compensatio non poterat obijci, & sic petitio remaneret integra, nec ille, contra quem fuerit sententia lata & compensatio non admissa, poterit dicere
4 contrarium, ut l. si seruus plurium. §. j. ff. de lega. j. † Quæro utrùm si aliquid debeat solui causa conditionis implendæ, istud posit solui compensando. Tex. est de hoc in l. Iul. de condic. indeb. & l. si peculium. §. j. ff. de statuliber. Vltimò ex hac l. cum glo. sua habes no. tria. Primò ex eo quod dicitur, q compensatio fit ipso iure, ut hic, & j̄. eo. l. ult. & Inst. de act. §. in bonę fid. & sic non est opus ministerio iudicis, quando
5 potest opponi compensatio extra iudicium. Fiat ergo † instrumentum quomodo debitor opponit compensationem de tali debito. Facit d. l. si peculium. §. j. de statulib. & l. iij. §. j.
6 eo. tit. Secūdò not. illud quod hic dicitur, q quantùm † ad pœnæ commissionem ipso iure fit compensatio, sæpe enim accidit, q in eodem laudo, uel instrumento laudi, una pars condemnatur alteri, & altera alteri in quantitate pecuniæ. Nam ubicunq ad concurrentem quātitatem fit compensatio, licet non opponat̄ ab homine. Vltimò legem istam cum glo. allegabam ad aliam q. maritus promisit restituere dotē, usq ad annum, à die soluti matrimonij sub certa pœna, decessit uxor superstitibus filijs, & marito. Dicebam q si maritus stetit per annum, q dotem non restituit, q istud nō restituere, erat nomine filiorum. Cùm enim non restituendo incideret in pœnā, præsumitur eum non restituisse propter iustam causam quam habebat, propter quam restituere nō cogebatur: l. antepen. ff. de pet. hær.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Si constat. no. circa materiam huius l. q. ad hoc ut propter euitandā pœnam admittatur cōpensatio ipso iure, sequitur q. utrūq; sit debitū eodē tēpore, uide Ro. cons. cciiij. Itē no. q. cōpensatio fit ipso iure, etiā ad euitandā præscriptionē quæ imponitur negligenti, uide Fel. c. ex transmissa. circa fi. ex̄. de præsc. Soc. l. Iul. ff. de cōd. et dem. Vide etiā in materia cōpensationis aliqua ad Bar. in rub. ff. eo. tit. & in alijs legib. illius tit. Et similiter ad euitādā caducitatē fit cōpensatio, uide Barb. c. ij. de depos. Mod. l. ij. C. de iure emph. Alex. cons. lxxiiij. in v. uol. Et dū hic exponitur, ipso iure, id est, sine spe exceptionis, adde tex. & ibi Bar. l. pe. j̄. de suis & leg. & gl. uult secundū unā expositionē, in l. lecta. uer. ipso iure. ff. si cer. pet.

b Vsurarum. Idem ad impediendum pœnæ commissionem. per gl. & Bal. l. j. & Bar. l. inter. de cond. indeb.

LEX V.

1 Compensari quòd potest etiam id quod debetur officio iudicis.

ETIAM. De debito ex fideicō. pōt obijci cōpensatio. Dubitabat̄, quia fideicōmissum olim nō petebat̄ per
1 modū actiōis, sed per iudicis officiū. & sic no. q † eius quod per iudicis officiū debetur, potest obijci compēsatio.

LEX VI.

1 Iudicis officium est in mutuis petitionibus super utroque iudicare, licet antè plus constat de una quàm de alia, & num. 3.
2 Cōpensatio admittitur de quātitate ad quantitatē, licet diuersi generis.
3 Compensatio an habeat locū in causa dotis, respectu rerum amotarum.
4 Dos confessata, an habeat priuilegia dotis.
5 Cōpensatio de re ad quantitatem, & sic de frumento ad pecuniam, an habeat locum. & nu. 6.
6 Fructus cōsumpti quòd extenuant sortē, secus si non sunt consumpti.

NEQVE Scriptura. Pro ea parte p qua nō est facta numeratio, pōt opponi pecunię nō nu. exceptio, pro residuo pōt obijci cōpensatio. h. d. Ista l. legit̄ duob. modis. Primò, ut loquat̄ in pecunia debita, ex alia causa q̄ dotis. Scd'ò, ut loquat̄ in debita ex cā dotis. Itē j. lec. diuersificat̄ in tres. Prima est qd' principiū & finis loquant̄ in debito diuersarū specierū. Scd'ò, quòd loquant̄ de eodē debito ab eodē, & idē, sed principiū loquit̄ ante bienniū, finis post. Tertiò, q loquant̄ de eodē debito, partim nō numerato, & de hoc loquit̄ princpiū, & partim numerato, ut in fi. Ista lec. j. est bona, tñ in eo q ponit̄ in diuersis personis, uidet̄ includere in se aliquā incōgruitatē.
1 Ideò tene duas seq. No. q natura † officij iudicis super mutuis petitionib. est, ut debeat de utroq simul pronūciare, licet antè cōstet de una, quàm de alia, ut l. j. in fi. ff. quę sent. sine app. resc. & de iud. l. qui prior. & dicā uobis in auth. & cōse-
2 quenter. de sent. Vltimò no. fi. gl. quæ est hic, quæ dicit, qñ †
a debet̄ quātitas hincinde[a] licet aliqñ quātitates sint diuersi
b generis, ut puta debet unus pecuniā, alius frumentū,[b] qd' admittit̄ cōpensatio. Facit j̄. eo. l. prox. Gl. uidet̄ tenere cont. in l. diuortio. l. ob donationes. sol. mat. & ibi examinaui, & uide fi. huius gl. quē no. & tene mēti. Cont. prædicta omnia op. j̄. de rei ux. act. l. j. §. sed nec ob res. Sol. Ibi in actione de dote, hic cōueniebat̄ alijs actionib. scd'm prædictas tres lec. Alij legūt istā l. quòd mulier ista, quæ diuerterat, dotē repetebat, & ista est magis not. lect. & tūc obst. d. §. sed nec ob res. Et pro solutione illius ponūtur hic in gl. tres opi. Prima, q ibi loquat̄ de retētione ob res amotas, sed hic nō opponebatur isto modo, sed dicebat̄, non teneor tibi respōdere, donec mihi rñdeas in cā recōuentionis, & tūc si in causa recōuentionis debitū apparebit, fiet cōpensatio. Est ergo aduertendū,
3 qūo opponat̄ exceptio, uide gl. Et no. bene † ex hac l. materiam recōuentionis, & cōuentionis q nō debet prius pronūciari super una petitione, q̄ sit cognitū super alia, & si iudex secus faciat, posset appellari, ut ff. quæ sent. sine app. resc.
4 l. j. in fi. no. l. qui prior. ff. de iud. Itē † scd'm hāc lect. est casus cōtra quādā gl. positā in l. j. ff. sol. mat. ubi dicit q cā dotis est priuilegiata, quia in ea summariè agit̄. Si enim hoc esset uerum, nō esset locus recōuentioni, cuius cōt. hic dicit̄. Sed sustinēdo potes dicere q hic dicit̄, q qui hic agebat rerū amatarū, paratus erat incōtinēti probare. Tangā in l. fi. j̄. e. Scd'o modo soluit̄ istud cōt. notabilius, uidelicet q l. unica. §. sed nec. j̄. de rei ux. act. & in omnib. casib. ibi positis, habet locū in dote, quę uerè numerata apparet. Secus si nō apparet numerata, sed elapsa sunt tēpora opponendæ exceptionis nō numeratæ dotis. Tūc eñ illa priuilegia nō habent locū, & sic pōt opp. cōpensatio, & fieri recōuētio, ut hic. Vide gl. l. asiduis. C. q po. in pi. ha. ibi dū dicit, de re ipsa, &c. l. si qs. in pri.
5 j̄. de bo. dā. & dicā in d. l. asiduis. Itē op. † speciei ad quātitatē non pōt fieri cōpensatio, ut l. si cōuenerit. de pig. ac. Qūo ergo hic, p reb. amotis, poterit fieri cōpēsatio? dicit gl. no. q hic dos erat in pecunia, & illud, quod fuit amotū, cōsistebat in numero, pōdere, uel mensura, ut pecunia, frumentū, & similia. Vides hic q de pecunia ad frumentū fit cōpensatio, scd'm gl. Ia. de Are. tāgit in l. diuortio. §. ob donationis. ff. sol. mat. & dicit q ista gl. nō est uera. Breuiter teneas alias op. ibi positas. Et breuiter puto q Iac. dicat ueritatē, per ea quæ dixi uobis* in l. j. s̄. de pig. act. ubi dixi q fructus extenuāt debitū postq̄ sunt cōsumpti, donec extant, sunt loco pignoris, unde intelligas hic frumentum cōsumptum fuisse, quanto tēpore
6 præsumat̄ cōsumptū, ibi dixi. † Et prædicta sunt uera, qñ plures sunt debitores diuersa-

* Vobis. Amplius dixit Bar. l. iij. s̄. plus ualere qd' agitur. adde Bal. rub. j̄. de contr. emp. xv. q. et iiij. add. ad Bart. s̄. de cōd. ob turp. causam. I. C. B.

rum quantitatũ, diuersę materię, ut frumẽti, pecunię, & simi liũ. Sed si unus pecuniã argẽteã deberet, uel aureã, alius deberet materiã argenti uel auri ad pondus, tũc posset obijci compensatio, ut l.j. §.fi. & l. Titiæ amicæ. de aur. & arg. leg.

ADDITIO.

a *Hincinde. Quid si unus debeat pecuniam in specie, alius in genere, uide Soc. l. cùm fundus. §. seruum tuum. ff. si cer. pet.*

b *Frumentũ. Quãdo admittatur cõpensatio de quãtitate fructuũ ad quãtitatẽ pecuniæ, no. Bal. j̃. e. l. fi. & Inn. c. ad nostram. de iureiu. Bal. l. pe. s̃. tit. j. & no. hic gl. q̃ compensatio est quædam reconuentio, not. Bal. l. j. s̃. de arbit. adde quod dixi post Bar. auth. & consequenter. in prin. j̃. de senten.*

LEX VII.

SI EX Venditione. Etiam in causa uenditionis potest obijci compensatio præterquam in causa fisci.

LEX VIII.

1 SI PROPTER. Petenti legatum obijcitur compen
satio de debito occasione fructuum perceptorũ. † No.
q̃ petitio legati non est adeò priuilegiata, quin contra
2 eam cõpensatio obijciatur. † Secũdò no. pro gl. quã habui
sti s̃. de fructib. ad pecuniam fit cõpensatio, quod intellige
quando fructus sunt cõsumpti, & ad æstimationem redacti,
ut patet hic, dum dicit, mutuo debitæ quantitatis, & sic hinc
inde quantitas debebatur.

LEX IX.

1 *Compensatio non obijcitur de eo quod alteri debetur.*
2 *Compensatio non opponitur procuratori in rem suam.*
3 *Compensationis exceptio, hodie respicit maximè ipsam actionem.*
4 *Exceptio compensationis est in rem.*

1 IVS. † De eo quod alteri debetur, non obijcit
compensatio. Istud quod hic dicitur, fallit in gl.
in casibus ibi positis. Et sic uidetur casus hic, q̃
condemnatus nõ posit petere, q̃ fiat cõpensa
tio, aliàs cõputatio eius, quod alteri debetur, per publicas
apodissas, siue apochas, etiam illo uolente, quod intellige ni
si condemnato fuerint cessa iura, uel factus sit procurator
in rem suam, uel sit aliàs ex casibus in gl. po
sitis.* Glo. in l. seruum quoq̃. §. fin. & l. seq. ff.
2 de procur. quærit utrùm † procuratori in
rem suam posit obijci compensatio, & non
respondet, & in d. l. uidetur casus q̃ non pos
sit obijci, sic inducendo procurator in rem
suam non ex causa lucratiua, non tenetur de
fendere in causa reconuentionis, ut ibi, ergo
non potest ei obijci compensatio. Ita dicunt
doc. Istam consequentiam probo sic, Recon
uentio fit ut perueniatur ad compensationẽ
ut s̃. eo. l. neq̃. & l. j. ff. rer. amot. Si ergo prohi
betur reconuentio, igitur compensatio. Et in
hoc residet Mar. Sil. Sed cont. determinat Ia.
de Aret. & Pet. hic, & Dy. c. is qui in ius. ex̃. de
reg. iur. lib. vj. Ratio Vltramon. est, quia exce
3 ptio † compensationis hodie maximè re
spicit ipsam actionem, ut l. fin. j̃. eod. & Instit. de act. §. in bo
næ fid. Vnde oportet quòd actio ista trãseat ad alium cum
4 onere suo. Ratio Dy. est, † quia exceptio cõpensationis est
in rem, quod apparet, quia fideiussori competit, ut hic uide
detur not. coniuncta l. exceptiones. ff. de except. Igitur pro
sequitur actionem quocunque uadat, & ita semel cõsultum
fuit Bononiæ per Iac. But. & multos alios aduocatos. Non
ob. ratio præcedens, quia licet quis non teneatur quem de
fendere, tamen patitur compẽsationem. Nec est uerum, q̃
semper fiat reconuentio ad finem compensationis, imò fit
ad alios fines, ut dicam in auth. & consequenter j̃. de sent.
Vnde si quis uult opponere exceptionem compensationis
per modum reconuentionis, debet audiri.

** Positis. Quæro quid econuersò an ei potest obijci compensatio, de eo quod domino debet. Istã quæstio. format glo. l. si quis in rem. ff. de proc. et nõ soluit. Dic plenè ut per Dy. c. is qui. de reg. iur. lib. vj. Hæc sunt ex prælect. Bar. I. C. B.*

LEX X.

QVONIAM. Petenti pecuniam obijcitur compensa
tio de debito pòst contracto.

LEX XI.

SI TVTORES. In subsidium conuenti potest ob
ijci compensatio pupilli.

LEX XII.

INVICEM. Sicut solutio, ita compensatio pignorati
tiam actionem inducit.

LEX XIII.

SI VELVT. Vbi compensatio non tenuit, pacti debi
ti integra petitio permanet.

LEX XIIII.

1 *Compensatio de quibus rebus & quando opponatur. 2.*
3 *Fideiussor accedit debito officio iudicis.*
4 *Debitum quando dicatur requirere altiorem indaginem, & num. 8. an sit arbitrarium.*
10 *Reconuentio non habet locum, quando agitur actione depositi.*

a OMPENSATIONES.[a] Debiti liqui
di ad liquidũ potest obijci cõpensatio, si requi
rit altiorem indaginem, debet in alio iudicio re
seruari, excepta causa depositi, & inuasiõis pos
sessionum. No. tex. ibi reseruent. Pro istis reseruationibus
quæ quotidie fiunt in iudicijs, modò ueniret tractanda ma
b teria de compensationibus, sed tempus non patitur.[b] Pri
mò ponit dictum. Secundò limitat illud. Tertiò ponit pra
cticam. Quartò ponit duas exceptiones. Secunda ibi, ita ta
1 men. Tertia ibi, hoc itaq̃. Quarta ibi, excepta. Quæro † pri
mò de quibus debitis possit obijci compensatio? Glo. j. de
clarat illud optimè. Primò enim oportet q̃ hincinde quan
titas debeatur, uel genus, ita quòd in suo genere functionẽ
recipiant. Ita uidetur sentire gl. in prin. & in fi. Item oportet
q̃ debitum, de quo opponitur compensatio, sit debitum ci
uiliter, & naturaliter, & quòd nulla obstet exceptio, ut ff. eo.
l. quæcunq̃, uel sit debitum naturaliter tantùm, & cui ius ci
uile non contradicat, ut dixi l. ex causa. s̃. eo. idem si esset de
bitum ciuiliter tantùm, cui nulla obstaret exceptio, aliàs se
cus, ut l. iij. §. j. ff. de constit. pec. Facit quod dixi uobis s̃. tit. j.
l. pen. Circa hoc dubitatur de isto tex. qui dicit de actione in
rem, ergo uidetur q̃ licet hincinde non debeatur quantitas,
potest obijci compensatio. Dicit gl. ego credo quòd si pera
ctionem in rem peteretur quantitas, ut species, non posset
obijci compensatio, l. si creditor. §. j. ff. de pecu. & quod hic di
citur, intellige quãdo deuenitur ad æstimationem, propter
fructus, uel quia res perempta, uel propter aliud interesse.
Circa hoc quod gl. dicit, quòd quando pecunia petitur ut
species, non potest obijci compensatio, uidetur notari cõt.
l. fi. s̃. comm. & l. si creditor. §. j. quã gl. allegat, nihil facit, nam
ideò ibi non potest cõpensari, quia non est liquidum, nesci
tur enim quatenus uires peculij patiantur. Sed si esset liqui
dum, tunc secus, secundum Vltramont. Dixi in l. fi. s̃. cõm.
plenius in l. cùm fundus. §. j. si cer. pet. Secundò not. ex hac
2 gl. † q̃ eius quod debetur officio iudicis, potest obijci cõ
pensatio, quod patet quando de debito species peruenitur
ad æstimationem, per iudicis officium. Glo. tua notabiliter
dicit, q̃ hoc facit quia debitum ex officio iudicis potest no
uari, ut l. & uno. ff. de accep. in §. j. & Inst. quib. mo. tol. obl. §.
præterea. Item tali debito officio iudicis potest accedere fide
iussor, l. cùm quis. §. si quis pro reo. ff. de sol. & l. cẽtum. ff. de
3 eo cond. cer. lo. & ff. loc. l. quæro. Extra gl. quæro, † quando
ex una parte debeatur quantitas simpliciter, ex alia debeba
tur quantitas uel species alternatiuè, utrùm posit obijci cõ
pensatio. Breuiter tex. habes q̃ sic, sed non simpliciter. Sol. q̃
altera pars cogitur eligere quid uelit dare, & si elegerit dare
quantitatem, tunc admittetur compensatio, ut j̃. si maior fa
ctus, l. j. ff. eo. l. si debeas. ff. de fur. l. si seruus. §. j. & ibi plenè di

xi. Quæro, dicitur hic, ipso iure, quomodo intelligitur hoc,
dic ut in l. si constat. s̃. eo. Quæro, dicitur hic q̃ potest obijci
compensatio de debito, quod non requirit altiorem inda
4 ginem, † quando dicitur altiorem indagi
nem requirere?* Quidam dicunt, si non po
test probari intra duos mẽses, ut l. aufertur.
§. qui compensationem. ff. de iure fisc. Alij di
cunt hoc esse arbitrio iudicis relinquendũ,
ut hic uidetur tex. de hoc, & gl. & doc. uiden-
5 tur in hoc residere. † Dic tu breuiter, qñque
debitum, contra quod opponitur compen
satio, est liquidum per confessionem partis
c in iudicio[c] factam, & tunc potest ei obijci cõ
pensatio de alio debito, etiam non liquido,
& debet pars æquanimiter sustinere, donec li
quidetur, cùm eum à probatione releuaue
rit, ut l. eum qui. in prin. de iureiur. Hoc nota
biliter dicit glo. ij. parua hic, & in l. nemo ex
his. de reg. iur. in j. gl. mag. Quandoq̃ debi-
6 tum primũ est liquidũ † per probationem, ut puta per te
stes, uel instrumenta, tũc si opponatur compensatio de debi
to nõ liquido, hic est aduertendum, q̃ compensare est sol
uere, ut l. inuicem. s̃. eo. & l. amplius. rem rat. hab. Aut ergo il
li debitori conuicto daretur aliquis terminus ad soluẽdum,
& intra illum terminum potest liquidare compensationem
quam obijcit. Ita loquitur l. aufertur. §. qui compensationẽ.
ff. de iur. fisc. ubi admittitur liquidatio intra duos menses, qa
tantùm tempus sibi daretur ad soluendum, ut l. debitorib.
ff. de re iud. l. in fraudem. §. fiscalibus. ff. de iur. fis. Sed ubi ad
soluendum nullum tempus daretur, tunc nullo modo cõ
pensatio admitteretur, quæ requirat aliqualem indaginem,
& quamuis protestetur q̃ interim in causa nulla fiat noui
tas contra eum, talis protestatio nõ releuat, quia si sibi non
daretur dilatio ulla ad soluendum, multò minus ad liqui
7 dandum debitũ. † Sed cont. hoc uidetur s̃. eo. l. ex causa. in
fi. ubi contra executionem obijcitur compensatio. Sol. Di
cas q̃ in executione est adhibenda aliqualis causę cognitio,
ut l. à diuo Pio. §. in uenditione. ff. de re iud. & ideò si intra il
lud tempus, intra quod expediretur illa causæ cognitio, uel
let opponere compensationem, & debitum liquidare, audi
8 retur dicta l. ex causa. Et illud est quod dicitur, † hodie con
stat, hodie agatur, hoc est, intra tantum tempus, intra quan
tum tu probabis illud modicum quod habes probare in
executione, intra tantum opponam exceptiõem meam, ut
l. si is à quo. in prin. ff. ut in pos. leg. Item obijcitur de isto tex.
quia uidetur hoc reponere in arbitrio iudicis. Ad hoc re
spon. & dico, q̃ quando exceptio compensationis opponi
tur ante sententiam, tunc non habet locum regula præce
dens, si daretur tibi terminus ad soluendum, uel non, sed est
in arbitrio iudicis, ut uel eam admittat, uel eam reseruet, ad
hoc ut sententia super prima causa non impediatur. Ita lo
quitur hic, fateor tamen q̃ si aliquid restat de cognitione su
per causa, & pars offerat se liquidaturam compensationem
intra illud tempus, quo illa cognitio expediretur, iudex de
bet eam audire, aliàs grauaret eum, per ea quæ dixi. Ex præ
dictis habes tria, quandoq̃ obijcitur cõpensatio post senten
tiam, & post expeditam omnem cognitionem super execu
tione, qñq̃ opp. cõpensatio post sententiã, qñq̃ ante senten
tiã ut ex prædictis patet. Veniamus ad quartã partẽ huius
legis, scilicet ad uersiculum excepta, ubi ponuntur duæ ex
9 ceptiones. Prima est † q̃ fallit in deposito *cont. s̃. comm. l.
fi. Sol. dicit glo. ibi nõ loquitur de compẽsatio
ne, sed de retẽtione, quasi dicat ibi, hincinde
non debebatur res, quæ res compensari pos
set, hic sic. Cont. hoc op. ei, qui dicit se spolia
tum, nõ potest obijci cõpensatio, ut j̃. prox.
Sed quãdo denegatur restitutio debiti, spo
liatur creditor, ergo eo. modo non poterit
obijci compensatio. Sol. Credo q̃ si agetur
condictione ex l. si quis. j̃. loc. non posset op
poni compensatio agenti de commodato, si
cut nec agenti de deposito, quia quælibet continet spoliationem. Sed si ageretur per
sonali, tũc actio depositi est priuilegiata, qd̃ non est in actione commodati, ut hic. Quæ
ro, utrùm hoc sit uerum, siue agatur depositi directa, siue contraria? Hic sunt opiniones uidebitis j̃. depos. l. fin. ubi hoc declaratur. I-
10 tem ex hac l. dicunt doc. q̃ † quando agitur depositi, non est locus reconuentioni, per hanc l. Ita tenet Spec. in materia reconuentionis, & ego dicam in auth. & consequenter j̃. de senten. Et aduerte, ut intelligas, licet illa re
11 gula non sit uera, † q̃ ubicunq̃ reconuen
d tio[d] prohibetur, ibi prohibetur compensa
tio, ut dixi, s̃. eo. l. neq̃. cont. tamen est uera,
q̃ ubicunq̃ prohibetur compensatio, quando debitum est hincinde compensabile, tunc prohibetur reconuentio, tũc uide rationem, quia debitum liquidum non impedit exactionem alterius debiti liquidi, uel nõ liquidi, uel multò magis debitum non liquidum, quod non proponeretur per modum reconuentionis, non facit deficere primum iudicium. Et aduerte illud qd̃ dico, q̃ nõ est locus reconuentioni, intellige ut sic procedatur in utraq̃ causa pariter, & non sententiatur prius in una causa quàm in alia, secundum necessitatem reconuentionis, ut uidistis in l. neq̃. s̃. eo. Secus si uellem aliquem reconuenire, ita quòd per meum processum non impediretur primum, hoc non reperitur prohibitum, cur ergo non permissum.

mod. sed depositario contrariũ iudicium competit: l. ei apud. ff. de pos. meritò compensabitur. R. Intelligit ea tantùm quæ ex eadem causa contrario iudicio peti possũt, in compensatione uenire.
I. Concen. B.

§ POSSESSIONEM. Hic dicitur, q̃ spoliato non potest obijci compensatio, quod intelligit glo. de spoliato quocunq̃ modo. Et ex hoc dicũt canon. q̃ spoliatus non potest reconueniri, nisi super simili spoliationẽ, hoc est etiam quod dicitur q̃ spoliatus ante omnia restituẽdus est, ut j̃. ad leg Iul. de ui. l. si quis ad se fundũ. hoc est, non potest alia actione iterum reconueniri, secundum canon. li-
12 cet glo. l. si quis. aliter intelligat. † Vltimò not. ex isto tex. in uer. satis enim q̃ illud quod dicitur, proposita una actione præiudiciali, debere fieri super alia, uerum est, si proponatur antequam sit in causa conclusum, & hoc est quod dicitur, q̃ prius debet cognosci & pronunciari super possessorio, quàm super petitorio, ut l. incerti. j̃. de interd. Et intelligendum est si possessorium fuerit propositum antequã probationes fuerint factæ in petitorio. Ita dicunt canonistæ, ex̃. de rescr. c. super. de caus. posses. & propriet. c. pastoralis. ubi ipsi habent casum, qd̃ tene mẽti. Vltimò gl. hic ponit casus, in quib. non potest obijci cõpensatio, uide eam, & signa.

ADDITIO.

a *Compensationes. Adde Bar. l. cõpens. ff. eo. & no. in l. bona fides. ff. depos. no. hanc l. quia cõpensatio debet opponi per modũ exceptiõis, secus si per modũ conuentionis. l. cùm Papinianus, & in auth. ibi posita. j̃. de sentent. Et de ratione huius l. in fi. per Bar. l. cùm his. in fi. de cond. ind.*
P. PAV. P. *Cõpensationes. Ad faciendam cõpensationẽ de non liquido ad liquidũ, uide per Cæp. caut. lxxxiij. Quãdo aũt dicatur requirere altiorem indaginẽ, uide Alex. cons. cccxxviij. in uers. sexto. in iij. uol. Pan. cons. xxij. Ias. §. in bonæ fi. post alios. Inst. de ac. Alex. cons. dlxxxij. in iij. uol. & lxij. consi. xciij. in iiij. uol. qui cõcludit cum Bar. in d. §. cõpensationem. in l. aufertur. de iure fis. prout etiã tenet in. d. cõs. lxij. quòd debeat attendi tẽpus, quod daretur ad soluendũ, & an intra illud tẽpus posit liquidari, & licet esset arbitrariũ, deberet iudex ita arbitrari. Istud tamẽ mordet Fel. c. suborta. ex̃. de re iu. Bar. b. c. ij. de deposito, dicit esse arbitrariũ. Et dicit istam esse communẽ. Ias. in d. §. in bonæ fidei. Vide aliquid per Fel. c. cũ Io. de fid. inst. circa prin. ubi loquitur quando ponitur cõpensatio in executione sententiæ, q̃ debet liquidari posse intra breue tẽpus. Et aliquid per Ias. l. cùm fundus. §. seruum. ff. si cer. pet. Quomodo de liquido ad nõ liquidum posit fieri compensatio, & quãdo pecunia debetur ut species, et quãdo unus est liquidus ex cõfessione partis. Item adde q̃ ubi opponitur compensatio debiti naturalis tantùm, potest opponi, etiam si requireret altiorem indaginẽ. Vide Bar. in extrauag. ad reprimen. in uer. summariè. Abb. c. ij. ex̃. de depo. Bal. hic in iij. q. Salic. in ij. opp.*

b *Patitur. Vide Bal. l. pen. j̃. depos.*

** Requirere. Ego intelligo altiorem indaginem non requirere, si intra duos mẽses liquidari possit: l. confertur. §. qui compensationem. ff. de iur. fisc. tametsi litigiosa fuerit: l. in compensatione. ff. de cõpens. I. C. B.*

** Deposito. l. si ex causa. s̃. de rei uendic. §. in bo. fid. Inst. de act. Cont. ea quæ cõtrario iudicio peti possunt cõpensantur: l. in rebus. §. fi. ff. cõ*

c Iudicio. Adde Cy.hic,& Pan.c.fi.eẋ.depoſ.& hoc idē ſequitur Fran.Pep. l.cùm fundus.§.ſeruum.ff.ſi cer. pet.& hic datur cautela reo,ut quādo aliquid habere prætēdit ab actore,q; confiteatur debitū,et obijciat compenſationem eius crediti,etiā non liquidi,quia præcedet compenſatio,& hāc eandem cautelam ponit etiam Cæp.caut.lxxxiij.incip.ſcis q; uulgariter.et adde q; hāc decisionē Bar.hic alle.& ſequitur Iaſ.§.in bonæ fi.col.xv.Inſt. de act.& ibi ſequitur dicta Bar.in hac diſtinctione.

d Reconuentio. Et quòd ille qui reconuenit, non dicatur compenſare, adde Bal.l.cùm Papinianus.ī.de ſent.

De uſuris. Tit. XXXII.

LEX I.

1 *Stipulatio an probetur per teſtes.*
2 *Promiſſionis uerb.quid operetur.7.8.15.*
11 *Teſtes nunquid præſumuntur rogati.*
12 *Notarius præſumitur rogatus.*
13 *Inſtrumentum ſcriptum à notario,ſed non publicatum coram teſtibus, nō præſumitur inſtrumentum.*
14 *Sententia ſi dicit,uiſo libello,an præſumatur pro proceſſu.*

a 1 SI INTERROGATIONE.[a] Hic eſt bonus caſus, † qñ ſtipulatio probaī per teſtes debet probari interrogationē præceſsiſſe, & reſponſionē ſecutā eſſe. Opp. Inſt. de fideiuſs.
b [b] §.fi.ff.de uer.obl.l.ſciendū.ī. de cont.ſtip. l.j.
2 Sol. † Aut uer.promiſsionis profertur in inſtrumento uel alia ſcriptura,& intelligiī ſolēniter cū ſtipulatione, ut in cōt. Aut proferī à teſte, tūc non intelligiī per ſtipulationē, niſi ex preſsè probetur interrogationē præceſsiſſe, & reſponſionē eſſe ſecutā. Ita loquiī hæc l.& ita intelligit gl.licet Hugo cont. uide gl. Quæ eſt rō huius. Dicūt noſtri doc. moder. q; ratio eſt,quia illi, qui cōficiunt inſtrumēta, ſunt periti, & non eſt ueriſimile quòd faceret notarius publicū inſtrm̄ ſine ſtipulatiōe,quæ præſumptio ceſſat in teſtib.Iſta rō diſplicet mihi, nam pone qd fit ſcriptura priuata ab homine imperito, ut à quodā mercatore,& tm̄ ſi ibi diciī, promiſit, intelligiī per
c ſtipulationē,ut l.j.ī.de cont.ſtip. Vel.pone teſtes,[c] qui depoñūt eſſe aduocatos,certè nō reperimus qd propter hoc debeat præſumi ſtipulatio. Rōnem ergo uobis do aliā, ut aliàs dixi.Teſtis debet deponere, & reddere rationē per ſenſum corporeū.Dixi uobis in l.ſolā.ſ.de teſt.& l.teſtiū.e.tit.Modò
3 ſtipulatio † eſt quid iuris, quia eſt uerborū obligatio, quæ reſultat ex interrogatiōe & rñſione.Si ergo teſtis diceret expreſsè,promiſit in inſtrumēto per ſtipulationē,nō cōcluderet dictū eius,quia ſtipulatio nō uideī nec audiī, ſed intelligitur. Vnde teſtis debet dicere,promiſit præcedēte interrogatione tali,& tūc iudex ex hoc colligit ſtipulationē, nō eā pertinet ad teſtes iudicare,an ſit ſtipulatio uel nō,nā hoc ad
4 iudicē ſpectat.Et ideò † qñ teſtis dicit,per ſtipulationē,iudicat,nō teſtificaī, ſed ad iudicandū nō eſt adhibitus, ideò nō
d ualeret eius teſtimoniū.[d] Sed in inſtrumento eſt aliud,quia cùm conficiaī de conſenſu partium, poteſt notarius illud, quod eſt geſtū,ſcribere per quęcūq; uerba,ut ſibi uideī quę
e hoc importēt,ut dixi plenè[e] in l.ſciendum.ff.de uer.obl.

SI INTERROGATIONE. Ex ſtipulatione rectè facta, poſſunt uſuræ* peti, dummodo aliàs pro-
5 betur.No.q; † qui ſolennitatē allegat,eā,p-
bare debet.Simile in l.q̄cūq;.§.fi. ff. de pub.
Cont.hoc op.& uidetur q; ſolennitas præſu-
maī,ut Inſt. de fideiuſ.§.fi.& ff. de uerb.ob.l.
6 ſciendū.Sol.dicit gl. † Qñq; præſumunī o-
mnia ſolēniter acta,ut in contrariis. Qñque
nō,ut hic.Iſta eſt truffa. Vnde gl. tranſiuit ad
aliā ſol.& facit differentiā inter inſtrumenta,
& teſtes,ut primo caſu præſumatur ſolenni-
tas,ſecundo non.Sed contra prædictam ſol.opp. l. in exercendis.ſ.de fid.inſt.Timore huius,dicit Hugolinus in contraria opinione, quòd idem fit in teſtibus, & inſtrumentis. Et aſsignat rationem per l.quoties.ff.de reb.dub.Hanc opi-

* *Vſuræ. Etiā ultralegitimā quātitatē promiſſæ quæ citra ſtipulationē alioqui non deberentur:ī. l. iiij. hoc tit.* I.Con.B.

7 tenet Pet.& Cy.hic,hoc addito, † quòd hæc ſit uera, ubi teſtes interrogantur de cauſa ſui dicti,& certam, & bonā cauſam reddant,ut puta, ſi deponant ſuper ſtipulatione, & interrogati de cauſa ſcientiæ reſpondeant ſe audiuiſſe interrogationem præcedere,& reſponſionem ſequi. Certè domini iſta opi. non uidetur uera. Nam ſecundum hoc nulla eſſet præſumptio, ſed recta probatio. Vnde plus placet opinio Mart.de Fano,qui concordat utranq; opinionem per hunc modum,aut teſtis dicit aliquam fuiſſe ſtipulationem, & tūc præſumitur ſolennitas,eo quòd uerb.ſtipulatio, ex ſignificatione ipſius,de neceſsitate includit ſolennitatem,id eſt,interrogationem præcedere,& reſponſionem ſequi. Aut teſtis
f deponit aliquem promiſiſſe,[f] & tunc aut teſtis eſt iuriſperitus,& ſub hoc uerbo,promiſsio, à tali teſte prolata continetur ſtipulatio,ſicut ſi proferreī à notario in inſtrumēto, propter identitatem rationis,& ita intelligit opi.Io.hic poſitam. Si uerò non eſt iuriſperitus,uidetur teſtis deponere de nuda promiſsione.Nam uerbū,promitto, poſſet adaptari ad ſtipulationem,& nudam promiſsionē,l.ſciendū. §. dictum. ff.de ædil.edi. Sed contra prædicta oppo. ff. de pac.l.iuris gen.§.quod ferè.Sol.in inſtrumentis præſumitur, ut ſ.dixi, probari tamen poteſt contrarium, ut ibi probatur. Sed tamen cont.præd.opp.l.quæcunq;.in fi.de public.Sol. Ibi loquitur de ſolennitate extrinſeca,ut not. per Dy.l. ſciendū. ff.
8 de uer.obl.Item opp.& uidetur, † q; in inſtrumentis nō pręſumatur ſolennitas,ut ſ.de eden.auth.ſi quis in aliquo.Sol. Ibi loquitur de ſolennitate, quę reſpicit ipſum principale in ſpecie.Sed cont.prædicta omnia opp. & uidetur q; etiam in trinſeca ſolennitas nullo modo præſumatur,ut Inſt. de contrah.emp.§.pretium.Sol.Debetis ſcire q; eſt quædam ſolennitas formalis,quæ dat eſſe rei,ut puta, in ſtipulatione interrogatio & reſponſio,in emptione & uenditione conſenſus, & de hoc ſ.dixi.Quædam eſt ſolēnitas materialis, & de hac loquitur contrarium. Vnde pro declaratione horū,ſi quæras nunquid ſolennitas præſumatur.Gl.dicit aut loquimur de ſolennitate formali,aut materiali,& primo caſu aut loquimus de intrinſeca,aut de extrinſeca. Si de intrinſeca, aut de ea , quam ſignificatio uerbi includit de neceſsitate, & iſta ſemper præſumitur.d.l.ſciendum.de uer.obl.& d.§.fin. Inſt. de fideiuſ. Aut de ea,quam ſignificatio uerbi non includit, & tunc recurritur ad glo.noſtram, quæ diſtinguit inter inſtrumenta,& teſtes.Si uerò loquimur de extrinſeca, & tunc dic q; hæc non præſumitur,ut l.quæcunq;.§.fi. de pub. Vel dic q; ſi loquimur in inſtrumēto,aut fuit poſsibile illam tūc interueniſſe in inſtrumento ſolennitatem, & tunc præſumitur.Ita intelligiī auth.ſi quis in aliquo.ſ. de eden. Si uerò quęrimus de ſolēnitate materiali, dic q; nunq; præſumiī.Ita loquiī d.§.pretiū.Et eſt ratio huius,quia ſolēnitas materialis puta pretiū in emptiōe,nō eſt uniformis,ideò nō præſumiī, ſed ſolēnitas formalis ſemper eſt uniformis,ideò præſumiī.
9 † Quæro,quæ eſt ratio q; intrinſeca præſumitur, extrinſeca non ſcdm diſtinctionē,quam ſ.dixi? Rñ.quia ſolennitas extrinſeca denotat factū, & ad poſitionē unius facti, nō ſequitur aliud,quia nō probat hoc eſſe,& c.l.nō hoc. C.unde leg. l.nec; natales.ſ.de prob.ſed ſolēnitas intrinſeca denotat ius, & ideò ponēdo unum factū, bene pōt ſequi cōcluſio, q; ibi fuit ſolennitas iuris, niſi probeī abeſſe,ut l.ab ea parte.ff. de prob.Ex prædictis potes arguere ad multas q. Primò pone
10 † q; cōtinetur in inſtrumēto,q; Titius uendidit tibi fundū, nō diciī de pretio aliquid.Poteſne agere ex illo inſtrumēto? Certè nō,quia pretium nō pręſumitur,cùm ſit ſolēnitas materialis,& nō ſit uniformis.Eodē modo, ſi in protocollo tabellionis reperireī inſtrumentū uēditionis, nō faciens men
11 tionē de pretio,illud inſtrumentū non pōt publicari. † Item potes arguere ad q.uulgarē:nunquid teſtes præſumanī rogati.Dic ut no.per Dy.in d.l.ſciendū. de uer. obl. & ibi dixi.
12 † Sed quid de notario? Gl. eſt in auth. de tabellio.§.j. collat. iiij.quæ determinat quòd præſumatur rogatus, ut Inſtit.de
13 inutilib. ſtipul.§.ſi ſcriptum. Sed iuxta prædicta quæro, † pone, notarius rogatus ſcripſit, ſed non legit inſtrumentum coram teſtibus, præſumetur ne illud inſtrumentum?

Dico

Dico quòd non,ut l.fideicommiſ.§.j.ff.de lega. iij. Item po-
14 tes † arguere ad aliud.Dicit iudex in ſententia,nos talis,ut ſo libello exce.lit.conteſt.ſacramento calumniæ, talem proferimus ſententiam,nec apparet de proceſſu:nunquid præſumatur proceſſus rectè factus. Decretiſtæ communiter tenent q; non,ut in c.quoniam.de prob.Dic ut ibi.& uide Cy.
15 l.emancipatione.ſ. de fi. inſt. † Sed iuxta prædicta quæro, dicit gl.quòd in inſtrumentis præſumitur ſolennitas, & dicit de publicis,quæro quid de priuatis, nunquid uer. promiſsio,continebit ſtipulationem? Tex.cum gl. uidetur dicere quòd ſic.ī.de contr.ſtip.l.j. uide quod no. in l.tutor. §. ab Aulo.ff.eo.Item iuxta prædicta quæro,quia tex. hic dicit,rectè facta,qualiter intelligatur rectè facta.Gl. dicit q; debet intelligi,ut innuat uſuras licitas eſſe deductas in ſtipulatione,
16 ſecundum formam l.eos.ī.eo.Ex hac † gl.habes not. quòd
g uerb. rectè,[g] denotat iuſtitiam, ſed ritè ordinem iuris, ut l. ij.ff.de inofF.teſtam.ſed quæro, quid uelit dicere iure optimo. Dic ut in glo. fin.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Interrogatione. Circa materiam uſurarum, quid importent centeſimæ uſuræ,ſimiliter beſſes,ſemiſſes,et triēes,uide omnino Soc. in repet.l. iij. §.item ſi reip.ff.ad leg. Falcid.Idem no.circa iſtam materiam quòd de hora ad horam permiſſa eſt uſura ſecundum Rom.ſing. cclxviij. incip.an extra alleg.xiiij.quæſt.iiij.c. ab illo. Item an proxeneta contractus uſurarij teneatur ad reſtitutionem uſurarum,uide Rom. ſing.cclxxxiiij.incip.fuit interrogatus.Item an uſuræ de iure Auth.ſint prohibitæ, uide Panor.c.cùm ſit generale.de foro comp.de materia quando contractus cenſeatur uſurarius.uide in Bertach.in uer.contractus uſurarius,& quod ibi addidi in uer.uſura.Item quòd uſuræ ſint hodie permiſſæ,quando pro inſtrumento permittitur aliquod factum,uide Iaſ.l.petens.C.de pac.etiam ſi illud factum non æquiualeret in totum uſuris,ut per eum.*

b *Fideiuſ. Adde Bar.& Doct.l. ſciendum.ff.de uerb.obl.uide omnino quæ ſcripſi et no.Barb.ibi,notarius. Adde Bar.auth.ſed nouo iure.ſ.ſi cer.pe.*

c *Teſtes. Quod dicitur hic de teſtibus,adde glo. not. & quod ibi Bar. in l. quòd ſi nepotes.de teſt.tut.& ſu. quid ſi teſtis dicat, uidi talem præſcripſiſſe,de quo Bal.in l.iij.ſ.de teſt.concludit dictum teſtis non ualere,dixeru Bar.quicquid uoluerit,in tract.de teſte. Ad quod tu uide Imol. c. cùm cauſam.de teſtib.*

d P. PAV. P. *Teſtimonium.Aret.conſ.xxxvij.Anch.conſ.cccxxvj.*

e *Plenè. Vide quod not.Bal.l.ſi ex pretio.ſ.ſi cer.pet. ubi uoluit q; intelligitur ſemper ſolennis ſtipulatio non pactum nudum,& adde quod no.Bar. l.lecta.ſi cer.pet.& quæ ibi dixi,& limita, ut dixi poſt Bar. per l.j. cum gl.& ibi Cy.& Bal.ī.de dot.promiſ.*

f *Promiſiſſe.Adde & uide circa hoc e.Bar.& doc.d.l.ſciendum.& ultra ibi dicta adde quod dicit Caſt.conſ.cccxxx.in ij.parte,incip. in cauſa Syluestri.ubi quod uer.promitto,in teſte,importat per ſtipulationem,quando ille,contra quem deponunt,fuit circa alia conuictus de mendacio.*

g *Rectè.Bar.l.lecta.& ibi doc.ff.ſi cer.pet.*

LEX II.

1 *Emptor quando teneatur ad uſuras.*
2 *Vſuræ an poſſint peti de iure Canonico per uenditorem, propter precium non ſolutum.*

a 1 VSVRAS.[a] Emptor † qui percipit fructus rei emptæ, tenetur ad uſuras pretij, etiam depoſiti non legitimè à tempore traditionis. Cont. imò uidetur q; à tempore contractus, quia ex illo tempore poteſt fructus percipere,ut l.fructus.de act.em.Sol. dicit gl. & bene, quòd uenditor non poteſt opponere hoc emptori, cùm rem non
b tradidit[b], ſecundum regulam quam habetis in l. cùm in fundo.§.j.ff.de iure dot.Item opp. dicitur hic quòd licet emptor depoſuerit pecuniam, quòd tenetur ad uſuras, cont. imò uidetur liberatus,ut l.acceptam.ī.eod. Glo.dat tres ſolutiones.Breuiter illa uidetur uera,quòd hic non dicitur liberatus, quia pretium non obtulit uenditori,licet illud depoſuerit,dicā in d.l.acceptam. Item pro declaratione huius
2 l.quæro, † nunquid uſuræ poſſint peti iſto caſu de iure canonico? Gl.dicit q; ſic. * Simile in l. curabit. ī.de act.emp. & in l. ſocium qui in eo. ff. pro ſoc.& l.j.ſ. de ſumma trin. & fid. catho. Et alius caſus eſt,in quo uſuræ ſunt licitę l.in inſulam.§ uſuras.ff.ſol.mat.& no.c. ſalubriter. eẋ.de uſur.quod bene no.

* *Sic.Quia magis tāquā intereſſe petūtur,q; quaſi uſura. Hoc ex prælect. Bart.* I. Concen.B.

ADDITIO.

a *Vſuras. Adde glo.& Bal.l. cùm allegas.ī.eo. & Cyn. in auth.ad hæc.& ibi Bal.ī.eo. & ideò iſto caſu quando petuntur ut intereſſe petuntur etiam coram iudice ſeculari,prout quodlibet aliud intereſſe, ſecundum Lapum alleg.lv.quod no.ad ea quæ no.Bar.l.Titia.ſol.mat.& l.omni innouatione.de ſacroſan.eccleſ.Adde dum Bal.limitat hic dictum Innoc. Rom. conſi.xcj.*

b *Tradidit. Adde de hoc ut hic per Caſt.& Sal.& per e.Caſt.in l. curabit. ī.de act.emp.& latè, quando emptor ob rem non traditam, uel uenditor ob pretium nō ſolutum,poſſit agere ad uſuras, uide latè per Soc.conſ.cix. quaſi per totum,& latè e.in ſuo conſ.clxxvj.per totum.*

LEX III.

1 *Vſuræ quando ex nudo pacto ſolui poſſunt.*
2 *Pactum nudum incontinenti appoſitum,non parit actionem.*
3 *Vſuræ in contractib. bo.fid.ueniunt ex mora,& ideò ſine pacto debētur.*
4 *Vſuræ ſolutæ quando imputentur in ſortem.*

a 1 QVAMVIS.[a] Vſuræ ex nudo pacto* non poſſunt peti, & ſolutæ non repetuntur*, nec in ſortem imputātur*. † uidetur quòd etiam ex nudo pacto poſsint peti, ut l.frumenti.ī.eo.Sol.differētia eſt utrùm mutuetur pecunia numerata ſtrictè ſumpto uocabulo,ut hic,an alia quantitas,ut in contrario.Sed cont.hanc ſol.opp. & uidetur quòd * etiam ex nudo pacto in pecunia numerata debeantur,uſuræ,ut l.etiam.ff.eo.Sol.ſpeciale ibi in ciuitate. Item oppo. l. periculi. ff.de nau.fœno.Sol.ibi ſpeciale & rationem ſpecialitatis dic ut ibi.Item op.& uidetur quòd debeat diſtingui, utrùm pactum ſit incontinenti appoſitum an non, ut primò poſsint peti uſuræ,ſecūdò non, l in bonę fidei. ſ. de pac l.lecta.ff.ſi cer.pet.l.iuris gentiū. §. quinimò.ff.de pac.Sol.dicit gl.& bene, quòd ſpe
1 ciale eſt in uſuris earum. Dico † quòd pactum nudum non pariat actionem, etiā incontinenti appoſitum,& idem in præſentia, hic eſt tex.cum glo.in l. ſeruus ea.l. ff. de ſer. expor.Item opp. & uidetur quòd etiam ſine pacto poſsint peti uſuræ,ut l. Publia. in fi. ff.
3 depo.& mandat.l. qui negotia. Sol. † Cont. loquuntur in contractib.bonæ fid. in quib. * ueniūt uſuræ ſine pacto ex mora*, unde uſuræ qñq; debēī ex mora,ppter morā, qñq; ex ſtipulatiōe,ppter ſtipulationē,qñq; ex ſtipulatiōe,ppter morā.De quo dic ut no.l.lecta.per glo.& doc.ff.ſi cer. pet. Itē op. † & di
4 citur quòd uſuræ ſolutę non imputantur in ſortem. cont.l.in his.§.penul.ff. de ſolut.Sol. Quandoq; uſuræ ſoluuntur,tanquam uſuræ,& hoc exprimitur à debitore ſoluente,& loquitur l.noſtra. Quandoq; ſimpliciter ſoluuntur,& habet locum l.cont. quia imputantur in ſortem. Item opp.ī.eo.l.ſi uſuras.Sol.ibi uſuræ debentur etiam ciuiliter,uel dic ut ibi not.

* *Pacto. Intelligo pactum nudum, quod traditione ueſtitū non eſt. Dicemus in Epit. loco ſuo.* I. Concen. B

* *Repetūtur. Propter naturalē illam obligationem,ex qua ſoluti repetitio nō competit:l.iij.in fi.ff.quod quiſque iur.* I. Concen. B.

* *Imputantur. In fructib. nō ſemper idem eſt. No.Bar.ſ. plus ualere: l. iij. de pig.ac.Bal.rub. ī. de cont. emp. xv. quæſtio.* I. Concen.B.

* *Mora. Annuit ſecus eſſe in contractibus ſtricti iuris, in quibus ex mora uſuræ non uenit:l.quoties:ſ. de cond. ob tur. cauſam. Bar.l.j.nu. j.ubi cōue.* I.C.B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Quamuis. Iſtud quod pactum nudum uſurarium non ueſtiatur cohærentia contractus ſtricti iuris, ſit ſimilis contractui bonæ fid. Glo.ſingul.in l.Titius.in uer.debiti.ff.de præſc.uerb.Rom ſing. dxlviij.incip. Tu habes.*

LEX

LEX IIII.

1 *Dicta in præcedentibus, propter odium non censentur repetita in sequentibus, & quando censeantur repetita.nu.3.*

PER Retentionem. Pignus potest retineri pro usuris, etiam nudo pacto debitis. Item obligatio pignoris non uidetur repetita [a] in sequenti promissione usurarum.* Primò ponit unum dictum in genere. Secundò infert ad speciē, secunda ibi, si enim. No. † ꝙ dicta in præcedentibus, propter odium non intelligūtur repetita in sequentibus. Op.§.pe.Inst.ad leg. Aquil.& l.Titia.§.idem.de uer.obl.ff. de pac. l.item quia.in fi. Gl.dat duas solutiones,dic ut in prima.notabilior solutio est, ꝙ repetitio de præcedentibus propter odium est euitanda. † Et potest ualere ad q.pone,statuto cauetur ꝙ cōtra magnates, ad executionem pœnarum Potestas teneatur procedere personaliter capiendo,domos discooperiendo, &in defectum ad membri mutilationem si sibi uidetur. posteà sequitur in statuto, ꝙ ad solutionem pœnarum dictarū possunt cogi consortes usq; ad quartum gradū,nunquid contra cōsortes nō soluentes posit procedi ad membri mutilationem? Certè non, & repetitio dictæ clausulæ non debet fieri propter odium euitandum,ut non conueniatur ex facto alterius. Aliam sol.dat gl.scilicet ꝙ iura contraria loquuntur, quando sequentia sequuntur incontinenti, secus si ex interuallo, ut hic.Item op.l.talis scriptura.ff.de leg.j.Dic ut ibi,ex uerb.testatoris comprehenditur testatorem habuisse respectū tam ad præcedentia,quàm ad sequentia, & ideò habet locum repetitio, uel quòd ibi etiam incontinenti sequentia fuerunt apposita.Sed contra primam sol.opp.l.licet.de leg.j.Sol. Ibi ex coniectura apparet cont.testatorē uoluisse.Item opp.l.iij. §.item si ipsi.ff.si cui plus quàm per leg.Fal. Sol. † Quando sequentia sunt per se omnino separata à præcedentibus, de præcedentibus ad sequentia non fit repetitio, secus si non essent omnino separata,& ita habent locum quæ s̄.dixi.Pro quorum declaratione collige unū uerb.ꝙ quandoq; præcedentia & sequētia habēt se ut omnino separata, & non fit repetitio,ut modò dixi,& probatur in d.§.item si ipse. Q̄nque non sunt omnino separata,& tunc,aut si repetitio fieret, ampliaretur odium,& tunc aut sequentia sunt apposita ex interuallo,& non fit repetitio,secundū secundam sol.hic positam,si incontinenti,tunc regulariter repetitio præcedentiū fit in sequentib.ut d.l.talis.& d.l.item quia.in fi.Fallit ubi repetitio uitiat actum.d.l.Titia.§.item.ff.de uerb.obl. Fallit ubi apparet uoluisse testatorem aliter, uel legislatorem.d.l.licet.de leg.j. Opp.l.qui concubinam.§.cùm in testamento.ff. de leg.iij.Sol.Quandoq; quæritur,nunquid præcedentia intelligantur repetita in sequentibus,& habent locum supradicta. Q̄ꝙ quæritur,utrùm sequentia trahantur ad præcedentia,& tunc,aut præcedētia possunt ualere sine repetitione sequentium,& tunc nō fit repetitio.Ita loquitur l.qui concubinam.§.cùm in testamento. ff. de le. Vel posses dicere † ꝙ ubi clausula ponitur in medio inter plura capitula,& tūc trahitur ad omnia,si non est ratio quare trahatur ad unum magis quàm ad aliud.ar.l.& si pepercerit.§. ante hæredis. ff. de lib.& posthu.& ar. l.j.de lib.præt. Si uerò clausula apponatur in fine,si potest referri ad omnia sine repugnantia,ad omnia refertur,aliàs ad proxima tantùm,ut l. si idem cū eo. ff.de iurisdic.om.iud.in fi.Dic ut ibi per Iaco.But. Opp.j.etiam ob chirographariam pe.l.j.Sol.ut in glo.

* *Vsurarum.* No. *l.Titia.§.idem. de uer.ob. Hoc ex prælect.Bar.* I.Concen.B.

LEX V.

1 *Administrator ciuitatis,expressè non potest remittere usuras.*
2 *Administrator ciuit.quādo possit præiudicare ciuitati, et de magistratib.*

ADVERSVS. Creditor minores usuras recipiendo,quàm quæ fuerunt promissæ, præiudicat sibi, quod est uerum, etiam in administratore ciuitatis [a] creditore.idem in l. quāuis.j. eo.

1 No. † ꝙ licet administratores ciuitatis non possint facere expressè pactum de non petendis usuris, tamē hoc possunt facere tacitè recipiendo minores. Opp. & uidetur quòd sicut debitor soluendo maiores,sibi non præiudicat, ita creditor recipiendo minores sibi non uidetur præiudicare, l. creditor.§.fi.de sol.dicit glo.alia est ratio in debitore,fauore liberationis, ut l.Arrianus.de act.& obl.Item opp.contra secundum dictum,& uidetur ꝙ administrator ciuitatis non possit præiudicare ciuitati minus recipiendo,ut l. Imperatores.la prima.ff.de pa.Glo.dat quatuor seu quinq; solutiones.Doc. communiter approbant primam, quæ probatur per §.si uerò liberi.in auth.ut cùm de app.co.coll.viij. Nam idem est in administratore ecclesiæ,ut ibi patet. Item opp. l. præses.s̄.de transac. Sol.ut s̄.prox.Item op.& uidetur quòd nullo modo administrator possit præiudicare ciuitati,l.pro
2 hiberc.§. planè.ff. quod ui aut clam. Vos debetis scire † ꝙ ciuitates communiter habēt plures administratores, quandoque habent ancianos,uel priores, & tunc quam balliam habeant isti,& nunquid factum eorum præiudicet ciuitati? Dic ut in l.item magistri.ff.de pac. & quod not. in l.aliud. §. refertur.ff.de reg.iur. Quandoque ciuitas habet consilia,& tunc quòd consilium habet illam balliam, quam habet totus populus,quia eius uicem consilium repræsentat,ut not. in rub.j.quæ sit long. consue.in medio magnæ glo. Et aduer
3 tatis, † quia consilium ciuitatis æquiparatur ordini decurionum,consiliarij,decurionibus,ut no.in rub.de decur.li. x.quod not.l.null.ff.quod cuiusque uni. no. Quam autem balliam habeat ordo decurionū,dic ut no.j. de decr. decur.
4 in rub.lib.x.Quandoq; ciuitas habet † Potestatem uel Capitaneum,& tunc quam potestatem habeant isti,dic ut d.l. prohibere.§.planè.quod ui aut clam.& de his administratoribus loquitur contrarium. Item op. & uidetur ꝙ lex ista sit superflua,per l.quamuis.j.eo.Dic ut ibi not.

ADDITIO.

a *Ciuitatis. Sed aliter intelligit istum tex.Bar.l.si præses.s̄.de transac.*

LEX VI.

1 *Depositum,quando impediat cursum usurarum.*
2 *Offerens,consignans,& deponens,an liberetur ipso iure.*

SI CREDITRICI. Oblatio, consignatio,& depositio rectè factæ, impediunt cursum usurarum, † etiam quæ cœperunt currere*. Opp. dicitur hic, quòd si obtulit pecuniam, non currunt usuræ.cont.j.eo.l.acceptā. in fi. Sol. dicit gl.quādoq; quis offert debitum,& deponit,& depositum durat, & loquitur hæc lex.Quandoq; debitor recipit debitum depositum,& tunc tale depositum nihil releuat.Item opp.l.si per te.j.eo.Dic ut ibi not.& uidebitis j.eo.l.acceptam. Pro declaratione
2 legis quæritur, † utrùm offerens, consignans,& deponens,liberetur ipso iure? Gl. tenet quòd liberatur ipso iure. Dicam in l. acceptam.j. eod.

* *Currere.* Hoc *est falsum: l. qui Romæ.ff.deuer. ob.Neq; hoc dicit ista l. & etiā cōt.tenuit Bar.j. l.ix.li. xix. in fi. j.hoc titulo.* I. Concen.B.

LEX VII.

1 *Diuturna solutio & longum tempus,quando inducat ius.*

CREDITOR. Diuturna solutio non inducit obligationē*. Opp.l.cùm de in rem uerso. ff. eod.Sol.Ibi assignabatur causa sufficiens,licet non probaretur, quia allegabatur promissio,hic sola longa præstatio. Item oppon. l.j. j. de fideicommis. Sol. ut in glos. Item oppon. l. cùm fidem. s̄. de non num.pec.Sol.ibi erat debitum quod solucbatur, licet non
1 obstaret exceptio.Item opp.& uidetur, † ꝙ diuturna solutio,& longum tempus inducat ius, ut l.si quis. ff. si ser. uen. Sol.ibi loquitur in iure ciuili,scilicet seruitutis,quæ seruitus tempore acquiritur,& utrùm cum titulo uel sine, dic ut per Dy.c.malæfidei pos.de reg.iur.in vj.no.per doc. l.j.s̄. de ser. & aqua.hic loquitur in iure personali, puta in obligatione, quæ solo tempore non quæritur,quia tempus non est modus,&c.ut l.obligationum ferè.§.placet.ff.de act.& obl.Quę
2 ro, † uos uidistis hic, quòd longa præstatio simul cum causa,licet causa non probetur,facit præsumi obligationē. quid si debitor præstitit uno anno pro pluribus annis, habet ne locum hæc præsumptio? Doc.cōmuniter dicunt quòd non, nam ubi fit sæpius solutio,ut puta,singulis annis, est maior præsumptio contra debitorem soluentem, quasi potuerit melius deliberare, quàm quando soluit una uice, ut s̄. ad Velleia.l.si mulier.

* *Obligationem. Imò uerò ex præstatione longo tempore facta, debitum perpetuum præsumitur:l. si certis.s̄. de pact.l.cùm de in rem uers. ff. de usur. Quod dic uerum esse, si euidentissimis coniecturis appareat esse debitum,ut si colonus sit, cogitur ad præstationem muneris: cap. seruitium. xviij.quæst.ij.* I. Concen.B.

LEX VIII.

QVAMVIS. Ista lex idem dicit, quòd lex aduersus. s̄.eod.tit.

LEX IX.

1 *Vsuræ non currunt,si non reperitur cui soluatur capitale, idem in pœna.*

SI PERTE. Sola oblatio impedit cursum usurarū, quæ nondum cœperunt currere. Opp.& uidetur quòd etiam impediatur cursus usurarum cœptarum, ut in l. si creditrici.s̄.eo.& l.acceptam.j.eo. Sol.* ut in gl.& no.eam. Quæro, pone quòd debeo dare decem creditori, uel aliquid aliud sub pœna,creditor moritur, non remanent hæredes,nunquid committatur pœna, & currant usuræ, cùm non reperiatur aliquis cui soluatur.Dic ut in gl.& no. Item aduerte ꝙ illud, qd̄ dicitur hic in usura, idē in pœna, l. qui sinc.ff.de neg. gest. & hic in gl. super uer. maioris.& facit l. ad diem.ff. de uer.obl. & l. fin.ff.de nau. fœn.

* *Scl. Dic quòd d.l.si creditrici. hoc non dicit, minus quoque d.l.si acceptam. Nam ibi loquitur de usuris quæ accedunt ex præscripto legis in contractibus bon. fid. ex mora,ut in mutuo:de quo loquitur d.l si creditrici. quæ nimirum per sortis oblationem currere desinunt.* I. Concen. B.

LEX X.

VSVRAE. Quod dicitur, usuras non debere excedere duplum,intelligitur de usuris unius anni.

LEX XI.

EX PRAEDIIS. Fructus percepti à creditore,post oblationem,extenuant debitū. Opp. uidetur quòd per oblationē & depositionem sit liberatus ipso iure,& non sit necessaria exoneratio debiti,ut s̄.eo.l.si creditrici.& j. eo.l.acceptam.Dic ut in glo.& tene secundam solutionem.

LEX XII.

TRVMENTI. Quæro quid continetur appellatione frumēti? Dic ut in l.frugem. ff. de uer. signif.Opp.de l.quamuis.s̄.eo. Sol. hic speciale. Item opp.l. iuris gent. §. quinimò.ff.de pac.Dic ut in glo. ex qua not. quòd duo specialia concurrunt circa idem contrarium. not.in l.j. j. de do. promiss. Et ad hoc contrarium potest responderi,quòd per ea,quæ glo.no.hic quòd hic detur condictio ex lege. Vel fortè melius,quia habet locum condictio triticaria,quæ est generalis,ut ff.de tritic.l. j. in fine.

LEX XIII.

1 *Vsuræ quòd ueniunt in actione ex testamento.*
2 *Actio ex testamento, licet sit stricti iuris, tamen sapit naturam bonæ fidei.*

IN BONAE Fidei. In bonæ fidei iudicijs ueniunt usuræ ex mora. Item lata sententia,iudicis officium circa usuras expirat. Opp. & uidetur, quòd etiam in stricti iuris iudicijs ueniant usura
1 ræ ex mora. Certum est enim † quòd actio ex testamento est stricti iuris*, uel aliàs incerta, ut l.in actionibus.ff.de in lit.iur. Vnde opp.l.ij.& quasi per totum.j. de usu. rei iud. & l.fi.ubi ueniunt usuræ ex mora. Sol quā-
2 uis † sit stricti iuris, tamen sapit naturā bonæ fidei, ut l.si seruus legatus.§.cùm quid.ff. de leg. j. & ideò est idem quod in bonæ fidei. arg.l. in minorum. s̄. in quib. caus.in integ.rest. non est necess.Item opp.l.j.s̄.de iud.Dic ut ibi per glo.& doct.& de materia huius l.dic ut in l. iiij. j. de pos.& ibi dicetur.

* *Iuris. Imò uerò cont. certius. §. actionum. Inst. de act.* I.C.B.

LEX XIIII.

1 *Habitatio si cedatur creditori loco usurarum, non dicitur usura illicita, licet habitatio possit ualere plus quàm usura legitima.*
2 *Reditus uineæ annuus,an licitè retineatur,licet plus ualeat,quàm sibi constiterit.*

SI EA PACTIONE. Non dicitur illicita † usura, si creditori cedatur habitatio loco usurarum, quantumcunque habitationis præstatio posset ualere plus
2 quàm ascendat usura legitima. Hæc lex inducitur † in arg. utrùm aliquis licitè,& cum bona conscientia possit pro uita sua tenere unum reditum unius uineæ,quantumcunque reditus ualeat plus quàm ille sibi constitit, potest argui ex hac l.quòd sit licitum.

LEX XV.

1 *Pœna adiecta facto,quando uideatur adiecta in fraudem usurarum.*
2 *Factum,quod non possit apponi solutioni per modum pœnæ.*
3 *Pœna adiecta solutioni quantitatis, quando uideatur adiecta in fraudem usurarum.*
4 *Interesse qualiter consideretur.*

a QVM ALLEGAS. [a] Pœna adiecta solutioni quantitatis, uidetur esse adiecta in fraudem usurarū, & non potest legitimū modum excedere.* Opp.l. qui semities.§.fi.ff.eo.Sol.Dicunt quidam ꝙ hęc lex distinguitur per illā. Ista sol. uidetur contra tex.huius l.quæ loquitur indistinctè,unde glo.secundum Io.intelligit hanc l.siue creditor fuerit solitus fœnerari, siue non. Non ob.cont.quia loquit in usuris, quæ propter negligentiam petuntur.De iure tamen canonico est uera prima sol.huius glo. & probatur in c.illo uos.de pig. & ibi per Berta. Item opp.l.Lucius.ff.de act.emp.Sol.ut in gl.Sed cont.sol.glo.opp.& uidetur quòd si idem in obligatione facti.Nam qui stipulatur factum,uidetur stipulari interesse,& quia interesse est in obligatione,& per consequens quantitas:l.stipulationes nō diuiduntur.uer. Celsus.ff.de uer.obl.
1 Sicut ergo pœna † adiecta quantitati,reprobatur ultra legitimum modum usurarum,ut hic,ita adiecta facto,quasi uideatur adiecta facto,id est, interesse. Istam opin. fatetur glo. l.stipulatio ista.post prin.ff.de uerb. obl.in glo. uer. in pœnali.Certè domini,illa gl.falsa uidetur, quia in obligatione facti potest pœna q̄ncunq; cōuenit,peti.Ita no.in l.si dictū.ff. de euic.in prin.Verū est ꝙ gl.communiter faciunt differentiam,utrū apponatur pœna per uerba multiplicatiua,ut duplum, uel quadruplū,an per alia uerba,& istā opi. tenet Dy. in §.omnes.Inst.de act.Doc.nostri reprobant istam opi. Vide quod no.plenè per Cy.j.de sen. quæ pro eo quod interest.l.j.Et ad cont.dum dicitur ꝙ ibi uidetur esse in obligatione facti,in qua interesse succedit in obligatione, & per consequens quantitas,dico ꝙ debet inspici origo ipsius obligationis,id est ipsum factū,ar.l.qui id quod.ff.de do. Nam ibi est

* *Excedere. l.iul. §.iam.ff.de act. emp.c.conquestus. c. debitores. de iureiur. Bart. l. rogasti. ff.si cer.pet.Hæ sunt reliquiæ prælect. Bar.* I.Concen.B.

est maior præsumptio fraudis circa quantitatem, cui solent accedere usuræ, quàm circa obligationē facti. Sed nunquid
2 † factum posit opponi per modum pœnę solutioni licitę? dic ut l.si tibi.ff.de pact.& l.rogasti.ff.si cer.pet.ubi determinatur, ꝙ nō detrahitur, quia quicquid accedit sorti, dicitur
3 usura. Item op.l.in fideicom.§.fi.ff.eo. Sol. Quandoꝙ † pœna adijcitur solutioni quantitatis, & tunc secundū opi. glo. hic uidetur adiecta in fraudem usurarum, & non potest legitimum modum excedere, ut hic, & l. Iulianus. §. idem. ff. de act.emp.& maximè in cōtractu mutui, de quo loquitur l.nostra. Quandoꝙ pœna adijcitur solutioni speciei, & tunc non uidetur adiecta in fraudem, cùm usuræ ibi non ueniāt. Ita loquitur d.l.in fideicōmis. Qñꝙ pœna est adiecta facto, & tunc nunꝙ uidetur esse adiecta in fraudem usurarum. Ita loquit l. Lucius. ff. de act.emp. Sed cont. hæc op. & uidetur ꝙ ex his resultet magna absurditas. Nam creditor nō poterit exigere pœnam quātitati adiectam, ut pœnā, ut s̄. dixi, nec ut usuram, quia usura est prohibita, ut no. in auth. ad hæc. j̄. eo. & sic creditor omni auxilio erit destitutus, quod est absurdum. Sol. Dicit gl. remedium erit ꝙ debitor condemnabitur creditori nomine pœnæ in tantam quantitatē, quantam ascenderet debita usura. Sed hoc malè est, quia insurgeret statim fraus. Vnde gl. dicit, & melius, ꝙ succurretur creditori in eo quod à creditore probabitur interesse, quod intellige sed'm doc. ex natura cōtractus posse interuenire inter
4 esse & subesse cām, quare præstaret interesse. † Sed quæro, nūquid interesse cōlideret hoc respectu? Hic uidet ꝙ sic. l. j. j̄. de sen. quæ pro eo quod interest. & l.iij.§.nunc.ff. de eo qd cer.lo. Veritas est in cont. ut no. in l.j.s̄. de sum.trin. Sed quę
b ro, [b] nunquid contra præsumptionē huius legis posit in-
5 duci aliqua cautela? Dixerunt quidam ꝙ sic, nam † debitor promittit quantitatem restituere, & ad petitionem creditoris promittit comparere in iudicio, & præceptum iudicis in se suscipere, & parere mandatis iudicis, & inde non recedere, donec soluat sub pœna. Nam si omnia ista promittat, ualebit pœna, quia uidetur adiecta facto. Istam cautelam reprobat Dy. per l.cùm seruus. Et dic ut ibi not. per eum. ff. de cond. & dem. Posses tamen prædictam cautelam defendere cont. opi. Dy. per ea, quæ no. glo. l.sed & si quis. §.fi. ff. si quis
6 cau. Quæro, statuto † cauet ꝙ si debitor qui mutuū accipit, non restituat quantitatē intra annum, teneat restituere mutuum, & duplū, uel triplū, nunquid uigore statuti posit exigi triplum, uel illud duplum? Breuiter uidet posse dici ꝙ nō nisi creditor ostēderet de interesse suo propter morā debito
7 ris nō soluētis, ut patet ex s̄. dictis, aliter nō. † Nā ubi reprobatur pactū, reprobatur & statutum, quia hæc æquiparantur, ut no. in rub. j̄. de decre. decur. lib. x.

ADDITIO.

a *Allegas. Vide Bar. l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de uerb. obl. & quod dixit Bar. l. cùm stipulati. eo. tit. & quod no. canon. c. illo uos. de pig. & c. ad audientiam. de emp. & uend. & quod dixi post Bar. l. cùm seruus. de cond. & dem. & ad istam gl. cum hic no. uide Ang. in q. sua, Astensis miles. in illo dubio, an ualeat compositio cum diocesano originis.*

P. PAV. P. *Cùm allegas. uide circa hanc l. & quòd non habeat loco in pœna apposita in transactione casu quo non tenentur promissa. Com. cōs. clxxix. incip. facta fuit quædam transactio. Item in materia uide latè Are. in §. omnes. Inst. de act. Alex. post alios. §. alteri. Et quid de pœna apposita in laudo seu sententia, casu quo intra certum tempus una pars non daret alteri, uide Aret. l. v. §. fin. de uerb. oblig. Et uide quæ dicit Soc. l. iiij. §. Cato. differentiam esse an petatur pœna quæ à condemnato non soluitur, licet cōprehensa in laudo, an quia nō paruit laudo, ut per eū. Itē an pœna conuentionalis posit exigi in foro conscientiæ, uide Barb. latè cons. xlv. uol. iiij. ubi etiam quid in foro contentioso, quando est adiecta quantitati uel facto.*

b Quæro. *De ueritate huius cautelæ uide latè per e. Bar. & ibi Alex. in apostil. d. l. cùm seruus. ff. de cond. & dem. & adde aliam cautelam quæ mediante, pœna adiecta quantitati potest peti, et non censetur adiecta in fraudem usurarum, uidelicet ut adijciatur sors in personam tertij, & pœna apposita in persona propria, ut puta, promittis dare Titio x. hinc ad Pascha & si non dederis, promittis mihi xx. nomine pœnæ. Ita probat tex. iunctis no. ibi per e. Bar. l qui res. §. qui stipulatur. ff. de sol. & ibi sequitur Ang. & Io. de Imo. & Rap. in d. l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de uer. obl. & d. l. sed & si quis. §. fi. ff. si quis cau. licet Bar. hic contrà, sed primam tenet Ias. Inst. de act. §. omnes.*

LEX XVI.

CVM NON Frumentum. Etiam in alijs contractibus quàm pecuniarijs, non potest fieri exactio per modū usuræ ultra modum legitimum. Opp. & uidetur quòd secundum aliam formam posit exigi quantitas frumenti per modum usuræ, unde opp. authen. ad hæc. Sol. ut ibi, dicam statim.

AVTHEN.

1 *Creditores quas usuras ab agric. exigant.*
2 *Pœna quando ipso iure committatur.*
3 *Vsuræ an iure ciuili permissæ. & nu. 5.*
4 *Diuortium ab initio seculi fuit prohibitum.*
6 *Frumentum si uenditur carius, ut post tempora emptor soluat, an liceat.*

1 AD HAEC. † Creditores agricolæ non possunt exigere usuram, nisi secundum formam huius auth. pœna contra facientibus imminente. Opp. l. oleo. j̄. eo. Sol. Dicunt quidam ꝙ illa corrigitur. Veritas est ꝙ ista auth. loquitur specialiter in agricolis, sed illa in alijs hominib. Opp. l. si ca l. j̄. eo. Huius timore distinguit gl. uide eam. Pro declaratione huius auth. quæro quid de fructib. liquidis, cùm auth. loquatur de aridis. ueritas est quòd aliud in liquidis, ubi seruatur ius commune, ut l. oleo. j̄. eo. Ratio, quia rustici magis indigent frumento, quàm liquidis fructib. Quæro quæ sunt liquida. Dic ut no.
2 in auth. sed hodie. s̄. de epis. & cle. Quærit glo. † utrùm cadat ipso iure uel ope exceptionis. Glo. dicit, & bene ꝙ ope exceptionis. Simile no. glo. in uer. amittat. l. si quis in tantū. j̄. unde ui. Simile in uer. priuetur. l. iubemus. §. œconomus. s̄. de sacrosan. eccle. Simile in l. in criminali. s̄. de iur. om. iu.
a Hoc tamen est uerum, [a] nisi post ista uerba, ueniat dictio, statim, uel mox, quia tunc ipso iure est priuatus, non autē o-
3 pe exceptionis. Quærit glo. † utrùm usuræ hodie sint prohibitæ de iure nostro ciuili? Et concludit ꝙ sunt prohibitæ * maximè per §. j. in auth. de eccl. tit. colla. ix. & maximè dicit gl. quia prohibitæ sunt de iure diuino, ut in exemplo Matthæi, Mutuum dantes, nihil inde sperantes. Breuiter ueritas est ista, ꝙ de uoluntate iuris ciuilis fuit, ꝙ etiam usuræ possint exigi, quia etiam de iure Auth. post tit. de eccle. tit. ubi Imperator præcipit seruari quatuor concilia, idem Iustinianus posuit tit. de nauticis usuris. Vnde de uolūtate sua fuit, [† ut
4 Moses qui propter duritiem populi permisit diuortium *, ita Imperator permisit usuras *:] tamen de potestate nō, ut l. nam magistratus. de arb. quia non potuit Imperator tollere legem maioris. Sed nunquid si uen-
5 do † frumētum carius, quia expecto quòd post tempora emptor soluat, uel quid in mercatore pannorum, dic ut ex̄. de usur. ca. nauiganti.

* *Prohibitæ. Adeò ut si quis pertinaciter eas defendere uelit, hæreticus censetur: Bar. l. j. nu. v. s̄. de sum. trin. & ibi not.* I. Concen. B.

* *Diuortiū. Non tamen intelligas hodie quoꝙ ut lubet permissum esse, non enim, (excepta causa fornicationis, Matt. vij. uel alia quæ eam æquipolleat: l. consensu. §. si qui igitur. j̄. de repud.) permittitur.* I. Concen. B.

* *Vsuras. Hæc parenthesis sumpta fuit ex prælect. Bar. hic.* I. Conc. B.

ADDITIO.

a *Verum. Adde Bar. d. §. sanè. & l. in criminali. de iur. om. iu. Et adde quòd quando l. utitur uerbo præteriti temporis, ueniret ad interpretationem l. ueteris, quæ similem pœnam imponeret, sed non ipso iure, tunc tale uerbū modificaretur à l. ueteri, et sic nō imponeretur ipso iure. Ita Are. c. nullus. de for. competen. quod dicit perpetuò notandum. Ex quo habes aliam limitationem ad Bar. hic & d. §. œconomus. Et adde per quæ uerba imponatur pœna ipso iure, per e. Aret. c. si diligenti. de foro comp. & per Barb. consi. xij. in j. uol.*

LEX XVII.

SI EA LEGE. Hæc est bona l. & quotidie de facto cōtingit. Non debet inspici quantùm cōtingat fructus uallere, sed quantùm cōmuniter ualere solent.

LEX XVIII.

TNDEBITAS. Vsuræ nullo iure debitæ possunt repeti. Opp. l. si non de cond. ind. Sol. ut in gl. hic & ibi. Op. l. quāuis. s̄. eo. Sol. hic nullo iure debitæ erāt, ibi aūt erant debitæ saltē naturaliter.

LEX XIX.

1 *Consignationis effectus. 3.*
2 *Oblatio uerbalis an ualeat, & quid operetur. 8. 11.*
3 *Oblatio & consignatio quid operetur. 5. 10.*
6 *Oblatio facta pecunia non numerata, an ualeat.*
11 *Oblatio impedit pœnam committi.*
12 *Oblatio ubi facienda.*
13 *Quæ actio cōpetat creditori contra illū, contra quē pecunia est deposita.*

a ACCEPTAM. [a] Hæc est singularis lex. Oblatio & depositio totius debiti legitimè facta tollit cursum usurarum, liberat debitorē, pig. act. parat, & creditori contra depositarium datur actio, contra debitorem non, nisi debitor id receperit. Diuiditur in duas partes. Primò consulit debitori. Secundò creditori. Item prima subdiuiditur. Primò dicit pecuniā obsignandam in loco publico. Secūdò declarat quis sit locus publicus. Tertiò ponit effectū consignationis. Quartò hoc extendit ad pecuniā traiectitiā. Secunda ibi, in
1 hoc. Tertia ibi, quo subsecuto. Quarta ibi, ꝙ etiam. No. † ex hac l. effectus depositionis & consignationis, primò quia impediunt cursus usurarum cœptarū, & quia liberatur debitor, & non pertinet ad eum periculū, & liberatur pignus. * Opp. quòd non requiritur consignatio, ut auth. dos data. j̄. de do. ante nup. Sol. Ibi in rebus quæ non possunt consignari. Opp. de l. si soluturus. ff. de sol. * Sol. ista intelligitur secundū illam ꝙ oblatio fuit facta con-
b gruo loco tempore. Opp. quòd oblatio [b] sola sufficit, ut l. illud. ff. deperi. & com. rei uend. & l. si seruum. §. sequitur. & §. de illo. de uer. ob. *
2 Sol. Sola † oblatio sufficit quantùm ad moręꝙ purgationem, non quo ad alia. * Venio ad
c quæstiones [c] & circa primā partē pro eius declaratiōe quæro quem effectū habet, si aliquis non offert, neꝙ deponit, sed solo uerbo se paratum soluere asserit. Rñ. In rebus, quæ offerri non possunt, ut in immobilibus dicta uerba uidētur habere uim oblationis, ut in auth. dos data. j̄. de do. ante nup. & ita uidetur hoc intelligere gl. j. Sed si potest offerri, non uideo quòd habeat aliquem effectum, nisi unū, quia si creditor posteà uenderet pignus, potest debitor petere uenditionem rescindi. j̄. de distr. pig. l. si residuum. & ibi no. & l. pe. ff. de rescin. uend. Et tetigi de hoc in l. prætor. §. si quis paratus. de ope. no. nu. Quæro ij. quid si aliquis obtulit tamen non consignauit, neꝙ deposuit, quem effectū habet? Rñ. Aut est res, quæ
d non potest consignari, ut fundus, uel equus, [d] & tunc habet uim oblationis & depositionis, ut in d. auth. dos data. Facit ff. sol. mat. l. si mora. & quod ibi not. Si uerò est res quæ poterat consignari & deponi, tunc quandoꝙ ista oblatio fit ex parte actoris ad actionem consequendā, quandoꝙ ex parte rei. Primo casu aut loquimur in contractibus, & non sufficit oblatio, nisi sequatur depositio & consignatio, ut l. si à te. j̄. de pac. inter emp. Si uerò in ul-
e timis uoluntatibus, [e] tunc oblatio sola operatur, ut actio nascatur, & legatū ad hæredem transmittatur, tamen pecunia, quæ fuit oblata, adhuc debet solui: l. cùm seruus. §. fi. de cōd. & demon. subtiliter intelligendo illum tex. ꝙ ille, qui debebat recipere causa conditionis implendæ, cùm pecunia esset sibi oblata, recipere noluit. Fallit fauore libertatis, ubi quod obtuli nō debeo iterum soluere, l. fi. j̄. de cond. inser. Vel dic in hoc ultimo aliter, Quandoꝙ ista oblatio fit ex parte rei, tunc quantùm ad impediendum cursum usurarū, quæ cu-
f rere non cœperunt, sufficit, ut s̄. eo. l. si per te. [f] Si autem cūrrere cœperunt, non sufficit oblatio sola, si depositio non sequatur, ut hic. Item prodest debitori ad impediendam mo-
g ram [g] & ad purgandā eam, ut l. illud. de peri. & com. rei uendi. & l. si seruū. §. de illo. de uer. ob. Item prodest debitori ad liberandum eum à debito principali secuto interitu rei oblatæ, tamen in hoc aduerte, quia si ex natura primi contractus debebatur & tenebatur de casu fortuito, quia fortè erat debitor generis. l. incendiū. s̄. si cer. pet. propter oblationem tenetur solùm de dolo, lata & leui culpa tantùm. Si uerò ex natura primi contractus tenebatur de dolo, lata & leui culpa, tūc per oblationem liberatur à leui, & tenetur solùm de lata, ut probatur in l. qui decem. in prin. j̄. de sol. & l. si mora. ff. sol.
3 mat. & ibi uide. Quæro si fiat oblatio, † depositio, & cōsignatio, quem effectum habet? Rñ. ex parte debitoris habet effectum plenæ liberationis, secundū ueram opi. & cōmuniter approbatam, ut l. obsignatione. j̄. de sol. licet gl. hic dubitet. Ex hoc sequitur ꝙ impedirur cursus usuratū, & paratur pignoratitia actio, ut hic uidetis in tex. Sed cont. hoc opp. quō per oblationem & depositionem liberatur debitor, cùm pecunia non efficiatur creditoris? Glo. dicit ꝙ non est mirum, quia hoc contingit aliàs in tribus casibus. Primo in eo, qui cedit actionem, quę à cedente non potest separari, sed transfertur utilis. * In hoc gl. bene dicit, quia directa non potest separari, sed transfertur utilis. Secundo in muliere soluente dotem, sed hic casus non est uerus * secundum opi. cōmunem, quia dominium trāsfertur in uirum. Tertio in eum, qui soluit falso procura-
h tori [h] reuocato. dicit gl. licet Gul. dixerit tunc transferri dominium in dominū, & ista est uera, quam gl. tenet in l. cùm quis. §. si debitorē. ff. de sol. Item cōt. hoc op. si est uerum, ꝙ debitor liberetur quō potest actio resuscitari ipso recipiente pecuniam, cùm actio semel extincta non reuiuiscit, l. qui res. §. aream. l. obsignatione. ff. de sol. Rñ. ꝙ debitore recipiente depositum fingitur depositio retro nō facta, & sic nihil prodest d. depositio. l. si creditrici. s̄. eo. Nota istam so. Cùm em dicat, fingitur retro non facta, patet quòd perinde est, ac si non es-
4 set facta, & hoc tangitur hic in gl. pe. Et no. † ꝙ licet pecunia deponatur apud aliquem propter defectū creditoris nolen-
i tis recipere, tamen ille depositarius [i] potest licitè mihi reddere deponenti antequā petatur ab eo, pro quo est depositū,
5 quod est not. Ex fi. nostræ l. quæro, † quid si obtulit, cōsignauit, & deposuit, non tamen in loco publico secundū formā huius l. Rñ. nihil releuat, ut no. s̄. eo. l. ij. & ibi est casus secun-
6 dum unam lec. Quæro quid si obtulit † pecuniam sigillatam in sacculo, & eam non numerauit? Dic ut colligitur [k] in
k auth. ut ex acti. instan. do. §. illud. & quod ibi no. in glo. magna. [l] † Quæro qua actione agit creditor contra depositā-
l rium? Dic ut in gl. Quæro † nunquid si aliquis offert, con-
7 tingat liberatio? Glo. in d. l. obsignatione: uidet uariare, tamen dicit quòd contingat. ff. de sol. l. qui decem. §. j. in fin.
8 Sed † pone, debitor offert, consignat, & deponit, nunquid creditor compellatur facere instrumētum quietationis? Casus est quòd sic, secundum Iac. de Are. in l. j. j̄. de susce. & arca.
10 lib. x. Sed † quæro, nunquid per oblationem, & depositionem, debitor sit liberatus ipso iure, uel ope exceptionis? Videtur quòd ipso iure, ut in l. obsignatione. j̄. de sol. In contrarium uidetur tex. hic in fin. Nam uidetis hic quòd debitor

* *Pignus. Hæc parēthesis fuit ex rep. I. C. B.*

* *Sol. Vbi oblatio nihil operatur. Hæc ex repet. Bar.* I. Concen. B.

* *Ob. l. fi. j̄. de con. inser. Sol. ibi speciale fauore libertatis, hæc ex repet. Bar.* I. Concen. B.

* *Alia. Itē opp. l. j. j̄. de suscep. & arctio. li. x. Sol. ibi speciale est, & rationem dic ut in tex. Item opp. l. falsus. j̄. de fur. l. si procu. j̄. de cond. ob causam. Sol. ut in glo.* I. C. B.

potest recipere depositum. Sed si fuisset liberatus ipso iure, non posset recipere, quia una solutio non potest parere liberationem, & repetitionem, ut l, cùm is. §.j.ff. de cond.ind. Gl. in hac l. non firmat pedes, sed alibi, & melius secundũ Iac. de Aret. dicit q̃ ipso iure, ut no. in d.l. obsignatione. & s̃. eo. l. si creditrici. Non ob. hic tex. in fi. quia postquã debitor deponit debitum ad petitionem creditoris, cùm per hanc depositionem sit liberatus ipso iure, non competit ei aliqua actio. Et hoc dicit Ia. de Aret. q̃ hoc habuit de facto. Sit igitur cautus depositarius, qui recipit depositum ad petitionem alte-
11 rius, quia non potest reddere deponenti. † Quæro nũquid oblatio operetur, ut non cõmittatur pœna. Gl. per modũ cuiusdam summæ ponit quatuor effectus oblationis. Tu plenius secundum Iac. de Are. dic, q̃ quandoq̃ quæritur quid operetur oblatio circa liberationem debiti, & tunc uidetur quòd oblatio sola nihil operetur, sed requiritur depositio, & consignatio: d. l. obsignatione. sed operatur tamen aliud quòd aut creditor habet iustam causam recusandi, & hoc casu oblatio non operatur, ut l. si soluturus. j̃. de sol. Si uerò nõ habet iustam causam recusandi, aut res oblata extat, & tunc oblatio sola regulariter non operatur, fallit in duobus casibus, hic in gl. fi. Si uerò non extat, quia cessante culpa debitoris perijt, tunc si erit debitor speciei, liberat̃ ipso iure, si quantitatis, uel generis, ope exceptionis. Ita probatur hic in j. glo. & l. qui decem. in prin. ff. de sol. Quandoq̃ quæritur nunquid operetur aliquid circa liberationem pignoris. Dic q̃ aut oblatio est facta in iudicio, liberatur pignus, ut l. si rem. §. fi ff de pig. act. Aut oblatio fit extra iudicium, & tunc quæritur nunquid prosit quo ad actionem parandam, & dico quòd non, ut in l. aliena. § si per creditorem. ff. de pig. act. & ibi no. Aut nũquid prosit quantùm ad exceptionem, & dic quòd sic. Ita debet intelligi l. item liberatur. §.j. ff. quibus modis. pign. uel hypoth. solu. Quandoq̃ quæritur quid operetur oblatio circa cursum usurarũ? De hoc dic, ut s̃. eo. l. si perte. & hic. Quandoq̃ quæritur, nunquid oblatio operetur circa cõmissionem pœnæ euitandam? Et dic quòd sic, ut l. Celsus. in fi. ff. de arb. & s̃. eo. l. si per te. & q̃ no. in l. qui sine usuris. ff. de neg. gest. Quandoq̃ quæritur nunquid oblatio operetur circa purgationem moræ ut euitetur periculum interitus, & dic q̃ operatur, ut l. si seruum. §. fi. ff. de uer. obl. &
12 l. illud. de pe. & com. rei uen. Sed quæro, † aliquis uult purgare moram offerendo debitum, ubi debet offerre? Vos habetis unam glos. q̃ debitor debet portare debitum ad domum creditoris, ut l. item illa. in prin. ff. de const. pe. quod est uerum, si debitor, & creditor sunt eiusdẽ fori, ut ibi no. Cont. l. fin. de con. inser. De quo dic, ut plenè no. per Gul. de Cug.
13 in d.l. item illa. Sed quæro † quæ actio detur creditori contra depositarium? Respondeo utilis depositi, ut l. pen. s̃. ad exhib. Ista glos. uidetur concludere quòd in creditorem sit translatum dominium. Sed hoc uidetur falsum, quia dominiũ non potest acquiri nobis per nosmetipsos uel per administratorem uel negotiorum gestorem secuta ratihabitione* secũdum ea quæ habentur in l. qui mihi dona. de dona. & l. si egò. ff. de neg. gest. Huius timore dicunt quidam q̃ hæc lex in fi. debet intelligi de actiõe in factũ utili subsidiaria, de qua loquitur l. quoties. ff. de præscrip. uerb. Istud dictum non est bonum, quia ista pręsupponit obligationẽ pręcedere, ut patet ex tex. d.l. quod non est in casu nostræ l. Breuiter possumus saluare gl. & dicere, q̃ sit speciale in deposito, ar. l. Publia. in prin. ff. depo-
14 siti. Sed † quæro quid si depositio non est facta in publico loco? Dic quòd nihil releuat, ut not. in d.l.j. s̃. eo. secundum unum intellectum. Quærit gl. quæ est ratio, q̃ sola oblatio non operatur circa cursum usurarum iam cedẽ tradita, mi m ptarum, sed circa purgationem moræ.[m] Dic ut in eã.

* *Ratihabitione. Hæc Bar. sententia falsa est, nam dominiũ translatum in procuratorem nomine meo et citra meũ mandatum, per ratihabitionẽ mihi acquiritur: d.l si ego. ff. de neg. gest. Qd' si meo mandato statim re etiamdẽ tradita, mihi acquiritur: l j. §. si iussertum. ff. de acq. poss.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Acceptam. Limitatur per Ang. l. si mora. §. fi. ff. sol. mat.*

b *Oblatio. Adde Bar. l. creditor. in fi. de dist. pig. intellige tamen secundum Bar. l sed & si alia. ff. de const. pec.*

c *Quæstiones. Adde Bar. l. pen. de dist. pig. & quod no. in c. cupientes. §. si uerò. de elect. lib. vj per Imo. l. si mora. sol. mat. & l. si seruus. de uul. Item sufficit sola cautio ad uitandum iudicium, ut per Bald. & ibi dixi, in l. si reus. de serui.*

d POMA. *Equus. & tunc habet uim. cont. tamen in equo, scilicet quòd requiratur etiam dispositio, tenet Alex. per Ang. & Rom. ibi, in l. si mora. ff. sol. mat. uolentem q̃ imò in equo ultra oblationem etiam requiratur depositio. Et ad hæc uide quæ scripsi ad Bar. l prætor. §. si quis. ff. de ope. no. nũt. in uer. quæro quid si fiat. de sol. Vide Imo. consi. xxv. Vide etiam ad hoc Panor. consi. lvj. uol. j.*

e *Voluntatibus. Cont. uidetur tenere Bar. l. iij. de cond. & demon. & hic per Bal. in vj. q. Adde tamen quod dixit Bal. l. j. C. ne lic. ter. prouo. q̃ ubi non est dies nec hora apposita, sufficit q̃ quis sit paratus soluere, & non efficiat. Secus si sit apposita proxima hora, uel nunc ad talem horam. Et ibi etiam dicebat q̃ si creditor obstat recipere, sufficit uerbalis oblatio, ut in iuribus ibi per eum alleg. aliàs requiritur realis. l. si rem. §. omnis. de pig. acti. Et uide omnino Bal. qui ponit doctrinam quando sufficit uerbalis oblatio. An in contractibus innominatis sola oblatio sit satis, uide Bal. l. ex placito. in xviij. q. j̃. de rer. perm.*

ADDE *an oblatio uerbalis sufficiat, Pet. de Anch. consi. clxxiiij. Et ad materiam uide Alex. consi. cxxx. cũ duobus seq. iiij. li. & consi. xcvij. et cv.*

f *Te. Fortè impediet pœnam cõmitti. ar. l. qui sine. de neg. gest. & uide hic Bal. & gl. in l. pe. de nau fe. &c.*

g P. PAV. P. *Moram. Vide Bar. l. interdum. §. fi. ff. de uer. ob. ubi dicit q̃ post litem contestatã nõ sufficiat sola oblatio, etiã ubi aliàs sufficeret.*

h *Procuratori. Vide Bal. l. si procuratori de cõd. ob cau. & l. fals. §. fi. j̃. de fu.*

i P. PAV. P. *Depositarius. Intellige, nisi esset facta depositio autoritate iudicis, secundum Cast. hic & Rom. consi. cclxxxvij. In cont. uide Sa. in l. j. C. qui pot. in pig. hab. Bal. l. fi. C. de bo. auto. iud poss.*

k POMA. *Colligitur. quod limita ut per Bar. l. cùm seruus. ff. de cond. & dem. quem sequitur Alex. l. si mora. ff sol. mat.*

l *Mag. Sequitur ergo hic Bal. hanc gl. quòd sufficiat offerri pecuniam in sacculo, quod intelligitur ut no. Bar. in l. cùm seruus. de cond. & demon. si fuerit numerata coram testibus, ut ibi. & hoc no. Imo. in d. l. si mora. Et uide tex. in l. fi. de lege commis. Pro quo facit, quia quis non tenetur recipere solutionem hoc modo, ne decipiatur, secundum Ang. l. more. ff de fer. quia eo casu quo non potest fortè ex iusta causa, excusatur à mora: l. sciendum. ff. eo. Bene facit. quod no. gl. l. consensu. ff. de act. ob. Et ideò dicit q̃ si ferretur talis pecunia in sacculo, nec prætenderet numerationẽ coram testibus, parabit effectum siũ ex futuro eueniu, ut quia si tot pecuniæ reperientur, liberabit debitorem, aliàs non. Et ita intelligitur d. l. fi. de lege commis. Adde qd' no. Bar. in d. auth. ut exact. instan. do. hic alleg. et quod no. in l. j. §. si esset. ff. deposi. & uide Bal. hic, & xvj. q. & Imo. l. si seruus. j̃. de uul.*

m *Moræ. Adde quòd si esset oblatio uerbalis, non liberaret quem à mora l. qui decem. §. idem responsum. ff. de solu. & ponit Alexan. de Imo. in consi. vij. in ij. uol.*

LEX XX.

1 *Fideiussor, qui soluit usuras, quando poßit illas repetere.*

CONSTITVTIONIBVS. Exceptio cõpetens principali, competit fideiussori.* Quærit hic Cy. scitis q̃ usuræ sunt hodie prohibitæ de iure ciuili, ut in authen. ad
1 hæc. s̃. eo. Modò pone † q̃ fideiussor soluit usuras pro reo, nunquid poterit repetere? Dic q̃ aut scienter soluit, & uidetur donare, ut l. j. ff. de cond. ind. Aut ignoranter, & tunc si propter ignorantiam omisisset exceptionem, imputetur sibi, ut l. si fideiussor. §. non malè. ff. man. Possumus dicere q̃ si fideiussor iurauerat uel promiserat, si soluit, potest agere mãdati, quia debet parcere pudori, ut l. quintus. ff. mand. De hoc dic ut per Bertac. in c. j. eẋ. eo. tit. sed plenius eẋ. de fideiuf. c. peruenit.

* *Fideiussori. Sic in l. ij. §. j. ff. q̃ sat. cog. l. si mulier. sol. matr. ob. l. j. s̃. de fideiuss. mi. cum fi. & c. Excipitur priuilegium mere personale: l. exceptionem. ff. de exc. seu præs.* I. Concen. B.

LEX

LEX XXI.

SI VSVRAS. Vbi quis est obligatus ex plurib. causis, quarum una est accessoria alterius, & soluit simpliciter, creditor potest eligere in quam causam uelit sibi esse solutum. Opp. l. in his. ff. de sol. gl. dat duas sol. ij. est uera.

LEX XXII.

PIGNORIBVS. Vbi pignus fuit obligatum pro sorte & usuris, potest retineri pro usuris, licet nudo pacto promissis. Quæro quid in du. nunquid præsumitur obligatũ pro usuris? Do. communiter tenent q̃ sic, sicut dicimus in fideiussore, qui simpliciter accedit, ut in l. quæro. in prin. ff. loc. & l. centum capuæ. ff. de eo quod cer. loc.

LEX XXIII.

OLEO. Ratione incertitudinis permittitur, quod aliàs non permitteretur.

LEX XXIIII.

1 *Administrator an teneatur fœnerari, si dominus erat solitus fœnerari.*
2 *Administrator q̃ poterit usuras restituere domino inuito.*

SI MATER. In actione neg. gest. ueniũt usuræ ex mora. h. d. Opp. l. qui semisses. §. j. ff. e.
1 Sol. hæc debet distingui ut per illam l. cùm allegas. s̃. eo. tit. † Sed quæro, nunquid quod hæc lex dicit, possit stare hodie ut administrator teneatur fœnerari, si dominus erat solitus fœnerari? Certè dic quòd non. Nam nullus nomine alieno, propter factũ alienum debet incurrere peccatum, nec periurium, arg. l. uidea-
2 mus. in prin. ff. de in litem iu. † Sed quæro, pone q̃ quidam administrator alicuius mulieris usuras recepit, modò spiritu bono captus uult restituere, dominus impedit, nunquid posit restituere domino contradicente? Dic quòd sic, quia quilibet tenetur ad restitutionem usurarum. c. j. & per totum extrà eod. nec poterit eum molestare dominus actione mandati.

LEX XXVI.

1 *Omnis actio regulariter tollitur spatio xxx. annorum.*
2 *Hypothecaria quanto tempore tollatur.*
3 *Actio personalis licet sit sublata per præscriptionem, tamen durat hypothecaria.*

OS. Hæc lex principaliter diuiditur in duas. In prima Imperator prohibet peti usuras post certum tempus, soluta principali obligatione, & assignat rationem sui dicti. In secunda ponit statutum suum, ubi taxat legitimũ modum usurarũ, distinguendo qualitatem personarũ. Et hæc secunda diuiditur in tres partes, quia Imperator primò ponit unum dictũ. Secundò ponit pœnam contrafacientibus. Tertiò remouet quasdam machinationes hæreticorũ. Secunda principalis incipit ibi, in uer. si quis autem. Tertia in uer. interdicta. & breuiter, hoc dicit, Sublata principali obligatiõe per præscriptionem, usurę nõ possunt peti. Item q̃ nullus potest exigere usuras ultra modum hic limitatum, pœna contrafacientibus
1 imminẽte. Et ad euidentiã scias q̃ † omnis actio regulariter tollitur spatio xxx. ann. ut in l. omnes. & l. sicut de præsc. xxx.
2 ann. Item tene menti, † q̃ quandoq̃ hypothecaria soluitur spatio x. ann. quandoq̃ xx. quandoq̃ xxx. quandoq̃ xl. ut no. in l. cùm notissimi. in prin. j̃. de præscript.
3 xxx. ann. & in l. j. §. si aduer. cred.* Item scias † q̃ licet sit sublata actio personalis per præscriptionem, potest durare hypothecaria, ut l. intelligere. j̃. de luitio. pig. & ibi plenè per Cyn. his præmissis pone casum. Not. ex gl. iuncta
4 cũ tex. q̃ creditor † debet soluere pro instrumento. In glo. super uerb. sportularum. No. q̃ lex sequens derogat † consuetudini præcedẽti, ut hic, & l. iij. §. diuus. ff. de sepul. uiol. Verũ enim est, quod Decretistæ dicunt aliter, ut eẋ. de consti. c. j. in vj. Tangit Dy. in c. generi. eẋ. de reg. iur. in vj. Opp. de l. intelligere. j̃. de lui.
6 pig. Gl. se inuoluit. † Breuiter hæc uera, quia quoddam est accessorium, quod totaliter dependet à suo principali, & sine eo non potest subsistere, & tunc sublato principali tollitur accessorium, quia tollitur officium mercenarium deseruiens actioni, & ideò usuræ non possunt peti, l. iiij. ff. depo. Quoddam est accessorium, quod potest per se subsistere, & nititur sua æquitate, & alia ratione quàm ratione principali, & tunc illud accessoriũ non tollitur, licet principale sit sublatũ. Item op. l. cùm notissimi. §. in his. j̃. de præscrip. xxx. ann. Sol. ut ibi. Item opp. l. centum. ff. de eo quod cer. loc. Sol. ut in gl.

* *Cred. Addas q̃ & quandoque sex mensibus: l. fi. de censib. lib. x. C. Quandoq̃ non nisi centum annis, ut in reb. eccl. l. fi. §. ad hæc. s̃. de sac. sanc. eccles. Quandoq̃ nullo tempore: l. iij. §. hæc. ff. si quid in frau. pat.* I. Concen. B.

LEX XXVII.

DE VSVRIS. Quam legem allego tibi in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. &c.

DE VSVRIS. Lex sequens porrigit effectum suum ad negotia præterita, siue pendentia pro tempore sequenti post legem. De materia huius legis dic ut no. per Cy. l leges. s̃. de legi. Potest hęc lex induci in ar. debebas mihi dare annuatim decem nomine census, nõ petij aliquibus temporibus, interim mutatur per statutum uel consuetudinem ualor monetæ uel florenorũ, cuius temporis debes præstare pecuniam?* Distingue tempora, dic ut eẋ. de uer. sig. c. cùm olim. & no. in l. ij. §. j. ff. si cer. pe.

* *Pecuniam. Ego censeo spectandam esse æstimationem temporis contractus: l. cùm quid. ff. si cer. pet. l. si quis. j̃. de don.* I. C. B.

LEX XXVIII.

VT NVLLO. Vsuræ usurarũ nullo modo possunt exigi, ne usuræ computentur in sortem.

De nautico fœnore. Tit. XXXIII.

LEX I.

TRAIECTITIAM. * Donec periculum spectat ad creditorem, debitor est liber ab usura cõmuni, sed tenetur in centesimam. si autẽ creditor non susciperet periculum in se, debitor non tenetur ad centesimam.

* *Traiectitiam usuram appellamus eã, quæ cum nautis cõstituitur. §. j. auth. de usur. A quibus centesimam usuram stipulari permittitur: l. eos. §. in traiectitijs. s̃. tit. prox. Sed noua sanxio est à Iust. proposita, tit. auth. de usur. ubi no.* I. Conc. B.

LEX III.

1 *Vectores quando de mercibus teneantur. 6.*
2 *Propter res illicitas existentes in salma cum rebus licitis, an tota salma perdatur.*
3 *Si frumentum non potest extrahi de territorio, si mulio onerauit mulũ frumento, & cæpit itinerari, sed nondum exiuit, an incidat in pœnam.*
4 *Vectigal à quo præstandum.*

CVM PROPONAS. Qui suscipit in se periculum, tenetur de dolo, non de culpa alterius
a partis. No. casum huius l.[a] ad id, quod commu-
1 niter † accidit de uecturalibus, qui causa fraudandi uectigalia iter consuetũ non seruant, ut eorum sit pe-
2 riculum: l. j. §. igitur. ff. de exercit. Item hæc lex † inducitur in ar. q̃ licet quis habeat apodissam de quibusdã rebus, quas portat licitè, si aliquas alias portet illicitè, propter illas res il
b licitas, tota salma debet confiscari.[b] De hoc dicas ut in l. contem ferro. §. dominus. ff. de publica. & hic per doc. &c.

Sic si in naue apponantur merces illicitæ, potest nauis de iure occupari, ut hic. Idem si mulio portat merces contra ordinem gabellæ l.j.§.igitur. Item pone, ꝙ statuto cauetur ꝙ nullus possit extrahere frumentum de ciuitate. Contigit ꝙ quidam mulio onerauit mulos frumẽto, & alijs rebus, nũquid propter frumentum quod illicitè portatur, publicabuntur aliæ merces secundũ ordinem statuti? Tex. facit ꝙ sic, hic. In cont. uidetur l.si publicanus.§.j ibi, ut si quid amplius &c ff. de publ. Quid dicemus? Dic secundũ Iac. de Are. ꝙ aut omnes merces erant ipsius mulionis, & omnes publicabuntur, ut hic. Aut non erant suæ, & tunc publicantur tantùm merces, quæ illicitè portantur, ut in cont. Pro hac distinctione facit id quod no. l cotem ferro.§.dominus.ff.de pub. Et prædicta uera, nisi dominus qui locauit mulioni merces portan-
3 das, hoc sciuisset, ut probatur in d.§.dominus. Item pone † ꝙ secundum formã statuti, frumentũ non potest extrahi extra territoriũ, modò quidam onerauit mulum suũ frumen-
c to, & cœperat itinerari, c sed nondum exiuerat territorium, nunquid incidat in pœnam statuti? Videtur ꝙ sic, per l.si fugitiui. & quod ibi no. j. de ser. fug. In cont. facit id quod no. per gl. l.si quis non dicam. s. de epis. & cle. melius de extraor.
4 cri l.j. in prin. Vltimò † tene meti unum ꝙ pro mercibus in naui missis tenetur soluere uectigal uel pedagium dominus mercium, pro naui dominus nauis. Idem in mulione, quia ipse soluit pro mulo, l. cùm in plures. §. uehiculum. ff. loc.

ADDITIO.

a L. Vide l. Imperatores. de publica & Bar. l j. de his qui deiece. uel effu.
b Confiscari. No. contra illos, qui portant aliquas res sine gabella, quia non solùm debent eas amittere, sed etiam alias, quas portant cum gabella. Cont. tenuit Bar. l. cotem. §. dominus. & Bar. l si publicanus. §. j. de pub. Et pro isto est l. j. §. Trebatius. de aqua quoti. & æsti. & uide Bal. hic, et in x. quæstio. scripsi post tmo. l seruus. de mulg.
IO. FR. RV. ADDE Circa istam contrarietatem quod no. in d. §. dominus.
c Itmerari. De hac q. & similib. uide latissimè per Bar. Cæp. Vero. l. si fugitiui. uer. quæro sextò. j. de ser. fugi.

Depositi. Tit. XXXIIII.

LEX I.

1 Inter leuissimam culpam & casum fortuitum non datur medium.
2 An quis possit promittere se non opponere de casu fortuito.
3 Casus fortuitus qualiter probetur.
4 Dolus quibus casibus inducat condemnationem.
5 Lata culpa in quibus æquiparetur dolo.

SI IN CVRSV. Depositarius tenetur de dolo & lata culpa, non de casu. Tene menti quod dicit de casu & lata culpa, quod in multis locis nõ reperies, quia nescio alibi quã hic, quia l. quod Nerua. ff. eo. dicit de culpa latiori, & l. contractus. de reg. iur. dicit de dolo duntaxat. Exponit glo. j. de dolo & lata culpa. In secundo casu solue ut in gl. j. distinguendo de latrocinio à furto. Ratio prædictorum, quia ubi nulla culpa adest etiam leuissima, statim quod sequitur, dicit casus fortuitus. Istud
1 † est quod glo. uoluit dicere, quòd inter leuissimam culpã & casum fortuitum nihil est medium, ut no. in l. iij §. ex hoc edicto ff. nau. caup. sta Item op l si in Asia. §. fi. ff eo. Sol. ut in glo. & dic quando culpa præcedit casum, ut in l. fi. in prin. §. j. ff. ad l. Rho. deia. Item opp. l. j. §. sæpè. ff. eo. Sol. Glo. sumit hic unam reg. ꝙ regulariter depositarius non tenetur casu.
2 fallit in casibus hic in gl. no. Opp. ille, † qui promittit se non opponere exceptionem casus fortuiti, uidetur promittere rem impossibilem, cùm aduersus casum fortuitũ non possit quis prouidere, & sic impossibilitas uitiatur, ut Instit. de inut stip. §. j. & ff. de uer. ob. l. impossibilis. Sol. Verum est ꝙ impossibilitas uitiat, ut in contrarijs, tamen in casu nostro non est impossibilitas necessariò contingẽs, quia casum fortuitum euenire non est necessarium, sed contingens ratione huius pactum ualet, ita loquitur hæc lex. Sed opp. l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis cau. Sol. Non potest suscipi generaliter, ut in contrario, sed specialiter sic, ut hic. Sed cont. prædicta op. tantùm operari debet prouisio generalis quo ad genus, quantùm specialis quo ad speciem, ut ff. de admi. tut. l. si duo. Sol. Fate or contrariũ, nisi esset uerisimile promittentem de hoc non sensisse, quod nõ potest intelligi de casu for
3 tuito, & hæc est ratio illius §. quæsitũ Quæro † qualiter probetur casus fortuitus? Gul. de Cug. uidetur dicere quòd sufficit sacramentum. Alleg. l. scire oportet. §. sufficit. ibi, cuius fidem &c. ff. de exc. tut. Iac. de Are. ibidem tenet contrariũ, & dicit ꝙ debet plenè probari per legitimas pbationes, ut in l. in exceptionibus. §. j. ff. de proba Quid dicemus? Breuiter puto ueram opi. Iac. & contra. Gul. uidetur l. quoties. j. de naufr. lib. xj. Vel possum concordare utranq; quòd aut casus fortuitus contingit in loco, ubi nullus erat testis, & tunc sufficit sacramentum, ut dicit Gul. & idem inspectâ conditione personæ,* ar. præ alleg. l. quoties. Secus si casus fortuitus contingeret in loco, ubi essent multi testes, quia tunc debet legitimè probari, ut dicit Iac. de Aret. Quæro in
4 quibus † æquiparatur lata culpa dolo? Quidam est dolus probatus, & hic condemnationem inducit, ut in l. dolum de dolo. Quidam est dolus præsumptus, ut regulariter in quolibet crimine, & iste etiam inducit cõdemnationem, nisi probetur contrariũ, ut l j. j. ad l Cor. de sicar. & l. si quis fumo. ff. ad l. Aquil. Quidã est dolus inspectus, & iste rationabiliter nõ inducit condemnationem, l. absentem. ff. de pœ. Fallit in l. quamuis. & auth. ibi posita. j. ad l.
5 Iul. de adul. Si quæris, † in quibus æquiparetur dolo? dic quòd dolo præsumpto uel probato æquiparatur, quia ubicunq; lex disponit uenire dolum, per consequens latam culpam, ut hic, & l. quod Nerua. ff. depositi Item ęquiparatur in effectu, quia sicut ratione doli oritur obligatio, & sequitur condemnatio, ita ratione culpæ. Fallit in criminalibus, not. in l. in actionibus. ff. de in lit. iur. Item æquiparatur dolo suspecto, quia sicut dissoluta negligentia est causa latæ culpæ, ita doli, de quo habetur suspicio, l. si fideiussor, in prin. ff. mand.

* Personæ. Vt si antea diligẽs & bonus habitus sit, stetur assertioni ipsius: l. non omnis. §. à barbaris. ff. de re milit. Et hæc mihi uidetur uera sol. tametsi alioquin ex Bar. nihil certi elicere possimus, hic, et in l. xiiij nu. v. s. de testib. & l. iij. s. de pig. ac. I.C.B.

LEX II.

SVSVRAE. In actione depositi qa bonæfidei est, ueniunt usuræ ex mora. Opp. & uidet quòd ueniant etiam partus & fructus, ut l. j. §. hanc actionem. ff eo. Sol. ut in gl. Opp l. si sacculum. ff. eo. & l. Lucius. Sol. Vsuræ in deposito possunt uenire plurib. modis. Quandoq; ex mora, ut hic: quãdoq;, quia ipse idem depositarius usuras perceperat, quandoq; in usus suos conuerterat pecuniam, & de his casibus loquitur l. cont.

LEX III.

SI DEPOSITI. Conuertens pecuniam depositam in usus suos, tenetur ad usuras, & potest conueniri actione furti. Opp. l. die sponsaliorum, §. j. ff. eo. Sol. ut in gl. & no. ex ea ꝙ ubi alia coniectura non apparet, uidetur mutuata pecunia. Pet. & Cy. l. incendium. s. si cer. pet. dicunt quòd in dubio præsumitur depositum, quia in deposito non trãsfertur dominium, sed in mutuo sic, & in dubio quis non uidetur dominium transferre, arg l. cũ de indebito. ff. de proba. post prin.

LEX IIII.

1 Vsuræ an possint peti post sententiam.
2 Officium iudicis quotuplex sit.
3 Libellus officio iudicis quando offeratur, & nu. 5. & quòd iudici concludatur. nu. 4. 8.

6 Iudex potest sine libello in usuras condemnare.
7 Quomodo quis possit compelli ut mihi indicet furem.
9 In his, quæ ueniunt officio iudicis, non contrahitur mora per interpellationem factam parti.
10 Officium iudicis non præsupponit obligationem.
11 Officium iudicis imploratur à non ualente agere.

a SI DEPOSITA. [2] Finita lite super sorte, non possunt peti usuræ, quæ ueniũt ex mora per officium iudicis. Opp. l. j. s. de iud. & l. centũ. de eo quod cer. lo. Sol. Quandoq; usuræ debẽtur per stipulationem, & tunc loquuntur cont. Quandoq; per officium iudicis, & tunc dic, quia sublato principali, tollitur iu-
1 dicis officium, ut j. uidebitis. † Opp. sicut ante sententiã ueniebant usuræ, ita & post uidetur quòd possint peti, quia sententia contra reum lata non debet ei proficere. Sed in isto casu proficeret, unde op. l. euidenter. ff. de excep. rei iud. Dicũt quidam ꝙ in quantùm reus est condemnatus, condemnatio non debet ei prodesse, ut in cont. sed hic non proficit sibi condemnatio, sed probatur hic ꝙ uidetur absolutus in usuris, quia non fuit in eis cõdemnatus. Istud est contra l. quod in diem. §. j. ff. de compe. & l. si autem. §. fi. ff. de neg. gest. quia non est uerum, si iudex de certa re condemnauit, de alia nihil dicit, ꝙ uideatur reus absolutus. Vide de hoc s. si aduerrem iu. l. j. Vnde gl. dat aliam sol. ꝙ hoc non proficit reo condemnato, sed absoluto, quasi uelit dicere, ꝙ de isto casu sint solutæ usuræ. hoc est contra tex. unde dic tertiò, & hæc uera, ꝙ condemnatio non proficit reo, sed per quandam consequentiam uidetur habere profectum, quia lata sententia super sorte extinguitur iudicis officiũ mercena. per quod petebantur usuræ, & ideò eo sublato, non possunt amodo peti. Sed cont. hanc sol. opp. & uidetur ꝙ officium iudicis possit hic implorari, ut per se stet, l. j. §. in honorarijs. & per totũ.
2 ff. de uar. & extraord. cog. Timore huius gl. distinguit † triplex officium, dic ut in ea. & no. similem gl. habetis Instit. de act. §. præterea. Vel clarius, quam gl. dic ꝙ est quoddam officium, quod principaliter residet in persona iudicis, & de hoc loquitur l. congruit. ff. de off. præs. quoddam est quod residet in persona partis, & hoc principaliter est duplex. Nã quoddam est nobile, quod per se stat, quoddam est merce-
3 narium, quod deseruit alij, ut actioni. Primum † stat per se, & dicitur nobile, quoniam competit loco deficientis actionis, & habet uim actionis, ut puta officium iudicis, per quod petitur restitutio in integrum, uel per quod peruntur salaria aduocatorum, & in hoc proceditur sicut in actione, & offertur libellus, & ita posset intelligi glo. l. de submersis. C. de naufra. lib. xj. & no. ff. de interr. act. in rub. & cõtestatur lis in
4 eo, ut in c. j. & quod ibi no. ff. de off. iud. & † concluditur iudici in libello, non autem parti, nisi per quandam cõsequentiam. Quoddam est officium, quod datur loco deficiẽtis actionis, tamen non habet uicem actionis, ut officium per quod petitur decerni bonorum possessio, ut l. j. §. decretalis. ff. de success. edic. & l. j. ff. de iurisdic. om. iud. & in hoc nõ offertur libellus, ut l. j. §. dies. ff. quis ordo in bon. poss. seruet. Quoddam est officium quod non datur loco deficientis actionis, sed loco cõpetentis actionis, & de isto l. j. §. per hanc. ff. de rei uen. Quoddam est officium, quod datur loco exceptionis, & de isto loquitur l. planè. ff. de pet. hæred. Et aduerte, quia si aduocatus peteret expensas per modũ exceptionis succumberet, quia debet implorare officium iudicis, ut ibi patet in tex. Quoddam est officiũ competens loco actionis, & de hoc loquitur l. j. §. pe. de off. præfec. urb. & l. ea quidem. j. de accus. & prædicta de officio iudicis nobili. Quoddam est officium iudicis mercenariũ, & illud est quandoq; litis ordinatorium ad asignandum dilationes & similia, & de hoc loquitur auth. generaliter. s. de episc. & cler. Idem in officio per quod fiunt interrogationes in iudicio, & in hoc non est necessarius libellus, ut no. in rub. ff. de interro. actio. Quoddam est litis decisorium, ut hic. Quoddam cõmune, quod habet se indifferenter circa quamlibet actionẽ, ut puta, in cognoscendo de causa & de instrumentis emptionis, & ubi repetit partem condemnandam cõdemnat, si absoluendam absoluat, ut in l. qui accusare. s. de eden. quod dã est officium non cõmune, sed consistens circa certas actiones, & istud quandoq; uenit ex natura actionis, quãdoq; ultra naturam, ut in arbitrarijs, quæ sunt stricti iuris, & hoc dic ut in
5 d. §. prætereà. per gl. & Dy. Sed † quæro, nunquid in officio, de quo loquitur lex nostra, sit necessarius libellus? Cyn. no. hic. Sed in l. j. s. de iur. om. iud. dicit ꝙ aut loquimur de usuris quæ currũt ante li. contest. & tunc debet porrigi libellus, secus in currentibus post lit. contest. l. ædiles. §. item sciendũ. ff. de ædil. edict. alleg. gl. l. si quis missum. §. fi. ff. de dam. infec. Sed fortè posset dici, cont. probat ex his quæ no. in d. §. prætereà. & l. cùm in una. ff. de app. & ibi no. quòd non feruntur
6 duæ sententiæ, sed una tantùm. Ex his concludo, † ꝙ iudex sine porrectione libelli, possit facere condemnationẽ in usuris. Ita si diuersi libelli requirantur, diuersę sententiæ ferrentur, quia de qua re, &c. l. de qua re. ff. de iud. quod tamẽ est falsum, ut no. in utraq; earum. Et aduerte ad unũ, quia per differentiam, quã feci inter officium residens in persona iudi-
7 cis & partis, concordat gl. † quæ dicit, ꝙ neq; iure actionis, neq; officio iudicis possum compellere quem ut indicet mihi furem. Posteà sequitur in eadẽ, ꝙ potest compelli officio indicis, ff. de condict. ob tur. caus. l. iiij. §. fi. quia officio iudicis residentis in persona partis non potest quis compelli ad iudicandum furẽ, sed de residente in persona iudicis, ita debet intelligi gl. hic. Similibus uerbis utitur gl. in auth. de testibus. §. quia uerò. coll. vij. Item scias ꝙ per ea, quę s. dixi, quia
8 † in officio iudicis non concludit in libello parti, sed iudi-
9 ci, resultat unum uerbum, scilicet ꝙ in his, † quæ ueniũt officio iudicis, non contrahitur mora per interpellationem factam parti, l. cùm postulassem. ff. de dam. infect. & licet actio præsupponat obligationem præcedere, l. licet. §. ea. ff. de pro
10 cur. tamen † officium iudicis non, l. qui per collusionem. §.
11 j. ff. de act. emp. & l. quintus. de ann. leg. & ualet, † ꝙ licet nõ possit quis agere in iudicio, potest tamen implorare iudicis officium, ut no. per Cy. d. l. quintus.

ADDITIO.

a Si deposita. Vide Bal. l. j. s. de iud. per moder. in l. cùm in una. de app. & quæ no. in l. fi. §. fi. de cond. ind. Et hanc l. limita in casu sing. l. ij. §. idem. ff. de eo quod cer. lo. & dic tamen ut ibi dixi post Bar. Et adde ꝙ dicitur hic ꝙ usura uenit officio iudicis, & non ex contractu, ideò non potest peti. Illud autem in fructibus contractus bonæfidei non erit, quia competit. Alia gloss. est not. in §. actionum. in gloss. mag. Instit. de act. uide Imol. in c. grauis. de restit. spol. Limita etiam istam l. ut per Bar. l. si domus. §. de euict. ff. de lega. j.

LEX V.

PROPTER. Obseruata forma sequestrationis, potest agi contra sequestrum ad rem depositam. h. d. j. Item sequestrator debet seruare legem in sequestratiõe dictam, h. d. cum sequen. Quærit gl. qua actione conueniatur? Dic ut in ea. Tu dic, & melius, quòd aut depositio fit à pluribus rei, de qua sit controuersia, & tunc competit depositi actio sequestraria, ut l. si in alia. §. cum sequestro. ff. commod. Aut fit ab uno cum certo pacto, & tunc competit actio præscript. uerb. Istam distinctionem facit tex. in l. apud. §. j. ff. de præscrip. uerb.

LEX IX.

CVM HAEREDITAS. [2] Not. hic principaliter ꝙ hæreditas sustinet personam defuncti.* Item no. ꝙ dicit commendatas, quod idem est commẽdare, quod deponere,* quod tene menti.

* Defuncti. l. hæ a reditas. ff. de acq. re. do. l. mortuo. ff. de fideiuss. I.C.B.
* Deponere. Idẽ l. is penes. s. hoc tit. & l. Lucius. ff. eo. I.Conc.B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Hæreditas. Dum gl. dicit hic ꝙ non datur medium, uide

Bar.l.j.§.si pater. el j.ff.ad Silla. ubi dicit hoc procedere de iure ciui. secus de iure can.uide latiß.Bar.l.fi.ff.de condic.ind.

LEX X.

* Infamat l. j §. qui pro soc. ff. de his qui no. infa. I.Concen.B.

QVI DEPOSITVM. Actio depositi directa infamat.*

LEX XI.

1 Actio depositi requirit summariam cognitionem, quo ad ordinem iudicij.
3 Instrumentum depositi habet executionem paratam de iure communi, sicut res iudicata.
4 Exceptio dominij non habet locum in actione depositi.

a SI QVIS. [a]Depositarius sine dilatione compellendus est ad restitutionem, nec potest obijcere compensationem, * uel dicere sibi in contrarium factam protestationem [b]. Et per istam legem uidetur dicendum † quòd actio depositi fit de his, quæ requirunt summariã cogni-
b tionem [c], summariam dico quo ad ordinẽ iu-
1 diciorum, non ad probationem, † nam uer-
2 bum illico [d], & uerbũ quàm celerrimè, & uer-
d bum, quàm citius, quæ in hac l. ponuntur, hoc inducũt, ut habuistis no. in simili, ẽ. unde ui. l.
3 momentaneæ. Dico etiam † per hanc legem q̃ de iure communi instrumentum depositi habet executionem paratam
e [e]sicut res iudicata, dicit enim text. illico reddere omnibus modis compellatur, non ergo compelletur illico, si debe-
ret præcedere cõdemnatio antequam peruenireturad compulsionem, ut not. in simili, in auth. de incest. nup. §. j. coll. ij. quod apparet ex eo quòd exceptiones, quæ requirunt altiorem indaginem, non possunt opponi hic, sed in ordinario iudicio reseruantur, hoc enim innuit tex. ibi, quàm
4 celerrimè restituantur. & ibi, quàm citius, ut dixi. † No. tertio quòd contra agentem depositi non potest obijci exceptio dominij, ut patet in tex. ibi, uel in rem, &c. No. quartò de ista reseruatione, facit quod habuistis ẽ. de compens. l fi. & l. Bebius. in fi. ff. de pact. do. & l. ille à quo. §. si de testamento, ff. ad Treb. & ff. de damn. infec. l. prætor. circa prin. ibi, salua exceptione, &c. l. qui uias. §. j. eo. tit. † Vltimò [f] no. & per-
5 f petuò tene menti, quòd de denunciatione, uel protestatio-
g ne [g] sibi facta, potest facere quis fidem, aliàs probationem per suum proprium iuramentũ, ut hic in fi. quod perpetuò tene menti.

ADDITIO.

P. PAV. P. Si quis. Dum dicitur hic quòd non potest obijci compensatio contra depositum, limita j. non procedere, quando depositum de[illegible] deret à causa mutui uel alia quæ esset conuersa in causam deposi[illegible] in secundo quando constat de actuali numeratione, sed de sola [illegible]one, uide Bar. consi. ccclxxxiiij. in j. uolum. Et ad primam limi[illegible] uide ẽ. ad Bar.

b P. PAV. P. Protestationem. Circa illud quod di[illegible]c, & in auth. hic posita, de sequestratione rei depositæ, an proceda[illegible]at iudicis autoritate sequestrum, uide Ias. l. si fideiussor. §. fi. qui fail. cog.

c P. PAV. P. Cognationem. Vide Alex. consi. xliij. in iiij. uolu. qui dicit contra illud quod dicit Bar. in seq. dicto. Ad quod uide etiam Aret. l. cùm res. §. j. in iij. no. de leg. j. ubi arguit in cont. Vide quæ dicit Fel. in c. sanè. ad fi. de off deleg. Vide Ancha. consi. ccc[illegible] prin.

d Illico, uide l. j §. cùm adijcitur. de uerb. oblig. & ibi quid de dictione, mox, uide Bar. l. fructus. & ibi Alexan. ff. sol. mat. Et quandoq; importat x. dies. l. Labeo. & ibi gl. & Bal. quomodo & quando iu. ẽ. adde tex. & gl. eẽ. de elec. c. quia propter.

e Paratam. Hoc uerum secundum Ang. l. si deposita. si constat per publicam scripturam, aliàs secus si esset opus probatione per testes, non possent nisi lite contestata recipi. Bar. l. iij. in iiij. q. princip. C. de pign. & quod no. in l. fin. C. de pign.

ADDE quòd depositum debeat habere executionem paratam, debet intelligi de deposito uero, non confeßionato, per ea quæ uoluit Bal. consi. cclxxj. lib. & uide hic per Cast.

P. PAV. P. Paratam. Vide ad declarationem Alex. l. intra dies. ff. de re iud. ad fi. Item quòd depositum sine numeratione dicatur uerum depositum, uide Berta. in tractatu de gabellis. in ij. par. octauæ partis principalis. Item no. unum casum, in quo potest opponi exceptio compensationis, per Cast. consi. ix. Item uide ad istam reg. q̃ depositum sit priuilegiatum. Ias. l j. C. de eden. Et q̃ uerior sit opinio q̃ habeat executionem paratam, uide Barb. c. fi. de deposito. Itẽ circa illud quod dicitur in teste de cõpensatione quòd opponi non poßit, declara & limita ut per Barb. d. c. fi. Item non procederet, quando depositum descenderet ex alio contractu, qui conuerteretur in causam depositi, uide Soc. consi. clxxj. in ij. uol. licet Cast. d. consil. ix. aliter uideatur uelle.

POMA. Adde ad prim. huius aposti. ibi, aliàs secus, q̃ idem tenet Mathes. no. suo v. incip. quòd contractus.

f POMA. Vltimò. No. tamen q̃ licet causa depositi sit multùm fauorabilis, tamen nõ est ita fauorabilis, ut actor poßit accipere arma de domo rei. Ita probatur in l. j & ibi no. per quosdam Perusi. Moder. relatos ibi per Dec. C. de eden. Notandum tamen q̃ depositarius non tenetur edere depositionem ad fundandam intentionem eius. l. j ẽ. de eden. quod no. pro extensione in omnibus bonæfidei actionibus, & uide ad istam auth. Rom. consi. cxlj. & Alex. l. hæres cùm debuerat. ff. ad Treb. & Anch. consi. cxcij.

g Protestatione. Vide Lud. in suis sing. tit. commod. in ultim fin. qui alleg istum casum pro sing. & de hac protestatione, de qua hic, & in auth. hic posita, uide omnino Bar. Ang. & Imo. ista limitãtes in l. hæres. ff. ad Trib. not. quòd protestatio sibi facta, etiam probatur per iuramentum, quod est not. Et facit ad hanc l. & materiam quæ not. Bart. l. alia. § fin. solut. mat. Sed Bald. hic tenet contra. Bart. cum distinctione. Ad quod uide cap. ex insinuatione. de procurat. & Bal. hic contra quem simpliciter tenet. hoc sequitur Ludouic. Roman. l. non solùm. §. morte. de no. ope. nun. Adde glos. & plenè per Ang. & alios de hac materia protestationis, in c. cum. Mart. eẽ. de consi.

LEX XII.

SVPERVACVAM. In his quæ in pondere, numero, uel mensura consistunt, si uni ex hæredibus depositarius pro hæreditaria parte soluit, residui periculũ ad cæteros pertinebit.

Mandati. *Tit.* *XXXV.*

LEX X.

a SI PRO EA. [a]Istam legem habetis de uerbo ad uerbum melius in l. Lucius. ff. eo. tit. §. fideiussor. & ista est no. l. uide Rof. & Spec. qui formant libellum.

ADDITIO.

d P. PAV. P. Ea. Adde unum casum, in quo potest petere fideiussor ut liberetur ultra casus hic in d. l. Lucius. expressè in scholari uolente ire ad studium, Rom sing. cij. Item ad intellectum istius l. quomodo intelligatur quòd poßit fideiussor petere ut liberetur, & quid tunc teneatur debitor facere, an soluere creditori, an præstare ipsi fideiussorem indemnitatis, uide Alex. l. facere posse. ff. sol. mat. ubi etiam ponit limitationem ad istam reg. q̃ fideiussor, qui diu esset in obligatione, potest agere ut liberetur. Item uide Barba. c. ij. de fideiuss. & cap. fi. eo. titul. Alexan. l. si princip. C. de collat. Adde etiam in materia, licet ille, qui fideiußit, non poßit repetere antequam soluat, secus tamen est in eo, qui se pro alio obliganit tanquam negotiorum gestor suus: Cast. l. j. ff. de neg. gest. ubi aßignant rationem diuersitatis. De quo etiam uide Bar. l. fi. ff. eo. post gl.

LEX XV.

a MANDATVM. [a]Hic ueniret tractanda materia, quomodo finiatur mandatum, * de hoc dicam anno sequẽ. in l. eius qui in prouinciam. ff. si cer. petatur, &c.

* Mandatũ. Dic breuiter q̃ finitur tribus modis, mutata uoluntate, morte, domino reuerso. De quibus dicemus in Epitome nostra, li. ij. tit. Mand. I.Concen.B.

ADDI-

ADDITIO.

d P. PAV. P. Mandatum. Circa istam materiam, & an quando mandatum finiatur morte, uide omnino Bar. in trac. de iurif. in vij. q. Item adde q̃ etiam si dominus expressè diceret, q̃ duraret post mortem, adhuc morte finiretur ipso decedente sine hærede. Et idem in procuratore in rem suam. Vide Ang. consi. ccxlij. Ro. consi. ccclxxiiij. Quòd autem poßit constitui procurator post mortem, uide Franc. consi. lxvj. Item q̃ ista reg. non procedat in procuratore in rem suam, uide Franc. consi. cxxiiij. siue xxiiij. & seq. Quid autem in tutore & executore mandantibus, uide Ro. consi. cxix. Item tres uel quatuor limitationes ad hanc reg. per Ro. consi. ccij. Item de eo quod dictum est ẽ. q̃ transeat ad hæredes, & moritur quis sine hærede, & etiam an poßit reuocari per hæredem, tunc uide Dec. c. relatum. de off. deleg. Et an poßit per hæredem, reuocari mandatum collatum post mortem, uide Bal. l. id quod pauperibus. q. xxiiij. de epis. & cler. Ad Bar. l. ij. §. pe. ff. de don. Item quomodo dicatur definere res esse integra tam in iudicialibus quàm extraiudicialibus, uide Gemi. & Perus. c. seq. in fi. prin. de procur. in vj.

LEX XXII.

1 Actio quando poßit simpliciter cedi.
2 Ceßio ex quibus præsumatur simulata.
3 Titulus requiritur, ut ceßio ualeat, & an debeat poni in principio instrumenti. nu. 4.
5 Actio quibus non perdatur, licet ceßio præsumatur simulata.
6 Paruum pretium quod dicatur, ut actio præsumatur simulata.
7 Actio debet æstimari deducto eo quod expenderetur in exactione.
8 Titulus in ceßione, quomodo præsumatur, ut ualeat.
9 Titulus contractus, nihil aliud est quàm causa contractus.
10 Ceßio an ualeat, si partim uenditur, & partim permutatur.
11 Ceßio præsumitur simulata, si pretium non apparet in ueritate solutum.
12 Ceßio, in qua quis confitetur sibi solutum, licet non noceat ei, contra quẽ fit, nocet tamen cedenti.
13 Ceßio si fiat de alijs causis, quòd debeat apparere de ueritate causæ.
14 Si ceßio fiat titulo donationis, ob merita & seruitia, an necessariò requiratur quòd merita præcesserint.
16 Si in instrumento ceßionis factæ titulo uenditionis, non apparet de numeratione, sed posteà fuit numeratum, sufficit.
17 Si in ueritate fuit solutum sed incontinenti restitutum, num ualeat ceßio.
18 Ceßio an poßit fieri inter socios, & qualiter. 19. 20.
21 Vendens rem alicui à se possessam, potest etiam pro tuitione rei cedere omnem actionem personalem sibi competentem.

PER Diuersas. Hæc est singularis lex, & eius materia meo iudicio, est multùm malè declarata, sed declarabimus passus, quos reputo magis intactos & utiles. Alia pertrãsibimus more cõmuni. Et quia sequens lex fuit facta ad declarationẽ istius, ideò le-
a go ambas simul & breuiter. hoc dicit. Cessio actionũ [a] non potest fieri, nisi in casibus hac l. expressis, & eandẽ rationem habentibus, & si pro parte uenditur, & pro parte donat, cessio facta præsumitur simulata. hoc dicit, cũ l. sequen. Et primò ponit proœmiũ. Secundò ponit statutũ. Tertiò ponit exceptionẽ à statuto. Quartò ponit unã determinationẽ ad prædicta. Quintò tollit quasdã cauillationes contra hanc l. excogitatas. Secunda ibi, per hanc itaq̃. Tertia ibi, exceptis. Quarta ibi, si autẽ per donationẽ. Quinta ibi, in l. ab Anastasio. usq̃
1 ad fi. eius. Opp. & uidetur q̃ † actio possit simpliciter cedi, ut ẽ. de hær. uel act. uend. per totum. & ff. eo. Sol. glo. no. hic, & ubiq̃. Aut constat q̃ cessio actionis est uera, & non simulata, & ualet, ut in cont. Aut constat q̃ est simulata, & non ualet, in
2 tit. ẽ. plus ualere quod agitur. Aut dubitatur, † & in dubio præsumitur simulata ex tribus uel quatuor, quæ his legibus continentur. Primò ex paruitate pretij, si actio magnæ quantitatis pro modico cediturr, & ideò nõ ualet cessio, nisi usq̃ ad
3 quantitatẽ solutã, ut hîc. Sed ò præsumitur simulata, si tit. † cõtractus non appareat intercessisse, & colligitur ex hac l. ibi, licet in instrumẽto cessionis, uẽditionis, nomẽ insertũ sit. Et ideò isti, qui faciũt cõtractũ, dicũt, talis titulo uẽditionis dedit, ces-
b sit, & trãstulit, &c. & semper apponunt tit. uel donationis, uel
4 uẽditiõis, uel aliũ. Ista duo ponunt [b] hic in gl. Tertiò † requi-
c rit, q̃ tit. cessiõis ponat [c] in prin. instrumẽti. Ita tenet gl. ẽ. ne lic. po. l. j. in gl. ma. & Inn. ponit in materia de ali. iu. mu. cau. fa. & mihi uidet q̃ Cy. ut Dy. refert in d. l. j. ne lic. po. tenet q̃ hic non est necesse q̃ in prin. ponat, quia hoc nulla lege reperitur cautũ, & hoc iã fuit obtentũ, & iudicatũ hic, qd' mihi pla-
5 cet. Et † istis casib. licet cessio præsumat simulata, tñ actio nõ perdit. Quartò præsumit simulata si partim uendit, & partim donat, ẽ. l. ab Anastasio. & in isto casu perdit actio in ea parte quæ donat, pro utraq̃ parte. Iuxta prædicta dixi q̃ ex
6 paruitate pretij præsumit simulatio †. Quæro, qualiter dicat paruũ pretiũ. Gl. ponit opin. & reputo illã esse uerã, & est no. pretiũ cõpetens dicit deductis expensis & labore, qui de necessitate debet fieri in exactiõe illius rei. Tene mẽti, & hoc ua-
7 let ad multa. Et semp † actio debet æstimari, deducto eo qd' cõmuniter expenderet in exactione. Sed ò dixi, q̃ si tit. cõtractus nõ appareat. Tertiò si in prin. instrumẽti non apponit,
8 præsumit simulata. † Quæro quõ præsumat tit. Huius gratia formo talẽ q. Titius cessit mihi actiones, quas habet cõtra
d Semproniũ, ad centũ, & hoc facit pro pretio centũ [d]; tñ in instrumento nõ apponit expressè, quòd hoc fecerit tit. uẽditionis, an ualeat secũdm eos, qui dicunt q̃ tit. debet poni in prin. nõ ualet quia hic tit. nõ ualet, nec apparet ex principio, ſ. ex toto instrumento, sed secũdm nos, qui hoc nõ tenemus, puto quòd cessio ualeat. Nã nihil aliud est tit. contract. quã cã con-
9 tractus, † ut l. iij. §. ex plurib. ff. de acq. pos. unde cũ ex instru-
e mento [e] apparet tit. hoc est, cã uenditionis, satis apparet iudicio meo. * Tertiò dixi q̃ præsumit simulata, si pro parte uendit, & pro parte donat, eidẽ personæ intelligo, quid si diuersis? hoc hac l. nõ dicit, ideò remanet qd' ualet,
f nisi simulatio probaret. Quæro, [f] quid si pro
10 parte uendit, & pro parte permutat? Rñ. † nõ puto quòd ualeat. Nã in eo qd' dicit de uenditione, intelligo idẽ de quolibet contractu, ex cã onerosa ut l. statuliberi à ceteris. §. fi. ff. de sta-
11 tulib. Præsumit etiã simulata cessio, † q̃ pretiũ, pro quo facta est cessio, non apparet in ueritate solutũ. Et hoc licet nõ dicat in gl. magna, quæ summat materiã cessionũ; tñ innuit hic in tex. & in gl. super uer. solutarũ. quod etiã, probatur in l. ab Anastasio. ibi, ipse uerò cõtractu
12 re ipsa persoluit. Ex quo † concludit q̃ non sufficit si instrumento cessionis cedens confiteat sibi solutũ esse, nisi re uera
g sibi solutũ probaretur. [g] Et hoc uerũ, quantùm ad eum con-
h tra quem ceditur, sed quantùm ad ipsum cedentẽ [h], noceret illa cessio. Hoc tenet Iac. de Bel. in auth. de æqua. do. §. j. Hoc tenebat quidã Lombardus, qui composuit unũ tractatũ de cessionibus, qui intulatur Iacob. de Aret. sed in ueritate non fuit suus. Hoc etiã tenuit Iac. Bu. Ray. de Forl. Et ego iam pluries consului, Fran. de Pisis, & multi alij doct. de ciuitate ista.
13 † Sed iuxta hoc quæro, qd si ex alijs causis fiat cessio, utrũ debeat apparere de ueritate causæ, uel sufficiat confessio par-
i tis? puto q̃ debeat apparere [i] eadem ratione, quia, ut dixi, quod hic dicitur de uenditione, intelligo in quolibet cõtra-
14 ctu ex causa onerosa. † Iuxta hoc quæro, qñ cessio fit titulo
k donatiõis, [k] & ibi apponit quòd hoc facit pro bene meritis, & seruitijs, quæ ab eo habuit, & receßit, utrùm sit necesse q̃ merita & seruitia, præcessisse probentur. dubito, in hac q. uidetur q̃ sic, quia talis cessio nihil releuat, l. si fortè. ff. de cast. pec. & habuisti no. ẽ. de collat. l. si donatione. Præterea causa talis mutat titulũ contractus. Nam si fiat pro bene meritis, & seruitijs, non est simplex donatio, sed uocatur remuneratio, seu donatio ob causam, ut l. Aquilius. ff. de don. & l. si remunerandi. ff. eo. In cont. uidetur, q̃ non sit necesse probari; nã si bene totã istam l. inspicias, solũmodò litium redemptores cõdemnat. Sed qñ donatio fit propter seruitia, & merita, nõ potest dici redemptor litis. non enim ob hæc merita & seruitia fecit, ut sibi actio cederet, sed ideò cediturr, qa cedenti placet, siue causa sit uera, siue non sit uera, ex quo apparet, q̃ nõ est
15 litis redemptor. Dubito tamen † propter tollendum illud dubiũ, aliquãdo in quibusdã cessionib. ego feci leuare illam

* Meo. Cõtrariũ uerius esse puto, nam si interrim circa rem dissensus fit, cõstat totã obligationẽ uitiari: l. nec emptio. l. si in emptione. §. omnes. ff. de contemp. l. iij. §. j. de acq. poß. I. Concen. B.

clausulam, uidelicet, hoc fecit pro bene meritis, & seruitijs: sed dicatur ꝙ hoc fecit ex sua pura, mera & simplici & spontanea uoluntate, & liberalitate, quia sibi sic placuit, & sic uo-
16 luit, & cessabit ista dubitatio. † Iuxta prædicta quæro, pone ꝙ in instrumento cessionis non apponitur ꝙ in ueritate numerauit. Quæro, quid si posteà numeret, ita quod in uerita-te appare: de numeratione, utrùm sufficiat? Certè sic: l.ab Anastasio ubi sufficit ad exactionem, ꝙ ex pòst facto clam sol-
17 uerit pecuniam, si bene aduertis. † Quæro quid si sibi in ue-
l ritate soluit, & posteà recepit, [1] & sic ex una manu dat, & ex alia recipit. Rñ. ꝙ non ualet aliquid, imò perderet actionẽ, l.ab Anastasio. propter hanc fraudem & simulationem, nõ enim uidetur solutum, quod statim soluens est recepturus, ut l. qui sic. ff de so. Venio ad exceptiones, primò excipit ces-
18 siones, quæ fiunt inter cohæredes, qñ diuidunt. † Quæro, quid si fiat cessio inter socios, ex alia causa diuidentes, uel so-cietatẽ contrahentes? Rñ. scilicet qñ societatẽ contrahunt, dico ualere propter societatẽ cessionum, l j. & ij. & iij. ff pro soc. tamen posset præsumi simulata, sicut s̃. dixi de uenditione, qñ unus ex una parte pònit modicũ, alius multum. Sed qñ fit diuisio, utrùm ualeat cessio? Videtur ꝙ non, quia hic casus non est hic exceptuatus. Cont. puto, & hoc teneas pro fundamẽto omnium istarum exceptionũ, ꝙ illud quod hic dicitur in istis casibus exceptuatis, habet locũ in omnibus casibus eandem rationem habentibus. Et hoc dicit tex. hic expressè, non uiolando eum, ibi, nulla enim tali ratione in-tercedẽte redemptor, sicuti s̃. declaratum magis extitit, &c. Et licet gl. exponat, nulla ratione, id est, non intercedente ali quo prædictorum casuũ exceptorum, dico ꝙ non bene ex-ponit, nõ enim hic Imperator se restrinxit ad illos casus, sed ad rationem illorũ casuum, ut ubicunq; apparet quòd non sit redemptor litium ex causa, ex qua fit cessio, ꝙ tunc cessio ualeat, sicut in istis casibus exceptuatis, ut j. uidebitis. Secun-dò excipit tex. creditorem, qui pro debito recipit cessionẽ.
19 † Quæro quid uult dicere tex. Gl. exponit multis modis, primo qñ creditor pro debito suo accepit nomen in solutũ, quod satis placet, tunc enim non potest uideri redemptor li-tium Ideò enim recepit, ut suũ consequatur. Sed si poneres quòd debitum fingeretur, ut cessio posset fieri, tunc haberet locum l.ab Anastasio. quia cessio non ualeret, imò perderetur debitum, propter talem fraudẽ. Secundo modo exponit gl. in creditore, qui cedit actionem contra principalem fide-iussori soluenti. Sed ista expositio uidetur cont. tex nam tex. hic loquitur in creditore qui accepit cessionem. Illud exem-plum est in creditore, qui cedit alteri, quare malè? Gl. expo-nit hic, accipit, id est, cedit alteri. Truffa est, uel dic quòd tunc creditor diceretur fideiussor soluens, nam sibi debetur hoc, ut sibi cedatur actio. Vnde hunc tex. generaliter intellige, ꝙ in omni casu, in quo cessio debet fieri de necessitate, nõ ha-bet locũ lex ista. & ideò qñ creditor agens hypothecaria, ce-dit possessori soluenti actionem contra debitorẽ, per l. mu-lier. ff qui pot. in pig. & l. Paulus §. fi. ff. quib. mod pig. ꝙ po-test fieri cessio, ita etiam modico dato Hoc etiã sentit hic glo. in tertio exemplo. Idem in omnibus alijs exceptionibus, in quibus cessio debet fieri de necessitate, ut dixi. Tertiò exci-
m pit tex qñ quis recipit cessionem, pro tuitiõe rerum [m] apud se constitutarum. Gl. ponit exemplum, puta. qñ quis pro ea re, quam possidet, accipit ius emphyteuticũ fructuarij, uel superficiarij, uel simile, ut tueatur se à domino, ualet cessio, li-cet minus dederit cedenti, quàm ualeat. Secundò ponit ex-emplum. cùm timuerim ruinã ex domo tua domui meæ no-citurã, accepi à te ius, qd̃ habes in domo tua, & dedi minus ꝙ ualet. Gl. reprobat istud ultimũ exemplũ, quia hæc expo-sitio fit magis uerbis ꝙ re, ideò ponit exemplũ tertio modo. Si possideo aliquam rem, pro qua tu habes Publicianã. Si enim à domino uero impetro ius dominij, modico dato, ut possim me tueri aduersus te, ualet, ut hic. Istud exemplũ ter-tium, & etiã primũ est bonũ. Impetro enim cessionẽ ab ali-quo alio, ut possim me tueri in re, quã possideo. Verũtamẽ ambo illa exẽpla loquunt in iure merè reali, uel inherente rei, ut proprius loquar, sed ego intelligo etiã generaliter, ut
n pura pro tuitione rei, quam possideo, facio mihi ab alio cedi actionẽ personalẽ, pro qua illa res est obligata. Dico ergo, ꝙ illa cessio quatenus respicit defensionẽ istius rei possessæ, ua-let, nec præsumit fictitia, ex causis supradictis. Ratio est hic, nam quatenus ista cessio respicit tuitionem rei possessæ, non dicitur quis litiũ redemptor, nec enim ut agat contra alium, sed ut se defendat, hoc facit. Et istud est notabile, quia fit tota die. Secundũ exemplũ quod gl. ponit, ideò dic non esse ad propositum, quia possessor habet aliquod ius cessum ab ali-quo, non cõtra aliquẽ. Tex. propriè loquit, & prohibet ces-siones, quę fiunt cõtra aliquẽ Quartò excipit tex. illas cessio-nes, quas faciunt legatarij, seu fideicõmissarij, quib. debita, uel actiones, uel res aliæ relictæ sunt. Circa primũ, de legata-rijs gl. ponit exemplũ, qñ pluribus legatũ est nomen, tunc e-nim ipsi cedunt actionẽ inter se minimo dato, & petunt etiã sibi mandari ab hærede directas. Ista expositio est notabilis,
20 ex qua no. ꝙ † oẽs, inter quos aliqua res est cõmunis, pos-sunt sibi inuicẽ eam cedere modico dato, nec præsumeretur fictitia, ex causis hac l. expressis, & sic uideť casus pro eo qd̃ s̃. dixi. qñ fit diuisio inter socios. Secũdò dixit gl. in eo quod dicit tex. quibus debita, exponit, id est, actiones personales, in eo quod subdit, uel actiones, intelligit, scilicet in rẽ. Vide gl super uer. debita, & uide etiã gl. sequẽ. in eo quod dicit de actione in rem, intellige qñ alius possidet rem, nõ ille cui ce-ditur, nam tũc absq; aliquo dubio ualeret cessio, cũ contra neminẽ fieret, sed inter ipsos contrahentes, ut dixi s̃. prox. super tertia exceptione. Quæro, in eo qd̃ tex. subdit, seu res alias, intelligit gl. scilicet hæredis, nam si testatoris esset, nõ esset necesse cedere legatario rei uendicationẽ cùm statim a-dita hæreditate fit dominus, l j. j. cõm. de leg. Cont. tenuit gl. l. ij. j. comm. de leg. quòd etiam de re hæredis transferturdo minũ. Sed ista gl. est uerior, ut ibi dixi, & plenius in l. si hære-
21 dis. ff. de leg. j Ex hac quaria † exceptiõe, & his quæ circa ea dicta sunt, colligo indistinctè, ꝙ quando cũq; uendo tibi alí quã rẽ à me possessam, ego possem tibi cedere omnẽ meã a-ctionẽ personalẽ competentẽ pro tuitione ipsius rei. Et ideo
22 † hodie in omnibus contractibus uenditionis, apponun-tur talia uerba, ꝙ qui tales res uendidit, tradidit omne ius, & omnẽ actionẽ realẽ, & personalẽ sibi competentẽ in dicta re, & eius occasione, faciens eũ procuratorẽ, tanquã in rem
23 suã, &c. quæ cessio ualet, ut hic patet, & l. si res. ff. de euic. † Vl-timò circa hanc l. quæro, an hæc lex habeat locũ, qñ uendi-tur hæreditas, & sic per hanc l. fit correctus tit. de hær uel act. uend. l. dubiũ est. Mihi uidetur dicendũ, Aut quis non possi-det hæreditatẽ, & tunc si iste uendidit hæreditatẽ, habet locũ hæc lex. Est enim uenditor iuris, & actionis, cont. aliũ, & e-mens ex casibus hic insertis posset uideri redemptor litium. Si uerò ipse hæreditatem possidet, tunc dico, ꝙ potest uen-dere eam, sicut quilibet potest uendere rem à se possessam, & emens non potest dici litium redemptor, etiã si in dicta hę-reditate essent nomina debitorum, contra quos deberet age-re, non enim principaliter emit nomen, uel actionem cõtra aliũ, sed principaliter emit hæreditatẽ, de qua controuersia non est, quia ille est hæres, qui uendidit, unde in consequen-tiam possunt uenire nomina, sicut s̃. prox. dixi, qñ uenditur res, in consequentiã pro illa re, possunt uenire actiones per-
n sonales. Sumus expediti de l per diuersas. & l. ab Anastasio. [n] nihil est quasi dicendũ, omnia enim sunt suprà expedita. Ta-men ibi no. duo. Primò no. quandã gl. quæ est super uer. co-
24 loratã, quæ facit ad multa, facit enim ad q. † quã dicam uo-bis in l. ij. j. de resc. uend. scilicet ad illa uerba, quæ apponun-tur in instrumentis uenditionum, uidelicet ad illud, quod si
o plus ualet, dedit & donauit [o], tanquam amico. Item † facit
25 ad q. [p] statutũ ad modũ Perusinũ est hic, ꝙ soliera uini non
p posset uendi ultra octo denarios, modò quidã uẽdidit uinũ ad illã rationẽ, tñ nõ dedisset tibi, nisi emisses ab eo unã casta neã, ꝙ quatuor denarijs. Certè, iste uideť incidere in statutũ, nec debet excusari per illã coloratã uẽditionẽ, ar. huius l. cũ hac gl. Ad quod optimè facit s̃. de usur. l. eos. uer. interdicta.
26 & j. de ag. & cens. l. quemadmodum lib. xj. † Vltimò no. fin.
q [q] huius l. quæ generaliter loquitur in omni eo, qui aliquid excogi-

excogitaret in fraudem l. per diuersas. quod est multùm ad-uertendum, quia si posset probari, perditur actio, tam per ce-dentem, ꝙ per cessionatum, ut uidistis, &c.

ADDITIO.

a *Actionum. In materia cessionis de qua latè per Bar. in l. Modestinus. ff. de so. Et unum scias, ꝙ si aliquis promittat cedere melius ius, liberatur transferendo tale ius, ex quo causatur iudicis officium. Si uerò promittit cedere ius optimum, non liberatur, nisi cedat actionem, & transferat in cedẽtem. Gl. est multùm no. l. j. C. quando & quibus quarta pars. quam hic Ang. al leg. Adde gl. l. j. s̃. de usur. Et quod no. gl. l. si fideiuſ. §. j. de pig. in uer. poßit.*
P. PAV. P. *Actionum. Circa materiam huius l. uide Franc. consi. cxxxvj. Bar. consi. xc. in j. uol. Ro. consi. lxxxvj. Item quid si cessio fiat pro parte tituli ueri & pro parte falsi, uide Rom. consi. cccl. Item ꝙ in pretio cessionis habetur ratio sumptuum feudorum in lite exercenda, uide Io. de Anna. consi. ciij. Vide in materia latè Pan. c. fi. de alie. iud. mut. cau. fac. Are. l. j. C. ne lic. poten. Item adde quòd ubi cessio fit de uoluntate debitoris, non potest allegari cessio simulata, uide Ang. l. cùm essent. de seruit. rust. præd. & Bar. ibi. Item ꝙ non procedat ista lex, quando cessio tendit ad tuitionem bonorum quæ trahuntur procedente cessionario, uide Bar. consi. cxc. incip. dilecto. in j. uol. Item ꝙ ubi est prohibita cessio, non potest cessionarius agere etiam tanquam procurator in rem suam nomine tradentis, quia fieret fraus legi, uide Alex. l. iuris gentium. §. prætor ait. ad si. ff. de pact. post glo. Bal. & alios.*

b *Ponuntur. Limita ut per Bar. l. j. C. de act. & obl. s̃. ut lite. penden. ubi ponit multos casus, in quibus cessio præsumitur, plenè Bar. & quòd cessio possit intelligi, ut dicit Bal. no. l. eius. s̃. de compen. per gl. j. quòd solus consensus non inducit cessionem, sed requiritur tit. & cessio, quod reputatur no. & uide ꝙ requirat tit. exponit in princip. tenet Inno. in c. ex parte. de alien. iudic. mutand. cau. fac.*

c *Ponatur. Bal. l. facta. §. j. ff. ad Treb. tenet ꝙ requiratur tit. nec attendatur in prin. uel in fine.*

d P. PAV. P. *Centum. Barba. rub. de emp.*

e *Instrumento. Et cum Bar. & Cy. hic tenet Bal. sed contrarium tenet Ioan. And. in add. Spec. tit. de ces. act. §. j. uersi. sed nunquid ratione consang. alleg. l. generaliter. de non num. pec. sed dicit ꝙ non obstat l. ult. C. de præd. curia. lib. x. quæ ult. ꝙ in interuentu pretij, præsumatur uendita, quia in casu non sufficit præsumptio ubi requiritur expressio, nec plus dicit, quod bene no. & uide Bal. in d. l. ij. s̃. ne lice. poten.*

f *Quæro. Et præsumitur cessio simulata, si non apparet de uera numeratione. Bal. l. ij. C. ne lice. potent. ubi tenet contra Bar. & nunc consulo apud Rhegium, & uide Bal. l. qui stipendia. s̃. de proc. ubi plura de materia cessionis. Et quot modis instrumentum cessionis possit impugnari, & defendi, uide Bar. l. ij. ne lic. pot. And. Barb.*

g *Probaretur. Bar. l. Deo nobis. C. de ep. & cle. sed contra Bar. tenet Bal. l. ij. s̃. ne lic. po. & no. per eum. & Inn. c. si. de alie. iud. mu. cau. fact.*

h P. PAV. P. *Cedentem. Sequitur Alex. consi. xxxvj. uol. ij.*

i *Apparere. l. cùm quis. §. Titia. de leg. iij. & l. pen. de prob.*

k *Donationis. Bar. l. ij. s̃. ne lib. po. ꝙ non sit necesse probare. Vide Bal. hic.*

l *Recipit. Sed quid si do tibi speciem æstimatam, ut mihi cedas actionem, uide Bal. l. j. s̃. de act. & ob. quòd ualeat cessio, nisi ex paruitate rei præsumatur fœnus. ar. d. l. j. & l. Imperator. cum si. de leg. j. et no. in materia cessionis, quòd nemo præsumitur cedere actionem contra seipsum, secundum Bal. l j. s̃. an seruus ex suo facto. facit quòd in generali sermone non uenit persona loquentis, gl. & ibi Bal. l. emptor. j. de hær. uend.*

m *Rerum. Vide Bal. l. ij. s̃. ne li. po.*

n *Anastasio. Et tene menti unum secundum Bal. hic, ꝙ si quis fuit confessus se recepisse à Titio centum, quæ promisit restituere sol. mat. & post confessionem recepit quinquaginta, præcedens confessio præsumitur simulata, unde non potest peti nisi illud, quod fuit solutum. Tex. est no. hic secundũ ipsum circa fi. maximè in d. l. ab Anastasio. Vide quod simili dicit l. minor xxv. an. cui fideicommis. de minor. ubi si post confessionem de recepto superuenit ista confessio, de illis alijs præsumitur confessio prima fuisse simulata. Quem tex. ad hoc alleg. Bal. l. si absentis. fi cer. pet. licet ille tex. nõ probet. Vide Bal. aliter loquentem in l. legem. s̃. de pact & uide quod no. Bar. s̃. l. prox. & l. pen. §. si uir. sol. mat. Adde ad materiam huius l. Rom. consi. lxxxvij. & cccl. & Bal. xxv. iij. lib. & ccclxxxvij.*

o *Donauit. Adde Bal. l. ij. s̃. ne li. po.*

p *Ad q. Adde Bal. l. non dubium. C. de legi.*

q *No. fi. hic sequitur Cy. s̃. in iiij. q. & uide Bar. ibi, in uer. tertio requiritur. & uersi. seq.*

Si seruus extero se emi mandauerit. Tit. XXXVI.

LEX VNICA.

2 *Mandatum de re propria emenda non ualet.*

I SERVVS. Si seruus se emi mandauerit, non ualet mandatum emptione non secuta; sed ea secuta ualet de æquitate, & si emptor uẽ-ditori soluit nummos pro pretio, non libera-tur, & non potest quis contrarias actiones in-
1 tendere. † No. hic differẽtiam inter ex, & propter. Et de hoc
2 tetigi tibi s̃. de leg. l. non dubium. † No. ij. quòd non ualet mandatum de re propria emenda, & sic facit ad q. quando
3 salma † tua incidit in commissum, & uenditur à fisco, tu mã-das alicui quòd eam emat, an ualet mandatum? Dic ut tangi-tur hic per Cy. Cætera dic ut in gl.

Pro socio. Tit. XXXVII.

LEX I.

1 *Peculium profectitium patri acquiritur.*

a

b SOCIETATEM. [2] Vide gl. hic, quæ gl. di-cit ꝙ æquales partes intelliguntur in lucro [b]. Facit ad illud quod dixi in l. cùm oportet. in
1 prin. j. de bo. quæ libe. cùm filius † lucratur ex pecunia patris, medietas lu-cri attribuit pecuniæ, medietas operæ. * hoc * *Operæ. Non intelligas (ut habebat axioma in altera editiõe hic) partem huius pe-*
c dicit, gl. quòd est de consuetudine [c]. Dicit Iac. de Are. quòd est de iure, ut l. cum duobus. §. si in coeunda. & §. damna. ff. eo. Et totam hãc gl. tenementi, quia est multùm communis.

culij profectitij ad patrem, alterã, ad filium pertinere, nam in solidũ quicquid à patre proficiscitur, et ad ipsum pertinet: d. l. cùm oportet. I. C. B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Societatem. Circa istam l. quando unus ponit pecuniam totam, uel maiorem partem, aliius operam, si ille, qui ponit operam, fuit interfectus dum iret ad locum destinatum, & amissa est pecunia, an ille qui ponebat pecuniam, teneatur in aliquo hæredibus occisi, uide Com. consi. incip. unus ex socijs. Item circa materiam huius l. uide Alex. consi. xvij. ad fi. Item quando ille qui ponit pecuniam, cõueniret ut certum quid sibi præstetur, puta, decem pro centenario, non sit societas imò usura, uide Ioan. de Anna. & Bolog. in additio. consi. xcix. etiam si conueniret quòd casu quo pecunia perdatur, ipse perdat decem pro centenario, secundũ Abb. in quodam consi. & Soc. l. ij. in fi. prin. ff. si cer. pet. Et ad primũ dictum uide Alex. consi. lxxx. uol. ij. Item de hoc & pluribus alijs in ista materia uide Angel. in tractatu societatum.*

b *Lucro. Et quando datur pecunia mercatoribus ad partem lucri, & damni, solùm in fi. anni possum petere rationem l. neminẽ. & ibi Bar. de suscep. & arca. lib. x. & uide quod dixi in l. numis. de im lit. iur.*

c *Consuetudine. Et ad istam gl. uide quæ no. Bal. l. si patruus. in ult. q. & uide per Bar. l. j. §. nec castrense. ff. de col. bon. Alex.*

LEX II.

1 *Eo ipso, quòd fundus communis emitur, uidetur contracta societas in illo fundo.*

2 *Emptio facta à fratre quando dicatur facta nomine proprio, & pecunia de proprio uel communi soluta.*

a

1 CVM Proponas. [2] Tu habes hic notare duo. Pri-mò † ꝙ eo ipso ꝙ emitur fundus cõmunis, uide-tur contracta societas in illo fundo. Secundò est
b multùm notandum, [b] ꝙ licet unus ex fratribus
2 emat pro se fundũ † & pro fratre suo, tamen si in instrumento cõtinetur pretium, quod dictus uenditor fuit confessus habuisse & recepisse à dicto tali emẽte nomine suo & nomine fratris sui, nec dicitur de eius propria uel cõmu-ni pecunia, quia tunc in dubio intelligitur de pecunia pro-

pria

c pria [c] soluentis, ita ꝙ ab alio fratre potest repetere partem pe
3 cuniæ, si uult partē prædij. Ita est tex. hic. † Et ideò sitis [d] cau-
d ti quòd ponatur in instrumento, ꝙ pretium soluit de cōmu
ni pecunia, quod perpetuò tene menti, quod ualebit tibi ad
mille aureos, &c.

ADDITIO.

4 P. PAV. P. *Cùm proponas. Circa istud prin. dic & limita ut per Alex. in a post. ad l. ij. ff. comm. diuid. ubi limitat hoc procedere quando emunt simul animo contrahendæ societatis, si paulò post emptionem diuiserint. Allegat ad hoc Com. in l. res. de duo. reis. Dic ut ibi per eum, per moder. §. quædã. in ij. not. Inst. de act. Et ad materiã huius l. uide etiã Bal. hic.*
b *Notandum. Vide Lud. Ro. consi. cclxx. pro d. Bar. hic And. Barba. Bal. l. si petruus com. utri. iud. l. pe. ī. fi quis alter. uel sibi.*
P. PAV. P. No. *Istud sequitur & exclamat Ro. pro sing. sing. ccxcj. incip. cùm isti fratres. & in consi. iij. circa medium, & sing. ccccxxxvj. incip. quid si emeram. Abb. consi. xlvj. circa fi. Cæp. caut. cxxviij. si unus ex fratribus. Com. consi. lxxxvij. post prin. uide Bal. l. restituenda. C. de pet. hær. Cont. dicit Cast. consi. clxxxv. circa fin. limita singulare istud primò quando res esset quæsita per aliquem nomine suo & fratris uel coniuncti sicut pro extraneo, quia tunc præsumitur empta de pecunia illius extranei. Ro. d. consi. iij. ubi allegat tex. sing. ad hoc quod dicit Bar. l. si uentri. §. fi. in fi. de priui. cre. Secundò limita non procedere in negotiorum gestore, uel administratore hæreditatis cōmunis & constaret aliquam rem uenditam, & non constaret ubi expensa esset talis pecunia, Rom. consi. cclxxvj. incip. uisis dubitationib. Tertiò limita, nisi probetur ꝙ ante societatem erat pauper, & non constaret ꝙ post societatem aliam negotiationem egerit ultra hanc talem societatem. Rom. consi. cccxlvj. uersi. quæro ad tertium, incip. in hac causa. licet in hoc de paupertate cōtrarium uelit Com. consi. lxxxvij. post prin. & scripsi in l. defunctus. ī. arb. tut. Sed posset saluari quando constabat antè fuisse pauperem, sed non in totum se exercebat circa istam societatem, sed aliquid negotiabatur, ex quo potuit talem pecuniam acquirere, & ita præsumitur. Sed ubi nihil negotiari probaretur, & ex aduerso antè probaretur fuisse pauper, præsumeretur de pecunia cōmuni. Ita declarat Rom. ibi. & ita intelligit illam l. si defunctus. Omnia autem probandi quòd antè esset pauper, incumbit dicenti quæ fuisse de pecunia cōmuni, & hoc probato tenetur ipse ex aduerso probare quòd aliud negotiatus fuit, ex quo potuit illam pecuniam lucrari, Rom. d. consi. cccxlvj. Ad quem etiam uide Bal. l. si restituenda. C. de pet. hær.*
c POMA. *Propria. Cont. uidetur tenere Anch. in consi. ccciij. incip. materia, de qua quæritur.*
d POMA. *Sitis. Vide Pan. consi. xlvj. in ij. dub. uol. j. & Rom. consi. iiij. & Barb. consi. xxxiij. uolu. j. & consi. lij. & Bar. xxxiij. lxxvij. consi. cclxxiiij. & ccxcj. & cccxlviij. & Bal. idem tenentem ꝙ Bar. l. cum per. C. si quis alter. uel sibi. Alexan. consi. lxxviij. uol. ij. & Car. consi. cxl. & xij. in iij. dub.*

De contrahenda emptione & uendit. Tit. XXXVIII.

LEX V.

a CVM IPSE. [a] No. hanc l. quòd tutor titulo bonafi-
de potest emere de rebus pupilli, qd' dic ut in glo. &c.

ADDITIO.

4 P. PAV. P. *Ipse. Aut fi fiat talis contractus durante tutela posit peti eius executio, uide Ang. consi. xc. incip. Ioan. &c. Et de materia uide & declara ut per Soc. l. j. §. fuit quæsitum in j. not. ad Treb.*

LEX XIII.

a IN VENDENTIS. [a] Materiam, quam hic ponit glo.
etiam ponit in l. in personam. §. generaliter. ff. de reg. iur.

ADDITIO.

4 *Vendentis. Hanc l. not. limita & intellige ut dixi post Bar. l. Titia. §. fi. de uer. ob. & ad hoc no. Bar. l. serui elect. §. j. de leg. j. & in l. si fundus. §. pen. de pig. ubi not.*
POMA. *Limita istam l. ut procedat in potestate expressa, secus in relata. Ita Bal. per illum tex. l. certi. §. fi. ff. si cer. pet.*
P. PAV. P. *Limita uno modo ut per Soc. l. certi. §. fi. ult. no. si cer. pet. Et an resolutio contractus conferri posit in uoluntate unius, uide Aret. l. si quis. de acq. poss.*

LEX XIIII.

a DVDVM. [a] Istam l. inducit Old. in quadam sua di-
1 sputatione, † quòd statutum factum hic in ciuitate i-
b sta, [b] ꝙ forensibus non licet uendere, ualet & tenet. Fa
2 cit ff. de pig. l. in quorum. Non † autem ualeret statutum ꝙ non liceat uendere clericis. Dixi uobis in auth. cassa. & l. fi. de sacrosanct. eccl.

ADDITIO.

4 *Dudum. Facit ista l. quòd ualeat statutum, ꝙ socius non possit uendere rem communem, uel partem suam irrequisito socio, secundum Bal. l. j. ī. comm. diuid. & uide quod ipse no. in l. j. C. de com. ser. man. & limita hanc l. in casu not. posito in l. j. de priui. cred. ubi omnino uide.*
b P. PAV. P. *Ista. Quid autem si extaret statutum ꝙ uicinus alteri præferatur, uide Bertach. in uerbo statutum de contractibus. ubi multa addidi.*

LEX XV.

a SVPER REBVS. [a] Materiam huius l. dic ut dixi in l.
si quis arbitratu. ff. de uer. ob.

ADDITIO.

4 POMA. *Super rebus. Ad limitationem istius l. uide Pan. consi. lxxx. in primo dub. uel. ij. & Anna. consi. xix. in j. dub. & Aret. cxxiiij. & clx.*

De hæred. uel actione uend. Tit. XXXIX.

LEX V.

1 *Actiones utiles intentantur nomine cessionarij, directæ uerò nomine mandantis.*
2 *Si habens utiles alteri illas cedat, apud ipsum nihil remanet.*

a MPTOR. [a] No. tex. qui clarè dicit, ꝙ † actio
1 nes directæ intentantur nomine cedentis seu
mandantis, utiles nomine cessionarij. Dixi uobis in l. qui stipendia. ī. de procur. Quærit glos.
2 quid si ille, † qui habet utiles, cedat alteri. Certè gl. dicit quòd apud primum cedentem nihil remanet, quia utiles, quas habet, transtulit, no. gl. Idem no. in l. ex asse. ff. ad Treb. & est tex. l. j. §. de illo. eo. tit. &c.

ADDITIO.

4 *Emptor. In l. j. de hær. uel act. uend. habes hic in gl. no. in uno, quam tamen reprobat Bar. in l. j. post prin. de ope. no. nun.*

LEX IX.

1 *Actiones quæ cedi possunt & quæ non. & nu. 3. 4. 5.*
2 *Dominium utile sine traditione quæri non potest.*
3 *Libelli act. utilis forma.*

1 CERTI. No. † ꝙ actio in rem [a] potest cedi, & ex cessio
a ne competit cessionario utilis actio. Sed intellige ꝙ licet competat utilis actio in rem, non tamen competit
2 utile † dominium, [b] quia sine traditione non potest mihi
b quæri, l traditionibus. ī. de pact. Et ita tenet Dyn. c. pro possessore. circa fin. de regu. iur. lib. vj. Et ex hoc debes scire qua-
3 liter libellus † formetur in actione utili. [c] Debes enim dice-
c re quòd talis res pertinet ad Titium iure dominij uel quasi. Item quòd dictus Titius cessit mihi omnem actionem, quam habebat pro dicta re uendita, quare peto te condemnari, &c. Si enim diceres rem ad te pertinere iure dominij,
4 succumberes. † Quærit gl. nunquid hypothecaria possit cedi. Cy. examinat hic. Ego dixi in l. fideiuss. obligari. in prin.
5 ff. de fideiuss. ubi Dy. † Quærit gl. utrùm actio iniuriarū possit cedi? dixi in l. iniuriarum. ff. de iniu. &c.

ADDITIO.

4 *Rem. Istis adde quæ no. Bal. C. de alie. iu. mu. causa fac.*
b *Dominium. Adde Bald. ī. prox. glo. & ff. fa. er. l. planè. Ang. l. j. pro emp.*
c *Vtili. Adde Bal. l. si culpa. de rei uend. Spec. & Io. And. tit. de cessio. act. §. j. uersi. quid si mihi cedis. & uersi. sed nunquid.*

De eunu-

De eunuchis. Tit. XLII.

LEX II.

Ciuitas potest statuere contra ciuem aliquid extra territorium facientem.

1 OMANAE. [a] No. casum in hac l. prin. quòd
a ciuitas † potest statuere legem contra ciuē suum
1 facientem aliquid extra territorium. Dixi plenè de hoc in l. cunctos. ī. de sum. trin.

ADDITIO.

4 POMA. *Romanæ. in fi. Bal. & Sal. hic ponderant istam legem ad q. de statuto, quod, &c. quibus adde Alex. consi. xxxvj.*

De patribus qui filios distra. Tit. XLIII.

LEX II.

SI QVIS. An pro alia causa simili posset filius uendi, uide Dy. c. in argument. de reg. iur. lib. vj. An filius possit dari pro obside, gl. tangit hic. Dic ut ex. de iureiuran. c. ex rescripto.

De rescindenda uenditione. Tit. XLIIII.

LEX II.

1 *Contrahentes quando possint se inuicem decipere.*
2 *Rescissio uenditionis quando & quib. in contractibus locum habeat.*
21 *Iudex in quibus magis requiritur iudicium, quàm testimonium, debet mittere aliquos bonos uiros ad æstimandum.*
24 *Rerum mobilium consistentium in pondere, numero, uel mensura, qualiter fiat æstimatio.*

a EM MAIORIS. [a] Hæc est solennis l. Si ali-
b quis in uenditione decipit ultra dimidiã [b] iu-
1 sti pretij, potest agere ut res reddatur, uel iustũ pretium suppleatur. † Opp. & uidetur ꝙ liceat contrahentibus inuicē se decipere, ut ff. de mi. l. in causæ. §. & generaliter. & ī. eo. l. si uoluntate. So. illa l. si uolũtate determinatur per istã, dũ tamen non decipiatur quis ultra dimidiã iusti pretij. Circa l. nostrã procedã per ordinem
2 gl. † Quæro, qua actione petatur rescissio uenditionis, secũdum formã huius l. Quidã dicũt, per officium iudicis, & sic per modũ restitutionis in integrum ex clausula generali, si qua mihi iusta causa esse uidebitur, ut ī. quib. ex cau. ma. l. in contractib. Gl. dicit, ꝙ imò petitur actione ex eo contractu, quia in bonæfi. iudicio ueniunt ea, de quibus non est cogitatum, ut ī. de actio. emp. & uen. l. ij. Effectus istarũ opi. est magnus. Nã si agitur officio iudicis, finietur. Si agitur actione, durat xxx. annis, & ideò pro eius declaratione dic, quãdo, quæ contractus emp. & uendit. est ab initio ipso iure nullus, quandoq; uenit rescindendus. Primo casu aut hoc contingit ex contrahentiũ dispositione, & agitur ad resoluendum contractũ, quatenus de facto processit actio ex eo cõtractu, ut ff. de cont. emp. l. sed Celsus. §. si fundus. & l. ex empto. §. is qui. de act. emp. Si uerò hoc contingit absq; dispositione cõtrahentium, tunc non agitur actione ex eo contractu, sed de
b dolo, uel alia, ut l. & eleganter. in prin. ff. de dolo. Ita debet intelligi ī. eo. l. si dolo. licet gl. ibi aliter sentiat, & malè. Secundò casu quando ab initio ualuit, sed ex pòst facto petitur rescindi, aut ad istam rescissionem est prodita specialiter aliqua actio, ut si facta esset metu, & non est dubium ꝙ illa agitur, ut ī. l. prox. Idē si modus rescindendi esset introductus aliquo speciali fauore, ut per restitutionem in integrum, quæ concedit minoribus per tit. si aduer. uend. Si uerò petitur rescindi de iure cõmuni, non ex aliquo singulari fauore, tunc agitur actione ex eo cõtractu, l. ex empt. §. si quis. ff. de act. emp. Ita debet intelligi ī. de act. emp. l. uenditi. la ij. Nunc ad propositum, cùm hic petatur rescindi de iure cõmuni, quod non datur aliquo speciali fauore, debet peti actione ex eo contra
3 ctu, & sic est uera opi. gl. † Quæro ij. quid econuerso, si est deceptus emptor, quia emit rem ultra dimidiã iusti pretij? Glo.
4 quæ est ī. idem dicit, & bene eadem ratione. † Quæro quid in alijs contractibus bonæfidei, si aliquis est deceptus ultra dimidiam iusti pretij? Rñ. licet gl. non tangat, idem in omnibus contractibus, ut ī. ex quib. causis ma. l. in cõtractibus. &
5 quod ibi no. & ī. comm. utriusq; iud. l. maioribus. † Quæro
c ij. quid in contractib. stricti iuris [c]. Dicit gl. ꝙ tunc obstat exceptio doli: l. si quis cùm aliter. ff. de uerb. ob. dicit Cyn. ꝙ in hoc est uis, quia cùm exceptio doli sit odiosa, ergo si soluisset, non posset repetere, sed in contractibus bonæfid. etiam post solutionē factam potest agi, ut rescindatur, ut hic, quod placet. nam illa exceptio doli dicitur odiosa, quæ oritur ab initio ipso, non illa, quæ oritur ex pòst facto, ubi non est cõmissus dolus in contrahendo, sed dolo facit in eo quod petit. Ita no. l. qui se debere. ff. de cond. ob cau. & clarius in l. qui exceptionē. ff. de cõd. ind. Sed ista exceptio doli est huiusmo
d di, ut d. l. si quis. ergo, &c. Est ergo differẽtia [d] inter cõtractus bonæfidei & stricti iuris. Nã in cõtractib. bonæfidei, anteq; soluat, habet exceptionē, ut ī. de hær. uend. l. qui nondũ. Itē post rē traditã habet actionē,* quę est bonęfi. ut hic, ideò in ea ueniũt usuræ, & aliæ accessiones. Sed in cõtractib. stricti iuris, anteq; soluat, habet exceptionē, postq; soluit, habet condictionē indebiti, quæ est stricti iuris, & in ea u-
6 suræ nõ ueniunt, ut l. j. ī. de cond. ind. † Quæ
e ro, quid si cõtractus bonæfi. deductus sit in stipulatione, [e] ut quotidie fit in quolibet instrumento? Rñ. idē, qd' in cõtractib. bonæfi. * Hoc uidet sentire gl. d. l. si quis & ibi plenè dixi. & hoc etiã uidet sentire hic, si diligenter inspicia-
7 tur. † Quæro utrùm hæc l. habeat locũ in con
f trac. transactionis? [f] Videt ꝙ nõ l. Lu. §. fi. ff. ad Treb. Cont. dixi in l. si quis. Tñ est aduertẽdũ, ꝙ si in transactione aliquis est deceptus ultra dimidiã ualoris rei, tũc non haberet locũ ista mat. ut d. l. Luc. §. fi. sed tunc habet locũ qñ est deceptus ultra dimidiã illius, ꝙ ualebat ille dubius euentus litis. ar. ad hoc qd' habuistis
8 no. in l. per diuer. in gl. mag. ī. man. Et † p hoc
g ego consueui dare talẽ doctrinã, [g] qñ arbitrãmẽtũ petit reduci ad arbitriũ boni uiri, ad detegendã iniquitatẽ arbitramenti, cùm arbitramentũ sit transactio, ut dixi in auth. si uerò cõtig. ī. de iud. & no. in corp. unde sumit, & non sufficeret probari ꝙ arbitrator arbitratus est aliter, quãuis esset, sed debet probari ꝙ arbitratus est ipse minus uel plus, q̃ ualeret dubius litis euentus, & ista est solennis prac. Quæ-
h ro, quid si maior, qui uendidit, iurauit [h] non
9 uenire cont. an † per iuramentũ perdat beneficiũ huius l. Gl. tenet ꝙ sic. Facit ī. si adu. uẽd. l. j. & auth. sacr. intellige, nisi fuerit dolo uel metu inductus, quia tunc etiã de iure can. non tẽ
10 nẽt ad obseruantiã iuram. † Quæro, quid si
i minor iurauit [i] non uenire cont. ratione minoris ætatis. Et tunc non est dubiũ, ꝙ nõ perdit beneficiũ huius legis, non enim cõpetit ratione minoris ætatis. Sed an perdat beneficiũ ueit. in integrũ? Dy. dicit ꝙ non nisi de hoc fuisset certificatus, quia iuramentũ nõ extendit ad ea, de quibus non est cógitatũ, ut l. fi. ī. de non num. pec. & l. fin. qui satisd. cog. ad munici. l. fi. in prin. Sed illud quod quis ignorabat, non uidetur cogitatũ, ut l. mater. de inoffi. testa. ergo, &c. Cõtrar. determinaui per l. j. ī. si aduer. uend. & in auth. sacr. ubi sufficit ꝙ iuret non retractare contr. Nec ob. quòd dicit Dy. nam fateor ꝙ iuram. non extenditur ad illud, de quo non est cogitatũ, subaudi specialiter, uel generaliter. Simile habuistis in l. sub prætextu. ī. de transact. sed hic saltẽ gñraliter
11 est cogitatũ. Nã † eo qd' iurat super facto, uidet iurare super omni iure descendẽte ex eo cõtractu, l. duob. §. si qs iur. ff. de iur. Si uerò iurat non uenire contrà ratione minoris ætatis, uel alia quacunq; causa, tunc nõ est dubium ꝙ non potest uenire cõtrà, per remedium huius legis, quia etiam de hoc est iura-

* *Actionē. Emptor eo nomine agit, ꝙ re tradita pretiũ solutũ nõ sit, et uendicare pōt l. quod uẽdidi. ff. de cōt. emp. l. procurator. §. sed et si. ff. de trib. ac. Quod uerũ est, si precario possessio nēretinuerit: l. qui ea lege. ī. de pac. int. em. uel ultra dimidiam iusti pretij deceptus sit, nisi emptor rē fiduũ præstare uelit: ut hic l. Concen. B.*

* *Bonæfi. Hoc est, stipulatio, quæ alioq; stricti iuris est, l. quicqd. de uer. ob. bonæfi. contrac. naturã mitabitur: Bal. l. cũ mota. nu. vj. ī. de transa. l. Concen. B.*

uide que scripsi in d. §. fi.

est iuratũ. Si uerò iurat simpliciter non uenire contrà, tunc
12 iuramentũ † repræsentat eum maiorẽ, & non facit plus, ut
in auth. sacramenta. secundũ gl. hic positã, & sic in dubio mi
nor uidetur iurare, non uenire contrà ratione minoris æta/
13 tis. † Quæro, quid si emptor istã rem alteri uẽdiderat, & trã
didérat, an cõtra eum posit agi actione ista? Gl. determinat
q̃ sic, & bene. Secus si fortuito casu perijsset, quod dic, ut in
14 gl. † Quæro, quid si dictũ est in instrumento, q̃ illud quod
k plus ualet, dedit, & donauit tanq̃ bene merito, [k] an per hoc
uideatur recessum à beneficio huius legis? Azo in summa
huius tit. uidetur dicere q̃ sic. Facit pro hoc ff. de cont. emp.
l. cùm in uenditione. & l. si quis donationis. & quod no. s. de
cont. emp. l. si donationis. hoc non placet mihi, primò per l.
ab Anastasio. s. mand. Sed posses dicere q̃ est speciale in o/
dium redimentis litẽ. Probo ergo alia ratione, & hic aduer/
te, quia est ueritas, & per hoc ꝛn. ad leges, quæ faciunt in cõ/
tra. Aut enim quis scit ualorẽ rei, & iste bene potest pretio ui
liori uendere, & sic partẽ donare. Ita loquitur l. si quis dona/
tionis. ff. de cont. emp. etiã si illa uerba non essent apposita in
contractũ, hæc igitur lex non haberet locũ in sciente ualorẽ
l rei, ut j̃. dicã. Sed si aliquis ualorẽ rei ignorat, [l] per hæc uerba
15 † & quod plus ualet, &c. uidetur uelle donare, si ualet plus
modico, nam ad modicũ tantùm refertur hæc adiectio, ut l.
hæc adiectio. de uerb. sig. & de in litem iur. l. cùm furti. Vnde
habebit beneficiũ huius l. deducto illo modico, quod uide/
tur donare. Præterea, Si in illo contractu donationis est de/
ceptus ultra dimidiam illius pretij, quod donare intende/
bat, arbitror quòd non potest uenire contrà, tanquam de/
ceptus in uenditione, quod plus placet, uel saltem tanq̃ de/
ceptus in illo contractu donationis.

m VIDIMVS perfectè [m] theoricã huius l. uideamus nũc
16 practicã. Et primò habemus † uidere, qualiter debeat for/
mari petitio in l. nostra Circa quod debes uidere primò, qd
debeat narrari, secundò, quid concludi. narrari debet quòd
tempore uenditionis res ualebat tantùm, & q̃ uenditor er/
rore ductus uendidit eam pro uiliori pretio, seu pro tanta
quantitate, & sic est deceptus ultra dimidiã iusti pretij. Ista de
bet esse narratio. Primò q̃ res ualebat tantùm tempore uen
ditionis, non tempore petitionis. Probatur j̃. eo. l. si uolunta
n te. [n] in fi. Et sic bene aduertas, quòd petitio & articuli referan
tur ad tempus uenditionis. Secundò q̃ errore ductus uen/
didit pretio uiliori. Probatur j̃. si maior factus. l. j. & s. comm.
utriusq̃ iud. l. maioribus. in eo quod dicit, perperam. Tertiò
q̃ ultra dimidiã iusti pretij Hoc probatur in hac l. Debet etiã
in narratione poni, q̃ paratus est uenditor restituere pretiũ
quod recipit, ut hac l. Conclusio uerò qualiter debet fieri, po
test esse uarietas. Primò potest fieri uno modo, quòd in con
clusione solùm petã mihi rem restitui, & istud ueniat iure a/
ctionis, sed per officium iudicis dabitur emptori facultas re
tinendi rem, & supplendi iustum pretiũ, ut hic, sicut dicimus
in actione noxali, ut l. miles §. qui decem. ff. de iu. Vel aliter,
o & istud magis laudo, q̃ libellus concludat alternatiuè, [o] sci/
licet peto eum mihi condemnari, ut dictam rem reddat, uel
iustum pretiũ soluat, uel suppleat, ut probatur hic in d. l. j. j̃. si
maior fact. ratum habuer. quod dixi, quando uenditor est
deceptus, & agit contra emptorem, totum econuerso debet
dici, quando esset deceptus emptor, & ageret contra uendi/
torem, tam in narratione quàm in conclusione, ut de facili
per te potes perpendere.

17 VIDIMVS † de modo petendi. Videamus de modo
p probandi [p]. Et hic sunt duo, in quibus est dubium. Primò
qualiter probabitur ualor rei. Secũdò qualiter probabitur
q error. Circa primum, gl. hic ponit quædam, [q] quę uidentur
r mihi multùm dubia. Primò dicit, [r] q̃ non sufficeret, si testis
in causa scientiæ diceret interrogatus quõ scit q̃ res ualebat
tantùm dicto tempore. respondet q̃ ipse tantùm dedisset, si
xx. testes hoc dicerent, non sufficeret, nam quilibet est singu
laris in dicto suo, & non habet contestẽ, ergo, &c. ut l. iurisiu
randi. s. de test licet gl. non assignet istam rationẽ. Præterea
istud quod hic dicit, requiritur q̃ sit deceptus ultra dimidiã
iusti pretij, hoc est, cõmunis pretij, sed hic quilibet testis testi
ficatur de singulari pretio, non de cõmuni pretio, ergo, &c.
ut l. pretia. ff. ad l. fal. Vel possumus dicere q̃ si dicti testes ad
derent in eorũ dicto, & ego tantùm dedissem pro cõmuni e/
stimatione, q̃ isti testes probent. Et licet dicas q̃ quilibet testi
18 ficatur de seipso, & sic uidentur singulares, tamen † quia te
stificantur circa idem, in quo sunt æqualiter periti, ut in cõ/
muni æstimatione, uidentur esse contestes, & quilibet idem
deponere, l. nemo. de duo. reis. & no. per doc. in simili in l. j.
19 j̃. de senten. quæ pro eo quod interest. Est ergo † allud reme
dium, scilicet q̃ inspiciantur uenditiones factæ in illo loco,
& in illa contrata, & quantitates fructuũ, & rei qualitates. Ex
hoc colligitur æstimatio, uide gl. quæ bene dicit. Sed propter
20 † hoc hic aduertẽ, practica uera, & clara, & indubitabilis es
set ista, q̃ iudex ipse hoc inspiceret, uel mitteret duos bonos
æstimatores, qui hoc inuestigarent, & referrẽt. De primo, sci/
licet de iudice, est tex. in l. fi. j̃ de iure do. impe. De secũdo, sci/
licet de æstimatoribus habuistis tex. l. hac edictali. §. his il/
21 lud. j̃. de secun. nup. Dico igitur, † q̃ in omnib. istis, in qui/
bus est magis iudicium quã testimoniũ, iudex debet pone/
re aliquos bonos homines ad faciendũ illam æstimationẽ,
& ad proferẽdũ illud iudiciũ, ut l. j. de uent. insp. & de fi. inst.
22 l. comparationes. Sed † quantùm res ualeat, non potest ui
deri per oculum, sed intelligitur per intellectũ. Et ideò debẽt
mitti periti in arte sua ad hoc faciendum, ut in auth. de alie.
& emphy. §. si uerò quis. & de non alie. §. quia uerò. & §. si ue
rò. Et sic uidetur uoluisse intelligere gl. j. in hac. c. l. posita, per
23 leges, quas alleg. Sed si † quis uellet probare per testes, i/
stud esset difficile, posset tamen sic probari uno modo leui, si
de hoc essent testes, qui dicerẽt quòd tunc temporis ante &
post uiderunt quamplurimos homines uolentes eam rem
emere pro tanto pretio cõmuni æstimatione, ubi de hoc nõ
essent testes, esset necesse quòd de hoc fierent multi articuli.
s Primò q̃ prædium illud est tanti reditus [s]. Item q̃ in contra/
ta ista prædia quę sunt tanti reditus dicto tempore, & ante &
post consuẽuerunt tantũ uendi. Et hoc est uerũ in rebus im/
24 mobilibus. In rebus † uerò mobilibus, quæ consistunt in
numero, pondere, uel mensura, qualiter debet fieri proba/
tio, dixi in l. pretia. §. nonnũquam. ff. ad leg. fal. In alijs rebus
25 † immobilibus, ut in lib. & similibus quæ non faciunt fru/
ctum, æstimabuntur res quantùm uendi possunt, ut l. si ser/
uus. ff. de cond. fur.

contra ea cuius possessorem habet locus ista actio

ADDITIO.

a POMA. Maioris. Pro limitatione huius tex. uide tex. in l. si fideiussor. §. fi. & ibi doc. ff. de leg. j. Alex. consi. xviij. uol. iij. & utrum ista lex habeat locum in donatione in solutum, uide Old. consi. xxxvij. in ult. q. Et ad hanc legem uide etiam aliquid per Alex. consi. cix. uol. iiij. & Fel. c. cùm causam. in prin. de testi. Bar. con. xc. Barb. con. xxv. uol. j. con. xlj. lxij. e. & con. lv. uol. ij. & Imo. consi. xcix. in fi. & Alex. l. j. §. si hæres. ff. ad Treb. & Alex. consi. xlij. uol. j. Et aliquid per Anch. in c. peccatum. de reg. iur. in vj. Pan. c. in aliquibus. in ij not. de deci. Barb. c. ad nostram. in j. no. de reb. eccl. non alie. & c. j. de emp & Aret. consi. cxxv j. ubi quærit an habeat locum in lo catione, & an & quando procurator alicuius fuisset deceptus in minori summa quàm dimidia, & Ias. l. non hoc. j. unde legit. in uer. v. limita. ubi po nit, an sufficiat probare rem ualere decẽ & plus, si fuit uendita pro quinq; & an habeat locum in locatione ponit etiam Porcus, Inst. de iust. & iur. in prin. et Bal. c. j. quali. domi. propri. feu. priuetur. ubi ponit, an si emptor renunciat huic legi, uideatur & uenditor renunciare ei. Rom. consi. cccc xxiij. ubi quærit, an habeat locum in locatione. Vide etiam Ias. l. cum furti. ff. de in lit. iur. ubi tangit illud, quod tangit in d. l. non hoc. & Fel. ubi tan git de hoc, & ipse in c. licet causam. de prob. & Soc. consi. lxxxv. ubi po nit, an remedium huius l. competeret, ubi interuenisset geminatus consen sus, & an habeat locum in solutum datione, uide etiam Bal. consi. dxiij. in ultima parte. & Barb. consi. xxj. uol. iiij.

P. PAV. P. Maioris. Ista lex procedit in omnibus contractibus: Vi de Bar. & ibi addidi in l. iij. s. comm. utri. iur. Item an dispositio huius legis habeat locum in feudalibus, uide gl. & Barb. c. ad nostram. de reb. eccl. nõ alie. Item an habeat locum in pignore, secũdo subrogato loco primi pigno ris, seu in alia cautione subrogata loco pignoris, uide Rom. sing. dlxxv. in cip. ego legi. Item aduerte, quia in quocunq; contractu deceptio est in pre tio, debet attendi ipse contractus, uide Ang. consi. clxxxviij. incip. prout

patet ex themate. Quid autem si decipiatur procurator uendẽs, an requiratur deceptio in dimidia an sufficiat, in vj. uide Pan. c. Quintauallis. ext. de iureiur. Et circa materiam huius legis uide quæ scripsi in l. sciendum. & l. si quis cùm aliter. ff. de uer. obl. uide Bar. l. j. C. de præd. curia. lib. x. Ang. l. j. C. de præsc. xxx. an. Item an habeat locum in contractibus stri cti iuris, & in transactionibus, uide Alex. consi. ccxc. et de trãsactionibus, uide Ias. l. fratris. C. de transact. Itẽ uide de materia Alex. con. cclxx. Are. la tè in l. si quis cùm aliter. de uerb. obl. Item q̃ sufficiat esse plus uel minus di midiæ in modico, uide Alex. con. dviij. Item q̃ non habeat locum in remis sione facta ex mera liberalitate, uide Bar. con. lxxx. Item q̃ illud quod di citur esse licitum decipere usq; ad dimidiam, non habet locum in ecclesia, uide Bart. in tract. differen. Item an habeat locum ista l. si res, quæ ualebat centum, fuit uendita pro decem eo pacto, si in paschate non solueretur sim pliciter iustũ pretiũ, uide Bal. c. j. qual. do. feu. proprie. priue. Et ibi etiã si emptor renunciaret huic legi, an uideatur renunciasse etiã uenditor. Item quando uenditio est facta citra dimidiã iusti pretij, si res empta sit perem pta sine culpa emptoris, an posit uenditor hoc nõ obstante agere ad iustũ pretiũ, uide Crem. sing. lxxxv j. Itẽ si res fuit uendita quinquaginta, & te stes dicunt q̃ ualet centũ & ultra, an potest intentari beneficiũ huius l. ui de Fel. c. cùm causa. in princ. ext. de testi. Et ibi etiam circa fi. declarat quõ liceat cõtrahentibus se inuicem decipere. Quid aũt in minore, qui fuit de ceptus ultra dimidiã, qui tamen iurauit non contrauenire aliqua ratione uel causa, & qui renunciant omni beneficio, an posit dicere nullũ, uel pete re ut rescindatur ratione enormis læsionis, uide latè Com. con. clxxx. cõclu dentem quòd sic, inci. uidetur prima fronte. Et ibi etiã ponit an decretũ iu dicis appositũ ei obstet, & an sit necessaria absolutio à iuramento, & alia uide per eum. Pro quo uide etiam latè Ant. de But. con. xlv. incip. domina Orbalis per totũ, prout etiam scripsi, in auth. sacramẽta puberũ. s. si ad uersus uend. De istis omnibus uide etiã Barb. c. cùm causa. de emp. & uen. Item an beneficiũ huius legis habeat locum in cõtractu, in quo interuenit decretũ iudicis, uide Alex. l. pretia rerũ. ad leg. Fal. Barb. c. cùm dilecti. de emp. & uen. ubi ponit alias quatuor limitationes. Itẽ quid si testes deponũt de dimidia iusti pretij & plus, an sufficiat ad rescindendũ, uide Ias. l. cùm furti. ad fin. ff. de in litẽ iur. An aũt remedium huius l. habeat locũ in feudo & emphyteusi, uide Ias. l. de quib. q̃ habeat locum in feudo, uide Bar. c. ad nostram. in j. not. de reb. eccl. non alie. per illum tex. Itẽ an remediũ huius l. habeat locũ, quando uenditio est facta cũ subhastatione. Et de alijs limita tionibus uide Barb. c. cũ dilecti. de emp. & uen. & multa etiã ponit in c. cũ causa. eo. tit. in materia huius l. Et ibi ponit si uenditio fieret per procura torem, an dominus posset petere cessionẽ, licet nõ esset læsus ultra dimidiã. Et postea ponit quid si interueniret iuramentũ, uel uendẽs donaret. s. plus & multa alia & ibi etiam ponit q̃ si in re uendita reperiatur thesaurus, an posit rescindi uẽditio remedio huius l. et an illud qd̃ dictũ est s. habeat locum ista lex in contractu emphyteutico, uide Cast. con. ccclxxxv. An aũt posit renunciari beneficio huius legis, & quid si adesset iuramentum, & quid de alia Barb. consi. xxj. uol. iiij.

b Dimidiam. Materiam huius l. uide in c. cũ dilecti de emp. & uend. Et hanc legem singulariter ampliauit Bart. l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro soc. sed sub dubio fortè. Item limita, quãdo quis damnatus est uendere rem ex ultima uoluntate secundũ Bal. l. Imperator. §. si centum. de leg. ij. per il lum text. quod intellige si taxauit certum pretium, aliàs secus. l. si fideius. §. meminisse. de leg. j. Ad quod bene facit glo. l. ait prætor. §. permi titur. uerb. auditurum. de min. Adde quod not. dixit Bar. per l. si fundum §. si libertus. de leg. j. Sed pone quòd res ualebat centum, uendita fuit pro decem cum pacto quòd si in paschate soluentur, ad impleatur iustum pre tium, an habeat locum remedium huius legis? dic quòd nõ, secundum Bal. c. j. qualiter dominus propri. pri. & ibi subdit, quòd si emptor renuncia uit huic legi, non uidetur renunciare uenditor, arg. l. iubemus. s. ad Vel leia. & l. si unus. §. in summa. de pac. Sed an ratione læsionis posit rescin di pactum, uel transactio, uel renunciatio eius quod pendebat ex futu ro euentu, uide Bal. l. j. s. de pac. Limita etiam hanc materiam, nisi decre tum iudicis interuenisset, secundum Bart. Bal. & Ang. l. j. j̃. de præd. cu rial. quem sequitur Abb. in cap. cùm dilecti. de emptio. & uendi. sed Bald. hic contra. & Imo. l. si quis cùm aliter. de uerb. obl. Sed idem Abb. in c. cùm causam. de empt. & uend. tenet cont. Bart. quia licet decretum ex cludat præsumptionem deceptionis, non tamen excludit probationem in contrarium, sicut minor uendens cum decreto, tamen auditur in restitu tione. l. magis. §. pen. de reb. eor. cap. j. de reb. eccles. non alien. in vj. secun dum eum. & cont. Bart. tenet etiam hic Bal. in rep. Quid autem si res esset subhastata, uide Bal. & Ang. l. j. j̃. pro emp. & l. pretia. ad leg. Fal. Et not. quòd licet Bal. hic teneat, q̃ ecclesia non posit petere in contractu uendi tionis restitutionem in integrum, si sit decepta ultra dimidiam iusti pre tij, tamen Abb. Sicu. c. cùm dilecti. præalleg. tenet cont. licet non faciat men tionem de Bal. Mouetur per illum text. ibi, in fi. dum dicit, reseruata, &c. Item quia remedium extraordinarium est pingue, &c. iuxta no. c. ex par te. de resc. & c. j. de restit. in integ. lib. vj. Posset tamen dici quòd text. d. c. cùm dilecti. non posit intelligi in reseruatione restitutionis, quia ibi erat ecclesia contra ecclesiam, ergo non habet locum restitutio. l. uerum. ff. de mino.

c Iuris. Io. And. c. dilecti. de emp. & uend. tenet q̃ ista lex habeat locũ in pro mittente, de loc. de alijs nihil dicit. Tu dic de omnib. idem.

d Differentia. Bald. hic dixit in contract. stricti iuris, habet locum condi ctio incerti.

e Stipulatione. Abb. d. c. cùm causam. post glo. tenet opinio. Bartol. hic contra Bald.

f Transactionis. Cont. Bart. Flo. alleg. l. quòd si deferente. ff. de dolo, quã par tem uidetur tenere Inn. c. cùm causam. de emp. & uend. Pro quo uide ibi Io. And. in nouella.

g Doctrinam. Vide Bart. d. l. si quis. hic alleg. & §. arbitrorum. sed Bal. hic in viij. q. tenet cont.

h Iurauit. Quid autem si simpliciter renunciauit omnibus beneficijs, ui de Bald. hic.

P. PAV. P. Iurauit. Vide Ant. consi. lij. qui dicit secus esse, si non inter ueniret iuramentum. Item quòd etiam non est ex toto uerum, quando iu ramentum interuenit.

i Iurauit. Vide glo. c. cùm causam. de emp. & uend. quam sequitur Host. c. cùm contingat. de iureiur. Ioan. And. d. c. cùm causam. sequitur opin. Dy. consi. quòd ibi refert de uerbo ad uerbum, & idem Fride. de Sen. consi. cxxiij. sed Archid. cap. quamuis. de pact. in. vj. conformat se cum opinio. Bartol. & uide Bart. l. sciendum. & quod ibi dixi. de uerb. oblig. Et adde quòd Pet. de bella. Pert. tenet timorem excludi ab omni beneficio, quia qui omne dicit, nihil excludit, xix. dist. c. si Romanorum c. solitè. de maior. & obed. & Io. And. ubi s. alleg. pro Dy. id quod uoluit glo. not. in. l. fin. §. proinde. ff. ad Velleia. quòd mulier non posit renunciare Velleiano, nisi certiorata. Plus dicit Fride. consi. cxciij. & refert Abb. d. c. cùm causam. quòd etiam si in instrumento minor fuerit certioratus à notario, non per hoc fit fides de certioratione, quia notario creditur in his, quæ gesta sunt contra se non à se. arg. l. omnibus. C. de test. quod est ualde not. subdit ta men ipse. Abb. in hoc uidendum esse quod not. Inn. c. quoniam de prob. & quòd communis practica habet in se cont. & opin. Dy. etiam sentit Cyn. hic Ant. c. cùm causam. dicit quòd in dubio præsumenda est certioratio, quia non est uerisimile se uenire ad actum iuramenti sine certioratione, seu ubi constaret non interceßisse, tenet opinio. Dy. quia emens non con sentit. Et approbat etiam hanc opin. secundum Abb. Ioan. And. in c. j. comm. Et de hoc an præsumatur certioratio, uide glo. d. l. fin. §. penult. ad Velleia. & Abb. sequitur opin. Bartol. communem, quia, ut dicit Archid. d. c. ij. de pact. in vj. iura in illa parte requirunt certiorationem. Item quia iuramentum est de iure diuino, & innititur iuri naturali, à cuius ignoran tia nemo excusatur. xxxviij. distinct. quia ea. & l. ij. cum similib. s. de in ius uoc. Si tamen minor esset læsus, posset petere absolutionem à iura mento, arg. not. in cap. cùm contingat. de iureiuran. & cap. ij. de pact. in vj. & refert Ant. d. c. cùm contingat. se consuluisse quòd etiam si interue niant uerba magis specifica, ut quia minor dicat se uelle donare totũ quod plus ualebit etiam in magna quantitate, quòd in minore præsumitur dece ptio. ar. l. si quis cùm sciret. ff. pro empt. & ideò dicit Abb. d. c. cùm cau sam. Et credendum in minore, ubi posset petere absolutionẽ à iuramento, propter enormißimam læsionem, intelligendo quòd non donauerit quòd plus ualebat, quia non præsumitur consensisse in tanta deceptione. Itẽ quia iuramentũ uidetur illicitum ex parte recipientis, cùm interuenerit ex par te sua dolus ex proposito uel re ipsa, quo casu petit absolutionem à iura mento, iuxta no. c. j. & c. debitores. de iureiur. Aduerte, quia ratio s. posi ta, uidelicet q̃ iuramentum sit de iure diuino, non ualet, quia non trahitur ad incognita, Bart. l. si quis pro eo. cum fi. l. de fideiuß. Bart. hic in x. q. lo quendo in simplici renunciatione sine iuramento, dicit q̃ in muliere & mi nore, & rustico requiritur certioratio. Vide eum etiam hic in x. q. Alex. de Im. Adde an hæc lex habeat locum in locatione. Bal. con. xcij. ccccxxiij. lib. iij. & an habeat locum in sciente ualorem rei, uide Alex. consi. cxxvij. iij. lib. & an in minore iurante, uide per e. consi. lxxxviij. eo. lib. Bal. consi. xl. iiij. lib. ubi tenet q̃ iuramentum non operetur certiorationem. De quo etiam uide in auth. sacramenta. & an hæc lex habeat locum in insolutum datione, uide Old. consi. xxxvij.

k Benemerito. Adde Bartol. l. si quis de uerb. oblig. & l. ab Anastasio. s.

mand. Sed aliter dicit Bartol. hic.in vij.q.per Bald.l. cùm filius. §. pater cum filia.de leg.ij.

l Ignorat.Bar.hic.in iiij.q.Fallit in administratoribus scienter uendentibus, secundum Bal.hic in viij.q.

m Perfectè.Et per Bal.l.maioribus.C.comm. utriusq; iud. per Moder. Instit. de act.§.si quis agens.

n POMA. Voluntate.Vide Ang. conf.cccxj.in princip.de proba.Im.conf. xxx.& Are.cxxv. & aliquid per Alex.lxviij.uol.ij. ubi dicit q̃ non præsumitur mutatio pretij,nisi probetur.& cxxxiij.ad fi. uol.j. ubi idem dicit,& uide etiam ipsum ad hæc conf.xxviij.uol.v.& Are.conf.liij.in uer. confirmatur. ubi dicit rem, cui onus est annexum, minus ualere, quàm si foret libera etiam si esset onus fideicõmissi.Et uide omnino c.cùm Ioannes. & ibi Pan.v.no.& ibi add.de fi.inst.& uide etiam Alex.con.clv.in fi.uol. ij.ubi ponit unum modum hoc probandi, & Fel.c.ad aures.de resc. Alex. l. pretia. ff.ad leg.Fal. & conf. xlvj. uol. iij. ubi ponit etiam qualiter testes deponentes super ualore rei, debent scire eius qualitatem,& qualiter probetur quòd sit uendita citra dimidiam iusti pretij, & an sufficiat quòd probetur quòd alia res similis ualeret,nisi tantùm,& quibus magis creditur, an testibus deponentibus rem ualere nisi tantùm, an uerò deponentibus ualere tantùm & ultrà.

o Alternatiuè. Adde text.& doct.c.ad nostram.de emp.& uend.Bal.l.maioribus.& hic in xj.q.qui reprobat illam formam cõclusionis libelli.de qua hic per eum,in xv.q.

p Probandi. Quid autem si testis dicat rem ualere tantùm, an probet, uide Bart.l.fin.C.de præd. & omnib. reb. naut. lib. xj. & ibi omnino uide.Et an testis deponens super æstimatione debeat reddere causam, etiam non interrogatus, tetigit Bart. tract. de test. quem reassumpsit Bal.l.solam.de test.& hic in repet.& Bal.l.j.ẗ. de senten.quæ pro eo quod interest.Et de hac materia, & quomodo probetur ualor rei, uide Moder.Inst.de act.§. si quis agens. Sed an per instrumentum ueterum emptionum probetur ualor rei ad præsens,uide secundum Bal.l.j.ẗ. de senten.quæ pro eo quod interest. ibi, quid si instrumenta sint singularia. & uide hic Bal. & Imo. l. qui Romæ.§.cohæredes.de uerb.obl. & Ant.& Inn.c.penult.de empt.& uend.& ualor rei probatur ex quantitate redituum, ut uult hic Bart.fin. uide l.si fundum.in princip.de leg.j.& quod ibi not.l.si quos.ẗ. eod.Facit l.qui bonis.de ces. bo.& quod no.Inn.l.apud Iul.§.hæres.de leg.j.& Bar. l. societatem. §. arbitrorum. pro soc.& quod not.Bart.l.si fundum.de rei uend.Item non habet locum remedium huius l.in iudicio,puta si res adiudicetur pro minori pretio, secundum Bald.l.ordo. C.de exec. rei iud. uide Lud. d. l. si quis cùm aliter. de uerb.obl.ubi de materia.Et adde quòd materia huius legis habet locum in omnibus contractibus bonæ fidei. Text. est,& ibi gl.not.in maioribus cõm. utriusq; iu.& ibi Bar. & Bal.ibi uide formam libelli,& etiam hic per Bar.

q P. PAV. P. Quædam.Vide Ant.con.lij.incip. tota ergo difficultas,circa medium. Et quid si testes dicant de diuersis, an concordent saltem in minori,Sal.hic.Aret.conf.lxv.

r POMA. Dicit.Vide ad hoc plenas remissiones per Fel.c.cùm causa.uer. in gl.ij.de testi.& aliquid per Ant.de But. conf. liij. Maria. c.dilecti filij. de fo.compet.& Aret.conf.cxxvj.Alex.conf.clxxx.uol.ij.ubi generaliter dicit q̃ ad grauandum tertium non attenditur id quod unus uel duo fecerunt,sed id quod cõmuniter fieri solet.

s P. PAV. P. Reditus.Quia secundum reditum datur pretium: l. si fundum.cum gl.de leg.j.

LEX IIII.

a AD RESCINDENDAM.[a] Hic est bonus casus, quem tene menti perpetuò.

ADDITIO.

d Ad rescindendam.Vide Cy.hic,& quod not.Bar.l.iij.§.hæc pœna.ff.quòd quisq; iur.

LEX VII.

RATAS.Ad positionem unius inconuenientis,sequitur positio alterius,& hoc allegatur.

LEX VIII.

a SI VOLVNTATE.[a] Not.hunc tex.in fi.q̃ ad hoc ut posit rescindi uenditio ratione deceptionis ultra dimidiam iusti pretij, oportet probari tantùm tempore uenditionis rem cõmuniter ualuisse uel ualere, & quòd sit

b tempore uenditionis dolus. Not. & uide primã gl.[b] quæ est optima ad probandum dolum in materia uenditionis, & not.istos nodos.

ADDITIO.

d POMA. Voluntate.Not.ex isto tex.q̃ multa tractantur,quæ non perficiuntur. De quo uide Alex. conf. xix. uol.iiij. & conf. xiij.uol.j. & conf. xxviij & uide aliquid per Fel.c. fi.uer.no. ult. de prob.Vide etiam ad istũ tex.Barb.con.viij.uol.ij.Not.tamen quòd licet multa tractentur,quæ non perficiuntur, quòd tamen ex tractatu præcedenti sumitur coniectura ad sequẽtia,ut per Alex.cõs.j.uol.iij.Et ad primũ no.Bar.hic, uide Barb.con. xvij.& Ale.l.uinũ.in v.no.ff.si cer.pet.Vide etiã nũ ab re Ale.con.clxviij. uol.iij.& xxxvj.ubi ponit pulchrum exemplum.uol.v. & cxlviij. eo.& Bal.ccxliij.j.par.ubi dicit q̃ aliud est tractatus,aliud conclusio.

P. PAV. P. Voluntate.Ad declarationẽ huius l. q̃ licet contrahentib. se inuicem decipere,uide Fel.c.cùm causa.circa fi.ext.de testi.

b Cal.Imò gl.hic non dicit hoc,sed in l.dolus.ẗ.eo.

LEX XIII.

SI MAIOR. Protestatio facta ab eo, qui non habet ius protestandi, nihil releuat, uidisti in l: si fundum. de rei uend.

LEX XV.

1 *Patrimonij sui uires quilibet scire præsumitur.*

1 QVIS QVIS.No. † quòd quis scire præsumitur facultatẽ sui patrimonij, ut dixi uobis in auth. sed cùm testator.ad l.Fal.Gl.intelligit hanc l.in eo q̃ est deceptus intra dimidiã iusti pretij. Nam in eo qui est deceptus ultra

a dimidiã partem,immediatè præsumitur error,[a] nec est præsumptio quòd sciuerit.Vide gl.quæ est super uer. paulò uilioris.Idem etiam tenent doc.quod tene menti.

ADDITIO.

d Error. Adde Bart.l.ij.s̃.e. in iij. q. & adde quod no.glo.Ang.& Imol.l.si quis cùm aliter.de uer.obl.

LEX XVI.

1 SI QVOS.Not. † æstimationẽ fieri secundũ rei qualitatem,& redituũ quantitatem, ut uidistis s̃.eo. l.ij. Tene

2 menti hanc l.quæ est bona. † No. q̃ non est sufficiens

a probatio,q̃ res tantùm ualet,& non plus,quia facta[a] subhastatione tantùm reperitur,& non plus. Debet ergo fieri æstimatio secundũ rei qualitatẽ, & redituũ quãtitatẽ per bonos homines ad hoc ponẽdos, ut dixi s̃.eo.l.ij.qd̃ tene mẽti, &c.

ADDITIO.

d Facta. Adde Bar.& quod ibi dixi l.j.ẗ.de præsc.xxx. ann. Dicit tamen ibi Bald. & Ang. quòd subhastatio tollit remedium l. ij. s̃. eo. Et ad glo.hic, quæ ponit quot requirantur ad celebrandum uenditionem per fiscum de re priuati, uide glo. & ibi Bart. d.l.j. de præsc. xxx. ann. cum concordant.ibi positis.

Quando liceat ab emp.discedere. Tit. XLV.

LEX I.

RE QVIDEM.Gl.non tractat materiam huius l.hic, sed in l. ab empt. ff. de pact. & idem dicam in l. seq. cum tit.seq.

a *Sine censu uel reliquis.*[a] *Tit. XLVII.*

ADDITIO.

d P. PAV. P. Reliquis.Vide Franc. conf.cv.Itẽ q̃ emens teneatur ad onera,etiã si res nõ sit descripta in extimo suo, uide Barb.latè cõ.lxxxiiij.uol. iij.dũmodò fuerit res uendita,ideò onera subire tenetur, ut ibi & etiã per Bart.l.incola.in princ.ad munic. Alexand. conf. cxlij. uol.ij.ad fin. quòd emens rem descriptam in extimo,teneatur ad noua & uetera,sed loquitur quando emens sit subditus collectis, aliàs non poßit collectari,ut per Ale. conf.lij.uol.ij.

LEX

LEX II.

1 REI ANNONARIAE. No.q̃ ille qui emit † aliquã possessionem ab aliquo rusticio, non tenetur ad collectas ad quas tenebat̃ ille maledictus * rusticus, nisi pro illa possessione, non alijs, quod est not.

* Maledictus. Atqui beatus ille q̃ procul negotijs,

paterna rura bobus exercet suis. Vt Horat. Tu igitur colligas animi sensa Imperatoris hic,multò clementioris Bar. Nempe q̃ onera realia sequantur quemlibet possessorem: l. Imper. ff.de pub. Personalia non utiq; : l.fi. §.fi.ff.de cont.empt. I.Con.B.

LEX III.

OMNES.Not.q̃ ille qui posidet fundum, debet pro eo soluere collectam, licet sibi non sit adscripta in castro,sed sit adscripta alteri.

De peri.& comm.rei uend. Tit. XLVIII.

LEX I.

1 *Si res euincitur ex causa antecedentis contractus, uenditor tenetur de euictione.*

2 *Quomodo sit denunciandum uenditori litem motam.& nu. 3.*

1 POST PERFECTAM. Hæc l.habet tria dicta.Primũ dictum est satis cõmune. Duo sunt singularia, primũ est satis cõmune. Secundũ est † q̃ si res euincitur ex causa antecedentis cõtractus, uenditor tenetur de euictione, secus si ex causa, quæ sequitur post contractũ. Tertiò dicit, q̃ emptor debet denunciare uenditori, ut adsit causæ agendæ.

2 Et per hoc † ego dico in materia de protestatione, q̃ non sufficeret,si ego dicerem, denuncio tibi quòd mihi est mota lis,sed debet dici:mihi mota est lis à tali, ideò denuncio tibi,ut adsis causæ agendę,ut ueuias ad defendendũ,non aũt

3 sufficit simpliciter denunciare. † No.istum finem,propter quem dico in l.denunciasse.§.quid tamen.de adult.q̃ Dy.c. eum qui certus non intellexit uerbum in illa q.qua quærit̃, utrùm si uenditor scit,debeat denunciari ei,& ibi distinguit sua uerba.Veritas est ista, qũ denunciatio fit solũ ad certificandum te, tunc procedit reg. q̃ ille qui certus est, nõ debet amplius certificari,ut d.c.eum qui.& l.j.in fi.de act.emp.sed quando denunciatio fit ad incitandum te ad aliquid, certè ille, qui est certus, debet incitari. Vnde lex dicit hic, q̃ uenditori debet denunciari, ut adsit causæ agendæ, unde licet sciat totaliter, non tamen fuit incitatus ad hoc ut ueniat ad defendendum.

LEX II.

1 *Si uenditio est facta ad mensuram,an dicatur uenditio perfecta,antequam fundus mensuretur.*

1 CVM CONVENIT. Quæro uẽditur fundus † ad mensuram,utrùm anteq̃ mensuretur,sit perfecta uen

a ditio.Hanc q.[a] facio tibi propter hunc tex.ibi,hæc omnia locũ habẽt,&c.Et eam habui de facto,cùm quidã ageret rei uendica. & fundus fuerat uenditus ad mensurã, nec apparebat de mensuratione.

ADDITIO.

d Hanc q. Dicit Cast. q̃ periculum est uenditoris l. si uenditione.§.j.ff.e. & no.in l.Iul.§. Titius.ff.de act.emp.Et hoc ante traditionẽ, secundũ Ca.qui dicit quòd uenditio non dicitur facta ad mensurã, ex eo q̃ dicatur, uendo tibi illam uegetem uini ad rationem xx.li. pro campo,uel iugere,sed dicetur ad mensuram factam si dicerem, uendo tibi x.salmas uini ex ista uegete uel campos x.ex isto fundo.

De acti.empt.& uendi. Tit. XLIX.

LEX IIII.

1 *Quis an poßit præcisè cogi ad tradendum remißiuè.*

2 *Interesse licet pro parte non probetur, iudex arbitrabitur ex officio suo.* Bar. *super Cod.*

1 SI TRADITIO. An † autem quis posit præcisè compelli ad tradendũ? Dic ut plenè no. in l.j. in princ.ff.eo. Et ego plenè dixi in l.stipulationes non diuiduntur.de

2 uerb.obl. † No. q̃ hic uidetur casus eius, quòd dixi uobis in l.j.ẗ.de sen.quæ pro eo quod interest.quòd licet per partẽ nõ probetur interesse, iudex debet arbitrari ex officio suo.

LEX V.

1 *Implens contractum ex parte sua, ultro citroq; obligatorium, constituit alium in mora.*

2 *Vsuræ ratione pretij non soluti,possunt peti etiam de iure canon.*

a CVRABIT[a].No. † q̃ in contractibus,in quib.ultrò

1 citroq̃ * aliquid debetur, si unus implet contractũ,[b]

b ex parte sua, alius est in mora [c] reipsa

c sine interpellatione.* † No. etiã q̃ istæ usurę * Citroq̃. Hoc in

2 debent̃ de iure canonico, ut uidistis not.de omnib.bo.fi.cõ

d usur.l.ij.& ext. de usur. c. conquest. qd̃ no.[d] tractib.l.ij.ff.de act.et ob.I.C.B.

* Interpellat.l.iij.s̃.in quib.caus. in integ. Vt in act. depos. l.Publia.in.fi.ff. depos.l.ij.s̃.eod.depos. I.Conc.B.

ADDITIO.

d *Curabit. De intellectu istius l.uide latè per Alex.& scribentes in l. de diuisione. circa glo. fi.ff.sol. ma. Et adde q̃ ista mora in regulis,de qua in isto tex.facit etiam incidere quem in pœnam.Ita etiam est gl.l.ad diem.ij.& illam ponderat Raph.Cu.de uer.obl.& doc.d.l.ad diem.*

P. PAV. P. *Curabit.Limita singulariter ut per Are.conf.cl.ad fi.ubi etiam an debeantur ex mora,uel propter fructus, uide etiã eundem in l. ita stipulatus.de uer.obl.uide Alex.conf.lxix.in j.uol.Item q̃ dispositio huius l.procedat etiam in contract.stricti iuris, & etiam de iure cano.uide Bar. de utroq; in l.filius.§.filia.ff.de coll.doct.Ibi text.est in materia.uide in l. socium.ff.pro soc.Idem in l.Iul.§. ex uendito. ff.de act.emp. quæ concordat cum ista.Et de materia huius l. & an habeat locum in pacto de uendendo,uide Alex.in apost.ad Bar.l.Iul.§.offerri in ij.apost. mag. de actio. empt.ff. Bal.l. ij. s̃. de usur. & alios ibi in materia ista. Item quòd usuræ promissæ in casu huius l. dicantur & sint usq; ad quantitatem fructuum perceptorum per emptorẽ ex re uendita & tradita,uide Alex.conf. lxix. in j.uol.circa fi.de quo s̃.Item de eo quod dictũ est s̃. de pacto de uendendo,q̃ non habeat locum ista l.uide etiam no. Alex.conf.cxxj.in iiij.uol. Et habes quædam not.per istam reg.Et est repetitum illud con.in conf.lxxiij. ij.uol.Vide etiam in conf. cxx.& cxix.uol.iiij. quæ sunt,super eodem casu,super quo est illud conf.cxxj.In cont.tamen ponderat l.fin.§. fin. ff. de fund. do. per quem ponit unum not. Bart. l. fistulas. §. qui fundum. ff.de contraben.empt.Item uide in materia Alex. conf. cxxj. in v. uol. ubi dixi quòd si facta emptione detur terminus v. ann. ad soluendum pretiũ emptori, interim potest conuenirí ut aliquid soluat pro centenario. Item q̃ potest interim emptor condicere rem emptã,& tenetur ad pensionẽ conuentam.Vide ibi no.per eum super quo uide no.Ab.in conf.lxvj.Item quõ poßit uenditor percipere fructus ex re uendita taliter,q̃ eos non teneatur cõputare in sortẽ,uide Cæp.caute.cxxxj.inci.qui uult,& loquitur quando datus est terminus ad soluendũ pretium.Item cont.illud quod tenuit Alex.d.conf.lxxiij.in ij.uol. & d.conf.cxxj. in iiij.uo.& d.§.offerri.q̃ non habeat locum in pacto de uendendo.Vide omnino Bar.Soc.l.si ante.ff.sol. mat. Sed Ias. ibi tenet cum Alexan. referens se ita consuluisse.Et uide alios mod.& pro opin.Alex. uide Com. conf.clxxxiiij.qui uult q̃ non poßit etiam pactum fieri q̃ lucretur fructus. Item de ratione huius l.& q̃ procedat etiam in uenditore non tradente rem recepto pretio, Alex.con.cxlvij. in v.uol. in j. dub. Item quomodo teneatur ad fructus non perceptos. Et quid si interesse excedat fructus, & quædam alia in materia,uide Soc.l.de diuisione.ff.fo.ma.& Alex. ibi multa dicit. Item pro opin. de qua s̃.quòd procedat etiam si contractus non sit factus,sed promißio de faciendo, uide Alex. in pulchro casu in conf.cxlvij. in v.uo.Item quòd ista reg.non procedat in contractibus innominatis, & de ratione,uide Ias.l.q̃ te.ff.si cer.pe. Item uide de materia concordantes conf. ult. ij. partis. & per discursum. Quid aũt esset in terminis huius l. si res uendita esset perempta, an teneatur emptor ad usuras pretij,uide Bar.& Pau.q̃ sic,l sicut.§. j.ff. loc.post glo.ibi & Sal.*

b POMA. *Contractum. Cont. tenuit de directo Fran.de Are.l ita stipulatus, magna.circa glo. j.ibi ff. de uerb.obl. Vide ibi Cur. respondentem ad fundamenta Are.*

c Mora. Ad hanc l. intellige, q̃ quis uideatur in mora ipso iure ita demum, si emptor habeat rem, & lucratus est fructus, secus si habeat rem. & fructus non lucratur, secundũ Cy.l.si minorem.s.de in integ.rest.Fallit in minore hic, & ibi. Sed idem uidetur tenere cont.l. ij. s̃.de usur. ubi Bart.ad hanc l. si minorem.in. l. fin. §.j. j̃. de iur. dot.& Im.l. insulam. §.usuras. sol.matrimo.

d Conquestus.Et Bal.rub.de usur.& l.ij.eo.tit. & ibi Bar.

LEX VI.

VENDITI.No. istum tex.dum dicit,Si non ab initio aliud conuenit. Quando ergo uenditio resoluitur ex pacto contrahentium, agetur ad resoluendum contractũ actione ex eo contractu.Quod dic ut dixi plenè in l. ij.in j.q.C.de resc.uend.

LEX VIII.

1 Per solutionem tributi non probatur rei possessio.

a 1 SI PATER TVVS.[a] Hæc l. habet unũ bonũ casum. Ex eo q̃ quis pro re soluit tributa, † non probatur rei possessio,hoc intendit in summario.

ADDITIO.

a Tuus. In hac l. Bal.dicit not. ut si peto rem quam emisse probo,nec probo pretium solutum,ex officio iud.potero repelli absq; eo quod petatur. Vide tamen e.in l.j.in fi.de his quæ sub modo.Et ad istum tex. hic ponderatũ per Bar.adde l.si fundus,& ibi Bar.& doc.de fun.do.

LEX XVII.

a EXPVLSOS. Venditor non tenetur defendere emptorẽ à uiolentia, quæ sibi infertur[a] de facto.h.d. Sed quid si instrumento contineatur, q̃ uenditor promisit eum defendere de iure, & de facto. Dic plenè ut dixi in l. stipulatio ista.in prin.de uer.obl.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Infertur.Tenetur tamen prohibere eos quos potest,ne inferant molestiam.Vide But.cons.xxij.ad fi.

Si quis alteri vel sibi alterius nomine. Tit. L.

LEX II.

a SI EMANCIPATVS.[a] No.istum tex.ad id quod dixi tibi s̃.fami. erci.l. filiæ. q̃ nõ sufficit quòd pater emat nomine filij,nisi sequatur traditio,quod est not.

ADDITIO.

a Emancipatus. Adde bonum tex.l.j.j̃.de Cast pec. lib xij.uide tamen in d.l. filio.post Bar.& adde Bar.l.si filij.de don.inter ui.& ux. & Bart.l. dona tiones.§.pater.de do.tenet Bal.l ij.s̃.de cond.ob.cau.& Bal.l.pe.j̃.de exe. rei iud.Et quid in do.causa mor. uel remuneratoria inter patrem & filiũ, an requiratur traditio?per Bal.l.& si mortis.ad l.Fal.

LEX III.

MANCIPIA.Not q̃ licet pretium sit solutum de pecunia aliena, non impeditur translatio dominij in emptorem.

LEX VI.

1 Quando quis emit nomine proprio,& de aliena pecunia,quando efficiatur dominus.

3 Dominium quando transferatur ex inutili contractu.

4 Gestum à nuncio,quando possit per dominum ratificari.

a MVLTVM.[a] Hæc est bona l. & sing. & multùm practicabilis. Et diuiditur in duas partes. Secunda ibi,si uerò ab initio. Prima subdiuiditur, quia primò ponit unum dictũ bimembre, secundò prosequitur primum membrum,tertiò secundum. Secunda ibi,nam siquidem. Tertia ibi, quòd si tu quidem emisti.

b Not. ex hac l. q̃ licet nomen uxoris[b] solùm sit appositũ in instrumento,tamen uirũ suum in ueritate comparasse probatur ex duob.scilicet,q̃ ipse uir anteq̃ peruenireturad faciendũ instrumentũ, suo nomine emit.Item q̃ ipsi uiro possessio tradita est, quod est not. Facit.s̃.eo l.iij. Habes ergo † uidere tres casus. Quando quis emit de pecunia aliena, & sibi non traditur possessio, sed ei cuius est pecunia anteq̃ peruenireturad instrumentũ, fecerat conuentionẽ suo nomine,præsumitur nomen illius tertij simulatè esse appositũ in instrumento,ut hic. Quandoq̃ quis emit pro alio, & tũc quid iuris sit,uidebitis j̃ prox.uers.

c 2 SI VERO.[c] Istum uers. nescio alibi secundum intellectum gl. † Not. quòd si procurator aliquid facit ut nuncius,non ualet quod agitur,& ideò in contractib.factis per procuratorem hodie apponuntur illa uerba procuratorem, actorem,factorẽ, & nuncium specialem,ut possit etiam facere tanquam nuncius. † Not. secundò quòd ex inutili contractu transfertur dominium *, quod dic ut plenè dixi s̃. de leg. l. non dubium. Dic ut ubi dixi. † Not. tertiò ex isto fi. q̃ gestũ à nuncio nõ possum habere ratũ, qa si hoc posset haberi ratũ ex ratihabiõtie, quæreret uxori ut dixi tibi alio anno in tit. rem ra. ha. Gl. tractat hic materiã, utũ alteri per alterũ quæratur actio, de qua plenè dixi in l.stipulatio ista.§.alteri.& l.si quis insulam.de uer.obl.&c.

3

4

* Dominiũ. Hoc non possum extricare ex isto §.nisi potius ex §. quod fi.s̃. hac l. elicetur. I.Conc.B.

ADDITIO.

a Multùm.Faciunt ad hanc l.ea quæ habentur in l.si filij.de don.inter ui.& ux.ubi uide Bar.& gl.

b P. PAV. P. Vxoris.Bar.l.j.C.plus ualere quod agitur.

c Verò.Vide Bar.l.quæ autem. §.fi.de const.pe.& quod no.Bar.l.qui mihi. ubi de hac glo. de don.& ibi melius,& facit optimè glo l. huius in princ. de leg.j.& no.quòd nuncius non potest condemnari, secundum Bal.l.j.j̃. de senten.Et de practica constituendi procuratorem uel nuncium,uide hic Bar.& de eius effectu,uide Bart.l.si uitio.de usufru.leg.

De reb.alie.non alienandis. Tit. LI.

LEX II.

a DISTRAHENTE.[a] No q̃ ex eo † q̃ quis ponit sigillum suum in charta, non uidetur approbare ea quæ in ea continentur.Vidisti etiam in l.ult. s̃. plus ualere quod agitur.

ADDITIO.

a Distrahente.Vide Bar.l.quæ dotis.in fi.fol.mat.

LEX VII.

a SANCIMVS.[a] Alienatione prohibita uidetur prohibitus omnis actus per quẽ fit translatio dominij directi,utilis,uel alicuius iuris in re. Dic plenè ut in l.eale ge.s̃.de cond.ob cau.

ADDITIO.

a Sancimus.Vide Bar.l.qui habebat. de le.iij.l. alienationis.de uerb.sig.glo. no.l fi.de præd.curia.lib.x.

P. PAV. P. Sancimus.Nũquid aũt prohibita alienatione,dicatur prohibita hær.institutio,uide Alex.cons.ccxcviij. Alex.cons. j. uol.iij. Quid instituto prohibente,uide Fran.cons.cxxv.circa fi.nunquid aũt prohibita alienatione, intelligitur prohibita permutatione ad meliorationem,uide Cast.cons.xvj. Nunquid autem pignus, & constitutio seruitutis dicatur alienatio, uide Bal. c.j.§.j per quos fiat inuest.Nunquid autem locatio ad nouennium cum pacto renouandi de nouennio in nouenniũ, dicatur alienatio,uide quæ scripsi ad Bar.l codicillis §.institutio.de le ij item quòd pignorare pro tanta summa quòd uerisimiliter non lucretur postea,an dicatur alienatio,uide ad Bar.l.qui habebat.ff.de leg.iij.

De cõmuniũ rerum alienatione. Tit. LII.

LEX II.

MVLTVM. Ratione partis fiscus potest uendere totum,secus in priuato.

Rem

Rem alienam gerentibus non interdici.

Tit. LIII.

LEX VNICA.

NON EST.Not. q̃ licet domino alienare rem suam, cum onere tamen suo.

De pact.inter emp.& vend. Tit. LIIII.

LEX I.

1 SI EA LEGE.Not.uerbum pertinere, & uide glo.super hoc uerb.de quo facio magnũ festũ in materia substitutionum.No.q̃ † uerb.pertinere,est uerb. obliquũ. nam exponitur, Pertinere, id est, restituere. De hoc in l.j.ff. de don. ego tamen teneo q̃ sit uerb. cõmune, ut plenè dixi in l centurio.de uulg.

LEX II.

1 Actio præsc. uerb. potest cum alia concurrere, quando ex diuersis fontibus habet originem.

2 Pactum incontinenti appositum actionem ueterem informat, & nouam parit præsc.uerb.

3 Ius implendi conditionem in contractu,an transeat ad hæredes.

a 1 SI FVNDVM.[a] Actio † præsc.uer. potest concurrere cum alia qñ ex diuersis fontib.habent originẽ.h. d. uide glo. super uer. sic ergo. Et primò not. q̃ dixi tibi in summario. Ex quo habes expresse † pactum incontinenti appositum, actionẽ ueterem informat, & nouã parit præsc. uer.de quo plenè dixi in l. iursigen. §. quinimò.ff.de pact.& s̃ de pact.l.in bonæfid. † Not.ij.q̃ ius implendi conditionem in contractu,transit ad hæredes,secundũ gl. hic positã quæ dicit, hoc non fuit necesse dici. In cont. uidetur l.si decem cùm petiero,de uer.obl.& quod dixi in l.qui Romę §. Augerius.eo.tit.*

2

3

* Tit. Ego censeo conditionem in hæredem transire,si hæredis mẽtio in actu facta sit:l.sub. in fi. ff.de cond.& dem.Alioqui minimè:l.cùm ita datur libertas.eo. I.Conc.B.

ADDITIO.

a Fundum.Circa decisionem huius l. loquentem de pacto de retrouendendo an facta oblatione pretij, transferatur retro aliquod dominium. Et quid si res esset in alium translata oblatione, Cast.tenuit q̃ sic,non obstante alienatione in alium facta,l.si cùm uenderet.ff. de pig.act.Sed in contrarium, uide omnino Alex. latè in cons. x. incip. uidetur fortasse per totum,in j. parte. Et Fran. Cur.cons. xij.incip.Lucius Titius. ubi in prin.alia allegat pro opin.Cast. secus tamen esset in pacto l. cõmissoriæ, & addictionis in diem, ut per Alex. d.cons. x. & etiam Cur.d. cons. xij. Item uide Alexan. in apostil. l. j. ff. de dona. in uers. & tene menti ad fin. qui dicit,quòd dictum Pauli est periculosum. Item uide e.Pau. qui apertè sensit contrarium in ista l.ij. quam legit cum prima in summario, & pro declaratione text. ad l. si cùm uenderet. uide per Alexand. & Cur. in dictis cons. Et alio modo respondet Saly. d. l. cùm uenderet. quem uide. Tu potes aliter & subtiliter respondere, quòd ibi sit pactum miectionis manuum, dum dicit recipere liceret, quo casu bene operatur translatio dominij. l. si quis sub hoc. ff. de contrahen. empt.ubi simile pactum ponit glo. & alij de hoc in l. traditionibus. C. de pactis in l. si absente. §. j. ff. de acq. pos. Et istud est fortè quod uoluit Salic. in d. l. cùm uenderet. in ij sol. Super quo tamen aduerte,quomodo pactum tale id operetur,ut habetur in dictis locis. Et contra Pau. de Cast. d.l. si cùm uenderet, tenet etiam Ias. l. ab emptione.ff. de pact. Item circa intellectum huius leg.uide omnino Are.cons. vj. Item contra Cast.d.l. si cùm. & Alexan.d. cons. x.sequuntur Moder.Bonon.l.filiusfam.§.diui. uers.quintò fall.t. ff. de leg.j. Quid autem si emens sciret de pacto, an tunc ualeret, uide quæ dicit Ias. l. quoties. C. de rei uend.in ix.fall. per quem uidetur idem in casu isto quod in illo. Item quid erit in fructibus si uenditor uelit redimere fructibus pendentibus, an in totum sint sui, an debeant diuidi cum emptore, uide not. Alexand. post Com.in l.qui Romæ. ad fin.princip. de uerb.obl.Et ibi uide Soc. latè concludentem contra Alexan.sequendo opinionem Com.cum quadam distinctione.Item quòd secus sit in hypotheca contracta super tali re,quia secuta postea retro uenditione in executione pacti resoluitur hypotheca.Vide Bar.super Cod.

Bart.l.ubi autem. §. sed Marcell.ff.de in diem addic.l. si res.ff. quib.mod. pig.Item quid si in terminis huius legis esset statuta dies solutioni pretij,an ea elapsa, & non soluto pretio teneretur promissor posteà uendere,uide Are.l.si ita quis.§.Seia.de uerb.obl.

LEX III.

QVI EA LEGE.No.q̃ uerbum reuerteretur,est obliquum, significat enim quòd res tradatur manu alterius,non quòd transferatur ipso iure.

LEX IIII.

a COMMISSORIAE.[a] Not.quòd qui post terminũ petit rem, uidetur renunciare petitioni pœnæ,quod intellige, nisi esset dictũ, rato manente pacto,ut ff. de transact.l.qui fidem.& istud est notabile ad multa, &c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Commissoriæ.Vide Ro.cons.xxvij.in iiij.dubio,& uide Alex.cons.cx.uol v.ubi per hanc l. dicit, q̃ qui post rem sibi in solutum datam,petit sibi solui creditum,propter quod sibi facta fuerit in solutum datio,uidetur ipsi in solutum dationi renunciare.

LEX VI.

CVM TE FVNDVM. In contract. nominatis est locus condictioni ob cãm,si nõ seruetur pactũ,quod principaliter dedit causam contractui. No. hunc casum,[a] contrarium solui uobis ponendo casum; quod perpetuò tene menti.

a

ADDITIO.

a P. PAV. P. Casum.Limita Bar.l.fi.ff.de cond.ob.cau.l.j.ff.de do.& d. l.fi.idem tenet.

LEX VII.

SI A TE.Ad actionem consequendam,non sufficit sola oblatio,sed requiritur depositio,& consignatio.Allegaui hanc in l.acceptam. s̃.de usu.

LEX IX.

SI QVIS. Valet pactum appositum tempore uenditionis,ne liceat fundum religiosum,uel sacrum facere.

Si ser.exportan.veneat. Tit. LV.

LEX I.

TEGE. Not. q̃ pactum ualeret, ut si contrafiat, possit quis capere seruum suum sua autoritate. De quo plenissimè dixi in repet. l. creditores.j̃. de pig. quod intellige, ut dicam j̃.titul.j.

LEX IIII.

MOVEOR.Talis quis esse præsumitur,in quali possessione,uel habitu reperitur.

LEX V.

QVI.Cui interdicitur ciuitas propria,uidetur interdicta ciuitas Romana.

Si mancipium ita veneat,ne prostitua.

Tit. LVII.

LEX I.

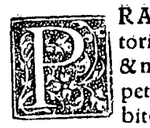

PRAEFECTVS.Opp. q̃ liceat ducere sua autoritate, ut j̃. tit. j.l. j. & ij. Sol. ibi est liquidum, & manifestum tempore ductionis q̃ sibi competit illud ius, capiebat enim eũ in loco prohibito,hic uerò non erat liquidum quòd ancilla esset prostituta,ideò debet liquidari coram iudice,ut plenè dixi in l.creditores.j̃.de pig.

Si manci. ita fue. alien. vt ma. vel econ.

Tit. LVII.

LEX I

SI PATROCLVS.Opp. ꝙ à tali pacto non liceat recedi, ut s̄. tit. j. l. j. Sol. Ibi est aliud pactum, à quo recedi est turpe. Vltimò opp.ff. de ser. expor. l. iij. Sol. ut ibi. & per istam l. & ea quæ no.in l.cont. Ego cōsului semel in quæst.o.tali, Pactum fuit appositum,ne liceat emptori alienare, & si alienaret, deueniret in talem ecclesiam,utrùm istud pactum postmodùm posset tolli de partium uoluntate. Videtur ꝙ non, quia ius est acquisitum ecclesiæ. In contrarium
a uidet casus hic. De hoc dic ut dixi in l. q Romę.§. Flauius[a]. ff.de uerb.obl.

ADDITIO.

a *§. Flauius. Et nunc consulo secundum Bart. uide quæ no. ad Bart. d.§.Flauius.& d. cons. An. Barb.*

LEX V.

EA. Non sufficit de facto contrafieri ad pœnam committendam. Vidistis in l. ubi pactum. s̄. de transact.& in l.continuus.§. cum quis de uer.obl.

LEX VI.

SI PVELLAM. † euitandam pœnæ cōmissionem, non refert à quo fit,dūmodò fiat. dixi in l. cùm seruus. de uerb.oblig.

De ædilitijs actionib. Tit. LVIII.

LEX III.

SI APVD.No.tex.ibi,antecedētis,uel incontinēti secuti.Quando dicatur factum pactum incontinenti,dixi tibi in l.in bonæfid. s̄.de pact.

LEX IIII.

SI PRAEDIVM. Dicit Dy.l.j. ff. de don. ꝙ ideò in pacto legis cōmissoriæ,& addictionis in diem,transfertur dominium ipso iure,* per illa uerba, quæ dicunt, sit inempta. Ego dico ꝙ hoc non est uerum, quia etiam in alio pacto illa uerba operarentur, quod est falsum, ut hic. & ideò est speciale in illis duobus pactis,dic plenè ut d.l.j. ff. de dona.

e. Amplius ut per Bart. tradionibus. nu.§.s̄. de pact. Cuius sententiam receptam sequor,tametsi contra. defendi posse uideatur,ex l.quæ ea lege.s̄.de pact.int.empt. I.Conc.B.

De monopolijs. Tit. LIX.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *De monopolijs. Quid sit monopolium,uide Fel.in cap.accedens.In prin. ext.de præsc. Item q, ista materia procedat in pacto fraudulenter facto. Secus si ex priuilegio uel ex consuetudine ius tale faciendi. Vide Inn.c.significante.de app.ubi Abb.in fi. & hic alij mod.& ibi etiam quædam alia.*

LEX VNICA.

a IVBEMVS.[a] No.hanc leg. cont.istos artifices, qui inter se faciunt istas conuentiones, quia eam uidi practicari.

ADDITIO.

a *Iubemus. An ualeat monopolium iuratum, uide Bart. quòd non,l si quis ad declinandam. C. de episcop. & cler. & ad hanc l. uide Bart.l.fide coll. illicitis.*

a *De nundinis.*[a] *Tit. LX.*

ADDITIO.

a P. PAV. P. *De nundinis. Vide in materia nundinarū aliqua per Bart. in tract. de gabel.in ij.par.viij.partis principalis.*

LEX VNICA.

QVI. Hæc est bona lex, & credo quòd hic est casus, quòd tempore nundinarū non posit quis capi pro repræsalijs.

De vectigalibus. Tit. LXI.

LEX II.

NEQVE. Res,quæ incidit in commissum,potest uendicari usque ad quinquennium, * non post. Not. pro his qui non assignauerit iura & actiones, quæ licet deuenerint in fiscum ex forma statuti, tamen de hoc debet moueri quæstio intra quinquennium non post, quod tene menti, quia poteris habere multum de honore,&c.

* *Quinquennium. Not. Rosing.ccccl.xxvij.* I.Con.B.

LEX XIII.

EXCEPTIS. Not. ꝙ uectigal publicum potest locari à ciuitate.

*Noua vectigalia institui non posse.** *Tit. LXII.*

* *Posse. Not Bar.in repet.l.placet.nu.xxxj.s̄.de fac.sanc.eccles.& l.xix.ad exhib.* I.Conc. B.

LEX IIII.

SI PROVINCIALIVM.Not.arg.quia propter uetustam consuetudinē potest induci ius exigendi uectigal,ut dixi.ff.de pub.l.uectigalia.

De commercijs, & mercatoribus. Tit. LXIII.

LEX IIII.

2 *Ambasiator finita ambasiata non gaudet beneficio ambasiatoris, si differt recedere.*

1 MERCATORES. Habes duo not. Primò, † quòd potes imponere legem punientem ciuem tuum egredientem territorium,uel alios terminos, prout statutum disponit.No.
2 secundò † quòd ambasiator finita ambasiata,qui differt recedere,non gaudet beneficio,seu priuilegio ambasiatoris.

a *De rerum permutatione.*[a] *Tit. LXIIII.*

ADDITIO.

a *Permutatione.No. q, propriè permutatio dicitur de specie ad speciē,secus in cambio,uide Bal.c. j.§.cùm autem.de controuer.inuestit.*

1 *Permutatio,quare non dicatur contractus nominatus.*

1 Glo continuat rub.deinde quærit † quare contractus per-
a mutationis non dicitur contractus nominatus,[a] sicut locatio,uenditio & similia.Eandem q.facit.ff. de pact.l. iuris gentium.§.j.Tamen ueritas huius q.ponitur hic. Nam permutatio est nomen generale ad omnem contractum, ex quo utro citroq; aliquid datur.Permutare enim dicitur,hoc est,tibi do hoc pro hoc, meritò nō potest dici cōtractus nominatus, & quia habet nomen sui generis, non potest dici quòd habeat speciale. Nam sicut uidemus in simili, quilibet nostrum uocatur homo, tamen per hoc quis non dicitur nominatus scilicet,per nomen proprium,& hoc tenent doc o-
2 mnes. Not. ergo † est ista gl.ꝙ uer.permutare, generale est ad omnē contractū,qd̄ ualet ad multa. Vide gl. & no.cam.

ADDITIO.

a *Nominatus. Adde Bar.l.siue apud acta.s̄.de transact.uerb.quæro ij.*

LEX I.

2 *Si res permutatur cum re quæ erat uenalis exposita, agitur actione utili præscriptis uerbis.*

a
b
I CVM.[a] Si res permutatur cū re, quæ uenalis erat[b] exposita, non habet locum condictio ob causam, secus si uenalis non esset exposita. Opp. & uidetur ꝙ iste sit contractus emptiōis, & uēditionis,ut s̄.resc.uend.l. pretij causa. Sol. Ibi fuit taxata quantitas,pro qua fuit data species, hic uerò quantitas non fuit taxata,ut dicit tex. Opp.de tex. qui dicit hic comparuit,sic innuit,ꝙ fuit emptio. Sol. Aliud est com-
c parare[c],aliud † est uendere,seu emere. Verbum enim com
1 parare, est generale,& cōprehendit etiā permutationē,& alios innominatos contractus,l.j.§.pe. ff. de cont.emp. Ita tenet gl.hic. Vide gl.quam no. Modò habes ꝙ uerb. permutare, est generale,ut in rub.Item uerb.comparare,ut hic. Quę
2 rit † qua actione agit̄,in primo casu l.plures sunt opi. Veritas est ꝙ agitur actione utili præsc.uer.ad exemplū actionis
3 ex emp.Quæro † in quo differt contractus permutationis ab emptione & uenditione.Gl.dicit.in contractu uenditionis datur pretium pro re,in contractu permutationis datur species pro specie.Hic aduerte, cùm dico,in contractu emptionis datur pretium,intelligas pro re,quæ traditur, ita ꝙ quis non sit obligatus ad dandum,ut l.ex empto.in prin.& §.j.de act.emp. Sed si ab initio conuenisset ut tu dares rem, ego darem pecuniam, quia de natura contractus emptionis,& uenditionis non est ut uenditor obligetur ad rē dandam,esset contractus innominatus, & nō esset emptio. Tex. est & gl.in l.fi.ff.de cond.ob cau.Sed si in contractu apponeretur utrunq; uerbum, ut sic communiter,dedit,uendidit, & tradidit pro tāta pecunia,utrùm propter illa uerba, quæ dicit,dedit, desinat esse uenditio. Certè non,

* *Non, sed permutatio:l.j.ff. de cont. emp. l. naturalis. §. j.de præsc.uer. uenditor enim rem dare: l. fi. ff.de cond.causa. dei. hoc est, dominium transferre non cogitur.§. sic itaque.Inst.de act.l.si rem meam.ff.de sol.* I.Con.B.

4 * sed dedit, † ibi ponit̄ impropriè[d] l. stipula
d tus.ff.de usur.Et dicemus plenius in d.l.fi.de
5 cond.ob cau.Quæro,in † quo differt cōtractus permutationis, ab alio contractu innominato,do ut des.Dic ut in gl.Et sic communiter tenet̄,licet tex.non bene declaret.

ADDITIO.

a *Si cum.Bal.l.si ut proponis.s̄.de cond.ob cau.& Bar.l.j.ff.eo.*

b P. PAV. P. *Erat.Vide Ias.l.si eum.§.qui iniuriarum.ff.si quis caut.l. rogasti. ff.si cer.pet.*

c *Comparare.Vide hic Bal.& Bar.d.l.j.de cont.emp.& l.si quid. in princ. de leg. j.*

d *Improprie.Adde Bar.d.l.ex empto.de act. emp.*

LEX II.

1 *Contractus permutationis est bonæ fid.*

3 *Dominium in uenditione non transfertur,nisi pretio soluto,uel habita fide de eo,& an idem sit in alijs contractibus.*

a
1
PERMVTATIOMEM.[a] Actio præsc. uerb. ex pmutatione est bonę fid.sicut actio ex empt. Opp. s̄.de resc.uen.l. ea conditione.Sol. † Contractus permutationis assimilatur emptioni in hoc,quod est bonæ fidei. Differt tamen in alijs, quia emptio contrahitur consensu,permutatio non, ut hic
b dicit tex.dum dicit,re ipsa. Quæro,& reuoco in dubium,[b]
2 in quo differt emptio à † permutatione. Gl.hic assignat differentias,& concordantias, quas dic ut in gl. Inter alias dicit unū,quod est notabile, & est
3 ultima differentia.Dicit † ꝙ in uēditione nō transfert̄ dominiū,nisi pretio soluto,uel fide habita de eo *.Secus in alijs contractib. uide istā gl.& signa cam. Idē uidetur dicere gl. in l. traditionib. s̄.de pac.Cont.uidetur tenere gl. in l.cū proponas.s̄.de dolo.uer.remansit.Idē tenet gl. l.si ser-

* *Eo.cont.per l. inciuile s̄. de rei uēdic. No. ea quæ scripsi s̄.l.ij.de rescin. uend.*I.Cō.B.

uus.§.locaui.ff.de usur.& ibi dixi tibi, & j. eo.l.cū precibus. Gl.format de hoc unā q.& eā dimittit insolutā. Ego puto cōtrarias gl. esse ueras,scilicet ꝙ idem sit in alijs cōtractib. ꝙ in uēditione,qa eadē est ratio.Pro hoc ar. l.iij.de pig.act.

ADDITIO.

d *Permutationem. Adde Bal.l.j.in fi.ff.eo.tit.*

b *Dubium. Adde Bar.& gl.l.j.ff.eo.*

LEX III.

1 *Permutatio solo consensu non perficitur.*

2 *Actio quæ oritur ex pacto uestito rei interuentu,unde oriatur.*

5 *Ex implemento contractus facto per unum,an oriatur actio nō implenti.*

6 *Ex contractu permutationis quando oriatur,& quæ.*

7 *Actio præscriptis uer.quibus casibus locum habeat.*

8 *Ex pacto nudo incontinenti apposito, etiam quando nullus resultat contractus innominatus,oritur actio.*

10 *Contractus innominatus,an cognoscatur à modo ineundi contractum,an ex modo implendi.*

EX PLACITO. Ex pacto permutationis non oritur actio,nisi uestiatur.Op.l.consensu. de act. & ob.& Inst.de ob.quæ ex consensu. ubi emptio perficitur cōsensu.Sed permutatio est similis emptioni,ut s̄.eo.l.prox.ergo,&c.Sol.Similis est in
1 quibusdam,nō in hoc.Ratio,quia † permutatio est contractus innominatus,ideò solo cōsensu nō perficitur l.iurisgēt.
a in princ.& §.j. ff. de pac. Venio ad. q. Si pactū[a] uestiatur rei
2 interuentu,orit̄ actio,quæro † unde oritur illa actio, an ex rei traditione, an ex pacto præambulo. Gl. dicit & doct. ꝙ oritur ex pacto præambulo,ut hic, dū dicit, ex placito permutationis re nulla secuta, &c. quasi dicat, re soluta oritur
3 actio ex ipso pacto. Hoc † enim significat natura dictionis, ex, ar. s̄. si seruus extero.l.j.& de leg.l.non dubium. de pecu.l.eo.tempore.§.fi.cū si.Secundò hoc etiam probat gl.per multa exempla, quæ omnia examinare esset difficile, nec pertinet ad materiam nostram.Hoc etiā probatur reg.gene
4 rali, quæ est, † quoties unum uenit ad implementum alterius,nō agitur ex implente,sed ex impleto, ut hic patet, & l. si ita fuero stipulatus.§.j.& l.cùm enim.ff.de nouat. Secūdò
5 † quæro,quid si ab una parte impletur cōtractus,utrùm ex hoc uestiat̄,adeò ꝙ pariat actionē alteri parti,quæ non impleuit.Gl.uidetur dicere ꝙ hæc quæstio sit fatua,ad quid enim posit agere altera pars, cū iam sit impletus cōtractus. Sed certè non est fatua. Posset enim esse, ꝙ licet contractus sit impletus, fuit datū mancipiū uitiosum, uel morbosum, ita quòd expedit ei quòd posit agere. Veritas est, ꝙ et solū implet̄,qui eū implet, non alteri parti,nec cōtra se implentē, adeò ꝙ si uult,potest adhuc pœnitere, l. si pecuniā. in prin. ff.de cond.ob cau.Venio ad gl.magnam,quæro primò circa hanc l. quomodo stipulatio fuit subiecta. Dicunt quidā, primò præcessit conuentio nuda de permutando,secundò illud fuit deductum in stipulatione,& hoc tenet glo. Alij dicunt,ꝙ ab ipso initio una fuit conuentio stipulatione uallata. Vtraq; potest esse bona,tamen in hoc potest esse differentia,quia quando præcessit nuda cōuentio,& secuta est stipulatio,si quidē incōtinenti,orit̄ actio ex ipsa stipulatione. Itē pactum nudū præcedens uestitur cohęrentia contractus,& ex eo oritur actio præsc.uer.Sed qn̄ esset una cōuentio tantùm stipulatione uallata,non posset agi,nisi ex pręmissa stipulatione. Quæro ergo & reuoco in dubium,† quando ex
6 contractu permutationis orit̄ actio, qua actione aget̄. Sol. Aut nō interuenit stipulatio, & tūc agit̄ actione præsc. uerb. uel in factū, quæ est idē ut impleat̄ quod conuenit,uel cōdictione ob cau.ad repetendū quod est datū cum distinctione,aut res fuit exposita uenalis,uel non, ut s̄.eo. l. j. Si uerò interuenit stipulatio, tunc distingue, aut stipulatio sola præcessit, aut pactum, ut s̄. prox. dixi. Quia ergo hic fit mentio de actio.præsc.uerb.& act.in factum, ideò gl. intrat materiam act.præsc. uerb. & act. in factum.Quæro,in quib.
7 † casib.habet locū act.præsc.uerb.[b] & act.in fac.Gl. dicit ꝙ
b habet locū primò in pactis incōtinenti appositis,ut l.ij.& in-

de pact.inter emp. & uend.Itē ubi dubitat̃ de nomine cōtractus,ut ff.de præsc.uerb.l.j.ij.iij.& l.si tibi rē.& l.j.de exerc.ac. itē tertiò habet locū in trib.contractib.innominatis,scilicet, do,ut des, sub quo est permutatio, facio, ut facias. & do,ut facias Sed in quarto scilicet,facio,ut des,dat̃ actio de dolo, l.naturalis.§.qd' si faciā.ff.de præsc.uerb. Ita dicit gl.Doc.Vltramō.cōtra.Imò nō est nisi una actio presc.uer.scilicet,quę oritur ex cōtractib.innominatis. Nec ob.qd' dicit̃ de pactis incontinenti appositis, nam ideò ibi oritur,quia habita relatione pacti ad contractum, resultat quidam cōtractus innominatus.Nam si ego uendo tibi librum pro centū, pacto apposito, ut uadas pro me Rom. habita relatione pacti ad contractum,resultat quidam contractus innominatus, scilicet,facio,ut facias, scilicet,uendo, ut uadas Rom. Ita dicunt ipsi. Istud est falsum per l.in bonæ fi. s̃. de pac. ubi dicit tex. ꝙ oritur actio ex ipso pacto, non ex cōtractu innominato, qui resultat habita relatiōe hincinde.Idē l.iurisgent.§ quinimò.ff. de pac. Prætereà pactum incontinenti appositū uestitur cohęrentia contractus,ut d.l.in bonæ fid.& d.§.quinimò. Sed contractus innominatus uestitur rei interuentu. Aliud est ergo uestimentū unius, aliud est uestimentum al-
8 terius,ut dixi tibi in l.petens. s̃.de pact. Prætereà, † ego uideo ꝙ ex pacto nudo incontinenti apposito orit̃ actio, etiā qn̄ nullus resultat contractus innominatus ex illa relatiōe, ut s̃.de usur l.frumēti. ff. de usur.l.etiam si bene inspiciatur, nam pone ibi illud quod est mutuo datū creditori esse promissum per stipulationē, & appositum pactū nudū de usuris,certè nullus resultat contractus innominatus. Est enim cui promitto, & creditor ad nihil obligat̃, & tamen constat ꝙ ex pacto illo oritur actio,teneo ergo glo.nostram.Item in secundo membro,qn̄ dubitatur de nomine cōtractus,uerū dicit gl. potest enim esse ꝙ nullus contractus innominatus resultat.Exemplū, tu posuisti librū tuū ad uendendū ad stationē,nihil fuit dictū expresse,quid illi uēditori deberes dare. Vnde nō potest dici,ꝙ hic innominatus contractus sit,et tamen agit̃ actione præsc. uerb.In tertio casu scilicet,in contractib.innominatis,& gl.& doc.Vltramonta. sunt in cōcordia,& remanet,ꝙ gl nostra dicat ueritatē. Quæro circa illud
9 quod gl.dicit, † quod in facio ut des,oritur actio de dolo, non præsc.uerb.an hoc sit uerum,& quę est ratio huius. Certè hoc examinaui plenè s̃.de dolo l.cū proponas.dic ut ibi.
10 Quęro, utrùm contractus innominati † cognoscātur per modū ineūdi cōtractū,an cognoscant̃ ex modo implēdi gl. dicit ex modo ineundi,ut l.cū mota. C. de trāsa. Doct. Vltramon.dicūt econuerso ꝙ cognoscant̃ ex modo implēdi, & illud est principalius, aliàs esset imponere legē uerbis.Iacob. But.tenet opin. gl. ut cognoscatur ex modo ineundi cōtra-
11 ctum,& hoc ipse probat sic.Quando unum uenit † ad implementum alterius,tūc debemus inspicere illud quod impletur,ut in hac l.in prin.& l.si ita fuero stipulatus.§ j.& l.cū enim.de noua.Prætereà, qn̄ unum uenit tanquam accessorium ad aliud, illud inspicimus quod est principale, ut l.fi.§ perueniamus,de aur.& ar.le. Sed hoc implementum uenit ut accessorū ad aliud quod impletur,scilicet, ad conuentionem,ergo,&c Ego aliàs dixi uobis,quòd ista disputatio displicet mihi, dico enim ꝙ sicut ab initio contractus emptionis,& uendi.ex parte emētis est emptio,& ex parte uendentis est uenditio, nec inspicitur ꝙ præcedat utrùm inspiciamus uerba ab emptore,an à uēditore,ut l.j ff.de rer.permut.ita dico in istis contractib.innominatis, ab ipso principio, ex parte unius est do ut facias, ex parte alterius est fa-
12 cio ut des Exemplum probat̃, † quia cōtractus innominati dijudicantur secundū naturā contractuum nominatorū, quib asimilantur,ut l j.§.si quis seruum.ff.depo.& l.eū qui §.si rem inspectori ff commo.& iste contractus do ut facias, asimilatur locationi,ut d.legib.sicut est in locatione nō inspecto ordine uerborū,ex parte locantis est locatio,ex parte conducentis est conductio, ita hic ex una parte est do ut facias, & ex alia est facio ut des. Ideò ex parte eius, ex cuius parte est do ut facias oritur actio præsc. uerb. ex parte alterius ex cuius parte est facio ut des, oritur actio de dolo, & sic cessant rationes, quæ fiunt in cont.per lac. cùm dicit, inspicimus illud quod impletur,fateor,sed ab ipso initio isti contractus fuerunt uariati ex persona cōtrahentiū,ergo,&c. Ita debemus intelligere istam materiam. Veniamus ergo modò ad actionem in factum,& de hac non dico modò, sed dicam Deo duce in l.j.ff.de cond.ex lege.

ADDITIO.

a *Si pactum.* Adde Bar.*l.cum mota. & l.siue apud.de transac. post glo. ibi* Bar.*l.si quis.de iureiur. & l.naturali.§.pen.de præsc.uerb. sed an contractus isti innominati dicantur institui per solam constitutionem precarij, uide* Bar.*l.j.j̃.pro dōnato.*

b *Verb.* Adde *gl. &* Bar.*rub.ff de præsc.uer.* Alexan.

LEX IIII.

1 *Actio præsc.uerb.quæ datur ad implendum quod conuenit,an detur præcise ad dandum,uel liberetur præstando interesse.*

CVM PRECIB. Condictio ob causam est personalis, ideò datur contra contrahentē, non contra tertium possessorem. Quærit̃ hic primò utrùm in contractu permutationis transferatur dominium alia re non tradita,
1 uel fide habita de ea.Dic ut dixi s̃.eo.l.ij.† Quæro ij.an hęc actio præsc. uer. quæ datur ad implendum quod conuenit, detur præcise ad dandum, an liberetur quis præstando interesse.Gl tenet quòd liberetur præstādo interesse. Doc.Vltramon.dicunt cont.Dy.tenet gl.in l.stipulationes non diuiduntur.in distinctione magna.Et ego teneo gl.dic ut hic.

De locato, & conducto. Tit. LXV.

Continua ut in glo.

LEX I.

DOMINVS. De hac materia habetis in l.dominus horreorum.ff.eo.tit.

LEX II.

3 *Locans operas ad faciendum ædificium certa mercede constituta,quando posit mercedem petere ante opus finitum.*

1 ADVERSVS.Primò est hic uidendū, quis † dicatur locator, & quis dicatur conductor, &hic tex.uidet̃ uelle quòd ille,qui præstat operas,dicatur conductor,ille,qui dat pecuniam,dicatur locator. In contrarium uidet̃ tex. & ista est ueritas,quòd semper iste,qui dat pecuniam, dicitur cōductor, iste qui dat operas, uel qui præstat patientiā habitandi,uel facultatē ducendi aquā,& similia,ille dicat̃ locator,ut l.j.§.si quis seruū.ff depositi.Non ob.hæc lex, quia uerbū hic,conduxisti, ponit̃ impropriè, licet gl.uideatur aliter exponere,
2 tamē nihil est dicere.† Sępè enim ponit̃ conduxit,pro locauit,& econuerso,ut l.ueteres.de act.emp.& l.si domina s̃.de
3 usufru. Quæro secundò, † qn̄ quis locat operas suas,ut faciat ædificium aliquod certa mercede, utrùm posit petere
a mercedem ante finitum opus.[a] Glo. hic uidetur dicere ꝙ sic,arg.s̃.de iud.l.properandum.§. in honorarijs. Vide glo. istam. Certè.§. in honorarijs, nihil facit ad propositum, quia speciale est in aduocato. Vnde dicunt doc.hic inspiciendam esse qualitatem personæ,quæ locauit operas suas,& qualitatem operis. Quid enim si quidam pauper artifex promisisset facere palatium communis, pro certa quantitate. Certè debet sibi solui quantitas interim, arg. ad hoc ff.eo.l.qui insulam.§.qui ædem.& l. si uerò non remunerandi.§.fi.ff.mand. quod satis placet,teneatis menti istam glo. quia ualet ad multa.

ADDITIO.

a *Opus.* Adde Bar.*l.qui insulā.§.qui ædē. ff.eo.et* Bar.*l.diuortio.in prin.so.ma.Vide no.l.prox.& quod no.* Bal.*l.j.s̃.de uar.& extraor.cog.*

LEX III.

1 *Pensio domus soluitur iuxta consuetudinem locorum, & ea cessante, in fine temporis.*

a
1 AEDEM QVAM.[a] Circa hanc l. gl. quærit, qn̄ debet solui † pēsio dominis, utrùm in initio, uel in medio, an in fine? Licet de hoc sint opi. ueritas tamen est, ꝙ standum est consuetudini regionis in hoc, ut j̃.eo.l. exceptio. Sed si consuetudo nō apparet, debet solui in fine temporis, nec antè potest petere, quia antè locator contractū ex parte sua non impleuit,ut l.Iulianus.§.offerri. ff.de act. emp. dixi tibi in l.si seruus.§.fi.ff.de stipu.ser.

ADDITIO.

a *Quam.Intellige istum tex.qui loquitur,ut propter restitutionem necessariam poßit conductor expelli, & ea confecta conductor in domo reponi debeat,& est no.gl.iuncto tex.in uer.testariq; dominum in fi.in l.si duo.§.cùm inquilinus.ff. uti poss. & ibi* Bar.*Item limita hanc l.secūdum* Ang. *in conductione ad longum tempus,quia dicetur habere ius, & ita ipse cōsuluit in consi.Certum est ꝙ in anno domini,&c.adde* Inn.*c. propter sterilitatem.ext.eo. tit. & ibi uide ad hanc l.per* Imo. *glo. pe.* POMA. *Ad istā l.uide* Alex.*cons.lxxix.uo.iiij.& cōs.cxxxij.ad fi. uo. iij.& clxxxvj. uo. ij. ubi ponit,an colonus dicatur malè uersari, si uendidit rem locatam sibi ut propriam.*Et *cons.cv.uo.iij. cxviij. uo. v. in j. du. ubi ponit multa circa hoc,ut conductor dicatur malè uersari,an requiratur sentētia declaratoria super hoc,& v.etiam uo. iiij.*
P. PAV. P. *An ista lex habeat locum in emphyteusi,uide* Hipp.*sin.xciiij. Et uide omnino in materia huius l. latè per* Barb. *c. propter sterilitatem. de loc.Item ꝙ conductor non soluens pensionem poßit statim expelli, etiā autoritate propria,uide* Ber.*in trac.de* Gabel.*in ij.parte. ubi etiam ponit quid si primus conductor alteri locauit, & ab eo recepit pensionem, an dominus poßit secundum expellere.* Vide *etiam de hoc in* Ber.*in uer. emphyteuta soluere debet, & l. si quis conductionis. j̃. eo.* Pondera *tamen, quia* Bal.*in hac l.eden. tenet ꝙ dominus non poßit expellere secundū conductorem,qui fuit inuestitus à primo. Sed idem* Bal. *l. certa. ad fi. j̃. ut in poss. leg. retulit oppositum,licet in cont. alleget decisionem* Bar. *l. j. §. necessario. ff. si mul.uent. nomi. in pos. mis. fuer. Ideò bene aduerte,& considera* Berta.*ubi s̃. tenet ꝙ non poßit.Et allegat* Bal.*utroq; loco s̃. allegato ad idem, sed uidetur contrarius.* Limita *tamen illud quod dictum est ꝙ propria autoritate, &c. non procedere, quando uia iudiciaria esset semel adita, ut scripsi in* Bert. *in uer. emphyteuta, soluere tenetur. de quo s̃.*

LEX IIII.

EX DIVI. De hac materia plenè dixi in l. dominus horreorum.ff.co.tit.

LEX V.

a CERTI IVRIS.[a] Ista lex fuit repetita ultra montes, & est pulchra materia,&c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Certi iuris. uide ad* Bart. *l. ij. ff. in quibus cau. pign. tac. contraha.*

LEX VIII.

a
1 LICET.[a] Quando autem dicatur sterilitas, est opi. inter doc. † Quidam dicunt inspici uulgi opinionem. Alij dicunt, quando semen nō recolligitur. Tex. hic dicit iuxta bonā fidem haberi rectè,&c.quæ est bona fides. Certè ut aliquis non decipiatur ultra dimidiam iusti pretij j̃. dimidiā, bona fides tolerat,ut l.ij.& l.si uoluntate.s̃. de resc.uend. Si ergo sunt recollecti ita modici fructus, ꝙ soluendo pensionem remanet deceptus ultra dimidiam iusti pretij,tunc debet fieri excomputatio. Ita credo quòd debeat intelligi ista materia,nec unquam dixi nisi modò,&c.

ADDITIO.

a *Licet.Vide* Bar.*l.si merces.§. uis maior. ff. loc. Pro saluando* Bar. *in hac l.licet.uide concor.quam posui ad §.maior.l.si merces.ff.eo.tit.de loc.*
P. PAV. P. *De materia remißionis uide omnino* Franc.*cons. lij. Item an ista remißio fiat in conductore ad longum tempus, uide* Ale. *cons. dxvij. no.singulariter ꝙ in casib.in quib.sit remißio propter sterilitatē, nō procedit quando conductor pro tempore præterito non soluit canonem,quia præsumitur propter illud dictū casum accidisse.* Ita Ioan. An. *c. propter. ext.de loc.Item pro hoc uide* Ang.*cons.clxxxviij.inci.prout patet ex themate. Item uide* Ale. *de materia omnino cons. cxij. Cuius dicta posui ad* Bar.*l.j.circa fi.j̃.tit.j.& latè etiam cons.cccclxxvj.ubi ponit de remißione.Qualiter autem concludi debeat in libello,in quo petitur remißio,uide omnino* Ro.*cons.clxxviij.Item no.ꝙ ratione soluti non fit remißio, nec augmentū,sed ratione insoluti.uide* Berta.*in tracta.de* Gabellis,*in ij.parte,ubi ponit de eo qui conduxerat molendinum cum quatuor rotis,et addat unam rotam.* Et *ibi etiam ponit an,& quando propter guerram fit remißio.* Et *ibi ponit quid de tempore pestis, & de multis alijs in materia, maximè de molendino casinate perempto. Item quid si pretium fructuum crescit uel decrescit,an debeat fieri remißio uel augmentum,uide* An. *cōs. clxxxviij.Item quid de impedimento pestis,uide quæ habes ad* Bar.*l. habitatores.ff.loc.ubi* Bar.*ponit quando est parua incommoditas utendi nō fit remißio.Item de guerra,& quid in emphyteuta, uide* Are.*latè in l.interdū.de acq.poss.Et ibi etiam in fi. quid ubi quis cōduxit tēpore guerræ, non fit remißio propter guerrā,quia ei imputādū est.* Vide *etiā* Alex.*cōs. cxij.uol.j.Et quanta debeat esse læsio,uide* Com. *cons.cxxviij.uol.ij.*

LEX XI.

1 *Conducens ad non modicum tempus,dicitur habere ius in re, & non tenetur stare colono.*

2 *Colonus dicitur habere ius in re,quando de locatione est factum instrumentum, & obligata omniā bona hincinde pro obseruatione.*

a EMPTOREM.[a] Materiā huius legis dixi uobis in l.si filio.§.fi.ff.sol.ma.Sed uolo uobis dare talē doctrinā.Ratio huius l. est hæc, quia colonus nullū ius habet in re, sed habet obligatā personā domini locantis, sed illa obligatio personalis non tenet emptorē,meritò emptor nō cogit̃ sta-
1 re.† Sed si ponerē colonū habere ius in re,ut quia cōduxit
b ad nō modicū tēpus,[b] tūc ei emptor tenet̃ stare. Cū eñ habeat utilē rē,& sic actionē,multò fortius exceptionē, ut l.j.§.
2 quod aūt.ff.de superfi.† Et per hoc aliàs dixi,ꝙ quando * de locatiōe fit instrumētū, & in stipulatiōe obligant partes hinc inde omnia bona ꝓ sua obseruatione prædictorū ꝙ tunc ratione prædictæ obligationis,pōt dicere colonus uel inquilinus. Ego habeo ius hypothecę in re,& sic nolo inde recedere,donec mihi satisfiat de pœna, uel de interesse meo, cū hæc res iā sit mihi obligata, & ita iā de facto dixi, & obtinui. Et cùm mihi occurrisset, feci fieri protestationē à conductore, ut diceret se detinere ꝓ obligatione sibi facta,ꝙ se nō inquietet,quod tene etiā menti perpetuò.

* *Quando.Tacitè innuit hic* Bar. *conductorē, uel colonū, cōmuniter ius in re non habere,ut idem annot.l.ij.nu.vj. s̃.ubi in rē act. Quod in emphyteuta, tametsi locatoris instar habeat, idem receptum non est: l. j. in fi. ff. si ager uec.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Emptorem.in prin.hæc l.fallit in fisco,& in matricula.l.fi.ibi* Bal.*j̃.de iu.fis.& tex.&* Bar.*l.negotij.j̃.de manci.& col.li xj.* POMA.*Emptorē. An ista lex habeat locū in colono partiario,uide* Ro.*cō.cccix.et cō.cccxj. et* Aret.*clx.et* Alex.*cōs.cxviij.uo.v.in ij.dubio, ubi ponit multa ad hāc l. maximè aßignādo eius rationē.Et an procedat quādo emptor solū emisset fructus rei locatæ,uel quādo esset facta locatio ad lōgū tēpus, et cxxij.eo.uo.maximè.et uide etiā* Soc.*limitātē cō.xv.Et de materia huius l.uide* Ale. *et* Bar.*l.filiusfa.§.si uis.ff.so. ma.et* Bar.*cōs.xxxvj.in iij.dubio.uol.ij.*

b POMA.*Tēpus.Idē tenet* Ang.*cō.xx.ad fi.Itē circa istā materiā uide* Ale. *latè l.si filio.§.j.ff.sol.ma.ubi ponit multas limitationes ad hāc l.et etiā ad reg ꝙ uniuersalis successor tenetur stare colono, uide quod habes ad* Bar. *ibi.Vide etiā* Alex.*l.qui absenti.§. j. de acq. pos. ubi habes an requiratur hypotheca specialis. Item an emphyteuta fisci teneatur stare colono, uide* Rom. *sing. lxiij. Item limita reg. huius in singulari successore, qui non succedit in plenum ius, quia tenetur stare.* Vide Fran. *consi. clx. Nunquid autem dispositio huius legis procedat in colono partiario,*

rio, uide Ro.cons.cccix.& Bar.rub.de reb.ecc.non alie.in vj.dubio ad fi. Item no.q si ecclesia concessit fundum in emphyteusim, in quo fundo steterat quis ad laborandum per longum tempus, & bene laborauerat, q tenetur emphyteuta stare colono, & si eum expellat, poterit iure suo priuari. Bar.l.cognouimus.C.de colla.fund.patri.lib.xj.Itẽ uide aliquid in Ber. in uer.emphyteuta stare tenetur. Item ad materiam huius l. uide Alex. latè cons.cxviij.v.uol. ubi etiam dicit q emptor fructuum non tenetur stare colono, & multa alia. Item ad cautelam Bar.hic, s.de emphyt.an requiratur specialis, uide ad Bar.l.si filio.§.si uir. Et q tutius sit apponere pactum expressum de non alienãdo cum hypotheca speciali, uide Ias.l.filiusfa.§.diui.in prin.de le.j.Illud tamen quod dictũ est, de speciali hypotheca, intelligit, quantùm ad id quod dictum est, scilicet quando promittitur non alienari, ad fi.ut non posit expelli, etiam si soluat interesse, sed ad fi.ut posit retinere quousq; solutum sit interesse, non requirit specialẽ hypothe. Imò uide, & considera Alex. in l.si filiusfa.§.si uir.ff.so.ma.& l.si absenti.§.j. ff.de acq.pos.& habes ad Bar.in d.§.si uir. Vide etiã Barb.c.propter sterilitatem.ext.de loc.

LEX XII.

DAMNVM. Opp.gl.l.ex cõducto.§.si uis.ff.eo. ubi dominus tenet ad remittendum mercedẽ. dicit glo.certè ibi fuit uis diuina, hic humana. Certè istud nihil ad propositum, sed ueritas est ista. Aut enim damnum cõtingit in fructib. seu in re locata, tunc debet fieri diminutio mercedis, ut l.cõtrarijs, Aut damnum contingit in reb. proprijs coloni, & non debet fieri diminutio mercedis, hic est casus quem perpetuò tene menti.

LEX XVI.

LEGEM. Vide plenè de materia in l.item quæritur.§.qui impleto.ff.eo.tit.

LEX XVIII.

EXCEPTO. Hæc est bona l. ꝙ quando non exprimitur certa quantitas, intelligitur de ea quæ consueuerit præstari. Vide glo. super uer.consuetudinem, & apostillam, ut habes in lib.&c.

LEX XX.

a QVI REM.[a] Plenissimè uide in l. si rem aliquam. ff. de acq.pos.quæ est de difficiliorib. materijs Digesti noui.

ADDITIO.

a P.PAV.P.Qui rẽ. Vide Pau.cons.cliij.& quæ habes in l.si rẽ.de acq.pos.

LEX XXI.

1 *Si locatur fundus pro certa quantitate olei uel frumẽti, an dicatur locatio.*

a 1 SI OLEI.[a] † Opp.locatio non cõsistit, nisi interuenerit pecunia numerata, l.j.§.si quis. ff.de po. ergo hic nõ fuit locatio. Gl.fatetͬ cont. quod hic intelligitur, locasti, id est, in usum concessisti, & sic fuit hic contractus innominatus. Vide gl.istam si hoc est uerũ, ergo potest istũ pœnitere, cùm in cõtractibus innominatis locus sit pœnitentiæ, ut l si pecuniã. ff. de cõd.ob cau. Huius timore oportet te exponere, si olei, scilicet iam soluti, & sic non erat res integra, quia cõtractus erat impletus ex parte alterius, meritò non erat locus pœnitentiæ, aliàs secus. Item instat, si hic est cõtractus innominatus, ergo non est contractus bonęfidei, quia non dicit bonęfidei, nisi in duobus casibus, scilicet de permutato, & æstimato, ut instit.de actio.§.actionũ s̃.tit.j l. ij. sed hic nõ est de his, ergo, &c. Sol. Oportet te dicere de necessitate, ꝙ res hic erat exposita locanda, tamen posteà merces fuit constituta in oleo. Vnde habet similitudinem cum cõtractu bonęfid.
b arg.s̃.tit.j.l.ij.aliàs nescio defendere istam l. Vltimò no.[b] ꝙ
2 per hanc l. semel † ego defendi unum libellum, agebat enĩ aliquis cõtra colonũ, dicens ꝙ sibi locauit fundũ pro certa quantitate frumenti, opponebatur quòd non erat locatio ista, sic libellus non procedebat, ego dixi ꝙ procedit, ponitur enim locare impropriè, ut hic uidetis.

ADDITIO.

a P.PAV.P. Olei. *Circa reg. huius l. q uerba contractus improprientur, ut conueniant subiectæ materiæ, & menti contrahentium, uide Ias.latè l.si tibi pecuniam. ff.si cer.pet. ubi idem dicit in alijs dispositionibus, & limitat uno modo.*

b P.PAV.P.No. *Circa istam reg.q uerba libelli improprientur, ut sustineatur, uide omnino multa per Fel.c.auditis. ext.de præsc. ubi etiã ponit unam limitationem ad istam regulam, uide etiam Moder.l.sed & si possessori.§.si iurauero.ff.de iureiur.ubi latissimè Ias. Itẽ no. l. insulã.de præsc. uer.& Bar.d.l.si merces.§.uis in fi.ff.eo.& adde Bar.hic, & Ant.qui cũ eo transit in c.consti.de rel.do.& Bal. rub.de iure emphy. in uer. v. dicit uerba libelli impropriari, uide quæ latè dixi post Bar. l. Aurelius.§.Sticho.de lib.leg. Adde tamen quòd si actor dicat, q agrimensor locauit sibi operas, libellus est ineptus.l.j.§.j.ff.si men.fal.mo.di.quod intellige ut ibi no.in agrimensore à publico deputato. Et ad Bar.hic uide latè So.c.dilecti.ar.xxxiij.ext.de lib.ob.& ibi concor.*

LEX XXIII.

AD PROBATIONEM. Ex contractu locationis non probatur dominiũ.[a] Hoc est uerũ,
a quòd locatio non sufficit ad probationem dominij scilicet, sola, sed cum alijs sic. Pone enĩ ꝙ
b ego locaui fundum Titio,[b] & quòd ipse tãquã meus colonus laborauit longo tempore, & probo titulum, certè ex hoc probabitur possessio, & per consequens præ-
c scriptio, quod tene menti perpetuò[c].

ADDITIO.

a P.PAV.P. Dominium. *Vide Fel.c.inter.de fi.inst. An sola locatio sufficiat ad probationem dominij, adde quæ no.Bal.l.fi.de adi.leg.& d.c.inter. prope fi.de fi.inst.ubi uide glo. Adde tex.c.cùm uenerabilis.de religio.do.& l.solennibus.C.de rei uendi.*

b P.PAV.P.Titio.*uide Alex.cõs.ccccxcix.et cõs.ccccj.Pau.cõs.ccxcv.ad fi.*

c *Perpetuò. uide Spec.limitando sic hanc l. in ti.de Emphyt.§.nunc aliqua. uer.iij.no.& uide quæ hic no.Bal.adde Alex.cons.x.& xij.iiij.lib.Bal. cons.cccxxvj.cum duobus seq.cons.cclxxx.eo.lib.per Bal.cons.lv.iiij.lib. And.Sicu.cons.l.*

LEX XXV.

1 *Possessio potest quæri sine causa.*
3 *Conuentus actione locati, quando posit opponere exceptionẽ dominij.*

a SI QVIS.[a] Conductor cõuentus cõdictione ex hac l. debet ante omnia restituere rem, nec
b quæstionẽ potest referre dominij,[b] hoc dicit secũdũ lec. quã puto uerã, & legitͬ duobus modis principaliter, qui tangunt in prima gl. lt̃e ij.lect. diuiditur in alios duos modos, & tangunt in ij. glo. Pono casum in terminis secundum quod posui summariũ, posteà examinabo lect. lex ista primò legitur quando quis locauit alteri rem, quam ipse conductor habebat, tenebat & possidebat, & hic casus ponitur in princi.gl. Contra quẽ casum opp.primò, ex sola locatione non potest quæri possessio locanti, quia sicut dominiũ non potest quæri sine causa, ut l.nunquã, de acq.rer.dom. ita nec possessio sine causa potest quæri, l. quod meo.in princ. ff. de acq. pos. Sol. Dico ꝙ ista lec. non procederet, si teneremus illam opin. quam te-
1 net Ia.de Are. Sed doct. † omnes communiter tenent contrarium, quia possessio potest quæri ex causa nulla, uel iniusta, ut l.j.§.si uir.de acq. pos. procedit ergo ista lect. Sed contra istam opi.opp.de dol.excep.l.dolo.& de reg.iur.l.dolo. Sol. dicunt quidam istud esse ideò, quia ista lex sic expres-
2 se ordinat. Tu † dic, regula dolo facis, non habet locum in possessorijs recuperandæ possessionis, quia spoliatus ante omnia est restituendus, l. momentaneæ. j̃. unde ui. & l. si quis ad se.j̃. ad leg.Iul.de ui. sed istud est iudicium recupe-
c randæ possessionis, cum eo ipso ꝙ colonus denegat[c] mihi restituere possessionẽ, spoliat me, ergo ante omnia debeo restitui, nec potest opponi illa reg. dolo facis, q̃a petis. Ista est uera lect. Alio modo gl.legit istam l. simpliciter in quolibet qui locauit rem, non distinguendo quis possideret. Ad istã lect.

lect.op.locatio rei propriæ non ualet, ut l.qui rẽ.s̃.eo.& l.ad probationẽ.& ff.depos.l.qui rem.ergo no potest agi ex locato. Hic dicitͬ cont. quare malè. Huius timore lect.huius l.uariatur duobus modis. Vno modo ꝙ hic agatur actione ex locato. Non ob. iura cont. quia licet locatio non ualeat, tamen lex imponit tibi silentium, ꝙ non posit hic opponere ꝙ locatio non ualeat ratione dominij. Ista lect.nõ placet, per l.ad probationem.s̃.eo. Præterea per oppositionẽ istius exceptionis detegitur, ꝙ agens sine actione experitur, ergo nõ debet audiri, ut l. item si aliàs l.si pupilli.§. uideamus. ff. de neg.gest. Quid ergo dicendum est secũdo modo, quòd hic agatur condictione ex lege ista, & cessant omnia contraria,
3 & ista est uera. Cont.hoc opp.ego uideor tenere † ꝙ agenti ex locato posit opponi exceptio dominij. Cont. ff. comm. l.ita si fur.s̃.de pig.act.l.nec creditores.cum si. Sol. Agẽti ex locato, uel alia actione personali, non potest obijci exceptio de dominio tertij.* Ratio, qa per hoc non improbatur contractus. Potest enim quis mihi locare, commodare, & trade re pignori rem alienam, sed si opponitur exceptio de dominio ipsius conuenti, bene potest hoc fieri, quia per hoc detegitur contractus nullus, ut l. qui rem.& l.ad probationẽ. s̃.eo. Contra hoc op.& uidetur, quòd de dominio tertij posit opponi, ut l.bona fides.ff.dep. Sol.Ibi non solùm ego opponebam de dominio tertij, sed etiã ipse tertius agebat cõtra me, & assistebat mihi. Vltimò opp.j̃.de agr.& cens.l. litibus. Sol. Hic constabat de locatione, ibi non, secundum ue-
d ram lect. Ex his distingue tria uerba,[d] aut de locatione est dubium, & potest opponi exceptio dominij, ut d. l. litibus. Aut de locatione constat, & tunc aut agitur condictione ex hac lege, aut actione ex eo contractu. Primo casu non potest obijci exceptio dominij, ut hic. Secundo aũt casu subdistingue, Aut obijcit conductor de dominio proprio, aut de dominio alieno, scilicet tertij, & hoc secundo casu aut ille tertius agit, & assistit sibi, aut nõ, ut patet ex prædictis.

* *Tertij. Cont. tenuit Bar. l. res alienas. s̃. de rei uendic. Dic ut ibi annot.* I.Cõ.B.

ADDITIO.

a P.PAV.P. *Si quis. Alex.cons.dj. Item reg. huius l. non procedit, ubi agitur rei uendicatione. Pau.cons.iij.& xciiij. Item q potest dominus expellere colonum uel inquilinũ propria autoritate, uide quæ habes in Bertac.in uer.emphyteuta soluere debet. Et ibi etiam quid si possessio rei locatæ reperitur penes tertium, an posit eam propria autoritate apprehendere. Item quòd remedium & beneficium huius legis non habeat locum contra tertium possessorem, ponit etiam Alc.d.cons.dj. ubi uult q instrumentum emphyteusis & locationis non probet quo ad tertium, q locans sit dominus. Idem etiam uult Ro.cons.cxxvij. Vide etiam q non potest refricari aliqua quæstio agenti condictione ex hac l.per Alex.cons.v.incip. puto de iure. Vide etiam post Bar.l.rem alienam.ff.sol.mat.& l. ita ut.ff. commo. Et uide etiam an propria autoritate posit expellere. Et quid si primus conductor alteri locauit, à quo recepit pensionem, quæ habes in l. ædem. s̃. eo. Et quòd contra tertium non habeat locum condictio ex hac lege, pondera in simili quæ dicit Ale. cons. xcij. in j. uol. dum loquitur de cõdictione ex l.si quis maior.C.de transac. Item q posit refricari quæstio dominij, quando de ea constat notoriè in casu huius legis, uide Alex.l.si rẽ aliquam.ff.de acq. pos. Sicut etiam potest opponi agenti interdicto spoliatorio. Vbi etiam quòd dispositio huius legis non habet locum quantùm ad facta, sed solùm per restitutionem rei, & q locatori competat remedium restitutorium tanquam spoliato, quando colonus denegat restituere rem, uide Alex.cons.ix. ad fi.in v. uo. Ca. l.qui rem. ff. depo. Bar. l. fi. ff. de precar.l.non abs re. C. unde ui. l. si ei. ff.de usuc. gl. & doc. c. inter.de fi. inst. Bal. l. conductores. s̃. in j. ti. An autem ex sola negatione restitutionis dicatur committi furtum uel uiolentia, uide Ias. l. iij. §. si rem. de acq. pos. sed loquitur in re mobili. Item an remedium huius legis habeat locum in conducente rem propriam à se possessam tempore conductionis, uide omnino Cur. consi. lxx. per totum. Item de materia quomodo conducens uel habens aliter causam à me, nõ potest refricare quæstionem dominij, uide Fel. c. inter.de fi. inst. Item quòd ista reg. procedat etiam in emphyteuta, uide Bar.l. legata. ff. de adi. leg. Item quòd beneficium huius l. habeat locum in commodato, precario, & alijs similibus contractibus, ex quibus oritur obligatio rem restitui, uide Ca. l. si rem alienam. ff. de pig. act. l. qui rem. ff. depos. l. commodare. ff. commo. in apost. ad Abb. c. inter.de fi. inst. Sali.hic, ad fi. Dec. cons. lvj. An autem agenti condictione ex ista l. posit tertius se opponere pro iure suo; iuxta l. bona fides. ff. depos. uide But. quòd sic.c. sæpè. de rest. spo. Bar. hic in sua distinctione uidetur uelle cont. Quid autem si res locata sit aliena, & post conductionem conductor eam habeat à uero domino, an teneatur restituere locatori rem uigore istius legis? uide glo. quòd sic, in l. si quis fundum. §. fi. ff. loc. & Bar. ibi & alios, potest tamen agi per conductorem ante finitam locationem, quòd liberetur à conductione ex ista lege, ut ibi dicit no. Bar. fi. & Ful. Pondera eos uelle etiam hoc peti posse, quando tempore conductionis fuisset conductor dominus. Et ratio est in promptu, quia finita declaratione super dominio, finita posteà locatione constat notoriè de dominio conductoris, imò tunc opponi potest, ut dictum est s̃. Et ista declaratio potest peti utroq; casu, quia Bar. ibi & gl. uolunt q utroq; casu pariter locum habeat condictio ex ista l. finita posteà locatione, ideò nulla est diuersitatis ratio.*

b *Dominij. Quando conductor posit opponere exceptionem dominij locatori, adde glo. & Bal. l. ei à quo. ff. de usuc. & Bar. latius. l. si. alienã. ff. sol. mat. & quod no. dixi post Bar. l. commodare. ff. commo.*

c *Denegat. Vide hic Bal. & tex. & Bar. l. si is qui. ff. de præsc. uer. Et contrà. uide per Imo. cons. xc. in fi. prin. in v. uol.*

d POMA. *Verba. Vide Ale. cons. xij. uol. iiij. & cons. xliij. eo. uol. & l. si aliquam rem. ubi declarat hãc l. ff. de acq. poss. et uide etiam aliquid per Bar. cons. xij. uol. iij.*

LEX XXVII.

SI TIBI. Allegaui tibi istam l. s̃. de pac. ꝙ pactum uestitum non uestit pactum nudum inter alias personas; licet inter easdem sic.

LEX XXVIII.

CONDVCTORES. Istam constitutionem habuistis de uerbo ad uerbum j̃. unde ui. l. non ab re, ideò hic nihil de ea dicemus. Sed dic ut dixi ibi.

a *De iure emphyteutico.*[a] *Tit. LXVI.*

ADDITIO.

a P.PAV.P. *Emphyteutico. Circa materiam iuris emphyteutici, no. q si conceditur alicui fundus sterilis in emphyteusim, & emphyteuta suo opere & industria efficit eum fructificum, durabit in perpetuum, licet esset actum quòd duraret usq; ad tertiam generationem: Bar. l. quicunq;. la. ij. C. de omni ag. deser. lib. xj. Ro. sing. ccclxxiij. inci. fundus. Quid autem importent uerba, ad renouandum posita in instrumento, uide Ang. cons. clxxxvij. incip. ex forma & serie. circa fi. & ibi ponit in prin. quid si aliquis accipiat emphyteusim pro se & suis filijs & una fœmina, an fœmina simul ueniat cum masculis, uide etiam in cons. seq. Nunquid autem si pretium fructuum crescat uel decrescat, debeat fieri augmentum uel diminutio, uide Ang cons. clxxxviij. Item no. quòd fiscus uel ecclesia possunt dare fundum in emphyteusim cum pacto, ut non incidat in commissum secundum Bar. l. fundus. C. de fund. patrimo. li. xj. Itẽ an pater posit præiudicare descendentibus non soluendo canonem, quando transit ad filios ut filius. Ale. cons. viij. in iij. uol. & ibi in prin. dixit quòd bona emphyteutica ecclesiæ transeunt ad filios ut filios. De hoc uide etiam quæ habes ad Bar. l. ut iurisiurandi. §. si liberi. de oper. lib. an posit præiudicare filijs. Item quid si res emphyteutica augeatur per alluuionem, an incrementum cedat emphyteutæ, uide Ias. l. de quibus. ff. de legib. ubi etiam ponit de feudatario. Debet etiam posuisse in l. j. huius tituli, quia Salic. tangit hic uide. j̃. l. iij. in princ. ad Bar. Et dicit Alex. d. cõs. q heres non soluens potest petere restitutionem in integrum ex clausula. Item circa probationem iuris emphyteutici, uide Roma. cons. cxxvij. ubi dicit q quoad tertium non bene probat instrumentum emphyteusis. Nunquid autem finita emphyteusi posit dominus alium inuestire sine citatione emphyteutæ, uide Ro. cons. ccxij.*

LEX I.

2 *Ratio quare in emphyteusi re perempta pensio non soluatur.*
3 *Qui locat, uel concedit in emphyteusim, tenetur ad patientiam.*

5 Con-

5 *Contractus emphyteuticus in quo differat à contractu emptionis & uenditionis, & locationis.*
6 *Contractus emphyteuticus an debeat fieri in scriptis.*
7 *Emphyteusis in quo differat à contractu liuelli.*
9 *Diminutio magna quæ dicatur, ad hoc ut fiat diminutio mercedis.*
11 *Qua actione agatur ex isto contractu.*

a IVS. Contractus emphyteuticus est contractus [a] per se,
b & pacta apposita in eo ualent,[b] & si perit res tota, libera-
c tur emphyteuta, secus si pro parte. * Ad euidētiā [c] debes
* *Parte. Ias. hic, l. j. num. xliij. lxiiij. lxxvj. lxxix. xcix. Quod uerum intelligas, nisi de periculo secus pactū fuerit: §. adeò. Inst. de loca. l. C. B.*
scire, qualiter fiat contractus emphyteuticus, nā ab initio datur certa quantitas, ut puta cē-
tum, & posteà annuatim paciscitur aliud mo
dicum dare. Modò quæro, utrùm iste sit con
tractus emptionis, & uenditionis, uel locatio
i nis, ad quod respondet Imper. † No. ex j. par
te, ꝙ illa dicuntur differre specie, quæ habent
diuersas diffinitiones. Ex ultima parte no. il-
lam distinctionē, aut tota res perijt, aut pars.
Ad ultimam partē op. uidet ꝙ à die celebra-
ti contractus, periculū spectet ad emphyteu-
tam, sicut dicimus in emptore, ut l. j. §. de peric. & comm. rei
uen. Sol. Aliud est in emptione, aliud in locatione, & in con-
2 tractu emphyteutico. Ratio, † quia in cōtractu emptionis,
d uenditor obligat ad rē,[d] & sic ad speciē certam, ut ad officiū
aliquod s. ad traditionē quod officium est momentaneum.
Vnde solutione eius ꝙ debet, liberatur, & perempta illa cer
ta specie, liberat, quia ad ipsam certā speciem tenebat. Sed il
3 le † qui locat, uel dat in emphyteusim, non tenet ad certam
speciē, sed tenet ad patientiā ut patiat colonū uel emphyteu
ticariū utifrui, ut l. ex conducto. in prin. ff. loc. quæ patientia
cùm habeat tractū in futurū, nec sit certa & limitata, nō po-
* *Pensio. Hæc ratio subsistere nō potest, quā nimirum impugnaui lib. ij. Epit. cap. de iur. emphyt. Et ut e opinor, cōsciē tia Bar. ipsum dispungebat, ꝙ altam tādē uiā aggressus fuerit, ꝙ ibi, uel alter. l. Con. B.*
test posteà præstari qn̄ res est perēpta, & ideò
non potest peti pensio.* Ista sit una ratio. Vel
aliter dic per l. pignus. de pig. act. res perit ei,
cuius est, sed in contractu locationis, & em-
phyteutico res eius remanet, & remanet etiā
post contractū perfectū, ideò ei perit. Secūdò
opp. & uidet ꝙ qn̄ perit pars rei, debeat fieri
diminutio mercedis,[e] ut l. licet. §. tit. j. Sol. Ali
4 ud est in locatione, aliud est in emphyteusi. †
Ratio, quia emphyteusis dat sub quadā pen-
sione modica, quæ percipit magis ad osten-
dēdū recognitionē dominij, ꝙ in recompen
sationē fructuū, qui percipiunt, meritò licet
pereat pars rei, nō tamen fit diminutio mer
cedis, quia semper remanent fructus suffici-
entes ad pēsionē, seu canonē, quæ annuatim
5 præstat, ꝙ non cōtingit in locatione, & cōductione. † Que-
f ro, in quo differt [f] iste contractus, à contractu emptionis, &
uēditionis, & locationis, & cōductionis? Sol. ut colligit ex.
ij. & iij. gl. quas no. Inter alias habes unā differentiā, quā mul
tū notaui uobis in quadā disputatione quā feci, dicit hic, ꝙ
in emptione & uenditione soluit pretiū ab initio, hic aūt sol
uit canon annuatim, & uide gl. Et per hoc ego dicebam, qn̄
quis emit à cōmuni Perusij fructus, reditus, & ꝓ uētus Clu-
sij ꝓ certis annis, & ꝓ certo pretio soluendo annuatim pro
rata, utrùm debeat fieri diminutio pretij propter sterilitatē,
sicut in locatione & cōductione, an uerò nō debeat fieri si-
cut in emptione & uen. Dic ut dixi in q. illa quæ incipit, pu-
blicanus, & inter alia quæ ibi dico, nō curo utrùm dicat, rē
uendidit, aut dicat, locauit. Sed dico inspiciendū, utrùm sit
uēditio seu locatio. Inter alia est, utrū præstatio sit annua uel
nō, quod est unū de his, propter quæ discernitur utrū sit em
6 ptio uel locatio. Quæro utrū † cōtractus [g] emphyteuticus
g debeat fieri in scriptis [h]. Dicūt quidam ꝙ sic, per tex. uers. in
h quo cuncta, & hoc uidet tenere gl. ista, quā modò legi. Alia
glo. super uer. scriptura. uidet dicere aliter, ꝙ licet permittat
ꝙ fiat in scriptis, nō tamen ꝓhibet, quin possit fieri sine scri-
i ptis, & istud approbat cōsuetudo.[i] † Quæro, in quo differt
7 k iste cōtractus à contractu liuelli.[k] Dicunt quidā quòd em-
phyteusis dat perpetuò, uel usq; ad certas generationes, li-
uellus dat usq; ad xxx. annos. De hoc cōtractu liuelli tangit
in gl. §. de sacrosan. ecc. auth. ingressi. & l. si finita. §. si de uecti
gali. ff. de dam. infe. Breuiter puto quòd nulla
sit differentia inter emphyteusim, & liuellū. *
Ita uidet tex. lib. feud. qualiter feudū poterat
8 alienari, c. j. † Quæro qd differt iste cōtractus
l à cōtractu precarij.[l] Quidā canonistæ ponūt
inter hęc aliquas differētias, ut ext. de prec. c. j.
Breuiter secundū nos precariū differt absq;
dubio, qa in contractu precarij nō interuenit
pretiū, & potest dominus reuocare qn̄ uult, sed in quibusdā
partib. de cōsuetudine possessiones emphyteuticæ diuersis
nominib. nuncupant. Quidā appellant eā precariā, quidā
appellant eā liuellū, quidā appellant eā ad firmā, quidā eam
appellāt ad pensionē, nō tamen curo, quomodocunq; nun
cupet, emphyteusis est. Quæro, dicit hic si fuerit facta dimi-
9 nutio, † quādo dicat diminutio magna, ita quòd fiat dimi-
nutio mercedis. Dicunt quidā, si perijt ultra dimidiā rei, gl.
nostræ dicunt bene indistinctè, ꝙ si aliquid remanet, debet
m præstari tota pensio. Ego intelligo [m] illud, si tātùm remanet,
n ex quo percipiuntur sufficientes fructus [n] ad pensionem. †
10 Quæro, quid ecōuerso, si res augeat, an augeatur pensio?
o [o] Gl. distinguit, aut fit augmentū latens, aut fit augmentū pa
tens, quod nō placet, imò puto ꝙ omne augmentū indistin
ctè pertineat ad ipsum emphyteutā. j. de allu. & palu. l. iij. &
ar. huius l. per locū à cōtrarijs, ut quod iuris est in diminu-
11 tione, idē in augmento. † Quæro, qua actione [p] agat ex isto
p cōtractu? Dicunt quidā cōdictione ex l. ista. Alij dicunt, ut
Pet. & Cy. sequēdo eū, ꝙ hic agit actione pręsc. uerb. quòd
apparet noua, sed illa quæ erat, in nouā speciem reducitur.
Præterea, dicunt ipsi ꝙ qn̄ lex inducit obligationem nouā,
habendo respectū ad principia legis xij. tab. agit pręsc. uer.
Ita loquit materia contractuum innominatorum. Hoc non
placet, per hoc Pet. & Vltramon. cōtradicunt sibimet, nam
ipsi dicunt, quòd actio pręsc. uerb. nunquā oritur, nisi ex
contractib. innominatis. Sed secundum eos hic est contra-
ctus innominatus, scilicet, contractus emphyteuticus, & ex
eo orit actio pręsc. uerb. quod non est dicendum. Dicendū
est ergo quòd oritur condictio ex lege ista. Nec ob. quod di
cunt quòd non inducitur obligatio noua, nam de iure an-
tiquo posito ꝙ non esset locatio neq; conductio, sicut non
erat in ueritate, nō oriebatur actio neq; obligatio efficax ex
illo contractu, nisi rei interuentu uestiret, & uestire hūc con
tractum perfectè erat difficile, quoniā incertum erat ex par
te domini, quanto tēpore debet pati emphyteutā, & ex par-
te emphyteutæ erat incertū quantā pensionē soluere debe-
ret. Ad illud quod ipse dicit, qn̄ lex noua inducit obligatio
nē per respectū ad legē xij. tab. dico ꝙ hoc falsum est, ut dicā
12 tibi in l. j. ff. de cōd. ex l. † Quæro, quid si res non perijt, sed
q est in loco, in quo propter guerrā nō potest laborari, [q] utrū
debeat solui pensio? la. de Are. determinat quòd nō, sicut si
in totum esset damnificata, arg. l. interdū. §. j. ff. de acq. pos.
& l. cùm unus. §. ult. de bon. aut. iu. pos. Et hic refert Cy. Azo.
quod tene menti perpetuò.

* *Liuellum. Idē sentit Bar. quæ no. in auth. ingressi, nu. xvij. §. de sacrosan. eccl. I. Cō. B.*

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Contractus. Adde q, est etiam stricti iuris, uide Comen. cons. clxvj. in princ.*
b P. PAV. P. *Valent, idem est in omnib. contractib. l. j. §. si conuenerit. ff. depos. sed præcipuè in emphyteusi, ut hic. Idem in feudo. Vide Com. cons. clxj. uers. ad generale quæsitum. Et in fundis idē dicit no. Io. de Anna. con. vij. inci. uisis & ponderatis. uer. ij. præmitto.*
c *Ad euidentiam. uide §. adeò. Inst. de loca. Bar. l. liberti. de op. lib. Spec. de emphy. §. nunc aliqua. Bal. hic in ru. Et pro dicto Barto. hic est gl. no. c. potuit. de loc. uide Bar. ij. opp. & Cy. hic, & Bar. l. si mihi, & Titio. de uerb. ob.*
d *Rem. Vide no. per Bar. l. si. uno. §. item. ff. loc. & no. q, in hoc cōtractu seu di, & locationis habet locum utilis redhibitoria, quantò minoris. Bar. l. ij. de edil. act. Quid autem si emphyteuta scindit arbores fructiferas, an dominus poßit ipsum expellere, uide Bar. et Imo. l. diuortio. §. si fundū. ff. sol. mat. in*

mat. in auth. qui rem. de sacrosan. ecc. & an habeat locum in emphyteuta priuati, in ea parte dum dicit, ꝙ propter deteriorationem potest expelli, uide Bal. & Im. d. §. si fundum. Et istud adde ad ea quæ no. l. prox. in uer. quæro utrùm dominus, & facit ad l. ædem. §. loc. Adde quæ posui in d. §. si fundum. ubi alle. Bal. tenere q, incidens arbores fructiferas, poßit expelli. & ad id quod dicit Bar. quòd ementi fructus Clusij, debeat fieri remißio, uide Pet. de Ancha. cons. cccliij.
P. PAV. P. *Per istam rationem infertur istud non procedere, ubi in emphyteusi præstatur pensio ad reditum. Rom. cons. ccclxix. Alex. cons. de quo j. Barb. rub. ext. de loc. Are. latè l. interdum. de acq. pos. Soc. l. Gallus. §. si parente. in ij. conclusione. de lib. & posth. Ias. hic.*
e P. PAV. P. *Mercedis. Circa istam l. j. q, quando res perit, liberatur emphyteuta, quid si combusta sit domus, an liberetur. Ang. §. lex. auth. de nō alie. tenet q, liberetur à pensione. Idem est de mente Imolæ c. potuit. ext. de locat. Cont. uidetur uelle gl. l. inter. §. damni. ff. de damno infec. Fulg. hic. Vide moder. in repet. l. quo minus. xxiiij. q. de flum. Quid autem in conductore ad longum tempus, de hoc uide Aret. cons. lv. qui dicit secus esse.*
f POMA. *Differt. An differat contractus emphyteusis à contractu emptionis & uenditionis & locationis, uide Are. cons. cxj. ubi ponit, an liceat arguere ab emphyteusi, ad locationem, & longum tempus.*
g POMA. *Contractus. Vide Barba. cons. xij. uol. ij. Ro. cons. ciij. & Alex. cxij. j. uol. & cxxxvj. eo. uol & vj. uol. Ang. Are. §. adeò. Inst. loc. & Bar. sibi contrarius l. iuris gent. §. quintimò. ff. de pac. & Soc. cons. clxix.*
h *Scriptis. Et quòd requiratur scriptura, tenuit Ioan. And. c. potuit. de loc. & idem Bal. hic, & gl. l. contrahitur. de pig. & l. pactum. C. de pac. Spe. cont. in tit. de emphy. §. nunc aliqua. uers. quinto quæro. per glo. §. adeò. Inst. loc. Ant. dic. c. potuit, & doc. tenent opin. Bar. hic.*
ADDE *q, non requiratur scriptura, Ale. cons. xxvij. iiij. lib. And. Sicul. cons. xiij. in quo autem differat Liuellius ab Emphyteusi, uide Ang. cons. clxxxiiij.*
i P. PAV. P. *Consuetudo. de hac consuetudine approbata, uide Rom. cons. ciij. ad fi.*
k *Liuelli. Bal. d. §. si de uectigali. & Bal. §. in rub. & quid si dico, uendo tibi dominium talis rei. dicit Bal. hic quòd non est emphyteusis, sed contractus superficiarius.*
l *Precarij. Bar. l. si finita. §. si de uectigalibus. ff. de dam. infec. & Bal. §. eò. tit. in rub. Bal. l. liberti libertæq; j. de ope. lib.*
m P. PAV. P. *Intelligo. Vide Alex. omnino cons. cxij. & ibi etiam latè ponit an propter inundationem debeat fieri remißio, & q, in emphyteuta, ubi præstatur pensio correspondens fructib. non habet locum quod hic dicitur perit si tota, &c. uide Barba. rub. ext. de loc. in fi. de inundatione uide etiam Ro. cons. ccclxix. Fran. cons. lv. do. ubi generaliter ponit an, & quando dicta in emphyteusi habeant locum in locatione ad longum tempus, & latè etiam eundem cons. cxj. Ias. auth. qui rem. in princ. de sacrosan. ecc. Habes in rub. ad Bar. si ager uectig Barb. d. rub.*
n *Fructus. Abb. Sic. d. c. ponit. dicit q, non putat hanc limitationem esse ueram inter emphyteutam, & colonum. Vide Spec. de emphy. §. nūc aliqua. uers. licet. & hic secundum Inn. est differentia, ut patet ex no. per Bar. §. ea l. in prin. & ij. op.* ADDE *quando per diminutionem rei emphyteuticæ sit fienda remißio, And. Sic. cons. xiiij. lib. Alex. cons. cxij. j. lib. & unū uerb. per Pet. de Anch. cons. l.*
o *Pensi. An propter augmentum rei emphyteucicæ augeatur pensio, uide Bal. l. ea. j. de alluuio. Faciunt no. per gl. & Bal. l. si merces. §. uis maio. ff. loc. per doc. c. potuit. ext. de lo. & ibi Imo. xxxij. cons.*
p *Actione. Bar. l. j. de pub. iud. Sed cont. tenet in l. j. de cond. ex l. & quòd sit contractus innominatus emphyteusis uenditio, tenet Bal. l. fi. §. quando liceat ab emp. disce. & rub. §. de rer. per. Cōt. tenet Bar. l. iurisgen. §. quinimò. de pac. uide Imo. c. potuit. ext. de loc.*
q *Laborari. Abb. Sicul. c. potuit. de loc. refert, Car. consuluisse cont. Paduæ, & idem collegium Paduanum per istum tex. & istam opi. putat ueriorē, nisi fundus esset totus captus ab hostib. nec esset spes recuperationis, & ita procedat communis opinio Legistarum hic, & uide Bal. hic & Bar. l. cùm plures. in princ. ff. loc. & l. interdum. §. qui ex. ff. de acq. pos. adde l. ex conducto. & ibi Bar. loc. quid de hac q. Tertius præscripsit contra emphyteutam, tandem dominus agit rei uēdicatione directa pro recuperatione, emphyteuta agit contra dominū, & uult eam recuperare, quæritur an possit. Ego reperio quòd Bal. in simili in feudo loquēdo ponit opin. c. j. §. j. et c. fi. de prohib. feu. alie. per Frid. determinat tamen q, non poßit. Facit ad no l. ij. de exce. rei iud.* ADDE Ro. *cons. ccccxxxij. Et an cū presbytero objicitur q, non sit dominus rei emphyteuticæ, sufficiat probare per libros censuales ecclesiæ, & est deferendum iuramentum in supplementum pro Bar. super Cod.*

bonis, Ro. quòd sic, eius cons. cxxvij.
P. PAV. P. *Laborari. Vide Alex. latè cōs. cxij. in j. uol. Bar. c. potuit. Are. l. interdum. §. j. de acq. pos. Ias. hic.*

LEX II.

1 *Emphyteuta cessans in solutione, quando cadat in commissum.*
4 *Dominus rei emphyteuticariæ poßidet ciuiliter.*
5 *Libellus, an requiratur quando dominus uult expellere emphyteutam officio iudicis.*
6 *Pactum, q, dominus non poßit emphyteutam etiam non soluentem expellere, an ualeat.*
8 *Dominus quando sibi præiudicet recipiendo pensionem omnium annorū ab emphyteuta, termino elapso.*
9 *An emphyteuta uel dominus, debeat probare solutionē, uel nō solutionē.*
11 *Si emphyteuta promisit pœnā, si nō soluerit pensionē, an poterit expelli.*
12 *Per promißionem hominis specialem non receditur à prouisione legis communis.*
14 *Quando pœna est promissa per emphyteutam, an eo cessante in solutione poterit peti pœna, & expelli.*
16 *Domino qualiter succurratur, si primus emphyteuta facit alium emphyteutam.*
17 *Hæredi ignoranti, qui non soluit, quomodo succurratur.*

a N EMPHYTEVTICARIIS. [a] Diuiditur
in duas partes principales. In prima parte pro
uidet domino. In secunda emphyteutæ. Secun
da ibi, ne autem. Item iterum prima subdiuidi
tur, nam primò statuit pactiones appositas in
hoc contractu esse ualidas. Secundò statuit per cessationē
triennij, rem redire ad dominum. Tertiò remouet tres ob-
iectiones quæ possent fieri per emphyteutam. Secunda ibi,
sinautē nihil. Tertia ibi, nulla. Et hæc sufficiant pro summa-
rio. Ad euidentiā huius l. præmitte primò, quid uelit dice-
re, apocha publicarū functionū, dic ut dicit gl. super uerb.
b pensio. Opp. §. de sacros. ecc. [b] auth. qui rem. ubi sufficit cur
c sus biennij. Sol. Dicit gl. [c] in emphyteuta † ecclesiæ requirit
1 biennium, ut in cont. & in emphyteuta priuati triennij, ut
hic, idem in colono priuati quod in emphyteuta ecclesiæ. ff.
loc. l. quæro. §. inter. Opp. & uidet ꝙ colonus statim ꝙ nō sol
uit pensionē, possit expelli, ut l. ea. §. ti. j. So. Aut loquimur
in emphyteuta, & distingue emphyteutā ecclesię ab emphy
teuta priuati, ut dictū est. Aut loquimur in simplici colono,
& distingue, aut fuit actū de eo nō expellēdo, & intelligit ni
si cessauerit in solutiōe p tēpus statutū, l. quæro. §. inter. Aut
non fuit actū, & potest expelli incōtinenti, cū cessat soluere,
d [d] l. ædem. §. ti. j. Venio ad q. & attende [e] antequam intrem gl.
e utrùm canone † nō soluto, res reuertatur ad dominū ipso
2 iure, certè nō, nisi dominus hoc uoluerit, ita dicit hic tex.
ibi uolēti licere ei, &c. & ibi, si dominus uoluerit repellēdo,
&c. Hoc uidet uelle gl. parua, quia si tu uendicares fundum
ab aliquo, tanquā emphyteuta, uel aliàs uelles ꝓbare ad te
fundum pertinere, iure emphyteutico, non potest tibi tertius opponere de canone nō soluto, quia per hoc à tuo iure
f non cadis, nisi domino uolente: oportet ergo [f] ꝙ de domi-
ni uoluntate constet. Hoc præmisso intro glo. & quæro utrū
3 dominus † posset expellere emphyteutam sua autoritate,
g [g] glo. dicit ꝙ sic, sed melius erit, si fiat autoritate iudicis. Spe.
de hoc distinguit, aut constat, ꝙ sit emphyteuta, aut nō, &c.
Mihi uidet ꝙ ista sit ueritas, aut dominus uult emphyteutā
expellere de possessione, ipso contradicente, & exire nolen
te, & tunc expellere non potest, l. non est singulis. ff. de reg.
iur. Si uerò nō uult expellere, sed ipse uult ingredi, & turba-
re illū emphyteutā in possessiōe sua, nō dico totaliter expel-
4 lere, tūc potest. Probo, certū est, ꝙ † dominus possidet ciui
liter, ut l. malè. & ibi no. j. de præsc. xxx. ann. & l. iij. §. ex con-
trario, & quod ibi no. de acq. pos. ergo ratiōe suæ ciuilis pos
sessionis, potest ingredi possessionē. Item potest emphyteu-
tā turbare, nā emphyteuta possidet uitiose ab eo, ergo, &c.
ut l. j. in fi. ff. uti poss. Quæro iij. dicit hic in gl. sed melius facit
5 scilicet, per officiū iudicis, utrùm † quando uult eū repelle
re per officiū iudicis, requirat libellus. Gl. hic uidet dicere ꝙ

sic ibi, per libellum, &c. Sed ego istũ passum multùm bene, & perfectè examinaui in l.j.§. necessario.ff.si mu. uēt. nomi.
6 in possess.mi. † Quæro iij. quid si dominus fecit pactũ, ut nõ liceat emphyteutã expellere, etiã si non soluat, an ualeat tale
h pactũ. [h] Tex.hic uidet dicere cp sic. Cõr.ff.de prec.l. cum precario. Et ideo quidã distinguunt, aut fuit appositũ pactum de non expellendo, uscp ad certum tẽpus, & ualet. Aut perpetuò, & tunc secus. Tu dic secũdum uerã opinionem, pa-
7 ctum † quod est contra naturã contractus, facit contractũ ipso iure nullum, d.l.cum precario. sicut si aliquis faceret pactum, cp esset uenditio sine pretio, ut inst.de cont.emp.§. pretium, & s̄ de cont.emp.l.si donationis. sed si pactum fiat cõtra accidentalia contractus, uel contra naturalia, tunc ualet, l.pacisci ff.de pac. & l.pacta conuenta. ff.de cont. emp. Modò ad propositum, si quidem fiat pactũ cp non teneretur ad soluendum canonem, non ualeret, quia esset contra substãtialia contractus, si uerò fiat pactum, cp licet nõ soluat, non posit expelli, sed posset aliàs cogi, istud pactum non est cõtra naturalia contractus, & ideò ualet, & ita debes intellige-
i re hãc materiam. Quæro, quid si elapso termino [i] dominus
8 recipiat pensionem omniũ annorũ, † quibus est cessatum, an posteà poterit deijci? Gl. dicit cp non. ff.de leg.commiss.l. post diem, & s̄.de pac.inter emp.l.cõmissoriæ. Tu dic secundum Iac.de Are. & bene, aut quis primò expellit, & posteà uult petere pensionem, & potest, ut in auth. qui rem, de sacrosanc. ecc. Aut primò percipit pensionem, & posteà uult expellere, tũc aut* percepit pẽsionem temporis præteriti tantùm, & adhuc
k potest eũ expellere, [k] ff.loc.l.colonus. Aut recepit pensionem etiam tẽporis futuri, & non potest eum expellere, nisi fuerit ptestatus. Ita
9 debet intelligi hæc gl. Quæro, quis † probabit uel emphyteuta se soluisse, uel dominus
l eum nõ soluisse? gl. dicit cp emphyteuta. [l] ar. s̄. de prob.l.j. quod faciet per testes, uel per instrumenta, uel per confessionem scilicet partis aduersæ, uel quòd soluerit tribu. annis cõtinuis ultimis *. quod no. quia uerum dicit.
10 Hoc † tamen uidet facere cont.dictum Inn. ext. de accus.c.super his. ubi si ego dico te periurum, quia iurasti soluere Titio centũ, & nõ soluisti, ego debeo probare istam negatiuam te non soluisse. Sol. Illud dictum Inno. est uerum, qñ ille qui aliquã negatiuã inducit ad probandam suã intentionem, non erat ille, cui erat debitum, & ideò si alius* cp dominus, cui debetur pensio, diceret emphyteutã non soluisse, ipse deberet hoc probare, per no. in d. c. super his. Et hũc passum bene ex-
11 aminaui in l.hoc iure. de uerb.ob. Quæro † quid si emphyteuta promisit pœnã, [m] si non soluerit pensionem, an poterit deijci. Et uidetur cp non, quia per pœnam conuentionalẽ dominus renunciauit prouisioni legali. arg. l.fi. de pac.conuen. Gl. cont. ne quod fauore
I. Cõcen. B. 12 domini est introductũ, &c. Ad † l.fi. de pac. conuen. respondet cp per specialem prouisionem receditur à prouisione legis, quæ est introducta in priuilegium de iure speciali, secus si prouisio esset de iure communi. No. istam sol. licet de hoc hic doc. faciãt distinctionẽ, & uide gl. tuam no. & determinationem huius gl. cõtra eos
13 qui dicunt cp † tunc pœnalis stipulatio nouatur per prædictam conuentionem, quando præcedit contractus iure ciuili inductus, hoc est falsum. Nam contractus emphyteuticus est contractus à iure ciuili inductus, ut s̄.l.prox. & tamẽ per conuentionem pœnalem non nouatur, ut hic uidetis. Dixi
14 plenè in l.ita stipulatus. in ultima parte, de uer.ob. † Quæro, quando promissa est pœna, utrùm utruncp posset fieri, & pœna peti, & reijci. Gl. dicit cp non, nisi sit dictũ, rato ma-
15 nente pacto, & bene dicit. Item si est dictum, rato † manente pacto, pœna non posset peti, nisi semel, nisi esset apposita illa clausula, quòd toties committatur pœna, quõties fue-
16 rit cont.factũ, * l.si duo.§ j. ff. de arb. † Quæritgl. quid si emphyteuta facit alium emphy-
teutã, qualiter domino succurretur cõtra se-
17 cundũ emphyteutã, dic ut in gl. † In ultima gl. huius l. formatur una q. no. ualde, quid si ei qui debebat soluere pensionẽ, succedit hæres ignarus, & propter ignorãtiam non soluit? Glo. dicit, & bene, cp restituitur hæres ex æquitate. Idem tenet Dyn. & gl. l. cùm filius. §. in hac. ff. de uer. ob. & Dyn. c. is qui in ius. de reg. iur. dic ut ibi, &c.

* Aut. Ego nulla præterea admissa subdistinctione, censerẽ dominum repellendum esse: l. hæres. §. q. si ff. de fideiuss. l. fi. § fi. de iur. & fac. ig. l. si eius. ad Treb. I.C.B.

* Factum. Non tamen nisi bis peti poterit: Roma. rub. de arbit. Spec. tit. de arbit. §. sequester. l. fi. s̄. de modo multarũ. I. Cõ. B.

* Vltimis. Vt l. quicunque. de apochis, lib. x. C. & ita intelligitur Bar. l. xiij. s̄. de reb. cred. I. Cõ. B.

* Alius. Verùm cùm nemo de iure tertij exceptionem proponere possit: l. bona fides. ff. de poss. quomõ causa Bar. hic defendi possit, cogita.

ADDITIO.

a POMA. Emphyteuticarijs. uide Barb. cons. l. lj. lxiij. uol. j. Alex. cõs. lxxj. uol. j. & xl. uol. ij. clxxj. uol. iij. ubi ponit, an uasallus, qui debet certã pensionem pro feudo, cadat à iure suo, si illam non soluat, & xliij. uol. iij. ubi ponit, ad quem spectent melioramenta facta in re emphyteutica, finito iure emphyteutico, & ibi etiam ponit, quid in uasallo. & ciij. aliàs cv. uol. iij ubi ponit an emphyteuta, uel simplex conductor possint expelli, si cessauerint in uno numo, uel utantur malè, & ibi ponit exemplum quando dicantur malè uti.

P. PAV. P. No. circa istam materiã quòd solutio canonis facta per quẽcunq;, etiã si eam faciat nomine suo, prodest ueræ emphyteutæ etiam si ille tertius crederet se emphyteutã, & non erat. Vide. mod. hic. Quibus addè Cast. cons. cv. incip. si non interesset. in ij. uol. ad fi. Alex. cons. clxxj. ad fi. Et fuit decisio Bal. l. solennibus. de rei uen. uide etiam Ro. cons. cccxcj. circa mediũ, & cc ns. ciij. & omnino in sing. dlxx. incip. Si emphyteuta. Bal. & Gul. l. arborib. ff. de usufru. §. quod tamen. Sal. l. cùm proponas. C. pro soc. Ang. l. lex ff. de pig. Pe. de Anch. cons. xliiij. Spe. tit. de emphyt. §. nunc aliqua. uer. lxxxj. cum seq. ubi etiam Io. An. & Bal. add. limitat istam conclusionem, Cast. cons. clviij. quod cons. sequitur Pel. c. ex trãsmissa. ext. de præsc. licet corruptè alleget. Sed aduerte, quia non loquitur Cast. in terminis decisionis præmissæ, uidelicet quando aliquis soluisset canonem, sed loquitur de eo, qui non petijt se inuestiri intra annum, quando esset nouus successor. Ideò uidetur subesse alia ratio, illam enim rationem allegat simpliciter pro limitatione dictæ causulæ conclusionis Fra. Cur. in quibusdam notabilib. suis, licet non ponat eam pro constanti.

b Ecc. Et de materia uide per do. c. fi. de cau pos. plenius in c. peruenit. de cẽs. & gl hic, utrùm propter cessationem solutionis pensionis ecclesiæ res cadat in commissum. No. Spec. ti. de emphyt. § fi. uer. vj. Vtrùm autẽ ipsa regula, si nõ soluat canonẽ, cadat à iure suo, sit uera, uide gl. q. sic, in auth. qui rem. s̄. de sacrosan. ecc. & Bal. l. placet eo. tit. ADDE An canone nõ soluto, emphyteuta possit expelli. Cast. cons. cxxxv. & ccxv. Pet. de Anch. cons. xliij. Abb. con. iij. ij. li. in vj. q. Ro. cons. cxij. Bal. cons. xxj. et cccxxvj. & an si ecclesia non soluit res, incidat in commissum, uide Bal. q. sic, cons. ccxxiiij. incip. Reuerendissime pater. & ccccvj lib. iiij. An res reuertatur ad ecclesiã cum melioramentis. An aũt si elapso triennio dominus recipiat pensionem, sibi præiudicet, uide Alex. cons. cv. iij. li. & cons. xiij. ij. lib. ubi etiã, an prælatus possit recipere in præiudiciũ ecclesiæ per Abb. cõs. lxvij. ij. li. Et quis debeat probare q. soluit, uel nõ soluit, Bal. cons. cxliij. ij. li. Et qualiter succurratur, quãdo emphyteuta facit aliũ emphyteutã, uide Ro. cons. cccxj. Et an ignorans hæres restituitur, uide Abb. cons. lxxiiij.

c POMA. Glo. Istud biennũ, siue triennũ qualiter accipitur, no. l. diuortio. §. quod in anno. ff. so. ma. & Bal. l. fi. dum refert ad possessionẽ nostrarum partiũ, & Alex. ibi, in uer. unũ nõ omitto, & generaliter ibi per alios doc. et fortassis istud in practica obtineretur, q. credo nũq; fuisse ita practicatũ.

d POMA. Soluere. Vide Fran. de Crema. in not. suo lvj. & aliquid p Alex. cõs. v. uol. v. et cõs. xj. eo. uol. & Bar. cõs. xv. & seq. uol. j. Ro. cõs. ccxxij. et Alex. vj. uol. iij. ubi ponit, an ultra uoluntatẽ domini declarantis requiratur sententia, & an quando dominus declarat, requiratur citatio.

e POMA. Attende. Vide Alex. cons. xliiij. iij. uol. et quid iuris sit in uasallo, uel emphyteuta alienãte irrequisito domino, uide Bal. cõs. ix in prima parte, & maximè quando alienatio facta esset sub conditione, sed deuentũ fuit ad traditionẽ purã. Et uide ad hæc Alex. con. clxxij. uo. ij. ubi dicit q. etiã alienans irrequisito domino non priuatur iure suo, nisi domino uolente, & ibi dicit q. ubicũq; dicimus rẽ ad dominũ reuerti ipso iure propter aliquid, debet intelligi ipso uolente, uide etiam ipsum cons. ciiij. uol. iij. ubi ponit de alienante, & nõ soluente canonem. P. Pau. P. Quid aũt si emphyteuta cessauit in aliquo minimo, an cadat à tota re. Ista q. duc b. mod. intelligi debet. Primò quando canon insistebat solùm in uno numero, uel in alio minimo, & tunc etiam cadit, nisi errore ductus faciat. Alex. l. in executione. §. item si ita. ff. de uer. ob. Ias. post alios, in auth. qui rẽ. C. de sacrosan. ecc. uer. xv. & xvj. Alex. cons. cv j. iij. uo. inci. magnifice prætor. Soc. l. quãuis. ff. de cond. & dem. per illum tex. quẽ tamen bene declarat Alex. d. cons. Et licet Ias. hic faciat differentiam inter colonũ simplicẽ, inquilinũ, et emphyteutã, allegando Bal. l. eden. uer. sed nunquid pro uno nũmo. licet ipse aliter alleget, tamen indic. auth. qui rẽ. ubi etiã alle. Bal. ad propositũ emphyteutæ, et communiter alij præallegati non faciunt differentiã inter emphyteutã & simplicẽ colonũ, nec est ratio diuersitatis. Et solet esse cõmunis cõclusio, q. etiã ex defectu solutionis in uno nummo, cadit ab omni iure, nisi per errorem, uel paupertatẽ talis defunctus processerit. d. l. quamuis. Aduerte tamen, quia d. l. quãuis, loquitur quando nulla certa & determinata quãtitas debebatur, sed erat obligatus reddere rationẽ, & reliqua. Et ita etiã loquitur Bar. l. pro hæreditarijs. uer. xj. C. de hæred. act. qui allegat illam l. & cui ideò est hæc limitatio. Et ita etiã allegat in d. cons. cvj. in iiij. uo. & etiã si esset determinata quantitas, & ex alio probaretur error, idẽ esset, licet nõ ita faciliter præsumatur. Nunquid aũt emphyteuta cadẽs propter canonem non solutũ, cadat etiã à pacto de retrouendendo, uide Cõmen. q. sic cons. lxv. incip. Titius locauit. tenet Cæpo. in trac. de simulat. cõtrac. in ij. præsump. circa fi. Ias. l. ij. C. de iur. emphy. totus tractatus. refert simpliciter tenere q. non cadat. Barb. cons. lv. & xxj. j. uol. ubi facit fundamentum, quia pœna priuationis nunquam imponitur, nisi à lege expressã caueatur. Bal. c. studuisti. ext. de off. deleg. De illo cui papa concessit castrũ cum certis conditionib. quibus ille conuenit, & sic est priuatus, quia si idẽ ex alio habeat concessionem ipsius castri à papa, puta, quia concessit sibi quandam ciuitatẽ cum suis castris, comprehenditur istud, q. licet sit exclusus ex primo capite, & à prima concessione, poterit uenire ex secũda, nec ab ista uidetur exclusus, facit gl. l. j. §. sciendum. de succes. ædic. de illo, qui potest succedere ut agnatus & cognatus, si negligit ex uno, poterit ex alio capite uenire, facit etiam, quia per tale pactum competit sibi ius ad rem nõ in re, & per nõ solutionem uidetur solùm priuari iure, quod habet in re, propter istam l. ergo, &c.

f P. PAV. P. Ergo. Adde etiam Com. cons. cliiij. in j. dubio, ubi etiam ponit idẽ esse, & multò fortius in feudo. Et ibi etiã dicit multos tenere quòd requiratur sententia, sed communis est q. sufficiat declaratio uoluntatis, in feudo autẽ dicit requiri sententiam. Subijcit etiã ibi, q. si emphyteuta, qui cessauit, decederet antequam dominus declararet uoluntatem, q. non possit amplius declarare contra hæredem emphyteutæ, & similiter in feudo si decederet ante sententiã latam super non solutione, quia nõ posset amplius ab hærede feudatarij aliquid habere, ad quod uide omnino in l. fi. C. de reuoc. do. & quod ibi habes in l. rei. §. j. ff. sol. ma. Idem dum Bar. dicit q. cadit si dominus uellet, uide Ias. l. posthumo de contratab. ubi ponit pro reg. generali etiã in alia materia. Itẽ quomodo emphyteuta possit purgare morã, uide Cæp. cautela cxxxv. Item no. q. emphyteuta non soluens canonem, cadit à iure suo etiã si habeat priuilegium à papa, ut propter canonem non solutum res non reuertatur ad dominum; uide Bertach. in trac. de gabel. in vij. parte. Et q. non ualeat priuilegium à papa q. emphyteuta non soluens non cadat, uide Crem. sing. cviij. ualet tamẽ consuetudo in hoc uide Dec. c. j. de off. deleg. in princ. lecturæ, etiam in bonis ecclesiæ. An autem caducitas sit pœna, Bal. l. placet. C. de sacrosan. ecc. dixit q. non. Tamẽ Alex. post Ang. l. insulam. de uer. ob. dicit q. est pœna legalis. Item multa alia in materia emphyteutæ non soluentis canonem, uide Bertach. uers. emphyteuta soluere debet. ubi habes additiones. Item an illud quod dicitur in ista l. in emphyteuta, habeat locum in liuellario, Fulg. tenet q. non, cons. vij. uide Moder. hic.

g Autoritate. Inn. c. fi. de præsc. & in c. fi. super gl. ext. eo. Sed nunquid de facto possit expelli emphyteuta de possessione? dic q. non, nisi culpa esset liquida, & nihil in delictum allegaretur. Ita refert Bal. seq. Spec. c. j. §. ad hæc. de pace iur. firma. & uide secundum eum quod no. Bar. l. iij. de pig. et no. hic Bal.

h Pactum. Adde l. fundus. et ibi Bar. de fun. pat. li. xj. et Bal. hic & gl. est not. hic uncto tex.

i Termino. Adde Bar. Bal. & Im. l. ab omnib. §. duob. de leg. j. et ibi hæc intelligunt, quando hæc pensio accipiatur strictè, aliàs secus, quod no. Bal. hic, quia communiter aliter dixi per Imo. c. potuit. de loc.

k P. PAV. P. Expellere. Communiter cont. tenetur, uide Ias. hic, nisi fuerit protestatus, uel nisi fuerit ignorans. Istud ultimum sequitur etiã Alex. cõs. cxvij. in iij. uol. Inquantum autem Bar. hic, in seq. membro loquitur in recipiente possessionem de futuro, & uult q. protestatio reseruet ius expellẽdi, cont. etiam communiter tenetur, ut hic per Ias. & Aret. cons. xxxv. ad fi. Item an dominus per receptorẽ canonis intelligitur concedere de nouo

ius emphyteusis, ita q. omni tẽpore habeat locum reg. l. itẽ quæritur. §. si impleto. ff. loc. uide Ro. cons. ciij. Alex. cons. cv. Vide etiam in d. §. qui emphyteuta. circa illud quod dicit Ro. in d. cons. ciij. Vide Ant. cons. xxij. de quo habes ad Bar. l. fi. j. eo. Ias. l. ij. in prin. tertio not. ff. si quis caut. qui tenet cont. Bar. In pensione de futuro; & de recipiente fictè pro tempore futuro uel præterito, uide Cur. cons. lxxxj. ubi etiam dicit idem esse, si dominus declarasset caducitatem. Sed in cont. uide Corne. de quo j. & pondérat Ias. hic in fi. istius materiæ. Et quomodo intelligitur quod dicit Bar. hic de possessione de futuro; scilicet pro tẽpore curso post causatam caducitatem, licet esset præteritum tempore receptionis. Inn. c. potuit. de loc. Corne. cons. clxxxvij. in primo uo. Et sentit Abb. d. c. potuit. Soc. cons. clxvij. ubi dicit q. potest capi caducitas super ultimis, si non ostendit eum recepisse solutionem pro annis præcedentibus.

l P. PAV. P. Emphyteuta. Adde Com. cons. lxxix. in princ.

m Pœnam. Vide Bar. l. cùm pater. §. liberti. de leg. ij. Sed an possit pensio & pœna hic peti, uide hic Bar. & facit ad q. Bal. c. j. in prin. qualiter dominus possess. priuetur, si emphyteu. promisit domino nomine cẽsus duos denarios sub pœna cẽtũ librarum, utrùm teneat talis pœna, uel uideatur adiecta in frau. usurarum, & tenet q. ualeat, quia uideatur adiecta loco expulsionis, & sic facit per hic no. Sed quid si dixerit, si non soluam, uel simplum, uel duplum, uel triplum, quando per omnia multiplicatiua, istud nõ petitur nomine pœnæ, sed ut augmentum, ut l. pecuniæ. ff. de usur. si res digna erat tanta mercede. Et adde quæ dixi j. de pac. pig. l. iij. Et quid iuris, si dominus ueniat contra pacta, an teneatur ad similem pœnam, l. Pomp. scribit. ff. de arb. & ex opposito quando per specialem prouisionem tollatur legis prouisio, uide omnino Bar. l. si cũ dotem. in prin. sol. mat. Adde tex. Dy. & Bar. in l. et habet. §. cũ quis. ff. de prec. per Bar. l. j. §. unde de publi. & Bal. l. certi. in fi. s̄. loc. plenè hic per eum. & l. ubi adhuc. j. de iur. dot. & in l. fi. j. de repu. hæred. Sed an dominus rem emphyteuticam possit legare, & emphyteutæ uel usufructuario præiudicare? Videtur q. sic, c. j. §. ad hæc. de pace iur. fir. Cont. hic tenet Bal. & ibi est speciale in feudo, & uide per Bar. in l. j. §. pe. ff. de superfi. & c. ADDE An quando pœna est apposita in contractu, possit nihilominus expelli emphyteuta, si uelit soluere pœnam. Alex. cons. cxxxij. lib. iiij.

n Dy. Et no. pro canonistis, potest agi hypothecaria, quia pro eo est hypothecata res emphyteutica. Bal. auth. si quis. j. de rei uen. & c. domino guerram. in ti. hic finitur lex, incipiunt consuetudines regni. & l. j. s̄. comm. utriusq; iud. uide Bal. l. senatus. §. Marcellus. ibi per Im. de leg. j. dixi in l. si quis domum. ff. loc.

LEX III.

a
VM DVBITABATVR. [a] Ista lex tractat
de alienatiõe rei emphyteuticæ, breuiter hoc
i dicit. Emphyteuta potest uendere domino ir
requisito, † si hoc est actum, aliàs debet eum
requirere, & per duos menses expectare, ali-
âs poterit alienare quinquagesimam pretij soluendo domi
no, hoc dicit. Nos habemus uidere in hac l. duas, uel tres
quæstiones. Dicitur in tex. non liceat alijs uendere. Quæro,
b utrùm emphyteutæ liceat aliquid donare [b] irrequisito do-
c mino [c]. Gl. hic dicit quòd sic. Alle. j. de fun.
pa. l. j. de præ. decu. l. fi. Sed l. j. no. cõt. * & hoc
puto uerũ, & uerissimum per tex. qui hic lo-
quitur de alienatione, uel translatione in ali-
um generaliter, & per hoc ego respondeo ad
d. l. j. de fun. pa. quia ut doc. dicũt, ratio quare
emphyteuta non potest in aliũ transferre do
mino irrequisito, est hæc, quia cõtra illũ aliũ
dominus nullã habet actionẽ, quia ille in nul
lo est sibi obligatus, sed haberet dominus ne
cesse agere rei uendicatione, & probare de iu
re suo. Vidistis notatũ s̄. l. prox. circa fi. gl. ma
gnæ. Sed qñ est alius emphyteuta Reipubli-
cę, qui habeat prædia uectigalia, cessat ista ratio, quia qui-
cũq; est possessor, ille est obligatus ad uectigalia, ut uidistis
s̄. fine cen. uel reli. per totum. ff. de pub. l. Imperatores. meritò illi tales fundi possunt alienari domino irrequisito. Se-
cus in emphyteuta priuati, & hoc idẽ dico in fundo emphy
d teutico legato, [d] nam & per legatũ nõ potest trãsferri, ut hic.
Non ob. l. si domus. §. fi. de leg. j. quia ibi erat fundus publicus, in quo cessat ratio huius l. de quo ibi per Iac. de Are. &

* Cont. Obseruauerissimum, q. emphyteuta cũ donare, uel pignori dare possit l. fi. de præd. decur. lib. xj. C. incõsulto domino poterit: l. j. de fund. pat. eo. lib. I.C.B.

plenè per eum.ff.de uer.ob.l.stipu. Cætera dic ut in gl.

ADDITIO.

a Dubitabatur. Ad hanc l. & ad omnia iura, in quibus alienans cadit à iure suo, adde tex.c.j.de controuer.inter do.& empto.secundum Bal. ibi.et q hæc iura debent intelligi in sciente, secus in ignorante rei qualitatē, no. in l.fi.de leg.ij.per Bal. & istud facit ad quod statim scribam, de hæredib. alienantib.no.Bar.hic in fi.l.post gl. Et quid si alienat mulier, an cadat à iure suo, Bal.q non l.ij.de episc.aud. Sed pone q hæres emphyteutæ ignoranter uendit fundum emphyteuticum, dic q non cadit à iure suo, unde dominus reuocare uolens, haberet probare scientiam, secundum Bal. per istū tex in c.si uasallus fundi.si de feud.fue.contro.

P. PAV. P. Circa istam materiam an emphyteuta cadat per alienationem nudam, uide Com.sing.cxiiij. Ad quod uide omnino quæ habes ad l.filium. § si quis. ff. de leg.præst. Item no.q hæres emphyteutæ ignoranter alienās non cadit à iure suo, imò dominus habet necesse probare scientiam, Bal.c. si uasallus. Item illud quod dicitur, q emphyteuta alienans perdit ius suū, intellige dummodò sciens qualitatem, rem alienauerit. Bal.c.j.per illū tex. de controuer.inter do.& emp. feud. Item circa istam materiam, an posit dare usumfructum sine consensu domini, uide Ro.sing.dcl. inci.scis, quòd emphyteuta. Et uide circa hoc de usufructus seruitute, Ias.l iij. §. ex contrario.de acq.pos. Item ad hanc materiam, an emphyteuta posit sine consensu domini alienare, conueniunt multa quæ ponit Fel.in feudo.in c.quæ in ecclesiarum.ext. de const. Item quòd sicut emphyteuta frangens fidem domino, priuatur iure suo, ita etiam econtrariò dominus frangens fidem emphyteutæ, uide Fel. c. dilecti. uer. hominib.ext. de mato. & obe. Item quòd alienans cadat ipso iure, si tamen dominus recipiat pensionem scienter, uel confirmauerit aliter inuestituram, uidetur remittere, & tollitur illa priuatio, & caducitas, Ant.cons.xxij. Et ibi etiam quòd talis caducitas non operatur, si dominus uelit contractum durare, secus est si dominus ignoranter recipiat pensionem, uel confirmet. Et quòd ubi factum est dubium, requiratur semper declaratio iudicis. Vide etiam Ale. cons. clxxiij. uol.ij. Item circa istam materiam, q per solam alienationem sine uera traditione emphyteuta incidat in hanc pœnam, uide Ant.cons.xxxiiij. Et ibi etiam singulariter q si emphyteuta totaliter alienans, posteà recuperaret, licet de rigore non iuuaret, tamen secus est de æquitate, ut ibi per eum, quem uide etiam in cons.xxxvij. Vide alia in repert. in uer.emphyteuta. An autem alienans simpliciter rem, & non tradens priuetur iure suo, uide Alex.cons.clxxiij.in ij.uol.l.si ante. ff.ad leg.Fal.in fi.uide Comen. cōs. xlj. Et ibi etiam q in alienatione partis cadat à tota re, uide Anto. cons. xxxiiij. & Comen.in d. cons. ponit quid si posteà recuperauit. Et quid si dominus ignorans post alienationem rei inuestiret emphyteutam, q sibi non præiudicat. Item an res emphyteutica posit legari, uel donari sine cōsensu domini, Alex.cons. ix.in ij.uol. Item an posit diuidere sine consensu domini, & an habeat locum ius accrescendi in rebus emphyteuticis, uide Bar. cons. lviij. incipien.ex themate prædicto. Fel. c. quæ in ecclesiarum, ext.de constitut. Item limita reg.huius l.non procedere, q nihil aliud habeat emphyteuta, in quo satisfacere posit creditoribus, uide Alex. l. pro hærede. §. j. de acq.hær. & de feud. per Bal.c. j. de uasal. qui contra constit. Lotha. Et an emphyteutæ liceat donare, uide aliquid per Comen.cons. xj. Et ibi dicit q etiam si esset pactum q posset donare, intelligitur tamen requisito domino, & quædam alia. Expresse prohibetur donatio per statutum Papien. nisi requisito domino, uide rub.lxviij. Item de personis prohibitis, quibus non potest alienari, & an ecclesia uel hospitale sit de his, uide Alex. cons. cxx.in j.uol. Item quando alienatur saluo iure domini, non cadit, ut hic per Moder. saluo nisi induxisset eum in possessionem, uide Aret. cons.xxxv. Ias. hic. In cont. quomodo excusetur emphyteuta uel uasallus alienans cum reseruatione prædicta, Fel.c.quæ in ecc.de const. Et ibi etiam an talis reseruatio prosit, quando sequitur traditio, & in hæc etiam distinguit. Sed in cont. uide Ias.l.non solum. §. morte.de oper.no.nunc. Vide ad prædicta Curtium latè cons.octauo.

b Donare. Adde c.j.§.donare. et quod ibi gl.no. qualiter olim feudū alienari poterat, quòd emphyteusis ecclesiæ pōt donari saluo iure ecclesiæ. Adde q Bal.ti.de pace Cōstan.in uer.libellariæ, dicit q libellariæ, & emphyteusis ecclesiarū possunt p emphyteutā legari & donari saluo iure ecclesiæ, Inn. c.potuit.de loc. Sed ipse refert q Bar. cōsuluit cōt.per l.uniuersas. licet ibi loquatur quādo respectu proprietatis, nō utilis dominij cōtractus in fraudē celebratur, et sic non ob. Et facit ī.de hær.inst.l.hæreditates, uel legata. in uer.annonæ ciuiles, et uide Bal.auth.quas actiones.de sacrosan.eccl. & per Bal. & Ang.d.l.uniuersas. Bal.hic, facit quod no. Bar. in l. j. C. de his quæ pœ. no. & Bal. & Imo. d. l. si domus. §. fi. de le.j. & de quæst. Bar. hic uide per Spe.tit. de emphyt. §. fi. uer. cui. Bal. in auth. quas actiones. Io. An. & doc.d.c. potuit. Bar.l.j.de fund. pat. li.xj. Sed an plures emphyteutæ possint inter se diuidere irrequisito domino, uide Bar.l. qui Romæ. §. duo fratres. in x.q.de uer.ob. & l. & ideò.de cond.fur. Et unū no. quod Azo in Summa hic in uer. sed quæri potest, tenet q secundus emphyteuta si uelit uendere ius suum, debet requirere consensum prioris, nō secundi, arg.l. Lucio.ff.de aq.quo. & æsti. & in l.si ita.de usucap. & uide quod no. Bal. in §. insuper. de probi. feu. alie. per Frid. facit quod no. gl. & Bar. & Bal.l.ij.ī.eo. in gl.mag. quod no. glo. hic in terminis. Et quæ differentia sit inter fructum, & seruitium, uide Bal. de pa. Constan. in uer. pro solo fructu. Et an quicunq; non soluens in tempore à iure statuio, cadat à dominio rei, uide Bar. ibi. Et adde no. per Bar.l. j. de publi.

ADDE an emphyteuta posit donare uel legare, Bal. cons. ccclx. lib. j. ubi dicit hanc q. habuisse cum Bar. & Abb. cons. lxxiiij. Et an posit dare in dotem, uide Bal. cons. cccxxij. ij. li. Et an posit diuidi, idem Bal. cons. ccccxlvj. ij. li. & cons. cxxxix. iiij. lib.

c POMA. Domino. Vide Ale. cons. ix. ij. uol. Pan. cons. lxxiiij. in ij. dubio, uo. j. An autem ista l. inquantum loquitur de quinquagesima, comprehendat ecclesiam, uide Ful. cons. vj. & Ale. cxxiij. uol. v. ubi ponit an posit consuetudine induci, q aliud soluatur loco istius quinquagesimæ, & uide quæ posuit in l.si domus. §. fi. ff. de le. j. & Are. cons. xxxv. & Alex. clxiiij. uol. ij. ubi ponit, an posit locari emphy. uel utile dominium ad longum tempus irrequisito dominio, & an teneatur ad quinquagesimam soluendam, & clxxij. uol. ij. ubi ponit, an posit in dotem dari, uel obligari, & etiam ponit qualiter intelligatur pactum, q emphyteuta posit alienare, & clxxxvj. eo. uol. ubi ponit, an posit uendere, uel donare, & an talia faciendo uideatur malè uersari. Et an si malè uersetur, cadat à iure suo. Et uide quæ posui hic ad glo. & ciiij. uo. iij. ubi ponit, an emphyteuta, & similes possint locare, & ad quod tempus, & quando est dictum per emphyteutam, q intendit transferre per locationem quam fecerat ad longum tempus utile dominium, & xvij. in iiij. dubio. uol. v. ubi ponit, an posit donare, & se. eo. uol. ubi ponit an uasallus posit imponere seruitutem, & an posit concedere ius percipiendi de fructibus feudi irrequisito domino, & in præiudiciū filiorum, & Soc. cxxv. ubi ponit an posit in dotem dari.

d Legatò. Vide Bar.l.in conuentionalibus.de uer. sig. & l.si domus. §. fi. de le.j. & l. j. §. quod ait. de superficie. & Bar. & Ang. l. ij. ī. ne rei domi. uel templo. & Imo.l.usumfructum. ff. sol. mat. & c. fi. ext. de don. Imo. cons.ix.uer.quarto etiam adduco.uer.patet etiam responsio, in ij.uol.

P. PAV. P. Adde tamen q sufficit, si consensus domini interueniat in traditione, licet non in actu legandi, uide Ant.cons.xxiij.

BARTOLVS AD V. LIB. CODICIS.

a De sponsalibus, & arrhis sponsal.[a] Tit. I.

ADDITIO.

a P. PAV. P. De sponsalib. Circa hanc materiam sponsaliorum, si consanguinei contrahunt sponsalia nomine mulieris absentis, & ipsa posteà ratum habeat admittendo ipsum in sponsum, an dicantur contracta sponsalia, & quid si sponsus diutius differat perficere matrimoniū uiuens luxuriose, an sponsalitia dissolui possint, & an data repeti possint, uide Pan. cons.xlviij. Item an appellatione sponsæ ueniat uxor, & contrà. Fel. rub. de spons. Item q per sola sponsalia non contrahitur affinitas, uide Bar. l. quòd seruus. ff. de cond.ob.cau.

De contractibus super rebus dictum est, nunc de contractibus personalibus dicendum, ac primum de nuptijs: et quia sponsalia nuptias præcedūt, ideò præmittit de sponsalibus, & arrhis sponsalitijs & proxenetis.

LEX III.

ARRHIS. Not. q casus nō facit quē perdere arrhas spōsalitias,* nisi culpa ipsius præcedat casum. Hoc uult iste tex. quē tene mēti. * Spōsalitias. Nō tamē intelligas eo nomine integras arrhas restituēdas esse, sed dimidias duntaxat. ut si spōsus morte præuētus nō adimpleuerit, pro parte tātū irrita donatio fit: l. si à spōso. ī. de donat. ante nup. Augusti tamē et Cæsares nō reuocāt donatio nē: l. si tibi: eo. Quorū sētētia pcedit uti culpa præcedit casū, ut hic. I.C.B.

LEX

LEX IIII.

a SI PATER.[a] Tutor uel curator, nō potest dissoluere sponsalia cōtracta per patrem pupillæ. An aūt tutoris cōsensus requiraī in sponsalib. cōtrahēdis, uel etiā curatoris uolūtas, uidebitis in l.ij. & l. in copulādis de nup. et tene hāc l. mēti.

ADDITIO.

a Pater. No. tex. q per mortē eorū, qui pro filia sponsalia contraxerūt, non dissoluuntur, nec possunt reuocari, quod limita secundū doc. nisi spōsus efficeretur malefactor. Adde no. per Bar. in l. Titia. de uer. ob. ubi latè de materia, & ista spōsalia de futuro nō arctant, nisi caus. atiuè, ut puta. propter pœnā, secundū Bal. l. Deo nobis. de epis. & cle. & uide l. j. & ij. ī. eo. et ibi Bar. & Bal. l. Titio de cond. & dem.

LEX V.

1 Sponsalia quibus soluuntur, & quibus non.

a MVLIER.[a] Hęc est no. lex. Et primò loquiī, qñ sponsalia dissoluunī sine aliqua causa. Secūdò qñ dissoluunī ex causa probabili. Tertiò remouet unū dubiū. Quartò prohibet exigi pœnā. Secunda ibi, quæ ita custodiri. Tertia ibi, his quoq. Quarta ibi, quadrupli. Quinta ibi, extra diffinitio-
1 nē. No. in prin. q reddunī arrhæ duplices, † & q in duplo inest simplū, quod no. q ubicunq; dicit statutū, si quis acceperit aliquid, puniaī pœna dupli, quod in illo duplo contineī simplū, quod abstulit, ut hic, & l. hoc ædicto. § j. de pub. Venio ad uer. his illud quoq. No. illam distinctionē, aut qs
b ab initio sciuit, aut ignorauit, qd' facit ad q. [b] statutū est hic,
2 q si creditor † habet debitorē suspectū, posit ab eo pētere fideiussores, uel facere eū capi. Certè hoc statutū debet intelligi, si causa suspicionis superuenit post debitū contractum, si aūt sciebat illū esse suspectū, imputet sibi, ar. huius l. & l. si is à quo. §. fin. ut in pos. leg. & l. si creditores. de priui. cred. Ex
3 fi. huius l. no. † q pœnę adiectæ in contractib. sponsaliorū sunt nullæ. Quæro an promissio pœnæ super matrimonijs ualideī iuramento. Doc. nō tangūt, ueritas est q nō, nam q pœna ualeat in matrimonijs, est contra bonos mores. l. Titia. in prin. de uer. ob. sed non est obligatoriū cōtra bonos mores prestitū iuramentū, &c. c. non est obligatoriū. de reg.
4 iur. lib. vj. Vltimò no. q hic gl. tenet, q hoc est uerum, qñ pœna talis apponiī inter ipsos sponsos, secus si inter extraneos. De materia huius l. hic Cy. tangit aliqua, Ioan. And. plenius ext. desponsc. gemma. Ego plenissimè tāgo in l. Titia. in prin. de uer. ob.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Mulier. An ista l. procedat in arrhis promissis, & quid de spōsalibus contractis per tutorem nomine pupilli, uide Bar. cons. xlv. in j. uol. uide alia ad Bar. l. Titia. ff. de uer. ob.

b Quæstionē. Hoc est uerū, si suspicio interuenit post contractū debitū, secundū Ang. l. si arbitrio. ff. qui satisd. cog. Bar. l. si cōstante. & l. si is à quo. ff. ut in pos. leg. & Ang. l. nemo carcerem. ī. de exacto. trib. lib. x. & Bal. l. dies festos. ī. de fer. & l. ait prætor. §. si debitore. de his quæ in frau. cred. & Bal. hic. ADDE Ro. cons. cccxx. & ccxl.

Si rector prouinciæ. Tit. II.

LEX VNICA.

a SI QVIS.[a] Primò ponit unū statutū circa Rectorē prouinciæ. Secundò ponit circa assistētes. Tertiò ponit quid iuris finito officio. Innuit hoc ibi, data pignora, q cōtractus arrharum sit pignoris, de quo hic doc. l. contractib.
1 No. hic † q contractus arrharū, appellaī hic contractus pi-
2 gnorū, de quo hic disputat Cy. † No. ij. quid est hoc dictū,
b participes [b] alicuius, seu complices alicuius, quod tota die poniī in instrumentis pacis, & dicitur pro se, suisq participibus & cōplicibus. Et nescio tex. alibi, q dicat ita clarè. Hic Bar. super Cod.

dicīī, q sint filij, nepotes, & propinqui, item cōsiliarij, & do-
3 mestici, quod no. † Vltimò no. q iste titulus est correctus de iur. Can.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Quis. Adde q, sicut officialis non potest contrahere, ita nec etiam potest tenere concubinam in ciuitate quam regit, uide Rom. cons. ccccxcij. incip. ius ciuile.

b Participes. Facit ad id quod no. gl. l. si fœmina. & l. ij. ī. ad Turpil. et quod habetur in l. ij. de accus. & qui dicantur adhærentes & sequaces, uide in epistola, inter claras. de sum. trin. & l. j. & ibi Bal. ī. de appell. & l. ne causū. ī. de discus. lib. xj. gl. clemen. j. de pac. Bal. l. j. ī. de episc. & cler. & probat iste tex. no. q remotus ab officio ex ratione personæ nunquam potest respirare ad illud, nisi ex principis dispensatione, l. j. ī. de susce. & arc. li. x. Bal. c. j. §. si duo. de pac. ten. uide Imo. c. ad apostolicæ. de re iud. in vj. & c. ex parte. de foro competen. Alex.

P. PAV. P. Participes. Fel. c. olim. de acc. Aret. l. si stipulatus. ff. de uer. ob. ubi etiam idem dicit de illis uerbis de parte tua. ADDE qui dicantur adhærentes, qui complices, & qui sequaces, Ang. cons. cclvj.

De donat. ante nuptias, uel propter nuptias, & de sponsalitijs. Tit. III.

LEX I.

MVLTVM. Quomodo pcedat istud in istis casibus, quando uir uult augere dotē uxoris suæ, tangam in l. si uolūtate. de dot. promis. ubi Cy. & Vltramon. tangunt, dixi de uer. ob. si diuortio. No. hanc l. q non ualet ista confessio.

LEX II.

SI PRAESIDI. Quærit gl. cui incumbit onus probādi, cum alia causa redditur, dic ut in gl. &c.

LEX III.

POLLICITATIONE. Frangenti fidē, fides frangatur eidem*. * Eidē. Hoc passim à Bar. repetitum est: l. cùm proponas. ī. de pact. cum fi. quod tamen hominis Christiani esse nō puto, nō enim Christianū illū esse puto, qui fidē nō seruat. I.C.B.

LEX IIII.

a QVOD.[a] No. aliquid fieri tempore prohibito,
1 uel licito tempore, & cōferri in tempus prohibitum, paria sunt. † Et tota die allegaī ad hoc, & hic aduerte ad hanc l. Et istud est unū generale, quod nō habet cōtraria, & aliud generale econ-
b trà ad istud. Paria sunt [b] aliquid fieri tempore licito uel fieri tempore illicito, & conferri in tempus licitū, ut l. in tēpus.
2 de hær. inst. † Istud habet contraria, quæ contrarietas soluitur in l. si minor. ff. de ser. expor. quod no. quia ille tex. optimè soluit. Et no. perpetuò solutionem, quare, &c.

ADDITIO.

a Quod. Hanc l. limita per Imo. l. si socer. §. Lucius. sol. mat. & uide Bal. l. prox.

b Sunt. Bar. l. si constante. §. quoties. sol. ma. l. j. §. nunciatio. de ope. no. nunc l. alia. §. eleganter. sol. ma. & Bal. hic.

LEX VII.

1 Verbum, remanere, est commune, uel obliquum.

SI CVM. Hæc est no. l. ad unum de quo facio magnum
1 festum, in materia substitutionis compendiosæ. † No. hic de uerbo, remanere, est cōmune, uel obliquū, per hanc l. ualet quod dicitur, remaneat, id est, restituat, quod no. quia quandoq; uer. remanere, rei quæ est apud alium, denotat restitutionem, & hic est obliquum, aliàs si est apud eum, stat propriè, ut hic uides. Dixi in materia substitutionis compendiosæ.

LEX XIII.

1 *Rem fuisse in bonis debitoris quis debet probare.*

a DE REBVS.[a] Per hanc l. dicit Iac. de Are. & Cy. hic re
1 fert, ꝓ illud quod dicit hic, † ꝓ quis debet probare rem fuisse in bonis debitoris, l. & quæ. §. quod dicitur. ff. de pig. & quod no. l. j. si res alie. pign. da. fue. Est uerũ, nisi constet possessorem causam habere à debitore, quia si constat possessorem habere causam à debitore, tunc nõ deberet probare aliud, nisi rem fuisse sibi prius obligatã, quã possessori traderetur, ut hac l. Ita dicunt ipsi per hanc l. Glo. tamen uidetur aliud sentire. j̃. de iure fis. l. j.

ADDITIO.

a *Rebus. Hanc l. limita. j̃. de iur. fis. l. j. lib. x. & Bar. l. & quæ. §. quod dicitur. ff. de pig.*

LEX XIIII.

SI CONSENTIENTE. Vnde posito quòd mulier uelit restituere pretiũ, nõ audit̃, ex quo res est donata.

LEX XV.

1 *Donatio facta à sponso sponsæ, quando perdatur, uel retineatur.*

CVM VETERVM. Aduerte quia ista l. est quotidiana, & utilis maximè, à mortalitate citra, habuimus in pluribus l. ut in l. si filiæ. & l. si tibi. & l. si ante matri. s̃. eo. In quibus continetur, ꝓ donatio facta ante matrimonium ualet, nec potest repeti quod donatum est, hoc corri-
1 gitur, ut habes in ea. No. ex hac l. † ꝓ donatio facta à sponso sponsæ, uel econtrà, perditur, uel retinetur, si stat, uel non stat, per alterum ex eis, quod no. & repetitur condictione ex hac lege, quod datum est. Quod no. quia istæ materiæ non sunt in Digestis.

LEX XVI.

SI A SPONSO. No. hic ꝓ s̃. in l. præcedenti fuit dispositum, quando per sponsam stat, hic quando casu fortuito accidit, quòd alter moritur, tunc distingue inter sponsum & sponsam, ut hic uides.

LEX XVII.

MINORIBVS. Hic incipit tractare quandam materiam, quæ posteà corrigitur in fi. in auth. eo decursum.

LEX XVIII.

SI LIBERIS. No. hac l. quòd ex dote reuersa ad uirũ, non cogitur quis eorum reseruare aliquid liberis primi matrimonij, nec est correctum, &c.

LEX XIX.

SI CONSTANTE. Lex ista est no. certè primò loquitur, quando uoluit dotem, uel donationem augere, secundò quando uoluit dotem, uel donationem minuere. Secunda ibi, sed & si econtrario. Quelibet istarũ partium subdiuiditur, ut potestis uidere per uos. Habetis hic unam auth. uel duas. Vna incipit, ne diminutio, inhibet, sed nihil mutat, & multi non habent istum textum. Habemus aliam auth. quæ incipit, sed iam necesse, quæ est ualde not. auth. & quod ponebatur in lege permittendo, hic nominatur cogendo.

AVTHENT.

2 *Mulier quæ dedit dotem in rebus mobilibus, an posit assumere in se onus probandi.*

3 *Contra præsumptionem iuris & de iure, non admittitur probatio, nisi per confessionem.*

a SED IAM.[a] Quando uir constante matrimonio con
fitetur dotem sibi esse datam, ꝓ ista confessio creditoribus, nullo modo præiudicat, sed sibijpsi uiro sic.
1 † Quæro, utrùm habeat locum in creditoribus præsentibus[b]. Item an in præteritis & futuris. Glo. uidetur dicere
b quòd in utrisq; Vide gl. no. super uer. Suspicio. Istud quod dicitur de creditoribus futuris, uidetur contra casum l. j. de iur. fisc. Præterea uidetur contra istum textum, in quo dicitur ibi, contra creditores nullo utitur priuilegio, cùm ius commune propter creditores mulieris, iuri non deroget, ergo contra creditores sequentes est potior de iure communi. Breuiter, possemus sustinere glo. quando apparent aliqua indicia, ex quibus posit fraus præsumi, ut l. sed si ma-
2 ritus. ff. qui & à quib. aliàs secus. † Item quæro, an mulier, quæ dedit augmentum in rebus mobilibus, posit assumere in se onus probandi, & probare se modicam rem in ueritate dedisse? Gl. in corpore unde sumitur, & Azo in Sum-
3 ma huius tit. dicit ꝓ non †, quia est præsumptio iuris & de
c iure, contra quam non admittitur[c] probatio in cõtrarium, nisi per confessionem, secũdũ Cy. & glo. in corpore unde sumitur, quod perpetuò no.

ADDITIO.

a *lã. Hãc limita ut per Imo. l. si constante. in iij. q. iiij. partis principalis sol. ma. et latius per Moder. §. fuerat. Inst. de act. ADDE Cast. cõs. cccl xxxv.*

b *Præsentibus. Bal. l. post. ff. de do. & l. ait prætor. §. ita demum. ff. quæ in frau. cred. & rub. j̃. quæ in frau. cred. uer. qui cum.*

c *Admittitur. Contra præsumptionem iuris & de iure nõ admittitur probatio in contrarium. Fallit, nisi fuerit admissa, quo casu ualet & prodest, secundum Inn. c. cùm Bertoldus. de re iud. c. fraternitatis. de frig. & malefi. & c. quia plerique. de immu. ecc. post princ. Quid autem de iudice dicen te se tulisse iniquam sententiam? & quid in teste, uide Inn. c. ij. de arbit. adde gl. & Bal. hic, adde doct. c. is qui de spons. Et ad primam limitationem quam s̃. scripsi, adde quod no. Inn. de testa. c. cùm esses. & ibi doc. & Inn. d. c. quia plerique. Et adde quòd non solùm per ueram confessionem rescinditur præsumptio iuris, & de iure, sed etiam per tacitam, ut no. Bar. l. absentem. ff. de pœn. Et ad hanc gl. adde aliam in l. in contrac. in prin. & uer. nullo modo. & quod ibi no. Bal. de non nu. pec. dicit tamen Bal. l. non ignorat. j̃. qui accus. quòd aut lex determinat super certo, & non cadit probatio in contrarium. l. j. j̃. de rei uxor. act. aut super dubio, & tunc tantùm per confessionem, per istam legem quam intellige, ut per Bal. hic, si est facta confessio in iudicio, qui etiam quærit hic, an contra hoc admittatur probatio per confessionem? uide glo. in cle. literis. de prob. & hoc ibi no. Imo. & primam limitationem approbat Ioan. de Imo. l. inter stipulantem. §. j. de uer. ob. Item contra talem præsumptionẽ iuris & de iure, admittitur etiam probatio per protestationem, ut no. d. Ant. c. is qui fidẽ. despon. ubi ponit primam limitationem, de qua s̃. & uide gl. l. licet aliàs in l. si seruus plurium. §. j. de leg. j. & ibi Imo. & no. c. j. quod met. cau. & in c. ex parte. de reg.*

P. PAV. P. Circa hoc quod contra præsumptionem iuris & de iure non admittatur probatio, nisi per confessionem partis, uide Ale. l. à diuo Pio. §. si pignora. ff. de re iud. limitantem trib. mo. & adde quòd non solùm per utranq; confessionem partis, sed etiam per fictam, & tacitam rescinditur præsumptio iuris, & de iure, secundum Bar. l. absentem. iiij. q. ff. de pœn. quem alleg. hic Alex. & in §. si pign. cui adde Bal. in addi. ad Specu. tit. de confes. ij. parte. Pan. c. j. ext. de prob. & c. cum M. uer. uenio ad secundum. extrà de cõst. facit quod uult Bal. l. filium quem s̃. fa. erc. uide etiam Bar. cons. xcviij. in j. uol. Item adde quòd non solùm per confessionem partis contra præsumptionem iuris admittitur probatio, sed etiam per notorium, Ro. cons. cccl. Abb. c. suborta. de re iu. item & per inspectionem rei. Ca. tit. l. si. prope fi. s̃. ad Mace. Fel. c. quantò. de præsum. Ias. l. cum te. C. de transa. ubi etiam ponit ꝓ est potentior quacunq; alia probatio. Item uide Fel. c. quoniam. uer. fallit v. de prob. dum ponit quòd contra præsumptionem iuris & de iure quæ resultat per sententiam, quæ transiuit in rem iudicatam, admittitur probatio per confessionem partis, super quo ultimo uide & limita ut per Ias. in rep. l. admonendi. de iureiu. uide in repertorio, in uer. præsumptio. ꝓ in causa matrimonij nõ admittitur probatio p cõfessionẽ partis cõtra præsumptionẽ quæ oritur ex copula secuta post spõsalia. Itẽ ꝓ cõtra præsumptionẽ iuris, et de iure admittatur probatio p indirectũ probãdo aliquid, quod facit cessare talẽ præsumptionẽ, uide dec. cõs. liiij. ADDE ꝓ cõtra præsumptionẽ iuris & de iure

admittatur

admittatur probatio in contrarium per propriam confessionem, Bal. cons. liij. lib. & Lanfranc. c. quoniã. in uerb. confessiones. de prob. & ibi etiam ponit Franc. de Are. & extendit etiam locum habere in confessione ficta. alleg. Bar. l. absentem. ff. de pœn. Stra.

LEX XX.

1 VM MVLTAE. Not. j. ꝓ hodie uocatur
2 donatio propter nuptias. † No. ij. ꝓ dos nõ potest esse sine matrimonio. Item † donatio propter nuptias nõ est donatio simplex, sed ob causam, ideò non requiritur insinuatio *,[a] ut hic. & glo. est l. Aquilius. ff. de do. & ibi uide, &c.

a * *Insinuatio. Quãtacũq; fuerit donatio propter nuptias: §. j. auth. ut sponf. larg. §. illud. auth. ut frat. fil.* I. Conc. B.

ADDITIO.

a *Insinuatio. uide in auth. eo decursum. hic posita not. l. fin. §. si res. de iu. do. & ibi Bald.*

§ SI IGITVR. Hic §. usq; ad §. similiq; modo. uidetur difficilis, ideò debetis scire ꝓ est quædam cõstitutio Imperatoris Leonis, qua cauetur, ꝓ illud quod datur, debet esse æqualitas dotis; ut donatio propter nuptias habeat locũ, seu intelligitur in quotitate, hoc est, tertia, quarta, quinta, nõ in quantitate. Super hac l. habetis tres auth. Prima incipit, permissa alia, dos data. alia, eo decursum, &c.

1 DOS DATA. Not. † quod hic dicitur res immobiles non egent obsignatione, uel cõsignatione, signatione, sed res mobiles tantùm. Et glo. eam allegat in l. accepta. de usu. & quotidie allegatur ad hoc.

De nuptijs: Tit. IIII.

Continua ut in glo.

LEX I

a VM DE. Quæro, aliqua puella[a] est desponsata uni legitimè, quia de consensu consanguineorum, uel patris, his discordantib. opus est arbitrio iudicis, ut hic dicitur, utrùm debeat morari apud sponsum suum, & ibi alimentari. Ista quæstio fortè erit in ciuitate ista de facto, & in hoc fui requisitus, ideò omitto, & cogitabitis.

ADDITIO.

a *Puella, uide Bal. l. fi. de app. reci.*

LEX II.

SI NVPTIIS. Hæc lex nihil ualet hodie, & breuiter dicit, Vbi consensus alicuius requiritur, non est necessaria subscriptio libertatis.

LEX III.

1 *Nuptiæ turpes quæ dicantur.*

LIBERTVM. Hoc dicit, & est bona ista lex, una de cau
a sis exhæredationis, de iure antiquo, est quando filius cõtrahit nuptias turpes,[a] tunc potest exhæredari à patre. Ita habetis l. iij. §. si emancipatus. ff. de bo. poss. cont. tab.
16 Certè † dicentur nuptiæ turpes, quãdo accipe-
* *Sui. Sed iure nouissimo hoc sublatum est: auth. de nouo iure j̃. hoc tit.* ret suam famulam, uel filiam famuli sui. * l. si filiam. in auth. ibi posita. s̃. de inoff. testa. I. Conc. B.

ADDITIO.

a *Turpes. Bar. l. qui rogatus. de ma. uindi. uide etiam in l. humilem. de incest. nupt. & l. si qua. in prin. & ad hanc l. qualiter tenere posset factum contra leg. uide Bal. l. non dubium. s̃. de legib.*

LEX V.

a SI VT.[a] Hic est unus casus, in quo præsentia inducit consensum.

ADDITIO.

a *Si ut c. cùm causa. de rap. & l. eum qui. ff. de stat. ho. & in c. j. de despon. impub. lib. vj. in gl. Sed an in executione matrimonij requiratur consensus patris, uide quæ dixi in l. iij. §. sed utrùm. de mino. Alex. de imo.*

LEX VI.

1 *Filius natus ex clerico, & concubina, an legitimetur per subsequens matrimonium.*

T SI. Quæro circa hanc l. quid de liberis na-
1 tis ante officiũ finitum? Gl. determinat, ꝓ non sunt legitimi, uide gl. fi. Richar. Malumb. disputauit unam q. an filius † natus ex clericò in minoribus ordinibus constituto, ex concubina eius, legitimetur per sequens matrimoniũ. Et determinauit ipse ꝓ non, per l. istam inducendo sic leges, quæ dicũt ꝓ nati ex concubina legitimantur per sequens matrimonium, loquuntur in coitu concubinali, qui de iure ciuili non est prohibitus, nec permissus, sed stat in terminis naturæ secundum quã omnes liberi & legitimi nascebant̃. Vnde in eis est ius naturale, ius uerò ciuile nõ adest eis, neq; pro, neq; contra. Sed quando aliquis nascitur ex aliquo coitu, per legem prohibito & improbato, per sequens matrimoniũ non potest legitimari, ut hic, & d. l. Paulus. Sed quòd clericus habeat concubinam, istud expressè est prohibitũ à l. ut s̃. de episc. & cler. l. eum. & auth. de monach. §. si quis autem. Concluditur ergo ꝓ per sequens matrimonium non legitimatur. Ioan. And. ponit istam quæst. in suis mercurialibus, & determinauit contrarium. Et in prædictis standum est determinationi canonistarum, ut in c. tanta. qui fil. sint leg. & ibi plenè notatur.

LEX VIII.

IN COPVLANDIS. Not. ꝓ curator datur rebus, nõ personæ, secus in tutore, quia dicitur ꝓ datur pro tutela, &c. & in capite libero, & sic personæ, secus in curatore, ut hic uides, quod not.

LEX IX.

a SI VICINIS.[a] Ille ergo, qui est natus in domo, uicinis scientibus est filius legitimus. l. filium. ff. de his qui sunt sui.

ADDITIO.

a *P. PAV. P. Glo. c. Michael. de fil. presby. idem dicit in concubina. Adde l. miles. §. defuncto. ff. adult. & quæ ibi no.*

LEX XVI.

PATREM. Not. hunc casum singularem quòd alimenta repetuntur licet non gesserit animo gerendi alterius negotia.

LEX XXIII.

IMPERIALIS. Hæc est una de legibus Imperatorum nouorum, prosequere primò usq; ad §. sed & si tales. In quo §. primò Imperator ponit unum suum procœmiũ, secũdò unum suum dictum, uers. sed & si tales. Tene menti hunc casum.

1 § PAESENTI. Aliàs, si miles. Hic est no. uers. & habet casum ualde not. habes ex isto uers. ꝓ princeps dando †, dignitatem, uidetur dispensare de omni infamia, & no. & est de material. Barbarius. ff. de off. præt. quã tractabo domino concedente. † Ex principio huius l. habes not. ꝓ ille
2 qui deliquit, post peractam pœnitentiam, & habitam indulgentiam, habetur perinde ac si non delique
3 rit * †. Quod facit in ar. pro teste periuro, ut * *Deliquerit. Atq; ita bona proscripta sibi restituenda erunt: l.*
a post peractã pœnitẽtiã[a] habeat̃, ac si nõ fuisset piurus. Ita dicit glo. quã uide & no. & in

j. in fi. ff. de bo. poss. cont. tab. l. falsi. §. ordine. ff. de fal. Quam sententiam sequimur, tametsi obstet l. ij. l. generalis. j̃. de sent. pass. I. Con. B.

cip. no. arg. ꝙ testis. Vide circa hoc plenè per glo. & Inn. ext. de testi. c. antep. Not. uers. sed & si tales. ꝙ priuilegium habet suum effectũ, etiam ante impletam causam propter quã
4 conceditur. † In uers. si miles. not. ꝙ concedendo dignitatem, uidetur dispensare cum infamia, dicam in l. Barbarius. Deo duce, de off. præt.

ADDITIO.

d P. PAV. P. Pœnitentiam Ias. l. arenam. iiij. not. j. de inoff. test.

AVTHENT.

QVod eis. Non est obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum, ut hic, & in corpore unde sumitur. & c. non est obligatorium. de reg. iur. lib. vj.

1 Filius natus antequam pater esset Rex, an dicatur filius Regis.

§ HIS. Istum §. allegat glo. ad q. utrùm ille qui est natus, antequam pater esset Rex, dicatur filius Regis, uel ille, qui est natus antequam pater eius esset sacerdos, dicatur filius sacerdotis, & ista q. fuit de proxima in succedendo, in regno Franciæ, quia ibi erat unus filius Philippinatus antequã pater esset Rex, alter natus fuit posteà, cõtendebatur quis succederet.* Item fuit hic de facto propter statutum hic, ꝙ nobilis, &c. Et de hoc dixi in l. ij. §. in filijs. ff. de decur. Habetis glo. quę tangit multùm bene in l. senatores. la j. ff. de sena.

* Succederet. Dic breuiter maiorem natu successurum: Bal. l. ex hoc. ff. de iust. & iur. tametsi ante patris dignitatem natus sit: l. senatoris filium. de senat. l. neminem de decur. lib. x. C. I. Conc. B.

LEX XXIIII.

1 Tempus nuptiarum, an intelligatur quando fit desponsatio, an uerò coniunctio carnalis.
2 Relictum factum pro dote, an sit purum, an uerò conditionale.

a SANCIMVS.[a] Cùm de tempore nuptiarum fit mentio, intelligitur de die quo nuptiæ celebrantur, hoc dicit hæc lex. Dicitur hic ꝙ cùm fit mentio de nuptijs,
1 intelligitur de tempore nuptiarum. † Quæro, quomodo hic intelligitur tempus nuptiarum, utrùm intelligatur cùm coniunctio fit per copulam carnalem, an uerò cùm fit desponsatio per uerba de præsenti. text. uidetur hic intelligere de coniunctione ibi, nisi, &c. Econuerso facit tex. j. ibi, sed ex quo uota, &c. & uotum nuptiarũ procedit quando fit desponsatio per uerba de præsenti, & ista conditio, de ij. opin. est uera: l. cùm fuerit, & l. hæc de cond. & demonst. & quan-
2 do dies leg. ced. l. quod pupillæ. & Cy. hic tractat illam † q. si pater relinquit centum pro dote, utrùm uideatur relinquere purè, an si nuptias contraxerit, quam examinaui plenè in l. Titio. §. ante. ff. de cond. & dem. &c.

ADDITIO.

d Sancimus. Hanc l. limita ut not. Bar. l. pen. de uul.

LEX XXV.

1 Lex loquens de mente capto, non habet locum necessariò in furioso.
2 Mente capti, & aliæ personæ fatuæ, non habent curatores legitimos, sed datiuos.

a SI FVRIOSI.[a] Not. quòd lex quæ loquitur † de mente capto, de necessitate non habeat locum in furiosis. †
1 Item per hoc nos dicimus ꝙ furiosus & prodigus habent curatores legitimos. Quid de mente captis, & alijs fatuis personis? Certè habebunt datiuos, non legitimos. Ita uidetur text. & glo. Instit. de curat. §. j. de episc. aud. l. de creationibus. ff. de postuland. l. cui eorũ. cum legibus præ-
2 cedentibus.

ADDITIO.

d Si furiosi. Adde quod not. Bart. l. cui eorum. §. in curatoribus. ff. de postulat. & uide Bald. l. ij. j. de curat. furio. & l. sed & si. §. cùm autem. P. PAV. P. An furiosi mente captis æquiparentur, uidetur Ias. l. patre. ff. de his qui sunt sui. Item quòd disposita in furiosis, locum habent in mente captis, & econtrà uidetur etiam Alexand. in l. ex facto. de uulg. ubi etiam ponit quid operetur declaratio Imperatoris facta in ista l. si omnino disposita in furiosis habeant locum in mente captis, sine alia declaratione & econtrà.

LEX XXVI.

SI QVIS. Not. ꝙ filiam spiritualem non possum ducere in uxorem, nec etiam filius meus eam.

a De incestis[a] & inutilibus nuptijs. Tit. V.

ADDITIO.

d De incestis. In l. ab incestis. de incest. nup. hæc lex intendit an cum uxore patris cõmittatur incestus per quam lucratus sum centum ducatos, & quòd clericus in sacris dicatur cõmittere incestum, not. glo. & Bart. l. j. ff. de concub. ADDE utrùm pœna edita contra contrahentes incestas nuptias, habeat locum in eo qui cognouit fæ pius unam ex sororibus, posteà cum alia contraxit matrimonium. Pet. de Anch. cons. cccxcij. & an filij nati ex. ij. uxore ignorante de uita primæ sint legitimi, per e. cons. ccccij. Et an filij nati ex matrimonio in gradu prohibito possint legitimari ratificando matrimonium altero coniugum iam defuncto, uide per eundem cons. ccccx.

Dictum est s. de nuptijs, uerùm quia quædam sunt incestuosæ, ideò submittit Rub. de incest. nupt.

LEX III.

CVM ANCILLIS. Hic uenit tractanda materia l. si adulteriũ. ff. de adult. Videas eam j. gl. l. qui contra l. & ibi glo. & ego plenissimè, & eadem gl. est in corpore unde sumitur, authen. incestas, &c.

LEX VI.

SI QVIS incesti. Imperator in hac lege, punit contrahentes incestas nuptias. Item super ista l. habetis duas auth. una incipit, incestas. alia incipit, ex complexu.

AVTHENT.

1 Filius tenetur alere patrem exbannitum.

a INCESTAS.[a] Not. ergo pœnam contrahen-
b tium[b] nuptias incestas. Item † no. ex auth. hac,
1 & in corpore unde sumitur, ꝙ filius tenetur alere patrem exbannitum. facit l. mutus. §. ma-
2 nente. ff. de iure do. † Quæro utrùm ista bona publicentur fisco ipso iure, uel per sententiam. Text. dicit, ipso facto, quia dicit, confestim. Quærit glo. hic de quibus nuptijs loquitur hæc auth. Quidam dicunt de incestuosis quæ sunt incestuosæ ratione sanguinis, ut si erat consanguinea. Alij dicunt ꝙ de omnibus nuptijs prohitis, & istam tenet gl. licet multi doctores teneant primam.

ADDITIO.

d P. PAV. P. Incestas. An ista pœna locum habeat in eo qui contrahit nuptias incestas de iure canonico, quæ tamen non essent incestæ de iure ciuili, uide Abb. c. & si ext. de do. int. uir. & ux. In cont. uide Gemin. cons. lxxj. Pet. de Anch. cons. cccj.

b POMA. Contrahentium. Not. q. istæ pœnæ non haberent locum contra illum qui accepit in uxorem sororem illius, quam per fornicationẽ cognouit, quia quamuis non possit eam in uxorem ducere, & cõmittat incestum, & de leui illam à se uult separari, nihilominus non potest puniri istis pœnis, quia iste tex. intelligitur de consanguinitate & affinitate cõtracta iustis nuptijs, & non iniustis, ut per Anch. cons. cccxcij. incip. uidetur prima facie. Et uide l. fin. j. de nat. lit. & ibi Ba. & scriben. & glo. §. fin. auth. quib. mod. na. effi. le. & Aret. §. nouissimè. Instit. ad Orfi. Alex. con. lxxiiij. in l. is qui. ff. de uul. & omnes in l. Gallus. §. si eius. ff. de lib. & posth. concor. ibi tradidit.

AVTHEN-

AVTHENT.

1 Spurij quid iuris habeant.

a
1
b
2 IX COMPLEXV.[a] Not. † ꝙ isti filij spu-
rij sunt indigni omni substantia,[b] ideò eis ni
hil potest donari, nec testamento relinqui ab
eorũ patre. Ita declarat text. in corpore, & in
gl. No. ij. † ꝙ tales filij nõ sunt alendi. Hoc ue
rũ de iure ciuili, sed de iure canonico secus,
ut ex. de eo qui duxit in mat. quam pol. per adul. c. cùm ha-
3 beret. Ex quo † dixi & consului, ꝙ usq; ad quantitatem suffi
cientẽ pro alimentis pater potest huic filio spurio relinque-
4 re. Et eodem † modo filiæ spuriæ[c] pro dote sua, quia sine ali-
c qua dote, non potest alicui nubere. Tene menti. † Quærit
5 gl. utrùm isti spurij possint legitimari[d] per principem. Glo.
d dicit hic ꝙ sic, & bene, & dicit idem in corpore unde sumitur. Et uidi iam comites qui habebant priuilegiũ, & fiebat expressa mentio de illo §. unde sumit̃ auth. quod potest esse uerum, quantũ ad temporalia, sed quantùm ad spiritualia, non, nec papa quantùm ad temporalia potest in terris Imperij, ut in c. per uenerabilem. qui filij sint leg.

ADDITIO.

d P. PAV. P. Complexu. Car. c. grandi. de sup. negli. præl. item quid econtrà, an talis filius teneatur alere patrem in egestate constitutum, uide Ale. l. ij. ad fi. ff. de in ius uoc.

b POMA. Substantia. Nec sunt de agnatione, uel cognatione patris, nec possunt respectu patris uel matris dici nobiles, & non solùm possunt dici, sed nec etiam filij eorũ, quamuis essent legitimi, & naturales. Ita Ang. cons. cccxc. & q. debeãt cõcurrere in legitimatiõe, uide Pet. de Anc. cõ. ccxlviij.

c Spuriæ filiæ potest relinqui pro dote & alimẽtis, uide Bal. l. fi. de his quib. ut ind. sed Bal. hic dicit, q. hoc non est uerum in nepharijs incestuosis, secus in alijs spurijs. ADDE Abb. cons. cxv. ij. lib. Et Io. de Immo. l. Lucius. §. j. ff. de leg. j. & Mathes. suo not. cxlv. & dicunt hoc seruari debere in terris ecclesiæ, non aũt in terris Imperij.

d Legitimari. Sed an in tali legitimatione sit necesse ut exprimatur qualitas legitima, uide Io. And. c. fi. de fin. presb. in nouel. Bal. c. naturales. si de feus. sue. contro. inter do. & agn. & ibi uide gl. no. in materia, & Bal. l. si qua illustris. j. ad Orf. Adde Bal. cons. cccvj. lib. j. Ol. con. ccxvij. Ro. con. cxciiij. qui cæteris contradicit, & Pet. de Anc. cons. ccccxxviij.

De interdicto matrimonio. Tit. VI.

LEX I.

a SENATVSCON.[a] Prohibitio ista non est de iure ca-
no.* gl. quæ format quædam cont. & non soluit ibi, de
ritu nup. l. fin. uel hic quo ad matrimoniũ irritandum.
secus quo ad pœnã incestus, ut in cont. sed in illis requiritur uerus dolus, hic non, quo ad irritandum matrimonium, &c.

* Cano. Quo permissum est matrimonium inter pupillam, & filium tutoris: c. pe. ext. de secun. nup. Iu. ci. non. ut hic, l. fi. de leg. j. I. Conc. B.

ADDITIO.

d P. PAV. P. Senatusc. Aret. l. filius. §. fi. ff. de lib.

LEX II.

MATER. Not. ex hoc sequitur ꝙ uitricus erat tutor pupilli sui. Et sic uides ꝙ uitricus potest esse tutor sui priuigni, ita hic, & j. de cont. iud. tutel. l. fi. & l. si non nunquam de adopt.

LEX VIII.

SI QVIS. Vide glo. tuam, ibi, diuersum resp. ꝙ non habet tantam potestatem. in fin. dic quòd hæc non est eadem ratio, quia protutor non habet eandem potestatem, &c.

Si quacunq; præditus potestate, &c. Tit. VII.

LEX VNICA.

a SI QVIS[a]. Not. istum casum, ꝙ si iudex ordinarius ti-
bi iniuriatur, tu protestando hoc, effugis eius iurisdi-
ctionẽ, facta dicta protestatione, & hoc tam de eo, qui
facit iniuriam, intelligitur, quàm de tota domo. Et de hoc ui
debitis j. de app. l. si quis prouocatione.

ADDITIO.

d Si quis. Gl. l. apertissimi de iud. limitat istũ text. & pro isto tex. uide quod scripsi in l. quia poterat ad Treb.

De secundis nuptijs. Tit. IX.

Suprà uisum est de primis nuptijs, sequitur uidere de secundis. Quærit gl. quæ dicantur secundæ nuptiæ? Resp. & bene oẽs nuptiæ post primas, dicuntur secũdæ nuptiæ, quod no.

LEX I.

2 Quæ pœna contra secundò nubentes sit de iure canonico correcta.

a SI QVA. Debes scire ꝙ hic tit. continet duplicẽ tracta-
tum, primus de muliere, quę nubit[a] secundò intra an.
& de hoc loquitur l. j. & ij huius tit. quæ materia erat co-
gnita de iure digestorũ. Secunda est de materia de nubenti
bus secundò post tempus luctus. De hoc tractat l. fœminæ.
cum omnibus sequentibus usq; ad fin. nec de iure digesto-
rum erant cognitæ. Item scias quòd hæc l. punit mulieres se-
cundò nubentes intra tempus luctus quinq; pœnis hoc or
dine. Prima pœna est in seipsa. Secunda in persona uiri. Ter
tia in relictis à quibuscunq; post dictas nuptias festinatas.
Quarta in relictis à primo uiro, etiam post dictas nuptias.
Quinta in his quæ eis deferuntur ab intestato. Secunda ibi,
prætereà. Tertia ibi, omnium. Quarta ibi, his etiam. Quinta
ibi, eandem quoq;. Op. ff. de insa. l. solet. Sol. ibi impetra-
uit à principe. Opp. Secundò intra de l. liberorum. §. j. de
his qui no. inf. Sol ibi uir non erat lugendus, ut ibi declarat
tex. Item opp. quis non potest pro parte decedere testatus,
pro parte intestatus, ff. de reg. iur. l. ius nostrum. sed hic dicitur cont. quòd mulier potest relinquere uiro usq; ad ter-
tiam partem. Ergo si institueret eum hæredem in totum, re-
manet pro parte testata, & pro parte intestata. Glo. di-
cit quòd imò maritus erit hæres insolidùm, licet partem fi-
1 sco restituat. uel dic, † quòd hic casus est specialis, quòd mu
lier decedat pro parte testata, & pro parte intestata, quod sa
tis est tolerabile, ut uidemus in milite, qui habet priuile-
gium, ita & in muliere propter personam. Quæro dicitur
hic, quòd ea quæ ab extraneo relinquuntur, remanent a-
pud hæredes, ea quæ relinquuntur à uiro, ueniunt ad per-
sonas enumeratas, quæ est ratio diuersitatis? dic ut in glo.
quia uir magis offenditur. Quæro, quid si mulier habuit
2 substitutum? Respond. substitutum præferri, ut in glo. †
b Quæro, utrùm[b] pœnæ quæ apponuntur[c] per istas leges,
c sint hodie correctæ de iure canonico, cùm dicat Apostolus, Mulier mortuo uiro nubat in domino. Glo. quæ est hic, tenet quòd sic, idem in l. liberorum. §. notantur. de his qui not. infam. Cont. in l. decreto. suprà ex quibus caus. infam. irrog. Inn. ext. de secund. nup. c. fin. & omnes canon. tenent istam opinion. quòd pœna quæ imponitur ei qui nubit nimis festinanter, sit correcta, sed pœna quæ imponitur ideò quia nubit secundò, ista non est correcta, ut uidebitis j. eo. l. fœminæ.

ADDITIO.

d P. PAV. P. Nubit. No. tamen ꝙ tempus currit etiam uxori ignoranti. c. quis. de conces. præbend. gloss. c. statutum. de præbend. in vj. Roman. singul. cclj. incipien. tu scis. aliàs est cclvij. Cremen. singul. lxxvj. ubi ponit an pœnæ istæ habeant locum quando maritus dedisset licentiam uxori in testamento nubendi secundo uiro, uel quando filij primi matrimonij in hoc consentirent. Et gloss. est quòd non, in auth. de non eligen-

eligen. secundo nub. in princip. & Ang. ibi instruit aduocatos. Idem tenet Ang. & Mod. in l. mater. in fin. ī. ad Tertul. Ro. ubi melius loquitur, cons. ccxix. & ccccv. Barb. in repet. l. cùm acutissimi. ī. de fideicom. Cæpol cautela cccxxx. incip. do. insignis, & Ro. d. cons. cccix. declarat quas pœnas possit maritus remittere, & dicit etiam q̃ mulier nõ potest pati pœnam in acquisitione ex titulo oneroso. Item not. ad materiam huius leg. q̃ pœnæ impositæ mulieri transeunti ad secunda uota, q̃ habeat locum in uidua luxuriose uiuente. c. uxoratus de conuers. coniug. Bart. l. his solis. per illum text. C. de reuo. do. ubi etiam Sal. & Bal. uide ad Bar. l. omnem. C. ad Ter. Alex. in apostil. in l. libertus. §. notãtur. ff. de his qui not. infa. Item an mulier transiens ad secunda uota perdat legatum ususfructus sibi relicti in testamento, & substitutionẽ pupillarem, uide Franc. cons. xl. Item inquantùm dictum est, quòd maritus possit remittere, uel filij primi matrimonij pœnam secundo nubenti, uide Ias. l. filium. C. famil. ercisc. in ij. not. Item an, & quando mulier transiens ad secunda uota dicatur facere iniuriam marito, & hæredibus suis, uide Franc. cons. clv. ubi etiam ponit de luxuriosè uiuente. Item an istæ pœnæ locum habeant in uiro transeunte ad ij. uota intra annũ luctus, & in quib. iste titulus sit correctus de iure can. uide Rom. cons. clxxxij. de quo ultimo an, & quando lex ciuilis possit super matrimonio, uide Fel. c. ecclesia ext. de const. Item circa materiam an mulier priuetur proprietate rerum sibi donatarum contemplatione mariti, uide Rom. cons. ccccv. Crem. sing. lxxxiiij. Item uide quod dicit Ant. de But. cons. lvij. in prin. quòd si maritus reliquit aliquid uxori cùm nubet secundo, facit contra commune uotum maritorum. Item quæ pœnæ hodie sint correctæ in secundò nubente, & quòd priuetur bonis mariti quantùm ad proprietatem non quo ad usumfructum, si fortè maritus reliquit filium, qui posteà moriatur, & mater ei succedat, in bonis autem filio obuentis aliunde succedat pleno iure, item quæ pœnæ hodie sint correctæ, uide Ioan. de Ana. & Bolog. in addit. cons. cij. Item quòd tempora hodie secundo nubenti sint correcta, & diminuta, & quòd tamen sit actus laudabilis, nec sine pudore, uide Bal. not. in proœmio Decret. rex pacificus. Item sicut mulier transiens ad ij. uota sit suspecta, idem sit in uiro, uide cor. l. iubemus. in princ. C. ad Treb. post Fulg. ibi. Item an secundæ nuptiæ licet possint contrahi, sint tamen inhonestæ, Soc. l. hæc conditio. la j. in iij. not. de cond. & demonst. ubi etiam ponit propter hoc, an matrimonium sit actus reiterabilis. Item quòd pœnæ impositæ secundò nubenti fauore filiorum primi matrimonij, hodie locum habeant, & procedant ita contra patrem sicut contra matrem, uide Dec. cons. lxxxvij. Et ibi etiam ponit an in tali lucro nepos succedat in locum patris, ut cũ alijs filijs admittatur, & tenet q̃ sic. An autem hodie sint correctæ omnes pœnæ etiã fauore filiorum inductæ, uide Dec. d. c. ecclesia.

b *Mulier. Vtrum. Sed aduerte, quia glo. in l. decreto. ī. de infa. tenet quòd de iure can. non sit correcta pœna festinanter nubentis, & ibi uide Bart. qui tenet gl. hic, Sed aduerte, quia Bar. in d. §. notanter dicit istud quod hic dicitur, q̃ pœna mulieris nubentis festinanter, est correcta. Istud est uerum, quando non potest sanguis cõmisceri, ut quia mulier est senex non faciens filios, uel quia maritus stetit per annũ à longinquo, & posteà mortuus est. Ita tenuit Paul. de Lea. in suo con. de quo in c. fi. de secun. nup. & Bal. l. decreto. Adde q̃ Ang. cons. incip. maritus ueniens ad mortem, dicit q̃ si maritus instituit uxorẽ hæredem quæ posteà intra annum transiuit ad secunda uota, priuatur hæreditate, ubi hoc concludit, q̃ tanquam ingrata & offendens animam defuncti, non autem quia durent pœnæ legales, Bal. cons. incip. in Christi nomine amen. proponit in factum, &c. Item adde si nubat intra annum non perdit priuilegia dotis. adde an pœnæ festinantiũ ad secundas nuptias sint sublatæ, Pet. de Anc. cons. c. Cast. cons. cclxxiiij. Ioan. de Ana. cons. lxxxiij. An autem si maritus leget uxori centum si nõ nubet, nubendo incurrat pœnas, Ro. q̃ non, cons. ccxix.*

c POMA. *Apponuntur. & Fel. d. c. eccl. Frid. con. xxxvj. Ana. cõs. xxxvij. aliàs xxxiij. & ibi addita, & cij. & ibi addita. & Anc. c. canonũ. de const. Pan. d. c. eccl. et c. fi. de sponsa. & Capra cõs. lxx. Ro. sing. ccxv. & moder. extendunt in tract. de stat. exclu. fœm. à succes. & lib. cogna. in ij. q. princ. artic. j. & ibi principaliter quærit, an ualeat statutum prohibens mulierem transeuntem ad secunda uota succedere filio. & Aret. d. c. ecclesia. Soc. cons. xxxiiij. & xxxvj.*

AVTHENT.

a 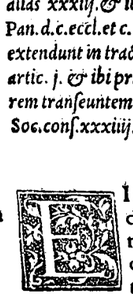 ISDEM. No. hanc auth. Quærit glo. cùm hodie non iuret, an habeat locũ ista pœna.[a] Communiter tenetur q̃ sic. Et no. istã auth. quia credo quòd non est correcta. Secundò not. q̃ mater tutrix quæ transit ad secunda uota, non reddita ratione, nec constituto tutore, aliàs patitur pœnas, de quibus loquitur l. j. §. eod.

ADDITIO.

d P. PAV. P. Pœna. *An hodie habeat locum pœna istius auth. uide latè Pau. cons. cclxiiij.*

LEX III.

1 *Mulier secundò nubens post annum luctus, an habeat solùm usumfructum eorum, quæ lucratur ob mortem filiorum præcedentium.*

2 *Vir transiens ad secunda uota, an teneatur reseruare alijs filijs, qd̃ lucratur ex hæreditate filiorum præmorientium.*

a OEMINAE.[a] Hic incipit tractare de pœna secundò nubentiũ, licet post tempora luctus.

1 Circa hanc l. quæritur, † utrũ mulier habeat solùm tempore uitæ suæ usumfructũ tm̃, uel proprietatẽ prout antiqui putabant. Hoc est hodie decisum per auth. in donatione. quã uide incõtinenti, quo ad mulierẽ spectat solus ususfr. nõ proprietas. Quæro[b] secundò utrũ hoc procedat hodie, q̃ mulier possit diuidere inter liberos prout uult. Certè hoc hodie correctum est, imò ad omnes æqualiter deuenit, & mulier circa hoc nõ potest disponere, hoc dicit, auth. lucrum. quam uide. Ve-

2 nio ad uers. illud quæro † quid in masculo, uiro transeun-

c te[c] ad ij. uota, utrũ illud quòd lucratur ex hæreditate filiorum præcedentium, teneatur alijs reseruare? Gl. dicit q̃ sic, allegat auth. neq̃ uirum. §. j. & uide gl. super uer. delata. Similis gl. est in auth. de nup. §. j, illa auth. neq̃ uirũ. quòd ex do-

d te,[d] non loquitur, nisi de eo quod uir lucratur ex dote, uel donatione, non de eo, quod lucratur ex hereditate filiorum præmortuorũ. Postcà in auth. de nõ elig. secun. nub. §. cũ igitur. dicit indistinctè, q̃ quicq̃d alter coniugũ lucratur ex hæreditate præmorientiũ filiorum, pleno iure habeat, nec reperitur l. cautũ q̃ pater proprietate priuetur. Si ergo illa auth. de nõ elig. secun. nub. nõ reperit̃ correcta, ergo uidet̃ quòd

e ista gl. nõ dicat uerũ. Ista q. semel fuit Bononiæ,[e] & in ea consuluit Fran. de la Sala, aduocatus egregius, & dicit sic, multùm bene uisu meo, uerũ est, q̃ nullo iure reperit̃ cautũ, q̃ pater priuet̃ proprietate, secundũ quod dicit illa auth. de nõ elig. secun. nub. Ratio est, quia secundũ illa tẽpora pater non succedebat filijs in proprietate, ut l. ij. ī. ad Tertu. & ideò non poterat priuari proprietate. Ratio, quia non succedat, sed cũ hodie per auth. de hær. quæ ab intestat. succedebant æqualiter pater & mater, puto quòd æqualiter priuent̃, & ideò dico q̃ ista gl. dicit ueritatẽ, Ita dicit ipse. Quero, lex ista loquit̃ de hæreditate filiorũ decedentiũ, qñ aliquis transiuit ad ij. uota, quæro quid de filijs decedentibus antè. Certè super hoc est posita auth. ex testamento, quam uide.

ADDITIO.

a *Fœminæ. Bartol. cons. liiij. incip. Ang. uide ibi omnino de transitu ad secunda uota. And. Barb. Adde q̃ mulier transiens ad ij. uota intra annum, nõ excusat maritũ à pœna in casu l. pen. & ibi Bal. ī. in quib. caus. pig. tac. cont. Et q. hic, qui tenet cont. Bar. & Inn. & an idem sit, si matrimoniũ solutum, uide Bal. hic, & l. ij. & in materia Pet. de Anch. c. canonum. & Cy. & Bal. l. si qua illustris. ī. ad Orfi. Alex.*

P. PAV. P. *Ad limitationem huius legis, uide Are. in tracta. testam. in gl. in uerb. donec castè, & honestè uixerit.*

b *Quero. glo. no. l. aufertur. de his qui. ut indig. glo. l. generaliter. in princ. ī. eod. & glo. & Bartol. hic & Bal. idem in l. j. in princ. ī. eod. Sed utrum habeat locum in fœminis uiduis luxuriosè tamen uiuentibus, dic q̃ sic, ut dixi post Bart. l. liberorum. §. j. de his qui not. inf. & adde quod dixit Bal. sæpius de facto uidisse, quòd licet mater transiens ad ij. uota priuetur successione filij, tamen filius natus ex secundis nuptijs succedit fratri suo ex primo matrimonio nato. & dicit Bal. se consuluisse per l. adoptiuum. §. fi. de in ius uoc. utrùm autem tacita pupillaris excludat matrem transeuntem ad ij. uota. Ang. l. ij. in fi. prin. de uulg. dicit q̃ sic. Sed Imp. ibi cont. & uide ibi Bartol. Sed an lucrum delatum mulieri in bonis uiri, ex forma statuti perdatur, si transeat ad ij. uota extantibus liberis. Bal. auth. ex testamento. ī. eo. tenet q̃ sic, quo ad proprietatẽ, non quo ad usumfructũ, sed secundum quod*

quod dicitur hic, in l. fœminæ. in princ. pro limitatione huius l. uide Ang. auth. de non elig. secun. nub. in prin. & ad amplitionẽ huius l. uide Bar. l. his solis. de reu. don. an pater transiens ad ij. uota, teneatur reseruare, & c. uide plenè disputatum per Mathe. in tract. de succes. ab intest. in ij. artic. prin. & ultra ī. alleg. uide pro ista parte Azo. in Sum. C. de secun. nup. & omnino in auth. sed si quis. in iij. q. ī. eo. & Io. And. in Spect. de secun. nup. in rub. & Iac. de Bel. d. auth. neq̃ uirum. & Bar. §. cùm igitur. de non elig. secund. nuben. Facit quod not. Ang. §. quia uerò. in auth. de nup. & Host. Sum. de secun. nup. & Bar. l. de emancipa. per illum text. & in rub. ī. de leg. hæred. ADDE *An mulier transiens ad secunda uota post annum luctus amittat donata contemplatione uiri, Rom. cons. ccccvj. Et an maritus transeundo ad secunda uota, amittat lucrum ei datum per statutũ, uide per e. cons. cxc. Et an amittat legatum sibi factum à uiro, uide Ro. cons. ccxlix. uide Old. cons. xxxij.*

c POMA. *Transeunte. Quærit etiam, quid si filij renunciassent etiam cum iuramento successioni paternæ, aut maternæ, an haberet tunc locum dispositio huius legis, illis ad secũda uota trãseuntibus, uide Old. cons. cccxciiij. & Alex. cons. lxviij. & Ro. cons. clxxxij. & cons. cxc. ad fi. & con. ccxix. & Anast. cons. lxxiij. & Capram cons. xxvij. & xlvj. & seq. & lij. lxviij. & xciij. & Rom. ccccv. ubi quærit, nunquid hæc lex habeat locum in donatis uxori, contemplatione uiri, & quod in donatione propter nuptias, & Alex. con. cix. uol. j. ubi dicit q̃ si maritus fuit inuestitus contemplatione uxoris, de aliqua re, & ea mortua transiuerit ad secunda uota, quòd ille tenetur reseruare filijs primi matrimonij, & Soc. cons. cclxiij. in ij. dubio.*

d P. PAV. P. Dote. *Quid autem in lucro quod facit uxor uirtute auth. præterea. ī. unde uir & uxor. Paul. cons. clxxiij. Quid in lucro, quod facit uxor uirtute statuti, Cremen. sig. ult.*

e P. PAV. P. Bononiæ. *Vide Cæp. cautela ccxxxviij. Ang. §. si non expectat. §. neq̃ illud. authent. de nupt. Bartol. consil. liiij. ad fin. Paul. cons. cccxij.*

AVTHEN.

2 *Quod filius percipit ab auo, an dicatur percipi ex substantia paterna.*

a X TESTAMENTO.[a] Habemus hic duo dubia. Primũ dubium est, super quadam glo. super uerbo, filij. Ista est periculosa glo. Innuit

1 † q̃ hæc l. fœminæ. in fin. sit correcta, q̃ mulier transiens ad ij. uota, etiã nullo superstite filio, priuatur proprietate bonorum filij. Ego puto, q̃ ista gl. ma-

b lè dicat[b] & corruptè fuit scripta, nam in l. fœminę. in fi. dicitur cont. & in nulla parte iuris reperit̃ correcta, nam in auth. de non eligendo secundo nubentes, indistinctè conceditur matri plena proprietas, in auth. de nupt. §. hinc nobis. ibi sit distinctio, quæ apponitur in auth. quod loquitur, qñ alij fi-

c lij supererant, unde nescio[c] unde gl. hoc dicit, & hoc anno cõsulendo, & iudicãdo penè quinq̃ uicibus, dixi cont. hanc gl. Secundò quæro, dicitur hic, q̃ solũ usumfructũ percepit ex paterna substantia. quid de his quę ad filium prouenint̃

2 ex substantia aui paterni. Tex. hic † & in corpore dicit q̃ ex paterna substantia. Satis mihi uidetur prima facie q̃ non sit ex substantia paterna. Illud enim quod filius habet ab auo, uidetur aduentitium quo ad patrem, l. quæsitum. in prin. ff.

3 de leg. j. & ibi no. Præterea, † appell. patris continetur auus

4 ex interpretat. ut l. iusta interpret. de uer. sig. Sed qñ † tractatur de legis correctione, non est nostrum legem extendere, l. si uerò. §. de uiro. fol. mat. Et habuistis in auth. cassa. ī. de sacrosanc. eccl. sed ista auth. se habet pro correctione ad auth. de non eligend. secun. nu. ergo, &c. In cont. uidetur casus in l. dedit. de coll. bo. Nam auus uidetur uelle quòd pertineat ad nepotes, ideò quia nolebat pertinere ad filiũ. Cont. loquuntur, qñ constat quòd auus dedit contemplatione nepotis magis quàm contemplatione filij, ideò hic succedit nepos, quia in locum filij succedit.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Testamento. Alex. l. adoptiuum. §. patronum. el j. ff. de in ius uoc. ubi ponit an filij ex secundo matrimonio prohibeantur succedere fratribus suis ex primo.*

b *Dicat. Mathesi. in tract. de succes. ab inte. in ij. artic. prin. & contra hoc cons. Pet. Carbuij, & Bal. idem hic, & est l. cum alijs, & ibi Bal. in fi. ī. eo.*

c *Nescio. Ego consului pridie contra istã gl. uide hic Bal. & allegaui Pet. in suis cons. ubi tenet cum Bart. contra istam gl. And. Barb.*

AVTHENT.

a SED ET.[a] Ista auth. est magis fastigiosa, quàm aliqua de mundo. Tres lec. habet ista auth. tene secundam lec. j. & iij. lec. non placent doctoribus nostris, quia si non esset pactum appositum de lucrando liberis existentibus, certum esset quòd nihil lucraretur aliquo ex liberis existen te. Secunda lectura, quam posui, habet in se istam rationẽ, quia sicut lex priuat matrem propter transitum ad secunda uota illo lucro: ita in modum cuiusdam recompensationis permittit ut lucrẽt aliquo ex liberis præmoriẽte. Ad istam lec. opp. de uer. obl. l. si ita quis stipulatur. ubi stipulatio semel cõmissa, non cõmittitur in perpetuum. Sol. Hic non redit ad mulierem ex pacto non existentium liberorũ, secundum Cy. Cætera dic ut in gl.

LEX IIII.

a CVM.[a] Mulier transiens ad secunda uota quæ lucrata est à primo uiro, tenetur liberis primi matrimonij reseruare, quæ lucrata est à secundo, tenetur reseruare filijs secundi matrimonij, siue ad tertia uota migrauerit, siue non, aliunde quæsita inter filios æqualiter diuidentur.

ADDITIO.

a *Cùm. Not. q̃ prius possunt damnari filij secundi matrimonij, quàm primi. auth. unde. & ibi Bal. ī. de inoff. testam.*

LEX V.

a ENERALITER.[a] Breuiter hoc intendit, eo modo quo lucra debet mulier liberis reseruare, eo modo uir, & earum rerum est eis alienatio interdicta, hoc dicit usq̃ ad §. in ijs autem.

ADDITIO.

a *Generaliter. Vide Old. cons. xxij. And. Barb.*

a §. IN IIS. Prædicta lucra debentur[a] liberis etiam parentum hæreditate non agnita.

ADDITIO.

a POMA. *Debentur. Vide Alex. cons. cl. uol. ij. ubi generaliter dicit, q̃ lucrum quod defertur non ut hæreditas, transmittitur etiam non agnita, & idem dicit in legitima, & eius supplemento.*

AVTHEN.

TAERES S. Ista auth. corrigit in aliquo l. Codicis. Dicitur in §. in ijs autem. q̃ liberi lucrantur ista bona, etiam si non sunt hæredes coniugis primò decedentis, tamen requirebatur q̃ essent hæredes coniugis secundò decedentis. Secundò sequitur auth. uxore. Sequitur auth. si tamen. ista auth. determinat præcedentem auth.

§. ILLVD. Illud quod lucrata est superueniens cõiunx, quæ ad secunda uota non transiuit, istud potest liberè alienare. Si uerò nõ est alienatũ, à liberis potest ut proprium uendicari.

LEX VI.

1 *Filij primi matrimonij, in quo læduntur quãdo mulier transiens ad secunda uota, dat omnia sua bona in dotem.*

2 *Si mulier quæ transiuit ad secunda uota, & dedit omnia eius bona in dotem, decedit nullis liberis ex secundo uiro relictis, quid lucrabitur uir ex forma statuti.*

a HAC EDICTALI.[a] Hæc est bona lex, & addã quædã optima arg. Principiũ nostrũ usq̃ ad §. his illud, dicit

dicit. Transiens ad ij. uota, nõ potest coniugi suo plus relin-
b quere, uel alio modo cõcedere, quàm uni ex liberis [b] primi
matrimonij, cui minus cõcedit, & q̃ ultra relinquitur, inter
liberos æqualiter diuiditur. Circa hanc l. format gl. unũ du-
1 bium, propter qd̃ determinaui istã q. de facto. † Quærit gl.
c in quo leduntur filij primi matrimonij, [c] licet mulier det o-
mnia bona in dotem secundo uiro, dicit gl. intellige hoc qñ
dat dotem apposito pacto de lucrando, quia per istud pa-
ctum non potest lucrari plus q̃ habeat unus ex filijs primi
matrimonij, qui minus habet. Vide gl. super uerb. diuidi.
circa fi. idem qd̃ hic dicitur, no. l. nulla. de iur. do. Per hoc di
2 xi semel, † mulier dat in dotem omnia bona sua secundo ui
ro, & decedit in matrimonio sine liberis, uir non potest lu-
crari ex forma statuti ultra quã reliquit uni ex liberis primi
matrimonij, tene menti hoc, quia millies contingit. Hoc an-
no dixi plenius in illa q. quam disputaui, quæ incipit, mu-
lier. habentes magnum matrimoniũ, &c. Not. ibi, omni cir-
cunscriptione, &c. q̃ si maritus donans renunciaret huic le-
gi, uel iuraret, nihil ualeret, quia nõ potest renunciare fauo-
ri, qui non est inductus in eius fauorem, sed alterius.

ADDITIO.

d *Edictali. Adde glo. in auth. de nupt. quæ incipit hic, manifestè colligitur, quòd si mulier trãsit ad ij. uota, & dat dotem secundo uiro totam, & ipsa post mortem totam reliquit, primò potest detrahere legitimam, & posteà uti beneficio huius l. de residuo per rationem ibi positã. Et hoc ibi uidetur tenere Iacob. de Bel. & Bal. hic in fi. prin. Et ad id quod dixit hic Bar. adde quod dixit Bal. c. j. an maritus succedat uxori in beneficium, in q. an stante statuto, q̃ uxore mortua in matrimonio sine liberis eiusdem matrimonij, uir lucretur totam dotem, nunquid per istud statutum corrigatur hæc l. & uidetur quòd sic, sicut corrigitur per l. Longobardorum, &c. quia nul la fit extensio, &c. & ibi latius uide per eum. Bene facit quod not. Bar. l. j. ẽ. de inoff. testa. & Flor. in disputatione, mulier primò uiduata consorte, &c. Ad hanc l. adde quòd si mulier habet duos filios ex primo matrimonio, an dote data uiro, filij primi matrimonij debeãt duas partes habere secundum prouisionẽ huius l. Consuluit And. de Iser. in con. incip. In q. si mulier, &c. q̃ isto casu hæc l. non uendicet locũ, imò filij primi matrimonij æqualiter succedant si aliud non impediat, per gl. in auth. ex successione. de suis & leg. Prò hoc tex. apertus in auth. de nup. §. j. & ibi gl. hæc uerò l. loquitur quando mulier est pacta de dote lucranda à secũdo uiro, & sic fraudabat filios secundi matrimonij, & ideò fuit prouisum ne plus relinqueret uiro quã uni ex filijs. Et idem tenet gl. hic, & hoc etiã tenent doc. in q. Bar. quã dicit se habuisse de facto. Adde q̃ idem tenet Nic. de Mat. & Iac. But. l. j. §. bestias. de postul. & ita disputando tenet Fran. de Alber. Alex.*

P. PAV. P. *Ad hanc primam Alex. apost. ibi, quòd si mulier, &c. adde in ista materia Com. con. cix. incip. domina Io. in ij. dub. ubi loquitur de stato ciuitatis Papiæ, & uult q̃ maritus non lucretur nisi tantũ, quantũ ali cui ex filijs primi matrimonij relinquitur, et ubi nihil relinquitur, & decedit intestata, omnes æqualiter & pariter admittuntur filij, & maritus. Et ideò si essent duo filij ex primo matrimonio, nõ lucraretur maritus nisi tertiam partem. Et ibi etiã ponit qualiter ij. pars intelligatur, & an sit primò deducenda legitima filiorum, & cõcludit q̃ nõ. Vide per eum. Et de hoc an stante prædicto statuto q̃ maritus lucretur dotem in præiudiciũ filiorum ex primo matrimonio & ex dispositione huius l. uide Flor. de sancto Pet. in quadam sua disputatione, in j. q. circa fi. Et ibi etiam quid si matri secundo nubenti aliquid relinquatur per aliquem ascendentẽ, an filij primi matrimonij aliquid habere debeant pro legitima, uide ibi per eum. De materia huius l. & de materia statuti q̃ uxore præmortua maritus lucretur dotem in præiudiciũ filiorũ primi matrimonij, uide Com. cons. xlviij. incip. statutum Florentiæ, & scripsi in auth. præterea. j̃. unde uir & ux. Item circa materiã huius l. an mulier ij. nubens possit plus relinquere filijs secundi matrimonij, quàm filijs primi matri. dummodò omnibus relinquat legitimam, uide Paul. cons. clxxiij. Item posito q̃ possit, an si secundus maritus stipuletur in instrumento dotali nomine filiorum nasciturorum, an ualeat talis stipulatio, uide Cast. cons. cclxvij. & quatuor sequen. Item Flor. latè in d. disputatione, de qua s̃. Item nonnullas declarationes & limitationes ad hanc l. uide per Rom. cons. ccxix. & ccccxlvij. & seq. Item q̃ dispositio huius l. non habeat locum in uulgo quæsitis, uide Ro. sing. ccxxxij. incip. an lex hac edictali. Crem. sing. xc. Item q̃ statutum non potest tollere dispositionem, in j. q. in ult. dub. Sed cont. tenet Cast. l. j. s̃. de inoff. dot. etiam in præiudicium legitimæ, & uide etiam Ias. & moder. hic. Alex. cons. clviij. uol. v. Ioan. de Ana. cons. lxvij. ubi ponit quid si filijs primi matrimonij sit relictum minus legitima, & petant supplementũ, an censeatur totum ipsis relictum, & uerificetur dispositio huius legis in toto, & quõ reuocetur id quod est plus relictum coniugi, uide latissimè in materia Cur. cons. lxxviij. ubi in statuto Papien. consuluit q̃ non lucratur dotem secundus maritus in præiudicium filiorum primi matrimonij in tertium, & multò minus si etiam ex secundo matri. extent filij, quia omnes succedũt, ut per eum. Et adde q̃ ius reuocandi non competit filijs, nisi post mortem matris, uide Alex. cons. cxliiij. uol. v. in fi. Flor. d. j. q gl. & Cy. l. hac edictali. Et in materia huius l. stante statuto, ut dicit Bart. hic. Vide latè Alex. cons. clviij. uol. v. Dec. cons. xix. ubi concludit q̃ ubi constat de mente statuentium, excluduntur filij primi matrimonij in totum, etiam in legitima, & quædam alia in materia. Item adde, an dispositio huius l. habeat locum, quando secundus maritus non est pactus de dote sibi lucranda, sed filijs ex secundo matrimonio. Et isto casu dico q̃ sufficit q̃ legitimam habeãt filij primi matrimonij, non dimidiam, ut hic dicitur. Et Bal. cons. incip. In Christi nomine, considerandum est. & c. per tex. in auth. de nup. §. illud quoq; in fi. nam licet donatio prohibeatur marito, non tamen ministerium. l. Bebius. de pa. do. d. auth. de nup. §. si quidem. in gl. suppositi. eo. tit. Facit auth. unde si parens. s̃. de inoff. testa. & in l. j. de inoff. do. & uide Cy. hic, dum loquitur de muliere relinquente fratri uel consanguineis. Et consuluit Bal. licet quidam, ut ipse dicit, consuluerit cont. & malè. Et ad hoc adde Bald. l. j. s̃. de inoff. do. l. ea lege. s̃. de cond. ob cau. Adde q̃ Bal. cons. clxvj. iij. lib. consuluit, q̃ si mater, quæ transiuit ad ij. uota, instituit filios primi matri. in legitima & pro medietate dotis filios secundi matrimo. & pro alia medietate maritum secundum, cùm hoc q̃ si capere non posset totum illud, relinquebat iure legati filijs eiusdem matrimonij, q̃ nihil penitus ualet, nec fieri potest in fraudem huius l. & subdit, q̃ aliàs accidit casus similis, quòd pater stipulatus est pro filijs dotẽ in ciuitate Cortonæ, & ipse conabatur sustinere q̃ ualuisset stipulatio, quod tamen de cons. ualentissimorũ doctorum, Franc. de Albergo, & Rich. de Sali. iudicatum fuit contra ipsum & obseruatum, & si uis uidere prædicta cons. Bal. Fran. de Rampo. & Rich. de Salic. nec non Ioan. de Ligna. qui etiam consuluit cõtra Bal. uide Cast. con. ccxlvij. cũ trib. seq. et Bal. cõs. cclxxxvij. iij. li. & xlj. & con. clxj. iiij. li. & con. cccclv. ij. lib. & con. xij. & ccccvij. ij. lib. & qualiter filij sint reducendi ad æqualitatem, cùm mater reliquit plus uni quàm alij, uide Ang. cons. cclxxxiiij. & an stãte statuto q̃ mulier possit testari de quarta parte dotis, & illa fecerit pactũ cum marito secundo quòd lucraretur certam partem, an illa pars sit detrahenda de omnib. bonis, an de bonis, de quibus ipsa testari poterit, uide Ro. cons. ccccxcviij.. Et an si sit statutum, q̃ mater teneatur relinquere duas partes dotis filio, teneatur computare id quod consequitur beneficio huius l. uide Anch. cons. c. Et an filij secundi matrimonij succedant cum filijs primi in his, quæ donata sunt contemplatione primi mariti, uide Ro. con. cccc v j. Cast. con. clxxij. et Io. de Anast. con. lxxvij. An autem mulier repetens dotem à filijs teneatur cauere de restituendo in casibus à l. dispositis, uide Bal. cons. xxv. v. lib.*

P. PAV. P. *De iure tamen digestorum, secus, ut est tex. l. mulier. ff. qui pot. in pig. hab. quod no. Bal. ibi.*

b *Liberis. Et hoc uerum de filijs legitimis, secus in naturalibus & spurijs. l. cũ pater. §. mater. de le. ij. quæ no. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ad Treb. & Barb. l. j. de inoff. don.*

c POMA. *Matrimonij. Crem. no. suo lxxxviij. & Ro. cons. ccxix. & Alex. l. mulier quæ. ff. ad Treb. & Ant. cons. lxvij. & ibi addita, & Fel. c. j. de sponf. & Rom. cons. ccccxlvij. & seq. ubi quærit, si statutum prohibet coniuges aliquid lucrari existentibus filijs ex utroq; matrimonio, an tunc ualebit pactum inter coniuges initum, de aliquid lucrando, maximè si mulier nõ poterat disponere, nisi de certa parte, uide in omni ista materia eundem cons. suo cix. in ij. dub. Panor. cons. xlij. uol. j. doc. auth. præterea. j̃. unde uir & uxor. Ang. §. quia uerò. in auth. de nup. Rom. cons. xliiij. & ccccxlviij. Pet. de Ancha. cons. ccclxxx. & Cast. cons. ccxxxvij. Pan. cons. ix. uol. j. & cons. cxvij. ad fi. eo. uol. & uide Fran. Cur. cons. lxxviij. ubi sequitur Bar. hic, & melius quàm alibi reperies istud disputatũ, & pulchrè, & clarè per Ias. in d. auth. præterea. C. unde uir & uxor. & Ana. cons. xxiij. & ibi addita. Vide etiam Capram cons. l j. lxiiij. & lxxxj. & Bal. l. cùm pater. §. mater. ff. de leg. ij. ubi quærit an hæc lex habeat locũ in filijs naturalibus, & spurijs natis ex antecedenti cõplexu, & Rom. con. cxlviij. ad fi. ubi dicit q̃ si mulier non poterat aliquo modo disponere de dote sua, sed tantùm de quarta parte, & maritus poterat aliquid lucrari de dote uigore statuti, q̃ illud lucrum debet deduci de illa quarta parte, & poterit maritus aliquid lucrari. & idem So. cons. lxxxv. uide de omni ista materia cons. clx. in ij. dub. Ful. cons. xcv j. in j. dubio.*

§. HIS

Si secundo nupserit mulier. Tit. X.

1 §. HIS Illud. Not. primò, q̃ quando † debet fieri æstimatio rerum, debet fieri per duos ab utraq; parte positos, tamen in l. iij. in fi. de iur. domi. impe. uidetur dicere q̃ æstimatio fiet à iudice, qualiter intelligatur, dixi in re-
2 petitione l. creditores. j̃. de pig. No. ij. † q̃ isti æstimatores debent iurare. Facit ad hoc s̃. de fid. inst. l. comparatiões. Cõt. dicit glo. l. j. §. j. de uen. inspic. & s̃. de test. l. iurisiurandi. sed di
3 cit malè contra istum tex. No. † iij. q̃ habetis multas gl. quæ dicunt q̃ usufructuarius non facit fructus suos, nisi præstita cautione de utendo, fruendo, arbitrio boni uiri. Habetis hic unam gl. super uer. fideiussionem, tamen gl. d. l. uxori. de usufr. leg. de hoc dubitat, quod tetigit l. usufruc. s̃. de usufruc.
2 Ego dico [a] quòd casus est in hac l. q̃ si usufr. detineret, sciente & patiente domino & dissimulante, q̃ facit fructus suos. Casus est in uersi. finautem utraq;. Sed quando dominus ignoret, uel contradiceret, nõ faceret fructus suos. Ita loquũtur omnes tex. & gl. alleg. in cõt. Dixi plenius in l. uxori, &c.

ADDITIO.

a *Dico. uide Bal. l. j. C. de usu. & l. iiij. eo. tit. And. Barb.*

§. OMNIBVS. Istum §. allegat Iac. de Aret. pro casu in quæst. difficili, quæst. est ista, quæ ponitur per doc. l. ij. qui pot. in pig. hab.

LEX VII.

IN QVIBVS. Lucra quæ quis debet seruare filijs, debet seruare nepotibus, ex eis procedentibus salua electione.

LEX XIII.

SI QVIS. Istud principium dicit, quasi idem quod præcedens, quia s̃. l. prox. dixit Imperator de filijs primi matrimonij, quãdo alter de filijs decessit ante secundum matrimonium, sed lex superior loquitur quãdo post secundum matrimonium alter ex filijs decessit.

§. ILLVD. Quod dicitur hic, dictum est s̃. l. generaliter. & l. hac edictali. in fi. & gl. ita dicit.

2 §. IN ILLO. [a] No. q̃ si pater habet omnia bona filij, uel quæ debent restitui filijs, si dissipat ista bona, potest filius interdicere patri, ne ista bona alienet, nec faciet illud quod placet sibi. Certè hic est tex. quod no. & j̃. de bon. mater. l. j. & in auth. de nup. §. sed quod sanctum. Hoc intellige secd'm l. fi. de sen. pas. & l. Imperator. ff. ad Treb.

ADDITIO.

a POMA. *In illo. Rom. cons. cccv. in iij. dub. ubi per istum tex. dicit quòd licet prouenientia à marito in uxorem transeuntem ad secunda uota, ea mortua integrè remanere debeãt penes filios primi mariti, secus de ijs quæ nulla contemplatione uiri, illa erunt omnibus filijs communia, tain secundi, quàm primi mariti. & idem in iiij. dub.*

LEX IX.

a VONIAM. [a] Quod ultra debitum coniugi secũdæ relinquitur, debet inter filios utriusq; matrimonij in capita diuidi. Quod hic in hac l. dicitur, corrigitur per auth. de nup. §. optimè. & §. nec illud. & redit ad l. generaliter. & ideò hic ponitur auth. ad eos solos.

ADDITIO.

a *Quoniam. Ista l. est deci. quæst. Bal. l. j. de inoff. do.*

LEX X.

VM Apertissimè. Ista lex tota determinat unam dubietatem, quæ oriebatur ex l. hac edicta li. s̃. eo. quæ dicit, quòd secundæ coniugi non debet plus relinqui, quàm uni ex filijs, qui minus habet, & qd̃ ultra relinquit, applica liberis primi matrimonij, &c. Sed ista determinat quandã dubitationẽ breuiter d. Liberi ingrati nõ admittunt ad partẽ lucri eius, quod ultra debitum secũdæ coniugi est relictum, h. d. & nihil aliud, &c.

Si secundo nupserit mulier. Tit. X.

LEX VNICA.

SI VSVMFRVCTVM. Ista l. corrigitur & limitatur per auth. hoc locum.

AVTHENT.

a OC LOCVM. Vides q̃ mulier non priuatur usufructu [a] per transitum ad secunda uota, nisi priuetur à testatore expressè, ut hic uides qd̃ no. q̃ a oportet q̃ testõr dicat, donec honeste & castè uixerit, & uidualè uitã seruauerit. si em̃ diceret, donec honestè & castè uiueret, uel diceret, honestè, &c. certè nõ amittit usumfructũ, quia honestè & castè uiuit, licet trãseat
1 † ad secũda uota, l. mulier. §. cùm proponeretur. ff. ad Treb.
2 Gl. format hic † unam q. de testatore, qui reliquit uxorem dominam, & usufructuariam omnium suorum bonorum, quid uerba ista important de iure, & quid de cõsuetudine. de consuetudine ita obseruatur, q̃ extãtibus liberis habeat alimẽta tantùm, extraneis institutis habet usumfructum integrũ. Vide gl. & de hoc in Spe. qui. filij sint legi. §. j. uer. quid si q̃s ita. & per Dy. l. Titia. §. fi. ff. de leg. ij. & ibi plenè dixi, &c.

ADDITIO.

a POMA. *Vsufructu. uide Alex. cons. xl ij. dub. ubi ampliat etiam in relicto, quod participat de natura ususfructus.*

REPETITIO.

2 *Si uxor est relicta domina & usufructuaria omnium bonorum, quid contineat hoc legatum. num. 3. & 8.*

9 *Legatum factum uxori, quòd sit domina & usufructuaria, extraneis institutis, quid operetur, & cont ineat.*

14 *Si uxor est relicta domina, massaria, & usufructuaria, donec honestè custodierit lectum testatoris, & non exiget dotes, si cessit iura dotalia fratri, an perdat legatum.*

a 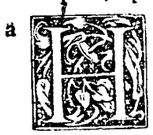 OC LOCVM. [a] Hæc auth. sumitur de corpore de nuptijs. §. auiæ. uer. si uerò solùm. & uide quod ibi no. & addit ad l. C. quæ loquebatur tantùm in ultima uoluntate, hæc loquitur etiam inter uiuos, & etiam quo ad ultimã uolũtatem, & l. C. corrigit & determinat in tex. ibi, alioquin id est, si non ead. l. datus, sed simpliciter est relictus per maritum uxori usufr. ibi, permissus, ut cùm transit ad secũda uo-
1 ta, † ut s̃. tit. prox. l. fœminæ. Odof. & hæc auth. cõtinuè ha-
2 betur in practica propter glo. ibi positam, pro q. quæ contin-
3 git de facto, uidelicet si maritus relinquat † suam uxorem dominam, massariam, usufructuariam, † an tale legatũ ualeat, an non, & si non ualeat, quid habere debeat ex hoc legato, & quomodo fit iudicium in prædictis, si testator instituit hæredes suos, uel extraneos, & quia ista sunt contraria, latius quàm gl. dicam. & Odof. in effectu dicit illud quod glo. ordinaria, licet aliquid plenius dicat. Cuius opi. recitat Spe. & sequitur in tit. qui filij sint legi. §. j. uers. quid si quis ita dixerit. De hoc etiam no. per Host. in Summa de pig. §. qualiter constituitur. uer. si quis dicat. & uers. seq. Et de hoc not. in Margarita Alberti Galeoti, de act. circa fin. uers. qd̃ si dico. Item facit ad hanc materiam, j̃. de indi. uid. l. ij. & auth. cui relictum. in glo. & in corpore unde sumitur. & ff. de aur. & arg. leg. l. species. Et pro discussione primæ q. scilicet an ualeat ta
b le legatum, intendo subijcere quandam quæstionem [b] Dy. in qua ipse consuluit, uidelicet, Quidam fecit testamentum, in quo inter alia uxorem suam massariam, uel usufructuariam reliquit, quosdam alios sibi hæredes instituit, finito usufructu & dominio uxoris suę prędicto modo, uult ista uxor habere usumfructum prædictum mariti, hæredes opponunt q̃ non debet habere, quia dies usufructus legati cedit ab adita hæreditate, sed hæreditas non potest aditi per hæredes, cùm sint instituti demum finito usufructu uxoris, ergo, &c. Et q̃ domina sit in totum expellẽda, potest euiden

c ter ostendi, quia ibi in testamento repugnantia[c] cõtinetur, ergo descripta in testõ non ualẽt.ff.de reg.iur.l.ubi repugnãtia.& de cond.inst.l. si Titius. Sed cõstat ꝙ esse fructuariã, & esse dominã,repugnantia sunt,cùm nõ posit habere usum
d fructũ,[d] uel aliam seruitutis speciẽ in ea re,in qua habet dominiũ,ff.si usus f.pet.l.uti frui.de serui.urb.præ.l. in re cõmuni.& de iur.dot.l.cũ in fundo.circa prin.Igitur negari nõ potest,ꝙ in testamento prædicto cõtrarietas nõ sit, & per consequens ratione contrarietatis,tota dispositio sit inutilis.Et ad
4 huius confirmationem accedit quòd † si unũ contrariorũ eligitur, tacitè uidetur alteri renunciari, ut j. de cond. l.fi. ff. de fur.l.j.ff.de inst.l.sed & si pupil.§.si institoria.& de uer.sig. l.hæc uerba.Cùm ergo dñium & usus fruc.sint contraria, ut probatum est,ergo sequitur ꝙ ad positionem dñij,remouet̃ positio usus fructus, & ecõtrà, & ita ratione perplexitatis,tota dispositio fit inutilis.Præterea, constat ꝙ relicta in testamento,non debentur anteꝗ̃ hæreditas adeatur.j. de fideic. l.eam quã.ff.de reg.iur.l.si nemo.Itẽ constat ꝙ ex institutione concepta in diem incertũ,uel sub cõditione,non põt adiri hæreditas,anteꝗ̃ dies incertus,uel conditio existat, ff. de hær.inst.l.in tẽpus.in prin.l. si quis instituatur. & l. qui filio. Ex quo sequitur,ꝙ cùm hæreditas adiri non posit,ante aduentum diei incerti institutioni adiectæ, ꝙ nec legatũ in testamento relictũ posit deberi.Igitur relictum uxori nõ debetur,cùm non cedat anteꝗ̃ adeatur hæreditas,ut j.de cad. tol.l.j.§.in nouissimo.& ff.qñ usus f.leg.ced.j.§.fi.Præterea cõstat ꝙ usumfructum & dñium non põt eligere,cùm sint opposita,ut s̃.probatũ est.Igitur licet legatum sit absolutè relictum,perinde debet haberi,ac si legatũ esset relictum disiunctiuè,ut ff.de reg.iur.l.in eo.§.ubi uerba. Sed ubi duo legata disiunctiuè relinquunt̃, quorum unũ possibile est cedere à morte testatoris,& aliud ab adita hæreditate, utrunꝗ tẽpus expectat̃,& tũc legatũ cedit.ut ff.qñ dies leg.ced.l.si usus fru. in prin.l.cùm ita.& l.cùm illud.sed usumfructũ legatũ est impossibile cedere,ante aditam hæreditatẽ, ut s̃. ostensum est, igit̃ legatũ dñij,& si nõ est possibile quòd cedat,eius electio nulla foret,dato ꝙ dña alterũ eorũ eligeret, ut ff. de op. leg. l.optione.& l.Iul.de leg.j.Præterea certum est,ꝙ testator non potuit duos instituere hæredes, ita ꝙ quilibet esset hæres in solidũ,ut ff.de reg.iur.l.quod cõtra.§.uni duo.Igitur prædicta domina hæres existere non põt,cùm alij scripti essent hæredes uniuersales,& si nõ temporis certi,tñ incerti, cũ distinctione.Ex quo sequitur ꝙ alij sint hæredes, & nõ dña, quod ita probat̃,l.cauetur ꝙ particularitas tẽporis æquipollet particularitati rerũ,ut ff.de test.mil.l.miles ita.§. & qa diximus. sed institutus in re certa,habet̃ ꝓ legatario,& nõ pro hærede, ut j.de hær.inst. l.quoties. ff.de hær.inst.l.his uerbis.& ibi gl. Ergo si concedamus eã institutã,uidet̃ instituta pro parte temporis,donec uiueret.Sequit̃ ergo ꝙ alij instituti hæredes sine tẽporis præfinitione habent̃ loco legatarij,ideò non est possibile legatum deberi cum effectu,nisi post aditionem hæreditatis,ut s̃.ostensum est.Sed certũ est,hæreditatẽ non posse adiri anteꝗ̃ dies certa existat,ergo nõ est possibile legatum peti.Item si iuxta consideratione ̃prædictam debetur post aditã hæreditatẽ,sequit̃ ꝙ usus fructus uidet̃ dñæ relictus demum cũ moriet̃, & sic uidet̃ legatũ inutile,ut ff.de usufru.le. l.usumfr.& de usufru.l.Titio. Ecõtrà uidet̃ ꝙ dña sit hæres & dña pleno iure usꝗ ad tẽpus mortis suæ,quod sic probatur,
5 Certum est,† hæredes institui posse post tempus incertũ, ergo ad incertũ,cùm æquipollere uideat̃,ut ff.de hær. inst.l. in tempus.& l.si quis instituatur.& l.qui filio.j.de hær.inst.l.ex
6 traneũ.Præterea,in dubio soluta † oratio æquipollet copulæ,ut ff.de uer.sig.l.triplici.§.uideamus.& eo.tit.l.alienatiõis. §.fi.Sed constat ꝙ ubi plenũ dñium,& usus fructus collectiuè relinquitur,est in electione eius,cui relinquit̃,utrùm pet. de usuf.leg.l.si Titio.Igit̃ & ubi absolutè relinquit̃. Sic etiã in proposito,debet esse in electione dñæ,utrùm uelit usumfructũ,uel dñium plenũ.Sed ad hæc omnia põt faciliter responderi ꝙ locũ habere possunt,ubi esset aliquis hæres, & quòd eius aditione relicta confirmarẽtur,quæ patent nõ esse in q. prædicta uiuẽte uxore.Ideò quæstio remanet in hoc solùm,

an hæres institui posset ad tempus incertum,sicut ex tẽpore incerto, quod puto uerum,ut j. de hær.inst.l. extraneum. & ibi dicetur.Sic igit̃ ex prædictis uidetur cõcludere Dy.ꝙ existente hærede qui adeat tale legatũ uxori relictũ ualeat, non obstante cõtrarietate uel perplexitate,& ꝙ sit in electione uxoris,utrũ uelit ea uiuente usumfructum uel dominiũ plenum. Circa quod glo.hic & prædicti alij doc.& alij quos audiui,& cõmuniter aduocati in iudicio tenẽt, ꝙ tale legatum ualeat nõ obstante repugnantia, quia dico posse reduci ad concordiã.Dixi enim ꝙ ille qui habet usumfructũ uel usum dñs dicatur,licet impropriè,& ad hoc inducũt in ar.auth.de nõ elig. secundo nub.§. aliud uerò. circa fi. ibi, usum quidẽ existẽtib.dñis, de nup.§.& quia parũ. ibi, usum dominis cõ
7 stituit,ut ff.rer.amo.l.j.& quia † usus fructus est pars dñij,ut ff.de leg.ij.l.cùm filius.§.dñs.& de usufr.l.iiij.& de leg.ij.l.Titia.§.fi.per quas Old.doctor meus tenebat opi. prædictam, scilicet tale legatũ uxori relictũ tenere,non obstante contrarietate,uel perplexitate,quæ uidebat̃ in eo.Tamẽ Azo etiam tenebat idẽ,ꝙ dicatur dñs,solùm ratione præeminentiæ,licet ad eam nõ spectet proprietas,& allegat de pecu.l. seruus meus.ibi,id quidẽ quod dñs eorũ.ubi loquit̃ de ordinario domino uicarij,& pro eo.ff.de pub.l.cùm si adhibuissent.uhi hoc tenet Ia.de Are.& allegat.ff. de sol.l.Titia.& de uer. sig. l.pronunciatio.§.j.ibi,parum.ante fi. Et pro hac auth. bene facit ff.ad Sill.l.j.§.si uir.Concludo ergo secundũ omniũ cõmunem opi.tale legatum ualere, non obstante cõtrarietate,
8 uel perplexitate prædicta,per d. iura. Ad secundum † ergo quod consequi debeat ex tali legato, puto dicendũ ꝙ eligere posit plenũ dominium,uel usumfructum in uita sua,tamen de consuetudine,& ex mente testatoris,opi.glo.& aliorum doc.communiter seruatur.d.autẽ Odof.hic,& s̃.de inoff.testa.l.cùm quæritur,cuius opi.sequitur Spec. ut prædixi,latè distinguit,& dixit ꝙ uis est fienda in uerbis testato-
e ris,nam aut testator dixit,[e] relinquo uxori meæ usumfructum omnium bon.aut dixit,relinquo usumfructũ talis domus,uel talis prædij. Primo casu si maritus non habet liberos,tunc uxor habebit usumfructũ omniũ bon. mariti,dũmodo iste usus fructus non excedat dodrantẽ, cum alijs legatis,quia tũc detrahitur Fal.etiam per hæredem extraneũ, ut ff.de usufruc.l.omnium.& ibi glo.de usufru.leg. uxori.in tex.& glo.& æstimatur talis usus fruc.secundum l.ff.ad l.Fal. l.hæreditatum.Si autem habebat liberos,& tunc uxor habebit usumfru.omnium bonorum mariti, excepto debito bonorum subsidio,in quo liberis non potest aliquod grauamen imponi,ut s̃.de inoff.test.l.quoniam.si ipsi filij uelint ipso debito esse contenti,& hæreditatem patris amplecti nolunt,tunc uxor gaudebit usufructu omnium bonorum. Et ita loquitur præalleg.l.uxori.de usufruc.leg.& gl.ibi posita, & concord.in auth.de trien.& semis.§.prohibemus.& ibi gl. Si autem maritus relinquat usumfruc.alicuius certæ rei, tũc indistinctè habebit usumfruc.certæ rei illius.ff. ad leg. Falc. l.j.§.si usufruc.Si autem relinquit uxorem dominã, massariam,& usufuctuariam,& tunc post mortem mariti habebit nomen dominæ,& præeminentiam,sicut habebit usumfru. omnium bonorũ quatenus sufficiat sibi ad alimenta secundum dignitatem & facultatem.Et ita secundũ Odof.sunt interpretata ista legata per collegium Bononiense, & ita seruatur cõmuniter,& pronũciatur in iudicijs,& ista alimẽta percipiet à seipsa,non de manu filiorum, uel aliorum hæredũ. arg.ff.de usufru.leg.l.fundi Trebatiani,in fi.& ibi no. in glo. In hac opi.erat Placen,quæ satis placet. De iure autem Longobard.pro quo adhuc seruatur prærogatiua,maritus non habens liberos,potest dimittere uxori ad libitum proprietatem,& usumfructum,si autem habet liberos ex ea, potest ei dimittere dimidiam usus fuc.& non ultra. Si autem habet liberos ex alio matrimonio, potest sibi relinquere utilẽ usumfruc.pro numero liberorum, & illud perdit per transitum ad alia uota, ut in Lombarda de his quæ à uiro uxori
9 dantur uel relinquuntur,l.fi.Tertia † quæstio est,quid operatur illud legatum,quo maritus dimittit massariam & usufructuariam uxorẽ,& extraneos hæredes instituit.Et in hoc

arguit glo. satis obscurè, arguit enim primò ꝙ non habeat locum prædicta cõsuetudo,quia alia est ratio suorum, & alia extraneorũ, quia suis est magis debita hæreditas quàm extraneis,& non est par eademꝗ ratio,ut j.de codicil.l.fi. In cont.facit, quia si hoc admisit cõsuetudo existentibus suis liberis,quòd uxor habere debeat ex tali legato sola alimẽta, ut s̃.tactum est, eadem consuetudo uidetur trahi debere ad casum quo sunt instituti extranei.Ad hoc alleg.gl.l.de quib. ff.de leg.ij.resp.Old.sequebatur primam opin. quia non est par eademꝗ ratio,& ideò non debet idẽ ius eademꝗ consuetudo statui in suis,& in extraneis institutis.unde hoc casu uendicare posset sibi locũ opi.Dy.quòd institutis extraneis esset electio mulieris, an uellet habere omniũ bonorum usumfruc.an plenũ dominiũ in sua uita, & pro hoc etiam facit mens testatoris, quæ non uidetur etiam in tantum grauare suos,sicut extraneos.Sed quæ sit ratio diuersitatis,ꝙ si mulier habeat plenam proprietatẽ,& transit ad secunda uota,ꝙ perdit proprietatem,& retinet usumfruc. si autem habet usumfru.tantùm,illum non perdit,nisi relictum sit illud sub conditione,si nõ nubat,ut hac auth. Hanc q. quærit hic Odof.& soluit ut in gl.in corpore unde sumitur,quæ incip. sed quare secus.Circa materiam prædictam subijcio unam
10 aliam q. quam disputauit Ray.doc.meus. Quidam in † suo testamẽto dicit sic,Item uolo & præcipio, ꝙ Berta uxor mea habeat mille de bonis meis,in gaudimento toto tẽpore uitæ suæ,donec honestè uixerit sine uiro, & post uitam suam, dicta mille superueniant in Titium consobrinũ meum. Accidit quòd Berta transiuit ad secunda uota,& sic expirauit le
f gatum.Quæritur,an Titius[f] cõsobrinus meus, statim ad dicta mille admittatur,an demum post mortẽ naturalem Bertæ prædictæ,& interim penes hæredem prædicta mille debeant remanere? Et quòd Titius admittatur post mortẽ naturalem Bertæ, sic probatur. Cùm in uerbis nulla est dubitatio,non debet admitti uoluntatis quæstio,ff.de leg.iij. l. ille,aut ille.§.cùm in uerbis.cũ si. Item cùm testatores loquun
11 tur post uitam, intelligitur post † mortem naturalem, non ciuilem.ff.de leg.ij.l.cùm pater.§.hæreditatem. de uer. obl. l. ex ea parte.§.in insulam.cum si. Sed in uerbis propositæ q. sunt ista uerba,post uitam suam, quæ significant mortẽ naturalem,ut probatũ est. Ergo Titius per transitum ad secunda uota fideicommissum nõ habebit,sed demum post mortem Bertæ,& interim penes hæredem manebit. Secundò i-
12 dem probatur sic.Certum est,ꝙ ambiguitates † testamentorum pro hæredib.interpretant̃.Vnde statulibero dare iussus,hæredi dare debet,ut ff. de statulib.l.qui pecuniã. & l.ita liber.l.Labeo.cũ si.Item si Titius hæc uerba,post uitam suã, uult interpretari,ea nõ transeunte ad scd'a uota,non minus posit cõmodè interpretari,etiã ea ad scd'a uota trãseũte,per l.ex his.j. qñ di.leg.ced.& de fideic. lib.l.fideic. Cùm oratio ambigua,pro hærede interpretanda sit,ut probatum est,ergo ea uiuente remanebit penes hæredem, & maximè si hæres est de liberis,ut ff.de ann.le.l. quintus. Tertiò probatur. Certum est ꝙ ex intentionibus petentiũ metimur ius ex persona actoris,nõ ex persona rei,ut s̃.de eden. l. qui accusare. de rei uen.l.fi.ff.si pars hær.pe.l.j.§.l.Idem ex q. proposita ex uerbis satis apparet,demum post mortẽ Bertæ,fideicom. relictum Titio cõsobrino,non ergo ante mortẽ,ergo ad positionem unius sequitur exclusio alterius,ut s̃.de proc.l. maritus.cum si.l.licet ergo Berta ad secunda uota transiens, legatum perdiderit,non tamen propterea uiuente Berta Titius admittitur.Sufficit enim sibi ius integrum seruari,non ergo meliorem conditionem fieri,ut ff.ad Treb.l.ex asse, & l. si cui.ij.resp.& de iur.dot.j.l.ij.& sic interim dicta mille apud hæredem remanebunt.Quartò,idem probatur sic. Si usus fructus alicuius rei legatur uni purè,& alteri proprietas sub condictione, si legati proprietas desinat*,usus fructus ad hæredẽ pertinet,& ideò tali casu legatus usus fructus hæredi,& legatario proprietas,stipulatione fructuaria habet cauere.ff.ad exhi. l. si quis hominem.§.si tibi.Sed in casu nostro Bertæ uidetur relictus usus fruc.quasi de mille,& quidem purè, & saltẽ in singulos annos, donec honestè uixerit sine uiro,ut d.l.fi. de indi.uidui.& ar.ff.de ann.le.l.j.Nam Titio consobrino post mortẽ Bertæ,uidetur relicta proprietas,ergo Berta nubente, & sic suo usufructu perempto, interim ipsa mille penes hæredẽ manebunt. Quintò idem probatur sic. In q. nostra duo fuerunt relicta, unũ Bertæ, aliud relictũ Titio post mortẽ Ber.& sic primũ est ad tempus,secundũ est ex tempore, quod esse potest,ut j.de le.l.fi.s̃.de usufru.l.ambiguitatem.ff.de leg.ij.l. si ita relictum. §. Pegasus. & idẽ est in stipulationib.ut ff.de ac.& obl.l.obligationũ. §.j. Item casus omissus à testatore,habetur pro omisso,ut l.commodissimè.de lib. & posth. cum similib. Ergo casus iste per tempus,quod est inter nuptias,& finem uitæ Bertæ omissus est,& pro omisso debet haberi, & interim nõ uidetur hæres grauatus,& ideò medio tempore fideicommissum debet remanere penes hæredẽ. Vltimò pro hac parte uidetur casus, ff.de cond.& dem.l.quibus dieb. §. quidam. ubi sic dicitur, quas pecunias cuicũꝗ legaui,hæres meus eas,si mater mea moritur,dato,& determinatur ibi per Labeonẽ, ꝙ nec quo ad petitionem, nec quo ad transmissionem cedit dies ante mortem matris.Et pro hoc etiam j.de his quæ sub modo,l. ij.ubi si legatũ mihi est relictum, & deinde Titio, sub aliqua conditione,demũ post exitũ cõditionis, Titius admittit̃ ad petitionẽ fideicõmis.sic ergo in casu q.propositæ,Titius consobrinus demũ post mortẽ Bertæ admittitur, & interim penes hæredem remanebit.Econtrà quod statim non expectata morte Bertæ,post eius secunda uota admittatur Titius cõsobrinus,sic probatur.Legata & fideicommissa quædã donationis causa mortis dici possunt,ut ff.de leg.ij. l. legatũ. j. de don.cau.mor.l.fi.ad fi. Item, qui tales donationes faciũt magis uolunt uxores habere, quàm eum cui* reliquit, sed magis illum cui reliquit, quàm hæredem suũ,ut ff.de dona. cau.mor. l j.& l.senatus.§.j. Igitur Berta nubente, & sic eius legato deficiente,magis admittit̃ Titius consobrinus,quàm hæres. Et pro hoc ff. de cond.& dem.l.si quis eum. & si usus fr. pet.l. fundus detracto.ad idem probat̃ sic, Cessante causa,cessat effectus, s̃.de epis.& cle.l. generaliter.cum si. Item gaudimentũ uxoris, est causa quare differtur fideicommissum Titij consobrini.Tertiò sic, In testamento pro fauore relictorum, interpretandæ sunt uoluntates defunctorum,ut ff.de reg. iur.l. in testamentis.cum si. Item in repræsentatione fideicõmissi soluẽdi Titio consobrino plenior est interpretatio ꝗ̃ in retardatione,ut inst.de ac.§. plus.& §.tempore.& Inst.de fideiul.§.non solùm.cum si.Item gaudimentũ uxoris, est causa quare differtur fideicommissum,cùm Ber.nupserit interpretabimur, non autem demũ post mortem Bertæ prædictæ, quia sic in dubijs semper interpretamur quòd res magis ualeat,quàm pereat.ff.de reb.dub.l.quoties.j.ad Syl.l.pe.cum si.Item si interpretamur Titium,demum post mortem naturalem Bertæ prædictæ ad fideicõm.admitti,res periclitari & perire potest,quia præmoriente Titio,nihil ad eius hæredẽ transmittit.ff.de cõd.& dem.l.dies incertus. sed hæredi à quo relictũ est,qñ di.leg.ced.l.Titio. Si autẽ interpretamur, ꝙ ea statim ad secunda uota transeunte admittat̃,res ualet,& in tuto ponenda est,& ad hæredem,ut puta purificatã trãsmittet. ff. de cond.& dem.l.legata.& l.quib.§.fi.ergo satis admitttitur Titius,nõ expectata morte naturali dictæ Ber.Quintò & ultimò sic,Voluntates testatoris cõiecturamus ex præcedentib. & sequentibus,ff.de leg.j. l.si seruus pluriũ.§. fi. cum si. item
13 aliàs in dubijs † parificatur ꝓximus, & uxor defuncti, j.de le.l.cùm rem alienam.& ar.ff.de iud. l. interdum. Qua ergo ratione uxor præfertur, eadem ratione Titius consobrinus prælatus esse intelligitur hæredi eius. Facit quod not. l. cùm

sed intelligas rẽ desinere esse proprietarij, uel morte, uel cap. di.§.finitur. Instit.de usufr.Atque ita integra proprietas, ad hæredẽ pertinebit,ut hic sequitur per Bar. I. Concen.B.

* *Desinat. Non intelligas desinere rem, nam rei extinctæ usus fructus constitui non potest:*

* *Cui. Censeo legendum esse, à quo,alioqui nullus subest sensus uult enim Bart. causa mortis donatarium hæredi à quo donatũ recipit,præferendũ esse. §.& in summa. Inst. de don.* I.C.B.

acutiſsimi.ʒ. de fideicõ. ideò maiori rõne, quia cõſobrinus præfertur uxori ab intestato, ut ʒ. unde uir & uxor. l.j. & ſic rõne cõſanguinitatis aliquid operabit, d.l. ſi ſeruus pluriũ. ad fi.ff.de leg.j cũ ſi. Nec uideť curandũ, quales eſſent hæredes teſtatoris huiuſmodi extranei, an filij, utpotè cùm uidemus ex uolũtate teſtãtis hũc Titiũ præferri hæredi, quæ uoluntas præualet etiã ſi hæres ſit filius, ar. ff. de lib. leg. l. Aurelius. §. Titius. de lib. præt. l. iij. §. fi. Soluẽdo q. prædictã tenuit ipſe Ray. ꝙ Titius cõſobrinus admittit, nõ expectata morte prædicta per tranſitũ ad ſecd'a uota, per rõnes pro hac parte adductas, & duas alias ſpeciales. Prima per tex. ff. qñ di. leg. ce. l. ſi ita. ad Treb. l. mulier. in prin. ubi fideicõm. relictũ filijs per matrẽ, ſi morte patris, ſui iuris efficiant, idẽ erit ſi ſui iuris efficiunt per emancipationẽ. Et reddit ratio, quia pro tãto dixit mater, ſi ſui iuris effecti fuiſſent per mortẽ patris, qa nõ credidit eorũ patrem emancipaturũ, nam ad mortalitatem nõ reſtrinxiſſet, ſi eũ emancipaturũ ſperaſſet. Nõ ob. l. fideicõ. §. ſi cui. de leg. iij. quia intelligit ſecd'm illas, ut ibi no. Ita in propoſito dici non põt, ꝙ pro tanto dixit teſtator de morte Bertæ, quia credidit eã non tranſiturã ad ſecũda uota, non eũ in mortem diſtuliſſet, ſi eã tranſire ad ſecũda uota credidiſſet. Itẽ ad hoc idẽ facit ff. de ann. le. l. codicillis. §. fi. ubi oſtẽdit ꝙ cũ teſtator legato Bertã honorauit, amplius de ea loquendo uideť loqui de ea, ut legataria, unde cũ dicit, poſt uitam ſuã, intelligit eius legatariẽ. Pro hoc ff. de fideic. li. l. Lucius. & l. Thais. §. Stichus. & ideò dilatio fideicommiſ. Titio cõſobrino appoſita, uideť fauore Bertæ, ut apud eam legatariã mille permaneãt, cùm igit deſinit eſſe legataria, per tranſitũ ad ſecũda uota, ſtatim Titius admittť, ſicut in d. l. codicillis. §. fi. Ad rationẽ in contrariũ rñdeo, & primò ad primã, quia nõ dico Titiũ admitti per mortẽ Bertæ, ſed per tranſitũ ad ſecũda uota, quo caſu etiã teſtator uideť reliquiſſe fideicommiſſum Titio, ut ſ. probatũ eſt. Ad ſecd'am dico, ꝙ uolũtas teſtatoris dubia dici nõ debet, cùm per euidentes cõiecturas conſtet de eius uoluntate, ut ſ. probatũ eſt. Ad tertiũ, quòd ius metimur ex uoluntate, ſi aliàs ex perſona actoris cõcedatur. Et ita hic fit, quia pro actore eſt ius, ut ſ. probatũ eſt. Ad quartũ rñdeo, quod nõ cõcedo, quia etiã in caſu ante mortem Bertæ, uideť relictũ fideicom. Titio, ſcilicet finito uſufructu, per ſecũda uota, & eo modo ad quintũ quod ad idẽ tenere uidetur. Ad ſextũ reſpõdeo, quòd in l. quibus dieb. §. quidã. ſuper quo ſextum ar. fundatur, ꝙ ibi ſolũ in caſu mortis erat legatum, & ideò nõ prius cedit, nec uenit dies. At in caſu noſtro uidetur fuiſſe teſtatoris intẽtio, etiã ſi Berta tranſiret ad ſecunda uota, quòd Titius admittatur, ut ſ. probatur. Et eodẽ modo põt rñderi ad l. ij. ʒ. de his quæ ſub mod. & de uſufr. leg. l. uxori uſumfructũ. & de cõd. & dem. l. iij. ad
14 fi. † Vlt. uenio ad q. quã ſæpe uidi de facto, Martinus in teſtamẽto ſuo ordinauit uxorẽ ſuam dñam, maſſariam, & uſufructuariã, donec honeſtè cuſtodierit lectũ ſuum, & nõ exiget dotes, & donatiões ſibi per eum cõſtitutas, illa uxor ceſſit iura & actiones fratri ſuo, uel cuidã alteri in dote, uel donatione, quæritur an ceciderit à legato per talẽ ceſsionẽ, & primò uideť ꝙ tali legato priuetur, quaſi extiterit conditio exactionis dotis, & donatiõis eo ipſo ꝙ ceſsit & uẽdidit ius ſuũ, & pretiũ accepit. ff. de pet. hær. l. ſi rem & pretũ. & de leg. ij. l. Imperator. §. fi. & l. ſeq. cũ ſi. Et pro hoc ff. de hære. uel. actuen. l. ij. §. peruenire. Item pro hoc facit coniectura uoluntatis teſtatoris, qui uidetur uoluiſſe ꝙ iſta dos & donatio remanere debeat penes uxorẽ, ut ex fructibus poſſent filij ſuſtentari. Itaq; uidetur cõſiderare effectũ exactionis, nõ modum exigendi, & non reſert quid ex æquipollentib. fiat. ʒ. de inſt. & ſubſt. l. iij. cum ſi. & ibi in gl. noſtra, & pro hoc ʒ. de leg. l. cùm quæſtio. in fi. cum ſi. Et pro iſta opi. rectè intuenti uidetur facere ʒ. de bon. aut. iud. poſſ. l. ſi uxor. cum gl. ibi poſita,
15 & de cond. inſt. l. mulier. in prin. quæ ſatis uideť innuere † uerbũ exigere ſic largũ, ut extendatur ad omnẽ petitionẽ, & receptionem, nã licet in ſtricta ſignificatiõe exigere ſit ab invito extorquere. ff. de leg. iij. l. fideic. §. ſi rem. tamen qñq; largius ſumitur, ut ibi, & ʒ. de fur. l. falſus. Econtrà uideť ꝙ legatum uxoris nõ pereat per talem ceſsionẽ, quia nõ extitit cõditio exactionis qd patet, ex proprio ſignificato huius uerbi, Exigere. ff. de uer. ſig. l. debitoris. & l. uer. exactæ pecuniæ. licet glo. ibi poſita adduci poſsit in oppoſitum, & uideť pro hac parte tex. expreſſus, ff. quib. mod. pig. uel hyp. ſol. l. ſoluitur. §. ſi cõuertit. ibi, tunc enim manẽt omnes obligationes. Verba enim cum effectu debent intelligi, ut ff. quod quiſq; iur. l. j. §. hæc autem. cum ſi. Nec enim eſt reperire uerbũ, Exigere, trahi ad ceſsionẽ. Circa materiam prædictã, uidi peritos dubitare, & in diuerſis opinionibus exiſtẽtes. Vltimam tamen credo ueriorem, & ideò cauti teſtatores, conſilio aduocatorum, ad omne dubium præſcindendũ adijciunt, ꝙ etiam non poſsit cedere actiones in aliam perſonam. Aliàs plures q. de legat. uxori relictis inuenietis in Margarita in d. tit. de alimen. & in Spec. qui fil. ſint leg. & ʒ. de rei uxo. act. l. ſ. §. exactio. & §. illud. Ex hoc opere neſcio ſi aliquid hic deficit uſq; ad fi. huius præſentis repetitionis, tamẽ credo ꝙ ipſam habeas completam,

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Locum. Vide circa iſtam materiam quãdo uxor relinquitur domina, maſſaria, & uſufructuaria, quæ ſcripſi in l. Titia. de leg. ij. ad Bar. An autem mulier quæ eſt relicta domina, uſuaria, &c. poſſit accipere propria aut. an uerò debeat habere de manu hæredis, ſing. in l. j. ff. re. amo. decidit q, poteſt propria aut. & dicit nunquam alibi uidiſſe niſi per Io. And. in add. Spe. tit. qui fil. ſint le. §. j. uide Aret. conſ. xl. in j. dub. Item q, ex uigore uerbi, domina poſſit propria autoritate apprehendere, tenet Albe. hic, & Bal. c. fi. de conſt. Adde q, habes pro iſta deciſione, q, poſſit propria autoritate. ʒ. in iij. apoſt. magna, quia iſtud uoluit Bar. ʒ. et uide Iaſ. l. nemo poteſt. in iij. q. de le. j. Vide in cõt. quod dicit Alex. contra hoc conſ. lvj. uol. iij. ad fi. Item quid ſi ſint inſtituti extranei, & uxor relicta uſufructuaria, quo caſu habere debet totum uſumfructum, an iſto caſu extraneus faciat partẽ in uſufructu legato, uide Pau. conſ. ccxviij. incip. q, uxor quõdam dicti. in j. uol. Quid autem ſi teſtator mãdat uxorẽ honorificè tractari, prout ipſe faciebat tẽpore uitæ ſuæ, quid importent hæc uerba, & quid poſſit petere uxor eorum uigore, uide Iaſ. & Alex. l. j. C. de legi. Itẽ quòd poteſt petere mulier dotem ſuam, poſteà etiam alimenta, uide Ioan. de Ana. conſ. xlij. qui tamen uidetur loqui quando dos erat etiã ſibi legata à teſtatore. Quid autem ſi teſtator relinquat uxorem dominam, maſſariam, &c. & ipſa moriatur, & aliam ducat, an ſecunda cenſeatur relicta eodem modo, uide Dec. c. quoniam Abbas. de off. de leg. Item q, poteſt prædia locare, licet habeat ſolum uſumfructum, dicit Bal. c. quia. de conſt.*

b P. PAV. P. *Quæſtionem. Videtur q, legatum taliter conceptum debet operari legatũ plenæ proprietatis, l. Paulus. ff. de uſufruc. cùm ſint uerba incompatibilia cum ſolo uſufructu. Item circa iſtam materiã adde q, ſi datus eſt ſubſtitutus filio & relictus uxori uſusfructus, qui reducitur ad alimenta, ſi eueniat caſus ſubſtitutionis, an tunc uxor debeat habere plenum uſumfructum contra ſubſtitutũ, uide Alex. l. ſi contra. de uulg. Bar. conſ. clxx. Item an ſi teſtator relinquat uxorem uſufructuariam in teſtamento omnium bonorum, & poſt mortem uxoris inſtituat Titium hæredem uniuerſalem, uelet legatum uſusfructus, uide Modern. latè in l. extraneum. C. de hær. inſt. Alex. conſi. ccccxxv. circa fin. Et an iſto caſu poſſit uxor accipere uſumfructum propria autoritate ante aditam hæreditatem, & quædam alia uide latè per Aret. l. filius. ff. de lib. & poſt. Item quòd ſi tempore mortis teſtatoris extent filij, quo caſu mater non debet habere niſi alimenta, poſteà moriantur filij, an debeat habere integrum uſumfructum, uide Ang. conſ. xcj. incip. in Dei nomine, ad fi. eundem conſ. ciij. incip. quãdam patronus. ad fi. Item in materia huius auth. uide Ang. conſ. cxxxvij. incip. reuocatur in dubium, ubi autem iſtud priuilegiũ conceſſum filijs tranſeat ad eorum ſubſtitutos extraneos, uide Bal. l. fin. C. de indic. uiduit. tol. ad fi. Item in materia huius auth. Alex. con. ccccxxiij. ubi limitat hanc diſpoſitionem non procedere quando teſtator in teſtamento reliquiſſet alimenta uxori, & poſteà in codicillis reliquiſſet eam maſſariam & uſufructuariam, & quædam alia in materia in duobus conſilijs ſequentib. Quid autem ſi teſtator ſolùm dixit uſufructuariam, uel ei reliquit uſumfructũ, uide Paul. Picum in repetitione l. Titia. §. Titius. in v. quæſt. in uerſ. limita. ubi allegat Aret. & Iaſ. de quibus ʒ. ff. de leg. ij. uide Fran. conſ. lx. Iaſ. l. cũ hi. §. ſi in annos. ff. de tranſac. ubi multa allegat pro, & contra, tandem idem tenet quod Aret. Item no. q, ſi teſtator reliquit uxori uſumfructum omnium bonorum, poſteà in ſubſtitutione pupillari ſi impubes deceſſit, ei reliquit prædium quo ad proprietatem, q, uxor in eo prædio ante mortem pupilli non poterit petere uſumfructum, uide Fran. conſ. lxxiiij. uide etiam de materia Bar. conſ. ix. Quid autem ſi filius ſit inſtitutus pro parte, & extraneus pro parte, & uxor ſit domina & uſufruc. uide Bar. cõſ. clxx. Quid autem ſi teſtator prælegat certas poſſeſsiones uni ex hæredibus, poſteà legat generaliter uſumfructum omnium bonorum, an etiam habere debeat uſumfructum in bonis prælegatis, uide Pau. conſ. ccxl. An autem ſi uxor ſtetit in bonis ipſis, utendo & fruendo bonis triginta annis quibus non petit dotem ſuam, an ei obſit aliqua præſcriptio, uide Pau. cõſ. ccxlij. circa fi. Quid autem ſi teſtator relinqueret uxori alimenta & uſumfructum ſi filius eius uixerit, an uideatur, uelle quòd quouſq; recuperit alimenta, non poſſit dotes repetere, uide Pau. conſ. ccxlviij. Et ibi etiam ponit quid iuris quando teſtator dicit quòd percipiat alimenta, donec dotem ſuam non repetet, quid ſi eam recuperat à ſponte ſoluẽte, an perdat legatum alimentorum, uide Iaſ. l. j. C. de legib. Bar. l. amplius. ante fin. ff. rem rat. hab. Quid ſi uxor ſit relicta domina & gubernatrix, uide Pau. conſ. cccviij. ad fi. quid autem ſi teſtamento ſunt relicta ſolùm alimenta, poſteà, in codicillis ſit relicta domina, maſſaria, & uſufructuaria, Paul. conſ. cccxcj. Quid ſi eam relinqueret dominam, & poſteà in eodem teſtamento dicat, & ultra prædicta legat uictum & ueſtitum, quod omnino habere non debet, niſi alimenta, uide Io. de An. conſ. xxxvj. cum add. de leg.*

c *Repugnantia. Adde ut per Ro. conſ. lxx. Caſt. conſ. cccxc.*

d P. PAV. P. *Vſumfructum. Idem in hoc membro tenet Abb. & Sal. hic Bal. l. fi. C. de ind. uid. tol. Io. And. in add. Spe. tit. de pig. §. fin. Ang. conſ. cxxxviij. incip. reuocatur in dubium. & conſ. cclvij. incip. ſer. Simon de Regio. in uer. hoc præmiſſo. maximè quando teſtator liberaſſet eam à confectione inuentarij & à ratione reddenda, & quòd poſſit capere propria autoritate, ut Rom. ſin. incip. tu habes tex. in l. ſpecies. Bar. l. cotem ferro. §. qui maximos. de pub. Bal. l. ſi peti. in j. no. C. de uſufr. Spe. tit. qui fil. ſint leg. §. j. uer. ſed quid ſi quis ita dixerit, facit quia conſuetudo eſt ſtricti iuris, & non debet ſuos terminos excedere. l. j. §. ſi quis. ff. de itin. actuq; pricum ſimil. contrariam tenet opinionem, quòd non habeat, niſi alimenta, etiam iſto caſu extantibus filijs, tenet Bar. l. Titia. ff. de leg. ij. & conſi. clxxj. incip. Nicola. ſed Amati. & l. ſicut. ff. quib. mod. uſusfruct. amitt. Caſt. conſ. cccxcj. incip. quòd uxor quondam rectoris. Idem Ioan. An. in add. Spec. tit. de pig. §. ſequitur in addi. quæ eſt ante uer. alia quoque actio, ubi refert Vbertum de Bobio ita tenuiſſe. Idem tenet practicus Papien. in forma libelli, quo uxor petit dotem, & uſumfructum, in uerſ. donec uitam duxerit uidualem. Idem firmauit excellens modernus Conſt. de Barcijs, in tract. ſuo de dote, non ob. adiectio dictorum uerborum, quòd poſſit capere ſua propria autoritate, quia etiam ſi non fuiſſent appoſitæ, iſtud potuiſſet ſecundum Ang. l. j. rer. amo. & ultra Bart. hic Pau. infert. Non ob. autoritates in contr. allegatæ, quia loquuntur & procedere poſſunt in terminis iuris communis, ſed attenta conſuetudine uulgari ſecus eſt, non obſtante quòd conſuetudo ſit ſtricti iuris, quia non poteſt reddi ratio diuerſitatis inter prædictos caſus. Et ita pro hac ultima parte cõſuluerunt Ia. de Cliuo, & Io. de Beſu. medio. Vide alia, quæ habes ſ. ij. apoſt. mag. & Aret. conſ. fi. Iaſ. l. cùm hi. §. ſi in omnes. ff. de tranſact.*

e *Dixit. Vide Ale. poſt Caſt. l. ſi mater. C. de inſt. & ſubſt. ſub cond. fac. & conſt. c. uol. iiij. Are. & doct. gl. in d. l. ſi quis ita. ff. de acq. hær. uide etiam Alex. conſi. cxxx. uerſ. fortificantur. in ij. uol. & Iaſ. l. ſi extraneus. uerſ. ij. ad prædictum no. ff. de cond. ob. cau. ubi per hanc l. dicit, quòd uerba enũciatiua etiam inter alios fauore dotis probant. Et Præpoſ. cap. fin. de ſpõſ. & addidi ad Pan. c. ſign. in additione quæ incipit, duæ fictiones. de reſcri. & Doc. c. cùm omnes. ij. quæſt. viij. ubi dicit quòd concurrere poſſunt duo ſpecialia, ubi unũ uenit ab altero. et Are. clxiij. et clxiiij. Ale. cõſ. cvij. uol. v. Vide etiam Fel. c. cùm te. de re iud. & Alex. l. ſi aliquã rem. in uer. nõ ob. ff. de acq. poſ. in uer. dicit Imo. et So. cõſ. cxij. & Bar. l. gerit. ff. de acq. hær.*

P. PAV. P. *Vide Alex. conſ. cclxxiij. Iaſ. l. iij. C. de inſt. & ſubſt. l. gallus. §. & quid ſi tantùm. de lib. & poſth. Are. l. ſi quis hæres. de acq. hær.*

f *Titius. Adde ut per Bal. conſ. dij. iiij. lib.*

De dotis promiſ. & nuda pollicit. Tit. XI.

LEX I.

a b R V S T R A.[a] Duo ſpecialia non poſſunt circa idem concurrere. h. d. tex.[b] cum gl. Opp. l. cũ poſt. §. gener. ff. de iur. do. Plures ſolutiones dantur in gl. iſta. Cõmuniter teneť, & eſt magis not.
c quòd hic ideò non concurrant duo ſpecialia,[c] ſcilicet quando agatur ex pacto nudo, & ſtipulatione incerta, & uide tuã glo. quæ hoc no. dicit.

Bar. ſuper Cod.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Fruſtra. Vide Fran. conſ. clxiij. Item limita ut per Fel. c. cùm M. eẋ. de conſt.*

b POMA. *Tex. Limita, niſi illa duo ſpecialia ſint introducta de iure communi. Bal. l. j. circa fi. C. quando lic. ab emp. diſ. quod dictum commendat Fel. c. cùm M. de conſt.*

c *Specialia. Bar. l. ita ſtipulatus. de uerb. ob. & l. j. ſol. mat. quomodo intelligitur duas fictiones concurrere non poſſe, uide Bal. l. conuenticula. de epiſc. & cle. & in l. ſi is qui. de uſucap.*

LEX II.

a SI PRO Dote.[a] Hæc lex habet ſecundum glo. unum ita notabile & ſingulare dictum, quòd neſcio alibi inuenire, breuiter dicit, ꝙ inducitur præſtatione uſurarum longi temporis, illud inducitur unica promiſsione.

ADDITIO.

a *Si pro dote. Per hanc leg. dicit no. Bar. l. legata. de leg. j. & hic no. in glo. quòd uerba enunciatiua pro dote probant plenè, ut dixi in l. ex hac ſcriptura. de do. ſecundum glo. & doct. hic, & l. cùm. de in rem uerſ. & no. bene quòd hoc ſit ſpeciale in dote, & ſit ius commune in caſu illo. Adde Bal. conſ. cxxiij. Rom. no. ccccxcix.*

LEX III.

a SI CVM.[a] Promiſsio dotis incerta ualet*, & intelligitur arbitrio boni uiri. Simile habes in l. cùm poſt. §. gener. ff. de
1 iu. do. † Quærit gl. qualiter intelligatur arbitrio boni uiri. gl. dicit, & bene inſpecta perſonarum qualitate, & diuitijs. Et inducit in
2 ar. ad quæſt. de eo, qui † commiſit ſe manibus inimici, ut uideatur ſe commiſiſſe arbitrio boni uiri. Idem dicit glo. l. pen. ff. de arb. & dic ut ibi, &c.

* *Valet. Cont. l. ʒ. hoc tit. Reſpond. promiſsionem incertam mulieri factã ualere, d. §. gener. ſecus ſi ab uxore fiat: d. l. j. I. Concen. B.*

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Si cùm. Limita ut per Caſt. conſi. cxxv.*

LEX IIII.

1 *Inſtrumentum, in quo quis confitetur ſe recepiſſe, quod non recepit, probat quòd ille promiſit dare, cui eſt facta confeſsio.*

SI VOLVNTATE. Si quis in dotem confeſsus
1 eſt recepiſſe, quod non recepit, id poteſt peti. Et not. ex illo inſtrumento, in quo quis confitetur ſe recepiſſe †, quod non recepit, probatur ꝙ ille promiſit dare cui eſt facta confeſsio, & uide tex. Cont. hoc opp. gl. l. qui pecuniam. ff. ſi cer. pet. glo. non ſoluit. Dic ꝙ dos debet ſolui de neceſsitate, quia eſt acceſsoria ad matrimonium, mutuũ uerò fit ex uoluntate, l. j. ff. qui pot. in pig. hab. Vlt. dicit glo. quod eſt ue
a rum, niſi ſit factum animo ſimulandi, ut faciunt ignobiles[a],
2 quãdo accipiunt nobiles in uxores. † Aduerte[b] quidã po-
b pularis diues, accepit unam dominã nobilem pauperem, obligatur ne popularis, quando cõfitetur ſe habuiſſe ab uxore in dotem plus quàm recepit? Videtur ꝙ nõ, ſ. de don. ante nup. l. j. Sed illud eſt uerum inter cõiuges æquales, ſi tamen inter eos eſt inæqualitas, quia minus nobilis, uel multùm bene merita, tunc puto ꝙ ualeat, & obligetur, nam ſimplex donatio eſt prohibita inter uir. & ux. ſed remuneratio eſt permiſſa, l. quod autem. §. idem ait. ſi uir. de do. inter uir. Sed quãdo illa domina nobilis nubit mercenario, certè ipſa facit minus, ideò condecens eſt quòd remuneretur, & uir obligetur, quod not. bene.

ADDITIO.

a *Ignobiles. Vide Bart. l. j. ſ. de don. ante nupt. & in l. ſi diuortio. ff. de uerb. oblig.*

b P. PAV. P. *Aduerte. Tamen quia iſto caſu dos iſta non habet beneficium dotis quo ad tacitam hypothecam, & priuilegium priuationis, ſecundum Angel. conſi. clxxviij. incipiente, præmitto ad euidentiam. ad fin. & uide Felin. cap. ſuper eod. el ij. eẋ. de teſtibus. Socin. l. j. ff. ſolu. matri.*

Are.l.si ita stipulatus.§.si tibi.de uer.ob.Iaſ.l.ſi diuortio.ff.de uerb. obl.

LEX VII.

1 *Pater dotans filiam,quando uideatur de bonis proprijs,uel filiæ.*
3 *Extraneus quando uideatur dotare de proprio,uel de bonis mulieris.*

a SI PATER.[a] Si pater † pro filio,uel filia habente ad
1 uentitia,dotem uel donationem ſimpliciter dederit, de ſuo dediſſe præſumitur* idem ſi de bonis ſuis,& filij da re ſe dixerit,niſi laboret inopia. Primò ponit duas quæſtiones. Secundò ſoluit primã. Tertiò ſoluit ſecundã. Secunda ibi, utrãq; igitur. Tertia ibi,ubi autẽ. Hæc l. loquitur in
2 patre. Quæro, † quid in auo. glo. uidetur dicere quòd aliud in auo quàm in patre,uide glo.ſuper uer.intelligi.iſta l. prout loquitur in auo dicit uerum, idem ſi loquitur in
b auo materno,nã in paterno eſt,idem[b] quod
3 in patre,l.dedit.de col.bo.Quæro † quid in
c extraneo,[c] extraneus debitor dat dotẽ pro domina,utrùm uideat dare de proprio mulieris,an de ſuo.glo.dicit & bene,ſi iſte extraneus erat geſtor negotiorum mulieris, uidetur dare de bonis mulieris, aliàs ſecus. Vide iſtam glo.ſuper uer.officium, & no. hanc l.cum glo.perpetuò.

* *Præſumitur.Ob. l.ſi cùm.§.ſi pater.ff.ſol.ma.ubi quod à patre datum eſt,compenſatur.* R. *cũ duo ſpecialia circa idem concurrere non poſſint ſ.l.j. meritò mulier non poteſt ſimul haberepriuilegium dotis, & ipſum etiam ex patris negotiatione conduplicare:d.§.ſi pater.* I.Con.B.

ADDITIO.

Pro concordia aduerte, quòd in hac l. fin. de do. promiſ. Bar. ponit unum caſum quotidianum,quòd pater dotando filiam,licet habeat pater pe nes ſe bona aduentitia,tamen uidetur pater dotare de ſuo,Bar.hic,ſed contrarium innuitur tenere in l.uxorem. §. pater ff.de leg. iij. Dixit enim q; præſumitur quòd dederit animo compenſandi cum eo quod filiæ debetur & ſic non de ſuo.Tu dic,ubiq; dat ſuam.ſol.Bar.primò in d.§.pater. dicit quòd ibi loquitur in patre naturali, & in hac l.ſi. loquitur in patre naturali & legitimo,quod dicit eſſe menti tenendum.Sed fortius uidetur contrarium in l.Neſennius.ff.de neg.geſt. ubi uidetur idem dicere quod hic. Sed idem Bar.ſoluit,quod hic loquitur,quando non habebat adminiſtrationem illorum bonorum,in d.l.Neſennius.loquitur quando habebat adminiſtrationem,etiam tanquam legitimus adminiſtrator geſſit, & ſecundum caſum huius leg. quando pater erat pauper, ſecundum diſtinctionem huius leg.

a *Pater. Hanc legem quæ uult patrem cogi ad dotandam filiam, limita niſi filia habeat unde ſe dotet,ſecundum Bar.l.mulier.§.cùm proponeretur. ad Treb.Sed utrùm filius teneatur dotare matrem uolentem ſecundò nubere,Bal.q; non,l.j.in fi.ſ.de inoff.do.*

P. PAV. P. *Ad apoſtil.primam Alex.ibi niſi filia habeat,uide l. obligamur.§.j.de act.& obl. quæ ibi ſcripſi, & in materia huius leg. uide per Mod.Inſt.de act.§.fuerat.in glo.fi.poſt Ang.& alios.Et idem ſi pater eſſet grauatus aliquid filiæ poſt mortem nomine dotis dare, quia etiã quòd ipſe in teſtamento relinquat filiæ pro dote,uidetur de ſuo relinquere, non illud quod erat grauatus.uide Ccm.conſ.c.in ij.uol. Item limita iſtud ſolùm procedere in dote & donatione propter nuptias. Secus ſi pater aliquid traderet filiæ,puta iocalia uel ſimilia,Ant.conſi. xxxviij. Soc.l.j. ff. ſol.mat.& Iaſ.ibi. Ex oppoſito,an frater teneatur dotare ſororem, uide tex.cum glo.cùm plures.§.pe.de adm.tu.Et an ſi ipſa perdat dotem, tenea tur iterum dotare,Bal.hic alleg. tex.in l. ſi ſocius pro filia.ff. pro ſoc. qui non multùm probat.quid in filio naturali,uide l.uxorem. §. patet. de leg. iij.& Bar.l.ſi.de his qui.ut indi.*

POMA. *Vide quid per iſtam l ſi pater.iuncta l.j.ff. de do. conſuluit Alex.conſ.xij.uol.ij.& Capram xxix.& uide Alex.plenè ad materiam huius l.j.ff.ſol.mat.& Capram etiam con.xxxix.in j.dubio,& lxxij.& Iaſ. d.l.j.ff.ſol.mat.uer. adde.*

b P. PAV. P. *Idem.Quomodo iſtud procedat,uide quæ habes in l. dedit. in apoſt.Alex.& ibi add.de coll.bon.*

c Extraneo.Glo.& Bar.l.Neſennius.ff.de neg.geſt.& l.uxorem. §. pater. de lega.tertio.& ibi Bar.& l.j. ſolu. matrim. Sed Bal. *in quæſtio. ponit* Ioan. An. & Pet.*fratres dotauerunt communiter filias,* Ioan. *dicit quòd* Petr.*non uidetur pro parte ſua donare, quia* Petr. *uidetur geſſiſſe negotium* Ioannis.

LEX I.

VICTA. Hæc eſt no.l.& ſi eſſet gl.ſignares millies eã,& breuiter dicit, Si dos incipiat à promiſsione*, dans,de euictione tenetur, ſecus ſi à traditione, niſi promiſsio, uel dantis dolus intercedat. No.hanc l. ſing. in glo.non habetis, niſi illud quod dixi uobis ſuper tex.&c.

* Promiſsione. *Hoc eſt,ab ſtipulatione,quod generaliter receptum eſt, ut ex ſtip. quis de euictione teneatur: l.ubi.§.fi.de uer. obl.§.ſic itaque: Inſt.de act.l.ij.ſ. de euict.l.marito.§.fi.ff.de do. cum ſi.* I. Concen. B.

LEX II.

SI STIPVLATIO. Adhibitus ad ſtipulandum partem dotis, uidetur adhibitus animo donandi, nec poteſt ultra grauari quàm ſibi ſit relictum. In l. iſta ſunt uidenda multa, primò quãdo aliquis adhibetur ad ſtipul. dotis,an uideatur adhibitus animo donandi, uel non. Secundò poſito q; præſumatur adhibitus animo donan. nun quid animo donan.inter uiuos,uel cauſa mor.quæ dixi plenè in l.quæ dotis.ſol.mat.

LEX III.

1 *Maritus an ſit dominus rei dotalis.*
2 *Res quæ ſubiacet reſtitutioni,ex contractu poteſt alienari.*

1 ET SI Dotis. Glo.† ex hac l.no. q; maritus eſt dominus rei dotalis,de quo uidebitis ſ. eo.l. in reb. Item no. q; res quæ ſubiacet reſtitutioni ex
2 contractu, põt † alienari inter uiuos*, at in ulti.uolũtate ſecus eſt*, ut hic, quia res quæ ſubiacent reſtitutioni, maritus poteſt remittere ſeruo,&c. ſecus ſi ex ulti. uoluntate, ut ſ.
3 cõm.de le.auth.Item no. † q; de iſto iure antequã eſſet facta l.in reb.ſ.eo.ſol.mat.non reuertebatur ipſo iure dominium ad mulierẽ, uel hæredes eius,quod apparet, quia ſi hoc eſſet, non poſſet uir relinquere libertatem directam,quia libertatem relinqueret in caſu in quo non eſſet dominus.

* *Viuos.Hæc reg. Bar. eſt falſa,nã ſerui dotales, (quorum mentionẽ habuit Imper. hic) ad inſtar rerum mobilium.ut pecuniæ, à marito rectè diſtrahi poterãt:Bar. auth. cau. ſ. ad Velleia.* I. Concen. B.

* *Eſt. Totum oppoſitum dicit iſta l. iij.* I. Concen.B.

LEX IIII.

NVLLA. Not. fallit in quibuſdam caſib. qui ponũtur in gl. inter quos enumerat unum quem feci tibi notare in l.hac edictali.de ſecun.nup.& uide eam.

LEX V.

a QVOTIES.[a] No.q; æſtimatio facit emptionẽ in dote. Videbitis in l.cùm dotem.& quod ibi no.

ADDITIO.

d P. PAV. P. *Quoties.Adde ſing.in iſta materia, q; in caſu in quo æſtimatio fundi dotalis facit emptionẽ,licet res nõ dicatur dotalis,ſed in dominio mariti,ut eam poſſit uendere,tamen ſi maritus reperiretur nõ eſſe ſoluendo,diceretur dotalis,& ita æſtimatio nõ præiudicaret.Crem.conſ.xix.alle.Bal.l.intereſſe.ad fi.C.de uſuf.tmo.l.ſi æſtimatis.ff.ſol.mat.quem habes ad Bal.Iaſ.§.actionũ.in gl.uer. pro æſtimato.Inſt.de act. Itẽ de prædictis & trib.alijs limitationib.ad iſtam reg.uide Iaſ.l.ex conuẽtione.C.de pac. Et ad primũ dictum uide etiam Iaſ.l. j.poſt prin.ff.de æſtim.act.*

LEX VI.

AVIA. No hãc l. q; pater dando dotẽ* ſibi actionem nõ quærit, niſi ſibi ſtipuſpiciat,ſecus in quolibet alio*, qui dando dotem per ſolum pactum, quærit ſibi actionem.

* *Alio. Totũ oppoſitũ eſt veriſimũ,l.j. §. extra neũ.ſ. de rei ux. act.* I. Con.B.

LEX

LEX VII.

* *Filiæ. Si tamen filia ratum habuerit,uel aliun de ex patre totidem acceperit,pactum ſeruare cogitur:l.ſi cum.§.ſi pater.ff.ſol.mat.* I. Con. B.

CVM A Socero. No. q; ex interualo non poteſt pater paciſcendo præiudicare filiæ*. de hoc habetis plenè, ff.ſol.mat.l.ij.§.quod ſi in patris.& ſeq.

LEX VIII.

1 ETIAM. No.q; † uerba iſta,ad me pertineãt,uel me ſequantur,licet prima facie factum aduerſarij non in cludant,tamen interpretantur, quòd ipſe mihi reſtituat,no.ſ.de do.ante nup.l.ſi cum ante. Secundò no. quòd
2 † illud quod eſt in dote,eſt in eius augmento, nec poteſt ultrà grauari quàm ſibi ſit relictum.

LEX X.

CVM. Iſtam l.habuiſtis ſ.eo.l. quoties.

LEX XII.

EX PECVNIA. Hanc leg.intellige,niſi in ſubſidium ut ſ.de rei uend. l. ſi ut proponis. melius facit l. uxor.ff.de do.inter. Item intellige uerum, niſi hoc eſſet actum ab utraque parte,l.ita conſtante. & l. res in dotem. ff.eod.tit.

CVM PATREM. No.hic unum bonum caſum illius q.quæ formatur in l.j.ff.de pac. promittis mihi quòd dabis illi,hoc pactum non ualet,ut illi quæratur aliquid.ſimile habes in l.ſi eum,&c.

LEX XX.

1 PRO ONERIBVS. Not. † q; maritus
2 habet dotem pro ſuſtinendis oneribus matrimonij. No. † q; tit.dotis dicitur oneroſus,non lucratiuus,ut hic,& l. ex promiſsione. ff. de actio.& oblig.&c.

LEX XXI.

a SI INTER. Si agitur q; res æſtimata reddatur, æſtimatio non facit emptionem[a]. Quærit glo. quid in dubio. Glo. determinat q; facit emptionem in dubio, quam uide & no.ibi in l.cùm fundus.eſt caſus expreſſus ſ. eo.l. quotics.ſi bene aduertatur,&c.

ADDITIO.

d *Emptionem. Et quãdo æſtimatio facit emptionem in qualibet materia, ponitur plenè per Bar.poſt Cy.l.j.ſ.com.l.quoties.l.cùm dotem.ſ.eod.l.ex conuentione.ſ.de pact.& quod no.Bar.l ſi ut certo.§.nunc. ff. comm.& Bal.l.ſi paciſcenda.in fi.ſ.de pact.dicit tamen Bal.no.l.intereſt.ſ. de uſuf. q; licet prædium æſtimatum detur in dotem, ſi tamen maritus non eſt ſoluendo,aliàs fundus remanet dotalis,nec poteſt alienari.l. uxor marito. de don inter uir.& ux.l.in rebus.ſ.eo.Adde q; ſi res æſtimata traditur in dotem hoc pacto,quòd dominium non transferatur, tunc æſtimatio non facit contrahi emptionem rei,ſecundum Bal.l.j.ſ.eo. Item adde de materia in l.ſi æſtimatis ff.ſol.mat.in rebus tamen æſtimatis datis in dotem, habet mulier rei uendicationem utilem,ſed directam non, l.in reb. in prin.ſ. eo.*

LEX XXIII.

1 *Alienatio facta per mulierem de fundo dotali cum iuramento, q; teneat.*

a SI PRAEDIVM. No. hanc l.& eius ma-
1 teriam uide in l.cùm lex.ff.de fideiuſſ.Quæro quid ſi mulier iurat[a] nõ alienare fundum dotalem. Certè quicquid † dicat glo.caſus eſt in c.cùm contingat.de iurciur.c. licet. eo. tit. lib. vj.ubi dicit,q; ualet alienatio.tamen dicit ibi gl. quòd ſi mu lier primò iurauit non alienare, poſteà alienat, & iurat, ſibi
2 non præiudicat,& dic ut ibi. Secundò no. † gl. quæ eſt hic, quæ uidetur æquiparare alienationem rei dotalis, rei ſacræ,
3 & hominis liberi,& ſic innuit, † quòd prædium eſſe dotale,eſt uitium reale. Facit quod no. l. dotalem. de teſta. milit. Dixi plenè in d.l.cùm lex.& dic ut ibi dixi,&c.

ADDITIO.

d *Iurat.facit hoc ad cautelam,quòd ſi mulier iurat non alienare, deinde alienet,& iuret ſuper contractu, quòd contractus ſit nullus,& primum iuramentum eſt ſeruandum. Contrarium tenet Inn. cap.dilecto filio. eõ. de præb.& uide quæ dixi in l.ſi quis pro eo.de fideiuſ. Sed prædictam glo.ſequitur Hoſtien.c.cùm contingat. Archid.& Ioan.de Imol.c. licet.eod.tit. lib.vj. Spec.tit.de empt.& uend.§. iij. Sed dicta cautela non uidetur uera, maximè quo ad animam,nec etiam in iure, quia eſſet in fraudem creditoris. Vide not.per Ioan.Fab.Inſt.qui.alie.li.& adde Bar. l. ſi quis pro eo.de fideiuſſ.uer.tertiò dixi,&c. Adde Barb.conſ.cxviij.iij.lib. ubi limitat glo.in d.c.licet.*

LEX XXV.

SI MVLIER. Quando cauſa appoſita in ſtipulatione continet commodum ſtipulantis,nõ dicitur cauſa finalis,ſed impulſiua.Dixi in l.iiij.de ali.& cib.leg.&c.

LEX XXVIII.

a MVLIER. No. quòd licet curator & eius fideiuſſores ſint minus diuites, quàm ſit ipſe pupillus, tamen cura non eſt ipſo iure irrita[a].

ADDITIO.

d *Irrita. Iſte caſus eſt no.pro fideiuſſore,quem alle.no.Bar. l. legitimos. de legi.tut.& l.iij.de tut.et cur.da.ab his.& l.ij.§.idoneis.ff.ad Tert.& Bal. l.pe.ſ.de exec.rei iud.uer.item cautio.*

LEX XXIX.

1 *Mulier uiro uergente ad inopiam,poteſt dotem repetere.*

a VBI.[a] Marito uergente ad inopiam,mulier pro rebus obligatis pro dote habet exceptionem, & actionem,poteſtate alienandi penitus interdicta,& pactis dotalibus in ſuo robore perma-
1 nentibus. † No. quòd marito uergente ad inopiam, mulier poteſt repetere dotem. Sed aduerte, quia hæc lex nihil diſponit ſuper actione perſonali de dote,ſed ſolùm ſuper hy
2 pothecaria. No. † quòd iſta repetitio quæ fit conſtante matrimonio, operatur ſuum effectum ſolùm ad commodum mulieris, ita quòd uiri conditio in fructib. dotis non
3 incommodetur. † No. tertiò contr. quòd per hanc exactionem,pacta & alia iura de lucrando non impediuntur. Ego iſtam materiam in l.ſi conſtante.ff.ſolu.matr.diuido in quatuor partes. Primò quæro de perſona repetẽtis, & multa circa hoc. Item de perſona eius à quo repetitur. Tertiò de modo repetendi. Quartò de repetitionis effectu. Aduerte ad omnia quæ ibi dixi, quia modicas leges habemus.
4 † Quæro, qualiter probatur uirum uergere ad inopiam. Glo.hic dicit notabiliter,& bene eſt, prima glo. quæ dicit aliqualiter, aut modicum.& no.eam,& eſt longa materia. Dico in dicta l.ſi conſtante.quòd aliud eſt dicere, quòd ad dotem non ſuffiçiunt bona, aliud eſt dicere maritum uergere ad inopiam, &c.

ADDITIO.

d P. PAV. P. *Vbi. Circa iſtam legem quòd uxor non poſſit executiuè petere dotem,& c.tanquam iſte non ſit caſus comprehenſus in dicta promiſsione,& etiam quæ & qualis ſit iſta reſtitutio, & quòd quando mulier in alium tranſtulit iura dotalia cum iuramento, non poſſit uti beneficio huius legis,& etiam non poſſit uti, quando eius culpa diuertit à uiro, uide etiam no.Pet.de Anch.conſ.cxix.Item quòd non ſit propriè reſtitutio dotis.Alex.conſ.cxlij.in v.uolum. Bar.l.ſi conſtante.in vij. quæſt. ij. partis principalis. In cont.tamen quòd reſtitutio dotis, quæ fit propter inopiam, dicatur propriè reſtitutio,& ueniat ſub conditione reſtituendi dotem,Imo.conſ.c.Rom.conſ.cccxcij. Pro prima tamẽ opin. uide Bar. Caſt. & alios in l.ſi ſtipulatur.ff.ſolu.matrimon.& Imol.dicto conſ. c. uidetur concordare. Sed Caſtren.conſi.ccxxx. in noua impreſſione antiquorum,*

*j.uol.uide quæ habes in repert. uer. dos. & Com.conſ. xcij. incipien. ubi
conſuluit ꝙ, ſi à tempore talis uerſionis maritus alienaret aliquam rem,&
emptor poßideret eam decem annis uel uiginti, etiam conſtante matrimo
nio,ꝙ non poßit ſoluto matrimonio uxor uendicare, nam ſibi imputan-
dum eſt,ꝙ conſtante matrimonio non petierit. Et ibi etiam pro iſta ſolu=
tione quæ fit conſtante matrimonio,quæ eſt plenaria ſatisfactio.Ideò ſi po
ſteà maritus efficeretur diues,non tenetur uxor ſibi poſteà reddere dotem
ſemel ſolutam.Circa quod uide Are.l.pluribus.§.j.de uer.ob. Item quæ re
quirantur ad hoc ut poßit hoc modo agi contra tertios poſſeßores, uide
Pau.conſ.ccxix.ad fi. & l.ij. in prin.ff. ſolu.matr.de quo ad Bar.l.ſi con=
ſtante. eod.tit.*

LEX XXX.

1 *Mulier ſol.mat.habet uendicationem.*
2 *Creditor anterior,in quibus præferatur poſterioribus.*
3 *Hypothecaria,& uendicatio, pro eadem re diuerſis reſpectib. cōpetunt.*
4 *Dos conſtante matrimonio,an ſit in bonis uiri.*
5 *Dotis act.quando incipiat.*

a IN REBVS.[a] Sol.mat.mulier pro reb. do/
talibus, etiam æſtimatis, habet rei uendicatio=
nem, & contra eam non currit præſcriptio, niſi
matrimonio ſoluto, uel uiro uergente ad ino/
1 piam. Not.† ꝙ mulier ſolu.mat. habet uendicationem re/
rum dotalium, & puto hoc nouiter hac l. inductum, quo/
niam ante hanc l.non reuertebatur dominium ipſo iure ad
mulierem,ut dixi in l.& ſi dotis.s̄.tit.eo. Sed contra hoc op.
de eo quod hic dicitur,de reb.æſtimatis, quod uidetur con
tra.l.quoties.& l.cùm dotem.s̄.eo. Gl.circa hoc ponit opin.
hæc eſt ueritas,ꝙ fauore dotis uendicatio utilis competit in
b his rebus.Et ex hoc habes unū arg.imò quaſi caſum ad q.[b]
2 quam diſputauit Iac.de Are.† de bonis poſteà emptis per
eū,qui primo mercatori omnia bona ſua obligauerat,nam
primus creditor præfertur alijs in poſteà acquiſitis, nam ut
hic uides, ſpeciale eſt hic in muliere, ut in rebus per eam da
tis in dotē præferat̄ alijs creditorib.anterioribus, ergo in cō
trarium eſt ius cōe,quòd in alijs præfertur primus creditor.
3 Dixi plenè in l.ſi is qui.ff.de iur.fiſ. Secūdò no. ꝙ † pro ea-
dem re diuerſis reſpectib. cōpetit hypothecaria & uendica/
tio,nam ſi inſpicimus ius ciuile, ſcd'm quod res dotalis eſt
in patrimonio uiri,cōpetit hypothecaria, ſed ſi inſpicimus
ius naturale, ſcd'm qd' eſt in patrimonio mulieris, habet lo
cum uendicatio.Qualiter pro eadem re cōpetat rei uendica
tio & hypothecaria,dixi in l.fi.s̄.de ſac.ſan.ecc. & eſt tex.l. ex
ſexante.§.Latinus.de exce.rei iud.gl.in §.ſed noſtra. Inſt. de
leg.dicam in l.j.cōm.de leg. Vltimò glo. hic diſputat,utrùm
conſtante matrimonio dos ſit in bonis uiri,uel mulieris? Et
non eſt dubium ꝙ conſtante matrimonio eſt in bonis uiri,
ſed omitto pro modo hanc diſputationem,&c.
c § OMNIS.[c] No.† ex hoc §.ar.ꝙ actio de dote incipit
5 competere,ſol.mat.uel uiro uergente ad inopiam.Ideò
dico ꝙ eſt arg.non caſus, quia hic dicit tex. mouere, &
ſic non includit quin ſit nata ante. De hoc ſunt opi. uariæ &
diuerſæ inter glo.& doc.& ideò dico duas glo. quarum una
eſt in l.ſed ſi alia.de bon.dam.Alia in l. iuriſgen. §. quinimò.
ff.de pact.&c. Item.no. tex. qui dicit, claruerit, &c. & ſic non
d ſufficit[d] ipſum uergere ad inopiam, niſi probetur hoc eſſe
manifeſtum ipſum uergere ad inopiam.

ADDITIO.

a *In rebus. An hæc lex locum habeat in dote profectitia,uide Bal. & Imo. l.
iij.ſol.mat.res dotalis,& dominium eius transfertur in uxorem, quinimò
tex.uult,ꝙ cùm ſemper durauerit dominium etiam conſtante matrimonio
mulier potuiſſet uendere,ſed dic quòd tex. ſoluit dubium ibi, cùm ea res.
iuncto tex.ibi,non erit uerum,& uide Bar.l.ſi mora.ſol. mat. & l. uxor.
de iur.do.§.j.De ratione huius tex.uide per Bal.l.traditionibus.s̄.de pac.
& l.j.j̄.de ſer.pig.da.ma.Et an & quando dominium & poſſeßio tranſ/
ferantur in mulierem,uide l.& ſi dotis.s̄.eo.& l.j.§. exactio. j̄. tit. j. per
Bar.& Bal.l.ob res.per illum tex.ff.re. amo. & d. l. & ſi do. non tamen
hoc habet locum in hæredibus mulieris,ſecundum Bal.d.l.uxor.§.j. Præ=
dictis adde Bal.l.ſi filio.§.fi.ff.ſol.matr.Circa fin.not.ſing. quòd licet con=
ſtante matrimonio non præſcribatur rebus dotalibus, ut hic, tamen præ=
ſcribitur rebus donatis propter nuptias, quia illarum rerum conſtante ma
trimonio uxor eſt domina.Ita ſing.dixit Ant.c.peruenit.de emp.Sed Abb.
ibi tenet cont.glo.auth.ut imò.uer.matre.& gl.auth.de non elig.ſec. nub.
uer.præcepit.& de intellectu huius §.uide Bal.hic.*
P. PAV. P. *De materia huius l.uide Alex.l.Neſennius.§. fundus. ff.de
re iud.Item quòd non habeat locum in dote profectitia,uide Soc.l.ij.& iij.
in prin.ff.ſol.mat.Item an hoc priuilegium competat hæredibus mulieris
extraneis,uide Iaſ.l.j.ſol.matr.*
b P. PAV. P. *Ad quæſt.uide Fran.conſ.xxxij.*
c P. PAV. P. *Omnis. An autem iſta præſumptio noceat ſolùm quo ad ef
fectum conſignationis,iuxta l. ubi adhuc. s̄. eo. an etiam ſol. mat. quo ad
effectum exigendi dotem,uide Com.tenentem ꝙ ſic,conſ.xcij.incip. In no
mine domini noſtri.in j.dub.Item quòd iſte §.non procedat in rebus æſti=
matis,uide Bal.hic.Item quando incipiat currere præſcriptio contra mu=
lierem negligentem petere dotem.uide Caſt.conſ.ccxciiij.incip.ego.*
d P. PAV. P. *Sufficit.Alex.l.ſi conſtante.in prin.ff.ſol.mat.*

LEX XXXI.

4 *Inſinuatio facta pro uno,prodeſt alij,qui uenit in conſequentiam.*
5 *Mulier non dans dotem incontinenti, conſtituitur in mora, & tenetur
ad fructus & uſuras.*
6 *Extraneus in dote danda non conſtituitur in mora,niſi poſt biennium.*

CVM QVIDAM. Iſta eſt tota ſingularis l.
& habet tres partes principales. Secunda ibi,ſi=
mili quoq;.Tertia ibi,prætereà ſancimus.Prima
pars,h.d. Cùm dos datur ab extraneo marito,
quantum ad eum eſt donatio ob cauſam, quantum ad mu
lierem eſt donatio ſimplex, tamen inſinuatione non indi/
1 get.No.† ꝙ titul. dotis ex parte mariti eſt onerosus, quod
apparet,quia ob cauſam accepit, ex parte mulieris eſt lucra
tiuus,ſcd'm Azo.quod apparet,quia eſt ſimplex donatio,l.
fi.§.ſi à ſocero. ff.de his qui in frau. cre. quod facit ad multa.
2 Secūdò † no.ꝙ actio quæ eſt inutilis penes cedentem,effici
tur utilis penes eū,cui ceditur,ut apparet ex iſto prin.Quo/
3 modo autem iſtud procedat, eſt longum dicere. No. † & i/
ſtud tene menti,quòd ficta donatio eget inſinuatione ſicut
uera,quod apparet hic à ſpeciali,nam qui dat dotem mari/
to,fingitur donare mulieri, & de iure communi mulier de/
bebat inſinuare,niſi ei eſſet prouiſum per hanc l.examinaui
in l.j.ff.de do.ubi tangit glo.ubi ille,qui ſoluit ſcienter,uide=
tur donare, utrùm requirat iſta ficta donatio inſinuatio/
nem?ibi dixi,quod no.ubi fiunt inſinuationes donationis,
& ibi allegaui tibi iſtum tex.
a § SIMILI.[a] Donatio propter nuptias eget inſinuatio
ne,& inſinuatio facta à muliere porrigitur ad eum cui
per conſequentiam uidetur eſſe donatum. Vides hic,
4 † ꝙ inſinuatio facta ab uno, prodeſt ei ad quem donatio
porrigitur per conſequentiam.Et pro hoc uideo, ꝙ inſinua
tio teſtamenti facta ab hęrede,porrigitur ad legatarios,quia
teſtamentum reſpicit principaliter hęredes & legatarios per
conſequentiam,quod patet,quia poſſunt eſſe teſtes in te/
ſtamento, hæredes aūt uolētes huic prouidere, inſinuant
quantùm pro ſe facit, utrùm autem hoc poſsint, cogitabis.
§ PRAETEREA. Hic eſt magis ſubtilis §. qui ſit in hac
l.Promiſſor dotis per curſum biennij cōſtituitur in mo
ra,ut ad fructus & uſuras hac l.expreſſas teneatur, nec
prohibetur maritus intra biennium dotem petere. h. d. Tu
habes ꝙ poſt bienniū ꝓmiſſor dotis tenet̄ ad uſuras,& fru/
5 ctus.Gl.l.de diuiſione.ſol.mat.dicit † ꝙ mulier quæ dotem
promiſit,tenetur ad uſuras & fructus incōtinenti à die con/
tracti matrimonij. Et aſsignat rationē ueriſsimā, quia ſicut
emptor poſtquā recipit rem,lucratur fructus rei,ſtatim cùm
eſt in mora ſoluendi pretiū,ipſe tenet̄ ad uſuras,ut s̄.de act.
emp.l.curabit.ita & mulier cū uir alimentat eā, & ſuſtinet o/
nera matrimonij,ſtatim eſt in mora. oēs doc. dicūt ꝙ illa gl.
nō dicit bene,per hanc l.quia nō cōſtituit̄ in mora,niſi poſt
bienniū.Sed gl.dicit melius quàm omnes ipſi.Gl.quæ eſt in
l.de diuiſione.loquit̄,quando mulier ipſa dat dotē,unde qa
ipſa recepit aliqd,quia uir alimētat eā,& ſuſtinet onera ma/
trimonij

trimonij reſpectu eius, meritò conſtituitur in mora inconti
nenti,ſicut in contractu emptionis & uenditionis.lex iſta lo
6 quitur † in extraneo dante dotem,nam extraneus ipſe ni=
hil recipit,ideò nulla eſt mora,quo ad eum, quia ideò gl. di
cit,ſi quis,ſcilicet extraneus, & ꝙ ſic intelligatur, apparet ex
præcedenti §.poſito ꝙ intelligeretur de muliere promitten=
te dotem,tamen illa glo.l.de diuiſione.dicit uerum,nam fa/
teor ꝙ ante biennium tenetur mulier ad uſuras, & fructus
ad ſimilitudinem emptoris & uenditoris,poſt biennium te
netur ad maiores, & hoc eſt quod lex dixit in fi. ibi, ſed ſiue
ante biennium,&c.Et ſic apparet ꝙ poſt biennium tenetur
ad maiores,ſecundum tenorem huius l.

ADDITIO.

a *Simili.Et utrùm inſinuatio facta per unum proſit. adde auth. eò decur/
ſum.uer.ſiue,&c.de dona.ante nup.& quod ibi no.Bal.Sed iſte tex pro=
bat pro & contra.Bal.hic non firmat Alex.*

De rei uxoriæ actione. Tit. XIII.

Continua ut in glo.&c.

LEX I.

3 *Dos petitur,& repetitur actione ex ſtipulatu.*
6 *Actio de dote habet tacitam hypothecam.*
7 *Tacita hypotheca competens mulieri in actione de dote eſt priuilegiata.*
8 *Rebus dotalibus euictis,iſta actio habet locum pro euictione.*
9 *Actio ex ſtipulatu pro dote,eſt actio bonæ fidei.*
11 *Retentio,quando habeat locum ob res donatas,uel amotas.*
12 *Soluto matrimonio liberis exiſtentibus,an dos redeat ad patrem.*
13 *Impenſæ neceſſariæ,quando minuant dotem.*
14 *Cautio de defendendo inuicē inter fratres præſtatur tēpore diuiſionis.*
15 *Actio de dote filia ſui iuris effecta in quartam imputatur, & in collatio=
nem uenit.*
16 *Mulier ꝙ uideatur dotem ſtipulata,extraneo pro ea dotem dante.*

REM. Imper. primò ponit ſuum proœmium.
Secundò illud exequitur. Secunda ibi,rei uxo
riæ itaq;, &c. Proœmium non indiget ſumma/
1 rio.No.ꝙ † dicitur corpus iuris, in quo conti=
nentur articuli iuris. Sicut corpus humanum dicitur, ubi
2 continentur membra humana. Sic etiam unū † collegium
uocatur unum corpus,quia membra illius corporis conti=
nentur,ut ff. de colleg.illi.ſuper rub.& etiam ſuper l.j.
a § REI.[a] Iſte §.uſq; ad §. primum itaque, breuiter dicit,
Dos petitur actione ex ſtipulatu,etiam ſi non fuerit in/
terpoſita,& ex utraq; parte ineſt tacita hypo
3 theca,& eſt actio bonæfi.* No.† ꝙ dos peti
tur,& repetitur per actionem ex ſtipulatu.
Not. quòd ſtipulatio fingitur eſſe facta ubi
4 non eſt, & ex hoc habes † quòd ſtipulatio
ficta non requirit ſolennitatem uerborum.
5 Not. quòd † facilius confirmatur inuali/
dum, quàm inducatur quod non eſt. Hic
habes unam glo. quæ ſignat quædam con/
traria,& non ſoluit ſuper uer. fortitudinem.
ibi, utile.imò ibi uitiatur utilis, ſcilicet pro-
pter defectum uolūtatis teſtatoris ibi, adem
ptum, ſed illud ideò, quia eſſet contra ſui
naturam.

* *Bonæfid. Et ſic ex mora dotis non ſolutæ ſtatim ueniunt uſuræ, in extraneū tamen non niſi poſt biennium: l. cùm quidam. §. prætereà. & ibi* Bart. *num.v. j̄. titul. prox.* l. Concen. B.

6 § ET VT. No.† actionem de dote eſſe priuilegiatam
b in hoc,ꝙ habet tacitam hypothecam.[b] Opp.& uidetur
ꝙ hoc priuilegium cōpetat mulieri,non actioni.Inſt.de
§.fuerat.& j̄.qui pot.in pig.hab.l. aſsiduis. Sol. Priuilegium
tacitæ hypothecæ competit actioni,& habet locum in utraq;
parte,ut hic,& trāſit ad hæredes & ad quoſcunq;,ut j̄.ea. l. §.
7 illo proculdubio. † No.ꝙ iſta tacita hypotheca ſit priuile/
giata,ut cæteris præferat̄, non cōpetit niſi ipſi mulieri, ut ll.
cont.Et per hoc apparet rūſum ad q. quam hic facit ſuper
uer.latere,quia tacita hypotheca,quæ competit uiro, nō eſt
8 priuilegiata.Secundò no. † ꝙ rebus dotalibus euictis iſta
actio habet locum pro euictione.cont.s̄.eo.tit.l.j.Sol.Illa in=
telligitur ſecundum diſtinct.huius l.
9 § SED. No. hic tertium priuilegium actionis ex ſtipu/
latu,quia eſt bonæfi.No.quòd † actio ex ſtipulatu pro
dote eſt actio bonæ fidei.Sed an hoc ſit uerū in actione
ex ſtipulatu,quā habet uir pro dote petenda,an uerò intelli
gatur de ea quæ cōpetit mulieri?Glo. tangit in l.ij.in prin. ff.
ſol.mat.& etiā in l. de diuiſione. Mihi aūt uidet̄ ꝙ ex utraq;
parte ſit bonæ fidei per iſtū tex.coniunctū cum præcedēti §.
quod apparet,quia hic loquitur de actione ex ſtip.ex utra/
que parte.
10 § PRIMVM Itaq;. † Actio ex ſtipulatu pro dote nō
minuitur propter legatum factum uxori, niſi exprima
tur,& hæc actio tranſit ad hæredes ſine mora, nec pati/
tur retentiones,ob mores,ob res amotas,ob liberos,uel im
penſas, ſed prædicta actionibus competentibus repetūtur.
h.uſq; ad §.illo.No.ꝙ ſi debitor legat creditori, in dubio nō
intelligitur animo compenſandi,niſi exprimatur,quod ple
nè dic per Iac.de Are.l,ſi cùm dotem.§.ſi pater. ſol. mat. Fa/
cit ar.cont.j̄.unde uir & uxor.auth.prætereà. ſed ibi dicam,
& plenè dixi in præalleg.§.ſi pater,&c.
§ TACEAT. Opp. uidetur ꝙ propter mores retinea
tur dos,ut l.conſenſu.j̄.de repud. Sol. intellige hic, ꝙ e=
rant tales mores,qui pudorem matrimonij non læde/
11 bant.Opp.ij.& uidetur ꝙ † ob res donatas, uel amotas poſ
ſit fieri retentio, ut l. diuortio.§.ob do.ſol.mat. Sol.compen
ſatio bene poteſt fieri,ſi utriq; debeatur pecunia, ſed ſi ex al
tera debetur ſpecies,non eſt locus retentioni.Ita loquit̄ hic.
12 Vltimò.† Iſte uer.ſileat,facit ad illam q.antiquā, utrùm ſol.
c mat.exiſtentib.liberis dos ad patrem redeat[c], hæc l. facit ꝙ
ſic,in hoc quod dicit,ſileat,ob liberos retentio.
13 § SED NEC. Opp.† ꝙ impenſæ neceſſariæ non mi
nuant dotem,l.quod uidetur.de impen. in re.do. ſuper
hoc paſſu fuerunt opi.inter Iuriſconſ.& dicitur ff.de iu.
do.l.ſi is.§.quod dicitur.in d.l.quod dicitur,ſunt etiam opi.
inter noſtros mod.Ego teneo opin.Vlpia.quod dic ut in d.
l.quod dicitur.ff.de impen.do.&c.
§ ILLO. Mortua uxore in matrimonio,hæc actio ſecū
dum ſui naturam ad hæredes tranſmittitur.
§ CVM. Hæc actio contra uirum datur, inquantùm fa
cere poteſt,& rerum mobilium reſtitutio debet fieri in/
tra annum,& rerum immobilium incontinenti,& uſu/
ræ debentur à tempore moræ,fructus à tempore ſol. mat.h.
d.uſq; ad §.igitur,&c.
d § EXACTIO.[d] Glo.in hoc §. format multas quæſt.
& pulchras,& inter cæteras primò no.illam q. de re da=
ta in dotem æſtimata, ut electio ſit uiri. Secundò no. il/
lam aliam q.intra annum,unde debeat ali uxor,quia debet
ali ex bonis uiri,ſi aliunde non habet.
§ IGITVR. In ratione l.Falc. mulier inſtituta dotem,
tanquam ęs alienum deducit.h.d.&c.
§ CVMQVE. Imperator incipit tractare quid attri/
buitur actioni ex ſtipulatu, ex natura actionis rei uxo/
riæ, & quid erat utriuſq; commune,h.d.partus ancilla/
rum pertinet ad mulierem,fœtus pecorum ad uirum,redi/
14 tus ultimi anni diuiduntur pro rata,† cautio de defenden/
do inuicem inter fratres tempore diuiſionis præſtatur.Cir=
ca hoc de diuiſione fructuum ultimi anni,glo. ponit diſtin/
ctionem in l.fructus.& l.diuortio.& l.ſi ante.ff.ſolu.matrim.
& dic ut in ea.
e § VIDEAMVS.[e] † Filia ſui iuris effecta mo[illegible] uel
15 emancipatione,dotis actio conſolidatur in ea, quæ im
putatur in quartam,& uenit in collationem. Iſtud pro
cedit ſine ſcrupulo aliquo,in actione ex ſtipulatione tacitè
inducta per hanc leg.Sed quæro, quid ſi pater expreſsè fuit
ſtipulatus? Glo. ualde not. tenet quòd idem, quam uide,
quæ incipit, nunquid, quam tene menti perpetuò. Multi
doct. ſunt in contraria opin. quaſi communis opin. eſt in
cont. Ego tamen teneo iſtam gl. & iſtam materiam cum qui
buſdam diuiſionibus,& diſtinctione quam ſic examinaui,
in l.poſt dotem.ff.ſol.mat.

f ACCEDIT.[f] Si extraneus dat dotem pro mulie-
g re, mulieri quæritur actio[g] integra, nisi dans incõtinen-
h ti fuerit stipulatus,[h] & extraneus intelligitur quicunq;
16 non habet mulierem in potestate. † Vides q̃ qui extraneus
dat dotẽ pro muliere, mulier uideẽ stipulata, nisi ipse incõti-
i nẽti fuerit stipulatus. Gl. format[i] q. & multũ not. quid si ex-
traneus promisit dotem pro muliere, & tempore promis-
sionis nihil dicitur, quòd dos promittaẽ sibi restitui, an po-
steà poterit stipulatio præiudicare mulieri? Glo. determinat
& bene, quòd non, ut l. ex morte. j. tit. j. quam tene menti, ui-
de glo. j. post prin. no. uer. extraneum.

ET HOC. Viuo patre, hæc actio est communis
patri & filiæ, sed patre mortuo etiam post contestatio-
nem ad mulierem integrè pertinet.

k ET CVM.[k] Fundus dotalis ubicunq; positus, nõ
potest alienari neq; obligari, impediente l. Iul. dotalis
fundi, per hanc confirmata, & declarata. Hoc est uerum in
fundo dotali, & sic in re immobili, sed quid
in re mobili. * Et circa hoc dic ut not. per gl.
in auth. siue. s̃. ad Velleian. & ego dixi in l. j.
solut. matrim. & cæt.

* *Mobili. Dic breuiter alienationem uiro permissam esse: Bar. auth. siue. num. v. s̃. ad Velleian.*

I. Concen. B.

ILLVD. Omnia pacta dotalia, quæ non sunt cõtra
legem, seruẽtur intacta, & hæc l. in præteritis locũ habet.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Rei. *Circa huius §. materiam, q̃ ubi aliquid non requiritur necessariò, si exprimatur & ineptè, q̃ non uitiat actum, uide Fel. cumulatim pro & cont. & declarationem in c. cùm ordinem. & ex. de resc. aliq̃d per Ro. sing. dccxcj. incip. In Christi nomine. quem non alleg. Fel. & cõsi. cccxliij. Dicit tamen Bal. c. j. de mil. uasal. qui contu. est, quot & quæ possunt fieri sine citatione, si nõ rectè fiant, ipso iure nulla sint. Itẽ uide ad reg. multa per Ias. l. j. in prin. ff. de eden. qui respondet ad istum tex. & dicit q̃ probat cont. secundũ Ang. Item uide quæ dicit Ias. l. edita. C. de eden. & Felin. c. examinata. de iu. An actio inepta uitiet libellum, cùm nõ requiratur expressio actionis. Item limita reg. uno modo, ut per Soc. l. non dubitamus post prin. de cond. & dem. Item ad reg. uide Ias. l. uinũ. si cer. pet. uide quæ dicit Alex. l. fi. ff. de lib. & posth. quando in aliqua causa non requiritur libellus, ut in summarijs, si libelletur ineptè, an uitietur. Vide tamen in cont. quæ dicit Dec. cons. xxxvij. ubi quando non requiritur causa in dicto testis, si exprimatur ineptè, uitiet.*

b *Hypothecam. Sed utrùm ista tacita hypotheca debeat habere executiõem paratã, saltẽ stante statuto, uide Bar. quòd non in l. j. §. ij. de his quæ in test. del. & idem Bal. hic in prin. Adde quod Ro. uoluit quòd sic, cõs. cxlvij.*

c *Redeat. Pro concordia aduerte, q̃ inter doctores quæri solet, an dos debeat redire ad patrem mulieris mortua filia relictis liberis, an uerò debeat remanere apud liberos ipsius mulieris, & Bar. in hoc §. taceat, aliàs, maneat, q̃ indistinctè reuertitur ad patrem mulieris. & l. dos à patre. j. sol. mat. contrarius tamen allegatur in l. post dotem. in quæstionib. ff. de iur. dot. Tu dic, si bene uideatur Bar. non est sibi contrarius, quia concludit j. opi. de iure procedere, maximè in dote profectitia, maximè quando stipulatur, sed de consuetudine secus, & ita procedat secunda opi. ut ipse Bar. uoluit in d. l. post dotem. & in d. l. dos à patre.*

d *Exactio. Et no. q̃ ista dilatio competit marito etiam cõtra extraneum, qui dotem dedit, secũdum gl. l. j. in prin. ff. sol. mat. Et de materia dic ut hic per gl. uidelicet quomodo & quando mulier debeat ali post mortem uiri. Vide Bar. & doc. l. diuortio. §. j. sol. mat. Et de intellectu huius §. uide Bar. l. si constante. §. quoties. sol. mat. Et quæ fuit causa & ratio huius dilationis, uide Bar. & Bal. l. diuortio. §. interdum. sol. mat.*

P. PAV. P. *Adde tamen q̃ si dos constabat primò in rebus mobilibus, quæ sunt alienatæ, ut ex pretio sint emptæ res mobiles, debet fieri restitutio, non statim, sed post annum: l. cùm in fundo. §. si fundus. de iur. dot. quẽ Ro. exclamat sing. ccxxiij. incip. tu habes. Item quando maritus legat uxori dotem, potest statim repeti. Vide practicam Papiẽ. in forma libelli quo agitur ad restitutionem dotis. in uer. dic. Bar. l. si diuortio. ff. de uer. obl. et tex. l. j. ff. de dot. præl.*

e P. PAV. P. *Videamus. Circa istam materiam quando actio competat patri, & quando filio, & quib. modis consuletur in uno uel alio, uide Bar. l. post dotem. in prin. ff. sol. mat.*

f P. PAV. P. *Accedit. Istud procedit etiam in muliere absente. Et quid si matrimonium illud non sequatur, uide Dec. cons. xxxv. cum duobus seq. ubi etiam q̃ diuersum sit in patre & in extraneo. & dum dicitur hic quòd extraneus uidetur donare, limita nisi extaret paterfa. qui teneatur eam dotare, quia uidetur dedisse animo repetendi à patre, Cast. cons. xcvj. incip. si dicta Cornelia. in ij. uol. prope fi. in cont. uide Soc. cons. ccxcj. Sed opin. Paul. tenet Bal. Nouel. in tract. dotis, licet eum non alleget. Vide quæ dicit Campeg. in eo tract. in j. parte q. xx. & xxiiij. Et quando est debitor, uel gerit negotia, non censetur donare. Alex. cons. c. uol. ij. Vide quæ scripsit Dec. cons. lxvj. & duob. seq. quãdo unus de fratribus dotauit suam filiam de bonis communibus, scientibus alijs, an uideatur consentire animo donandi. Pro prima opi. uide Cor. cons. cxxiiij. uol. j. qui loquitur de patruo dotante neptem ex fratre exclusam à statuto, ut possit repetere à fratribus dotem, maximè si patruus haberet bona communia, uide eundem ad idem cons. cccxvj. uol. iiij.*

g *Actio. Istud intellige si sequatur matrimoniũ, aliàs secus, l. si meo. in prin. de iur. dot. & l. si donaturus. de cond. ob cau.*

h POMA. *Stipulatus. Limita ut non procedat in fratre, qui esset hæres patris, qui stipulatur dotem sibi reddi, non tenetur illam stipulationem remittere filio. Anch. cons. cccxxxv. loquentem de quolibet extraneo & hoc casu mulier non potest aliquo modo de ipsa dote disponere, ut per Alex. cons. cj. uo. ij. & limita etiam istum tex. ut per Soc. cons. cxxxv.*

i *Format. Bar. l. j. & l. quoties. sol. mat.*

k P. PAV. P. *Et cùm lex. Circa auth. sed quamuis quæ sequitur istum §. dum dicit in ea q̃ pater potest minuere dotem filiæ mortuo primo uiro. uide latè Dec. cons. xxxv. & seq. ubi an locum habeat in dote promissa & quid in hæredibus patris.*

De pactis conuentis. *Tit.* XIIII.

Continuatio patet de se, &c.

LEX I.

LEGEM Quam. Istam l. habuistis de uerbo
ad uerbum s̃. de pact. l. legem. Breuiter dicit, Pactum apposito iuxta contractum, uel iuxta rei traditionem, rei cohærentia uestitur.

LEX II.

FRVCTVS. Glo. legit hanc l. duob. modis
ut patet ex ea secundum utranq;, b. d. Pactum de fructibus rei dotalis est seruandum. hoc dicit secundum unam lect. loquitur uxori, secũdum aliam, loquitur uiro, &c.

LEX III.

a QVAMVIS.[a] Pactum patris non nocet filiæ, in ac-
tionibus dotis.

ADDITIO.

a POMA. Quãuis. No. q̃ ista l. quãuis. quæ uult q̃ pactũ factũ à patre, q̃ filia superuiuẽte sol. mat. hæredes mariti lucrentur dotẽ, uel partẽ, nõ præiudicet filiæ, habere locũ & in extraneo, secundũ Bar. cõs. cxxvj. incip. Titius maritauit. ubi uult istud procedere etiã si stipulatio interuenisset, licet in hoc cont. teneat & sentiat gl. hic propter quã ita expressè tenuit Ro. l. j. ff. sol. mat. licet ibi, et in §. seq. cũ Bar. teneat etiã hic Sal. & Are. in ista aut q. ego crederẽ q̃ opi. Bar. in patre per istũ tex. sit uera, quã etiã sequitur Sal. & maximè cũ dos restituitur patri, cũ hoc, ut iterũ dotet filiã nubere uolentẽ illa dote, & nõ minori, l. j. & auth. ibi posita. C. de rei ux. ac. sequetur ex hoc q̃ fieret præiudiciũ filiæ, quia cũ ualeret pactũ, diminueretur de facultatib. patris, unde ipse nõ dare teneretur summã prioris dotis, sed eam quæ facultatib. nũc cõueniret. l. quæro. ff. de iur. dot. Sed hæc ratio nõ uidetur bona, quia d. auth. ibi posita, uult q̃ pater nullo modo possit diminuere de summa prioris dotis, nisi clade aliqua fortuita decreuerit eius substantia. Sed certè tale pactũ nõ est casus fortuitus, & sic nõ præiudicabit filiæ, q̃a imò pater tenebitur illã summã prioris dotis dare, et sibi imputet q̃ tali cõuẽtioni se distrinxerit, cũ sibi ab initio liberũ fuit se tali legi nõ submittere.*

LEX IIII.

PACTVM. Filijs per matrem non quæritur actio, &
inter patrẽ & filium fa. cõsistit obligatio ciuilis in aduẽ-
titijs

titijs. Duo habes not. quæ dixi in summario. † Ad primum
a op. & uidetur q̃ ex pacto matris[a] quæritur actio filijs, ut ff.
sol. mat. l. Caius. Sol. Casus specialis est ibi in dote fauore e-
ius pro quo dos datur. Hic enim licet pactum interponatur
super dote, tãi q̃ acquiratur filio, respicit fauorem filij, nõ e-
ius pro quo dos datur. Opp. ij l. pater. j. eo. Sol. Ibi loquitur
in patre, hic in matre, simile habetis in l. debitor. ff. ad Treb.
Dices tu, quòd est cõtra casum l. Publia. in prin. ff. depo. ubi
ex pacto matris quæritur actio filio? Rñ. non, quia ibi pactũ
interponitur super re propria, unde idem iuris est, si mater
paciscatur, ut reddatur filio, sicut cuilibet extraneo, ut s̃. ad
2 exhib. l. pe. Ad ij. opp. † inter patrem & filium, non consistit
obligatio ciuilis, l. frater à fratre. ff. de cond. ind. Sol. Istud est
uerum olim, hodie secus in aduentitijs, ut hic, & l. iubemus.
j. ad Treb. no. in auth. unde & si parens. s̃. de inoff. test. l. si qs
pro eo. §. j. ff. de fideiuſ.

ADDITIO.

a *Matris. An ex pacto matris acquiratur filio, uide etiã q̃ dicitur de uer. ob. l. stipulatio ista. §. alteri. ubi per doc. & hic etiam quid in patre. uide Bar. l. si patri. ff. eo.*

LEX V.

a HAEREDITAS.[a] Pactum de dote mulieris
post mortẽ reddẽda, uim testamẽti nõ obtinet.
Hæc l. legiẽ duob. modis, uno modo in marito,
alio modo in extraneo, & ista de extraneo est
uera. Probatur ex prin. l. dum dicit, hæreditas extranei.

ADDITIO.

a *Hæreditas. Et facit l. uerba contraxerunt. ff. de uer. sig. In cont. uidetur l. tale. §. j. ff. de pac. & ibi Bar. licet Ang. ibi cont. Bar. posset dici q̃ ista l. & si mulier. loqueretur in extraneo, secus in coniuncta persona, uel ab intestato successura, & de huius intellectu uide Bar. l. fi. s̃. de pac.*

LEX VI.

SI CONVENIT. Pactum patris nocet ipsi patri,
cùm actio dotis ad eum integrè ceperit pertinere.

LEX VII.

PATER. Per ascendentes per lineam paternã,
descẽdentibus quæritur actio utilis. Opp. s̃. eo.
l. pactum. Sol. Quidam intelligunt hoc de nepo
tibus ex filio, & cessat illud cont. Alij intelligunt
de nepote ex filia, & tunc ob. contrà, nec potest responderi,
& ideò ista lec. nõ est uera, quia per ascendentes ex linea ma
terna, non quæritur actio utilis, nec directa. Itẽ opp. s̃. de iu.
do. l. si gener. Sol. ut glo. uel ut ibi.

LEX VIII.

a HAC LEGE. In rebus paraphernalibus,[a] mari-
tus se intromittere nõ habet, muliere contradicente.

ADDITIO.

a *Parapher. Et quid si ista bona paraphernalia sint consumpta per uirum, uide l. de his. ubi est tex. not. de don. inter uir.*

LEX IX.

EX MORTE. Pacta de lucranda dote, & donatio-
ne propter nuptias, debent esse æqualia respectu quo
a tæ non respectu quãtæ, etiam si ab extraneo[a] pro mu-
liere dos doneẽ. No. fi. huius l. quam gl. alleg. multũ notabi-
liter, q̃ ad hoc ut ille qui promisit dotem, possit eam stipula
ri, requiritur q̃ tempore promissionis hoc agatur, secus si
promisit, & posteà in traditione uelit stipulari. Certè nõ po-
b test, ut uidistis s̃. tit. prox. l. j. §. accedit,[b] &c.

ADDITIO.

a *Extraneo. Quando extraneus dotando uideatur donare, uide l. si. & ibi dixi, s̃. de dot. promiſ.*

b *Accedit. Bar. l. quoties. sol. mat. Fallit in fructibus. glo. est in uer. perrexerint. auth. de non elig. & Bal. auth. siue à me. s̃. ad Velleia.*

AVTHEN.

a AEQVALITAS.[a] Ista auth. dicit glo. q̃ de con-
suetudine non seruatur, sed tamen nos utimur, &c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Aequalitas. Vide circa istam auth. Rom. singul. dlxij. incip. constante matrimonio, circa non facienda pacta inæqualia, uide Cæp. cautel. lxj. Item circa istam inæqualitatem, uide Com. cons. xxvj. inci. cùm statutum Paduæ sit. Et ibi ad fi. ponit q̃ ualeret pactum in cont. initum. Aequalitas. Ad istam auth. uide Bal. post glo. auth. dos data. & fallit in l. quod scimus. j. de bon. quæ lib. secundum unam lec. in fi. & tenet Bal. auth. siue à me. s̃. ad Velleian.*

LEX X.

LEGE. Ista l. tollit unum dubiũ super l. præcedenti. b.
d. Disparitas in pactis de lucrãdo, reducitur ad parita-
tem in quantitate minori. h. d. &c.

LEX XI.

a SI MVLIER.[a] Maritus in rebus paraphernalibus intelligitur procur. & usuras potest in commodum commune conuertere, & pro his bona sunt obligata, nisi ipsa in obligatione sibi prospexerit, & tenetur maritus adhibere in eis maiorem di-
1 ligentiam q̃ in suis. No. † q̃ maritus in rebus paraphernalibus dicitur factus procur. Cont. s̃. de proc. l. maritus. Glo.
b dat[b] plures sol. hæc est uera ex eo quòd tradidit marito in-
c strumenta[c], uidetur eum fecisse suum procuratorem. Ita di-
2 cit gl. tua, quam uide & no. est glo. Secundò no. † q̃ usuras rerum paraphernalium maritus potest conuertere in communes usus, cont. ff. ad l. Falc. l. pe. in prin. Dicit glo. aliud est
d in fructibus, aliud est in usuris,[d] & uide glo. tuam not. Doc. nostri omnes intelligunt istam glo. in fructib. naturalibus, secus in industrialibus, in quibus eadem est ratio, quæ in usuris. Mar. Sy.. disputauit istam quæst. quam uidetur eodem modo uidisse, Ego recitaui tibi istam gl. & q. in d. l. pe. ff. ad l.
e Falc. No.[e] ultimò † q̃ per prouisionem hominis, receditur
3 à prouisione legis. [f] Glo. assignat arg. cont. & non soluit su-
f per uer. contentam. ibi. §. si ex conuentione. Sed hic prouisio legis erat de iure speciali, in cont. de iure communi. Circa quod plenè uide Cy. l. ij. de iure emphy. &c.

ADDITIO.

a *Si mulier. Vide quæ dixi in l. pen. ad l. Fal. & quomodo cognoscatur res esse paraphernalis, uide Bar. l. ob maritorum. s̃. ne ux. pro mari.*

b *Glo. dat. Adde quod no. Bar. l. uulgo. ff. de adm. tut. & no. Bar. & doc. l. maritus. s̃. de proc. & l. si qua. §. fi. de epis. & cle. & tamen est glo. in cont. secundum Bal. no. l. j. C. de proc. & uide etiam Bart. l. iij. ff. de Carb. edi. & l. Mæuia. in prin. ff. sol. mat. ubi per Bal. & per Imo.*

c P. PAV. P. *Instrumenta. Circa hoc uide omnino Rom. sing. dclxix. incip. nunquid. & cons. ccccxlvj. ad fi.*

d *Vsuris. Vide Com. cons. ciiij. ubi ponit quæ dicantur propriè paraphernalia, & quid de fructibus naturalibus uel industrialibus.*

e *No. l. maritus. C. de proc. & quæ ibi scripsi. Item uide Alex. circa istã materiam, cons. lxiij. ij. uol. incip. super dubio quo quæritur. Et xlj. in v. uol. in quibus locis habes quæ dicantur paraphernalia. Et uide etiam omnino in l. maritus. Alexan. l. j. ff. ad leg Falc. post Bar. Et q̃ sint etiam restituendi fructus, uide omnino Bar. cons. cxxv. incip. quæstio talis est, & latissimè omnino Cast. clxxxvj. incip. super primo. Item in quantum dicitur in distinctione doctorum, in ista materia quòd si fructus sint consumpti, non teneantur hæredes uiri, licet tenentur si non essent consumpti, an in dubio præsumantur consumpti. Flor. de san. Petro, in subscrip. ad cons. ciiij. Com. de quo s̃. tenet quòd sic. Cont. tenet Castr. dicto cons. clxxxvj. Salyc. in ista l. fin. dicit, quòd creditur marito asserenti se centum posuisse in usus communes. Quod intelligit Anto. consi. clx. si dicat uerisimilia, secus si quantitas esset magna, ut per eum. Vide etiam econtrà Sal. & Alexand. l.*

maritus.

maritus.quæ est l.pe.ff.ad l.Fal. Vide in materia quomodo maritus teneatur ad fructus bonorũ paraphernaliũ, & quid de pensionib. Alex. cons. clxiiij.in v.uol.et ibi in d.cõs.clxiiij.patet quo cõstituãtur paraphernalia.

f *Legis.Bar.l.si cùm dotem.in prin.fol.mat.Spec.ti.de coniuncta persona, quod limita ut per Bal.Inst.de act.§.item Seruiana.*

P. PAV. P. Legis. Circa hoc an & quando censeatur recessum à generali uel speciali,in casu isto, & quid si specialis esset apposita per uxorẽ, uide Ant.con.xxxv.ante fi.

De dote cauta non numerata. Tit. XV.

Continua ut in glo.

LEX I.

1 *Scripturæ publicæ statur in eo quod ibi continetur.*
2 *Instrumentis dotalibus hodie renunciatur exceptioni non num.pec. & ideò sufficit sola confessio.*

a DOTEM. Dos confessata [a] non numerata,effectualiter non potest repeti. Op.& uidetur,quia instrumentum probat,ut l.fin. arb. tut. Dicunt quidam, ⁊ hic fuit scriptura priuata,non publica. Vel aliter dic,dicit glo.& melius. † Scripturæ publicæ statur in eo quod ibi continetur,unde si in instrumento conteneretur numeratio,in quo notarius dicit,dedit & numeraui,in præsentia mei notarij,& sufficeret.Sed hic continebat cõfessio tm̃,nõ numeratio, ideò põt objici exceptio nõ nu. dotis intra tempus statutum,j̃. l. ult.& auth.ibi posita. Item opp. † ⁊ secũdm hoc oẽs errãt,quia instrumentum dotale fit de sola cõcisione. [b] Sol. In instrumentis hodiernis renunciatur exceptioni * non numeratę pecunię,& ideò illa instrumenta sufficiunt.Ita intelligit glo. & bene, de quo uidebitis in l.si ex cautione.de non num.pec.& uide hanc glo. [c] quam no. & perpetuò tene menti.

1 2 b c

* *Exceptioni. Sed quãdo ualeat ista renũciatio et quando nõ, not. Bar.l.iij.nu. iiij. v.xj.C.de nõ nu. pec.* I.Con.B.

ADDITIO.

a *Confessata. Circa confessionem factam de dote, uide aliqua quæ not. Spec. tit.de confess.§.ij.in fi.*
b P. PAV. P. *Confessione. Circa materiam exceptionis non numera. dotis,uide Fel.c.si cautio.ex̃.de fid.instr. Et an & quando confessio sola dotis, ubi non constat de actuali numeratione, præiudicat marito, uel alijs creditoribus,uide latè Soc.l.j.fol.mat.ubi ponit quando est facta post contractum matrimonium. Vide etiam latè Alexan.consi.cxlij.in v. uol. uide Barb.cons.xxxvij.uol.iiij.in ij.dubio.*
c *Glo.Vide Bal.rub.de priui.dot.& Bar.l.assiduis.qui pot.in pig.hab.*

LEX II.

a QVOD De suo. [a] Dos confessata animo donandi morte confirmatur. Opp.s̃.l.prox.& j̃.l.prox. Sol. Ibi fuit cõfessus spe futuræ numerationis,hic animo donandi.Secundò opp.de don.ante nup.l.j.Sol.Ibi matrimonium fuit solutum diuortio, & sic donatio tacitè reuocata, hic fuit solutum morte, & sic donatio fuit tacitè confirmata. Opp.quãdo in donatione non interuenit traditio,nõ confirmatur morte,l.Papini.ff.de do.inter ui.& ux.Sed hic nulla interuenit traditio,ergo. Sol. glo.mirabiliter, hic non interuenit traditio uera,sed aliquid loco traditionis. Vide istam glo.quam not.&c.

ADDITIO.

a *Quod de suo. Adde quod si depono,uel mutuo nomine tuo, istud habetur loco traditionis.per istam glo.secundum Bal. auth. ex testamento. C. de collat.*

LEX III.

1 *Exceptio non numeratæ pecuniæ opponi potest contra scripturam priuatam, continentem pecuniam numeratam.*

a IN DOTIBVS. Marito & cuilibet,qui dotem recepisse confessus est,licet exceptionem nõ numer.dotis proponere intra tempora hic constituta.Opp. hic dicitur, in dotibus, [a] quas dates esse,&c. si in instrumento dicitur dotem datam, ergo nõ potest dici nõ numeratam esse,ut s̃.l.j. Sol.l.mirabiliter, hic loquitur in instrumẽtis priuatis,quod dixi s̃.l.j. habet locũ in publicis.Et uide istam glo.quam tene menti. Et sic not. † ⁊ licet in instrumento priuato, ut in apodisia, contineatur uerè pecuniam esse solutam, tamẽ potest opponi exceptio non numeratæ pecuniæ, & aduersarius habebit necessariò probare pecuniam numeratam,l.asseueratio.& l.ex cautione. s̃.de non num.pec.& ibi de hoc dicam. Not.ex hac l. † ⁊ in dotibus possunt constitui duo rei,licet non possit interuenire fideiussor, [b] ut j̃.ne fideiuss.do.den.dic ut ibi,&c.

1 2 b

ADDITIO.

a *Dotibus.Sed tu adde casum,in quo not. utrùm isto tempore erit tutus, ut dixi in l.per diuersas.& l.ab Anastasio.s̃.mand.Adde Ang.l.prædia.ff.de acq.poss.per gl.& doc.l.si ex cautione.de non nu.pec.*
b *Fideiussor.Vide no.Bar.l.si constante.§.quoties.fol.mat Et istum tex.cùm hic no.per Bar.l.si.intellige ut per eum,in d.l.si constante.in viij.q.j.partis.fol.mat.Et cum Bar.hic transit Bal.simpliciter,& Bal.l.j.j̃.ne fideiuss. do.dent.Bar.l.si quidem.de duo.reis,& ibi quatenus non possunt restituui duo rei credendi in dote,,sed debendi sic,& Imo.d.l.si constante.uers. contra rem.& Spec.de don.inter uir.& ux.§.pe.uer.illud.& § fin. uers. item no.⁊ diuus,ubi tenet indistinctè ⁊ sic,per auth.quod locum. Bal.l.in contractibus.§.j.de non num.pec. Alex. Adde quæ cõsuluit Cast.cõs.clxx.*

AVTHEN.

QVOD Locum. Ista auth. limitat tempus opponẽdæ exceptionis,non numeratæ dotis.

a *De donat.inter [a] uir.& ux.* Tit. XVI.

ADDITIO.

a *Inter. Adde quod scripsi post Bar.ff.eod.*
P. PAV. P. *Ad ualiditatẽ siue ad ualidãdã don.inter uir.et ux.uide Cæp. caut.cxij.et in materia huius tit.uide omnino quæ habes ad Bar. rub.ff.e.*

Continua ut in glo.&c.

LEX I.

a BONA. [a] Donatio inter cõiuges morte donãtis confirmat̃,etiã si sine hæredе decesserit. No.licet legata quæ relinquunt̃ ex testamẽto, uel ab intestato nõ ualeant, nisi adeatur hæreditas, tm̃ donatio,quæ fit inter coniuges,confirmatur hæreditate nõ adita.Quid de don.causa mor.utrùm ad eius confirmationem requiratur hæreditatis aditio? Cogitabis,&c.

ADDITIO.

a *Bona.No.qd in do.cã mor.uide latè Lu Ro.l.in mortis.ff.de do.cau.mor. And.Barb. Adde l.sequens.& ibi Bar.ff.de leg.ij. & Bal hic, & uide quæ dixi post Bar.l.j.§.mortis.ff.de don.cau.mor.& ibi quid in do. cau. mor.*

LEX II.

a SI ANCILLAM. [a] Milites non possunt donare suis ancillis concubinis. Per hanc l. dicebat Rich. Mal. ⁊ clericus non põt donare cõcubinæ, quia est miles cœlestis militiæ,sicut hic dicitur de milite armatæ militiæ,ut no. in l.miles.ff.de re iud.

ADDITIO.

a *Ancillam.Vide Bar.l.affectionis.ff.de do. Adde de clerico Petr. de Anch. cons.ccxlviij.de milite Bal.cons.ccxxvij.cclxxvij.iij.lib.*

LEX III.

DONATIO. Donatio facta ab uxore uiro, eius morte cõfirmatur,& post mortem uxoris dona.à socero in generum statim perficitur.

LEX

LEX V.

SI VT. Morte soceri donatio facta ab ipso genero,non confirmatur,si filia superuiuit.

LEX VI.

a ETIAM. [a] Licet quis suum alterius nomine deponat, donare non uidetur, & quod uxor quærit, in dubio præsumitur de bonis uiri.No.bene istud prin. Et uide glo. j. quam no. multùm sing. Et sic no. quòd ex his uerbis non præsumitur donatio.Hoc tenet gl.& l.donationes.§.pe. ff.de don.& ibi dixi.

ADDITIO.

a *Etiam.Vide hic apostil.l.j.per Bal.l. si uxor.C.de condict.inser. Bar.l. facultas de iur.fi.lib.x.in fi.quòd autem in concubinis,dic idem secundũ Bal. per istam l.j.j̃.de nat.li.& uide c.significauit.ex̃.eo.tit.Item no. sing.⁊ licet Titius rem suam meo nomine deponat, non uidetur mihi donare. Cast. cont.l. Publia.in prin.ff.depos.& ibi uide.*

LEX VII.

SI EX. Donatio inter coniuges uerò non ualet,nec etiam inter putatiuos.

LEX VIII.

SI FRVCTVS. Fructuum non ualet donatio inter coniuges.

LEX IX.

* *Repetetur. Idẽ l.j.j̃. Si quis alteri uel sibi. Secus si res ipsius mariti,uxori tradita esset,non enim dominiũ sibi acquireretur, tametsi naturaliter possidere intelligatur:l.j.§.si uir.ff.de acq.poss. cum l.si eum qui. ff.de do.int.uir.* I.Conc.B.

ET SI. Dominium rerum emptarum de pecunia uiri, pertinet ad uxorẽ, si ei sunt traditæ,sed pecunia repetetur.*

LEX X.

SI MARITVS. Spoliatus ante omnia est restituẽdus, & separatorum separata habenda est ratio.

LEX XI.

SICVT. Donatio annua ualet traditione secuta,nec ex ea datur repetitio.

LEX XII.

SI MARITVS. Per specialem hypothecam uidetur reuocari donationi factæ coniugi.No.hanc l.opp. inst. de le.§.si rem.& §.idem rescripserunt.Sol. facilius præsumitur reuocatio istius donationis,quàm legati.Habes notabiliter clarè hic & l.fi.§.j.ff.de do. & sic facit hæc l. in ar. quòd si maritus pignoraret arnesia,siue iocalia & alia aduẽtitia mulieris,quæ sibi donauerat, uidetur donatio reuocata, nec cõfirmat̃ morte. Et hoc si poneremus illas donatas esse, quod no.perpetuò.[a]

a

ADDITIO.

a *Perpetuò.& dixi in l.iij.§.si credi.de le.iij.Bar.l.rem legatam, in fi.de admen.leg.*

LEX XIII.

SI QVIDEM. Donatio non tollit ius hypothecæ competens creditori,& hypotheca nõ porrigitur ad res perfectè donatas.

LEX XIIII.

EX VERBIS. Qui confirmat illud,quod potest per se stare,non uidetur de nouo concedere.Circa hanc l. reuoco in dubium, an ista donatio petatur ut legatũ & fideicommis.uel tanquam donatio morte confirmata. gl. in hac l.uariat,nam alibi uidetur dicere,quòd inducit legatum.Alibi uidetur dicere contrarium. Veritas est, quòd nõ inducit legatum uel fideicommis.ut ex tex. manifestè colligitur. Et ideò pro huius declaratione [a] dicas, aut est certum quid uoluerit testator per uerba ista,& stamus certo, ut hic, in princi.Aut est dubium,& tunc aut donatio erat per se ualida,& ista uerba ad eam non porriguntur, l. si quando. in prin.ff.de leg.j.aut requirebat confirmationẽ morte,& tunc aut morte sola confirmatur tanquam donatio, & ista uerba ad eam non porriguntur,ut inducãt legatum, uel fideicom. ut hac l.sed ut ostendatur donationem uoluntariè cõfirmatam,aut morte fortè non confirmatur,quia excedebat legitimam summã,ut j̃.eo.l.donationes.tunc ad illam porriguntur,ut inducatur legatum,uel fideicom. Ita debetis intelligere hic.Vltimò dicit gl.⁊ hæc lex est arg. ad confirmationem priuilegiorum,ut in fi.gl.Dic de hoc ut ex̃. de confir. uti. uel inut,c.examinata. [b]

a

a

ADDITIO.

a *Declaratione. Adde Bal.l.si quando.de leg. j.*
b *Examinata.No.apostil.l.impuberem.§.qui.ff.de fal.& Bal.hic.*

LEX XV.

SI NON. Simulata uenditio ius creditoris non impedit,& donatio reuocata non impedit dominium ad hæredem transire.

LEX XVI.

1 *Emptum nomine uxoris quando præsumatur donatum.*

a SI FILII. [a] Ex emptione facta nomine alicuius, donatio non præsumitur,si ei cuius nomine emitur, non tradatur,aliàs præsumatur.Et reuoco in dubium, † quomodo quis potest probare fecisse animo non donandi. In gl.hic sunt opin.breuiter gl. nec hic, nec alibi ponit ueritatẽ eius. Veritas est hæc, ⁊ licet nomẽ uxoris inseratur in instrumento,si tamen ipsi marito traditur,non uxori,præsumitur non animo donandi.Est tex.hic,si diligenter inspicias. Simile habes s̃.si quis alteri,uel sibi,l.ij.probatur j̃. de cast. pec. l. j.li.xij.Sic debet intelligi s̃.famil.ercisc. l. filiæ cuius. & quod ibi dixi.Sed si alicuius nomine emitur,& sibi traditur, præsumitur donatio. Ita intelligo hic in fin. Facit ff. de donat. l. antepenult.in prin. & quod ibi dixi in l. j. §. nec castrense. ff. de collatis,&c.

1 a

ADDITIO.

a *Si filij.Ad hoc no.uide Bal.post gl.l.si instrumenta.C.de fid.inst.et iu.hast. fis.lib.x.& Bal.c.j.de feu.pos.& l.uxor.ff.eo.ubi gl.ad no.facit l. si tibi. §. is cui.ff.mand.& quæ habentur in l.multùm.s̃.si quis alteri uel sibi, & diũ dixi an ex contractu uxoris quæratur uiro,adde plenè Bal.l.si uxor. C.de cond.inser.Item adde gl.l. scripturæ.& ibi Bal. C. de fid. inst. quod ualet instrumentum quo cauetur,⁊ maritus emit pro se, & uxore sua,& etiam gl.& Bal.hic allẽ.tex.in auth.de non ali.§.emphyteusim.*

LEX XVII.

DE HIS. Si maritus res uxoris consumit, ea patiente,præsumitur donatio,ideò tenetur quatenus est locupletior,si ea inuita,totum repetitur.

LEX XVIII.

A MARITO. Rei donatæ inter coniuges non transfertur dominium, nec confirmatur secuto diuortio, uel si prius donatarius moriatur, uel si fuerit reuocata.

LEX XIX.

SI CONSTANTE. Inter socerum & generum, ualet donatio.

LEX XX.

CREDITOR. Mulieri facta uenditio, per creditorẽ uiri,de pignore liberato,nullius est momenti.

LEX XXI.

SI PROPRIIS. Quod expenditur ab uxore pro marito, non repetitur, si in eius utilitatem non conuertitur.

LEX XXIII.

SI TE. Valet donatio inter socerum & generum, nec re uocatur pœnitentia.

LEX XXIIII.

a RES VXORIS. [a] Donatio inter coniuges cõfirmatur morte naturali, uel ciuili, ex qua libertas perditur, secus si perdit ciuitas libertate manente, quia tunc mors naturalis expectatur. No.
1 ex hac l. q̃ licet legata & fideic. † sint nulla aliquo mortuo ex pœna, l. eius qui. ff. de test. tamen donatio facta inter coniuges, remanet firma. Quid erit in alia simplici donatione, utrùm secuta donatione ualeat, gl. tangit hic, tu dic plenius in l. post. ff. de do. & ibi plenè dixi. Cy. tangit aliquantulum ī. de bon. dam. l. si quis. & uide gl. tuam not. Vlt. nō. q̃ quanq̃
2 aliquis sit deportatus, † potest reuocare donationem quam fecerat, ut hic in fi. & l. sed si mors. §. j. ff. eo. quod facit, an ille qui fecit testamentum antequam ingrederetur religionem, existens religiosus possit aliqua reuocare, tene menti.

ADDITIO.

a *Vxoris. circa med. facit, utrùm don. eau. mor. sortiatur effectum post mortem ciuilem, uide gl. in decretis tenentẽ q̃ sic, per istum tex. l. placuit. el ij. xvij. q. & hic adde Bal. l. si mors. & gl. ponit hic.*

AVTHENT.

a *Testamentum damnati ad mortem; non ualet.*

1 SED HODIE. Ista auth. corrigit l. codicis in aliquo, in eo quod dicit, quòd nemo ex supplicio fit seruus, & uide gl. & no. ibi, dum dicit q̃ nemo ex supplicio fit seruus, de superuiuẽtibus loqui-
2 tur, & ideò qui † damnantur hodie ad mortem, efficiuntur statim lata sententia serui pœnæ, & ideò eorum testamentũ,
a uel codicilli non ualent, tene menti.[a]

ADDITIO.

a *Menti. Bar. & doc. l. si is qui. §. j. ff. de test. & l. qui ultimo. ff. de pœn.*

LEX XXV.

a DONATIONES. [a] Donationes quæ ratione matrimonij, uel potestatis impediuntur, morte
b confirmantur, secus si aliud impedimentũ [b] accidat, tunc enim confirmatio expressa requiritur, quæ retro non trahitur, in tacita uerò secus. No. ratihabitionem retrotrahi, uidistis ad Maced. l. fi. & materiam huius l. uidebimus. in l. ij. s̃. de inoff. don.

ADDITIO.

a *Donationes. Limita non procedere in marito & uxore putatiuis, quia tũc morte non confirmatur, secundum Bal. no. l. tanquam. ī. de fid. l. cùm hic status. §. si quis sponsam. ff. eo. l. j. de cond. ob cau. adde l. si ex uoluntate. & ibi Bal. ī. eod.*

b P. PAV. P. *Impedimentum, & ideò non ualet, omissa insinuatione, & non confirmatur morte, uide Com. consi. xxviij. incip. defuncto dato. post prin. Item adde sing. q̃ si donatio fiat per patrem filio propter benemerita, si non probentur benemerita, non confirmatur morte, uide Crem. sing. cxxxix. Item quando non ualet ratione omissæ insinuationis, an confirmetur morte, saltem usq; ad quantitatem permissam, uide Soc. l. si inter uirum. j. not. §. sed si mihi. de uer. ob. Sal. hic.*

LEX XXVI.

a DONATIONES. [a] Inter principem & Augustam
1 ualet donatio incontinenti. † Vtrùm maritus doctor, uel miles [b] teneatur uocare uxorem suam dominam, hic tex. facit quòd sic. Consueui determinare contrariũ, quia quandocunq̃ quis habet priuilegium propter me, eo non utitur contra me, me inuito, ut l. si iudex. ff. de min. & l. amicissimos. ff. de exc. tut. Sed uxor habet dignitatem [c] propter uirum, ut l. fœminæ. de sen. ergo illa dignitate seu priuilegio non utitur contra uirum eo inuito. Item facit hic tex. ibi, utpote imperialibus contractibus legis uicem obtinentibus.
2 † No. quòd contractus celebratus ab eo, qui habet potesta-
d tem condendi l. habet uim legis. [d] Probatur hic & in l. Cæ-
3 sar. de pu. Et ex hoc dico † quòd si ciuitas ista facit aliqua pacta cum aliquo publicano, uel alio, uel cum alia ciuitate; q̃ iudex huius ciuitatis debet pacta illa seruare, sicut statuta communis. Licet enim aliàs pactum non nocet nec prodest de se, nisi paciscentibus, d. l. si unus. §. ante. ff. de pact. tamen pactum ciuitatis poterit nocere omnibus, quibus ipsa ciuitas poterat imponere legem. Et per hoc ego determino unũ
e dubium [e] in l. iiij. §. si actor. de re iu. scilicet, quæstionem talem, si dicitur in instrumento syndicatorio ciuitatis, quòd aliquis constituitur syndicus ad obligandum ciuitatem, & bona ciuitatis, & singularum personarum, uel ad obligandum; ciuitatem, & singulas personas, utrùm ex hoc poterũt conuenire singulę personę, & eorum bona. Ego determino
4 sic, † quòd syndicatus fuit celebratus in cõcilio habente autoritatem faciendi statutum in ciuitate, syndicatus ille habetur pro l. ut hic, & d. l. Cæsar. Ideò facit, quòd bona ciuiũ singulorum poterunt capi: quia obligata sunt, quia sicut per proprium concilium possent bona ciuiũ obligari, sic & per talem syndicum constitutum.

ADDITIO.

a POMA. *Donationes. Ad istam l. uide aliquid per Fel. c. cùm non liceat de præscrip. & Bar. c. licet in x. casu de foro compe. ubi dicit. quòd ista lex habet etiam locum inter Regem, & Reginam, & Alex. l. quanquam. ī. de fe. mil. Bar. c. cæterùm. de iud. & Ias. auth. ex testamen. ī. de col.*

P. PAV. P. *Adde quòd eo modo est inter patrem & filiũ, uide quòd scripsi in l. frater. ff. de cond. indeb. & illa q. quomodo inter patrem & filium ualeat contractus.*

b *Miles. Bar. l. si post. §. fi. de contrata b.*

c *Dignitatem. Per hanc l. Bald. sing. cap. j. §. item de pact. iur. firm. dicit ualere donationem factam à Rege filio suo in potestate. Adde Oldr. consil. cclxxviij.*

d P. PAV. P. *Legis. Bar. l. Cæsar. ff. de pub.*

e *Dubium. Bar. l. ciuitas. in princ. ff. si cert. pet. & dixi post Bar. l. Cæsar. ff. de pub. Bald. hic uidetur tenere contra Bar. & refert & ibi etiam sequitur Bald. l. ea l. s̃. de condi. ob cau. in barone uel alio non subiacente alterius territorio.*

LEX XXVII.

SI VNVS. Si donator capiatur ab hostibus, & ibi decedat, uel si donatarius capiatur & post mortem donatoris redeat, donatio confirmatur.

De repudijs & iud. de mo. subla. Tit. XVII.

Continuatio ut in glos. &c.

LEX I.

a MATRIMONIVM. Per amissionem ciuitatis non tollitur matrimonium, dos tamen ex æquitate repetitur. No. hic uidetur casus quòd marito exbannito, qui perdit ciuitatẽ suam, uxor possit repetere dotem, glos. hic[a] dicit quædam alia non multùm pertinentia ad hanc legem, & dic ut in ea.

ADDITIO.

a *Hic. Vide Bar. l. si constante. ff. sol. mat.*

LEX II.

LIBERVM. Mulier non tenetur sponsum ultra triennium expectare.

LEX V.

a DISSENTIENTIS. Diuortium filiæ non est in potestate patris, nisi ex causa: si filia fuerit emãcipata, nullo modo.[a] In l. autem, C. dicitur quòd non potest soluere matrimonium pater sine filia in auth. dicitur cont.

ADDITIO.

a POMA. *Per istum tex. decidunt communiter doc. l. ij. §. quod si in patris. ff. sol. mat. q̃ per adulterium non lucrabitur maritus dotem in præiudicium patris, uide ibi latè per Alex. circa prin. uer. ex quo.*

AVTHENT.

1 CONTRA. No. † q̃ factum filij non debet nocere patri, & sic facit ad q. quam uidebitis in l.
2 ex consensu. ī. eo. Secundò no. † q̃ cuius consensus in contrahendo requiritur, eiusdem requiritur in dissoluendo.

LEX VI.

1 LICET. † Vide gl. tuam hic, & sic ualet citatio facta ad domũ, licet in citati notitiam non peru-
2 enerit. Vidistis in l. ab eo. ī. quomodo, & quando iudex † facit quòd sufficit protestationem fieri ad domum, dixi l. iiij. §. prætor. ff. de dam. infec.

LEX VII.

VXOR. Vxor quæ per quadriennium de marito nõ ua non habuit, palàm nubens adulterij euitat periculum.

AVTHENT.

a HODIE. [a] Hic uidetur esse casus, quòd fama cum iuramento officialis facit fidem.

ADDITIO.

a *Hodie. Fama cum iuramento officialis facit fidem, & ita per istũ tex. consuluit Bar. consi. cxcj. incip. domino Paci de Burgo. in primo uol.*

LEX VIII.

a CONSENSV. Matrimonium non potest dissolui sine causa legitima hac lege expressa, mu-
b lier contrafaciens perdit dotem, [a] & donationẽ propter nuptias, & intra quinquennium non nubet, * uir contrafaciens dotem reddit, [b] & donationem perdit, & ad probationem eorum domestici admittuntur, & quod ex his causis alter coniugum lucratur, filijs ex eodem ma-
1 trimonio reseruatur. No. hic q̃ † per familia-
c res, [c] & domesticos admittatur probatio, licet, aliàs nõ admittatur talis probatio. Primò habes auth. sed nouo. Secundò habes auth. quod hodie.

* Nubet. Hoc no. in §. hæc nisi. ī. hac l. Quæ tamen sanctio omnino cum l. diuina pugnare mihi uidetur: Mat. xix. Paul. Ephes. v. Eoq̃ nomine non seruanda. I. Conc. B.

ADDDITIO.

a *Consensu. Perdit dotem, & dum in hac l. dicitur, quòd pœnæ adulteræ est, quòd perdat donationem ante nup. & dotem. Quid de bonis paraphernalibus, uide in l. j. de adult. Item quid si unus stipulatus est dotem sibi reddi, uel etiam pater sine stipulatione dedit dotem, an præiudicet sibi, uide glos. l. si dotem, ubi Bar. s̃. de iur. do. & glos. s̃. eo. l. dubium. & hic, & an isto casu mulier debeat alij uiro nubere, uide Bar. l. ubi. C. de iur. do. & uide glos. hic.*

POMA. *Et no. sing. quòd hæc l. consensu. non solùm habet locum, ut Bar. super Cod. mulier committens adulterium dote & donatione propter nup priuetur, si mulier uiuo marito adulterium cõmittat, sed etiam habeat locum in uidua, quæ mortuo marito stuprum cõmiserit, ut similiter & ipsa dotem & donationem propter nupt. amittat, Cast. consi. cxlvij. incip. reuocatur in dubium. in ij. uol. & consi. cliiij. eo. uol. in l. sororem. ī. de his, quibus ut indig. per glo. ibi, & l. fideicommis. post glo. ibi. ī. de fideicommis. licet contrarium teneat Alex. d. l. sororem. unico fundamento, cui respondet Cast. d. consi. clxvij. quod credo ipse non uiderat, & no. præterea quòd hæc l. non solùm habet locum in dote & dona. propter nupt. sed etiam in rebus paraphernalibus, secundum glo. c. plerunq̃. e x̃. de do. inter uir. de qua facit festum Rom. sing. cccxj. Et an hæc lex procedat in ea quæ est adulterata per uim, uide Pan. consi. iiij. uol. j. Considera autem, nunquid habeat locum in sponsis, si quid dedissent, uel altero ipsorum cõmittente fornicationem, ut illa amittant, per ea quæ habentur in c. quemadmodum. de iureiu. & uide de illa opi. Pau. aliquid per Frid. consi. clxvij. & ad hæc etiam uide Pan. c. gaudemus. de conuer. coniug.*

b P. PAV. P. *Reddit. Vide Comen. consi. clxxv. in ij. dub. incip. domina Andriola. ubi dicit quòd uxor dicitur ciuiliter agere ad separationem thori & restitutionem dotis. Item dum dicitur hic quòd mulier committens adulterium, perdit dotem, quid in uidua, uide Ias. contra Cast. l. fideicommissum. C. de fide. In contrarium uide eum l. ij. in prin. solut. matri. Feli. c. pastoralis.*

c P. PAV. P. *Familiares. Cont. c. literis. & ibi uide Fran. consi. xiij. Item quòd in casibus prædictis plus credatur domesticis, quàm alijs, uide Feli. c. quoties, e x̃. de test. eundem d. c. in literis. uersi. iij. fallit. Item ad declarationem huius regulæ, quòd in ijs quæ sunt difficilis probationis, admittentur testes, qui aliàs non admitterentur, uide omnino Ant. consi. xxiiij. qui declarat qualiter istud debeat intelligi, & quòd non bene probant. Item limita ut per Fel. d. c. in literis. & c. ueniens. in gl. fi. e x̃. de testi. c. de cætero. eo. tit. & c. tertio loco. e x̃. de prob. ubi ponit limitationem & declarationem, quam ponit Ant. de But. d. consi. de quo s̃. Item pro ista reg. multa cumulat Ias. l. si quis ex argentarijs. §. prætor ait. ff. de eden. ubi etiam habes quòd sufficit leuior probatio. Item singularem limitationem & declarationem, quam ponit Ant. de But. d. consi. de quo s̃. adde Ias. qui eum sequitur & commendat in l. fi. ff. de his quibus. ut ind. in l. j. in fi. C. de summa trinita. in j. lec. Item ad reg. uide Alex. consi. xxiiij. in ij. uol. & consi. cxcv. & ccxj. & per eund. l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. de oper. nou. nũc. uide Matth. omnino no. cxc. limita dupliciter per Ias. l. cùm ea. C. de transact. l. in illa. ad fi. de uerb. oblig. Adde plenius in c. ueniens. el ij. de test. & c. iij. loco de prob. & c. cùm dilecti. de elec. & quod no. Cyn. l. parentes. de test. & Bar. l. in tantùm. ff. de re. di. & quod habetur in l. interrogari. C. de quæst. & Bal. d. l. parentes. & Bar. l. si quando. ī. unde ui. dicit etiam Bar. l. lex quæ tutores. per illum tex. ī. de admi. tut. quòd quas massaritias habuerim in domo, possum probare per domesticos, & familiares. Et quæ liter procedat hoc, quòd testes non integrè probent, ubi alia probatio haberi non potest, declaraui in apostilla post Imo. in repet. c. quintauallis. de iureiur. Alex. Adde qui testes admittantur, & quæ sint sufficientia indicia, cùm mulier de adultero accusatur. Rom. consi. cccclj. & an mulier de adulterio accusata, possit testari de dote, per e. consi. cclxxxvj. an autem si mulier accuset uirum, quòd dolo & uiolentia commisit adulteriũ, & non probat qualitatem, tamen maritus sit confessus, quòd commisit adulteriũ, an debeat puniri, uide per e. consi. clxvij. Et quando alia probatio haberi non potest, an sufficiat per coniecturas, uide Frid. consi. cxliiij.*

LEX IX.

SI CONSTANTE. Diuortium potest fieri utriusque consensu.

LEX X.

IN CAVSIS. Si uir intra biennium non potest uxorẽ cognoscere, eam iustè potest dimittere.

LEX XI.

IVBEMVS. Qui mulierem accipit sine dote, & eam si-
a ne causa repudiauerit, in tertia parte bonorum punitur, ita tamen q̃ centum aureos non excedit, quæ pœna applicabitur filijs, si extant. Idem econtrà in muliere, & iudiciũ
a de moribus est sublatum.[a]

ADDITIO.

a *Sublatum. Quod hic dicitur, quòd iudicium de moribus est sublatum, in-*

telligo quantùm ad detractionem,uel ad compensationem dotis,ut hic.no. latius in l.res iudicata.ff.sol.mat.Sed quantùm ad hoc, ut uir poßit illam malè morigeratam castigare,dic ꝙ potest,vij.q.j.sicut alterius. Intelligas moderatè tamen,ut ibi no.& xiiij.q.iij duo ista. Similiter potest castigari quilibet de famil.l.ij.§.j.de his qui sunt sui uel ali. iur. imò si esset clericus in minoribus constitutus habens uxorem, potest bene tenere istò casu uxorem in compedibus,ut c.placuit.xxxiij.q.ij. & quòd marius habeat coertionem morum,tenet Bal.l.j.de episc.& cler.& uide Bar. l.miles. §. qui iudicati.ff.de re iud.

Soluto matri.quemad.dos petatur. Tit. XVIII.

LEX I.

DVBIVM. Aestimatio ancillæ dotalis, electione mulieri reseruata, facit sibi partum ancillæ deberi.

LEX II.

SECVNDVM. Nec contrahendo,uel quasi pater potest filiæ in dotem præiudicare.

LEX III.

SI IGNORANS. Dos data seruo pro matrimonio putatiuo, ab ignorante repetitur, & filij sunt liberi, licet sputij.

LEX IIII.

a DOS A PATRE. Hic sunt opi. utrùm ista lex debeat intelligi muliere decedente in matrimonio sine liberis, uel cum liberis. & consuetudo approbauit quòd intelligitur muliere decedente [a] in matrim.sine liberis.Hoc examinabo plenè in l.post dotē.ff. sol. mat. & quis sit effectus, ibi, plenè dixi.

ADDITIO.

a Decedente.Alex.consi.ccv.consi.dxlv.Ant. consi. cx. Soci. l.ad iur. ff. de cond.& demon.quòd ista consuetudo procedit, si stent in terminis iuris communis,aliàs secus, uide latè Bar. & alios in l. post dotem. in v. q. ff. solut.matri.

LEX V.

2 Mors qualiter probetur.

1 a SI QVIDEM. Captiuitas uxoris non facit locum repetitioni dotis,sed mors. † Quæro, qualiter probatur, [a] aliquem esset mortuum. Gl.quæ est hic, dicit per publicam famā. Alij dicunt cont.& uide istam gl.quam no.alibi,in l ij.§.si dubitetur.ff.quemad.test.ape.uidetur dicere ꝙ requiratur semiplena probatio. Alibi dicitur ꝙ debet aliter probari,ut l.& si de sua.de acq.hær.Quantū est pro modo, primo habemus uidere cui incumbat onus probandi, an ei qui dicit aliquem mortuū, an alij qui dicit uiuum. breuiter prout dicit tex.in simili in l.si minorē.de in integ rest.quandoq; quis fundat intentionem suam ex uita alicuius, & tūc debet probare ipsum uiuere,non autem sufficit probare ipsum iam fuisse uiuum,ut l.qui spadonem.§.qui absolutus. ff.de exc. tut. Quandoq; quis fundat intentionem suam ex morte alicuius,& tunc debet probare mortem.casus est hic
b & d.l.ij §.si dubitetur.ff quemad.test.aper. Quæro ij.[b] qualiter probatur aliquem esse mortuum, & ut dixi uobis aliàs, aliquem esse mortuum,est oratio priuatiua,quod est idem, quod negatiua,quia dicere aliquem esse mortuum, non est
2 dicere nisi aliquem nō esse uiuum. Et ideò uidetur † quòd mors non posit probari directò,tamen est tantùm coarcta loco,uel tempore, quod potest probari. Itē rectè possum dicere,ego uidi eum mortuum.Ita uides gl.nostram, similē habemus de ui.tri.& ole.leg.l.uinum.& de erog.milita.ann. l.j.lib.xij.tamen proprior modus loquendi esset,ut de morte deponeret per signa, ut quia habet signa hominis mortui,sicut dicimus de demente, quando aliquis uult probare aliquem dementē,ut l.nec codicillos.ī de codi. & l quidā. ff.de cond.instit.Item sufficit ꝙ quis dicat eum uidisse sepel
c ri [c], uel quòd interfuit sepulturæ, ut hic dicit gl. istæ probationes uidentur probare directò,prout.posibile est: tamen ista probatio deberet adhiberi, qñ ponitur quòd est mortuus de recenti,& in loco propinquo,sinaut̄ esset mortuus ab antiquo,uel in loco longinquo, ut in bello, tunc sufficit
d probare per famam [d],ut hic gl.& bene.Item posset etiā probari mors,si esset elapsum tempus annorum centū, ex quo ille non fuit uisus,quod est longissimum uitæ tempus, ut l. fi.s̄.de sacrosanc. eccl. Si non esset mortuus de propinquo, sed in partibus remotis,tunc gl. uidetur uelle,ꝙ sufficit probatio per famam ciuitatis suæ,quod satis placet, arg. l. cùm quidam.§.quod dicitur.& ibi no.ff.de acq.hær Tutior tamē
e & magis propria probatio esset per famā [e] illius loci,in quo dicitur esse mortuus,ut uidistis in auth.hodie s̄.tit prox.

ADDITIO.

a Probatur.Cui incumbat onus probandi,& c.uide quod no.Imol.d §.si dubitetur.& l.sed & si de acq.hær.

b Quæro ij Bar.l.ij §.si dubitetur.ff quemad.test.aper. per Bar. l. genero. in fi.& ibi Bal.ff de his qui no.insā.& Bar.l.is qui potest.de acq.hær. & l.cùm quidam.§.quod dicitur.eo.tit.& Nic.Math.& Bal.l. ex personali. de prob.& Guil.l.ab hostibus.ff ex quib.caus.maio.

P. PAV. P. Vide l.ij.§.si dubitetur.ff.quemad.test.ape.Fel.c. porrò. ad fi.ex̄.ut lit.non contest Ex forma autē statuti Papien.dispōnitur,ut probetur per uocem,& famam.uide in statuto xxx.in statutis ciuilibus.

c Sepeliri. Quòd sufficit ad probandum mortem quando dicunt, ego uidi eum sepeliri.Et text.per istam glo.in l.conditionum.de condit.& demon. ibi,exequias. Alex.

d Famam.Bal.l.in bonafid.s̄.de re.cre.Old.consi.cj.Alex.consi.j.in iiij.Vide ad hoc etiam Alex.consi.xxv.lxxv.cxv.clxxij.aliàs ccxxvij.uol.iiij.& consi.xv.in prin.uol.v.& Fel.c.cùm causam.de prob. & c.ueniēs.de test. in uer.xlix.& seq.uer.v.ultra ipsos,& c.series.eo. tit. & Ce consi. xxij. & Fel.c.cùm nobis.de præsc.& Barb.consi.viij.xlj. lx. uol j. & consi.v.
** xviij.uol.ij.& Are.xxxvij & gl c.* & ibi addidi.de præsc.in vj.Bal.l.cōuenticula.C.de epis.& cle.& Alex.consi.iiij.uol ij.ubi ponit quomodo intelligatur antiquum,& ꝙ in rebus de antiquo,& sic quæ sunt difficilioris probationis,admittantur leuiores probationes,uide etiam Alex. consi. cclxxxvj.uol ij & ibi etiam ponit quomodo intelligatur antiquū, & quod in his quæ sunt difficilioris probationis,non Vide etiam Alex. consi lxvj. uol.iij.ubi ponit pulchrū casum,& quod in his quæ sunt difficilioris probationis,uide etiam Alex consi xcviij.& seq.uol.ij.& ꝙ imò in his, quæ sunt de antiquo,admittatur probatio per solam famam, uide Alex. consi. xvj.uol.v.& cxvj.eo.& Bal.consi.cclxiij.in ij.parte.*

e Famam.Bar.l.de minore.§.tormenta.ff.de quæst.

LEX VI.

SI CIRCVNSCRIPTA. Si maritus uel uxor in rei æstimationem sunt decepti,cuilibet succurretur. Distinctio quam ponit hic gl.est tex.de iur.do.l. si reus.§.j.

LEX VII.

FILIAE. Ex causa depositi, pater pōt filio auferre profectitia, nisi sit dos.

LEX VIII.

NEC MARITVS. Exceptio ex illo iure ne quis conueniatur ultra quā facere posit, non prodest ei, qui posteà diues efficitur,& ad hæredes non transit. * ** Transit:l.mari tum ff.sol.ma. Quod de extraneis hæredibus intelligendum est,secus in filijs,quibus priuilegium mariti, uel uxoris,competit: l. etiam.sol.mat.* I.Conc.B.

LEX IX.

DOTIS. Actione sibi competēti debet quis agere,nō sua autoritate possessionem intrare.

LEX

LEX X.

SI SOCERO. Socer qui dotem recepit pro filio,pro ea conuenitur insolidùm non peculio.

Si dos constante matrimonio soluta fuit. Tit. XIX.

Dos quomodo repetatur.

LEX VNICA.

a SI CONSTANTE. [a] Si dos constante mat. soluatur sine causa,potest repeti à muliere, & etiam ab hæredibus eius.Opp.s̄.de iur.dot. l.ubi & de repu.l.j. Huius timore dicit gl.no. sup rub. dos soluitur quandoq; ex causa necessaria,quādoq; ex probabili,quandoq; ex uolūtaria sine aliqua causa.Ex isto tertio modo loquitur lex nostra,& uide gl.tuam. Opp.ij. solu. matri. debet dos reddi mulieri, uel eius hæredi,ut s̄.tit.j.l. si quidē.ff.sol.mat.l.ij.in prin.Vnde si uir repetit sol.mat. dolo facit,quia petit quod restituturus est,ut reg.dolo facit,hic dicitur cont.quare malè.Huius timore dicit gl. hic, ideò repetit ut retineat,& lucretur fructus intermedij temporis,uel dic,ꝙ hic uir pactus erat de lucrando, ita dicit gl.quā uide. Aduerte,quia ꝙ uir repetat,ut retineat per annum, uidetur cont.l.si donaturus.in fi.ff.de cond.ob caus.& cont.l.nupta. §.j.ff.sol.mat.Sol.illæ leges loquūtur cùm peteret, hæc lex loquitur in repetendo.Repetit enim quod soluit deceptus amore maritali,& ideò facilius concedit̄ repetitio,quàm ipsa petitio principalis.De hoc habemus reg.iuris quæ dicit,magis fauēdum est repetitioni, quā aduentitio lucro uiri, reg. non debet.§.j. de reg. iur. & de ista materia plenè dixi in l. si
1 socer.§. Lucius.ff.sol.mat. † Ad euidentiā [b] dic, ꝙ uir nō po
b test soluere dotem constante matrimonio,suo fauore, quia uidetur donare,Sed quæro, si non uult uti isto fauore,an sit liberatus solutione, ita ꝙ mulier non posit repetere ab eo. Iac. de Are.hic tractat istā materiā multùm latè,& Cy. recitat eam. Finaliter determinant ꝙ liberetur. Et credo ꝙ malè, quia gl.tua determinat cont.ff. sol.mat.l.ij. in fi. ij. gl. Et est l. fi.ff.de iu.do.in auth.de nup. §. dotes. Fateor tamen, ꝙ si ex illa solutione mulier esset effecta locupletior, uir liberaretur magis iure compensationis quàm solutionis.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Constante.Matrimo.autem soluto potest solui uxori,uide Rom.consi.cxc.

b Euidentiam.Vide quod no.Bal.auth.si qua.ad Velleia.maximè in uersi.pone.sequitur etiam Bal.l.fi.in prim.ff.sol.mat.

a Ne fideiussores,[a] uel mandatores dotium dentur. Tit. XX.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Ne fideiussores. Pro ampliatione huius tit. uide Alex. l.si mulier.ff.sol. mat. Pro limitatione autem & cautela contra hanc dispositionem,uide latè Cast.consi.clxix.& seq.circa quam & de multis alijs limitationibus,uide Alex.l.si constante.§.quoties.ff.sol.mat. Item quòd legi uel statuto prohibenti ne aliquis recipiatur fideiussor,& quòd nō possit renunciari etiam cum iuramento, quando fauore publico est factum,uide Barb.consi.lxiiij.uol.iiij.

LEX II.

1 Pignus pro dote quando poßit dari.nu.2.
3 Præceptis legum renunciari non potest.

GENERALI. Hic Imperator ampliat constitutionem præcedentem.Opp. de iur. do l.cùm dotis.Sol.Vir bene accipit fideiussorem ab uxore, ut l.cont. non uxor à uiro. Et ratio satis apparet. *Bar.super Cod.*

1 † Quæro,quid de pignore? [a] Certè potest pignus dari,ut ī.
a qui pot.in pig.habe.l.asiduis.licet quidā cont. Ratio, quia in datione pignorum non generatur in matrimonio causa perfidiæ,quod intelligo, quando uir dat pignori bona sua, secus si daret pignori bona extranei,quia tunc esset eadē ratio,quæ in datione fideiussoris.Quæro,an ante annū posit uir dare fideiussorem? Dic ut in gl.Quæro,an sol.mat. posit dari? Gl.dicit ꝙ sic,& bene,dic ut in eadem.Quæro,an alius potest pro uiro dotem accipere,& se obligare? Dic ut in
2 gl. † Quæro,an posit dari fideiussor pro dote restituenda, cùm hic tex.prohibeat solùm pro dote conseruanda? Gl. determinat quòd non.Dy tenet cont.in d.l.si constante.§. quoties.ff.sol.mat.Inn.uidetur tenere gl.c.per uestras. de don.inter uir.Et istam opi.ego teneo. Ad rationes Dy.plenè respon
3 deo in d.l.si constante.§.quoties. † Vltimò quæro, an huic legi posit renunciari? Gl. tua determinat ꝙ non, quia istis legibus præcipientibus non potest renunciari,quia prohibet Imperator, & sic præcepto legis non potest renunciari. Et hoc est quod dicebam tibi in auth. sacramēta. s̄. si aduer.
b uend.ꝙ quando statutū [b] dicit, † ꝙ minor non posit con
4 trahere sine consensu duorum consanguineorum, etiam si iuret ipse in contrarium non uenire, quòd tale iuramētum nihil proficit.

ADDITIO.

a Pignore.Adde Cy.& Bar.l.si constante.§.quoties.sol.mat. Pro hoc alle.l. quamuis.ff.de sol.& ibi Bar.sed tu istum tex.limita,quòd non potest præstari cautio si matrimonium non sequitur.l.Titio.§.Titio de cond. & demon.in fi.& ibi gl.Bal.& Imo.& uide quæ dixi in fi.seq.apostil.

b Statutum.Bal.dicit quòd tale statutum non ualet,in l.fi.C.de senten.ex breui.reci.Et de hoc quod dicit Bar.hic est casus no.in l.non dubium.C.de legi.ibi,prohibuisse sufficiat,& ibi,nec specialiter,quod no.quia facit ad id quod no.Bar. l. mutari. in prin.de procur. Et ad prædicta adde Bar. l. si quis pro eo.in prin.uersi.dixi etiam. ff. de fideiuss. & quod ipse multùm no.dixit in l.de his.de transac. Et adde cautelam circa istū tit. ut no.Spec. in tit.de dona.inter uir.§.j.uer.illud quoq;,uidelicet ut fideiussores cū periculo dotem recipiant,& ambo sunt rei debendi insolidùm. Et ibi etiā ponit formam instrumenti,ad quod uide supradicta.Et quòd istis legib. præcipientibus & annullantibus non poßit ipso iure renunciari sine iuramento,tenet Bal.auth.si qua.ad Velleia.& l.antiquæ.§.fi.in fi.eo.tit.Ad idem gl.c.ult.de præben.& Bal.hic,& ad istam gl.uide quæ scripsi post.Imo.l. si constante.§.quoties.sol.mat.& cum dicto huius l.concordat gl.in auth. ut sine prohib.ma.§.j.& in auth.imò.C.de act.& ob.& Cast. consi. clj. & seq.& consuluit cont.Bar. hic & d. l. si quis pro eo. Sed quòd ista fideiußio firmetur iuramento,facit,quia prohibitio non dirigitur,nisi in fideiussores,facit etiam id,quòd quando potest saluari, sine interitu salutis æternæ,& c. dat etiam ibi cautelam contra istum tit.ut in instrumento de per se,aliquis ut principalis promittat, quia de hoc non loquitur istē tit. & cessat ratio legis.Caue tamen,quia si fieret instrumentum indemnitatis per uirū,esset suspicio fraudis. Sed Bal.cont.in l.j. s̄.ad Velleia. Adde Ro. consi.ccclxxxij.& cccclxxvij.

De actione rerum amotarum. Tit. XXI.

LEX I.

COMPENSATIONIS. Contra actionē de dote, obijcitur compensatio de rebus amotis. Vel aliter, Mutuæ petitiones debent eodem tempore determinari.

LEX II.

DIVORTII. Hæc actio competit soluto matrimonio,eo constante agitur in factum.

LEX III.

DE REBVS. Hæc actio datur contra hæredes,quatenus ad eos peruenit.

De fundo dotali. *Tit.* XXIII.

LEX I.

SI AESTIMATA. Fundi dotalis alienatio uoluntaria est prohibita, non necessaria.

Diuortio facto, apud quem liberi morari, uel educari debeant. *Tit.* XXIIII.

LEX VNICA.

LICET. Apud quem liberi alantur facto diuortio, in arbitrio iudicis est.

AVTHENT.

SI PATER. Ista authentica, statuit nouum modum, apud quem liberi debeant educari. Et uide eam quia clara est.

De liberis alendis. *Tit.* XXV.

LEX I.

* *Bene. Nisi debitum pro alimētis filij contraxisset, no. Bar. l. vij. nu. iij. vj. ī. ad Maced. l.* Concen. B.

PARENTVM. Quærit gl. utrū filius debeat debita patris soluere. Dicit ꝙ non, & bene,* ut ff. de lib. ag. l. si quis à liberis. §. parēs. Quæ
a rit gl. an frater teneatur alere fratrē.[a] Certè sic, ut l. qui filium. ff. ubi pupil. educ. deb.

ADDITIO.

a *Fratrem. Adde gl. & Bar. l. si quis. §. utrùm. de lib. ag.*

LEX III.

SI COMPETENTI. Mater potest agere contra patrem, ut filium alat.

LEX IIII.

1 *Filius an debet habere alimenta.*

SI PATREM. Pater officio iudicis cogitur alere filiū
1 non ingratum, & debet prius de filiatione constare. † No. ex principio, ꝙ filius ingratus nō debet habere alimenta. Causæ autem ingratitudinis, quæ repellunt à succes-
2 sione, illę repellunt ab alimentis. Quærit gl. † quid si cōstat esse filiū, non tñ legitimū? Et uide gl. fi. ibi, & si cōstiterit. Hoc intellige de filio spurio. Nam naturalis debet ali, ut ī. titu. ij. auth. licet. Item spurius debet ali de iure canonico, ex. de eo qui duxit in mat. quam pol. per adult. c. cùm haberet.

a *De naturalibus liberis.*[a] *Tit.* XXVII.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Liberis. No. ꝙ naturalis, & bastardus idem sunt. uide Alex. consi. cxxviij. Quæ autem dicatur cōcubina, uide d. Fran. consi. xlviij. in prin. omnino, an succedant naturales, spurij, manzeres, incestuosi & similes, siue ascendentes, siue descendentes, siue transuersales, uide latè Bar. in tract. de succes. ab intest. latius Ang. §. fi. in auth. quib. mod. na. effic. sui. Item qui dicantur spurij, & qui naturales, & qualiter succedant, & qualiter communitas puniatur, & multa in materia bastardorum, uide per Bapt. Cacialu. in repet. l. si qua illustris. C. ad Orf. & per e. in eius Tabula. Item an de iure fforum prohiberetur filius naturalis institui plus quàm in una uncia, uide Aret. l. si is qui. ff. de uul. in l. Lucius. eo. Item quòd nati ex coitu punibili non succedant. Et quid si aliquis nasceretur ex coniugato sed ex soluto, licet committatur adulterium ex parte uiri, tamen succedit, uide Soc. l. Pau. l. §. qui si is. de lib. & posth.*

Dictū est ī. de concub. nūc de his qui ex eis nascuntur.

LEX I.

1 *Pater an possit uendere filio spurio.*
2 *Legatum factum filijs spurijs, per quos reuocetur.*

SENATORES. Viri in dignitate positi, si ex uilissimis mulieribus filios legitimos habere uoluerint, sunt infames, & ꝙ eis uel eorum alteri titulo donationis[a] uel emptionis tradide-
a runt, per personas legitimas retractatur, quibus cessantibus uenit fiscus, quæ res per eius quæstores poterit indagari. h. d. Diuide in duas partes principales. Primò ponit personas. Secundò dat remedium cōtra fraudes. Secūda ibi, ipsas etiam. Item prima subdiuidit̃ in tres, quia primò ponit patrem, secundò filios, tertiò uxorem. Secunda ibi, ita ut quicquid. Tertia ibi, sed si uxori. Item secunda subdiuiditur in alias tres, quia primò dat remediū contra occultantem res. Secundò contra fraudē adhibitam in contractu. Tertiò contra negligentiam personarum. Secunda ibi, siue itaꝗ. Tertia ibi, quòd si existant. Per istam l. in uer. si-
b ue itaꝗ[b] per ipsum, &c. † Iac. de Bel. in quadam disputatio-
1 ne reprehendit gl. quæ est in l. qui testamentum. ff. de prob. quæ uidetur permittere patri uendere filio spurio. hic uidetur tex. in cont. Item per hoc quod dicit, eo ipso quòd res patris reperitur apud istum filium spurium, præsumitur ista emptio facta in fraudem, & per interpositam personam. Fa-
c cit ad hoc ī eo. l. iij. uer. & quod de subeunda. Item no.[c] ex fi.
2 huius l. † quòd quando relinquitur filijs spurijs, admittun-
d tur ad reuocandum[d] certæ personæ hac l. nominatæ, quib.
3 cessantibus uenit fiscus, ut hic dicitur. † Et licet hæc l. loquatur propriè in filijs spurijs natis ab hominibus positis in dignitate, tamen Azo in sum. huius tit. & glo. l. hæreditas. ī. de his qui. ut indig. intelligit hanc l. etiam in quolibet spurio. Quam opi. non sequor, imò indistinctè dico, ꝙ illud quod palàm relinquitur spurio, ad hæredes scriptos reuertitur, l. Lucius. §. in testamento. de leg. j. circa fi. tit. Et istam materiā de spurijs, plenè examinaui ff. de his qui. ut indig. l. fin. & l. hæreditas. ī. eo. tit.

ADDITIO.

a *Donationis. Dum hic dicitur, non posse donari filio spurio, dicas secus in naturali, quia omnia potest donari. l. omnes. §. Lucius. de his quæ in frau. cre. adde Ro. consi. cccxvij. & ccccłxxxviij. & xlviij.*

b *Itaꝗ. Adde Bar. d. l. qui testamentum. Aduerte tamen, quia ista l. secundum Bar. non excludit ueram uenditionem, si probatur ueram esse, imò fortius non potest emere ab eo, qui emit à patre, secundum Bar. l. si is qui. de uulg. Quid autem si frater instituat istum spurium, etiam in bonis paternis, an posset? Bal. hic ꝙ sic, & in l. eam quam. in prin. C. de fideicomm. Et ad istā materiam, uide Iac. de Bel. in quadam disputatione, &c. Adde ꝙ frater fratrem spurium instituere possit, Bal consi. v. j. lib.*

c *No. Adde sing. modum relinquendi filio spurio positum per Bar. per illum no. tex. in l. si is qui. de li leg. & uide Bar. l. quod conditionis. ff. de don. causa. mor. & Ang. post alios in l. ij. de hær. instit. ubi dicit quòd si quis instituat filium, & grauet eum de restituendo Regi Franciæ, quia uerisimile est, quòd Rex non petet hæreditatem restitui. Bal. contrà in l. hac edictali. §. omnibus. de secun. nup. Vtrùm autem id quod relinquitur spurio, reuertatur ad hæredes scriptos uel ad quos, uide Bar. l. hæreditates. §. fi. de his qui. ut indig. Idē Bal. hic, & quid in relicto facto filio naturali ultra quam capere possit, uide doct. l. si is qui solidum, de uul. Adde modum relinquendi spurio, Bal. consi. xxx. Ro. consi. xliij. in fi.*

d P. PAV. P. *Reuocandum. No. quòd isti duo menses, qui dantur ad retractandum alienata uel relicta spurijs, aliàs admittantur, secus procedit si fiscus aufert, aliàs perpetuò admittuntur uenientes ab intestato, uide Bal. c. naturalis si de feu. fue. controuer.*

LEX II.

a MATRE.[a] Si pater naturalis habet matrē, & legitimos liberos, naturalibus ut indignis, & eorum matri, usꝗ ad unciam relinquat, uel matri semiunciam, & quod ultra relinquitur, prædictis legitimis reseruatur. Hic habes authent. nunc soli.

ADDITIO.

a *Matre. In hac l. est gl. multùm peregrina. Illud quod dicitur hic, in una uncia, disputatur in gl. Hoc an sit uerū, uide gl. l. fi. de reg. Cat. & l. Plautius. & ibi uide per Imo. de con l. & dem. & in l. ex facto. §. Iul. ff. de uul. circa fi. Adde quomodo succedant naturales, Bal. consi. lv. ij. lib.*

LEX III.

SI QVIS. Si pater suos naturales, curiæ propriæ ciuitatis tradiderit, uel si sit natus ex Regijs urbibus, & alicui ciuitati, quæ prouinciæ caput obtineat, tradiderit, potest eos insolidùm instituere, qui dictam conditionē non poterunt recusare, si bona paterna reperti fuerint posteà possidere, idem si natura-
1 lem filiā curiali tradiderit. † No. ꝙ qui oritur ex uilla,[a] uel a uico, sortitur originem ex illa ciuitate, cui uilla, uel uicus ille subest,* & in gl. de episc. & cleri. l. nulli. §. ꝙ si uico. ff. ad mun. l. qui ex uico.
2 Secundò no. † ꝙ patria, & ciuitas idem importānt, ibi, ꝙ si alterutram regalium ciuitatum patriam, &c. ad quod facit. ff. de leg. iij. l. uxorē. §. legauerat. & dixi plenè in l. ij. de uer.
3 sig. Tertiò no. † ꝙ præsumit̃ repudiatio fraudulenta ex hoc, quia bona repudiata posteà quis incapax repertus est possidere, de hoc in l. j. & ij. ī. de rep. hær. & ibi per Cyn. & ff. de acq. hær. l. si his qui. facit ad illud quod dixi in l. post contractum. de dona. Vltimò gl. signat hic quædam ar. cont. & non soluit, uide eam ibi, ar. cont. de op. pub. l. fi. Sol. Quando utrunꝗ potest pariter fieri, est laudabilius fouere antiquos, ut ibi, sed si unum tantùm potest facere, laudatur unum sicut aliud, ut hic, sequitur in gl. arg. cont. de decur. l. nullus, sed hic per se mulier non potest seruire curiæ, sufficit ergo quòd nubat curiali.

* *Subest. Quia territorium, pars ciuitatis dicitur. l. Insulæ. de iud. Qd' tamen non satis animaduertit Ang. §. si qs in fi. auth quibus mo. sui. l.* Concen. B.

ADDITIO.

a *Villa. Bar. l. ij. de uer. sig. Et sic no. ꝙ, non licet filios spurios uel naturales adoptare, hic & in auth. quib. mo. effi. leg. §. fi. Et de hoc nō licuit, ne hoc, quod est una uia prohibitum, alia concedatur.*

LEX IIII.

QVONIAM. Naturalis curiæ deputatus, si onus agnoscit, bona patris repudiare non potest.

LEX V.

DIVI. Cùm lex in præteritum quid indulget, in futurum uetat, & ex hoc sumitur exemplum, ff. de leg. l. cùm lex.

LEX VI.

IVBEMVS. Hac lege permittit̃ naturalibus, quolibet tit. dari, & relinqui, & possunt per sequens matrimoniū, & per adoptionem legitimari.

LEX VII.

LEGEM. Per hanc l. declaratur ꝙ præcedēs lex non habet locum in natis ex coitu reprobato, et habet effectum usꝗ ad diē præsentis, scilicet, ab hinc in anteà non licet naturales legitimari per adoptionem, uel arrogationem.

LEX VIII.

HVMANITATIS. Naturales matre & legitimis liberis non extantibus, ex uolūtate expressa, inter uiuos uel ultima uoluntate usꝗ ad sex uncias patri succedere possunt, ab intestato, in nihilo.

AVTHENT.

a LICET PATRI. [a] Ista auth. continet quid iuris hodie disponatur in relinquendo filijs naturalibus. hunc tex. ibi, hi ergo & parentibus partem præstant pietatem, &c. quòd sicut ipse pater tenetur alere filium, ita filius patrem, ut dicit hic Azo in summa, & in auth. unde hæc sumitur.

ADDITIO.

a POMA. *Patri. Rom. consi. xliij. in iij. dubio, & Aret. l. si is qui. ff. de uulg. & collige ex ea quòd pater potest ex testamento totam suam hæreditatem filio naturali relinquere, quod sentit Bar. l. j. ad fi. ff. de bo. pos. cōtra tab. & Alex. consi. lxxix. uol. ij. in uer. præterea. & est tex. de hoc quē ibi ponderat Bal. l. fi. ī. eo. & ponit etiam Bal. l. j. ff. quo. bon.*

P. PAV. P. *Circa istam auth. adde si extarent legitimi & naturales, qui repudiarent, an succederent naturales exclusa coniuge, uide pulchrè Alex. l. Lucius. de uulg. Rom. consi. xliij. Et quòd naturalis contra uoluntatem patris non succedat, uide quæ scripsi in l. j. ff. de bo. pos. contra tab. ad Bar. nunquid pater succedat filio spurio, uide Alex. ccxciij. Nunquid autem spurius possit petere alimenta in foro seculari, uide latè Francisc. Cur. consi. xlviij. Imol. l. Lucius. ad fin. de leg. j. quod nota. in contrarium uide Angel. de Aret. in §. legati. Instit. de leg. & de iure. nat. in princip & intra. suo test. in uersi. pater reliquit filio suo spurio. ad fin. & pro ista opin. uide etiam omnino Soci. consi. clxj. in ij. part. per totum, uide etiam Bal. auth. ex complexu. ī. de incest. nup. dicens hoc non procedere in filio incestuoso. Feli. ibi ale. in apo. quid in filio clerici, qui dicitur incestuosus, ut ipse not. in l. si quis incestus. eo. tit. uide etiam Sali. in d. authen. ex complexu, qui tangit unum, uidelicet quid in hærede uel filio sacerdotis, uide Bar. consi. cxix. Item dum consuluit Aret. quòd non possit coram iudice seculari, contrarium consuluit Socin. ut refert Cacialu. in l. si quam. ff. ad or. item adde quòd opin. Imol. tenet Alex. l. j. sol. mat. & ibi etiam tenet secus esse in dote. Item circa illud quod dictum est de filio clerici, uide in contrarium Bar. l. fi. §. j. ff. de his quæ in frau. cre. an autem dicatur incestuosus filius clerici, uide gl. Sal. & alios in l. ij. C. de episc. & cle. Cacialu. ubi ī & de eo quod dictum est, an in foro ciuili, uide Ias. auth res quæ. cōmunia. de leg. Frid. c ecclesia. de const. uer. ex quib. Alex. cōsi. luij. in iij. uol. ubi tenet quòd non habet locum in terris imperij, licet contrarium teneant alij de quibus ī. Vide etiam Bar. c. quæ tibi. de testi. pro alia opi. uide Corse. in c. grandi. de sup. negl. præl. xxvj. Sed cōmunis opin. est quòd seruetur etiam in terris imperij. Vide Dec. c. clerici. de iudic. ubi tamen dicit quòd debent peti coram iudice ecclesiastico, uide eundem in c. ecclesia. de consti. Et ibi etiam ponitur an ualeat statutum quòd filius spurius non possit institui, de quo uide Pau. consi. ccxxvij. Item de materia uide Bar. consi. ccv. & seq. Vide Abb. consi. ccv. in ij. uol. Nunquid autem pater possit donare filio naturali, uide consi. xliiij. & consi. xcviij. Item quòd pater naturalis non teneatur dotare filiam, uide Bal. c. j. §. donare. qual. olim feud. pot. alie. Item quòd spurij non possunt præscribere, uide Bal. c. naturalis. si de feu. fue. contro. & ibi etiam quòd lex duodecim tabularum nihil disponit circa naturalem, uel spurium, uide Alex. consi. ccccxlj. ad fin. Nunquid autem spurius dicatur indignus, uel incapax, uide Bar. l. j. C. de debit. lib. x. Qui autem dicantur spurij, uide ī. in rub. istius titu. ad Bar. Item nunquid pater naturalis ita succedit filio naturali, sicut econtrariò, Bertach. uersi. pater naturalis. Item quòd non possit relinqui filio spurio, nisi aliquid pro alimentis, & quasdam coniecturas ad interpretandum, & cognoscendum fuisse institutū, & accōmodatam fidem tacitam de restituendo spurio, cui non potuit relinqui fisco, an uenientibus ab intestato, & de cautelis ad faciendum quòd non applicentur alijs, uide Ias. l. secun[illegible] C. de hæredibus instit. An autem ualeat statutum, quòd possint institui spurij, Aret. l. iij. ff. de testa. post Bar. & alios. An autem possit relinqui spurio sub conditione si legitimabitur, Aret. l. si filiusfamiliâs. ff. de testa. Item quomodo possit relinqui spurijs, Bartol. l. fin. ff. de his quibus ut indig.*

LEX IX.

a COMMVNIVM.[a] Filius legitimatus per oblationem curię, soli patri efficitur legitimus, nō alijs agnatis, nec agnati sibi. h. d. usꝗ ad uersic. sed si quidem. Similem tex. habetis in auth. quib. mo. nat. effi. sui. §. filium. Idem fortè in eo qui legitimatur per formam alicuius statuti, ut non intelligatur legitimatus, quo ad eos qui sunt extra illam ciuitatem, quæ fecit statutum, aliud in eis qui essent legitimati per rescriptum principis, quod uide, & dico in l. cunctos populos, de sum. trin.

ADDITIO.

a *Communium. Vide Bal. hic, & quæ dixi post eum. & Bal. in l. cùm in adoptiuis. C. de adopt.*

§. SED SI. Filio legitimato per oblationem curiæ succedunt liberi eius salua quarta pro portione curiæ. Si uerò facti curiales, & nati post oblationem, omnino curiales sunt.

§. SI VERO. Oblatus curiæ si sine liberis decesserit, succedit mater sua in tertia, in reliquum, curia, matre non subsistente, curia, in paternis, in reliquo cognati succedunt. Sed si cognatus curiæ se offerat, omnia paterna occupat, uel ad ea matrem facit admitti.

a §. EA VERO. [a] Huius l. statuta habent locum in his qui post hanc l. decesserunt.

ADDITIO.

a *Ea uerò. Et de hac legitimatione uide quæ dixi ī. l. prox. Et qualiter hæc legitimatio fiat, uide Ang. §. fi. in auth. qui. mod. nat. effic. sui. & ibi ponit omnes modos legitimandi, & omnes modi no. per glo. in c. per tuas. qui filij sint legit. Alex.*

§. ET QVONIAM. Etiam existētibus legitimis, potest quis naturalem curiæ deputare, dummodo nō minus ei, quàm uni legitimo relinquat.

LEX X.

a CVM QVIS. [a] Per sequens matrimonium cum concubina factū, naturales legitimātur,
b & posteà cū legitimè natis pariter admittun-
1 tur. h. d. Tene menti † q̄ ad hoc ut nati ex cōcubina per sequens matrimoniū legitimentur, uidetur uelle ista lex q̄ requirantur instrumenta dotalia, aliàs bene teneret matrimoniū, sed nō fieret legitimatio liberorū. Ita tenet gl. Inst. de nup. §. fi. Cano. dicunt cont q̄ dotalia instrumenta non exiguntur, sed sufficit q̄ matrimoniū contrahatur, ut ex. qui filij sint legi. c. tanta.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Quis. Limita singulariter nisi desponsatio fieret in articulo mortis, quia uideretur facta in fraudem aliorum, & non ualeret, Fel. c. præsentia. ex. de prob. ubi alle. Ang. in auth. sequen. uide Alex. l. si quis. in prin. ff. de lib. & posth. ut hic in apostil.*

b *Legitimantur. An & quando per sequens matrimonium fit legitimatio, requirantur instrumenta dotalia, uide etiam quod dixi post Bal. & no. q̄ ita spurius legitimatur per ingressum monasterij, sicut per oblationem curiæ, Bal. l. j. C. de sacrosanct. eccles. Adde quòd Bal. consi. cccxxx. j. lib. uidetur tenere quòd non requirantur dotalia instrumenta, & c. tanta. & Ang. consi. xxviij.*

LEX XI.

a NVPER. [a] Per sequens matrimonium liberi nati ex concubina legitimantur, etiam si alij posteà procreantur, & tempus natiuitatis, uel conceptionis inspicitur, prout filio utilis reperitur.

ADDITIO.

a *Nuper. Vide hic Cy. an existens in articulo mortis possit contrahere matrimonium? & tenet quòd sic quo ad legitimandum filios, si autem filios non haberet, non teneret matrimonium. Pro quo uidetur l. iul. ī. alle. & Ang. consi. alle. Bal. consi. ccxviij iiij. l b. Bal. c. naturales. si de feu. fue. contro. ubi dicit q̄ si quis accepit concubinam in uxorem in articulo mortis, sciens se euadere non posse, tenet matrimonium. Nam hoc est bonū prolis ex eo, quia legitimatus habetur loco posthumi, ut in reg. siue culpa. in mercu. in v j. Adde Bar. & Imo. l. cùm tale. §. Mæuius de cond. & demon. per Bal. & Im. l si quis posthumos. in fi. prin. de li & posthu & Bal. rub. C. de priui. do. uer. consueuit quæri. de fideicom. Im. l. Gallus. in prin. de lib. & posth. Io. And. c. tanta qui fil. sint leg.*

AVTHENT.

a ITEM SINE. [a] No hunc modum legitimandi, idem si sint legitimi, lac. de Bel. in corp. unde sumitur. Tu dic cont. quòd legitimatio existenti
b bus legitimis [b] non prodest, nisi in duobus casibus, scilicet quādo fit per oblationem curiæ, & per matrimonium, ut in auth. quib. mo. nat. effi. sui. §. generaliter.

ADDITIO.

a *Item sine. Qualiter intelligatur, plenè per Bar. in dispu. xj. incip. habeo filiam naturalem. & consi. cxx. inci. Verucius Coraducius. in j. uol. recitat Bal. in l. ij. quæ res uen. non pos. & Ang. §. j. auth. ut lic. mat. & auiæ.*

P. PAV. P. *Circa materiam huius auth. uide omnino Bar. in xj. q. incip. habeo filiam naturalem, item quòd non procedat in matre, tenet Ang. hic. Crem sing. clxij. Item de intellectu huius auth. uide Ang. l. sæpè. ff. de reg. iur. mod. l. neq; professio. C. de test. latè Cast. consi. lxxxv. Ang. consi. xvij. Cæp. cau. clxx. Ias. l. tale pactum. §. fi. ff. de pact. & de iure canonico non potest locum habere hæc auth. secundum Bar. d. consi. cxx. ad fi.*

POMA. *Ad istam auth. uide Bal. l. ij. uersi. nono opp. in quib. res. Inno. c. cùm innotuit. de elec. & quæ requirantur ad hoc ut procedat dispositio huius auth. Franc. Cur. l. neq; professio. ī. de test. & Alex. consi. pen. uol. v. Bar. consi. lxx & Alex. consi. xcuij.*

b *Legitimis. Bal. auth. præterea. ī. eo.*

AVTHENT.

a SI QVIS. [a] Hanc auth. allegaui tibi in l. Gallus. §. forsitan. ff. de lib. & post. Nunquid legitimatio possit fieri per procuratorem, hic uidetur casus quòd sic.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Si quis liberos. Vide quot requirantur ad hoc, ut locum habeat, Ang. consi. xvij.*

LEX XII.

a VIDAM. [a] Appellatio † filij sub certa qualita-
1 te non porrigit ad nepotes, in quibus illa qualitas non reperitur. h. d. Gl. format unā q. & uide eam, & uide responsionem in fi. do. Rof. disputauit hanc q. & tenuit cont. Spec. ponit in tit. de suc. ab inte. Ego determinaui istam q. secundum determinationem gl. in l. Gallus. §. quid si is. de lib. & posth.

ADDITIO.

a *Cuidam Ista lex hodie manet incorrecta, ut in auth. quibus mod. nat. effi. sui. §. de nepotibus. uide tamen ibi gl & Dy. in trac. de succes. ab intest & plenius per Mathesi. in suo tract de succes. ab intest.*

P. PAV. P. *De materia huius singularis legis, uide latè Alex. consi. ccccl j ubi etiam ponit quid in nepote, & filio deportato & hæretico, & ibi etiam dicit q̄ frater spurius potest succedere fratri, etiam ex dispositione patris. Et ibi etiam ad finem ponit q̄ tales naturales, & spurij non possint præscribere. Nunquid autem ista lex dicens nepotem legitimum ex filio naturali posse institui, habeat locū in nepote ex filio spurio, uide Bar. concludentem quòd sic, consi. cxv. iij. li. in ci. Odducius Corneti. j. uol. & quòd non succedant ab intestato nepotes legitimi ex filio spurio, etiam matri, uide Alex. consi. clxxiiij. uol. v. Item an auus mortuo filio naturali, si desponsset concubinam, legitimentur quo ad ipsum auum nepotes prius nati ex filio, uide no. Alex. l. Gallus. §. si. eius. de lib. & posth.*

De testamentaria tutela. Tit. XXVIII.

LEX I.

1 *Actio pro tutore q̄ concurrat cum actione negotiorum gestorum utili.*
3 *An una tutela possit cum alia concurrere, & cum qua.*
5 *Si aliquis ex tutoribus testamentarijs, uel legitimis remouetur, an sit locus datiuo, uel sequenti legitimo.*
7 *Tutor sub conditione datur à testatore, & non à iudice.*
8 *Existentia sui hæredis confirmat testamentū, quantùm ad actionē tutelæ.*

QVEM DICIS. Tutor non legitimè datus, si non administrat, non tenet, si uerò administrat, tenetur actione neg. gest. Habetis hic duas gl. Vna est antiqua super uersi. sponte, quæ incipit sciens se non teneri. Alia est, noua super prin. l. quæ incip. potest quæri hic, istæ gl. dicunt multa, & in gl. antiquam. Opp.
1 uidetur † q̄ teneatur gerens, actione pro tutore, ut ff. de eo qui pro tu. l. j. §. deinde, aliàs pe. dicit gl. hic sciebat se non teneri, ibi putabat se tutorem. Alij, ut Cy. dicūt q̄ actio pro tutore concurrit cum utili neg. gest. quam opi. tenent moder. licet gl. hic dicat cont. per l. de pecori. ī. ad l. Aqui. & l. si cum exce. §. eum. ff. quod me. causa. l. qui bona. §. si quis opus. de dam. infe. Quæro quotuplex est tutela? Dicit
2 gl. † q̄ triplex * & ita per ordinē hic ponunt. Posses addere tutelam anomalā, de qua ui
3 debitis in auth. matri. ī. qñ muli. † Quæro utrùm tutela una possit cum alia concurrere? Dicit gl. q̄ testamentaria, & datiua possunt simul concurrere, legitima nunquā cum testa-
4 mentaria, neq; legitima cum datiua. Et uide gl. certè imò quandoq; legitima potest cōcurrere cū datiua eadem ratione qua testamentaria. Facit ff. de leg. tut. l. iij. §. qui potest. † Quæro quæ est ratio quare testamentaria concurrit cum datiua, & non cum legitima? Rñ. tutelæ deferuntur secundū quod hæreditas, ut Instit. de leg. agn. succ. & ff. de leg. tut. l. j. Sed do-
nec est locus successioni testamentariæ, cessat legitima, l. quandiu. de acq. hær. de reg. iur. l. quādiu. & cōmunia de suc. l. antequā. Sed successio datiua, ut ita loquar, potest concurrere cū testamentaria, nā prætor dat bonor. posses. secd'm tab. pendente conditione institutionis, ut l. ij. §. si sub conditione. ff. de bono. pos.
5 secd'm tab. † Quæro qñ aliquis ex testamentarijs, uel legiti-
a mis, remouetur, [a] uel excusatur, utrùm sit locus datiuo, uel sequenti legitimo? Gl. distinguit sic, aut remouet morte, aut
b remouet tanq̄ suspectus, dic ut in gl. Quæro quæ est ratio [b] huius, gl. circa fi. sui dicit, q̄ quando excusatur uel remouet ut suspectus, remanent reliquiæ, dicit gl. secus qñ decedit. ui de gl. Istā rationē cōmuniter tenent omnes doc. & Dy. sequitur in l. si quis sub cond. ff. eo. Quæ ratio mihi non placet, qa nihil est dicere, quæ enim reliquiæ remanent, si aliquis est remotus, uel excusatus, cùm omnino secd'm cōmunem cōsensum desinat esse tutor, non uideo. Ratio ergo est ista, quādo aliquis remouetur iudice hoc agente, uel cogitante principaliter, ut eū remoueat, succedet datiuus: quia iudex uidet eum remouere, ut alium ipse det, sed quando remouet mor
c te [c] uel alio casu, iudice hoc non agente, uel nō cogitante ut eum remoueret, succedit legitimus: d. l. si quis. Et simile ob-
6 seruant Canonistæ, † qñ ecclesia uacat in curia, non succedit in collatione Episcopus qui est legitimus, sed remanet apud Papā, quia uacabat in curia, sed qñ aliter uacat, succe-
7 dit Episcopus. Venio ad gl. nouā. † Quærit gl. quare tutor à iudice non potest dari sub conditione, à testatore sic. Gl. ponit plures rationes. Ista est uera, quia qñ testator dat sub cōditione, remanet iudex qui potest prouidere pupillo condi tione pendente. Sed si iudex daret sub cōditione, non esset alius qui prouideret, unde lex uult q̄ ipse iudex prouideat incontinenti. Secd'ò format gl. unam q. ex qua resultat quid indissolubile. Tutor est datus filio in testamēto, utrùm facto inuentario ante aditam hæreditatē possit administrare? Et ostendit q̄ non, quia uidet perplexitas, ut in gl. Gl. dat duo remedia contra hanc perplexitatē. Dic ut in ea. Veritas est i-
8 sta, † quia existentia sui hæredis confirmat testamentū, quātùm ad actionē tutelæ, ideò quia pupillo est utile quòd habeat tutorem, & dixi tibi in l. j. §. si ut se ab hæred. abst. Quærit gl. an tutor datus in testamento, si confirmetur, dicatur testamentarius uel datiuus, & an datus in testamento minus perfecto ualeat inter liberos? dicam ī. tit. j. lij.

ADDITIO.

a *Remouetur. Vide plenè in l. si sub cond. ff. eo.*
b *Ratio. Sed Bal. hic tenet contra Bar.*
c *Morte. Vide Ang. consi. xcvij.*

LEX II.

ET SI. In his quæ eodem tempore confirmantur, si possunt simul concurrere, compositionis ordo nō inspicitur. Opp. faciendo secundum procuratorem reuocat [a] primus, l. si quis cum procur. §. fi. de proc. Sol. ut in gl. hic nota, licet diuerso tempore dentur, eodem tamen tempore cōfirmantur, ibi, statim cùm datur, recipit suam confirmationem, quod facit ad q. de duobus statutis contrarijs in eodē uolumine repertis, eodem tempore cōfirmatis. De quo hic per Cy. & ego in l. omnes de iust. & iur.

ADDITIO.

a *Reuocatur. No. l. si hæreditas. §. in tutelis. l. fi. ff. eo.*

LEX III.

SI TVTORES. Licet unus ex pupillis ad ætatē adultam peruenerit, alterius tutela non finitur.

De confirmando tutore. Tit. XXIX.

LEX I.

TESTAMENTO. Tutor datus à matre non habet necesse se excusare, nisi confirmetur.

LEX II.

2 *Tutoris datio in testamento nullo, an ualeat.*
3 *Tutor testamentarius confirmatus, an sit datiuus, uel testamentarius.*

NEQVE. Tutor non potest dari à patre in uoluntate imperfecta, sed datus debet legitimè confir-
1 mari. In hac l. ueniunt quærenda duo. † Primò an hæc lex sit correcta per l. hac consultissima. §. ex imperfecto. ī. de testa. Gl. hic uidetur uelle q̄ sic, quam uide. Idem uidetur tenere gl. ī. tit. j. l. j. in gl. noua, quam uide.
2 Gl. etiam tangit in d. §. ex imperfecto. & ff. eo. l. qui à patre. † Istam opi. teneo, q̄ non ualeat datio, quia priuilegiū datū filijs, non debet retorqueri in alterius præiudiciū, l. impuberi. ff. de admi. tut. Sed si testamentum esset nullū, non ualeret tutoris datio. Hoc uerū, nisi testamentum esset nullū ex causa præteritionis, quia tunc indubitanter ualeret datio tutelæ, per auth. ex causa. de lib. præt. & in corpore unde sumit,
3 expressè dicitur. † Secundò quæro, [a] an ille uel iste sic con-
a firmatus tutor sit datiuus uel testamentarius? Gl. dicit eum datiuum, & secundū hoc dicit legitimū præferendū, uide gl. Dy ponit istam q. l. ij. ff. eo. Et dicit eum esse datiuum, sed habere uires testamentarij. Marti. Silimanus disputauit istam q. & determinauit eum esse testamentariū, & præferendū legitimo & datiuo. Et ratio magis uera quam facit, fuit ex ordine titulorum, quia primò Imper. seu iurisconsultus præmittit de testamentaria tutela, & posteà, de confirmando tutore, qui præcedit legitimos, posteà de legitimis tutoribus, qui præcedunt datiuum, & posteà de datiuo.

ADDITIO.

a *Quæro. Adde Gul. Bal. rub. ff. de eo, per quē fi. erit. gl. et Bal. l. ij. ff. de test. tut. Alex. consi. cxl. in j. uol. ubi dicit opp. Bar. hic communem. Stra.*

LEX III.

SI VT. Antequam tutor inutiliter datus confirmetur, si alius detur à iudice, ualet.

LEX IIII.

a NATVRALIBVS. [a] Pater nō potest dare tutorē filijs naturalibus, sed datus à iudice confirmabitur.

ADDITIO.

a *Naturalibus. Hanc l. no. Bal. l. fi. in prin. ī. fam. ercisc.*

De legitima tutela. Tit. XXX.

LEX I.

a AD AVVNCVLOS. [a] Ad euidentiam huius tituli, debes sic scire, q̄ tutela legitima defertur per eum modum per quem defertur hæreditas. Posteà sciatis quòd de iure antiquo agnati præfere-

præferebantur cognatis in hæreditate, ita etiam erat in tutela. Ista lex est hodie correcta, quia hæreditas hodie pariter defertur agnatis & cognatis, ita tutela pariter, ideò omnes admittuntur existentes in eodem gradu, & uide auth. sicut.

ADDITIO.

a *Annunculos. Adde Bar. l. j. ff. eo. tit. & l. fi. in fi. j. eo.*

LEX III.

CONSTITVTIONE. Hic facit mentionem de quadam lege antiqua, quam non habemus. Nã quædam lex erat quæ dicebat ꝙ deferebatur agnatis, & alijs, sed tutela fœminarum alijs.

LEX IIII.

1 *Frater fratris quomodo tutor esse poßit.*

FRATER. Sicut frater emancipatus ad hæreditatem fratris uocatur, ita ad tutelam legitimam. Aduerte, quia facit multùm scire de materia tutelæ legitimæ. Opp. Inst. de fid. tut.[2] per totũ tit. ubi
a 1 appellatur tutor fiduciarius non legitimus. Sol. gl. † ꝙ frater emancipatus est legitimus tutor fratris in potestate retẽti, ut hic. Sed frater in potestate retentus erit fiduciarius tutor fratris emancipati, ut l. contra. & uide gl. sed quæ est ratio diuersitatis? Gl. non reddit, quinimò non potest reddi;
2 & ideò non est bona solutio. † Aduerte ergo quædã est tutela legitima ex uerbis & ex mente l. xij. tab. & illa quæ defertur inter agnatos, & de hac loquitur tit. de leg. ag. succ. Inst. Quædam est tutela ex mente l. xij. tab. non uerbis, ut illa quæ defertur patrono, nam de ea tutela nihil in l. xij. tab. erat cautũ, sed de hæreditate sic. Sed de mente legis est ꝙ referatur tutela secundũ quod defertur hæreditas, ergo, &c. Et de hac loquitur tit. Inst. de leg. pat. tuto. Quædam est tutela legitima quæ non est ex mente, nec ex uerbis l. xij. tab. sed ex extentione propter identitatem rationis, ut tutela parentum, de qua loquitur tit. Inst. de leg. par. tut. Nam per l. xij. tab. non fuit dictum, neꝗ de tutela, neꝗ de hæreditate, quòd pater filio succedat. Vnde mens sua non fuit de eo quod non cogitauit, neꝗ directò, neꝗ per consequentiam, sed quia senatusconsultum Tertullianum inducitur, quòd pater succedat filio, ideò patri defertur tutela legitima ex senatusconsulto, non ex l. xij. tab. sed ex ratione eius extensa per Iurisconsultum. Ita loquitur ff. eo. l. j. ij. & iij. quæ ponunt istos tres modos. Quædam est tutela quæ non defertur ratione successionis legitimæ, sed propter confidentiam personarum, quam habet lex, ut quòd frater erat tutor fratris emancipati, antequam esset facta lex, quæ uocat eos inuicem ad successionem, & ista uocatur, fiduciaria tutela, quæ datur propter fiduciam quam habet de persona, non respectu successionis. Ita loquitur tit. Inst. de fid. tut. sed postquam fuit facta lex quæ uocat eos inuicem ad successionẽ, illa eadem tut. olim dicebatur fiduciaria, hodie dicitur legitima, per hanc legẽ. Eodem modo dico de tutela, quæ defertur cognatis, ut illa dicatur legitima per auth. de hær. ab intest. §. ex his. posita in l. j. ſ. eo.

ADDITIO.

a *De fid. tut. adde Bar. l. iij. §. si parens. ff. eo.*

LEX V.

a NEMO. Qui non est perfectæ[2] ætatis, non potest alterius tutor esse, seu curator existere. Vide gl. super uer. teneri, & utrùm minor accipiendo dotem posit obligare bona sua sine decreto iudicis. Gl. tangit in simili in l. itẽ quia. ff. de pac. & ibi per Gul. ego plenissimè dico, in repet. quam feci de l. si constante. ff. sol. mat. uide ibi, &c.

ADDITIO.

a *Perfectæ. Sed si statutum dicat quòd ad tutelam non admittatur minor annorum xxv. & aliud, quòd legitima ætas sit xviij. ann. an minor xxv. poterit esse tutor, Bal. consi. c. ij. lib.*

Qui pet. tuto. uel curatores. Tit. XXXI.

Viso ſ. de tutela testamentaria, & legitima, uidendum est de datiua, uerùm quia uidendum est primò qui petant, posteà ubi, tertiò quis petatur, ideò præmittit qui petant tutores, uel curatores.

LEX I.

ADMONE. Matres, liberti, & amitæ, & etiam creditores possunt pupillis postulare tutores.

LEX VIII.

1 CVM. Casus superueniens in persona eius qui
2 missus est ad tutores petẽdos, excusat matrem. No. † ꝙ mater potest petere tutorem filio per
a procuratorem. No. † ꝙ casus cueniens in persona procuratoris, [a] excusat dominum. Dixi tibi in l. præses. ff. de appel.

ADDITIO.

a *Procuratoris. Vide C. qui pet. tut. & in l. si plures. de cond. infer. & uide in l. deniq. §. si tutor. ff. mand.*

LEX X.

a NEPOTIBVS. Vide gl. fi. quam no. Ego intelligo [a] istam l. si huic non potest imputari negligentia, nam si mater fuit negligens per annũ, ita quòd certum erat eam à successione exclusam, si alius coniunctus fuerit negligens per alium annum, pu-
b tarem [b] eum à successione excludi, ar. j. de leg. hær. l. sciãt. cõiuncta l. fi. qui admit.

ADDITIO.

a *Intelligo. Cont. tenet Bar. in l. ij ff. eo. & intellige ut no. in l. qd ergo. §. j. ff. de his qui no. inf. Et uide gl. quæ ponitur hic, cui applicetur hæreditas, exclusa matre, quam no. Bal. l. ij. ſ. si aduer. uen. & uide ad istam gl. Bal. qui eam no. sequitur cum limitatione in l. precibus. C. de impu.*
IO FR. RV. *No. istam contrarietatem, quia Bar. l. ij. ff. eo. tit. ult, q. primo excluso ad quem pertinebat successio ob non petitum tutorem, sequens non excluditur ad quem incipit pertinere, & tamen hic tenet cont.*
b P. PAV. P. *Putarem. Ang. consi. cij. Licet contrarium teneat idemmet consi. xxxvij. Adde quæ dicit Bar. latè l. ij. ff. qui pet. tut. Adde an dicta Bar. hic sint uera, Ang. con. cxviij. Pet. de Anch. cõs. ciiij. Bal. cons. xcij. j. li.*

Vbi pe. tut. uel curatores. Tit. XXXII.

LEX VNICA.

1 *Domicilium quando & à quibus constitui potest.*
4 *Iudex quomodo det tutorem.*

MAGISTRATVS. Vbi quis sortitur domiciliũ ratione originis, uel maioris partis bonorum, ibi potest ei tutor constitui. Inquantùm dicit de iudice loci originis, non habet dubium, inquantùm dicit de iudice loci, ubi habet facul
1 tates, est dubium. nam iudex non potest dare tutorem, nisi ei qui habet domicilium in loco suæ iurisdictionis, ut l. j. in fi. de tut. & cur. da ab his. † Sed pupillus uidetur ꝙ nõ possit habere domicilium, nam paternum domicilium constitutum non habet, l. assumptio. circa fi. ff. ad munici. Ipsemet non potest constituere sine tutore, quia nõ potest se obliga-
2 re, ergo uidetur ꝙ ei non possit dari tutor. † Sol. domiciliũ potest constitui duob. mod. Vno modo uoluntate, & hoc modo non potest constituere pupillus, quia tunc continet obligationẽ. Alio modo re ipsa, stãdo in loco ubi habet maiorẽ partẽ fortunarũ suarũ, hoc modo potest pupillus sine tutore.

tutore. Et hic est casus not. in hac l. Ratio potest esse, quia obligationes quæ re ipsa contrahuntur, cadunt in pupillo, sicut in maiore, ut l. operis. de ope. no. nun. de neg. gest. l. iij. §. & si
a furiosi. Gl. quærit hic duas [a] q. primò † quid si habet faculta-
3 tes in diuersis locis. Dicit gl. iudex cuiusꝗ loci dabit, ut l. pu-
4 pillo. ff. de tut. & cur. da. ab his. † Quæro utrùm iudex origi-
b nis [b] possit dare tutorem, qui præsit bonis, quæ non sunt in territorio suo? Azo ꝙ sic. Hug. cont. ut hic habes in gl. quam uide. Dy. ponit istam q. in l. j. de tut. & cur. da. ab his. Cy. ponit hic, & facit unam longã filateriam. Gl. l. non solùm. §. qui in testamento. de exc. tu. uidetur tenere opi. Hug. opinio Azo. est uerior. Cùm enim tutor detur personæ, ille qui habet personam pupilli in iurisdictione sua, potest dare tutorem, cuius iurisdictio se extendit ad omnes facultates, d. l. j. in fin. de tu. & cur. da. ab his. ar. l. si fideicomm. §. tractatum. de iud. Hoc etiam probatur per hanc l. si bene aduertatur. Non ob. l. pupillo. de tut. & cura. da ab his, quia fateor ꝙ potest dare tutorem de bonis quę sunt in territorio suo, quia cùm sit certa uniuersitas bonorũ, & alius dabit quo ad bona quæ sunt in territorio alio. Sed si unus & idem uellet dare de omnib. bonis posset. Et co. modo respondeo ad l. iurisperitos. §. cùm oriundus de exc. tut. Et pro prędicta determinatione allegat Dy. l. magis puto. §. illud. ff. de re. eo.

ADDITIO.

a *Duas. Spec. de tut. §. generaliter. uers. item autem.*
b *Originis. Vide Bal. d l. pup. & Bar. l. ij. j. de excu. tut.*
IO. FR. RV. *Adde l. pupillo. eod. Angel. instit. de Attilia. tuto. §. Sed hoc iure.*

De tutoribus [a] *uel curatoribus illustrium personarum.* Tit. XXXIII.

ADDITIO.

1 P. PAV. P. *Tutoribus. Vide de istis curatoribus quæ scripsi in Ber. uersi. curator regi. ubi habes de qualitatibus quas habere debent, & alijs tutoribus non tenentur præstare alimenta, & uictus de bonis pupilli, nisi ut scripsi, & an poßit dari tutor regi, uel principi, & finita tutela sit posteà curator, uide Corse. rep. c. grandi. de sup. neg. præla. in vj.*

LEX I.

* *Curat. Io. And. tit. de tutore, ubi ait, Rege in pupillari ætate existente, non solùm per tutores regnũ administrandum esse, uerùm etiam post pupillarem ætatem per curatores: Oldr. 1. cont. lij. Quæstio talis, an tutela Regis. Quod no. pro Rege Gal. aduersus quendam qui secus scripsit.* I. Conc. B.

LLVSTRIBVS. Illustrib. datur tutor uel curator,* in urbe per præfectum, & prætorem, & decem uiros senatores, & eis decreto prætoris conceditur administratio, in prouincijs uerò nominatur à curialibus.

LEX II.

GENERALI. Hic prohibet Imperator ne ille qui est curialis uel obligatus curiæ, possit esse tutor illustriũ personarum.

Qui dare tutores, uel curatores, & qui dari possunt. Tit. XXXIIII.

LEX I.

CVM TIBI. Ei de cuius statu dubitatur, potest dari tutor, uel curator lite pendente.

LEX II.

a MARITVS. Maritus non potest esse curator [a] uel tutor uxoris. Quærit gl. quæ est ratio? Rñ. quia si malè gereret propter affectionem, uxor ei remitteret. Ita dicit gl. hic, quæ est ratio quòd potest esse procurator, & nõ curator, ut l. maritus. ſ. de proc. Rñ. quia curator habet maiorẽ potestatem, cꝗ procurator. Præterea procurator, uel constituitur à maiore, & sic ab habente plenum intellectũ, uel constituitur à minore, & constituitur cum autoritate tutoris, uel curatoris, l. neꝗ. ſ. de proc.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Curator. Adde q. licet maritus non poßit esse curator generalis uxoris, potest tamen esse curator ad lites, secundum Bal. & Sal. l. j. ſ. de proc. alleg. Odof. hic & dixi l. si maritus. ſ. de proc. & no. Bar. l. si qs. cum procuratorio. §. fi. ff. de proc. & Bal. hic, & l. j. in fi. de exc. tut.*

LEX IIII.

MILITIAE. Qui in militia occupatur, non potest esse tutor seu curator.

LEX V.

NEQVE A PRAESIDE. Non potest quis dare tutorem eum qui suæ iurisdictioni non subest. Nota quòd oportet quòd ille qui datur tutor, & cui datur, sit de iurisdictione dantis ratione originis uel domicilij. l. j. de tu. & cur. da. ab his. Dixi tibi in l. j. ſ. tut. ij.

LEX VI.

QVOD DICIS. Matre negligente, alij coniuncti possunt tutores petere. auth. matr. quam habebimus j. tit. proxi.

LEX VII.

IN SERVILI. Seruus non potest dari tutor neque curator.

LEX VIII.

CREDITOREM. Creditor non potest dari tutor debitori. * h. d. super hãc l. habes auth. minoris. quam legam tibi in sequentibus.

* *Debitori. Excipiuntur matres, quæ licet sint debitrices pupillis, nihilominus tutelam suscipere poterunt: Auth. Vt sine prohib. mat. & auiæ §. j.* I. Conc. B.

AVTHENT.

3 *Frater an poßit esse tutor fratris, cuius est debitor.*
5 *Creditor uel debitor in modica quantitate non prohibetur à tutela.*
7 *Poßidens res minoris non potest esse tutor.*
9 *Habens res communes cum pupillo quando poßit esse eius tutor.*
10 *Debitor naturaliter, quando poßit esse curator.*
13 *Creditor pupilli ex testamento in quo est datus tutor, potest esse tutor.*
17 *Si creditor uel debitor prohibetur esse tutor, an tunc sit locus datiuo, uel debeat deuenire ad legitimam.*

a MINORIS. [a] Primò ponit unum dictum tri-
membre in curatore constituendo. Secundò in iam constituto. Tertiò illud dictum declarat; & imponit pœnam. Quartò ponit aliud dictũ seu statutum, & pœnam imponit. Quintò prædicta extendit. Secunda ibi, nam & ante. Tertia, ibi, hoc autem. Quarta ibi, sed & si actionis cessionem. Quinta ibi, his ualentibus summarium non do uobis, quia ista auth. est sum-
1 marium bene quatuor columnarum. † Not. quòd debitor
b uel creditor [b] prohibetur à tutela uel cura. Opp. in auth. [c] ut
c sine prohib. ma. debi. & cred. in prin. posita j. tit. j. authen. ad hæc. Sol. est speciale in matre, & auia. Ita dicit gl. tua. Iuxta istud antequam intremus gl. quæro quid in auo, & patre. Gl.
2 dicit idem, ut in d. auth. ad hæc. j. tit. j. & ibi uidebitis. † Quæro, quid in filio, cùm possit filius dari curator patri furioso, l. is. de tut. & cur. datis ab his. uidet quòd prohibeatur, quia non reperitur iure exceptũ, ergo, &c. Præterea non uidetur eadẽ ratio, quia maior est amor ascendentis ad descendentẽ quam

quam econtrà, ut l.isti quidem.q̃ me. cau. Cont.determinat Gul.de Cug.l.cùm in eo.ff.de pac. Nã cũ spes sit q̃ bona patris deueniant in filiũ secundũ uotũ patris, l. scripto. in fi. ff. unde lib. uidetur quasi administrator propriorũ bonorũ, ad qd' facit de lib.& posth.l.in suis.j.p hęr.l.ij.§.filiũ.& qd' ibi no. propter qd' cessat omnis ratio suspicionis, ideò propter
3 debitũ uel creditũ nõ remouebitur. † Secundò quæro, quid in fratre. Videt idẽ qd' in matre, & auia, quia ad successionẽ pariter admittuntur, ut j. ad Tert. auth. defuncto. Ergo eadẽ ratione ad tutelã. Cont. determinat idem Gul.d.l. cùm in eo. Primò per rationẽ, quia non est tantus amor inter fratres, si
4 cut † inter ascendentes & descendẽtes, imò inter eos est multoties inuidia magna, ut l.cũ oporter.§.j.de bo. quæ lib. & ea l.§.fin autẽ res.& l.cùm pater.§.euictis.cũ gl.de leg. ij. j. de co. l.illud.§.fi. pro hoc inducit ipse tex. l iij. circa prin. ff. de leg. præstan. contra tab.bono.pos.quæ l. facit optimè. Modò in
5 tro gl.per ordinẽ. † Quæro, primò [d] quid si est creditor in
d modica quantitate? Dicit gl. q̃ non prohibetur esse tutor. ar. ff.de exc.tut.l.non tantùm in prin.de uen.insp.l. j. in fi. cum
6 simil. † Sed quæro, quæ dicatur quãtitas parua uel magna? Gl. non dicit hic, sed in corpore unde sumitur, dicit hoc relinqui arbitrio iudicantis. Simile uidebitis in auth. nisi breuiores.j. de senten. ex breuic.rec.& l. sed & si susceperit.§.j.de iud.& de iure dotium.l. quæro.& facit ff. de dolo. l. si oleum. §.fi.cum l.seq.Et ista teneatis menti, quia ex his faciò magnũ
7 fundamentũ ad sequentia, ut j. uidebitis. † Item quero quid si aliquis possideat rem minoris? Videtur q̃ non prohibet, quia non est debitor, uel creditor, ut inst. de act §.j.cont. de-
8 terminat gl.per hunc tex.ibi, res minoris. Ex † quo colligitur, q̃ quando est contentio super iure reali inter tutorem &
9 pupillum, habet locum ista auth.& ita cõmuniter tenetur. †
e Quærit gl. quid si habet res cõmunes [e] cum minore, non uidetur prohiberi, ut j. de exc.tu.l.q̃ res. Glo. tua determinat cont.per hanc auth. Sed gl.d.l.q̃ res tenet contra istã. Doc.cõmuniter approbant istam gl. quia ex cõmunione oritur quidam quasi contractus producens obligationem & actionẽ cõmuni diuidundo, & sic potest dici debitor & creditor. Aduertatis, Quædam est cõmunio in controuersia, quia unus asserit, alter negat cõmunionem, & tunc non potest esse tutor per hanc auth. Nam habent locum omnes rationes quæ fiunt in corpore, scilicet timor ne subtrahantur instrumenta, & quia hostis est minoris. Quandoq̃ est cõmunio sine cõtrouersia, & hic aduerte, Quandoq̃ est cõmunio tanta q̃ in uicem sunt imputationes, & reputationes magnæ, ut si habent hæreditatem uel maiorẽ partem bonorum cõmunem, tunc idem quòd prohibeatur à tutela & cura, per hanc auth. Quandoq̃ habent cõmunem unũ fundum tantùm, tunc dico q̃ non prohibetur esse tutor uel curator, licet enim ex cõmunione oriatur quidam quasi contractus, dico q̃ ista obligatio est modicæ quantitatis, licet fundus est magnus. Teneor enim diuidere tecum, istud est modicum, quod patet, quia ex tempore præsumitur cõmunio, l.pe.s.comm. diuid. & ibi dixi uobis, qd' apparet ad oculum, quia istud teneri tecum est diuidere quando cõmunio non est in cõtrouersia, modicam æstimationem reciperet, possent tamen esse tot debita inuicem occasione cõmunionis illius fundi, propter expensas & fructus, & propter alia, q̃ tunc dicerem, Illud puto relinquendum arbitrio iudicis, utrùm dicta cõmunio induat magnum debitum, uel modicum, ut s. dixi, quia in mo-
10 dico debito non habet locum ista auth. † Quæro, quid si est debitum naturaliter tantũ inter eos. Videt prohiberi, quia naturale debitum inducit compensationẽ, l.etiam.ff.de compen. Et quia potest deduci, ut l.at qui natura. de neg. gest. & impedit donationem, l.hoc iure.§.pen.ff.de do. Sed cont. q̃ non habet locum ista auth. quia non dicitur propriè creditor.ff.de uerb.sig.l.creditor.& hoc tenet gl. nec deducere poterit, ut ff.de pet.hær.l.si quid possessor.§.sed & si.facit de admi.tut.l.fi. Doct. quidam determinant cont. Nam posibile erit debitum naturale solui, & sic impediret repetitio, & induceret cõpensatio. d.l.etiã. unde subest timor, ne instrumẽta subtrahant, sicut in ciuili debito. Pro istorũ opp. induco, quia ista auth. est fauorabilis inducta in fauorem minorũ, ergo est extẽdenda, & sic extendit ad debitũ naturale tantũ, licet impropriè sit debitum. In cont. facit, quia debitum naturale quantumcunq̃ sit in magna quantitate, propter illã spẽ, quia poterit contingere q̃ soluetur, uel de eo cõpensatio opponetur, dicitur paruũ debitũ, quia pro modica quantitate ista spes uenderetur, unde tanquã sit debitũ modicũ, nõ habet locũ ista auth. qd' satis mihi placet, hoc tñ totũ puto re
f linquendũ arbitrio iudicis, ut s. dixi. Venio ad seq. gl. [f] dicit hic, prohibetur à cura, quid de tutela? Dicit gl. idẽ, quia eadẽ ratio est, & colligitur ex corpo. unde sumitur. §.sed & si quis. ibi, sed cõiungi tutorẽ, &c.& in auth. ut fine prohib.§.j.& hoc
11 omnes tenent. † Quero, an ista auth. habeat locũ in omni tutela? Dicunt quidã q̃ non habet locũ in testamentaria, quia eius fides est electa à testatore, ut Inst. de satisd.tut.§.j.ff.de cura.fur.l.si furioso. in fi. de epis.au.l. de creationib. Gl. determinat cont. quia eadẽ ratione non prohiberet datus ex inquisitione, quia eius fides est approbata per iudicẽ. Nec ob. q̃ dicitur approbata fides, quia illud uerũ quantũ ad satisdationẽ, non quantũ ad alia. Et hoc apparet, quia mater & auia, tãtum excipiuntur, ergo nulli alteri tutela permittitur. Et ita tenet gl. in corp. unde sumitur, in uer. ad curationẽ. & l. pater. in prin.ff.de proc. Idẽ cõsuluit Dy. & dicit hoc colligi ex tex. unde sumitur.§.& hæc diximus. Sed certè idẽ tex. dicit tantùm de his qui dantur à l. nõ autẽ de his qui dantur in testamento. Gul. de Cug. d.l. cùm in eo.ff. de pac. cont. tenet, per
g rationes quas ibi alleg.& j. dicam. Old. [g] distinguit, cuius opi. mihi placet, & sic consulendo respondit, Aut testator qui dedit talẽ tutorẽ, sciebat ipsum esse creditorẽ uel debitorẽ, & tunc potest esse tutor, & non ob. ista auth. quia eius fides est electa per testatorẽ. Probatur per l. tres tutores. §.fi. de admi.
12 tut. de confir.tut.l.in confirmando. † Præterea uoluntas testatoris tollit omnẽ suspicionẽ fraudis, ut l. quia aũt. in prin. ff.si quis omis.cau.test. Hoc probatur s. de interdic. mat. l. si patris.& ibi est optimus tex. de ri.nup.l.si quis. Præterea, mater & auia possunt esse tutrices, non obstante q̃ sint creditrices uel debitrices, ut dictũ est, sed testamentarij præferuntur matri & auiæ, quia lex magis confidit de eis, ut in auth. mat. & auiæ. j. tit. j ergo, &c. Istæ sunt rationes Gul. quantũ est in isto membro. Nec ob. q̃ gl. dicit q̃ eadẽ ratione posset etiam esse datus ex inquisitione, quia credo q̃ si iudex de hoc inquisierit, an esset debitor uel creditor, q̃ ualeret datio, quia an sit tale debitũ, quod eũ à tutela remoueat, stat in arbitrio iudicis, secundũ quod dictũ est etiã secundũ opi. gl. Si uerò testator ignorauit ipsum esse creditorẽ, uel debitorem, tunc est uera opi. gl. quia non potest uideri approbasse fidẽ eius, quam talem ignorabat. ar. l. mater. ff. de inoff. testa. & hãc puto ueram. Facit j. de testamen. mil. l. sicut certi. & l. si cũ uel in
13 utero. & ff. de testamen. tit. l. si quis ita. §. pen. † Ex prædictis apparet q̃ si aliquis est creditor pupilli, ex testamẽto, in quo datus est tutor, puta quia aliquid est sibi relictũ, q̃ propter hoc non prohibetur à tutela uel curat. Ita intelligo istam materiã. Venio ad aliã glo. dicitur hic à quo omnino prohibe-
14 tur. † Quæro, an ipso iure non possit esse tutor, [h] an uerò
h posit esse, si uult amittere debitũ? Gl. hic ponit opi. quã uide. De hoc fuerunt opi. inter Azo. & Hug. quas recitat glo. l. propter litẽ. ff. de exc.tut.l. pater. in prin. ff. de proc. gl. firmat opi. Hug. scilicet, q̃ non posit esse tutor, perpendo debitũ. Richar. disputauit istã q. & determinauit secundũ quod uidetur determinare ista gl. uidelicet, Aut cõstat ab initio q̃ sit debitor uel creditor, & ipso iure remouetur. Aut non constat, & tunc admittitur ad tutelam, sed perdit debitũ. Et hoc probatur ex corpore unde sumitur ista authent. ibi, si uerò tacuerit, &c. ubi dicit quòd debitum perdit, & nullam aliam pœnam imponit, sed interpretatione legum pœnæ sunt moliendæ, l. si præses. & l. interpretatione. ff. de pœn. ergo, &c. Præterea in ipso puncto quo tacet, perdit debitum, ergo tanquã nõ creditor potest esse tutor. Ita dicebat ipse, qd' satis pla-
15 cet? Venio ad aliam gl. Quæro, † quid si efficitur creditor uel debitor ex tutela? Dic ut in glos. & bene. Quæro, quid si ab initio paratus est soluere, uel debitum remittere? Dic ut in

16 ut in gl. & bene. Quæro † quid si erat debitũ annuum [i], uel
i debitum sub conditione? Dicit gl. q̃ prohibetur à tutela uel cura, quia ratio eadẽ est, s. timor, ne subtrahantur instrumenta, tamẽ in debito annuo non amittit totũ debitum, sed pro eo tempore quo tutela durat. Quidam dicũt q̃ imò amittit pro toto tempore, sicut in debito cõditionali. Mihi uidetur dicendũ q̃ debitum annuũ seu conditionale æstimatur, secundũ qd' illa spes uendi potest, ut l. in quantitate. §. magna. ad l. Falc. Treb. l.j.§.si hæres. Et ideò si æstimatio illius debiti cõditionalis esset modica, non repelleret eum ab administratione, quia in debito modico non habet locũ ista auth. secus si æstimatio esset magna. Eodem modo intelligo de eo qui habet hypothecata bona minoris, ut debeant æstimari quantũ est deterior conditio proter illam hypothecam, d. §.si hæres. ut sic uideamus utrũ sit quantitas magna uel parua. Quæro, quid si post tutelam suscipiat cessionẽ? Dic ut
k in gl. & in corpore unde sumitur. Vlt. [k] ext. gl. quæro unam q. dicitur hic, q̃ quis prohibetur esse tutor, quia debitor uel
17 creditor. Quæro † utrùm deueniatur ad sequentem legitimum, uel ad datiuum? Aut de debito non constat apertè, & sic iste habuit necesse in iudicio debitũ allegare, & tunc quia in modico desinit esse tutor, locus est sequenti datiuo, l. si quis sub cond. de testam. tut. Dixi in l.j.s. de test. tut. Aut erat debitum manifestum, puta cõmunio bonorũ uel aliud debitum, tunc si quidem certum esset illud debitũ non finiri durante pupillari ætate, ut puta quia erat debitũ annuum & perpetuũ, & deueniretur ad seqẽtem legitimũ, quia istius primi spes omnino deficit, arg. de legi. tut. l.j.§.pe. & l. nõ solùm. §.si libertus. de exc. tut. & de tut. & ra: dist. l. si tutor. §.j. Si uerò debitum illud potest dissolui intra pupillarẽ ætatem, & tunc locus erit datiuo, & debito dissoluto cessabit ille datiuus, & reassumet ille legitimus, ar. dictorũ iurium s. prox. allegatorũ. & est expressum in l. his qui de tut. & cur. Quæro utrùm propter debitũ patris, prohibeatur filius esse tutor;
l uel econuerso. De hoc cogitabitis. [l]

ADDITIO.

a P. PAV. P. Minoris. *Dispositio huius auth. non habet locum in curatore qui datur hæreditati iacenti, Ro. sing. cxxxij. per l. debitor. ff. de neg. gest. Item de materia huius auth. uide Bar. cons. clxviij. Item in quantùm solet allegari gl. in ista auth. q̃ de stricta significatione, &c. uide Alex. multa allegantem cons. xxiiij. in ij. uol. & cons. ccxl. in prin. & in fi. ubi dicit solùm procedere, ubi est eadem ratio, uide Alex. l. filiusfam §. diui. de leg. j. Item q̃ non habeat locum in curatore ad litem, uide Sal. hic in fi. Pro quo uide qd' dicit Bart. not. l. ij. §. cõtrarium. ff. de cur. bo. dan. & ibidem Ang.*

b Creditor. *An prohibitus sit esse curator hæreditarius. Dic q̃ non, l. debitor. in prin. ff. de neg. gest. ibi, nõ tamen erat creditor, sed ex cõtractu præcedenti inter uiuos, & uide l. ij. ff. de cur. bo. dan.*

c *Auth. Bald. post Gul. d. l. cùm in eo. ff. de pact. & ibi quid in filio naturali, & spurio.*

d *Primo. Bal. hic, & l. cùm in eo. ff. de pact.*

e *Communes. Bal. hic in fi. Alex.*

f *Glo. Ista auth. extenditur ad tutorem, facit etiam quod no. gl. & do. j. eo. auth. matri & auiæ. limita nisi debitum fuisset contractum post testamentum, arg. l. libertus. §. largius. & ibi no. ff. de ann. leg. & ita consuluit Bal. cons. incip. secundũ opi. gl. & adde Bal. l. j. de confir. tut. Et quid incõtinenti cùm tutor desijt esse debitor, uel creditor, tutela reuertitur ad eum. Ita no. dicit Bar. l. si impuberi. de tu. & cu. da. ab his. & Bal. l. cùm in eo. ff. de pact. Bal. hic, iuxta fin. in uers. ult. ext. gl.*

g *Old. Bar. l. post §. amittere. ff. de his quib. ut indig.*

h *Tutor. Bar. l. pater. in prin ff. de procur. & ibi per Bal. Adde q̃ Io. And in add. ad Spe. tit. de tu. §. fi. uers. item q̃ tutor. dicit opin. Hug. strictissimam, & illam sequitur. An autẽ hæc auth. habeat locũ in debitore, in rem, sicut in personam. Bal. con. cclviij. tenet q̃ nõ. iij. lib.*

i *Annuum. Bar. l. inter. §. sacram. de uerb. obl.*

k *Vlt. Bar. j. tit. j. in auth. sacramentum. Alex.*

l *Cogitabis. Bar. l. si impuberi. ff. de tut. & cur. Alex.*

LEX IX.

a SI SORORIS. [a] Habenti tutorem legitimũ, alius dari non potest.

ADDITIO.

a *Si sororis. Limita per Bal. l. j. s. de test. tut. Secus in tutore inutiliter dato, & confirmato. l. iij. & ibi Barb. s. de confirma. tute. Alex.*

LEX X.

a CVRATOREM. [a] Habenti curatorem non potest alius dari, nisi causa cognita, uel priore remoto.

ADDITIO.

a *Curatorem. Limita in curatore ad lites, quia ante litem contestatã semper etiam alter adiungi potest, ut no. in l. qui cum. §. j. ff. de proc.*

LEX XI.

IN VNIVERSIS. Minor sine curatore generali ad lites non habet legitimam personam in iudicio.

LEX XII.

a CVRATOR. [a] Generalis curator non debet à lite desistere propter specialem curatorem datum ad litem.

ADDITIO.

a *Curator. Limita, ut dixi s. in l. curatorem.*

LEX XIII.

NE MAGISTRATVVM. Colonus Principis, uel alius priuilegiatus tutor dari non potest, hoc dicit.

Quando mulier tutelæ officio fungi potest.
Tit. XXXV.

LEX I.

TVTELAM. Mulier de iure communi tutrix esse non potest.

LEX II.

a MATRES. [a] Si matres tutelas filiorũ impetrãt à principe, debent iurare se ad secũdas nuptias nõ uenire, & si contrafecerint, bona matrũ pupillis obligant, & testamentar. & legitimus matrẽ præcedit. Ista lex corrigit per auth. matri & auiæ. in multis. quã legã tibi in sequẽti lectiõe.

ADDITIO.

a *Matres. Et an l. ista & §. fin autẽ tutela. auth. de nup. habeat locum in matre quæ nõ erat tutrix, sed simpliciter administratrix, uide Bal. l. cùm oportet. §. fi. ad fi. C. de bon. quæ lib.*

LEX III.

SI PATER. Mulier potest petere tutelã filiorũ suorũ naturalium, si pater testamento eius non dedit.

AVTHENT.

1 *Renunciatio Velleiani quæ fit per matrem tutricem, quid operetur.*
2 *Factum in iudicio parte absente an prosit alijs.*
4 *Pater quando præferatur in tutela, & quando mater.*
5 *Quando auus præferatur, & quando auia.*
6 *Si mater & auus concurrunt in tutela, quis præferatur.*
7 *Mater potest esse curatrix filiorum.*
8 *Mater & auia non coguntur tutelam suscipere.*
9 *Tutela quæ defertur matri, est legitima.*
11 *Tutela uitiatur si mater non renunciauit secundis nuptijs, & Velleiano.*
14 *Si non est renunciatũ secundis nuptijs, nec Velleiano, sed generaliter omni beneficio, an ualeat.*
15 *Tutela uitiatur si generaliter non obligauit omnia bona sua, &c.*
16 *Si mater & extraneus sint dati tutores in testamento, an mater erit tutrix.*
17 *Mater data tutrix in testamento non confirmatur, sed coram iudice agnoscit tutelam, & renunciat.*
18 *Si fuit datus tutor à iudice matre ignorante, an teneat datio.*

a MATRI ET AVIAE.*[2] Hæc auth.se habet ad l.C. corrigendo in plurib. Primò quia de iure C.requirebatur ꝓ impetraret à principe, & corrigitur per istam auth. Secundò, quia per l.C. requirebatur, ꝓ cum iuramento renunciaret secundis nuptijs, ꝓ iuramentum per hanc auth. & sequentem tollit. Tertiò per l.C.legitimi præferebantur matri, ꝓ per hanc auth. corrigit. Quartò per auth. minoris, quam modo uidistis, debitor uel creditor prohibebatur à tutela uel cura. Istud determinatur per auth. ad hæc, positā hic, quod in matre & auia non habet locū. Quinta in l. C. dicebatur solū de matre, hic extenditur etiā ad auiā, & sic istę auth. habent se non solū corrigendo, sed etiā addēdo. Multa dicēda sunt circa auth. Et ego tractaui istam materiā in l. si quis de testam. tut. Et hoc anno etiam propter quædam consilia superuenerunt mihi quædam dubia in ista materia, & in gl. nostra ubi non sunt dubia, instant, & ubi sunt dubia, intacta relinquunt. † Opp. ꝓ nihil releuet renunciare Velleiano, quia mulier nō intercedit, ergo, &c. cū Velleianum intercedētib. tm̄ subueniat, ut ff. ad Velle. l. ij. §. j. & l. tutori. & s̄. ad Vell. l. j. Sol. Quidā dicūt quòd ista renunciatio proderit qn̄ mulier ꝓmitteret creditorib. pro pupillo. Nescio quid hoc sit dictū, nam ista renunciatio fit in fauorē pupilli, non in fauorē illorum creditorū. Vnde Cy. hic uidetur dicere, ꝓ ista renunciatio ualet ad modicū. Ego dico quòd
b imò est necessaria, ut j̄. dicam in q. Item opp.[b] id quod fit in
2 iudicio parte absente, † alijs nō prodest, l. certū. §. si quis. de confes. ergo ista renunciatio nō potest prodesse creditorib. absentibus. Sol. intellige ꝓ hic iudex recipiat hanc renunciationē nomine omniū quorum intererit, & sic uidetur agi in dubio præsumptione huius auth. in isto casu. Opp. s̄. de procur. l. alienā. Sol. Speciale est hic. Habetis expeditam gl. quæ est super uers. Velleiani.

c VENIO Ad quæstiones[c], & prosequor secundū ordinē gl.
3 nō uariando ordinē aliquo modo. † Quæro, primò dicit hic matri & auiæ, utrū hoc habet locū in matre & auia naturali tantùm? Gl. dicit ꝓ sic, & bene, l. fi. huius tit. & in auth. ut
4 sine prohi. ma. §. j. in fi. Quæro secūdò † quid si est pater, & mater. Sol. Si est pater legitimus, ipse præferit, l. ij. huius tit. in fi. Nam tex. in corpo. dicit matrē pręferri legitimis, intelligit de legitimis collateralib. non de ascendentib. uel descendentib. Si uerò esset pater naturalis tm̄, puto matrē præferendā, l. fi. huius tit. sicut etiā præfertur in successiōe, ut in §. uulgo.
5 Inst. de succes. ag. † Quæro[d] tertiò, quid si est auus, & auia?
d Quidā dicunt ambos admittendos, cū non sit iure cautū, ꝓ auia per legitimos repellatur. Aduerte, si est auus & auia, paternus & paterna, de necessitate sequit, ꝓ illa auia est nupta, si eā ponimus esse nuptā, & per consequēs ipsa repellat à tutela, ꝓ a nupta, & præferit auus. Idē si ponimus auū & auiā, maternū & maternā, sed si ponimus auum paternū, & auiā maternā æquè legitimos, tunc procedit glo. Posset fortè dici cōt. qd' tex. in corpore dicit ꝓ ipsa præponit legitimis s. ex latere trāsuersali, nō ex ascendentib. Et si tu dicis, lex Cod. quę dicit legitimos præferri, solū in matre loquit, cū eadem ratione qua pater præfertur matri, eadē ratione auus auiæ. Et hoc dicitur de mente auth. ut faciat æqualē conditionē auiæ ad matrē, non meliorē, imò quo ad auiā deteriorē, quia mater præferit, hoc tm̄ non pono pro constanti. Pro hoc facit, ꝓ a cū auth. ueniat ad interpretationē huius legis, loquentis de matre in qui. casib. admittebatur mater, in illis admittebat auia, ut in auth. de fi. ante do. inst. na. §. j. Sed si poneremus auū & auiā naturales, tunc præferit auia sicut in successione.
6 † Quæro, quid si est mater & auus? Gl. dicit ꝓ præponitur auus tanquā legitimus, cùm sit de legitimis ascēdentib. qd' nō placet, quia auth. unde sumitur istā de hær. ab inte. §. ex his. uocat istos ad tutelam, secundū quod ad hæreditatem. Sed in hæreditate non est dubium, quòd mater præfertur

* *Auiæ. Mater & auia, iure nouissimo, ad munus tutelæ admittūtur. Quod uerū intelligas, nisi à testatore prohibitæ fuerint, uel alius tutor datus sit. Et ita ego iudicaui, ut p ea quæ scripsi lib. iij. Q. cap. j. Et not. j. add. hic, ad q. propositam.* I. Conc. B.

c auo, ut in auth. defuncto[e], j̄. ad Tert. ergo, &c.

7 VENIO ad gl. super uers. tutelā. † Quæro, an idē sit in cura, ut mater possit esse curatrix filiorum suorū. Tex. hic, & in corpore unde sumitur, non exprimit, tamen in auth. ut sine proh. ma. debi. & cred. §. quia uerò loquitur magis generaliter. Gl. tamen hic propter identitatē rationis tenet ꝓ idem sit in tutela qd' in cura, & hoc tenent omnes, & ideò nō insisto, & uide glo. Ad istud quod dicitur de l. cum repudiante. j̄. de cur. fur. tenc illam responsionem, quòd illa sit correcta.
8 † Quæro an mater & auia cogantur tutelam suscipere? Gl. dicit quòd nō, quia hic, & in corpore dicit, permittimus, nō
9 dicit, præcipimus. † Quæro, utrū tutela[f] quæ deferī matri, sit
f legitima uel datiua? Dicitur ꝓ legitima, ut j̄. ad Tert. l. omnē. Econtrà uidetur ꝓ sit datiua, quia per l. C. legitimi præcedebant eam. Præterea lex non facit eam tutricē, nisi ipsa uelit per hanc auth. Vnde gl. dicit ꝓ nō est legitima neq; datiua, sed est anomala. Idem tenet Spec. in tract. suo tutore. Cy. dicit matrem esse legitimā, primò per tex. l. omnē. quem gl. hic alle. Secundò per l. ij. §. ꝓ si pater. ff. ad Tert. & ego allego uobis j̄. in quib. cau. pig. ta. cont. l. pe. Et hoc puto uerum per istam auth. ꝓ sit legitima, quia alijs agnatis præfertur. Non ob. dictū ꝓ demū uolens admittit, quia per hoc nō definit esse legitima, nam filius qui est suus, & necessarius de iure alicuo est legitimus hæres, & licet per prætores habeat beneficium abstinendi, tamē nihilominus legitimus hæres remanet. Præterea alij qui ad hæreditatem admittuntur, demum si uolunt legitimi appellantur, ut in tit. de suis & leg. Licet ergo mater sit tutrix legitima, est tutrix legitima uoluntaria, alij legitimi dicuntur tutores necessarij, tamen uterq; eorum legitimus est, ita debetis intelligere hanc materiā. Vl-
g terius quæro,[g] quid si mater est data † tutrix in testamēto,
10 an dicatur testamētaria. Videtur quòd nō, quia cogi non potest nisi uelit, * ut in hac auth. Veritas est, quòd est testamētaria, nam dari potest per hanc auth. & erit testamentaria uoluntaria. Alij tut. testamentarij, necessarij sunt etiam, sicut in hæredib. dicimus.

* *Velit. Ista ratio non concludit, nam cuiuslibet tutoris legitima, à munere tutelæ excusatio admittitur: tit. Inst. de excus. tut. Quare nec illa quæ sequuntur ex Bar. hic, probabilia uideri possunt. Sed nec uerum est, hæredem institutum, hæreditatem adire cogendum esse, inst. de hær. qualita. tot. tit. ut ipse tandem asserit.* I. Conc. B.

h PROCEDO ulterius[h] uenio ad aliam gl. super uer. Velleiani, & licet hanc gl. recitauerim per contraria, tamen occurrunt mihi circa hoc plures q. Hic dicitur in text. ꝓ mater debet renunciare secun. nup. & Senatusconsul. Velleia. auxilio. addit in corpo. ut sine prohib. ma. §. quia uerò, &c. ꝓ re-
11 nunciet omni alij auxilio. Quæro, † quid si mater nō renūciauit, an ualeat datio curę, uel assumptio tutelę. Et uidet ꝓ sic, quia omissio modicæ solennitatis nō uitiat, ut l. j. in fi. ff. de uend. inspi. Cont. credo, quia in datione tutoris quocunq; modo est erratū, nō ualet. ff. de tut. & cur. l. tutor. Præterea ista solennitas potest esse multùm præiudicialis, ergo præsumit necessaria, quæ omissa uitiat, l. diuus. de in integ. rest. & l. cū hi. §. si prætor. de transac. & quòd possit esse præiudicialis, ostendo primò de renunciatione, quæ fit de secundis nuptijs. Certū est, ꝓ ea quæ habet secundū uirū, est suspecta legi, quia lex præsumit quòd excoriaret filios pro uiro, ut j̄. de adm. tut. l. lex quę. §. lex enim. & hic in auth. ad hæc. & quod ibi no. Sed cadē præsumptio est de ea, quæ habet animum & consiliū nubendi, quę est de ea quę nubit, sicut dicimus de ea quæ habet consiliū diuertendi. l. si concubina. §. j. re. amo. & l. sed si maritus. in fi. qui & à qui. Pro hoc optimè facit text. s̄. de nup. l. imperialis. §. sed & si tales. Præterea hoc probat ex tex. d. §. quia uerò. ut sine prohib. mat. uers. mox tm̄. ibi dum dicit, Secundas concupiscentias, &c. Ex quo apparet, ꝓ concupiscentia nuptiarū, reddit eam inhabilem, sicut ipsę nuptiæ. Præterea, de iure antiquo cogebatur hoc iurare, aliàs non ualeret, l. ij. & l. fi. huius tit. hodie uerò remouetur iuramentum, sed renunciatio requiritur, ergo remanet in alijs idē effectus, scilicet quòd renunciatio omissa utiat.

tiat. Præterea, iudex qui dedit eam tutricē, cùm non renunciauit secund. nup. facit hoc ignorans, an haberet animū nubendi, & sic errauit in iure præiudiciali, seu magni præiudicij, meritò tutelæ assumptio non ualet, ut d. l. tutor si petitus fuerit. de tut. & cur. da. ab his. Secūdò uideamus, quid si nō
i renunciauit[i] Velleiano? Cy. in hoc uult dicere, ꝓ hic renunciatio modicum releuat, & sic istius omissio non uitiaret, & cùm haberemus super hoc consulere, fuit mihi ostensum consilium, seu determinatio cuiusdam doc. Bononien. qui uocatus est Fridericus de Salis, qui idem determinabat, quòd ista renunciatio sit modici præiudicij, & omissa nō uitiet. Cont. ego puto uerū, & sic consului quatuor uicib. in ciuitate ista, quòd ista renunciatio omissa uitiet, quia omittitur res magni præiudicij, ut hic uidetur uelle gl. Præterea, si mulier nō exigeret debitores pupilli, uel haberet cōtutores, uel constitueret actorē, posset teneri pro eis, & sic esset intercessio, & iuuaretur Velleiano omnino, ideò opus est renunciatione, & ideò cōcludo, ꝓ si unum istorū omittatur, ipsa
12 nō est legitima tutrix. Sed quæro, † q̄d si renunciauit Vel-
k leiano[k] & secūdis nuptijs, nec fuit dictū, omni alij auxilio,
l an ualeat? Et uidetur ꝓ sic, quia tex. hic non requirit, ꝓ renuncietur, nisi istis duob. Præterea nō uidetur ꝓ habeat aliud beneficiū, ergo adiectio illius generalitatis nō releuat, cont. dico, quia mulier in multis iuuatur. Primò in ignorantia iuris, & in multis casib. habet beneficiū ultra quam uir, ut uidistis l. fi. s̄. de iur. & fac. ig. & ideò per hāc renunciationem illa beneficia tolluntur, & mulier in eum casum redigitur, quo esset, si esset tutor masculus, & sic nō habebit beneficium in casib. illis positis in l. fi. s̄. de iur. & fac. ig. Dico etiam ꝓ beneficiū sibi competens, tanquam mulieri, licet sit tale ꝓ aliàs per renunciationē tolli non possit, tm̄ istius auth. autoritate, per renunciationē tolleretur, qd' patet hic in Velleiano, cui secundū uerā opi. renunciari nō potest, ut uidistis s̄. ad Velleia. l. fin. & ibi per doc. probatur. in l. doni exceptio. uers. diuersum. ff. de noua. & ibi dixi, & tamen in isto casu ua
13 let autoritate huius auth. Ex hoc etiā dico, † ꝓ licet aliàs mu
m lier pro debito[m] capi non possit, l. ij.[n] & auth. ibi posita. de
n offi. diuer. iud. & l. ij. de exact. trib. lib. x. & auth. ut nulli iud. §. necessariū. coll. ix. tamen in casu præsentis auth. pro omni debito cōtracto ratione tutelæ poterit capi, quia uideī subla tum per hanc renunciationē beneficiū illius auth. positū, s̄. de off. diuer. iud. & perinde habetur ac si esset masculus, sed beneficiū qd' ista mulier habet, est quia parens, nō quia mulier, huic nō uidetur renunciatū. Et ideò puto ꝓ haberet beneficiū, ne conueniatur, nisi inquantum facere potest, & si-
14 milia beneficia parentib. data. † Quæro, quid si nō renunciauit secundis nuptijs, neq; Velleiano specialiter, sed generaliter renunciauit omni beneficio, an ualeat. Resp. non est necesse, quòd exprimatur de Velleiano, quia illud est bene ficium mulieris. Et ideò includitur sub illa generali renuntiatione, sed est necesse ꝓ exprimat de secūdis nuptijs, nam quòd possit transire ad secundas nuptias, non est beneficium, sed est quædam facultas. Ideò sub illa generali renuntiatione non comprehenderetur, sed tamen est necesse, ꝓ
15 illud declaretur, ut s̄. dictum est. Quęro, † si tutela nō obli
o gauit[o] expressè omnia bona sua, quod requiritur, d. auth. ut sine prohi. ma. Dicunt quidam, hoc non uitiat, quia bona sunt tacitè obligata pro administratione tutelæ, l. pro officio. j̄. de admi. tut. Cont. puto quòd sit legitima tutrix, nisi expressè obliget, quia multi sunt effectus hypothecæ expressæ, ultra quā tacitè, maximè in casu l. assiduis. j̄. qui pot. in pig. ha. De hoc est text. expressè, in l. de creationibus in fin. s̄. de epi. au.
16 VENIO † ad sequentem gl. super uers. testamentarijs. P
p Quæro, pone ꝓ duo sunt dati tutores in testamento, mater & extraneus, an mater erit tutrix? Quidam dicunt quòd non, quia testamentarij præferuntur ei, quod dic latius ut
17 in glo. Quæro, † quid si mater est data tutrix in testamento, an egeat confirmatione? Quidam quòd sic, per l. qui in aliena. §. quanquā de nego. gest. Sed tu dic, quòd illa loquitur de iure antiquo. Hodie uerò nō eget confirmatione, sed

necesse est ut tutelam agnoscat coram iudice, & renunciet il
18 lis beneficijs, de quibus dictum est in hac auth. † Quæro,
q quid si datur tutor à iudice matre ignorante, [q] an ualeat. Et uidetur ꝓ datio non teneat, quasi perperam sit interpositū decretum. arg. ff. de reb. eor. l. magis puto. §. si æs alienum. & ff. de tu. & cu. da. ab his. l. scire oportet, & s̄. qui da. tut. l. si sororis. Sed gl. hîc determinat cont. per l. si ut proponis. s̄. de confir. tut. Contrariā gl. habemus. ff. de tut. & cu. da. ab his. l. tutor. & illam tenet Dy. & allegat rationē, quia mater est tutrix legitima, uel testamentaria, ut dictū est s̄. quando uult ipsa, sed superueniente legitimo cessat datiuus, l. si tutor. la ij. §. j. ff. de tut. & ra. dist. & l. non solùm. §. si libertus. ff. de exc. tu. Ad l. si ut proponis. s̄. de confirma. tut. respōdeo ꝓ ibi loquitur in tutore confirmato, qui sapit naturam testamentarij, meritò præfertur matri, secus in tutore qui est datiuus simpliciter. ita dicit Dy. Odof. uerò distinguit aliter, Aut ma
r ter fuit in mora petendi[r] tutorē, & tunc pręferī datiuus. Aut non fuit, nec est quid sibi imputetur, & præfertur ipsa, arg. l. si maritus. la j. §. si aūt extraneus. ff. de adul. & ff. de iur. fis. l. edicto. §. facit. ff de administ. tuto. l. tutor. circa prin. Facit optimè j̄. de his qui. ut indig. l. sororem. Et hanc opin. tenet Pet. Iacob. de Ra. & Cy. hic. Pro quo etiam optimè facit ff. ad Tert. l. ij. §. si mater. uers. quid ergo. & uers. sed si fortè. Facit etiam s̄. de epi. & cler. auth. presbyteros. ubi innuitur quòd si stat per quatuor menses, uideatur in mora constituta. Mihi uidetur, & aduerte quòd dicti docto. dicunt uerum in iure, tamen hoc bene non practicant, nam fateor ꝓ quando mater fuit in mora, præfertur datus à iudice, sed est necesse, quòd de istius matris mora iudex cognouerit bene. Vnde puto, quòd mater debeat citari, & si apparebit eam esse negligentem, iudex dabit alterum, aliàs non ualeret datus à iudice. Et credo quòd hoc sit æquum s̄. titu. j. l. quod dicis. Et prædicta uera quando matre exclusa non superest legitimus, ideò est deueniendum ad datiuum. Si enim legitimus aliàs superesset, locus non esset datiuo. Nam cū mater per morā suam desinat esse tutrix ex legis dispositione, non ex facto iudicis, debet deueniri ad legitimum, non ad datiuum, ut j̄. dicam.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Auiæ. No. ꝓ *mater non admittitur ad tutelam contra uoluntatem patris, uide Alex. cons. cxl. in j. uol. Nunquid autem mater per transitum ad secunda uota perdat tutelam, d. cons. cxl. Quid autem si pater dicat in testamento, relinquo filiū in manibus matris suæ, an uideatur eam reliquisse tutricem, uide Ias. not. ꝓ, sic, l. manumißiones. ff. de iust. & iur. idem l. j. ff. de iurif. in repe. secunda. in uerb. tutor. Item an mater possit esse tutrix uiuente patre, si fortè sit bannitus, uel condemnatus taliter quòd filijs sit dandus tutor, uel curator, uide Bar. l. sub quæ conditione. ad fin. ff. de test. tu. Item ꝓ mater iudæa possit esse tutrix filiorum suorum, Barb. cons. xv. uol. j. cons. xj. uol. ubi ponit ꝓ licet non teneatur iurare, tenetur renunciare secundis nuptijs, aliter non ualeret tutela. Et quòd mater præfertur etiam agnatis, qui eam excluderent à successione, & similiter auo materno uel paterno, & ꝓ licet sit in potestate patris, potest esse tutrix. Et quædam alia maximè an teneatur præstare fideiussorem si non haberet nisi dotes suas.*

b Opp. *l. si pupillus. cum seq. rem pu. sal. fo. & glo. hic. in uers.* Velleia. *Sed dubitatur an ista auth. habeat locum in proauia. Bar. l. cui eorum. §. affinitates. per illum text. de posth. dicit quòd sic. Sed contr. tenet Ang. l. Gallus. §. instituens. de lib. & post. de quo ibi uide latè per Imo. post Ang. & Ang. l. fœminæ. ff. de reg. iur. & Bal. l. si quis. de test. tu. Ang. & Bal. d. l. cui eorum. Ad ista uide quod no. Bar. & quod ibi dixi in l. liberorum. de uers. sig. & uide quod no. Bal. l. j. de succes. ed.*

c *Quæstio. Vide Bal. hic.*

d *Quæro. Latius in l. sub conditione. ff. de testam. tu. Adde Bald. cons. clxxxiiij. iij. lib.*

e POMA. *Defuncto. Venio ad gl. uide Barb. cons. xj. in iij. du. uolumine iij. ubi loquitur etiam in patre matris, & sic etiam in auo materno, & ibi in quarto dubio ponit, quid si mater esset in potestate patris, et qd si adesset statutum, ꝓ filiusfa. non possit se obligare sine patris consensu, uide etiā ad hæc Bal. cons. ccxxiiij. in j. parte.*

f *Tutela. Odof. post Azo. l. iij. ff. de fideicom. lib.*

g Quæro. Et uide Bal. hic, & Bar.
h Vlterius. Idem Salic. hic.
i P. PAV. P. Renunciauit. Not. q. si mater uel auia non facit sibi decerni tutelam cum renunciationibus, de quibus hic dicitur, negligentes sunt, & eis incumbit onus probandi, q. prædicta fecerint, ubi de hoc dubitaretur, uide Io. de Ana. cons. c.
k Velleiano. & adde quæ no. Bal. & do. auth. sacramentum. & l. fin. §. pe. de cond. & uide per Bar. & quod no. l. iij. §. quæsitum. ff. si quis cau. & ibi dicit Bal. q. intelligitur renunciatũ statuto, de quo uide in rub. de arb. in iij. q. per Ludouic. & quæ not But. l. ij. de resc. uend.
l Auxilio. Et de hac cautela uide Bal. l. antiquæ. §. fi. ad Velle. & Bal. l. j. in v. q. C. de rei ux. act. & talis non comparatur, quòd intelligatur renunciatũ beneficio cedendarum uel alteri, quod nõ competebat tempore renunciationis. Bal. l. si diuisa. C. loc. & quæ hic sequuntur in fi. huius auth. & hic adde Bar. l. si sub conditione. de test. tut. etiam uide hoc in seq. q. & Spe. de renun. & conclusione. §. j. uers. & quia. & uers. quid si quis. uers. regulariter renunciauit consuetudini. ubi omnino uideas, & ibi Io. And. add. quã posuit de renun. statu.
P. PAV. P. De ista generali renunciatione quid operetur, sicut si esset facta generaliter de omni beneficio, uide aliquid in cõsilijs Comen. in cons. vij. ubi inducit istam decisionem ad aliud simile, de quo ibi per eum. Vide ad istã clausulã, omni legũ auxilio, quod decidit tas. l. fi. in prin. si cer. pet. & quæ scribit Soc. cons. cc. de quo habes in repert. in uerbo, exceptio.
m Debito. No. casum, quòd mulier potest carcerari, adde Bart. l. si quis. de testa. tut. Itẽ fallit d. auth. ubi mulier esset meretrix, quo casu posset talis carcerari secundũ Bal. l. cõsentaneũ. C. quõ & quãdo iud. Et benefacit in arg. quæ in adulteriũ. in fi. j. de adult. Vide no. Bar. in l. consentaneũ. Et de hoc an in ciuili, uel in criminali posit mulier carcerari, uide Bal. l. j. ff. qui satisd. cog. & l. quoniã. de cust. reo. & quod ibi habetur, & quando mulier posit capi, etiã pro debito, uide Bal. l. j. j. de exceptione rei iud. & l. j. qui bonis ced. pos. & dicit Franc. Tig. cons. incip. factum se habet, quidam nomine Burgundus, &c. cui subscripsit se Bar. cõs. cxlv. in v. j. uol. quòd cum mulier dicit se transiturã ad ij. uota, statim desinit esse tutrix, ut dari posit alius, si legitimi nõ supersint, alleg. pro casu. §. sin aut. auth. de nup. in uers. sui in fi. & Bal. l. omnem. C. ad Tert. Adde q. mulier meretrix posit carcerari, uidetur limitari nisi esset coniugata, quia tunc propter honorem matrimonij non uidetur q. posit carcerari, Io. And. add. ad Spe. s. q. statutum quod permittit meretricẽ percuti, non habet locum in cõiugata, per prædictã rationẽ, & potest talis meretrix accusari de adulterio secũdũ ipsum.
n POMA. Vt l. ij. Ista illatio non uidetur bona, quia tale ius introductum est fauore honest. conseruandæ, & sic ad bonos mores tuendos, ergo ei nõ debet posse renunciari. Iuri enim quod ad bonos mores est introductum, non renunciatur, ut per doc. l. ius publicum. ff. de pact. & c. si diligenti. de fo. compet. Et ita in terminis reperio reprobari hanc illationem tutorum. l. ali. §. eleganter. ff. sol. mat. Barb. c. lator. de pig.
o Obligauit. Bal. l. pro officio. j. de admi. tut. In cont. Bal. l. fi. §. sed cùm. j. de cur. fu. quid si mater renunciauit tutelæ, demum antequam alius assumeret tutelam re integra uult redire, an posit Iac. de Bel. in sua q. quæ incipit, mater delata sibi tutela, & c. determinat q. sic ea ratione maximè cùm iuri publico renunciari non posit, adde q. dixi in l. sciant. de leg. hær. quod no. Bald. auth. sacramentum. ad fin. j. eo. tit. & l. omnem. uers. sed nunquid. ad Tert. Alexand.
P. PAV. P. Ad apostillam Alex. hic positam, ibi determinat quòd sic. Cont. tenet Bal. l. omnem. C. ad Tert. Ang. in auth. ista prope fi. uide Bal. d. l. Imperialis in fi. prin. C. de secun. nup. Aduerte tamen quòd Ange. hic, & Bal. d. l. Imperialis. loquitur quando res nõ est integra, quia datus erat alius tutor. Bal. autem in d. l. omnẽ. simpliciter loquitur quando mater transiret ad ij. uota, posteà restaret uidua, an reassumat tutelam, ponit Cy. hic ad fin. Alb. & Sa. hic Alex. in apos. l. sciant. C. de leg. hær. Et quando datus est alius tutor, nec mater posteà uult nubere, etiam quando nubit, & posteà restat uidua, uide Moder. l. etiamsi. ff. de quæstion. referentem simpliciter Bald. in uarijs locis. ponit quòd dicit Bartol. in authen. seq. uers. quæro an statim.
p Testamentarijs. Odof. post Azo. l. iij. ff. de fideicom. liber. Bar. l. si quis de testamen. tut.
q Ignorante. Vide gl. hic, & Bal. post eam, in uers. quæro si detur tutor. circa fi. ibi, Iac. de Ra & Cy. hic, & c. & cũ doct. transit hic Fran. Ti. d. cons. inci. factũ se habet, quidam nomine Burgundus, & c. cui se subscripsit Bar. & maximè ubi mater fuit tutrix, & posteà transiuit ad secũda uota, quia incontinenti auia præfertur omnibus datiuis, non testamentarijs, & not. Bar. l. si quis. in fi. ff. de test. tut. & d. l. tutor.
r P. PAV. P. Petendi. Alex. cons. ccclxxviij. Dec. cons. xvj. ubi etiam q. mater debeat citari ad cognoscendum an fuerit in mora, & per quantum tempus lapsum dicatur constitui in mora, Alex. cons. clxxxj. uol.

AVTHENT.

1 Mater quæ luxuriatur, perdit tutelã, sicut quando trãsit ad secunda uota.
2 Mater si transiuit ad secunda uota, ad quos tutela redibit.
5 Si mater est minor annorum xxv. an succedat alius legitimus, uel peruenitur ad datiuum.

1 SACRAMENTVM. Hic loquitur quando
a transit ad secundas nuptias, quæro † quid si aliter luxuriata[a] est. Gl. dicit idẽ, arg. auth. de rest. & ea quæ parit. §. fi. Videtur casus in l. fin. huius tit. nam debet pudicitiam suam intactã
2 seruare. Sed quæro, † Matre exclusa propter transitũ ad secunda uota, ad quos redibit tutela, an ad datiuum, an ad legitimum? Glo. se expedit uno uer. & dicit q. ad datiuum ad instar eius, qui tanquã suspectus remouetur, uide gl. istam. Aduerte ista q. est magis difficilis quàm alia, quæ sit in ista materia. Semel fuit ista q. in hac ciuitate pro tutela filię Bertrandi Comitis de Marsano. Et ista quæst. fuit cõmissa Bo-
b noniæ[b] quatuor doctoribus, s. d. Ric. Mal. Iac. de Bel. Iacob. But. & Ray. de Forl. & erant discordes. Rich. Mal. & Iac. de Bel. erant pro una parte, s. quòd esset locus datiuo, ut hac glo. Iac. de But. & Ray. de Forl. erant in contraria opi. quòd esset locus legitimo. Hoc probabãt ipsi sic, Regula est quòd donec est legitimus, non peruenitur ad datiuum, imò legitimus excludit datiuum, l. si tutor Reipub. §. j. de tut. & ra. dist. & l. non solùm. §. si libertus. de exc. tut. Probatur ex ordine titulorum. ff. eod. & instit. Habemus ergo respondere ad iura, quæ faciunt in contrarium, quæ uidentur uelle, quòd sit locus datiuo. Primò de hoc uidetur l. ij. huius tit. in fin. Resp. Ista lex loquitur secundum sua tempora, secundum quæ mater non poterat esse tutrix, existente aliquo legitimo, meritò ea exclusa ueniebatur ad datiuum, quia nullus erat legitimus. Item quòd sit locus datiuo, uidetur l. omnem. j. ad Tertul. & l. matres. eo. tit. & l. pe. j. in quib. cau. pignaci. cont. & in auth. de nupt. §. si autem tutelã & qui pe. tut. l. matris. Sed ad omnes istas respõdebat Iac. But. q. loquunt quando legitimi non supersunt. Si autem legitimi superesint, tunc remanet reg. q. existente legitimo, datiuus repel-
c litur, l. ij. & l. diuus. ff. qui pet. tut. Cont. hoc dictum[c] suum facit multũ fortiter ista auth. & qd hic not. cui ipse nõ respondet in illo cons. quando mater transiuit ad secunda uota, remouetur ut suspecta, sed tutore remoto ut suspecto, deuenitur ad datiuum, l. si quis sub cond. de test. tut. l. iij. §. quæri. de leg. tut. & habuistis not. l. j. s. de test. tu. ergo, &c. ut dixi. Ad hanc rationem non respondet, ideò mihi uidetur sic dicendum. Tres sunt casus, quando q. mater nunquam assumpsit tutelam filiorum, sed uadit ad iudicẽ, & dicit, ego nolo esse tutrix, peto tutorẽ filio meo dari, tunc nõ est dubium q. deuenitur ad legitimũ, d. l. ij. qui pe. tut. Quãdo q. mater assumpsit tutelam filij, & posteà desistit, & hoc potest esse duobus modis, uel quòd ipsa uadat ad iudicẽ, & dicat, Domine, ego intendo transire ad secunda uota, detis tutorem filio meo, & tũc puto q. sit locus datiuo. Et ita loquitur ista auth. Ratio, quia ista coram iudice abijt à tutela, & idcirco abijt ut alius detur, ut d. l. si quis. & ibi plenè dixi. Si ucrò mater quæ erat tutrix, non curauit de filijs, sed simpliciter ad secunda uota trãsiuit, tũc desit esse tutrix ipso iure, ut hac auth. coram iudice hoc non agente, meritò deuenitur ad sequentẽ
d legitimũ, non ad datiuũ, d. l. si quis. Quæro, an statim[d] cùm
3 mater uadit ad iudicẽ, & dicit † se uelle transire ad secunda uota, desinat esse tutrix antequã transeat? Gl. uidetur q. nõ. j. titu. j. l. propter. dum alleg. l. omnem. & §. sin autem. Hoc mihi non placet, nam ab initio non daretur tutrix nisi renunciaret secundis nuptijs, ut s. dictum est. Et sic statim cùm superuenit animus nubendi, statim incipit esse suspicio, ergo, &c. Præterea sufficit hoc allegare, licet posteà non nubat, arg. s. de nu. l. imperialis. §. sed & si tale. & idem puto esse de

esse de sponsalib. quod de matrimonio. Hoc quod de spon-
e salib. dico tangit Spec.[e] in tract. suo de tutore. §. nunc dicendum. Quæro, dixi q. quando mater antequã nubat, uadit
4 ad iudicẽ, locus est datiuo. Quæro, † an iudex debeat dare illum, quẽ mater petijt. Gl. dicit q. mater debet petere, d. l. si
f quis. & dicit, q. iudex debet dare petitũ[f] à matre. Et idem uidetur tenere Dy. & Cy. refert s. auth. matri. Alij tenent cont. quòd petitus à matre non debet dari de necessitate. Et ita refert Cy. fuisse determinatum Bono. per quendam solennem doct. & aduocatum qui fuit uocatus Vbaldinus de Malauoltis. & Iac. Butr. in illo cons. de quo uobis s. dixi, tenet idem, quod probatur per l. credendum. in fin. ff. qui pet. tut. ubi dicitur, quòd matris officiũ in petendis tutoribus non sufficit. Nulla enim lex est, quæ dicat iudicem debere dare petitum à matre, sed dicit quòd mater debet petere, & nominare, & in arbitrio iudicis erit dare, uel non, ut s. qui pet. tut. matris. ad Tert. l. ij. §. si mater. & omnibus ll. s. allegatis, in duabus præcedentibus q. Istud etiam tenuit Iac. de Aret. ut hic Cy. refert, & scripta sua cõmuniter dicunt, tamen Richar. Mal. qui fuit scholaris Iacob. de Aret. dicebat in illa q. de qua s. dixi, quòd Iacob. de Aret. nunquam dixit, sed ita
5 dicunt cõmuniter scripta sua, & hoc puto uerum. † Quæro, quid si mater est minor xxv. ann. sed speratur quòd efficiatur maior, unde ipsa interim non potest esse tutrix, ut §. fin. inst. de fiducia tute. utrùm sit locus sequenti legitimo, uel sequenti datiuo? Videtur quòd sequenti datiuo, quia quando proximior legitimus speratur, sequens legitimus cessat, & est locus datiuo, l. non solùm. §. si libertum. de exc. tut. l. si tutor. §. j. ff. de tu. & ra. dist. In cont. facit, quia mater
g nõ est tutrix legitima, nisi qñ uult, nunc ad propositũ[g] nos dicimus in testamento, q. primũ tollitur per sequens, qñ ex eo est possibile hæreditatẽ adiri, & tamen intelligitur qñ sequens testamentũ est ualidum de se, nec expectat confirmationẽ ex uoluntate alterius, ut puta, si filius esset præteritus in eo, ut l. cùm in secundo. & ibi. no. de iniu. rup. & irri. testa. Ita uidet in proposito, q. tutela legitima quæ dependet ex uoluntate alterius, aliam legitimam non impediat, hoc tamen non pono pro constanti.

ADDITIO.

a Luxuriata. Gl. & Bal. auth. ijsdẽ. s. de secun. nup. & l. his solis. & ibi Bal. j. de reuo. do. & Bal. l. si quis. ff. de test. tut.
P. PAV. P. Bar. l. omnino. C. ad Tert.
b Bononiæ. Bal. auth. ijsdẽ. s. de secun. nup. & l. omnino. j. ad Tertul. Quid autem si mater est exclusa per moram, uide Bar. auth. matri. in fi. & istis adde Bart. l. si quis. de testam. tut. Et an ista auth. habeat locum in matre tutrice testamentaria, q. priuetur tutela per transitum ad secunda uota, uide in auth. ijsdem. s. de secun. nup. & l. omnem. j. ad Tertul. & ibi glo. & Cy. & an habeat locum in patre transeunte ad secunda uota, Bal. auth. ijsdem. s. de secun. nupt. Et de materia huius auth. & de prædictis omnibus hic tactis per Bar. Spect. tit. de tute. §. nunc dicendum. & c. ex parte. el ij. de appellationibus.
c Dictum. Spe. de tut. §. nunc dicendum est. de tute.
P. PAV. P. Comen. cons. xciij.
d Statim. Bal. d. l. Imperialis. §. sed si tales. s. de nup. & auth. ijsdem. s. de secun. nup. & l. omnem. ad Tertul. C. & uide quod dixi s. prox. auth. & Bal. l. si quis. de test. tut. & Bart. d. auth. matri. iij. q. uers. quid si mater non renunciauit. s. de nup. & Bal. hic. Adde Bart. cons. cxlv. inci. factum se habet. An autem si mater transit ad secunda uota, tamen ante consummationem carnalis copulæ petat tutorem, debeat successione priuari, uide Bal. cons. cclxv j. lib. iiij. Pet. de Ancha. cons. cccxviij. ubi multa de mulieribus transeuntibus ad secunda uota relictis filijs, & an iudex illum dare debeat, quem ipsa petierit, uide eundem cons. clv. lib. ij.
e Spec. uult allegare Spec. tit. de tut. §. nunc dicendum. uers. sed nondũ, & c. per Ang. l. uxor. & l. si socer. §. quæ uirum. j. de infa. Adde Bar. l. matres. ff. ad Tertul. & in l. si quis. de test. tut. & Bal. l. precibus. uers. & scias. C. de impu. & Bal. l. j. j. si cont. ius uel uti. pub.
f P. PAV. P. Petitum. Sequitur Comen. cons. xciij. Curt. cons. xlvj. ubi ponit alia in materia dandi tutorẽ quando mater transit ad secunda uota.
g Propositum. Bal. l. fin. & Bar. l. si quis. ff. de te. tu. & in auth. minoris. ad fin. s. tit. j.

In quib. casib. habenti tutorem tutor uel curator dari potest. Tit. XXXVI.

LEX I.

SI IN LOCVM. Curator datus ob absentiam tutoris, desinit esse finita absentia.

LEX II.

POTVIT. In locum excusati, seu remoti, est alius dandus, & curator datus in locum tutoris, desinit puberitate.

LEX III.

a PROPTER.[a] Diffusum patrimoniũ est causa, ut habenti tutorem, tutor uel curator constituatur. Vide gl. super uers. curatores, & not. eam, quæ ponit casus, qñ habenti tutorem tutor dari posit, &c.

ADDITIO.

a Propter. Vide quod ibi dixi post Bart. l. iij. §. si pupillus. ff. de tu. & gl. not. & ibi Bar. l. curatorem. ff. de tut. & cur. da. ab his, ubi omnino uide quando habenti tutorem tutor dari poß. & adde gl. Inst. de cu. §. interdum. & Spe. tit. de tu. §. fi. uers. Item quod habenti.

LEX IIII.

a LICET.[a] In locum tutoris excusati, siue remoti, alius est dandus.

ADDITIO.

a POMA. Licet. Ergo habenti datur regulariter curator. Ro. cõs. ccccliiij. ubi limitat, & ibi etiã ponit qualiter curator sit dandus pupillo cõuento.

LEX V.

CVM OB. Augmentum facultatum est causa, ut tutori adiungatur curator. Item non gerens non tenetur, nisi tempore administrationis depositæ, ille qui gessit, fuit tutor non soluendo.

De admini. tuto. & curato. Tit. XXXVII.

Quod Rub. dicit de pecunia, eò est posita auth. nouissimè.

LEX I

FRVSTRA. Curator adulti non tenetur pro tutoribus præcedentibus, nisi sibi possit negligentia imputari.

LEX II.

a ADVERSVS.[a] Actio pro uniuersali administratione non potest exerceri durante tutela, uel cura. Vos hic habetis gl. quæ materiam istam tractat, quæ non eget suppletione.

ADDITIO.

a Aduersus. Bar. l. j. C. ut act. ab hær. & j. eo. l. rationes.

LEX III.

SVMPTVS. Expensæ factę in pupillum possunt sibi imputari à iudice, licet non fuerint taxatæ.

LEX IIII.

NISI. Libertus negligens exigendo à seipso, potest remoueri, & etiam puniri.

LEX V.

FRVSTRA. Non est iusta causa recusandi solutionem si creditor dicat, q. sibi non liquet, in quam causam pupillo soluere habeat.

LEX VI.

a NON EST.[a] Administratores, qui iustam causam litigandi non habuerint, proprio nomine in expensis legitimis condemnantur.

ADDITIO.

Non est. No.Bar.l. edita. in fi.ſ. de eden.& l.j.§.ſi procur. ſi quis di.non obtem.& Nic.de Neap.l.j.§.ſi.pupillus.ff.de tut.& ra.diſt.

LEX VII.

TVTELAM. Tutor non debet rem alienare cõtra formam datam ab eo, qui rem prædictam legauit.

LEX VIII.

ET SI. Ignorãs ſe tutorem, nullo modo tenetur. Sciẽs uerò de neglectis tenetur, ſi gerens non ſit ſoluendo.

LEX IX.

SI CVRATORES. Poteſt adulta iudicis officium intentare, ut curatores eam dotent.

LEX X.

SI LIBERTI. Liberti malè adminiſtrantes, remouentur, & criminaliter puniuntur.

LEX XI.

SI BONAM. Qui nõ appellat uel appellationem nõ eſt proſecutus, cùm bonã cauſam habuit, pupillo* ob hoc condemnabitur.

Pupillo. Idẽ in adulto, q̃ licet non peccerit ſe reſtituendi in integrum, antequàm legitimam ætatem exceſſerit, tamen in curatorem actio dabitur: l.j.ſ. ſi tut. uel curat. No. ea quæ ſcripſi ad Bar. l.ij. ſ. ſi aduerſ. uend. I.Conc.B.

LEX XII.

DE HIS. Numerus liberorum non ſupplet ætatem, nec propter hoc ad agendum quis admittitur.

LEX XIII.

TVTORES. Tutores non tenentur ſatiſdare rem ratam haberi.

LEX XIIII.

RATIONES. Idem dicit quod l.ij. ſ. eo. pro uniuerſali adminiſtratione, non poteſt durante officio ratio poſtulari.

LEX XV.

SI NON. De eo quod quis fecit ut tutor, non poteſt proprio nomine conueniri, niſi ſe proprio nomine obligauerit.

LEX XVI.

a NON OMNI.[a] Alienatio tutoris non præſtat iuſtũ
1 titulum poſsidenti niſi fiat ex cauſa, & modis à iure permiſsis. Vos habetis hic unam gl. quæ firmat, q̃ † frater tenetur dotare ſororem, & in l.j. ff. de tut. & ra. diſt. &c.

ADDITIO.

a Omni. Adde l.cùm plures.§.pe.ff.eo Bal.l.ſi pater.C.de do.promiſ. & in l.qui liberos.de rit. nup. & l.j.ff.ſol. mat. Ang.& Imo.l.à filio.in princ. ff ad Trebel.

LEX XVII.

DE SVCCESSIONE. Adminiſtrare tutelam, nõ auferit ius teſtandi, uel donandi.

LEX XVIII.

DEBITORIBVS. Adminiſtrator debet debitores monere, & eis ceſſantibus pignora uendere.

LEX XIX.

TVTOR. Abſentia non excuſat tutorẽ ſcientem, & non gerentem.

LEX XX.

a PRO OFFICIO.[a] Pro mala adminiſtratione, & pro
b neglectis bona adminiſtratoris ſunt tacitè obligata,[b] de adm.tut.l.pro officio.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Pro officio. Adde tamen quòd bona hæredum tutoris non ſunt tacitè obligata pro ratione reddẽda, Comen.cõſ. xxxviij. incip. quæritur an bona, etiam ſi talia bona eſſent quæſita ex rebus tutoris.

b Obligata. & intellige, q̃ bona tutoris, & curatoris, & etiam eorum fideiuſſorum, ſunt tacitè obligata, etiam ad lites. l.properandum.§ fi.C.de iud. Secus in procuratoribus & actoribus eorum, ut ibi. creditor uerò non poteſt bona, nec perſonam tutorum impedire. l. cùm etiam. & ibi Bald. poſt gl. ſ. de reb. cred. & l.iij. & ibi hoc no. limitat Bal. quando fiſ. uel priua. Bal.l.ſub prætextu ſ. de hæred. act. Quid in rectore eccleſiæ, dixi in l.reſpub. ſ. ex quib. cau. maio. & adde hic Bar.l.actor. ff. rem rat. hab. et auth. ſicut. de leg. tu. Adde quando tutor, uel adminiſtrator, & eorum hæredes teneantur de mala admini. Ro.conſ.cccviij.

LEX XXI.

PVPILLORVM. Tutor tenetur de admini. tutelæ, ſi cõditionem pupillo utilem implere neglexerit.

LEX XXII.

a LEX, QVAE.[a] Immobilia † & mobilia quæ ſeruan-
1 do ſeruari poſſunt, non poſſunt alienari ſine decreto. Secus in his quæ ſeruando ſeruari non poſſunt. Primò no. q̃ dixi in ſummario. Secundò no. † q̃ minor non
2 b poteſt dare in dotem uel donationem propter nup.[b] immo
3 bilia ſine decreto. Tertiò not. & tene menti, q̃ † quicquid habuit in domo quis, ſcilicet, maſſaritia, ſeu ſupellectilia,
c poteſt probari per domeſticos,[c] hoc eſt, per ſuos familiares. Facit quod habuiſtis in l. conſenſu. ſ. de repud. & l. de
4 ſubmerſis. C. de naufragijs. lib.xj. Quartò no. illud q̃ † mu-
5 lier tranſiẽs ad ſecũda uota, eſt filijs primi matrimonij mul-
d tùm ſuſpecta. No. quintò † q̃ res, quæ ſeruãdo ſeruari poſſunt, non poſſunt alienari ſine iudicis decreto[d].

ADDITIO.

a Lex. Et qualiter iſtud dictũ intelligatur, uide qd' dixi in l.j.ſ. de prædi. mi. POMA. Pan.conſ.x.uol.ij. & Aret.xxij. in princ. & limita ut per laſ. l. ſi frater in fi. ſ. qui teſta. fa. poſ.

P. PAV. P. Bart.con.lxx. & ea quæ habes ad Bar.l.magis puto.§.nec paßim. de reb. eo. ubi habet qualiter, & quæ poßit tutor uel curator de bonis minorum diſpenſare.

b Nup. Bar.l.ſi ante. ff. ſol. mat.

c P. PAV. P. Domeſticos. Fel.c. quoties. ext. de teſti. & magis creditur domeſticis iſtis. Et uide quæ dicit Bart.l.j. quoties. C. de naufra. lib.xj. per illũ text. q̃ exponit, reijciat, in domo uel naui, probatur, per ueriſimilitudinẽ.

d POMA. Decreto. Bar. conſ. lxix. Fel. c. uenerabili. ad fi. de off. deleg. & Alex. conſ. xxxij. uol. ij. ubi dicit, q̃ per iuramentum derogaretur huic ſolutioni & decreto iudicis.

LEX XXIII.

1 SI TVTORES. Imputatur † tutori ſi res emphyteuti-
2 ca propter canonem non ſolutum redit ad dominum. No. q̃ dixi in ſummario. Not. † q̃ tempus triennij, uel biennij, de quo loquitur l.ij. ſ. de iur. emphy. currit minori.* *Minori. Secus in præſc. longi temporis, quæ pro rebus immobilibus introducta eſt, l.j. ſ. ſi aduerſ. uſu. l. etiam ei. de minor.* I.Conc.B.

LEX XXIIII.

2 *Inuentarium tutoris quando & quomodo fiat.*

TVTO-

1 TVTORES. Tutor † quã primùm poteſt, facere debet inuentarium de rebus & inſtrumentis, & res quæ poſſunt ſeruari, debet in tuto collocare, uel prædia idonea emere. Quæro, quando tutor debeat facere inuentariũ. Gl. ponit opin. illa eſt uera q̃ debet facere cùm primùm poteſt,* ut l. tutor in princ. de
2 admi.tut. Secundò † quæro, an debeat fieri coram pluribus notarijs uel uno. Gl. dicit q̃
3 ſufficit unus. Dic ut habes in gl. † Item an ad [a] hoc debeant citari [a] creditores? Glo. dicit q̃ non, licet ſecus eſt in inuentario quod facit hæres. Itẽ an debeat fieri in iudicio? Gl. dicit q̃ ſic.

** Poteſt. Amplius dic ut in l.ſci mus. ſ. de iur. delib. I.Cõ.B.*

ADDITIO.

a Citari. An requiratur citatio ad conficiendum inuentarium, Bar. l. tutor qui. ff. eo. & ibi uide an requirantur plures notarij, & an debeat fieri in iudicio? Adde pulchrè Ro. quid facere teneatur tutor antequàm adminiſtret, eius conſ. cccxv. & uide Ang. conſ. clxxv. Caſt. conſ. ccclij. Bal. conſ. xcv. lib. j.

LEX XXV.

SANCIMVS. Qui ſoluit tutori ex præcepto iudicis, pleniſsimã cõſequitur liberationẽ. Item reditus & penſiones ſolutæ tutori ſine decreto, liberationẽ præſtant.

LEX XXVI.

a CVM QVAEDAM. Quod quis facit ut tutor, ſibi nõ præiudicat, ut priuato[a].

ADDITIO.

a POMA. Priuato. Vbicunq; ergo in una perſona concurrunt duæ qualitates, quarum una non tollit aliam, ſed ſunt pares perſonæ, tũc iudicamus de illa perſona ut de duobus, Ro.conſ.ccccxxij.

LEX XXVII.

CONSTITVTIONEM. Hæc l. gloſſat l. ſancimus. ſ. eo. quia finis illius non habet locum in uſuris quæ faciunt magnam ſummam, uel in penſionibus bienalibus.

LEX XXVIII.

1 *Tutor, & curator non defendens minorem, remouetur à tutela.*

a SANCIMVS.[a] Tutor & curator † debent defendere
1 minorem, quòd ſi recuſauerint, à tutela remoueantur. No. quod dixi in ſummario, & habuiſtis hoc idem ſ.
2 de procur. l. cum qui res. † No. q̃ officium tutelæ & curæ eſt neceſſarium.

ADDITIO.

a Sancimus. Bar. l.ſi tutor. ff. de auth. tut.

§ SED ET SI QVIS. Lite cæpta ſi perſona indigeat
1 curatore ad litem illam, dabitur officio iudicis, qui illi liti præeſt. eſt caſus nouus & ſing. Sed per † quem iudi-
a cem detur tutor & curator, eſt dubium,[a] ut habuiſtis ſ. qui pe. tu. l.j. Tamen de curatore dando liti, non uidet dubium q̃ poteſt dari autoritate iudicis qui præeſt illi liti.

ADDITIO.

a Dubium. Adde Bar.l.j.ff.de tut. & cu. & facit c.ul.de iud. lib.vj.et ibi Pet. de Anch. & quod no. Inn. & doc.c.petitio. de procur.

§ PERSONIS. Ad curã eius, qui tenetur pupillis poſtulare tutores, pertinet, ut tutores defenſiones ſuſcipi-
1 ant, uel ſi fuerunt remoti, alij idonei conſtituantur. No. q̃ † ad officium matris ſpectat non ſolùm q̃ dentur tutores, ſed q̃ legitimè adminiſtrent, hoc eſt, q̃ inuentarium faciant, & iurent, & ſimilia, l.ij. §. ſi mater. ff. ad Tertul. Itẽ no. & iſtud eſt uerũ q̃ ſpectat ad ſolicitudinẽ matris in his tutoribus, quos ipſa mater petijt. In teſtamẽtarijs aũt uel legitimis,
a quòd hoc ad ſolicitudinem matris ſpectet, nõ reperio[a].

ADDITIO.

a Reperio. Vide quæ dixi in l.ij. §. quod ſi. ff. ad Tertul. & Bal. l. matris. ſ. qui pet. tut. & d.l. precibus. Bal. & Cy. hic.

a § DEFENSIONEM.[a] Tutores & curatores non de-
1 bent ſatiſdare, ſed poſſunt pro defenſione pupilli bona obligare. No. q̃ † legitimi adminiſtratores non tenentur
2 ſatiſdare. † No. caſum, in quo per tutorem poſſunt immobilia obligari.

ADDITIO.

a Defenſionem. Gl. & ibi Bar. l.ſi filius. ff. qui ſatiſd. cog. & l. rationes. ſ. eo. Item iſtum tex. no. alleg. pro ſing. Ang. l.j. ad fi. ff. de tur. om. iud.

a § OMNEM.[a] Hic eſt nouus caſus & ſing. & multæ tute-
1 læ caſſantur per hoc. † Tutores & curatores debent ſpecialiter & expreſſè tẽpore quo creantur, promittere q̃
b defenſionem ſubibunt. No. & tene menti[b] iſtum caſum, & ſi ſic non reperies, opponas exceptionem cõtra inſtrumentum tutelæ. No. q̃ iſtud additur ad alia quæ requiruntur in tutela, in l. legitimos. ff. de leg. tut.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Omnem. Idem Bal. & Ang. hic, Caſt. conſ. ccccliiij. Aduerte tamen q̃ licet ipſe tex. uideatur requirere exprimi iſta uerba pro forma, tamen ſatis eſt ſi tutor promittit utilia facere, inutilia prætermittere, & pupillum indefenſum non relinquere, quia iſtud eſt æquipollens, Alex. l. prætor. ff. de ope. no. nun. Et melius conſ. cxxxj. ponderatis his. aliàs cxxix. ad illud tamen ad quod iſte tex. allegatur, q̃ non ſufficit uerbis generalibus exprimi, quod ſpecialibus eſt exprimendum, facit l.ſi quando. §. & generaliter. uer. & ſpecialiter, & ibi Ang. & Bal. C. de inof. teſta. l.ſi quis in principio teſtamenti. in uer. ſpecialiter. de leg. iij. & l. generaliter. C. de non nu. pec. & auth. de hær. & fill. §. ſi uerò expreßim. facit gl. cl. j. uer. ſpecialiter. de iud. & c.ij. de præb. in vj. Bar. l.j. de uul. Quomodo & quot modis dicatur aliquid expreſſum, uide etiam multa per laſ. l. j. ff. ſi quis in ius uoc. non ie. ponentem multos caſus, in quibus requiratur aliquid ſpecialiter exprimi, taliter q̃ non ſufficeret, exprimere uerbis generalibus, & ſic in quib. plus operatur expreßio ſpecialis quàm generalis. Et ibi etiam ponit duas limitationes ad omnes illos caſus, item uide multas deciſiones per e. ubi requiritur q̃ expreßio aliquid faciat, & unam limitationem in l. actione. C. de tranſac. in iij. not. dum uult quòd etiam reſeruata principi in ſignum ſupremæ poteſtatis ueniunt in commißione, quia de eis facta fuit ſpecialis mentio, licet non in indiuiduo. Item an iſta deciſio procedat in curatore dato ad actum uel contractum fiendum tãtùm, uide Alex. q̃ ſic conſ. clxiij. uol. v.

b Menti. Bar. l. prætor. ff. de op. no. nũ. & Bar. d. l. legitimos, uidetur q̃ per iuramentum hoc ſuppletur, Bal. l.j. C. comm.

§ HIS QVAE. Licet tutoribus & curatoribus fructus
1 uendere, ſub ea æſtimatione, qua à maiori parte communiter uenduntur. No. ergo † quòd non habet neceſſe tutor uel curator frumentum uel uinum reſeruare, ſed poteſt uendere cùm uult, pro pretio tamen, pro quo ibi cõmuniter uenditur. Item uidetur quòd non habeat neceſſe frumentum uel uinum mittere ad alium locum, ſed poteſt uendere in illo loco, ubi habet pro pretio, quo ibi communiter uenditur.

De periculo tutorum & curatorum.
Tit. XXXVIII.

LEX I.

T QVI. Tutor datus cauſa notitiæ tenetur, ſi utilia pupillo tacuit, uel fraudem commiſit ſolus, uel participauit cum alijs, uel tutores ſuſpectos facere ceſſauit. Ad euidentiam ſcias q̃ quidam ſunt tutores dati cauſa notitiæ, qui non adminiſtrant, ſed informant uel inſtruunt alios adminiſtratores quid facere, uel gerere debeant.

LEX II.

ADEOS. Cũ administratio est diuisa per prouincias, unus tutor de facto alterius non tenetur.

LEX III.

a SI RES.[a] Tenetur tutor si culpa præcessit casum, aliàs non tenetur de casu fortuito.

ADDITIO.

a *Si res. Qualiter teneatur tutor de casu fortuito, & an furtum dicatur casus fortuitus,* Ro. *cons.ccccxxv.*

LEX V.

a SI TVTOR.[a] Ad eum, qui se ignorat tutorem, periculum administrationis non pertinet. Aduerte & opp. ꝙ ignorantia non præsumatur, ut l. uerius. ff. de prob. Dicunt quidam ꝙ hoc ostendit admissus non iussus, uide glo.
b [b] Istud est facilè dicere. Vel melius dicit glo. & ista sunt tria not. dicta, ꝙ hic erat præsumptio scientiæ, ideò qui uult probare ignorantiam, probet eam, ista autem scientiæ præsumptio contingit ex trib. Primò si interfuit testamento, si erat
c publicè notum,[c] uel si fuit denunciatum ad domum, & ui-
d de gl.[d] No. ergo † ꝙ quis præsumitur illud scire quod pu-
1 blicè scitur, l. sed & si pupillus. §. proscribere. ff. de inst. Item
2 no. † ꝙ quis præsumitur illud scire, quod est sibi denuncia-
e tum ad domum[e]. Tene menti, quia ad hoc iam millies allègaui hanc legem.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Si tutor. dum dicitur hic q, præsumptio legis est liquidissima probatio, uide & declara ut per* Ias. *l. sciendum. ff. de uer. ob.*

b Gl. Io. de Imo. *l. quæsitum. ff. de re iud. & in l. in tempus. §. j. & l. si ita quis hæres. ff. de hær. inst.*

c P. PAV. P. *Notum.* Vide Com. *cons. clxij. & ibi etiam q, illud quod est nũciatum procuratori, præsumitur dominus scire, uide etiam ad hoc quæ habes in l. si publicanus. §. fi. post* Bar. *ff. de publica.* Dicit etiam Com. *in d. cons. q, ratione uicinitatis præsumitur scientia, l. j ff. si cer. pet.* Item *illud quod hic dicitur, q, erat publicè notum, intellige q, requiratur q, sit publica uox & fama,* Alex. *cons. cx.* Fel. *c. cùm contingat. in conclusione, usque ad fi. ext. de resc.* Item *q, publica fama faciat præsumi scientiam, & de quibusdam alijs,* Bar. *l. is potest. ff. de acq. hæ.* Item *præsumitur scientia eorum, quæ fiunt in ciuitate, uel prouincia. & quomodo,* Barb. *c. j. j. not. ext. de off. deleg.*

d Gl. *Et istam gl. uide alle. per* Bar. *no. l. si cui. §. ijsdem. de accus.* Et *ad hanc gl. uide plenius per* Bal. *l. is potest de acq. hær. & est sing. gl. & ibi* Bar. *l. j. ff. de recepta. & est tex. no. auth. quomodo opor. epis. ad. fi. ubi dicit q, propositum in poste. eccle. quis non potest ignorare.* Facit *c. j. de postu. præla. c. fi. qui ma. accu. pos. l. sed si pupillus. §. proscribere. ff. de iusti. glo. no. cle. ij. & quod habetur in cle. j. de iud.*

e *Ad domum.* Idem *no. gl. l. ita. j. de excu. tu.*

LEX VI.

TEMPORIS. Post tutelam finitam periculum non pertinet ad tutorem. h. d.

Quando ex facto tuto. vel cura. minores agere, vel conueniri possunt. Tit. XXXIX.

LEX I.

IVLIANA. Ex sententia non datur actio in tutorem uel curatorem officio finito, sed in ipsum principalem.*

* *Principalem. Imò aduersus tut. uel curat. actio datur: l. j. s. si tut. uel curat. interue. Sed hoc procedit, quando ex iusta causa adultus in integrum restituendus est: d. C. j.* I. Con. B.

LEX II.

a ET SI.[a] Ex stipulatione tutoris super re pupilli quæritur actio pupillo, distingue ut in gl. quam uide.

ADDITIO.

a *Et si.* Bar. *l. si urbana. in fi. de cond. inde. &* Bal. *l. ij. de serui.*

LEX III.

SI IN REM. Ex contractu tutoris in utilitatem pupilli tenetur pupillus. Et differt hæc l. à prima, quia prima loquitur de sententia, hæc de contractu.

LEX IIII.

SI HI QVI. Tutores, & cura. ex administratione tenentur pupil. ex eorum facto, aliàs ei pupillo quæritur actio.

LEX V.

PER TVTOREM. Per tutorem nõ quæritur actio pupillo extra rem pupilli.

Si ex pluribus tuto. vel cura. omnes, vel vnus agere pro minore, vel conue. pos. Tit. XL.

LEX I.

AB VNO. Vnus ex pluribus tutoribus potest insolidũ pupillum defendere.

LEX II.

SI DIVISVM. Si administratio diuisa est per prouincias, tutores illius prouinciæ tantùm cõueniendi sunt. Op. l. inter. in fi. ff. de admin. tut. Sol. ut ibi no. per Dy.

Ne tut. vel cura. vectig. cond. Tit. XLI.

LEX VNICA.

COMPETENS. Qui tutelam gerit, uel eius rationẽ non reddidit, ad conducenda uectigalia non admittitur, & si accesserit, pœna falsi tenetur, nisi utrių idoneè satisfecerit. Quidam dicunt quòd hic est unus casus, †
1 in quo in delictis admittitur pœnitentia. Sed certè hic quan-
a do fisco[a] & pupillo satisfacit, cessat doli præsumptio in præteritum, ut plenè dixi in l. qui ea mente. ff. de fur. Quæritur utrùm ille, qui conduxit uectigalia publica, iustam excusationem habeat à tutela? Quidam dicunt quòd non, dicut dicimus j. de excus. tut. l. colono.

ADDITIO.

a *Fisco. Vide l. in confirmando. de confir. tut.*

De tuto. & cura. qui satis. non ded. Tit. XLII.

LEX I.

SI NONDVM. Minores possunt à suis administratorib. satisdationem exigere, qui si cessauerint, prohibentur administrare. Opp. j. eo. l. iij. & Inst. de satisd. tut. §. j. Sol. Distingue, Tutores quidam sunt testamentarij, uel dati in testamento, à iudice cõfirmati, & isti nullo modo satisdãt. Quidam sunt dati ex inquisitione, & isti non tenebantur olim sa-
a tisdare, hodie uerò omnis datiuus tenetur satisdare,[a] Inst. de satisd. tut. §. pe. Ita dicit glo. hic alibi distinguit, & melius, in auth. ut ijs qui ob. se habere perhi. res mino. §. pen. & illam glo. tene menti.

ADDITIO.

a *Satisdare. Sed* Fran. Tigri. *cons. incip. factum se habet, quidã nomine* Burgundus *cui subscripsit* Bar. *tenet q, in datione tutoris non requiritur inquisitio, nisi quo ad hoc, quia si fuerit datus cum inquisitione non satisdat, aliàs sic, & pro hoc no. uide* Bar. *ff. de confirm. tut. l. tut. &* Bar. *l. j. ff. rem pup. sal. fo. Sed tene dictam gl. in d. auth. ut ijs qui obli. se ha. perh. in uers. agit. ad fi. quam sequitur* Cy. *hic in rub. &* Bar. *l. si patronus.*

LEX

LEX II.

CVM TVTOREM. Qui non satisdat, remouetur à tutela cum infamia, si dolo fecerit, aliàs sine infamia, & in locum defunctorum alij debent dari, qui rationes præteritorum exposcent.

LEX III.

IN DVBIVM. Tutores non testamentarij debẽt satisdare, aliàs facta per eos non ualent.

LEX IIII.

a NON OMNIVM. Testamentarius & confirmatus non satisdant.[a] Item ex pluribus testamentarijs ille in administratione præfertur qui aliàs satisdederit.* Habetis ff. de testa. tu. l. testamento datos. & de admin. tut. l. iij. in gl.

* *Satisdederit. Nam præfertur semper is, qui meliorem pupilli conditionem facit. §. sed & si. Inst. de sat. tut.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Satisdant. Sed quid si erat tutor testamentarius, qui erat malæ famæ, & erat ignoratus testatori, an hóc poterit obijci, ut teneatur satisdare?* Videtur *q, sic, in l. liberto. §. Largius. ff. de ann. leg. et l. testamẽto. ad fi. de adm. tu. & quod no.* Bal. *d. l. j. de confir. tut.*

LEX V.

2 *Scientia tutoris inducit pupillo ius deliberandi, quod transmittit ad suos.*

TVTOR. Qui non satisdedit, non potest administrare, nec gerere, nisi ea quæ sunt tempore peritura, uel nullum præiudicium paritura. Vide gl. fi. & dic super uer. bonorum, pro hoc uidetur casus in l. impuberi. de tu.
a & cu. da. ab his. Habes[a] ar. imò casum ad q. quam aliàs plu-
1 ries consului, primò consului ꝙ † scientia tutoris inducit pupillo ius deliberandi, quod transmittit ad suos hæredes secundum formam l. cùm antiquiorib. de iu. delib. ar. l. sequitur. §. si pupilli, de usuc. Item consului ij. ꝙ sufficit scientia tutoris, quanquàm nõ satisdederit, uel inuentarium nõ fecerit, & nihil de solennitatib. obseruauerit. Casus est hic, nam ius deliberandi est tempore periturum, quia durat anno, ut d. l. cùm antiquioribus. Item quia hoc non potest esse damnosum pupillo, ergo non requiritur quòd tutor impleuerit solennitatem. Facit l. tutor qui de admini. tu. Et no. ꝙ meum motiuum fuit & in hac ciuitate hoc anno pluries consultum, sed à prin. meum motiuum fuit, & tetigi de hoc in l. qui duos. de reb. dub. & l. cùm antiquiorib.

ADDITIO.

a *Habes.* Bar. *l. tutor qui in fi. prin. ff. de admin. tu.*

De suspectis tuto. & cura. Tit. XLIII.

LEX I.

LIBERTVM. Tutor potest postulari suspectus durante tutela, non ea finita.

LEX II.

a CVRATORES.[a] Si curatores gerere cessant, possunt remoueri ut suspecti. Vide hunc tex. ibi, ad eos tutela transfertur. Facit ad q. de eo qui promisit dare scachum matum cum pedona, ex quo dat matum cum ea facta forsa seu regina. De qua hic per Cy. in qua posita sunt puncta subtilia.

ADDITIO.

a *Curatores. Per* Bar. *l. senatores. ff. de senat.*

LEX IIII.

ETIAM. Tutor testamentarius potest postulari, ut suspect.

LEX V.

IN POSTVLANDIS. Mores potius quàm diuitiæ in tutoribus spectantur.

LEX VI.

PIETATIS. Quilibet potest tutorem postulare suspectũ, & paupertas non est iusta causa suspicionis,* sed est causa, propter quam potest curator adiungi. No. ibi quòd paupertas est causa quare alius adiungatur.

* *Suspiciõis. Tamen propter paupertatẽ potest quis excusare se à tutela: §. sed &. Inst. de excus. tut.* I. Concen. B.

LEX VII.

EVM QVEM. Pendente causa suspecti non potest tutor administrare, sed loco eius debet curator cõstitui. De hoc habes Inst. eo. §. si quis autem, & l. ꝙ si fortè. §. j. ff. sol. ma. Et dic ut dixi ibi. In cõt. facit ext. de off. & pot. iud. deleg. c. uenerabili.

LEX VIII.

SI NON. Tutela pendente, tutore non remoto non potest ratio administrationis exposci.

LEX IX.

SVSPECTOS. Remotus ob dolum est infamis, aliàs secus. Vide gl. super uer. negligentiã. Et no. ex ea, utrùm lata culpa equiparetur dolo, dic de hoc in l. in actiõib. ff. de in litem iur. Item no. gl. ibi qñ ex officio remouebatur
1 non accusatus. No. ar. † ꝙ cõdemnatus ex inquisitione nõ accusatus non infamat, l. iij. §. præterea. ff. eo. & ibi per Dy. quod Cy. uidetur hic tenere, & ego dixi aliàs in l. infamem. ff. de pub. iud.

De eo qui pro tuto. negotia gessit. Tit. XLV.

LEX I.

ETIAM. Mulier quæ gerit ut tutrix, pro tutela tenetur.

LEX II.

NON VTILITER. Exceptio ꝙ quis non sit tutor, potest opponi in quacunq; parte iudicij. Hoc intellige, ut dixi s. de procur. l. non eo minus.

Si mater indemnitatem promisit. Tit. XLVI.

LEX I.

SVO. Mater quę tutorẽ petijt, ex facto illius tutoris nõ tenet.

LEX II.

QVAEDAM. Licet mater indemnitatẽ promisit pupillo, actio contra tutorem decernitur.

LEX III.

OB TVTOREM. Hæc lex quasi idẽ dicit quod prima. Mater quæ petijt tutorem, ex eius officio non tenetur, nisi hoc sit actum.

Si cõtra matris volũtatẽ tutor datus sit. Tit. XLVII.

LEX VNICA.

SI CONTRA. Ex eo quòd quis creatus sit tutor cõtra matris uoluntatẽ, poterit remoueri.

Vt causæ post puber. adsit tutor. Tit. XLVIII.

LEX VNICA.

TVTORES. Causæ iã ceptę debet adesse tutor etiã post tutelam finitam ante rationẽ & instrumenta reddita.

Vbi pupilli educari debeant. *Tit. XLIX.*

LEX I.

a EDVCATIO. [a] Pupillus educandus est apud matrem ad secunda uota non transeuntem, & quando de hoc est contentio, iudicis determinetur arbitrio, & onus alimentandi pupillum est necessarium.

ADDITIO.

a *Educatio. Col. c. j. de conuer. infid. glo. c. cùm haberet. de eo qui duxit in mat. hic per Io. de Bel.*

LEX II.

a 1 VTRVM. [a] Vbi pupillus educetur, est iudicis arbitriū, † & de eo qui debet pupillo succedere, est iusta suspicio.*

* *Suspicio. l. amicißimos. ff. de excus. tut.*

Quæ suspicio deficere uidetur ubi à tutore datus est. I. Concen. B.

ADDITIO.

a *P. PAV. P. Vtrùm. Penes quem pupillus ali debeat, uide Bal. cons. cccclxxxvij. in v. parte. Pau. cons. cccliij. ad fi. & e. l. si paterno. circa fi. C. de neg. gest. Et quòd interdum pupillus potest dimitti penes uitricum quando mater transiuit ad secunda uota si sit persona honesta & probatæ fidei, licet in dubio uideatur præsumptio contra eum, uide in materia Bar. q. xvj. incipien. quæritur utrùm iudex. ubi examinant an sponsa pupilla poßit, & debeat ali penes sponsum, & quando debeat penes matrem. Benedic. Perus. cons. lxxij. De uitrico q. apud eum ali non debeat, Spec. tit. de tut. §. nunc dicendum. Bar. l. nonnunquam. ff. de adop. Item quando quæstio est apud quem stari debeat, ubi interim deponi debeat, & quòd omnia ista sint satis arbitraria iudici, Alex. cons. clxj. vj. uol. Item quòd non sit educandum apud illum qui succederet sibi, & ponderandum sit an sit persona suspecta, glo. c. grandi. uer. item. de supp. neg. præl. in vj. Paul. cons. cccliiij. in fi. Vide Cor. cons. cxcviij. in j. parte. Et de substitutione, uel succeßione, uide Soc. cons. cxciij. in ij. dub. Et ubi affines omnes essent suspecti, iudex eligit extraneum, Albe. de Ros. l. ij. §. iul. ff. de li. exhib. Item quòd illud quod dicitur hic in pupillo, locum habeat in furioso, & mente capto, glo. c. grandi. uer. fratrem. de supplen. neg. præl. in vj. Car. clem. j. de homicid. j. no. q. ueniens ab intestato debeat custodire furiosum, quod uidetur cont. l. ij. huius tit. Item quòd licet substitutus poßit decerni tutor pupilli, apud eum non debet educari, Bar. l. amicißimos. in princ. ff. de exc. tu. l. j. ff. ubi pup. edu. deb. in princ. ubi etiam Bar. & alij. Posset tamen substitutus esse adeò legalis, quòd apud eum educaretur, Ca. cons. cccliiij. ad fi. Sequitur Soc. d. cons. cxciij. Et iste tit. loquitur mortuo patre, Alex. l. fi. ff. eo. tit. An autem debeat educari penes eum uel matrem, l. j. & ij. C. diuor. fac. apud quem, &c. l. fi. de conuer. infi. circa fi. Exemplum ubi non debeat educari penes patrem, si sit suspectus, l. j. §. j. ff. de lib. exhib.*

De alimentis pupil. præstan. *Tit. L.*

LEX I.

P VPILLVS. Tutor debet pupillo alimenta præstare, & si negligat, potest cogi, etiam si quæstio status pēdeat.

LEX II.

3 *Tutor an teneatur dare copiam inuentarij aduersario pupilli.*

a 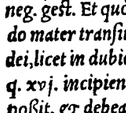 VOD PLERVNQVE. [a] Alimenta si à iudice taxata non sunt, tamen idoneè facta à tutore imputantur pupillo, & in dubio præsumitur pupillus alitus à tutore. Not. istam l. primò consilium est † q̃ quis faciat taxari alimenta præstanda pupillo, ne posteà de hoc incidat in controuersiam.
1
2 Secundò no. † q̃ interest pupilli, ne secreta sui patrimonij
3 pandantur, Quod est multum utile ad q. † utrùm tutor agens uel defendēs debeat facere aduersario copiam inuen-
b tarij. [b] Et uidetur quòd sic, quia si non facit inuentarium, non potest agere, uel defendere. j. tit. prox. l. fi. s. de admi-

tut. l. tutor. In cont. uidetur hæc l. quia non debet pandere alteri secreta patrimonij pupilli, ut hic, & j. quando & quib. quarta pars debe. l. ij. lib. x. Breuiter aliàs dixi, & dico quòd debeat dari copia inuentarij, quatenus sufficit parti, ut per hoc sibi sit cautum, & ille habeat legitimam standi in iudicio. Dabitur ergo sibi copia inuentarij, & omittetur opponi in copia res ex præcepto iudicis, totum aliud parti dabitur, ar. huius l. & de eden. l. argentarius. §. j. & l. j. s. tit. j. in fi.

ADDITIO.

a *Plerunq̃. Et hunc tex. no. alleg. Bar. l. antepe. ff. de cond. & dem.*
P. PAV. P. Comen. cons. lxxxvij. inci. casus talis est, circa medium usq̃ ad fi. ubi tamen uult quòd operæ pupilli, si quæ sunt, debeant compensari cum alimentis, & quòd illud habeat locum etiam in patrono, quia non præsumitur alere de suo si pupillus habeat in bonis, &c. & alimenta in pupillo & quolibet alio præstanda sunt secundum facultatem & proportionem fructuum & qualitatem personæ. Corsetum c. grandi no. ibi, secūdum quod dicit. de supplen. neg. præla. & ibi etiam dicit q̃ taliter debeat præstari, ut aliquid semper in fine anni superfit, non ut omnia consumantur. Et de reditibus uide etiam quæ scripsi in l. qui bonis. ff. de ceß. bo.
b *Inuentarij. Bar. l. j ff. de cur. bo. dan. & clarius d. l. ij. quādo & quib. quarta pars debe. & uidetur uelle per hunc tex. q̃ tutor excusetur facere inuentarium, si inutile erit pupillo pandere secreta patrimonij, secundum Ang. l. si uacantia. de bo. uacan. li. x. & Bar. l. tutor qui de adm. tut.*

Arbitrium tutelæ. *Tit. LI.*

LEX I.

a CVM TVTELAE. [a] Verba enunciatiua testatoris alteri, quàm hæredi non possunt esse damnosa.

ADDITIO.

a *Tutelæ. Cast. cons. ccclxix.*

LEX II.

2 *Facta, in quibus requiritur sumptus, præsumuntur facta per eum qui debebat facere.*

a OMINA. [a] In exigendis nominibus debitoris
1 tutor de dolo, & lata culpa tenetur. † No. q̃ in dubio pupillus præsumitur alitus à tutore. Op. Pro actione consequenda, non sufficit esse factū, nisi probetur à quo, l. ij. de cond. & dem. & l. cùm
2 seruus. de uer. ob. & ibi per Dy. Sed respondeo in his † quę aliquis tenetur facere, & non possunt fieri sine sumptu, factū in dubio pręsumitur ab eo qui tenebatur facere, u thic. In his uerò in quib. non requiruntur sumptus, procedunt cont. Et per hoc dixi semel in quæstione de facto, Testator
3 † iniunxit q̃ faceret hæres depingi quādam figuram in aliquo loco sub certa pœna, reperitur depicta, & non apparet per quem. Respondeo q̃ in dubio præsumitur facta ab hærede, qui tenebatur facere. ar. huius l. in fi.

ADDITIO.

a *POMA. Nomina. Vide Im. cons. lxxv. & Rom. ccccxiij. in vij. dub. ubi loquitur etiam in neg. ge. & ibi ponit quid iuris quando tales haberent rem communem cum pupillo. Et ad declarationem huius l. & similiū uide plenè Ang. cons. cccxj. ubi plenè ponit, quando alicui poßit imputari, q̃ non exegerit nomina debitorum.*

LEX III.

SI CVRATOR. Minor potest eligere an petat emptū ex pecunia sua, an petat pecuniam.

LEX IIII.

EVM QVI. Ex eo quod minor consequitur à tutore indiscretè à paterna hæreditate abstinente, non potest à creditorib. conueniri.

LEX V.

OMNES. Si plures habent unam causam, omnes apud eundem iudicem sunt uocandi.

LEX

LEX VI.

VM INTERDICTAE. Et est in electione minoris approbare uenditionem indebitè factam, & pretium iustum à tutorib. petere, & potest prius conuenire tutorem uendentem, & posteà alios conuenire, nec est hoc à principe impetrandum, quia à iure communi conceditur. No.
1 † quòd prece frustra petitur, quod de iure communi conceditur, &c.

LEX VII.

QVICQVID. In actione tutelæ, & utili neg. gest. uenit dolus, lata culpa, & leuis. Habes hic unam q. quā uide, quā habes hic, & habuistis s. de admin. tu. l. pupillorum. Et ibi etiā gl. hic tamen tractatur per Cy.

LEX VIII.

TVTORES. Actio tutelæ non præscribitur longo tēpore.

LEX IX.

TVTOREM. Actio tutelę competit contra tutorem, nō contra eum, cui tutor indemnitatem promisit.

LEX X.

a SI DEFVNCTVS. [a] Quæ tutor quæsiuit, in dubio ex bonis pupilli quæsiuisse non præsumitur.

ADDITIO.

a *Si defunctus. Ad istum tex. adde l. si creditores. in fi. de separa. bon. facit ad ea quæ dixi in l. diuus. de bo. dam. & uide per Bal. c. j. de contro. inter do. & usf. in usib. feu. Fel. c. scribam. de præsump. & Aret. cons. xxxj. & Alex. cons. lxxxij. uol. ij. ubi dicit regulariter, q̃ licet aliquis administret bona alicuius, q̃ tamen non præsumitur ex bonis eius acquisiuisse, & cōs. xiij. in fi. uol. iij. & xl. eo. uol. uide etiam Præpo. tit. de feu. guar. P. PAV. P. Sed expone etiam si probaretur ipsum tutorem a principio, quando cœpit administrare, nihil habuisse, etiam si emeret nomine pupilli, uide Com. cons. lxxviij. inci. casus talis est. post prin. tamen in hoc quòd probetur ante fuisse pauperem, contrarium tenet latè Ro. cons. cccxlvj. Vide quomodo debeāt concordari, quæ scripsi in l. ij. s. pro soc. Cont. tamen decisionem hic positam faciunt quæ dicit Bar. post gl. l. si uerò. in princ. ff. qui satisd. cog. quòd in dubio quis non præsumatur idoneus facultatibus, licet alio modo præsumatur idoneus, & habilis. Item quòd dispositio huius legis habeat locum etiam in iudice, uide Alex. cons. dlij. Item reg. huius l. limita procedere post redditam rationem administrationis per tutorem, secus ante. Vide Aret. cons. xxxj. ubi allegat Bal. ad hoc. Item pro ista reg. uide Io. de An. cons. lxv. in ij. dubio. ubi sub dubio tamen dicit q̃ fortè non admittatur probatio in contrarium.*

LEX XI.

TVTOR. Continuata administratio post finitam tutelam uenit in actionem tutelæ.

LEX XIII.

a VETERIS. [a] Confessio tutoris erronea circa patri-
b monium pupilli, sibi non pręiudicat, nisi in inuentario scribi fecerit. [b] tunc enim probatio in contrarium non admittitur. No. hunc casum, quando tutor ponit in inuentario, q̃ sibi præiudicat.

ADDITIO.

a *Veteris. Bal. in l. testium. s. de testib. & hoc est speciale fauore minoris, secundum Bal in princ. plus uale. quod agi. Dic tamen q̃ Prætor uidit damnosam esse remißionem inuentarij, non sequetur uoluntatem, l. in confirmando. de confir. tut. & an inuentarium hæredis poßit remitti per testatorem, uide latè per Bal. l. fi. §. cùm igitur. j. de iur. del. Bal. cons. cclxxiij. li. ij. And. Sicul. cons. lxix. in ij. uo. Io. And. in addi. ad Spec. tit. de inst. edit. §. dicto. circa prin. Quo uerò ad apostillam, uide Ang. cons. cixxv.*
POMA. ADDE Huic apost. ibi, quod no. Bal. & ita uult gl. hic. cui addo gl. l. conficiuntur. ff. de iur. codicil. à me ponderatam, circa quod uide Bar. cons. cccxxxix. Rom. cons. cij. & Imo. cons. lxxv.

P. PAV. P. Dum dicitur in ista lege q̃ inuentarium probat contra tutorem, ut non admittatur probatio in contrarium, Iaco. de Are. & Albe. & Bal. hic intelligunt procedere in reb. mobilibus, secus in immobilib. Et sequitur Bal. cons. lxxxv. uol. iij. Cont. tenet Salic. hic, & Bar. cons. ccxxxix. inci. proponitur q̃ Acholus, in j. uo. de quo j. item istam legem limitat Io. And. add. Spec. tit. de inst. edit. §. fi. in princ. Item in additione incip. Vbertus de Bobio. nisi esset error acerrimus, quia constaret defunctus prius alteri uendidisse, qui dicit ita uelle Vbertum de Bobio in hac l. fi. & Io. An. refert simpliciter Alex. apostil. ad Bal. in hac l. Et bene facit pro hoc, quia ideò non potest probari contrarium in casu huius legis oritur præsumptio iuris & de iure. Sed contra talem præsumptionem admittitur probatio, Fel. c. quantò. de præsump. auth. sed iam necesse. ad Bar. C. de do. ante nup. per instrumentum autem fit notorium, Bar. & ali. l. j. §. item solent. de off. præfec. urb. dicit q̃ non iuuat protestatio tutoris. Cont. uult Odof. hic in fin. Sed Bal. hic tenet idem quod Bar. Vide Alex. in apostil. ad Bar. hic. Sed Bal. d. §. item solēt. aliter loquitur. Et si poßidet rem alienam, iam ipse teneatur pupillo consignare rem, uide Bar. de quo s. & Bal. d. cons. et hic & Bal. & Alex. post Iac. de Are. & Sal. hic.
b *P. PAV. P. Scribi fecerit. Vide & declara ut per Bar cons. ccxxxix. incip. proponitur in j. uo. & amplia ut per Bar. l. j. §. item solent. in fi. ff. de off. præfect. urb.*

a §. ILLO ETIAM. Tutor non potest administrare, nisi
*facto inuētario, nisi per testatorem fuerit remissum, [a] & tutor qui non fecit inuentarium, remouetur ut suspectus. De quo dic ut l. si tutor. ff. de suspec. tut.

ADDITIO.

a *P. PAV. P. Remissum. Ang. cons. cxxxvij. incip. reuocatur in dubium. ad fi. Item no. q̃ licet in præiudicium legatariorum poßit testator remittere, non potest tamen remittere in præiudicium creditorum. Alex. cōs. lxxxij. ad fi. in ij. vo. Item de hac materia an poßit remitti confectio inuentarij, uide Alex. cons. lxij. in princ. in iiij. uol. Aret. cons. xxij. per Bar. & alios l. nemo potest. de le. j. ubi concludit, q̃ licet poßit remitti, si tamen iudici uideatur utile filijs non seruare talem remißionem, faciat inuentarium conficere. Aret. d. cons. xxij. & Alex. d. cons. lxij. Et ad Bart. l. in confirmando. ff. de confi. tu. ponit alia, circa confectionem inuentarij habes in l. fi. C. de iur. delib. ad Bar. Et quòd licet poßit remitti confectio inuentarij tutori, secus tamen sit in uxore usufructuaria. Bertac. uer. uxor usufructuaria. Et quòd non attendatur talis remißio, quando aliqua causa subesset, & quid in hærede, uide Ias. l. cùm necessitatem. C. de fideicom. Alex. cons. xl. in ij. uo. Bol. repet. huius l. fi. qui uult inter alia q̃ quando testatur nedum remisit, sed expressè prohibuit confectionem inuentarij, tunc non poßit recedi ab eius uoluntate. Io. de Monte Ferrato l. nemo potest. ubi etiam declarat an & ex qua causa discedatur à uoluntate testatoris.*

De diuidenda tutela, & pro qua parte quilibet tutor, &c. *Tit. LII.*

LEX I.

SI POST. Tutor non tenetur ex facto contutoris idonei tempore tutelæ finitæ.

LEX II.

a SI DIVISIO. Administratione non diuisa uel diui-
sa à scipsis, quilibet tenetur insolidùm.*
En diuisa à testatore uel iudice [a], quilibet tenetur pro parte sua, nisi in casibus hic expressis. Materiam istam plenè examinaui s. de transac. l. j.

* *Insolidùm. Vide ne hoc correctum sit iure nouissimo. §. j. auth. de duob. reis. Not. Bar. l. si creditores, num. viij. s. de pac.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a *P. PAV. P. Iudice. Ang. cons. xxj. incip. ser. Ioan.*

LEX III.

LICET TVTOREM. Prius conueniendus est gerēs, quàm is, qui non gessit.

De

De in litem iurando. *Tit.* *LIII.*

LEX I.

ADVERSVS. Aduersus hæredes tutoris iuratur in litem ob dolum suum tantùm. Item ob dolum tutoris uerum nõ præsumptum nisi cũ tutore lis fuerit contestata.

De hæredibus tutorum. *Tit.* *LIIII.*

LEX I.

HAEREDES. Tutoris hæredes tenentur de dolo & lata culpa, etiam non gerentis, uel à se non exigẽtis; & de dolo suo proprio.

Si tutor vel cura. non gesserit. *Tit.* *LV.*

LEX I.

a CERTVM EST.[a] Tenetur gerens, si ei potest negligentia imputari, cur contutorem suspectum non fecit, & libertus non potest patronum accusare, sed iudicis officium implorare. Per istam legem dicunt gloss.
1 nostri quòd licet accusatus & damnatus sit infamis; † tamen inquisitus condemnatus non est infamis, per hanc l. ubi uides quòd libertus non potest accusare, quia patronus infamaretur, tamen potest implorare ꝙ iudex inquirat, & sic patet ꝙ non infamat. Ita dicit gl. l. iij. §. prætereà. ff. de suspec. tut. Tetigit gl. s̄. de suspec. tut. l. fi. quod dic ut dixi in l. infamem. ff. de pub. iud. facit quod notatur in l. j. s̄. de mo. multa.

ADDITIO.

a *Certum.* Bar. l. j. s̄. de transac.

De usuris pupillaribus. *Tit.* *LVI.*

LEX I.

TVTOREM. Qui pecuniam pupilli in suos usus conuertit, ad usuras tenetur.

LEX II.

EIVS. In actione tutelæ etiam pro eo quod quis debet pro contutore, ueniunt usuræ.

LEX III.

a SI PECVNIAM.[a] Si tutori pupilli nõ potest imputari culpa, non debentur usuræ pecuniæ.

ADDITIO.

a *Si pecuniam. Vide* Ro. *cons. cxxxix.*

LEX IIII.

PVPILLVS. Secundum unam lect. h. d. Reus non potest cogere actorem agere, sed potest petere ut super suis defensionibus testes ad perpetuam rei memoriam examinentur, secundum aliam, hoc intendit, Actor nõ potest cogi agere, sed ex causa potest sibi statui tempus intra quod agat, ut posteà non audiatur. No. secundum primam
1 lec. ꝙ † ex parte tutoris uel actoris non potest peti ut examinentur testes ad perpetuam rei memoriam, nisi cùm dubitatur de morte testium, uel eorum absentia diuturna, l. in l. Aquilia, si deletum. ff. ad legem Aquil. & est tex. extrà, ut lit. non contestat. c. quoniam. Ex parte uerò rei; quia non est in eius potestate quando agat, potest peti ut examinentur testes ad æternam rei memoriam quandocunque, est casus hic, & s̄. de test. auth. sed & si quis, & ibi plenius dicam.

De fideiussoribus tutorum, seu curatorum. *Tit.* *LVII.*

LEX I.

ELIGERE. Simul & semel non potest agi cõtra plures insolidũ. Vide glo. super uerbo agi, quæ dicit agi, ita quòd exigatur; quia per hoc dico,
1 † ꝙ si daretur libellus contra duos reos insolidùm protestando ꝙ una exactio sufficiat, ꝙ iste libellus ualde bene procedat, quia non est meæ intentionis exigere insolidùm à duobus. gl. ff. mandati. l. si mandato Titij. §. Paulus. ff. de uer. ob. l. in executione. §. insolidùm. & j̄. de duob. reis. auth. hoc ita.

LEX II.

NON EST. Solutio tutoris liberat fideiussorem, & si principalis soluit partem, fideiussor in residuo potest conueniri.

De contrario iudicio tutelæ. *Tit.* *LVIII.*

LEX I.

SI PRO. Post solutionem nõ potest peti cessio, nisi ideò fuerit solutum ut cedatur.

LEX II.

SI NON. Quando quis non ex propria culpa damnatur, contra contutorem habet beneficium cessionis, & utilis actionis.

LEX III.

SI PATER. Succesio non confundit actionem, nisi pro ea parte pro qua succeditur.* No. ꝙ potest quis esse tutor sui priuigni. ff. de adop. l. nonnunquam. l. certum. §. sed an & ipsos. de confes. & l. ij. §. ꝙ obseruari. s̄. de iura. calum. ubi habuistis bonã gl. & no. hanc l. tu qui sedes ad banchum maleficiorum.

* *Succeditur. Amplius dic ut per* Bar. l. j. s̄. *de filiofa. minor.* I. Con. B.

De autoritate præstanda. *Tit.* *LIX.*

LEX V.

VETEREM. Si sunt plures tutores; in quolibet actu unius autoritas sufficit, nisi in eo, per quẽ finitur tutela. No. hunc tex. unde sumitur regula iuris, quod omnes tangit.

Quando tut. vel cur. esse desinant. *Tit.* *LX.*

LEX I.

SI CVRATORES. Tunc finitur officium adiuncti, quando finitur officium eius, cui adiungitur. ff. de tutel. l. solent. & quod habuistis no. per glo. in l. neque s̄. de procur.

LEX II.

TVTORIS. Voluntate pupilli non finitur tutela.

LEX III.

INDECORAM. Aetate, non aspectu corporis; finitur tutela.

De actore & tutore seu curatore. *Tit.* *LXI.*

LEX VNICA.

SI SVI. Tutor potest administrare tutelam per actorem, non per procuratorem.

De hoc dic ut habuistis s̄. de proc. l. neq; &c.

De

De excusationibus tutor. & cura. & temporibus earum. *Tit.* *LXII.*

LEX I.

a FALSA.[a] Spado non excusatur à tutela.

ADDITIO.

a *Falsa. Aduerte ad materiam huius tit. in practica, quia sæpè multos uidi errare, quia quando uis te excusare, debes facere dare tutorem pupillo uel adulto, q. in hac causa excusationis eum defendat. inst. de au. tu. §. si alias. quanquam scientia lata sit contra indefensos, non teneret ipso iure. l. contra. et l. acta. §. fi. de re iud.* Hoc est quod no. *sentit gl. l. j. j̄. tit. j. seruatis tẽporibus, de quibus in l. planè. ff. eo. & inst. eo. tit. & hoc sequitur* Mat. *in suis no. cxiiij. & adde l. cùm in una. §. j. de app.*

LEX II.

SI CVRATORES. Curator generaliter datus tenetur etiam de bonis, quæ sunt extra prouinciam, nisi de his fuerit excusatus. Opp. ꝙ quis non possit dare curatorem bonis, quæ sunt extra prouinciam suam, l. pupillo. ff. de tut. & cur. da. ab his. Huius timore dicit gl. intellige ꝙ hic fuit datus à principe, uel ab alio eius mandato, & sic fuit datus ab eo, qui habet iurisdictionem in prouincia. Tu potes dicere, fortè & melius, sufficit ꝙ quis habeat iurisdictionem in persona adulti, sicut dicimus de tutore, quòd sufficiat ꝙ iudex habeat iurisdictionem in personam pupilli, ut possit dare tutorem, & curatorem pupillo, cuius administratio porrigitur ad omnia bona etiam alterius prouinciæ, ut habuistis no. s̄. ubi pe. tu. l. j. & ff. de tu. & cur. da. ab his. l. j. §. fi.

LEX III.

EXCVSATIONIS. Si ingenuus detur tutor liberto, potest excusari. Itẽ sententiæ, qua excusatio reprobatur, debet acquiesci, nisi fuerit appellatum.

LEX IIII.

AMPLISSIMI. Si aliquis creatur curator uxori, ignorans, debet excusari, ut in pœnam senatus nõ incidat.

LEX V.

LIBERTOS. Liberti à tutela, uel cura filiorum patroni nullam habent excusationem.

LEX VI.

1 *Respublica an habeatur loco pupilli.*
3 *Tempus anni, quod datur executoribus iuxta episcopi constitutionẽ, intelligitur à die scientiæ.*

* *Tẽpus. Quinquaginta dierum, ut hic, & §. qui auth. Insti. eo.* I.C.B.

QVINQVAGINTA. Tempus * excusationis currit à tempore scientiæ,
a [a] & iniuriosa sententia nocet, nisi fuerit prouocatum. gl. l. præceden. uer. administrauerunt, item no. hanc glo. in eo quod dicit, no. ar. ꝙ clericus qui habet beneficium, siue in eo quod dicit gl. & ipsa loco pupilli. Et sic uidetur dicere
1 † ꝙ respublica habetur loco pupilli, licet dixerim in l. re-
2 spub. s̄. ex qui. cau. ma. quod habetur loco minoris. † Itẽ op. l. quinquaginta. ff. eo. so. duplex est tempus. Quoddam est tempus, quod datur ad proponendum excusationem, & istud currit à tempore scientię, ut hic. Quoddam, quod datur ad prosequendum, & istud à tempore nominationis, ut l. contraria. Contra hoc op. gl. quia secundum hoc possibile erit, quòd primo curreret tempus ad prosequendum, quàm tempus ad proponendum. Quare dicit glo. subaudiendum est, in l. contra. ad proponendum à die no-
3 minationis, scilicet & scientiæ, † uide glo. quam no. pro-
b pter constitutiones episcoporum, [b] qui dicunt quòd fidei cõmiss. & executores teneantur exequi intra annum à die mortis testatoris, debet intelligi, & subaudiri, & scientiæ, * unde si ignorant, non currit tẽpus anni, per hanc gl. quod benè no. hoc dicit.

* *Scientiæ. l. iiij. s̄. quomodo et quando iud.*

Quæ causa sequenda est, tametsi l. ab hostibus. iij. C. *de postli. reuer. pugnare uideatur, quam tamen in nostrã sententiã trahere possumus.* I.C.B.

ADDITIO.

a *Scientiæ. Dic tamen q. illi qui sunt ipso iure exempti et excusati, non tenentur comparere ad sui excusationem. l. generaliter. & hoc ibi no.* Bal. s̄. *de epis. & cler.*
b *Episcoporum. dixi post* Bar. *l. fi. ff. si quis test. lib. esse ius. fue. uide* Bal. *l. captatorias. ad fi. j̄. de test. mili. &* Bal. *l. genero. ff. de infa. & in l. id quod de epis. & cle. et in l. j. j̄. de te. & no. q. qui non potest inuenire fideiussorem, excusatur à tutela. l. si quis. §. imper. de excus. tut. & l. fi. de susp. tut.* Bal. *l. fi. s̄. quod cum eo. & per consequens non sufficit iuratoria cautio.* Adde *an executoribus ignorantibus currat tempus,* Bar. *cons. cxlij.* Ang. *cons. cxliiij.* Abb. *cons. cx.* Bal. *cons. ccclxxj. lib. j.* Ro. *cons. ccxxviij.*

LEX VII.

NEQVE. Debitum uel creditum, non est causa excusationis tutelę. Tamen hoc corrigitur per auth. minoris. s̄. qui da. tut. pos.

LEX VIII.

COLONI. Coloni fisci non habent excusationem à muneribus. *

* *Munerib. Cõt. l. fi. s̄. qui dare tut.* I. Con. B.

LEX IX.

FRATER. Monoculus non excusatur à tutela, uel cura.

LEX X.

EXACTORES. Exactor tributorum durante tempore exactionis à tutela, uel cura excusatur.

LEX XI.

TESTAMENTO. Tutor testamentarius adstringitur ad gerenda bona, etiam extra prouinciam constituta, nisi ob hoc se excusauerit, poterit tamen ex causa curator sibi adiungi.

LEX XII.

a VOLVNTARIAE.[a] Ista est no. l. & fuit repetita ultra montes. Cy. hic ponit repetitionem Pet. breuiter. h. d. per unum actum contrarium non perdit quis priuilegium in alijs.

ADDITIO.

a *Voluntariæ.* Bar. *l. fi. de const. prin. tamen si quis se immisceat administrationi, perdit priuilegium administrationis tutelæ. l. ij. j̄. ti. j.* Bal. *cons. xcv. lib. j. d. Car. cons. cxxx.*
P. PAV. P. *Voluntariæ. Alex. cons. cccxcvj. circa fi.*

LEX XIII.

NEC SENATORVM. Liberti non habent excusationem à tutela, ideò quia gerunt negotia patronorũ, nisi in uno liberto senatorum negotia gerente.

LEX XIIII.

a SEVERITER.[a] Qui nominat aliquẽ ad iniuriã, ut eũ redimi faciat, criminaliter punietur, qui nominat ut uexet, ad expensas ciuiliter tenetur.

ADDITIO.

a POMA. *Seueriter.* Bar. *cons. xlvij. uo. j.*

LEX XV.

QVANQVAM. Licet illud, super quo principaliter litigatũ, intereat, tamẽ lis debet ꝓpter accessoria terminari.

LEX XVI.

SI VT. Propter litem maioris partis bonorum, potest quis à tutela excusari.

LEX XVII.

LICET. Si aliquis datur curator uxori, potest & debet excusari.

LEX XVIII.

1 TVTORES. A creatione tutelæ, uel curæ, non appellatur, sed excusatio proponitur. Item † debitum uxoris, uirum à tutela non excusat. h. d. summarium prędictũ procedit prout habes in tex. tuę. Si habes in text. suæ. d ebes dicere in secunda parte summarij, & inopia pupilli non excusat tutorem.

LEX XIX.

INVSITATAM. Debitum à matre pupilli, tutori eius non præstat excusationem.

LEX XX.

CVRATOR. Si creatur curator, qui prius fuit tutor, iustè excusatur.

LEX XXI.

QVOD RES. Communio rerũ non præstat excusationẽ à tutela. dic ut dixi in auth. minoris. qui dare tut. pos.

LEX XXII.

SI TVTOR. Ad tutorem excusatũ nõ pertinet periculũ.

LEX XXIII.

HVMANITATIS. Propter magnã litem cũ sorore tutoris, potest tutor excusari.

LEX XXV.

VIROS. Cõsiliarij principis excusantur à tutela, uel cura.

Si tut. uel cur. falsis alleg. excusatus sit. Tit. LXIII.

LEX I.

1 a SI ABSENTIBVS. Excusatio concessa ob falsas allegationes, tutorem nõ releuat. No. q̃ est speciale in minore, † q̃ sententia lata ex falsis allegationibus, est nulla [a] ipso iure. In alijs rescinditur per restitutionem, ut uidistis ī. si ex fall. inst. quasi per omnes illas leges.

ADDITIO.

a Nulla. Fallit in sententia lata pro libertate, quia illa ualet. l. si duo. ff. de dol. sed quid si lata sententia sit aduersus ecclesiam, dixi in l. resp. & ex quibus caus. ma & no. Abb. c licet. de prob. & Imo. l. si is. de acq. hær. & pere. c. cùm Bertoldus. uers. iij. casus, de re iud.

LEX II.

TVTORES. Post ceptam administrationẽ, frustra proponitur excusatio.

LEX III.

SI VT. Ista lex dicit idem quod prima, excusatio habita ambitione non prodest.

Si tutor uel cu. reip. causa abe. Tit. LXIIII.

LEX I.

QVI TVTORES. Qui abest causa Reipub. excusatur à tutela, & non posteà.

De excusationibus veteranorum. Tit. LXV.

LEX I.

QVI. Veterani excusantur à tutela, nisi filiorum commilitonum, seu conueteranorum.

Qui numero liberorum. Tit. LXVI.

LEX I.

QVI AD. Numerus liberorum secundum diuersitatem locorum à tutela excusat, & filij defuncti nõ computantur in numero.

Qui ætate se excusant. Tit. LXVIII.

LEX VNICA.

PATER. Aetas septuaginta annorum excusat à tutela.

Qui numero tutelarum. Tit. LXIX.

LEX VNICA.

1 2 SI TRES. Tria onera tutelarum non affectata, præstãt excusationem ab his, & in his quæ sunt diuersi generis, & † quæ nõ prosunt singula, multa iuuant. h. d. † No. habeo testem unum & famam, quòd non sit plena probatio, & similia, dicam tibi fortè in l. in bonæfid. s̃. de iureiu. & ff. eo. l. admonendi. dante Deo.

a *De curatore furiosi [a] uel prodigi. Tit. LXX.*

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Furiosi. In datione curatoris furiosi, quorum citatio requiratur, & an possit dari sine requisitione, Alex. cons. lxxxvj. in ij. uo. Fulg. cons. lxxx.*

LEX I.

CVRATORES. Causa accidentalis inspicitur, demũ causa naturali finita.

LEX II.

a 1 b ORATIONIS. [a] Quod constitutum est in prohibendis alienationibus rerum minorum, extenditur ad res furiosorum. No. † hanc l. [b] q̃ leges loquentes de minoribus, & eorum fauore, extenduntur ad furiosos, & mente captos.

ADDITIO.

a Orationis. Sed in surdo, & mente capto, utrum semper egeant curatore, Bar. l. cui eorum. §. fi. ff. de postu. & ibi dixi, quid in mente capto & furioso, ex opposito ex hac l. limita gl. no. q̃ priuilegia competentia pupillo, extenduntur ad furiosum, & prodigum, cui bonis est interdictũ, & alibi non reperitur. Simile in priuilegijs, tamẽ potest induci pro simili id quod no. in l. Marcellus. de fid. in l. interdum. in fi. gl. magnæ. de cond. inde. & ita dicit Bal. c. ij. de beneficio fratris. & istam gl. etiam sequitur Bal. l. iubemus. in ij. q. de sacros. ec. & ideò per hanc gl. dicit Bal. l fi. circa prin. s̃. in quib. cau. in integ. rest. q̃ beneficium illius l. uidelicet, q̃ in minoribus non currit præscriptio, extenditur ad furiosos & prodigos, & hoc expressè tenet gl. & Bal. hic & adde Bal. l. ij. §. si à pup. in fi. & ibi est tex. ff. pro emp. & Bal. l. infantis. in iiij. q. ī. qui admit. & ibi dixi, q̃ restituitur in integ. sicut minor, de quo per Bal. l. Marcellus. & adde hic. l. qui neq;. & ibi Bar. de reb. eo. ubi etiam de prodigo probatur, & idem tenet Bar. & Imo. ibi in prin. ubi dicit hanc gl. sing.

b POMA. No. hanc l. Vide Barba. cons. xlij. uol. j. & Anch. v. ubi per no. hic dicit, q̃ sicut pupillis & minoribus non currit præscriptio durante pupillari ætate & minori, ita etiam non currit furiosis durante furore.

LEX III.

SI PATER. Filij possunt petere patribus mente captis curatorem, qui habebit legitimam administrationem.

LEX IIII.

CVM REPVDIANTE. Mater filiæ furiosæ concedere curatorem non potest.

LEX V.

NE LVCRVM. Emancipatus potest esse curator legitimus fratris sui.

LEX VI.

CVM ALIIS. Curator furiosi cessat ab administratione tempore dilucidi interualli, & eam reassumit reuertente furore. Tene menti hanc l. no. ad multa.

LEX VII.

a CVM FVRIOSVS. [a] Pater est legitimus administrator filij furiosi.

ADDITIO.

a POMA. *Furiosus. Filio ergo famil. non datur curator, quod intellige quando datur personæ, sed ubi daretur rebus, uel ad certum actum, tunc bene potest constitui. gl. uer. hæreditati. l. fi. § sinautem. ij. ī. de bon. quæ lib. de qua Ale. cons. lix. uo. ij.*
P. PAV. P. *Circa reg. huius leg. q̃ nullus amor uincit paternum, uide Alex. cons. cccccxlj.*

§ SINAVTEM. Pater potest furiosum instituere, & ei exemplariè substituere, & furioso filio suo quæritur paterna hæreditas, non extraneorum, sed debet per curatorem peti bo. possel. uide gl. super uer. antiqua. No. q̃ per 1 bo. pos. contratab. per solam † agnitionẽ irritatur testamentum, sicut per solam agnitionem habetur bo. pos. non tamen requiritur solennitas propria, & debita in querela, dixi tibi ī. quorũ bo. l. j.

1 *Si est datus curator furioso, sine præsentia episcopi ualet datio.*

§ SED CVM. Curator furiosi testamentarius non debet satisdare, sed debet solenniter iurare, & inuentariũ conficere. Curator uerò legitimus, uel datiuus tenetur satisdare, si non est idoneus facultatibus. Itẽ datiuus est dan 1 dus forma tradita hac l. † Iam consului, datus fuit curator furioso sine præsentia episcopi & primatum, an ualeat? Breuiter determinaui q̃ ualeat, ut inst. de cu. §. furiosi. ubi soli præsidi permittit, & liber Insti. fuit factus post Codicem, ut 2 patet in prooem. Inst. † Et si dicis mihi, hæc lex, & l. de creationibus. s̃. de epis. an fuit in illis quinquaginta decisionibus, quæ fuerunt additæ huic libro post compilationẽ Inst. de quib. fit mentio. s̃. de emen. iust Co. nego tibi istam, probes si potes, si non probabis, succumbes. ar. eius quod no. 3 in l. eum actum. in fi. ff. de neg. gest. † præterea cõsuetudo illas leges non approbauit in hoc q̃ hic dicitur, de præsentia episcopi, & primatum, ergo, &c. ut ext. de treu. & pace. c. ij.

§ TALI. Hereditas furioso delata potest per curatorem agnosci, ut si furiosus ad sanam mentẽ peruenerit, possit sibi eam retinere siue respuere. Et si in furore decesserit, ad hæredes furiosi nõ transit, sed legata, & fideic. sine dubio acquiruntur, & transmittuntur.

§ SIN AVTEM. Curatore defuncto, alius est creandus forma & ordine antè dictis.

De prædijs & alijs rebus minor. sine decreto non alienan. Tit. LXXI.

LEX I.

a VENDITIO. [a] Prohibitio alienationis rerum minorũ non extenditur ad alienationem necessariam.

ADDITIO.

a *Venditio. No. perpetuò, q̃, in rebus quæ non possunt sine decreto alienari, non sufficit habere licentiã à iudice, nisi iudex declaret causam quare alienet. gl. l. ij. ī. tit. j. uidetur probari in l. lex quæ ibi, probationum causæ. s̃. eo. de admi. tu. & ī. eo. l. mirum. & Bal. l. fi. ī. eo.*

LEX II.

NON EST. Quod ipso iure non tenet, non potest rescindi per restitutionem. Secus si tenet, & pupillus decipiatur.

Bar. super Cod.

LEX III.

CVM. Etiam pater curator, non potest bona filiorũ alienare sine decreto.

LEX IIII.

NON SOLVM. Nullo tit. possunt immobilia minoris alienari sine decreto, & minor reuocans, debet reddere * qd̃ accepit. * *Reddere. No. ī. l. prædior. per Bar. & l. xiiij. e. l. Con. B.*

LEX V.

ET SI PRAESES. Decretum interpositũ ex falsa causa, nullius est momenti.

LEX VI.

MINORVM. Nõ sufficit causam allegari per libellum, sed debet coram iudice perfectè probari.

LEX VII.

1 *Actiones iudicantur inter mobilia, & immobilia respectu illius quod uenit in obligatione.*

a 1 SI AD. Sicut minor non potest alienare immobilia, ita nec obligare [a] de alienando. Secundũ hoc habes hic casum clarum † quòd actiones iudicantur inter mobilia seu immobilia respectu illius quod in obligatiõe uenit, * & in ipsa actiõe, ut hic uides tex. quia minor nõ potest alienare, ita nec ꝓmittere aliquid immobile. De hoc uidistis s̃. si aduer. trã sac. l. j. & l. ij. & l. iubemus. § j. s̃ de sacros. ecc. * *Venit. Idẽ Bar. l. mouentiũ. ff. de uerb. sig. Ego censeo iura et actiones, medium quoddam inter mobilia & immobilia tenere: l. à diuo Pio. §. in uenditione. ff. de re iudica. l. Con. B.*

ADDITIO.

a *Obligare. Vnum tamen no. q̃ Bal. l. de fideicom. s̃. de trans. dicit q̃ minor xxv. an potest remittere spem, quam habet ad immobilia sine decreto iud. per illũ tex quod dicit alibi non reperiri. clarius facit l. si pater s̃. quando mu. off. tu. Bal. l. præses. s̃. de trans. ait, q̃ sicut in contractu requiritur decretũ, ita etiam in distractu, quod no. & etiã dicit q̃ in studo cõpromisso requiritur interpositio decreti, si fit de re immobili, adde tamen q̃ in obligatione bonorum pupilli, quã tutor præstat pro cautione litis de iudicio sisti, uel iudicatum solui non requiritur decretum iudicis in minore.*

LEX VIII.

1 PRAEDIA. † Ex causa donationis propter nuptias, immobilia non possunt alienari sine decreto. Vidistis l. lex quæ. s̃. de adm. tut.

LEX IX.

ET SI. Licet alienatio sit prohibita fauore minoris, alijs tamen possunt obligari, & eorum res obligare. Op. si non ualet principale, non ualet accessorium, ut s̃. de leg. l. non dubium. Sol. ibi dixi, & plenius dixi in l. cùm lex. ff. de fideiuss.

LEX X.

1 *Minor qui uendicat alienata, quando & quid habeat probare.*

a 1 PRAEDIORVM. [a] Minor uendicans iure alienata, tenetur restituere pretiũ, quatenus probat̃ in eius utilitatẽ cõuersum. Videt̃ ergo † q̃ iste qui uult consequi pretiũ, debeat ꝓbare in pupilli utilitatẽ esse cõuersum. Sed cõt. imò minor debet ꝓbare se pecuniã ꝑdidisse, & se lęsum esse, l. nam & posteà. §. si minor. ff. de iurciu. Sol gl. ualde no. Quandoq̃ cõtractus est nullus, & tũc aduersarius minoris debet ꝓbare ipsum esse locupletatũ, ut hic. Quãdoq̃ est cõtractus aliq̃s, sed petit̃ rescindi, tũc ipse minor ꝓbare debet, ut in l. cont. Fallit in fœneratore, l. j. s̃. si aduer. cre. & ibi plenius

nius dixi. ratio est, quia unusquisq; debet probare causam seu id quod est causa suæ intentionis, ut ibi dixi.

ADDITIO.

d *Prædiorum.Bar.l.si cùm dotem.§.j.fol.mat.hic cont.*

LEX XI.

1 *Si minor agit ad alienata, quando per restitutionem, & quando alia actione ipsi succurratur.*

§ *Immobilia minoris ob famem, cum decreto alienantur.*

a SI QVIDEM.[a] Hęc est no.l.Si alienatio est nulla, nõ est
1 necessaria restitutio, aliàs potest p restitutionẽ rescindi. Tene mẽti, quia iã feci de facto. † Quero ad quid dabit restitutio? Videte domini, restitutio illud reddit, qd' abstulit lęsio, ut l j.ff.de mi.& l.q̃ si minor.§.restitutio.eo.tit. Nũc ad propositũ qñ minor est deceptus in eo q̃ uendidit, quia nõ expediebat sibi uẽdere, tũc restituit aduersus uenditionẽ, ut rescindat uẽditio, ut ipse habeat rẽ, sicut si nõ esset facta uẽditio, per ti.s̃. si aduer.uen. Quãdoq̃ est lęsus in eo q̃ malè uendidit, quia bene expediebat sibi bene uẽdere, sed debebat uẽdere pretio cariori, tũc restituit in integrũ, ut pretiũ suppleat, nõ ut uenditio rescindat. Ita potest ꝓbari hic, & probatur in l.si res.§.j.ff.de iur.do. Quãdoq̃ minor est lęsus nõ in eo quòd uẽdidit, nec in eo quòd malè uendidit, sed in eo quòd pecuniã acceptam consumpsit, tũc restituetur aduersus solutionẽ, per ti.si aduer. uen. Et per hoc habes quo-
b modo debes formare libellũ[b] & positiones, & ad quid petas restitui, ut ex prædictis colligitur satis bene.

ADDITIO.

a *Quidem. Decretum iudicis non impedit restitutionẽ. Fallit, si in decreto esset taxata æstimatio rei uenditæ, secundum gl.no.ibi, Bar.l. prætor ait. uer. permittitur. de min.*

b *Libellum. No. practicam rescindendi uenditionẽ factam à minore. Et adde Bar.l.si sine hærede.§.interposito.ff.de admi.tut. Sed Bal.hic cont.*

LEX XII.

OB AES. Ob æs alienũ, uel similẽ causam possunt immobilia cũ decreto alienari. Opp.s̃.eo.l.prædia. Sol.
1 quod hic dicit, ob æs alienũ tãtũ, subaudias uel simi-
à lẽ causam. † No. ergo q̃ licet[a] in l.sit dictio taxatiua, [b] tamẽ
b extenditur ad alios casus similes, uirtute aliarũ legũ. Facit qd' habuistis in l.illud.s̃.de sacros. ecc. l. serui nomine. ff.de usũc. de reg.iur. l.cõtractus. No. ult. gl. quæ est hic, quæ enumerat casus, ex quibus potest alienari, quam uide. & ibi no.
3 † Item ob famẽ, &c. similes casus habes quos gl. ponit hic, quam uide & no. &c.

ADDITIO.

a POMA. *Licet. Ias.l.si mora.ff.sol. ma. Fel. c. pastoralis. ext. de resc. & Anch. c. canonum statu. co. lxiiij. de const.*

b *Taxatiua. No. de dictione taxatiua, Bal.l.cum quo.§.pe.ad l.Fal. & in l.si constante. so.ma. & est tex. cum gl. in l.si C.de pac. pro quo etiã Bar.l.j.in prin.si quis ius di. non obten. & Dy. reg. in argumentũ lib.vj. uide tamen Bal.l.j.de interdic. & c. Ex oppositio no. gl. quæ uoluit q̃ fundus sterilis nõ potest alienari, ecclesia tamen hoc posset. Sed alia gl. tenuit cont. uidelicet q̃ idẽ esset in minore, ut est gl. in l.mandatum.§.si tutores.ff.de off. eius cui mã. est iurisd. & ibi per doc. & Bar.l.ij.ẽ. de agric. et cens. lib.xj. Adde gl. & ibi Bar.l.cùm hi.§.cùm trãsa. ff. de transa. & quod habetur in l. fi. §. finautẽ. C.de bon. quæ lib. Cast. cons. ccxcviij. Old. cons. cclxiij. Et no. ex ista gl. q̃ dos et alimenta æquiparantur. Bar. auth. res quæ. ẽ. comm. de leg. Cy. post gl. l. non omni. s̃. de adm. tut. Bar. & Imo. l. Mæuius. §. duob. in iiij. q. de le. ij. per Bar. & quod dixi in l.si. ff. de his qui. ut ind.*

LEX XIII.

ETIAM. Prædium emphyteuticum non potest alienari sine decreto.

LEX XIIII.

VTERE. Minor uẽdicãs alienata iniustè, doli excęptione repellit, nisi pretiũ in eius utilitatem cõuersum restituat

LEX XV.

SI MINOR. Nõ possunt pro alio debito immobilia insolutum dari, sine decreto.

LEX XVI.

SI PRAEDIVM. Immobilia alienata sine decreto iudicis, in cuius territorio res est, possunt uẽdicari, sed pretiũ in eius utilitatẽ conuersum restitui debet. Signa ibi
1 tex. in qua sitũ est, &c. † No. q̃ sufficit decretũ illius iudicis,
a in cũius territorio[a] res est, sufficeret etiã decretum illius iudicis, qui habet pupillum sub se, licet nõ habeat rem sub se, l. magis puto. §. illud. ff. de reb. eorum.

ADDITIO.

a *Territorio. Quid si iudex interponat decretũ super alienatione. uide etiã Bal. hic, & l.si prædium. l.j.s̃. de contrah. emp.*

LEX XVII.

INTER. Minor diuidendo, nõ potest alienare, nisi prouocetur à maiore. habuistis in l. iubemus. in princ. de sacr. san. ecc.

LEX XVIII.

SI MINORES. Propter debita non possunt immobilia alienari, nisi causa probata, & interueniente decreto.

a *Quando decreto[a] opus est.* Tit. LXXII.

ADDITIO.

a P.PAV.P. *Decreto. An consuetudine induci possit q̃ res minoris alienari possit sine decreto, uide q̃ sic, Ias. l. de qui. ff. de legib. ubi alle. Bal. et Ang.*

LEX I.

SI PROBARE. Ex uoluntate parentis pupilli adhibita in contractu, possunt immobilia alienari sine decreto.

LEX II.

ILLVD. Si uenditio fit ex licentia Principis, non requiritur decretum iudicis.

LEX III.

a PRAEDIVM.[a] Ex uolũtate defuncti manifesta, possunt immobilia alienari sine decreto. Vide gl. quæ est hic, & ibi eã signa. De materia istius gl. scilicet qualiter executores ultimarũ uoluntatũ possunt uendere, dixi in repetitiõe l.alio.ff.de ali. & cibaria. lega. ubi tractaui solùm de materia huius gl. Et fuit pulchra, utilis, & noua repetitio. Et uide per Cy. l. id quod pauperibus. s̃. de episc. & cler.

ADDITIO.

a P.PAV.P. *Prædium. Alex. cons. lxij. uol. ij. Ro. cons. cccxciiij. quem sequitur Ias. l. præsens. uer. ij. principaliter. ff. de posthu.*

LEX IIII.

ET SINE. Res quæ usu consumuntur, possunt alienari sine decreto. h.d.

Si quis ignorans rem minoris esse sine decreto comparauerit. Tit. LXXIII.

LEX I.

SI EA QVAE. Emptor malęfidei non præscribit. Emptor bonæfidei longo tempore præscribit.

LEX II.

SI CONTRA. Minor rẽ alienatã iniustè uendicat cum fructibus, nisi emptor habuerit bonam fidem.

LEX III.

POSSESSIONES. Iniustè alienata etiam à secundo emptore uendicantur, nisi præscripserit.

LEX

LEX IIII.

QVONIAM. Possessor bonæfidei præscribit contra minorem, spacio longi tẽporis, à die qua factus est maior.

Si maior factus, alienationem factam sine decreto ratam habuerit. Tit. LXXIIII.

LEX I.

1 *Quando in alternatiua obligatione est species & quantitas, an possit fieri compensatio.*

a VM PROPONAS.[a] Ratihabitio maioris præiudicat in iure, quod sibi competit ratione præcedentis minoris ætatis, non in eo quod cõpetit cuilibet maiori. Itẽ qñ in solutione seu in obligatiõe est species, & quantitas
1 alternatiuè, ratione quãtitatis potest fieri cõpensatio. † De hoc qñ in alternatiua obligatiõe est species & quantitas, an possit fieri compensatio, uide l. si debeas. ff. de compen. & quod dixi in l.si seruus.§.ij.ff.de fur.

ADDITIO.

a P.PAV.P. *Proponas. Limitã nisi minor fuisset dolo inductus ad contrahendum licet posteà ratificaret factus maior, non re haberet, nisi esset certioratus de tali dolo. Ro. cons. liij.*

LEX II.

SI SINE. Indebitè alienata possunt uendicari, nisi ratihabitio, uel præscriptio, uendicantem repellat.

LEX III.

a SI QVANDO.[a] Si immobilia sunt sine decreto alie-
b nata titulo oneroso à minore uel eo sciente, taciturnitas quinquennij[b] eo effecto maiore ratihabitionẽ inducit, si titulo lucratiuo requiritur taciturnitas longi temporis. Opp. s̃. tit. j. l. fi. ubi requirit præscriptio longi temp. Sol. Quãdo ipse minor uẽdidit, uel alius eo sciente, statuta sunt tempora hac l. diffinita. Sed qñ uendidit alius ignorante minore, tunc haberet locũ l. contraria. Ad unũ tamen aduerte, quia illud quod hac l. dicit, non est propriè præscriptio, sed inducit quædã ratihabitio tacitè. Et ideò quocunq̃ modo intra illud tempus, minor iste factus maior, declarat se nolle ratũ habere, lapsus huius tẽporis nõ obesset, sed in l. contraria inducit præscriptio, & debet interrumpi modis legitimis, ad interrumpendã præscriptionẽ inductis. De quibus uidebitis in l. cùm notissimi. §. sed & si quis. ff. de præsc. xxx. ann. Dixi in l. naturaliter. ff. de usucap.

ADDITIO.

a POMA. *Quando. No. q̃ taciturnitas huius temporis, inducit ratihabitionem, non solùm circa gestum principaliter, sed etiam circa continentiam & dependentiam ab eo. Ita dicit Alex. cons. cxvij. uol. v.*

P.PAV.P. *Aduerte q̃ dispositio huius l. non procedit hodie, attenta dispositione iuris canonici, quia iste qui contrahit sine decreto, contra iura mercatur, præsumitur in mala fide. c. qui contra. de reg. iur. l. quemadmodum. ubi Bar. C. de arg. & cens. li. xj. ergo, & c. c. fi. de præsc. Ita dicit Ant. de Bu. cons. xlv. inci. domina Orabilis, ubi etiam dicit q̃ non procederet quando tutor uel curator contraheret cum ipso minore. Et uide quod per istam l. dicit Ro. idem esse in prodigo, qui tacuit per quinq̃ annos postquã effectus est sanæ mentis, in singularib. suis. incip. Iudex Bononiensis.*

b *Quinquennij. Per istam l. fuit consultum, q̃ si iudex interdicit administrationẽ bonorũ alicui intra certũ tempus, qui durante prohibitione alienat, demũ uult alienationẽ reuocare, an possit. Dictũ fuit q̃ si intra quinquennium nõ fuerit reuocata, ulterius non poterit reuocari, l. j. s̃. de contrac. iud. per hoc limita l. quæ ab initio. ff. de reg. iur. ubi uide gl. & dũ hic dicitur, q̃ minor non potest donare sine decreto, Ludouic. l. si ante. sol. mat. dicit q̃ fortè hoc nõ procederet in donatione. Et licet non alleget aliquem tex. mihi uidetur tex. in l. cùm plures. §. si tutor. de adm. tut.*

POMA. *Adde huic apostil. ibi, l. j. idem Lud. Roma. in sing. suo incipien. Iudex Bononien. noluisse.*

Bar. super Cod.

De magistratibus conueniendis. Tit. LXXV.

LEX I.

a I MAGISTRATVS.[a] Minores in subsidium habent regressum cõtra magistratus, qui tutores dederunt, & etiam cõtra fideiussores, quos pro indemnitate receperunt.

ADDITIO.

a *Magistratus. Iste tex. est sing. ad unum no. quod ponit Bal. l. constitit. in pen. q. de pœn. iud. qui malè iudic.*

LEX II.

IN HAEREDES. Contra hæredes magistratus non datur actio ex leui culpa.

LEX III.

SI TV. Plures magistratus, si sunt soluendo, habent inter se beneficiũ diuisionis.* * *Diuisionis. Secũdum l. istam limitabimus l. j. quo quis ordi. conuenia. lib. xj. C. ubi quilibet ex magistratibus insolidùm conueniri potest.* I.Con.B.

LEX IIII.

ADVERSVS. Cõtra magistratum datur actio in subsidium, excussis tutoribus, fideiussoribus, & collegis.

LEX V.

IN MAGISTRATVS. Ista l. idem dicit, quod præcedens, ideò non eget summario.

LEX VI.

a VM SIT ADIECTA.[a] † Quòd quis
1 damnificatur ex eo quod notarius[b] scribere
b omisit, datur actio contra notarium, l. pen. ff.
2 de tab. exhib. Secundò † no. q̃ inuentarium est faciendum scribendo æstimationem rerũ.
3 † Tertiò no. q̃ licet inuentariũ non sit bene cõfectum à tutore, uel quia minus est scriptum, uel minor æstimatio, non propter hoc datio ipsius tutoris inualida efficitur. Quartò
4 no. † q̃ excusat tutor, uel curator si uendit rem prout æstimata est autoritate publica, licet plus ualeat. Vide gl. super uer. si qua lęsio. Hoc tñ intellige, nisi manifestũ esset illã æstimationẽ esse iniustã. Et de hoc esset publica fama in uicinia, & locis circũstãibus, tũc eñ tutor nõ posset dicere se credere illã ęstimationẽ esse iustã. ar. s̃. de peri. tu. l. si tutor petitus.

ADDITIO.

a P.PAV.P. *Adiecta. No. q̃ notarius tenetur solùm de dolo, lata culpa, Ale. l. ubi. ff. de eden. Ias. l. oratione. C. de testa.*

b *Notarius, & uide quod dixi in l. qui nomine. ff. de fal. & adde q̃ probato dolo notarij de interesse, statur iuramento partis, secundum Bal. l. qui accusare. s̃. de eden. secus si propter culpã notarij, quia tunc debet plenè probari, secundum Bal. l. fi. de eden. & qua pœna puniatur tabellio, qui protocollum perdidit, licet instrumentũ inde sumptũ reperiatur, Bal. rub. s̃. de fid. inst. uer. quæro dixi superius. et ibi in seq. q. An possit cãcellare protocollũ, addito instrumẽto, et qd' no. Bar. l. plurib. de his quæ in testa. delẽ.*

BARTOLVS AD VI
LIB. CODICIS.

LEX I.

4 *Quis obligatur ex consilio fraudulento.*

6 *Præscriptio cadit in re mobili, sicut in immobili.*

7 *Duæ negationes quando faciant unam affirmationem.*

8 *Seruus fugitiuus præscribitur spatio xxx. uel xl. ann.*

SERVVM. Ista lex, & titulus cõsueuit multũ solẽnizari, & breuiter dicit, Seruus fugitiuus est res furtiua, ideò tempore non acquiritur. Lectura huius l. uariatur

multis modis. Principiũ uariatur duobus modis, quæ uariatio est in modo formandi casum, non in iuris effectu, ut in prima gl. Medium uariatur quatuor, uel quinq; modis, de quibus tres ponuntur in gl. magna, duo alij addunt per doc. ut j. dicã. Finis uariatur duobus modis, ut in ult. gl. pono casum in terminis simpliciter, & sub nube, secundũ mo-
1 dũ qui ponit in gl. No. † q; seruus fugitiuus facit furtũ sui.
2 No. † q; quid non potest usucapi, nec præscribi propter ui
3 tiũ furti. No. † quòd fuga seruorum nõ debet esse dominis
4 damnosa. Ad primũ † opp. l. si quis seruo. §. j. j. de fur. Sol. di
a cit gl. ibi ideò, quia nemo ex cõsilio [a] obligat. Quæ sol. non est uera, nã quis obligat ex consilio, si est fraudulentũ. l. consilij. de reg. iur. Dic ergo secundũ doc. & bene, q; seruus fugitiuus facit furtũ sui, ut hic, tamen istud nõ est propriè, & regulare furtũ, nã in furto requirit q; sit differentia inter contrectantẽ, & rẽ contrectatã, ut l. j. ff. de fur. sed hic est idem, unde non est regulare furtũ, & ideò præstãs opẽ huic furto regulari, nõ tenet furti, nisi furtũ regulare sequatur, ut l. cõtraria. Itẽ opp. ad istud idẽ, & assumo gl. magnã post medium. Rei subtractę dominus perdit possessionẽ, ut l. si rẽ mobilẽ, & l. rẽ, quę nobis. ff. de acquir. pos. Sed quis retinet possessionẽ serui fugitiui: ergo non fit sibi furtũ, l. j. §. per seruum qui in fu. ff. de acq. poss. Sol. licet retineat possessionem ciuilem,
b [b] tamẽ perdit naturalẽ, & detentationẽ. Vel aliter, contraria loquunt in furto regulari. Item op. l. interdũ. §. cùm aũt. ff. de fur. Sol. Hic loquit qñ seruus surripuit seipsum, & sic rẽ dominicã, unde statim fit furtum, ibi qñ seruus surripuit res
5 peculiares. † Ex prædictis ergo debes scire, & dicere, q; aut seruus surripuit seipsum, aut aliã rem: si seipsum, aut quæris an fiat furtũ quantùm ad opẽ præstantẽ. Secundo casu, qñ surripuit aliã rem, distingue, aut dominicã, aut peculiarẽ, ut ex prædictis patet. Venio ad secundã partem, & opp. hic innuit, q; præscriptio locum habeat, nisi esset res furtiua. Cõt. seruus est res mobilis, sed in re mobili nõ cadit prescriptio, l. in seruorũ. j. in quib. cau. cess. lon. tem. præsc. Huius timore uariat lectura huius uer. tribus modis in gl. Primò q; hic erat seruus adscriptus glebę, unde censet immobilis, l. iij. ff. de diuer. & tem. præsc. & l. si quis inquilinos. ff. de leg. j. Sed cont. hanc lec. opp. quia rei immobilis non est furtũ, Inst. de usuc. §. q; aũt. & l. furtũ. §. fundi. ff. de usucap. Sol. gl. donec est in possessione, nõ est furtũ, sed si separaret ab ea, tunc fit furtũ. Sicut dicimus de creta, quæ si euellatur de terra, efficitur res mobilis, & sic furtũ. Item opp. ad hanc lec. quia cùm nõ possit alienari sine possessione, l. quemadmodum. de agri. & cens. lib. xj. eadem ratione nõ poterit præscribi, l. ubi lex. de usucap. Sol gl. q; alienatio non concedit fraudulenter, ut ibi, sed tempore sic, ut hic. Ad idẽ de diuer. & temp. præsc. l. long. & quod ibi no. & l. iij. eo. ti. ista lectura non est uera, quia incideremus in aliud obstaculũ, nã tunc non haberet locum usucapio triennij, de qua loquit ista gl. Ideò gl. legit alio modo, ut dicat q; non habet locum usucapio, si possideatur ab alio, neq; præscriptio, qñ ipsemet uult se præscribere in libertate, ut l. j. & ij. j. de præsc. long. temp. quæ aduer. lib. & ista est satis bona. Vel aliter, & est tertia lectura, Nõ habet locum usucapio contra dominũ, neq; præscriptio contra creditorem. Nam debes scire, q; per usucapionem triennij, non lędit ius creditoris, l. usuca. j. de pig. Sed requiritur
c præscriptio longi temporis, [c] ut j. si aduer. credi. præsc. oppona. l. j. Et istę tres lectu. sunt in gl. quarũ duæ satis bonæ sunt.
6 Alij, ut Richar. Malumb. dicunt † sic, ut dicamus, in re mobili, non cadit præscriptio longi tẽporis, uerũ est de necessitate, quia sufficit usucapio triennij. Sed si quis non uellet uti
* usucapione, sed præscriptione, eodẽ modo haberet locum in re mobili, sicut in re immobili, ita intellige hanc materiã, ista uidet satis bona. Alij, ut Iaco. But. legunt aliter, q; hic Imper. locutus est quadam superabundantia, quodammodo deridens quærentẽ ullo modo posse acquiri tempore, nec habet locum usucapio, nec præscriptio. Tene quã uis, quia non curo. Ex prædictis potes colligere distinctionẽ, an in re immobili cadat prescriptio. Dicatis per uos, & patet ex pre
7 dictis. Opp. duæ † negationes faciunt unam affirmatiuam

d [d] l. duobus. ff. de uer. sig. sed hic sunt duæ negatiões, quia dicit, non habent locũ nec usucapione, nec longi tẽporis præscriptione, & sic concludit, q; habet locum, quod est cont. l. quę dicit, q; res furtiua nõ potest usucapi. Huius timore dicit gl. q; hic abundat una negatio, quod satis placet. Aliàs dic q; lex contraria loquit quando plures negationes referuntur ad idem, secus si ad diuersa, sed hic ista duo non referuntur ad diuersa. Sed certè prior solutio melior est. Nam hic & dictio non, & dictio nec, referunt ad idem. Vnde dicendum est, q; una abundat. Item opp. ad hanc partem, q; ista consequentia non est bona, res est furtiua, ergo non potest usucapi. Cont. ff. de usucapionibus. l. sequitur. §. si rẽ. Gl. dicit, fallit* ibi. Quod dic plenè ut ibi. Item opp. ff. de fur. l. serui, & filij. in princ. Sol. Fateor q; nõ competit actio furti, & tamen res efficit furtiua, ut hic, quod dic plenè, ut d. l. sequitur. §. si rem. His præmissis
8 primò † quæro, quis dicat seruus? Dic ut l. quis sit fugitiuus. ff. de ædil. edict. Quæro utrùm seruus iste fugitiuus prescribat trigin-
9 ta annis? † Respon. q; sic, l. omnes. de præscr. trig. ann. Item quæ, à quo tempore incipiunt
e isti xxx. anni. Hic est no. gl. [e] & Dy. facit de ista gl. magnum factũ festũ, c. sine possessione. de reg. iur. lib. vj. ubi dicit gl. serui fugitiui dominus retinet possessionẽ ciuilem, ergo do nec ipse habet ciuilem, contra eum non currit præscriptio. Cùm ergo desinat ciuiliter possidere, incipiet præscriptio currere, uide gl. magnam, circa fi. Si igitur tu incipis hodie possidere rem absentis, & ignorantis, hodie nõ incipit prescriptio tua, donec ille retinet possessionem ciuilẽ animo, er
f go oportet q; labatur [f] longum tempus, [g] & sic præsumatur
g obliuio illius absentis, l. si id quod. in prin. de acq. pos. [h] &
h ibi no. Et tũc tu incipies præscribere, quod est multùm not.
10 Venio † ad ultimam partem. & opp. q; fuga seruorum sit dominis damnosa, ut Instit. de his qui sunt sui, uel alie. iuris. §. fi. Sol. Timore huius ista particula legitur duob. modis, ut illa uerbà, ex quacunq;, regantur ex parte subiecti, alia ex parte prædicati, ut habes in gl. Vltimò opp. q; fuga seruorum omnino sit damnosa dominis, saltem quo ad operas. Sol. Fateor oppositum, & quod dicit, ex quacunque causa, intellige in causa, aduersus quam potest per hanc legem prouideri.

* Fallit. Tu melius dic, q; res furtiua, in domini potestatẽ reuersa usucaptibilis efficitur: d. §. si rem. & l. cùm res. de fur. I.C.B.

ADDITIO.

a Consilio. Bal. latè hic dicit qualiter quis teneatur de cõsilio, & inter cætera unũ, quod refert, & sequitur Cast. qui dicit illud habuisse de facto scilicet mandans homicidium aliàs facturo, nõ debet puniri tanquam homicida, & præsumitur secundũ ipsum, q; aliàs erat facturus, quãdo nulla inimicitia erat inter interfectum & mãdantem, sed inter interfectũ & interficientem, uel si mandans erat inferior mandatario, uel si ab interficiente præcesserint minæ. alle. Iacob. But. l. j. ff. de eo per quem fa. erit. & l. metũ. j. quod me. cau. Sed tu uide pulchrè Ang. cons. xxij. ubi ponit de eo qui iuit ad Titiũ, & dicit, ego uolo Sempronium interficere, Titius respondit, quod uis facere, citò facias, aliter res tua non bene succedet, iste iuit, & interfecit, qualiter teneatur Sẽpronius, ibi uide. Et an teneatur cõsulẽs aliàs facturo, uide Bar. cons. clxv. Bal. cons. ccxxij. lib. Et qualiter teneatur, qui secũ ludentẽ ad taxillos interfecit, uide Ang. cons. xxvij. Et an stante statuto Mediolani, q; nullus corporaliter puniatur nisi lege municipali caueatur, et alio statuto, q; homicida capite puniatur, ita quòd statim moriatur, an mãdans homicidiũ, debeat decapitari stantibus prædictis statutis? Bal. cõsuluit q; nõ, eius cons. lxij. inci. casus talis, statuto cauetur. Et an statutum puniens dantẽ auxiliũ, consiliũ & fauorẽ ad maleficiũ, habeat locũ in eo, qui dedit consilium, licet maleficiũ nõ sit secutum, uide Bal. cons. cclv j. iiij. lib. Et an statutum puniens dantẽ auxilium, habeat locum in eo, qui materiam ueneni præparauit, Bal. cons. ciij. iiij. lib.

b Ciuilẽ. Adde ibi secundũ Cast. q; ista gl. in hoc nõ potest procedere, quia stãtim quòd alius occupat seruũ, dominus perdet ciuilẽ. d. §. per seruum, & dicit mirari, q; doc. non perpenderint.

c Tẽporis. Præscriptio habet locũ in re mobili, uolẽte possessore. Bar. et Bal. l. seruorũ. in quib. cau. cess. long. temp. præsc. secundũ Bal. hic cont.

d Affirmatiuam. Qualiter intelligatur quòd duæ negationes faciant unam affirmationẽ, adde tamen q; secus est in tribus, quia remanet in effectu negatio. l. j. §. fin autem sic. ff. de hære. inst. secundum uerum intellectum, l. j. de cada pu. Quandoq; una negatio abundat, ut hic habetur, & uide Bar. l. duobus. j. de uerb. sig. & l. qui se patris. j. unde lib. & Bal. in princ. hic etiam adde, q; duæ negationes affirmant, hoc est uerũ, cùm referuntur conuunctim ad idem, secus si disiunctim. c. ut animarũ. de constit. in vj. & ibi per Io. And. in no. et probatur. ff. de iureiur. l. si duo. §. Marcellus. & c. & si Christus. de iureiu. & no. hoc, & uide Bal. hic plenè. & doc. post gl. in d. c. & si Christus. & aliqua etiã per Lud. l. j. §. si quis ita. de uer. obl. Adde tu & uide Bal. in proœ. Inst. & moder. l. manifestæ. ff. de iureiur.

e Glo. Pet. de Bel. l. iij. §. ex contrario. de acq. pos. & quæ habes in §. j. in. admittenda. in ea. l. No. gl. ex qua etiam no. q; contra possidentẽ ciuiliter tantùm currit præscriptio. l. locum. §. proprietarius. ff. de usufruct. Bar. l. iij. §. ex contrario. j. de acq. poss. & in l. Celsus. de usu. Sed Bal. hic tenet cont. Bar. in præsc. xxx. annorum. Et ad hanc gl. uide aliam in l. malè agitur. j. de præsc. xxx. ann. ibi, est autem not.

f POMA. Labatur. Panor. cons. xviij. in fi. uol. ij. & cons. lxij. eo. uol.

g Tempus. Puta decem an. Vt uoluit gl. l. licet. j. de acquir. poss. quam sequitur ibi Iac. But. Et idem uoluit Dy. reg. sine possessione. & idem Cy. & Bal. hic, & Ang. l. si de eo. §. j. ff. de acqui. poss. licet gl. aliter sentiat. l. furtũ. §. fundi. ff. de usuc. quam sequitur ibi Iac. de Rauen. Ang. & Imo. Inn. c. querelam. in gl. in uer. de nouo. de elect. & Cy. l. j. C. ubi cau. stat. j. q. & Bal. l. ij. j. de seruit. & aqua. Hoc tamen limitat in quibusdam casibus, ut per Bar. l. si de eo. §. de acq poss. in quibus non requiritur tantum tempus, ad inducendam negligentiam.

h Poss. Et istud limita in præscrip. corporalium, secus in præscrip. incorporalium, ut declarat Bal. l. si quis in fi. ff. si serui. uend. Imo. l. j. §. per seruũ. ff. de acq pos. dicit hanc gl. sing. secundum Dy. d. c. fine poss.

LEX II.

1 *Pro re amissa, uel furto subtracta, ob publicam utilitatem perquiritur in domo aliena.*

2 *Si apparent indicia, quòd in aliqua domo sunt res amissæ, tunc officio iudicis perquiritur domus.*

3 *Officium iudicis quando imploratur, non requiritur libellus.*

a 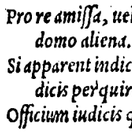 EQVIRENDI.[a] Per officiũ iudicis datur
1 facultas domino in alienis domibus perquirendi furtiuos. Opp. Inst. de ob. quæ ex deli. §. sed hæ. Gl. l. j. ff. eo. dicit, q; est speciale in seruo fugitiuo, secus in alijs rebus inanimatis, † qd satis placet, qñ perquisitio fit ad utilitatem priuatam, secus si ad publicam utilitatem, ut l. omnis. j. de aquæduc. lib. xj. fa
2 cit l. quosdam . de metallarijs. co. lib. † Item prædicta uera[b]
b nisi appareant indicia, q; in dicta domo deberent esse res. Tunc enim cùm propter indicia perueniatur ad missionẽ (in possessionem personę) multò magis ad perquisitionem
3 domus, ut ff. de quæst. l. j. & per totum. j. de quæst. † Quæro, utrùm quando imploratur istud officium iudicis, debeat dari libellus. Respond. non, quia est officium iudicis, quod misericorditer imploratur. ff. de inter. ac. super rub.

ADDITIO.

a Requirendi. Adde quæ dixi in l. hoc amplius. §. de his. ff. de dam. infect. & quod ibi Bart. Adde secundum Cas. idem esse in uxore fugiente, quod in seruo.

b Vera. Potest perquiri in domo, ubi est suspicio, etiam in alieno territorio, secundum Bal. hic. Et uide etiam Cy. quando possit perquiri in domo tua, si habeo suspicionem, q; ibi sit res mea, qui idem dicit in effectu, quod Bar. hic, quem sequitur Pet. de Anch. Clemen. j. de usur. per Spec. de instru. edit. §. uidendum. uer. pone instru.

LEX III.

1 *Est in electione iudicis amputare pedem serui fugitiui, uel illum damnare in metallum.*

a SI FVGITIVI.[a] Si serui in acta transeundi ad hostes deprehendantur, pœna pedis, aut metalli puniuntur. Opp. ff. de pœnis. l. si quis. §. j. Sol. ibi perfectè transierunt, hic fuerunt capti in itinere. Opp. pari pœna sunt pu-

niendi, l. si quis non dicam. C. de epi. & cle. Dicunt quidam q; fallit ista reg. Doc. Vltramontani dicũt, q; hic peruenit ad actum remotum, ibi uenit ad actum propinquum. Quæro,
1 † in cuius electione sit amputare pedem, uel dãnare in metallum? Dico q; est electio iudicis, l. j. §. expilatores. ff. de effra. & expi. Cont. uidetur gl. l. quicunq; j. eo. & dicam incontinenti istam l. corrigi in eo quod dicit, pedis amputatio, uide auth. sed nouo iure.

ADDITIO.

a Si fugitiui. Et not. hic bonum tex. cum gl. de dictione, alius, alia, aliud, quæ est repetitiua similium, ut hic no. Adde no. per gl. & doc. in c. fedis de resc. quia non semper uerum, & ibi not. maximè quando adijceretur dictio, quicunq; alius. Et uidetur probari subtiliter in l. j. §. debitum. j. de constit. pe. allegata in d. c. fedes. Facit quòd habetur l. fi. §. cui dulcia. de uino, triti. & oleo leg. Item importat similitudinem, nisi sub ratione subiectæ materiæ aliud induca t, secundũ Iac. de Bel. in auth. ut defuncti in prin. & ibi gl. coll. v. & quando dixi quòd dictio, alius, implicat similitudinem pœnæ. idem tenet Bal. l. conuenticula. de episc. & cler. Et ad quæst. Bal. q; si statutum dicit, uel alia pœna, intelligitur de simili. Adde quod Bald. l. ij. j. de prob. dicit q; si statutũ dicit q; si quis fecerit insultũ, puniatur in decẽ. Qui uerò uulneraurerit, puniatur maiori pœna, si cũ cicatrice, maxima, q; poterit puniri ad mortem, & uide quæ sit maxima pœna, & adde hic Bal. l. fi. j. de his qui à nõ do. Et idem in aduerbio, aliter, secundum Bal. l. fi. j. de suis & leg. Quid si dicatur, quæuis alia? uide Imo. Clemen. j. de re iud. & ibi gl. in uer. alia quæuis. Et quòd dictio alius, denotat similitudinem, adde c. cùm non ab homine. de iud. ibi, seu alio crimine. Et uide tex. cum glo. l. in bonæ fid. de reb. cred. Et quòd importet similitudinem, facit l. j. ff. de reb. dub. Nam ubicunq; una pars alternatiuè est dubia, alia alternatiua declaratur habito respectu ad id quod est certum. Audiui allegare glo. in clemen. ne Romani. de elect. & l. j. præallega. ponderat Bald. ad hoc in l. conuenticula. de episc. & cler. Et aliud quod dicitur, quæcunq; alia, q; denotet similitudinem, uide glo. l. illud. C. de sa. san. eccl. Bal. l. item nobis. j. de adul. & quòd dictio cæterum, & alius, nõ sit implicatiua, uide tex. & ibi gl. & Bar. l. non solũ. §. quæritur. ff. de proc. quem ita etiam alleg. Dy. Inst. de act. in prin. j. Bal. l. & si post. ff. si quis cau. Adde de dictione, alius, alia, Bar. cons. vij. & xxxviij. ij. li. Cast. de uer. deprehendatur, q; necesse est q; inueniatur in flagranti crimine, & nõ sufficeret probare per testes, quod etiam tenuit Ang. & Rap. & facit l. palam. §. quæ in adulterio. de riu. sed si statutum diceret, q; si quis deprehensus fuerit in homicidio, debet intelligi per probationes legitimas uel confessionem, l. j. cum gl. j. ubi seu el cla. Item dicit per text. hic in uerb. debilitetur, quòd stante statuto q; debilitans membrum, tali pœna puniatur, quòd puniatur incidens digitum, quia manus debilitatur, licet digitus non sit membrum, sed officium membri. l. non sunt liberi. de sta. ho. & not. Bart. ff. de publ. iud. l. ij. Dicit tamen secundum Bal. q; accusator debet esse cautus, q; non dicat, digitum debilitauit, sed manum. De qua materia per Bar. cons. ccj. incip. quæritur nunquid digitus. Et de dictione, alius, alia, uide Ro. cons. cl. Item per istum tex. dicit Guid. de Suza. ut refert Io. And. in add. ad Spe. tit. de const. quòd stante statuto quòd deferens bladum extra districtum, amittat bladum, & equum, quòd reperius in uia tenebitur, nisi dicat se ducere ad domum, uel ad molendinum, & illa sint circa locum, ubi fuit inuentus. Dicit tamẽ Io. q; si reuertendo fuit inuentus, ita q; pœnituit, debet iuuari. Refert etiã quod Huber. de Bobio tenuit eum mitius puniendum, quàm si maleficium perfecisset.

P. PAV. P. Hanc l. repetit Cæpol. cum l. seq. ut superaddidi ad Bar.

POMA. In fi. glo. q; uult q; dictio alius sit repetitiua similium qualitatum, ponunt Canon. c. sed de rescrip. Pro ista glo. adde aliam glo. §. sed quia solitum. in uer. fi. in proœ. Digestorum. & Bar. l. fi. C. de temp. in integ. rest. De materia uide quæ posui in appo. & Alex. & quòd alius non sit repetitiua similium, uide quod dicit Bart. l. sed & reprobari. in prin. ibi, contra hunc text. ff. de exc. tut. & reprobatur in illis uerbis, Christus est crucifixus, & cum eo duo alij latrones. Ad apostil. primã Alex. ibi positam de dictione alius, alia, aliud, uide Comen. con. xlvj. incip. pater filius. post princ. & Barb. qui reprobat gl. in terminis istius legis, quia est adiecta dictio, quilibet. in l. cũ acutiß. de fideic. ubi per multa allegat de ista dictiõe, & ponit limitationẽ, ut nõ procedat, quãdo adijcitur alia dictio, puta q; libet alius, & c. Ad qd' uide etiã alias gl. per Fel. c. fedes. uers. quia declaratis. de resc. ubi habes etiã in cont. alias decisiões, & gl. et uide e. ibi latius remißiuè loquentẽ. Itẽ uide no. do. Ant. con. xxx. in ij. dubio, q; semp nõ repetũt similia, q; quãdo ponuntur cũ copula, nõ intelliguntur de similibus,

& quædam alia habes per eundem conf.xviij.per totum. Item q dictio alius, sit repetitiua similiũ, licet adijceretur dictio uniuersalis, quisq;,uel alia similis,uide Ias.l.si unus. ff. de pact. Item inquantùm dictum fuit,q dictio,alius,sit repetitiua similium, limitatur non procedere, ubi est adiecta dictio,quilibet,uel similis.Gl.hic uult cont.quam reprobat Barb.ut habetur ſ.sed eam defendit Soc.ut habes in l.j.in ij.not. ubi si esset alternatiua, procederet gl.cont.allegata per Barb. & alios.de quibus ſ. uide etiã quæ ipse ponit in l.quædam.eo.tit. An & quando sit repetitiua alius,& de dictione,cæteri, quæ non recipit istam restrictionem, uide Aret.l.tandem.ij. not. & de duobus reis. Item de eo quod dictum est,quando contra dictionem, alius, adijceretur dictio, quisquis,an sit repetitiua similium,uide Ias. l.quisquis.C.qui admit.

ADDITIO.

a SE NOVO.[a] Quæritur qui sunt casus, in quibus de iure pro pœna sequitur membri abscissio. glo. ponit hic aliquos casus, quos uide. Quæro, dicitur, quòd
b debet abscindi manus.[b] quæ abscindetur, dextra, uel sini-
1 stra? † Certè illa, in qua potest minus. arg. l. interpretatio-
2 ne. ff. de pe. Quæro, † & reuoco in dubium qualiter fures debeant puniri. Nos habemus de hac quæstione diuersas leges, nam de iure antiquo pro furto imponebatur pœna extraordinaria, ut l. j. ff. de fur. nisi esset publicus,& famosus latro, qui furca suspendebatur l. capitalium. §. famosos. ff.de pœnis. Et aduerte, quia glo. intelligit publicum latronem, qui consueuit furari, & glo. nostræ ubiq; hoc dicunt, & ita obseruant, & tamen propriè non dicit bene, nam ille §. loquitur de publico latrone, sed fur qui consueuit furari, est publicus fur, non est publicus latro, quia latro est ille, q per uim, &c.ut hic tex.posteà superuenit quædã constitutio noua,de pa.tenen.§.quis quinq; solidos.x.coll. quæ dicit, q quicunq; subtraxerit ualorẽ quinq; solidorum, furca suspendatur. Posteà superuenit alia constitutio de pace iura. firman. §. furtum. & ibi glo. multa dicit Finaliter de his habemus hodie statuta in qualibet parte Italiæ, & illa obseruantur.

ADDITIO.

d *Nouo.Aduerte,quia glo.dicit hic de notario faciente chartam falsam,pœna magna puniri. Quod intellige secundum Bal.c. j.de probi.feu.ali per Lot.si erat legitimæ ætatis,aliàs non imputatur ei manus,quia istud instrumentũ non est re uera falsum,sed temerariũ,ar ſ. si aduersl. deli.l.& auth. de non ali.§. quia uerò uerisimile.coll.ij. Sed certè Bal.loquitur in notario cõficiente instrumentũ ea forma,qua cauetur in d.c.j & ibi subdit, utrùm per pœnam amputationis manus, quæ imponitur notario ita conficienti illud instrumentum, de quo ibi, tollantur aliæ pœnæ ibi descriptæ, & dicit Bal.q; non,quia ipsa sola amputatio manus inducit priuationem officij & infamiam, quia ex causa famosa inducitur infamia, l. iubemus. ſ. de tes. Bal.c.j.§.callidis.de proh. feu.alie.per Frid. Bal.rub.C.res inter alios act. in fi.quòd notarij qui scribunt instrumenta,quæ sciunt confici in fraudem usurarum,debent ab officio tabellionis remoueri ob infamiã.l.iubemus.§. sanè. C.de sacros.eccl.& ibi Iac.But. Bal.l si mandatum.C.mand.qui dicit q; notarius faciens instrumentũ clandestinũ, debet puniri.l. cùm fratrẽ.C. de his quib. ut ind. Et quando instrumentũ sit falsum & per consequẽs notarius puniatur de falso, per Bal. l. post diuisionem.ſ.de iur.& fact.ig.Et quando notarius conficiẽs instrumentũ super re illicita puniatur, Bar.& Bal.l.ij. C.de pet.bo. subl.li x.& Bal. ru de fi.inst. uers. dixi tertiò.Et ista adde ad intellectũ no. Bal.l.si quis obrepserit.de fal. & tex.& Bald.l.iij.ſ. de euic.Et quãdo reperitur in instrumẽto aliqua solennitas,si illa nõ interuenit,præsumitur instrumentũ falsum.l.nulli.C.de num.& actua.li.xij.& ibi qua pœna puniatur tũc not. Sed hoc debet intelligi ut per Bar.l.si post. ſ.de iur.& fact.ig.& uide l.iubemus.ſ. de testi & ibi Bal. Adde dum Bar. dicit q, abscindetur illa manus quæ minus potest, quod idẽ tenuit Cast.hic, qui uult q, si quis habet manũ unam aridã, q, illa sit amputanda, & quòd deformitas etiã in hoc facit pœnã,& ita dicit determinasse Io. And.in mercurialibus,reg in pœnis.& Ang.hic allegantẽ l.ij §.ij.ſ.arb.furtim cesse. ubi appellatione arboris continentur arbores, quarum radices desierunt uiuere.Et ita punitur per illũ titulũ,qui similes arbores incidit.donec sunt in pede, quemadmodũ qui incidit altas arbores, quarũ radices sunt uiuæ. Item adde secundũ Cast q, latro non dicitur nisi quando palàm & instrata publica,& non dicitur famosus,nisi pluries facere consueuit,secundum etiam mentem gl.hic,q, dicit notandum ad statuta facientia mentionem de furibus & latronibus famosis, quia pro una uice non possunt dici famosi. An autem stante statuto q, pro tertio furto quis suspendatur,& quis facit furtũ notabile & maximũ,an debeat suspendi?Bal hic dicit q, sic. Alij cõt. quia magis aggrauãtur delictũ ex frequentia,quã ex magnitudine rei subtractæ.Et hanc partẽ tenet hic Raph. & Cast. Quid autem si primum,& secundum furtum fuerunt facta extra territorium, an iudex poterit aggrauare pœnã tertij furti cõmissi in suo territorio?Et dicit Cast.q, sic, secundũ doc.de quo uide inter consilia Bal.quoddam cons.cccclxxiiij.iiij.lib.*

b P. PAV. P.Manus.In quo debet abscindi manus notario,intellige dummodo sit ætatis ann.xxv.secundũ Bal.c.j.de prohib.feu.alie.per Loth.Et istam auth. cũ l. si fugitiui.repetit Cæp. Item quæ pœna imponi possit pro furto de iure cõmuni,uide Ias.l.cùm seruus.de cond. ob cau.& ibi etiã examinat dictum Bal.q, pro uno furto magno potest imponi pœna mortis,licet à lege,uel à statuto requirantur tria.

LEX IIII.

4 *In pœnis alternatiuis cuius sit electio.*
5 *Officialis,qui ignorauit delictum,excusatur in syndicatu.*

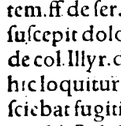

1 QVICVNQVE.Qui seruum fugitiuũ scienter
2 suscipit, pœna hic statuta puniãt, secus si ignoranter,& dominus dolum cõmittens,seruo prauabitur. No. ex hac l.pœnam eius,qui suscipit seruum fugitiuũ.Secundò no. † q, ex multiplicatione delictorũ, sequitur multiplicatio pœnæ. Tertiò no.
2 † q, qui nõ potest soluere in ære,luit in corpore. Vltimò no. q, ignorans nõ punitur. Op.ad principale de l.j.§. quòd autem.ff de ser.corru.Sol.Hæc intelligitur secundum illam,qũ suscepit dolo. Op.de colo. Thracensibus.l j Quidam habẽt de col.Illyr.dicit gl.speciale est ibi.Tu dic melius ut ibi,nam hic loquitur qũ suscepit sciens eum fugitiuũ,& cuius erat,ibi sciebat fugitiuũ, sed ignorabat cuius erat.Opp.ſ.de con.ser.
3 ma.l.j. Sol. Quo ad aliud ibi fit æstimatio quã hic. Itẽ op. † & uidetur quòd ad multiplicationẽ delicti,nõ sequitur multiplicatio pœnę,[a] l ei qui ff.de fur.quod no in l.uulgaris.in prin.eo.tit.Sol.ut in qualibet carũ no.& dixi plenè in l.nunquã de priui. deli. Et circa hanc l.[b] † quæritur, hic imponitur
4 pœna alternatiuè,in cuius est electione. Gl.dicit hic q, est in
c electiõe rei,quę est super uerbo,xxx.an. qd' no.bene.Cont. uidetur no.per doc.ſ. l. prox. & uidetur l.j. §. expilatores.ff.
d de effr.Dico ergo sic,Quandoq;[d] nomina imponentia pœnam,diriguntur ad iudicẽ, quandoq; diriguntur ad reum, quandoq; sunt dubia. Quandoq; diriguntur ad iudicem, quia dicunt puniatur, condemnetur,& similia,tunc est electio iudicis,ut ſ.l.prox. Quandoq; dirigunt' uerba ad reũ, & tunc est electio rei. Casus est hic. Si uerba sunt dubia,ut puta,dicit statutũ,sit pœna pedis, uel metalli, nõ loquitur iudici,neq; reo,tunc puto q, in pœnis corporalib.sit electio iudi
e cis,[e] l. j. §.expilatores. ff. de effr. in pecuniaria sit electio rei. arg.de iure do.l.plerũq;.No.similẽ distinctionẽ facit gl.in legatis l.Lucio.ff.de leg.ij.Quærit gl.qua actiõe petatur illud
5 Veritas est q, condictione ex l.ista petetur. Vltimò † ego recordor quòd semel syndicabatur hic quidam Capitaneus, fuit ei data quædam petitio quòd quidam ribaldus Perusinus ingressus fuerat palatium, & intrauerat multis uicibus contra formã statuti, Capitaneus excusabat se, quòd ignorabat eum esse Perusinum. Dicit Cy. quòd allegabat pro eo istum text. quia loquitur de eo qui ignoranter suscipit seruum fugitiuum.

ADDITIO.

a *Pœnæ.Bar.l. is qui.ſ.de sica.& l.j.ff.de extraor.crim.& Bal.l.si quæ non dicam.ſ.de episc.& cler.& l.data opera.ſ.qui acc.pos.& l.arboribus.§. Iulianus.ff.de usufru.& l.qui autem.ff. de insu.& d.l.is qui. & c.j.§.iniuria.de pa.iur.fir.& hic,& Ant.c. j.de eo qui mit.in posseß.*

b P O M A. *Hanc l. Ang. in tractatu maleficiorum glo. in uerb.si non soluerit intra decem dies . Fel. c. & inter cætera. de rescrip. cumulantem quid sit electio, sed limitatur decem modis, & adde Cæp. in repet.l. si fugitiui. ſ. eodem.*

c Electio-

c *Electione. Bal.l.fi. ſ.de nup.& quod no.Bar.l.j.ff.ui bo.rap.& Imol.l.ij. ff.de pub.iud.Ang.in tra.malæfi.in gl.in uers.quas si non soluerit.& uer. quid autem si statutum imponat pœnam alternatiuè, & quod dixi post Bart.de l.de pupillo.§.pluribus.de oper.no.nun. & adde Bal.l.si fugitiui. & in auth. sed nouo iure. ſ. eo. Nec põt dare iudex electionẽ mortis reo, l.aut damnum.§.j.& ibi gl.ff.de pœn.Et hic adde Bal.l.data opera.C.qui acc. poß. & in liberatione pœnarum cuius sit electio, uide Bal.d.l.fi.ſ.de nu.in fi.Et colligit Pet.de Anch.ex gl.in c.de causis.de off.dele. ut ibi referunt moderni , q, est electio iudicis , uide ibi unum uerb. Adde secundum Ang.ut refert Cast. quòd Bar. consuluit,quòd si statuto cauetur quòd pro tali maleficio ponatur pœna quinquaginta ducatorum,quam si non soluerit reus intra decem dies , amputetur sibi pes, & reus cùm de facili posset soluere , quòd iudex non debet amputare , sed compellere ad soluendum. per l. cum duobus.§. idem respondet. ſ. pro soc. quod non placet Cast.licet Rapha.dicat contrà facere, quia non est pœna delicti,sed pœna retardatæ solutionis,l.j.cum ibi no.de in lit.iur.quæ retardatio manebit impunita,secundum opi.Bart. quod nõ uidetur dicendum , per l. nunquam de priua. deli.*

d P O M A. *Quandoq;.Cæpol.ſ.in l.si fugitiui.eo.tit.in iij.q.& Anna.cons. xxij.Fel.plenè c.inter. de resc.c.sicut Iudæi.de Iudæ.*

e *Iudicis. Bart. §. expilatores. ubi aliter uidetur sentire. Et Bal. hic, & ſ.l. prox.Inn.l. ij. de publ.iud. Et ista electio debet fieri per iudicem parte citata,secundum Bal.l.si fugitiui.ſ.eo.& in §.pœna grauior.Et quod in pœna criminali electio sit iudicis, gl.lxiij.dif. in summa. quam teneo,ubi non constat ad quem uerba referuntur, licet aliter Bal. sentiat hic. Et no. quòd in alternatiua iuris uidetur quòd indistinctè sit electio iudicis, secundũ gl. iuncto c.à crapula.in fi. de uita & ho.cle. Bal.l.Lucio.de leg.ij.Et tu ultra prædicta ad reg.huius.l.q, qui non potest soluere,luat in corpus,limita secundum Soc.c.ad liberandum.de accu. Primò si pœna uenit applicanda fisco,c.Odoardus.per doc.de solu.De quo & per e.in rub.de dila.artic.xx. q.xxvj.uer.xviij.quæro.Secũdò limita ut per Inn.d.c. Odoardus.scilicet, si pœna quæ ueniret ex contractu uel quasi,ex quo talis potest cedere bonis,& sic expectabitur,donec perueniat ad pinguiorẽ fortunam.Tertiò limita, ut per Bar. post Mar.Sil l.j.§. generaliter.ff.de pœnis.& ibi habes etiam quartam.Quintò,ut per Bal.hic,post Inn.d.c.Odoardus.*

LEX V.

a

MANCIPIA.[a] Qui mancipia,& libertos ciuitatis suscipiunt,pœna huius legis tenentur,& etiã iudex, qui in eis perquirendis negligens reperitur. Quid uult tex.in fi.dum dicit,nec uendendum,&c.Gl. ponit multas expositiones,tu tene primã,tanquã magis no.& uide gl. Op.& uidet, q, alia pœ-
b na puniatur,[b] ff.eo.l.j.§.hoc aũt.Glo.soluit duobus modis,
1 secunda sol.est uera.Dic ut in glo.Et ex his not. † q, officialis negligens punitur,non illa pœna actionis in factũ,quæ descendit ex quasi maleficio , tanquã fecerit litem suã , sed alijs remedijs,ut hic,& in auth.ut diffe.iud. & l.iiij.§. in eum.ff.de dam.infec.& de mag.conuc.l.j.Dixi in l.fi.ff. de uarijs & extraord.cog.

ADDITIO.

a P. PAV. *P. Mancipia.In ista lege allegatur una gl.pro singulari,q, lex, uel statutũ puniens delictũ,& aliud præsupponẽs delictũ, non uerificatur in eo,in quo non uerificatur præsuppositum.Fel.c.nonnulli. in prin.de rescrip.uers.amplia istam.uide Bertach.uer.statutum.de delict.& Ro. sing. ccccxiij.inci.statutum puniens.Et sequitur Ias.l.j.uers.iij.adde.ff.de iust. & iur.licet dicatur Bal.hic cont.tenere.*

b *Puniatur.Bar.l.j.ſ. quõ & quando iud.& l.quod iußit. ff. de re iu.& Io. An tit.de alle.& disp.in add.Spec.& Bal.hic l.j.ſ.quõ & quando iud.& l.iubemus.ſ.de testa. & l. qui accusare.ſ.de eden.& c.super eo.quod metus cau.& Bar.l.fi.ſ.de mag.conue.& l.Pau.ff.de fal.*

LEX VI.

a CVM SERVVM[a]. Si contra agentem condictione ex l.quicunq;.ſ.eo.opponitur dominij exceptio, statim per torturã serui examinabit. Quæro qua actio-
ne hic petebat seruus? Gl.dicit,rei uendicatione,& uide glo. primã. Non uidetur uerum istud,quia per rei uendicationẽ nulla pœna imponitur, & ideò dic, q, repetebat per condictionem ex l. quicunq;.ſ. eo. & reus ad euitandã illam pœ-
nam opponat exceptionẽ dominij,& hoc innuit sequẽs gl. Quæro,de cuius proprietate ponit? Gl.dicit de proprietate ipsius rei cõmouentis, uel tertij dicentis rem alterius, & uide gl.super uer.opponit.Et sic no. † q, potest opponi de iu-
1 re tertij, [b] quod uidetur contra l. loci corpus. §. competit. si
b serui.uend. Cy.ponit hic,ego pono longè melius in l. ij.ſ.de excep.rei iud.

ADDITIO.

a *Seruum. Et uide gl.hic, quam allegaui tibi in l. iiij.§.in eum.de dam.infec. in fi.Et quando in casu huius l.apud quẽ inuenio seruum meum fugitiuũ, & opponit mihi.q, ipse est dominus serui,an hoc casu sit incontinenti restituendus,uide plenè Bal.l.ij.ad fi.ſ.eo.& l.indebiti.§. j. ff.de condic.indeb.* ADDE *secundũ Cast.referentẽ Bal.hoc dicentem per hunc tex.in fi. ibi,nec principali beneficio,q, si datũ sit aliquibus arbitriũ generale super bono statu Reip. q, uirtute talis arbitrij non possunt aliquẽ officialem liberare à syndicatu, & istum casum dicit Pau.ad edendũ ad illos,quos ponit Bart.l.ambitiosa. Item officialis semel repulsus ab officio, uel in syndicatu condemnatus,ad illud amplius non debet eligi,gl.auth.de armis. Adde etiã q, Iac. But. ut referũt Bal.& Cast.ex gl.quæ incipit,ut ad se uadat.ibi cum effectu dicit,q, si statutum dicat q, turbans aliquẽ in possessione puniatur, & possessionẽ restituat,q, illud uerb.turbans,debet intelligi de turbatione expulsiua,propter uerb. restituat, non aũt inquietatiua , de qua loquitur l.Fulcinius.ff.de ui & ui arma.Et sic euitabit pœnam statuti.Sed Bal.tenet cont.quia illud uerb.turbans,intelligi debet de quacunq; turbatione,quantum ad pœnam x.Et dum dicit, restituat, bene illud refertur ad turbationẽ expulsiuã, uel etiam ad turbationẽ inquietatiuã, quia quo iure turbat inquietando, uidetur ab eo posse aduocare, si restituat,& à turbatione desistat,& hoc fortè dicit uerius Cas.refert tamẽ Raph. dicere Bal.h.d.animo contradicendi,quia esset extendere statutum pœnale, de quo latius hic per Pa.qui in effectu transit cum Bal.cui adde quando quis teneatur de ui turbatiua,Bal.cons.cccxxxj.j.lib.*

b P O M A. *Tertij. Limita quòd istud non procedit in materia beneficiali. Ita Anca.in cons.suo ccxcviij.uer.& illa tollitur.*
P. PAV. *P. Vide quæ scripsi post Bart. l.ij. C.de exce.rei iud.& l.fin. C.de rei uen.*

LEX VII.

SI QVIS. Occultans seruum fisci, punitur pœna huius legis.

LEX VIII.

SI QVI.Si seruus publicis operibus deputatus contubernium cum ancillis cõtraxerit, ipse, uxor, & liberi in publicum contrahuntur.

De furtis,& seruo corrupto. Tit. II.

LEX I

5 *Iudicia contraria tolluntur electione, an tollantur ipso iure , uel ope exceptionis.*
6 *Excipiendo an quis poßit contraria allegare.*
7 *Agendo,& excipiendo,an quis poßit contraria allegare.*

a 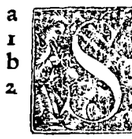

1 SI EX PECVNIA.[a] Ista lex est subtilis,& habet materiã utilem , & breuiter dicit. † Al
b legans cõtraria [b] non auditur.h. d.uel aliter.
2 † Quando sunt duæ actiones , quæ non contradicũt origine adinuicem , sed in exercitio contradicũt,debet quis unã eligere. Opp.furtũ nõ cõmittit sine dolo,ut l.j.ff.de fur. & inst. de ob. quæ ex quasi delic.nas. in prin. sed hic non habebat animũ lucrandi , ergo non cõmisit furtum. Glo. non signat istud cont.
3 Breuiter † furtum requirit animum lucrandi sibi,uel alteri, l.si quis perferendum. ff.eo. sed hic habebat animũ lucrandi alijs,ergo,&c. Opp. ij. iste qui emit, nomine domini non emit, sed nomine seruorum, ergo dominus non posset habere ratum illum contractum, ut l. si pupilli. §. sed si ego. de neg.ge.Dy.soluit in c.ratum.de reg. iur.lib.vj. & dicit,quòd non possum habere ratum tanquam gestum nomine meo,
c sed tanquã gestum nomine serui sic.Modò intro[c] gl.& opp.

l.si ser-

l. si seruus. ff. cõm. quam l. gl. ij. paruula uidetur hic allegare
d pro concordia, quam uide. gl. tamen magna[d] allegabat eam pro contrario, cum multis alijs, tũ debet separari, ueritas est ꝙ utraq; actio oritur, non enim sunt contrariæ origine, sed oriuntur ex diuersis principijs propter contrectationẽ furti, & cõdictio furtiua ad ipsam pecuniam mandati propter contractũ inter seruum, & mandatariũ. Ita loquitur l. cont. sed quia in exercitio reperitur contrarietas, ideò unã eligere debet. Ita loquitur hic, & ꝙ ambæ sint natæ, probat iste tex. si bene aduertatur ex eo quod dicit, eligere debes. Nam electio non potest cadere, nisi inter plura, ut de opt. leg. l. si qñ. & ff. de leg. ij. l. si illud. Ergo de necessitate concludit utranq; esse natam, glo. & bene in l. cont. Opp. s̃. depo. l. iij. ff. pro sol. l. rei. & man. l. si mandauero. §. si tibi. Gl. soluit tribus modis. Prima est uera, nam in contrarijs, dictæ duæ actiones non sunt contrariæ origine, nec exercitio, ut prædixi, & ex casu legum contrariarũ magis manifestè apparet. Secunda sol. est, dicit gl. & clarius ꝙ hic uolebat agere ex cõtractu alterius, ibi ex suo. Ista est quædam truffa, nec bona. Quid enim etiã si ex contractu alterius agendo, quis istis duabus actionibus non esset sibi contrarius? Certè utranq; poterit intentare. Exemplum, si ponas casum etiã in l. contraria, ꝙ seruus deposuerit, societatem contraxerit, uel mandauerit. Tertia sol. ponitur in fi. gl. uidelicet ꝙ in contrario permittatur natiuitas istarum actionum, nõ autem exercitiũ, ut hic. Hæc sol. est uera ad l. j. & l. seruus. cõm. ad alias leges suprà allegatas est falsa, quia in eis permittitur natiuitas, & exercitium, teneas ergo primam. Item opp. l. j. §. quia autem. j. quor. leg. Sol. Ibi erat dubius propter factum aduersarij, ideò admittitur proponens actiones contrarias, ut ibi.

e SVMVS expediti[e] de glo. tamen pro declaratione ma-
4 teriæ quæro tria. † Primò, utrùm quis audiatur allegãs contraria agendo? Breuiter docto. hic multa dicunt. Tu dic clarius quàm ipsi dicant, Aut quis uult agere contra diuersos, & non repellitur allegans contraria, l. Papinian. §. sed nec. de inoff. testam. Aut contra eundem, & tunc ab initio istæ actiones contrariantur inuicem origine, ita quòd una tantùm est nata, aut in origine non contradicunt sed in exercitio. Primo casu non cadit electio propriè, quia debet cadere inter plura, ut s̃. dixi. Et ideò dicas, Quandoq; quis intentauit primò ius uerè sibi competens, & tunc ad aliud non potest redire ratione contrarietatis, ut hac l. tunc etiam quia illud remedium in ueritate non competit, ergo sine actione non experitur, l. si pupilli. §. uideamus. de neg. gest. Si uerò eligit ius incompetens, hic aduerte, Aut ignoranter iusta ignorantia, & sibi non præiudicat, l. mater. ff. de inoff. testam. & de petit. hæred. l. hæreditatem. & l. Lucius.
f s̃. de inoff. testam. l. eum qui. Fallit primò[f] in l. si patronus. ff. de bon. lib. Ratio est ibi, quia deliquit intentando actionem in factum, ideò iure sibi competenti priuatur, ut ibi dicit text. licet Dy. ibi aliter intelligat, & malè. fallit si eligendo ius incompetens in eo obtinuerit, quia non potest dicere sententiã iniquè prolatam pro eo in l. si seruus plurium. §. j. ff. de leg. j. fallit in l. ult. j̃. de eod. secundum quosdam, quod an sit uerum, ibi dicam. Fallit in casu quo potest utranq; remedium proponi, sub protestatione tantùm, ut l.
g j. §. quia autem. quorum leg. Ratio est[g] quam s̃. dixi, quia ibi causata erat incertitudo ex facto aduersarij. Quandoq; quis eligit ius incompetens ignoranter ignorantia iniusta, tunc de hoc multæ fuerunt opiniones, & fuit opinio inter Iurisconf. Pap. ex una parte, & Paul. ex alia parte. Sed dic ut plenè dixi in l. Claudius. de acq. hæred. Si uerò eligit ius incompetens scienter, præiudicat sibi in iure competenti, ut l. mater. & quod ibi not. de inof. test. Secundo casu, quando utranq; remedium oritur, sed est contrarietas in exercitio, tunc aut intentando unum in eo obtinet, & prohibetur aliud intentare, & hic est casus. Aut intentando unum succubuit, & tunc potest ad aliud remedium redire, l. Aurelius. §.
5 fi. & ꝙ ibi no. de lib. leg. Quæro † circa hoc qñ ista iudicia electione tollunt̃, utrũ tollant̃ ipso iure, an ope exceptionis? Ista q. est multùm difficilis, & examino eam latè multùm in

6 l. naturaliter. §. nihil cõmune de acq. pos. Quæro, † an excipiendo quis possit allegare contraria? De hoc sunt opi. Dy. hoc tangit in c. nullus. de reg iur. lib. vj. & in casu gl. nostræ, & ego plenius ibidem examinaui in l. nemo. ff. de except. Di
7 catis ut ibi no. Quæro † utrùm agendo & excipiendo quis sibi possit esse contrarius. Videbitis in auth. item possessor. j̃. qui pot. in pig. hab. dixi aliquantulum. s̃. de non nu. pe. auth. contra. in omnibus teneo contra op. Dy. & leges quas allegant, faciunt contra eum.

ADDITIO.

a POMA. *Pecunia. Are. conf. cl. & Alex. cc. uol. v. ubi loquitur in libello continente repugnantiam, etiam habentem clausulam, eo. meliori modo.*

b POMA. *Contraria. Nisi alternatiuè intentaret, quia tunc requiritur exceptio à parte, ad hoc ut teneatur eligere. Ang. l. Papinianus. §. si inuitum. ff. de inoff. testam.*

c POMA. *Intro. Aduerte ꝙ Bar. uidetur esse cõtrarius in l. edita. in iij. reg. cumulationis. C. de eden. ut ibi aduerte, quia regula istius l. fallit ut non habeat locum, quando aliquis in aliquo iudicio succubuit, nam poterit intentare iudicium contrarium. Primò in quo succubuit, puta intentaui possessionem & succubui, potero intentare petitorium, per Bar. l naturaliter. §. nihil. cõmune. j. lect. ff. de acq. pos. Bar. l. Papinia. §. sed neq; impuberis ff. de inof. test. Idẽ Bar. per tex. ibi in l. Aurelius. ff. de libe. leg. & quõ debeat puniri, qui de uno iudicio transit ad aliud, in expensis, Fel. c. ad audientiã. el ij. ext. de resc.*

d *Mag. Et an libellus contrarius procedat, & quõ parte non opponente, uide §. nihil cõmune. & Bald. l. ordinarij. s̃. de rei uend. Et si præsens allegat sibi contraria, potest reus acceptare unum ex allegatis Et istud prosequitur Bald. l. cùm prec. C. de lib. cau. Et limita hunc text nisi datus esset ordo in procedendo, quia tũc libellus implicitus admittitur. Bal. & ibi exemplum in l. si res. C. de ord. co. ibi, sed quia in exercitio reperitur contrarietas. Et hanc materiam no. limito ut hic dixi post Bal. Quid si iudex in sententia est sibi contrarius, an ualeat sententia? ut. de Bal. l. duo iud ces. in fi. ff. de re iud. ubi dicit ꝙ non, & quando allegans contraria audiatur, Soc. c. dilecti. arti. xxx. de libel. oblat.*

e P. PAV. P. *Expedit. Not. tamen quòd allegans contraria in alio iudicio auditur. Ita Bal. rub. quid si inuest. Item no. ꝙ actor replicando non potest contrariari suo libello, secundum Bal. c. j. de controuer. inter uasal. & empt. Item ꝙ libellus continens contraria seu repugnantia non procedat, nec iuuet clausulam, ius & iustitiã ministrari, Alex. con. cx. in uno. Alex. con. cxj. uol. j. Et de libello continente repugnantiã eo quia comprehendit uiolentiã & clandestinitatẽ & interdictum recuperandæ & adipiscendæ & actionem & officium iudicis, & quædam alia, uide per Ang. conf. clxj. incip. in causa quæ uertitur.*

f *Primò. Contra hoc uidetur l. Lucius. ff. de pet. hæred. ideò secundum Dy. dic ꝙ in l. si patronus. ista remedia erant cõtraria origine, & non effectu, quia tunc procedit d. reg.*

g P. PAV. P. *Est. Imò etiam incertitudo esset causa alio respectu quàm ex facto rei ut audiatur contraria intentans. l. in controuersia ff de transf. licet Ful. ibi contradicere uideatur, sed debiliter, pro qua communi facit etiam quod scripsi quomodocunq; est incertus, etiã si non ex facto rei conuenti, in l. iij. §. quod autem. ff. quorum leg.*

LEX II.

a 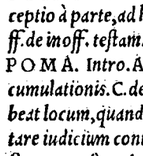 N CIVILEM. Qui emit[a] rem à fure, domino eam reddere debet pretio non restituto.* Gl. facit duas q.
1 † quid si ille cui res est subtracta, non erat dominus, sed erat bonæfidei poss. an habeat aliquod auxiliũ contra eum, qui emit à fure? uidetur dicere ꝙ sic, scilicet condictionem ex l. si coloni. de agric. & cons. xj. Dicam uobis j̃. eo. l. fin. §. sed cùm in secundã. Quæro utrùm ille qui emit à fure, præsumit̃ sciẽs, & particeps fraudis?
b Gl. dicit ꝙ non, propter unam emptionem,
c sed si hoc frequentaret[c] secus. Tu dic inspiciendũ esse pro quanto pretio emerit, & utrùm emerit clam aut palàm? Et sic ex istis indicijs dolus perpenditur, ut l. dolum. s̃. de dol.

* Restituto. Imò uendicãs tenetur pretium restituere: Bart. l. vj. num. iij. s̃. de rest. milit. l. ij. tit. seq. l. iij. nu. ij. de rei uendita. Dic ubi ibi. I. Conc. B.

ADDI-

ADDITIO.

a POMA. *Qui emit. Limita hoc duobus modis, ut per Cæp. in cautel. quæ incipit, si quis emit. Adde Lis. l. si pretium. C. de proc.*

b *Fraudis. Quia dicitur, aut scienter, aut ignorãter. l. eos. et ibi Bal. & quod habetur in l. ciuilem j̃. prox. Idem in recipiente pignus furtiuum. l. seruus cuiusdã. de cond. inde. & Bar. d. l. eos. & hic ad Bar. Adde Bal. & d. Io. in l. fi. ff. de hær. inst. in q. an si reperitur res furtiua penes aliquẽ, præsumatur ipsum furatũ esse, uel fuisse participem furti? Bal. l. fi. j̃. de quæst. & quod dixi post Bar. l. si quis. §. pe. ff. de eden. & Bal. hic. & uide gl. l. ciuile. j̃. eo.*

c POMA. *Frequentaret. Ro. conf. liiij. lxxxvj. Barb. conf. xlij. uol. j. Aret. cliij. & Ful. lxxv.*

LEX III.

3 *Sacræ rei an committatur furtum.*

a I NONDVM.[a] Rei non consecratæ, sed ad consecrandum destinatæ cõmittitur furtum.
1 Vel aliter, Actio furti datur contra uitricum. Opp. secundum † primum summariũ, quòd res sit statim effecta ecclesiæ, l. fi. s̃. de sacros. eccle. Sol. Dicit gl. Hic solũ destinauerat in animo, & uouerat, non aũt ad actũ dedicandi processerat. Et bene dicit, nam solo uoto non transfertur dominium in eccle-
* Ecclesiam. Est sibi cont. Bar. in auth. ingressi. num. 2. 8. & in rep. d. auth. nu. 27. 28. 59. s̃. de sac. sanc. ecc. I. Conc. B.

siam*, ut l. ij. & ibi not. ff. de poll. licet aliud
2 sit in contractib. ut d. l. fi. de sacr. eccl. † Quæro quid si processerat ad actum, & realiter tradiderat, utrũ tunc statim efficiatur res sacra? Gl. uidetur dicere ꝙ sic, quod nõ est uerum, quia sacrũ non efficitur, nisi sit per pontifices sacratũ, l. in tantũ. §. sacræ. ff. de rer. diui.
3 Quæro, † utrũ res sacra[b] cõmittatur furtũ?
b Gl. nostra dicit ꝙ est differentia inter nos & canonistas, nam nos dicimus ꝙ cõmittitur sacrilegiũ, si sacra, & auferatur de sacro. Canonistæ dicunt ꝙ sufficit alterũ
c [c] tantùm, quod dic ut ad l. Iul. pecul. l. diuus. & lxviij. q. iiij. c. quisquis. §. sacrilegiũ. Sed ad hunc casum opp. s̃. de dolo. l. si superstite. Sol. Aliud in uitrico, aliud in patre.

ADDITIO.

a *Nondum. Bar. conf. ccviij. incip. quidam Barb.*

b P. PAV. P. *Sacræ. Rom. sing. cccxix. incipien. habes.*

c *Alterum. Quid si statutum punit sacrilegium, an debeat intelligi secundũ ius canon. uel ciuile. Dicit hic Bal. ꝙ, cùm statuta ciuitatis sint de iure ciuili, debent intelligi secundum ius ciuile, à quo confirmantur, & habent autoritatem, ut s̃. de nox. l. ij. & ideò non habebit locum pœna statuti, nisi concurrentibus illis duobus, quod etiam sequitur Cast. addendo quæ ipsemet Bal. not. in l. ij. j̃. de succes. edi. An autem fures rerum sacrarum possint ubiq; cogi, & an debeant remitti ad loca rerum derogatarum, uide Bald. cons. cxxiiij. ij. lib.*

LEX IIII.

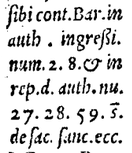 DVERSVS. Diuersę actiones ex diuersis delictis descendentes, possunt cõtra eundem per procuratorem intentari. Gl. hic quærit primò quare hic dicit, duntaxat. Dic ut in gl. Quero ij. ad quid daẽ serui corrupti, & furti actio? Dic ut in gl. Tertiò quæro, utrũ istę tollãt̃ una per aliã. Dic ut in gl.

LEX V.

1 *Tit. possess. nemo proponere cogitur.*

2 *Indicare furem, quando quis teneatur.*

1 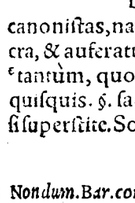 IVILE. † Emptor rei furtiuæ debet ex urbanitate, reum in iudicio nominare, nõ ex necessitate. Opp. nemo cogitur dicere tit. fuæ possessionis, ut l. cogi. s̃. de petit. hæred. Sol. Non cogitur quis dicere de necessitate, ut in cont. sed ex urbanitate sic, ut hic. Cont. hoc opp. extr. eod. tit. c. qui cum fure. Sol. Dicit glo. aliud de iure canonico. ut ibi. Videmus enim ꝙ tota die Episcopi faciunt literas excõmunicationis, ut indicent fures. Aliud de iure nostro, ut hic. Certè Decre. illa non cõtradicit, nam ibi fit, ut
2 res furtiuæ indicentur, † nõ ut fur indicetur,[a] & ꝙ quis non
a teneatur indicare furem, probatur quia licet acceperim pecuniam ut indicium faciam, non teneor restituere, ut l. iiij. §. si tibi indicium. de cond. ob tur. cau. ergo ad illud quis nõ tenebatur. Facit ad hoc, l. qui uas. §. furem. ff. de fur. Opp ꝙ quis cogitur ferre testimoniũ, ut s̃. de test. l. nullum. ergo cogitur indicare furem. Sol. Quandoq; agitur contra certam personã tanquã contra furem, & tunc cogitur quis super illa actione testificari, nec dicitur tunc manifestare furem, sed magis debet fure manifestato indicẽ declarare & certũ reddere. Quandoq; furtũ alicui personæ nõ impingitur, & tunc iudex aut uult aliquẽ recipere in testem, fortè super inquisitione generali, quam fecit de illo furto, & cogitur quis testificari, & furem indicare, ut l. congruit. de off. præs. Aut aliàs quis officiũ iudicis implorat principaliter, ut quis cõgatur indicare furem, & hoc casu non cogitur, ut hic, & per ea quæ s̃. dixi. Sed rem furtiuam bene poterit quis cogi indicare de iure cõmuni, ut dictũ est s̃. Quandoq; contra aliquem agitur rei uendicatione pro re furtiua, tunc non cogitur furẽ indicare de necessitate, sed ex urbanitate sic, ut hac l. Vltimò quæro, an istæ emptor de furto sit suspectus? Dic ut in gl. & s̃. dixi ea. l. in ciuilem.

ADDITIO.

a *Indicetur. l. si seruus. C. de his qui ad eccl. & ibi apostillam optimè distinguentem, an quis teneatur indicare furem. Sed si quis iuret non denunciare maleficium, & ita cum iuramento promittat, an ualeat iuramentum? uide quod no. Inn. de iureiur. c. ad nostram. quia non debet aperiri uia iniquitatis ad delinquendum, nec ad impunitatem delict. Hæc est reg. generalis. Et uide quod no. Inn. c. quia plerique de off. ord. in vj. Bal. c. j §. item sacramenta. de pace iur. fir. Et utrùm quis teneatur reuelare, quod fit quando per taciturnitatem perit iustitia. not. Inn. c. officij. de pen. & remis. & Bart. & quod ibi dixi, in l. utrùm. ff. de parri. Adde Io. An. in add. ad Spe rub. de fur. de eo qui fecit pactum cum eo qui erat sciens de liberando ipsum si alios indicaret.*

LEX VI.

A LIENVM. Alienando alienum seruum, domino non præiudicatur, & qui sciens contrectat, furti tenetur.

LEX VII.

a SI IS[a]. Pecuniam, quam ad alium perferendam accepit, sibi detinet, furtum facit. Quæro, cui comperat actio furti, an ei qui mittebat, an ei cui mittebatur. Dic ut in gl. quæ optimè distinguit, cui nihil addo.

ADDITIO.

a *Si is. Hæc lex debet intelligi quando constat quòd nuncio datur, & traditur non animo transferendi dominium. Ioan. per illum text. iuncta glo. l. si tibi. ff. de don.*

LEX VIII.

ETIAM. Si publicanus aliquam speciem per uim abstulit, etiam furti tenetur. Op. s̃. de his qui not. infa. l. ij. Gl. sol. hic. Tu dicas ut j̃. dicã, (& uerius, hic publicanus accepit aliquam) speciem etiam per uim, ideò furti tenetur, ibi fuit soluta pecunia, licet indebitè, unde furtum non commisit.

LEX IX.

1 *Vitium moræ purgatur per stipulationem.*

SVBTRACTO. Rei furtiuæ, uel ui possessæ periculũ
1 pertinet ad furem, & ad uiolentum. Dicitur hic ꝙ mora purgatur per oblationem. cont. imò † uide ꝙ purgetur per stipulationem, l. parui. ff. de cond. fur. Huius timore glo. hic intrat illam materiam, utrùm uitium moræ purgetur per stipulationem? De quo plenè dixi in l. cum qui. §. fi. de uer. ob. & l. quoties. §. unde Marcellus. de noua l. si rem. eo. tit. Dixi s̃. quod met. caut. l. j.

LEX

LEX X.

1 *Actio furti an competat successori.*
2 *Furtum an posit fieri non posidenti.*
3 *Furtum à plagio quid differat.*

SI ABDVCTA. Res furtiua non potest usucapi, & res successori debet restitui. Opp. & uidetur ꝙ uitium furti posit purgari etiam si in potestatē domini non reuertatur, l. sequitur. §. tunc. de usuc. Sol. Intellige, reuertatur uerè, uel interpretatiuè, ut in cont. Ita dicit gl. tua, & bene. Opp. l. sed nec. ff. de cond. fur. Sol. ibi loquit̃ in successore singulari, hic in successore uniuersali, qui ha-
1 bet condictionē furtiuam. † Quæro, an successori competat actio furti. Hic aduerte, gl. nostra dum loquitur de successore uniuersali, tenet ꝙ habet actionem furti ex cõtrectatione antiqua, ex qua erat nata actio furti dño, nõ ex noua. Sicut enim dño ex asidua contrectatione nõ nasceret̃ actio furti, l. ci. qui. ff. de fur. ita hæredi eius. Ita dicit glo. hic. Cont. tenet gl. in l. sed nec. ff. de cond. fur. & ff. de fur. l. si dominiũ. Nam ex mutatione dominij sequitur asidua cõtrectatio, & noua nascitur actio furti, quod est not. ut eadē ratione, mutatione territorij, noua nascatur actio furti, & sic ille qui subtraxit aliquid Bononiæ, repertus hic Asisij cum re subtracta, hic
2 posset puniri, de quo dixi in d. l. si dominiũ. † Sed cõtra hoc dictum gl. op. rei, quã quis nunquã possedit, non fit sibi fur
a tum,[a] ut l. hæreditariæ. ff. de fur. Sed hic hæres nunquã possedit istam rem hæreditariã, ergo nõ potest sibi fieri furtũ. Gl. dicit quòd ista est ratio, quia facto furis cõtingit, ꝙ hæres nõ posideat, & no. gl. nam etiã qñ sibi subtrahitur res hæreditaria propter factũ furis, contingit ut hæres non posideat, & tñ non cõpetit actio furti. Quid ergo dicemus? Dic ꝙ quandoq; cõtingit, ꝙ res subtracta à nemine posidet̃, tñ iam posessa fuerat, & ab eo cuius est, desinit posideri, tunc cõmittit furtũ, l. qua ratione. §. fi. ff. de acq. re. do. Quãdoq; rei subtractæ erat possesio apud aliquē tẽpore furti facti, & dominiũ posteà peruenit ad eum, qui nunquã possedit, & tunc idem, quia potest fieri furtũ ei, ꝗ nunquã possedit, ut hic dictũ est. Quandoq; tempore furti à nemine posidebatur, & dominiũ peruenit ad eum, qui nunquã possedit, ut in re hæreditaria, & tunc nunquã cõmittitur furtum, l. hæreditariæ. ff. de fur. & l. si homo. ff. de usuc. In successore uerò singulari, ut in legatario, constat ꝙ ex noua contrectatione datur actio fur
3 ti, non ex antiqua, ut d. l. sed nec. ff. de condict. fur. † Quæro,
b quæ est differentia inter furtũ & plagium.[b] Dic ut in gl. j. quę optimè dicit, præterquàm in uno, & in eo quod dicit, ꝙ in plagio requiritur ꝙ quis habeat consuetudinē hoc faciendi, quia hoc nulla lege cauetur.

ADDITIO.

a *Furtum.* Bart. *d. l. sed nec legatarius. ibi, sed hic hæres nunquam. cont.* Bar. *d. l. sed. uidelicet ꝗ, quando fit per furem quo minus possesionē apprehendat, competat actio furti. Sed hoc non uidetur uerum, quia eadem ratio esset in hæreditate, quia per furem fit quo minus hæres adiuerit, postquã hæreditatem non apprehendit possesionis rei surreptæ, & tamen non committitur furtũ. d. l. hæreditariæ.* Bal. *conf. cvj.*

b *Plagium.* Azo *in summa de differentia inter furtum & plagium. & gl. l. pen. ff. de plag. & ibi* Bart.

LEX XI.

a DE HIS.[a] Quod post aditam hæreditatē, & possesionē apprehensam, nouerca abstulit, in furti actione uenit.* Opp. l. quamuis. j. eod. Sol. ibi non erat adita hæreditas, uel apprehensa possesio, ut l. contraria. quod not.

* Venit. l. si anni. j. de cri. expil. *hæred. secus in matre: l. si quis uxori. in prin. l. qui seruo. §. item. ff. de fur.*

ADDITIO.

a *De his.* Vide Ful. *l. j. s. de in ius uoc.*

LEX XII.

ANCILLAE. Partus ancillæ editus penes furem, uel malæfi. possess. est furtiuus, & non potest usuc. & pro eo cõpetit act. furti, & condictio, & persecutoria non tollitur per pœnalem. Primò ponit dictum, secundò illationem, tertiò rationem illationis, quartò probat dictum suum à maiori. Secunda ibi, quapropter. Tertia ibi, cum altera. Quarta ibi, cùm etiam. Circa hanc l. habetis
1 notare principaliter tria. † Primò, quòd partus ancillæ furtiuæ est furtiuus. Secundò, quòd pro eo competit actio furti. Tertiò, quòd non posit usucapi. Et super istis tribus fun
2 dantur omnes istæ glo. Quartò not. † quòd persecutoria
3 non tollitur per pœnalem. Quintò not. † quòd ubi casus legis est, nulla dubitatio est. Melius probatur j. de cri. sacril.
4 l. ij. Vltimò not. † ꝙ idem iuris uidetur in malæfid. possess. quod in fure. Antequam glo. intrem opp. & ista est opp.
5 grãmaticalis, † quia uter, & alter[a] secundum grammaticos
a sunt distributiua duorũ tantũ: sed hic ponitur dictio alter, ut sit distributiua pluriũ, scilicet triũ, ergo malè dicit gl. Fateor ꝙ est hoc notandũ contra reg. cõmunem. Vide gl. Breuiter quantũ ad l. nostrã hæc dictio, altera, stat propriè, nam hoc importat ꝙ actio furti pœnalis pro uno, cõdictio furtiua & rei uendicatio, quæ sunt persecutoriæ, ponunt̃ pro alio, unde rectè stat hic distributio altera, quasi dicat, persecutoria nõ tollitur per pœnalem. Hoc præmisso uenio ad materiam. Hic dicitur, Partus ancillæ furtiuæ est furtiuus. Opp. & uidetur ꝙ non sit furtiuus, ut j. pro emp. l. si matrē. & l. si ego. §. partus. ff. de publ. Sol. Ibi partus conceptus fuit, & editus penes emptorē bonæfid. hic uerò penes furē. Cont. hoc opp. de fin. huius leg. Sol. Ibi loquit̃ in malæfid. possess. Sed sol. præcedens loquitur de bonæfid. possessore. Tertiò opp. ff. de usu. l. si aliena. §. fi. Sol. secundũ uerã opi. ibi fuit conceptus, & editus penes hæredē furis, qui erat bonæfid. hic fuit conceptus penes eum furē, uel malæfi. possessorē. Et ideo cũ
6 quærit̃, † an partus ancillæ furtiuæ sit furtiuus, dic aut iste conceptus est, & editus penes furē, uel editus tantũ, uel conceptus tantũ. Si apud emptorem malæfid. dic ut in hac l. si. Aut est conceptus, & editus penes bonęfid. emptorē, & tunc non est furtiuus, ut l. si matrē. j. de usuc. pro emp. & l. si ego. §. partus. ff. de pub. Aut est cõceptus penes furis hæredē, tunc si quidem hæres furis erat malæfid. idem qđ in ipso bonæfi. possessore, ut l. si aliena. §. fi. ff. de usucap. Modò habes primum, uenio ad secundũ, & opp. ꝙ pro partu ancillæ non competit actio furti, ut d. l. si matrem. j. de usuc. pro emp. & d. §. partus. Sol. eodem modo, ibi fuit editus & conceptus penes bonæfid. poss. hic penes furē. Contra hoc opp. l. qui uas. §. si ancilla. ff. de fur. Sol. Fateor ꝙ si partus est cõceptus penes furē, editus penes bonæfid. poss. est furtiuus, non tamen competit actio furti, ut l. cont. Ita dicit glo. tua, & be
7 ne, quã uide, & est gl. magna circa principiũ. Et ideò † an cõpetat actio furti, dic breuiter, ꝙ siquidē partus non est furtiuus, nõ competit actio furti, ut s. prox. dixi. Si partus est furtiuus, tunc regula est ꝙ competit actio furti. Fallit solũ in uno casu, qñ conceptus est penes furem, & peperit penes bonæfid. possessorē, ut ex prædictis patet. Mirandum uidetur istud, ꝙ sit furtiuus partus, & non competat actio furti, licet quandoq; hoc contingat*, l. j. s. tit. j. & in d. §. si ancilla. Nam ibi hoc cõtingit propter personam subtrahentem, contra quã actio furti non potest dari. Sed hic cùm persona furis sit habilis ad conueniendũ, mirandum uidetur cur non cõpetat actio furti. Ideò Vltram. dicũt & bene, ꝙ partus ancillæ nõ fuit per se separatim cõtractus, & ideò pro eo separatim nõ cõpetit actio furt, sed ꝓ ancilla, & in æstimatione ancillæ habet̃ ratio meliorationis, ꝗa grauida, ut l. si ꝙ. ff. de leg. ij. & l. inficiando. §. infans. ff. de fur. Sed quæ
8 ro † quæ est ratio ꝙ partus per se censetur furtiuus, non tamen censet̃ per se quantũ ad actionē furti, dicebat Iaco. Būt. multùm

* *Contingat. Vt inter patrē & filium: l. si quis. ff. de fur. dominum & seruũ: l. cùm seruũ. de rer. act. maritum & uxorē: l. si rem. ff. re. amot. l. quãuis. j. hoc tit.* I. C. B.

multũ bene, ille qui est in utero, quantũ ad sui commodum habetur pro iam nato, non quantùm ad commodum alterius, ut ff. de sta. hom. l. qui in utero. & ideò quantũ ad uitiũ furtiuitatis, ut sic impediatur usucapio, habetur pro iam nato, quia sui cõmodum est, ut non mutetur dominium, sed quantùm ad actionē furti, nõ habetur pro nato, quia respicit merè cõmodum dñi, & nullo modo ipsius partus. Venio ad tertiũ, dicitur hic ꝙ partus ancillæ furtiuæ nõ potest usucapi. Cont. d. l. si matrim. j. de usuc. pro emp. & l. si ego. §. partus. ff. de pub. Sol. Ibi fuit conceptus, & editus penes bonæfi. possess. hic secus. Cont. hoc opp. l. sequitur. §. de illo. & §.
9 sequenti. ff. de usuc. Sol. Pro † declaratione huius, an partus ancillæ posit usucapi, dic plenius quàm gl. Aut partus est furtiuus, ꝙ qñ est, apparet ex præcedentib. & tunc nõ potest usucapi, ut hac l. & Inst. de usuc. §. furtiuæ. Aut nõ est furtiuus, ut qñ est conceptus & editus penes bonæfi. emptorem, & hic distingue, aut emptor incepit scire alienam ancillam ante partum conceptũ & editum, aut post conceptũ, sed antequam pareret, aut post partũ conceptũ & editũ, & sic post usucapionem cœptam. Primo casu impeditur usucapio, d. l. sequitur. §. de illo. de usuc. Secundo casu, aut sciuit ancillam simpliciter alienam, & non impedit̃ usucap. Aut sciuit eam alienam, & furtiuã, & usucapio impeditur, d. l. iusto. §. & possesionem. & l. nõ solùm. in prin. ff. de usuc. Tertio casu, aut sciuit alienam simpliciter, & nõ impeditur usucapio. si uerò sciuit alienam & furtiuã, tũc distingue, aut denunciauit, aut non, ut plenè distinguit l. si ancillam. ff. pro suo. Cont. prædicta opp. superueniens scientia rei alienæ, non impedit usu-
b capionem,[b] l. j. j. de usuc. transfor. Sol. Fallit in partu ancillę. Ratio, quia oritur ex re furtiua, & idem putarem eadem ratione in quibuslibet fructib. qui perciperentur ex re uitio
10 reali. † Quæro, quid in uacca, utrũ partus uaccæ furtiuæ sit furtiuus, & competat actio furti, & non posit usucapi? gl. dicit idē qđ in partu ancillæ, l. qui uas. §. si ancillas. ff. de fur. gl. dicit uerũ in omnibus, præterquam in usucapione, nã partus uaccæ est furtiuus, & competit actio furti eo casu, quo in partu ancillæ, sed non est idem quo ad usucap. nam eo casu quo partus ancillæ usucapitur, eo casu partus uaccæ, uel alterius animalis statim fit possessoris iure dominij, & ideò ꝗa dominus, non tractamus de usuc. l. sequitur. §. lana. de usuc. Ratio huius est, quia partus ancillæ nõ est in fructu, & ideò non efficitur statim bonæfi. possess. sed fœtus, uel partus animalium sunt in fructu, ut l. in pecudum. ff. de usur. ideò bo
11 næfi. posses. statim facit suos. † Vlt. habemus hic uidere, quõ una actio tollat̃ per aliã, de quo Dy. posuit unam magnã distinctionē in l. prouinciali. de oper. no. nunc.

ADDITIO.

a *Alter.* Bar. *l. j. §. quod enim ff. quando app. sit. l. apud. j. de app. & glo. l. quicunq;. de hær. Alter dicitur de tribus. Quid autem differant inter se, alter & alteruter, uide l. si ex toto. §. j. ff. de leg. j.* Cast. *conf. xviij. quòd istæ dictiones alter & ambo, uerificantur in pluribus, quàm duobus, & de dictione alter, uide etiam* Bal. *conf. cxxix. j. lib.*

b *Vsucapionem.* Bal. *post gl. d. l. j. de usucap. transfor.* Bar. *l. si ancillam. ff. pro suo, & ea quæ hic dicit* Bart. *intellige tamen, ut j. prox. sequitur, & quod ibi dixi, maximè per no. per* Bar. *l. & ex diuerso. in prin. ff. de rei uend. quia fructus facit suos, sed potest usucapere, ut non teneatur restituere, l. sequitur. §. fructus. secundum unam lect. & ibi* Bar. *ff. de usucap. ibi, nam eo casu quo partus, dicit tamen* Bar. *hic, ꝗ reliqui habent in lect. quòd hoc est uerum, de quibus quis non est locupletior factus, uidetur habere locum usucap. nam cùm tunc teneatur bonæfi. posses. ad illorum restitutionem, l. fructus. cum ibi not. ff. de usucap. posset usucapi aduersus istud ius petendi, l. in libello. §. si quis seruum. de cap. & l. sequitur. §. fructus. est tex. secundum unam lect. & ibi* Bar. *ff. de usucap.*

LEX XIII.

a POST DECISIONEM.[a] Transactio impedit quē agere, non partis perceptio. Opp. l. si pro fure. ff. de cond. fur. Sol. Hic fuit transactum super furto, ibi super cõdictione furtiua, uel super actione furti, unde hic super facto, ibi super iure. Opp. secundò de iureiur. l. si duo. §. idem Iul. Dicit glo. aliud in iureiurando, aliud in transactione. Vel dic, & uerius, aut fuit iuratum super facto, aut super actione furtiua, ut patet ex lege contraria.

Bar. *super Cod.*

ADDITIO.

a *Decisionem.* Sal *l. si de certa. s. de transact.*

LEX XIIII.

a EOS, Qui.[a] Qui receptat res subtractas, pro eis furti, & condictione furtiua poterit conueniri.

ADDITIO.

a *Qui. Add quæ dixi s. eo. l. inciuile. &* Bar. *l. furtum. ff. eo. ubi dicit istum talem receptantem non puniri, nisi tanquam præstantem opem, quod no. pro statuto, & uide eum in l. qui uas. §. qui furem. ff. eo. & quod no. in l. j. ff. de recep. &* Bal. *hic in tex. in l. crimen. & ibi* Bal. C. *ad l. Iul. de ui.*

§ FVRTI. Actio pœnalis non transit contra successores, secus in persecutoria.

LEX XVI.

SI SERVVM. Qui uendit seruum alienum, eum non contrectat, & furti tenetur. Opp. l. si quis. §. neq;. ff.
1 eo. Sol. glo. & bene, † sola uenditione nõ fit furtum, sed in contrectatione, quæ fit propter uenditionem, committitur furtum.

LEX XVII.

a QVAMVIS.[a] Crimen expilatæ hæreditatis non potest contra uxorem intentari, sed rei uendicatio intentabitur. Opp. s. eo. l. de his. Dic ut ibi.

ADDITIO.

a *Quamuis. Intentari potest act. neg. gest. l. hæres. ff. de neg. gest.*

LEX. XVIII.

IN EVM. Qui ex naufragio surripit, tenetur intra annum ad quadruplum, post annum ad simplum, potest etiã criminaliter coerceri. Hic habetis auth. nauigia. quæ est noua constitutio Imp. Frid. posita in x. coll. de stat. cõtra lib. eccl. Quæro quomodo se habeat ista auth. ad l. C. Rñ. edictum de incẽdio, ru. & nauf. non habebat locum de his quæ rapiuntur tempore incendij, uel naufragij: hæc etiam de his quæ rapiuntur post naufragium. Item hæc imponit maiorem pœnam, & reprobat contrariam consuetudinem. Opp. ff. de leg. l. quib. Sol. Fallit in cõsuetudine reprobata per leg. ita uidistis hic. Quæro, quantum tempus debeat durare instantia super bonis istis repetendis. Dic ut in glo.

LEX XIX.

1 *Fur manifestus, ut quis dicatur, requiritur uisio cum acclamatione.*
2 *Soluens falso procuratori, in quo sibi præiudicet, uel non. nu. 4.*
3 *Contra procuratorem falsum recipientem solutionem à debitore, qua actione agatur.*
5 *Pro eadem re, quando posit competere condictio furtiua & condictio indebiti contra diuersos.*

a FALSVS.[a] Falsus procurator recipiendo de
b bitum, furti manifesti,[b] condic. fur. tenetur. Antequam intrem istam materiam, quia ista l. est imperfecta, quæro à quo conuenitur furti, an à soluente, an ab eo cui debebatur. Glo. breuiter dicit in primo casu, quando recipit depositum, facit furtum creditori eidemq; deponenti, quia ipsius erat pecunia. Secundo casu, quando exegit debitum, facit furtum debitori soluẽti, quia ipsius erat pecunia. Dicam j. latius, dicitur hic furti manife
c sti. Opp. ꝙ iste falsus[c] procurator teneatur actione furti manifesti, quia manifestè recepit pecuniam à soluente. Dicunt quidam, ꝙ huic procuratori fuit solutum de nocte, uel for
1 tè erat cęcus. Alij dicunt quòd ad hoc † ut sit fur manife-

d ſtus,[d] requiritur deprehenſio,& non ſufficit ſola uiſio. Truſ
ta eſt, Dic quòd ad hoc ut quis ſit fur manifeſtus * requiri/
tur uiſio cum acclamatione,ut l.ſi quis in ſer
uitutc.ff.co. Vnde hic licet uiſus fuerit, tamẽ
contra eum non fuit acclamatum, ideò non
e eſt fur manifeſtus. Opp.[e] ij.dicitur hic exigẽ
do.Cont.exigere eſt ab inuito extorquere,l.
fideicom.§.ſi rem.ff.de leg.iij. Sed falſus pro
curator non potuit exigere,quia non habe-
bat actionem,nec mandatum,ergo,&c.Sol.
Hic exegit de facto. Vel dic ꝙ hoc poniť im/
propriè,quia exigit à ſponte ſoluente,ut di-
2 ctum eſt.Opp.eẋ.gl. † qui ſoluit ſcienter in/
f debitum,uidetur donare,[f] de condic.indeb.l.j de reg. iur.l.
cuius.Sol.gl.l.ſi procuratori.ff.de cond.ind.l.j. de reg. iur. l.
cuius. & dicit ꝙ hoc debet intelligi quando fuit ſolutum ab
ignorante eum eſſe falſum procuratorem,aliàs uidetur do/
nare.Iac.de Aret.reprehendit iſtam gl. Nam tunc ſoluendo
quis uidetur donare,quando nulla alia præſumptio poteſt
eſſe,ut ſi ſoluerit ſcienter indebitum tanquam debitum, cer
tè uidetur donare,ſed quando ſoluit falſo procuratori, poſ
ſumus præſumere ꝙ ſibi ſoluerit,ut domino detur,idcò do
natio non præſumitur,ar.l. cùm de indebito,ff.de prob.& l.
eleganter.§.qui reprobos.de pig.act.ff.de ſol.l. ſi.cùm aurũ.
Et hoc uidetur tenere glo.ff.de ſol.l.diſpenſatorẽ.Licet doct.
non allegauerint hic,certè quando ſoluitur procuratori fal
ſo tanquam procuratori,ſine dubio uidetur donare,l. ſi nõ.
§.qui filio.ff.de cond.ind.& ff.pro emp.l.qui fundum.§.ſer/
uus.uerſ.quod ſi.& ſic glo.l.ſi procuratori.dicit uerũ,repro/
bata.glo.quæ eſt in l.diſpenſatorem.& ita ibi tenet Dy. Non
ob.ꝙ dicit Iac.de Are. quia poteſt eſſe alia præſumptio, &c.
quia fateor quando ſolueretur ſimpliciter,ut Titio,ſed cùm
ſoluit Titio,ut procuratori,cùm ſciat ipſum nõ eſſe, non ca=
3 dit d.præſumptio.Modò intro glo. Opp.ſ̃. † de cond. ind.
l.creditoris.& l.ſi procuratori.ff.de cond. ob cau. quæ leges
dicunt dari condic.indeb.uel condict.ob cau.& ſic uidetur,
quòd dominium ſit translatum in accipientem,quia nemo
condicit rem ſuam præterquam à fure, l.ult.uſufru. quem/
admo.ca.ergo,&c.Malè dicit hæc l. dari condictionem furti
uam,quæ ſoli domino competit,l.j.j̃.de cond.fur. Huius ti-
more dixit Mar. ꝙ licet transferatur dominiũ, tamen com=
petit condic.furtiua.Sed hoc eſt falſum,ut d.l. ult. & j̃.l. j. de
cond.furt.Tamen doc.dicunt ꝙ Mar.antiquus glo. illud nõ
dixit,ſed dixit ꝙ furtum committitur, & ideò contra furem
datur condictio furtiua, & omnis alia, quia omnis condi/
ctio contra furem degenerat,ut Inſtit.de act. §.ſic itaque.Et ſi
ſic dixit uerum.Glo.tamen uidetur pro ſolutione cont. di/
ſtinguere.Aliter dicit gl. aut ſolui procuratori falſo credens
me liberatum, quia credebam eum procuratorẽ eſſe in rem
ſuam,& ſic in eum tranſtuli dominium, & tunc non habet
locum actio furti,nec cond.furtiua,ſed condictio indeb. ut
ſ̃.de cond.indeb.l.creditoris.Aut non credebam eſſe eum
procuratorem in rem ſuam,& tunc ſolui ſibi tanquam ſim=
plici nuncio,ut portet ad creditorem:tunc ſi nõ portat,cõ/
mittit furtum,&tenetur condictione furtiua,& furti.ut ſ̃.eo.
l.ſi is cui.& l.falſus.§.j.ff.eo. Aut non ſolui tanquam ſimplici
nuncio,ſed in eum tranſtuli dominium, ut me faceret libe-
rari,tunc tenetur furti,ſed neq; cõdictione furtiua,ſed tene/
tur condictione ob cauſam,non ſequuta cauſa,d.l. ſi procu
ratori.ij.reſp.ff.de cõd.ob cau.Vide gl.tuam. Iſta gl. bene di
cit,ſed non ad propoſitũ,nam hæc l.non loquitur in procu
ratore in rem ſuã.Item ſed'm membrũ diſtinctionis, loquiť
in ſimplici nuncio,hæc l. loquitur in procuratore nõ uero.
Itẽ tertiũ loquitur qñ fecit quendã contractum nõ nomina-
tum,l.do ut facias me liberari. Videndum eſt ergo qñ ſoluí/
tur procuratori falſo,ut ꝓcuratori conſtituto ad recipiendã
ſolut. iſto caſu loquitur propriè iſta lex, & l. ſi procuratori.
quo caſu dico,ꝙ contra procuratorẽ falſum datur actio fur
ti,& condictio furtiua,& condic.ob cau.l. ſi procuratori.qa
omnes condictiones degenerant contra furem,§.ſic itaque.
g Vel ſi diceres hunc procuratorem [g] falſum,non habuiſſe a/
nimum intercipiendi pecuniam, dabiť tantũm cõdictio ob
cau.Nam ille qui accepit,ut procurator, tenetur ad duo al-
ternatiuè,uel ut ſe procuratorem oſtendat, uel ut faciat do/
minum ratum habere. Si igitur neutrum iſtarũ faciat,quaſi
cauſa non ſecuta,poteſt pecunia condici,d.l.procuratori. &
hoc eſt utile in caſu, in quo ego ignoro utrũ ſit uerus procu
rator,uel falſus,nam nõ habeo neceſſe proponere in libello
utrũ ſit uerus procurator,uel falſus, ſed dicam ſic,quia non
docuiſti te procuratorẽ,nec feciſti dñm ratum habere,& ſic
cauſa quare tibi ſolui ceſſat,quare peto,&c.ut d.l.ſi procura
tori.Sed cont.hoc opp. in ſimplicẽ procuratorem nõ tranſ/
fertur dominium,l.ſi ego.ff.de neg.geſt.ergo nõ poteſt habe
re locum cond.ob cauſ.quia nemo condicit rem ſuam,ut di
ctũ eſt.Sol. dicas iſtam ſolutionem factã iſti procuratori eſſe
reconciliatam conſumptione, ut dicitur in mutuo debito.
Vel dicas ꝙ condicitur poſſeſsio,ut in mutuo, l. indebiti. §.
ſed & ſi nummi.de cond.indeb.Vel dicas procuratorem ha
buiſſe animũ intercipiendi, nam contra eum condictio o/
mnis degenerat.Vlt.opp.ad idem.ff.de cond.ob cau.l.ſi pro
curatori.& l.ſi uendidero. §. Titius. de fur. Sol. Ibi eſt ſecuta
ratihabitio,quæ extinguit actionem furti, & condictionem
furtiuam,hic ſecus.Reaſſumamus ergo quãdo ſoluitur pro
curatori falſo,qui nunquam habuit mandatum,aut eſt ſecu
ta ratihabitio (domini,aut non:& ſi nõ eſt ſequuta) aut fuit
ſolutum ab eo, qui ſciebat eum falſum, aut ab ignorãte, aut
ſoluitur tanquam procuratori in rem ſuam,aut tanquã ſim
plici nuncio,aut ei dedit ut faciat liberari, aut ſoluit tanquã
ſimplici procuratori,& hoc ultimo caſu dic, ut ſ̃. prox. dixi.
4 Circa iſtam partẽ opp.l.cùm quis.§.j.ff.de ſol.Sol. Ea † quæ
dixi,habent locũ in procuratore funditus falſo, qui nunq̃
habuerit mandatum,ſed in l.cont. fuit mandatum reuoca/
tum in eo,qui habuit mandatum, quo caſu diſtingue, Aut
procurator habuit ab initio bonam fidem,& ſoluens libera
tur incontinenti.Aut habuit animum intercipiendi,& tunc
ſoluens nõ liberatur ipſo iure, ſed ope exceptionis, tenetur
tamen cedere creditori actionem furti, & condictionem fur-
tiuam quam habet cõtra illum procuratorem, ut ibi patet.
In iſto ergo procuratore,qui habuit mandatum,ſed fuit re-
uocatum, concurrunt quaſi omnia membra diſtinctionis,
quæ ego dixi ſ̃.in procuratore funditus falſo. Quantùm ad
hoc,ut ſciamus utrùm ipſe teneatur cõdictione furtiua, uel
furti,debemus diſtinguere.Aut ſolutum eſt ei ſcienter,aut i-
gnoranter,ut dixi in procuratore funditus falſo. Aut fuit ſo
lutum tanquam procuratori in rem ſuam,aut nõ,iſtud mẽ-
brũ nõ cadit hic.Nam in procuratore in rem ſuã nõ cadit re
uocatio,l illam.j̃. de don. Si poneremus reuocationẽ illam
factam eſſe utroq; ſciente uel conſentiente,omnia illa mem
bra hic poſſunt adaptari per eaſdem leges,ſed quantùm ad
hoc,utrùm ſoluens liberetur à creditore,uel non, eſt differẽ
tia, quia in procuratore funditus falſo ſoluens nullo modo
h liberatur,l.qui hominem.§.ſi nullo.ff.de ſol.In eo uerò [h] qui
habuerit mandatum,ſed eſt reuocatũ, adhibetur diſtinctio
quæ ponitur in d.l.cùm quis.& ſ̃.dixi. Op.ff.de fur.l.ſi uen
5 didero.§.ſi Titius.Sol. † Omnia quæ dixi ſ̃. habent locum
quando falſo procuratori ſoluitur debitum,lex cont. loqui
tur quando ſolutum eſt indebitum,quo caſu debes notare
differentias tres.Prima,quia quando ſoluitur debitum,ra-
tihabitio ſequens tollit actionem furti, & cond.furt.l. ſi pro
curatori.ff.de cõd.ob cau. Secus qñ ſoluitur indebitum, d.
§.ſi Titius.Secunda,quia qñ ſoluitur debitum,ratihabitio ſe
quens parit debitori liberationem. Sed quando ſoluitur in
debitum,ſequens ratihabitio parit condictionem indebi/
ti debitori,d.§.ſi Titius. Et ex his duabus differentijs reſul/
tat unum mirabile, quòd pro eadem re competit condictio
furti quæ datur domino,& condic. indebiti cõtra diuerſos.
Huius ratio eſt, quia prima condictio fur. fuit data contra
procuratorem falſum contrectantẽ,quæ non tollit,licet per
ſequentem ratihabitionem dominiũ à debitore auferatur,
quia hoc fit abſq; facto ſuo,l.& ideò.ff.de cond.fur.cond. ue
rò indeb. datur contra illum, ad cuius utilitatem fuit facta
ſolutio,cui per ratihabitionem quæſita eſt pecunia,d.§. ſi Ti
tius.

tius. Tertia differentia eſt, quia in indebito non diſtingui/
mus,utrũ procurator ſit funditus falſus, an ab initio habue
rit mandatum. Ratio, quia nunquam uidetur mandatũ, ut
indebitum recipiatur,niſi hoc eſſet expreſsè dictũ,l. ſi proc.
de cond.indeb.Et ſi hoc eſſet dictũ expreſsè, non poſſumus
tractare de liberando ſoluentem quando indebitum eſt qd'
ſoluitur:ſed ſi tractaremus de inducenda cond.indeb.uel de
danda cond.furt.ſeu cõd.ob cau.diſtinguemus per omnia,
prout eſt diſtinctũ ſ̃. quando ſoluitur debitũ, per eaſdem le
ges,præterquã in eo qd' ratihabitione cond.fur.nõ tollitur,
6 nec etiam act.fur.ut dictum eſt ſ̃. † Quæro circa iſtam mate
riam,dixi ſ̃.aut quis ab initio conſtituit procuratorem ani
i mo transferendi dominiũ,aut non,quid in dubio.[i] Dicunt
quidam quòd in dubio uidetur eſſe animus transferendi
dominiũ,l.dotis.§.ſi.cum l.ſeq.ff.de iur.do.Cont.puto in du
bio,per l.ſi ego.ff.de neg.geſt.Non ob.allegata in cont.quia
ibi præcedebat tit.habilis, quare in eum dominium transfe
7 ratur,ſed per eum in dominũ. Itẽ quæro, † quia ſ̃.dixi, aut
procurator habuit bonum animum ab initio,aut nõ,quid
k in dubio? [k] Rñ. hoc perpendemus eſſe ex geſtis poſteà per
procuratorem,aut enim portauit ad dominum ſtatim , ſed
fortè eum non potuit reperire, aut dño portauit, & poſteà
interuertit, tũc præſumitur ab initio bono animo feciſſe, a/
liàs præſumatur animo malo,ut ſ̃.co.l.ſi is cui.& ff.ad Mac.
8 l.ſed Iul.§.proinde ſi acceperit. † Quæro, & reuoco in du/
bium pro perficienda hac lege, cui cõpetat actio fur. & cõd.
fur.in caſu l.noſtræ. Rñ.prout loquitur in eo qui recepit de=
poſitum,intelligendo depoſitum propriè,ita ꝙ dominium
nõ ſit translatũ in depoſitarium,tunc actio fur. & cond. fur.
cõpetit deponenti,non depoſitario,ſi non fuit in dolo,quia
non interſit ſua.Itẽ ſi fuit in dolo, nõ haberet actionẽ ex im/
probitate ſua,ut dicit ij. gl. huius l. In procuratore uerò qui
recepit debitum,debemus aduertere, aut ſoluit ſibi ut nun
cio,& dic ut habuiſtis no.l.ſi is cui. ſ̃.cõd.aut ut procuratori
ſimplici,cùm in ueritate nunquam fuit procurator, & tunc
actio furti competit, & condictio furtiua debitori ſoluenti,
d.l.ſi uendidero.§.ſi Titius.ff.eo. Si uerò fuit procurator ſed
reuocatus,tunc idem ſi ab initio habuit malum animũ, ſed
ſi ab initio habuerit bonum animum, ſtatim fuit quæſitum
dominium pecuniæ creditori,& ſi procurator poſteà inter=
uertit, ipſi creditori tenetur actione fur.uel cond. fur. d.l. cũ
9 quis.§.j.Ex iſto † caſu inſurgit unũ mirabile, ꝙ per falſum
procuratorem acquiritur domino dominiũ,huius ratio eſt
fauor liberationis. Cùm enim lex uelit debitorem ſoluentẽ
falſo procuratori liberari, per conſequens uult per illum fal
ſum procuratorem quæri dominium pecuniæ domino. l.ſi
quis ſeruo.ff.de ſol.& l.cùm quis.§.j.eo.tit.licet glo.uideatur
dicere cont.in l.acceptum.ſ̃.de uſucap.ſed non bene. Quid
10 ſi mandatum † non fuit reuocatũ expreſsè,tamen procura
tor conditionem ſuam mutauit, quia eſt effectus quidam ri
baldus,an per hoc uideatur mandatum tacitè reuocatum?
Doct.dicunt quòd ſic,l.cùm Cornelius.ff. de ſolut.& l. cùm
quis.in prin.eo.tit.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Falſus. Hanc l.repetit Ang. Item quis dicatur falſus procurator,uide Iaſ.l.ſi procuratore.de cond.ob cauſam.*

b *Manifeſti.Glo.c.ex parte.de reſc.Bal.c. j.§.iniuria.uer.ſeu furtum.de pa. iur.fir.uidetur facere feſtum de iſto tex.qui dicit ꝙ falſus procurator non dicitur facere furtum manifeſtum.*

c *Falſus. Et quot modis dicatur falſus proc.uide hic,& not.Bal.l. licet. circa prin.ſ̃.de proc.& ibi Alex.& Bar.l.ſi autem.§. item ſi fundum. ff. de neg. geſt.*

d *Manifeſtus.Quis dicatur fur manifeſtus,adde Bar.l.ij.ff.eo.& hic in iiij. opp.ꝙ ſufficit quòd fuerit uiſus,& inſultatus ſecundum acclamationem. Item ſufficit ꝙ ſolùm apprehendatur,ut ibi,& in l.ij.cum ſeq.eo.ti.*

e Opp.Gl.l.j.ſ̃.quod met.cau.& l.ſi cùm dotem.§.ſi poſt.ff.ſol.mat.

f Donare.Bal.l.ſi per ignorantiã.ſ̃.de cond.ind.uult ergo hic Bar. ꝙ ſoluẽs ſcienter indebitum non repetit.Bal.in d.l.diſpenſatorẽ.& Bal. hic,in uerſ. quartò quæritur, intelligendo quando ad idem intendebat animus recipienti, aliàs non poſſet eſſe donatio, ut no.Bar.l. j.ff.de don.& Bal. hoc decla rat in uerſ.quartò quæritur.ibi tamen doc.dicunt,uide Bar.l. quoniam.ff. de cond. furt.

g *Procuratorem.Bal.hic reprehendit Bar.in vj.opp.ibi,ergo non poteſt habere locum cond.Bar.l.ſi procuratori.in iiij.q.ff. de cond. ind. Bal. d. l.ſi procuratori.*

h *Verò.Cont.tenet Bar.d.l.ſi procuratori. & ex his duab. & c. uide Bar. l. quoniam.ff.de cond.furt.*

i *Dubio.Bar.d.l.ſi procuratori.ad fi.*

k *Dubio.Bar.l.cũ quis.§. j.ff.de ſol.& d.l.ſi proc.Bal.hic in vij.et viij.opp.*

LEX XX.

1 *In delictis quæ trahi poſſunt de facili in exemplum, punitur factum, licet non ſit perfectum.*

a SI QVIS.[a] In delictis quæ † trahi poſſunt
1 facilè in exemplum punitur factum,licet non
ſit perfectum.Primò ponitur thema, & q. Se/
cundò determinatio queſtionis.Tertiò reſpõ
ſio ad quędam iura quę uidebantur facere in
contrarium.Secunda ibi,nobis.Tertia ibi,licet enim.No.ꝙ
2 puniť affectus,licet non ſequať effectus.No.hic † ꝙ cui non
congruit diffinitio,nec diffinitum. Vides enim ꝙ illud non
3 eſt furtum,cui non congruit diffinitio furti. Tertiò nõ. † ca
ſum in quo habet locum actio furti, nec factum eſt furtum,
nec res eſt furtiua.Opp.l.j.in fi.ff.quod quiſq; iur. Potes di/
cere quòd iſtud eſt delictum atrox, & ſic non habet locũ il/
lud dictum.Non punitur affectus,&c.l.ſi quis. ſ̃. de epiſc. &
cle.aliàs uidetur ſpeciale,hic propter rationem, quæ in fi. l.
b ponitur.Quæro,an id quod dicitur [b] hic de ſeruo,habeat lo
c cum in filio? Glo.dicit ꝙ ſic [c] in l.& non tantùm.§.j.ff. de ſer.
cor.Vide glo.hic in fi.Vides ergo ſecundum hanc l.noua &
odioſa,&contra regulas iuris communis inducta extendũ/
d tur per identitatem rationis. [d] Et ſic facit quòd † ſtatuta re/
4 cipiũt interpretationem extenſiuam,etiam ad id,cuius con
trarium eſt diſpoſitum à iure communi. Sed cont. dixi tibi
in l.præcipimus.in fi.j̃.de app.& auth.quas actiones.cũ glo.
ſ̃.de ſac.ſanc.ecc.Sol.Dic ꝙ non eſt noſtrum hanc l.extende
re ad filium.Sed l.antiqua eſt illa,quæ hanc l.extendit,nam
dicit l.& non tantùm.§.j.ff.de ſer.cor.quicquid dicitur de ſer
uo,habeat locũ de filio.Illa l.ergo eſt illa quæ extendit hanc,
non ergo iſta ſe extendit, ſed extenditur, & ſic interpretatio
nem extenſiuam recipit paſsiuè,non actiuè. Ex hoc dico, ſi
5 † per ſtatutum induceretur noua teſtandi forma, an habe/
ret locum lex Falc.& Treb.& materia de acq. hære. & ſimilia
in illo teſtamento? certè ſic. Nam tunc patitur ſtatutum in/
terpretationem extenſiuam paſsiuè,quia lex ſe ad ſtatutum
extendit,non ſtatutum ad legem:l.j.ad leg.Falc. Dixi in l.o/
mnes.ff.de iuſt.& iur.

ADDITIO.

a *Quis. Quid ſi ſeruus perſuaſit alteri,ut fugeret, uide hic Azo. in ſumma, in l.qui ſeruo.ff.eo.tit.adde Bal. de eo qui dedit conſilium ad maleficium, conſ.cclvj.iiij.lib.& Caſt.conſ.cxcij.Lud.Ro.conſ. ccviij. pro extenſione de qua hic. And.Barb.*

b P. PAV. P. *Dicitur. Adde circa intellectum regulæ iſtius tex.quòd duo caſus æquiparantur à lege antiqua,& c.& ea quæ ponunt Moder.in §.ex maleficijs.in gl.uer.in iudicium.Inſt.de act. ubi limitant procedere ſolùm quando in eadem materia erant æquiparata à iure antiquo, ſecus ſi in diuerſa.Item limita procedere ubi in eadem,Ro.conſ.ccxx. Item circa intellectum huius reg.uide Rom.conſ.clxxix. Item intellige eam procedere in materia etiam pœnali & odioſa,ſecus in correctoria.Io.de Ana.con.ccvij. ad ſi.In cont. quòd imò procedat etiam in correctorijs & pœnalibus. Iaſ. l.tranſigere.C.de tranſ.Item duas limitationes,& de reg.uide Dec.c.tranſlato.de conſt.*

c *Sic. Et facit iſta glo. quòd in criminalib. procedatur de ſimil. ad ſimilia, quod dicas uerum eſſe,quo ad æquiparata, ſiue loquamur in ſtatutis, ſiue in conſuetudinib.pœnalib.c.j.§.porrò. quæ fuit prima cauſa benefi. amit. Hoc dictum non habet locũ ſecundũ eum,ubi duæ pœnæ imponuntur habito reſpectu ad priuilegiũ alicuius perſonæ, quia tũc nulla põt fieri extẽſio de ſimilib.perſonis ad ſimiles,de caſib.ad caſus.iſta eſt gl.ord.ſing.Inſt. de act.§.item miſta.quæ incipit,Si in iudicio.quã gl.tene menti,ſecundũ Bal.*

& adde ſimilē in l.ſi.uer.aureos.de in ius uoc. adde quæ dixi poſt Bar. l. iura iūcta, l.nō poſſunt.ff.de leg. & has extēſiones de ſimilib.ad ſimilia in telligas procedere, ubicunq; in ſtatuto, uel lege ineſt ratio ciuilis, uel naturalis ſecundū no.per Bar.l.j.in prin.ff.uti poſſ. & per gl. & doc.l.j.eo.titi. j.an maritus ſi ue uxor in benefi.q; quando hæres traheretur retro, q; tunc trabitur de ſimilib.ad ſimilia, quam l.trahi retro non eſt æquiū. Alleg. Io. Mo.c.deteſtanda.de conceſ.præb.lib.vj. Item adde q; in pœna priuationis uidetur q; non poſſit procedi de ſimili.ad ſimilia, quia illa nunquā imponitur, niſi lex hoc expreſsè dicat.in auth.de non elig.ſecun.nub. §. ſinautem non ualuerint.no.Bal.auth.ex teſtamento.ſ. de ſecun. nup. Itē adde quod no.uoluit Bal.l.de his. & ſ.eo. & l.ſi fugitiui. ſ.de ſer. fugi. Et reperio q; Inn.c.qualiter & quādo.de acc.tenet expreſsè, q; in pœnis criminalib. procedatur de ſimilib.ad ſimilia, & nihil alleg.adde Bald.l.illa. in prin. ſ. de col. & quod no.gl.d.l.ſi.de in ius uoc. & quod no.Bal.l. de his.ſ. eo. & quod dixi in l. Gallus.in §. & quid ſi tantū.de lib. & poſth etiam quòd in criminalib.procedatur de ſimilib.ad ſimilia, uide Bal.l.ſi quis. de epiſ. & cler. & in l.ſi te.ſ.de infa. & in l.transigere.ſ.de tranſac. Et an ex identitate rationis in pœnalib. fiat extenſio, uide aliquid per Imo.l. infamem.de pub.iud & per Bal.l.j.ſ.de interd. & hic per e. & quòd procedatur etiā in criminalib.tenet etiam Bal.l.ij.in prin.quæ ſit longa conſue. & in l.data. Sed in ſtatutis pœnalib. exorbitantib.nullo modo fit extenſio, ſecundū Bal.l.ij.de pa.qui fil.diſt. & ſtatutū loquens in furto, locum habet ex maioritate rationis in ſacrilegio, Bal.l.ij.ſ.eo. & de materia per Iac.de Bel.l. ſi quis.de epiſ. & cle.per Imo.§.de uiro. & ſecundum reg. de qua hic, uidelicet q; lex noua ſuperueniens in uno ex parificatis, de iure antiquo extenditur ad illud parificatum, limita niſi tractemus de remedio, aut actione concedenda. Glo.auth.presbyteros. Adde Abb.c.de multa. de præb. in glo.uer.in eadem eccleſia, ibi, contr. credo, & c. ubi probatur, quòd ubi ſunt duo à iure æquiparata, pœna addita in uno, uidetur addita in alio. Tex.cum glo.c.ſi poſtquam.in fi.de elc. in vj. & not. ad materiam, quòd quando ſunt duo à iure communi æquiparata, q; ſtatutum in uno, etiā contra regulam iuris cōmunis habet locum in alio, ut uidetur uelle gl. l. quod uerò.ff.de legib. & Bar.hic, & l. Marcel.in prin.ad Treb. quod eſt uerū, quando æquiparatio eſt reciproca, ſecus ſi eſſent tantùm in uno, ut ſi lex uel ſtatutum dicat, q; diſpoſita in magnatibus, habeant locum in popularibus, quia non erit econuerſo, l.ij.ſ.comm. de leg.Bar.l.j. de leg. j. Item eſt uerum, niſi lex loquatur taxatiuè. Probatur in l.ſi. ubi eſt facta extenſio ciuilis, & uide in auth.quas actiones.de ſac.ſan.ecc. Et uidetur de mente Cy. d.auth.quas actiones, & ibi Bar.uer. modò quæro. licet Bal. & alij cont. & Bal.d.l.ſi.in j.q. Item fallit niſi patiens non eſſet in utroq; diſpoſitum, l. j §.lex.ff.ad leg.Fal. & ibi Bar.in l.ſi conſtante.in ij.q.ſol. mat. ubi uidetur uelle hoc uerum, etiam in diuerſa materia, & d.l.non tantùm. §. j. Et de huius & illius legis intellectu, uide Inſt. de act. §. duplum. circa princ. per Moder.à contrario ſenſu. Adde Ro.conſ.cccxcij. Et uide etiam tu Alex. de Imo.conſ.cxxxvij.uer.corroboro.in j.uol.

d POMA. *Rationis. Quid in caſu fauorabili, aut odioſo, an poſſit extendi ex identitate rationis, uide latè Ro.in rep.auth.ſimiliter.in xxix.ſpecialiæ cauſæ, inter ultimas uoluntates, ſ.ad leg.Fal.*

LEX XXI.

2 *Bonæfid.poſſeſſor quis dicatur.*

APVD. Eius ſerui gratia pro quo quis poteſt actione noxali conueniri, pro eius facto noxali agere non poteſt illo tempore, ſed poſteà ſic, & pro facto liberi hominis, actio noxalis non competit. Tota iſta lex diuiditur in duas partes principales. Prima loquitur de ſeruo. Secunda de libero homine bona fide poſſeſſo. Secunda ibi, de eo autem qui liber. Item hæc prima ſubdiuiditur, quia primò ponit duas quæſtiones. Secundò ponit amplificationem ad illas quæſtiones cuiuſdā regulæ iuris antiqui, ſecundum antiquos. Tertiò ponit amplificationem (dictæ regulæ) ex qua colligitur quæſtionum ſolutio. Quartò concludit ad propoſitum. Secunda ibi. cūque generali. Tertia ibi, nos autem, quarta ibi, ſi igitur. Not. ex tex.iſto ibi, quidam ita per coniecturam, &c. cum gl. ſua,
1 q; ar. † à contrario ſenſu eſt ex interpretatione, quod plenè dixi in l.omnes.ff. de iuſt.& iur.allegaui tibi hunc tex. & ui-
2 de tex.ibi, poſſeſſor domini cogitatione, &c. No. † q; ille dicitur bonæfid.poſſ. qui domini cogitatione poſsidet, putās ſe dominum, & hoc eſt in uerſi.cùm igitur.tex. ibi, Ipſe ea teneri nō poteſt, melius formaret reg. ſcd'm quod ſ. formata
3 eſt, & ſic directè adaptaretur ad prædicta. † No. q; uulgariter dicitur, Diſtingue tempora, & concordabis ſcripturas. Hic in §.nos autem, ibi, & ſic ex tempore.

1 *Titulus excuſat à fructibus percipiendis.*

1 §. NOS. Cy.inducit hūc §.ad q. Titulus † excuſat à fructibus percipiendis, ideò ſi poſſeſſor pro parte temporis haberet titulum, pro parte non, tenebitur de percipiendis pro parte, pro parte non. Cy. hic.

LEX XXII.

a MANIFESTISSIMI.[a] Primò ponit unam reg. generalem. Secundò determinat tres q. iuxta d.reg. Secūda ibi, poſt principium, ſed quærebatur, &c. Item ſecunda ſicut determinat tres q ita habet tres partes. Secunda ibi, ſed cum. Tertia ibi, cùm autem in cōfinio. Redeo ad primam partem, & prima eſt facilis, ideò non eget ſummario. Ad iſtam reg. examinandam op.gl.l.is cui. & l.eum qui.in prin. & l.qui uas. §. ſi ego. ff.eo. Huius timore gl.tua limitat iſtam reg. ut habetis in ea, quam uide. Aduerte, iſtas limitationes poſſemus examinare, ſed eſſet multū longū, & dic ut plenè dixi in l. itaq; ff.eo.

ADDITIO.

a *Manifeſtiſsimi.Bar.l.ſciendum.§.ſed & qui.ff.qui ſatiſda.cog.*

3 *Electionem unius iuris, nemo uidetur alteri renunciare, quod ignorat, uel dubitat.*

1 §. SED QVÆREBATVR. † Si res commodata ſubtrahitur, eſt in electione domini utrū agat contra furem, an contra commodatarium, & uno electo, cōtra alium agere non poterit, ſi ſciens fuerit, ſecus ſi fuerit neſciens, uel dubitans. Hoc dicit uſq; ad §. ſed cùm. Diuiditur iſte §. in tres partes. Primò ponitur thema, & antiquorū opinio. Secundò determinatio. Tertiò limitatio ſuæ determinationis. Secunda ibi, tales. Tertia ibi, ſinautem neſciens. Not.
2 † ſimplicitatem placere. Et ſimpliciter dicitur quod eſt ſine diſtinctione, quod no.facit ad q. quam dixi tibi in l.ſ. in j.q. ſi de uulg.& l.inter.§.j.ff.de uer.obl.ibi, ſimpliciter amittit, & de uer.ob.l.j.§.ſi quis.ubi glo.exponit, ſimpliciter, id eſt, purè. Facit ff.pro ſoc.l.coiri.facit ſ.de fideicō.l.eam quam. Not.
3 etiam & tenementi, † quia alibi neſcio. Qui eligit unū ius, non uidetur renunciare alteri iuri, quod ignorat ſibi com-
a petere, l.mater.de inoff. teſt. idem ſi dubitat.[a] Caſus eſt hic
b quòd non[b] uidetur renunciare alteri iuri, quod dubitat ſibi competere, ibi, ſinautem neſciens, uel dubitās, &c. Et hoc
c neſcio alibi, & ideò tene mēti.[c] Opp.l.ut omnes. §. ſi ſeruus. & l.itaq;.§.fi.ff. eo. Sol. Hic loquitur in commodatario, qui nullum ius habet in re. Cont.in creditore, & uſufructuario, qui habuit ius in re,, & ideò actio furti competit tam domino pro iure domini, quàm creditori & uſufructuario pro iure ſuo, l.cont. Opp. & uidetur q; idem in eo, qui non habet ius in re, ut in fullone, l.itaq;.in prin.ff.eo. & Inſt. de obl. quæ ex delic.§.furti. Sol. Aliud in fullone, & ſarcinatore, aliud in commodatario. Ratio, quia fullo, & ſarcinator ineunt contractum ratione utriuſq;, ideò ſimpliciter ſubuenitur commodatario ratione ſui tantùm.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Dubitat.No.tamen q; in contractib.dubitans non æquiparatur ignoranti, ſecundum Bal.c.j.§.in perpetuum.per quos fiat inueſt.c.uaſallus.ſi de feu.fiue.contr. Item adde q; dubitans qui de facili pōt certificari non excuſatur, licet ſit ſecus in errāte, uide Iaſ.l.ſi per errorē. in iij.no. ff. de iuriſd.om.iud.ubi ponit rationem diuerſitatis, & ibi etiam in j.amplia. ponit concor.ad reg.hic poſitam, & latius de iſta reg. quod dubitans, & ignorans æquiparentur, uide Iaſ.l.diuimæ.ff.de cond.ind.l.iij.§.genera. de acq.poſſ.aliqua ponit.uide quæ dicit Aret.l.Domitius.ff.de teſta.*

b POMA.

b POMA. *Non.gl.l.j.in fi.in uer.ceſſat.ff.de cond.ind.l.iij.§.fi.ff. de acq. poſſ. & l.quandiu.in princ.C.qui admi.gl.fi.l.j.uer.ceſſat.ff.de cond.ind. l.ij ff.quis ord.in bon.poſſ.ſer. & aliquid per Iaſ.l.cum quib.ſ.de iur. & facti ign. & Bal.l. leges.ſ.de leg.ubi uult.Io.de Ana. conſ. lxxij. uiſis, & conſideratis quæ in facti narratione. Et pro hoc facit quod uult Dec. poſt Chriſt. Caſtillio.ibi.in l.j.ſ.de pact.in ſol. & l.nec nos.ſ.de poſt.reuer. Et ſic uolunt, & ex illo dicto potes notare, q; de dubio aliquando iudicamus, ut de ſciente, quia ſicut ille qui ſcit de uita alicuius, non poteſt ſuper eius hæreditate paciſci, ita nec dubitans, & imò in dubio ita loquamur ſecundum ſubiectam materiam, & uide Bal.l.ſi.ff.de cond.indeb. & Bal.c.j.§. perſonam.tit. per quos fiat inueſt. ubi limitat ut non habeat locum in dubitante qualitatem perſonæ cum qua contrahit, quia de eo iudicamus non ut de ignorante. Et uide aliquid per Alex.conſ.xl.uol.v.Bart.l.j.ſ.de teſt. Fel.c.paſtoralis de exce.Bar.conſ.lxxij. & conſ.lxxxviij.Fel.c.ſi. de præſcrip.Barb.conſ.xvj.uol.ij. & Alex.c.non eſt. §.is itaq;.diſt.vj. & c. quo iure.diſt. viij. & Iaſ.latè l.quandiu.ſ.qui admit.*

c *Menti. & an ignorans, et dubitans æquiparantur, uide quod no.ſ.de cōd. ind.l.ſi. & no.Bal.ſic allegantem iſtum tex. l. leges. & etiam dicit hic Cy. & Bal q; omittens opponere exceptionem propter dubitationem, poteſt eam opponere cùm primùm eſt de ipſa certificatus, & intelligit iſta Bal. hic, niſi potuiſſet ſe certificare, & noluiſſet.Bal.l.j.ſ. de fal.cauſa. adie. Et ad dicta de ignorante, Bar.l.ij.uer.procedo.ff.ſi quis in ius uo.non ie.*

4 *Pro poſſeſsione rei mobilis amiſſa, nullum interdictum poſſeſſorium eſt introductum, ſed alia remedia ſic.*

1 §. SED CVM. Si commodatarius à fure rem, & pœnam exigit, non tenetur reddere eam domino. No. q;
2 † commodatarius exigit rem à fure, quod qualiter intelligatur, dicam ſtatim. Secundò no. † q; qui ſentit onus, debet ſentire & commodum, & econtrà, quod dic ut in reg. iuris, & per Dy.c.qui ſentit.de reg.iur.lib.vj. Circa primum
3 quæritur, & iſtud eſt not.ualde. † Quæro qua actione recuperabit commodatarius rem à fure. Nam condictio furtiua ſoli domino competit, l.j.ff.de cond.fur. ergo cōmodatario non competit. Sol. Dicunt quidam quòd habuit condictionē incerti, l.& ideò.§.fi.ff.de cond.fur. Iſta non eſt uera, quia illa loquit in creditore, qui habet ius hypothecæ in re, ideò gl.tua diſtinguit optimè quatuor caſus. Quandoq; ſubtrahitur res domino, tunc ſine dubio competit ſibi condictio furtiua, l.j.ff.de cond.fur. Quandoq; ſubtrahitur ei qui habet ius in re, & tunc competit ſibi cōdictio incerti, l. & ideò. in fi.ff.de cond.fur. Quandoq; ſubtrahitur ab eo, qui nullū ius habet in re, ſed ſolùm bona fide poſſedit, tunc habet actionē triticariam ad poſſeſsionem, l.j.in fi. cū l. ſeq. de cōd. tritica. Quādoq; ſubtrahitur ei qui nullum ius habet in re, nec in poſſeſsione, ſed detinet, ut commodatarius, & depoſitarius, & ſimiles, tunc eis datur actio in factum, uel officiū iudicis, gl.l non tantùm.in prin.de pet.hær. & d.l. ideò. §. fi. de cond.fur. Subdit gl.hic, uel habebat cōdictionē ex l.ſi coloni.de agr. & cenſ. Iſtud non eſt uerum, nam illa cōdi.com-
4 petit tantùm ei qui poſsidebat, ut ibi patet. † Contra iſtas gl.uidetur gl.in l.rem quæ nobis.ff. de acq.poſſ. ubi dicitur q; pro poſſeſsione rei mobilis amiſſa nullum eſt proditum iudicium poſſeſſorium, ſed intelligas nullum poſſeſſorium ſcilicet, interdictū. Sed alia remedia de iure ciuili bene ſunt prodita, ut ſ. dixi. gl.iſta loquitur quòd iſta remedia dātur contra eum ad quem poſſeſsio peruenit cū uitio, quia ſub-
5 traxit. Sed quæro quid ad aliquē peruenit poſſeſsione ſine uitio eius rei, quam ego tantùm poſsidebam, uel detinebā. Gl. l. inciuilem. ſ. eo. dicit q; habet locum condictio ex d.l. ſi coloni.de ag.& cenſ. & iſta gl.uidetur dicere contra caſum l.ſiue autem.§.ſi duob.ff.de pub.ubi arg.contrà in eo qui ha-
a buit titulum & poſſeſsionem.[a] Inn.c.ſæpe.de reſtit. ſpol. tenet idem quod gl.in l. inciuilem. allegat c.redintegrāda. iij.
b q.j. Iſta omnia uidentur contra caſum[b] dictæ l. ſuſtinendo tamē gl.noſtram, & Inn. poſſumus dicere ſic, q; gl. loquitur in bonæ fid.emptore, quem cōſtat emiſſe ab eo, qui fuit malæ fid. poſſ. ut à fure, unde mala fides uenditoris, aliqualiter
c afficit emptorem[c] ab eo, ut in auth. malæ fid.ſ.de præſc.lōg.
d temp. aliàs ſi hoc nō conſtaret, credo quòd nō[d] poſſet agi,

6 d.l.ſiue autem.§.j. de pub. Quærit gl. quid ſi dominus † in huius l.caſu non uelit agere contra cōmodatarium, ſed cōtra furē, an poterit. Gl. dicit q; ſic, ut ſ. prox. §. Sed certè precedens §. loquitur ante furē exactum. Nam poſtquam exactus eſt ab uno, non poteſt iterū conueniri, ſecundū Dy. l.li-
7 cet. §.fi.ff.nau.cau.ſta. † Tertiò quærit gl. poſito q; contra furem poſſet agere dominus, an fur duplici damno afficiatur? Gl. non determinat. Tu dic q; non, per d.l.licet.§.fi. Vlt. quærit gl. cùm ſecus ſit in creditore, qui tenetur reddere pœnā, l. ſi pignore.ff.de pig. act. quare aliud in eo q; in commodatario, & ſimilib. Dic ut in gl.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Poſſeſsionem. Moder.in §.ſed iſte. Inſt.de act.*

b POMA. *Caſum d.l.Alex.in conſ.cc.uol.ij.*

c *Emptorem.Bal.hic, & d.l.ciuilem. Not.in l.ancillæ.ſ.eo. & l. eum qui.§. prætor. de Publicia. Abb. c. ſi diligenti. de præſc. & Caſt.l. & ideò.§.fi. præalleg.ibi, tertio.*

d POMA. *Non.Alex.conſ.cxviij.uol.ij. & Barb.conſ.lxij.uol. ij. & Alex. l.j.in prin.uol.ij.*

§. CVM. Si marito res cōmodata ſubtrahatur ab uxore, uxor ſi eligatur à domino, furti conuenitur. Si eligatur maritus, maritus in factum propter res amotas tenetur, nec poterit mulier eligi, ſi uir ſoluēdo extiterit. Opp. q; actio rerum amotarum non datur conſtante matrimonio, ut ſ.rer.am.l.ij. Sol. expone, id eſt, in factum propter res amotas. Opp. ff.rer.am.l.antep. Sol. Ibi ponitur caſus econuerſo ad iſtum, ut in gl. quam uide.

De operis libertorum. Tit. III.

LEX I.

2 *Operæ libert.quomodo imponantur, & qua act.pet.iiij.*

SI TEMPORE. Diuiditur in tres partes. Primò loquit quando operę ſunt impoſitæ. Secundò an poſsit peti pretiū futurarū operarū, hæc particula uidet ſibi contradicere. Tertiò, qñ operæ nō ſunt impoſitæ. Secunda ibi, ſolet autē. Tertia ibi, cū, & ſi operę. Breuiter dicit, q; operæ promiſſæ debent præſtari, non pretium
1 earū, niſi ex cauſa neceſsitatis. Circa primā partem † quæro, qñ dicitur factum tēpore manumiſsionis? Dic ut in gl.j. ut ſi in illo tempore uel modicū ante, uel modicum poſt* manumiſsionem, & ſine inter- * *Poſt. Hoc eſt, antequam ad alia negotia diuertant: l.continuus. ff. de uer. ob. quod iudicis arbitrio cōmittēdū eſt: l. j. in fi. ff. de iur. delib. Bar. l.legē. nu. viij. ſ. de pac. l.C.B.*
2 uallo fuerit actū, uide gl. † Quæro qualiter
a operæ[a] imponantur liberto? Dicit gl. per ſtipulationē, uel iuſiurandū, & eſt ſpeciale q; pactū iureiurando ueſtiat. gl. ij. in prin. hic no. q; pactū nudū non ueſtit manumiſsione, ſeu coherentia manumiſsionis, & eſt ſpeciale fa-
3 uore libertatis. † No. q; regulariter pactū nō ueſtitur iureiurando, ſecundū gl. dic ut dixi
4 in auth.ſacramenta.ſ.ſi aduer.uend. † Quęro ſecundò qua actione petunt operæ? Aut operæ ſunt promiſſæ per ſtipulationē, aut iureiurando. Primo caſu, aut petunt operæ, & agit actione ex ſtipulatu, ſiue ſint certę, ſiue incertæ. Aut deuenit ad æſtimationem, & agit certi condictione ex ſtipulatu. Secundo caſu, quādo ſunt promiſſæ iureiur. agit in factū. Dic clarius, ut hac gl. Venio ad ſecundā partē, & iſta ſecunda pars uidet ſibi contraria. Nā primò dicit, q; ſolet conueniri, ut aliquid det pro operis, poſteà dicit q; pretiū peti non poteſt. Huius timore gl. exponit iſtū tex. bene quatuor modis, unumquenq; uide, q; quilibet poteſt ſuſtineri, tamē illa eſt magis clara, ut dicamus, ſolet inter liberos & patronos conueniri, ut pro operis præteritis aliquid præſtetur, licet pretiū peti non poſſet, ſubaudi remanente ſaluo iure patronatus. Opp. & uidet q; in caſu inopiæ eū alere non tenetur. ff. de lib. ag. l. ſi quis, §. ſi quis. Dic ut in gl. Venio ad ulti-

b ultimam partē[b]. Ex hac † ultima parte, & præcedente alle-
5 gat ista l. ꝙ necessitas non habet legē[c], quia lex ult ꝙ liber
c tus non cogatur ad præstationem pretij operarum, fallit in casu necessitatis.

ADDITIO.

a *Operæ. Et adde no. per gl. & Bar. l. iurisiurandi. in fi. prin. ff. eo.*
b POMA. *Partem. Aliquid permittitur causa necessitatis, quod aliàs non permitteretur. Bar. c. nulli. ext. de pig. ubi ponit Ro. similia. ubi Alex. hic in apostil. ad Bar. adde gl. cle. ij. ad fi. de reg. adde quod probat tex. secūdū intellectū Gul. in l. præsides. in fi. ff. si cer. pet. & quod ibi no. Alex. quā legit cū l. præcedēti, adde l. alienationis. ff. fa. ercisc. Bar. l. j. in fi. C. de naufr. lib. x. & l. Diuis. ff. de pe. hær. in uer. sed propterea. adde Bar. l. si is qui. §. fi ff. de pig. & Bal. l. iubemus. in princ. C. de fac. ecc. et l. ij. C. de pat. qui fil. distrax. Bar. in tractatu repræsa. ij. q. dum alle. l. pro hærede. §. quid si tantùm. ff. de acq. hær. Bar. & Alex. d. §. si tantùm. gl. l. ij. ff. de off. cons. l. ait prætor. §. dubitari. ff. de his quæ in fr. cre. Adde quod no. Are. cōs. ccxix. monet, ꝙ licet sit peccatum accipere pecuniā ad usuram, tamē si causa necessitatis accipiat, non peccat. Adde gl. l. nullus. uer. ultionem. C. de iud. Ias. l. j. ff. de off. eius. uide etiam Cæp. aut h. sed nouo iure. s̄. de ser. fug. Fel. c. cū accessissent de const.*
c P. PAV. P. Legē. *Paul. de Leazar. v. q. incipien. in Christi nomine in conclusione. Ias. l. j. in prin. de offic. eius. Fel. c. querelam. de iureiur. & c. ij. de spons. & per Ias. l. principalibus. iiij. fallen. si cer. pet. & l. admonendi. de iureiu. Bar. b. c. j. in j. not. ext. de pig. Fel. c. cùm accesserit. de const. in repert. uer. necessitas.*

LEX II.

MANVMISSIONIS. Qui manumittit ex necessitate, non habet per omnia ius patronatus. Opp. l. Campanus. ff. eo. Sol. Fallit etiam in alijs casibus, ut hic in gl. Opp. ff. de bon. liber. l. etiā. §. si quis numos. Sol. Nō habet ius patro. quantū ad ea, quæ dicunt hac lege, sed quātū ad ius succedēdi sic.

LEX III.

QVI NVMIS. Ei, qui manumittit acceptis numis, non debentur operæ.

LEX IIII.

a SI QVAM.[a] Pretiū operarum promissum potest peti, tamen ex hoc exigens ius patronatus amittit. In hac l. fuit quædam opin. inter Azo. & Hug. de Porta. Rauenna, & Hug. dicit ꝙ ex sola conuentione de pretio, perdit ius patronatus. Azo dicebat ꝙ exactione tantùm, ut per hanc l. & ita communiter tenetur. Vltimò, in ista materia distingue, ut distinguitur hic plenè per gl.

ADDITIO.

a *Quam. An ex sola conuentione de pretio operarum perdatur ius patronatus, & an ius competat, uide Bal. ꝙ ex sola conuentione.*

LEX V.

MATER. Eatenus, quatenus quis de necessitate manumittit, operas imponere non potest.

LEX VI.

a LIBERTI.[a] Hæred. extraneis uel mariti, non debent operæ. Opp. s̄. de in ius. l. ij. Sol. Ibi loquitur in operis, quæ consistunt in non faciendo, ut in non uocādo in ius, & similia. Hic de his, quæ in faciendo consistunt.

ADDITIO.

a *Liberti. Bar. l. si non sortem. §. si libertus. ff. de condic. indeb.*

LEX VII.

NEC. Pro operis futuris non licet mercedem recipere, pro præteritis sic. Item duo filij liberant libertum à præstatione operarum.

LEX VIII.

SI TVIS. Emptus proprijs numis, & manumissus, non debet suo patrono operas, & ab eo non reuocatur in seruitutem.

LEX IX.

LIBERTAE. Vxor non debet, ut liberta operas uiro suo, sed eo inuito non potest diuertere: tenetur tamen præstare operas uiro suo, tāquā uxor, nō tāquā liberta.

LEX X.

1 *Qui non honoratur honore pecuniario, non potest onere fideicommissi grauari.*
2 *Tempus adiectum libertati uidetur repetitum ad limitandam præstationem in conditione libertatis adiectam.*

TITIVS. In toto Codice nō est lex quæ incipit, Titius, nisi ista, & legit duob. mod. Secundum
1 unā lect. breuiter h. d. † Qui non honorat honore pecuniario, non potest onere fideicōmissi grauari. l. planè. la ij. §. fi. cum l. seq. ff. de leg. j. Se
2 cundum aliā lect. breuiter hoc intendit, † Tempus adiectū libertati, uidetur repetitum ad limitandam præstationem in conditione libertatis adiectam.

LEX XI.

QVOD EX LIBERTA. Filij libertorū sunt ingenui, & matrimonium liberat mulierem à præstatione operarum.

LEX XII.

QVI MANV. Liberti possunt morari ubi uolūt, nec possunt reuocari in seruitutē, nisi ex causa ingratitudinis.

LEX XIII.

IN REDHIB. Qui alienum retinet libertum, tenetur ad reddendas operas.

De bonis liber. & iure patro. Tit. IIII.

LEX I.

1 *Publicatis bonis, ueniunt ea iura in fiscum, quæ ueniunt in extraneum hæredum.*

a VLTVM.[a] Datio pecuniæ, & pactū de manumittendo cū futuro domino, impedit cōtratab. secus cū præsenti. Itē fiscus succedit in ius patronatus. Opp. de obseq. à lib. l. Titius puerum. Sol. Hic loquitur quādo seruus fecit pactum cū domino, ibi dominus fecit pactum cū extraneo. Opp. ij. l. cùm affirmes. de li. causa, & ff. si li. ing. esse di. l. ij. Sol. Non cogitur dominus manumittere præcise, ut hic, sed hortabitur, ut in cont. Item opp. & uidetur ꝙ ius libertorum non ueniat ad fiscum, ut ff. ad leg. Iul. ma. l. eorum. Sol. Ibi fuit condemnatus ex alijs capitulis, l. Iul. ma. hic uerò ex eo ꝙ aliquid contra principem commisit. Opp. l. iij. ff. de interd. & releg. Sol. illa est uera, quando condemnatur ex alio crimine, tunc ea iura patronatus, quę in extraneum hæredem transirent, transeunt ad fiscum: quę uerò ad extraneum hæredem nō transirent, nec ad fiscum
1 transeunt. Ita dicit gl. quā tenent doc. Ex qua no. † ꝙ quando bona publicantur, non ueniunt in fiscum ea, quæ non ueniunt in hæredem extraneum, quod no. perpetuò.

ADDITIO.

a *Multum. l. Imper. de fideicom. lib. Adde Bar. l. iura. ff. de iure pa. melior gl. & Bar. l. eum qui. ff. de interd. & releg.*

LEX II.

SI LIBERTI. Si patronus patit libertū cū ancilla principis habere consortium, ius patronatus amittit.

LEX

LEX III.

* *Reuerentiam.* a *Te admonitum esse uelim, benuole lector, hac in l. propositas esse duas additiōes, quæ eò utrinq; disputant, num possimus renunciare obseruantiæ, quam alteri debemus. Cæterùm ubi censet posse, caueas ad ius obseruantiæ paternæ referas, nisi in diuinam legem ultrò uelis incidere, neque plurimi facias eos, qui uoto contrario sese ultro dedunt.* I. Concen. B.

SI QVIS. Qui remittit ius patronatus, omne ius perdit pręter reuerentiā, *[a] & ius reuocandi in seruitutem. Opp. ff. eo. l. Paulus. §. patroni. Sol. Aliud est remittere ius patronatus, aliud est concedere liberam testamenti factionem. Item opp. e. l. etiam. §. j. ff. eo. Sol. Ibi concedebatur à principe libera testamēti factio, secus si à patrono ut dictum est s̄. Vlt. habemus hic tractare ius patronatus, quod gl. ultima ponit.

ADDITIO.

a *Reuerentiam. Fortius dicas quòd iuri reuerentiali quis non potest renunciare. l. alia. §. eleganter. ff. sol. mat. & hic Bal. Et facit iste tex. utrùm si ecclesia sit exempta, seu sublata per episcopum, ꝙ nihilominus ei ab ipso diœcesano debet præstari reuerentia. c. pastoralis. de do. c. cùm uenerabilis. de censi. Item faciunt prædicta pro priuilegio l. ad egregias. de iureiur. ut non possit ei renunciari, de quo per Cy. l. nec honore. s̄. de episc. & cle. c. ij. §. cæterùm. de iureiu. in vj. ubi moniales non possunt renunciare illi priuilegio, uidelicet ꝙ iudex debet mittere tabelliones ad examinandum. Et dum dixi s̄. de eccle. adde l. sed si hac. §. patronum. uer. sed si. ff. de in ius uoc. & ibi per Bal. & Ang. in l. alia. §. eleganter. ff. sol. mat. uidetur tamen ꝙ iuri reuerentiali quis possit renunciare in specie, l. quamuis. uer inuitus. ff. de in ius uoc. iuncta l. Mæuia. C. eo. tit. & no. doc. l. fi. eo. tit. Et hoc ideo, quia in ipso actu præstandæ reuerentiæ patronus consentiebat non præstari, & idem esset in d. §. eleganter. in ipso actu exactionis uidetur consentire reuerentiam sibi non præstari, probatur in l. ꝙ nomine. iuncta l. seq. de cond. ind.*
POMA. *Per istum tex. Alex. & Bal. hic, ꝙ ius reuerentiæ nunquam tollitur per exemptionem, de quo latè per Fel. c. cùm non liceat. de præsc. et in hoc est singularis iste tex. secundum Ro. in sing. ccccxciij.*

Si in fraudem patro. à libert. alienatio facta sit. Tit. V.

LEX I.

SI IN FRAVDEM. Alienata in fraudem patroni, possunt per patronum reuocari, nisi ratum habuerit. Diuiditur in tres partes, primò dicit, quid posit reuocari per patronū, secundò qua actione, tertiò ponit unam exceptionem, ij patronus consenserit, & secunda pars incipit in l. ij. tertia ibi, uerùm. Opp. de pet. hæred. l. quòd si in diē. §. pen. Sol. Non conceditur reuocatio per petitionem hæreditatis, d. l. quòd si in diem. sed per Caluisianā sic, ut hic, & in l. prox. Opp. ff. eo. l. j. §. j. Sol. Aut libertus alienat in ultima uoluntate, aut inter uiuos. Si in ultima uoluntate, nō requiritur fraus, ut l. cont. si inter uiuos, tunc requiritur ꝙ in fraudem sit factum, ut hic. Item opp. & uidetur ꝙ inter uiuos non requiratur fraus, tamen uidetur ob. ff. eo. tit. l. si libertus. & l. seq. Sol. Quatenus in contractu facto à libertо continetur donatio, solus sufficit euentus, nec fraus requiritur, sed inquantùm contineret alium contractum onerosum, requiritur fraus, ut hic. Ideò Cy. ponit unam distinctionem ualde longam, & fuit Iacob. de Rauen. & summat totum tit. ff. si quid in fraud. pat.

LEX II.

1 *Patronus succedit liberto ab intestato, liberis non extantibus.*
2 *Frater liberti an excludat patronum ab intestato.*
3 *Patronus accusans libertum, quando amittat ius succedendi.*
4 *Filij diuersorum patronorum qualiter succedant liberto.*
5 *Patronus licet sit hæres liberti, tamen reuocat alienata per eum.*
6 *Hæres quando ueniat contra factum defuncti.*
7 *Filius institutus in legitima licet hæreditatem adiuerit, tamen potest alienata in fraudem reuocare. x.*
8 *Alienata in fraudem qualiter reuocentur.*

1 DEFVNCTO. No. hic, † ꝙ liberto succedit ab intestato patronus. Cōtra istud opp. Inst.
2 de suc. lib. in princip. Sol. secundū illam intelligitur, scilicet quādo non extabant liberti.* † Pro huius declaratione quærit gl. primò an frater liberti excludat patronum. Quidā quòd sic, ut Inst. de ser. cog. circa prin. Io. contrà ff. de suis, & leg. l. intestato. in prin. l. liberto. ff. de bo. lib. Item quæritur an per accusationem capitalem factā de liberto, succeden-
3 di ius perdatur. Distingue † duos casus. Aut quis accusat libertum proprium, aut libertum paternum, aut auitum. Primo casu non perdit ius succedendi, l. si filius. §. erit. de fideicom. lib. Secundo casu, quando accusaret paternum, uel auitum, perdit ius patronatus. Ita loquitur l. qui cum maior. de bo. li. per totam l. ex eo patet quòd firmius ius quæritur à se, quā
4 ab alio, d. §. erit. Quæro qualiter † filij patronorum succedant? Gl. tua dicit, & bene tu debes scire, ꝙ illud quod de iure. Auth. dicit, quòd filij fratris succedunt unà cū patruo, habet locum in successione ingenui, non in successione libertorum, nam filius patroni præfertur nepoti ex alio filio patroni. Itē unus patronus uiuens præfertur filio alterius
5 patroni mortui. Vide gl. quæ hoc dicit satis clarè. † Secundò habes not. ex hac l. ꝙ licet patronus sit hæres liberti, tamen reuocat alienata per eum, uide tex. Opp. plus potest hæres quàm defunctus, contra l. hæredem. de reg. iur. Dicit gl. hoc ideò, quia æs alienum est, quasi dicat defuncto non debebatur, sed hæredi debetur. Opp. hæres non potest reuocare factum defuncti, ut j. de lib. cau. l. si ab eo. & s̄. de rei
a uen. l. cùm à matre. & l. uēditrici. de reb. alie. nō alie. Sol. gl.[a]
b hoc speciale[b]. Vel magis dicitur debitum accipere, quā hę-
6 res esse tit. lucratiuo, ista dicit gl. Solue istud cont. † clarius quàm gl. duobus mod. Primò sic, ꝙ hæres non uenit contra factum defuncti, nisi factum in fraudem ipsius hæredis. Vel aliter, & melius, hæres non uenit contra factum defuncti. Verum est in eo hærede qui ex hæreditate dicitur lucrari, secus in eo cui hæreditas est debita, hic est casus in l. no-
7 stra. Et ex hoc † patet, [c] ꝙ filius institutus in debito bono-
c rum subsidio, licet hæreditatē adiuerit, non prohibetur alienata reuocare per querelā inof. donationis, uel inoffic. dotis, tene menti. De quo dicā clarius ubi gl. se extendit in hoc s̄. de rei uendic. l. cùm à matre. & j. de iur. del. b. l. fin. §. in cōputatione. Tertiò no. † ꝙ hæc reuocatio fit per actionē Calu-
8 uisianam. Cont. imò per Fauianam, ff. eo. l. j. §. fin. Huius ti-
d more[d] dicit gl. ꝙ debes scire ꝙ quatuor sunt actiones reuocatoriæ, scilicet Caluisiana, Pauliana, Fauiana, & in factum reuocatoria, quod dic ut in gl. hic, & inst. de act. §. itē si quis in fraudem, & ibi per Dy. Doc. uerò Vltramont. dicunt ꝙ non sunt nisi duæ reuocatoriæ, nam Caluisiana, & Fauiana est una, ut d. l. j. in fin. ff. eo. ti. & hic. Et ideò habet duo nomina, quia prætor, qui eam induxit, fuit binominis, & ita quæ datur patrono Pauliana, & in factum similiter est una cadē. Nam in factū uniuersaliter dicitur omnis actio descendēs ex edicto prætoris, l. fi. ff. de eo per quem fact. erit. Nam ista cognominatur in factum Pauliana, quia prætor ille cognominatus Paulus. Certè Io. in arbore sua tenuit ꝙ essent quatuor actiōes, & ideò fecit quatuor circulos, seu cellulas, & nos ita communiter tenemus. Venio ad ultimam partē,
9 † hic habes ꝙ ratihabitio patroni tollit istam actionē. Cōt. ff. eo. l. uiuus. Sol. Ibi donauit benemerenti, ideò non potest reuocari, hic secus. Quæro circa istam partem, dicitur hic, ꝙ potest patronus post mortē liberti ratū habere. Quæro, quid si ante mortem ratum habeat, an possit? Et gl. arguit

* *Liberti. Nam intestato liberto mortuo primùm suis defertur hæreditas, deinde patrono: l. ij. ff. de suis & legit.* I. Con. B.

pro & contra fin.determinat, ꝙ idem siue ante siue post, ut
10 l. non uideť. ff.eo. Vltimò † quærit [e] gl. an iste tit. locum
e habeat in filio in cuius fraudem pater alienat,ut priuet eum
legitima? Breuiter gl.tua determinat sic, Aut loquimur in fi-
lioarrogato,& habet locum ista materia, ut l. fi. ff.eo. Aut lo
quimur in filio legitimo,& tunc secus,l.non uscꝫ. ff.si quis à
pa. fue. man. Ita dicit gl. & bene. Sed contra hoc uidetur ca
sus ext.de test.c. Ray. propter illā decretalem dicunt quidā,
ꝙ hodie inuenta est noua reuocatio, quia filius reuocat alie
nata per patrem in fraudem. Sol. Ibi loquitur de quadam
consuetudine ciuitatis Tuscanæ, de iure communi dicit ue-
rum ista glo.quod no.

ADDITIO.

a Gl.No.ꝙ filius habet legitimam tit.lucratiuo.gl.l.emancipata.s̄.de iur. & fac.ig.aliàs l.ij.& ibi Bar.& Bal.uide quod no.in l.si quis.§.si uerò. ff.de fal.& no.l.in suis.de lib.& posth.& l.fi. j̄. de cond. & l. j. j̄. de imp. lu. desc.lib.x.ibi ad Bar.multa no. Ange.hic,quòd hoc considerato si filio relinquitur legitima à patre,& ab auo, non debet habere nisi unam,ne duæ causæ lucratiuæ incidant in idem.Ita dicit fuisse iudicatum Perusij.a.b.

b Speciale. An hæres possit uenire contra factum defuncti, uide no. l. cùm à matre.C.de rei uend.& l.si creditoribus.j̄.de ser.pig. da. ma. & quæ no. Bal.ibi.uide in l.Lucius.fol.mat.& l.cùm uir.de usuc.& hic Bal.

c Patet.Adde Bal.l. j. de inof. don.in uer.ij.concl. ubi idem tenet gl. & doc. l.ij s̄.de inof.do.uide l.filio.j̄.quæ in frau.cred.

d Timore.Quot sunt actiones reuocatoriæ.Adde Bar.l.hac in factū.ff.quæ in frau.cre. & ibi tenet ꝙ sunt tantùm duæ licet aliter hic, & adde ꝙ inuenitur tex.qui dicit,ꝙ Caluisiana detur creditori,licet gl.hic illud dicat.& Fauiana,& Caluisiana non uidetur esse idem.ff.si quid in frau.pat.ubi est copula, quæ ponitur inter diuersa. Item est dare inter dictum fraudatoriū,de quo probatur in l.pup. in prin.de sol.ibi, breuiter. Vide plenè per mo.Inst.de act.§.item si quis in frau.& Bal.l.j.s̄.de inoff.do.sed placet ꝙ emptor si participauit fraudem, possit cōtra eum agi de dolo,ut refert hic Bal.aliàs sit uera opinio Bar.

e Quærit.Et facit tex.secundū Ang.l.lege Cor.ibi, nulla de uulg. ergo filius non potest conqueri,si pater alienat omnia bona sua.Nā potest illa proijcere in mare.l. j. s̄. de inoff.don. l. cùm à matre. s̄. de rei uen.per gl. hic, & Ang.auth.de hær.& Fal.post prin.Sed ualde ob.gl.§. præmium.auth. de hær. & fal.Ang.hic dicit illam gl.reprobari, ibi autem saluat, & facit tex.sing.& per illum tex.potest ad concordiam reduci, c. cùm scimus. de reg.quem alleg Bal.auth.ingressi. C.de sacrosanc.ecc. And.Barb.

De obsequijs à lib.patrono præstandis. Tit. VI.

LEX I.

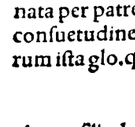

ONTRA. Quæro utrùm hæc lex dicat uerū
siue nomine proprio, siue alieno libertus a-
gat? gl.uacillat in hoc,breuiter ista est ueritas,
ꝙ agere alieno nomine, potest intelligi duo-
bus modis. Vno modo nomine alieno, hoc
est,ex facto, quod ex alterius persona dependet, licet quis
a in iudicio agat [a] suo nomine,& ita sumitur in l. furti.§. illud
planè. s̄. de his qui no. inf. Et isto modo libertus non potest
intentare famosam actionē contra patronum,ut s̄.si tru.non
gess. l.j. ff.de iniurijs. l. non solùm. §. quempiam. Alio mo-
do alio nomine intelligitur, qui alieno nomine est in iudi-
cio, ut procurator, uel curator, & similes,& tunc potest ali-
eno nomine,ut l.quæsitū.ff. de in ius uoc. Quæro hic dicit,
famosum, quid si tantùm de facto infamat, & non de iure?
Respon.idem,l.honori.ff.eo.

ADDITIO.

a Agat.Bar.§.qui alieno.d.l.furti.

LEX II.

LIBERTAE. Legitimæ nupta liberta non præstat ob-
sequium.

LEX III.

ETIAM. Dare pecuniam domino præsenti pro liberatio
ne,iuspatronatus non perimit.

LEX IIII.

a SI MANVMISSORI.[a] Libertus non debet contra
patronum uim,uel audaciam inferre,uel eum in ius sī-
ne uenia uocare. Videbitis de hoc j̄.eo.l.iij.

ADDITIO.

a Manumissori. No.secundum Ang.contr. arrogantes et maximè doctores, quos detestatur Io.And.in proœ.vj.And.Barb.

LEX V.

ETIAM. Liberis patronorū damnatorū debeť obsequi
um,& eis cōpetit ius reuocandi libertos in seruitutem.

LEX VI.

LIBERTOS. Liberti debent obsequium,& seruitiū pa-
trono portabile,non durū & importabile.

LEX VII.

NEQVE. Priuignis,& filijs patroni debeť reuerentia,a-
liàs punitur libertus.

De libertis,& eorum liberis. Tit. VII.

LEX I.

NON EST. Qui ex necessitate manumittit, ius reuo-
candi in seruitutem non habet.

LEX II.

4 *Vasallus committens feloniam, quòd non noceat filijs anteà natis.*

a

SI MANVMISSIS.[a] Pro leui iniuria in fa
ciendo cōmissa,libertus reuocať in seruitutē,
quod filijs posteà nascituris nocebit,& reuo-
b catus in seruitutē [b] absq; licentia principis ad
1 libertatē produci nō potest. No.hic † ꝙ quis
2 pro leui offensa reuocať in seruitutē. No. † ꝙ factum patris
3 nō nocet filijs anteà natis. † Tertiò no.[c] ꝙ facilis est descēsus
c auerni, sed reuocare gradū,&c. Vel dic, difficilius resurgit,
q̄ cadať. De hoc ponit gl.uersum Vergilij quod dic ut in gl.
Opp.j̄.de lib.cau.l.sola. Sol.Ibi loquiť de leui offensa cōmis-
sa in omittendo,sed hic in faciendo. Opp.ij.in auth. ut liber
ti de cætero §.illud. Sol.Dicūt quidā, ꝙ illa auth. hodie cor-
rigit istā l. Gl. cont. quia ibi loquiť qñ patronus remisit ius
patronatus. Opp.& uideť, ꝙ delictū patris non nocet filijs,
quia filij nō sequunť cōditionē patris, sed matris, ut l. parū.
s̄.de rei uend. Sol. Intellige ibi de filijs, qui nascunť ex ancil-
la ipsius patroni. Vel dic quòd erat talis conditionis ꝙ par-
tus eū sequebať,ut uidistis s̄.de ser.fug. l. ult. Vltimò gl.no-
stra fi.numerat casus, per quos libertus reuocať in seruitu-
4 tē. Dic ut in gl. Vltimò gl.inducit in arg. quòd si pater † qui
d habet feudū, cōmittit feloniā, nō noccat filijs anteà natis.[d]
Vide.gl.istā super uer. nati,& dic plenè,ut ibi,& quæ dixi in
l.cū ratio.de bo.dam.& l.eum qui.ff.de inter.& releg.

ADDITIO.

a Manumissus.Gl.l.si quis hac.§.quoties.alleg.

b P.PAV.P. Seruitutē.ista l.loquitur de remittente in seruitutē. Quid aut in remittente in seruitutē ex debito suo,an possit à domino manumitti,uide Ro. sing. dccxiiij. incip. nullus. Item ad primum dictum uide Ias.l.j.§. post operis.de oper.noui nun.

c POMA. No.Fel.c.ex literis.de const. & ibi Barb.xxxj.ad fi.& Ro.cōs. cccclix.ubi in ij.du.p hāc l. dicit ꝙ ciuitas data aliquib. quæ ppter supueniētem guerrā fuit extincta,nō reuiuiscit, licet iterato supueniat amicitia.

d Gl.Natis.l.eum qui.ff.de inter.& releg.

LEX III.

Actio ingratitudinis an sit proprium nomen.

1 LIBERI.Reuerētia debeť hæredib. extrancis,& offici-
um iudicis imploratur pro ingratitudine coercenda.
1 Quæro utrùm † actio ingratitudinis sit proprium
nomen

nomen actionis? Quidam dicunt ꝙ sic. Glo.tua determinat
cont.quia imò est officium iudicis, quo coercetur ingratitu
do liberti,quod no.& ita dicit glo.hic,& s̄.tit.j.l.pe. & l.si ma
numissor.Io.ponit in arbore unā cellulam in qua posuit in-
gratitudinis actionem,tamen ut ipse dicit, hanc quidam di
cunt non esse actionem,& illa est uerior.

LEX IIII.

IBERTINAE. Liberti,& eorū liberi pro-
pter ingratitudinem reuocantur in seruitutem.
h.d. Opp.s̄.eo.de l.ij. Sol.propter delictum pa-
tris non reuocantur in seruitutem filij,sed pro-
pter delictum eorum proprium sic, ut hic. Opp. l. hæres. ff.
de obseq.Sol.uiuo liberto debent filij liberti reuerētiam pa
trono,secus eo mortuo,ut l.cont.

De iure annullorum aureorum, & de natalibus restituendis. Tit. VIII.

LEX I.

NATALES. Ciuitas non potest restituere nata-
libus.

LEX II.

a

VREORVM.[a] Ius annullorū aureorum
non facit imaginariè natalium restitutionē, sed
ucrè.l.j.huius ti.uer.à nobis, quando filius spu
rius legitimatur,an debeāt citari agnati, de hoc
dicetur in l nam ita diuus.ff.de adop.ibi gl.

ADDITIO.

a Aureorum.No.hic gl.pro no.quæ facit ꝙ licet scholaris habeatur pro ci ue,hoc uerum quo ad commoda,secus quo ad incommoda,l.iij.§.si eman cipa.ff.de contratab.

a Qui admitti[a] ad bon.posseß.poßint,& intra quod tempus. Tit. IX.

ADDITIO.

a Admitti. Vsq; ad tit.de leg.inclusiuè ab ista rub.qui admit.ad bo.poß.legit Ale.Paduæ anno mcccclxix.ideò quæ hic solita sunt scribi,uide in suis scri pturis,& qq. Adde quod uoluit Bal.in rub.ultra Alex.cons.xliij.iij.lib. P. PAV. P. Istam rub.repetit Bulg.ubi tangit plures q. fundamentales in materia bo.possessionis per sex pulchra dubia, ut ibi potes uidere, quæ sint illa dubia,& etiam in prim. tangit quomodo prætores potuerunt in-ducere bonorum possessionem,cùm non haberent potestatem legis conden dæ.Item istam rub.& materiam bon.poß.latè attingit per q.quas solenniter tetigit hic Bal.in rep.huius rub.

Dictum est s̄. de bonis libertorū,in quib.cōpetit patrono
bo.pos.cont.tab.eius occasione prēmittit generaliter de bo.
pos.& ista rub. generalis est ad sequentē. Videndū est ergo
quid sit bo.poss. Gl.tangit hic,sed ego dicā super nigro.

LEX I.

2 *Filius hodie adit hæreditatem aduentitiam sine iussu patris,etiam eo inuito & ignorante.& nu.3.*

4 *Filiusfa. hodie etiam patre inuito & ignorante potest petere bon posseß. idem in Treb.restitutione.*

5 *In petenda bo.poss.sufficit sola agnitio coram iudice.*

6 *Bo.poss.quotuplex,& quid sit,& de qua loquitur hic tit.*

7 *Filio agnoscēti bo.pos.an de iure C.quæratur aliquod emolumentum.*

8 *Querela inofficiosi cōpetit filio sicut actio iniuriarū, & actio in factum, sed emolumentum competit patri.*

10 *Ex longo tempore præsumitur quòd ab initio uoluntas patris intercesse rit,non tamen inducitur ratihabitio.*

11 *Ratihabitio potest fieri extra tempus, quando actus ualet in persona gerentis.*

12 *Vbi iudicis officium imploratur non in forma iudicij,filius agit sine patris consensu.*

13 *Repudiatio tacita filij nocet patri.*

a

BONORVM Poss.[a] Ista est difficilis,& sub-
b tilis lex,& b.d. Filius ignorante patre potest bo.
poss.sibi delatam [b] agnoscere,& patri ratum ha-
benti commodum quæritur, & amittitur cursu
temporis. Ista lex potest diuidi in tres partes, sicut dixi in
summario,& tria præmitte. De iure antiquo secundum l.xij.
tab.non ueniebant ad successionem inuicem nisi agnati,&
illi,inter quos non erat ius agnationis, non succedebant in
uicem de iure ciuili,ideò filius emancipatus non succede-
bat patri. Item coniuncti per fœmineam lineam non succe-
debant inuicem,ideò prætor,qui semper mouebatur æqui
tate naturali, non considerato rigore iuris ciuilis, introdu-
xit bon.poss. per quam succedebat filius emancipatus pa-
tri,& cognati inuicem inspecta potius natura, quàm rigore
iuris ciuilis,ut patet Inst.de bon. poss. Præmitto etiam aliud
quod de iure antiquo quicquid filius quærebat, quærebat
patri,l.placet.de acq.hæred.& l.j. §.j.si à pat. quis fu. ma. His
præmissis uenio ad casum in terminis,qui clarus est. In pri-
ma particula habes tria. Primò quòd filiofa. debetur bon.
poss. Secundò ꝙ ignorante patre potest peti. Tertiò ꝙ debet
peti. Opp.ad primū,ꝙ filio non defertur bo.pos.quia pater
eum in ordine præcedit,ut Inst.de leg.agn.suc.§. j. Huius ti-
more facta est prima gl.huius l. Aut tu intelligis de bo. poss.
ab intestato,& intelligas ꝙ decessit alius cōiunctus filio per
lineam maternam,ut mater uel alius, & sic pater in gradu fi
lium non præcedit. Si uis intelligere de bo.poss.ex testamen
to,tūc potest intelligi in agnatis & cognatis quomodo uis.
1 & uide gl.j. Vlterius opp. ad secundū, † ꝙ nō potest peti pa
tre ignorāte,imò debeat pręcedere iussus,l.si quis.§.iussum.
de acq.hær. Sol.gl.illud contrarium in fi.ult.gl.no.Nam de-
bes scire quòd hæreditatis aditio est de iure ciuili,ideò in ea
multùm attēditur patria potestas,quæ simi-
liter est de iure ciuili,* ut l.nam ciuium.ff.de * *Ciuili. Ego ue-*
his qui sunt sui.& Inst.de pat.pot.§.j.ideò ibi *rò iuris potius*
iussus patris debet præcedere. Sed bon.pos. *diuini esse exi-*
est de iure prætorio naturali æquitate indu- *stimo, ait enim*
cta,ideò patria potestas ibi non attenditur, *Dominus, Le-*
hæc est solutio uera,& uide glo.ult.in fi. quæ *uit. xix. Hono-*
c hoc notabiliter [c] dicit.Cont.hoc opp. resti- *ra patrem tuum*
tutio quæ fit per Treb,est de iure ciuili,& ta- *& matrē tuam.*
men in ea non debet præcedere iussus, ut l. *I. Concen.B.*
seruo inuito.in prin.ff.ad Treb. Rñ.hæredi-
tatis aditio est actus magis solennis q̄ restitutio fideic. quia
per hæreditatis aditionem acquiruntur iura directa, per re
stitutionem iura utilia,ff ad Treb.l.j. ideò nō requiritur tan
ta solennitas. Cont.hoc opp.ꝙ etiam in hæreditate nō requi
ratur iussus patris,l.cùm nō solùm.§.j.j̄.de bo. quæ lib. Sol.
Fateor ꝙ hodie est immutatum. Nam filius potest bo.poss.
agnoscere patre inuito,l.cont. ergo multò magis eo igno-
d rante,[d] unde † hodie non requiritur ꝙ iussus præcedat,qd
2 intellige uerum in hæreditate aduentitia, sed in profectitia
remanent iura antiqua immutata,ut præcedat iussus, l.fi.in
e prin.ff.qs or.in bo.pos.ser. Assumatis [e] ergo tria uerba pro
declaratione præsentis materiæ, aut loquimur in hæredita-
tis aditione,aut in bon. poss. aut in Treb. restitutio. Primo
casu de iure antiquo non poterit filius adire, nisi præcedat
iussus,l.si quis mihi bona.§.iussum.de acq.hær. De iure no-
uo si quidem loquimur in hæreditate profectitia, ut puta si
filius esset institutus contemplatione patris, nihil est immu
3 tatum.d.l.fi.in prin,ff.quis or.in bo.poss. ser. † Sed si in hæ-
reditate aduentitia,tunc potest filius patre inuito,& ignorā
te agnoscere.l.cū non solū.§.j.de bo.quæ lib.gl. hic,uer. ratā.
In hoc tñ est differentia,quia qñ patre inuito,sibi filio quæri
tur plenè:qñ patre ignorāte,tunc patri posteà ratum haben
ti quæritur ususfructus,ar.huius l.Ita tenet hic glo.prædicta
uera in filiofam.maiore,ita quòd habeat legitimam perso-
nam:sed si esset filiusfam.minor,quid iuris sit, dic ut d. l. cū
non solùm.§.j.j̄.de bon.quæ lib.& l.si infanti. j̄.de iu. delib.
4 † Si uerò loquimur in bo.pos. tūc de iu. antiquo poterat pe
ti patre ignorante,ut hic,tamen non habet effectum nisi ra-
tihabitio sequeretur,d.l.fi.in prin.quis or.in bo.pos.sed ho-
die

die omnem habebit effectum, etiam ratihabitione non ſe-
11 cuta, quia patre recuſante, & etiã inuito, filius poſſet agnoſ-
cere, d.l.cum non ſolùm.§.ſin autem. Si uerò quæramus in
Treb.reſtitutione, dicas idem quod dixi in bo. poſſ. Venio
ad tertium, dicitur hic ꝙ bo.poſſ.debet peti. Cont. imò ſuffi
5 cit coram iudice agnoſci, ut ĵ. eod. l. fi. Sol. † Fateor quòd
iſta l.in hoc hodie corrigitur, quia ſufficit ſola agnitio corã
iudice abſq; petitione, uel iudicis decreto. Item contra hoc
opp. quia etiam de iure antiquo iſta impetratio eſt ſublata,
l.j.& ij.s̃.de formu. Sol.& modò aduertas, quia modò decla
6 ro tibi gl.rubricæ.debes ſcire ꝙ tria ſunt. † Primum eſt bo.
poſſ.quæ eſt facti, & iſta nobis acquiritur per corporalẽ ap-
prehenſionem, l.iij.in princ.ff.de acq.poſſ.Et ſecundum, ſci-
licet, bo.poſſ.quæ eſt ius, de quo loquitur hic tit.& ſeq. & eſt
iſta bo.poſſ.ius proſequẽdi retinendiq; patrimonij ſiue rei,
quod cuiuſq; fuerit, cùm is moritur.& ita dicit gl.hoc proba
tur in l.in bonorum.ff.eo.Et eſt tertium ſcilicet, bo.poſſeſſo-
ria hęreditatis petitio, de qua loquit̃ titulus de poſſeſ. hær.
pet.& iſta diffinitur ſicut aliæ actiones, quia actio eſt ius pro
ſequendi, ut dicitur Inſt.de act.in prin.& differt iſta bo. poſ-
ſeſſoria hæreditatis petitione à bo.poſſ. quia iſta eſt ius pro
pter quod proſequimur hæreditatem. Ita dicit gl.tua, & be-
ne. Videte gl.ru.ut intelligatis, præmitto aliud exemplum.
Dñium eſt ius propter quod datur nobis rei uendicatio: rei
uendicatio aũt eſt ius, quo uendicamus, ita & bo. poſſeſſo-
ria hæreditatis petitio, eſt ius, quo petimus hæreditatem ſeu
bo.poſſ.defuncti. Et eſt aliud iudiciũ petitorium, ut dicit gl.
de quo nõ curo, quia non eſt noſtra materia. Venio ad ſecũ
dam partem, & in hac ij.parte dicuntur duo, primò ꝙ quæ-
ritur emolumentũ principaliter etiam patri, & ex hoc ꝙ di-
cit etiam, innuit ꝙ tam patri quã filio. Item dicitur hic ꝙ pa
7 ter poteſt petitionem hæreditatis ratam habere. Opp. † ad
quodlibet, de iure iſto quicquid filius quærebat, quærebat
patri, l.j.in princ.ſi quis à paren. fuerit ma.& de acq.hęr.l.pla
cet. Sed hic innuit ꝙ aliquod cõmodum remanebit filio, er-
go malè. Quidam fatentur contrariũ, & ideò dicunt ꝙ hæc
dictio, etiã, non ponitur hic implicatiuè ꝙ filio quæreretur.
Rich.Mal.ut hic refert Cy. tenet cont. ꝙ de iure antiquo in
bonis maternis filio quærebatur proprietas, & patri uſuſ-
fructus, ut l.filius.ff.de inoff.teſt.Cy.hic hoc reprehendit, qa
hoc fuit inductum per iura noua.ĵ.de bo.ma. l.j. & per totũ.
Aduertite domini, parcat mihi Rich.& Cy.qui eum hic recí-
tauit. Iſta fuit opi.antiqua reprobata per gl.noſtrã.in l.is qui
hæres.§.fi.ff.de acq.hær.& alle.l.filiuſ.ff.eo.ti. Ego allego uo
bis aliam l.f.ſi filius meus.ff.ſi quis omiſ.cau.teſt.non ob.l.fi
8 lius.ff.de inoff.teſt.quia fateor † ꝙ querela competat filio, ſi
cut actio iniuriarũ, ut l.filiuſfa.& actio in factum, l. in factũ.
ff.de ac.& obl. ſed emolumentũ querelæ & illarũ actionum
quęrebatur patri in totũ ſcd'm tempora antiqua, hodie quo
ad uſumfructũ, unde prima ſol.eſt uerior. Vlterius opp. ad
ſecundum dicitur hic, ꝙ pater poteſt habere ratum. Cont.
9 † ꝙ meo nomine non eſt geſtũ, ratũ habere non poſſum, ut
l.ſi pupilli.§.ſed ſi ego.ff.de neg.geſt. Sol. Non poſſum habe
re ratum tanq̃ geſtum nomine meo, ſed tanquã geſtum à fi
lio, ſicut dixi tibi s̃.de fur.l.j.& Dy.c.ratum.de reg.iur. lib.vj.
Item opp.dicitur hic ꝙ pater poteſt habere ratum, & gl. intel
ligit etiam tacitè per curſum longi temporis. Vide hic gl. ſu-
per uer.ratũ, dum alleg.l.ſi filius.de pet. hær.& l. qui in alie-
na.§.j.de acq.hær.Cont.hoc opp.ratihabitio debet fieri in-
f tra id tempus, quo res poteſt geri, l.bonorũ.[f] ff.rem rat.hab.
& eſt expreſſum in terminis l.noſtræ, l.fi.in prin.ff.quis ord.
10 in bo.poſ.ſer. Huius timore † quidam, ut Iac. & Bal. repre-
hendunt iſtam gl.uel limitant eam, ſcilicet, ꝙ iſta ratihabitio
ſequitur intra tempus legitimũ, ſ. intra annum, uel centum
dies. Doc.intelligunt eam ualde notabiliter. Nam longũ tem
pus, de quo fit mentio in legib.alleg.in gl.non inducitur ad
inducendum ratihabitionẽ, ſed ad præſumendũ uoluntatẽ
ab initio interceſsiſſe, ut d. l.præſumit̃, ergo ab initio patris
uoluntas affuiſſe, nõ hodie, hoc eſt, in fi. decennij inducitur
ratihabitio, quod eſt not.& bene no.& tene menti perpetuò.
Vel dic ſecundũ Iac.But. ꝙ ratihabitio debet fieri à tempo-
re, quo res debet fieri qñ fit ad confirmãdum actum qui fa-
11 ctus eſt. Sed † in ꝓpoſito [g] actus iſte ab initio fuit ualidus,
g ratihabitio patris ſolùm ad hoc tendit, ut ſibi patri quærat̃,
non ut actus ualideť, & ſic poteſt geri quocũq; tẽpore, qd' in
tellige uerũ, ſcd'm iura hodierna, ſed ſecundũ iura antiqua
iſtud dictũ nõ procederet, d.l.fi.in prin.quis or. in bo. poſſ.
ſer. Venio ad tertiam partẽ, dicitur hic, amittitur tranſacto
tẽpore. Cont.l.fi.in prin.qs or.in bon.poſ.ſer. Dicit gl.ꝙ hęc
l.debet intelligi ſcd'm illam, quod amittitur tranſacto tem-
pore, in quo filius ſciuit & potuit patrem certiorare, ut l.cõt.
quod eſt uerũ ſecundũ iura antiqua, & etiam ſcd'm noua in
h profectitijs,[h] in quibus nihil eſt immutatum. In aduentitijs
uerò hodie patris ſcientia uel certioratio non requirit̃, quia
poteſt filius petere abſq; patris cõſenſu. Ita dicit gl.ult.huius
l.quã uide. Cont.hoc opp.bo.poſſ. debet peti uel agnoſci in
iudicio, & filius nõ habet legitimã perſonã ſtandi in iudicio
ſine cõſenſu patris, l.cùm non ſolũ.§.neceſsitate. de bo. quæ
lib.ergo apparet ꝙ patre ignorante non poteſt peti etiã ho-
die. Huius timore eſt facta etiam ſcd'a gl.huius l. & eodẽ mo
do poteſt opponi de l.j.in fi.de ann.exce. quia impedito a-
gere non currit præſcriptio, ſed filius non poteſt petere pa
12 tre ignorante, ergo, &c. Ponit gl. multas ſol. Iſta † eſt uera, &
i multùm menti tenenda,[i] qui §.neceſsitate.habet locũ in his
quæ fiunt in iudicio in forma iudicij, ſed bo.poſſ.non peti-
tur, uel agnoſcitur in iudicio in forma iudicij: l.ſeruus. ff. eo.
ergo conſenſus patris non requirit̃. Vide iſtam gl. & teneas
eã menti, & nõ intelligas gl. ꝙ quandocunq; indiſtinctè iu-
dicis officium intentatur, filius poterit agere ſine conſenſu
patris, quod uidetur innuere. Sed intelligo hoc uerum, qñ
non in forma iudicij implorat officiũ iudicis, d.l. ſeruus. ff.
eo. Ita debetis intelligere hãc materiã. Opp. factum filij non
debet nocere patri, l.filius.s̃.de pa. Sol. Ibi loquimur in quæ
ſitis, hic in quærendis. Vlterius opp.l.j.§.decretalis.ff.de ſuc.
edic. Sol. Hic loquitur in bo. poſſ. edictali, quæ poteſt perdi,
ibi in decretali, quæ non poteſt perdi tẽpore uel repudiatio
ne. Sumus expediti de gl. Ex x̃.gl.opp.l.j.ff.de bo. poſſ. infan.
& fu. Sol. Scientia patris nõ nocet filio, l.contraria, ſcientia fi
lij nocet patri, ut hic. Cont. hoc op.l. ſeruus. in fi. ubi ſcien-
tia patris attenditur. Sol. Scientia patris attenditur quantũ
ad commodum filij, ut ibi no. non ad eius incommodũ. Vl
terius opp.l.is qui hæres.§.fi.& l.ſeq.ff.de acq.hær. ubi repu
diatio filij nõ nocet patri, neq; patris repudiatio nocet filio.
ĵ.de bo.quę li.l.cùm non ſolũ.§.j.& §.ſeq. Propter quas leges
13 dicebat Iac.But. ꝙ iſta lex hodie in hoc corrigitur. Doc. † no
ſtri dicunt cont. quia etiam de iure antiquo repudiatio filij
expreſſa non nocebat patri, d.l.is qui hæres.§.fi. & tamen re
pudiatio tacita, quæ ex curſu temporis inducitur, bene no-
cet, ut hic, & d.l.fi.in prin.quis ordo in bo.poſſ.ſer. Simile ꝙ
quædam poſſunt fieri tacitè, quæ non poſſunt fieri expreſ-
ſè. Habuiſtis l.j.s̃.de ſer.fug.& l.longè.de diuer.& tẽp. præſc.
de ſer.urb.pręd.l.ſed ſi inter.

ADDITIO.

a Poſſeßio. Adde ꝙ per iſtam l.Io.And.in add.ad Spe.tit.de pac. & transa. refert Pil.tenuiſſe ꝙ quãdo erat appellatum à ſententia, licet conſtabat appellationem non tenuiſſe, quia princeps appellationem prohibuerat, tamen fuit tranſactum.poſteà princeps appellationem ratificauit, ꝙ non ualeat tranſactio ſi princeps ignorauit tranſactionem, aliàs ſecus.

b Delatam. Adde qualiter accipiatur hoc uer.delata in l.delata. de uer. ſig. & l.qui hæres.de acq.hær.per Bar.l.is qui putat.in l.noua.eo.tit.

c Not.Adde quod Ang.& Ro.dicunt, ut refert Ale.ꝙ hæc l.eſt ſing.& uenit limitanda ſecundũ Bal.hic, niſi cõpareat & admittat aliquis contradictorem, quia tunc procedit in forma iudicij, quod requirit perſonas tres, actorem, iudicẽ, & reũ, ideò tunc eſt neceſſarius conſenſus patris. Et de hac gl. ult.Spe.et Io.And.in tit.de actore.§.j.uer.ſed quid ſi cõuenit.

d P. PAV. P. Ignorante.Bar.rub.huius ti.& Mod.hic, & quæ ſcripſi ad Bar.in fim.in l.item.ff.de rei uend.

e Aſſumatis.Bar.conſ.cxxix.incip.quidam.

f Bonorum.Frid.conſ.ccxxxviij.& ex dictis Bar.hic uide bonam limitationem ad l.bonorum.ff.rem ra.hab.& opi.Bar.hic tenet Cy. Sal. licet Bal. uideatur tenere cont.hic uerſ.ſed quid ſi filius.

g Pro-

g Propoſito. Avet.c.cauſam.de iud.Bal.auth.hodie.ĵ. de appel. & c. ut circa.de elect.lib.vj.

h IO. FR. RV. Profectitijs. Adde dum Bar. concludit ꝙ in profectitijs nihil eſt mutatum, ſcilicet, quia non poteſt filius inuito, uel ignorante patre, efficaciter adire hæreditatem profectitiam delatam filio contemplatione patris, ꝙ idem tenent doc.communiter hic.& in l.ſi quis.§. iuſſum. ff. de acq.hær.ſed Bar.ſibi contrarius tenet cont.l.fi.§.ſimiliq;.ĵ. de bon. quæ li. ut no.Ro.Alex.l.qui.§.fi.ff.de acq.hær.Imo.d.§.iußum. à qua contrarietate conatur Iaſ.eum ſaluare hic, ꝙ hic loquitur quando pater præſtat conſenſum filio uolenti adire, ibi uerò quando pater repudiat hæreditatem, an filius ſolus poßit eam acceptare.

i POMA. Tenenda. Bar.conſ. iij.uol.ij.d.§.neceßitate.Rot.in deciſ.nouis.vj.in tit. de iud.quam ſimpliciter ſequitur Barb.cap.licet ex ſuſcepto. de foro compet.

LEX II.

SI BONORVM. Ad agnoſcendam bo.poſſ.col-
lateralibus ſtatuuntur centum dies, deſcendentibus an
nus.h.d.cum l.emancipata.quas ſimul legatam.Opp.l.
emancipata. Sol. ibi loquitur in aſcendentibus, hic in trãſ-
uerſalibus.

LEX III.

NFANTIS. Bon. poſſ agnita pro infante
tranſmittitur ad hæredes. Opp.l.j §.furioſi.ff.de
ſuc.edi. Quidam concedunt quòd hic tranſmit
titur hæreditas, ſcilicet, ad illos ſucceſſores de-
functi, non ad ſucceſſores infantis. Certè iſtud eſt contra ca
ſum l.ij.§. ſed ſi infanti.ff.ad Tert.quia tranſit ad ſucceſſores
infantis. Ad cont.reſpon.ꝙ ibi loquitur in furioſo, hic in in-
fante. Et quæ ſit ratio diuerſitatis, dic ut in l.ſi infanti.ĵ.de iu-
re deliber.

LEX IIII.

a
MANCIPATA. Ad hanc l. opp.ĵ.de his
qui ante apert.tab.l.j.[a] Dicunt quidam quòd il-
la lex non habet locũ in ſucceſsione de iure præ
torio, & hoc uidetur uelle gl. tua, quam uide, &
not. Alij dicunt propter generalitatem illius legis, ꝙ habet
locũ in ſucceſsione de iure ciuili, & de iure prætorio, & hoc
communiter omnes tenent, & tunc illa gl. debebit aliter in-
b telligi, ut dicat, [b] licet de iure prætorio non ſit inductum, ut
bon.poſſ.non tranſmittatur, tamen de iure ciuili inducitur,
ut tranſmittat̃ hęreditas & bon.poſſ.ad ſuos, ut l.cont. Et in-
telligas iſta uerba, aliàs quàm in caſu iſtius l. Nam hic loqui
tur in filia decedente poſt annum, quo caſu nec poſſet ipſa
poſſeſsionem petere, meritò non tranſmittit ad ſuos. Sed
prædicta procedunt filia decedente intra tempus agnoſcen
di bon.poſſ.quod not.

ADDITIO.

a L.j. Adde quòd communis opin.eſt quòd bon. poſſeß. non agnita in hæreditate aſcendentium tranſmittatur ad liberos eius cui delata erat bon. poſſeß.ſicut tranſmittitur facultas adeundi de iure ciuili, per d.l.j. quia eadem eſt ratio utroque caſu, ideò debet eſſe idem ius. Hanc tamen communem opin.limita ſecundum Bal.non procedere in tranſmißione odioſa bo. poſſ.contra tab.quia talis bon.poß.non debet dilatari, ſed arctari.quia publicè intereſt teſtamentum confirmari.l.gallus.de lib.& poſthu.§. quid ſi is.in glo.quæ incipit, aliter. Et cum Bal. tranſit Fulg. & Alex. cum quadã modificatione, de qua hic per eum.

b POMA. Dicat.Alex.conſ.xx.uol.j.& Soc.cliij.

LEX V.

QVANDIV. Donec eſt locus ſucceſsioni ex teſta-
mento, non eſt locus ſucceſsioni ab inteſtato, nec tem
pora currunt.

LEX VI.

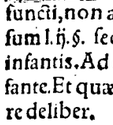
VRIS IGNORANTIA. In lucris,
iuris ignorantia non prodeſt mulieri. hoc di-
a cit. Intellige hanc leg.ſi potuit conſulere peritio
res[a], ut dicit glo.

ADDITIO.

d Peritiores. Intellige ſecundum Bal.Pau.& Sal. non ſolùm ſi ſint in loco remoto, ſed etiam in loco uicino, quia quemadmodum uadunt ad nemus pro lignis, eo modo debent ire pro conſilijs, quia non eſt eis multum difficile, attenta loci uicinitate, l.iiij.§.ſi tam uicinum ff.de dam.infec. & Rom.alleg.l.Diuus.ff.de tut.& cur.Bal.l.continuus.§.item.de uer.obl.Ant. But. c.ij.de conſtit.Ro.l.ſi duo.ff.de acq.hær.ubi dicit hoc dictum limitare, niſi iſte qui habet conſulere peritiores, longè diſtaret à ciuitate, uel propter guerras accedere non poſſet.gl.l.ſi duo.uerſ.ſcire potuit. s̃. alleg. Sed hoc uidentur uelle allegare doct. dum ponderant uicinitatem & facilitatem eundi. Et aduerte quòd Bal.in concluſione, & Caſtr. in fi. uoluit quòd in his quæ concernunt formam actus, uel rigorem iudiciorum, non excuſatur ruſticus, uel alius propter iuris ignorantiam, unde ſi per errorem iuris ſimiles perſonæ fecerint teſtamentum non ſeruata ſolennitate, erit nullum.alle.l.fi.ĵ.de teſta. Idem ſi non faceret ſuas probationes intra terminum à iudice uel ſtatuto præfixum, & hoc etiam ſi eſſet in damno uitando.Rom.conſ.ccxxv.

P. PAV. P. Circa hoc quòd teneatur quis conſulere peritiores, aliàs non excuſetur, limita non procedere in eo, qui facit actum coram iudice, & eo autorante, uide quæ ſcripſi ad Bar.rub.C.d.iu.& fac.ig.

LEX VII.

1 Bon poſſ.quæritur pupillo per tutorem.
2 Iudex quando ſupplet defectum tutoris, debet in actis dici, ideò iudex ſciens, &c.

ONORVM. Tutor põt agnoſcere bo.poſ.
pro pupillo, non pupillus ſine tutore, niſi defe-
ctum tutoris iudex ſuppleat. Opp.l.potuit.ĵ. de
iur.del. Dicit glo. ꝙ hic debet intelligi ſecundũ
illam, ut poſsit tutor ſine pupillo infante. Sed ſi eſt maior in
1 fante, requiritur eius uoluntas, ut ibi. Cont. † tenet glo. in l.
contraria, & l.impuberi.de tut. & cur. da. ab his. & illam te-
net Dyn.& Cy.& hic omnes eam tenent, quia aliud in bon.
poſſ.quæ indiſtinctè poteſt quæri per tutorem, aliud in hæ-
2 reditate, ut d.l.potuit. Vltimò † no.[a] hic tex. qui dicit, ſciens
a hoc competens iudex, &c. Facit ĵ.de iur.del. l.ſi infanti. in fi.
ꝙ dixi tibi plenè in l.ſi curatorem.s̃.de in inte.reſt. Et ſic me-
mentote, ꝙ cùm iudex ſupplet defectum tutoris, dicat in a-
b ctis, idcò dictus iudex ſciens,[b] &c. ubi dixi.

ADDITIO.

a POMA. No. Iudicis præſentia an ſufficiat, ſeu an firmet contractum aliàs inualidum, uel reſcindendum, Barb.conſ.iij.ij. uol. tangit quòd præſentia iudicis non informati nihil operatur.

b Sciens. Adde Caſt.quando fit actus coram ſuperiore, qui de ſui natura fieri non poteſt, ſed ſuperior poteſt diſpenſare, quòd ipſe debet expreßè dicere quòd illud facit ex certa ſcientia, non obſtante tali defectu. alleg. l. ſeruus.ff.eo. An autem papa conferendo beneficium minori in præſentia ſua, et corã ſe ſimpliciter uideatur ipſum diſpenſare, uide Old.conſ. cccxxxix. cum trib.ſeq.ubi pulchrè examinat.

LEX VIII.

QVICVNQVE. Hæc l.legit̃ trib.mod.Scd'm pri-
mũ modũ dicit, Ignorãtia facti impedit ne tẽpus bon.
poſſ.petẽdæ currat.h.d.uel aliter. Non ob.ſi bo.poſ.ſic
petita iudice nõ ſedente pro tribunali, uel nõ ſeruata iuris ſo
lennitate. Et ſcd'm iſtam melius adaptatur l.ſequens.

LEX IX.

a VT Verborum.[a] Bo.poſſ.nõ debet peti, ſed ſufficit co
b ram iudice[b] agnoſci, & tẽpus currit ſecũdo ſtatim, cũ
primus excluditur. Et iſte uer. eo adito legit̃ duobus
1 modis. No. † ex iſto caſu, ꝙ hodie ſufficit bo.poſ.agnoſci co
ram iudice, ideò nõ eſt hodie reperire poſſ.decretalẽ, qa à iu
dice nõ decernit̃, ſed à patre agnoſcit̃, põt tñ dici bo.poſ.iudi
cialis, qa in iudicio agnoſcit̃. Vlt.no.℣.eo adito, & lec.ipſius.

ADDITIO.

a Verborũ. Adde tu, & uide gl.l.fi.s̃.de cur.fur. quæ intelligit l. iſtam habere locũ in bo.poß.cont.tab.quã gl.Bal.l.j.ff.de iur.om.iud.alleg.pro ſing

b P. PAV. P.

b P. PAV. P. *Iudice. An autem sit necesse coram iudice hodie exprimere ex qua causa agnoscatur, laſ.l. quamdiu.*

Quando non petentium partes petentibus accrescant. Tit. X.

LEX VNICA.

1 *Ablatiui absoluti natura.*
2 *Bon.poſſeſſ.unde lib.& un.leg. habet locum in bonis maternis.*
3 *Suus, licet non excludatur tempore, excluditur tamen repudiatione facta inter ſuos.*

QVOTIES. Inter ſuccedentes de iure prætorio, eſt locus iuri accreſcendi. Glo.j. laborat in poſitione caſus. Tu pone caſum ſecundum ultimam poſitionem, quę uerior eſt, & magis clara. Oportet ut recitem primā glo. quæ multùm difficilis uidetur iuuenibus, & doc. non declarant eam.
1 Et opp. Ablatiui † abſoluti reſoluuntur in conditionē. l. à teſtatore. de cond. & demō. & de uſu. l. euictis. Sed hic dicitur, ceſſante legitima ſucceſsione, ergo reſoluitur, ſi ceſſauerit legitima ſucceſsio. Innuit ergo à contrario ſenſu, quòd ubi eſt ſucceſsio legitima, non eſt locus iuri accreſcendi, quod eſt contra l.j. §. his ita. j. de cad. tol. & ff. de ſuis & leg. l. ſi ex pluribus. * Huius timore glo. ponit hic caſum quatuor mo. primò loquitur in pluribus liberis, qui ueniunt ad ſucceſsionem matris, uel maternæ lineæ, & uide primam poſitionē caſus in glo. quo caſu uno expulſo, uel excluſo, cæteri admittuntur, qd' non eſſet, ſi eſſet locus alteri ſucceſsioni legitimę. Ratio, quia ipſe repudiaſſet de iure prętorio, & poſſet ipſemet de iure ciuili ſuccedere, & ſic alij excluderentur, ut ff. de ſucceſ. edi. l.j. Sed domini uideatis, illa lect. non eſt uera propter duo: primò, quia ipſemet nō poteſt ſibi ſuccedere, quando eſt aliquis qui ſit in primo gradu, à quo tempore ipſe eſt excluſus, unde donec eſt aliquis de liberis qui ſit in primo gradu, à quo ipſe eſt excluſus, non poteſt uenire ipſe per edictum unde legitimi, ut l. octaui. ff. unde cog. Inſt. de hær. quæ ab inteſt. §. admonēdi. Et ſi tu dicas, ego intelligo hoc quòd non ſupererat alius eiuſdē gradus. Tu dices contra tex. qui dicit, pluribus liberis, &c. & hoc uult dicere gl. ibi. ita tamen ſi cæteri eſſent, &c. Vide gl. & adde ibi, in remotioribus gradibus, ęp in caſu præſentis l. non poteſt dici, quia dicit, pluribus liberis, &c. Et ſic innuit plures eſſe in eodem gradu. Item contra prædictam lect. opp. hæc l. loquitur de bo. poſſ. unde
2 liberi. Sed † unde liberi, nō datur in bonis maternis, l. quoties. j. de ſuis & leg. hæred. ergo, &c. Rñ. dico ęp hic nō dicitur de bon. poſſ. unde liberi, ſed de bon. poſſ. quæ defertur liberis. Vnde intelligo hic de bo. poſſ. unde cognati. Et ab iſta o-
a pinione bene defenditur iſta lect. Item opp.[a] cōtra iſtam lec. nam in ſucceſsione matris eſt locus ſucceſsioni legitimæ per Orſ. & Tertul. & ita habet locum unde legitimi, ut dicit gl. s. tit. j. gl. ergo apparet, ęp non ceſſat ſucceſsio legitima, ut hic tex. requirit. Sol. hic nolebat uenire per unde legitimi, nec tanquam legitimus, ſed per unde cognati. Dicit glo. quā uide. Secundum iſtam ſol. hic ceſſat ſucceſsio legitima, quia ſic uolunt. Sed ſi uellent ſuccedere tanęp legitimi, nō eſſet locus iuri accreſcendi. Iſta ſol. fortè nō eſt uera, quia ita renunciando ſucceſsioni legitimæ, renunciaret ſucceſsioni, quæ ei defertur de iure prætorio, ut uidebitis in l. puberem. j. de iu. del. & l. ſuum. s. eo. tit. & quod ibi uobis dicam, tamen defendendo iſtam lect. ab iſta opp. dicamus, ęp hic loquitur in ſucceſsione lineæ maternæ, non in ſucceſsione matris. Quia tamen iſta lect. non bene defenditur à prima oppoſitione, ideò eam dimittamus, ut ueniamus ad ſecundam lect. Secūdo modo legitur hæc l. in filijs emancipatis, qui ueniūt ad ſucceſsionem per unde liberi, in quib. nō eſt locus ſucceſsioni legitimæ, ſcd'm iſta tempora. Secus ſi eſſent ſui, quia inter eos non eſt locus iuri accreſcēdi. Aſsignat gl. duas rationes. Prima, quia non poteſt excludi, cùm perpetuò duret aditio de iure ciuili. Item, quia inuiti accipiunt tanquam ſui, & ui-
3 de glo. Iſta lect. non eſt uera in duobus. Primò, † quia licet filius ſuus non poſsit excludi tempore, pōt tamē excludi poſteà repudiatione facta inter ſuos, & eſt locus iuri accreſcendi. l.j. §. ſi nemo. ff. ad Tert. Dicam in l. qui ſe patris. j. un. lib. Et ideò omiſſa iſta lect. gl. legit tertio modo, quia erat ſic hic de facto, quia legitima ſucceſsio ceſſabat, idem ſi non ceſſaret, unde ar. à cont. ſenſu, ęp s. facit, non procedit. Hæc lec. nō placet, nam Imp. non reſpon. ad interrogata, ſed facit unam reg. proprio motu. Non eſt ergo hic dicendum, ſic erat hic de facto, quia Imp. hic non interrogabatur ſuper facto. Legitur ergo quarto modo, ut dicamus, ceſſante legitima ſucceſsione, hoc eſt, reiecta legitima ſucceſsione. Illa eſt uera, &
4 ſecundum hanc poſui tibi caſum, ex † quo habes, quòd ius accreſcendi inter eos, qui ſunt in gradu primo, excludit eos, qui ſunt in gradu ſeq. & non patitur eos uenire ad portionem deficientium. Venio ad glo. ſeq. & glo. hæc intra materiam iuris accreſcendi, & facit quaſdam quęſt. quod dicut in ea, & uide eam. Et de hac materia facio unam magnam repetitionem in l. re coniuncti. ff. de leg. iij.

* *Plurib. Reſpō. breuiter, ęp hoc ius accreſcendi habet duntaxat locum, quando hæres ante aditam hæreditatē deceßit, uel repudiauit: tunc portio ipſius ad ſuos non pertinet, cohæredib. accreſcit. qua de re plurib. lib. j. de apicib. iuris, de ind. accreſc.* I. Concen. B.

ADDITIO.

4 *Opp. Lud. Ro. conſ. cxc ubi all. gl. ſing. hic, ęp ex narratione facti non induc itur iuris diſpoſitio, lo. An. c. dilecto. de præb. Barb.*

De bon. poß. ſecundum tab. Tit. XI.

LEX I.

a PENDENTE. Donec eſt dubium de uirib. teſtamenti, non eſt locus ſucceſsioni ab inteſtato. Op. l. cùm falſum.[a] ff. de acq. hær. Sol Diſtinctio quæ ponitur ibi, habet locū in aditione hæreditatis, quæ conſiſtit in ſolo animo adeuntis. Vnde ſuffi-
cit adeuntem eſſe certum, utrùm teſtamentum ſit falſum uel non, hic loquitur in bon. poſ. quæ debet peti à iudice, & ab eo decerni. Vnde eſt neceſſe, quòd etiam iudex certificetur de uiribus teſtamenti, & uide gl. & poſteà dicam tibi aliqua. Iſtud quod gl. dicit, ęcedebat de iure antiquo, ſcd'm quod iudex habebat neceſſe decernere bo. poſſ. Sed cū hodie ſufficit ſola agnitio ſine iudicis decreto, l. fi. s. tit. j. puto eſſe idē in bon. poſſ. quod in hæreditatis aditione.

ADDITIO.

a *Falſum. Adde quod Bal. hic ponit qualiter probetur falſitas teſtamenti, cùm habeant deponere ſuper negatiua, remouendo actum à ſenſu, nō ſenſum ab actu, dicendo ęp illa die & horą qua dicitur teſtamentum fuiſſe factum in tali loco, fuit factum: quia ibi fuerunt præſentes, & non potuiſſet fieri quin ipſi uidiſſent, & audiuiſſent. Et uide ſecundū Caſt. quæ not. in c. iij. loco. de prob. & Bar. l.j. de itin. actuq; priua. & ſecundum Alex. glo. in auth. de hær. & fal. §. ſi uerò abſint. uerſi. uidiſſe. & ibi not. Ang. & per Bar. conſ. incip. clariſs. do.*

LEX II.

1 *Quot teſtes requirantur ad probandum teſtamentum.*

BONORVM. Ex teſtamento in ſcriptis petitur bo. poſſ. ſecundū tab. ex nuncupatiuo petitur utilis, uel bon. poſſ. ſecundum nuncupationem. Opp. & uidetur ęp ſigna tantùm non ſufficiant, imò requiratur ſubſcriptio, Inſt. de teſt. or. §.j. Sol. glo. fateor cont. & hoc eſt quod hæc l. ſuppletur per illam. Quæ
1 rit gl. circa hanc l. † quot requiruntur teſtes ad probandū teſtamentum. Sol. dicunt Mar. & Hu. duos teſtes ſufficere, per reg. quæ eſt in l. ubi. ff. de teſt. & eſt arg. l. fin. j. de fideicō. & Inſt. de fideic. hær. §. fi. Nec ob. leges, quæ dicunt quòd ſeptem teſtes requirantur ad teſtamentum. Nam debes ſcire ſecundum prædictos doc. ęp quandoęp eſt contentio de uoluntate, ſcilicet, an teſtator ſic uoluerit, & hoc debet probari per ſeptem teſtes. Aut eſt contentio de ſolēnitate, hoc eſt, an ſeptem teſtes fuerunt, & tunc per duos poteſt probari. Ita dicunt ipſi. Gl. uidetur reprobare iſtam opin. nam dicit gl. nō poteſt eſſe contentiō de ſolennitate, quin ſit de uoluntate, cū non poſſet dicere teſtis ęp ſeptem teſtes fuerunt in tali teſtamento, niſi etiam dicat de teſtamento, & tenore huius teſta. Certè dicit gl. hoc uidetur impoſsibile ęp poſsit eſſe quæſtio de ſolennitate, quin ſit de uoluntate. Prædic. doc. reſpon. ad hoc, ęp hoc poteſt eſſe iſto modo; ęp legatarius petit legatum, uel hæres hæreditatē ex teſtamento, aduerſarius confitetur teſtatorē ſic uoluiſſe, negat tamen ſolenniter uoluiſſe, uel ſolennitatē, & ſic erit contentio de ſolennitate, non de uoluntate, quia confeſſata. Gl. iſtam reſpon. reprobat, quia licet hæres confiteatur ſic teſtatorē dixiſſe, uel uoluiſſe, nō tamē confitetur ęp hoc dixerit animo teſtandi, unde hoc non poteſt probari, niſi per ſeptē teſtes. Iſta reſpon. non placet, quia ex eo ęp hæredē inſtituit, præſumitur ęp habuerit animū teſtandi, ut j. de teſt. l. non codicillum. Itē quibuſcunęp uerbis legauerit, conſtat ęp habuerit animum legandi, l. omne. C. comm. de le. Vnde conſtat ęp iſta reprobatio quam gl. facit, non eſt neceſſaria. Vnum tamen facit magis cont. Poteſt eſſe ęp de alia uoluntate cōfitetur hæres, de alia dicit teſtis. Licet enim hæres confiteatur teſtatorē dixiſſe ſic, & duo teſtes dicant hoc dictum fuiſſe coram ſeptem teſtibus, fortè hoc fuit alia uice, & non fuit de illo, de quo tunc hæres confitetur, & ideò ad hoc, ut iſta probatio concluderet, eſſet neceſſe ęp eſſet tanta coarctatio loci & temporis, ęp dictū teſtis, & confeſ-
2 ſio partis, de neceſsitate concluderet de eodē, uel fieret † articulus hoc modo, ponatur ęp talis unum tantùm fecit teſtamentum. Item cùm tale teſtamentū fecit, ſeptem teſtes interfuerunt, tunc de neceſsitate concluditur de eodem, ut ex. de fide inſt. c. cum Io. Et ſi hoc modo probaretur, credo quòd haberet plenum effectum teſtamenti, aliàs ſi per duos teſtes tantùm probaretur ipſum feciſſe teſtamentum, & de uoluntate non conſtaret, & de eius tenore, tunc eius probatio nihil releuaret, niſi quia impediret dari bonorū poſſeſsionē ab inteſtato quòd facit dubium an teſtamentū ſit falſum uel non, & pendente iſto dubio non poteſt dari bo. poſſ. ut s. l. prox. Et ita debet intelligi gl. hic poſita.

a *De bo. poſſ. cont. tab.*[a] Tit. XII.

ADDITIO.

1 P. PAV. P. *Cont. tab. An & quando bo. poſſ. contratab. reducatur ad cauſam inteſtati, uide Cæp. cau. clxxxiiij.*

Super rubr. quærit gl. quæ eſt ratio ęp in ff. tit. de bo. poſ. contratab. præcedit, & in C. tit. de bo. poſſ. ſecundū tab. Glo. reſpon. Imper. eſt nobilis, unde conſiderauit dignitatē, ideò præmiſit de bo. poſſ. ſecundum tab. quæ dignior eſt. Iuriſcōſulti ſunt ſcientifici, unde conſiderauerunt ordinem ſcientiæ, quia non poteſt peruenirі ad ſecundum tab. donec eſt locus contratab. &c. dic ut in gl.

LEX I.

IBERI. Rupto teſtamento per contratab. quibuſdam coniunctis perſonis, tantùm legata debentur. Opp. l.j. & l. iij. de le. præſt. & l. uirilis. §. fi. eo. tit. Sol. Hæc ſuppletur per illas, quia legata debentur liberis à parentibus, & quibuſdā alijs. Item opp. de li. præt. auth. ex cauſa. Dicit gl. & no. hodie indiſtinctè debentur legata omnibus rupto teſtamento ex cauſa præteritio-
1 nis. Vide iſtam gl. & no. hanc gl. † quæ tenet quòd auth. ex cauſa. habeat locum in præteritione paterna. Item ęp habeat locum in præteritione filij emancipati, de qua loquitur hic tit. ęp qualiter procedat, dicam tibi. Item opp. j. de fideicom.
2 l. quidam. Dicit gl. ſol. ut ibi. Dic breuiter, † Quædam ſunt legata, quæ non ſunt relicta ab ipſo filio præterito, & iſta indiſtinctè non debentur, ut in cont. Quædam ſunt relicta ab inſtituto, & hæc debentur per tit. de leg. præſtan. & ita loquitur hic. Opp. & uidetur quòd omnibus debeantur legata, l. ſi duo. de leg. præſt. Dixi in l. filium. §.j. de leg. præſt. l. is qui. §. ſed ſi ſcriptus.

LEX II.

1 *Bo. poſſ. cont. tab. datur ei, qui non eſt inſtitutus neęp exhæredatus.*
3 *Bo. poſſ. ſecundum tab. non concurrit cum bo. poſſ. cont. tab.* 7.
4 *Inſtitutus habet bo. poſſ. cont. tab. beneficio præteritionis.*

1 POSTHVMO. Poſthumus præteritus, pōteſt dicere teſtamentum nullū; & uenire per
a contratab. † No. ęp bo. poſſ.[a] cont. tab. datur ei, qui non eſt inſtitutus, neęp exhæredatus. Si enim eſt inſtitutus, non eſt dubium ęp nō haberet contratab. Item ſi eſſet exhæredatus, ſimiliter nō haberet, ſed ueniret per querelā, ut ff. eo. l. non putauit. in prin.
2 Secundò † no. ęp ille qui poteſt dicere nullum, poteſt ueni-
3 re per contratab. † Tertiò no. ęp bo. poſſ. ſecundum tab. nō
4 concurrit cū contratab. bo. poſſ. † Ad iſta opp. per ordinē, & uidetur ęp inſtitutus habet cōtratab. l. ſi poſt. §. fi. ff. eo. Sol. Fateor ęp habet contratab. beneficio alterius præteriti, non beneficio ſui. Ita debetis intelligere hoc. Secundò opp. & uidetur ęp exhæredatus habeat contratab. l. non putauit. §. nō quęuis. ff. eo. Sol. Ibi loquitur in exhęredatione non ritè fa-
5 cta. Item opp. † & uidetur ęp præteritus non habeat contra-
b tab. non uidetur ob. l. illud. §. ad teſtamenta. ff. eo. Sol. Ibi lo-
c quitur in præteritione matris,[b] quæ habetur pro exhæredatione,[c] meritò non habet contratab. hic uerò loquit' in præteritione paterna. Habes expeditum iſtū paſſum, uenio ad ſecundum. Hic dicitur ęp teſtamentum eſt nullū, & poterit rumpi per contratab. Cont. quod nullū eſt, rumpi non poteſt, l. nam & ſi ſub conditione. uerſi. poſt defectum. ff. de iniu. teſt. Sol. Dicit ęp teſtamentum illud eſt nullū de iure ciuili, ſed de æquitate prætoria eſt aliquod, meritò eo iure petitur reſcindi. Ita dicit gl. quam uide. Innuit ergo iſta gl. ęp teſtamentum, in quo filius eſt præteritus, interim eſt aliquod
6 de iure prætorio, donec dicatur nullum. † Itē dicitur notari in l. filio præterito. ff. de iniuſt. rup. teſta. & ff. de teſt. l.j. & ego
d tetigi uobis in l.j. Doc. noſtri[d] moderni dicunt ęp hoc eſt cōtra l.j. in fi. ff. ſi tab. teſta. nullæ extab. quia teſtamentū eſt nullum omni iure, niſi approbetur per filium, quia tunc erit aliquod de iure prætorio, l. filio. de iniu. teſta. Qualiter ergo reſpondebimus ad contraria? Dicit Iac. de Rauen. ęp per bo. poſſ. contratab. rumpitur illa ſpes quæ erat, quia teſtamentum poterit confirmari per filium. Iſta eſt quædam truffa, nam ſpes non poteſt rumpi, nec poteſt tolli, nec habet effectum, donec illa ſpes deducatur ad effectum, uel ad actum, l. ſi ſub cond. ff. de ſol. de noua. l. quoties. Quid ergo dicemus? Breuiter dico, ęp filius præteritus petendo contratab. approbat teſtamētum tanęp factum, non ut ritè factū, meritò quia de iure prætorio ſubſiſtit, de iure prætorio rumpit'. Simile uidebitis in eo, qui appellat à ſententia lata contra falſum procuratorem, l. iij. §. falſis. ff. rem rat. hab. & habuiſtis no s. de procur. l. licet. Facit quod no. in l. Pomp. ff. de neg. geſt. & ideò ſi filius antè dixiſſet teſtamentum nullū, uel petendo contratab. proteſtaretur ęp hoc nō facit animo approbandi teſtamentum, dico ęp bo. poſſ. contratab. non procederet per rationem factam, quia quod nullū eſt, rumpi non
7 poteſt. † Venio ad ſecundum. Dicitur hic ęp cont. tab. & ſecūdum tab. non concurrunt. Cont. ff. de leg. præſtan. l. is qui. §. ſed ſi Sol. gl. & bene, ibi non dicitur ęp petatur ſecundū tab. ſed quòd aditur hæreditas de iure ciuili. Vnde aditio hæreditatis & bo. poſſ. contratab. bene concurrunt. Cont. hoc opp. l. ſed cùm. ff. de bo. poſſ. Sol. Dicunt quidā eodem modo, quòd ibi aditur de iure ciuili. Vel uerius dicit glo. aliud in bo. poſſ. quæ datur patrono, quia illa concurrit, cùm ſecundum tab. aliud in ea, quæ datur liberis, ut hic. Et eſt ratio in promptu, licet gl. non ponat, nam bo. poſſ. contratab.

quæ datur patrono, non rumpit testamentum in totum, sed aufert legitimam solam debitã patrono, ut ĩ. tit. j. l. j. & quod ibi no. meritò bene concurrit cum bo. poss. secundum tab. sed bo. poss. contratab. quæ datur liberis, rumpit testamentum pro toto, unde non potest concurrere cum bo. poss. secundum tab. Contra hoc opp. l. si duo. ff. de leg. præst. ubi etiam ea quæ competit liberis, concurrit cum bo. poss. secundum tab. Dicunt quidam, quòd ibi fuit adita hæreditas de iure ciuili. Istud non uidetur uerũ, nam cùm ibi filius suus esset præteritus, licet approbauerit testamentum, hæreditas non potest adiri de iure ciuili, sed de æquitate prætoria, d. l. filio. ff. de iniust. test, dicam ĩ. unde legitimi. l. fi. Dicendũ est ergo, ꝙ ubi filius institutus, & præteritus sunt in eodẽ gradu, possunt concurrere contratab. & secũdum tab. quia per contratab. non aufertur totum, & sic est eadem ratio, quæ in bo. poss. contratab. quæ datur patrono. Ex prædictis ergo distingue per teipsum, Aut quæritur utrùm bo. poss. contra tab. concurrat cum aditione de iure ciuili, aut cum bo. poss. secundum tab. & hoc secundo casu, aut quæritur de bo. pos. quæ datur patrono, aut de ea quæ datur liberis. Sed si quæris de ea quæ datur liberis, tunc aut eiusdem gradus, aut diuersi, ut habes ex prædictis.

ADDITIO.

Pro concord. Aduer. si condito testamento pater decedit, & unum filium in potestate præterit, & alium emancipatum instituit, dicit Bar. *ꝗ iste emancipatus potest adire hæreditatem ex testamento de iure ciui. l. si duo. §. proinde. ff. de leg. præst. Contrarius alleg. in hac l. posthumo. ubi* Alex. *in gl. fi. Tu dic ꝗ* Bar. *neutro istorum iurium loquitur in isto casu, de emancipato, imò potius aliter, quia expressè dicit quando sunt in eodẽ gradu, sed de iure antiquo non erant suus & emancipatus in eodem gradu.* Et *ita potuit loqui* Bar. *in sol. contrarij in hac l. posthumo. & hoc sensit etiam in d. l. si duo. §. proinde. dum dicit, ꝗ fuit institutus unus de uenientibus ab intest. in d. §. proinde. ergo non emancipatus, qui erat incognitus de iure ciui. in §. emancipati. de exhær. lib. & in §. emancipati. inst. de hær. quæ ab intest. sed suus occupat primum locum suitatis.*

a *Poss.* Bal. *l. si pater. in noua opp. ĩ. de inst. & subst. sub cond. fa. quam refert Ias. l. emancipato. s̃. qui admit.*

b *Matris.* Adde Ang. *l. j. ĩ. de car. edict. &* Ro. *hic &* Alex.

c POMA. *Exhæredatione.* V*idetur ergo à cessante ratione, gl. &* Bar. *ꝗ hodie debetur, contra testamentum matris contratab. cùm præteritio matris sine causa non habeatur pro exhæredatione, iuxta gl. §. exhæredatos. auth. de hær. & fal. & istam opin. multi tenent.* Alex. *uerò hic, contra fundamenta de quibus hic per eum. Cui addo ꝗ in §. ad testamenta. assignatur alia ratio, quæ etiam militat hodie ꝗ matres suos non habent hæredes, sed prætor pollicetur bo. poss. contratab. & unde liberi filijs, qui sint loco suorum, in iuribus uulgaribus igitur, &c. cùm contra testamentum datur contratab. licet* Alex. *hic teneat cont. qui sibi est cont. & consi. lxxxix. ij. uol. & uide* Alex. *l. in suis. ad fi. ff. de lib. & posth.*

d *Nostri. Adde tu ꝗ gl. saluari potest, quando in testamento instituit uenientes ab intesta. quia tunc non est testamentum nullum ratione præteritionis, ut dicit* Bar. *l. si duob. §. si prius ff. de contratab. De cuius ueritate uide Imo. l. si filius qui. ff. de lib. & posthu.*

De bo. poss. cont. tab. Tit. XIII.

LEX I.

LICET. Patronus præteritus per cõtratab. au
1 fert scripto legitimam suam. † No. ꝙ licet quis manumiserit ex causa fideicommissi, nihilomi
2 nus habet contratab. Secundò no. † ꝙ per bo. poss. cont. tab. patronus aufert legitimam tan
3 tùm. Tertiò no. † ꝙ contra testamentum nuncupatiuum datur bon. poss. contra nuncupationẽ, sic ut econtrà datur bon. posses. secundum nuncupationem, ut s̃. tit. ij. l. ij. Quærit glo. in quibus casibus patronus excludatur ab ista bon. poss. dic ut in gl.

LEX II.

PATRONVS. Qui recipit mercedẽ pro operis, perdit contratab.

Vnde liberi. Tit. XIIII.

Gl. continuat, dictum est s̃. de bo. poss. quæ sunt contra tab. sequitur uidere de bon. poss. ab intesta. uerùm quia ista est prior, ideo de ea præmittit Imperator.

LEX I.

SI AVVS. Filij emancipati succedunt æqualiter patri per unde liberi. Op. Inst. de bo. pos. §. quod autẽ. ubi dicit quòd prætor hæredes facere non potest. Sol. quod hic dicitur, hæredes extitisse, intelligas beneficio prætoris secũdum bo. pos. qui uices hæredum sustinent.

LEX II.

EX TESTAMENTO. Donec est locus successioni ex testamento, non est locus ab intest. Item donec est locus successioni descendentium, nullus alius potest succedere.

LEX III.

1 *Repudians hæreditatem patris, non potest habere hæreditatem aui, nisi de iure prætorio.*
7 *Successorium edictum de iure ciuili, non habet locum inter suos.*
10 *Hæreditas patris non agnita, transmittitur ad quemcunq;.*
12 *Pater succedit filio per utilem unde liberi, seu unde parentes.*

a QVI SE PATRIS. [a] Qui repudiat hæreditatem patris, non potest habere hæreditatẽ aui, nisi de iure prætorio. Duo habes in hac l. principaliter no. Vnũ qđ dicit expressim, aliud quod
1 innuit a cont. sensu. † Primò, ꝙ ille qui repudiat hæreditatem patris, non potest habere hæreditatẽ aui, nisi de iure prætorio. Secundò ex eo quod dicit, qui se patris negat hæredem, innuit ꝙ si uellet esse patris hæres, posset habere hæreditatẽ aui. Ad ista duo uadunt omnes opiniones, quę hic fiũt. No.
2 etiã † ꝙ hæc lex habet locũ tam in filio emancipato, q̃ in filio in potestate, quod apparet ex eo qđ litera dicit, maximè emancipatus, & sic innuit idem in suo. Hoc præmisso uenio ad gl. quæ multùm difficilis, & intricata est, ideò more canonistarũ diuido uobis eã. Ista gl. diuidit in duas partes principales. Nam primò ponit gl. Io. Secundò ponitur gl. Hug. Secunda ibi. Item ideò dicit maximè, alia ratione. Item prima pars subdiuidit, quia primò format unã opp. Secundò examinat lec. huius l. Tertiò opp. ad illud quod hæc lex dicit, expressè. Quartò opp. ad illud quod hæc l. dicit à contrario sensu. Secũda ibi, si ergo ponas. Tertia ibi, nisi in duobus. Quarta ibi, sed in eo quod dicit, negat. Examinemus ergo prius secundam particulam istius primæ partis. Et pri
3 mò † quæro quibus casibus potest habere locum hæc lex. Pro cuius euidẽtia habetis ponere quatuor combinatiões. Quandoq; pater & filius erant emancipati, quandoq; pater in potestate, & filius emancipatus, quandoq; econtrà, quandoq; uterq; in potestate. Primo casu, quãdo uterq; est emancipatus, sine dubio procedit ista lex, quia nullus eorũ potest succedere auo, nisi per bo. pos. de iure prætorio. Secũdo casu quando pater est in potestate, isto casu etiam sine dubio procedit ista l. quia iste filius emancipatus, qui quo ad auum est nepos, non posset auo succedere, nisi de iure prætorio. Tertio casu, quando filius est in potestate, & pater emancipatus, sine dubio ista l. non procederet, cùm iste filius, qui est nepos quo ad auum, sit in potestate, & sic suus succederet de iure ciuili, ut Inst. de hær. qual. §. sui. Quarto casu, quando uterq; est in potestate, tũc procedit ista l. quia iste filius, qui quo ad auum est nepos, non potest admitti ut suus, quia eum præcedit pater, ut Inst. de hær. qua. §. sui. Etista ratio redditur in gl. Item alia ratione non potest admitti ut agnatus, quia non erat proximior tempore mortis, ut Inst. de hær. ab intest. §. ita demum. quia pater eum præcedebat tempore mortis. Item non potest admitti per successo
4 rium edictum, † quia non habet locum secundum ista tempora

pora in agnatis, ut Inst. de leg. agn. succes. §. placebat. Et istæ duæ rationes adduntur in gl. Hug. ubi etiam repetitur non perfectè per Io. scilicet quia pater tunc præcedebat tempore mortis, uide gl. Nunc habemus examinatas istas lec. Cõ
5 tra istam lec. op. † ꝙ non requiratur ꝙ quis sit proximior tempore quo defertur hæreditas, ut ff. de cond. inst. l. si ff. eo. l. scripto. de suis & leg. l. j. §. sciendum. Sol. Dicit gl. fallit in casibus illarũ legũ. Ita dicit Io. & uide gl. per ordinẽ. Tu dic clarius, Quandoq; aliquis decedit nullo condito testamento, & tunc requiritur ꝙ succedens esset proximior tẽpore mortis, ut d. §. ita demum. Inst. de hær. ab intest. Quandoq; decedit condito testamento, & tunc sufficit ꝙ quis sit proximior eo tempore, quo testamentũ destituit, ut l. fi. ff. de cond. inst. Sed contra hoc opp ff. de suis & leg. l. ij. §. pe. Sol. gl. ibi intelligo testamentũ fuisse conditum. Opp. l. item prætor. § j. eo.
b tit. Sol. ille qui non erat proximior tempore mortis,[b] nõ potest succedere ut agnatus. Verũ est, si proximiori hæreditas fuerit delata, secus si hæreditas delata non esset, quia tunc ille admitteretur, qui reperitur proximior tunc, cũ defert hæreditas. Exemplũ, decessit aliquis relicto uẽtre uxoris, & matre ipsius defuncti, & alio agnato ulteriori, decedit mater antequã partus ille nascat, uel deficiat posthumus. Certè ille qui tunc reperitur proximior, succedit, ut in l. cõtraria, quia matri, quæ erat proximior, nunq̃ fuit delata hæreditas, propter uentrẽ qui sperabatur, non uentri potest dici delata, qã non fuit in rerum natura, sed l nostra & §. ita demũ. loquit qñ proximiori agnato defertur hæreditas, tunc enim nõ potest succedere ille, qui est in ultimo gradu Ita debetis intelli
6 gere materiã istam. Opp. † quia hodie successoriũ edictũ habet locũ inter agnatos. Vnde excluso primo admittitur sequens, ut Inst. de leg. agna. suc §. placebat. Et sic in casu l. nostræ prout loquimur, qñ uterq; fuit in potestate, si filius nõ succedit patri suo, nepos poterit eodẽ modo suo auo succedere de iure ciuili. Iac. fatet opp. & dicit hodie esse correctam hanc l. per d. §. placebat. Idem etiã dicitur in gl. Hug. ibi, sed hodie, &c. Contra istud opp. nã licet inter agnatos sit locus edicto successorio, inter suos non, cũ primus sit hæres uelit
7 nolit, non aũt potest hæreditas deferri sequenti. Sol. † Dicit Hugo, etiam hodie inter suos est locus successorio edicto, ut eis detur beneficiũ abstinendi, ut inst. de hær. qual. & diff. §. sed & his. uide gl in fi. Concludit ergo secũdũ Iac. & Hug. ꝙ ista l. hodie sit correcta, & ꝙ iste filius possit uenire ad hæreditatem aui sui de iure ciui. Cõtra hoc insurgunt omnes nostri doc. & primò Iac. de Ra. Pet. Cy. Mar. Silima. Iac. But. & omnes moderni, ꝙ inter suos non est locus successorio edicto de iure ciuili. Licet enim per beneficiũ pretoris eis detur beneficiũ abstinendi, tamẽ de iure ciuili remanent hæredes, sed eodẽ iure non possunt esse plures hæredes insolidùm, ut l. hæreditatem. §. fi. de ca. pec. & l. si ut. § si duobus. ff. cõm. er
c go, &c. Concluditur ergo[c] ꝙ cũ primus fuit suus hæres de iure ciui. patri suo, nepos non potest esse ille hæres de iure ciui. sed de iure prætorio, & sic hæc l. non est hodie cor. Præter
8 eà, dicunt ipsi † ꝙ non est dubium, ꝙ secunda compilatio codicis fuit facta post compilationẽ Inst. ut s̃. de emen. Iusti. Cod. §. fi. Ergo non est dicendũ ꝙ lex C. corrigatur, per iura Inst. Præterea dicebat Iac. But. & eum sequebantur omnes doc. Bononien. §. sed his Inst. de hær. qual. & diff. non disposuit inducendo ius nouũ, sed recitat ius antiquũ. Vnde non
d est dicendũ, ꝙ corrigat legẽ istã Ego credo,[d] ꝙ gl nostra dicat ueritatem, & quòd illi dicant malè, quod ostendo. Non
9 est dubium † ꝙ ille, qui est hæres per beneficiũ restitutio. in integ. quod est de iure prætorio, non desinit esse hæres de iure ciui. l. & si fine. §. sed quod. ff. de min sed primo excluso per restitutio. in integ. sequentes admittuntur de iure ciuili, ut ff. ad Tert. l. j. §. si quis adita. Præterea, non est dubium, ꝙ donec est locus instituto, non est locus substituto. l quamdiu. ff. de acq. hær. Sed ego uideo ꝙ institutus abstineat per restitutionem in integrum, licet abstinens remaneat hæres de iure ciuili, admittitur tamen substitutus uulgariter de iure ciuili. §. sed quod. Præterea de hoc est casus rotundus. ĩ. de leg. hær. l. defunctis. Nec uideatur tibi impossibile, quòd

duo sint hæredes insolidùm de iure ciuili. Nam hoc uides alibi in hærede & fideicommissario uniuersali, qui habet iura hæreditaria insolidùm unà cum hærede per senatusconsultum. quod est de iure ciuili, & tamen apud hæredẽ sunt iura directa, apud fideicommissariũ iura utilia, utrunq; tamen de iure ciuili. Ita hic apud filiũ erunt iura directa, apud sequentẽ iura utilia, de iure tamen ciuili, unde de iure ciuili dicit succedere. Non ob. ꝙ dicit, ꝙ codex fuit factus post compilationem Inst. * Conceditur tamẽ ꝙ ista l. est hodie antiqua, aliàs iuris Cod. antiqui, ideò corrigit per d. §. placebat. qui fuit post legem istam factus. Ita debes intelligere hanc materiam. Nõ ob. ꝙ dicitur quòd §. sed & his. non loquitur disponendo, sed recitando iura antiqua, quia fateor ꝙ l. ista non corrigitur per § sed & his. sed per §. placebat. Ita debes intelligere hanc materiam. Habemus ergo hic uidere, quando esset locus edicto successorio, quod plenè summabo ĩ. ti. ij. super rub. ubi gl. summat. Opp. ad ij no. quod hic colligitur à cõt. sensu, hic innuit ꝙ si non negat se hæredem patris, posset habere hæreditatem aui. Cont. quia siue negaret se hæredem, siue non, nihil ad propositum, quod probo. Aut enim filius agnouit hæreditatem patris sui, & sic bona sunt cõmista, & non posset habere nepos unum patrimoniũ, quin haberet totum, l. sed & si §. filio. de uulg & ĩ. de iu. del. l. quidam. & ibi no. Aut filius primus se abstinuit, & tunc cùm sint duæ hæreditates, potest unã amplecti, & aliam repudiare, uel amplecti utranq;, non est uis, unde quod hic dicit, ꝙ si negat se hæredem, nihil ad propositum Sol. secundũ Io. ideò dicit, se negat hæredem, quia tũc nullo casu potest habere, nisi per bo. poss. Sed si concederet se esse hæredem patris sui, ponitur alius casus, in quo de iure ciuili haberet, ut puta si pater ei dimisit hæreditatem aui, & sic ad ipsum nepotem transiret de iure ciuili, tanquam bona cõmista cum hæreditate patris, & hoc licet sit uerum in se, tamen est extra casum huius l. quæ loquitur quando filius primus non agnouit hæreditatem patris sui. Ita uidetur dicere Io. uide gl. tuam ibi, sed in eo qđ dicit, negat. Alij dicunt ꝙ istud arg. quod hic fit, fit à partib. insufficienter enumeratis. Cùm enim dicit, Aut filius adiuit hæreditatem patris sui, aut repudiauit, certè est dare tertiũ, scilicet, quando decessit deliberans. Quo casu si iste nepos uellet adire hæreditatem patris sui, posset per ius deliberandi ad eum transmissum agnoscere hæreditatẽ aui de iure ciuili. Sed si negat se hæredem patris sui, non potest agnoscere, nisi per bo. poss & hoc uerũ, quando ille qui est hæres patris sui, ex iure deliberandi in eum transmisso nollet adire. Si enim uellet, excluderet istum nepotem, l. cùm antiquioribus, ĩ. de iur. del. & per reg quæ est secundũ opinio. quam te
10 neo, † ꝙ hæreditas patris non agnita transmittitur ad quẽcunq;, ut dicam in l. apud hostes. ĩ. de suis & leg. & l. si infanti. de iur. delib. Sumus expediti de prima gl mag. uenio ad secundam, quæ est multùm facilis, & format duas quæst. faci
11 les multùm. Prima est, utrùm † filius filij emancipati conceptus & natus post emancipationem sit agnatus auo suo. Gl. arguit pro & contra, & fin. determinat quòd non est agnatus, & uide gl. Contrarias gl. habemus. ff. unde cog. l. legitimis. & ff. de adop. l. quem filius. Istæ gl. dicunt cont. arg. Inst. de leg. agna. succes. §. fin. Credo istam gl. uerius dicere, nam in d. § fi. dicitur quòd perinde succedit filio, ac si iura agna
e tionis non essent sublata. Cõcluditur ergo quòd sunt[e] sublata, sed remanet ius succedendi perinde, ac si staret. Et hoc apparet ex tit. de fid. tut. non enim illa appellatur legitima, sed fiduciaria, quæ à legitima differt specie. Alia quæ forma
12 tur in gl. † quando pater succedit filio, quo iure succedat. Et recitat opinio. Placen. quam reprobat. uide glo. Concludit ergo quòd pater admittatur per unde legitimi, * aliàs per utilem, unde liberi, seu unde parentes. Doct. Vltramonta. hoc reprobant, dicentes quòd unde liberi, uel etiam unde parentes, non potest habere locum in quæstione proposita. Primò, quia non licet addere, seu de

* *Inst.* Est *sibi cont.* Bar. *l. cũ furiosus. §. sed cum. nu. j. s̃. de curat. fur.* I. Concen. B.

* *Legitimi. Miserationis ratione, ut ait l. scripto. in fi. ff. un. lib.* I. C B.

seu detrahere, ex edictis prætoris, uel in conuentionalibus. ff. de uerb. oblig. Sed in edicto prætoris non fit mentio de parentibus, ergo, &c. Prætereà, dicunt ipsi quòd non est dubium, quòd mater succedat filio per unde legitimi, ut ff. unde leg. l. ij. in fi. cum sequent. si pater succederet filio per unde liberi, ergo præfertur matri, cùm illi qui ueniunt per unde liberi, excludunt uenientes ab intestato per unde legitimi, ut l. j. §. j. si ta. test. nul. exta. Puto gl. nostram bene dicere.
13 Et † quòd dicitur, quòd non debet addi uerbis prætoris, dico uerum, nisi ex mente prætoris, uel ex identitate rationis, ut uidistis in l. j. ī de interdic. & s̄. de bon. posses. secundū tab. l. secunda & s̄. tit. j. l. j. ubi additur de bon. posses. secundum nuncupationem, ita hic additur unde parentes, quæ est utilis unde liberi. Probo quòd hoc sit de mente prætoris, bon. posses. unde liberi, datur illis, quibus datur bono. posses. contratab. l. j. in prin. ff. de contratab. & l. j. §. j. si à paren. quis fue. manumis. ergo ei debet dari unde parentes, quod est idem quod unde liberi. Non ob. quod dicis, ꝙ secundum hoc pater præfertur matri, & credo ꝙ sic de iure antiquo, licet hodie secus, per auth. defuncto. ī. ad Tertul. Hic dicitur, quòd per bon. posses. Dicunt quidam, unde liberi, alij dicunt, unde cognati, tene primam partē. Vlt. est uidendum de filijs natis post mortem aui, de quibus dicam ī. de his, qui ante aper. tab. l. j.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Patris. Istam l. repetit Bened. de Plumb. Ang. Mag. Fran. de Peru. Signo.*

b P. PAV. P. *Mortis. Sufficit tamen quando aliquis probet se esse coniunctum alicuius, quia præsumitur proximior, nisi alius probetur proximior, Com. consi. xliij. incip. Bertach. uersi. hæreditas ab intestato.*

c *Concluditur ergo. Adde tu & uide ad hoc quod dicit Cast. l. si filius. ff. de uulg. post Bar. l. j. §. quæritur. ff. de suis & leg.*

d IO. FR. RV. *Credo. Adde quòd ista l. sit correcta. est cōmuniter op. Bar. approbata, ut hic per Ias.*

e POMA. *Sunt. No. quòd licet iste §. prima facie non uideatur istud dicere, prout tenuit hic Lancel. tamen istud probatur in uer. nihilominus, & dixi etiam istud, ipse uerò negauit esse dubium.*

Vnde legit. & unde cog. *Tit. XV.*

Continua ut in gl. Quærit gl. super rub. qui dicantur legitimi. Certè omnes agnati, qui uocantur ad successionem per l. xij. tab. ut Inst. de leg. agn. succ. §. j. Item omnes illi, qui uocantur ex antiqua lege, uel senatuscons. ut ff. eo. l. ij. licet essent cognati. Exemplum patet in matre, quæ per Senatus. Orficia. succedit.

LEX I.

CONSOBRINORVM. Nati ex duabus sororibus succedunt inuicem, per bon. poss. unde cognati.

LEX II.

CVM PROPRIOREM. Ista lex dicit idem, quod præcedens, quasi ex consobrino natis, qui succedit per unde cognati.

LEX III.

NEPOTIBVS. Nepotes succedunt auo materno de iure prætorio.

LEX IIII.

2 *Possidens res hæreditarias quando uideatur adire.*

1 NON HOC. Tota die † allegatur ista l. Non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse.
2 Opp. & uidet̄ † ꝙ ille qui possidet res hæreditarias, uideatur hæreditatē adire, l. j. & l. ij. ī. de rep. hær. Sol. Prout hic loquitur in bo. poss. procedit clarè, quia in ea requiritur agnitio corā iudice, l. fi. s̄. qui admit. ad bo. poss. & ideò sola rerum possesio non sufficit. In hæreditate autem dico quòd nō sufficit sola possesio ad probandum quem hæredem, nisi appareat quòd sibi hæreditas sit delata. Si enim sibi deferretur, per possesionem uideretur adire, ut in cont. Item opp. quia eodem modo articulus, quem hic Imperator docet, non cōcludit. Nam posito quòd quis apprehenderit hæreditatem, uel bo. posses. non sequitur, ergo hæres, quia fortè sibi non deferebatur. Rñ. quòd hic dicit Imperator, quòd debet quæri, an apprehenderit hæreditatem, uel bo. poss. intellige cum oneribus pertinentibus ad hoc, scilicet ut quæratur, an sibi delata fuerit, uel non: aliter si solùm hic poneretur, & probaretur quòd ipse adiuit hæreditatem, posset conueniri tanquam hæreditatis possessor, con stat enim quòd tanquam hæres possidet. Item posset agere
3 secundum formam l. fin. s̄. de pet. hær. † Vltimò no. & bene
a tene menti hanc l. quòd articulus seu positio[a] debet de necessitate concludere, aliàs nō probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse, ut hic, & l. non nudis, l. non epistolis. & l. neque. s̄. de prob.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Positio. Istud procedit in omni genere probationis, siue fiat per testes, siue per instrumenta, siue per confessionem partis, ut sentit hic Alex. in ult. uol. & probatur in hac l. & uoluit Fel. c. cùm omnes. uer. tertia declaratio. ex. de const. & de testibus loquitur tex. in c. in præsentia. de prob. ubi uide per Fel. quasdam limitationes ad hanc reg. de instrumentis loquitur Bar. in l. si ex cautione. uer. tu aduerte. C. de fid. inst. Alex. consi. vij. de confess. loquitur etiam Bar. d. l. si ex cautione. Io. de Anac. consi. viij. & Soc. l. quæritur. ad fi. de reb. dub. Et Alex. consi. lij. in iij. uol. & consi. xlij. in v. uol. & in l. qui Rom. §. duo. de uerb. ob. in iij. q. Bar. in fi. Et quòd procedit ista reg. etiam in instrumentis, uide Rom. singul. dcclxviij. & ideò per hoc dicimus quòd in definita non æquipollet uel in materia probationum, uide quæ scripsi in l. si pluribus. de leg. ij. nec appellat. rei uenit totum, uide Soc. post Aret. in l. quidam. in ij. no. si cer. pet. Aret. l. serui. §. fi. in fi. de leg. j. Fel. c. auditis. de resc. Alex. consi. cx. in j. uol. In contrarium facit quod scripsi ad Bar. l. si pluribus. de leg. ij. licet aliàs appell. rei ueniat totum l. de pupillo. §. qui nuncia. de oper. no. nun. ubi Bar. & omnes & in l. legatum uxori per illum tex. de le. ij. & in l. si in rem. ff. de rei uen. & in l. si quis de excep. rei iud. l. Titia. §. Lucius. de le. ij. Cont. tamen tenuit Aret. consi. cij. in ij. dubio. Et dixit unum singulare uerb. Bal. l. ab hostib. §. qui semper. ff. ex qui. cau. maior. per dictū tex. dummodò posit aliquo modo uerificari, nunquā intelligendum est taliter q. concludit intentionem probantis, nec etiā appellatione partis continetur certa & simulata portio. Alex. consi. ccij. in ij. uol. & consi. cccxlv. uer. non ob. q. instrumētum, ut scripsi in d. l. si plurib. Et uide de ista materia q. probatio debeat de necessitate concludere multas bonas decisiones per Dec. in repet. c. in præsentia. de prob. limita tamen istam reg. q. dubia probatio non releuat, non procedere quando probaretur & concluderetur aliter de duob. quorum unumquodq; sufficeret ad uictoriā, uide moder. l. & si. ff. si quis caut. Ias. e. Itē quid de eo quod dictum est s̄. an appellatiōe rei intelligatur tota, Ias. l. ait prætor. in prin. ff. de iureiu. & unum casum, in quo appellatione rei ueniat solùm pars, Cast. & refert Ias. ibi & in l. planè. §. si eadem. de le. j. Item circa istud q. dictum est, an appellatione rei contineatur tota in dictis testium, uide omnino Soc. latè in l. si quis cùm totum. in prin. ff. de excep. rei iud. in ij. no. usq; ad fi. ubi alleg. Are. de quo s̄. in lect. & in cōsilijs, & concludit q. contineatur tota, & aliquid per eum in l. iij. in ult. no. de acq. poss. An autem appellatione partis contineatur dimidia, in testib. uide Bal. q. sic. consi. liiij. in j. parte. Item de eo q. dictum est s̄. quod etiam probatio quæ sumitur ex propria confessione aduersarij, non releuat, nisi concludat, uide Alex. l. qui Romæ. §. duo fratres. in iij q. Bar. circa fi. de uer. ob.*

LEX V.

1 *Cognati hodie æqualiter succedunt, ac si essent agnati.*
3 *Bon. poss. hodie non sunt sublatæ.*
4 *Bon. poss. secundum tab. quibus casibus sit necessaria.*
5 *Bon. poss. contratab. hodie est necessaria, quando filius est ritè præteritus.*

CERTVM EST. Cognati inuicem non succedunt, nisi per bo. poss. ad quam petēdam nemo cōpellitur. Opp. in auth. de hær. ab intest. §. nul
1 lam. † Sol. Hodie cognati succedunt æqualiter perinde,
2 perinde, ac si agnati essent. Quæritur, usq; † ad quem gradum succedunt agnati, & cogn. Dicit gl. ꝙ agnati usq; ad decimum gradum, cognati usq; ad septimum,* & uide gl. Sed hic dubitatur, cùm hodie exæquata sint iura agnationis, & cognationis, utrùm agnati succedant usq; ad septimū gradū tantùm, sicut cognati, an econuerso, cognati usq; ad decimū, sicut agnati? Gl. determinat istam q. ī. de suis & leg. auth. in successione. & in corpore unde sumitur, uidelicet, ꝙ succedant omnes æqualiter usq; ad decimū. Item quæritur, quot sunt bonorū possesiones? Dic
3 ut in gl. † Quærit gl. nostra, an istæ bo. poss. hodie sint sublatæ per iura noua? Et uidetur ꝙ sic, quia sublata est hodie differentia emancipationis, patriæ potestatis, agnationis, & cognationis, quæ erant causa quare introducebatur bonorū possesio. Contrariū dicit gl. & bene. Constat enim ꝙ etiā hodie, si quis ueniret per bo. pos. posset, quia nulla est l. prohibitum, unde ista iura nō sunt correcta, quia quis potest uti eis uoluntariè. An autem istæ bo. posses. sunt necessariæ, ista est
4 alia quæstio, in qua glo. tua tria dicit per ordinem. Primò † de bo. poss. secundum tab. In hoc nihil est innouatum, nam neq; olim, neq; hodie fuit necessaria, quia institutus poterat adire hæreditatem de iure ciuili ex testamento. Fallit in tribus casibus quibus olim, & hodie bo. poss. erat necessaria, quos dic ut in gl. Doctor. addunt quartum in l. filio præterito. ff de iniust. test. & l. posthumus. uersi. idem & circa. eo. tit. quando filius præteritus testamentum cōfirmat, ualidatur de iure prætorio. Addunt quintum in l. cùm hæres. la j. ff. ad Treb. ubi propter furorem non potest adiri hæreditas, ita quòd tribuat ius de iure ciuili, tamen potest peti bo. pos. Addo tibi sextū qn̄ testamentū est factū sub conditione impossibili, quā reijcit prætor, l. facta. §. si in danda. ff. ad Treb. no. per Iac. de Aret. l. cùm in secundo. de iniust. test. Quædā tamen gl. quæ est in l. si duo. ff. de le. præst. uidet̄ dicere ꝙ in casu l. filio preterito. de iniu. test. qn̄ testamentū, in quo filius est præteritus, confirmatur, posit adiri de iure ciuili. In quadam gl. paruula, dum dicit, sed adiuit, uel bo. pos. petijt. Sed
5 illam gl. reprobaui uobis ibi. Item bo. poss. contratab. † illa erat olim necessaria filio emancipato. Ista est hodie necessaria si ponimus præteritionem ritè factā, scilicet, cùm causa,
6 ut uidebitis in auth. ex causa. ī. de lib. præt. † Est & alia bon. poss. unde liberi, & unde legiti. Vnde liberi, erat olim necessaria filijs emancipatis, hodie non est necessaria, quia succedunt de iure ciuili per bo. poss. unde legitimi, nec olim, nec hodie fuit necessaria secundum gl. Doc. moder. dicunt, ꝙ imò hodie aliquo casu est necessaria unde legitimi, & unde liberi, l. qui se patris. s̄. tit. j. Ita dicunt illi dicentes illam legem
7 non esse correctam, sed illud reprobaui uobis. Est alia † bo. posses. unde cognati. Ista fuit olim necessaria, hodie non,
8 quia sublata est differentia agnationis & cognationis. † Item est bo. poss. unde uir & uxor, & ista erat necessaria olim, sicut hodie, ut unde uir & uxor. l. j. Sunt etiam bono. posses. quæ non tribuunt ius, & istæ sicut olim erant necessariæ, ita hodie, quia nihil est innouatum.

Septimum. §. fi. Inst. de success. cog. I. Conc. B.

a *De success. edict.*[a] *Tit. XVI.*

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Edict. An in iure dicendi nullum habeat locum successorium edictum, & quid in querela, uide Fran. consi. xlix. Item an in seruitutibus habeat locum & in querela, & in bo. posses. contratab. multa alia, Ang. de Periglis, in repet. l. in suis. de lib. & posth. ubi etiam habes, an in iure petendi supplementum legitimæ habeat locum, & multa alia in materia, etiam de querela inoff. dot.*

1 *Successoriū edictū, quādo habeat locū in successiōe ex testamēto, et n. 3. 4.*
2 *Inter successores ab intestato, quando sit locus successorio edicto.*
6 *Successorium edictum fuit introductum propter creditores.*

Continuatur gl. tua sic. Quia in prædictis bo. poss. est locus successorio edicto, ideò de eo dicit. Antequā ueniamus ad nigrum, expediamus gl. quæ est posita hic super rub. & eius materiā, etiam credo ꝙ intelligas clarè istam materiā,
1 per ea quæ dixi uobis in l. qui se patris. s̄. tit. ij. † Primò quæro, an in successione ex testamento sit locus successorio edicto? Rñ. aut quæris in successione ex testamēto, quæ est ex testamento secundū testamentū, & defuncti uoluntatē, & non est locus successioni, nisi quatenus in eo testator disposuit substituendo scd'm materiam substitutionū tractatā ubiq;. Aut quæris de successione, quæ est contra uoluntatē defuncti, ut per querelā inofficiosi, & per contratab. & in hoc sunt opiniones. ff. de inoff. testa. & l. pater. Veritas est ꝙ est locus successorio edicto, l. si is. ff. de inoff. testa. & l. pater filiū, aliàs, si quis filium. s̄. illo & eo tit. Idem in bo. pos. contratab. l. iij. §. si emancipatus. de bo. pos. contratab. & Dy. c. non debet.
2 de reg. iur. li. vj. Quæro † ij. utrùm inter successores ab intestato sit locus successorio edicto? Quidā sunt successores de iure ciuili, quidam de iure prætorio, & illi qui de iure ciuili, quidā succedunt per l. xij. tab. ut agnati, & sui, & in istis non erat locus successorio edicto de iure antiquo, ut s̄ tit. ij. l. qui se patris, & l. j. §. sciēdū. ff. de suis & legiti. hodie secus, ut Inst. de leg. agn. succes. §. placebat. Quidā succedebant per alias partes iuris, ut per senatuscōsultū, & inter eos erat locus successorio edicto, ut l. j. §. si nemo. ad Tert. Si uerò erant succedentes de iure prætorio. Et hic aduerte, aut primus erat exclusus repudiatione, uel morte, aut erat exclusus per restitutionē in integ. Primo casu est locus successorio edicto de capite in caput, quia excluso gradu liberorū, remanent agnati: excluso gradu agnatorū, uocant̄ cognati: exclusis cognatis, uocant̄ uir & uxor. Item est locus de gradu in gradū, nā si plures sunt cognati, omnes dicuntur esse in eodem capite, quia omnes cognati. Tamen si sunt diuersi gradus, excluso eo, qui est in primo gradu, admittitur ille, qui est in secundo gradu, ut ff. eo. l. j. §. quib. Si uerò primus est exclusus per restitutionē in integrū, tunc sequens in gradu non potest admitti de iure prætorio, l. fi. ff. e. Sed de iure ciuili sic, ut l. j. §. si quis. ff. ad Treb. de re iud. l. & ex contractu. Et aduerte, quia
3 † ubi dixi s̄. locum esse successorio edicto, non semper propriè locutus sum, nam propriè tantū locū habet inter eos, qui succedunt de iure prætorio. Item inter eos qui succedūt alio iure, bene est locus successioni, hoc est, deficiēte primo, ut deueniatur ad sequentem, non tamen hoc dicitur esse ex edicto successorio, sed ex constitutione iuris ciuilis, ut in l. suprà alleg. tamē causa maioris facilitatis totū appellaui succes-
4 sorium edictum. Quæro utrū sit locus † successorio edicto in hoc ut uenientes ab intestato succedant, remotis uenientibus ex testamento? Rñ. sic, dum tamen scias, ꝙ donec est aliqua spes successionis ex testamēto, nullo modo potest quis uenire ab inte. de iure ciui. l. quamdiu. ff. de acq. hær. de reg. iur. l. quandiu. ī. cōmu. de succes. l. anteq;. De iure præto. idē s̄. qui admit. ad bo. pos. l. quandiu, & ff. si tab. test. nullę exta.
5 l. j. † Item quæro, an econuerso poterit esse locus successorio edicto, ut exclusis uenientibus ab intestato, sit locus ex testamento? Rñ. ꝙ sic in uno casu tantùm, l. si ita quis. ff. de hær. in
6 stit. † Quærit gl. quare introductum fuit successorium edictum? Rñ. propter creditores, ne nimium differatur, an habeant quem posint conuenire, subuenitur eis etiam dando bonis curatorem.

LEX I.

SI MATER. Excluso primo, sequentes in gradu, uel in capite admittuntur ex successorio edicto. Opp. hic innuit ꝙ si mater petijsset hæreditatem patrui, ꝙ eam obtinuisset, &c. Cōt. s̄. de cur. fur. l. fi. §. pe. Sol. Dico ꝙ siue mater non petijt, siue petijt per curatorē, idē esset, l. cont. Secus si petijsset per seipsam factam sanæ mentis. Ita debes intelligere. Item opp. & uidetur ꝙ iste
1 non dicatur † patruus quo ad nepotem ex sorore, imò debet dici auunculus magnus, ar. ff. de gra. co. l. iurisconf. §. patrui. Huius timore dicūt quidam, quòd hic patruus impropriè ponitur. Alij dicunt, quòd propriè potest dici auunculus magnus. Tene menti quam uis, quia non curo. Opp. &

uidetur ꝙ poſt matrem primò uocentur alij agnati, quàm iſte filius matris, qui eſt cognatus, unde uidetur obſtare. ff. eo.l.j.§.quib.Inſt.de ſuc.quæ ab inteſt.§.admonendi.Sol. Dicit gl.intellige hic, ꝙ alij agnati non erant, ſed non placet ſecundum iſta tempora, ſecũdum quæ non erat locus ſucceſſorio edicto inter agnatos. Hodie eſſet uerum, per §. placebat.Inſt.de leg.agn.ſuc.Opp.ff.eo.l.j.§.furioſi.Sol. ut in gl.

LEX II.

1 *Computatio graduum de iure ciuili attenditur in ſucceſſione, in matrimonijs ius canonicum.*

3 *Vna bonorum poſſeſſio conuertitur in aliam in filijs, non autẽ extraneis.*

SI AVIAE. Aduerte, iſta l. cõſueuit uideri iuuenib. difficilis, ſicut alia, quę ſit in toto Codice, quia cõputat gradus, & uide gl.j.quæ ponit caſum.B.d. Si primus nõ agnouit bo. poſ. uel non agnouit ut debuit, defertur ſequentibus, ſecus ſi debito modo agnouit. † Debes ſcire ꝙ differentia eſt inter ius noſtrum & ius canonicum, quia nos incipimus computationem gradus ſemper à ſtipite. Canoniſtæ non, ut ſi eſt pater & frater, quia in iure noſtro in computatione graduum ſemper incipimus à ſtipite, unde frater meus eſt mihi in ſecũdo gradu, quia pater meus eſt mihi in primo gradu. Filius eius mihi in ſecundo, nepos in tertio, & ſic deſingulis, ut l.iuriſconſ.§.gradus ff.de gra.co. De iure canonico duo fratres dicuntur in j.gradu, & illud obſeruatur in matrimonijs, in ſucceſſione computatio iuris ciuilis ſeruatur.ad ſedem.xxxv.q.v. Modò † aduerte caſum in termini, faciliter intelligẽs: Berta quædam habuit filium, ex filio præmortuo nepotes. Item fratrẽ ſuperſtitem habuit, ex alio
a fratre præmortuo nepotẽ. [a] Decedit Berta, & poſteà nepos ex filio, & ſibi ſuccedit ex teſtamento frater Bertæ, ꝙ poſteà reperitur falſum, uel decedit uel repudiat dictus frater. Dicitur hic, ꝙ bo.poſ.quæ non fuit petita per fratrem, poterit peti per iſtos nepotes, licet ſint in v.gradu, & frater fuerit in iiij. Iac.de Are.legit iſtã l.aliter, & ponderat multùm tex. qui dicit, ex teſtamento adijt hæreditatem. Dicit ipſe, ꝙ ſi petiſſet ipſe per bo.poſ.ſecũdum tab.ſufficeret ſibi, quia illa bo poſ. ex teſtamento, conuerteretur in bo.ab inteſta.& tunc filij fratris qui ſunt in quinto, non ſuccederẽt, quia fratri eſſet quæſita. Et hoc modo legit iſtã l.ꝙ in prin.adiuit hæreditatem de iure ciui.ex teſtamento, quæ aditio nõ poteſt cõuerti in bo. poſ.ab inteſt.finis loquitur qñ agnouit bo. poſ. ex teſtamento, quæ conuertitur in bo.poſ.ab inteſta.ar ff. de leg præſt.l.
3 nonnunq̃. Non credo quòd † dicat uerum, quia ſolũ repetio hoc conſtitutum in filijs, ꝙ una bo.poſ.in aliam conuertatur, ſecus in extraneis, l ij.§.ſi ſub.ff. de bo. poſ. ſecundum
b tab.§.ideò. Vltimò [b] ſcias, ꝙ Iac. But. diſputauit unã q. † an
4 quando ſtatutũ facit mentionẽ de gradibus, debeat fieri cõputatio de iure cano. uel de iure ciui. Et determinauit ipſe ꝙ de iure ciui. Quod probatur, quia gradus eſt de iure ciui. Dicuntur enim gradus ad ſimilitudinem ſcalarum, ut d.l.iuriſconſul.§.gradus. ff. de gra.cog. De iure uerò canonico nõ eſt propriè gradus, ſed eſt quidam ſaltus, quia ſaltat de fratre in fratrem omiſſo patre. Ita determinat ipſe.

ADDITIO.

a *Nepotem. Adde quod gl.hic uult, quòd filius fratris dicatur nepos. Similis eſt gl.ij.l.poſt emancipationem.de leg.iij.Frid. de Sen.conſi.xxix.quòd dici poſſit nepos, tamen ex proprio ſignificato non eſt nepos. Et ita concludit Bal. hic, qui dicit quòd aut fit mentio de nepotibus unà cum filijs, & intelligitur de nepote ex filio. Aut fit mentio de fratribus & nepotibus, & intelligitur de nepotibus & fratribus. Alex.c.ij de feud. mar. Aut per ſe fit mentio de nepote, & intelligitur de nepote ex filio. Et cum hac dec.Bal.tranſit Caſt. qui dicit ita conſuluiſſe Dyn. maximè in pœnalibus, quod limitat ipſe Caſt. niſi ex aliquo adiuncto præſumptio eſſet in cent. ut ſi diceret, quòd frater carnalis & nepos excluderet matrem, quia tunc propter uerbum fratrem, quod procedit, intelligeretur de nepote ex fratre, quia talia ſunt ſubiecta, qualia prædicata demonſtrant, ar.l.ſi. §.cui dulcia.de ui.tri.oleoq̃ leg.*

b *Vltimò.Bar.conſi.ccxxiiij.incip.quærit Caſt.conſi.ccclvj.*

De Carbo.edict. Tit. XVII.

LEX I.

2 *Poſſidens poterit petere poſſeſſionem ſibi confirmari ex edicto diui Adriani.*

3 *Bo.poſſ.Carboniana datur illi, cui datur contratab.*

5 *Bo.poſſ.Carboniana non concurrit cum ordinaria.*

6 *Miſſus in poſſ.ex Carb.quam actionem intentare poſſit, & quando.*

SI TIBI. Hæc eſt peſtilẽtioſa l. & habet duas lec.ſecundum utranq̃ lect.breuiter dicit: Si filio impuberi mouetur quæſtio ſtatus, & bonorum per Carb.debet quæſtio in pubertatis tempus differri, & ſatiſdatione præſtita, ſi non poſsidet, poſſeſſor conſtitui, uel ſi poſsidet, eius poſſeſsio cõfirmari, ſi non ſatiſdat, debet poſſeſsio ad alios transferri. Opp.& uidetur quòd tex.ſibijp ſi contradicat, dum dicit, filius tuus uendicat reſtitutionem. Nam in eo quod dicit, filius tuus uendicat, innuit quòd ipſe erat actor. In alio quod ſubdit, reſtitutionem poſtulari, innuit quòd ipſe erat reus, & alius ab eo reſtitutionẽ petebat. Huius timore ſunt in glo. duæ lect. Vna, quòd hic filius impubes poſsidebat, & alij ab eo petebant hæreditatem, tunc expone tex. filius tuus uen-
1 dicat, ſcilicet retinendo, quam lec. multùm no. Habes † enim ex ea quòd ſicut quis poteſt petere ſe mitti in poſſeſsionem ex Carbo. quando non poſsidebat, ita ꝙ quãdo poſsidet, poſſet petere quòd ſibi talis poſſeſsio ex Carb. confirmet. Et pro hoc facit. ff. eo l.iij.§.miſſum. & ibi dixi uobis, de
2 contratab. l. iij. §. ſi ſub ea. Et ſic † uidetur etiam ꝙ ille, qui poſsidet, poterit petere poſſeſsionem confirmari ſibi ex edicto diui Adriani, oſtenſo teſtamento, non abolito, non uitiato l.ſi.j̃ de edict.di.Adr. tol. Alij uerò legunt iſtam l. ꝙ filius non poſsidebat, ſed petebat, & illi aduerſarij excipiebant illum eſſe ſeruũ, uel ſpurium. Conſuluit imperator quòd petat bon.poſſ. Carb. & tunc debet exponi tex. dum dicit, uendicat, ſtat propriè, dum dicit, reſtitutionem poſtulari, intellige retinendo & defendẽdo, & ſic ſtat impropriè. Op.s̃. de ord.iud l j.Sol. Ibi nõ expediebat pupillo cauſam ſtatus deferri, hic ſic. Vel aliter dic, ut ibi dicemus. Opp.l.cùm ſine.ff. eo. Sol. Hæc intelligitur ſecundũ illam, nam debes intelligere hic, quando filius nõ eſt inſtitutus, necq̃ exhæredatus, ſed præteritus. Inſtitutus enim habet ſecundum tab exhæredatus habet querelam, præteritus uerò habet Carb. poſſeſsio
3 nem bono. nam hæc eſt regula, † Illi datur Carb. bon. poſ. cui contratab. ff eo.l.j.§.j.in prin. Opp.ff.eo.l j §. & generaliter. & l. de bonis. Sol. Ibi loquitur in præteritione à matre, cuius præteritio habetur pro exhæredatione, & idcò quia eis non competeret contrab. non competit Carbonia. bon. poſſeſ. Opp.ff.eo.l.iij.§ duæ. Sol. Fatcor quòd debet ſummatim examinari, an expediat pupillo cauſam ſtatus differri uel non. Gl. format hic quaſdam quæſtiones. Primò quæro,
4 dicitur hic quòd ſatiſdatio debet dari. † Quæro, de quo præſtatur iſta ſatiſdatio? Gl. ponit duas opi. Prima eſt reſtituendis bonis, ſi apparuerit eum poſſeſſorem iniuſtum. Alij dicunt utendo, fruendo arbitrio boni uiri. Pet. dicit unumquodq̃ capitulum debere in ſatiſdatione cõprehendi, quod ſatis placet. Quæro utrùm ſtatus quæſt. differat quo ad matrem? Gl. dicit quòd non, ut ff.eo.l j §.fi. Ratio, quia ipſi pue-
5 ro non poteſt obeſſe, uidebitis in l.j.j̃. de falſ. † Quæro nunquid iſta bon.poſſeſ. concurrat cum ordinaria? Glo. dicit ꝙ
6 non, ut ff.eo.l.ſi impubes.in fi. Dic ut in gl. † Quæro nũquid miſſus in poſſeſsionem ex Carb. poſsit actionem intentare. Gl. hoc tangit etiam in l.qui de inoff.teſtam. & ff.eo.l.pen. Iſta eſt ueritas, Aut ipſe non ſatiſdedit, & tunc non poteſt in-
a tentare [a] actionem: aut ſatiſdedit, & tunc aut uult intentare directam tanquam hæres, & non poteſt: aut uult intentare tanquam bo.poſ.Carb. & poteſt.ut ff.eo.l.pet.& leg.iij.§.miſſum. & ille declarat iſtam materiam.

ADDI-

ADDITIO.

a *Intentare. Adde, an filius qui eſt adeptus ſimpliciter bo.poſ.Car.in hæreditate patris, poſſit poſſidere feuda patri conceſſa. Bal.concludit quòd ſic, c. j.tit.an agna.uel filius.*

LEX II.

CARBONIANVM. Bo.poſſeſ. Carboniana conceditur probatis ſummariè his, quæ hac l. diuiduntur. Opp.nam ſi hoc probaretur eſſe matrimonium indubitatum, & partus legitimus, iſte in petitione hæreditatis uinceret, ideò fruſtra Carbo. ſibi ſubuenit. Sol. intelligitur ꝙ in hac bo. poſſeſ. debet probari ſummariè, & ſemiplenè. In petitione hæreditatis debet probari uerè. Quæro, intra quantũ tempus debeat peti iſta bo. poſſeſ. Gl. dicit intra annum, ſicut aliæ, ut l.iij.§.miſſum.uerſ. hæc autem poſſeſsio.ff.eo.

Vnde uir, & uxor. Tit. XVIII.

LEX VNICA.

2 *Caſus in quibus uxor ſuccedit, uel non ſuccedit.*

MARITVS. Non exiſtentibus agnatis, ſeu co-
1 gnatis, cõiuges inuicem ſibi ſuccedunt, & fiſcũ
a excludunt. No. ex hac l. † ꝙ per ſtatuta [a] quæ dicunt quòd mulieres uel minores non poſſunt contrahere ſine conſenſu duorum propinquorum, uel duorum cõſanguineorum, & ſimilia uerba, quòd affines ex parte uxoris, uel uiri, non admittuntur. Vir & uxor non dicuntur inuicem propinqui, nec etiam affines.* Vide tex. ibi, ſeu propinquorum. Opp.j̃.ſi imperialis li.ſoc.l.j.lib. x. * Sol. I. b Speciale [b] eſt in illo ſocio, qui præcedit uxorem. Opp.j̃.de hær. dec.l.j.Sol. Ibi ſunt quædã aliæ perſonæ, quæ excludunt fiſcum, tamen illę perſonæ excludunt ab uxore, & uiro. Ita dicit gl. hic cont. dicit gl.in l.j.ff.eo.ſcilicet ꝙ illę perſonę de quibus dicitur in in tit.de hær.dec.excludũt uxorem. Iſta gl. eſt uerior. Caſus
2 eſt in l.ſi quis presbyter. s̃. de epiſc. & cle. † Quæro utrùm ſint alij caſus, in quibus uxor ſuccedat uiro? Gl. dicit ꝙ ſic, j̃. de bo.ma.l.iij. Item eſt alius caſus in auth. ut lic. ma. & auiæ. §. quia uerò. & auth. præterea. quæ inde ſumitur.

Affines. Cont. l.non ideò.j̃.de hæred.inſt. Conc.B.

ADDITIO.

a *Statuta. Adde hic Bal.quòd ſtante ſtatuto quòd compromiſſum fiat inter affines, non includit uirum & uxorem, ſed contrarium tenet ipſe Bal. l. affinitatis.j̃.cõmunia de ſuc. & idem tenet Caſt.hic, quia idem iuris debet eſſe de eo qui eſt principium affinitatis, quod eſt de affinibus, l. maritus. de procu. Nam propter unumquodq̃ tale, & illud magis, authen. multò magis.de epiſc. & cler. Dicunt etiam hic Sal. & Bal. quòd ſi ſtatutum diſponat, quòd uxor non poſſit teſtari ſine conſenſu uiri, & uxor uellet inſtituere uirum, quòd nihilominus poterit uir conſentire, de quo hic latius per eos. Bal.conſi.lxxij. & lxxxvij.uo.ij.ubi, ſtante ſtatuto mulier non poſſit teſtari ſine conſenſu aliorum, & unus ex illis fuerit inſtitutus, quòd per hoc non uitiatur diſpoſitio, quia aliud eſt autoritas, aliud conſenſus, & poteſt conſentire ut faciat, non ut ſic faciat. Rom. conſi.ccccv. ubi pater autorari poteſt filio uolenti ipſi patri donare cauſa mor. & ibi qualiter differant autoritas & conſenſus. Bal.conſi.lix.ij.uol. Qualiter autem intelligatur ſtatutum, quòd mulier non poſſit contrahere ſine conſenſu uiri, & uir ſit abſens, Bal. conſi. ccccxliiij.ij.uolum. Si autem maritus inſtituius ab uxore eam occidat, ſucceſſione priuatur, nõ ipſo iure, ſed per ſententiam, & applicatur legitimis hæredibus mulieris. Bal.conſi.ccxxiiij.j.uol.*

b *Speciale. Cont. uidetur uelle gl.ibi. Sed cum iſta concordat gl.l.j ff. eo. tit. Et ad materiam huius tit. uide Bal.l.fi.s̃.unde le.ubi quòd uir, & uxor ad inuicem non ſuccedunt de iure ciuili, niſi in caſu auth. præterea. Et adde ꝙ hic tit. non habet locum, quando dos eſſet conſtituta in feudo, nec etiam diſpoſitio auth. præterea, uidetur tex. in c.j. de inueſt. quam Titius accepit à Sempronio, & tenent ibi doc. cõmuniter, & dicunt etiam Iac. de Aluaro.c.j.an ma.ſucce.uxor. Et idem uidetur dicendũ in emphyteuta arguendo de feudo ad emphyteuſim, ar procedit ut per Spec. in tit. de feu. §. quoniam.uer.xj. & uerſ.idem quoq; iuris. Bar. l. ut iuriſiurandi. §. liberi. de ope.lib. & l. quod dicitur.uerb.induco ad q. & ibi per Alex. de uer. obligat. Item non haberet locum quando dos eſſet conſtituta in uſufructu per prædicta, & quia finitur morte. §. finitur. Inſt. de uſufruct.*

AVTHENT.

1 *Legatum factũ ſimpliciter, quando uideatur factum animo compenſandi.*

2 *Legatum factum per uxorem uiro, cõputatur in lucro debito uiro ex forma ſtatuti uxore præmoriente.*

a PRAETEREA. [a] No. & ſigna bene finem huius auth. quæ eſt ualde notabilis. ibi, imputabit legatum, &c. Opp.ad iſtũ fi.ex. gl. s̃. de rei uxor.
1 act. §. ſciendũ. Sol. † ibi loquitur, qñ erat debitũ ex facto defuncti, tunc enim legatũ factũ ſimpliciter, non uidetur factũ animo compenſandi: hic loquitur qñ debitũ erat ex diſpoſitione legali, in quo imputatur legatũ. Simile uidetis in legitima, quę debetur filio, uel patrono, ſeu patẽ-
b ti, l.quoniam nouella. [b] s̃. de inoff. teſta. Et per hoc apparet,
2 ꝙ † qñ uxor relinquit aliquid uiro, computari [c] debet in il-
c la portione quam uir debet lucrari ex forma ſtatuti. [d] Caſus
d eſt hic, pro hoc ff.ſol.mat.l.ſi cùm dotẽ.§.ſi pater. & ibi Iac.de
3 Are. & ibi dicitur. Quæro, † quis dicatur locuples, uel pau-
e per [e]. Gl. dubitat. Dicit hoc examinandũ eſſe officio iudicis. alibi dicit hoc probari per uulgi opinionẽ, ut habuiſtis no. s̃. de iur.do.l.ubi. Aliter uidetur no. Inſt. de exc.tu.§. itẽ propter paupertatem. quod dic ut plenè examinaui ff. ſol.mat.l. ſi conſtante. in prin. in rep. quam feci de illa l. Vlterius quæ-
4 ro, † quid ſi aſcendẽtes ſuperſunt, & non deſcendentes? Gl.
5 dicit idem quod de deſcendentibus, quia eadem eſt ratio † Quæro, quid ſi nullus ſupereſt aſcendẽs, uel deſcendẽs, ſed alij collaterales. Opi. ſunt in gl. Putarem dicẽdum quòd eo
f caſu uxor lucraretur [f] proprietatem quartæ portionis. Iſta enim l. uidetur uelle, quòd iſta uxor non habeat ultra quar-
g tam portionem, ſi bene inſpiciatur. [g]

ADDITIO.

a POMA. *Præterea. An locũ habeat & procedat in uiro, & muliere impoten. ubi Alb. in l. ſed eſt quæſitũ. ff. de lib. & poſth. poſt Dy. Et nunquid etiam in terminis huius auth. ſit locus iuri accrescen. uide Bal.l.j.s̃. quando non pet. par. Et an ſi coniunx præmortuus aliquid alienaſſet in fraudem perſonæ ſuperuiuẽtis, illud poſſit reuocare, Cor. hic tenet ꝙ non, l. non uſqueadeò. in ratione ſui. ff. ſi quis à paren. fue. man. tamen no. quia iſta materia non procedit de ſimilibus ad ſimilia. d.l. uſqueadeò. ff. ſi quid à paren. fue. ma. alium modum formandi iſtã auth. uide per Raph. Cu. conſi. cxxxj. & Pan. conſi. l. uol. ij. & Soc. cviij.*

P. PAV. P. *Circa materiam huius auth. quando dicatur uxor inopia laborare, & quid ſi pater eſſet diues, & quo remedio debeat prouidere, ne habeat locum iſta diſpoſitio, uide Co. conſi. cxxj. incip. duo fratres, ubi etiam hæres an poſſit maritus operari ꝙ ab aliquo dotetur ſalua conſcientia ad hoc, ut excludatur ab iſto beneficio, notatur ibi.*

b POMA. *Nouella. Melius facit l. omnimodo. ibi poſita. C. eo. tit. Eſt tamẽ aduertendum, ꝙ Bal. allegat l. quoniam. quo ſentit ꝙ hæc auth. etiam procederet quoties relinquerent aliquid inter uiuos, quod colligit hic Pet. & ſequen. Decius.*

c *Computari. Doc.d.§.ſi pater. & Bal.hic, & cõſi. lxiiij. iij. uol. uidetur perſiſtere in opi. quòd non compenſetur, dicit tamen, cõmunis opinio eſt in cont. Et illo caſu, in quo conſuluit, dicit ꝙ illa difficultas ceſſabat, quia expreſſè dictum fuerat quòd compenſaret.*

d P. PAV. P. *Statuti. Co. conſi. xlviij. ubi conſuluit quòd ſtante ſtatuto quòd maritus lucretur dotem uon extantibus filijs primi matrimonij. Si uerò ſint filij ipſius mariti, ſuccedit ꝙ per hanc gl. non tenetur faciens teſtamentum relinquere filijs ipſius mariti ultra legitimam, licet ſi non eſſent filij mariti, in totum excluderet filios primi matrimonij. Adde etiam de materia huius ſtatuti quæ ſcripſi in l. hac edictali. s̃. de ſecun. nupt. & Iaſ. hic. Franc. de Pepis latè repetit. Aret. in tract. de teſt. in glo. in uerbo nolens ab inteſtato decedere. Item adde quòd iſta quarta, de qua in iſta auth. non habet locum in feudalibus, Bald. cap. j. §. fin. de inuen. de rer. alien. fac. Bald. cap. j. an mari. ſucceſ. uxori in beneſi. quid autem ſi uxor tempore mortis eſſet inops, poſteà efficeretur diues, an poſſet petere iſtam quartã.*

Dec.sic,consi.xxiiij.Item de materia istius auth.& quòd procedat,etiam si uxor haberet dotem paternam,Barb.consi.xxiiij.uol.iiij.in j.dubio.

e Pauper.Bar.l.si constante.ff.sol.mat.Ang.& Bal.l.si uerò.§.qui pro.ff. qui satis.cog.c.Odoardus.ex.de sol.Bal.l.paupertas.de exc.tu.& l.ad de clinandam.de episc.& cler.auth.de hær.& fal.§.si uerò absint.in uerb. substantia.Et alias remissiones uide in d.l.si constante.& ibi Alex.etiam Bal.consi.cxcij.lib.iij.

f Lucraretur.Adde quòd induxit istum tex.ibi,circa medium,dum dicit,alteriusue matrimonij.Ex quo patet,quòd liberi primi matrimonij non impediunt lucrum proueniens ex ista auth.ad q.statuti disponentis quòd uir lucretur dimidiam partem dotis uxoris præmortuæ decedentis in matrimonio sine liberis,& uxor ex hoc matrimonio si habeat liberos, habeat tamen ex primo tres uel quatuor.Bal.dicit,quòd hæc auth.facit q maritus debeat lucrari dimidiam, non secundũ dispositionem l.hac edictali. Cast. reprehendit,dicens quòd hæc auth. nihil facit, quia hic in nullo minus est melioris conditionis quàm unus ex filijs,quia si sunt tres, maritus habebit quartam:si est unus,similiter maritus habebit quartam,ille filius alias tres partes.Mulier tamen habens filios ex primo matrimonio, non potest dare dotem marito cum spe lucrandi ultra quam unus ex filijs primi matrimonij sit habiturus,per l.hac edictali.de sec.nup.& pro hoc ultimo uide Bal.consi.cxlvij.ij.li.ubi dicit quòd si secundò uir stipulatus fuerit dotem pro liberis suis,non ualet stipulatio,quia in fraudem l.hac edictali.& ita dicit fuisse obtentum à Franc.de Alex.Rich.de Sal. quanquam ipse teneret partem contrariam tunc.Et Bal.consi.xiiij.

g Inspiciatur.Adde quòd Bal.& Cast.dicunt,quòd hæc auth. habeat locum etiam ex testamento,quando maritus fecisset testamentum,& instituisset alios, & nihil reliquisset ipsi uxori, quia uxor poterit petere quartam cond.ex hac l.quam defunctus sibi auferre non potuit,arg.in auth.presbyteros.C.de episc.& cle.Idem tenet Sal.per tex.hic,in uersi.succedat.Idem tenet Rom.hic,& in l.diuortio.sol.mat.Pro quo alleg.gl. in auth. de hær. & fal.§.si uerò.in uer. hæredẽ. dicebat hic Sal. quòd si testator legauit uxori,cũ hoc q plus petere nõ posset,licet minus quarta,nõ poterit agere.

De repud.bon.poss. Tit. XIX.

LEX I.

EMANCIPATVS. In repudiatione bo. pos. non requiritur præsentia aduocati.Fallit in fisco in quo requiritur præsentia aduocati, etiam in actibus extraiudicialibus, ut probat gl. huius l. relata ad tex.

LEX II.

FILIO. Pater non potest repudiare bonorum possess. filio delatam.

a *De collationibus.*[a] Tit. XX.

ADDITIO.

a P. P. PAV. P. *Collationibus.Circa istam materiã collationis not.q obligatus conferre,ita demum teneatur, si fuit interpellatus, Alex. consi. cccclxxix.Item pro cautela ad euitandum collationem, Cæpo. caut. cciiij. Item nunquid dos quam lucratur maritus ex forma statuti,ueniat in collatione, Rom.consi.ccccvj.& cccclxxj.Bar. in trac.de duo. frat. ubi multa ponit,an ea quæ frater acquisiuit uiuo patre,& quæ ei donata fuerunt ab extraneo,uel à patre conferre teneatur,uide Bal.trac. se. Nunquid autem lucrum ex officijs publicis habitum,sit cõmunicandũ,& quid de expensa facta in uxore ducenda,Rom.consi.cccclxiiij Item an dos data filiæ, computetur nepoti in legitima in bonis aui materni,Cast.consi.lxij.Alex. cõs. xxiij.Paul.consi.cxxiiij.& ccl.& seq.ubi etiam ponit quid si testator illud expresse disposuit,& ponit ibi,an si testator mandat aliquid conferre, quod non posset expresse conferre.Quid autẽ in iocalibus emptis per patrem nurui,an sint conferenda per filios,Paul.consi.clxxxiiij. ad fi. Bar. l. j.§.nec castrense.ff.de col.bo.*

Quia succedentes inuicem conferunt quandocunq; bona,ideò ponitur tit.de collat.

LEX I.

EMANCIPATOS. Inter succedentes ex testamento non est locus collationi, nisi aliud sit à testatore expressum.Opp.l.filius.ff.de col.do. Sol. Ibi successit ab intestato per errorem,ideò est idem ac si ex testamento successisset.Opp.ff.de inoff.test l.si non.ij.respon.Sol.Illa concordat si bene inspiciatur.Opp in auth.de trien.& semis.§.illud. col lat.iij.Sol.per illam auth. de triente,corrigitur ista l.unde uide auth.ex testamento.quæ hic ponitur.

AVTHENT.

1 *Filius an teneatur conferre donationem sibi factam per patrem.*

a EX TESTAMENTO. [a]Hæc auth.per omnia contradicit l.j. C. & corrigit. In hac auth. ponitur quædam opinio, utrùm simplex donatio ueniat conferenda.In gl. nostra fuerunt opi.Dy. posteà disputauit istam q. & Cy. eam recitat hic,breuiter omissis allegationibus,quia sunt multę.

1 Dy.determinat sic,& bene.aut † donatio fit simpliciter filio

b emancipato,& illa confertur [b],ut j.eo.l.ut liberis.§.fi. Aut fit

c filio in potestate,& ista non confertur [c] regulariter,quia ista donatio nõ ualet in uita, sed assumit sibi uim post mortem, & habetur ut legatum sine fideicom.l. in donationib. j. ad l. Fal.& l.donationes.s.de don. inter ui.& ux.sed legata,& fideicom.non conferuntur,ut j.eo.l. à patre. ergo nec talis donatio.Fallit quando emergit inæqualitas,l.pe. j. eo, Secundò,quando pater hoc expressit.ar l.si quando.§. fi.s. de inoff.testa.Tertiò,quando dedit ut haberet in peculio, l. donatione.j.eo.ita cõmuniter tenetur.

ADDITIO.

a POMA. *Testamento.Soc. consi.xcj.ubi in specie tangit quid iuris,quã do donatio esset ualida in uita patris.*

P. PAV. P. *Circa materiam istius auth.an donatio facta filio emancipato sit conferenda,quando conferendæ essent portiones inæquales, Dec. consi. lix.*

b *Confertur.Old.consi.cxxxviij.*

c *Confertur.Old.consi.clj.*

LEX II.

a SI PATER. [a]Dos promissa confertur liberatione,uel cautione,de indemnitate interposita.

ADDITIO.

a *Pater.Bal.l.filia.j.de le.licet ibi cont.Sal.*

LEX III.

1 *An ualeat pactũ factũ cum marito,ne liberi ex eo matrimonio succedant.*

a PACTVM. [a]Pactũ q filia dote contenta non succedat,non ualet,sed succedit,& confert dotẽ. Quærit gl. utrùm istud confirmetur iuramento? Quidam q sic. Gl. cont. per l. non dubiũ. s.

b de leg.Veritas est q iuramento confirmatur. [b] c.quamuis. [c]

c ex.de pac.lib.vj.quod plenè declaraui ibi in l. fi. s. de pac. †

1 Quærit gl.utrùm pactum factum ab uxore cum marito, ne liberi ex ea nati succedãt,ualeat? Gl.dicit q non,l. transactione.s.de transact.licet cont. posset dici per l. imperialem.§. fi. de prohib.feu.alie.per Frid.x.coll.Sed ibi de hoc nihil dicitur,sed alibi habemus duos tex. Primus est de filijs natis ex matrimonio ad morganicam contracto. c. j. & si de feu. fue. controuer.§.filij.ubi expressè dicitur q tale pactũ de iure nõ ualet,sed usus approbauit.Intellige usus Mediolanensis, ut ibi dicitur. Vbi autem non esset talis,starem iuri cõmuni,scilicet,q tale pactum non ualeat.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Ad ualidandum tale pactum,uide Cæp.caut.cc.*

b POMA. *Confirmatur.Bar.consi.xxij.j.uol.& Alex.consi.xlij.uol.j.& Capra.xxix.in iij.dubio.*

c *Quamuis.Cast.consi.clxxvij.Pet.de Anc. consi. xxxvij.an autem filia renunciando præiudicet nepotibus & sic filijs suis, Cast.& l. qui superstitis,de acq.pos.& Old.consi.xl.& Cast.cccxj.An autem si filia renunciauit patri & fratribus si fratres moriantur absq; liberis,illa renunciatio nocet,Bal.consi.ccclxix.iij.uol.*

LEX IIII.

a FILIAE. [a] Filia confert dotem profectitiam, & aduentitiam suis,emancipatis profectitiam tantũ.Opp.hic innuitur quòd filia, quæ succedit per contrata, non succedit ab intestato. Sol.Hic uoluit notare differentiam, Aut filia succedit nullo facto testamento, aut aliquo facto testamento,sed rupto.Opp.l.si emancipati.j.eo.sol.Circa hoc est magnum dubium, ut ibi examinabo. Quærit gl. quid si testamentum fuit pro parte ruptum, & pro parte ualidum. Rñ. gl.quòd non est locus collationi,l.pater.ff.de coll.dot.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Filiæ.Nunquid autem filius succedẽs matri teneatur conferre dotem datam à matre eius filiæ,Alex.consi.xxvj.*

LEX V.

a *Quando dos conferatur,& qualiter conferatur.*

a DOTIS. [a]Dos data constante matrimonio,cõfertur minus accipiendo.Opp.& uidetur quòd dos conferatur liberando,ut s.eo.l.ij.uel re ipsa

1 conferendo,ut s.l. prox. so. † aduerte, Quandoq; est promissa, & non soluta, tunc confertur liberando,uel de indemnitate cauendo,ut s.eo.l.ij. Quandoq; dos est promissa,& soluta, & à filia recuperata,& tunc confertur re ipsa,ponendo dotem in medio,ut s.l.prox.Quandoque dos est promissa,& soluta,& non recuperata, nec potest recuperari,quia matrimonium durat, tunc confert minus recipiendo,ut hic.uerùm quia hodie est facta quædam constitutio quæ est de qualitate dot. & ante nup. donatio. §. illud quoq;.determinans istam l.& ideò uideas auth.quod locũ, quæ ponitur hic immediatè.

ADDITIO.

a POMA. *Dotis.Dos quemadmodũ conferatur.l.j.§.si sub.ff.de coll.dot.*

AVTHENT.

1 *Filia in dote aduentitia sine patris consensu agit.*

2 *Dos magna uel parua dicitur secundum qualitatem personarum.*

3 *Vir qualiter dicatur ad inopiam uergere.*

4 *Si filius,cui pater dedit pecuniam pro emendis libris, illam consumpsit, debet illa sibi in partem imputari.*

QVOD LOCVM. Opp.l.cùm non solùm. §.necessitate.j.de bo.quæ lib.Sol.Specialis casus est hic in hac auth.ubi filia potest agere sine patris cõsensu in tribus casibus, qui in hac

1 auth.notantur. † Veruntamen gl.tua dubitat in uno casu tantùm, uidelicet quando dos est aduentitia. Tu dic hoc casu,quòd patris consensus nõ requiritur. Hoc tenet gl.sol.mat.l.ij.§.quod si in patris.Opp.quòd actio do-

2 tis sit cõmunis patris & filiæ,d.l.ij.§. quod si in patris. solut. mat.Sol.Fallit in casibus, qui ponuntur in hac l. † Quærit glo.quæ dicatur dos magna,uel parua.Certè dicit gl.secundum qualitatem personarum. argument. ff. de iure. do. l.

3 siue generalis.Dicitur hic,uiro ad inopiã uergente. † Quæro quando dicatur uir uergere ad inopiam? Verba tex.in corpore hoc non dicunt, sed dicunt, uiro inchoante malè uti substantia sua. Et inter ista uerba est magna diuersitas,

4 l.si constante.in princip.ff. solut.matri. † Vltimò hæc auth. inducitur in argument. ad quæstio. ut si pater dedit pecu-

a niam filio [a] pro emendis libris, & ipse lusit uel meretricatus est,uel quod peius est,decoxit,modò quæritur,nunquid i-

b sta pecunia sic consumpta ueniat in collationem, [b] ut sibi in partem suam computetur? Iste tex.est in arg.quòd sic, quia cùm potest imputari mulieri,quæ passa est dotem consumi, computatur in partem suã, ergo quando potest imputari filio,qui illã pecuniã cõsumpsit, uidet q sibi cõputari debeat in collationẽ.* * *Collationem. Amplius tamẽ deliberã cum Bar.l.filiæ.nu. j.s.fam.ercis.cum addi.* I.Conc.B.

ADDITIO.

a POMA. *Filio.Alex.l.si cum.§.si post.uer.& faciunt.ff.sol.mat.*

b *Collationem.Cont.Cy.& Cast. qui dicit quòd etiam si non consumpsisset, non computasset,per l.quæ pater.ff.famil.ercis.ergo nec nunc, sed solùm in hoc ponitur quod pater iterum sibi dare non cogitur, l. si cum. §. j. ff. sol.mat.Dotem tamen filia tenetur conferre,etiam si esset perdita sui culpa.Sed iudicio meo contra hoc facit quod dictum est in l.j.ff.sol. mat. per doc.quòd causa dotis & studij à pari procedunt. Si ergo hoc est, ut dos conferatur,eodem modo uenit conferendum quod datur causa studij. Ro. consi. cxlv. quòd sicut socius omnium bonorum non potest filiam dotare de communi sine licentia socij.l.si socius.iuncta gl.ff. pro so. ita quòd nec socius potest emere libros pro filio, nec facere impensas studij, cùm onus ipsum studij sit, præter grammaticam, ipsi patri uoluntarium. Bar. ff. de Car.edi.l.de bo.§.non solùm.Pro quo dicit Rom.uideri casum in d.l. quæ pater.Et an pater possit compelli,ut filio studere uolenti expensas impendat,& an libri sint conferendi,si fuerint empti,Cast.consi.clxxxiiij.*

LEX VI.

a EA. [a]Filij emancipati conferunt bona sua deducto ære alieno.

ADDITIO.

a POMA. *Ea.Alex.auth.ex testamento.s.eo.allegando l. pen. iuncta gl. ff.eo. Eam amplia, ut procedat in quæsitis in uita defuncti reuocabiliter, quia parificantur cum quæsitis post mortẽ,quæ nõ conferũtur,et ibi Dec.*

LEX VII.

FILIAM. Qui ex testamento succedit, dotẽ non confert.h.d.& est correcta hæc l.p auth.ex testamẽto.s. e.tit.

LEX VIII.

1 *Collatio quo iure fiat.*

SI SOROR. Si diuisio est facta à partibus,uel à iudice,& collatio sit omissa,ut conferatur,iterũ potest agi.Ad illud, quod dicit de arbitro dato, opp.ff.famil.ercis.l.cùm putarem.Sol.Dicũt quidam,ibi diuisio fuit facta à iudice, hic ab arbitro cõpromissario,cuius sententiæ nõ paretur, nisi metu pœnæ, ideò hic

1 potest agi ad pœnam.Vel uerius hic,petendo collationem, non uenit contra diuisionẽ, & ista uidetur uera. † Quæro, quo iure fit collatio? Tex.hic uidetur dicere, iudicis officio. de collat.do.l.j.in prin.In cont. q fiat per denegationẽ actionis,j.eo.l.posthu.& l.filiæ. Veritas est quòd utroq; modo fit collatio. Aut enim col. petitur ab eo,qui possidet partẽ suã hæreditatis,tunc petitur officio iudicis, ut hic. Aut collatio petitur ab eo qui non possidet,sed petit partem suam hæreditatis,& tunc fiet denegando sibi actionem. Non enim ad-

a mittetur ad petendum, [a] nisi conferat.Ita uidetur glo.j. eo. l. posthumo.& l.prætor.in prin.ff.eo.

ADDITIO.

a POMA. *Petendum.Alex.consi.cx.uol.iij.ubi dicit quòd quis non teneatur conferre nisi ab ipso petatur.*

LEX X.

A PATRE. Quæ in ultima uoluntate relinquunt,in collationẽ non ueniunt. No.hanc reg.q de iure legati uel fideicom. quæ relinquunt ex testamẽto, nõ ueniunt in collationem. Dicã uobis in l. nec emancipati. j. eo.

LEX XI.

POSTHVMO. Posthumus præteritus,succedens cum fratribus confert bona sua, & nolẽti conferre denegantur.

négantur actiones.No.quòd quis cogitur ad collationem,
per denegationẽ actionis.Dixi s̄.eo.l.si soror. (& j̄.l. prox.)

LEX XII.

1 *Quis cogitur ad collationem per denegationem actionis.*
2 *Peculium quod ueniat in collationem,& quod non.*

FILIAE. Ei, qui non confert dotẽ,denegan-
tur actiones, & filius omnia debet conferre,
excepto castrensi, uer. quasi. † No. quòd ad
1 collationem quis cogitur per denegationem
2 actionis,ut s̄.l.prox.dixi s̄.eo.l.si soror. † No.
secundò quòd peculium profectitium uenit diuidendum.
Et aduerte,quia tex.non dixit,quòd ueniat in collationem,
quia illud confertur quod in bonis patris non est,l.certum.
s̄.famil. ercis. ideò non potest dici quòd ueniat in collatio-
3 nem,sed in diuisionem. † No.tertiò,quòd pe
a culium castrense[a],uel quasi,non uenit in col-
4 lationem. *Et ex hoc dicit Dy. † quòd si pa-
ter emit filio libros, non ueniunt in collatio-
nem, quia uidetur peculium quasi castrense.
Dy.l.j.§.nec castrense.ff.eo.Gl.tangit in l. filiæ.
s̄.famil.ercis.

* *Collat. l. j. §. nec castrense. ff. de coll. bo.* l.Conc.B.

ADDITIO.

a POMA. *Castrense.Vide Alex.consi.ccccclxxvj.Cast.consi. clxxxij.fall. Bar.l.Caio.in prin.ff.de ali.& cib. le. Cæpo. caute. clvj. quam restringit Bar.l.sacrosanctæ.& l.cum l.Leonina.s̄.de episc.& cler.Alex. l.j. in fin. ff.sol.matrim.*

LEX XIII.

1 *Pater donans filio simpliciter,in dubio an uideatur donasse,ut filio, an ut benemerito.*
4 *Datum filio per patrem,qualiter & quo casu conferatur.*

SI DONATIONE. Quæsita post mortem
non ueniunt in collationem,& concessum in pe
culio,uenit diuidẽdum. Opp. ꝙ donata à patre
filiæ in potestate,non ueniant in collationem,ut
s̄ famil.ercis.l.filiæ. dixi in auth.ex testamento.s̄.eo.Sol.Di-
cit gl.hic pater donauit concedenda in peculium, in l. con-
traria,donauit conferens in supremum iudicium,uel extra
neo uel ut benemerito. Vide gl. Ista sol. uidetur contra tex.
qui dicit quòd donauit inter uiuos.Sed gl. uoluit dicere, ꝙ
donauit inter uiuos,quæ donatio non ualet in uita,sed con
firmatur morte,tanꝙ supremum iudicium. Ita intelligit gl.
hic,concessit in peculium.Cont.istam sol.iterum opp.quan
do pater donauit filio, & dixit ut benemerito, statim ualet
donatio,ut no.s̄.de inoff.testa. auth. unde & si parens, ergo
non potest dici quòd habet uim supremi iudicij. Rñ. ꝙ hæc
gl.dicit ueritatem,secundũ iura antiqua,sed secundum iura
noua, secundũ quæ illud, quod quærit filius ex opera sua,
dicitur aduentitium,l.cùm oportet.in prin.j̄.de bo.quæ lib.
dicit uerum gl.contraria. Nam ponamus filium præstitisse
tot operas patri suo,quòd etiam si esset extraneus,meruisset
istam donationem, tunc pater sibi donando ut extraneo &
benemerito,statim ualet donatio,quęrit enim ex opera sua,
1 & sic est aduentitium,& non profectitiũ. † Sed quæro,quid
in dubio, quando pater donat filio simpliciter, utrùm ui-
deatur donare ut filio,an ut benemerito?Dicit gl. debemus
a inspicere, si præcesserint merita[a], quibus interuenientibus
non esset donatio simplex, sed facta ob merita, ita si nullum
2 meritum præcesserit,uidetur simplex donatio, † etiã si pa-
ter dixerit in instrumento, dono tibi ut extraneo propter
merita illa,talis enim confessio fidem non faceret,l. Castren
b se.& l si fortè de cast.pec.[b] uide istam gl.Aduerte † istud fa-
3 cit ad multa, specialiter quando aliquis confitetur aliquid
in instrumento,uidelicet,dono tibi hanc pecuniã ut merca
tori,artifici, uel tibi confitenti te artificem uel mercatorem,
ut plenè dixi in d.l.si fortè. Cont. prædicta opp. l. fi. de pec.
leg.& l.quòd fructuarius.ff.de acq. rer. do. ubi simplex do-
4 natio intelligitur ut habeat in peculio.Huius gratia † debes
c scire, ꝙ aut pater donat filio, aut simpliciter dat.Si donat,[c]
tunc aut hoc expressò,ꝙ habeat in peculium, & non dicitur
donatio,& uenit cõmunicandũ,ut hac l. in fi.Aut donat sim
pliciter,& tunc aut constat ꝙ hoc facit propter præcedentia
merita,& sic donat ut extraneo, & de iure antiquo non uale
d bat statim donatio,sed morte confirmabatur,l.filię.[d] s̄.fam.
ercis. & quod hac l. notatur, hodie uerò statim ualet. auth.
unde & si parens. s̄.de inoff. testa. Aut constat ꝙ donauit ut
filio,& tunc non ualet statim, sed morte confirmatur, l. do-
nationes.s̄.de don.inter uir.& ux.& s̄.de inoff. do.l. ij.& id-
eò non uenit in collationem,ut dixi s̄.eo. auth. ex testamen
to.Aut dubitatur,& tunc inspiciendum est, an præcesserint
merita uel non, ut dicit gl. Si uerò pater dat simpliciter, hic
est aduertendum,aut emit nomine filij, posteà sibi simplici
ter dedit,& uidetur donare,l.filiæ.s̄.fam.ercis.& j̄. de ca. pec.
l.j.lib.xij,Aut simpliciter tradidit, nec præcessit emptio no-
mine suo,& tunc in dubio præsumitur tradere,ut habeat in
e peculium,[e] d.l.quod fructuarius,de acq.rer. do. de pec. leg.
l.fi.Fallit si aliqua causa præcessit, propter quam pater tene
tur donare,tunc præsumeretur donatio.ar.l. si uerò.§.idem
Pap.ff mand.& l.cùm quid.ff. si cer.pe.& dixi in l.j.§.sed nec.
ff.eo. Quæro utrùm quod hic dicitur de filio in potestate,ha
beat locum in emancipato? Quidam dicunt quòd sic, Sed
gl.dicit cont.per l. ut liberis.§.fi.j̄. eo.& ibi uidebitis.

ADDITIO.

a *Merita.Adde ꝙ glo.uidetur uelle quòd si merita præcesserint, licet in instrumento nihil dicatur,quòd donatio ualeat. Et cum hac gl. communiter transeunt doc.Pro quo facit l.si uerò. §.idem ff.man.*Bal.*tamen dicit quòd in dubio debet intelligi, quòd potius donat filiæ propter affectum naturalem,quàm propter merita.*Rom.*hic.tamen secundum* Alex.*necesse est intelligere dictum* Bal.*quando non apparebãt merita præceßisse.*Cast.*cons. cv.quòd si pater donat filio, & in instrumento dicat propter merita, & etiam affectione sanguinis,quòd ista ratio præponderat, & ista attenditur.l.tutor.§.qui tutoribus.ff.de exc. tu.* Et *quòd sic donatio non ualebit, & necesse sit merita apparere,tenuit* Bal.*consi.ccccvij.iiij. uol.* An autem *donatio inter patrem & filium firmetur iuramento,* Bal. *uidetur uelle ꝙ sic,consi.ccclx.iij.uol.*Cast.*d.consi.cv.*

b P. PAV. P. *Pec.Vide quod ibi addidi.Et de hac cõfeßione, & qualia debent esse merita,* Alex.*consi.lv.& cj.Ias. hic & in auth. unde si parens. de inoff.test.ubi ponit etiam, quid si pater specificaret quæ & qualia essent merita,an crederetur ei,& quòd si iurasset prout etiam ponit in l.frater.de cond.ind.*Barb.*latè consi. xxviij.uol.iij.ubi etiam ponit quid si adesset iuramentum.*

c POMA. *Donat.Impropriè hic loquitur* Bar.*dum communicãdò dicit, debuit dicere diuidendo.*

d *Filiæ.Fran.Tig.hic,&* Bal.*auth.ex testamẽto.s̄.eo.&* Bar *ff.eo.l.j.§.nec* Bal.*tamen & Sal.d.l.filiæ,uoluerunt quòd quando pater emit nomine filij,licet non tradat, dato quòd non uideatur donasse inter uiuos, tamen si non reuocat,neq; pœnitentiam ostendat, quòd uidetur uoluisse filiũ illam rem debere post mortẽ,& sic eo casu nõ dicitur donatio,sed legatũ, ut ibi in gl.& secundũ Sal.illa l.filiæ.est sing.ad hoc,& idẽ tenet* Im.*l.cõtinuus. §.fi.de uer.ob.cum modificatione de qua ibi per eũ,& an pater tradendo filio,uideatur donare,uel concedere in peculium,*Bal.*consi.liij.lib.v.*

e *Peculium.* Adde *ꝙ, idem tenet Ang.qui pro hoc allegat in arg. l. quod fructuarius.ff.de acq.re.do.& l.fi.de pe.leg.et* Alex.*l.cùm pater.§.pater plurib.& ibi gl.j.&* Bar.*ff.de leg. ij.* Et *quia ubi potest capi alia coniectura, cessat præsumptio donationis,l.cũ de indebito.de prob.& est utile,quia si publicarentur bona patris,non confiscaretur tale concessum in peculium, l.iij. §.sed utrùm.uersi.sed eo.ff.de min.& hoc intellige in filio in potestate,nõ aũt in emancipato secũdũ Ang.in quo nõ cadit peculiũ, ideò uidere tur donatum.*Bal.*l.ij.j̄.com.de leg.Sal.l.filiæ.* An *autem libri traditi à patre filio studenti,uideantur donati,& an statim ualeat donatio irreuocabiliter,& an debeant conferri,uide Cy.& Ang.l.filiæ. s̄. eo.* Bal. *&* Ray. *hic,*Bal.*& l.si filia.ff.fam.ercisc.& communiter tene opi.*Bar.*in l.j.§.nec Castrense.ff.de coll.bon.*Bal.*consi.ccxiiij.&* Cast.*consi.lxxxij.*

LEX XIIII.

SI MARITVS. Ius petendi collationẽ transit ad hæredes,uidebitis l.illam.j̄.eo.

LEX

LEX XV.

NEC EMANCIPATI. Emancipati quæsita post mortem non conferunt. Opp. & uidetur, ꝙ post quæsita ueniant in collationem,l.ij. §. id quoq;.ff.eo.Sol. Quæruntur quędã post mortem patris,quæ retro trahi possunt,& hæc conferũtur, secus in his,quæ retro non trahuntur,l.quæ legata de reg.iur. Videbitis in l.si uxor.j̄.de cond.inser.

LEX XVI.

FILIAM. Codicilli non impediunt collationẽ cum fratribus.Opp.l.j.s̄.eo.Sol. Testamentum factum,bene impedit collationem, sed non codicilli.Vidistis s̄.l.à patre.

LEX XVII.

1 *Succedens per contratab.quando poßit ex testamento succedere.*
2 *Collatio an habeat locum,quando querela intentatur,& 6.*
3 *Emancipatus non potest habere peculium.*
4 *Emancipatus donationem sibi factam conferre tenetur.*
5 *Emancipatus confert dotem,uel donationem propter nup.*
7 *Donatio facta filio tempore emancipationis, dicitur donatio simplex, & non ob causam.*

VT LIBERIS. Dos inter liberos in potesta
te,uel emancipatos, ac donatio propter nu-
ptias uenit in collatio.& emancipati conferũt
a [a] quæ sunt sibi in emancipatione collata. Vsq;
huc habuistis iura antiqua, ab hinc j̄.sunt iu-
ra noua,& nouæ constitutiones,ut uidebitis in l. si emanci-
pati.j̄.eo.& ista est not.l. & incipit ponere aliquid nouitatis.
Hic innuit ꝙ quando succeditur per contratab.hic succesit
1 ab intestato.Opp.l.filiæ.s̄.eo.Sol. † Gl. distinguit, & bene,
aut contratab.petit ante aditam hæreditatẽ, & tunc quis suc
cedit ab intestato,aut post aditam hæreditatẽ, & tunc ille de
iure ciuili decedit testatus,l.illud.ff. de contratab. & ibi dixi
de hoc.Vlterius opp.Inst.de hær. quæ ab intest. in prin. Sol.
Fateor ꝙ in alijs modis,ꝙ̃ hic ponatur,efficitur quis intesta
tus,& in omnibus illis haberet locum ista lex.Itẽ opp. l. pa-
2 ter.ff.de coll.do.Sol. † Dicit gl. illa lex corrigitur per istam,
quia de iure antiquo,quando querela intentabat, non ha-
bebat locum collatio,quod nõ placet,sed ibi ideò erat,quia
testamentũ erat pro parte rescissum,hic uerò in totũ,& ideò
quia diuerso iure succedebatur,non habebat locũ collatio.
Ita hic tenet Cy.ut ibi patet.Item opp.ad fi. nostræ l. & nunc
intro gl.magnam,dicitur hic in fi.ꝙ donatio confertur.Cõt.
imò uidetur ꝙ non conferatur nisi in certis casibus, ut l. il-
lud.§.fi.j̄.eo.Huius timore facta est gl.magna hic posita. Di-
cunt quidã,ꝙ solutio est bona,quæ hoc dicit,ꝙ tenore præ-
cedentiũ legum tollitur cont.quasi dicat,eadẽ distinctio ad-
hibetur in emancipatis,quæ adhibetur in suis, ut distingua
mus,an datũ fuerit,ut habeat in peculium,an,&c.dixi s̄. eo.
l.si donatione. Ista solutio non est uera, quia primò ad hoc
ut cõcedat in peculio,prius debet inspici an sit persona,quę
possit habere peculiũ,ut ff.de iur.cod.l.quidã.§.j.uer. esse.&
3 l.iiij.ff.de testa. Sed filius † emancipatus non potest habere
peculiũ,s̄.de inoff.test.l. fi. ergo illa distinctio, aut donauit,
ut habeat in peculiũ uel nõ,cadit in filio emãcipato,& uide
gl. super uerbo, cõsequunt.Secũda ratio nõ placet, quia illud
quod datũ est in peculiũ profectitium,non uenit conferen-
dum,quia semper remansit in cõmunione,sed uenit diuidẽ
dum,ut uidistis s̄.eo.l.filiæ licet. Ista lex loquitur de collatio
ne,ergo,&c.Vnde alij dicunt,ꝙ uerba hic posita,pro tenore
præcedentiũ legũ,intelliguntur ut distinguatur,an hoc fue-
rit factũ, seu dictũ tẽpore donationis, & tunc conferantur,
aut non,& secus nisi in casu l.illud.§.pe.j̄.eo.Gl.reprehendit
istas sol.& bene,quia illæ leges nõ sunt præcedẽtes, sed sunt
sequẽtes, nec reperiũtur leges de iure antiquo, quę illud di
cant.Cæteri glossatores dicunt ꝙ illud quod dicit, pro teno
re præcedentiũ legũ, intelligat,hoc est,donata tẽpore eman
cipationis, uel posteà conferunt. Certè illud non reperitur
aliqua l.cautum, ergo ista sol. non est bona. Dicũt ergo alij,
& hæc opinio ponit in fi.gl.ꝙ l.fi.j̄.eo.loquit in suis,hæc lo-
4 quit in emancipatis, † qui debent donationẽ sibi factã con
ferre,secundum tenorẽ præcedentiũ legum, quæ uolunt ꝙ
quæsita ab emancipatis conferantur,ut s̄.eo.l ea demũ,& i-
sta est ueritas.An autẽ de hac lege aliquid sit immutatũ,dicẽ
mus in lectione sequenti,in l.si emancipati. Opp. emancipa
5 ti inuicem non conferunt,ut j̄.eo.l.si emancipati.Sol.dico †
ꝙ illud nouũ inducitur per hanc l.ꝙ emancipati conferant
dotem,uel donationem propter nuptias, quod olim nõ e-
rat.Dicã bene tibi latius in d.l.si emancipati.Habes unũ no-
6 uum,ꝙ per hanc l.inducitur,aliud † est nouum quãdo in-
tentatur querela,quod non erat de iure antiquo, ut l. pater
ff.de coll.do.Hoc non puto uerum,ut s̄. dixi in tertio cõtra
rio,quia in lege cont.testamentum non fuit rescissum in to-
tum,sed pro parte,hic in totum.Habemus aliud nouũ, secũ
dum quosdam,ꝙ olim emancipatus omnia cõferebat, hic
uerò confert solùm dotem, & donationẽ propter nuptias,
per hanc l.quod non est uerum, quia de alijs hac l. non pro
hibetur.Dicã in d.l si emancipati.Vlterius scias ꝙ gl. hic di-
cit,ꝙ per auth.tantùm à patre data quis debet conferre. V-
trùm hoc sit uerum ꝙ hodie emancipatus non conferat, ni
si profectitia,dicam in l.emancipati. præalleg. Vltimò est sci
7 endum,ꝙ Nic. Ma. ut effugiat ista cont. dicit ꝙ † donatio,
quæ confertur in filium tempore emancipationis, non est
b simplex, sed ob causam[b], sicut dos & donatio propter nu-
ptias,meritò ergo uenit in collationẽ.Cont.loquitur in do-
natione simplici.Doc.nostri hoc non tenent,quia pater quã
do emancipauit filiũ,ipse est qui amittit,quia perdit ius pa-
triæ potestatis.Vnde si filio donat pater propter emancipa-
tionem,non donat ob aliquam causam,sed solùm ex sua li-
c beralitate[c],l.cùm oportet.§.cùm autem.de bo.quæ lib.ideò
tanquam simplex donatio uenit conferenda.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Conferunt.Com.consi.xxviij.in prin.*

b *Causam.Adde quòd istam tenuit* Old. *consi. cxxxviij. in c.thema tale est, durandus.ubi dicit,attendatur circa hoc, quòd tota l.ut liberis. loquitur etiam de donatione ob causam,& inter illa enumerat data emancipatis emancipationis tempore.*

c POMA. *Liberalitate.Alex.consi.cxiiij.in ij.uo.& consi.xxj.uo.iij.& Raph.Com.consi.xxviij.&* Old.*consi.cxxxviij.liiij.q.&* Pan.*cons.cxvj. uol.ij.& Aret.xvij.& cij.in iiij.du.uol.iij.& cxij.in fi.eo.uol.iij.*

P. PAV. P. *Aret.l.utrùm.de uer.ob.In cont.*Barb.*consi. xxviij. uol. iij.&* Bar.*l.Aquilius.ff.de dona.*

LEX XVIII.

LIBEROS. Quocunq; modo liberi sui iuris efficiantur,ad collationem tanquam emancipati uocantur.

LEX XIX.

1 *Modus faciendi collationem.*

ILLAM. Primò ponit dubiũ quoddã & inserit
unũ casum indubitabilẽ. Secundò arguit ad q.
dubiã pro & contra. Tertiò illã determinat. Se-
cũda ibi,superstitibus.Tertia ibi,talẽ igit,&h.d.
Nepotes ex filia cũ patruis & nepotib.ex filio uel filia,uel a-
uunculo,succedunt cũ diminutione tertiæ partis, & debent
conferre dotẽ & donationẽ propter nuptias eorũ patri, uel
matri cõcessam. Istud quòd hic dicitur, ꝙ nepotes succedũt
cum diminutione tertiæ partis, corrigitur per auth. quæ ter
1 tia, quam uide. † Primò no. modum arg. ꝙ erubescemus
a aliquid dicere sine lege,[a] ut uidetis hic,& l.fi.unde ui.de triẽ.
2 & semis.§.consideremus.Secundò no.alium modum arg. †
b ꝙ leges, quæ loquuntur in auunculis, non extenduntur[b]
ad patruos,amitas uel materteras,non dico quòd iste mo-
3 dus sit uerus. † Tertiò no. quòd quis cõfert nepotib. prout
4 confert fratri, uel sorori suæ. † Quartò no. ꝙ nepotes co-
guntur

guntur conferre dotem,uel donationē propter nuptias da
5 tas pro patre,uel matre ſua. † Vltimò no.modum faciendi
c collationem,quia omnia bona ſua debent communicari [c],
& poſteà fieri diuiſio,ut hic expreſſè dicit tex.in fin. l. ibi, ut
commiſtis huiuſmodi. Opp. & uidetur quòd nullum eſſet
dubium,q̃ ita tenetur conferre fratris filius,ſicut ipſe pater,
ut ſ.eo.l.ſi maritus.Sol.Ibi loquitur quando frater ipſe ſuc-
ceſsit,& ſic habuit ius petendi collationem,meritò hoc trāſ-
mittit ad hæredes ſuos.Hic loquitur,qñ pater primò deceſ-
ſit,& nepos ipſe ex ſua perſona ſucceſsit.Opp.l.ut liberis. ſ.
eo.Sol.Ibi loquitur de collatione facienda inter ſe, non à ne
potib.patruis & ſimilibus. Poſteà ibi loquitur de dote data
pro ſe,filio,uel nepote, ſic loquitur de dote data pro patre,
uel matre iam defuncti. Venio ad q. & hic formantur duæ
6 multùm difficiles. † Primò quæro, tu uides q̃ nepos cogi-
tur conferre dotem,uel donationem datā patri ſuo,uel ma-
tri,qui dote data ſibijpſi nepoti, an eam conferre teneatur?
Gl.hic dicit,primò q̃ de iure antiquo nepotes conferebant
dotes ſibijpſis, non patruis, uel auunculis, uel materteris,
ut ff.de coniun.cum emanc.li.l.j.§. ſi ſit. Sed cùm ille titulus
ſit correctus, dicit gl. q̃ hodie confert nepos patruis, per l.
ut lib. ſ.eo.Cont.uidetur tenere gl.l.j.§.ſi ſit nepos.ff. de coll.
do.Pro iſta gl.facit.ff.eo.l.ſi nepotes. Quid dicemus? Dicam
7 in l.ſi emancipati. † Quæro,quid ſi iſtis nepotibus non de-
dit dotem auus, uel auia, ſed dedit pater uel mater eorum,
an iſti ueniant in collationem? Gl.in hoc dubitat. Vide glo.
puto illam partem eſſe ueram, q̃ illam dotem non tenetur
conferre patruis,nam illud equidem debet conferre, quod
proceſsit de bonis eius,de cuius hæreditate agitur,l.ut libe-
ris.§.j.ſ.eo.Sed hic tractatur de ſucceſsione aui,ſed dos pro
ceſsit de bonis patris,ergo in collationem non uenit. Vlti-
mò inducitur iſta lex in arg.ad q.l.dos à patre. ſ. ſolut. mat.
quod dic ut in gl.

ADDITIO.

d POMA. *Lege.Præp.Alex.c.ſed illud.§.huic etiã.xlv.diſt. & quæ ſcri-
pſi ad Bar.l.ut uim.ff.de iuſt. & iur. & Præp.c.lege.ij.diſtin.x.Sig.conſi.
ij.c.inter.de tranſ.epiſc. & ibi, & quòd non eſt ſanctorum patrum.*
b *Extenduntur.Adde quòd Bal.hanc l.inducit ad q.ſtatuti diſponentis,quòd
ſtantibus agnatis maſculis defuncti mater non ſuccedat. quòd ſi extant a-
gnati, & aliqui cognati, qui in gradu ſunt magis proximi quàm agnati,
qui de iure communi ſunt præferendi in ſucceßione,quòd iſto caſu cogna
ti non excluduntur,quia ſtatutum ſolùm excludit matrem & non alios a-
gnatos,& mater hoc caſu non extat.Et iſte eſt caſus omiſſus, & remanere
debet in diſpoſitione iuris cõmunis.l.cõmodißimè. & de lib. & poſth.
His & alijs rationibus reprehenditur Bar.qui cont.tenuit in l.ij.§. uiden-
dum.ad Tert.Caſt.has opi.hic reducit ad concordiam, per eum uide, &
per Alex.ſed quia melius ex iudicio conſulentium percipitur ueritas,uide
Bal.conſi.clxiij primo,ubi ſaluat opi.Bar.in d.l.ij.ff.ad Tertul.in uno ca-
ſu incipien.Statuto ciuitatis Parmæ,ubi eſt ſtatutum,de quo ſuprà.Item ui
de eundem Bal.conſi.lxxxv.eo.uol. & per e.conſi.xcvj. & conſi.cccxxij.
iiij.lib.per Caſt.conſi.ccl.in fi. & cccxlvj. & per Rom.conſi xxxij. per
Pet.de Anc conſi.cccxxxv.in medio,per Ang.conſi.cclxxj. & ſeq. & Ro.
ad materiam conſi.cccxxix.*
c POMA. *Communicari. Alex.conſi.cxj.uol.iij.ubi dicit, q̃ ille uidetur
ſatis conferre ſuum,qui extendit illud in neceßitatibus communibus cum
eo,cum quo tenebatur conferre.*

LEX XX.

1 *Omnia,quæ computantur in quartam,ueniunt in collationem.*
2 *Lucrum factum per filium cum pecunia patris,an ueniat cõmunicandum.*
3 *Tria ſunt quæ imputantur in quartam,ſcilicet dos, donatio propter nu-
ptias,& datum cauſa militiæ.*

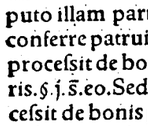

ALLVD. Primò ponit unam reg. quam ap-
probat. Secundò ponit unam reg. quam im-
probat. Tertiò ſtatuit ſimplicem donationem
non uenire in collationem, niſi cauſa æquali-
a tatis ſeruandæ.[a] Secunda ibi,hæc autem.Ter-
1 tia ibi,ad hoc.b.d.Omnia † quæ computantur in quartam
b ueniunt in collationem [b],ſed non econtrà, & ſimplex dona-
tio non uenit in collationem, niſi cauſa æqualitatis ſeruan-
dæ.Opp.relicta in teſtamento computantur in quartam, l.
quoniam.ſ. de inoff. teſt. & tamen non ueniunt in collatio-
nem,ut ſ.eo.l.à patre. Sol. Regula hic poſita habet locum in
datis inter uiuos,ſecus in relictis in ultima uoluntate, ut in
j.gl.Opp.l.j.§.ſed an.ff.eo.Sol.Dico quòd pecunia tota data
pro emenda militia,non uenit in collationem, ſed lucrum,
quod ex ea poteſt percipi tempore mortis, deducto labore
perſonæ militantis.Opp.l.omnimodo.§.fi. ff. de inoff. teſta.
Sol. Fallit in ſilentiarijs, ut ibi dicitur.Vide glo. quæ eſt hic,
quam multùm no. ad unam q. contra Spec. & eſt in glo. ij.
2 Quæſtio † conſueuit eſſe, [c] filius lucratur cum pecunia pa-
c tris, an illud lucrum ueniat cõmunicandum? Doc.& gl.di-
cunt quòd ſic,quia eſt profectitiũ,ut j.de bo.quæ lib. l. cùm
oportet.in prin.& Spec.tit.de iud.§.ſequitur.uerſi. quid ſi al
ter.tenet idem recitando opi.Iac. & Bal. Breuiter dico quòd
gl.& dicta doct.debēt intelligi de lucro quod fit ex pecunia
d patris,deducto labore perſonæ. Declaro, [d] communis uſus
in hac terra ſe habet, quòd de eo quod quis lucratur cum
pecunia alterius, medietas attribuatur propter laborē per-
ſonæ lucrantis,medietas attribuatur pecuniæ, ut uidiſtis ſ.
pro ſoc.l.j.Illud ergo quod filius acquirit, quod attribuitur
perſonæ labori, eſt aduentitium. Illud uerò quod acquiri-
tur pecuniæ, profectitium. Opp. auth. de trien. & ſemiſ. §.j.
Sol.Fateor q̃ hodie legitima eſt tertia,nõ quarta. Venio ad
ſecundam partem, quæro quæ ſunt illa quæ ueniunt in col-
lationem,& non computantur in quartam? Dicit gl. exem-
plum,pone in donatione propter nuptias. Alleg. l. quoniã
ſ.de inoff.teſt.Illud exemplum eſt contra illam leg. Ponit er
go exemplum in ſimplici donatione,quæ quandoq̃ confer
tur ut j.§.prox.non autem computatur in quartam, niſi ſit
3 dictum,ut ſ.de inoffi.teſta.l.ſi quando.§.fi.Tria † ergo ſunt
illa quæ computantur in quartam,ſcilicet dos,donatio pro
pter nuptias,& datum cauſa militiæ,dona.ſimplex non,ſed
bene confertur quandoq̃. Venio ad ultimam partem, quæ
rit gl.de una quæſtione, de qua dic ut plenè in gl.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Seruandæ. Aequalitas eſt ſeruanda inter liberos,Soc.l.ſi
ita.in prin.ff.de cond. & demon.*
b P. PAV. P. *Collationem.An ea omnia,quæ conferuntur, computen-
tur in legitima,Com.conſi.x.*
c P. PAV. P. *Eſſe.Rom.conſi.cccclxix.*
d *Declaro.Caſt.hic, Angel. conſi. lxxxiij. Rom. conſi. cccclxix. ubi plenè.
& quid de officijs datis filio contemplatione patris, an lucrum ſit com-
municandum.*

LEX IX.

1 *Emancipato an conferat ſuus profectitia.*
4 *Emancipatus emancipato confert etiam profectitia.*
5 *Nepotes qualiter conferant.*
7 *Emancipatus confert omnia præter caſtrenſia,& aduentitia.*
8 *Suus emancipato quæ conferat.*
9 *Sui conferunt inter ſe.*
10 *Deſcendens ſuccedens cum extraneo,illi nõ confert nec extranei inter ſe.*

I EMANCIPATI. Emancipati inuicem
non conferunt,ſed emancipati ſuis conferunt,ſi
ab inteſtato ſuccedunt.Hęc l.eſt clauis totius ma
teriæ.Diuiditur in partes duas.Primò loquitur,
quando ſunt omnes emancipati. Secundò quãdo quidam
ſunt in poteſtate,quidam emancipati.Secũda ibi, ſi autem.
His præmiſsis ueniamus ad declarationem materiæ difficiſ-
1 lis,& intricatæ.Primò † op.ſuus confert emancipato profe
ctitia,l.filiæ.ſ.eo. ergo multo magis emancipatus, hic dici-
tur cont.quare malè.Huius timore dicit glo. fateor contra-
rium,& quod hic dicit,collatio ceſſat, ſcilicet in aduentitijs,
nam profectitia inuicem conferunt emancipati. Ita dicit gl.
tua prima,& uidetur q̃ fuerit opin. Azo. Cõtrarium huius
dicit gl.magna iſtius legis,circa princip. ſcilicet quòd etiam
profectitia emancipati inuicem non conferũt. Fran. Accur,

uolens defendere gl.à contrarietate,addebat ad iſtam gl.ul.
dum dicit ſecundũ Azo.dicebat ipſe,nos cont.ut ſ.no.quaſi
dicat prima glo. fuit opin. Accur. hic recitat opinionē a-
liorum,& hoc uidetur tenere Cy.Iacob.But.tenebat opi. Az
zo.poſitam in hac gl.ul.ſecundũ iſta tempora,ſcilicet,quòd
emancipati profectitia non conferant.Nec obſt.l.filiæ.quia
emancipatus confert ſuo omnia, ut hac l.meritò æquum eſt
ut ſuus ſibi conferat,pfectitia,ſed emancipatus emancipato
nõ cõfert,ergo nec alter emancipatus ſibi. Vnde illud,quod
gl. tua dicit in princ. ſi ſuus confert emancipato,ergo mul-
tò magis emancipatus emancipato. Iſtud nõ ſequitur,quia
diuerſa eſt ratio,ut dixi,& mihi placet,ut j.dicam.Opp.ij.l.j.
§.pen.ff.de coniun.cum emanc.li.Gl.ſoluit tribus mod.Pri-
mò q̃ emancipatus confert emancipato, ſcilicet profectitia.
Sed iſta eſt falſa,ut dixi,&c. Secundo ſoluit q̃ ibi nepos fuit
emancipatus à ſuo patre,non ab auo.Certè iſta non placet,
quia quocunq̃ iure non ſit in poteſtate, idem eſt,j.eo.l.libe
ros.Soluit tertio modo, quòd ibi confert nepoti emancipa
to, ex perſona patris ſui, qui fuerat in poteſtate,& hoc non
placet,quia ibi nepos ſucceſsit ex perſona ſua,non ut hæres
patris ſui,l.illam.uer.nulla.ſ.eo. Dic ergo q̃ ibi erāt duo ne-
potes,unus emancipatus,& alius in poteſtate.Confert ergo
ille emancipato, propter fratrē ſuum, qui erat in poteſtate,
quia ipſi ambo repreſentāt unũ corpus,ut ff.eo.l.ſi nepotes.
Ita debes intelligere hanc materiã, & uide gl.tuam primam.
Venio ad principiũ gl.magnæ,& opp. ff. de contrata.l. filiũ.
§.uideamus.& §.& hoc.ubi emancipatus nõ confert ſua.So.
Illud ideò,quia diuerſo iure ſuccedunt, unus de iure ciuili,
alius de iure prætorio.Rationem tibi dicam j.His premiſsis
uenio ad tractandam materiã noſtrã.Primò quæro,quid ſit
collatio.Secundò,quo iure ſit inducta collatio.Tertiò,inter
quos collatio ſit facienda, & de quibus rebus. Quartò,
2 quo iure petatur collatio. Quintò, qualiter fit collatio. †
Primò quæro quid ſit collatio. Reſpond. eſt rei propriæ in
cõmuni latio facta,ſ. l. prox.& j.eod.l. illam.in fin.& ff.eod.
l.j. in prin. Ideò dixi, rei propriæ, quia ſi eſſet res cõmunis,
non uenit conferenda, ſed diuidenda, ut j. eo. l. filiæ. Se-
cundò quæro, quo iure ſit inducta collatio, & hic aduerte.
3 Circa hoc reperio ſex, uel ſeptem iura. † Primò fuit edi-
ctum prætoris poſitum in l.j.in princ.ff.eo. De quo fit men-
tio in hac l. quòd edictum habebat locum quando ſucce-
debatur per contrata, uel ab inteſtato, ut hic, & l. filiæ. ſ.
eo. Item erat neceſſe, quòd omnes eodem iure ſuccederent,
l.filium.§. uideamus.ff.de contrata. Ratio huius erat,de iu-
re ciuili, filius in poteſtate admittebatur in totum, cùm e-
mancipatus eſſet incognitus.Ius prætorium admittit filium
emancipatum cum filio in poteſtate, & ſic facit iniuriã ſuo,
meritò prætor æquitate motus, uoluit q̃ emancipatus ſuo
conferat omnia. Ex hac ratione ſequitur, q̃ ſi emancipatus
nullam iniuriam faceret, non tenebatur conferre, ut ſ eo.l.
j.§.pater.& §. toties. Secunda ratio eſt, quia de iure antiquo
quicquid quærebat filius,qui erat in poteſtate,quęrebat pa
tri,l.j.in princip.ff.ſi à pa.quis fuer.manu.& l.placet.de acq.
hær.emancipatus quęrebat ſibi.Ex hoc ſequit iſtud incon-
ueniens,q̃ filius emancipatus ueniens ad ſucceſsionē cum
fratre ſuo in poteſtate retento,habebat partē de omni lucro
fratris ſui,quia erat patri quæſitũ:filius in poteſtate nihil ha
bebat de bonis emancipati, ideò fuit æquum conferre. Et
quòd hoc ſit uerum apparet, quia ea quæ emancipatus lu-
cratur,quæ non quæſijſſet patri,ſi emancipatus non fuiſſet,
iſta nõ ueniunt in collationem,l.j.§. ſed nec Caſtrenſe.ff. eo.
& l.filiæ.ſ. eo. Item requirebatur,q̃ ſuccederent eodem iu-
re,ſecus ſi diuerſo,ut dixi.Ratio huius eſt,quia quando di-
uerſo iure ſuccedunt æqualiter, non facient iniuriam inui-
cem,non magis unus alteri, quàm alter alteri,ideò ceſſat ra
tio collationis,quam primo loco dixi,d.l.pater filium.§.ui-
deamus. de contrata. Superuenit poſteà Scęuola Iuriſc.ui-
dens quòd ex forma edicti requirebatur,quòd eodem iure
ſuccederent,induxit quòd idem eſſet,ſiue ſuccedere poſſent
eodem de iure, ſiue ſuccederent diuerſo, l. ſi filius. ff. eo. Et
iſtud eſt ſecundũ ius, quod uocatur Aequitas Scæuolę, ter-

tium ius fuit conſtit. Imper. diui Pij, de qua fit mentio.ff.de
coll.do.l.j. in princ. Nam de iure ciuili non conferebat ſuus
emancipato,quia nihil ſuus habebat, omnia em patri quæ-
rebat.Imperator diuus Pius conſiderauit q̃ filia in poteſta-
te poteſt habere aliquid, ſcilicet dotem, l. Pomp. ff. fam. er-
ciſc. ideò introduxit q̃ iſtam dotem deberet conferre, ff. de
coll.do.l.& per omnes leges huius tit. quę loquuntur de col
lat. dotis, uſq̃ ad l. ut liberis. Superuenit poſteà Impera-
tor Leo, qui fecit l. ut liberis. & conſiderauit quòd filius in
poteſtate poteſt habere aliquid aliud quàm dotem, ſcilicet
donationē propter nuptias,quæ de iure antiquo erat inco-
gnita. Ideò introducit q̃ donatio propter nuptias conferat
ut dos,l. ut liberis.j. eo. Conſiderauit etiam quòd emanci-
pati inuicem non conferebant,ut hac l.quia inuicem nõ fa-
ciebat iniuriam. Imperator motus maiori æquitate, quia
poſſet eſſe, quòd una haberet maiorē dotem quàm alia, u-
nus filius maiorem donationē quàm alius,ut omnia proce
derent æqualiter,induxit q̃ etiam emancipati conferant do
tem,& donationē propter nuptias, profectitiã & etiam ſim-
a plicem donationem [a],l.ut liberis.quod fecit ut in omnibus
eſſet æqualitas. ibi, hoc etiam æquitatis. Conſiderauit etiam
Imperator q̃ de iure antiquo non erat prouiſum, q̃ deſcen
dentes per lineam fœmineã conferrent inuicem, iſtud ipſe
eadem æquitate introduxit, ut dotem, & donationem pro-
pter nuptias profectitiã de bonis eius, de cuius hæreditate
agitur,conferant.Et iſta cauſa induxit iſtud quartũ ius, ſci-
licet conſtitutio Leonis in l. ut liberis. Habemus quintum.
Superuenit Imper. Iuſtin. & conſiderauit quòd erat ſtatu-
tum,q̃ nepotes inuicē conferrent,ſed nihil erat dictũ, quid
iuris qñ ſuccedebant cum patruis,ideò ſtatuit,q̃ eo caſu pa
trui ſibi,& ipſi patruis conferant,l.illam.§.talem.Item conſi-
derauit quòd l.ut liberis.prouidebat conferendam dotem,
uel donationē ipſi nepoti, uel nepti datã,de dote uel de do-
natione, quæ data erat eius matri uel patri, nihil dicebatur,
ideò ipſe ſtatuit hanc conferendam eſſe, d.l. illam in fin.Se-
xtò ſuperuenit idem Iuſtinianus,& conſiderauit multũ be-
ne quòd aduentitia,ſicut olim caſtrenſia,non quærebantur
patri,ideò non conferebantur, ita aduentitia non quærun-
tur patri quo ad proprietatem,ideò ſtatuit ut aduentitia nõ
conferantur,ut j.eo.l.fi. Septimò ſuperuenit idem Iuſtinia-
nus in auth. ex teſtam. & cõſiderauit q̃ de iure antiquo, fa-
cto teſtamento non eſt locus collationi. Ratio, quia ſi teſta-
tor uoluiſſet,hoc dixiſſet,ut ſ. eo.l.j.ipſe uerò conſiderauit,
q̃ teſtator quare hoc nõ dixiſſet,eſt ratio,quia mortis cogita
tione turbatus,de omnib.nõ meminit,j.q̃ teſta.facere poſ.l.
hac conſultiſsima.§. at cũ. Ideò conſiderauit,q̃ ſi teſtator de
hoc cogitaſſet,collationē induxiſſet. Statuit ergo q̃ ex teſtã.
& ab inteſtato, ſit locus collatiõi, niſi teſtator aliud dixiſſet.

VENIAMVS ergo ad gl.& quæro,inter quas perſonas,
& de quib. rebus ſit locus collationi, quod examinabo per
4 multas q.& tangam omnia membra gl. Primò † quæro [b],u-
b trùm emancipati conferant emancipatis. Gl.dicit quòd nõ
conferunt, etiam profectitia. Et uide glo. hoc eſt uerum ſe-
cundum iſta tempora.Hodie uerò emancipati emancipatis
conferũt profectitia,ut ſ.eo.l. ut liberis. aduentitia uerò nõ,
5 ut j.eo.l.fi.& hoc tenent omnes. † Secundò quæro,quid in
his qui non ſunt ſui, neq̃ emancipati,ut nepotes ex filia.Di
cit gl. idem quod in emancipatis, ut inter ſe non conferant,
uide gl.ibi, idem in his, &c.Iſta gl.dicit uerum,de iure anti-
quo, hodie uerò iſti conferunt inter ſe profectitia obuenta
de bonis eius, de cuius hæreditate agitur, ut ſ. eo.l. ut libe-
ris. In hoc tamē differunt ab emancipatis, quia emancipati
conferunt ſimplicem donationē, iſti non conferunt niſi in
caſu,qñ emergeret inæqualitas,l. illam.§.fi.ſ.eo. Sed anteq̃
procedam ulterius, quia hic diximus qñ nepotes conferũt
c inter ſe. Quæro qualiter [c] † nepotes conferāt patruis,uel pa
6 trui nepotibus? Reſp. q̃ hic examinabo tibi q. quã dimiſi
tibi inſolutã,in l.illam.Patrui nepotibus conferũt, ſicut con
ferrent patribus ſeu matribus nepotũ ſuorũ, hoc eſt fratri-
bus ſiue ſororibus ſuis,d.l.illam.§.fi. Nepotes uerò qualiter
patruis conferant,dubitatur.Et quod dico in patruis,idem

intellige in auunculis, amitis, & materteris, ut dixi d. l. il/
lam. in fi. Et aduerte quia dubius est iste passus, Aut loqui-
mur de dote, uel donatione data patri, uel matri istorũ ne/
potum, & sine dubio conferunt, d. l. illam. in fi. Aut de dote,
uel donatione data ipsi nepoti, uel nepti, & tunc gl. dubitat,
d. l. illã. & meritò, ideò dic, Aut est unus nepos, uel una ne/
ptis tantùm ex eo, filio prædefuncto, & sine dubio non con
ferũt patruis suis, uel nepotibus suis, ex alio defuncto filio,
l. j. §. si sit nepos. ff. de coll. do. Si uerò sunt plures nepotes,
tunc siquidem omnes sunt talis conditionis, ꝙ possunt ad
collationẽ constringi, ut puta, quia omnes emancipati tũc
conferũt patruis suis perinde ac si esset unus, l. si nepotes. ff.
eo. ti. Si uerò isti nepotes erant diuersæ conditionis, ut puta
unus in potestate, alius non, exemplũ erat neptis dotata, &
nepos, tunc illa quæ non potest cogi ad collationẽ, non con
fert patruis, sed confert alij fratri suo, d. l. j. §. si sit nepos. de
coll. do. quia ista neptis dotata patruo nullam facit iniuriã,
quoniã ipso non succedente subest nepos, qui tantundẽ au
fert. Ita etiam intelligam ff. de coniun. cum emanc. lib. eius. l.
7 j. §. si sit filius. † Procedo ultra gl. & quæro utrũ emancipati
conferant suis? Gl. dicit ꝙ sic, omnia secundũ hanc l. & s̃. l. ea
demũ. & j̃. eo. l. nec emancipati. Ista gl. dicit uerum, de iure
antiquo, sed hodie nõ cõferũt aduentitia, sicut nec Castren-
sia. Ratio, quia si in potestate remansissent, hoc patri non
8 quæsiuissent, ut j̃. eo. l. fi. & hoc tenent omnes. † Quæro u/
trùm sui emancipatis conferant? Gl. dicit quòd sui emanci/
patis conferunt, sed non omnia, quia non aduentitia, sed
profectitia, ut s̃ eo. l. filiæ. uer. nec dubium. Sed hic aduerte,
qa suus põt habere profectitia diuersimodè. Nam potest ha
bere profectitia, dotẽ, & donationẽ propter nuptias, uel da-
tum causa militiæ, & ista sine dubio conferunt, ut d. l. filiæ. &
l. ut liberis. s̃. eo. potest habere simplicem donationẽ, de qua
an cõferat, dic, ut in auth. ex testamento. s̃. eo. potest habere
peculium profectitiũ, & istud non confertur, quia cõmune
est, sed diuiditur, ut s̃. eo. l. filiæ. Ita debes istam materiã intel
9 ligere. † Quæro, utrùm sui conferant suis? Gl. dicit ꝙ sic, s̃.
eo. l. filiæ. & est uerum, ꝙ conferunt inter se hodie sui, sicut e-
mancipati, ut s̃. eo. l. ut liberis. solùm profectitia, nõ aduen-
10 titia, l. fi. j̃. eo. † Quæro utrùm qñ aliquis de descendenti-
bus succedit cum extraneo, an sit locus collationi. Gl. j. hu/
ius l. dicit ꝙ non, & bene, comm. utriusq; iud. l. fi. §. sin autẽ.
Vide gl. eadem ratione plures extranei, alicui succedentes,
inuicẽ non conferunt, quia nulla l. cautũ est. Quia ergo di/
xi s̃. ꝙ aliqua differentia est inter emancipatos, & suos. Ad
istud opp. quia hodie sublata est differẽtia emancipationis,
& patriæ potestatis, auth. de hær. quæ ab intesta. §. nullã. Re/
11 spon. secundũ gl. † bene differentia est sublata quantùm ad
d successionẽ, non quantùm ad collationẽ[d], & acquisitionẽ,
& ista similia. Ita dicit, & bene, licet Hugo aliter dixerit. Et ui
de istam gl. Opi. gl. est uerior, quia quo ad successionem so-
lùm est sublata differentia emancipationis, & patriæ pote/
statis. Fateor tamen, ꝙ modica differentia est in modo cõfe-
rendi inter emancipatũ & suum, sed hoc nõ est per auth. sed
per l. ut liberis. s̃. eod. Solùm in hoc remanet differentia, in
simplici donatione, ut uidisti s̃. eo. auth. ex testamẽto. Quar
tò quæro, quo iure petatur collatio? Dic ut dixi s̃. l. prox.
Quintò quæro, qualiter fiat collatio? Respond. Quandoq;
cõmunicando, ut l. illam. §. fin. s̃. eo. Quandoq; minus acci-
piendo, l. dotis. s̃. eod. Quandoq; liberando, uel cauendo,
ut s̃. eod. l. ij.

ADDITIO.

a POMA. Donationem. Alex. & moder. Peru. hic, licet in puncto iuris alte
ra uerior, Dec. Item aduerte q, Bart. uidetur sentire dum allegat l. ut libe/
ris. q, illa procedat quoties quilibet filiorum habet dotem uel donationem
propter nuptias, unus tamen maiorẽ, sed certè generalitas illius l. & ratio
æqualitatis de qua ibi, procedit etiam si unus eam haberet, alter uerò non.
b POMA. Quæro. Aduerte tamen, q, circa ista iura Bart. non fecit men-
tionem l. illud. j̃. eod. Et circa istam materiam collationis uariam & subti-
lem, uide aliqua, quæ ego scripsi ad Bart. l. pater filium, ff. de coll. do.
c POMA. Qualiter. Bart. l. j. §. si sit nepos. ff. de coll. do. & Cast. l. illam. s̃.
eo. qui aliter loquuntur, & melius, uide etiam Bar. cons. clxxxiij.
d POMA. Collationem. Et ultra quatuor differentias inter filium & nepo
tem, & emancipatũ, positas hic per gl. adde quintam, quã ponit hic Cast.
dum allegat l. si fratris. j̃. de iur. del. Sextam ponit Bal. per l. cùm in adopti
uis. j̃. de adop. Septimam collige ex l. cùm non solùm. quasi per totum. j̃. de
bo. quæ lib. Octauã collige, quia donatio simplex facta emancipato ualet,
in potestate uerò non, l. ij. s̃. de inoff. do. Nonã quia filius in potestate cen
setur eadem persona cum patre, emancipatus uerò non. Gl. l. ij. j̃. qui æta.
lib. xj. Decima est quæ ponitur in l. fi. s̃. de rep. hær. quæ secundum magis
cõmunem opinionem habet locum in emancipato.

a De testam. militis.[a] Tit. XXI.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Militis. Not. q, testamentum militis habet clausulam illam
annexam, q, si non ualet iure cõmuni, ualeat iure militari. Franc. cons. ul.

Dicturus de testamẽtis, de testamento militis, tanq̃ nobilio
ri, sed in ff. postponitur, quia Imper. est miles, ideò præmisit,
sed Iurisconsp. postposuerunt, ideò, quia non sunt milites.

LEX I.

FRATER. Inter institutum à milite, in bonis pa/
ganicis, & alium in bonis castrensibus, nõ est lo-
cus iuri accrescendi. Not. finẽ huius l. Opp. j̃. eo.
l. prox. Glo. sol. pluribus modis, tene illam solu/
tionem, ꝙ eo ipso probatur, ꝙ contrarium non probatur.
Opp. l. si certarum. §. Iul. in fi. ff. eo. Huius timore gl. quæ est
hic, ponit quandam distinctionem, quam uide.

LEX II.

MILES. Institutio facta in castrensibus, non trahit ad
se paganica. No. ꝙ miles potest decedere pro par-
te testatus, & pro parte intestatus.

LEX III.

QVANQVAM. Institutio facta à milite, in certa
parte hæreditatis, trahitur ad alia, quæ sunt eiusdem
hæreditatis.

LEX IIII.

SIRVFINVS. Priuilegium militis, non tollit legem
quæ in eius fauorem propter imbecillitatem consilij
inducta est.

LEX V.

EX TESTAMENTO.[a] Ex testamento militis, de/
bentur legata, & fideicõmissa.

ADDITIO.

a POMA. Testamento. Et an hodie ista lex sit correcta, & per consequens
detrahatur Falc. de testamento militis, facto inuentario, Alex. l. j. §. hoc au
tem. in princ. ff. ad Treb.

LEX VI.

2 Substitutio cõprehensa in breuiloqua, uel compendiosa, nõ dicitur tacita.
3 Pupillaris tacita præsumpta nõ excludit matrem, sed tacita probata aliqui
bus coniecturis.
4 Substitutio compendiosa facta à milite post aditam hæreditatem, nõ est fi
deicõmissaria.

IN TESTAMENTO. Diuiditur in duas
partes. Primò ista lex ponit unum dictum, de
quo non fuit quæstum inferens ad quæstionẽ
propositam. Secundò respondet quæstioni
propositę. Secunda ibi, sed cùm ex testamẽto.
Breuiter hoc intendit, Substitutio breuiloqua facta perso/
nis imparib. continet uulgarẽ tantùm, nec continet substitu
tionem, quam testator facere poterat ex priuilegio speciali,
nisi de eius uoluntate probetur. Not. primò quòd dixi in
summa-

1 summario. † No. ij. ꝙ quando unũ uerbum refertur ad duo
uel plura, debet intelligi prout potest illa uniformiter deter-
minare, ut j̃ de impub. & ali. sub. l. hæreditatem. & l quam/
uis. ff. de uul. l. iam hoc iure. His præmissis, uenio ad gl. &
hic dicitur ꝙ tacita pupillaris excludit matrem. Cont. l. pre/
cibus. j̃. de imp. Glo. soluit duobus modis. Primo, quòd
hoc probandum est, ſ. ꝙ testator hoc expressè senserit, un/
2 de necesse est, ꝙ probetur expressè. Vel dic † ꝙ substitutio
comprehensa in breuiloqua, uel compendiosa, non dici-
tur tacita, Ita dicit gl. qd' est uerũ, cũ est expressa generaliter,
hoc est, sub uerbis generalibus, non specialibus, ut plenè
3 dicam in l. precibus. Tamen quantùm ad † propositũ dicas
ꝙ tacita pupillaris præsumpta non excludit matrem, d l.
precibus. & l. fi. j̃. de inst. & subst. Sed tacita pupillaris proba
ta aliquibus coniecturis bene excluderet matrem, ut hic in
fin. quod est not & no. l. precibus. in glo. super uerb. omni-
modo. Sequitur in gl. sed in quo erit priuilegiũ militis, quæ
gl. loquitur obscurè, quia cõtrariũ formando de l. iam hoc
iure glo. signat contrariũ semel tantùm, cum duobus mod.
obstet, & ad utranq; ponit sol. ideò tu explica. Op. substitu
tio breuiloqua, seu recipro. continet, uulg. & pup. etiam si ni
hil probetur, l. iam hoc iure. §. j. ff. de uulg. Soluit glo. ꝙ hoc
ideò debet probare, quia erant aliquæ præsumptiones con
trariæ. Et hoc satis placet, erat enim præsumptio, ꝙ testator
hoc uoluerit propter imparitatẽ personarũ. Alij dicunt, ꝙ
hoc probatur eo ipso, quòd non probatur contrariũ, quod
est contra legem istam in fi. tene igitur primã. Sed ad istud
opp. imò hic est paritas personarũ, quia utriq; poterat mi/
les substituere post aditam hæreditatem, ut hic apparet ex
tex. ergo utriq; debet intelligi substitutus. Dicunt quidam,
fateor ꝙ utriq; poterat miles substituere, sed non pupillari-
ter. Istud nihil ad propositũ, quia eadem ratione debet in/
telligi factam substitutionẽ compendiosè, quia utriq; pote-
rat æqualiter fieri. Dic ergo quòd ista cõpendiosa nõ potest
fieri, nisi ex priuilegio speciali militum, & ista breuiloqua
non comprehendit ea, quæ ex priuilegio speciali ueniunt.
Ita loquitur iste tex. Opp. ij. l. iam hoc iure. ff. de uul. nam
hic uidetur dicere, ꝙ probata uoluntate admitteretur ex pri
uilegio militis. Cõtra, quia idem esset in quolibet pagano,
ꝙ admitteretur uoluntate probata l. iam hoc §. j. ff. de uul.
Sol. dicit gl. uoluntate non probata, nullum est priuilegium
militis, ut hic, sed probata uoluntate est priuilegium militis
in hoc, quia ualet in milite iure directo, nisi mater sit in me-
dio, l. precibus. de impu. quod intellige ut ibi dicam. & di/
4 cam incontinenti in alia q. Dicit tamen Pyl. † ꝙ substitutio,
quam fecit miles, post aditam hęreditatem, semper est fidei-
cõmissaria. Sed non dicit uerum, l. centurio. de uul. Nam in
fideicõmissis, nõ ueniunt fructus interim percepti iudicio
testatoris, ff. ad Trebel. l. in fideicõm. l. iubemus. j̃. ad Treb.
Secus in substitutione cõpendiosa facta à milite, ut d. l. cen-
turio. ergo apparet quòd nõ est fideicõm. sed directa. Malè
à [a] ergo dicit Pyl. † Vlterius quæro intra quantum tempus
5 ualeat hæc substitutio? Gl. quęrit, & nõ soluit, uide eam. pro
eius declaratione dicas, aut non constat ꝙ miles uoluerit
substituere post aditam hæreditatem, & finitur adita hære/
ditate, ut hac l. Aut constat ꝙ substituere uoluit post aditam
hæreditatẽ, tunc aut uoluit substituere limitatè, usq; ad tem/
pora pubertatis, & in filio pupillo ualeret iure pupillari, in
extraneo ualeret iure compendiosè, l. centurio. Quod intel-
lige, nisi mater esset in medio, secundum distinct quam sta-
tim dicam. Si uerò uoluerit substituere simpliciter, & in-
determinatè, quandocunq; decesserit, & tunc si mater non
est in medio, semper ualeret iure directo, ut d. l. centurio.
Si uerò mater est in medio, tunc aut testator est usus uer/
bis directis, & ualet iure directo, ut d l. centurio. Si uerò est
usus uerbis communibus, & tunc ualet iure fideicommis-
si, post tempora pubertatis fauore matris, l. precibus. j̃.
de impu.

ADDITIO.

a POMA. Malè. Alex. l. centurio. ff. de uul. uer. inuentis.
Bar. super Cod.

LEX VII.

1 Verba enunciatiua emissa principaliter propter se inducunt dispositionẽ,
emissa propter aliud, non, nisi in testamento militis.

EX HIS. Verba enunciatiua emissa propter
aliud in testamẽto militis, inducunt dispoſi/
tionem, secus in testamẽto pri
uati.* Opp. l. tale pactum. in
prin. ff. de pac. Sol. Ibi uerba e-
nunciatiua sunt emissa ad liberandum, hic
ad obligandũ hæredem. Vel intellige, ut di/
cam in sequẽti cont. Item opp. l. ex hac. ff. de
1 do. Sol. Ibi uerba † enunciatiua sunt emissa
principaliter propter se, ideò dispositionem
inducunt. Hic sunt emissa propter aliud, ideò non inducũt
dispositionem, nisi in testamento militis.

* Priuati. Am/
plius dic ut per
Bar. l. vj. nu. v.
C. de probab. cũ
auth. ibi posita.
I. Conc. B.

LEX VIII.

CERTI IVRIS. Miles facere potest testamentum ad
tempus.

LEX IX.

1 Præteritio filij facta scienter à milite, habetur pro exhæredatione.
2 Miles legando filiæ, & non instituendo, uidetur exhæredare.

a SICVT. Præteritio filij facta à milite, quem se
habere sciebat, habetur pro exhæredatione,
secus si ignorabat.[a] h. d. cũ l. seq. Opp. præ/
teritio filij indistinctè rumpit testamentũ,
inst. de exhær. lib. in princ. ff. de iniust. test. l. j.
1 Sol. Fallit † in milite prætereunte scienter, u/
bi præteritio pro exhæredatione habetur. Opp. ad l. si cùm
2 uel in utero. d. l. pe. j̃ de fideicõ. Sol. eo. modo, † speciale est
in milite, ut legando filiæ, & nõ instituendo, uideat exhære-
3 dare, aliàs uideret præterire, ut ibi uidebitis. † Vltimò istę
duę leges faciũt ad opinionẽ, quam teneo in auth. ex causa.
j̃. de lib. præter. ꝙ illa auth. non habet locũ, qñ facta est præte
ritio de filio, quem quis non credebat uiuere, ibi dicam.

ADDITIO.

a Ignorabat. Adde q, Bal. dicit q, quando pater filium præterijt. quem habe-
re ignorabat, q, hic filius non posset approbare testamentum patris, pro/
pter uoluntatem defuncti deficientis, quia si scuisset filium habere, alium
non instituisset, & sine uoluntate defuncti non potest habere institutus: hę
reditatẽ, l. fi. ff. de hær. inst. quod dictum Cast. dicit posse procedere, quan-
do instituisset extraneum desperatus de filio, ar l. si unquã de reuo. & l ra
le pactum. §. fi. cum ibi not. de pac. quod est singulare, secundum ipsum ad
limita. l. filio præterito. ff. de iniust.

LEX XI.

1 Institutio facta de pauperibus eligendis per priorem alicuius fraternita-
tis, an ualeat.

a CAPTATORIAS.[a] Captatoria institutio
nõ ualet in testamẽto militis. Vide gl. Opp. l.
ille. ff. de hær. inst. Sol. Ibi uerba fuerũt collata
in præteritum, hic in futurum. Opp. l. si quis.
ff. de hær. inst. & de cond. & dem. l. nonnunq̃.
Sol. ibi non confertur in uoluntatem alterius
1 expressam, sed in uelatam. Ista l. inducitur ad q. Aliquis † fe-
cit testamentum, & instituit pauperes Christi, eligendos per
priorem talis fraternitatis, an ualeat testamentum? Et hic ui
detur casus ꝙ non, quasi sit institutio captatoria. Cont. deter
minat Dy. l. captatoriæ. ff. de le. j. Et hoc refert Cy. quia hic lo
quitur qñ substantia institutionis confertur in uoluntatem
alterius, ibi uerò confertur in arbitrio alterius sola electio
personæ. Istud probatur de fideicõm. lib. l. fideicõm. la. iij. in
fi. & l. utrùm. §. j. de reb. dub.

ADDITIO.

a Captatorias. Bal. cons. clxix. j. uol. & clxvij. ij. uol. & j. iiij. uol. Ang. cons.
clxx. ut-

ccxx.incip.inter cætera.& Bar.conſ.v.& ſeq. & Iac. But. tenet q̃ teſtator nõ poſſit dare poteſtatem executoribus cõmutandi legata in alias pias cauſas,contrarium ibi ipſe tenet.

P. PAV. P. *An per ſtatutum induci poſſit ut uoluntas captatoria ualeat,moder.l.j. Are.l.ij.de uulg. Item an ad pias cauſas ualeat, Bar. c. cùm eſſes.de teſt. Vide ad Bar.l. j.C.de ſac.eccle. Quid autem in contractibus,ſi quis ſtipuletur pro eo, quem nominabit, an ualeat ſtipulatio nemine poſteà nominato in perſona ſtipulatoris,Soc.l.utrùm.§.cùm quidam.de reb. dub.Alex.l.ſtipulatio.§ ſi quis.in prin.de uer.obl.*

LEX XII.

a IN TESTAMENTO.[a] In teſtamento militis ceſſat Falcid. ſed poteſt fieri diminutio propter facultatum defectum.

ADDITIO.

d POMA. *Teſtamento.la ij. Moderni Medio. rub.ff. ad Treb.in prin.ibi, adde etiam.*

LEX XIII.

1 *Iudex condemnans notarium de falſo, poteſt ſibi reſeruare ius conficiendi inſtrumentum.*

ET MILITIBVS. Militi damnato poteſt reſeruari teſtamenti factio, in caſtrenſibus, & ei ab inteſtato ſuccedit fiſcus. Opp.l. ſi quis.§. j.ff.de leg.iij.Sol. hæc intelligitur ſecundum illam, quia poteſt facere teſtamentum,
1 ſi ſibi eſt reſeruatũ. Et hoc facit † ad q. an iudex in ſententia quando condemnat notarium de falſo,poterit ſibi reſeruare[a] ius conficiendi inſtrumenta? certè poſſet cauſa cognita,
b [b] l.diuus.ff.de iniur.

ADDITIO.

d *Reſeruare.Caſt.hic,& Bar. conſ. incip.quæritur,& in dubiũ reuocatur, utrùm Franc.*

b P. PAV. P. *Cognita. Quæ ſunt iuſtæ cauſæ, ponit Bart.l.quid ergo.§. pœna.ff. de ijs qui not.inf.*

LEX XIIII.

SI A FRATRE. Ex teſtamento militis licet non ſolenni,licitè capitur hæreditas.

LEX XV.

1 *Teſtes in teſtamento militis,quando debeant eſſe rogati.*
2 *Miles ſi teſtatur domi,teſtatur ſecundum ius cõmune.*

a MILITES.[a] Milites in expeditione degentes, poſſunt facere teſtamenta quõ uoluerint, nulla iuris ſolennitate ſeruata. Opp.& uidetur q̃ ſaltem duo te-
1 ſtes requirunt, Lucius.l.ff.eo.Sol. Fateor q̃ † duo teſtes requiruntur, qui probent iſtam uoluntatẽ,non tamen requiritur, q̃ fuerint rogati, & hoc qñ teſtamentum eſt factum in limine prælij, ut hic uidetis. Si uerò teſtamentum fieret in militia, non tanta neceſsitate rei coarctante, requiruntur
b duo teſtes rogati,[b] l.diuus.ff eo.Si uerò fieret domi,requi-
2 reretur † obſeruantia iuris cõmunis, ut inſt. eo.§.j. & s̃.eo.
3 l.ex his. † Dicit ſtatutum in multis ciuitatibus,q̃ in maleficijs non ob. ſi fuerit omiſſa ſolennitas iuris ciuilis,quid importent iſta uerba.Certè q̃ omnis ſit omiſſa ſolennitas iuris ciuilis, & remaneat ius gent. ſecundũ illud, q̃ in ore duorũ, uel trium ſtat omne uerbum, ut dicit in Euang. Dominus. Hoc probatur hic. Vides q̃ in teſtamento militis remittitur omnis ſolennitas iuris,tamen per duos teſtes debet probari.Dixi plenius in l.j.ff.eo.

ADDITIO.

d *Milites. Spec.allegat hunc text.in tit.de inſt. cau.& fid.ibi,in clypeo, q̃ literæ quæ reperiuntur ſculptæ in iſtis lapidibus marmoreis, probant confinia,quod ipſe dicit ſingul.re. Tu dic hoc uerum,cum temporis longinquitate,ut eſt gl.c.cũ cauſam.de prob.& c.ad audientiam.el ij.de præſc.& c. cũ olim.de cenſ.xxiiij.quæſt.ij.c.ſanè. Et ita tenet Bal.con.cccxlix.j.uol.*

b *Rogati.Rom.conſ.cccvj.q̃ in teſtamento ad pias cauſas,teſtes debent eſſe rogati, quia eodem modo in teſtamento militis præterquam in conflictu belli. Allegat Lapum ita tenere,allegat.xxx.qui Lapus dicit eſſe text.in c. relatum.el ij.de teſtamen.ibi conuocatus.*

LEX XVI.

SCRINIARIOS. Aſcripti in matricula militum, ſi nõ ſunt milites,non gaudent priuilegio militari.* Op. ff. co.l. fin. & de bon.poſ.ex teſt.mili.l.j.Sol. Ibi habet priuilegium teſtandi, in expeditione tantùm, hoc eſt in ipſo actu bellandi,aliàs non,ut hic. Vltimò not.q̃ aſcriptus in matricula militum non gaudet priuilegio militari,niſi exerceat artẽ. De hoc habuiſtis s̃.de ſac.eccl.l. qui ſub prætextu.

* *Militari. Hinc ſcholaſtici matriculati q̃ neq; ſtudẽt,neq; ſcholas ingrediũtur, priuilegio non gaudent: l. j. de collegia.j.li.xj.* I.C.B.

LEX XVII.

a NE QVIDAM.[a] Miles non militans, non gaudet priuilegio militari.Facit quod habuiſtis s̃. eod.l.j. ff. de teſt.mil.l.ult.

ADDITIO.

d P. PAV. P. *Quidam.Franc.conſ.xij.in princ.*

LEX XVIII.

a LICET.[a] Pupillus licet ſit tribunus militum, non poteſt facere teſtamentum.

ADDITIO.

d P. PAV. P. *Licet. An autem poſſit eſſe notarius uel miles,uide Bar.l.j. C.de muner.& hon.nõ continuan.lib.x.& an poſſit eſſe rex, miles,uel imperator, uide addit.Alex.l. etiã.C.de muner.patri.lib.x.Item an princeps poſſit cum pupillo diſpenſare,ut poſſit teſtari,Iaſ l.reſcripta.C.de precib. Imperat.off.an autem poſſit diſpenſare ut poſſit contrahere, Aret.l.mora. in princ. de acq. hær. Adde q̃ allegatur hæc l. per Ioan. And.tit.de tutore, quòd ſi pupillus eſt Rex, nedum tempore pupillari regnum debet gubernari per tutores, ſed etiam poſt pupillarem ætatem per curatores. De quo pulchrè per Old. à quo Io. And. habuit conſ. lij. incipien. q. talis,an tutela regis.*

Qui teſta.fac.poſ. Tit. XXII.

LEX I.

a
1 QVANQVAM.[a] † Qui habet bona cõmunia
2 cum alio non prohibetur facere teſtamentum. Opp. monachus habet bona in cõmuni, tamen non teſtatur, auth. ingreſsi. s̃. de ſac. eccl. Reſp. Monachus habet bona in cõmuni, quæ cõmunis eſt omnibus, ut uniuerſis, hic uerò eſt cõmunio
2 pluribus,ut ſingulis. † Vltimò not.ex hac l.q̃ cõmune eſt,
b meum eſt,[b] quantùm ad diſpoſitionẽ partis meę.Dixi plenè in l.ſerui.§.j.ff.de leg.j.

ADDITIO.

d *Quanquam.Ro.conſ.ccxix. And.Barb.*

b *Eſt.Adde q̃ Bal. dicit q̃ ſi ſtatutum puniat in duplo plus uulnerantem aliquem in domo ſua, & aliquis uulnerauerit aliquem, qui habebat domum cõmunem cum alio, q̃ habebit locum pœna ſtatuti, quia debet intelligi in domo ſua,id eſt,ſuæ habitationis. Si autẽ domus fuiſſet cõmunis inter uulneratum & uulnerantem, non haberet locum ſtatutũ ratione æqualitatis. l.ſed & milites.§.quandoq; autem.ff.de excuſ.tut.Flor.de Bon.l. Sabinus. ff.cõm.diu.Alber.de Roſ. in tracta. ſtatu.j. parte,q.clxxxij.& Caſt.conſ. ccclj.& Fel.diſt..j.c.ius naturale.*

LEX II.

SIIS. Ex eo q̃ quis ſe interfecit, teſtamentum non irritatur, ſi hoc metu futuræ pœnæ non fecit. In iſta materia glo. tua diſtinguit, & de bonis eorum qui mort. ſibi

ſibi conſci. l. j. & uide glo. tuam.

LEX III.

a SENIVM.[a] Aetas uel corporis infirmitas quæ mentẽ non alienat, teſtamenti factionem non impedit. Opp. ad ſi. & uidetur q̃ filiusfa. poteſt condere ultimã uoluntatem, ut s̃.de do.cau. mor. l. tam his.§.j. Sol. † bene poteſt
1 cauſa mor.donare,nõ autẽ teſtari, uel codicillari.Ratio propria eſt,quia donatio cauſa mor.magis accedit cõtractui q̃ ultimæ uoluntati,l.ij.circa prin.de do. præl. Sed quæ eſt ra-
b tio q̃ non poteſt teſtari.[b] Dicit gl. quia teſtamenti factio eſt publici iuris, donatio eſt iuris priuati. Iſta ratio uidetur magis in cont. Nam in his quæ publici iuris ſunt, non curatur patria poteſtas,l. nam q̃.in princ.ff. ad Treb.Sol. dicũt doc. in his quæ publici iuris ſunt, in quibus repræſentatur duplex perſona,non cura patriæ poteſtas, ut in cont.ut puta, filius poteſt eſſe iudex,poteſt eſſe tutor,quia duplicem perſonam repræſentat: unam ut priuatus, aliam ut iudex: unã ut Titius, aliam ut tutor. Sed in factione teſtamenti non repræſentatur niſi una perſona, ideò patria poteſtas curatur. addit gl.aliam rationẽ, quia ultima uoluntas nõ poteſt pendere ex alieno arbitrio, l. captatorias. s̃. tit.j. ſed contractus ſic,l.fi.s̃.de cõtrahen.emp. ſed donatio cauſa mortis accedit contractui,ut s̃.dixi,ergo,&c.

ADDITIO.

d *Senium. Adde an filiusfamilias poſſit teſtari ad pias cauſas, Caſt.conſ.ccj. Et an filius conſentiente patre poſſit donare alteri filio & ſic fratri, uide Old.con.xxvj.Et an filius donans rem patris cõſentientis uxori ſuæ cauſa mortis,qui pater promittit per ſtipulationem poſt mortem filij tradere uxori, an mortuo filio pater pœnitentia ductus poſſit reuocare, Pet. de Anc.conſ. xxvj.*

b P. PAV. P. *Teſtari.Ad faciendum q̃ filiusfa.poſſit teſtari, uide Cæpollam,cautela cxxxiiij.Et de materia an Galli, & Britanni filijſfamiliàs poſſint teſtari de aduentitijs,Bal.c.j.§.ſi duo fra.de benefi.inueſt. Iaſ.l.fi.j.eo. & in diſcurſu iſtius l.an autem poſſit filiusfa. teſtari ad pias cauſas de bonis aduentitijs patre conſentiente, Barb. q. ſua ante rub.ext.de teſta.ponit quid de Gallis & Britannis filijsfam.an poſſint teſtari,& quid de filijs Iudæorum, & multis alijs, poſteà ponit quid de bonis aduentitijs,in quibus patri non quæritur uſusfructus,an poſſit filiusfam. teſtari de uſufructu patris patre permittente.*

LEX IIII.

SI FRATER. Minor xiiij.annis non poteſt teſtari, ſecus ſi ſit maior.

LEX V.

EVNVCHIS. Eunuchus poteſt condere ultimam uoluntatem. Quæ eſt ratio dubitandi in hac l. uide gl.Ratio dubitandi eſt,dicunt doc.quia eunuchus nõ uidetur homo perfectus,ideò uidebatur q̃ teſtamentũ facere non poſſet.Hæc ratio dubitandi non placet mihi, imperfectio corporis non impedit teſtamenti factionẽ, l. qui manus.ff. eo. Et ideò ratio dubitandi uidet mihi q̃ ſit iſta,quia s̃.l. prox. oſtendi, q̃ ætas eſt illa, quæ eſt impedimentum ad teſtandum,nec curatur utrùm ſit impotens uel non.Hic colligitur aliud dubiũ de eunucho, & fit dubiũ qñ impeditur propter inhabilitatem generandi.

LEX VI.

SI QVIS. Teſtamentum in quo Imperat.inſtituitur, poteſt mutari, hoc dicit, licet ſecus fecerit commune Peruſinum.

LEX VII.

CVM HAERE. In teſtamento, cùm Princeps, uel Augusta inſtituitur, ius cõmune ſeruatur. h. d. Vel
1 melius,Princeps † & Augusta in teſtamentis ius conſeruant actiuè & paſsiuè.h.d. Opp.ff.de leg.ij.l.quod prin. & l.ſi Augustæ. Gl.dicit q̃ hoc eſt uerum, quo ad ſolennitatem teſtandi.Tu dic,ut ibi not.

Bar.ſuper Cod.

LEX VIII.

a IAC CONSVLTISS.[a] Cæci poſſunt ultimam uoluntatem condere, obſeruatis ſolen-
b nitatib.[b] hac l.expreſsis.h. d. Opp.q̃ iſtud uidetur teſtamentũ in ſcriptis,quia ſignatur à teſtibus, l. hac conſultiſs.in prin.j.tit.j.Sol.bene habet ſimilitudinẽ cum teſtamento in ſcriptis, ex eo quod ſignatur, ſed eſt nuncupatiuũ, ideò quia teſtes ſciũt ea,quæ in teſtamento ſunt, & ipſis teſtib. nuncupat. Opp. j.tit.j.l.in teſtamentis.Sol.ſpeciale eſt in teſtamento cæci, ut debeat fie-
c ri teſtib.ita productis. Vlterius op. Inſt.de le.[c] §. ante hæredis.Sol.ſpeciale eſt in teſta.cæci,ut ante omnia debeat hæres ſcribi. Quæro hic de duab.quæſt.primò dicitur hic q̃ debet
2 exprimi nomen hæredis cũ alijs indicijs. Quero † quid ſi ſit nomen ita ſingulare, quòd non reperiatur alibi, ut Gallopreſſus, qui ſecundũ Cy. hic fuit bidellus Azo. certè non eſt neceſſe q̃ alia nomina ponant, quia illud nomen ſufficit.
d Quæro dicit hic q̃ notarius habet loco teſtis[d], quia debent eſſe ſeptẽ teſtes,& notarius,& ſi nõ põt notarius haberi, ad-
3 hibeatur octauus teſtis loco eius. † Quæro, an hoc ſit uerum in quolibet inſtrumẽto? Gl. tangit hic & uidetur q̃ ſic per hãc l.& per l.Domitius.ff.de teſt.Finaliter gl.ponit quandam opi.Bul. gloſſatoris antiqui, fuit Piſanus,& dicit q̃ ſic, diſtinguẽdo ſic,Quandoq; producit ſcriptura,ut per ipſam ſcripturã probetur tanq̃ per inſtrumentũ publicũ, & tunc notarius nõ habetur in numero teſtiũ. Satis enim eſt q̃ ipſe faciat ſcripturã eſſe publicã,auth.de inſt.cau.& fide.§.oportet. Quãdoq; producit ſcriptura nõ ut probet,ſed ut probetur ſcriptura per teſtes, tũc notarius poterit examinari unà cũ alijs teſtib.Ita loquitur hic. Vlt.no. ſi huius l.pro arengis, quia poteris allegare iſtum tex.in conſi.ſicut iacet,&c.

ADDITIO.

d P PAV. P. *Conſultiß. Iſta forma etiam ſeruanda eſt in teſtamento inter liberos.Com.conſ.cxij.& l.hac.§.ex imperfecto.j.tit.j.ubi ſcripſi.*

b *Solennitatib. Adde an hæc ſolennitas debeat obſeruari,quando cæcus teſtatur inter liberos.Bal.Ang.Sal.& Caſt.dicunt q̃ non,ſed ſecundũ §. ex imperfecto.quia quando ſunt duæ leges diuerſæ, quarũ una eſt in uno ſpecialis,in alio generalis, altera ecõuerſo, q̃ illa debet attendi quæ magis uiget ratione publicæ utilitatis.Bar.in extraua.ad reprimen.uerſ.non obſtante. prope fi. An autem idem ſit ad pias cauſas,Ang.dicit idem,ſi faceret legata pijs uenerabilibus locis,non autẽ perſonis pauperibus priuatis,quia propter egeſtatẽ ſolent multoties ad delicta declinare. Alex. uerò dicit ſe putare indiſtinctè, q̃ poſſit iure cõmuni teſtari ad pias cauſas,c relatũ. & c.cũ eſſes.de teſtam.latius eam formam ſiue practicam teſtamenti cæci, Spe.tit. de inſt.edi.§.j.uerſ. id autem. donare etiam poteſt cauſa mortis abſq; hac ſolennitate,conſ.Bal.iiij.uol.ccclxxx.& ſeq.*

c P. PAV. P. *Leg.Cæp.caut.ciiij.*

d *Teſtis.Anch.conſ.clxxvij.cccxxxiij.& Bal.conſ.ccclxv.iij. uol.per Alex. conſ.cliiij.ij.lib.*

LEX IX.

a FVRIOSVM.[a] Furor impedit teſtam.inchoari,& in-
b choatum perfici,& ualet teſtamentũ[b] factum tempore
c [c] quo quis habet dilucida interualla.No.nihil uidetur feciſſe qui partem indiuidui fecit.

ADDITIO.

d POMA. *Furioſum.Bar.conſ. lix.uol.j.& Anch. qualiter probetur denunciatio,& ſimilia,& cui incumbat onus probandi,Soc.conſ.ſuo xlij.*

P. PAV. P. *Alex.conſ.liiij.cxlj.ccxxvij.& ſeq. ubi ponit differentiã, quæ eſt inter furioſum,& mente captum.Are.l.j.§.fi.de uer.obl. Alex.l.ſi cùm.§.ſi mariti.ſol.mat.Itẽ q̃ actus factus à furioſo, licet probetur ipſum habuiſſe dilucida interualla,nõ ualeat,niſi probetur q̃ tempore actus eſſet in dilucido interuallo,Iaſ.l.patre.ff.de ijs qui ſunt ſui. Quid autem ſi quis aſſerat,ut quotidie fit, ipſum eſſe ſanæ mẽtis, & talia uerba,an aliquã fidẽ faciant,quid econtrà ſi aſſereret ipſum eſſe inſanæ mentis,Iaſ.l.ſeniũ.s̃.eo. pet.hic.Item de furioſo,phrenetico,& ebrio quòd non poſſunt teſtari etiã ad pias cauſas,& qualiter probetur furor,Barb.c.fi. de ſucceſ. ab inte.itẽ de modis probandi aliquem mente captum,Dec.conſ.lxxxvj.*

b POMA. *Testamentum. Limita ut per Ro. in rep. auth. similiter. in xviij. speciali, inter piam causam & ultimas uoluntates. ī. ad l. Falc.*

c POMA. *Tempora l. certi. §. quoniā in fi. ff. si cer. pet. ubi prodigus potest conueniri ex contractu prius celebrato cum eo ante bo. interdictionē.*

LEX X.

a DISCRETIS.[a] Surdus & mutus naturaliter non testantur,[b] secus si accidentaliter, & scribere sciant. Surdus tamen testatur, & mutus, si scribere scit.

ADDITIO.

a *Discretis. Ang. cons. cclvij. & ibi an testamentū secundum factum à muto, reuocet primum factum in sana mente: notatur hic etiam q̃ qui non potest testari, non potest codicillari: quod inferunt doc. ad q. usurarij, qui non potest testari præter formā. c. quanquā. de usur. in vj. An poßit donare causa mort. dico breuiter q̃ Bal. cōsuluit q̃ sic, & ita refert consuluisse nostrū collegium Medio. eius cons. lxvj. j. uol.*

b POMA. *Testantur. Fel. c. in præsentia. uers. quartò quærit. de prob. An autem tales prohibeantur donare, & sic contrahere, Alexan. con. xij. col. j. uol. j.*

LEX XI.

a NEMO.[a] Filiusfamil. in aduentitijs non potest testari. ff. de testamen. l. qui in potestate. ad Trebel. l. j. §. in filij.

ADDITIO.

a POMA. Nemo. Fel. Ro. *in rep. auth. similiter. xiij. speciali, inter piam causam, & ultimam uoluntatem. C. ad. l. Fal.*

LEX XII.

OMNES. Filiusfa. potest testari in castrensi, uel quasi, nec testamentum querelatur.

a *De testamentis.*[a] *Tit. XXIII.*

ADDITIO.

a POMA. *Testamentis. Circa istam materiam testamentorum uide pulchram q. Ang. con. ccciij. aliàs cccv j. incip. Testator sua propria manu scripsit eius testamentū in aliquib. folijs, posteà apparet ea folia dedisse cuidā notario, qui in fine apposuit annos domini, indictionē, & quibus præsentibus, & locum, & idem tamen notarius posteà moritur, nec apparet aliter eum scripsisse in breuiarijs suis, hoc testamentum an poßit sustineri. Item de Christiano faciente testamentum apud Sultanum, uel alias gentes exteras, quam solennitatē debeat seruare, laf. l. ius autem. ff. de iust. & iur.*

LEX I.

1 *Conditio testis inspicitur quando examinatur.*
2 *Testamentum in scriptis conditum, & manu publici notarij scriptum, facit fidem absq̃ alia publicatione.*
3 *Testamentum nuncupatiuum an poßit probari per scripturam.*

a TESTES. Communis error facit ius. Vel, debet inspici conditio testis putatiua eo tempore, quo adhibetur ad testimonium, non pòst. Op. ī. eo. l. hac consultis.[a] in prin. Sol. fateor q̃ testes debent esse liberi uerè, uel putatiuè. Opp. &
1 nunc intro gl. mag. † Cōditio testis debet inspici tunc, cùm examinatur, unde licet tempore testamenti iste haberetur, ut liber, nunc uerè scitur quòd est seruus, ergo non potest examinari, l. quoniam. s̄. de test. Huius timore est facta glo. magna hic posita, & fatetur glo. cont. q̃ iste examinari non poterit. Et si dicis, quō procedit hæc lex, ut testamentum habeat aliquem effectum? Glo. legit duobus modis principaliter. Et prima subdiuiditur in duas. Primò, quòd loquatur in testamento nuncupatiuo redacto in scripturam per tabellionem, quod probatur per ipsum instrumentū, absq̃ aliqua testis examinatione. Vnde probatur etiam q̃ si testes erant mortui, infames, uel similes, & sic non erat necesse, q̃ iste seruus examinetur, quia examinari non potest. Secundo modo legitur de testamento nuncupatiuo, non redacto in scripturam, tamen confessato per aduersariū. Dicebat enim, fateor instrumentū sic esse conditū, tamen dico talem testem fuisse seruum. Certè etiam tunc ualebit, quia non est necesse, q̃ testes examinentur. Tertio modo legitur in testamento in scriptis. Ista lect. tertia non uidetur uera, quia testamentum in scriptis nō probat, donec ueniant testes coram iudice, & sua sigilla, & suas recognoscant subscriptiones, l. sed si quis. ff. quemad. test. ap. Facit ī. l. prox. & quod ibi dicā
2 uobis, nisi diceremus † testamentū in scriptis conditum, & manu publici notarij scriptū, tunc faceret fidem absq̃ alia publicatione, glo. l. ij. ff. quemad. test. aper. post prin. & uide
3 gl. tuam. † An autem nuncupatiuū testamentum posit de iure probari per scripturā, dicemus in l. fi. de fideicom. Alij legunt istam l. aliter, & dicunt q̃ iste talis testis poterit etiam hodie examinari, ponendo hic casum, q̃ tempore isto quo producebat̃, adhuc habebatur, loco liberi, & eius seruitus non erat detecta. Vel aliter possumus legere secundū Azo. ut ipse refert Inst. de testam. circa fin. Summa huius tit q̃ etiam si eius seruitus est detecta, poterit examinari per hanc legem. Nam non obst. ff. de Carb. edict. l. iij. §. duæ quia debes scire q̃ quandoq̃ conditio alicuius mutatur sua culpa, ut quia efficitur infamis propter delictum, & tunc non poterit examinari. Aut mutatur nō sua culpa, ut in casu huius legis, detegitur seruitus sua absq̃ aliquo suo facto, tunc isto non obstante examinari potest etiam hodie, tunc enim uidetur examinatus, cùm fuerit adhibitus testis, & in hoc uidetur uelle stare Dy. & Iac. Aret. l. ad testium. §. j. ff. eod. & ibi
b dixi uobis. Quæro, quid de infami excōmunicato[b], uel simili. Resp. idem, q̃ debet inspici cuius cōditionis tunc reputabatur, per hanc l. & no. ff. eo. l. j. aliàs, l. cū lege. in fi. Vltimò
c no.[c] mirabilē l. ad practicā. † Hic habetis formā proponen-
4 di exceptionē cōtra testem, uel iudicē, uel contestentiā,
d uel dictū testis. Nō enim[d] sufficeret si exciperes, dico q̃ talis iudex erat excōmunicatus tunc, qñ tulit sententiā, uel erat infamis, uel testis, cū tulit testimoniū, erat infamis, uel excō municatus. Sed debes scire q̃ tunc temporis sic habebatur, & sic reputabatur, est casus hic. Et eodem modo debes facere positionē. Nam si positio cōtineret tantùm ueritatē, esset impertinens, hic est casus. Hic uide literā, & bene inspicias, & dixi tibi in l. si arbiter. ī. de senten. Item aduerte, q̃ sufficit probari, quòd eo tēpore quo fuit adhibitus, sic habebatur, & reputabatur, nec requirit̃ quòd probet de tempore anteriori, uel priori de necessitate, sufficit tantū q̃ illo tempore probetur, & de illo tēpore est necesse probare. Vide tex. ibi, eo tēpore. Item quia uides q̃ tex. requirit, q̃ in positione ponatur de opinione, quo tempore requiratur. Itē dicit text. à
e quib. debeat reputari, scilicet ab omnibus,[e] & uide text. ibi omniū consensu, &c. Quē intelligas ab omnibus qui uerisimiliter debēt scire, ut puta à uicinis, & notis suis. Nam & requiritur q̃ tota ciuitas sic crederet, l. cùm quidā. §. quod dicitur. & ibi no. in fi. ff. de acq. hær. Modò habes articulū formatum ab Imperatore melius quā à Spec. q̃ debes dicere, q̃ sic habebatur & reputabatur eo tempore ab omnibus scientibus, & cognoscentib. eum. Quæro utrū sit necessariū, q̃ aliquis sit in quasi possessione libertatis? Hoc dico pro tanto, quia potest reputari, & haberi, ut liber, & tamen posside tur ab alio, ut si est seruus fugitiuus, l. j. §. per seruum. & l. ij. §. si seruus. de acq. poss. & l. Barb. ff. de off. præt. Et hæc lex uidetur tollere istud dubium, quia non requiritur quasi pos-
5 sessio libertatis, sed q̃ sic habeatur ab omnibus. † Quæro, q̃d si homines de contrata de hoc dubitabant, utrū esset seruus, uel liber, cùm nō habebāt cū pro seruo, neq̃ pro libertos? Resp. non sufficeret. Et hic est casus in fi. ibi, nec quisquā eis usq̃ adhuc status quæstionē mouerit, quasi dicat, si status eorū iam esset reuocatus in dubiū, non esset idoneus te-
6 stis. Et ideò habes † practicā solennē, qñ ex una parte fit positio, q̃ talis habebat̃, & reputabatur ab omnib. cognoscentibus eum ut liber, uel ut homo bonę opiniōis & famę. Tu ex aduerso potes facere articuiū contrariū duobus modis. Vno modo directē q̃ ipse habebatur, & reputabat̃ seruus, uel homo malę conditionis, & famæ. Vel potes dicere q̃ de hoc erat

hoc erat dubium inter homines cognoscentes eum an esset seruus uel non, illud enim sufficeret, ut hic uidetis. Ad unū
f † tamen aduerte, § quia dixi tibi de † infami, q̃ nō esset bo
g na exceptio, dico, q̃ talis testis est infamis, uel habet̃, & re-
7 putatur infamis ab omnibus cognoscētibus eum, nisi adiatur causa quare, quia in istis exceptionibus quæ cōtinēt crimen, debet crimen exprimi, ut ext. de testib. c. præsentium, lib. vj.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Consultiß. Alex. cons. xxiiij. uer. præterea. uol. ij. Bal. c. j. an remoueri debeant testes, qui pares esse desierunt.*

b POMA. *Excommunicato. Fel. c. ueniens. el ij. uer. in gl. fi. ibi, aliàs, et seq. de test. & c. ij. testimonium. eo. tit. Bar. cons. xxix. uol. j.*

c No. *Sed cont. tenet hic Franc. de Ramp. & Io. de Imo. l. ad testium. §. j. ff. e. Bal. hic. & Lud. idem tenet hic Rap. & in d. l. ij. And. Bar. Adde tu Bar. sentire hic expresse q̃ infamis occultus admittitur quo ad actus iudiciales. Ita etiam Bal. hic. & l. j. C. de sum. trin. & fid. cath. & Are. c. cùm nō ab homine. de iud. Et adde ad Bar. hic quæ not. in l. iij. ff. ad l. Iul. repet. Et adde q̃ ignorantia est iusta causa faciendi inhabilem habilem, etiam in officijs priuatis utilitate. Are. c. post de prob. post Bar. hic quem uide ponentem exemplum in teste.*

d *Enim. Cont. tenet Bal. q̃ sufficiat opponere specificè exceptionem q̃ erat infamis ex tali causa absq̃ eo quòd dicatur, reputabatur, c. præsentium. §. testes. de testib. in vj. Fulg. Ro. & Cas. Adde q̃ contra Bar. hic uidetur etiā tenere Io. And. Ant. de But. & Abb. c. fi. ext. de instit. dum referunt q. Alb. de Mantua.*

e *Omnibus. An sufficiat quòd probetur à maiori parte testis reputatus liber. Spe. tit. de teste. tenuit q̃, sic. d. §. j. uer. quid si tantùm à maiori parte. ar. l. quod maior. ff. ad munic. Idem tenet Ang. l. ad testium. Pro quo facit gl. l. iij. §. eiusdem uer. fama. dum gl. dicit, maiorem partem. ff. de test. Idem tenet Ray. hic, & Ant. de But. c. quid per nouale. de uer. sig. Imo. tamē cōt.*

f *Vnum. Ro. cons. cclxxv j. c. præsentium. §. testes. de test. lib. vj. And. Barb.*

g POMA. *Aduerte. Iaf. l. turpia. aliàs, Titio. ff. de leg. j. & Ro. cons. ccx. Cast. cons. xxvij. facit quod uult Bal. l. si quis ad fi. s̄. de test. de opponente exceptionem inimicitiæ, q̃ debet speciem illius exprimere, aliàs non releuat, & quod uult Bal. l turpia. ff. de leg. j. dum loquitur de diffamatione. Et multa alia possunt cumulari quæ traduntur de exceptione generali, & obscura, per doc. l. turpia. in princip. & in locis ibi adductis per doc. & Pau. c. solitæ. de rest. spo. But. c. super hoc. de renun. & Fel. c. fi. de exce. & Bar. c. insinuante. de off. deleg.*

LEX II.

1 *Qualiter fiat publicatio testamenti, & an sit necesse q̃ originale ostendatur, & nu. ij.*

a VBLICATI.[a] Testamēto publicato adhibet̃
1 fides, licet originale sit perditū. Quæro † qualiter fit ista publicatio. Vos debetis scire q̃ quādoq̃ testamentū aperit̃, quandoq̃ publicatur: qñ aperitur, fit secundū solennitatē positam in l. ij. quemad. test. aper. qñ uerò publicat̃, debent citari oēs testes, & pars cuius interest, & eorum dicta debet facere redigi iudex in publica documenta, & tunc faciet fidem perpetuam. Ita lo-
2 quitur hic, & ff. eo. l. sed si quis. † Quęro utrùm sit necesse q̃ originale ostendat̃? Hic uidetur casus q̃ sic, nisi probetur q̃ sit amissum, et uide tex. ibi, in casu q̃ probat̃, intercidit, &c. Breuiter si fuit publicatū parte citata, facit fidem perpetuā, nec est necesse quòd ostendatur originale, ar. ī. de re iud. l. fi. in fi. nisi quis diceret q̃ uellet redarguere de falso, tunc enim debet produci, uel probari quòd sit perditum, saltem per iuramentum, l. fi. s̄. de fi. inst.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Publicati. Fel. c. Albericus. ext. de testib.*

LEX III.

EX IMPERFECTO. Notabilitas instituti non facit, ut ex testamento inutili capiatur hæreditas.

LEX IIII.

a SI IN NOMINE.[a] Error in proprio nomine institutionem non uitiat ibi, proprio nomine, scilicet alterius non loquentis, quia tunc uitiat. l. fi. ī. de hær. inst.

ADDITIO.

a *Nomine. Cons. Bar. cxl. And. Barb.*
P. PAV. P. *Quid autem in testib. Bal. in rub. quid sit inuest.*

LEX V.

1 NEQVE. Quod relinquitur ut filio si filius non
a reperitur, non ualet. Et sic habes † hic duo, pri-
2 mum q̃ asseueratio[a] alicuius nō facit filium, eū qui nō est filius. Secundò no. † q̃ relinquitur filio, ut filio, si nō est filius non ualet. Ad primū opp. l. fi. ff. de prob. Respon. ibi non facit eū filium, sed facit
b præsumptionē,[b] q̃ sit filius, nisi probet̃ contrarium. Secundò opp. ad secundū cont. de hær. inst. l. nemo. §. j. Sol. hic loquit̃ in errante, credebat enim eū filiū, cùm nō esset, uel fra-
3 trē, cùm non esset, ibi loquit̃ in sciente. In dubio † præsumitur quis credere, quod uoce expressit, l. Labeo. de supel. leg. & no. in d. l. nemo. §. j. de hær. inst.

ADDITIO.

a *Asseueratio. An prosit, uel noceat filio, asseueratio patris uel matris, Bar. l. j. §. Iul. ff. de li. ag. & l. filium. ff. de his qui sunt sui. Cy. & Bal. l. si uicinus. C. de nup. & c. Micha. de filijs presby. & c. per tuas. de prob. & Bar. l. nō potest. ff. de adop. Bar. cons. x. ij. uol.*

b P. PAV. P. *Præsump. Soc. l. falsa. ff. de cond. & dem.*

LEX VI.

1 *Verba enunciatiua non disponunt in præiudicium eius qui grauari non potest.*

1 VERBA. Verba enunciatiua non inducūt dispositionē eorū, quos testator grauare nō potest. Habuistis in l. j. s̄. arb. tut. Opp. l. j. ī. de fal. cau. adie. Sol. † Verba enunciatiua inducūt dispositionē in præiudiciū hæredis, uel alterius, quem quis potest grauare, ut ibi no. secus in eo, quem grauare non potest, ut hic. Opp. donatariū causa mor. potest quis grauare, d. l. ab eo. ī. de fideicō. ergo ista uerba in eorū præiudiciū operantur. Timore huius contrarij hæc lex legit̃ duob. modis. Vno modo in donatione inter uiuos, & tunc propriè, procedit summariū, quod uobis dedi. Alio modo in donatione causa mortis, & tūc talia uerba non præiudicant ueritati, quin donatio fuerit facta, sed inducunt dispositionem. Ita dicit gl.

LEX VII.

1 *Error scribentis, non uitiat testamentum.*
2 *Error notarij quomodo probetur.*

a ERRORE.[a] Error † scribentis nō uitiat testa-
1 mentū. Opp. s̄. de hær. inst. l. j. §. sinautē. Sol. Di-
b cunt quidā secus esset si deficerēt uerba, hęres esto, sed solū diceret Titius.[b] Tu dic q̃ lex cōt. loquitur qñ ipse testator omisit, hic loquit̃ qñ omisit notarius. Et eo modo potest responderi ad ult. ff. de
2 iur. codic. Sed † qualiter probabitur[c] hic error notarij for-
c tè per duos testes[d], l. quoties, in princ. & §. j. ff. de hær. inst.
d uel fortè ex his quæ præcedunt, uel sequuntur. Circa quod uide l. no. & quod ibi no. ff. de le. ij. in l. cùm proponebatur. in l. si librarius. de re. iur.

ADDITIO.

a *Errore. Ro. cons. clxxviij. de errore testatoris.*

b P. PAV. P. *Titius. Bar. l. j. §. fi. ff. de hær. inst.*

c P. PAV. P. *Probabitur. Alex. cons. cxl.*

d *Testes. Adde q̃ quādo agitur de probando aliquid extrinsecum testamenti, sufficit probare per duos testes, ut hic Cast. & Old. cons. ccxcvij.*

LEX VIII.

CASVS. Propter neceſsitatem iuris diſpoſitio ſuſpenditur ad tempus, non in totum tollitur.

LEX IX.

a SI NON.[a] Quando fit teſtamentum, teſtes debent eſſe in conſpectu teſtatoris, niſi ex priuile
1 gio aliud ſit conceſſum. † No. ergo ꝙ teſtes de
b bent[b] eſſe in conſpectu teſtatoris, & ſic non ſuf
c ficeret ſi eſſet cortina[c] in medio. l.ij.§.idem Lab.
2 de aq.plu.arc. Ideò debes ſcire † ꝙ hic uidetur caſus, ꝙ teſtamentū factum in ciuitate iſta, ſecundū formam ſtatuti huius ciuitatis, tenet ubiqꝫ. Tene menti, dixi in l.cunctos pop. s̄.de ſum.trin.

ADDITIO.

a Non.Bar.conſ.ccxliiij.And.Barba. Adde q̧ inducitur hæc lex ad q. an per ſtatutum, uel conſuetudinem poßit induci ut ualeat teſtamentum coram duobus teſtibus. & Alex.dicit q̧ magis communis opin.eſt q̧ ſic, per hunc tex. & per l.ij.ī.quemad.teſt.apo. Bal.tamen hic quem ſequitur Caſt. dicit, q̧ nec per ſtatutum nec per conſuetudinem poteſt fieri, q̧ in teſtamentis ſufficiat minor numerus, quinq; teſtium, l.fi.ī.eo. ibi minus. idem Old. conſ. ccxlviij.

b P.PAV.P. Debent.Cæp.caut.ccl.

c Cortina. Adde non ſic in actibus inter uiuos, quia non requiritur q̧ uideāt contrahentes, ſi uocem habent eorum notam. Ita hic Caſt. uidetur intelligere gl.l.ij.§.idem.ff.de aqua.plu. arcen. Fallit in quibuſdam caſibus no. per gl.in l.fi.§.ſinautem.de iur.delib.in gl.quæ incip.no.ar.

LEX X.

SI TESTAM. Teſtamentum ualidum ꝑpter reſcriptū Principis, non debet reſcindi.

LEX XI.

NON IDCIRCO. Furtum teſtamenti non irritat teſtamentum.

LEX XII.

1 Raſura uel caſſatio quando attendatur, & reddat teſtamentū ſuſpectum.
2 Cancellatio fauore libertatis, & in relictis ad pias cauſas, præſumitur inconſultè facta.
3 Practica, quando inſtrumentum eſt interlineatum, uel raſum, ut notarius inſtrumentum conficiens de hoc faciat mentionem.

a SI VNVS.[a] Defectus ſolennitatis facit teſtamentum deficere. Raſura uerò, uel interlineatio facit ut perueniat̃ ad ueritatis indaginem. Opp. licet raſura ſit in uno loco, alia pars teſtamenti ſuſpecta nō reddit̃, l. ſi ex falſis. s̄. de tranſac. Sol. intelligas ꝙ hic erat raſura in aliquo loco ſuſpecto circa annos Domini, uel hęredis inſtitutionē. Opp. l.fi.ī. de edi.diui Adria. toll. ubi teſtamentum raſum reſpuit̃, uel
1 cancellatū. Sol. †. Et hic aduerte, quia aut agit̃ poſſeſſorio, et teſtamentum raſum & interlineatū reſpuit̃, nec peruenit̃ ad ueritatis indaginem, l.cont. Aut agit̃ petitorio, & tūc ſi quidem raſura nō eſt in loco ſuſpecto, nō curat̃, ut s̄. de tranſ.l. ſi ex falſis. Si eſt in loco ſuſpecto, peruenitur ad ueritatis inueſtigationē, utrū factū fuerit cōſultè, uel non, uel uolēte te
2 ſtatore, uel nō, ut hic. † Sed quæro, quid in dubio, apparet cancellatio, ſed non apparet qualiter fuerit facta? Lex uidet̃ dicere ꝙ fauore libertatis in dubio præſumit̃ incōſultè deletū, aliàs ſecus, ut l.prox. §. fi. de his q in teſtam. delē. Et idē eadem ratione in relictis ad pias cauſas. Et ita conſului hoc anno in quodā teſtamento, in quo erant relicta ad pias cauſas, & in parte erat cancellatum, & in parte non. Propter tol
3 lendas autē † iſtas dubietates, introduxit communis practica, ut facientes inſtrumenta uel teſtamentum dicant, & quod s̄. interlineatum eſt in tali loco; & quod raſum eſt in tali loco, uel quod cancellatum eſt in tali loco, mea pro
b pria manu[b] feci, ut l.j. de his quæ in teſt.delen. & tene menti hoc.

ADDITIO.

a POMA. Vnus. Iſte tex. allegatur per doc. in l.nemo poteſt.ff.de leg.j. pro illa opi. q̧ numerus ſeptem teſtium ſit ſolennitas ſpecialis, nō probatoria, & ibi allegatur per mo. Mediolanen. & Alex.conſ.cxxxiij.uol.iij.

b Manu. Bal. limitat uerum quando illa atteſtatio eſt de corpore inſtrumenti, quia facta ante ſubſcriptionem notarij, uel appoſitionem ſigni, quia tūc habet diem & teſtes: ſecus ſi poſt, uel in margine, quia caret die, & teſtib. & ipſe idem notarius potuiſſet facere ex interuallo, & falſò, ideò non ſtatur, Io. And.tit.de inſtru.edi.§.oſtenſo.in add.inci. Dicit Blandinus, & Alex.hic in fi. & Caſt.conſ.xxxviij.in fi. & Bal.l.noſtram. & Pet.de Anch. conſ.ccxiij. Bal.conſ.xj.ij.lib.

LEX XIII.

TESTANDI. Nemo poteſt facere ne leges in ſuo teſtamento locum habeant, l.nemo.ff. de leg.j.

LEX XIIII.

a NON CODICILLVM.[a] Ex anterioribus probatur ultima uoluntas. Vel aliter: Qui hæredē facit, uidetur uelle teſtari.

ADDITIO.

a POMA. Non. Bar.l.j.§.ſi quis ita.ff.de uer.obl.circa med.

LEX XV.

a QVONIAM.[a] Verborum † ſolennitas in teſta
1 mento reijcitur. Præmitte ad euidentiam, quis eſt caſus rectus & quis obliquus, uel reflexus,
2 ſecundum grāmaticos. No. ꝙ † uerb. uolo, eſt uerb. directum, licet Aret. dixerit cont.l. Scęuola.ff.ad Treb.
3 No. ult. † in quacunqꝫ materia ſcribatur teſtamentum, ſiue in membranis, ſiue in chartis de papyro, ſiue in tabulis, nō eſt curandum, l.j.in princ.ff.de ſecun.tab.

ADDITIO.

a P.PAV.P. Quoniam. Circa deciſionem huius l. quòd balbutiēs poßit teſtari, uide Alex. latè conſ.ccccxlv. Bar.l.iubemus.ī.eo.

LEX XVI.

1 Agnitio unius legati qualiter intelligatur eſſe facta.
2 Agnitio unius legati, an præiudicet in alijs legatis non agnitis.

a NON DVBIVM.[a] Dignitas honorati nō facit inutilē diſpoſitionē, & approbatio hæredis cogit eū ad legati prſtationem. Quæ eſt ratio dubitandi primi dicti, dicit gl. ꝙ uidet̃ eſſe homo nō ſanæ mētis, qui hæredē inſtituit Imperatorē. Vel aliter, & melius, ratio dubitādi eſt, quia ſicut poteſt contrahi cū iſtis hominibus in dignitate poſitis, ut s̄.de cōtrac. iud.l.j. ita uidebat̃ ꝙ nō poſſent hæredes inſtitui, non curo. Dicit̃ hic in fi. ꝙ ſi hæres agnouit legatū inualidū, cogit̃ præ
1 ſtare. † Quæro qualiter intelligat̃ eſſe facta iſta agnitio. gl. dicit duobus modis, ſoluendo, ſcilicet, uel promittendo. In eo quod dicit, ſoluēdo, dicit uerū in ſe, ſed nō uidet̃ cōgruere huic legi, quæ dicit implēdi neceſsitatē habet. Nā cū iā ſoluendo impleuerit, liberatus eſt ab omni neceſsitate, niſi dicas, ꝙ cogit̃ pro futuro tēpore in legatis annuis, l. j. ī. de fideicom. ſed illud non habet locū, niſi in legato alimentorū.
2 Tene ergo illā, ꝙ agnouit promittēdo, l.fi.ī.ad l.fal. † Quęro utrùm agnitio unius legati præiudicet in alijs legatis nō agnitis. Videt̃ ꝙ ſic, ut ī.ad l.fal.auth.ſed cùm teſtator. Gl. determinat contrariū, & nihil allegat. Ad auth. Reſpon. ꝙ ibi teſtamentū ualebat, licet hæres eſſet nimis grauatus. uide gl. ult. & aduer. Quandoqꝫ teſtamentū, uel legatū deficit, propter fauorē alicuius. Exemplū, filio præterito, teſtamentum eſt nullum fauore filij, certè ipſe filius poteſt approbare teſtamentū, ſi uult, l.filio.ff.de iniuſt.teſt. dixi uobis in l. poſthumo. de bo. poſſ. contratab. Item, qn̄ legatum defalcatur per fal. iſtud eſt fauore hæredis, quòd legatum ultra dodrantem non ualeat, certè hæres, ſi uult, poteſt approbare teſta

mentum, ut in auth.ſed cùm teſtator. ita uult dicere gl. dum dicit, ꝙ ibi loquit̃, &c. quandoqꝫ eſt teſtamentum nullum, propter defectū ſolennitatis, tunc illud teſtamentum non approbat̃, ut teſtamentum, ſed bene poteſt hæres ſe obligare ad ſoluendum, & teneri obligatione noua; non autē poteſt teſtamentum approbare. hic eſt tex. & gl.

ADDITIO.

a Dubium. Ro.conſ.ccxix. And.Barb.

LEX XVII.

a TESTAMENTVM. Solennitas omiſſa, uitiat diſpoſitionem, & abundans cautela non nocet. [a] hoc dicit No. ꝙ abundans non nocet.

ADDITIO.

a POMA. Nocet. Niſi in perſonis de uſura & malitia ſuſpectis, quia tunc cautela adhibita magis de uſura ipſum redarguit. Anch.conſ. cclviij.in fi. conſ.lij. Cæp.conſ.xxij.

LEX XVIII.

a TESTAMENTA. Inſinuatio [a] facta coram non competenti iudice uitiat inſinuationem.

ADDITIO.

a Inſinuatio. Adde qualiter fiat inſinuatio donationis, Old. conſ. ccliij. & quia dicitur q̧ hæc inſinuatio debet fieri coram iudice ſeculari, quid ſi eo caſu quo eſt neceſſaria citatio partis, altera pars eſt clericus, quomodo poterit fieri coram iudice ſeculari, qui non poteſt clericum citare, Bal. poſt multa concludit, q̧ imò poterit clericum citare, quia non citat ut ipſe præciſe compareat, quo caſu non poſſet. Et ita debent intelligi contraria, ſed citat, ut compareat ſi uult aliquid dicere in contrarium, quo caſu ſi compareat aliquid dicturus in cōtrariū, dicitur potius actor quàm reus, quia dicitur reus uoluntarius poſtquàm non compellitur comparere, & ita dicit Paul. conſuluiſſe Florentiæ, licet non uidiſſet Bal. hic, idem tenet Sal. ut refert Alex.l.cōſulta.ī.eo. & Ang.l.j.§.hæc ſtipulatio.ff.ſi cui plus quàm per l. Falc.

LEX XIX.

a OMNIVM.[a] Teſtamentum factum corā Principe, uel corā alio iudice poteſt probari cum duobus teſtibus. Primò ponit unū dictū. Secundò illud probat per ar.à minori. Tertiò remouet unū dubium. Quartò remouet aliud dubiū. Quintò Imp. exhibet ſe omnibus. Sextò ſtatuit per duos teſtes poſſe probari. Partes uidebitis legēdo literam. Secunda ibi, ſicut ergo. Tertia ibi, nec ſanè. Quarta ibi, om
1 nibus enim. † No. ꝙ teſtamentum factum coram principe poteſt probari duobus teſtibus. Secundò no. idē in teſtamē
b to facto corā iudice.[b] Tertiò no. † ꝙ Imp. habet omnia iu
2 ra in ſcrinio pectoris [c] ſui. No. quartò [d] † licet teſtamētum
c ſit factū de cōſenſu principis, poteſt bene reuocari ſine eius
d cōſenſu. Quod facit ad q. ut ſtatuta quæ ſunt in ducatu Spo
3 letano confirmata per rectorem ducatus, poſſunt ſine eius [e]
e conſenſu reuocari. De hoc dixi plenè in l.omnes. de iuſt. &
4 iur. Vltimò no. † ꝙ probatur teſtamētū eſſe ultimū eo ipſo, ꝙ non detegitur aliud poſteà eſſe factum, in uer. nec ſanè. ſuper uer. comprobetur, & uide gl. uer. comprobetur. quā tene menti. Opp. s̄.eo.l. publicati. & s̄. l. prox. Sol. Quicquid dicat gl. hęc eſt ueritas, quandoqꝫ loquit̃ de teſtamento fiendo, & iſtud poteſt fieri corā Principe, & corā quolibet iudice. Quandoqꝫ loquit̃ de teſtamento iam facto inſinuando,
5 & ita loquit̃ contra. Item no. † tu Peruſine ex hac l. in tertia particula, ꝙ ſufficit ꝙ teſtamentum producatur coram iudice cauſa inſinuādi, licet iudex nihil dixerit. Et ita uidet̃ mihi quòd practicent hic aduocati, ex forma cuiuſdā ſtatuti. Vlti. uide gl. ſuper uer. completum, & tene menti tu iuuenis.

ADDITIO.

a POMA. Omnium. No. q̧ pro principe, et iudice præſumitur, Alex.cōſ. lxiiij.uol.iiij. & conſ.lxxxv.in fi.uol.iiij. & Bar.conſ.j. uol.j. & Fel.c.in cauſis.de re iud. Extende iſtam gl. ut per Fel.c.cùm noſtra.in iiij.corollario, de reſc.

b Iudice. Adde q̧ Caſt. uult hic q̧ teſtamentū factum apud acta coram iudice ordinario abſq; teſtib. ualeat ſicut alia acta per iudicis præſentiam, l.in dona.de do. Bal. autem uult q̧ ſit ſpeciale in teſtamentis q̧ requirantur ad minus tres, per l. ſancimus.ī.eo. ſed Paul. dicit q̧ probatur cont. cum tex. ibi dicit, non minus tribus, uel inter acta miniſtrauerit, & ſic loquendo alternatiuè uult, q̧ acta habeant uim tot teſtium quot requiruntur, & hoc dicit placere Rapha. adde q̧ donatio facta à principe, non eget inſinuatione, ut conſuluit Bal.conſ.clxvij.j.lib. ubi refert Bar. ita conſuluiſſe in caſu domini. de urſinis.

c P. PAV. P. Pectoris. Secus tamē præſumitur in ſtatutis uel cōſuetudinib. de quo cū duab. limitationib. uide Iaſ.l.ſcripturæ.C.ſi.cont.ius uel uti.pub.

d Quartò. c.cùm acceßiſſent.de conſt. & ibi Abb. qui te ducit ad cōcor. Bal. & Sal.l.ſi ut proponis.s̄.de nup. & Bal.ti.de pace Conſtan.in princip. & uide quæ dixi in d.c.cùm acceßiſſent. And.Barb.

e Eius. Adde q̧ contrarium tenet Bal. hic, quia eadem ſolennitas requiritur in deſtructione, quæ in conſtructione, ar.l.ſi ut.s̄.de nup. cū opi. Bar. tranſit Ful. Sal. & Caſt. qui per hoc alleg. in ſimili quod uoluit Io. And. in nouel.c.j.de his quæ ſi.à maio.parte cap. q̧ ſi canonici iurant ſeruare ſtatuta, intelligitur quouſq; durabūt, & poſſunt ſtatuta reuocare, nec ſunt periuri, cùm de natura ipſorum ſit, q̧ reuocari poßint, ſicut teſtamenta. Adde q̧ pro hoc etiā facit q̧ ipſe Bal. conſuluit conſ.c.iiij.lib. q̧ ſit data certa forma in teſtando, quòd illa non requiritur in cancellando.

LEX XX.

NOLVMVS. Teſtamentum primum non rumpitur per aliud minus ſolēne, licet in eo fuerit ſcriptus hęres Imperator, uel alia ꝑſona in dignitate poſita.

LEX XXI.

a HAC CONSVLTISSI.[a] Forma teſtamenti
b in ſcriptis traditur hac lege. Op.[b] non requirit̃
c ꝙ teſtes ſint rogati, [c] ut s̄. de teſt. mil. l. milites.
d Sol. Specialis caſus eſt ibi. Opp. quòd nō requirantur ſeptē teſtes, [d] ut s̄.eo.l.omnium. & ī. eo.l. fin. Sol. regula eſt iſta, ſed fallit in caſibus, in quibus pauciores quandoqꝫ ſufficiunt, quod dic ut in glo. Opp. ad illud quod dicit, ꝙ nullo actu. cont.ī.eo.l.cùm antiquitas. Sol. Illa iſtam determinat.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Hac. De materia huius teſtamenti in ſcriptis ad prouidendū ne ſi unus teſtis moreretur ante teſtatorem, teſtamentum annullatur, uide Cæp.cautela cij. Item ad faciendum q̧ legata debeantur ex diſpoſitione facta coram duobus teſtibus, uide Cæp.caute.clij. Item in materia regulæ, q̧ omnino ſolennitas requiſita à iure faciat actum eſſe nullum, Fel. c. quoniam uer.attende ext. ut lite non conteſt. & notabiliter limitat. Item an ſeptem teſtes requiſiti ſint de forma ſubſtantiali, uide Iaſ.l.ij.de bon.poſ.ſecun.tab. Et ibi poſteà ponit duos caſus, in quibus ſufficiunt duo teſtes. Item quando requiritur aliqua ſolennitas in actu, ſi fiat, ea omiſſa ſit nullus, nec ſufficiat ſi poſteà interponitur. ſecus ſi requiritur poſt actum. Iaſ.l.uniuerſis.C.de precib.imper.offer. & ibi uide alia ad Bar. Item reg. de qua hic q̧ forma non ſeruata, &c. limitatur non procedere quando forma omiſſa nō eſſet magnæ importantiæ, Iaſ.l.uniuerſis.C.de precib.imper. offe. ubi etiā ponunt exemplum, faciunt ea quæ de omißione leuis ſolennitatis habes ad Bar.l.j.§.fi.de uen.inſp. Item q̧ omißio ſolennitatis requiſitæ à conſuetudine ita dicitur ſicut à iure, Fel.c.j.in iij.no.de ſpon.

b POMA. Opp. Ro.in repet.auth.ſimiliter.in xj.ſpeciali piæ cauſæ, inter ultimas uoluntates.ī.ad l.Fal. Bar.l.ſciendum.in ij.q.ff.de uer.ob.

c Rogati. Adde q̧ in dubio omnes tenent communiter q̧ non præſumantur rogati, Bar.l.diuus. ff. de teſt. mili. dicit q̧ teſtis deponens quòd fuit præſens quando talis fecit teſtamentum, & non dicat quòd fuit rogatus, non probat, quia potuit eſſe fortuitus, Alex.conſ.xxiij.iiij.uol. et Bal. conſ.xlj. iiij.uol. & Caſt.conſ.cciiij.

d POMA. Teſtes. Adde idem eſſe ad probandum coniecturam uoluntatis, gl.l.cùm proponebatur. ubi multa per Alex.ff.de leg.ij.

1 Teſtamentum imperfectum an & quando ualet inter liberos.
3 Teſtamentum inter liberos probatur duobus teſtibus etiam fœminis.

a §. EX IMPERFECTO [a]. Teſtam. † imperfectū ratiōe
1 b ſolēnitatis ualet quo ad liberos tātū.[b] Teneas bene mēti hunc

hunc §. ꝙ imperfectum testamentum inter filios ualeat. Facit de iu. deli l. si suus. Opp. ff. de confir. tu. l. qui à patre. Sol. dicunt quidam hanc scripturã testamenti imperfecti esse codicillum, non testamẽtum. Truffa est, gl. dicit, illa l. qui à patre corrigit̃ per hanc l. & per l. inter omnes. s̃. fam. ercisc. Idẽ uidetur uelle gl. l. ij. s̃. de confir. tu. Cont. uidetur tenere gl. s̃. de test. tut. l. j. in gl. mag. & illa est uera, ꝙ illa lex non corrigatur. Nam tutor est extranea persona, & priuilegium filiorum non debet redundare in præiudiciũ tutorũ,* l. impuberi. ff. de administ. tut. Itẽ opp. l. peto. §. mater. ff. de leg. ij. Sol. uera est illa ꝙ ibi testamentum erat imperfectũ in omnibus præterquam quo ad dationẽ tutoris. Quæro
2 circa istum no. §. quid † si testamentum alia ratione, q̃ ex defectu solennitatis esset imperfectum, ut puta, quia antequam cõpleuerit, superuenit furor, uel mors, ut s̃. ti. j. l. furio-
c sum. Respon. tunc non ualet[c] aliquo modo. gl. l. si is qui. ff. eo. Si ergo testator nominasset hæredes filios suos, tamen antequam testamentum compleretur, superuenit furor, certè tale testamentũ non ualebit, quia testamen-
d tum deficit ratione uoluntatis[d] imperfectæ,
3 non ratione solennitatis omissæ. † Quæro, istud testamentũ imperfectum inter liberos qualiter debet probari? Respon. duo. testib. maribus uel fœ-
e minis,[e] non curo. sufficit hoc probari. Et no. j̃. prox. auth. facit s̃. fam. ercis. l. fi. probatur per rationem, cùm enim solennitas iuris ciuilis, quantùm est inter liberos, sit remota, remanet in pristino iure gent. secundum quod in ore duorum, uel trium stat omne uerbũ, nec distinguo marem à fœmina. Facit quod dixi de testa. mili. l. milites.

** Tutorum. Ex hac ratiõe Bar. omnino statuerunt minore restituto, tutorẽ quoq; in pristinum statum restituendum esse: l. j. s̃. si aduers. trans. l. j. de reputat. tametsi l. cũ 'n minor. ff. de nu. ex diametro pugnet.* I.C.B.

ADDITIO.

a POMA. *Ex imperfecto. Adde* Alex. *cons. cxxvj. aliàs xxj. ad fi. uol ij. & cons. clxvj. eo. uol. & cons. cv. uol. iiij. &* Pan. *cons. xj. in j. dub. uol. j. &* Fel. *c. in præsentia. de prob. &* Barb. *cons. xix uol. j. et cons. xxxij. uol. eo. &* Ro. *cons. clxxix.* Alex. *l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad* Treb. *Et circa hoc quæro an legata alijs relicta in testamento, quod est ualidum inter liberos, sint ualida. Iste tex. facit quòd non. Cont. tamen* Alex. *cons. xlj. uol. j.* Ang. *l. milites. s̃. de test. mil. &* Alex. *cons. xc. uol. ij. &* Alex. *etiam xcvj. uol. ij.* Cast. *cons. clvj. ubi tangit hoc de legatis factis alijs in testamẽto qd' ualet iure specialitatis inter liberos, an ualeat, et an ex tali testamento detur bo. pos. secundum tab. &* Alex. *l. j. circa fi. & s̃. de bo. pos. secundum tab. ubi uidetur inclinare ꝗ sic, et ibi eam tenet* Corne. *alleg. §. sunt autem.* Inst. *de bo. pos. ubi generaliter uidetur dari secundum tab. omnibus iure scriptis, ergo, &c. & mouetur alijs fundamentis, ut ibi per eum. Vide etiam quæ scripsi ad* Bar. *l. fideicommissa. §. quoties. in fi. ff. de le. iij. Secundò aduerte l. j. iuncta gl. ff. de bo. pos. ex test. mi. ubi ex testamẽto, licet imperfecto datur secundum tab. ergo idem in casu nostro. Sed hic arg. cessant quoties filij non essent scripti, sed nuncupati, quia est approbatum à iure ciuili, certè superueniens casus debet extendi ad casum nostrum, ex quo etiam forma huiusmodi testamenti, & similium est approbata à iure ciuili, & tantum hic operatur numerus testium requisitus, quãtum ibi septẽ, ergo, &c. Et pro hoc uidetur facere gl. l. sed cum patrono. §. fi. in fi. gl. ff. de bo. pos. An autem iste tex. habeat locum in filio legitimato, uide* Bal. *c. de causis. de off. del. &* Ia. *d. l. ij. Et an habeat locum in filijs naturalibus tam in testamento patris, quàm matris,* Are. *§. item furiosi.* Inst. *eo. & l. qui testamento. ff. eo. Et an iste tex. habeat locum quando præceßisset aliud testamentum, maximè à cæco factum cum clausula derogatoria, uide* Soc. *cons. clxiij.* P. PAV. P. *Iste tex. procederet etiam in filijs legitimatis,* Ias. *l. ij de uul. Item ꝗ etiam si non apparet notarium rogatum fuisse, ualeat, tenet* Car. *cons. cxxxiij. An autem in testamento impuberis sufficerent testes fœminæ,* Bar. *c. relatum. el j. de test. Item an dispositio huius §. procedat in patre naturali,* Bal. *quòd sic, l. parentes. ff. de in ius uoc. quam fortè legit cum præcedenti &* Bal *l. humanitas. C. de nat. lib. &* Alex. *hic, &* Are. *de quo habet ad* Bar *l. fi. C. fam. ercisc. de tutore dato in testamento imperfecto. uide* Alex. *cõs. cxl. Quod etiam in testamento patris inter liberos requiratur tit. institutionis,* Alex. *cons. ccccxlix. declara hoc, ut per* Alex *cons. cxlviij. uol v. quẽ omnino uide. Itẽ istũ tex. dum loquitur de admißione extraneæ personæ, limita ut per* Alex. *cõs. dxciiij. Itẽ no. ꝗ in substitutionibus admißio unius personæ faciat ut substitutus nõ excludatur, aliàs fuisset exclusus,* Franc. *cons. liij. Itẽ an in testamento patris inter liberos sint omissæ oẽs solennitates iuris ciuilis, & seruetur merũ ius gent.* Ro. *cons. clxxix. & ibi. dicit dispositionẽ huius §. procedere in matre. Et quid in patre adimente? Et dicit dispositionem huius §. non procedere, nisi pater omnibus æqualiter prouideat, de quo per e. cons. ccclxxxv. Item illud quod dicitur de admißione extraneæ personæ, limita nisi adessent quinq; testes, ꝗ sufficerent ad probandum legatum,* Cast. *cons. cxlvij. circa princ. Circa tamen illud quod dicit* Ro. *s̃. ꝗ debeat dispositio esse æqualis inter liberos, aliàs non procederet iste §. cont. sentit expresse* Comen. *cons. cxiij. in uer. pro parte affirmatiua, ibi, nec prorsus est eadem ratio, dum allegat istum §. ex imperfecto. & fi. s̃. fa. ercis. uide mod. hic, &* Dec. *cons. cv. ubi etiam ponit ꝗ ista reg. non procedat, existente nullo testamẽto ex præteritione alicuius solennitatis. Et quòd iste §. habeat locum in legitimato,* Bal. *c. de causis. ext. de off. deleg. Item an testamentum inter liberos dicatur ad pias causas adeò ut gaudeat piæ causæ,* Ant. *ꝗ non, nisi respectu legitimæ, cons. xxv. quomodo intelligatur illud, qui uult ecclesiam instituere, & filium exhæredare, quærat alium pro consilio, quàm* Augustinum. *Et quantùm ad legitimam, ꝗ sunt magis priuilegiati liberi, quàm pia causa, circa ista uide quæ habes post* Bar. *l. si quis ad fi s̃. de episc. & cler. Item quòd inter liberos non ualeat testamentum nutu conditum, licet ualeat ad pias causas,* Ias. *l. licet. C. de proc. Et ꝗ non ualeat etiam inter liberos, nisi probetur uoluntas seu scriptura, saltem per duos testes idoneos, & quòd non ualeat, si scriptura non habeat diem, uide* Panor. *cons. xcviij. uol. iiij. Quomodo ualeat testamentum imperfectum ratione solennitatis, uel uoluntatis inter liberos, & quid si non sit lectum,* Bar. *l. si is qui. ff. de testa. et l. fideicom. §. quoties. de leg. iij. An autem dispositio huius §. & auth. seq. locum habeat, ubi esset institutus filius ex filia, stante communi usu loquendi, quòd appellatione liberorum uel filiorum non comprehendatur filius ex filia,* Barb. *ꝗ non, cons. lxxxviij. uol. iiij.*

b P. PAV. P. *Tantùm. Ista dispositio non procedit in cæco testante non seruata solennitate, de qua in l. hac consultiß. s̃. tit. j. Item non procedit ubi proceßisset aliud testamentum inter liberos, uide* Com. *cons cxij.*

c P. PAV. P. *Valet. Quid autem in pia causa, an ualeat testamentum imperfectum ratione uoluntatis,* Pau. *cons. ccj. circa fi. & cons. ccclxvij. Et an dispositio huius § habeat locum in pia causa,* Pan. *cons. xj. & uide omnino in repetitione l. cùm acutißimi. C. de fideic. Item ꝗ ualeat testamentum inter liberos sine recitatione cum tribus testibus.* Pau. *cons. ccclxvij. & ccclj. in princ. Et ibi etiam ponit an in tali testamento poßit fieri substitutio pupillaris, an uerò requirantur quinque testes, prout in §. si quis autem. Et circa illud quod dixi de imperfectione, ratione uoluntatis in pia causa,* Barb. *rep. l. cùm acutißimi.*

d *Voluntatis. Adde quod facit ad q. quid si testator scripsit in schedula totam uoluntatem suam, in qua filios instituit, fortè in disparibus partibus. Item extraneis fecit legata, deinde in capsam reposuit ipsa non lecta, quòd ualet, quia est perfecta, ratione uoluntatis, licet non solennitatis.* Gul. *de* Cu. Bal. Sal. Bar. *l. is cui. ff. eo. &* Bar. *l. fideicom. ff. de leg. iij. & est tex. quando est scripta manu testatoris, in auth. quod sine. j̃. eo. & ibi* Bal. *&* Cast. *Quando autem esset scripta alia manu, quàm testatoris,* Bal. *&* Cast. *ubi s̃. tenent cont. Dicit* Alex. *posse saluari* Bar. *quando per duos testes posset probari, quòd esset scriptura testatoris, iunctis his quæ proximè ipse est dicturus.* Bal. *cons. cccxvij. uol. seq.* Abb. *cons. clxvij. ij. lib. dummodo contineat diem, & nomen principis.* Bal. *auth. quod sine. & cons. lxx. iiij. lib. ꝗ si testator asserat inter liberos, se certo modo testatum, ꝗ illa uerba probant testamentum, an autem hæc lex habeat locum in liberis naturalibus,* Spec. *tenuit quòd sic, in tit. de inst. edi. §. compendiose. uers. quid si pater. ar. l. naturali. de confir. tu. idem* Cast. *hic, quia satis rationabilis opi. & idem in l. fi. s̃. fam. ercisc.* Ro. *cons. cxxix.* Ang. *dicit quòd omnes* Bono. *consuluerunt cont.* Bal. *tenet quòd in patre non habeat locum dispositio huius legis, in matre sic nisi sit illustris, idem tenet* Alex. *tamen ut refert* Ro. *in d. cons. clxxix.* Bal. *l. si qua illustris. j̃. ad* Orf. *& l. humanitatis. de nat. lib. & l. fi. s̃. de confir. tut. tenet, quòd etiam habet locum in liberis naturalib. simpliciter. An autem filius in minus solenni uoluntate poßit parentes instituere.* Spe. *quòd non, eo. §. uer. quid si filius. Et quòd testamentum imperfectum ratione uoluntatis non ualeat inter liberos,* Abb. *cons. cv. ij. lib. Vide tamen inquantùm dictum fuit s̃. ꝗ hic §. habeat locum in liberis naturalibus, quod uoluit* Spe. *in ti. de statu mo. uer. lij. An autem ualeat pupillaris substitutio in testamento imperfecto,* Cast. *cons. ccliij. & ibi transit cum* Bar. *l. ij. ff. de uul. An autem mutus pater testari posit inter filios,* Ang. *tenuit ꝗ nõ, si ualet loqui, cons. cclvij. an autem testamentum primum solenne, in quo testator filiam unam uniuersalem hæredem instituit, & alteri fecit legatum, & in eo apposuit clausulam, ꝗ si secundum faceret, uoluit nullius esse momenti, & secundo facit testamentum, in quo filias prædictas æqualiter instituit, & probatur per quinq; testes, ꝗ primum reuocauit, sit primum reuocatum.* Ro. *cons. ꝗ sic, cons. ccclxxxvj. ubi de hac materia, & per* Bal. *cons. cclxv. & cccxxij. ij. lib. & cons. xxij. & cõs. ccxlij. iij. uol. & cõs. lxx. & cxcviij. iiij. uol. per* Old. *cons. cxix. per* Alex. *cons. clvj. ij. uol. & cons. cxxiij. j. uol. & cons. cxxv. ij. uol. & cons. lxxvj. iiij. uol.* Cast. *cons. clxxxix. & ccclij. Adde etiam secundum* Cast. *cons. cciiij. ꝗ si testator infirmitate grauatus, uocatis testibus & notario, faciat scribere suam uoluntatem, & de parte in partem notarius sibi legat audientibus testibus usq; ad hæredis institutionem inclusiuè, & sic ponat annum, mensem, diem & actum, &c. & cùm uellet relegere, testator expirauit, & dicta scriptura nõ reperiatur in protocollo notarij, ꝗ per testes probari poterit.*

e P. PAV. P. *Fœminis. Quòd autem debeant esse testes idonei, uide* Alex. *cons. cccxl. ad fi.*

AVTHEN.

1 *An probet instrumentũ, in quo notarius posuit x. pro decẽ, & c. pro cẽtũ.*

a QVOD SINE. [a] Ista auth. habet se ad §. [b] istum
b determinando, seu corrigendo eũ in testamẽto facto in scriptis. Quæro qualiter se habet ista auth. ad §. ex imperfecto. Quidã dicunt ꝙ istum §. corrigit ex toto. Gl. nostri dicunt ꝙ qñ testamentum fit sine scriptis, in nullo immutat̃, per hanc auth. Sed qñ in scriptis, immutatur in duobus, quia requirit̃ testatoris subscriptio, & potest legari extraneis. Quæro quomodo ista auth. se habet ad auth. si modo. s̃. fa. ercis. Gl. dicit & bene, ꝙ cùm
1 illa continuatur. † Quæro, quando notarius facit aliquod instrumentũ, & in eo ponit pro centũ literam, c. pro decem literam, x. & similia, hic quæritur utrùm istud instrumentũ probet? Hic uidet̃ casus ꝙ non. l. sed cum patrono. §. fi. ff. de bo. pos. Ad idem facit in secũda constitutione, s̃. ante fi. ubi dicitur ꝙ isti libri debent scribi per literam extensiuã, non per signa. In cont. uidet̃ casus in l. quoties. §. ij. ff. de hær. inst. Breuiter ista est ueritas, Quædam sunt notæ inusitatæ, & in-
c cognitæ,[c] per istas instrumentum nõ probaret, ut l. sed cum patrono. §. fi. ff. de bo. pos. Exemplum uidemus in notarijs, qui faciunt unũ signum, ꝙ importat nomen suũ, & hoc faciunt in una litera alijs intermisis. Aliud exemplũ in duabus literis ff. designatur digestum. Si uerò est signum cõsuetum, ut pro centũ ponat̃ unum, c. & similia, dico tunc ꝙ tale instrumentum probaret, d. l. quoties. §. ij. de hær. inst. Fallit in casu istius auth. Itẽ fallit in libris iuris ciuilis, qui debent scribi per cõgeriem literarum, non per signa, licet hodie nõ seruetur, d. constitutione. s̃. de emen. Iust. Co. &c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Sine. Nunquid autem in ista scriptura imperfecta in qua pater testatur inter liberos, requiratur expreßio anni, mensis, diei, & loci, uide* Cur. *in sol. l. admonendi. de iureiur. Et de materia huius auth.* Alex. *cons. cxxvij. latißimè cons. ccccxliij. Et* Barb. *cons. lxxxviij.*

b POMA. *Ad §. In tex. ibi, & tẽpus & liberorum. Ad huiusmodi aũt declarationem, uide* Alex. *in cons. lxiiij. aliàs lxxvj. incip. ponderatis. in iij. uol. ubi allegat tex. in §. illud. in auth. quibus modis nat. eff. leg. Sed certè hic allegatur aliter intelligi tex. qui de solo tempore facit mentionem. Ad istam auth. uide* Alex. *cons. cxxiij. in j. uol.*

c POMA. *Incognitæ. Istud fallit in instrumento, seu testamento militis, quia licet sit scriptum per ziphras inconsuetas, tamen ualet, & tenet, dummodò intelligatur. Ita* Ang. *l. Titius. ubi est tex. ff. de test. mili.* Gl. *l. sed pro patrono. §. fi. de bo. poss. Item in instrumento ad pias causas. Ita* Ro. *in repet. auth. similiter. cxvij. speciali, piæ causæ. j̃. ad l.* Falc. *Adde* Ale. *in cons. clij. in ij. uol. &* Barb. *c. cùm acceßissent. de const. &* Nic. *c. cùm tu. in primo no. eo. tit.*

AVTHEN.

a HOC INTER LIBEROS. [a] Ista auth. inducitur per gl. in ar. ad rescripta, ꝙ non ualent, nisi in eis expresse dicatur, Tali lege non obstante, quod no. in l. fi. s̃. si contra ius uel uti. pub. & ibi plenè per doc.

ADDITIO.

a POMA. *Liberos. De intellectu huius auth.* Barb. *in cõs. ij. in j. uol.* Alex. *cons. cxlvj. in ij. uo. & iij. cons. cv.* Bar. *cons. ij. uol. j.*
P. PAV. P. *Circa istam auth. an procedat quando primum testamentum est nuncupatiuum, uide latè* Barb. *cons. ij. in j. parte. Pro limitatione, & declaratione huius auth. uide* Alex. *cons. dxciiij. Item an procedat tam in prolatione particulari quàm totius, & an procedat in filijs, qui reputantur extranei, & de quibusdam alijs, uide* Ro. *cons. clxxix.*

§ PER NVNCVPATIONEM. Habuistis s̃. de testamento in scriptis, nũc prosequit̃ de testamento nuncupatiuo. Testamentum nuncupatiuum debet fieri co-
a ram septem testibus,[a] uoluntatem testatoris audientibus.

ADDITIO.

a POMA. *Testibus. An in hoc requiratur rogatio testium,* Ro. *in repet. auth. similiter. in xj. speciali, piæ causæ, in ultimis uolunt.* C. *ad l.* Fal. Bar. *cons. xxxij. in j. uol.*

1 *Testes deponentes de reuocatione testamenti, debent coram testatoris iudice deponere.*

2 *Testamentum secundum imperfectum ratione præteritionis quando tollat primum.*

3 *Substitutio pupillaris directa facta in testamento de extraneis, ꝗ reuocatur in codicillis, quando sunt substituti uenientes ab intestato.*

a § SI QVIS AVTEM.[a] Hic est no. §. Testamentũ per-
b fectum nõ tollit̃ per subsequens[b] imperfectũ, nisi in eo fuerint scripti uenientes ab intestato, & quinq; testes af-
c fuerint[c]. Opp. quòd idem esset de iure antiquo, l. ij. ff. de in iu. rup. Sol. istud ibi fuit additũ à compositoribus noui iuris. Secũdò opp. l. eius militis. §. fi. de test. mil. Sol. Fateor ꝙ sicut est hic, ꝙ testamẽtũ perfectũ tollitur per imperfectũm, ita sunt etiã quidã casus olim, & etiã hodie, l. sancimus. j̃. eo. quod dic ut in gl. Itẽ opp. de l. hæreditas. j̃. de his qui. ut indig. Sol. Ibi primum testamentum non tollitur, licet hæredes repetent̃ indigni. Item opp. l. cùm quidam. ff. de qui. ut indig. Sol. Dic ut ibi. Item opp. l. pen. §. fi. ff. de cond. inst. Sol. dic ꝙ ibi testator cogitauit in uanũ. Dicitur hic, ꝙ quinq; testium depositiones, &c. Quęro nunquid sufficiat ꝙ dicti te-
1 stes deponant coram notario. † Gl. dicit ꝙ non, sed est ne-
d cesse ꝙ examinẽtur coram iudice.[d] Dicit enim tex. testibus, non testimonijs esse credendum, l. iij. §. idem diuus. ff. de testib. uide gl. tuam no. Circa istum §. quæro duo. Primò, hic loquitur quãdo testamentum est imperfectum ratione so-
2 lennitatis. † Quid si est imperfectum ratione prẹteritionis? Gl. uidetur uelle, ꝙ tunc primum nõ tollatur per secundũ, l. si filius qui potestate. de lib. & posth. In cont. facit l. si duo-
e bus. §. si prius. ff. de cõtratab. Dic ut ibi. Vltimò[e] scias ꝙ per
3 hanc legem defendi semel unam hæreditatem hoc modo, † Testator filium instituit in testamento, & ei quosdam extraneos pupillariter substituit, demum in codicillis illam substitutionem reuocauit, & substituit uenientes ab intestato, & omnes sapientes dicebant ꝙ illa substitutio directa non
f potuit reuocari in codicillis, ego dixi cõt.[f] quia quando in codicillis sunt substituti uenientes ab intestato, hæreditas data extraneis in testamento potest tolli, ut hic. Et si responderes, hic loquitur quando uoluit testari. q. nostra loquitur expresse qñ uoluit codicillari. Dico ꝙ nihil ad propositum l. militis codicillis. in prin. ff. de test. mi.

ADDITIO.

a *Autem* Alex. *cons. cxlvj. in ij. uol.* Ro. *cons. cccvj.*

b P. PAV. P. *Subsequens. Nisi primum esset inter liberos, quia per secundum imperfectum non tollitur etiam si in eodem instituantur filij,* Com. *cons. suo cxij.*

c P. PAV. P. *Affuerint. An autem dispositio huius §. ꝗ per secundum imperfectum, tollatur primum, habeat locum, si secundum esset imperfectũ ratione alterius defectus, quàm numeri testium, puta, rogitus notarij, & testium, & similes,* Ro. *cons. cccvj. Nunquid autem secundum testamẽtum ad pias causas cum duob. testib. tollat primum etiam ad pias causas solenne,* Panor. *cons. ccclxvj. Nunquid autem secundum imperfectum, in quo sunt instituti uenientes ab intestato, tollat primum solenne, in quo sit*

sit instituta pia causa, Panor. cons. xj. Et de materia huius §. uide etiam Io. cons. clxxix.

d Iudice. *Quod limita ut hic per Alex.*

e Vltimò. *Adde q, idem tenet Cast. hic, Ful. etiam dicit q, contra Bar. non auderet iudicare, quia opi. Bar. fauet uoluntati testatoris. Idem tenet Rapha. Cu. l. j. & ij. de iniust. testa. & Fran. Tigri. hic, Bal. & Sal. l. filij. ẽ. fam. ercisc. tenent cont. latius hoc uide per Alex. cons. cclxxxix.*

f POMA. *Cont. Alex. cons. cxlv j. uo. ij. & seq.*

LEX XXII.

a DICTANTIBVS. [a] Dictantibus & testibus potest in testamento relinqui.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Dictãtibus. Circa istam legem an habens causam generalẽ possit esse testis, Franc. cons. lxxxvij. Et in l. qui testamento. in prin. de test. Itẽ an rector uel canonicus possit scribere in fauorem ecclesiæ, uide Mat. not. lxxxij. Item pro solutione ad l. omnib. C. de testi. uide Nellum in tracta. de test. Et quid si omnibus testib. esset legatum, uide Soc. l. si quis ita. in ij. no. de reb. dub.*

LEX XXIII.

CONSVLTA. Insinuatio facta coram iudice incompetenti, uel coram rectore ecclesiarũ, est ipso iure nulla.

LEX XXIIII.

AMBIGVITATES. Verborũ ambiguitas, uel ordinis peruersio testamentum non uitiat.

LEX XXVI.

IN TESTAMENTIS. Testatoris prædictio testibus facienda tollitur hac l.

LEX XXVII.

a SANCIMVS. [a] Testamentum perfectum non tollitur
b per imperfectum, nisi cursus decennij subsequat. [b] Op. de bon. pos. secundum tab. l. pe. §. testamento gl. ponit multas sol. Illa sol. est uera quæ ponitur circa fi. ibi, uel loquitur ibi, cũ testator, &c. q hæc loquitur qñ testator uenit ad actum uerbi, illa quando testator uenit ad actum facti.

ADDITIO.

a POMA. *Sancimus. Adde Alex. cõs. ciiij. in ij. uo. barb. Et de materia huius l. uide Alex. cons. xxxj. in ij. dubio. uol. iij. & cons. cv. uol. iiij. Pan. con. xj. in j. dubio. uol. j. & Bar. cons.*

P. PAV. P. *Circa istam l. quia si esset in secundo institutapia causa, uide Alex. cons. dxciiij. Pa. cons. xj. Bar. cons. lxxxix. uo. iiij.*

b *Subsequatur. Testamentum ergo primum tollitur per secundũ, nisi in primo sit clausula derogatoria secundi, ut habetur plenè in l. si quis. de leg. iij. quia de illa clausula est facienda mentio specialis, quod Bal. quem cæteri sequuntur, intelligit uerum, nisi ex aliquib. coniecturis potest apparere q, uoluit illud tollere, scilicet si interuenit iusta causa, puta odium uel inimicitia inter ipsum, & institutum. Item si iurauit secundum testamentũ ualere, item si ipsum fecit apud acta, item si lapsum est decennium, & qualitercunque aliter posset constare. Et ista dicit Pau. notanda, quia alibi non reperiuntur. Adde Bal. cons. clxxviij. iiij. uol. ubi testator dixit in primo uelle illud præualere omnibus, nisi in secundo esset scriptus psalmus, Miserere, sua manu, & deinde fecit aliud, & dixit illud uelle præualere cuicũq; alio testamento à quouis notario facto, quod per ista uerba, primum est sublatum, quia non figura uerborum, sed sensus intellectualis testatoris est attendendus.*

LEX XXVIII.

* Modicũ. *Quod a eatenus trahẽdum est, dum testator, uel illi qui intersunt, ad alia negotia non diuertunt, l. continuus. ff. de uer. ob. Bar. l. legem. num. viij. ẽ. de pac. l. Con. B.*

CVM ANTIQVITAS. [a] Modicũ* interuallũ, seu actus cõtrarius ex necessitate naturæ interueniẽs testatori, uel testi, testamentum non uitiat.

ADDITIO.

a POMA. *Antiquitas. Nec etiam uerba iniuriosa inserta in testamento uitiarent. Ita ampliat Alex. l. iij. in prin. ff. de lib. & posth.*

§. CVM AVTEM. Testator post testamentum manu propria scriptum hodie se subscribere non tenetur.

LEX XXIX.

2 *Testamentum quãdo ualeat in ea parte, in qua solennitas fuit obseruata.*

3 *Si testator articulatè respondeat notario interroganti, an uelit Titum esse suum hæredem, ualet testamentum.*

a VBEMVS. [a] Testator debet sua manu nomen
b hæredis scribere, uel eũ uoce propria testib. nunciare, quod in testamentis per hanc legem con-
1 dẽdis locum obtinet. No. ex hac l. [b] † q ille, qui non potest articulatè loqui, mortuo est similis, & ideò cùm
c testator loquit balbutiẽdo [c], cùm primò fuerit homo rectæ linguæ, si facit testamentum, non ualet. Et semel faciebã exceptionem ad impugnandum quoddam testamẽtum, qd
d erat factum ab eo, qui non poterat articulatè [d] loqui. Dicitur hic q in ea parte, in qua fuit solennitas obseruata, ualet testamentũ, in alijs non, & facit cont. ff. eo. l. si is qui Gl. se in-
2 uoluit. † Veritas est ista, quandoq; testamentum in aliqua parte deficit ratione uoluntatis imperfectę, ut puta, testator uoluit nominare tres hæredes, incepit, & nominauit unum, posteà alium, antequam nominauit tertium, expirauit, tũc testamentum non ualet in aliquo, ut ẽ. ti. j. l. furiosum Quandoq; uoluntas perfecta fuit, quia testator fecit quicquid uoluit, tamen in certa parte fuit omissa solennitas, tũc testamentum ualet in ista parte, in qua fuit seruata solennitas, ut hic. Item opp. & uidetur q ultima uoluntas posit fieri nutu, ut ff. de leg. iij. l. nutu. Sol. Hic in institutiõe, ibi in legatis. Que-
3 rit gl. † quid si notarius exprimat nomina hæredũ, [e] & te-
e stator respondeat & dicat se uelle esse hæredes, an ualeat. Gl. uidetur dicere q sic. Doc. dicunt q ista gl. dicit uerum in testatore, qui articulatè potest loqui, aliàs nõ, ut hac l Vltimò, quod hic dicit de hac subscriptione, corrigit per hanc auth.

ADDITIO.

a *Iubemus. Pet. c. ij. de const. Lud. Ro. cons. cccij. And. Barb.*

P. PAV. P. *Istud quòd non trahatur lex noua ad testamenta prius facta, limita ut per Fel. c. fi. de const. Ias. hic.*

b POMA. *Hac l. Ro. cons. cccv.*

c P. PAV. P. *Balbutiendo. An iste non ualens articulatè loqui, uirtute tamẽ pollens scribendi, possit testari ad pias causas, An. Ar. in trac. testamentorum, in uer. scimus per dei gratiã. Quid autem si dicitur alicui, si uis me hæredem instituere, stringe mihi manum, uide Fel. c. in præsentia. ext. de prob. Barb. repe. l. cùm acutissimi. de fideic. Item an balbutiens, & seminecis possit testari, Alex. cons. c. Vide l. quoniam. ẽ. eo. qui uidetur uelle cont. eius quod no. hic Bar. & uide quæ hic & ibi scribuntur per Ias. & alios. Item q constitutus in extremis possit testari, donare, & adire, & alia facere, Barb. rub. C. qui admitt. Vide de constituto in articulo mortis qui interrogatus, an ita uelit testari, respondet sic, an ualeat. Soc. l. j. §. si quis ita. in j. no. de uer. ob. uide Bar. c. cùm tibi. de testa. ponit an ualeat testamentum si dictum sit, si uis me hæredem facere, stringe mihi manum, uel quid simile, & an ad pias causas saltem statim ualeat institutio hæredis metu solo facti, uide etiam Barba. cons. xliij. uol. iij. ubi etiã ponit quid inter liberos, & an possit metu reuocare primum testamentum maximè inter liberos. Item an constitutus in extremis possit testari, & in testem examinari, & an cum duob. testibus possit codicillari, Barb. c. Ray. de testa. ubi quædam alia de constituto in extremis. Et uide eum latè in cons. xliij. uol. iij. de eo qui interrogatus respondit, q, sic, qui non poterat articulatè loqui, & de constituto in extremis, qui possit prædicta, & alia habere, uide Dec. c. si pro debilitate. de off. del.*

d *Articulatè. Adde q, Ang. dicit hoc esse uerum inter liberos, quia licet sit remissa solennitas testium, ut in §. ex imperfecto. non tamen est remissa solennitas uoluntatis testatoris, quæ debet exprimi per scripturam, uel per loquelam. Alle. l. in fraudem. §. j. cum ibi no. ff. de test. mil. In relictis autẽ ad pias causas, dicit Alex. q, magis communis est opi. q, non habet locum hæc lex per gl. c. cùm tibi. per illum tex. secundum unum intellectum, ext. de test.*

quã cõmuniter sequũtur doc. & Bal. in l. ij. ẽ. de sacrosan. ecc. & Imo. l. captatorias. ẽ. de test. mil. tamen dicit q, Bal. & Ang. hic, & Cast. l. in epistola. j. de fideicom. tenent cont. in alijs stat firma conclusio gl. q, sufficiat testatorẽ respondere ad interrogationẽ notarij, si articulatè loqui potest. Quod etiã sequitur Bal. Ang. Sal. hic & Fran. Tigri. & Io. And. tit. de test. §. j. uer. quid si is. Imo. & Ant. de But. d. c. cùm tibi. Ro. l. j. §. si quis. de uer. ob. & in cons. cccv j. ubi dicit q, hæc sunt limitanda secundum Io. An. in loco præalleg. nisi aliquis de testatoris uoluntate informatus, uel prudenter meditatus, quid illic agendũ esset, fecit scribi testamentum, ut ipse uoluerit: quo scripto notarius legit institutionẽ hæredis, et testator respondit q, sic. Tunc enim talis institutio est inualida, quia iste modus testandi nõ est inuentus à iure, & sic superstitio improba est de trãsla. præla. c. ij. uer. quod non est. Hoc idẽ tenuit Ca. cons. ccclxv j. & Bal. cons. x. iiij. li. & cõtra op. Alex. q, testamentũ ratione uoluntatis imperfectæ nõ ualeat inter liberos, nec ad pias causas, tenet Abb. cons. cv. inci. casus talis proponitur. ubi alle. Pet. de Anc. c. ij. de test. dicere q, si testator incepit pauperes instituere, & superuenit frenesis, ita quòd testamentũ nõ potuit perficere, q, nullius momenti est testamentum. Est in secunda parte consiliorum.

e P. PAV. P. *Hæredum. Alex. cons. xij. post. med. & cons. xl. lxxxiiij. & clxxiij. Ro. distinguentẽ cons. cccv j. circa fi. uide omnino Pau. multipliciter loquentẽ cons. ccclxviij. Ang. de Are. in trac. testa. gl. uer. itẽ reliquit.*

LEX XXX.

1 *Si testator incidit signa testamenti, an testamentum tollatur ipso iure, uel ope exceptionis.*

NOSTRAM. Si signa sunt incisa testatore uolen-
1 te, rumpit testamentũ, aliàs remanet ualidum. Opp. nuda † uoluntate nõ tollit testamentũ, l. sancimus. ẽ. eo. sed hic dicit cont. quia incidẽdo signa tollit testamentũ, quare malè. Sol. quidã dicunt q nõ tollit ipso iure, sed ope exceptionis, ut hic in prin. gl. Tu dic quòd hic peruenit ad actũ facti, ibi peruenit ad actũ uerbi. An autẽ isto casu tollat ipso iure, uel ope exceptionis, ut in d. l. j. ff. de his quæ in test. delẽ. & l. ad testium. §. si signa. ff. eo.
2 Opp. dicunt hic, † q incisis signis inconsulto testamentum remanet ualidũ, cont. ff. de bo. poss. secundũ tab. l. j. §. semel. & §. si linum. Sol. dicit gloss. fateor q nõ potest peti bo. poss. secundũ tab. ut in cont. sed bene potest adiri hæreditas de iure ciuili, ut hic. Tu dic aut nomẽ hæredis nõ est deletum, & tunc potest adiri hæreditas, & peti bo. pos. de iure pręt. ut hic, & l. j. §. si linũ. ff. de bo. pos. secundũ tab. Aut nomen hæredis est deletũ, tunc si quidẽ tabulæ nunquã in iudicio fuerunt productæ idẽ, quia potest peti bo. pos. secundũ tab. l. j. §. semel. ff. de bo. pos. secundũ ta. aliàs potest adire de iure ciuili, ut hic, nõ tamen potest peti secundũ tab. ut in cõt. Vltimò [a] quærit gl. qñ testamentũ irritat, † per incisionem, cui
3 debetur hæreditas? Gl. hic distinguit, aut testator incidit ut decedat intestatus, aut quia reputauit hæredes indignos, aut dubitatur. Primo casu, uenit ad uenientes ab intestato, secundo, ad fiscũ, tertio idẽ, quia in dubio uenit ad fiscũ, ita dicit gl. quã uide. Idem uidetur tenere gl. l. cancellauerit. de his quæ in test. delẽ. quã gl. Dy. reprehendit, & omnes doc. illum sequunt, q in dubio nõ uideatur reputare hæredes indignos, & sic admittuntur uenientes ab intestato. Est etiam alius casus, quando testator incidit testamẽtum uolens decedere cum primo testamento, quod dic ut l. qui ex liberis. §. testamento. ff. de bon. pos. secundum tab.

ADDITIO.

a *Vltimò. Adde post Cast. Bal. & Alex. plenè Old. cons. clxiiij. Bal. cons. ciiij. uolum. j.*

LEX XXXI.

1 *Rustici quomodo testari possunt.*

a 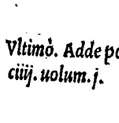 T AB ANTIQVIS. [a] Permissum est rusti-
1 cis facere testamentũ coram quinq; testib. si plurium copiam habere nõ possunt. † Quæro utrùm ista lex habeat locũ in testamento in scriptis, & nũcupatiuo? Gl. dicit q sic, & ita obser-

Bar. super Cod.

uatur cõmuniter, licet gl. aliud uideat sentire in l. qui testa-
2 mento. §. fi. ff. eo. Circa hanc legẽ † quæro si quidã ciuis fecit testamentũ in comitatu, utrùm possit testari corã quinq; testib. Cy. hic uidet dicere q sic. Iac. de Are. disputauit quandam q. in qua determinat contrariũ, quia tex. est in l. conficitur. §. j. de iur. codicil. Hoc etiã probat ex isto tex. si bene aduertatur hic, nõ conceditur priuilegiũ loco, sed personis in
b loco, hoc est, rusticis in comitatu [b]. Si em nõ essent rustici, non haberent priuilegiũ. Item si essent rustici, & nõ starent in comitatu, non ualeret testamentum, & istũ tex. pondero
3 multùm in l. cunctos. de summ. Trin. Et ideò si statu. † diceret hic, q quilibet Perusinus posset facere testamẽtum corã quinq; testibus, & faceret hic forensis testamentũ taliter, nõ ualeret, quia statutũ cum nõ cõprehendit. Secus si diceret, quòd quilibet posset hic facere testamentũ corã quinq; te-
4 stibus. De quo dic ut d. l. cunctos. Itẽ hæc lex facit pro † statutis, q testamentum corã quinq; testibus, uel paucioribus ualeat. Nam hic erat consuetudo, q nõ ualeret, nisi approbaretur per hanc legẽ, ut hic uides in tex. Non potest ergo induci per consuetudinẽ, uel legẽ, q liceat testari corã pauciori numero testium, quàm septem. Iac. de Aret. disputauit contrariũ, & determinauit in l. cunctos populos. & ad hãc l.
5 responde. Dic ut ibi. Itẽ facit hæc lex, † q hæc lex generalis tollat consuetudines speciales locorũ. Nã leges præcedẽtes, quæ dicebant testamenta fieri corã septẽ testibus, tollebant consuetudines rusticorũ, nisi per hanc legem essent restituti. Ad idem l. iij. §. diuus. ff. de sepul. uiola. & dic ut ibi, & de hoc plenè in c. j. de constit. lib. vj.

ADDITIO.

a *Ab antiquis. Bar. cons. ccxliiij. And. Barb.* P. PAV. P. *Aduerte circa hãc l. q, liceat per eum dispensetur de numero testiũ, non tamẽ dispensatur circa idoneitatem, ideò fœminæ non admittentur, uide Alex. cons. ccxij. & cons. ccxx. Item an in casu huius legis testamentũ sit nuncupatiuum, an in scriptis, Ang. Are. in tract. testa. in gl. uer. siue testamentũ nuncupatiuum, & ibi multa alia ponit circa materiam huius l.*

b *Comitatu. Secundũ Alex. Bal. & Sal. sequuntur Cyn. quia ratio fi. huius uidetur fundata in inopia testium, & per tex. in uer. ad Dei humanitatem. quasi tex. uideatur habuisse respectum ad ius diuinum, sed respondetur q, uerum est, quo ad rusticos, non quo ad alios: sed speciale est in eis, ergo in contrarium est ius commune. l. j. in fi. ff. ad mun. Et per hoc dicit Paul. de Cast. non posse procedere, quod in ea Mart. dicebat q, testamentũ factum in carceribus tyranni. v. testibus ualebat. & Bal. similiter, q, factũ tempore pestis ualebat eo numero testiũ, quod Ang. non tenet in d. l. conficiuntur. per illũ tex. & dicit etiam Ang. in authen. de non alienan. §. q, autẽ peregrini euntes Romam pro indulgentijs, si infirmãtur in aliquo hospitio, uel aliquo castro, & ibi faciant testamenta cũ duobus testibus, cùm plures ibi non essent, ualebunt eorũ testamenta, quia si milites in expeditione degentes possunt testari coram duobus testibus, quanto magis illi, qui sunt in expeditione ad salutem animæ, & honorem Dei. Plus uoluit ipse Ang. in auth. omnes peregrini. ẽ. comm. de succes. per illũ tex. in uer. liberã, q, possint testari, sicut milites indistinctè non habita consideratione an plures haberi potuerint, nec ne. Et cum Ang. transit Ca. l. nutritoribus. ẽ. comm. de succes. & Alex. hic. Cui adde quod Bal. cons. cxxxiij. iiij. lib. tenet q, testamentum factũ in rure coram quinq; testibus non ualet. Quid autẽ si sit statutũ, q, in uilla ualeat testamentũ coram quatuor testibus, & presbytero, & quidam faciat testamentum secundum ius commune, an ualeat, uide Bal. cons. cccc j. iiij. uol.*

De hæredibus institu. *Tit. XXIIII.*

LEX I.

1 *Si deportatus est institutus hæres, hæreditas non uenit ad fiscum, sed ad uenientes ab intestato.*

2 *Deportatus habetur pro mortuo.*

3 *Bannitus nostri temporis, quando possit hæres institui.*

a QVI DEPORTANTVR. [a] Deportati nõ possunt ex testamento hæreditatem capere. Opp. q peregri-
ni & ignoti possunt institui, ut ẽ. eo. l. extraneum. Hu-

ius timore dicit gl. quòd potest intelligi duob. modis, uno modo, ꝙ faciat similitudinē quandā per contrariū. q. d. Deportati non possunt institui tanquā peregrini, quia institui possunt, & sic dicit, quòd deportati non æquiparant̄ peregrinis. Vel aliter, ꝙ faciat similitudinē directo, & tūc est addendū, tāquā peregrini, scilicet mala peregrinatione. Opp. l. si cognatis. ff. de reb. du. Gl. soluit optimè, ibi loquit̄ de cognatione ciuili, quæ sublata fuit per emācipationē, & sic per minimam capitis diminutionē, hic loquit̄ quando interuenit media capitis diminutio, scilicet deportatio. Tertiò opp.
b [b] † & uidet̄ quòd hæreditas non ueniat ad uenietes ab in-
1 testato, sed ueniat ad fiscū, quia omnia quæ auferuntur ab indigno, applicantur fisco, l. hæreditas. ī. de his qui. ut indi. Gl. uidetur fateri cont. & uide gl. ult. in fi. omnes doc. cōmuniter reprobant hanc gl per l. si in metallū. ff. de his qui pro non script. de iur. fis. l. in metallū. Sed gl. uidetur dicere aliud in cōdemnato in metallū, qui perdit libertatē & ciuitatem, aliud in deportato qui perdit ciuitatē tantùm. Certè domini, ista responsio non est bona, nam hæreditas de iure ciuili est, l. lege obuenire. de uerb. sig. sed deportatus perdit ciuitatē, & ea quæ sunt iuris ciuilis, ergo hæreditatē non capit. Et istam rationē tangit gl. secunda quam uide. Et hoc sic refertur, Si hæres deportatus est incapax, ergo non potest ab eo auferri tanquàm ab indigno, quia auferri dicitur ab eo qui cepit, licet non habeat, quātùm ad effectū, l. ex facto. §. fi. de uulg. l. aliud est. ff. de uerb. sig. Ergo eadē ratio est in
2 deportato, quæ est in damnato in metallum. Præterea, † deportatus habetur pro mortuo, l. j. §. pe. ff. de cont. tab. & l. si necē. §. si deportatus. de bon. lib. Sed si mortuus est institutus, hæreditas esset pro non scripta, l. j. §. ij. de cad. tol. ergo eodē modo hic. Et hoc uidetur tenere gl. Insti. de leg. §. legari autē. ubi ponit deportatum inter non capaces. Contra prædicta facit fortiter, ff. de leg. iij. l. si deportati. in princ. ubi acquiritur fisco, quod seruo deportati relinquitur. Sol. Aliud cū relinquitur seruo deportati, aliud cū relinquitur ipsi deportato. Et si tu dicas, Capacitas serui inspicit̄ ex persona domini, l. debitor. §. seruo alieno. ff. de leg. ij. Si ergo deportatus non est capax, nec seruus eius, & sic non acquiritur fisco. Sol. Dico ꝙ illa reg. non habet locū in seruo eius,
c qui est penitus incapax, ut d. l. si deportati.[c] Sed haberet locum in seruo eius, qui in quibusdā est capax, & in quibusdā
3 non, ut l. cont. Vltimò solet † quæri, quid in exbannito,[d]
d utrùm posit hæres institui. Gl. Inst. quib. mod. ius pat. potest. sol. §. relegati. dicit ꝙ quando bona auferuntur exbannitis, æquiparantur deportatis, ideò tanquā deportati institui non possunt. Quidā do. & aduocatus Bononien. qui uocatus fuit Frid. de Scalis, disputauit cont. & Cy. hic aliqualiter tangit, tamen modicū uterꝗ; dixit. Ego disputaui quandā q. quæ incipit, statuto Lucanæ ciuitatis. in qua tractaui materiam exbannitorū. Et breuiter determino ibi ꝙ exbanniti, qui possunt impunè offendi, dicuntur hostes ciuitatis, l. amisione. §. qui deficiunt. de capi. dimi. & perdunt ea, quæ sunt ciuitatis suæ. Sicut enim deportati perdunt ea quæ sunt ciuitatis Romanæ, itē hostes ciuitatis Romanæ perdūt iura omnia Romanorū: ita hostis ciuitatis particularis perdit ea quæ sunt illius ciuitatis, & ea quæ sunt iuris cōmunis retinet. Ita uidet̄ uelle Iac. de Aret. l. ex facto. ad Treb. Ex hoc concludo, ꝙ si testamentū fieret secundū formam statuti ciuitatis, uel ex speciali, ꝙ exbannitus talis ex tali testamento capere non posset, quia perdit ea quæ sunt illius ciuitatis.
e Idem dico [e] de hæreditati. quæ deferuntur ab intestato, ex forma statuti illius ciuitatis. Sed si testamentū est ualidum de iure cōmuni, uel hæreditas deferatur ab intestato de iure cōmuni, cùm ipse retineat ea quæ sunt iuris cōmunis, posset capere, forsan tamen posset cōmune sibi auferre, tanquā
f ab indigno, sed cur [f] capere non posit, cùm sibi remaneant ea, quæ sunt iuris communis.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Deportantur. Hanc l. repetit* Benedictus de Plumbino. *Item circa illud, quod hic dicitur, ꝗ deportati sunt incapaces successionis ex testamento, uide multa quæ habes ad* Bar. l. si mādauero. §. is cuius. ff. mand. *Circa deportatos & bannitos, quomodo & in quibus sunt incapaces. Vē an sint incapaces successionis ipso iure, an solùm in effectu, uide* Are. l. si seruus. de acq. hær.

b P. PAV. P. *Opp. Bar. cons. cxvj. Item circa illud quod dicitur, quando relinquitur incapaci, non uenit ad fiscum, sed ad uenientes ab intestato, procedit ubi palàm relinquitur. Secus si tacitè, secundū* Bar. l. j. C. de delator. lib. x. *Et ibi etiam an spurius dicatur indignus uel incapax, & ꝗ aliquando relictum non incapaci palàm applicatur fisco. Item quid de relicto mendicantibus, qui sunt incapaces, cui applicetur. Ant. cons. xxxiij. Item adde ꝗ, si statutum inhabilitaret ad succedendum aliquem ipso iure, quia fiscus non potest tunc auferre tanquam ab indigno, iuxta hic not. tale statutum ueniet strictißimè intelligendū, cùm per ipsum excludatur fiscus, licet admittantur uenientes ab intestato, ideò si loqueretur de homicida, non cōprehenderet parricidam. uide* Io. An. cons. lxiij.

c *Deportati.* Bal. *post Gul. de Cu. l. si qua. ff. de his qui sunt sui. ubi limitant istam legem. And. Barb.*

d *Exbannito. Adde* Alex. *cons. lxxv. j. uol.* Bal. *cons. xxiiij. ij. uol. & Cast. cons. xxxij. & ibi an bona quæ obueniunt bannito post publicationē bonorum, sunt fisci uel sua, & quid de legitima.*

e *Dico. Ang. l. Gallus. §. ille. ff. de lib. & posth. tenet ꝗ bannitus potest succedere ab intestato de iure communi, & idem* Bar. l. amißione. ff. de cap. dimi. *ubi uide per eum & per* Bal. l. Gallus. §. & quid si tantùm. & l si qua. ff. de his qui sunt sui uel alie. iur. Bal. l. fi. C. si pen. appell. mors interue. & hic. & Sal. post eum. & Im. l. ex facto. §. ex facto ff. ad Treb.

f POMA. *Sed cur.* Bar. l. ij. ff sol. mat.

LEX II.

1 *Spurius quomodo institui poßit.*

a PATER.[a] App. residui[b] potest ad totum referri.
b Vide gl. ex eo quod exemplicauit de nato ex
1 nefario coitu. No. † ex hac l. formam testandi,
c quando quis uellet instituere spuriū [c] suū, & esset certus ꝙ non deueniat ad fiscum, ꝙ sibi substituat aliquē pro ea parte, quā capere non posset. & hoc feci iā fieri in quodam, qui habebat spuriū suū legitimatum per quendā Comitem, qui dicebat se habere priuilegiū, tamē quia legitimatio posset reuocari in dubio, cōsului ꝙ eū institueret, & substitueret secundum formam huius legis.

ADDITIO.

a POMA. *Pater. Circa intellectum huius regulæ, & an procedat, quando procederet dispositio certæ partis, posteà sequeretur in residuo, &c. an tunc poßit comprehendere totū, & quid si non procederet ex toto dispositio certa, sed certißima, uide omnino Comen. cons. cxiiij. inci.* Anto. in j. *dubio. per totum. Vbi etiam quid si dispositio præcedens de certa portione non consequeretur effectum.* & uide de uer. de residuo. Alex. l. itē pro*hibemus. §. sed si. ff. de hær. inst. in apostil. & Com. d. cons. loquitur de uer. superfluo, Ias. hic.*

b *Residui. Ale. l. item quod Sab. ff. eo.*

c *Spurium. De modo instituendi spurium, uide* Bal. *cons. cxxxj. iij. uol. & Ro. cons. cvj.*

LEX III.

3 *Filio repudiante hæreditatem, pater adit, & præfertur substituto.*
4 *Hæres cui fuit transmissum ius deliberandi per institutum, qui non adiuit, prefertur substituto.*
6 *Hæreditas delata monacho, quæritur monasterio sine facto monachi.*
8 *Substitutus repellitur etiam quando seruus coactè adiuit.*
9 *Si liber est institutus tanquam seruus, sibi acquiritur hæreditas.*
10 *Si filiusfa. est institutus credens eum liberum, uel monachus credens eum non monachum, cui acquiratur hæreditas.*

CVM PROPONAS. Si testator instituit seruum cōmunem, credens eum liberū, ꝙ ei uulgariter substituit, ex testatoris uoluntate dominus admittitur, uel totaliter repellitur. No.
a ex hac l. [a] † ꝙ effectus substitutionis uulga-
1 ris porrigitur in duos casus, scilicet, si hæres non erit, uel hæres esse non poterit. uide tex. Et ex hoc quod dicit, non poterit, apparet ꝙ quocunꝗ; modo ueniat illa impotentia, locus est substituto, siue non posit per incapacitatem hæredis, ut s̄. l. prox. siue per errorē defuncti, ut hic, siue quocun
2 que modo substitutus admittetur. Item no. ꝙ † uerba substitutionis uulgaris, si hæres non erit, prolata à testatore nō errante intelligunt̄, si hæres non erit, uel aliū hæredē non fecerit, ut hic, & l. si pater. ff. eo. & Inst. de uulg. subst. §. fi. Ex hoc ego infero ad q. multas quotidianas in materia uulga-
3 ris substitutionis. Prima, cùm de iure hodierno, filio repudi
b ante [b] potest pater adire, ut l. cùm nō solùm. §. j ī de bo. quæ lib. utrùm præferatur pater, uel substitutus, si filius habuit substitutū. Gl. tangit ibi. Ego dico patrē præferendum,* per reg. prędictā, quia licet filius non sit hæres, facit tamen aliū hæredem, ergo
4 cessat substitutio uulgaris. Eadem † ratione dico, ꝙ licet institutus non adiret, & decesserit, si tamen transmisisset ius deliberādi ad hæredē suum, ꝙ hæres adiens ex uirtute illius iuris deliberandi, præfertur substituto. Licet enim hæres institutus nō fuerit, tamen facit hęredem aliū ministerio suo transmittendo ius deliberandi, ergo cessat substitutio uulgaris.
c No. tertiò [c] † ꝙ si hæreditas est delata seruo,
5 nō potest quæri domino, nisi per seruū adeatur. tex. ibi, potuit enim, &c. Vide gl. super
6 hoc uer. Quid in monacho, † cui defert̄ hæreditas, an posit quæri monasterio sine facto monachi? Ista quæstio pendet ex hoc utrū potestatem Abbatis in monachū æquiparemus potestati dominicæ, uel potestati patriæ, nam pater potest adire filio nolente, d. l. cùm non solùm. §. j. sed nō dominus nolente seruo, ut hic. Quid dicemus? Dixi in l. j. de uul. ubi tractaui materiam uulg. subst. Et fin. quantū est in proposito, dico ꝙ æquiparat̄ patriæ potestati nō dominicæ. In hæreditatib. enim monachus nō habetur ut seruus, sed ut liber homo,* quod apparet, quia capit ut suus, & ut agnatus, & propinquus, l. Deo nobis. s̄. de epis. et cle. quę iura legitimè, nō cadunt in seruo. Cætera dic plenius ut dixi in l. j. de uul. Hoc expeditó uenio ad apparatū nostrū. Opp. et uidetur ꝙ testamentum istud nō ualeat, l. neꝗ; §. si seruū. de mil. test. Sol. Ibi erat seruus proprius, hic cōmunis. Vel aliter, nec hic, nec ibi ualet testamentū quo ad institutionē serui. Opp. ij. Inst. eo. in princip. & ī. tit. iij. l. pe. Sol. ibi testator sciebat ipsum esse seruū, unde instituendo eū uidetur illi relinquere libertatē, hic uerò errabat. Vlterius opp. l. seruus. & l. si alienum. ff. eo. Sol. Distingue plenè, ut
7 no. ff. eo. tit. l. sed & . §. si seruū. ulterius opp. † Instit. de uulg. §. fi. Sol. gl. optimè hic, Imper. ponit duos casus certos, qn̄ de uoluntate constat. In dubio loquit̄ lex cōtraria, quia hæreditas diuidit̄ inter dominum, & substitutū, & sic erit casus mirabilis, in quo admittet̄ concursus instituti, & substituti, ut ibi, & l. si pater. cū l. seq. ff eo. Vlterius opp. l. fi. in princip. de uul. Sol. Ibi institui seruū cōmunē duorū sciēter. Quęrit
8 gl. † q̄d si seruus coactus adiuit,[d] an substitutus repellat̄, &
d determinat ꝙ sic, & bene, l. j. §. j. ff. si quis omis. cau. testa. †
9 Quærit gl. Inst. de uul. in fi. quid econuerso, si instituit eum tanquā seruū, tamen in ueritate erat liber. Gl. dicit ibi, ꝙ acquirit̄ sibi libero, & uerū dicit, quicquid dicat Iac. de Aret. nā cùm hæreditas quæratur sibi, si esset manumissus, ante aditionē, l. si pater. ff. eo ergo multò magis quæritur sibi ex-
10 istenti libero. † Quæro, quid in filio, si aliquis instituit monachū, credēs eū liberū hominem, uel aliquis instituit monachū, credens eū non esse religiosum, uel monachū? Doct. tangunt hic, & non allegant gl. quæ tāgit eā, ut hic patet per Cy. Istam q. tangit gl. l. si quis filiusfa. in prin. ff. de acq. hær. Dic ut ibi per gl. & ibi plenè dixi.

* *Præferendum. Cont. Bar. facit l. qui liberis. §. hæc uerba. ff. de uulg. Bar. tamen sententia in hæreditate proximi defendi posse uidetur: l. generaliter. §. cùm autē. ī. de inst. subst.* I. Cō. B.

* Homo. Nō. *metamorphosim monachorū, ꝗ mortui, uiui, liberi, serui eodē instanti habētur.* I. C. B.

ADDITIO.

a POMA. *Ex hac l. Adde intellectum nouum ad istum tex. ut per* Bolog. *in sua theorica. uol. ij.*

Bar. super Cod.

b *Repudiante. Adde utrùm filio repudiante uel monacho, admittatur pater uel monasterium, an substitutus, ultra doc. l. j. Ang. cōs. xc. & cxxxij.* Bal. *cons. cccix. ij. uol.* Et ꝗ *monachus retineat iura suitatis, uoluit* Pet. de Anc. *cons. cccc. ubi dicit quòd fit iniuria monacho non renouando sibi emphyteu. finitam.*

c POMA. *Tertiò.* Bar. *l. qui liberos. §. hæc uerba. ff. de uulg. qui inducit illum §. contra unum quod dicunt* Iac. *de Aret. & Pet. hic.*

d P. PAV. P. *Adiuit. An sicut seruus potest cogi, ita etiam filiusfa. Are. l. si quis. §. iussum. ff. de acq. hær.*

LEX IIII.

1 *Quod aufertur ab indigno absq; eius delicto, nō applicatur fisco. et nu. iij.*
2 *Falsa demonstratio quando uitiat dispositionem.*

a SI PATER.[a] Hæc l. & l. nec apud. b. d. Si instituit̄ ut coniunctus, ille qui nō est à testatore errāte institutus, nō capiet cū effectu. h. d.
1 uel aliter, Quod † aufert̄ ab indigno absꝗ; delicto, non applicat̄ fisco. h. d. Domini l. si pater. & l. nec apud. in hoc differunt, quia in l. si pater. testator errauit errore facti, l. nec apud, errauit errore iuris. Item l. si pater, loquit̄ de agnatione naturali, l. nec apud, loquit̄ de agnatione ciuili. Itē l. si pater, loquit̄ quando erratur in descendentibus, l. nec apud, qn̄ errat̄ in trans-
2 uersalibus. Opp. † falsa demonstratio nō uitiat dispositionem, l. demonstratio. in prin. ff. de cond & demon. Sol. Fallit in demonstratione, quæ continet coniunctionē, uel charitatem sanguinis. In qua debet distingui, aut testator errauit, aut sciuit, aut dubitat̄, ut dixi in l. neꝗ; professio. s̄. tit. j. & idem in cognatione legali, ut hac l. nec apud. & no. in l. ne-
3 mo. §. j. ff. eo. † Vlterius quærit̄, dicitur hic, in l. si pater. ꝙ sibi aufert̄ hæreditas, quæro cui applicet̄. Dicunt quidā fisco, per reg. generalē positam in l. Pap. §. meminisse. ff. de inoff. test. & l. j. de iur. fis. Cont. est ueritas, l. nec non ob. reg. cont. quia quę ab indigno auferunt̄, applicant̄ fisco, uerū est, si est dignus culpa sui, sed hic frater non erat indignus sui culpa, sed testatoris errore, ideò uenit ad uenientes ab intestato, quod no. & tene menti perpetuò.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Pater. Et idem esset, si quis institueret aliquem ut filium adoptiuum uel legitimatum, & re uera esset adoptiuus & legitimatus, sed nulliter, quia non ualet institutio, etiam si sit doctor qui crediderit legitimationem ualere errore iuris ductus, uide* Ias. *l. tanquàm. C. de fideicom. & filio spurio instituto tanquàm filio, ut sit erronea, si natus fuit ex coniugata habitante cū marito, propter quod præsumitur filius mariti. l. miles. §. defuncto. C. de codic. uide* Barb. *cons. lviij. de quo ibi habes ad* Bar.

LEX V.

NON IDEO. Appellatio affinitatis facta à testatore sciente, institutionē non uitiat. Vel
1 aliter, Quod iuris † est de aliquo, idē de eius
2 princi. h. d. Facit ad q. † Emo aliquid uno nummo, an sit emptio? uidet̄ ꝙ non, quia in emptione requirit̄ pecunia numerata, sed in emptione unius nummi, non est pecunia numerata, ergo, &c. Facit hic quòd sit emptio, quia unus est principiū numeri, ergo idē iudicatur de eo, sicut de numero. De quo dic ut l. si quis ante. de acq. poss.

LEX VI.

SI COMPENSANDI. Institutio facta animo cōpensandi, excludit institutum à petitione debiti.

LEX VII.

NEC APVD. De hac l. dic ut s̄. eo. l. si pater. & ibi legi eā.

LEX VIII.

a COLLEGIVM.[a] Collegium non probatū, nō potest institui. h. d. Quærit gl. quæ dicantur collegia approbata. Breuiter regula est, ꝙ nullum collegium est

approbatum, nisi reperiat̃ approbatum, quod dic ut in l.j.
circa prin. quod cuiusq; uni. no. Ego plenissimè dixi in fi.
ff. de colle. illic.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Collegium. Quid de fratellicijs siue seruitutibus, uide Pau. conf. clxxxj.*

LEX IX.

EXTRANEVM. Hæc lex habet duas lec.
contrarias, secundũ unã lecturam h.d. Insti-
tutio facta sub die incerto ualet, & diei expe-
ctat̃ euẽtus. h.d. Illi qui habẽt in litera, quis,
&c. Opp. de l. hæreditas ex die. ff. eo. Sol. Di-
cit gl. ꝙ hæc cõcordat cũ illa, quia uitiũ tem-
poris remouet̃. Alij ut Azo, dicunt, ꝙ hæc l. cont. loquit̃ de
die certa, hic de die incerta. ar. l. fi. ff. de cond. inst. & l. si ita. §.
si. de lib. & posth. ff. eo. l. in tempus. Et hoc uidet̃ tenere Dy.
c. actus. de regu. iur. lib. vj. Tu concor. utranq; lect. Aut quis
a instituitur, cũ ipse institutus moriet̃, [a] & tunc institutio ha-
betur pro pura, quia certũ est diem istũ uenturũ uiuo insti-
tuto, quoniã ipse uiuẽs moriet̃. Aut quis instituit̃ cùm mo-
riet̃ quidã extraneus, & tunc quia possibile esset illũ extra-
neum decedere post mortẽ hæredis instituti, ideò expectat̃
euentus diei, quia possibile esset hãc hæreditatem instituto
non deferri. Et ita loquit̃ alia opi. & huic bene adaptatur li-
tera, cùm quis, ut quidã habẽt. Opp. de nouat. l. si pupillus.
§. qui sub cond. ubi conditio necessaria habetur pro pura,
sed necesse est, aliquẽ mori, ergo, &c. Huius timore Pe. & Cy.
hic referũt, & dicũt esse distinguendũ, an aliquis instituerit
sub conditione si moriet̃, uel cùm moriet̃, ut primo casu ha
beatur pro pura, secũdo non. Ista distinctio inter si, & cũ, est
falsissima, & contra casum l. quibus. §. quidã. ff. de cond. &
dem. l. quodcunq;. §. fi. de uer. ob. Dic ergo, ꝙ l. cont. loqui-
tur in contractibus, hic in ultimis uoluntatibus. Ratio ap-
paret Inst. de uerb. obl. §. ex conditionali. & quod no. j. de
cond. inser. l. si uxor. de reg. iur. l. quæ legata. opp. ff. de cond.
& demon. l. hæres meus. & q̃n di. le. ced. l. si. cũ hæres. Sol. Ali
ud in legatis, aliud in hæreditate. Nam legatũ recipit diem,
quem non recipit hæreditas.

ADDITIO.

a *Morietur. Quid si testator dixit, instituo mihi Titium usq; ad decem annos, cum hoc quòd non poßit esse hæres alterius, an ualeat institutio? secundũ Bal. & Salic. q; ualet institutio, & prohibitio uitiatur, ar. l. si quis ita. ff. de hær. inst. Et per hæc reprehendunt Bart. qui tenuit cont. ff. eo. in d. l. hæreditas. Et cum Bal. transit Cast. l. iij. s̃. de testa. mili. de quo per eum etiam conf. ccij. ubi consuluit de eo qui uxorem in uita sua tantum instituit, nullo alio hærede instituto.*

LEX X.

NEQVE. Qui non potest per se succedere, neq; per
seruum eius. Vel aliter, & magis generaliter, Qui non
potest per se, neq; per aliũ. Materiã huius l. dic ut di-
xi in l. Labeo. § j. ff. de usuc. & per Dyn. in ca. quod alicui nõ
licet. de re. iur. lib. vj.

LEX XI.

EXTRANEVM. Incognitus potest institui.

LEX XII.

HAEREDITAS. Vrbs Romana, & aliæ ciuitates, pos
sunt capere relictum in uniuersali, & particulari. No.
1 † ꝙ hæc dictio, peruenire, refertur siue perueniat iu-
re directo, siue iure fideicõmissi, siue tit. fideicommissi, uni
uersalis uel singularis. Quod facit ad ea quę dicam in l. pre-
cibus. j. de impub. & alijs sub.

LEX XIII.

1 *Institutus in re certa habetur loco legatarij quando alius reperitur uniuersaliter, uel in quota institutus.*

2 *Institutus in re certa nullo dato cohærede, non est hæres, neq; legatarius, sed tertia species.*

a QVOTIES. [a] † Institutus in re certa, habet̃ lo
1 co legatarij, quo ad hoc ut oneribus hæredi-
b tarijs non teneat̃, & actionibus hæreditarijs [b]
uti non possit. Opp. l. j. §. si ex fundo. ff. eo. Ve
ritas est, ꝙ institutus in re certa habet̃ loco le-
gatarij, q̃n alius reperit̃ uniuersaliter, uel in quota institu-
tus, ut hic, secus si nullus alius institutus sit, quia tunc ex re
certa institutus habebit totã hæreditatẽ, l. cont. Item opp. s̃.
de inof. test. auth. nouissima. & quod ibi no. ubi filio debet
relinqui certa res iure institutionis, nec habet̃ loco legata-
rij, aliàs testamentũ est nullũ. Gl. hic signat cont. & non sol-
c uit, quam uide in l. si quis priore [c]. ff. ad Treb. & dicit ꝙ ibi
est speciale odio querelæ. Quidã alij doc. ut Iaco. de Rau. di-
cunt econuerso ad gl. ꝙ institutus in re certa, habetur loco
hæredis in omnibus, d. auth. nouissima. præterquam quo
ad onera, & iura hæreditaria, ut hic. Certè domini licet Cy.
hic dicat, ꝙ hæc fuit opinio d. doct. tamen istam opi. recitat
gl. in l. ex facto. la grande. ff. eo. quæ op. est omnino falsa, ut
statim dicã. Antequam reprobem, oportet nos uidere effe-
ctum istarũ opin. Si uerò est opi. gl. quod habetur loco le-
gatarij, quo ad omnia, præterquã quo ad querelã, sequitur
hic quòd institutio ex re certa, trãseat ad hæredes sine agni-
tione, sicut legatũ. Item patiet̃ Falc. sicut legatarius. Item nõ
habebit remedia. l. fi. j. de edi. diui Adr. tol. Item agnitione
istius instituti ex re certa, nõ confirmaretur testamentum,
quia in omnibus habetur loco legatarij, præterquàm quo
ad querelam. Si est uera opi. aliorũ, sequeret̃ ꝙ ista institu-
tio ex re certa non transmitteret̃ ad hęredes hęreditate non
agnita. Itẽ non patiet̃ Falc. & habebit locum reg. l. fi. j. de e-
di. diui Adr. tol. & agnitione confirmaret̃ testamentũ, l. testa
mento. ff. de manu. test. & sic ualerent omnia legata, & uali-
daret substitutionẽ pupillarem, & operaretur multos alios
effectus. Ego inuenio ꝙ institutus ex re certa patitur Falc.
ut l. quoties. s̃. fam. erc. & l. ex facto. §. unde scio, uer. & si for
tè. ff. eo. ergo non est uerũ dicere, quòd habeatur loco hæ-
redis in omnibus, præterquam ad ea, quæ hic dicuntur, Itẽ
ego reperio, quòd hærede repudiante accrescit hæreditas
instituto in re certa, l. j. §. si ex fundo. ff. eo. ergo non est uerũ,
quod dicit gl. ꝙ habetur loco legatarij, quo ad omnia, præ-
d terquàm quo ad restitutionẽ, quia habet [d] ius accrescendi,
ut hæres. Marti. Sil. dicebat aliter, Aut loquimur in filio, &
tunc institutus in re certa habetur loco hæredis, ut in cont.
quod apparet, quia succedit loco legitimæ, quæ est tertia e-
ius quod quis habiturus esset. Aut in extraneo, & habetur
loco legatarij, ut hic. Sed parcat mihi Mar. ipse non bene di
2 xit, † legitima dicitur tertia eius, quod quis habiturus es-
set ab intestato, deducto ære alieno, l. Pap. §. quarta. de inof.
test. ergo apparet ꝙ ista legitima non est hæreditas, quia nõ
continet debita, & credita. Sicut dicimus in eo, cui legatur
certa pars bonorũ, l. non amplius. §. fi. ff. de leg. j. & l. si quis
seruũ. §. fi. ff. de leg. ij. Ergo non est ratio, quia loco legitimæ
3 succedit, & habetur loco hęredis. † Quid ergo est? Dico sic,
e [e] & credo dicere ueritatẽ, quia hæres institutus ex re certa,
non est hæres uniuersalis, nec legatarius, sed est tertia speci-
es, scilicet, hæres singularis institutus ex certa re, ut probat̃
in l. ex facto. ff. eo. & l. si alterius. ff. eo. tit. Tunc quæritur quæ
est natura istius hæredis singularis? Respon. ista institutio
ex re certa, partim habet de natura institutionis uniuersa-
lis, & partim naturã legati, & illud quod habet de natura u-
niuersalis institutionis, nunquã respicit ipsam rẽ seu quan-
titatẽ, in qua institutio est facta, sed extrinsecus, habet enim
ius accrescẽdi cũ instituto uniuersali. Itẽ excludit querelam,
licet quo ad ipsas res semper est legatarius. Hoc uult ista l.
quæ dicit ꝙ loco legatariorum sunt. Hoc probat̃ in d. l. si al-
terius. & l. ex facto. ff. e. ubi res relictas habuit prout relictæ
sunt, tanquam essent primo legatę. Aliam hæreditatẽ parti-
untur æqualiter, rerũ ualore non inspecto. Et hoc statim se-
quit̃, quod patitur Falcidiã in rebus ut s̃. probatũ est. Item
transmittit

transmittit ad hæredes illas res, quia in eis sapit naturã lega-
ti singularis, nõ autem transmittit̃ sine agnitione in eo illud
ius accrescendi, in quo sapit naturã institutionis uniuersa-
f lis [f]. Itẽ confirmant̃ tabulæ pupillares. Et ex hoc sequit̃, ꝙ cõ
firmatur testamẽtũ hac agnitione, quia nõ potest testamen-
tũ deficere, quin cæteris repudiantibus sibi accrescat.

ADDITIO.

a POMA. *Quoties. Mat. notabili suo quarto, incip. no. quod si testator, in uer. secus fortè esset.* P. PAV. P. *Com. conf. cviij. incip. testator instituit ubi uult q; si testator instituisset aliquem in dimidia bonorum immobilium. Item in bonis mobilibus & actionibus, q; per hoc iste secundus non erit utilis hæres, sed ambo. habebit tamen iste secundus iure prælegati mobilia et actiões. Itẽ circa istam materiã uide Ro. fin. clv. ubi allegat l. pater. §. fi. ff. de leg. iij. Ro. in conf. clxxix. Item no. quòd respectu bonorum extrinsecorum quæ non sunt in corpore hæreditatis, uerb. hæres uerificetur in hærede ex re certa secundũ Bal. c. j. ad fi. prim. de suc. feu. Item quid si testator legat centum hæredibus Titij, an ad istud legatũ ueniãt hæredes instituti in re certa, uide Bal. l. liberti. C. de oper. liber. Ale. l. quædam. §. nihil. ff de eden. Item no. q; quantùm ad detrahendum duas quartas, non habetur loco hæredis, & sic solùm detraheret legitimã secundum Bal. sing. l. filium quem. s̃. fam. erc. Item an habeant beneficium iuris accrescendi, uide Barb. latè c. Ray. de testa.*

b P. PAV. P. *Hæreditarijs. Vide ad hæc Ro. conf. lxxxix. & Ale. conf. xxij. uol. v. ubi ponit, an appellatione hæreditatis intelligatur de utili. Ang. cõs. lxiiij. in fi. & Bal. conf. cxxxiij. aliàs liij. ubi ponit quid in filio exhæredato, cui pater posteà aliquid reliquit iure institutionis in secunda parte, uide etiam Barb. conf. l. uol. iij. ubi ponit an talis patiatur Falc.*

c P. PAV. P. *Priore. Bar. conf. ij. in j. parte.*

d POMA. *Habet. Et de prohibito plus petere, an poßit habere ius accrescendi, Bar. conf. inci. Nellus. And. Bar.*

e POMA. *Sic. Vide aliquid ad hæc per Cast. conf. j. & Ro. conf. lxxxj. & conf. clxxix. Et an appellatione hæredis uel successoris ueniant hæredes particulares, uide Alex. conf. cxcij. uol. ij. & conf. liiij. uol. iij. ubi ponit, an appel. hæredis confirmetur testamentum, & an mortuo ipso, si posteà cohæres uniuersalis sibi datus moriatur, & an aliquo modo sit exclusus ab hæreditate, an transmittat ad hæredes suos ius sibi competens in parte cohæredis uniuersalis, & sic ius accrescendi.*

f *Vniuersalis. Odof. Cy. Guliel. de Cu Fran. Tig. Ang. Sal. Cast. Bar. & Bal. d. l. ex facto. & Ang. & Imo d. §. si ex fundo, quia paria sunt, cohæredem à principio non fuisse institutum, & repudiare. l. ij. §. sed si. ff. ad Tert. Et in terminis consuluit Ro. conf. lxxxj. Quid autem si testator instituit Titium in fundo, iußitq; illum plus petere non posse, nec habere nullo alio instituto, an poßit prohibere ius accrescendi, & talis prohibitio faciat deficere testamentum, & succedant uenientes ab intestato? Bar. l. quoties. §. si duo. ff. eo. tenuit q; sic. Cont. tenet Dy. l. si quis ita. ff. eo. & ibi Bal. & Salic. Rom. l. j. s̃. quando non pe. par. & Bal. rep. l. in suis. de li. & posth. Ang. l. si quis priore. ff. ad Treb. per Ang. & Cast. l. si post. in princ. ff. de lib. & posth. per Bar. conf. incip. Matthe. Gratioli. Frid. de Sen. conf. cxxxj. Ang. conf. cxliiij. Bal. conf. lxxxiiij. v. lib.*

LEX XIIII.

a CVM IN LIBRIS. [a] Si testator aliquẽ esse hę-
redẽ tertiæ personæ disposuit, ualet, si testator il
lius tertij hæres fuerit, uel tertium hæredẽ insti-
1 tuit. No. primò † determinationem omniũ le-
b gũ dicentiũ, ꝙ error in proprio nomine [b] non uitiat, ut l. si
in nomine. s̃. tit. j. & l. si quis. ff. de leg. j. quia intelligitur de er
rore in nomine proprio scilicet alterius, non in suo loquen
2 tis. Secundò no. † illã reg. qui hæredis est hæres, testatoris
c est hæres quòd facit ad q. [c] quod si aliquis est hæres patris
sui pro parte, & pro parte ex persona fratrũ suorum, posteà
d mortuorũ pro alijs partibus, rectè dicit in libello [d] se patris
sui hæredẽ insolidùm simpliciter, quia qui hæredis est hæ-
res, testatoris est hæres. Facit ad hoc ff. de uulg. l. antepen. &
e quod no. ff. de pet. hęr. l. ij. & iij. No. tertiò [e]. hic casum, in quo
3 † uulgaris fit uerbis affirmatiuis, ut Sempronius Plotij hę
res esto, & istã substitutionẽ gl. appellat uulgarẽ dubiam, ut
4 ff. de uulg. l. uerbis in fi. † No. quartò, ꝙ substitutio pupilla
ris facta extraneo, continet uulgarem. Casus est hic. nã hæc

uerba, Sempronius Plotij hæres esto, in pupillarẽ substitu-
tionẽ sonant, per quã succeditur ipsi pupillo instituto dire-
f ctò, non ipsi defuncto, ut Inst. de pupil. [f] in princ. tamen hæc
facta extraneo resoluitur in uulgarem, licet quidam dicant
g cõtrariũ, per §. extraneo. Instit. de pup [g]. sed de hac lege nõ
5 faciunt mentionem, ubi est casus. Vltimò no. † ꝙ quis hæ-
redem extraneum facere non potest.

ADDITIO.

a *Libris. Bar. conf. inci. nullus. quod est xiiij. in ordine meo, quòd pupillaris expreßa facta extraneo continet tacitam uulgarem, ad hoc allegauit istũ tex. Gul. in l. precibus. C. de impub. And. Barb.* POMA. *Istam l. fi. ponderat pro una not. deci. Ias. l. j. uer. adde pro ampliatione, quam fecit in ij. lect. ff. de uulg.* P. PAV. P. *Circa reg. huius l. q; error nominis testatoris, an filij sui uitiet testamentum, uide Ro. conf. lxxix. in princip.*

b *Nomine. Ro. conf. clxxix.*

c P. PAV. P. *Quæstionem. Vide in simili Comen. conf. xxiij. incip. uiso cõpromisso. in princ. Vide duas q. circa istam reg. per Aret. l. si quis filium. §. fi. ff. de acq. hær.*

d P. PAV. P. *Libello. Vide Bertach. in tract. de gabellis, in secunda parte. Ias. l. paterfa. de uulg. Itẽ q; si hæres hæredis succedit hæredi ab intestato, ipse autem hæres successerit ex testamento defuncti, an hæres hæredis dicetur hæres testatoris ex testamento uel ab intestato, Bar. l. ueluti. ff. de pet. hæ. Itẽ q; illud, quod dicitur de errore nominis filij, patris, uel uxoris, Ias. l. si quis in nomine. ff. de uer. ob. l. Gallus. §. etiã. ff. si de lib. Old. conf. xxj. Ang. conf. clxxxv. Pet. de Anch. conf. cxxij. & Bal. hic, qui dicit q; si testator mandauit hæredi sub pœna q; faciat monumentum, & hæres decesserit hæreditate non adita, tamen per ius deliberandi transmisit hæreditatẽ ad hæredem suum, l. cùm antiquioribus. j. de iure delib. q; iste hæres hæredis non incidit in pœnam. l. mulcta. in prin. ff. de cond. & demõst. de quo clarius per Bar. conf. cxiiij incip. And. Martini condidit testamentum. Et quòd procedit libellus, de quo hic per Bar. uoluit Ang. conf. cclxvj.*

e *Tertiò. Adde quid si testator dicat, instituo mihi hæredem fratrem meum, et adijciat, quòd si is moriatur, instituo mihi hæredes eius filios, uide Bal. conf. clvj. j. lib.*

g POMA. *De pup. Ias. l. j. in prin. ff. de uul.*

De instit. & substit. Tit. XXV.

LEX I.

1 *Conditio mista si deficiat, quando deficiat dispositio.*
2 *Cond. casualis natura.*
3 *Conditio potestatiua si deficit, quando habeatur pro impleta.*

1 CVM AVVM. † [a] Conditio mista consi-
a stens ex facto instituti, & alterius debet imple
ri, uel ex facto alterius impediri, ut institutus
b possit adire. Op. j. [b] de cad. toll. l. j. §. sinautem.
Sol. Ibi loquitur in conditione casuali, quæ
quocunq; modo deficiat, impedit dispositionẽ, hic loqui-
tur de cõditione mista. Et intelligatis mista, ex potestate in-
stituti, & alterius. Aliud esset, si esset mista ex potestate insti-
tuti, & uiribus fortunæ, ut no. ff. de cond. & demonst. super
2 rub. Horũ est ratio, licet Cy. hic quærat & non soluat, † nam
quando aliquis instituitur, sub conditione casuali, testator
solùm casus euentũ respexit, & nullo modo factũ instituti,
ideò quocunq; modo conditio deficiat, dispositionem im-
pedit. Contra hoc opp. l. quæ sub cond. §. quoties. de cond.
inst. Sol. ibi loquitur in conditione potestatiua, quæ quo-
cunq; modo deficiat, absq; dolo, seu facto instituti, uel ali-
às onerati, non impedit dispositionem. Ideò quia conditio
cùm sit merè potestatiua, testator non respexit nisi factũ in-
stituti, quod per eũ non stat, ut ibi patet. Et si tu dicas, Imò il
la conditio est mista, si seruũ manumiserit, pendet enim ex
potestate manumittentis, & manumissi. Dico ꝙ non est ue-
rum, quia manumittendus nõ potest libertatem recusare,
ut j. de manumis. test. l. fi. Præterea nec est uerisimile, ꝙ recu-
c set, &c. Opp. tertiò [c] l. legatũ. j. de cond. inser. Istud est ualde
difficile cont. & gl. soluit pluribus modis, quia quidam di-

cunt,hic erat alias relicturus,ibi non.Hæc est diuinatio.Alij dicunt ꝙ ibi fuit in mora, hic non. Diuinatio est. Tu dic ꝙ hæc est uera,quæ gl.ponit hic in fi.ult. gl. & hic in princ. Tu debes scire ꝙ conditio merè casualis quocunq; modo defi=
3 ciat,dispositio deficit,ut s̄ dixi.† Cōditio merè potestatiua, nullo modo uitiat dispositionē,nisi qñ staret per factū ipsius instituti,ut modò dixi in præcedenti cont.In conditione uerò mista,quæ pendet ex potestate instituti,& alterius, eligetur quædam media uia inter prædicta, quia siquidem deficit facto alterius,non uitiatur dispositio, ut hic, & l. in testamento. de cond. & demonst.sed si deficiat casu fortuito, ui=
4 tiatur dispositio,ut d.l.legatum. † Circa id quod dicitur de conditione potestatiua, opp. l. inde in princ. ff. ad leg. Aq. Sol.Ibi fuit impeditus facto alterius,& iniustè.Vnde contra eum competit actio,per quam succurritur instituto,& ideo non est necesse,quòd conditio habeatur pro impleta. Sed si per illam actionē non succurreretur instituto,ut puta, quia ille impeditus non esset soluendo,tunc conditio pro impleta habetur.l.fi.ff.de eo per quē fac.erit.& l. Titio.§. fi. de cōd. & demonst. Contra istud iterū opp. l. si Titius. de cond. & demonst. Gl.hic signat cont.& nō soluit. Ecce sol.uidete, ibi
d fuit impedita conditio potestatiua,facto tertij iustè [d], ita ꝙ contra eū actio non potest dari, meritò habetur conditio ꝓ impleta.Et ideò circa istam cōditionē potestatiuā habes distinguere tria uerba.Aut deficit casu fortuito, aut facto alterius.Si casu fortuito,tunc aut ille,in cuius potestate erat,fuit in mora,aut non.Si facto alterius, tunc aut ex eius potestate dependebat,aut alterius tertij.Et si ex alterius tertij,aut licitè,aut illicitè.Si licitè,aut erat soluendo , aut non , ut patet
5 ex prædictis.Venio ad aliud,scilicet † ad conditionē mistā, de qua loquitr̄ lex nostra. & opp. ff. de le. j. l. si fundū per fideicom.§.j.alias,l.si Titio,ubi si deficit per casum,nihilomi/
c nus dispositio ualet.Sol.Ibi erat modus mistus,[c] hic conditio.Cont.hoc opp.l.Titio,uer.sed cùm ante nuptias.de cōd. & dem.Istud cont.est ualde difficile,nam dicunt quidam ꝙ ibi loquitur de modo, quando est causa finalis relicti. sed l. fundū §.j. loquitur de modo, qui non est causa finalis. Ista sol.tenetur per multos doctores. Ego dixi uobis aliter in d. l. uer. sed cùm ante nuptias. Nā dico quòd ibi est idē quod hic,si rectè ille tex.inspiciatr̄.Opp.l.uter ex fratribus.de cōd. instit.Sol.Illa concordant cū ista, quia ibi fuit impeditū matrimoniū facto alterius , non casu fortuito. Opp. l. cùm ita. ff.de cond.& dem. Sol. Intellige hic quando honestè potest nubere,aliàs secus. Vltimò distingue plenè in ista materia, ut habes hic per Cy.& Dy.de reg.iur.c.imputari.lib.vj.Ego plenè tractaui in l.in testamento. la ij. de cond. & demonst. ubi gl.tractat,sicut hic.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Auum. Butri.cons.lvij.Item istam l.repetit* D. *Signor.de Homod.Item Soz.l.si* Titius.*ff.de cond.& demonst.*

b POMA. *Opp. Aduerte q, uidetur q, ista conditio debet dici mista ex potestate instituti,in uiribus fortunæ,& sic q, differentia,quam facit hic* Bar. *sit uerbalis. Nam si conditio simpliciter dependet à facto tertij , quæ quo ad honoratum dicitur casualis, igitur, &c. nisi dicas q, habuit respectum ad effectum qui repugnat,uide gl. d.l.suus.§.puto.ff.de hær.instit.*

c POMA. *Tertiò. Aduerte quòd imò uidetur q, hæc solutio non diuinet, primò quia licet in contrario esset coniuncta persona,tamen erat de trāsuersalibus,in qua non præsumitur tāta affectio,ut in descēdentibus , quod fuit hic,loquitur enim in auo materno. Secunda etiam licet diuinet ad cōt. no.ad tex. nostrum, quia si hic in mora fuisset , conditio non haberetur pro impleta , tamen mihi uidetur q, constituatur differentia inter ascendentes & transuersales , licet sit maior præsumptio in uno quàm in alio sit statutum,l. cùm rem alienam.ī.de leg. Et credo quòd ibi ualuisset legatum ratione coniunctionis , nisi ibi conditio fuisset apposita fauore filij, quem uerisimiliter amabat magis.Aret.cons. xciiij. q, conditio mista deficiens casu fortuito, non facit deficere legatum ad pias causas,tanquam testamentum fauore animæ , quæ cunctis rebus est præferenda. l. sancimus. ij.de sacros.eccl.& alias etiam esset relicturus.l.cùm ita dat.ff.de cond.& demon. ar. à libertate ad piam causam prout ualeat ar. Bar. l. si unus. ī. de test.*

d *Iustè.Adde qd' ex hoc infert* Bal. *q, si testator instituit hæredē,si ædificauerit ecclesiam in domibus suis,& episcopus non uult dare licentiam ædificandi,nihilominus hæreditas debetur instituto.* Ro.*cons.ccccix. q, si testator mandet hæredi, ut emat domum intra annum pro construendo hospitali , sub pœna priuationis hæreditatis , q, episcopo non consentiente non incurrit pœnam.alle.d.l. si* Titius. *Subdens tamen, si episcopus in alio loco per se electo concedere uelit facultatem hospitalis construendi, coguntur hæredes hoc facere, quoniam cùm uoluntas testatoris non potest prout uult,debet impleri prout potest.ff.de cond.& demon.l. testamento.& melior est tex. ad propositum in auth. de eccl. tit. §. si quis ædificationē.* Bal. *l.j.*C. *de his quæ pœn.no. qui subdit q, dicto casu hæres non construendo, non incidit in pœnam priuationis hæreditatis , ut ex testamento,eò quia cùm dispositio testatoris commutatur in alium modum , quàm ab eo expressum , propter aliquam causam , non intelligitur ea commutata uel alterata dispositionis pœna,l.multa.de cond.& demon.*Bar.*d.l. testamento.Dicit etiam* Ro.*quòd si episcopus nullum alium locum eligat,nec in electo dare uelit licentiam construendi,q, debent hæredes, ut piæ uoluntati testatoris,prout possibile est,pareant,locum illum emptum uel emendū deputare ad pauperum receptionem,hospitaleq; ibi construere , non tamen habens ecclesiæ formam , cùm hoc non possint etiam sine episcopi licentia.Inn.c.ad hæc.de reli.dom.c. clericos,&c.unicuiq;. de conse. dis. j. Quid autem si aliquis donat bona sua alicui,cum conditione , quòd construat unam ecclesiam in domibus præfati donatoris in qua morari debeant duodecim fratres minores,& si hoc fieri non posset de iure,nec de facto,illa clausula habeatur pro nō apposita,an hæres debeat expectare , q, fratres habeant licentiam,uel debeatur æstimatio,& quid iuris,uide* Fed. *cons.clxxv.decidentem q, donatio remanet pura.*

e POMA.*Mistus.But.cons.xliij.post princ.*

LEX II.

1 *Libello precum statur contra producentem.*
2 *Quādo cōditio nō impletur,sed pro impleta habetur, qua actiōe agatur.*

a CONDITIONI. [a] Si conditioni mistæ non paret facto instituti, institutio locū habere non
b potest. Ex ista lege [b] no. ꝙ † statur libello pre=
1 cū contra producentē, ad idem de liberali cau=
2 sa.l.cùm precū. Circa hanc l. quæro duo. † Primò,quando conditio non impletur,sed qñ pro impleta habetur,qua actione agatur? Hic uidetur casus , ꝙ agitur extraordinario auxilio,hoc est,iudicis officio,sed quando esset impleta, ageretur ex testamento, uide istam gl. Tu uerò dic de hoc ut in l.si peculiū.§.is cui.de statuliber. Ego plenissimè dixi in l.in testamento. in fi.de cōd.& dem. Quæro se=
3 cundò † quid in matrimonio spirituali, ut si instituo monasteriū hæredē,si recipiat talē in monachū,an ualeat? Breuiter ueritas est,ꝙ non ualeat conditio , imò reijciatur tanquam turpis,& institutio remanet pura, quia inuitare monasterium ad recipiendū aliquē sub spe lucri,est simonia,ut ext.de simo.non satis.Nec ob.illę leges,quæ loquunt in matrimonio carnali,in quo admittitur,ut sub spe lucri,aliquis
c inuitetur,l.Titio [c].§.j.de cōd. & demonst. Et cùm hæc q. occurrisset de facto semel,ita fuit hic consultum per do. Recuperium de sancto Miniato,& ita sensimus nos omnes.Facit
d ad hoc ff.de hæredib. instit.l.ille autē [d].& quod ibi no.&c.

ADDITIO.

a POMA. *Conditioni.Intra quantum tempus debeat impleri conditio ista, si nupserit,uide tex.& ibi* Bar.*l.ij.§.ad filiorum.ī. quando & qui. quarta pars deb. li. x. quem refert & sequitur* Alex. *reputans no. dignum in l.hæc conditio. in princ. in apost.j.ff.de cond.& demonst.*Bar. *cōs.cxix.*

b POMA.*Ista l.* Alex.*cons.cxxiij.ij.uol. & cons. cxxxj. eo. uol.* Ol. *cons. ccxcij.&* Raph. Cu.*cons.lxxiiij.&* Alex.*cons.liiij.uol.iiij.Barb. cons. iij. uol. ij.& cons.viij.eo.uol.&* Paul.*cons.lxxj.uol.j.& cons.lxxiij.eo. uol. Barb.cons.xij.uol.ij.Alex. l. edita.in princ.ī. de eden.l. litem. ī. de proc.* Ro.*cons.xxiij.in j.dubio.& cons.lix. in ult.dubio,& Alex.cons.xiiij.uol. v.Ang.Aret.§.si minus.Inst.de act.*Pan.*cons.xxxviij. uol. ij. & cons. ult. eo.uol.* Fel.*in c.cùm uenerabilis.* Bar.*cons.xviij.xxxviij.xlij. lix.lxx.ccv. uol.ij.et* Ro.*cōs. xcj.in fi.ccxxxv.cccxxix.in fi.*Pan.*c.examinata,in ij.no. de iud.& c.fi.de confes.Gemi.c.fi.de iureiur.in vj.& quæ ibi addit Aret. & Feli.c. quoniā.de prob.*Bal.*l.j.ī.de cōfes.& l.si magnū.*C.*qui accus. nō possunt.*

possunt.Alex.cons.viij.uol.ij.& cons.lxj.uo.iij.& Imo.*cons.cxvij. & Ana.lxxxj.in fi.&* Alex.*cons.lxxxiiij.uol.j.& cons.cxxxiij. eod.&* Aret. *xiij.in ult.dubio.&* Bal.*c.ex parte decani.de resc. &* Aret.*cons.lxviij.& Alex.lxxx. uol.ij.ubi ponit quid in capitulante,&* Alex.*cons.clxij.uol.ij. &* Fel.*c. ex parte b.de foro compet. &* Alex.*cons.xix. & cons.cxcj.eodē uol. ibi loquitur in minore faciente positiones, uide etiam* Alex.*cons.xvij. uol.iij.ubi ponit quid in respondente positionibus,& capitulis.& l.Gallus.§.idem credendum.in fi.de lib.& posth.ff.& cons.lxxj.uol.ij. ubi loquitur in ponente per imperitiam,uel malitiam,& ibi etiam dicit,an libellus probet pro producente,&* Alex.*cons.cxij.uol.v.ubi loquitur in excipiente.&* Soc.*xlj.*

c *Titio.Ibi* Bar.*aliter loquitur,tandem dicit,q, cautela est q, relinquatur mōnasterio pro alimentis illius monachandæ.nam tunc bene ualet,per gl.d.c. nō satis,& hoc ibi sequitur* Cast.*sed eum reprehendit de eo,quod dixit in cons.incipien.*Domi.*Nupta* Pau. *quòd si sit legatum alicui,si ingrediatur monasteriū,q, illa conditio reijcitur,quia inducit uiduitatem,& perpetuā mansionē in certo loco,quia dicit* Pau. *q, licet auferat carnalem uiduitatē, non aufert spiritualem digniorem carnali, & uita actiua est altior , quàm temporalis,nec reputatur contra* Remp.*quia animæ sunt præferendæ corporibus.l.sancimus.*C.*de sacrosan.eccl.tunc bene induceret perpetuam uiduitatem si testator diceret, nec nubat , nec monasterium ingrediatur, & eo casu conditio esset reijcienda,quia esset uita bestialis , secundum ipsum, latius ibi uide.*

d POMA. *Autem.Dum* Bar.*pro ista opin.hic alle.l.ille autem.dic q, illum tex.tenet ipsemet* Bar. *in l.*Titio *centū.§.j.ff.de cond. & demonst.hic alle. ut hic per Alex.*

LEX III.

a SI MATER. Nō refert quid ex æquipollentibus fiat.[a] Vel aliter,Institutio collata in unum casum,refertur ad alium sibi similem.Materiā huius l.tractant doct.& ego in l.Gallus.§.& quid.ff.de lib.& posth.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Fiat.Ang.cons.lxxxviij.*

LEX IIII.

1 *Testamentum in quo filius est institutus sub conditione casuali, ualet, sed conditio reijcitur.*
3 *Si posthuma fuit instituta,si intrauerit monasterium,si nata monasterium non intrauit,testamentum est nullum.*
4 *Filius institutus sub conditione mista, si non stet per eum , quo minus impleatur,institutio uitiatur.*
5 *Hæreditas ex testamento,in quo filius fuit institutus sub conditione casuali,quo iure adeatur.*

a SI PATER. [a] Hæc est difficilis l. & habet materiam, in qua q plus scit,plus dubitat. Si filius iustituitr̄ sub cōditione casuali uel mista, nō ualet testamentū , nisi in eius defectū fuerit exhæredatus ,& hæreditas potest adiri ab inte
1 stato. † No.ꝙ filius non potest institui sub cōditione casuali, uel mista, nisi in eius defectum exhæredetur. Ratio, quia non esset dare casum,in quo reperitur præteritus, nec institutus, nec exhæredatus. Opp. & modò intro glo. de l. suus quoq; in prin.de hære.instit.Sol.Sub conditione potestatiua potest institui,ut ibi & probatur ex sequentib. §§. filius l. sed non sub conditione casuali,ut hic.Cont. hoc opp. & hic aduerte,quia est subtile,ego reperio in conditione potestatiua,eandē rationē quā in casuali , quia erit dare tempus, in quo filius reperiretur præteritus,ut si est institutus sub conditione potestatiua,quæ non potest impleri ultimo uitæ spiritu,nam illo tempore,hoc est,ultimo uitæ spiritu,reperiretr̄ præteritus,ergo testamentū est nullū. Huius timore,dicunt quidam , ꝙ hoc debet intelligi de conditione potestatiua, quæ potest impleri ultimo uitæ spiritu,ut si dederis centum Titio.Iaco. de Rauen.reprehendit istos in l.si libertus.§.si libertinus . de bon . liber. & bene. Non obst. si dicis, ꝙ in aliquo casu reperiretur præteritus, quia imputet sibi, quia hoc facto suo contingit. Opp.dicitur hic, & in defectum conditionis debet exhæredari.cont.exhæredatio debet fieri purè, l.iij.§.purè,de lib.& posth.Sol.Verum est, ꝙ debet exhæredari purè, non qñ esset institutus sub conditione, nam tunc potest exhæredari sub conditione contraria, ut hic. Itē opp. l.si sub cōd.de bon.poss. cont.tab.Sol ibi loquitur in filio emancipato, hic in suo. Quæ est ratio? Cy.hic tangit, non tñ declarat.Ratio est, quia filius emancipatus præteritus nō dicit testamentū nullum, sed oportet, ꝙ ueniat per contratab. Sed cū pendente conditione habeat secundū tab.ut ff.de secundis tab.l.ij.§. si sub cond. meritò sibi competit cōtratab.
2 Vlterius opp.l.quoniā de inof.test. † ubi dicitur, ꝙ etiā grauamen reijcitur de institutione filij, quantū ad legitimā, ergo uidetur ꝙ hodie ualeat testamentū, quia saltem in legitima uidetur purè institutus. Gl.hic tāgit, nec firmat,sed in l. suus. ff. de hære.instit.tenet hoc expresè, ꝙ istæ leges hodie corriguntur.Guliel.de Cu.in d.l.quoniā.dicit, ꝙ hoc nō est uerum,quia in d.l quoniā.loquitur in istis casibus,in quibus aliquis uocatur ad querelam , & sic filius stabat in dubio,quoniā litis euentus dubius est,ideo eius fauore statutum est, ut habeat legitimā sine grauamine, sed eo casu quo testamentū est ipso iure nullū , iura antiqua non mutantur, quia hic non esset fauor filij.Iac.de Rauen.hîc, & Rayner. Ego iam hic in cursu lectionum sic recitando processi secun=
b dum opin. moder. [b] postea cùm casus hic occurreret de fa/
c cto, uolens melius [c] & subtilius uidere, adhæsi opinio. glo. quòd ista iura sint correcta. & dico quòd casus est expressus s̄.de inof.test.l.scimus.§.cùm autem quis. Nam ibi loquitur quando filio relictum est, cùm hæres institutus morietur. Constat enim quòd quando legatum,uel institutio confertur in tempus mortis hæredis, est conditionale, nec pendet ex filij potestate , & sic de iure antiquo testamentū esset nullum ipso iure, & tamen conditio illa reijcitur usq; ad legitimam,ut ibi patet. Nec obst. quod dicitur, ꝙ istud est introductum fauore filij, quia fateor , quòd istud est in fauorē filij, & etiam hæredis instituti, & testatoris , ut eius dispositio ualeat,d.§.cùm autem. Iuxta hoc formo quæst.de facto mi
3 hi occurrentē.Testator dixit sic †: Instituo posthumā,quę ex uxore mea nascetur, si intrauerit monasteriū, in ducentum.nata est posthuma ,nec intrauit monasteriū , quæritur an testamentū sit ruptum tanquā sit præterita . Dixi sic, ista uidetur instituta sub conditione, quæ nō pendet ex eius potestate, & ideò testamentū sit nullum, sunt opinio. quia glo. l. suus quoq;. tenet quòd ista iura sunt hodie correcta per l. quoniam. quod tamen in proposito non examino, sed dico hic simpliciter testamentū esse nullum. Aduerte glo. quæ dicit ꝙ ista lex est correcta , loquitur quando filius est institutus sub conditione.Sed in q.nostra, dicta posthuma non fuit instituta,neq; purè,neq; sub conditione,ergo testamentum est nullū,nam testator instituit illam posthumā,quæ nasceretur & monasteriū intrauerit.Ista non est illa posthuma, ergo non est instituta. Ista sunt uerba l. cōmodissimè. de li.
d & posth.licet Ray.de Forliuio [d] consuluerit contrariū,& non intellexit illud quod ego dixi. Quæro circa hanc l. quid de
4 nepotibus. Dic ut in glo. aut filius præcessit eos, aut non. † Quæro quando filius instituitur sub conditione mista, & stat per eum, nō per casum, an institutio uitietur? Bul.dicebat ꝙ nō. Tu dic cont. ut in gl. & bene, qa ab initio nō ualet
5 institutio. Vlt.quæro hic dicitr̄ † ꝙ pōt hæreditatē adire, quo iure debet adire? Ir. dicebat, ex testa.gl. dicit ab intestato,& bene dicit.Subdit tñ gl.unū uerbū ibi,uel dic ꝙ ex testamento,&c.quòd si uellet adire ex testamento,posset,quod nō est uerum,quia si uult adire ex testamento, oportet quòd testamentum approbetur , & testamento approbato ualeret de iure ciuili. De iure autem prætorio deberet petere secundū tabulas, non adire hæreditatē. Prætereà aut pendet cōditio, & non est dubium,quòd hæreditas nō potest adiri.Aut deficit, & idem, quia est contra dispositionem defuncti,& ideò teneas ꝙ sibi succedat ab intestato.

Vide add. ad eundem Bar. in l. qui eta. §. marcel. ff. de don. cau.

ADDITIO.

Pro concordia aduerte, quando sub conditione casuali,uel mista, filius est institutus,& sic non sub cōditione potestatiua,& in defectū cōditionis,nō reperitur exhæredatus,an debeat reijci cōditio de institutione in legitima,

& Bar. l. suus quoq;. ff. de hær. instit. uidetur tenere negatiuam, q. nõ reijciatur, quia dicit testamentũ esse nullum. Et hæc fuit sententia Ray. de Forli. qui fuit præceptor Bartoli, & cõmuniter tenebat ante Bar. affirmatiuã, scilicet, q. sit reijciẽda in hac l. si pater. Et ex hoc Rayne. appellauit ipsum Bartolutiũ. Sed quo ad concordiam dic q. nõ fuit sibi contrarius, quia seipsum emẽdat in hac l. si pater. imò sapientis est mutare consiliũ in melius. l. manifestißimi. C. de furt. cũ similib. Et hæc sufficiant pro saluatione Bar.

d P. PAV. P. Si pater. Hanc l. repetit Ful. & de materia uide Bar. cons. xiij. & cons. cxxxj.

b Moder. Adde cons. xiij. incip. ex facto proposito. & Ang. cons. cxvij. inci. Cont. opin. q. iura sunt correcta, tenuit etiam Imo. l. suus quoq;. de hær. instit. sed melius in. l. fi. ff. de cond. instit. Salic. hic Cast. qui dicit, q. per opin. Bar. sustentatur & prouidetur filijs, & contraria operatur contrariũ. Et hanc sequitur Ang. cons. xciiij.

c P. PAV. P. Melius. In istis uerbis allegatur Bart. q. magis credendũ est doctori in conscribendo, quàm in legendo, quia præsumitur q. melius consideruerit. Adde q. dicit idem Bar. in cons. inci. Lapus. dicẽs q. illud quod docuit suos scholares legendo, reducitur ad practicam consulendo.

POMA. Qui melius considerat, aliquãdo cõsiliũ mutat, l. diui. ff. de iure. pat. Ale. con. lvj. uo. iiij. Bar. con. xiij. ij. dub. et con. cxcj. q. licttũ sit mutare cõsiliũ in melius, Bar. con. j. uo. j. & con. lviij. eo. uo. & con. lxij. & con. seq. eo. uol. & Bar. l. q Romæ. §. duo fratres. in iij. q ff. de uer. obl. Bar. cõ. xviij. xx. xxij. xxiij. xxxvij. lv. uol. ij. & c. ecclesia. de constit. & in c. examinata. de iud. & Alex. cons. clxxxiiij. uol. ij. Vide etiam Barb. cons. x. uol. j. Limita tamẽ Bar. ut nõ procedat quando doctor esset sibi cõtrarius tantũ, uel cõsulendo tantũ, quia tunc nõ debet audiri. l. j. ubi Bar. s̃. de fur. Limita tamen istud, ut nõ procedat inter diuersas personas, & in diuersis iudicijs, quia tunc admittitur cõtrarietas. l. Pap. §. sed nec. ubi gl. s̃. de inoff. testam. Cy. l. j. C. de fur. Rot. dec. viij. in tit. de testa. Adde etiã q. doctor potest consulere, licet nõ inueniat decisionẽ in terminis, dũmodo inueniat rationẽ naturaliter ab æquitate naturali nõ abhorrentẽ, Cast. l. Claud. ff. de acq. hær.

d Forl. Cast. dicit, q. melius consuluit ipse Rayne.

LEX V.

a REPREHENDENDA.[a] Institutio facta sub conditione turpi, remanet pura & ualida, cõditione reiecta. Vel aliter, Conditio impossibilis de iure, & institutione reijcitur. Hic habes de conditione impossibili, de qua feci tibi unam repetitionem in l. j. de cond. inser.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Reprehendenda. Facto datur uoluntas intelligi, Rom. cons. xxviij.

LEX VI.

1 a b GENERALITER. † Fauore liberorũ[a] disiuncta posita inter plures conditiones, resoluitur in coniunctam q. ad extraneos est extensum[b]. hoc dicit, uscq; ad §. cùm autem. concor. huic l. ff. de hær. instit. l. Lucius. facit ff.

c de rẽ. dub. l. si is qui ducenta. §. pen. Opp. [c] l. si hæredi. de cond. instit. Sol. Speciale est propter præsumptam uoluntatem defuncti, quæ non uerificatur in qualibet parte alternatiuè, quid dicemus in alijs conditionibus? Pone testator dixit, si nauis ex Asia uenerit, aut Titius consul fuerit, aut Imperator in Italiam uenerit, talem substituo. Dico q. ubicunq; inter istas conditiones alternatiuas est illa, si decesse-

d rit sine liberis, q. assumitur pro coniuncta[d], quoniã apparet quòd testator liberos institutos uoluerit præferre substitutis, ut d. l. Lucius. secus si illa conditio non apponeretur. * Vel aliter potest dici, q. quandocunq; cum disiunctiua adijcitur dictio etiam, tunc habet uim coniunctæ seu copulatiuæ, secundum Priscianum, & est casus hic. Hoc non dico pro constanti.

* Apponeretur. Cont. Bart. facit l. hæres. §. cùm ita. ff. ad Treb. Vbi hæredes rogati hæreditatẽ restituere, si sine liberis decesserint. Si unus sine liberis, alter relictis liber. decedat, portio eius qui sine liberis decessit, debetur substituto: l. L. Titius. §. C. Seio. eo. Cogita num hoc sit speciale in fideicom. ne Bar. sententia expugnetur. I. Conc. B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Liberum. Barb. cons. xliij. uol. iiij.

b POMA. Extensum. Alex. cons. xxviij. ubi dicit hanc l. & similes exorbitare à iure, & imò nõ deberet extendi, & con. xcij. uol. iij. ubi declarat, & ibi etiam ponit quando esset substituta pia causa. & cons. seq.

c Opp. Bald. l. j. in princ. ff. de iust. & iur. And. Barb.

d Coniuncta. Old. cons. clxxxvij.

a §. CVM AVTEM.[a] Substitutio facta liberis legitimis & naturalibus, post mortem eorũ, intel-

b ligitur,[b], si decesserint sine liberis * legitimis. h. d. † No. primò q. substitutio facta po-

1 steris post eorũ mortẽ, intelligitur si decesserint sine liberis. Ex hac responsione Papinia-ni, propter occurrentia tempore mortalitatis, feci multas q. in l. cùm auus. de cond. & demon. & dicã tibi fortè in l. cũ acutissimi. j. de fideicom. & inter cæteras facio unam talem q. Dicit testator, si filius meus decesserit sine liberis, filijs masculis, quid si decesserit

2 cũ filiabus fœminis? † No. q. filij naturales,

c non legitimi, substitutum non excludunt.[c] Opp. l. cũ pater. §. uolo. & l. Lucius. §. fi. ff. de leg. ij. Sol. ibi loquitur in filijs natis in seruitute, & sic in figura matrimonij, qui substitutum excludunt, aliàs secus, nisi de mente testatoris aliud appareat, quæ mẽs ex dignitate personarũ colligitur, & alijs indicijs, ut l. ex facto. §. si quis. ff. ad Treb. ubi de hoc dixi

d plenissimè, & feci de hoc multas quæstiões.[d]

* Liberis. Te admonitum uelim, beneuole lector, Alex. hic in fideicommissaria subst. hanc tantùm cõd. Si sine lib. Axioma proposuisse. Cuius sententiam Baldus. tum in pub. disputatiõibus, tum in suo comment. l. cũ auus, sequutus sit, tamẽ cõtrariũ mihi. uerißimũ uidetur, l. ex facto. uersi igitur ff. de uulg. Neq; me mouet, q. ipse mihi resp. Imp. hic Pap. mentionẽ fecisse, eum enim fauore ampliandi, numerum non restringemus: d. uers. igitur. & Bart. hic facit l. cùm acutiß. j. de fideicom. I. Conc. B.

ADDITIO.

a Cum aũt. Et an legitimatus à patre filio suo legitimè nõ citato, succedat unà cum legitimo & naturali. Pau. cons. quod incipit, habens spuriũ filiũ naturalem, & legitimũ, tenet q. non. l. ex facto. de uulg. per mod. l. Gallus. ff. de lib. & post. Et an appell. filij ueniant naturales, & an appell. nepotis ueniat naturalis tantũ, uide Bar. cõs. xxxviij. xxxix. & lxxxiij. An. Barb.

b POMA. Intelligitur. l. filiusfa. §. cũ quis. & ibi quæ scripsi ff. de leg. j. Et amplia istum tex. ut procedat etiam si filius grauatus, esset simul institutus cũ extraneo in quota: nam nõ subauditur ista cõditio, si sine liberis decesserit, ut per gl. hic, in uerb. filius probatur, quia ratio l. cũ acutißimi & l. cũ auus. militat etiã in casu nostro, & quãdo cũ filio grauatus est extraneus, in istis terminis cõsuluit Cuma. ut refert & sequitur Io. Bap. l. in testamento. la j. ff. de test. mili. licet ibi referat Pet. tenuisse oppositũ per reg. l. quãuis. & l. hæreditatem. s̃. tit. j. Sed dic, q. illa reg. non procedat, quando est diuersa ratio in uno determinabiliũ, Alex. l. iam hoc iure. ff. de uulg. Pro opi. Io. Bap. facit quod in simili uult Bar. l. Titia cũ testamẽto. §. Titia. uer. quæro. ff. de leg. ij. An aũt quod hic dicitur, habeat locum tantũ in filio legitimato grauato. Quidam tenent, q. sic, licet uideatur q. in eo nõ militat ratio d. l. cũ acutißimi. quia filius filij mei adoptiui, non dicitur mea posteritas. Sed super hoc considera, & maximè quando esset talis, qui transierit in potestatem patris adoptantis, etiã dispositio huius §. in quocunq; grauato descendente, etiã si esset ultra pronepotẽ, procederet. propter rationẽ, d. l. cùm acutißimi. maximè ibi uel in rescriptis aliã potestatẽ. & nunquid dispositio huius §. procedat, etiã si esset substituta ecclesia, uel alia pia causa, Fel. c. in præsentia. de prob. & ibi in l. seq. ponit an procedat, etiã si habeat filios tantùm naturales, uel spurios. Reliqua circa materiã huius §. uide per doct. hic, d. l. cùm acutißimi. & in d. l. cùm auus. & in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Treb.

c Excludunt. Adde quid si aliquis est institutus, & si decesserit sine filijs legitimis, & naturalibus, est sibi datus substitutus, decedatq; institutus cũ filio legitimato, an excludatur substitutus? Cõmuniter tenetur q. sic, Io. An. post 1a. de Are. in add. Spe. tit. de succ. ab inte. §. fi. in fi. Albe. de Ro. et Bar. cons. inci. uiso instrumento. Bar. l. Gallus. §. seruus. ff. de lib. & posth. Ant. de But. c. per uenerabilẽ post mediũ. qui fi. sint legit. Bet. de Anch. cons. cxv. & cclxxix. & Cast. cons. ccx. & ccxxiij. Ale. cons. lviij & xciiij j. uol. Si tamen dictũ sit, sine filijs, ex legitimo matrimonio procreatis, licet legitimanti per subsequẽs matrimoniũ, nõ excludũt substitutũ. Bal. con. ccccxc. ij. lib.

d Quæstiones. Adde q. Cast. & Alex. ppter illa uerba, quæ sunt in tex. intestatus, et aut sine testa. multa dicũt, maximè. Ale. tu ueritatẽ collige ex Bal. cõ. xiiij. & xxxiij. et liij. lviij. lxxvij. uol. j. cõ. cccxvij. iij. uol. et cõ. cclxxxj. iij. uol. & uol. & iij. uol. cons. ccxxxiij. Cast. cons. cclxxxij. Rom. cons. iiij. & xxxij. aliàs cons. Ang. cons. xxvj. Abb. cons. lxxv. j. uol.

LEX VII.

1 Conditio quando possit impleri post mortem & ante mortem testatoris.

2 Conditionem sufficit semel impletam fuisse.

a SI QVIS.[a] Conditio casualis, siue potestatiua, non facilè potest uiuo testatore impleri. Opp. l. ij. ff. de cond. &

1 demonst. † Sol. Aut conditio consistit in dando, & debet impleri post mortem testatoris, ut l. cont. Aut consistit in faciendo, & tunc aut cõditio est potestatiua, aut casualis. Si potestatiua, & est facilis, tunc idem, ut l. cont. Si difficilis est, tunc ante mortem, ut hic, & idem in casuali, & uide gl. tuam.

2 Et no. etiam ex hac l. † q. sufficit conditionẽ semel impletam

b esse[b], licet nõ duret. Et hoc facit ad q.[c] relictũ fuit alicui sub

c tali conditione, si tale monasteriũ intrauerit: ille intrauit, posteà exiuit, an debeat habere relictũ? Hic uidetur casus q. sic, sicut in ea, quæ nupsit, & posteà diuertit. In cont. uidetur casus. s̃. eod. l. reprehendenda. si bene inspiciatur, ubi fuit relictum sub conditione, si diuerterit. Certè si rediret ad maritum suum, non haberet legatũ, nisi ideò, quia conditio esset turpis. d. l. reprehendenda. Ex eo quod dicit, ab eo, &c. innuit quòd si diuertisset nupta, & diuortium non duraret, quòd hæreditatem non haberet, modò relinquo eam

d sub dubio[d].

ADDITIO.

a P. PAV. P. Si quis. Ang. cons. clij. Albe.

b P. PAV. P. Esse. Et sufficit quandoq; impleri, si non sit determinatum certum tempus. Com. cons. clxiiij. in iij. dubio. l. ij. ff. de cond. & dem. Iac. hic & in l. fi. de indic. uiduit.

c POMA. Ad q. Vtrùm filij mortui excludant substitutum stante dispositione testatoris, si habuit liberos. Ias. l. si substitutus. ff. de uul. Fel. c. præsentia. de prob. Ang. cons. clix. & Alex. cons. xliij. uol. iij. & Ang. cõs. xxxiiij. ubi ponit pulchrũ casum à cont. q. relictum alicui, cũ uidua erit, ei debetur, licet posteà nubat.

d Dubio. Cast. dicit non esse dubitandum, nam aut non fecit professionem, & non uidetur intrasse, quia uerba testatoris debent intelligi de ingressu, qui fit faciendo professionem, & tunc legatum fuit purificatum, & acquisitum monasterio, & licet posteà de facto egrediatur, professio non irritatur, & sic legatum remanet apud monasterium, quinimò etiam si ingrederetur aliud monasteriũ licitè, de licentia superioris remaneret legatum penes primũ monasterium. arg. s̃. de usufr. l. inter. & Bald. cons. cccvij. iiij. uol. ubi consuluit, an legatum si uidua remanserit, requirat perpetuam uiduitatem, & q. bona ingressi remaneant penes primũ monasteriũ, tenuit Ang. cons. ccxxxv. quando non fuit obtenta licentia. Alex. Io. And. c. j. de stat. reg. l. vj. & ad plenam claritatem huius l. uide eund. Ang. cons. xxxiiij. cui se subscripsit Phil. de Cursin. & cons. xlix. ubi soluit q. formam hic per Bart.

LEX VIII.

1 Conditio apposita in quacunq; parte testamenti, reddit testamentum conditionale.

SI TESTAMENTVM. Valet testamentum, licet testator non inserat conditiones, quas inserere pollicitus est, † in quacunq; parte testamenti conditio inseratur, redditur institutio conditionalis. Opp. ff. de hær. inst.

1 l. quoties. §. tantundem. Dicunt quidam q. ibi est dictũ Marcelli qd' est male dictũ, nõ placet, quia debemus euitare correctionem. Alij, ut Ioan. dicunt, q. ibi destinauerat, & mortẽ præuentus nõ inseruit, hic secus. Ista solutio posset esse bona in se, ut si sic intelligatur, quòd fuit morte præuentus, antequam testamentũ haberetur pro completo, l. furiosum. s̃. tit. iij. & l. si quis cùm testamentũ. ff. de testam. Alij dicunt, q. hic dicit secundũ conditiones infrà scriptas, ibi dixit, si con-

2 ditionem, &c. quæ est bona solutio. & not. Ex qua not. † q.

a dictio secundũ, non facit conditionem,[a] secus in dictione, si ext. de uerb. sig. c. Abbate. Vel dicas q. non est hæres ibi, ut uoluit testator, scilicet sub conditione, sed est hæres purè, ut hic. Alij dicunt, q. non est hæres purè, sed est hæres conditionalis, sicut testator sensit, si eius uoluntas probetur, unde hic uoluntas de quibus conditionibus senserit, nõ potest probari, ibi secus. Tu teneas quam uis de istis solutionib. quia quælibet potest esse bona. Circa hanc l. uolo te facere notare tria. Primò, q. ista uerba secundũ conditiones j̃. scriptas, licet conditio non sit adscripta, non declarant uoluntatẽ esse imperfectam, quia si esset imperfecta uoluntas, testamentũ esset nullum, d. l. furiosum. s̃. tit. iij. & d. l. si quis. ff. de testam.

3 † Secundò no. q. uicus, terra, seu castrum, habet proprios fines. Ex hoc dico, q. si factus est exercitus contra illud castrum, uel contra aliquã terram, uel facta est aliqua caualcatio per territoriũ, & illi q. fecerũt, accusant, quis locus cõfina-

4 bitur in accusatione? Vel pone, † aliquis occupauit unam terrã, de hoc proceditur contra eum, quis locus confinabitur contra eum in accusatione, cùm l. libellorũ. ff. de accus. dicat, q. debet poni locus, ubi maleficiũ est factum? Respon. q. debent poni confinia territorij, quando sit in ipso castro, uel uico, ut hic. Nec debet poni locus parti-

b cularis, * l. libellorũ. quod est uerũ, quando maleficiũ respicit illum locũ particulariter, secus[b] si totum locũ respicit uniuersaliter, l. de pupil. §. qui nunciant. de ope. no. nun. Di-

5 xi plenè l. libellorũ. † Vlt. no. ex ista l. quòd in testamentis, in quacunq; parte cõditio adijciatur, totam dispositionem reddit conditionalem, ut hic, in fi & importat naturam illorũ uerborum, secundũ conditiones infrà scriptas. arg. l. Modest. ff. de sol. hoc etiam facit natura ultimæ uoluntatis, ut l. quib. diebus. §. quidam. de cond. dem. licet secus esset quandoq; in contractibus, ut no. l. ij. circa fi. glo. magnæ. de in diem addic.

* Particularis. No. ea quæ scripsi, li. ij. Epit. c. j. nu. 2. I. C. B.

ADDITIO.

a Conditionem. Adde q. hic facit, q. si aliquis cõcessit mihi rem aliquã in feudum, uel emphyteusim, secundũ formam, & modum quibus antecessoribus meis erat concessum, licet non appareat quibus modis, uel formis concessum erat eis, non uitiatur concessio mihi facta, imò illud uerbum secundũ, ponitur potius casualiter, & exponitur, id est, quia meis antecessoribus erat concessum, c. Abbate sanè, Gul. de Cu. & Bar. l. eũ qui. §. Iulia. de constit. pec. l. admonendi. de iureiurand. & Cast. hic, & cons. cccxxij. Bald. cons. cccxl. iij. lib.

b POMA. Secus. Opp. cont. tex. l. ita stipulatus. in prin. secundũ unã lect. ut ibi per Bar. ff. de uer. obl. Sol. ut ibi per eum.

LEX IX.

1 Tacita pupillaris comprehensa in expressa uulgari, non admittitur contra matrem.

2 Tacita uulgaris comprehensa in expressa pupillari, admittitur contra matrem.

2 CVM QVIDAM.[a] Tacita pupillaris non admittitur contra matrem. Secundum comm. opin. dicitur hic, quòd tacita pupillaris nõ admittitur contra matrem. Cont. ff. de uulg. & l. Lucius. Dicũt quidam, hoc ideò, quia mater fuit instituta. Hæc est falsa, ut l. precib. j̃. tit. j. Alij

1 dicunt, † & hæc est melior, quòd hic loquitur in tacita pupillari, quæ continetur in breuiloqua. Ista est bona, ut ui-

2 debitis in l. precibus. j̃. tit. j. & ibi dicam. † Quærit glo. quid e conuerso, utrùm tacita uulgaris, quæ continetur in expressa pupillari, admittatur contra matrem? Glo. dicit q. sic, quia per eam non succeditur pupillo, & optimè dicit. Secundũ istam lect. gl. sumo ex hac lege unum notabile, qd'

3 forsè nescirem tibi alibi inuenire, q. † uulgaris expressa in unum casum tantùm continet tacitam pupillarẽ, nisi quan-

b do mater est in medio, ut hic declaro[b]. Vulgaris habet in genere confuso unum casum tantùm, si hæres non erit: hic casus subdiuiditur in plures, si hæres non erit, quia noluit, uel quia non possit illud, quia non possit, diuiditur in multos casus, uel non potest, quia non nascitur, ut hic, uel non potest, propter impotentiam iuris, ut s̃. tit. j. l. ij. uel propter errorem testatoris, ut l. cùm proponas, eodem utul. uel propter

propter alios casus,quos omittò hic,fuit facta, ergo uulgaris in unum casum particularē tantùm,scilicet,si non nascetur, & tamen ista continet tacitam pupillarē,secundum lect. glo. quam not. Licet istius glo.lect.sit cōmunis,& uera in se, tamen non placet quantùm est ad istam l. nam,ut uidetis in dubio istius l.dubitauerunt Vlpian.& Papir.uiri excellentiores, sed de ipso dubio est casus in l. precibus. j. tit. j. quæ lex fuit antiqua ante istam, unde non est uerisimile, quòd de casu legis dubitauerint Vlpian. Pap. Vnde uidetur glo. nostra aliud dicere, quàm doct. nostri loquendo intellexerunt,& secundū istam lect. breuiter dicit, Vulgaris expressa in unū casum porrigitur ad alium non expressum, nisi mater sit in medio,quæ fuit cohæres data instituto.hoc dicit.super uer. decessit, post aditam hæreditatē secundū hanc lect. gl.Tu dic ante aditā hæreditatē secundū hanc lect. quòd ista lect.sit uera,probatur,quia nō est uerisimile,ꝙ Papin.dubitauerit de casu.l.precibus.j.tit.j. Item qui dicit de hæreditate filij uel primi testatoris.Item pro hoc facit tex.qui dicit substitutionē quidem in huiusmodi casu,& sic loquitur de una substitutione, scilicet uulgari,quā in uno casu admittit, scilicet cùm nō nascetur posthumus, in alio respuit scilicet cùm nascetur & morietur.Si enim intelligeretur de tacita pupillari,ut glo.dicit,tunc substitutionē uulgarem in omnē casum admitteret, pupillarē uerò tacitam contra matrem repelleret,& sic loqueretur de diuersis speciebus substitutionis,cuius cont. apertè dicit text. loquitur enim de una substitutionis specie,quæ certo casu admittitur, certo casu respuitur fauore matris, uide text. ibi, nos itaq; uſq; in fin. Ex ista
4 lect. not. † ꝙ uulgaris expressa in unum casum,porrigitur
c [c] ad omnes alios casus, ex quibus quis hæres non efficitur.
5 Secundò not. quòd † uulgaris in casum tacitum non admittitur contra matrem. Contra istud opp. glo. fin. istius l.quę dicit,quòd tacita uulgaris admittitur contra matrem. Respond.fallit hic, nam non admittitur contra matrem cohæredem datam pupillo,per rationē positam in text. Item contra istam lect. oppo.uulgaris substitutio habet locum,si hæres non erit, sed hic pupillus fuit hæres testatoris statim, quando natus fuit,quia suus hæres erat,ergo,&c.Respond. quando suus instituitur cum extraneo,existentia sui hæredis non operatur aliquid circa ea quæ ex testamento dependent,l.apud.§.idem.& ibi Dy.ff.ad Trebel.Ita hic in proposito, hic fuit institutus uenter unà cum matre, quæ est extranea, ideò hic existentia sui hæredis, non potest aliquid operari. quod autem hæreditas fuerit adita, hic expresè non dicit.

ADDITIO.

d POMA. *Quidam. Vide unum nouum intellectū ad istum tex.per Bolog. in sua theoric.& ista l.ponit casum Bar.in l.j.ff. de uul. & ibi uide uerissimum intellectum ad istam l.per Ias.& Alex.cons.j.uol.j.*

b POMA. *Declaro.Idem etiam esset in fratre secundū Ang. cons.cclvij.incip.ex serie testamenti.in uer.iij.hoc probatur no.conditionis.*

c *Porrigitur.Bar.hic.& Imo.cons.iiij.ij.uol.*

De impub.& alijs substi. Tit. XXVI.

a Continuatio patet [a] per seq. quia de instit. in primo gradu, restat uidere de inst.in secundo gradu.

ADDITIO.

d POMA. *Patet.Quæro quis melius rubricauit an Imp. hic, an Iurisconsi. in fi ff.de uul.De hoc per Ias.in rub.ff.de uulg.in prin.in ij.lect.ubi etiam ponit, ꝙ differentia est inter substitutionem, & institutionem. Item cùm sint quinq; substitutiones,tamē Iurisconsi.in fi.ff. non facit mentionē nisi de duabus,uide per eum.*

LEX I.

1 *Partes adiectæ in institutione, intelliguntur repetitæ in substitutione simplici.*

2 *Verba præteriti temporis non extenduntur ad futura.*

1 CVM HAEREDES. † Partes adiectæ in institutione, in substitutiōe simplici intelliguntur tacitè repetitæ. & hoc ex interpretatione declaratiua,quia sic testator sensit. * Ad idem de leg. j. l. si seruus pluriū.§.fi.
Item cōtrà facit l.talis scriptura.§. fi.eo. tit. ubi uidetur ꝙ ex interpretatio
2 ne extensiua. † Sol. Illud ideò,quia hoc natura uerbi præteriti temporis non patiebatur, ut extenderetur ad futura, ideò non potest dici ex interpretatione declaratiua, hic uerò patitur natura uerborū. Venio ad glo. nostram & opp.l.nonnunquā.ad Treb.Sol. Istud est uerum,nisi ex præsumpta uoluntate defuncti aliud appareat, quia in substitutione eos nominauit nominibus proprijs,uel eos grauauit onere æquali.

* *Sensit.Amplius dic hæc procedere,quoties personæ, uel actus separati nō sunt l.fi.uers. deinde codicillis. ff. de fid.lib.*I.C.B.

LEX II.

1 *Ista uerba, nos inuicem substituo,non continent nisi directas tantùm, scilicet uulgarem & pupillarem,nisi repugnaret disparitas personarum.*

HAE REDITATEM. Substitutio breuiloqua facta personis imparibus potest porrigi ad eum casum,in
a quo utriq; potest pariter substitui. [a] Hanc l.habuistis in l.in testamento.§.de testa.mil.ubi tractaui tibi de ista materia.Sed unū uolo,quod scias,ꝙ nunquam proposueram
1 dicere, ꝙ † pridie iudicaui siue cōsului in q.de facto. Nonne cuilibet extraneo potest substitui post aditā hæred. per fideicōmissum? Certè sic,utrùm ergo debet intelligi dum dicit,uos inuicem substituo,scilicet si unus hæres non erit, alter sit hæres, & quandocūq; hæres decesserit,unus restituat alteri. Dico quòd illa uerba, inuicem substituo, non continent nisi directas tantùm, scilicet, uulgarem & pupillarem, & nisi repugnaret disparitas personarū, ad fideicommissarium non porrigitur, ut hic, & l. iam hoc iure. §. j. & l. qui duos impuberes.ff. eod.& ibi per Dy.ideò tene menti,quia consului,ut dixi.

ADDITIO.

d *Substitui. Adde ꝙ hoc fallit, nisi cum substitutione breuiloqua esset iuncta substitutio compendiosa,ut quando testator dixit, quandocunq; alter uestrum decesserit, uos inuicem substituo, nam tunc propter illud uerbum compendiosum comprehendetur post adi.hær. fideicōmiss.substitutio,quæ in compendiosa continetur.l.precibus.in fi.& c. Raynu.de test. Et ita dixit Alex.uelle Bar.l.Lucius.in antepen.& pe.q. ff. de uul.& in repet.l.si arrogator.ff.de ado.& l.centurio.ff.eod.per Ray.Nic.de Nea.& Bald.l. iam hoc iure.§.fin.eod.*

LEX III.

HAERES. Qui repudiat ex testamento, facit locum substituto uulgari,qui excludit uenientes ab intestato.Verba,si hæres non erit,in pupillari substitutione cōprehensa taliter debent intelligi,si hæres non erit ex testa.

LEX IIII.

1 *Substitutio uulgaris expressa quando nō porrigatur ad tacitā pupillarē.*

a QVAMVIS. [a] Substitutio uulgaris porrigitur ad tacitam pupil. nisi testatorem aliud uoluisse probetur, uel propter imparitatē personæ institutæ cum pupillo, aliud præsumatur. Opp.ad prin. ff. eo. l.iam hoc iure.in
1 princ. Sol. Vulgaris expressa † porrigitur ad tacitam pupil. nisi testator aliud expresserit, l. cùm ex filio. §. fin. ff. eod. uel nisi aliud uoluisse probetur, ut hic in princ. uel ni-
b si aliud præsumatur uoluisse, ut hic in fin. Secundò not. [b] ex hac l. quod habeo singulare multùm, & nescio alibi ita
2 clarè, nec fortè aliquo modo. † Not.ꝙ quando substitutio uulg.est facta duobus simul, & copulatiuè,ꝙ non habet locum in persona unius, nisi habeat locū in persona utriusq; & ideò in casu huius l.si Firmianus hæres non esset, sed esset hæres Helia,uel econuerso,substitutus uulgariter nō admitetur. Vide text,& glo.super uer.in eum,Tenet ergo ista glo. manifestè,ꝙ in casu huius l.ista substitutio non potest habere locum, nisi haberet locum in persona utriusq;. Sic etiam intelligebat Iac. But. ad istam lec. op. l.falsa.§. fi. de cond.& dem.Gl.dicit hic,fallit hæc reg. hoc non est uerū,& contra l. hæredes mei.§.cùm ita.ff.ad Treb.de leg.ij.l.fi.§.filium.& ad Treb.l.Lucius.§. Cai.ff.de iniu. test.l.pen.& l.pater filiam.§. fin.ad l. fal. Sol.Breuiter quantùm ad propositū,dico aliud in substitutione uulgari,ut hic, aliud in substitutione pupil. uel fideicōmissaria, ut in contrario, rationem huius dicam uobis in l.pen.j.eod.

ADDITIO.

d *Quamuis.Bald.cons.cciiij.& sequen.*

P. PAV. P. *Circa materiam huius l.quòd una determinatio respiciens plura determinabilia, &c. uide Alex.cons. clxxxvj.post med.nouissimos l.si ad litem in prin.ff. sol.mat. l.in testamento.C. de test.mil. Ias.l.in testamento.& uide e.l.cont.maiores.post prin.de inof.test. ubi etiā dicit ꝙ aliquando secus. Et pro limitatione, quam ponit Alex. in d. l. in testamento. & in l.hoc iure.alle.Bene.de Plum.in l.si ita scriptū. de ma.test. uide Soc. l.quoties.in j.no.de cond.& dem.Item adde ꝙ ubi plures determinationes respiciunt unum uerbum, quilibet per se determinat, nec inter se inuicem determinantur,Bal.l.prætor.§.si quis aduentu.ff.ui bo.rap.*

b *Not.Sed aduerte diligenter,ꝙ transmissio hæreditatis non peruenit ex testamento, sed ex l.prouisione. Bar.met.in l.si fratris.C.de iur.delib.l.si filius hæres.de lib. & posth. & sic in casu nostro,uel quādo mater est præmortua,filius uigore suitatis deberet transmittere etiā non aditā, ad quoscunq;,ut in d.l.si fratris. Et sic substitutus deberet excludi datione cohæredis extranei, & sic nullo modo procedit ista lect.Et si dicatur, substitutio impedit suitatem, certè non est uerum, quia tacita.l.si pater.ff.de pri.cre. Et in clausula in fi.posita referatur ad omnia,& ea determinat æqualiter, Bar.cons.xxxiij. And.Barb.*

LEX V.

POST ADITAM. Vulgares substitutiones adita hæred.expirant.

LEX VI.

4 *Ius accrescendi operatur quod accrescit inuitis,& quando.*

5 *An quis possit repudiare ius accrescendi uno iure,& habere alio.*

TESTAMENTO. Inter institutos, & inuicē substi-
1 tutos est locus iuri accrescen. uel breuius, Substitutio ius accrescendi impedit. † Not.hic ꝙ ad hoc ꝙ ius accrescen.locum habeat, oportet quòd testamentū iure factū. dicit enim text. iure factum. Quod intelligo ꝙ accrescat ex uirtute testamentariæ successionis, potest enim ab intestato, uel rup. test. esse locus iuri acc. ut l. j. §. quando non pe.
2 par.peten. accre. † Not. ꝙ ad hoc ꝙ sit locus iuri accrescen. oportet ꝙ multi sint instituti, ut dixit text. multis institutis, &c. Quod intelligo quòd sit locus ex coniunctione hominis, nam est etiam quædam legalis coniunctio, ut quando unus instituitur, & persona eius deuenitur ad plures, ut si instituatur unus seruus pluriū dominorū, tunc utrùm inter illos dominos sit locus iuri acc. tunc dic ut l. & Proculo.
3 ff.de ic.ij.& l.seruus. de acq.hær. † No.ꝙ substitutio non impedit ius accrescēdi, dicit enim tex.inuicē substitutis. Quod intelligo,inter eosdem,nam testator substituendo eos inuicem, noluit ius eorū diminuere, sed magis augere,& sic ius accres.non sustulit.Secus si extraneū substituisset, nam substituendo extraneū,tollit inter hæredes ius accres.l.pe. ff.de iniust. test. & hic est casus illius l. difficilis. Quod dixi plenè
a in l.re coniuncti. de leg. iij. Not.quartò [a],ꝙ accrescit inuitis,
b &c. Contra hoc opp. [b] l.cùm hæreditate.ff.de acq. hær. † Gl.
4 dicit ꝙ accrescit inuitis,uerū est, si uoluerint suam portionē retinere. Tu dic melius, ꝙ qñ est ius acc. simpliciter, absq; substitutione,tunc gl.dicit uerū. Sed qñ est substitutio unde portio alterius debet ad alium hæredē ex dispositione peruenire,accrescit ei inuito, uelit nolit,postquā partē suam agnouit,& tūc habet locū d.l.cùm hæreditate.& l.si tu ex parte.ff. de acq.hære. Circa hanc l.quæro,uos uidetis hic,ꝙ ius
5 accrescendi concurrit cum iure substitutionis,quæro † utrū possit repudiare uno iure, & habere alio? Gl.dicit hic ꝙ sic. Idem no.l.nec his.§.hæres.ff.de acq.hęr.Cont.no.in l.si quis hæres.eo.tit.Tu dicas ꝙ postquā agnouit partē suam,& alia portio inuito accrescit ex substitutione. Si aūt non agnouit, potest tñ primo partem sibi ex institutione delatā repudiare, & ex substitutione iure accrescendi habere.Istud probatur in d.l.si tu.ff.de acq.hær.si quis bene inspexerit.

ADDITIO.

4 *Quartò. Et an illa l.hic alleg. cùm hæreditate. habeat locum in eo,qui est institutus, & pupillo substitutus, allegatur Bart. sibi contrarius in l.fi. ff. de acq.hæred.*

b POMA. *Opp.no.ꝙ quādo ius accres.simpliciter est de per se,absq; substitutione in his qui adierunt portionem suam,tunc necesse est ei,si uoluerit retinere suam partem, ꝙ etiam ipsis inuitis sibi accrescat portio eorū, quia uoluerūt agnoscere.Si uerò est adiunctum cum substitutione, ex quo semel portionem suam agnouerunt, siue uelint siue nolint, portio eorum, qui non adierunt,ipsis inuitis sibi accrescit.quod not.*

LEX VII.

SI TESTAMENTO. Per substitutionem pupil.succeditur pupillo ex testamēto, & uenientes ab intest.excluduntur.quæ requiruntur ad pupil.substit.ponit tex. & gl.l.ij.ff.de uulg.

LEX VIII.

6 *Pupillaris, quæ continetur sub compendiosa, uel breuiloqua, an sit tacita uel expressa.*

7 *Treb.ex testa.mil.non detrahitur.*

8 *Fideicom.iura peculiaria.*

9 *Substitutio compendiosa facta à milite post aditam hæreditatē,est species substitutionis ab alijs distincta,facta à pagano est adiectio.*

11 *Effectus substitutionis compendiosæ,in milite,& in pagano.*

12 *Substitutio cōpendiosa facta per uerbum cōmune, an sit fideicōmissaria.*

a PRECIBVS. [a] Diuiditur in partes duas.Primò ponit thema, & ponit quæstio. Secundò ad quæsti. respondet per ordinem.Secunda ibi, nam non est incerti iuris. B. h. d. Substitutio uulgaris expirat adita hæredita. nec per tacitam pupilla. in ea contentam mater excluditur, sed ex substitutione pupilla.uel cōpendiosa facta à milite substitutus in totum iure directo intra tempora pubertatis admittitur,posteà uerò si mater in medio est, obliquatur. hoc di-
1 cit.modò habes literam claram.Not.ex hac l.primò † quòd Impera.malè quærenti,benignè respondet, l.ut responsum.
2 §. de tran.Secundò not. † ꝙ uulgaris expressa expirat adita
3 hæredi. Tertiò † not.quòd pupillaris expressa excludit ma-
4 trem in totum. Not. quartò † ꝙ compendiosa facta à milite intra tempus pubertatis,ualet iure directo,posteà obliquatur.His præmissis uenio ad apparatum,& uidetur ꝙ in primo casu qñ est facta substitutio uulgariter,mater repellatur,
5 nam † expressa uulgaris,continet in se tacitam pupil.l.hæreditatem. §. eod.& l. iam. ff. eod. sed pupillaris excludit matrem,ut hac l.& l.Papinianus.§.sed nec.ff.de inoff.test. ergo, &c.Sol.Dicit glo.quòd illę leges contrarię loquuntur in pupillari expressa, nam tacita pupillaris contra matrem non admittitur. Ita.tenet hic, & in l. fin. §. tit.j. & ubiq;.Tamen in hoc est uarietas utrùm quando mater est in medio, in uulgari expressa insit tacita pupillaris.Nam alibi uidetur dicere glo. quòd bene continetur illa tacita pupillaris, sed non haberet effectum contra matrē. Alibi uidetur dicere, quòd tacita pupill.tunc non continetur in expressa uulg. Ista uariatio colligitur ex glo. hic posita, & §.tit. j.l.fin.& glo.l.centurio. ff. eod. Veritas est, quòd continetur in expressa uulgari, sed non habet effectū fauore matris, ut §. tit. j.l. fin.ubi casus est. Nam ibi dicitur, ꝙ si mater decedat antequam pupillus, substitutus admittitur, ex uigore tacitæ pupillaris. Quod non esset uerum,si ab initio ea non contineretur, quia quod ab initio,&c. reg.iuris quæ ab initio,&c. Contra hoc oppon. l.in testamento. in fin.§. de testam.mil. Sol.Tacita pupill. non admittitur contra matrē, nisi uoluntas de-
b functi [b] probetur coniecturis aliquibus.Ita tenet gl.not.ui-
c de eam super uerb.omnimodo.Contra hoc opp. [c] de hac ea. l.in fi.

l. in fi. nam substitutio compendiosa habet in se tacitam pupil. & tamẽ matrem excludit, ut hac l. Idem in substitutione breuiloqua, quæ continet in se pupillarem, & tamen matrẽ
6 excludit, l. Lucius. eo. Huius timore est uidendũ hic, † utrũ ista pupillaris, quæ continetur sub cõpendiosa, uel breuiloqua, sit expressa, uel tacita. Gl. j. magna hic post princ. uidetur tenere q̃ sit tacita, uide eã alibi. in fi. gl. tenet q̃ in cõpendiosa, & breuiloqua contineatur pupillaris expressa. Vide eam, quæ est uerior. Dico q̃ utraq̃ potest esse uera diuersis respectibus, nam quædam est tacita pupil. quæ nullo modo exprimitur, nec uerbis generalibus, nec specialibus, ut illa, quæ continet in uulgari expressa, nam uerbũ uulgaris, nullo modo ex uirtute uerborũ continet pupillarem, sed subintelligitur ex præsumpta uolũtate defuncti, ut d. l. iam. & s̃. tit. j. l. fi. & ita matrem nõ excludit, ut hic. & s̃. tit. j. l. fi. Quædam est pupillaris tacita, expressa tamen uerbis generalibus, ut ea quæ continetur in compendiosa & breuiloqua. Nam ibi sunt uerba generalia, apta comprehendere in se pupillarẽ, & illa matrẽ excludit, ut hic, & d. l. Lucius. ff. Potest ergo substitutio pupill. contenta in cõpendiosa, & breuiloqua, uno respectu dici tacita scilicet, specialiter, non enim fuerunt specialiter uerba pupi. substit. expressa, & ista eadẽ substitutio potest dici expressa, scilicet generaliter. Fuerunt em̃ expressa uerba generalia apta pupillarẽ sub generalitate cõprehendere. Et ita saluant istæ gl. Vel dic ad l. Lucius. secundũ istam glo. q̃ ibi tacita pupillaris admittitur contra matrẽ ex præsumpta uoluntate defuncti, quia frater pupilli erat sibi sub-
d stitutus, quod est ualde no.[d] uide istam gl. quæ est glo. ult. Et
7 not. q̃ † qñ frater impubes est impuberi substitutus, præsumendum est q̃ testator uoluerit matrẽ excludi. Tene menti istam glo. & similes, q̃ uoluerit ualere iure directo. Vlte-
e rius op.[e] dicitur hic, q̃ compendiosa ultra tempora pubertatis obliquatur. cont. imò uidetur q̃ omni tempore ualeat iure directo in milite, ut ff. eo. l. centurio. ff. de test. mil. l. milites. Sol. Dicebat Pi. q̃ miles impuberi non potest directò substituere, per hanc l. quod est falsum, per leges alleg. in cont. Glo. dicit, speciale est fauore matris, quando mater superest, ut d. compendiosa post pubertatẽ obliquetur, modò habes princip. glo. mag. Sed contra hoc opp. quia nihil refert, siue iure fideicõmissi, siue iure directo ualeat in testamento mili. nam in testamento mili. non potest detrahi Trebel. ut j̃. ad leg. Fal. in testamento. & ff. ad Trebel. l. j. §. denicq̃. Vnde nihil refert, an iure directo, uel iure fideicõmissi teneat. Quidam dicunt, etiam in testamento mil. detrahi Trebel. §. in filij. ad Trebel. quod est falsum, quia loquitur quo ad alia remedia Trebellia. non quo ad detractionem quar-
8 tæ. Dicit ergo glo. † quòd est cõmoditas matris in hoc, primò, quia si restituit iure fideicõmissi, apud ipsam matrem remanent iura sepulchrorũ, l. quia perinde. ff. ad Trebel. Item bona filij non ueniunt in fideicom. l. cohæredi. §. cùm filiæ. ff. eod. Certè in primo dicit uerum, in hoc etiam secundo dicit uerum, sed non differt in hoc compendiosa directa à fideicõmissaria, quia in compendiosa non ueniũt nisi bona testantis, ut ff. eod. l. centurio. Vnde dicit glo. quòd est utilitas matris in alio, quia in restitutione Trebel. non ueni-
f ret legitima filij. Sed[f] an sit uerum, dubito. Nam in priuato testante, hoc uerum est sine dubio, sed miles potest grauare in legitima, q̃ potest ideò, quia exhæredatus non potest intentare querelam secundũ ista tempora, ut l. fin. s̃. de inoff. test. in quo erit utilitas matris, ut ualeat iure fideicõmissi? Respon. in hoc, quia in fideicõmissaria restitutione non ueniunt fructus percepti iudicio testatoris, secus esset in compendiosa directa, ut d. l. centurio. Item si mater deberet aliquid percipere à filio naturaliter obligato, antequam restituatur fideicom. posset illud retinere, l. Stichum. §. aliquando. ff. de sol. quod secus esset, si substituti iure directo ueniret. Sumus expediti de omnibus glo. excepto fin. magnæ glo. quæ tractat materiam compendiosæ, pro qua materia declaranda quæro, quę est substitutio compendiosa. Secundò quare dicatur compendiosa. Tertiò, quis sit eius effe-
9 ctus? Resp. compendiosa † substitutio quandoq̃ est substitutionis species distincta ab alijs, ut quando fit à milite post aditam hæredi. & ualet iure directo, l. centurio. ff. eod. Quandoq̃ nõ est substitutionis species, sed est quædam adiectio,
g ut quando fit à pagano. [g] Illa enim nihil ualet iure pupillaris directæ post pubertatẽ, & aditam hær. sed iure fideicommissi, ut j̃. uidebitis. Vnde tunc nõ est substitutionis species per se, sed adiectio quædam. Quare dicitur compendiosa?
10 † Dic quia fit sub cõpendio uerborum, & continet tempus
11 scilicet, quandocunq̃ decesserit. † Quæro quis sit eius effectus? Respon. si quidem fit à milite, & mater non sit in medio, omni tempore ualet iure directo, l. centurio. ff. eod. & l. milites etiam his. ff. de test. mil. Si uerò mater est in medio pup. æta. ualet iure pupillari, posteà iure fideicom. ut hic, nisi de uoluntate defuncti aliud probetur, ut s̃. de test. mil. l. in testamento. in fi. Si uerò hæc substitutio est facta à pagano, ut fit regulariter in quolibet testamento, tunc glo. distinguit
h tres casus. Primo, aut fit per uerba directa,[h] ut quandocũq̃ decesserit, talis sit hæres, & tunc intra pup. æta. ualet iure directo, posteà totaliter expirat, l. uerbis, & l. in pup. ff. eod. Aut fit per uerba merè obliqua, ut quandocunq̃ decesserit,
i tali restituatur hæreditas, & tunc omni tempore ualet[i] iure fideicom. Et istos casus glo. ponit tanquã indubitabiles, & idem tenent omnes nostri doc. Ego super hoc moui infinita dubia, quæ non recitarentur in una die. Quæ dic ut plenè dixi in l. centurio. ff. eo. & ibi multa dixi, quæ per alios leuiter transeuntur, & hoc ideò propter multos casus, quos
12 me docuit mortalitas, uide istam gl. Si uerò † fiat ista substi-
k tutio per uerbum cõmune,[k] ut est uerbum substitutio, ut quandocũq̃ decesserit, talem substituo. tu dic, ut gl. ego interpretor q̃ sit fideicõmissaria, ut ista substitutio intelligatur eo modo, quo omni tẽpore ualere potuit, & sic perinde fit, ac si per mera uerba obliqua fieret, l. quoties. ff. de reb. dub.
l Quia de isto dubio[l] in hoc doctor. nostri multa senserunt, an hæc glo. uerũ dicat? uidetur quòd sic. Nam quando substitutio fit paribus personis, intelligit eo modo quo potest omnibus congruere, l. hæreditatẽ, & l. quamuis. s̃. eod. & l. in testamento. de testam. mil. & l. iam hoc iure. ff. eod. ergò ita in tempore, substitutio facta diuersis & imparibus temporibus, intelligitur eo modo quo omni tẽpore potest con-
m gruere, & sic semper intelligitur fideicomm.[m] Et ita tenet glo. hic, & ff. eod. l. centurio. Azo in summa huius tit. Odof. Iac. Bald. Marc. Sil. & Bertran. de testamen. cap. Rayn. Andre. de testamen. cap. j. lib. vj. in glo. antiqua. Contr. uidetur tenere glo. Instit. eod. §. qua ratione. in glo. magna uidelicet q̃ intra pupill. ætatem ualet iure directo, post iure fideicom. quod probatur sic, substitutio, quæ uariatur per tempora, debet intelligi secundum uarietatem temporis, l. pretia rerum. §. nonnullam. ad leg. Falcid. l. pater. §. conditionũ. ff. de cond. & demonst. & istam opinion. tenent multi doctor. Secunda fuit opinio Iacob. de Aretio, qui dixit sic, Aut ista substitutio fuit facta simpliciter, si filius meus decesserit, &c. Nec ibi fuit appositũ uerbum distributiuũ, quandocunq̃, & tunc uera si opinio glo. ut ualeat omni tempore, tanquã fideicõmissaria, quia est una, ergo pro toto tempore debeat uno, non diuerso iure censeri, arg. l. eum qui. ff. de usuc. Sed si apponeretur uerbum distributiuum, quandocunq̃, tunc perinde est, ac si tempora singulariter enumerarentur, l. sicut in princip. quibus modis usufruct. amit. sed si tempora essent sic singulariter enumerata intra pupilla. ætat. ualeret iure directo, posteà iure fideicõmiss. ut j̃. dicam, ergo, &c. Et hanc opinion. uidetur tenere Cyn. & ità dicit se consuluisse. Quid dicimus? domini, in hoc inueni notulas multas. Et dico quòd debemus primò aduertere, an ex præsumpta uoluntate defuncti posit apparere quid senserit, tunc enim stamus uoluntati suæ, etiam contra matrem, l. in testamento. s̃. de testamen. mili. & habuistis not.
3 s̃. eod. l. in glo. omnimodo. † Quid enim si testator[n] sub-
n stituit fratrem fratri? Certè pręsumptio est q̃ uoluerit matrẽ
4 excludere, ut not. hac l. in fi. ult. glo. magnæ. † Item quid si
o [o] testator dixit, uolo q̃ ad talẽ ueniant omnia sine aliqua diminutione, uel totam & integram hæreditatem, uel similia uerba,

uerba, tunc enim hoc non potest esse, nisi per substitutionẽ directam, ergo de directa intellexit. Not. de hoc in l. Iul. in
15 princ. ff. de leg. iij. † Quæro, quid si dixit q̃ ad talem peruenianT, & q̃ ipse possit accipere sua autoritate? Certè ex hoc uidetur uoluisse q̃ ualeret iure directo intra tempora pu-
16 bertatis, l. Titia. §. j. de lega. ij. Vel quid si dixit, uolo † q̃ ad ta-
p lem peruenianT bona mea liberè?[p] Videtur uelle quòd capiat de manu sua, non per alium. arg. ad hoc ff. de ui & ui arma. l. uim. Vel quid si ex præcedentibus, uel sequentibus aliud appareat, tunc esset recurrendum ad opin. staremus enim illi, ut d. l. in testamento. in fi. s̃. de tes. mili. Sed si nihil apparet, ex quo de uoluntate testatoris perpendi posset, tunc remanet dubiũ. In quo dico, aut mater est in medio, & tunc uerbum dubium debet interpretari in casum magis fauorabilem pro matre, l. qui duos. §. j. & quod ibi. not. ff. de reb. du. & sic omni tempore erit fideicõmissaria. Nec ob. ista lex, quia hic satis habet facere lex in milite, qui omni tempore potest substituere iure directo. Sed eam facit obliquare fauore matris post tempora pubertatis. Si uerò mater non est in medio, nec aliqua persona, contra quam non admittitur tacita pupill. quas personas plenè dixi in l. ij. ff. eo. tunc ego dico quòd ista substitutio est una, non dico pro toto tempore, sed dico una, secundum quod casus attulit. Nam si filius decesserit in pupil. æta. interpretabimur quòd semper fuit pupillaris: sed si filius decesserit post pupill. ætatem, interpretabitur, quòd semper fuit fideicõmissaria. Probo, uerbum
17 † quod potest in pluribus temporibus uerificari, in dubio debet intelligi secundũ quod casus attulerit, l. iij. in princ. ff. de adi. leg. & l. hæc conditio. §. fi. cũ l. seq de cond. & demon. Ita in proposito, ista uerba, si filius meus decesserit, sunt apta referri ad filium decedentẽ in pup. æta. & ad filium dece-
18 dentem posteà, & ideò ante aditam hær. uel etiam ante mortem defuncti, secundũ quod casus attulit, ita referuntur, & secundũ hoc, si decesserit, posteà continet fideicõmissariam, si decesserit ante aditã hær. continet uulgarem. Facit ad hoc
18 de lib. & post l. gallus. §. j. ita intelligo istam materiã. † Quæro ergo si testator dixerit, si filius meus decesserit sine libe-
q ris,[q] talem substituo. Gl. hic uidetur dicere q̃ per hæc uerba uidet testator uelle, q̃ semper ualeat iure fideicõmissi. Hæc
r gl. reprehenditur[r] per c. si pater de test. lib. vj.[s] † Quæro,
s quid si testator substituit sub distinctione tẽporis, ut, si filius
19 meus decesserit in pupil. æta. uel posteà. Certè dicit gl. q̃ intra pupill. æta. ualebit iure pupillari, posteà ut fideicõmissaria: hoc autem omnes probant, l. si frater. j̃. de fideicõmiss. Vltimò quia dixi s̃. distinguendo, an substitutio fiat uerbis directis, an obliquis an cõmunibus, esset uidendum quæ sunt uerba directa, & quæ obliqua, & quæ cõmunia, & sic esset uidendum de uerb. habeat, & de uerb. accrescat, & de uerb. moriatur, & de uerb. succedat, quæ plenè examinaui in l. centurio. ff. eod.

ADDITIO.

Pro concordia aduerte quòd substitutio compendiosa facta à milite per uerba directa, trahitur ad fideicõmiss. post pupil. æta. quando mater filij instituti est in medio. Ista fuit opin. gl. iuncto text. in l. centurio. ff. de uulg. Azo in sum. Bar. Bal. in hac l. precibus. & doct. antiqui secuti sunt hanc opin. Cont. Bar. l. in test. C. de test. mil. Tu dic, ista q. solet in scholis disputari, & plures intellectus dantur ad hanc l. precibus, & complures possunt dari solutiones, sed illa magis placet, quæ etiam est cõmunis, uidelicet quòd aut talis subst. fit per uerba directa directißima, puta, si testator dicit, directo substituo, & tunc etiam si mater sit in medio non obliquatur, & tunc procedat ij. opi. Aut fit per uerba directa non directißima, & procedat j. opi. Et hoc sensit Bal. dum facit differentiam, an sit facta per uerba directa directò, seu directa ciuilia, & quia mens testatoris prædominatur in omnibus, l. in conditionib. ff. de cond. & demonst. cum si. Ideò attendenda sunt uerba ipsius.

a P. PAV. P. *Precib. Istam l. repetit Bap. Caccia. de s. Seuer.*

b P. PAV. P. *Defuncti. Bar. con. l. j. Nisi esset facta substitutio ad pias causas, uel pro exoneratione conscientiæ, Ias. hic, & in si. quæ habes ad Bart. auth. ex causa. j̃. de lib. præter.*

c Opp. *Bar. cons. xiij. ubi consuluit q̃ pupill. facta extraneo contineat tacitam uulgarem hic, & tex. in fi. s̃. de hæred. instit. Et si tacita uulgaris requirit aditionem, & illa substitutio facta per uerb. quandocunq̃, quæ est compendiosa, si continet uulgarem, & illa uerba quandocunq̃, quæ important siue moriatur ante mortem testatoris, siue post. uide quæ dixi in cons. comitißæ Sclaphani, in regno Siciliæ, & Bar. cons. inci. in q. proposita, & cons. inci. Ang. in authenti. in ordine est v. Vide ibi omnino, ubi alle. glo. in c. si pater de test. libr. vj. contra glo. huius l. Bar. con. clxxiiij. Bar. cons. xlij. cons. cix. ibi dicit, testator dixit, quandocunq̃ decesserit, dicit q̃ intelligitur siue uiuo testatore, siue mortuo, & hic est compendiosa, Rom. cons. ciiij. cxxix. Bar. cons. inci. pater filio impuberi, ubi loquitur de gl. ista, Ro. cons. ccxxxvij. & cons. cxxxvj. & Bar. cons. xxxij. cons. xlv. cclvij. cons. cclxxij. And. Bar.*

d Not. *Adde aliam coniecturam secundũ Ang. si testator substituisset uulgariter pauperes Christi, uel ecclesiã, nam etiã tũc tacita pup. excluderet matrem, quia uerisimile est testatorem plus dilexisse animã suam quàm uxorem, quoniam prima charitas incipit à seipso. l. præses. s̃. de serui. Cast. hic Bal. cons. lxx. v. lib.*

e POMA. Opp. *Aduerte q̃ ultra multas sol. quæ dantur ad l. centurio. hic, & ibi est considerandum, q̃ ibi compendiosa est facta ad certũ tempus, & sic tẽpore limitato, hic uerò non. Vnde cogitabis de ratione diuersitatis, cũ bonum sit ar. de parte, & c. l. quæ de tota. ff. de rei uend.*

f Sed. *Adde quòd Ang. quem Cast. refert, dicit non esse dubitandũ, quia uerum est, quando expresse exhæredat, sed quando grauat de restituendo hæreditatem, non censetur grauare in legitimã. Et hoc dicunt uelle istam gl. ar. l. sequens q. ff. de le. ij. Certè dicit Pau. uidetur, q̃ idem in substitutione directa, cũ per eam non succedatur filio, sed patri, ideò nõ potest dici prouisio filij, sed magis grauamẽ, & maius quã illud, quod resultat ex fideic. cũ faciat ipsum desinere esse hæredẽ ipso iure, & ideò uidetur q̃ sicut in fideic. etiam facta à milite non uenit legitima filij, & ita nec directa, & sic in directa remanebit filius hæres directus, etiam hæres eius, & in residuo desinet, & substitutus incipiet esse.*

g POMA. *Pagano. Et hoc est uerum considerato effectu, cõsiderata uerò fama uerb. sub qua concipitur, potest dici species per se.*

h POMA. *Directa. Ale. l. centurio. ff. de uul. & Bar. cons. iij. q. ccxxxvj.*

P. PAV. P. *Cast. cons. cxxxiij.*

i POMA. *Valet. Hoc tantùm limita, ut per Bal. l. prox. uer. mirabile.*

k P. PAV. P. *Cõmune. Bar. l. si arrogata. ff. de adop. Fran. cons. clv. Bar. cons. ccxxix. Cast. cons. cx. Nunquid aut substitutio compendiosa facta pupillo de bonis testatoris tantũ per uerba cõmunia, matre ipsius testatoris & matre ipsius pupilli existentib. in medio per tempora pupil. æta. si directa, uel obliqua, Cast. cons. cccxlvj. Item de articulo an cõpendiosa facta à muliere per uerb. cõmune, fauore matris post pubertatẽ obliquetur, Pau. cons. cccxxix. Item quando est facta à pagano matre extãte in medio, Ant. de But. cons. liij. per totũ. Item de compendiosa facta à pagano per uerbũ cõmune in omni tempore sit fideicõmissaria, Ang. cons. cxviij. Et quando mater est in medio, q̃ omni tempore sit fideic. Io. de Ana. cons. lxxix. dicentem istam esse cõmunem, & Bal. ibi in add.*

l POMA. *Dubio. In quo dubio cõmunis opi. est q̃ intra tempora pubertatis ualet iure directo, etiam si mater sit in medio, Alex. l. centurio. ff. de uul. & cons. lxxij. in ij. uol. & xvij. in j. uol. & cons. xij. in iij. uol. Pau. cons. ccxlvij. & ccxxxvij. & cccliij. Bart. cons. xlvj. ij. uol.*

m Fideicõ. *Adde q̃ substitutio facta impuberi, per uerbũ cõe sit omni tẽpore fideicõm. Bal. cons. ccx. eo. lib. cons. ccl. & cons. ccclxxxvj. lib. iiij. An. con. cxlij. iij. lib. & ibi etiã intra, si soror sit in medio, & cõs. ccclxix. inci. præmißis. ij. lib. ubi pulchrè, quãdo mater est in medio, & ibi nõ uult firmare pedes, quia patres testatoris, & mater pupilli cõcurrebãt. Eandẽ opi. tenet Ang. cons. xiij. & cxxv. ubi refert Bal. ita consuluisse. idẽ uoluit Bar. cons. liiij. incip. & cons. ij. q̃ uerò infra pupillarem ætatẽ ualeat iure directo, posteà iure fideicõm. uoluit Cast. etiam si mater sit in medio. cons. cccxxvj. & cons. cx. & cons. ccc. Old. cons. cxxv. Ro. idem uidetur sensisse cons. clxxv. & Alex. cons. xij. ubi uide quæ hic dicit eius lib. ij.*

n Testator. *Bal. cons. cclx. iij. lib. ccxvij. e. j. lib. & ibi quid si frater fuit substitutus tanquam minister pauperum.*

o Si. *Bal. cons. cclxxviij. iij. uo. & cons. ccliiij. j. uo. Ang. cons. cxxv. Ro. cons. cxxx. Bar. cons. xv.*

p P. PAV. P. *Liberè. Com. cons. iij. & idem in uer. pleno iure, secundum But. cons. liiij. de quo s̃.*

POMA. *Quid importat istud uer. liberè, uide c. de multa. in uerb. liberè. de præb. ubi Abb. no. Adde Bal. c. quæ in ecc. uers. liberũ. de constit. & ibi Ant. in iiij. no. Adde c. j. uer. liberè. & Io. An. de re iur. in vj. & clarius Gemi. Tamen in cont. consuluit Rap. cu. cons. cv. incip. Ant. sed quòd opi. hæc q̃ liberè,*

q, liberè, exponatur idem, propria autoritate, est c. cùm episcopus per expositionem Are. & Io. And. de offi. ord. in v. not. gl. c. j. uer. liberè. de testa. in vj. gl. c. cùm plures. in uer. liberè. de offi. deleg. in vj & gl. cle. dudũ. uer. liberè. de sepul. alibi Car. c. ad hæc. de relig. dom. facit quod no. gl. in expositio. ibi cõmuniter approbata in c. lator. de bo. uolun. Alex. de ista dictione in cons. xij. inci. uiso thema. in j. & ij. uol. Barb. c. j. de offi. & Butr. cons. xij ij. uol. Facit quod no. And. l. hæc si res ff. de rei uend. ubi inquit q, si testator dixerit q, legatarius non molestetur per hæredem in re legata, uidetur data licentia capiendi propria autoritate, & de uerb. liberè, uide Mod. l. j. §. de fac. san. cc. & in v. q. prim. in prim. ibi Alex in apostil. de uer. liberè, Ias. l. centurio. ff. de uul. De uerbo autem, plena potestas. & libera, uide Fel. c. audiitis. de præsc. Barb. c. præterea. de offi. deleg. Adde etiam q, statutum dans potestatẽ plenam, uel liberam procedendi super maleficijs, non poterit tamen ponere aliquem ad torturam, nisi præcedentibus indicijs. Ias. l si miles. in fi.

g P. PAV. P. *Liberis. Vide quæ scripsi in l. centurio. ad Bart. & in l. in populari. ad fi. & in l ij. in prim. de uulg.*

r *Reprehenditur. Adde ut per. Bal. cons. xlvj. & ccl. iij. uol. & cons. ccj. in ij. uol. Old. cons. xcix. Bar. cons. xxij. in c. homo. Bal. cons. xlvj. & cclv. ccclv. iij. uol. & cons. clxxxiij. & cxliij. lib. ij. & cons. cliij. j. uol. Pet. de Anc. cons. xxvj.*

s P. PAV. P. *Lib. vj. De intellectu huius c. uide Franc. cons. clv.*

LEX IX.

1 *Mente captis quomodo substituitur, & quæ species substitutionis sit.*

a HVMANITATIS. [a] Parẽtibus utriusq; sexus per-
b mittitur [b] filijs mente captis, [c] saltem in legitima insti-
c tutis, substituere, quę substitutio finietur, si ad sanam mentem peruenerint, & si habet filios, uel fratres, alterũ ex eis debet substituere. Primò dictũ, qualiter potest fieri substitutio exemplaria. Secundò qualiter finit hæc substitutio. Tertiò limitationem primi dicti. Secunda ibi, ita tamẽ. Tertia ibi, si filij. Aduerte, quia hæc est quædam constitutio, & in tribus tantùm locis habemus de hac materia, hic, & inst. de pub. subst. §. qua ratione. & ff. eo. l. ex facto. † No. q mẽte captis * potest substui directò, quæ substitutio dicitur exemplaria ex eo q est inducta ad exemplũ pupillaris, ut hic dicit text. & Instit. eod. §. qua ratione. † No. ij q parentib. utriusq; sexus, licet hanc substitutionẽ facere. † Tertiò not. q hæc substitutio finitur, cùm peruenerit ad sanam mentem. † Quartò no. q qñ ille, cui fit substitutio, habet filios, uel fratres, debet ex eis substui. No. q ad hoc ut fiat hæc substitutio, requiritur, q ille cui fit, institutus sit, saltẽ in legitima. Opp. per ordinem, [d] ad primũ, & uidetur q hæc substitutio non potest fieri absq; rescripto Principis, l. ut facto. ff. eo. tit. Sol. Fateor quòd de iure antiquo, hæc substitutio nõ poterat fieri absq; rescripto Principis, ut ibi, hodie potest fieri autoritate huius l. & Inst. eo. §. qua ratione. Secundò opp. q non licet matribus substituere, l. si mater. ff. eo. Sol. Fateor q non potest substituere pupillariter, ut ibi, sed exemplariter sic, ut hic. Et in hoc differt pupillaris ab exemplari. Ratio est secundum Guli. † quia substitutio exemplaris est introducta ex quadam humanitate, ut hic dicit text. sed pupillaris est introducta secundum iuris rigorem, ff eo. l. ij. in prin. quæ humanitas habet locum, ita in patre, sicut in matre. Vel possum dicere q ratio est, quia ubi maius periculum imminet, ibi cautius est agendum: sed in substitutione exemplaria est maius periculum ex parte eius, cui fit substitutio, q fortè non speratur, q ad sanos mores unquã peruenat. Sed in pupillari est certum q finiretur impedimentũ adueniente pubertate, ideò non permittitur parentibus ita largè substituere. Item ex parte eo. substituuntur, non est ita magnũ periculũ, nam debent substitui descendentes uel fratres, ut hic in fi. meritò permittitur magis patri, & matri, quòd faciant substitutionem. Opp. iij. dicitur hic, & debẽt esse instituti saltẽ in legitima. Opp. l. j. §. j. ff. eo. ubi potest substitui etiam filijs exhæredatis. Sol. Aliud in pupil. subst. ut ibi, aliud in exemplaria, ut hic. quæ potest esse ratio? Certè nulla magis potest assignari, quàm quia sic placuit statuenti. Vel dicas q illa substitutio permittitur ex humanitate quadam, quæ cessat qũ quis exhæredat filiũ, meritò tunc nõ permittitur hæc exemplaria, sed illa permittitur secundũ iuris rigorem. Opp. dicitur hic, q hæc substitutio cessat cùm ad sanos mores peru-
6 enerit, cont. l. ex facto. in princip. ff. eod. Sol. Fateor † quòd hæc suppletur per illam scilicet, quòd cessat, cùm talis per-
e sona liberos sustulerit. Opp. ad fi. l. [e] hic dicitur quòd de-
f bet substitui ex fratribus, [f] uel filijs, si sunt. Cont. ff. eod. l. si plures. §. quos possum. ubi indistinctè quilibet potest sub-
7 stitui. † Sol. In hoc differt in exemplaria à pupillari. Ratio urgens non potest reddi, sed datur persuasio illa, quam s. dixi, quòd hæc procedit ex humanitate, & humanitas cessaret, nisi substitueret unũ ex filijs, uel fratribus, illa uerò pupillaris conceditur secundum iuris rigorem. Vltimò opp. hic dicitur quòd potest unum substituere ex filijs, cont. si illos præterijt, testamentũ esset nullum, ut j. tit. ij. l. j. & l. maximum. Sol. Huius timore dicit gl. concedo q debeat exhæredari. Doct. cõmuniter tenent cont. quia alij non possunt conqueri, l. Pap. §. sed nec. ff. de inoff. test. Hic non habens alia, circa hanc l. Cy. hic modicum in ista materia dixit, Gul. multa, & ego plenius in l. ex facto. ff. eo. dic ut ibi dixi.

* *Mente cap. Idem de muto pubere dicendũ est, cũ testamentũ facere non possit. §. itẽ surdus. Insti. quibus non est permiss. fac. test. l. Conc B.*

ADDITIO.

Aduerte, Alex. in hac l humanitatis. alleg. sibi contrariũ, sed pro saluatione Bar. uide concor. quam posui ad l. ex facto. in prim. ff. de uulg.

a P. PAV. P. *Humanitatis. An ista lex habeat locum in furioso, Matth. not. clxxviij. clxxxj. uers. ult. opp. in uerb. sol. Ias. l. ex facto. uer. circa q. an testator. de uul.*

b POMA. *Permittitur. & cogita quid si essent filij ex diuersis maritis, uel uxore, qui deberent substitui, an utrinq; coniuncti, uel etiam alij secundũ quod testatori uidetur. Ex discursu lect. Bart colliget aduertens lector tres differentias inter exemplariam, & pupillarem, tu uerò aduerte quartam, quia pupillaris adueniente pubertate, in totum expirat, exemplaria uerò recedente furore cessat, ut hic in text. & Imol. iterum subueniente furore haberet locũ, ut hic per doct. licet contrà faciat §. qua ratione. in uers. confirmant. Inst. eo. tit.*

c *Captis. Adde, quid si mutus, uel surdus, uel prodigus cui bonis est interdictum? doctor. ut refert Cast. cõmuniter dicunt idem esse. Ang tamen cont. ut nec etiam furioso posit substitui, quia lex loquens de mente captis, non extenditur ad furiosos, nisi per Principem, uel habentem potestatem l condendæ, ut s. de nupt. l. si furiosi. ubi dicit esse casum, tamen dubitanter loquitur. Tu dic quòd pro opin. Cast. uidetur consuluisse Bald. cons. cxxij. j. lib. incip. quidam Pet. ubi omnino uide ad hanc l. Quid autem si mente capto filio sit relictum minus legitima, an posit ei substitui pupillariter? Bart. l. ex facto ff. eod. tenet quòd sic. et Ang. Sal. Cast. hic, quia poterit petere supplementum legitimæ, & Imol. c. Ray. dicit quòd opin. Bart. est magis cõmunis, & æquior, licet ipse ibi contrà, & d. l. ex facto, & Raph. & Ang. & Ioan. Fab. §. qua ratione. Instit. eod. Sed quid si mater substituendo post mortem filiæ mente captæ uoluit sua bona distribui & dari per suos fideicom. pro anima ipsius testatricis, an erit exemplaris, uel fideicommissaria, uide Pet. de Anch. cons. viij. tenentem quòd sit fideicommissaria.*

d POMA. *Ordinem. Sunt qui dubitant ad istam l. nunquid si pater habet plures filios mente captos, sit necesse, si uult uni substituere, q, omnib. substituat, & dicit ipse q, iste text. uidetur probare quòd sic, ibi, ci uel eis. ista uerba sunt posita cum aliquo mysterio, quia exemplaris substitutio est inducta ad exemplum pupillaris, ut hic, & §. qua ratione. Inst. eo. sed in pupillari testator potest, si habet plures filios, uni, uel quibus uult substituere, l. qui plures. ff. de uulg. igitur, &c.*

e POMA. *Fi. l. Appellatione fratris intelligetur etiam soror, probat iste tex. hic, nec alia proles descendentiũ, iuncta l j. ff. de uerb. sig. & ubi traditur. Sed certè uidetur q, eadem ratione inducta sit, & pupillaris. §. qua ratione. Inst. eo. Sed dicit q, ille tex. probat q, Imperator exemplo pupillaris fuit excitatus, super quo considerans pietate inductus, ut hic uidetur, illam introduxit, & sic pietas fuit causa proxi.*

f *Fratribus. Adde q, Cast. dicit hic q, de hoc fuit magna contentio, quia cuidam mente capto habenti sororem fuit facta substitutio, & sibi fuit substitutus extraneus. Nam dicebatur q, illa erat substitutio exemplaris, & per illam excluderetur mater etiã à legitima filij, per istũ tex. qui parificat exemplariam,*

pluriam, pupil. tamen dicit ipse, q, consuluit cont. quia illa substitutio tanquam exemplaris non poterat ualere, ex eo, quia soror non fuerat substituta. Tenet ergo Paul. q, mater posset per substit. exemplarem substituere. Idẽ Bar. l. ex fac. ff. eo. §. Io. Fab. insti. eo. qua ratiõe. Ang. hic & Im. c. Ray. & an pupillaris sit similis exemplari, Alex. cons. xxviij. uol. ij.

LEX X.

2 *Substitutio quando est facta per nomen collectiuũ sub conditione, non habet locum nisi conditio substitutionis euenerit in persona utriusq;*

3 *Pluralitas respiciens unum finalem effectum, non resoluitur in singularitates, secus quando diuersos effectus.*

CVM QVIDAM. Quando duob. impuberibus fit substitutio cum adiectione nominis collectiui, ita demum substitutioni locus est, si in utraq; persona conditio substitutionis uerificatur. h. d. hæc l. cum l. seq. & magis habent difficilia contraria quàm sint in corpore iuris.
1 † Opp. ergo, uterq; est dictio collectiua, uter & alter sunt dictiones distributiuæ, & uerificatur in altero tantũ, ut dixi in tract. istorũ distributiuorũ, l. hoc articulo. de hær. inst. Se-
2 cundò not. † q substitutioni non est locus, nisi in utriusq; persona conditio substitutionis euenerit. Ad istud opp. de iniust. test. l. pe. ubi uno decedente statim fuit uocatus substitutus.* Sol. dicit gl. ibi fuit facta substitutio separatim & nominatim, hic uerò fuit facta cũ adiectiõe nominis collecti
a ui. [a] ista est uera, alij dicunt q hic loquitur in filio, ibi in extraneo. Tene præcedentem. Sic debet intelligi ff. ad l. fal. l. pater filiam. §. fi. & ibi no. Vlterius op. ff. ad Trebel. l. hæredes mei. §. cùm ita. ubi fuit facta cum adiectione nominis collectiui, & tamen sufficit quòd in persona unius existat conditio. Sol. gl. uno modo hic, quod hic speciale in filijs. Et non placet, quia ibi etiam loquitur in filijs, & nepotibus. Vel dicit gl. ibi decessit fideicõ. conditionalis, ante cõditionis euentũ. Hoc nihil ad propositũ, quoniam ibi instituti nõ erant inuicem grauati: uel si erant grauati, nihil ad propositum. Non enim quærimus de uirtute substitutionis inuicẽ factæ, sed quærimus qualiter admittat illè, qui substitutus est, cum adiectione huius nominis collectiui. In hoc illa l. discordat ab ista. Illa enim admittit eum, si conditio extiterit in persona unius, hic eum repellit. Sol. gl. alio modo, q hic deficit conditio in persona primi mortis, ibi econuerso extitit in persona secundi. Pro cuius declaratione debes scire, q qñ substitutio est facta cũ adiectione nominis collectiui, uterq; secundũ rigorem uerborũ nõ est locus substitutioni, nisi conditio substitutionis extiterit in persona utriusq; ut hic, & l. cont. Sed an aliud debeat interpretari secundum uoluntatẽ testatoris, est aduertendũ, quia qñ conditio extiterit in persona unius, si quidem superest alius, qui ex præsumpta uoluntate defuncti, substitutũ exclu dit, nõ est locus substitutioni, hic est casus qñ unus decessit in pup. ætate, superueniente uno alio filio testatoris, & hic uult text. si bene inspiciatur, ibi, cogitasse enim patrem, &c. Quandocunq; extitit conditio in persona unius, & nõ superest alius qui ex præsumpta uoluntate defuncti substitutum excludat, tunc admittitur substitutus, l. cont. magis ex mente quàm ex uerbis. uide gl. sol. pe. aliàs fi. & hanc sol. teneatis. Ponit gl. aliam q ibi in fideicom. subst. hic in directa. Istam tangit gl. in d. l. pater. §. fi. ff. ad l. fal. & quidam habent hãc approbatã, per Dy. Breuiter qñ substitutio est cum adiectiõe nominis collectiui, nõ est differentia inter directã, & fideic. sed illud solũ habemus aduertere, qd dixi in prox. præce. so. Sed qñ substitutio fieret simpliciter, hoc mõ, si filij mei decesserint, &c. nõ dico uterq; uel oẽs, tunc est differẽtia inter directã, & fideic. Nam directa non habet locum nisi in utriusq; persona conditio extiterit, ut s. eo. l. quamuis. quæ loquitur in directa uulgari, sed in fideic. haberet locũ in per-
b sona cuiusq; [b] qui primò euenerit, l. Lucius. §. Caio. ff ad
3 Treb. & l. filiũ. de le. ij. Ratio huius est, † quia qñ pluralitas respicit unũ finalẽ effectũ, sed in substitutione uulg. inspicitur unus finalis effectus, scilicet, defuncti hæreditas, qm̃ per uulgarem solũ defuncto succeditur, & à defuncto solũ capitur. Sed qñ pluralitas respicit diuersos effectus, resoluitur in singularitates, l. falsa. §. fi. ff. de cond. & demonst. hoc aũt contingit in substitutione fideicõmissaria, nam in persona cuiuslibet hæredũ, est fideicom. singulare per se, & à quolibet hæredẽ capitur per se, non à defuncto immediatè, meritò in persona cuiuslibet continet, seu uerificatur, quia quilibet per se uidetur esse gratus, ideò in subst. pub. quæ respicit diuersos effectus, sicut fideicõmissaria, quia per eam succedit pupillo non defuncto, est idem quod in fideicõmissaria, ut s. dixi. Et de hoc plenius dixi in d. l. hæredes mei. §. cùm ita, ad Trebel. & ibi uide.

* *Substitutus. Idẽ l. Titius. §. C. Seio. l. hæredes. §. cùm ita. ff. ad Treb. Cogita nũ hoc sit speciale in fideicommiss. l. Conc. B.*

ADDITIO.

4 *Collectiui. Cast. quærit, quid si frater superstes nõ poterat succedere fratri præmorienti ab intest. quia erat ex diuersis matri. & extabat mater primi morientis quæ præferebatur fratri ex latere patris tantũ cõuncti, ut j. ad Tert. dices q, cũ cessat ratio huius l. substitutus statim uocabitur ad hæreditatẽ primi morientis, quia postquã per eius exclusionẽ non faueretur fratri superstiti, non debet induci exclusio, prout etiam hoc dicit not. Bal. ij. Nic. Mat. in subst. fideicom. in pe. q. huius l. Et hoc dicit tenere etiã Raph. hic, & idem esse si quocunq; alio modo frater à successione legitima fratris repelleretur, sed quid si in substitutione nõ fuit apposita dictio collectiua, sed dixerit, si filij mei in pupil. æta. decesserint, talem substituo, & unus in pup. æta. altero superstite decesserit, an substitutus statim admitteretur? Dicit Paul. uidetur q, sic ar. huius l. à cont. sensu. Item per l. Lucius. §. Caio. ff. ad Treb. & Bar. uidetur sentire in d. l. hær. mei. Bal. tenet cõt. p quo alleg. gl. ord. in d. l. si pater impuberis. ff. eo. quoniã hic etiã subest ratio quæ ponitur in isto text. Præterea etiam copulatiua requirit concursum utriusq; copulati, ad uerificationẽ sui. l. si hæredi plures. de cond. inst. quod est uerum in primo moriente, sed si pupillus mortuus esset post pup. æta. & sic expirasset substitutio pup. quo ad eum in persona secundi morientis, extaret conditio, tunc quia non extaret persona, quæ ex præsumpta mente defuncti excludit substitutum, admitteretur de æquitate, & etiã de rigore ad hæreditatẽ ultimi morientis: sed si foret apposita dictio collectiua, tunc non de rigore, sed de æquitate, per d. §. cùm ita. Sed quid si substitutus est filius maior testatoris, duobus fratribus impuberibus, & unus moriatur in pupillari æta. an solus substitutus uocabitur ad hæreditatẽ illius excluso superstite pupillo? Dicit Pet. q, ambo uocabuntur ab intestato, quia nõ est uerisimile, quòd testator fratrem impuberem uoluerit excludere à parte hæreditatis illius præmoriẽtis. Pro hoc l. cùm auus. ff. de cond. & demon. Tu adde dum Bar. alleg. d. §. Caio. uolẽs q, si sit facta substitutio fideic. sine adiectione nominis collectiui, q, non est necesse q, conditio existat in personam omnũ etiã si supsit persona quæ ex præsumpta mẽte testatoris excluderet substitutũ, quod ipse cõt. tenet in l. quidã. ff. de uul. & in l. hæredes. §. cùm ita. ad Treb. & id qd in d. loc. dixit, sequitur Cast. cons. cxxxvj. ubi dicit, q, licet aliàs dubitauerit, quia Bar. erat cont. q, sibi tutũ non uidetur recedere in consulendo ab opin. Bar. ibi. & q, hic locutus est per inaduertentiã, sed aduerte, quia idem Pau. cons. ccclv. circa fi. transit cum Bar. hic, & dicit q, Bar. d. §. cùm ita. malè loquitur, tamen de Bar. mentionẽ non facit in d. l. quidam. unde est præsumendũ, q, maturius cogitauerit. in d. con. ccxxxvj. licet prius in ordine, & Bal. cons. cccxc. j. uol. & cons. cxvij. cxix. ij. uol. Ang. cons. lxxx. & cix. per Alex. cons. cxij. & seq. iij. uol. & melius cons. cviij. in j. uol. Cast. cons. ccclv. & per Abb. cons. viij. ij. lib. & Bald. cons. lxxxij. v. lib.*

b P. PAV. P. *Cuiuscunq; in cont. Cast. cons. ccxxxvj. & ibi etiam ponit alle. præpositum, q, substitutus non admittetur, apud quem debet remanere portio deficientis, & sic an superueniens intelligatur ipse substitutus, uide etiam e. Paul. cons. ccclvij.*

Pro concordia aduerte, si nomen collectiuũ non fuit expressum per testatorem, qui duobus hære. institutis, per fideic. ipsis substituit Caium simpliciter, & sic sine expreßione nominis collectiui, s. uterq;, uel omnis, & c. quæritur an altero decedente, debeatur pro dimidia fideicõmis. substituto, an tunc demũ utroq; moriente. & Cast. cons. ccxxxvj. dicit q, Bart. unum tenet in hac l. cùm quidam. quæ est l. pen. s. affirmatiuã, q, debeatur fideicom. altero uiuente, per l. Lucius. §. Caio. ff. ad Treb. sed cont. alleg. tenere Bar. in l. hæredes mei. §. cùm ita. ff. eo. tit. l. quidam. ff. de uul. Sed pro sol. Cast. d. cons. dicit, q, Bart. in hac l pen. inaduertentia, & incursu lectionis fuit hic locutus, & non ex proposito. Sed hoc non placet. Ant. de Nicel. ideò dic, secundum eum, q, Bart loquitur in fideicõmissaria substitutione,

quia in directa uulgaris non habet locum, niſi utroq; defuncto, ſed communiter omnes in locis prædictis dicunt fideicõmiſſaria, q̃ uera eſt opin. quòd debeatur fideicõmiſſum ſubſtituto, altero decedente, ut d.§. Caio. niſi alia ſit mens teſtatoris, non enim uoluit intelligere Bart. d.§. cùm ita. quòd eo ipſo quòd eſt filius, excludat ſubſtitutum, niſi ſit alia cohærens coniectura: illa tamen bene coadiuuat, & in hoc ſi inſpiciatur, Bart. nullibi ſibi contradicit.

LEX XI.

1 *Plures inſtituti cum adiectione nominis diſtributiui, quilibet uocatur in uirilem.*

a QVIS.[a] Iſta eſt mirabilis lex. B. d. Cùm pluribus inſtitutis, tertius ſubſtituitur cum adiectione nominis diſtributiui, uocatur quilibet in uirilem, & ſi patri, & filio, ſimul inſtitutis tertius adiungatur, pater & filius loco unius habentur, & unam portionẽ ac-
1 cipiunt. habet difficillima contraria hæc lex. † Not. quòd quando plures inſtituuntur cum adiectione nominis diſtributiui, quilibet uocatur in uirilem, ac ſi eſſent ſingulariter
2 nominati. † Not. ij. q̃ pater & filius cenſentur una perſona,
b [b] modò ſicut hic ſunt duo dicta, ita iſta lex habet duas gl. difficiles. Opp. ff. l. ſi pater. in princ. Sol. Dicunt quidam, q̃ hæc corrigit illam, ſed euitanda eſt legum correctio. Alij dicunt, q̃ hæc l. loquitur in bonis paternis, illa in bonis filij. Hæc eſt truffa. Alij dicunt q̃ hic ideò habet uirilem in ſubſtitutione, quia ad eaſdem partes fuerunt admiſsi in inſtitutione, ut j. eo. l. j. Iſta eſt quædam diuinatio. Tu dic q̃ hic fuerunt inſti-
3 tuti hæredes, cum adiectione nominis † diſtributiui, quiſquis, ibi ſecus. Iſtam ſo. tenent omnes doc. Vltramont. & Citramon. Et audiui ſemel à quodã antiquo aduocato de Floren. q̃ ipſe interrogauit Mar. de Fano de iſto cõtrario, cùm uidiſſet cum fratrem prædicatorẽ, & dixit ſibi, quòd hæc dictio, quiſquis, ſoluebat iſtud contrariũ, licet gl. nõ poneret. Opp. ff de uſufr. acc. l. ſi quis Titio. j. reſpon. Dicit glo. expo-ne ibi, Titio & hæredibus ſuis ſcilicet Titij, legatarij. Sed certè glo. ult. cont. tenet, q̃ ibi loquatur de hæredibus teſtatoris, non legatarij. Sed ut dixi in præcedenti contrario, hoc contingit propter naturã iſtius diſtributiui, quiſquis, quod inducit, ut uideatur quilibet ſingulariter nominatus, ibi ſecus. Contra hanc ſol. opp. l. Lucius. §. Lucius. ff. de leg. ij. ubi quilibet in uirilem uocatur. Sol. Dicunt Vltramon. ibi non fuit nomen diſtributiuũ, licet fuit appoſitum relatiuũ, quis, uel, qui, ut puta, relinquo ſeruis, quos teſtamẽto manumiſi, unde eſt perinde, ac ſi diſtributiuũ fuiſſet appoſitum. Iſta ſol. eſt falſa, per l. ſi pater in prin. ff. eo. ubi apponitur dictio, quis, tamen non uocantur in uirilem, nõ enim ponitur ibi in aliqua illarum legum diſtributiuè, ſed magis relatiuè. Et ideò ſoluc l. Lucius. q̃ ibi ex præſumpta uoluntate defuncti, propter rationem, quam hic ponit glo. quam Dy. ſequitur, & But. ita hic tenet. Sumus expediti de prima parte, ue-
c nio [c] ad glo. fi. & eam intelligas, ſcias q̃ iſta gl. ſignat contrarium unũ, & unam q. format permiſtim, & ideò erit tibi laborioſum, ſi non intelligas, & legas eam, dico tibi. Opp.
d l. ſi quis [d] Titio. ij. reſpon. de uſuf. accr. ſol. uerbũ unà, hic poſitum tollit cont. Iſtam ſo. reprobat gl. per l. Titius fundi. & per l liber homo. §. Titius. & l. interdum. j. reſpon. de hæred. inſt. Vnde dicit glo. ibi, dicit Titio, & hæredibus ſuis, ſcilicet defuncti. hic dicit, Titio & filijs, ſcilicet ipſius Titij, & iſta eſt uera ſol. Quod autem ſequitur in gl. intrat in quandam q. qualiter inter ſe diuidant coniuncti ibi, uel ibi, hic redit ad contrariũ quod primò fecerat. Sequitur ibi, uel refert. redit ad q. quam ſ̃. fecerat, ſiue tetigerat, non enim hoc eſt de ſol. cont. Procedo ergo in recitatione, glo. ſoluit alio modo, quod hic dicit filijs, ibi, hæredib. quod gl. reprehendit per
e auth. de iureiu. à mor. præ. nam ſicut pater & filius [e] cenſentur una perſona, ita hæres & defunctus. Tene ergo præcedentem ſol. q̃ ibi loquitur de hæredibus teſtatorum, hic de filijs ipſius hæredis inſtituti, uel legatarij. Quæro ergo, & modò intro q. quã gl. format, Iſti hæredes ſimul coniuncti, qui uocantur in unam portionem, qualiter diuidant illam portionem inter ſe? Dicit gl. q̃ eam diuidẽt pro hæreditaria portione, l. qui cùm plures. ff. eo. Vel uerius eſt uidendũ qñ Titius miſceretur cũ pluribus hæredibus. Aut hæredes fuerunt nominati ſingulariter, aut non. Si fuerũt nominati, habebunt uiriles, aliàs habebunt hæreditarias.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Si quis. Quid autem quando plures uocantur cum alio tertio ſub nomine collectiuo, an habeantur loco unius, Rom. conſ. xcix. uide pulchram q. quam ponit Soc. l. utrùm. ad fi. prin. de reb. dub. ſubſtitutione facta fratribus nominatis nomine proprio, ſubſtituendo unumquenq; pro quarta parte, quomodo intelligatur.*

b POMA. *Perſona. Bart. conſ. x. uol. ij. conſ. lxv j. j. uol. Bar. l. j. §. his qui. ff. de leg. iij. & conſ. x. uol. ij. Fel. j. de magiſt.*

P. PAV. P. *An autem in ſocietate pater & filius cenſeantur eadẽ perſona, An. conſ. cx. aliàs, cv j. Fel. c. afferte. ext. de præſum. Iaſ. hic latè. Item q̃ ubi unus nominatur ratione maioris præeminentiæ, uel dignitatis, puta Titius, & ſocij talis negotiationis, & Caius promittit centum, Titius, & ſocij capiuntur pro uno. Dec. c. paſtoralis. in prin. de reſc. ubi quædã alia, & uide quæ dicit Fel. quando plures uocentur ſub nomine collectiuo, uel tanquam duo corpora.*

c P. PAV. P. *Venio. Circa iſtam uide Aret. l. diſcretas. ad fin. de uul. ubi etiã ponit, an procederet in fratre ſubſtituto ſub nomine proprio cũ alio. Item ſub nomine appellatiuo coniunctim & inſtituto alio extraneo.*

d *Quis. Et ſic facit quòd ſi condemnatur Poteſtas cum ancianis in centum, Poteſtas tenetur in quinquaginta, & in reſiduo anciani. l. planè de leg j. l. iudici coniuncta gl. in uer. multæ. de app. & ſolet tangi l. non ambigitur. de leg. hic, & l. ſi quis Titio. de uſufr. acc. & l. interdum. de hær. inſtit. & uide Bar. conſ. lxxx. inci. factum tale eſt, prædictus mutus.*

e *Filius. adde q̃, hoc facit ad q. ſtatuti cauentis q̃ nullus habeat officium in ciuitate, niſi habeat æſtimum centum librarum, an ſi filius non habeat æſtimum, & pater ſic ſufficiat ut filius, poſſit habere officium. Bald. conſuenit alleg. gl. ſing. l. ij. j. qui æta. lib. x. quòd libra & æſtimũ patris prodeſt filio etiam ſeorſum habitanti à patre. Ita dicit ipſe in l. prætor. §. ſed ſi filius. ff. de eden. De qua q. uide Bal. & Ang. hic ad ſi per Bal. c. filius de ca. qui cuuend. & l. non plures de fac. ecc. & l. ſciendum. qui ſatiſd. cog l. cùm ſcimus. C. de ag. & cenſ. lib. xj.*

De neceſſarijs ſeruis hæredibus inſtituendis, uel ſubſtituendis. Tit. XXVII.

LEX I.

IS, QVI. Ille qui non eſt ſoluendo, poteſt unum ſeruũ ſibi facere neceſſarium, niſi eſſet ſpecialiter obligatus.

LEX II.

CVM SERVI. In inſtitutione, quæ enunciatiuè aliquem dicit eſſe liberum, uidetur libertatem relinquere, ſecus in legato.

LEX III.

SI TVTOR. Tutor non poteſt ſeruos pupilli ſibi neceſſarios hæredes inſtituere.

LEX IIII.

CVM QVIDAM. Seruus poteſt ab inſtituto libertatem conſequi, & pupillo neceſſarius hæres exiſtere.

LEX V.

QVIDAM. Si ſeruus fuerit hæres inſtitutus in toto, uel in parte, ſine libertate, uel tutor datus, erit hæres tutor, uel liber. Opp. Inſt. de hær. inſt. §. ſeruus. Sol. ibi alienauit in uita, hic legauit in ultima uolun. Item opp. q̃ ultima ſcriptura debeat ualere, & ſic cùm legatum poſt inſtitutionem fuerit factũ, præualet legatũ, l. ſi quis eum. ff. de uulg. legat. j. l. ſi mihi. §. legatum. Sol. ſpeciale eſt hic fauore inſtitutionis libertatis.

a §. ALIO.

a §. ALIO. Aliàs, ILLO. Si legatum[a] ſeruo, ſine libertate relinquitur, hæres præſtare non cogitur, ſed ad præſtandum hortabitur. Opp. l. ſeruus. j. de leg. Sol. Non ualet legatum, ut hæres cogatur de neceſsitate præſtare, tamen de æquitate ſic, ut hic. Opp. l. ſeruos. de ali. leg. Sol. ſpeciale eſt in legatis alimentorum.

ADDITIO.

a POMA. *Legatum. Fallit in l. Lucius. §. j. de teſt. mil.*

§. QVAE. Si ſeruus à primo gradu legatur, & pupillo pupillariter ſubſtituatur, ſi conditio ſubſtitutionis extiterit, hæres erit, & liber: ſi defecerit, legatum ualebit.

LEX VI.

DECISIONE. Si ſeruus purè inſtituatur, ſub conditione libertas datur, ſi quidem conditio poteſtatiua defecerit, hæreditate & libertate priuabitur: ſi caſualis, libertatem conſequitur, & hæreditate priuabitur, ſi ſoluendo fuerit teſtator, aliàs utramq̃ habebit. Opp. l. cùm ſeruus. ff. de cond. inſtit. ubi conditio appoſita in libertate, uidetur in hæreditate repetita. Sol. illud quod hic dicit, purè inſtituit, intellige hic expreſsè. Aliàs ſi ſimpliciter, uidetur inſtitutio facta ſub conditione, ſecundum Rich. Malumb.

De liber. præter. uel exhæredatis. Tit. XXVIII.

Gl. continuat, quia in teſtamentis liberi exhæredantur, uel prætereuntur, ideò de h. d. Vel aliter, Dictum eſt de inſtitutione, uel ſubſtitutione, uerùm quia exhæredatio fit quandoq̃ à gradu ſubſtitutorum, quandoq̃ gradu ſubſtitutorũ, ideò de his ponit hic.

LEX I.

5 *Teſtamentum an poſſit incipere à ſecundo gradu, quando primus gradus eſt nullus ex cauſa præteritionis.*

a 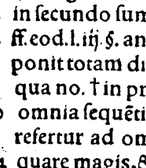 VM POST. Si exhæredatio fit ab omnibus gradibus[a] tacitè uel expreſsè, ualet teſtamentum. Vel aliter, Clauſula in fi. poſita, re-
1 fertur ad omnia præcedentia, ſi non eſt ratio quare magis ad unum referatur, quàm ad aliud. Not. † quòd exhæredatio debet fieri ab omni gradu, ad hoc ut ualeat gradus ille. Not. ij. quod dixi
2 in ſecundo ſummario, quòd † clauſula in fi. poſita, & c. Op. ff. eod. l. iij. §. ante hæredis. Gl. huius timore hic diſtinguit, & ponit totam diſtinc. quam fecit ibi tex. ideò dic ut in glo Ex
3 qua no. † in prin. ſui [b] q̃ clauſula in princ. poſita, refertur ad
b omnia ſequẽtia, ſicut hic dicit tex. de clauſula in fi. poſita, q̃ refertur ad omnia præcedentia, ſi non poteſt reddi ratio,
4 quare magis, & c † Item ex ij. memb. no. q̃ clauſula in me-
c dio [c] poſita refertur ad præcedentia, & ſequẽtia, qd̃ intellige ſecundũ limitationem quæ ſequitur in glo. quando fit intra gradum. Not. quòd illud quod dicitur, clauſula poſita in medio, refertur ad omnia, debet intelligi in medio, hoc eſt, inter diuerſa capitula. Sed ſi ponitur in medio unius capituli, ad illud tantùm refertur, quod perpetuò tenementi. Et iſta, quæ dico, ſunt uera quando tractamus de repetitione unius clauſulæ ſubſtituentis per ſe, de qua loquitur l. talis.
5 ff. de leg. j. † Sed ſi loquimur de repetitione alicuius qualitatis, uel modificationis reſpicientis aliud, tunc an intelligatur facta repetitio, non eſt noſtra materia hic, ſed eſt materia l. quæ cond. ff de cond & demon. de inſti. l. cùm ſeruus. Inſt. de l. Aquil. §. ex hoc. & de leg iij. l in repetendis. Dixi plenè de ui bon. rap. l. prætor. § erit q̃. Pro declaratione huius
6 † gl. ſunt quærenda duo. Primò utrùm cõtra præſumptionem huius legis admittatur probatio in contrarium? Glo. hic in princ. dicit q̃ non. Vnde iſta glo. cõmuniter reprobatur, quia imò poteſt probari cont. ut l ij. §. fi. ff eod & ar. ſ̃.
7 de teſtam. mil. l. in teſtamento. † Quæro ergo ij. quid ſi primus gradus eſt nullus ex cauſa præteritionis, utrùm teſtamentum poſsit incipere à ſequenti gradu? Gl. hic uidetur dicere, q̃ ſic. Tu uerò diſtingue, an primus gradus rumpatur præteritione poſthumi, an uerò præteritione iam nati, l. iij. in fi. ff. eo. & l. nam. ff. de iniuſt. rup.

ADDITIO.

a *Gradibus. Adde an exhæredatus inter gradus inſtitutionis & ſubſtit. intelligatur exhæredatus ab omni gradu, & an ipſius exhæredati ſuper exiſtentia faciat deficere fideicommiſſum, ſi ſine filijs, & c. & an exhæredatus certa cauſa expreſſa, quæ poſteà non redditur uera, faciat exhæredationem nullam cenſeri, & an filius exhæredatus ueniat in generali nominatione filiorum, & an nati ex filio exhæredato excludant ſubſtitutum, Rom. conſ. cccxxxv j.*

b POMA. *Sui Licet omnes hic teneant, q̃ clauſula in prin. poſita facilius trahitur ad ſequentia. quàm clauſula in fi poſita referitur ad præcedentia, & per gl. l. quiſquis. ff. de leg. iij. ſed cont. c. inquiſitioni. ex. de app.*

c *Medio. Adde c. inquiſitioni. de app. & Imo. conſ. xcv. in v. uol.*

LEX II.

SI AVVS. Nepos qui per mortem patris incipit tenere primũ locum, ſi reperitur præteritus, rumpit teſta-
a mentũ,[a] per l. Vellei Opp. l ſi quis poſthumo. § j. ff. eo. Sol. ibi deceſsit filius inſtitutus poſt mortem aui, hic eo uiuente. Opp. ij. dicitur hic, ſine impedimẽto l. Velleiæ. Cont. imò Velleius hic permittit q̃ nepos aui, qui tenet primum gradum, ſi reperiatur præteritus, rumpet teſtamentũ, l. Gallus §. nunc. ff. eo. Huius timore ſunt hic in gl. noſtra multæ expoſitiones, & quælibet eſt bona. Tu tene primã, quia eſt magis clara, & eam tenent Vltramon. ut quod dicit, ſine impedimento l. Velleiæ. hoc eſt, l. Velleia concedente. Not. ex
1 hac l. † unum quòd licet nepos ſuccedat in locũ patris ſui, ut dicit hic tex. tamen ex perſona ſua ſuccedit, non ex perſona patris ſui, quod apparet, quia inſtitutio patris ſibi prodeſt, uel nocet, ſi inſpicitur inſtitutio, uel exhæredatio facta de eo. Quod ergo dicit, nepos ſuccedit in locũ patris, intelligе, hoc eſt, in gradu, ut ſicut filius tenebat gradum primum, ita hodie tenet nepos filio ſubducto, ex perſona ſua tamen ſuccedit.

ADDITIO.

4 *Teſtamentũ. Adde q̃ Bal. ext. gl. quærit de difficili q. Si ſtatuto cauetur, q̃ filia dotata nõ ſuccedat patri dotanti, quouſq; uel donec maſculus ſuperuixerit, & contingat patrẽ filium inſtituere, filiam uerò dotatam præterire, & deinde moriatur pater, & ſucceſsiuè filius ſine liberis maſculis, an filia præterita poſſit tunc dicere teſtamentũ nullũ? Bal. hic dicit q̃ ſic, pòſt mortuus eſt frater, & ſic filia conſequatur dimidiam quã habitura fuiſſet ab inteſt. & hoc operantur illa uerba, donec, uel quouſq;. Bar. l. fil. ad Ter. Bal. & Ang. d. l. Gallus. Bald. & Imo. l. ſi quis poſt. Hug. Ang. & Imo. l. ei qui ſoluendo. de hær. inſtit. ubi dicit q̃ ita conſuluit collegiũ Bon. conſ. incip. proponitur. & Bal. conſ. ccix. incip. doc. man. gra. ij. uol. cõſ. cclxxvij. An aũt teſtamentũ retro fingatur fuiſſe nullũ, uel ſolùm de præſenti, maior pars uidetur inclinare q̃ demũ tunc ſit nullum, cũ filia reperit ſe præteritam, quia ſtatutũ poteſt quẽ facere hæredem ad tẽpus, & poſteà eum deſinere eſſe hæredem. Et ita dicit Bal. cõſuluiſſe Fran. Tigri. & collegiũ Flo. de quibus omnibus per Pet. de Anch. conſ. ccxxj. Abb. conſ. xcij. lib. ij. ubi dixit, q̃ ſi ſtatutũ dicat q̃ maſculo ſuperſtite fœmina non ſuccedat. nec audiatur agendo, uel excipiẽdo q̃ ipſo mortuo admittetur propter illa uerba addita, nec audiatur agendo, uel excipiendo, latius ibi uide, & per Bald. conſ. xcix. lib. v.*

LEX III.

2 *Filius cui factum eſt legatum, dicitur præteritus.*

a SI QVIS.[a] Qui iubetur eſſe alienus à ſubſtantia defuncti, exhæredatus uidetur. Nõ. q̃ qñ ſenſus eſt clarus, nõ
b eſt recurrendũ [b] ad interpretationẽ. Opp. l. ſi alij. ff de uſu. leg. Sol. ibi non conſtabat de [illegible] hic ſic. Opp. ij. l. in
2 ſumma. de re iud. Certè illa concordat cum iſta. † Quæro quid eſt præterire, dicit gl. Præterire, eſt de filio nullam mentionem facere. Vide gl. Ex hac gl. uidetur q̃ ſi aliquis filio aliquid legauerit, q̃ nõ uidetur præteritus, quia de eo facta eſt mentio. Sed hoc eſt contra l. pen. j. de fideicom. Et ideò ad

istam glo. addebat Franc.Accur.Præterire est nullam mentionem facere de eo, scilicet instituendo, uel exhæredando. Fallit in milite, cuius silentiũ habetur pro exhæredatione, l. si cùm.ff.de testa.milit.

ADDITIO.

4 P. PAV. P. *Si quis.Alex.cons.dxcj.in prin.& cons.dxliij.Itẽ adde q̃ non solũ habet locum in ult.uol.sed etiã in contractibus etiam stricti iuris. l.fin.C.quæres pig. oblig.poß.l.si in uenditione. cũ gl.pe.ff.comm.præd. Cast.hic,l.ita stipulatus.la grande.cum glo.in uer.ex sententia.ff.de uerb. obl. xxij.quæst.v.c.humanæ Alexan. cons. xxxiiij.in. fin.in ij.uol.Limitatamen hoc quando testator non stetit in terminis merè uoluntatis, sed processit ultrà disponendo. Secus si stet in terminis solius uoluntatis, est & exemplum l.quidam cùm filiũ.de hæred.instit.& ibi Bald.& Imo.Secundò limita non procedere quando uerba nec propriè nec impropriè possunt deseruire uoluntati. Ita Bart. l.in ambiguo. in ij.respon. ff.de reb. dub. Alex. cons.ccccxxij. Aret.l. Titio.de uerb.obl. Vide ad prædicta latè Ias. hic circa istam l. quæ habes, in l.in conditionibus.de cond.& demon. ad Bart. Item not. quòd necessarius sensus scripturæ omni menti præualet, Bal.c.j. de contro.in uest. Item in omni materia quomodo sit standum uerbis uel menti, Abb. c. ad audientiam. Item quòd non est recurrendum ad text. pro intentione, quia uerba probata inspiciuntur, & cùm nullum sit mentis maius testimoniũ quàm inspecta qualitate uerborum, uerba sunt notanda Bal.hic,in c.j.de contro.inter me.& do.de por fra.Bar.l.Labeo. in prin. de sup.leg. Item q̃ non solùm in ult.uolun. sed etiam in contractibus, & ideò in alia materia potius attenditur mens, quàm uerba, Ias.l.iurisgen.§.prætor ait.ff. de pact. ubi dicit istud esse magis expeditum in ult. uolun. de quibus uide quæ habes ad Bar. d. l. in conditionibus.ff.de cond. & demon. Item de ratione, quia magis attenditur mens quàm uerba, Bal. l.etiam. in j.not. C.de iu.delib. Et ibi etiam ponit declarationem ad regul. istam, uide eum. Item q̃ in ult.uol.præcipuè attendatur uoluntas testantis, Ioan.de Ana. cons. iij. incip. uiso testamento. ubi etiam ait omnia iura ad hoc clamare. Item quòd idem sit in statutis quòd magis attendatur mens, Ang. cons. cxlvij. incip. & cons. clxxxiij. Et Ias. hic. Item quòd uoluntas testatoris sit seruanda, etiam si actus redderetur nullus, Ias. l. uerbis.in vj. not.de uulg Bar.l.non aliter.de leg.ij, Are.de l.uerbis.in iij.not.*

5 POMA. *Recurrẽdũ.Bar.con.viij.xx.xxvij.xxx.& seq.xlij.cõ.lxiij.uol. j.cons.ix.xxx.& lxxvij.cxxx.uol.ij.xj.uol.iij. ubi multa adducuntur, & attenditur mens, & xxj. lv. uol. iij. loquitur in testatore, & ibi declarat qualiter intelligatur hoc q̃ debet attendi mens testatoris, & cons.xx.uol. iij. ibi decidit q̃ attenditur mens disponentis, & q̃ in dubio fit interpretatio longa in fauorabilibus, sed in pœnalibus stricta.*

LEX IIII.

MAXIMVM. Masculi & fœminæ æqualiter ex testamento, & ab intest. succedunt, & debent nominatim, & æqualiter exhæredari. Et eodem modo dicunt nullum, & petunt contratab. & idem in filijs, & in nepotibus, & natis, & in nascituris. h. d. Diuiditur in tres partes princ. Primò ponit quatuor uitia iuris anti. Secundò illa corrigit. Tertiò ponit quintũ uitium, & illud corrigit. Secunda ibi, sancimus ita. Tertia ibi, sed quia & aliud. Item prima subdiuiditur. Nam primò ponit tria uitia. Secundò ponit exemplum primi uitij. Tertiò ponit duas persuasiones ad ostendendũ quòd prædicta sunt uitia. Quartò ponit quartum uitiũ. Secunda ibi, & si præteritus. Tertia ibi, qui enim.

1 Quarta ibi, cũ etiã. † Not. q̃ non debemus esse accusatores
2 naturæ. No. ij. † q̃ querela inofficiósi testam. est auxiliũ sub
3 sidiariũ, quod habet locũ, ubi aliud nõ cõpetit. Not. iij. † q̃ magis est habẽdus odio exhæredatus, quã præteritus. No.
4 iiij. † q̃ præteritus põt dicere nullũ, uel uenire per cõtratab. His præmissis opp. ad primũ de l. fœminæ.de reg.iur.& l.in multis.de sta. ho.Sol. Quantùm ad succedendi modũ, non
a debet esse diuersitas,[a] sed quantùm ad officia publica, sic, ut in contrario, &c. Ad secundum opp. & uidetur q̃ etiam hodie reperiatur istud uitiũ, quòd exhæredatus habeat plus quàm præteritus. Nam præteritus præstat legata coniunctis personis per tit. de leg. præst. exhæredatus euertit per querelam in totum, unde legata coniunctis personis non præstat, l. Titia.de inoff.testam. Sol. dicit glo. quòd istud uitium erat olim de iure antiquo, tamẽ hodie corrigitur per auth. ex causa, quod an sit uerum, ibi dicam. Item opp. q̃ etiam de iure auth. illud idem uitium superst. Pone enim q̃ pater meus me exhæredauit absq̃ causa, & mihi dedit legatũ. Certè testamentũ euertitur quantùm ad institutionẽ, legata remanent firma.auth.ex causa.j.eo. Et sic habebit plus iste exhæredatus, quàm ipse institutus, quia habebit legatũ, ut in gl. An hoc sit uerum, ponit opinio. dicam in auth.ex causa.

ADDITIO.

d *Diuersitas. Et sic facit, q̃ statuta quæ excludunt fœminas à successione, de iure cõmuni sunt odiosa, & restringenda. Bart.l. cunctos.s.de sum.trin. & ibi Sal.Cy.& Bal.l.non sine.de bo.quæ lib. Bal.l.sancimus.s.de nu.& l.lege.de leg.& in l.certum.s.unde leg.Pet.de Anch.c.canonum.de const. maximè in uer. igitur. Bald.tamen, l.ij.s.de in ius uoc. dicit, quòd respectu masculorum sunt fauorabilia, & respectu fœminarum sunt odiosa, uel simpliciter loquendo possunt dici fauorabilia, quia debet inspici id, quod principaliter agitur, non id, quod in consequentiam, & à primo fit denominatio, l.si quis.ff. si cer.pet. & l. qui excep.de cond.ind. Ex parte ergo masculorum, quorum fauore fit ut salua sit agnatorum dignitas, ut no. Cy. l.j. de adul. ex parte ipsorũ potest fieri extensio, ut statutum excludens filium, excludatur etiam propter neptem ex filio, econuerso uidetur q̃ licet excludat filiam, non excludet neptem, quod uidetur uerum de nepte ex filio, quæ procedit ex radice non exclusa, sed neptis aut nepos ex filia bene excluditur, quia non potest uenire, nisi ex persona exclusa. Et sic dicit Cast. tenere omnes docto. Sed attenta ratione statuti, q̃ hæreditas remaneat in familia, uidetur etiam secundum ipsum q̃ neptis ex filio excludatur, quia transitura in aliam agnationem. Tamen se remittit ad Bart. d. l. liberorum. de qua materia uide per Ang. cons. xiiij. Cast. cons. cixix. & cccxxxiiij.*

AVTHENT.

a NON LICET.[a] Ista auth. sumitur ex auth.ut cùm de appella.cog. Et quæ hic sunt, dic ut in gl.

ADDITIO.

d P. PAV. P. *Licet. Bertac. uerb.exhæredatio. ubi habes an ultra causas hic expressas si reperiatur alia similis, possit exhæredari. Et quid si filius faciat pœnitentiam de delicto, & quædam alia, & an habeat locũ ista auth.in præteritione posthumi, Io.de Ana.cõs.xxviij. & Bolo.ibi in add.*

AVTHENT.

3 *Exhæredatio tripliciter assumi potest.*
6 *Legata an debeantur rup.test.ex causa præteritionis.*
9 *Testamento rescisso ex causa exhæredationis, an legata debeantur.*
11 *Testamentũ ex causa præteritionis, uel exhæredationis quõ irritetur.*
12 *Testamentum quomodo irritetur, quando descendentes sunt præteriti, uel exhæredati, & quid in ascendentibus.*
14 *Si collaterales sunt in testamento præteriti, uel instituti, testamentũ irritatur per querelam.*
15 *Institutio in re certa, an remaneat ualida testamẽto irritato ex causa præteritionis, uel exhæredationis.*
18 *Filius qui rumpit testamentũ, ex causa præteritionis, uel exhære. non habet legatum in testamento sibi factum.*
22 *Si in testamento irritato fuit apposita clausula codicillaris, an legata debeantur ab intestato.*
23 *Clausula codicillaris quid operetur.*

a EX CAVSA.[a] Multùm est difficilis* materia huius auth. Item est breuis hic, sed in corpore unde sumitur, satis est lõga. Casum in terminis pone sub nube, ut litera iacet. Circa auth. hanc primò est uidendum quo-
1 modo se habet ad l. Cod. Quidam dicunt† corrigendo, quia in lege Codicis dicebatur, quòd filius exhæredatus non soluit legata fideicõmissa. quod corrigitur per istam auth.

* *Difficilis. Nam in hac auth dicitur, q̃ præteritione, uel exhæredatione filij, testamentũ quo ad institutionẽ attinet, rũpitur, cætera uerò firma manent. Cui sententiæ multa respon. à Bar. hic proposita aduersantur. Ego censeo cætera liberis & parentibus tantùm relicta, firma esse: l. j. ff.de leg. præstan, Atq; hoc pacto iura contraria conciliamus.* I.Conc.B.

quod

quod quibusdã nõ placet, ut j. dicam, ego tamen puto hoc esse satis uerum. Alij dicunt q̃ se habet determinando, nam in lege C.simpliciter dicebatur de exhæredatione, & præteritione, sed hic addit q̃ debet fieri exhæredatio, uel præteritio cũ causa, quod colligitur ex illo uerbo, cùm dicit, de insertione causæ, quod non placet, quia hoc quod dicit de insertione causæ, non est per istam auth. sed per auth.nõ licet. s.prox. positam, tene ergo primam. Veniamus ad cont. & opp. uidetur q̃ ex causa præteritionis, rupto testamento nõ
2 debeant legata, l.filio præterito.ff. de iniust.test. Huius † timore sunt opin.nã quidã dicunt, q̃ lex cont. & omnes similes corriguntur per istã. Pro hac opi. facit primò hæc auth. quæ generaliter loquitur in corpore unde sumitur, in §.siue igitur. Similiter loquit generaliter, ubi loquit de testamento facto à filio, qui præterijt, uel exhæredauit parentes. Hanc opi. tenet gl. in multis locis, scilicet in l.cont & l. uxorem.ff. de manumiss.test. in ult.gl. in auth. unde hæc sumit § si tales. & j. de codici. l. j. Præterea eadem uidet ratio in præteritiõe, quæ in exhæredatione. Nam sicut testamentũ ipso iure annullat per præteritionẽ, ita annuliatur per exhæredationẽ, causa non inserta, secundũ omnes. Hoc etiam tenẽt omnes gl. quas j allegabo, quæ dicunt q̃ hæc auth. habet locum in præteritione posthumi, &c. Alij sunt in contraria opin. qui dicunt q̃ hæc auth. nõ habet locum in filio præterito à pa-
b tre.[b] & tex. hic debet intelligi de præteritione materna, quæ pro exhæredatione habet, ita tenet gl. in corpore unde auth. hæc sumit. § aliud quoq̃ capitulũ. Et idem Azo in summa. Dy. etiã in additione magna, quã fecit in l. Gallus. de lib. & posth. dicit iura antiqua in hoc per hanc auth. non esse correcta. Ita uidebat tenere Iac But. quæ opi probat in corpore unde hæc sumitur. §. finautẽ hæc obseruata nõ fuerint nullũ exhæredatis liberis. Et de præteritis nullã fecit mentionem de iure, hoc est q̃ iura non corrigunt, nisi quatenus exprimunt in lege noua corrigẽte, ut j. de app. l. præcipimus. in fi. Præterea, istud est ius nouũ, quod uidet inductũ in filij fauorẽ: sed hic nullus est fauor filij, imò odiũ, quia tenet ad legata, ad quæ aliàs nõ tenebat, ergo, &c. Quòd hoc ius sit in fauorẽ filij, probat in d. § finautẽ ibi, ne filij falsis accusatio-
c nibus [c]. Cy. erat in cont. opi. tamen nõ respondet ad ratiões in cõtrarium, nec nouas facit. Quid dicemus? Dubium est
3 propter opi. tãtorũ, finaliter † ego dico, pro declaratione huius q. q̃ exhæredatio potest tripliciter assumi. Vno modo strictè, & sic exhæredatio est ab hæreditate exclusio expresse, & solenniter facta, & sic loquit tit. iste, prout de exhæredatione loquit, scilicet si est facta nominatim, & in testamento interuenerunt omnia quæ habuistis no. s. co. l j. Alio modo assumit exhæredatio largè, & tũc exhæredatio est ab hæreditate exclusio facta tacitè, secundũ testatoris uoluntatẽ. Et isto casu hoc nomen exhæredatio, cõprehendit præteritionem factã à testatore sciente se filium habere Hoc probat in l. patronus in prin. ff. de bo. lib. & l. Paulus. §. fi. & l si cùm. & l. sicut certi. s. de testa. mil. Ille enim, qui dat hæreditatẽ suã alteri, & de filio nullã fecit mentionem, tacitè exhæredat eũ. Et si tu diceres, leges contrariæ loquunt in milite, in quo est speciale, q̃ præteritio habetur pro exhæredatiõe, concedo q̃ speciale est in hoc q̃ præteritio militis ualet, tanquam exhæredatio, quia sic uoluit, in pagano uerò nõ ualet. Tamen ista fuit uoluntas pagani, q̃ illa præteritio habetur pro exhæredatione, sicut uoluntas militis, tamen in milite ualet, propter priuilegiũ suum, in illo non ubiq̃. Ergo potest dici q̃ exhæredatio sit in uno ualida, in alio inualida. Sicut dicimus in exhæredatiõe, quæ fit sine causa, nã exhæredatio est, sed inualida. Tertio modo potest dici exhæredatio largissimè, ab hæreditate exclusio, & hęc cõprehendit præteritionẽ factã à testatore sciente, uel ignorante se filium habere, quæ præteritio pro exhæredatione est, l. si instituta. §. fi. cũ l. seq. ff. de inof. test. Et si tu dicis, ibi speciale est in matre, cuius præteritiò habet pro exhæredatione ualida, cõcedo q̃ habetur p exhæredatione ualida, ita q̃ opus est querela, sed in alio p exhæredatione inualida tãtùm, quia licet uerba testamenti talẽ filium excludant, tamẽ uoluntas testatoris non affuit, l. si cùm. s. de test. mil. Et sic breuiter triplex exhæredatio. Vna largissima, quando ex uerbis testamenti ad hæreditatẽ nõ admittitur, licet expresse non excludatur, neq̃ tacitè, secundũ uoluntatẽ. Quandoq̃ largè assumit, ut quando non excludit expresse secundũ uerba, sed tacitè secundũ uoluntatem. Quandoq̃ sumitur strictè, & propriè exhæredatio, ut quando expresse excluditur secundum uerba; &
4 secundũ uoluntatem. Nunc ad † q. propositam dico, q̃ hęc auth. habet locum in exhæredatione largo modo sumpta, nõ dico largissimè. Et sic distingue, Aut filius est præteritus à testatore sciente, & habet locum hæc auth. quia testamentũ rumpit, quãtùm ad hæredis institutionem, cætera firma manẽt. Aut est præteritus à testatore ignorãte, & tũc iura antiqua remanent incorrecta, quia testamentũ nullo iure ua-
d lebit.[d] Et quòd hæc distinctio sit uera, primò probatur ex corpore unde sumitur. §. finautem. Nam ex eo quod dicit, nullũ exhæredatis liberis, intelligo exhæredationem largè, ut comprehendat præteritionem à sciente factã. Et hic ꝓbatur ex rationibus, quæ statim in textu annectunt. Dicit em, ne filij falsis accusationibus condemnent, &c. Et ista uerba cõprehendunt filiũ exhæredatum, uel præteritũ cum causa, licet non uerè à sciente. & j. sequit, uel aliquam circunscriptionẽ in parentum substantijs patiantur; &c. Circunscri-
5 ptio † enim est deceptio facta ab aliquo per dolũ, l.j ff. de integ rest. & ibi no. sed ille, qui præterijt aliquê scienter dolose, eum circunscribit, ergo, &c Ex ratiõibus ergo annexis apparet, q̃ uerb. exhæredationis, debet largè sumi, ut comprehendat præteritionem. Hoc etiã probat in §. si tales igit. & § finautem hæc obseruata. ibi loquit generaliter, nec de exhæredatione, uel præteritione facit mentionẽ. Hoc etiam probatur in §. & hæc quidẽ exhæredationis, uel præteritionis pœna, &c. & j. in sequen. §. sequitur. Sola enim nostræ serenitatis est intentio à parentibus & liberis, iniuriam præteritionis, uel exhęredationis auferre. Apparet ergo q̃ Imper. intellexit in pręcedentibus tam de pręteritione, q̃ de exhæredatione. Ex prędictis apparet responsum ad ea, quæ in cont. allegantur, uidelicet q̃ in corpore non fit mẽtio de pręteritione. Imò falsum est, quia fit mentio expresse in uer. & hæc quidem. Item dum dicit, exhęredatis, intellexit largè, ut comprehendat præteritionem factam à sciente. meritò iura antiqua corriguntur. Nec ob. q̃ isti dicunt, q̃ ius nouum inductum est in fauorem filiorum, quia fateor q̃ fauor filij est in hoc, q̃ in exhęredatione uel pręteritione debet inseri causa, sed fauor testantis est q̃ testamentum non irritetur in totum, sed remaneat ualidum quo ad alia capitula. Probatur in corpore, in uer. hoc autem disposuimus, ut & parentes, & filios, & testatores ab iniuria liberemus, & in eo. §. unde. & constat ad utriusq̃ partis uoluntatem, utilitatem, atq̃ cautelam hanc præsentem legem fuisse prolatam, &c. quibus uerbis apparet quòd non est factum ius istud in fauorem tantùm exhæredati, uel præteriti, sed etiam in fauorem testantis. Et isto modo intelligendę sunt uerè omnes gl. quę tenent, q̃ iura antiqua corriguntur per hanc auth. Sed si acciperes exhęredationem largissimè, ut comprehenderet pręteritionem factam ab ignorante, tunc in hac pręteritione iura antiqua non corriguntur, quia tex. in corpore, non intelligit nisi de præteritione facta à sciente, ut s. dixi. Præterea, hoc probo per rationem, sicut hodie uoluntatem defuncti prętereuntis filium lex tuetur quantùm ad legata, ita olim tuebatur uoluntatem militis prætereuntis filium in totum: sed in milite adhibetur illa distinctio, uel pręterijt filium scienter, aut ignoranter, ut d. l. sicut certi. cum simi. s. de test. mil. ergo, &c. Et isto casu intelligo ueram etiam opin.
6 aliorum, qui dicunt iura antiqua non corrigi. † Secundò opp. ad l. & uidetur quòd legata non debeantur testamento rupto ex causa pręteritionis posthumi, j. tit. j l. j & de leg. ij. l. si quis in test. de fideicom. lib. l. si pater. in princ. cum simi. lib. Huius timore sunt hic alię op. Dicunt quidam, q̃ illę leges corriguntur per istam, & hęc fuit olim opin. Pla. quę probatur pluribus rationibus, primò, quia hæc auth. loquitur generaliter, ergo, &c. Pręterea, lex & iura allegata in cont.

loquuntur in posthumo, cùm lex parificat posthumum, & iam natum, l.maximum, in fi. ſ.eo. Sed in iam nato præterito iura antiqua corrigũtur, ergo, &c. Prætereà, ſicut olim, qñ teſtamentum rumpebatur per contratab. debebantur legata certis perſonis, per edictum de legat. præſtan. ita hodie debent̃ legata uniuerſaliter per hãc auth. ſed in illo iure antiquo non fiebat diſtinctio inter posthumum & iã natũ, l.j.in princip. ff. de cõtratab. ergo nec de iſto iure. Alij dicũt, & uidet̃ q̃ fuit opin. Azo.[e] q̃ leges cõtrariæ nõ corrigant̃, ſed illæ loquunt̃ in filio posthumo, [f] iſta in filio iã nato. Iſta opinio fundabat̃ pluribus rationibus, primò, quia in corpore nõ fit mentio de posthumo, ergo, &c. Prętereà, qñ filius iam natus eſt prętteritus, teſtamẽtum ſtatim eſt irritũ quãtùm ad inſtitutionẽ, & ſic legata nũquã habuerunt depẽdẽtiã ab ea. Sed qñ eſt præteritus posthumus, tunc ab initio ualuit teſtamẽtum, & legata ab eo depẽdere cœperũt, meritò rupta inſtitutione uitianť legata, ut dicitur in ſimili, ut hic, de iniuſt. rupt. l.nã & ſi. §. fi. & de lib. & poſth. l.iij. §. fi. Iacob. de Aret. & Cy. tenẽt primã opin. ſcilicet, q̃ leges cõtrariæ, & ſimiles corrigant̃. Allegant q̃ ſit gl. de fideicom. lib. l. generaliter. §. ex teſtamento. Allego tibi plures alias gl. quæ in poſthumo loquunt̃. ff. de cap. & poſtl. reuer. l. bona. §. fi. & de fideic. lib. l. ſi pater. in princ. & de teſt. tut. l.j de leg. ij. l. ſi quis teſtamento. & ſ. de cod. l.j. Audiui Ray. tenere cont. iſtã opi. & ſic pluries cõſuluiſſe. Audiui etiã Iac. But. ſuper haç auth. tenentẽ cont. per iſtã rationem, hæc auth. loquit̃ qñ præteritio fit à matre. Sed hanc opin. ſ. prox. reprobaui. Prætereà, dicebat ipſe, q̃ hic loquitur qñ præteritio fit à matre ex cauſa, quod patet, quia textus dicit, ex cauſa præteritionis, &c. ſed in posthumo non cadit cauſa, l. ſi quis in ſuo. §. legis. ſ. de inof. teſt. Quid dicemus? Dico idẽ quod ſ. Aut præteritio posthumi eſt facta ab eo, qui ſciebat ſe habere uxorem prẽgnantẽ, & eſt uera prima opi. quòd iura antiqua ſint correcta, hoc p̃batur ex tex. in corpore, ut ſ. dixi. Et licet ibi nulla mentio fiat de posthumo, tamen loquit̃ generaliter de qualibet præteritione. Aut præteritio eſt facta ab eo, qui neſciebat uxorẽ eſſe prẽgnantẽ, & tunc non corriguntur, quia tex. in corpore de hoc non loquitur. Hæc opin. probatur in ſimili, ſ. de teſt. milit. l. ſi cum uel in utero. & l. qui iure. ff. de teſta. milit. Prætereà, hoc probo per rationẽ efficacẽ. Certum eſt q̃ donatio inter uiuos nitit̃ maiori firmitate, quã legata, quia cõſenſu duorũ fit, ergo, &c. no. in l.j. ff. de pact. Itẽ nõ poteſt reuocari ſine cauſa, ut j. de reu. do. per totũ. Sed donatio inter uiuos p̃pter ſuperuenientes filios, de quibus teſtator non cogitauit, irritat̃, ergo multò magis irritantur legata, l. ſi unquã j. de re. do. Facit ad hoc ff. de pac. l. tale pactũ. §. fi. Prætereà, hoc tenere eſſet cõtra uoluntatem teſtatoris. Pone enim q̃ teſtator nõ habens filios fecit magna legata fratribus con ſanguineis, q̃ nõ eſt ueriſimile eum feciſſe, ſi de liberis cogitaſſet, nõ em̃ prætuliſſet extraneos ſoboli ſuæ, l. cùm auus. de cond. & dem. & de fideicom. l. cùm acutiſsimi. Idem iuris eſt
g ſi aliquis filios habebat[g] tempore teſtamenti. Nam præſumit lex, q̃ ſi cogitaſſet plures filios habere, minora reliquiſſet legata, l. is qui. in fi. ff. de iur. cod. & ſic uno caſu eſt uera opinio Placen. & ſequaciũ. Alio caſu eſt uera opinio Azo. & ſequacium. Redeamus ad quaſdam rationes, quas feci p̃ Placen. inquantùm concludunt cont. Az. & ſpecialiter ad illam, quam fecit de tit. de lega. præſtan. Nã dico, q̃ ibi nulla eſt differentia inter posthumum, & iam natum, ſiue ſciẽter, ſiue ignoranter teſtator prætterierit, quia in utroq̃ eſt eadẽ ratio. Quare autem prætor cõſeruauit legata cõiunctis perſonis. Certè, quia prætor rumpebat teſtamentum, quod de iure ciuili erat ualidum, & in hoc iniuriã faciebat legatarijs omnibus, ideò ex æquitate ſua reſeruauit legata coniunctis perſonis, l.j. in princ. de leg. præſt. & iſta eſt ratio uniformis ad posthumum, & iã natum, quoquo modo prætteritũ, ſed hic legata cõſeruantur propter tuendã uoluntatẽ defuncti, quæ uoluntas defuncti ceſſat, qñ prætteritus eſt ab ignorãte. Nunc reſpõdeo ad rationes factas per Az. cõtra Pla. nõ ob. q̃ dicitur, q̃ legata cœperint dependere ab inſtitutione, ut dicam j. in cont. ſuper uer. exhæredationis. Nec ob. q̃ dicebat Iac. But. q̃ hic loquitur de prætteritione, quæ fit ex cauſa, quia hoc falſum puto, q̃a imò loquitur indiſtinctè de omni prætteritione, per quam prætteritus circunſcribitur, ut dixi in præcedenti cont. Et quod tex. hic dicit, ex cauſa prætteritionis, debet exponi, id eſt, ex ipſa prætteritiõe, & ſic intranſitiuè loquitur. Simiſe habuiſtis ſ. de cond. indeb. l. j. Vel dic quòd uerba hic poſita ſunt Guarnerij, in corpore aliter iacent. Sed cont. iſtam opi. quam tenui, tam in præcedenti cont. quàm in iſto, opp. l. ult. ff. de hær. inſt. ubi quando prætteritio eſt facta ab ignorante, uitiatur inſtitutio, & legata firma remanent. So. ibi loquitur quando prætteritus eſt aliquis, cuius prætteritio teſtamentum non rumpebat, ſed inſtitutio rumpitur propter defectum cauſæ, quam teſtator adeſſe putabat, quæ cauſa reſpiciebat inſtitutionẽ ſolam, non legata, meritò legata firma remanent, quia in eis non eſt defectus uoluntatis defuncti, hic ſecus, ut ſ. dixi. Contra hoc etiam fortiter opp. l. cùm mater. ff. de inoff. teſt. ubi uidetur quòd debeat diſtingui totum econtrà, ad illud quod ego dixi ſ. Aut prætteritio eſt facta à ſciente, & ſic re, & conſilio, & legata tunc non debeantur. Aut ab ignorante, & tunc debeantur. Ita uidetur tenere gl. ibi poſita, &c. Reſpon. rationes & opi. gl. non ſunt uerę, per rationes quas ſ. dixi. Vnde tene opi. Azo. ibi poſitam quòd dictum in prin. legis corrigatur per id quod ſequitur. Et tunc facit pro opi. quam teneo, quod ſatis placet. Vel dic ſubtilius, quando mater prætterijt filium, quem non credebat ſe habere, & alios inſtituit, filius habet duplicem uiam. Vno modo, quòd dicat teſtamentum nullum, ſeu inſtitutionem nullam, propter defectum cauſæ, quia mater ideò inſtituit extraneum, quia putabat ſe filium non habere, quare erit falſa, & tunc uitiabitur inſtitutio, & remanẽt legata, ut d.l cùm mater. in princ. & d.l. ult. de hær. inſt. Aut uult irritare inſtitutionem tanquam prætteritus, & uenire per querelam olim, uel hodie, dicendo nullũ ipſo iure, & tũc legata totaliter non ualebunt. Sic loquitur finis dictæ l. cùm mater. & id quod ſ. dixi uobis. Opp. l. ij. ſ. eo. tit. & ff. de lib. & poſth. l. Gallus. per
h totam l. Huius timore[h] † poſſunt hic eſſe aliæ opi. Vna, q̃
7 hęc auth. habeat locum in prætteritione posthumi, qui non eſt propriè posthumus, ſed per l. Velleia. ſubducto eo qui tenebat primum locum, ſequens incipit tenere locum primi, & gl. l.j. ff. de teſta. tute. uidetur tenere, quòd in tali posthumo locum habeat hæc auth. In cont. uidetur, nam talis posthumus non fuit per machinationem prætteritus. Nam teſtator ideò eum non inſtituit, quia alter eum prẽcedebat, & ſic licitè fecit. Teneo gl. Ad cõt. reſpondeo quòd hæc machinatio uidetur. Sicut enim qui habet uxorem prẽgnãtẽ, & uentrem non inſtituit: ita ille, qui habet nepotem, & de eo non facit mentionem ſecundum conſ. l. Velle. ſaltem re ipſa circunſcribit eum. Huic opin. conſonat uoluntas defuncti. Si enim filium ſuum, qui erat in primo gradu, grauauit legatis[i], multò magis eſt præſumendum, quòd grauaſſet nepotem, quia erat in ulteriori. Opp. ſ. de bonorum poſſ. cont. tabul. l. j. & de leg. præſtan. l. j. ubi teſtamento irritato per contratab. ex cauſa prætteritionis, legata non debẽtur, niſi certis perſonis, hic uerò dicitur q̃ omnibus. Hu
8 ius timore † ſunt hic opin. nam gl. d.l. j. ſ. de bonorũ poſſ. cont. tab. tenet quòd illæ leges hodie corriguntur per iſtam, ut not. gl. ij. in fin. ff. de uſufruc. l. ſi extraneo. Alibi uidetur tenere glo. quòd hæc auth. non loquatur de prętteritione filij emancipati, ut not. ff. de min. l. ſi filius. Et ſecundum hanc ſolue contraria, quòd ibi loquitur in emancipato, hic in ſuo, uel in eo qui non eſt ſuus, nec emancipatus, ſicut deſcendens ex linea materna. Pro prima opin. facit, quia tunc uidetur ſublata differentia emãcipationis, & patriæ poteſtatis, qñ nullum factum eſt teſtamentum, ut no. ſ. de collat. l. ſi emancipati. & in hac auth. gloſſ. ij. & l. Gallus. §. & quid ſi. glo. emancipatus, prope fin. Aretin. licet ſit de illis qui tenent, quòd in filio prætterito iura antiqua non ſint correcta, tamen in filio emancipato tenet quòd iura antiqua corrigantur. Nam §. cauſas. uerſi. ſi quemlibet de prędictis, loquitur de liberis, qui poſſunt ab inteſtato ſuccedere, ſed

ſed quãtùm ad ſucceſsionẽ ab inteſtato, nulla eſt differentia inter emancipatũ, & ſuũ, auth. de hær. ab inteſt. §. ſi nullam. ergo, &c probat per rationẽ, quia hic eſt fauor filij emancipati, qui dicit ipſo iure nullũ, nec habet neceſſe ſub dubio litis pendentiæ intentare contratab. Et iſtã opinionẽ puto ue-
k rã,[k] ſi ponimus prætteritionẽ factã[l] à patre ſciẽte, aliàs ſecus.
l Opp. ff. de leg. iij. l. ij. Sol. Secundũ Dy. & bene, ibi loquitur quando legata relinquunt̃ ab ipſo prætterito, à quo ab initio relinqui non poterant, & ſic hæreditas deuenit ad eum ex quodã caſu, non ex iudicio defuncti, l. ſed & ſic. §. j. ff. de leg. iij. hæc auth. loquit̃ in legatis relictis ab inſtituto, à quo ab initio poterant relinqui, quę conſeruantur beneficio huius auth. Ex hoc habes q̃ Dy. hic uidet̃ tenere, q̃ hæc auth. habet locũ in prætteritiõe filij ſui, quod dixi ſ. & dic de hoc,
9 ut dixi ſ. Sumus † expediti de contrarijs, circa uer. prætteritionis. Nunc ueniamus ad uerb. exhæredationis. & uidetur q̃ reſciſſo teſtamento per filiũ exhæredatũ, cætera uitiantur l. Pap. §. ſi ex cauſa. ff. de inof. teſt. Huius timore ſunt in hac materia multæ opin. Nam Mart. dicebat q̃ cont. habet locum ſecundũ illa tempora ſecũdũ quæ habet locũ querela, hodie uerò non habet locũ querela. Cuius opi. reprobatur hic, in gl. & l.j. ff. de inof. teſt. Ego dixi plenè in l.j. ff. de teſtament. Alij dicunt, q̃ lex cõt. corrigitur per iſtam auth. nam hodie ſi teſtamentum rumpat̃ per querelam, uel alio modo filio exhæredato legata debẽtur, ut hic. Et hoc tenet gl. l. cõt. & ff. de inoff. teſta. l. nam & his. §. j. de teſt. tut. l. iure noſtro. §. j. & de leg. ij. l. cùm filius. in princ. in gl. placuit. & in iſtis locis gl. tenet iſtã opin. Et differt hæc opinio ab opi. Mar. quia ſecundũ hanc habet locũ querela, ſed legata remanent firma: ſed ſecundũ Mar. non habebit locũ querela. Tertij dicũt ut Azo in ſumma, Aut teſtamentũ eſt nullũ ipſo iure, quod eſt qñ cauſa non eſt inſerta in exhæredatione, ut j. dicã, & tunc habet locũ iſta auth. Aut cauſa fuit inſerta, & tunc quia oportet teſtamentũ irritari per querelã, ſecundũ commnnẽ opi. legata, & cætera ſimiliter irritantur, & iura antiqua non corrigunt̃. Iſta opi. probat̃, quia qñ teſtamentũ eſt nullũ, legata nõ habent dependentiã ab inſtitutione, ſed qñ eſt aliquod, & irritat̃, ſecus, ut dicit̃ in ſi. in l. nã & ſi. §. fi. ff. de iniuſt. teſt. & l. iij. in fi. de lib. & poſth. & ibi no. Iſta opin. placuit Hug. tamen diſplicuit eius ratio, nam in eo quod dicit, quando teſtamentum eſt nullum, legata ualent, eſt cont. l. is qui in princ. ff. de leg. præſt. In eo uerò quod dicit, quòd quando ab initio ualuit, legata irritantur propter dependẽtiam, eſt cont. l. ſi miles. ff. de iniuſt. rupt. Quidã uolentes ſubſtituere rationẽ, multùm laborant ad reſpondendum ad d.l. Tu dic
m breuiter[m] q̃ non ob. l. is qui. quia ibi loquit̃ ſecundũ tempora antiqua, ſecundũ quæ legata non poterant ualere, niſi ex teſtamento adiretur hæreditas, hodie ſecus in caſu huius auth. Non ob. l. ſi miles. quia ibi ualuit teſtamẽtũ ab initio de iure ſpeciali. Vnde licet tollat̃ non eſt tantæ potentiæ, quòd ad ſe trahat acceſſoriũ. Vnde ratio Azo. adhuc remanet uiua. Hug. tamen aſsignauit aliã rationẽ, quia qñ teſtator inſeruit cauſam, deliquit in duobus, ſcilicet, in exhæredando, & falſam cauſam inſerẽdo, ſed qñ cauſam nõ inſeruit, deliquit in uno tantùm, meritò mitius punit̃, ut ſic quo ad inſtitutionẽ tantùm irritet̃ teſtamẽtũ. Iſta ratio reprobat̃ per doc. Quid enim ſi teſtator inſerit uerã cauſam, ſed hęres eam nõ probauit? Certè in nullo delinquit, tamen ſecundũ opin. prædictã non ualeret legatũ. Vnde alij, ut Iac. de Aret. tenent opin. iſtam, per aliã rationẽ, ſcilicet, quia hic dicit tex. irritũ, &c. In corpore dicit, euacuato, &c. Et ſic intelligitur qñ eſt irritũ ipſo iure, & iſta opi. nõ placet. Nã uer. irritum, non eſt in corpore, ſed in uno §. dicit, euacuato, in alio dicit, reſciſſo. & gl. intelligit ibi, euacuato, ſcilicet, per ſententiã, & ſic agebat̃ querela. Quod aũt dicit, euacuato teſtamento, &c. & ſic ſunt ablatiui abſoluti, & reſoluunt̃ in cõditionẽ, ſcilicet, ſi euacuabit̃, ſcilicet p̃ querelã, l. à teſtatore. ff. de cõd. & dem. ff. de uſu. l. euictis. & codẽ modo in alio §. ubi dicit, reſciſſo teſtamento. Vnde alij tenentes hanc opin. dicunt quòd qñ teſtamentum irritat̃ per querelã, legata non debent̃, quia irritatur iudicium tanquam dementis, l. Titia. ff. de inoff. teſt. Et iſtam opi. uidi quandoq̃ tenere Iac. But. dum legeret l. cont. & poſteà dum legebat hanc auth. uidi eum uacillare, & nihil firmare. Sed iſta ratio non placet, nã licet olim teſtamentum irritaret̃ per querelam, quaſi colore dementiæ, l. colore. ff. de inof. teſt. tamen hodie non irritat̃ illo colore, ſed irritat̃ teſtamentum per querelam, quaſi cauſa inſerta nõ fuerit uera. Non enim poteſt dici demens, qui filiũ ſuum exhæredauit ex iuſta cauſa inſerta. Sed poteſt dici q̃ cauſa nõ ſit uera, & iſta reſponſio colligit̃ ex Iac. de Are. in iſta materia circa alium paſſum. Vnde alij, ut Dy. ſunt in alia opi. totum econuerſo ad præcedentem. Dicit enim, Aut cauſa legitima eſt inſerta, & per hæredẽ nõ approbata, & habet locum hæc auth. ut licet teſtamentum irritet̃ per querelã, legata firma mancant. Aut cauſa non eſt inſerta in exhæredatione, & tũc irritat̃ teſtamentũ in totũ, & ita dicebat ipſe, quod colligit̃ ex corpore unde ſumit̃ hęc auth. Cy. dicit hic, & audiui eũ dicẽtẽ, cùm legeret iſtã auth. q̃ pluries ipſe reſpicit in corpore, & nunquã ſciuit colligere ex aliquo tex. illud quod dicit Dy. uidet̃ mihi tamẽ q̃ Dy. hoc collegerit ex tex. in corpore, ex altero de duob. locis, primò ex §. ſinautẽ hæc obſeruata nõ fuerint, ibi, ne filij falſis accuſationibus, &c. Nã dicit̃ eſſe falſa accuſatio, quando cauſa ingratitudinis inſerit̃, quæ uera nõ apparet. Vel poſſumus dicere, q̃ ipſe collegit hoc ex §. ſinautẽ hæc obſeruata nõ fuerint, aliàs in §. hæc aũt. ex fi. §. in uer. aliquo autẽ negotio, &c. ubi tex. hoc expreſſe uidet̃ dicere, ideò cũ uidi totũ. Hæc opi. Dy. nõ placet. Nã licet una ſit ratio in corpore, ne falſis accuſationib. cõdẽnent̃, &c. quæ congruit exhęredatis cum cauſa, ſtatim annectit̃ ibi alia, uel aliquã circũſcriptionẽ in parẽtum ſubſtãtia liberi patiant̃, &c. Quę ratio cõgruit exhęredatis ſine cauſa. & etiã prętteritis à ſciẽte, ut ſ. dixi. Prætereà tex. dicit, ſinautẽ hæc obſeruata nõ fuerint, & ſic loquit̃ generaliter, ſiue nõ fuerit obſeruatũ illud, q̃ p̃cepit de inſertiõe cauſę, ſiue nõ fuerit obſeruatũ illud qd̃ percepit, q̃ cauſa p̃bar̃et̃ p̃ hæredẽ. Nõ ob. tex. in uer. in aliquo aũt negotio, &c. Nã Imper. ideò ſic p̃nunciauit, quia reperit teſtamẽtũ eſſe falſum dolo, & machinatione quorũdã extraneorũ uel fratrũ, & ſic nõ deficiebat ex cauſa prętteritionis, uel exhęredationis, ſed ex cauſa falſitatis, ut ibi tex. expreſſe dicit, dolo & machinatione quorundã cõpoſitã fuiſſe cõperimus. Prętereà, poſito q̃ tex. hoc expreſſe dixerit, illa fuit p̃nunciatio principis antequã emanaret cõſtitutio, unde hęc auth. ſumit̃, quæ erat iuſta tũc, hodie poſt hãc legẽ eſſet iniuſta. Teneo ergo opi. gl. q̃ iura antiqua hodie ſunt correcta, ut in teſtamẽto reſciſſo p̃ querelã, uel aliquo quoquo modo ex cauſa exhæredationis legata, & fideicõ. firma remanẽt. Hoc tenet gl. in multis locis quę ſ. dixi. Expediti ſumus de cõt. circa uer. exhęredationis. Opp. cõt. illud quod dicit̃ hic, cętera firma manẽt. Contrà, ex teſtamento, ex quo nõ adit̃ hæreditas, nõ poſſunt deberi legata, l. ſi nemo. ff. de teſta. tut. & ff. de reg. iur. l. ſi nemo. Sol. Ibi loquit̃ qñ teſtamẽtũ uitiat̃ ex alia cauſa q̃ ex cauſa exhęredationis, uel prętteritiõis. Ratio poteſt eſſe, quia qñ ex alia cauſa hęreditas nõ adit̃, ad alios peruenit hæreditas, prętter ſpẽ, & uoluntatem defuncti, ideò teſtator eos grauare nõ cogitauit. Sed qñ irritat̃ ex cauſa exhęredationis, uel prętteritionis, teſtator cogitauit grauare eũ, quẽ exhæredabat, uel prætteribat, in quãtũ poterat. Sicut em̃ eũ priuabat tota hęreditate, quę ſibi debebat̃: ita præſumit lex q̃ multò magis uoluerit eũ eſſe grauatũ legatis, ideò legata cõfirmauit. Op. ſ. de teſt. l. hac cõſultiſsima. §. ex imperfecto. Sol. Ibi teſtamentũ erat ex alia ratione imperfectũ, uidelicet propter defectum ſolennitatis, hic ex cauſa exhæredationis, uel prætteritionis.

EXPEDITI ſumus de contrarijs, ueniamus ad q. Pri
10 mò quæro, † hic dicitur, ex cauſa prætteritionis, uel exhæredationis. Quid eſt exhęredare uel prætterire? Certè quid ſit exhęredare, qualiter poſſet intelligi, ſ. dixi in primo contrario. Prętterire uerò quid ſit, de hoc eſt opin. Nam Are. dicit, q̃ prætteritio eſt, nullam mentionem facere de filio, gl. l. iij. ſ. eo. Ex hoc ſequitur quòd ſi quis aliquem prętterierit, cauſa ingratitudinis inſerta, uel ei aliquid legauerit, quòd iſte diceretur exhæredatus, non prætteritus. Iſtud tenet

cont.

n Pet.& Cyn.[n] in d. l.iij. Sed Mar. tenet cont. & dicit uerita/
tem,l.maximum. ibi, in institutione præterijt, &c.quasi di/
cat,Ille præteritus dicitur, de quo in institutione non est fa/
cta mentio. Pro hoc uidetur casus j̃. de fideicomm.l. pen.
& ff.de leg.iij.l.ij.Et hoc uult dicere tex.in corpore, ꝓut nos
accipimus præteritionẽ,pro specie distincta in §.aliud quo-
que capitulũ.ubi dicitur ꝙ exhæreda.uel præteri.debet fie/
ri cũ causa.Et prædicta uera, prout nos accipimus præteri/
tionem pro specie distincta ab exhæredatione stricto mo/
do sumpta.Nã si tu acciperes exhæreditionẽ largẽ, tunc ta-
lis præteritio uideretur exhæredatio, ut s̃. dixi in j. cont. &
11 probatur s̃.de test.milit.l.si cũ. † Quæro ij. quomodo irri/
tatur testamentũ ex causa præteritionis, uel exhæredatiõis.
In hoc sunt opi. quia quidã dicũt hodie non esse locũ que/
relæ,quod hic non examino.Dixi in l.j. ff. de test. Tenendo
opi.gl.quòd hodie sit locus querelę,in q.pręposita,dico sic.
Quandoq; quæritur de descendentibus præteritis, uel ex/
hæredatis,quandoq; de ascendentibus, quandoq; de colla
12 teralibus. Circa primum dic† Aut fuit exhæredatus, uel
præteritus à patre,uel à linea paterna,auo paterno, & simi-
libus,aut à matre,uel à linea materna.Si à patre, uel à linea
paterna,aut erat in potestate,aut erat emancipatus, & tunc
si in potestate,& fuit præteritus, tunc est testamentũ nullum
ipso iure Potest etiã petere contratab. l.maximum §. sanci/
mus.& l.j.s̃.de bo.pos. contratab. siue fuerit inserta causa in
præteritione, siue non, & legata præstantur omnibus, per
hanc auth. quod est uerũ, nisi causa pręteritionis inserta ꝓ-
bata ab hærede fuisset,quia tunc ualet,nec rumpitur. Si ue-
rò fuit exhæredatus, tunc aut fuit inserta causa legitima, &
tunc oportet eũ uenire per querelã. Et si causa probabiť per
hæredẽ,omnino repelliť,ut in auth. de hær.& fal.§.exhære/
datos.Si uerò nõ probabiť, tunc testamentũ rescindeť quo
ad institutionẽ,ut s̃.dixi.Si uerò causa non fuit inserta,tunc
potest dicere nullũ,ut in auth.unde hæc sumiť.§.aliud.quia
insertio est de substãtia,l j.ff.de test.& per doc.s̃. eo.l.j & iiij.
ff.eo.Per querelã autẽ nõ posset uenire, quia non habet lo-
cũ, ubi habet locũ aliud remediũ, ut uidistis in l. maximũ.
Per contratab. etiã puto ꝙ possit uenire, licet sit exhæreda/
tus,quia nõ exhęredatus ritè,ut l.non putauit.§.nõ quęuis.
o ff.de contraria.Si uerò quęris [o] de filio emancipato,tũc aut
fuit exhæredatus, & idẽ quod in filio in potestate, quia aut
fuit cũ causa,aut sine,ut s̃. dixi.Si uerò fuit præteritus, & tũc
aut cũ causa,aut sine causa.Si sine causa,tunc idẽ quod in fi
lio in potestate,quia potest dicere nullũ, & uenire per cõtra
tab. Aut fuit adiecta causa in præteritione, & tunc in hoc est
differentia inter emancipatũ & suũ,nam suus dicit nullum,
& potest uenire per cõtratab.emãcipatus uerò habet neces-
se uenire per cõtratab. d.§.exhæredato. s̃. in auth. de hęr. &
fal.Secundo casu,qñ præteritio,uel exhæredatio fit à matre,
uel à linea materna, tunc nulla differentia est inter exhære-
dationẽ, & præteritionẽ, cùm præteritio sit pro exhæredati/
one. Aut ergo est præteritus,uel exhæredatus cũ causa, & o-
portet eũ uenire per querelã,ut Inst. de exhær. lib. §. mater.
Si uerò sine causa,tũc dicit nullũ,quia causa est de substan-
tia exhæredationis,& pręteritionis,ut s̃.dixi.Et prædicta ha
bent locũ in filio iã nato. Nã in filio nascituro nõ potest in/
seri causa,l.si quis in suo.§.legis.s̃.de inof.test. Ex prædictis
patet,ꝙ gl.quæ est in §.aliud quoq;.quæ uideť illã l.intellige
re solùm in præteritione materna,nõ dicit uerũ,quia habet
locũ etiã in præteritione paterna, facta filio emancipato. Et
hoc tenet Iac.de Aret. Quantùm ergo ad modũ rũpendi est
differẽtia inter filiũ emãcipatũ,& suũ,sed quãtùm ad pręsta
tionẽ legatorũ,rupto testamẽto,nulla est differẽtia. Quæ aũt
sit ratio diuersitatis in modo rũpendi inter suũ & emancipa
tũ,inter præteritionẽ paternã, & maternã, dixi uobis in l. in
suis.de li.& post.Sed contra prædicta uideť s̃.de inof.testa.l.
si maritus,ubi suus præteritus uenit per querelã.Sol. expo-
13 ne ibi præteritus,id est,exhæredatus, ut ibi dicit gl. † Circa
secundũ scilicet,qñ quærimus de ascẽdẽtibus præteritis, uel
exhæredatis.Aut loquimur de matre, uel eius linea, aut de
patre,uel eius linea.Primo casu,aut prætereunť, aut exhære
danť sine causa,& testamentũ est nullũ,quia deficit in substã
tialibus,ut dixi s̃.Aut cũ causa,& tunc siue exhæredenť,siue
prætereanť,idẽ est,quia semper habẽt intentare querelã, qa
eorũ præteritio habeť pro exhæredatione,ut Inst.de exhær.
lib.§.mater.Licet ibi loquať in descẽdentibus, præteritis, ta
men idẽ est in ascẽdentibus,ut s̃. de inof.test.l.cũ filiũ. & ne.
ff.de inof.test.l.j.&c. Secundo casu, qñ quæris de patre uel e-
ius linea,tũc aut est pręteritus,aut exhæredatus à filio emã-
cipato,tũc si sine causa,testamẽtũ est nullum, quia defecit in
substãtialibus,ut s̃. dixi. Si cũ causa,aut est præteritus, & ha
bet cõtratab.si quis à pa.fu.ma.l.j.Aut exhęredatus,et habet
querelã,ut ff.de inof.testa.l.j. & l.pater filiũ.cũ si. Si uerò lo/
queris de filio in potestate cõstituto, tũc aut testať extra ca/
strẽse,uel quasi,& testamentũ est ipso iure nullũ,quia nõ po
test testari,l.pe.s̃.qui test.fa. pos. & l. qui in potestate. de test.
Si uerò testať in castrẽsi uel quasi,quod potest,tũc gl uariãt.
Nã quãdoq; dicũt,ꝙ tale testamentũ nullo iudicio supposi/
tũ est,nec potest irritari,ut s̃.de inof.test. l. de inof. Alibi di/
cũt fil.ꝙ testamẽtũ nõ rumpiť, sed agiť ad legi
timã,* cõdictiõe ex l. ut no. s̃. de epis. & cleri.
auth.presbyteros.et l.cũ lege eo.tit.et in auth.
de sanc.epis.§. presbyteros. Alibi uerò dicũt,
ꝙ iura antiqua corriganť in hoc, quia hodie
testa.filij super castrensi, subiacet querelæ, ut
no.s̃.de inof.test.l fi.ad Tertul. auth. in testa/
mento. ff. de inof. test. l.Pap.§.Pap.& si quis à
pa.fu ma.super rub.Et hãc opin tenet Iac.de
Ra.quod mihi placet, quia tex. & in corpore

* *Legitimã. Quæ debetur parentibus in bonis filij: Bar. auth. si qua,nu.xviij. xix. s̃. de sac. sanc.eccl.* I.Con.B.

huius auth.loquiť in filiofa.in casu quo potest testari, ꝙ nõ
est nisi in castrẽsi,uel quasi.Dic ergo,ꝙ aut filius in potesta/
te præterit,uel exhæredat patrẽ,sine causa,& testamẽtum est
nullũ,quia deficit in substãtialibus,ut dixi. Aut cũ causa, &
p tũc aut præterit,& ita dicit nullum, [p] aut exhęredat,& habet
querelã,ut s̃.dixi in filio pręterito,& hoc quãtùm ad modũ
rũpẽdi. Quantũ aũt ad præstationẽ legatorũ, est idẽ in uno
quod in alio, ut probať ex corpore unde doc. sumiť.Circa
q tertiũ [q] qñ quærimus † de collateralibus,& tũc, aut de fra/
14 tre, [r] & sorore,aut de ulterioribus.Primo casu,aut de uteri
r nis,& tũc nullo modo admittunť,l fratres in prin. s̃. de in-
of.test.Aut de cõsanguineis,uel de utrinq; cõiunctis,& tunc
siue sint pręteriti,siue exhæredati,semper ue-
niũt per querelã,* duobus cõcurrẽtibus, sci
licet si turpis persona sit instituta,& cesset cau
sa ingratitudinis, ꝙ dic ut dixi in dicta l. fra/
15 tres.† Quæro,diciť hic, irritũ est testamentũ

* *Querelã. l. j. ff. de inof. test.* I.Con.B.

s quo ad hęredis institutionẽ, quid de institutis [s] ex re certa
utrũ remaneat ualida,uel uitieť? Rñ. quatenus institutio ex
re certa sapit naturã institutiõis uniuersalis, in eo qd' habet
ius accrescẽdi uitiať,quatenus sapit naturã legatorũ, rema-
16 net firma,qd' dic ut dixi in l.quoties.s̃.de hær.inst. † Quæ/
ro,quid de substitutione,an uitieť,uel remaneat firma? Per
istã auth.dic aut loqueris de substitutione directa, & ista po
test esse duplex,quia quãdoq; per substitutionẽ succediť de
functo,ut in uulgari. Et ista dico ꝙ irritať, quia si quis bene
aduertit istã auth.& in corpore unde sumiť,intẽtio Impera-
toris est irritare omnẽ actũ,per quẽ ꝓhibeť succesio ab in/
testato:sed substitutio uulgaris est huiusmodi, ergo, &c. Si
t uerò quæris de substitutiõe,[t] per quã nõ succediť defuncto,
u sed ei,cui facta est substitutio,ut in pupillari,[u] & exemplari,
x tenet gl.fi.in l.j.§.fi.ff.de uulg.quòd illa cõseruanť,[x] nec irri
tantur per istã auth.Quã gl.puto uerũ dicere,ar. ff.ad Treb.
l.nã quod.§.si quis cõpulsus.& ff. de uulg. l. ij. §. planè. licet
Dy.dicat contra. Quod dic ut dixi plenè in d.l.j. de uulg. &
y pup.Si uerò loqueris de substitutione fideicõmissaria, [y] &
loquor de fideic.uniuersali,tunc dico ꝙ non irritať,sed per
hãc auth. cõfirmať, sicut legata particularia. Hoc probať in
corpore,unde hæc auth.sumitur,ibi,legata.& fideicom.Pro
hoc ff. si quis omis.caus.test.l.si seruũ. §. j. & gl.l. ita tamen.§.
quoties.ad Treb.ubi dixi de hoc. Per hãc enim substitutio/
nẽ,non impediť succesio ab intestato,succedit eñ,licet resti
17 tuat. Sed circa hoc dubitatur, Pone † ꝙ hæres institutus
rogatus

rogatus est de restituẽdo, si decesserit sine liberis institutiõe
euacuata ex causa præteritionis, uel exhæredationis, ita ꝙ
tota hæreditas pertinet ad filium præteritũ,uel exhæredatũ,
& oneratur fideicõmisso,ut dixi, debebitur ne dictũ fideicõ
missum,quando ipse filius, ad quẽ deuenit hæreditas, de/
cesserit sine liberis,an uerò quando decesserit ille primò in-
aa stitutus? Respon.cùm talis cõditio [aa] cohęreat personę eius
qui primò fuit institutus,tunc fieret restitutio,cũ ille decesse
rit sine liberis,ar.l.necessario.§.fi. de peri. & comm. rei uẽd.
& de iure do.l.cùm in fundo. §. quòd si mulier. & l. usufru-
ctu.sol.mat. l. peculiũ.§. fi. ff. de leg.ij. licet sit arg.cont.in l.si
quis usumfructũ. ff. de usufru. sed de facili tibi bene appare
18 bit sol.si diligenter aduertis. Quæro,diciť hic,† cætera nan
que firma permanent,quid cõtineť appel.cæterorũ. Respõ.
substitutiones directę,per quas non succediť defuncto,ut s̃.
dixi.Item fideicõmissum uniuersale,legata & fideicom.par-
ticularia,libertates,& tutelę dationes, ut expresse dicitur in
auth. unde hæc sumiť. Ex hoc apparet, ꝙ non est uera opi.
Dy.quã ponit in l.j.ff.de uulg.cùm dicit, ꝙ ea quæ non pos-
sunt relinqui, nisi in testamento, non remanent ualida per
istam auth.quod est falsum. Nam tutelæ datio debet fieri in
testamento,l.j.de testa.tut.& tamen remanẽt ualida, per istã
auth.Item ex hoc dico,ꝙ constitutio executorũ ultimæ uo/
lũtatis, remanet firma. Dico etiam ꝙ illud, qd' est relictũ in
uim modi,remanet firmũ,cũ uim legati obtineat,l.fin. j̃. de
his quæ sub modo.Item ea quæ relicta sunt in uim conditio
nis, remanent in eodem statu, in quo antè erant, per istam
bb auth. An autẽ illud,ꝙ causa [bb] conditionis implendæ de/
bebat dari hæredi instituto, debeat dari filio præterito, uel
exhæredato,ad quẽ transfertur hæreditas. Dic ut colligitur
ex no.in l. is cui. ff.de cõd.ind.& l. quod cõditionis. de don.
19 cau. mor. & l. qui hæredi.§. j. de cond.& demon.Quæro †
quid si aliquid erat legatum filio præterito,uel exhæredato,
qui rumpit testamentũ,nunquid habebit legatũ,et succedet
cũ alijs fratribus institutis? Gl.in uers.substãtię,mouet istud
dubiũ,in l.maximũ.s̃.prox.Cy.posuit super hac auth. Mar.
Sil.disputauit q.& tenuit ꝙ tale legatũ non debeť, per istam
auth.Hoc probat primò,quia non est uerisimile, ꝙ testator
hoc uoluerit.Prætereà, qui iudiciũ defuncti impugnat, in/
dignus est omni relicto facto in eo,ut ff.de inof.testa. l. Pap.
§.meminisse.& l.quæsitum.de acq.hær.& l.post legatũ. ff. de
his qui ut indig.Prætereà,aut primò exigit legatũ, & nõ po
test posteà testamentũ impugnare, ut s̃.de inof.testa.l.paren
tibus,& l.fi.in princ.ff.eo.Aut petit postquam impugnauit,
& non potest,quia indignus est eo,ut s̃.dixi.Prætereà.absur
dũ esset,ꝙ exhæredatus, seu præteritus,haberet plus, ꝗ; in-
stitutus,ut diciť in l.maximum.§.cũ enim.Nec ob.ista auth.
quia uerum est, ꝙ legata ualent quantùm ad
extraneos,* non tamen quantùm ad præte-
ritos,uel exhæredatos.Et ita de ęquitate tenu
it Mar.Sil.Cy.hic uideť tenere cõtrariũ,& di-
cit ꝙ fuit opi.Hug. per istã auth. nã ista auth.
facit ualere legatũ, & filius est capax legati, &
alia cõcurrũt, ex quibus debet ualere legatũ,

* *Extraneos.* O- *mnino fallitur Bar.per.l.j. ff. de leg. præstã.* I.Con.B.

& deficiunt ea, quæ uitiant.Nõ ob hoc ꝙ filius est indignus
aliquid consequi ex testamento,sed hic non potuit ista lega
ta tanquã ex testamẽto, seu actione ex testamento cõsequi,
sed conditione ex hac auth.Ita dicit ipse,quod est falsum,ut
j̃.dicã. Non ob. ꝙ plus habet præteritus, uel exhæredatus,
&c.quia hæc absurditas quandoq; tolerať, ut d l. maximũ.
Ego teneo opi.Mar.Sil.per ratiões s̃.dictas, & maximè per
illam,quia indignus est cõsequi ex testamento, quod impu
gnabat, ut j̃.dicã.pro hoc etiã uideť. ff. si quis omis. cau. test.
l.si non solus.§.j.ubi legata quæ conseruantur per tit.si quis
omis.caus.non conseruantur ei,qui nixus est
testamentum impugnare. * ff.de leg. præst. l.
filium. §. omnibus, & istam opin. puto uerã.
20 † Quæro,quia actione petanť legata ex isto
testamento rupto ex causa præteritionis, uel
exhæredationis? Quidam dicunt, ex testamẽ
cc to, alij condictione [cc] ex hac lege.Et ista, ut ui

* *Impugnare.* Nõ *tamen mortis causa donationẽ omittit: l.etiam.ff.de inof. test.* I.Con.B.

detis, fuit opi. Hug. & Cyn. eam tenet, & glo. ult. hic tan/
git. Quòd agatur conditione ex hac lege, probatur, quia
quando id,quod per se est inutile,confirmať, agitur ex con
firmante,non ex confirmato,ut ff. de iniust. testa. l. posthu-
mus. §.fi.& ff.ad Treb.l.si quis de hær. inst. l. asse, cum simil.
& hoc uidebatur tenere Pet. Dy. & alij, ut Iac. de Ra. dicunt
quòd agitur ex testamento, hoc etiã tenebat Iac.But. & ego
dd hoc puto [dd] uerissimũ. [ee] Pro hoc etiã uidetur tex. in auth.
ee unde hæc sumiť. §.siue igitur. uers. sin autẽ hoc. ubi dicitur,
tanquã non rescissum obtineat testamentum.Ex quo aper-
tè uult, ꝙ testamentum sit ualidũ quo ad legata,ut sic nõ na
scatur actio ex l.propter testamentum, sed ex ipso testamen
to lege corroborato,ut l.lege obuenire.ff. de uer. sig. Simile
uidemus in omnibus contractibus bonęfid. qui cõfirman
tur lege,ut l.legitima.ff. de pac.& tamen actio oritur ex con
tractu,non tamen ex l.Pro hoc do text.expressum. ff. de hæ
redib.inst.l.fi.Non ob.ꝙ dictum est,ꝙ agitur ex confirman
te,non ex confirmato, quia illæ leges loquunť quando cõ/
firmatum non poterat ualidari per se.Nam si quis non po-
test decedere per se,duobus testamentis, ideò secundũ testa
mentum non potest confirmare primũ, ut per se fiat uali/
21 dum ex secundo. † Et ex hoc colligitur determinatio q. Di-
cit statutum,ꝙ testamenta mandentur executioni, sicut sen
tentiæ diffinitiuæ.Modò petuntur legata, quæ remanent fir
ma, uigore huius auth. Certè si illa peterentur à præteritis
condictione ex lege,non merentur executionẽ, secus si pete
rentur actione ex testamento,quia tunc merenť executionẽ
ff ex forma statuti. Quæro, de clausula [ff] illa, si non ualet iure
testamenti.de qua gl. quærit hic.Et ut scitis de hoc,ego iã feci
unam repetitionẽ in l.j. de iur.cod. Ideò breuiter transiens,
tanquam ea quæ erunt necessaria ad expeditionem gl. lati/
22 us uidebitis ibi.Quæro ergo, † quid si testator dixit, si nõ
ualeat iure testamenti, ualeat iure codicillorum, an tunc pe
tentur legata ex uigore illorũ tanquam ab intestato, an pe/
tentur ex hac auth. testamento rupto ex causa præteritionis
uel exhæredationis.Gl hic non bene declarat,nec Cy.ueri/
tas est hæc,& no.ꝙ ista uerba,si non ualet iure testamẽti,in/
telliguntur,id est,quatenus non ualet iure testamenti, &c.l.
Stichũ qui meus erit.ff. de leg.j Cùm ergo illud ualeat quã-
tùm ad legata,quantùm ad institutionem non ualeat, dico
ꝙ quantùm ad institutionem non ualebit iure codicillorũ,
quantùm ad legata remanent firma,per hanc auth.Quæro,
23 † utrùm ista clausula,si non ualet iure testamenti, &c.habe
at locum rupto testamẽto per querelam? Gl.hic uidetur di/
cere ꝙ non,l.Titia.ff.de inoff.testa.& de leg.iij.l. patronus.§.
fi.quæ gl. dicit uerũ secundum tempora antiqua, secũdum
quæ in querela rumpebat testamentum,quæsito colore de/
mentiæ.Sed cùm hodie ille color non quæratur, ut s̃. dixi,
puto ꝙ illa clausula operetur rupto testamento per quere/
24 lam. † Quæro, utrùm illa clausula, si non ualet iure testa/
menti,habeat locum rupto testamento ex causa præteritio/
nis. Gl. hic uidetur tenere ꝙ non, sed solùm habet locum
quando testamentum est nullũ ex defectu solennitatis, &
gl.sing.hic, & est additio, quam gl. tenent omnes doct. Sed
uidetur contra casum l.si patroni.§.fi.ff.ad Treb.secundum
unam lect.& l.ex ea scriptura. §. fi. ff. de testa. Et hoc tenent
gg omnes doct. [gg] quando præteritus est iam natus,sed quan
do præteritus est posthumus, tunc est necesse, secundũ Dy.
& alios,ꝙ dicatur,si non ualet,uel ualebit. Nam si diceret, si
non ualet, tantùm, tunc rupto testamento per natiuitatem
posthumi,nullius esset effectus hęc clausula, quia certũ est,
testamentum ualere quum testator moritur,licet posteà irri
tetur, & sic cõditio deficeret, ergo, &c.l. si ita scripsisset. ff. de
leg.ij.& l.cùm stipulamur.de uerb.ob. Quid si diceret, si nõ
hh ualet [hh] iure codicillorũ, &c. dic ut dixi in d.l.j de iur.cod.
25 † Quæro,an ex uigore istorum uerborũ, si non ualet, &c.
uenientes ab intestato uideantur rogati ad restituendã hæ-
reditatem hæredibus scriptis. Gl. hic uidetur tenere ꝙ non.
Cont. est uerum, l. posthumus. §.fi.de iniust. testa. Cæte/
ra hic,& alia infinita circa hanc clausulam,dic ut dixi in d.l.
j.de iur.cod.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Ex causa. Hanc auth.repetunt do.Ben.de Plum. Item an ista auth. conseruatiua legatorum & aliorum relictorum in testamento procedat quando testamentum rumpitur per querelam intentatam per fratrem turpi persona instituta,Cast.cons.lxj.circa med. Nunquid autem habeat locum conseruatio istius auth.quando essent duo testamenta quorum primum esset inualidum,secundum ualidũ ex causa præteritionis, uel exhæredationis,Ang. cons. clxxxij. Item quòd conseruetur fideicommissum uniuersale.An autem ista auth.debeat intelligi,ut legata conseruentur, ita tamen quòd legatarij non plus habeant quàm filius præteritus,uide omnino quæ habes ad Bar.l.salarium.ff.de leg.præstan. POMA. Authenticæ,ut dicit Bal.in procemio feud.referens in auth.cassa.s̃.de sacr.sanc.ecc. fuerunt positæ in isto lib.auth.Frid.iunioris, ut sic posint ab Imperatore Romano comprobari,& ad decisionem causarum adduci,licet alij alia in hoc sentiant.Et adde q̃ ista auth.satis clarè procedit, quando esset factum solùm unum testamentum,sed quid si sint facta duo,quorum primũ sit ualidum, secundum non, ipso secundo sint relicta legata & fideicommissa, an ipsa conseruentur,Anch.cons.cciiij.

b Patre.Adde q̃ hãc tenet Old.cõs.clxxj.cxxxviij.Sed cõmunis opi.est.cõtamẽ dicit Cast.not.esse,q̃ in corpore unde ista auth.sumitur, tria sunt cõsideranda in effectu.Primum q̃ si inseratur causa ingratitudinis, testamentum habeat suam firmitatem, dummodo probetur,ut patet in §. siue igitur. Secundum q̃ si causa non inseratur uel non probetur,testamentum irritetur, quo ad institutionem, tertium est q̃ eo casu quo irritetur, cætera firma permaneant. Si ergo quæritur,an habeat locum in præteritione paterna (dicit ipse Paul.) dicendum est q̃ aut quærimus quantùm ad ultimũ effectum,scilicet, eo casu, quo irritetur, cætera firma maneant, & tunc tenenda est distinct.Bar. cum limitatione tamen, q̃ eo casu quo ignorabat se filium habere, an credebat se certum non habere, & tunc inspiciatur quæ, & qualia legata sint an magna, ita quòd uerisimile sit patrem talia non fecisse,si sciuisset filium habere, & tunc habeat locũ opin. Bar. Aut sunt talia,quæ uerisimiliter fecisset,& tunc conseruabuntur per istã auth. Si uerò dubitabat, & tunc secundũ Ang. similiter ualebunt omnia legata indistinctè,quia creditur etiam de casu isto cogitasse, & uoluisse q̃ etiam si uiuat,legata debeantur.l.qui iure militari.ff.de test.mili.Si autem quæritur quantùm ad primum effectum q̃ inserta causa testamentum ualeat, dic q̃ non loquitur in præteritione paterna, quia insertio causæ non facit ut præteritus habeatur pro exhæredato,quoniam talis insertio causæ congruit exhæredationi non præteritioni,& ideò non obstant tali insertioni, si præteritus sit filius in potestate,testamentum erit nullum, tam de iure ciuili quàm prætorio,& poterit contratabulari, sicut olim erat,est tamẽ uerum,q̃ si causa inserta per hæredem probetur,talis filius excluditur à iure dicendi nullum,uel contratab.sicut excluderetur à querela, sicut dicit ipse Paul. in l.ij.s̃.eo.secundum Ang.quod notandum est, ex qua colligitur q̃ ista auth.& in corpore unde sumitur, habeat locum quando est inserta causa solùm in præteritione materna, & hoc dicit. Cast. tenuit opi. Rapha. qui tenet istam auth. non habere locum in præteritione paterna, dicens q̃ non minus putat hanc opinionem ueram,quàm quòd Deus sit in cælis, suadendo tamen q̃ opinio communis seruetur. Sed dicit salua pace Rapha.non considerauit perfectè,nam, ut ex uerbis suis apparet, ipse nõ habuit respectum,nisi ad illum primum effectum,dum ibi dicitur, q̃ si causa fuerit inserta & probata,testamentum habeat suam firmitatem,ipse autem dicit, quòd illud non potest procedere in præteritione paterna, quia tunc non posset habere suam firmitatem propter insertionem causæ ingratitudinis, quia illa est impertinens ad præteritionem, sed secundum Ang. dicendum est,q̃ nemo potest habere suam firmitatem,si causa fuit inserta, & probata,non q̃ à prin. testamenti sit ualidum,imò est nullum,& perpetuò potest dici nullum, sed quantùm ad effectum, quia si probabitur, excludetur ab intentione sua, & à iure dicendi nullum.§. siue igitur. sed dicere q̃ quo ad ultimum effectum,ut legata non conseruentur,q̃ non habeat locum in præteritione paterna, est loqui sine intellectu, & ipse non potest negare,quin posito quòd testamentum sit nullum, & q̃ filius obtineat, q̃ causa non probetur quin teneatur ad legata fideicommis. Dicit Paul. miror q̃ tantum Rapha.in hoc deficit. Adde quòd Ang.cons. lxxvj. dicit opin.quam tenui legendo,& nunc teneo,q̃ auth.ex causa habeat locum in præteritione paterna filij iam nati. l. Thais. §. Splendophorus. ff.de fideicommis.lib.idem cons.clxxxiij. P. PAV. P. Sequitur Fulg. cõs. ciij.in subscriptione in consilijs Comensis.

c POMA. Accusationibus. Old.cons.cxxxviij.in j.dub.

d POMA. Valebit.Et ista opi.Bar.hic est communis,ut per Alex.cons.xlj. xlviij.in j. uol. & Bar.cons. xiij. clxij. ccviij. & Barb. cons. lx. uol. ij. Ro. cons.cxxij.clxxxj.& Card.cons.xx.Ana.cons.xxviij.Aret.cõs.xxiij. ubi limitat.in ij.dubio.Cast.l.sicut certi. s̃. de test. milit. & ibi etiam Ale. l.j.& Ang.& Barb.

e POMA. Azo.Old.cons.cxlix.ibi limitat.

f P. PAV. P. Posthumo.In filio posthumo ignoranter præterito non conseruantur legata, fallit nisi essent facta pro anima, uel pro exonerationẽ conscientiæ,Ias.hic,Barb.repet.l.cùm acutißimi. C.de fideic.Ias.l. precibus. s̃. de impub. ubi etiam dicit quòd tacita pupillaris excludit matrem, quando est substitutio facta pro anima. Are.in cons.xxviij. An autem requiratur quòd fuit pro restitutione usurarum uel malè ablatorum,uel an sufficiat simpliciter pro anima relinquere, pondera quæ dicit Ias.d.l.precibus.& Io.de Ana.d.cons.tenet idem utroq; casu. Bar.autem in l. j. in ij. q.v. principalis tenet legata ad pias causas non conseruari præterito filio ignoranter, & quòd si relinquatur simpliciter pro anima, per hoc non censetur testator pro aliqua obligatione uel onere suo reliquisse, Bar. c. dolus.de testa.Old.cons.clviij.incip. super j. q. licet. quòd hæc auth. non habeat locum in præteritione posthumi.An autem legata debeãtur posthumo præterito,Ang.alle. prox.cons. lxxv. dicit quòd aut præteritus est scienter,& legata debeantur.Aut ignoranter,& illa debeantur, quæ uerisimiliter testator fuisset facturus si posthumum sciuisset, per l. pe. ff. de iur. cod. Bal.uerò cons. ccccxl. dicit quòd aut testator in aliqua parte sui test.fecit mentionem de filijs, & non restrinxit se per nomen proprium, & indiffinitiuè locutus est, & tunc habeat locum hæc auth. Aut in nulla parte test. fecit mentionem de filijs, & tunc non uidetur cogitasse de his, præsertim si legata exhaurirent hæreditatis uires, quia non est uerisimile quòd testator contra naturalem charitatem uoluerit grauare liberos, ar. l.Lucius. ff. de hær. inst. Et in hoc ultimo uidetur cum Ang.concordare, quia uidetur uelle, quòd si fecit aliqua legata quæ non exhaurirent uires hæreditatis,quòd illa debeantur.Bar.autem in sua opi. perseuerauit cons. cciiij. ccx.ccxxxv.& dixit Alex. quòd Bal.l.filio præterito. sequitur opi. Bar.nisi legata essent facta pro malè ablatis,quia illa præstabuntur etiam si filius esset ignoranter præteritus,quia est uerisimile,quòd etiam si testator sciuisset, idem fecisset, cùm prima charitas incipiat à seipso. l. præses. de seruit. & aqua.& anima cunctis rebus est præponenda.l.sancimus.C. de sacr.san.eccl. Tu uerò dic quòd Ro.cons.cxxij.refert Bal.in l.Titius.ff. de lib. & posth. saluare Bar. in casu proximè relato,non autem q̃ ipsum sequatur.& Ro.d.cons. tenet quòd si testator in genere cogitauit de posthumo,ut quia dixit,si non ualet,uel ualebit,quòd legata debeantur. Item dicit Alex. q̃ Bal.dicit opi.Bar.ueram, quando testator nullum alium filium habuisset,& instituisset,tunc quòd omnia legata debeantur, quia uerisimiliter postquam unũ grauat, alium grauasset si habere sciuisset. arg. d.l.Titius,& hoc nisi nominatim reliquisset à filio instituto, qui tũc haberet locum l.pen.de iur.cod.Tu etiam ad hoc uide Bal.cons.ccccxxj. ij. lib. & Ro.cons. clxxxj.An autem posthumo præterito tacente fratres posint declarare testamentum nullum,uide Ro.q̃ sic.cons.xxiiij.

g POMA. Habebat.Io.de Ana.cons.lxxviij.& ibi Lud.Bol.in add.Ista uerba posita uide per Azo.Aret.cons.xciij.

h POMA. Timore.Considera nunquid hoc sit uerum, quod sentit Bar. q̃ nepos subintret in locum patris,ex dispositione Vellei.quod quidem clarè sentit gl.d.l.ij.hic alle.Sed hoc uidetur contra. §. sui. Inst. de hær.qual. & differ.

i POMA. Legatis. Ex isto articulo collige quòd idem esset, si esset etiam ignoranter præteritus,& opin.Bar.est communis, ut inquit Por.et Imo. in d.l.filio præterito. qui ponderat Bar.hic esse contrarium,dum dicit, de exceptione posse fieri absq; dolo,contrarium cuius.s̃.in j.opin.in diffinitione ipsius exceptionis.Co.

k Veram.Adde quòd ita communiter tenetur, ne melioris conditionis sit emancipatus quàm suus.

l POMA. Factam.Cogita tamen, nunquid isto casu saltem deberetur coniunctis personis,de quibus in d.l.j.de leg.præst.

m Breuiter.Io.de Imo.cons. ccxxviij. utrùm legatum extendatur ad liberos, quos ignorabat,And.Bar.

n POMA.Et Cyn.Probatur in l.si cum uel in utero in fi.s̃.de test.mil.

o POMA. Quæris.Alex.cons.cxlij.j.uol.& ciij.uol.iij.

p Nullum.Alex.hic format quandam opp.Sed quid econtrà,an testator miles scienter filium præteriens quando testatur de castrensibus,uel eum exhæredans faciat testamẽtũ subiacere querelæ. Cy.ut refert Alex.dicit q̃ cõmunis opin.est,q̃ sic.Tenet gl.l.fi.s̃.de inof.test.et rub.ff.si qs à pa.fu.ma.

q POMA.Tertium. An autem isto casu deberentur legata rupto testamento per fratres ex dispositione huius auth.Bar. uidetur hic sentire quòd sic

iunctis præcedentibus, & tenent hoc hic Cy. Bal. & Cor.Et facit q̃ si debentur per filium ut hic per omnes,tanto magis per fratrem.Secũdò quia semper uult ratio,q̃ est iustum,& considera nunquid ista auth. sit correcta, uel sit limitatoria iuris antiqui,cõt.tamen tenet hic Imo.sed magis placet prima opi.

r Fratre.Adde an hæc auth.locum habeat, si frater per querelam inofficiosi rescindat testamentum fratris, turpi persona instituta,ut tunc legata cõseruentur.Ang.auth.ut cùm de app.cog.§.fi.concludit q̃ non,quia tex.in corpore non loquitur nisi de præteritione, uel exhæredatione ascendentium,uel descendentium, ergo in transuersalibus remanent incorrecta iura antiqua uolentia q̃ rescisso testamento quo ad hæredes institutos legata non præstentur.l.Pap.§.si ex causa.de inof.test.& l.filio præterito.& ex identitate rationis uel maioritate,in correctorijs non fit extensio ad aliũ casum,iuxta no.in auth.quas actiones.s̃.de sacr.san.eccl.Fran.de Rãp. & Imol.d.l.filio.Alex.Bal.uerò l.fratres.s̃.de inof.test.tenet cont.& Sal. hic uide per eos,quibus adde Cast.cons.lxj.Ang.cons.cxxj.

s Institutis.Alex.Bar.communem opi.esse.

t POMA. Substitutione. An per istam auth.conseruetur substitutio pupillaris,Ro.cons.cvj.aliàs lvj.& Alex.xlvij.j.uol.Ro.cons.xviij.adde etiam Bar.l.j.in princ.& Alex.& Ias.ff.de uul.quid autem de substitutione exemplari,Ang.cons.xcix.

u P. PAV. P. Pupillari.Quid autem de pupillari tacita, quæ continetur in expressa uulgari,an conseruetur in expressa auth.Fulg.in quadam disputatione,in iiij.dubio.

x P. PAV. P. Conseruantur.But.cons.xviij.

y P. PAV. P. Fideicommissaria. An autem debeatur fideicommissum, an tequam eueniat dies uel conditio,Bar.l.peculium.§. fi.de le. ij. Pau. cons. xix.Item q̃ conseruentur fideicommissa per hanc auth.Ant.cons.xv.ad fi. qui sequitur Bar.hic.Item de fideicommisso uniuersali, Ang. cõs.xciij. Io. de Ana.cons.ccxviij.& Bolog.in add.Dec.cons.lxxxv.gl.& doc.l.ita tamen.§.quoties.ff.ad Treb.& gl.iuncto tex.in l.eam quam.j.de fideic.cõsuluit Pet.de Anc. cons. cxliij.inci.præfatis nominibus. Vide tamen Ang. cons.j. allegato clxxxiij.Bal.cons.cix.iiij.uol.Iac.de Aret.l.generaliter.de fideic.lib.§.ex testamento.tenuit etiam Ro.cons.s̃.prox.alle.clxxxj.

aa P. PAV. P. Conditio.Anto.cons.ccv.dubitat.

bb Causa.Bal.dicit q̃ debet dari præterito, à quo legatarius debet legatũ recipere.l.is qui.§.j.de leg.præst.Imol.d.l.filio.

cc P. PAV. P. Conditione. Magnam utilitatem resultantem ex hac inuestigatione,uide Ang.cons.lxxxij.

dd POMA. Puto.Anch.cons.cciij.

ee Verißimum.Alex.dicit esse communem conclusionem,d.§. siue igitur. cũ seq.in uer.tanquam non rescissum,& per alias rationes,de quibus hic per Bal.& An.cons.clxxiij.uer.secundò restat.

ff P. PAV. Clausula.Bar.ff.de iur.codicil.

gg P. PAV. P. Doc. Sequitur Comen.cõs.cxxvj.inci.uisa copia. post prin. limita tamen nisi ille,qui esset institutus, elegisset uiam testamẽti adeundo: quia priuatur uia fideicomm.l.fi. C. codic. Est tamen communis sententia contra Bar.In alio casu uide Ale.& mod.hic Ale.cons. cxxiiij. c. discußis hæsitationibus.Ang.cons.cxij. & in primo casu contra gl. hic uide etiam quæ habes ad Bar.in l.j.in v.q.ff.de iur.codic.

hh POMA. Valet. Quid si ignorãter præterit pater,an habeat locum clausula codicillaris? Bar.tenet q̃ non.Et pro ista opp.Bar.hic Alex.licet dicat hic communem esse in contrarium, tamen pro Bar. consuluit Aret. cons. suo ult.per l.cùm acutißimi.de fideic.et l.cùm auus.ff.de cond. dem. Barb. cons.lx.in ij.parte. Ang.l.fi.ff.de iur. cod.dicit q̃ pro Bar.consuluit collegium Peru.Pau.in d.l.j.& ij.s̃.eo.& quoddam cons.alleg.per Alex.

De posthumis hær.inst. Tit. XXIX.

LEX I.

1 SI POST. Natiuitate posthumi præteriti, testamentũ rumpit,& ex eo nihil debetur. Op. de auth.ex causa.s̃.tit.j.ubi rupto testamento ex causa præteritionis, debentur legata. Sol. Quidam dicunt q̃ hæc corrigitur per illam. Alij dicũt q̃ hic loquit in præteritione posthumi,ibi in præ-
a teritione iam nati,[a] quod est ualde fortè dubium, quod an sit uerum, dixi ibidem in auth.ex causa.

ADDITIO.

a Nati.Adde Bal.cons.ccxxiiij.j.uol.& Cast.cons.ccl. Sed de clausula appo Bar.super Cod.

sita in testamento posthumi præteriti,uide Bar.cons.cciiij.et cons.ccx & cons.ccxxxv.Cast.cons.lxviij.cum ij.seq.per.Bal.cõs.xx.& ccccxl.j.uol. per Ro. cons. cxxij. ubi refert Bar.cons.Barb. cõs.lxj.ij.uol. Ang. cons.x. & cons.cvij.

LEX II.

1 Posthumus quando testamentum rumpat.
2 Filius præteritus,tacendo uidetur approbare testamentum.
3 Posthumus præteritus,& quando iam natus,rumpat testamentum.

1 NOXORIS. † Abortiuus partus testamẽtũ nõ rumpit,secus si nascit uiuus,licet statim decesserit.Istud quod hic dicit,in princ.de abortiuo,qualiter intelligat,uidebitis in l.prox.Ad
a istud aũt, quod dicit, si natus illico decedat,[a] testamentũ rumpit, nec confirmat. Opp.& uidetur q̃ testamentũ confirmetur,l.posthumus.in princ.ff. de iniust. test, Sol.hæc est ueritas, q̃ ibi posthumus fuit natus, & decessit uiuo testatore,unde testamentum confirmatur ex æquitate prætoria,& ex eo poterit peti bo.poss.secundũ tab.hic uerò est natus,& decessit post mortem testatoris.Vnde non confirmatur,nec̃ de iure ciuili,nec̃ de iure prætorio,ita debetis hoc intelligere.Vnde duæ solutio. quæ sunt hic in gl. sunt ueræ simul iunctæ,ut uidistis.& uide gl.Et sic est unus de casibus,qui ponuntur in lege contraria, in quibus est necessaria bo.poss.secundũ tab.ut habuistis no. per gl. l. fi. s̃. unde leg.& habuistis duos casus.Aut dedit uiuo testatore, & confirmatur testamẽtũ. Aut post mortẽ, & tũc secus. Ad utrunque istorum opp.quòd si decedit uiuo testatore,non cõfirmatur testamentum,ut ff.eo.l.si filius qui.Sol. Dicunt quidam illud ideò, quia præcessit primum testamentũ ualidũ de iure ciuili, quod nõ placet. Dic ergo quòd precedẽs distinctio est uera in posthumo præterito,secus in filio iã nato præterito, qui si decedat etiã uiuo testatore,testamentũ non confirmat,ut Inst. de exhæ.lib.in princ.Istam differentiã inter iã natũ &posthumũ,tenet gl.in uer.hęreditatem,d.l.posthumus.de iniust.test.& in l.si hæreditas. §. qui filiũ. in gl. iij. de test.tut.& l.fi.§.pen.ff.de don.& l.omnia.ff.de re.iur.circa fi.ti.licet cõt.uideat tenere gl.& nõ bene, in l.fi.de reg. Cato. nisi etiã intelligas,secundũ quod statim dicã.Cont.istam distinctionẽ uidet tex.in d.l.postumus.uers.idẽ, &c.ubi tenet idẽ in iã nato,quod in nascituro. Sol. Dicunt quidã q̃ ille §. idem,&c.loquit in casu l. filio. eo.tit. Et hoc uidet ibi sentire
b gl. Vltramontani[b] dicunt,& melius q̃ est not.si filius iã natus præteritus decedit uiuo testatore, aut in testamento illo erant scripti uenientes ab intestato, & tunc testamentũ confirmatur,ut ex eo possit peti secũdum tab. de iure prætorio: ita loquitur d.uer.idem, &c.Et ibi tex.hoc exprimit, si bene aduertatur:aut erant instituti extranei,& tunc secus, ita loquit Inst.de exhęr.lib.in princ. Ad aliud membrum,qñ filius decedit post mortẽ testatoris,& sic ad casum huius l.op.l. filio præterito.ff.de iniust.test. So. Ibi loquit in iã nato, hic in posthumo præterito. Ita dicit gl.hoc nihil est dicere, quia facilius confirmat,qñ præterit posthumus, q̃ qñ præteritur iam natus,ut dixi s̃.Vnde dicit gl.hic de rigore,ibi de æquitate.Innuit ergo q̃ hæc lex corrigat per illã,cùm æquitas scripta præferat rigori,l.j.s̃.de lega.quod non est uerũ.Dico ergo,& ita tenent doc.nostri Citramontani,& hæc est ueritas, q̃ ibi loquit in filio præterito,qui uixit tanto tẽpore, qd̃ habuit potestatẽ approbandi,uel reprobandi testamentũ, unde nõ improbãdo approbare uidet,ut ibi,hic loquit in eo, qui statim decessit,ut expresse dicit tex.unde in eo non potest cadere approbatio, ista est ueritas. Supponit ista solu-
2 tio, † q̃ filius præteritus tacendo approbat testamentum. Doc.Vltramon.tenent cont.per l.j.in fi.ff.si quis omis. caus. test. & Cy. Iac. non examinabat, ego teneo opin. glo. nostræ, dico quòd tacendo testamentum approbet, & dico quòd cùm testamentũ illud confirmetur de æquitate prætoria, ut d. l. filio. quòd si filius tacet per annum, & sic tanto tempore, quo excluderetur à bo. poss. quæ competit de

* Prætorio. Annus ille qui datur parentibus ac liberis ad deliberandũ, nõ datur à prætore (quẽadmodum hic Bar. ait) sed à iure ciuili: l. j. §. largius. §. nõ solùm. ff. de success. l. cùm antiquiorib. uers. ita tamen. j. de iur. delib. I. Con. B.

iure prætorio, * uidet approbare testamentũ, l. si impubes. §. fi. ff. de Carb. cum gl. Ex his
3 ergo debes distinguere † per teipsum. Aut pręteritus decedit uiuo testatore, aut eo mortuo. Si eo uiuo, aut fuit posthumus prætericus, aut iã natus, & si iam natus, aut erãt instituti uenientes ab intestato, aut alij. Secundo casu, quando decedit testatore mortuo, aut decedit statim, ita quòd non habuit tempus ad reprobãdum testamentũ, aut ex interuallo. Si ex interuallo, aut expresse approbauit, aut tacuit, & si tacuit, aut post annũ aut post minus tempus, ut ex prædictis patet.

b Econtra. Sali. quærit. ut refert Alex. q. si testator instituit uentrem uxoris suæ, si masculum pariat, & addat, si in pupillari ætate decesserit, substituit Caium. si uerò pareret filiam, & certum quid reliquit, mortuo testatore uxor prægnans moriatur, et excęto uentre puer masculus extrahatur, qui post aliquos menses moritur, substitutus admittetur. Bal. cons. cvij. iiij. uol. ubi dicit, falsum esse dicere q. illa peperit, quæ ante partum decessit ff. de uer. sig. l. anniculus. §. falsum. In cõt. est ueritas, q. peperisse dicitur quę in puerperio decessit, ut ff. de sta. ho. l. Arethusa. cum seq. Super hoc casu dubitant aduocati Lucanæ ciuitatis. Ego aliàs consului, q. dicta substitutio uendicat sibi locum, & consilium meum est ipsa ueritas, non obstantibus quibuscunq; opin. contrarijs, quia friuolæ sunt. Et considerandum est, q. quando testator dixit, instituo uẽtrem, illę qui est in uentre, instituitur est, siue nascatur uiua matre, siue ex utero excidatur. Nam cùm testator dicit, uentrem, perfecta est oratio, & quicquid adiungitur, quædam demonstratio est quæ non habet uitiare, licet per aliam modum demonstratum rei demonstratæ ueram notitiam habeamus. ff. de lib. & posth. l. Tutius. §. Lucius. Secundò hoc probatur, quia interdum fit mẽtio de partu respectu uiri generantis, interdum respectu mulieris concipientis. Primo casu uerissimum est dicere, q. ex semine patris partus productus est, unde siue uxor decedat in puerperio, siue post, partus ille eo modo descendit à patre, tam naturaliter quàm quo ad affectionem paternam, ut ff. de inoff. test. l. posthumus. & l. quod dicitur. eo. tit. Si uerò referatur ad matrem, tunc aut ipsa mater profert sermonem, aut quidam tertius de ipso, primo casu dicitur peperisse, licet excęto uentre puer uiderit solem, C. de inoff. test. l. iij. Et est ratio naturalis, quia eadem est affectio secũdum naturam, & idem testandi consilium & necessitas, ut testamentum non rumpatur, ut hac l. Tertia ratio est, cùm tractatur de commodo posthumi, & in eius fauorem habetur pro iam nato, etiam dum est in utero, quo ad consequendum institutionis effectum, maximè propter fauorem testamenti. ff. de lib. & posth. l. si à primo hęrede. l. Gallus. §. instituens. & sic iuris benignitate, primò ille fingitur natus, quàm mater decesserit. Odof. d. l. anunculus. §. falsum. super uer. extractus. dicit Odof. id est, sectus, & extractus de uentre, & filius pro iam nato habetur, ff. de inof. test. l. posthumus. Odof. in lec. sua, quam ego habeo, & si expedit, mittam, tamẽ mihi alleganti auth. doct. debet credi. & cùm simus in filio, qui habetur pro iam nato, manifestè concluditur ex hoc eum institutum esse, & sequitur q. institutio ualeat. Non ob. §. falsum. in tex. quia ille §. debet intelligi in extraneo, non in filio. Verbi gratia, testator relinqueret matri, uel amico suo, sub eadem conditione, sed quando instituit filium, non habet locum ille §. præterea. ibi, testator non disposuit circa uterum, hic sic.

De iur. deliber. Tit XXX.

Dictum est s. de testamentis, & de institutionibus, & substitutionibus: uerùm quia ex his acquiritur hæreditas, & in acquisitione hæreditatis præcedit deliberatio. Ideò primò præmittit in rub. de iur. delib. post deliberationem sequitur aditio, uel acquisitio hæreditatis, ideò annectit in rub. de adeunda, & acq. hæreditate. Quandoq; sequitur repudiatio hæreditatis, ideò in sequenti tit. ponit de repud. hær. Quærit gl. quare hic dicit, de adeũda, & acq. hęr. Respõdet gl. q. hoc uer. acquirere, est magis generale, quia pertinet ad suos, & ad extraneos.

LEX I.

SI A PATRE. Qui non potest esse hæres, nisi de iure prætorio, per actum extraiudiciariũ, non uidetur hæreditatem agnoscere. Opp. l. Iul. §. uult. ff. de acq. hær. Hic loquitur de filia emancipata, ibi de filio in potestate. Ratio huius est euidens, nam emancipata isto tempore non uocabatur, nisi de iure prætorio, & ideò per actũ extraiudiciarium non inducebatur agnitio, sed filius in potestate uenit de iure ciuili, & ideò nuda uoluntate hæres efficitur, ut j. eo. l. potuit. & l. si auia. Vnde hodie cùm per iura Auth. sit sublata differentia emancipationis & patriæ potestatis, & quilibet succedat de iure ciuili, per istum actum extraiudiciarium, de quo l. loquitur, inducęretur aditio. Opp. l. Iul. §. ult. ff. de acq. hęr. Gl. dat duas sol. Tu tene ultimam, quia ibi loquitur de eo, qui prius abstinuerat. Vel aliter secundum Dy. ibi filius nõ manumisit seruum hæreditarium, sed propriũ emptum de castrensi peculio, quem manumittendo nõ uidet se immiscere, quia potest fieri citra ius, & nomẽ hęredis.

b Opp. ij. Bar. cons. xcij. And. Barb.

LEX II.

a CVM DEBITVM. [a] Qui aliquid facit, ut hæres, uidetur hæreditatem adire, uel aliter: Qui soluit debitum hæreditarium, simpliciter uidetur adire.

ADDITIO.

a POMA. Debitum. Cast. cons. cxx. cum præcedente. Cæp. caut. suis. Mathes. no. xxxv. incip. no. q. & hæres, in iiij. & lm. cons. viij. Alex. cõs. lxxj. uol. ij. & lxxxix. eo. uol. & Soc. cons. lxxxix. ubi etiam loquitur in recipien. creditum hæreditarium.

LEX III.

1 Filius potest hæreditatem adire, clausis tabulis.
2 Existentia sui hæredis operatur transmissionem hæreditatis paternæ, etiã non agnitæ, ad quoscunq;.

a SI FRATRIS. [a] Filius in potestate hæreditatem patris non agnitam transmittit ad quoscunq;, secus in emancipato secundum lec. gl. dicit aliter: Hæred. adita per filium transmittitur, secus si non fuit adita. hoc dicit secundũ lec. gl. licet non bene. Diuiditur in partes duas. Prima loquitur in filio in potestate. Secunda in filio emancipato. Vel secundum gl. prima loquitur hæreditate adita, secunda in hæreditate non adita. Secunda ibi, q. si cum iuris sui. Opp. ff. de
1 iur. & fac. ig. l. j. §. fi. Sol. Speciale † est in filio in potestate, qui etiam clausis tabulis potest adire, si est hæres ex parte, secundum iura antiqua. Hodie uerò indistinctè est uerum,
b ut j. de cad. toll. §. cùm igitur. & §. in nouissimo. Opp. ij. [b] hęreditas non adita non transmittit, l. j. §. in nouissimo. de cad. tol. & j. eo. l. quoniam. Sed hic in prin. non præsupponitur hæreditas adita. Huius timore dicit gl. q. speciale est in filijs suis, qui hæreditatem ascendentium transmittunt ad hęredes posteriores, * uide gl. Ista sol. displicet, propter multa. Primò, quia pręsupponit q. iste filius decedẽs habebat posteros, qd' est diuinare. Pręterea, est falsum, qa si haberet posteros, siue esset emãcipatus, siue nõ, iste frater excluderetur, eo q. isti posteri succederent auo suo fratre excluso, quod est contra finẽ nostræ legis. Prætereà, secundum hoc hęc ratio esset, quia posteros habebat, sed hęc lec. expresse dicit, q. hoc ideò est, quia erat in potestate, nã si haberet posteros, indistinctè siue sit in potestate, uel non, hæreditas ascendentis trãsmittetur, ut j. de his qui ante aper. tab. l. j. Sol. gl. alio modo q. hic in primo casu huius l. adiuerat hæreditatẽ, quod est uerũ, dicit gl. quam uide. Imò istud est omnino falsum, quia si ponimus hæreditatem aditã, nulla est differentia sit in potestate, siue emancipatus, quam hęc
2 lex no. facit. Est ergo hic ratio, quia erat de suis, † & existentia sui hæredis operatur transmissionem hæreditatis paternæ, etiã non agnitę ad quoscunq; est casus hic, licet gl. dicat cont. l. si infanti. §. j. j. eo. & malè ut ibi dicam. Sed contra hoc opp. quando quis habet cohęredem, existentia sui hæredis nihil operatur, l. apud. §. idem Iul. ff. ad Treb. sed hic habet cohæredẽ, cùm dicat tex. siue ex asse siue ex parte, ergo, &c. Sol. in his, quę dependent ex testamento, existentia sui hæredis, non habet locũ, * quando quis habet cohæredem extraneum, ut l. cont. & quod no. per Dy. sed in his, quę ueniunt extra testamentum, ut est transmittere hęreditatem, datio cohęredis non impedit existentiam sui hęredis, & eius effectum, hic est casus in hac l. nostra.

* Posteriores. l. j. j. de his qui ante oper. tab. l. apud. de suis & leg. l. ex militari. ff. de mil. testa. Et sic sequere secundũ Accur. tametsi Bar. tandem eã improbet. I. Concen. B.

* Locum. Ego potius censeo dicendũ, quòd quoties ius accrescendi, cum iure transmittendi concurrit, potius sit ius transmittendi. I. Concen. B.

ADDITIO.

a P. P AV. P. Fratris. Hanc l. repetit Aret. et. Franc. de Plumb. Bar. super Cod.

LEX IIII.

FILIO FA. Sufficit patrem adire, uolente filio, ut inducatur solẽnis aditio. Quæ fuit ratio dubitandi in hac lege. Potest esse duplex. Primò, quia in hęreditate quęrenda per filium, debet præcedere iussus, & sequi aditio, qui non probatur in casu huius l. sed per hanc l. pręsumitur, * & ideò dicit, satisfactũ uideri, quasi dicat, pręsumit q. iussus pręcesserat, & aditio sit secuta, l. si quis mihi. §. iussum. de acq. hęr. l. si filius. ff. de pet. hær. & l. q. in aliena. post princ. ff. de acq. hęr. Vel potes dicere q. ratio dubitandi erat, quia hęreditas nõ potest adiri per filium, l. per procuratorem. ff. eo. ergo uideba tur q. filius non potuisset per procuratorem, quòd remouetur hac l. Non ob. l. per procuratorem. quia ibi loquitur in his, qui nuda uolũtate possunt adire, unde cõstituendo p. curatorem ad adeundũ, uidentur adire. Sed filius secundũ ista tempora non potest adire * nuda uolũtate, nisi præcedat iussus * patris, ideò ad hoc potest constituere procuratorẽ, ut hic uidebitis.

* Præsumitur. Imò cont. uerius est, nã præter recusare filio, hæreditatẽ eidem filio delatam adire potest: l. cùm non solũ. j. de bo. quæ lib. I. C. B.

* Iussus. Cont. d. l. cùm non solum. I. Cõ. B.

LEX V.

1 Voluntas pupilli requiritur, quando tutor hæreditatem adijt, & quando sola uoluntas absque actu.
3 Tutor solus pro pupillo quærit bo. poss. non hæreditatem.
4 Pupillus infans potest adire tutore autore.
6 Pupillus solus adire non potest, nec cum autoritate curatoris.

a POTVIT. [a] Pupillus potest adire hęreditatẽ tutore autore, non tutor solus sine pupillo. Vos habetis hic tres gl. Arbitror quòd prima gl. fuerit noua, quia cõtinet de alijs quę continentur in alijs antiquis, ideò recitabo primò gl. antiquas, & quod posteà plus est, etiam nouas. Opp. l. pup. ff.
1 eo. Sol. † Fateor q. uoluntas pupilli est necessaria, ut hic dicitur, licet non rectè intelligat quo iure deferatur sibi ex testamento, uel ab intestato, uel quo alio iure. Nam defectus intellectus ipsius suppletur per autori. tut. Item opp. hic dicitur, actus & uoluntas sufficit. Cont. imò sola uoluntas sufficit, l. pro hęrede. in prin. ff. eo. gl. dicit, & bene, q. si quidem incipias à primo, scilicet ab actu, est necessaria uoluntas, & actus. Si incipias à uoluntate, actus non requiritur. Ita uidetur tenere gl. l. cont. & istud tenent doc. moder. & est ueritas, alij dicebant utrunq; requiri, quod huic gl. nõ placet, licet hoc
2 uideat innuere, ut l. mutum. ff. eo. Opp. † & uidet, q. tutor solus possit adire. j. eo. l. si infanti. §. j. Sol. Ibi loquit in infante, & hęc est ueritas, & ideò hoc anno cũ decessisset quędam filia infans, & quærebat utrùm agnouisset hæreditatem maternam, ego feci uideri inuentariũ factum à tutorib. infantis, in quo ipsi asserebãt se inuenisse in bonis infantis ius petendi hęreditatẽ maternã. Ego dixi q. ex hoc inducebatur aditio hæreditatis, quia tutor solus habet hoc posse pro infante, secus si esset pupillus, ut hic uides. Opp. ff. de bo. poss.
3 l. si pup. & l. tutor. Sol. Dicit gl. hic in ult. gl. & etiã in j. gl. † noua, aliud in bo. poss. quam potest quęrere solus tutor, aliud in hęreditate, ut hic, & istud est uerum, licet gl. uideatur dicere cont. l. bonorum. s. qui admit. ulterius contra prædicta opp. ff. ad Treb. l. sed nec ipsi. Sol. aliud in Treb. restitutione, quam in bo. poss. ita dicit gl. ult. hic, & etiam gl. noua.
4 Circa † legem nostrã quęrit gl. primò quid si pupillus infans adijt tutore autore, utrùm sufficiat. Sic l. seruo. §. si pup.
5 ff. ad Treb. sed quidam cont. Quęrit gl. quid † est dictũ gerere pro hęrede. Respon. idem est quod gerere pro domino, nam hęres idem est dicere quod dominus, Inst. de hęr.
6 qual. & diff. §. fi. Quęro utrùm pupillus † possit [b] adire
b solus sine tutore hæreditatem. Gl. dicit quòd non, & bene,

ut inst.de auto.tut.§.neq. Quæro utrùm pupillus possit adire cũ auto.curatoris. Gl.dicit quòd non, & bene, ut l.cùm una.§.tutor.ff.de app. Secus in adulto, ut s̄.de admin. tut. l. cùm quidam.

ADDITIO.

d P.PAV. P. Potuit. Quid autem si tutor poßidet bona sine expressa aditione, Barb.cons.v.uol.iij. Imo. cons.xcix. ubi consuluit q̃ tutor potest adire hæreditatem pro pupillo, antequã conficiat inuentarium. And. Barb. Et tu pro intellectu huius l. uide gl. l.pup.ff.de acq.hær. quæ dicit q̃ non solùm habet locum, si pupillus est institutus, sed etiam seruus eius. Cont. Imo. ibi esse de iure uerius, & reputat not. pro limitatione huius l.

b Poßit. Alex. l.bo. s̄. qui admit. qui ponit quatuor pulchras limitationes. Et l. cùm una. §. fi. ff. de app. & ibi glo. ubi pupillus potest adire cum auctoritate curatoris.

LEX VI.

a SI AVIA.[a] Solo animo aditur hæreditas, & sufficit animum ex ultima uoluntate ostendi. No. q̃ hæreditas potest adiri solo animo. No. q̃ sufficit animum declaratum esse in ultima uolũtate. Et no. bene quia milies feci hoc fieri tempore mortalitatis.

ADDITIO.

d P.PAV. P. Si auia. Ang. cons. lxvj.

LEX VII.

a QVONIAM.[a] Hæreditas extraneorũ non adita non transmittitur. No. quod hic dicit, aliquid hæreditatis, ex quo potes colligere, q̃ hæres institutus ex re certa, illud ius hæreditatis, quod est illa in institutione, nõ trãsmittit, nisi agnouerit, dixi in l. quoties. s̄. de hær. inst.,

ADDITIO.

d POMA. Quoniam. Regula istius tex. fallit, si fuerit impeditus adire. l. uenire. ff. de acq. hær. l. illud. §. fi. de bo. poss. contratab. & alias fallentias ponit Ang. in rep. l. qui se patris. C. unde lib. & Alex. cons. cxxj. uol. j. & Capra. ij. principali dubio. & Alex. xxviij. ad fi. uol. ij.

LEX VIII.

a LICET.[a] Iuri adeundi hæreditatem, non præscribitur
b longo tempore[b]. In eo quod dicit, ignorãtes sub. maximè. nam idem si scientes, l. fi. j̃. de præsc. lõg. temp.

ADDITIO.

d Licet. Imol. cons. lxxx. Bal. quærit an si filia erat instituta à matre, & stetit per xxx. ann. antequàm adiret, & sic fuit exclusa ex testamento, an habebit alios xxx. annos ad adeundum ab intestato. Et tenet q̃ sic, & plus dicit q̃ Bar. consuluit, q̃ filia ab intestato habebit xxx. annos ad adeundũ de iure ciuili ex capite liberorum, & alios xxx. ann. ad adeundum ex capite legitimorum, ar. l. j. §. sed uidendum. ff. de succes. edic. Ang. hic, Cast. & Raph. de Cu. l. quandiu. la j. ff. de acq. hær. & refert Bal. etiam ex prædictis, q̃ si lapsus est primus annus filiæ in hæreditate matris, ad deliberandum quem habet filia, tanquam de liberis, & decedat in secundo anno, hæreditate matris non adita, habebit secundum annum ad deliberandum, ut de numero legitimorum, intra quem secundum annũ transmittet ad quoscunq; hæredes adeundam per eos intra reliquam partem illius secũdi anni, iuxta L. cùm antiq. j̃. eo. Et idem dicit in emancipato, quia post primum annum, quem habet, ut unus de capite liberorum, si debebat in secundo, transmittit ius deliberandi, quod reputat not. & Bal. cons. xij. & seq. iij. uol. & ad primam partem apostillæ Bar. cons. ccxxviij. Cast. cõs. ccclxxx.

b POMA. Tempore. Ius adeundi hæreditatem, præscribitur xxx. annis. Fel. c. de quarta. de præsc. Bar. cons. cxxv. Ro. cons. cxlix. Sed quid immiscendis? Ias. l. si filius. iij. no. ff. de uulg. tenet cont. communem, & Aret. cl. & Alex. iiij. uol. ij. & clxiij. uol. ij. & lxxxvj. uol. ij. ubi dicit quòd ius accrescendi præscribitur triginta annis. Vide etiam Capra. cons. xl. ubi loquitur quando hæreditas spectabat alicui monasterio, & uide Soc. cons. lxxxj. in fi. & Bal. cons. clxviij. in v. parte, ubi loquitur, an habeat locũ in legato hæc lex. P.PAV. P. Com. cons. xxix. ubi dicit posito quòd iuri adeundi uel immiscendi non præscriberetur xxx. annis, præscribitur rebus particularibus possessis longo tempore, puta x. uel xx. ann. licet hoc non bene formet. Et dicunt doc. hic in hoc non consentire. Item addè quòd etiam tenendo quòd esset facultas & non ius istis adeundi, tamẽ præscriberetur. Ang. cons. cclxxvij. Ex cuius uerbis habes limitationem ad illam reg. quòd facultas non præscribitur. De quo etiam uide in l. cùm notissimi. ad Bar. C. de præsc. xxx. ann. Item quòd præscribatur xxx. ann. iuri adeundi, Fel. c. de quarta. uers. sed scias. ex. de præsc. Aret. l. ij. ff. de acq. hær. & ibi etiam an filius exclusus à primo capite per triginta annos, habeat alios triginta annos ad adeundam tanquam agnatus, de quo per Ias. hic, & Alex. cons. lxxxviij. uol. ij. ubi etiam quòd exclusus à capite agnatorum per triginta annos, potest uenire tanquam agnatus intra alios xxx. annos.

LEX IX.

SI CVRATORIS. Is cui defertur hereditas, cam po
a test adire, & si de aditione nõ constat, interrogabitur, & petenti tempus ad deliberandum[a] dabitur. h.d.

ADDITIO.

d Deliberandum. Cast. hic uelle uidetur quòd si statuitur terminus extraneo ad instantiam substituti, quòd non debet dari minus centum dierum. Et ita dicit procedere posse dictum Bar. l. prætor. ff. de iur. delib. quia sic continetur in edicto de bo. poss. Et si erat de suis hæredibus, debet dari unus annus, sicut durat bo. poss. unde lib. Si uerò terminus statuitur ad instantiam creditorum, quòd tempus semper est arbitrarium, quia per lapsum eius non perditur ius adeundi, sed prouidetur creditoribus, eo modo, quo quando nullus contraheret, & hæc opin. Bal. & Ang. quia dicit patere expresse in fi. istius l. in uer. moderatum. Nam si deberet dare tempus legale, nõ committeret iudici quòd moderaretur tempus. Bal. s̄. rub. de suc. edi. & Bar. l. si quis de hær. inst.

LEX X.

1 Hæres ultra uires hæreditarias non tenetur legatarijs.
Creditoribus tenetur insolidùm.
2 Spoliatus omnibus bonis suis, uel maiori parte, potest conueniri de iure ciuili, antequam restituatur, secus de iure canonico.

a SI TE BONVS.[a] Inopia defuncti uel iniuria tertij non excusat hæredem, quin creditoribus teneatur. Et sic opponebat duas exceptiones, scilicet q̃ pater non erat soluendo, nec ipse hæreditatem possidebat. Ad primũ opp, & uidetur, quòd quis non teneatur ultra uires hæreditarias, l. j. §. si is qui. ff. ad Treb. & j̃. de leg. l. si uniuersæ.
1 Sol. Fateor † quòd non tenetur legatarijs, sed creditorib.
tenetur insolidùm, secundum ista tempora, quod intelligitur hodie uerum, nisi inuentarium fecerit, l. fi. j̃. eo. Ad se-
b cundam opp.[b] ad id quod hic dicitur, de secunda † exce-
2 ptione, de restitutione spoliatorum. c. j. lib. vj. ubi spoliatus omnibus bonis suis, uel maiori parte, à nemine potest conueniri, donec restituatur. Sol. aliud de iure canonico,
c [c] ut ibi, aliud de iure ciuili, ut hic.

ADDITIO.

d Bonis. Inducitur per Bal. ad q. debitor. bannitorum expulsorum, soluentibus communitati id quod debent ipsis, an sint liberati à bannitis expulsis, remißis. Alex. hic, Bald. cons. ccxciiij. ij. uol.

b Opp. Tu pondera quomodo Bar. intelligit c. j. de rest. spol. lib. vj. quia ibi loquitur in causa criminali, ut spoliatus omnibus bonis à tertio, poßit excludere accusatorem. Sed à contrario sensu, probatur quòd in causa ciuili non poßit excludere, sed hic est causa ciuilis, & non excludit. Iste tex. concor. cum illo à contrario sensu, & hic Bar. malè intellexit illum tex. & miror quòd nullus ponderet. Sed pondera, quia fortè hic habebat alia bona, ibi non. c. olim. ij. s̄. de rest. spol. & ibi Abb. & alios, qui non allegant istum tex. uide quæ ibi remisi. And. Barb.

c POMA. Canonico. Hoc reprehendit Math. no. cxciij. uide in hoc zen. in repet. c. j. de accu. in xiij. differen. inter ius ciuile & can.

LEX XI.

RENITENTE. Contradicente filio, pater non potest hæreditatem filio delatã repudiare, uel seruos hæreditarios manumittere.

LEX

LEX XII.

a PVBEREM.[a] Qui agnoscit bo. poss. uidetur de iure ciuili adire, si potest. Opp. & uidetur, quòd liceat uno iure agnoscere, altero repudiare, ut j̃. l. prox. & l. is qui. ff. de leg. præst. & l. filio præterito, de iniust. rup. irrito q̃ test. Sol. Concedo cont. quòd si aliquis primò repudiauit de iure ciuili, & posteà agnoscit de iure prætorio, non est hæres de iure ciuili. Idẽ si alio mo-
b do[b] de iure ciuili, & de iure prætorio, agnoscendo de iure prætorio, uidet adire de iure ciuili, ut hic.

ADDITIO.

d POMA. Puberem. Old. cons. ccccxliij. ad fi.
b POMA. Modo. Cæpol. caute. xxvj. & Bal. hic.

LEX XIII.

SVVM. Qui repudiauit de iure prætorio, potest adire de ciuili. Opp. l. iij. s̄. de imp. & alijs sub. Gl. intelligit hanc l. quando substitutum non habebat. Doc. nostri communiter reprehendunt istam gl. Vltramonta. Iac. Bal. & But. dicunt q̃ lex cont. loquitur quãdo repudiauit ex testamento, & uult uenire ab intestato, quod non potest, donec est locus substituto, hic uerò repudiauit uno iure ex testamento, & uult uenire alio iure, etiã ex testamento, unde cùm sit institutus, præcedit substitutum, l. quandiu. de acq. hær.

LEX XIIII.

SI SORORI. Hæreditas potest queri, licet bona nõ pos-
a sideantur,[a] & posteà poterunt à possessorib. uẽdicari.

ADDITIO.

d Poßideantur. Adde an stante statuto quòd possessio defuncti continetur in hæreditate, & bona hæreditaria detinentur per tertium, possessio uerò quæ est ius, est penes hæredem ex forma statuti, utrùm talis hæres interdictum adipiscendæ poss. contra detentores habeat ex edicto j̃. de edi. diui. Adria. uel interdicto quorum bon. Dicit Cast. quòd non, quia non dicitur habere perfectè, quousq; etiam habeat detentionem corporalem. Et ita dicit determinare Cy. secundum Pet. l. ea. l. s̄. de cõd. ob causam. l. in bello. §. si quis seruum. ff. de cap. & Inst. de leg. §. sed nostra.

LEX XV.

NON EST. In acqui. hæred. tempus aditionis inspicitur. Opp. l. si filius. ff. de uer. ob. Sol. Aliud in stipulatione, aliud in legato, uel hereditate. l. quæ legata. de re. iur. rationem uidebitis in l. si uxor. j̃. de condit. infer. Quærit gloss. quid in seruo. Certè idem, ut institut. de hæres. inst. §. seruus autem. facit. ff. de stip. ser. l. fi.

LEX XVI.

a NEC EMERE.[a] Non cogitur quis inuitus contrahere, uel quasi contrahere adeundo. No. ex hac l. tres regulas, ut in ea habes per ordinẽ, quæ reg. fallunt in casib. qui hic not. in gl.

ADDITIO.

d POMA. Nec emere. Nemo cogitur emere, sic nec locare. l. inuitos. s̄. loc. l. neq; s̄. de nup. quibus probatur ista reg. fallit in l. iul. §. idem. ff. de act. emp. & l. pen. §. fi. s̄. eo. tit. & §. non solùm. Inst. de leg. no. per gl. l. fi. j̃. de fideicom. lib. Item nemo cogitur uendere, l. inuitum. ff. de contraben. emp. Ista reg. fallit, ut in casibus s̄. alleg. j̃. in l. ij. s̄. de pat. qui filios dist. & l. de comm. ser. ma. l. si quis. ff. de relig. & l. & si æquo. de leg. j. §. fi. Inst. de his qui sunt sui uel alie. l. j. §. cura. ubi Bar. ff. de off. præf. urb. & Bal. l. j. s̄. de episc. aud. & l. uenditor. §. si constat. ff. comm. præd. & ibi Bar. & in l. j. s̄. de nundi. Imol. & Ang. l. Pom. in fi. de re iud. & l. si locus. §. fi. quemad. ser. amit. & l. ij. s̄. de comm. re. ali. & l. si fundum. cum seq. mand. ff. ut per gl. l. non enim. ff. rer. amot. ubi Dy. & Bar. licet Alb. ibi teneat cont. Sed melior est opinio Bar. item in casu l. in bello. §. si quis. ff. de cap. & l. secunda de mundi. Item fallit in casu per Dy. l. certi. §. fi. cum l. seq. ff. si cer. pet. in re æstimata data ad Bar. super Cod.

uendendum. Ro. l. ij. in princ. ff. sol. mat. ubi enumerat quàm plures casus, in quibus quis cogatur uendere, & sic contrahere de suo. Alius est casus in re communi cum Principe, quia Princeps poterit uendere, & sic contrahere de suo. Alius est casus in principe qui poterit uendere dando tamen partem pretij. Fel. c. quæ in ecclesiarum. de const. Item fallit in casu l. ij. in princ. ff. sol. mat. & ibi Ias. in v. not. Fallit etiam in casu l. si quis. ff. de rel. Fel. c. j. de re iud.

LEX XVII.

CRETIONVM. Hæreditas potest adiri quolibet tempore.

LEX XVIII.

4 Pater quando poßit hæreditatem adire sine filio, uel filius sine patre.
5 Pater decedens ante agnitam hæreditatem infantis, illam non transmittit, quia capit ut hæres filij.
7 Qui potest adire, potest repudiare, scilicet qui adijt nomine proprio, non nomine alieno.
8 Autoritas patris quando sit sufficiens ad obligandum filium.
9 Pater uel auus infantis emancipati, licet non sit eius legitimus administrator, potest pro infante adire.
10 Hæreditas patris non adita, transmittitur per filium in potestate ad quoscunque.
11 Si minor decedit hæreditate non adita, hæres eius potest petere restitutionem in integrum, ex eius persona.
12 Scientia tutoris, non inducit transmißionem iuris deliberandi, & adeundi hæreditatem minori delatam.
13 Iudex an suppleat defectum tutoris in aditione.

a SI INFANTI.[a] Hæreditatem delatã infanti ascendens per lineam masculinam potest adire, & ante aditam infante defuncto, ex proprio priuilegio sibi quærere, ascendente non existente tutor potest pro infante adire, sed ea nõ adita nõ transmittit in maiore infante, ascendens dictum priuilegium non consequitur, & tutoris defectum iudex supplet. Diuide, primò loquitur in infante constituto in potestate. Secundò in infante sui iuris habente tutorem non ascendentem. Tertiò loquitur in habente ascendentem. Quartò in pupillo maiore infante. Secunda ibi, parente uerò. Tertia ibi, ea uerò. Quarta ibi, si autem septem. Ex prima parte
1 no. quòd † infans dicitur quis minor septem annis. Secun
2 dò no. † quòd pater potest nomine infantis hæreditatem adire, & sic sis cautus quando pater infante uiuente hæreditatem adit, q̃ dicat, quòd hoc facit nomine infantis tanquã
3 eius legitimus administrator. Tertiò no. † quando hæreditas non adita, per infantem transmittitur ad patrem, & isto casu quando infante mortuo pater adit, non debet dicere nomine infantis, sed debet dicere quòd proprio nomine adit, & iure sibi competenti, per mediam personam infantis. Or expediamus primò istam particulam oppo-
b nendo[b], & uidetur q̃ in pupillo maiore infante est idem, quia pater adit pro eo, ut no. j̃. ea. l. §. fi. Sol. in hoc differt pupillus ab infante, quia in infante non est necessarius ipsius infantis consensus, in pupillo uerò non potest adire pa-
c ter solus, nisi pupillus consentiat[c], arg. s̄. eo. l. potuit. & j̃. ea. l. §. fi. Cont. hoc opp. j̃. de bonis quæ liberis. l. fi. §. ubi autem. ubi indistinctè permittitur patri pro puerõ adire hereditatem. Sol. expone ibi, puerum, id est, infantem, secundum glo. & bene. Contra hoc opponitur j̃. de bo. quæ lib. l. ubi apparet quòd nullus consensus pupilli requiratur, quia etiam si esset maior, eo inuito pater potest adire, ut
4 l. cùm non solùm. §. j̃. de bo. quæ lib. Sol. & hic † aduerte, Quandoque pater uult adire pro filio. Et isto casu non potest adire sine consensu filij, si est maior infante, ut s̄. proximè dixi. Quandoq; uult adire pro se, & tunc si quidem filius adijt, non est dubium quòd pater non potest, quia ipsi filio pater præiudicare non potest, ut s̄. eo. l. renitente. & s̄. de repud. bo. poss. l. filio. & l. is qui. §. fin. ff. eo. Si autem filius esset exclusus, si quidem repudiat, sine dubio pater potest adire suo nomine, & per se pro iure sibi quęsito, propter

personam filij quantumcunq; repudiauerit ex dispositione illius l. cùm non solùm. §. j. ĵ. de bo. quæ lib. Sed si filius esset exclusus, mortuo filio infante potest pater adire, ut hic. In maiore infante quid iuris sit, dicemus in d. l. cùm non solùm. §. j. ĵ. de bo. quæ lib. Vidistis ergo modò, an pater possit adire sine filio, an uerò filius sine patre. Vidistis in l. j. C. qui admit. Secundò dicitur hic, quòd filio infante defuncto pater capit iure patrio tanquam infanti quæsita. Ex hoc innuit quòd non sit opus noua aditione, sed pater oc-
5 cupet iure peculij. Sed cont. † quia infans habet hæredem, & omnis filiusfa. hodie per auth. de hær. ab intest. positam ĵ. ad Tert. auth. defuncto. Gl. dicit, fateor quòd hodie pater capit, ut hæres filij, & sic in hoc corrigitur ista lex, & uide gl. super uer. infanti. Istud est utile scire, quia si pater caperet hic, non ut hęres, non esset opus aditione, & tunc etiam ipse decedens antequam agnosceret, transmitteret: sed si pater debet capere, ut hęres infantis, opus est aditione, & ideò ipse pater decedens antequàm agnoscat, non transmittit, & casus occurrit hoc anno de facto, & sic tenuimus, & iu-
d dicauimus.[d] Cont. §. ca uerò. ubi dicitur, quòd illud quod dictum est hic in filio in potestate, habet locum in emancipato, quandoquidem emancipatum constat de iure antiquo habere hæredem, & tamen capit iure patris, sicut quando est in potestate. Sustinendo gloss. respondet tex. hic, si bene inspiciatur, quia dicit, iure patrio, quasi dicat tex. iam infanti quæsita capere ius patrium, secundum ista tempora in filio, qui in potestate erat, quod occuparet iure peculij, l. ij. ff. de castren. pe. in filio emancipato erat, ut caperet tanquam hæres, & ideò puto quòd in emancipato de iure antiquo erat necessaria aditio, hoc enim erat ius patrium, ut tanquam hæres caperet Et idem dico hodie, de eo qui est in potestate, ut tanquam hæres eius hæreditatem capiat pater, ut s̄. dixi. Opp. quòd dies hæreditatis relictæ infanti, non cedit in infantili ætate, ff. de bon. poss. infanti dela. l. j. Sol. Dico quòd non dicitur quòd cesserit dies in præiudicium infantis, ut ibi, sed in præiudicium ipsius patris sic, ut ipse possit agnoscere, & si non agnoscit, ipse excludatur, non infans. Item opp. quando hæreditas defertur ei, qui non habet intellectum, non potest ei quæri, l. fi. §. tali. in fi. s̄. de cur. fur. Sol. Aliud est in furioso, aliud in infante, dicit
6 glo. quam uide ibi, sed qualiter. † Quæ est ratio differentiæ inter infantem & furiosum. Nam per tutorem quæritur infanti, sed per curatorem non quæritur furioso. Doct. dicunt hic, quòd ratio est, quia magis fauetur infanti, quàm furioso, nam infans restituitur, furiosus non. Istud est falsum, quia utercq; restituitur quando lęditur, l. Marcellus. ff. de fideiuss. licet enim furiosus non restituatur, ut minor, tamen restituetur ex clausula generali, si qua mihi iusta causa esse uidebitur. Ita enim propter imbecillitatem consilij, ipse regitur per alium, sicut infans. Quæ est ratio, dico quòd tutor habet plus iuris in pupillum, quàm curator in furiosum. Nam tutela est ius ac potestas in capite libero, &c. ff. de tute. l. j. & ideò dicitur quòd tutor datur personæ principaliter, curator principaliter bonis, s̄. de nup. l. in copulandis. Sed in hoc remanet dubiũ mihi, nã secundũ hanc rationem pater posset adire ꝓ filio furioso, quia habet ius potestatis in persona filij, & est eius legitimus administrator, quod fortè esset uerum, quantùm ad aditionem quæ fit quantùm ad quærendum ipsi patri, sed hoc non dicerem, quia hoc solùm reperitur in infante, cont. regulas iuris communis, ergo non est extendendum, l. quod uerò. ff. de legibus. & l. si uerò. §. de uiro. ff. soluto matrimonio. Vlterius opp. hic dicitur quòd pater potest adire infante ignorante. Cont. pater non potest repudiare infante ignorante, ut s̄. eo. l. renitente. ergo non potest adire eo ignorante, l. is potest. ff. eo.
7 Sol. dicit glo. hic fallit † illa regula, quæ dicit, is potest adire, qui potest repudiare. Tu dicas clarius, quòd illa regula habet locum in his qui suo iure adeunt, & tunc procedit regula, is potest adire qui potest repudiare, sed in eo qui adiuit nomine alieno, ut in casu nostro, reg. non procedit, l. ait prætor. §. j. ff. de iur. del. Item opp. patria potestas non est sufficiens ad obligandum, uel liberandũ filium, l. fi. §. j. ff. de uerb. ob. & Inst. de inut. stip. §. furiosus. Sed per aditionem filius obligatur creditoribus, quamuis hæreditas non sit soluendo, l. si te. s̄. eo. ergo non potest filius adire patris autoritate. Sol. Dicit glo. hoc est magis commodum, quàm damnum, glo. quasi circa fi. Si ista solutio esset uera, posset pupillus solus sine tutore, & sine patre acquirere, ut Inst. de autori. tut. circa princip. & l. obligari. circa princ. ff. de autor. tut. hoc autem est falsum, Inst. de auto. tut. §. necq; s̄. eo.
8 l. potuit. & ĵ. eo. l. fi. ergo ista non est bona sol. † Solue ergo quòd quædam sunt per quæ filius iure non obligatur, & tunc patris autoritas non est sufficiens, ut in cont. & ideò aduerte in causis criminalibus, in quibus constat quòd nihil potest quæri patri, pater non potest legitimè præstare autoritatem filio minori, quia eius autoritas non est sufficiens ad obligandum, ut s̄. Idem constat in causis spiritualibus, in quibus patri nihil potest quæri, ut ext. de iud. c. fi. lib. vj. circa fi. sed erit necesse, quòd detur curator ad illam litem. s̄. de auto. præstan. l. clarum. Dicam in l. cùm non solùm. §. necessitate. de bo. quæ lib. Quædam sunt, in quibus patri potest quæri, uel est dubium, quia potest esse commodum & incommodum, ut in hæreditate, & tunc potest esse legitimus administrator filij in potestate, & eius autoritate filius obligatur, ut hic. Et ita loquitur ista glo. facit ĵ. de bonis mat. l. j. de bonis quæ lib. l. cùm oportet. & l. cùm non.
9 † Vnumtamen speciale & singulare est hic, quòd pro infante emancipato, quanquàm pater uel auus non sit legitimus administrator, nisi detur tutor, tamen est autoritate huius l. uersic. ea uerò consequitur causam legitimam administrationis, ut possit pro eo adire hęreditatem, quod est notandum. Opp. ĵ. ad Orf. l. ij. Sol. dicit glo. ibi, iam excesserat infantiam, qui decessit. Sumus expediti de ista prima parte, circa hanc partem formo tibi unam quæstionem de facto, quam habeo pro difficili. Hæreditas infantis secundum iura hodierna, defertur patri, & matri, & fratribus infantis, ut in auth. defuncto. ĵ. ad Tertullianum. Modò pone, decessit infans hæreditate non adita, superstite patre, & matre, & fratribus, pater iure patris autoritate huius legis uult capere totam hæreditatem illa non adita, & uult excludere matrem, & filios, quia hæc lex solùm patri, & auo, & ascendentibus per lineam masculinam dat istud priuilegium. In contrarium dicunt mater & filij, Tu pater potes capere tanquam quæsita iam infanti, sed si hæreditas esset infanti quæsita per te, nos admitteremur unà tecum, ergo nos debemus habere partem, sicut si iam esset infanti quæsita.
e Quid dicemus? Cogitabitis.[e] Venio ad secundam partem, dicitur hic, quòd tutor potest adire pro infante. Cont. ff. de appel. l. cùm in una. §. tutor. Sol. ibi loquitur in curatore pupilli, hic loquitur in tutore pupilli, licet secus esset in curatore adulti, l. cùm quædam. s̄. de adminis. tut. Opp. ij. dicitur hic, quòd si infans decedit hæreditate non adita, non transmittit eam, & hoc habet locum in omni hæreditate. Cont. s̄. de cura. fur. l. fi. §. tali. & §. finautem perpetuus. & s̄. eo. l. iij. Huius timore dicunt quidam, quòd ista generalitas quæ dicit, omnes, restringitur, ut non comprehen-
f dat hæreditatem paternam. Alij dicunt quòd hic[f] intelligitur de omni hæreditate, & in hoc uidetur hic residere gloss. super uer. omnes hæreditates. Contrarium huius uidetur determinare gloss. ĵ. eo. l. penult. ubi uidetur tenere quòd hæreditas patris non adita transmittitur, quid dicemus? De hoc sunt opinio. magnæ contentionis. Iacob. de Bel. disputauit quæstio. de hoc quam ponit in authen. de trien. &
10 semis. circa prin. † Omissis truffis, ego cõsuluis infinitis ui-
g cibus, & in ciuitate ista sic iudicatur per omnes, & sic fuit collegialiter in collegio isto determinatum, quòd hæredi-
h tas patris non adita, indistinctè transmittitur[h] per filium in potestate. Hoc probatur in infinitis l. non uiolando tex. in d. l. fi. §. finautem perpetuò. de cur. fur. & s̄. eo. l. ij. ĵ. de suis & leg. l. apud. & ff. de testa. mil. l. ex militari. §. fin. cum l. sequen. de stip. ser. l. liber homo. §. j. de iur. fis. l. Lucius. de cast. pec. l. hæreditate. §. filius. de reb. dub. l. qui duos. §. cùm

cùm in bello. ad Tert. l. j. §. si quis adita. secundũ ueram lect. Ego hoc probo per rationem, cui iudicio meo impossibile est responderi, de iure ciuili non est dubium ꝓ filius in potestate est hæres, uelit nolit, sed per prętorem concessum est sibi beneficium abstinendi in sui fauorẽ, ne oneribus hęreditarijs teneatur inuitus, ut Inst. de hære. qual. & diff. §. sui. ubicunq; ergo est fauor filij, ut existentia sui hæredis operet aliquid, tunc habet locum edictum prætoris de beneficio abstinendi: sed ubicunq; esset incõmodum filij, beneficium abstinendi nihil operatur, sed remanet ius ciuile, & antiquum in terminis suis. Ita dicit text. ad literam in l. si filius. ff. de uulg. Sed nullum est dubium quòd hæreditatem non aditam, hoc est, ius adeundi hæreditatẽ non aditam, transmittere, est priuilegium & cõmodum. Nam quibuscunq; personis conceditur priuilegiũ, &c. nullum potest habere incõmodum, quia hæres habet in potestate adire, uel non adire, l. si quis. §. j. ff. de acq. hæred. Concluditur ergo quòd beneficium abstinendi inductum à prætore, non impedit transmissionẽ hæreditatis, scilicet propter existentiã sui hæredis. Nõ obstat ista lex quæ dicit, omnes hæreditates, quia intelligitur de hæreditatibus extraneorũ, in quibus est necessaria aditio. Et hoc dicit text. hic primò, ex eo quod dicit, deuolutas. Nam hæreditas patris non dicitur deuolui ad filium, sed magis continuari, l. nihil. ĵ. pro hæred. Item ex eo quod dicit, agnitas, nam in hæreditate patris, non requiritur agnitio de iure ciuili, loquitur ergo, de hæreditate extraneorum. Non obstat ĵ. l. proxim. in princip. ut ibi dicemus. Non obstat ĵ. de cad. tollen. §. in nouissimo. quia illa etiam loquitur de hæreditate extraneorum. Vlterius opp. ad hunc §. & uidetur quòd deuoluatur ad hæredes infantis, ut s̄. ea. l. in princip. Sol. dicit glo. ibi speciale in patre. Ratio specialitatis, quia hæredes infantis possunt habere regressum contra hæredes tutorum, sed pater contra nullum. Gio rationem istam reprobat, quia text. hic loquitur etiam quando nullus est tutor. Dicit glo. ꝓ est speciale in patre priuilegio patris. Vlt. aduerte ad istam partem, hæc lex prima
11 facie uidetur contra duas opiniones quas teneo. † Vna est
f ꝓ si minor decidit[i] hæreditate non adita, hæres eius ex persona minoris potest petere restitutionem in integrum, ad adeundam hæreditatẽ, l. j. s̄. de rest. mil. & ibi dixi tibi. ff. de acq. hæred. l. Pantonius. Sed hoc uidetur contra istum text. qui dicit omnes hæreditates ita debere intelligi, quasi non essent delatæ, sed si non essent delatæ non competeret restitutio, ergo, &c. Et hoc ꝓ restitutio non competat, tenuit Iac.
k de Bel. circa fin. illius q.[k] disputatæ, quam ponit in corpore de trien. & semis. Iac. de Aret. tenuit cont. & bene, l. qui duos. in princ. ff. de reb. dub. quæ lex non potest aliter intelligi. Nam ibi frater hæreditatem fratris impossibile est ꝓ transmittat aliter quàm per restitutionẽ in integrum. s̄. eo. l. quoniam. Ad istam l. respond. ꝓ hic dicitur quasi ab initio non essent ad eum delatæ, fateor de stricto iure, sed petita restitutione ex æquitate edicti prætoris, perinde erit ac si ab initio adiuisset. Ad primũ tamen aduerte, ꝓ ista restitutio, de qua loquimur, non datur mero fauore minoris ætatis. Nam in minori ætate non contingit læsio, sed datur, quia contingit læsio propter minorem ætatem, & mortis casum, d. l. Pantonius. & sic est ut arbitror, partim ex edicto de minoribus, partim ex clausula generali, si qua mihi iusta cã esse uideť. Et ideò si iste hæres minoris posset habere aliud remedium,
l [l]quia posset agere contra tutorem negligentem, uel si huic hæredi posset imputari negligentia, ꝓ curatorem illi minori tutorem non habenti non petierit, tunc non daretur restitutio sibi, quia nõ est iusta causa, quare debeat dari, sed perinde si tanquam hæreditas delata non esset. Item loquitur iste text. & ita intelligatur opin. Iac. de Bellou. & si nulla potest imputari negligentia, tunc competit ei restitutio in integ. d. l. qui duos. de reb. dub. Et hoc casu idem fit in minore quod in absente, quod tenebat Iacob. de Aret. ut dixi, & Old. sequendo eum, & Iacob. de But. licet transiret multùm sub nube, & de hac lege mentionẽ non faceret. Secun-
12 dò teneo † ꝓ scientia tutoris inducit transmissionem iuris deliberandi, & adeundi hæreditatẽ, ut l. prox. dicam. quod uidetur contra istum tex. dum dicit ita intelligi quasi ab initio non essent delatæ, sed resp. ut dicã ĵ. l. prox. Venio ad tertiam partẽ, scilicet ad §. ea uerò. Hunc §. not. & examina, ut dixi in prima parte. Venio ad quartam, & ad id quod hic primò dicitur ꝓ potest autorari filio pupillo, dic ut dixi s̄.
13 ea. l. in princ. Illud uerò † quod hic dicitur ultimò, ꝓ iudex supplet defectum tutoris, dic ut plenè dixi in l. si curatorẽ. s̄. de in integ. resti. mino. & habuistis tactum, in l. bonorum. s̄. qui admit.

ADDITIO.

a *Infanti. Bar. conf. cccxxxv. And. Barb.*

P. PAV. P. *Co. conf. lxxx. ubi uult ꝓ si fuit delata hæreditas materna filio infanti & pater possederit, præsumatur adiuisse pro filio, licet nõ expresserit. Item ista delatio quæ fit patri, excludit substitutum uulgarem datum filio, Co. conf. cxix. in prin. Quòd autem beneficium huius l. non habeat locum in matre, Com. conf. cxix. in princip. circa med. & fi. Item si pater uxore matre filij mortua eo relicto, retineat dotem, uideatur hæreditatem filij agnoscere, iuxta tenorem huius l. & nunquid pater post mortem filij retinendo dotem prædictã, uideatur agnoscere hæreditatẽ ipsius filij, Ang. conf. cccxiiij. Aret conf. clxj. & seq. & ibi etiam ponit latè de materia huius l. Et an uxor transmittat beneficium restitutionis in integrum circa aditionem hæreditatis. Item quid si infans reliquit patrem, matrem, & fratres, an solus pater admittatur in omnes, hic Alex. Ang. conf. lxxx. Item an solus pater possit adire hæreditatem de linea infantis, & ita solus possit eam repudiare, Ias. quòd non, in l. pœnitente. s̄. eod. Item quid si pater adeat hæreditatem infantis, tanquam eius tutor cùm non esset, cuius quidem uigore tanquam tutor adire poterat, Soc. l. multùm de cond. & demonst. quando tutor nõ adiuit hæreditatem delatam infanti, quõ postea possit adire hæreditatẽ, Soc l. si duos. de reb. dub. Itẽ circa istam l. an in tali hæreditate succedent mater & fratres simul cum patre, Dec. con. lxxxvij.*

b *Opp. Imo. conf. xcix. ubi consuluit tutorem posse adire ante confectionem inuentarij Bar. q. incip. proposita. conf. xcij & conf. cxxvj. Ro. conf. lvj. incip. uisis narratis. utrùm hæreditas nõ adita transmittatur ratione suitatis, dicit quòd sic secundum omnes. & conf. lxij. And. Barb.*

c P. PAV. P. *Consentiat. Requiritur eius cõsensus per modum autoritatis, Aret. conf. clx.*

d *Iudicauimus. Bald. conf. lxij. lxiij. lib. ij. ubi etiam quid si hæreditas matris sit delata infanti, qui habet patrem qui non adiuit, habetq; auum paternum, & maternum, isq; infans mortuus sit, similiter & pater nulla facta aditione, an hæreditas huius infantis pertinebit in totum ad auum paternum, uel maternum, an uerò debeat diuidi inter ipsos. Bal. consuluit diuidenda, quia cùm iure hæreditario defertur, pares in gradu debent æqualiter succedere. Quid autem si hæreditas materna infanti delata sit, qui habet patrem & auum paternum, qui auus superueniens repudiet hæreditatem maternam, an ad illum admittentur sequentes in gradu aui, an proximiores matris. Ang. con. lxxxvj.*

P. PAV. P. *Com. ad istam q. & an requiratur aditio per patrem, & quid si non adiuit specialiter istam, & filius habeat aliqua alia bona, quæ pater tenuit & possedit, an sufficiat ut dicatur adiuisse, & sic etiam istam quæsiuisse, conf. cx. & posito q. pater non adiuerit, & moriatur, an transmittatur ad proximiores ipsius infantis, quasi esset sibi acquisita, ut dicit tex. hic, & concludit q. non, licet habeat locum ius accrescendi.*

e *Cogitabitis. Cast. Alex. hic.*

f *Hic. Bar. l. uentre. ff. de acq. hær. & ibi Imol. & Lud. & Ang. Sal. l. apud. Bal. l. ij. C. ad Orf. & l. j. C. de his qui ante aper. tab. sed quid si superextat alter filius, & mater, an præteriti ueniant, Bal. d. l. ij. & d. l. j. & doc. d. l. uentre. Barb.*

g *Consului. An transmittat benefic. rest. in integ. Bart. conf. cclxxvij. ccxcvij. ccclxxxij. & conf. xxj. uol. ij. xcv. & ccx. ccclxxxvij. & ccccxiij. uol. j. & ibi an furiosus & mente captus transmittat benef. restit. Ro. qui tamen se intelligere nõ finit, con. ccccxcv. sed con. lviij. clarè tenet cõmunẽ opi. con. ccccxlij. Ang. conf. cclxj. & cclxxxvj. Cast. con. lxviij. Ang. con. cclxxxix.*

h P. PAV. P. *Transmittitur. Com. conf. cxv. But. con. lxvij.*

P. PAV. P. *Decedit. Com. conf. cxix. post princip. scripsi. in l. Pantonius. ff. de acq. hæred. ubi etiam Bart. & alij. Sed idem Com. conf. cix. expressè tenet cont. Bart. hic, & alibi. Et posito quòd transierat hæres ex dictis suis, & ibi circa finem ponit duas limitationes. Are. conf. clxj. an & quando minor transmittat beneficium restitutionis in integrum, circa restitutionem hæreditatis. Ias. hic Soc. l. qui duos. ff. de rebus dubijs in*

prin.Are.l.Pantonius.de acquir.hæred.

k POMA. *Illius q.Anch:conſ.ccclxiij.*

l *Remedium. Com.conſ.cxxix. circa fi.Et ſi hæres peteret aliud tempus labi,non poſſet ad iſtud redire.Soc.l.qui duos.in prin.de reb.dub.uerſ.quinta difficultas,& conſ.clxxv.*

LEX XIX.

1 *Filius deliberans decedens tranſmittit hæreditatē patris ad quoſcunq;.*

2 *Ius adeundi quando finiatur anno,quomodo tranſmittitur.*
Practica quomodo ſcribatur aditio ex uirtute iuris deliberandi.

3 *Ad inducendum ius deliberandi,ſufficit ſcientia patris pro filio,pupilli nō habentis tutorem,& tutoris pro pupillo.*

a CVM ANTIQVIORIBVS.[a] Sciens hæreditatē ſibi delatam,ius deliberandi, & adeundi hæreditatē, intra annū à tempore ſcientiæ, tranſmittit, ad quoſcunq; hæredes. Primò ponit quis dedit cauſam huius l. condendæ. Secundò ponit ſuum ſtatutum. Tertiò illud recpilogat,& declarat. Secunda ibi, ideoq;. Tertia ibi, & ſi quidem. Not. ex prima particula, quòd de iure antiquo
1 filiusfam. deliberans † paternam hæreditatem tranſmittat ad poſteriores. Cont. uidetur ad illud quod determinaui, ſupra l. prox. & dixi quòd tranſmittit ad quoſcūq;. Sol.Hic eſt dictio, &, quæ eſt implicatiua, & ponitur pro, etiam, ſed cùm hodie ille color non quæratur,ut s̄.dixi,puto quòd illa dictio,aliàs,clauſula eſt ampliatiua,quaſi dicat,& in ſuam poſteritatem,& in extraneos poteſt tranſmittere. Vel aliter, licet Paulus concederet tranſmiſsionē in poſteritatem, non tamen negabat in extraneos. Venio ad ſecundam partem, dicitur hic,ex teſtamento,uel ab inteſtato,uel aliter. Cont. quia impoſsibile eſt quòd deferatur alio modo quàm ex teſtamento,uel ab inteſtato. Glo.ſoluit uno modo,quia poſſibile eſt quòd aliquis deceſsit nec teſtatus, nec inteſtatus, ut ille qui non poteſt facere teſtamentum.Tu dicas quòd illa uerba, uel aliter, reſpiciunt ſequentia, quaſi dicat, ſi teſtamentum fuerit inſinuatum,uel ab inteſtato,uel aliter ei cognitum, ſcilicet quàm per inſinuationē teſtamenti. Opp.
2 & uidetur † quòd ius adeundi non finiatur anno, nec etiam decennio,ut s̄.eod.tit.j. l. licet. Pla. uidetur uelle quòd hæc lex corrigatur. Tu uerò dicas clarius, aut loquimur in ſuo hærede,& ille perpetuò poteſt adire, & trāſmittit ius adeundi in ſuos ſucceſſores,ut hac l.in princ.& dixi s̄. l. prox. Eodem modo dico in infante qui tranſmittit ad patrem ius adeundi perpetuò. Illud enim ius patrium non coarctatur anno, ſicut iſtud. Si loquimur in hærede extraneo, ſi quidē deceſsit ignorans, ius adeundi non tranſmittit, ut s̄. cod. l. quoniam.& l. ſi infanti. §. j. Si deceſsit ſciens, tranſmittit ius deliberandi intra annum per hanc conſtitutionem, unde ſuper his ſis cautus, quando facies ſcribi aditionem ex uirtute iſtius iuris deliberandi, q; tu narres quomodo defunctus ſciuit talem hereditatē fore ſibi delatam,& meritò iſtud probatur,aliàs de facili ſuccumberes. Quomodo hoc probatur, dixi in l.qui duos.in princ.de reb.dub. & ibi tractaui iſtam materiam. Si uerò non deceſsit, ſed ipſe uiuit, poteſt adire,l.licet. s̄.eod. Pla.in his aliter dicit, & malè.Opp.& uidetur quòd hæres habeat quatuor menſes ultra defunctū, ut j̄. ſi penden. app. mors inter. l.fin. Sol. Secundum quoſdam ibi non loquitur de tempore, quod datur ad delibe-
randū,& in hoc uidetur reſidere glo.Alij dicunt q; iſtud tem
pus ſuppletur per illam l.& hoc tenent quidam doct.Expe-
ditis glo.circa iſtam materiam eſſent tractanda infinita quę
3 occurrerunt hic propter mortalitatē. † Primò an ad inducendum ius deliberandi, ſufficiat ſcientia patris pro filio mi
b nore.[b] Item an ſufficiat[c] ſcientia pupilli non habentis tuto-
c rem. Item an ſufficiat ſcientia tutoris pro pupillo infante, uel maiore infante. Et breuiter in omnibus iſtis quæſtionibus determino q; ſit arg.ad iſtud ult.l.ſequitur §. ſi pupil. de uſuc.& hic Mar.Sil.Dixi in d.l.qui duos. & puto q; eſt no.q; ſufficiat ſcientia tutoris,etiā qui inuentariū nō fecit,& ei adminiſtratio decreta nō erat,ut dixi in l.ult.s̄.de tu.& cur.qui ſa.nō ded.Sed cōt.hoc uideť s̄.l.prox.§.j.ubi dicit ita intelligi,quaſi ab initio nō eſſet delata,ergo nō tranſmittit ius deliberādi.Sol.Hic eſt ueritas,& ita cōſuluimus hoc anno Fran. & ego,q; l.ſi infanti.fuit facta per unum Imperatorē Theodoſium, antequam eſſet facta conſtitutio, cum antiquioribus. Vnde de iſta l.non cogitabat,quia non erat,hodie uerò per legem iſtam eſt inducta tranſmiſsio iuris deliberandi, & ſic per hanc in hoc derogatur illi.d.l.qui duos.ff.de reb.dub.

ADDITIO.

4 *Antiquioribus.Bar.conſ. lxij.lxxxj.cxxvj.ubi tangit,ſi tutor non conficit inuentarium,& ccix.Ro.cxxij.*
POMA.*An iſta lex procedat in bo.poſſ.Alex.l.emancipati.s̄.qui admit.*
P. PAV. P. *Alex. conſ.cxxj. Item aduerſus talem ignorantem datur reſtitutio in integrum, Alex.conſ.cccvj.quid autem ſi ſtatutum diceret,q; hæreditas delata, licet non adita tranſmittetur,an intelligatur in iſta l.uide But.q; non,de quo habes ad Bar.l.unica.§.in nouiſsima.j̄.de cad.tol.*

b P. PAV. P. *Minore.Co.conſ.cxix poſt prin. & ibi etiā habes q; iſta tranſmiſsio impediat ſubſtitutū uulgarem datum defuncto ante aditionē mortuo.Idem tenet Cor.conſ. cxxix. circa med. dicit q; neutram opin.firmat in hoc, ſed tunc q; ibi non impediebat,& ibi etiam circa prin.item q; dictum eſt de ſcientia patris an proſit filio,& quid ſi poſteà moriatur pater,Bar.conſ.ccxx.Item an ſufficiat ſcientia tutoris,ut proſit infanti,& pupillo, & de remedio q; ſi ignorauit,Bart. conſ.clxxiij. Soc. l. qui duos. in prin.de reb.du.& ibi.vij.q.an ſi poſſunt,& an tranſmittit in ſuum hæredem ſi ipſe decedat ignorans,& q; iſta deciſio procedat etiam ultra primū hæredem,licet alleget Ang.uelle ſolùm q; procedat in prima parte.l.bonæ. §.hoc ſermone.de uerb. ſig.ſed Ang.hic hoc non dicit.*

c *Sufficiat.Bar.con.clxxviij.& ccxxij.Bal.l.ſi infanti.s̄. prox.qui tenet cōt. in patre pupilli,& tutore.Caſt.tranſit cum Bar.& Alex.*

LEX XX.

1 *Quando plures portiones ex teſtamento unius alicui deferuntur,an ſi unam agnoſcat,cogatur alias cognoſcere.*

2 *Si alicui fiunt plura legata in teſtamento,quando poſſit unum acceptare, & reliqua repudiare.*

3 *Qui adiuit hæreditatem paternā,quando cogatur accipere pupillarem.*

4 *Exiſtentia ſui hæredis non operatur dato cohærede extraneo,ſecus quando habet fratrem.*

QVIDAM. Inſtitutus pluribus uicib.ex diuerſis partibus, ſi unam agnoſcat, cogitur utranq; accipere, & qui agnoſcit inſtitutionem, cogitur agnoſcerē ſubſtitutionem pupillarē. Tres habet partes. Primò ponit unam q.Secundò ponit aliam.Tertiò determinat utranq;.Secunda ibi,ſimiliq; modo.Tertia ibi,utranq; igitur.Venio ad gl. quæ eſt difficilis, & primò gl. inculcat duo cont.Vnum de l. ſi tu ex parte. §. fin. Aliud de l. quæſitum. eod. tit.de acquir. hæred. & ſolutionē eorum proſequitur permixtim, ex quo ſcholares inducuntur in dubietatē, ideò tu ſepara. Et opp. primò ad primā partem huius l. de l. ſi tu ex parte. §.j.de acquir. hæred. Glo. iſtud contrarium non ſoluit ſtatim, ſed j̄. in medio glo. hic loquitur quando plures portiones defe-
1 runtur † iure inſtitutionis, & ſic eodem gradu ibi loquitur quando portiones plures deferuntur diuerſis gradibus, ut puta,una iure inſtitutionis, alia iure ſubſtitutionis.Vide gl. ibi, ſi autem ex teſtamento unius. Tu habes in hac ſol. duo membra, aut plures portiones deferuntur eodem gradu, aut diuerſis. Ad primū opp.l. liber homo.§. Titius.l.iij.ff.de hæred.inſt. & l.cùm hæres.§. j.ff.de acq.hær. Reſp. qñ plures portiones deferuntur eo.gradu, purè procedit iſta l.& ſimiles,ſed quando una defertur purè,alia ſub cōditione,ſi quidem in portione conditionali, non habet ſubſtitutum, nec coniunctum, idem, ſed ſi habet ſubſtitutū uel coniunctum, tunc ſecus,ut l.cont.Item cont.hoc opp.l.ſolus. circa fi. ff. de acquir.hæred.Sol.quando plures portiones deferuntur alicui in eodem gradu, eſt uidendum an deferatur utraq; per ſeipſum, an una per ſe, alia per alium, uel utraq; per alium. primo caſu procedit quod s̄.dixi,q; una agnita ſtatim habetur alia.Secūdo & tertio caſu eſt differētia, q; una agnita nō habetur alia ſine noua aditione, d.l.ſi ſolus.Ratio huius eſt, quia

quia ſubeſt perſona filij, uel ſerui qui ante aditionem partis poteſt effici ſui iuris, & ſic ſibijpſi acquirere poteſt, & ſic diuerſa alia aditione opus eſt. Contra iſtud opp. dicēs q; una aditio ſufficit quando eidem utraq; defertur. Contra l. ij.ff. de acq.hær.Sol.aliud in repudiatione,quia una portione repudiata, non uidentur aliæ repudiatæ, imò non ualet repudiatio partis, ſecus in aditione quæ eſt fauorabilior, quia trahit ad ſe omnes alias partes,ut not.in d. l. & hoc apparet. Venio ad ſecundū membrū, quando una defertur iure inſtitutionis, alia iure ſubſtitutionis. Opp. omnis ſubſtitutio eſt conditionalis inſtitutio,l.cohæredi.§.cohæredes. de uul. & l.rationc.§.ſi filio.ad l. Falc. ergo illud quod s̄. dictum eſt, quando una portio defertur purè,alia ſub conditione.Dicendum eſt hic, qñ una defertur iure inſtitutionis, & alia iure ſubſtitutionis:malè ergo fecit gl.quæ iſtam ſeparationem fecit.Sol.Iſta ſeparatio gl. habet locum qñ in una parte quis eſt inſtitutus purè,& in alia ſub conditione,nullo dato ſubſtituto, ita q; non ſubeſt perſona reſpectu cuius acquiſitio defertur,ſed qñ defertur una iure inſtitutiōis, alia iure ſubſtitutionis, ſubſtitutio præſupponit inſtitutū,cui poteſt primò quæri, & ideò eius reſpectu acquiſitio defertur:ſed ſi ponis inſtitutū illius partis iam defeciſſe, tūc adhuc eſt alia differentia.Nam ipſe ſubſtitutus ſuccedit in locum alterius,l.ſi. s̄. de hæred. inſtit. Sicut ergo ille poterat repudiare, ita & iſte, quia quoties plura iura concurrunt in perſona unius, perinde eſt ac ſi concurrerent in perſona diuerſorum, l. tutorum. ff. de his quibus ut indig. Et ideo in inſtitutionibus pluribus repudiatio partis non nocet, ut s̄.dixi,hic ualet repudiatio ſubſtitutionis, ſi à repudiatione incipias,tamen ſi poſteà adit ex inſtitutione aliā partem repudiatā, habebit iure accreſcendi, & econuerſo. ſed ſi inciperes ab aditione, tunc aditio traheret ad ſe totū.d.l.ſi tu in prin. & in fi.Reaſſume ergo iſtum primū paſſum,& diſtingue ſic,Quando ex teſtamento unius, plures portiones deferunť,diſtingue, Aut omnes eodē gradu,aut una iure inſtitutionis,alia iure ſubſtitutionis. Primo caſu, aut omnes purè,aut una purè, alia ſub cōditione.Si omnes purè,tunc aut omnes per ſe,& una adita uidetur adita alia, ut hic,ſed una repudiata, nō uidetur repudiata alia, neq; ualet repudiatio, l.ij.ff.de acq.hære. Aut omnes per alium,& tunc idem eadem ratione.Aut una per ſe,alia per alium,ut puta per filium uel ſeruū, & tunc opus eſt noua aditione ſi unam agnouit. ff. de acq. hæred.l.ſi ſolus.Si uerò una purè,alia ſub conditione,tunc aut in partem conditionalē habet ſubſtitutū, aut coniunctū, aut nullum.Si habet ſubſtitutū, una agnita non uidetur alia agnita.l.liber.§.Titius.& §.ſeq.ff.de hær.inſt.& l.cùm hæres.§.j.ff. de acq.hær.Sed ſi habet coniunctum, tunc idem in illa parte quę poteſt accreſcere coniuncto, ut d. l. liber. §.Titius. Si nullum habet, tunc aut omnes deferuntur per ſe, & tūc una agnita uidetur agnita alia,d.l.liber homo.§.Titius.Aut deferuntur omnes per alium, uel una per ſe, alia per alium,& tunc agnita una,nō uidetur agnita alia,ſine noua aditione, d.l.ſi ſolus.in fi.ff.de acq.hær.Secundo caſu principali quando una defertur iure inſtitutionis, alia iure ſubſtitutionis, aut incipit à repudiatione, & poteſt unā repudiare, & aliam adire, tamē per aditionē alterius habebit partem repudiatam iure accreſcendi. Sed ſi incipit ab aditione adeundo unam partē,uidetur agnoſcere aliam, l. ſi tu ex parte in princip.& in fin.ff.de acq.hær. Modò habes expeditū iſtum paſſum. Item opp. ad hanc primā partem l. cum hereditate. ff. de acq. her. Sol.lex noſtra loquitur qñ uni deferuntur plures portiones ex diſpoſitione defuncti, cont.loquitur quando una ex diſpoſitione defuncti, alia ex diſpoſitione legali per ius accreſcendi.Quo caſu eſt diſtinguendū,aut ante aditionem proprię partis defertur, alia per ius accreſcendi, & tunc qui adiuit unam, cogitur adire aliam, l. ſi duo. ff.eo.& j̄.de cad.tol.l.j.§.is ita.Aut poſt aditionem ſuę partis alia deficit, & tunc aut una deficit de iure cōmuni, & habet locum l. cum hæreditate. s̄. alleg. aut de ipſo iure ſpeciali, ut puta per reſtitutionem in integrum,& habet locum l. ſi minor. ff de acquir. hæred. Habes expeditum iſtum primū paſſum.

Item pro ſequendo gl.ad iſtam primā partem opp. l.iiij.& l. ſequen.ff.de leg.ij.Sol. Dicit gl.aliud in legatis, aliud in inſti
2 tutionibus,in quibus legatis † diſtingue breuiter, Aut ſunt plura legata re & nomine, ut qñ legantur diuerſæ res nominatim.Aut ſunt plura legata re,unum tamen nomine,ut qñ aliquid legatur ſub nomine collectiuo,ut puta grex,& ſimilia.Aut ſunt plura legata nomine,unum tamen re,ut quando relinquuntur plura legata ſub cōtemplatione unius oneris. Quæ membra proſequere, ut l. ij. & l. neminem. & l. ſeq.ff.de leg.ij.& hæc tangit hic gl.Sumus expediti de prima parte iſtius l. ueniamus ad ſecundam partem, quæ recepit principium & finem iſtius gl. & eſt multū ſubtilis.Ad iſtam
3 l.opp. † & uidetur q; ſi hæc paterna agnoſcatur,non tamen cogitur pupillarem accipere,l. quæſitū.ff. de acq.hær.Sol.dicunt quidam ſpeciale eſt in patre, quod non placet.Alij dicunt, q; hæc corrigit illas. Tu dic, ut dicit gl.q; ſi quidē ſubſtitutus primò adiuit paternā,cogitur adire pupillarem, ut hic. Si autem non adiuit paternā, cogitur pupillarē, ſi quidem pupillus abſtinuit ſe ab hæreditate paterna,recuſando eam ab initio, poteſt ſubſtitutus habere pupillarē, ſi pupillus habeat hæredem,cuius aditione confirmetur teſtamentum, aliàs non. Ita dixit gl. Sed ſi pupillus non abſtinuit ſe, ſed ſe immiſcuit, non poteſt ſeparare paternam à pupillari, licet pupillus potuerit, quod eſt not. ſecundū Ioan. & non allegat aliquid aliud.Ratio eſt,quia paterna & pupillaris incipit eſſe una hereditas,l.ſed ſi plures.§.filio.ff.de uulg.Subdit glo. prædicta uera, niſi hic ſubſtitutus ſit frater impuberis, hic enim & ſi pupillus abſtinuit. Alij habent in glo.licet non abſtinuit, ipſe tamen abſtinere potuit, d. l. quæſitum. Vide glo.pro iſta glo.dicit, & ſi pupillus non abſtinuit,ipſe tamen abſtinere potuit, intellige per in integrum reſtit. ex perſona minoris, l.ſi filius.ff.de uulg.de acq. hær.l.Iul.aliàs, ſi pupillus, ſecundū unam lecturam. Si uerò habes in glo. quòd ſi pupillus abſtinuit, ipſe tamen abſtinere nō potuit, tunc glo. eſt falſa, quia exiſtentia ſui hæredis confirmat tabulas pupillares, ut j̄. dicam. Et ideò, ut ibi liqueat iſta materia,aſſume finem glo. & diſtingue quando ex teſtamento unius plures deferuntur hæreditates,ut puta paterna,& pupillaris,an poſsit unam habere,& aliam repudiare? Diſtingue, Aut pupillus cui facta eſt ſubſtitutio, fuit inſtitutus, aut exhæredatus.Si fuit inſtitutus,aut agnouit paternā, aut abſtinuit:ſi agnouit,non poteſt ſubſtitutus habere pupillarem ſine paterna. Vna enim hæreditas cœpit eſſe, l. ſed & ſi plures.§. filio. ff. de uulg. Aut pupillus abſtinuit,& tunc aut cohæres,& idem ſubſtitutus ſibi datus eſt extraneus,aut frater ſuus.Si extraneus,tunc aut nō habet cohæredem alium, cuius aditione confirmetur teſtamentū,& non poteſt habere pupillarē ſine paterna,d.l.quæſitum. ff.de acq.hær. & l.ij.
4 §. adeò. de uulg. † quia exiſtentia ſui hæredis nihil operatur, quando habet cohæredem extraneū, l.apud Iul.§.idem Iulian.ad Trebel.Si uerò eſt ſubſtitutus frater ſuus, tunc poteſt habere pupillarem, repudiata paterna ab utroq;, l.ſi filius de uulg. & de acqui. hæred. l. Iulian. quia exiſtentia ſui hæredis operatur, quando habet cohæredē fratrem ſuum, non extraneum, ut dictis legibus. Si uerò erat exhæredatus, tunc aut in paterno teſtamento fuit inſtitutus alter filius ſuus, aut extraneus. ſi filius ſuus poteſt abſtinere à paterna, & habere pupillarem. Nam licet abſtineat, exiſtentia ſui hæredis confirmat tabulas pupillares, argument. l. cùm quaſi.§.ſed & ſi.ff.de fideicom.lib.licet iſte caſus non ſit omnino expeditus, dicit glo. tamen ego habeo pro expedito, quia text. eſt expreſſus, in l. filius qui. ff. de acquir. hæred. ff. ad Trebel.l.ita tamen. §. ſi pater.& d. l. ſi filius.ff.de uulg. Si autem erat ſubſtitutus extraneus,ſi non haberet cohæredem,cuius aditione teſtamentū cōfirmaretur, nō poſſet habere pupillarem ſine paterna, d. l. quæſitum. ff. de acquir. hæred. Vide glo. in fin. Hæc habet locum ex teſtamento unius,&c. Quæro, quid ſi ex teſtamento diuerſorum, diuerſæ deferantur hæreditates? Certē tunc nō eſt dubium quòd poſſunt adire unam, & aliam repudiare, ut dicit gl.& plenè dixi in l.ſi.ff.de acq.hær.

LEX

LEX XXI.

3 Quando in relicto facto filio sit mentio patris, an uideatur relictum patris contemplatione.

CVM ALIQVIS.Cùm aliquis instituitur hæres cũ
adiectione alicuius qualitatis,quæ si uera esset, alteri
quæreretur hæreditas, illius contemplatione uidetur
1 esse institutus. † No. ꝙ seruus cogitur per iudicem hæredita
tem adire. Contra hoc opp.l.cùm proponas.s̃.de hær.insti.
ubi dicitur ꝙ seruus potest nõ adire. Sol. quicquid dicat gl.
ueritas est hæc,ibi loquitur qñ institutus est ille, quem con/
stabat esse seruum. Tunc enim sufficit potestas dominica ad
cogendum eum prout potest, hic quando erat dubium an
esset seruus, uel liber, quo casu de necessitate recurritur ad
potestatem iudicialem,ut eum cogat, ita loquitur hîc. Glo.
2 inducit hanc leg. in arg. † ad q.[a] utrùm fines plebanatus[b]
a probentur per instrumentũ. Dicitur in instrumento actũ,
b in tali loco plebanatus in domo talis, utrùm probetur ex
hoc illam domum esse in tali plebanatu. Certè per instru/
c menta inter alios confecta,[c] hoc nõ probatur,inter eosdem
sic,arg.huius l.& l.optimã.ĩ.de cont.stip.Facit l.prædijs.§.Ti
3 tio.ff. de leg. iij. † Vltimò Dy. inducit hanc l. in arg. quòd
d quando relinquitur aliquid filiofam. si fit mentio patris,[d]
uidetur relinqui contemplatione patris, & sic fit profecti=
tium. Ego dico contra. dictum Cy. procedere, quando fie=
ret mentio patris, & patriæ potestatis, ita loquor hic. Sed
quando fit mentio patris simpliciter, tunc uidetur addere
magis causa demonstrationis, quàm quòd eius intuitu fa=
ciat, l. fin. s̃. de usufru. Prædicta latius dixi in l. filio.de con/
di.& demon.

ADDITIO.

a POMA. *Ad q.Pan.cons.lxij.uol.ij.& Barb.cons.vj.xviij. uol.ij. & Aret.xlij.xxxvij. Alex.xxiij.uol.v.Fel.c.causam.de prob. Alex.cons. l. uol. v. Soc. cons. lxxxix.clxvj. & clxxxvj.cclxvj. Barb.cons.xiiij.uol.iij.& xxxvij.eo.ubi ponit quid iuris,si talia uerba essent geminata.*

b *Plebanatus.Cast.hic super glo.arguit cont.dicit hic,ꝗ ista uidetur uerior, & speciale in confinib.qui probantur per indicia,& sic leuius quàm alia, c.cùm causam.ext.de prob.& no.per gl.c.si papa.super uerb.probata.de priuil. in vj.dicit tamen ꝗ Bal. hic uidetur requirere ꝗ sint plura instrumenta de hoc attestantia,quoniam ex illis resultat publica fama quæ sufficit in antiquis ad probationem perfectam,ut not.s̃. de prob. l. proprietatis & ff.de neg.gest.l.at qui natura.§.cũ me absente,& Bald.l.cùm super. de rei uend.s̃. & cons. ccclij.iij. uol. & cons. cccl v. ubi dicit quòd literæ sculptæ in marmoribus, probant,si sunt iunctæ cum temporis longinquitate.alleg.gl.d.c.cùm causam.& c.ad audientiam. el ij. de præsc.& c.cùm olim de cens.& xxiiij.q.ij.sanè.*

c P. PAV. P. *Confecta. Istud non procedit quando essent instrumenta de antiquo inter alios confecta,& posteà per totum discursum illius, & quõ probentur confinia, & quõ probent instrumenta inter alios de antiquo confecta,Barb.con.xiiij.uol.iij.*

d *Patris.Bart.l.si tibi. §.si pactus. ff. de pact.per And.de Iser.c. j. in princ. de success.feud.*

LEX XXII.

a SCIMVS.[a] Ista lex tota diuiditur in quinq; partes.pri=
mò ponit procemium:secundò consulit hæredibus, &
formam inuentarij ponit: tertiò ponit effectũ inuenta=
rij, & consulit creditoribus:quartò loquitur de eo qui petit
ad deliberandum tempus:quintò & ult.ponit suam cõclu/
sionem.Secunda ibi,cùm igitur.Tertia ibi,& sibi præfatam.
Quarta ibi,& hæc quidem. Quinta ibi, circa finem notissi/
mum.Ista prima pars quæ ponit procemiũ, nõ eget summa
1 rio.No. † ꝙ milites[b] magis arma, quã leges scire debent,&
b ex hoc quod dicit magis,non excludit quin debeãt scire le=
ges, quę constringũt hominũ uitam, & puniunt maleficia,
3 l.leges.s̃.de le.& sic cessat cont. † Not. de hominibus for/
midolosis, qui curant ea quæ nulla sunt suspicione digna.
ff.si cui plus quàm per leg.Falc.l.iiij.in princ.& l.si quis ab a=
lio.in princ.ff.de re iu.

ADDITIO.

a *Scimus.Bar.in con.incip.literas uestræ magnificentiæ,ubi loquitur de inuentario.& cons.cxlv.& ibi etiam quærit,quid in muliere quæ tractat de damno uitando, quando fit inuentariũ minus solenniter, & utrùm ualeat quo ad præsentes.De ualiditate inuentarij,Ro.cons.lxxxij. cclxxij. Barb.*

b P. PAV. P. *Milites. Qualiter istud procedat, uide Alex. cons.ciij.& in quibus excusetur iuris ignorantia,Rom.cons.lvj.ubi ponit quid in militibus nostri temporis.*

1 Hæres qui inuentarium non confecit,an etiam legatarijs teneatur.
2 Hæreditas ex cursu trium mensium dicitur repudiata, si hæres dixit eam respuendam credo.
3 Tempus ad conficiendum inuentarium,an currat hæredi à die notitiæ uel aditæ hæreditatis.
4 Forma inuentarij.
5 Testes quando debeant cognoscere contrahentes.

§ CVM IGITVR. Sequitur secunda pars. Certus de
uiribus hæreditatis potest adire uel repudiare. dubius,
a ut sit certus, [a] ne damnũ sustineat, debet inuentarium
b [b] conficere intra tẽpora, & ea forma quæ traditur hac l. hoc
1 dicit.Dicitur hic in prin. † ꝙ qui sponte adiuit,tenetur om/
nibus creditoribus,quasi dicat non legatarijs. cõt,ĩ. ea.l.§.si
quis aũt temerario.Sol. dicũt quidã ꝙ hic deficit, suppletur
per illam legem,uel uerius dicit gl.ibi loquitur qñ delusit le
gem, & creditores in dilatione petenda, hic secus.Et hoc est
uerũ secundũ istas leges,hodie uerò etiam legatarijs tenere=
tur insolidũ,ut ĩ.ad l.Falc.auth.sed cùm testator.Opp.hic di
cit,ꝙ intra menses debeat repudiare.cont.s̃.de inoff. testa.l.
scimus.§.fi.Sol.Ibi statuitur tempus ad petitionem filij,uo/
lens agere querela, hic ad petitionem credi=
toris.* Opp.iij.ĩ.ea.l.§.sed quia quidam.Sol.
Hic hæres institutus nõ repudiauit,neq; adi
2 uit, sed indubitanter † dixit eam respuendã
credo, quæ uerba cum concursu trium men
sium inducũt repudiationẽ,ut hic, quod est
not.dicam plenius in d.§. sed quia.Opp.iiij.
hic dicitur ꝙ inuentariũ incipi debet intra
c mensem à die notitiæ[c]. Cont. imò die aditæ
hæreditatis,ut ĩ.eo.§. si uerò postquã. Gl.fa=
tetur cont.& hoc supplet, & aditæ hæredita/
tis.& uide gl.Richar. Malum. uidetur dicere
cont.quia tex. iste simpliciter loquitur.Mihi
d uidetur[d] ꝙ debemus sic dicere, † Si quidem
3 hæres malitiosè protulit[e] aditionẽ hæredita
e tis, currat sibi tempus etiã ante aditam hære
ditatẽ.Si uerò in nulla mora,in nulla culpa,
in nulla malitia est, tunc currit sibi tempus post aditã hære=
ditatem, ut gl. dicit. Licet enim tex.dicat,à die notitiæ,tamẽ
subaudi,& aditæ hæreditatis.l.statuliberos.§. si quis hæredi.
ff.de statulib. Item opp. & uidetur ꝙ imò inuentariũ debeat
inchoari statim,l.tutores.s̃. de admin.tu Sol.ibi loquitur in
inuentario tutoris,hic in inuẽta.hæredis. Opp. dicitur hic,
sub præsentia tabellariorũ. & sic innuit, ꝙ plures sint nota/
rij.Cont.imò uidetur ꝙ unus tantũ sit necessarius, ut no. d.
l.tutores.s̃.de administ.tut.& ĩ.ad l.Cor.de fal.l. si quis decu
rio. Sol.expone ibi,tabellariorum, id est tabellarij, ut dicit
glo. licet aliquando sint necessarij duo notarij, ut statim ui=
debitis.Item opp.& uidetur ꝙ illa solennitas exigatur in in=
uentario,ut ĩ.ad l. Falc.auth. sed cùm testator. Sol. concedo
ꝙ per illam auth.additur inuentario hæc solennitas,ꝙ loco
absentium adhibeantur tres testes illius ciuitatis locuple/
4 tes, & bonæ opinionis. Erit ergò † forma[f] inuentarij hære/
f dis hæc, ut ante omnia signum uenerabilis crucis fiat ma/
nu hæredis,citentur creditores: & legatarij quòd ueniant ta
li die in tali loco,ad uidendum confectionem inuentarij,ut
habes hic, & in authen. sed cùm testator. & in corpore un/
de sumitur,quæ citatio fiat nominatim,si sint certi,aliàs suf=
g ficit mittere proclamationem per ciuitatem, [g] secundum
Richa. Mal.ĩ.de remiss.pig.l. si eo tempore. quo facto adhi/
beatur unus notarius, qui inuentarium totum conficiat,
& adhi=

* *Creditoris.Imò iure nouissimo datur annus ad conficiendũ inuentariũ: § fiat. cũ §.illud.auth. de hær.& Falc. Q d'nõ satis animaduertit Accur. d. §. fiat. uers. tempora. neq; Bart. hic. Sed intellige, ut in §. & hæc. ĩ. hac l. I.C.B.*

h & adhibeantur duo testes[h],qui hæredem cognoscant, & ad
confectionem inuentarij,ut hic. Adde quòd in eorũ præsen
tia res uideantur, ut possint deponi apud hæredem nullius
malignitatis conscium. Item in subscriptione dictus hæres,
uel pro eo scribens, debet ponere qualiter dolũ, uel fraudẽ
non cõmisit in huiusmodi confectione inuentarij.& uide in
Spe. formã huius inuentarij. Itẽ adhibeantur tres alij testes
eiusdem ciuitatis locupletes, & bonę opinionis loco credi/
torum,uel legatariorũ absentiũ,& in eorũ præsentia inuen/
tarium conscribatur,præmisso uenerabili signo sanctę cru=
cis manu hæredis,quo facto hæres se subscribat secundũ for
mam huius l.si scit scribere, uel si nescit,uel nõ potest scribe/
re, tũc adhibeat unum alium notariũ ad hoc tantũ ad sub/
scribendũ pro se, qua subscriptione facta, ille notarius qui
fuit adhibitus ad confectionẽ totius inuentarij,illud publi=
i cabit.Hęc est forma inuentarij,[i] in qua si qd deficeret,inuen
tariũ nõ ualeret, præterq̃ si omitteretur signũ sanctę crucis.
Illa eñ est leuis solennitas,& minoris preiudicij,quæ omissa
non uitiat,l.j.in fi. de uent. inspic.& ita tenent oẽs doc. Vlte=
rius opp. dicitur hic, ꝙ testes debent cognoscere hæredem.
5 Cont. † in auth.de testib.§.& licet.Glo.dicit, speciale est hic.
Tu dicas clarius, aut aliq̃d debet probari per testes in iudi=
cio, aut per instrumenta. Primo casu, aut testes adhibentur
ad testificandũ super contractu, & debent cognoscere con=
trahentes. Aut adhibentur ad testificandũ super aliquo facto,
ut ꝙ Titius possideat, & sufficit quòd cognoscãt eum, de cu
ius facto testificantur,licet aduersariũ nõ cognoscãt.Ita.not.
in l.iij.§.j.ff.de test.Et puto ꝙ sufficiat si illos uel illum cogno
scant secundũ nomẽ, pronomen, & personã, tẽpore quo te=
stimoniũ reddit, licet tempore quo contractus fuit celebra-
tus,non cognouerant nisi personã,ar.ff.de pub.l.cùm si ex/
hibuissent.§.ij.& quod no.ff.de test.l.iij.§.j.l.Iul.& l.ad testiũ,
circa prin.ff. de test. Si uerò debet probari per instrumenta,
tunc non est necesse ꝙ testes cognoscant contrahentes, d.§.
& licet. Fallit in inuentario,& qñ instrumentũ sit in scriptis,
& ab imperitis literarũ, ut gl. dicit hic. Vltimò dicitur quòd
quando res sunt absentes,debet inuentariũ perfici intra an=
num. Quæro intra quantum tempus debeat inchoari? Dic
6 ut glo. † Vltimò not. quòd inuentarium potest confici per
procuratorem.

ADDITIO.

a POMA. *Certus.Fel.c.cum Mar.de const.& Alex.con.xl.uol.iij.ubi ponit,an testator possit renunciare confectioni inuentarij.*

b *Inuentarium.Adde ꝗ Alex.& Cast.hic referunt Ang.in l.j.§.hæc stipulatio.ff.si cui plus quàm per le. fal. dicere ꝗ si simpliciter expreßè uel tacitè hæres adit, & non protestetur de confectione inuentarij, uel non dicit ꝗ sit dubius de uiribus hæreditarijs, ꝗ non poterit posteà conficere inuentarium,quia spe certißima & sine dubio uidetur adiuisse per istũ §.uer.non indiget iuncta expositione Cy. qui dicit non indiget, ut sibi prosit. Quod dictũ reprehẽditur,ut hic per Cast.de quo latius uide per Alex.cons.ccxij.*

c POMA. *Notitiæ.Barb.cons.l. uol.ij. Adde tamen multos casus in quib. ignoranti,uel impedito non currit tempus.Barb.cons.viij.in j.uol.*

d *Videtur. Adde ꝗ opin. Richar. Malum. tenet Spec. & Ioan. And. tit. de inst.edit.§.fin.in uerb.secundum Vber.& glo.auth. sed cùm testator.uer. statutum.ĩ.ad leg.Falc.Sal.hic,quia inuentarium fieri potest circa aditionem hæreditatis,ut ĩ. § si autem aliquis.Item quia rationes quæ mouerunt Iustin. hæ fuerunt, ne deficeret aditio, ut patet hic,& in §. sin autem hoc. Sed si uera est opin.glo.sequeretur totum contrarium.Tamen opinio huius glo.est magis communis, & eam tenet Cyn. Ray. But. Ang. Bald. l.si=lium.famil.ercifcun.& Bald.hic. Cast.approbat opin. Bart. hic Ang. Ful. idem faciunt, & contra opin. Ioan. And. dicit Alexand. facere text. hic, dum dicit,signo crucis, antè manu hæredis proposito. & sic tex. requirit ꝗ faciens inuentarium, sit iam hæres. l. pro hærede.§. j. uer. hæres esse.ff. de acq.hær.ergo antequam sit hæres,non currit tempus,dicit tamen quòd in puncto iuris uerior est opin. Rich. Mal. & sequacium, & suo motiuo facilis est responsio,& primam opin.uidetur sequi Bal. cons. cccxxxj iij. uol. Roman. tamen sequitur opinio. Bartol. cons. lxxxiiij. dicens esse communem.*

e P. PAV. P. *Protulit. Ro.cons.xxxiiij. Com.cons.cxxviij. & ideo fideic.datur tempus ante factam sibi restitutionem.*

f POMA. *Forma.Pan.cons.lxxiiij ij.dubio.uol. ij. & Bar. cons.clxix.& quid si aliqui ex creditoribus, uel legatarijs essent, an possent coram iudice seculari citari, & qualiter.Ias. l.testamentum,& l. omnium.s̃. de testam.& Cast. cons.ccv.ubi ponit, an testes debeant se subscribere. & aliquid per Bal.cons.xvj.in ij.parte,& Barb.c.cùm causam.de off.deleg.*

P. PAV. P. *Ang. mod. hic circa ista requisita & singul. adde ꝗ si in confectione inuentarij non obseruarentur omnia requisita per hanc l.sed solùm seruarentur ea quæ solent de consuetudine apponi, sustineretur inuentarium.Bal.hic l.in fi.princip.Item not ꝗ in confectione inuentarij nõ requiritur subscriptio testium.Panor.cons.ccv. Item circa hanc materiam inuentarij adde & primò an prosit fideic. & an prosit circa obligationes hæreditarias,& quibus est transactũ uel compromissum,Ang.cons.xxxij. cxiiij.ubi dicit ꝗ circa grauatum restituere hæreditatem, non immutat beneficiũ inuentarij, sed quando testator premisit non uenire contra transactionem sub certa pœna, & iurauit, hæres autem contrauenit, an poßit conueniri ad pœnam ultra uires hæreditarias, Ang. cons.ccxxxvij. Barb. c.j.de testam.Quid autem sit in adeunte hæreditatem,in qua sint bona feudalia, & alodiolia si adeat cum beneficio inuentarij, an satisfacere debeat creditoribus de bonis feudalibus,uide practic.pa.in forma libelli, quo agitur ad reuocationẽ feudi, in uer.nec superstitibus. Nunquid autem nõ conficiens inuentariũ perdat legitimam & Tre.Alex.cons.dlvij. ubi etiã nunquid non conficiens inuentarium teneatur præstare alimenta relicta ultra uires patrimonij,ubi subijcit singulariter uerbum,ꝗ si testator mandet legata nõ præstari ultra uires hæreditarias, ꝗ eo casu hæres nõ cõficiens nõ teneatur ultra uires. Item quòd minori detur in integrum restit. aduersus non confectionem inuentarij, Alex.cons.dcxiij. Et quosdam casus,in quibus non nocet omißio inuentarij,Franc. cons.cxlviij.Item cautelam ad excusandũ eum, qui nõ cõfecit inuentariũ, Cæ. caut.xix.Nunquid autem inuentariũ tutoris de reb.pupillæ prosit in materia huius l.Cæp.caut.ccxlvj. Nunquid autem per non confectionẽ inuentarij perdatur Tre. Bart.cons. ij.& l.& Cast.cons.xcij.ubi etiam ponit de legitima.& cons.cliij.ccx.& Io.de Anna.cons.lxj.Nunquid aũt mulieri non conficienti inuentariũ succurratur,& an legatarij sint in specie citandi,an in genere, & an sufficiat denunciatio.Item si sine citatione.Item si aliqui fuerint citati,aliqui nõ,an ualeat quantùm ad citatos,Bar.cons.cxlix.Quid autem si filia,quæ debeat dotari à fratre,ei succeßit, & ita confecit inuentariũ, an poterit retrahere dotem,& an ius retinendi cõpetere poßit hæredibus eius, Paul.con.cxvij. Item an & quando non conficiens inuentarium, poßit deducere debitum proprium,Paul.cons.clxiiij.& seq.& ccxj.Item ꝗ in confectione inuentarij, non requireretur subscriptio testium, Paul.cons.ccv. Nunquid autem minor non conficiens poßit conueniri ultra uires, Paul. cons. ccx. Item an proficiat in legatis ad pias causas,& an credatur hæredibus dicentibus alia bona non fuisse in hæreditate, quàm comprehensa in inuentario. Item quid si in inuentario sunt descripta bona mobilia, & eorum ualor non sit inscriptus,& quid si hæres non obstante inuentario soluerit aliqua legata integrè,an sibi præiudicet in alijs,Paul. cons. ccxj. seq. ubi ponit si hæres adeat simpliciter hæreditatem,uel faciat actum per quem inducitur tacita traditio, utrùm uideatur renunciasse beneficio inuentarij, si de ipso non fuit protestatum. Item adde ꝗ de iure canonico confectio inuentarij non operatur quòd hæres teneatur insolidum.Bart. in tractatu differentiarum inter ius ciuile & canonicum. Item quòd ecclesia non conficiens non teneatur ultra uires,Pan.cons.xxxiiij. An ecclesia teneatur conficere, Barb. c.j.de test.c.de his co.tit.de quo ĩ. item quòd si quis adeat hæreditatem sine confectione inuentarij,& ipse posteà uendat hæreditatem alteri,uel aliter in alium transferatur,restituuntur sibi actiones suæ,Franc.con.cxlviij. ubi etiam ponit multos alios casus, in quibus non nocet confectio inuentarij. Item an bon. possessor teneatur conficere inuentarium ad hoc,ne teneatur ultra uires hæreditarias,Barb.rub. C. qui admi.Itẽ an bona quænõ erant defuncti,puta, cõmodata uel deposita, an sint ponenda in inuentario,Are.l.si de eo.§.si fortè.de acq.pos.item quid si ecclesia sit instituta,& adeat non confecto inuentario, an teneatur ultra uires,Barb.c.de his ext. de test.uide ĩ.*

g POMA. *Ciuitatem.Citatio generalis hoc casu sufficit, Barb. cons. xxiij. j.uol.& Barb.cons.cliij.incip.maritus fecit. Adde ꝗ Bart.l.si eo tempore. ĩ.de remiß.pig.tenet cõt.eius quod hic,& uult sufficere citare creditores, & sic illos quorum secundario interest per proclama.Sed melius est hic loquutus Bar.uide per doc.c.exhibita.de iud.ubi nouißimi.*

h *Testes. Adde quot testes & quales esse debeant,& quot tabelliones,an sint citandi creditores,& quõ,Bal.cons.xxxv. iiij.uol. & ibi etiam dicit quòd signũ crucis nõ est de substantia in cõfectione inuentarij, & idẽ per plura tenet cons.prox. allegato,ccxxxj. ubi alleg.dictũ Apostoli, quicqd facitis*

in nomine

in nomine Christi facite, & tamen illa uerba non sunt de substantia, quia sufficit dicere, hæres æsto. Item beneficium inuentarij prodest Iudæis, & Saracenis, & tamen ipsi non faciunt signũ crucis. Latius ibi, uide etiam an citatio sit de substantia inuẽtarij, & an sit necesse q̃ testis se subscribat, & cognoscat testatorem, Cast. cons. ccvj. & ccxij.

i POMA. *Inuentarij istum tex. alleg. Bar. Et uide doct. l. sciendum. de uer. obl. ubi q. an notarius præsumatur rogatus ad conficiendum, si in instrumento nihil dicatur. Et per istum tex. dicit q̃ non.*

1 *Emẽs ab hærede uendente pro satisfaciendis hæreditarijs creditoribus, & quibus & quando possit molestari.*

3 *Quis eligat pro satisfaciendo creditoribus hæreditarijs, uel uendere rem hæreditariam, uel ex rebus satisfacere.*

4 *Hypothecaria quando competat, & quando condictio indebiti.*

a §. ET SI PRAEFATAM.[a] Hic incipit tertia pars in qua ponitur effectus inuentarij iam confecti, & prouidetur hęredibus. & creditoribus, & b. d. Qui fecit inuentarium solenniter, ultra uires hæreditarias non tenetur, & Falc. utetur, & illis satisfaciat, qui primò ueniũt de pecunia, uel de rebus hæreditarijs, quib. deficientibus & creditorib. contra legatarios quibus prius solutũ est, uel cõtra creditores posteriores, in tẽpore opportunis remedijs succurritur, contra ipsum uerò hæredem uel emptorẽ, ab eo regressus non datur, hoc dicit usq̃ ad §. in computatione. Diuiditur, quia primò prouidetur hæredi, secundò prouidet creditoribus contra legatarios, tertiò prouidet creditoribus cõtra creditores posteriores in tẽpore. Quartò reepilogat quædã quæ s̃. dixit prouidendo hæredib. Secunda ibi, licentia. Tertia ibi, sin uerò hæredes. Quarta ibi, cõtra ipsum tñ. No. † q̃
1 b qui fecit[b] inuentariũ, non tenetur ultra uires hæreditarias. Ad istud opp. s̃. eo. l. si te bonis. & l. quę dotis. sol. mat. Sol. illud est hodie innouatũ in hærede cõficiente inuentariũ legitimè, ut hic uidebitis. Opp. ij. hic dicit, hæres hæreditatẽ sine damno. Cont. imò hæres patitur damna, quia periculũ rerum hæreditariarũ post aditã hæreditatẽ pertinet ad eum. l. in ratione. la ij. in prin. ff. ad l. fal. sol. dico q̃ illa lex sit hodie correcta per istã, in hærede conficiente inuentariũ, qui omnino debet esse sine damno.[c] Ita debetis intelligere hic. Op.
d iij. dicitur hic q̃ debet satisfacere eis, qui primò ueniunt.[d] cont. ff. ad l. Falc. l. in dolo. Sol. Intellige hoc in hærede satisfaciẽte bona fide, quia alios creditores potiores ignorabat, aliàs esset in dolo, si cautiones non exigeret, l. cont. Op. iiij. dicitur hic q̃ licet satisfacere de pecunia, uel de reb. Cont. aliud pro alio inuito creditore solui nõ potest, l. ij. §. j. ff. si cert. pet. Sol. speciale est hic in hærede conficiente inuentariũ, ut hic uides. Tamen quia tex. hic loquitur alternatiuè, uel ex rebus, uel ex earum uenditione, posset hic dubitari, cuius sit electio uendere, uel ex reb. satisfacere. Ad cuius declarationem est sciendũ, q̃ uos habetis hic duo dicta, primò q̃ hæres debet habere hæreditatẽ sine dãno. Secundò † q̃ si hæ-
2 res uendit, emptor nõ potest inquietari. Tñ hoc secundum debet intelligi, cùm hæres uendidit ut hæres, & pro satisfaciendis debitis & legatis, ut hic in uer. sin uerò creditores, & in uer. contra ipsum. Sed si uendidit tanquã propriã simpliciter, tunc emptores possunt molestari, ar. j. cre. eui. pig. non deb. l. j. Facit quod habuistis l. iij. s̃. de pręd. mi. & l. si quis domum. §. j. ff. loc. Item illud quod hic dicitur, q̃ emptores nõ potest molestari, est uerum à creditorib. uel legatarijs, sed si alius uellet euincere iure dominij, istud hac l. non prohibet,
3 non enim potest factũ hæredis præiudicare ei qui est dñs. †
a His præmissis[e] in q. proposita sic dicas, Aut est certum rem fuisse in hæreditate, & fuisse in dominio defunct. aut non. Primo casu aut hæres reperit emptorem qui uelit emere ab eo tanquam ab hærede pro satisfaciendis legatis & debitis absq̃ aliqua obligatione propria de euictione, tunc cogitur
f uendere,[f] quia ex hoc nullum damnũ patitur, & reg. subest q̃ aliud pro alio, &c. Si uerò talem emptorẽ non reperit, & tunc potest satisfacere de rebus, nam uendendo res posset incurrere damnũ ut s̃. dixi, sed hæc lex uult eum esse sine damno, ergo, &c. Si uerò nõ constat rem esse, uel fuisse in domi-

nio defuncti, tunc nõ cogitur uendere, quia posset pati damnum per obligationẽ de euictione, ut s̃. dixi, tene menti. Venio ad uers. licentia. Dicitur hic q̃ plus subuenitur creditoribus, q̃ legatarijs. Contra. ff. de transac. l. cùm hi. §. planè. Glo. non soluit, tu dic, q̃ hic in exigendo plus fauetur creditori, ibi in remittendo plus fauetur legatarijs duplici fauore, scilicet ultimę uoluntatis, & alimentorum. Item opp. dicitur hic, q̃ creditores reuertuntur contra legatarios. Cont. s̃. de hęr. act. l. fi. Dicit glo. ibi qñ hęreditas est soluendo, hic non. Pręterea hoc casu non subuenitur creditoribus contra legatarios ea actione qua tenebatur defunctus, sed alia actione, ut hic probatur, scilicet hypothecaria, & cõditione indebiti. Iuxta hoc potest dubitari, quia hic ponuntur actiones duę
4 alternatiuę. Quęro qñ competit hypothecaria, † qñ cõdictio indebiti? Resp. hypothecaria habet locũ qñ creditores habebãt hypothecam, & res soluta legatario extabat. condictio indebiti habet locum qñ non erat res hypothecata, uel res soluta non extabat, sed erat consumpta, & eam legatarij in suam utilitatẽ conuerterunt, cùm enim legata nõ debeantur, sed uniuersę facultates assumũtur, ut uidebitis in l. si uniuersę. j. de legi. tamen est solutum indebitè, ideò conuenitur condictione indebiti. Nec est nouũ, q̃ licet hęres soluat, alius repetat, ff. de cõdict. indeb. l. nec nouũ. Venio ad uers. sin uerò hęredes. Dicitur hic q̃ primi creditores agunt contra secundos, imò uidetur, q̃ debeant agere contra emptores, si res esset hypothecata, nam condictio ex lege, nõ habet locum, qñ habet locum alia actio, l. j. ff. de cond. ex lege. Sol. quidã fatebantur hic cont. Sed hoc est cõtra istum text. in quo dicitur, q̃ contra emptores non potest agi, & sic cessat cont. quia habet locũ condictio ex l. ideò, quia nõ competit ista actio. Opp. ij. de his quę in fraud. cred. l. pup. in fi. Sol. quicquid glo. dicant, hanc l. debes intelligere in casibus in quibus anterior creditor potest à creditore posteriore auocare, quod est quando anterior habet hypothecam, uel secundus fortè extorsit, ut dicitur in contrario. Quęro dicitur hic, q̃ habet hypothecariã, uel condictionẽ indebiti ex lege, quęro igitur qñ competit una actio, & quando alia? Respon. hypothecaria habet locum, qñ res erat hypothecata, & data in solutũ extabat. Cõdictio ex lege habet locum, quando res erat data in solutũ, & non extabat, uel non erat hypothecata, tamen reuocationi locus erat, secundũ ea quę dixi s̃. proxim. Sed contra hoc oppon. re perempta in subsidium competit actio neg. gest. l. mater. §. j. s̃. de rei uendic. ergo non est recurrendum ad condictionẽ ex l. Sol. ibi loquitur quando uenditur res mea, hic non, quia loquitur quando uenditur res mihi obligata, quod non placet, l. j. ff. de distract. pi. Dic ergo quòd l. mater. loquitur de actione neg. gest. danda contra ipsum qui uendidit, nõ tamen prouidet contra eum cui facta est uenditio, uel in solutum datio, ideò necessaria est condictio ex l. ut hic uidetis. Venio ad uer. contra ipsum. Dicitur hic q̃ creditores non possunt uenire contra ipsum hæredem, uel emptores ab eo. Quæro quis habeat probare hæres uel emptor, quando istam exceptionẽ proponit siue opponit? Resp. hęres habet probare se fecisse inuentariũ, & hæreditatẽ uendidisse pro satisfaciẽdis debitis, & legatis, & creditoribus, & de illa pecunia soluisse. s̃. §. sin uerò creditores. & in isto uers. contra ipsum tamen. Hoc autem quòd pro soluendis debitis uendiderit, apparet eo ipso quòd debita uel legata posteà sunt soluta, arg. l. sed Iul. §. & proinde. ff. ad Maced. Item hoc quòd d. pecunia sit soluta creditoribus, & legatarijs, probatur eo ipso quòd constat propter hoc rem uenditam esse, & apparent debita uel legata soluta, præsumitur enim ex illa pecunia, l. si uentri. §. fi. ff. de priui. cred.

ADDITIO.

a *Præfatam. Ro. cons. cix. de eo qui fuit solicitus, ut sibi soluatur. And. Bar.*
P. PAV. P. *Com. cons. cxviij. in princ. Bar. & alios, l. in ratione. §. quod uulgò. ante fi. ff. ad l. falc. Et ista exceptio facti inuentarij, per quam hæres non tenetur, nisi usq̃ ad uires hæreditarias, potest opponi etiã post sententiam in executione, & Aret. h. more. in prin. de acq. hær.*

b POMA.

b POMA. *Fecit. Adde tamen cautelã excusandi hæredem non conficientem inuentarium, per Cæ. cau. inci. hæres si non fecit.*

c *Damno. Adde quòd hic putat uerum Cast. si ante aditam hæreditatẽ petierunt, quia nondũ erat obligata legatarijs insolidum, secus si post, quia per aditionem cæpit eis insolidũ obligari, ex quo uires hæreditatis patiebantur, ideò non liberetur intuitu rerum, si legata consistebant in quantitate. l. incendium. s̃. si cer. pet. secus si in specie.*

d *Veniunt. Hoc etiam limita secundũ Arch. xiiij. q. v. c. non sanè. nõ habere locum in hærede usurarij, qui non debet soluere primò uenientibus, nisi recepta cautione de restituendo, quia scit uel scire potest alios subesse, & si esset in dolo, non haberet locũ beneficiũ huius §. & idem est secundũ Paul. si testator reliquisset certam quantitatem pro malè ablatis, de quo uide in fi. cons. sui. ccxj. & Abb. cons. lxxxiij. ad hanc iij. opp. Bar.*

e *Præmissis. Adde Bal. l. si pecunia. ff. de leg. j. ij. & ibi do. Imol. qui dicit de facto se dixisse, q̃, hæres tunc non cogitur exbursare pecuniam, & quid erit in dote restituenda, si in hæreditate nõ sint nisi bona immobilia, & mulier repetit dotẽ in pecunia quam dederat uiro, per hoc quod dicitur hic, cogitur accipere res hæreditarias, si hæres conficit inuentarium. ista q. nunc pendet de facto in ista ciuitate. And. Bar.*

f *Vendere. Ioan. And. tit. de inst. edi. §. fi. uer. nunquid in add. magna, Ang. l. j. §. hæc stipulatio. ff. si cui plus quàm per l. Falc. & ibi per Io. de Imo.*

1 *Detrahere quæ debeat, aut possit hæres.*

a §. IN COMPVTATIONE.[a] Hic est una gl. quæ con ueuit reputari difficilis. Expensa funeris, testamenti, & inuentarij, & aliarum causarum necessariarum, &
b quod debetur hæredi[b], ut æs alienum deducitur. † Not. q̃
1 expẽsæ funeris ante omnia deducũtur. l. Pap. §. quarta. ff. de
2 inoff. testam. Secundò not. † q̃ illud quod expenditur in testamenti recollectione & insinuatione, detrahit ut æs alienũ, ut hic. qd not. Pro hoc habes determinatã q. de qua sæpe dubitatur, hæres qui recolligit testamentũ, uult quòd legatarij contribuant in recollectione testamẽti. Certè hic habes textũ, ex quo colligitur q̃ si quidẽ hæreditas est soluendo, debeat soluere totum ipse hæres sicut æs alienũ. sed si hæreditas non esset soluendo, tunc diminuerent legata, ppter istam expẽsam, sicut, ppter aliud æs alienũ, quod perpetuò
3 tene menti. Not. iij. q̃ illud † quod expẽditur, ppter alias ne
c cessarias causas,[c] detrahitur ut æs alienũ, propter hoc de facto pluries uidi uẽdere res hæreditarias pro satisfaciẽdis debitis, & legatis, pro expẽsa, quæ fit in subhastationibus, soluitur gabella pro ista subhastatione, in uẽditione, pecunia quæ promittitur alliciendo emptores, ut plus promitterẽt, & quæ expenditur in proxenetis & similibus, hæc omnia deducũtur ut æs alienũ, l. j. fi. & l. iij. ff. ad l. Falc. Et eadẽ ratione dico de his quæ hæres expẽdit ut habeat instrumẽta quietationis, uidelicet de eo quod soluit, hæc est tota expẽsa in cau
4 sis necessarijs. Quęro, dicitur hic, probauerit, † qualiter hoc debeat probare. gl. dicit q̃ debet, pbare testibus, uel forsan suo sacramẽto. Doct. alibi in simili dicunt, q̃ siquidẽ est expẽsa magna, hoc debet, pbare per testes, uel instrumẽta. Expẽsas minutas debet, pbare suo sacramẽto, arg. l. si quis de don. Idem refert Cy. l. id quod. s̃. de episc. & cler. Vltimò possumus dicere, q̃ si expẽsa facta est magna, fit, pbatio eo modo quo habuistis in simili, s̃. de ali. pu. præs. l. fi. Vel fortè etiã iudex taxaret inspecta qualitate causæ, in qua expenditur, ut dicitur in expensis litis. Modò habetis primũ. Venio ad
5 gl. magnam, † quæro quid si defunctus Titio tenebatur de euictione in duplũ, & illum Titium re euicta fecit hæredem, utrùm contra creditores cõputabitur duplum? Videtur q̃ non, ff. ad l. Falc. l. cùm emptor. sed fortè ibi non fecerat inuẽtarium. Dicit gl. & in hoc doc. resident, certè ibi sine dubio inuentariũ nõ fecit, quia inuentarij cõfectio ab hærede erat incognita, secundũ illa tẽpora. Vnde puto quòd solùm simplum debeat cõputare, nã uerè per aditionem actio confunditur, sed fingitur non cõfusa, ne hæres in damno moretur. Non autem uidetur pati damnum, si non consequitur pœnam, quæ est lucrum odiosum. Et pro hoc facit ff. de euic. l.
6 si eo. Vnde d. l. cùm emptor. non est correcta. † Item quæro, quid si defunctus uendidit fundum filij sui, & eundem filiũ fecit hæredem, qui adiuit cum beneficio inuentarij, utrùm iste filius poterit istum fundum à patre uenditum uendicare ab emptore? Gl. in ista q. hic, licet inordinatè procedat, sic distinguit: Aut hæreditas est soluendo, aut non. Primo casu aut filius fecit inuentarium, aut non. Si fecit inuentariũ, aut habet debitum bonorum subsidiũ tantùm, & tunc poterit suam rem uẽdicare, quia illud debet habere sine onere. Aut habet ultra debitũ bonorum subsidiũ, & tunc uendicãs repellitur exceptiõe eatenus, quatenus habet ultra debitum bonorũ subsidiũ facta computatione, respectu quantitatis, & non respectu quotæ. Et hoc prosequitur gl. tua usq̃ ibi. Itẽ quid si est extraneus, ibi, omitte & assume. j. ibi, ubi uerò nõ fecit. Si uerò inuentariũ non fecit, tunc aut habet tantũ bonorum debitũ subsidium, & in solidùm repellitur, ut hic in gl. secundũ unam lect. Alij dicunt q̃ in nihilum repellitur, ut hic in gl. secundũ aliam lect. quæ sit uerior, j. dicam. Si uerò habet ultra debitũ bonorum subsidiũ, tunc patitur exceptionẽ respectu quotæ in qua est hæres, non respectu quantitatis quæ sit ultra, dicit gl. Secundo uerò casu quãdo hæreditas nõ est soluendo, nõ est tractandũ de debito bono. subsidio, quia illud intelligit, ære alieno deducto, l. Pap. §. quarta. j. de inoff. testa. Nec ob. ff. de inoff. test. l. Pap. §. si quis. quia ibi debet intelligi qñ est soluẽdo hęreditas, & hoc casu sine dubio si fecit inuentariũ, totum fundum uendicat. Ita dicit gl. tua. Contra istam gl. habes aliam gl. s̃. de rei uend. l. cùm à matre. & illam communiter tenent doct. Nam illud quod hic dicitur, quòd quãdo habet legitimam, nõ repellitur exceptione, quia eam debet habere sine grauamine, nõ est uerum, nam legitimam debet habere sine grauamine, scilicet legatorũ & fideicom. Debita autem & credita deducũtur ante, l. Pap. §. quarto. de inoff. testam. Præterea non est dubium quòd legitima potest à filio euinci, licet possit habere regressum contra alios hæredes, ut sibi reficiant, l. scimus. §. j. s̃. de inoff. testam. Iac. tamen uolens sustinere istam gl. dicit sic, & optimè, ego intelligo istam gl. quãdo pater uendidit fundũ filij, hoc acto, q̃ de euictione non teneatur ad pretij restitutionem. Vel pone quòd donauit, & licet expressè glo. dicat, uendidit, uer. uendidit, est generale. Vnde emptor filium agentem nõ nitebatur repellere tanq̃ creditor hæreditarius, per illã relatiuam, Quẽ de euictione tenet actio, &c. Sed nitebatur eum repellere per illã relatiuam, Ex qua persona lucrum sentio, &c. l. ex qua persona. de reg. iur. & l. si cùm dotẽ. §. si pater. sol. mat. Et hoc satis placet mihi. Si uerò emptor haberet regressum de euictione, tunc haberet locũ glo. quæ est in l. cùm à matre, & opinio doctorũ quæ est contra istam gl. Modò uenio ad illud membrũ, quãdo filius nõ fecit inuẽtarium, & habet debitũ bono. subsidium, secundũ unam lect. in totum repellitur, secundũ aliam in nihil. Dico q̃ si poneremus emptorẽ habere regressum de euictione, in totũ repelleretur. Si poneremus eũ non habere regressum de euictione, in nihil repelleretur, non obstante q̃ est hæres defuncti. Istud probatur in l. j. & ij. si in fraud. pat. Non enim uidet
d sentire lucrum ille qui habet debitũ suum tantùm,[d] ut ibi uidistis. Possumus etiam istã gl. sustinere alio modo, quòd hic loquitur quando filius est institutus in debito bonorũ subsidio, non sub nomine quotæ, tunc enim sicut non potest cõueniri à creditoribus, l. quoties. s̃. de hær. instit. ita nõ posset repelli illa exceptiõe, quem de euictione tenet actio, &c. quare ipse de euictione teneatur, l. cùm à matre. Tamen non est uerisimile gl. istã hoc casu loquutam esse, cùm de inuentarij confectione mentionem faciat, & etiam propriè in hæredem particularem non cadit, cùm onera non subeat.
7 † Quærit glos. quid si est institutus hæres extraneus cuius rem defunctus uendiderat? Dicit gl. quòd tunc etiam si faciat inuentarium, & habebat quartam tantùm debitam iure institutionis, repellitur exceptione pro ea quarta, quia illa quarta potest dari cum onere, ff. ad Trebel. l. Lucius. §. maritus, & ad l. Falcid. l. si debitor. licet sit arg. cont. ff. de leg. ij. l. cùm pater. §. Titio. Dicit gl. & non soluit. Sed certè ille §. concordat si bene inspiciatur, uide glo. ibi, item quid si est, &c. Ista q. potest intelligi quando emptor habebat regressum de euictione, tunc non est dubium, quòd dicitur in hac glo.

ſed ſi emptor non haberet regreſſum de euictione, & hæres haberet quartam tantùm iure inſtitutionis, patietur exceptionem, etiam in ea quarta, ita demũ ſi teſtator hoc dixit. Et ita loquuntur leges allegat.in gloſ. aliàs ſecus.In eo uerò quod habet ultra quartam, nõ eſt dubiũ quòd exceptionẽ
3 patietur.† Venio ad ultimam q. poſitam in gl. pone quòd ſtatutum eſt in ciuitate, quòd nemo ueniat contra inſtrumentũ factum à ſe, nec hæres eius,& teſtator obligauit fundum eius,quem poſteà fecit hæredem, qui adiuit & fecit inuentarium, nũquid poterit uendicare fundum à creditore? Glo.dicit quòd ſic,ut hic,& j.§. prox. Quidam doct.putant uerba ſtatuti eſſe interpretanda ſtrictè,ne quis indebitè dã-
e num patiatur[e].l.ij.ſ.de nox.& l.adigere.§.quamuis.ff.de iupa.& de pub.l.Cęſar.Sed hic ſi hæres qui fecit inuentarium, de ſuo proprio grauaretur,pateretur damnũ indebitè,& cõtra hãc l. Ideò uerba generalia ſtatuti,quæ dicũt, nullus ueniat cõtra,&c.uel hæres eius,intelligo de hærede eius,qui in
f uentarium nõ fecit. Et per hoc tota die practicamus,[f] ſi ſtatutum dicit,quòd executio inſtrumenti fiat contra hæredẽ, ſicut contra defunctum,intelligitur, niſi hæres fecerit inuentarium,ut hac gl.& per rationes prædictas.

ADDITIO.

a Computatione.Ro.conſ.xviij.ubi conſuluit q̃ licet filius confecerit inuentarium,tamẽ uidetur confirmaſſe conuentionem factam per patrem immiſcendo ſe hære.A.B.

b P. PAV. P. Hæredi.Idcò ſi eſſent obligata bona feudalia,quæ ad hæredem pertinent ex inueſtitura maiori,non eſſet in talibus bonis ſatisfaciendũ creditoribus facto inuentario,Comm.conſ.clxiij.in iij.du.Item inquantùm dicitur hic,q̃ habẽda eſt ratio eius quod debebatur hæredi per defunctũ, adde q̃ poteſt hæres pro credito ſuo petere à iudice ſibi aſſignari aliquam rem de qua poſſit liberè diſponere, ſecundum Paul.poſt Bal.l.debitori.C. de pact. & ibi Iaſ. Item ad illud quod dixi ſ. de bonis feudalibus, quãdo factũ eſt inuentarium,Alex.conſ.xviij.xix.uol.v.

c Cauſas.Adde q̃ hæres accepit pecuniam mutuo à mercatore, & poſteà in continenti mortuus eſt,& expenſæ de quibus hic,reperiũtur factæ per hæredẽ, ſed non cõſtat quid de pecunia mutuo accepta fecerit, creditores petunt bona hæreditaria ſibi aſſignari, mercator petit deduci pecuniã quam mutuauit, dicẽs q̃ ſi ex illa factæ fuerũt expẽſæ, & quòd ipſe ſucceſſit loco hæredis, ar.l.huiuſmodi.qui po.in pi. hab.creditores replicãt quod nõ cõſtat,quæritur quid iuris.Bar.ut refert Caſt.l.ſi uentri. de pri. cred dicit q̃ quãdo quis facit aliquã expẽſam,pro ſe,uel ſuis quæ pertinebat ad ipſum, ſi aliud non probetur, præſumitur q̃ fuerit facta de pecunia quã ille mutuo accepit.l.fi.j.de pi.ſecus ſi illa expenſa ad ſe nõ pertinebat,& ille mercator deducere poterit,ſicut poterat hæres.Bar.l.imper.in fi.ff. de leg.ij. quod Paul.hic limitat uerũ,ſi tẽpus & quantitates patiuntur, aliàs non,l. fin.ff.de exerc.

d Tantùm.Contra hoc doc.hic uolunt cõmuniter, facit quòd etiam quando emptor non erat habiturus regreſſum de euictione,repellatur filius pro tota parte,pro qua eſt hæres, non autem ſolùm quatenus ultra legitimã habeat.Dicit Alex.prob.d.l.cùm à matre. uer. ſciente, iuncta l. ſi fundum j. de euict.& hoc tenet Fulg.hic,uoluit Bal. d.l. cùm à matre, & ipſe refert. pro quo facit,quia etiam pro legitima debet obſtare filio exceptio fundata in regula tradita in d.l.ex qua perſona. quia de legitima iudicatur regulariter,ut de lucro.l.iij. cum gl. & ibi Bart.ſ. de iur. & fac.ign. Non obl. quod habetur in d. l. ij.ſ. ſi quid in fraud. pat. quia ut dicit Cy. & alij ibi poſt glo. quòd aliud ex eo quòd donatio facta fuerat à defuncto in fraudem hæredis.& alia reſponſio data ibi per gl. eſſet contra d. l. cum à matre,ut dicit Cy.l.ij.

e P. PAV. P. Patiatur. Cur. l.properandum.§. ſinautem alterutra. C. de iud.& Alex.poſt alios,ibi in illo articulo, quòd ſi ſtatutũ dicat, quòd uictus uictori condemnetur etiam in expenſis,procedat etiã ſi habeat iuſtam cauſam litigandi,Com.conſ.cviij.ad fi.& conſ. cxxvj. per totum maximè ante medium.incip.uiſa copia. Item pro intelligentia & limitatione huius dicti,uide Franc.conſ.cvj.cxxxiij.ad fi.Iaſ.hic.

f POMA. Practicamus.Barb.conſ.xl.ſ.ij.uol.

1 Qualiter probetur hæreditatem non eſſe ſoluendo, & de detractione per hæredem.

a §. LICENTIA.[a] Creditores & legatarij poſſunt probare maiorem eſſe ſubſtantiam hæredita.quã in inuentario ſit cõſcriptum,ad quod etiam de domo hæredis, probatio aſſumitur.Et ſi hæres dolum fecerit,ad duplum refun
1 det, hoc dicit uſq̃ ad §.donec. † Not.[b] q.ego uolo probare
b hæreditatẽ non ſufficere ad debita,qualiter probabo, cùm iſta ſit negatiua merè? Glo.l.cùm. de lege.ff.de probat.dicit modum probandi, ut dicat hæres, tantùm eſt in hæreditate,qui uult dicere,quòd in ea ſit plus,hoc probet.De hoc eſt caſus hic,hæres oſtendit inuentarium,dicens,hoc eſt in hæreditate legatarij,&creditores,ſi uelint dicere plus eſſe in hę
c reditate, ipſi probent[c], ut apertè dicit hic text. † Secundò
2 not.quòd ad probandum ſecreta patrimonij,poſſunt aſſumi teſtes de domo aduerſarij,ut hic. Ratio, quia bene per alios probari non poteſt, quod habuiſtis in l.j.ſ. de nat. li.de repud.l.conſenſu.§.ſuper plagis. & de naufra.l. quoties. lib. xj.Not.de purgationis mora,cõcord.ſunt in gl.Vltimò not.
3 † quòd hæres,qui celauit res hæreditarias, punitur, ut duplum refundat. Opp.quòd ſolùm in hoc punitur, quòd in eis perdit falcidiã,ut.ff.ad leg.falc.l.beneficio.& l.Paulus.ad Treb.Sol.circa hoc debes notare tria iura, primũ, ius Digeſtorum, quo contra amouẽtem ſtatuebatur pœna falcidiæ tantùm,ut in cont. & ſi erat ſuus hæres, perdebat ius abſtinendi,l.ſi ſeruum.§.amouiſſe.ff.de acq.hær.Secundũ, eſt ius Codicis,quòd duplũ refũdat.Tertiũ,eſt ius Auth.quo pro-
d pter ſuam ſubtractionẽ unius rei perdit[d] falcidiã in totum, auth.de hæred.& falc.§.ſancimus. & ibi gl.& Iac. de Bel. licet Cy.uideatur reprehendere illam gl. ſcilicet quòd tantùm in illa re perdat falcidiã,ut j.ad l.falc. auth. ſed cùm teſtator, &
4 ibi dicam uobis. Vlt.ſcias, † quòd ſemel ante mortalitatẽ, & ſemel poſteà, cùm quidã peteret reſtitutionem fideicom. in perſecutione cauſæ poſuit,quòd tales & tales res fuerunt in bonis eius,qui fideicommiſ.reliquerat, & ſic ſubiacent reſtitutioni,aduerſarius negauit,fuit probatũ cõtra eum,ipſe poſteà uolebat deducere quartã Treb. dicebatur quòd propter illam negationem ius detrahẽdi illam quartam Treb. ſiue falc.perdiderat.Primò per hunc tex.ibi,uel celauerit,& per l. beneficio. ff.ad l.falc. ubi dicitur, quãdo quis facit aliquid ut fideicõmiſſum minuat, uel ut fidẽ cuertat in ea re, perdit beneficium falcidiæ,ſed negando rem fuiſſe in hæreditate,facit ut fideicõmiſſum minuatur,ergo,&c.Induco ad idem,§.ſancimus igitur.auth.de hær.& falc.

ADDITIO.

a Licentia.Ro.conſ.lxxiiij.& an quis poſſit probare ſua intereſſe per iuramentum,Rom.conſ.lxxx.& Lud Rom.conſ.c. And.Barb.

P. PAV. P. Circa regulam huius §. quòd creditores præferuntur legatarijs,limita ut procedat, quãdo hæreditas nõ eſt ſoluendo,aliàs ſecus.Paul. conſ.cclv.Item circa modum,quem hic ponit Bar.ad probandũ plura bona non extare, Ang.in add.ad Bart. l.quoties.C.de diſcuſ. lib. x. ubi dicit iſtud procedere, etiam ſi cõtra me ſcriptura ferretur, quòd patrimonium ualeat,quia producenti ſcripturam,puta de extimo patrimonij, incumbit etiam onus probandi.In cont.tamen uide quæ habes per Alex. hic, in gl.l. cùm de lege.de prob.reprobat Aret.l.cùm ille. ff.de uerb. obl.Iaſ. hic, qui plura alleg. pro confirmatione dict. gl. tandem concludit ut Alex. hic.& gl.l.cùm de lege, quem Bart.l.j.§.ſi uſusfruct. ff.ad l.fal.refert, & Iaſ.hic Alex.rub.ff.de oper.no.nunt. ubi etiam tenet cõtra Bart. licet dicat quòd propter eius autoritatem ſit tenenda, tamen in puncto iuris ſibi non placeret.Iaſ.quem ibi ſequitur Bar.in illa deciſione,ſed ex alio fundamento quã ex gl.d.l.cùm de leg.ſequuntur etiam alij Moder.ibi, uide Alex.l. ſi cõſtante.in princ.ff.ſol.mat.Iaſ.§.item ſi quis.inſt.de ac.poſt Aret.ibi,uide etiam Rom.conſ.cclxxvj.ad fi.quãdo eſt factum inuentariũ. Item unum modum probandi facultates alicuius,ſi per ſuſpectam ſcripturam librorũ defuncti dubium ſit. Are.l.Ariſtot.j.not.de acq.hær.uide circa glo.d.l. cùm de lege. Alex.rub.de op.nou.nunt.

b POMA. No.Alexan.conſ.xxxiiij.uol.iiij.& Rom.conſ.ccxxij.cclxxvj.in fi.& Fel.c.ad aures.in uer.expreſſione.de reſc.& Alex.conſ.xlvij.uol.j.& lv.eo.Ancha.in auth.de iureiur.à morien.præſt. Aret. cxx. & Alex. lxxxij.cij.uol.ij.& l.cùm ex cauſa.quam legit cum l. tempus.ff. de re iud. & aliquid per Bal.conſ.res.de reſc.in iij.concluſio.Alex.conſ.xlj.uol.iiij. ubi ponit quòd ille,qui uult probare ſe non inueniſſe merces pro onerando galeas, ſufficit quòd dicat ſe non inueniſſe, niſi tanti ponderis, quod qui uult

qui uult dicere,contrarium probet, & cxx.aliàs,cxl.uolumine iij.ubi dicit quòd qui allegat aliquem habere aliquid plus quàm expendit, habet illud probare.

c Probent.Bart.l.ſi conſtante.ff.ſol.mat.& l.decem.de uerb.obl.l. conficiuntur.§.codicilli.de iur.codic. Angel.& Imol. l.mutuum.de acq. hær. Iacob. But.l.actor.tenuit cont.de quo hic & in d.l.ſi conſtante.& per Alex.

d Perdit.Rom.conſ.cclxxvj.circa fi. ubi etiam quòd hæres rogatus reſtituere,ſi occultat res hæreditarias, priuatur commodo Treb. Bal. uerò conſ. clxxix.uidetur uoluiſſe, quòd priuetur beneficio totius inuentarij, Abb. conſ.lxxij.lib.iiij.

1 Exceptio quòd quis eſt intra tempus cõficiendi inuentarij, quæ impediat.
2 Hæres pendente tempore conficiendi inuentarij,poteſt alios conuenire.

a §. DONEC.[a] Intra tempus conficiendi inuentarium, non poteſt hæres à creditoribus,uel legatarijs conueni
1 ri, & contra eos interim tempora non currunt. † Not. quòd hæc exceptio, quòd quis eſt intra tempus conficiendi inuentarium,impedit litis conteſtatio. ut apparet ex tex. ibi, ad iudicium uocare. Item apparet ex hoc tex.quòd exceptio impedit ſententiæ executionem,quòd apparet ex eo quòd dicit eos,quia per hoc tota die practicatur hic, quòd exceptio inſtrumentorũ non fit contra hæredes, intra tem-
2 pus conficiendi inuentariũ. † Iuxta hoc quæritur licet hæredes non poſſunt conueniri, an poſsint ipſi alios conuenire intra tempus? Videtur quòd non per tit.quod quiſq̃ iur. ff.&c.Tamen in contrarium uidetur ueritas

* Veritas. Cont. Bar. urget quòd qui aliquo die cõueniri nõ poteſt, neq; alios cõueni

b *[b],quia ille titulus habet locum,quãdo alicui conceditur priuilegium ad ſui poſtulationem,ſed priuilegium huius §.non eſt huiuſmodi,ergo,&c.

re poſſit,quod ſæpenumero ab eo approbatum eſt,l. xij.ſ. de inde.l.vj. de temp.in integ.reſt.nu.ij.l.iij.§.ſi is.ff.quod quiſq; iur. I.Conc.B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Donec. Nunquid autem tempus conficiendi inuentariũ curat à tempore ſententiæ,nõ à tẽpore aditæ hæreditatis, Com.con.lxxv.ubi ponit de eo,qui nõ poterat eſſe hæres,& geſſit ſe pro hærede,ſine cõfectione inuentarij, & poſteà efficitur legitimus hæres, & conficit inuentariũ, an ſibi præluditur, puta in patre filio inſtituto contemplatione patris.

b Veritas.An.Ca.hic,& Ale.& Paul. de Caſt.dicit in hoc §.eſſe caſum cõtra Bal.l.naturaliter.ff.de uſu ca. qui dicit, quòd de iure ciuili non reperitur quòd præſcriptio inchoata dormiat. Et hoc etiam Iacob. But. quia imò in caſu huius §. præſcriptio, quæ uiuente defuncto inceperat contra creditores, finit currere tempore confectionis inuentarij, & poſteà eo finito reincipit.

4 Si hæres inuentarium non incepit intra menſem,ſed perfecit intra tẽpus, gaudet commodo huius conſtitutionis.

§. SIN VERO. Qui inuentarium ſolenniter non fa-
a cit,creditoribus tenetur inſolidùm,& falcidiam nõ de-
1 trahit.[a] Not. hic quòd dicit, ſi uerò poſtquam adierit, &c.Ex quo colligitur, † quòd tempus conficiendi[b] inuen-
b tarium currit à die aditæ hæreditatis,dixi ſ. ea.l.§.j. † Secundò no.pœnam[c] hæredis nõ conficientis inuentarium, quę
2 c hodie eſt augmentata,nam legatarijs tenetur inſolidùm,ut
3 j. ad l.Falcid.auth.ſed cùm teſtator. † Vlt.not.quòd ille,qui cõmittit in l. non debet gaudere beneficio illius l. concor-
4 dantiæ ſunt in gl. † Quæritur, quid ſi hæres inuentarium non incepit intra primum menſem,tamen incepit, & perfecit poſteà intra tres menſes,an habeat beneficiũ huius conſtitutionis? Et quidam dicunt quòd non, per hunc tex. ibi ex eo ipſo quòd inuentarium ſecũdum formam præſentis cõſtitutionis nõ fecerit:ſed iſte nõ fecit ſecũdũ formã preſentis cõſtitutionis,ergo,&c. Alij dicũt cont.per hunc text. ibi, & datum iam à nobis tempus ad inuentarij confectionẽ effluxerit,non enim ſufficit quòd effluxerit datum ad inchoationem inuentarij, ſed ad perfectionem, & iſta uidetur ma-
d gis æqua [d]opinio, probo, omiſsio modicæ ſolẽnitatis non ſubſtantialis non uitiat, l.j.in fi. de uen. inſp.Item, illa dicit
e modica ſolennitas[e] nõ ſubſtãtialis, cuius omiſsio eſt modici,uel nullius præiudicij,ſed hæc eſt huiuſmodi,ergo, &c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Detrahit.Imò hodie ſupplet de ſuo, ut legata integra ſoluat. §.ſi non fecerit.in auth.de hæred.& Fal.& uide Com.conſ.xxx.incip.ſtatuto cautum in effectu.ubi ponit caſum ſingularẽ, in quo nõ cõfecto inuentario hodie æs alienum diminuit legã. Vbi etiam ponit an hæres, qui non confecit inuentarium,præſumatur ſubtraxiſſe bona,intantùm quòd differatur inuentariũ,in l.item.uerſ.cùm.ubi etiam ponit, an pœna non conficientis inuentarium habeat locum,ſi primus hæres fecit,Com.conſ.xlv.ubi ponit an per non confectionem inuentarij perdatur legitima, ſicut perditur falcidia,et quomodo perditur Treb.ſicut Falc.Itẽ quid ſi ſint plures hæredes non conficientes inuentarium, quòd inter ſe non poſſint hoc opponere,quia dolus cum dolo,uel culpa compenſatur,& uide etiam ibi.Quid autem per non confectionem inuentarij,an perdat quis illud quod habere debebat à defuncto, Com. conſ. cxxv. inci. proponitur per Bart.ij.dub.Et quòd perdatur Treb.uide conſ.cxlj.in princ.item circa ea,quæ dicta ſunt; quòd non conficiens inuentarium teneatur inſolidùm creditoribus & legatarijs,limita ut per Bal.l.uoluntatem.uerſ. quæro nunquid. Item quid ſi cõſtaret ex confeſsione creditoris, uel legatarij,quòd res non ſufficiebant; an hæres nõ cõficiens inuẽtarium, nihilominus teneatur inſolidùm, Sozi. quòd ſic,l.j.§.ſi quis.ad Treb.cont.Bal.& alios ut per eum, qui etiam ponit an fideicõmiſſarius uniuerſalis inſolidùm teneatur non confecto inuentario.Item an eccleſia uel fiſcus teneantur conficere inuentarium,ut hic,& an in foro conſcientiæ non conficiens teneatur,Barb.c.j.ext.de ſol. Aret.latè in rub. de acq. hær. ubi etiam an hæres non conficiens inuentarium, teneatur ultra uires ad reſtitutionem ablatorum,uel aliàs ex delicto debitori, & quid de patre uel monaſterio, in quem tranſeunt bona ex perſona ſtilij,uel monachi,& quid ſi defunctus habebat beneficiũ ne cõueniretur,niſi in quantum facere poſſit,& Soc.l.debitori. C. de fur.an grauetur per fideicom. poſt tempus ſi adhuc non ſit confectum inuentarium, & an interim poſſit petere uel inquietare debita, & quid de dotibus maternis.

b POMA. Conficiendi. Quid autem ſit in hærede uſurarij, an ipſe propter non factum inuentarium teneatur in reſtituendis uſuris ultra uires hæreditarias,Bal.conſ.cclxxviij.in j.par.Cu.conſ.lxxiij. & Fel.c.j.de conſtit. & c. quoniã uerſ.ſallit quintò.de prob.c.v. uerſ. ſallit primò. de præſcrip.Rom.conſ.cclxxvj.in x.dubio.Anch.c. canonum de conſt. & c. poſſeſſor malæfid.de reg.iur. in vj. & c. peccatum eo.tit. & Fel. c. cùm contingat.de offic.deleg.Are.cxlviij. & Ang.l.in teſtamento.ſ. de teſtam. milit.Cæp.caut.xxiij.Caſt.conſ.clxiiij.in j.dub.ubi ponit, an hæres nõ conficiens inuentarium, teneatur fideicõmiſſario ultra uires hæreditarias, Ro. conſ.cclxxvj.in x.dub.

c POMA. Pœnam.Not.tamen quòd iſtæ pœnæ nõ haberent locum contra hæredem uſurarij, non conficientis inuentarium, quia non tenetur ultra uires hæreditarias.Ita Anch.cõſ.cccxij.incip.prima facie uidetur quòd ſic,& Frid.conſ.xxj.Bar.hic. Alex.conſ.lxx.uol.iiij.

d Æqua. Adde quòd idem uoluit Bal.conſ.ccccxxiiij.iiij.uo.& ibi etiam ponit quòd ſi hæres neſcit ſcribere, quòd ſufficiat generalis ſubſcriptio notarij pro ipſo hærede. Adde etiam quòd Bal.conſ.clxj. lib.j.conſuluit, ſi mos patriæ eſt,non ſeruare laqueos legum,innouando hæredes per imprudentiam,ſcilicet,non ſubſcribere inuentarium, & quòd non ſint teſtes adhibiti loco legatariorum,& creditorum, & quòd non fuerint nominatim citati,quòd non tenentur hæredes ultra uires hereditarias, ſi aliàs ſine fraude fecerint inuentarium,ſecundũ morem patriæ.

e P. PAV. P. Solennitas.Bar.l.j.in fi.de uen.inſp.

§. ET HAEC. Hic incip.iiij. pars principalis iſtius leg. Qui uult tempus ad deliberandum à principe, conſequitur annum, ab alio iudice,nouem menſes ad plus, nec ſæpius conceditur, h.d.Opp.de l.cùm antiquioribus.ſ. eo.Sol.ibi quidam dicunt,quòd hæc corrigit illam,ut uidebitis in gl.præſentis l.Tu uerò dicas, quòd quando deliberatio non petitur,illa l.in nullo corrigit,ſecus quando deliberatio petitur,quia per l.illã ſtatuebatur annus, hodie uerò iudex inferior à principe non poteſt dare ultra nouem menſes,per hunc §.Opp.& uidetur quòd iſta deliberatio ſit ſæpius concedenda,l.j.§.ſi cui.ut legat.not.cauea. Sol.Illud, quia teſtator ſic diſpoſuit.Opp.iij.l.iij.ſ.hoc tit.Sol.quidam dicunt quòd

dicunt quad hæc corrigit illam. Vel dic & ista est uera, quòd intra tempus statutum hoc §. potest tempus sæpius concedi, ita tamen quòd ultra istud tempus non excedat, & sic debet intelligi ista l. &c.

1 *Tacens quando habeatur pro adeunte, uel repudiante.*
2 *Hæres quando teneatur ultra uires hæreditarias.*
3 *Tempus conficiendi inuentarij, currit à die aditæ hæreditatis.*

§ SIN AVTEM. Qui petit tempus ad deliberandum, licet inuentariũ cõfecerit, & hæreditatem adierit, uel non repudiauerit, creditoribus insolidùm tenetur, nec falcidiã detrahit, si repudiauerit res hæreditarias, per-
1 fectè restituet. † Dicit hic, ꝙ qui non adiuit, sed tacuit intra tempus datum ad deliberandũ, hæreditas habetur prodita, cont. ff. de acq. hær. l. quamdiu. Quidã dicunt ꝙ istud habet locum quãdo in cõcessione temporis hoc fuit adiectũ, ut tacens habeatur pro adeunte. Alij dicunt, ꝙ illa corrigit per istam, & hoc tenetur hic in gl. In l. cont. Gl. dicit quòd si est tempus statutum ad petitionem creditoris, tunc tacens habeatur pro adeunte, est casus hic, quia creditoris interest, ut habeat quem cõueniat. Sed si tẽpus statuitur ad petitionem substituti, tunc si tacet, habetur pro repudiãte, l. cont. quia substituti interest, ut habeatur hæres prius pro repudiante, ut ipse possit adire. Et hanc sol. tenet Dy. & etiam Cy. hic, quod puto uerũ, & notabile. Sed contra hoc opp. quòd imò per cursum tẽporis trium mensiũ, habeatur pro repudiante, ut s. ea. l. §. j. Sol. quod hic dicitur non habetur pro repudiãte, loquitur in hærede, qui tacuit, sed si aliquid dixit, puta credo quòd mihi nõ expediat, uel similia uerba, tunc habetur pro repudiante concursu trium mensiũ, ut in cont. & hanc materiam plenissimè expediui in l. si quis. ff. de iur.
2 delib. Secundò opp. de leg. l. si uniuersæ. Sol. tria sunt iura, † quædã sunt iura antiqua, & secundũ illa tenetur hæres creditoribus insolidùm: legata uerò non debẽtur, nisi uscꝙ ad uires patrimonij, ut d. l. si uniuersæ. Quoddam est ius Codicis, & secundũ hoc si non petijt tẽpus ad deliberandũ, & inuentarium cõfecit, non tenetur creditoribus nec legatarijs ultra uires hæreditatis, ut s. ea. l. §. & si præfatam. Si uerò petijt tempus ad deliberandũ, & inuentariũ fecit, tũc habent locum iura antiqua, ut creditoribus teneatur insolidũ, contra legatarios utatur falcidia ut hic, in uers. sinautem hoc aliquis. Si uerò inuentariũ non fecerit, siue petierit tempus ad deliberandũ, siue non, creditoribus tenetur insolidùm, & cõtra legatarios nõ utit falcidia, ut s. ea. l. §. sin uerò postquàm. Et in uer. quis autem temerario, tamen legatarijs nõ tenetur ultra uires hæreditarias, d. l. si uniuersæ, cum si. Tertium est ius authenticorum, quo iure si inuentariũ nõ fecit, tenet creditoribus & legatarijs insolidùm, ut ī. ad leg. falc.
3 auth. sed cùm testator. † Quærit gl. quãdo quis petit tẽpus ad deliberandum, utrũ tempus concessum ad cõfectionem inuentarij currat, elapso tempore dato ad deliberandum: quicquid gl. dicat, ueritas est, ꝙ istud currit. à die aditæ hæreditatis, §. sin uerò. Vnde si intra tempus datũ ad deliberandũ adiuit, intra illud tẽpus, quo adiuit, incipit currere, &c.

§ NOTISSIMVM. Hæc est ultima pars, in qua imperator ponit unam suam cõclusionem, br. d. Hæc l. omnia quæ in alijs cõstitutionibus cõtinebantur, cõplecti-
1 tur, & priuilegiũ militum in suo robore remanet. † Quæro, utrùm per hanc constitutionẽ sit derogatum, l. cùm antiquioribus. s. eo. Veritas est, quòd non, quando tempus ad deliberandũ non est expressè petitum, ut dixi uobis s. in §.
2 prox. & probatur ī. de cad. toll. §. in nouissimo. † Quæro, utrùm quod hic dicitur, quòd priuilegiũ militis durat, hodie sit correctũ: Gl. uidetur dicere quòd sic, per auth. de hæred. & falc. §. fi. Quod an sit uerũ, dicã uobis in auth. sed cùm
a testator. ī. ad l. falc. Istud est utile scire propter ecclesiasticas[a] personas, quia ecclesiasticæ personæ debent habere priuilegiũ militis, l. sacrosancta. s. de episc. & cler. l. miles. in prin-
b cip. ff. de re iud. & secundũ hoc, si ecclesia, uel presbyter[b] adiret hæreditatem, sine beneficio inuentarij, non tenetur ultra uires hæreditarias, sicut miles, ideò est uidendum, an lex sit correcta. Dicam tibi in authent. sed cùm testator. si recordabor.

ADDITIO.

a *Ecclesiasticas. Alex. hoc in effectu uult, ꝙ ecclesia non conficiens inuentarium, non teneatur ultra uires, & quòd possit petere restitutionẽ in integ. quod cont. uoluit Abb. cons. xxxiiij. j. uol. & ij. uol. cõs. lxxiiij. in fi. in quo concludit etiam clericum teneri ad confectionẽ inuentarij: dicit tamen uideri c. ecclesia. ut lit. pend. & ibi probare Ioan. And. & Host. ꝙ constitutiones legales generaliter disponentes licet pœnam adijciant, habeant locũ in foro canonico etiã cõtra clericos & ecclesias, ex quo contrariũ non reperitur cautum de iure canonico, & præsertim dicit hoc procedere, quãdo l. pœnalis potest se habere, quo ad ecclesiam, quo ad cõmodum & incõmodum, & quòd lib. loquentes de inuentario, habeant locũ de iure canonico, dicit esse tex. in c. Raynaldus. de testa. ut dixi, dicit esse speciale in ecclesia, ut non teneatur, eò quia hæreditas intelligitur delata ecclesiæ, in quantùm non sit onerosa, ne indirectè alienentur bona ipsius. arg. auth sicut. s. de sacrosan. eccles.*

b *P. P A V. P. Presbyter. Barba. c. j. de test.*

a *De repu.[a] uel abstinen. hæredita.* *Tit. XXXI.*

ADDITIO.

a *P. P A V. P. Repudianda. Circa materiam no. casum in quo qui repudiat hæreditatem, non solùm priuatur hæreditate, uerũetiam omnibus bonis quocunq; titulo ad eum deuolutis per instituentem fauore fisci, Bar. l. hæredes. C. de omni agr. deser. lib. xj. & ibi etiam Alex. in add. ponit an repudiata hæreditate, intelligatur tacitè repudiatum officium executionis, uel econtrà.*

LEX I.

a SI PATERNA. Filius, qui abstinuit, si in domo patris ex iusta causa moratur, non uidetur suam abstentionẽ reuocare. Not. quòd filius habitando in domo patris, [a] uidetur se gerere pro hærede, nisi probetur quòd ex a-
b lia causa fecerit[b]. Opp. s. tit. j. Gl. dicit, hoc speciale est in filio suo, secus in extraneo, seu filio emancipato. Istud non est uerum sic simpliciter, nã ille actus, qui in extraneo inducit adi tionem, ille actus in suo inducit immissionẽ, l. eum demũ. ff. eo. Vnde possidere domũ, eodem modo in suo, & in hærede extraneo inducit pro hærede gestionẽ. Non ob. l. j. s. tit. j. quia ibi loquitur in emancipato, qui non poterat adire de iure ciuili, unde per nullum actũ extraiudiciariũ potest induci agnitio bo. poss. ut ibi dixi. Opp. postquam filius repudiauit, nullo modo potest esse hæres, l. sicut. ī. eo. Sol. Cõt. loquitur in extraneo, sed filius suus potest suam abstentionem reuocare, ut ī. eo. l. fi. & istud est, quod facit dubiũ in l. nostra. Opp. l. si seruum. §. prætor. ff. eo. Sol. Ibi loquitur in filio, qui aliquid surripuit, propter quod priuatur beneficio abstinendi, secus si non surripuit.

ADDITIO.

a *Patris. Odof. & Bal. exemplificauit in filio, qui tenebat domũ obligatã pro dote matris, quod Cast. intelligit uerum, si filius propria autoritate poterat accipere, ut quia esset data licentia apprehendendi in instrumẽto, iuxta l. iij. ī. de pig. secus si non poterat, quia tunc uidetur tanquam hæres fecisse, & ut creditor occupando propria autoritate deliquisset. l. qui ratiario. ff. de pig. act. Sed quid si sit statutum, prout est Florẽtiæ, ꝙ si ille, cui delata est hæreditas etiam paterna, si aliqua bona tenuerit, etiã ex alia causa, & non obstante ꝙ aliam causam habeat, dicatur adiuisse, dicit Paul. hic ꝙ debet adire iudicem, & facere sibi per iudicem assignari, nec tunc incidit in statutũ, quia esset sibi iniuriosum si uellet hoc auxiliũ auferre, tamẽ ipse Pau. in l. si seruũ. in ultimis uerb. ff. de acq. hær. dicit, ꝙ debet fieri repudiatio ad obuiandum fraudibus, & hoc facto poterit occupare bona hæreditaria, & non nocebit statutũ, quod etiã occuparet authoritate curiæ antequam repudiaret expresse. Facit ꝙ consuluit Bal. ꝙ licet auus alimentet nepotes, non tamen per hoc uideatur adiuisse eorum hæreditatem materna, cons. dxxiiij. uol. iiij. Et quando filius habitando domum patris, dicatur gerere se pro hærede, Bald. cons. clxxxvij. iij. uol. & omnino Ang. cons. lxiij. inter cons. Bal. v. lib.*

b *P. P A V. P. Fecerit. Alex. l. qui iure. ff. de acq. hær.*

LEX II.

1 *Filius, qui se abstinuit ab hæreditate paterna, si posteà emit fundos paternos, quando uideatur suam abstentionem reuocare.*
2 *Filius, qui primò emerat fundos paternos, si se posteà immiscuit hæreditati paternæ, potest hypothecaria conueniri.*

SI PATERNA. Qui post abstentionem bona pa-
1 terna, bona fide emit, non uidetur suam abstentionem reuocare. Opp. eo. ff. l. si is qui. Sol. Si † filius se abstinuit ab hæreditate paterna, emendo posteà res paternas bona fide, non uidetur suam abstentionẽ reuocare, ut hic, secus si mala fide, ut ibi à contrario sensu colligitur, quæ mala fides
a præsumit ex tribus. Primò si emit omnia[a] bona, d. l. si is qui. ff. eo. & l. omnes. §. Lucius. ff. de his quæ in fraud. cred. Item si emit per interpositam personam, ut ibi, & ar. s. de na. lib. l. iij. Item si hoc factũ fuerit incontinenti post abstentionẽ, l. si uẽtri. §. fi. ff. de priui. cred. Tene mẽti, quia quotidiana sunt ista.
2 Quæro † quid si immiscuit se paternæ hæreditati ille, qui fundos paternos anteà comparauerat à creditoribus. Glo. arguit pro & contra. fin. determinat quòd possit hypothecaria conueniri, quia in proprio nulla fuit emptio, l. sicut. §. illud. quib. mod. pig. uel hyp. sol. Certè illa lex modicum facit, nisi eam intelligas sic, quòd hæres qui adiuit, præsumitur retro fuisse dominus à tempore mortis, l. hæres. ff. eo. & l. si ex re. §. fi. de stipu. ser. de reg. iur. l. omnia ferè. Ergo apparet fictione harum legum, quòd ipse emit rem propriam, plenè dixi l. si is qui.

ADDITIO.

a *Omnia. Ang. idem dicit, sed solùm melior. allega. text. in l. summa. in princ. ff. de pecul. Ful. hoc idẽ not. Ang. l. omnes. §, Lucius. ff. de his quæ in fraud. cred. gl. & Bar. l. nomen. §. j. de leg. iij. & Bal. l. j. s. si quis in frau. pa. & l. si unquam. de reuoc. do. & l. j. qui bo. ce. pos. ubi concludunt, quòd per alienationem maioris partis bono. etiam particulariter factam, resultat suspicio in casu qui resultaret per alienationem omniũ bonorũ. Et de istis fraudibus, uide Bal. hic, & Bar. l. post contractũ. de dona. & Bal. cons. cxxxiiij. iij. uo. ubi etiam dicit, quòd per uenditionem omnium bonor. uel maioris partis inducitur fraus.*

LEX III.

1 SERVVS. Qui dicit testamentum nullũ, uidetur adire, & inutilis transactio nõ habet uim pacti. † No. duo: primò, quòd qui dicit nullum, uidetur adire. ff. de bon. poss. l. ubi quidam. Vbi dixi. Secundò not. quòd trãsactio, quæ non ualet iure transactionis, non habet uim pacti. s.
2 de transact. l. si causa cognita. Opp. † l. postquam. s. de pac. Gl. ponit hic plures sol. Breuiter tex. soluit cont. ibi renunciauit uolens remittere & donare, hic uerò uoluit transigere, quæ transactio cùm non ualeat, non habet uim pacti, d. l. si causa. & ibi Cy. s. de transac.

LEX IIII.

1 *Repudiatio quando præiudicat repudianti.*

a SICVT[a]. Sicut hæreditatem repudiatam non potest
1 quis adire, ita nec aditam repudiare. † Quæro, quæ est ratio differentiæ inter repudiationẽ & confessionẽ. Gl. assignat plures sol. tene illam, quia confessio fit cõtra se confitentem, ideò sibi præiudicat. Secus si fieret pro se, l. de ætate. ī. §. de inter. act. Sed hæc repudiatio, de qua loquitur hic, fit pro se repudiante, ideò non sibi præiudicat, ita loquitur
2 hic. † Hoc præmisso opp. ad primam partẽ. ī. eo. l. fi. Sol. hæc est reg. quòd qui repudiauit, non potest adire, fallit in filio suo, ī. eo. l. fi. Item fallit fauore uniuersalis fideicõmissi, l. nã quod. §. j. ff. ad Treb. Item fallit ex speciali priuilegio, per restitutionem in integ. ut s. si min. ab hær. abst. l. j. & per totum. Item fallit in casu l. cùm hæreditate. ff. eo. habustis no. s. tit. j.
3 in l. quidam elogio. † Venio ad secundã partem, & uidetur ꝙ hæc repudiatio præiudicet repudianti, ut l. postquam liti. s. de pact. Sol. Gloss. fatetur cont. ꝙ ei præiudicat, respectu uæius, cum quo litigabat, cui renunciabat, ut in extraneo, ut in contrario, secus respectu aliorum creditorum. Vide gloss. & eam Iac. de Are. reprehendit. Aliud enim est renunciare liti, l. cõtraria, aliud repudiare hæreditatem, ut hic. Tu dicas esse aduertendum ad quid fit hæc repudiatio: nam si quidem fit hæc repudiatio ad cõmodum repudiantis, puta ne conueniatur à creditoribus, interrogatus an esset hæres, dixit non, imò dixit repudio, tunc non præiudicat. Non enim uoluit sibi præiudicare, nec alijs prodesse, unde uim pacti non habet. Ita loquitur hic quod apparet ex q. glo. quam s. dixi. Sed si ipse repudiat ad cõmodum aduersarij, ut puta, agebat petitione hæreditatis, & pẽdente iudicio dixit, renũcio huic hæreditati, certè uidetur pactum, sicut renunciare liti, ut d. l. postquã liti. & ita loquit gl. hic posita. Ratio, quia hoc facit ad cõmodum aduersarij, nam aduersario prodest, & sibi præiudicat. Item opp. l. si filius. ff. de interr. act. ubi cõfitendo se hæredem, sibi præiudicat, licet prius repudiauerit. Sol. Ibi confessio fuit facta ad commodũ aduersarij, ideò sibi præiudicat quantum ad aduersarium. hic uerò fiebat repudiatio ad cõmodum sui repudiãtis. Ita etiam debetis intelligere quod no. in l. ult. ff. de interr. act.

ADDITIO.

d *P. P A V. P. Sicut. Cæpol. caut. ccxlix. Adde ꝙ l. est bona, secundũ Cast. pro puellis quæ maritantur à fratribus, qui faciunt sibi renunciare hæreditatem paternam in locis, in quibus fœminæ succedunt, sicut masculinã si filia adiuerat uel se immiscuerat, & si posteà dicit, repudio ad instantiam fratris, nihil ualet repudiatio, & ea non obstante potest partem suam à fratre auocare, sed si dicat, renuncio, et dono tibi partem meam, et omne ius quod habeo in hæreditate paterna, bene tenet renunciatio. Et idem uoluit in l. si actione. s. de pact. et in l. pactum. s. de coll. ubi dixit, ꝙ si sunt plures fratres, & unus renunciat alteri, quòd per illam renunciationem uidetur adiuisse, & successiuè donare, ar. l. illud. ff. de acq. hær. & idem uoluit cõs. cccviij. incip. in Christi nomine, uiso puncto. sed in hoc ult. dicit Alex. ꝙ Ioan. And sentit cont. in add. ad Spe. tit. de test. §. j. in addit. incip. Vbertus. & Bal. l. si defunctus. s. de suis & leg. per l. fuit quæstionis. ff. de acq. hær. Tu de primo dicto Cast. uide Bal. cons. xlv j. iij. lib. inci. uerba institutionis.*

LEX V.

PVPILLORVM. Pupillus sine tutore repudiare non potest. Opp. l. cùm pupillus. j. respon. ff. de. cõd. & dem. Sol. Ibi loquitur de repudiatione tacita, hic de expressa.

LEX VI.

1 *Hæreditas materna repudiata per filiũ, an possit reuocari sicut paterna.*
2 *Filius emancipatus, an habeat in repudiatione beneficium sicut suus.*

a SI QVIS. [a] Suus hæres maior repudians, potest suam abstensionem reuocare intra triennium ante bona uẽdita, sed minor, uel in utili tempore constitutus, potest etiam post triennium, & post bona uẽdita. Opp. l. doli. uer. diuersum. ff. de noua. Sol. Regula est, quòd de eo quod quis facit intra quatrienniũ, qd datur ad restitutionẽ petẽdam, non potest restitutio peti, fallit in casu huius legis, qui casus
1 singularis est secundũ Dy. † Quæro hic dicitur de hæreditate paterna, quid de materna: Gl. dicit, quòd ille qui repudiauit, potest reuocare intra annum, ff. ad Tertul. l. filij. cõmuniter tenemus cõt. nam ibi loquitur quãdo nõ repudiauit, sed dixit, nolo adire, quæ uerba sunt extensiua, & inducunt repudiationẽ cursu anni. Secus si simpliciter repudiaret, ut
2 uidistis s. de iur. & fac. ig. l. ij. † Item quæro quid in filio emãcipato: Gl. tua dicit idẽ, ut ff. de col. bo. l. nonnunquã. Veritas est in cõtrariũ, l. iij. de iur. & fac. ig. Non ob. l. nõnunquã. quia ibi non loquit in repudiatione, sed in eo qui nolebat adire, ut ibi dixi. Quæro, hic loquor de hæreditate paterna,

 † quæro

† quæro quid in hæreditate auita.Gl.uidetur dicere idē, d. l.nonnūquam.de coll.bo.& ego idem teneo, quia l.ſi quis. ff.de iur.deli.loquitur generaliter in quolibet ſuo,ut ibi plenè dixi,& materiam huius l.explicaui tibi, ergo dic ut ibi.

ADDITIO.

4 P. PAV. P.*Si quis.An iſta facultas reuocandi tranſmittatur ad hæredes,uide Alex.l.ſi filius qui patri.ff.de uulg.latè Iaſ.l.qui ſe patris.C. unde li.& hic Aret.l.uentre.de acq.hær.quòd ad inducendum hanc reuocationem abſtentionis,ſufficiat actus qui fieri non poteſt contra ius & nomen hæredis,nō autē requiritur expreſſa reuocatio. Alex.& mod.l.j.s̄.de iur. delib.contra Ang. & Caſt.Item an poſt terminum poteſt reuocari quantum ad legitimam,uide Alex.l.quia poterat.ad Treb.*

Quemad.teſta.aper. *Tit. XXXII.*

LEX I.

a NT TESTAMENTVM. Teſtamentum[a] petitur aperiri, per officium iudicis.Materiā huius l.dic ut tibi dixi s̄.de eden.l.j.

ADDITIO.

4 *Teſtamentum. Adde quod Caſt. hic dicit quòd notarius rogatus de teſtamento nuncupatiuo,poteſt compelli per iudicem oſtendere teſtamentū illis qui petunt ſi eſt retinens,dummodo iurent q̄ putant ſua intereſſe & allegent aliquā iuſtam cauſam, ita quòd non petunt animo calumniandi, ut j̄.eo.l.iij.& dabitur eis particulæ copia pertinentis ad eos,l. iij. & iiij. de fi.inſt.& hoc, quia putat habere locum ſaltem utile remediū huius edicti, cùm ſit eadem ratio.*

LEX II.

2 *Quando teſtamentum in ſcriptis aperitur, teſtes adhiberi debent, ſi haberi poſſunt.*

3 *Teſtamentum in ſcriptis,quam fidem faciat,ſi teſtes ſunt mortui, uel aliter haberi non poſſunt.*

TESTAMENTI. Teſtamentum debet aperiri ſecundum conſuetudinem fori,ubi fit apertio,& abſentibus teſtibus fit coram uiris honeſtis. † Ad euidentiam debes ſcire,quòd aliud eſt publicare,de quo loquitur l.publicati.s̄. de teſt.aliud eſt aperire, de quo loquitur hic.
1
2 † Primò quæro hic utrùm teſtes quādo apertio fit, debeāt adhiberi,certè ſic ſi poſſunt haberi,l.ſed ſi quis ex ſignatori
3 bus.ff.co.tit. † Quæro quid ſi teſtes haberi nō poſſūt, quia mortui ſunt.Reſ.iſtud non probat aliquid, quia eſt priuata ſcriptura.uide gl.aliàs dixi uobis, teſtamentum factū in ſcriptis,antequam ueniant teſtes,& cognoſcāt ſua ſigilla, & deponant ſe interfuiſſe, eſt priuata ſcriptura, & nihil probat: ſed poſtquam teſtes uenerint,& fuerit facta publicatio, ſecūdum formam l.publicati.s̄.de teſt.tunc ſemper probat. Prædicta ſunt uera, ſi teſtamentum eſt ſcriptum manu priuata, ſecus ſi manu publica,licet ſit in ſcriptis, ut ff.co.l. tabularū.
4 † Vltimò not. q̄ in ſolennitate teſtamentorū inſpicitur lo-
a cus,[a] in quo fit ille actus,de cuius ſolennitate quæritur. Dixi plenè in repet.l.cunctos populos.s̄.de ſum. tri. & s̄. de teſta.l.ſi non ſpeciali.

ADDITIO.

4 *Locus.Bal.& Ang.tangunt, an in teſtamētis conditis extra Romanum imperium requirantur ſeptem teſtes,prout requirunt ll.Rom. ſi teſtator erat ſubiectus Ro.imperio,an uerò ſufficiat eſſe ſeruatos mores illius loci. Bar. l.qui à latronib.de teſt.dicit q̄ teſtamentū factum in loco hoſtili Rom. imperij,ut inter Saracenos, non ualeret ſecundum illas conſuetudines,niſi ſolennitas iuris ciuilis perficeret.Sed Bal.dicit hic ſe conſuluiſſe ſuper quodam teſtamento facto inter Saracenos, dummodò habeat illa quæ ſunt de iure gentium,quod ubiq; uiget, quia ius gent. ubiq; eſt bonum & æquum. Et cum hoc tranſit Caſt.nec alle.conſ.Ego inueni ubi ipſe Bal.conſuluit ſuper quodam teſtamento facto in Damaſco à quodam Anchonitano cū ſex teſtib.ubi dicit primò uideri q̄ teſtamentum ualeat,deinde Iac.de Are.& Old.dicunt quòd aduena,quia caſu inter fideles teſtatur, debet ſecundum ius Ro.teſtari,ſi de imperio Ro. eſt. Ideò hunc paſſum dimitto, & dico q̄ ubi negatur teſtamentum factum,non ſufficiunt ſex teſtes, nec quo ad teſtamentum,nec quo ad legata.&c.latius ibi uide,ſcilicet conſ.clxiij.iij.li.*

LEX III.

EIVS QVOD.Faciēda eſt copia eius partis teſtamenti,quæ pertinet ad petentem ſine dic & conſule.

LEX IIII.

CODICILLOS. Codicilli petuntur aperiri eodem modo,quo teſtamenta.

a *De edict.diui[a] Adria.tol.* *Tit. XXXIII.*

ADDITIO.

4 POMA. *Edicto. Adita hæreditate reſtat,ut hæres inſtitutus mittatur in poſſeßionem rerum hæreditaria. & ſuper tali miſsione tractat edictū diui Adria.toll.Imperator tamen non ponit hic,de conſeruando, ſed tollendo.dicebat,niſi ſcriptus hæres poſtulaſſet ſe mitti in poſſeßionem,non aliter fieri,niſi reipublicæ daretur uiceſima pars hæreditatis,& multæ eſſent interpretationes,& diſtinctiones circa dictum factum, hodie ſublato edicto fit miſsio in poſſeßionem rerum hæreditariarum, ſub diſtinctione tamen l.ſi. eod.tit.*

Poſt apertum teſtamentum, & aditam hæreditatem, petit ſcriptus hæres ſe mitti in poſſeſsionem,qd'olim fiebat ex edicto diui Adria.qd' eſt ſublatū,ideò ponit hic tit.de edi.diui Adria.toll.& quēadmodū ſcriptus hæres in poſſ. mittat.

LEX I.

a VM INTER. Inſtitutus mittendus eſt in poſſeſsionem anteq̄ ſubſtitutus. In adipiſcēda poſſeſsione, inſtitutus [a] ſubſtituto præfertur. Opp. inſtitutus ſub cōditione habet bo. poſſ.ſecundū tab. ſed ſubſtitutus eſt ſub conditiōe inſtitutus,ergo debet habere bo.poſſ.l.ij.§. ſi ſub cōd. ff.de ſecūd.tab.Sol. ibi loquitur in eo, qui eſt inſtitutus ſub conditione in primo gradu, unde non eſt aliquis, qui eum præcedat.Facit ad hoc l.ſi quis inſtituatur. circa princ. ff.de hær.inſt.Opp.l.iij.§.fi.de lib.& poſth.ubi ſubſtitutus inſtituto præfertur.Sol.Dicit gl.ibi primus gradus inſtitutionis erat nullus præteritione, hic ſecus. Contra hanc ſol. opp. q̄ uitium præteritionis,non impedit miſsionem in poſſeſsionem,j̄.l.prox.&ſic etiam à primo gradu filius ſit præteritus, tamē inſtitutus in primo gradu deberet mitti in poſſeſsionem.Sol.l.prox.j̄.loquit,& debet intelligi, niſi uitiū præteritionis appareat ex ipſo teſtamēto,ut ſtatim dicam f.l. px.& j̄.l.fi.ſed in caſu l.contrariæ, ex ipſo teſtamēto apparebat, q̄ ex primo gradu erat præteritus, à ſecundo filius erat exhæredatus, unde in ipſo teſtamento fiebat mentio filij, & ſic apparebat filiū præteritum à primo gradu. Vlterius opp. Inſt. de uulg.§.fi.ubi admittitur inſtitutus,& ſubſtitutus,l.ſi paterfa.ff.de hær. inſt. Sol.Ibi eſt ſpecialis caſus, in quo admittitur cōcurſus inſtitu.& ſubſtit.Ratio ibi patet, & dixi in l.cùm proponas.s̄.de hær.inſtit.Prætereà ibi loquitur in petitorio,hic in poſſeſſorio.Quærit gl.quid in proprietate: Dicit gl.certè idem,quia quandiu locus eſt inſtitutioni, nō eſt locus ſubſtitutioni,ut l.quandiu.ff.de acq.hær. Quid in legato: Dic idem,ut habes in gl.tua.

ADDITIO.

4 *Inſtitutus.Sed quid ſi primò eſt ſcriptus ſubſtitutus,quā inſtitutus.Spedicit,nihilominus hæredē prius mittēdū,in tit.de teſt.§.fi.uer. quid ſi primò.*

LEX II.

1 *Falſi exceptio non impedit iudicium poſſeſſorium.*

QVAMVIS.Vitium teſtamenti inuiſibile, quod requirit altiorem indaginem,nō impedit ſcriptū hæredē mitti in poſſeſsionē.Opp.primò ad primū.de reg. iur.c.dolo

iur.c.dolo facit.ff.de dol.excep. l. dolo. Sed ſi teſtamentū eſſet nullum ex cauſa præteritionis, ſcriptus hæres deberet reſtituere iſta bona,erga dolo facit,quia petit.Gl. optimè ſoluit,hoc eſt uerum,ubi filius ſit paratus incontinenti proba
a re.[a] Iſtæ enim † quæſtio. quæ requirunt altiorem[b] indagi-
1 nem,non impediunt iſtud iudicium poſſeſſorium, qñ agit
b ſummatim,l.iij.§.ibidem.ff.ad exhib. & l.ſi is à quo. in prin. ff.ut in poſſ.leg.Habuiſtis no.j̄.quo.bon.l.fi.& l. cùm quærebatur.unde ui.ubi etiā habuiſtis no.facit l. ille à quo. §. ſi de
2 teſtamento.ad Trebel. † Secundò opp.q̄ exceptio falſi,habeat impedire,unde uidetur ob.s̄.de ord.iud.l. pe. & fi. & l. ſeq.ff.de pet.hær.Sol.Ibi cùm agitur petitorio,hic qñ agitur
c poſſeſſorio.[c] Vlterius opp.l.pap.§. ſi filius. ff. de inoff. teſta. ubi querela poteſt opponi in modum exceptionis. Sol. ibi quando agitur petitorio,hic quando agitur poſſeſſorio.Vlterius opp.l.j̄. prox. ubi etiam in poſſeſſorio poteſt opponi de uitio teſtamenti. Sol.Ibi loquitur de uitio uiſibili, quod apparet ex ipſo teſtamēto,hic uerò de uitio inuiſibili,quod requirit altiorem indaginem.Opp.s̄.de pet.hær.l.liber.Sol. eodē modo, ibi opponebatur de ſtatu defuncti, in iudicio
d petitorio, hic in poſſeſſorio. Ad hoc opp. [d] l. ſi res. j̄. de ord. co. Sol. & habes optimam gl. ibi dicebatur ſeruus ille, cum quo agebatur,& ſic erat in iudicio.Vnde perſona, cum qua
e litigatur,ante omnia debet legitimari [e]. Sed præſens lex lo-
3 quitur quando defunctus dicebatur ſeruus. † Ex hac ſolutione no. q̄ in iudicio quantumcunq̄ ſummario, perſona,
f cum qua litigatur, debet plenè legitimari, [f] licet ipſa cauſa
g requirat ſummariam cognitionem [g],quod tene menti.

ADDITIO.

4 P. PAV. P. *Probare.Ang.conſ.cxxviij.in ij.dub.*

b *Altiorem. Bar.l. ſi is à quo. & in extrauag. ad reprimen. in uer. ſummariè.per Bal.l.iij.ff.ad exhib.& l.j.j̄.ut in poſſ.leg.l.ſi ex falſis.s̄. de tranſac.& l.fi.j̄.de ord.cog.& Ang.l.ille à quo.§.ſi de teſt. ff.ad Treb. per ca. c.ueniens.de teſt.Card.Flor.& Io.de Imol.c.cùm in iure.de offi.deleg.Ro. conſ.ccxliiij.*

c *Poſſeſſorio.Hoc etiam procedit, quando quæſtio falſi eſſet mota ante aditam hæreditatem, ſecundum gl.l.cùm falſum.in fi.ff.de acq.hær.quam ſibi appropriant Bar. Ang. & Fulg. hic uolentes hoc eſſe ſpeciale in poſſeſſorio,ut iſtud non impediatur propter dictam quæſtionem falſi notarij ante aditionem, quoniam talis quæſtio requirit altiorem indaginem,& non debet impedire,ut hic,& Caſt.d.l.cùm falſum. Et pro opi. Bar. & ſequacium dicit Alex.q̄ gl.ſing.l.hæres inſtitutus.de acq.hær.qui ſimiliter illud dicit,q̄ illud quod dicitur in tex.de exceptio. per quā opponebatur cōtra teſtamentum,quòd teſtator erat ſeruus, procedat etiam ſi de hoc dubium erat apud hæredem à dicto tempore, quia licet talis dubietas impediat hæredem adire, quo ad hoc, ut poßit effici dominus, ut d. l. hæres inſtitutus. in fi.tamen quantùm ad petendum iſtam miſsionē,non ob. per illum tex.et illam gl.ſequitur Bal.& Raph.Cu.ibi,qui Raph.hic dicit eſſe ſingulare,et mirabile,quòd inſtitutus inducatur in poſſeßionē,& prius efficiatur poſſeſſor, quàm hæres. Et cum hac opin. tranſit Alex. licet Cy.& Imol.l.cùm falſum.uelint q̄ illud quod dicit tex.hic cum gloſ. ſolùm procedat quando mota eſt quæſtio falſi poſt aditam hæreditatem.*

d *Opp.Flor.l.ij.§.ſciendum.ad exhi.& uide quod habetur, & ibi dixi in c. exhibit.de iud.c.j.de acc.& Io.de Im.l.ſi quæramus.in princ.ff.de teſt.ubi non allegauit iſtam gl. And.Bar.*

e P. PAV. P. *Legitimari.Adde q̄ debet à principio legitimari,nec ſufficeret legitimatio ſuperueniens.Alex.conſ.cccxiiij.Franc.conſ.lxiiij.et quæ ſcripſi in rub.de eden.in princ.maximè,in apoſt.Bar.l.nō oportet. de leg. ij.l.iudices.C.de iudic.Alex.l.à diuo Pio.§ ſi ſuper reb.u.C. de re iud. Item quòd iſtud procedat ſolùm in perſonis, ex quibus fundatur iudicium,non autem in alijs,quæ incidenter ueniunt in iudicio,Bar.conſ.xviij. Item adde q̄ à ſententia iudicis pronunciantis ſuper legitimatione perſonæ poteſt ſemper appellari.l.ait prætor.§.permittitur.ff.de minor.quē allegat Ang. l.arbitrio.ff.qui ſatiſ.cog.ſed uide Iaſ.in cont.d.l.arbitrio.Bar.hic,moder. in l.iudices. C. de iud.& Bal.qui ponit exemplum in filio in l.ne quicquā. §.de plano.in ult.q.de offi.proc.& leg. Alex.conſ.ccj.incipien. uiſo proceſſu.Et quòd in quocunq; iudicio, etiam extraordinario, & improprio ſit ſemper legitimanda perſona,uide Barb.rub.qui admit. Item q̄ in omni iudicio etiam criminali,prius ſit legitimanda perſona,uide Aret.c.j.de accuſ.j.no. an iſta exceptio inhabilitationis perſonæ opponi poßit poſt litē conteſt.quando ante probabiliter ignorabatur,& an proceſſus ſit nullus, ſi non opponatur.*

f *Legitimari.Bar.in extrauag. ad reprimen.in uer.figura.& Bal.l.iij.§.ibidem.ff.ad exhib.& l.nec quicquam.§.de plano.ff.de offi.procur.*

g POMA. *Cognitionem.Aret.c.j.in princ.de accuſ. & Iaſ.poſt Barb. in rub.s̄.qui admit.in princ & non ab re in l.j.de teſta. Bar. in extrauagant. ad reprimen.in uer.ſummariè.& Bal.l.iij.§.ibidem.ff.ad exhib.Feli.c.ueniens.el ij.ad medium,de teſtib.*

LEX III.

a EDICTO.[a] Edictum diui[b] Adria.cum ſua uiceſima
b eſt ſublatum, & ſcriptus hæres ex ſola inſpectione teſtamenti mittitur in poſſeſsionem, ſi non apparet legitimus cōtradictor,& ſi apparet,mittitur cauſa cognita, & anguſtiæ temporis ſunt ſublatæ, niſi res legitimè ſint præſcriptæ. Primò,tollitur edictum diui Adria. cum ſua uiceſima. Secundò,ponit unum dictum,qñ non apparet legitimus contradictor. Tertiò, ponit aliud qñ apparet. Quartò, anguſtiæ temporis tollūtur. Quintò, & ultimò,ab iſto edicto exceptionem ponit. Secunda ibi, ſancimus. Tertia ibi,ſinaūt aliquis. Quarta ibi, nullis anguſtijs. Quinta ibi,niſi tantum temporis. Ad euidentiam primæ partis,
1 debes ſcire, † q̄ ſicut hodie faciunt Florentini & alij Italici quando ſunt guerræ, ipſi imponunt magnas gabellas. Ita fecit diuus Adria.qui ſtatuit,ut quandocūq̄ hęres ſcriptus mitteretur in poſſ.ſolueret uiceſimam partem hæredi. fiſco, quod idē eſt ac ſi diceret,ſoluat xij.denarios pro libra,per illam gabellam erant factæ multę ll. forſan qualiter fiet æſtimatio,& per quos, & de pœnis fraudantiū, & ſimilia. Iſtud ergo edictū,iſta gabella,& omnes ll.pertinentes ad iſta, per hanc l.tolluntur.hoc dicit. Primò uide literam & no. & aduerte,quia iſta materia nō eſt alibi, ideò eſt aduertendum, ergo,&c.

ADDITIO.

4 *Edicto.Bar.conſ.xxj.cj.ccij.ccxxxix.Vide d.conſ.xxj.an iudicium habitū cum clerico coram iudice ſeculari ſit nullum, an clericus non incedens in habitu clericali,condemnatus à laico,non opponens in principali,ſi appellauit,an ſententia ſit nulla? Bar.conſ.xx.an beneficium huius l.habeat fidei commiſſarius utilis. & an in directò admittatur diſtinctio, an habeat expreſſum errorem iuris uel non,d.conſ.xxj. & quando decretum eſt nullum,non eſt neceſſe quòd iudicium nullitatis intentetur,ut ibi, & ibi uide ſi quis ingreditur poſſeßionem alterius uigore iniuſti decreti, an excuſetur,& Ioan.de Imo.conſ.cx.& Ro.conſ.ccxvij.ubi dicit,q̄ immiſsio huius legis reuocatur ſine libello.& conſ.ccxlj.& Bar.conſ.ccxciij. And.Barb.*

P. PAV. P. *Edicto. Adde ad hanc l.rep.Bal.*

b POMA. *Diui.Bar.conſ.lv.uol.ij.Imo.conſ.cv.Bal.c.ſciſcitatus. de reſcr. & conſ.l.in ultima parte. An autem iſta lex habeat locum in cauſa teſtamen.Ro.conſ.xliiij ccxxxv.*

Beneficium edicti diui Adriani quibus caſibus habeat locum.

1 *Ex qua præſcriptione cauſatur dominium directum, ex qua utile, & ex qua paratur exceptio.*

2 *Defectus præteritionis filij, apparens ex teſtamento, impedit miſsionem in poſſeßionem.*

3 *Cancellatio in inſtrumento,quando uitiet inſtrumentum.*

22 *Fideicom.uniuerſalis quando ſit legitimus contradictor.*

23 *Quando apparent duo teſtamenta eadē die cōfecta,nec apparet de prioritate,quid iuris.*

24 *Miſsio in poſſeßionem debet probari per inſtrumentum, non per teſtes.*

a §. SIN AVTEM. [a] Hic incipit iij. pars. † Ad eius
1 euidentiam debetis ſcire, q̄ quædā eſt præſcriptio,quæ cauſatur ex una parte tantùm, ut puta fauore præſcribentis,qui tit.habet, & bonam fidem, ut uſucapio triennij. Quędam ex alia parte tantùm,ut puta odio negligentis,ut preſcriptio xxx.ann.quæ currit tantùm ex negligentia non petentis,in qua nec titulus,nec bona fides poſsidentis, requirit. currit ēm ſolùm ex negligentia nō petētis. Quædam eſt præſcriptio,quæ orit ex utraq̄ parte, ſcilicet fauore poſsidē

tis,& negligentia non petentis,ut præscriptio x.uel xx.ann.
Per primam quæritur dominium * directum, ut l.traditio-
nibus.de pac. Per secundam non quæritur
dominium directū, nec utile, sed paratur ei
exceptio, l. si quis emptionis. de præsc.xxx.
ann. Per tertiam quæritur dominium uti-
le, ut no. j̃.de bo.mat.auth.nisi.no.Dy.c.pos-
sess.de reg.iur.lib. vj. & hoc colligitur ex tex.
& gl. Quo præmisso, pone casum sic, Quid
si contra eum, qui petit se mitti in possessio-
nem autoritate huius legis, opponatur exce
ptio præscriptionis? Resp.Imper.& dicit,ꝙ si
ue sit præscriptio, quę causat̃ ex una parte,
siue quæ causatur ex utraꝗ, exceptio admit
titur,ut patet ex tex. quem no.& tene menti.

* *Dominiū. Non tamen putandū est, usucapionē, dominium esse, sed est causa efficiēs & materialis quærendi dominij. l. obligationū substātia. ff.de act.& ob.* I.Conc.B.

Notabilia collige per te. Venio ad contraria, & prima pars
non habet,ideò uenio ad secundam partē,& op. ꝙ ex uitio
testamenti non impediatur missio,s̃.l.prox. Sol. ibi loquit̃
de uitio inuisibili pꝛæteritionis, uel simili, hic de uisibili, ut
2 si esset abolitum,uel cancellatū,& similia, & ideò puto † ꝙ
si apparet præteritio ex ipso testamento, fortè quia de filio
facit mentionem in ipso testamento non instituendo, neqꝫ
exhæredādo, talis defectus impediret missionē ex hac l.ar.
3 de fideicōmiss.l.pe.dixi s̃.l.j. † Opp.uidetur ꝙ uitiū uisibi-
le non impediat,l. si ex fal.s̃. de transac. Sol.intellige hoc,ꝙ
b erat uitium rasura,uel cancellatio[b] in loco suspecto, ut pu-
ta circa annos Domini,uel circa institutionē hæredis, secus
c si esset uitium in loco non suspecto,[c] ut puta in aliquo lega
to,ar.l.contrariæ.Ita dicit gl.Itē secus,si illa rasura esset bene
correcta,ita ꝙ omnino appareat de manu eiusdem notarij,
ut hic dicit gl. super uer. prima figura, uel si notarius in sua
publicatione dixisset,quod s̃. rasum uel cancellatū est, uel
additum in tali loco manu mea propria feci,ut probat̃ in l.
j.ff.de his quæ in test.delen. Vel si illa rasura, uel cancellatio
sic deberet stare, ut ex præcedentib. uel sequentib. colligit̃,
ut probat̃ ext.de reli.doc.c. cū uenerabilis. & in gl. quæ hoc
ponit ad literam.Si enim illud quod deficit,ex præcedenti-
bus & sequentibus subintelligitur,ut j̃.de fideicomm.l.uer.
uolo.ff.de le.ij.l.cū pater.§.cùm imperfecta. multò magis il-
lud qđ est aliqualiter uituperatum, potest coadiuuari,ar.l.
j.post princip.s̃.de rei vx.act.Habetis expeditas duas gl.ui-
delicet gl.sup uer.uitiū.& gl.super uer. prima figura. Opp.
dicitur hic,ꝙ dispositionibus testiū,&c.Cont. testes debent
examinari parte citata, & causa plenè cognita, l. si qñ. s̃. de
test.& habuistis no.s̃.de test.l.hac consultiss. §.si quis.Sol.In
tellige hic de depositionibus, hoc est, ꝙ solennis numerus
testium appareat subscriptus in testamento. Non enim lo-
quitur hic de testiū examinatione fienda corā iudice, quia
tunc haberent iura contraria locum. & habetis expeditum
principiū gl. super uer. depositionibus. Item opp. dicitur
d hic,[d] earum rerum, quæ testatoris mortis tempore fuerunt.
& sic uidetur ꝙ hic quærēdū sit de proprietate defuncti.Sed
causa proprietatis requirit plenā cognitionē,l.iudices.s̃.de
iudic. ergo non debet fieri missio ex sola inspectione testa-
menti.Sol.Dicit quidā, ꝙ debet mitti in possessionē rerum,
quæ à defuncto possidebantur tempore mortis.Et pro tan-
to hic dicitur,fuerant,quia possessor præsumitur dominus.
Hoc aũt an sit uerū,uidistis in l.ij.s̃. de prob.Vnde tu expo-
ne hoc aliter, quæ testatoris mortis tēpore fuerunt, scilicet
4 quo ad possessionem uel detentationem.Sic ergo † ista uer
ba accipiuntur impropriè,ratione materiæ, in qua prolata
sunt,sic enim fit in petitione hæreditatis.l.& non tantùm.in
princ.ff.de pet.hær.& ita tenet gl.hic habetis expeditā gl.su-
per uer.fuerũt. Item opp. ad istā partē, in iure nostro nihil
debet esse superfluū,ut s̃.j. constit. §. quibus. Sed ista lex est
superflua, quia habemus aliud iudiciū possessoriū, scilicet
5 interdictū quorū bonorū, quare malè. Huius timore † gl.
hic ponit differentiā inter hāc l.& illud interdictū,ut ex hoc
appareat hanc legē non esse superfluā.Prima differentia est
fm Old.quia hęc lex est generalis in omni successore,sed in
terdictum quorum bonorum,solùm in successore, de iure
prætorio. Hæc non est bona differentia, quia illud interdi-
ctum competit successori de iure ciuili,utile tamen, ut uidi-
stis in l.j.j̃.quor.bo.& nō.ff.quor.bo.l.j.Item est alia differen
tia fm quosdam,quia illud interdictum est temporale, hoc
est perpetuum,quod gl.reprobat, quia illud est rei persecu-
torium,ergo perpetuū,ut l.in honorarij.ff. de act. & obl. Est
& alia differētia, quia illud nō datur nisi aduersus eum,qui
possidet pro hærede, uel pro possessore, hæc l. datur aduer-
sus omnes,etiam qui tit.possident, hæc potest esse bona dif
ferentia,ut j̃.uidebitis.Adde ꝙ beneficium huius legis com
petit,etiam nemine possidente, quod nō est illo interdicto.
Item est alia differentia, fm gl.quòd hic obtinet quis posses
sionem, etiam si non doceat se hæredem, ex sola testamenti
ostēsione,ibi uerò oportet ꝙ doceat se hæredē, licet summa
tim,ut dixi in l.j.quor. bo. Item est alia differentia fm quos-
dam,quia per hāc nō efficit̃ possessor, licet in possessionem
mittat̃,per illud interdictū efficit̃ possessor.Et hoc nō placet
gl.quia per utrunꝗ possessor efficitur,quod apparet ex isto
uer.sinaũt aliquis contradictor.ibi, & ei possessio acquirit̃,
qui potiora iura,&c. Opp.eodē modo,ꝙ hæc lex uidet̃ su-
6 perflua per petitionē hæreditatis. Huius timore gl. † ponit
differentiā inter hanc legē, & petitionē hæreditatis, nam in
hac ueniunt corporea tantùm, in illa etiā incorporea. Item
illud petitoriū,istud possessoriū.Modò habetis expeditū fi.
gl.magnæ quæ est super uer.legitimo. Venio ad tertiā par-
ticulam,scilicet ad uer.sinaũt aliquis.dicitur hic,ꝙ quis ue-
nit ad contradicendū ei qui missus est.Cont. postꝗ̃ quis est
missus in possessionem, aut quis uult cōtradicere de facto,
& non potest,l.addictos.j̃.de app.aut de iure, & similiter nō
potest, quia cùm sit ista causa momētaneæ possessionis, nō
potest appellari,j̃.si de momēta.pos.fue.app.l.j.& l.fin. ff. de
app.recip. Huius timore tex. iste legitur duobus modis.
Vno modo ut exponamus,missus est,id est,mitti desiderat,
& sic apparet contradictor ante missionem. Secundo mo
do ut stet propriè, & tunc exponitur, contradicendū puta-
uit,scilicet uerbo,dolēdo se quare ille missus est, non ꝙ ista
contradictio aliquid operet̃. Vide gl.sup uer.missus.quod
potest esse uerū,si iste fuit citatus,si enim citatus non esset,e-
tiam post missionē posset contradicere,ut j̃.dicā.Modò ha-
bes expeditū principium gl.illius,super uer.missus. Venio
ad quartā partē, & illa non habet contraria, unde transea-
mus ad quintā.Et opp. Petitio hæreditatis præscribitur spa
cio xxx.ann.l.hæreditatis.s̃.de pet.hæred.Malè ergo hic di-
cit tex.qui dicit eam excludi spatio longi temporis. Sol. di-
cit gl.qñ ille qui conuenitur petitione hæreditatis,nō possi
det tit.tunc procedit lex cont.sed si possidet tit.pe titio hære
ditatis excedit suos terminos, quia cū eius
natura sit, ut nō det̃ cōtra tit.possidentē,* &
tunc datur contra possidentē, ideò excedit
à suis terminis, quia contra eam præscribit̃
spatio longi temporis.Ista satis bona sol.uel
alias dicunt quidam,ibi loquitur de directa petitione hære
ditatis,hic de utili. Ista est eadem cum prima,quia semper
cùm petitio hæreditatis datur contra tit. possidentem, dat̃
utilis.Alij dicunt,ꝙ hic loquitur de rei uendicatione, quod
non placet, ideò tene primam. Sumus expediti de contra
rijs huius legis,ueniamus ad.q. & ex his declarabitur ista l.
& est utilis materia multùm, & per quæst. poterit apparere.
7 † Quæro,quo iure petatur missio in possess. per hæredem?
Gl. dicit, duplici iure potest peti. Primò condictione ex l.
ista. Item ex edicto diui Adria. Illud enim non est sublatū,
nisi in eo ꝙ malè dicebat.Ita dicit gl.secunda huius l.quam
uide. In eo quod glos. tenet, illud edictum non esse subla-
tum, reprehenditur per modernos, primò per rub. quæ di-
cit, de edic. diui Adria. toll. & gl. j. super rubrica hoc uide-
tur tenere.secundò per istum tex.ibi,penitus quiescente,in-
nuit in totum esse sublatum. Item ex eo quod tex. dicit
ibi, & in alijs omnibus, quæ circa repletionem, &c. Istud
communiter tenetur, quòd sit sublatum istud edictum.
Item in eo quod glos. innuit missionem fieri per condi-
ctionem ex l.ista, uidetur malè dicere, nam condictio ex l.
est per-

* *Possidētē.l.regulariter.ff.de pet.hæ.* I.Conc.B.

est personalis actio,& sic pręsupponit aliū obligatū,ꝙ non
uidetur posse dici hic, eo casu quo nullus est cōtradictor, &
ideò dicebat Iac. But.ꝙ propriè condictio ex lege habet lo-
cum qñ est contradictor,aliàs nō esset condictio ex lege,sed
e esset officium[e] iud.autor.huius l.ꝙ satis placet. † Secundò
8 [f] quæro,utrùm hæc l. habeat locū in hærede instituto ex re
f certa,ut ipse habeat beneficiū huius l.Gl.tua hic in pri.dicit
ꝙ non,qa habetur loco legatarij,nisi qñ alius non sit hæres
institutus in testamento,l.quoties.s̃.de hær.inst. istam gl.in
telligo uerā,qñ alius hæres institutus uniuersaliter iam hæ-
reditatē adiuit.Si uerò adhuc non adiuit, tunc quia illa hæ
redis institutio sapit naturā hæredis uniuersalis, ꝓpter spē
iuris accrescendi,ut dixi in d.l.quoties.Itē quia nō est alius,
de cuius manu capiat,satis putarē ꝙ autoritate huius legis
9 posset mitti in possessionē illius rei. † Item quærit gl. quid
de fideicōmissario uniuersali, utrùm posset mitti in posses-
sionem autoritate huius legis? Gl.dicit ꝙ non, & nihil alle-
gat.Pro hoc uidetur casus in lege fi.j̃.de cod.ubi uidetur di-
ci ꝙ ille qui petit bo.poss.ex hac lege,uidetur se asserere hæ-
g redem directò. Tu uerò dicas[g] fm nostros docto.Aut resti-
tutio non est facta,neqꝫ re,neqꝫ uerbo,& tunc non habet be
neficiū istius legis, quia non habet ius in bonis. Aut est fa-
cta restitutio in re,& tunc non habet locum beneficium hu
ius legis, ut constituat̃ possessor, quia iam est constitutus,
sed posset habere locum hoc beneficium, ut possessor con-
firmetur,l.j.& l.iij.§.missum. de Carb. Aut est facta restitutio
uerbo tantùm, & tunc habet locum beneficiū huius legis,
saltem utile, cùm ex persona hæredis, ad ipsum fideicōmis.
transierint omnia iura & actiones,l.j.circa princ.ff.ad Treb.
Ita tenebat Mar.Syl.& Iac.But. Addo etiam, quòd quando
nulla est facta restitutio in casibus, in quibus transeunt iu-
ra & actiones, sine restitutione, quos uidebitis j̃. ad Treb.l.
pe.§.fi. cōpetit beneficiū huius legis fideicōmissario uniuer
sali,eadē ratione quā s̃ prox. dixi. Ad unum tamē aduerte,
h quòd in quibus casibus dixi fideicommissario uniuersali[h]
beneficium huius legis competere, illud non habet ex sola
inspectione testamēti.Licet enim primus hæres ex sola ipsa
testamēti inspectione habeat,illud est ideò, quia per ipsum
testamentū fit notoriū iudici, ipsum ponendo in possessio-
nē,qđ nō est in fideicōmissario,& ideò habet ostendere sibi
factam restitutionē,uel aliquē de casibus esse,in quo restitu
10 tio non sit necessaria,& dicā statim in prox.q. † Quæritur,[i]
i utrū substituto[k] pupillariter cōpetat beneficium huius le-
k gis? Gl.dicit ꝙ sic, in omni substituto directò, siue uulgari-
ter,siue pupillariter,ut colligit̃ s̃.eo. l.j.Dicit gl. hic aduerte,
ꝙ hoc non consequit̃ substitutus ex sola testamēti ostensio
ne.Ratio,qa per hoc non fit notoriū siue liquidū iudici sub
stitutū mittendū esse in possessionē,imò institutus præferri
debebit,ergo substitutus uulgariter ostēdere debet testamē
tum,in quo substitutus est, & repudiationē primi hæredis,
uel aliqd aliud ꝓpter qđ sit exclusus primus hęres. Idē di-
l co in substituto pupillariter.[l] Debet enim ostēdere testamē
tum,in quo est substitutus,& mortē impuberis,& hæredita
tem esse aditā ex testamēto paterno, ita ꝙ sit locus substitu-
tioni pupillari,aliàs non efficeret̃ notoriū iudici ipsum esse
11 ponendū in possessionē.Et † idē dico in hærede hæredis,ꝗ̃
peteret se mitti in possessionē ex uigore istius legis.Nam de
bet ostēdere primū testamentū,& se esse hæredē primi insti-
tuti, & primū institutū adiuisse eo casu, quo esset necessaria
aditio ad trāsmissionē,ita ꝙ iudici liqueat ipsum esse ponē
dum in possessionē. Sed dices tu, ergo eadē ratione ex sola
inspectione testamēti non liquet iudici, primū hæredē mit-
tendū in possessionē,nā nō apparet ex testamēto, testatorē
m esse defunctū.Resp.[m] quia eo ipso ꝙ hæres habet testamen-
tū,ista est quædā præsumptio,ꝙ testator sit defunctus,nam
non daretur uiuo testatore,l.ij.§.si dubitetur.quemad.testa.
aper. Quidā tamen etiā cōtra hoc obseruant, qui quærunt
probationē de morte defuncti,saltē per iuramentum hære-
12 dis, puto tamen ꝙ sit necesse. † Quæro, quid in episcopo,[n]
n quando sunt instituti pauperes, utrùm habeat locū benefi
ciū huius legis,& idem quæro de executore uniuersali testa
menti,qñ sunt instituti pauperes? Doc.tenent ꝙ habent be
neficium huius legis, ar. l. si quis ad declinandā.s̃.de episc.
& cler.Habetis expeditā tertiam gl. uenio ad seq.gl.dicitur,
13 cōpetenti iudici, † quæro quis sit competens iudex. Dicit
gl.ꝙ competens iudex inspicitur circa duo. Primò circa iu-
risdictionē,quia est necesse ꝙ sit talis iudex,qui habeat me-
rum imperiū,non enim potest hoc expediri per magistratū
municipalē,l.iubere cauere.de iur. om. iud. Item inspicitur
circa territorium,quia oportet ꝙ sit ille iudex, qui habet in
suo territorio iurisdictionē, aliàs non possit mittere in pos-
sessionem,sed pronunciare de mittendo,& scribere ad iudi
cem loci,ut ff.de bo.aut.iud.pos.l. cùm unus.§.pe.de re iud.
l.à diuo Pio. §.j. Primum dictū gl.quæ dicit ꝙ requiritur,ꝙ
habeat merū imperiū,debet intelligi saltem mistum, ut d.l.
iubere cauere. potest etiam esse ꝙ potest expediri per quem
libet magistratum, & etiam per iudicem delegatum, ut pu-
ta,quando superuenit legitimus contradictor,tunc expedi
tur condictione ex lege ista,ut s̃. dixi. & sic per uiā actionis,
sed ea quæ iure actionis expediuntur,sunt iurisdictionis,ut
no.in l.nec quicꝗ̃.§.ubi decretū.ff. off.procon.ergo compe-
tit cuilibet magistratui,& potest delegari. Quādo uerò nul-
lus est contradictor,& sic expeditur per officiū iudicis,tunc
est misti impij,ut dicit gl.qđ intelligo de executione,sed co-
gnitio fortè posset demandari, l. cognitio.ff.de off. eius cui
mand.est iuris.Circa secundū no. ꝙ gl.dicit, ꝙ oportet ꝙ sit
eiusdem territorij,aliàs pronunciat, & mittit literas de mit-
tendo in possessionē,puto sic dicendū, quòd si quidem ap-
pareat legitimus contradictor, cuius persona subest illi iu-
dici,qui ꝓnunciat, tunc ratione personæ potest pronuncia
re,& executionem remittere ad iudicem loci.Ita dicit gl. Fa-
cit s̃.ubi in rem act.l.fi.Sed si nullus esset contradictor, non
uideo quō iudex unius territorij possit de rebus alterius
territorij pronunciare. Non enim ratione personæ litigan-
tis,qa nulla est persona,cōtra quā petitio dirigatur. Itē nec
ratione rei,in qua fienda est missio,quia nō est de suo terri-
torio,& ideò erit necesse ꝙ pronuncietur per iudicē loci, in
o cuius territorio res est.Sumus expediti[o] de gl.competenti.
14 Ext.glo.prosequendo ordinē textus † quæro, dicitur hic,
cōpetenti iudici testamentū ostenderit, utrū sit necesse ꝙ su
ꝑ hoc det̃ libellus? Videt̃ ꝙ sic, quia hic agit̃ cōdictione ex
lege, sed qua actione quis uelit agere, eā prius edere debet,
l.j.ff.de eden.Doc.oēs cōmuniter tenent cont.Non enim est
iudicium ordinariū illud quod ex lege ista descendit, imò
petitur executio testamēti respectu cuiusdā notorij siue cu-
iusdā liquidi,qđ fit iudici ex ostēsione test. nō uitiati,ut hic
dicit tex.cōpetenti iudici testamentū ostenderit.Vnde com
munis practica obseruat,ut instrumentū testamenti produ
p catur & petat se mitti in possessionē,quod satis placet.[p] Vi-
15 des ergo differentiam inter tria † remedia,quę competunt
hæredi scripto,nam in hoc iudicio non datur libellus,& ꝓ-
ceditur summariè. habet enim illud testamentū quantum
ad hoc paratam executionem,ut uidetis hic,& s̃.l. prox. In
interdicto uerò quorum bonorū est necesse ꝙ detur libel-
lus, & lis contestetur,& fiant probationes, licet summariè,
ut uidistis in l.j.quo.bo.in petitione hæreditatis datur libel
lus,proceditur ordinariè,requiruntur probationes plenę,
ut s̃.tetigi circa con. & clarius dixi in d.l.j.quo.bo.Est etiam
quædam alia differentia necessaria,quia in iudicio isto si te
stamentum esset in aliqua sui parte uitiatū, cùm non possit
ueritas probari nisi per eandē scripturā ut s̃. dixi circa con.
fit eñ hæredis missio ex notorio, qđ resultat ex testamenti
inspectione,ut s̃.dixi.& ex isto tex.apparet,sed in alijs iudi-
cijs prædictis, scilicet quor.bo.& in petit.hæreditatis,posset
ueritas adiuuari ꝑ alias ꝓbationes extrinsecas, ut uidistis
16 s̃.de test.l. si unus. † Itē ext. gl. quæro utrùm cū hæc missio
q petit̃,sit citāda[q] pars.Reperit una additio Fran.Accur.quę
dicit ꝙ sic, saltē generaliter, ut in auth.si omnes. s̃. si minor
se ab hær.absti.Ego puto sic dicendū, si quidē bona à nemi
ne possidentur,tūc nō requirit̃ citatio partis, nā posset,etiā
si uellet,sua autoritate ingredi,l.cùm hæredes,in princip.ff.
de acqu. poss. Facit ad hoc optimè quod no. per Innoc. de
concess.

citacio an requiratur

concess. præbend. c. posuit. Si uerò res ab alio possidentur,
r tunc siue iustè siue iniustè, nõ posset concedi [r] hæc licentia,
nisi parte citata, l. meminerint. ĵ. unde ui. & si per uim, uel a-
lio modo. l. fi. Facit ad hoc, quod not. per Inn. de cõcess. præ-
ben. c. licet episcopus, tamen non bene recordor. Procedo
ulterius, dicitur hic, testamentum ostenderit, quæro utrùm
17 † habeat locum beneficiũ huius legis, in testamento nun-
s cupatiuo [s]. gl. respon. ꝙ sic, & bene, si illud testamentum est
redactũ in scriptis per notarium, facit enim fidem, ut habui
stis no. l. j. s̃. de test. Videbitis in l. ult. ĵ. de fideicom. sed si te-
stamentum non esset redactum in scriptis, tunc non habe-
ret locum istud notoriũ, quod fit iudici ex inspectione scri-
pturæ, de quo loquitur l. ista. Esset ergo necesse, ꝙ priuatim
testes examinarentur, & publicarentur secundũ formam l.
publicati. s̃. de test. tunc illa scriptura posset postea produ-
ci: & ex inspectione ipsius fieret notorium iudici, & haberet
18 locum ista lex. † Quæro quid est in testamẽto imperfecto
t [t] quod in aliquibus casibus ualet, l. hac consultissima. §. ex
imperfecto. & §. si quis autem. s̃. de test. Resp. ꝙ haberent lo-
cum remedia huius l. & bene secundũ gl. quia pro perfecto
19 habetur in illis casibus, & non pro uitiato. † Quæro quid
de testamento quod ualet tantùm de iure prætorio. Vide-
u tur ꝙ non habeat locum hæc lex. [u] Nam tex. dicit ex asse uel
parte, hæres institutus, sed ille non potest esse hæres, sed bo.
poss. ergo, &c. Cont. uidetur tenere gl. quam s̃. recitaui circa
cont. cùm assignat differentiam inter hanc l. & inter dictum
quor. bon. dicit ꝙ hæc habet locum in omni successore, de
iure ciuili, & prætorio, & hoc puto uerum, ar. ff. ad Treb. l. j. §.
bonorum. de cond. & dem. l. in condi. §. ij. Non ob. hæc lex,
quia non dicitur hic, ꝙ ad hoc ut habeat locũ ista lex, opor
tet quòd sit hæres, sed sufficit ꝙ sit hæres institutus à testato
re, & non curatur, utrùm possit adire de iure ciuili uel de iu
re prætorio. Præterea hæredis appell. continetur bon. poss.
ut d. l. &c. Procedo ulterius, dicitur hic, nõ autem legitimo
20 modo ab alio detinentur. Quæro quis sit ille legitimus cõ-
x tradictor, [x] in hoc pendet tota uirtus istius l. De hoc sunt o-
pin. in gl. nostra. Nam Adri. dicebat ꝙ legitimus contradi-
ctor est ille, qui habet tit. si tamen habet similẽ titulo peten-
tis, ut quia profert aliud secundum testamentũ solenne. Et
hoc probatur ex litera sequentis uersic. sinautẽ aliquis con
tradictor. ibi, qui potiora ex legitimis modis iura ostende-
rit, &c. Azo uerò dicit indisinctè legitimum contradictorẽ
esse, quicunq; habet tit. à defuncto, uel ab alio, etiam si res
possidebatur tẽpore mortis defuncti, ab ipso defuncto. Iac.
But. dicebat opinio. Azo. non esse ueram in eo qui detinet
rem, quã defunctus possidebat tempore mortis, nam reme
dium huius legis est quod possessorium, quasi recuperan-
dæ possessionis, quam defunctus habuit tempore mortis,
qua spoliatus est, sed spoliatus ante omnia est restituẽdus,
l. si quis. ĵ. ad leg. Iul. de ui. & si per uim, uel alio modo l. j. & l.
momentaneæ. ĵ. unde ui. Vnde nullius tituli allegatio suffi-
ceret. Et ita dicebat ipse, ꝙ tenebãt aduocati Bononienses.
21 Hoc mihi non placet. Si † enim dicamus istud esse iudiciũ
adipiscendæ pos. quod uidetur uerius, sicut interdictũ quo
rum bonorũ, tunc potest objici exceptio dominij, uel alte-
rius iuris, si tamẽ quis paratus sit probare incontinenti, ut
habuistis no. in l. j. ĵ. quor. bo. & s̃. l. prox. Si uerò dicamus
hoc esse interdictum quasi recuperandæ possessionis, scili-
cet uacantis, tunc in tali iudicio possunt opponi exceptio-
nes, quæ impediunt restitutionem, si aliquis est incontinen
ti paratus probare, ut habuistis no. ĵ. unde ui. l. cùm quære-
batur. Ergo patet ꝙ illa reg. ꝙ spoliatus ante omnia est resti
tuendus, non est uera in casu huius l. ubi quis sit paratus in
continenti probare, &c. Quid ergo dicemus? Aduerte tres
casus. Quandoq; quis uenit ad contradicendũ, antequam
sit data licentia de ingrediendo possessio. Quandoq; post
datam licentiã ante ingressum. Quandoq; post ingressum.
primo casu est aduertendum, Aut quæris, an quis sit legiti-
mus contradictor ad impediendũ executionem, & summa
riam cognitionem, quæ fit ex ostensione testamenti, uigore
huius l. Aut quæris, an sit legitimus contradictor, nõ ad im-
pediendũ solũ istã summariã cognitionẽ, sed ad impedien-
dum etiã effectũ eius, scilicet immissionẽ. Primo casu, aut il-
le qui uenit ad contradicendum, nõ asserit se possidere, sed
dicit prius immittendũ ꝙ qui postulat, & tunc illa summa-
ria cognitio non impeditur, sed summatim de iure utriusq;
cognoscitur, & ille immittitur, qui potiora iura habet, ut s̃.
eo. l. j. Aut cõparet aliquis, qui dicit se possidere, ideò illum,
qui petit, immittendũ non esse, tunc si quidẽ producit aliũ
tit. similẽ titulo petentis, ut puta, aliud testamentũ, tunc iu-
dex statim pronuntiabit nõ esse locũ huic summariẽ cogni
y tioni, ex uirtute istius legis, sed agendũ esse ordinario [y] iu-
dicio, & illũ debere obtinere qui potiora iura habet, uel pro
bauerit. Ita loquitur opini. Adrici. Hic est casus in hac l. in
uer. sinaũt aliquis cõtradictor, &c. Vide literã ibi, in iudicio
cõpetenti, &c. Non aũt dicit in secundo. Si uerò allegat aliũ
tit. tunc ista summaria cognitio non impediret, sed super ea
de utrib. istius tit. allegati cognosceretur. Quẽ aũt effectũ ha
bet, statim dicã. Secundo casu qñ quæritur, an aliquis sit le-
gitimus contradictor, quantũ ad impediendũ missionẽ in
pos. & cognitionẽ summariã, dico, aut quis ostendit tit. à de
functo, uel ab hærede, & tunc sine dubio impeditur missio
l. j. ĵ. quo. leg. & ff. quo. leg. l. j. §. rediguntur. Aut allegat tit. &
idem habet possessionẽ ab alio, ꝙ à defuncto, tunc siquidẽ
habet possessionẽ ante mortẽ defuncti, est legitimus cõtra-
dictor, ut hic, ibi, earũ rerũ, quæ testatoris mortis tẽpore fue
runt, &c. Si uerò allegat possessionẽ post mortem defuncti,
z [z] tunc si quidẽ probet possessionẽ, uel tit. solùm, non est le-
gitimus contradictor, quia per hoc non excluditur ius agẽ
tis. Sed si probaret possess. & tit. fortè probaret se uel autorẽ
suũ fuisse dñm, tunc esset legitimus contradictor, & impedi
retur missio, ꝙ in hoc iudicio põt opponi exceptio, dolo fa
cis, ut s̃. dixi, & l. prox. s̃. no. tamen ꝙ ab initio nõ est admit-
tendus ad probandũ, nisi sit paratus probare incõtinenti,
ut s̃. dixi. Si uerò probat tit. & possess. utrũ defunctus poss-
derit tẽpore mortis, uel non, dubitatur, tunc nõ esset mittẽ-
dus, non ꝓpter contradictionẽ aduersarij tantùm, sed quia
aa hæres non probat illud [aa], ꝙ est causa suæ intentionis, scili-
cet defunctũ possedisse tempore mortis, ꝙ requiritur à lege.
Quandoq; quis uenit post iussum de mittẽdo ante missio-
nẽ, tũc si quidẽ ipse fuit citatus, hic est aduertendũ. Si enim
primus iussus fuit factus citata parte, tunc si superuenit qui
dã tertius non citatus, puta aliquis qui dicit se hæredẽ, & se
potius mittendũ, ꝙ illum, pro quo pronunciatũ est, dico ꝙ
missio est retardanda, & de iuribus istius cõtradictoris erit
cognoscendũ, l. ita tamẽ. §. quoties. ad Treb. & ibi dixi. Facit
ext. de test. c. ueniens. & ibi Inno. Quandoq; tempore primi
iussus nullus est citatus, & tunc idem multò magis, ꝙ au-
diatur ille contradictor superueniens, ille uerò, qui fuit cita
tus tempore primi iussus, si quidẽ cõparuit, & eius cõtradi-
ctio fuit repulsa, non est dubium, ꝙ non potest audiri, cùm
nec possit appellari in hoc iudicio momẽtaneæ possess. sed
si ex sua cõtumacia, talis licentia fuisset concessa, tunc ipse
ueniens audiretur refectis expensis, secundũ formã auth. &
qui iurat. ĵ. de bon. auth. iud. pos. Quandoq; cõtradictor ap
paret post missionẽ iam factã, & hic aduerte. Quandoq; nõ
uenit directò ad contradicendũ primæ immissioni, sed ipse
principaliter postulat se mitti, apportans suũ testamentũ,
tunc iste primò missus audiret sm̃ contradictionẽ legitimã,
sm̃ ea, quæ s̃. dicta sunt. Si uerò uenit directò petens cassari
illã immissionẽ iam factã, si quidẽ allegat se possedisse, & ci-
tatũ non esse, statim illa sententia pronunciabit nulla, tanq;
possessore nõ citato. l. meminerint. ĵ. unde ui. & si p uim. l. fi.
Si uerò nõ allegat se possedisse, uel dicit se possedisse, tũ fuit
citatus, tũc si quidẽ allegat aliquid, ꝙ est exclusiuũ beneficij
istius cõstitutionis, ut qa dicit testamẽtũ, cuius uigore facta
est immissio, habuisse uitiũ uisibile, uel dicit testatorẽ non
possedisse tẽpore mortis, tũc immissio irritabit, l. j. §. hæc uer
ba. ne uis fiat ei. l. cùm uerò. §. subuentũ. ff. de fideic. li. & l. Ful
cinius. §. quod in diẽ. qui ex caus. in pos. ea. & in hac contra-
dictione nõ erit necessarius libellus, sed procedetur summa
riè iudicis officio, sm̃ formã l. à diuo Pio. §. si super rebus. ff.
de re iud. Si uerò non allegaret aliquid, quod esset exclusi-
uum iuris agentis, tunc non fieret reuocatio. Sed si quidem
ius haberet, deberet recurri ad iudiciũ petitoriũ & ordina-
rium. Dices tu, quõ, si fuit citatus & contumax, posteà audi-
tur aliquo modo, nonne istud est contra l. si eo tempore. ĵ.
de remis. pir. Resp. ibi utercq; creditorũ habebat ius, sed unius
ius erat potẽtius alio, hic uerò unus ius habebat, alius nõ,
unde per contumaciam nõ uidetur ei ius concessum quod
22 non habet, &c. † Quæro, utrùm fideicommissarius uniuer
salis sit legitimus contradictor. Gl. hic uidetur dicere ꝙ sic.
Tu dic breuiter: Aut fideicommissarius non possidet, & nõ
est legitimus contradictor, ut ff. ad Treb. l. filiam fratribus.
Aut possidet, & tunc aut est paratus de iure fideicommissi
probare incontinenti, & est legitimus contradictor. Ita de-
bet intelligi ista gl. & ar. eius, quod no. s̃. eo. l. prox. Aut non
est paratus incontinenti probare, & tunc secus, ut s̃. l. prox.
23 & no. in d. l. filiam. ff. ad Treb. Quæro, † quid si comparet
alius cum alio testamento eodẽ descripto, nec apparet de
prioritate, uel posterioritate? Gl. format hic istam q. super
uer. missus. & clarius dicit ff. de bo. pos. sm̃ tab. l. j. §. j. per
Rofred. tit. de bo. pos. sm̃ tab. per Cy. Dic plenius ut dixi in
24 d. §. j. Vltimò † dicit hic tex. & eam cum testificatione pu-
blicarum personarũ accipiat, &c. Ex quo no. ꝙ ille qui pos-
sidet ex licentia iudicis, debet probare immissionẽ per pu-
blicum instrumentum, nec uidetur ꝙ sufficiat probare per
testes, ut hic dicit tex. sicut cætera acta debẽt probari per scri
bb pturã [bb], ut c. qm̃ extr. de prob. Vidistis s̃. de arb. l. ne in arb.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Sinautem. An ut officium huius l. habeat locum in eccle-
sia uel monasterio nondum constructo, sed ad construendum instituto ab
hærede uel eius nomine antequam construatur, possit peti missio in pos-
sessionem ex hoc edicto. Ang. cons. cxxxiij. in j. dubio. Item ꝙ istud benefi-
cium competat etiam curatori dato bonis, Ale. cons. iiij. in ij uol. Item no.
ꝙ tantum operatur existentia sui hæredis, quantum ad hoc ut quis mitti
debeat in possessionẽ, quantum operatur beneficium huius l. ex testamen-
to. nunquid autem beneficium huius l. habeat locum in feudis Bal. c. j. an
agnat. uel filius. Alex hic in fi. Ias. & alij. Item ꝙ stante statu. ꝙ possessio
continuaretur in hæredem, an possit ueniens ab intestato mitti in pos. ex hoc edi-
cto, uide quæ scripsi in l. cùm hæredes. ff. de acq. pos. ad Bar. ibi et in præ-
ced. cum decisionibus Bal. habes. Item quid si asserat de instrumentis testa-
menti, quorũ unũ esset cancellatũ, aliud non, an habeat locum hoc edictũ,
Bal. cons. xxiiij. in iiij. parte, ubi etiam quid si protocollũ esset cancellatũ.
b Cancellatio. Bal. cons. xj. ij. lib.
c P. PAV. P. Suspecto. Ias. l. si unus. s̃. de test.
d P. PAV. P. Hic. An autẽ sufficeret probare ante mortem fuisse pos-
sessum per defunctum, Are. cons. cij. qui tamen loquitur in petitione here-
ditatis, in isto autem remedio contrario, contrarium uidetur uelle Bar. hic,
ut ponit ipse Are. l. Pomponius. §. accessiones. ff. de acq. pos.
e Officium. Bal. hic in vj. q. princip. & Cast. Sal. & Alex. & Spec. in tit. de
test. §. sequitur. uer. ult. sequitur. cum duobus uer. sequen.
f P. PAV. P. Secundò. An autem habeat locum in ueniente ab intestato,
si stet statutum ꝙ possessio continuetur in hærede ipso iure, Com. ꝙ sic,
cons. xliij. ad fi. Et ꝙ filius suus hæres ab intestato possit petere se mitti in
possessionem ex officio, sicut si esset in testamento institutus propter fra-
ternitatem, Bal. cons. j. de contro. inter masc. quid si possessio uacat, ista lex
non habet locum in uenientibus ab intestato. Are. hic. Adde ꝙ cum decisio
ne Bal. dicit Cast. transire doc. rationibus, de quib. per Bar. sed an filius in
stitutus in legitima habeat beneficium huius l. Bal. tenuit ꝙ sic, sicut habet
utilem actionem fac. ercis. l. ij. §. si quarto. fa. ercis. Spe. & Ioan. And. in add.
in tit. de test. §. fi. & uers. sed nũquid is. Bal. cons. xxxiij. v. lib. & ibi an pos-
sit cedi si semel possederit & fuerit intromissus per prætorem, quia inor-
dinatè procedit, an habeat beneficiũ huius l. & quòd istud possessoriũ est,
nõ solùm adipiscẽdæ sed cõfirmãdæ, et cõtinuãdæ, multa pulchra ibi uide.
g POMA. Dicas. Ang. cons. iiij. uol. ij. ibi in specie tangit, quando sit resti
tutio ipso iure, de quo ĵ. p Bar. & Ale. cons. xl. uol. iij. et Arct. cons. xxxvij.
h Vniuersali. Bart. cons. incip. in curia capitanei. & cons. incip. missus. Ang.
cons. cxxxvij.
i Quæritur. Bar. cons. inci. uisa quadam pet.
k POMA. Substituto. In fideic. non habeat locum beneficiũ huius l. Bar.
cons. xcj. alias ix.

l POMA. Pupillariter. An beneficiũ huius legis habeat locũ in causa in-
testati, uide eum, cons. xliij. ad istam l. & Ro. ccxxxv. Et an in substituto
uulgariter, aut compendiosè, aut fideicommis. Bar. cons. v.
m Resp. Raph. Fulg. dicit ꝙ non probatur opi. Bar. in d. l. ij. & quod putat de
bere probari, saltem de iuramento calumniæ, l. pe. s̃. ti. j. qui casus secundũ
ipsum æquiparatur isti l. quisquis. ĵ. quor. app. non reci. Alex. etiã dicit, ꝙ
requiritur aliqualis probatio. Tu uide Bal. cons. xxvj. iij. lib. Sed quid si te-
stator possedit rem, quam hæres non possedit, an hæres hæredis possit pe-
tere in illius possessionem mittis? Spe. quod sic, in ti. de teste. §. fi. uers. pen.
n Episcopo. Bal. in addit. Spec. tit. de teste. in fi. & l. si quis. s̃. de episc. & cler.
Quid autem in filio instituto, iuxta casum l. iij. s̃. de inof. test. Bal. ibi tenet
ꝙ sic. Et ad Bar. hic adde tu Alex. de Imo. cons. iiij. uers. retenta. in ij. uol.
o POMA. Expediti. An ista lex habeat locũ in causa intestati, uide eum,
cons. xliiij. & Ro. cons. ccxxxv.
p Placet. Adde hoc uerum secundum Pet. Cy. Ang. Fulg. Cast. non comparen
te contradictore, quia non est pars cui detur, sed ubi comparet contradic-
tor, teneatur offerre libellũ, iuxta auth. offeratur. s̃. de lit. contest. & al-
leg. Cy. gl. l. ij §. dies. ff. quis ordo in bo. poss. ser. & Fulg. dicit. facere istum
tex. ibi, competenti iudicio. Et ita Alex. dicit tenere etiã Iun. c. j. de lib. ob.
Spe. tit. de lib. concep. §. nunc dicendum uers. xxvij. quibus omnibus etiam
adde, ꝙ idem tenet Bal. cons. cxiij. incip. licet filia. iij. lib. Et an sit necesse
iurare de cal. Io. And. post Spec. in add. in tit. de test. §. fi. & uers. sed nun-
quid refert Mar. Sil. tenuisse idem, quod Spe. quòd sic, etiam si non appa-
reat legitimus contradictor.
q Citanda. Cast. Alex & Bal. cons. xxv. iij. lib. Alex. de Imo. cons. v. in ij. uol.
r P. PAV. P. Cõcedi. Ideò si posset, debet reuocari de facto, sicut de fa-
cto fuit concessa, Bar. l iustè possidere. ff. de acq. pos. aduerte tamẽ, quia po
test ille cui concessa est licentia nõ citato possessore quãdo comparet pos-
sessor petens eam reuocari, petere ut illa confirmetur, uel de nouo conce-
datur probatio, etiam in casu in quo de nouo concedi debeat, Alex. latè in
l. si finita. in princ. ff. de dam. infec. in gl. in uer. liberetur. post Ang. Ias. l. si
pacto quo pœnam. C. de pac. Ale. l. j. s̃. de Carb. edi. ubi etiam habes, maxi
mè in l. si finita. per Alex. an confirmari debeat illa prima licentia nulla, an
uerò de nouo concedi, & concludit quòd potest illa nulla confirmari, uide
ibi per eum.
s Nuncupatiuo. No. adde ꝙ cũ glos. transit Iac. But. Bal. Ang. Sal. Bal. & Iac.
But. l. fi. ĵ. de fideicomm. Spec. & Io. And. add. in tit. de teste. §. fi. uer. quid
de nuncupatiuo, tamen uide Bal. cons. ccvij. lib. j.
t Inperfecto. Spec. tit. de test. §. fi. uer. quid si filius. Io. And. ibi, in add. dicit,
ꝙ Iac & Bal. dicebãt ꝙ cùm pater testatur inter filios, in actu de l. hac con
sideratione. ꝙ illa uoluntas seruatur non ut testamentum, sed ut quædam di-
uisio. l. fi. s̃. fam. ercis. & ita transit.
u P. PAV. P. Lex. An remedium huius l. habeat locum in bono. pos.
Barb. rub. C. qui admit.
x P. PAV. P. Cõtradictor. Quis dicatur legitimus cõtradictor, & an
eo ipso ꝙ quis citatur, dicatur legitimus cõtradictor, Bar. uer. cõtradictor.
y Ordinario. Pet. de Anch. cons. ccxj. & seq. An aũt beneficium huius legis
competat pro rebus incorporalibus, & an cùm filia hæres instituta à pa-
tre uasallo in omnibus bonis si petat se mitti in poss. pob. feu. agnati, sint le
gitimi contradictores, Io. And. in add. ad Spec. tit. de test. §. fi. uer. pe. in fi.
addi. ubi refert Guli. de Suza. hic.
z POMA. Defuncti. Alex. cons. iiij. uol. ij. & xc. eo. uol. & ad hæc etiam
Bal. rub. de causa pos. & proprie. ubi ponit, ar intentanti remedium huius
legis, possit opponi exceptio dominij, maximè stante statuto, ꝙ confessio
defuncti, &c. & Alex. cj. uol. v. ubi ponit, an dicens testamentum nullum,
uel falsum, sit legitimus contradictor.
aa P. PAV. P. Illud. & ideò uidetur dicendum quòd non sufficeret pro
bare defunctum possedisse in uita sua, nec hic uidetur habere locum l. si
possidetis. C. de probat. ita ponderat Aret. Bar. uelle hic in l. Pomponius.
§. accessiones. de acq. pos. ad Bar. l. ista. §. fi.
bb POMA. Scripturam. Similiter commissio data familiæ ipsius iudicis, si
sit facienda aliqua executio realis, seu personalis, non ualet, nisi sit in scri-
ptis. Ita Bal. c. cùm parati. de app. per l. missi. C. de exact. trib. lib. x. & mul-
ta alia notab. circa hos casus, in quibus requiritur scriptura, posuit Dec. l.
pactũ, quod bona fide. C. de pac. ubi tangunt doc. & plenè Ro. sin. suo vj.

Si quis aliquem testari prohibuerit. Tit. XXXIIII.

Continua ut in gl. uel aliter, Dictum est s̃. de acq. hæret. ue-
rùm quia quãdoq; hereditas acquisita aufertur ab hærede,
ut ab indigno, ideò sequitur uidere de his qui, ut indi. Sed qa
una est

una eſt cauſa ſpecialitatis quare quis reputatur indignus,
a ſcilicet ſi quis aliquē [a] teſtari prohibuerit,uel coëgerit,ideò de iſta præmittit.

ADDITIO.

d P. PAV. P. *Aliquem. Circa hanc materiã adde q̃ ſi aliquis uolebat me ſubſtituere hæredem,uel aliquid mihi relinquere & tamẽ prohibuiſti, teneris mihi ad omne damnum & intereſſe.ita Caſt.& Alex. per illum tex. ibi in l.edicti.§.quãdoq;.ff.de cond.ob cauſam.doct. Ang.l.iiij ff. de inoff. teſta.de qua non meminit etiam Cæpol. cautel. lxiiij. ſed allegat Ang. l.fi. ff.de eo.& uoluit Ang.d.iiij. quòd etiam ſi bonis uerbis eum induxiſſet,q̃ tenetur mihi,ad quod facit gl.c.quiſq;.lo ulti. xij. q.cont.tamen dicit Bar. l.Lucius.§.Sempronio.ff.de leg.ij.uide quõ teneatur ille qui prohibet aliquem teſtari.Ant.de But.conſ.lxxviij.ubi concludit q̃ poſſit actione de dolo teneri ad intereſſe ei cui nocuit. uide aliqua in materia ad Bar. rub. ff. eo.tit.l.fi.An autem poſſit agi ad pœnam de qua in auth. ut nulli iud.§.pe. ponit Ant.de But.d.conſ.uide ad Bar.l.j.ẗ.eo.Barb.c.ij.de pecu.cle. quando quis inducit aliquem ad ibi relinquẽdum,quod alij erat relicturus, laſ. l.de die.§.quanquam.ff.de condic.ob cauſ.*

LEX I.

1 *Pœna prohibentis aliquem teſtari,extraordinaria eſt,arbitrio iudicis.*

CIVILI. Qui aliquē teſtari ,phibuerit, uel coëgerit,criminaliter punitur,& hæreditas ei ut ab indigno aufertur.h.d.cũ l.ſeq.Circa iſtam l.quẽro † quę eſt pœna iſtius cõpellentis aliquē ad
1 teſtandũ? Gl.reſpondet,& bene,pœna extraordinaria arbitrio iudicis, cũ pœna non ſit limitata, l. ſanctio
2 legũ.ff.de pœn.& quod ibi no. † Secundò quæro, circa iſtã legẽ , quæ eſt iſta actio ciuilis ? Reſp. de duplici ciuili poteſt intelligi.Primò de petitione hæreditatis,per quã hæreditas defertur in fiſcum,ut uidebitis ẗ.ti.j.l.j. Itẽ poteſt intelligi de actione,quæ datur ad duplũ ei, cui teſtator relinquere uole
3 bat,de qua habes in auth.ut nulli iud.[a] §.& hoc peruenit.& no.per doc.s̃.arb.tut.l.quicquid.

ADDITIO.

d P. PAV. P. *Vt nulli iudicũ. An iſta pœna ſolùm procedat in adminiſtratore ciuitatis,de quo loquitur tex.in illo §. pe.an uerò in quolibet prohibente,ſecundũ laſ.hic poſt princ. habet locũ in quolibet prohibente,ſed de hoc dubitat Ant.But.& ſentit cont.conſ.lxx.*

LEX II.

EOS QVI. Opp.& uidetur q̃ hæreditas nõ applicetur fiſco.ff.eo.l.ij.§.fratris.Sol. quandoq̃ aliquis impedimentũ præſtitit alicui , ut non faciat teſtamentũ, tũc ſi quidẽ eſt proximior in gradu, qui ſuccedit ab inteſtato,aufertur ab eo hæreditas,& applicatur fiſco,ut hic.Si uerò erat ulterior, & alius eũ præcedebat, non applicatur hæreditas fiſco,ut l.cont.Si uerò compulit aliquẽ ad teſtandũ, ſi quidẽ fecit ipſum inſtitui,non eſt dubiũ, quin applicetur hæreditas fiſco,ut s̃.l.,px.& ff.eo.l.j.& ff.de his quib.ut ind.l. ſi ſcriptis . Sin aũt fecit aliũ inſtitui, tunc eſt quæſtio, utrùm ab illo auferatur hæreditas , tanq̃ ab indigno . Hugo tenet hic q̃ non.Gl.ff.eo ſuper Rub.tenet cont.& illã tenet ibi Dy. & hic Pet.& Cy.&c.

LEX III.

a IVDICIVM. Licet blanditijs [2] prouocare teſtantẽ, ut ſibi prouideat. Vide plenè gl. ibi,& de inoff.teſta.l. nõ eſt.Sed ibi circa prohibita,hic circa permiſſa.ibi,l.ij.& iij. in princip.ſed ibi conſtante matrimonio, ne alter efficiatur pauperior, hic uerò diſpoſitio cõfertur poſt mortẽ,ibi s̃.de ſtat.& imagi.l.j.ibi circa prohibita.Ibi l. captatorias. ſed hic nulla eſt deceptio.Non enim confert ipſa uxor ſupremã uoluntatem in arbitrium alterius,ſed ipſamet declarat,&c.

ADDITIO.

a *Blanditijs.Caſt. dicit hanc legem procedere, niſi probarentur minæ prius factæ per maritum, quia tunc licet poſteà per blanditias inſtitueret maritum, quia adhuc durat cauſa metus, cenſeretur fuiſſe coacta, & haberent locum quæ dicta ſunt ſuperius in d.l.fi.& l.j.§. quæ onerandæ.quar. rer. act. non datur. & quod not. Inn. c. tanta. qui ſi. ſint leg. Bald. conſ. cxxxiij.j.uol.*

De his quib.ut indig. Tit. XXXV.

LEX I.

1 *Hæreditas tunc aufertur ab indiguo , & applicatur fiſco, quando quis eſt indignus propter ſuum delictum.*
2 *Quantum tempus debeat tranſire,ut uindicta dicatur omiſſa.*
4 *Diſpoſitio legalis magis æquiparatur ultimæ uoluntati, quàm cõtractui.*

a HÆREDES. [a] Qui necem teſtatoris non ulciſcitur, hæreditatem cum fructibus reſtituat,& ad uſuras tenetur à tempore motæ litis.Diuiditur in duas partes . Primò loquitur de rebus ex quibus fructus percipiuntur naturaliter. Secũdò loquitur de rebus ex quibus non percipiuntur fructus, nec poſſunt percipi, niſi uſuræ. Secunda ibi , ex hæreditate, hæc eſt difficilis lex , & habet gl. multùm inuolutam , totus titulus eſt difficilis. Opp . hic dicitur, quòd debet ulciſci mortem. Cont.uindicta non eſt permiſſa,l.ſcientiam. §. qui cùm aliter.ad l.Aqui. Sol. Intelligitur hic de uindicta , quæ fit accuſando homicidas,ut l.j.s̃.de preci. Imper. offer. non autem licet ſua autoritate occidere . Vlterius dicitur hic, q̃ iſta hæreditas aufertur,& applicatur fiſco,cont.s̃.de hæred. inſt. l. ſi pater. & l.nec apud. Dicit gl. fallit ibi . Tu dic quòd
1 nõ eſt propriè fallere,ſed eſt regula per ſe. Nam † quod aufertur ab indigno , applicatur fiſco , quando quis eſt indignus propter ſuum delictum,ut hic,& s̃.tit. j.l. ij. & per totũ iſtum ti.& ff.e.& glo . tenet quòd quando quis eſt indignus abſq̃ ſuo delicto,non applicatur fiſco,ut l.cont. Item opp. ẗ.de legat.l. pe.Dicit gl.fallit ibi. Tu dic quòd illa lex non facit exceptionem à regula , ſed facit aliam reg.per ſe, quæ eſt quando quis eſt indignus, & reſpicit offenſam certæ perſonæ,tunc quod aufertur ab indigno,applicabitur illi perſonæ,non fiſco,ut l.cont.hic uerò loquitur quando certã perſonã non reſpicit. Alterius opp. ff. de pet. hær. l. item ueniunt. §. cùm prædixi. Sol. Dicit glo. hic loquitur in eo qui
b ſciuit, [b] & ſic eſt malæ fid. poſſeſſor, lex cont . loquitur in eo qui ignorauit,quia cùm ſit bonæ fid. poſſ. non tenetur, niſi in quantum locupletior factus eſt,ut in cont.Iſta gl.dicit ueritatem in genere,non autem referendo ad caſum huius legis, nam ille qui ignorauit occiſores defuncti, id eſt, aliquẽ eſſe occiſum, non tenetur, ut ff. ad Syl. l. iij. §. quod ad cauſam.& l.ſi ante.& ẗ.eo.l.ſi ideò. Item opp. ad ij. partem , dicitur hic , quòd tenetur ad uſuras poſt motam litem . Contr. imò uidetur quòd à tempore motæ, l. item ueniunt. §. petitam. ff. de pet. hær. Sol. ut in gl. tene menti . Quæro,dicitur hic, hæredes quos necem teſtatoris inultam omiſiſſe conſti
2 terit . Quæro , quantum † tempus debeat tranſire, ut dica
c tur omiſſa uindicta. [c] Dicunt quidam , tempus eſt ſtatuendum à iudice.Simile in auth.de hær.& fal.§.illud.& in auth. hoc amplius.ẗ.de fideicom.Alij dicunt, quòd ſufficit quòd tantum tempus tranſiuerit,intra quod potuerint occiſores accuſari.arg.ff.de uerb.obl.l. ita ſtipulatus. Vide iſtam gl.ij.
3 & no. † quòd in maleficijs [d] negatiuis,ſeu quę committun
d tur in non faciendo,non eſt neceſſe quòd quis deſinat poſſe facere,ut maleficium dicatur perfectum,ſed ſufficit quòd
4 tranſeat tantum tempus,quod facere potuit, ut hic.Et ſic † diſpoſitio legalis magis æquiparatur ultimæ uoluntati , q̃
e contractui, [e] ut colligitur ex hac glo.coniuncta.d. l. ſi ita ſtipulatus.Tene menti perpetuò. Sed quæro, poſtquã quis omiſit necẽ teſtatoris inultam , quomodo aufertur ſibi hæreditas.Iſta gl. uidetur uelle, quòd de hoc accuſatur, ut puniatur in amiſsione hæreditatis . Et dicit quòd iſta accuſatio poteſt fieri intra quinquennium , l. in cognitione. ff. ad Syll.& uidẗ iſtã gl.in fi. Erit ergo concluſio libelli , ut innuit iſta gl.dico q̃ omiſiſti inultam necẽ defuncti , quare però te condemnari

condemnari in amiſsione hæreditatis . Iſtud nõ uidetur de mente illius legis, imò uidetur q̃ hoc ſit iudicium ciuile, &
5 iſta eſt ueritas.Erit † ergo practica hoc modo,quia cùm hæredes neglexerint accuſare occiſores,alius eos accuſauit coram præſide prouinciæ , quibus occiſoribus condemnatis de homicidio,illa ſententia lata contra homicidas,habebit effectum confiſcandorum bonorum contra hæredes negligentes intra quinquennium,uel perpetuò,ut d. l. in cognitione.ff.ad Syl.quo facto, debebit agi petitione hæreditatis contra hæredes, in qua habetur ratio fructuum,& uſurarũ, ut hîc dicit in tex.& iſta cauſa agitabit corã procuratore Cęſaris,qui eſt iudex inter fiſcũ,& priuatũ, l. j. s̃.ubi cauſa fiſ.& hoc uidetur.tenere gl.ij.huius l.& gl.pe.& l.j.s̃.tit.j.uide gloſ.

ADDITIO.

d P. PAV. P. *Hæredes.An iſta materia procedat,ubi occiſorem pœnituit,Pan.c.accuſaſti.ext.de accu.*

b *Sciuit.Caſt.refert Gul. de Cu. dicere, per hunc tex. q̃ ſi uaſallus commiſit fæloniam,propter quam poſſit priuari feudo, uel clericus delictum, propter quod beneficio uenit priuandus , licet habeant ius in re quouſq; ſint priuati , poſtquam tamen erant priuandi, tenentur reſtituere omnes fructus,quos perceperunt à die fæloniæ commiſſæ, uel quos percipere potuerunt,qui extenſiuè ſint conſumpti, ſiue ſint effecti locupletiores, ſiue non.*

c *Vindicta. Adde q̃ ex gl.quæ uult q̃ uindicta accipiatur pro actu licito,accuſando in iudicio,infert Caſt.ad q.de eo,qui recepit iniurias,& dicat famulo,ſi redeas domũ, niſi feceris uindictam, uel ipſemet dicat, ego faciam uindictam de illa iniuria,& poſtea ille mortuus reperiatur, q̃ per hãc gl. non præſumatur occiſus, quia illa uerba poſſunt intelligi de uindicta licita,ſecundum Gul.de Cu. ipſe uerò dicit q̃ iudex ex qualitate perſonæ,habebit exiſtimare.ar.l.famoſi.§.j.ff.ad l.Iul.ma.l.j.ſi quis imper. male. non quòd ex dictis uerbis poſſit eum condemnare, ſed faciunt indicium ad torturam,tamen Bar.l.ſi quis de ac.hær.de eo qui dixit famulo,uade,&c.tenet q̃ dominus teneatur de homicidio mandato.Caſt.conſ.cclx. quod limitant Ro.& Cu.niſi offenſa illata domino fuiſſet una alapa,& non offenſa cum ferro, quia uerba domini debent intelligi de ſimili offenſa.arg. l.j.ẗ. unde ui.Bal.conſ.lxxxij.uol.iij.Sed quid ſi mortaliter uulneratus à fratre, filios fratris uulnerantis inſtituat, an tenebuntur necem teſtatoris uindicare contra patrem uulnerantem.Io.And.in add.ad Spec.rub.de ſuc. ab inteſt.decidit q̃ non alleg.l. filius.ff.de cond.inſt.*

d P. PAV. P. *Maleficijs.ex quo infert Ang.hic q̃ pœna eſt appoſita per ſtatutum ſyndicis non denunciantibus maleficia coniunctim quamprimũ potuerunt denunciare,& non denunciauerunt.*

e POMA. *Contractui.Alex.l.ſi ita ſtipulatus.ff.de uer.ob.& l. ea demũ s̃.de coll.& Alex.conſ.xxx.uol.ij.Ro.conſ.lxv.Barb.conſ.lxvj.uol.j.Ro. conſ. cxxiij. & Bar.c.cùm omnes. de conſt. & in rub. Are. conſ.xxij.& lxxxix.Bal.c.inter cæteras. de reſc. ubi dicit q̃ literæ gratiæ æquiparãtur tam ultimis uoluntatibus quàm contractibus.Are.con.xlv.Fel.c.j.de ſponſa.ad fi.Are.lxxxix.& Alex. clxxxiiij.uol.ij.*

LEX II.

6 *Accuſans teſtamentum de falſo,& ſuccumbens,perdit ea,quæ ſibi per teſtatorem ſunt relicta.*
7 *Qui dicit teſtamentum nullum,uel non iure factum,ſi ſuccũbit,an perdit relictum in teſtamento.*

POLLA. Factum defuncti maioris, non retractatur ex perſona hæredis minoris.Item, ſi tutor in accuſatione falſi ſuccumbat,pupillum hæreditatem perdere facit, & ipſe ei tenebitur, & de calumnia punietur . Diuiditur in partes tres,primò ponit unum dictum,ex eo quod factũ fuit à defuncto maiore.Secundò ponit aliud dictum,de accuſatione inſtituta pro pupillo, qualiter ipſi pupillo præiudicet.Tertiò qualiter præiudicet ipſi tutori.Secunda ibi,ſed ſi pupilli.Tertia ibi,& de calumnia tua.Iſta lex conſueuit re
1 putari à iuuenibus difficilis. Not. † primò , quod dixi in ſummario . Secundò not . q̃ poteſt accuſare tutor, nomine
2 pupilli.Tertiò † no. q̃ qui in accuſatione ſuccumbit,priuabit eo quod ſibi relictum eſt in teſtamẽto .*

* *Teſtamẽto . Nõ* 3 Item no. † q̃ delictum tutoris , nocet pupil*tamen ea quæ mortis cauſa ſibi donata ſunt: l. etiam. ff. de inof. teſta. Vel alia quæ aliunde quàm ex teſtamento ſibi obuenerũt, tametſi ex re defuncti:l.j.c.nec caſtrenſe.ff.de coll.bo.* I.Con.B.

4 lo. Item no. † q̃ tutor accuſans,tenetur de calũnia. Opp.
a ad j.dictũ , nam licet pupillus ſuccedat maiori , priuilegio [a] ſuo nõ priuatur,l.ſicut.§.ſed pupillari.præſc.xxx.an. Gl. hic non ſoluit.Tu dic q̃ hic loquitur de iure iam firmato in preteritum , ibi loquitur de præſcriptione firmanda in futurũ, ex negligentia hæredis non petentis, ideò inſpicit eius conditio.Facit ad hoc de iure fiſ.l.fiſcus. Secundò opp.& uidetur q̃ tutor non poſsit accuſare,l.ij.ẗ.qui accuſ.non poſ.Sol: Dicit gl.expone,nomine pupilli,id eſt, propter pupillũ, uel ad eius utilitatem,nomine tamen proprio.Idem no.in l.tutorẽ.ff.eo.ti.uide gl.Ego ſemper dixi,& reperi, quòd erat dictum do.Rich.Malum.q̃ tutor poterit accuſare,nomine pupilli,tutorio nomine,ut dicit tex.hic,& l.tutorem.ff.eo.Non ob.l.ij.qui acc.non poſ.quia ibi non prohibet quem alieno nomine accuſare,ſed prohibet quem alieno nomine inſcribere ſe ad pœnam talionis , ſed debet quis ſe inſcribere nomine proprio.Nec eſt nouum q̃ alterius nomine quis accuſet,& alterius nomine ſe inſcribat,ut ẗ. de iniur.l. fi.& iſta eſt
5 ueritas.Et p̃ hoc no. † eſt q.an ſyndicus [b] poſsit accuſare ſyn
b dicario nomine, uel non,de quo uidebitis in l.ij.qui acc.nõ poſ. Vlterius opp. & intro gl. mag.de l.tutore.ff.eo.Sol.nõ perditur, quod relictum eſt ipſi tutori, ut ibi, ſed quod relictum eſt pupillo,ut hic.Sed contra hoc opp.factum tutoris non debet nocere pupillo,l.neq̃ inter.ff.de reg. iur. & l. meminerint.ẗ. unde ui. Sol. ut in d.l.neque.& l.ſi dolo.ff.ſi quis omiſ.cau.teſt. Item uidetur q̃ ætati pupillari parcat, l.poſt legatum.§.ætati.ff. eo. Gl. uidetur hic ponere quatuor ſolutiones,ſed in ueritate non ſunt niſi duæ.Prima eſt, concedo q̃ pupillus habet duo remedia , uel reſtitutionẽ in integrũ, ſi uult, ut l. cont. ut agere contra tutorem pro indemnitate, ut hic,ar.s̃.ſi tutor uel cura.interue.l.j. & l. etiã. Secunda ſol. eſt q̃ hic loquitur qñ poteſt habere regreſſum contra tutorem, ibi uerò, qñ contra tutorem non poteſt habere regreſſum.Hoc autem poteſt contingere tribus modis, uel ppter defectum facultatum, quia tutor nõ eſt ſoluendo , uel quia tutor fecit inſtigante matre & conſanguineis , uel quia pupillus perdidit inſtrumenta,,ppter quæ poterat agere cõtra tutorem . Gl . facit de iſtis tribus caſibus, de quolibet per ſe unam ſol . tamẽ omnes iſti tres caſus comprehenduntur in una ſol.tripartita,placet ſol.q̃ poteſt eligere pupillus,uel re
6 media iſtius legis uel illius. Vlterius † opp . dicitur hic q̃ tutor de calumnia punietur,cont.ff.eo.ti.l.tutorem. Sol. intellige q̃ punitur de calũnia euidenti,non aliàs. Item opp. de prin.iſtius l.ad fi.Nam in princ.dicitur cont.q̃ nõ poteſt retractare geſta per maiorem.in fi. dicitur cont. ibi, cùm retractas ea,&c.Sol.Gl. exponit retractas, id eſt, iterũ tractas. Quero,dicitur hic,q̃ perdit quis partem pupilli,quero,qd de patre Pollæ.Tex.innuit q̃ non.In cont.facit.ff.de bo.quę lib.l.qui in ſeruitute.& de his quib.ut indig.l.poſt legatum.
7 §.ſi pater.& l.ſi filius. Sol. † Veritas eſt hæc, qñ quis accuſat teſtamentũ de falſo,& ſuccũbit,ea quæ poſt teſtatorem ſunt relicta in teſtamento,perdit,& ideò ſi erat relictum filio, uel ſeruo eius,uidebatur ſibi relictum in teſtamento,quia ex diſpoſitione defuncti ſibi debet acquirere , meritò illo priuatur,ut in l.allegata in cont.Sed hæc portio Pollę,non debet pupillo ex teſtamento defuncti , ſed ex eo q̃ Polla pupillũ fecit hæredem,ar.l.etiam.ff.de inoff.teſta.& ibi no. Quæro,
8 † quid ſi aliquis dixit teſtamentum nullum , uel non iure factum,& ſuccumbit,an perdat relictum in teſtamento.Dic ut plenè in l.poſt legatum.in prin.ff.eo.tit.

ADDITIO.

a *Priuilegio.Adde q̃ gl.reprobat Caſt.inquantùm uult q̃ Abb. ſuccedens laico in iure patronatus, non habeat niſi quatuor menſes ad præſentandum, prout habet laicus,quia imò utetur priuilegio ſuo,& habebit ſex menſes. c.j.de iur.pat.in vj.*

b *Syndicus.An ſyndicus poſſit accuſare nomine uniuerſitatis.Io.And. tit.de actore.in add.ad Spec.§.j.uerſ.item excipitur.& procurator habens mandatum ad accuſandum , non poteſt accuſare, niſi in mandato ſit tempus & locus commiſſi delicti,Ro. conſ.xl.*

LEX III.

SI EA QVAESTIO. Si ante habitam quæstionē de seruis, tabulæ sunt apertæ, & hæreditas adita, auferē ab hæredibus tanq̃ indignis, nisi essent pupilli. Opp. l. si quis. §. non tantū. ff. ad Sy. & l. necessarios. §. non alias. eo. tit. Sol. Istam intellige fm illam, quia supple hic apertæ sunt tabulæ, & hæreditas adita. Opp. quòd sufficiat apertura tātùm, l. lege Cor. §. fi. ff. eo. Sol. quantùm ad pœnam centum aureorum, sufficit sola apertura, ut l. cont. sed quo ad amissionem hæreditatis requiritur apertura & aditio, ita loquit hic. Quæro qualiter debeat haberi ista quæstio de familia. Gl. quæ est hic, dicit in domo, non in iudicio. Istam gl. semper reprobaui, quia imò in iudicio debet esse publica quæstio, ff. ad Sy. l. j. in prin. Præterea ante aditam hæreditatem non potest seruus torqueri à futuro hærede, ff. si quis test. li. l. j. §. quid tamen. Vnde de necessitate debet haberi quæstio in iudicio.

LEX IIII.

1 *Hæreditas codicillis neq; dari, neq; adimi potest.*
2 *Spurio inutiliter instituto, quis succedat. 4.*
3 *Hæres si fuerit incapax ob defectum testatoris, ad quem pertineat hæreditas.*

1 HAEREDITAS. † Hæreditas non potest adimi in codicillis, sed si in ea hæredes reputantur indigni, hæreditas applicatur fisco. Ad literam opp. & uidet q̃ hæreditas posit dari in codicillis, ut j. tit. j. l. ij. Sol. potest dari per fideicomm. ut ibi, directò, non, ut hic. Opp. ij. l. pe. §. fi. de cond. inst. Sol. Ibi in uanum cogitauit. Opp. iij. & uidetur q̃ hæreditas posit transferri ad alium, l. ex parte. ff. de adim. leg. Huius timore gl. quæ est hic, exponit istam litera tribus modis. Tu tene ultimam expositionem, quæ dicit, non uidetur ad aliū translata, id est, nullo modo translata. Nunc intro gl. magnam, & est utilis, & difficilis, & opp. q̃ nō applicatur fisco, sed remaneat penes hæredes, l. ex parte. ff. de ad. le. Sol. plures sunt, primò, q̃ hic expresè adimit, ibi tacitè. Ista non est uera, quia etiam qñ adimit expresè, remanet apud eum, l. militis. §. ueteranus. de test. mil. Dic ergo q̃ hic adimit expresè, & eum dixit indignum. Et fm hoc collige tres casus. Aut adimit tacitè, & habet locum l. ex parte. Aut adimit expresse, & tunc hæredem dixit indignum, & habet locum ista lex. Aut non, & habet locum l. militis. §. ueteranus. de test. milit. Opp. ff. si ta. te. null. ext. l. j. §. pe. ubi dicit deferri uenientibus ab intestato. Sol. dicit gl. aut ille qui reputatur indignus, erat in primo gradu, aut non. Ista sol. non est uera, neq; bona, nam sine dubio gradus institutorius est prior gradus, unde nō cadit ista distinctio, aut erat, &c. Vnde dicit gl. distingue, aut mutauit uoluntatem circa omnes, aut circa unum tantùm, & etiam ista est una truffa. Tu dic, quòd hic peruenit ad actum uerbi, reputando eos indignos, ibi peruenit ad actum facti, incidendo tabulas, ut decederet intestatus, & ita uidetur sentire gl. tua j. in distinct. quam ponit. Item opp. s̄. de test. l. hac consultiss. §. pe. Sol. Ibi primò hæredes nō reputauit indignos, sed ad alios non transtulit. Item opp. & modò intro distinctionem gl. & uidetur q̃ non ueniat fiscus, sed primò uocentur quidā cōiuncti, ut s̄. de secun. nup. l. j. §. præterea. & §. omnium. de incest. nup. l. si quis incest. de na. l. j. in fi. Sol. Ibi loquitur qñ hæres institutus ab ipso initio est indignus defectu testatoris, hic uerò loquitur qñ ab initio erat dignus, sed posteà per testatorem reputatus est indignus, uide istam gl. ibi anteq̃ ueniamus ulterius. Pro ista distinctione declaranda quæro
2 † si testator instituat spurium, qui omnino est non capax, ut habuistis in auth. licet. in fi. s̄. de nat. lib. & de incest. nup. auth. ex complexu. cui deferatur hereditas. Gl. hic uidetur dicere, q̃ primò quibusdam personis, posteà fisco. Et ita sentit Azo in Summa. in ti. de natu. lib. Richar. Malum. consu-
a luit con. & ego etiam consului[a] aliàs, q̃ qñ ille qui est omnino incapax, instituitur hæres palàm, hæreditas apud cohæredem remanet, uel apud uenientes ab intestato, l. non intelligitur. §. si quis palàm. ff. de iure fisc. Hoc etiam no. dicit gl. l. Lucius. §. in testamēto. ff. de leg. j. Sed nullus spurius est capax portionis, & proponit q̃ sit institutus palàm, ergo, &c. Facit de iur. fisc. l. in metallū. & de his quæ pro nō script. l. si in metallum. & quod uidistis in l. j. ij. s̄. de hær. inst. Præterea, posito q̃ spurius dicatur indignus, tamen est indignus absq̃ suo delicto, l. legem. s̄. de nat. lib. Sed istud quod auferetur ab indigno absq̃ suo delicto, remanet apud uenientes ab intestato, uel cohæredes, si sunt, l. si pater. & l. nec apud. s̄. de hær. inst. l. aufertur. in princ. ff. de iur. fis. ergo, &c. Non ob. l. j. de secund. nup. & de incest. nup. l. si quis incest. & de nat. lib. l. j. quia in specialibus casibus loquuntur in natis ex coitu incestuoso, uel improbato, ratione dignitatis, unde non est extendendum ad alios non capaces, sed standum est regulis præcedentibus. Reintro gl. & ad istud dictum gl. opp.
3 † quòd qñ quis est non capax, propter defectum testatoris, uidetur q̃ pertineat ad fiscum indistinctè, prout uidistis in l. eius. §. j. ff. de test. Sol. Tres casus debes aduertere, quandoq̃ hæres non potest capere propter testatoris defectum, & tunc est ideò, qa testator cū nullo potest facere testamentū, & tūc si quidē bona sua non sunt publicata, est locus uenientibus ab intestato, l. j. §. planè. ff. de suis & leg. Si uerò bona sua essent publicata propter delictum, indistinctè succederet fiscus, l. eius qui. §. j. ff. de testa. Si uerò cum quibusdā potest facere testamentum, cum quibusdam non, ut in eo qui habet filium spurium, cum eo non habet testamenti factionem, cum alijs sic. Regula est q̃ si relinquitur palàm, debet remanere apud cohęredes, uel uenientes ab intestato. Fallit in quibusdam casibus, ut s̄. dixi, modò habetis expeditum principium huius distinctionis, & fi. gl. Quæro pro
4 declaratione secundi membri distinctionis gl. † qñ hæres non est capax propter defectum sui, utrùm applicetur fisco, uel ueniat ad uenientes ab intestato? Gl. hic plenè non declarat. Tu uerò dicas, aut instituitur hæres omnino non capax, aut instituitur capax, sed est indignus. Primo casu, locus est uenientibus ab intestato, l. j. s̄. de hær. inst. fm opin. ueram l. si in metallum. ff. de his quæ pro non scrip. de iur. fisc. l. in metallum. quod debet intelligi, si fuit institutus palàm, ut s̄. dixi. Si uerò instituatur hæres capax, tamen indignus, tunc aut indignus est absq̃ sui defectu, uel delicto, & non est locus fisco, l. si pater. & l. nec apud. s̄. de hær. inst. Aut est indignus suo delicto, & tunc aut illud delictum respicit iniuriam certæ personæ, & non est locus fisco, sed applicabitur illi personæ, l. pe. j. de leg. Aut non respicit offensam, seu iniuriam certæ personæ, & tunc regula est, q̃ illud quod aufertur ab indigno, applicatur fisco, l. Pap. §. meminisse. de in-
5 off. test. & s̄. eo. tit. l. j. Quæro, pro declaratione † tertij mēbri distinctionis gl. quid si hæres non est capax propter defectum testamenti, cui applicabitur hæreditas? Distingue, aut fuit defectus testamenti ab initio, quia testator non obseruauit solennitatem testamenti, & tunc ueniunt uenientes ab intestato, uel qui erant aliàs instituti, in alio testamēto solenni, ut Inst. de hær. quæ ab intest. defe. in princ. & ff. de adi. leg. l. ex parte. Aut testamentum deficit ex pòst facto, & tunc aut deficit propter casum, aut propter factum testatoris, circa ipsum testamentum. Si propter casum, ut puta propter posthumi natiuitatem, uel quia dedit se ad arrogandū testatori, uel simile, tunc sine dubio ueniunt uenientes ab intestato, ut s̄. de posth. hær. inst. per totum. & ff. de li. & posthum. per totum. & j. titul. j. l. j. Secundo casu dico, aut testator peruenit ad actum uerbi, faciendo aliam uoluntatem, aut ad actum facti cancellando primum. Si testator peruenit ad actum uerbi, tunc si quidem in alia uoluntate uaiida, de iure communi, uel de iure speciali, uenit ad illos, quibus in secunda uoluntate reliquit, ut l. hac consultissima. §. si quis autem. s̄. de test. Si autem in alia uoluntate inualida, tunc aut hæredes reputauit indignos, & est locus fisco, casus est hic, aut eos non reputauit indignos, & tunc aut postea superuixit per decennium, & est locus uenientibus ab intestato, cùm primum testamētum irritetur, l. sancimus. de testa.

testa. Aut non superuixit per decennium, & tunc remanet apud primos institutos, l. mil. §. ueteranus. de testa. mil. Secundo casu, qñ peruenit ad actū facti, gl. tangit hic plenius & in l. nostram. s̄. de test. Plenè dixi in l. fi. de his quib. ut ind.

ADDITIO.

a *Consului. Bar. cons. & cons. inci. thema tale, legatum factū est. & Bal. & Io. de Imo. l. iij. ff. de test. Bar. l. si pater. s̄. de hær. inst. si filius occidit patrē, dicit Cy. q̃ hæreditas non ibit ad uenientes ab intestato, sed ad fiscum. l. cū ideò. §. fi. ff. de bo. dam. Adde l. sororem. j. eo. et l. Lu. ff. de iu. fisc. ubi etiam probatur q̃ nedum occidens prohibetur cum effectu succedere occiso, sed etiam hæredi eius. Bal. l. codicillis. §. matre. ff. de leg. ij. gl. cons. ccxxiij. in j. uol. An autem substitutus alicui in causam mortis admittatur, si interficiat illum, cui fuit substitutus, & si non quis succedat, Bal. cons. l. iiij. uol.*

LEX V.

1 *Quando quis non implet uoluntatem defuncti circa funus, quomodo cogatur.*

NON OPORTET. Qui expensa funeris non facit, quas iniunxit testator, non remouetur ut indignus. Quæro circa l. nostram, primò utrùm hoc sit uerum, si testator iniunxerit licitè. Gl. tua determinat q̃ sic, utroq̃ casu, & sic hæc non est iusta causa quare ut indigno auferatur hæreditas alicui. Sed quæro qñ quis non uult implere uolūtatem defuncti circa funus, qualiter cogatur.
1 † Gl. dicit, & bene q̃ per cohæredes si sint plures, uel autoritate pontificali, l. hæreditas. ff. de pet. hær. Item prædicta uera, nisi testator hoc expressisset, ut si hoc hæres non obseruauerit, caderet à relicto, ut j. de fideicomm. l. fi.

LEX VI.

1 *Qui accusauit quando teneatur causam appell. prosequi.*
3 *Principales, & mandatores possunt simul accusari.*

MINORIBVS. Crimen inultæ necis, non obest minoribus. Item qui accusauit, debet causam appellationis prosequi. ultima gl. opp. l. propter uenení.
a §. fi. ff. ad Syll. Gl. dicit[a] ibi, excusatur propter inopiam. ar. ff. man. l. si procurator. §. si ignorantes. Ista sol. continet diuina
1 tionem. Dicas ergo sic, † quandoq̃ ille qui accusauit, obtinuit, & reus qui succubuit, appellauit, tunc tenetur appellationem prosequi, nisi sit minor. hic est casus. Ideò quia præsumitur q̃ habeat bonam causam, scilicet, quòd sentētia sit iusta. Quandoq̃ ille qui accusauit, succubuit, & tunc nō tenetur appellare, nec appellationem prosequi, & ita loquit l. cont. Ratio, quia sententia præsumitur iusta. ar. eius quod
2 no. in l. Herennius. §. Caia. ff. de euic. † Quærit gl. utrùm ille qui appellauit, debeat causam appellationis ponere in appellatione, & hic tex. facit q̃ sic. Tu dic de hoc plenè, ut ff. de app. l. j. & l. seq. quod hodie de iure canonico est expeditum, ut ext. de app. c. cordi. lib. vj. Quæro, quid si tempore
b quo accusauerunt, erant minores[b], tempore uerò appellationis sunt maiores? Dicit gl. q̃ inspicitur initiū, l. iij. §. Seio.
3 ff. de min. Vltimò † facit iste tex. in ar. q̃ principales, & mā
c datores,[c] possunt simul accusari, de hoc uidebitis in l. j. j. si reus, uel acc. mor. fu. & ff. de adul. l. nihil.

ADDITIO.

a *Dicit. Cy. ut refert Alex. simpliciter dicit q̃ hodie priuaretur hæres, secundum formam auth. hoc amplius. Iac. But. probat ultimam sol. gl. per quam dicit limitari id quod habetur in d. auth. hoc amplius, scilicet, q̃ hæres nō implens uoluntatem defuncti, priuatur hæreditate solùm, quando uolūtas concernebat commodum pecuniariū, aliàs secus, ut hic. Idem tenet Raph. putans notandum pro lim. d. auth.*

b *Minores. Cy. & Old. tenent cont. gl. quia priuilegium est ætati concessum, ergo ultrà durare non debet. l. si tutor Reip. in princ. ff. de tut. & rat. dist. & l. non solùm. §. si libertus. ff. de exc. tut. l. Titia Seio. §. usuras. de leg. ij. Item quia duo uidentur esse præcepta, unum q̃ hæres uindicet necem defuncti, secundum quòd uindicet antequam adeat. Licet ergo minor excusetur à secundo, non excusatur à primo, ar. l. Celsus. §. j. de ar. & c. cùm dilecti. de do. & contu. Non ob. §. illud. alleg. in gl. quia respon. q̃ ibi non loquitur in priuilegio certæ ætati concesso, tamen Bal. Ang. Sal. & Ful. tenent cum gl. quam Cast. inducit ad q. de matre, quæ tempore mortis mariti erat minor, quo casu excusatur, si non petij tutorem filijs, ut aduer. deli. l. ij. an facta maior excusetur, si adhuc filij sunt impuberes, gl. hic præstat ar. q̃ excusetur, ibi dicit q̃ cont. tenuit Old. quem credit dicere ueritatem; tamen Bal. auth. si captiui. tenet q̃ imò excusetur, per istā gl. & ita dicit se cōsuluisse, & Spe. idem determinasse, in tit. de rest. in int. §. ij. uers. sed quid si ipsa mater. Ro. cons. cclxxxix. ubi alleg. Spec. & Bal. ubi s̄. & gl. hic & aliam gl. l. j. s̄. in qui. cau. in inte. rest. non est necess. & Bal. cons. cxj. iiij. li. quia ubi lex non cauet, q̃ excusatio debeat esse temporalis, & priuilegiū debet esse perpetuū. §. illud in auth. de dig. ad dictum Spe. idem tenet Pet. de Anch. cons. dxij. Ang. cons. xvij.*

c Mandatores. Bal. Sal. & Cast. dicunt q̃ si syndicus tenetur ex forma statuti denunciare delinquentes sub pœna, & plures commiserunt delictum, syndicus omisit unum de delinquentibus denunciare, tenetur ad pœnam perinde ac si nullum denunciasset. Bal. l. si cum. §. fi. ff. de pub. & l. fi. ff. ad l. Cor. de sic. & l. ordinarij. s̄. de rei uend.

LEX VII.

à SI IDEO.[a] Si occisores non reperiuntur, non puniun-
1 tur hæredes, nec accusantes. Ista lex est ar. ad q. † imò quasi casus pro syndico comitatus, qui tenetur denunciare malefactores, ut eo casu quo reperiri, seu denunciari non possunt, ut maleficium est occultum, ut furtum & simi-
b lia, non punitur, si non denunciauit[b]. De hoc dixi plenius in l. diuus. de cu. reo. Facit ad hoc. l. annus. ff. de cal. & l. semper. §. annus. ff. quod ui aut clam.

ADDITIO.

a *Ideò. Bar. l. j. §. occisorum. ad Sy. & cons. xlj. & in l. diuus. de cust. reo. & in l. in delictis. ff. de nox. & Bal. hic, & Bar. l. j. §. si in uilla. ff. ad Syl. & nunc consulo Brixiæ. And. Barb.*

b P. PAV. P. *Denunciauit. Licet hoc casu non teneatur denunciare maleficium commissum, secundum Ang. hic dicentem sæpius se ita practicasse Perusij.*

LEX VIII.

a ALIA.[a] Humanum est peccare, sed diabolicum perseuerare. Opp. l. post legatum. in prin. ff. de his qui. ut ind. Sol. Aliud est dicere testamentū falsum, aliud irritum. Opp. ij. l. Lucius. la ij. §. Sempronia. ff. de leg. ij. Solue ut in gl.

ADDITIO.

a POMA. *Alia. Bal. in uers. sed pone. ponit dictum de illo qui confitetur referendo se ad instrumentum, posteà reperitur non solennie, an præiudicetur sibi. Et concludit q̃ sic, quod idem Bal. uidetur uoluisse oppositum prima facie per illum tex. in l. ij. s̄. de err. aduo. Alex. cons. viij. uol. iij. Ro. cons. ccxciiij.*

LEX IX.

CVM FRATREM. Si defunctus occisus est, clā potest hæreditas adiri, & post eam aditam uindicari. Opp. de l. si ea. s̄. eo. Sol. Distinguit gl. & bene, Aut testator fuit occisus à familia, & debet ante aditam hæreditatem haberi quæstio de ea, ut l. cont. Si ab alio, tunc statim potest adire, & posteà uindicari, si fuit mortuus clam, si uerò palàm, & primò debet uindicari, l. propter uenení. & §. occisorum. ff. ad Syll. Et ista est uera opinio. Azo tamen non distinguit clam, uel palàm, quando ab extraneo quis dicebatur occisus, imò dicebat q̃ poterat antè adiri, & posteà uindicare, quæ opi. est contra casum l. minoribus. in fi. s̄. eo. Alij uerò dicunt, q̃ qñ à familia fuit occisus, debet primò haberi quæstio de familia, q̃ hæreditas adeatur, licet accusatio posit deferri, sed certè accusatio non differtur, l. necessario. §. j. ff. eo. Tene ergo distinctionē gl. Vltimò quæro, quid prouidet senatusconsultum Syll. Dic. ut in gl. quæ recitat l. j. ff. eo. ad Syll.

LEX X.

2 *Si hæres institutus post mortem defuncti concubuit cum eius uxore, aufertur ab eo hæreditas tanquam ab indigno.*

a SOROREM. [a] Non imputatur hæredi, qui non accusauit, si ab alio fuit præuentus. Opp. ff. ad Tert. l. ij. §. si mater. & §. confestim. de iure fisc. l. edicto. §. cũ ante. Sol. Intellige hoc, qñ uxor non fuit in mora accusandi, sed fuit
1 præuenta. Per hoc habes defensionem pro syndico † comitatus, qui tenetur denunciare maleficia, nam si à principali offenso, uel ab alio fuerit præuentus, qui accusauit, non imputetur sibi, si non accusauit. Hic habes tex. Vltimò
2 hic habes † unam glos. & no. & sæpè uenit de facto. Tenet
b hic glos. [b] q̃ si institutus hæres, post mortem defuncti con-
c cubuit [c] cum uxore defuncti, aufertur hæreditas ab eo, tanquã ab indigno, de hoc uidebitis j̃. de fideicom. l. fideicom.

ADDITIO.

a POMA. *Sororem. An autem ista lex & similes habeant locum in uoluntate tacita, Ar. cons. clv.*

b POMA. *Gl. Hanc gl. approbat in l. fi. ff. eo.*

c *Concubuit. Cast. dicit, quòd gl. optimè facit, quòd si uidua committat stuprum durante uiduitate, debet perdere dotem, quia dicitur esse in priori matrimonio, ut colligitur j̃. de bo. ma. l fi. ibi dum dicit, in priori matrimonio, quod dictum Alex. non placet hic per eum, tamen ipse Cast. licet hic non dicat, ita consuluit, cons. cxxj.*

LEX XI.

1 *Dilatio legalis, nemini debet esse damnosa.*

a CVM SYLLANIANVM. [a] † Dilatio lega-
1 lis, nemini debet esse damnosa. Facit quod habuistis in l. fi. §. donec. s̃. de iur. delib. & l. ij. §. legatis. ff. de iud. no. casum, in quo sibi seruus acquirit, & habet hæredẽ, nam ista sunt specialia in hac constit. Vltimò gl. fi. signat unum cont. & non soluit, quem uide ibi furtim. §. & si nõ tota. Sed hic in statutis ciuilis sapientiæ, ibi in delictis, in quibus sufficit, si uoluntas deducat ad aliquem actum, licet non perficiatur.

ADDITIO.

a P. PAV. P *Cùm Syll. Circa reg. hic positam quòd non dicitur aliquid perfectum, donec aliquid supereſt ad agendum, uide multa quæ cumulat Fel. c. eam te. ext. de resc. Faciunt ea quæ habes in l. contractus ad Bart. C. de fide inst.*

LEX XII.

1 *Qui stant in eodem loco, in quo possit clamor exaudiri, dicitur sub eodem tecto.*
2 *Impuberes cæduntur ferula, ad inquirendum, non ad puniendum.*
4 *Vicini qui dicantur.*

1 TALIS. Sub † eodem tecto dicũtur, qui stant in eo loco, in quo possunt clamorẽ domini exaudire. Op. l. j. §. impubes. ff. ad Syll. Sol. Hic loquitur de seruis maioribus, ibi de minoribus, & impuberibus, qui † impube-
2 res solent ferula cędi, ad inquirendum, non ad puniendũ.
3 uide gl. tuam, quam not. † Not. quòd licet impuberes non sint idonei testes in maleficijs, l. in testimoniũ. ff. de testi. hoc est uerum ad plenam probationem, sed ad indicium bene possunt examinari. Et sic no. q̃ dictum impuberis est sufficiens indicium. No. quid est dictum, sub eodem tecto, fa-
4 cit ad q. † qui dicantur uicini, & illi dicuntur uicini, quoad usq̃ uox potest audiri. De hoc dixi plenè in l. si tertius. de aqua plu. arcen. & ibi scripsi, & est tractatus ualde longus, qa ista dictio, uicini, accipitur diuersimodè, quia aliter accipiũtur uicini in ciuitate, aliter in rure. Item aliter una ciuitas est
5 uicina alteri, &c. Item facit ad q. † de campana, q̃ si statutum dicat, q̃ post primã pulsationem campanæ, pœnæ duplicentur, quid si maleficiũ cõmittitur in comitatu, in tali loco, ad quẽ sonus cãpanæ non protenditur, quid iuris. istã disputauit Iac. But. & eam dixi in l. j. §. eo aũt tecto. ff. ad Syll.

a *De codicillis* [a]. *Tit. XXXVI.*

ADDITIO.

a P. PAV. P. *De codicillis. An & quando rumpantur rupto testamento, Alex. cons. ciiij. Item quòd tutius sit aliquid relinquere per codicillos, quã per testamentum, Cæp. caut. cj. & clxxx. Item q̃ sit differentia inter codicillos expressè factos & clausulam codicillarem quæ fit per illa uerba, si non ualet iure testamenti, & Bar. cons. ccxxiij.*

LEX I.

2 *Voluntas inualida coram quinq; testibus confirmatur, uoluntas obscura coram duobus testibus declaratur.*

RVPTO. Posthumi agnatione rumpitur testamentũ, & codicilli testamento confirmati. & qui testamentũ ruptũ coram quinq̃ testibus confirmat, facit iu. codicillorũ ualere. Op. l. si quis ij. respon. ff. eo. l. qui graui. & l. ab intestato. So. Quandoq̃ quis facit codicillos, qui non dependent ex testamẽto, quod est quando nullũ factũ est testamentũ, tunc posthumi natiuitate non rumpuntur, ut in cont. Quandoq̃ quis facit codicillos pertinentes ad testamentum, quod est quandocunq̃ testamentum est factum, siue præcedat, siue sequatur, tunc rupto testamento rũpuntur codicilli, ita loquitur hæc l. & l. si quis. ff. eo. Op. ij. q̃ rupto test. debeantur legata, ut in auth. ex causa. s̃. de li. & posth. Sol. Dicit gl. hodie corrigit̃ ista lex, quia quo ad legata remanet firmũ testamentũ, & codicilli.
1' Tenet ergo † ista gl. q̃ auth. ex causa. habet locũ in præteritione posthumi, & in præteritione paterna, quod qualiter intelligatur, dixi in auth. ex causa. Item opp. & uidet̃ q̃ testamentũ non posit confirmari corã quinq̃ testibus, imò requiruntur septẽ, ut l. hac consultiss. §. j. s̃. de test. Sol. Dicit gl. hic debet̃ ut ex codicillis, non ut ex testamento. Cont. istud dictũ gl opp. duobus modis. Ad confirmandũ primũ testamentũ requiruntur quinq̃ testes, dicit gl. idẽ tenet in l. qui ex liberis. §. testamento. ff. de bo pos. fm tab. Cont. dicit alibi, q̃ sufficiant duo, l. hæredes palàm. §. j. uer. q̃ uerò quis. in uer.
2 posse. de test. † Sol. quandoq̃ quis uult confirmare uoluntatẽ inualidã, tunc requirũtur quinq̃ testes, ut hic. & no. in d. §. testamento. Quandoq̃ quis uult uoluntatẽ obscurã ualidã tantùm declarare, tunc sufficiunt duo testes. Ita intelligatur in d. uer. quod uerò quis & ibi per Dy. quod tenemẽti perpetuò. Secundo opp. ad hanc gl. dicit ista gl. q̃ agitur ex uoluntate confirmãte, tanq̃ ex codicillis. Cont. uidetur in d. l. qui ex lib. §. testamento uidelicet q̃ agatur ex uoluntate confirmata, ut est test. Sol. Quandoq̃ testamentũ primum fuit ruptum propter defectũ superuenientẽ in persona testatoris, quo defectu cessante confirmatur primũ, tunc agitur ex uoluntate confirmata, de iure prætorio, ut l. cont. Quandoq̃ testamentũ rũpitur propter aliũ casum superuenientẽ extrinsecũ, ut propter natiuitatẽ posthumi, tunc si impedimentũ durat, quia posthumus uiuit, non potest cõfirmari ut testamentũ, sed agetur ex hac uoluntate confirmante, ut ex codicillis, ut hic. Sed si impedimentũ cessaret, quia uiuo testatore posthumus decederet, confirmaretur ipso iure, absq̃ confirmatione expressa, l. posth. in princ. ff. de iniust. test. Dixi tibi in l. ij. s̃. de posth. hær. inst.

LEX. II.

a HAEREDITATEM. [a] Hæreditas non potest da-
b ri, neq̃ adimi [b] in codicillis directò, sed per fideicommissum sic.

ADDITIO.

a *Hæreditatem. Bar. cons. ccxxiiij. & Ro. cons. clxxviij. And. Barb.*

b *Adimi. Alex. quærit, an institutio facta de re certa in testamento quo alius est uniuersaliter institutus, possit in codicillis adimi. Resp. secundũ Bal. l. omnimodo. in prin. iij. q. s̃. de inoff. test. q̃ sic, si extraneus erat institutus in re certa, secus si filius, & dicit notandũ diligẽter. Sed quid si fuit filius institutus hæres uniuersalis, & filia exclusa à statuto in re certa instituta, an poterit pater in codicillis institutionem factã filiæ de re certa reuocare, et confirmare testamentũ, quo ad reliqua, uidetur dicendum q̃ sic, secundum Alex. quia filia exclusa à statuto habetur pro extranea, quia præterita nõ rumpit testamentum, l. maximũ. s̃. de lib. præt. & extranea instituta in re certa, potest reuocari institutio in codicillis, ut ipse dicit, & tamẽ cõsuluit Ro. cons. clxxix. q̃ institutio rei certæ filiæ exclusæ per statutũ non possit codicillis adimi. Et hoc no. quia ferè ubiq; doc. tenent, q̃ filia exclusa à statuto habetur pro extranea.*

LEX III.

2 *Si in uno legatur fundus Titio, in alio Sempronio legatur, debetur ambob.*

CVM PROPONAS. Per sequẽtes codicillos non derogatur præcedentibus, nisi quatenus inuicẽ sunt contrarij. No. q̃ dixi tibi in summario, per sequẽtes codicillos, &c. Opp. de l. quærebat̃, de test. mil. Sol. Aliud in testamẽtis, quia per secundũ tollit primũ indistinctè, aliud in codicillis,* ut hic. Ratio est propter hæredis institutionẽ, quæ est di-
1 spositio uniuersalis. Quærit̃, quid si † reperiant̃ duo codicilli, in quorũ uno dicat̃, fundũ lego, in alio, fundũ non lego, nec reperit̃ quis prior, uel posterior. Dicit gl. q̃ propter incertitudinẽ non debet̃. ar. l. si fuerit. de reb.
2 dub. & bene dicit.* Quærit glos. † quid si in primo codicillo fundus legatur Titio, in secũdo legatur Sempronio. Domini certè isti codicilli non sunt contrarij, sed diuersi, ideò non tollit̃ unus codicillus per aliũ, sed ambo admittunt̃, & faciunt sibi partes per concursum, ut dicit gl. & bene, tene menti.

* *Codicillis. Plures enim testator facere potest. §. fin. Instit. de codicil. Neq; præcedens propter subsequens uitiatur, ut hic, in testamẽtis secus est.* I.C.B.

* *Dicit. l. duo sunt Titij. ff. de testat.* I.Con.B.

LEX IIII.

NON IDCIRCO. Mater potest facere codicillos absente filio. In multis ciuitatibus tamẽ sunt statuta in contrarium, scilicet q̃ mulieres non possunt testari, sine præsentia coniunctorum.

LEX V.

1 *Qualiter quis probetur non sanæ mentis, & quis hoc probare debeat, & qualiter sint formandi articuli, ad probandum furorem.*

NEC CODICILLOS. In negatiua qualitatis naturæ, uerè ei qui negat, incũbit onus probãdi. Opp. quòd negatiua non posit probari, l. actor. & s̃. de prob. sed affirmanti incumbit probatio, l. ij. ff. de prob. Sol. Hoc ideò, quia ista negatio habetur pro affirmatione, tantùm enim est dicere, ipsum non esse sanę mentis, quantùm est dicere, ipsum esse furiosum. Ista est una truffa, ideò non curo, utrùm in oratione sit negatio, uel non, sed solùm utrùm oratio significet priuationẽ, uel positionẽ, illa quæ significat priuationẽ, est negatiua, illa quæ significat positionẽ, est affirmatiua, l. fi. & ibi no. ff. de doli exc. ,pbat̃ in l. interstipulantẽ. in prin. de uer. ob. Dicendũ est ergo, q̃ ideò negãti incũbit probatio, quia pro aduersa parte est præsumptio
a naturę, scilicet q̃ quis sit sanæ mẽtis. [a] Probatur aũt † quòd
1 quis non sit sanæ mentis, ex sermonibus, & actibus, & similibus, l. quidã in suo. ff. de cond. inst. & de tu. & cu. da ab his. l. his qui. §. fi. Et hoc anno feci articulos ad probandum aliquẽ esse furiosum, & feci, ut dixi uobis s̃. de bo. pos. fm tab. l. ij. scilicet q̃ testes dicerent, q̃ ipse fecerit tantùm semel istum actũ testandi, & quòd tunc non erat in recta & sana mente, sed dicebat, &c. quia posteà faciliter probatur, & hoc sic feci, quia testes ut plurimùm de die non recordant̃, & sic non probarent, quia posset esse, q̃ aliũd testamentum fecisset.

ADDITIO.

a *Sanæ mentis. Pet. de An. cons. v. & Alex. cons. clx. j. uol.*

LEX VI.

SIVE IN INITIO. Codicilli possunt testamẽto confirmari, ante & post.

LEX VII.

a SI IDEM. [a] Diuersitas nominũ, & contractuũ, induc it diuersitatẽ effectus. No. rationẽ, quare in codicillis non potest instituí hæres; & in testamento sic. Aliã meliorem reddit l. quod per manus. ff. eo. Opp. diuersitas nominũ nõ inducit diuersitatẽ effectus, ut uidistis s̃. de test. l. testamentũ. Gl. dicit, diuersitas nominũ, & diuersitas cõtractuum, bene habet inducere diuersitatẽ in effectu, secus in diuersitate nominum tantùm.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Idem. An codicilli in effectu sint idem quod testamentum, Ang. cons. ccc. aliàs, cccij.*

LEX VIII.

1 *Possessorium quomodo præiudicet petitorio.*
2 *Si in testamento est clausula, si non ualet iure testamenti, ualeat iure codicillorum, quid iuris.*
5 *Legatum ex codicillis petitur actione utili ex testamento.*
7 *Fœmina potest esse testis in codicillis.*

a SI QVIS. [a] Non potest quis ex eadem scriptura petere hæreditatẽ ut ex testamento, & ut ex codicillis, & istæ uiæ electione tolluntur, nisi sit de coniunctis personis, & testamentũ imperfectũ non habet uim codicillorũ, nisi sit dictũ, & in omni ultima uoluntate excepto testamento sufficiunt quinq̃ testes. Primò ponit dictũ. Secundò illud declarat. Tertiò ponit aliud dictũ. Quartò ponit exceptionẽ à primo dicto. Quintò ponit unũ dictũ generale ad oẽs ultimas uoluntates. Secunda ibi, tantùm enim. Tertia ibi, illud quoq̃. Quarta ibi, si quis uerò. Quinta ibi, in omni aũt. Modò uenio ad apparatũ, in princ. habes q̃ qui eligit pete-
b re hæreditatẽ [b] directò, non potest aspirare ad petitionẽ fideicõmissi, cont. qñ est diuersa causa agendi, una actio non tollitur per aliam, l. & an eadẽ. in princ. & §. actiones. ff. de excep. rei iud. Sol. Non ob. exceptio rei iudic. hic, sed exceptio contrarietatis. gl. super uer. cupiens. Ad istud opp. ext. glo. l. Aurelius. §. fi. de liber. leg. ubi etiã non obstat, si aliquis sit sibi cõtrarius in iudicijs diuersis. Sol. & istud teneas pro fundamento omniũ dicendorũ j̃. hoc ideò, quia hic nititur cõtrarijs modis ex eadẽ scriptura, uel ex eodẽ fonte, ibi erat sibi contrarius in diuersis iudicijs habentibus originẽ ex diuersis fontibus. Opp. s̃. de inoff. test. l. eũ qui. gl. respondet, ibi quolibet modo impugnabat testamẽtũ, hic utroq̃ modo dicebat ualere. Ratio est, quia ibi causæ propter quas testamentũ impugnat̃, ueniunt ex testamento, & habent originẽ ex diuersis principijs, hic uerò ex eodẽ facto nititur, tamen contrarijs modis. Vlterius opp. dicit̃ hic in particula, q̃ cogit̃ eligere unã. Cont. ff. quo. leg. l. j. §. quia aũt. Sol. plures ponunt̃ hic in gl. & plures aliæ ponunt̃ in l. quod in hæredẽ. §. eligere. de trib. Illa est uera, q̃ ibi quis erat incertus facto aduersarij, hic secus. Opp. de pet. hær. l. hæreditas. Sol. eodẽ modo quo dixi s̃. ibi petit ex testamento, posteà petit̃ ab intestato, & sic non nitit̃ contrarijs modis ex eodẽ actu, seu eadẽ scriptura, hic petit primò directò, & posteà per obliquũ ex eadẽ scriptura, sed si peteretur ex diuersa scriptura, tunc potest optimè, ar. le. cont. Sed contra prædictã sol. facit de excep. rei iud. l. si mater. in prin. & l. ex sextante. Sol. Ibi loquitur qñ petijt hæreditatẽ simpliciter, non exprimendo ex testamento, uel ab intestato, unde totũ ius suũ uidet̃ in iudiciũ deduxisse, quod s̃. diximus, loquit̃ qñ expresit causam quare petebat. Opp. de pet. hær. l. legitimã. Sol. eodẽ modo hic ideò,

hic ideò, quia nititur contrarijs modis ex eadem scriptura. Vlterius opp. dicitur hic, ꝙ qui petijt possessionē, præiudicat sibi, si posteà uult petere iure fideicōmissi. Cont. possessoriū non præiudicat petitorio, l. & an eadē. §. fi. ff. de excep. rei iud. hic dicit cont. Sol. Possessoriū † non præiudicat petitorio, ratione exceptionis rei iudicatæ, sed ratione electionis sic. Nam cū istud possessoriū sit præambulū petitionis, quæ fit iure directo, nam fideicōmissarius nō potest iure suo petere bo. poss. l. fi. s̄. de edi. diui Adria. tollen. ideò præiudicat iuri electionis, ita loquitur hic. quod no. quia proponendo præparatoriū alicuius, uideor illud eligere, cuius est præparatoriū, seu præambulū. De hoc tñ uidistis tactū s̄. de repud. hær. l. suus hæres. plenius in l. cùm quidā. ff. de bo. poss. Venio ad quartā particulā, ille cui relinquitur debitū, non potest onere fideicōmissi grauari, l. iij. §. si rem. ff. de leg. iij. Si ergo ista hæreditas est debita personis hic enumeratis, ergo non possunt onere fideicōmissi grauari. Hoc aūt est falsum, quia possunt grauari in eo, quod est ultra debitū bonorum subsidiū, ut s̄ de inoff. test. l. qm̄. Sol. hic intellige debitū improprié, simile habuistis no. in l. iij. s̄. de iur. & fac. ig. Venio ad q. ista lex loquitur qm̄ testator dixit ualere iure testamenti, & codicillorū. Quærit † quid si dixit, si non ualet iure testamenti, ualeat iure codicillorū, an erit tunc locus huic legi? Videt ꝙ non, quia isto casu non potest ualere, nisi uno iure tantùm, ergo non habet locū electio, de qua loquit lex, quia electio cadit inter plura, l. cùm illud. ff. qm̄ di. leg. ced. Gl. tua determinat cont. ꝙ sit locus isti legi, & hoc tenet gloh. huius l. super uer. præclusisse. in fi. & uide gl. Pro declaratione istius l. debetis scire differentiam, quæ est inter istas duas clausulas. † primò qm̄ copulatiuè ponitur, quòd ualet iure testamenti, & iure codicillorū, illa uidetur continere repugnantiū, quia est impossibile ꝙ ualeat iure directo, & iure fideicom. ut hic uidistis, & ita oratio copulatiua resoluitur in disiunctiuā, l. si Titio. de usufr. leg. ualet ergo iure testamēti, uel iure codicillorū, & est electio hæredis instituti quā uiam eliget, l. recusare. §. Titius. ff. ad Treb. unde si eligit unā, nullo modo ad aliā potest redire, ita loquit hic. Secunda uerò † clausula quæ dicit, si non ualet iure testamenti, ualeat iure codicillorū, facit uno iure tantū ualere, nec est in electione hæredis instituti, sed in potestate iuris, quia si potest ualere iure testamenti, non ualet iure codicillorū. Isto casu si quis elegit uiā competentē, non est dubiū ꝙ non potest transire ad uiā incompetentē, sed si eligit uiā incompetentē, seu ius incompetens, posset redire ad ius sibi competens non ipso iure, per hanc l. cū istis gl. sed per uiā resti. in integ. [c] ex causa iusti erroris, arg. ad hoc ff. de inoff. test. l. mater. & l. eum qui. s̄. eo. tit. † Quæro, qm̄ quis petit legatū ex codicillis, qua actione petat? Resp. ꝙ petit utili actione ex testamento. Vltimò uenio ad fi. huius l. Ex isto fi. † not. qui dicuntur testes rogati, [d] & qui non: illi qui ad hoc adhibiti sunt, dicūtur rogati, quod apparet, quia illi dicunt non rogati qui sunt fortuiti, & transeuntes. Quæro, † circa istā partē, an fœmina posit esse testis in codicillis [e]. gl. hic no. determinat quòd sic, quia non reperitur iure prohibitū. Vide gl. quam no. & tenet menti. Vlt. de ista clausula, & si non ualet iure testamenti, &c. tangitur in auth. ex causa. s̄. de lib. & posth. & feci unā tantùm lectionem de hac clausula in l. j. ff. eo. &c.

1 2 3 4 5 6 7

c d e

ADDITIO.

a P. PAV. P. Quis. Ro. *conf. cxxv.*

b P. PAV. P. Hæreditatem. *Circa principium huius l. an habeat locum in legato, cùm loquitur de hæreditate, Com. conf. xciiij. & ibi etiā an procedat in iure quæsito, sine inquirendo, dum ponitur quædam limitatio ad istam l. ut per Alex. hic, quòd non procedat in iure quæsito, siue inquirendo, item dum ponitur quædam limitatio hic ad istam l. ut per Alex. hic, ꝙ non procedat quando uolens agnoscere, est incertus, an ex testamento, an ab intestato experiatur, Ias. l. cōtrouersiæ. ff. de transf. quia reprobat eam.*

c Integ. Bal. Ia. But. & Ang. *hic uolunt, ꝙ si fuit error probabilis facti, non requirebatur restitutio, d. l. mater. Si aūt fuit error iuris, tunc dicit Ang. ꝙ habet locum l. ista cont. Bar. Idem tenet Bulg. dicit etiam Alex. cont. Bar. facere tex. hic, in uer. nup. ubi uidetur uoluisse ꝙ fiat præiudiciū scientibus tolerantibus in iure, quia facit differentiam inter illos qui tractant de lucro, & illos qui de damno, inter quos bene est differentia ita quo ad errorem iuris. l. j. & l. error facti. & l. iuris. ff. de iur. & fa. ig. Et cùm ista lex specialiter non loquatur de errante in facto, uidetur secundum ipsum dicendum, hanc l. esse intelligendam secundū reg. positam in d. l. error. Cast. tamen hic, & l. Clodius. de acqu. hær. transit cum Bar.*

d POMA. *Rogati. Ex quo infertur unum ꝙ si testator dixerit, in præsentia horum quinq; testium non rogatorum, uolo relinquere Titio decem, ꝙ tale uerbum non induceret dispositionem, ex quo enim non sunt rogati testes, non censetur deliberatè fecisse codicillos, quod requirit ad hoc, ut uerbum inducat dispositionem, secus esset in testamēto, in quo testes rogātur.*

e *Codicillis. Bal. conf. cclxxxiij. iiij. uol.*

De legatis. Tit. XXXII.

Continua ut in gl. quia in testamentis, & codicillis, legata relinquuntur, ideò de his dicit.

LEX I.

QVAMVIS. Conditio mista deficiēs per casum, nō facit relictum alimentorum deficere.* Opp. & uidetur quòd legata non debeantur, l. Seio. in prin. de an. leg. Sol. Dicit gl. distingue, cuius contemplatione ista legata sunt relicta. Aut contemplatione legatariorum, & habet locū ista lex sine dubio. Aut contēplatione hæredū, & tunc habet locū lex con. Aut dubitat, & habet locū etiam hæc lex, quia in dubio legatariorū contēplatione uident relicta. Ita dicit gl. optimè hucusq; Cont. hoc opp. qm̄ conditio mista deficit per casum, legatū non debetur, l. legatū. j. de cond. inser. Gl. soluit duob. mod. assumo fm sol. ibi loquitur in conditione, hic in modo. Vide gl. No. ex ista gl. quòd dictio † quoad, & dictio quādiu, & donec, & dum, & similes, non faciunt conditionē, fm istā sol. Istud non est uerum, quia istæ dictiones faciunt conditionē. l. pater Seuerinā. §. fideicōmissa. de cond. & dem. iij. gl. mag. de ser. Et sic ista sol. non est uera. l. pe. ff. de exc. tut. Dixi plenè in l. j. ff. de cond. & dem. Gl. ergo soluit alio modo, ꝙ hic sit speciale fauore alimentorū. Dy. ext. de re. iur. c. imputari. non tenet gl. imò idē dicit esse in quolibet alio legato. Et ideò distinguit ipse, Aut conditio mista apponit fauore legatariorū, aut fauore hæredum, aut dubitatur, & hoc dicit in omni legato. Pet. uerò hic distinguit aliter, Aut est conditio successiua, aut momētanea. Si successiua, loquitur hæc lex: si momentanea, loquitur l. legatum. Quicquid dicat Pet. & Dy. glo. dicit uerum, † nam dictum Dy. non procedit. Nunquam enim est reperire, ꝙ ista conditio fauore legatariorum apponatur, sed semper fauore [a] hæredis, quia facilius est hæredem præstare alimenta in domo sua, q̄ꝑ præstare ext. domū, l. iiij. in fi. de alib. & cib. leg. l. ij. in fi. cum l. seq. ff. de in diem addic. Hoc etiam apparet, quia testator grauat hæredē p ista uerba, ad restituendos, seu recipiendos legatarios, in domo sua, quia hoc ponit in conditione, ut l. si quis. ff. si quis omiss. caus. testam. Vnde parcat mihi Dy. illa dist. Aut cōditio apponit fauore legatariorū, aut hæredū, non est uera, sed illa distinctio, quā gl. facit, aut legatum est fauore legatariorū, aut hæredū, ista est uera, ut uidistis in præcedenti cont. Præterea ꝙ Dy. nec Pet. dicant uerum, hoc probo per l. qui concubinā. §. uxori. de le. iij. ubi si istud legatum per hæc uerba, non esset factum in causa alimen. nō deberetur. Vera est ergo sol. gl. quòd speciale est fauore alimentorū. Dixi in l. illis libertis. ff. de cond. & demonst.

1 2

a

ADDITIO.

a *Fauore. Post Alex. uide Bal. conf. ccccxxxiiij. in fi. ij. lib. And. conf. cl. Abb. conf. lxxviij. ij. lib. Pet. de Anch. conf. clxxxv. & ccxxxviij.*

LEX

* *Deficere. Quod speciale est fauore liberorum: l. Caio. §. j. de ali. leg. l. illis. de cond. & demon. in extraneo secus est: l. illis in fi. de cond. & dem. l. Seio. de an. seq.* I. Con. B.

LEX II.

QVAMVIS. Venditio hæreditatis, hæredem non liberat, licet contra emptorem regressum habeat.

LEX III.

QVI POST. Per cōstitutionē pignoris rei legatæ, nō extinguitur legatū.* Op. l. fideicōmissaria. §. si rem. ff. de leg. iij. Sol. Distinctio illius l. ꝓcedit in alienatione, [a] hic loquitur in pignore. Opp. de do. inter ui. & ux. l. cùm hic. §. si maritus. & s̄. de do. inter uir. & ux. l. si maritus. Sol. Aliud in donatione facta inter coniuges, quæ cùm sit contra ius cōmune, facilius irritatur.

* *Legatum. §. si rem. Inst. de leg. Tametsi Bart: cont. l. xij. s̄. de don. int: uir.* I. Con. B.

ADDITIO.

a *Alienatione. Adde secundum Dyn. l. Stichum qui meus erit. in princ. de le. j. quòd sicut inducitur reuocatio legati per alienationem à testatore sponte facta, ita inducitur reuocatio donationis causa mortis, quæ legatis comparatur. l. Marcellus. §. j. ff. de do. causa mor. quod dictū Bal. in d. l. Stichū. dicit mirum, & Ro. conf. ccxxix. l. Marcellus. §. Paulus. de do. causa mort.*

LEX IIII.

SERVIS. Quando legatū est nullū mista cōsideratione legantis & legatarij, regula Cato. impedit confirmari illud impedimento cessante. Opp. l. quidam. §. j. de necess. ser. hær. inst. Sol. ut ibi. Item op. quòd per hoc uideat seruo relicta libertas, l. ex his. s̄, de test. mil. Sol. Fallit in milite, qui in legato facto seruo enunciatiuè appellauit eum liberū. Item opp. l. seruo legato. ff. de leg. j. Sol. Intellige illud uerum, nisi seruus alij legaretur, uel manumitteretur. Vlterius opp. l. non intelligitur. §. diuus. aliàs, quādo aūt. ff. de iur. fis. & de leg. præst. l. interuenit. Sol. Dicit gl. hic quòd hoc ideò, quia impedimentū cessauit post mortē, secus si impedimentum cessauit in uita, quod non placet, per reg. Catonia. l. j. ff. de reg. Cato. & l. cætera. circa prin. de leg. j. Nam reg. Cato. habet locū quando legatum est nullum mista consideratione legātis & legatarij, quod intellige ut dixi in d. l. j. de reg. Cat.

LEX V.

a NON EST. [a] Si legatarius rem legatam capit [b] cum uitio, perdit legatū. Opp. l. j. §. rediguntur. ff. quo. le. & j. quor. leg. l. j. So. Quidam intelligunt hic in hærede subtrahente qui perdit Fal. & Treb. quod dic, ut dixi in l. scimus. §. filio. s̄. de iu. delib. Alij intelligunt in legatario subtrahente, & tunc ob. cont. Sed intelligunt, qm̄ accepit rem uacātē, & sic fitte uitio, hic qm̄ accepit rē iā ab hærede possessam.

b

ADDITIO.

a P. PAV. P. Non est. *Secus tamen est in hærede instituto sub conditione, si propria autoritate apprehēdat, ut dicit Bal. l. inter. ff. qui sat. cog. & Ias. ibi, & An. Item non uidetur procedere, ubi detractio fuit. prohibita esset, Com. conf. vj. in ult. dub. ubi habes ad Bar. l. j. ff. quor. leg. l. Titia. §. Lucius. ff. de leg. ij. alias limitationes uide per Ias. hic, aduerte tamē quòd non loquitur quo ad pœnam huius l. sed quo ad interdictum quor. le. & in casu suo erat facta apprehensio ante aditā hær. uel apprehensam possessionem, ut in casu consilij apparet, & idem est in fideicōmisso uniuersali, l. Pau. le. j. ubi Bar. Alex. & alij. ff. ad Tre. de quo uide Soc. conf. xxxiij. c. iij. in fi. ubi etiam an habeat locum in præiudicium ecclesiæ si prælatus apprehenderet propria autoritate legatum.*

b *Capit. Sed quid de fideicommissario generali, an possit propria autoritate sibi soluere. Ioan. And. quòd sic, §. compendiose. uer. sed pone. & Old. consil. cvij.*

LEX VI.

SI LEGATA. Substitutio facta in legato, extinguitur per agnitionem primi.

LEX VII.

SI FORTIDIANVM. Cōiuncti re sibi partes faciunt per concursum, & error sententiæ non nocet, si cōstet de errore. Opp. Inst. de adi. le. §. transferri. Sol. Quando res uni legata legatur alteri, aut testator habuit, & tūc faciunt partes per cōcursum. Ita loquitur hic. Aut dubitatur, & tunc Dy. dicit, aut secundū legatū fit cōmemoratione primi, & uidetur adimere, l. sicut. de adi. leg. aut nō, & tūc secus, ut hic, cum simi. Et ista distinctio uidetur approbari secundum eum, in l. non ad ea. de cond. & dem. Ego tamen tenui istud in repetitione l. re cōiuncti. ff. de leg. iij. & dixi in d. l. sicut. de adi. & transf. leg. Item op. & uidetur, quòd cuilibet debeatur insolidùm, l. si plurib. ff. de leg. j. Sol. Illud est uerum, qm̄ testator hoc expressit, ut ibi dixi, in tex.

LEX VIII.

a *Conditio impossibilis, in contractibus uitiat dispositionem, in ultimis uoluntatibus uitiatur.*

AB ADMINISTRATIONE. [a] Cōditio impossibilis de iure legatum non uitiat: l. reprehendenda. de inst. & subst. Opp. l. militem. s̄. de cond. ob cau. Sol. Gl. ponit † plura uerba, illa uera, ibi loquitur in contractibus, in quibus conditio impossibilis uitiat dispositionē, & sic facit locum condictioni ob causam, quasi causa cessante, hic uerò in ult. uolun. in quibus conditio impossibilis uitiatur, & non uitiat* ut. ff. de cond. inst. l. j.

1

* *Vitiat: Secus in turpi conditione, illa enim legatum uitiat: l. j. ff. de ijs q. pœ. no. l. si quis quos. de leg. ij.* I. Con. B.

ADDITIO.

a *Ab administratione. Adde in fi. l. ibi, cùm etiam si uellet, doc. notare, quòd non nocet nolle ei, qui non posset uelle. Ex quo Iac. But. infert ad q. quòd stante statuto, quòd si quis declinauerit iurisdictionem Potestatis, fit extra protectionem communis, & si clericus declinet, non erit extra protectionem cōmunis, quia si uoluisset, non potuisset, c. si diligenti. de for. comp. d. Alex. dicit, quòd Iac. But. auth. statuimus. plenius tangit istam q. ibi dicens, quòd clericus debet comparere & dicere, domine ego libenter consentirē litigare coram uobis, sed quia Decretalis prohibet, non possum. alle. in ar. istum tex. & l. cùm filius. §. non iur. de le. ij. Sed Bar. contradicit ibi, cū quo transit Cast. & uult ꝙ eo ipso ꝙ se alle. clericum, dicatur declinare, unde dicit ipse, cautela est, ꝙ compareat in habitu, & tonsura, quia tunc non excipit, licet habitus tunc eundem demonstret esse clericum. c. si iudex. de sen. exc. Vel ex alia cautela, ꝙ episcopus eum repetat à iudice seculari. Nam hic non est declinare, quia non est in potestate clerici facere, ꝙ episcopus eum repetat, uel non repetat, sed est in arbitrio superioris. d. c. si iudex. uel Bal. hic, & l. fi. ff. de his, qui sunt sui. Sed cont. hanc cautelam consuluit Ang. eius conf. xlvij. inci. statuto ciuitatis Flo. ubi dicit quòd ex quo utitur beneficio literarum episcopi, uidetur declinare, & si nolebat declinare, debebat cōtradicere literis episcopi, & ex illo conf. potest colligi decisio huius q. statutum enim est Flo. q. declinantib. iurisdictionem cōmunis Florentiæ per se, uel per alium, non reddetur ius. Captus fuit quidam presbyter prò excessu, episcopus sentiens misit literas inhibitorias Potestati, quatenus dictum presbyterum relaxaret. Potestas relaxauit, deinde dictus presbyter fecit quendam debitorem carcerari, ille debitor dicebat presbyterum non audiendum, quia declinauerat iurisdictionem cōmunis Flor. ipse excipiebat ꝙ episcopus ipsum repetijt. Consuluit Ang. presbyterū nō audiendum, & illum debitorem relaxādum, uoluit ergo Ang. ꝙ siue sit clericus, siue laicus, ligetur statuto, & sic concordare uidetur cum Iac. But. auth. statuimus. cum quo concordat Saly. & idem uidetur uelle Ale. hic, licet Ang. hic non alle. & an legatarius perdat legatum cùm tutelam filij nō assumit, Ang. conf. clxvj.*

LEX IX.

SI IN FRAVDEM. Cautio, hæreditate etiacta, legata reddi præstatur, si controuersia mouetur.

Sed cautio reddi quod ultra l.Falcidiam accipitur, interponitur etiam ſi controuerſia non mouetur. Iſta lex loquitur de duplici cautione, ut uides. quod no.

LEX X.

1 *Legatum rei alienæ ualet.*
5 *Hæres quando teneatur legatarijs de euictione.*
6 *Coniuncta perſona quæ dicatur, ſtatur iudicis arbitrio.*

a 1 CVM REM.[a] Legatum rei alienæ ualet, ſi fiat à ſciente, uel cõiuncta perſona. Not. † quòd ualet legatũ rei alienæ*. No. ꝙ ipſa res legata peti poteſt quãquã alie
2 na, & ſic uidetur iſte tex. ꝙ iſta res poſsit peti. Secundò not. † ꝙ legatũ rei alienæ factum coniunctæ perſonæ, debetur. Ad primũ op. quòd ſine ulla diſtinctione ualeat legatum rei alienæ, l. unũ ex familia. §. ſi rem. ff. de leg. ij. Sol. Ibi legauit rem alienã, ſcilicet hæredis inſtituti, hic legauit rem alienã ſimpliciter, ſcilicet cuiuſdã extranei. Item opp. l. ſerui electione. §. fi. ff. de leg. j. Sol. ibi teſtator legauit rem cõmunẽ, unde in dubio uidet relinque re partẽ ſuam quam habebat, hic rem alie. ſimpliciter, præ
3 dicta † uera in dubio. Secus ſi dixiſſet, totum fundũ, quia etiam ſi eſſet cõmunis cum alio totus debetur, l. Iul. in prin. ff.
b de leg. iij. Vlterius opp. l. ſi domus.[b] §. fi. ff. de leg. j. Sol. Ibi teſtator habebat ius in re, unde illud uidet legare. Idem ſi nõ habebat, ſed ſe habere credebat, ut j. c. l. uxor. & ibi uidiſtis. Vlterius op. dicitur hic, ꝙ res peti poteſt. Cont. imò uidet ꝙ
4 hæres teneatur redimere, & dare, & ſic † libellus debet concludere, peto ꝙ hæres condẽnetur, ut redimat, & det, l. non dubiũ. §. fi. ff. de leg. iij. Gl. uidetur hic tenere, ꝙ petatur hoc modo, quòd cogatur redimere, uel præſtare. ꝙ ſi nõ poteſt, præſtet æſtimationem, quod ſatis poteſt ſuſtineri. Sed qñ ipſe legatarius redemiſſet & ſic rẽ haberet, quid ſit in petitione, uariat gl. Inſt. de leg. §. ſi res. dicit unũ in l. planè. §. quòd ſi rem. de leg. j. dicit aliud. dic ut ibi dixi. Opp. ff. ad Treb. l. qui dam. §. ſi quis filiũ. de fideic. lib. l. Paulus. Sol. Ibi ſpeciale fauore libertatis. Item opp. l. cùm pater. §. euic. ff. de leg. ij. gl. dicit, ſpeciale eſt, ne creſcat inuidia inter fratres. Doc. Vltramon. & Citramon. dicũt ꝙ ibi ſit ſpeciale inter cohæredes, non curo ſi ſint fratres, uel nõ, maximè qñ teſtator legauit
5 rem quam poſsidebat, ut ibi patet. Item opp. † & uidetur ꝙ hæres teneatur de euictione indiſtinctè, ut l. ſi domus. §. j. de leg. j. Sol. ibi loquitur, qñ teſtator legauit rem in genere ſimpliciter, nam tunc tenetur hæres eam facere accipiẽtis, aliàs non, l. ſi à ſubſtituto. §. hæres. de leg. j. hic qñ legauit rẽ in ſpecie. An aũt teneatur tunc de euictione, diſtingue ut plenè dixi poſt gl. in d. l. ſi domus. §. j. ff. de le. j. Item opp. l. ſi is qui. de euic. Sol. Ibi loquitur qñ teſtator legauit rem alienam, quã nõ poſsidebat, ibi legauit rem, quam poſsidebat. An autẽ
6 de euictione teneat, dic ut d. l. ſi domus. §. j. † Quæro quæ dicatur coniuncta perſona. Vltramont. dicũt ſecundũ formã l. octaui. ff. unde cog. & ſecundũ ea quę habuiſtis no. in l. ult. s̃. unde le. Gl. dicit aliter, & melius, iudicio meo, ꝙ in hoc ſta
c tur arbitrio iudicis.[c] Quod magis placet, quia tex. nõ requirit ſolùm, quòd ſit cõiuncta perſona, ſed ꝙ ſit talis, cui teſtator reliquiſſet, ſi ſciuiſſet, ut hic uidebitis.

* *Alienæ. l. etſi æquo. ff. de leg. j. Quod non ſatis animaduertit Bar. in repet. leg. j. nu. xlij. s̃. de ſac. ſanc. eccl.* I. Conc. B.

ADDITIO.

a *Cùm rem. Co. conſ. ccxxxij. And. Barb.*
P O M A. *Limita ut per Ro. ſing. clv. & in rep. auth. ſimiliter. in x. ſpeciali piæ cauſæ, & ult. uoluntat. s̃. ad l. fal. & Caſ. l. ſi à ſubſtituto. §. j. ff. de leg. j. Pan. conſ. xlv. in j. dub. uol. ij. Ro. conſ. ccxxxvj. & Bolog. in addi. ad tertiũ conſ. Ana. arguit tertio, in ſecundo princi. dubio, & iiij. in iij. dub. primi dubij princi. & Ro. ſin. dccxxxiij. & qualiter probetur, quòd teſtator ſciuerat eſſe alienam, Alex. conſ. xix. uol. ij.*
P. P A V. P. *Limita iſtam reg. quòd hæres teneatur ſaltem ad æſtimationem quando legatur ſcienter res aliena, ut non procedat quando quis legaret rem quam poteſt ſperare futuram ex caſu mortis alterius,* Ro. *ſing. dcclxxiiij. inc. lex. An autem iſta lex procedat in legante rem feudalẽ, quã legare nõ poteſt. uide prac. pa. in forma libel. quo agitur ad reuocationem feudi. in uer. nec ſuperſtitibus, & ad hoc uide quæ habes ad l. uxor. ad Bar. j. eo. Itẽ quòd ualeat legatũ rei alie. factum eccleſiæ ſiue à ſciente ſiue ignorante fiat,* Ro. *conſ. ccxxxv. quid autẽ ſi fiat legatum rei alienæ,* Bart. *trac. differ. inter ius ciuile & canon. Barb. latè in c. filius de teſt. Itẽ ꝙ illud quod hic dicitur de coniuncta perſona, habeat locum in eccleſia, dicit Bal. in additio. ad conſ. iij. Ioan. de Ana. & ibi etiam ꝙ in dubio teſtator præſumitur ſcire quod habeat in patrimonio ſuo. Item limita iſtam reg. non procedere quando quis legaret rẽ alienã quam ipſe legans bona fide poſsidebat, quia completa poſtea præſcriptio per hæredẽ debetur legatario indiſtinctè, nec iſto caſu ſeruatur diſtinc. huius l. Ang. Pau. & Iaſ. poſt eos in l. vij. §. fi. prope fi. ff. de eo per quem fac. erit.*
b P. P A V. P. *Domus. Comen. conſ. xxix. per cuius uerba limitatur iſta lex, inquantùm loquitur de legato facto coniunctæ perſonæ, ꝙ etiam ſi crederet teſtator rem eſſe ſuam, debeatur, ut non procedat quãdo ex aliqua certa cauſa putabat eſſe ſuam, quæ cauſa erat erronea, quod etiam uoluit Bar. d. l. ſi domus. §. j. circa fi. ff. de leg. j.*
c P O M A. *Iudicis. Bar. conſ. xxij. uol. ij.*

LEX XI.

FILIA. Si pater primo legauit, & poſteà dotauit, legatum extinguit. Op. & uidet ꝙ legatũ duplicet. l. quinquaginta. ff. de pb. reſpon. ad iſtud breuiter hæc eſt ueritas, Quando teſtator legauit primo ſpeciẽ filiæ, poſteà dedit in dotẽ, ſine dubio extinguit legatũ. Ita poteſt loqui. Si uerò legauit quãtitatem, ſi quidẽ expreſsit cauſam, quia dixit pro dote, tunc dotando eam extinguit legatũ, l. Lucius. §. impuberem. de le. ij. Si autẽ relinquit quantitatẽ ſimpliciter, tũc dotãdo eam poſteà, ſimplex legatũ nõ extinguitur, d. l. quinquaginta. Op. l. cũ pater. ff. de iur. do. So. hæc lex loquitur, qñ primò pater legat, poſteà dotat eam. Cont. loquitur, qñ primò dotat, & poſteà legat. Illo caſu quid iuris ſit, dic plenè, ut l. huiuſmodi. §. cùm pater. ff. de leg. j.

LEX XII.

CVM RESPONSO. Hæres, qui hæreditatem repudiat, integrum prælegatum conſequitur. Materiã huius l. uide in l. qui filiabus. §. fi. & in l. filio. ff. de leg. j.

LEX XIII.

a PROPRIAS.[a] Quod meũ eſt, nõ poteſt amplius fieri meum. Intellige purè, uel ubi teſtator non haberet aliquod ius in re.

ADDITIO.

a P. P A V. P. *Proprias. Ro. conſ. cccviij. in princ.*

LEX XIIII.

MONVMENTA. Res religioſæ non poſſunt relinqui, ſed ius quod habet quis in eis.

LEX XV.

SI VNIVERSAE. Mal da chi nõ ha. h. d. la cãpana de ſan Pedro. hodie antequam factum eſſet inuentarium, deberentur ſola legata, ut uidiſtis in auth. ſed cum teſta. j. ad l. fal.

LEX XVII.

DATVM. Sicut poteſt legari, ita poteſt adimi. An autem legatum extinguatur per ademptionẽ ipſo iure, uel ope exceptio. gl. dicit hic bene, & ideò dic ut in ea.

LEX XVIII.

a EX LEGATO.[a] Ex legato nominis nõ trãſeunt directæ, ſed utiles actiones cõpetunt. No. quod dicit, utilibus ſuo nomine, quia directæ intentant nomine alieno. Dixi tibi in l. qui ſtipẽdia. s̃. de proc. & ſic ex libello poteſt colligi, utrùm intẽtentur directæ, an utiles. Vltimò not. hic in gl.

b hic in glo. ſex caſus, in quib. tranſeunt utiles, ſine ceſsione,[b]
c quam gl. uide & ſigna.[c] Videbitis in l. j. s̃. de act. & obl.

ADDITIO.

a P. P A V. P. *Legato. Ro. conſ. ccxxix. & quòd teneatur tradere inſtrumẽta creditori, Bar. l. inſtrumẽta. j. de fideicõ. l. ſi nomẽ. ff. de hær. uel act. uẽd.*
b P. P A V. P. *Ceſsione. No. tamen, ꝙ ſi legaretur ſolummodo uſusfructus nominum, ꝙ tunc non tranſiret utilis actio ſine ceſsione. Et iſtẽ tex. procedit ſolummodo, quãdo legantur nomina debitorum pleno iure. Ita Anch. conſ. ccclxix. Anch. conſ. iij. & ibi quærit, an legatarius, de quo hic, uel uniuerſalis, id eſt, cui debentur legata ſiue omnia nomina debitorum, ut ille, cui legatus eſt uſusfructus omnium bonorum, poſsit agere cõtra debitores ſibi legatos, abſq; illa ceſsione hæredis.*
c *Signa. Adde Bal. conſ. cccliij.*

LEX XIX.

a NON TANTVM.[a] Breuitas temporis, quo matrimonium durat, non impedit maritũ capere ab uxore.

ADDITIO.

a P O M A. *Tantùm. Caſt. l. cùm fuerit. ff. de cond. & dem.*

LEX XX.

1 *Legans fundum emphyteuticum, legare uidetur ius, quod habet, non quòd hæres teneatur illam redimere, ſi emphyteuſis finiebatur.*

a 1 VXOR.[a] Qui legat res, quibus habet ius, quod morte finitur, uidet uoluiſſe illud ius legaſſe, ut ultrà hæres non teneatur. Per hanc l. dixi poſt mortalitatẽ, †
b quidam reliquit alicui fundum.*[b] quem habebat in emphyteuſim, & illa emphyteuſis finiebatur morte teſtatoris, dicebat legatarius hæredi, redime fundũ, & da mihi, quia teſtator legauit mihi rem alienã. Certè non
c bene[c] dicebat, caſus eſt hic, & l. quid in reũ. §. j. ff. de leg. j. & l. Sticho. ff. de uſufruct. leg.

* *Fundũ. Cũ duo cõtraria nõ poſſint eſſe in eodẽ ſubiecto, & ſeudum & emphyteuſis ſint oppoſita, meritò hypotheſis non bene à Bart. hic propoſita eſt, cui adde j. anno l. x. s̃. hoc tit.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a P O M A. *Vxor. l. quid. Alex. limitat iſtud in conſ. incip. uiſo thema. in Spe. uol. ij. Are. conſ. clv. ubi ponit rationem huius tex. & conſ. ſeq.*
b P. P A V. P. *Fundũ. Alex. cõſ. xxx. & cx. ij. uol. in l. alimẽta. ad Bar. s̃. eo.*
c *Bene. Bar. Bal. & Caſt. l. quid alle. & Guliel. de Cug. l. ſi domina. de uſufru. & Bal. l. hab. tatio. eo. tit. Bal & Ang. l. dotalem, ff. de teſtamen. mi. Bal. c. j. §. donare. tit. qualiter feudum & Inn. c. paſtoralis. de don. licet in l. quod in rerum. tenuerit cont. & ibi Raph. Cu. uide ibi per nouiſsimos.*

LEX XXI.

IN LEGATIS. Nõ eſt curandum quibus uerbis exprimantur legata.

LEX XXII.

a IN ANNALIBVS.[a] Appell. hæredum, in dubio intelligitur de omnib. hæredibus in perpetuũ. De iſta materia facio alibi longam filateriam, utrùm appell. hæredum, intelligatur de filijs tantùm, uel de primis hæredibus, uel de omnibus hæredibus, in leg. Gallus. §. etiam. ff. de lib. & poſth.

ADDITIO.

a P O M A. *Annalibus. Bar. conſ. lxij. & ſeq. & Fel. per totum, in j. uol. Alex. conſ. xxxiij. uol. ij. & conſ. clxxxviij eo. uol. ubi loquitur in emphyteuſi eccleſiaſtica conceſſa pro ſe, & hæredibus. & conſ. xxxvj. uol. iij. ubi loquitur in eo, qui ſubſtituit hæredes tertij, & xliij. uolum. iij. ubi loquitur in eo, cui aliquid conceditur, uel relinquitur ſibi & hæredibus ſuis ex ſe deſcendentibus.*

LEX XXIII.

CVM QVAESTIO. Quando uni relinquit totum, alteri pars, illud, quod ſecundo relinquitur, uidetur à primo ademptũ. Ad euidentiam huius gl. de
1 betis ſcire, ꝙ † omne totũ diuiſione legali, diuidit in xij. uncias, quæ habent nomina diſtincta, ut in §. hæreditas. Inſt. de hær. inſt. ipſum autem totum uocat as, ſeu põdus, ut ibi patet. Item ſcias, ꝙ qñ tranſitur ad dipondium, ꝙ diuiditur hæreditas in plures uncias, quia diuidit in xxiiij. quãdoq; tranſitur ad tripondiũ, & ſic de ſingulis. Hoc præmiſſo, debes ſcire ꝙ iſta gl. immiſcet tria contraria, ſed ſol. nõ rectè ueniunt ad omnia tria, nã opp. l. Marcellus. & l. qui quãdringẽta. ad Tre. Sol. una illarũ cõcordat cum iſta, & alia diſcordat. glo. j. uidet ſoluere, ꝙ ibi primo relinqt minus, ſecũdo plus, hic ecõuerſo, quæ ſolutio nõ eſt uera, qa ibi primo reliquit totã hæreditatẽ, ſecũdo reliquit quãtitatẽ. Dicendũ eſt ergo ꝙ hic primo reliquit totũ, ſecũdo partẽ per quotas ſeu per nomina quotitatis, ibi uerò primo totum, ſecũdo partẽ per nomina quotitatis, & differentiæ. Ratio eſt, quia ſi primo relinquo totũ, ſecundo dimidiã uel tertiã, in hoc cadit error. ſcio enim quãtum adimit à primo, ſed qñ relinquo primo hæreditatẽ, ſecũdo relinquo centũ, uel ducenta, in hoc poteſt eſſe error, qñ fortè credebam hæreditatẽ eſſe maiorẽ, nõ relicturus tãtum, ſi ſciuiſſem minorẽ, ar. l. in fraudẽ. ff. qui & à quib. Opp. ij. l. ſi ita. §. quidã. de hær. inſt. de hb. & poſth. l. ſi ita. in prin. Ex iſta gl. nõ colligit recta ſol. ad illas ll. Vera ſol. eſt, ꝙ hic euenit caſus à teſtatore expreſsus, ideò decidit, ſecũdũ qd ipſe expreſserit, ut hic dicit Imper. In illis uerò legi. euenit caſus à teſtatore nõ cogitatus, nam ipſe prouidet in caſum, quando naſcatur maſculus tantùm. Item quãdo naſceretur fœmina tãtùm. Euenit quòd natus eſt uterq; idcò recurritur ad aliam interpretationem uolũtatis. Itẽ opp. l. interdum. §. ſed & ſi exceſſerit. ff. de hæred. Inſt. ad illud cont. uadit ſol. gl. Aut conſtat ꝙ teſtator noluit tranſire ad dipondiũ, ſed uoluit ꝙ illud quod ſecundo relinquebatur, adimeretur à primo, & non eſt dubiũ, ar. l. qui non militabat. §. fi. de hær. inſt. ut puta, ſi dixerit, relinquo Titio fundũ, & de eo relinquo Seio dimidiam, uel inſtituo Titium in xij. uncias, de quib. relinquo Seio ſex, in his cum inſtituo. Quandoq; conſtat, ꝙ uoluit trãſire ad dipondiũ, ut puta, Titiũ inſtituo in xij. uncias, Sẽproniũ inſtituo in alijs ſex. Nam ex eo qd dicit, in alijs, cõſtat ꝙ uoluit adimere à primo, tunc fit diuiſio hæreditatis in xviij. uncias de quib. habebit primus xij. alius vj. ut d. l. interdũ. ff. de hær. inſt. Quandoq; dubitatur utrùm uoluerit trãſire ad dipondiũ, uel non, tũc diſtinguo, Aut primo legauit totũ, ſecundo legauit partẽ, & tunc uidetur à primo ademptum, quod datur ſecundo, hic eſt caſus. Si uerò contulit primo partem, ſecundo contulit totũ, tunc præſumetur quòd uoluit tranſire ad dipondium, argum. d. l. interdum. & l. qui quadringenta. & l. Marcellus. ff. ad Treb. & Inſt. de hæred. inſt. §. uideamus. Ratio huius eſt, quia quãdo primo relinquitur totum, ſecundo pars, poteſt pars adimi de toto: ſed quando primo relinquitur pars, ſecundo relinquitur totum, non poteſt totũ adimi de parte, nam præſumendum eſt quòd uoluerit tranſire ad dipondiũ, & iſtud eſt ueritas. Opp. cũ tota hæreditas diuidatur in xij. uncias, non poteſt facere teſtator quod xij. ſint xviij. uel xxiiij. hoc enim non ſtat in facto ſuo, ergo, &c. leg. uerum. ff. de regul. iur. Gloſ. ſoluit optimè, licet ſe Dyn. multùm inuoluat in intellectu huius gloſ. dico quòd teſtator poteſt facere maiorem hæreditatis, quàm ſit, quaſi dicat quando teſtator facit plures uncias, erant unciæ minores in quantitãte, licet plures in numero. Exemplũ pone, in hæreditate ſunt xxiiij. ſolidi, ſi eã diuidis in xij. uncias, quælibet uncia erũt duo ſolidi. Si hæreditatẽ diuidis in xxiiij. quælibet uncia erit unus ſolidus, unde numerus unciarum erit maior, ſed unciæ minores. Ita gl. tua optimè. Quæro, nos diximus qñ uni relinquitur totum, & alteri pars, ſed qd ſi uni reliquit partem, & alteri partem, uel uni totum, & alteri totum. Reſp. ut colligitur ex d. l. interdum. de hær. inſt. & s̃. eo. l. ſi Fortidianum. in princ. &

princ.& de le.j.l.ſi plures. Modò expeditũ habemus primũ. Vltimò quærit gl.quid ſi primo relinquit totũ, ſecundo relinquit dimidium,tertio ſextantẽ,an iſta pars,quæ relinquitur tertio,uideatur adempta primo,an utriq;.Et hoc probabilius eſt, dicit gl.quæ non alleg.aliquid. arg. pro hoc. ſ.de imp.& alijs ſubſt.l.j.& hanc gl.aſſumpſit Accur.quaſi de uerbo ad uerbum, de ſum.Azo.ſ.de hær.inſt.

§ SED ET.Plures nominationes, de eodem uniformiter factæ, non faciunt eum uocari ad pluralitatem portionum.*Opp.d.l.iiij.ff.de ſtip.ſer.ubi pluries nominatus,plus capit. Quidã dicunt q; illa corrigitur per iſtã, & non placet, quia euitãda eſt legũ correctio,l.j.de inof.do.Alij diſtinguũt, aut eſt expreſſum ,ppriũ nomẽ alicuius, aut appellatiuũ,quod gl.nõ placet, quia ibi fuit expreſſum propriũ nomẽ.Alij dicunt,illa in cõtractibus,hic in ult.uolũta. hoc nõ placet, ar.j.tit.j.l. cũ quidã. in fi. Alij dicũt q; ibi uoluit ſeruus expreſſè. Certè iſtud eſt diuinare. Tu tene ergo ſecundã ſol.quæ hic ponitur, ſi rectè intelligatur, nã hic fuit pluries nominatus uniformiter, ut patet ex tex. ibi fuit pluries nominatus uniformiter, ut patet ex tex. ibi fuit pluries nominatus difformiter, primò ſub nomine appellatiuo, ſecũdò ſub nomine ,pprio, puta ,pmittis dominis meis & Titio, & hoc fortè uoluit dicere ſecũda ſol. hic poſita.Et hãc ſol. tenẽt doc.noſtri moderni,Ia. de Are. & etiã do. Ol.& facit ad q. de eo qui reliquit † omnibus fratrib.cappam, & Priori biblia, utrùm Prior debeat habere cappã,ex uigore primæ nominationis. De hoc dic,ut d.l.quarta.& l. Titia.§. qui marco.ff.de ann. leg. & habes hæc per Cy. Vlterius opp.de pecu. leg.l.dominus. §.dominus.Sol.ibi eſt manifeſta teſtatoris uoluntas, hic dubia.

Portionũ.Quia hæc eſt tacita mẽs teſtatoris, ut legatum tametſi ſæpius repetitũ, ſemel dũtaxat debeatur: l.quibus de uer. ob.Niſi poſt primũ legatũ, aliquid aliud prætereà reliquerit:l.ſi ſic loquutus.de leg. iij.et ita intelliges hic cont.I.C.B.

1

LEX XXIIII.

CVM QVIDAM.A ſubſtituto impuberis exhæredati,non poteſt legatũ,uel fideicom. relinqui. Op. q; à filio exhæredato,cui relinquitur, uel legatũ eſt relictum,poteſt legari,l.cohęred.§.cùm filiæ.de uulg.Si poteſt legari ab iſto, ergo ab eius hærede, l. ſi fuerit.§.j. ff. de leg.iij. Sol.ſpeciale eſt hic, in ſubſtituto exhæredati, nec poteſt bene reddi ratio ſpecialitatis.

LEX XXV.

a SI LEGATARIVS.[a] Quando cauſa quare quis eſt indignus,reſpicit fauorem certæ perſonæ, quod auferetur ab indigno, applicabitur illi perſonæ.h.d. Opp. l.in fraudẽ.ſ.eo.Sol.Ibi de fraude nõ cõſtabat, prætereà poterat pœnitere uſq; ad ſententiã,l.aliã. ſ. de his quib.ut ind. Vlterius opp.l.ab adminiſtratione.ſ.eo.Sol.Ibi fallit in milite,quia tutor nõ poterat eſſe. Opp. l. Neſennius. ff. de exc. tut.Sol.fallit ibi.Ratio,quia aliàs teſtator erat relicturus. Tamẽ ego reperio[b] q; Iac.de Bel.in auth.de hær.& falc.§.his omnibus.tenet q; hodie etiã ſi aliàs relicturus erat ille, qui contemnit implere illud,quod teſtator iuſsit, perdit omne commodũ ſibi relictũ in teſtamẽto, & loquitur expreſſè de caſu huius l.Opp.d.l.cùm filius.§.non iure.ff.de leg.ij.Sol.ibi fallit ideò,quia tutor eſſe non poterat.

b

ADDITIO.

a Legatarius.Ro.conſ.ccxxxij.ubi loquitur,quando tutor amittat legatum. And. Barb.

b Reperio.Ro.conſ.ccvij.& ccxxv.Quid autem ſi fiat legatum tutori teſtamentario,qui ſit coniunctus,& creditor teſtatoris, uide pulchrè per Bal. conſ.cclviij.iiij.lib.

LEX XXVI.

a ILLVD QVOD.[a] Proprietas poteſt relinqui ad tẽpus,ut poſt tempus redeat ad hæredem. h.d. Opp.legatũ non poteſt finiri tẽpore,l.obligationũ ferè.§.placet.de act.& ob.ff.de le.j.l.nemo poteſt.Dicit gl. q; ibi relinquebat quantitas annua,hic certa res. uel dic q; hic poſt tẽpus finit ope exceptio.non ipſo iure,& ſic cõcordat cũ cont. Tu dic q; iſta eſt ueritas,q; in legato ſubeſt prima obligatio perſonalis, & iſta tempore non finitur ipſo iure, ſed ope excepti. ut in cõt. Item tranſfertur dominium in legatariũ, cui relinquit̃ ſpecies,& iſtud poteſt iure finiri,ut ſicut ipſo iure tranſit in legatarium,ita ipſo iure poſt tẽpus trãſeat in hærẽdẽ. Nam iura realia non ita inhærent oſsibus noſtris, ſicut perſonalia. ff. de pe.l.quis ergo caſus,& ff.pro ſoc.l.ij.

ADDITIO.

a P. PAV. P.Quod.Com. conſ. xxxiiij.ante ſi.Bar.l. Titia.§.ſi. de leg.ij. quid ſi hæres prius reperiretur mortuus eo tempore.

De uerb.& rer.ſig. *Tit.XXXVIII.*

LEX I.

a PRAEDIIS.[a] Legato fũdi inſtructi nõ cedũt ea quæ ibi ſunt ad tẽpus,ſed quæ ſunt cauſa perpetui uſus. Opp. l. j. §. ſi defũctus. ff. de reb. eo. Sol. ibi erat præſumptio tacitæ uoluntatis, cui non ſtatur in præiudiciũ pupilli,hic uerò ſtatur in præiudiciũ legatarij,uel hæredis.Vlterius op.l.ſi ita.§.domo.de fundo inſt.quidam diſtinguunt, quòd aut fructus colliguntur ex illo fundo,aut aliunde.Iſtud nihil eſt dictũ. Tu uerò dic, ut gl.dicit in ſecunda ſol.

ADDITIO.

a Prædijs.Niſi in legato eſſet ſignum uniuerſale, Bart.leg.generali.§. uxori. ff.de uſuf.leg.

LEX II.

1 Legatum factum de fundo inſtructo,de fundo & inſtrumento, & de fundo cum inſtrumento,in quo differant inter ſe.

FVNDO.Legato fundi inſtructi, cedunt inſtrumẽta fundi, & inſtrumẽta patrisfamiliâs. gl. hic format unã q.quam in ueritate non bene declarat.Quæritur enim utrùm[a] inter iſta tria legata † ſit differentia, Lego fundũ inſtructũ,& lego fundũ & inſtrumenta, & lego fundum cũ inſtrumẽto.& gl.hic nihil boni dicit,melius declarat̃ in l. ſi cui fundũ.ff.de fun.inſt.& ibi pleniſsimè dixi.Hic breuiter dico & aſſumo primò, duo indubitabilia inter hæc duo legata, fundum & inſtrumentũ,& fundũ cũ inſtrumẽto, eſt duplex differentia.Primò, in plenitudine acceſsionis, quia quãdo lego fundũ & inſtrumentũ, cedit legato inſtrumentũ fundi,& inſtrumentũ patrisfa. Sed quãdo lego fundũ cũ inſtrumento,cedit inſtrumẽtũ fundi tantũ non patrisfa. Iſtud ,pbatur in l. quæſitũ.§.ſed ſi fundus.& §.ſeq.de fun.inſt. Secundò eſt differentia,in modo durationis,nã qñ lego fundũ,& inſtrumentũ,alienato fundo per teſtatorẽ, remanet legatũ inſtrumẽti,ſed qñ lego fundũ cũ inſtrumẽto, alienato fundo,extinguitur legatũ inſtrumẽti,l. fi. cui fundũ.ff. de fund. inſtru.Ratio,quia dictio,&,cõiungit principaliter, & dictio, cùm,cõiũgit acceſſoriè,l.j.& ij.& iij.ff.de pec. leg. Videamus de tertio modo legandi,lego fundum inſtructũ, uel ſicut inſtructus eſt,cui æquiparetur.Tex.d.l.ſi cui fundũ. uidet̃ q; æquiparet̃ illi legato fundũ & inſtrumẽtum. In cont.uidetur tex.Inſt.de leg.§.ſi quis ancillas.Glo.in dictis legibus uariãt in ſol.dictorum cont.Fin.Azo dicit,& hæc eſt ueritas, quòd quantùm ad plenitudinem acceſsionis æquiparetur illi legato,fundum & inſtrumentũ, quia cedit inſtrumentũ fundi,& patrisfami.ſed in modo durationis,quantũ ad inſtrumentũ patrisfami.æquiparant̃ illi legato,id eſt,lego fundũ & inſtrumentũ,ut d.l.ſi cui fundum.ff.de fun.inſtruc. Ratio, quia in-

quia inſtrumentum patrisfamiliæ non eſt propriè acceſſio fundi, quantum ad inſtrumentum fundi æquiparatur illi legato, fundum cum inſtrumento, quia inſtrumentum fundi propriè accedit fundo, dict. §. ſi quis ancillas. Dixi

b plenè in dict. leg. ſi cui fundum. Quæro,[b]

2 quando fundus ſimpliciter uenditur, † utrùm cedant inſtrumenta fundi. glo. hic uidetur dicere quòd ſic.* Vide glo. circa med. Tamen poſſes intelligere iſtã gl. q; fundi inſtrumẽtum ſequitur alienationẽ fundi, hoc eſt,alienato fundo,ſicut extinguitur*legatũ fundi,ita extinguitur legatũ inſtrumenti. Et hic eſt bonus intellectus,ut,pbat̃ in l.quã gl. all.Itẽ põt intelligi ſuperficialiter,ut iacet,ut alienato fũdo, uideant̃ inſtrumẽta alienata, & tunc eſſet falſum,l.fundi in princ.ff.de act. emp.& de fun.inſtruct.l.ij.§.dotes. Tamen in ciuitate iſta,eſt iſta cõſuetudo in uinea, quia uendita uinea,cedunt ea quæ ſunt inſtrumẽta uineæ,quod de iure cõmuni non eſt. Item hoc eſt uerũ in uenditione proprietatis, ſed ſi uenditur uſusfructus fundi, cedunt inſtrumenta fundi.l.ſed & ſi quid.§.proprietatis.& ibi not.ff. de uſuf.Item † ſecus, quãdo fundus locatur, quia fundo locato cedunt inſtrumenta fundi,ff.loc.ſed addes.§.illud.

* Sic. Ea enim naturaliter inſit, quæ uenditoris, ipſiusúe prædij cauſa parata erant: l. j. & ſi. de fund. inſt. l. qui habebat. §. peto. de leg. iij. I.Conc.B.

* Extinguitur. imò uerò nihilo minus debetur. §. ſi rem ſuam. Inſt. de l.l.iij. ſ. eo. I. Con. B.

3

ADDITIO.

a Vtrùm.Bar.l.Titiæ textores.§.j.de leg.iij.

b Quæro.Quid autem ſi publicatur domus,an ueniant ſupellectilia,quæ ibi ſunt ad uſum domus,Bal.l.cum ancillis.de ince. nup. & l. ſi quando.& ibi Bar.de bo.ua.li.x.ubi quid ſi uendo, uel lego rem cum integro ſtatu, quid importet,& Bal.ponit hic,& Bar.l.ij.de fun.inſt.& quid ſi uendo fundũ cum iurib.ſuis,an uideantur uendita ea quæ ſunt de natura rei uenditæ,an ea quæ per accidens ibi ſunt.ita uoluit Inn. c. ex literis. de iure pa.alle. l.ſi mercedem.de ac.emp.& l.fundi.in prin.eo.tit.quæ uerba alleg.Bal.in ru. ſ.de contr.emp.& reputat elegantia uerba Bal.l.à procuratore. C.mand. & ſi uendo caſtrum cum ſuis pertinentijs, uide in l.ij.ff. de uer. ſig. Adde an legato campo, uideatur legata domus, quæ eſt in campo, Bal. conſ. ccxxiiij.iij.uol.& uendito caſtro, uel uilla cum pertinentijs, quid uenditum intelligatur,idem,conſ.cccxlvj.j.uol.et uide etiam de uenditione facta per Regem Calabriæ de terra ſanc. Lucidi, cum omnib. angarijs,perangarijs, paſſagijs, bancho iuſtitiæ,piſcationibus, & quibuſcunq; iuribus, an ueniant iura exituræ pontel.antiæ,per Ro.conſ.cclxx.

LEX III.

1 Verbum, cautio, prolatum à lege ciuili intelligitur de nuda, à prætore, cum fideiuſſore.

a SANCIMVS.[a]Verbum cautionis, prolatum à teſtatore,uel à lege intelligitur de nuda, niſi aliter ſit expreſſum. Gl.j.huius l.intelligit cam duob.mod.in uerbis ,pIatis à lege,aut à teſtatore,uide glo.Opp.l.ſi mandato.§.fi.ff. man.Sol.Ibi eſt uerbum, idonea, hic uerò dicit de cautione

b ſimpliciter.Opp.ff.de coll.[b] bo.l.j.§. cauerit. & ſ. de proc.l.j.

1 Sol.Aut † uerbum cautionis profertur à lege ciuili,&intelli

c gitur in dubio de nuda,[c]ut hic. Aut profertur à iure prætorio,& intelligitur cum fideiuſſore, ut in cont. l. prætoriæ.la ul.ff.de præt.ſtip.

ADDITIO.

a Sancimus. Bar.l.v.ff.de uer. ob.Alex.

P. PAV. P. Quid autem iuris quando fit mentio de cautione ſufficienti.Alex.conſ.dxxiiij.ubi dicit quòd intelligitur cum fideiuſſorib. niſi proferatur in tali materia, in qua non eſſet neceſſaria cautio cum fideiuſſoribus,ut ibi per eum,quæ autem hypotheca non dicatur idonea cautio,Caſt. conſ.ccclxxxvij.quis autem propriè dicatur ſeruus,& quomodo intelligatur promißio de aſſeuerando,Franc.conſ.clx.quis autẽ dicatur idoneus fideiuſſor,Ro.conſ.lxij.Itẽ quid importet promißio faciẽdi aliquẽ ſecurum, Iaſ.poſt Bal.& Alex.l.j.in princ.ff.qui ſat. cog.ubi etiam quid importet uer.ſatisfacere.Item an in caſib.in quib. tenetur quis præſtare fideiuſſorẽ, ſi ipſe ſit multùm idoneus facultatibus, releuetur ab iſta neceſsitate præſtãdi fideiuſſorem.Alex.fuit ſibi contrarius in lecturis, et conſilijs ſuis,Iaſ.l. j. ff.qui ſat.cog.& l.diuortio.§.interdum.ff.ſol.mat.conclud. c.q; tunc releuatur,& reſpondet ad fundamẽta eorum qui tenent cont. dicit tamẽ q; eſt cauendum iſto caſu de hypotheca bonorum,& ibi etiã ſuper gl.in uer. datis fideiuſſoribus,poſt alios,ponit an qui tenetur ſatisdare, liberetur dando pignus.Iaſ.hic,Fel.c.ad noſtram. de iureiur.quo uer. cautio, intelligatur de nuda promißione.et de uer.facere ſecurum,de quo ſ. uide latè Bar. quomodo rub.ext.de ſ.& ibi etiam quòd cautio non debet eſſe nuda uoluntate obligatorum bonorum.

b Col.Bar.l.diuortio.ſol.mat.ibi ſequendo Pet.uidetur tenere q; uer.cautio, prolatum à l.ciuili,nõ intelligitur de nuda promißione.l.in omnibus.ff.de iud.& in.l.ſi creditori.ff.de priui.cred.Cuius cont.tenent hic gl.Bar.Ang. hic idem.Sed tu dic,ſecundũ Imo.d.§.interdum.q; opi.de qua hic, eſt uerior,fallit ſecundũ eum,niſi lex ultrà procedat.l.ſi conſtante.§.quoties.ſecũdum unam lec.ff.ſol.mat.Secundò fallit, ſi dicatur cauſa cõgnita cauendũ. l.in omnibus.& ſi hoc iudici uidebitur,ut ibi,ſecũdum unũ intellec.qui tamen potius facit pro eo.Tertiò fallit, ſi proferatur cum adiuncto, ut ſufficienter,uel idoneè.l.ſi debitori.cum ibi no.de iud.& l.ſi mandato Titij. §. fi.ff.man.Et aduerte ſecundũ eum,q; licet proferatur de nuda quando profertur à l.ciuili,tamẽ tenebitur cũ pœna promittere, quia eſt ſibi facile, ut no.gl.ſing.reputata,ſecundũ Ang l.ij.§.ſi dubitetur.de iud.& no. Bar.l.ſi. de præt.ſtip.& Imo.l.ſi prius.de ope.no.nunc. circa fi. tenebitur etiã ſub hypotheca,uel obligatione bonorũ promittere,cùm ſimiliter ſit facile,per ea quæ habẽtur in l.filio. ff.ut leg.no. ca. Et ex hac patet q; ubi fit mẽtio de cautione idonea,nõ ſufficit tantũ hypotheca,niſi dentur fideiuſſores,uel pignora actualiter,licet gl.ſentiat cont.d.§.fi.& malè.& uide Bar.l.prætoriæ.ff.de ſtip.ſer.ad fi.Quid autẽ ſi dicatur,rectè caueatur. Dic quòd non intelligitur de nuda.l.ij.§.iubet.ff.de col.bo.ibi.Bar.& cõmuniter intelligitur quòd ſit ſpeciale in cautione prætoria. Et dũ dixi ſ. in uer.idoneæ. uide tex.no.in l.ergo.§.adijcitur.de fideicõ.liber.in l.j.§.pen.quo.leg.Sed adde q; pro opi.Pet.in d.§.interdũ,uidelicet q; uer.cautio,prolatũ à l.ciuili,intelligatur de non nuda,uidetur tex.in l.hæredes.§.cautũ.de uer. ſig.licet contrà ibi teneat gl.Quid autẽ ſi dicatur,caueatur mediocriter, tex. d. l.filio.uidetur dicere, q; ſufficit cautio cũ hypotheca bonorũ, quod nõ credo,quia imò requiritur pignus, uel fideiuſſor ,ſicut in cautione ſufficienti uel competenti dictũ eſt,cũ mediocriter nihil aliud ſit dicere, niſi ſufficienter & cõpetẽter.Et hoc uidetur tenere Bar.d.l.prætoriæ.ubi dicit q; cautio cũ hypotheca dicitur nuda,ergo nõ mediocris,nec tex.in d. l. filio rectè intuẽti hic probat.Quid aut ſi dicatur,caueat,uel ſatisdet? dic quòd intelligitur caueat,ſi nõ eſt perſona ſuſpecta.ſatisdet, ſi eſt perſona ſuſpecta. Hic tex.eſt no.iuncta gl.in uer.cùm res.ff.de pet.hær.& l.pen. Adde gloſ. iuncto tex.in l.ij.§.ſi dubitetur.de iud.quod no.Quib.omnib.adde gl.magiſtrã.in c.fi.de pig.Quid in cautione ſtatutaria,Bar.l.ſtipulationũ. in fi. ff.de uer.ob.Et adde ad prædicta quod no.pulchrè Bar.& quod ibi no.in l.illicitas.§.ne potẽtiores.ff. de off.præſ.& l.j.circa fi.ff.qui ſat.cõ.quid autẽ ſi promitto te facere tutũ, & ſecurũ,Bar.ff.de præt.ſti.l.fi.l.ſi prius. in iij.q.de ope.noui nũ.& ibi ault q; uer.cautio,prolatũ à l.ciuili intelligatur de nuda,& ibi ault quod ſ.dixi,per d.l.filio.uidelicet, q; obligatus ad cauendũ nudẽ,debet obligare bona ſua.Sed Im.ibi dicit, q; ſi illa l. filio. bene põderetur,uidetur facere in oppoſitũ,quia uidetur aliquid ſpecialitatis inducere in patre,uel domino.Et uidetur innuere triplicẽ ſpeciẽ cautiõis,nudam,ſufficientẽ,& mediocrẽ,& uidetur illam appellare mediocrem. Adde,ſufficiẽs cautio,appellatur tam pignoratitia,quã iuratoria, & fideiuſſoria,ſecundũ Inn.c.ex trãſmiſſa.de reſt.ſpol. Quid aut ſi ſtatutũ facit mentionẽ de cautione idonea? dic q; intelligitur arbitrio iud.ſecundũ Bal.l.uniuerſa.de præci.imp.off.Quid in cautione cõpetentis? Dic cũ fideiuſore.l.ſi debitori,& ibi Bal.de iud.& Bal.l.pe.de exce.rei.iud.Et de iſta materia uide plenè per doc.in l.j.ff.qui ſatiſda.cog.& ibi dixi,et per Bal.l.j.ſ.de procu.Quid ſi promittit ad ſenſum ſapientis,uel cũ ſoleni cautela? Bal.l.executorẽ.de exce rei. iud.& quod no.dicit de uerb.idoneè,adde tex.iuncta gl. in uer.idonea, l.quãuis.ff.de pig.act.Adde Old.cõſ.lxix.incip.nomine cautionis dicit,q; dum Papa ſemel eſſet in cõſiſtorio, & fuiſſet oppoſitũ de l. quicunq;.de omni agro deſer.q; cũ dicitur idonea cautione, ſufficit hypotheca,ut ibi dicit Papam reſpondiſſe,quod iſta lex non faciebat,quia ibi eſt ſpeciale.& ibi dicit obligatis fundis idoneè cautũ.nõ tamẽ dicit, q; idonea cautio ſit obligare fundos.Facit l.quicunq;.de fun.pa.ibi.uide ad apoſtillã, & quid de ſufficienti cautione, & quid de competenti, & an ſtante ſtatuto,quòd inter affines fiat cõpromiſſum,recepta ſecuritate, debeat intelligi cum fideiuſſore,uel pignore,Bal.conſ.clxiij.v.lib.

c POMA.Nuda.Limita iſtud,ut per Alex.in ſi.l.ſtipulationum.la j. ff.de uer.ob.& Fel.c.ad noſtr.am.de iureiur.

LEX IIII.

1 *Disiunctiua,quando ponitur pro coniuncta.*

CVM QVIDAM. Disiunctiua posita inter personas honoratas,resoluitur in coniunctam,* sed posita inter res stat in propria significatione tã in cõtractib.
a quàm in ult.[a] uolũ.Primò ponit q.& opi.antiq.Secundò determinat q.Tertiò ponit dictũ quãdo disiuncta ponitur inter res.Quartò hanc l.extendit.Secunda ibi, melius. Tertia ibi,sinautẽ.Quarta ibi, quod etiã in con-
1 tractib.Opp.l.si ex toto.§.j.de leg.j.Sol.Ibi † alternatiua cadit inter ꝑsonas grauatas, hic inter personas honoratas. Cont. primã partem huius sol.opp.de tex.huius l.ubi non cadit in personas grauatas,sed inter tutores,& tamẽ resoluit̃ in coniunctam. Sol. Speciale est fauore pupillorum in officio tutelæ. Cont. secundã partẽ sol.opp.l.cùm pater.§.pen.ff.de leg. ij. ubi etiã inter personas honoratas, disiũctiua stat propriè. Sol.Ibi loquit̃ inter personas,in quas ordinata affectio cadit. Item opp. ad hãc partẽ l.si Titio.aut Seio.ff. de le.ij.Sol.ibi testator dixit plus, dixit enim utri hęres uellet,&c. Vlterius op.ad ij.partẽ legis, quando ponitur inter res, ꝙ resoluitur in cõiunctã,l. quintus.in fi.de aur.& ar.le.gl.dicit,ꝙ ibi est speciale. Alij dicunt, ꝙ ibi est alternatiua legis,nõ hominis. Istud tenẽt doct.hic, ego ibi aliter dixi.opp.ad idẽ l.si quis ita.in fi.de aur.&ar.le.
2 Sol.ibi speciale in dictione, † seu,quæ uidetur ampliatiua, ut ibi dicit tex. & tracto huius alternatiuæ materiã plenissimè,ultrà quàm Cy.tractauerat hic,in l.si his qui ducẽta.§.utrũ.de reb.du.Venio ad ult.par.legis,dicitur hic, idẽ in con-
3 tractibus. † Cont.ff.de stip.ser.l.proinde.§.fi.cũ.l.seq.gl.hoc uidetur uelle,ꝙ hic dicitur,idẽ in cõtractibus,scilicet ꝙ s̃.dictũ est de alternatiua posita inter res,non de alternatiua posita inter personas.Alij,ut Pet.dicunt, ꝙ ista corrigit illas, & hoc cõsueui tenere.Op.ad hoc l.fundus.ff.de cõtrahen. em. Sol.ibi non erant ambo contrahentes præsentes, sed unus tantùm.Op.l.eum qui ita.§.qui sibi.ff.de uer. obl. Sol.Ibi cũ uno tantùm contrahebat.Prædicta sunt uera,quando contrahebat cum utroq;.

* *Coniunctam. Quod in institutionib. & substitutionibus generaliter receptum est:* Bar.l. *generaliter.* s̃. *de inst.& subst.* I.Conc.B.

ADDITIO.

a POMA. *Vltimis.Limita,ut per Ro.sing.cccc.*

LEX V.

1 *Familiæ relictum,quo ordine debeatur.*
2 *An bastardi dicantur de domo nobilium.*
3 *Mulier popularis nupta in domo nobilis, dicitur nobilis, etiam ea effecta uidua.*
4 *Si popularis accipit in uxorem nobilem,non efficitur nobilis.*

a SVGGESTIONI.[a] Relictũ familiæ, debet̃ gradatim personis,quæ appellatione familiæ continent̃, licet quandoq; nomẽ familiæ porrigat̃ ad res. Op.l.omnia. §.fi.de l.q.ij. Sol. ibi erat certæ ꝑsonæ specialiter numeratæ, hic secus.Op.ff. de leg.ij.l.peto.§. fratre. & l.cùm pater.§. pe. eo.ti.Sol.ista debet intelligi secundũ illas, ut isti propinqui
b uocentur [b] gradatim.Ista lex facit ad † q. [c] Statuta sunt per
1 Tusciam,ꝙ illi qui sunt de domo nobiliũ, puniant̃ maiori
c pœna.Modò quæritur utrùm [d] bastardi sint de domo nobi-
d liũ,& ut intelligat̃ q. appell.domus ponit̃ quãdoq; ꝓ familia,ut ff.ad Syl.l.j. in princ.dicit tex. ibi,cùm aliter nulla domus potest esse tuta, &c. Exponit Ia.Raue. nulla domus,id est,nulla familia.Pro hoc uidistis s̃.ne li.po.l.j.Ibi, potentiorum domorũ opibus, &c.sed appellatione familiæ continẽtur omnes propinqui,ut hic,ergo bastardi cõtinent̃ appell. familiæ,qa sunt propinqui. In cont.uidet̃, qa appell.familiæ continentur omnes, qui sunt de eadẽ agnatione, l. pronunciatio.§.familiæ.de uer.sig.sed bastardi nõ habẽt agnationem,ut inst. de succes.cog.§.uulgo. Ergo apparet ꝙ non sint de familia, siue de domo. Et istud uidet̃ uerius secundũ propriã significationẽ istius dictionis familiæ, nõ ob. hac l. qa hic largè accipit̃ ex præsumpta uolũtate defũcti, & ideò si cõmunis modus loquẽdi esset, ꝙ app. domus cõtinerent̃ etiã bastardi,sicut mihi uidet̃, ꝙ sit in ciuitate ista, & alijs ciuitatib. Tusciæ,tũc sine dubio bastardi cõtinent̃, ar.ad hoc, l.cùm de lanionis.§.asinam.de fun.instru. & l. librorũ. §. qđ tamẽ de leg.iij.Alibi tñ ut in ciuitate Pisarum,uidi uerba statuti aliter composita, dicebant enĩ quòd si quis esset de nobili patrimonio,&c.Isto quoq; casu non dubitarẽ bastardũ contineri uerbis statuti.Nã appell.fam.intelligitur ꝑ agnatione,quod est nomẽ iuris ciuilis, quæ agnatio nõ cadit in bastardũ,ut dixi.Sed cùm dico de nobili patrimonio, hic significat̃ natura,q.d.ex patre nobili. Nã patris & matris nomina sunt significatiua naturæ,l.tutelas.ff.de cap. dimi. sed secundũ naturã, ita bastardus est filius, & eius pater est pater,sicut legitimus, cũ iure naturali omnes sunt legitimi, ut
3 in auth.quib.mod.na.effi.leg.§.liceat.uer.bella uerò. † Quęro,popularis mulier nupta in domo nobilis,utrũ dicat̃ nobilis.Videtur indubitanter, ꝙ sic, l. fœminæ. ff.de sena. Sed qđ si effecta est uidua? Hic uidet̃ casus idem. Nã de iure cõmuni,mortuo uiro,adhuc dicit̃ de familia uiri, ibi si matri-
4 monium morte,& l.filij.§. uidua.ad munic. † Tertiò dubitatur,an popularis accipiẽs in uxorẽ nobilẽ,uideat̃ nobilis siue de domo nobiliũ, hic uidet̃ tex.ꝙ sic, quia si gener accepit filiam alicuius,uidetur de familia illius. Ita uidetur hic. Sed,ut dixi,non est uerũ de propria significatione, d.l.ꝑnũciatio.§.familiæ.de uer.sign.Non ob.hæc lex,quia hoc est ex
5 præsumpta mẽte defuncti. † Itẽ facit ista lex ad statuta, quæ dicunt ꝙ minor nõ possit cõtrahere sine licẽtia duorũ pro-
e pinquorum,utrùm dicantur propinqui affines, [e] hoc est cõsanguinei uxoris,hic est tex.ꝙ non, ibi, non solùm propinquos,sed his deficientibus,&c.Apparet ergo,quòd gener & nurus,& alij affines,non dicunt̃ propinqui,ut uidistis s̃.un
6 de uir & uxor.l.j. † Vltimò est uidẽdũ quomodo cognoscatur,utrũ appell.familiæ referatur ad personas, an referatur ad res, ꝙ qñ profertur à testatore, aut dispositio fit familiæ, aut de familia.si sit familiæ, refertur ad personas, ut hic in j. parte de fam.refertur ad res,ut hic,in ij.parte,l.nã quod.§.fi. cum l. se. ad Treb. ita etiã colligitur in d. l. pronunciatio. de uer.sig.Prædictorũ ratio est,qui de familia ꝑut refert̃ ad personas, nõ põt testator disponere, nã cũ liberę personę sint, nõ possũnt relinqui alteri,sed si appell. familiæ ꝓfert̃ à lege, quæ potest nõ solùm disponere familiæ, sed etiã de familia, tũc esset necesse ꝙ recurramus ad antecedẽtia, & sequentia, & sic intelligemus qualiter lex intellexit,l. si seruus pluriũ.§. fi.ff. de le. j. & debemus accipere intellectũ q esset sine uitio, l.ambiguo.ff.de reb.dub.& de reg.iu.l.quoties.

ADDITIO.

a *Suggestioni.*Bar.l.*pronũciatio.ff.e.et l.tutelas.ff.de cap.dimi.Consulo cõt.* Bar.*in illis de ptholomeis.And.*Barb.*Quid si dixerit aliquis, relinquo liberis alienis,Ang.cons.xxxviij.cum duob.seq.uidetur idem dicere.*
b POMA. *Vocẽtur.Interpretatiõe ergo legali semper interpretatur,ut testator sesisse intelligatur de eo,q est sibi maiori affectiõe cõiũctus.* Ro.*cõs. ccccvij.et multa quæ posui ad*Bar.*l.si cognatis.uer.quæro ord.ff.de.re.du.*
c P. PAV. P. *Ad q.Bart.l.pronunciatio.§.familia.ff.de uer.sig.*
d *Vtrùm.*Doc.*l.generaliter.§.fi.de instit. & subst.* Bar.*l.tutelas. de capi.di.* Bar.*in l.pronunciatio.de uerb.sig.Et an ad eos transeat nobilitas,* Bar.*l.j. C.de di.li.xij.*Flo.*l.qui testamentũ.in fi.ff.de prob.&* Ang.*cõs.ccxj.Sed an uxor ueniat appellatione familiæ,sic,l.quicunq;.& ibi* Bart.*C.de re mi.li. xij.& in ru.in auth.de rest.fideic.* Et *an bastardi poßint portare insignia, & arma domus,Bar.l.filiũ.de his qui sunt sui.*Bal.*l.liberali.de suis.& leg. Adde q bastardus est infamis,*Azo.*in fi.de infa.*Bal.*l.bonæ fid.C.de iur.& Bal.in præall.l.generaliter.*Et Spe.*ti.de loca.§.nunc autem. &* Bal. *auth.si quas ruinas.de sac.san.eccl.* Et *an bastardus cõtineatur appell. filij, ad hoc ut puniatur pœna.l.quisquis.ad.l.Iul.maiest.& ibi* Bal.*&* Bar.*l.ij. de uer. sig.ff.&* Bal.*d.l.generaliter.& gl.c.j.de bap.in cle.* Adde *an bastardus sit de familia,& an poßit portare arma domus,*Ang.*cõs.xxx. & xcj. &* Pet. *de Anc.cõs.cccxc.Itẽ adde ad materiã legitimationis bastardorũ, quod dicit Cast.l.pactũ.C.de coll. pro quo facit* Ang.*§.si ab uno.s̃.de le.hær.Et ad materiã,uide omnino* Bal.*in præall.l.generaliter.et* Mod.*l.iij.de in ius uo.* Et *utrũ si statuto cauetur,q capiẽs filiũ rebellũ cõsequatur certũ præmiũ, utrũ capiẽs spuriũ cõsequatur,* Bar.*l.itẽ in potestate.ff.de his qui sunt sui.*

d POMA.

POMA. *Quid autem si sint legitimati,* Alex.*cons ij. uol. iiij. & in l.ex facto.§.si quis rogatus.ff.ad* Treb. An.*cons.xlvj.*
e *Affines.qui dicantur propinq.l.j.C.unde uir & ux. Qui dicantur coniuncti.l.cui eorum.§.affinitatis.& ibi* Bar.*ff.de post.*Et *scias q uxor est coniuncta persona,l.fi.§.fi.& ibi* Bal.*s̃.de fur.* Dixi *in l.cùm alienã.s̃. de leg. An autem sol.mat.dicantur adhuc affines,l.cui eorum.§.j. et quod ibi no. de post.& quòd uxor dicatur coniuncta,tenet* Bal.*l.fi.j̃.de ind.uid. & uide in uer.progenie,qui dicantur affines.adde an stante statuto,q inter affines fuit compromissum si sol.mat.mulier litiget cum affinibus uiri teneatur ad compromissum,Cast.cons.lxviij.ubi de statuto* Veronæ.

a *Si omissa [a] sit causa testam. Tit. XXXIX.*

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Omissa. Fran.cons.clx.*

Continua,ut in gl.& in quibus casibus habeat locum edictum,si quis omissa causa testamenti,ut in gl. nõ est uerum, quia edictum,si quis omis.cau.test. non est inductũ, nisi solùm qñ quis omittit ex testamento,& adit ab intestato.Illud autem quod est introductum, qñ uadit ad substitutum, uel uadit ad legitimum,nõ est per edictũ,si quis omis.ca. test.sed est per constitutiones Principum, ut apparet ex ll. hic alleg. & hoc est utile scire propter formationem libelli,&c.

LEX I.

SI IN Fraudem. Si institutus dimittit hæreditatem,ut uadat ad substitutum,legata debentur à substituto,& si pecuniam,ob hoc institutus accepit etiam ipse tenetur. Opp. qñ aliquis dat substitutũ uulgariter instituto permittere,ꝙ repudiet, l.Cornelius.ff.de hær.inst.no.in l.Pap.§. quarta. ff.de inoff.test. Si ergo permittitur repudiare ex uoluntate defuncti, non incidit in hoc edictum,l.qui autem.in prin. ff.eo. Sol. Concedo ꝙ testator uidetur hoc permittere,ꝙ fiat bona fide, non autem quod fit in fraudem legatorũ,ar.l.j.§.deniq;. ff. de aqua plu.arc.Opp.ij.& uidetur quòd indistinctè relicta ab instituto, debeantur à substituto, etiam si nulla sit fraus, l. licet. de le.j. Dicit gl.& bene,& intellige ꝙ hic testator noluit, ꝙ essent repetita à substituto *, & dicit bene, intelligo testatorẽ noluisse hoc, qñ ab instituto nominatim reliquit, l. si plures. de leg.iij.& l.j.§.id quod ex substitutione. ad
1 l. Fal. Quærit gl. in primo casu huius l. † qñ institutus repudiauit, nec accepit pecuniã, utrùm etiã ipse in subsidiũ teneatur? Gl. determinat ꝙ non, & hoc communiter tenent doc.Iac.Bu.sic simpliciter recitando cont.tenuit. Nam cùm ipse repudians participauerit fraudem, debet in subsidium teneri, l.si in
a prin.de eo per quem fac.erit. [a] Sed hoc non placet, quia hic loquitur de dolo commisso in acquirendo, sed dolus commissus in non acquirendo, non facit in subsidium quem teneri,l.qui autem.in prin.ff. quæ in fraudem cred.teneas ergo gl. tuam. Venio ad ij. partem & opp. l. si à substituto.ff eo.Sol.Dic plenè,ut hic in glo.Vlt.hic distinguitur,& Cy. hic refert distinctionem magnam, quam Dy. ponit,ff.eod.tit.ideò uide Cyn.hic,uel Dyn. ibi, tamen ista distinctio eget suppletione in multis, & in alio anno incepi, & non perfeci.

* *Substituto. Cuius testatoris eã fuisse mentẽ elicimus, si dictũ sit, q quilibet hæres quinque, puta,dare teneatur: l.non distinguemus.§.cùm in plures. ff. de arbit.* I.C.B.

ADDITIO.

a *Erit. Si ille tex.bene ponderetur,non facit ad hoc propositum.Nam ibi ille contra quem agitur in subsidium, non fuerat in dolo, sed agebatur in subsidium contra illum ad quem lucrum peruenit ex dolo alterius.*

LEX II.

CVM QVI. Si omittitur ex testamento, ut adeatur ab intest. legata & libertates debentur, sed si ex testamento non potest adiri ex defectu
a testamenti,uel hæredis instituti, [a] tunc secus.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Instituti. Et ideò si aliquis instituatur qui fuit capax ex testamento,poterit ab intest.succedere per istum tex.dicit Cõ.cons.lxxxiiij. qui loquitur de forensi.*

LEX III.

SI PROCVLIANA. Etiam si legata debeant̃ ex hoc edicto,est locus Falcidiæ.

De indicta uiduit. ex lege Iul. Miscel. tollen. Tit. XL.

LEX I.

LEGATVM. Indictio uiduitatis in persona tertij non reprobatur, l. mulieri & Titio. ff. de cond.& dem. Opp.l.auia.§.Titio. ff. de cond. & dem.l.hæres.ff.eo.Sol.in prima legatũ erat peruentum ad mulierẽ,in secunda erat legatũ relictum cuidam cõiunctæ personæ mulieris, in cuius fauore præsumebatur mulierem desistere à matrimonio, ideò conditio spernitur.

LEX II.

1 *Lex Iulia Miscella quid indicebat.*

AMBIGVITATES. Cõditio quæ uiduitatem inducit,spernitur,& lex Iulia Miscella, & cautio,& iuramẽtum quod per eam indicitur, est sublatum. Debetis scire,ꝙ de iure antiq.fforum,& Codicis cõmunis conditio,quæ inducit uiduitatẽ, spernitur,& legatũ capitur tan
1 quam purum.Post illud ius fforum superuenit † Iulius Miscellus,qui fecit legem circa hoc,per quam statuit ꝙ mulier, cui sic relinquitur,qñ accepit legatũ,intra annum debet iurare de non nubendo,ut hic tangitur per glo.& plenius per
2 Azo.in sum. † No.ꝙ spernitur cõditio,quæ uiduitatem in-
a ducit. [a] No. ꝙ in dubio præsumitur mulierem habere ani-
3 mum procreandorum liberorum. † No.ꝙ non debet aperiri uia malitijs.Pro declaratione legis, quæritur quid indicebat lex Iul.Miscella? dic ut dixi s̃.ad euidentiam,ut tangitur hic per glo.& clarius per Azo. in sum. huius tit. Quæro, quid indicebat cautio Mutiana? Quia ille tractatus de cautione Mutiana est satis longus,habetis in l.Mutianę.de cõd.
5 & dem.& gl. hic tangit,dic ut in ea, quæ bene dicit. † Quæro, utrùm cautio Mutiana in omnibus sit sublata per hanc l.Gl.hoc dicit,& bene,ꝙ non,nisi in casu huius legis.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Inducit. Limita istam reg. non procedere, quando in casu quo nuberet,esset relictum legatũ alij personæ magis priuilegiatæ,l. Titio usufructus.§.serui.ff.de cond.& dem.ubi* Bar. *post Gul.de Cu. infert idem esse quando esset relictum legatũ alicui ecclesiæ uel piæ causæ,quod bene probatur in illo tex.arguẽdo à libertate ad piam causam,ut per* Bar. *& alios in l.si unus.s̃.de test. de hoc etiam uide* Fran.*cons. lxvij. & ibi etiam dicit q conditio temporalis potest apponi.Ias.hoc tit.l.j.quid autem si fiat legatum alicui cum hoc,q intret religionem, an talis conditio reijciatur,*Bar.*cons.clxxvij.contra quem tenet* Cast.*in auth.nisi rogati.in ult. uerb.*C.*ad* Treb.*Sequitur* Dec.*in repe.c.in præsentia.uer. & quando superius dicta,ex̃.de prob.ubi alia alleg.& sequitur* Cast.*Ias.auth. cui relictum.in isto tit.uide ad* Bar.*l.Titio centũ.§.Titio centũ.ff.de cõd.& dem.*

AVTHEN.

a CVI RELICTVM.[a] Ista auth.corrigit leges antiquas in aliquib.Opp.conditio quæ uiduitatem inducit,spernitur,l.ij.huius tit.& ff.de cond.& dem.l. cũ ita.& l.hoc modo.Sol. dico quòd ista auth. corrigit istas leges,in nuptijs secundis,non in primis nup. hoc est, in uirgine,uel in ea quæ nunquam habuit uirum. Illa lex immutata reperitur, ideò ei standum est secundum opi. Io. quam Azo in sum.huius tit. asserit firmiter esse ueram, licet Guar. dixit cont. & hoc tenent doct. etiam post mortalitatem, ita consului. Vide glo.tuam in fi.Et quòd ista opi.Io. sit uerior,

 probatur,

1 probatur,quia legum † correctio non inducitur per iden-
titatem rationis, niſi quatenus in l.ſit expreſſum, l. præcipi-
mus.in fi.de app.Dixi in auth.quas act.§.de ſacroſan.eccleſ.
ſed in auth.noſtra ſolùm exprimitur de ſec.nup.ergo,&c.ut
dicam j.l.prox.

ADDITIO.

a *Cui relictum.Bar.conſ.cxxxviij. And. Barb. Quid autem ſi relinquitur mulieri ſub conditione, ſi monaſterium ingrediatur, an dicatur inducere uiduitatem.Bar.quòd ſic,in conſ.incip.domina Miniata.& Bal. hic ad iſtam auth. in ſe. nu. an relictum indicens uiduitatem teneat, Bar.l.j.uerſ. ſed pone,prior,de ſec.nup.& not. hic quòd quando quis non poteſt caue re,ſtatur iuratoriæ cautioni.glo.Bar.& doc.in l.uſusfr.§.de uſufr.ibi dixi,& quòd dixi § tit.ij.l.ſancimus.& adde, quòd ſi quis non poteſt dare fideiuſſorem,excuſatur à tutela.l.ſi quis inter.§.Imper.de excep.tut.& l. fin.in fi ff.de ſuſp.tut.ſecundum Bal l j. in fi §. quod cum eo. & per conſequens tunc non ſufficit iuratoria cautio.Bal l.fin.§.quod cum eo. & habes poſt Bar.l frater.§.de excuſ tut.Adde quod hic dicitur,in j parte apoſtillæ,quòd illud per Caſt.reprobatur in l.Titio centum. in prin. quia illa non inducit ſpiritualem uiduitatem,licet uiderat carnalem,quia uita contemplatiua altior eſt quàm temporalis,nec reputatur contra Remp quia animæ ſunt præferendæ corporibus,l.ſancimus.de ſac.ſan.ecc & Alex in apoſtil.in d.l.Titio. dicit Bononiæ fuiſſe iudicatum contra Bar. in caſu d. conſ.incip.domina Miniata.*

LEX III.

LEGEM IVL. Conditio, quæ uiduitatem indi-
cit,ſicut in fœminis ſpernitur,ita in maſculis,ſecus ſi re
licTum in tempus uiduitatis conferatur, non ut in ea
1 permaneat. No. ex hoc prin. † quòd ſi l. corrigitur in uno
a de correlatiuis, [a] intelligitur eſſe correcta in alio, licet non
exprimatur cont hoc uideturj de app. l. præcipimus. in fi.
& quod dixi in auth.prox.in fi.Sol.Lex non corrigitur,ni-
ſi in expreſsis, ut in cont. Fallit in correlatiuis, ut hic. Nam
maritus & uxor ſunt correlatiua. Sicut ergo lex corrigitur
in uxore, ita in marito, unde in ſimili, emptor & uenditor
ſunt correlatiua,pone quòd emptor liberat uẽditorem,cer-
tè ſtatim intelligitur liberatus ipſe emptor à uenditore,& e-
2 contrà l cùm emptor.ff.de reſc.uend & l fi ff de acce. † per
hoc ſemel dixi in quæſt.de facto, dicebat ſtatutum Piſarum,
quòd nulli liceat uendere frumentum,niſi in platea,ſub cer
ta pœna,de emptore nihil dicebatur, quæro utrùm punia-
b tur emptor.[b] Ego dico in iſtis correlatiuis quod ſtatuitur in
uno,uidetur ſtatutum in alio,ut hic, & in alijs legibus §. al-
leg.Pro hoc facit j.de cupref l.j lib. xj. ubi ui
detur caſus. Prædicta uera*, niſi diuerſa ſit
ratio emptionis, & uenditionis, ar §. de re-
ſcin.uen.l.fin.& quod ibi uidebitis.

* *Vera. Niſi lex nominatim uni ex correlatiuis induſerit, & alterum correlatiuorum d mnauerit:l. quemadmodum. de agric.& cenſ. lib.xj. C.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Correlatiuis. Pet.de Anch.c canonum.uerſ.ulterius quæro.* Gl. Bar. & Bal.in auth.qui ſemel.j quomodo & quando iud. Et in correlatiuis,quid ſit prius,an actiuum,uel paſſiuum,Bal.ru.de reb.cred.& Bar.l.ij.ff.quod met cauſa.& in l.liberorum.§.notanter. ff.de his qui not.infam. & adde unum,quod dicit Bar.l.multùm intereſt.de uer.obl.Bal.conſ.xiiij.ij lib.*
POMA. *Fel.in proœ.Decret. Et quod diſpoſitum in uno correlatiuorum non ſit diſpoſitum in alio,doc.in l ij.§.fin.& ibi Iaſ.in v.no. in l. lec. ff.ſol mat. Anch.c.canonum ſtatuta.de conſt. & Pan ibi addita. in c.j.de loc.& Capram conſ j.& Fel.c.fin.de iud.Iaſ.l.ij.in iij not.ff de in ius uoc. Bar.c.cæterum.de iud.Rom.conſ.clxvj.Bal.conſ vj. in v. part. Bar. l. fin. de ac.Are.conſ.lviij.Pan.c.ex multa uer.ult.quæro.Are. conſ.ij.Ana. c. de iud.& Iaſ.l.qui ſe patris.§.qui admit.& in l.ſi emancipati.de col. Fel.ca. debitores.de iur.Are.l.ſi filium.§.patri.de uul.Iaſ. rub. ff. de acq. poſſeſſ. Bal.nouel.in tract.de do.in vj.par.in ij.prin.Et per hoc ſemel dixi in q.de facto,Bar.l.fi.de acc.& l.j.de cupref.li.xj.& in l ſi cũ uenerit. ff. de pac. In contrariũ facit,quod no.Bar.l.inuitus.§.j.de re.tur.Bal.rub. j. de reg. iur.& adde tex ibi,Bar.l.ſi ab eo.j.de le.hæ.& facit,an ſi ſtatutum excludat ſororem à ſucceſſione fratrum, an idem erit econtrà, Bal. q. non, in l. lege.in fi.j.de le.hær.& Bal.rub.§.de reg.iur.*

b *P. PAV. P. Emptor. Pan.c.j ex loc.tenuit expreſſè cont.q. in pœnalib. non fiat extenſio de correlatiuis ad aliud,Iaſ.hic. Fel. in proœ. Grego. & quòd etiam in pœnalib.habeat locum hæc reg.Iaſ.l j.C.de in ius uoc.Item ad reg.& quatuor limitationes,Fel.c.fi.e§.de iud.Bar.l.ſi de acc .& Domi c.j.de tẽp or. quòd eo ipſo q. lex facit exemptũ monaſteriũ à uẽdendo, facit exemptũ emptorẽ ab emẽdo.Item gl.c.j de cõſeſ in vj.q. pœna appoſita actori,uidetur etiã impoſita reo,& ecõtrà, qd ſi ſtatutũ cõpelleret aliquẽ emere,an cõpellat uẽdere?Dicit Bal.q. non.l.j j.de cõm.ſer.man.*

1 *Si relinquuntur uxori centum,quãdiu in domo teſtatoris manſerit,& ad ſecunda uota non tranſierit,an uideatur inducta uiduitas.*
2 *Mulier quæ nupſit,dicitur caſtè & honeſtè uiuere.*

a §. SED QVIA.[a] Summaui cũ præcedentibus. Cir-
1 ca legem noſtrã † quærit gl.quid de eo, quod quotidie
relinquit mulieribus,uidelicet quãdiu in domo mea re
manſerit,& ad ſecunda uota nõ tranſierit, an per hanc con-
ditionẽ uideatur induci uiduitas? Gl.non tñdet.Vide gl.fi.
in fi Et aduerte,dicũt doc.quòd per hęc uerba nõ indicitur
uiduitas,imò dictũ legatũ pro præſenti tẽpore eſt puriũ, pro
ſequẽti cõditionale,ut donec erit uidua, capiat ſine ſatisfa-
tione.cùm deſierit eſſe uidua,deſinet capere,ff de an.le l fi-
liæ.Facit de cond.& dem l pater Seuer:nam.§. fi. Ad unũ tñ
aduertas,ne decipiaris.Gl hic formando q.ponit uerba cõ-
ditionis ſic, Quãdiu in domo mea caſtè & honeſtè uixerit.
2 Certè illa † quæ accepit uirũ, dicitur uiuere caſtè & hone-
b ſtè,[b] l.mulier.§ cùm proponeretur.ff.ad Treb.Vnde conſi-
lium eſt quod addat teſtamenti,illud,& quòd ad ſecũda uota
non tranſierit, aliàs per hæc uerba mulier non impediretur
tranſire ad ſecunda uota,& capere relictum.

ADDITIO.

a *Sed quia.Lu.auth.ſimiliter.j ad leg.Falc.quando una l.corrigit aliam, debet fieri ſpecialis mentio de l quam corrigit.Ibi gl.nõ reſpõdet.adde quòd contrariũ uidetur uelle gl.l.cùm tale. de cond. & dem. & iſta eſt uerior, & uide Iac de Bel §.quia uerò.in fi.auth.de nup.& Bal hic in prin.l.cùm filius § qui Mutianam.de leg ij. Ad unum tamẽ aduerte, q. mulier trãſiens ad ſecunda uota,dicitur caſtè uiuere & honeſtè,auth. hic locũ. ſi ſecundo nupſ mu.uide tamẽ Bal.cont.& Imo.l.cùm filius.§ qui Muti.nam.de leg. ij & Bal.l.Deo nobis,de epiſ.& cle. & ibi, an dicatur uidua uiuere quæ ingreditur monaſteriũ,& quid habeat facere hic mulier?Bal d l.decreto. §.de infam & hic adde Bal l.j.§.de rap uir & ibi generaliter ponit,qũo ſumatur pudicitia,per Bal.hic,& in l uoluntatis. C. de fideicomm. Adde quòd nec legatũ amittit mulier ſcdò nubẽs,ſi teſtator dixerit,donec in hoſpitio meo uixerit,et uirũ ſcdm ducat in hoſpitio primi,Old.cõſ.ccxiij.*

b *POMA. Honeſtè. Bal.hic reprehendit Caſt.l. eum qui probabilem. C. de epiſc.& cler.quia maritus non præſumitur cogitare de tali caſtitate, ſed intellexit de caſtitate uiduali.Fel.ex iſto conſ.Bar.hic in prin. declaratur ſuper gl. j.ibi,& Imo.& in Greg in prin.Bal.l.Deo nobis.de epiſ.& cler.Et quæ ta lex ſit caſtitas,uide Nic.de Lyra,Matth.xiiij. in glo. in uer. & dabatur.Barb.conſ.vj.uol j.*

De his quæ pœn. no. in teſtam. uel codic. reſinq. Tit. XLI.

LEX I.

1 *Pœna adiecta legato,ſi excedit debitum modum uſurarum, reducitur ad legitimum.*
2 *Legatum ſub conditione impoſibili & turpi,quando ualeat.*

a SVPERVACVAM.[a] Quod pœnæ nomi
ne relinquitur,ualet,niſi turpis uel impoſsibilis
b diſpoſitio præcedat.[b] Opp.ff.de cond. & dem.l.
multa.in prin.& ff.eo. l.j. Sol. dicit glo. hæc cor-
rigit illas. Iſta ſol. non eſt bona, quia etiam de iure antiquo
poterat relinqui nomine pœnæ,& ualebat,l.j.§. item ſi ita. ff.
ad leg.Falc.& l.j.ff.de pœn leg.& l.ſi pœnam.quando di.leg.
ced.& l.iij.§.fin.de ann leg. Propter hoc debetis diſtingue-
re tria iura. Nam primum fuit ius forum, per quod uale-
bat

bat relictum nomine pœnæ, d. l. niſi præcederet diſpoſitio
turpis,l.j.ff.eo.uel quando nihil poterat grauato imputari,
l.multa.ff.de cond.& dem.Secundum ius fuit,per quod fuit
ſtatutum indiſtinctè, quòd non ualeret relictum nomine
pœnę.Fuit tertiũ ius,ſcilicet huius l. per quod illud ius me-
dium tollitur,& ad primũ reditur, & eſt hodie idem, quod
1 de iure antiq.Digeſtorum.Circa iſtam partem † quæro, di
citur hic, quòd ualet relictum nomine pœnæ, quid ſi pœna
excedat legitimum modum uſurarum,an reducetur ad le-
gitimum modum,ſicut dicimus in cõtractibus,l.Iul.§.idem
c Pap.ff.de act.emp.& §. de uſur.l. cùm allegas? [c] Rñ. ſic,d. l.ij.
§.fi.de an.leg.Venio ad ſecundam partem,dicitur hic,quòd
uitiatur relictum,quando præcedit iuſſus turpis uel impoſ-
2 ſibilis. † Cont.inſt.de hær.inſt.§.impoſsibilis.ff. de cond. &
dem.l.obtinuit.§. de inſt. & ſub. l. reprehen-
denda.Dicunt* quidam,quòd hęc intelligi
tur ſecundum illas, ut ualeat reiecta condi-
tione.Certè iſtud eſt contra iſtum tex.qui di
cit,ſine ullo damno,&c. nam ſi relictum præ
ſtatur,hæres erit in damno,unde glo.ſol.di-
ſtinguendo,aut cõditio impoſsibilis oppo-
nitur in perſona grauati,& non ualet relictũ
ut hic,aut in perſona honorati, & ualet reli-
ctum,ut in cont.Iſtam opi.tenet gl.ff.de cõd.
& dem.ſuper rub.& l.obtinuit. eod.tit. Iſtud
non placet,quia eſt contra.d.l.obtinuit,quæ
ſimpliciter dicit, turpes conditiones eſſe re-
d mouendas. Quæ eſt ergo uera ſol. [d] dicunt
Vltramon.& bene licet ſit dictum gl. alibi, q.
hic non fuit apposita conditio impoſsibilis, imò conditio
neceſſaria.Cùm enim præcedit diſpoſitio turpis uel impoſ-
ſibilis, ut puta, iubeo quòd patrem * tu-
um occidas. Iſtud eſt turpe, & impoſsibile
de iure.Sequitur,& ſi non occidas,des Titio
centum.Iſta conditio, & ſi nõ occidas,eſt ne
ceſſaria,quia contraria eſt impoſsibilis, l. in
illa.circa fi.ff.de uer.ob.Et iſtam ſol.tangit gl.
l.j.ff.de cond.inſt. ubi pleniſsimè tractaui i-
ſtam materiam impoſsibilitatis.Sed contra hoc opp. ſi præ
cedit conditio neceſſaria,ergo ſtatim debetur,& purè,d.l.in
illa.in fi.de uer.ob.& l.ſi pupillus.§.qui ſub.ff.de no. Sol. ibi
loquitur quando non præcedit diſpoſitio turpis, hic ue-
rò quando præcedit diſpoſitio turpis,ff. de uerb. obligat.
l.ſi homo.l.in illa.in princ.Opp.glo.l.ſi mihi & tibi.§.ſi quis.
de leg.j.ubi etiam præceptum impoſsibile ualet. Dicit gl.ibi
nõ erat impoſsibile, quia teſtator poterat ſuperuiuere, & eo
uiuente ſerui poterant peruenire Ro. Iſta non eſt bona ſol.
3 quia eſt contra reg.Cat.ideò dic, † quòd ſicut anguſtiæ tem
poris ſubducuntur de contractibus bonæfid.l. inſulam. §.j.
ff.loc.ita ſubducuntur de ulti. uoluntatibus
quæ habent inſtar bonæ fid.* l.in minorum.
§.in quib.cauſ.in integr.reſtit. non eſt neceſ.
4 † Quæro circa iſtam partem, quod eſt præ-
ceptum legibus interdictum, uel improba-
tum. Glo. dicit quando teſtator relinquit le
gatum non capaci, uel præcepit ſe ſepeliri cum ueſtibus.l.
ſeruo alieno.§.fi. ff.de leg.j.

* *Dicunt. Ego cẽſeo eſſe reſpon. omnes turpes uel impoſsibiles conditiones, in teſtamento appoſitas à Prætore remiſsas eſſe: l.facta. §. ſi ſub cõd.ff. ad Treb. l.ſi quis ita. de cond. inſt.* I. Con. B.

* *Patrem. Hæc conditio totum actum uitiat: l. j. ff. de ijs quæ pœ.no.* I. C. B.

* *Fid.Imò re uera ſunt bo. fid.§.actionum.Inſt.de actio.* I. C. B.

ADDITIO.

a *Superuacuam.Bar.& doc.l.j.de cond.& dem.& l.teſtamento.la j.eo.ti. & l.hæredibus.Bar.l.paterfam.ff.de cond.inſt.*
b *P. PAV. P. Præcedat. Pau.conſ. ccxxxiij.ſi prohibitus ſit filius ſub pœna priuationis hæreditatis.licet non ualeat prohibitio quantùm ad legatũ, ſi tamen alienaret,priuaretur hæreditate,Bar.l.quoniam. C.de inoff.teſt. Item an ignoranti currat tempus poſitum in priuatione hæreditatis, à rectore,& non currat niſi ab adita hæreditate, & an requiratur interpellatio.Bar.auth.hoc amplius.j.de fid.inſt.*
c *Ille. Adde d.l.cum alleg.& l.Iul.de act.emp.*
d *Sol.Iſta pœna adiecta conditioni prædictæ, nocere non debet, l.ſi homo. de uerb.obl.quando impoſsibile uel turpe erat in j.diſpoſitione,quòd occidens patrem,& c.Bar.d.l.ſi homo.& doc.c.fi.de cond.appo.*

De fideicommiſsis. Tit. XLII.

LEX I.

a SI PROBAVERIS.[a] * *Volũtate.No.eã quæ ſcripſi.li.ij.*
b Preſtatio triennalis [b] facit ut a-
limenta etiam in futurum de-
beantur ex inutili uoluntate*. *Epi. c. j. Ax. j. nu.viij.* I.C.B.

ADDITIO.

d *P. PAV. P. Probaueris.Circa hanc l.q. debitum annuum poteſt de præſenti induci in iudicium, Ale.conſ.xcv.Item q. iſta lex loquens in alimentis,habeat locum in dote debita ex ul.uol.Bar.q.vj.per eum diſputata,incip.mulier habens amplum patrimonium.,Iaſ.l.ſi certis. C. de pac. & hic etiam latè,aduerte tamen q. ſi quis peteret ſolùm pro uno anno,& obtineret,quia reus nihil in iudicio opponeret,ſi poſteà reuerſus eum conueniat ex alijs ann.poterit opponere contra inſtrumentum non ob. ſententia lata pro primo anno.Ang.§.in his.ad fi.auth.de inſt.cau.& fi.Are.l.iſta ſtipulatio.de uer.ob.ubi dubitat an idem ſit in ſtipulatione annua.*
b *Triennalis. Item operatur illa triẽnalis præſtatio aliam præſumptionem, quam habes in l.quicunq.j.de apo.pu.lib.x.Et adde Bar.l.ſi id.in prin.ff. de iur.om.iud.& in l.prox.& Bal.l.aduerſus.C.de uſur. Et ſic iſtud triennium operatur in caſu fauorabili,ad inducendum liberationem,ut ibi iuncta gl.Et limita hanc l.ut per Ang.d.l.ſi certis.& Bar. e.& in l. cùm de in rem uerſo. ff.de uſur.putat procedere etiam in legato dotis,et in legato ad refectionem uiæ,& in alijs ſimilibus fauorabilibus. & idem Bal. Ang. & Fulgoſius d.l.ſi certis.Bar.in quadam diſputatione incipiente,mulier.Ant. de But.in repe.cap.peruenit.de cenſi.& Ioan.de Imo.l.ſi uerò. in §. de uiro.ff.ſol.mat. & Fulg. d.l. cùm de in rem uerſo. & Matth. de Mat. in ſuo tract.extenſionum.Et ſubdit Ang.d.l.ſi certis.quòd idem erit in legato facto pro redemptione captiuorum,uel pijs locis, cùm hæc tanquam pia diſpoſitio ſit fauorabilis.l.ſi quis pro.§.de dona.& l. ſi quis ad. §. de epiſc. & cle.Pietatis enim cauſa mouit hic legislatorẽ ad ita ſtatuendum,ex quo dicit An.ſe noueriſsimè inferre,q. hæc l.non habeat locum in legato alimentorum relicto diuiti,quia tunc ceſſat ratio pietatis,gl.l.illud.uer.aliam cauſam.§.de ſacr.eccl.& Bar.in repe.l.j.in ij. quæſt. ſecundæ partis prin. etit.Non ob.l.cùm hi.§.nihil.ff.de tranſact. ubi non poteſt tranſigi inconſulto prætore ſuper legato alimentorum relicto pauperi, uel etiam diuiti, quia tamen dicit An. quòd illud ex extenſione Iuriſconſulti, in caſu illo, quod non reperitur in caſu iſto.Hanc limitationem reprehendit Imo.d.l.ſi certis.Tamen Flo.d.l. cùm in rem.ſimpliciter ponit illam limitationem,& allas duas,quas j.recitabo,& eas approbat,licet nullam de An.faciat mentionem.Secundò limitat An.hanc l.non habere locum,quando teſtamentũ eſſet inutile eò, quia teſtator non erat habilis ad teſtandum, quia tunc lex reſiſtit teſtandi potentiæ,& ſic ex eo teſtam.non oritur naturalis, nec ciuilis obl.l.non dubiũ.§.de legi.& l.cùm lex.& ibi Bar.ff. de fideiuſ. Quã limitationem intellige ueram,quando teſtator erat inhabilis ex defectu iuriſgen.ſecus ſi à iure ciuili tantùm,quia tunc bene oritur naturalis,cùm naturalis ſit inuenta de iure naturali ſeu gent.l.cùm amplius.in fi.de reg.iur. Bar.in repet.l.ij.in.ij.q.prin.quam expedit per v.q.§.de ſacr.eccl.ubi cõcludit,q. relicta ad pias cauſas debentur,licet teſtator eſſet inhabilis ex defectu ſurgente à iure ciuili tantùm,& ibi ponit qui ſunt iſti defectus.Tertiò limitat Ang.in prædicto loco,hanc legem non habere locum,ubi teſtamentum eſſet inutile propter imperfectionem uoluntatis, eò quia uoluntas imperfecta,non eſt uoluntas,l.ſi is cui.& ibi nq. ff.de teſt. & ideò debet intelligi hæc lex imperfecta,ratione ſolennitatis deficientis, quo caſu oritur naturalis obligatio,gl.l.ſi poſt.cũ ſi.§.de iuris & facti ig.Dic q. illud pendet ab illo,an teſtamentum imperfectum ratione uoluntatis ualeat ad pias cauſas,uel inter liberos,de quo,& c.Itẽ aduerte ad illud,quod dixi in prin. quòd licet communiter extendatur hæc lex ad legatum dotis,& refectionis uiæ,tamen ſecundum Sal.d.l.ſi certis.illud non uidetur uerum,quia ea quæ fiunt contra ius commune,non debent extendi, l. ius ſingulare. & l. quod uerò.ff.de leg.& præſertim cùm non ſit ratio in dote,quia legatum alimentorum dicitur pium.l.Mela.poſt prin.ibi,pietatis intuitu. ff.de ali. & cib.leg.no.Bar.l.alio.eo.tit.Item ſuper eo non poteſt tranſigi prætore inconſulto,l.cùm hi.§.in his.ff.de tranſac. quod non reperitur in dote. Et per multas alias rationes,de quibus ibi per eum.Tamen tene opi.Bar. quæ eſt cõmunis.Primò,quia dici poteſt,quòd cauſa dotis,ſit cauſa pia, l. cùm his.§.ſi mulier.ff.de cond.ind.Bar.l.ſi ego.in prin.ff.de iur.dot. & Bal.in rep.l.j.de ſacr.ſan.eccl.& l.ſicut.de act.& obl.l mandatum.§. mand. & æquiparatur cauſæ alimentorum,gl.l.ob æs.§.de præd.min.& Bar.l.fin.*

ff.de his qui.ut indig.cum simil.& in d.l.si certis. Et responsionem ad alia quæ dicit & obijcit Sal uide per Alex.de Imo.d.l.si certis. uer. prætereà. No.q; libertates sunt ita fauorabiles, sicut alimẽta.c.casum matrimonij. de off.dele. Alex.d.l.si certis.

LEX II.

1 *Legatum annuum solutum in præsenti, quando obliget in futurum.*

T S I. Ex inutili uoluntate, legatũ à sciente solutum non potest repeti. Istam l.lege cum pręcedenti, quia inuicem sibi contradicunt. Opp. de hac l.ij. ad primam, nam sibi præiudicat, si præstitit per triennium, ut ibi, sed hic præiudicat, si præstitit statim. Huius timore hæc lex ij. legitur hic, in ij.gl.duobus modis, primo, quòd l.j. ille qui soluit, fuit ignorans, hic fuit sciens. Hæc non est uera, ut j. uidebitis. Alij dicunt, q; in l.j.& ij.fuit solutum à sciente, quæ solutio statim præiudicat, in eo quod soluitur, in eo uerò quod est soluendum, nõ præiudicat, nisi fauore alimentorum, quando præcessit præstatio per triennium, l.j.& ista est uera opin. quam tenent omnes doc. secundũ hoc, l.j. intelligitur quando solutio est facta à sciente. Item intelligit gl.l.ij.in sol. ultimi contrarij, in alijs uariat, ut statim dicam. Veniamus † ergo ad gl.l.j.& opp.
1 à diuisione, nam aut hæc uoluntas fuit solennis, & tunc sine dubio statim potest peti, nec curatur de præstatione triennali. Aut ista uoluntas fuit inutilis, & tunc aut solutio fuit facta à sciente, & statim præiudicat, non expectata solutione triennij, ut j.l.prox. Aut ignorauit, & tunc etiã si infinitus uicib. soluisset, in futurũ non præiudicaret, l.obligationũ.§, placet. de act.& ob.& sic uidet, q; ista l. nullo casu locũ habeat. Sol. dicit gl. q; hic nõ agnouit scienter, sed est speciale, ut soluendo tanto tempore uideat agnouisse. & sic intelligit ista gl. in eo qui soluit ignorãter, quod est cõtra illud quod tenet hæc eadem gl. in fi.& j.l.prox. Prætereà ego uideo in libertatib. quæ sunt ita fauorabiles sicut alimenta, q; præstatio per errorem non præiudicat, l. cùm testamentum. s. de iur.& fac. ign. ergo nec in alimentis. Vnde alij soluunt, q; hic fuit uoluntas solennis, & quod hic dicit de præstatione triennij, subaudi, maximè. Istud non est uerũ, quia secundũ hoc lex nõ esset facta in casu dubij. Dic ergo q; ista est ueritas, q; hæc solutio fuit facta à sciente quę pręiudicat statim in eo quod soluit, sed in eo qd est soluendũ, in futurũ non præiudicat, nisi præcedat præstatio triennij, & est speciale fauore ul. uolũtatis, & alimentorũ, ut statim dicam. Itẽ opp. s. de usur. l. creditor. Sol. Ibi loquit in contractib. ubi præstatio triẽnalis non præiudicat, hic fallit fauore ultimæ uolũtatis, & alimentorũ. Item opp. ff. ad le.
a Fal. [a] l. quod de bonis. §. ij. Gl. dicit q; ibi nõ soluit trib. annis. Tu dic q; hic est speciale in alimẽtis, ibi loquit in alio relicto, quàm alimentorũ. Itẽ opp. s. de pac. l. si certis. Sol. Dicit q; ibi constabat pactũ nudũ intercessisse, & sic dispositionem esse etiam inualidã, hic aũt erat dubiũ, utrùm uoluntas fuerit solennis, uel nõ, unde in dubio præsumitur solennis. Vide ergo istam gl. quæ intelligit hanc l. quando erat dubiũ, utrùm uoluntas fuerit solennis aut non, & sic gl. in seipsa uariat istã legem trib modis. Vna q; intelligatur in nesciente, alia q; intelligatur in dubitante, alia q; intelligat in sciente. Ista sol. nõ placet, quia nesciens & dubitans pari passu ambulant, l.fi. s. de cond. ind. & l. manifestissimi. §. finautem. s. de fur. Solue ergo q; hic est speciale fauore alimentorũ, & ultimæ uoluntatis, & lex cont. loquitur in contractibus, non in ultimis uoluntatibus, & hæc est uera. Item opp. & uidet q; maius tempus requiratur, s. decem annorũ, l. cùm de in rem. ff. de usur. Sol. Hic constabat uoluntatẽ esse inutilẽ, tamẽ propter præstationẽ triennij ualidatur, ut in futurũ præstetur, ibi erat dubium, an tit. præcessit, ad cuius probationem inducebatur præstatio longi temporis. Ad l.j. opp. ultimo modo, dicit hic q; agitur ut in futurũ præstentur. Cont. iudiciũ non potest
b esse in futurum, [b] l. non quemadmodũ. ff. de iud. & de usur. l.j. §.j. Sol. Hic pro futuro agitur ex iure præsenti, ibi ex iure de futuro. Vide glo. Istud dictum non uidetur procedere in obligationibus ex testamento, sed in obligationibus quæ ex contractu procedunt, nam stipulatio annua una est pro toto tempore, & statim nascitur actio & obligatio, l. si Stichũ. §. stipulatio. de uer. obl. & l. senatus. §. fi. de do. cau. mor. Vnde meritò potest dici, q; ibi agitur ex iure de præsenti, sed in obligationibus annuis, uel menstruis ex testamento quot sunt tempora, tot sunt obligationes, d.l. senatus. §. fi. & l. cùm in annos. de annu. leg. Vnde non potest dici, q; pro futuro tempore agatur ex iure de pręsenti, cùm de pręsenti nullum sit ius de tempore futuro. Sustinendo gl. possum dicere q; in hac l. non agit ex testamento, sed agitur ex neg. gest. hoc est, ex ultima uoluntate inutili, ex qua cũ pręstatione triẽnij oritur quædã obligatio, & agitur condictione ex hac l. Vnde magis uidet ex contractu, quàm ex testamento. Vel aliter, & puto melius, q; illud quod glo. dicit hic, q; agitur ex iure de præsenti, hoc est, occasione iuris de pręsenti, agitur etiã pro futuro tempore, ideò non cogitur singulis annis, uel singulis mẽsibus agere de iure suo, ar. l. malè. j. de pręsc. xxx. ann. & hoc plus placet. Ratio, quia ista præstatio triennij licet inducat ut magis sit cautum, non tamen inducit ut plus debeatur, quàm primitus debebat, ar. l. Titius. ff. ad Treb. Sed primitus naturaliter debebant alimẽta, pro primo tẽpore purè, pro secdo tẽpore sub conditione, ex hac inutili uolũtate, tunc propter præstationẽ debebit ciuiliter codẽ modo. Fateor tñ, ut arbitror, q; hic sit agendũ conditione ex ista lege,
2 ar. l. si peculiũ. §.j. de statulib. Qualiter † aũt pro futuro tempore posit agi, dixi tibi in l.j. j. de senten. quæ sine cer. quan. & gl. tangit. Dixi etiam aliàs de dam. infe. l. si finita. §. fi. cum l. seq. Tamen singulariter no. istũ tex. in obligationib. annuis, & mẽstruis, quia potest quis petere ut aduersarius condemnetur ad præstandũ de præsenti, & ut præstet in futurũ. Expedita l.j. super l.ij. gl. facit unã q. utrùm ei qui soluit unũ, præiudicetur in alijs. * Gl. determinat q; non, & dic ut in ea.

* *Alijs. Dic quòd non, per l. cùm fidem. s. de non nu. pec. quam Salic. suo Axiomate deprauauit.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Falc. Bal. d.l. si certis. uidetur dicere q; expediatur officio iud. dic ut ibi.*
b *Futurum. An quis posit agere pro futuro ex iure præsenti, Bar. l. autem. §. pen. de uerb. ob. & in l. libertos. in fi. §.j. de ali. leg. & in l. malè agitur. de præsc. xxx. ann. & in l. pecuniæ. ff. de ali. leg. Imo. l. si stipulatus. §. cùm stipulamur. de uer. obl. Cy. & alios l.j. ad fi. s. eo. & Bar. & Bal. hic, & l.j. j. de sent. quæ sine certa quant. & Ang. in repe. l.j. s. de iure dot. Bar. expressè tenet, q; agatur condictione ex hac lege, uide quæ ibi dicam.*

LEX III.

1 *Fideicõmissum uniuersale transmittitur ad hæredem ante restitutionem.*

C V M S E C V N D V M. Fideicõmissum uniuersale transmittit ad hæredes * ante restitutionem, & si debitor creditori succedit, extinguũtur actiones. j. eo. l. si in persona. & l. apud Iul. §. utrùm. ad Treb. & l. cogi. §. idem Metianus, eo. tit. licet gl. tua dicat cont. & malè. l. à. testatore. de cõd. & dem. & l. cum filio. de leg. j. & ibi reprobatur per Dy. Quæro an ista puella poterat cogere istos hæredes adire hæreditatẽ. Gl. quæ est hic, distinguit, Aut testator relinquit libertatem & hæreditatem per fideicomm. seruo hæredis, aut seruo testatoris. Et si seruo testatoris, aut ab omnibus relinquitur libertas & hæreditas, aut ab alio libertas, & ab alio hæreditas. Adde ibi, & sibi restituere, &c. hic iunge finem istius glo. ibi, secus tamen si ab uno, &c. Quærit gl. secundò, quid si testator unum instituit ex dodrante, alium ex quadrante, ipsi tamen sunt hæredes puellæ ęqualiter. Certè isto casu dicit gl. iste qui fuit institutus in maiori parte, cogetur restituere tertiã partẽ suæ partis, ut in gl. Istud qd gl. dicit, potest ꝓcedere, si ponimus istam puellã fuisse seruã hæredẽ pro æquali portiõe, & ideò cũ ad eos ęqualiter ꝓtineat ius patronatus, ęqualiter succedũt: sed si

* *Hæredes. Hoc amphynologicũ Ax. sic apertius explica; Fideicommiss. qui ante restitutam sibi hæreditatem decedit, eam ad suos hæredes nõ trãsmittit. sic intelligas l. xxj. in hoc tit.* I.C.B.

si ponimus ipsam fuisse seruã testatoris, tũc ad hæredes pertinuit illa serua pro hæreditaria portione, hoc est, ad unum pro nouẽ partibus, ad secundũ pro tribus, & easdem partes uidetur habere in iure patronatus. unde nõ succedit æqualiter, sed respectu portionũ dominicatũ, & iurispatronatus, ar. Inst. pro soc. §. illud. Et ita dicebat Iac. But. & sic reprobat
2 hanc gl. Quæro, licet fideicõmissum † uniuersale transmittatur ad hęredes ante restitutionẽ, utrùm transmittat fideicõmissario defuncto ante aditam hæreditatẽ, sicut transmittuntur legata particularia? Glo. uidetur tenere q; non, in l. quidam. ff. ad Treb. Ego tamen consueui tenere cont. quod plenè examinabo in l. cum filio. ff. de leg. j.

LEX IIII.

2 V O L V N T A S. [a] Prohibitio † alienationis extra familiam, non impedit alienationem quæ fit in familia. No. j. quod dixi in summario. Not. ij. illud, † q; prohibita uẽditione, uidetur prohibita do-
1 *Donatio. Cont. in emphyteusi: l.j. de fund. pat. li. x. C. uel in rebus decurionũ: l. fi. de præd. deeur. eod. lib.* l. Concen. B.
2 natio *, [b] quod apparet hic, & ideò donatio non est prohibita, quia fit sororì, secus si fieret extra familiam, ut hic uides in tex. & glo. uidetur dicere expresè, j. de usuc. pro emp. l. ij. Quærit gl. utrùm ista soror cui hæc portio est donata, poterit illã extra familiã uendere, & uidetur tenere quòd sic, ar. l. pater. §. quindecim. ff. de le. ij. sed fortè illa lex nõ facit, nam ibi fuit facta prohibitio simpliciter, sed hic quilibet fuit prohibitus, ne uenderet partẽ suam, dic
c ut ibi. Vltimò gl. [c] format unum ar. cont. & non soluit, de l. cùm hi. §. sed si pluribus. sed ibi ratio prohibitionis habet locum etiam in alienatione quæ fit inter eos, hic secus, &c.

ADDITIO.

a *Voluntas. Bar. l. pater. §.j. de leg. iij.*
P. P A V. P. *Quòd sit interpretanda defuncti uolũtas ex bono et æquo, & q; ubi uerba sunt clara, standũ sit uerbis, Soc. l. in his. ff. de cond. et dem.*
b *Donatio. l. statuliberi à cæteris. de statuli. licet aliter uideatur obstare l. pater. §. quindecim. de leg. iij. ubi uendere, donare, & quod dicit, intelligas uerum, quando inhibetur contractus respectu pretij redimenti ex re, quia tunc prohibitio cõtractus uenditionis, non impedit donationem. l. fi. j. de præ. cur. lib. x. & c. j. §. donare. qualiter feu. olim po. alie. iuncto prin. illius c. & l. fi. s. de iur. emphy. & Bal. hic, adde pulchram limitationem, secundum Pau. de Cast. hic, ad id quod dicitur, q; prohibitus alienare, nõ dicitur prohibitus alienare rem, quã emit à cohærede, quia hoc dicit esse uerum, cùm prohibitio facta est personaliter, scilicet ut nullus alienet partẽ suam, sed si prohibitio esset, ne alienetur fundus extra familiam, & sic ad rem, tunc licet unus emat ab alio, illam partem, quam emit, uendere tamẽ non potest, & ita aliàs de facto cõsultus dicit respon. Adde etiã q; per istã l. dicit Bal. quem sequitur Cast. q; si sint plures feudatarij eiusdem rei, q; unus potest partem suam alteri uendere & donare sine consensu domini, quando feudum est antiquum, & inuicem succedunt in eo, c. j. de ali. feu. pa. uer. si fe. secus in feudo nouo pluribus concesso, in quo unus alteri succedit. Itẽ facit secundũ Bal. q; episcopus qui prohibetur uendere bona mensæ suæ, posit tamẽ donare capitulo cathedralis ecclesiæ, quia faciunt unum corpus, de quo est gl. in cle. si una. de reb. eccl. non alie. Et quò ad primũ Cast. uide Bal. cons. ccclxxx. ij. lib. quo. uerò ad secundum de feudatarijs, uide e. Bal. cons. xxj. iij. lib. & cons. xxvj. v. lib.*
c *Gl. Quid si testator mandat hæredi, q; res non exeat manus suas, quid importent. Bar. l. manumis. de iust. & iu. Bal. l. peto. §. fratre. de leg. ij. et Imo. l. filius. §. Diui. de leg. j.*

LEX V.

S I F R A T E R. Pupillaris directa, adueniente puberitate expirat, secus in fideicommissaria simpliciter facta, uel cũ tẽporis distinctione. Vide quandã gl. quæ est hic, quę tollit quoddã magnum dubiũ, uide glo. pe. Et ut intelligas melius opp. quando pupillaris substitutio, & iure fideicommissi, illud fideicommissum expirat adueniente puberitate, l. si Titio. §. fin. cum l. seq. ff. de leg. j. & ibi per Dyn. & ad
a Treb. l. Scæuola. [a] & ibi per Dy. Sol. huius timore, dicit glo. quòd hic fuit confirmata pupillaris substitutio per hæc uerba, quandocunq; decesserit, secus si testator simpliciter dixisset, dictam substitutionem uolo ualere iure fideicommissi, arg. l. contrariæ.

ADDITIO.

a *Scæuola. Bar. d.l. Scæuola. & in l. stipulatio ista. §. in stipulationibus. de uer. obl. & l. si quis à filio. §.j. de leg. j.*

LEX VI.

P R A E D A. Si res obligata legetur à sciente, uel cõiunctæ personæ, hæres eam luere cogitur, uel pretium soluere, si à creditore alienetur, h.d. Opp. l. si res obligata. ff. de leg. j. Sol. quod hic deficit per illam suppletur, scilicet q; etiam in alio casu hęres cogatur luere, uidelicet, quando legatario luente apud alium nihil remaneret. Vltimò aduerte ad unum, quod ego dico, quod nec reperio alium dicere & credo dicere ueritatem. Ego intelligo istã l. & similes, quæ loquuntur de re obligata, quando res est obligata pro debito alterius, quàm testatoris, uel hæredis eius. Nam si res esset obligata pro debito testatoris uel hæredis eius, absq; distinctione aliqua, hæres luere cogitur. Nam ad legatariũ creditor peruenire non potest per hypothecariam actionẽ, nisi prius debitore principali existente in mora, l. debitores. j. de pig. unde nõ euincerentur à legatario, nisi ex culpa eius, scilicet hæredis, hoc uidetur gl. uelle non cauillando eam in l. qui solidũ. §. fi. ff. de le. ij. dixi tibi in l. si res. de leg. j. no. ibi, quia habeo istam limitationem pro not.

LEX VII.

a V O L V N T A T I S. [a] Seipsam summat. glo. opp. à diuisione, dic ut in ea, & plenius per Dy. cap. inspicimus. de reg. iur. lib. vj.

ADDITIO.

a *Voluntatis. Bar. l. stipulatio ista. §. in stipulationibus. de uerb. obl. & l. si quis. §.j. de leg. j.*

LEX VIII.

Q V I F I D E I C O M. Seruo proprio potest relinq; qui legatum, si ei relinquitur libertas.

LEX IX.

a A B E O. [a] Quem non honoro, non onerò.

ADDITIO.

a *Ab eo. Hæc lex procedit non tantũ in eo, qui directò percepit à testatore fructuum commodũ, sed etiam si per obliquũ. l. cum filio. cum ibi plenè no. per Bar. & doc. de leg. j. Item an habeat locum in executore ultimæ uoluntatis, qui nihil percepit à testatore, l. si quis in prin. de leg. iij. Dic ut habes ex no. per Bar. l. Firmio. ff. quando dies leg. ced. Et no. q; honoratus cõmodo non pecuniario, non potest grauari, l. Titius. secundum unam lect. & ibi doc. s. de ope. lib. & l. ij. de leg. j. & Bar. l. si muliex. §. fin. de leg. iij. & no. Bar. ad hanc l. uide Bar. l. alio. in prin. de ali. & cib. leg.*
P. P A V. P. *Alex. cons. cccxxvij. & an propter hoc q; testator aliquem grauet, uideatur ei relinquere illud, in quo eum grauat, Alex. cons. ccccxj. & cons. dliiij. an autem ista reg. procedat, si iste non honoratus esset præsens & non contradiceret. Bar. cons. cciij. Item limita multipliciter reg. huius l. ut per Alex. l. cum filio. de leg. j. & ibi uide Soc. Item nisi esset relictũ ab honorato coniunctim, quia debet in totum ab honorato. Ias. l. si duobus. §. hæres. in j. no. de leg. j.*

LEX X.

V E R B V M. Si in oratione deficiat uerbum, subintelligitur uerbũ, per quod dispositio ualeat. Hoc autem uerbum, Nolo, ideò non subintelligitur in hac lege, quia per hoc dispositio uitiaretur.

LEX XI.

1 *Quando præceptum de non alienando dicatur nudum.*

a Q V O T I E S. [a] Alienatio à testatore prohibita, põt fieri consensu omniũ, quorum fauorem respicit prohibitio.

Opp. le. j. l. filiusfa. §. Diui. Sol. ibi præceptum fuit nudũ, hic non, sed continet causam tacitam uel expressam. Ita dicit gl.
1 Huius † causa uidendum est quando dicat præceptum nudum. Rñ. quando prohibitio alienationis fit fauore prohibitorũ, tunc præceptum dicitur nudum, nisi expresse dicat, ꝙ alienatiõe facta deueniat in talẽ, l. Titio. in prin. de cõd. & dem. & l. pater. in prin. de leg. iij. & d. l. filiusfa. §. diui. eod. tit. Si uerò prohibitio fit fauore aliorum quàm personæ prohibitæ, ut cùm uolo domum non alienari extra consortes, tũc non uidetur præceptũ nudum, sed illæ personæ, quorum fauore fit prohibitio, poterunt reuocare alienationem factam. Ita debet intelligi hæc glo. dum dicit, tacitam uel expressam. arg. l. seruo legato. §. j. de leg. j. & l. fideicommissa. §. interdum. ff. de leg. iij.

ADDITIO.

a Quoties. Vide Bar. l. j. §. de pactis.

LEX XII.

1 *Fideicommissum relictum ad diem incertum, ante diem restitui potest, & num. 3. 5.*
2 *Executores rogati post mortem hæredis distribuere bona inter pauperes, ꝙ non poterunt hærede uiuente pauperes eligere.*
4 *Hæres restituens ante diem, quando possit à creditoribus conueniri, sicut donans uel uendens.*
6 *Restitutio fideicommissi facta existenti in potestate, quæritur ei in cuius potestate est.*

a POST MORTEM. [a] Fideicõmissum relictum ad diem incertam, potest ante diem restitui. † Opp. l. cùm pater §. hæreditatem. de leg. ij.
1 Gl. soluit duobus modis, tamen prima sol. ad-
b aptatur ad prin. §. secundi. ad fi. Dic ergo [b] ꝙ non cogitur restituere ante diem, ut in §. hereditatẽ. sed potest si uult, ut hic. Item hoc est uerum, quando est rogatus restituere certę personæ, secus si incertæ, ut puta illi personæ, quam eliget, d. l. cùm pater. §. à filia. Ratio huius est, quia fortè tempore mortis eligeret alium, quàm modò: ideò interest aliorum, ut nõ restituat, uel fortè tempore mortis alij, qui modò supersunt,
2 non supererunt. Per hoc dixi hoc † anno pluries, de facto, Testator instituit hæredem, & uoluit bona sua post mortem hæredis distribui inter pauperes eligẽdos per suos fideicõmissarios, utrùm isti fideicommissarij & executores possunt pauperes ante mortem hæredis eligere? Certè non. d. l. cùm pater. §. à filia. ff. de leg. ij. Ad idem op. ff. ad Treb. l. sed & si an
3 te. ubi ante diem non potest restitui. Sol. gl. † ibi institutus
c purè erat rogatus restituere sub conditione [c] casuali, hic sub conditione, quæ erat omnino extitura, esset uerum, si poneremus hæredem rogatum restituere post mortem hæredis, ut tex. sonat, cùm ista conditio non esset omnino extitura, quia potest fideicommissarius decedere ante hæredẽ, ideò sic nunquam ueniret dies fideicõmissi: l. si cũ hæres. ff. quando di. leg. ce. Et hoc tenet gl. tua j̃ hic posita. Sol. ergo, & hæc ueritas est, ad hoc ut facta restitutione trãseant actiones per Treb. ita ꝙ hæres non possit cõueniri, oportet quòd fiat restitutio, sed'm quod testator uoluit. Sed si restituit ante diẽ, uel conditionis euentum, non restituit, ut testator uoluit, ideò actiones per Treb. non transeunt, ut hic, & in l. sed & si. ff. ad Treb. Sed bene potest fieri restitutio ut habeat uim cu-
4 iusdam donatiõis, & hic est casus in l. nostra. Vnde † fateor, ꝙ hic hæres, qui restituit ante tempus, poterit cõueniri à creditoribus, sicut alius uendens, uel donans hæreditatẽ testatore non disponente, l. ij. §. de hær. uen. & l. hæreditatem. ff. de
5 don. & istud est uerum. Sed † contra prædicta iterum opp. ex. gl. uidetur etiam ꝙ si certæ personæ debeat fieri restitutio, nullo modo posit fieri ante diem, l. filiusfa. §. Diuus. ff. de leg. j. Sol. illud, quod hic dicitur, habet locũ quando quis est rogatus restituere uni certę personę tantùm, tunc omnis restitutio interim facta, ualet iure donationis, ut dixi, & adueniente conditione confirmatur per Treb. & transeunt actiones. Sed quando restitutio debet fieri pluribus, licet personis certis, restituens nõ liberatur, quia poterat esse quòd tempore existentis conditionis, ex illis pluribus non superierit nisi unus, cui debet fieri restitutio insolidùm, nec repe
6 ritur facta nisi pro parte, d. §. Diuus. Itẽ hoc † qd dicitur hic, habet locum, quando restitutio fit uni certæ personæ sui iuris. Nam si fieret personæ, quæ esset in potestate alterius, ut puta seruo, filio, monacho, statim quæritur ei, in cuius potestate est, & possibile est ꝙ tempore existentis conditionis, ille reperiretur sui iuris, unde deberet hodie fieri sibi restitutio. Cũ igitur ipse nõ habeat, nec potest cõfirmari per Treb. ideò restituens non est liberatus, d. §. diuus Seuerus.

ADDITIO.

a *Mortem. l. uxorem. §. Seia. de leg. iij.*
b *Ergo. Imo. post Bar. l. stipulatio ista. §. inter. de uer. obl. Bar. in l. cùm pater. §. à filia. de leg. ij. Aduerte tamen, ꝙ cont. potest dici duob. modis, nam licet ante mortem restituatur, non tamen fit contra uoluntatem testatoris, ut hic in tex. ibi, defuncti iudicio. Præterea, istud tempus erat appositum in fauorem hæredis, cui optimè renunciari potest. Cogita. Dicit tamen ꝙ iste tex. non ob. quia loquitur quando fuit rogatus certæ personæ restituere, secus si incertæ. hic Bal. An. & Imo. l. filiusfa. §. Diui. de leg. j. Bal. et An. hic tenent cont. Bar ibi, ut habeat uim cuiusdam donationis. Bal. in add. Spe de inst. edi. uers. merus executor. Cast. hic dicit hanc ꝙ Bart. accidisse Paduæ, tamen nihil decidit. Bal. cons. cccc v. j. & cons. xxv. iij. lib. & Anch. cons. cciij. qui apertè tenet contra Bar. quia hoc fit fauore animæ testatoris, non pauperum, & quantò citius fit, tantò melius. Ro. dicit, ꝙ ipse tenet cont. Bar. eius cons. cclij tamen stat cum Bar. At b. cons. xj. ij. lib. sentit idẽ quod Pet. de Anc. & dicit esse casum in l. cùm proponas. §. de pact.*
c *Conditione. Bal. cons. lviij. j. lib.*

LEX XIII.

QVOTIES. Relicta legata à gradu secundo, non debentur, si illis gradibus locus non est.

LEX XIIII.

1 *Casus, in quibus si hæreditas non adeatur ex testamento, legata nõ ualeãt.*
2 *In testamentis quando sunt relicta ad pias causas, an requiratur aditio hæreditatis, ut legata debeantur.*
3 *Hæreditate non adita ex delicto hæredis, an legata debeantur.*
4 *Hæres hæredis quando cogatur adire si hæres potuit adire, & nõ adiuit.*
5 *Si est institutus hæres, qui non est capax, & rogatus restituere, an cogatur adire.*
6 *Si capax institutus non cogitur adire & restituere, an ille apud quem remanet hæreditas, remanet cum onere istius fideicommissi.*

a QVAM, QVAM. [a] Hæc lex reputatur secunda difficilior legum Codicis. Sed nõ est uerum, ut uobis j̃ patebit. Lex ista diuidit in partes tres. Primò respondet quærenti. Secundò rñdet tactæ obiectioni. Tertiò suam rationem adaptat ad q. propositam, & hoc secundum unam lect. Secunda ibi, tunc nõ. Tertia ibi, quod rescripsimus. Domini, hæc l. habet duplicẽ lect. Vna est lect. antiquorum, quæ ponitur in j. gl. quæ ponit casum. Secunda est lec. Az quæ ponitur in gl. iij. quæ est super uer. simpliciter. Vtraq; lectura est uera in se. Gl. simul prosequitur utrãq;. Ego prosequar primò lec. antiquorũ, secũdò lect. Azo. quæ est uerior. Quantum ad tex. legis nostræ, præmitte ad euidentiam, quod est ar. ad utrãq; lect. ꝙ quando testator erat in cõiunctione personæ, ut puta, quia filiũ putat, uel fratrem illũ qui non est, siue erret in conuentione naturali siue ciuili, & non ualet institutio, ut habuistis in l. si pater. & l. nec apud. §. de hær. inst. Hoc præmisso sed'm lec. antiquorũ, breuiter hoc intẽdit, legata & fideicõmissa ab intestato repetita, debent ab instituto, si adiuit, aliàs à uenientib. ab intestato, sed'm lec. Pla. casum in terminis ponit gl. j. Sed'm istam lec. non habetis notare aliud, nisi sed'm quod dixi in summario. Op. l. ueritas. & l. ex testõ. j̃. eo. Sol. istud contingit quia fideicõmissum est repetitũ ab intestato, secus si nõ esset repetitũ, ut in cont. Et quòd hoc sit uerũ, probat ex tex. isto ibi, tunc em̃ locũ habet. Dñi, ista lec. est uerissima in se, ut l. ex testõ. j̃. eo. & l. fi. j̃. de cod. l. j. & eo. cũ multis si. Vnde per hãc l. non

non habemus aliquid noui, secundũ istã lec. nec fuisset cõsulendus Princeps, cùm de hoc multi casus essent tam de iure ffororum, quàm de iure Codicis. Præterea ista lec. non cõgruit huic literæ. Dicit enim tex. cùm tamen simpliciter ante xij. ætatis annum, &c. No. ꝙ dicit, fideicõ. relictum est simpliciter sed'm lect. antiquorum esset relictũ dupliciter, hoc est, in duplici casu, ab instituto, si adeatur hæreditas, à uenientibus ab intestato, si non adeatur, & sic diceretur dupliciter, ut l. j. ff. de uul. & sic nõ congruunt huic lec. & tex. huius l. in ij. parte nõ probat, quòd fideicõmissum fuerit repetitum ab intestato, sed alium intellectum habet, ut j̃. dicam. Pone ergo casum secundum lec. Azo. ueram, sed'm quam breuiter hoc intẽdit, Quando hæreditas non potest adiri ex testamento propter errorem defuncti in coniunctione personæ, legata & fideicõmissa simpliciter relicta, debentur à uenientibus ab intestato. * h. d. secũdũ lec. Azo. no. nec est alibi, & est singularis, & est uerissima, ut j̃. dicam in contrarijs. Not. quod dixi in summario, ad istam lec. opp. l. si ueritas. & l. ex testamento. j̃. eo. Sol. Hic loquitur quando hæreditas non potest adiri ex testamẽto, propter errorem defuncti, in coniunctione personæ. Secus si in alio casu non fuerit adita hæreditas, ut in cont secundum lect. Azo. quæ ponitur in iij. gl. super uerbo, simpliciter, quam uide. Sed quæro de ratione huius lecturæ, dicunt. Ratio est, quia si defunctus uoluit legata deberi ab instituto, quem plus diligebat, multò magis debentur à uenientibus ab intestato, quos minus diligebat, ar. ad hoc, ff. de cond. & demonst. l. Publius. §. fi. Istud non placet, quia secundum hoc ubicunq; non adiretur ex testamento, deberentur legata à uenientibus ab intestato, eadem ratione, qd est contra l. ij. §. si quis omis. cau. test. cum infinitis similibus. Ratio igitur uera, secundum quod puto, est hæc; nam ab eo, ad quem hæreditas uadit casu, non debentur legata, neque fideicommissa, l. si fuerit. §. fin. ff. de leg. iij. Credo quòd sit l x v. in tit. sed debentur legata ab eo, ad quem uadit hæreditas ex dispositione defuncti, ut ibi dicit. Modò quando testator erat in coniunctione personæ, quia putat filiũ eum, qui non est, hæreditas auferatur ab eo, & transit ad uenientes ab intestato, ex præsumpta uoluntate defuncti, quia lex præsumit ꝙ testator uoluit potius habere uenientes ab intestato, quàm ille institutus, ut §. de hær. inst. l. si pater. & l. nec apud. meritò ab eis debentur legata & fideicommissa. Sed quando testamentum aliàs deficit, quia hæres nõ uult adire, uel non põt, hæreditas uadit ad uenientes ab intestato, ex quodam casu, meritò ab eis non debentur legata, & fideicõmissa, & ita loquit reg. generalis, quæ dicit, si ex testamẽto non adeatur, relicta non deberi. Et hoc clarè dicit tex. huius l. dum dicit ibi, tunc em̃, &c. In quo tex patet utrũq; membrũ, & per hoc patet ꝙ iste tex. nõ facit pro lec. antiq. Et quòd lec. sit uera, probatur per tex. in si. ff. de hær. inst. l. fi. Opp. l. fi. §. de cond. & ff.
1 de leg. ij. l. codicil. §. fi. Sol. Dicit gl. † ꝙ illa reg. si ex testamento, non adeatur hæreditas, legata non ualere, fallit in xiij. casibus, quos gl. ponit per ordinem, & nos uideamus eos. Primus casus est istius leg. secũdum lec. Azo. Rationem modò uidistis. Secundus, quando legata fuerunt repetita à uenientibus ab intestato, ut in contrarijs modò signatis, & hac l. secundum lec antiq. Tertius casus est, quando omittitur ex testamento in fraudem, ut §. si quis omis. cau. testa. per totũ. & ff. eo. ti. per totum. Quartus casus est, causa præteritionis, uel exhæredationis, ut in auth. ex causa. de lib. & posth. ibi uidebitis. Quintus est in legatis, quæ debentur exceptuatis per-
b sonis, petita bon. poss. contra ta. per tit. de leg. præst. Sextus [b] per casum l. cùm pater. §. filius. ff. de leg. ij. Sed possumus dicere, ꝙ hic casus est idem cum secundo casu §. posito. Nam propter iuramentum uidentur rogati uenientes ab intestato. Septimus, quando testator cancellauit tantùm institutionem, ut l. prox. ff. de his quæ in testam. delen. quod intellige, quando cancellauit hæredes reputando indignos, l. nostrã. §. de test. & l. hæreditas. §. de his quib. ut ind. Octauus, in casu legis ult. ff. de hær. inst. & habet illa lex eandem rationem, quam ista, si bene inspiciatur. Nonus casus est, fauor libertatis, l. Antonius. ff. de fideicom. lib. & Inst. de eo cui bon. liber. cau. addic. §. j. & per totam illam constitutionem. Decimus, fauore pietatis. ff. de fideicom. lib. l. in testamento. Et eadem ratiõe possumus addere ad gl. casum l. j. §. eo. ut ibi uidistis.
c Vndecimus, [c] quando hæreditas aufertur ab indigno, & applicat fisco. Sed certè possumus dicere, ꝙ hæc hæreditas aditur, uel ab ipso indigno, cui auferitur, uel à fisco qui succedit in locum eius. Duodecimus est, ff. si quis alt. te. prohi. l. j. §. sed si legatum. & iste uidetur quasi idem cũ præcedẽti. Ter-
d tiusdecimus casus [d] est in hac l. sed cettè ist um casum §. numerauimus pro primo. addit Odo. tres alios casus. Primus §. de epis. & cle. auth. si capti. Secundus §. de epi. aud. auth. liberi furiosi. Tertius de hær. auth. idem de Nesto. Ego addo
e alium casum [e] no. & menti tenendũ, quando testator uetuit detrahere Falcidiam, & propter hoc hæredes omiserunt adire hæreditatem, hæreditas uadit ad personas enumeratas, j̃. eo. auth. hoc amplius. & de hęr. & fal. §. si uerò expressim. Ad de aliũ casum l. ij. §. eo. Possumus sed'm quosdã addere ter-
f tiũ, si in legatis ad pias causas. [f] † Ita tenet Spe. in tit. de test. §.
2 j. uer. pone ꝙ nullus, quod probo. Qũ uetuit testator detrahi Falc. legata debentur, hęreditate etiam non adita, ut modò dixi. Sed in legatis ad pias causas, inest tacita illa clausula ne detrahatur Falc. ut in auth similiter. & ibi no. j̃. ad le. Fal.
g ergo, &c. Pro hoc etiam potest induci [g] §. de sac. san. ecc. l. j ubi dicit, liber sit stylus, & licitus, quasi dicat, Iudiciũ ad pias causas sit liberum ab alijs iuris solennitatib. & sic non requiritur hæreditatis aditio. Tutius tñ putarem, ꝙ sicut libertatũ seruandarũ causa fit bonorũ addictio. per tit. Inst. de eo, cui bo. libe. cau. & per l. ult. j̃. de manu. te. & ff. de fideicom. lib. l. iiij ita hic causa conseruandorum legatorum ad pias causas fiat bonorum addictio, quãdo nemo reperitur qui uelit adire, quod est not. Opp. ꝙ error in qualitate personæ institutionem non uitiet, l. cùm proponas. §. de hær. inst. Sol. Hic erratur in coniunctione personæ, ibi errabatur in aliqua qualitate, uidelicet utrùm sit seruus uel non, inter quos errores magna est differentia, l. iusto. in prin. ff. de usucap. Opp. ad Treb. l. cogi. §. hi qui insolidùm. Istud contrarium uenit examinandum j̃. in quæst. ideò omitto hic.

VENIO ad q. & primò quæro, hic loquitur quando hæreditas non potuit adiri, propter errorem in coniunctione
3 personæ, † quid si non potuit aditi propter alium casum, ut puta propter delictum hæredis? Gl. hic dicit, quòd idem, in glo. quæ est super uer. hæreditas. illud quod glo. dicit, quando non potest adiri delicto hæredis, intelligas tali delicto, quo hæreditas auferatur tanquam ab indigno, ut innuunt hic leges alleg. in glos. Secus si propter delictum auferatur hæreditas, tanquam à nõ capace, l. si metallum. ff. de his qui pro non scrip. hab. & de iure fisc. l. in metallum. Quæro ij. quare hic non ualuit adoptio istius filiæ. Glo. hic super uer. adoptata, ponit triplicem casum, uel propter defectum ipsius filiæ adoptatæ, quia erat liberta aliena, uel propter defectum iudicis coram quo, uel propter defectum istius adoptantis, quia erat fœmina. Vide glo. super uer. adoptata.
4 † Quæro iij. quando hæres institutus [h] potuit adire, si ipse
h non adiuit, an hæres eius possit cogi ad adeundum. Gl. determinat quòd possit cogi, si ad eum transmissum fuit ius deliberãdi, l. cùm antiquioribus. §. de iur. delib. aliàs secus. Nec ob. ff. ad Treb. l. nam quod. §. j. quia ibi fuit exclusus repudiatiõe, unde adhuc est psona, quæ põt cogi, secus in eo qui excluditur morte. Tu uerò latius dic, aut loquimur in casibus, in quibus hæreditas non adita transmittitur, qui ponuntur in l. uentre. ff. de acquir. hæred. & tunc non est dubium, quin possit cogi hæres, sicut poterat defunctus, l. hæredem ff de reg. iur. & ad Trebel. l. postulante. in prin. Aut loquimur in alijs casibus, & tunc aut defunctus fuit iussus adire, non tamen adiuit, & hæres eius poterit cogi. l. non iustam. j̃. ad Treb. aut non fuit iussus, nec adiuit, & tũc aut transiuit ius deliberandi ad hæredem, & potest cogi adire, ut hic in gl. Eodem modo puto, si ad hæredẽ trãsiret ius petẽdi re-

ſtitutionem in integrũ ad adeundam hæreditatẽ, deberet cogi illam intentare, ut ſic adeat, arg.ad hoc in l. Pauſonius. de acq.hær.& l.j.ſ.de in integ.reſt.coniuncta l.cũ plures.§.meſſem.ff.loc.& l.ij.§.idem.ff.ne quid in loco pub.ubi quis cogitur agere propter alium. Si uerò ius deliberandi, uel petendi reſtitutionẽ in integrũ non trãſiret, tunc nõ cogitur adire, imò fideicõmiſſum extinguitur, l. ille à quo. §. ſi de teſtamento.ff.ad Treb.niſi in caſibus, in quibus ualent legata &
5 fideicomm.etiam ſi nõ adeatur hæreditas, ut ſ.dixi. † Quæ
i ro quartò, [i] quid ſi inſtitutus [k] & de reſtituẽdo rogatus, nõ
k eſt capax, & ſic nõ poteſt adire? Gl.hic facit tres ratiões pro, & tres contrà, finaliter determinat, ꝙ nõ cogitur adire, & reſpondet ad contraria. Alij diſtinguunt inter fideicõmiſſum uniuerſale & ſingulare, & hæc diſtinctio non eſt bona, quia idem in utroq̃, quia relictum à nõ capace nõ ualet, l. codic. in prin.ff.de leg.ij.& uidebitis ĩ.de cad.tol.l.j.§. in primo. Diſtingue ergo iſtam materiam ſic, Aut ille à quo fideicomm. relinquitur, eſt capax, ſed ab eo auferitur, tanq̃ ab indigno, & tunc cogitur adire, & reſtituere, l.Marcell.§.fin.ff. ad Treb. Aut non eſt capax, & tunc aut pro parte, & tunc idem, quia cogitur adire & reſtituere, l.cogi.§. hi qui ſolidũ. ff. ad Treb. Aut non eſt capax in totum, & tunc fideicommiſſum dicitur pro non ſcripto, nec cogitur adire, nec reſtituere, l. ſi in metallum.ff.de his qui pro non ſcrip.ad legem Corn.de fal.
6 l.filius.§.fin.Sed hic inſurgit dubium, licet † ipſe non cogatur adire & reſtituere, an ille, apud quẽ remanet hæreditas, remaneat cũ onere iſtius fideic. Dic ſic. Aut ipſe nõ eſt capax propter delictum ſuum cõmiſſum circa iſtud teſtamentũ, & remanet cum onere ſuo, l.fi. ff.de his qui pro non ſcrip. haben.& d.l. filius.§.fin.ad leg. Corn.de fal.& ff. ſi quis ali.teſt. prohi.l.j.§.ſed ſi legatum. Si uerò non eſt capax propter errorem defuncti, idem ut hac l. Si uerò nõ eſt capax propter delictum ſuum commiſſum circa aliud, tunc non cogitur adire nec reſtituere, & à nemine debetur, l. ſi in metallum. de his qui pro non ſcrip. de iure fiſc. l. in metallum. Quod tamen intellige de hæreditatibus, ſecũdum quod dicam ĩ. de cad.tol.l.unic.§.his ita.& dixi de cond.& demon.l. quæ conditio. Item illud quod dixi in caſu huius legis, quando hæreditas non poteſt adiri propter errorem defuncti circa conditionem perſonæ, quòd legata & fideicomm.debentur, intellige de legatis & fideicom.ſimpliciter relictis, ut dicit textus in prin.l.quaſi dicat, ſi nominatim à perſona inſtituti, nã ſi nominatim eſſet relictum, non deberetur, ar.de leg. iij. l. j. §.fi.& de leg.ij.l.Celſus §.fi.ad leg.Fal.l.j.§.id quod ex ſubſti-
7 tutione.& ff. de leg.iij.l.ſi plures. † Quæro ulterius, pro declaratione huius legis, quæ dicãtur uerba directa, & quæ dicantur uerba obliqua. Gl. uidetur declarare hic ſatis bene, uerba directa dicuntur, quando diriguntur ad certam perſonã inſtituti ſeu ſubſtituti, ut ipſe de manu ſua capiat. Verba obliqua, ſeu precaria dicuntur, quæ diriguntur ad aliũ, ut ſic ille, cui relinquitur, capiat de manu alterius. Hoc uidetur uelle glo.hic, ſuper uer. directis. Vide tex.& glo. Plenè de
8 hoc dixi in l.centurio.ff.de uulg. † Vltimò poſſet hic dici, de ſignificatione huius uerbi, ſimpliciter. dixi in l.manifeſtiſſimi.in prin.ſ.de fur.ibi, ſimplicior ſententia placuit.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Quam.Barb.c.Raynal.ex.de teſt.ubi ponit xxj. limit.*
b *Sextus.Bar.l.ſi quis.in prin.teſt.de leg.iij.in fi.& in l.ij.ĩ.comm. de le.Et in l.ſi quis pro eo.ff.de fideiuſ.in uerſ.ſeptem.& in l.omnes.in iij.quæſtio. in prin.in uerſ.ſed an iuramentum.ff. de iuſt. & iur. & Bald.l. uerbis.de uulg.q. diſpoſitio iuramenti quæ nõ ualet iure directo, ualet iure obliquo, licet alàs regulariter ſecus, l.Centurio.et l.uerbis.ff.de uulg. & idem Bal. d.l.ſi iure.ĩ.de teſt.manumiſ.& Bal.hic de illo tex.uide etiam Bar.l. j.§.ſi quis ita. de uerb.obl.& ibi per Mod.*
c *Vndecimus. Old.conſ.xxxix.incip.thema.*
d *Caſus.Et ultra hos xiij.Bar.hic addit alium caſum, ſcilicet ſi teſtator hoc expreſsè prouidit in teſtamento. De quo per Bal.l.j.C.ſi quis omiſ. cauſ.teſta.& ſic perinde, ac ſi eſſent repetita ab inteſtato, quo caſu debetur, ut ſ. in ſecundo caſu, in tantum ꝙ requiritur aditio, no.ff.de hær. inſt.l. qui filio. §. ſeruus.*
e *Caſum.Bar.auth.ſed cùm teſtator.in prin.& ibi dixi, ad leg. Fal. & Bal. l.nemo poteſt.de leg.j.& l.j.C.de ſacr.eccl.in iiij. q.v.quæſt.princ.ibi, ad de alium.Bar.l.j.ſ.eo.*
f P. PAV. P. *Cauſas. Rom.conſ.ccccxxvj.& ccccxciij.*
g *Induci.Bar.l.j.ſ.de ſac ſan.ecc.in lec.ordinaria. ſed in eius repetitione tenet cont.in iiij.q.v.q.prim.Sed tenendum eſt quod tenet Bar.hic, quia hoc cõmuniter non impugnatur. Dixi latè poſt Bar.d.l.j. in repe. & Bal. hic. & no.æquiparari cauſam libertatis, & legatorũ ad piam cauſam. Contra hoc tamen indiſtinctè uidetur l.j.in prin.ſ.ſi quis omiſ.cau.teſt. Adde quæ poſui in d.l.j.de ſacroſan.ecc.poſt Alex.*
h *Inſtitutus.l.non iuſtam.ĩ.ad Treb. ubi uidetur caſus contra iſtam diſtinctionem, & ibi Bar.non tamen eſt contra, quia ibi deceſsit hæres, & poſt iuſſum tranſmiſit ius deliberandi, ſecus ſi deceſsiſſet ante iuſſum, quia tunc non tranſmiſit ius deliberandi.*
i P. PAV. P. *Quartò. Ant. conſ.xxiij. quòd ſi quis legatarius ſit incapax legati, omnie onus inuentarij eſt ſibi ſoluendum per hæredem, ut per eum ibi.*
k *Inſtitutus. An hæres non capax poſsit cogi adire hæreditatem, & fideicõmiſſario reſtituere, Bal, l.ab eo.ſ.eo.& l.in tempus.ff.de hær.inſt.Ang.Imo.& doc.l.hi qui.hic alleg.*

LEX XV.

a QVAMVIS. [a] Qui uult antecedẽs, uult conſequẽs, ſine quo conſequens nullius eſt effectus. ff. de ſeruit. ruſt.præd.l.item ſic.§.qui habet.& §. fi. Quæro an pater rogatus de emãcipando, poſsit cogi emancipare? Dic ut in gl.& melius in l.cogi.§.ſi pater.ff.ad Treb.

ADDITIO.

d P. PAV. P. *Quamuis. In quantum ſolet ponderari gl.in iſta l.q. ubi unica ratio poteſt aſsignari, habeatur expreſſa, uide quæ habes ad Bar.l.Lucius.§.pluribus.ff.ad Treb.quem exclamat Ro.ſing.clxxij.*

LEX XVI.

a CVM VIRVM. [a] In fideicommiſſo uerbis generalibus relicto, ueniunt prælegata. Opp.ff.de leg l. unum ex familia.§.fi.& l.ſeq. Sol.ibi loquitur in donationibus, hic loquitur in legatis. Diſtingue ergo, ut in glo.&
i pleniſsimè dic ut in l.Marcellus.§.quidam.ff.ad Treb. † Vlt. no.ex hac l.unum, ꝙ licet intentio alicuius ſit ipſo iure fundata, ſi tamen illud uult clarius probare per teſtes, uel inſtrumenta, debet admitti ad hoc faciendum. Caſus eſt hic, nam præceptiones ueniunt in fideicommiſſum, tamen ipſe admittitur ad probandum.

ADDITIO.

d P. PAV. P. *Virum. Limita ut per Bar.l.Lucius.§.pluribus.ff.ad Treb. Rom.ſingul.dcclxxij. Limita, niſi prælegata prohibita ſint alienari.l.Lucius.§.pluribus. ad Treb. Ego dico ꝙ ibi non eſt, ideò quia prohibentur alienari, ſed quia recipit legata illius fundi ſolùm propter prohibitionem alienationis factam, ut ibi patet. Adde an prælegatum ueniat in fideicommiſſum uniuerſalem, Bal.conſ.ccccliiij.iiij.lib.Old.conſ.xij.*

LEX XVII.

SI Creditoris. Ex legato liberationis paratur exceptio reo, ante liberationem factam.

LEX XVIII.

CVM Neceſsitatem. Teſtator poteſt remittere onus reddendæ rationis. Quid importat relictum de rationibus non reddendis, eſt longa quæſtio. Dixi, & feci unam lectionem in l.Aurelio.§.Caius.de lib.leg.

LEX XIX.

CLARI & aperti. Poſterior uoluntas ualet.

LEX XX.

ETIAM. Quod relinquitur ab adminiſtratore, uidetur relictum ab eo, cuius bona adminiſtrantur.

LEX

LEX XXI.

SI IN perſona. Fideicommiſſum tranſmittitur ad hæredem, etiam non attinentem defuncto, ante reſtitutionem, & ſi creditor debitori
1 ſuccedit, à poſſeſſore hæreditatis hæreditatẽ debet uendicare, non debitum petere. No.illud, † dixi tibi in l.iij.ſ.eo. quòd fideicommiſſum uniuerſale ante reſtitutionem tranſmittitur ad hæredem, etiam non attinentem defuncto, ut colligitur hic, in eo quòd dicit iſtum filiũ natum poſt mortem teſtatoris.

LEX XXII.

a ET IN epiſtola. [a] Fideicommiſſum relinqui poteſt, quolibet uoluntatis iudicio legitimis teſtibus approbato. Hæreditas autem non poteſt relinqui nutu, ut ſ.de teſtam.l. iubemus.

ADDITIO.

a *Epiſtola. Caſt.dicit hic, ꝙ inſtitutio inter liberos, & in piam cauſam, poteſt nutu fieri, gl.l.in fraudem.§.j.de teſt.mil. ubi etiam miles in hoc non eſt priuilegiatus, & quodam modo ad paria procedunt.*

LEX XXIII.

SI VERITAS. Ex uoluntate nõ ſolenni, hæres nõ cogitur, niſi ſoluendo uel promittendo, poſteà ſe adſtrinxerit. Fallit in caſu l.ult.ĩ. eo.& dic ut ibi. Fallit etiã in caſu l.j.ſ.eo.

LEX XXIIII.

a INSTRVMENTA. [a] Hæres non debet legatario præſtare inſtrumẽta rei legatæ, ſed debet cauere de exhibendo cùm opus fuerit. Opp. &
1 uidetur † ꝙ inſtrumenta debent eſſe apud eum ad quem pertinẽt, l.ſi quis ex argentarijs.§.pertinere.ff.de eden.ſed iſta inſtrumenta pertinent ad legatarium, ergo debent eſſe apud eum. Huius timore dixit Pla. ꝙ hic iſta prædia erant legata pro parte, non in totum, ideò debent eſſe apud hæredẽ pro ſua parte. Vide gl. Idem uidetur tenere Spe. de inſt.ed.§.nunc uerò.uer. ſed quæritur an hæres. Doc. tenent cont.per l.Titius hæres.de ac.emp. Nam intereſt hæredis, ꝙ inſtrumenta ſint apud eum. Nam ſi eſt de caſibus, in quibus hæres de euictione tenetur, non eſt dubium quòd
b ad eum pertinent, propter periculum euictionis. [b] Si autem non eſt de illis caſibus, ſaltem intereſt hæredis, ut inſtrumenta ſint apud eum, ut ex illis poſsit probare quòd defunctus illum fundum credidit eſſe ſuum, & ſic de euictione non tenetur, l.cùm alienam rem.ſ.de leg Opp.de li.cau.l.ſicut datam. Quidam dicunt ſpeciale, uel uerius, ibi loquitur in in-
c ſtrumento manumiſsionis, uide iſtam gl. No.ar. ex hac gl. [c]
2 ꝙ per inſtrũ quietationis & † liberationis uidentur eſſe in totũ liberati debitores, unde notarius non deberet id reſtituere creditori, & dico ꝙ eſt ar.ad illud.

ADDITIO.

a *Inſtrumenta. Nam intereſt hæredis, apud quem debeat eſſe inſtrumentum. Bal.l.ſi prædiorum.ĩ.ad leg.Falc.*
b P. PAV. P. *Euictionis. Iſta tamen deciſio non procedit in legato nominis debitoris, quia originalia inſtrumenta ſunt tradenda, ſecundum Bal. hic quem ſequitur Com.hic. Sed declara, ut per Iaſ. & Alex.in l.ſeruum. §.eum qui.de leg.j.Bar.l.ſi nomen.ff.de hær.uel act.uend.*
c *Glo.Bart.l.prætor.§.j.ff.de eden.niſi tamen de intereſſe creditoris apparet, ut quia ſub pœna erat obligatus liberare.Bart.& Bald. l.ſi plures.ſ. de fide inſtr.& Bart.l. controuerſia. ff. de tranſact. Adde ſecundum Caſtren. quòd hæc glo. facit quòd ſi teſtator legauerit liberationem debitori ſuo, quòd inſtrumentum debiti ſit tradendum debitori, l. diſſolutæ. ſ. de cond.ex le.*

LEX XXV.

HÆREDVM. Poteſt quis legare rem hæredis, ut propriam.

LEX XXVI.

EX REPVDIATIONE. Repudiatione peridtur legatum, & repudiatio patris non nocet filio.

LEX XXVII.

1 *Ex ſola pœnitentia teſtatoris, legatum reuocatur, & quomodo probetur pœnitentia.*
2 *Si legatarius aliquid commiſit, quod ſi teſtator ſciuiſſet, non legaſſet, quãdo repellatur exceptione.*

a IDEICOMMISSVM. [a] Ex ſola † teſta-
1 toris pœnitentia, reuocatur legatum.h.d. Quæro qualiter debet probari iſta pœnitẽtia. Rñ. autu uis probare pœnitentiam expreſsè, ut ſic ultima uoluntas tollatur per aliam uoluntatem, & eſt neceſſe, ꝙ probetur per ſolennem numerum teſtium, l. hæres palàm. §.j.ff.de teſtam. Si ergo uelles probare aliquos actus ex quibus præſumatur ut puta, quia interuenit inimicitia, ſuffceret probatio per teſtes duos, ar.l.iij.§.fi.& l.ſeq. ff. de adi. leg.
b Quærit gl.& eſt not.q. [b] quid ſi legatarius commiſit aliquid
2 qd' ſi teſtator ſciuiſſet, † ſibi non legaſſet, tamen ignorauit, ut quia uxorem eius adulte- * *Adulterauit. Simile quippiam proponit in hærede, Bar. ſ. de his quib. ut indig. l. ſororem. nu. ij.* I. C. B.
rauit *, an legatarius repellatur exceptione? Hæc gl. uidetur dicere ꝙ ſic. Vide glo. Si nos ponimus legatarium hoc commiſiſſe uiuo teſtatore, tunc hęc gl. procedit ſine ſcrupulo. Sed ſi ponimus eum hoc cõmiſiſſe poſt mortem teſtatoris, tunc habet magis dubium, quia non poteſt dici quòd teſtator reuocauit tacitè, cùm cauſa non fuerit cõmiſſa eo uiuo, & ideò tũc puto dicendum ꝙ legatum tunc non extinguitur, ſed à legatario auferitur, tãquam ab indigno, l.ſororem. ſ. de his quib. ut indig. Et quòd ex delicto commiſſo poſt mortem teſtatoris, quis efficiatur indignus, habetis in l.j.ſ.de ſecund. nupt. & ſ.de his quib.ut indig.l.j.

ADDITIO.

a *Fideicommiſſum. Qualiter probetur uoluntas mutata, Bar.l. hæredes palàm.§.ſi quis poſt.ff.de teſt. & ibi per Caſt. qui dicit ꝙ iſta opinio quam ponit hic, eſt uerior quàm illa, quæ ponitur in.§ ſi quis poſt. Pro concordia aduerte ꝙ Caſt.allegat l.hæredes palàm.§.ſi quis poſt.ff. de teſt. Bar. ibi uelle ꝙ inimicitiæ debent probari per quinq; teſtes. Contrarius allegatur per ipſum Pau.hic in l.fideicommiſſum.ubi uult ꝙ poſſunt etiam probari per duos teſtes. Solutionem dat ipſe Pau.ut loquatur Bart. in d. §. ſi quis poſt.quando agitur de reuocãdo legatum expreſsè propter ipſas inimicitias, & ſic circa ultimas uoluntates, l.cùm proponitur.ff. de leg.ij. Secus in diſpoſitionibus inter uiuos, ubi regulariter ſufficiunt duo, l.ubi numerus.ff.de teſt.cum ſimilib.*
b *Not.q. Adde Bar.l.j ff.de his quib.ut indig. Quid autem ſi non adulterauit, ſed eam duxit in uxorem? Bal.quòd non, auth.ex teſtamento.de ſecun. nup.ſecundum Caſt.iſta gl.facit ꝙ, ſicut mulier debet perdere dotem propter adulterium, ita propter ſtuprum. Ang.conſ.cxx.*

LEX XXIX.

EX TESTAMENTO. Ex inutili teſtamento non debentur legata, niſi ſint repetita ab inteſtato. Vide glo.

LEX XXX.

a CVM ACVTISSIMI. [a] Deſcendentes rogati reſtituere poſt mortem, intelliguntur ſi deceſſerint ſine liberis *. Reſpon. Papiniani habemus in l.cũ auus.de cond.& demon.& dixi multa circa illud reſponſum. * *Liberis. l. generaliter.§.cùm autem. ubi not. ſ. de inſtitut. & ſubſtitut.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Acutiſsimi. Bar. conſ. lxxxiij.& cxxxvj. Barb. Limita per l. qui filium. §. Sabinus. ff. ad Trebellian. Caſtren. dicit Bald. tenere in l. quòd ſtante ſtatuto,*

ſtatuto, q̃ maſculo extante, fœmina non ſuccedat, quia maſculus legitimatus fœminam excludit, & eo modo filius legitimatus excludet ſubſtitutũ. Cuius contrarium ipſe dicit eſſe uerius, in utraq; quæſtione, quia uerba teſtatoris uel ſtatuti loquentis de filio maſculo, debent intelligi in potiori ſignificatu, de illo qui eſt legitimus & naturalis origine, non ex accidenti, l.fi.s̃.de his, qui ueniam æta.imp. Quid autem ſi pater inſtituit filium, & poſt mortem ei ſubſtituit nepotem, moriatur q̃; filius relicto illo nepote, et alijs filijs, & ſic nepotibus auo, an nepos ſolus habebit omnia bona? dicit Caſt. q̃ ſi tempore teſtamenti habeat alios nepotes, uel non habeat, tamen habebat uxorem fertilem & aptam generare liberos, & tunc ſolus habebit omnia bona. Aut non habebat, nec ueriſimiliter habere ſperabat, & tũc ſi alij naſcantur, uidetur ceſſare uoluntas teſtatoris, & noluiſſe q̃ ille ſolus habeat, & ideò deficit fideicommiſſum. ar. l. tale pactum. §.fi. de pact. & pro primo dicto Pau. quãdo teſtator ſit grauatus habere filios, habeat locum diſpoſitio huius l. uide Ro. con. ccclx. & ad hanc legem uide Caſt. conſ. ccclv. Pet. de Anch. conſ. xlv. Et an diſpoſitio huius legis habeat locũ, cùm uxor eſt inſtituta, & grauata reſtituere poſt mortẽ. Bal. conſ. lj. v. li.

P. PAV. P. Hanc l. repetit Barb. limit. Cu. conſ. ij. in j. dub. ubi concludit tranſuerſales ex linea maſculina excludere deſcendentes ex linea fœminina, quando teſtator ſubſtituit filio, & dixit q̃ ſibi deberent ſuccedere et hæreditare linea maſculina, quod non ſolùm intelligitur de linea maſculina deſcendentium, ſed etiam tranſuerſali deſcendentium ex linea fœminina, uide ibi no. per eum. Item pro limitatione huius leg. uide Alex. conſ. xxxviij. Item q̃ non procedat in tranſuerſalibus, Alex. conſ. xxxviij. Item q̃ procedat in legato particulari, Fran. conſ. clvj. Item quæ ſit ratio huius l. Franc. conſ. ult. Item q̃ non procedat ubi teſtator ſciret inſtitutum filios habere, & illi ſimpliciter ſubſtituere. Rom. conſ. clxx. Com. l. generali. §. cùm autem. s̃. de inſt. Item quando teſtator haberet filias, & faceret talẽ ſubſtitutionem filio inſtituto, non uerificaretur conditio ſi inſtitutus haberet filiam fœminam, Paul. conſ. ccclx. Item q̃ iſta tacita conditio intelligatur, etiam in donatione cauſa mortis. Item an iſta diſpoſitio procederet, quando filij poſteà ſuſpecti remanerent diuites, Fel. c. eccleſia. ex̃. de conſt. Item an iſta conditio ſubintelligatur, quando grauatus relinqueret filios, qui ex diſpoſitione ſtatuti excluderẽtur ab honorato, Soc. l. hæredes mei. §. cùm ita. ad Treb. An autem habeat locum hæc ſubſtitutio in ſubſtitutione pupillari, quid autem ſi pater filio inſtituto ſubſtituat ei poſt mortem nepotis, & ex eo tunc nato demum naſcantur alij, an deficiat ſubſtitutio, Caſt. quid ſi eſset ſubſtituta pia cauſa, an intelligatur conditio, ſi ſine liberis. Pet. de Anch. conſuluit q̃ non, conſ. xlvj. & iſtam opin. ſequi uidetur Iaſ. l. generaliter. §. cùm autem. s̃. de inſt. poſt Barb. in repet. huius l. Contrarium uoluit Bal. & Paul. hic, & iſtam opin. tenet Soc. l. cùm auus. de cond. & demonſt. Comen. hic. Fel. c. in præſentia. in prin. de prob. ubi id breuiter tangit.

LEX XXXI.

1 QVIDAM. A præterito non poſſunt legata uel fideicom. relinqui. Quæro, utrùm ſit † correcta per auth. ex cauſa. Rñ. non, nam legata remanent firma, ſcilicet relicta ab inſtituto, ſed relicta à præterito, nullo modo ualẽt,
2 ut hic, & l. ij. ff. de leg. iij. Vltimò no. † q̃ licet teſtator faciat mentionẽ de filio, tamen dicitur præteritus ex eo quòd nõ eſt inſtitutus uel exhæredatus. Dixi tibi s̃. de lib. præ. l. ij.

LEX. XXXII.

4 *Teſtamentum nuncupatiuum probatur per inſtrumentum.*

a VAESTIONEM. [a] Iſta eſt ſingularis lex, nec habet niſi unam concor. Inſt. de fideicom. hær. §. fi. diuiditur in partes tres. Primò ponit dictum. Secundò reſpõſionẽ. Tertiò reſpon. tacitæ obiectioni. Secunda ibi, cùm ipſe. Tertia ibi, cùm enim. Iſte tex. habet duas lect. & quælibet eſt bona. Et no. ſecũdum primam breuiter dicit, Qui primò negauit relictum, nõ poteſt poſteà confiteri relictũ eſſe, & ſe tueri ex minus utili uoluntate, h.d. primò. Secundũ aliam lec. breuiter dicit, Quando teſtator noluit ſolenniter teſtari, ſed in fide hæredis ponere, hæres debet iurare nõ eſſe relictum, uel ſoluere. No. q̃
1 ex uoluntate minus ſolenni debentur † legata, uel fideicõmiſſa. Opp. s̃. eo. l. ſi uerias. & l. ex teſtamẽto. Sol. Multæ dantur ſol. inter alias ponuntur duæ, quarum quælibet poteſt eſſe uera. Prima eſt Io. q̃ hoc fit in odium hæredis, primò negantis. Et iſtam tenet gl. hic, & s̃. eo. l. ſi ueritas, & Inſt. eo. §. fi. quod uidetur probari ibi per tex. Pro hoc etiam facit tex. iſtius l. in fi. ibi, cùm & in leges, &c. quaſi dicat, hic ſtatuit in pœnam hæredis negantis, ſicut olim in eum pœnam ſtatuit
2 cùm uoluntatem teſtatoris non implet. † Sed practica [b] iſtius legis erit hæc, q̃ primò hæres interrogabitur, ſi teſta-
b tor reliquit fideicommiſſum, uel legatum, & ſi quidem ipſe negauerit, tunc iterum defertur ſibi ſacramentum, & ſi quidem ipſe iurauerit non eſſe relictum, uel ſe non audiuiſſe relictum eſſe, erit ſecurus & liber. Si uerò noluerit iurare, tũc fideicommiſſarius dabit libellum, & aget conditione ex l. iſta. In quo libello narrabit ſic, Dico q̃ talis hæres interrogatus negauit, & q̃ delato ſibi ſacramento præſtare recuſauit, quare peto eum condemnari, &c. Et iſta eſt una lec. no. & ſolennis. Alij non exigunt illud quòd hæres ab initio negauerit, ſed dicunt q̃ hæc lex loquitur quãdo teſtator noluit ſolenniter teſtari, ſed uoluit ponere in fide hæredis. Et iſtud uidetur probari per tex. Inſt. eo. §. fi. & hanc lect. licet gl. hic nõ firmet eam, approbat Fran. Accur. Mar. Sil. & alij Mod. doc. Secundum hanc ergo erit practica iſtius l. hæc, q̃ ab initio nulla negatione præcedẽte, fideicõmiſſarius deferat hæredi iuramentum, ſi teſtator in fide ſua poſuit q̃ daret ſibi tãtùm
3 nolens ſolenniter teſtari. Si quidem hæres iurauerit, erit ſecurus, ſed ſi recuſauerit, tunc agetur contra eum conditione ex lege iſta, & cõditione ex dicto §. fi. Inſt. eo. † No. multùm iſtam lect. q̃ quando teſtator noluit ſolenniter teſtari, licet cõfidit de fide hæredis, hæres tenetur ad præſtationem illius legati ciuiliter & naturaliter, ut uides. inter iſtas duas lec. eſt differentia, quia in prima hæres cogitur in pœnã ſuam, & ſic in imponenda ratione leg. Fal. alijs legatarijs hoc non imputare, l. cùm pater. §. j. ff. ad le. Falc. Et in ſecunda non eſt in pœnam, & ideò debet in computatione Falcidiæ alijs legatarijs imputari. Aliæ ſol. ſunt truffæ. Venio ad ſecundam partem, & oppo. q̃ nemo poſsit eſſe teſtis in cauſa propria, nec iudex, ubi s̃. de teſti. l. omnibus. & ne quis in ſua cauſa. l. j. Sol. Hic impropriè dicitur, iudex & teſtis. Venio ad tertiã partẽ, & primò aſſumo finem noſtræ l. & opp. q̃ quis nõ priuetur tota hereditate, l. ſi quis in ſuo. ff. de inoff. teſt. Sol. Multæ ſolutiones dantur in hac gl. Illa eſt uera q̃ ibi loquitur in caſu ſpeciali, in quo habet locũ pœna certa ibi ſtatuta, hic loquitur uniuerſaliter. Quæro quæ ſint iſtæ ll. antiquæ quæ priuant illũ qui nõ implet uoluntate defuncti omni loco? Certè neſcio iſtas ll. de iure antiquo, niſi de lucro ob hoc relicto. Si em̃ aliquid relinquit̃ alicui, ut gerat tutelã, uel aliud ſimile faciat, ſi iſtud nõ facit, perdit lucrũ, ut uidiſtis s̃. de le. l. pe. l. Neſennius. ff. de excu. tut. cum l. ſe. & de leg. j. l. etiã ſi partis. cum ſi. Hodie uerò hoc eſt aliter declaratũ per auth. hoc am
4 plius. quã ſtatim uidebitis. Quærit gl. de una q. ſubtili, † u-
c trũ teſtm̃ nuncupatiuũ [c] poſsit probari per inſtrm̃. Et opin. ſunt inter Io. & Az. Breuiter opi. Io. eſt à cõſuetudine approbata, q̃ nuncupatiuũ teſtm̃ probet̃ per inſtrumentũ. Dy. dicit, q̃ etiam de iure, opi. Ioan. eſt uera, quod ſatis poteſt ſuſtineri, ar. l. fi. & auth. ibi poſitæ. s̃. ſi cer. pet. Facit ad hoc quod
5 habuiſtis in l. j. s̃. de teſt. † Vltimò hæc lex ſcd'm ſecundã lec.
d quã s̃. poſui, facit in ar. [d] ad q. illam, de eo qui iuſsit præſtari omnia illa quæ continent̃ in ſchedula, quam reliquit apud guardianũ fratrum minorum, cùm enim noluerit ſolenniter teſtari, uidetur uelle, q̃ illa debeantur. Iſtam q. diſputauit Iac. de Belui. ego tetigi in l. ſi ita ſcripſero. ff. de cond. & dem. & tangitur in l. hæredes palãm. de teſt. in fi.

ADDITIO.

d *Quæſtionem. Et ſecundum iſtam lec. determinantur omnes ll. mundi, diſponentes q̃ nemo poteſt facere q̃ leges in ſuo teſtamento non ſeruentur, quòd ubi uoluntas non eſt ſolennis, ex ea nihil debetur, etiam ſi ſit relictũ ad pias cauſas, cùm ſaltem tunc requiratur præſentia duorum teſtium, ut s̃. eod. l. ſi ueritas. & l. ex teſtamento. l. nemo poteſt. de leg. j. limita ſecundò, ff. de teſt. l. codicil. §. fin. de leg. ij. quòd omnia prædicta uendicant ſibi locum, niſi teſtator noluerit diſponere ſolenniter, ſed ſuã intentionẽ puratãponere in uoluntate hæredis, quia tũc hæres obligatur hac uolũtate nõ ſolenni, qd̃ eſt no. dignũ. Et allego hanc l. pro ſingulari, q̃ de iure ciuili nõ dãtur decedere inteſtatus, qui ultimam ſuã uoluntatem committit in alterius diſpoſitionem expreſſam. Non credo eſſe alibi, doc. aduerterunt ſecundũ unam lect. & ideò malè dicũt ad cap. cùm tibi. quod ſecus eſt de iure canonico, ut hic. And. Barb. No. iſtam lec. fi. & Bar. l. nemo. in prin. de leg. j. qui dat alium intellectum ad l. iſtam. & ibi per Imo. & adde Bar. l. poſt legatum. in prin. ff. de his qui. ut ind. in uerſ. item opp. de hoc ibi, ſecunda ibi cùm ipſe. & pro intellectu iſtarum lecturarũ ſumas concluſionẽ, aut hæres à principio confitetur relictũ, ſed uult ſe tueri ex inutili uoluntate, & poteſt, & tenetur fideicommiſſarius ſeu legatarius probare ſolennitatem uoluntatis. Aut à principio negat eſſe relictũ, demũ delato ſibi iuramento iurat, & cõfitetur ſibi relictũ eſſe, ſed uult ſe tueri ex inutili uoluntate, & non poteſt in odium negantis. Hæc habetur ex gl. hic in uerſ. ſubire. in ult. ſol. & Inſt. eo. §. fin. quando teſtator noluit ſolenniter teſtari, ſed ponitur in fide hæredis, tunc nullo caſu poteſt hæres ſe tueri ex inutili uoluntate. Ad hanc lect. gl. uide Pau. de Caſt. hic.*

b *Practica. Bar. aliàs Bal. l. ex hac ſtipulatione. ff. de don. Bal. l. actor. in prin. s̃. de prob. Iac. de Bel. hic.*

c *Nuncupatiuum. l. hæredes palãm. ff. de teſt. per Bald. poſt Bart. l. j. in ix. quæſt. s̃. de teſta.*

d *Arg. Bar. auth. quod ſiue. s̃. de teſtam. & in l. ſi ita ſcripſero. de cond. & dem. & ibi Imo.*

AVTHENT.

2 *Tempus, quod habet hæres ad implendam uoluntatem defuncti, quando incipiat currere.*

3 *Hæres monitus à iudice implere uoluntatem defuncti, qua pœna puniatur, & quæ monitio requiratur.*

8 *Agens conditione ex hac lege, debet primò præſtare cautionem de implenda uoluntate defuncti.*

a HOC AMPLIVS. [a] Iſta eſt no. auth. Opp. dicitur hic q̃ ſubſtitutus admittitur. Cont. s̃. de impu. l. poſt aditam. Sol. hic nõ admittitur ſubſtitutus ex ui ſubſtitutionis, ſed admittitur ex ui iſtius cõſtitutionis cõdi
b ctione ex hac l. Secundò opp. [b] q̃ de ordine non curatur, l.
1 nec enim. ff. de ſol. Sol. † Qñ uoluntas diſponẽtis eſt certa, non curamus de ordine, ſed qñ eſt dubia, ita loquitur hic. Primò quæro, quid eſt hoc dictũ, iudiciũ defuncti lege non
2 repræſentatum. Dic ut in gl. Quæro † ij. qñ incipiat currere tempus poſitũ in hac cõſtitutione? Gl. dicit, & etiam tex à die monitionis factę per iudicem, ut hic, & in corpore unde
3 ſumit̃, & iſtud uidet̃ uerũ. Opp. & uidetur † q̃ nominatus à iudice negligens, puniatur pœna dupli, nõ in amiſsione totius hæreditatis, Inſt. de act. §. itẽ miſta. de obl. quæ ex quaſi contrac. na. §. fi Item uidetur q̃ non ſufficiat una monitio, ſed requirantur duæ, auth. de eccl. ti. §. ſi quis aũt. & auth. licet. poſita ſuper l. nulli. s̃. de epi. & cle. Sol. Aduerte, rogo te, aut loquimur in relictis ad nõ pias cauſas, & loquitur hæc auth. Aut in relictis ad pias cauſas, & tũc aduerte, Aut quis uult niti negatione ſola, in qua hæres ſtetit uſq̃ ad ſententiã, tunc hæres punietur ſolùm pœna dupli, Inſt. de act. §. itẽ miſta. de obl. quæ ex quaſi contrac. naſc. §. fi. Aut quis uult niti contra hæredem ex negligentia tm̃, nõ ex negatione, tũc aut negligentia cõmittitur minori tẽpore quàm ſit annus, & requiritur trina monitio, d auth. licet. & in corpore unde ſumit̃. Aut fuit negligens per annũ, & tunc ſufficit una monitio. Caſus eſt iſtius auth. poſset etiã cõtra hæredẽ exerceri remediũ, ut interdicatur ſibi adminiſtratio bonorũ hæreditatis, c. ſi hæredes. ex̃. de teſt. Quæro, dicitur hic, q̃ non perdit bonorũ ſubſidiũ, quid in eo, qui omiſit inuentariũ? Gl. tua dicit, idem dicemus in auth. ſed cùm teſtator. j. ad l. Fal. Quæ
4 rit gl hic, † de exhæredato, utrùm admittatur inter uenientes ab inteſtato? Dic q̃ non, ut in gl. Item an admittat̃, ut extraneus? Gl. uidet̃ q̃ ſic. doc. cõiter tenent q̃ non, nec etiam, ut extraneus poſsit admitti, rõne contrarietatis, quia teſtator uoluit ipſum hæreditate eſſe priuatũ. Habere ergo hæreditatem, & priuari hæreditate, iſta ſunt contraria. Expeditis
5 † glo. circa iſtam auth. quæro, quid ſi perſonæ iſtæ, ad quas defertur hæreditas, nolunt eã, an remaneat hęc hęreditas apud hæredes? Gl. uidet̃ dicere q̃ ſic, quia hoc cõſtitutũ eſt in pœnũ hæredis. Vnde non põt hoc allegare in ſui fauorẽ. Ita no. in corpore unde ſumit̃ hæc auth. de le. j. l. ſi ſeruus pluriũ. §. j. & ita tenet Odof. & habet̃ de hæred. inſt. l. ſi quis ſolidum.
c Extra [c] gl. † quæro quid ſi teſtator dedit ſpecialẽ executorẽ
6 ad ea quæ in teſtamẽto reliquit, utrùm hæres nõ implens incidat in pœnã huius conſtitutionis? Dico q̃ non, tex. eſt expreſſus in l. multa. in prin. de cond. & dem. Et pro hoc facit, quia teſtator dando ſpecialẽ executorem, uidetur uoluiſſe q̃ de hoc hæres ſe nõ intromittat, auth. de ecc. tit. §. ſi quis autem. prædicta uera, niſi hæres fuerit monitus à iudice, poſtquam primus executor deſijt eſſe executor, renunciatione, uel morte, uel alio modo, tunc enim perinde eſt, ac ſi datus
7 nõ fuiſſet. ar. pro hoc j. tit. j. l fi. §. ſed & ſi quis. † Quæro, quis habet probare iudiciũ non eſſe impletũ, utrùm ille qui agit
d cõtra hæredẽ negligentẽ conditione ex l. iſta, [d] an uerò ipſius intentio ſit ipſo iure fundata, & ille cõtra quem agitur, debet probare ſe impleuiſſe, & breuiter ille qui agit, debet
e probare iſtã negatiuã, [e] ut no. Inn. ſimili ext. de accu. c. ſuperhis. & per Cyn. l. ij. s̃. de iure emphyt. Probabitur aũt iſta negatiua per exploratores, qui interrogabunt hos, quibus erat relictum, uel iudex mittet aliquos ad explorandum, an eis ſit ſolutũ uel nõ, quod explorabit ab eis, qui ueriſimiliter ſcire dicunt, ut l. hoc iure. de uer. ob. & ibi hũc paſſum de probatione iſtius negatiuæ plenè examinaui. Item memen-
8 tote, † cùm agetis cõditione ex hac auth. q̃ ille qui agit, debet primò præſtare cautionem de implendis his, quæ teſtator iuſsit, aliàs non poſset obtinere, ut hic & in corpore, un-
9 de ſumitur, ubi clarius eſt. Vltimò † quæro, hæredes diuiſerunt hæreditatẽ, & renunciauit alter alteri, omni iuri, quod habet, uel habere poſsit in parte alterius, utrũ ſi unus ex hæredibus eſt negligens, poſteà ſcd'm formam iſtius auth. alter cui defert̃, an repellat̃ ex uigore pacti, uel renũciationis. Dico q̃ nõ, qa iſta renũciatio nõ refert̃ ad illud, qd̃ quis poſteà amittit culpa ſua & negligẽtia, l. dãni. §. j. ff. de dam. infe. & l qui Romæ §. duo fratres. ff. de uer. obl. & ibi plenè dixi in iſta materia, & iſta omnia habui ſemel de facto, ſug iſta auth.

ADDITIO.

d *Hoc amplius. Bar. conſ. xxxj. cxxv. cxxxvij. & cclxvj. And Barb. In materia huius auth. qualiter puniatur hæres, qui nõ adimpleuit uoluntatẽ defuncti, uide quod no. xj. q. j. Sylueſter, & c. ſi hæredes. de teſt. & de uoto. c. licet. Item limita auth. iſtam, niſi præceptũ teſtatoris pecuniariũ eſſet uel nullum reſpiciens cõmodum alterius, l. nõ oportet. & ibi gl. s̃. de his qui. ut ind. g. Vide tamẽ hic Bar. cum gl. tranſiuit ibi But. niſi reſpiceret fortẽ intereſſe animæ teſtatoris, c. licet. de epiſ. & cle. Et de materia huius auth. Bar. conſ. ſtatuto cõmunis Gualdi. & ibi colligit, an requiratur monitio, uel iuſſus, & quæ ſit differentia inter iſta. Et uide Ang. in corpore, & Caſt. conſ. clxiij. Adde Bar. conſ. incip. ſtatuto caſtri & plebis. & Bald. conſ. cccxxvj. iij uol. Et ibi an requiratur monitio, & ſi hæres ueniat priuandus hæreditate, hæreditas debeat applicari inſtitutis in re certa, cum hoc q̃ petere poſſint, an uerò ad illos, in quorũ fauore eſt appoſita pœna, & Abb. ad hanc auth. conſ. xl ij lib. Rom. conſ. cccix. Ang. conſ. clxviij. Abb. conſ. lviij. ubi dicit q̃ annus datus ad exequendum non currit niſi negligentibus. Ang. conſ. clxix. P. PAV. P. Limita reg. hic poſitã, q̃ hæres nõ implens uoluntatẽ defuncti priuatur hæreditate, ut ſolũ procedat quando eſt preſſus facere aliquid qd̃ cõcernit commodũ pecuniariũ alicuius, aliàs ſecus. gl. eſt ſing. l. nõ oportet. s̃. de his qui. ut ind. quæ tamẽ limita, ut ibi per Pau. & Mod. hic ex uerbis quorũ habes etiam aliã limit. uide Mod. qui limitat, & quãdo hæreditas eſt lucroſa, ſecus ſi damnoſa. Item de materia & an applicetur talis hæreditas. Fran. conſ. lxviij. ubi etiã ponit an & quãdo ille qui uenit cõtra uoluntatẽ defuncti, nõ ſolũ priuetur parte ſua ſibi relicta, ſed etiã fideicõmiſſo relicto in parte alterius qui ſimiliter cõtra uenit uolũtati defuncti, & ibi etiã in fi. dicit q̃ nõ requiritur monitio epiſcopi per ſuas cõſtitutiões ſynodales monere executores exequãtur ultimas uolũtates, & de prædictis, & an et quãdo interpellatio faciẽda. Bar. conſ. xxviij Itẽ an pupillus & ignorãs excuſentur ab hac pœna priuationis etiã quãdo teſtator expreſsè priuauit in teſtõ. Caſt. conſ. xx. ubi etiam ponit an & quãdo lapſus termini expreſsi in teſtõ conſtituat grauatũ in mora, et de effectu huius monitiõis, et an et quãdo ſuper ea requiratur pronũciatio, et multa alia de materia, Caſt. cõſ. iiij et lix. ad fi. ubi dicit q̃ annũ currit niſi negligẽtibus. Ideò ſi aliqs ex aliqua iuſta cã impeditus non exequatur, non incurrit has pœnas. Item q̃ ignoranti non currat tempus, &*

& quid si quis sit iussus aliquid facere intra certum terminum à die mortis, subintelligatur aditæ hæreditatis, Rom.cons.ccccix.in j.dub. Item circa illud quod dictũ est suprà, an sufficiat monitio generalis episcopi ad incurrendam pœnam huius auth. Barb.c.nos quidem. ex. de test. ubi etiã alia de materia, & aliqua ibi. & de monitione, uide e.c.tua nobis. prope fi. eod.tit. Item quòd quilibet poßit petere, ut legata pia executioni mandentur, Barb.c.si hæres.de test. & posteà an & quando iudex ecclesiasticus poßit se intromittere de legatis non pijs, & multa alia in materia, & per e.in c.tua nob.eod.tit. & ad illud de monitione generali, an sufficiat, uide quod dicit Com.cons.xij.in ij.dub.ut habes ad Bar.in l.alio. de alimen. & cib.leg. circa fin.apost. Item circa materiam huius auth. quomodo requiritur monitio, & quid si tempus faciendi expressum sit à testatore, & multa alia, Barb.cons.xxxij.in ij.uol. Item quòd tempus poßit prorogari ex causa, & quædam alia, Abb. cons.xl. de quo j. Barb. cons. cxxxvij. aliàs cxxviij. Rom.incip. statuto communis gene. ubi inter cætera ponit, si statutum dicat, quòd lapsus anni habeatur pro interpel. quo ad incurrendas pœnas huius auth. nec ob monitionem adeat, nihilominus hæres non incurrit pœnam, nisi anno elapso, patet primum, ut per eum, & ibi etiam q, si sint deputati executores, an hæres eximitur, & quòd debet seruari negatiua, scilicet, non impleta uoluntate defuncti per allegantem, & quædam alia, ut per eum, & pœna huius auth. etiam locum habet in legatario, si facta monitione non obseruat uoluntatem. Alex.l. sed legatarius. ad fi.C. de leg. Adde Bar.l. post legatum. §. j. de his quib. ut indig. & cons. cxxxvij. Rom. cons. cxxviij. Item quòd ubi tempus est præfixum à testatore cum priuatione, nõ requiratur alia monitio, nec etiam restituatur in integrum minor uel ecclesia, Barb.cons.xxxij.uol.iij.

b Opp. Hic Bal. & Mod. Inst. de act. §. ex maleficijs. circa fi. & utrum sufficiat una monitio. gl. in corpore, de hær. & fal. §. si quis autem nõ implens. quæ incipit, scilicet, semel, & c. quam alleg. Bal. in l. qui crimen. in viij. q. j. qui accu. pos. & q, pro negligentia, de qua hic, in auth. hac, non perdatur legitima, est no. gl. hic, & doc. c. si hæredes. ex. de test. & gl. uers. expedit. gl. l. ea sola. ff. de reg. iur. Bal. l. eam. s. eo. item adde, q, iste hæres negligens non desinit esse hæres, si hoc esset sibi damnosum, scilicet, habere hæreditatem. Anc. c. intelleximus. de iud. l. si quis in solidum. ff. de hær. inst. & ibi hoc expreßè Bar. & Imo.

c Extra. Adde q, dictum Bal. eßet uerum, quando hæres nihil facere poterat sine executore, ut quia præceptũ incertum erat declarandũ per executorem, puta, q, distribueretur inter pauperes arbitrio executoris. Sinautem erat incertum si poterat hæres exequi, & executorem præuenire, l. si liber tus. § j. de bo. lib. puniretur pœna huius auth. secũ Bal. quẽ Cast. sequitur.

d ista. Bar. l. hoc iure. in fi. ff. de uer. obl. & in l. in illa. ff. de uer. obl.

e P. PAV. P. Negatiuam. Cont. tenet Bal. cons. xciij. in iij. uol. sed ad Bart. tenet Cast. cons. xx. ad fin. & doc. hic.

Communia de legatis, & fideicommißis, & de in rem mißione tollenda. Tit. XLIII.

* Continuatio ponitur in glo. quia dictum est s. de leg. & fideicom. singulariter: uerùm quia hodie legatarij & fideicõmissarij sunt æqualiter æquati, ideò ponitur hic tit.

LEX I.

1 *Pro legatis & fideicomm. competunt tres actiones, si natura rei legatæ hoc patitur.*
2 *Legatarius particularis quando detrahat Falc.*
3 *Ille cui aliquid cõmodi affertur, quando poßit onere fideicõmißi grauari.*
4 *Res hæredis quando sint obligatæ pro legatis.*

a b VM HI.[a] Reiectis legandi uarietatib. pro legato cõpetunt tres actiones,[b] scilicet personalis, in rem, & hypothecaria, in reb. tantùm, quæ à testatore ad grauatum peruenìunt. Diuiditur in partes quinq;. Primò ponit proœmium, secundò statutum, tertiò rationem sui statuti, quartò suum extendit statutũ ad certas personas, à quibus relinquitur, quintò restringit circa res, in quibus hypotheca cõceditur. Secunda ibi, omnib. uerò. Tertia ibi, cùm eã. Quarta ibi, & hoc disposuimus. Quinta ibi, in omnibus autem. Ad euidentiam debetis scire, primò q, antiquitus erat quædam differentia in modo legãdi, aut enim relinquebat per finendi modum, aut per alios modos, ut hic dicitur in secũda gl. Item debetis scire, q, antiquitus pro legato non competebat rei uend. Pro legato enim primò fiebat missio in rẽ, hoc est, in rei possessionẽ. Hoc præmisso satis patet casus in prin. prima pars nõ habet cõtraria. Veniamus ad secundã, opp. & uidetur q, omnia legata non sunt exequata. Nã legata ad pias causas differunt ab alijs, ut inst. de act. §. item mista. & de obl. quæ ex quasi cont. §. fi. Sol. Hic ponit genera singulorum nõ singula generũ, q. d. omnia genera legatorum, siue per uendicationem, siue per finendi modũ, siue alijs generibus legatorũ, exequata sunt, non aũt æquiparat omnia legata singularia, nam quędã differunt inter se, ut s. uidistis. Item opp. quia pro fideicõmißis non cõpetit uendicatio, nisi facta restitutione, l. facta. in prin. ff ad Treb. sed pro legatis cõpetit incõtinenti adita hæreditate, l. si tibi homo. §. cũ seruus. ff. de leg. j. malè ergo dicit. Sol. dicit gl. q, hic æquiparantur legata, & fideicõmißa particularia, nõ legata particularia & fideicõmißa uniuersalia. Ita dicit gl. Tũ dic breuius duob. modis, uno modo exequata sunt legata fideicõmißis particularibus & pecuniarijs, & cessabunt omnia cõtraria, secũm Dy. Nam ideò dico, particularibus, ut excludã fideicõmißum uniuersale. Item ideò dico, pecuniarijs, ut excludã legata libertatis, ut uidebitis no. j. l. prox. Alio modo dicas, exequata sunt legata fideicõmiß. in quib. circuitus erat inutilis, in quib. uerò circuitus erat utilis, adhuc differentia durat. Erat aũt utilis in fideicõmißo uniuersali, quia hæres põt retinere quartã, meritò recta uia nõ trãsit in fideicõmißariũ. Idẽ in libertatib. propter ius patronatus qd' est remãsurũ penes manumittentẽ. Opp. l. cùm rem alienã s. de leg. Sol. q, hic dicitur q, cõpetit actio in rem, intellige cũ res legata erat testatoris, secus si erat aliena, ut plenè j. l. prox. in fi. opp. l. j. §. si debitori. ff. ut in poss. leg. Sol. speciale est in legato liberationis, in quo nõ habet locũ actio in rem, nec hypothecaria. Ratio est, quia iure quodãmodo fit executio, nã legatario inconti nenti competit exceptio, ut s. tit. j. l. si creditoris, uel dic breuius, c ut tollas multa cõtraria. † Pro legatis & fideicõmißis cõpetunt tres actiones, si natura rei legatę hoc patiat, secus si natura rei legatæ repugnet. Ita debetis intelligere istam materiam, & propter hoc dico, q, qñ est legatũ quãitatis, uel generis, nõ põt cõpetere rei uẽdicatio, quia nõ est res certa qñ uendicet. Idem qñ legat res alienata, uel legat certũ factũ, ut l. fideic. §. fi. ff. de leg. iij. & eo. modo qñ legat liberatio. Nam rei legatæ repugnat, q, cõpetat rei uẽdicatio, q, nõ habet amplius q, quærat pro sua cautela. Itẽ opp. pro eadẽ re non põt cõpetere personalis, & in rẽ,[d] ut Inst. de act. §. sic itaq;. Sol gl. Inst. eo. §. nostra aũt. dicit q, si eligit personalis, nõ habet locũ actio in rem, si eligitur in rem, non habet locũ personalis, & sic pro eadẽ re utraq; nõ competit simul. Alij, ut d. Alb. de Salinis, qui fuit quidã doc. Vltramon. qui fecit quasdã suas distinctiones, dicebat q, nõ competit pro eadem re personalis, & in rem qñ quis habet dominiũ de iure cõi, sed qñ quis habet dominium, seu uendicationẽ ex speciali priuilegio, sicut est in legatis, in quib. dñium transit recta uia sine possessione, tũc rei uẽdicatio actionẽ personalẽ de iure cõi nõ tollit, l. in bello. §. si quis seruũ. de capt & postl. reuer. Facit j. de cond. quæ sub modo. l. quoties. Opp. res sua nemini potest esse obligata,[e] l. nec q, pig. ff. de re. iur. Sed hic cõceditur actio in rẽ, & hypothecaria, quæ præsupponit q, res propria sibi ipsi sit obligata. Soluit gl. optimè, q, actio in rem cõpetit pro re legata, actio hypothecaria cõpetit pro alijs reb. testatoris, quæ ad grauatũ peruenìũt, & sic nõ pro eadẽ re. Procedo ulterius, dicit hic, † q, nõ potest onere fideicõmißi grauari ille ad quẽ aliquid lucri non afferr. Cont. quia legatarius cogit aliquid restituere, s. legata, etiam nulla deducta Falc. ut l. ex Falc. §. nunquã. ff. ad leg. Falc. Et sic apparet q, apud eũ nõ remanet aliquod lucrũ. Huius timore gl. recitat opi. Mar. & aliorũ doc. utrũ legatarius particularis detrahit Falc. hoc non intendo examinare hic, quia esset multũ longũ. Dic ut in d. l. lex Falc. §. nunq;. & l. j. §. ante. ff. ad Treb. ueritas est breuiter q, legatarius particularis nunq; ex persona sua deducit. nec ob. iste tex. nã est necesse, q, aliq; habeat lucrũ ab initio, nec est necesse, q, apud eum remaneat, ut posit grauari. Contra hoc opp. l. planè. la ij. §. fi. ff. de leg. j. Sol. Ille cui † aliquid relinquit, potest onere fideicõmißi grauari, est uerum, si relinquat cõmodũ pecuniarũ, aliàs secus. Vnde ei, ad quẽ ius patronatus peruenit ex dispositione defuncti, nõ potest onus imponi, quia nõ peruenit cõmodũ pecuniarũ. Idẽ in alio casu l. iij. §. si rem. ff. de leg. iij. ubi legatũ affert cõmodũ, non tũ tale, q, ex hoc posit grauari. Itẽ illud q, hic dicit, q, est necesse, q, habeat aliquod lucrum ille, qui põt grauari, intelligatis q, habet ex dispositiõe defuncti, uel in modũ dispositionis, ut l. ab eo. s. tit. j. & hic in modũ cõditionis, ut l. quidã. §. fi. ff. de leg. j. Fallit in casu l. cũ quidã. s. de leg. in substituto exhæredati. Secus si ad aliquẽ puenit cõmodũ defuncti casu fortuito, l. v. §. j. ff. de leg. iij. Dixi in l. eam quã. s. tit. j. Opp. ad fin. nostræ legis, & uidet q, nostra hypothecaria cõpetat insolidũ diuersis cõtra quẽlibet hæredũ, j. si unus ex plurib. hær.

f l. ij. Sol. Specialis casus[f] est hic. Simile in l. fi. j. de debi. ciui. li.

4 xj. Opp. ultimò, † & uidet q, etiã res hæredis[g] sint obligatę,

g ut j. ut in pos. leg. l. certa est forma. Sol. gl. fatetur contrariũ, q, post sex menses bona hæredis sint obligata. Vide gl. Tu dic q, hinc ad mille annos bona hæredis nõ erunt obligata obligatione tacita pro legatis quæ inducũtur per legem istam, sed bene fateor q, post sex menses potest in rebus hæredis fieri immißio, & sic obligatæ erunt pignore prætorio.

ADDITIO.

a *Cum hi. Adde q, potest peti legatũ sub conditione relictum ex causa, secundum Spec. de actio. & pet. §. sequitur. uer. illud no. dignũ. cũ seq. ubi ponit causam de istis actionibus & formã libellorũ in tit. de testa. §. j. in prin. et aliquid per Bal. hic, & potest etiam interdum implorari iudicis officium, ut hic per Bal. & per Bar. l. j. ff. de leg. j. Bar. l. traditionibus, s. de pact.*

b P. PAV. P. *Actiones. Alex. cons. iiij. in ij. uol. Ita no. quòd hypotheca specialis data per testatorem non derogat hypothecæ generali datæ per hanc l. Roma. sing. dccxix.*

c *Breuius. Bar. l. j. ff. de leg. j.*

d *Re. An actio ex testamento concurrat cum rei uendicatione, Bar. l. nemo rem suam. ff. de uer. ob. & Imol. tenet cont. l. j. de leg. j. Spec. tit. de act. & pet. §. sequi. uers. illud uerò. Et no. q, ista actio in rem, uidetur utilis, ut est gl. l. fi. uer. etiam in rem. s. de sac. eccl. Et adde no. per Bar. l. j. ff. de don. & Bal. l. ea lege. in j. q.*

e *Obligata. Adde Bar. l. fi. s. de sac. eccl. sed cont. uidetur tenere in l. j. in fi. de leg. j. & uide Bal. d. l. fi.*

f P. PAV. P. *Casus. Aret. l. ij. §. ex his. de uer. ob. l. iij. C. de neg. gest. Regulariter autem cont. uide Bar. l. apochis in prin. ff. de iur. fisc. allegat l. creditores. ff. de dist. pig.*

g P. PAV. P. *Hæredis. Com. cons. lviij. & idem etiam in bonis hæredũ tutoris, ut ibi per eum ad Bar. l. properandum. §. fi. s. de iud. etiam si defunctus bona hæredum obligasset, Bar. l. oblig. ff. de pig.*

LEX II.

4 *Quando legatur res hæredis, uel legatarij, non competit actio in rem.*
5 *Ad legatum relictum in codicillis, competit utilis ex testamento.*
6 *Legatum uniuersale, uel quando legantur omnia bona, uel maior pars bonorum, an æquiparetur fideicommisso uniuersali.*

1 a b OMNE VERBVM. Verborũ reiecta uarietate, exæquata sunt legata & fideicõmißa, adeò q, sunt effecta quasi synonyma. † No. q, uer.[a] mando,[b] nõ est uerbũ præceptiuũ, & sic habes quòd est longa differentia inter iubeo, & mando, ut hic patet, & gl. ponit in l. sæpè de off. præs. ubi dicit, q, mandatũ est gratuitum, secus in uer. iubeo. Opp. q, adhuc remanet differentia inter uerba directa, & obliqua, ut s. tit. j. l. eam quã. & gl. co-

2 hæredi. l. cùm filiæ. de uulg. Sol. debes scire † q, uerba directa, & obliqua sumunt in iure nostro tribus modis. Primo dicunt uerba directa illa, quæ sunt præceptiua, non directa, uerba precatiua, ut hac l. in prin. Et ista differentia est hodie sublata, ut hic. Quandoq; dicunt uerba directa, ea quæ ponunt in nominatiuo casu, obliqua quæ in alijs casibus, ut uidistis in l. qñ indignũ. s. de test. Tertio modo dicunt uerba directa, qñ sonant, ut quis capiat de manu sua, obliqua ut quis capiat de manu alterius. Et ista differentia in relictis uniuersalib. adhuc hodie durat, ut d. l. eam quã. & l. cohęredi. §. cùm filiæ, & plenissimè dixi in l. centurio. de uulg. & tetigi s. de impu. in l. precibus. In legatis uerò particularibus, est relicta ista differentia, ut hic. Quo ad id tñ possumus dicere, q, adhuc hodie durat, scilicet, quo ad modũ nanciscẽdi possessionẽ, l. Titia cũ testamẽto. §. j. ff. de leg. ij. fm ij. lec. ibi posi tam. Opp. q, adhuc sit differentia utrùm legata relinquant per iuramentũ, uel non,* l. cùm pater. §. filius. de leg. ij. Sol. Quicquid gl. dicat,

c ibi loquit de iuramento defuncti[c], quod adhuc hodie differẽtiã importat. Facit quod uidistis s. de prob. auth. quod obtinet. hic loquitur qñ testator iussit hęredem iurare, de cuius hæredis iuramento, dic ut plenè in l. quæ sub conditione. de cond. inst. Vlterius opp. & uidet q, etiã ista differentia sit sublata de iure antiquo, l. j. ff. de leg. j. Variæ sol. dant ibi, tene illam, q, ibi loquit fm mediã iuris prudentiã, hic fit mentio de iure antiquo, ante tempora

d fforum. Opp. l. cũ uerò.[d] §. apparet. ff. de fidei com. lib. Gl. quæ est hic in sol. istius contrarij,

3 uidet uariare. † Nã primò uidet dicere, q, in libertatibus sit sublata illa differentia libertatis directæ, & fideicõmißariæ, posteà dicit cõt. Veritas est, q, non est sublata, nec ob. ista lex, quia exæquata sunt legata fideicommißis, in

4 quib. circuitus erat utilis, ut dixi s. l. prox. † Quæro primò, quid si testator legauit rem hęredis, uel legatarij, an cõpetat actio in rem. Gl. hic tenet q, sic. Vide istã gl. quæ est sing. Contraria gl. habemus in multis locis, ff. de seru. l. Pap. de leg. j. l. si hæredis. ad l. Fal. l. hæreditatũ. §. fi. illæ contrariæ sunt ueræ, & istæ reprobant ab omnibus. Facit l. si quis inquit. §. j. ff. de leg.

5 j. & l. si tibi homo. §. cũ fundus. de leg. j. † Quæro, qñ legatũ est relictũ in codicillis, quæ actio cõpetat? Quidã dicebant officiũ iudicis. Gl. determinat, & bene, q, cõpetat utilis ex te-

6 stamento. † Vlt. esset uidendũ in hac materia, utrùm legatũ uniuersale, ut qñ legant omnia bona, uel maior pars bonorũ, æquiparet fideicõmißo uniuersali. De hoc dic, ut l. statuliberum. §. fi. cum l. seq. ff. de leg. ij. & l. mulier. §. fi. ff. ad Treb.

* *Non. Poterat hæc esse differentia, q, legatum sub conditione relictũ, interim præstita cautiõe Mutiana, de qua in l. vij. ff. de cond. & dem. præstandũ fit. At cùm legatũ relictum est, si iurauerit se aliquid facturũ: iusiurandum prius deferendum est: l. Stichus. ff. de statulib. Sed hæc iurisiurãdi cõditio, à prætore remissa est: l. quæ sub cõd. ff. de cõd. inst. I. Conc. B.*

ADDITIO.

a *Ver. Bar. l. serui. ff. de leg. j.*

b P. PAV. P. *Mando. Alex. l. more. ff. de iurisdic. om. iud. Ias. hic, gl. & Bar. l. sæpè. ff. de off. præs. gl. c. cum aliquibus. uers. concedimus facultatem. de resc. in vj. & Bar. d. l. sæpè. ff. de off. præs.*

c *Defuncti. No. hic intellectũ l. cùm pater. §. filius matrem. de leg. ij. Sed Bar. d. §. filius. tenet q, habet locum tam in iuramento hæredis, quàm testatoris, & sic est sibi contrarius, & illum tex. alleg. Bal. l. j. s. comm.*

d *Verò. Bar. l. legatorum. in prin. de leg. ij. uers. quæro primò. No. hanc gl. quæ reprobatur per Bar. cuius opin. ueriorẽ credo, & contra istam gl. est etiam alia gl. l. per diuersas. uer. seu res. s. mand. & illud etiã sequitur Bar. & Bald. hæredũ, s. de fideicom. per Bal. l. j. s. eo. & sunt gl. aliæ, quas hic allegat Bar. in cont. ff. de ser. l. pa. no. & c. Et inquantùm dicit gl. hic q, si legatur à legatario eadem res sibi legata secundo legatario, an primo legatario immediatè competit sibi rei uendicatio, Bal. l. j. s. eo. uer. quæro si à legatario, & sequitur But. hic etiam reprobat gl. reprobatam per Bal. Adde q, Cal. cons. cclxxxvij. iiij. lib. in fi. gl. l. ij. C. com. de leg. dicit q, testator legando rem hæredis transfert dominium, quasi hærede adeundo hæreditatem, uideatur in hoc consentire, & ratificare. Et pro hoc arg. optimum. ff. quib. mod. pig. uel hypo. sol. l. sicut. §. uenditionis.*

LEX III.

1 *Incertitudo, seu uarietas inter plures quando sorte dirimatur.*

a SI DVOBVS.[a] Incertitudo, seu uarietas inter plures, quæ incõmodũ ipsorũ agentiũ respicit, sorte dirimitur.

b Videtis hic q, ista contentio sorte dirimit.[b] Cont. j. de don. l. sancimus. §. sinautem in huiusmodi. Sol. Fateor q, hic loquitur,

loquitur, qñ omnes habebant æquale ius. Secus si uni esset
relicta pars maior, seu portio, quã alteri. Opp. & uidet ꝙ ali
ter dirimit, ut l. huiusmodi. §. si. ff. de leg j. & inst. de satisd. tut.
1 §. sinautẽ. Sol. † Quandoq; actores plures discordant inui-
cem in præiudiciũ rei, & tunc non dirimit sorte, sed per præ
torem cogunt concordare ad petitionẽ rei. Quandoq; con
cordant in præiudiciũ eorũ propriũ, & tunc habet locũ ma
teria nostra. Nam si quidẽ potest apparere ex iuris dispositi-
tione, qualiter hæc contentio dirimat, ut quia uni plus relin
quitur ꝙ alteri, tunc illo modo debebit dirimi, §. sinautem.
Et si non apparet, tunc aut neuter actorũ petit quod dirima
tur sorte, & non dirimet, sed inuicem se impediunt. ff. quib.
mod. usufru. amit. l. ij. §. fin. Sinautem alter eorum petit, tunc
sorte dirimatur, ut hic.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Si duob. An & quando posit decidi sorte, Fel. c. capitulũ. ex. de prob. l. à diuo Pio. §. sed & illud: in prin ff. de re iud. Item in materia sortis, & an posit appellari à diuisione facta per sortes, uel peti restitutio in integrum, Philip. de Peru. in rub. ex. de app.*

b *Dirimitur. Quod remediũ uertatur inter simul discordes, & adde quòd ubi esset timor ne uenirent ad arma, uidetur ꝙ iudex posit compellere ad concordiam. Aduertas tamen quòd tunc aliquid dirimitur sorte, cum incertum est de iure, secus si sit incertum de facto. glos. l. j. uersi. prohibebit. ĩ. ut poss. quod est ualde no. & Imol. l. huiusmodi. in fin. de leg. j. & l. in trib. ff. de iudi. Dic tamen, ut per Archid. xxviij. q. j. circa princip. & prædicta etiam ponit Bar. l. duob. ff. uti. poss. & Bal. l. iubemus. de sacrosanct. eccles. an electio Papæ posit committi sortibus. Bal. hic quòd non. Et de sorte adde hic Bal. l. meminimus. ĩ. quando & quibus quarta pars debe. & Bar. l. duobus. de leg. j.*

2 *Electio, quando est cõmissa in tertium, si tertius non elegit, quando transfertur ad arbitrium boni uiri.*
3 *Ius eligendi competens alicui, quando perdatur anno.*

§ SED ET. Si relinquit res eligẽda per tertiũ, illo non
eligente, uel negligente per annũ, transfert electio in le
a gatariũ,[a] dũmodo eligat rem mediocrẽ. No. † ꝙ in le-
1 gatis recedit à persona, secus in contractibus, ut s. de contra
hen. emp. l. fi. quod plenè dixi in l. si quis arbitratu. de uerb.
2 ob. † Opp. & uidetur quòd electio transfertur in arbitrium
boni uiri, non in ipsum legatariũ, l. j. ff. de leg. ij. Sol. Hic lo-
quitur qñ relinquitur electio rei certæ, cõsistentis in specie.
In contrario loquitur quando relinquit quantitas æstiman
da per aliũ, unde declaratio quantitatis non consistentis in
specie, remanet in arbitrio boni uiri. Item opp. & uidetur ꝙ
3 ille, † qui habet ius eligendi, nõ perdat illud per cursum an
ni, l. cùm quidã. ff. de leg. ij. Sol. Quandoq; cõmittitur electio
alicui personæ seu aliquib. personis, quibus legatur, & tunc
non perditur ius illud per cursum anni, sed perditur cùm il
le talis fuerit super hoc per lit. contest. interpellatus, ut l. con
traria. Et ideò dixi pluries, quando relinquitur aliquibus
pauperibus eligendis per talem, tunc illud ius eligendi non
b perditur anno. [b] Si uerò persona legatarij est certa, sed ali-
cui cõmittitur electio rei, tunc illud ius eligendi perimitur
anno. Tene menti.

ADDITIO.

a *Legatarium. No. tamen ꝙ, si duo possunt eligere, & unus negligit uel latitat, alius poterit eligere l. si legatario, & ibi Bar. ff. de fideicom. lib. & no. hunc §. non habere locum in personarum electione, sed rerũ tantùm. Bal. l. fi. s. de cont. emp. uidetur uelle ꝙ, duret donec partes ab eo uelint recedere, per auth. si tamen. ĩ. de temp. app.*
b *Anno. Bar. l. exec. ĩ. de exec. rei iud. & Bal. l. captatorias. s. de test. mil.*

a § SED QVIA. [a] Legata & fideicom. pura, uel in diẽ
1 certam relicta, nõ possunt alienari uel obligari. † Opp.
l. Titius. ff. ad Treb. de pet. hære. l. sed & si. §. ꝙ aũt. Gl. di-
cit illæ sunt ueteres leges, quæ permittebant alienationẽ, quę
per hanc legẽ sunt correctæ. Inquantùm innuit gl. dictas le-
ges corrigi, malè dicit, quia ibi loquitur, quando quis erat
rogatus restituere, quicquid supererit ex hæreditate, quõ ca
su erat olim prohibita alienatio. Hoc uerò hodie est limita-
tum, ut in auth. contra cum rogatus. ĩ. ad Treb. sed hæc lex lo
quitur, qñ quis erat rogatus restituere quicquid peruenit.
Expone ergo tex. istius l. sm ueterẽ dispositionẽ, &c. q. d. qa
etiam ueteres dispositiones alienationẽ prohibebant. Opp.
ff. ad Treb. Mar. §. res quæ. Sol. dantur plures. Illa est uera, ꝙ
potest alienare de reb. quæ subiacẽt restitutioni usq; ad Tre-
bel. Opp. l. si hæres institutus. §. si hæres. ff. ad Trebel. Sol. Fa-
teor ꝙ in rebus alienatis non est necessaria restitutio, ut ui-
debitis ĩ. prox. §. tamen alienatio non tenuit, ut hac l. Opp.
ad Treb. l. quidam. § si quis filium. Sol. ista est uera, hæc l. lo-
quitur, quando seruus subiacet restitutioni nominatim, &
alienatur, lex cont. loquit, quando subiacet restitutioni sub
uniuersitate, non nominatim, & alienatur per ultimam uo-
luntatem, non inter uiuos. Vnde fauore ultimæ uoluntatis
ualet alienatio, ut ibi ar. l. ab eo. ĩ. de seruo pig. dato. manu.
Et hũc articulũ examinaui plenè, ut ibi no. & de manu. l. ser-
uum qui secundum Iac. de Aret.

ADDITIO.

a *Sed quia. Bar. l. quidam. § si. ff. ad Treb.*

2 *Res subiecta restit. potest alienari ab hærede ignorante.*
3 *Conditio in legatis, quando trahatur retro conditione adueniente.*
4 *Fideicommissarius uniuersalis, quo casu habeat rei uendicationem, etiam restitutione non facta.*

a § SINAVTEM. [a] Res † quæ subiacent restitutioni,
1 sub conditione, uel die incerta, possunt alienari, & obli
gari interim, sed adueniente conditione fingit factum
retro nullũ. Opp. l. seruo legato. §. j. ff. de leg. j. glo. dicit fateor
ꝙ interim ualet alienatio, sed fingit nulla, conditione adue-
niente. Contra hoc opp. uidet non ualere, ĩ. auth. res quæ. &
in corpore unde sumit. Ita tenet gl. hic, & in l. plerunq;. ff. de
reg. iur. circa fi. & l. seruo lega. §. j. ff. de leg. j. Cont. s. quòd iu-
ra antiqua non sint correcta, hoc tenet gl. l. cùm pater. §. libe
ris. ff. de leg. ij. & in corpore unde sumitur hæc auth. de rest.
& ea quæ pa. §. quamobrẽ, & istã ultimã approbant omnes
b doc. s. Dy. Pet. & omnes alij. Istud est utile ad q. dicit statutũ[b],
ꝙ si quis alienauerit rem, & non soluerit gabellã, perdat eã,
quid si est alienata res, quæ subiacet restitutioni. Si dicere-
mus ꝙ interim ualet alienatio, non est locus pœnæ statuti, l.
ea quidẽ. s. si manci. ita fuc. alie. Si uerò dicimus interim ua
lere, est locus pœnæ, qa interim fuit facta alienatio. Itẽ opp.
2 l. fi. §. fi. ff. de leg. ij. Sol. † Ille casus est singularis, & multùm
notandus, quia res quæ subiacet restitutioni, non potest a-
lienari, uerum est ab hærede sciẽte, sed si ab hærede ignoran
c te, secus, ut ibi. Item opp. ex. gl. [c] dicit quòd fingit retro nul-
3 la uenditio. † Cont. in legatis, adueniente conditione fictio
non trahit retro, ut l. j. §. j. ff. ad Sylla. Sol. Ve-
rum est, quòd retro nõ trahitur, quantùm ad
dominium,* & ad cõmodũ rei legatæ, ut ibi,
sed quantùm ad rescindendã uenditionẽ sic,
4 ut hic. Opp. dicitur, † ꝙ ille cui debet restitui,
potest rem alienatam uendicare. Cont. fidei-
cõmissarius uniuersalis non habet uenditio-
nem, nisi facta sit restitutio, l. facta. ff. ad Treb.
Sol. Fateor cont. regulariter, sed in rebus alie-
natis, non est restitutio necessaria, & sic est hic
casus specialis, ut glo. dicit, & bene. Videbitis
no. ĩ. ad Treb. l. pe. §. fi.

* *Dominiũ. Imò quãtùm ad dominium attinet, cõditio retro trahitur. Vt si res legata sub cõditione, à testatore usucapi cœpta esset: existente conditione retro ad id tempus trahitur, quo testator posidebat: l. Pomp. §. sed & si. ff. de acq. poss. Per usucapionem autem quin dominium nobis acquiratur, citra controuersiam est: l. traditionibus. C. de pac.* I. Conc. B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Sinautem. Circa materiam huius §. quòd res subiacens fideicommisso non posit alienari, quid si testator instituat fideicom. & alium, an uideatur intellexisse in alijs bonis non autẽ in subiacentibus quasi subiacentia uoluerit esse fideicõmissarij, an in parte quasi sibi debita, Io. de Ana. quòd non, consi. xxx. incip. uiso testamento, per totũ. An autem substitutus pupillaris posit reuocare alienata per pupillum, & tutorem, si casus substit. posteà euenit, sit institutio, aut alienatio cum causa aut sine, Ias. l. si arrogator. ff. de adop. in l. inter omnes. ff. qui satisd. cog. ubi dicit secus esse in uulgari, & fideicõmissaria subst. in l. si à substituto. in prin. de leg. j. Item quòd in istis non sit necessaria aliqua restitutio realis, uel uerbalis, Io. de Ana. consi. xiij. an autem si fideicõmissa. esset præsens alienationi, & non contradiceret, sibi præiudicaret. Ias. l. cùm proponas. C. de pact. Item limita reg. huius §. non procedere in cond. potesta. secundum Imo. l. qui hæredi. §. si pars. de cond. & demonst. ubi uide Soc. l. fin. & l. Marcel. §. res quæ. ad Trebel. & ibi etiam quid si subiaceat resti. per substitutionem pupillarem, & multa alia in materia alienationis rei prohibitæ alienari, uel expressè, uel quia subiaceant restitutioni. Item quid si res sit prohibita alienari, an ille cuius fauore est prohibita alienari, posit propria autoritate apprehendere, uide Ias. l. filiusf. §. diui. de leg. j. & ibi ad Bar. quid autem si ille qui alienauit, esset soluendo, an posit agi contra posses. bono. Ang. auth. de resti. Item dum dicitur, quòd non præscribitur res taliter alienata, limita ut per Ias. authen. res quæ. ĩ. eo. in prin. ubi etiam alias limitationes, Comen. consi. lxxvj. ubi loquitur etiam de hypotheca, an autẽ agatur rei uendi. uel petitione hæred. Ang. consi. cclxij.*

b *Statutum. De contractu nullo, non soluitur gabella, idem tenet Bar. l. non dubium. s. de legibus in princip. & l. ij. in fin. s. de eunuc. ubi est tex. Bal. hic in §. pe. Bar. §. si testator. alleg. hic, & Angel. l. Marcellus. §. res quæ. ad Trebel.*

c *Glo. No. quòd fictio non trahitur retro, & licet gl. hic dicat quòd trahitur retro, etiam quo ad fructus, cõmuniter reprobatur, quia illi fructus spectant ad hæredem, doct. hic, & glo. sing. l. emptor. de rei uendicatio. l. in fundo. eo. tit. post Bar. & uide hic. in l. pen. & Bal. & Imo. l. insulam. ff. solut. mat. Vnum tene menti, quòd ista bona subiecta restitutioni, in aliquem euentum possunt capi per creditorem ex primo decreto, & etiam ex secundo, & ita posit dari fraus, & cautela, ad omnia ista iura, l. peto. §. prædium. ff. de leg. ij. & ibi hoc Bar. & Bal. & Imol. Item hanc regulam quòd subiecta restitutioni sub euentu conditionis non possunt interim alienari, hoc est uerum, si talis conditio erat casualis, secus si potestatiua, quia tunc imputatur non implenti, & interim alienatio ualet. Ista est no. limitatio, quam fortè non reperies alibi, in l. qui hæredi. §. si pars. cum gl. in uerbo usucapta. de cond. & demon. Imo. d. §. prædium. Item tex. istum limita, ut post Imo. l. cùm pater. §. libertis. de leg. ij. Adde secundum Cast. aliam utilitatem, quæ resultat ex isto §. dum irritat alienationem quæ est nunc. Nam non solùm conditione pendente cessat usucapio, uel præscriptio, quia adhuc fideicõmissarius agere non potest, & non ualenti de iure, nulla currit præscriptio. l. j. in fi. de ann. exce. sed etiam postquam conditio extiterit, nõ poterit emptor incipere usucapere, uel præscribere longo tempore, quia in tali præscriptione requiritur tit. l. nullo. s. de rei uendic. & huic fingitur nũquam interuenisse tit. Et ita debet intelligi iste tex. secundũ ipsum, licet poterit incipere præscriptio longißimi temporis. Dicit etiam aduertendũ ad unum, in quo ipse consuluit, quòd licet uerum sit, quòd illa res non posset præscribi, quando est facta per personam prohibitam alienare, & per ipsum grauatũ de restituendo. Quod tamen alius extraneus, qui non cõtinetur sub prohibitione, qui fortè rem tenebat ut suã, potest alienare, & alienatio tenebit, & sic ex causa tribueretur tit. ad præscribendum contra illum, qui agere posset, & sic post euentum conditionis, uel quando fideicõmissum esset purum, uel in diem certum. Bal. l. ij. ĩ. de usucap. pro emp. & Pet. & Cy. l. fi. in vj. opp. s. in quibus causis in integrum rest. non est neces.*

AVTHENT.

1 *Dos, & donatio propter nuptias, dicitur congrua secundum qualitatem personarum.*
2 *Res quæ subiacent restitutioni, quando possunt alie. uel ob.*
4 *Mater tenetur alere filios, quando pater esset inops, & ipsa diues.*
5 *Pater potest dotare filiam in testamento, in rebus prohibitis alienari.*
6 *Filia si est maritata, sed non dotata, an pater teneatur eam dotare.*
7 *Pater potest alienare de rebus, quæ subiacent restitutioni pro filia, quam uult ponere in monasterio.*
8 *Filia si tempore mortis patris dotem à uiro recuperauit, an ueniat in restitutionem fideicommißi.*
9 *Sumptus alimentorum an poßint fieri de rebus, quæ subiacent restitutioni.*

Bar. super Cod.

a RES QVAE. [a] Ista auth. uenit ad l. C. determi-
nando eam in casu, nam cũ simpliciter prohibe
1 tur alienatio, & obligatio hoc casu permittit. †
Circa istã auth. quærit primò quæ dicat dos, &
donatio propter nuptias, secundũ qualitatẽ personarũ, ut
2 hic & in l. quæro. ff. de iur. do. † Quæro, an hæc l. loquat in
dote, quam aliquis dat, an in dote, quã aliquis recipit, quæ
posteà exigit, cùm erit casus restitutionis? Glo. dicit, & bene
intellige hoc utroq; casu, tam in dote constituenda, ꝙ dote
3 restituenda. † Quæro utrùm ista l. habeat locũ qñ quis con
stituit dotem pro seipso, aut etiã qñ constituit pro alijs? Rñ.
Quandoq; quis constituit dotem uel recepit pro persona,
per quã hoc facere tenetur, ut pater pro filia: tenetur enim
eam dotare, l. fin. s. de do. promis. de rit. nup. l. qui liberos. Itẽ
pater pro filio tenetur dotẽ recipere, & posset ad hoc cogi,
Dy. l. si cùm dotẽ. §. transgrediamur. ff. sol. mat. & isto casu li-
cet alienare, & obligare res, quæ subiacẽt restitutioni, ut hic,
& l. mulier. §. cùm proponeretur. ff. ad Treb. & l. filia in prin.
Quandoq; constituit dotẽ pro personis pro quibus non te
netur, ut mater pro filia. Non em est officiũ maternũ dotare
filias, ut dixi s. & isto casu nõ licet alienare res quæ subiacẽt
restitutioni. gl. l. à filia in prin. ad Trebel. & Pet. tenet hic: pu-
to tñ ꝙ si pater inops esset, nec haberet unde dotaret filiam,
b ꝙ tunc esset officiũ maternũ [b] dotare filiã, sicut dicimus in a-
4 limentis, † ꝙ mater tenetur alere filios qñ pater esset inops,
& ipsa esset diues, l. si quis à liberis, quasi per totã l. ff. de lib.
agno. & habuistis tractatũ in l. alimenta. s. de neg. gest. & isto
casu crederẽ ꝙ mater posset alienare res, quæ subiacent resti
tutioni. Et eodẽ modo dico in fratre, in casu quo frater coge
retur de iure dotare sororẽ, eo casu posset res quæ subiacẽt
restitutioni, alienare. Quando aũt frater cogat, habuistis ta-
ctum in l. non omni. s. de admin. tut. & in l. cùm plures. §. pe.
s. de admi. tut. Illud tñ quod hic dicit ꝙ possunt alienari res,
quæ subiacent restitutioni, in istis casibus, non habet locũ,
c nisi in liberis, qui sunt grauati [c] à parentibus, nõ em permit-
5 titur alijs, ut uidistis in hoc tex. & in corpore unde sumit. †
d Quæro similiter ex. gl. [d] quid si pater non dotauit filiam qñ
uiueret, sed dotauit eam in testamento, an posit hoc facere
de reb. quæ subiacent restitutioni. Istũ passum non tangunt
scriptores hic, de facto tenuit ꝙ sic, nam in eo qd' ipse habet
necesse pro constitutione dotis dare, nunquã uidetur fuisse
in fideicõmisso, l. mulier. §. cùm proponeretur. ff. ad Trebel.
unde uidetur ꝙ si ipse non dotasset, posset deduci per filias,
unde se dotent, sicut deducitur legitima debita lege naturæ,
ut in tex. auth. huius. Prætereà satis dici potest alienatio, asi-
gnatio quæ fit in testamẽto, ut s. de secun. nup. l. si quis prio
6 ris. §. certũ esse, & ibi uidetur casus. † Quæro, [e] quid si pater
e habet filiã maritatã, non tamen dotatã, an posit eam dota-
re. Videt ꝙ sic, quia pater est obligatus dotare filiã, secundũ
gl. quæ est in l. obligamur. §. lege. ff. de act. ob. Cont. est ueri-
tas, nam pater non est obligatus dotare filiã, sed ad illud fa-
ciendũ compellitur iudicis officio, d. l. qui liberos. ff. de rit.
nup. Et sicut non potest cogi alimentare filiũ si habet unde
se alat, ita non cogitur dotare filiã nuptã, quæ iam nupta est,
l. si à liberis. §. ij. de li. agn. De hoc tangitur per Gul. in l. cùm
7 is. ij. de cond. ind. † Quæro, an pro filia, [f] quã pater uult po-
f nere in monasterio, posset alienare de rebus, quæ subiacent
restitutioni? Certè puto ꝙ sic, quia introitus
monasterij est fauorabilior dote,* ut appa-
ret in authẽ. de san. episc. §. sed & hoc præsenti,
& ad Trebel. authent. nisi, &c. Redeo ad glos.
8 † quid si tempore mortis patris, filia quæ de
derat dotem à uiro recuperauit, an ueniat in
restitutionẽ fideicom. Rñ. ꝙ nõ, secũdũ Hug.
nihil allegat. Probatur ff. ad leg. Falc. l. pater filium. in prin.
& ad Treb. l. mulier. §. cùm proponeretur, & l. à filia. ff. eo. in
prin. & ita tenent Mar. Sil. Ia. Cy. & quasi omnes. Verum ta-
men dicit Iac. de Bel. in corpore unde sumitur ista auth. ꝙ si
dos illa esset recuperata per patrem uiuentem, quòd ueni-
ret in restitutionem, quod non placet, donec filia uiuit, quia
pater cogitur ei reseruare, ut in auth. sed quamuis. s. de rei
uxo. act.

* *Dote. hoc est, inuentio hominis præfertur institutioni Dei.* I. Cõ. B.

9 ux act.† Quærit gl. utrùm sumptus g alimentorum possint
g fieri de reb.quæ subiacent restitutioni,si aliunde non habet.
Gl.dicit quòd non hoc casu, secus si esset rogatus restituere
quicquid supererat,ut in auth.contra.j.ad Treb.Doc. com-
muniter dicunt cont. quòd pro alimentis possit fieri aliena
tio, sicut pro dote.Et hoc mihi placet, nam sicut est officium
paternũ dotare,ita est officium paternum alere. Pro hoc ui-
h distis gl.quæ quasi hoc determinat h.in l.ob æs.de præd.mi.
10 quæ est notanda ad hoc.† Et idem puto, quando filius ca-
i peretur à latronibus,q; possent pro eo redimendo i aliena-
11 ri bona quæ subiacent restitutioni.† Sed quid si propter de
k licitum k ipse sit cõdemnatus,an pro redimendo sibi uitam,
uel membrum possunt alienari res quæ subiacent restitutio
ni.Istud est dubium,quia sua culpa iucidit in hoc delictum,
ideò cogitabis.

ADDITIO.

a Quæ. No.quòd hæc auth.habet locum in dote restituenda, sed quid si uir consumpsit tantũ de bonis, quod sufficit ad legitimã, & Treb.an uxor poterit recuperare dotem in istis bonis subiectis restitutioni. Do. Pau. dicit hic q; sic,& ita uidit consuli,& iudicari,quia illa consumptio uiri non debet præiudicare uxori.Item quia ista auth.etiã emanauit in fauorem mulierum,Rom.consi.ccxxix.cclxiiij.ubi consuluit,si alimenta,& dos æquiparantur in casu isto. And.Barb. Alex.l.qui Romæ. §. cohæredes. de uer. ob. An autem hæres rem subiectam restitutioni,possit sibi eligere in quartam.Dic quòd non,quia debet eligi arbitrio iudicis,secundum Bal.l. iubemus.ad Treb.& l.si pater.de inst.& subst. in l. non amplius.de leg. j. & in l.filium.s.fa.ercis.dixi in l. Marcellus.§.res quæ. ad Treb. No. tamen q; ista auth.non procedit in re prohibita alienari per contractum,quia talis res non poterit dari in dotem,secundum gl.& Bal.l.nulla.in fin. s. de iur. dot.Facit q; dixi s.in alia apost.& de materia huius apostillæ uide Ang.l. fi.s.de dot.promis.adde Bar.c.j.§.donare.qualiter feu.olim alie.pote. ubi dicit quòd ista auth.non habet locum in re feudali, uel in alia, quæ de sui natura non possit alienari,ut emphyteusis,& c.Bal. c. j. in prin. de proh. feu.alie.per Frid.& quamuis feudum non possit dari, uel promitti in dotem,per mulierem pro alia,ut d.§.donare.pro se tamen potest, c. à Sempronio.de inuest. quam Titius de re alie.fecit, & c. j. an maritus succedat uxori,& ibi Bal.Prædictis adde c.j.de eo qui sibi,& hæredi.suis,& c.nuper.de don.inter uir.& ux.Sed cont.Bar.d.l.donate. tenet Bal. & Sal. l. nulla.s.de iur.do.& Cast.consi.clxij.& Ang.l.fi.C.de do.pro.gl.& Bal. d.l.nulla.quòd res prohibita alienari per contractum, non potest dari in dotem,& idem in re expressè prohibita alienari,secundũ Cast. consi. xlij. in c.quia per Bar. l.si locus.ff.de rel.& sump.fun.Et res resti.subiecta, sicut potest alienari pro dote,ita & pro alimentis,Ro. consi. cclxvij. quem plenè uide ad hanc apostillam,consi.cccclviij.cum Bar.uult quòd filia nupta non possit petere dotem in bonis resti. subiectis. Adde quòd Bal. & Ang.tenet cont.& Cast.qui dicit se contra Bar.consuluisse,etiam si dotata esset non congruo tempore donationis,si tamen statutum diceret, q; staret contenta dote paterna,si non esset congruè dotata,sufficeret, secundũ Bar. qui etiam dicit quòd mulier grauata restituere,si congruè,& secundũ qualitatem personæ non potest nubere, poterit bona dare in dotem. Et quòd maritus de omnibus lucrabitur partem,uel totum ex forma statuti,sicut si non esset restitutioni subiecta,q; cessat prohibitio hoc casu, quod probatur,quia si maritus non lucraretur, pertineret dos ad hæredes mulieris, non aũt rediret ad fideic.Cast.l.mulier. §. cùm proponeretur. ff. ad Treb. Bal.consi.lxxij.ccxxxiiij.cciiij.uol.ij.uol.sed ibi dicit, q; nõ existentib.liberis,uel lucro statuti,q; dos redit ad fideic.q; cessante causa,& c. Dicit etiã Cast.quòd si grauatus recipiat dotem uxoris, & consumat tantum quantum est detrahendum uigore fideicom.q; non nocet mulieri, quin pro restit.dotis sint alia bona hypothecata, & ita dicit fuisse consultũ per multos doc.& inueni ipsum ita consuluisse eius consi.x. & cxx. tamen Rom. cõsi.ccxxxij.aliter sensisse uidetur,& q; res prohibita alienari,possit pro alimentis alienari,uoluit idem Bal.consi.cccxxv.iiij.lib.

P. PAV. P. Com.consi.lvj.qui loquitur de filia grauata,quia si legitima non sufficit,pro dote congrua potest dari de bonis subiacentibus resti. & hanc auth.repetit Ias.uide Com.consi.xiij.circa fi.& cum nulla interim currit præscriptio,ut isto tex.& ibi per eum, extende tamen exhibitionẽ huius auth.nedum in exhibitione expressa,sed etiam in tacita.Ita Cast.cõs. xiij.allegat no.l.cùm pater.§.liberis.in gl.allegat posteà l.seruo legato.in prin.de leg. j.& circa illud q; dicitur hic de dote,uide Alex. consi. lvj. & an procedat in repetitione dotis habita post prohibitionem, uide Alexan. consi.cccclvij.Io.de Ana.consi.lxj.in ij.dub. limita decisionem hic positã, nisi res esset priuata, uide Alexan.l. pro hærede in fi.ff. de acq.hær.consi. cxxv.ad fi.& Ro. sing. cxxv. ubi ponit quid si maritus dedit fideiussorem pro dote restituenda secundũ formã alicuius statuti,an ista datio fideiussoris in casu dotis restituendæ facit cessare beneficium huius auth. Item q; debeat solui dos potius de bonis fideiussoris,quã de bonis subiectis fideicommisso,Pau.consi.de quo j.Item quãdo talis alienatio fieret ignorãte fideic. ualeret,& solùm pretium ueniret in restitutione,Alex.consi.iij.in iij uol. & consi.cccxxvij.ad fi.Cast.consi. x. & xvij. Item limita hanc materiam in prohibitione facta in ultima uoluntate,secus si inter uiuos, Alex.consi. cclvj.Item q; si in tempore datæ dotis maritus fuisset soluendo, & dedisset fideiussores,& nonnulla alia,Cast.consi.cxxx.& an ista auth.loquens de prohibitione tacita,habeat locũ in expressa, Cast. consi. xiij. Item quid si grauatus habuit tantùm legitimã,uel in proprio matrimonio fuerit sufficiens ad restitutionẽ dotis sine cautione,an procedat ista dispositio. Rom. consi.ccxxxij.ubi etiã ponit quid si tot fructus percepit q; potuerunt sufficere ad restitutionẽ dotis.Item an ista prouisio facta fauore dotis,intelligatur etiam facta fauore alimentorũ, Rom. consi. ccxlvij. Itẽ dum dicitur in ista materia,q; alienatio interim ualet donec euenerit conditio, limita non procedere quando alienatio esset expressè prohibita secundũ Bal. c. j. de prohib.feu.alie.per Loth.an autem pro redemptione personæ possit quis uendicare bona subiecta resti.fideicom.Bar.l.quemadmodũ. C. de agr.& cens.lib.xj.Bar.in ista auth.ad fi. & quæ habes ibi.Item q; prius sit danda dos de legitima,& Treb.potest detrahi,quæ si non sufficiant, poterunt capi bona subiecta fideicom. & quid si fructus cœpisset, & consumpsisset, Alex.l.mulier.§.cũ proponeretur.ad Treb.post Ang & Imo ibi, & Pau. hic.Item quid si simul concurrant fideicom.substi.& prohibitio alienationis,an facta alienatione statim possit reuocari, & quid si prius moriatur qui fuit institutus,an hæredes sui possint reuocare,Cast.consi.xij.Itẽ quid si tẽpore constitutionis dotis grauatus haberet tantũ in legitima,& Treb. & quid si consumpsisset posteà,uel ante,Cast.consi xiij.& seq. ubi ponit etiã an pro restitutione dotis uxoris,talia bona sint obligata,consi.cxxx. Item nepti,cui auus reliquit dotem, an possit detrahi legitima ex personis patris,de bonis quæ pater erat obligatus restituere,consi. ccxxv. in prin. quid autẽ si pater prohibuit sua bona alienari per filios usq; ad triginta annos,& si contrà fecerint, q; dimidia istorum bonorũ perueniat ad Titium,quẽ ibi dicto casu substituit,quid iuris,si filij intra dictũ tempus contra uoluntatem testatoris alienauerint usq; ad legitimã,aliqui partem propriam,aliqui partẽ prædecessorũ suorum,consi.cxxiiij & an ualeat alienatio scienter facta per hæredem, Ber. in tract. de gabel.in iiij. parte viij. partis prin. & ibi etiam sing. q; causa renunciationis potest alienari res subiecta restitutioni.Quæro,uirùm quãdo pupillo est facta substitutio pupillaris,an res subiectæ restitutioni,eo casu possint alienari per pupillum. Ang.l.Marcel.§.res quæ.tenet q; sic,quando substitutio pupillaris sit testamentum pupilli.l.ij ff.de uulg.Sed quando testator facit testamentum filio pupillo,non uidetur adimere sibi alienã potestatem ipso filio uiuente, ergo,& c.Sed in hoc Bal.melius loquitur. in l. nec ei. §. eorum. de adop.s.q; substitutus pupillo non poterit reuocare alienata per impuberem,si alienata fuerint iusta causa.l. j.§.sed nonnullos.ibi,uel subtilius.ff.de iut. & rat. dist.& Lud.l.Marcel.§.quidã.ad Treb. & ista opin.magis mihi placet,d.
* l.j.Ad istã q potest ponderari.l.ij.§.sed qa nostra.uersi.substitutioni.* Et l.si à substituto.in prin.de leg.j.et l.qui filiũ,in fi.ubi pupillus educa.debe.
b Maternum.Cy.& Bar.l.mater.s.de iure do.& Bal.hic,sed Ang. cont. l.à filia.in prin.ff.ad Treb.& l.fi.s.de dot.promis.
c P. PAV. P. Grauati.Franc.consi.xxxvij.
d P. PAV. P. Gl.Bar.l.à filia.ff.ad Treb.l.quæsitum.ff.de priu.cred.
e Quæro.Bal.l.obligamur.§.j.ff.de act.& ob.cont.tenet ibi Ang. uide, ibi notaui ad Bar.Et quid si pater sponte illam dotauit de bonis subiectis restitutioni,postquam est maritata,an possit. Videtur q; sic, ex quo sponte fecit,& pondera,quia Bar.loquitur in eo casu,quo filia est maritata, non loquitur eo casu,quo pater illam maritauit. And.Barb.
f Filia.Bar.l.fi.s.de dot.pro.& Bal.hic,intellige quando monasterium non haberet reditus sufficientes ad alimenta,aliàs secus,& esset simonia. c.non satis.cum gl.de simo.per doc.l.Titio.§.j.de cond.& dem.
g P. PAV. P. Sumptus.Rom.consi. cclxvij. de quo habet s.in apostilla magna,uide Alex.& mo.hic.
h Determinat.Ang.l.Marcel.§.res quæ ad Treb.& q; no.gl.in auth.contra uersi.gl.ultima quærit,& c.& super tex.in uersi.captiuo.
i P. PAV. P. Redimendo.Alex.l.quamuis.ff.solut.matri.consi. xxiiij. in fin.& l.Marcel.§.res quæ.ad Trebel.Bar.l.quemadmodum.C.de agri. & cens.lib.xj.

k Delictum.

k Delictum.Bal.decid.quòd non,auth.contra cum.Ad Treb. Et adde q; in filio uidetur quòd possit se redimere captiuum ex suo delicto, quia id uersi militer pater concessisset,ar.l.isti quidem.ff.quod me.cau.Facit l. Lucius. §.Lucius.de lib.& posth. ubi id seruandũ est, q; testator uerisimiliter disposuisset.Et Imo.l.Marcel. §. res quæ.ubi tractatur de præiudicio tertij, non debet ex suo delicto se redimere.lxxxvj.dist. non satis.sed in cont. facit gl.xij.q.ij.sacro.cum suis iurib.allegatis in ea, ubi res ecclesiæ possunt alienari pro redemptione captiuorum ex suo delicto. Et adde quæ scripsi ad Bar.l.Stichus.de pec.leg.l.quamuis.fol.mat.& ibi alleg.tex.pro hac opin.& ibi scripsi. Adde q; Bal.consi. clxxvj. ij. uol. etiam dicit quòd filius ob maleficium,uel ob debita sua culpa contracta, non potest res subiectas restitutioni alienare,nisi usq; ad legitimam.Cast. hic. Si autem pater dixit in testamento q; posset propter suas necessitates alienare, & semel alienauerit prodigaliter, q; si iusta necessitas superueniat, non impeditur denuo uendere,ibi uide,incipit quid importet.

* Precium. Sed a Bar. non dicit aduersus quẽ, & uidetur q; aduersus fidei commis. quia uendicans tenetur precium restituere: Bar.l.vj.num. iij. C. de rest. mil.l.ij.tit.seq. cont. tamen uerius mihi uidetur: l. ij. s. de fur.& ibi Bar. I.Conc.B.

§. EMPTOR. a Emptor rei quæ subiacet restitutioni,scienter re euicta habet actionem ad precium, * non ad duplũ etiam si fuerit stipulatus. Opp.j.de euict.l.si fundum sciens. & communia utriusq; iud. l. si fratres. ubi qui sciens stipulatur, habet actionem de euictione, hic secus. Item ibi si sciens stipulatur, habet actionem prout stipulatus est, hic dicitur cont.Sol. Speciale est hic. Ista est bona sol.& uera. Alij dicunt q; hic quis sciebat rem subiacere restitutioni,non autẽ sciebat alienã, ibi loquitur quando quis sciebat alienã. Et istam sol.tenent quidã,& gl.uidetur tenere hic, sed nõ est uera, quia s.fit mẽtio de eo qd' subiacebat restitutioni purè,ut in §. sed quia nostra.quo casu non constat rem esse alienã. Dic ergo q; hic est speciale,&c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Emptor.Com.consi. xxxiij. ubi ponit an iste §. procedat in re subiacente restitutioni de præsenti,& dicit esse cõmunem sententiam contra Bar.in fi.Item ponit an iste §.locum habeat.si ille cui debeat fieri restitutio,succedat ei qui emit,an talis hæres quasi emens semel possit repetere pretium,& quædam alia in materia,Comen.latè consi.xx.uol.iij.ubi etiam an firmetur iuramento pactum in terminis huius §.

De falsa causa adiecta legato,uel fideicommisso.
Tit. XLIIII.

Quia in legatis,quandoq; modus, quandoq; demonstratio,quandoq; causa adficitur,ideò hic in sequenti tit. ponitur. Quid autem sit,glo.tangit de his in rub.de cond.& demon. & ego de quolibet istorum feci unam repetitionem, uide ibi per me.

LEX I.

1 Confessio facta in testamento parte absente,an probet solutionem.
2 Qualiter excipiet debitor,contra quem agitur.
3 An ista confessio præiudicet intra triginta dies.
4 Falsa causa quando uitiet legatum.

a VERBA. a Verba enũciatiua principaliter propter se emissa dispositionem inducunt,nisi probetur testatorem errasse.h.d.hæc lex,& lex si dotem.j.eo.Opp. & uidetur, q; uerba enunciatiua dispositionem non inducant in testamento pagani,l.ex his. s. de test.mil.Huius timore gl.j. huius legis dicit, q; hic fuerunt uerba dispositiua,s.& ideò exigi nolo. Vide gl.j. Certè secundum hoc nullum est dubium.Tu dicas, q; hic fuerunt
1 uerba enunciatiua, quia testator dixit sibi solutũ esse. Quo casu non ob.lex cont.quia ibi uerba enunciatiua fuerunt e-
b missa propter aliud, hic principaliter propter se. Opp. ij. & uidetur † quòd confessio facta in testamento, non probet solutionem b,quia fuit facta absente parte,ergo,&c.l.certũ.§.

Bar.super Cod.

si quis absente.ff.de confess.& de interr.act. l.fi. Gl. hic uidetur fateri cont. Dicas quòd huius alternatiuæ secunda pars est uera,scilicet q; ista uerba inducunt fideicomm. nõ quòd probent solutũ. Hoc dicit secunda glo.huius legis, quã uide per l.si donationibus.j.de do.& l.Lucius.§.quisquis. de leg. ij.quod mihi placet,licet quidam aliter dicant,in l.generali-
2 ter.s.de non num.pec.† Vnũ tamẽ nolo omittere, arbitror, q; debitor contra quẽ agitur,possit sic alternatiuè excipere, dico q; dicta pecunia fuit soluta, secũdũ qd' testator dixit in testamento,uel si soluta non esset, uidetur mihi relicta liberatio.ar.istarum duarũ legum qd' tene mẽti. Facit ad hoc ff. de exce.l.nemo,& quod ibi no.secus esset in agente,l. Aure-
3 lius.§.fi.de lib.leg.† Vlterius opp.& intro gl.magnã,& uidetur q; ista confessio non præiudicet intra xxx.dies,l.in con-
c tractibus.§.super.s.de non nu.pec.Sol.Illud habet locum in contractibus,non in ultimis uoluntatibus.c Item opp.l. Titia.§.Caius.ff.de leg.ij.Gl.uariat in sol.huius contrarij.Illa est uera,q; ibi res non erant penes uxorẽ,licet essent in eius potestate, unde ibi uerba enunciatiua non inducunt dispositionem ultra illud quod natura uerborum prolatorũ significat,ut ibi dixi.Materiam de istis uerbis enunciatiuis tracta-
4 ui in l.ex hac scriptura.ff.de do.† Vlt. opp. ad fin.huius l.Istud cont.nõ tangitur per nostros doctor.maiores,nec modernos,de quo miror. Dicitur hic q; falsa causa non uitiat legatum,nisi testator errauerit.Cont. non debemus inspicere si errauerit,uel non,sed si aliàs esset legaturus,uel nõ, l. cùm tale.§.falsam. de cond.& demon.Breuiter dicas sic, quædam est causa,quæ inhæret legato, quia ex ea illud quod uenit in dispositione,sequitur de necessitate,ut si dico mihi solutum esse,de necessitate sequitur,si hoc est uerum, ergo non petatur,tunc ex solo errore uitiatur dispositio,casus est hic.Quædam est causa,quæ non inhæret legato,ut quãdo ex necessitate dispositio non sequitur ex causa.Verbi gratia, quia mihi seruuisti, ideò lego tibi centum. Vel quia mihi tale quid fecisti,ideò lego tibi centũ,non sequitur de necessitate, quia
d licet hoc feceris,debebam tibi aliquid dare, d & ideò tunc si causa est falsa,nõ curatur de errore testatoris,sed an aliàs legaturus fuisset,uel non,ut in cont.

ADDITIO.

a Verba.l.uerba.s.de testa.
b Solutionem.Bar.l.ex hac in prin.ff.de do.ut no.gl.hic,quæ est sing.ut dixi post Bar.l.si cautione.s.de non nu.pec.& sequitur Bul.hic.
c P. PAV. P. Voluntatib.Alex.consi.xlv.
d Dare.Bar.l.demonstratio.§.j.de cond.& demon.

LEX II.

TIAM SI. Falsa demonstratio quæ non perimit substantiam rei legatæ, legatum nõ uitiat. Op.l.si sic.§.j.ff.de leg.j.de lib.leg. l. legaui. Glos. tua distinguit hic, Aut * testator locutus est in prima persona,ut lego decem,quæ debeo,& proceditista lex.Aut locutus est in secunda uel tertia persona,ut lego tibi quod debes, aut lego tibi quod Titius debet,& tunc legatum uitiatur.Ita loquuntur cont.& gl. dicit uerum, tamen hoc non inducit prima,secunda,uel tertia psona, sed inducit illud quod dixi in summario. Si ergo relinquo tibi decem quæ debeo,siue notarius scribat in ptima,uel secunda,uel tertia persona,non curo, tunc falsa demonstratio non uitiat.Ratio,quia legatur centum,& sic ipsa quantitas. Vtrũ ergo sit debita, uel non debita,ipsa quantitas, per hoc substãtia non alteratur. Sed quando testator legat tibi quod ei debes, quocunq; modo notarius scribat, non curo, tunc falsa demonstratio legatum uitiat, quia tunc nõ legat quantitatem, sed liberationem, liberatio autem non potest reperiri,si debitum non est,ergo falsa demonstratio uitiat substantiam rei legatæ,meritò legatum nõ

* Aut. Dic falsam causam obesse legato, si extra legatarij psonã falsa illa cã existat. Vt si testator legauerit tibi x. quæ T. sibi debet:si T. nihil debeat,obest legato: d.l. legaui. §. q; si fic.facit §.huic proxima.inst. de leg. l.C.B.

ualet.Idem,quando testator legat centum,quæ Seius sibi debet,non legat quantitatem,sed legat actionem.Si ergo actio non reperitur,non ualet legatum,quia relinquit illud quod non est in rerum natura. Quando autem nō exprimeretur certa quantitas,tunc non esset dubium, quòd talis demonstratio falsa uitiaret legatum.Et de hoc dixi plenè in d.l.si sic. §.j.de leg.j.& l.legaui.de lib.leg.

LEX III.

1 *Quando dos est legata, an ille qui tenetur restituere,posit expensas deducere.*

* *Opp. No. ꝙ hæc l.loquitur in dote incerta à marito legata, quod legatum probat non ualere, tamen ob.l. cum post. §. gener. ff. de iur. dot. Quam limit. fauore matrimonij contrahendi.* I.C.B.

a SI NON. [a] Falsa demonstratio, quantitate non expressa,uitiat dispositionē, secus quantitate expressa.h.d.Opp.* & uidetur ꝙ legatum nō ualet qñ debitor legat creditori meo. Sol. Hic ualet propter repræsentationē, quia cùm deberet restitui annua, bima,trima die olim,hodie post annum,propter legatum amodo debebitur incontinenti. Item opp.l.j. §. sed & si dotem. de dote præleg. Sol.ut in gl.Opp.ff.de leg.præ.l.uirilis.§. si qd
1 uxori.Sol.ut in gl. † Quærit gl. utrùm quando dos est legata, ille qui eam restituere tenetur,posit facere deductionem impensarum? Gl.hic distinguit,quis protulit uerba,an maritus,an extraneus,l.Mæuio.§.à me.ff.de leg.ij.Breuiter non est bona distinctio,quia idem est in marito,&extraneo.Sed est distinguendum, an quis legauerit dotem simpliciter, & intelligitur deductis expensis, an quis legauerit quicquid ad eum peruenit,& tunc intelligitur sine deductione impensarum,ut d.§.à me.

ADDITIO.

a *Non.Et no.gl.fi.dū soluit l.uirilis.quia ex ea dixit hic. Ang.sub dubio fortè,& quòd cùm legata debentur aliquo iure speciali, non intelligitur de legato facto sub falsa demonstratione,ut hic dicit gl.ex quo dubitatiuè tamē dicebat,ꝙ auth.ex causa.non confirmat legata facta sub falsa demonstratione,quod an sit uerum,uide* Floria.*hic,& mod.&* Cy. *tenet id quod dixi s̄.per istā gl.*Bal.*aliter soluit cōt.*Iac. But.*hic etiā sequitur gl. uide* Bar. *l.is qui.§.ei qui.de leg.præst.*
Si non.Limita ut per Alex.*consi.xlv.*

LEX IIII.

SI DOTEM. Hanc legem tibi legi s̄.eo.tit.l.j.

LEX V.

REFERT. Ista lex dicit idem, quòd l. si non designata.sed in modico differt,&b.d. Falsa demōstratio quātitate non expressa uitiat legatū, secus si quantitas exprimatur expressè, uel per relationē ad aliud instrumentū.

De his,quæ sub modo legat.uel fideicom.relinquuntur. Tit. XLV.

LEX I.

a IN LEGATIS. [a] Modus & cōditio æquiparātur scd'm qd. Op. & uidet ꝙ modus & conditio nō æquiparent,l.si tibi. ff.de leg.iij.& l.si fundū ꝑ fideic. §.j.ff.de leg.j. Dicit gl.modus & cōditio æquiparant secūdū quid,quia sicut in cōditione ea deficiente legatū qs non capit,ita in modo eo deficiēte quis legato pri
1 uatur.† Quæro quid differt [b] conditio à modo.Dicit gl.cō
b ditio fit per,si,causa per,qa,modus fit per,ut,uide glo.Istud quod gl.dicit,ut plurimùm est uerū,sed non semper,ut plenè dixi in repet.l.j.de cond.& demonst.& ibi de conditione tantùm,de modo dico plenè in l.quibus.§.fi.eo.tit. De causa,in l.demonstratio.§.j.eo.tit.de demōstratione,ea.l. in principio quod no.

ADDITIO.

a *Legatis.Ex his,quæ hic dicuntur,collige aliud esse conditionem, aliud esse modum,& sic aliud est esse tale,aliud haberi pro tali.l.sinautem.la ij.§.j. de adult. & ibi* Bar.*no. hic adde ꝙ conditio & modus æquiparantur in contractibus innominatis,l.periculi.de nau.fœn. secundum* Bal. *l. petens. s̄.de pact.Et de modo,& conditione,*Bal.*l.cùm nemo.j̄.de acq.poss.*
b *Differt.*Bar.*l.qui absenti.§.fi.de don.aliàs,de sent.*

LEX II.

a EX HIS. [a] Illud quod in uim modi relinquitur,potest peti,& ultra quam honoret,nō potest grauari. Opp. ꝙ etiam secundū ueteres leges nascebatur actio,fideicom.in prin. de leg. j.& l.Imperat.in prin.de leg.ij.Sol.Quandoq; simpliciter relinquitur legatum seu fideicōmissum, & certū est,ꝙ in omni tempore nascebatur actio, quādoq; relinquebatur in uim conditionis,ut lego fundum,si decem dederis Titio,tunc nec olim,nec hodie nascebatur actio,l.si quis sub cond.si quis omis.caus. testa. Quandoq; relinquitur in uim modi,& tunc olim non nascebatur actio,nisi in libertate,hodie sic,per hanc l.quod plenè dic ut in d.l.quibus.§.fi.de cōdit.& demon.Opp.ad hanc l. de uer.ut euā.j̄.eadem,ubi innuitur ꝙ relictum in uim conditionis posit peti, sed expone,siue,pro,&,ut dicit gl.in sua ij.dis.& sic non ob.

ADDITIO.

a *Ex his.Imo.l.huiusmodi.in prin.de leg.j.*

De conditionibus insertis, tam legatis,quàm fideicommissis,& libertatibus. Tit. XLVI.

LEX I.

CVM TESTATOREM. Non uidetur sine liberis decessisse,qui unicum nepotem relinquit ex filia. * Quæro,quid si aliquis decedit cum filio,quem non instituit hæredem,an uideatur
a cū liberis [a] decessisse.Glo.hic in gl.dicit quòd sic,quam uide per l.filiusfamil.§. cùm quis.ff. de leg.j.Dic ut ibi.

* *Filia. Multò magis si unicū filium, uel nepotem ex eo: l. iubemus. §. sinautem.j̄. ad* Treb. I.C.B.

ADDITIO.

a *Liberis.Adde ꝙ si aliquis dicit,si decesserit sine liberis masculis, an nepos ex filia cōtinebitur.Videtur quòd sic,quia de liberis ut hic. Item masculus, ut in usib.feu.in tit.de his qui sibi & hæred.suis masc.& fœm.Cont.uoluit* Spec.*tit.de emp.§.nunc uerò aliqua.uersi.clxvj.propter illud uer.mascu.* Pau.*de* Cast.*dicit ꝙ in concessione feudi,& emphyteusis, tenenda est sententia* Spec.*in terminis autem huius l.tenenda sit prima sententia,quòd cōprehendatur nepos ex fœmina. Quid autem si fiat concessio feudi uel emphyteusis pro se,& suis descendentibus usq; in tertiam generationem, & ille decedat cū nepote uel nepte ex filia,an dicatur ex sua generatiōe,* Cast. *dicit se consuluisse quòd sic, quia ita tenet* Spec. *in tit. de emphyt. §. nunc uerò aliqua.uersi.clv.seu viij.& per tex.in uer.susceperat,per quem dicit* Bal.*si testator diceret si decesserit sine lib.ex suo corpore descendentibus, quòd non cōprehendetur nepos ex filia,quia auus dicitur ipsum suscipere ex filia,sicut instrumentum facit domum,nihilominus est faber. Latius hic uide per ipsum* Pau.*aliquas rationes eorum qui cont.consuluerunt. Quid autem si testator instituit filium hæredem uniuersalem,& fœminam in re certa,filio autē substituerit locum pium, si decesserit sine liberis, filius decessit cum nepte ex filia,an pius locus admitteretur, an uerò filia propria testatoris.*Pau.*de* Cast. *dicit quòd collegiū* Florentinum, *& aduocati* Ro*manæ curiæ consuluerunt pro pio loco,&* Rom.Cur.Bono.*uerò &* Peru*sini consuluerunt pro alia parte,ideò facta fuit transactio.*Et *in secūda parte uidetur residere ipse* Pau.*quia dicit quòd posteà fuit requisitus, & noluit consulere.*Pro *qua parte facit quod consuluit* Bal. *super quodam testamento,in quo testator instituerat sibi hæredem fratrē, & filias proprias instituerat in certa quantitate,easq; substituerat fratri si decederet sine liberis masculis,ille decessit relicto nepote ex filia filiæ, similiter testatores decesserunt relictis nepotib. ex earum filijs uel filiab. quærebatur an nepos ex filia fratris testatoris excluderet nepotes ex filiabus proprijs testatoris.Consuluit* Bal.*quòd non excluderet,quia nullus prudens testator filios ex fœmina fratris præponeret filijs,& filiab.proprijs, ut ipse consuluit,consi.ccxxxviij.j.lib.*Et *hoc etiam melius facit pro sententia* Spec.*primò relata.Sed* Pau.*cont.& facit etiam ꝙ ad s̄.dicta consuluit* Rom. *consi. clxiij.ꝙ si testator instituit filium,& si decederet sine filijs ex proprio corpore natis, & etiam eius filijs substituit hospitale, q, si decedat filius cum nepote ex filia,ꝙ hospitale non admittetur, & quando appell. liberorum ueniant nepotes ex fœmina,uide* Bal.*consi.ccxvj.in fi.primi uol.& quod appell.filiorum ex corpore natorum, ueniant filij ex fœmina,* Bal. *consi. xlix.lib.iiij.*

LEX II.

CVM PATREM. Arg. à cont. sensu non potest sumi,quando resultat prauus intellectus.

LEX III.

SI EA. Si conditio mista deficit facto eius, cui relinquitur,non debetur legatum.

LEX IIII.

LEGATVM. Si conditio mista deficit per casum, nō debetur relictum.Opp.l.j.s̄.de inst.& subst.Sol.Ibi cōditio deficit facto alterius,hic casu,& dic plenè ut ibi.

LEX V.

* *Cedit.Cedit autem à die mortis testatoris, si purū sit, uel à die existentis conditionis si conditionale:l.quib.§. ij. de condit. & dem.* I.C.B.

a SI VXOR. [a] Quo ad acquisitionem legati inspicitur tempus quo dies legati ce
1 dit.* † No.ꝙ licet aliqua sit uxor alterius,tamen dicitur in potestate mariti quo ad illa,quæ sunt necessaria uiro,ut gl.hic dicit.& Instit.ad Treb.§.j.in fi.prin.quod no. Opp. l.si filius.de uer. ob. Sol. Aliud in contractibus,aliud in ultimis uolūtatibus. Rationem ponit gl. quam uide & no. Sed aliter dicam in d. l. si filius.de uer.ob.

ADDITIO.

a *Si uxor.*No.*quòd filia nupta,remanet in potestate patris, & uide gl. in l. sicut patronus.de ope.lib.quæ dixit, quòd uxor mortuo uiro debet alimētari in domo uiri, & ibi operari debet,quod no.* Vide Bal. *c. j. an mari. suc.uxor.in bene.inue. ubi dicit quòd licet de iure* Longobardorum *uxor sit in potestate uiri, tamen secus est de iure* Rom. *nisi ad debitum carnis, ut hic no.&* Inst.*ad* Tertul.*in prin.& ff.de ser.fug.l.fi.&* Bar.*l.j. §.fin. per illum tex. ff. de iniur. &* Bal. *in l. si in inuita. de nup. &* Bart. *&* I*mol.l.rei iudic.§.fin.cum l.sequen.ff.solut.matri.& uide tex. no. in l. penul.ff.de his quibus ut indig.ubi uidetur esse etiam in potestate soceri quo ad reuerentiam.*

LEX VI.

1 *Conditio quæ sit,& quæ indiuidua.*
2 *Conditio indiuidua relata ad plures,quando diuidi posit.*
3 *Conditio indiuidua adiecta pluribus quando debeat per omnes impleri.*
4 *Implementum unius quando prosit non implenti.*

a SI PLVRES. [a] Pluralitas geminat singularitates,& implementū conditionis prodest im
1 plenti,& non alij.Ad euidentiā scias † ꝙ quædam est conditio diuidua quæ consistit in dando quantitatē, & de ista non loquitur ista lex. Est quædam alia conditio indiuidua,& de ista loquitur hic. Tamen cōditio ista indiuidua potest assumi duplici modo, primò conditio indiuidua,quæ potest esse una, & cōmunis omnibus.exemplū,si feceritis domum,lego centum. Quædam conditio est indiuidua,quæ est propriè in persona cuiuslibet,quia nō potest fieri pro parte, sed est propriè in persona cuiusq;, qa alius est ascensus tuus,alius ascensus meus, & de istis duabus potest intelligi hæc l.Et Cy. hic recitat petitionē Pe,quæ est multùm subtilis,utilis,& pulchra. Opp. l.si quis legata.§.fi.de cond.& demon.Sol. hic loquit in condi
2 tione indiuidua, ibi in ea quæ est diuidua,in † qua dic,aut ab initio apponit in personis plurium, & potest diuidi,ut l. cont.Aut opp.in persona unius,licet ex pòst facto deueniat ad plures,& non potest diuidi,l.cui fundus.§.fi. ff. de cond. & demon.Fallit qñ legatū scindit, quia tunc scindit conditio,l.Plautius.de cond.& demon.Fallit qñ ex pòst facto cœpit esse impossibile impleri totā,l. pen. circa prin.ff.de cōdit.
3 & demon. † Circa conditionē indiuiduā adiectā pluribus quæro primò, an debeat per omnes impleri? Breuiter dic, aut constat de mente testatoris,quid senserit, & stamus certo.In dubio persona unius non habet impedire ut implen
4 tem,l.si ita fuerit.de manu.test. † Quæro ij.utrùm si unus adimpleat,prosit alteri non implenti?Dic aut constat de mente testatoris,& stamus certo aut non, & in dubio uidetur uelle quòd prosit tantùm implenti, ut hic,& d. l.si ita fuerit.de manu.test.Vide gl.j.in fi.dic ibi diuidua,& separatim tamē censetur in persona cuiuslibet,ipsa tamen de se est indiuidua,& de hoc tamen potest intelligi ista lex.

ADDITIO.

a *Si plures.*Bar.*consi.clxxxviij.*

LEX VII.

1 *Conditio de dando,si deficiat per casum,quando habeatur pro impleta.*
2 *Conditio de dando pecuniam,uel aliam rem,dicitur mista.*
3 *Si creditor est in mora recipiendi,quando posit iterum petere.*

a CVM QVIDAM. [a] Conditio in dando libertatē adiecta,si casu uel facto eius,cui debeat dari,deficiat,ꝓ impleta habet,secus si facto serui,seruus tñ ad dandū remanet obligatus, qñ
1 casu deficit.h. d. † In primo dicto habetis ꝙ si illa conditio deficit per casum,habet pro impleta.cont.s̄.eo. l.legatū.Gl.hic uidet dicere, ꝙ speciale est hic in libertate, & uide gl.super uer.hæredē,& uide etiam gl.quæ incipit,aliud est in contractibus.quæ uidet idē dicere, & hæc est specialitas in hoc,quia conditio mista regulariter deficiens per casum,facit dispositionē deficere, l. in testamento. de cond. & demon.& l.legatū s̄.eo.Doc.Vltramon.dicunt,ꝙ hoc nō est uerū,nec est conditio mista,sed potestatiua tantùm, nam cū consistat in dando,lex habet pro certo, ꝙ ille cui debet dari, recipiet,unde debet dici potestatiua, & ideò si deficit per casum,debet haberi pro impleta,l.quæ sub conditione.§. quoties.ff.de cond.inst.& habuistis no.l.j.s̄.de instit.& subst.sub
2 cond.fac.Sed gl.dicit melius,quā dixerint ipsi, † quia conditio in dando pecuniā,uel aliam rem,dicitur mista. Casus est in l.cùm ita datur.de cond.& demon.Secus in conditione de dando libertatem, d. §. quoties.Opp. ij. dicitur hic in ultima parte leg.quòd seruus remanet obligatus hæredi.Cōtra.s̄.an seruus ex suo facto.l.j.Sol.causa libertatis potest seruus obligari domino, l. promissę. s̄. an seruus ex suo facto. Sed contra hoc instatur, illud quod est in conditione, non est in obligatione, l. si quis sub condit. ff. si quis omis. caus. test.habuistis no.s̄.tit.j.l.fin.Sol.Specialis casus est hic, ut illud quod est in conditione,sit in obligatione.Ratio,quia seruus consequitur libertatem fauore speciali, contra regulas iuris cōmunis,in hoc grauatur,ut teneatur conditionē implere,contra reg.iuris cōmunis.Item opp.ad hoc.Casus fortuitus liberat debitorem speciei,l. contractus. ff. de reg. iur. & l.si ut certo.§. nunc uidendum.ff.comm. hic in fin. dicitur contrariū.Sol. similiter casus specialis est, hac eadem ratione,qua s̄. Vlterius opp. dicitur hic quòd quando stetit per hæredem,ipse non poterit de cætero petere.Contrariū,ff. de
b statulib.l.si peculium.[b] in prin. Sol.Illa l.nihil ad propositū, quia ibi loquit qñ dandū erat alteri,non hæredi impedien
3 ti.Item opp. ad hoc, † & istud est magis no.si creditor est in mora recipiendi una uice, nihilominus potest iterū petere, l.qui decem.in prin.ff.de sol,& l.si debitor. Sol.dicūt quidā, aliud in contractibus ut ibi, aliud in ultimis uoluntatibus ut hic,& hoc tenebat Io. Alij dicūt quòd imò ibi, & hic,quia

hæres, qui semel recusauit, iterũ poterit petere, nisi res sit amissa, & in hoc uidet͂ residere gl. tua. Istud cõmuniter reprobatur per nostros doc. & bene. Nã debes scire ꝙ qñ aliquid est in obligatione, tunc si creditor est in mora recipiendi, nõ extinguitur obligatio propter hoc, & ideò uolens iterũ petere, potest, nisi res sit amissa, ut in contrario, siue ponamus debitũ ex contractu, siue ex ultima uoluntate, nõ curo. Quã doq; aliquid non est in obligatione, sed in conditione, tunc offerendo ei, cui dari debet, statim est impleta cõditio. Vnde nunq̃ ille cui debebat dari, poterit de cætero petere, ut hic, quia deficit actio, & obligatio. Sed an per uiam exceptionis posit illud consequi, est aduertendũ, nam, ut dixi, conditio habetur pro impleta, si stat per eum qui non uult recipe
c re. Aut ergo pro impleta, c habita conditione dispositio trahit secum executionẽ, quo ad ius, & quo ad factũ, ita ꝙ non expectat͂ aliqua executio hominis, ut in libertate, & tunc etiam per exceptionẽ non potest sibi consulere, ut hic. Sed si dispositio egeret alicuius hominis executione, puta testator legauit mihi librũ, si darem decẽ, licet hærede nolente recipere, & cõditione habita pro impleta fit executio per ius, quia transit in me dominiũ libri, tamen adhuc est necessaria executio hominis, scilicet, ꝙ mihi tradat, & tunc fortè ope exceptionis potest hæres consequi illud, quod semel repudiauit, & hoc casu potest dicere uerum ista gl. ar. d. l. qui decem. de
d sol. Istud quod ego dixi, uidetur cõtra istum tex. d nam hic, quod relinquitur in uim conditionis, est in obligatione, ut dixi. Rñ. in obligatione ex uno casu tantùm, scilicet, quando seruus fuit impeditus casu fortuito, aliàs non.

ADDITIO.

a *Quidam. Bar. l. in testamento. la ij. de cond. & dem. & Bal. hic & in l. j. s. de inst. & subst.*
b *Peculium. Bar. l. cui fundum. ff. de cond. & dem. & quod no. in l. pater. §. fi. eo. tit. per Cy. in l. si plures. & ibi Bal. & Bal. post Bar. l. accepiam. in v. & vj. q. de usu. & hic adde Bal. l. j. ad fi. de inst. & subst.*
c P. PAV. P. *Impleta. l. si hæres. ff. ad leg. fal. Rom. sing. dxxxij. incip.*
d *Tex. In cont. l. si hæres. & Imo. ff. ad l. falc.*

a *De usu & fru.* a *leg. uel fideicom.* Tit. XLVII.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Fru. Franc. in consi. clxvj.*

LEX I.

LEGATORVM. In legatis & fideicõmisis tenetur hæres de usuris, & fructibus à tẽpore moræ, si iustam causam non habuit litigandi. opp. l. ij. l. si quis seruo. l. Titia Seio. §. usuras. Sol. intellige hic à tempore litis contest. non quando mora præcesserat, quia tunc tenetur à tempore moræ, ut in gl.

LEX II.

ADVERSVS. Teneatis menti hanc l. & modũ faciẽdi istas æstimationes, & istas calculationes, quia quandoq; eliguntur arbitri ad hoc faciendum à partibus, ut l. hac edictali. §. his illud. de secun. nup. & ibi dixi uobis. Quandoq; eliguntur à iudice, ut uidetis hic, & tunc debet dari terminus partib. ff. si cui plus, quàm per leg. falc. l. j. §. igitur. Ad istum modum æstimandi facit de iur. do. imp. l. fi. circa fi. De dando isto arbitro ad calculationem, facit l. Labeo. §. j. de statuli. s. de fid. inst. l. comparationes.

LEX IIII.

a IN LEGATIS. a Opp. l. grege. de leg. j. & l. ij. l. peculiũ. Sol. Ibi loquitur in legato uniuersali, in quo fructus qui augent gregem seu aliud uniuersale legatum, cedunt legato à tempore testamenti, hic loquit͂ in legatis particularibus. Opp. ij. ꝙ fructus pertineant ad legatarium à tempore mortis, seu aditæ hæreditatis, l. Herennius. ff. de usur. Gl. hic dicit, ꝙ ista l. debet intelligi qñ legauit testator rem alienã, secus si rem propriam. Tunc enim cũ statim transeat dominiũ in legatariũ, statim hęres tenebit͂ de fructibus. Vide gl. Istud non uidetur uerũ per hunc tex. qui dicit siue in rem, siue in personã agat͂. Si enim esset legata res aliena, non posset agi in rem, ut dixi in l. j. & ij. s. comm. de leg. ergo loquitur qñ legauit rem propriam. Dicũt ergo Vltra. ꝙ ad fructus perceptos tenetur hęres à tempore aditæ hæreditatis, d. l. Herẽnius. de percipiendis uerò à tempore moræ. Ita loquitur hic.

ADDITIO.

a *Legatis. Bar. l. seruo legato. ff. de leg. j. & ibi per Imol. cont. Bar. per istum tex. & gl. l. Herennius. ff. de usu. Iuxta hic no. per Bar. adde quæ no. in l. si quis bo. de leg. j. per Bar. l. in fideicom. ad Treb. & Bal. l. fi. §. sed quia. s. comm. de leg. & Bar. l. grege. ff. de leg. j. & Ang. d. l. si quis bonorum. tenet opi. Cy. hic, ꝗ adita hæreditate fructus rei testatoris debeantur, nisi hæres legata ignorans fructus consumpserit. Alleg. hic no. per Cy. & an ista materia procedat in fructibus seminatis à testatore, Bal. & Im. d. l. si quis bo.*

Ad senatuscons. Treb. Tit. XLVIII.

LEX I.

1 *Qua actione repetat solutum à creditoribus ille qui hæreditatem restituit.*

a SI EX SENATVSCONS. a Qui hæreditatẽ restituit, repetit quod creditoribus sol-
1 uit. † Quærit gl. qua actione posit repeti. & gl. uidetur dicere act. neg. gest. Vide gl. Doct. hoc non uidentur sequi, nisi quando hæres soluisset post restitutionem. Nam si ante factam restitutionẽ, tunc non gessit negotium fideicõmissarij, sed suum propriũ, ideò deberet per actionem in factum, l. prætor in prin. ff. de bon. auto. iud. poss.

ADDITIO.

a *Senatus. Bar. l. sed & si. ff. de iureiur.*

LEX II.

1 *Hæres an posit cogi ad soluenda legata, si portio fideicommissario non sufficit.*
2 *Hæres an teneatur restituere, quãdo æs alienũ absorbet totã hæreditatem.*

AD EVM. Onera hæreditatis inter hæredem, & fideicõmissarium diuiduntur pro rata.* hoc dicit. Opp. & uidetur ꝙ hæres nõ debet sustinere onera legatorũ, imò quartam suã debet habere sine aliquo onere, ut ff. eo. l. j. §. pe. Sol. Intellige ꝙ hic restituit rem, * ut puta dimidiã hæreditatis. Vnde apud hæredẽ remansit ultra quartam, & hæc potest esse satis bona, & de necessitate oportet sic intelligi, ut dicam j. Si uerò dicas ꝙ quartam tantùm retinuerit hæres, tunc dicas ꝙ apud hæredem remanerent onera debitorũ, pro rata portionis, non legatorum: tamen tex. nõ potest intelligi sic, quia ex
1 pressè dicit de oneribus legatorum. † Quæro utrũ hæres posit cogi ad soluendum legata, si portio fideicõmissaria non sufficit? Gl. uidetur dicere ꝙ sic, quod intellige dum tamen apud hæredem remaneat quarta integra, sine
2 onere. † Item quærit gl. quid si tãtùm est æs a-
a lienum, quod totã hæreditatẽ a absorbet. Glo. dicit ꝙ tunc nihilominus ualet fideic. uniuersale, licet hæres posit conueniri insolidũ. Hoc aduertite, uos debetis scire, ꝙ legata & fideicõmissa particularia, si æs alienũ absorbet totam hęreditatẽ, extinguuntur, ut s. de leg. l. si uniuersæ. Fideicõmissum uerò uniuersale an extinguatur, gl. uidetur hic dicere quòd non. Tex.

* *Rata. In hæredem enim iure ciuili, in cũ uerò qui hæreditatẽ recipit, ex S.T. tanquã in hæredẽ. §. ergo. Inst. de fideicom. hære.* I.Conc.B.

* *Rem. Melius sol. quòd quando quis retẽta re aliqua particulari, hæreditatem restituit, tũc ad onera nõ teneatur: §. si quis una. Inst. de lega.* I.C.B.

exi[illegible] doctrina Bal. collit pro
nes ge. decx[illegible] [illegible] cap. i b.
n° 8. gl. post. as alienus qd. relin
quit instituta maioribus possint [illegible]
ra aliena [illegible] tenet. ultimus po
sessor satisfacere creditoribus

Tex. tamen uidetur contrariũ dicere in l. successores. j. tit. j. Possumus dicere, ꝙ si quidem hæredis interest illam hæreditatem quantumcunq; non soluendo non restituere, ut puta, quia ipsemet hæres erat creditor, uel soluerat creditoribus, tunc nõ cogatur ad restitutionem, d. l. successores, aliàs secus, ita intelligitur ista gl.

ADDITIO.

a *Hæreditatem. An & quando æs alienum abstulit patrimonium, extinguatur fideicommis. Rom. l. Marcel. in prin. ff. eo. dicit quòd per istam glo. l. si hæres ab eo. ff. eo.*

LEX III.

SI PER. Fideicom. Reip. relictum à uenientibus ab intestato, minuitur per Treb.

LEX IIII.

a NON IVSTAM. a Ista est bona lex, & habeo ego istam l. pro singulari, & nescio huic legi dare concordantiam, & h. d. Hærede rogato decedente ante aditã hæreditatem post iussum, fideicõmissum potest peti tanquã ab eo adita fuisset hæreditas. Opp. ꝙ iste fideicomm. non poterit cogere auiam adire, quia sua non intererat, nam eodẽ modo poterat petere à substituto, quemadmodum ab ea, ut hic in fi. dicitur. Rñ. imò intererat sua, quia fortè substitutus erat grauatus debitis. Item substitutus poterat legitimè retinere ex persona sua quartam, quod non posset institutus, ut hic in fi. dicitur. Opp. ille qui habet substitutum uulgarẽ, potest repudiare ex præsumpta uolũtate testantis, l. quia autem. ff. si quis omis. cau. testa. Sol. Hic repudiauit in fraudem, ut uidistis in l. j. s. si omis. caus. test. Itẽ opp. dicitur hic, quòd relicta ab instituto, uidentur tacitè repetita à substituto, contra. ff. de leg. ij. l. Celsus. §. pen. Sol. Ibi hæreditas fuit pro non scripta, quod dic, ut dicam j. de cad. toll. §. his ita. Item opp. ff. de leg. iij. l. j. §. fin. Sol. Ibi hæreditas uenit ad alios ab inte-
b stato, non ex dispositione defuncti. b Item opp. & uidetur ꝙ hic substitutus potest adhuc retinere quartam ex sua persona, quia ipse non fuit coactus. Glo. soluit, quòd coactio facta de instituto, nocet huic substituto. Cõtra hoc opp. quando institutus decedit ante aditam hæreditatem, fideicõmissum non potest deberi ab eo, l. ille à quo. §. si de testamento. ff. eo. Si igitur non debetur ab eo, ergo eius persona non nocet substituto. Rñ. quòd illud quod dicitur, quòd hærede decedente ante aditam hæreditatem, fideicõmissum extinguitur, est uerum ante aditam hæreditatẽ, & ante iussum de adeundo, secus si post iussum, licet ante aditam hæreditatẽ, ut hic, & dixi tibi in l. eam quam. s. de fideicom. in illa q. quando hæres hæredis posit cogi.

ADDITIO.

a *Iustam. An semper præferatur fideicommissarius substituto, Bar. & Doct. l. ij. de uulg. in iij. q. in prin. & in uer. dubitatur.*
b P. PAV. P. *Defuncti. An ille qui tempore mortis non est proximior, sed post mortem defertur, dicatur, uenire ex uoluntate defuncti, uide quæ scripsi ad Bar. l. si quis cùm nullum. ff. de iur. cod.*

LEX V.

ET SINE. Etiam ab intestato potest relinqui fideicõmissum, & locus est deductioni quartæ. Quærit gl. qua actione cogat͂ quis restituere? Per officium iudicis cogitur quis adire, per actionem ex testamento restituere. gl. hic, & ff. eo. l. si legatus. in prin. & l. postulante.

LEX VI.

a IVBEMVS. a Ista est no. l. ualde, & singularis, uolo eam legere per particulas, b. d. Quando filij rogant͂ pro hæreditate restituenda fratribus, uel eorum filijs, fructus non computantur in quartam Trebel. sed eam debent habere de defuncti substantia.

ADDITIO.

a *Iubemus. An dum in hac l. dicitur fratrẽ non restituere fructus, nec in quartam computare, aduerte per casum in l. in fideicom. §. cùm Pollidius de usu. iuncta l. quod is, de leg. iij. & quod no. Bar. & Imo. l. cum filio circa fin. Iac. de Are. de leg. j. hanc l. limita no. secundũ gl. c. Ray. super uersi. lite contest. de test. An autẽ isti fructus computentur in legitimã, uide no. l. Papinia. §. unde. ff. de inoff. test. quid isto casu in relicto causa conditionis implendæ uide Bar. l. filium. s. fam. ercis. in lectura Azo. & ibi Bal. & an idẽ sit in parentibus primi gradus, dic quòd non, l. filiusfa. ff. ad l. Falc. & ibi doct. & hæc lex procedit etiam si filiusfa. fuit in mora restituendi secundũ gl. no. & ibi Im. l. in fideicõmissariam in prin. ff. eo. uide ibi in c. Ray. gl. in uer. à tempore lit. contest. & ad istam l. uide Imol. l. scribit. ff. eo. Bal. l. balista. Bar. l. in fideicõmissariam, & l. postulante Sticho. §. j. ff. eo. Adde dum hic dicitur, ꝗ quando filij sunt rogati restituere hæreditatem filijs, non computantur fructus, quod Cast. dicit idem puto, & multò fortius quando extraneus, nam si aduersus proprios liberos habent hoc priuilegium, multò magis debent habere aduersus extraneos. & dicit mirari ꝗ doct. hoc non tangant, sed hoc suum dictum non uidetur procedere secundum ea quæ consuluit Abb. consi. lxxxviij. lib. j. ꝗ licet filijs rogatus restituere, filijs non præstet satisdationem, tamen si sit rogatus restituere patruo, debeat satisdare, cùm contrarium uidebatur dicendũ ex maioritate rationis, quia extraneus erit magis ingratus, & ibi refert, ꝗ hoc motiuum fecit uacillare Cy. hic, & quod respondet ꝗ lex nõ debet extendi ultra personas nominatas, pro qua opin. ipse Abb. allegat duas gl. unam in l. j. ff. ut leg. no. in uer. semper aliam, in l. filio. eo. tit. Scias etiam quòd illud quod dicitur, ꝗ filius rogatus de restituendo sub conditione, detrahit duas quartas, illud est uerum, nisi filio de legitima sit prouisum per patrem, consi. cxxxviij. lib. j.*

P. PAV. P. *De intellectu huius l. & an hodie sit correcta, uide Com. consi. xxv. lij. incip. ad primum quæsitum. Item quòd fructus percepti per filium ante aditam hæreditatem, computentur in Treb. Pau. hic in l. in fideicomm. ad Treb. ubi etiam aliam limitationem ponit. Item dum dicitur hic ꝗ fructus non computentur in Treb. in liberis primi gradus, limita nõ procedere, quando fuisset in mora restituendi, secundũ Sal. Pau. Bal. & Alex. d. l. in fideicom. gl. ord. c. Ray. uer. contestata. de test. ad fi. quid autem etiam in fructibus perceptis per hæredes filij grauati ante moram, & lit. contest. sine tamen negligentia fideicõmissarij, quo casu regulariter computantur in Treb. ut no. d. l. in fideicomm. uideretur ꝗ non computentur, quia hæres detrahit Treb. ex persona filij, ideò eo iure uti debet, in cont. ꝗ non. Host. Abb. & Ant. de But. d. c. Ray. super glo. præall. dum dicit ꝗ ibi fructus non fuerunt percepti per filium, sed hæredes suos, & sic uoluerit ꝗ etiam si uerum esset ꝗ filius non computaret fructus perceptos post moram, hæres tamen computabit, & sic non procedit ar. de fructib. perceptis per filium, ad perceptos per hæredes, & istud sequitur etiam Alex. d. l. fideicomm. etiam per hoc bene facit quod dicit Sal. hic dum dicit ꝗ ideò filius computat fructus perceptos post moram, quia isto casu non loquitur ista lex quæ non potest extendi ut hic in fi. dicitur, quia solùm non loquitur ista lex in fructibus perceptis ab hæredibus, sed aduerte, quia regulariter non computantur in Treb. fructus percepti ante moram, etiam circunscripta negligentia fideicom. Cy. & Sal. hic & Alex. d. l. in fideicom. ideò cessat difficultas, & hoc satis probatur in d. c. Raynutius iuncta gl. præalleg. & quæ super ea not.*

§ IN SVPRADICTIS. Inter fratres & inter patrẽ, & filium, cessat satisdatio de fideicommisso præstando adueniente conditione, nisi testator iusserit uel parens ad secunda uota migrauerit.

§ SIN AVTEM. Is non uidetur sine liberis decessisse, qui unicum filiũ, uel nepotem relinquit.*

* *Relinquit. No. l. j. s. de cond. inser.* I.C.B.

1 *Obligatio ciuilis ꝗ hodie cadat inter patrem, & filium.*
2 *In liberis primi gradus, fructus non computantur in quartam.*

a § ILLVD. a Quæ suprà dicta sunt ultra casus in hac le
b ge expressos, non extendunt͂. Opp. & uidet͂ b ꝙ fructus cõputant͂ in quartam, l. Pap. §. si conditioni. uer. unde si qs. ff. de inoff. test. Plures sol. dant͂. dicit gl. ꝙ ibi testator certũ tempus apposuit, hic secus, & istam cõmuniter gl. nostri ibi tenent, & ubiq;, tñ in ueritate lex cont. loquit͂ in debito iure naturæ

naturæ non in quarta Treb.Dicã hoc in l.ſcimus.§.repletio=
nem de inoff.teſt.Opp.ij.l.in fideicom.ff.eo.Sol.qualiter fru
ctus cõputanẽ in quartam,hic gl.diſtinguit aliqualiter,ple=
nius tamen in contrario,& dic ut ibi. Itẽ opp. & uidet q̃ qñ
pater cogatur reſtituere filio,non ſit locus detractioni quar
tæ,l.cũ filio de leg.j.Sol.Hic loquit qñ pater inſtituitur, & de
reſtituendo filio rogat,ibi loquitur qñ inſtituitur ipſe filius,
& pater cui quæritur,rogat de reſtituendo ſibi.Venio ad ſe=
cundã partem dicit hic,q̃ in caſu cauet pater filio.Cõt.inter
patrẽ,& filiũ non cadit obligatio,Inſt.de inut.ſtip.§.item in=
1 utilis.Sol.Dicit gl.q̃ hic eſt ſpeciale. Tu † dic q̃ hic loquitur
in aduentitijs,in quibus inter patrẽ & filiũ hodie cadit obli
c gatio ciuilis,[c] ut hic,& l.pactum.s̃.de pact.conuen.Dixi in l.
ſi quis pro eo.§.j.ff.de fideiuſſ.no.in l.frater à fratre.de cond.
indeb.Et ſic no.tu iuuęnis, q̃ inter patrẽ & filiũ cadit obliga
tio ciuilis,per hunc tex.Item opp.ad ſi.noſtræ l.& uidetur q̃
etiã nepotes non cõputent ſibi fructus in quartã legitimę,ut
l.q̃ de bonis.§.q̃ auus.ff.ad l.fal.Sol.ut in gl.No. ergo hunc
d finem,[d] q̃ ſolũm in liberis † primi gradus eſt,q̃ fructus nõ
2 computantur in quartã, in alijs ſecus, quod perpetuò tene
menti,quia faciet tibi magnum honorem.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Illud. An diſpoſitio huius §. procedat ſolùm quando unus filius eſt grauatus alteri filio reſtituere, an etiam ſit grauatus extraneo, Rom.conſi.ccxij.Alex.l.in fideicõmiſſariã. ad Treb. Item quòd non procedat ubi filius detrahit duas quartas,Pan.conſi.xcij. ad ſi. l. ſcimus in prin. C.de inoff.teſt.cont.Alex.l.quod de bonis.§.cùm auus.ff.ad leg.Fal. an uerò iſti fructus cõputentur in dotem uel in legitimã,Pau. conſi. cxiiij. Item quod dicitur in liberis primi gradus, non procedat in parentib. primi gradus,Barb.rep.l.cũ acutiſſimi.de fideic.ſed poſteà contradicit.Item an hodie teſtator poſſit prohibere Treb.in filijs primi gradus,Alex.l.Marcel.in prin.& quæ ibi ſcribunt nouiſſimi,ff.ad Treb. Ricus. latè in l.in quartã. ad leg.Fal.Alex.conſi.lix.uol.v.an locum habeat iſta l.ſolùm quando filius detrahit unam quartam,an uerò ſi duas, & etiam an ſit correcta, Alex. l. quod de bonis.§.cùm fideic.ad leg.Fal.& etiam quòd non poſſit prohiberi in filijs primi gradus,tenet Ant.de Montefer.l.nemo poteſt.de leg.j. &*
c *Ray.de teſt.pro opi.contraria uide Rom.ſing.cxciij.inci. eſt dubiũ. ubi alle.Bal.& reprobat dictum illius hic, ſed pro opi.Bal.hic uide Dec.cõſi. xviij.in iiij.dub.& pro ea laſ.d.l. Marcel.& pro qua etiam ipſe conſuluit in cauſa d.Philip.de Pe.& opi.Bal.ſequitur Alex.conſi.v.uol.iij.prope fi. Sed idem Alex conſi.lxxvij.uol.j.dubitat,& ibi concludit no.aliud,q̃ ubi uerba grauaminis ſunt ſimpliciter prolata poſt mortem filij grauati hæredis ſui,tunc ualet prohibitio Treb.ſi aliquis ex liberis ei ſuccedat,cũ repetiatur facta liberis ulterioris gradus ut ibi no.per eũ,ſed in cõt. facit quod no.Bar.Paul.& alij in l.ſi fundum per fideic.§.fi.de leg.& l.ex trib. C. de inoff.teſt.ubi concludunt q̃ poſt pubertatem hæredes filij non poſſunt grauari in legitima,ſicut non poſſit filius,ergo idem dicitur in Treb.ubi in ea filius non poſſet grauari ut hic no.& tollitur ratio Alex.d.conſi.xlij.uerũ eſt q̃ hæredes filij in genere poſſunt grauari,ſed non in plus, quàm poſſet ipſe filius etiam de principali articulo,an poſſit prohiberi in liberis primi gradus,Bar.auth.ſed cùm teſtator.j̃.ad leg.fal.aduerte tamen q̃ fundamentũ tenentiũ q̃ non poſſit prohiberi, ſtat in hoc,quia l. noua generaliter loquens,non trahitur ad caſus qui à lege antiqua erant ſpecialiter priuilegiati in illa materia,ut per Bar.d.c.Ray.& alios mod.ſed iſtud fundamentum in iſto c.Ray.tollitur per limitationẽ quam ponit Alex. ad illã reg. conſi. ccclxix.ad ſi.& l.ſciendum.ff.qui ſatiſd.co.poſt.Imo.& ſequitur etiã laſ. ibi,dum limitat non procedere quãdo apparet de mente l. non uelle corrigere iura antiqua,ut per eum,& ſimiliter ex alia limitatione ibi poſita dũ dicit non haberet locũ ubi in l.noua derogaretur legibus antiquis generaliter, uel ſpecialiter diſponentibus, quod dicitur eſſe in materia iſta, per tex.cum gl.in §.fi.in auth.de hær. & fal.dũ dicitur ibi q̃ ea quæ dicta ſunt ibi procedunt in omni ultima uoluntate,& gl. intelligit etiam ſi fiat inter filios,iuxta §.ex inperfecto,& ſimiliter,dicitur ibi q̃ habet locum in omni perſona, & alia gl.ibi intelligit etiam ſimiliter in alijs in quibus de iure antiquo erat aliquid ſpeciale, ut potes ponere particulariter ibi in gl. & tex.Itẽ iſta l. nõ ponit aliquid ſpeciale in prohibitione Treb. in filijs,quia hoc regulare erat ibi in omni hærede,ſed ſolũ ponit ſpecialitatẽ in cõputatione fructuũ in Treb.de qua nõ quæritur in iſta difficultate,ideò dictũ fundamẽtũ nõ uidetur facere ad caſum iſtũ,& ceſſante fundamento uidetur ſolidior opin.cõtraria, propter generalitatem legis nouæ, ideò cogita bene.*

b *Videtur.Illud opp.Bar.l.in quartam.ff.ad l.Falc.*

c *Ciuilis.No.inter patrem & filiũ poſſe cadere obligationem ciuilẽ in aduẽtitijs,licet Bar.l.cũ filio.de leg.j.in uno uerbo dicit cont.allegando l.frater à fratre.& ideò Imol.ibi dicit,q̃ ubi dubitat,utrùm opin. Bar.hic extra iſtam cauſam ſit uera,q̃ aliter non decidit,ſed opin.Bar.non uidetur ob.d. l.frater.quia loquitur de iure fforum, quo iure etiam aduentitia quærebantur patri.Bal.aliter no.l.frater à fratre.*

d *Finem.Bar.l.filiusfa.ad l.fal.& l.q̃ de bonis.eo.tit.*

AVTHENT.

a NISI ROGATI. [a] Iſta auth. uenit ad determi
nationem legis Codicis,& dicit iſta auth.q̃ mo=
b naſteriũ habet loco filij.[b] idem in corpore unde
ſumit, & ex. de prob.in præſentia. Quæro quæ
c eſt ratio huius auth.Gl.uidet dicere q̃ monaſterium [c] habet
loco filij,uidete domini,nulla l.eſt in mundo, uel decretalis,
quæ hoc dicat.Nam decretalis,in præſentia,dicit q̃ habetur
loco hæredis,non q̃ loco filij habeatur.Ratio eſt,ſecundum
Rich.Mal.& iſta eſt uera conditio nuptiarũ uel liberorũ, uo
luit lex,q̃ non eſſet impedimentũ uitę contemplatiuæ, ut e=
ius timore quis non omitteret ingredi religionẽ,& ideò iſta
conditio reſpuitur in ingrediente monaſteriũ, niſi eſſet ro=
gatus reſtituere alteri monaſterio,& iſta eſt uera ratio,quam
tex.ponit in corpore,de ſanc.epiſ.§.ſed & hoc præſenti.Quę
d ro,quid ſi [d] dixerit, ſi deceſſerit ſine liberis ex ſe natis. Iſtam
q.tangit Dy.in l.ſi ita quis.§.j.ff. de leg. ij. & ibi dixi. Quærit
gl.quid ſi capellam ſecularem intrat, uel quid ſi inſtituit mo
naſterium,& non intrat:dic ut in gl.& bene.

ADDITIO.

a *Niſi rogati.Bar.l.ſi ita.§.is cui.de leg.ij.& hic,& Bal.l. Deo nobis. circa prin.de epiſc.& cler.Et quando habeatur loco hæredis,Bal.auth.ingreſſi.C.de ſac.eccl.& Ang. in diſputat. ſua incipient. nobilis quidam genere. in iiij.dubio.& de eo q̃ habetur loco filij ex ſuo corpore deſcendentis,tenet Hoſtien.Io.And.c.Ray.de teſta.& Bal.d.l.Deo nobis.& in l. Lucius. la ij.& ibi Imol.ff. de hære. inſtit. uide poſt Bar. aliud in l.liberorum.de uer.ſig.Bal.l.filium.ff.de his qui ſunt ſui.& Ang.l.cũ acutiſſimi.s̃.& Ang. cõſi.lxxviij.Bal.auth.ſi qua mulier.C.de epiſc.& cle.& l.ij.C.de iur.aur. annu.& d.l.Deo nobis.in auth.hodie.C.de rep.et c.in præſentia.& mod. in repet.l.cùm acutiſſimi.C.de fideicom.& Bal.l.conſi. incip. hac q. contrariæ ſunt opin.limitat ut per Bal.& Imo.in l.ſi ita quis.§.is cui.de leg.ij. plenè per Ant.in diſputatio.incip.nobilis.*

b P. PAV. P. *Filij.Bar.auth.ſi qua mulier.C. de ſacr. eccl.& ibi in l.j. ff.de his quæ pœnæ no.*

c *Monaſterium. An monaſteriũ habeatur loco filij,hic uide plenè. Item habetur loco hæredis,quod intellige ſecundũ aliquos hic,ſi ſuccedit in uniuerſum,ſecus ſi ſuccedit ſpecialiter in res particulares, l.ſi peculium ſeruo. ff. pec.le.quod no.gl.in l.ſi peculium.§.j.ff.eo.tit.Et hoc qualiter intelligatur,Bar.in auth.ſi qua mulier.s̃. de ſacr. eccl. Et an monaſteriũ excludat ſubſtitutum,ſi dictum ſit,Si ſine liberis legitimis & naturalibus deceſſerit. Adde an monaſterium habeatur loco hæredum,Bar.conſi.j.incip. Parmẽſis quidam.Barb.conſi.lx.lib.ij.*

d *Quid.Bar.conſ.incip.Parmenſis filiũ inſtituit,ubi tenet q̃ monaſteriũ ſuccedit in locũ liberorũ,ſi teſtator dixerit,ſine liberis ex ſe natis.And. Barb.*

AVTHENT.

a CONTRA CVM. [a] Aliàs cõtra cum rogatus.
Habes in l. Codicis,qñ rogatus reſtituit dodran
tem & retinuit quartã, hic ecõtrà, quia poteſt re
tinere dodrantẽ, & reſtituere quartã, ideò dicit
contra rogatus.Opp.primò l.iubemus.Sol. Dicũt quidã il=
lam corrigi per iſtã.Breuiter in nullo corrigit, nec in eo qd
dicit de reſtitutione quartę,ſed ibi fuit rogatus reſtituere hę
reditatẽ ſimpliciter,hic uerò illud qd ſupererat. Itẽ nec in eo
qd ibi dicit de cautione, nam hic debet intelligi qñ erat ro=
gatus reſtituere tam alteri quã deſcẽdenti,uel fratri. Opp.ff.
ad Treb.l.Titius rogatus.& l.ſed & ſi l.§.q̃ autem.de pe.hær.
Sol.Omnes illæ leges debẽt determinari per iſtã auth. quod
non põt hodie diminuere,niſi ſecũdũ modũ hic traditũ,&c.
Opp.& uidetur q̃ iſte qui petit cautionẽ, ſit ſolicitus de hæ=
reditate uiuentis.Contra l.interdũ. de uul. & pup.Sol. dico
a q̃ hic eſt ſolicitus de hæreditate mortui,hoc eſt illius,qui fi=
deicõmiſſum reliquit,iſta eſt uera.Quæro quid ſi hæres ha=
bet tantũ,quod poteſt aliunde dare dotem, & donationem
propter nuptias,utrũ poterit diminuere quartam. Dic ut in
gl.& in auth. res quæ. s̃. communia de lega. unde quando
nihil diminuit,ſtatur iuri antiquo. Vltimò no.iſtũ fin. de eo
quod expenditur in redemptionẽ captiuorũ, uel in alimen
tis.Dixi uobis s̃.comm. de legat.auth.res quæ.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Contra cùm.Imol.circa iſtam auth. nam q̃ etiam ſi hodie taliter grauatus alienaret in fraudem fideicom.non ualeret uſq; ad dodrantem,in cont.pondera Bar.l.imperator.§.fi. Alex.latè in d.l. ſi Titius. quid autem ſi alienatio fieret in teſtamento,non inter uiuos,Bar.hic tenet quòd tale relictum non uenit in fideicom.uide in cont.Comen. hic ad ſi.pro opi. Bal.uide Alex.l.à filio.ad ſi. ff. ad Treb. & aliquid per eum in l. ſi Titius. eo.tit.ad ſi.ubi uidetur tenere cont. Bal. uide etiam quæ dicit Alex. conſi. xxxvj. uol. ij. ubi dicit quòd tres partes poteſt alienare etiam dilapidando,& q̃ ubi haberent facultatem alienandi à teſtatore etiam in totum,nõ haberet locum iſta reſeruatio quartæ ut per eum.*

LEX VII.

1 *Reſtitutio fideicõmiſ.quãdo fieri poſſit ſoli tutori,et ſimplici procuratori.*

SANCIMVS. Tutori infanti, uel abſentis,
& curatori furioſi rectè fit hæreditatis reſtitu=
tio,& ipſi alteri rectè reſtituunt ſine cautione.
1 Opp.l.ſi mulier.§.ex aſſe.de iu.do.Sol. † Soli
tutori poteſt fieri reſtitutio in caſibus hic po=
ſitis,etiã cuilibet ſimplici procuratori, l. reſtituta. in prin. ff.
eo.Non autẽ procuratori in rem ſuã,§.ex aſſe. uide iſtam gl.
2 quia ille §.ex aſſe.non eſt alibi. † No.quòd procurator in rẽ
ſuam non poteſt conſtitui ad recipiendã reſtitutionẽ fideic.
q̃ no.Ita tenet gl.hic,& ita dicit gl.in l.reſtituta. circa prin. ff.
eo.Item l.quamuis.& l.ſeq.& l.qui ita.§.j.ff. eo. & multis alijs
locis tene mẽti.Opp.ff.eo.l.ſeruo inuito.§.ſi pupillo. Sol. Fa
teor,q̃ etiã infanti cũ autoritate tutoris poteſt reſtitui hęredi
tas.Opp.l.reſtituta.§.pup.ff eo.Sol.ibi erat præſens,hic erat
abſens.Vlterius opp. dicitur hic q̃ tutor & curator ſolus po
teſt reſtituere alteri. cont.ff.eo.l.j.§.fuit quæſitũ. Sol. tutor po
teſt reſtituere alteri,non autem ſibijpſi,ut l.cont.

3 *Decedere ſine hærede dicitur,qui ſtatim,cũ moritur,non habet hæredem.*

§. CVM AVTEM. Per Trebel. tranſeunt actiones in
a fideicom.ſine reſtitutione,in trib. caſibus [a] hic expreſ=
ſis.Primus caſus eſt in eo,qui ſe contumaciter abſenta=
uit.Cont.lit.non conteſta.non poteſt fieri diffinitiua,l.fin. §.
illud.j̃.de temp.app.Dicunt quidã, q̃ hic eſt caſus ſpecialis,
in quo peruenitur ad diffinitiuã ſententiã, & hoc ſentit glo.
quæ eſt ſuper uer.illo, per contumaciã, ſcd'm iſtum modũ le
gendi,habes hic caſum,q̃ illa opi. quã dixi s̃ ſi minor ſe ab
1 hær.abſt.auth.ſi omnes. † q̃ qñ petitur aliquid,ad quod nõ
poteſt eſſe conſultũ per miſsionẽ ex primo,uel ſecundo de=
creto,ut puta liberationẽ,uel ceſsionẽ actionis,uel caſſatio=
nem inſtrumenti,& ſimilia,tunc iudex in contumacẽ debet
diffinitiuẽ pronũciare,hic uidet caſus ſcd'm iſtam lec.quod
an ſit uerũ,dixi plenius in l.ſi finita.§.Iul.de dam.infec. & eſt
b unus modus practicandi [b] hanc l in iſto caſu.Vel aliter ſecũ
dum gl.& melius dico, q̃ non auferet diffinitiua in caſu hu=
2 ius l.ſed iudex † facit redigi in actis,qualiter, & pro quo, &
ad cuius petitionẽ ille eſt uocatus,& ſcd'm hoc abſq̃ aliqua
pronunciatione tranſibunt utiles actiones autoritate huius
l.& iſte eſt ſecundus intellect.uide gl. Iſta practica eſt melior.
Tamen,ut non decipiaris,oportet te inſpicere tex.in quo di
citur,q̃ dolo malo ſe cõtumaciter celauerit,unde ſis cautus,
q̃ ipſe citet perſonaliter,uel q̃ appareat in actis, quõ citatio
ad eius notitiã peruenit, ita q̃ iudex poſsit pronunciare i=
ſum latitare, uel dolo malo ſe occultare, non tñ ſufficeret,ſi
iudex pronunciaret ſimpliciter cõtumacẽ,ſed debet eſſe ue=
rus contumax. Secundus caſus eſt, qñ quis de reſtituendo
c rogatus deceſsit ſine hærede. [c] Cont. uidet q̃ non poſsit eſſe
quin ſaltẽ fiſcus ſuccedat,l.j.s̃.unde uir & ux.& j̃.de bo. uac.
l.j.lib.x.& l.j.ff.de iur.fiſc. Sol. dicit gl. hic, q̃ hic fiſcus nolebat hæreditatẽ, & ſecundũ hoc eſſet neceſſe, q̃ conſtaret, q̃
omnes propinqui,& etiam fiſcus iſtam hæreditatẽ repudi=
ant,& iſta eſt practica multũ certa,ſed eſt dura. Vnde alij di=
3 cunt, & hoc dicit gl. † q̃ ille dicit decedere ſine hærede, qui
d ſtatim,cùm moritur,[d] nõ habet hæredẽ. Vide iſtã gl. no. ſuper
uer.nullo hærede,quod puto uerũ,puto tamen q̃ ad hoc q̃
debeat aliqua diſcuſsio fieri,ut fiat ſaltẽ aliqua proclamatio,
ſi eſt aliquis,qui uelit eſſe hæres talis,ar.j̃. de remiſ. pi. l. ſi eo
e tempore.tunc nemine comparente, [e] tranſeũt actiones ipſo
iure autoritate huius l.Tertius caſus eſt, quando primus fi=
deicommiſſarius eſt rogatus de reſtituendo.Opp.q̃ tunc ſit
neceſſaria reſtitutio,l.j.§.de illo.ff.eo.Gl.hic & ibi ponit multas ſol. Quidam dicunt, q̃ hic loquitur quando primus fideicomm.fuit in mora,ibi ſecus. Iſtam reprehendit gl. quia ſecundũ hoc non eſſet differentia inter primũ fideicommiſ. & hæredem,quod uult hæc lex.Petrus ſuſtinet iſtam,& dicit
4 quòd † differentia eſt inter hæredem,& fideicom. primum,
quia in hærede non ſufficit ſimplex mora,ſed debet latitate
dolo, in primo uerò fideicõmiſſario ſufficit ſimplex mora.
Alij dicunt,quòd hæc lex corrigit illam,& iſta placet magis.
Modò habetis contraria particularia huius l. Sed dices tu,
5 † quæ eſt ratio differentiæ inter hæredem,& primũ fideicõ=
miſſarium? Glo.dicit, Primus fideicõmiſſarius ſolùm habet
utiles,quas transfert per reſtitutionem, ſed hæres habet di=
rectas, ideò in fideicõmiſſario primo non eſt neceſſarius ille circuitus.Iſtud nihil ad propoſitũ,quia etiam hęres utiles
transfert. Alij dicunt, ideò eſt, quia hæres poteſt reſtituere
quartam,nõ primus fideicõmiſſarius.Sed certè hoc, quod
de primo fideicõmiſſario dicitur, ſimpliciter non eſt uerũ,
quia ſaltem in caſibus retinet,qui no.in l.j.§. inde. ff. eo. Tu
dicas, quòd ratio poteſt eſſe, q̃ etiã reſtitutio poſtquam eſt
facta ſemel,& ſic actiones cœperunt tranſire de uno in aliũ,
magis de facili tranſeunt,l.pater.§. quindecim. de leg. iij. &
quia reſtitutio facta primo per hæredẽ, prodeſt ſecundo, ut
uideatur hæres reſtituiſſe ſibi primo pro ſe, & pro ſecundo,
cùm caſus ſecundi fideicõmiſsi aduenerit.ar.l.j.§. de illo. ff.
6 eo.& l.cogi.§.Metianus.ff.eo.Quæro, † utrùm ſint alij caſus
in quibus tranſeunt actiones ſine reſtitutione. Gl.ponit aliquos, primò quando rogatus de reſtituendo alienat, tunc
enim in rebus alienatis nõ eſt neceſſaria reſtitutio, ut habuiſtis in l.ſi.§.ſi autem ſub cõditione.s̃. comm.de leg. Item eſt
alius caſus,ff.eo.l.j.§.ſed & quoties.Item eſt alius caſus ſecũdum quoſdã,ff.eo.l.ita tamen.§.ſi pater. Sed certè ibi fit reſti
7 tutio, ſi bene inſpiciatur. † Vltimò no.q̃ in omnibus iſtis
caſibus,in quibus actiones tranſeunt ſine reſtitutione,indubitanter puto,q̃ fideicõmiſſarius habet remedium l.ſi.s̃. de
edic.diui Adria.toll.ut ibi dixi.

ADDITIO.

a *Caſibus.Adde his tribus alium caſum,uidelicet in fideicõm.ad pias cauſas, eſt tex.mirabilis ſecundum Bar.l.ſi. in uerb.uendicari. s̃. de ſacr. eccl. & ponit Bal.hic cum concord.*

P. PAV. P. *Soc.l.j.§.ſed quoties.in prin.ad Trebel.*

b *Practicandi.No.iſtam practicam.& Bar.l.ſi finita.§.Iul.de dam.infec.& iſtam gl.pro ſing.ij. lect. quia facit ad quæſtionem poſitam in l. ſi pul. §. hic autem.ff.de oper.no.nuncia.per moder.Inſtit.de act.§.ſi quis. & Bal. auth.ſed hodie.de act.& ob.*

c *Hærede.No.hic quando quis dicatur decedere ſine hærede, & adde quòd ille non dicitur decedere ſine hærede,uel ſucceſſore,cui fiſcus ſuccedit,l.habere licere.de eui.licet Ang.l.ergo.ff. de fideicom. li. contrariam partẽ ſentutus ſit & malè,& uide tex.cum gl.in l.ex facto.§ fin.ff.ad Trebel.& dicit Bald. quòd uniuerſitas & communitas, non poteſt habere hæredem ſecundum eum in l.generaliter.in princip. de re decre. Et de iſta practica, quando conſtet bona defuncti uacare,uide no.Bar. l.ſi bona.s̃. de bo. authen.iud,poſſ.*

d P. PAV. P. *Moritur.Io.de Ana.conſi.x.in prin.*

e P. PAV. P. *Comparente.Are.conſi.xxxvij.*

LEX VIII.

a QVIDAM. [a] Legata & fideicõmissa relicta simpliciter in dubio à fideicõmissario sunt præstanda. Opp. ff. eo. l. cogi. §. inde quærit. Sol. Ibi iussit restitui deductis legatis. Item opp. l. Marcell. in prin. ff. eo. Sol. Ibi reliquit legata ab hærede nominatim, hic simpliciter. Dic ut ibi. Op. iij. de le. ij. s. eo. Sol. Ibi fuit rogatus restituere partẽ, hic totũ.

ADDITIO.

a *Quidam. Rom. conf. cclxxij. And. Barb.*

Ad legem falcidiam. *Tit.* *XLIX.*

LEX I.

SCIRE. Si falcidia non detrahitur, donatio non uidet̃, imò iussus implet̃. Hic est casus, & ponitur per gl. nostrã. & eã allegaui in l. cùm quis. s. de iu. & fac. ig. Ex hac l. colligit̃ [a] scd'm
a
1 ultimã rationẽ dubitationis positã in gl. † ꝙ illud, quod per falcidiã defalcatur, est naturaliter debitũ, si enim nullo iure deberet̃, solutio esset donatio, sed si naturaliter debeat̃, solutio nõ est donatio, l. hoc iure. §. pe. ff. de don. & l. donari. de reg. iur. & l. cuius per errorem. ff. eo. tit.

ADDITIO.

a *Colligitur.* No. *l. cùm quis. s. de iur. & fa. ign. Alex.*

LEX II.

FALCIDIAE. Falcidia resecat omnia legata pro rata. Glo. quærit in hac l. utrùm falcidia posit detrahi de una re. & disputat hic, & Cy. etiã, & etiã dico in l. in quartam. ff. eo. tit. fortè dicemus in l. filium quem. s. famil. ercisc.

LEX III.

ETIAM. Etiam qñ hæreditas aufertur ab indigno, locus est falcidiæ.

LEX IIII.

ET IN. Contra principem est locus falc.

LEX V.

1 *Falcidia an detrahatur de mortis causa capione.*

SI MORTIS. De mortis causa donatione detrahitur falcidia. Hoc est clarũ, quòd de mortis
a causa donatione detrahit̃ falcidia. [a] Sed quid †
1 de mortis causa capione, utrùm detrahit̃ falcidia? Gl. dicit melius quã alibi in l. qui pretio. ff. de don. caus. mor. & ibi ego plenè dixi, & in l. j. §. item si ita. ad l. falc. & ibi recitaui etiã opin. moder. contra gl. & Dy. finaliter hoc teneas tu iuuenis, ꝙ de mortis causa capione proficiscente ab hærede, de uoluntate defuncti detrahit̃ falc. ut j. eo. l. pe. Secus si absq; uoluntate defuncti procedit, ut d. l. qui pretio. de do. causa mor. Tu uide in d. l. j. §. item si ita.

ADDITIO.

a *Falcidia. uide in l. pen. j. eo.*

LEX VI.

IN IMPONENDA. In ratione legis falc. æs alienum deducitur etiam quod hæredi debetur.

LEX VII.

a IN TESTAMENTO. [a] In testamento militis, cessat falcidia, non autem cessat deductio æris alieni. Opp. ff. ad Treb. l. j. §. hoc aũt. ubi in testamento militis habet locum Treb. Sol. gl. & bene, quo ad remediũ deducendi quartã, nõ habet locũ in testamento militis, ut hic cum sim. sed quo ad alia remedia sic, ut ibi. Quæ aũt sunt remedia Trebellianicæ, uide gl. quã tene menti, dixi in l. non iustã. s. tit. j. Quæro utrùm sint alij casus, [b] in quibus falc. cessat, ꝙ in testamento
b militis? glo. hic enumerat. Sequitur auth. sed cùm testator, quam legam in fi.

ADDITIO.

a *Testamento. Hæc lex est hodie correcta.*
P. PAV. P. *Auth. positam super ista l. repetit latè Ro.*
b *Casus. Et inquantùm hic dicit gl. de legato dotis detrahi falcidiam, est contra gl. in l. talis. ff. de iur. dot. Pro illa facit quia legatũ dotis, æquiparatur legato ad pias causas, sed de leg. ad pias cau. &c. auth. similiter. j. eo. l. is cui. ff. de cond. & demon. aliàs de condend. Hoc tamen uerum est quando dos constituitur pauperi personæ, & imò in omnibus non æquiparatur. De quo uide l. cùm dotem. alleg. in gl. & per Bal. l. iij. j. de fal. caus. & uide in l. cùm dotem. & in l. usufr. ff. eo.*

LEX VIII.

IRRITVM. Grauatus de restituendo, impeditur testari, licet fideicommissum, ut æs alienum, ueniat deducendum, h. d.

LEX IX.

ERROR. Indebitum per falc. solutum per facti errorem repetitur, secus si scienter, uel ab errante in iure, soluitur.

LEX X.

1 *Filius purè de restituendo grauatus, detrahit unam quartam, si autem sub conditione, detrahit duas.*

a QVANQVAM. [a] Frater grauatus de restituẽdo, quod põt detrahere per Trebel. ad suos hæredes transmittit.*
1 † Quæro utrùm sint detrahendæ duæ quartæ, hoc est, legitima debita iure naturæ, & Treb. Gl. disputat hic, & ff. de inoff. test. l. Pap. §. meminisse. in fi. in auth. de hær. & fal. §. si quis autem. c. Raynutius, & c. Raynald. ex̃. de
b testa. & hoc est uerũ, & cõsuetudo obseruat, [b] ꝙ possent duæ detrahi, &c. illa loquuntur qñ quis est rogatus de restituendo sub conditione, si decesserit sine liberis, uel alia, nam tunc legitimã habet ab initio, Trebellianicã detrahit, cùm restitutioni est locus. Sed qñ rogaret̃ de restituendo purè, tunc est standũ iuri com
c muni, [c] hoc est, iuri nostro, fm qd' in ueritate non detrahitur nisi una quarta, l. j. §. pe. si cui plus quã per l. falc. Prætereà, in legitima computatur quicquid peruenit ad aliquẽ de bonis defuncti, l. qm̃. s. de inoff. testa. Ergo si detrahetur primo Treb. illud quod habet iure Treb. computat̃ in legitima, ut ibi. Istud aũt quod purè rogat̃, sæpè accidit, propter clausulam appositã in testamento. Si non ualet iure testamenti, ualet iure codicillorũ, tunc em̃ si ex aliqua causa testamentum est nullum, uidentur rogati uenientes ab intesta. de restituẽdo purè, ideò filius, seu filia non detrahit nisi legitimam.

* *Transmittit.* No. *hoc sing. non enim solet frater ius qd' in bonis fratris habet, in suos hæredes trãsmittere, ut querelam inofficiosi: l. si pater. s. de inof. test. uel fratris hæreditatẽ: l. quoniam. s. de iur. delib.* I. Conc. B.

ADDITIO.

a *Quanquam. Ius defalcandi transit ad hæredes, l. j. j. quo. legat.* Rom. *conf. cclxxij. & cccix. ubi loquitur de duabus quartis detrahendis.* And. Barb.
b P. PAV. P. *Obseruat.* Alex *conf. clxxxv. ad fi.* Franc. *consi. clx.* Rom. *consi. ccvj.*
c *Communi.* Bar. *l. j. §. interdũ. ff. si cui plus quã per l. fal. Sed quid in ascendentibus, quia c.* Raynu. *loquitur in descendentib.* Bal. *dubitat in l. si à milite. §. pater. ff. de testa. milit. & hic adde in l. iubemus. in prin. per illũ tex. s. tit. j. & latius per* Old. *cõsi. clviij. incip. factũ tale. &* Ang. *conf. cxxviij. &* Old. *conf. cxv.* Bar. *l.* Papinia. *§. meminisse. de inoff. testa. &* Bal. *l. filiæ. in fi. s. fam. ercisc. ubi uult ꝙ filius posit detrahere unam quartam, & alteram, quatenus in ea plus esset.* Idem *ubi esset rogatus sub conditione potestatiua, & per eundem in l. filiũ. s. fam. ercisc. & ibi dicit, ꝙ sicut institutus in re certa, licet grauatus sub conditione, non detrahit duas quartas, & quæ debet si est grauatus sub conditione, si testamentum non ualet, uel nõ ualebit iure testamenti, ualeat iure codicillorum.* Et Bal. *d. l.* Pap. *§. meminisse. uidetur extendere id quod dicitur in* Treb. *ad omnem quartam quæ accipitur iure institutionis, & sic ad l. falc. adde quomodo filius detrahat duas quartas,* Bal. *consi. cx. j. uol.* Old. *consi. ccv.* Pet. *de Anch. consi. xxv. in eo. uol. quod* Alex. *indecisum reliquit, an ascendentes posint detrahere duas quart. dicas tu ꝙ* Rom. *consuluit, ascendentes duas quartas detrahere posse, consi. ccxxxix.*

LEX XI.

SI VT ALLEGAS. Si testator pro falc. species reliquit, sunt species ęstimandæ, & quod ad falc. deficit, est hæredi supplendum.

LEX XII.

a IN DONAT. [a] In donationibus, quæ morte confirmãtur, locus est falcidiæ. h. d.

ADDITIO.

a *Donationibus.* Rom. *consi. lxxiij. lxxvj.* And. Barb.

LEX XIII.

SI EA. Gl. tua prima hic ponit casum, & nihil aliud facit. Relictum pro libertate, usq; ad serui pretium, nõ defalcetur, sed in residuo, & qui relictum agnouit, seruum suum cogitur manumittere.

LEX XIIII.

LICET. Per successionem extinguitur actio pro hæreditaria portione, tamen in ratione legis falcidiæ, ut æs alienum deducitur.

LEX XV.

SI PRAEDIORVM. De instrumentis prædiorum falc. non detrahitur, uel aliter, De chartis relictis falc. nõ detrahitur.

LEX XVI.

SVCCESSORES. Quod relinquitur ultra uires patrimonij, non ualet.

LEX XVII.

A COHAEREDIB. De legatis relictis incerto cohæredi, detrahitur falc.

LEX XVIII.

SI QVIS. De mortis causa capione, quæ proficiscitur ab hærede testatore disponente, detrahit̃ falc. Circa legẽ nostrã uenirent quærenda duo, uel tria. Primò, utrùm iste hæres posset adire hæreditatẽ, antequã istam conditionẽ pro solido impleat? Tex. hic uidet̃ dicere ꝙ sic, ibi, sancimus hæredẽ si adierit. Pet. dicit cont. nam conditiones debent ante omnia impleri in forma specificata, secundũ iussum testatoris, l. qui hæredi. in prin. de cond. & demon. & l. mulier. §. j. de cond. inst. Nec obst. iste tex. quia gl. exponit, adierit, id est, adire uoluerit. Cont. huius tenet gl. l. huiusmodi. in prin. de leg. j. ubi uidetur dicere, ꝙ post aditã hæreditatẽ, siue post aditionẽ, ista conditio adimplet̃, sed hoc non placet per tex. hic, ibi, prius eo dato, uel retento, &c. Dic ergo ꝙ hoc uidet̃ de mente gl. hic, ꝙ siquidẽ illud, quod debet dari causa conditionis implẽdæ, nõ excedit dodrantẽ, ante om̃ia debet dari, ut ibi, prius eo dato, &c. Si uerò excedit dodrantem, tunc illud in quo excedit, non debet dari, sed per hęredẽ retineri, ut in tex. ibi, uel retento, &c. Nec est uerũ quod dicit Pet. quia imò debet primò totã conditionẽ implere, & posteà residuũ repetere, quod est contra istum tex. ibi retẽto. Prætereà, sicut legata resecantur per falc. ipso iure, ita istud relictũ in uim cõditionis in eo quod excedit falc. resecatur ipso iure, &c. Secundò est quærendũ, an de mortis causa capione detrahat̃ falc. tetigi in l. si mortis. s. eo. & plenè in l. j. §. item si ita. ff. eo. tit. Tertiò esse quærendum, an illud quod datur hæredi causa conditionis implendę, computetur in falc. Gl. tangit hic et pleniss. ff. eo. l. in quartam.

LEX XIX.

a CVM CERTVM. [a] Paria sunt promittere, & dare. No. ubi est eadem ratio, ibi est idem ius.

ADDITIO.

a *Certum.* Bal. *hic per istum tex. infert ad no. q. quando promittit maritus restituere integram dotem, an posit retinere partẽ quæ sibi defertur ex forma statuti, qualiter hæc l. intelligatur, uide* Bar. *l. quod nomine. ff. de cond. indeb. & ad suprà dictam q.* Bal. *uide gl. & ibi* Ang. *auth. de hær. & fal. §. si uerò expreßim, & quæ dixi in l. si patronus. ff. de don.* Bar. *l. centurio.*
P. PAV. P. *Fel. c. ueniens. ex̃. de testa.*

AVTHENT.

1 *Testator potest falcidiam prohibere.*
3 *Trebellianicam prohibere potest testator.*
8 *Inuentarij uires quæ.*
11 *Legitima non perditur per non confectionem inuentarij.*
12 *Trebellianica non perditur per non confectionem inuentarij.*
13 *Ecclesia hæres instituta non conficiens inuentarium, an incidat in pœnas statutas, contra non facientem inuentarium.*
14 *Inuentarium factum ab hærede an prosit fideicom.*

a SED CVM. [a] Primò ponit qñ falc. cessat propter defuncti prohibitionẽ. Secundò ponit pœnam propter hæredis cessationem. Tertiò dicit falc. cessare propter solidi legati præstationem. Quartò addit solennitatẽ testiũ, ad inuentarij confectionẽ. Quintò limitat tempus statutũ instantiæ. Secũda ibi, & si hæres. Tertia ibi, item si hæres quidã. Quarta ibi, hac quoq;. Quinta ibi, nulla em̃. Expediamus primã partẽ,
1 & uidet̃ † ꝙ testator non posit prohibere falc. ut s. eo. l. qd' de bonis. §. j. ij. & fi. Sol. Aliud olim, aliud hodie, & sic illa iura corrigunt̃. Istud est certũ, sed unũ fecit me iam dubitare, scilicet ratio d. l. quod de bonis. §. j. quæ dicit ꝙ ideò testator non potest prohibere, quia est contra publicã utilitatẽ, si illa ratio esset uera, uidet̃ ꝙ adhuc hodie non posit prohibere.
b Domini, pro certo ista nostra iura moralia [b] uariant̃ ex tempore scd'm morũ uarietatẽ. l. quod de bonis. fuit facta tẽpore quo erant pagani, nec uita in alio seculo sperabat̃, sed aliud cogitabant, nec aspiciebant merita animæ, & ideò cogitauerunt, ꝙ si hæres non lucraret̃ ex aditione hæreditatis, omitteret hæreditatẽ, & sic testamentũ remaneret nullũ, quod esset contra publicã utilitatẽ, ut l. uel negare. ff. quemad. testa. aper. posteà tẽpore huius auth. Romanũ imperiũ erat Christianum, & Imp. Iusti. fuit Christianus, & sic ipse considera-
c bat aliud seculũ, & salutẽ, & merita animæ, unde cogitauit [c] ꝙ licet hæres non lucraret̃ aliquid cõmodi pecuniarij, tamẽ ex eo solo quòd facit istũ pium actũ, ꝙ adimplet uoluntatẽ defuncti, habet meritũ apud Deum, & propter lucrũ istius meriti, cogitat̃ ꝙ nõ omitteret aditionẽ hæreditatis. Prætere-
d à Imper. statuit [d] ꝙ in casu isto, qñ testator prohibuit detrahi falc. si hæres repudiat hæreditatẽ, nihilominus testamentum remanet ualidũ, & uadit ad personas enumeratas in authen. hoc amplius. s. de fideicommis. ut expressè dicit tex. in auth. de hæred. & falc. §. si uerò expresim. & ideò hodie hæc prohibitio non est contra publicã utilitatẽ, quia non tendit ad interitũ testamenti, quod tene menti, & iste fuit unus de casibus, quẽ addidi uobis ad gl. in l. eam quam. s. de fideicomm. ꝙ ualent legata, & debentur ex testamento, ex quo nõ aditur hæreditas. Opp. s. de inoff. testa. l. quoniã in prioribus. & l. scimus. Sol. Ibi loquit̃ in debita iure naturæ, quæ
e non potest probiberi, [e] hic in falc. debita iure institutionis.
2 Et hoc † etiã uerum apparet, quia etiã portionẽ debitam patrono non posit testator prohibere, auth. de hære. & fal. §. pen. Opp. l. si ut allegas. s. eo. Inst. de fideicõ. hær. §. sed quia.
3 dicit gl. hic, ibi loquitur in Treb. hic in falc. quasi dicat, † te-
f stator [f] non potest prohibere Treb. idem no. in d. l. si ut allegas. s. eo. Cont. tenet gl. in auth. eadem, unde sumitur. & Inst. de fidei-

de fideicom. hær. §. sed quia. Ia. de Belui. in auth. eadẽ, tenet i=
stas gl. quia non est nostrum legẽ extendere. Præterea nõ in
ducitur legis correctio, nisi in eo quod est in l. corrigente ex
g pressum, l. præcipimus. in fi. j. de app. Ego dixi ᵍ semper cõt.
4 ꝙ etiam Treb. posset prohiberi. Et si dicas, † non est nostrũ
legẽ extendere, concedo, sed lex antiqua bene potest exten/
dere legẽ nouam, ut habuistis l. si quis seruo. de fur. Clarius
no. in l. sed & posteriores. ff. de leg. Sed legẽ habemus, quæ di
cit ꝙ in quibuscunq; testamentis cessat falcidia, in illis cessat
Treb. ut in testamento militis, & si qui sunt alij, l. Marcellus,
circa prin. uersi. quod aũt. ff. ad Treb. ergo, &c. Quæro dicit
5 hic, sed cùm testator hoc expressit, &c. non ignarus, &c. †
h quid in dubio, utrùm præsumatur ʰ scire testator uires sui
patrimonij, an ignorare? Gl. dicit, ꝙ præsumit scire, ut s̄. de
resc. uen. l. quisquis. licet sit arg. cont. Inst. qui manu. nõ poss.
§. in fraudẽ. uide primam gl. Circa hoc dicas, Aut loquimur
i in actibus morientiũ, & generaliter testator ⁱ præsumit igno
rare uires sui patrimonij, ut in auth. ea. §. si uerò. uers. hoc au
tem. & Inst. qui manu. non pos. §. in fraudẽ, & arg. s̄. qui testa.
fac. poss. l. hac cõsultissima. §. at cum humana. Aut in actibus
uiuentiũ, & tunc aut iste habet bona, quæ ad eum de nouo
peruenerunt, & præsumit ignorare uires, ut s̄. de hær. uen l.
qui nondũ. Aut peruenerunt ab antiquo, & tunc aut erant
bona immobilia, & præsumitur scire, l. quisquis. s̄. de rescin.
uen. Aut erant mobilia, tunc si quidẽ erant præsentia, præsu
mitur scire: sed absentia præsumit ignorare, l. in fraudem. ff.
qui & à quibus. Prædicta quæ dixi, ꝙ in actibus morientiũ
præsumit ignorare, intelligo, nisi ex aliqua qualitate aliud
præsumat, ut puta si detrahi uetuit falc. ex hoc præsumitur
6 sciens, ut hac auth. cum gl. sua. † tamen consiliũ est, ꝙ in te/
stamento ista uerba ponantur qñ testator uetuit detrahi fal/
cid. sciens uires sui patrimonij, & non ignorans. Itẽ in ciuita
k tibus ᵏ istis, in quibus fit catastrũ, debet quis assignare om=
nia bona sua mobilia, & immobilia, de his soluunt collectæ.
Ego in his præsumerem scientiã, non enim esset tolerabilis
ignorantia facti, in suo proprio, quod ita sæpè reuideret. Ve
nio ad secundam particulã, quæ non habet contraria, ideò
transeo ad tertiã. Opp. s̄. de fideic. l. ij. ubi nõ præiudicat, ni-
si in solutis. Sol. Ibi legata erant inutilia, ex alia causa, quam
7 per falcidiam. Op. l. error. j. eo. Sol. distingue, † qñ legatum
est indebitũ per falc. si quidẽ hæres soluit ignoranter ignorã
l tia facti, in nullo præiudicat, ˡ quia etiã solutum repetit, ut d.
l. error. Si uerò soluit sciens indebitũ ignorantia iuris, nocet
in eo quod soluit, & non in alijs, ut d. l. error. Si uerò soluit
sciens ius & factũ, præiudicat in eo & in alijs, ut hic, sed si es/
set indebitũ per aliam causam quã per falcidiã, solutio facta
in uno non præiudicat in alijs, ut l. fi. s̄. ne uxor pro mari. &
habuistis no. s̄. de testa. l. non dubiũ. Opp. de l. quod de bo/
nis. §. non idcirco. ff. eo. Sol. Illa corrigit per istam. Opp. l. si
ex pluribus. eo. tit. Sol. Ibi nullũ legatum fuit integrè solutũ,
in secunda parte illius legis, in prima parte, per istã corrigit.
m Venio ad quartam ᵐ partẽ in qua no. illam solennitatẽ isto/
8 rum testiũ, qui adhibent loco absentiũ. † Item no. ꝙ inuen/
tario non confecto, non potest detrahi falcidia, sed præstan=
tur solida legata, etiã si excedant substantiam. Opp. l. succes/
sores. j. eo. tit. & de lega. l. si uniuersæ. & ff. ad Treb. l. j. §. penul.
Sol. iura antiqua in hoc corrigunt. Huius ratio est, quia qñ
hæres non facit inuentariũ, præsumitur ꝙ res hæreditarias
subtraxerit, & sic hæreditas esset soluendo, ut probatur ex
tex. in auth. eo. unde sumitur. Quæro circa istã partẽ de pluri
9 bus, primò hic dicitur † ꝙ deberent citari legatarij. quid de
n creditoribus? Gl. dicit idem, & bene ⁿ. † Sed quæro, ecce ꝙ
10 hæres non adhibuit testes loco absentiũ, de quibus dicitur
hic, inuentariũ est nullum, an sit nullũ quo ad omnes etiam
præsentes, an tantùm quo ad illos absentes, in quorum locũ
debuerunt adhiberi testes? & tex. hic uidet sonare, ꝙ sit nul-
lum in totum. Cont. l. de unoquoq;. in prin. ff. de re. iur. & l.
Fulcinius. §. quod si aduersus. ff quibus ex caus. & l. nõ idcir
co. de iud. & sic fortè debet intelligi iste tex. salua meliori de=
11 liberatione. † Quæro utrùm per non confectionem ᵒ inuen
o tarij, perdatur debitum iure naturæ. Dicit gl. in uer. natura/
le, ꝙ nõ, in auth. hoc amplius. s̄. de fideicom. quod puto ue/
rum per tex. in corpore eo. §. pe. ubi dicitur, ꝙ debita patro/
no non perduntur. Diceres tu, quid releuat hoc cùm ipse de
beat præstare solida legata, etiã de suo proprio, ut hic dicit.
Rñ. dicunt doct. hic Rich. Mal. & etiam Cy. ꝙ legitima dimi/
nuet legata, & ista legata sic diminuta per legitimã præstabũ
tur solida, etiã si excedunt uires patrimonij, ita intelligunt i-
12 stam auth. † Quæro, an per non confectionem inuentarij,
p perdatur Treb. ᵖ Ista q. non mouetur à nostris gl. sed à Mo/
der. doct. sic. Cy. uidetur hic tenere ꝙ perdatur. Iac. de Bel. ui
detur tenere cont. principaliter per illam rationẽ, non est no
strum legem extẽdere. Ego aliàs de facto dixi pluries, quòd
Treb. non perdatur propter non confectionẽ inuentarij. Ra
tio, quia non debet induci correctio legum, nisi in casu legis
corrigentis, ut j. de app. l. præcipimus. in fi. sed hoc non repe
ritur expressum, ergo, &c. dices tu, imò uidet expressum in
d. l. Marcellus. §. quod autẽ. in eo quod dicit, in omni testa/
mento, in quo cessat falcidia, cessat Treb. ut in testamento mi
litis, & si qui sunt alij. Rñ. ille lex loquit, qñ falc. cessat ratione
ipsius testamenti, sed in casu nostro, non cessat propter testa
mentũ, sed propter delictũ hæredis posteà cõmissum, in nõ
conficiendo inuentariũ, & nos non habemus reg. dicẽtem,
in quibus casibus hæres perdat falc. propter delictũ perdat
Treb. ergo non est nostrũ legẽ extendere, & ita obseruat cõ=
13 muniter. † Quæro circa istam partẽ, quid si ecclesia ᵠ uel ali
q quod hospitale instituit hæres, an patiat pœnas statutas cõ=
tra non facientẽ inuentariũ? Tex. uidet ꝙ sic, in auth. ea. §. fin.
ubi dicit, istas pœnas habere locũ, siue sit institutus Impera=
tor, siue persona aliqua posita in clericatu, siue pupillus, li/
cet pupillus possit petere restitutionem. In cont. facit de iure
fisc. l. j. §. an bona. l. non possunt. ubi fiscus non potest teneri
nec creditoribus, nec legatarijs, ultra uires patrimonij, ne/
14 scio quid dicã, dubito modò. Cogitabis. † Quæro, circa i/
stam partẽ, utrùm inuentariũ factũ ab hærede, prosit fidei/
cõmissario, & utrùm fideicõmissarius teneatur facere inuen
tariũ, & utrùm inuentariũ factũ à pupillo, prosit substituto
suo, dic ut plenè dixi in l. in ratione. §. qđ uulgò. ff. eo. Opp.
& uidet ꝙ instantia litis debeat esse trienniũ, l. properandũ.
ff. de iud. Sol. Specialis casus est hic, quod no.

ADDITIO.

*Pro concordia aduerte, q; doc. quærunt in pluribus locis in iure, an i=
gnorantia in rebus suis præsumatur. & Bar. tam in l ij. quã in l. quisquis.
C. de resc. uend. tenuit q; sic. Cont. tamen tenere allegatur in hac auth. sed
cùm testator. uer. quæro, dicitur hic. uolens hanc reg. solùm procedere in
ultimis uoluntatibus, non in actibus inter uiuos. Et hoc senserunt nouissi=
mi in §. item si quis in fraudem. Inst. de act. Tu dic indistinctè, Bar. non si=
bi contradicit, si uideatur concordia sua in sua distinctione, in hac authen.
quam subijcit post specialem prædictã, quia sunt bona nobis de proximo
obuenientia, & præsumitur ignorantia, uel maximè si sunt mobilia, & i=
sta loquatur in d. l. quisquis. & d. l. ij. Si autẽ sunt bona nostra de antiquo,
& maximè immobilia, & tunc præsumatur scientia.*

a P. PAV. P. *Sed cùm. Adde circa istam prohibitionem falcidiæ, q; re=
quiritur q; expressè prohibeatur, ut per Ang. §. si uerò expressum. authen.
de hær. & fal. adeò q; non intelligeretur prohibita, si testator iuberet sol=
ui legata omni exceptione remota, Com. consi. cxxx. incip. magister Io. ad
fi. Item circa istã materiam detractionis falc. uide Fran. consi. xij. ubi ponit
an in testamento militis detrahatur, & quid de relicto facto filijs, & quid
de legato facto matri paupercülæ, & quid quando est dictũ, relinquo om=
nia mea bona, nunquid aũt de donatione causa mor. & de alijs donationi=
bus quæ firmantur morte, detrahi debeat falc. Ro. consi. lxxv. quid aũt si te=
stator instituit aliquẽ in usufructu, & grauetur post mortẽ restituere hæ=
reditatẽ, an poterit detrahere Treb. Ro. cons. ccvj. Item no. q; si extraneus
sit institutus ut sit custos nomine filij, filius ipse dicitur institutus, & ideò
non detrahitur Treb. secundũ Bal. c. j. in tit. an agna. uel fil. re pe. hær. pos.
quid aũt si testator institutis pluribus inuicẽ substituit ul. loco, & deficien
tibus de domo sua substituat piã causam, an eueniente casu primæ substi.
possit detrahi Treb. Alex. cons. cccxxxvij. ad fi. Item q; ille qui negat fidei=
com. uel legatũ, uel negat aliquã rem subiectam esse fideicõ. uel aliter quæ=
rit subuertere fideicom. priuetur iure detrahendi falc. uel Treb. Bar. l. re=
scripta. in prin. ff. de his quibus ut indig.*

b *Moralia.* Bar. *post gl. l. pactum. ff. de pac. & in l. nemo de leg. j.*
c *Cogitauit. Istud fuit nouum sing. dictum* Iac. de Bel. *in auth. de hær. & fal.
§. hinc nobis. & quærit ibi* Bal. *nunquid isto casu sicut legatum tenet, te-
neat etiam fideicom. uniuersale, & dicit q; non, cùm sit in potestate fidei=
commissarij cogere hæredem adire.*
d *Statuit. Vide quod dixi in l. eam quam. in uer. ego addo alium casum, &c.
Et addit* Bal. *in l. filium.*
e *Prohiberi.* Bar. *& doc. l. nemo potest. de leg. j. ubi tenent cont.* Bar. *d. l.
Marcellus. hic alleg. Sed quid si altera quarta, quæ debetur alicui ratione
consuetudinis, uel statuti, an possit prohiberi per testatorem?* Bal. *l. fin. in
uer. de materia quæritur. s̄. fam. ercis. alleg. c.* Raynutius. *de test. & ibi* Bal.
de quæstio. gl. hic.
f P. PAV. P. *Testator.* Bar. *consi. vj.*
g P. PAV. P. *Dixi. Ad apostil.* Alex. *ibi positam, uide etiam* Comen.
consi. xxv. & in l. Marcellus, ubi etiam Bar. *ad* Treb. *in princ. uide* Bar.
consi. vj. & Rom *sing. dccxciij. ubi dicit quòd ista dubitatio cessat in filio
qui habet duas quartas, posito quòd in alijs sit dubium, retento tamen q;
possit prohiberi, stet solenne dubium in dicendo, grauo te restituere to=
tam hæreditatem, uideatur prohibere* Treb. Alex. *consi. v. in ij. du.* Rom.
*consi. lxxvj. ubi etiam ponit quid si dixit, pleno iure. & uide omnino eun
dem, consi. lxxix. & ccxxxix. & ibi dicitur secundum cõmunem opin. q;
possit testator prohibere* Treb. *ut non procedat in filio, de quo uide* Alex.
*exclamantem consi. lxvij. Quid autem si testator dixit restituas integram
hæreditatem, an uideatur prohibere* Treb. Ang. *in add. ad* Bar. *l. ij. C. quo
modo & quando iiij. pars deb. lib. x.* Alex. *l. centurio. de uul. & latius* A=
ret. quid autem si iussit solui legata, omni exceptione remota. Com. *consi.
cxxx. de quo habes s̄. in alia apostil. parua. Item per quæ uerba dicatur
prohibita* Falc. *uel* Treb. *uide signanter* Paul. *consi. cl. & hic, ubi etiam po
nit, an possit prohiberi in dona. causa mor. item per quæ uerba uideantur
prohibita, & quid de uer. totam,* Pau. *consi. clxiiij. Item de eo quod dictũ
est quando testator dixit totam hæreditatem uel similia uerba, an uidea=
tur prohibita,* Aret. *l. centurio. de uul.*
h P. PAV. P. *Præsumatur. Cont.* Aret. *consi. xlvij.*
i *Testator.* Bal. *l. ij. in ij. q. s̄. de resc. uen. & per* Iac. de Bel. *d. l. quisquis.*
k *Ciuitatibus.* Alex. *in consi. iij. in ij. uol.*
l *Præiudicat. Sed quid in legato annuo quod solutum est per unũ aut duos
annos, & non plures, an sibi præiudicet in alijs præstationibus annuis ei=
dem fiendis,* Bal. *l. non dubium. C. de testa.*
m *Quartam.* Bar. *l. in ratione. §. quod uulgo. ff. eo. &* Bal. *l. filium. s̄. fa. ercis.*
n *Et bene.* Bal. *l. si omnes. C. si ut se ab hær. abst. &* Imol. *c. quoniam frequen
ter. in fi. prim. ut lib. non contest. &* Bal. *hic, & l. fi. s̄. de iur. delib. &* Ang.
l. j. §. hæc stipulatio. ff. si cui plusquam per l. falc. Ludouic. *l. j. §. pen. de uer.
ob.* Bar. *consi. incip. maritus fecit.*
o *Confectionem.* Bal. *l. j. in fi. §. pen. ff. de iur. delib. & l. filium. C. fam. ercisc.*
Ang. *auth. hoc amplius. C. de fideicom.* Salic. *cont. in l. fi. §. j. de iur. delib.
& uide* Io. de Imo. *l. j. ff. si cui plus.* And. Barb. Bal. *l. cùm à matre. s̄. de rei
uendic. & l. j. de bo. aut. iud. poss. & l. j. in fin. ubi per glo. s̄. de iur. delibe.
&* Iaco. Butr. *d. authen. hoc amplius, & ibi etiam ponit quid refert, &
plenè per.* Cast. *consil. cx. &* Specul. *&* Ioan. Andr. *in titul. de instr. edit.
§. fin. uersi. quid de suo.*
P. PAV. P. Io. de Ana. *consi. xlij. in fin.*
p *Treb. Cõmunis opin. omnium est, quòd per non confectionem inuentarij
Treb. non perdatur. Cont. consuluit* Bar. *consi. quod incipit,* Nico. Mat.
Ludouic. *auth. similiter. j. eo. alleg. tex. in auth. de hær. & fal. §. si uerò nõ
fecerint. ibi, & fideicõmissa, quod perpetuò no. & ita uidi de facto serua=
ri & pauci habent, illud consilium optimè facit, sed reperio eundem* Bar.
*consuluisse in alio consi. incip. Quæsitum est an hæres, qui omisit inuenta
rium, quòd non perdatur* Treb. *Dixi post* Imol. *l. j. §. hæc stipulatio. si cui
plus quàm per l. falc. Adde an per non confectionem inuentarij perdatur*
Trebel. *quod* Bal. *pulchrè examinat, consi. xxvij. ij. lib. & dicit, quòd de
iuris rigore perdat, non de æquitate canonica, de qua uide per eundem
consil. clxxxix. iij. lib.* Old. *consil. cxxxiiij.* Castr. *consil. cc. &* Roman.
consi. cclxxvj.
q *Ecclesia.* Bar. *l. j. s̄. de sacr. ecc. & l. fi. §. fi. j. de iur. delib. ubi hoc firmatur,
licet hic dubitauerit. & uide* Mod. *c. j. de sol. & in rub. ff. de acq. hær. &*
Imol. *l. j. §. hæc stipulatio. ff. si cui plus quàm per l. falc. &* Bar. *etiã in auth.
de hær. & falc. tenet primam partem in fi. adde* Abbat. *consi. xxxiiij. j. lib.
& lxxiiij. ij. lib. tenuit speciale esse in ecclesia, quòd non incurrat pœnas
statutas contra non conficientes inuentarium, quia esset indirectè alienare
bona ecclesiæ. Clericos autem dixit subijcere pœnis illis, quia illæ pœnæ
habent locum de iure canonico, ut dicit ipse per c.* Raynaldus *de test.*

AVTHENT.

2 *In legatis ad pias causas, cessat falc. & est onus hæredis, & legatariorum.*
3 *De fideicommisso uniuersali non detrahitur Treb.*
4 *Legata ad pias causas, ob quæ diminuuntur.*

a SIMILITER. ᵃ Opp. ff. eo. l. j. §. ad munici-
piũ. Dicunt quidã, ꝙ ibi fuit relictũ pro ani/
ma, non aũt fuit relictũ ad pias causas, quia
pia cã est, qñ relinquit ad fabricã ecclesiæ,
uel ad pontẽ, uel ad aliquid aliud simile. Bre
1 uiter, † quicquid relinquit pro anima, dicit ad pias causas,
ut no. in l. si quis Titio. ff. de leg. ij. Vnde uera sol. est ꝙ hæc
2 lex corrigit iura antiqua. † Quæro in istis legatis ad pias
causas cessat falc. an hoc pertineat ad onus hæredũ, uel ad o=
nus aliorũ. Vide gl. in l. ex asse. ff. eo. & l. si testamẽto. Tu dic
quòd onerat hæredes, & legatarios, quia ista legata debent
ante omnia detrahi ut æs alienũ. l. sed si non seruus. & l. æris
alieni. ff. eo. & sic ex hoc hæres habebit minorẽ quartã, & alij
b legatarij habebunt minus de legato. Quæro, utrùm ᵇ de fi/
c deicõmisso uniuersali ᶜ relicto † ad pias causas detrahatur
3 Trebellianica. Istã q. format Spec. in tit. de inst. edi. §. cõpen/
diosè. uer. sed cũ deductio. & eam format gl. de test. c. si pater.
lib. vj. Quicquid gl. dicat, ego pluries cõsului, ꝙ cessat Treb.
per reg. positã in d. l. Marcellus. uer. quod aũt. ad Treb. ubi
hoc no. & ego ibi examinaui. Quæro, legata minuunt quã
doq; ꝑpter defectum patrimonij, ut si testator legauit plus
quã habebat. Itẽ minuunt quandoq; per falc. ut l. in quartã.
4 §. j. ff. eo. † Quæro, an legata ad pias causas recipiant dimi/
nutionẽ propter defectũ patrimonij, sicut alia legata? & ui/
detur ꝙ nõ, quia detrahitur ut æs alienum, ut s̄. dixi. Cont.
puto, sicut dicimus in testamento militis, in quo licet cesset
falc. tamen diminuitur propter patrimonij defectũ, quæ di/
minutio fit æqualiter in testamento militis, etiam non mili=
tantis, l. si post missionem. ff. eo. Nec ob. quod dicitur, quòd
detrahitur æs alienum, intelligo quo ad quid, scilicet quo
ad computationẽ falcidiæ, non quo ad alia. Quod apparet
ex eo, quia talia relicta ad pias causas minuunt propter de/
bitum iure naturæ. uidebitis no. in l. si quis ad declinandã.
s̄. de episc. & cler.

ADDITIO.

a *Similiter. No. ad hanc auth. similiter, & si relinquitur uni centum ad pias
causas pro anima, non tamen detrahitur falc. si tamen relinquitur ei, puta
equus, de illo detrahitur tantùm quod sufficeret ad utrunq;. l. si seruus. cũ
seq. & ibi no.* Ang. *&* Imol. *ff. eo. & in l. si post missionem. eo. tit. Et hanc
auth. limitaui, si locus pius esset institutus, quia à legatis pijs detrahitur
falc. secundum* Ang. *§. sed hoc præsenti. in fi. auth. de san. episc. faciunt no.
per doc. in auth. quas actiones. C. de sacr. eccl. Item limita ut per* Ang. *l. de=
cem. de fideicom. lib. Et ad illud quod dixi secundum* Ang. *d. §. sed hoc præ
senti. Adde* Abb. *c. in præsentia. de probat. adde an si testator legat ad pias
causas, & alias personas, plus quàm habeat in patrimonio, debeat solùm
fieri detractio de alijs, non de factis ad pias causas.* Old. *consi. cxj. ubi di=
cit, quòd de omnibus.*
P. PAV. P. *Circa has duas auth. quas* Bar. *solenniter legit, adde pri=
mò circa auth. sed in ea, q; procedat etiam in* Treb. *secundum* Bal. *hic. Itẽ
procedit in prohibitione expressa, secus in tacita, quæ fit per grauamen
de restituendo secundum* Ro. *consi. ccvj. quem reprobat* Alex. *hic in apo=
stil. ad* Bal. Fran. *consi. xviij. Item secundũ* Rom. *ubi s̄. non procedit in fi=
lijs, de quo uide* Alex. *l. Marcellus. in prin. ad* Treb. *& ibi per nouiss. nun
quid autem ista uerba respiciant legitimam, & quid in* Treb. Fran. *consi.
xix. ista auth. uidetur singulariter limitanda ut non procedat quando ille
qui uellet detrahere, esset de familia.* Ias. *in præiud. feu. Circa uerò auth. Si
militer, an de relicto ad pias causas,* Treb. *detrahatur,* Ro. *consi. ccxxxix.*
Cast. *consi. lix. uide in materia* Alex. *consi. xij. ad fi. in iij. uol.* Fran. *consi.
lxvij. ubi fortius dixit istud uidi procedere in eo quod immediatè relinqui
tur pauperibus. Item an & quando relictum non mediatè, sed immediatè
peruentum est in piam causam, impediat detractionem* Treb. Rom. *consi.
cvj. circa finem. Item quid etiam si relinquatur alicui hospitali non pio lo
co, quòd tamen non detrahitur* Treb. *nec falc.* Paul. *consi. ccxcix. Item an
de legato facto à filio patri, uel extr. tanquàm sit pium, possit detrahi*

falc.uel Treb.Are.consi.xij.Crem.sing. ix. Item an pia causa aduersus piã causam detrahat Treb.uel falc.Bar. §. sed hoc præsenti. in auth. de sanct. episc.Item quòd quando in priuilegium alicuius personæ impeditur detractio quartæ,tale priuilegium non perdit si illa persona sit grauata alteri restituere,Rom.sing.dxj.nunquid autem de legato malè ablatorum incertorum possit detrahi Treb.Barb. in tracta.de gabel. in v. par. viij. partis principa.circa fi.item an ecclesia aduersus aliam ecclesiã gaudeat priuilegio isto,Barb.q.sic,consi.xv.uol.iij.

b *Vtrùm.Rom.consi.cciiij.si cessat Treb.And.Barb.*

c *De fideicommiss.uniuersali.Vide omnino Angel.in d. l. Marcellus, uersic. quod aut em.*

a *De caducis tollendis.* Tit. L.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Tollend. Circa istam materiam, quid sit non scriptum, quid caducum, & quid quasi caducum, & de ratione in omnibus, uide Cæp.caut.sua lxxj.*

Gl.continuat,quia legata,& fideicom.multis modis efficiebant caduca,& inualida,seu perdita,Imper. tollit multos casus,in quibus fiebãt caduca,& ideò ponit de cad.toll.

LEX VNICA.

* *Nomẽ. hac in l. j. prosequitur Imper. ius accrescẽdi,qd nos exactissima cura ac diligentia,lib. j. de Apicib.iur. explicauimus.* I.Conc.B.

T NOMEN. *Primò ponit suum procemiũ, secũdò illud exequitur. Secũda ibi,& cùm lex Papia.In isto suo procemio Imper. primò ponit causam, quare fuerunt introducta ista caduca.Secundò ponit unam rationẽ iniquitatis eius, quia d. l. erat odiosa. Tertiò ponit aliam rationem iniquitatis, quia erant contra uoluntatem defuncti. Secunda ibi, & quem admodum.Tertia ibi,sed & ipsi.In isto principio non habetis alia.

1 *Dies legati,quibus casibus cedat.*

* *Diem.Secus si sub conditione,nõ enim ante existen. conditionẽ cedit: l.quibus. §. ij. ff.de cond. & dem. & j. hac l.§.sin autẽ aliquid.* I.C.B.

§. ET CVM LEX. Hæreditas põt adiri à morte testatoris, dies legati & fideicõmissi purè uel in diem * certũ relicti,à die mortis cedit quo ad transmissionẽ, sublata iniquitate legis Papiæ. Secundò illã corrigit. Secunda ibi, primùm hoc corrigentes. Opp.j.eo.tit. §.sinautem [a] sub cõditione. Sol. Hic loquitur in legatis relictis purè,uel in diẽ certũ,ibi in legatis relictis sub cõditione. Opp. j.eo.tit.§.in nouissimo. Sol. fallit in casibus ibi positis. Opp.l.hæres meus.ff.de cond.& demonst. Sol.licet ibi dies incerta sit,tamen quia omnino extitura in uita legatarij,habetur pro pura. Opp.l.si dies. §. fin. ff.quando di.leg.ced. Sol.Ibi erat conditio tacita, quæ nõ habet suspendere legatum. Venio ad gl. Cedere, quæ est difficilis,& seipsum maiè explicat. Opp.& uidet q̃ dies legati non cedat, nisi ab adita hæreditate,l.si tibi homo.§. cùm seruus. ff.de leg.j.& l.& eleganter.§.item si seruũ.ff. de dolo. Gl. quæ est hic, dicit q̃ istud quod hic dicitur, q̃ dies cedit à tempore mortis, est uerum quo ad transmissionem, non quo ad inducendam obligationem, uel transferendum * dominium,uide gl.si dicit hoc. Opp. l. eum qui.ff.de uer.ob.Sol. dicit gl. aliud in cõtractibus,aliud in ultimis uoluntatibus. Sed certè hoc nõ est uerum simpliciter, quia quo ad obligationem idem est in contractibus, quod in ultimis uoluntatibus,ut statim dicã. Tria sunt ergo hic examinanda,primò, † qñ cedat dies lega.quo ad transmissionem, & in hoc non est dubium,si quidem legatũ est purum,uel in diem certũ, cedit à tempore mortis,ut hic.Fallit in casibus,qui ponuntur j.eo. §.in nouissimo.Si uerò legatum est cõditionale, uel sub die incerta, cedit ab euentu conditionis uel diei incertæ, ut j. §. sinautem sub conditione.Fallit,quando dies est incerta omnino extitura,uiuente legatario,l. hæres meus. j. respon. ff. de cond.& demonst.Item fallit in conditione,quæ tacitè inest,l.si dies.§.fin.quan.di.leg.ced. & l. conditiones extrinsecus.ff.de cond.& demonst.& l.iij.ff.de leg. j. Secundò est uidendum, † quãdo cedat dies legati quo ad obligationem. Rñ.autem aditam hæreditatẽ non potest cedere quoad obligationem, quia non est persona,quæ obligetur. Item obligatio illa oritur ex quodam quasi contractu, qui contrahitur aditione,ut inst.de obl.quæ ex quasi contrac.§. hæres.& l.ex maleficijs.de act.& ob.& l.apud Iul.in fi.quibus ex cau. in pos.ca.unde ante celebratũ istũ quasi contractum,nõ potest dici obligatio.post aditam uerò hæreditatem si quidem legatum est purũ,statim contrahitur obligatio, quia hæres obligatur.Si uerò legatum est in diem certum,& tunc idem regulariter,quia statim nascitur actio, licet obstet exceptio. l.j.in fi.ff.quando dies usus fruct.leg. ce. Fallit in usufruct. ut ibi dicitur,& sic quo ad obligationem est idem in contractibus qd̃ in legatis,uide gl. hic, in hoc nõ bene dicit. Si uerò legatum est sub conditione, uel die incerta, tunc cedit quo ad obligationem adueniente conditione, l. cedere diem de uer.sig.etiam si conditio sit tacita,l.item quia.ff. de pact. Tertiò est † uidendum,quando cedat dies legati quoad translationem dominij.Rñ. siquidem legatũ est purum, cedit ab adita hæreditate uerè,à tempore mortis fictè,l.si tibi homo. §.cùm seruus. de leg. j. & l. à Titio. in fi.ff.de fur. & ibi no. Si uerò est relictum in diem,tunc non transfertur dominium, nisi die aduenientẽ:l. Sempronius Attalus. de usufruct.leg.& l.si serui.usufruct..quemad.ca.Si uerò est relictum sub conditione,non est dubium quòd nõ cedit,nisi conditione aduenientẽ,ut l.fi.§.sinautem sub cond. s.com.de leg.

* *Transferendũ. Cùm tamen in legatarium citra traditionẽ dominũ trãsferatur: l.j. s. com.de leg. eius sol.subsistere nõ poterit.* I.Conc.B.

ADDITIO.

a *Sinautem. Sed iure digestorum, ante l. Pap. quo tempore cedat dies leg. Bar.post gl.l.eum qui.de cond. & demonst.*

a §. ET CVM TRIPLICI. [a] Legata aut sunt pro non scripta,aut quasi caduca,aut uerè caduca.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Triplici.Circa declarationem istorum omnium, quid sit pro non scripto,quid caducum, & quid quasi caducum, uide Cæp. caute.lxxj.de quo scripsi,in rub.*

1 *Legatum pro non scripto,quando accrescat coniuncto.*

a §. IN PRIMO. [a] Hic incipit exponere primũ, & breuiter dicit,Pro non scriptis uadunt ad substitutum,uel coniunctũ,uel remanent apud eum,à quo relinquuntur sine aliquo onere. Opp. l. si quis eum. ff. de cond. & demonst.Sol. Ibi legatum primum ualebat,sed onus ei iniunctum erat inutile. Opp. ff. de le.ij.l.codicil.in prin.Sol.eo.modo. Opp.l.si duobus.§.fi.ff. de leg.j.Plures sunt sol. Illa est uera,quia ibi persona eius,cui relinquitur, licet in rerum natura non esset,tamen sperabatur esse,hic non erat, nec esse sperabatur. Opp.ff.de leg.j.l.planè.§. si coniunctim. Gl. quæ est hic,dicit † q̃ regula est,q̃ pro non scripto accrescit coniuncto.Fallit in quibusdam casibus,in quibus nõ accrescit coniuncto.Gl.ponit hic tres casus,quos uide.Dy. d.l. planè. §. si coniunctim. ponit unam suam distinctionẽ per unum modum.Distinguit enim aut legatum est inutile ratione personæ legantis,aut legatarij, aut mista consideratione utriusq;, &c. quæ distinctio infert uarietatem casuum, non rationem eorum,& ideò sic ex ea nihil utilitatis potestis perpendere. Tu ergo dicas sic, Quãdo legatum est omnino pro scripto, coniuncto accrescit,ita loquitur hic: sed quando legatũ est aliquo respectu ualidum, tunc non accrescit coniuncto, ita loquuntur omnia contraria.Primò, quando testator legat Titio,& seruo suo,nam legatum serui licet mero iure non teneat,tenet tamen de quadam æquitate, quia non debet esse hæres ita impius,quin det. Ita loquitur l. pen. s. de necessar. hær.inst.Item,secundus casus, quando testator legat mihi & Titio legatum rei meæ,non est inualidum, quia saltem ego habeo ius retentionis in parte mea. Tertius casus est, quando legat mihi, non capaci,non est omnino inualidũ, quia debes intelligere in tali incapace, à quo auferatur tanquam ab indigno,& applicetur fisco,aliàs dictũ gl.non procedit.Dixi in d.l.planè.§.coniunctim.Opp.j.eo.§. his ita. & ff de leg.j.l.ciuitatib.§.Lucius.Sol.ut dicam d.§.&c.

ADDITIO.

a *In primo.Limita l.fi.ff.de his quæ pro non scrip.*

a §. PRO SECVNDO. [a] Quasi caduca uadũt ab substitutum,uel coniunctum, uel remanent apud eum, à quo sunt relicta cũ onere suo [b].Opp.ff.de adi.leg.filio. §.matri.Dicunt quidam, q̃ illa corrigitur. Alij dicunt q̃ ibi mater fuit eiecta, ut nuda ministra, quod esset contra illum tex. licet glo. sic uideatur tenere ubi q̃.Dicit Pet.q̃ ibi ideò, quia deficit ibi legatum ex uoluntate testatoris, hæc lex loquitur q̃ deficit casu.Item opp.& uidetur quòd substitutus non admittat̃,ff. de capt.l. quod si filius. Sol. Ibi loquitur in pupillari substitutione, quæ non potest habere locũ in filio decedente in uita patris, nam cùm pupillaris substitutio sit testamentũ filij,oportet q̃ filius sit talis conditionis, q̃ possit testari,nisi impediretur propter ætatem. sed si decedit in potestate [c],est ibi aliud impedimentũ,meritò non pótest habere locum in decedente in uita patris,hic loquitur in substitutione uulgari. Opp. & uidet q̃ non sit de nouo inuentum,quia erat de iure antiquo,l.si Titio & Mẽuio.§.Iul.ff. de leg.ij.Breuiter,quicquid gl. dicat [d], dic quòd hoc fuit inuentũ de iure antiquo digestorũ,posteà erat correctũ per l. Papi.hodie uerò per hanc constitutionem reditur ad ius antiquum digestorũ.Opp.de hær.inst.l.sub conditione casuali, quæ non dicit̃ onus.Tu dic clarius,ibi loquitur in conditione,cuius existentia non habebat alteri inferre cõmodũ, hic uerò erat talis conditio,quæ alteri cõmodum inferebat, meritò intelligit̃ repetita.Opp.l.Celsus.§.pe.& fi.de le. ij. Sol. ut dicam j.eo.§.his ita.Vltimò quærit gl.quid si legatum tenet, sed non tenet onus sibi annexum?Dic ut l.codicil.in prin.ff. de leg.ij.ubi gl.ibi ego plenè dixi.

ADDITIO.

a *Pro secundo. Limita istum tex.in eo quod dicit, q̃ substitutus præfertur cõiuncto.l.quamuis.s.de im pub.& l.quidam testamento.de uul. Bar. l. j. prin.in ult.q.uer.item quæro.ff.de uulg.Et de iur.accrescendi, uide Rom. consi.lxxix.incip.quod reliqua hæreditas. And.Barb.*

b P. PAV. P. *Suo.Soc.l.quæ cond.ff.de cond.& dem.*

c *Potestate.Bar.l.si duobus.in prin.de leg.j.& gl.& doc.l.fi. in uer. dabitur.ff.si pars hær.pet.*

d *Dicat.Hic Bar.tenet cont.l.si sub cond.& l.quæ conditio. ff.de cond.et demonst.uide hic Cy.& j.eo.l.ubi autem.*

1 *Legata quibus transmittantur hæreditate non aditá.*

2 *Quare in casib.hic expressis nõ cedat dies legati,nisi ab adita hæreditate.*

a §. IN NOVISSIMO. [a] Legatum purè,uel in diẽ certum,cedit à tempore mortis quo ad transmissionem, exceptis casibus hic expressis,hæreditas uerò non adita [b] non transmittit̃. † Opp.ff.ad Syl. l. si quis ingrauescente.§.eleganter. Sol. Fallit in casu illo, in quo hæreditate non adita transmittitur,& in alijs, qui no. in l. uentre. ff. de acq. hæred.Quæro † quæ est ratio,q̃ in casibus hic expressis nõ cedit dies,nisi ab adita hæreditate.Ratio est,quia qñ legatario non expedit quòd cedat dies à tempore mortis,non cedit.Hoc autẽ contingit in istis tribus casibus, nam libertas non potest transmitti ad hæredẽ, & ideò non potest dici, q̃ cedat dies quo ad transmissionẽ. Item qñ relinquitur aliquid seruo,non expedit sibi quòd cedat dies legati à tempore mortis,quia cùm reperiret ipsum seruũ, acquireret domino suo,& sic ipsi hæreditati,quæ interim est loco dñi, meritò expectat̃ hæreditatis aditio, quia tunc erit liber, uel alterius.Item in usufructu,quia usus fructus non transmittitur, meritò non dicit̃ q̃ cedat dies eius quo ad transmissionem.

3 Ex quo apparet sol. cuiusdam q.quã facit gl. † Quid in seruitutibus realibus? Gl.uidet̃ dicere q̃ cedit dies sicut usufructu,qd̃ est falsum,qa cessat illa ratio,quæ est in usufructu.Facit ad hoc ff.de ser.leg.l.si fundũ.Vide circa hoc quod no. in l.j.& ij.ff.quan.dies leg.ced.ubi gl.dicit idem quod hic.

ADDITIO.

a *In nouissimo.De ista dictione nouissimo, uide Bar.rub.ff. de no. ope.nuncia.Adde Bar.consi.clix.incip.proponitur q̃ domina Cuciarella.& Rom. consi.ccxxj.de legato non agnito transmisso, utrùm legatũ debeatur à substituto,si relinquitur ab hærede,Rom.consi.cxxxij.And.Barb.*

P. PAV. P. *An autem ista reg.q̃ hæreditas non adita non transmittatur,habeat locum in monacho ita q̃ si non adeat,ecclesia priuetur,uide Ang.consi.xxvj.incip.in Dei nomine,super j.puncto,in iiij.du.& de hac transmissione hæreditatis,uide Alex.consi. cccliiij. nunquid autem fideicommis.quod debebatur ex clausula codicillari rupto testamento, transmittatur non aditum,Bar.consi.xij.& consi.seq.circa fi.ubi ponit quid de fideicom. Item plures casus in quibus transmittatur hæreditas non adita, Bar.& alios l.uentre.ff.de acq.hær. Item quid si statutum diceret q̃ quælibet hæreditas delata transmittatur non adita,quæ intelligatur,& an opus sit q̃ ipse sciat sibi delatã,& quãdo delata dicatur,si fortè erat relicta sub conditione,quæ in rerum natura sub conditione erat purificata, sed institutus ignorabat,Ant.de But.consi.lxxix. ubi concludit q̃ sufficit esse delatam licet hæres ignoraret,& multa alia ut per eũ.Item de materia & pluribus rationibus,an hæreditas non adita non transmittatur,l.s.l. emancipata.ubi per discursum multa alia ponit de materia transmissionis hæreditatis,uel bon.poss.& c.C.qui admit.*

b *Adita.Et quæ sit ratio,Bal.l.si auia.s.de iur.delib.& Salic.l. apud hostes. s.de suis & leg.quod limita ut per Bar.no.l.ij.in fi.ff.de uulg.*

a §. SINAVTEM. [a] Legata relicta cõditione,uel in diẽ incertũ,cedũt die aduenientis cõditionis,uel diei incertæ,& si efficiant̃ caduca,uadũt ad substitutũ, uel substitutos,uel coniunctos, uel remanẽt apud eos à quibus relictum est, si sunt hæredes grauati pro hæreditaria portione, si sunt alij pro uirili cum onere suo, hoc dicit. Opp.l. hæres meus. in prin.ff.de cond.& dem. & l.si cùm hæres. ff. quãdo dies leg. ced. Sol. quod hic dicitur de conditione, intelligo nisi sit talis conditionis,quæ insit tacitè,l.iij. de leg.j.& l.conditiones extrinsecus.de cond.& demonst. uel nisi sit omnino extitura in uita legatarij, ut in legibus cont. Opp. ff. de acq.hær.l.qui patri.Sol.Ille est mirabilis casus,& singularissimus, quia ius substitutionis erat unitum cum iure accrescendi,ubi plenè dicitur.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Sinautem.Circa istam materiam quòd legata sub conditione non transmittantur,si ante purificatam conditionem moriatur legatarius,limita signanter procedere quando esset conditio momentanea,secus si esset successiua,puta si habitauerit cum tali usquequo matrimonium contraxerit,uel mortuus fuerit.quòd si legatarius cœperit habitare, licet posteà moriatur ante tempus limitatum in conditione habeat legatum integrũ,to.de Ana.consi.viij.& lxxv. Item quòd ubi constat de uoluntate testatoris expressa uel tacita conditione transmittatur, & econtrà, nisi de uoluntate constat,Soc.in.l.iiij.de le.j.& ibi etiam quòd legatum de se non efficitur cõditionale, ubi apparet de mẽte.et de eo quod dictũ est quãdo cõstat de mẽte cõditionale trãsmittitur,Soc.l.hæredes mei.§.cũ ita.ad Treb. Quãdo legatũ sub cõditione transmittatur, Bal. l. j.s.ut ac.ab hær. & cõtra hær.Bar.l.quamdiu.la iij.ff.de acq.hær.& consi.clix.et lxx.An.Barb.*

§. NE AVTEM. [a] Quod dictũ est q̃ legata trãseũt,uel remanẽt cũ onere suo,intelligitur de onere qd̃ cõsistit in dando, uel faciendo, * id quod potest per alium explicari, secus si consistat in facto, quod certæ b personæ cohæret [b].

* *Faciẽdo.Quid sit obligationẽ faciendi transire,secus si in facto cõsistat,nõ intelligo: hoc interim certè scias,obligationem faciendi non transire ad hæredes, obligationem uerò non faciendi,utiq;:Bar.l.ij.nu. j.& in ij.lec.s.de im ius uocan.* I.C.B.

ADDITIO.

a Nec autem. Vide eum in l. si decesserit. qui satisd. cog. quãdo aliquid uidea tur cõmissum conscierit a alicuius, præsumitur ex qualitate facti uel persona, c. de off. deleg. Plus dicit hic Imo. q̃ si papa in literis delegatorijs dixit, & in hoc tuam conscientiã oneramus, q̃ dicitur electa industria personæ tex. est ubi no. Card. cle. j. de iureiur. Facit l. probatorias. j̃. de diuer. off. li. xij. & l. per hanc. j̃. de ero. milit. lib. xij. Sed uide gl. l. eos. in prin. j̃. de app. quæ intelligit tex. istum, qui dicit, prima sententia habet locum, sicut fuerit lata per delegatum. uide l. uel singulos. ff. de test. in uer. proprio chirographo. cum gl. uidetur dicere cont. Item si requiritur q̃ aliquis interfit, & requiritur præsentia in aliquo actu, non potest uices suas alteri cõmittere, Bal. c. quamuis. de off. deleg. & ibi aliquid per moder. & Bal. l. j. in fi. C. qui admit. adde quando testator cõmisit, q̃ fitur conscientiæ alicuius, quid importet, Ro. consi. cclix. Ang. consi. xciij.

b P. PAV. P. Cohæret. Quando testator apposuit aliquod onus alicui, q̃ censeatur onus cohærere personæ, nec transit ad successorem, Ant. But. consi. xlviij.

1 Legatum pro non scriptum, non transit cum onere.
2 Ius accrescendi habet locum, etiam si ille cui accrescit, sit defunctus.
3 Portio unius ex hæredibus deficiens, quare accrescat cohæredibus inuitis, & quòd aliud sit in legatis. & num. 1.
4 Coniuncti uerbis, dicuntur illi, qui in una & eadem oratione ponuntur.
5 Disiuncti uerbis, dicuntur illi, qui ponũtur in diuersis orationibus.
6 Quando copula cadit inter duas orationes, non inducit coniunctionem uerbalem.

§. HIS ITA. Portio unius ex hæredibus deficiens, co
hæredib. inuitis, accrescit pro hæreditaria portione, si
omnes sunt coniuncti uel disiuncti, coniunctis primò,
posteà disiunctis accrescit cum onere suo. No. istum tex. ibi,
hoc ita tam uariè, &c. qui dicant coniunctis uerbis, & q̃ dis-
iuncti, de quo facio magnũ festũ in l. re coniuncti. de leg. iij.
Dicit hic, q̃ portio hæreditatis, quocunq̃ modo deficiens,
1 uadit ad cohæredes cum onere. Cont. † pro nõ scripta[a] nõ
a transeunt cũ onere, ut s̃. eo. §. in primo. Sol. Dicit gl. aliud in
legatis, ut ibi, aliud in hæreditate, ut hic. Ratio, quia legatum
pro non scriptũ ab initio est nullũ, cùm non sit persona, in
qua fundetur, nec q̃ uerè, nec q̃ fictè, ac hæreditas habet perso
nam repræsentatã, l. noua. ff. de noua. & l. hæres quãdoq̃. de
acq. hær. & l. si ex re. §. fi. de stip. ser. & l. omnis hæreditas. & l.
omnia ferè. de reg. iur. Opp. ff. de leg. ij. l. Celsus. §. pe. & fi. gl.
uidetur dicere, q̃ hic corrigit. Tu dic, q̃ ibi hæreditas fuit pro
non scripta, tamen legata erant relicta ab hærede, cuius por
tio deficit in totũ, meritò quia tunc est eadẽ ratio, quæ in le-
gato, accrescit sine onere, & istum passum gl. examinat, & i-
bi plenè dixi in l. quæ cõditio. in prin. ff. de con. & dem. Op.
b l. j. §. fi. de leg. iij.[b] Sol. Ibi uadit hæreditas ad alium uenientẽ
ab intestato, præter spem defuncti, hic uerò uadit ad cohære
des succedentes ex dispositione defuncti. Secundò habes
2 hic, † q̃ ius accrescendi habet locum, etiam si ille, cui accre-
scit, sit defunctus. Simile de cond. & dem. l. hæc scriptura. §. fi.
& ff. de suis & leg. l. si ex pluribus. Inst. ad Orfi. §. fi. Op. ff. de
uulg. l. sed & si plures. in prin. & s̃. ea. l. §. in nouissimo. ubi di
citur, q̃ hæreditas non adita non transmittitur, siue sit insti
tutio, siue substitutio. Sol. Aliud in iure accrescendi, ut hic, &
similibus, aliud in iure institutionis, uel substitutionis. Ra-
tio, quia ius accrescendi in omnibus, præterquã in usufru-
ctu, dicitur inesse portioni, non personę, Titio. §. j. de usufru.
l. & an eadẽ. §. j. & ibi no. de excep. rei iud. meritò transit istud
ius ad quemcunq̃ transit portio hæreditatis, l. si totã. ff. de
acq. hær. Ius uerò institutionis & substitutionis inest perso-
3 næ, unde meritò ante aditionem nõ transmittitur. † Tertiò
c habes hic q̃ accrescit inuitis.[c] Cont. j̃. prox. §. Sol. Aliud in
legatis, aliud in hæreditatibus. Ratio patet, nam non potest
quis decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus, ut l.
ius nostrũ. ff. de reg. iu. quod non accidit in legatis, etiam ne
mine uolẽte legatũ, cùm sint hæredes, apud quos remanet.
Et istũ passum, utrùm hæreditas accrescat inutilis, dic ut di-
xi s̃. de iur. delib. l. quidã. in illa q. qñ una portio deferat à te
statore, alia ex legis dispositione. Ad ultimũ dictũ opp. & ha
bet hic, q̃ primò uocant cõiuncti, quàm disiuncti. Cont. de
hær. inst. l. itẽ quod Sabinus. §. j. Istud est difficile cont. Breui
ter ista est uera sol. q̃ ibi omnes sunt disiuncti, & nullus est i-
4 bi cõiunctus. † Vltimò teneas menti istas duas reg. quæ po
nunt hic in uer. hoc ita tam uariè. q̃ illi dicunt cõiuncti uer-
5 bis, qui in una & eadẽ oratione ponunt, illi † dicunt disiun
d cti uerbis,[d] qui ponunt in diuersis orationibus, quia alibi
6 non habet ita clarè. † Ex hoc dico ego, q̃ qñ copula cadit in
ter duas orationes, non inducit coniunctionẽ uerbalem. l.
sicut in annos. §. j. ff. quib. mod. usufruc. amit.

ADDITIO.

a Scripta. Est differentia inter §. istum, & §. in primo. s̃. eo. quia hæreditas iacens repræsentat personã defuncti, et sic si hæres institutus est mortuus, hæreditas manet iacens, quia tenetur ad omnia onera ad quæ tenebatur defunctus, cùm ipsum repræsentet, unde ad quemcunq; transit cum onere, legatum uerò defunctum in aliquo non repræsentat. Bal. hic, & in l. re coniuncti. de leg. iij. ubi dicit hanc rationẽ esse nouã, nec tactã ab aliquo alibi.

b De leg. iij. Bar. l. si duob. §. j. de leg. j. & ista l. Celsus. hic allegata facit magnam limitationẽ ad ea, quæ dicuntur in d. l. si quis à filio. in prin. de leg. j. ubi relicta ab instituto, censentur relicta à substituto. Illud est uerum, nisi nominatim ab hærede fuerint legata, ut puta à te Titio lego, quo casu ita uidentur relicta solùm, si ille sit hæres. d. l. Celsus. uide Bar. l. nõ iustam. ad Treb. in l. Titia. la iiij. de leg. ij. & in §. j. & ibi per gl. Inst. ad l. Falc.

c Inuitis. Bar. l. j. s̃. quando non pet. par. & Cy. & Bal. in prox. §. in prin.

d Verbis. Hic Bal. §. prox.

2 Legatarij quando sunt coniuncti uerbis, & disiuncti re, tunc portio unius deficiens, remanet apud alios, sine onere per ius accrescendi.
3 Quando plures sunt cõiuncti uerbis tantùm, tunc est locus iuri accrescendi cum onere. & nu. 1.
4 Quando plures sunt re coniuncti tantùm, tunc est locus iuri non decrescendi sine onere.
5 Si sunt coniuncti re, & uerbis, an crescat, seu non decrescat cum onere uel sine onere.

a §. VBI AVTEM. [a] In legatis portio deficiẽs accrescit
coniunctis cũ onere suo, sed si legatarij sunt disiuncti
uerbis, & coniuncti re, & omnes acceptant, sibi partes
faciũt per cõcursum, nisi testator aliud expressè disposuit, &
si unius portio deficit, apud alios remanet per ius nõ decre
1 scendi, sine onere. Ex isto §. no. singulariter istud, q̃ † illi di-
cunt re cõiuncti, quib. expressa dispositione testatoris tota
res assignat cuilibet. Vide tex. quia sermo testatoris, &c. Si-
mile habetis in l. idẽ Neratius. de usufru. acc. Opp. ad istud
prin. & uidet q̃ non accrescit cũ onere, ut s̃. eo. §. j. Sol. Ibi in
2 pro nõ scriptis, hic in caducis, uel quasi. † Op. j̃. eo. uer. sin-
autẽ ad deficientis. quẽ modò legi. Sol. ibi loquit in coniun
ctis uerbis, & disiunctis re, qui cũ ueniãt per ius non decre-
scendi, remanet apud eos sine onere. Op. dicit hic, uolentib.
cont. s̃. prox. §. Sol. Aliud in hæredib. aliud in legatarijs. Ve-
b nio ad §. sinautẽ [b] ad deficiẽtis, & opp. s̃. eo. §. pro secundo. &
§. in nouissimo. Sol. ut modò dixi, hic ueniunt per ius non
decrescendi, ibi per ius accrescẽdi. Circa hãc l. formo q. nos
3 habemus † qñ plures sunt coniuncti uerbis tm̃, tunc est lo-
4 cus iuri accrescendi cũ onere. Item † qñ plures sunt re con-
iuncti tm̃, tunc est locus iuri non decrescẽdi sine onere. Quæ
5 ro, † quid si sunt coniuncti re, & uerbis utrùm accrescat seu
non decrescat cũ onere, uel sine onere. Gl. hic dicit, cũ onere.
Vide eam super uer. nõ sentiat. in fi. Pet. de Bel. Pert. dicit cõt.
Cùm enim sint coniuncti re & uerbis, ex eo quòd sunt con
iuncti re, ueniũt per ius non decrescẽdi, apparet q̃ debet re-
manere sine onere, dicit ipse. Gl. tenet cont. & ego, ut uidetur
mihi, teneo gl. nostram in l. re coniuncti. de leg. iij.

ADDITIO.

a Autem. Bar. consi. clxxxj. And. Barb.

b P. PAV. P. Si autem. Circa istum §. dum dicitur in eo, & alleg. q̃ si testator idem uoluisset in uno quod in alio, utiq; expressisset. uide Alexan. consi. clv. uol. ij. & consi. cij. uol. iij. ad fi.

§. QVAE AVTEM. Quæ dicta sunt de hæreditatib.
quę auferunt ab indignis, intacta permanent.

§. CVM

§. CVM AVTEM. Hæreditas non adita non trans-
mittitur, sed uadit ad cohæredes, uel ad ueniẽtes ab in-
testato, uel ad fiscum.

a §. HAEC. AVTEM. [a] Hac lege statuta locũ habent in
testamentis, codicillis, & donationibus causa mor. No.
1 ex isto tex. † q̃ in donatiõe causa mortis habet locum
ius accrescendi, quia formaui q. de hoc, quando repetij l. re
coniuncti. de leg. iij. & eam dimisi indecisam, sed hic habes
2 tex. Vltimò no. † quæ prosunt omnibus, debere præferri u-
tilitatibus priuatorum, auth. res quæ. s̃. comm. de leg.

ADDITIO.

a Hæc autem. Et uide Bar. l. si mihi & Titio. de uer. ob. & Bal. l. j. in fi. s̃. quãdo non pet. par. & Bar. l. cùm hi. in prin. ff. de transac.

De his, qui ante aper. tab. *Tit. LI.*

LEX VNICA.

1 Filius, uel alius in potestate decedens, hæreditatem sui parentis non aditã, & ignorans, transmittit ad quoscunq;.
2 Descendentes, qui non sunt in potestate, hæreditatem ascendentium nõ agnitam transmittunt ad descendentes, non ad extraneos.
3 Hæreditas non adita, an etiam transmittatur ad descendentes.
4 Fideicõmissum conditionale relictum ab ascendentibus non transmittitur ad descendentes, fideicõmissario defuncto conditione pendente.

* Hanc. Summa cura ac diligẽtia hanc materiã iuris trãsmittẽdi, quam aggreditur hic Imper. explicauimus lib. ij. de Apicib. iur. I. Conc. B.

PER HANC. * [a] Hæreditas ascẽ
dentiũ nõ adita, transmittit ad de
scendetes, nisi repudiata sit. Idẽ in
legato non agnito. Diuidit in tres
partes. Primò ponit unũ statutũ, quod conti
net ius speciale. Secũdò ponit aliud, quod cõ
tinet ius cõmune. Tertiò ponit rationẽ. Secũ-
da ibi, quod scilicet. Tertia ibi, si quidem. Hæc
est singularis constitutio, & noua. Opp. s̃. de
iur. delib. l. iij. Dicunt quidã, q̃ hic loquit de fi
lio, qui erat in potestate, ibi de emancipato,
hoc est fallum, per istũ tex. qui loquit de matre, & auia. Di-
cas ergo q̃ hoc speciale in descendentibus, ut hæreditas ascẽ
dentiũ non adita transmittatur ad descendentes. Cont. hoc
opp. quia descendẽtes transmittũt hæreditatẽ ad quoscũq̃,
l. hæreditate. §. filius. de cast. spec. dixi plenè s̃. de iur. delib. l.
1 si infanti. Sol. † Filius uel alius in potestate decedens, hære-
ditatẽ sui parentis non aditã, & ignorans trãsmittit ad quos
cunq̃, ut dixi in l. si infanti. & hoc operat existentia sui hære
2 dis, ut uidebitis j̃. tit. iij. l. apud hostes. † Descendentes uerò,
qui non sunt in potestate, hæreditatẽ ascendentiũ non agni
tam transmittunt ad descendẽtes, non ad extraneos. Hic est
casus singularis, illi uerò qui non sunt ex descendẽtibus, hæ
reditatẽ non aditã non transmittunt regulariter, ut in d. §. in
nouissimo. s̃. tit. j. Itẽ, qui sunt de descendentibus, & non in
potestate, si non habent descendentes ex se, hæreditatem nõ
aditam non transmittunt, secundũ regulã in d. §. in nouissi-
3 mo. Ita debetis istam materiã intelligere. † Cont. prædicta
b opp.[b] & uidetur, q̃ etiã ad descendentes hæreditas non adi-
ta transmittat, ut j̃. tit. iij. l. apud hostes. Gl. quæ est hic, hoc fa-
tetur, & malè, quia contra l. ij. §. si quis ex liberis. ff. ad Tertu.
Non ob. l. apud hostes. j̃. tit. iij. quia ibi loquitur de suis, qui
transmittunt ad omnes. Quærit gl. c quid si isti descenden-
tes, non sunt instituti hæredes ab illis quibus fuit delata hæ-
reditas non agnita. Dicit gl. non admittunt, ar. ad hoc de cõ
tun. cũ emancip. lib. l. j. §. ij. Itẽ quærit, quid si hæreditas non
fuit delata ex testamento, sed ab intestato. Gl. dicit idẽ, quia
4 eadẽ est ratio, hoc tenent omnes. Quærit † circa hanc l.[d] u-
d trùm fideicõmissum conditionale[e] relictũ ab ascendẽtibus
e transmittat ad descendentes fideicõmissario defuncto, con-
ditione pendente. Certè glos. tua determinat
5 quòd non, & bene. * dic, ut in gl. Quærò, † u-
f trũ ista lex habeat[f] locũ siue isti descẽdẽtes fue
rint nati in uita illius, & de cuius hæreditate
agitur, siue posteà. Dy. tenet q̃ sic, & Cy. hic po
nit eam, & facit de ea magnũ festũ, quia dicit,
q̃ ipse habuit eã de facto. Et allegat Dy. l. Gal-
lus. in magna distinctione, & ponit ipse hic, &
in l. qui se patris. s̃. unde li. & l. si quis filiũ. s̃. de
inoff. testa. & gl. ordinaria hoc uidet uelle, rete
rendo illã gl. ad illũ tex. s̃. de fideic. si in psona.

* Bene. l. iij. s̃. de fideicom. Quã f sententiam intelligas procedere in fideic. cõditionali, nõ in die. l. Seius. ff. ad Treb. hæres uerò rogatus si ante diẽ fideic. decedit, indistinctè in suos hæredes transmittit: Bar. l. cùm proponas. num. iij. s̃. de hær. Inst. I. Conc. B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Per hanc. Beneficiũ huius l. habet locũ etiã si tractetur de hæreditate non adita per descendentẽ transmittenda in nepotes, Ro. cons. ccccxlij. ad fi. quid aũt si statutũ diceret q̃ existẽtibus masculis fœmina nõ succedat, an filius isto casu transmitteret totã hæreditatẽ non aditã ad filiã suam fœminã, an uerò transmitteret quæ sibi de iure cõmuni spectant. ubi uerò non esset tale statutũ quasi in ea sola sit suus hæres, non in portione fœminæ quæ ei aufertur in masculũ, uide Ias. l. si arrogator. ff. de adop. An aũt ex beneficio huius transmittatur bo. pos. non agnita, Ias. l. emancip. C. qui. admi. Bar. in cons. clij. And. Barb. Bar. l. si auia. l. s̃. de iur. dot. Sed utrũ ista l. habeat locũ in trãsmissiõe bo. pos. de iu. prætorio, gl. et Bar. l. emanc. s̃. q̃ admit. dicũt q̃ sic, sed Bal. ibi dicit, q̃ fallit in bo. pos. cõtrata. et ibi post Bal. dixi qd in iure dicẽdi testamẽtũ nullũ, de quo per Im. l. filio præterito.

b P. PAV. P. Opp. l. ij. j̃. ad Orf. hic Compo. & Nic. Mat. quem refert Bal. l. cum antiquioribus. de iur. delib.

c Gl. Bar. l. j. ff. de leg. j.

d P. PAV. P. Legem. Ias. l. cùm filijs fu. ff. de leg. j.

e Cõditionale. Gl. et doc. l. is cui. ff. de ac. et ob. Bal. cõs. ccccix. ccccxxx. ij. uo.

f Habeat. l. Titius. ff. de suis & leg. & l. Paul. §. pe. & ibi gl ff. de bon. lib. & hoc sequitur Bal. d. l. is qui. Bar. l. fi. uer. quæro quid si filia. ad Treb. et Bal. l. qui se patris. ad fi. & quod no. Bar. l. item prætor. ff. de suis, & leg. et Bal. l. si in personam. Bar. d. l. si quis à filio. de iniu. testa. & ibi Ang. & Cy. l. fi. j̃. ad Orfi. & ibi gl. & Bar. aliàs in l. si quis filium. s̃. de inoff. test. & Bar. l. si cui. in prin. ff. de leg. j.

Quando dies leg. uel fideicom. cedit. *Tit. LII.*

LEX I.

SI COMPETENTI. Dies annui legati, etiã
quo ad exactionẽ cedit in princ. cuiuslibet an-
ni. Op. l. qui anno. ff. de uer. ob. Sol. ibi debebat
anno, unde erat annua præstatio, hic debebat
singulis annis. Op. l. lecta. ff. si cert. pet. Sol. Ibi dies fuit adie-
cta causa differendæ solutionis, hic uerò causa multiplican
dæ obligationis. Dixi in l. qui hoc anno. de uer. ob.

LEX II.

AGRVM. Substitutio facta q̃ deueniat in superuiuen-
tes, non habet locum in persona ultimi superuiuentis.

LEX III.

SI PONTIO ILLA. Dies legati relicti in tempore
certæ ætatis, cedit adueniente ætate.

LEX IIII.

a CVM VXORI. Dies relicti in tempore liberorum, ce
dit statim cùm filius nascitur[a].

ADDITIO.

a Nascitur. Et si legatarius moritur uxore prægnãte, ualet legatũ nato posthumo. ff. eo. l. is cui. Cast. quærit quid si grauo hærede de restituẽdo, si liberos non habuerit, ipse aũt habuit & mortui sunt eo uiuente, an habebit locũ substitutio. Videtur q̃ non, per istũ tex. quia uerũ est dicere ipsum liberos habuisse. cont. dicit ipse, quia illud est in casu huius l. cũ habuerint liberos, quia statim purificata est cõditio, aliud est grauare sub cõditione negatiua, si nõ habuerit, quia debet intelligi tẽpore mortis, suæ, sicut si dixisset, si decesserit sine liberis, quo casu non sufficeret habuisse, si tẽpore mortis liberos non habebat. l. ex facto. §. pe. ff. ad Treb. Si testator dixerit, si filios non procreauerit, uel ei non nascãtur, & nati sint, & mortui uiuente ipso grauato, & substituto, euanescit substitutio. Bal. consi. ccxxiij. ij. uol.

LEX V.

EX HIS. Cùm tempus certæ ætatis adijcitur præsta-
tioni legati, legatum conditionale non facit, & legata-
rius decedens transmittit, expectabitur tamen dies.

Opp.de leg.j.l.si cui legetur.in prin.Sol.Ibi dies fuit apposi-
a ta legato, hic præstationi [a], d.l.si cui.de leg.j.& ibi plenè dixi, & Cy.ponit hic unam distinctionem Iac. de Are. quam ponit hic, & de manumi.testamen.l.si ita. & illa distinctio deficit in multis, sed supple ut dixi in d.l.si cui.

ADDITIO.

a *P. PAV. P. Præstationi.Com.consi.cxxvij.clxiiij.in iij.dub. ubi ponit quod quando aliquid adijcitur executioni, suspenditur exequutio, secus si uerba expressè non suspendant exequutionem, sed inducant necessitatem solùm aliquid faciendi, uide ibi exemplū per eum, per Bar.l.j.uer.tertia est differentia.ff.de cond.& demonst.quid iuris quando conditio adijcitur dispositioni, & quid quando exequutioni, & quando per distinctionē, cum & quid in ultimis uoluntatibus, & quid in contractibus, Cast.l.quib.diebus.§.quidam Titio.ff.de cond.& dem.ubi uerò loquitur, & aßignat rationem differentiæ inter contractus, & ultimas uoluntates, Bar. d.§. quidam Titio.qui etiam aliter loquitur.*

LEX VI.

SI FIDEICOM. Legatum à legatario ignorante ab intestato relictum, transmittitur.

Vt in possess.leg. Tit. LIII.

LEX I.

QVONIAM. Cùm petitur satisdatio, debet adhiberi summaria cognitio.

LEX II.

a IPSIS. [a] Cautionem de legato præstādo, potest testator remittere. Quærit gl. utrùm testator posit remittere hypothecam, & dicit quod sic, ar. huius l.& bene, dic ut in gl.

ADDITIO.

a *Ipsis.Bar.consi.cxlix.And.Barb.*

LEX III.

a SI POSTQVAM. [a] Qn̄ cōcurrit pignus prætoriū, & conuentionale, qui prior est tempore, potior est iure.

ADDITIO.

a *Postquam.No.hic casum quod pignus prætorium per dominum alienari potest.l.si quis missum.§.fi.ff.de dam.infec.*

LEX IIII.

a CVM ARCHIMEDORAM. [a] Ante euentū diei incertæ, non potest fideic.peti, sed cautio de eo præstādo.

ADDITIO.

a *Arch.l.inter.& ibi doc.ff.qui satisd. cog. Sed utrùm hodie hæres cogatur cauere fideicom.de fideicōmisso præstando iure nouiss. Auth. gl. & doct. l.cùm tale.§.j.ff.de cond.& dem. Adde & intellige secundū Cast. quod Archimedora non erat filia testatoris, aliàs cùm habuisset restituere fratrib.non potuisset compelli ad præstandā cautionem, ut s.ad Treb.l.iubemus.*

LEX V.

a QVI LEGATI. [a] Missio poss.causa legatorum, solū pignus constituit, & actionem ex testamento impedit.

ADDITIO.

a *Legati.Cast.dicit quod per hāc legē patet, quod si statutū dicat, quod habens instrumentū posit petere executionē realiter et psonaliter ad sui uolūtatē, quod si creditor fecerit se mitti in pos.bo.debitorū, et debitor nō soluit, quod pōt facere psonaliter ipsum detineri, et ecōuerso, qa per electionē unius uiæ nō præiudicauit sibi in alia.alle.l.j.§.qd ergo.de uen.insp. et quod no. Bar.l.consentaneo.j.quō et quando iu. Arch.rub.de eo qui mit.in pos. causa rei ser.li.vj.& l.inter.§.creditor.cū ibi no.de fideius.Aliq tamē tenēt cōt.per l.rescriptū.§.fi.de dis.pig.et l.quæ speciali.j.eo.tit.et l.fideius.magistratū.§.pro Aurelio.ff.de fideius.tu dic quod primā partē tenuit Ro.consi.cxxxij.*

LEX VI.

CERTA EST. Legati causa pōt fieri missio in res hæreditarias, quas hæres posidet, uel dolo desijt posidere, & in res proprias post sex menses.* Nouū
1 est † quod dicitur, & no.l.Dicunt doc.per istā l.& similes.licet non allegent istam, quod si est lata sententia in rei uendicatione cōtra possesorem, sit executio contra aliū possessorem, qn̄ primus possessor dolo desijt posidere, ut hic, & l. is cui.§.q in pos.leg.& l.si legatorū.ff.eo.Ita refert Cy.l.j.s.de ali.iu.mu.cau.fac.in vij.q.per l.j.ff.si mu. uentris no. in poss. missa fue.& eadē poss.do.ma.ad alium transmi.esse di. Dico ibi plenè in §.necessario.& in repetione.l.creditores.j.de pig.

* *Menses. No. Bar.l.j.nu.iiij. s.com de lega.* I.Conc.B.

LEX VII.

a SCIRE DEBETIS. [a] Cautio legatorū potest remitti per testatorem, non cautio fructuaria.

ADDITIO.

a *Debetis.Bar.l.pactū inter.ff.de pac.& l.nemo potest.de leg.j.circa princip.& per Bar.l.j.s.de usufruct.*
P. PAV. P. Alex.consi.ccccxxv.Paul.consi. cxcj. in prin. ubi etiam ponit de remißione inuentarij.

LEX VIII.

CONTRA. Administratores Reip. poterūt cōueniri, si satisdationē de legato præstando non exegerunt.

De suis legitimis. Tit. LIIII.

Dictū est s.de succesionib.ex testamēto, seqt̄ uidere de succes.ab intestato, uerū qa primus gradus est liberorū ideo ponit de suis & legitimis, uerū qa in nepotib.ex filia seruant̄ quedā specialia, meritò annectit̄, & ex filia nepotib.&c.

LEX I.

SI FRATRI. Succedenti de iure ciuili nō * est* limitatum tempus centum dierum.

* *Non est. Imò uerò est limitatū tempus centum dierū, l.ij.s.qui admit.l.j.§.si intra.ff.de success.edict.& hìc.* I.C.B.

LEX II.

NEPOTES. Nepotes succedūt auo in stirpes, nō in c.

LEX III.

VT INTESTATO. Nepos ex filio defuncto, succedit æqualiter auo cum superstite filio.

LEX IIII.

INTESTATO. Filius etiā posthumus præfert̄ sorori.

LEX V.

SI TE PARENS. Filius adoptiuus succedit cum filijs naturalib.& legitimis.hoc uidebitis in l.cùm in adoptiuis.j.de adop.

LEX VI.

a EX LIBERA. [a] Conceptus ex patre seruo est spurius, & ei non succedit.

ADDITIO.

a *Ex libera. Ad hanc l.uide no.Inst. de ser. cog. in prin. adde quod Cast. refert hoc Cy.consuluisse per l.Paul.de stat.ho.quod licet super matrimonio à principio inualido fortè ratione consanguinitatis, Papa dispenset, quod filij prius concepti, licet posteà nati non efficiuntur legitimi. Et cùm hac decisione transit ipse de cuius decisionis ueritate, & in fortioribus terminis uide Pet.Anc.consi.ccccx.*

LEX VII.

FILIVM. Libertus potest habere filium in potestate, & eum potest habere suum hæredem.

LEX VIII.

a APVD. [a] In primo anno, quo legi Codicem, tractaui materiam suitatis, quam tractaui posteà plenius in l. si filius qui patri. de uulg. Existentia sui hæredis operatur
b transmisionem [b] hæreditatis non agnitæ, etiā in filio ignorante. Dixi in l.si infanti.s.de iu.del. Ratio huius est, ut dicit hic tex.quia est sua.

ADDITIO.

a *Apud.Limitat Bal.in l.qui se patris.s.unde li.quod an sit uerum, ibi uide Alex.& Sal. Bal.l.qui se patris.& s.l.fi.de acq.hær.*
b *P. PAV. P. Transmißionem.Istam reg.quod uigore suitatis transmittatur hæreditas adita ad quoscunq;, limita nisi filius haberet filium, qui non uellet sibi succedere, sed auo suo, & alius extraneus succederet filio, quia in hæreditate aui non adita per filium præferretur nepos, Ias.l. patris. C. un.lib.& latius de materia & pluribus seq.uide eundem in l. si infanti. s. de iur.delib.etiam ponit an uigore suitatis etiam transmittatur ius dicendi nullum testamentum.*

LEX IX.

a SI DEFVNCTVS. [a] Nepotes ex filia succedunt cū diminutione certæ partis siue ab intestato siue contra testamentum ueniant. Est hodie hæc lex correcta, ut habuistis s.de colla.auth.quæ tertiæ portiones.

ADDITIO.

a *Si defunctus. Ad intellectum huius tex.adde in auth. de trien. & semiss. §. neq; illo. Et ex isto tex.poßit probari, quod exhæredatio poßit fieri ab intestato, contra l.filium.§.sed cùm exhæredatio.ff.de contrab. licet glo. hic intelligat aliter.*

LEX X.

VBI AVIARVM. In succesione fœminarum, emancipatio non attenditur.

LEX XI.

SI MATRE. Descendentes excludunt ascendentes. Iste tex. iure ipso succedunt, non intelligatis ipso iure, quòd non sit opus aditione, quia hoc nō est uerum in hæreditate materna, uidebitis j.tit.ij.l.ij.& ff. ad Tert. l. ij. §. si quis ex libe. Sed intelligatis, ipso iure, si uolunt, sicut dicimus in cōpensatione quæ fit ipso iure, scilicet si opponatur ab homine, l.si constat.s.de compen.& l.si quid à fideiussore.ff.de compen.

LEX XII.

QVOTIES. Descendentes, licet non habeant unde liberi, cæteros agnatos in toto excludunt. Ad euidentiam scias quod cùm tractatur de succesione fœminarum, non habet locum bon. pos. cōtrata. nec bo.pos.unde liberi, * l.illud.§.ad te.ff. de contrata.& ff.si ta.test.nu.extra.l.j.§.rectè.& §.liberos.hic habemus unam auth. cui stamus potius, quàm toti isti titulo.

* *Liberi. Rom. cont. rub. s. un. lib. & alij j.in add.iij.ad Bar. l. iij. ad Tertullia.* I. Concen.B.

AVTHENT.

1 *Filiusfa.hodie in aduentitijs habet hæredem.*
2 *Edictum de coniungendis cum emancipato liberis, an sit correctum.*
3 *Cognati usq; ad decimum gradum admittuntur.*

a IN SVCCESSIONE. [a] No quod hodie † fi-
1 liusfa. habet hæredem. Certè hoc erat etiam de iure Codicis, ut uidebitis j.de bon.quæ lib.l.iij. in prin.quod est uerū in aduentitijs. In profectitijs non reperitur hodie immutatū, ut no.in auth. unde hæc sumitur, tamen an hoc sit uerum simpliciter, & sic an filiafa. posit habere hæredē in dote profectitia, plenè dixi in l.post dotem.ff.sol.mat. Quæro, quid est hoc dictum, sola naturali causa inspecta. Quidam dicunt, quod remouet adoptiuos. Alij dicunt, & istud est uerū, quod remouet distinctionē emancipa-
2 tionis, & patriæ potestatis. Iuxta hoc † quæritur, an edictū de coniun.cum emancip.lib.sit hodie sublatum? Gl.quæ est hic, dicit quod sic. Doc. Vltramont. dicunt cont. Videtur mihi quòd ego tenuerim uobis gl.ff.de coniungen. cum eman-
3 cipa.libe.l.j.circa prin.in gl.magna. Quæro † usq; ad quem gradū admittatur cognatio? Rn̄. gl. & bene usq; ad decimū,
b cùm exequati sint cognati agnatis. Quærit gl. [b] utrùm † do-
4 minus succedat cognato serui sui? Dic ut in gl.& bene, quod nō, quia nullo iure reperitur cautum.

ADDITIO.

a *P. PAV. P. Succeßione.Co. consi.cxxij.in c. qualiter. circa med. & consi.lxxxviij.circa fin. & ideò etiam in eo requiritur aditio sicut in extraneo, ut ibi per eum.*
b *Gl.Bar.l.j.ff.de leg.j.& gl.& Bar.l.fi.s.unde cog.*

Ad senatusconsultum Tertullia. Tit. LV.

Vidistis qualiter succedant descendētes ascendentibus, restat uidere qualiter succedant ascendentes descendentibus. utrùm quia hoc fuit introductum per Tertullianum, ideò de hoc ponit, &c.

LEX I.

LICET. Mater succedit filio, * etiam * infanti.

* *Filio, ab intestato, per edictum, unde legitimi: l.ij.cum seq.ff.un.legit.* I.Conc.B.

LEX II.

IN SVCCESSIONE. In succesione liberorum pater præfert̄ matri. Ista lex est hodie correcta per auth. de functo positam j.eo.l.si.

LEX III.

a MATRES. [a] In succesione filij puberis non obstat matri exceptio nō petiti tutoris. No. ergo hic casus in quib. mater non petens tutorem excusatur, quos casus ponit gl. quam uide. Domini, hoc quod hic dicit glos.
b quòd mater excusatur [b], si pupillus habet aliū tutorem, puta legitimū, procedit secundū tempora huius l.ut in l.ij.ff.de his qui pen.tu.secundū quæ tempora mater nō poterat esse tutrix, & ideò succedebat tutela legitima, sed cùm mater ho-
c die [c] si uult præferat̄ omnibus, tutorib. legitimis & datiuis, auth.matri & auiæ. non potest dici quod mater excusetur propter legitimum, quia non est legitimis locus, nisi ipsa prius declararet se nolle.l.ij.§.si mater.ff.eo.

ADDITIO.

a *Matres.Io.And.in add.Spec.tit.de tut.uersi. an matri. & Imol. c. ex parte.app.Bal.hic, & in l. precibus. uersi. quid si mater. s. de imp. & alijs subsstit. & ibi uide plures q. in hac materia per Bal. & uide Bal. l. sancimus.de adm.tut.*
P. PAV. P. Ista materia de matre non petente tutorem non habet locum, si intra annū moriatur pupillus. Item est articulandum & probandum hoc quod non petierit, uide Com.consi.cxv. post prin.incip.domina Catharina.quid aūt si mater esset minor, tamen efficeretur maior ante annū, & non petierit, uide Ias.l.minoribus.ad fi.C.de his quib.ut indig.
b *Excusatur. Et quid in matre tutrice transeunte ad secunda uota, an etiam per hoc excusetur, Bal.auth.ijsdem.s.de secun.nupt.& in d.l.ij. §. quid si pater.ff.ad Tert.& ad gl.hic, bene facit l.cùm mater.& ibi Bal.s.qui pet.tut.& his adde Bar.l.ij.ff.qui pet.tut.*
c *Hodie.Ludouic.in rub.s.unde lib.ubi pulchrè probat quòd etiam ubi tractatur de succeßione fœminarum, competit bo.poss.unde liberi.adde Pet.de An.consi.iiij.Bal.consi.ccclxvij.lib.ij.& an si mater fuit negligens priuetur auia, Ancha.consi.ccij.*

LEX IIII.

SI QVA. Hæc lex modicū ualet. Si mulier intra tempora luctus ad secunda uota transiuerit, est infamis, & si restituatur, filijs non succedit, quousq; alius superuenit. Istæ pœnæ hodie sunt correctæ per ius canonicum, ut dixi uobis in l.ij.s.de secun.nup.

LEX

LEX V.

a MATER. [a] Mater quæ ad ſecũda uota nõ tranſi
b uit, eorum quæ per filij mortem quæſiuit, ſiue acquiſierit, ſi fuerint[b] paterna, uſumfructum, ſi aduẽtitia, retinet plenum ius, opp. auth. de non eligen. ſecun. nuben. §. cùm igitur. Sol. illa auth. corrigit iſtam l. ſed poſteà illa auth. corrigitur per auth. de nup. §. hinc nobis. ubi reditur ad diſtinctionem huius l. Ita dicit gl. quod intellige uerum in his, quæ matri obueniunt ab inteſtato, in his uerò, quæ obueniunt ex teſtamentò, nõ reditur ad diſtinctionem huius l. imò iſta l. remanet correcta, ut in auth. ex teſtamento. s̃. de ſecun. nup. quam auth. tenere debes in iſta materia.

ADDITIO.

a Mater. Bar. dicit hic, q̃ eſt correcta, per d. auth. ex teſtamento & iſtud dicit eſſe uerius hic Bal. Sed hic Ang. dicit eam non eſſe correctam. & alle. §. hic nos. in auth. de nup. & idem uoluit in d. auth. ex teſtamento. ſed pendet nunc de facto. Pater inſtituit duos filios ſibi hæredes, & natum ex alio filio defuncto, & ſubſtituit ſibi matrem, deceſſit iſte filius relicta ipſa matre, quæ pòſt ſecundò contraxit relictis ipſis patruis, modò d. §. hic nos. dicit q̃ proprietas remanet penes fratres ipſius filij defuncti, ſtat dubitatio quid in iſtis patruis, & utrùm ſit idem dicendum. Et uidetur q̃ ſic, quia cõcurrunt duo in odium matris tranſeuntis ad ſecunda uota, ipſa lucratur bona uenientia ex ſubſtantia patris. concurrit aliud, quia iſta bona relicta ſunt ab auo paterno illorum patruorum, & iſta mater contra uoluntatem ipſius aui lucratur dicta bona. & licet d. §. hic nos, loquatur in fratribus, idem erit ſi ſint patrui. arg. l pactum. §. j. ff. de pa. & maximè ſi iſte auus cogitauit dictam mulierem non tranſituram ad ſecunda uota, Bal. hic, & iſta pars eſt æquior, ne bona tranſeant in extraneos. And. Barb. Sed an iſta lex habeat locum in patre, uide gl. Bar. & do. l. ſi s̃. de ſecun nup. Adde an habeat locum in patre, quæ poſui in d. l. fœminæ.

b P. PAV. P. Fuerint. Io. Dama. conſi. lxxiij. in iiij. du. ubi dicit iſtud procedere, quando extarent ſorores, uel fratres defuncti, in tract. ſuc. ab inteſt. uer. Item omnia prædicta, & uide eundem conſi. xciij. in iiij. dub.

LEX VI.

a OMNEM. [a] Mater quæ aſſumpta filij tutela,
b ad ſecunda uota transierit, antequam aliũ tutorem dari fecerit, & rationẽ reddiderit, ab omni filij ſucceſsione excluditur[b]. Quærit gl. utrũ iſta l. habeat locum, ſi mater eſt tutrix in teſtamento. Tene opin. Io. q̃ ſic, ut in gl.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Omnem. Com. conſi. xciij. ubi uult quando mater tranſit ad ſecunda uota, & petit tutorem dari filio, iudex debet dare illum quem mater petit, & ſic locus eſt dationi, etiam ſi adeſſent legitimi, qui etiã non ſunt de neceſsitate citandi, & talis poteſt dari ſine inquiſitione, & ibi etiã quòd ſi mater non redderet rationes, priuſquam tranſeat ad ſecunda uota, iuxta formã huius legis, per hoc uitiatur datio tutoris, uide in auth. ſacramenta. quando mul. off. tut. fung. poteſt. per Bar. & alios cui ſit locus datiuo, & an debeat de neceſsitate, quando mater petijt. Item iſta lex procedat etiam de iure canonico, ſecundum Pan. c. eccleſia ex̃. de conſtit. limita Pau. conſi. cclxiiij. quando uerò habuiſſet penes ſe aliqua reſtituenda, an autem quemadmodum ſi mulier tutrix ſecundò nubat non petito tutore, priuatur ſucceſsione, ut hic, & patitur alias pœnas de quibus ī §. ſi autem tutelam. in auth. de nup. & in auth. eiſdem. s̃. de ſecun. nup. Idem ſi ſtuprum cõmittatur, & quod cõmuniter ſtuprum incurrant omnes. Abb. no. c. uxoratus. ex̃. de conuer. coniug. Ang. & Mod. l. cùm quædam. ff. de iur. om. iud. in prin. Fel. c. paſtoralis. de iud. & per hoc uidetur deciſio Bar. poſt gl. in auth. ſacramenta. in prin. C. quando mulier tut. off. ubi ſicut ſecundò nubens perdit tutelam, ita etiam ſi ſtuprum cõmittat. Ang. Aret. §. actionum. Inſt. de act. & idem Abb. c. uxoratus. & alij in d. auth. ſacramenta. & idem Bal. conſi. ccxcix. in iij. parte. in cont. eſt gl. d. §. fin. in auth. de nup. tamen aduerte q̃ quantùm ad hoc, ut deſinat eſſe tutrix, uidetur procedere deciſio Iac. de But. & ſeq. q̃ ſit eadem ratio, ſcilicet quia illa eſt ſuſpectat, quando cõmittitur ſtuprum in tutela filij, ſicut ſi ſecundò nuberet, ut declarant Bar. & alij in auth. matri. C. quando mul. tute. Sed quantũ ad alias pœnas præſertim ut priuetur ſucceſsione filij, uidetur militare fundamentum glo. in d. §. fin. ſed quia nulla l. cauetur, ideò priuari non poteſt. §. cùm igitur. auth. de non eligendo ſecundò nup. pro quo uide Alex. & Iaſ. l. fideicom. C. de fideicom. cont. Caſt. nec militat eadem ratio, quæ in ſecundò nubente, quòd talis poterit prouideri facere filio de tutore, ut dicit tex. in d. §. ſi autem tutelam. quòd ſtuprum cõmittens non debuit allegare turpitudinem ſuã, & potuit pudori ſuo parcere. l. quæritur. ff. mand. non detegendo ſtuprum, quod detegere oportuiſſet, ſi uoluiſſet, & propter illud prouidere debet tutor filio. uidetur tamẽ quòd mater excludatur propter ſtuprum etiam ſi non fuiſſet tutrix, ut decidit Iac. de But. quem ſequi uidetur Bar. l. iij. ar à contra. §. cùm igitur. in fi. in auth. de non eligen. ſecundo nuben. ſed iſtud non puto uerum, quia in cõtrarium eſt lex, ubi no. Ang. §. primo. in auth. quibus modis naturales efficiuntur legitimi. ubi etiam ſi eſſet meretrix ſuccedit quocunq; iure proximitatis, licet practi. Papi. in for. libel. quando petitur hæreditas ab inteſtato, ſequatur ſimpliciter dictum Iac. de Bellapertic. de quo. s̃. ſed in cont. ſtringit ratio Bar. allegata ubi s̃. cont. opi. Iac. de Bellapertica. Sed opinionem primam tenet Lud. Bolo. in additione ad Matheſi. in tra. ſucceſ. ab inteſta. in ij. artic. prin. qui tamen non loquitur in matre tutrice, ſed generaliter excludatur, prout excluderetur, ſi ſecundas nuptias cõtraxiſſet. eandem opinionem tenet Barb. conſi. xj. uol. iij. in j. dub.

b Excluditur. Et alias pœnas ſubit mater in iſto caſu, quæ ponũtur in auth. eiſdem. de ſecun. nup. & ibi uide Bal. in materia huius l.

LEX VII.

SI QVIS. Iſta lex eſt hodie correcta, niſi in uno caſu tãtùm, & ideò neſcio quid dicat, habet tres partes. Primò qñ decedens reliquit matrẽ, & fratrẽ. Secundò qñ deceſsit ſuperſtite matre & ſororibus. Tertiò loquitur qñ quis deceſsit ſuperſtite patre, & matre, & erat emancipatus. Quartò loquitur quando deceſsit ſuperſtite patre, & matre, & erat in poteſtate. Secunda ibi. ita tamen. Tertia ibi, ſinautem defuncta. Quarta ibi, ſin uerò defuncta, & hoc ibi ſufficit pro ſummario. No. hic
1 q̃ † per mortem filij non extinguitur uſusfructus competens patri, quod hodie non eſt correctum, licet omnia, quæ hac l. dicuntur, ſint correcta. Habetis hic tres auth.

AVTHENT.

ET CVM. Iſta auth. corrigit l. Codicis quæ dicebat, q̃ cũ ſororibus defuncti mater habeat maiorẽ portionẽ.

AVTHENT.

IN TESTAMENTO. Iſta auth. non uenit ad legem Codicis corrigendo, ſed magis addendo. Et aduerte, & forma caſum ſic, ut adaptes ad tex. Video q̃ pater ſuccedit filio ab inteſtato, ſed utrùm poſsit pater uenire cõtra teſtamentũ filij, ad hoc gn.
a Imper. ibi, in teſtamento quoq;, &c. Opp. aut tu dicis[a] filiũ fuiſſe teſtatum de aduentitio, & non ualet, ut s̃. qui teſt. fac. poſ. l. pe. aut de caſtrenſi, uel quaſi, & tunc tale teſtamentum non ſubiacet retractationi, ut l. fi. s̃. de inoff. teſta. Sol. prout loquitur hic de filio emancipato, poteſt ſtare, ſed prout loquit hic de filio in poteſtate, dicas q̃ leges antiquæ ſunt ho-
b die correctæ[b]. Ita tenet gl. hic, & quia ſunt gl. contrariæ, dicã ubi plenè in auth. ex cauſa. de lib. præterit.

ADDITIO.

a Dicis Bar. rub. ff. ſi quis à pa. ſue. manu.

b P. PAV. P. Correctæ. auth. ſucceſsione. s̃. de ſuis & legit.

AVTHENT.

1 Auus in ſucceſsione excludit fratrem defuncti.

a DEFVNCTO. [a] Hæc auth.* magis practicat, q̃ alia. Gl. querit dicit hic, uocant cũ aſcendentib. in
1 gradu proximis, † utrũ frater defuncti excludat auũ defuncti? Quidam dicũt q̃ ſic, p̃ hunc tex. q̃ dicit, in gradu proximis. Alij dicũt cõt. q̃a proximus eſt ille, quẽ nemo præcedit. hęc eſt opi. Io. quę cõmuniter tenet.

Auth. quæ uult, quòd filio decedente ſine liberis, uel nepotibus, proximiores aſcendentes, & deſcendentes, in uiriles ſuccedant: auth. item. s̃. de bo. quæ lib. I. Conc. B.

ADDI-

ADDITIO.

a Defuncto. Ad intelligendum hanc auth. ſecundum Caſt. de patre naturali & legitimo, ut concurrat in ſucceſsionem filij cum matre, ſed ſi pater eſt adoptiuus, præfertur matri, l. ij. §. obijcitur. ff. eo. Item intellige in ſucceſsione hæreditaria, ſed in feudali, uel emphyteutica non ſuccedunt parentes, ſed deſcendentes, ut in c. j. de gra. ſuc. in feu.

P. PAV. P. No. q̃ in caſibus quibus fratres ſuccedunt unà cum parentibus uel filijs, nũquam partium attingentiũ eos acquiritur uſusfructus parentibus in quorum ſunt poteſtate, Ang. Aret. in tract. de teſt. in gl. in uer. uolens inteſtatus decedere. & idem eſt ubi relinquitur ſimul patri et filio. uide eundem in d. trac. in uer. item relinquitur Seio filio Caij decem libras bon. uide quæ habes in auth. recipitur, ī. de bonis quæ lib. ad Bar. Item circa illud quod uult Iac. But. hic q̃ mater non præferatur auiæ paternæ, uide in cõt. Io. Dama. cõſi. lxxiiij. & Bar. conſ. l. uol. iiij. ubi etiã de auo paterno.

Ad ſenatuſcon. Orficia. Tit. LVI.

LEX I.

SI INTESTATAE. Filij excludunt patrẽ & fratres.

LEX II.

NON PRO. Hæreditas aſcendentis in cuius poteſtate quis non eſt, non adita non tranſmittitur, etiam ad deſcendentes. Et iſta lex loquitur magis clarè quã poſsit, niſi q̃ gl. deſtruit eam. Op. & uidetur q̃ hæreditas nõ adita penitus tranſmittat̃, l. j. s̃. de his qui ante aper. tab. Sol. Fateor quòd tranſmittitur ad poſteros, ſed hic non erat po-
a ſteritas, unde meritò non poteſt trãſmitti. Iſta eſt prima ſol.[a] quæ ponitur in gl. & eſt ueritas. Alij dicunt quòd hæc corrigit illam, quæ eſt prior. alij dicunt, q̃ ibi loquitur de hæreditate obueniente ex teſtamento, hic ab inteſtato. Iſta eſt falſa, ut ibi dixi uobis. alij dicunt q̃ hic filij defuncti repudiauerunt. Iſtam tenet hic glo. in fin. Nam prima ſol. ei non placet, quia ita fit tranſmiſsio ſecundum gl. ad aſcen-
* *Aſcendentes. l. qui in aliena. §. interdũ. ff. de acq. hær. l. ſi infanti. §. j. s̃. de iur. delib.* I. Conc. B. dentes, * ſicut ad deſcendentes, ſicut hic erat pater, qui erat de aſcendentib. ergo &c. l. apud hoſtes. s̃. de ſu. & le. iſta gl. non placet mihi, q̃a eſt contra iſtum tex. qui uult q̃ propter hæreditatem non aditam excludantur illi, & de repudiatione nulla fit mentio. Non ob. l. apud hoſtes. quia ibi loquitur in filia ſua, quæ trãſmittit hæreditatem non aditã, hic uerò loquitur in filijs, quib. defertur hæreditas matris, quã conſtat non habere ſuos hæredes. Op. l. cũ antiquioribus. s̃. de iur. delib. Sol. Fateor q̃ hic tranſmitteret ius delib. ſi ſciuiſſet. Opp. ī. de bo. quæ lib. l. cùm non ſolum. §. j. Sol. ut ibi dicam, &c.

ADDITIO.

a Sol. Bar. l. ſi matre. s̃. de ſuis & leg.

LEX III.

QVOTIES. Filij excludunt patrem & matrem.

LEX IIII.

MATRI. Matri ſuccedit filius per Orficianum.

LEX V.

1 Spurij qualiter ſuccedant matri.

a SI QVA. Illuſtri mulieri non ſuccedit filius
1 ſpurius, extantibus legitimis,[a] ſecus ſi ex coitu concubinario filiũ habuerit. Quæro † utrũ filij ſpurij ſuccedant matri? Ad hoc reſpondet gl. tua no. quam tene mẽti, quia ſemper remittitur ad eam. Quidã ſunt ſpurij qui habent patrẽ incertũ, ut natus uulgo ex coitu meretricario, q̃ coitus nõ eſt dãnatus, iſti ſuccedũt æqualiter cũ legitimis, ut Inſt. de ſuc. cog. §. uulgo. fallit in matre illuſtri, ut hic, facit Inſt. eo. §. nouiſsimè. Si
b uerò eſt ſpurius natus ex coitu reprobato[b], ut adulterino, uel inceſtuoſo, tũc iſti tales non ſuccedũt neq; patri, neq; matri, auth. quib. mod. na. effi. ſui. §. fi. Nati uerò ex cõcubinario coitu, ſuccedunt matri cum legitimis, ut hic, patri uerò non ſuccedũt, niſi ſecũdũ formã poſitã in auth. licet, s̃. de nat. lib.

ADDITIO.

a Legitimis. Nec ex teſtamento, nec ab inteſtato. c. fi. de clan. deſpon. & c. cũ haberet. de eo qui dux. in uxor. quam po. & ibi Zabar. hoc dicentem & Bar. And. Barb.

P. PAV. P. Iſtam l. repetit latè Io. Bap. Cacialup. & ibi latiſsimè tangit materiam ſpuriorum & naturaliũ & eorum ſucceſsionẽ, & qui dicuntur ſpurij, & qui naturales, & multa alia in materia naturaliũ uide omnino ibi per eum, & perquire in tabula directa repe. ubi habes per ordinem materiam poſitam per eum in iſta l. ubi etiã latè ponit, quomodo puniatur cõmunitas inter omnes perſonas. Item quid de natis ex damnato coitu & inceſtuoſis, utrùm ſuccedant, Io. de Dama. conſi. xcv.

b P. PAV. P. Reprobato. Caſt. conſi. ccxxvij. Soc. l. Gallus. §. quid ſi is. de lib. & poſt. ubi ponit pulchrã q. de qua uide latiſs. eundem conſi. cxlviij. Alex. conſ. clxxiiij. uol. v. ubi etiã dicit q̃ nati ex eo qui tenebat duas cõcubinas, uel ex cõcubina alterius nõ dicatur ex dãnato coitu, cuius cont. hic uult Cacialup. de Matheſi. in tract. ſucc. ab inteſta. & Ang. Aret. §. nouiſsimè. ad fi. inſt. de atil. Nicol. de Vbal. in tracta. ſuc. ab inteſt.

LEX VI.

QVIDAM. Nati ex ancilla moram paſſa in libertate ſunt ingenui, & tam matri, quã filijs ſuccedunt. Gl. quęrit hic unam q. utrũ nepotes cõcepti poſt mortẽ auiæ poſsint ſuccedere auiæ? Et determinat q̃ nõ, quod intelligo uerũ ex perſona ſua, ex perſona patris, uel matris ſic, ut per tit. de his qui ante aper. tab. Dic ut ibi.

a *De legitimis hæredibus.*[a] Tit. LVII.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Hær. Statutum faciẽs mentionem de legitimis hæredibus, quomodo intelligatur, Alex. conſi. cxcviij.

LEX I.

IN SVCCESSIONE. Fratres & ſorores ad ſucceſsionem pariter admittuntur.

LEX II.

SI EIVS. In hæreditate quærenda tempus aditionis inſpicitur.

LEX III.

CONSANGVINITATIS. Frater & ſoror excludunt fratris filios prius mortui tã de iure ciuili, quàm de iur. prætorio. Iſta lex eſt hodie correcta per authẽ. ceſſante. quæ ſequitur.

AVTHENT.

1 Filij diuerſorum fratrum qualiter ſuccedant.

a CESSANTE. [a] Quærit hic utrùm filij diuerſo-
b rum fratrũ ſuccedant in ſtirpes uel in capita. Azo. dicebat q̃ in capita. Accur. q̃ in ſtirpes,[b] & fuit una de opin. ſuis, in qua cõſuluit. Credo Accur. dicere ueritatẽ, probatur in auth. eo. unde hic ſumit, uer. illud, q̃ præcedit §. ſi uerò, ubi dicit, q̃ etiam qñ ſunt ſoli ſine patruis, ſuccedũt in locũ patris eorum. Ego iſtũ punctũ exa-
c minaui multùm clarè, & latè in l. poſt conſanguineos. §. j. ff. eo. & ſuperhabui conſulere,[c] ideò ſcripſi multùm latè.

ADDITIO.

a Ceſſante. Bar. conſi. lxxxj. lxxxvj. ubi de filio fratris non eſt dubium, dicit per iſtam auth. ſed de nepote uidetur ſecus, ideò dicit q̃ amita ſuccedit, Rom. conſi. xviij. cxciij. de auunculo, quomodo ſuccedat cum nepotibus defunctæ perſonæ. And. Barb. Et no. in hac authen. ſublatam eſſe differentiam agnationis, & cognationis, quod eſt uerum in modo ſuccedendi ab inteſtato, non quo ad modum rumpendi teſtamentũ. l. fratres. & ibi hoc Bal. poſt Odof. s̃. de inoff. teſtam. & illud quod dicitur hic, quòd filij ſuccedant

ſuccedant ex perſona patris, & dicas quantùm ad gradum, quo ad alia nõ. Ita dicit Bar.l. j.§.ſi tibi.de.coll. do. Adde q̃ idem quod Accurſius, conſuluit Bal.conſi.lxxij.ij.uol. & conſi.cccxcviij. & ibi quid de bonis feudalibus & quomodo ſuccedant, & quõ patrueles.j.uol.

b P. PAV. P. *Stirpes.Alex.conſi. dxliiij. & hic in apoſtil.dum dicit q̃ eſt ſublata differentia agnationis, & cognationis, limita, ut ſcripſi Bar.authen.de hær.quæ ab inteſt.in prim.Item q̃ licet ſit ſublata talis differentia, tamen ſtatutum loquens de agnatione, non haberet locum in emancipato, uel nato ex eo, Are.conſi.xiiij.Ias.in repet.l.omnes.ad fi. ff. de iuſt.& iur. Item non habet locum in ciuiliter conunctis, puta, in agnatione uel adoptione, ſecundum Aret.in tract.teſtimonij. in uer. uolens inteſtatus decedere.Item habet locum in ſucceſſione ab inteſtato, ſecus ex teſtamẽto, Bar. auth.de hær.quæ ab inteſt.in iiij.no.in prim.*

c P. PAV. P. *Conſuluere.Alex cõſi.v.in fi.uol.iij.Dec.conſ.j.& lxxix. Bar.l.cùm ita §.in fideicom.ff.de leg.ij.*

AVTHENT.

a POST. [a] Ex iſta auth.habes q̃ filij ſuccedunt in locum patris ſui tantùm, quando tractatur de ſucceſsione patrui, uel aui, ut in auth. in ſucceſsione.s̃.de ſu.& le.ſi tractatur de ſucceſsione alio
b rum,[b] ſecus, ut in auth.poſt fratres. † Ex hoc poteſt dici [c] ad
1 q. quæ fuit inter regem Vngariæ & regem Robertum, rex
c Vngariæ fuit filius Caroli Martelli, qui erat primogenitus, rex Robertus fuit ſequens poſt eum, quærebatur utrùm regnum deberetur filio primogenito, uel regi Roberto, qui nunc uidebatur primogenitus legitimè. Et certè cùm regnũ
d Apuliæ [d] ſit feudũ eccleliæ Romanæ, non habet iure ſucceſsionis, ſed ex conceſsione dominica, ut in tit. de ſuc. feu. c. j. Ideò cùm non tractetur de ſuc.
e aui uel patrui, [e] ille nepos non aſſumit locum patris ſui, ut hac auth. meritò debitum fuit regi Roberto.* Iſtam rationẽ ego feci, quam nõ faciunt alij doct. per iſtũ modũ, nec tangũt eã.

* *Roberto. Non abſimile fuit iudicium Anaſernis, inter Arimenem & Xerxẽ, filios Darij litem dirimentis. Cùm Arimenes qui antequàm pater Rex creatus fuiſſet, natus erat, primum ſibi locum uindicaret: Xerxes uerò non de ordine, ſed de naſcendi felicitate contenderet, Xerxem enim præponendum reſpondit.* I.Conc.B.

ADDITIO.

a *Poſt fratres.Vide quod dixi poſt Bal.in auth.ceſſante.s̃.eo. & ibi per Cy. in fi.Bal.l.ij s̃.eo. & Bar.l. j. §. ſed ſi quis. de ſuis & leg. Et ſemper tenementi quòd in iſtis regibus, & dignitatibus ſemper ſeruanda eſt conſuetudo.c.fin.de alie.feud. quem ita no.allegat Bal. c. j. de feud.mar. in hac q. ita concludunt, c.de nat fuc.feud.in q. quæ incipit, quærit glo.nunquid nepos.& c. j.§.prætereà, de prohib.feu.alie per Frider.& c.j de ſucceſ.feu. & c.j de eo qui ſibi, & hæred.ſuis. & Arch.xxiiij.q. j.c. fin. & Imol. & Dominicus c.grandi.de ſupplen.negl.præl.& Caſt. conſi. quod incipit, in Chriſti nomine, uidetur clarum dictũ minorem debere præferri dictis maſculis.Et Bal.auth.ceſſante.s̃.eo.& l.quoties, s̃.de ſuis, & leg & Caſt.l.ſi poſt.ff.de acq.hær. & Cy. & Bal.l. Imperialis. s̃. de nup. & ibi Cy. tenet pro nepote, & Bal.l iiij.s̃.de ſuis & leg.*

b P. PAV. P. *Aliorum.Comen.conſi.cvj.ubi uult quòd uocentur ad aliquod fideicommiſ.per teſtatorem iſto modo quòd mortuo filio ſine liberis hærede inſtituto, filiæ fœminæ ſuccedatur, uel eorum filijs, quòd ſi mortuo filio ſuperſit una filia præmortua, quòd ſola filia admittitur, excluſis filijs alterius, nec in tali fideicommiſ.habet locum reg.quòd ſi filius ſuccedat in locum patris, uel matris, de qua uide in §.cùm filius. de hær.quæ ab inte.defer in inſtit.ubi etiam poſui.an procedat ſi non ſunt filij ex filio, uel nepotes uel inferiores ex eo, & an ſuccedant in locum ipſius filij.Item circa iſtam materiam, quid ſi filia ſit excluſa, an nepos ex ea admittatur cum patruo, Alex.conſi lxxv.Item de materia quando uenient filij fratrum, Alex. conſi.lxxxviij.& conſi.v.ad fi.uol.iij.& conſi. cxxiij. & quòd in ſucceſsione fienda ex diſpoſitione hominis non ueniant, Alex. conſi. cccxlviij. cccxciij.Et quòd filij qui ſuccedunt in locum patris, dicantur ſuccedere ex propria perſona, Alex.conſi cccxcviij.Franc.conſi.clxiij.ubi declarat. Item quòd tunc filius ſolùm ſuccedat in locum patris, quando ſuccedit cum fratribus defuncti, aliàs non, Io. de Dama. conſi. liiij. ad fin. Rom. conſi. cxcvj.Pau.conſi.cccxlj.nunquid autem pronepotes admittantur cum patruis, Paul.cccxlij. Angel.§.reliquum.in authen. de hæred. quæ ab inteſt. quòd non. Item quòd non attendatur, utrùm quis ſit utrinq̃ coniunctus, uel ex uno latere tantùm niſi quando tractatur de ſucceſsione fratris uel patrui, Paul conſilio ccclxij.& Alexand.conſil.clxvj.uolum.v.Item quomodo procedat regul. quòd filius ſuccedat in locum patris, & an idem ſit in materia feudali, Bertach. uerſicul. nepos. Iaſon l. ij.C. de ſucceſ. ubi uide omnino.*

c P. PAV. P. *Dici. Circa iſtum articulũ adde quòd opinio Bar. hic q̃ adijciatur patruus, tenet ad hoc And. de Iſer. c. j. de eo qui ſibi & hæred. Io.de Imo.& Domi.de ſan. Gemi. c.grandi. de ſupplen. neg. præla. in vj. Rap.Cu l.cùm ita.§.fi.de le.ij.cont.tenet Io.And.add.Spec.tit. de feu.ſuper rub per rationes quæ antè fuerunt.Old. conſi. xciiij.Pet. de Anch. conſil. lxxviij & c.licet. ex̃. de uoto. Caſt. conſi. clxj. & ita hic refert ſe conſuluiſſe.Caſt conſi lxxxvj.incip in præſenti quæſt. Bal. l. cùm antiquiorib. C.de iur.delib.ubi poſt multa concludit, ſoluat Apollo.Alex.l.is poteſt.de acq.hær.& ibi Are.Bal.Cy.l.ſi uiua matre.C.de bo.ma.Alex.conſi.cxxiij. ubi etiam loquitur in alia materia ſucceſsionis, q̃ ius primogenituræ non tranſmittit, Alex.de hoc art.conſi.cccxciij & Franc.conſi.clxiij.Item circa iſtam materiam primogenituræ, uide multa quæ addidi in Bertoc uerſi. primogenitus.ubi etiam habes de iſto art.de quo uide hic Alex.in quadam ſua diſputatione in c. Sigiſmundus.in iij dub.& circa iſtam materiã ſuccedendi in regno, Bertac.uer.regnum.& quod addidi, & de quæſt.Bar.hic, uide Iaſ.l.maximum uitiũ.in iij.no.C.de lib.præt.ubi multa refert ad partes, & non decidit.*

d *Apuliæ.Regnũ Apuliæ eſt feudũ Rom.eccl.Bar.l. is poteſt.de acq. hær.in illo art.q̃ ius ſuccedendi liberorũ dicitur ſeparatũ à iure filiationis, & per Bal.l.cum antiquiorib.s̃.de iur.delib. Sed in quibuſdam lec. non habetur, & Bal.l.liberti libertæq̃.s̃.de oper.lib. & uidetur inclinare in partem ne potis.Et etiam pro iſta parte refert Caſt. ſe conſuluiſſe, & adde Cy.ſecundum Rich.Malum.in l.ſi uiua matre, & ibi Bal.C.de bo ma.& adde quod no Bal l.is qui in poteſtate.C.de in ius uoc.& quod no Bar.l.ij. §. uidendum.ff.ad Tert.& Cyn.l.j.s̃.quæ ſit long.conſuet.& d l.maximum.& ibi latè per Pau.& Bar.l.liberorum ff de uer ſig.Bal.c.j. per illum tex. de filt.na.ex li.uen.ad mor.contra.Bal.l.iij s̃.de ſuis & leg. Bal. l. ex hoc iure.in vj.quæſt.ff.de iuſt.& iur. Bal. l. j. s̃. quando non peten par. Pet. de Anch.c.licet.de uoto.& conſi.cclxix.Bal.l.tutela ff.de legi tu. Old. conſi. ccxxiiij.Bal.conſi.cxliij.j.uol.ubi ſimiliter tractat an ſucced.t filius primogenitus, uel ſecundogenitus, in Marchion. ducatu, & in alijs dignitatibus, & Pet.de Anc.de conſi.xxj.incip.in Chriſti nomine, dicta facti narratio.illud quod alle.d. Alex.in meo eſt cccxlj.Vide etiã Old.conſ xciij.etno.ſecundum Iac.de Bel.in corpore unde ſumitur iſta auth.quã Caſt.hic refert, & ſequitur, dicit illũ tex.& hunc, q̃ pluralitas uinculorũ, de qua loquitur auth.ceſſante, nõ attenditur ultra fratres, & filios fratrũ, quia tex. in ulteriores non conſiderat, niſi propinquitatem gradus, & illa pluralitas facit quem eſſe in propinquiori gradu, & ideò ſi quis deceſſerit ſine aſcendentibus, & deſcendentibus, & ſine fratribus, & filijs fratrum, ſuperſtite uno patruo, utrinq̃ coniuncto, & altero patruo uno parente coniuncto tantùm, utrinq̃ coniunctus non excludit alterum non utrinq̃ coniunctum, ſed concurrunt, quod Pau.dicit perpetuò menti tenendũ.Idem uoluit Bar.l.poſt conſanguineos.§.hæreditas.ff.de ſuis & legi.*

e P. PAV. P. *Patrui.Ioan.de Dam.conſi.lxxxix.in contrarium, Bar.l. ij.§.j.ff.de ſuis & legi.*

LEX IIII.

SI AVTEM. Paria ſunt, non eſſe, uel nõ eſſe legitimè.

LEX V.

AD INTESTATI. Agnati præferuntur cognatis. Eſt correcta hæc l. quia ſublata eſt differentia agnationis & cognationis, ut habuiſtis in auth. ceſſante.s̃.eod.

LEX VI.

a DEFVNCTIS. [a] Hic eſt caſus, iudicio meo cui non poteſt reſponderi pro opi.gl.quæ eſt in l qui ſe patris. s̃.unde lib. ubi ſuis repudiantibus ſequens in gradu non poteſt ſuccedere de iure ciuili.

ADDITIO.

a *Defunctis.Bar.conſi.cxxvij.And.Barb.*
P. PAV. P. Varios intellectus ad iſtum tex.ponit Goza.in rep. l.qui ſe patris.C.unde lib.

LEX

LEX VII.

PATRVO. Iſta lex idem dicit, Patruus uel agnatus, præferẽt materteræ cognatæ.hoc dicit, correcta hæc lex.

LEX VIII.

SI HIS. Decedentibus apud hoſtes, ſucceditur per legem Corn.

LEX IX.

IN SVCCESSIONE. Soror uel agnata præfertur auiæ maternæ, & eſt correcta iſta lex.

LEX X.

1 *An tutor ſtatim ſit petendus, uel ſufficiat, q̃ intra annum.*

a SCIANT. [a] Qui tutorem pupillo intra annum non petit, excludit ab eius ſucceſsione iure inteſtati, uel ſubſtitutionis pupillaris. Et aduerte, quia tota die occurrit
1 de facto. † Opp. q̃ non detur ad tutorem petendum tempus, ſed confeſtim debet peti, l.ij.§.confeſtim.ff.ad Tert. Sol. Dicunt quidam q̃ illa l. loquitur in matre, hic in alijs. Hoc non placet, quia tex.hic dicit, Tutorem enim ſecundum legem nõ petierit intra annum, unde modò petendi à iure an
b tiquo nõ recedetur. Vide Rich. Malum [b].dicebat, quòd eſt petendus cõfeſtim, hoc eſt, quatenus commodè poteſt, dũ tamen non tranſcendat annum, d.§.confeſtim. In dubio autem dicebam intelligi eos negligentes, intra quinquaginta dies, ſicut dicimus in tẽpore proponendæ excuſationis, l. ſcire oportet.§.j.ff.de exc.tut. Opp. dicitur hic, iure ſubſtitutionis. Cont.ff.qui pe.tu.l.fi.§.ſi uerò maritus. Dicit gl. ibi loquitur in fideicommiſſario ſingulari, hic in ſubſtituto uniuerſali. Tu dic q̃ hic loquitur in ſubſtitutione directa, per quam pupillo ſucceditur, meritò ea priuatur. Ibi loquitur in ſubſtitutione fideicommiſſaria, per quam ſucceditur defuncto, & tanquam de bonis defuncti capitur contra quem fideicommiſſarius non deliquit, ideò ea non priuatur.

ADDITIO.

a *Sciant. Iſtam leg.mirabiliter limita per Spec.in tit. de tu.§.nondum. uerſ. quid ſi mater ſuſceperit tutelam.Vbi dicit, q̃ ſi mater aſſumpta tutela ſui filij tranſit ad ſecundas nuptias, ſic priuata eſt tutela & ſucceſsione, & dominio.Item cũ effecta uidua uelit iſtam tutelam reaſſumere, q̃ poteſt hoc facere, ſi res eſt integra.quaſi pupillo non ſit prouiſum de tutore, aliàs autem ſecus.l.fi.de rep.hær.Idẽ dico, ſi ſtetit per annũ, q̃ non petijt tutorem. Et dixi in auth.matri & auiæ.& Bal.in auth.ſacramentũ.quando mul.tu. eff.fun.poteſt.Item ſingulariter limita, niſi alleget ſe non petiiſſe tutorem, eò quia filius habet multa debita, & noluit petere tutorẽ, ut filius remaneret in defenſus, & ſic non poſſet condẽnari, & contra eum non agi, ſeu aliquid fieri tanquã in defenſum, quòd excuſatur mater, nec perdit ſucceſsionem filij ſui, l.ij.§.tractari.ff.ad Tert. Quid ſi nubit intra annũ, tamen antequã carnaliter copuletur, petat tutorẽ, an priuetur ſucceſsiõe filij? Bal. conſ.cclxvj.lxx.et cciij.ij.uol. An autem pœna nõ petiti tutoris tranſeat de gradu in gradũ? Bal.conſ.xc.ij.uol.Caſt.hic.Bar.in q.incip. habens filium adultũ.Anch.conſ.cclj. & Ang. conſ.xxxvij. & per Petr. de Anch.conſ. ciiij.ubi de limitatione ultima hic poſita per Alex.*
P. PAV. P. Bar.l.interdum.ff.de iud.& l.ij.§.confeſtim.ff.ad Ter. ubi ultra dicit requiri nomẽ, dies. Alex.l.ſi deceſſerit.in fi.ff.qui ſatiſ.cog. in l. ſciendum.§.poſſeſſor.el ij.ff.qui ſatiſ.cog.Ro.ſing.cvj. & ccxxiiij. ubi ponit quid ſi mater tempore mortis teſtatoris ſit minor, deinde efficiatur maior, an excuſetur, per l.ij.s̃.ſi aduer.delic.Bar.l.iij.ff.qui pet.tu.Bal.l.precibus.C.de imp.conſ.xxxvij.ubi limitat iſtã l.procedere in illis qui ad ſucceſsionem pupilli inteſtati uocantur, tamen propter imbecillitatem perpetuam, ut quia mulieres excuſantur, in alijs aũt dicit impoſsibile eſſe hanc l. loqui, quod bene no.uide tamẽ in hoc in cont.e.Ang.cõſ.cij.ubi alleg.Bar. l.nepotibus.C.qui pet.tut.Ro.conſ.ccvij.Ang.conſ.cxj.ubi etiam ponit qd in ſubſtitutione.Ro.cõſ.ccvij.quid aũt ſi mater ſit perempta, quia alius aſſumpſerit tutel.am? dic q̃ mater non excluditur, ſecundum Ang. conſ. clix. inci.an legatarius.circa fi.prac.Pap.in forma libelli in quo agitur ad red dendum rationem tutelæ, in uer.ſic in ſuo ult.dicit pœnam huius l. procedere etiã de iure canon.ut̃ extende iſtam diſpoſitionẽ etiam procedere, ſi mater eſſet expreſsè ſubſtituta filio in teſtõ paterno, §. ſinautem tutelam. auth.de nup. Quid aũt ſit in auia paterna uel materna, Bar.conſ.xxij.nũquid aũt procedant in matre non ponente curatorem uentri, & utrũ procedat quando ſunt legitimi tutores.Bar.conſ.xxj.circa fi. conſ.xxix. quid autem ſi mater nõ petat, an auia, & alij teneantur petere, ad quos nõ pertinet prima cauſa ſucceſsionis, Bar.conſ. xxvj. nunquid autem mater non petens incurrat infamiam uel aliam pœnam, Ro.conſ.clxxxv. & quid ſi filius moriatur intra annum, Io.de Dama.conſ.xlv. & Ro.conſ.ccvij. & ccxxj.ubi ponit de ſubſtituto. quid autem ſi mulier tẽpore mortis ſit minor, & effecta maior non petat, an priuetur ſucceſsione, Rom. conſ. cclxxix. de quo etiam habes s̃.in prim.apo. quid autem ſi pupillus moriatur intra annum, ſed tamen ſuperſit tantum tempus q̃ poteſſet mater petere tutorem, Caſt.conſ.lxv.ubi etiam ponit ſi ſit mater uel auia, an annus currat in ambabus petendi tutorem, & nunquid mater & alij habeant integrum annum, an uerò teneantur petere intra quinquaginta dies, ſi non ſunt impediti, Paul.conſ.ccclxxiiij.& ccclxxvj. An autem onus probandi incumbat dicenti matrem uel auiam fuiſſe negligentes, uel temporis probare diligentiam, Io.de Dama.de quo ſcripſi ad Bar.in auth.matri.C. quando mul. tut.offi.Item q̃ etiam auia priuetur ſicut mater, ſi non petijt, etiam ſi mater erat uiua, Io.de Dama.conſ.cj.Item q̃ non priuentur ſubſt.fideicomm: cùm per hoc non ſuccedant filio, Ioan.de Dama.conſ.cij.Bar.in.d.q.ult.in prin.ſol.Item quòd etiam priuetur pater, quãdo mater erat in eius poteſtate, & fuit negligens, Bar.l.quid ergo.§.j.ff.de inſti.

b *Malũ.Idẽ tenet Bar.d.§.confeſtim. Sed Bar.eſt contrarius in l.ij.qui pe.tu. ubi facit differentiã inter matrem, & alios.uide Imo.c.ex parte.de appel.*

LEX XI.

SI AB EO. Si ius agnationis reſeruatur emancipato, uidetur reſeruatum emancipatis, & cæteris agnatis. Facit hæc lex ad illud quod dixi s̃.in l.ult.de indic.uid. quòd diſpoſitio facta in uno de correlatiuis, uidetur facta in alio.

LEX XII.

SI MAIOR. Natus ex quinquagenaria, eſt legitimus, & ſuccedit. Opp.de his quæ rarò contingunt, non debet fieri lex, l.nam ad ea.ff.de leg. Gl.non ſoluit, breuiter † dicunt doc. Quædam cõtingunt rarò,
1 naturaliter *tamen, & de his debet fieri lex, ut hic Quædã cõtingũt rarò, & miraculoſè, ſupernaturaliter, ut q̃ mortuus reſuſcitatur, & de his non debet fieri lex. Cont. ſed'm hoc ſequeretur q̃ beatus Ioan. Baptiſta non fuit natus miraculosè. Theologi dicunt cõt.
2 Breuiter † Io. Baptiſta ſecundum naturam miraculosè natus eſt, ut dicit Euan. Luc.j. c. Erat enim Helizabet ſterilis, & proceſſerat in dieb. ſuis, unde in ea erat duplex impedimentum, quia erat ſterilis, & proceſsit in diebus ſuis: hęc autem proceſsit in diebus ſuis, non tamen erat ſterilis, & ideò naturaliter poteſt contingere. I.Concen.B.

* *Naturaliter. Ea enim quæ naturaliter fiunt, licet rarò contingant, perpetuò fieri intelliguntur: l. foramẽ.§.neq̃.ff.de ſeru.urb. præd.*

LEX XIII.

a DE EMANCIPATIS. [a] Hæc lex eſt correcta, niſi in uno quod eſt hic ſingulare, nec eſt correcta. Emancipatis contracta fiducia, ſuccedunt fratres in proprietate, & pater in uſufructu, fratres uterini in bonis quæſitis à matre præferũtur fratribus conſanguineis. Prima pars huius leg. corrigitur per auth. defuncto.s̃. de Tertul. Secunda remanet incorrecta. Not.iſtum tex.ibi, ſiue priorem thorum ſeruauit, ſiue ad ſecundas nuptias migrauit. Facit quòd pœnę quæ notantur
1 † in caſibus qui ponuntur in l.fœminæ.de ſecun. nup. non habeãt locum in patre, ſecundas nuptias contrahente, tamen cont.eſt uerum, ut ibi dixi, & allegaui tibi hunc tex.ibi.
b No.ex iſto tex. [b] quòd in reb. maternis præferuntur uterini, in reb. paternis præferuntur conſanguinei, in reb. aliunde quæſitis ſuccedunt æqualiter. Hoc nõ eſt hodie correctum. Ita habuiſtis no.s̃.eo.auth.poſt fratres.& j̃.tit.j.auth.ita q̃.ibi plenè per glo.& plenius in corpore de conſang.& utc.fra. §. quæſtio igitur.uer.fi.col.vj.& etiam §.fin.

ADDITIO.

a Emancipatis.No.ſing.& uide auth.itaq; & per hanc l.limita §.reliquũ. in auth.de hær.ab inteſt.Nec mirum, quia iura uetera,l. non eſt nouum. & l.ſeq.de leg.& auth.offeratur.de lit.conteſt.
b Iſto tex.Bar.l.ij.§.legitima.ff.de ſuis & leg.

LEX XIIII.

a LEGE XII. TAB.[a] Fœminæ iure agnationis ſuccedunt ſicut maſculi, ſublato iure, quod
b cõtrarium inducebat. Item filij ſororis[b] conſanguineæ, uel uterinæ, ius legitimũ agnationis huius l.autoritate nanciſcuntur.h.d.

ADDITIO.

a Tab. Facit ad q.de qua dixi in l.j.poſt Bar. ff.ad Ter. Adde q, Bal. hic dicit, ſi ſtatutum loquitur de agnatis, in materia ſucceſsionis non debemus ipſum extendere ad filium ſororis germanæ uel uterinæ, licet per iſtam l. æquiparentur agnatis, quia propterea non dicuntur agnati, licet dicamus, q, ſtatutum debeat intelligi ſecundum ius cõmune, ut no.ſ. de iu.del §. in computatione. illud debet intelligi de iure communi, ordinariè diſponente, non autem extraordinariè ut hic, quia iſta lex extra ordinem ſtatuit, q, perſonæ, quæ non ſunt agnatæ, ſed cognatæ, habeant iura agnationis.
b P. PAV. P. Sororis. Si ſuccedant tanquam agnati ex diſpoſitione huius l.tamen dicuntur impropriè agnati, ideò non comprehenderetur in ſtatuto, q, agnati uſq; ad quartũ gradum præferantur cognatis. Ita pract. Pap. in for.lib.quo agitur petitione hæred.ab inteſt.

LEX XV.

MEMINIMVS. Lex præcedens hic confirmatur, & filij emancipati tanquam ſui ſuccedũt inuicem, & pater, & frater, & ſorores uterini, iura agnationis legitima nanciſcuntur, & inter agnatos eſt locus ſucceſſorio edicto, quod locũ habet etiam
1 in tutelis. No. † ex hac l. ꝙ filius emancipatus ſuccedit ad ſi-
2 militudinem ſuorum de iure ciuili. Ex quo † no. ꝙ non eſt neceſſe, quòd nepos ex filio emancipato inſtituatur, quia filius tanquam ſuus præcedit, dixi plenè in l.Gallus.§.& quid
3 ſi tantùm.ff.de liber.& poſthum. Vltimò not. † quòd inter agnatos eſt locus ſucceſſorio edicto, Inſtit.de legit.agn.ſuc. §.placebat.

Communia de ſucceſsionibus. Tit. LVIII.

LEX I.

SCIRE. Ad ſucceſsionem fratris emancipati, alius emancipatus, & in poteſtate retentus, pariter admittuntur.

LEX II.

SI PATER. Qui eſt hæres hæredis, poteſt hæreditatem primi defuncti uendicare.

LEX III.

VITRICO. Vitricus & priuignus, ſibi inuicem non ſuccedunt.

LEX IIII.

SERVVS. Seruus non poteſt habere ſucceſſorem. Fal. in caſib. hic poſitis in glo.

LEX V.

AMITAE. Priuignus non poteſt ſuccedere nouercæ per ſe, ſed per mediam perſonam filij, qui priuigni ſit frater.

LEX VI.

AVVNCVLO. Auunculus præfertur conſobrino, hoc dicit.

LEX. VII.

AFFINITATIS. Inter affines nulla eſt ſucceſsio. fallit in uiro, & in uxore*, ſed ipſi nõ ſunt affines, ſed principium affinitatis, ut ſ. unde uir & uxor.l.j.

*Vxore. Nam deficiẽtibus aſcendentibus, deſcendentibus & collateralibus, coniuges inuicẽ ſuccedunt: l.j.ſ.un.uir & ux.glo.fin.§.conſideremus.auth.de trien & ſemiſ. quos re uera affines eſſe defendere poſſumus: l. non ideò. ſ. de hæred. inſtit. I. Concen. B.

LEX VIII.

ANTEQVAM. Quandiu eſt ſpes ſucceſsionis ex teſtamento, non habet locum ſucceſsio ab inteſtato, hoc dicit.

LEX X.

NVTRITORIBVS. Gl. quædã ſingulis, quæ eſt in l.quo tutela.ff.de re.iur. dicit ꝙ omnibus deficientibus, ultimò ſuccedit ille, qui tutor fuit pupilli. Illa gl. non probatur, imò credo ꝙ ſit contra hanc l. & rationem, quia ſi iſte, qui nutriuit pupillum, ratione huius nutrimenti non poteſt uendicare ſucceſsionem, & multò minus ille qui adminiſtrauit tantùm patrimonium eius.

AVTHEN.

a OMNES.[a] Per hoc quod dicit, peregrini & aduenæ, liberè hoſpitentur ubi uoluerint, dicitur
1 † ꝙ peregrini, qui uadunt in peregrinatione, non poſſunt capi pro repræſalijs, quia uult Imperator, ꝙ liberè hoſpitentur, ubi uelint, quaſi dicat, nullus poteſt eis inferre moleſtias, & ideò in ſignum peregrinationis, portant ſcarſellam & burdonem.

ADDITIO.

a Omnes. Ang l.ij.§.legatis.ubi gl.ff.de iud.And.Barb.No.ibi, liberam habeant facultatem, ſecundum Ang.quem refert Caſt. q, peregrini poſſunt teſtari cum duobus teſtibus, ſicut milites, propter liberam facultatem eis datam, quod intelligit Caſt.ſi ibi moriantur. Si autem alibi, dicit ipſe ceſſare cauſam priuilegij.

LEX XI.

SANCIMVS. In bonis maternis frater ſuccedit fratri patre excluſo, uſufruc.ei integrè reſeruato, & eſt correcta* iſta l. per auth.defuncto. ſ.ad Tert.quia pater ſuccedit unà cum fratribus. Habemus hic duas auth.una incipit, omnes peregrini, & fuit facta per Romanos, licet ipſi teneant cont. & maximè anno Iubilei, & fuit conſtitutio Friderici.

* Correcta. Sed addas in uerſ. progenitos, cũ aſcendẽtibus. & ita nõ erit corrigẽda, nam aſcendẽtes cũ filijs ſuperſtitib. filio defuncti ſuccedũt. I. Concen.B.

AVTHENT.

2 Parentes ex linea paterna, præferuntur in bonis paternis, in maternis parentes ex linea materna.
3 Filij ex diuerſis matrimonijs ſuccedũt in lucro habito ex illo matrimonio.

a ITAQVE.[a] No. ꝙ duæ rõnes † uincũt unã, &
1 tota die allegaẽ in auth.de cõſ.& fra. unde hæc ſumiẽ. Gl. quæ eſt hic, diſtinguit & addit ad iſtã di
b ſtinctione l.de emancipatis.ſ. tit.j.[b] Vlt. Dy. facit unam ſuã diſtinct. in materia de ſuc. ab inteſt. quam Cy. refert hic de uerbo ad uerbum, & illa diſtinctio in aliquib. deficit, ſpe
2 cialiter in uno, † ſcilicet qñ ueniunt ad ſucceſsionẽ fratres uterini, & fratres cõſanguinei, in bonis maternis præferunẽ uterini, in bonis paternis præferunẽ cõſanguinei.* Ita qñ ueniunt ad ſucceſsionẽ parentes, parẽtes ex

* Conſanguinei. Excepto eo qđ mulier, mariti largitate perceperit, id enim ex eo tantùm coniugio procreati liberi ſibi uendicant: l. iiij. ſ. de ſecun. nupt. I. Concen.B.

c ex parte matris præferuntur in[c] bonis quæſitis ex materna linea, parẽtes ex parte patris, præferuntur in bonis quæſitis
d ex latere patris,[d] ut ſ.tit j l.iij. Item deficit diſtinctio Dy. in a-
3 lio, † qñ parentes tranſeunt ad ſecũda uota, & habent filios ex diuerſis matrimonijs, quia tunc filij præferũtur in lucris habitis ex illo matrimonio, ut uidiſtis ſ. de ſecun.nu. l.cùm alijs. deficit etiam in quibuſdam alijs, & credidi eam ſupplere, ſed non potui ſcribere.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Itaq;. Adde c.j.de treu. & pa.c. & ſi Chriſtus. de iureiur. de præben.in vj.ubi conſuetudo cõcurrens, cum iure communi non diſſoluit illud uinculum, nec ius ex conſuetudine proditũ. per quem tex. confundit gl.Ioan.And.in c.j.de conſt.in vj.in uerſ.facti. poſt med. & illum tex. contra illam gl.ponit Gemi.in d.c.ij.de præb.in vj. tenentes contra prædictam gl.cùm faciunt mentionẽ de illo tex.nec etiam doc.in d.c.j.de cõſt. in vj.faciunt etiã c.conceßis.de teſt.c.ueniſſent de inſti.c.uenerabilẽ de electi.ubi cõcurrens conſuetudo cum iure cõmuni, fortificat ius cõmune, uide etiam pro reg.quam dicit Iaſ.in l.cohæred.§ qui diſcretas. in ij. not.de uulg.& in l.filiusfa.§.Diui.de leg.j.Item quomodo & quando in ſucceſſione conſideretur pluralitas uinculorum, Alex.conſ.clxvj.uol.v.
b Supra tit.j.Fran.de Curt.l.quæſitũ.quæ eſt l.iij.& malè, in trac. de ſuc.ab inteſt.addens q, idẽ eſt in bonis quæſitis à matre, quib.præfertur uterinus, l.de emancip.ſ.ti.j.hic alleg.& ibi per Bar.Quid in duob.paternis, quorum unus eſt utrinq; cõiunctus, alter non, quis præfertur? Vide l.poſt conſanguineos §.legitima.ff.de ſuis & leg.
c P. PAV. P. Præferuntur. Cuma . latè reprobat iſtam opi. Bar. conſ.cxxij per totum. Vide ad Bar.l.iij.ſ.de bo.quæ lib.Bar.conſ.xvij.
d Patris.Bar.conſ.in cauſa nauis.et in l. poſt dotẽ.in fi.ff.ſol.ma.ſcripſi poſt Bar.d.l.iij.Adde Ro.con.xl.& dicit Caſt.ſe cõſuluiſſe q, ſtãte ſtatuto q, frater ex latere patris præferatur uterino, & frater defunctus habeat bona quæſita à iure cõi, cõia inter ipſum et uterinũ, q, in his bo.frater ex latere patris tantũ nõ excludet uterinũ, qa reſultat magna iniquitas, et ſufficit q, ſtatutũ præferat fratrẽ cõſang. ut ipſe ſolus ſuccedat in bonis aliũde quæſitis, abſq; eò quòd extẽdat uires ad bona materna, latius hic uide per ipſum.

De bonis maternis, & materni generis. Tit. LIX.

Continua ut in gl.duob.modis, dictũ eſt ſ. de iure quod habemus in bonis mortuorum, &c.ut habes in glo.

LEX I.

1 Pater poteſt conſtituere procuratorem in bonis filij, etiam ante litem conteſtatam.
2 Quando pater agit uel conuenitur nomine filij, in cuius perſona formabitur libellus.
3 Pater litigans tanquã adminiſtrator filij, facit expenſas litis de fructibus.
4 Maritus exigens dotem, uel debitores dotales, ſi expendit, tales expenſæ minuunt dotem.

a RES.[a] In rebus maternis* filio cõpetit proprietas, patri uſusfructus, cũ plena adminiſtratiõe excepta alienatione. Primò ponit, quòd ius habeat pater, & quòd filius in bonis maternis. Secũdò ponit cui cõpetat adminiſtratio. Tertiò intercidit alienationem. Scd'a ibi, parentes aũt. Tertia ibi, ita ut. Opp. quicquid quærit filius, quærit patri, ff.de ac.hær.l.placet, & ſi à pa.quis fue.ma.l.j.in prin. Inſt. per quas perſ.no.ac.in prin. Sol.illud eſt ius antiquũ, iſtud eſt nouũ, ſcd'm qđ in bonis maternis patri nõ quæriẽ proprietas: fuerũt tñ quidã, qui dixerunt hoc etiã fuiſſe de iure antiquo, per l.filius.in prin.ff.de inof.teſt. quorũ opi. reprobat gl.l.is qui hæres.§.fi. ff.de acq. hær. dixi uobis, & ibi Cy.refert in l.j.ſ. qui admi. ad bon.poſſ.licet non allegeт iſtam gl. in l.is qui hæres. Opp.ſ.ij.de proc.l.neq;.dicit glo.
1 fateor quòd pater † non poteſt conſtituere procuratorem in bonis filij, niſi poſt lit.conteſtatam, ſicut tutor, uide gl. ij.

* Maternis. Secus in bonis fratris, in quibus pater concurrit cum filijs in proprietate, neq; partis filiorum uſumfructum conſequitur: §. ſi uerò cũ aſcẽdẽtib. auth. de hær.ab inteſt. I.Concen. B.

quam no. Iſta gl.reprobatur per omnes doc. imò pater poteſt cõſtituere procuratorem ante lit.conteſta.ſicut dicimus in epiſcopo, ut no.in l.j.in prin. ff. de proc. habet enim plus
b iuris[b] pater, quàm tutor, quia habet uſumfructũ. Ego reperi, ꝙ And.de Piſis ſemel conſuluit iſtã q.& determinauit con
c tra iſtã gl.& bene iudicio meo,[c] tribus rationib. quas ſumebat ex iſto tex. Primò, ex eo quod dicit, per ſe, uel per procuratorem poſſe petere, nam iſtud petere, ſeu poſcere, fit in ipſa conteſtatione, ut l.amplius.ff.rem ra.ha. Si ergo nõ poſſet dare procuratorẽ, niſi poſt lit.conteſt.non poſſet poſcere per procuratorẽ, quod eſt contra iſtum tex. Secũdò in iſto tex. qui dicit, & omnia agere, tanq; ſolidũ perfectumq; dominium haberet, &c. Nam nõ eſt dubiũ, ꝙ ſi perfectum haberet dñium, ꝙ poſſet conſtituere ante lit.cõteſt. Tertiò, hoc probat ex eo quod dicit, perſonã gerat legitimã, unde autoritate huius l. eſt legitimus adminiſtrator, etiã ante lit.cõteſt. & iſtud puto uerũ. Opp. & uideẽ, ꝙ nõ poſsit exercere actionem, qui nõ poteſt alienare, l.ait prætor. §. eſt enim.ff. de iu. del. Gl non ſoluit, ſed reg. quæ poſita eſt in l.cõtraria, loquitur in eo qui agit nomine ſuo, ſed in eo qui agit nomine alieno, nõ procedit, & ita loquiẽ hic. Vlterius op.hic Imperator docet mẽtiri, contra l.ij in fi.ff.de indi.uid. Sol. Fallit hic; ita uidetur uelle gl.tua, nam ſi pater uult uẽdere rem filij, debet mentiri. & dicere ipſam eſſe ſuã. Iſte intellectus nõ placet noſtris doc. imò aliud uult dicere tex hic, quaſi dicat, pater ſi ipſe uẽdit eam tanquã propriã, tenebiẽ de euictione, cũ debeat in cauſa euictiõis docere rem fuiſſe propriã. Opp. ff.de eui.l.illud. Sol.qs nõ cogiẽ dare fideiuſſorẽ de euic.fallit hic; quaſi immineat euictio in limine cõtractus, l.ſi poſt ſ.de eui. Ita dicit gl Doc.reprobãt iſtam gl. Nam cùm filius eſt in poteſtate, nõ poteſt agere, l.j in fi.de an.exce. ergo nõ poteſt imminere euictio. aliud ergo uult dicere iſte tex.ſ. ꝙ pater in cã euictionis tenebitur docere rem eſſe propriã. Itẽ ab ipſo initio poteſt emptor cõuenire cum eo quod ſibi det fideiuſſo
d rem de euictiõe. Circa l.[d] noſtrã quæriẽ, qñ pater agit, uel cõuenitur nomine filij, in cuius perſona formabitur libellus?
2 † Gl.arguit pro & cõtrà, allegat l.ut habes in ea, quam uide. Breuiter iſta eſt ueritas, ſi quidẽ filius eſt infans, in perſonã patris debet concipi libellus, adminiſtratorio tñ nomine filij, ut hic diciẽ in tex. Si eſt maior infante, & abſens, idẽ. ſi uerò eſt præſens, poteſt fieri quomodocũq; uult, uel ut formetur libellus in perſonam filij, cum auto.patris, uel in perſonam patris adminiſtratorio nomine filij, d.l j.§.ſufficit.ff.de adm.tu.& auth.cauſa.de epiſ.& cle. Cõmunis practica obſeruat, qñ agitur contra filiumfa. & contra patrem, & ſimiles, ꝙ ponatur utraq; perſona, ago contra talẽ filiũ, & cõtra patrẽ eius adminiſtratorem legitimũ. Quæro, quis iurabit de ca
3 lumnia? dic ut in glo. Vlt.no. † & teneas menti iſtum tex. ꝙ
e pater debet facere expenſas[e] litis de fructib. ibi, & ſumptus ex fructibus impigrè facere, &c. Simile habetis ſ. tit.j. l. cùm
4 non ſolùm.§ ubi aũt in unum uoluntas. Et hoc facit † ad q. utrùm maritus qui exigit debitores dotales, teneatur facere expenſas de ſuo proprio, ſeu de fructibus dotis, ut illæ expenſæ minuãt dotẽ, & hic uidetur caſus, ꝙ de fructib. dotis. Iſtam q.tangit gl.in l.j.§.j.ff.de impen.in re do.fac.Spe.ponit eam in ti.de do.inter ui.& ux.poſt diuor.§. fi. uer. illud etiã. Finaliter uidetur mihi, ꝙ teneat, ꝙ ſit idem in marito quod in patre. Ego determinaui* cont.* d l.j. Primò, quia expenſæ neceſſariæ minuunt dotẽ, l. quod dicitur. ff. de impen. Prætereà expenſæ quæ fiunt in exigendo nomina, faciunt uideri tantò minus eſſe in nomine, ut ſ. mand.l.per diuerſas. ibi no.in ul. gl.magna. nec obſt. quòd dicitur de patre, nam maritus habet fructus dotis propter onera matrimonij, pater habet fructus iſtorum bonorum ex cauſa lucratiua, non propter onera filiorum.

* Cont. Ego cõiecturã totius rei, & modo et genere impẽſæ ſumendã eſſe exiſtimo: l. utrũ. ff. de do.int.ui.I.C.B.

ADDITIO.

a Res.l.fi.§.j.de uer.ob.ubi apparet, in quib. pater ut legitimus adminiſtrator poßit, & adde q, in tantũ dicitur pater legitimus adminiſtrator filij in aduen-

aduentitijs, q̃ poterit in illis filio præiudicare, gl. & ibi doct. in l. de re. ff. de transf. & alibi etiam dixit gl. in l. ſi legati. ff. de pig. q̃ in talib. ex contractu patris acquiritur utilis filio, quod no. mater autem nõ eſt legitima administratrix bonorum. l. filiæ. ff. de ſol. adde an pater poſſit filio præiudicare in bonis, in quib. ipſe habet uſumfructum? Bal. conſ. ccclxxx. iij. uol.

b *Iuris. Ideò põt ante lit. conteſt. procur. conſtituere. Bal. hic, Imol. hoc dictũ limitat, quoties pater agit conſenſu filij maioris infante, conſentientis, de proc. c. accedens. & ſic ſaluabitur iſta gl. Poteſt etiã dici ſecundũ Bal. q̃ iſta gl. eſt uera, quãdo pater agit nomine filij, non cõmuni, ut puta, quia pater poſſidet naturaliter, filius ciuiliter, & cadit à ciuili, et pater recuperat, & hoc quia in iudicio nõ uenit uentilandũ nomine patris. Bal. l. j. & ij. cũ l. ſeq. ff. de proc. ſecundũ Spe. tit. de proc. §. j. uerſ. ſi quãdo. Iac. de Are. hic etiã per Cy. & Gul. alle. Pau. & in l. omnes. de epiſ. et cle. Spe. in loco præalle. uidetur diſſenſiſſe, q̃ ſuper uſufru. loquatur opi. Bar. hic, ſuper proprietate loquatur opi. gl. & Ray. de For. ut refert Bal. l. fi. §. ubi aũt. j. tit. j. tenet dictũ Inn. ſecundũ Bal. hic, & ibi Ang. hic tenet cont. Inn. ſed̃m Imo. l. fi. ff. de uer. ob. tenet pro Inn. & pro eo dicit eſſe caſum in d. §. ubi autem. Pro opi. Bar. & ſequaciũ facit id quod dicimus q̃ in prælato hoc uidetur æquiparari, Bar. l. neq̃. s̃. de proc. & quod ibi dixi. Et poſſet dici ad d. §. ubi autem. & ibi no. per glo. & doc. Item q̃ poſſit cõſtituere procuratorẽ ante litis conteſtationẽ. Fateor tamen q̃ poſteà requireretur in agendo cõſenſus filij. §. ubi aũt. & aliquid per Mod. in §. actionũ. inſt. de act. Et iſtã gl. dicit eſſe falſam, Bal. in l. j. de tut. & cu. bo. dan. & an requiratur cõſenſus filij, Bal. hic tenet q̃ non. Sed an pater tanquam legitimus adminiſtrator bonorum filij minoris, poſſit interponere autoritatem, ut diuidat bona communia, Bal. l. generaliter. s̃. de ſec. nup. Sed an in alienatione rerũ filij, quã facit pater, requiratur decretũ iudicis, uide l. iij. & ibi Bal. s̃. de præd. min. Sed an filius cum cõſenſu patris uendere poſſit, uide l. fi. § filij autẽ. j. tit. j. Imò uidetur, q̃ ſolus pater uendere poſſit. in uer. ſi pater. in §. ubi autem. & Ang. conſ. clxxviij. Item, pater poteſt alienare pro utilitate filij. gl. eſt no. & ibi Bal. l. quicunq̃. j. tit. j. & an bona aduẽtitia filij & filiæ, poſſit filius uiuo patre uendicare. Bal. l. fin. j. tit. j. Et an ſi pater alienauit res filij, poſſit filius uiuo patre uendicare, Bar. l. fi. §. in cõputatione. s̃. de iur. de lib. Et quod dixi, an requiratur decretũ iudicis, uide quæ ſcripſi in l. fi. §. ubi autem. j. eo. Bal. in alleg. s̃. conſ. ccclxxx. iij. uol. laudat q̃ decretum iudicis interueniat, no. etiam Caſt. ex hac l. dum dicit, nullam præſcriptionẽ, iuncta glo. quod ſi ſtatutũ dicat, nulla poſſit opponi præſcriptio, q̃ debet intelligi de præſcriptione minoris temporis, quam xxx. ann. alle. tex. in uſib feu. tit. de l. Corra. §. præteréa. & de proh. feu. alie. per Frid. poſt prin. Et adde q̃ Io. And. in add. Spec. ubi s̃. refert Odof. de Are. Pet. Cyn. Di. & Guliel. de Suza, quos ipſe ſequitur, quòd etiam ſuper proprietate, pater ante litem conteſt. poteſt procu. conſtituere.*

c P. PAV. P. Meo. *Debet tamen interuenire conſenſus filij, aliàs non ualeret, ſecundum Rom. conſ. cclxj.*

d *Circa. Fallit niſi pater eſſet diſſipator, Bar. l. ij. §. quod ſi in patris. ff. ſol. mat. & l. fi. j. de ſent. & in l. Imperator. ff. ad Treb. & quod ibi dixi. & in l. generaliter. in fi. prin. & ibi Bald. s̃. de ſecun. nup. Adde qualiter ſit formandus libellus cùm pater agit, uel conuenitur nomine filij. Spec. tit. de libel. concep. §. iam tunc. circa prin.*

c *Expenſas. l. fin. §. ubi autem in unum. j. tit. Quid in alijs expenſis, Bald. in auth. excipitur. j. tit. j. in uerſ. fi. Bar. l. Imper. ff. ad Treb. ubi habetur, an per iſtam uenditionem perdat pater uſumfructum aliarũ rerum maternarum. Aliqui ponunt in l. ſi conſtante. in ix. quæſt. ij. q. prin. ſol. mat. & l. fin. §. ne autem. j. de bon. quæ lib.*

AVTHENT.

1 *Præſcriptione an acquiratur dominium.*

a 1 b NISI tricennale. [a] Quæritur in auth. iſta, an per † præſcriptionem aliquis efficiatur dominus. [b] Gl. hic diſtinguit, aut loquimur de præſcriptione triũ annorum, & efficitur quis dominus. Aut de præſcriptione xxx. uel xl. ann. & efficitur dominus, ſi habeat bonam fidem, aliàs non. Aut de præſcriptione longi temporis, & tũc acquiritur dominium utile. Idem tenet Dy. c. ij. de reg. iur. lib. vj. ubi optimè declarat iſtam glo. Pet. uidetur dicere, q̃ per qualemcunq̃, ſeu per quãlibet præſcriptionẽ, acquirat dñium directũ, & eſt una de nouitatib. ſuis, cõtra cõem opi. propter plures rationes, quas hic refert Cy. quas non curo referre, quia de facili reſpondetur. Pro opi. noſtra uidetur caſus in l. j. §. fi. de aqua plu. arc. Dy. inducit illa ad hoc.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Tricennale. Alex. l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. Pet. latiſſimè de quo ſcripſi ad Bar. l. pen. j. de præſc. xxx. ann. uol. iiij.*

b *Dominus. Bar. l. fi. s̃. quib. ex cau. ma. Bal. poſt gl. l. traditionib. s̃. de pact. Imol. c. fi. de præſc. Bal, hic. & Sal. in d. l. traditionibus. per Ioan. And. in regula poſſeſſor. in merc. per glo. & doct. l. uſuſca. de uſucap. Et idem hic dicitur, quòd per præſcriptionem longi temporis acquiritur utile dominiũ, tamen limita, niſi quis præſcriberet ex forma ſtatuti, quoniam ut ſtatutum aliquid operetur, acquiritur directum dominium, ſecundum Bar. l. ij. ff. de uſucap. Item limita, niſi præſcriberet iudicis autoritate, ſecundum Bald. l. poſſeſſio. §. fi. de bon. aut. in poſſ. Et ita intelligitur l. ſi finita. §. Iul. & quod no. Bar. l. prætor. ff. de dam. infec. Item limita, ſecundum aliquos, niſi præſcriberetur contra ſcientem, quoniam ſcientia & præſentia inducunt conſenſum, & cõſenſus directum dominium, quod tamen non confirmo. Item limita, niſi quis præſcripſiſſet tanto tempore, cuius in contrarium memoria non exiſteret. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & æſti. ubi longinquitas temporis habet uim conſtituti, & conſtitutum habet uim conſenſus, & conſenſus inducit directum dominium. c. ſuper quibuſdam. §. præterea. de uerb. ſig. Bal. & doct. l. traditionib. C. de pact. & Lud. & Bal. l. in poſſeſſionem. j. de bo. auto. iud. poſſ.*

LEX II.

QVICQVID. Quæ s̃. dicta ſunt proximè in bonis maternis, locũ habent in bonis materni generis. Hic dicitur, defuncto eo, quæritur hic de quo loquitur, an de patre, an de filio? Pla. dicebat de filio, & ſic morte filij, dicebat extingui uſumfructum patris. gl. determinat cont.* & quòd hic dicitur, mortuo eo, ſcilicet patre. Nam morte filij non extinguitur, alleg. glo. s̃. ad Tert. l. fi. in auth. de hær. ab inteſt. circa prin. & s̃. tit. j. l. fin. adde lxxxiij. tit. j. l. iij. & iiij. quod no. & *habit. l. ſi patri. l. ſi domina. j. de uſuf.* I. Concen. B.

* *Cont. Nam morte uſufructuarij non proprietarij finitur uſufructus: l. uſus aquæ. ff. de uſu*

LEX III.

SI VIVA. In bonis maternis filijs emancipatis delatis, pater ſuccedit in uſufructu pro uitrili, ſi ſunt in poteſtate in totum, idem in nepotib.

LEX IIII.

OMNEM. Per tranſitum ad ſecunda uota, non perdit pater uſumfructum in bonis filij quæſitum. Not. quòd ille qui non tranſit ad ſecunda uota, dicitur ſta
a re in priori matrimonio. [a] glo. l. j. §. exactio. s̃. de rei ux. act.

ADDITIO.

a *Matrimonio. Idem poſt Bar. in l. diuortio. poſt prin. ff. ſol. matr. l. unica. §. exactio. s̃. de rei ux. act. imò iniuriantur conſanguinei uiri defuncti, ſi uidua committit ſtuprum, ſicut ſi committeret adulterium, l. ſi mulier. & ibi Bar. j. de adul. limita ut hic per Bar. niſi mulier luxurioſè uiuat, quia tunc non gaudet priuilegio prioris matrimonij. l. his ſolis. j. de reuo. do. Alex. l. cùm quædam. ff. de iuriſd. om. iud. Adde q̃ Caſt. conſuluit, quòd uidua committens ſtuprum, perdit dotem, quemadmodum ſi eſſet in matrimonio, eius conſ. cxx.*

De bonis quæ liberis. Tit. LX.

LEX I.

1 *Aduentitium eſt, quod lucratur filiusfa. ex dote uel donatione prop. nup. ex forma ſtatuti, & non uenit fratrib. conferendum.*

VM VENERANDAE. Sicut bona materna, ita lucra nuptialia filijs, quo ad proprietatẽ, patri quo ad uſumfructum* quærunt. h. d. Op. l. prox. Sol. ibi loquitur in lucris nup. quæ à patre proceſſerunt, ut ſtatim dicam. Vlti. per iſtam l. ego
1 dico, quòd † portio quam lucratur filiusfa. ex

* *Vſumfru. Imò nihil patri acquiritur, ut hic uerſ. nullatenus. Sed propoſita hæc*

uniuerſalis, ad proprietatẽ reſtringitur, non uerò ad uſumfructum referenda eſt: j. l. cùm oportet. uerſ. tam maternarũ. ex dote uel donatione propter nuptias, ex forma ſtatuti ciuitatis, illud eſt aduẽtitium, & per conſequens non uenit fratrib. conferendum, s̃. tit. j. l. ij. in fi. & s̃. de coll. l. fin. non obſt. quod dicit Dy. l. ſi cùm dota. §. tranſgredi amur. ff. ſol. mat. & ibi dixi, nõ obſtante eo quod dixit Cy. l. j. s̃. fam. erc. & dixi uobis in l. dotem. ff. de caſtr. pec. ubi tex. & glo. tan-
I. Concen. B. a gunt. Quæro filiofa. data eſt dos, [a] quæritur utrùm conſtante matrimonio, patri quæratur uſusfructus? dixi uobis in l. cõtra nurũ. §. j. ff. re. amo. ubi gl. tangit. Et de hac q. nihil reperies in hoc tit.

ADDITIO.

a *Dos. Per iſtam l. dos, quam filius lucratur à ſtatuto, dicitur aduẽtitia. Bal. auth. ex teſtamento. s̃. de coll.*

LEX II.

CONSTITVTIONIS. [a] Lucra nuptialia, ex bonis patris profecta, pleno iure quis cogitur filijs reſeruare, auth. ſed quamuis. s̃. de rei ux. act.

ADDITIO.

a *Conſtitutionis. l. fi. s̃. com. utri. iud. quantùm ad uer. nullius, poſitum hic.*

LEX III.

* *Peculij. Et ſic pater non retinet uſumfructũ donatis filij, eo mortuo, extantibus liberis eiusdem filij. quod eſt ſingulariter obſeruandum aduerſus §. ſi quis igitur. authent. de hær. quæ ab inteſt.* I. Concen. B.

QVOD SCITIS. Filio deceden
1 te ſuccedunt liberi, nec poteſt pater bo-
a na eius occupare iure peculij. * Tenementi hanc l. † quia ſecundum iura Codicis filiusfa. habet hæredem, [a] ut uidiſtis in l. fin. ad Tert. & s̃. tit. j. l. ij. &c.

ADDITIO.

a *Hæredem. Bar. l. poſt dotem. in iij. q. ff. ſol. matr. & in l. pater qui. ff. de caſt. pec.* P. PAV. P. *Quomodo iſtud procedat de iure C. & quid ad datur de iure auth. uide Com. ut ſcripſi in auth. in ſucceſ. C. de ſuis & leg.*

1 *In ſucceſſione morientis, pater præfertur auo.*

2 *Pactum de lucrando dotem uiro præcedente, ſicut nõ ualet, ita eodem modo nec pactũ de lucranda donatione ante nuptias præcedẽte muliere.*

* *Alibi. Inuenies tamẽ idem in §. ex diuerſo. auth. de hær. ab inteſt. l. in ſucceſſione. s̃. de legi. hær.* I. C. B.

a SIN AVTEM. [a] Nepote deceden-
1 te, in bonis quæſitis à matre, uel linea materna, auus maternus præfertur paterno. No. iſtum caſum, quia neſcio eum alibi *, nec ſcio in tex. nec in gl. nec per aliquos doc. dixi tibi s̃. tit. ij. auth. itaq̃. Alij legunt iſtum §. alio modo, & ſecundum eos hoc in-
1 tendit. † In ſucceſsione morientis, pater præfertur auo. Idem habetis in auth. defuncto. s̃. ad Tert. ſecundum iſtam lect. ſic forma caſum. Quòd uir filiusfa. dedit uxori donationẽ, propter nup. pacto appoſito q̃ ſiue prædecederet uir, lucraretur partem ipſius donationis, deceſsit ipſa, & ſic lucrata eſt, quærit quis præferatur in ſucceſsione? Et dicitur q̃ pater, aliter non poſſet hic poni tenendo iſtam
2 lect. Opp. † q̃ pactum de lucrando dotẽ, uiro prædecedente non ualet, ff. de pac. dot. l. j. & ij ergo nec pactum de lucranda donatione ante nup. præcedente muliere, cùm inter eos debeat eſſe æqualitas, ut s̃. de pac. conuen. auth. æqualitas. Huius timore tene primam lect. quæ uidetur rationabilis fundata ratione l. de emancipatis. in fi. s̃. de legit. hær. Si uelles tenere ſecundam, dicas quòd in hoc eſt æqualitas, per hanc l. non bene probatur.

ADDITIO.

a *Sin autem. Bar. l. poſt dotem. in fi. ff. ſol. mat. Bal. auth. defuncto. ad Ter. & Cy. hic conſ. xl. & Bal. conſ. cxij.* P. PAV. P. *Iſtum intellect. reprobat Com. ut ſcripſi in auth. itaq̃. s̃. tit. j. uide ad intellectum huius §. Ro. conſ. Bar. ſuper Cod.*

xl. Pet. Phil. Cor. *qui tenet cont. Bar. Alex. l. poſt dotem. prope fi. ff. ſol. ma. non firmat, ſed ipſe in conſ. cl. uol. ij. dicit iſtum eſſe magis communem intellect. & in d. l. poſt dotem. per totum. circa ueritatem iſtius opin. contra Bar. uide Com. conſ. clxvj. pro opi. Bar. uide Anch. conſ. cccxlix. Card. in trac. dotis in iij. par. q. ubi decidit, ſed refert uerba Alex. in d. l. poſt dotẽ. ad fi. eo. tit. declarat tamen & reſtringit opi. Bar. ut per Pau. in auth. poſt fratres. l. j. s̃. de leg. hær. ut non procedat, niſi caſibus à iure expreſsis.*

LEX IIII.

a QVÆ CVNQVE. [a] In bonis quę * patri non quæruntur, moriens tranſmittit primò ad filios, ſecundò ad fratres, tertiò ad parentes *.

* *Parentes. Quod eſt ſingulariter obſeruãdum cũ communiter pater ſoleat concurrere cum filio, in bonis filij defuncti, §. ſi uerò cum aſcendentibus. auth. de hær. quæ ab inteſt.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Quæcunq̃. Gl. in hac l. malè intellexit iſtum tex. & eam reprehendit Bar. l. poſt dotem. ff. ſol. mat. in iij. q.* P. PAV. P. *Iaſ. l. ij. §. quod ſi patris. ff. ſol. mat. intellectus fuit Cor. in auth. quod locum. C. de col. ut refert Dec. conſ. clxj.*

LEX V.

NON Sine ratione. Appellatione uxoris continetur ſponſa, ex interpretatione extenſiua.

LEX VI.

3 *Filius, ſi ex pecunia patris fecit uſuras, uel aliam mercantiam, an hoc dicatur profectitium.*

5 *Filius an præſumatur diues ex bonis patris, uel aliunde.*

a CVM OPORTET. [a] In aduentitijs quæritur filio proprietas, patri uſusfructus, [b] exceptis caſtrenſi-
b bus. Opp. ff. de acq. hær. l. placet. & ff. ſi à patre qs fuerima. l. Sol. aliud de iure antiq. aliud de iure iſto nouo, in quo paulatim inceptum eſt à bonis maternis, finaliter deuentũ eſt ad omnia aduentitia, ne patri quærantur, ut hic uidebitis. Venio ad q. & intro gl. mag. hic poſitã, quæ eſt ualde no-
1 dicitur hic, q̃ in profectitijs nihil mutatur. † Et profectitia [c]
c dicuntur, quæ ex ſubſtantia patris proficiſcunt, tex. ibi, non ex ſubſtantia eius in cuius poteſtate, &c. Quæro ergo, quali
d ter intelligatur ex ſubſtantia, [d] proficiſci? Gl. dicit, q̃ hic accipitur dictio, ex, largè, ut comprehendat omne quod occaſione patris aduenit, l. aditio. ff. de acq. hær. de uul. l. ſed ſi plures. §. in arrogato. Et ſi hæc dictio, ex, ponitur largè. Alibi accipitur ex ſubſtantia ſtrictè, l. lancimus. §. repletionem. s̃. de inoff. teſt. De ſignificatione propria iſtius dict. ex, tetigi uo-
e bis in l. nõ dubiũ, s̃. de leg. Iuxta illud formo q. [e] Pone q̃ pater dedit filio fundũ, ut inde ſe aleret, ipſe ex fructib. fundi lucratus eſt, an iſtud dicetur profectitium? Glo. dicit quòd ſic, quia dicit ex te patris, &c. ff. ad Treb. l. baliſta. de uſu. & fruc. leg. in fideicommiſsi. §. nõnunquam. uide gl. ibi. Item ſi pater. Ego intelligo iſtam gl. in fundo qui datur colono. Nam ſi filius ipſe ſuis manib. coleret, pars quã ipſe lucrarẽt ex fru-
2 ctibus, ut ex opera ſua eſſet aduentitiũ, † qm̃ illud quod qs quærit ex laboribus eſt aduentitiũ, ut hic dicit in tex. Præterea iſtã l. intelligo de illo, q̃ filius acquirit de fructib. ſimpliciter. Si eñ de fructib. illis quandã negotiationẽ fecit, & ex hoc lucratus eſt, tũc eſſet lucrat[g] ex ſua induſtria, nec diceret, profectitium, l. iij. in prin. ff. ad leg. Falc. ita hic intelligo. † Quæro, ſi
3 pater dedit filio pecuniam, & ipſe filius deinde fecit uſuras, an hic dicatur profectitiũ, gl. hic uidetur dicere q̃ ſic, quam uide ibi. Sed quid ſi iſtud quod gl. de uſuris dicit, ſi procederet ſed̃m iura iſta, ſecundũ quæ iura, uſura eſt permiſſa, ſed
f ſecundum iura hodierna, [f] ſecundum quæ uſura eſt prohibita, nihil quæritur patri, quia de his quæ acquirũtur ex de-
g licto [g] per filium, nihil acquiritur patri, l. quod ſeruus. ff. de acq. poſſ. ff. pro ſoc. l. quod autem. Niſi poneres filium feciſſe uſuras ſine iuſſu patris, tunc enim cùm uterq̃ teneat ad reſtitutionem, quæritur patri, ſemper tamẽ dico deducto eo quod ipſi filio debetur pro operis, & idem dico in alia mer-

cantia,quam filius fecisset de pecunia patris. Nam lucrũ,qđ
attribuitur pecuniæ,esset profectitium,ut uidistis in l. illam.
4 s̃.de colla. † Quæro, quid si filius faciens mercantiam [h] iuit
h in Franc.pro mercantia cum pecunia patris,& eius occasio
ne captauit beneuolentiã Regis,qui sibi donauit quædã,an
hoc erit profectitium? Spec.tit.de iud.in materia de iud.uni
uersalibus.§.sequitur.uers. quid si isti. ubi tractat materiam,
uidetur tenere ꝙ sit profectitium. Credo ꝙ dicat ipse contra
5 casum l.socium qui in eo.§.fi.ff. pro soc. † Quæro quid iu-
i ris [i] in dubio,reperitur filius diues,nescitur unde habuit,u-
trùm præsumatur ex bonis patris uel aliunde. gl.dicit ꝙ ex
qualitate personarum præsumitur, aut filius erat industrio
sus,uel artifex,uel non.uide gl. licet secus sit in uxore. Cõtrà
glo.uidetur s̃.arb.tu.l.si defunctus. Breuiter dicas sic,ut so-
leo dicere aliàs.Quandoꝗ; si præsumeremus aliquem lucra
tum esse aliquid ex bonis alterius, induceret præsumptio-
nem delicti, tunc illud non debemus præsumere, l.si defun
ctus.s̃.arb.tut.Nam si illud quod habet tutor,præsumeretur
ex bonis pupilli,uidetur ꝙ dolo subtraxerit pupillo. Quan
doꝗ; si præsumatur ꝙ quis sit lucratus ex bonis alterius,ef-
fugitur præsumptio delicti;tunc istud debemus præsumere
k exemplum in uxore [k],s̃.de do.int.uir.& ux.l.etiam. & ff.eo.
Quintus. Quãdoꝗ; præsumitur ꝙ si quis sit lucratus ex bo-
nis alterius,non inducitur præsumptio delicti,neꝗ; effugit,
ut in filio,si filius habet de bonis patris,non mirum est,nec
est mirandũ etiam,si aliunde habet,tunc recurrimus ad con
iecturas quæ ponuntur hic,& in auth.s̃.de epis.& cle. ubi di
6 citur de prælato,ut in hac l.in prin. Quærit gl. † quid dica-
tur peculium profectitium, quid aduentitium, & de hoc s̃.
dictum est. Sed quod est cast.pec.uel quasi, dic ut glo. quam
uide & not. maximè de eo quod dicit de quasi castren. pec.
de quo uidebitis in l.fi.de inof.test.

ADDITIO.

a *Oportet. Circa istam l. quod pater potest in istis aduẽtitijs propria auto. apprehendere & possidere, & si nepos uel filius resisteret, potest pater propria autorita. ipsum coercere, & si nõ posset, potest adire iudicem qui ipsum coercebit, uide Com.cons.lxxxviij.in uer.ad tertium. & circa istam materiam de lucro mercatorum, aduocatorum, notariorum, & similium personarum quæ dicũtur aduentitia, uel castrensia, uel quasi, uide quæ scripsi in l.fi.§.de inoff.test.Peru.c.licet.§.j.de sep.in vj. Item quòd usufru. acqui.patri antequã apprehendat.Ant.cons.vij.circa fi.*

b *Vsusfuctus. Quid si pater est Abbas uel episcopus? Bal. quòd sic.l.fin.§.j.in prin.ĩ.eo.*

c *Profectitium.Bal.l.filiæ.s̃.de col.Bar.d.§.in arrogato.*

d *Substantia.Pondera Bar.hic,qui dicit,ꝗ §.repletionem.uers.ex substantia patris.intelligitur propriè unde non ueniant ea, quæ filius acquirit occasione patris.Et fuit alleg.in causa illorum de Rangonibus, & consului ego pro illis.Et ad istud Bar.dixi ꝗ idem Bar.tenet cont. in l. in quadam. ad l. Fal. & in cons.Gisbe. & adduxit Ang.d.l. in quartam. ubi dicit se pluries consuluisse, & ponderauit tex.in d.§.repletionem.in uer.aduentitia.coniuncto uer.autem.quod est aduersatiuum, unde excludit profectitia, per id quod uoluit Bar.l.hoc amplius.ff.de dam.infec.alle.istam gl. & no.de dictione, &c.uide quæ no.in d.§.repletionem. & Abb. cons. cxxx. pro distin.Bar.Ant.Bar.*

e *Formo.Bal.l.certum.s̃.fam.ercis.*

f *Hodierna.Bar.l.quod seruus.de acq.pos.Cy. & Bal.hic. & Bal. l.j. de his qui sunt sui.Ioan.And.in add.Spec.ti.de act.§.j.super uer. aduentitiũ. & Bal.hic, & Cast.l.ij.§.j.ff.quod quisꝗ; iu.adde Ang.cons.ccvij.in fi.et Bal. ubi s̃.qui tenet ꝗ dominiũ pecuniæ usurariæ transeat in patrẽ, quia soluẽs usuras à se abdicat dominium, & filio quæri non potest, ergo patri quæritur, Ioan. And.ubi s̃. & Angel. concordat cum opin.Bart. & Ioan. And. clarius in addit.ad Spec. tit. de iu. §. sequitur. uers. quid si alter filiorum. ubi refert Cy.ita tenere in l.per seruum.de acq. re.do. quia cũ tale lucrum sit restituendum,non quæritur patri.*

g *P. PAV. P. Delicto.Ang.cons.xxxiij.ante med.Are. l.quod seruus. de acq.poss. & ibi etiam quid de acquisitis in laudo.*

h *Mercantiam.Bar.l.si tibi decem.§.si pactus.ff. de pac. & in auth. unde si parens.s̃.de iniust.test. & Bal.l.certũ.in fi.s̃.fam.erc. & in trac.duorum fratrum.Bar.l.sed si plures.§.in arrog.de uul.in uer.quæro quid in dubio. Spe.tit.de act.§.j.uer.quid si de peculio quasi. & Bal.l.ij.C.de pat. po. & in auth.ex testamento.de col. & ibi etiam cui incũbit probare, & Bal.l.iubemus.§.j.s̃.ad Tre.et ibi etiã dicit, ꝗ cõfeßio patris in hoc nihil operatur.*

i *Iuris.Abb.cons.xxxv.ij.lib. P. PAV. P. Alex.cons.xxiiij.in prin. & cons.ccclxxxv. & dxx. & quòd præsumatur ex armis patris, uide Ant. cons.ix.in ij.dub. & ibi circa argumenta secũdi dub. & de istis quòd præsumatur acquisiuisse de terris alicuius, Bart.c. ad nostram.ex̃. de emp. & uen. & de elect.eund.c.cùm in officij.de testa. & ubi ĩ.*

k *P. PAV. P. Vxore.Bar.l.v.ff.de do.inter ui. & ux.quid autem in officio reipub. & prælato,Bar.l.facultas.ad fi.C. de iur.fisc. lib.x. Barb.c.j. de pecu.cler. & c.j.in ij.uol.ex̃.de test.ubi etiam de uxore,filiosa. & alijs similibus, & de clerico,Io.de Dama.cons.lxxxvij.Bar.d.c.j.de test.et cõs. xxxix.ubi etiam de alijs similibus.*

AVTHEN.

1 *Conditio ut patri non acquiratur usufructus,nõ potest adijci in legitima.*

a EXCIPITVR.[a] Vos uidistis quòd pater habet u-
sumfruc.in omnib. bonis quæsitis, exceptis duobus
casibus,qui ponũtur in tex. & alijs positis hic in auth.
b excipitur.Quærit gl.[b] in auth.ut lic.mat.& auid.in prin. un
1 de hic sumitur, † an ista cõditio posit adijci in legitima, ui
detur dicere ꝙ sic.Veritas est in cont.ut probatur ex tex. un
de sumitur,& etiam ex ratione posita in tex. cùm enim ma-
ter,uel auus maternus habeat filio istam legitimã relinque-
c re de necessitate,non potest sibi istam conditionẽ adijcere,[c]
2 ut no.patet in tex. † Quæro quid [d] si relinquatur monacho
d sub conditione hac,ne quæratur monasterio.Istud uidetur
ꝙ contineat impossibile,& repugnãtiam. Nam monachus
nõ potest habere aliquid, sed totũ est monasterij, ut in auth.
ingressi.s̃.de sac.sanc.eccl. unde si dicitur, ꝙ sit monachi, &
non quærat̃ monasterio, est quædã cõtradictio, & quædam
in seipso perplexitas,quæ habet uitiare legatũ & contractũ,
l.si Titius.de cond.inst.& l.ubi repugnantiã.ff.de reg.iur.Pu
to aũt ista uerba sic debere intelligi, relinquo monacho sub
conditione ne quærat̃ monasterio,hoc est, ꝙ monasterium
patiatur illud habere eo modo, quo potest conniuentib.o-
culis,l.iiij.in prin.ff.de manu.sic nihil quæratur monasterio
scilicet facti,ff.ad Treb.l. Lucius. §. tres hæredes. Sed quid si
c expressè dicit,[e] ꝙ nihil iuris quæratur monasterio, rñ. eo-
dem modo,nihil iuris,scilicet afferens utilitatem sibi, sed ut
patiatur monachum illud ius exequi.

ADDITIO.

a *Excipitur.l.si usufru.§.si ita.ff.de usufr.leg. P. PAV. P. Item inquantũm gl.in auth.Item hæreditas,seq.concludit,quòd quando pater instituitur cum filio,non habet pater usumfructum in parte filij, adde ꝗ eam reprobant latè Sali. & Cast.hic,Bar.cons.cxviij.uide etiam gl.§.igitur.uers. usumfr.inst.per quas perso. & ibi Are.in trac.de test.in gl.in uer.Item reliquit Seio filio Caij.l.xj.ad quod uide etiã quæ scripsi ad Bar.auth.defuncto.s̃.ad Tert.Ant.Rosel.in arbore consang.quid autẽ in clerico,si acquirat aduentitia,an usufructus acquirat patri,Barb.c.tua nos. de test. concludit ꝗ non acquiritur usufructus patri.*

b *Glo. & ideò si filius paciscitur ne à patre petatur,patri nihil acquiritur,l. filiusfa.de do.aliàs de dam.infec.*

c *Adijcere. Vtrùm poßit imponi legitimè grauamẽ hic, uidelicet ꝗ patri nõ acquiratur usufructus? Bal.tenet cont.l.filium.s̃.fam.ercis.in fi. & adde Bar.in tra.de duo.fra.in uer.ij.quæro. & Ang.in corpore,sequitur opin. Bald.etiam in l.filijs matrem.ad finem, si bene ponderetur, uidetur uelle contra Bar.*

d *Quid.Bar.cons.ccj.incip.quidam donauit aliquam rem monacho.Abb.c. ij.de sta.mo.sequitur Ang.hic.Bal.c.clerici.de iu.And.Barb.*

e *Dicit. Adde ꝗ ubi filio ceditur actio contra patrem,pater non acquirit usumfruct.secundum Bal.in l.iubemus.§.j.s̃.ad Treb. Adde de q. monachi, ex̃.de sta.mo.ubi limitat hic dicta, & ibi quid si Abbas noluit consentire, an efficiatur caducum legatum, & tenet ꝗ sic.*

AVTHENT.

a ITEM Hæreditas.[a] Hic ponitur alia exceptio,hoc fortè
melius staret in fi.præcedentis leg.

ADDITIO.

a *Hæreditas.Et sentit Bar.ꝗ licet pater ingrediatur religionẽ,tamẽ propter hoc nõ potest petere bona tanquam pater sit mortuus, & sic uidetur uelle ꝗ non potest petere legitimam,in auth si qua mulier.ad fi.s̃. de sacr.eccl. Cont.tenet ibi Bal.uide quæ dixi in c.cùm scimus.de reg. & Bar.l.j.§.idem rescripserunt.ff.de lib.agna.ubi alijs. Spe. & Bal.auth.nouo iure. C.de adul.ubi dat eandem doctrin.nulla facta mentione de Bar. & uide quæ dixi in c.in præsentia.de prob.And. Barb. No.ꝗ de portione in qua succedit frater fratri cum ascendente,non acquiritur usufructus patri, & adde gl. & ibi Flor.auth.defuncto.per illum tex. P. PAV. P. Are.cons.lxxiij.*

AVTHENT.

1 *Pater ingrediens monasterium, an retineat usumfructum in bonis filij, & numero 2.*

2 *Patria potestas,quando perimitur absꝗ; facto patris,tunc non extinguitur usufructus in bonis filij.*

a IDEM EST.[a] Circa hanc l. primò † quæritur, [b] an
1 pater ingrediens monasterium retineat usumfructum in
b bonis filij? Gl.dicit, Aut pater ingredit̃ monasteriũ, non
ut efficiatur monachus,sed ibi fortè ponitur in pœnam pro
pter adulterium cõmissum,ut in auth.sed nouo iure,ĩ.de a-
dul.tunc retinet usumfruc. in omnibus rebus, præterquam
in his quæ quæruntur filio, quando matrimoniũ dissoluit̃,
c ut in auth.Si uerò ingrediebatur monasterium,[c] ut mona-
chus efficiatur,tunc uidetur ꝙ extinguat̃ usus fructus, quia
habetur pro mortuo,ut s̃.de epis.& cle.l.Deo nobis.in fi.sed
non quo ad commodũ.Dicit gl.ideò determinat ꝙ usus fru.
non finit̃.certè in usufructu debito, simpliciter,procedit ista
gl.quia potest esse usufructuarius seruus, eodem modo mo
nachus,ut l.usus fructus.de stip.ser.& l.fin.s̃. de usufruc.Sed
in usufructu debito ratione patriæ potesta.est dubium,nam
per ingressum monasterij liberat̃ filius à pa-
tria potesta.* l.si ex causa.§.nunc uidendum.
ff.de mi.Ratio patet.Nam cũ ipse efficiatur al
terius potestatis,nõ potest aliũ habere in po
testate,ut ff.de adul. l. sic euenit. Instit.de pa.
2 po.§.fi. † Sed quando patria potestas peri-
mitur absꝗ; facto patris, tunc est certũ ꝙ u-
susfructus non extinguitur, ut habuistis ple
nè no.s̃.tit.j.l.ij. Quãdo uerò usufructus extinguitur facto
patris,tunc ipse debet habere medietatẽ usus fructus,& me-
dietatem perdit,ut ĩ.eo.§.cùm autem. Sed quãdo pater mo-
d nachatur, perditur patria potestas [d] facto suo, ergo uidetur
3 quòd perdatur dimidia usus fructus. † Vlt. quærit gl quot
sunt casus,in quibus patri non quæritur usus fructus. Et gl.
e enumerat decem,quam no.[e]

* *Potesta. Bar. in repet. auth. ingreßi nu. lxiiij. cum seq. C. de sac.san. eccl. I.Concen.B.*

ADDITIO.

a *P. PAV. P. Est. An autem morte filij finiatur usufru. & quid si pater transeat ad secunda uota, Fran.cons.lxxij.in prin.*

b *Quæritur.Cy.l.cùm filio.de leg.j. tenet ꝗ si filius instituitur hæres ab extraneo, est hæres nomine, & tamen emolumentum hæreditatis acquiritur patri.l.placet.cum si.de acq.hær.dicit Cy.istud facit ad q.de usufructuario ingresso monasterium,ut usufructus nõ extinguatur, licet monachus nihil poßit habere propriũ.c.ad monasteriũ.de sta.reg.auth. ingreßi. s̃. de sac.eccl.quia non alibi, ꝗ monachus retineat usumfructũ cùm cõmodum transeat ad monasterium.gl.hic,de quo per doc.auth.ingreßi. & c.in præsentia.de prob.nec plus dicunt doc.in d.l.cùm filio. & Bar.in d. auth. ingreßi.in fi. & Spec.tit.de sta.mona.in uers.quintò quæritur, & uer.xlvij.*

c *P. PAV. P. Monasterium.Alex.cons.cclxxxij.*

d *P. PAV. P. Potestas.Alex.cons.cclxxxij.in prin.*

e *Glo.Et circa pe.casum hic no.in gl.uide quod no.Imo.l. possessiones. §. j. ff.de acq.poss. & adde glo.auth.ut lic.ma. & auiæ. Adde alium casum secundũ Bal.si pater fuit bãnitus de ciuitate ut rebellis, & filio obueniat hæreditas durante rebellione, ꝗ pater restitutus non recuperabit usumfructum,cons.cccxxxix.lib.iiij.*

1 *Filius potest corrigere patrem in iure.*

2 *Administratio an poßit interdici patri dißipanti bona filij.*

3 *Pater,qui est talis conditionis, quòd ei administratio bonorum filij interdicitur in uita,ei non poterit pupillariter substituere.*

§. NON AVTEM. Administratio paterna est libe
ra ab hypotheca,ab onere reddendæ rationis ab omni
contradictione,& alienatio est ei tm̃modo interdicta, & de
eo quod quæritur de fructib.potest tanquam de proprio di
a sponere.Opp.ĩ.eo.[a] l.fi.§.sinautem æs alienũ.Sol. ibi loqui-
tur de mala administratione dolosa,hic de mala administra
tione culpabili,uel aliter,ut dicam ibi.Item op.ea.l.§.fin.Sol.
Filius non habet hypothecã pro mala administratione cul-
pabili,ut hic:sed si pater res filij nõ redderet,secus, ut in cõt.
1 Opp. & uidetur † ꝙ filius possit corrigere patrem, ut ff. de
cond.ob cau.l.iij.§. si quis quasi. Sol. filius corrigit patrẽ in
iure,ut ibi,non in administratione, ut hic. Contra hoc op.
b ĩ.de sen.pas.[b] l.fi.istud est bonum cont.& uide gl. super uer.
2 patria potestas.in fi.ubi gl.dicit,fallit ibi. † Tu dic,ubicunꝗ;
pater dissipat bona filij, si quidem filio ad ipsa bona posset
dari regressus,quia uendit res immobiles, quæ non consu-
muntur,tunc filius nõ põt reprehendere patrem.Ita loqui-
tur hic. Si uerò dissiparet res mobiles, quæ non possunt ap
parere,ut pater soluendo nõ esset, & esset homo malæ uitæ,
tunc potest ei administratio interdici, d.l.fi.ĩ.de sen.pas.facit
c ff.ad Treb.l.Imperator. Et per hoc dico [c] in materia substitu
3 tionis pupillaris,ꝙ pater † qui est talis cõditionis, ꝙ ei ad-
ministratio bonorũ filij interdicit̃ in uita,ꝙ ei nõ poterit pu
pillariter substituere eadem ratione, ut sicut nõ potest de re
bus disponere in uita, nec in morte. Quærit gl. utrùm interi
tu rei extinguatur usus fructus patris? Dic ut in glo.

ADDITIO.

a *Opp. Pater non tenetur reddere administrationẽ, Bal.l.si superstite. s̃. de don. & in l.usufru. & quod dixi in l.Imper.ad Treb.in l.filiæ.s̃.fam.ercis. & ibi etiam quid in matre, & de utroꝗ; uide gl. & tex. & Bar.in l. si quis prioris.§.illo.de sec.nup. & Bal.l. Gallus.§.instituens. & in l.licet.ĩ.ad l. Fal.Et an teneatur pater facere inuentarium, Cy.hic ꝗ non, & Bal.hic.Et quid si pater est tutor filij, an teneatur reddere rationem, Bal.ĩ.ea.l.§.fi. et ibi etiam quid in matre.*

b *Pas.Bar.l.si constante.in ix q ij.q prin.sol.mat.Bal.hic,cons.lxxv.lib.v.*

c *Dico.Bal.auth.excipitur.s̃.eo.*

a §. SIN AVTEM.[a] Si pater patitur filiũ tenere, & u-
sumf.percipere de reb.quibus ipsi patri quæritur usus-
b fruc.ei uidetur fructus donare.[b] Tex.hic non aperit,an
teneat remissio, uel ista diutina donatio, sed dicit ꝙ morte
confirmetur,nec glo.declarat. Quid dicemus? Breuiter pu-
to quòd teneat remissio ista diutina,hoc est,
quatenus * patris uoluntas uiuentis durat,
ar l.ex annuo.ff.de do.inter uir.& uxor.& i-
deò posteà dicitur morte confirmari,quan-
do non potest posteà reuocari.

* *Quatenus.Licet hæc sol.uideatur pugnare aduersus l. si certis.C. de pact. Tamen Bar.sententiam propter ius patriæ pot.hoc loco sequimur. I. Con. B.*

ADDITIO.

a *P. PAV. P. Sinautem.Quòd istud non procedat in profectitijs & rebus patris. Vide Panor.cons.xij.*

b *Donare.No.casum,in quo ualet donatio inter patrẽ & filium absꝗ; confirmatione mortis, qui est sing.secundũ Bal.hic, & uide Bal.l.fi.ff. de cõd. ind. & quod no.Bar.l.ij.in prin.ff.de do. & l.j. & ij.s̃. de inoff. don. post glo.ibi,et c.ij.de alie.feu.paterni.Bal.in auth. ex testamento. de col. uers. nouum, &c.Bal.in §.prox. Adde quid dicendum, si pater filio donãti rem in qua pater habebat usumfructum, consensit, & uideatur remittere usumfructum,et an illum poßit remittere in præiudicium creditorum, & an ualeat donatio talis facta socero ipsius patris, Pet. de Anch.cons.cvj.*

1 *Donatio facta filio in præmium emancipationis, est simplex donatio.*

a §. CVM Autem.[a] Si pater emãcipauit filiũ, in præmiũ
emãcipationis sibi retinet dimidiã usus fru. nisi aliud sic
1 expressum. No. † ꝙ pater qui emãcipauit filiũ, debet à
filio premiari,& iõ uerba quę opponunt̃ quotidie in emãci
patiõe,ꝗa pater donat filio in præmio emãcip. ponũt̃ imp-
priè,ꝗa illa est simplex don. ut dixi in l.ut lib.in fi.s̃.de colla.

ADDITIO.

a *Cùm autem. Not.quòd Gul. de Cug.limitat hunc §.si coactus propter delictũ emancipauit, nõ habet dimid.ã, ar.l. si lenones.s̃.de epis.aud.And.Bar.*

Cõt.l.j in fi.s̃.de inoff.test aliàs offi.præt. Ang.& Im l.uirũ ff.de uer.ob.
P. PAV. P. *Istud procedit si pater emancipat filium sponte, secus si cogatur, quia malè & contra pietatem tractat filium. Com.cons.lxxxij.*

§ SED EVM. Pro rebus filij in quibus pater est legitimus administrator, habet filius hypothecam à tempore administrationis inchoatæ. Opp. s̃.eo.§.non autẽ. Sol. Dic ut ibi. Vel dic quòd hic loquitur in mala administratione dolosa, ibi in culpabili, &c.

LEX. VII.

CVM MVLTA. In rebus, quas Imperator, uel Augusta donat filiofamil. patri ususfructus non quæritur. hoc dicit.

LEX VIII.

1 *Filius in aduentitijs adit hæreditatem patre ignorante, & etiam inuito.*
2 *Filio hæreditatem repudiãte, cui datus fuit substitutus, patre superexistẽte, pater ad hæreditatem admittitur, excluso substituto.*
3 *Si filius moritur antequam adeat, pater non potest adire.*

CVM NON SOLVM. Si hæreditatem, uel alias res, quæ filio deferuntur, filius adire nõ uult, pater potest ea pleno iure acquirere. [a] & econtrà, si pa-
a 1 ter recuset, filius sibi pleno iure acquirit. † Opp. & uidetur quòd filius non possit adire sine iussu patris, l.si quis.§.iussum.ff.de acq.hær. Sol. In aduentitijs iura antiq. sunt hodie correcta. Nam filius potest adire patre cõtradicente, ut hic, & etiam patre ignorante, ut habuistis no. in l.j.qui admit.ad bo.poss. Opp. dicitur hic, idem in contractibus. Cont. quia in contractibus pater obligatur per filium inuitus, l. si quis filium.§.etiam.ff.de pec. Sol. obligatur inuitus de peculio, ut ibi, non insolidùm, ut hic, nec ut legitimus administrator. Ita debes hoc intelligere. Item opp. quia solùm in sex casibus filiofam. competunt actiones, l.filiusfam. & l.in factum.ff.de actio. & obl. Sol. istud est hodie additum ab isto nouo iure.
b Quæro, pone [b] q̃ filio instituto datus † est substitutus uul-
2 garis, filius recusat hæreditatem, quis præferatur, an pater autoritate huius l. àn substitutus? Glo. dicit præferendum esse patrem *, quia cẽsetur una persona cum filio, uide gl. super uerb. recusante filio. Ego tracto istam matetiã in materia substitutionis uul. in l.j.ff. de uul. & teneo idem quod glo. dicit hic. Nam effectus substitutionis uulg est, quòd si institutus hæres non erit, uel alium ministerio suo hæredem non fecerit, admittatur substitutus, l.si paterfam.ff.de hær.inst. sed hic filius, licet nõ sit hæres, tamen ex persona sua facit patrem hæredem, ergo substitutus repellitur. Præterea de hoc uidetur casus in §.similiq̃ modo.j̃.ea.l.ubi dicitur, perinde est, ac
3 si ipse pater esset ab initio substitutus. Quæro secundò † si filius moritur antequã adeat, utrùm pater possit adire? Quidam quòd sic, sicut hic dicitur de filio recusante, licet Rich.
c Malum. tenebat contrarium, [c] quia quando filius moritur, tunc nõ subest persona, quando possit repræsentare pater, sicut dicimus in simili, aliud est hæredem repudiare hæreditatem, quo casu potest compelli per fidei commissum, l.nã quod.§.j.ff.ad Treb. Aliud est mori hæredẽ ante adi.hær. l. à quo. §. si de testamẽto.eo.ti. Ego idem dico esse, l. si infanti, s̃.de iur.delib. ubi per filiũ morientẽ ante aditam hæred. nõ quærit patri hæreditas, ni
4 si * fuerit filius infans, ut s̃.ad orf.l.ij. † Quæro, an illud, qd hic dicit, habeat locũ si filio deferat hæreditas ab intest. glo. dicit q̃ sic, & bene. Item an illud, qd hic dicitur in filio, habeat locũ in seruo, gl. dicit q̃ non, l. cùm proponas. s̃.de hær.inst. Item an hæc lex habeat locum in querela? Dic ut in glo.

* *Patrem. Dicito contrarium esse uerißimũ, nam substitutus præfertur patri: l. qui liberis. §. hæc uerba. ff. de uulg.*
I. Concen. B.

* *Nisi. Spectandum est de cuius hæreditate agatur, nam si agitur de hæreditate extranei, filius eam non aditam, nõ transmittit in patrẽ, secus si de proximi hæreditate agatur: l. apud qui in aliena. §. interdum. ff. de acq. hær. l. apud hostes. s̃. de suis & leg.*
I. Concen. B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Acquirere. An autem istud habeat locum in hæreditate profectitia, cùm loquatur solùm hic tex. in aduentitia, Com. cons. lxxiij. & lxxxvj. ante finem, & ista lex p̃cedit etiam in filia maritata, quia si mortuo marito relicto filio, moriatur posteà filius, & eius hæreditas deferatur matri quæ habet patrem, si repudiat hæreditatem filij, pater potest tamen adire beneficio huius legis, Com. cons. cxv. licet filia maritata uideatur esse in potestate mariti, sed illud est quo ad debitum carnis & oper. Item inquantùm dicitur hic quòd patre nolente se intromittere potest filius adire, & ei decerni curator, adde quòd debet istud constare euidenter, quia in dubio præsumit quòd pater uellet administrare. Anto. cons. xviij. post princ. An autem pater possit adire filio in extremis existente, quando filius non expreßisset uoluntatem suam, an uellet ipsam hæreditatem adire, Bart. rubr. qui admit. An autem hodie ex quo pater potest inuito filio adire, & econtrà filius inuito patre, poterit eorum iussu adire, ponit ibidem Barb. glo. Bart. & Moder. l. j. s̃. qui admit. ubi Ias. tenet opin. Angel. contra omnes alios, item an illud quod dicitur hic patrem posse adire inuito filio, locum habeat in abbate uel prælato inuito monacho instituto, Ias. l. cùm proponas. C. de hæred. inst. concludit quòd sic. Item an illud quod hic dicitur in hæreditate, habeat locum in contractibus, si contractus fieret nomine filij, qui non uellet eum acceptare. Aret. l. qui aliena. in princip. ff. de acquir. hæred. Not. quòd ista lex habet locum in contractibus, secundum glo. not. hic, quòd si per stipulationem quæsita est actio filio pro consequenda donatione, & ipse filius nolit eam acceptare, acquiritur patri actio, quod est not. licet uideatur quòd talis actio ex stipulatu debeat reuerti ad stipulantem, renuente filio, l. absentiæ. & quia stipulatio personam extraneam non comprehendit, l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. de uerbor. obliga. & l. si pro te. s̃. de dot. promis. Quinimò ista lex est correctoria, ideò fortè non debet extendi de ultima uoluntate ad contractus. & uide glo. hic, in uerb. contractu, & tex. j̃. eo. ad finem. Bart. l. cùm proponas s̃. de hær. inst. & ibi Flor. sequitur opin. Bart. hic, & ibi uide Bald. Et pro ista opin. bene facit tex. j̃. ea. l. simili quoque modo. in uer. quasi ab initio institutus, & ibi ponderat Bart. Sed an pater possit repudiare hæreditatem sine filio delatam filio, contemplatione patris, uide glo. quòd non, in l. is qui hæres. §. ne filius. ff. de acquir. hær. sed Bald. ibi dubitat. Et adde quòd ista lex in princip. non habet locum ad pias causas, secundum Bal. l. j uer. super uno. C. de sac. sanc. eccl.*

b *Pone. Angel. ut refert Paul. de Cast. l. ij. de hær. inst. in hac quæstione tenet cont. Bart. dicens quòd hic tex. loquitur, quando institutus adeundo facit alium hæredem, tunc est uerum, quòd excludit substitutum. Sed in quæstione ista repudiat, & non facit patrem hæredem per suam repudiationem, sed aperit uiã, cùm pater ueniat ex dispositione l. substitutus. non ex dispositione testantis, debet fieri quòd prouisio hominis tollat prouisionẽ l. & etiam potentior in his, quæ homo potest, ut l. fin. s̃. de pac. conuen. ubi substitutus præfertur contuncto qui uenit per ius accrescen. ex dispositione l. in l. iij. §. si duo. in fi. de bon. posseß. secundum tab. Et credit Paul. quòd ista opin. sit de iure uerior, ut no. licet communis opin. sit in contrã qua non est recedendum. Imo. l. si pater. de hæred. instit. & hic plenè per Iaco. de Bel. in disput. sua, qui etiam tenet contra opin. Bart. per Bar. l. iij. s̃. de hær. instit. Et certè uerior uidetur opin. Iaco. de Bel. & Ang. per prædicta, & per alleg. per Iacob. de Bel. hic, licet utraque opin. uidetur substantialis, quia filius ita dicitur facto suo facere patrem hæredem iuris dispositione, sicut quando hæres institutus decedit, & transmittitur ius deliberandi, quo casu secundum communem opinionem excludetur substitutus, dicta l. ij.*

c *Contrarium. Credo tamen posse adire beneficio iuris deliberandi, per filium in eum transmisso, nam per istud ius deliberandi excluditur substitutus uulgaris, Bart. l. cùm proponas. s̃. de hæred. instit. Bal. l. j. j̃. qui admit. in viij. opp. & alleg. in l. si infanti. & Bal. l. j. de uulg. in quæst. iiij. prin. & Bal. l. ij. s̃. ad Orfi. et Imo. l. si is qui. §. neq;. de acq. hær. et hic latè per Ia. de Bel. in sua disp. & per Cy. d. l. j. j̃. ad Orfi. Adde ut per Old. cons. xxxiij.*

2 *Consensus patris, an requiratur in omni iudicio.*
3 *Patri nolenti consentire, quomodo imponatur necessitas.*
4 *Si pater noluit cõsentire, & iudex procedit in causa, quãdo ualeat iudicũ.*
5 *Filius si agit ut procurator, consensus patris non requiritur.*
6 *Filius tutor agit sine patris consensu.*
9 *Filius an possit esse coram arbitro sine patris consensu.*
11 *Si pater ab initio non consensit, sed posteà, an iudicium conualidetur.*
12 *Filius in casu castrensis pec. uel quasi agit sine patris consensu.*
13 *Filius in iudicijs criminalib. potest esse in iudicio sine patris consensu.*

14 *Filius*

14 *Filius agens contra patrem, agit sine eius consensu.*
15 *Pater potest consentire filio per epistolam, uel per nuncium.*

a § NECESSITATE. [a] In rebus, in quib. patri non quæritur ususfructus, quia non uult, cogitur pater filio in iudicio consentire. Hoc dicit secundũ lec. quã intendo tenere. Vel aliter, secundũ lec. cõmunem. Filius nõ potest
1 esse in iudicio sine consensu patris. † No. quòd pater tenetur filio consentire in iudicio. Not. quòd iudicium sine patris uoluntate est nullum. Ad primum opp. quãdo quis cõpellitur litigare, nõ ualet iudicium, l.ij. in prin. ff. de iud. Sol. Pater hic non cogitur litigare, sed cogit litiganti consentire.
b Ad secundũ opp. [b] & uidetur q̃ filius possit agere sine consensu patris. ut s̃. de coll. auth. quod locum. Sol. ibi est casus specialis. Opp. ff. de mino. l. deniq̃ §. sed utrùm. ubi fit execu-
c tio filiofa. sine consensu patris. Gl. dicit [c] aliud in actione in factum, quæ datur pro executione, aliud in actione principali. Ratio, quia cũ pater primò cõsentit, & posteà uidet consentire in executione, certè nec ibi, nec in aliqua l. fforum reperitur q̃ pater teneatur filio cõsentire, unde poterimus solucre, ut soluam inferiora contraria. Opp. ff. de nox. l. si noxali. & seq. & Inst. de nox. §. fin. Sol. Glossatores nostri com-
2 muniter dicunt, † q̃ in omni iudicio requirit patris consensus, & sic illa iura corrigunt per ista. Et est ratio, quam gl. ponit hic, circa prin. quia filiusfa. non uidetur integer homo, & ideò requiritur patris consensus ad eum integrandũ. Quidam alius glossator antiquus, qui uocatus est dominus Otto, intelligit istam l. aliter, & eius lect. ponitur in glo. mag. in fi. & dicit, q̃ hæc lex non dicit, q̃ in omni iudicio requiratur patris consensus, sed dicit hic, q̃ in rebus, in quibus patri non quæritur ususfructus, quia nõ uult, potest aduersarius dicere filio agenti, uel defendenti, uolo q̃ pater tuus cõsentiat iudicio in signũ repudiationis, ne possit posteà uenire, & dicere iudiciũ nullum, quia sibi competat ususfructus & exercitiũ, cùm de repudiatione in iudicio nõ constet, & dicit Imper. q̃ cogetur pater in hoc filio cõsentire, in signum huius repudiatiõis. Hic est uerus casus huius l. & probatur primò ex continuatione tex. ut potes uidere apertè, & secundum hoc iura antiqua remanent incorrecta. Probo, de iure antiquo poterat agere filius sine consensu patris, d.l. si noxali. & Inst. de nox. §. fi. de iud. l. omnem. & l. tam ex contractib. & sic de iure antiquo erat integer homo filiusfa. sed per iura Codicis, persona filij non est diminuta, nec ius eius, imò aucta, quia sibi quærit proprietas, quæ olim nõ quærebatur. Vnde nõ est dicendũ q̃ hodie nõ sit integer homo, cũ olim esset. Per hanc rationẽ tenebat Iac. de Are. Rich. Mal. & Cy. eã uidetur tenere, & ego puto esse uerã. probo primò per §. seq. ubi quando filius est minor, & patri nõ quærit ususfructus, datur filio curator, qui põt actionẽ exercere. Videte §. finau tem. in secunda. Sed si esset uerum quòd filiusfa. non esset integer homo, requireretur consensus curatoris, qui suppleret defectũ ætatis. Item cõsensus patris, ut redintegraret persona filij diminuta per patriam potestatẽ, requireretur. Sed hoc est falsum, quia cõsensus solius curatoris sufficit. Ratio, quia qñ datus est curator hæreditati illius filij, constat de patris repudiatione, ideò non est necessarius eius cõsensus in signũ istius repudiationis. auth. ut lic. mat. & auiæ, in prin. ubi in rebus, in quibus patri non quæritur ususfructus, qa nõ potest, filius maior habet omnimodã administrationẽ, ergo nõ requiritur patris cõsensus in omni iudicio, sed solùm in isto, ubi patri nõ quæratur, quia nõ uult, requiritur consensus in signum repudiationis. auth. ut lic. mat. & auiæ. & ex̃. de iud. c.j. lib.vj. ubi in casibus in quibus nõ quæritur patri ususfructus, quia nõ potest, non requiritur patris consensus, & sic puto opi. Otto. esse ueram & uerissimã. Dic ergo, aut loquimur de iure antiquo, aut hodierno. Primo casu aut loquimur in casibus, in quib. actiones per filiũ quæruntur patri pleno iure, tunc nõ potest filius agere sine consensu patris, qui non habet actionẽ, l.si pupilli. §. uideamus. de neg. gest. Posset tamen agere tanquã coniuncta persona patris, l. sed & hæ. in prin. ff. de proc. Aut loquimur in casib. in quib. actiones remanẽt apud filiũ, sed exercitiũ patri competit, tũc aut pater est præsens, & nõ põt filius sine consensu patris. Aut est absens, & tũc secus, l.si longius. ff. de iud. & l. si unus. §. si filio. ff. de min. aut loquimur in casib. in quib. actiones remanẽt apud filiũ pleno iure, & tũc patris cõsensus nõ requirit, l. miles. §. j. ff. de cast. pec. & hoc in agẽdo, sed defendere potest filius sine cõsensu patris indistinctè, l. iij. §. sed utrùm. de min. & l. omnẽ. & l. tam ex contractib. de iud. & d. l. si noxali. & l. seq. ff. de nox. Si uerò loquit de iure hodierno, tũc aut loquimur de profectitijs, & iura antiqua nõ sunt immutata, l. cũ oportet. in prin. s̃. eo. Aut loquimur in aduentijs, & tũc aut patri quærit ususfructus, & filius nullo modo potest agere nec defendere, quia sibi nõ cõpetit administratio, sed patri, s̃. tit. j. l. j. & j̃. eo. l. ubi aũt. & §. filij. Aut patri non quæritur ususfructus, & tũc aut quia nõ uult, & requirit patris cõsensus, in signũ repudiatiõis, ut hic. Sed si de repudiatione aliàs nõ cõstaret in iudicio, ut qa esset datus tutor, uel curator, propter patris repudiationẽ non requirit patris cõsensus, ut j̃. §. pro. si uerò patri nõ quærit ususfructus, quia nõ põt sibi quæri, tũc patris cõsensus nõ requirit, ut j̃. §. px. & auth. ut lic. ma. & auiæ. in prin. & ex̃. de iud. c. fi. lib. vj. Hoc
d etiã apparet in castrensib. uel quasi, in quibus patri [d] nõ potest quæri ususfructus, nec eius cõsensus requirit, l. j. §. j. ff. de cast. pec. & s̃. de epis. & cle. l. sacrosanctæ. Idẽ in alijs iudicijs, quæ agitant super rebus, in quib. nullus cadit ususfructus, d. l. si noxali. ff. de nox. & in alijs casib. in quib. ipse filius conueniret. Ita debes intelligere hanc materiã. His opi. expedi-
3 tis, ueniamus ad gl. nostras. † Primò quæro, qualiter imponetur ista necessitas matri? Dicit gl. pignorib. captis, & multa indicta, & alijs remedijs prætorijs, l. j. §. quid ergo. de ueri. insp. in cont. facit Inst. de acq. per arr. §. fi. Sol. ibi pater nõ cogitur defendere, sed bene cogit filio cõsentire, ita loquit hic.
4 † Quæro ij. quid si pater interpellatus non consentit, & iudex procedit in causa, an ualeat iudicium? Videtur q̃ sic, quasi sufficiat interpellatio super hoc, l. j. §. exegit. ut in posleg. In cont. uidetur, q̃ non sufficiat, quia debet cogi cum effectu consentire, d. l. j §. fina. ff. quod quisque iur. Glo. non determinat. Dicunt quidam quòd debet cogi cum effectu consentire. Nam interpellatio bene sufficit ad constituendum quem in mora, non ad inducendum consensum, mihi uidetur quòd debeamus sic dicere, Aut filius agit, aut cõuenitur. Primo casu requiritur consensus uerus, nec sufficit patrem super hoc interpellari. Nam cùm ipse pater sit legitimus administrator, uel saltem de hoc dubitetur, nisi filius legitimet suam personam, non debeat audiri, cùm ante omnia debeamus inquirere de persona, l. si quæramus. ff. de testa. Sed si pater esset uilis persona, tunc putarem interpellationem sufficere, l. si dotem. §. eo autem. ff. sol. matr. Idem si ipse esset absens tanta absentia, quòd haberi non possit, l. si longius. ff. de iud. Sed si filius conuenitur, tunc puto interpellationem factam patri sufficere, siue dicamus, patris consensum requiri ad perficiendum personam filij, secundum opin. glo. arg. d §. eo autem. siue dicamus eius consensum requiri in signum repudiationis, nam non ueniendo uide-
5 tur repudiare, l. si eo tempore. j̃. de remis. pign. † Quæro ij. quid si filiusfam. agit ut procurator, an requirat patris consensus? Gl. uidetur dicere q̃ sic, & secundũ hoc esset correcta
e l. filiusfa. §. ipse. ff. de proc. Sed omnes doc. tenẽt cont. [e] istam glo. & est hodie casus ex̃. de proc. c. qui generaliter. §. j. lib. vj.
6 † Quæro, an filiusfam. tutor possit agere sine consensu pa-
7 tris? Glo. determinat quòd sic, & bene. † Quæro, quid si [f]
f præceptum est factum filiofam. tanquam in confessum sine cõsensu patris, an ualeat. Gl. distinguit, Aut fuit præceptum in confessum ante lit. contest. & ualet, aut post lit. contesta. & non ualet, quia dicitur sententia. Tu uerò sic dicas, Aut quis uult agere contra filiumf. ex confessione sola, & tunc potest, quia illa confessio magis est contractus, quàm iudicium, secũdum Az. quia etiam minor, qui nõ potest esse in iudicio, obligatur cõfitendo, l. certum. §. minorem. ff. de confes. & filiusfam. contrahendo habet legitimam personam, quantum est in sui præiudicium, l. fi. §. j. ff. de uer. obl. & l. omnem.

&l.

& l.tam ex contractibus.ff.de iud.Si autẽ uult agere ex præ-
cepto sibi filio facto,tunc si quidem tenemus opin. glo. ꝙ i-
pse filius non sit integra persona, certè non posset agi con-
tra eum,quia non habet legitimam personã. Si tenemus o-
pi.quam tenui, ꝙ consensus requiratur in signum repudia
tionis, debemus distinguere causam super qua ꝓcessit con
8 sensus,ut s̃.dixi. † No.tamen ex ista glo. ꝙ ex sententia in-
g terlocuto.[g] quæ continet aliquid dari uel fieri, oritur actio
in factũ,ut plenè dixi in l.à diuo Pio. circa prin.ff.de re iud.
9 & uide istã gl. † Quæro,an corã arbitro posit esse filius si-
ne patris cõsensu? Gl. dicit ꝙ sic, per l.iij. §. sed si filius. ff. de
pecu.Tu dicas,Aut quæris an filius ipse possit cõpromitte-
re,& certè potest,quia cõpromissum est contractus. Ita intel
ligatur gl. Aut quæris an acta per eum ualeant, ita ꝙ sortian
tur effectũ,ac si essent facta corã iudice,l.cùm ante.s̃. de arb.
& tunc tenendo opi.gl.ꝙ filius non est integer homo,nõ ua
lent acta per eum,sicut nec coram iudice,l.j.ff.de arb.sed si te
nendo opi.quã tenui,est distinguendũ super qua causa fiat
10 compromissum,ut s̃.dixi. † Quęro,quo tẽpore requiratur
h consensus patris?[h] Certè uidetur ꝙ ab initio, l. momenta-
11 neæ.s̃.q leg.perf. † Quæro,quid si ab initio[i] pater non cõ-
i sensit,sed consensit posteà,an iudiciũ ualidetur?Gl.dicit hic
ꝙ non,ut habes in ea.Breuiter si tenemus opi.gl.ꝙ ratio hu
ius §.est,ꝙ filiusfa.non sit integer homo, gl.dicit uerũ. Nam
si negotium peccat in alium,quã in consensu, per sequẽtem
ratihabitionẽ non confirmatur retro,l.obseruare,in fi.ff de
off.proc.Dy.c.ratihabitionem.ex̃.de reg.iur.lib.vj.Cy.l.fin.
s̃.ad Maced.Si teneamus opin.quam tenui,dico quòd quo
tiescunq;,& quandocunq; de patris repudiatione constat,
12 satis est. † Quæro quid si filiusfa.agit in causa castrensis pe-
culij, uel quasi, an possit sine patris consensu? Glo. dicit ꝙ
k non,& sic sunt correcta iura antiqua.Cont.tenui[k] uobis,&
ita tenẽt communiter doct.l.miles.§.j.de castren. pec.c. fi. de
13 iud. † Quæro,an in actionibus publicorum criminum,fi-
lius possit esse sine consensu patris in iudicio? Glo. uidetur
dicere quòd non,& sic sunt correcta iura antiqua.Cont.te-
nent omnes doct.l.post.§.j.ff.de his quib.ut indig. Maximè
enim,cùm hæc sit causa, in qua pater,nec habet, nec habere
14 potest usumfructum, secundum ea quæ dixi s̃ † Quæro,
quid si filius agit contra patrem,an requiratur patris cõsen
sus?Glo.dicit quòd nõ,dic ut in ea.Sumus expediti de tota
glo.quæro, si requiritur patris consensus, an requiratur in
l quolibet actu, an sufficiat ab initio[l] cõsentire ei, ut agat uel
defendat? Puto sufficere si ab initio cõsentiat. Idem uidetur
15 hic uelle gl.in sol.cont.l.deniq; §.utrùm. de min. † Quæro,
quando pater consentit filio,an possit consentire per episto
m lam[m] uel per nuncium?Videtur ꝙ non, sicut dicimus in tu
tore,l. obligari.§.tutor.ff.de auto.tut. Cont.ar.l.honores.cir
ca fi.ff.de decur.Nec ob.quod dicitur de tutore, quia aliud
est autoritas,aliud consensus. Nam consensus potest adhi-
n beri per epistolã,secus in autoritate,[n] ut dixi in l.si quis mi-
hi bona.§.iussum.ff.de acq.hær.quod no.per gl.& Imo.ple-
nè in c.dudum.de reb.eccl.non alie.lib. vj. Multa alia essent
quęrẽda circa materiã istius §. quæ ponit Spe. latè in tit. de
acto.§.j.uers.item excipitur ꝙ est filius. & seq. Tamen ex his
quæ s̃.dixi, apparet solutio omnium, & apparet in quibus
bene dixit,& in quibus malè. Licet tenuerim uobis in hoc
§.opi. Otto.qui sine dubio uerior est, & de iure, tñ consulo,
quòd in istis opin. non ponatis uos, sed adhibeatis patris
consensum,quando potestis,quia tutius est.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Necessitate.Vide etiam pro limitatio.huius §.Ang.Are.Inst. de tut.in prin.in gl.j.& in §.in personam.Inst.de act.Item circa materiam istam adde primò an ista exceptio,tu non potes esse in iudicio sine consensu patris,potest opponi ante litem contest. an uerò potest semper opponi,Alex.l.sed si de sua.circa fi.ff.de acq. hæred. no. tamen quòd licet filius non possit esse in iudicio sine consensu patris,posset tamen impetrare rescriptum,& obtinere iudicem delegatum sine consensu patris, dummodo posteà in agendo præstetur consensus,ponit ad hoc tex.quem ibi no. Abb. ad illud propositum simile in cap.causam quæ.ex̃.de iud. & de ista materia maximè in exequutiuis requiritur consensus patris, & de pluribus alijs maximè si filiusfam sit minor, Alex.consil.ccj.in prin. & an separatus à patre possit esse in iudicio sine patre,Bal.l.ij.§.quod obseruari.C.de iur. cal.l.j.ad Maced.Item not.quòd in casibus in quibus minor potest stare in iudicio sine consensu & autoritate tutoris uel curat. in illis potest filiusfa. sine patre.glo.c.fi.uer.regulariter.de iud.in vj. nunquid autem consensus patris præstitus filio in aliquo instrumento, operetur ut filius possit patri obligare,Bal.l.j.C.quod cum eo. Item an requiratur consensus patris in quibus patri non quæritur usufructus, Franc.consil. lxxij. Item quòd etiam in summarijs requiratur, Bald. l. nec quicquam. §. de plano. circa fin. ff. de offic. proconsl. Item an ipse filius possit dicere iudicium nullum tanquam agitatum sine patre,Paul.consil.liiij.Item si filiusfa.in instrumento dicit se patremfa.an per hoc reddatur obligatio efficax sine consensu patris,Cast.consil.clxxiiij.Item adde ꝙ si fuerit agitatum iudiciũ cum filiofa.sine consensu patris,est ipso iure nullum,nec fideiussores qui se obligant,aliquo modo tenentur ad expensas,Ant.consil.xviij. post prin. & ibi loquitur etiam si per errorem fuisset decretus curator illi filiofam. quia omnia sunt nullius momenti.Item ꝙ filiusfa. possit implorare officium iud. sine licentia patris,et qualiter istud intelligatur,Ias.l. nec quicquam.§.ubi decretum.ff.de off.proconsl.l.j.C.qui admit.Item an sufficiat in fi. iudicij allegare quem filiumfa.ut iudiciũ reddatur nullum, licet aliter non probetur quòd sit filiusfa.quasi eius pater præsumatur adhuc uiuere, Cæpol. cautel.cxlviij.Are.l.sed si sua.de acq.hær.Item an ubi proceditur summariè & sine figura iudicij requiratur.Bal.§.de plano.de quo s̃. tenet quòd sic,sed cont.sentit ipse in l.iij.§.sed utrùm.de min.Natam in d.l.sæpè.in §. sing.in v.quæst.prim.ad fi. Item ꝙ de dote aduentitia filiusfa. possit esse in his in quibus non requiritur usufruc.patri,Ias.l.ij.§. quod si in patris.ff. solu.matrim. Item quòd in peculio profectitio possit filiusfamil. esse in iudicio sine consensu patris, Bart.cap.quod quibusdam.de fid.instrumen. Item quòd in materia dotis filiusfam.possit esse in iudicio sine consensu patris, Barb.consil.xlvj. In materia huius §.dicas istum §.non habere locum, quando filius habito consensu patris in iudicio, fuerit demum condemnatus, & actio in factum intentatur contra eum pro exequenda sententia, quo casu nullus erit necessarius consensus in hoc iudicio. Secundò glo. est de hoc multùm not.in l.iij.§.sed utrùm. in glo. olim. aliàs in glo. non fraternale. ff. de min. & ibi dixi. Item limita, nisi iure extraordinario agetur, secundum glo.l.j.& ibi Bar.s̃.qui admit. Facit l si filius.si cert. petat. Item limita in omnibus casibus in quibus minor potest esse in iudicio, sine consensu patris, secundum Spec.titu.de actore. §.j. uers. sed nunquid in casibus de quibus in cap.fin.de iud.in vj. uide glo. ibi in uerbo regulariter. Iaco.de Bel.in sua disput. in summario ibi, consentire, & non sufficit in hoc casu præsentia cum taciturnitate,secundum Ioan. And.cap.fin. de iud. in vj. Adde quòd Bald.quem sequitur Castr. dicit quòd pro opin. glo. & Alexan. & antiquorum est casus in dicto cap. fin. de iud. Nam ibi datur regula, quòd filiusfam.nõ potest esse in iudicio sine consensu patris, & illa regula generalis non potest intelligi, nisi in casibus in quibus ipse filius agit, & agere potest, quia sibi competit exercitium actionis. Et sic quando pater non habet usumfruct. qualitercunque non habeat, siue quia nolit,siue quia non possit,quia si haberet, exercitium actionis competeret patri,non sibi,ut ĩ.eod. §. ubi autem. & posteà ab illa regula excipit casum,scilicet in causis beneficialibus, de quibus pater non habet se intromittere, quia non habet usumfructum. Et ratio est, quia talia censentur potius castrensia, uel quasi, & filius dicitur militare Deo, nec requiritur consensus patris in alijs non beneficialibus, quæ non reputantur castrensia,& in quibus filius non militat posito quòd pater non habeat usumfructum,nec sit legitimus administrator,saltem debet interuenire ad interrogandam eius personã,per illud c.fi.& dicit Cast.se uerè putare quòd hæc fuerit mens Imper.consil.lv.*

b *Opp.Bart.l.j.s̃.qui admit.Doc.l.qui in alienam.de acq.hær.*

c *Dicit. Inst.de act.§.actionẽ autem de pecu.aliàs est, §.actiones autem. de pec.Bar.l. nequicquam.de offic.proconsl.Bal. auth. quod locum. de colla. Et scias quòd ubicunq; filius constituitur curator alicuius adulti, & huic constitutioni pater prædicti curatoris consensit, & tunc sine consensu patris poterit dictus filius agere.glo.ij.l.Lucius Titius.ff.de admin.tut.Bald. in hac l.fin. quod tene menti perpetuò. Item limita hunc §. procedere in peculiaribus quando est concessa ipsi filio administratio per patrem. Ista no. dixit Angel.l.filiofamil.ff.de dam.infec.facit in argum.cap.qui generaliter.de procur.in vj. Item aliàs dixi,quòd iste §. limitatur non procedere in filiofam.uigintiquinq; annorum,qui in iudicio fuisset,& sententiã cõsecutus esset in fauorẽ eius,quoniã nõ redderetur processus uel sententia nulla propter defectum consensus patris:quia in hoc sunt priuilegiati minores,ut consensus,uel autoritas,quæ aliàs eis erat necessaria, non requiratur in his quæ sunt fauorabilia eis,Cyn.Sal.Ful. in l. non eo minus. s̃.de proc.gl.l.j.qui legi perf.Et hanc limitationem in specie ab aliquo scriptã non inuenio,& est de mente Spe.tit.de act.§ j.uers.sed nunquid in casibus in quibus minor,& c. iuncta deci.Cy præalleg. Alex.dicit ꝙ hanc limitationem ab alio scriptam non inuenit,idem Pet.de Anch. consil. lxxij. Ro. consil.cccclliij.quòd stante statuto, quòd minor non possit contrahere, nisi seruata certa solennitate,quòd si tamen contrahit in eius utilitatem,contractus ualet & tenet.*

d P. PAV. P. *Patri.Cont Bar.in tract.differ.int.ciu & can.*

e *Cont. Filiusfam potest agere,ut procurator alterius,sine consensu patris. Cont l.quæsitum & ibi Bal.& doc.ff.de in ius uoc. & ideò est decisio ca. qui generaliter.ij.respon.de proc.in vj.quòd non requiratur consensus patris,& quod no gl.o.l.lis nulla.ff.de iud.in sim ibi dum dicit,nisi hoc faciat alieno,& c. qđ hodie est probatũ in c.qui generaliter.§.j. de procu li.vj.*

f *Quid si. Et quid si sententia est lata contra filium, an possit exequi contra patrem, Rom.consil.clij. And. Barb.*

g *Interlocu. Bar.l.iij.§.iij.idem scribit ff de proc.*

h *Patris.Gl.Bar.doc.et Bal.l.si quis mihi § iussum.de acq.hær.& Bal.l.j.in iij.opp s̃.qui admit.ubi dicit ꝙ non requiritur in præparatorijs iudiciorum consensus patris,sed in lit.contest & cum gl hic concordat Bal.l.si cũ dotem.§ si pater.ff.sol.mat.& ibi requiritur consensus alicui agenti, unde quòd requiratur in lit.contest.l.si cùm dotem § eo autem.sol. mat. & ibi doct.maximè Cast.Quando autem debeat apponi, Bart.l.licet. C.de procur.& ibi dixi.*

i P. PAV. P. *Initio. Alex.l.si cùm dotem.§ eo autem ff sol.mat.facit deci.Inno.c.cum consuetudine ex̃ de consuet. Ang.l.fundum ff de seru. rust. præ.& Bal hic,sequitur Fran. Are.consil.xiij.Pau.consil.liiij. ubi etiam ponit an sufficiat consensus præstitus ante lit.contest. Item an ratihabitio patris ualidet iudicium, Ant.consil.xviij Item de eo dicendũ est de licentia generali, Are.l.si quis mihi.§.iussum.de acq.hær.*

k *Tenui. Iac.de Bel in disput per Bar.l.inter liberos.§.j.de adu. per Dy. & Imo.l.ille à quo §.filius.ff.ad Treb. Iac.de Are.Bar.& Bal. Angel. & Sal. hic,tenent cont gl & etiã Iac. But. Sed Cy.hic tenet gl.adde Spe.tit.de act. § j.uer.itẽ cũ agit,et ibi Io. And. qui refert alios ita tenere per d.l. miles.*

l *Initio.Bal.l.j.s̃.de sac.eccl.in repe. ubi dicit sufficere generalẽ sententiam datam filio per patrẽ,quòd testatur ad pias causas,ad hoc quod no. Bal.l. ij.§.quod obseruari de iur.cal & Bal.hic. & §. prox. Sed an iste consensus præstitus in causa prin.trahatur ad causam appellationis,Cyn.Bal.& Sal.l.inuitus.s̃.de proc. Adde an pater, qui in iudicio satisdedit, uideatur pro filio consensisse,Ioan. And.in add.ad Spec.tit.de act.§ j. uer. sed quid si præsente patre lis contest est.*

m P. PAV. P. *Epistolam. Alex.l.si cùm dotem.§.si patri.ff.sol.mat.& l. si quis mihi bona.§.iussum.in prin ff.de acq.hær.*

n P. PAV. P. *Autoritate.Quòd sit differentia inter autoritatẽ & cõsensum in patre,quando præstat filio maiori uel minori.Alex.consil.clx.*

a § SINAVTEM.[a] Si filius minor discordat à patre,
idem iuris est quod s̃ tñ cùm filius sibi quærit, per cu-
1 ratorem sibi datũ administrabit. † No. ꝙ qñ filius fam.
est minor,nõ datur curator personæ,sed hæreditati, seu bo-
nis,hic.gl. hæreditati. uide quæstionẽ de facto quam habui,
ponamus ꝙ dicat instrumentum curæ filijsfa. curia dedit cu
ratorem tali filio ad administrandum bona talis hæredita-
tis sibi obuenientis,an ualeat talis datio?Videtur ꝙ non, ut
hic,puto cont.nam hic tex. uidetur excludere ꝙ non detur
curator personæ, ut per hoc excludatur patria potestas, sed
ex forma illius instrumenti curatorij hoc comprehendit, er
go,&c.Præterea,uide in simili,lex dicit ꝙ seruitutes sunt iu-
ra prædiorum,& dicitur alibi,sententia prædio datur, l.qui
3 aliena.§.fi.ff de neg.gest. Sed pone † ꝙ dñs dicit in libello,
uel iudex in sententia,sibi ius esse eundi agendi ad talẽ fun-
dum per talem fundũ, uidet ꝙ non procedat libellus, nam
non est ius sibi,sed prædio. Tñ lex dicit cont. l.iiij. in princ.si
b ser.uen.ergo,&c.Idem in proposito dicamus[b].

ADDITIO.

a *Sinautem. De materia huius §.uide plenè Spe.in tit.de act.§.j.uer.sed & filius.uers.in præmissis.& uer.sed nunquid.*

b P. PAV. P. *Dicamus. Ang. Are.Inst.de tu.glo. j.* [illegible]

a § SIMILI'QVE.[a] Etiam in castrensibus, quod fi-
lius recusat,patri quæritur. Hic nouus casus. No.quod
dixi in summario.Ex quo dicunt doct.econuerso, si fi-
lius est institutus ex causa profectitia, contemplatione pa-
tris, in patre recusante quæritur filio. Not. secundò istum
textum,quasi ipse pater ab initio,&c. ad id quod dixi s̃.ea-
dem leg §.primo, &c.

ADDITIO.

a *Similiq; Im.l.si quis mihi.§.iussum.de acq.hær.Cy.& Bal.s̃.ea.l. in prin. & Cy.hic,& Lud.Ro.l.is qui hæres.§.fin.eo.tit.*

1 *An quando pater agit,debeat satisdare iudicatum solui.*

a § VBI AVTEM.[a] Vbi filius uolũtate patris adit,
sibi proprietas quæritur, patri usufructus cum plena
b administratione[b],excepta alienatione, & nisi in casib.
necessarijs hac l. expressis. Opp. & uidetur, ꝙ filius possit
agere sine consensu patris,auth.quod locum.s̃ de coll. Sol.
1 Specialis casus est ibi. † Quæro, quando pater agit, utrùm
debeat satisdare iudicatum solui,& rem ratam haberi.Gl.di
stinguit,aut hoc facit ut legitimus administrator,& non te-
netur cauere,l.fin.§.defensionem. de adm.tut. Aut hoc facit
ut extraneus,& cogitur satisdare,l.si filius.qui satisd. cog. u-
bi glo hoc dicit.Idem Dy.c ratum de reg iur.lib.vj.Cont.ff.
sol.mat.l.ij.§. uoluntate. Ideò Iac. But. distinguebat tres ca-
sus, Aut agit pater ut legitimus administrator, aut hoc facit
ut extraneus,& dic ut in ista glo. aut agit nomine proprio,
non ut legitimus administrator, sed requiritur consensus
filij,propter communionem actionis,& tunc cogitur caue-
re de rato,ut d.§.uoluntatẽ. Sed contra hoc opp. de isto tex.
qui dicit,adhibeatur,etiam filiorum consensus,ergo appa-
ret quòd debet caueri de rato pro eo,aliàs non est tutum ad
uersæ parti,sicut in d l.uoluntatem.So.quòd hic dicitur,ad-
hibeatur filiorũ cõsensus,Iac.de Bel.dicit,scilicet,tacitus,qd
satis placet.Nam eo ipso quòd filius ab initio consentit pa-
tri adeunti,uidetur consentire ei quod semper actionẽ mo-
ueat & defendat,tanquam si perfectè esset dominus,l j.s̃.tit.
j Præterea,non animaduerto, quomodo ista cautio de rato
c posset committi.[c] Nam aut filius non habet ratum, & pater
tenetur ipse tanquam filio repudiante,& sic iudicium est ua
lidum,ut in sua persona. Aut filius ueniens habet ratum, &
tunc nõ potest cõmitti. Alia,quæ sunt in hoc §.sunt clara.

ADDITIO.

a *Vbi autem Sed de uno quæro,an in his & alijs casibus,quibus pater aliẽnat bona filij,qui est minor,in tali alienatione requiratur decretũ iudicis: & Azo in sum.huius tit. tenet ꝙ nõ. & doc.in l.de reb.ff.de trans. ubi etiã dicũt ꝙ pater potest etiã super relictis cõpromittere,super rebus aduentitijs filiorũ,si loquamur in cõpromisso necessario ex forma statuti,secus dicit in tutore,l.si plures.& ibi dixi.Et illud dictum Azo. refert Bal.l. præses.s̃.de trans.& per istum tex.decidetur facti q.ꝙ si quis est obligatus ad quinquaginta annua,habens duo milia in bonis,instituit uxorẽ in usufructu omnium bonorũ,& Titium hæredem uniuersalem, non debet ante omnia deduci de hæreditate quãuis ualet actio ad quinquaginta,sed salua debet remanere duorum miliũ, & de fructib. soluendum est ante omnia debitum annuũ,& de reliquis uxor percipiet usumfructum.Matthe. in vij. no.Bar.l.cùm alimenta ff.de ali.leg.*

b P. PAV. P. *Administratione.Quid autem si pater facit aliquas impensas in talibus rebus,an filius teneatur,an uerò cẽseatur pater donare, Bar. in tract.de duob.frat.*

c *Cõmitti.An pater agẽs pro filio caueat de rato.Et aduerte,ꝙ in hoc ult.casu in quo Bar.uidetur dicere,ꝙ si agit nomine proprio,tenetur cauere, nisi hoc inducat cõio actionis,ut in dote. Adde ꝙ hoc nõ uidetur posse procedere in terminis istius l.& similiũ, quia impossibile est ꝙ agat nomine proprio.Nã ille solus põt actionẽ nomine proprio mouere,qui põt alienare,& nõ alius,l.ait prætor.§.est enim ff.de iu.deli.sed pater nõ põt alienare.l.j.s̃.de bo.ma. Sed hoc uidetur sensisse Bar.d.l.j.s̃.tit.j.& ideò hoc simili nõ posset intelligi quãdo pater est reus,qa quilibet põt defendere etiã inuitũ,l.j.ff.de sol.sed in agẽdo nõ uideo. Et ita uidetur intelligi quod no. Bar.d.l.si filius.qui satisda.cog.uel nisi intelligas res in casu d.§.uoluntatem. propter communionem actionis.Bart. & Angel quòd in aduentitijs nihil potest facere pater sine consensu filij, quod intelligit, nisi fortè esset infans.*

infans, per ea quæ dixi ẗ. tit. l. j. & tex. hic, & Bar. l. j. tit. j. ergo, &c. Et ad uerte ne hæc apostilla te decipiat, quia non est regula illa, q̃ qui non potest alienare, non poßit agere, sed loquitur in suo casu, scilicet, cùm hæres adijt hæreditatẽ, non potest alienare rem hæreditariam, nec eam in iudicium deducere. Dicendum est ergo generaliter, q̃ quicunq; habet de consuetudine, uel ab ipso, uel alio iudice ordinario administrationem, is potest agere, & conuenire sine consensu alterius, ff. quod cuiusq; uniuer. no. l. fi. & vij. quæst. j. quia sunt. Et, ut meis detur audacia scriptis, hæc sunt uerba Spec. in tit. de act. §. fin. uers. quid de clericis. ubi specificè de patre mentionem facit, & dicit quòd potest actionem mouere per se, data opin. Alex. pro uera, sequeretur q̃ sacerdotes capellarum, qui non possent alienare, non possent agere sine consensu episcopi, cuius contrarium est uerum, Spec. ubi ẗ.

a b §. FILII.[a] Filij non possunt de aduentitijs absq̃ patris uoluntate disponere in cõtractu[b], nec in ultima uoluntate, hoc dicit. Gl. mouet hic aliquas quæst. satis faciles. Vltimò glo. signat cont. & non soluit. Vide glo. super uerb. dominium. in fi. glo. Sed hic loquitur quando alienatio erat prohibita propter alium, ibi, propter seipsum, ut patet in d. l. si pignus. Quæro, licet filius non posit alienare, an
c posit suam personam obligare[c] obligatione personali. Text. & glo. uidentur quòd sic, l. hæredi. §. filia. & §. seq. ff. de pact. dic ut ibi.

ADDITIO.

a *Filij. Bar. l. iij. ff. sol. mat. An filio poßit solui sine patre in casibus in quibus patri nõ acquiritur ususfructus, & adde Bal. l. qui aliena. §. mo. ff. de neg. gest. & l. j. in prin. si ser. uend. Adde quòd Dy. cons. xxj. refert Ioan. And. add. ad Spec. tit. de ces. act. §. j. uers. sed nunquid minor. dicit quòd si filius actionem quæsitam ex suo contractu, sine consensu patris cedat patre postea ratificante, q̃ ualet cessio, licet in prin. non ualeret, quia cedere est alienare, & alienare non potest, ut hoc §. & ratificare à principio, & ex post facto, sunt paria, cùm confirmet etiam à iure prohibito, l. fi. C. ad Maced. & l. iul. §. pen. ff. eo. & quia pater facta per filium confirmat non solùm expreßè, sed etiam tacitè, ff. de acq. hær. l. qui aliena. ij. & iij. resp.*

b P. PAV. P. *Contractu. Circa istam materiã in quantum, glo. hic format quæst. an talis alienatio firmetur iuramento, aduerte quia Bal. Ang. Soc. & Cast. l. & hæredi. §. filiusfam. ff. de pact. & ibi uide Cur. & alios Moder. faciunt quæ dixit Pau. cons. cccxvj. & ista uidetur uera sententia, licet aliqui senserint cont. uide in d. §. filiusfam. & procederet etiam ista pars, si staret statutum q̃ filiusfam. separatus à patre posset ex quolibet contractu se obligare, tanquam paterfam. quia deberet intelligi de contractu ualido, secundum Bal. l. j. C. de euic. & ita aliàs consuluit Curtius, & quòd etiam fideiussores dati in tali alienattone non teneantur. Item q̃ ista alienatio non reconualescit mortuo patre, secundum Bal. hic. Cast. cons. cxxv. & aliàs cxxvij. Item an filiusfam. poßit talia aduentitia donare causa mortis sine consensu superioris, Rom. cons. dxij. Item de materia, & an filiusfam. poßit donare ex ista causa, Paul. cons. cxxvij. Item an lata sententia contra filium poßit fieri exequutio in bonis aduentitijs, Ro. cons. cliij. quid autem si pater consentiat filio donanti causa mortis rem pleno iure, in qua ipse habeat usumfruct. an uideatur renunciare & illa extinguatur, ac si iam fuisset alicui creditori delegata, & an ea retinere poßit autoritate iudicis pro utendo usufructu, quousq; esset sibi satisfactum, uide mirabiliter Ant. de But. cons. viij. Item q̃ quando filius disponeret in utilitatem suam, & patris ualeret, Bal. l. quæcunq; ẗ. eo. & per gl ibi, Ias. l. iusiurandum. §. pupillus. in fi. de iureiur. & de eo quod dictum est ẗ. de patre consentiente, an uideatur renunciare usufructui, uide Anch. cons. cxvj. in j. du. aduerte tamen q̃ si filiusfam. debitè contraheret, posset fieri executio in talibus bonis aduentitijs, etiam in præiudicium usufructus, cùm sit data administratio taliũ bonorum filio per patrẽ, uel in proprietate tantùm si non conceßit administrationem, Alexan. post Bart. l. si finita. §. fin. si de uectig. de dam. infec.*

c *Obligare. Bar. l. fi. §. j. de uer. obl. l. fi. §. fi. ẗ. commu. de leg. & Alex. cons. xviij. ij. uolum.*

§. VBI AVTEM. Hæreditatem infanti delatam potest pater pro infante adire, uel repudiare, restit. in integ. filio reseruata, & semel restitutus, iterum non restituetur. hoc dicit.

a §. IN SERVIS.[a] In his quæ momento permansura sunt penes filium, patri non quæritur ususfructus.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *In seruis Bar. l. qui sic. ff. de sol. Ias. l. quoniam. circa finem. C. de testam. & quæ ipse ponit in l. non tantùm. C. de lega. prope fin. uide etiam ibi alia in cont. & ibi in fi. quid dicatur momentum. Item an & quando ius momentaneum habeatur in consideratione, Bal. cap. j. ex̃. de causa posseß. & propriet.*

De hæred. decur. nauicul. &c. Tit. LXI.

LEX I.

SI QVIS NAVICVLA. Hæreditas eorum, qui in hac rub. nominantur, si successores ab intestato non habent, quæritur illis qui sunt de eorum collegio. totus iste titu. Hoc, quod dicit de decurionibus, not. quòd
a quando decedit aliquis de consiliarijs[a] sine hærede ab intestato, non succedit fiscus, sed ordo consiliariorum de illo consilio.

ADDITIO.

a *Consiliarijs. l. j. ẗ. unde uir & ux. & Mat. in tract. successionis ab intestato. in ulti. artic. princ. Item Bal. l. repetita. in fi. ẗ. de constit. pec. quòd si decedit mercator de uniuersitate sine hærede, alij succedũt sibi in bonis, quæ habet ibi, non in alijs, arg. l. Diuus. ff. de iure fisc. Et quid de nobilibus qui nullos habent suos succedentes ab intesta. an eis succedant. Bald. hic notat quòd sic.*

BARTOLVS AD SEPTIMVM LIB. COD.

De uindicta libertate. Tit. I.

LEX I.

1 *Decretum interpositum ex falsa causa fauore libertatis non rescinditur.*

TORVM QVI. Vno modo legitur, in decretis interpositis, ex causa falsa in iure, uera tamen in facto, alio modo legitur econtrà, & secundum utranq; lect. breuiter hocul
1 detur dicere. Decretum † ex falsa causa in-
a terpositum fauore libertatis[a] non rescinditur.

ADDITIO.

a *Libertatis. In qua rub. nihil dicit, ideò sequitur alia, uidelicet.*

De testamentaria manumiss. Tit. II.

LEX II.

1

X TESTAMENTO. Quærõ † utrũ ad confirmationem codicillorum requiratur, quòd sit hæreditas adita.[a] Text. est in l. fin. in
2 prin. ẗ. eo. & l. iiij. ff. de fideicomm. lib. † Quæ-
b ro utrùm appell. reliquorum[b] contineatur liber rationũ. Tex. est l. si ita fuerit. §. quæstio. de fideicom. liber.

ADDITIO.

a *Adita. Bar. l. is qui in testam. de fideicomm.*
b *Reliquorum. Bar. l. si is cui. de condit. indeb.*

De fideicommiß. libertatib. Tit. IIII.

LEX VI.

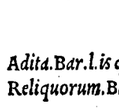

EBERI. Quid si discordant in pretio? Iudicis officium debet interuenire, l. alieno. §. finali, de fideicommiss. liber. & de commu. ser. manu. l. j. circa princ.

LEX

LEX VIII.

CVM PROPONAS. Opp. & uidetur, q̃ istud relictum libertatis sit captatorium, l. nonnunquam. de cond. & dem. Sol. hic confertur in uoluntatẽ hæredis, ibi in uoluntatem extranei. Item opp. & uidetur q̃ in uoluntatem hæredis non posit conferri, l. senatus. §. legatũ. de leg. j. Sol. ibi fuit collatum in liberã uoluntatẽ hæredis, si uo
1 luerit,* nõ in liberam uoluntatẽ, † licet fuit
dictũ si placuerit, nã intelligitur arbitrio bo-
ni uiri. l. Thais. §. sorore. de fideic. lib. Facit q̃
statutis, consueuit dari libertas certis homi-
nibus faciẽdi quicquid placuerit. ibi est tex.
no. de alijs uerbis, putauerit, & simile habe-
tis in l. si sic. ff. de leg. j.

* *Voluerit. Inter uoluntatẽ & arbitrium hoc interest, puta, q̃ fideicõ. relictũ, si hæres uoluerit, non debeatur, si hæres nolit. Quòd si dictum sit, Si fuerit arbitratus, si æstimauerit, si utile tibi uisum fuerit, uel uidebitur, deberi const. Nõ enim plenũ arbitriũ uoluntatis, hæredi suo dedit, sed quasi uiro bono cõmissum: l. fideicom libertas. ij. ff. de fideicom. liber. Annot. lib. ij. Quæst. cap. xv. nu. xviij.* I. Con. B.

LEX XVII.

1 CVM QVIDAM. † Quæro quid si hæres præue-
a nit[a] in soluẽdo legata ad pias causas, an executor ha-
b beat actionem? Tex. est not.[b] in l. si libertus sub cond. §. j. de bo. liber. & ibi Dy.

ADDITIO.

a *Præuenit. Bar. l. si seruus. & ẗ. eod. & etiam potest præuenire episcopum, Bald. l. nulli. de epis. & cle. per Spec. tit. de instru. edi. §. nunc uerò. uerb. denuo. Bald. consuluit, quòd hæres potest præuenire executorem, consi. cxviij. uolum. ij.*
b *No. dicit gl. quòd ex l. correctoria potest arg. sumi, plenè per Bar. & ibi dixi. ff. ad Sylla. l. si quis.*

De latina libertate tollenda. Tit. VI.

LEX VNICA.

1 CVM DE DITITII. No. gl. sup uer. imaginẽ, quæ dicit † q̃ ex l. correcta potest arg. sumi, si sit in corpore iuris inclusa, non aliàs, gl. l. j. in prin. de coniun. cum eman. li. eius. & c. autoritate. de concess. præb. lib. vj.

De communi seruo manumiss. Tit. VII.

LEX I.

1 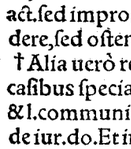

N COMMVNES. No. reg. l. nec emere, † ẗ. de iur. delib. quòd quis non cogatur emere, nec uendere. Ista reg. fallit hic fauore libertatis. Simili ratione fallit in l. ij. in fi. de pat. qui fil. dist. Itẽ fauore ultimæ uoluntatis, l. si equo. ff. de leg. j. Fallit etiã in odiũ domini atrocitantis seruum, ut inst. de his qui sunt sui. §. fin. Item fallit in odium mentientis, ff. de ac. emp. l. Iul. §. si Titius. Itẽ fallit in l. quãuis. ff. de pig. act. sed impropriè, nam fallit, quia creditor ibi cogitur uendere, sed ostendere pignus debitori, qui uult illud uendere.
2 † Alia uerò reg. ut quis non cogatur inuitus emere, fallit in casibus specialibus. Primò in l. Iul. §. idem Cel. ff. de act. emp. & l. communi. §. fi. ff. com. diui. & l. cùm in fundo. §. si fundus. de iur. do. Et in istis casib. est ratio fallendi, ne quis inuitus in communione uiuat, contra l. si non sortem. §. si centum. ff. de cond. inde. & l. fundus ille. cum gl. sua. ff. de cont. emp. Fallit etiam fauore ultimæ uoluntatis, in d. l. si æquo. secũdum alium intelle. Instit. de leg. §. non solùm. Fallit fauore ecclesiæ, auth. de alie. emphy. §. si uerò secundum prædictum. Item fallit fauore fisci. l. cotem ferro. ff. de publica. quod not.

De seruis Reipub. manumitten. Tit. IX.

LEX I.

1

SI ITA. Lego hanc l. & l. ij. de decur. in l. nulli. ff. quod cuiusq̃ uniuersita. nomi. Not. † q̃ in creatione syndici uniuersitatis, debet interuenire authoritas superioris. Aliter dixi de hoc in l. actor. ff. rem rat. hab.

De usucapio. pro emp. uel pro transacto. Tit. XXVI.

LEX II.

a SI CONTRA.[a] No. ex hac lege † quòd res quæ nõ
1 possunt ex dispositione l. alienari, uel ex dispositionẽ defuncti, non possunt usucapi. Not. etiam primam gl. huius l. quam allegauit, q̃ prohibita uenditione per testatorem, uidetur prohibita donatio. l. uoluntas. de fideicom. ut ibi dixi.

ADDITIO.

a *Si contra. l. uoluntas. ẗ. de fideicom. uide quæ dixi in l. ubi lex. ff. de usuc. & ibi Bar. & hic no. in l. filiusfam. §. diui. de leg. j. & uide hic, an appellationẽ uenditionis, ueniat omnis contractus, Bal. c. j. de cõtro. inter do. & emphyteu. & ad quod habetur in l. uniuersos. ẗ. ne rei do. uel. temp. & l. statuliberi à cæteris. de statulib. et gl. no. in fi. C. de præd. curia. li. x. et in l. fi. quod ibi dixi ẗ. de reb. alie. & in l. j. C. si aduert. tran. & l. alienationis. de uerb. sig. & Bar. l. filiusfam. §. diui. de leg. j. & ibi Imol. Bal. cons. incip. in Christi nomine, quidam habuit uxorem Domi. Ioan. quòd si statutum uetat mulierem uel minorem alienare, uel modo aliquo uendere, seu obligare, non habet locum in restitutione seu libertate. C. de præd. cur. lib. x. l. ij. quo casu stabimus iuri communi. Nec plus dicit Bal. Tu adde ad hæc quæ dixi post Bar. l. si unus. §. pactus. ff. de pac. Et an prohibita alienatione, sit prohibita pignoratio, uide l. quorum. ff. de pig. Abb. c. j. de his quæ fiunt à præl. sine consen. cap. dicit no. q̃ uer. uenditio, non cõprehendit in se donationem neque permutationem, Bar. l. fi. C. de præd. cur. lib. x. cont. l. statulib. & l. uoluntas. de fideicom. concludit q̃ ubi fit cõmemoratio pretij, uerificatur tantùm in uenditione uulgariter & strictè sumpta, ut l. fi. de præd. cur. Sed ubi non fit mentio pretij, tunc capitur largo modo, nisi in materia odiosa. Sed propter cõmunẽ usum loquendi, qui regulariter attenditur, & contra propriam uocabuli significationẽ. l. libellorum. §. quod tamen. & l. Labeo. de sup. leg. c. ex literis. de spon. capietur uerb. uenditio. pro specie d stincta ab alijs contractibus, ut capitur ibi, & in d. c. Et istis adde Bald. hic, & quod post eum scripsi, Bal. l. j. ẗ. de re. permut. Adde circa princ. apostillæ, dum alleg. Bal. quòd pro illa parte facit, quod cõsuluit Ro. cons. cclxxx. & cccxciij. q̃ stãte statuto q̃ mulier nõ poßit alienare sine cõsensu duorũ propinquorũ, q̃ nihilominus poterit quietare maritũ de fructibus bonorum paraphernalium. Et Bal. cons. cccxlv. q̃ præceptum factum filijs minoribus ne diuidant, non est nudum, ideò non ualet diuisio si contrà fiat.*

LEX IIII.

VENDITIONI. Hic no. primò quod probo, non re probo. Secundò no. q̃ usucapio abforbet dominium.

LEX V.

SI PARTEM. Not. ex isto fine, quòd res ui possessa, non potest usucapi, donec in potestatem domini* reuertatur. Hoc tamen quod dicit, domi-
ni, intelligo, id est, eius qui est expulsus, ff. de
precar. l. certè. §. pen.

* *Domini. Vel quasi, ut si in tutoris potestatẽ. leg. interdum. ij. §. qui tutelam. ff. de fur.* I. Concen. B.

LEX VII.

CVM SIT. Istã legẽ intellígo, q̃ res est furtiua, secundũ ius creditoris, & isto respectu non potest usucapi. Sed si extraneus furripuisset, esset furtiua, etiã respectu domini. ff. p̃ soc. l. fi. & de usuc. l. sequitur. §. si rem.

LEX VIII.

EX CAVSA. Intellige ſecundũ ueram opinionem de eo, quod datur ex cauſa tranſactionis, nõ de eo, qd ex cauſa tranſactionis retinetur, tunc in eo non transfertur dominiũ, nec uſucapiendi conditio, l. ſi pro fundo. s̃. de tranſac. quod tamen intellige, ut perfectè dixi s̃. eo. l. j.

De uſucapione pro donato. *Tit. XXVII.*

LEX III.

IRRITAM. De iſta materia uide plenè in leg. Celſus. ff. de uſucap.

De uſucapione pro dote. *Tit. XXVIII.*

LEX VNICA.

1 RES. Ex hac lege apparet † q maritus eſt dominus rei dotalis,* quia ſi in eum transferretur dominiũ, & nec uſucapiendi conditio, ſecundũ l. clauibus. ff. de contrahen. emp. l. Pomp. §. ſi iuſſu. cum ſua glo.
2 de acq. poſ. Itẽ apparet, † q maritus poſſidet rem dotalem, ſi enim non poſſideret, nõ uſucaperet. l. Pomp. §. ſi in dote. de acq. poſ.

* Dotalis. l. in rebus. C. de iur. dot. I. Cõc. B.

De uſucap. pro hæred. *Tit. XXIX.*

LEX II.

a NIHIL.[a] In ſuis hæredibus ceſſat uſucapio pro hæredc. Rationem ponit gl. & no. gl. ibi, itẽ hoc dicunt quidam, &c. In hoc utrùm exiſtentia ſui hæredis operetur aliquid, qñ habuit cohæredem. Dy. in l. apud Iul. §. idem Iul. ff. ad Treb. in l. ij. s̃. de iur. del. plenius in l. ſi filius qui de uulg. Quærit gl. an mala fides defuncti trãſeat ad hæredẽ.*
b [b]Dy. de hoc plenè in c. poſſeſſor. de reg. iur. lib. vj. Ego tetigi uobis, & gl. tangit in l. Põp. §. cùm quis. de acq. poſſ.

* Hæredem. Dic q, ſic, l. Pomp. §. cùm quis. ff. de acq. poſ. Tametſi hæres ignorauerit: l. ij. in fi. j. de fruct. & lit. expen. I. Concen. B.

ADDITIO.

a Nihil. iſte tex. eſt ſing. ſecundũ Bal. l. ij. §. fi. P. PAV. P. Nihil Alex. l. ſi filius ff. de uulg. & l. qui ſe. C. unde lib. Iaſ. l. j. in princ. C. qui admit.
b Ad hæredem. Bar. l. cùm hæres. ff. de diuer. præſc.

Communia de uſucap. *Tit. XXX.*

LEX I.

1
VIEX. Gl. quærit † utrùm colonus poſſideat. Et conſtat quòd non, ſed nunquid amittatur poſſeſsio, ſi colonus deijciatur, uidebitis in l. fin. j. de acq. poſſ.

LEX II.

IAMPRIDEM. Res fiſcales non poſſunt uſucapi.

§. SI MALA. Mala fides autoris, nocet ſucceſſori uniuerſali.

De uſucapione transformanda. *Tit. XXXI.*

LEX VNICA.

1 *Ad præſcriptionem requiritur tit. & bona fides, & poſſeſsio continuata, & quod idem ſit in uſucapione.*
2 *Mala fides ſuperueniens non interrumpit præſcriptionem, ſecus de iure canonico.*

CVM NOSTRI. Reiectis aliorum temporum curriculis, uel circulis, res mobilis uſucapiebatur triennio, à poſſidente titulo & bona fide[a], nec ſuperuenens mala fides eam interrumpit, & ſublata eſt differentia re
1 rum Italicarũ, & prouincialiũ. Tene mẽti, quòd † ad præſcriptionem requirunt̃ titulus & bona fides, & poſſeſsio conti-
2 nuata, idem in uſucapione. Itẽ no. q † mala fides[b] ſuperue-
b niens nõ interrumpit præſcriptionem. Secus de iure cano-
c nico,[c] c. ij. de re. iu. lib. vj.

ADDITIO.

a *Fide. Bona fides quomodo intelligatur, Bar. l. indebiti. §. ſed ſi. ff. de cond. ind. in l. ſi de eo. §. j. ff. de acq. poſſ.*
b *Fides. Et ſic uidetur quòd gl. l. item ſi res. de alie. iudi. per quam ſolet limitari auth. malæ fid. non procedat iure canon. ut hic in glo. uide inſt. de act. §. ſed iſtæ.*
c P. PAV. P. *Can. Licet de iure can. mala fides ſuperueniens interrumpat præſcriptionem, ſecus eſt ſi ſuperueniat dubietas, Alex. & Aret. l. iij. §. genera. ff. de acquir. poſſ.*

De acq. & retinenda poſ. *Tit. XXXII.*

LEX I.

a
PER LIBERAM.[a] Per liberã perſonã quæritur poſſeſsio ignoranti, uſucapiendi conditio demũ ſcienti. Gl. tua tractat quendã materiã, & eſſent duæ materiæ. Primò, qualiter debet hoc intelligi, an utraq; gerente in animo ab altero tãtùm, an quæratur domino *. Habuiſtis l. fi. s̃. ſi quis alteri, uel ſibi. & l. qui mihi. ff. de don. Secundò gl. intrat hic materiã, quomodo poſſeſsio quædam habet multũ facti, & parum iuris, quædam multum iuris, & parum facti, &c. q plenè examino in l. ſi is qui pro emptore. ff. de uſu.

* Domino. Vt hũc locum Bar. intelligas, præſciendũ eſt, quòd poſſeſsio non acquiritur ignoranti, niſi eius nomine empta ſit. l. poſſeſsio. ij. §. fi. ff. de acq. poſſ. *Quærit igitur nunc, quid ſi ſolo animo quis alterius no. comparauerit.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Per liberam. No. iſtum tex. qui uidetur requirere factum eius cui per præſcriptionem acquiritur. c. accedens. in gl. de præben. Ioan. And. tit. de teſte. §. nunc uidendum. uer. ad hoc opp. & quæ ſit ratio, q uſucapiendi conditio non acquiratur ignoranti, Rap. & Old. l. j. §. per procuratorem. ff. eo. & Imo. l. poſſeſsio. §. fi. ff. eo.*

LEX II.

1 *Poſſidens ſciente uenditore, præſumitur q ei fuerit poſſeſsio tradita.*
2 *Si præcedit tit. poſteà ſequatur poſſeſsio, in dubio præſumitur poſſidere ex tit. præcedenti.*
3 *Teſtis interrogatus de poſſeſsiõe, rectè aſsignat rationem ſui dicti per hæc uerba, dico Tit. poſſidere, quia uidi eũ locare, fructus recolligere, & alia, ut dominus facere.*
4 *Traditio poſſeſsionis, an poſsit probari per inſtrumentum.*

a MINVS.[a] In his, ad quæ quis tenet̃, patientia habet̃ pro cõſenſu. Opp. l. qui uas. §. uetare. ff. de fur. ubi in dubio quis præſumitur contradicere. Sol. hoc eſt ue
1 rum, niſi in his, quæ quis tenetur facere. Not. ergo q † qui poſsidet ſciente uenditore, præſumitur q ei fuerit poſſeſsio
b tradita[b], ut hic. Et iſtud, qd̃ tex. dicit, diu, denotat facti accidentiã, nõ iuris miniſteriũ, ſecũdũ gl. & benè, hodie tñ in inſtrumẽto uẽditionis ponunt̃ illa uerba, quã rem cõſtituit ſe ſuo nomine poſsidere. Itẽ quia dedit ei licentiã apprehẽdẽ-
c di, &c. Itẽ debes ſcire[c] q † ſi præcedit tit. & poſteà ſequat̃ poſ-
2 ſeſsio, in dubio præſumit̃ poſsidere ex tit. præc. l. quædã. ff. de rei uend. Not. illa uerba quæ dicit tex. omnia q ut domi-
3 nũ geſsiſſe. Et ex hoc habes, q † teſtis interrogatus de poſſeſsione, rectè aſsignat rationẽ ſui dicti, per uerba, Dico Ti-
d tiũ poſsidere, quia uidi eũ locare,[d] fructus recolligere, & alia, ut dominus facere ſolet. ar. huius l. facit. ff. de ſol. l. Titia. Plus dicit gl. noſtra hic, quia etiã ſi nõ ſit dominus, in dubio iſti actus

e iſti actus præſumunt̃ fieri tanquam à domino.[e] † Quæritur
4 hic, utrùm poſſeſsio tradita poſsit probari per inſtrumentum? Hic tex. facit q ſic, dum dicit, licet eũ inſtrumento, &c. Tu dic q traditio poſſeſsionis ciuilis bene poteſt approbari per inſtrumentũ, dũ dicit, cõſtituit ſe ſuo nomine poſsidere: ſed traditio poſſeſsionis naturalis, ſeu corporalis ita demum poteſt probari per inſtrumentũ, ſi inſtrumentũ eſſet confectũ in conſpectu fundi, ita poſſet intelligi l. prædia. ff. eo. & ibi dixi poſt Iac. de Are. & doc. hic tangũt. Ex illis ergo uerbis inſtrumenti, quæ dicunt, uendidit, tradidit, nõ pbat̃
f poſſeſsio[f] tradita, niſi in conſpectũ fundi tunc eſſent prolata illa uerba. Iac. de Are. d. l. prædia. quod eſt not. quòd per illa uerba, tradidit, uendidit, uidetur concedere authoritatem, ſeu licentiam accipiendi poſſeſsionem ſua autoritate, ut d. leg. prædia.

ADDITIO.

a *Minus. l. iij. in. princ. ff. de acq. poſſ.*
b *Tradita. Bal. l. inducias. s̃. de rei uend. ubi idem poſt Iac. de Aret. Secus ſi ab eo non habuiſſet tit. Bal. l. ſolennibus. de rei uend. Bar. l. Celſus. de uſuc. & Bal. hic, & quod ibi dixi. Bar. l. pen. de exec. rei iud.*
c *Scire. Bart. l. cùm ſolus. leg. Celſus. de uſuc. Ita intellige, ſi poſſidens pro parte ſua adimpleuit contractum, aliàs ſecus. Bald. l. ſuper longi. de præſc. long. temp.*
d *Locare. No. pro teſte, & hãc reg. intellige, ut per Bar. l. qui uniuerſas. §. qui colonum. de acq. poſſ. & in l. ad probationẽ. s̃. loc. & ad probandũ dominium, dixi, ſaltẽ remiſſiuè, in l. rem quæ poſt Bar. ff. de acq. poſſ. & no. Inſt. de act. §. ſic itaq;. & Bal. l. indicia. s̃. de rei uend. q, non tamẽ per perceptionem fructuũ probatur poſſeſsio, ſed etiam probando q, ego iui per locum poſſeſsionis agendo aliquid. l. poſtulatio. §. hoc quoq;. de uer. ob. Itẽ, dicit Bal. ibi, q, ſi probo quod feci ſeminare, arare, & colere, q, probata eſt poſſeſsio, in l. ſi quis. s̃. fi. reg. licet non probetur de recollectione fructuũ. Dixit tamen Bal. l. poſt ſententiam. s̃. de ſenten. q, per ire in poſſeſsionem, non probatur poſſeſsio, ſed per recollectionem fructuũ. Adde qualiter probetur poſſeſsio, Bal. conſ. lxxiij. & ccclxxvij. & qualiter antiqua poſſeſsio probatur, conſ. ccccxlij. Et qualiter receptio penſionis probet poſſeſsionẽ, conſ. cclxxx. omnia. iij. uol.*
e P. PAV. P. *A domino. Alex. conſ. cxxxvj.*
f *Poſſeſsio. l. creditorem. j̃. de pig. & l. ſi ex ſtipula. ff. eo.*

LEX III.

a DONATARVM.[a] Infanti quærit̃ poſſeſsio rei ſibi traditæ. Opp. l. j. §. adipiſcimur. in fi. ff. eo. Multæ ſol. dantur. finaliter Dy. dicit, Quædam ſunt res in quib. infanti cadit affectio, ut in aliquo iocali, & tũc ei quæritur poſſeſsio, ut hic. Quædam ſunt in quibus non cadit eius affectio, & tunc ſtatur contrario.

ADDITIO.

a *Donatarum. Dicit Lud. l. j. in prin. de uer. obl. q, in iocalibus infans poteſt ſtipulari, ſi fari poteſt, ex quo circa ea habet affectionem. Bar. l. quamuis. §. infans. ff. eo. tit.*

LEX IIII.

LICET. Poſſeſsio nudo animo nõ quærit̃, ſed nudo animo retinetur, & qui ad poſſeſsionẽ nõ accedit metu perſonæ, poſſeſsionem nõ perdit. Circa legẽ noſtrã eſſet uidendum, quid ſit poſſeſsio, & quotuplex, & qualiter acquirat̃, qualiter perdatur, & quid ſit poſſeſsionis effectus. Iſta omnia examinant̃ ff. eo. l. j. in princ. in illis gl. mag. Qui uolunt reperere, trahunt hic, & ibi ego dixi plenè.

LEX V.

1 *An emens à colono, qui rem tradat, præſcribat.*

a CVM NEMO.[a] Nemo poteſt ſibi cauſam poſſeſsionis mutare, nulla cauſa ſuperueniẽte legitima. Hæc lex legitur in gl. noſtra duobus modis, uel tribus. Primo q colonus meus rem meã alteri uendidit, quod nõ placet, quia per hoc dominus priuaretur poſſeſsiõe, l. peregre. §. quibus. eo. tit. Secundo modo legitur, q ſibi primò uoluit poſsidere, poſteà alteri uẽdidit, & tradidit. Iſta lec. laborat eodem morbo cum præcedenti. Alij dicunt quòd hic colonus emit ab eo, quem ſciebat non dominum terræ, licet habeat titulũ, nõ tamen habet poſſeſsionẽ, nõ enim poteſt mutare cauſam poſſeſsionis ſuæ. Hic eſt uerus caſus, & not. in hac l. Circa iſtã l. primò eſt quærendũ, quot modis mute-
1 tur cauſa poſſeſsionis. Dic ut in gl. Secũdò † quæritur, quid ſi aliquis emit à colono, & colonus ſibi tradidit, utrùm iſte talis emptor poterit præſcribere? Et determinat gl. tua q ſic, per l. nõ ſolùm. §. q uulgo. ff. de uſuc. Difficultas huius quæſtionis pendet ex hoc, quia ab uno habet titulũ, ut à colono, ab alio habet poſſeſsionem, ut à domino. & tex. in l. eum qui. §. pe. ff. de pub. uidetur requirere quòd quis habet titulum & poſſeſsionem ab eo. Gl. tangit. ff. de uſucap. l. cùm ſolus. & ibi perfectiſsimè examinaui.

ADDITIO.

a *Cùm nemo. De iure can. mutans ſibi cauſam poſſeſsiõis priuatur iure ſuo, Bar. in tract. different. inter ius ciui. & can.*

LEX VI.

SI NVLLA. Qui occupat poſſeſsionem ſine cauſa, tenetur eam reſtituere.

LEX VII.

IMPROBA. Poſſeſsio uitioſa non prodeſt ad uſucapionem.

LEX VIII.

PER PROCVRATOREM. Hanc l. habuiſtis s̃. eo. l. j. Dic ut ibi.

LEX IX.

NEC EX VERA. Iuſtus titulus & improba poſſeſsio ad uſucapionem non ſufficiunt, l. ſi ex ſtipulatione. ff. eod.

LEX X.

NEMO. Poſſeſsio nõ prodeſt ad uſucapionem*.

* Vſucapionem. Hoc non dicit lex, quin etiam cont. uerius ſit, nam ſine poſſeſsione, uſucapio non procedit: l. ſine poſſ. ff. de uſuc. I. Conc. B.

LEX XI.

a VITIA.[a] Vitia tranſeunt ad quemlibet ſucceſſorem. Hoc eſt uerum in uitijs realibus, & quaſi realibus: uitia uerò perſonalia, ut eſt mala fides, tranſeunt cum uniuerſali ſucceſſore, non ad ſingularem. Videbitis j̃. titu. j. leg. j. de iure tamen canonico uidetur aliud, Dyn. c. poſſeſſor. de regu. iur. lib. vj.

ADDITIO.

a *Vitia. Bar. l. cùm hæc res. de diuer. & temp. præſc. Can. c. uigin. c. de præſc. Imo. l. ſi qua. §. tunc alias. & §. ſeq. ff. de uſuc.*

LEX XII.

a
EX LIBRIS.[a] Iſta eſt una de conſtitutionibus, quas Roma. commendat. Oppon. l. iij. §. quod ſi ſeruus. ff. eo. & l. peregre. §. quibus. eo. tit. Sol. quatuor ſunt caſus. Primus quãdo ſeruus uel colonus deijcitur. Secundus quando ſeruus, uel colonus uendidit, & tradidit. Et iſtis caſibus dominus poſſeſsione priuatur. ut l. cont. Quãdoq; ſeruus uel colonus derelinquit poſſeſsionem, uel perdit, & iſtis caſib. non priuatur dominus poſſeſsione. Ita loquitur hic, &c.

ADDITIO

a *Ex libris. Guliel. de Cu. l. licet s̃. eo.*
P. PAV. P. *An autem & quando præſcriptio contingens ex fratre coloni noceat domino, Rom. conſ. ccccclxxij. ad finem.*

De præſc.long.temp. *Tit.XXXIII.*

LEX I.

1 *Vitium litigioſi purgatur tranſactione facta ſuper re, ſeu ſuper cauſa, ſecus ſi ſuper inſtantia.*

a VM POST. Peremptа inſtantia, remanet uitiũ litigioſi, quòd ad ſingularẽ ſucceſſorẽ non tranſit, qui adminiculo autoris non utitur. Opp. uitia tranſeunt[a] ad ſucceſſores, ſ. tit. j. l. uitia. Sol. Ibi de uitijs realibus, d. l. uitiat. Opp. ſ. de pact. l. poſtquam liti. Sol. & eſt not. Si quidem inſtantia perit triennio, uel conſenſu partiũ, quæ renunciauerunt tantùm inſtantiæ, durat uitium litigioſi, ut hic, ſecus ſi renunciauerunt liti. d. l. poſtquam liti. quia tunc res deſinit

1 eſſe litigioſa. Ita tenet iſta gl. quam uide, & ſigna. No. ergo † quòd per tranſactionem ſuper re, ſeu ſuper cauſa, purgatur uitium litigioſi, ſecus ſi tantùm fiat ſuper inſtantia. Facit ad hoc quod habuiſtis no. ſ. de iud. l. properandũ. §. ſi quidẽ. & quod habuiſtis not. de fruct. & lit. expen. l. ij. Oppo. auth. ut ſpon. largi. §. rurſus. ubi uidetur quòd uitium perſonale nocet ſingulari ſucceſſori. Sol. Fateor quòd in hoc eſt illud immutatum, per d. §. ideò uide auth.

ADDITIO.

d *Tranſeunt. No. limitationem ad id quod dicitur, quòd uitium litigioſi durat peremptа inſtantia, & eſt ſententia gl. hic. Et adde q. licet duret uitium litigioſi, quo ad quædam peremptа inſtantia, tamen res poteſt alienari, ut hic, & Bart. l. fi. j. de litigio. & ibi uide melius per Ang. §. primo. in fi. ad Bar. l. cum mota. ſ. de tranſact.*

AVTHEN.

a MALAE FIDEI.[a] Hic eſt caſus, in quo ad præſcriptionem longi temporis requiritur ſcientia eius, cõtra quem præſcribitur,* quod eſt contra reg. ſ. eod. l. fi. Cætera dic ut ibi in gl.

* *Præſcribitur. Sic intellige l. iiij. ſ. de rei uendica. Limita ut per Bar. l. j. nu. v. cum ſeq. de ſer. & acq. Adde e. l. ix. ſ. de pig. act.* I. Conc. B.

ADDITIO.

d P. PAV. P. *Malæ fidei. Aret. §. iſtæ. ij. col. Inſt. de act. ponit decẽ ſeu duodecim limitationes, & Are. conſ. liiij. ubi uult quòd iſta diſpoſitio non habeat locum in debitore qui hypothecauit alteri rem ſuam, & poſteà alteri eam uendit ſcienti & doloſè, uide per eum, & Bart. poſt Alex. l. Pomp. §. cùm quis. ff. de acq. poſ. ubi ponit octo limitationes ad hanc auth. ubi ponit an procedat de iure can. uide Alex. l. rẽ quæ nobis. de acq. poſ. Itẽ quòd iſta auth. non habeat locum in rebus mobilibus, Alex. conſ. cclxxvij. circa fi. Fel. c. ſi diligẽti. de præſc. Arct. l. ancilla. C. de iur. Bar. conſ. clxxxv. And. Barb. Bal. l. ancill. ſ. cõm. de ſuc. & Can. c. ſi diligenti. de præſ. & Bar. l. Põponius. in princ. de acquirend. poſ. ubi uide Alex. Adde huic auth. quinque limitationes, Caſt. & quæ uoluit Old. conſ. xix. Et an præſcriptio liberet conſcientiam, Bal. conſ. ccxxix. cum duobus ſeq. uol. iij.*

LEX IX.

1 *An exceptio præſcriptionis impediat litis ingreſſum.*

a EMPTOR. Exceptio præſcriptionis poteſt opponi in initio, ſed poſt lit. conteſt. probari. Hic uidetur caſus, † quòd exceptio præſcriptionis[a] non impedit litem conteſta. In cont. dicunt doct. quia præſcriptio eſt inuẽta, ut ſit litium finis. ff. pro ſuo. ergo impedit lit. conteſt. ut ſ. de tranſ. l. fratris. & ibi tetigi. & ff. de uer. ſig. tranſacta finita. & Guliel. l. eleganter. §. ſi quis poſt. ff. de cond. inde. Non ob. hæc lex, quia non opponebatur ad impediendum proceſſum, ſed an inſtãtiam cauſæ. Poſtulabat enim ſe abſolui à petitione, non ab' inſtantia, hoc dicit tex.

ADDITIO.

d *Præſcriptionis. Vide quæ dixi poſt Bart. l. fin. ff. pro ſuo. & Bart. l. non ſolum. §. morte. de oper. no. nun. & hic adde Bart. leg. fi. ſ. de alleg.*

LEX X.

NEC BONA. Memẽto quando facis articulos ſuper probanda præſcriptione, quòd concludant tempus præſcriptionis, ante litis conteſt. ut hic dicit tex. & dixi plenè de hoc de uſuc. l. Celſus. & per doct. hic.

LEX XI.

a SVPER.[a] Illud quod dicit gl. noſtra, uerũ eſt, Bona fides probatur eo ipſo, quod nõ probatur cont. ſed poſſeſsio debet probari. Qualiter autem probabitur poſſeſsio continuata, docto. dicunt, hoc probatur ex præſumptionibus, nam ſi poſſederã, iam ſunt xx. anni, & poſsideo hodie, præſumor medio tempore poſſediſſe, quia poſſeſsio ſolo animo retinetur. Dixi plenè in d. leg. Celſus. de uſuc. & ibi per doct.

ADDITIO.

d P. PAV. P. *Super. An in præſc. incorporalium præſumatur bo. poſſ. pract. Pap. in forma libel. in act. confeſſ.*

LEX XII.

a CVM LONGI.[a] Præſentes dicunt, qui ſunt in eadẽ ꝓuincia,* & debet inſpici ubi partes habent domiciliũ, nõ ubi res eſt ſita*. Itẽ ad præſcriptionẽ, ſcientia

b eius, cõtra quẽ præſcribit[b], nõ requirit. No.

c gl.[c] ſuper uer. id eſt, in una ꝓuincia, in ꝓuincijs uerò, quæ adhuc regunt hodie per præſidem, habet locum hæc lex. In locis uerò, in quibus ciuitas habet ſua regimina, habet locum quod dicit hic no. gl. quã uide & ſigna. Ibi, eodem obſeruando, quantùm ad tẽpus, non quantum ad ſubſtantiam, ut ſ. de ſerui. leg. ſecundo.

* *Prouincia. Atq; ita abeſſe nõ uidetur, qui intra urbis continentia eſt: l. abſentẽ. ff. de uer. ſig. In ſtipulationibus abeſſe dicũtur, qui ſe inuicem exaudire nequeunt. §. item uerò. Inſt. de inut. ſtip.* I. Concen. B.

* *Sita. Diuerſum ius ſtatuitur in cenſibus, in quibus inſpicitur ubi res ſit ſita l. j. & itidẽ cenſus ſoluitur. l. forma. uer agri. ff. de cenſib.* I. Cõc. B.

ADDITIO.

d *Longi. Alex. l. cùm filius. §. in hac. de uer. ob.*

b P. PAV. P. *Præſcribitur. Verum eſt quantùm ad hoc ut mero iure curat præſcriptio, ſed ignoranti datur reſtitutio in integ. Bar. l. j. §. ſi quis autem. ff. de iti. actuq; priua. ubi uide. Item iſtam l. repetit Bal. in qua plura tãgit de materia præſc. Item quando iſtud quod hic dicitur, quòd cõtra ignorantem currat præſcriptio, & uide Fel. c. uigilanti. ext. de præſc. & multa quæ addidi ad Bar. l. j. §. ſi quis autẽ de iti. act. pri. & adde circa illud quod dicit gl. in iſta l. fi. q. ciuitates Lombardiæ habent ius ad inſtar prouinciæ, ut tenet etiam Cy. & Sal. hic adde Bal. per glo. ibi in ca. j. tit. hic finitur lex Corradi. Bal. c. j. §. ad hæc. de pace iu. fir. in auth. & omnino, C. ne uxor pro mar. Item inquãtùm in iſta l. fi. tangit de præſcriptione uſufructus, ponit latè in l. iij. §. ex contrario. de acq. poſſ. ubi uide Are. qui dicit q. requiritur tit. in præſcriptione uſufru. licet ſecus ſit in alijs ſeruitutib. prædialibus. Item inquantùm dicitur q. decem ann. inter præſentes, & xx. inter abſentes, adde q. fundans ſe in præſcriptione decem anno. debet probare poſſeſsionem cum illa qualitate inter præſentes, aliàs ſuccumbit. Alex. conſ. xcij. in v. uol. ad fi. & cxviij. cont. tenet Bal. & Ang. l. emptor. ſ. eo. uide omnino in rep. in uer. præſcrip.*

c *No. gl. Bar. l. infamem. in fi. ff. de pub. iu. & Bar. in l. ij. §. fi. circa fi. ff. de metrop. lib. x. & Ioan. de Imo. l. ſi hæres. §. uicis. de leg. j. quod ibi ſcripſi. & dum dicit hic, de præſcriptione q. currit contra ignorantem, fallit in præſcript. annali, quæ non currit contra probabiliter ignorantẽ. l. cùm ſex. de ædil. edic. & quia ubicunq; lex notat culpam, annus non currit, niſi à die ſcientiæ, ut no. in nouella, in ca. ſeruorum. de ſer. or. dixit Bald. l. j. §. ſi quis propter. de iti. act. pri. Adde not. l. fi. ff. ſi teſt. lib. eſſe iuſſus fue. & plenè Bald. l. j. C. qui admit. Et hoc limita no. per tex. & ibi Bar. l. j. §. ſi quis propter. de iti. act. pri. Adde, an præſcriptio currat ignoranti, Bal. conſ. cccclv. iiij. uol. & conſ. xij. iij. uol.*

In quibus

In quibus cauſis ceſſat longi temp. præſc. Tit. XXXIIII.

LEX II.

a IN SERVORVM.[a] Vide gl. uer. cum. Hanc gl. intellige, ſi legit causaliter, tunc innuit quòd in rebus mobilibus nõ poteſt habere locũ præſcriptio long. temp. quia habet locũ uſucapio. Si legitur temporaliter, cùm, pro quãdo, tũc dicit quòd nõ habet locum uſucapio, ſed habet locum præſcriptio, tunc ſecundum iſtã reg. non negatur, quin res mobilis poſsit præſcribi long. temp. tamen non eſt neceſſe poſt uſucapionem, ut hic uidiſtis, de ſer. fug. l. j.

ADDITIO.

d *Seruorum. Ad leg. j. huius titu. uide Aret. leg. ſi de eod. §. ſeruum. de acquiren. poſſeſ.*

LEX III.

VNVS. Hanc l. intellige, quãdo poſsidebat totũ fundum, tamen non habebat tit. niſi immediatè, nam ſi titu. & bonam fidem haberet in totum, & per conſequens repelleretur communi diuidundo; non præſcriptione, ſed exceptione dominij.

LEX IIII.

a HAEREDITATEM.[a] Quæ ſit ratio, quare petitio hæreditatis non datur contra tit. poſsidentem, dixi ſ. de pet. hæred. leg. hæreditatis. Gloſ. hic ponit illam rationem.

ADDITIO.

d *Hæreditatem. Ang. in fi. & glo. ff. de leg. ubi tenet, quòd petitio hæreditatis quo ad rem mobilem, tollatur triennio, quo ad rem immobilem, tollatur longo tempore.*

Quib. non obijcitur longi temporis præſc. Tit. XXXV.

LEX I.

TEMPVS. Iſte totus titulus ponit quaſdam perſonas, quæ præſcriptione x. uel xx. ann. propter abſentiam, uel aliam cauſam, ut ſunt minores, milites, medici, qui ſtant in prælio ad curandas plagas, & ſimiles, & hæc ſufficiant modò.

Si aduerſus creditorem. *Tit. XXXVI.*

LEX I.

* *Longo. Alij exiſtimant, act. hypothecariã, non niſi xxx. ann. l. ſicut. C. de præſ. xxx. ann. Alij xl. ann. l. j. §. ad hæc. ſ. de ann. excep. l. cùm notiſsimi. §. quam ebrem. de præſ. xxx. ann.* I. Concen. B.

a DIVTVRNVM.[a] Contra hypothecam præſcribitur longo *tẽp. à quolibet poſsidẽte, excepto debitore cum eius hęrede, cum l. ſeq. Quærit gl. quæ eſt ratio, quòd uſucapio triennij non impedit hypothecam. l. iuſto. §. non mutat. ff. de uſuc. de pig. l. uſucapio. Rationem dic ut in gl. quæ eſt notabi.

ADDITIO.

d P. PAV. P. *Diuturnum. Bal. conſ. clxxxviij. uolum. iij. Bar. l. cùm notiſsimi. in fi. princ. ſ. de præſc. xxx. ann. ubi uidetur uelle cont. uide ibi. Item adde pro extẽſione, Com. cõſ. liiij. circa med. ubi uult quòd iſta præſcriptio contra hypothecam habeat locum etiam ſi ſtatutum dicat, quòd poſsit creditor petere rẽ ſibi hypothecatã à quocũq; poſſeſsore, perinde ac ſi alienata nõ eſſet, & ſine aliqua excuſatione principali, & ſic tale ſtatutũ ad hoc tribuit actionem perſonalẽ. & pondera Crem. de quo ſ. cont. & uide ſing. cautel. ad finiendum quòd non currat iſta decennalis præſcriptio contra creditorem, quam ponit Cremen. ſing. lxij. Item quòd hodie attenta diſpoſitione iuris nouiſsimi, ſecundũ quam non poteſt agi contra tertios poſſeſſores, niſi prius excuſſ. principali. auth. hoc ſi debitor. de pig. Alex. conſ. lviij. in j. uol. Moder. Bon. in rep. l. ſi is qui pro emptore. ff. de uſuc.*

De quadriennij præſc. *Tit. XXXVII.*

LEX I.

NOTVM EST. In quibus rebus fiſco denunciatur, habet locum præſcriptio quatuor annorum.

LEX II.

a OMNES.[a] Qui emit à fiſco aliquam rem, tanquam fiſci, non poteſt pro ea re conueniri, ſed conueniendus eſt fiſcus intra quadriennium, non poſteà.

ADDITIO.

d P. PAV. P. *Omnes. Idem ſi quis emat à uicario generali principis: Cõmen. conſ. cliij. ad fi. incip. ad primum.*

LEX III.

BENE A ZENONE. Quod ſ. proximè ſtatutum eſt in ijs, qui emerunt à fiſco; habet etiam locũ in his, qui emunt, uel alio tit. receperunt, ab Augusta, uel

a principe, uel eorum procuratoribus[a]. Arguitur quòd reſcripta principis non ualeant ante coronationem: hic, Cyn. & Spec. tit. de reſcr. præſentand. §. ratione autem cauſæ. uerſ. item quod obtentum. Sed hoc non eſt noſtrum diſputare, ſed quod Imperator uelit dici.

ADDITIO.

d P. PAV. P. *Procuratoribus. Fel. ponentem v. limi. in c. eccleſiarum. ext. de reſc. Iaſ. auth. quas actiones. C. de ſac. eccle. Barb. conſ. xxvij. uol. iiij. Item an iſta l. habeat locum in re eccleſiæ, Can. c. j. ext. de reb. eccle. non alie. Ro. ſing. dccxl. Barb. in tract. diff. inter ius ciui. & can. Barb. d. conſ. xxviij. Itẽ an iſta l. habeat locum in uicarijs papæ, Ro. conſ. ccccx. faciunt quæ habes in Bertachi. uerſ. locum tenens. ſeu in uerſ. uicarius. Itẽ quòd in dubio princeps præſumatur rem putare ſuam eſſe, Ro. conſ. cccx. ad fi. Item quòd iſta lex non habeat locum in rebus dota. Bal. conſ. cccxxij. & ccclix. in iij. uol. non læduntur. ad quod uide nouiſsimos in l. j. in ij. no. ff. ſol. mat. Item adde pro reſtitutione quòd requiritur q. princeps aliquid tradat domino in cõpenſationem rei ſuæ, Ang. conſ. cxxix. ubi ita reſtringit iſtam l. allegat aliquas defenſiones ut per eum, quæ tamẽ non uidetur bene probare eius deciſio. Imò bene uide & cõſidera, uide etiã pro limita. Ro. conſ. ccxcviij. ubi dicit quòd non procedit in principe uel donante duobus. faciũt quæ habes per Moder. l. quoties. C. de rei uend. Bal. in primo conſtit. uerſ. detrimentũ. & c. j. §. ad hæc. de pace iur. fir. Item quòd requiritur q. princeps poſsideat tempore alienationis ſecundũ Cy. l. omnes. in add. huius tit. Bal. l. ij. C. de hæred. uel act. uen. l. ij. C. de comm. rerum alienat. & ibi etiã Ang. poſt Petrũ, niſi princeps alienaret etiam de plenitudine poteſtatis, ſecundũ Bald. d. l. ij. C. de comm. rer. alienat. circa med. Adde quòd iſta diſpoſitio huius l. procedit etiam in ciuitate obtinente uim principis, ſecũdũ Ro. conſ. cccx. in princip. & in fi. & ſing. dccliij. Item aduerte quòd iſta diſpoſitio non uidetur procedere, quando princeps donaſſet alicui primo propter benemerita, ſecundũ Caſt. conſ. lv. Feder. de Senis. conſ. vij. quòd tamen nõ uidetur procedere, ubi eſſet clauſula cõceſſa ex certa ſcientia, & de plenitudine poteſtatis, etiam plena facti narratione, Alex. conſ. ccccl. j. Item aduerte q. requiritur traditio ad hoc ut procedat iſta diſpoſitio, ſecundũ Bal. c. j. §. j. de noua for. fidel. Bar. l. Cæſar. ff. de publica. Bar. c. ij. de reb. eccle. non alie. ubi ponit an habeat locum de iure cano. in reb donatis eccleſiæ, & an procedat de ſuprema poteſtate principis. Item quãdo habeat locum in duce Mediolani donante eccleſiæ, & an procedat in ſuprema poteſtate principis, Rom. ſing. xxxj. Item in iſta materia aduerte ad gloſ. l. j. C. ſi aduer. fiſc. quæ ſolet allegari ut non procedat iſta lex in rebus minorum, ſed illa gl. hoc non dicit, licet in alio conſtituat differentiam inter res minorum & maiorũ, ideò uide ibi Bal. & Moder. & meliùs Cy. Item an procedat ſi donatur res eccleſiaſtica, uel econtrà ſi donatur eccleſiæ, Iaſ. auth. quas actiones. C. de ſac. eccl. Item an procedat in rebus eccleſiæ, & quid in inferioribus ab Imperatore, & quædam alia circa iſtam l. uide per Barb. conſ. xxvij. uol. iiij. Item quòd non procederet iſta lex quãdo princeps ex aliqua iuſta cauſa mouetur ad dandũ uel ad alienandũ, Cy. in addi. in hac l. & in l. omnes præſiden. ad quod aduerte, quia in principe uidetur ſemper præſumi iuſta cauſa, & c. Item q. procedat in duce Mediolani, Bal. conſ. ccclix. in iij. parte, poſt princ. uidetur ſemper procedi iuſta cauſa, & c. Itẽ q. nõ procedat in principe ſciente rem eſſe alienam. Abb. c. ij. ad fi. ext. de reb. eccle. non alie. & in*

præiudicium dotis procedat hæc lex, Bal.d.conſ.ccclix.Iaſ.l.j.in iij.not.ff. ſol.mat.in d.conſ.dicit etiam Bald. quòd habet locum in procuratore Cæſaris alienantis.

Ne rei dominicæ uel templorum uendicatio, temporis exceptione ſubmoueatur. Tit. XXXVIII.

LEX II.

VNIVERSAS.Ego dico ꝓ hic eſt caſus expreſſus contra gl.in fi.de iu.emphy. quæ dicit ꝓ prædiũ emphyteuticum,licet non poſsit uendi, poſsit donari.* Quæ gl.poſito quòd aliàs eſſet uera, tamen in re emphyteutica eccleſiæ cõmuniter non eſt uera,quia nullo titulo poteſt alienari, ut hic uidemus.& hic nullus tangit.

* *Donari. l. j. de fun. pact.li.x.C.* I. Con. B.

a *De præſcrip.xxx.uel xl.an.*[a] Tit.XXXIX.

ADDITIO.

a P. PAV. P. An.Bald.de Vbal.repe.l.ſi filia.ſ.de præſcr.long.temp.& ibi Bar.Alex.in quadam ſua diſputatione,incip.Sigiſmundus.in j.& ij.dub. latiſsimè tangit,an merum impe.poſsit præſcribi,& an ciuitates Italiæ potuerunt præſc.merum imper.circa materiam præſcrip. maximè circa iura interpoſita, de quibus iuribus maximè in uſufru. uide quæ ſcripſi in l.fi. C.de præſc.long.temp.ad Bar.circa fi.apoſtillæ magnæ.

LEX I.

1 *Quot requirantur,ut ualeat uenditio propter tributa.*

a QVM ASSEVERAS.[a] Res uendita, propter tributa non ſoluta, nõ obſeruatis omnib. ſolennitatibus, uendicat, niſi xxx.an.præſcrip. interuenerit.Quæro, † quot ſunt neceſsaria, ut ualeat uenditio propter tributa* nõ ſoluta.Dicit gl.quinq;.Solùm ergo hic uidet, ꝓ retractetur uenditio,quia facta eſt uili pretio. Cõtrà,quia[b] ſi res fuit ſubhaſtata,[c] hic uidetur præſupponi quòd nõ, pro uili pretio, quia fuit uendita pro eo quod reperiri poteſt, ſed non ſequitur,ſubhaſtata eſt, ergo iuſto pretio uendita, ut uidiſtis caſum in re mobili, in l.ſi quos.ſ.de reſc.uend.Item opp.ille,qui emit à fiſco,eſt ſecurus.ut ſ.tit.ij.l.ij.& l.bene. Sol. Illud eſt uerum in fiſco, uẽdente rem,ut propriam,hic uendidit ut alienam. Itẽ opp. l.iij.ſ. quod metus cauſa, ubi oportet quòd ille,qui uendicat,reſtituat pretium.Sol. Ibi pretium fuit cõuerſum in eius utilitatem,hic non,& eodem modo ſolue cõtrarium.ꝗ.ſi uend.pign.l.j.& l.emptor.ij. de rei uend.& l. utere.ſ.de præd.mi.

* *Tributa.Cùm eo nomine res uendita,ſexmenſib. præſcribatur: l. fi.de de cẽſib. li. x.C. Exceptio obijci poterit,ſi à Bar. hic cõprehenſa, omiſſa fuerit.* I. Cõc. B.

ADDITIO.

a *Aſſeueras.Et quo uẽdicatur,uide eũ,in l.à diuo Pio.ſ.in uẽd.de re iud.*

b *Quia.Et no.quod ſequitur,res ſubhaſtata,ergo iuſto pretio uendita, contenuit Ang.l.ſciendum.ff.de uer.ob.licet non alleget Bar. And.Barb.*

c *Subhaſtata.Imò.l.pretia. ff.ad l.Falc.Lud.l.ſi quis.ff.de uer.ob. licet Ang. hic,in l.pretia.& in l.ſciendum.de uer.ob.aliter dixerit.Bal.conſ.quod incipit,quæritur quòd aliter debeat æſtimari.*

LEX II.

1 *Feudatarius,uel emphyteuta,licet proprio nomine poſsideant,tamen contemplatione alterius.*

2 *Poſsidens precario quando poſsideat.*

3 *Colonus ſi per xxx.an.non ſoluit penſionem,non præſcribit.*

4 *Colonus licet non præſcribat rem,præſcribit tamẽ actionem perſonalem.*

5 *Debitũ annuũ una præſcriptione peti poteſt,pro præſenti,& pro futuro.*

a MALE AGITVR.[a] Qui pro alio poſsidet, nullo tẽpore præſcribit.Circa l.noſtrã quæritur,dicit hic,precario poſsidẽtibus, de quib.intelligit ꝓ dicit gl. ego intelligo largè de omni eo qui poſsidet nomine alieno, ut
1 puto colonũ,emphyteutam,feudatariũ, & ſimiles.Dices † tu hoc non eſt uerũ in emphyteuta,& feudatario,qui poſsident nomine proprio naturaliter tãtùm.Sol.Fateor, ꝓ licet nomine proprio poſsideãt, cõtemplatione tamen alterius poſsident, quia ſemper alium in dominum recognoſcunt. Quæro, quid in eo qui precario propriè accepto poſsidet?
2 Gl.diſtinguit, † aut recipit precario,ut detineat,uel naturaliter tantùm poſsideat,& idem,aut ut poſsideat naturaliter & ciuiliter, & tunc præſcribit. Doct. noſtri dicunt cõtra iſtã gl.Nam licet precario poſsidẽs,utroq; iure poſsideat, tamẽ ſemper dominum recognoſcit,ut non præſcribat,ſicut dicimus in emphyteuticario colono. Prætereà talis recognitio interrũperet præſcriptionẽ iam cœptam, ut ꝗ.eo. l. cũ notiſsimi.ſ.pe.multò magis inchoari eã impedit ab initio, & tũc
3 dico † ꝓ ſi colonus per xxx.an.nullã penſionẽ ſolueret,non præſcriberet,licet Mar.antiquus gloſſator dixerit cont.Hoc tenet hic gl.pe.quod eſt uerũ, niſi colonus interuerterit poſſeſsionem,nõ admittendo dominũ uenientem,& incepit ſibi poſsidere,tunc eẽ quia nõ recognoſcit dominũ,iſta præſcriptio incipit currere,& hoc ſentit gl.ult.huius legis.Quæ
b ro,licet colonus[b] non præſcribat rem, † an præſcribat actio
4 nem perſonalẽ,ne ab eo poſsit peti penſio,ſeu merces.Certè gl.dicit ꝓ ſic xxx. ann.* à die qua peti potuit,quod puto uerum,ut ꝗ.l. prox.Vlt. no.iſtum tex.quia non eſt conueniẽs,ut quis cogatur ſuper iure ſuo ſingulis annis publicè proteſtari,&ſic facit ꝓ in debito annuo,una
5 petitione poteſt peti,ut pro præſenti, † & ꝓ futuro tempore condemnetur, ut uidiſtis,ſ. de fidei.leg.j.

* *Ann.Quod uerum intelligeni ſi trium præcedentiũ annorũ ſolutionẽ proba uerit,tunc enim reliquorũ annorum ſolutionem præſcribit:l. quicunq; de apochis.lib.x.C.* I.Concen.B.

ADDITIO.

a *Agitur. An emphyteuta,feudatarius,& ſimiles poſsideant,uide gl.& Bar. l.iij.ſ.ex contrario.de acq.poſſ.& an præſcribant,Bar.l. comperit.ꝗ.eod. Bal.conſ.cxlij.ij.lib.*

b *Quæro.Bar.l.comperit.ꝗ.eo.*

LEX III.

1 *Offic.iud.tollitur ſpatio xxx.ann.ſicut actio.iij.*

2 *Præſcriptio quotuplex ſit.*

3 *Poſsidens bona fide,reſpectu dominij,ſed in mala fide, quia credit rem obligatam,an dicatur bonæ fidei,uel malæ fidei.*

4 *Hæc præſcriptio currit contra adultũ,& cõtra abſentẽ, licet reſtituatur.*

5 *Præſc.xxx.ann.an requirat poſſeſs.reſpectu præſcribentis.*

a SICVT.[a] Omnes actiones, quæ minori tempore non tolluntur,xxx.ann.tollunt: quæ præſcriptio tẽpore pupillaris ætatis ceſſat & dormit.Vide gl. ſuper uer.perſe-
1 cutionẽ.Ex qua no. † ꝓ officiũ iudicis tollit ſpatio xxx.an.
b ſicut actio.[b] Op.& uidet[c] ꝓ per miſsionẽ executoris,[d] actio
c non perpetuet,ff.de eo per quẽ fac.erit.l.ſi.in princ.& ff.qui-
d bus cau.maio.l.ait prætor.in fi.l.ſeq.Sol.Glo.dicit hic,aliud de iure hodierno.Alij ſoluũt alio modo,nec ibi gl.ſoluit be-
2 ne iſtud cõt.Iac.de Are.ſoluit optimè,& etiã Iac.But. † Quædã præſcriptio eſt odioſa, quæ currit ſolũ ex negligẽtia non petẽtis, nullo attẽto fauore præſcribẽtis:nã præſcribit, ſiue ſit bonæ fidei,ſiue ſit malæ fidei,& iſta interrũpit ꝑ ſolã executoris miſsionẽ,ut hic,& l.cũ notiſsimi.in pric. ꝗ. eo.Ratio, ꝗa cũ ſola negligẽtia currat,ceſſante negligẽtia, debet ceſſare præſcriptio: iſta aũt negligentia ceſſat per ſolã executoris miſsionẽ,ergo,&c.Quædã eſt præſcriptio merè fauorabilis, ut præſcriptio triẽnij, quæ currit fauore poſsidẽtis ,ꝑter titulũ & bonã fidẽ,iſta nõ interrũpit per citationẽ, nec per litis conteſt. niſi in effectu,l.ſi poſt acceptũ.de rei uend.Ratio, ꝗa litis cõteſta.non tollit fauorẽ rei. Ita loquit l.ſi poſt acceptũ.ff.de rei uend. Quædã eſt præſcriptio miſta, quia currit tã fauore poſsidẽtis,quã odio negligentis,ut præſcriptio x. uel xx.ann.& in iſta eligit quędã media uia,ut nõ interrũpatur ꝑ ſolã executoris miſsionẽ, ſed ꝑ lit.conteſt.Ita loquunt iura allegata in contr.hic,per gl.& l.more.ſ. de rei uendic.& ff.pro

e pro emp.l.ij.ſ.fi. Quæro, quæ ſunt actiones[e] in rem,& quæ in perſonam, & quæ ſunt uniuerſales, & quæ ſpeciales, dic
3 ut in gl.Quæro,an iudicis officium præſcribat? † Certè ſic,
f ut hic patet in tex. dum dicit,perſecutione.Dic ut in d. l. licet.ꝗ.de excep. Quæro, aliquis poſsidet bona fide reſpectu dominij,quia putat ſe dominum,ſed mala fide reſpectu creditoris,quia putat rem oblig.an iſte dicatur bonæ fidei,aut malæ fidei.gl.dubitat hic.Tex.eſt ff.qui pot.in pig.hab.l.qui balneum.ſ.fi. Dixi uobis in l.ſi quis fundum.in fi.ff. de acq.
4 poſſet.ubi etiam iſtud tangitur.Quæro,dicitur hic, † ꝓ præſcriptio currit contra adultum,& contra abſentem.an reſtituantur? Gl.tenet ꝓ ſic,& bene,per tit.ſ. ſi aduerſus uſucap. Quærit gl. qui ſunt iſti caſus, in quibus hæc præſcriptio lo-
5 cum non habet? Dic ut in gl.Quæro,an † ad iſtam præſcriptionem triginta annorum, requiratur poſſeſsio ex parte præſcribentis.Gl.dicit ꝓ ſic.Et ſi tu dicis,quomodo ergo debitor non præſcribit contra actionem perſonalem,cùm nihil poſsideat? dicit gloſ.imò quaſi poſsidet.Hoc dicit gloſſ. hic, ſuper uer.uel ius. Or domini, ad præſcribendum rem, uel aliquod ius requiritur poſſeſsio,uel quaſi,quia ſine poſſeſsione præſcriptio nõ procedit,l.ſine poſſeſ.ff.de uſuc. no. c.ſine poſſeſ.de reg.iur.li.vj.ſed ad præſcribendam liberationem ab aliquo iure,uel ab aliqua actione, nõ requiritur aliqua poſſeſsio uel quaſi, ſed ſufficit ſolummodo negligentia non peten.l.ſequitur.ſ.ſi uiam.ff.de uſuc.

ADDITIO.

a *Sicut.Et licet regulariter actio ꝑſonalis duret ſpatio xxx.an.l.j.ſ.de conſti.pe.tamen fallit in actione perſonali ſcripta in rem.gl.& ibi Bar. l.j. ſ. quod met.cauſa. Qu d in prodigo,an ei currat præſcriptio,Io.And.in ad. Spe.ſuper rub.dicit ꝓ non.*

b *Actio.Quod intelligo officio iudicis, quod competit pro aliquo præterito,ſecus ſi pro aliquo futuro.Bar.l.prætor.ſ. hoc interdictum. ff. de noui oper.nunci.*

c *Videtur.Gl.& Imo.c.j.de lib.obl.& dixi in l.cùm notiſsimi. in prin.ꝗ.eo. Et ad hanc l.ſicut,uide quod habes per moder.in rub.de in ius uoc.*

d P. PAV. P. *Executoris.Bar.l.ex edicto.ff.de eo per quem fa.erit.ubi etiam habes an interruptio contra principalem operetur contra fideiuſſorem. Quòd autem hodie quælibet præſcriptio interrumpatur per ſolam interpellationem,uide ad Bar.l.ij.ſ.ſi rem alie. ff. pro emp. ubi etiam habes quid ſi citatio eſſet nulla.*

e P. PAV. P. *Actiones autem perſonales in reſcripto tolluntur eo tempore quo actiones merè reales.Com.conſ.liiij.& quæ ſcripſi in l.omnes.*

f *Sic.Hic ergo habes,quòd officium iudicis præſcribitur xxx. ann. hoc fallit in officio iudicis, quod datur ad reſtituendum fructus, quoniam ſpatio trium annorum illi præſcribitur officio.gl.l.ſequitur.ſ.fructus.ff.de uſuc. & ad de quòd quotieſcunq; uerba diriguntur ad iudicem, ſemper oritur officium iudicis.Gl.l.ſi ſoror.ſ.de colla. in l.ſi res obligata.in fi. de leg. j. Querela tamen quæ intentatur,ut no.gl.& Bar.l.poſthumus.ſ. ſi quis ex his.ff.de inof.teſt.in fi. Item iuri inquirendi, licet fiat per officium iudicis, non præſcribitur eo modo, quo regulariter præſcribitur officio iudicis, Bar.l.querela.ꝗ.de fal.& not.gloſſ.ibi limitat hanc reg. quòd officio iudicis præſcribatur xxx.ann.Singulariter limita ut per Bar.l.prætor.ſ.fi. de oper.no.nunci.uidelicet quòd ſibi non præſcribatur, quando non habet cauſam de iure præto ſed ex iure quod ſemper inſtat,ut in nunciatione noui ope.fienda per emptorem,& ſimiles,quod tene menti. Adde etiam caſum,in quo anno præſcribitur,ut ſi uolo petere cataſtrum emendari,quia in eo fui læſus,l.forma.ff.de cenſibus per l.qui ſe grauatos.lib. xj.Item uidetur quòd finiatur anno, à die tamen ſcientiæ, & taciturnitatis, in caſu quando conſanguineus uult reuocare feudum alienatum à conſanguineo, c.Titius.ſi de feu.fue.contro. Et idem per hoc uidetur dicendum in uicino uolente reuocare rem alienatam in uicinum remotiorem, ex forma iuris, uel ſtatuti,& idem in emphyteuſi uel re eccleſiaſtica incidente in commiſſum, quòd ea finita per generationem extinctam, poſsint ut deſcendentes petere eam ſibi cõfirmari,intra annum tantùm. Et ita intelligitur quòd dixit Bar.l.j.ſ.ſumitur.ff.de aqua quotid.& æſti.& l.j.in fi.ff.de priui.credi.& in d.l.prætor.ſ.fi.de oper.no.nun. Adde quòd quando officium iudicis præſcribitur ſpatio decem dierum, quando ſuccedit in loco appellationis,l. arbitrio ſecundum unam lect. ff. qui ſatiſd. cog. & ibi uoluerunt aliquid, licet ſecundum opinionem iſtam ibi relatam in princ. per gl. Bal. uidetur quòd non præſcribatur ſpatio decem dierum, prout in appellationibus, imò uidetur diuerſificare, de quo ibi per doct. ad quod bene facit, quod dicit Ang.& ibi per doc.l.j.ſ.ſi quis tutor.ff.quando app.ſit.& dicit Bart. l. quod iuſſu. ff. de re iudic. & intra quantum tempus poſsit interlocutoria reuocari.& hanc gl. allegat pro ſingulari Bal. l. etiam. ꝗ. de exec.rei iud. Quanto tempore præſcribatur iuri dicendi ſententiam nullam,uide Bal.hic.& latius in l. data opera. Adde in quantùm Alex. hic in apoſtilla dicit quòd in caſu, in quo conſanguineus uult reuocare feudum à conſanguineo alienato,ꝗ taciturnitas unius anni ei præſcribit, quod hic Bal. non uidetur ſimpliciter fateri, ſed eſſe conſiderandum, an agnati ueniant ex ſucceſsione, uel non. Ita dicit ipſe eius conſ. cxvj. in fi.primo uol. & quòd officium iudicis præſcribatur ſpatio xxx. an. tenuit Bald. conſi. cccxv.uol.ij.*

LEX IIII.

1 *Exceptio præſcriptionis xxx. uel xl.annorum impedit conteſtationem.*

2 *Obligatio hodie tollitur tempore.*

a OMNES. [a] † Omnes actiones,quæ xxx.an.ſpatio,
1 uel minori nõ tolluntur,xl.an. ſpatio tolluntur. Hic
2 uidetur expreſſus caſus, † ꝓ exceptio præſcriptionis xxx.uel xl.an.impedit lit.conteſt. ibi, nullum ius priuatum uel publicum,&c.quod extinctum eſt, moueatur,& ſic impedit moueri in iudicio litem,& ſuper eo agitur. & ſic innuit tex.ſ.eo.l. prox. in fi.ibi, nulli mouendi. Item per hanc
3 legem dicunt Vltramon. † ꝓ hodie obligatio tollitur tempore,licet olim ſecus,ut l.obligationum ferè.ſ. placet. ff. de act.& obl.& hoc colligitur ex iſta lege ibi, ſit liber, & ex præſentis ſaluberrimæ legis pleniſsima munitione ſecurus.Pro hoc ſ.l.prox. circa prin. ibi, & uiuendi ulterius non habent facultatem.quod dic ut plenè dixi in l.fi.ff.rem ra. hab. Cætera dic ut in gl.&c.

ADDITIO.

a *Omnes. Adde tamen, quòd actio, quæ oritur ex uarijs figuris cauſarum, tollatur longo tempore. Idem in actionibus realibus, & in rem ſcriptis. Idem in actione perſonali iuncta reali. l. ij. & ibi hoc Bald. quod metus cauſa. P. PAV. P. Circa hoc quòd actio perſonalis in reſcripta tollatur intra decem uel uiginti an.ſicut merè realis,& rationem uide per Comen.conſi.liiij.officio autem iudicis præſcribitur xxx.an.uel tempore uitæ.Iaſ.l.prætor.ſ.ſi quando de oper.nou.nunci.*

LEX V.

1 PRAESCRIPTIONEM. † Curiales nõ præſcribunt libertatem quadraginta ann.

LEX VI.

a COMPERIT. [a] † Præſtatio tributi, quæ fit in re
1 cognitione uniuerſalis dominij,tempore non tollit. Eſt ar. quòd contra præſtationem decimarum, non
b poſsit præſcribi.[b] Quærit gl.an idẽ ſit in emphyteuta. † Di-
2 cit gl. ꝓ ſic, ꝗ. eo. l. cùm notiſsimi.in fine.Iſta quæſtio poteſt intelligi duobus modis.Vno modo, an emphyteuta nõ ſoluendo penſionem,liberationem præſcribat,& tunc ſi gl.diceret ꝓ non, malè diceret, quia omnis actio, & omnis petitio tollitur tanto tempore,ut ſ.eo.l.ſicut.Nec ob.hæc l.quia loquitur de præſcriptione, quæ fit in recognitionem utilis dominij. Item poſſet intelligi hæc q. an idem ſit in emphyteuta,ſoluente penſionem,ut non pręſcribat dominiũ,hoc modo gl.diceret uerum. Item poſſet intelligi, an idem ſit in emphyteuta, ſcilicet, an ſoluẽdo canonem per xxx.annos, uel xl. præſcribat ius emphyteuticũ, licet ab initio iura emphyteutica non fuerunt ei conceſſa, & tunc diceret uerum. ſicut hac lege permittitur præſcribere dominium ſalua præſtatione tributi, ita emphyteuta poteſt præſcribere ius emphyteuticum, ſalua canonis præſtatione. Hoc no.ſ.de iure emphyteuti.l.ij.in fi.magnæ gl.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Comperit. Alex. conſ. xxx. uol.v.Peruſ.& Fel.c.ad audientiam.de præſc.*

b *Præſcribi.c.cùm non liceat.de præſc.& xvj.q.iij.cleri. per gl. Inn. ſ. res fiſci.Inſt.de uſuca.& gloſſ.l.pen. de fundis limitro. lib. xj. Et an emphyteuta*

tenta præſcribat,uide in l.malè. & quod ibi dixi poſt eum.s.eo. & Bal.l. cùm notiſsimi.§.fi.j.eo. & Bal.l.neque.s.de uſuf. & Bar.l.iij.§.ex contrario.ff.de acq.poſſ. Adde poſt apoſtillam, an emphyteuta ſoluendo canonē pro re,quæ non erat emphyteutica,ſibi præiudicet,Bal.conſ.xx.ij.uol. & ibi etiam an talis emphyteuſis præſcripta ſit realis ſicut pactum, & quam naturam habeat, & an poſsidens bona emphyteutica,ſpatio quinquaginta annorum præſcribatur,Bal.conſ.cccxl.ij.uol.

LEX VII.

1 *Quando præſcriptio interrumpitur per citationem, an actio perpetuetur in xl.annis. & nu.2.*
3 *Creditor poſsidet pignus,præterquam quo ad præſcriptionem.*
4 *An iuri offerendi poſsit præſcribi.*

a 1 CVM NOTISSIMI. [a] † Actioni hypothecariæ ab extraneo poſſeſſore xxx. annis præſcribitur, niſi fuerit interrupta à debitore, uel eius hærede, xl. an. à ſecundo uerò creditore, uiuo debitore ſimiliter xl.an. Idem eo mortuo,ſi eius adminiculo utatur,aliàs xxx.Idem in iure offerendi.h.d.uſq; ad §.illud. Dicitur hic in fi. q; præſcriptio per ſolam conuentionem interrumpitur. Contrà, imò etiam per executoris miſsionem,& ut s.eo.l.ſicut.ſo.gl. Hoc uer.ſolam,excludit lit. conteſt. non executoris miſsio-
b nem,& dicit bene,&c.Quærit gl.quando præſcriptio [b] † in
2 terrūpitur per citationē,utrùm actio perpetuetur in xl. annis,an debeat inchoari de nouo prima præſcriptio? Gl. hic dicit diligenter aduertendum:quia per ſolam lit.cont.actio perpetuatur in longius tempus,ut j.eo.l.fi. non per citationem,quod eſt not.licet gl. de hoc dubitauerit.s.eo.l.ſicut.in fi.gl.uer.per executorem,& iſtud quod gl. dicit, eſt uerū, ex parte actoris, ſed ex parte rei, eo caſu quo exceptio eſt temporalis,exceptio perpetuatur per ſolam conuentionem,l.ſi intra.s.de non nu. pec. & hanc gl. tenuit Richar. Malum.in quadam q.quam diſputauit.Et facit ad q.quæ fuit in ciuitate iſta, antequam ueni huc, Statuto hic cauetur, q; qui non
c petijt debitum per decennium,[c] non audiatur ulterius.Modò quidam petijt debitum per ſolam citationem, & exinde ſunt elapſi decem anni,an ſufficiat? Certè non ſufficit creditori, quia illa citatio interrumpit præſcriptionem primam, non autem perpetuat.& uide gloſſ.ſuper uer.ſolam conuentionem,quam no.Quærit gl.quomodo poteſt durare actio hypothecaria, cùm perſonalis extinguatur xxx. annis.Dic
3 ut in l.intelligere.de lui.pign.Quæro, † utrū [d] creditor poſ-
d ſideat pignus.Gl.hic diſputat.Veritas eſt,q; poſsidet præter
4 quam quo ad præſcriptionē, ut l.ſerui.ff. de uſuc.Quæro, †
e utrùm iuri offerendi [e] poſsit præſcribi.Tex.eſt hic q; ſic. Gl. uidet hic tenere cont.& gl.l.ſi rem.§.omnis.de pig.act.Doct. noſtri communiter dicunt, q; eſt quoddam ius offerendi, quod competit per modū iuris, ut puta ſecundus creditor
f habet ius [f] offerendi,& confirmandi ſibi pignus, hoc tollit ſpatio xxx. uel xl. ann. ut hic. Quoddam eſt ius offerendi, quod competit per modum cuiuſdam facultatis.Verbi gratia, debitor poteſt quandocunq; uult, offerre debitum creditori,& pignus reluere. Iſta facultas nunquam poteſt præſcribi,ſicut nec illa facultas eundi per uiam publicam, quia licet per mille annos non iueris,ſemper poteris ire,ff.de uia pub.l.uiam publicam.

ADDITIO.

a *Notiſsimi.clem.ij.ut lite pend. ubi dicitur q; per citationem inducitur litis pendentia. Sed ibi quærunt doct. nunquid etiam citatio inducat pendentiam, licet nuncius citans non fecerit relationem iudici, & concludunt q; non. Et hoc dicebat eſſe ſingulariſsimum dictum Pet.de Anch.per quod arguebat illud,quod hic dicitur, interrumpi præſcriptionem per nuncium, eſt uerum,ſi de citatione fit relatio iudici, & redigatur in ſcriptis.Et iſtud dictum dicebat ſe audiuiſſe à Bal. qui allegat Guliel. hoc tenuiſſe: & dicit Bal.in quodam repertorio ſuper inno.quòd præſcriptiones,quæ ſunt merè odioſæ, interrūpuntur per ſolam citationem,l. ſicut s.eo.niſi citatio ſecum non poſsit trahere ſuum effectū, ut quia circunducatur propter contumaciam actoris,tunc enim eſt perfecta citatio, q̄ia non conſtat ex ſuis partibus, ſed eſt in cauſa caduci. Allegat Guliel. d. l. ſicut. & facit quod no.l.pater.s.ne de ſtatu defun. & in authen.offeratur.s.de lit. conteſt. & idem Bal.l.fi.de eo per quem fac. erit & l. & poſt edictum. de iud. Sed an propter exceptionem obiectam perpetuetur actio,Bar. l. omnes. de reg. iur. Ang.l.ſicut.in prin.s.eo. & hic Bal.Item caſum adde, in quo quælibet interruptio, etiam extraiudicialiter perpetuat actionem, puta ſi tempus ſit appoſitum cauſa limitandæ obligationis. & ex hoc conuenit pro tanto.Caſt l.eum qui ita.de uerbo obli. per l. ſi mandato.§.ille.ff.mand.Bart. conſ.clxvij.j.uol. ubi uidetur uelle q; ſola citatio non ſufficiat ad interrumpendum præſcriptionem, licet appareat de relatione, niſi ſtatutum diceret,q; relationi nuncij ſtetur, tunc licet non appareat de commiſsione iudicis, quia præſumitur pro officiali, dicit citationem interrumpere præſcriptio.licet etiam eſſet generalis, & indiſcreta.Et an ex legato debiti interrumpatur præſcriptio,Bal.conſ.cxxv.iij.uol.*

b *Præſcriptio. Bar. l.edicto. ſecundum ſtatutum.ff. de eo per quem factum erit.*

c *Decennium. Si per ſolam citationem perpetuetur, an illud ſtatutū ualeat, Bart.l.ſequitur.§.ſi uiam.ff. de uſuc. & Bald. q.ſtatuto cauetur quòd fœnerator.in fi.& c.& Bar. l.is repu.circa fin.ff.quibus ex cau.ma.& l. ſi is qui pro empt. cum ibi not. per Bart. ff. de uſuca. & idem tenet quod hic Bart.l.fina.in princip.de eo per quem fac. erit, & Ang. & Imol. l. ſi ſeruum.§.ſequitur.de uerb.oblig. & Salic. l. fin. j. eod. Adde an ſtante prædicto ſtatuto,ſi contra aliquem de reſtituendo grauatum eccleſiæ ſit præſcriptum uigore talis ſtatuti, an eccleſiæ erit præiudicium, Pet. de Anch. conſi.cclix.*

d *Vtrùm. Adde gl. & doc. l. ſciendum.§. creditor.ff.qui fatiſd.cog.Et uidetur quòd ſi loquamur reſpectu ipſius pignoris,creditor poſsidet ciuiliter, & naturaliter, quod patet, quia ei competit ſeruiana, ſeu hypothecaria, quæ poſſeſsionem auocat,l.cùm uenditor. de euic. ſecus ſi reſpectu dominij.l.ſi uendidero.§.cùm autem.de furtis.& l. ſi mulier.§.in poſſeſſ. quod met.cau.ſed repræſentat imaginem debitoris,ut hic.& Bal. l. j. & ij. s.ſi aduerſus creditorem.*

e *Offerendi. Quod facit an iuri adeundi, &c. ſic cùm ſit quædam facultas ſecundum quoſdam, ut Sali. & Bald. l. pignori. ff. de uſuc. Et adde quòd quando in pignoribus eſt appoſitū pactum legis commiſſoriæ, tunc odio creditoris iuri offerendi non præſcribitur.Bald. j. de feu. dato in uicem l. commiſſoriæ. licet aliqui, ut ipſe refert, apponant illum text. aliter, qui dicunt quòd præſcribitur iuri offerendi xxx.annis, ſi creditor eſt in poſſ. Sed ſi debitor eſt in poſſeſsione, & conueniatur hypothecaria, iuri offerendi nunquam præſcribitur.l.purè.§.fi.ff.de doli except. Alij dicunt aliter,ut ibi,etiam per Bald.dicit etiam Innoc.c.non eſt conſuetu. in vj. quòd illa, quæ ſunt in mera uoluntate,non ſunt præſcriptibilia, dic ut ibi per eum.Faciunt ad hæc quæ not.gloſ.in l.fi. de ann. except. ubi arbitrio non præſcribitur ſecundum Bald.l.petens.s.de pact.ubi etiam dicit, quòd ſtipulationi non liquidæ nunquam præſcribitur. Ad quæſtionem Bartol. hic uide per modern. in §. actionum. Inſtit. de actio. Adde huic apoſtill. Bald.conſi.xiij.primo uol. P. PAV. P. Ang.conſi.lv. conſiliū Franc. poſt conſil. Ang. incip. diligenter. & conſi. ſequen. Bart. inci. In Chriſti Saluatoris noſtri nomine. Berta. uerſi. præſcriptio. Bald. cap. j. de feud. da.in ui.l.commiſsio. & c. fin. ad fi. eod. titu. & cap. j. §.porrò.qualiter olim feud.ali. uide pro limitatione regulæ, quòd facultati nunquam præſcribitur.Ang. d. conſi. de quo habes ad Bartol. l. licet. C. de iure deliber. Item an facultati ſeu iuri declarandi aliquid præſcribatur, Iaſo. l. petens. C.de pac. Are.l.ij.& iij.de acquir.hæred.Fel.omnino in cap. cùm acceſsiſſent.de conſtit.uide quòd iuri offerendi non præſcribatur,de quo per Bar. hic & l.pignori.ff.de uſuc.ubi aſsignat pulchram rationem.Are.§.actionum.Inſt.de act.Petr.Aluar.in repe.§. ſi pac.& l.reſcriptum.de pac. Item an iuri offerendi uel implendi conditionem poteſtatiuam præſcribatur, Are.l.quandiu.ult.de acqui.hær.& dum s.dicitur de iure offerendi in pacto de retrouendendo, de quo loquitur Ang. conſi. lv. Bartol. l. j. ff. de uſucap.*

f *P. PAV. P. Ius.Bar.l.j.s.ſi aduer.cre.*

1 §. ILLVD. † In obligationibus in diem, uel ſub con
a ditione incipit currere tempus adueniente die, uel con
ditione, [a] & per poſſeſsionem rei obligatæ, per ſecundam cautionem,uel debiti agnitionem,fit interruptio præſcriptionis. Gloſſ. hic quærit, quot ſunt modi, & de effectu interruptionis,de qua feci tibi unam petitionem in l.naturaliter.ff.de uſuc.

ADDI-

ADDITIO.

a *P. PAV. P. Conditione.Are.t.l.quandiu.ult.de acq.hær.*

1 *In obligationibus annuis, uel menſtruis à quo tempore incipiat præſcriptio currere.& nu.2.*

a 1 §. IN HIS. [a] In obligationibus annuis,menſtruis,nō initium obligationis,ſed initium temporis,in quo ob-
1 ligatio ceſſat,inſpicitur. Quæro, † & reuoco in dubiū, in obligationibus iſtis annuis,uel menſtruis, à quo tempore incipiat currere præſcriptio. In hoc ſunt tres uel quatuor opiniones,una eſt q; à die ceſſationis incipiat currere pro illo anno,in quo eſt ceſſatum,in ſecundo,pro ſecundo, in tertio,pro tertio,& ſic de ſingulis,& ſic quot ſunt præſtationes, tot ſunt tēpora,quia ab initio,quo cœpit ceſſare,incipit currere pro toto tempore, & ſic pro ſequentibus annis.Alia eſt q; omnium annorū currat à tempore quo eſt ceſſatū.Tertia q; diſtinguitur,& iſta eſt opinio Ioan.& gloſ.etiā,q; iſta opinio ſecunda ſit uera in ſtipulatione, cùm ſtipulatio annua ſit una pro toto tempore,in legatis uerò ſit uera præcedens opinio,quia quot ſunt anni,tot legata.Doctor.Vltramōtani reprehendūt hanc opinionē.Nam licet ſtipulatio annua ſit una,tamen conſtat q; pro ſequentibus annis eſt in diem, ergo ante diem non currit præſcriptio pro annis ſequenti-
b bus,ut s.ead.l.§.illud.Ego uolens [b] ſuſtinere opinio. glo.noſtræ dico q; licet pro annis ſequentibus obligatio ſit in diē, tamen quia pro eo q; eſt de præſenti, poteſt agi etiam de futuro, l.j.s.de fideic.& dixi s.eo l.malè agitur.in fi.quòd currit præſcriptio pro toto tempore,ſicut pro toto tempore poteſt agere. Nec ob. §.illud.quia ibi loquitur de obligatione in diem, quòd non poterit ſtatim agi, in legatis uerò dico idem quod gl. quia cùm ante diem non ſit nata actio, non poteſt tolli. Sed ſi poneres ante diem natam actionem, ſed executionem eſſe dilatam,ut s.quando di.le.ce.l.ex his.& ff. e. l. ſi cum præfinitione. tunc dico idem in legatis, quod in ſtipulationibus,& ita poteſt intelligi hic.

ADDITIO.

a *In his.Bar.l.ſicut in annos.qui mod.uſuf.ami.l.de pupillo.§.ſi plurib. poſt gl.ibi,de ope.no.nun.Bald.c.ſi inter pares.§.j.de le.com.Spec.tit.de loc.§. nunc aliqua.uer.cxlj. & An.in l.ſi Stichum.§.ſtipulatio.de uer.obl.ubi limitat iſta procedere, niſi in promiſsione annua eſt adiectum diſtributiuū, quia tunc ſunt plures.Et in legatis limitat Bal. l.j. ad fi.in uer. modò quæro.j.de ſent.quæ ſine certa quant.*

b *P. PAV. P. Volens.Alex.l.de pupillo.§. de pluribus. de ope.no.nun. Fel.c.auditis.de præſc.poſt Abb.ibi uide Barb.latè conſ.ix.uol.iij.in j.dub. ubi loquitur in ſtatuto inducente præſcriptionem per decem annos uel uiginti, & in ſecundo dubio ponit an per ſolutionem factam alicui annis præcedentibus ſit perpetua actio iſta, ut talis præſcriptio locum habere non poſsit.*

a §. NVLLA. [a] Emphytcuta,ut colonus, nullo tempo-
re præſcribit.l.malè agitur,s.eo.

ADDITIO.

a *Nulla l.neq; & ibi Bald.s.de uſuf. Bar.l. competit.s.eo.*

LEX VIII.

a 1 SI QVIS. [a] † Per præſcriptionē longi temporis quæ
1 ritur ius uendicandi, idem per præſcriptionem longiſſimi temporis bona fide factam, ſed malæ fidei poſ-
2 ſeſſor ſolam exceptionem acquirit. † Item uiolentus inuaſor non poteſt referre quæſtionem dominij.hoc dicit uſque ad §. ſed & ſi quis.Not. iſtum uer.ſed hæc contra. ſuper uerbo iſte,quia neſcio alibi, & ſingularis eſt. Tene menti hanc legem,quia tota iſta lex eſt ſingularis,& notab.& diſtingue ut text.dicit.

ADDITIO.

a *Si quis.Hoc procedit in uiolento,non in clādeſtino.l.ſi de eo.§.fin.ff.de acquir.poſſ.And.Barb. P. PAV. P. An requiratur directum uel utile dominium,Fel.rub.extr.de præſcr.uide etiam quæ habes ad Bar. l ſi.s.de præſcr. long. temp. & auth. niſi tricennale de bonis mater.Item q; dominium acquiratur,Ia.l.traditionibus. C.de pac.& l.iiij.§.iiij.de uer.obl. & ibi etiam an habeat locum contra hæredem.*

a §. SED. [a] In reali,ille contra quē eſt facta miſsio ex primo decreto, eam recuperat intra annum, *
poſt annū nō audit, niſi de proprietate. * *Annum. Ab eo tēpore quo ſciuerit ſe læſum eſſe:l.iiij.j.quomodo & quan.iud.* I.Con.B.

ADDITIO.

a *Sed.Hoc uerum niſi primò latitauit, ſecundum gl.mirabilem coniunctam cum l.ſi priuſquam.de ope.no. nun. ubi alia ſingularis limitatio datur ad hunc §.q; non audiatur intra annum uel ad reuocationem cautionis miſsionis ex primo decreto,quæ eſt modici præiudicij.And.Barb. Bar.l. ſciendum.in prin.ff.ſol.mat.& Inn.c.ad aures.de præſc. & Bal. l. ſi quis ad ſe. in ij.no.j.ad l.Iul.de ui.uide quod dixi in l.ſi.in prin.ff.de eo per quem fac. erit.& Bal.l.ij.in uerſ.xiij.quæro.de ſerui.& aqua. & l.uis eius.C.de probat.Alex.l.naturaliter.§.nihil de acq.poſſ.*

LEX IX.

SPE. Per litis conteſtationem actio in xl. annis perpetuatur.

De annali excep. Tit. XL.

LEX I.

2 *Si præſcriptio fuerit interrupta per inundationem, ceſſante inundatione bo.poſſ.præſcribens non reſtituitur in integrum.2.*
3 *Actio com.diuid.& fam.erc.naſcitur ex quaſi contra.*
4 *An act.comm.diuidundo,& fam.erc.præſcribatur.*
5 *Quando naſcatur actio pro ſocio,pignoratitia & depoſiti.*

1 VPER ANNALI. † Exceptione annali ſublata, omnes perſonales actiones triginta annorum ſpatio tolluntur, niſi ſuper his lis fuerit conteſtata.hypothecaria uerò quadraginta * * ann.& illi qui non poteſt age
a re, * [a] non currit præſcriptio. Dicitur hic, q; omnes actiones perſonales tolluntur xxx. an.excepta hypothecaria,cont.s.tit. j. l. omnes. Sol. Fateor q; ſunt aliqui caſus in quib. præſcriptio xl.ann.habeat locū, ut in l.cont. & quod no.in duabus legibus ſeq.ad illam.
b Circa [b] hanc l.format gl. multas q. † quæro
2 quid ſi bo.poſſ. præſcribens perdidit poſſeſ- *
ſionem per inundationem, & ſic fuerit interrupta præſcriptio, an in integrum reſtituat̄ inundatione ceſſante.Gl. determinat q; nō, & bene, quia non debet quis reſtitui ad lucrum faciendum cum aliena iactura,l.ſciendum.ff.ex quib.cauſ.ma.de fur.l.ſi is qui.Vnde q; finis iſtius gl.quæ dicit, ſed arguitur cont. &c. Illud eſt
3 uerum. † Quæro unde naſcatur actio communi diuidun-
e do [c] & fa. erciſ. Mar.dicebat q; ex uoluntate. Gl.ex quaſi contractu,iſta eſt uera.* Quæro, *
4 † utrùm illis actionibus præſcribat̄ [f]. Mar.
f dicit q; demū ei præſcribitur,qui non poſsidet.Gl.uidetur dicere cont. & ſic, ſi ego ſteti in communione tecum xxx.annis, non potero agere contra te,ut diuidamus,ſm gl. Doc. moder. ſunt in contraria opi. Nam donec ſtamus in communione, & ſi ſimul poſsidemus, unus alium recognoſcit in ſocium,& ſic ceſſat præſcriptio,ut s.tit.proxim.l.cùm notiſsimi.§.ſed & ſi quis.Præterea actio communi diuidundo, & familiæ erciſc. competit etiam rationi doli uel culpæ,ſed non eſt dubium, quòd ea die qua tu uis diuidere,cōmittis dolum,ergo eadē die

Quadraginta.l. cùm notiſsim.in prin. §. quā obrem.cum ſeq.de præſcr.xxx.an. Quandoq; non niſi centum annis:l.fi.s.de ſac. ecc. I.Con.B.

Agere.Vt pupillo: l. j. s. ſi aduerſ.uſuc. et abſenti:l.ſi quis.§. ſed.s. tit. prox. cum ſi. I.C.B.

*Vera. §. item ſi inter.Inſt.de obq̄ ex quaſi cōtrac.*I.Con.B.

die naſcetur iſta actio, & ei non eſſet præſcriptũ, & iſtud do-
5 ctores communiter tenent. Quæro, † quando naſcatur actio pro ſocio. Gl. ponit hic. Dic ut l. corruptionẽ. s̃. de uſuf.
6 & s̃. pro ſoc. l. tandiu. Quæro, † quid de pignoratitia actio-
7 ne. Dic ut in l. ſi rem. §. omnis. ff. de pign. actione. Quæro, † quid de actione depoſiti: dic ut in l. ſi ſtipulatus ſum. §. j. ff. de ſol. & ibi plenè per me.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Agere. Bar. Alex. l. ſenatuſconſ. ff. de offi. præſ. ubi habes, quid ſi quis impeditus facto ſuo. Bar. in rebus de iur. do. Intellige eſſe impedimentum iuris, ſecus ſi facti, quia tunc currit præſcriptio. Bald. l. j. in xxij. oppon. s̃. qui admit. allega. iura, quæ uide per eum in xxiij. & xxiiij. opp. Et primam limitationem ſequitur Bar. l. j. §. ſi quis autem. ff. de itine. actuq; priua.

b Circa. & an quis reſtituatur propter impedimentum facti, Bald. & Ang. l. ſicut. & quod ibi dixi. s̃. & Bal. l. rebus. s̃. de iur. dot.

c Diui. l. ſi non ſortẽ. §. ſi certum. ff. de cond. ind. gl. l. fi. s̃. com. diuid. & Bal. l. fi. s̃. fi. reg. tenẽt idem quod Bar. hic, & uide per mod. §. quædã. inſt. de act. & Io. And. in add. Spec. tit. de iud. in quarta parte. in §. ſequitur. in additione quæ incipit, in §. ad hæc, &c.

d P. PAV. P. Præſcribatur. Adde tamen q, in caſu in quo præſcribitur xxx. ann. iſtud fallit in feudis, Ro. ſing. dcxxviij. incip. actione communi diuid.

LEX II.

a VT PERFECTIVS. [a] Si poſſeſſor præſcribẽs eſt abſens, uel furioſus, uel infans, uel in poteſtate poſitus, poteſt ei fieri interruptio præſcriptionis, per denunciationem factam præſidi, uel epiſ. h. d. aduerte, quia hæc tota lex loquitur in reali. Opp. uſucapio triennij, & præſcriptio longi temporis, non interrũpitur, niſi per litis conteſtationem. l. ſi poſt acceptũ. ff. de rei uendic. Sol. Corrigit in quatuor caſibus hic expreſsis, in alijs remanent iura antiqua incorrecta. Quæritur an per hanc legem tollatur beneficium reſtit. quod in iſtis quatuor caſibus competit. Dic ut in gl. quæ dicit quòd non. Idem no. in l. Iulian. ex quibus cauſis maio.

ADDITIO.

a Vt perfectius. Bar. l. de pupillo. §. ſi quis ipſi. ff. de op. noui nunc. & l. non ſolùm. §. morte. eo. tit. Et hãc legem limita per gl. ſing. & ibi Bar. l. cùm hæredi. ff. ad. Treb. & Bal. & Ang. hic, in princ.

LEX III.

5 Faciens aliquem citari generaliter, hoc modo ut ueniat ei reſponſurus de iure, non interrumpit præſcriptionem.

1 SI EX MVLTIS. † Citatio facta, ſeu libellus, ſuper una ſumma, uel ſuper obligatione, nõ expreſſa cauſa, uel ſumma, ſufficit ad interrũpendum omnẽ præſcri-
a ptionem, quæ ſub illius petitionis generalitate [a] poteſt cõ-
2 prehendi. No. q procedit † libellus, ſi exprimatur quantitas, licet non exprimatur cauſa. Secundò not. procedere li-
b bellum, licet non exprimat quantitas [b] neq; cauſa, * ſi tamen ſimpliciter dicam aduerſa-
3 rium mihi obnoxiũ. Tertiò no. † quòd qui in perſonali libellũ generaliter producit, uidet omne ius ſuũ in iudicio deduxiſſe. Hodie multùm clarè eſt declaratũ per tex. c. ab-
4 bate ſanè. de re iud. lib. vj. Vlt. no. † quòd generalis petitio ſufficit ad interrumpendum præſcriptionẽ in omnibus, quæ ſub illa generalitate cõprehendunt. Opp. q talis libel-
c lus [c] non debet admitti, quia per eum non redditur certus aduerſarius, an uelit cedere, uel contendere. Sol. fateor q non debet procedere, donec declaret, tamen quantũ ad interrumpendã præſcriptionẽ ſufficit, hac l. Quærit gl. [d] q̃d ſi quãtitates eſſent diuerſæ, ut puta, ex una cauſa decẽ, ex alia
5 xx. & ex alia xxx. &c. tũc dic ut in gl. Quæro, † pone aliqs fecit aliquem citari generaliter, ut ueniret ei reſponſurus de iure, utrùm ſufficiat hoc ad interrumpendã præſcriptionẽ. Puto quòd nõ, quia neceſſe eſt, quòd dicat quantitatem ſibi debitam, uel eum dicat ſibi obligatum. Vnde de hoc ſaltem debet eſſe certus reus, utrùm agatur perſonali, uel in rem, uel utrùm agatur de quantitate, uel de ſpecie, ut ex hac l. colligitur.

* Cauſa. Iaſ. cont. l. j. nu. xlv. ff. ſi cer. pet. l. j. §. ſiciſta. ff. depoſ. Ego cenſeo libellum nõ uitiari, cauſa omiſſa, ſed parte poſtulante ea exprimenda erit. Excepto tamẽ libello rei uendica. Bar. l. cùm falſa. num. xj. C. de iur. & fac. ig. Vel confeſſo rem alterius eſſe: l. & an. §. actiones. ff. de re iud. I. Con. B.

ADDITIO.

a Generalitate. Adde tamen, q, non procedit libellus generalis productus coram aliquo, cui attributa eſt iuriſdictio, in certo et determinato caſu, quia non procedit libellus coram eo productus, niſi in eo fiat ſpecificata mentio de illa qualitate iuriſdictionis. Ang. conſ. data eſt ſententia, & tenet Io. And. c. cùm ſit generale. de foro comp. & Bal. l. edita. & libellus generalis concludit iudici, dummodo probationes ſint ſpecificæ. Et adde in materia quæ dixi. ff. de rei uendic. l. j. §. armenta. & etiam executio inſtrumenti generaliter petita ualet, ut hic ſecundũ Bal. l. age cum Geminiano. s̃. de tranſac. & quod dicitur libellum defectiuum non procedere niſi opponatur, intellige, lite non conteſt. ſecundũ Bal. l. exceptionem. s̃. de prob. Et iſta lex nõ procedit in criminalibus, ſecundũ Bal. l. j. de cõfeſ. & Iac. de Belui. in diſputatione l. fi. j̃. de req. reis. & hac l. no. in l. edita. circa princ. s̃. de ede. & habetur in c. ij. de lib. ob. Bal. l. per hanc. C. de temporibus appell. l. cùm quidam. ubi eſt, poſt eum, de fideicom. lib. Sed quid ſi libellus eſt incertus, per relationem ad aliud, ut puta, petijt quod ſibi debetur ex teſtamento, an debeat admitti. Caſt. q, non ſi eſt oppoſitum. ita dicit ipſe in l. v. §. ſi iudex. ff. de re iud. Sed quid ſi dico peto omnes res meas, quas poſſides, uide Bar. l. rei appell. ff. de uer. ſig. & Caſt. d. §. ſi iudex. ubi dicit illud, quòd libellus incertus non ualet, ſi opponatur, eſt uerum in re principaliter petita, ſecus in acceſſorijs, ut puta, peto domũ cum maſſaritijs, uel fundum cum fructibus. Allegat Bar. l. iij. §. armenta. de rei uend. & ibi per eum, & Cy. & Bal. C. de ſecun. nup. l. j. ſeu auth. ibi poſita. & ibi quærunt, nunquid procedit libellus, peto caſtrum cum ſuis pertinentijs. Item ualet iſte libellus, dico te eſſe meũ conſanguineũ, licet non exprimã gradum conſanguinitatis. c. ſeries. de teſta. dicit tamen Spec. in tit. de lib. concep. § fin. uer. caueat q, ſi quis opponit non eſſe procedendum in cauſa, quia libellus eſt obſcurus, q, tunc iudex debet libellum reijcere. c. fin. de lib. ob. Ant. de But. ſecus ſi petitur declarari, quia tunc poteſt ſuper tali libello procedi, & eſt declarandus, & ita intelligit ipſe. Et utrùm libellus incertus procedat, quando incertitudo pendet à tertio, uide in l. ubi non apparet. §. an illud. de uer. obl. Alex. l. j. ff. de edend. An iudex officio ſuo poſſit petere ſibi declarari, uide poſt Bar. l. iiij. §. hoc autem. ff. de dam. infecto. Et hanc limita non habere locum in criminalibus, nam & ſi non opponatur, non ualet. l. libellorum. in princ. iuncto uer. quòd ſi libelli. & ibi Bar. ff. de accuſ. & Alex. l. j. ff. de eden. Item ualet reſcriptum incertum, in nomine rei, Io. And. in add. Spec. tit. de cita. §. j. ue. quid ſi ego. Et in citatorio debet pòſt exprimi, uide mod. c. conſuluit. de offi. deleg. & iſtum tex. qui loquitur in actione generali, quòd non procedat ad exceptionem, Bar. l. j. §. Labeo ff. de flu. Adde de libello generali Bal. con. liiij. iiij. uol. De incerta ratione rei, & quantitatis, & quando à iudice ſit lacerandus, Bal. conſ. cxj. j. uol.

b P. PAV. P. Quantitas. Extende iſtam reg. q, procedit libellus incertus parte non opponente, ut procedat etiam ſi libellus non excludatur de iure communi uel municipali, ſed ſolùm aliquo iure ſpeciali. Pan. c. ex parte v. ext. de foro comp. Item duos caſus in quibus non procedit libellus generalis, etiam parte non opponente, Alex. conſ. dxxj. an autem in executiuis, & in quibus proceditur ſine figura iudicij, procedat libellus incertus ſeu petitio, ſeu præceptum, Bertachi. uerſ. clauſula reſcriptorum. & uerſ. ſine figura iudicij, ubi multa habes. Item multos caſus in quibus procedit libellus generalis, & de reg. huius l. uide Iaſ. l. j. in princ. ff. de edend. Item quòd poſſit iudex etiam parte non petente cogere actorem declarare libellum ſuum, & ſimiliter reum declarare exceptiones, Iaſ. l. age. iiij. no. C. de tranſac. Item q, ſi opponatur partem non poſſe ſequi ſententiam ſuam, licet declararetur, ſecus ſi petatur declarari, Soc. l. edita. & Iaſ. ibi in ij. no. uide ad reg. etiam pro limitatione Dec. in c. Dilecte. de iud. Fel. c. ij. de lib. obl. ubi etiam quid in criminalibus.

c Incertus. Bart. l. edita. s̃. de edend. & cum gloſ. l. j. in princi. de oper. no. ui. nuncia.

d Gl. An aũt libellus ſit nullus, licet generalis, uide gl. no. ibi debebit. l. ſi rẽ. ff. de rei uen. et ibi hoc tenet Iac. But. uid. q, ſit nullus, et ibi uide Ang. et reſp. huic

huic legi, quia hic loquitur de libello captatorio, ad interrumpendam præſcri. ſed contra. eſt uerum quod tenet Spec. tit. de iuriſd. om. iud. §. de ſeruitu. uerſi. quid ſi libellus eſt de elect. & c. de ord. cog. Inn. c. j. de libel. oblat. Andr. Barba.

Quomodo, & quando iudex. Tit. XLIII.

Hæc rubr. continuatur per gl. uel aliter. Quædam ſunt ſolennitates, quæ præcedunt ſententiam, quædam requiruntur in ipſo actu ſententiæ, quædam ſequuntur poſt ſententiam. De primo loquitur iſte tit. De ſecundo j̃. tit. prox. De tertio j̃. de excep. rei iudic.

LEX I.

1 Negatio propoſita ſigno uniuerſali facit æquipollere contradictorio ſuo. & numer. 2.
3 Iudex an & quando cogatur pronunciare contra abſentem, 5. & 6.
4 Subſcriptio principis probat quando redacta eſt in corpore iuris.
5 Iudex malè iudicans facit litem ſuam.
7 Verb. ſolere, in quot uicibus uerificetur, & an inducat neceſsitatem. 8.

a NON SEMPER. [a] † Quicquid iudicis poteſta-
1 ti cõmittitur, neceſsitati non ſubijcit. uel aliter. Verbum ſolere in his, quæ habent rationẽ difformẽ, nõ inducit neceſsitatẽ. primò ponit ſolutionẽ quæſtionis tacitè intellectæ. Secundò ponit unde oriebat dubiũ quæſtionis. Tertiò ei reſpondet, uel illud ſoluit. Secũda ibi, propter ſubſcriptionẽ. Tertia ibi, id enim. No. quod dixi in ſummario concor. l. quicquid. ff. de iud. Secundò no. q uerb. ſolere,
b non importat neceſſitatẽ. Tertiò no. quod dicit, [b] non ſem-
2 per, coniuncto cũ gl. † quòd negatio præpoſita ſigno uniuerſali, facit æquipollere contradictorio ſuo. l. legitimos. §. an ergo. ff. de leg. tut. & l. in bello. §. j. de ca. & poſtli. reuer. Ve-
3 nio ad contraria, & oppo. † q iudex cogatur pronunciare contra abſentẽ, ut s̃. de iud. l. properandũ. §. fin aũt ex geſtis. Sol. * Dicit gl. hæc lex poteſt intelligi in reo abſente, & tunc illud quod dicit ſemper, ponit caſualiter, ſed temporaliter. q. d. aliquo caſu cogetur, puta, ſi contra reũ abſentẽ liquet de cauſa, ſecus ſi non liquet, ut hic, & l. contraria. Poteſt etiã intelligi in actore abſente, & tunc non ſemp ponitur caſualiter, uel temporaliter. Caſualiter eo modo quo s̃. compellitur enim qñ de cauſa liquet contra abſentẽ, & ſecus ſi non liquet. Temporaliter, quia compellit ſolùm iuxta finẽ triennij, & non ante, l. properandũ. §. j. s̃. de iud. & ibi no. Opp. l. abſentem. ff. de pe. Sol. gl. hic loquitur in ciuilib. ibi in criminalibus, in quib. diſtinguitur, an pœna ſit maior relegatione, uel j̃. ut ibi, & l. ſeruũ quoq;. §. publicè. ff. de procur. Opp.
4 iij. † & uidet q ſubſcriptio principis non probet, ut s̃. de le. ij. & iij. So. Hic loquit qñ redacta eſt ſubſcriptio in corpore iuris, quia tũc probat, aliàs ſecus. Extra gl. recitabat Iacob. But. gl. l. ſæpe. de off. præſ. ſed eam omitto. Venio ad quædã
c alia, [c] dicitur hic † q iudex quandoq; cõpellitur iudicare,
5 quæro per quẽ cõpellitur iudicare. Reſp. quædã eſt compulſio propriè uerecundiæ, eſt enim ſibi uerecundia, ſi non facit quod debet, & de hoc loquit l. Quintus. ff. mand. & l. pecuniæ. ff. de aliment. & cib. lig. Quædã eſt cõpulſio uera quę afficit perſonã, & ſic dico q cõpellitur per ſuperiorẽ, impoſita pœna, ſi neglexerit. De hoc habetis rub. ſpecialẽ, ut diffe-
d iudices. §. j. in princ. Quædã eſt alia cõpulſio cauſatiua, [d] ſi
6 enim iudex non iudicat, tenet parti ad intereſſe. † Non dico quòd faciat litẽ ſuã, quia illud habet locũ in iudice malè iudicante, nõ in negligente. Item loquit Inſt. de obl. quæ ex quaſi delic. naſ. in princ. & l. ex maleficijs. §. ſi iudex. de act. & obl. & de uarijs, & extraor. cog. l. ult. & de iud. l. ſi filius. Sed contra negligentẽ prodita ſunt remedia in caſibus ſpecialibus, ut uidebitis unũ in l. mãcipi. de ſer. fug. alia in l. ſi qñ. s̃. de teſt. & l. properandũ. §. finaũt utraq;. s̃. de iud. de magiſtr.
7 conue. & per totũ tit. de dam. inf. l. iiij. §. in eũ. Quæro † ſecũ
e dò, dicit hic, ſolere, quot uicib. inducatur iſtud ſolere [e], nun quã fui bene clarus de iſto uerbo conſuetũ eſt, uel uſitatum eſt, determinatũ in l. de quib. ff. de legib. & j̃. quæ ſit lõga conſuetudo. Sed iſtud ſolitũ eſt, uel ſolere, eſt nomẽ uniuerſale, quod uerificat ex uno * actu
f tantùm, l. Mela. [f] §. j. de ali. & cib. leg. quod te-
7 ne menti. Quæro, & reuoco in dubiũ † utrũ uerb. ſolere, prolatũ à lege inducat neceſſita-
g tẽ, [g] uel non, breuiter quãdoq; uer. ſolet, ſi induceret neceſsitatẽ à lege, incideremus in cõtrarietatẽ, & tunc exponit, ſolet, id eſt poteſt, l. poſt edictũ. ff. de iud. Si uerò in contrarietatẽ nõ incideremus, & tũc aut illud cui adijcit, habet rationẽ uniformẽ in quolibet ſui caſu, & inducit neceſsitatẽ, ff. de al. & cib. le. l. j. et ne qd in loco pu. l. ij. meritò. Si uerò habet diſſor. tũc exponit, ſolet, i. poteſt. Hic eſt caſus hic. nã in quolibet caſu abſentiæ, nõ eſt eadẽ ratio, ut ex prædictis apparet.

* Sol. Dic ut p Bar. l. properandũ. §. & ſi quidem nu. 3. cũ ſeq. s̃. de ind. I. Con. B.

* Vno. quod no. ea enim tantùm quæ bis fiũt, frequenter fieri dicuntur: l. quoniam. ff. de legib. I. Con. B.

ADDITIO.

a Semper. Bar. l. quod iuſſit. de re iud. Bal. l. Gallus. in princ. de lib. & poſth. & ibi, quãdo l. uel ſtatutũ procedit dãdo formã, uel regulã, quæ importat neceſsitatẽ, p illũ tex. unde facit ad ſtatuta diſponẽtia, q, poteſtas poſſit inquirere de maleficijs, q, tenetur hic facere, aliàs puniatur, quod nõ uidetur uerũ, l. nõ quicquid. ff. de iud. & ibi expreſsè Ang. uidetur tenere cont. non obſt. tex. quia ibi nõ inducitur per illũ text. ſed p alias leges. P. PAV. P. Iſta lex unũ dicit ſingulariter, ſed cont. dicit Bar. conſ. vij. et refert Bal. ibi dicere cõt. et ita ipſe tenet, et uide ibi in ſubſcriptione Fulg. ubi uult unũ ſingulare pro limitatione in l. nõ quicquid. & in hac l. q, quãdo aliquid cõmittitur poteſt. iudicis, uel arbitri q aliàs tenebatur facere, illa uerba induciũt, ut intelligatur remiſſa neceſsitas, aliàs talia uerba nihil operarẽtur, uide ibi p eũ, uide etiã eundẽ com. conſ. lxviij. ante fi. ubi ſing. uult allegãdo etiã Bal. d. l. Gallus. q, quãdo iudex ex poteſt. ſibi attributa lege uel à principe nõ arctatur, tamẽ negari nõ poteſt ipſum errare ſi mentẽ ſtatuti diligenter nõ obſeruaret, ſuppoſita enim poteſtate, ſequitur neceſsitas dicẽdi, etc. ut ibi p eũ no. & uide eundẽ conſ. clxviij. in ij. dub. ubi allegat etiã Bal. d. l. Gallus. q, quãdo lex uel ſtatutũ aliquid inducit, pro forma inducitur etiã neceſsitas, ſi utatur uerſi. poſt tamẽ. poſteà arguit in contr. in illo caſu uide per eũ ltẽ q, uerb. poſt, relatũ ad iudicẽ importat neceſsitatẽ, Iaſ. l. ad egregias. ff. de iureiu. & per eundem l. Gallus. in princip. de lib. & poſthu. ubi etiam quid in alia materia.

b Dicit. Bal. l. ſi neceſſarias. §. ſi annua. de pi. act.

c Alia. Bar. l. j. in princ. ff. de iuriſ. om. iud. Poſſet etiã cõpelli iudex propter finẽ inſtãtiæ ferre ſententiã, ſecundũ Bart. in extrauag. ad reprimendã. in uer. procedatur. allegat hic no. Facit quod habetur in l. Seius & Augerius. ad leg. Fal. & quod ibi dixi, & ad quod s̃. dixi, adde Bal. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de infa. & Bal. hic & in auth. ei qui. de temp. app.

d Cauſatiua. Bal. l. manci. s̃. de ſer. fu. & l. fi. ff. de ua. & extraor. cog. & ibi dixi, in l. quod iuſſu. s̃. de re iud. Io. And. in add. Spe. tit. de diſp. & alleg. §. fi. & Bal. c. j. §. iudices. de pace iur. fir. & hic, & l. mãcipia. C. de ſer. fug. & Bar. l. ſi. s̃. de magiſt. conue. & Bar. ff. de fal. l. Paul. & Bal. l. iubemus. s̃. de teſt. & l. qui accuſare. de eden. & Inn. c. ſuper eo. quod met. cau.

e Solere. Et dicit Cy. l. ij. s̃. de reb. cred. q, ſi quis bis, uel ter blaſphemauit, nõ dicitur conſuetudinariè blaſphemare. l. capitaliũ. §. famoſos. ff. de pœn.

f POMA. Mela. Vide ibi Alex. in apoſt. q, etiam addidi ibi.

g Neceſsitatem. Bar. l. creditores. j̃. de pig. in rep. Bal. c. de milite uaſ. qui contu. eſt. ubi dicit, non habere locum in feudis an. Barb.

LEX II.

1 Monitio facta à iudice habet uim peremptorij licet nõ exprimatur. nu. 5.
4 Quando fiunt tres citationes, quæ habent uim peremptorij, non eſt neceſſe q, in ultima dicatur, & peremptoriè.
5 Monitus à iudice ſi non ueniat, eſt uerè contumax, nec auditur appellans.
6 Dilationes quæ dicantur peremptoriæ.
7 Vna citatio tantùm, non habet uim peremptorij, niſi dicatur, & peremptoriè, uel æquipollens.
8 Peremptorium debet dari ad petitionem partis.

1 CESSANTE. † Valet ſententia, licet peremptoriũ nõ præcedat, ſi tã præcedat alia monitio, tantundẽ importãs. In gl. noſtra legit iſta lex quatuor modis. Primo ſecundum ultimã lec, quæ eſt veriſſima, nec ſcio eam alibi, & quod dicit admoniti, ſcilicet à iudice, ſecundum
a ultimam lecturam magis not. Not. quòd monitio [a] facta à iudice

à iudice habet uim peremptorij,licet non exprimat̃. ext. de
3 off. deleg.c.conſuluit. Venio ad apparatũ, opp. † ſenten-
tia non ualet niſi præcedat peremptoriũ, ff.de iud.l.ad per
emptoriũ. cum l.ſeq.hic dicitur cont. quare malè.Huius ti-
more ſunt hic in gl. quatuor lect. Vna quòd non præceſsit
peremptoriũ, per edictũ poſitum in albo, ſed fuit ei citatio
peremptoria miſſa per nunciũ.Iſta eſt bona ſolutio.Secun-
4 da ꝙ non fuit per edictũ peremptoriũ, † ſed fuerunt factæ
tres monitiones quæ habent uim peremptorij,& iſta eſt bo
na. Ex qua habes ꝙ qñ fiunt tres citationes, non eſt neceſſe
ꝙ in ultima dicatur,& peremptoriè.Tertia, ꝙ non fuit pro-
poſitũ peremptoriũ,hoc eſt tres citationes,una poſt aliam,
ſed una pro omnibus,& iſta etiam eſt bona,ff.de iud.l.non
nunquã. Quarta & ultima eſt illa, quam poſui,quòd non
præceſsit peremptoriũ per modũ peremptorij, uel citatio-
5 nis. † Sed monitus fuit à iudice, quod habet uim perẽpto-
rij.Et dicit gl.ꝙ ſi non uenit,eſt uerè contumax,nec auditur
appellãs,ff.ex quib.cauſ.in poſſ.ea.l. Fulcinius. §. fi. uide gl.
Duo no.ex iſta l.unũ ꝙ in monitione quæ fit à iudice,nõ eſt
neceſſe quòd in actis deſcribatur,& peremptoriè. Opp. ꝙ
6 etiã peremptoriũ non requirat̃,l.fi.ff.de fer. Sol. † Quædã
ſunt dilationes,quæ dantur ad probandũ, & ibi omnis di-
b latio eſt peremptoria,[b] l.cont.etiam ſi non dicatur. Quædã
eſt dilatio quæ datur ad allegandum, & iſta non eſt perem-
ptoria,niſi dicatur,s̃.de iud. aut iubemus. Quædã eſt dila-
tio expectatoria ad ueniendũ,& hic aduerte,ſi quidẽ iſta di
latio datur à iudice,ſemper intelligitur peremptoria, etiã ſi
non dicatur,ut hic ſm ult.lect.Si uerò datur per nunciũ,per
epiſtolã, uel per edictũ, tunc ſi quidẽ ſunt tres monitiones,
& habent uim peremptorij,etiã ſi non dicatur,ut j̃.eo.l.tres.
7 & hoc ſm unã lect. † Si uerò præcedit una citatio tantùm,
nõ habet uim peremptorij,niſi dicatur, & peremptoriè, uel
c æquipollens,[c] ut hic in iſta gl.& ff.de iud.l. ad peremptoriũ,
cũ l.ſeq.Æquipollens aũt dictio eſt,ut ſi dicat iudex, cito te
hac una citatione pro omnibus,l. nonnunquã. ff.de iud. &
hoc ſm unam lect.uel ſi iudex dicit in citatione,Aliàs proce
dam contrà ad ſententiã uel ſimilia uerba, ex quibus pars
certificat ꝙ iudex non expectabit eum, l. ad peremptoriũ.
cum l. ſeq. Sis ergo cautus,ꝙ in citationib.apponatur,per-
8 emptoriè, qñ expedit. † Item aduerte ꝙ iſtud perempto-
d rium det̃ ad petitionẽ partis,aliàs non ualet.[d] d.l.ad perem
ptoriũ, & ideò mementote, ꝙ ſcribatur, talis iudex ad peti
tionem talis.

ADDITIO.

a *Monitio.De monitione iudicis,quæ habet uim peremptorij,quod no.uide etiã quod no.in c.ſi poſt præſtitũ.de confeß.& glo.c.conſuluit. de off. del. licet non allegat iſtum textum.Idem dicit hic Bal.eſſe,ſi nuncius citat partem præſente iudice apud acta, mandato ipſius iudicis, ipſa parte citata præſente,ꝙ habet uim peremptorij,d.c.cõſuluit.l.ſi procurator.ff.de uer. ob.& Bald. c.j.de mil. uaſ. qui contu. eſt, uer.terminat, & dicit Inno. c. tua nos.de coh.cle.& mul.ꝙ monitio iudicis,qua monet ꝙ ſatisfaciat,non habetur pro citatione.Dic ut ibi per eum latè,& no.ꝙ nõ ſolùm iudex po terit citare,ſed etiam notarius,ſecundũ Bal.& Ang.l.ut perfectius.de ann. excep.Bar.l.ſi finita.§.Iul ff.de dam.infec. Adde ꝙ citatio peremptoria requiritur in trib.caſibus,uel quatuor,ſecundũ Caſt.cùm peruenitur ad difinitiuam,l.peremptorium ff.de iud. Item cùm ad interlocutoriam ab obſeruatione iudicij,l.properandum.§. & ſi quidem. s̃. de iud. Item cùm ad miſsionem ex primo,uel ſecundo decreto,l.præſenti.s̃. de his qui ad eccle. confug.in alijs autem actibus non requiritur peremptoriũ, imò unica citatio ſufficit,ut in dilatione data ad probandũ,& alios actus.Ita Imo. in ca. ad petitionem.de accu.Item adde ſecundũ Paul.ꝙ Bal.dicit in proceſſu qui fit coram Principe, non eſt neceſſaria citatio, quod Sal.reprobat. Bald. conſ.cclvj.j.uol.Et de uirtute peremptorij,& quõ differat ab edicto, uide Old.conſ.iij.*

b *Peremptoria.Bar.& ibi eſt tex.in l.j.s̃.de dil.& quod dixi poſt Lud.in l. ſi finita.§.Iul.in add.ff.de dam.infect.*

c *Æquipollens.Sed quid ſi dicat, aliàs procedemus quantùm de iure poteri mus,an habeat uim peremptorij.Bal.rub.s̃ communia.uel epiſtolas.Bal.l. non ignoſcat.in ſi.s̃.de fru.& lit.expen.*

d *Valet.Bar.l. Iul. in princ. ſui. & Pet. de Anc.c.j.de foro compe.& Bar. auth. qui ſemel.j̃. eod. in princ. Pro ſaluando Bart. in hac l.ab eo.& in quo uideatur contrariari,uide concor. poſitam ad l. cùm quis. C. de iur. & fac.ign.*

LEX III.

3 *Abſens,contra quem fuit pronunciatum, quando reſtituatur ad appellandum,& quando ad totam cauſam.*
4 *An ex ſententia condemnatoria oriatur obligatio naturalis.*
5 *Qui non appellat,fictè conſentit.*

1 ABEO. Non poteſt infirmari ſententia ab eo qui
congruo tempore non conqueritur. † Not. quòd
qui non appellat intra decem dies,uidetur conſenti
2 re ſententiæ. † No. etiã ꝙ ſententia lata contra eum, qui eſt
citatus ad domum,ualet licet ad eius notitiã non peruene-
rit,ut colligitur ex hac l.& dicã in ſolutione cont.In hac l.ha
a betis dictionẽ querelã.[a] Querela poteſt intelligi tribus mo-
dis. Vno modo per modũ nullitatis, ut dicendo ſententiã
nullam,& iſto modo non poteſt intelligi hic,quia ſententia
nulla,taciturnitate non confirmat̃,ff.de app. l.ſi expreſsim.
Item poteſt intelligi,de querela,quæ proponitur per modũ
reſtitutionis in integrũ. Item de querela, quæ opponit̃ per
modũ appellationis, & iſtos duos intellectus inſequuntur
duæ iſtæ gl.Primus non procedit ſine difficultate,ſecundus
eſt clarus. Opp.ſententia cõtra non citatũ non ualet, l. ceſ-
ſante.ff.de re iud.l.de unoquoq;.Sol. intellige quòd hic fuit
citatus,ſcilicet ad domũ, & non fuit inuentus. Ita intelligit
hic tex. Secundò, contra abſentẽ ante lit.conteſt. non po-
teſt pronunciari diffinitiuè,l.fin.§.illud j̃.de temp. app.Sol.
Intellige ꝙ hic ſe abſentauit li. conteſt.Item intelligit prima
gl.& bene.Item opp.prout loquit̃ de querela, quæ proponi
3 tur per modũ reſtitutionis in integrũ.Item opp. abſens nul
lo modo reſtituit̃,ff.qñ appell.ſit l.j.§.fin. † Sol.Ibi loquitur
in abſente,qui fuit defenſus per procuratorẽ, & tunc ſi pro-
curator non appellauerit, nullo modo reſtituit̃, hic loquit̃
in abſente ex cauſa probabili, qui nullo modo fuit defen-
ſus.Et intellige qui non reliquit procuratorẽ,uel reliquit,&
non defendit, unde de iure cõmuni non poteſt appellare,
niſi defendatur.Poſſet intelligi in abſente ex cauſa probabi
li,& neceſſaria,qui ad totam cauſam reſtituitur.Iſta lec.non
uidetur bona, quia abſenti ad petendum reſtitutionẽ cur-
rit tempus finita abſentia, non à tempore ſciente,l.fin.s̃. de
temp.in integ.reſt. Sed hic loquitur à tempore, quod currit
à tempore ſcientiæ,ut ibi,cognouiſtis,&c. & ſic de tempore,
quod currit à tempore ſcientiæ,ergo non eſt tempus reſtitu
tionis in integrũ, quia illud currit à tempore abſentiæ. Sed
ſuſtinendo iſtam lec.debemus dicere, cùm primũ cognoui
ſtis,ſcilicet,& in reuerſione fuiſtis. Melior ergo eſt alia lec.ut
hic loquatur de querela, quæ proponit̃ per modũ appella-
tionis. Et ſecundum hoc opp. abſens ex cauſa uoluntaria,
& probabili, non poteſt appellare, niſi reſtituatur, l. fi.ff.de
min.xxv.ann.ergo ſibi non currit tempus ad appellandũ à
die notitiæ.Sol. Intelligit̃ hic de abſente ex cauſa uolũtaria,
qui poteſt appellare ſuo iure ſtatim cùm ſcit,uel intellige de
abſente ex cauſa probabili,qui non potuit relinquere pro-
curatorẽ,aliàs ſi potuiſſet relinquere, & non reliquiſſet, ha-
beret neceſſe petere reſtitutionẽ d.l.fin. Ext. gl. per doc.in-
4 ducitur in arg. † utrùm ex ſententia condemnatoria oriat̃
b obligatio naturalis.[b] Et dicunt quidam ꝙ ſic,per iſtum tex.
c quia qui non appellat à ſententia,cõſentit[c], ut hic, & l.cùm
antea.s̃.de arb.ſed ex conſenſu oritur naturalis,l.j.ff.de pac.
ergo,&c.Sol.dicebat do.Iac. But. ꝙ quando quis appellare
poteſt,& non appellat,uidetur conſentire,& ideò oritur ob
ligatio naturalis,ut hic.Sed ſi appellat ſemel,& bis,& ſuccũ
bit, non poteſt plus appellare, tunc nõ oritur naturalis, qa
tacet inuitus.Ita dicebat in l.Iul.de condi.indeb. Cy. l. cùm
quis.s̃.de iur.& fac.ig.ibi alle.hanc l.Ego credo ꝙ ex ſenten-
tia nunquã oriat̃ obligatio naturalis uera.Probo,ſententia
non tollit naturalẽ obligationẽ,l.Iul.ff.de cond.ind.ergo eã
non inducit,quia facilius tollitur, quã inducatur,l.ſi.unus.
5 §.pactus.ff.de pac, † Ad illud quod dicitur,ꝙ qui nõ appel
lat,ui-

lat,uidetur conſentire,reſpon.& dico quòd qui non appel-
lat,uidetur conſentire fictè, nõ tamen conſentit uerè, quod
apparet ex eo, quia non ſponte facit, non enim commodè
quis appellare poteſt,& appellationem proſequi iniuſtam.
Iuſta eſt enim cauſa,qua quis non appellauerit propter ue-
xationem iudiciorum, ſeu quia quis uexationem iudicio-
rum timet.l.item ſi res.in fi.de ali.iud.mut.cau.fa. Vnde præ
ſumendum eſt, ꝙ non appellauerit propter uexationem
iudiciorum.s̃.de his quib.ut indig.l.minoribus.

ADDITIO.

a *Querelam. Quot modis dicatur querela, uide quæ habes in l. ſi arbitrio. ff.qui ſatiſd.cog.ubi habes quæſtionem de ſtatuto dicente ꝙ querelæ banni torum non audiantur.*

b *Naturalis.Bar.& gl.l.ij.ff.de iureiur.& in l.j.ff.de cond.ind.& l.cũ quis. s̃.de iur.& fac.ig.Sed cont.ipſe tenet in l.Iul.& ibi dixi.ff de cond.indeb. & cum opin.Bar.tenet Bal.hic.*

c P. PAVP. P. *Conſentit.Are.l.j.C.de poſtul.*

LEX. IIII.

4 *Cauſa nullitatis deuoluit totam cauſam ad iudicem ſuperiorem ut poſſit ſententiam reformare,ſicut cauſa appellationis.*
5 *Iudex,cui cauſa committitur de nouo, an debeat iudicare ex eiſdem actis.*
6 *An debeat pronunciari prima ſententia nulla, uel ſaltem de eius nullitate cognoſci,antè quàm ſententietur ſuper cauſa principali.*

a SI VT PROPONIS. [a] † Sententia nulla iudi-
1 cis delegati[b] iuriſdictionem extinguit, & cauſa poterit
b delegari alteri. † No.ꝙ ſententia lata die feriata, eſt nul
2 la. No. ꝙ ſententia nulla extinguit iuriſdictionem iudicis
c delegati. Ad primum opp.[c] l.j.ff. de fer.Intellige ꝙ hic fuit
dies feriata,ob honorem Dei, uel ob neceſsitatem hominũ
cùm pars nõ fuiſſet præſens,ibi utraq; pars conſenſit. Op.
ꝙ ipſe primus iudex debeat iudicare, quia ſentẽtia fuit nul
la,& ideò debet haberi perinde,ac ſi lata nõ eſſet, l. quoties.
d ff.qui ſatiſd.cog. Sol.fateor ꝙ ſentẽtia [d] eſt nulla quantũ ad
partẽ, ſed quantũ ad extinguendũ iuriſdictionẽ iudicis, eſt
aliqua.Opp.ꝙ ipſe idẽ iudex debet cognoſcere,& iterũ ſen-
3 tentiare,j̃.eo.l.ſi præſes.& j̃.tit.ij.l.j.in fi. † Sol. Sententia ex-
e tinguit[e] iuriſdictionem iudicis delegati,ut hic,non ordina
rij,ut in cont.Ad primũ,quod dixi de iudice delegato,opp.
l.quid tamen.circa prin.ff.de arb.Reſp. hic iudex erat perfe-
f ctè functus[f] officio ſuo, quia iudicauerat ſuper toto, quod
erat ei permiſſum,unde eius iuriſdictio extinguitur,in con-
erat functus non perfectè officio ſuo,quia non iudicauerat
ſuper toto, idcirco poteſt iudicare. Ad aliud quod gl. dicit
de iudice ordinario, opp. & uidetur quòd debeat adiri iu-
8 dex maior,non ipſe iudex ordinarius,[g] l.abſentem.j̃. de ac-
cuſ.gl.l.iiij.j̃.de accu.dicit ꝙ poteſt adiri ipſe idem iudex,uel
ſuperior.Iac.de Aret.hic.& l.iudex.ff. de re iud. & Cy. hic re-
fert,dicit,Aut ſententia eſt nulla propter iniquitatem iudi-
cis,& debet adiri ſuperior,d.l.abſentem.Aut eſt nulla aliàs,
& tunc ipſe idem iudex debet adiri,ut legibus allegatis.Iac.
But.dicebat indiſtinctè uerum,ꝙ iudex ſuperior poteſt adi
ri,l.Carmelia Pia.ff.de iur.pat.& l.quædã mulier.fam.erciſc.
Sed tũc opponit̃, dicebat ipſe, nõnne regula eſt, quòd ubi
acceptum eſt ſemel iudicium, ibi finem accipere debet,ut l.
ubi acceptum.de ind.Quomodo ergo cùm lis fuerit cœpta
coram uno iudice ordinario, faciet tranſitum ad maiorem
iudicem.Ideò dicebat ipſe, ſi uolo ire ad ſuperiorem,ut pro
nuncietur ſentẽtia nulla,tunc poſſem. Ita loquitur quod s̃.
dixi. Sed ſi uellem, ꝙ pronuncietur ſententia nulla, & iterũ
iudicetur, debeo facere coram eodem iudice, d. l. ſi præſes.
cum ſi.Quæ uerba quandoq; mihi placuerunt, modò cùm
diligenter inſpexerim, non uidetur mihi fortè uerum,& pu
to ꝙ indiſtinctè poſsit adiri ſuperior,ut pronunciet ſenten-
tiam nullam,& iterum iudicet.d.l.abſentem.j̃. de accu. quæ
dicit ꝙ ſententiam reformabit.l.j.§.j.ff.quæ ſen. ſine app. re.
h Ex quo habes,[h] ꝙ † ſicut cauſa appellationis deuoluit to-
4 tam cauſam ad iudicem ſuperiorem, ita quòd poteſt pri-
mam ſententiã reformare etiam ex cauſa noua, l.j. in princ.

ff.de app.& ff.quod cùm eo.l.fi.j̃.de temp.appel. l. per hanc.
ita etiam cauſa nullitatis deuoluet totam cauſam ad iudi-
cem ſuperiorem, ut poſsit ſententiam reformare.quod ſen-
5 tit Inn.c.cùm contingat ext. de off. deleg. † Quæro utrùm
iudex,cui de nouo cauſa cõmittitur, debeat iudicare ex eiſ-
i dem actis.[i] Gl. dicit hic ꝙ ſic, l.ſi expreſsim. de app. Cont.l.
k cùm quærebatur.de re iud.[k] Veritas eſt iſta, Quandoq; de-
fectus, ex quo ſentẽtia eſt nulla,reſpicit uniformiter acta ſi-
cut ſententiam, uerbi gratia: Si litigatum eſt cum minore
non habente curatorem,certè tũc omnia acta debent redin
tegrari.Ita poteſt intelligi d.l. cùm quærebatur. cum ſua gl.
Quandoq; cauſa nullitatis reſpicit ſolùm ſententiã, ut hic,
quia die feriata fuit ſententia lata,tunc iudicabitur ex eiſdẽ
actis,ut hac gl.quod no.in l.expreſsim. Quandoq; eſt talis
defectus,qui reſpicit ſententiã, & partem actorũ, uerbi gra-
tia:Deceſsit reus poſt lit. cont. & proceſſum eſt contra mor-
tuum uſq; ad ſententiam,certè ſententia eſt nulla,& omnia
acta à die,qua mortuus eſt,l.pe.& fi.ff.quæ ſenten. ſine app.
re.Et ideò acta quæ ſunt nulla,debent reſcribi,ſeu recenſeri.
Ita poteſt intelligi d.l.cùm quærebat̃.quæritur aliàs, utrùm
acta facta in uno iudicio, probent in alio.dicemus in l. is a-
5 pud s̃.de eden. † Quæro utrùm anteq; ſententietur ſuper
l causa principali,[l] ſecundò debeat pronunciari prima ſen-
tentia nulla, uel ſaltem de nullitate cognoſci, uidet̃ ꝙ non,
s̃.eo.l.ij.& j̃.tit.iij.l.fi.In con.uidetur d.l. cùm quærebatur.de
re iud.hic aduerte.Quandoq; nullitas ſentẽtiæ apparet ma
niſestè,nullo probato extrinſecus.Exemplum quia lata die
dominico,ut hic,uel quia lata præſente procuratore,& con
demnatus eſt dominus,ut j̃.tit.ij.l.j.uel quia in ſententia nõ
apparet quota, uel quantitas, & tũc iudex poterit de nouo
iudicare, ſine alia cognitione, quia notum eſt ſibi, ex dicta
ſententia,ut d.l. Quandoq; nullitas ſententiæ non apparet
ex ipſa niſi probetur extrinſecus,ut ſi eſſet lata contra mino
rem,uel mortuum, quod non apparet ex ſententia lata,uel
ſi contra infirmum,aut laborantem morbo ſontico, l.quæ-
ſitum de re iud.tunc debet præcedere cognitio de nullitate,
antequàm ſententietur. Iterum probo primò per d. l. cùm
quærebatur.de iud.Secundò probo per rationẽ. Iudici de-
bet liquere de cauſa, anteq; proferat ſententiam, ut j̃. tit.j.l.
ij.Si quis hoc excipiat,non liquet ſibi, ergo iſta cognitio de
neceſsitate debet præcedere.Pro hoc etiam facit j̃.eo.l.ſi præ
ſes. & quod ibi uidebitis. Dixi, debet præcedere cognitio,
ſed an debeat præcedere ſententiam ſuper nullitate? Reſp.
modus procedendi poteſt eſſe duplex. Primò ꝙ petat ſen-
tentiam principaliter pronunciari nullam eſſe, tunc ſuper
hoc debet primò pronunciari eſſe,uel non,l.de qua re. ff.de
iud.Si uerò hoc non peto principaliter, ſed peto principali
ter, ſententiam ferri de nouo, quia prima fuit nulla, tunc
cognoſcitur incidenter,& ſuper hoc incidenti non eſt neceſ
ſe ꝙ pronuncietur nulla,l. j. de ord. cog.De materia nullita
tis dicam plenè in l.j.j̃. quando prouoc.non eſt neceſſe.

ADDITIO.

a *Proponis.Bar.l.properandum.s̃.de iud.*

b P. PAV. P. *Delegati.Iſtud procedit etiam in delegato principis,licet Ang.tenuerit cont.Alex.rubr.ff.de off.eius cui mand.eſt iur.& quæ ſcripſi in l.ſi expreßim.de appell.ad Bart.*

c P. PAV. P. *Primum. Adde ad hoc ꝙ iudex delegatus non poßit amplius iudicare,nec ſuam ſententiã dicere nullam,ſed nec quidem alius ordinarius admitti poteſt ſuper illa cauſa quando princeps delegauit, ſed habere debet recurſum ad principem,ut alij deleget ſecundũ Bal. hic in uer. quæro papa.uide quæ ſcripſi in Ber.uer.delegatus à principe. ad fi.ubi uide quæ ſcripſi de app.ubi habes limitationẽ ad hoc,et alia miſta materia. Bar.arguit ex iſto tex.in l.quod iußit.ff.de re iud.Sol.ut ibi.*

d *Sententiã.Bar.ſi expreßim.ff.de app.*

e *Extinguit.Hoc limita eſſe uerum niſi delegatus ſit ad uniuerſitatem cauſarum,Ang.l.iudex.ff.de re iud.& Ant.& Imol.c.qualiter.ext.de accuſ.& idem Bal.hic.licet Imol.uideatur tenere cont.in d.l.ſi iudex,& ibi Alex.*

f *Functus.Ex hac reſpõſione collige ꝙ ſententia lata à delegato quantũcunq; nulla,finitur officiũ iudicis delegati,niſi tulerint eã contra formã mandati delegatarij,tunc non dicitur functus officio ſuo. Old. Iac.de Aret.ſecundũ*

Ang.l.iudex.ff.de re iud.& ibi Imol.& Sal. Iac.But.Cy.& Sal.l.si accusatoribus.j.de acc.& Cy.& Iac.But.& Bal.& Ang.hic.& Bal.l.arbiter.ff. de arb.& Imo.l.si expressum.ff.de appell.Cast.l.cùm quærebatur. ff.de re iud.licet Io.Cal.c.qualiter.ext.de accus.& Pet.de Anch. clem. j. ext. de re iud.& Imol.c. in literis de offi. deleg. contrarium tenent, & minus bene. Adde an per sententiam nullã delegatus sit functus officio suo. Bald. cons. cccv.lib.vj.

g Ordinarius.Sed in eo casu quo ordinarius malè iudicauit,puta absoluendo poterit iterum iudicare condemnando.Sic l.fi.j.de sent. quæ sine cert. quan.et de materia ista per doct.c.j.de re iud.& ibi Abb.Bal.in add.Spec. tit.de sent.prol.plenè per Imol.hic in c.in literis de offic. deleg.Sed utrùm si delegatus nulliter iudicat,interim possit sibi committi, Gl.& ibi Bal.l.in frã tit.j.tenet.ꝗ non. Vnde no. Ang.& Imo.d.l.si expressim.de app.

b Habes.Bar.l.si expressim.ff.de app.& cons.xxvj.B.In causa nullitatis, etiam tota causa deuoluitur ad superiorem,secus in causa appellationis;& dicit hic Bar.ꝗ nullus alibi dixit unum uerbum in d.l.si expressim circa fi. & l.j.circa fi.j.quando prouoc.non est necess.& Ant.c.dilecti.de app.& ibi sequitur hic Abb. c. cum Io. eremita in fi. de fide inst. & limita ut per Pet.de Anch.& Imol.in c.cùm dilecti de emp.& uend.in prin. Hoc dictũ etiam reassumit Imo.l.iudex.de re iud. & hanc limitationem quam ponit Imol. d.c.cùm dilecti. sensit etiam Bal. l. ij. in xiiij. q.s̄.de resc. uend. uide mod.d.l.iudex.

i Iudicare.Bal.d.l.edita,in vj.& vij.qui sequitur hæc dicta Pet.de Anch. in clemen.j.de re iud.et adde Spe.in tit.de senten. §.iuxta.uer.si causa,et Bal. l.j.j.de senten.ex breuic.reci.ibi,quid si perempta erat instantia.Et l.si expressim.ff.de app.

k Iudica.Bar.& Spe.& Io.And.tit.de sent.§.iuxta.ue. sed si causa doct.post gl.in c.ad probandum.extrà de iud.Ant. & Imol.c.in literis de off. deleg. l.iudex.ff.de re iudic.

l Principali.Bart.l.cùm quærebatur.ff.de re iud.& Iac.But.l.si accusatoribus.j.de accus.& Salic.l.si præses.j.eo. & Bal.l.j.de senten. ex breuic. re. & Bal.l.si aduersus,s̄.si aduersus rem iudic.

LEX V.

1 *An in citatione debeat inseri locus.*

a SI VT.[a] Mutatio loci, excusat quẽ à cõtumacia, ex qua reddit sen.nulla.Dicit hic, p̄ obre. quæro cui obreptio. Duæ sunt opin. Vna ꝙ obreptio fit iudici, fm istam posui casum,& ista est uera. Alia, ꝙ obreptio fuerit facta parti, quia actor iuit ad reum,& dixit, &c.& propter mendaciũ pars inde iuit ad locum,unde sententia est nulla.Alleg.gl.l. arbiter.in fi. de arb. Et ista secunda lect.nõ placet,quia mendacium dictum à parte parti,non facit processum nullum, licet pariat exceptionem,l.j.§.si reus.ff.de eo per quem factũ erit. Sed mendaciũ dictum à parte iudici facit nullum processum contumacis.l.si prætor. §. Marcellus. ff. de iud. Non

1 ob.l.arbiter.in fin.de arb.quia ibi loquitur in arbitro quod totum à partis uoluntate dependet,secus in iudicio,arg.l.j. §. fin. ff. de preto. stip.& ibi dixi. † Quæro, an in citatione

b debeat inseri locus. [b] Respond. quidam est iudex ordinarius,qui habet locum maiorum deputatum ad reddendum ius,tunc nõ debet inseri locus, sed de illo intelligitur, l.pe.de inst.& iur.Quidam sunt iudices,qui non habent locũ maiorum, quales sunt iudices delegati, tunc si quidem ab initio deputatus est locus in citatione,non debet inseri locus,quia de illo intelligitur.Casus est hic,& ideo practica est,ut qñ tibi delegat quæstio, uel assumeris arbiter, primò debes assumere locum, & deputare locum determinatum, & tunc omnes citationes intelligũtur relatę ad illum locũ. Ita intelligitur tex.hic.Si uerò locus non esset deputatus, & tunc aut loqueris de loco uniuersali ciuitatis, & ille non debet inseri,quia ibi intelligitur,ubi compromissum est factũ, uel in quem facta est delegatio, l.si cùm dies.§. si arbi. locus uerò particularis ciuitatis debet inseri arg. l. ita stipulatus, in princ.ff.de uer.ob.

ADDITIO.

a Si ut.Raph.l.iudex.de re iud.& ibi.Ang.

b Locus.Bar.l.j.j.de senten.ex breuic.recit. & hic adde gl. pen. iuncto tex. & no.ext.de resc.Bal.& Ang.l.ut perfectius.s̄.de ann.excep. Sed quid de iudicibus,qui non habent determinatũ locũ,sed ubi inueniunt malefactorẽ suspendunt. Dicit tamen Inn. quòd si per principem est eis determinatus locus,nõ possunt eum mutare,sub de,nisi de partium uoluntate.Inn.c. cùm contingat de foro competen.& gl.de hæret.in vj.c.cùm per hoc. Et quid de arbitris iuris qui succedunt in iurisdictione iudicis ordinarij, utrùm debeant sedere pro tribunali in audientia illius iudicis.dic quòd non,sed possunt sibi eligere locum sicut alij arbitri.Adde gl.j.de senten.l.consentaneũ, & gl.l.ij.j.de sent.quæ sine cer. quanti. & si quis duas. de exc.tut. Bald. c.j.§.præterea.de prohi.feu.aliena.per Fed.ibi latius per eundem,& l.pe. de inst.& iur.Bal.hic & gl.l.cum sententia.j.de senten.Et ibi quid de consensu partium, adde an arbiter possit prorogare compromissum in alio loco ubi factum est,Bal.cons.ccxviij.lib.j.

LEX VI.

a SI PRAESES. Sentẽtia nulla nõ impedit ordinariũ iterũ sup eodẽ cognoscere.Ad euidentiã præmitte tu iuuenis,ꝙ qñ aliquis est tutor,uel curator, & impedit ad ministrare aliqua de cã, sibi dat coadiutor, uel cõstituit actor.l.decreto.ff.de adm.tut.& l.solet.ff.de tut.& inst.de cura. §.fi.& habes tit.specialẽ.s̄.in quib.causis tut.hab.No.ex hac l.primò quod dixi tibi in summario. No. fò tex. qui dicit, repetitus notionem suam exhibe. cùm enim constat de nullitate sententię ex ipsa sententia,quia in ea non apparet,minores non habere curatores,apparet ꝙ iudex debet cognoscere de nullitate,ut dixi in l.si ut proponis.s̄.eo. Et hoc modo potest intelligi hæc lex,potest etiã intelligi ꝙ cognosca-

1 tur de principali. † No. ꝙ sententia absolutoria ab obseruatione iudicij,per quam pronunciatur appellationem es-

b se desertam, non potest ferri [b] contra minores indefensos,

c [c] l.cùm & minores. s̄. si aduer.rem iud.illud est uerum in interlocutoria,per quam peruenitur ad primũ, uel ad secundum decretũ,secus in alia interlocutoria,ut hac l. quæ hoc probat duobus modis.Nam sententia absolutoria ab obseruatione iudicij est interlocutoria, fm unum modum intelligendi,ut gl.tangit in l.Titia.de accusa. & ibi plenissimè dixi.Itẽ hoc probat tex.ex generalitate, quia dicit, quicqd eo tempore,&c.& sic ex generalitate patet. Opp.quòd iste

d idem iudex, [d] non possit cognoscere, s̄. eo.l.si ut proponis. Sol.Ibi in delegato,hic in ordinario,ut ibi plenè dixi. Quæro, quõ contingit hoc, ꝙ isti adulti non habeant curatorẽ. Dicit gl.pluribus modis, uel quia nunquam minori fuerũt dati, uel quia mortui. Dices tu. Si nunquam fuerunt dati, qñ fuit datus coadiutor uel actor. Res. Coadiutor seu actor fuerunt dati tutoribus,& tutela finita est. Hoc modo oportet intelligi, si dicas quòd curatores nunquã fuerunt dati. Quæro utrùm actor possit prosequi post causam appellationis,si uult.Gl.dicit ꝙ non,p l.si actor.j.de app.& ibi dicã.

ADDITIO.

a Si præses.No.ꝗ per istum tex.& per l. ij. ut intra certũ tempus dicit Bar. l.properandum.§.illo.s̄.de iudic.ꝗ licet instantia sit perempta, tamen officium iudicis durat,ut possit partem,per quam hoc contingit,in expensis condemnare,& no. & idem tenet in d. l. ij. & Bal. in hoc dicit singulare uerbum,in materia appellationis, de quo uide quod scripsi post Bar.l.j.j. quando prono. non est necesse, & hanc legem limita, & declara, ut per Bal.l.nostram.de test.

b P. FAV. P. Perri.Barb.cons.xxxj.uol.iij.in j.dub.

c Indefensos. An sententia lata contra minores indefensos ualeat,Bar.l.contra pup.ff.de re iudic. & ibi doc. si iudex pronunciat appellationem esse desertã,an sit interlocutoria,Lud.in rub.de re iud.post Bal.l.ij.s̄.de episc. audi.& ibi an ab ea possit appellari. Et no.hic ꝗ sententia lata contra minores indefensos,non ualet.Item ualet sententia diffinitiua in causa appellationis contra minores indefensos,l.alienam.s̄.de proc. Adde an sententia lata contra minores indefensos sit nulla, Ang.cons.cclv.

d Iudex.Adde ꝗ in casu huius legis,etiam delegatus possit cognoscere super causa principali, quia sententia lata ab obseruatione iudicij, uel ratione peremptæ instantiæ,non impedit iurisdictionem delegati quo minus possit super negocio principali cognoscere.Spec.ti.de off.iud.§.deseruit.uer. quid si proponens, Ang. & Imol. Cast. l. iudex.ff.de iud.& Bal.l.j.j.si à non competen.iud.Io.And.c.examinata.de iud.& ibi Ant.& Inn. c. consuluit. in prin. de offi. deleg. & Pau.de Leaza. cle. j.de re iudic.& do.de Rota conclu.lxvj.

LEX VII.

1 *Sententia lata pro absente non legitimè citato,non ualet. 2.*

3 *Contumacia ficta eius,qui ad domum citatus non uenit,sufficit,ut sententia lata contra absentem ualeat.*

4 *Sententia lata contra absentem infirmum, legitimè citatum quem iudex sciebat febricitare,est ipso iure nulla.*

1 EA QVAE. † Sententia lata contra absentem,non solenniter citatum, est nulla. Circa hanc l.quærun-

2 tur tria. Primò † quid si est lata pro absente? Gl.dicit

a idem notabiliter, ꝙ nõ ualet, l.furioso.[a] ff.de re iudic. & uide gl.no.ib.no.in l. quæsitũ. ff. de re iud. Cõtra hoc uidetur,ff. de iud.l.& post edictum.circa princ.s̄.de iud.l.properandũ. §.finautem. Resp. pro absente non legitimè citato non ualet,ut ista gl.& probatur in l.furioso. Sed pro absente legitimè tamen citato, bene ualet, quia rei absentia repletur per Dei præsentiam,ut s̄.de iud. l. properandũ. §. finaũt. Item cont. hoc facit, quia ꝙ quis citetur, est in eius fauorẽ, ergo nõ debet retorqueri in eius læsionẽ,l.non eo minus.de procur.& l.quod fauore.de legi.Resp.istud nõ est inuentũ principaliter in fauorẽ absentis, sed ad rigorẽ iuris conseruandũ, quia rigor est, ut per actus ciuiles alteri per alterũ non quærat,nisi sit pręsens.Cùm igit non fuerit præsens,p eo id sibi non quæritur..Facit ad hoc l.quæsitũ.de re iudic. ff.dicã

3 j. tit. ij. l. j.& tene menti istã gl. † Quæro fò quæ contumacia requirat ad hoc ut ualeat sententia, an uera cõtumacia, qñ inuentus fuit,& nõ uenit,an ficta,qñ non fuit inuentus. Hic quę dicat uera contumacia,& quæ ficta,examinat gl.latius in l.fi.de in integ.resti. & l.ex consensu.§.fi.de app.Doct. ponunt in l.properandũ.§.finaũt reus. s̄. de iud. & ibi dico.

4 † Quæro iij.quid si absens erat infirmus, fuit tamen legitimè citatus.Gl. dicit ꝙ tunc sentẽtia est ipso iure nulla.Illud intellige uerum, qñ iudex sciebat absentẽ febricitare, sed si ignoraret,ualet tũc sententia,l.quæsitũ.de re iud.idẽ in qua

b libet absentia necessaria,[b] ut dicam uobis in l.pen.j.eo.

ADDITIO.

a Furioso.Vide ibi dicta,& circa princip.huius l.adde ꝗ si statutus esset terminus,in quo debet ferri sententia,non requiritur citatio, Bal. au. ei qui. C.de temp.app.& c.j.§.sancimus.quo temp.mil.quod sequitur Cast.l.admonendi.de iurciur. Bald.l. admonendi.ubi dicit ꝗ si terminus præfixus dicitur peremptorius, an sententia lata pro absente, uel febricitante ualeat, Bar.l.& post.ff.de re iud.Bal.etiam tenet ꝗ etiam si non est legitimè citatus,non ualeat. Quando autem quis est præsens, nõ requiritur peremptorium,Bal.l.j.in fi.s̄.eo.adde auth.si omnes.& ibi per Bal.s̄.si ut se ab hære.abst. Ang.autem in l.j.s̄ de long.temp.præsc.tenet ꝗ sententia inter locutoria lata in fauorem absentis,etiam non citati,teneat,quod no.alleg. Inn.c.audi.de procu.Bal.l.si accusatoribus.de accus.Bal.et Ang.l. properandum.§.fin autẽ reus.s̄.de iud.fallit in summarijs iudicijs, Bar.in extrauagan.ad reprimen.uer.figurã.in fi.adde An t.c.causam.de iud. gl.in d.§. finautem. in uer.contradicturi, & §.fin autem alterutra.uer. uter.tenent contr.eius quod hic no.gl. inquantũ opin.procedere possit in criminalib: quia etiam in accusatore absente, possit pro eo non citato ferri sententia. l.quamuis.j. de adul.Ang.d.§.finautem reus.& Bal.l.si accusatoribus.de accus.Item limita communem opin.per Ang.& Imo.l. de uno.in princ.ff. de re iud.Cy.& Iac.But.d. §.finautem reus in iij.q.& ibi Salic.et gl.hic ultimò no.Frid.de Se.cons.lxxx.et Oldr.l.iiij. §. hoc autem de dam. infect. ff.Adde quæ requirantur ad hoc, ut sentẽtia ferri possit contra absentem, tanquã contra contumacem.Ant.con.viij.et qualiter sententia lata contra absentem possit retractari,per eundem cons.clxxvj.

b Necessaria.Bal.l.ij.in fi.in j.q.j.de cust.reo.et Bart.extrauagant.ad reprimen.in uer.neglexerit,etc.

LEX VIII.

8 *In interlocutorijs non ponderosis,non debet præcedere peremptorium.*

12 *Delegatus nno potest realiter citare,capiendo personam.*

14 *Actore præsente,quõ proceddatur contra reum absentem.*

15 *Reo reuerso qualiter succurratur.*

16 *Citatus ad unum actum, non potest per suam contumaciam in alijs grauari.*

17 *Actor si elegit mitti,et missus est in possessionem bonorum rei, contumaciter absentis, sibi non præiudicat quin possit facere reum personaliter capi.*

18 *Absentia contumaciam inducens,quæ requirat.*

CONSENTANEVM. Reus conuentus reali, absens post litem contestatã debet in contumaciã solẽniter cõstitui,* & tũc cõtra eũ poterit alterũ de trib. remedijs exerceri,uel psonæ captio, uel posessionis translatio,uel sentẽtiæ diffinitiuæ ꝓlatio. Diuidit in tres partes.Primò,qñ & qualiter debet in cõtumacia cõstitui. Secũdò per quẽ. Tertiò qd sit iudicis officiũ cõtra absentẽ.Secunda ibi,ꝙ uel successor.Tertia ibi,à quo ter citatus.Itẽ debetis scire ꝙ ista l.intelligit per quosdã in cõuento, actione reali cõtumace post litẽ contest.& istam teneo, quidã intelligunt in conuento reali,uel personali. Quidã intelligunt in absentẽ ante litẽ contest.uel post.Quidã alij intelligũt in reo absente siue in actore.Istas lec.tangã,primã prosequar,& aduerte casum in terminis.Egi contra aliquẽ reali lit.contesta. ille se absentauit, iudex post eius absentiã semp tenuit me in uerbis,quæro à uobis,domine Imp. qualiter iudex debet procedere.Resp.Imp.consentaneũ iuris fuit, hoc est, conueniẽs iuri,ut ei absenti statuant tempora ad ueniendũ,& respondendũ solenniter, quod fit expressè eo citato tribus literis; uel uno perẽptorio pro omnibus,in quo ponatur quòd ueniat, & sciat quòd si in eadẽ contumacia perseuerauerit,iudex procedet contra eum fm allegata, & petitiones præsentis. hoc dicit prima pars.instat quærens, ille maledicus iudex,uel mortuus est,uel recessit,ut puto poterit ne hoc facere successor suus? Res.Imp.ꝙ uel ipse, uel successor suus hoc facere curabit,si hoc non est factum. Sequitur à quo ter citatus. Instat quærens, si erit reus iste in contumacia, qualiter prouidebit mihi contra eum.Resp.Imp.iudex officiũ suum contra talem contumacẽ exercebit, quod est ut faciat alterum de tribus,uel quòd mittat familiã, & faciat eum personaliter uenire,uel quòd rei petitæ possessionẽ, quã reus habebat,trãsferat in autorẽ, & efficiatur de possessore petitor; uel iudex examinet omnia acta, & proferat diffinitiuã sen-

1 tentiã. † No. ꝙ debent absenti statui tempora ad ueniendũ decem dierũ pro quolibet termino ut hic tex. cum gl.de

2 iud. l. nonnunq̃. † No. ꝙ quis citatur per literas. † No.

3 ꝙ in peremptorio fit comminatio,[a] ut si non ueniat, proce-

a detur contra eum ad ulteriora,fm partis petitionẽ. No.qd non est expeditũ per primũ iudicẽ, potest expediri per eius

4 successorẽ. † No.ultimò tria remedia, contra contumacẽ. Veniamus ad gl. opp. & uidetur, ꝙ dilatio sit xxx. dierũ,ut in auth.qui semel.j.eo. Gl. dicit ꝙ iura antiqua in hoc corriguntur,quod an sit uerum,dicã tibi. Opp.ij.in fi. dicit ꝙ po-

5 test perueniri ad diffinitiuã sententiã. Cont.† lite non contestata non potest ferri diffinitiua sententia, l. fi. §. illud. de temp.appell.sed hic non dicit,ꝙ fuerit contestata,ergo, &c. Sol.dicit gl.ꝙ hic intelligit, post litem contesta. Alij dicunt ꝙ hic ante litẽ contest. loquit quæstio, & quod in fine dicit, loquit de sententia interlocutoria, propter quã peruenitur ad primum,uel ad secundũ decretũ.Gl.tenet primũ,fatetur tamen ꝙ ante litem contesta.debet fieri citatio,eodem modo quo hic dicitur fieri post litem contestatã, & uide gl.examinabimus incontinenti, & est secunda gl. quã notabitis. Pro examinãda ista gl.habemus uidere duo.Primò,an hæc lex posset intelligi in absente,ante litis contestationẽ? Resp. non. Nã ante litem contestatã in reali fit missio, tñ reus absens* auditur intra annũ de possessione, l. si quis emptionis. §.pen. s̄. de præsc.xx.ann. Sed hic dicitur, ꝙ transfertur possessio,& fit de possessore petitor, & sic nũquã auditur,nisi de proprietate, ex quo apparet, quòd ante litem contestatã non loquitur. Secundò est

* *Constitui. Axioma huius l. melius sic habet; Auditur pars, aduersario contumace.* I.C.B.

* *Absens,ad litem uocatus, ut d.§. pe.quem tandẽ allegat.* I.C.B.

est uidere,an ante litem contestatam debeant præcedere ci/
tationes,& peremptoriũ eo modo quo hic dicitur.Gl.hic te
net ꝙ sic.Iac.But.dicebat ꝙ hoc non reperitur lege cautum:
omnes enim leges,quæ loquuntur de peremptorio,loquũ/
tur quando quis uult peruenire ad diffinitiuam sententiã,
non qñ ad interlocutoriam primi,uel secundi decreti,ut pa
tet ex omnibus legibus huius tit.& ad l.peremptoriũ.ff. de
iud.& l.contumacia.de re iud.Mihi uidet̃ ꝙ gl. dicat ueríta/
b tem,[b] per l.præsenti.§.sed si de his, qui ad eccl. conf. Hoc te/
net in l.si finita.§.Iul.de dam.infec. in gl. magna , hoc etiam
obseruat consuetudo, & omnes tenent. Aduerte tamen ꝙ
6 † hanc gl. intelligo qñ fit citatio ut perueniatur ad diffini/
tiuã,uel ad interlocutoriã,hoc est;ad primum, uel ad secun
c dum decretũ. Sed quando quis citaretur [c] ad aliquã inter/
locutoriã super aliquo incidenti, uel emergenti, est aduer/
7 tendum, † ꝙ si quidẽ illa interlocutoria quasi exhaurit ui/
res totius negotij, ut quia erat proferenda sententia absolu
toria ab obseruatione iudicij,uel alia simili, puto ꝙ debeat
præcedere peremptoriũ,arg.s̃.eod.l.si præses.& l. Titia.ff.de
8 acc. † In his autem interlocutorijs [d] non ita ponderosis,uel
d qñ quis citaretur ad aliquem actũ,ut ad uidendũ iurare te/
stes,uel publicationẽ testiũ, tunc non debet præcedere per/
emptoriũ.Sufficit enim quòd fuit requisitus,ut s̃.de test.l.si
qñ.ar.ad hoc.j̃.tit.j.in auth.nisi breuiores.ff.de acc.l leuia.&
ita cõmunis practica obseruat, quod tene menti perpetuò.
9 Opp.ad aliud † quod dicitur,ꝙ citatio fit literis,con.auth.
de lit.§.omnẽ.& s̃.de iud.l.sancimus.in fi.Resp. quædã est ci
tatio uerbalis,quę fit per nunciũ,uel per epistolã,uel per sei
psum iudicẽ admonentẽ,& ista potest fieri,à quolibet iudi/
e ce ordinario,uel delegato,[e] ut hic.Quædã est citatio uerba/
lis,quæ fit per edictũ propositũ in albo,& ista non potest fie
ri per delegatũ, quia album non habet.Ita loquuntur con/
traria. Citatio uerò realis nõ potest fieri, nisi per ordinariũ,
ut in auth.de exhib.re.§.si etiã. Tangã j̃. & hoc modo loqui/
tur hic,& hoc modo habetis aliam gl.super.uer.literis. Vl/
10 terius opp. † dicitur hic,ꝙ debeat ter citari,cont.quia suffi/
cit semel,l.Fulcinius,§.fi.ff.quib.ex caus.in posses.ea. Sol.Ibi
dicit expresse,nolo uenire, unde amplius non debet citari,
f [f] hic nihil dixit.Et uide gl.contumacia. Opp.ad ij.partem,
11 † dicitur hic, uel ꝙ successor eius facere curabit. Cont.imò
successor debet nouũ edictum proponere,& etiã nouam ci/
tationẽ facere,ff.de re iud.l.edictum. Sol. Ista debet intelligi
s̃m illam,quia si primus perfecit omnia edicta, successor da
bit nouã citationẽ, aliàs ipse perficiat primas citationes, &
uide gl. Sequit̃ tertia pars,dicitur hic,ꝙ cogetur personali
ter uenire.Con.auth.de exhi.reis.§.si uerò etiã quidam.Sol.
12 † Ibi loquit̃ in delegato, qui non potest re/
aliter citare,* capiendo personam,hic loqui
tur in ordinario. Opp.l.j.& auth.ibi posita.
s̃.de offic.diuer.iud.ff.de in uoc.l.pleriq;. de
13 reg.iur.l.nemo de domo.Sol. † Dicit gl.regu
lariter ordinarius potest capere personã qñ uult. Fallit ra/
g tione personæ,ut si est mulier, [g] quæ non potest capi perso/
naliter,ut d.l.ij.de offic.ciui.iudi.& auth.ibi posita . Item ra/
h tione loci, ut si est in domo, [h] ut in alijs legibus s̃. allegatis
in cont.Idẽ no.in d.l.pleriq;.& sic innuit ista gl. ꝙ iudex po/
test semper quẽ facere capi personaliter, nisi in duobus casi
bus hic positis. Istud uidetur contra istum tex.in quo dici
tur,ꝙ debet prius in cõtumacia constitui,& tunc potest per
i sonaliter capi.[i] Sol.Hic loquit̃, si de urbanitate uelit, quod
tene mẽti perpetuò. Ista est ueritas ꝙ semper qñ iudex uult,
potest quem facere capi personaliter, sed non potest cogi à
parte, nisi prius reus in contumacia cõstituatur solenniter.
Hic est casus in hac l. & ideò si pars petit à iudice familiam,
& iudex denegat, propter hoc nõ potest iudex tempore syn
dicatus conueniri de hoc, quia licet posset, tamen non co/
gebatur,sed postq̃ pars est contumax,ut hic dicitur,tunc si
iudex denegaret familiã,tunc posset conqueri pars tempo/
re syndicatus,quia cogitur tunc, qđ no.Aliàs aũt qñ posset
quẽ facere capi personaliter,dixi ff.ad l. Iul. pec. l. sacrilegij.
& ibi plenè dixi,& etiam qñ quis possit facere detineri.Vlte
rius opp.dicitur hic, ꝙ s̃m remediũ est transferre possessio/
nem,cui reus incumbit,in actorẽ.Cont.si est absens, & non
inuenitur,quomodo possessioni incumbit. Huius timore
gl.exponit duobus modis.primò incũbit animo, quia reti
netur animo,uel incumbit per familiam suam,& uide glos.
Possemus etiam dicere ꝙ incumbebat possessioni corpore
suo,& quod hic dicitur quòd est absens,& contumax, intel
lige à iudice,tamen in posses.reperiebatur. Venio ad gl.ma
gnam,& opp.dicitur hic, ꝙ hic loquitur reo absente, acto/
re præsente.tex.uidetur cont.in eo quod dicit auditis defen
sionibus tuis,ex eo quod dicit,defensionibus,innuit quòd
reus erat præsens. Sol.tenẽdo lect.quam teneo,expone de/
fensionibus,id est intentionibus.Ponuntur enim ista,quan
doq; unum pro alio,l.j.s̃.de iur.& fac.ign.Alij timore huius
contrarij dicũt,ꝙ hæc lex nostra ponit tres casus, ut loquat̃
qñ agitur reali,prout dicit,possessionem transferri. Item lo
quitur qñ agitur personali, in eo quod dicit,auditis defen/
sionibus. Item prima duo remedia habẽt locum ante litem
contesta.Tertiũ post litem contest.Item prima duo remedia
loquuntur reo absente.Tertiũ in actore absente,& ideò po/
nitur hic bene hæc auth. qui semel. quæ loquitur in actore
absente.Domini, licet istę lec. possint esse ueræ in se, tamen
ad istam l. non adaptantur. Nam hic continuat unum re/
sponsum Principis factum uni super una quęstione,& ideò
omnia ista remedia debent adaptari ad unã, & eandẽ cau/
sam.De alio interrogabitur princeps, & ideò posui causam
in conuento reali,actore absente post lit. contestatio. Pro/
cedo ulterius in gloss.dicitur hic, ꝙ fit de possessore petitor.
Con.imò uidetur ꝙ audiatur de possessione intra annum.
l.si quis.§. penultim. de præscrip. xxx.annor. Huius timore
gloss.ponit unam suam distinctionem,& distinguit tres ca/
sus,Aut reus abest post lit.contesta.aut ante lit.contesta.uel
quasi, ut patet in gloss. quam signa & not. Circa primum
membrũ habemus aduertere duo, quando est absens post
k lit. contesta. [k] Primò, qualiter succurratur præsenti contra
absentem. Secundò, qualiter succurratur absenti reo,con/
14 tra præsentem. Venio,& assumo † ꝙ reus conuentus rea/
li.est absens,isto casu præsenti contra eum sunt prodita tria
remedia alterna tiuè, quæ ponũtur in hac l.
Absenti aũt reuerso,si quidem actor* elege/
rit primum modum,quia fecit eum capi per
sonaliter,remanent integra omnia sua iura,
quia est purgata contumacia,tamen expen/
sas reficere debet,l.sancimus. de iud. si actor
eligit secundum modum,scilicet de transla/
tione possessionis,reus nõ audietur, nisi de
proprietate,ut hic, & l.ij. ubi in rem act.& gl.
dicit hoc est uerum, nisi sit interpositũ secun
dum decretum, per quod statuatur reo ab/
senti certum tempus, intra quod de proprie
tate doceat, quia tunc elapso tempore, nul/
lo modo auditur,l.à quo fundus.de dam.in
l fect.si uerò actor eligit tertium modum,[l] sci/
licet quòd pronuncietur, pronunciatum est contra absen/
tem,tunc eo reuerso per appellationem, succurritur per re/
stitutionem in integrum,secundum gloss.quæ hic est, & l.fi.
ff.de integ. resc. si uerò reus erat conuentus personali. tunc
etiam actor habet tria remedia. Primò,quòd capiatur per/
sonaliter per hanc legẽ,& erit per omnia idem quod in rea/
li, si actor istum modum elegerit. Item habet secundum re/
medium,scilicet quòd mittatur in possessionem bonorum
ex primo decreto,ut s̃.de iudic.l.properandum. §. sinautẽ.
& illud non est illud remedium, de quo ponitur hic, quia
fit de possessore petitor, in casu uerò quem pono,non effi/
citur possessor immissus, & reus reuersus semper audit̃ refe
ctis expensis,& recuperat possessionem,auth.ei qui. de bo.
auth.iud. poss. Item habet tertium remedium,quòd profe/
ratur diffinitiua sententia, si liquet de causa, d.l. prope/
15 randum,& hic in fi. † Reo autem reuerso,qualiter succur/
ratur,est aduertendum,si quidem reuersus uult petere ꝙ si/
bi succurrat̃ contra ipsam sententiam,non potest,nisi p ap/
pellationem,

* Cita. No.Bar.l. sancimus.nu.v. s̃.de iu. I.C.B.

* Actor,qui rẽ absentis non elegerat, nam si elegisset absente reuerso non potuisset eum personaliter capere: l.rescriptum. §. fi. de dist. pign. Bar.cont.in.nu. xvij.No.ea quæ ibi scripsi. I.C. B.

pellationem,uel restitutionem,d.l.fi.de in integr.restit.Si ue
rò uult petere, quòd sibi succurratur contra missionem fa/
ctam ex uigore sententiæ,hic est aduertendũ,si quidem sen/
tentia lata est condemnatoria in quantitate, & pro quanti/
tate fuit facta missio in possessionem , & tunc semper audit̃
ad recuperandũ possessionẽ ante interpositũ s̃m decretũ,ut
d.au.ei qui.Ita dicebat Iac. But. Est tamen differentia, quia
quando missus est ante sententiã,ueniens paratus defende
re,recuperat possessionem.Ideò enim erat facta missio,quia
non defendebat,ut d.auth.ei qui.Sed qñ missio fit post sen
tentiã, non recuperat possessionẽ, nisi soluat. Ideò enim fa/
cta est missio,quia non soluit.Hic est tex.not.nec est alibi,ut
m l.si pecuniæ.[m] in fi. ff.ut in poss. leg. Si uerò lata esset senten/
tiã condemnatoria super aliqua specie, si missio esset facta
in alio, quã ipsa specie, idem quod suprà. Si uerò missio es/
set facta in ipsa specie, tunc ipse non posset recuperare pos/
sessionem,uel proprietatẽ,nisi faceret rescindi sententiã per
appellationẽ, uel restitutionẽ,s̃m formã l.fin.de in integ.re/
stit.Secundus uerò casus est hic qñ reus est absens,lite qua/
si cõtestata in causa.Dicam de hoc plenè in l.ij. s̃. ubi in rem
actio.Tertius casus est,qñ fuit absens ante litem contestatã,
uel quasi,& ista est propria materia primi,uel secundi decre
ti,quam Cy.ponit in l.cùm proponas.de bo.auth.iud.poss.
& ego latissimè tractaui in l.si finita. §. Iulianus. de damno
n infec.Venio ad quædam extra gl. Opp. [n] uno modo extra
16 gl.& quæro duas q. Opp. † sic,Citatus ad unũ actum, nõ
o potest grauari [o] in alijs,per suam contumaciã, l. aut qui. in
princ.& §.seq. quod ui aut clam. Facit s̃. eo l.si ut proponis.
la ij.Sed hic in peremptorio fuit dictũ,ut ueniat, & si nõ ue/
nit,iudex audiet allegationẽ præsentis. Vnde uidet̃, ꝙ con/
tra absentem non potest procedi ad aliquid, nisi ut audian
tur allegationes partis,sed j̃.dicitur ꝙ ad instantiã istius iu/
dicialiter procedit̃, s̃m ista tria remedia hic posita,ergo,&c.
Sol. Dico quod hic dicitur, allegationes, intellige, petitio/
nes,seu positiones,& allegationes omnes,quæ hoc uocabu
lo comprehendunt̃,& hoc de iure communi. Sed commu/
nis consuetudo iudiciorũ se habet quòd hoc uocabulũ al/
p legationũ,[p] intelligat̃ tantùm de allegationibus iudiciorũ,
q ideò hodie peremptoriũ debet aliter proponi, [q] ut dicat, si
non ueniat,procedet̃ contra eum ad sententiã,iustitia inter
cedente, uel procedetur ad ulteriora, iustitia mediante,&c.
Quæro,hic ponunt̃ tria remedia, in cuius erit electione eli/
r gere. Resp. in electione præsentis actoris:[r] l. qui in hæredẽ.
§.eligere.de trib.& l.ij.§. si quis. de eo quod cer. loc. Hoc etiã
apparet ex l.ad peremptoriũ. ff. de iud. quæ dicit,ut primò
quis petat, ergo debet præcedere partis petitio. Quæro ij.
7 † si aliquis unã ex istis uijs elegit, utrùm per hoc præiudice
s tur sibi, quin possit redire [s] ad alias.* Verbi
gratia, Fuit in actorem translata possessio,
nunc uult facere reum capi personaliter,po/
t terit ne uidet̃ ꝙ sic,[t] l.j.§. quid ergo.de uent.
insp.Facit l.nemo carcerẽ.j̃.de exact.lib. x. &
quod no. dicit Archidiac. ext. de eo qui mit.
in poss. causa rei seruan. ca. j.lib.vj. Quæro
u [u] iij.dicitur hic,à quo tempore citatus, si contumaciter præ/
18 sentiam sui facere neglexerit. † Quæro quid requiritur ad
x hoc,ut dicatur quid contumaciter [x] abesse.Resp. requirunt̃
primò tres citationes,uel una pro omnibus, ut hic. Secun/
dò requiritur, ut pars, scilicet, actor, præsentet se in termi/
no.Nam si actor se non præsentaret,& reus se non præsenta
ret,non esset contumax, l.ij.in fi. si quis in ius uoc. & l.arbi/
ter calendis.s̃.de arb.& de iud.l.properandum.§.j.ibi,parte
y instante,& eius absentiam incusante,[y] &c.Et ideò est practi
ca,Talis contra talem,qui se in termino præsentauit,& eius
contumaciam accusauit.Item requiritur aliud,ꝙ illicentia/
tus nõ recedat,& ideò ponitur in practica, & licentiatus re/
z cessit,[z] hoc ideò,si enim me pręsentarem,& non starem per
totam horam,quam habet reus ad ueniendum, & tunc nõ
uidetur uenisse, qui non stetit, unde debet stare tota hora,
ut innuit l.& post edictum.ff.de iud.nec sufficit uenire,& re/
aa cedere statim,ut tex.innuit in l.quæsitum. [aa] ff.de re iudic.&
Inno.plenè dicit c.calumniam.de pœn.ext.

* Alias. No.sing. add. ad Bart. in partem utrãq;, l.v.s̃. Vt in pos. lega.I.Con.B.

ADDITIO.

a Cõminatio.l.ad peremptorium. ff.de iud.& no.gl.& doc. c. causam quæ
ext.de rescr.Bar.l.si finita.§.Iul.de dãno infecto.in uer. quæro utrùm post
quam est contumax peremptoriæ,& Bart.j̃.ea l.ubi tenet cont. eius quod
ipse ponit in §.Iul. & idem in qualibet citatione non peremptoria,quæ fit
quando proceditur ad sententiam contra absentem, secundum gloss.Bart.
l.si apparitor.C.de appari.lib.xij.sed Bal. hic uidetur tenere cont. cogita,
& plures formas peremptorij uide per glo. c. constitutus: de senten. exc.
in vj.uer.una pro omnibus.
b Veritatem. Vides ergo q. in istis requiritur peremptorium,scilicet,in diffi
nitiua,missio in possessionem, etiam ex primo decreto,& sententia ab ob/
seruatione iudicij, sed ad alia merita causæ quælibet citatio dicitur perem
ptoria,hic Bart.& Egid.& post eum Io.And.c.consuluit.de off.deleg. &
in c.ad petitionem.de accusat.& Bart.§.Iul. & in extrauagan. ad repri/
men.uers.super dicto crimine,& Ang.l.j.§.stipulatio.ff. si cui plus quàm
per legem falc.Sed Spe.tit.de dilat.§.uidendum. post princ. uers. termini;
dicit q. non meminit se legisse,q. citatio ad merita,dicatur peremptoria ad
alios actus paris,uel uilioris præiudicij,illis qui suprà primò sunt expres/
si,ut puta in sententia de citatio.bono.l.j.ff.de req.reis.uel in sentẽtia, quã
pronunciat iudex se iudicem incompetentẽ, uel libellum esse ineptum ea/
dem ratione,& Spe.tit.de citatione.§.uiso.uer.dicunt prout uidetur refer/
re Bart.in.d.§.Iul.in princip. Sed q. in sententia annotationis bonorum re
quiratur peremptorium,tenet Innoc.c.ad petitionem, de accus.quod satis
hic uidetur sequi Bart.& refert Ioan.d.§.Iul. ibi omnino uide eum,quan/
do duo iudices requirunt tertium, an requiratur tertia requisitio,Bal.l.fi.
ff.de fer.in clem. j. de excep.quod sequitur Innoc.c.consuluit de offic.dele
ga.& Bald.l.tres denunciationes.s̃.eo.& Bald.l.properandum. §. si qui/
dem.limita per Bart.in auth.qui semel.Sed inquantùm Bart. hic eam tenet
etiam in qualibet interlocutoria grauis præiudicij, Ioan.And.d.§.Iul.uide
tur tenere cont. Tu uide Bal.l. eos.j̃. de appell. ubi tenet idem in sententia
super desertione,& uidetur uelle Bart. hic, dum dicit, aliæ similes, per l.
præses. Et de absolutoria ab obseruatione iudicij, quòd requiratur per/
emptorium,tenet Bald.per illum tex.l. properandum. §. & si quidem.&
in l.tres.j̃.eo.& j̃.commi.epistolis,in rubr. & quæ dicta sunt in l.si opus,
de oper.noui nuncia.& Bal.in add.Spec.tit.de senten.In causis autem sum
marijs non requiritur peremptorium ad audiendum sententiam. Abb. c.
cùm olim de testibus.de quo uide text.& gloss.in clement.sæpè de uer. sig.
uer.peremptoriæ.c.consuluit de off.deleg.
c Citaretur.Bar.l.si finita.§.Iul.de dam.infec.
d Interlocutorijs. An in interlocutoria requiratur peremptorium,no. Inno.
c.ad petitionem. de accus. & uide quod dixi post Bart. l. si opus. de oper.
noui nunc.
e Delegato.Bar.l.pleriq;.post gl.ibi.cum se.ff.de in ius uoc.& d.c.ad repri/
mendam.in uer.per edictum,& auth.qui semel.
f Citari.Bart.l.fin.ff.de in integ.restit.& Spec.tit.de leg. §. j. Inno. & Ho/
stien.c.ad petitionem.de accus.& Bart.l.si finita.§.Iulian. de damn.infect.
& Ant.c.fin.de eo qui mittit.in possess.caus.rei seruand. & Spec. titul. de
citatione.§.uiso.in uer.item potest testari. & uers. sit ergo peremptoriũ.
Sed Petr.& Cy.in auth.qui semel.j̃.eodem.& Ioan.And.in addit.Spec.in
titul.de procur.in §.j.tenuit contrar. & Ang. l. ad peremptorium. ff. de
iudic.& Anton.c.consuluit. de offic. del.& Imo. dict.§.Iulian.Bald.Ang.
& alij sequent.Bart.opinion.in l.tres.j̃. eo. & Imo. l. ex consensu.§. eum
qui de appel.
g Mulier.Limita,ut per Bar.& ibi dixi in auth.ma.& auiæ.s̃. quando mu/
tu.offi.fungi potest.
h Domo.Sed Imo.uidetur tenere contrarium,in d. l. à diuo Pio.§. in uendi/
tione.de re iud.& idem not.Instit.de actio.& etiam hic, Bald. tenet con/
tra ipsum,per istum text.quod etiam uidetur sequi Ludouic.l. iiij. §. præ/
tor.de damn.infect. licet ut ipse refert ibi Franc.de Rampo: tenuerit opi/
nion.Bald.allegando dictum §.prætor. à contrario sensu.Sed opin. Bald.
fortè est,uerior,quã etiã tenuit Iacob.But.ut ipse refert hic.Adde Bald.l.j.
s̃.de iuris & fact.ignor.& facit ad not.per Bart.l.à diuo Pio.§. in uendi/
tione.de re iudicat. Bald. l. plerique. ff. de in ius uocan. quòd ante captu/
ram debet citari personaliter in ciuili, sicut uidemus, quòd requiratur
missio in possessionem, quod est minus, in criminali requiritur secundum
eum arbitrium iudicis, authent. ut nulli iudic. §. si quis. uer. comprehen/
sorum.Facit quod notat Innocen.cap.uerum est,de senten.excommun. &
Bald.hic in prima quæstione.& in l.si quis curialis. s̃. de episcop.& cler.

in princ.& in l.quod euitandi.ad finem.s̄. de condit.ob.turpem causam, & ipse Bart.idem tenet,cum l.ea.s̄,eod & dicit Cast.in d.l.plerique.in fine, quòd iudex non debet per capturam cogere ad comparendum personaliter,nisi ex causa,per l.fi. cum ibi no. s̄. de procur. ADDE Qualiter iudex possit facere capere debitorem,& quando creditor propria autoritate capere possit debitorem,Bald.consi.xij.lib.j. & quæ requirantur ad hoc ut qui dicatur legitimè carceratus, per eundem eodem lib. consi. xj.& xlix.

i P. PAV. P. Capi.Com.consi.clvij.In causa.

k Contesta.Et sic not. ex isto text. quòd potest perueniri ad primum decretum post litem contestat.gl.l.properandum.§.sinautem reus.s̄.de iudi. uer.absente,& Bart. l.si finita.§.Iulian.ff.de damn.infect.uer.quæro, dixi, quòd regulariter,& Alexand.§.sinautem reus.l.properandum.s̄. de iudic.

l Modum.Ex his not. quòd in actionibus realibus habet locum secundum decretum.Bal.l.ij.ff.si ex nox.caus.aga.& in auth.ei qui.de bon.aut.iud. poss.& Ang.l.à quo.ff.de dam.infect.licet in cont.uideatur gl.l.iij.§.genera.ff.de acq.poss.

m Pecuniæ.Vbi Bart.& in l.properandum.§.sinautem reus s̄.de iud.& l.si finita.§.Iul.de dam infect.Limita ut per Ang.& mod.l.si finita.§.item uidemus.ff.de damn.infect.

n Opp.Not.hic q. contumacia in uno articulo,non nocet in alio. Idem tenet Bart.l.si prius in j.oppo.secundæ partis,de oper.noui nunc.De quo est gl. not.c.j.de don.& cont.in vj.gl.d.c.eo.tit.Ioan.And.c.ecclesia.el ij.de elec. Quod limita secundũ Ang.nisi citatio sit generalis.l. qui ante.de uerb.ob. ubi uide And.Barb.

o Grauari.Bart.l.de unoquoq;.de re iud.el in l.statuliberos.§.sanus.de statu lib.& quæ dixi in d.l.aut qui aliter.& quod no.Bar.l.si prius.in princ.secundæ partis.de oper.noui nunc.

p Allegationum.Quid cõtineatur in uer.allegationibus, tene menti ad hoc, quod not. Anton.c. pastoralis.de causa possess.Ang.auth.iubemus s̄.de iudic.

q Proponi.Bart.s̄.in ea.l.& in d.§.Iul. Sed hic loquitur Bart. quando erat trina citatio in uno uerbo,& peremptoria.

r Actoris.Bal.l.ij.ff.si quis ius.dicen.non obtemp.

s P. PAV. P. Redire.Bald.l.qui legati.C.ut in possess.leg.& in auth. quæ supplicatio.C.de preci.imper.offer.melius in l.qui restituere.C.de rei uendic.ubi limita nisi pignora essent data in solutum, Alexand.l.si finita.§.Iulian.ff.de damn.infect.l.j.§.j.circa fi.ff.si quis ius.dicen.non obtemper.& consi.dcxix.Ange.& Alexand.in apostil.in l.nemo carcerem.C.de exacto.Ias.l.j.in princ.ff.si quis ius.dic.ubi allegat alias concordantias ad doct.Bart.hic,& uide Ias.l.j.in princ.ff.si quis ius dic.& uide eundem limitantem in ea.l.j.in primo not.& l.nulli.in ij.fal. C.de iudic.ubi etiam ponit an possit coram diuersis iudicibus in exequutiuis agi.

t Sic.Adde quod dixi in l.hæres.§.penul.ff.de fideiuss.& Bald.l.ignorare. s̄.de test.mili.dixit tamen Bald.l.si creditor.ff.si cert.petat.quòd hæres non potest impetrare capturam, sed fortè non procedit in peremptorio sententiæ.Item fortè hæc intelligenda sunt, quando procedit contra contumacem, Bald.l.sancimus.ff.de iud.& ideò dicit Bald.l.j.post gloss. de probi.sequ.quòd contra contumacem quis non potest uti missione in possessionem,& sequestrationem,& utrobique uide Bald.in auth. quæ supplicatio.s̄.de preci.Imper.offer.Bald.l.qui legati.C.ut in poss.leg.& Ang.l.nemo carcerem.de exact.trib.lib.x.adde quòd creditor, licet elegerit unam uiam, tamen possit debitorem facere detineri.Rom. consi.cxxxiiij.

u Quero.Ioan.de Lig.c.ij.de dolo & contu.& Ioan.And.ibi,Barb.

x Contumaciter.Bart.& ibi dixi in l.qui ante cal.ff.de uer.obl.& d.l.si finita.§.Iul.

y P. PAV. P. Incusante.Iason l.properandum.§.j.in v.not.suprà de iudic.

z P. PAV. P. Recessit.Dec.c.j.in v.not.ext.de iud.

aa Quæsitũ.Pet.de Anch.consi.xvj.q.stante statuto,q.reo non comparente intra terminum habeatur pro contumace,& ex bannito quò ad missionem in poss.& capturam,q.si actor non accusauerit contumaciam, non habebitur pro contumace.

AVTHENT.

4 Contumax in primis dilationibus,licet ueniat intra terminum ultimæ dilationis,tenetur tamen expensas reficere.

5 An quis possit emendare,& mutare libellum,ante lit.contest.6.

6 Agere nemo cogitur ante porrectionem libelli,sed post porrectionem cogitur,nisi renunciet.

7 Citatio per edicta fieri non potest, nisi ab ordinario, & delegato principis.

8 Actori absenti post litem contestatam,& liquidato negotio, debet statui tempus decem dierum pro singula dilatione,& dari annus antequam perueniatur ad diffinitiuam.13.

10 An lite non contestata possit perueniri ad diffinitiuam contra actorem absentem.

15 Absens potest citari per nuncium, uel per literas personaliter, uel ad eius domum.

18 Reo absente,non est aliquid immutatum.

19 Reus præsens non potest cogi litem contestari, sed peruenitur ad missionem in possessionem,ex primo decreto,& quando possit pro motu iudicis puniri.

21 Quòd tunc nõ requiratur nouus libellus,sed ex officio iudicis deseruiente primæ actioni propositæ hoc fiet.

a QVI SEMEL. [a]Dictum est in lege Codic. de reo
contumace,est uidendum de actore contumace,qua
b liter reo succurratur[b] contra eum, ideò posita est hic
1 hæc auth.Et diuide eam sic. † Primò ponit quid debeat fa-
cere actor. Secundò qualiter constituatur actor in contu-
macia. Tertiò per quem iudicem. Quartò quo casu. Quin-
tò,quod sit officium iudicis,actore constituto in contuma-
cia.Secunda ibi,qui si causam.Tertia ibi,quæ citatio. Quar
ta ibi,quod & locum.Quinta ibi,quòd si uocatus.Ista quin
ta particula subdiuiditur in tres partes. Primò quod sit
officium iudicis actore nullo modo ueniente. Secundò
quid sit officium iudicis actore ueniente. Tertiò quid sit of-
ficium iudicis actore ueniente admisso, & posteà desisten-
te.Secunda ibi,sed nec.Tertia ibi,his quoque.Et ista diuisio
2 sufficit pro summario. † Not. quandocunque procedi-
c tur contra contumacem,[c] debet fieri ad petitionem præsen
tis,ut hic,ibi,reo postulante.Simile in l. properandum.§.j.
s̄. de iudic. & l. ad peremptorium. ff. eod. titul. Secundò
3 not. † quandocunque potest perueniri ad diffinitiuam,
contra aliquem absentem, tunc iudex potest supplere de fa-
cto, & perquirere ueritatem inducendo testes, & alias pro-
bationes.Text.est hic ibi,& perquisita ueritate,&c. Pro hoc
facit quod uidebitis j̄.de appel.l.ampliorem.§.j. secundum
4 uerum intellectum,& ibi dicam.Not.iij. quòd † contumax
d reuersus non auditur,nisi refectis expensis,[d] ut hic, & l.san-
cimus.s̄.de iudic. Et aduerte ad unum quod hic not.quòd
licet omnes dilationes non sint elapsæ, sed fortè uenit intra
terminum ultimæ dilationis, tamen tenetur expensas refi-
e cere,[e] quia fuit contumax in alijs primis dilationibus.Op.
primùm,& uidetur quòd quis possit mutare libellum,usq;
ad lit. contestan. l. edita. s̄. de edend. hic dicitur contra-
rium,quare malè.Gloss.dicit,per istam authent. derogatur
in hoc illi legi, cumulatio tamen permittitur hodie sicut
olim. Et uide gloss. super uerbo ad finem. Odoffred. dicit
5 contrarium.Pro huius declaratione scias, † quòd si aliquis
f uult emendare libellum, [f] addendo uel detrahendo ali-
quam qualitatem, ex qua non mutatur actio, hoc est, lici-
tum omni iure,l.in delictis.§.si detracta. ff. de noxali. & d.l.
edita. prout dicit, emendare. Quandoque uult quis actio-
nem mutare, hoc est, renunciare primæ actioni propositæ,
& proponere aliam,& istud etiam potest omni iure,l. edita.
prout dicit, mutare, s̄. de eden. s̄. de pact. l. postquam liti.
6 † Quandoq; quis uult differre, [g] nec prosequi nec renun-
g ciare, & istud non potest per istam authent. l. edita. nihil
immutat, secundum eum, & bene, & tenent Oldrad. hic, &
Iacobus de Aretio.& Iacobus.Butr.& omnes. Oppon.se-
cundò suprà ut nemo innuit. l. prima. Solut. Non cogitur
quis agere ante porrectionem libelli,sed post libellum por-
rectum cogitur, nisi renunciet ut hic, & hoc dicit gloss.
Venio ad secundam particulam, hic dicitur quòd uoce-
7 tur tribus editis. † Contrà uidetur quòd per edicta [h] non
h possit citari, l. sancimus suprà de iudic. Solut. Ordinarius
potest

potest citare per edicta, hoc potest etiã delegatus Principis,
ut in hac auth. alius autẽ delegatus hoc non potest,ut l.cõt.
Et hoc sentit glo.& bene,super uer.delegatus.Fateor tamen
quòd hodie proponere ista edicta non est sic in usu,sed ma-
gis est in usu citatio,quæ fit per literas, uel per nuncium, ut
audistis l.consentaneum.& hoc sentit hic glo. s̄. uer. tribus.
Opp.in ead.glo. ubi est semel scriptum, ibi non potest iterũ
scribi, sicut ubi sedeo, tu non potes sedere, l. si ut certo. §. si
duobus.ff. comm. Quomodo ergo in eodem dealbato de-
scribitur,ut innuit hæc auth. Respondet gl. uel quòd prima
scriptura destruatur, uel dealbatorium erat ita magnum,
quòd poterãt describi tria edicta citatoria.Hodie autẽ quã-
do ista edicta proponuntur, affigitur aliqua scriptura in a-
i liqua columna, uel in muro,& uide glo. Opp. dicitur hic,[i]
quòd per interualla triginta dierum. Cont.imò decem die-
rum.l.consentaneum. s̄. eo. & s̄. de iud.l. properandum.§.j.
dicit glo.quòd illæ leges in hoc corriguntur per istam auth.
quòd hodie statuuntur maiores dilationes. Alij, ut Odoff.
dicunt quòd illæ leges loquuntur in reo contumace,hæc in
actore,quod gl.non placet,quia non debet esse melior con-
ditio actoris,quàm rei,l.non debet. ff. de re iud. uide gl.Iac.
But.tenet opin.Odoff.per rationes suas, primò, quòd non
mutatur,&c.l.præcipimus.in fi.j̄.de appel. Secundò ex idẽ-
titate rationis, nunquam inducitur legum correctio, auth.
quas actiones. s̄.de sacr.eccle.l.si uerò. §.de uiro. ff. sol. mat.
Præterea non est eadem ratio in reo, quæ est in actore. Nam
contra actorem peruenitur ad diffinitiuam sententiam lite
non contestata, meritò sibi dantur maiores dilationes, sed
contra reum non proceditur ad diffinitiuam,lite non con-
test.ideò dantur minores dilationes.Et istud mihi placet,li-
cet multi tenuerint opin.Ioan.Sed cõtra hoc uidetur,d.l.tẽ-
pus decem dierum. Sol.Actore absente post litem contesta-
tam,& liquidato negotio, habent locum dilationes positæ
8 in l.properandũ.† Sed actore absente,negotio non liquida
to,ad hoc ut liquidetur eo absente, debent dari dilationes,
quæ in hac auth.ponuntur, ut hic uides. Procedo ulterius,
9 † dicitur quòd hoc locum habet,& si lis cœpta non sit. Cõ-
trà lite contestata non peruenitur ad diffinitiuam, l.fin.§.il-
lud.de temp.appell.sed hic dicitur contrariũ. Huius timore
dicebãt quidam,ut Bulg.quod hic dicitur quòd locum ha-
beat, scilicet talis citandi modus, licet ad diffinitiuam non
possit perueniri, nisi lis esset contestata. Omnes alij nostri
gl. & Moder.doct.dicunt contr. quia hoc in odium actoris,
k etiam lite non contestata, peruenitur ad diffinitiuã,[k] secus
10 in reo contumace.Ita loquitur lex contraria.Et † notes hic
unum,quòd idem est dicere,lis cœpta est,quòd lis est conte
stata. & ideò in quibusdã partibus dicitur, quòd lis est cœ-
pta per negationem, &c. ut fit Pisis, & probatur per istam
auth. Procedo ulterius, & uenio ad quintam partem, dici-
tur hic,aliud anni spatium indulgetur, & sic innuit quòd a-
lium annum habet, quod est contra istam auth. quia pri-
mò non habuit nisi tres menses. Glo. dicit quòd hic nõ im-
plicat ut alibi,l.non solùm.§.quæritur.ff.de procur. Itẽ opp.
& uidetur quòd non debeat dari annus, sed decem dies, ut
in auth.quod fieri.s̄. de dilat.Sol.plures dantur in glo. Vna
11 ibi,in odium eius, † qui impetrauit rescriptum ad iudicem
extraordinarium.Hæc non est bona,quia hoc licitè fuit im-
petratum ad iudicem extraordinariũ.Alia est uera, ibi, uo-
lebat absolui ab obseruatione iudicij,hic diffinitiuè, & hæc
uera.Item opp.dicitur hic,quòd auditis & refectis expensis.
contr.imò debet satisdare, auth. ei qui iurat. j̄. de bo.autor.
iud.poss.Sol.Hæc lex suppletur per illam,quia debet refice-
re expensas,& satisdare,ut ibi dicitur.
EXPEDITIS Contrarijs uenio ad quæstiones. Pri-
12 mò quæro, † quid debet facere actor,qui impetrauit iudi-
cem delegatum? Respõdeo, debet rescriptum præsentare
l [l]iudici, ut hic, & statim præsentationem facere debet intra
annum,ut ext.de rescrip. c.plerunq;. tunc iudex debet cita-
re reum,& etiam in citatione debet ei mittere copiam rescri-
pti, ut hic patet in principio, ibi, & per eum aduersario co-
gnitis.Et per hoc dicunt con. quòd si reus posteà ueniẽs pe
teret copiam rescripti, non debet habere, quia eam habuit
in citatione,ut ext.de dil.c.ij.ubi per Inn.&c. Vlterius,uenio
13 ad secundam partem, † quæro quæ est practica actore con
tumace.Et hic aduerte, reus ueniens quandoq; est conten-
tus solùm quòd cassetur citatio facta de eo, scilicet perem-
ptorium factum de eo,hoc obtinebit indubitanter sine alia
citatione,seu sine aliqua cognitione, eo ipso quòd actor nõ
reperitur in die termini. l. & post edictum. §. j.ff. de iud. Sed
per istam cassationem non plenè consultum est reo, quia a-
ctor ueniens refectis expẽsis posset facere iterum citari eum
m super eodem libello,[m] l.sancimus.s̄.de iud. & ideò quãdo-
que reus petit plus,scilicet quòd absoluatur ab instantia,&
istud nõ potest fieri,nisi actor iterum citetur intra talem ter-
minum, aliàs reus non absolueretur ab instantia iudicij.
Inn.c.consuluit.ext.de offi. deleg. quod est uerum, quia ab-
solutoria ab obseruatione iudicij non debet fieri,nisi præce
dentibus citationibus,arg.l.si præses.s̄. eod. Hoc tamen in-
telligo secundum cõmunem usum curiarũ. Sed si actor pro
n misisset[n] exercere litem,secundũ auth.offeratur.s̄.de lit con
test. tunc non esset opus noua citatione, quia sufficeret ex-
pectare eum actorem per decem dies, quibus elapsis, reus
absolueretur ab instantia iudicij,d.auth. quod fieri s̄.de di-
lat.Sed quia per hoc non est plenè consultum reo, quia po-
test actor de nouo dare libellum, & incipere nouam instan-
tiam,ideò reus quandoq; petit plus,scilicet, quàm pronun
cietur diffinitiuè: tunc habemus practicare istam authenti-
cam,isto casu debent præcedere tres dilationes,& posteà de
bet dari annus, secundũ formam huius auth. elapso anno
non debet plus citari actor,sed iudex debet ueritatẽ perqui
rere, ut hic dicitur. Istud autẽ quomodo faciet requirendo
amicos,& notos rei absentis,quod hodie practicatur per p
clama generale,uidelicet quòd quicunq; uult aliquid dice-
re,uel allegare pro tali,&c.l.hæc autem.§.j.ff. ex quibus cau-
sis in poss.eat. Facit l.si eo tempore. j̄. de remiss.pign.Et si iu-
dex poterit liquidare negotiũ, quod inueniat actorem ha-
bere iustitiam,uel non habere,pronunciat diffinitiuè, secũ-
dum quod inueniat, aliàs absoluet ab obseruatiõe iudicij,
secundum formã l.properandum.§.& siquidem.Hæc habẽ-
14 tur in gl.magna. † Quæro, an istæ dilatiões possint abbre-
uiari? Iac.de Aret.de hoc posuit unam suam distinctionem.
s̄.de dila.l.j.& ibi eam refert Cy.quam posuit idem Iac.l.ij.ff.
de re iud. & ibi plenè dixi. Quantùm ad propositum dico
quòd gl.dicit uerum,quòd minui non potest de iure, quia
tex.in corpore dicit,non minus triginta dierũ,quod intelli-
ge causa cognita,l.ij.ff.de ra.iud. Ad causæ autem cognitio-
nem puto sufficere illud,quod dicitur in gl.scilicet,quòd cõ
o suetudo[o] hoc obseruet,quòd minuat istas dilatiões. Debet
enim obseruari consuetudo prout est in foro,ff.de testa.l.iij.
in fin. Vlterius opp.dicitur hic,quòd debet citari per edictũ
15 non per præconem, † an possit citari per nuncium uel per
literas? Puto quòd sic,quia cessat ratio, quæ ponitur in hac
auth.Nuncius enim, & literæ destinantur ad personam pro
priam,uel eius domũ.Sed præco hoc clamando dicit in pla
tea,uel in alijs publicis locis, & ita de facili nõ uenit ad eius
notitiam.Et istud consuetudo obseruat,ut gl.uidetur innu-
16 ere.Ex hoc no. unum,quod potest hic colligi, † differentia
p [p]inter manifestum,& notorium,quæ tangitur per glos. l.ci-
ues.s̄. de appella. Nam notorium * propriè
transit illud, quod habeat causam maneti-
tem,ut edictum propositum stat ibi, ut om-
nes transeuntes possint illud legere, ut hic,
& l.sed & si pupil. §. proscribere.ff. de instito.
Manifestum potest dici,quod habet causam
transeuntem, licet fiat coram multitudine
gentium, ut puta, præconium. Et ita colli-
gebat Iacob. But. ex hac authen.Ego autem
17 dicam in l. ciues. ubi glos. tangit de hoc. †
Quæro, ista authen. quid immutat de iure
antiquo? Respondeo, actore absente repe-
rimus tria iura. Primum ius Digestorum,
secundum quod per absentiam actoris non contrahebatur eremodi-

* *Notorium fit per sententiam, seu confessionẽ factã in iure, c. peruenit.ext.de appel. Manifestũ dicit, quod omnib. liquidò constat.c.de manifesto.ij.q.j.* I.Concen. B.

tur eremodicium, nec poterat peruenirí ad diffinitiuã sen-
tentiam, etiã eo absente post litem contestatam, l. & post edi
ctum. ff. de iud. Hoc fuit immutatum per l. properãdũ. §. & si
quidem per quem eo absente post litem cõtestatam cõtrahi
tur eremodicium, & potest peruenirí ad diffinitiuam sentẽ-
tiam, si negotiũ eo tempore fuerit liquidatũ. Sed per illã le-
gem nihil disponebatur actore absente ante litem contesta
tam. Item eo absente post litem contestatã, si negotium nõ
erat liquidatũ, illa lex non permittebat liquidari actore ab-
sente, ideò superuenit illud ius tertiũ istius auth. Secundũ,
quòd actore absente, ante litem cõtestatam, siue post, nego-
tio non liquidato, permittitur liquidatio eo absente, & con
trahitur eremodiciũ, ut perueniatur ad diffinitiuam senten
18 tiam, ut hic habetis. Procedo ulterius, & quæro, † nunquid
reo absente ante litem contestatã, per istam auth. sit aliquid
immutatum? Mar. dicebat q̃ sic. Omnes nostri doctores &
q alij Mod. tenẽt cont. q̃ in reo nihil est immutatũ, sicut appa
ret per l. consentaneũ. quæ per istam auth. in nullo corrigit,
sed additur, quia illa loquebatur in reo absente, hic in acto-
19 re absente. † Quæro, quid si reus est præsens, & nõ uult cõ-
r testari litem, an poterit compelli? Gl. dicit q̃ non, sed perue
nitur ad missionem in possessionẽ ex primo decreto. Vide
istam gl. magnã post mediũ ibi, & idem dico, si reus est præ-
sens, &c. Quod no. ualde bene, quia iam feci uerecundiam
aduocatis multis iuuenibus. Et ideò si iudex præcipit par-
tibus, q̃ contestentur litẽ, anteq̃ recedãt, si reus recedat, po-
terit cõtra eum interponere primũ decretũ, sine alia citatio-
ne, quia eo ipso apparet quòd nõ descẽdit, uelut in gl. & tex.
no. l. quoties. §. prætor. de nox. & l. nemo. ff. de reg. iur. Tene
mẽti perpetuò. Dices tu, quare sunt necessaria tot remedia,
nonne sufficit remedium illius tit. l. si quis ius dicen. nõ ob-
tempe. quia iudex potest multare reum? Resp. fateor q̃ iu-
dex potest hoc facere, ut gl. hic subdit, tamen illud remediũ
nõ tangit negotium, de quo agitur. Si enim mille florenos
solueret ille pro multa, tẽ actor non haberet suũ, ideò sunt
prodita ista alia remedia, ut actor ad suũ peruenìat. Venio
ad ultimam partẽ, dicitur hic in fine, post edictorũ triũ & an
ni unius obseruationem, &c. Quæro, utrùm ꝓponantur no
ua edicta, & nouæ dilationes. In gl. sunt opi. Odoff. tenet il-
lã, quòd proponantur noua edicta, & nouæ dilationes, & sic
20 isto casu habebit duos annos, & sex mẽses. † Vltimò quæ-
ro, dicitur hic, ab instantia cadet actor, an hoc fiat ipso iure,
uel per sententiam, doct. tenent q̃ per sententiã, quia dicit,
cadat in futuro, nõ in præterito, uel præsenti. l. iubemus. ij.
§. sanè. l. œconomus. de sac. eccl. ubi tãgam. Dixi plenè, ff. de
21 iur. fis. l. imperator. † Quæro, utrũ ad hoc ut pronunciet ip-
sum perdere actionẽ, requiratur nouus libellus, & noua in-
stantia. Puto quòd nõ, sed ex officio iudicis, deseruiente pri
mæ actioni propositæ hoc fiet, ar. l. ædiles. §. item sciendũ. de
ædi. edict. quod no. in l. fi. de rei uend. & quod no. de trien. &
semis. §. illud quoq̃. unde sumitur auth. item possessor. ꝗ. qui
pot. in pig. hab. & ibi dicam.

ADDITIO.

a Qui semel. Hæc auth. allegatur q̃ iudex debet iudicare ex uerisimilibus, plenè per Pet. de Anch. cons. cccxviij. c. prout. de do. & contu. & Inn. c. j. circa fi. ut lit. non contest. Et Bar. l. si prius. in iij. opp. tertiæ partis. de oper. no. nunc. Hanc auth. limita in quantùm necessitatem imponit, q̃ fiat prosecutio per actorem super libello porrecto, quia procedit quãdo actor est contumax, ut patet in d. l. si prius. & ibi hoc uoluit Bar. v j. op. tertiæ partis, & clarius Imo. Item limita auth. per id quod habetur in c. pastoralis. de caus. posses. ibi Ioan. And. & Inn. quia fallit in casu illius c. quãdo quis uult per autoritatem iudicis suspendere petitorium primò inchoatum, & uult transire ad possessoriũ, quod limita secundũ Imol. d. l. si prius, & uide Bar. l. ij. ff. de præt. stipul. & ibi Imo. Spec. in tit. de petit. & poss. §. j. uer. potest etiam agi petitorio, & Bal. l. ij. ꝗ. de fal. caus. & Bar. & Imo. l. si quis stipulatus. in princ. de uer. obl. & unum no. ad intellectũ huius auth. q̃ quando datur reo terminus ad deliberandum, qualiter debet comparere, Bar. l. j. in princ. ff. de edend.

b P. PAV. P. Succurrat. Vide quæ scripsi in l. nõ ignorat. ꝗ. de fru. & lit. expen. Itẽ aliquas limitatiões ad istã auth. uide per Alex. l. si prius. ff. de oper. noui nunc. & l. edita. C. de eden. Fel. c. ij. de libel. obl. Item an dispositio huius auth. procedat de iure cano. Ro. cons. cccxx. incip. auth. qui semel, & in quantũ dicitur in ista auth. Limita, & declara, ut per Aret. cons. cx. Itẽ ad declarationẽ huius auth. in quantùm ult q̃ uno porrecto libello debeat in eo perseuerari, non autẽ in alijs dari, uide Paul. cons. xvij. Item an excõmunicatus possit practicare dispositionẽ huius auth. Fel. c. cùm inter priorem. ext. de excep. Itẽ non procedit ista reg. quãdo reus esset conuentus: Alex. l. quãuis. ff. de edẽ. uide & limita reg. huius auth. Fel. c. ij. de lib. obl.

c Cõtumacem. Bar. & Bal. d. l. properandũ. §. j. & hic, & Bar. l. ij. ꝗ. de sent. ex breui. re. & d. l. si finita. §. Iul. auth. & tex. & ibi Bar. in auth. ei qui cũ. auth. item si appellationẽ. de temp. app. & Bar. l. j. in fi. ꝗ. eo.

d Expensis. Bar. l. contumacia. ff. de re iud.

e Reficere. Bar. l. sancimus. ꝗ. de iu. & l. contumacia. ff. de re iud. l. j. §. is uidetur. ff. si quis ius dicen. nõ obtemp. & l. qui ante cal. ff. de uer. obl. & Spec. tit. de cita. §. uiso. uers. quid si tres. & Ang. l. ij. C. de ann. exc. & Ant. post Inn. c. si litibus. de dol. & contum. & Imo. l. si finita. §. si plures. ff. de dam. infect. & l. qui ante cal. ff. de uer. obl. Adde limitandum per Bar. & Ang. l. debitores. C. de pig. quẽ etiam sequitur Imol. c. ij. ext. de acc. in fin.

f Libellum. Vide de emend. libelli, in d. l. edicta.

g Differre. Spec. tit. de peti. & pos. §. j. uer. potest. & Bald. l. ij. ꝗ. de fal. caus. dicunt quòd ista auth. procedit in contumace in non prosequendo, et uide quæ dixi ꝗ.

h Edicta. Qui possunt citari per edicta, gl. & Bar. l. pleriq̃. cum seq. ff. de in ius uoc. & an realiter citari possit, Bart. l. ij. ff. de iurisd. om. iud. & Bar. d. l. pleriq̃. l. contumacia. ff. de re iud.

i Dicitur hic. Vtrùm auth. corrigat, ut reo dentur dilationes triginta dierũ, Bar. l. consentaneũ. ꝗ. hoc tit. & quod no. Bar. l. inter accusatorem. de publ. iud. & gl. l. ad peremptoriũ. ꝗ. de iud. & uide Sal. l. properandum. §. sinautem. in princ. & ibi Cy. j. quæst.

k Diffinitiuam. Gl. l. qui absente. & ibi doct. ꝗ. de proc. dixi post Bar. rub. ꝗ. de in ius uoc. & assignat Bar. l. naturaliter. §. nihil. multas rationes, de acq. poss. & Bar. ꝗ. de lit. contest.

l Præsentare. Et hæc præsentatio rescripti, habet uim productionis libelli, secundũ Inn. c. dudũ. & tex. hic, & ꝗ. de dilat. l. ij. & adde in quantùm Bar. dicit in copia rescripti, quia Inn. c. quoniam de prob. dixit q̃ delegatio potest probari per sigillum delegantis. Et de eo quod dixit hic Bar. adde omnino ipsum in l. ij. ꝗ. si quis in ius uoca. nõ ierit. Cast. dicit audiuisse semel Paulũ fratrem Bal. allegare istum tex. q̃ ex quo iudex in citatorio apposuit copiã rescripti, non est amplius clausus terminus parti ad dicendum contra.

m Libello. Quid si reus fuit contumax in tota causa, an posteà in sentẽtia debeat citari? Dic quòd sic, secundũ Inn. c. cùm olim. in fi. de test. no. gl. c. ij. de dolo & cõtu. lib. v j. & uidetur gl. etiam in auth. iubemus. uer. expectetur. ꝗ. de iud. Et Inn. c. ad petitionem. de accu. Si quis autem à principio causæ sit citatus ad totũ processum, et posteà feratur interlocutoria, quæ aliàs requirit citationẽ, isto casu non debet citari, secundũ Inn. c. consuluit, de offi. dele. Et prædictis adde gl. no. l. fi. de in integ. rest. & quod no. Bar. l. iij. ff. de app. reci. & Inn. c. consuluit, & Bar. hic & in l. statuliber. §. Stichus. de statuli. & in extrauag. ad reprimen. in uer. dicto crimine. & hic adde Bar. l. non ignorat. de fruct. & lit. expen. & l. certa ratione. & Bal. ꝗ. quãdo prouo. non est necess.

n Promisisset. No. tex. in quo fertur sententia absolutoria, absque citatione, Ant. c. causam quæ. de dolo et contu.

o Consuetudo. De consuetudine dilationes expectatoriæ diminuuntur, Bal. et Ang. l. ut perfectius. de ann. excep. et hic.

p Differentia. hic Bal. uer. adde dicit But. etc. & in l. si uerò. §. j. ff. qui satisdat. cognat.

q Immutatum. Per auth. nihil inducitur in reo, nec corrigitur l. consentaneũ. Vide quæ dixi post Sali. l. properandũ. §. j. ad fi. ꝗ. de iud.

r Compelli. An quis possit compelli litem contestari? & adde quod dixi post Bar. l. j. ꝗ. de lit. contest. Bar. d. §. Iul. & no. Cy. l. j. & ibi Bar. ꝗ. de lit. cõtest. Tenet ergo ista singularis gl. quæ nõ est alibi, q̃ nõ potest quis cõpelli præcisè ad contestandum litem, sed ratione contumaciæ possit aliquis multari. Et per hoc uidetur quòd errant iudices, qui mandant partibus quòd non discedant de palatio antè, quàm lis contestetur. Et hoc etiam uidetur fuisse de mente Bar. Sed contra hoc facit, quia iudicium redditur in inuitum. Responde ut per Imol. d. §. Iul. et c. exceptio, de reg. iur. in mercuria. et Bal. c. si uasallus. si de feu. defun. fuer. controu. dicit uasallum præcisè compelli ad contestationem litis. Et uide aliquid per Moder. post Bald. cã. præterea. de offic. deleg. Adde quòd Cast. cons. ccxij. quis possit præcisè compelli, adde tex. l. j. §. quid ergo de uend. inspic. Cast. limit. ccxiiij. & Alex. se alieno uellere induit, dum addit tex. l. j. de uen. inspic. quia in dicto cons. Cast. dicit

Cast. dicit Bar. dixisse contra casum illius §. quid ergo. Opin. tamen Bart. tenet Ioan. And. add. Spec. titu. de lit. contest. §. j. uer. & no. in add. incip. an iudex præcisè.

LEX IX.

1 Post tres denunciationes, quæ habent uim peremptorij, an debeat etiam se qui peremptorium.

2 Si reus in una denunciatione dixit, nolo uenire, non citabitur ulterius ad sententiam.

3 Quòd de hoc credatur relationi nuncij.

a TRES.[a] † Tres denũciationes habent uim perempto-
1 rij.[b] Opp. & uidetur quòd post tres denũciationes de-
b bet sequi peremptorium, l. ad peremptorium, cũ l. seq.
ff. de iud. Gl. ibi dicit, quòd iudex potest hoc facere, non ta-
men habet hoc necesse. Sed istud communiter obseruatur,
& istud teneatis. Alij dicunt quòd hic loquitur quãdo cita-
tus fuit inuentus. Sin autem nõ esset inuentus, tũc debet ul
2 timũ peremptorium proponi, l. cont. quod diuinare est. †
Quæro, qd si reus inuentus dixit, nolo uenire. Rñ.[c] non ci-
c tabitur ulterius, l. Fulcinius. §. fin. quibus ex caus. in pos. ea.
3 Ita tenet hic gl. & ꝗ. l. prox. & l. fi. de in integ. restit. † Et puto,
d quòd de hoc credatur[d] relationi nuncij. Contra hoc tamẽ
facit ꝗ. de iud. l. iudices. & auth. iubemus. Gl. non soluit, sed
dic quòd ibi citatus non dixit se nolle uenire, &c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Tres. Dum dicitur hic quòd potest fieri una pro omnibus, uide Fel. c. consuluit. de offi. deleg.

b Peremptorij. Ad materiam huius legis, uidelicet quæ habeant uim peremptorij, uide Bar. & doct. & quæ ibi dixi, in l. si finita. §. Iul. de dam. infec. Quibus adde quod no. Inn. c. ad petitionem. de accus. quòd ubicunq; aliquis fiat citatus personaliter, siue respondit, non ueniam, siue nihil respondit, illa dicitur citatio peremptoria, quod dictum uidentur sequi domini de Rota, & Franc. de Rampon. hic, qui dicit se ita cõsuluisse. Sed istud dictum cõmuniter solet reprobari in eo, qui nihil respondit, per istum tex. & l. contumacia. §. j. de iudi. & c. consuluit. de off. deleg. & Bar. d. §. Iulia. & Ioan. Andr. add. Spec. tit. de contu. §. j. super uers. & no. In eo uerò, qui dicit nuncio, se nolle uenire, cõmuniter tenetur dictum Inn. quòd ille amplius non est citandus pro illo actu, qui non habet uim peremptorij. Et cũ Inn. tenet glo. xxxiij. quæst. iij. de illicita. & l. ex consensu. §. fin. ff. de appel. & l. fin. ff. de restit. in integ. & gl. Post hoc reperio Ioan. d. §. Iulia. dicentem quòd pro dicto Inn. in prima parte facit arg. l. continuus. §. cùm ita. ff. de uer. obl. uidelicet quòd inuentus personaliter, non debeat amplius citari. Et hoc ibi refert tenuisse Franc. de Rampon. sed dicit q̃ cõmuniter tenetur contrà, & bene, secundũ eum, quãdo citatus nihil dixit, uel dixit se uenturum, ut patet per gl. & docto. l. fin. Et est ratio, secundũ eum, quia in dubio non debemus præsumere in deteriorem partem, sed in beniniorem. Cùm ergo possit esse, quòd ille non uenit, quia etiam sciebat se ulterius debere citari, & sic ulterius habere aliam citationem, non debet dici quòd dicatur fecisse eo animo, quia nullo modo uelit comparere, imò quia potius sciebat ius suum saluum ubiq; durare, arg. l. sicut. §. non autem. & l. si debitor. §. j. qui po. in pign. habe. & per consequens cùm alia coniectura possit capi, non debet capi coniectura cõtumaciæ, arg. l. si cùm murum. & ibi no. ff. de sol. Et ita circa hoc transit Ioan. & uide ad suprà dicta Moder. l. ex consensu. §. fin. de appel. Adde etiam differentiam esse inter citationem hominis, & legis. Primò, quia nunquam citatio hominis arctat citatum ad diffinitiuam audiendam, nisi specialiter de ea sententia in citatione fiat mẽtio, c. consuluit. de offi. deleg. de iud. l. ad peremptorium, & ibi Bar. est tex. in clement. sæpè in uer. ad id. §. fi. de uer. sign. & ibi no. & ideò citatio ad audiendum iudicis uoluntatem, & c. cum uerbo peremptorio, non ualet ad hoc ut ferri possit diffinitiua, & hoc etiam tenent domini de Rota, in conclusione xxxiij. Sed citatio legis peremptoriæ non sufficit ad omnia acta usq; ad diffinitiuam inclusiuè. Probatur in c. sæpè. de appel. & ibi per Ant. c. j. de elec. in v j. iuncto eo quod ibi no. per Ioan. And. in nouella. in uer. procedat, & in c. cordi. de app. in sexto, iũcto eo quod ibi habetur per Inn. in fi. apparatus. Item in secundo differt citatio hominis & legis, quia prima uel secunda citatio iudicis, cum hac comminatione, quòd si non comparuerit, procedetur quantùm de iure poterit, non habet uim peremptoriæ citationis, ita quòd sufficiat ad missionem in possessionem ex primo decreto. d. §. Iulia. & Spec. §. uiso. uer. c. quæritur an clausula, de citatione. Sed citatio iuris cum tali cõminatione habet uim peremptorij, licet in citatione nõ dicatur, & peremptoriè, uel æquipollens, d. c. cordi. iuncto eo quod no. per Inn. c. j. de elect. in v j. Sed hoc non uidetur, quia mitius agitur cum lege, quã cum homine. l. Celsus. de arb. Sed hoc dico, quia citatio legis fit solùm in certis casibus specialibus ex magna causa, & cum magna deliberatione, quod no. facit quod dicit Ang. & doct. in l. ex consensu. §. eum qui. ff. de appell. Et an quodlibet tempus statutum à iure habeat uim peremptorij, uide in d. c. sæpè. & d. c. accedens, ut lite non contest. ubi dicitur quòd sic. & Bar. no. in auth. iubemus. ꝗ. de iudic. Facit quod dicit in l. magnam. de contrahen. stipul. Et hoc no. glo. Clement. j. de dolo & contum. & unum dixit Ioan. And. in nouella. in d. c. de cætero. de re iud. quòd citatio generalis nominatorum, non nominatorum, & c. Sequitur Bal. c. j. de milit. uasal. qui contu. est, quod no. Item ad prædicta uide Ant. c. quoniã. §. quia uerò. ut lite non contest. Et dum allegaui ꝗ. in Clement. sæpè. in uerb. ad id. Adde quòd idem uoluit Ludouicus, in suis no. cccxxv j. Allegat pro hoc l. aut qui aliter. §. si quis. quod ui aut clam. & d dec. Rotæ prælegatam, cccl v. & facit c. cùm olim. de testib. uerb. ad audiendam sententiam. & in c. ij. de dolo & contum. lib. j. & Ant. c. sæpè. de appel. & Dominicus c. cùm contuma. de hæreti. in v j.

c Dixit nolo uenire. Vide quod scripsi ꝗ. eo. & in l. consentaneum. Oldra. consil. lx j.

d Credatur. l. j. §. cura ꝗ. de off. præfec. urb. Rom. consi. cccexcvij. & Castra. consil. cclxxv.

LEX X.

1 Sententia lata contra eum, quem iudex sciebat abesse causa necessaria, est ipso iure nulla.

a VM NON.[a] † Sententia lata contra absen-
1 tem ex causa probabili, & necessaria, non debet
ei nocere. Opp. & uidetur quòd sibi noceat ipso
iure, sed restituatur, l. fin. ff. de in integ. restit. Sol.
2 Glo. fatetur contr. † Tu dic, si iudex ignorauit
absentiam necessariam, uerum dicit gl. Sed si iudex sciebat
absentiã suam, sententia esset ipso iure nulla, sicut dicimus
de sententia lata contra infirmum, ut no. gl. ꝗ. eo. l. ea quæ. &
b l. quæsitum. ff. de re iud. Et ideò est consilium,[b] ut uadat ad
iudicem aliquis, & ei notificet istam iustam causam absen-
tiæ, quam iudex debet audire, & sententiam retardare, l. pe.
§. ad crimen. ff. de publ. iud. & ille est excusatus. De quo facit
mentionem gl. l. seruum. §. publicè. ff. de procur. &c.

ADDITIO.

a Cùm non. Vide quæ dixi in l. & qui ff. ex quib. cau. maio. Nam dico quòd id quod dicitur, ibi & in l. uniuersi. C. de leg. lib. x j. secundũ unam lecturã, uidelicet quòd absens causa Reip. ex affecta causa, non gaudet priuilegio concesso ambasiatoribus, & alijs absentib. tamẽ scio, q̃ ille, qui abest causa Reip. in officijs per uiam ualoris, præsumitur affectasse causam absentiæ. l. spadonem. §. fi. ff. de excus. tut. Bar. l. fi. de in integ. rest. & Bald. hic in fi. & Ant. c. querelam. ext. de proc.

b Consilium. Bar. l. quæsitum. ff. de re iud. & in extrauagan. ad reprimendã. uers. neglexerit. & Imo l. inter accusatorem. in fi. de publ. iud. & Bar. et Ang. l. ij. ff si quis cautio. et Ant. c. querelam. de proc.

LEX XI.

1 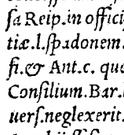 VM PRAESENTIBVS. Hæc l. dicit
idem, quod l. ab eo. ꝗ. eo. † Non potest uenire
contra sententiam, qui de pronunciato, legitimo tempore non conqueritur. Examinaui hanc l. & dixi ꝗ. eo. l. ab eo. ergo, &c.

De senten. ex breui. rec. Tit. XLIIII.

Continua ut in glossa.

LEX I.

1 Non sufficit sententiam edi in scriptis, sed debet recitari in scriptis.

2 Sententia nulla non impedit quin sententietur.

3 Sententia lata à iudice non sedente, & in qua non dicitur, sedente, non ualet.

4 Iudex timẽs partes, & qui nõ habet locũ maiorũ deputatũ, et ab initio certum locum

tum locum non determinauit,nec ei determinatur,poteſt ſedendo pro tribunali ſuper curru uel equo pronunciare.

5 *Iudex ſi propter aliquam infirmitatem ſedere non poteſt, ſedeat prout po teſt,& pronunciet.*

a ARBITRI.[a] Sententia debet ſcribi, & in ſcriptis
b [b]recitari,& per iudicem proferri, niſi ſit de maio-
ribus, qui poterit proferre per aliũ, ſi aliter fiat,
1 ſententia eſt ipſo iure nulla. † No. q̃ non ſufficit
ſententiam edi in ſcriptis,ſed debet recitari in ſcriptis. Not.
c ſecũdo.[c] q̃ † ſententia nulla nõ impedit quin ſententiet. l.ſi
2 ut,pponis.& l.præſes.ſ.tit.j. Modò aduerte pro declaratio-
ne tex.hic dicitur,arbitri.quæro de quo iudice loquat. Glo.
dat tres reſpon.Vna q̃ dicit arbitri,i.iudicis ordinarij.Simi-
le in l.quiſquis.ſ.de poſtu. Et ſecundũ hanc uides caſum q̃
quando ſententia iudicis ordinarij eſt nulla,poteſt adiri ſu-
perior,ut iterum ,pnuncietur,& uide gl. dixi in l.ſi ut propo
nis.ſ.tit.j.& ibi plenè. Secũdò poteſt intelligi de iudice dele
gato,tũc hæc l.procedit ſine ſcrupulo,d.l. ſi ut ,pponis. ſ.tit.
j.Tertiò poteſt intelligi de arbitro cõpromiſſario, & ſecũdũ
hoc,fruſtra dicit,omiſſa prouocationis mora,quia etiã ſi te-
neret ſententia,nõ poſſet appellari ab arbitro,ut ſ.de arbi.l.
j.Opp.l.quiſquis.in fi.ſ. de poſtu.& auth. ut ab illuſt. & qui
3 ſuper eam ſunt dignit. §. j. † ubi requirit q̃ iudex ſedeat,a-
liàs non ualet.Sol.Dicit gl.quòd hæc l. ſuppleť per illas, qa
iudex debet ſedere. Alij dicunt, q̃ iudex debet ſedere in co-
gnoſcendo,non in pronunciando.Et in hanc opin.uidetur
inclinare Pet.cõmuniter tenetur contr.ſcilicet,quòd debeat
ſedere etiam in ,pnunciando. Nam quieſcendo,& ſedendo,
homo fit prudens,&c.Item,quia hoc pertinet ad iudicis ho
norem,l.quiſquis.ſ.de poſtu.& ſ.ubi ſena.uel cla.l.fi.& ideò
ſis cautus,quãdo profertur ſentẽtia,quòd facias ſcribi,iudi
ce pro tribunali ſedente.Si enim nõ dicitur,ſedente, non ua
4 let,l.à procedẽte, ſ.de dila.& hac gl.quod tene mẽti. † Quæ-
ro, quid ſi iudex timens partes aſcendit currum, uel equũ,
d [d]& ibi ſedens pro tribunali pronunciat,an ualeat? Gl. dicit
quòd ſic,ſuper uer.recitauit, & illud dictũ intelligo uerũ in
iudice,qui non habet locum maiorum deputatum, quẽ de
bet tenere,aliàs illum debet ſeruare,l.pen.de iuſt.& iur.Item
intelligo in iudice,qui ab initio certũ locũ nõ determinauit
ad hoc,nec ei determinatur, nam aliàs deberet illũ ſeruare,
5 l.ſi ut proponis.la ij.ſ.tit.j. † Quæro, quid ſi iudex propter
aliquam infirmitatem non poteſt ſedere. Reſp.ſedeat prout
poteſt.Io.And.c.fi.de re iud.lib.vj.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Arbitri.No.tamẽ q̃ oportet notariũ in præſentia iudicis tã quam miniſtrum ſuũ legere ſententiã,& dicere lecta fuit per iudicem.arg. l.ſi procu.præſentis.de uer.obl.& ita obſeruat conſuetudo, ſecundũ Bald. & adde q̃ illud etiam procedit in ſententia principis,gl.auth.ne in medio, & c.iußio non fieri.in uer.declarationem. Item aduerte quòd ſuper incidẽti poteſt ferri ſententia per aliũ, puta notarium.Alex.& Moder. l. hac conſultiſsima.ſ.qui teſta.facere poß.Io.de Dama.conſ.xliij. Itẽ in eo quod dixi ſ.de principe,uidetur in cõt.gl.& ibi Pan.c.cùm nos. ext. de his quæ fiũt à præla.ſine conſ.cap.Item quòd iſta reg. non procedat de iure can. in cauſa matrimonij,Bar.in tra. differen.inter ius ciui.& can.Item quòd hæc ſolennitas de conſenſu partiũ poteſt remitti, dicit Bal.l. quoties.C.de priu. ſcho.lib.xj.Ang.conſ.cclxxxiij. ubi ponit de eo qui dixit, pronũcio prout in conſilio cõtinetur,an ualeat,ſequitur Iaſ.l.nec quicquam.§.ubi decretũ. in princ.ff.de off.proconſ.& ibi in præcedenti ponit latè de ſententia interlocutoria,an debeat proferri in ſcriptis, de quo uide ad Bar. l.ij.ſ.eod. tit.ubi ponit etiã aliqua in materia diffinitionis, quòd debeat proferri in ſcriptis,niſi aliter conſentiant partes.q̃ autẽ ſententia & laudum arbitrato.proferri poßit ſine ſcriptis,ſecus tamen in ſententia arbitri,Iaſ.l.morte. in ij.no.C.de tranſac.an de iure ſententia poßit legi per alium,dũmodo iudex dicat,ita pronuncio,uide Pel.c.ſuper q.in princ.de off. deleg. an aut ẽ ſententia poßit proferri in ſermone uulgari,an uerò in latino, Io. de Imol. l.j.§.fin.ad fi.ff.de uer.obl.Item quòd ſi notarius legat ſententiam, & iudex ſolùm dicat, ita pronunciamus, an ualeat, Barba. latè conſ. xlviij. in ij. dubio.*

b *In ſcriptis.Et fallit hæc lex in ſententia lata ſuper re matrimoniali, in qua non requiritur ſcriptura,ſed ſufficiunt teſtes,ſecundũ Inn. c. Albericus.de teſtib.Idem in ſententia ſuper incidenti,uel emergenti,ſecundũ Bal. l.ſi defendere.de auto.tut.Et de primo uide Abb.c.dilectus.Sed an conſenſu partium poßit ferri ſententia ſine ſcriptura,Bar.quòd ſic poſt gl.l.quot.de priuileg.ſcho.li.x j.Et adde auth.generaliter.in fi.de epiſc.& cler.& ibi Bal. & uide aliquos caſus per Abb.c.j.de lib.oblat.in quibus non debet ſententia in ſcriptis recitari,& intelligit dum dicit,quòd ſententia debet in ſcriptis recitari, non tamen requiritur q̃ illa ſcriptura ſit publica. Et ita dicit Ioan.And.ut refert & ſequitur Abb.ibi uide c.Albericus.de teſt.Et ſi ſit ſententia principis,debet in ſcriptis recitari. Tex. eſt & ibi glo.in auth.ne in medio litis.*

c *No.ij.Quid in ſententia lata ſuper notario,uide Io.And.c.ex parte.de uer. ſig.& Ant.c.pe.de cohab.cle.& mulie.& Bal.l.presbyteri.de epiſ.et cler.*

d *Equum. An iudex poßit ſuper equo ſedere pro tribunali, & ſimilibus. Et his adde omnino quæ dixi poſt Bar.l.de pupillo.§. ſi quis ipſi prætori, in xvj.q.de ope.no.nun.Sed quid ſi nõ ſedet ſuper tribunali,ſed itinerat,Spe. tit.de fer.ad fi.Et no.in fi.de re iud.lib.vj.Adde Spec.tit.de ſenten. prola.§. iuxta.uerſ.hæc ſunt in arg.ubi dicit Ianuæ fuiſſe ſententiatum ſuper equo. Et determinare uidetur q̃ ſedere debeat iudex, & idem Io.And.ibi,in add. ſed ſtans ſuper equo dicitur baiulari.*

LEX II.

1 *Non debet quis eſſe ſubitus in reſpondendo,pronunciando,uel dicendo.*
An iudex poßit ſententiam emendare,aut interpretari? & iiij.
2 *Maiores iudices poſſunt per alios ſententias recitare.*
3 *Sententia,in qua libelli tenor non inſeritur,non uitiatur.*
5 *Interlocutoria etiam ſine ſcriptis ualet.*
6 *Si interlocutoria requirit cauſæ cognitionem, debet fieri iudice pro tribunali ſedente.*

a HAC LEGE.[a] Sũmaui eam tibi in præcedenti l. Et
primò ponit,qualiter ſententia debet proferri. Secũ-
dò ea lata prohibet eam corrigi. Tertiò à prædicto di
cto excipit maiores iudices.Secũda ibi,ſed nec.Tertia ibi,ex
1 ceptis. † No.quòd quis non debet eſſe ſubitus in reſpõden
do,pronũciando,uel dicẽdo.No.ij.q̃ ſentẽtiam latam, ſiue
2 datam,nõ licet corrigere. Tertiò no. † quòd maiores iudi-
ces poſſunt per alios ſententias recitare. Opp. ad primũ,&
uidetur quòd debeat dari ſentẽtia ſubitò,l.j.ff.dẽ dam. infe.
Sol. Dicit gl.ibi eſt ſpeciale. Tu dic quòd nec ſentẽtia datur
ſubitò,ſed acceleratur cognitio.Circa iſtã primã partẽ quæ-
ro,quid eſt dictũ hoc,ex libello partibus legerẽt.Gl.dicit,p-
pter duo.Primò,quia hæc tabellio ſcribit in libello ſuo. Se-
cundò,quia libellus datus in cauſa,ponitur in ſententia.Di
cunt enim iudices, talis cognitor, &c. uiſo ſ. ſcripto libello,
3 cuius tenor talis eſt,&c. † Quòd libellus inſerať in ſentẽtia,
licet obſeruеť cõmuniter,tñ ſi omittatur,ut puto,non uitiat
ſentẽtia.Nã hic nõ loquiť de libello dato à partibus, ſed de
libello ipſius ſententiæ.Item debes ſcire quòd propter iſtud
ſentẽtia debet ferri ſuper eo quod petitum eſt in libello,l.ut
fundus,comm.diuid.& l.Pomp. in fi.ff.de negot. geſt. Dice-
mus quòd in cauſis ſummarijs, ubi non eſt neceſſaria libel-
li oblatio,quælibet petitio debet procedere, ut hodie habe
mus expreſſum in c.ſæpè contingit.de uer.ſig.in cle. Sciatis
etiam quòd ſi non apparet ex actis, quòd iudex primò ſen
tẽtiam ſibi ſcripſerit, & eam emendauerit, ſi tamen appa-
ret quòd in ſcriptis eſt lata,ſufficit, hoc enim approbat con
ſuetudo.Et iſta uerba,quæ hic ſunt,quòd iudex debeat ſibi
antè formare, eſt magis conſilium datum iudici, quàm ſit
præceptum, quòd uerò ſequitur, quòd ipſe debeat legere,
iſtud eſt præceptum, & ita obſeruatur. Venio ad ſecundam
b partem, [b] dicitur hic quòd non poteſt corrigere, contr. ff.
de re iud. leg.actorum. Sol. Verum eſt quòd poteſt corrige-
re quo ad latinitatem, & uerba,nõ quo ad ſubſtantiam, ita
loquitur hic.Opp.leg. ab executore. ff. de appel.Sol.in glo.
Item oppo. leg. illicitas.§.fi.ff.de offic.præſc. Dicit glo. fallit
in multa. Tu dic quòd ſententia ibi non mutatur, ſed mul-
ta remittitur à præſide autoritate legis, ſicut quilibet ho
mo poſſet remittere quantitatem, in qua quis ſibi eſſet o-
bligatus, & hoc fortè uoluit ſentire glo. Oppon. leg. Pau
lus.ff. de re iud. Solue, ut in gloſſ.Item oppon. leg. diuus.ff.
de in integ.

de in integ.reſt. Sol.Dicit glo.fallit ibi. Veritas eſt, quòd ibi
non fallit,non enim corrigit iudex ex officio ſuo, ſed perita
c reſtitutione in integrum.Et ideò pro declaratione[c] iſtorum
4 debes ſcire, † Aut iudex uult ſuam ſententiã emendare,aut
interpretari.Si emendare,aut circa uerba tãtùm, & poteſt,l.
actorum.ff.de re iud.Aut circa ſubſtantiam, ut puta adden-
do,uel detrahendo,& tunc aut circa acceſſoria, & poteſt ea-
dem die addere,l.Paulus.ff. de re iud.Aut circa alia, & tunc
d regula[d] eſt q̃ non poteſt, ut hic, niſi per uiam reſtitutionis
in integrum,ff.de in integ.reſtit.l.diuus.& per totũ illum tit.
& ſ. ſi aduer rem iud. per totum. Itẽ per uiam ſupplicatio-
nis,auth.quæ ſupplicatio. ſ.de prec. Imper.offe. & ſ.tit.ij.l.
j.Item per uiam propoſitæ exceptionis, in caſibus,in quib.
exceptiones poſſunt operari poſt ſententiam,l.j.ſ. de iur.&
fact.igno. Si uerò quæris, an poſsit interpretari, diſtingue,
aut eſt iudex,qui habet merũ imperium, & poteſt, aliàs nõ,
l.ab executore.ff.de app.Venio ad tertiam partẽ,dicitur hic
exceptis tam uiris, &c. Quæro, à quo fiet hæc exceptio.Di-
cunt quidã à proximo,quaſi dicat,iſti maiores iudices poſ-
ſunt iſtam ſuam ſententiã corrigere. Hoc non eſt uerũ, non
enim permittiť niſi principi,ut l.j.§.de qua.de poſtu. & l.j.in
fi.ff.de quæſtio. Dicendũ eſt ergo, quòd hic intelligiť q̃ fiat
exceptio à primo dicto, quòd non legãt per ſe, ſed per ſuos
5 miniſtros, hic loquitur de ſententia diffinitiua. Quæro, †
c quid in ſentẽtia interlocutoria,[e] debet ne recitari in ſcriptis?
Breuiter puto q̃ non, nam ſolùm in diffinitiua eſt poſitus
iſte ordo,in alijs ergo remanet reg.quod tãtùm ualet, ſi fiat
ſine ſcriptis,quantũ in ſcriptis, ſ. de pact.l.pactum.An autẽ
iudex debeat ſedere pro tribunali,quãdo interlocutoria fer
6 tur,eſt diſtinguendũ,Aut † illa interlocutoria requirit cau-
ſæ cognitionem, & debet fieri iudice ſedente pro tribunali,
aliàs non,l.à procedente.ſ.de dilat.& ff.quis ord.in bo.poſ.
ſer.l.ij.§.dies.& no.per Dy.l.quod iuſsit.ff.de re iud.

ADDITIO.

a *Lege.Adde quod dicit no.in l.his qui.ff.de teſta.q̃ ſi in actorum camera reperitur ſententia,nec ſunt ibi uerba iſta,ſcilicet,lecta, & publicata,q̃ non ualet.Ad idem quod ipſe no.hic.in l.j.*

b P. PAV. P. *Partem.Alex.conſ.ix.in princ.uol.j.*

c *Declaratione.l.dicere.de arb.Bal.l.error.de iur.& fact. ign. l. quia arbiter.ff.de arb.& l.j.ſ.ſenten.reſcin.non poß.& c.qualiter.el j.de accuſ.& ibi gl.Ang.& Imo.l.iudex.de re iud.*

d *Regula.Limita niſi pro quo lata eſt ſententia,confiteatur ſententiã eſſe iniquam,quia tunc ipſemet iudex poterit ipſam retractare, Inn.c.quia plerique.de immu.eccl.& Bal.auth.ad hæc.de uſu.Item limita,niſi poſt ſententiam,quæ in rem iudicatam tranſuit,admiſſæ eſſent probationes in contrarium,parte non opponẽte,quia tunc idẽ iudex poterit ſententiam retractare.Inn.c.cùm dilecti.de reſc.c.cùm Bertoldus.de re iud. & c. fraternitatis. de frigi.& maleſ.Item limita,in ſententia excommunicationis,c.ſacro.extrà de ſentent.excomm.Adde quãdo iudex poßit ſuam ſententiam corrigere,Spe.& Ioan.And.add.in tit.de ſententia.§.qualiter.uerſ.hoc quoq.*

e P. PAV. P. *Interlocutoria.Circa iſtud an in ſententia interlocutoria requiratur reſcripti recitatio, Iaſ.l. nec quicquam. §. ubi decretum,de offic. proconſul.ubi ponit quid de ſententia condẽnationis expenſarum, an requiratur,ut feratur in ſcriptis,ut dicit Alex.hic in apoſt.quod tamen limitat quãdo fit cõdemnatio expenſarum iudicis officio, ſecus ſi principaliter peterentur iure actionis, ut ibi per eum, quem uide, & de interlocutoria quòd non ſit neceſſariò fienda in ſcriptis,Ioan.de Dama.conſ.xciij. Bar.l.ne quicquam.§.ubi decretum.& ibi dixi ff.de off.proconſ.& Bald. l.terminato.ſ.de fruct.& lit.expen. & Bal.& Ang.l. patris & filij. ff. de uulg.& gloſ.ſing.c.fi.uerſ.inanes.de elect.lib.vj.& Bal.ſ.l prox.& Bar. l.iij.ff.de app.recip.& Bal.l.j.ſ.eo.& Imo.d.l. patris.ubi dicit quòd ſi cõdemnatoria expenſarum non requirit ſcripturam, in ea non requiritur iudicem ſedere pro tribunali.& ponit Bar. hic etiam in fi. in taxatione expẽſarum,idem ſecundũ Bal.l.iij.de fruct.& lit.expen. Alex.l. iuſtè.ff. de acq. poſſ.& in l.fi.C.de priui.ſcho.lib.xij.& in l.Paulus.ff.de re iud.*

LEX III.

2 *Interlocutoria, quæ non requirit cauſæ cognitionem, poteſt ferri per alium iudicem.*

3 *An laici illiterati poßint eſſe iudices.*
4 *Si in ſententia non dicatur,in his ſcriptis,an præſumatur in ſcriptis lata.*
5 *Sententia in qua non apparet aliquod uerbum, ex quo colligatur quòd fuerit lecta,eſt nulla.*

SATVTIS.Summaui in præcedenti.Pri-
mò recitat legem præcedentem. Secundò il-
1 li addit. † No. q̃ ſentẽtia debet ferri,& in ſcri
a ptis recitari.[a] Secundò no. quòd quãdo ſen-
tentia eſt nulla, non habet nomen,neq̃ effe-
ctũ ſentẽtiæ.Et ideò dicũt aduocati, cõtra talem ſnim,ſi ſnia
2 dici poteſt,quod tamen negatur, uel contra tale inſtrumen
tum,ſi inſtrumentũ dici poteſt. Circa † hanc legem quærit
b gl.utrùm ſententia interlocutoria poſsit ferri per aliũ. [b] Gl.
dicit quòd ſic,l.diem.in prin.ff.de arb.& l.ſed & ſi interpella
tur.§.j.eo.tit.Quod intellige quando ſententia non requirit
cauſæ cognitionem,aliàs ſecus,l.nec quicquam.§. ubi decre
tum.de offi.proc.& l.omnia.ff. de reg. iur. Secundò quærit
3 gl. † utrùm laici illiterati[c] poſsint eſſe iudices.Videtur q̃ nõ.
c cùm enim ipſi habeant ferre ſententiã ex ſcripti recitatione,
ſi neſciunt literas,nõ poterunt legere,nec iudicare. Gl.deter
minat cõt.ut uidemus tota die, q̃ Poteſtates terrarũ ſunt mi
lites illiterati,& hoc uerũ eſt in his,qui uideńť eſſe de maio
ribus iudicib.qui recitant per alios,l.prox.in fi.Præterea,ci
uitas eligẽdo talẽ illiteratum, uideť uelle q̃ per alium legat,
d l.quidam.ff. de re iud. Et propter prædicta dicebã [d] ſemel in
ciuitate iſta,in ſentẽtia erat ſcriptum, data lata ſentẽtia, per
dictum iudicem iuſtitiæ,& lecta per me notariũ, de mãdato
dicti iudicis,&c.an ualeat? Dico quòd ſic. Nã iudex iuſtitiæ
huius ciuitatis,iudex eſt appellationis,& à Poteſtate appel-
latur ad eũ,ergo ipſe eſt ſuperior Poteſtate, ſed Poteſtas ha-
beť de maioribus iudicib.ut hic in gl.ergo, &c. Sed quæro,
4 † quid ſi in ſententia non dicat,in his ſcriptis, an præſuma
tur in ſcriptis lata.Spec.ponit iſtam q.in tit.de ſenten. §.iux
ta.uer.nõ ualet,ibi diſtinguit,an prolata eſt ſententia in pri-
5 ma perſona,an in tertia? & dic ut ibi. † Quæro,quid ſi nõ di
e citur,lecta,[e] ſed diciť ſolũ, data fuit ſentẽtia per dictũ iudicẽ.
Breuiter puto q̃ niſi appareat aliquod uerbum, ex quo col
ligiť q̃ ſentẽtia fuit lecta, erit nulla, ſ.eo.l.j.& aliàs uidi quã-
dam ſententiam, ubi non erat appoſitũ nomen, lecta, ſed
6 erat ibi dictũ ſententialiter promulgata. † Promulgare eſt,
eſt ſententialiter legere ex ſcripti recitatione, ut hic uidetis.
Vnde uerba ſic prolata hoc important, l. ſciendum, de uer.
obl.& ibi pleniſsimè ſcripſi.

ADDITIO.

a *Recitari.Item tenet in l.j.ff.de iud.*

b *Alium.An poßit committi alteri,ut legat ſententiam,Bal.ſ.eo.l.j.ad fi.& in interlocutoria,Bar.& Bal.hic.*

c *Illiterati.Adde tex.& ibi Bar.l.ex parte.ſ.de decur.lib.x. & an per notarium poßint pronunciare,Bar.l.j.§.j.de poſtu. & per Cy. l. certi iuris.ſ. de iud.& ibi gl.& gl.auth.de iud.§.j.& aliquid per Ang.& Imo.l.quidã. ff.de re iud.adde Spec.ti.de iud.deleg.§.excipitur.uerſ.itẽ q̃ eſt illiteratus.*

d *Dicebã.Bal.l.hac conſultiſsima.& ibi Alex.ſ.de teſta.*

e *Lecta.Quid ſi non dicitur lecta,ſed ſolũ data fuit, uel ſententia literis promulgata.Itẽ dicit Bar.d.l.ſciendum.in fi.de uer.obl.Bal.l.j.ſ.eo. & Bal.l.ſi is qui.ff.de teſta.Spec.d.§.iuxta.uer.non ualet gl.c.in princ.in uer.iniuſtã. de reg.iur.in vj.& Bal.l.fideicommiſ.§.j.de leg.iij.& doct. c.fi. de re iud. & Ang.in rep.l.ſciendum.in fi.de uer.obl.*

AVTHEN.

1 *Breuiores cauſæ,quæ.*

1 NISI BREVIORES. † Primò quæro quæ
a ſunt iſtæ cauſæ breuiores.[a] Gl.ponit multas opi.
Illa eſt uera, q̃ inſpecta qualitate perſonarum,
hoc committatur arbitrio iudicis, arg.leg.ſed,&
b ſi ſuſceperit.§.ij.ff.de iudic.Quæro, dicitur hic, [b] & maximè
uilium, quid eſt hoc dictum? Quidam exponunt, uilium,
ſcilicet perſonarum.Alij uilium, ſcilicet rerum. Alij uilium,
ſcilicet cauſarum. Tene quam uis. Quæro utrùm ſint aliæ
cauſæ, in quibus debeat procedi, & cognoſci ſine ſcripto.
Gl.dicit

Gl. dicit quòd ſic, ut auth. ut iud. ſine quoquo ſuffr. §. neceſsi
2 tatem. coll. ij. Tu adde l. leuia. ff. de accuſ. & quod ibi not. † Quæro, hic dicitur quòd ſententia debet ferri ſine ſcriptis, quid de proceſſu? tex. uidetur dicere idẽ, quòd ſine proceſſu ſcripto cognoſcatur, d. l. §. neceſsitatem. in auth. ut cler. apud propr. epiſ. §. j. Quod poteſt intelligi duob. modis. Vno modo ſine ſcripto, hoc eſt, quòd non detur libellus in ſcriptis, ſecundum quod aliàs requiritur, ut in auth. offeratur. de lit. conteſt. tamen bene redigatur in ſcriptis per notarium. Sed
3 hic intellectus non placet, † quia excepto libello, & ſententia, in qualibet graui cauſa proceditur ſine ſcriptis, licet poſteà in ſcriptis redigatur, c. quoniã ext. de prob. & l. ſcire oportet. ff. de excuſ. tut. Et ideò intelligo ſine ſcriptis, quòd
4 inde nulla fiat ſcriptura. † Creditur ſimplici informationi iudicis, etiam inſpectis cauſis breuioribus. Nec eſt mirum,
c [c] quia aliàs creditur ſoli relationi nuncij, l. quidam. j. de accuſ. & l. magis puto. §. non tantùm. de reb. eo. multò magis creditur ipſi iudici, in iſtis leuioribus. & hæc no. pro cõpro-
d miſsis, [d] quæ fiunt, in quibus datur poteſtas redigendi, ſeu cognoſcendi in ſcriptis, uel ſine ſcriptis, quia per hoc uiden-
e tur partes uelle, quòd eius ſimplici informationi, [e] & relationi credatur.

ADDITIO.

a *Breuiores. Secundũ Bal. l. ij. s̃. de peda. iud. intellige de cauſis à centum aureis infrà. Bar. l. diuus. ff. de bo. dam. Et fama in iſtis cauſis habet uim plenæ probationis, Bar. & habes poſt eum, l. de minore. §. tormenta. ff. de q. & ad hanc auth. adde no. dictum Matheſi. in ſuis not. primo & ſecundo, & Bal. l. Imperium. ff. de iuriſdic. omn. iud. poſt Bart. l. iubemus. §. ſanè. in fi. s̃. de ſacr. eccle.*

b *Hic. Adde quod no. gl. magna. in §. ſancimus. in auth. de exhib. re. & not. gl. c. fi. de reg. iur. in vj. adde quod no. Bar. l. mediterraneæ. C. de ann. & trib. lib. x. & quod no. gl. & doct. c. appellationibus. ext. de app.*

c *Mirum. Bal. conſ. incip. citatio cùm ſit facti iuſti. Et in l. iubemus. s̃. de ſacr. eccl. adde quòd de partiũ conſenſu ſententia poteſt ferri ſine ſcriptis, Ioan. And. poſt Spec. tit. de ſent. §. iuxta. uer. non ualet etiam quod alleg. Gui. de Suza. ita tenere per l. iudicem. ff. comm. diui. & l. fi. j. de temp. app.*

d *Compromiſsis. Et iſtud dictum Bar. alleg. per no. Lud. in ſuo no. lxij. no. mirabile dictum, quòd quãdo datur poteſtas arbitratori procedendi in ſcriptis, & ſine, ſtatur eius ſimplici relationi de geſtis coram eo, & ſic poterit eſſe teſtis. Ant. c. cùm ad ſedẽ. de reſtit. ſpol. & c. Quintauallis. quod tenementi. Sed an iſta poteſtas dari poſsit arbitris. Bar. auth. offeratur. in fi. s̃. de lit. conteſt. Sed Ludo. cõt. in l. ſciendum. de uer. ob. & Bal. l. fi. s̃. de cõt. empt. quòd arbitrator non tenetur pronunciare in ſcriptis. & Ang. hic, quia propter hæc daretur modus, quòd quis nunquam obtineret in cauſa reductionis. Item quæ ubi acta requirunt ſcripturam, non poſſunt probari per teſtes, niſi probentur acta facta & deperdita, c. cũ olim. de prin. c. Alber. de teſti. et cont. Bar. tenet Ant. c. Quintauallis. de iureiur. & Lud. l. ſciẽdum. de uer. ob. & Ang. ibi, in repetit. ſequitur dictũ Bar. hic, Alex. d. l. ſciẽdũ. & Pet. de Anch. c. cùm à nobis. de teſt. Ant. & Abb. c. ex literis. de prob. & Im. c. j. de iud. Adde an acta præſumantur interceſsiſſe, Caſt. conſi. liij. & an per teſtes probari poſsint, conſi. ij.*

e P. PAV. P. *Informationi. Adde circa iſtam deciſionem Bar. quòd creditur arbitratori, ſequitur Com. cõſ. vij. & ideò ſi dicat in laudo, q̃ partes ſæpe & ſæpius audiuerunt ex deciſione uegotij, ſibi creditur, ibi poſteà dicit aliud notabile, q̃ etiã poſito q̃ nõ credatur arbitratori, tamen opus eſt q̃ apponatur hoc per pactũ reductionis, aliàs incumbit, & ibi habes q̃ creditur, per Flor. de ſancto Gemi. in ſubſcriptiõe ſua. Quòd tamen credatur arbitratori, intellige quantùm ad ea quæ exiguntur, quantùm ad modum procedendi ad ſolennitatem, ſecus quantùm ad continentiam meriti & inſtantiam cauſæ, quia non creditur ſibi, nec præſumitur niſi appareat, puta ſi dicat, uiſis teſtibus & habitis informationibus & tali re, &c. Vide Comen. conſi. l. incip. ſtante ſtatuto ciuitatis Vincentiæ. Ant. de But. conſi. xxiiij. & de hoc an & quãdo credatur arbitratori, l. ne in arbitris. s̃. de arbi. ubi etiam ſcripſi de ueritate iſtius ſing. dec. Bar. hic, Feli. c. quontã ext. de prob. poſt Abb. ibi, qui dicit q̃ cõmuniter non tenetur iſtud dictũ, & ponit unam ſaluationem ad ipſum, ut ibi per eũ, quẽ uide omnino, & ibi etiam in princ. ponit q̃ in cauſis breuiorib. de quib. hic, nõ requiritur ſolẽnitas, & quæ dicũtur cauſæ breuiores & leues, ut per eũ ibi, quẽ uide poſteà. ſuper gl. Secundò dicit q̃ in iſtis cauſis requiritur ſaltem qualis fides actorum, & quòd relinquitur arbitrio iudicis, quæ dicãtur cauſæ breuiores. Vide quæ dicit Barb. c. fi. de don. Fel. c. j. de lib. obl. & Ant. conſi. cccxxj. qui ſequitur ſimpliciter dictum Bar. hic. ideò uide ibi circa medium, & uide ad Bart. §. arbitrorum. l. ſocietatẽ. ff. pro ſoc. Item iſtud quod dicitur hic, q̃ iudici, intellige in actis ordinarijs, ſecus in probatorijs. Franc. conſ. clxiiij. Fel. c. j. de lib. ob. ubi etiã dicit q̃ in iſtis iudex poteſt eſſe rogatus de actis coram ſe.*

De ſenten. & interl. omnium iud. Tit. XLV.

LEX I.

4 *Procurator ſi fuit ſemper in iudicio, uerba ſententiæ debent referri ad eũ, ſi tenor ſententiæ patitur.*

5 *Si dominus litem conteſtatus ſit, poſteà iudicium agitat per procuratorẽ, an ipſe debeat condemnari, uel procurator.*

6 *Litigium ſi agitatum ſit per procuratorem, & dominus eſt præſens tẽpore ſententiæ, in quem debeant proferri uerba ſententiæ.*

7 *Si dominus præſens, ſententiæ tempore, uult uti iure inſtantiæ utili ſibi cõpetenti ipſo iure, poterit in eum ferri ſententia. & nu. x.*

9 *Si lis eſt agitata per procuratorem, & tempore ſententiæ non fuit citatus procurator, ſed dominus qui fuit contumax, ſententia non ualet.*

11 *Verba condemnatoria, ad procuratorem diriguntur, executoria ad dominum.*

a 1 NON VIDETVR. [a] † Sententia, in qua
2 non condẽnatur procurator, ſed dominus, qui in iudicio non interfuit, eſt ipſo iure nulla. † No. primò q̃ ſi ſententia eſt nulla, debet iterato cognoſci. Secundò not. q̃ debet con-
3 demnari procurator, qui litigauit, nõ dominus. Ad primũ opp. † dicitur hic, q̃ re integra debet cognoſci. Cont. imò ex eiſdem actis, ut s̃. tit. ij. l. ſi ut proponis. la j. Sol. Fateor, & intellige ut ibi dixi. Ad ſecundũ opp. j. de iniu. l. fi. Sol. Ibi tenor ſententiæ nõ patitur, ut uerba referantur ad procuratorem, & ideò referuntur ad dominũ, licet abſentẽ, ut no. in l. nihil s̃. de procur. & bene. Ex prædictis ſumas aliquos caſus
4 indubitabiles, † ſi tenor ſententiæ nõ patitur, uerba nõ referuntur ad procuratorem, ſi tenor ſententię patitur, & procurator fuit ſemp in iudicio, ẏba ſentẽtiæ debẽt referri ad eũ ut hic, aliàs ſentẽtia eſt nulla. Si aũt nõ ſemp fuit in iudicio, ẏba ſentẽtiæ debẽt referri ad dñm, & hoc etiã nõ eſt dubiũ. Sed ſi in iudicio partim fuit dñs, & partim ꝓcurator, tũc eſt
b dubium. Pro cuius declaratione [b] quæro, † quid ſi dñs con-
5 teſtatus eſt litem per ſe, poſteà iudiciũ agitat per procuratorem, utrùm ipſe, uel procurator debeat cõdemnari. Et uidet quòd dominus, l. furti. §. ſi quis. ff. de his qui no. infa. hac l. à cõt. ſenſu. Bulgarus, & Ioan. cont. quia ſiue dominus fuit cõteſtatus litem, ſiue non, debet condemnari procurator, qui eſt præſens tempore ſententiæ. Et allegat ff. de neg. geſt. l. liberto. §. fi. l. licet. §. ſi plures. s̃. eo. ff. de procu. & l. nihil. s̃. eod. Et iſtę allegationes ſunt hic in gl. allegatur etiam ff. de proc. l. ſi quis cum procuratoribus. in princ. & leg. qui proprio. in princ. eo. tit. & in qualibet earum no. Nõ ob. l. furti. §. ſi quis alieno. quia ibi ſubaudi maximè. Non ob. hæc l. quia hic notatur facti accidentia, quòd dominus nunquam fuit in iudicio. Vel expone, non fuit in iudicio, ſcilicet aliquãdo. Subdit gl. quòd de conſuetudine uterq̃ condemnatur, ut opin. omnium ſeruetur. Sed de iure cõmuni teneo opin. Ioan. & Bul. quæ eſt uera, ſicut Deus eſt in cœlis, & oſtendo rationẽ. Regula generalis eſt, quòd quæcunq̃ gerimus, niſi in noſtra perſona initium ſumãt, etiam inutilem actũ efficiunt, l. quæcunque. ff. de act. & obl. & ideò in contractibus, ſi procurator eſt præſens, & tu promittis domino, non procuratori præſenti, contractus eſt nullus, leg. ſtipulatio iſta. §. ſi quis inſulam. ff. de uerb. obl. & de ſtipu. ſer. l. j. leg. eum qui. §.
c Iul. iij. de conſt. pec. Ita in propoſito, [c] cùm iſte quaſi contractus, qui celebratur per ſententiam, l. iij. §. idem ſcribit. ff. de pec. & ibi no. Ideò ſi agatur per ipſum procuratorem, requiritur quòd in eius perſona initium ſumat, aliàs actus eſt inutilis, & iſta eſt ueritas. Modò intelligitis hanc legem, & propter hoc dico in quolibet actu, qui celebratur in ipſo iudicio, idem dicendum eſt. Nam ſi fiat litis conteſtat. in qua lit. conteſta. etiam quaſi contrahitur, ut no. in l. ij. §. fi. de præt. ſtip. uerba litis cõteſtationis debẽt referri ad perſonas ipſorum conteſtantiũ litem, & ſic in quolibet alio actu, & hoc eſt fundamen-

fundamentum iſtius materiæ. Modò quæro quid econuer-
6 ſo, † pone q̃ litigium eſt agitatum [d] per procuratorem, ta-
d men dominus eſt præſens tempore ſententię, in quẽ debent proferri uerba ſententiæ? Videtur q̃ in dominũ, gl. hîc respondendo ad hanc legem, in ſecunda reſponſione. In cont. facit l. procuratoribus. s̃. de procur. & ff. de procur. l. mutari. ubi dicit gl. q̃ dominus ſuperueniens omnia ex integro debet agere, ut in eum transferatur iudiciũ, ad idẽ ff. de procur. l. in cauſæ. ſi ex parte, ubi dicit gl. q̃ procurator debet cedere domino ius inſtantiæ, ut ipſe poſsit litigare. Breuiter, huius declaratione debetis ſcire, q̃ ad hoc ut ſententia ualeat, requiritur q̃ uerba ſententiæ referantur ad eum qui tũc eſt præſens, ut s̃. dixi. Item requiritur q̃ ille, in quem fertur ſententia, habet ius inſtantię, aliàs reperiretur ſententia lata ſine inſtantia, quæ eſſet ipſo iure nulla, l. prolatam. j. eo. Hoc præmiſſo ſcias, q̃ dominus ſuperueniẽs quandoq̃ uult habere ius directum inſtantiæ nomine ſuo, & tunc oportet, q̃ omnia de nouo fiãt, ſecundũ gl. quę eſt in d. l. mutari. quòd fiat unico actu dicendo ſic, do libellum prout dedit procurator, litem conteſtor, ut fecit ipſe, & ſimilia, & ſic unico actu omnia repetentur. Quandoq̃ dñs directum ius inſtantiæ uult habere ex perſona procuratoris, & tunc oportet q̃ fiat ceſsio, ſecundum quod not. in d. l. in cauſæ. ff. de proc. §. ſi ex
7 parte. † Quandoq̃ dominus uult uti iure inſtantię utili ſibi competenti ipſo iure. Nam ſcias, q̃ omniũ quę in iudicio agitantur, quæritur domino utilis ſine ceſsione, l. in cauſæ. in fi. de procur. & l. in omnib. de præto. ſtip. l. iij. §. ſi ex cõuentione. ult. gl. ff. de re iud. tunc ſi dñs uult ex uigore iſtius utilis inſtantię, poterit in eum ferri ſentẽtia, & ualebit, & ſic uerba ſententiæ in eius perſona debebũt proferri, per rationes prędictas. Nõ obſt. l. procuratoribus. s̃. de proc. quia fateor, q̃ inuito procuratore, non poteſt dñs aſſumere iudiciũ, ſed eo uolente & tacente ſic, l. quę omnia in princ. & ibi no. ff de proc. Itẽ non obſt. mutatio, quæ fit de directo iure inſtantiæ
e ad utilem, l. quanquã. §. Iul. de aqua plu. arc. & quod ibi no. [e]
f per Dy. Iuxta prædicta [f] quæro, † retento eo themate, procu-
8 rator proſecutus eſt litem, dñs tẑpore ſententiæ mittit nouũ procuratorẽ. Certè idem in ipſo procuratore nouo, q̃ [g] dixi in ipſo dño, per eaſdẽ rationes, quia ille erit in iudicio procuratorio nomine dñi, pro illo iure utili inſtantiæ quod cõ-
9 petit dño. Item quæro, retento † eodem themate, [g] lis eſt agi
g tata per procuratorẽ, tempore ſententiæ fuit citatus dñs ad audiendã ſententiam, nõ procurator, & dñs fuit contumax, an ualeat ſententia? Videtur q̃ ſic, quia contumax pro præſenti habetur, l. properandũ. §. ſin aũt reus. s̃. de iud. Sed in præſentem ualeret, ut dixi, ergo, &c. Cont. Lambertinus de Rambonibus, antiquus aduocatus Bononieñ. & egregius doctor, per l. procuratoribus. s̃. de procur. Hoc oſtendo per rationẽ, q̃ñ quis mittit procuratorẽ ab initio, uidet dicere q̃ ipſe nõ uult litigare per ſe, l. j. circa fi. ff. de procur. Itẽ quis nõ poteſt cogi perſonaliter uenire, l. fi. s̃. de procur. Dñs igitur, qui ab initio miſit procuratorẽ, uidetur diximſe q̃ nõ uult litigare per ſe, ergo non debet citari ipſe, imò procurator: ſed procurator, qui erat dñs litis, non fuit citatus, apparet ergo q̃ talis citatio nõ fecit dominum contumacẽ, meritò ſenten-
10 tia in eum lata, eſt ipſo iure nulla. † Quod igitur dixi, quòd ſententia poteſt ferri in dominũ præſentem, ex uigore utilis inſtantiæ, eſt uerum, ſi ipſe uult uti illo iure utilis inſtantiæ, nõ enim poteſt compelli, ut eſt dictum. Et ideò in quæſtione præcedenti oportet intelligi, q̃ dominus erat ibi præſens ad ſententiam audiendam, aliàs eſſet neceſſe q̃ ex alijs actis colligatur, q̃ ipſe utebatur illa inſtantia, aliàs ſimplex præ-
h ſentia non ſufficeret, per ea quę ſunt dicta s̃. [h] Venio ad illud
i [i] quod dictũ eſt s̃. in gl. ut omnium ſeruetur opi. uterq̃ condemnetur, utrùm hoc ſit bene dictum. Ray. dicit q̃ non, imò ex hoc omnino deſtruitur opin. quia per hoc tollitur reo beneficiũ. l. furti. §. ſi quis alieno. ff. de his qui not. inf. ubi dicitur, q̃ qui condemnatur per procuratorẽ, non eſt infamis. Hic igitur infamaretur dominus, quanquam litigauerit per
k procuratorẽ. Et in hoc reſidet Cy. Pro eis induco [k] æquiparando ſententiam ad contractum, ſi aliquis ſtipularetur Ti-

tio abſenti & ſibi: ualeret ſtipulatio pro parte, & parte nõ, l. ſi mihi & Titio. de uer. obl. ergo qñ procurator condemnat̃, & dñs, ualet pro parte præſente, & pro parte abſente non. Conſuetudo obſeruat opin. gl. & ego eam ſuſtineo de iure, & dico q̃ uerba iſta debẽt ſic intelligi, qñ ꝓcurator eſt præſens, cõdemno procuratorẽ, & dñm, hoc eſt, procuratorẽ & dñm in perſona ꝓcuratoris. Pro hoc intellectu facit l. aduerſus. & l. ſi duo. ff. de arb. & per hoc ceſſant obiectiões factæ in
11 cõt. † Quæro, q̃d ſi contrà in ꝓcuratore actoris, procurator actoris eſt in iudicio, reus cõdemnatur, in cuius perſonam debent referri uerba cõdemnationis. Reſp. in perſonã procuratoris, quia reus debet condemnari ipſi procuratori, l. licet. §. ſi plures. ff. de proc. & l. accipientis. de auto. tut. & hoc per rationẽ prædictam, quæcunq̃ gerimus, &c. Aduerte q̃ hoc quod dico, eſt uerũ in uerbis cõdemnatorijs, uerba aũt executoria debẽt referri ad dñm, nõ ad procuratorẽ, uerbi gratia, condemno Titium tali procuratori actoris addandũ & ſoluendũ centũ, petita ipſi dño, non procuratori, niſi ha-
l beret ad hoc ſpeciale mandatũ, l. hoc iure. [l] ff. de ſol. & l. ſed ſi tantũ. ff. de pact. Et idem dico in coniuncta perſona, quę agit pro coniuncta, quia uerba condemnatoria referuntur ad ipſum, uerba exceptoria cõdemnationis debent referri ad dñm, quoniã ipſa coniuncta perſona non poteſt ſolutionẽ recipere, l. iij. §. j. iud. ſol. & l. uero procuratori. de ſol. mat. Ex hoc habes qualiter tu procurator actoris, formes libellum, quia debes petere condemnari reum tibi procuratorio nomine ad dandũ, & ſoluendum dño, non tibi, niſi de hoc ha-
12 beas ſpeciale mandatũ. † Quæro, quid in defenſore [m] rei?
m Breuiter, quidã eſt defenſor, qui uenit ad allegandũ cauſas abſentię, & ille non condemnat̃, l. liberto in fi ff. de neg. geſt. Quidã defenſor uenit ad plenã defenſionẽ, & tũc aut uenit ad defendendũ animo nouandi, & tunc ſine dubio ille cõdemnat̃, l. delegare. de noua. & de neg geſt. l. ſoluẽdo. de ſol. l. ſolutionẽ. Quandoq̃ uerò uenit nõ animo nouandi, & tũc ſiquidẽ dño præſente, & patiente, uidetur habere mandatũ, l. qui patiatur. ff. mand. & ideò eſt idem quod s̃. dixi in procuratore, ſi dñs eſt ignorans, ita quod non habet mandatũ tacitum, uel expreſſum, tunc condemnatur ipſe defenſor, & in eum fiet executio, l. Plautius. ff. de proc. & condemnatur
13 ipſe defenſor nomine Titij. Inn. c. cauſam. qui filij ſunt leg. † Quæro, quid in tutore & curatore & ſimilib. Nos dicimus q̃ uerba contractus celebrati debent referri ad pupillum. l.
n eum. §. ſi actori. [n] de conſt. pe. Ex hoc cõcludo, q̃ ſi uerba ſententiæ referantur ad ipſum pupillum, licet iudiciũ agitetur per ipſum tutorẽ, q̃ ualet eadem ratione, & per hoc idem di-
o co etiã in ſyndico [o] eccleſię, q̃ ſi uerba ſententię referant̃ ad ipſam eccleſiã, licet litigiũ agitetur per ꝓcuratorẽ, q̃ ualeat, & hoc de iure ciuili, nec in hoc eſt diſcordia inter ius canonicum & ciuile, per rationẽ prædictã, quod plenè examinaui in l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis inſulam. ff. de uer. obl.

ADDITIO.

a *Non uidetur. Alexan. l. j. ff. de re iud. & l. j. ff. de uerb. obl. Bart. in conſ. cxlviij. Barb.*

P. PAV. P. *Circa materiam huius legis adde primò quòd iſta reg. non procedit de iure can. quia non conſiderat iſtam ſubtilem differentiam, an condemnetur dominus uel procurator ſecundum meram ueritatem & effectum ipſum, c. querelam. de elect. ubi Pan. Ang. conſ. xcij. Secundò adde q̃ iſta l. nõ procedit etiã in fõro ciuili, quando proceditur ſine figura iudicij, ſecundũ Io. de Im. d. c. ſæpe. de uerb. ſig. quod exclamat Ro. ſing. xxj. C. de ſenten. Alexan. l. furioſo. ff. de re iud. Quid autem in iudicio uniuerſali, uel in tutore, Pau. conſ. cccxx. An autem in ſententia abſolutoria debeat præferri particularis perſona, Ro q̃ ſic ſing. ccccliij.*

b *Declaratione. Sed ſi in iudicio partim fuit dominus & partim fuit procurator, tunc eſt dubium. Bal. & Sal. l. procurator. Adde q̃ Io. And. in add. ad Spec. in tit. de ſententia. §. qualiter. uerſ. porrò. dicit tutius eſſet ſententiam concipi in perſonam utriuſq̃.*

c *In propoſito. Item fallit hic in ſummarijs. & no. Bar. in extrauag. ad reprimen. uerb. figura iudicij. ad fi. Sed utrùm iſta lex procedat de iure can. dic q̃ non, c. querelam. de elect. & quod dixit gl. c. cùm cauſam. de dol. & contu. & Bar. l. ſtipulatio iſta. §. de uerb. obl.*

d Agitatum.Bart.l.ſi furioſo.ff.de re iud.
e Not.Bar.l.ſi procuratori.ff.de uer.obl.
f Prædicta.Bart.l.liberto.ff.de neg.geſt. & l. furti.§.ſi quis alieno.ff.de his qui no.infa.& l.qui proprio.& l ſi quis cum.ff.de proc.
g Themate. Quid ſi agitatũ fuit iudiciũ cum procuratore, poſtea citatur dominus ad ſententiã audiendam,an ualeat talis ſententia,hanc q.tetigit idem Bar.ff.de re iud.l.furio.& hanc l.limita ut per Bal. l.nihil. C.de proc.uide qd' no.Bar.l.mutari.in fi.ff.de proc.& quod dixi in l.meminerint.ʒ.unde ui.& Bar.l.ſtipulatio iſta.§. ſi ſtipuler.de uerb.obl.& gl. & Bar. d.l.nihil.& Bar.l.mutari.ff.de proc.adde Pet.de Anch.conſ.cxcj.
h Suprà.Bar.l.furi.ff.de re iud.& Bal.hic.
i Illud.Hanc legem limita non procedere in criminalib.l.fin.de iniu. Sed de illius intellectu uide Bar.in prim.huius l.& quid in criminalibus & in delictis,Bal.hic.
k Induco.& illud quod tenet gl.iij.c. querelam. de elect. ſecundum quod utercq; debeat condemnari.
l Iure. Adde q, unus caſus eſt ſpecialis,in quo procurator poteſt agere iudicati,l.actor.ff.de proc.& Lud.l.iiij.in prin.ff.de re iud.
m Defenſore.Quando quis uenit ut defenſor ſine mandato, quis debeat condemnari,Bar.l.liber.in fi.ff.de neg.geſt. Adde an ualeat ſententia lata contra ſyndicum,qui litem conteſtatus non eſt.Caſt.conſ.cccxviij.
n Actori.d.§.ſi actori.non uidetur probare hanc opi. quia loquitur in ſtipulando pro pupillo, uel adulto. Sed melior eſt ſecundum Bal. hic tex.in l.ſi ideò.§.j.ff.de euict.
o Syndico. Vide in d. l. ſtipulatio. §. pen. & ibi. Ang. & cõmuniter doct. tenent cont. Bartol. & uide quæ dixi poſt Imo. l. ex contractu. ff. de re iud.& d.§.pen.

LEX II.

3 In defectibus non publicè notis, ex quibus detegitur aliquem non eſſe iudicem,ſufficit eum eſſe in quaſi poſſeſsione illius iuriſdictionis, ut ſententia ualeat.
4 Exceptio contra iudicem, qualiter debeat formari.

1 SI ARBITER. Iſta lex habet duas lecturas. Secundũ primam hoc dicit, † Cõmunis error excuſat. ſecundũ ſecundam hoc dicit, Caſus ſuperueniens in perſonam iudicis,ſententiam non extinguit. Opp.& uidetur q̃ ex hac electione effectus ſi,liber, l. Barbarius.ff.de off. præt.Sol.ibi propter publicam utilitatem, quia multa geſsit, & multa fecit,hic ſolùm unam ſententiam dedit.*Iuxta
2 hanc l. † quæro quid in iudice excõmunicato, an eius ſententia ualeat Reſpond.debemus diſtinguere, ut ex hac l. colligitur. Aut
a publicè reputabatur[a] non excõmunicatus, aut erat excõmunicatus publicè. Primo caſu ualet ſententia, ſecundo caſu non, ut ext. de re iud. c.ad probandũ.Et idem poſſemus quærere in iudice infami, an eius ſententia ualeat.Et diſtingue,aut erat publicè infamis, aut habebatur ab omnibus hominibus bonæ famæ. Primo caſu nõ ualet, ſecundo ſic, per hanc legem. Et quod no.per glo.ff.de te-
3 ſta.l.cum lege.in fi.ext. de reſc.c.ſciſcitatus. † Idem in alijs defectibus, ex quibus detegitur aliquem non eſſe iudicem, ſufficit quem eſſe in quaſi poſſeſsione iuriſdictionis, & illum defectũ non
4 eſſe publicè notum,ut hac l.cum l.ſ.alleg. † Et ex his appre-
b hende,[b] qualiter debeat formari exceptio contra iudicem, non enim ſufficit dicere, dico te nõ eſſe iudicem meum, ſed debeo adijcere, & te non eſſe in poſſeſsione iuriſdictionis, uel te ab omnibus reputari non iudicẽ, ut hac l. probatur, & de teſtam.l.j.& quod ibi no.

Dedit. Dic meius quòd in d.l. Barb. agitur de eo qui ſententiæ tempore erat inhabilis. Hic loquitur de eo q̃ poſt ſententiam effectus eſt inhabilis.Et ſic habita perſonarum ratione, magnũ diſcrimen eſt. I.Conc.B.

ADDITIO.

a Reputabatur.Bar.l.quidam conſulebant.de re iud.allegando iſtam legem, uidetur fortius dicere q, ualet ſententia, & q, iſtud de infamia, intelligitur de delegato,non in ordinario,ut per doc.in c.cùm ſuper.de off. deleg. Vide glo.xiiij.q. j. in ſum. & q.viij.uidentur dicere q, iſtæ ſententiæ latæ ab excõmunicato ualeant donec detegatur infamia,poſt non.c. ad probandũ. de re iud.in uer.publicè.Io.And.Ant.& Abb.c.fraternitatis.de teſt.
b Apprehende. Bar.l.j.ſ.de teſti. & dic q, exceptio hic poſita non eſſet congrua, niſi deponeretur cauſa quare non infamis, ut ext. de teſti. c. præſentium.in vj. & quod not.Bar.l.iij.ff.de teſtib.& l.ad teſtium.§.quod dictum.ff.de teſtam.

LEX III.

1 PRAESES. † Sententia quæ non continet[a] abſolu-
a tionem, uel condemnationẽ, uel æquipollens, eſt ipſo iure nulla. Opp. l. in ſumma. ff. de re iud. & de arb. l. quid tamen.§.j.Sol.Ibi continebatur æquipollens ad condemnationem, uel abſolutionẽ. Opp.l. eos.ʒ. de app. Sol. Ibi codẽ modo continetur æquipollens. Nam cùm iudex confirmat primã ſententiam, ſi primus condemnauit, uidetur damnare, ſi primus abſoluit, uidetur abſoluere. Et per hoc
b uidi in ciuitate iſta[b] quandam ſententiã huius tenoris,talem reum abſoluimus, uictũ uictori in expenſis, ſed ibi non fuit adiectum condemnamus. Certè illa ſententia eſt nulla, quantùm ad condemnationẽ expenſarum,per hanc legem.
c In cont.ſacit[c] ſ.de fideicom.l.uerbum,uolo. Sed aliud in ultimis uoluntatibus,quę fiunt à teſtatoribus,mortis cogitatione turbatis,l.hac cõſultiſsima.qui teſta.fac.poſs.Sed ſententia debet fieri deliberatè, & ſcribi, & emendari,ut ſ.tit.j.l.ij. ideò non ſubauditur uerbũ ibi condemnamus,niſi præceſsiſſet ſententia condemnatoria hoc modo,reum condemnamus,& uictum uictori in expenſis, tunc condemnatio ualeret. Nec eſt neceſse q̃ uerbũ ſubintelligatur, ſed omnia iſta ueniunt ad determinationẽ iſtius uerbi cõdemnamus, quod præceſsit, arg. pro hoc,ff.de publica.l.j.circa prin.&l. j.ad leg.Iul.de ui.

ADDITIO.

a Continet.Imò hic non obſt.dicimus q, ualet ſententia lata ſimpliciter ſuper facto,ſeu ſimpliciter facti declaratoria non continens,condemno uel abſoluo, & hoc in criminalibus criminaliter intentatis. l. j. §. j. ff. ad Turpil. Idem etiam in criminalibus ciuiliter intentatis. l. uiro. & ibi Bart. ff ſol. mat. Idem eſſet in actione perſonali ex contractu. l. quid tamen §.j. ff.de arb.& l. ſi prætor.in princ.ff. de iud.Idem in realì.l.& ex diuerſo.§.j.de rei uend.l.Pomp.§. ſed & is.ff. de procur. quæ no.ad intellectum huius l. Quando autem ſententia ſuſtentetur,ſi non eſt uerb.condemno,uel abſoluo,uide Bal.hic, & dixi in l.in ſumma.ff. de re iud. Adde ſecundum Ioan. And. in add. ad Spec. tit.de ſenten. §. qualiter.uer. quid ſi iudex, q, ualeat ſententia, ſi iudex dicat, pronuntio prout talis iudex pronuntiaut in tali cauſa. De eo qui dixit,pronuntio,ſecundum conſilium ſapientis,uide Ang. conſ.ccxxix.
b Iſta.Im.l.iudex de re iud.Bal.l.error.ſ.de iur.& fac.ig.
c Facit. Adde q, idem tenet Bal. & Ang.l.j.in fi.ff.de hær. inſt.Bar.ibi tenet cont.& Lud.l.j.ff.de re iud.& Bal.hic,& moder.§.curare.inſt.de act.& Imo.l.iudex.de re iud.

LEX IIII.

4 Subſtantialis ordo iudicij ſi omittimur,uiolat id quod agitur.
7 Cauſæ cognitio fit partibus præſentibus,uel contumacibus.
8 Sententia lata ſine cauſæ cognitione,eſt ipſo iure nulla,& nu.10.
9 Sententia ſi eſt lata parte præſente,uel contumaciter abſente, præſumitur lata cauſa cognita,niſi ex temporis breuitate aliud præſumatur.

a PROLATAM.[a] † Sententia lata contra ordinem iu-
1 diciorum eſt nulla. Et pone exemplum,ſi fuit omiſſa litis conteſtatio, uel omiſſus libellus, & ſic ſententia eſt
2 nulla.Modò aduertatis.opp.ʒ.de app.l.j.Huius timore † debetis ſcire q̃ quidam'eſt ordo unius cauſæ ad aliam cauſam, & iſte ſi peruertatur, non reddit ſententiã nullam, ut l. cont. Ad hoc ſ.com.di.l.ij.& l.ſi mancipium.§.j. ff. de euic. Et ideò ex hoc habes q̃ ſi prius eſſet conuentus fideiuſſor, quàm principalis, uel prius poſſeſſor, quàm debitor principalis, nec de hoc eſſet oppoſita exceptio,tenet ſententia,quia per-
3 uertitur ordo unius cauſæ ad aliam, nõ unius cauſæ ad ſeipſam. † Quidam alius ordo eſt unius cauſæ ad ſeipſam,& hic eſt multiplex,nam quidã eſt ordo ſententiæ,& iſte ſi per-
b uertitur,[b] reddit ſententiã nullam, ut ſ.tit.j.l.ij.Idem ſi peruertatur ſubſtantia ſententiæ,quia non continet abſolutionem,uel condemnationẽ, ut ſ.l. prox. Et de iſtis non poteſt
c poni exemplum in hac l. Et ideò gl.[c] in prin. ſui reprehendit opin.quorundã,& bene.Quidam eſt ordo inſtantiæ ad ſententiam, ſeu formã iudicij, tunc loquitur lex noſtra, & ideò ponunt exemplum, q̃ omiſſa fuit litis conteſtatio,qui ordo peruerſus ſentẽtiã reddit ipſo iure nullã. Quæro pro huius declaratione,quis eſt ordo iudiciorũ.Gl.tua ponit hic multa,quam uide,& utrùm bene dicat, ſtatim dicam, ibi ſolennitas omiſſa, in ipſa ſententia, non in iudicio. Pro gl. huius
4 declaratione debetis ſcire †, q̃ ordo ſubſtan-
d tialis[d] ſi omittit, uitiatur* id, quod agitur, ſecus in ordine,qui non eſt de ſubſtantia, ut l.j.circa fi.de uen.inſp.C.de teſt.l.præpoſteri.
5 Modò uidendũ eſt, † an omnia quæ ponun-
e tur in gl. ſint de ordine ſubſtãtiali.[e] Spec. in ſecunda parte ſui libri, in princ. & Hoſt. in Sum.de re iud.uidetur dicere q̃ nõ ſint omnia illa ſubſtantialia, ſed de ſubſtantia eſt libelli oblatio,litis cõteſtatio,& iuramentũ de calumnia,citatio,& poſtea q̃ ſententia feratur in ſcriptis congruo loco,ſeruatis ſolennitatibus poſitis ſ. tit.j. Sed teſtium examinatio, & publicatio nõ ſunt de ordine ſubſtantiali, licet hic gl.aliter dicat. Quid di-
f cemus? Dico q̃ illud dicitur eſſe de ſubſtantia[f] illus rei,quo ceſſante res eſſe non poteſt,l.pacta.ff.de contrahen.emp.ubi dicitur q̃ res & pretium ſunt de ſubſtantia emptionis. Nam emptio ſine his eſſe non poteſt, & euictio eſt de naturalibus emptionis, alia autẽ dicuntur accidentalia. Modò ad pro-
g poſitũ, ſi remoueremus[g] examinationẽ teſtium,uel publicationem,ſententia eſt,& eſſe poteſt. Nam non eſt de neceſsitate q̃ probetur per teſtes, quia multa poſſunt probari per confeſsionẽ,& inſtrumenta,quę ſufficiunt ad ſententiam.Et ideò ſi teſtibus nõ ſcriptis, uel non publicatis, eſt ſententia lata, tunc dicitur lata contra ius litigatorũ,non contra ſubſtantialem ordinem iudiciorum.Idem tenebat Iac.de But.& idem dico in iuramento calumniæ, cũ ipſum poſsit omitti, l.ij.§. ſed quia ueremur. de iur.ca.& ext. de iur. cal.c.j.lib.vj. meritò non eſt de ordine ſubſtantiali, quicquid glo. & dicti doc. dicant.& ideò puto q̃ ſi prius iuretur de calumnia,poſteà cõteſtet lis, non erit ſentẽtia nulla. cũ enim nullo modo
6 eſſet iuratũ,teneret ſententia, ut dictis iuribus. Quæro, † u-
h trùm citatio[h] ſit de ſolennitate ſubſtantiali.Prædicti doct.dicunt q̃ ſic,dixi ſ.credo q̃ habeant bonũ intellectũ. Vos autem dicatis aliter,de ſubſtantiali ſolẽnitate iudiciorũ eſt cauſæ cognitio.Nam ſententia lata ſine cauſæ co
7 gnitione, eſt nulla, * ut ʒ. eo.l. ex ſtipulatio-
i ne.& commi.uel epiſto.l.fi. † Cauſæ autẽ co-
k gnitio[i] dicit fieri,[k] qñ fit partibus præſentib. uel partib. cõtumacibus,& abſentibus,ff.de mi.l.in cauſæ.§.cauſa cognita.Et ideò ſi partes ſemper eſſent ſpontè præſentes, nõ requireret citatio. Et illud,quod dicti doc.dicunt, q̃ citatio eſt de neceſsitate,eſt uerum,ad hoc ut parte abſente conſtituat ipſa in contumacia,l. conſentaneum. & auth. ſemel. ſ. quomodo & quando iu. Quæro,
8 iuxta prædicta, † reperitur libellus lite conteſtata, iuramentum de calumnia,citatio ad ſententiã,& ſentẽtia lata. Opponitur q̃ ſententia eſt nulla ipſo iure,qa nõ pręceſsit cauſæ cognitio,an ſit iuſta iſta oppoſitio? Videtur q̃ ſic,ex prędictis, quia cauſæ cognitio non apparet, quia non apparet datus terminus ad probandũ, nulla data dilatione ad iuriũ pro-
9 ductionẽ, & non cognitũ de cauſa. † Cont. puto, [l] ſufficit e-
l nim ſententiã eſſe latam præſente parte,uel cõtumaciter ab-
10 ſente,ut dicat factũ cauſa cognita,aliàs cauſæ cognitio præſumetur ex hoc, ut d. l. in cauſæ.§.cauſa † Prædicta uera,niſi ex breuitate temporis aliud præſumatur. Quid enim ſi ſtatim poſt lit.conteſt.intra modicos dies, iudex dedit diffinitiuam ſententiã? Certè ex hac breuitate tẽporis poteſt pręſu
m mi q̃ iudex non fuit inſtructus, [m] & tunc puto iſtam ſenten
n tiam nullam, tanquã latam ſubitò [n], & ſine cauſæ cognitio-
11 ne,ut ſ. tit.j.l.ij. † & terminari deberet cum cauſæ cognitione,ut ʒ.eo.l.ex ſtipulatiõe,& d.l.fi. cõmi.uel epiſt.de hoc pleno[o] ext.de reſti.in integ.c.cùm ex literis.circa med.

Vitiatur.Neq; à parte remitti poteſt: Bart.l. qui in potestate.nu. 2. C. de in iud. uoc. I.Con.B.

Nulla. Idẽ Bart. l. properandũ. §.j.nu. vj. C.de iud.auth.at qui ſemel. nu. xxj. C. de probat. I.Conc.B.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Prolatam. Circa iſtam materiam adde primò q, non eſſet bona conſequentia, iſtud non eſt expreſſum in l.prolatam. ergo non eſt de ſubſtantia iudicij,Ro.conſ.clxxj.ubi etiã ponit an concluſio ſit de ſubſtantia,an autem publicatio teſtium ſit de ſubſtantialibus,Bar.in.tracta.de iud. d. Nellum in tract. Quid autem ſi iudex proferat ſententiã parte teſtium publicata ex parte non,Bal.c.j.§.j.de controuer. inuest. Item de materia, an publicatio teſtium ſit de ſubſtantia iudicij,Fel.c.cùm I. & A.extrà de re iud.& Bal.de publ.c.j.ſi de inueſti.inter dom.& uaſal.lis oria.Itẽ in quibus caſibus requiratur litis conteſtatio, & in quibus non, Bar.in tract.de Gabel.in ix.parte. Item adde q, peremptorium nõ eſt de ſubſtantia quando partes ſunt præſentes,ſecundũ Bal.l.j.ʒ.quõ & quando iud.& in auth. ſi omnes. C.ut ſe ab hæred.abſt. Item no.q, de iure cognoſcere, ordine non ſeruato,eſt ius alterius auferre,Bal.c.j.§.iniuria. de pace iur.fir. An autem iſta requiſita requirantur in ſententia arbitri. Ang.conſ. ccxv. Item not.q, iſta quæ requiruntur de ſolennitate iudicij, non requiruntur quando cauſa uertitur coram iudice ſeu officiali ignorante leges ſeu ius. Bal. auth.niſi breuiores.ſ.de ſent.ex bre. recit. & circa iſtam materiam quando agitur contra prælatum tutorũ uel curatorum tanquã dilapidatorem bonorum eccleſiæ, pupilli uel adulti,poſsit procedi ad receptionẽ teſtium lite nõ conteſtata,& etiam ad diffinitiuam ſententiã,Ro.ſing.ccccxj.Item in notarijs obſeruandus eſt ordo iudiciarius & quando,uide Egi. de quo habes Bertachi.uerſ. notoriũ.Itẽ q, omiſsio ordinis iudiciarij uitiet in ordinarijs, Fel.c. eccleſia.v.no. de conſt. Bar.aut.hoc ſi debitor.ʒ.de pig.Fallit niſi iſte ordo eſſet datus à principe, quia tunc omnino ſeruari debet.& an ſententia non uiſis actis ſit nulla,Bal.l.ij.C.de eden. & in l.j.ff.de fer.per Alex.
b Peruertitur.Scripſi poſt Bar.in auth.ſi quis.ſ.de teſti.Bar.l.ſi quæramus. ff. de teſti.
c Col.Bar.l.properandum.in prin.C.de iud.Tamen in cauſa liberali,& monachali non eſt neceſſaria lit.conteſt.l.iuſta.ſ.de libe.cau.
d Hoc non eſt uerum in ordinario,ſi enim certus ordo datus ſit,debet ad unguem ſeruari,licet non ſit ſubſtantialis,Inn.c.ex tenore.in.gl.j.circa prin. de app.gl.in cle.j.de iure pat.& l.certè.ʒ.quãdo prouo.& Bal.l.præſcriptione. C.ſi contrarius. Dixi in l.uniuerſa. & Bal.hic Adde an ordo uitiet proceſſum.Bal.conſ.ccxxxviij.iiij.uol.Et adde quod uoluit Spec.tit.de peti.& poſ.§.j.uer.quid ſi primo.ubi tenet q, licet lata ſit prima ſententia ſi per proprietate,q, non per hoc eſt,quin ualeat. Abb.l.cùm dilectus.ext.de cauſ.poſs.& prop.
e P. PAV. P. Subſtantiali. An publicatio teſtium omiſſa reddat proceſſum nullum,Fel.c.cùm I.& A.ext.de re iud. Alex.l.diuus.ff.de re iud.quod non,etiam ſi ſit petita publicatio teſtium,Barb.conſ. lxxxiij.in iiij.uol.
f Subſtantia.Vide no.Bal.de uindi.lib.
g Remoueremus.No.q.omiſsio publicationis proceſſus, & teſtium non uitiat proceſſum.Quod limita ſecundũ gl. in c.fi. de hæret.in vj. in uerb.iudiciali.niſi fuerit petitũ,Inn.c.cùm I.& A.ext.de re iud.Bal.c. j. ſi de inue. inter do.& uaſal.lis oria.concludendo dicit,q, publicatio teſtium omiſſa, non reddit iudiciũ nullum, ſecundũ gl.ſed tamen ſentit contrà hic.Nam ſine illis teſtibus ſententia lata eſt aliqua, & maximè abſolutoria.& l.cùm putarem.fam.ercif. & l.eo tempore de pecu. & l.ſi non ſortem.§.hær.& quod ibi gl.de cond.ind.& Bal.in præalle.loco concludit, q, una pars poteſt cogere aliam ad concludendum in cauſa,& multa allegat,& inter cætera alle.Inn.c.paſtoralis.de cau.poſ.& alia iura quæ ibi uide per eum latè,& maximè,quia eſt de ordine iudiciario,c.quoniã. de prob. & Ant. c. paſtoralis. Et de dicta publicatione adde ea, quæ dixi in l.j.§.fi. de præt. ſtip.uide tamen ad prædicta gl.& Bar.l.ſolam.ſ.de teſt.& Bar.in extraua.ad reprimendũ.in uer.figura iudicij.& ibi etiam de concluſione in cauſa.& per doc.in d.c.cùm I.& A.per Imo.l.diuus.ff.de re iud.& an publicatio teſtiũ ſit de ſubſtantia.& gl.l.ſolam.ſ.de teſti.& ibi Bar.& Bal.l.geſta.ʒ.de re iud.& Bar.auth.at qui ſemel.ſ.de prob.uerſ.circa tertiũ.Et de iſtis public.no.Inn.c.Albericus.de teſt.& quæ dixi poſt Bar.l.j.ff.de in ius uoc.& no.Inn.c.j.de iud.& Abb.c.cũ dilectus.de fid.inſt. Adde,q, omiſsio publicationis teſtiũ non uitiat ſententiã, maximè ſi apertè non fuerit petitum.Pet.de Anch.conſ.lij.
h P. PAV. P. Citatio.Adde aliud ſubſtantiale,uidelicet dilatio ad deliberandum,uel cedere uel contendere.quæ ſi non datur petenti iudicium,iudicium erit nullum.gl.c.uxor Felicis.in vij.q.& in cle.ſæpe.uerſ.neceſſariò. & melius in uerſ.litis conteſtatio.de uerb.ſig.
i P. PAV. P. Cognitio.Bar.l.cùm iudex.Com.conſ.l.in iij.dub.ubi dicit idem

cit idē eſſe in arbitro & arbitratore, quis habeāt pleniſſimā poteſtatē, in dubio tamē præſumitur interueniſſe cauſæ cognitio in arbitratore ſecūdū eū, ſentit gl. ſecus, tamē eſt in iudice per rationē quā ibi aſignat, qquid dicat, nō diſcedas à Bar. & q probationes nō ſunt de ſubſtantia, licet ſine eis reddatur ſenten. iniqua, Com. con. cij. in v. dubio, et q, idē ſit in arbitratore ut propter breuitatē temporis reddatur laudū nullū, Lanfr. in tract. de arbit. uerſ. xxij. Item in quinto, an ſententia ſit nulla quando nō præceſſit cauſæ cognitio, Fel. c. eccleſia ext. de conſt. ubi latiſſimē ponit de materia eius quòd ſit ſine cauſæ cognitione. Item q, quando fertur ſententia ſine cauſæ cognitione, uel nō admiſsis probationibus ſit nulla, uel ſaltem retractanda Ant. conſ. xxvij. propè fi. Itē de ſententia lata nō uiſis actis, Iaſ. poſt alios in l. ſi is apud quem. C. de in ius uoc. & l. iudices. C. de iud. ubi etiam loquitur quādo tam pro breui tēpore, &c. & uide in c. ſi pro deliberato. de off. deleg. ubi idē dicit in cōſilio præſtito ab antiquo, præcipitanter contra limitationes ut ibi. & adde q, ſi iudex in ſententia atteſtaretur ſe ſummariè cognouiſſe, etiam uitiaretur ſententia cùm requiratur plena cognitio, Bar. in extrauag. ad reprimendum. uerſ. ſummario ad fi. & quod nō ſit in laudo, Bar. conſ. xxxix.

k Fieri. An præſens debeat citari. adde quæ dixi in l. j ff. de in ius uoc. et Bal. c. j. de mili. uaſal. qui contu. eſt, q, ſi præſens ſit & inſtructus, & aliàs comparuit, nō eſt citandus, aliàs poteſt declarare mandatū quod ſit ſibi ex prouiſione. Io. And. in nouel. c. j. de iud. Et ad Bar. in l. cū iudex. j. eo. & Bal. l. cùm fratrem. in fi. de his quib. ut indig. Et adde in rub. ſ. de in ius uoc. Adde quod præſens, ad ſententiā ſint citandi, Io. And. add. ad Spec. tit. de ſententia. §. ut autem uerſ. & no.

l Puto. In fi. uerſ. & uer. ſeq. & ſic de ſubſtantia iudicij nō ſunt probationes, l. poſth. § ſi quis ex his. ff. de inoff. teſta. & l. cùm putarē. fam. erci. Bal. l. ſi & minores. C. ſi aduer. rem iud. & l. ij. C. de eden. doct. c. eccle. ſan. Mariæ. de conſt. & Abb. in c. afferte. de præſum. & Bal. l. iudices. ſ. de iud. An citatio ſit de ſolennitate iudicij, & in cuius fauorem ſit inducta citatio, Bar. l. ea. q. C. quomodo & quando iud.

m Inſtructus. Ant. & Mod. d. c. ij. de re iud. & c. electionem. de conceſ. præb. & c. ueſtra. poſt mediū. de cohab. cle. & mul. & c. eccle. ſan. Mariæ. de conſtit. Pet. de Anch. c. j. de re iud. in vj. & c. ſi pro debilitate. de off. deleg. per mod. l. eū qui. ff. de iur. om. iu. Bal. conſ. inci. dominationib. circa fi. & conſ. ccceiiij. j. uol. ubi dicit, q, ſententia lata breui tempore in confeſſum, etiam nullis dilationibus præcedentibus, tenet. Pet. de Anch. conſ. cclvj. & de ſententia lata breui ſpatio. Caſt. conſ. cxcviij.

n P. PAV. P. Subito. Alex. conſ. ccclxj. Iaſ. l. properandū. §. j. in ix. not. ubi limitat non procedere in actis probatorijs, & iudiciarijs.

o Plenè. Bal. l. captatorias. ſ. de teſt. mil. q, ſi executor teſtatoris, uel legis, fiſtinanter exequatur, detrahetur. Ideò dicit Io. And. c. ſi pro debilitate. de off. deleg. q, ſi conſultor repente cōſultat, conſiliū eſt nullum ipſo iure. Limita tamen niſi prædicta fierent in confeſſum, quoniā tunc nullæ ſunt partes iudicis, l. proinde. ad l. Aquil. ij. q. j. nos in quenquā. His adde q, gl. ſi. c. eccle. ſan. Mariæ. de conſt. dicit, q, ſententia lata non procedente probatione eſt nulla, quā ibi tenet Ant. Et ſi feratur per iudicē non uiſis actis, per c. cum Bertol. de re iud. uel non expreſsè ſit denegata defenſio. Facit ij. q. j. primates. Idem dicit, ſi reijciatur exceptio peremptoria, nō ſubſiſtente præſumptione contra opponentē, uel ſi ſubſiſtat, offeratur probatio incontinenti, c. poſt electionem. & per Inn. de cōceſ. præb. Sed aliàs uidetur tenere cont. d. glo. quod extra prædictos caſus ſententia ſine probatione teneat, & imputet ſibi pars, quæ non appellauit, & quia etiam probatio non uidetur de ſubſtantialib. iudicij pro hoc facit, quod actore non probante ferri debet diffinitiua. l. qui accuſare. ſ. de edend. c. cauſam. & c. prout. de dolo & contu. & c. ut noſtrum. ut eccleſ. benefi. Sed Io. An. d. c. eccleſia tenet quòd etiam in prædictis caſibus, in quibus tenet. Ant. eſſe ſententiam nullā, niſi præcedente probatione, q, ſit falſum, per no. per Bar. hic. Et reſpondit ad primū caſum, in quo alleg. c. cū Bertol. quia ibi nō dicitur ſententiā nulla, ſed inepta. Itē ad ſecundū caſum, d. c. primates. ibi dicitur, ſententiā iniuſtam. Et pro hoc etiā, quia iudex poteſt interdū denegare iuſtitiam, ſeu audientiā. l. ſed & ſi per prætorē. §. ſed & ſi dum decreto. ff. ex qui. cau. ma. Et ideò non uidetur q, ex illo reddatur ſententia nulla, ſed potius uidetur imputandū parti, quia nō appellauit. Ang. l. iudices. de iud. & per hoc etiā patet reſponſum ad ultimū caſum, quando expreſsè apparet quòd nō uiſis actis pronunciaſſet, quia tunc poteſt dici, q, ab inexperto, & non præcedente deliberatione debita, prout debuit, iuxta l. j. & ij. ſ. de ſenten. ex breuic. reci. unde ſatis tunc dicitur apparere eam latā ſine cauſæ cognitione, & tunc eſſet nulla. Et poſſumus exponere tunc uerbū, irritandum, id eſt, irritū nunciandū d. c. cū Bar. ſicut quandoq; fit, ut patet ex his quæ habentur in c. auditis. de elect. l. j. uerſ. infirmante. ff. de ferijs. Io. de c. eccl. Ant. c. ueſtra. de coha. cle. in d. c. poſt electionem. de conceſ. præb & Inn. c. ad audientiā. de app. & doc. c. ij. de re iud. & Bal. l. cū & minores. ſ. ſi aduer. rem iud & l pe. ſ. de tēp. in integ. reſt. & l. ij. ſ. de iud. & l propè randū. §. & ſi quidē. in lect. & in ſua add. ſ. de iud. & l. cū nō omnis. ſ. de dila. & l. ij. de eden. & Bal. hic, & ad Bar. hic adde gl. l. ſed ſi per prætere. §. quoties. ff. ex qui. cau. ma. & no. Cy. arg. illius tex. ibi Bal. in præfa digeſt. §. in ſecundo uerò anno. in fi. & c. cū ex literis. de in integ. reſt. Facit xxx. q. ult. iudicantē & l. diſt. ponderet. & c. ſi. de cle. in vj. Ant. de But. c. iuramentū. de iureiur. Pet. de Anch. c. cū æterni. de re iud. in vj. & Ant & Imo. d. c. eccl. & c. cū ex literis. & Ant. de But. c. ueſtra. poſt mediū. Imo. d. c. poſt electionē. & Ang. l. iudices. ſ. de iud. ubi dicit q, ſentētia eſt iniqua. l. ſi finita. §. notandū. ff. de dam. in fect. Et iſta faciūt ad id quod ſingulariter dicit Cy. & Sali. l. j. ſ. aduer. don. De quo per mod. Inſt. de act. §. triplici. Ang. l ij. §. ſed ſi dubitetur. ff. de iud. et Bar. l. ex ſtip. j. eo. hic hac l. q, quædam eſt ſentētia diffinitiua, quædā interlocutoria, et quædā præcepitiua, et qua libet iſtarū requirit iuris ordinē, quæ ſi fuerint latæ omiſſo ordine, dicut not. gl. ij. q. j. in prin. quod aūt nullus. Et de materia huius l. j. dicit Hoſt. in Summa, de ſent. & re iud. §. qualiter proferri debeat, uerſ. uel potes diſtinguere, q, iudicialis ſubſtantialis eſt, q, partes citentur, q, libellus offeratur, q, lis cōteſtetur, iurēt de calūnia, q, ſententia ſit abſolutoria, uel cōdemnatoria, lata cōgruo loco, & tēpore, & cōpetēti iudice ſedēte, in ſcriptis, & gratis, ritè, id eſt, nō eſt expreſsè cōtra iura pronūciet, aliàs ſentētia eſt nulla. Ordo uerò iudiciarius, & iudicialis uidetur cōſiſtere in his, quæ ceguntur inter iuramentū calumniæ, & ſententiam, ſe q, fiant poſitiones et etiā reſponſiones, item teſtiū & inſtrumentorū productiones, publicationes, renunciationes, cōcluſiones, & allegationes. Et ſi quis iudex nō ſeruauerit hæc, mero iure, uidetur ſentētia tenere potius cōtra litigātis ius, quā contra ius cōmune. Nā ſi nihil eſt probatū, uel ſemiplenè, iudex, ex quo lis eſt conteſtata, & iuratū de calūnia, cōdemnare poteſt, ſed appellandū eſt. j. quando prouo. nō eſt neceſ. l. ij. in fi. Nam & nō appellare facit ius inter partes. Et ſubdit Hoſt. q, miſtū, ſiue anomalū, poteſt dici id quod dicit. q, in præſentia partiū procedatur, quæ no. Et de dicto Hoſt. facit mentionē Bar. hic. An datio dilationis ſit de ſolennitate, Bal. q, non l. petendæ. C. de temp. in integ. reſtit.

LEX V.

1 Quæſtio priuatorū ſi dependeat à cā fiſcali, procurator Cæſaris eſt iudex.

a CVM EORVM.[a] Valet ſententia lata ſub modo, niſi per appellationē reſcindatur. Opp. ſententia nō debet ferri ſub cōditione, l. j. §. biduū. ff. qñ app. ſit. Gl. ſoluit, Hic fuit data ſub modo, uel cauſa, ibi ſub conditione. Quærò, utrū iſte iudex bene pronunciauerit? Gl. dicit q ſic, quia debuit facere. Vide gl. ſuper uerſ. præſtarent. ſi eſt uerū dictū gl. hæc ſententia nō poſſet reſcindi per appellationē, ut hic tex. uidetur innuere, & ſecundū hoc iſta lex nullū habet dubiū. Pro huius ſol. debes ſcire q hæc lex poteſt habere duplicē lect. Prima † q quæſtio fuit inter duos priuatos. Nam procurator Cæſaris primò cōdemnauit fideiuſſorē fiſco in prima inſtantia. Secundò q cū ipſe fideiuſſor peteret, q pignora debitoris ſibi traderentur ab ipſo creditore, ipſe procurator hoc pronunciauerit. Et ſi tu opponis, quō procurator fiſci erit iudex inter duos priuatos, imò debet eſſe pręſes prouincię, l. ij. ſ. ſi aduer. fiſ. Reſp. ſi quæſtio priuatorū dependeret à cauſa fiſcali, procurator Cæſaris eſt iudex, l. cū uenden te. ſ. ubi cau. fiſc. ſecundū hoc hæc lex nō haberet dubitationem. Secundo modo poteſt intelligi, q quæſtio erat inter fiſcum & priuatū hoc modo: petebat fiſcus à fideiuſſore quantitatē, fideiuſſor dicebat, ſum paratus ſoluere, ſi pignora mihi tradantur, iudex pronunciat ſibi pignora tradenda, & fiſco indemnitatē præſtet. Iſta ſententia eſt lata cōtra ius litigatoris, nam procurator econuerſo debuit pronunciare, ſcilicet condemnare fideiuſſorē fiſco, & iubere q ſibi tradant pignora, unde poſſet ſententia per appellationē reſcindi, quę non reſcinditur, ſi nō fuit appellatū. Sed ad iſtud opp. quomodo ſententia lata inter fiſcum, & fideiuſſorē, præiudicat illi debitori, cuius erant pignora? Reſp. iſta pignora à fiſco poſſidebantur, uel ille debitor erat præſens, ar. l. ſæpe. de re iud.

ADDITIO.

a Cum eorū. Ex hac lege dicit. But. quod ſi fideiuſſor capitur pro debito, poterit per eundem iudicē facere capere reum principaliē, licet aliàs non eſſet ſuus iudex, quod Bal. limitat hic eſſe uerū in fideiuſſore iudicij, ſecus autem in fideiuſſore cōtractus, qui fortè minus bene loquitur propter l. cum uendente. ſ. ubi cau. fiſc. ſaluādo eam dicas ibi eſſe ſpeciale in eo, qui fideiuſſit, ibi apud fiſcum.

LEX VI.

1 Officiales, an debeant eſſe præſentes, quando profertur ſententia.
2 Acta cauſæ debent ſcribi per officiales.
3 Officialis, qui incipit ſcribere cauſam ab initio, debet ſcribere uſq; ad finē.

a CVM SENTENTIAM.[a] † Sententia quæ non eſt
1 in loco maiorū, nec præſentibus officialibus, eſt ipſo iure nulla. No. q nō ualet ſententia, quæ eſt lata in a-
b lio loco[b], quàm in loco maiorum, quod dic ut dixi in l. ſi ut
2 proponis. la ij. ſ. tit. j. l. j. Quæro, † an officiales debeant eſſe præſentes, qñ profertur ſententia? Gl. quę eſt hic dicit, q nō, dicebat Iac. de But. fortè q officiales de iure debent eſſe præſentes, nō dico omnes, ſed quò d notarij, qui ſcribunt in cau
3 ſis. † Nam acta debent ſcribi per officiales, l. præcipimus. j. de app. Sed officialis, qui incipit ſcribere cauſam ab initio, debet ſcribere uſq; ad finem, l. j. & ij. ſ. de ſportu. Ergo appa-
4 ret †, q officialis debet eſſe pręſens, ſcilicet qui ſcribat in cauſa. Certè licet hoc ſit uerū de iure, tñ in hoc puto ſeruandam conſuetudinē loci, quia in quibuſdā locis eſt notarius, qui ſcribit quē iudex elegit, & ille erit præſens, alibi obſeruatur aliter, unde puto obſeruandam conſuetudinem loci.

ADDITIO.

a Cùm ſententiam. C. de proxi. ſac. ſcri. Faciunt no. l. diuus. §. item Senatus. de fal. Dixit tamen Bal. l. ſi longius. q, ſi notarius diu abſuturus eſſet, & periculum eſſet in mora, poteſt alius ſubrogari. Et no. Bal. l. quædam. §. nihil de eden. & Bart. hic, adde Bal. l. ij. quō & quando iud. & l. geſta. & Inn. c. quoniam de prob. tenet q, acta uideant, licet non ſint ſcripta à notario, ſi probatur de conſenſu partis, uel proteſtatione, uel alio modo, & quod dicit de officio, dicit Gui. de Suza. l. ij. C. de eden. q, priuata perſona poteſt facere acta, &c.

b Loco. Niſi de conſenſu partium talis iudex ferat ſententiam in alio loco, qa tūc uigore prorogatiōis, talis ſentētia ualebit, dum tamē locus ſit honeſtus, quæ tamē prorogatio nō habet locū, niſi in actibus iudicij, ut hic Bal.

LEX VII.

1 EX STIPVLATIONE. † Verba iudicis, plata cau-
2 ſæ cognitione non præcedente, non habent uim ſententiæ*. † No. quòd nō omnis uox iudicis eſt ſenten-
3 tia. † No. ſecundò q ſententia lata non præcedente cauſæ cognitione, eſt nulla. Circa iſtud opp. ſententia partibus præſentibus, uidetur lata cauſa cognita, ut l. in cauſæ. §. cauſa. ff. de min. & dixi ſ. eo. l. prox. ſed hic fuit huiuſmodi, ergo, &c. Sol. ideò ſuper hoc, hic non præſumitur cauſæ cognitio, quia hic nō præceſsit petitio. Nō enim petebatur à præſide per libellū, ut faceret eos paciſci. Item fortè ex breuitate temporis colligitur hic, q nō præceſſit cauſæ cognitio, ut dixi ſ. eo. l. prolatam.

* Sententiæ. Bar. ſ. l. iiij. nu. vj. et ea quæ ibi ann. l. Conc. B.

LEX VIII.

1 LIBERA. Sententia, per quam res euincitur, nō reſcin-
a ditur niſi appellatione, ſed ei qui perdit contra ſuū autorem ſuccurritur. † No. q ſicut emptor debet denun-
2 ciare litem eſſe motā, ita ille qui recipit rem in ſolutū[a]. † No. ij. q re data in ſolutū, & euicta, durat actio prima ad debitū. Contra hoc op. imò uidetur agendū utili ex empto, quia in ſolutū datio ſimilis eſt emptioni, l. eleganter. in prin. de pig. act. & l. iij. ff. pro empto. Sol. duobus modis. Primò hic fuit actū, ut à priori obligatione non recedatur, niſi res perfectè fuerit creditoris, & uide iſtam ſol. No. iſta ſol. eſt uera in ſe, licet diuinationē contineat, quā no. pluries dedi conſiliū per
b iſtam gl. & no. ſimilē in l. ſi quis aliā. ff. de ſol. dixit creditor[b], qñ rem accepi in ſolutū, ego nolo perdere ius meū, ſi res euincerē. Ideò dixi, appone illud pactū, quòd alio modo nō uis recedere ab actiōe tua, niſi res ſit tua irreuocabiliter, qd no. Dar gl. aliā ſol. Iſta uera eſt, & ueriſsima, quòd hic fuit data in ſolutū ſpecies pro ſpecie, ideò emptio eſſe nō poteſt. In cont. fuit data in ſolutū res pro pecunia. & uide hanc ſo. Sed contra hoc op. ext. gl. quòd etiā ubi datur res pro pecunia, durat actio prima, l. ſi rem. ff. de ſol. Sol. ut ibi, plenè tractaui iſtam materiam in l. ſi quis alienum. ff. de ſol.

ADDITIO.

a Solutum. Bar. l. litis æſtimatio. ſ. pro emptore.
b Creditor. Bar. l. ſi quis aliam. ff. de ſol.

LEX IX.

2 Sententia lata in cauſa momentaneæ poſſeſsionis, eſt diffinitiua.
3 Interlocutoria per quam cauſa principalis non deciditur, poteſt reuocari, ſecus ſi tota cauſa per eum deciditur.

POST SENTENTIAM. Sententia diffinitiua non poteſt retractari, ſecus interlocutoria. Primò ponit dictum. Secundò reſpondet duabus obiectionibus. Secunda ibi, nam nec. oppoſitiōes duæ ſunt in tex. ut uidiſtis,
2 ideò nō inſiſto. † Quæro utrū ſententia lata
a in cauſa momentanea*[a] poſſeſsionis ſit lata diffinitiuē, an interlocutoriē? Reſp. diffinitiua eſt, ut tangit gl. & l. j. ſi de mo. poſ. fu. app. Quæro quare dicitur hic plerunq;. Dicit gl. hoc dicit propter iudiciū momentaneę poſſeſsionis, quod nō placet, quia tunc eſt diffinitiua, ut ſ. dixi. uel aliter uidetur dicere gl. Quædā eſt ſententia interlocutoria, quæ nullam cauſam decidit, ut ſi datur alicui dilatio, ſi teſtes publicanť, & ſimili. Quædā ſunt interlocutorię, per quas aliqua cauſa decidiť, ut puta aliqua emergēs. Exēplū, Actor producit unū teſtem, reus dicit nō eſſe admittendum, uel reus petit dilationē, dicit actor eam nō eſſe dandā, tunc interlocutoria, quæ ſuper hoc fertur, decidit illā cām, hoc eſt illam incidentē, ſeu emergentē quæſt. Ita uideť uelle gl. ult. l. hic poſita. Videte, non cōcedo q fuerit de mente litę, ſed credo q fuerit[b], & iſta eſt ueritas, ſicut Deus eſt. †
3 Sententia interlocutoria per quā cauſa principalis nō deciditur, illa pōt reuocari, ſed interlocutoria, per quā cauſa ipſa tota decidiť, nō poteſt reuocari, ſicut nec ipſa diffinitiua. hic eſt tex. & in l. dicere. ff. de arbit. & plenè dixi in l. quod iuſsit. de re iu. & ideò ſententia iudicis per quā abſoluit aliquē ab obſeruatiōe iudicij, uel pnunciat nō eſſe procedendū, uel ſe nō eſſe iudicē, iſtā nō pōt reuocare, qa perimit cām principalem, cuius eſt lis. Sed ſi perimeret quandā cauſam incidentē, ſeu emergentē, optimè poſſet reuocari, quia adhuc durat iudicis officiū in illa cā, d. l. dicere, & de prætor ſtipul. l. j. in fin.

* Momentaneæ. Momentaneam poſſ. appellamus, quæ breui tēporis momento, hoc eſt trib. annis, §. j. Inſtit. de uſuc. uel. furto ſurrepta amittitur. l. ſi rē. ff. de acq. poſſ. I. Conc. B.

ADDITIO.

a Momentaneæ. Mod. in rub. ff. de re iud.
b Fuerit. Quæ interlocutoria poſſit reuocari, Bal. l. dicere. ff. de arb. & in l. ſi præſes. ſ. quō & quando iud. & Bar. l. j. ſ. de prætor. ſtipul. & in l. terminato. uer. quoties. gl. j. de fru. & li. exp.

LEX X.

a NVLLI.[a] No. quòd qui non habet merū, uel miſtum imperium, non poteſt aliquem relegare.

ADDITIO.

a Nulli. Alex. l. j. ff. de iur. om. iud.

LEX XI.

1 Sententia poteſt ferri ſub cōditione intrinſeca, quæ tangit ipſum negociū.
2 Sententia per quam iudex condemnat reum actori ſi probauerit intentionem ſuam, an ualeat, & nu. 5.
3 Sententia lata ſub conditione extrinſeca, quæ continet in ſe certum, ualet, niſi reſcindatur per appellationem.

1 CVM IVDEX. † Sententia quæ non continet abſo-
lutionem, condemnationē, uel æquipollens, eſt ipſo iure nulla. Opp. ſ. de re. cred. l. generaliter. §. j. Sol. di-

cit gl.iſta l.corrigitur per illam legem.uel aliter, ſi iuramen-
a tum eſt preſtitū, ſtatim poſt diffinitiuā ſententiā [2] ualet,l.cōt.
Secus ſi ex interuallo ſit preſtitū, ut hic.Domini,mens iſtius
legis fuit dicere, q̃ ſententia ſit nulla, quia non cōtinet abſo-
lutionē, uel condemnationē, nō ideò, quia iuramentū præ-
cedat ſententiā, uel ſequatur. Iſtud tamen quantùm ad hoc
de iuramento debes ſcire, aut præcedit ſententia interlocu-
toria, per quam iudex mandat iurari, & poſteà ſequitur iu-
ramentum, & ualet l. generaliter, s̃. de iureiur. Aut præcedit
diffinitiua ſententia, & tunc aut iudex nihil declarat, quid a-
gatur ſecuto iuramento, & ſententia nō ualet ut hic. Aut de-
clarat hoc, & tunc aut iuramentū ſequitur ſtatim poſt, & ua-
let d.l. generaliter. §. j. ex interuallo non ualet, ut hic, ſecun-
dum gl. hic poſitam, & bene. Item opp. ſententia non debet
b ferri ſub conditione [b], l.j.§.biduum. quando appell. ſit. Sol.
2 † Sententia debet nō fieri ſub cōditione extrinſeca, ſed ſub
cōditione intrinſeca, quę tangit ipſum negociū, bene poteſt
ferri, ut hic, & glo. Opp. l. à diuo Pio. §. in uenditione. de re
iud. ubi profertur ſententia ſub cōditione, ut primò capian
tur mobilia, ſi mobilia non appareant, deueniatur ad im-
mobilia, ergo, &c. Gl. ponit hic multas ſol. inter alias ponit
unā, q̃ iſta eſt conditio de præſenti, quæ non
* *Suſpendit. Ego potius reſpondendum eſſe ceſeo, in d. §. in uēditione, nullam ineſſe conditionē, ſed iuris potius ordinem & diſpoſitionem, ut primò ſcilicet uendantur mobilia, &c.* I.Conc.B.
ſuſpendit, * l. cùm ad præſens. ff. ſi cert. pet.
3 Induco in arg. ad q. Iudex dicit ſic, † conde-
c mno reum, ſi actor probauerit [c] intentionē
ſuam, ſi nō probauit, abſoluo reum, ualet ne
iſta ſententia? Certè ualet, quia conditio eſt
de præſenti, d.l. à diuo Pio. Item tangit nego
d cium, de quo agitur, ut in hac gl. Secundò [d]
quæro, pronunciat iudex, condemno reum
actori, ſi probauerit intentionem ſuam, ua-
let ne iſta ſententia? uidetur quòd ſic, quia
tangit negocium, de quo agitur, ut hic. In
cont. uidetur quòd iſta conditio non uenit
uerificanda ſtatim poſt ſententiā, quod re-
quiritur in hac lege, ſecundum glo. Dices q̃
4 hoc non eſt uerum, † nam ſententia lata ſub conditione, ua
let niſi reſcindatur per appellationem. Reſpond. uerum eſt,
e [e] qñ ſententia continet in ſe certum, & eſt conditio extrinſe-
5 ca, ut ſi nauis ex Aſia uenerit. † Sed ſi contineret quandam
conditionem intrinſecā, non ualeret, niſi impleatur ſtatim
poſt ſententiā, ut s̃. dixi. & glo. hic tenet. Item ex hac lege pa-
ret, q̃ ad ſententiā ſufficit partem fuiſſe præſentē, ut dicatur
factum cauſa cognita, ut apparet, & hoc, quia primò iudex
fert ſententiam per iuramentū, poſteà liquidatur, an ſit debi
6 tum. † Vltimò quæro, quid ſi iudex dixerit per uerba futuri
temporis, ſi uiceris, ſententiā pro te dabo, uel aduerſariū ibi
condemnabo, an ualeat? Gl. hic uidetur innuere q̃ ſic, quā
uide in eo quod dicit, abſoluā, uidetis, iſta ſententia eſt in-
terlocutoria, non diffinitiua, quia uerba prolata de futuro,
diſpoſitionē non inducunt, l. Titia cum teſtamento. in prin-
cip. de leg. ij. & l. cxij.

ADDITIO.

a *Sententiam. Bart. l. generaliter. & l. admonendi. ad fin. ff. de iureiur. & ibi Ludo.*

b *Conditione. Bar. l. ait prætor. §. j. ff. de re iud.*

P. PAV. P. *Fel. c. cùm ad conſultationem. in princ. ext. de re iud. & quæ habes ad Bart. l. j. §. biduum. ff. quando app. ſit. ſecus autem eſt in laudo arbitratoris, quia proferri poteſt ſub conditione. c. Quintauallis. & ibi Abb. in iiij. no. ext. de iur. Car. conſ. xxix. Item q̃ poteſt iudex in ſententia reſeruare ius condemnato, caſu quo appareat de iure ſuo in futurū, per ali quod inſtrumentum, Doct. conſ. xlij. in ult. dubio.*

c P. PAV. P. *Probauerit. Alex. conſ. ccccxl. Fel. c. quod ad conſultationem. ext. de re iud. Ant. conſ. l. ut etiam præſupponit, q̃ poſſit iudex app. pronunciare ſententiam nullam, & ſi ſit aliqua iniuſta.*

d *Secundò. Cont. Spec. tit. de execu. ſent. §. iuxta. uerſ. ſed etiam. & in §. ſpecies. uerſ. quid ſi iudex. ubi Io. And. in add. & hic alleg. c. cùm ueniſſent. de inſti. & Ang. l. iudex. ff. de re iud. Bal. l. non dubium. C. de legi. Et quòd ualeat ſententia ſub conditione intrinſeca, Inn. c. G. perpetuus. de fid. inſt. & reaſſumpſit Bal. l. ij. s̃. ut lit. pen. & utrùm ualeat iſta ſententia, condemno ad centum, quæ ſi non ſolueris intra tempus, mando quòd patiaris talem pœnam. Bal. tenet q̃ ſic, l. iij. s̃. de infa. Dixi in l. j. in fi. ff. ſi quis ius dic. non obtem. Imo. l. iudex. ff. de re iud. Et Caſt. l. continuus. in princ. de uerb. obl. & Imo. l. qui Ro. §. Augerius. de uerb. obl. licet Ang. ibi contrà, & Imo. & adde ad materiam quæ habes poſt Bar. in prin. ff. de fru. & lit. expen. & Mod. l. ait prætor. §. ſi iudex. ff. de re iud. Adde inquantùm Alex. dicit, q̃ Io. And. alleg. c. cùm ueniſſent. dic uerum, ſed Io. And. ibi dicit, q̃ non facit, quia loquitur de interlocutoria, & tali, quæ non continet dari uel fieri, & de apoſtil. uide per ipſum conſ. lxxiij. in fi. iiij. lib. quòd non ualeat ſententia, ſi reus fuerit abſolutus, ſaluo q̃ ſi actor probauerit, tunc ſit condemnatus, tenuit Bal. eius conſ. ccclxxv. iij. lib. & Io. And. in loco præalleg. dicit q̃ tutius eſt differre ſententiam, & an ualeat ſententia lata ſub conditione, Caſt. conſ. xv. & Abb. conſ. lxxiij. lib. j. Sed quid ſi iudex abſoluit reum, ſi iuret ſe non debere, Io. And. in add. ad Spec. d. §. iuxta. uerſ. ſed ecce iudex. & inquantùm Alex. tangit, an ualeat ſententia, niſi tale quid ficeris, incuras in talem pœnam. Spec. tit. de ſenten. prola. §. j. uerſ. ſed nunquid iudex.*

e *Eſt. Bart. l. j. §. biduum. quando app. ſit. Sal. hic Cy. l. non dubium. s̃. de legibus, & Ang. l. à diuo Pio. §. in uend. ff. de re iud. cont. tenuit hic Bald. & Bartol. l. non dubium. s̃. de legibus. & Bald. in addi. Spec. titul. de ſentent. prolat.*

LEX XII.

1 *Sententia inter uulgares debet ferri in uulgari, tamen ſeruandus eſt mos iudiciorum.*

IVDICES. Debes intelligere gl. Latinam inter Latinos,
a [2] Græcam inter Græcos, ita q̃ intelligatur. Sed quæro, †
1 an inter Græcos debeat ferri ſententia in uulgari. Vide-
tur quòd ſic, quia debet proferri uerbis intelligibilibus,
ut hic in glo. Facit ad hoc in l. decreta. de re iud. Puto ta-
men in prædictis ſeruandū morem iudiciorū, arg. ff. de teſti.
l. iij. circa fi.

ADDITIO.

d *Latinos. Sed an ſententia inter uulgares, debeat proferri uulgariter, doct. l. j. §. fi. de uerb. obl. Bart. l. decreta. ff. de re iud.*

LEX XIII.

3 *Sententia diffinitiua an faciat ius.*

1 NEMO IVDEX. † Non exemplis [2] ſed legibus eſt
a iudicandum. Primò loquitur de exemplis Imp. Se-
cundò de exemplis aliorū iudicū. Secunda ibi, nec
2 cognitionales. † No. q̃ non debemus ſequi conſilium Imp.
ſi uidetur nobis quòd non ſit bene latum, & hoc eſt contra
eos qui iudicant ſecundum dicta noſtrarū gl. Vnde non eſt
mirum, ſi recedatur à dictis glo. ſi ueritas eſt in cont. aut ra-
tio, uel lex. Op. l. ij. s̃. de legib. & s̃. tit. ij. l. j. ubi reſcriptis Imp.
eſt credendū. Sol. ibi erant incerta in corpore iuris, hic non.
Op. ij. & uidetur q̃ hic tex. habeat ſuperfluū, nam primò di
cit ſententias eminentiſsimorū præfectorum. In ſecundo, in
fi. repetit illud idem, ſed in iſto C. non debet eſſe ſuperfluū,
ut in prima conſt. s̃. §. quibus. Sol. Primò loquitur in ſenten
tiſs Principis latis ad conſultationē præfectorum prætorio.
Secundò loquitur in ſententiſs ipſorū præfectorū. Item op.
& uidetur, q̃ ſit iudicandū exemplis, ff. de poſtu. l. j. §. caſum.
uerſ. nunquid ergo & magiſtratus. Glo. non ſoluit. Dic q̃ ibi
non inducuntur exempla, ut exemplis iudicet, ſed ut ex eis
b ueritas comprobet. Opp. ad fi. [b] huius l. & uidetur † q̃ ſen-
3 tentia diffinitiua faciat ius, ut s̃. de leg. l. fi. Sol. Hic eſt ſenten-
tia diffinitiua Principis, hic in fine alterius iudicis, & princ.
huius legis loquitur de reſpōſo, ſeu cōſultatione Principis,
non de diffinitiua ſententia. Opp. l. minimè. & l. ſi de inter-
pretatione. ff. de legi. Sol. Ibi iudicatur ex cōſuetudine indu
cta per exempla, non exemplis ipſis.

ADDITIO.

a *Non exemplis. Intellige, niſi ſint exempla Principis approbata. c. afferte. de præſump. gl. xxx. diſt. c. fi. & Abb. d. c. afferte. qui dicit q̃ exemplis ueteris teſtamenti rectè iudicamus, maximè ſi ſint diuina. c. qualiter & quando. el ij. de acc. et ij. q. j. dominus omnipotens. Adde qd' no. Bal. l j. s̃. quādo prouo. non eſt neceſ. & no. mod. l. ſi expreßim. ff. de appel.*

b *In. No. q̃ iudicari oportet ſecundum ſententiam diffinitiuam Principis, ſecus in alio actu Principis. Bal. & doct. l. ij. s̃. de leg. Bar. & inn. l. apud iul. §. utrùm. ff. ad Treb. plenè. c. in cauſis. de re iud.*

c *Opp. Bal. l. j. uer. extrà quæro. s̃. quando prouoc. non eſt neceſ. & glo. & Bal. rub. quæ ſit long. conſue.*

LEX XIIII.

1 *Iudex non poteſt pronunciare de eo, quod non eſt petitum.*

VM PAPINIANVS. In cauſa reconuen
tionis nō habet locū exceptio iudicis incom-
petentis. Primò ponit dictū Papiniani. Secun
dò illud extendit. Tertiò rationē annectit. Se-
cunda ibi, huiuſmodi ſententiam. Tertia ibi,
cuius enim in agendo. No. quod dixi in ſummario. No. ſe-
cundò regulam poſitam in fine ibi, cuius enim in agendo.
1 Opp. uidetur † q̃ iudex non poſsit [2] pronunciare de eo,
a quod non eſt petitū, l. ædiles. §. item ſciendū. ff. de ædil. edic.
Sol. Fateor cont. & intellige hic, quòd reus petebat. Quæro,
in quo augetur dictum Pap. reſpon. gl. Pap. permittebat re-
conuentionem ex eadem cauſa tantùm, ut tutelæ uel neg.
geſt. ſed Iuſti. hic permittit reconuentionē ex alia cauſa, pre-
terea rationē annectit. Examinemus, primò dicit gl. quòd
Pap. ſolùm in eodem negotio permittebat recōuentionem,
ſed cont. ff. de iur. om. iud. l. idem cū eo. §. quod ſi mutuæ. de
iud. l. ij. §. ſed & ſi agant. & l. ſi non cogitur, ubi etiam in alia
cauſa permittebat reconuentio de iure antiquo. Sed poſſu-
mus dicere, q̃ ibi fuerunt alij Iuriſcon. ſi à quib. fuit inuen-
tum ut in alio negotio fiat reconuentio, non à Pap. uerius
q̃ etiam & Pap. permittebat reconuentionē in alio negotio,
ar. d. l. ſed in quolibet iudice addit Iuſt. & extēdit dictū Pap.
reſpon. glo. in eo quod dicit, nulla opponenda exceptione.
cont. hic tex. in fi. qui dicit, in eodem negotio, & ſic uidetur,
q̃ non in omni negotio permiſit Iuſtin. ſed ſolùm rationem
addit, quod non placet, quia ut dixi per iura antiqua, erat
reconuentio permiſſa in aliſs caſibus. Nec ob. tex. qui dicit
hic in eodem negotio, quia idem negotiū dicit, ex quo ſunt
eædem partes, & idem iudex. ſecūdū quod gl. tua no. hic di
cit, quid ergo Iuſt. addidit Papiniano? Reſpō. iure antiquo
permittebatur reconuentio, coram iudice reconuenti in to
tum uel in partē, declaro. Conuenio te coram iudice, qui ha
bet cognitionē cauſarū uſq̃ ad centū libras non ultra. Tu co
ram eodē potes me reconuenire ad ducentū, quia in centū
erat meus iudex, d. l. ſi idem. §. quod ſi tuæ. & ſic erat iudex
reconuenti in partē, non in totū. Verbi gratia, ego, qui ſum
legatus, conuentio te Romæ, tu potes me ibi
reconuenire, * ideò quia es meus iudex, licet
ego haberē exceptionē propter priuilegium
legationis. Sed quando erat iudex penitus
nō ſuus, hoc nō reperitur permiſſum de iure
antiquo, ut poſsit reconuenire in alio nego-
tio. Iſtud addit hic Iuſt. ut coram iudice peni-
tus non ſuo poſsit reconueniri, dū dicit, nul-
la opponenda exceptione. Ita debetis intelli-
gere hāc materiā. Opp. & uidetur, q̃ iſtud ſta
tutū non fuerit neceſſarium, quia poteſt reus
obijcere cōpenſationē, ut Inſt. de act. §. in bo-
næfidei. & s̃. de compenſ. l. fi. Sol. Hoc eſt uerum, quando
hinc inde debebatur quantitas, ſed etiam tunc eſt utile habe
re plura remedia per uiam actionis, iſta eſt reconuentio, &
per uiam exceptionis, & iſta eſt compēſatio. Vlt. eſſet uiden
dum quomodo auth. cōſequenter. habeat ſe ad hāc legem,
quod dicam ſuper ea, licet gl. ult. hoc tangat.

* *Reconuenire. Sic & qui aliquo die, conueniri nō poteſt, neq; alios conuenire poterit: Bar. l. xij. nu. ij. s̃. de iudæ. & l. vj. de temp. in leg.* I.Cō.B.

ADDITIO.

a *Poſſit. l. eſt receptum. & ibi Ang. ff. de iur. om. iud.*

AVTHENT.

2 *Quæ ſit natura conuentionis, & reconuentionis, cum ſeq.*

a [2] ET CONSEQVENTER. [2] Iſta auth. ſumit
in auth. de executoribus, & de his qui cōuenia-
unt & recōueniunt. §. fi. coll. vij. Et diuiditur in
tres partes, primò ſicut per l. C. aufert actori ex
ceptio declinatoria iudicis, ſi reconueniat: ita
per hanc auth. confertur actori priuilegiū, ne poſsit coram
alio iudice interim conueniri à reo. Secundò permittit reo,
ab initio recuſare iudicē. Tertiò dicit quid iuris, qñ nō uult
recuſare, nec reconuenire corā eo, & iſtud fit pro declaratio
ne tex. Secunda ibi, qui ſi diſpliceat. Tertia ibi, alioquin. Ca
ſum in terminis pone per te, notabilia ſunt clara. Pro decla-
ratione huius materiæ, eſt uidendū, quomo. habeat ſe iſta
auth. ad iura antiqua? doct. noſtri minus perfectè tradide-
1 rūt †. Sciendū eſt igit, q̃ qñ cōuentio & recōuentio fiunt ſu
per eodē negotio, uel ſuper eadē re, & tūc omni iure eſt idē,
quia corā eodē debet fieri, nec debet cauſæ continentia diui
2 di. ff. ex quib. cau. ad eū. iud. ea. l. j. s̃. de iud. l. nulli. † Quādo
que conuentio, & reconuentio fit ſuper diuerſis rebus, uel
cauſis, & tūc aut actor cōuenit reū corā iudice ipſius actoris
in certa quātitate, & tūc idē omni iure, quia reus poterit re-
cōuenire actorē corā eo iudice, de illa quātitate uel maiori,
nō aūt poteſt corā alio, l. ſi idē cū eodē. §. quod ſi mutuæ. ff. de
iur. om. iud. Quādoq; actor cōuenit eū coram iudice ipſius
actoris, aliàs rei, quē tamē reus poteſt aliquo priuilegio de-
clinare, tūc idē eſt omni iure, quia apud cūdē poteſt fieri re-
cōuentio, l. ij. §. ſed & ſi agāt. & l. qui nō cogit. ff. de iud. Quan
doq; actor cōuenit reū corā iudice penitus nō ſuo, ſed ipſi-
us actoris, tūc de iure antiquo nō permittebat recōuētio, ſed
per l. C. per l. cū Pap. s̃. eo. permittebat reo reconuenire uo-
lenti, non autem imponebatur ei neceſsitas, nec prohibeba
tur ire ad alium iudicem. Hodie per iura auth. imponitur
ipſi reo neceſsitas, ut coram eodē iudice reconueniat, ſi ue-
lit agere lite pendente, ut hic uides. Secundò quæro, quæ eſt
ratio iſtarū conſtitutionū. Reſpond. una eſt ratio pro reo cō
3 tra actorē, quæ ponitur in l. cùm Pap. † ut actor contra reū
reconuenientem nō poſsit opponere exceptionē declinato
riā iudicij, quia ipſe actor eum in agendo eligit, ergo nō de-
bet dedignari habere eum iudicē contra ſe, l. cū Pap. Eſt er-
b go hoc contra actorem [b], quia ipſe iudicem eligit. Vbi ergo
ipſe actor non elegiſſet, ſed de neceſsitate ad aliū iudicē iuſ-
ſet, tunc ceſſaret iſta ratio. Idem ſi de uoluntate utriuſq̃ par-
tis, ut j. dicam. quā rationē no. bene, & pondera, ſolùm enim
actori tollit exceptionem, q̃ non ſit cōpetens iudex ipſius
agentis, & uult quòd ipſius actoris perſona ipſum iudicem
non dedigneт. Sed ſi natura cauſæ, ſuper qua reconuenitur,
dedignaretur talē habere iudicē, hæc exceptio per tex. non
tolleretur, ut j. dicā. Secunda ratio eſt contra reum reconue
nientē pro actore reconuento, uidelicet ne reus poſsit trahe
re actorē ad alia iudicia, & ſic eū perturbare, ne corā primo
iudice agat, & litē proſequat. l. ſi idem. §. quod ſi mutuæ. ff. de
iur. om. iud. & in corpore unde ſumit hæc auth. Iſtæ ſunt ra-
tiones finales huius materiæ reconuentionis. Tertiò eſt ui-
4 dendum, † quæ ſit natura conuentionis & recōuentionis?
Natura eius eſt, ut qui prior appellat, prior agat. Et ſic prius
reſpondebitur libello actoris, q̃ libello rei in cauſa recōuen
tionis, & eodem modo lis prius cōteſtabit. Et idem in quo-
libet actu ſimili comprobatur, hoc eſt codē tempore facto
uno actu, ſtatim deuenitur ad aliū. Item dictæ cauſæ eadem
c ſententia terminabuntur [c]. hoc eſt, primò una ſententia, &
ſtatim alia. ff. quæ ſen. ſine app. re. l. j. §. fi. s̃. de cōp. l. neq; s̃. re-
rū amo. l. j. no. ff. de iud. l. qui prior. & in hac auth. tex. eſt ext.
de mu. pe. c. j. de ord. cog. c. cū dilectus. Huius ratio eſt, fauor
rei, ne prius cōdemnet actori, quā actor ſibi, l. neq; s̃. de cōpen.
& l. j. s̃. rer. amo. Huic ergo fauori poſſet ipſe reus renun
ciare expreſſe, uel etiā tacitè, quod apparet, quia ſi iſte ordo
nō fuerit obſeruatus, nō eſt ſentētia nulla, ſed uenit annullā-
da per appellationē, d. l. j. in fi. quæ ſen. ſine app. re. Nō tamē
poſſet reus facere quin priuilegiū, quod habet (actor qui ha
bet ut qui prior appellat, prior agat) illud perderet in cauſa
recōuentionis, l. q̃ prior. ff. de iu. Poteſt enim reus preiudica
re priuilegio ſuo, nō priuilegio partis aduerſę, ut j. uidebitis.

His præmiſsis pro fundamento, & ſubſtantia totius materiæ, ueniamus ad queſtiones, quæ tangunt hic per gl. & doc.
5 Primò † quæro, [d] utrùm reus poſsit reconuenire actorẽ de
d cauſa preiudiciali, de qua aliàs idem iudex cognoſcere nõ poſſet. l.ij. in fi. s. de pe. iu. Gl. dicit ꝙ ſic, ut s. de iud. l. quoties. Vide gl. ſuper uer. eundem. Inn. Hoſti. & Ber. & alij mod. ext. de mu. pet. c. j. tenent cont. Idem Spe. tit. de conuen. & re con. & dicunt ꝙ reconuentio nunquam poteſt fieri in cauſa, de qua aliàs iudex cognoſcere non poteſt. Et ſic conuentus coram iudice laico de cauſa pecuniaria, non poſſet reconuenire actorem in cauſa ſpirituali. Allegat ext. qui fi. ſint legi. c. lator. de ord. cog. c. tuũ. cum ſimi. Ad l. quoties. reſpõ. Spec. ꝙ iudex incidenter cognoſcit, nõ autẽ de hoc pronunciat. ff. de iur. om. iud. l. ſi idem. §. quod ſi mutuæ. ubi poteſt reconueniri actor in maiori ſumma, ꝙ aliàs ſit iudicis iuriſdictio. Item uidetur pro hoc tex. in cor. unde hæc ſumitur, quia ibi l. eũ competentẽ facit iudicẽ, in utraq; cauſa. Quid dicemus? Reſpondeo. Quandoq; reus reconuenit actorẽ ſuper eodem, de quo iudex non poterat aliàs cognoſcere, niſi partibus uolentibus prorogare iuriſdictionẽ, tũc reconuentio poteſt fieri, d. §. quod ſi mutuæ. & l. ij. §. ſed ſi agãt. de iud. Ratio, quia per electionẽ actor ſibi præiudicat, debet igitur pati eũ eſſe iudicẽ cõtra ſe, ut dicit tex. in l. Cod. Sed hoc ca-
6 ſu pati poteſt, ergo, &c. † Si uerò reconuenit actor ſuper re, uel cauſa, de qua iudex non poſſet cognoſcere, etiam utraq; parte uolẽte, tũc nõ eſt locus reconuentioni. Et ita loquit opinio cano. quæ eſt uera. Nã tũc ceſſat ratio cõuentionis & reconuẽtionis. Vult enim lex, quòd actor patiat ipſum eſſe iudicẽ cõtra ſe. Sed hic licet actor patiat, nõ patit natura cauſę, & ſic ceſſat ratio poſita in l. cũ Pap. & s. dixi. & per hoc in quæſtione, ꝓpoſita, de cauſa præiudiciali, ſtatim nõ poterit fieri reconuentio corã iudice pedaneo, quia priuilegiũ cauſæ eſt, ut cognoſcat à maiorib. iudicibus, nõ priuilegiũ perſonæ. l. nõ diſtinguemus. §. de liberali. ff. de arb. Nõ ob. tex. in corpore unde ſumit iſta auth. ubi facit eũ iudicẽ utriuſq; cauſæ. quod intelligo, ſcilicet remouẽdo exceptionẽ, ꝙ non ſit iudex actoris. Secus ſi natura cauſæ non patiat, ſecũdũ quod dicit l. cũ Pap. nõ enim eſt ueriſimile, ꝙ ex illo uerbo, Principes, uoluiſſet, ꝙ propter naturã reconuentionis iudices cognoſcerent de cauſis maximis, hæc em eſſet res magni præiudicij. Poſſent enim partes inuicẽ componere, & habere ſuper cauſa ſtatus, uel monachatus, uel matrimonij, unum iudicẽ minimum, qui ſententiaret ſecundũ eorũ uoluntatem, quod eſſet abſurdũ, d. §. de liberali. Præterea natura conuentionis, & reconuentionis eſt, ut ſimul tractent, & eodẽ tempore finiant. Si intelligeres de actione præiudiciali, per quã impediret exercitiũ aliarum actionũ interim ut in quæſtione ſeruitutis & libertatis, l. ordinata. ff. de lib. cauſ. non poſſet habere locũ reconuentio, quia ſimul tractari nõ poſſunt.
7 Iſtius auth. ratio melius j. declarabitur. Secundò quæro †, utrùm poſsit actor reconueniri de cauſa criminali. Dicit gl.
e [e] ꝙ ſic, eadem ratione, qua s. dixi de præiudiciali. uide gl. ſuper uerſ. eundem. Pro declaratiõe iſtius q. eſt uidendũ, quia aut actor accuſauit criminaliter, & tũc an reus poſsit ipſum reaccuſare, eſt materia l. is qui reus. de pu. iud. & j. qui accu. non poſ. l. negãda. Ad unũ tamen aduerte, quia tota illa materia loquit, qñ quis accuſatorẽ reaccuſaret corã iudice ſuo, ſed ſi per modũ reconuentionis uellet accuſatorẽ ſuũ accuſare corã iudice non ſuo, hoc non poſſet. Ratio, quia actor illũ iudicẽ non elegit, nec ſponte iuit ad eũ, imò quadã neceſsitate, ſcilicet propter maleficiũ, uel iniuriã ſibi factã, l. ij. §. ſed ſi agant. ff. de iud. Vnde nõ eſt cõueniens, ut malignitas aduerſarij mei, ꝓpter quã cogor eũ accuſare, faciat ut ego poſſim reaccuſari corã iudice non competenti, d. §. ſed ſi agant. Quæ ratio ceſſat in eo qui agit contra aliquẽ ex aliquo contractu celebrato ab ipſo agente, uel ipſius facto, ſic eo caſu quo accuſat, ceſſat ratio l. cum Pap. quia ipſe accuſator iudicẽ non elegit ſponte. Si uerò agat actione ciuili deſcendente ex aliquo maleficio, uel facto cõuenti, abſq; ſcientia uel conſenſu accuſatoris, tũc idẽ eadẽ ratione, d. §. ſed ſi agant. Quæ dicta ſunt tã in ciuili, q̃ in criminali, intelligo qñ actor cõuениret reũ corã iudice ordinario. Si em cõtra eum iudicẽ delegatũ impetraret, tũc crederẽ ꝙ poſſet fieri recõuentio, per hãc auth. & in cor. unde ſumit. & quia ſubeſt ratio, quia ipſe eum elegit, & ceſſat ratio impedimenti, de qua loquit §. ſed ſi agant. Si uerò agit actor actione ciuili deſcendẽte ex ſuo facto, uel contractu, tunc ſi reus uult eũ reconuenire ciuiliter, ſiue actio deſcendat ex crimine, ſiuenõ, poteſt indiſtinctè, per iſtas leges. Sed ſi per modũ recõuentionis uelit eũ criminaliter accuſare, tũc ſi iudex ille, corã quo fit cõuentio, aliàs de illa cauſa criminali cognoſcere nõ poſſet, nõ fiat recõuentio, quia hoc eſt priuilegiũ cauſæ. Et hoc non poſſet fieri etiã utraq; parte uolente, l. nõ diſtinguemus. §. Iul. ff. de arb. Sed ſi iudex poſsit cognoſcere de illa cauſa criminali, tũc uidet ꝙ poſſet fieri reconuentio, ſicut poſſet fieri prorogatio, l. j. s. ubi de cri. agi opor. Hoc etiã uidet tenere Inn. tamen in hoc eſt aduertendũ. Nam cauſa criminalis habet iſtud priuilegium, ut ea pendente ſuperſedeatur in qualibet ciuili, l. fi. s. de ord. iud. Modò ſiquidẽ ille, qui reaccuſat per modũ reconuentionis, uult uti hoc priuilegio, quod interim ſuper ciuili primò propoſita ſuperſedeat, non poſſet conuenire, quia hoc nõ patit natura conuentionis, & reconuentionis, quæ eſt ut ſimul procedat, & ſimul terminet. Et quia per hoc præiudicaret actori cuius eſt priuilegiũ, ut quia prior appellauit, primò agat. Hoc tamen caſu nõ puto reũ conuentũ impediri, quin actorẽ accuſet corã alio iudice cõpetẽte, nec impediret per exceptionẽ, quæ introducit per auth. hãc. Nam hæc auth. aufert reo ſuos iudices ideò, quia dat ſibi aliũ, ſcilicet hũc in cauſa recõuentionis. Eo ergo caſu, quo non poteſt reconuenire, uel nõ poteſt ſine priuilegio, & præiudicio ſui iuris, uel ſuæ cauſæ, tunc nõ aufert iſta auth. iudices ſuos, ut hic manifeſtè colligit ex tex. & in corpore qui uult, ꝙ reus tunc debeat ſuperſedere, nec agat corã alio, quin ei liceat agere corã eodẽ, aliàs ſecus. ff. eum qui ap. in prouinc. debe.
f defen. l. pe. & j. dicã. Quærit gl. [f] quid † ſi actor reconuentus
8 uelit reũ per modũ reconuentionis recõuenire? Gl. dicit ꝙ nõ poteſt, ut in ea habes. Idem tenẽt oẽs Legiſtæ & Canoni.
9 Quæro, utrùm † liceat actori in cauſa reconuentionis recuſare iudicẽ, corã quo reconuenit? Quidã dicunt quòd ſic. Et ita intelligãt iſtã auth. gl. noſtri, ſed oẽs doct. dicũt cont. quia poſtquam actor ſemel elegit eum, nõ poteſt eũ recuſare, ut l. cum Pap. & auth. offeratur. s. de lit. conteſt. Quam intellige, quòd actor nõ poteſt eum recuſare priuilegio aliquo, quod eximat perſonã actoris ab illa iuriſdictione, ſed priuilegio cauſæ bene poteſt recuſare reconuentionẽ. Verbi gratia, ille,
g qui agit de ſpoliatione [g], & petit reſtitutionẽ, ſi recõueniat, poteſt opponere, quòd non poteſt reconueniri donec reſtituat, l. ſi quis ad ſe fundũ. j. ad l. Iul. de ui. & ext. de ord. cog. c. cùm dilectus, & c. ſuper ſpoliatione. Idẽ in cauſa depoſiti,
10 l. j. s. depoſiti. Idẽ in cauſa criminali †, quia accuſans criminaliter, nõ poteſt interim reconueniri. s. l. fi. de ordin. iud. In iſtis priuilegijs cauſæ excludit reconuentio. Procedo ulteri-
11 us ſecundũ ordinẽ gl. Quæro † utrùm iſta auth. habeat lo-
h cum [h] in iudice ordinario, & delegato? Et dicunt quidã ꝙ ſolùm loquit in delegato, quia hic loquitur de recuſatione, & ordinarius recuſari nõ poteſt. Sed omnes gl. & doc. dicũt ꝙ habet locum tam in iudice ordinario, quàm in delegato, & licet iudex ordinarius recuſari non poſsit, petitur tamen quòd alius ei aſſocietur, auth. ſi uerò contigerit. s. de iud. Quærit gl. quomodo iſtæ cauſæ tractabuntur ſimul, & eadẽ ſententia terminabuntur. Dic ut dixi s. circa princ. & j. de-
12 clarabo clarius. Sed iuxta hoc quæro †, quãdo debet fieri
i iſta reconuentio. In hoc ſunt opinio. [i] in gl. Quidam doct. dicunt ꝙ ab initio incontinenti, ut innuit tex. in iſta auth. & in corpore unde ſumitur. Alij dicunt, quòd poteſt recõueniri quandocunq; uſq; ad ſententiam, ut dicimus in denuntiatione, quæ fit uenditori. Et iſtud ultimum tenet Bar. de mu. petit. c. j. & dicit ꝙ eſt caſus ext. de reſc. c. diſpendia. lib. vj. Idẽ uidetur tenere Inn. Hoſti. autem uidetur tenere cont. Dicerem ſic, Ratio reconuentionis, quæ facit pro reo cõtra actorem, eſt, quia actor qui illum elegit iudicem in agẽdo, habe-
k at illum in defendendo, dicit tex. Sed iſta ratio habet locũ [k] quando-

quandocunq; pendente iudicio, ergo quandocunq; pendente iudicio poſſum ipſum reconuenire. Sed huic ob. natura conuentionis, & reconuentionis, quę eſt ut s. dixi, ut ſimul tractetur, & eadem ſententia terminetur. Quomodo ergo poſſunt ſimul tractari, & terminari, cùm lis prima iam ſit prope finẽ, & iſta incipit? Reſpon. ut s. dixi, ſcilicet ꝙ illud quod ſimul tractat, eſt in fauorẽ rei reconuenientis. Aut igit uult reus reconuenire cum ſuo priuilegio, ut ſimul tractentur, & ſimul terminent, & hoc non poteſt niſi ab initio, ut hac auth. & in corpore unde ſumit. Sed ſi eũ uult reconuenire, & non uti priuilegio, tunc poterit, nec eſt quid repugnet. Diceret tamen fortè tũc magis cauſa conuẽtionis, quã reconuentionis. Et ideò Inn. in d. c. diſpendia. dicit ꝙ quandocunq; pẽdente iudicio primo, agit contra actorẽ per modũ conuentionis uel recõuentionis, & tunc dicat cõuentio ſimplex, qñ omittit natura recõuentiõis, quę eſt ut ſimul terminent. Sed ꝓ tanto ego appello iſtam recõuentionẽ, quia aliàs iſte non eſset cõpetens iudex, niſi propter reconuẽtio-
13 nẽ. Iuxta hoc quæro †, nunquid in cauſis ſummarijs [l] ſit lo-
l cus reconuentioni. Tex. uidet ꝙ ſic, l. ſed hæ. § non ſolùm. ff. de proc. ubi dicitur ꝙ etiã in cauſa damni infecti, habet locum recõuentio. Et cõſtat, ꝙ cauſa damni infecti ſit ſummaria, l. j. ff. de dam. infec. Inn. cont. & idem tenet Pet. & alleg. l. j. s. ubi cau. ſtat. Pretereà eſt ratio, quia cauſa reconuentionis debeat ſimul tractari & terminari. Sed ſi una eſset ordinaria, alia ſummaria, hoc fieri non poſſet. ego dico quòd in ſummarijs habet locum reconuentio. Quid enim ſi reconueniatur alia ſummaria? Certè non eſt dubium, ſicut dicemus de conuento ſuper ſpoliatione, qui poteſt reconueniri ſuper alia ſpoliatione, ut dixi in l. ſi quis ad ſe fundum. j. ad leg. Iul. de ui. Prætereà, tunc non impedimentũ naturæ recõuẽtionis, quia utraq; poteſt ſimul tractari, & terminari. Sed ſi cauſa reconuentionis eſset ordinaria, & prima ſummaria, tunc idem dico, quòd habet locũ reconuentio, ſi reus uult illud priuilegiũ remittere, nec curat quòd eadẽ ſententia terminetur, ut s. prox. dixi, probat in d. l. quæ dicunt ꝙ in cau
14 ſa damni infecti, locus eſt recõuentioni †. Quæro, nũquid quando agit officio iudicis, ſit locus reconuentioni ſic, l. j.
15 in fi. ff. de uar. & extraor. cog. † Quæro, nũquid in cauſa ap
m pellationis [m] ſit locus reconuentioni? Spec. tractat iſtam q. &c. Cy. ponit eã in l. per hanc. j. de temp. app. Breuiter omiſsis uerbis eorũ, ueritas eſt iſta, ꝙ quãdo ille, qui appellauit, appellat de neceſsitate propter iniuriã, quam arbitratur ſibi factam à iudice, & ſic ipſe ſua ſponte iudicem non elegit, non poteſt coram iudice appellationis reconueniri, ſed debet in prouincia ſua apud ſuum ordinariũ iudicem conueniri, ut ff. eum qui appel. in prouinc. defend. d. l. j. & l. ij. §. ei quoq; ff. de iu. Ex quo patet, ꝙ iſta auth. ſolùm impedit reũ agere coram alio iudice, quando dat ſibi iudicem in cauſa
16 reconuentionis, aliàs ceſſat iſta exceptio. † Quæro, quid ſi reus conuenit actorem coram alio iudice, contra formam huius auth? Reſpondeo, ſi quidem coram iudice delegato,
17 proceſſus eſt ipſo iure nullus †. Si corã iudice ordinario, proceſſus eſt aliquis, niſi opponatur, d. c. diſpendia. de reſc.
18 lib. vj. † Vtrobiq; tamen ſiue proceſſus eſt nullus, ſiue quãdo opponitur exceptio, reus uocans actorẽ coram alio iudice condemnat in expenſis, d. c. diſpendia, & quia temere
19 eum uocauit. &c. l. cum quem temere. ff. de iu. † Quęro, u-
n trùm clericus agens [n] contra laicum corã iudice laico poſſit reconueniri? Gl. c. at ſi clerici. ext. de iu. tenet ꝙ ſic. Quidam doct. iuris ciuilis, ut Pet. & Iacob. But. tenent ꝙ non, quia hoc non poteſt fieri per modum prorogationis, c. ſi diligenti. ext. de fo. comp. & s. de epiſc. & cle. auth. ſtatuimus. Breuiter puto contrarium, ſcilicet ꝙ poſsit recõueniri. Nec ob. quòd non poteſt fieri prorogatio, quia fateor, ſcilicet ab homine, ſed à lege hoc fit, ut omne priuilegium, per quod perſona ſubducitur à iuriſdictione, tollat in cauſa recõuentionis, l. cùm Pap. & in corpore unde ſumitur hæc auth. Nec ob. ſi dicas, ille eſt fauor totius cleri, quia fateor, eodem modo priuilegium, ne legati conueniantur, eſt fauore publicæ utilitatis, & tamen ceſſat in cauſa reconuentionis, ut d. §. ſed
20 ſi agant. † Quæro, utrùm coram arbitris ſit locus recon-
uentioni. non, ext. de arb. c. cùm dilectus. quod eſt uerum, quia tunc ceſſat ratio, l. cùm Papi. Non enim actor illum ar-
21 bitrũ elegit magis quàm reus, imò uterq; ſimul. Et ideò † puto, ꝙ ſi aliquis eſset delegatus de cõſenſu utriuſq; partis, coram illo delegato non eſset locus reconuentioni cadẽ rationc, qua de arbitro s. dixi.

ADDITIO.

4 P. PAV. P. *Et conſequenter. Circa iſtam materiam inquantùm dicitur in ea quòd coram iudice delegato habet locum reconuentio, an ille qui impetrauit, poſsit renunciare, Alex. l. iij. circa fi. ff. quod quiſq; iur. Iſtam auth. Gul. l. iij. quod quiſq; iur. dicit habere locum, ſi ſolùm reſcriptum impetratum eſt, ut quis poſsit conueniri coram iudice aliquo, puta deleg. Nam tũc etiam antequam conueniatur, impetrans poterit reconueniri. & quid ſi conuentio non tenuit aliqua de cauſa, an quis poſsit reconueniri. Gl. quòd non, c. j. de reſc. in vj. Ad materiam huius auth. uide aliquas remiſsiones, in l. ſi idem. §. q. ſi mutuæ. ff. de iur. om. iud. Bal. c. j. de controuer. feu. apud pares termi. et in c. j. §. prætereà. ult. de prohib. feu. alie. per Frid. ubi quæſuit, an coram paribus habeat locum reconuentio ſuper re non feudali. Et ad intellectum huius auth. uide c. diſpendia. de reſc. lib. vj. & c. fi. eo. tit. in antiquis. & c. ij. de mutu. pet. Bal. l. edita. uer. xj. quæritur. s. de eden. Et no. q. reconuentio eſt ſpecies exceptionis, & recompenſatio eſt ſpecies reconuentionis, Bal. l. ſi conſtãt. de compen. & in l. eius. eo. tit. uide tamen in l. in rebus. §. fi. & ibi Bar. ff. comm. & in quo differat exceptio compenſationis à reconuentione. Dicit Bal. l. cùm Pap. in fi. s. eo. q. compenſatio deducitur per modum exceptionis, reconuentio per modum actionis. Et q. compenſatio ſit ſpecies reconuentionis, eſt gl. l. neq. s. de compen. Bal. l. j. s. de arbi. & Bal. hic, & l. cùm Pap. uerſi. quæro nunquid exceptio. s. eo. Et an coram iudice, cuius iuriſdictio prorogata eſt, habeat locum reconuentio, glo. & Barto. l. eſt receptum. ff. de iuriſd. om. iudic. alleg. Bal. l. nam poſteà. §. ſinautem. ff. de iureiur. & quòd compenſatio ſit ſpecies reconuentionis, ponit Bal. l. ſi cùm dies. §. ſed ſi fortè. de arbitr. & dicunt doct. c. ij. de mu. peti. quòd ſi impetrauit iudicem, cum hac qualitate, quòd cognoſcat ſummariè de plano, quòd ego poſſum reconueniri eo modo. Vide gl. cle. ſæpè. de uerbo. ſig. & idem ſi aliquis impetrauerit iudicem appellatione remota, quia eo modo poteſt reconuenire, c. ij. de mutu. pet. Quid ſi pœnitet, quem conueniſſe aliquem coram iudice, & deſtat à lite, an locum habeat hæc auth. uide Cy. hic, in penult. q. & Ioan. And. in add. Spec. tit. de reconuen. §. fi. cum concordantijs, quas habes per Alex. l. iiij. in fi. princ. ff. quod quiſq; iur. & ibi uide. Sed dubitatio eſt ſi per uiam reconuentionis aliquis conueniri poſsit, qui aliàs non poſsit, an poſsit ab omnibus conueniri an à conuento, glo. l. ij. §. ſed ſi agant. ff. de iud. tenet quòd ab omnibus, per l. qui non cogitur. eo tit. & per ſuam rationem, hanc opp. ſequitur Inn. c. fi. de fo. comp. alia fuit opin. Gul. in d. §. ſed ſi agant. quam ſequitur Cy. Iacob. But. & Dy. quòd ſolùm fiat reconuentio à conuento, §. reuer. allega. in glo. prædicta. Pro eis bene facit l. Fulcinius. §. quod ſi aduerſus. ff. ex quibus cau. in poſſ. ea. Sed Ang. d. §. ſed ſi agant. tenet primam opi. glo. & Inn. per l. non diſtingue. §. ſi quis. & ibi expreſſe glo. de arb. niſi talis reconuentio fuerit coram arbitro, ut no. ibi glo. Non ob. ſecundum eum d. §. reueren. quia reſpondeo ut dicit gl. in d. §. ſed ſi agant. Item non ob. d. §. quod ſi aduerſus. quia ibi tractatur de conſeruando iure communi, ſed in caſu noſtro loquimur in priuilegio conceſſo contra ius cõmune, & in caſu d. §. ſed ſi agant. ideò per abuſum tale priuilegium perditur in totum. & ad hanc ſol. uide Bar. l. fi. ff. de conſt. princ. & adde quòd Iacob. de Aret. d. §. ſed ſi agant. dicebat quòd op. pro Iaco. Butriga. faciebat, quia pœna non debet excedere delictum, l. reſcriptum. ff. de his qui. ut indig. & facit l. loci corpus. §. competit. ff. ſi ſerui uend. Sed pro opin. glo. Inn facit. l. ij. §. illud. ff. quod quiſque iur. nec plus dicit. Adde quòd contra opin. gloſſ. & Inn. Ang. l. & ſic pro opin. Iacob. Butr. & ſequacium, uidetur quòd certè conſiderandus ſit text. iuncta glo. in uerſi. experitur. & ibi no. in l. ſi quis §. hæc pœna. ff. quod quiſq; iuris. De quo no. glo. d. §. illud. eo. titu. & hic non bene uideo reſponſum, cogita. & hæc opin. Iac. But. eſt æquior, & fortè uerior. Et ad materiam quæritur, aliquis impetrauit iudicem, ſuper reconuentione, poſteà impetrationi renunciauit, utrùm renunciatio talis ſufficiat ad faciendum ceſſare reconuentionem coram eodem iudice? Eſt l. iij. in princ. ubi ſufficit impetraſſe, licet non utatur. ff. quod quiſque iuris. uidetur facere quòd non poſsit reconueniri. Ad quod probandum iuncto d. tex. facit l. ſi quis poſthumos. §. j. & quod ibi per Bartol. ff. de lib. & poſth. Raph. in d. l. iij. tenet contrarium, quòd non poſsit*

poßit reconueniri, & dicit non eſſe diſcedendum à uerbis loquentibus de reconuentione, ibi autem & conuentio, non autem reconuentio, igitur, &c. Et dicit q̃ non ob.ille tex. quia loquitur in reſcripto iniquitatis, & iniuſtitiæ, & ſic in caſu ſpeciali, ratione cuius habet locum reconuentio. Quæſtio autem noſtra loquitur in reſcripto iuſtitiæ: quæ ergo opin. ſit uerior, ibi uide doct. Et Floria.d.l.iij. & melius in l.arbitrium.fa.ercifc. uidetur approbare primam opin. ut ueriorem, maximè quando talis impetratio fuerit contra iuris formam facta, tunc ſi fuerit appoſita illa clauſula, quæ ſolet apponi, ſcilicet non obſtante, &c. Sed ubi ſit impetratio ſecundum formam iuris, tunc ſit uera opin. Rayne. ſecundum Ang. d. l. iij. & ipſum uide, & gl.d.c.iij. & Imo.hic, & Inn.d.c.ex conqueſtione. de reſtit. ſpo. & Bal.l.iij.§.j. & quæ no. Anto.c.j.de reſc.in vj.in nouel. Itē ad materiam no. ſecundum Cy. in auth. habita. quòd ſi conuenio ſcholarem coram rectore, ex neceßitate, ego non poſſum ibi reconueniri. Quod ſequitur Io.c.j.ad fi.de mu.pet. Quid autem quando artifex conuenitur ſub ſuo maſſario per alium, qui non eſt de ſua ſorte. dixit Io. d.c.j. ſecus eſſe, imò arguit etiam contra dictum Cy. de quo etiam uide Bal.d.auth. habita. uer. quæro. ubi hoc limita, niſi reconuentio fieret ex eodem negotio, ita quòd uentilatio ſit connexa, per l. j. de quibus rebus ad eundem iudicem eatur. quo caſu dicit etiam, q̃ clericus poterit coram laico reconueniri. Et alleg. ibi Bal. quia talis actor ſponte non elegit iudicem ſecularem, ſed non trahitur ex neceßitate quæ non eſt generalis. Et uide quod no. Bal.l.cùm Pap. in fi. s̄. eo. utrùm petitio in cauſa recōuētionis habeat uim exceptionis in principali, Bal.l.uiro.in fi.ff.ſol.mat. & ibi Caſt.

b Actorem. No. an reus habeat neceſſe reconuenire actorem coram eodem iudice, Bal.l.cùm Pap.s̄.eo. & limita per Bar. j̄. eadem, & quod ibidem dixi, tenet tamen proceſſus in ordinario, ſi non opponatur.

c Terminabuntur. Dicit Bal.l.uiro.ſol. mat. q̃ quando cauſa conuentionis, & reconuentionis, ſemper uniuntur in caſu d. l.uiro. ſecundum intellectum Iac.de Aret. & Bar. ibi, tunc reconuentio habet uim exceptionis, & eſt neceſſe ſimul pronunciari ſuper utraq; ſecus ſi non uniuntur, ſed ſunt ſeparatæ, ita quòd ex una non inducatur exceptio in alia, nā tunc ſecundū eum non eſt neceſſe, q̃ una ſententia dirimatur. De quo per Imo.l.j.in fi. quæ ſent.ſine app.reſcin. Et adde, q̃ licet debitum tuum ſit liquidum, non tamen procedetur incontinenti, ad exactionem, ſi reconuenio te, ſed debet expectari finis utriuſq; cauſæ, per ſententiam, quod eſt uerum, ſi de facili, & citò reconuentio poteſt liquidari, aliàs ſecus, ſecundum Bal. l. neq; s̄. de compen. & tenet Inn.c.ij. de ord.cog. in gl. uiciſſim. Ad quod etiam uide quod no. Bal.l.fi.j̄.qui.ad li.procla. Bar.l.naturaliter.§.nihil in ult. q.de acq.poſſ. & Bal.l.cùm Pap.s̄.eo.

d P. PAV. P. Quæro. Circa iſtam materiam reconuentionis no. primò, q̃ reconuentio non habet locum in cauſa quæ deſiderat celeritatē, ut per Ro. ſing.dcccxv.incip.reconuentio. Item quòd reconuentio non habeat locum coram arbitris iuris, Spec.tit.de reconuentio.§.effectus.uer. ſed nunquid coram iſtis. Ro.ſing.dcccxvij. Item ſi per ſtatutum ſint deputati aliqui iudices, qui habeant cognoſcere de cauſis pauperum agentium, an ſi pauperes agant in ipſos iudices, poſſunt reconueniri, Bal.c.j.de contro. feu. & ibi etiam q̃ nullus iniuriatus agēs de iniuria uel de furto uel de alio malo, poteſt reconueniri corā alio non ſuo iudice. Nunquid aūt coram partibus curiæ habeat locum recōuentio in materia feud. Bal.c.j.§.fi.de prohi.feu. alie. per Frid. & ibi etiam ponit q̃ eſt reconuentio quædam præiudicialis oſtentatiua, quædam ſecundaria & ſimplex, ut ibi per eum. Item quòd reconuentio habeat locū coram iudice prorogato, uel cui maior uel æqualis ſe ſubmiſit, & quòd non coram arbitro, & de actione diuerſitatis, & pro limita. eius quod dicitur de arbitris, uide Iaſ.l.eſt receptum.in gl.fi.de iur. om.iud. Item ſi princeps dediſſet iudicem alicui motu proprio, an tūc poſſit fieri reconuentio coram eo, non ſecūdum Iaſ. l. ſi quis iniquum. prope fi.ff.quod quiſq; iur. Item q̃ cauſa reconuentionis eadem inſtantia terminari debeat, qua cauſa cōuentionis & eiſdē priuilegijs & prærogatiuis gaudeat, Io.de Dama.conſ. xciij. & ibi etiam per Bolog. in add. q̃ ſi clericus conueniat laicū coram iudice ſeculari, poterit coram eodem ipſe clericus reconueniri, Aret.c.ſi clerici.ext. de iud. & ibi latè Dec. Item q̃ quis petit imponi perpetuum ſilentium alicui ſuper aliqua re, q̃ procedatur ſolùm ſuper reconuentione, uide Aret.c. in præſentia. de prob. & ibi etiam Fel. Item uide in materia reconuentionis latè Soc.tit. de mut.peti. ubi corā quo, & inter quos, & de quibus cauſis locum habeat, & multa alia. Item an procedat recōuentio coram arbitro uel arbitratore, & quomodo, Barba.conſ.iij.uol.iiij.

e Dicit gloſſ. hic Bal. l. j. in princ. qui accu. Bar. & Imo. l.is qui reus.ff.de pub.iud.

f Glo. No. q̃ actor conuentus non poteſt reconueniri, ſed quid ſi actor impetrauit iudicem delegatum ſuper fundo, reus reconuenit ipſum ſuper domo, quo caſu uult etiam actor coram eodem iudice reconuenire ſuperuinea, an audiatur? Et tex. uidetur q̃ nō, ibi ita tenet Gul.l. j. ff. quod quiſq; iur. & Spe.tit.de rep.§.fi.uer.nunquid poſim, & quod no. Imo. auth. habita. Et hoc modo uidetur mihi quòd ſit intelligendus tex. in d.l.fin. & no. gloſſ. hic, & expreſſe Specul. tit. de reconuen. §. nunc dicamus. uerſicul. fin.

g Spoliatione. In interdicto ſpoliatorio, & in cauſa depoſiti, non habet locum reconuentio. cont. Bar. l. naturaliter. §. nihil in pe. q. ff. de acq. poſ. iuncto eo quod dicit tex. l. j. ultra medium. j̄. quo. bo. & l. ij. §. fin. s̄. ubi in rem act. Primam opin. tenet Spe. tit. de reconuen. §. nunc uideamus. in princ.

h Locum. An iſta auth. habeat locum in ordinario, & in delegato, licet Bal. l. cùm Pap. aliqui habent in l. nemo. s̄. eodem. uer. quæro utrùm per ius antiquum uidetur uelle q̃ ſolùm habeat locum in delegato. Adde tamen q̃ ſi talis delegatus fuiſſet datus de non conſenſu, non habet locum iſta auth. ſecundum Bar. hic, ad fi.

i Opin. Et cum opin. Ho. contra Bartol. & Inn. tenet. glo. Ioan. And. in cle. ſæpè. de uer. ſig. in uerſic. exordio. ſecundum Ioan. And. in add. Spec. tit. de reconuen. uer. quando fit reconuentio, non habet locum priuilegium prorogationis iuriſdictionis, cont. Bar. hic, ſed Anton. & Imol. c. j. de mu. pet. tenent opin. Bar. hic, licet Ioan. Calde. teneat opin. And. & uide Bal. hic.

k Locum. Sed quid ſi reus confitetur delictum, an poßit reconuenire actorem, Bal. l. j. in fi. C. qui. ad li. proc. non lic.

l Summarijs. Quòd non ſit locus reconuentioni, tenet Bal. l. j. s̄. ubi cau. ſtat. ubi idem dicit, quando una cauſa eſſet præparatoria alterius, quod no. Adde gl. cle. ſæpè. de uer. ſig. & plenè per Ant. & Inn. c. j. de mu. peti. & Bal. l. naturaliter. §. nihil in pe. q. de acq. poſſ. et ibi per Imol. et quod no. Bal. l. ſi fine. j̄. ad Treb.

Pro concordia aduerte, in reconuentione debet procedi ſecundum formam conuentionis, & una ſententia terminari, quando agitur petitorio, & reconuenitur poſſeſſorio, uel econtrà pro eadem re, intellige in illis caſibus, ut in poſſeſſorijs, requiritur lit. conteſta. Bar. l. naturaliter. §. nihil. ff. de acq. poſſ. Cont. tamen alleg. in auth. & conſequenter. iuncto eo, quod uoluit ipſe Bar. l. j. C. quo. bo. & l. fi. C. ubi in rem act. ubi uoluit quod omnia iudicia poſſeſſoria ſint ſummaria. & in extraua. ad reprimendum, uer. ſummariè. Tu dic, Bar. non negat in dictis ſuis, in hac auth. ſi beneficium deatur, tenet affirmatiuam, uer. ſciendum eſt igitur. uer. iuxta hoc quæro. Et ſic non meretur argui de contrarietate.

m Appellationis. Sed quid ſi appelletur in cauſa conuentionis primæ, an poſſit iudex procedere in cauſa reconuentionis? Dic ſecundū Inn. q̃ ſic, c. cùm nobis. de elect. & utrùm in cauſa appellationis habet locum reconuentio. Cy. uidetur tenere q̃ d.l. per hanc. in ſexta q. Idem Inn. c. j. de mut. pet. Pro hoc tex. l. ad cognitionem. ff. ex quib. cauſ. in poſſeſ. ea. Sed Spec. tit. de conuen. & reconuen. §. nunc dicamus, nunquid coram iudice reſtringit hoc dictum in appellatione ab interlocutoria, ſecus in appell. à diffinitiua. Sed tamen non reſpōdet ad l. ij. §. legatis. uer. ei quoq;. ff. de iud. qui probat indiſtinctè opi. primam. Sed Ang. d. §. legatis. dat aliam limitationem ad hoc, & ueram, nam debet, ſecundum eum, limitari niſi appellatio exercetur in domicilio appellationis, quia tunc ceſſat ratio. d. §. legatis. quod no. Bal. d. l. per hanc. & glo. l. ſed ſi reſtituatur. ff. de iud. & Bal. l. & ſine s̄. ad Treb.

n Agens. Et hæc eſt communis q̃ clericus poßit reconueniri, & tenet etiam gl. c. j. de mu. pe. Sed aliqui, quos ſequitur Ant. d. c. tenent cont. & cū communi ibi tranſit Io. facit etiam quod ſing. no. Imol. l. ſi eum hominem. de fideiuſ. ubi inſtantia tranſit in clericum, etiam coram ſeculari, uno tamen caſu poſſet clericum conuenire indiſtinctè, quoties reconuentio fieret ex eodem negotio, & uentilatio eſſet connexa, ſecundum Bal. auth. habita. in uerſ. quæritur. Alij ibi inducunt ar. cont. opi. Bar. ſic, Reconuentio procedit uirtute conuentionis, fundatur enim ſuper electione facta à iudice, ut patet in c. cuius in agendo, ſed prorogatio non poteſt fieri de ſpecie ad ſpeciem penitus diuerſam, ſicut eſt iuriſdictio clerici, & laici, ut patet xcvj. diſtinc. & l. ij. §. j. ff. de iud. ergo talis reconuentio fieri non poteſt. Confirmatur iſta ratio ab ipſis, & qd̃ nō poſſet fieri expreſſe, nō poteſt fieri tacitè, l. non intelligitur. §. fi. ff. de iur. fiſc. Sed aliquis clericus nō poteſt expreſſe prorogare iuriſdictionem in laicum, ergo nec tacitè. Sed huic rationi reſpondet Io. Cal. & alij, q̃ iſta ratio non concludit, quia ſequeretur ex iſta ratione ultima, q̃ ſicut clericus non poteſt expreſſe conſentire in iudicem eccleſiaſticum non ſuū, c. ſignificaſti. de fo. comp. ita non poßit recōueniri coram non eccleſiaſtico. Hoc ar. eſt cōt. c. j. et ij. et ibi no. de mu. pet. Sed ab hac impugnatione defendit Ant. d. ſuam opi. dicēs q̃ illa prorogatio ſit ſecundū naturam iuris, & tunc aliquid permittitur fieri tacitè, & in conſequentiā, quod nō permittitur fieri expreſſe, d. c. dilecti. de fo. comp. Vnde dicit Bal. no. l. nulli. C. de iud. q̃ in conuentione cognoſcit iudex in incidenti ad cauſam principalem, & contra naturā ipſius, nec principaliter, & expreſſe, nec tacitè, ſed in conſequentiam poteſt iuriſdictio in alterum prorogari, c. tuam. de ord. cog. & c. lator. qui filij ſint legit. Hoc autem eſt contra materiam iuriſdictionis eccleſiaſticæ, quòd clericus ſubſit ſeculari iudici, uel quòd iudex ſecularis habeat talem iuriſdictionem, maximè per rationem, quæ redditur xcvj. diſtin. c. deniq;. ergo nec tacitè in conſequentiam poteſt iſta iuriſdictio prorogari. Tunc autem cōtra iſtā rationem, quæ eſt difficilis, dicas q̃ aſſumptum eſt falſum, quia licet ſubiectum, in quo eſt iuriſdi. uerbi gratia, clericus nihil prorſus pertinet ad iuriſdictionem ſeu iudicem temporalem, cùm tamen ipſe dicatur eſſe temporalis, & ſecundum naturam ſuam non eſt bonum ſimile de cauſa ſpirituali, in qua habilitas ratione perſonæ, non faceret actum propriè contra naturam facientis, ſicut inhabilitas materiæ, l. is qui duos, in fi. & quod ibi Bar. ff. de lib. leg. & licet clericus non ſit de iuriſdictione iudicis ſecularis, tamen propter hoc ratione ſubiecti, non debet dici quòd prorogatio, quæ fit in iudicem ſecularem, fit contra naturam iuriſdictionis, ſed contra priuilegium perſonæ, quæ nullo modo pertinet ad laicum. Sed per Bar. addit cas nouam rationem, nam actor & reus ſunt perſonæ cōnexæ, unde quod ſtatuitur in uno, maximè ubi ratio eſt expreſſa, in l. extenditur ad alterū, l. fi. C. de fru. & li. exp. & tex. in auth. de exec. §. j. cogit reum inuitum agere coram eodem iudice, ne propter diuerſitatem tribunalis lites implicentur, & non poßint finiri, & hoc circunſcripto omni conſenſu actoris, in perſona ipſius, habet locum ratio prædicta, & cogitur in iure reſpondere. Cùm ergo lex generaliter dicat, quòd agens tenetur reſpondere reconuenienti, ergo, &c. Adde quid iuris ſi clericus accuſat laicum coram iudice laico, & accuſatus ipſum clericum coram epiſcopo dicens q̃ falſo fuit accuſatus per clericum, an epiſcopus poterit inhibere iudici ſeculari ne interim procedat. Frid. de Sen. conſ. cxiij. Et quòd clericus poterit reconueniri coram laico, uidetur tenere Spe. tit. de conuen. & reconuen. §. j. uer. ſed quid ſi laicus.

LEX XV.

1 Ante litem conteſtatam poteſt in aliquibus caſibus appellari.
3 Recuſatio iudicis poteſt fieri quandoq; poſt litem conteſtatam, ſi noua cauſa ſuperuenit.
4 Nemo niſi princeps, poteſt cōmittere cauſam, remota appellatione à diffinitiua, ſed bene ab interlocutoria.
5 Appellatio & recuſatio iudicis, quando ſimul ponuntur, appell. remota ante lit. conteſt. etiam recuſatio remoueri uidetur.
6 Si in literis delegationis remoueatur ſolùm appellatio, non intelligitur remota recuſatio.

1 a CVM IN SOLITVM. † Quando [a] ueniunt ad determinationē eiuſdē uerbi, debent intelligi ut uniformiter operentur. Primò imperator repetit illud, ſuper quo dubitat. Secūdò quorundā ponit opin. Tertiò dat conſiliū. Secunda ibi, quidā putabāt. Tertia ibi, caueant. No. quod dixi in ſummario. Idē habes in l. teſtamento. s̄. de teſt. mili. & de impu. & ali. ſub. l. hæreditatem. & l. quāuis. de uulg. l. iā hoc iure. Dicit hic, caueat itaq;. Quæro, qua diſtinctione debēt uti iudices? Gl. dicit, q̃ debēt uerbū appellationis accōmodare poſt ſentētiā, & uerbū refutationis, ſeu recuſationis ante lit. conteſt. Vide gl. ſuper uer. ſine certa. Vult ergo gl. ad hoc, ut iſta clauſula aliqd operet, q̃ opponat eo tempore, quo inducat aliquid cōtra ius cōmune, ſed de iure cōmuni poſt ſententiā poteſt appel
2 lari, ergo poſt ſententiā remoueat. † Ante li. conteſt. poteſt recuſari, ergo ante lit. conte. remoueat recuſatio. iſta op. non eſt uera, quia nullus iudex præter principē poteſt appellationē poſt ſententiā remouere, ut l. j. §. fi. ff. à qui. app. non li. Do. Rich. Malum. intelligit totum econtrà, ut iudices remoueant appellationē ante ſentētiā, & recuſationē poſt lit. cōte. Et eſt hæc diſtinctio, quā tenere debēt iudices, ſecūdū eū, ut hic, & hoc placet. Sed cōtra hoc op. expreſsio eius, quod tacitè ineſt, nihil operat. j̄. de fideiuſ. l. nō rectè. & ff. de leg. j. l. iij. ſed iſtud eſt etiā tacitè, de iure communi, ergo, &c. Sol. Dicit Rich. fateor cōt. q̃ nihil operat, ſed fit cauſa dubitatiōis tollendæ, l. q̃ mutuā. ff. man. & l. quę dubitationis. ff. de reg. iur.

2 Hoc nō placet, q̃a uanū eſſet cōſiliū Principis hic, † & ideò dico q̃ ante ſentētiā & etiā ante lit. conte. quādoq; poteſt appellari, ut puta, ſi iudex ,pnunciauerit ſe eſſe, uel nō eſſe iudicē, auth. habita. s̄. ne fil. ,p pa. l. arbitror. ff. qui ſatiſd. & de mi
3 no. l. intra utile. Itē † recuſatio poteſt fieri quādoq; poſt lit. cōteſta. ſi noua cauſa ſuperuenit, l. nō diſtinguemus. §. cùm quidā. ff. de arb. Vnde cū iudex remouet appellationē ante ſentētiā, iſta remotio operat illis caſibus, in quibus poterat appellari, & cùm remoueret recuſationem poſt lit. conteſta. operabit, ſecundum quod dicemus de ordinario, ut. s̄. de
4 iudi. auth. ſi uerò contigerit. Et ſecūdū hoc ſic opp. nemo † poteſt cōmittere cauſam appellatiōe remota, niſi Princeps, l. j. §. fi. à quib. app. non licet. Reſpond. uerū eſt, remota appellatione à diffinitiua, ſed bene poteſt remoueri appellatio ab
5 interlocutoria, & hoc ſentit gl. tua in fi. Secundò quæro, † quando iſta uerba ſimul ponuntur, qualiter intelligantur prout in princip. l. preſupponitur. In hoc ſunt opinio. Quidam dicunt q̃ ante lit. conteſta. nō poterit recuſari. Et quod hic dicitur in tex. quod minimè uetitum eſt, ſcilicet à lege, & hoc tenuit Io. Alij dicunt cont. & dicunt q̃ dictis uerbis non obſtātibus poterit recuſari, per hunc tex. dum dicit, q̃ minimè uetitum, &c. Ego teneo opinio. Io. per rationem quam dixi in ſummario, ſcilicet quando duo uocabula ueniunt ad determinationem unius uerbi, debent intelligi ut uniformiter operētur. Sicut ergo appellatio eſt remota an
6 te lit. conteſt. ut dixi, ita eodem modo recuſatio. † Quæro,
b quid ſi in literis [b] delegationis remoueatur ſolùm appellatio, an ex hoc uideatur remota recuſatio? Gl. hic tenet ſic. Alleg. ext. de app. ſuper eo. Cont. j̄. ne lic. in una ea. cau. l. j. in fi. Ibi loquitur quando remouetur à iure, hic quando ab homine. gl. d. l. j. §. fi. ff. à qui. app. non lic. Et iſtam opin. ſequuntur communiter doct. quia quando ſunt duo iura ſeparata, remoto uno, non ſequitur remotio alterius, l. ſi unius. ff. de ſer. urb. præd.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Quando. Iaſ. l. contra. ff. de inof. teſt.
b P. PAV. P. Literis. No. q̃ imò remota appellatione, non intelligitur remota nullitas, quia ſunt diuerſæ. Comen. conſ. xvij. & an remota appellatione & contradi. dicatur ſublata nullitas, Comen. conſ. lx. incip. in Chriſti nomine. ubi etiam ponit an intelligatur remota reductio in laudo, & q̃ etiam ſi remouetur appellatio, & querelæ ſupplicatio, an poßit dici de nullitate, practic. Papinen. in forma exec. ſententiæ diffin. Item quòd remota appellatione, non cenſetur remota appellatio ratione euidentiſſimæ iniquitatis, & q̃ non uideatur remota nullitas, Abb. conſ. lv. in ij. parte. Item quòd remota appell. non cenſetur remota querela uel ſupplicatio, Barb. c. j. de off. deleg. Iaſ. auth. quæ ſupplicatio. de præcip. imper. offer. et quædam alia uide per Aret. conſ. lxxv. & c. dilecto. in ix. q. de appell. Item an ſtatutum remouens appellat. in aliqua cauſa, an cenſeatur ſolùm à diffinitiua nō ab interlocutoria uel grauamine, Paul. q̃ ſic, c. paſtoralis. in prin. in vj. q. de app. Item an remota appellatione, dicatur remota querela apud eundem iudicem, Alex. l. fi. s̄. de edic. di. Adr. tol. poſt. Caſt. ibi.

De ſent. quæ ſine certa quant. profer. Tit. XLVI.

LEX I.

1 Ius merè de futuro, non poteſt deduci in iudicium.
2 Si ius eſt de præſenti habens dependentiā de futuro, uenit in iudicio, quando actori nihil poteſt imputari.

a CVM IVDICEM. Valet ſententia de futuro, ſi dependeat à iure, quod eſt de præſenti, hoc dicit ſecundum ult. lect. hic poſitam in glo. quæ eſt uera. Opp. & uidetur, q̃ curſus futuri temporis [a] non ſpectat ad iudicem, ff. de uſur. l. j. §. j. Huius timore ſunt in gl. quinq; lect. quatuor primæ tendunt ad hoc, ut oſtendatur iudicem pronunciaſſe de uſuris præteritis. Vltimo ad hoc tendit, ut iudex ,pnunciauerit de futuris. Primæ quatuor lec. nō habent dubitationem, ideò

ideò nõ proſequor eas.uide gl. Ad quintam lect. quã poſui
uobis ob.l.j.§.j.ff.de uſur. Reſpond. Quãdoq; nihil eſt, qđ
poſsit imputari creditori,ut puta,repeto ſortẽ,& facio quã=
tùm poſſum in ea exigenda,tunc tractus futuri temporis,in
quo currunt uſuræ,inuito actore,ſpectat ad iudicem,ut hic.
Quãdoq; eſt aliquid quod poteſt imputari creditori,ut pu=
ta,non curat ſortẽ habere,ſed uult ꝙ debitor condemnetur
ſibi de futuro ad uſuras, & hoc nõ ſpectat ad iudicem, ut l.
cont.Opp.l.non quemadmodum.ff.de iu. Sol.Ea quæ ſunt
merè de futuro,habent dependentiã à iudice,ut l.cõt.ſed ea
quæ ſunt de futuro,& habent dependentiã à iure de præſen
ti,ſic,& ita loquit̃ hic.Nã ſors petebat̃ de præſenti, & ab iſto
debito ſortis habent depẽdentiã uſuræ,& hoc ſpectat ad iu=
dicẽ,& ita loquit̃ hæc lex.Contra hoc opp.l.in lege Aquil.ff.
1 ad le.Aqui.Huius timore debes ſcire breuiter, † ꝙ quando
que eſt ius merè de futuro, & hoc non poteſt deduci in iu/
2 diciũ,l.non quemadmodũ †.Quandoq; eſt ius de præſen/
ti,qđ habet dependentiã de futuro,& tũc diſtingue ut dixi,
Aut poteſt actori aliquid imputari, & non uenit in iudicio,
l.j.§.j.ff.de uſu. Aut nihil poteſt ei imputari, & uenit in iudi=
cio,ut hic,& l.j.de fideicommiſ.& l.malè agitur.de præſcrip.
3 xxx.an.† Quandoq; eſt ius de præſenti, propter intereſſe,
quod ſperatur de futuro, & tunc aut illud intereſſe ſperatur
propter culpã,& loquit̃ d.l.in lege.Aut propter dolũ, & lo=
4 quit̃ l.locum.§.condemnatio.de tab.exh.† Quãdoq; eſt ali
quod ius de præſenti,quod ſperat̃ recedere in futuro,& iſto
caſu loquit̃ l. ſi ſeruus.in princ.de condit. fur Iſtam materiã
tetigi in d.l.§.condemnatio. plenius in l. ſi finita. §. fi. cum l.
ſeq.ff.de dam.infec.

ADDITIO.

a *Temporis.*Bar.*& doct.l.ubi.§.qui.ff.de uer.ob.* ***Quid in fructibus futuris***,*Bal.l.j.ſi ſe.nup.mu.*

LEX II.

1 *Quando proponitur actio uniuerſalis,uel generalis,tunc procedit petitio incerta,& ſententia incerta,ſed in executione certificatur,2.*
3 *In obligatione alternatiua;ſi electio eſt creditoris, debet dari libellus certus,& ſententia certa ſequi.*
4 *In ſimplici obligatione,quando procedat petitio incerta,& ſententia certa,& quando etiam ſententia incerta.*
5 *Sententia incerta habet executionem paratam, facta liquidatione.*

a QVANQVAM.[a] † Vbi petitur incertũ, ualet
1 ſentẽtia. Vides ergo quòd ſententia incerta[b] ua=
b let.Cont.l.prox.& l.fin.Sol.gl.Quandoq; peti-
tur incertũ, & tunc ualet ſentẽtia incerta, ut hic.
Sed ſi petitur certum, & tunc debet ferri ſenten=
tia certa per ſe,uel per relationem ad acta. l.ſeq.Inſt.de act.§.
c curare. Huius timore gl. intrat hunc materiam ueterem[c].
2 Quãdoq; † proponitur actio utilis, ut petitio hereditatis.
Quandoq; actio generalis,ut petitio tutelæ, uel neg. geſt. &
in iſtis procedit petitio incerta, & ſentẽtia incerta, ſed in exe
cutione certificatur. Ita tenet hic gl. mag. & plenius in l. j. in
gl.mag.ff.de eden.& plenè per Inn.c.conquerente. in gl. pe.
de off. ord. Quandoq; proponitur actio ſingularis, & iſta
propriè eſt materia noſtra, & tunc aut obligatio erat alter-
natiua, aut ſimplex. Si eſt alternatiua, ꝓcedit libellus, & pe=
titio alternatiua & incerta, ut d.§.curare.& de uer.ob.l.eum
3 qui in fi. Quod intellige,quando erat electio debitoris. † Si
enim eſſet electio creditoris, cùm ſit in eius poteſtate, debet
dare libellum certum, & ſententia ſequitur certa, l.ubi.§.qui
4 illud aut illud.de uer. ob. † Quãdoq; obligatio eſt ſimplex.
Et hic aduerte, aliquando in libello non poteſt declinari cer
ta quãtitas, ſed poteſt declinari in ſententia, ut cùm petitur
d intereſſe[d], quod intereſſe ſtat in æſtimatione iudicis, ut ĩ.tit.
j.l.j.tunc procedit libellus incertus, & ſententia erit certa, ſe
cundũ ueram opinio. no.per gl.l. certi.in princ.ff.ſi cer.pet.
dicam ĩ.tit.j.l.j.Quandoq; non poteſt declarari, nec in peti=
tione, nec in ſententia, & tunc procedit libellus incertus, &
ſententia incerta. Hic eſt caſus in l. noſtra. Nã debes hic in=
e telligere[e] ꝙ aliquis promiſerat indemnitatem, & iam fiſcus
incurrerat aliquod damnum, & maius damnũ poterat in/
currere in futuro, unde cùm non poſsit certificari id, quod
dependet ex futuro, iudex pronunciabit de indemnitate ſu
per futuro tempore, & hic pro præterito condemnabit̃, ut l.
5 prox. Sed quæro †, quis eſt effectus iſtius ſententiæ incer=
tæ? Reſpond. ꝙ habebit paratã executionem facta liquida=
tione, quæ fiet hoc modo, quia actor petet ſententiam execu
tioni mandari, in qua talis eſt condemnatus ad indemnita
tem præſtandã. Ad probandũ ꝙ ſit damnificatus, faciet in/
continenti articulos, nec eſt neceſſaria libelli oblatio, nec lit.
conteſta. & ſic procedetur ſummariè ſecundũ formã l. à di/
uo Pio.§.ſi ſuper rebus.de re iud. Sicut dicimus in ſimili, in
ſententia lata in iudicio uniuerſali, in qua eſt condemnatus
ad reſtituendum hæreditatem ſimpliciter, quid autem ſit in
hæreditate, in executione declarabitur. Et no.clarè gl. d. l. j.
6 de eden. † Et iſta eſt practica hodie[f] in partibus iſtis, ꝙ in=
f ſtrumenta, quæ ſunt guarentigionata, uel cõfeſsionata, me=
rentur executionẽ, ſicut ſententia diffinitiua. Si ergo eſt ali=
quod inſtrumentũ non liquidum, peto executionem ſum=
marij, & facio articulos ad probandum id ſecũdum ea quæ
dicta ſunt ſ̃.

ADDITIO.

a P.PAV.P. *Quanquam.*Bar.*l.j.in fi. ff.de leg.ij.& l.proinde.ff.ad leg. Aq.Pro ſaluatione.*Bar.*in hac l.ij. & in quo uideatur inuolutus uitio contradictionis,uide concordiam,quam poſui in l. j.ff.de eden.*
b *Incerta.Inn.c.fi.in gl.in uer.omni.de exceſ.prælat.in c. iij.de lib.obl.*
c *Veterem.Idem in l.ait prætor.§.j.ff.de re iud.*
d *Intereſſe.l.cũ propria,& ibi* Bal.*ſ̃.ſi quis alte.uel ſibi.idẽ dicit in fructib.*
e *Intelligere.in his,& in utilibus uide* Bal.*l.filium.uer. alterius quæritur.ſ̃. fam.erciſcun.per gl.& doc.§.j.de re iud. & c.fi.&* Bal.*l.iij. de re iud.& Inn.c.fi.de exceſ.præla.*Et adde ꝙ, *ualeat condemnatio expenſarum etiam incerta,ſine reſeruatione taxationis,ſecundum* Bar.*l.terminato.uer.uenio ad quartum.ĩ. de fru.& lit.exp. & ibi per* Bar. *qui tenet hoc eſſe uerum in omnibus acceſſorijs,& idem dicit in arbitratore.*
f Hodie.*Bar.l.j.ff.de eden.*

LEX III.

1 *Sententia quando fertur per relationem ad aliqua acta,ualet,ſi in illis cõtinetur certa quantitas,non diſtinguendo quæ ſint illa acta, 2.*
3 *Sententia ſimpliciter prolata,ut cõdemno te ad id quod debes,ualet,ſi certa quantitas reperiatur in actis probatorijs.*

1 HAEC SENTENTIA. † Sententia quæ non
continet certum per ſe,uel relationẽ ad aliud,eſt
a ipſo iure nulla.[a] No.iſtum[b] fi.huius l.pro decla
b ratione gl. hic poſitarũ. Quæro in quibus actis
debeat contineri certa quantitas, ut ſentẽtia ua=
leat? dicit gl. in atteſtationibus, uel confeſsionibus.In cont.
uidet̃ ꝙ ſufficiat contineri in libello, l.quid tamen.de arbit.
2 & de re iud.l.ait prætor.§.j.Sol.† quandoq; ſententia fertur
per relationem ad aliqua acta, tunc ualet ſententia ſi in illis
actis ad quæ ſententia refertur, continet̃ certa quantitas, nõ
3 habita diſtinctione, quæ ſint illa acta, ut l.cont. † Quãdoq;
ſententia profert̃ ſimpliciter, ſcilicet condẽno te ad id quod
debes, tunc eſt neceſſe ꝙ certa quãtitas reperiat̃ in actis ꝓba
torijs, ut in dictis teſtiũ confeſsionibus, uel inſtrumẽtis, nec
ſufficeret contineri in actis aſſertorijs, ut libello, & poſitioni
bus, ita loquitur hic gl.

ADDITIO.

a P.PAV.P. *Nulla.Com.conſ. vij. non dicit ꝙ ubi ſententia eſt incerta ſuper eo de quo principaliter non diſputatur,non uitiatur.* Vide per eum,et *ſubtiliter loquitur,& ibi etiam ponit,quòd recipit declarationem partis, etiam quo ad ipſos expreſſe ſe non refert,& uide* Com.*cõſ.xxiij. in prin. Item uide etiam ꝙ, in ſententia incerta quæ non declaratur per relationem ad acta,non ualet,licet ſecus ſit ſi declaratur ex certificatione, niſi in certis caſibus,quos ad* Bar.*habes.l.* Paulus.*la j.ff.de re iud.& quando incertitudo uitiet ſententiam,* Fel.*c.cùm uenerabilis.ext.de excep.*
b *No.iſtum.Idem quod hic dicitur, ꝙ ſententia lata per uerba obſcura,debet declarari per uerba probatoria,etiam ſi ad alia non fiat relatio, expreſſe debet intelligi,quando ſententia eſſet nulla propter obſcuritatem,niſi declaretur per ipſa acta probatoria.Sed ubi ſentẽtia poteſt in ſe ualere,uerba eius tũc debent ſtrictè intelligi per acta probatoria.l.j.ĩ.ſi plu.una ſen. & l.Paul.la ij. ff.de re iud.*Bar.*l.ait prætor.§.j.de re iud.& in l.j.ĩ.ſi plu res una ſen.Et an incertitudo temporis uitiet,ut puta,ſi iudex dicit,relego te ad tempus,& non dicit quantum tempus.*Tex.*eſt ꝙ, non in l.ſi ſine.ff.de pœ.ubi uide quomodo intelligatur ad tempus.*Et aduerte,*quia ille tex.loquitur in creminalibus.adde* Bal.*conſ.xxxiiij.dixit d.l. ſi ſine.eſſe unicum in iure,et facere, ꝙ, ſi iudex ſimpliciter banniat aliquem,quòd intelligatur bannitus uſq; ad decennium.*

LEX IIII.

a HAEC SENTENTIA.[a] Sentẽtia nulla ratio=
ne incertitudinis, nõ impedit aliã ferri ſenten/
1 tiam. † No.ꝙ etiã in dote non ualet ſentẽtia in/
2 certa. † Secundò no. ꝙ poteſt ferri alia ſenten-
tia,etiam antequã pronunciet̃ de nullitate primæ, ut hic, in
3 fi. dixi in l.ſi ut proponis.ſ̃.quomo. & quando iud. † Ter/
tiò no. ꝙ qui non appellat,confirmat ſententiã, uidiſtis in l.
ab eo.ſ̃.quomodo & qñ iudex.Opp.contra hoc, iudicium
b de dote[b] eſt iudicium uniuerſale,ſicut in petitione hæredi/
tatis,& ſimilib.l.quod dicitur.in princ.ff.de impen.ergo ꝓ/
cedit libellus incertus, & ſententia incerta, ſicut in petitione
hereditatis.Et ita determinaui uobis,ſol.mat.ſuper rub.Hic
uidetur caſus in cont.Sol. Hic fuit ſententia omnino incer/
4 ta. † Nam pronunciauit iudex, ꝙ bona fide accepiſti, ſol/
ue. ſi enim pronunciaſſet hoc modo,condemno te ad reſti/
tutionem dotis, quia conſtat eam te habuiſſe, licet non de/
claretur quantitas,uel qualis eſſet dos, ualeret ſententia, ſi=
cut in petitione hæreditatis. Et quòd hoc ſit uerum, uidetur
uelle hic tex.in eo quod dicit,quòd petitio incerta procedit
ſuper dote.

ADDITIO.

a *Sententia.No.ex iſto tex.ſecundum* Bal. *ꝙ, iudex poteſt in ſua diffinitiua eſſe ſibi cõtrarius,ſi prima ſentẽtia ꝑ eũ lata erat nulla, qđ' eſt no.ſecũdũ eũ.*
b Dote.*Procedit libellus generalis in dote,*Bar. *l.j.de eden.poſt gl.& ſ̃. eo. l. iij. &* Bald. *hic tenet cont.* Bartol. *quando res particularis eſt data in dotem.*

De ſenten.quæ pro eo,quod intereſt. Tit.XLVII.

Continua rubricam ad præcedentẽ hoc modo, ſuprà dictũ eſt de ſententijs,quæ ſine certa quãtitate ꝓferunt̃: uerùm quia ſuper intereſſe ꝓferunt̃ quãdoq; ſentẽtię incertę, ideo ſubijcit̃ rubrica de ſententijs. quę pro eo,quod intereſt.Iſta cõtinuatio nõ eſt uera,quia ſuper intereſſe debet ꝓferri ſententia certa,ut inſtitu.de actio. §. curare. & dicemus infrà in proceſſu materię.Debet ergo aliter cõtinuari, & ſic.dictũ eſt ſ̃. de ſententijs in genere, & in ſpecie de ſententijs , quæ ſine certa quãtitate,uerũ quia in ferendis ſententijs ſuper intereſſe,cõſueuerũt oriri plura dubia,ideo ponitur hic Rubric.de ſententijs,quæ pro eo quod intereſt,proferuntur.

LEX VNICA.

10 *Intereſſe triplex , ſcilicet ſingulare,communne , & conuentum, & quas uires habeat.*
13 *Ex,propter,ob,quid importent.*

a CVM PRO EO.[a] Domini, hæc lex eſt una de
difficilioribus totius Codicis, & habet materiã
b [b] profundiſsimã,& longiſsimã. Diuidit̃ in par/
tes quinq;.Primò ponit procemium ſuũ. Secun
dò ponit ſtatutum ſuũ. Tertiò illud probat per reductionẽ
ad abſurdum. Quartò illud probat à ſimili. Quintò ponit
duo alia dicta generalia ad alia præcedentia . Secunda ibi,
ſancimus itaq;. Tertia ibi,nedum. Quarta ibi,cùm ſcimus.
1 Quinta ibi,& hoc non ſolùm.Breuiter hoc intendit,† Pro/
lixitates antiquæ circa intereſſe ceſſant per hanc legem, & in
caſibus certis,* uenit intereſſe ſingulare, uſq;
ad duplũ intereſſe commune, in caſibus ue=
rò incertis uenit in totũ quod intereſt, & ha/
bet̃ ratio lucri, & damni. Venio ad caſum in
terminis, & aduertant iuuenes, quia hæc lex
in princip.uidet̃ facilis,ſed poſteà uidet̃ diffi-
cilis,& expedire nõ poſſem hoc mane, expe/
diam hoc ſero totã legẽ, ideò incipio per par
ticulas. Et primò opp. ꝙ infinitas tolleret̃. de
dol.excep.l.plures.§.fi.Sol.Ibi loquit̃ ſeu tra/
ctatur de obligatione tollenda, quo caſu tol/
lat̃ infinitas, hic uerò de obligatione indu/
cenda. Iſtud brocardũ recitat hic Cy. & Dy. l.
qui bona.§.fi.ff.de dam.infe.& ibi ego pleni/
2 us examinaui,ideò hic non inſiſto. † Venio
ad ſecundã partẽ, & ex ea habes notare ꝙ in
caſibus,qui habent certã quantitatẽ,uel natu
ram, intereſſe non poteſt excedere duplũ. In
caſibus uerò incertis, præſtat̃ totũ intereſſe.
3 † Venio ad contraria. Antequã faciã aliqua,
uideamus qui ſunt caſus certi , & qui incerti.
Gl.dicit,Dicuntur certi ſecundum quod po/
nuntur in l. certũ.ff. ſi cer.pet. ut puta, ſi eſt in
obligatione certa quantitas,uel certa ſpecies:
qñ certa quantitas,dicit̃ habere certã quanti=
tatem:qñ certa ſpecies,dicit̃ habere certã na/
turã.Iſtud non uidetur uerũ, nam appel. cer=
tæ quantitatis,continetur certa ſpecies,l.quiſ=
quis.ff.de leg.iij.& l. cùm ſtipulantur. de uer.
ob.ideò gl. intelligit aliter, ut illi caſus dicant̃
continere certam quantitatẽ, in quibus uenit certa quantitas,uel certa ſpecies.Vbi uerò promittitur aliquid in genere,ut homo,uel æquus, tunc dicatur habere certã naturam. Et hoc eſt quod textus dicit,certã quãtitatẽ,uel naturam, ut hic.Et uide glo.uer.certã.Incerti uerò caſus ſunt,dicit gl.qñ in obligatione uenit factum,quæ ſunt incerta.ff.de uer.ob.l. ubi.§.quid.& ita dicit gl.in uer.in alijs. Inn. tit.de ſenten.excom.c.ſacro.ubi tractat materiã intereſſe.Dy. c.mora.de reg.iur.lib.ſex. Frãc.* Accur.cùm ſemel fuiſſet aduocatus ꝓ rege Angliæ in ſtudio Tholoſano,repetijt iſtam legem, & recitauit, & tenuit opin. patris ſui, prout iacet Iac. de Rauen.qui erat ibi magnus doctor, in forma diſcipuli ſurrexit contra eum, & oppoſ. ſic. Iſtud dictum gl.uidet̃ contra tex. huius l. Nam tex. dicit ꝙ cõtractus emptionis & uenditionis,habent certam quantitatẽ,uel naturã.Sed in actione empti uenit factũ,l.ex empto. in princip.de act.emp.& l. ſi ſtipulatus.de uſur.ergo falſum eſt dicere,ꝙ obligatio facti dicatur incerta,cõtra hanc l.Et iſtud retulit Pet.de Bellaper. dum in anno Iubilei ueniret Romam ad indulgentiam, tanquam peregrinus,& Bono.repetijt iſtam l. Cy. etiam refert hic,unde Iac.de Rauen. in expoſitione iſtorum uerborum recedit ab opin.gl. & dicit ꝙ illi dicuntur caſus certi,q habent intereſſe commune, ut ſcribere mihi librum , facere mihi domũ,& ſimilia.Et illi dicuntur caſus incerti, qui non habent intereſſe commune, uel communẽ ęſtimationem, ut ire pro me Romam. Nam tantùm poteſt mea intereſſe,ita ꝙ non alterius,ſed liber iſte,apud quemcunq; eſſet,ualeret tantùm. Pet.de Bellapertic. non ſtat in eius opin. quia dicit ꝙ loquitur ſine lege. Prætereà ego reprobo quòd ipſe nõ dicit uerum aliter, nam poſsibile eſt ꝙ in contractu locatiõis, & conductionis,ex parte conducentis, non reperiatur æſtimatio communis.Verbi gratia,conduco operas tuas,ut uadas pro me Romam pro centum,licet ex parte eius , qui locat operas,ſit certum quòd debet habere cẽtum, ſi iſtud intereſſe habet certam quantitatem ex parte conducentis , nõ eſt certum, quia fortè alterius nihil intereſt, unde non reperiatur æſtimatio communis,& ſic iſte contractus eſſet incertus ſecundum eũ , quod eſt contra iſtum tex. quare Pet. de Bellaperti, exponit iſta uerba,ut dicamus ſic,Illi contractus

* *Certis.*Hoc eſt, *(ut ego interpretor) in quibus certi intereſſe fines à lege cõcluſi ſunt,ueluti ſi emptor cùm arras dediſſet, ab emptione recedere uelit,illas amittit: uẽditor uerò recedens, ex legis præſcripto duplicat:§.ita tamẽ. Inſt. de emp. Sic in ſponſalibus: l. fi. C. de ſponſ. In mutuo, mandato, et alijs cõtrac. §.omnes. Inſt. de act. Et hoc ipſum etiã opinor uelle* Bar. *hic, uſque ad uerſ. in caſib.* I.Con.B.

* *Franc.No.Accur. fuiſſe præfectum ſcholæ Iu.ci.Tholoſæ, & à rege Angliæ uocatum.* I.Con.B.

dicuntur habere quantitatē certam, uel naturam in quibus hincinde oritur obligatio, & ſic contrahentes obligantur propter mutuam relationē, ut in emptione, uenditione, & in alijs contractibus. Cōtractus incerti dicuntur, in quibus contrahentes obligantur abſq; mutua relatione, ut promitto tibi per ſtipulationem ire Romam, licet iſte propriè non dicatur contractus, ut l. Labeo. §. contractus, * de uer. ſig. & ideo Imper. non repetit in contractibus, ſed dicit, in alijs autem caſibus, &c. quia ille propriè non eſt contractus. Sed iſta opin. Pet. non uidetur uera. quid enim ſi ex utraq; parte promittatur mutuò, ut puta, ꝓmitto pro te ire Romam, & tunc tu promittis pro me ire Pariſios? hic obligantur contrahentes propter mutuā relationē, tamē certum eſt quòd iſte contractus ex utraq; parte cōtinet incertum. Iac. de Aret. reprehendit gl. noſtrā per aliam rationē in princip. ubi dicit, ꝙ certa quantitas uel incerta cōtinetur, qñ promittitur homo in genere, quomodo poteſt hæc eſſe uera, cùm hic tractet de ſingulari intereſſe, quod non poteſt excedere duplum interesse communis in homine debito in genere, intereſſe ſingulare nō poteſt cadere, quia nō eſt res ad quam habeā affectionē. Nam dicit Iac. de Aret. in eo quod dicit gl. in contractibus incertis, ſto cū ea. Cùm ergo dicitur certam quantitatē, uel naturam. dicit ipſe, intelligo ut dicamus, certā quantitatē, ſcilicet, facto hominis, ut domus, fundus, & ſimilia, l. qd' in rerū. §. ij. ff. de leg. j. Certam naturā, ut quando debetur aliqua ſpecies quę habet certitudinē à natura, ut homo, & equus, & ſimilia, quæ habēt certam ſpeciē. Certè ab iſta obiectiōe poteſt defendi gl. noſtra, nā quādo debetur homo in genere, uidetur deberi homo mediocris. ff. de leg j. l. legato generaliter. Nā non eſt aliquod imaginatum, in quo non cadat affectio. Prætereà, intereſſe ſingulare non eſt affectionis tantùm, ſed utilitatis, ut j. dicā. Vnde in homine debito in genere non ſoluto, poteſt cadere intereſſe ſingulare, hoc eſt, aliqua utilitas ſingularis deficiens, ut uidebitis j. alia fuit opinio Nic. de Mat. qui dicit ſic, Illi dicuntur caſus certi, quando ab initio nō uenit in obligatione intereſſe, ſed ex poſtfacto uenit in obligatione, uel cōdemnatione, propter morā, uel propter aliud, ut apparet in omnibus contractibus. Vbi uerò intereſſe ab initio debet. Exemplum in delictis, dediſti mihi damnum, ſtatim teneris mihi ad intereſſe. Vel intuliſti mihi iniuriā, uel uim, & ſimilia, tūc illi caſus dicunt continere incertū, & ſunt incerti, ut dicebat ipſe. Iſta ſua opinio non eſt uera, nam duplū nō poteſt dici, ubi non reperit ſimplū, l. in teſtamēto. ff. de condit. & demonſt. l. quidā. §. ſi tibi. ff. de leg. j. ſed ubi debet factū, non eſt illud ſimplex certū, ergo duplum nō poteſt eſſe certū. Iac. But. tenebat opin. Pet. Cyn. tenet opin. gl. noſtræ. Ad rationē Iac. de Rauen. reſpon. ſic, In contractu emptionis, & uenditionis, uenit factū, dicit ipſe, uerum eſt, ſed nō eſt merū factum, eſt enim tale factum, qd' uno momento expedit, ſcilicet tradere. Gl. in l. noſtra, loquitur de factis, & quæ habent cauſam ſucceſsiuā, ut ire pro me Romā, & ſimilia. Iſta ſolutio, poſito ꝙ concludat in cōtractu emptionis, & uenditionis, tamen in contractu locationis, & cōductionis nō cōcludit. Nā in eo, qui locaſſet operas ſuas, ille debet factū qd' habet cauſam ſucceſsiuā. Itē ille qui locauit fundū, debet factū, ſcilicet patientiā, id eſt pati, ſcilicet uti frui, l. ex cōducto. ff. loc. & ſic habet cauſam ſucceſsiuā. Quid dicemus? Dico ꝙ in contractu emptionis, & uēditionis, defendendo gl. noſtrā, aliter quā Cy. & ſic dicit Iac. de Aret. in contractu emptionis & uenditionis uenit factū. Dico quòd nō eſt uerū ſimpliciter. Nā uenditor tenetur ad tradendū, & ad faciendū emptorē dominū, & ſic eſt datio, ſi ipſe eſt dominus. Si non eſt dominus, debet trāsferre uſucapiendi cōdi-

** Contractus. Ille §. oppoſitū probat. Nā cū ſtipulatio ſine cauſa non ualeat: l. ij. §. ſi quis. ff. de doli excep. Puta ꝙ pro te iter fecerim Lutetiam, (item expreſſa cauſa eſt) promittis mihi x. Si promittas, dubium nō eſt, quin ſit contractus, hoc eſt, utro citroq; obligatio. d. §. contractus. Nā neq; ego pro itinere amplio re quàm decē petere poſſum neq; tu retractare potes, qn x. illa quæ mihi ſtipulāti promiſeris, præſtes. I. Con. B.*

tionē, l. in cōuentionalibus, in fi. ff. de uer. ob. ibi, cauſam bonorū, &c. Et hoc etiā uidet tenere gl. mag. in l. certi in prin. ff. ſi cer. pet. idē dicit qd' in uenditiōe, & emptione, nō eſt factū merum. Tamen iſta defenſio nō ſufficit ad euadendū de cōtractu locationis, & cōductionis, ubi uenit merū factum. Et
c ideò ego dico ſic[c], gl. noſtra dicit uerū, coniuncta tamē opi.
4 Pet. hoc modo, † Illi contractus dicunt certi, qui habent certā quātitatē, uel naturā reſpectu ſui, uel reſpectu adiuncti, & alij dicunt incerti, qui nō habent certā quantitatē, uel naturā reſpectu ſui, uel reſpectu adiuncti. Declaro iſtud, Reſpectu ſui, continet certā quantitatē uel naturā, ut in exemplo glo. qñ promittit certa quantitas, uel certa ſpecies in genere, uel in ſpecie reſpectu adiuncti, ut in cōtractibus reſpectiuis, uel correlatiuis. Verbi gratia, in locatione & cōductione, in emptione & uenditione, licet enim factū, quod uenit in cōtractu, ſit incertū, tamē pretium ſeu merces eſt certa, & ideò tantùm uident illud factū cōtrahentes æſtimare, unde ratione
5 adiuncti, dicunt cōtinere certū. † Incerti dicunt, qui nō habent certam quantitatē, uel naturam reſpectu ſui, uel adiuncti, ut qñ promittit ſimpliciter factum, ut ire pro me Romā. Vel etiam ſi promittat ſimpliciter ex utraq; parte, ut promittis pro me ire Romam, ego promitto pro te ire Pariſios, qa nullū eſt adiunctū, cuius reſpectu certificent, & ideò iſti contractus dicunt incerti. Modò habes expeditum iſtū tex. Vlterius quæro pro declaratione tex. dicit hic, dupli quantita-
6 tem minimè excedere, &c. † Quæro, ꝙ nō eſt iſtud ſimplū, cuius non poteſt excedere duplum? Gl. j. hic dicit ꝙ hic debet intelligi duplum, ſcilicet intereſſe commune, & uide gl. primam hic, ſed alibi in gl. ſuper uer. dupli. gl. ponit opin. Quidam, ut Placen. dicunt ꝙ non poteſt excedere duplum pretij conuenti. Alij dicunt, non poteſt excedere duplū pretij communis, ut dictum eſt. Finaliter gl. determinat ꝙ non poteſt excedere, nec unum nec aliud neq; duplum pretij cōuenti, neq; communis. Et uide gl. ut intelligas quid iſta glo. dicat, dicas ꝙ loquitur in diuerſis caſibus. Nam ubi repetitur intereſſe commune, non poteſt excedere duplum huius communis intereſſe, de intereſſe conuento non curatur eo caſu, quia illud poteſt excedere. Sed ubi non reperiretur intereſſe commune, ſed conuentum, tunc non poſſet excedere duplum intereſſe conuenti. Et ita debet intelligi iſta glo. aliàs diceret malè, ut in cōt. dicam. His expeditis ueniamus ad aliqua contraria pro declaratione l. poſteà intrabimus materiam. Opp. dicitur hic, in caſibus qui habent certam quantitatem, uenit intereſſe. Cont. imò nunquam ſuccedit obligatio ad intereſſe, ſed ſemper ipſa quantitas, uel ſpecies debita debet peti, l. ſi ſeruum. §. fi. de uer. ob. & l. ubi §. fin. eo. tit. Iſtud tangitur in gl. uer. contractibus. circa fi. Dicit glo. ꝙ debet intelligi, quando in obligatione eſt rem tradi, ſecus in contractibus rem dari, quo caſu non ſuccedit obligatio ad intereſſe, ſed in contractibus, ſcilicet innominatis, ſic. Reaſſumam infrà tamen quantùm ad propoſitum dico etiam, ubi eſt rem dari in obligatione, uenit intereſſe nō iure actionis, uel obligationis, ſed officio iudicis, l. uinum. ff. ſi certum petat. & l. in hac. de tritica. Tāgam infrà in illa quæſtione, qualiter intereſſe in iudicium deducatur. Secundò opp. & hic aduerte, & iſtæ opp. quas formabo, tanguntur in glo. ſuper uer. dupli. poſt princ. Opponitur igitur l. ratio. §. ſi per uenditorem. de act. emp. ubi quis tenetur quāti plurimi res fuerit. Duæ ſol. dantur hic in gl. Prima quòd ibi ſubaudiatur, dum tamen excedat duplum. Alij dicunt, ꝙ ibi loquitur de intereſſe communi, quod totum eſt ſimplum, & ideò poteſt excedere pretium rei in multum, & iſta eſt uera. Ex qua ſolu-
7 tione illud habes quod dixi tibi in ſecunda q. † ꝙ intereſſe ſingulare non poteſt excedere duplum intereſſe, ſed quando non reperitur commune intereſſe, ſed conuentum tantùm, nam ipſum commune intereſſe poteſt excede-
d re intereſſe conuentum. Opp.[d] ij. l. Iul. in prin. ff. de act. emp. Dicunt quidam, ꝙ ibi loquitur de intereſſe extra rem, quia poteſt excedere duplum, hic loquitur de intereſſe circa rem. Iſtud non placet gl. noſtræ, nam ſi intereſſe circa rem, nō poteſt excedere, multò minus extra rem, quia tarditus uenit, & in

e in minori quantitate, & ideò glo. [e] ſoluit eodem modo quo præcedens contrarium, quia ibi loquitur de communi intereſſe, licet extra rem, quod totum eſt ſimplū, & ideò pretium poteſt excedere in multam quantitatē. & uide gl. ſuper uer. dupli, ibi, Item in eo, &c. Dices tu, quomodo in caſu l. Iul. loquitur de communi intereſſe, imò in ſingulari, pone exemplū, Emi à te tignū uitioſum, poſui in domo domus, propter uitiū tigni cecidit. Certè agam contra te ad totū intereſſe meum domus deſtructæ, quod excedit pretiū tigni uēditi in multā quantitatē. Illud eſt intereſſe ſingulare, quia alius, qui nō emiſset tignum, nō fuiſſet paſſus, uel ſi emiſſet, non habebat domū iſtam, uel fuiſſet uſus ad alium uſum, & ſic uidetur ꝙ ibi loquitur de intereſſe ſingula. Reſpon. gl. uidetur hic intelligere intereſſe ſingulare illud, quod uenit propter aliquā qualitatē inhærentem perſonæ, tanquam ad aliam tranſire nō poſſet. Verbi gratia, habui librū in quo habui memoriam meam, & poſui additiones de manu mea, & audiui in illo libro, propter hoc liber iſte eſt mihi charior ſingulari æſtimatione, quæ non poſſet tranſire ad alium, nō enim mea memoria poteſt eſſe alterius, & ſtudium meū factum in hoc libro, non poſſet eſſe alterius, l. j. §. ne autem. ſ. de cad. toll. & de duobus reis, l. nemo eſt qui neſciat. Sed illud quod poteſt ad alium tranſire, dicitur intereſſe commune, ut in exemplo propoſito. Si enim domus, in qua illud tignum appoſui, non erat mea, illud idem damnum poſſet eſſe alterius, & ille alius, ꝙ habuiſſet, fuiſſet paſſus idē damnum, ideò quia eſt trāſibile, dicitur cōmune intereſſe, & nō ſingulare. Vlterius opponitur ad illud quod dixi, ꝙ uenit
f intereſſe extra rem. [f] Cont. de l. ſi ſterilis. §. cùm per uenditorem. ff. de actiōe empt. Sol. Aut intereſſe petitur propter malefactum, & uenit intereſſe extra rem, ut dictū eſt ſ. quando tradidiſti mihi tignum uitioſum. Aut propter non factū, & tunc non uenit intereſſe extra rem, d. §. cùm per uenditorē. Item opp. dixi ſ. ꝙ non debet excedere duplum, ſcilicet intereſſe communis, poteſt tamen excedere duplū, ſcilicet intereſſe conuenti. cont. in l. cùm fundus. ff. de euic. Sol. Dicebat Placen. ꝙ ibi intereſſe commune erat minus, quàm intereſſe conuentum, uel melius ſecundū gl. ibi non agitur actione ex empto ad intereſſe, ſed agitur de euictione ex ſtipulatione duplæ, quæ refertur ad duplū pretij conuenti, ut
g ibi. Item opp. l. Titius §. §. fi. cum l. ſeq. de act. emp. ubi dicitur ꝙ intereſſe non poteſt excedere duplū pretij conuenti. Sol. Dicunt quidam, ꝙ illa lex corrigitur per l. ſeq. quæ incipit idemq;. quod placet mihi, quando traditio facta eſt à ſciente, ſed quando eſt facta ab ignorante, non corrigitur, ut d. l. idemq;. §. in omnibus. Dicendum eſt ergo, ꝙ illa l. eo caſu continet unum caſum ſingularē, & mirabilem, ut j. dicam in diſtinctione. Sumus expediti de prima parte circa contraria, modò uenio ad q. & intro iſtam materiam, quam expedio per quinq; q. ut j. patebit. Primò quæro, quid ſit intereſſe. Secundò, qualiter intereſſe diuidat. Tertiò, uſq; ad quā quātitatem poſsit intereſſe aſcendere. Quartò, qualiter intereſſe in iudicium deducatur. Quintò, & ultimò qualiter
8 intereſſe probetur. † Ad primum quid ſit intereſſe. Gl. dicit quòd intereſſe ſingulare, rei pretium eſt, ſecundum quoſdā. Non eſt bona diffinitio, quia non comprehendit niſi intereſſe ſingulare. Vnde gl. dicit, intereſſe, damnū eſt emergens, & lucrum ceſſans, ex eo, quòd aliquid fieri ceſſatur, Inn. d. c. ſacro. de ſenten. ex comm. ut ſ. dixi. Sed iſtam etiam diffinitionem ponit gl. in uer. poſsibile. Ia. de Raue. inſurgit contra iſtam diffinitionem ſic, Tu dicis ꝙ intereſſe eſt damnū, ergo qui petit intereſſe, petit damnum, ego dabo damnum quantū uoles. Prætereà dum gl. dicit, ex eo quod fieri ceſſat, malè dicit, quia uenit intereſſe, quādoq; ex eo quod fit, qd' fieri non debet. Vnde Iac. de Rauen. ipſe diffinit aliter, & ſic ſciendum eſt, ꝙ intereſse ſecundū Iac. de Rauenna eſt æſtimatio damni emergentis, & lucri ceſſantis ex eo, quod nō fit, quod fieri debet, uel fit, quod fieri non debet, uel non datur, quod dari debet, uel datur, quod dari non debet. Iſta eſt diffinitio ſua. Docto. noſtri communiter dicūt, ꝙ diffinitio eſt bona. & Iacobus de Rauenna bene dicit, tamen etiam gl. bene ſentit, & reprehenſio Iac. eſt uerbalis magis quàm effectualis. Quod enim gl. dicit, intereſse eſt damnum emergēs, ita locuta eſt ſecundū communē uſum, & modum loquendi. Dicunt enim homines, emēda, uel reſtitue damnū meū, & intelligitur de æſtimatione damni. Item ex eo quod gl. dicit, quod fieri ceſsatur, comprehēdit etiam illū qui facit, qd' facere non debet, quia faciendo quod non debet, ceſsat facere quod debet. Et ita tenet C. opinio. gl. noſtræ declaratam per Iac. de Rauenna. Et ita Iac. But. tenet. mihi uidetur, ꝙ nullus tetigit quid ſit intereſse. Pro huius ergo declaratiōe debes ſcire, ꝙ ipſi dicunt, intereſse eſt æſtimatio, &c. contrà ego reperio quoddam intereſse ineſtimabile, ff. ſol. mat. l. j. & ibi no. per gl. & l. non eſt ſingularis. de reg. iur. & l. libertas. Vnde iſta diffinitio non congruit cuilibet parti ſui diffiniti. Prætereà, ipſi dicunt ꝙ intereſse eſt æſtimatio damni emergentis, & lucri ceſſantis. Ego reperio totū econuerſo, quòd damnum ceſſans, & lucrum emergens, dicitur intereſse. Exemplum, hoſtis uel alius mihi dat damnū in fundo meo, & interest mea damnū nō fuiſse datū, eſt intereſse, ut inſt. de his qui ſunt ſui. §. fi. l. ij. ff. eo. & legatū tibi relictum dicitur intereſse, quia intereſt tua habere, l. ſi creditori. ff. de leg. j. & l. ſi fideiuſ. & ff. de leg. ij. ſi cui fundo. Pro huius declaratione ſcias, ꝙ eſt quoddā intereſse in genere generaliſsimo, qd' diuidit in ſuas ſpecies, uel in genere ſubalterno. In genere generaliſsimo intereſse eſt iuſta alicuius utilitas, & hoc ꝓbāt oēs leges ſ. alleg. cōtra doc. & gl. & iſtud intereſſe ſubdiuidit, nā quoddā eſt intereſſe ineſtimabile, quoddā eſtimabile. Ineſtimabile intereſſe, eſt alicuius iuſta utilitas ineſtimabilis. ff. de his qui deie. l. j. §. ſed cum liber. ſol. mat. l. j. de reg. iur. l. nō eſt ſingularis. in fi. & l. libertas. Intereſſe etiam æſtimabile ſubdiuiditur. Nā quoddā eſt non petibile, & quoddā eſt æſtimabile petibile. Intereſſe non petibile æſtimabile diffinitur ſic, Eſt iuſta alicuius utilitas æſtimabilis nō petibilis, habita uel non habita, ſine alicuius facto iniuſto, uel ceſſatione iuſta. Quare dixi alicuius utilitas iuſta? quia ſi habes iniuſtā, non dicitur proprie continere alicuius intereſſe, l. itaq; fullo. ff. de fur. Quare dixi æſtimabilis? Ad differēdam intereſſe ineſtimabilis, de quo dixi ſ. Non petibilis, dixi ad differentiā petibilis, de quo j. dicam. Habita, dixi, ut comprehendam omnes illos caſus in quibus aliquis habet aliquod æſtimabile, quod habere ſua intereſt. Vel nō habita, dixi per l. Proculus. ff. de dam. infec. ubi obſcurantur lumina domus, uel aufertur aqua putei mei, & ſic damnificor, & perdo quod mea intereſt habere, tamē hoc petere nō poſſum, quia prouenit mihi abſq; alicuius facto, uel ceſſatione iniuſta, ideò nō eſt intereſſe petibile, & de iſtis nō loquit materia iſta. eſt quoddam aliud intereſſe æſtimabile, & iſtud poteſt accipi duobus modis. Vno modo largè, & tunc eſt iuſta alicuius utilitas petibilis æſtimabilis, nō habita propter alicuius factū iniuſtū, uel ceſſationē iniuſtā. Iſta diffinitio omnia comprehendit, ut euidēter patet. Hic tamē aduerte, quia aliquādo ſumit intereſſe largè, ut ſi peto quandoq; rē mihi debitā, peto intereſſe meū. Nō dicit l. quòd ſtipulationes ſunt factæ, ut quiſq; ſtipuleт quod ſua intereſt, l. ſtipulatio iſta. §. alteri. de uer. ob. & Inſt. de mut. ſtip. §. alteri. & de uer. ob. §. ult. Vnde ſi ſtipulor librū, ſtipulor quod mea intereſt, ut eſt ille liber, ille ergo liber eſt intereſſe meū largo modo. Itē ſi ſtipulor factū, iſtud factū eſt intereſſe meū, & hoc modo hic nō ſumit. Secundo modo ſumit illud intereſſe ſtrictè, & propriè
9 in noſtra materia, & illud ſic diffinit: † Intereſſe eſt æſtimatio alicuius utilitatis non habitæ propter alicuius factū iniuſtū, uel ceſſationē iniuſtā. Ideò dico eſtimatio, ut differat à precedēti intereſſe, quod reſpicit ipſam rē debitā, ſeu factum debitū. Nā de intereſſe prout in quantitate deducit, loquit iſta tota materia. Iſtud eſt utile ſcire ad diffinitionē. Ideò dixi æſtimatio utilitatis non habitæ, ut comprehendā damnū emergens, & lucrum ceſsans. His ergo uiſis, uenio ad ſecun
10 dam q. † & quæro quotuplex[h] ſit intereſse. Glo. tua dicit,
h quòd triplex eſt, ſcilicet ſingulare, commune, & conuētum. Et appellat ſingulare intereſse, ſingulare pretium rei. Commune intereſse, commune pretium rei. Cōuētum intereſse,

pretium conuẽtum circa rẽ ex partiũ conuẽtione, & hoc tenet gl j. & gl.alia ſuper uer.dupli. Idẽ tenet gl. ff.de act.emp. l.j.circa prin. & fundat ſe per illũ tex. Iac. de Rau.tenet cont. q̃ non ſit niſi unicũ intereſſe,& iſtud etiã tenebat Iac. de Bu. & Dy.diſputauit iſtam q.ſolẽniter, & poſuit cũ multis ſolennibus rationibus illã diſputationẽ in c.mora. de re. iur. lib. vj. Quòd ſi unicũ intereſset tantùm, probat primò ex hac lege,excedẽs,& exceſsum,non ſunt idẽ.ſed intereſse nõ poteſt excedere duplum æſtimationis communis:ergo æſtimatio communis non eſt intereſse,ut hic. Inducitur eodẽ modo de act.empt.l.j.Dy.tenet cõt.gl.in uno, quod dicitur per gl.q̃ pretium rei cõmune,eſt cõmune intereſſe,& pretiũ cõuentum intereſſe, ſingulare intereſse eſt, quod ſingulariter
i intereſt. Sed falſum dicit Dy. Nam pretium rei [i] non eſt intereſse,l.hæc uerba,quanti eam rẽ.ff.de uer.ſig.& l.j.§.conſiderandum.de tut. & ra.diſt.& ff.de fur.l.in furti.Sed Dy. dicit q̃ triplex eſt intereſse,nam intereſse æſtimatum ſingulariter,eſt ſingulare intereſse,l.libertus qui.circa fi. de bo. lib. Intereſse æſtimatum communiter, eſt commune intereſse, l.j.de act.emp.Intereſse æſtimatum conuẽtione partium, ut quando partes conueniunt in certa quantitate,pro intereſſe,eſt conuentum intereſse,l.fi.de præt. ſtip. &l. procurator ad exhib.§.fin.rem ra.hab.Ita dicit Dy.Iac.But.ut dixi,tenebat opinio. Vltramõta. quòd unicum ſit intereſse.Nam intereſſe ſemper refertur ad perſonam actoris, ut de act. emp. l.j.ibi,emptoris rem habere intereſt,non uẽditoris, & ſic de ſingulari intereſſe loquitur, & de reg.iur.l.quatenus.ibi, cuiuſq̃,&c.No.ibi, cuiuſq̃, nam in perſona cuiuſq̃ eſt ſingulare intereſſe.& illud quod dixit Dy.q̃ quando promittitur certa quantitas pro intereſſe,eſt intereſſe conuentum,nõ eſt uerum,probo reducendo in practicam, promiſiſti pro intereſſe centum,ſi pẽtam illa centum, quia mea intereſt, ſuccumbam,quia illud inſtrumentum promiſsionis non probat quòd mea interſit, ſed quod pro intereſſe,p̃miſſum eſt, l.ſtipulatio iſta.§.alteri.de uer.ob.Inſt. de inut. ſtip. §. alteri. ubi dicitur q̃ quando promittitur certa quantitas,non inſpicitur,an interſit. Vnde quantitas promiſſa pro intereſſe, non eſt intereſſe,ſed promiſſa pro intereſſe. Ego dico q̃ Dy. dicit ueritatem & puram,ſi bene intellexiſtis diſtinctionem, quam ſ̃. dixi, quoddã eſt intereſſe largo modo ſumptum, quod comprehendit illud quod debetur, & hoc modo nõ loquitur noſtra materia,nec dictum Dy. Aliud eſt intereſſe, hoc eſt,æſtimatio eius quod intereſt, & hoc modo hic ſumitur intereſſe pro æſtimatione eius,quod intereſt generaliter
11 ſumẽdo. † Nũc ad propoſitum,illud quod intereſt, poteſt æſtimari ſingulariter,& eſt ſingulare intereſſe, & poteſt æſtimari communiter, & eſt cõmune intereſſe.l.j. ff.de act.emp. rectè intelligendo. dicit tex. ſi res uendita non tradatur ad id quod intereſt, agi poteſt. Sed dicet aliquis, ergo petetur ipſa res, quia ipſa res eſt illud quod intereſt. Reſpondet ibi Iuriſcon.hoc eſt, quanti emptoris rem habere intereſt ſingulariter,quod excedit quandoq̃ pretium commune, quanti res ualet,pretium conuentum, uel quãti res empta eſt.Nũc ad rationes Iac.de Rauen. Dicit ipſe, intereſſe ſemper refertur ad perſonam actoris. Concedo,ſed perſona poteſt conſiderari communiter,tanquam quilibet, & poteſt conſiderari ſingulariter propter aliquam ſingularem qualitatẽ inhærentem ſibi,tunc ſi conſideretur communiter,erit intereſſe commune,uel ſingulare,ſi ſingulariter. Ad illud quod dicitur de pecunia in §.alteri.ubi pecunia promiſſa pro intereſſe, eſt intereſse, dico q̃ pecunia promiſsa ꝓ intereſse, nõ eſt intereſse generaliter ſumptum,quia eſt aliquid diſtãs ab eo quod erat promiſsum, ſed eſt æſtimatio illius intereſse prout hic ſumitur in materia noſtra,ideò ſi illam quantitatem tanquam intereſse peterem, ego uincerem.uidimus ſ̃. q̃ triplex eſt intereſse,ſcilicet ſingulare,commune, & cõuen
12 tum. † Iuxta hoc quæro, utrùm intereſse ſingulare ſit affectionis,uel utilitatis.Et uidetur q̃ affectionis tantùm,l.liber tus. in fi. de bo. liber. In cont. q̃ ſit utilitatis, ſeu affectionis, continentis utilitatem,l.uideamus.§. j. de in lit.iur. Et ideò circa hoc dicas,ſi quæris de intereſse affectionis,& non utilitatis,aut quæris,utrùm ex eo cõdemnatio augeatur,& dic quòd non,l.ſi ſeruũ.ff.ad l. Aquil.& l.pretia rerum. ad l. fal. Aut quæris,utrùm actio detur,quæ aliàs nõ daretur,& tunc in cõtractibus bonæ fid.datur,l.cùm ſeruus.ff.man.In contractibus uerò ſtricti iuris,regula eſt q̃ non datur,l.fideiuſſores.ff.de pact.& ibi no.in quadã gl.Fallit,ſi minor ætas interueniat, l. ſi in emp. ff. de min. Si uerò quæris de intereſſe affectionis,quod cõtinet utilitatẽ, & tũc actio dat, & cõdẽnatio augeť,l.uideamus.ff.de in lit.iur.& hac l. per totã l.Debet ergo hæc l.intelligi de intereſse ſingulari,quod cõtinet utilitatẽ pecuniariã.Itẽ quæro iuxta prædicta, utrùm intereſse diuidatur in intrinſecũ & extrinſecũ,ſeu intra rẽ & extra rẽ, & certũ eſt q̃ ſic,l.ſi ſterilis.§. cùm per uẽditorẽ. de act. emp. & gl. multis partibus hoc dicit & maximè hic in gl. ſuper uer.
13 dupli.Circa hoc eſt uidẽdum, † quid ſit intereſse intra rẽ &
k extra rẽ.[k] Vltramon.dicunt q̃ illud dicit eſse intra rẽ,quod ſequit rẽ penes quẽcunq̃ uadat. Et ideò ſi ſeruus eſt hæres inſtitutus,tota hæreditas uideť intereſse intrinſecũ, l. uẽditor.ff.de euic.& l.inde in princ.ad l.Aquil.Sed ſi nõ ſequitur rẽ penes quẽcunq̃ uadat,ut in tigno uitioſo,cuius uitio domus emptoris perijt,& tũc dicet intereſse extrinſecũ,l.Iul in prin.de act.emp.Idẽ in lucro,quod aliquis facit tãquã mercator,ut d.l.ſi ſterilis.§.cùm per uẽditorem.de act.emp. Sed domini,illud intereſse de ſeruo hærede inſtituto,per gl.uocatur extra rẽ,ſeu extrinſecũ.ff.de euic.l.uẽditor. & hic in gl. ſuper uer.dupli.Dico q̃ glo.noſtræ melius loquant. Cuius gratia debetis ſcire,ſicut dicimus in dictione ex,quæ denotat cauſam proximã, dictio uerò propter, & dictio ob, cauſam remotã,l.nõ dubiũ,ſ̃.de leg.& l.j ſ̃.ſi ſeruus extero ſeemi mandaue. & l. eo tẽpore.circa fi.ff.de pec. ita in ꝓpoſito, intrinſecũ intereſse debet dici illud,quod eſt ipſa res, ſeu eius æſtimatio,prout accipit in hoc tit. Itẽ illud qd̃ eſt imme-
14 diatè ex ipſa re, ut fructus, & partus, & ſimilia. Ea uerò † quę ueniũt occaſione rei,nõ ex ipſa re debẽt dici extrinſecũ, ad ſimilitudinẽ eius,quod dixi in dictione ob, & de dictiõe ꝓpter,& ideò uerum dicit gl.quòd hęreditas ex qua ſeruus eſt hæres inſtitutus, eſt intereſse extrinſecũ,q̃a non ex ea re, ſed occaſione rei cõtingit. Nec eſt uerũ qd̃ dicũt Vltramon. q̃ ideò dicat extrinſecũ, quia ſequit rẽ penes quẽcunq̃ uadat.Nã ſeruitutes ſequunt rẽ penes quẽcunq̃ uadãt,tamen nõ dicunt in bonis,l.j.ff.de uſufru.leg. l.rẽ in bonis. de acq. rer.do.Hoc præmiſso,uidẽdũ eſt utrùm debeat haberi ratio
l in iudicio huius intereſse extrinſecũ? [l] Gl.quã modò legitibi,dicit duo uerba tantùm.Aut agit propter nõ factum, aut propter malefactũ,ut uidiſtis.Doctores hoc minus perfectè
15 examinant,& eſt meo uidere paſsus ualde difficilis. † Ideò dic,quoddã eſt intereſse intrinſecũ,hoc eſt,ipſius rei æſtimatio,& iſta ſemper uenit,l.ratio.§.ſi per uẽditorẽ.de act. emp.
16 & l.uinum.ſi cer. pet.& l.in hac.de triti. † Quoddam eſt intereſse ex ipſa re,ut fructus,& partus, & de hoc dic, ut l. ſtipulatus. & l. uideamus. ff. de uſur. & l.ſi filius.§.j.de uer.ob.
17 ubi dixi.& l. ſi fundum. eo. tit. † Quoddam eſt [m] intereſse
m extrinſecum, & in hoc dic, aut agitur propter non factum,
n [n] aut propter malefactum.Primo caſu, aut eſt tale intereſse, quod ſequitur rem penes quemcunq̃ uadat, & eius habetur ratio,l.pen.ſ̃.de his quibus ut indig. d. l. uenditor. ff. de
18 euic. & l. inde.§.j.ff.ad leg.Aq. † Aut non ſequitur rem,penes quẽcunq̃ uadat,& tunc aut petitur talis res, in qua non poteſt cadere affectio,ſeu intereſse intrinſecum, ut in pecunia,in qua non cadit affectio, & tunc uenit intereſse extrinſecum,l.nummis.de in litem iur. & l. ij. §. fi. de eo quod cer. loc.l.ſi pœnam.de uer.ob.l.liber.§. fin.co.tit Aut petitur res, in qua poteſt cadere intereſse intrinſecum, & tunc non habetur ratio intereſse extrinſeci,ut d.l.ſi ſterilis.§. cùm per uẽditorẽ de act.emp.quod tamẽ intellige ſecundum diſtinctionem,quam ſ̃.ponam, in ultima parte, an in intereſse habe-
19 atur ratio lucri, uel non. † Si uerò agitur propter malefactum,& tunc aut fuit malefactum ſcienter,aut ignoranter Si ſcienter,uenit intereſse extrinſecum,l. Iul. circa princip. & l. idemq̃. §. in omnibus. de act. emp. Si uerò ignoranter,& tunc aut agitur contra aliquẽ quia res eſt euicta, & iſto caſu uenit

uenit intereſse extrinſecum,nõ tamẽ in totũ,ſed uſq̃ ad duplum pretij conuenti.l.Titius.in fi.& l.ſeq.de act.emp.aut agitur propter aliud damnum, ex ipſa re emergens, & tunc aut loquimur in contractibus, ex quorum natura conſueuit transferri dominium, uel uſucapiendi condictio, & tũc non uenit intereſse contra ignorantem, ſed agitur quanto minoris,l.Iul.in princ.de act.emp.& ibi gl.dicit,fallit in uaſe uitioſo uendito,ſed in l.tenetur.§.ſed ſi uas. eo. tit.dicit q̃ debet ſeruari eadem diſtinctio. Et illam tenebat Iac. But. Si uerò loquimur in contractibus,ex quorũ natura nõ tranſ-
o fertur dominium,[o] & tunc aut ille cõtractus celebratur gratia utriuſq̃,ut locatio,& tunc ſi tradatur res inanimata, diſtinguitur,Aut eſt res cuius conditionem quis non poterat probabiliter ignorare, ut conditionem uaſis, & tenetur etiam ignorans ad intereſse extrinſecum.Aut probabiliter poterat ignorare,& tunc ſecus,l.ſed addes.§.j. ff. loc. Aut locatur res animata,ut puta,ſeruus, & non tenetur ad intereſse extrinſecum,niſi fuerit ſciens, l.cùm in plures. §. ſeruum. ff. loc. Ratio eſt in promptu, quia rei animatæ uitium poteſt probabiliter ignorari magis, quã alterius rei. Si uerò contractus celebratur gratia alterius tantũ,ſcilicet gratia recipientis,ut in commodato,tunc ſi tradat rẽ inanimatam, non tenetur niſi fuerit ſciens,l.in rebus.§.item.ff. comm.Si uerò tradatur res animata, ignorans tenetur quatenus, ut damnum emendet,uel ſeruum pro noxa dimittat, l. pe. ff. cõm. Si uerò contrahitur gratia dantis tantùm,ut in depoſito, & in mandato, & tunc in depoſito dico teneri dantem ſiue fue
p rit ſciẽs,ſiue ignorans,ad iſtud intereſſe extrinſecũ,[p] l.ſi ſeruus.§.quod uerò.ff.de fur.In mandato uerò diſtingue,ut l. inter caſus.§.ſed cùm ſeruus.ff. mãd. Iuxta prædicta quæro, utrùm iſtud intereſſe dicat ſingulare, uel cõe. circa hoc dic, ut dixi ſ̃. circa cõtraria. Sumus expediti de iſta ſecũda par-
20 te, uenio ad tertiã particulã. Ex qua no. † q̃ intereſſe non poteſt aſcendere in infinitum. * Cont.de in litẽ iur.l.uideamus.§.j.ubi dicit, q̃ in infinitũ iuratur. Sol. Fateor q̃ in infinitũ iurat, ſed iudex taxat ita quòd duplũ nõ excedat per hanc legẽ. Venio ad quartam particulam,ex qua no.q̃ pœnæ ſunt in iure limitatæ.Cont.Inſt. de inut.ſtip.§.alteri.& l.ſtipulatio.§.alteri.de uer.ob.Sol. Huius timore eſt hic poſita gl.in uer.proferuntur quæ ponit o-
21 pinion.Finaliter gl.diſtinguit,q̃ † pœna legalis non poteſt excludere quadruplum.Pœna uerò conuentionalis aut ponitur per uerba multiplicatiua,ut duplũ, triplum,quadruplum,& ſimilia,& idẽ.Aut per nomina ſimplicia, & tũc etiam intantùm poteſt aſcendere,inquantùm contrahẽtes uoluerunt,gl.hoc dicit,& eſt clara.Vltramonta.reprobant iſtã gl.quæ facit differentiã,utrùm pœna apponatur per nomina multiplicatiua,ut per nomina ſimplicia, quia dicunt, q̃ eſt imponere legẽ uerbis.Ego dico ſic breuiter,Aut iſta nomina duplũ,triplum,& ſimilia,referuntur ad certam & taxatam quantitatem,& tunc poteſt aſcendere pœna,inquãtùm uoluerint contrahentes,quia eadem eſt ratio, ſicut quando profertur per nomina ſimplicia,tantùm enim eſt dicere ſub pœna mille,quantùm ſi dicerem,ſub pœna quintupli,cùm ducenta ſint promiſſa. Si uerò iſta uerba referũtur ad quantitatẽ incertam,ſub pœna dupli, uel quadrupli, eius quòd res plus ualuerit,uel ſub pœna dupli,uel quadrupli, tũc intereſſe non poteſt excedere quadruplum,ſecundũ quod gl. dicit, imò fortè quod plus eſt, non poteſt excedere duplũ, ar.huius l.quia fortè multùm ultrà aſcenderet, quàm ſenſe-
q rint contrahentes,ar.[q] huius l.ibi,ne dum in infinitum,&c. Hunc artic. plenius examinaui in l. ſtipul. §. alteri. de uer. ob. Venio ad ultimam partem,dicitur hic,q̃ intereſſe habe-
r tur loco lucri,[r] contra l.ſi ſterilis §. cùm per uenditorem. ff. de act.emp. Gl. dicit q̃ olim non habebatur ratio lucri, niſi in quibuſdam caſibus ſpecialibus,qui hic per gl.enumerantur. Vltramon. reprehendunt iſtam glo. per tex.ibi, quia ex eo ueteres,quod intereſt,ſtatuerunt,quaſi dicat,q̃ antiquitus intereſſe habebat ratio lucri. Sol gl. poterat reſpondere, iſtud olim in quibuſdã caſibus,hodie generaliter.Doc.no-

Infinitũ. Sicut nec pœna.l.fi. ſ̃.de modo multa. I.Con.B.

ſtri tenẽt cõmuniter circa hoc, q̃ per hãc l. nõ ſit immutatũ, de iure antiq.Ideò Cy.poſuit olim dictũ Pet.in iſta materia, ſecundũ quod ipſe inuenit.Poſteà ſuperuenit Gul.de Cu.q̃ de hoc poſuit unã diſtinctionẽ,in l.ij. §.ult. ff. de eo. qd̃ cer. loc.poſtea illã addidit Cy. de uerbo ad uerbũ,licet de eo mẽtionẽ nõ faciat. Iac. de Aret. etiã circa hoc poſuit unã ſuã diſtinctionem.Ego aũt uiſis omnibus in iſta materia,dico ſic,
22 Quoddã † eſt lucrũ, quod contingit circa iſtã rẽ, ut modò ualet corbis frumẽti decẽ, hinc ad quinq̃ mẽſes ualebit xx. & iſtud lucrũ de iure antiq. & de iure hodierno ſemper uenit in æſtimatione intereſſe,l.uinũ.ff. ſi cer. pe. & l. in hac. de trit. & d.l.ratio.§.ſi per uẽditorẽ.de act.emp. Quoddã eſt lucrũ cõtingens ex re ipſa, ut partus & fructus, & de hoc non ꝓtinet ad noſtrã materiã.Dic ut l.ſi ſtipulatus,& l.uideamus de uſu.& l.ſi filius.§.j.& quod ibi no. ff.de uer.ob. Quoddã
23 † eſt lucrũ qd̃ uenit ex re,& tũc quãdoq̃ illud lucrũ uenit, cũ alterius iniuria,ut lucrũ uſuratũ uel uſucapionis,& non habet ratio huius,nec de iure antiquo, nec de iure hodierno,l.ſi is q.§.fi.ff.de fur.& l.ſi quis.§.pe. eo. tit. & ibi no. Aut nõ percipit cũ alterius iniuria,& tũc aut illud lucrũ comitatur rẽ penes quemcunq̃ uadat,& habet ratio eius tã de iure antiquo,q̃ de iure nouo,ſiue ſit iudiciũ bonę fidei,ſiue ſit iudiciũ ſtricti iuris,d.l.uenditor.de euic.& l.ſi quis uxori.§.pe. de fur.& l.inde Neratius.in princ. ad l. Aquil. & l. pe.de his
24 quib.ut iud. † Quoddã eſt lucrũ,quòd nõ ſequit rẽ penes quẽcunq̃ uadat, ut lucrũ quod percipit ex mercãtia, uel ex alterius hominis induſtria.Et hic aduerte, nã quoddã eſt lucrũ in quo natura rei plus operat, quã hominis induſtria, ut in lucro,quod percipit ex fundo,ſi colat,& eius ratio ha-
25 betur, l. ſi fundus.§.j.ff. loc. & l.ſi in lege.§.colonus.eo.tit. † Quoddã eſt lucrũ, in quo induſtria ut plurimũ operat, tũc quãdoq̃ iſtud lucrũ eſt incertũ,quia ille cui debebat, nõ cõſueuit mercari,& tũc non habet ratio iſtius lucri, l.ſi ſterilis. §. ſi cùm per uenditorẽ.de act.emp. Si uerò cõſueuit mercari,& ex eo quod ex alia ſua pecunia cõſueuit mercari, apparet quaſi ꝓ certo, q̃ ex ea lucratus fuiſſet, tũc habet ratio lucri eius,ut d.l.ij.§. ult.de eo quod cer. loc. & ſic uidet q̃ iura
26 antiqua ab iſto iure in aliquo diſcordant. † Quæro iuxta prędicta,utrùm illud,quod hac l.dicit, q̃ intereſſe nõ poteſt
ſ excedere duplũ,habeat locũ in maleficijs. [ſ] gl.hic tenet q̃ ſic. Vna eſt gl.paruula,ſuper uer.caſibus.in prin.l.Alia gl.dicit idẽ ſuper uer. cõtractib.circa med.Cõtra iſtud uidet, l. inficiando.§.j.ff. de fur. propter quã legẽ aliqui excedũt ab iſta gl.Tu dic iſtã gl.bene dicere,ꝓ generalitatẽ iſtius literę.Non ob.l.inficiãdo.§.j.ff.de fur. quia ibi nõ petit intereſſe, ſed petit pœna,quę eſt ut ipſum intereſſe, etiã ſi extra rẽ duplicetur,& etiam ſi eſt ſingulare, dũ tamen utilitatem contineat, l.in furti,in princ.& quod ibi no. de fur.Nunc uenio ad ter-
27 tiam q.princip. † & quæro uſq̃ ad quam quantitatem [t] in-
t tereſſe poteſt aſcendere.Iſtam q. tangit gl. hic ſuper uer. dupli. Tu uerò dicas latius, aut quæris de intereſſe conuento, & uenit inquantùm eſt conuentum, l. fi. de præt. ſtip. & de uer.ob.l.ſtipulatio iſta.§.alteri. Aut quæris de communi, & tunc regulariter totum uenit, l. Iul.in princ. ff. de act. emp. Fallit in caſu ſingulari, l. Titius.in fi.cum l. ſeq. eo.tit.poteſt uenire ultra duplum pretij conuenti.Aut quæris de intereſſe ſingulari, & tunc aut illud, quod debetur, continet certam quantitatem, uel naturam reſpectu ſui uel adiuncti, & non aſcendit ultra duplum intereſſe commune,uel intereſſe conuenti, intelligendo in diuerſis caſibus, ut dixi ſ̃. circa princip. ſecundæ partis. Aut non continet certam quantitatem, uel naturam, reſpectu ſui, nec reſpectu adiuncti, & uenit intantùm inquantùm illud fuerit,ut hac lege,in uerſi.
u ſancimus.Quæro circa hoc, quæ eſt ratio differentiæ [u]? Gl. tangit hic,ſuper uerſi.damnum.& ponit duas rationes, prima eſt, quia in contractibus, qui habent certam quantitatem uel naturam, facilius poteſt apparere ſimplum, quàm in contractibus qui continent incertum, & iſta ratio placet. Alia ratio ponitur, quia facilius eſt alicui facere, quàm dare,& ideò plus grauat,ar.l. hæ operæ.de oper.liber. Vide gl. ſuper uer.damnũ. Iſta ratio ſecũda reprobat per doc.q̃a nõ

procedit, nisi in hominib. auaris, qui facilius sustinerent omnem laborē, quàm darent aliquid de pecunia, nam de iure cōmuni & de natura, facilius est dare, quia omnis labor corporalis quantumcūq; paruus, maior est aliqua datione pecuniaria, arg. l. in seruorū. in fi. ff. de pœn. Venio ad quar-
28 tam q. princ scilicet, † qualiter interesse in iudiciū deducatur. Cy. tangit hic, & in multis errat. Aduerte ergo, & primò est uidendū, an deducatur in iudiciū per uiam actionis, an
x per officiū iud.[x] Et per hoc apparebit declarata gl. tua quæ ponitur hic super uers. contractibus. circa fi. Et quædam gl. dicunt, q̃ per officium iudicis, l. si quis ab alio. in fi. ff. de re iud. & l cùm stipulatus sim. § fi. ff. de uerb. oblig. Dy. reprobat illam glo l. stipulationes non diuid. ff. de uerb. oblig & ext. de re. iur. lib. vj. in cap. mora. Ideò glo. hic uidetur dicere, Aut in obligatione est fieri, & interesse uenit iure actionis. leg. stipulationes non diuiduntur. §. Celsus. de uerb. obl. l si quis stipulatus sit Stichum. §. fin. & l. quoties per alium. eo. tit. & l. fi. ff. si quis in ius uoc. Aut in obligatione uenit dari, & tunc si quidem in cōtractibus nominatis, interesse uenit officio iudicis, l. promissor. de confit pec. l. unum. si cert. pet. & l. si seruū. in fi. de uerb. obl. Si ex contractib. innominatis, tunc uenit interesse per uiam actionis, ut hic l. in gl. per l. j. §. fin. ff. de rer. per. Assignat Cy. rationem, quia sicut illi contractus innominati, nō sunt faciles in obligatione contrahenda, quia requiritur q̃ impleatur ab aliqua partium, nec implentur solo consensu, & ita de facili non contrahitur obligatio: ita nec de facili sustinetur. Pet. cont. ut refert Cy. s̄. de rer per. l. cùm precibus. Sed ueritas est illud, quod dicit Cy. probatur in l. naturalis. § j ff. de præsc. uer Sed con-
y tra prædicta opp. etiam, in obligatione dandi [y] ex contractibus nominatis, succedit obligatio ad interesse, l. liber homo in fin ff. de uerb. obl. gl. mag l. Iul. de act. empt. dicit, Aut quis stipulat dari sibi, & non succedit obligatio ad interesse. Aut stipulatur alteri, & succedit obligatio ad interesse. Petrus aliter dicit, cuius opin. recitaui in d. l. liber homo. in fi. ff. de uer. obl. Et Cy. ibi refert in illa q. circa fi. de interesse intrinseco, & extrinseco. Ego dico gl. tua dicit ueritatem, cuius occasione debes uidere rationem. Quæ est ratio, q̃ in obligatione facti succedit obligatio ad interesse, in obligatione dandi non. Dico tibi, stipulationes sunt inuentæ, ut unusquisq; stipuletur sibi pro eo quod sua interest, modò in obligatione dandi si promitto equū, interest tua habere equū simpliciter, quantū ualet, & ideò illud sine dubio est in obligatione, sed si promisi tibi aliquid facere, fortè non interest tua, quantùm illud factum ualeat, nisi cōstaret, & ideò non potes me præcisè compellere ad factū, quia sic compelleres me ultrà quàm interesset tua, ideò succedit obligatio ad interesse, quare dando tibi interesse, liberor. Nunc ad propositū, si ego reperio in obligatione dandi talē rem, in qua sit eadem ratio quæ in facto, succedit ibi obligatio ad interesse, sicut in obligatione faciendi. Exemplū, ut si stipulatus sum alij dari, non interest mea fortè in totum, quia non sum debitor illius, nisi in modica quantitate, ideò succedit obligatio ad interesse, l. liber homo. in fin. Item si stipulatus sum pecuniam mutuari, & nō mutuetur Nam licet mutuare, sit dare, quia mutū est, quod de meo sit tuum, l. secund. § appellata. ff si cer. petatur. non tamen interest mea simpliciter, & in totum, ideò succedit obligatio ad interesse, l. si pœnam. de uerb. oblig Et circa ista dic plenè, ut dixi in l. stipulationes non diuiduntur. de uerb. oblig Veniamus ad contraria secundæ partis. Iuxta prædicta est uidendum, quando succedit obligatio ad interesse, an succedat statim post moram, an expectetur interitus rei. Dic ut in dicta l. stipulationes non diuiduntur. in quinta, & sexta quæst. Item esset uidendum, utrùm succedat obligatio ad interesse, ita q̃ prima tollatur, aliàs durat utraq; Et si duret, utrùm alternatiuè, uel copulatio, uel quomodo? Dic ut d. l stipulationes non diuiduntur de uerb. obl. in vij. quæst. Item esset uidendum, utrùm quis præcisè posit compelli ad factum. Istam quæst. tangit hic glo. uer. in alijs. & malè loquitur. Dic ut d. l. stipulationes. in viij. quæst. Item esset uidendum, qualiter super interesse formetur libellus. Istam quæst. ponit glo. ff. de act. emp. l. j. in prin. & ibi ponit gl. triplicē form. ā libelli, & hoc ponit etiam in l. ij. §. item si in facto. de uerb. oblig. Ego plenissimè examinaui in. d. l. stipulationes in nona quæst. Modò restat uidere, de v. & ult. quæst. scilicet, qualiter inter-
z esse probetur [z]. Circa quod breuiter dic, † Quoddā est in-
29 teresse conuentum, & istud probatur per instrumenta, uel
30 per testes, l. fin. præt. stip. † Quoddam est interesse cōmune, & istud probatur per testes, qui dicunt q̃ res cōmuniter tantùm ualet, & quod cōmuniter cuiusq; interest, tantùm dictam rem habere, l. ij. s̄. de rescin uen. & quod ibi non. Aduerte tamen ad duo, quia posito q̃ non faceres nisi articulum de cōmuni ualore rei, per hoc non probares interesse directò, sed probares rei ualorē seu pretium, nam pretiū rei non est interesse, ut dixi. Tamen ex hoc sequit probatio interesse, quia si res cōmuniter tantùm ualet, ergo cuiusq; cō-
31 muniter tanti interest eam habere. † Item aduerte ad unum, & uidetur q̃ si uis probare pretium, uel interesse temporis
aa præteriti, [aa] non debes te referre ad unum diem, uel duos dies, sed ad quàm plures Et ideò si faceres articulum, quòd sumentū ualuit isto anno, de primo Ianuarij tantùm, non est probata intentio. Non enim debet probari ex momento, sed debes ponere in articulo, & ante, & post, & per plures
bb dies, uel ante diem tantùm. [bb] Ista probantur in l. pretia rerum. §. nonnunquam, aliàs, §. nonnullam. ff. ad l. fal & ibi plenissimè. Item aduerte, q̃ in articulo ponas, etiam de loco publico, ubi talia consueuerunt uendi, ut plenè dixi in d l.
32 pretia rerum in princ. & fi. † Est etiam secundū interesse singulare. Et hic est aduertendū, quòd quidam sunt casus, in quibus iuratur in litē, ut in actionibus arbitrariis, & in bonæ fid. contra dolosum, & tunc probatur per iuramentū in litem, l. in actionibus. de in lit. iur. contra non dolosum, dic ut dicam j. in alijs Quandoq; sunt actiones neq; arbitrariæ, neq; bonæ fidei, & quandoq; uenitur ad petitionē interesse propter contemptā, iudicis autoritate, & idem, quia probatur interesse per iuramentū in litē. ff. ne quis eum, qui in ius uoc. l. pe §. j. & l qui restituere. in fin. de rei uen. Quandoq; uerò non uenit contra eam ex iusta causa, & tunc contra dolosum probatur per iuramentū, l. super § in hoc. ff quod ui aut clam. & l. si quando. j. unde ui Si uerò agitur contra non
cc dolosum, tunc oportet quòd interesse uerè probetur, ut hac l Sed qualiter [cc] probatur, glo. subtilitatem. hic, nos docet. Glo. uult q̃ dictum testis referatur ad homines, qui essent eiusdē conditionis, cuius est ille qui petit interesse, & sic sunt contestes, & optimè dicit gl Et habemus pro ea rationē not. l. continuus. § cùm ita. de uerb. obl. Sed si quilibet testis interrogatus, quō scis? Resp. quia tantùm mea interesset, si essem illius conditionis, tunc quilibet testis esset singularis in dicto suo, & quilibet deponeret de seipso. Debet ergo deponere in genere, de quolibet homine, qui esset illius cōditionis, cuius ipse est. lac. tamen de Are. uidetur dicere, q̃ si quilibet testis deponeret de seipso, probatus esset articulus, nam
dd propter identitatē [dd] artis, uidetur deponere de eodē. arg. l. nemo. de duo. re. Sed certè hoc non placet mihi, quia illa lex, quæ dicit, q̃ identitas artis facit uideri idem factum, non habet locum, nisi qñ inter contrahentes sic est actum, aliàs eiusdem hominis factū, quantumcunq; simile, non ui
33 detur idem, l. si non sortem. §. libertus. ff. de cond. ind. †
ee Ideò aduerte, in ista materia ad duo [ee] quando formas articulum de interesse singulari, tunc referas te ad utilitatem, non ad affectionē tantùm hoc modo, q̃ considerata qualitate tui actoris, tibi utile est habere dictum librū plus quàm
ff habere centū. Non enim procederet [ff] articulus, qui diceret q̃ nollet carere dicto lib. pro centum, quia illud cōcludit in affectione, nō in utilitate. Et istud interesse singulare ad hoc ut deducatur in condemnationē, debet continere utilitatē, ut s̄. dixi. Item aduerte, qñ tu facis artic. super interesse singulari, quòd tu facias articu. de interesse cōmuni, ut sic liqueat iudici quòd interesse singulare quod petis, non excedat duplum interesse communis, ut hac l. Vltimò debes scire,
gg [gg] quòd etiā si de interesse nihil esset probatū directò, sed tamen ex

men ex aliquibus cōiecturis, ex officio suo iudex perpēderet illud interesse, posset in isto interesse facere condēnationē. Cy. & hoc probat hic in tex. uer. in alijs autē casibus. Hoc probatur j. de fruc. & lit. expen. l. non ignoret. & fi. expressissimè, l. super §. in hoc. ff. quod ui aut clam.

ADDITIO.

a P. P A V. P. Eo. Circa materiam interesse mercatoris, q̃ iustè petatur, ut statutum posit illud æstimare, uide Com. cons. cxxxix. incip. Laicus. circa fi. uē no. quòd interesse lucri cessantis debet iudex æstimare ex suo officio, secundū Bar. l. j. C. de col. illic. lib. xj. Ias. l. iij. §. fi. ff. de eo quod cer. loc. ubi etiam dicit q̃ tale interesse probatur per coniecturas et uerisimilitudines.
b Materiam. Inn. c. fac. de senten. excom. Bar. l. stipulationes nō diuid. de uer. ob. & l. j. de act. emp. & l. certi condictio. in princ. si cer. pe. & Bal. hic.
c Sic. Opp. Barto. in præmissis ad istum text. Quid de hoc sentit Bal. uide per ipsum.
d Opp. Bal. hic, in uer. iiij. opp.
e Gl. Interesse singulare non potest excedere duplum conuenti, interesse cōuentum, interesse cōuenti. & j. prox. uer. item opp. dixi etiam latius j. ea. l. in iij. q princ. & Bal. hic, in uer. quæro utrùm ista ratio, &c. cum uer. seq. interesse non tantùm intra rem, sed extra rem, non potest excedere duplum. Bal. hic, in uer. opp. & Bal. hic, in uer. quanto.
f Rē. An ueniat in consideratiōe interesse extra rem, uide latius p istū j. ea. l. Et an isto casu quando res malè traditur, interesse posit excedere, Bal. in vj. opp.
g Titius. Vide j. & aliter uidetur illum tex. intelligere Bal. hic in uer. vj. op.
h Quotuplex. Quotuplex est interesse, concludit sequēdo opi. Dy. triplex, scilicet singulare, cōmune & conuentū. Quō aūt distinguatur interesse singulare, ab interesse cōmuni, Bal. s̄. ea. l. Et quotuplex sit interesse, Bal hic, & l. traditio. in iiij. q. s̄. de act. emp. & ibi de quo interesse intelligatur, si in libello peto interesse.
i Rei. Bal hic saluando gl. dicit q̃ largo modo dicitur interesse, per e. l. j. s̄. de his qui à nō do. Itē an expēsæ dicatur pretiū, Bar. & ibi scripsi, l. quidā. §. quibus. de cond. & demonst. in §. quidam ita. & Bal. l. terminato. j. de fruct. & lit. expen.
k Rem. No. quō cognoscatur interesse intra rē, seu intrinsecū ab extrinseco, et Bal. hic, in uer. iij. opp. & ibi ponit quid differt interesse intrinsecum à qualitate intrinseca. Ponit etiam ibi in uer. quæro igitur quid dicatur interesse extrinsecum.
l Extrinseci. Adde quod no. ea. l. & Bal. hic.
m Est ex his quæ hic Bar. dicit, colligūt quidam moderni duo ualde no. quòd l. liber homo. §. si hic alleg. non habet locum in specie debita, sed solùm in quantitate. Secundò d. l. ij. §. fi. de eo. q̃ totus ille tit. non habet locum, quando certa species esset certo loco reddenda, sed solùm quando quantitas, & sic interesse ratione loci, non habet locum in interesse extrinseco in specie, sed solùm in quantitate, quod no. Bar.
n Factum. Adde l. nummis. de in lit. iur. & hic Bar. l. si pœna. de uer. ob. & Bal. l. cum alleg. s̄. de usur. & hic, uer. quæro quare gl. & Bar. l. Iul. de act. emp.
o Dominium. Bar. l. rebus. §. item. ff. comm.
p P. P A V. P. Extrinsecum. Et q̃ non habeatur ratio talis interesse extrinseci, nisi in pecunia, non in frumento, uino & similibus, Ias. l. nummis. de in lit. iur. & per hæc deciditur q. de eo, qui erat debitor alicuius in corbes cētū frumēti certo die, & qa nō soluit creditor, eò recidit de iur. emp. quia nō potuit eos soluere domino, ut tenebatur, nō pōt tale interesse peti.
q Arg. gl. & Bar. l. stipulatio ista. ff de uer. ob.
r Lucri. Bal. l. si in princ. s̄. de usur. & Bar. hic, uer. sequitur, gl. ueteres. Bar. l. nūmis. de in lit. iur. et Bal. xij. opp. adde quod Pet. de Anch. cle. j. de usur. §. sanè. refert q̃, Lud. ibi quærit, si quis tenetur mihi dare cētū in termino, & nō soluat, an damnum emergens possim petere ratione moræ? Et dicit q̃ sic, non autem lucrum cessans. Subdit etiam Pet q̃ imò etiam credit lucro cessante, si talis erat mercator, qui cum pecunijs consueuit negotiari, aliàs secus si persona esset talis quæ retinuisset in arca. alleg no. per Cy. auth. ad hæc. s̄. de usur. Tu uide no. hic, & quando habetur ratio lucri cessantis, adeò q̃ agi posit, Bar. l. si constante. §. quoties. ff. sol. mat. & l. socium qui in eo. j. pro so. Imol. l. insulam §. usuras ff sol. mat. Io. cal. in repe. c. n. uiganti. de usur. l. iij. §. Labeo. de acq. pos. & l. si is. §. fi. ubi hæres. ff de usur. Rom. cons. cj.
s In maleficijs. Bal. hic, in uer. restat quærere.
t Quātitatē. Vsq; ad quā quātitatē interesse posit ascēdere, adde qd no. istud s̄. in ea. l. Bal. hic, et uide in uer. quid si, pmitto. et uer. quæro si centum.
u Differentiæ. In gl. ibi, continentibus certam quantitatem, uel scientiam de quibus hic in tex. sed in contract. continentibus certam quantitatem et naturam potest excedere.
x Iudicis. Bar. l. stipulationes non diuid. in x. & xj. op. de uer. ob. et in l. j. ff. de ac. emp.
y Dandi. Bar. l. stipulationes non diuid in xj. & xij. opp. cum seq. de uer. ob. Bal. hic, in uer. ij. quæritur. uer. sed op.
z Probetur. Bal. hic. uer. quæro quomodo probetur interesse. et adde in hac materia, quòd aliud est interesse, quòd etiam contra non dolosum probatur per iuramentum, ut no. Bar. l. j. in prin. in v. q. ff. quemad. te. ape. uide quod ibi scripsi. & Bar. hic.
aa Præteriti. Bar. l. ij. s̄. de resc. uen.
bb Tantùm. Qualiter probetur lucrum cessans, Bal. hic, in uers. vj. quæritur qualiter probetur, &c.
cc Qualiter. No. de interesse singulari probando per testes. Bar. l. nemo. in fi. de duo. re. & uide q̃ no. post Bar. l. in hac. ff. de dā. infec. & dicit hic Bal. q̃ reddere debet testis causam sui dicti, etiā nō interrogatus. Bar. d. §. cū ita.
dd Identitatem. Bar. l. ij. s̄. de resc. uend. & hic Bal. uer. quæro qualiter probetur singulare interesse. Vide tamen eandem Bal. in vj. q uer. pone.
ee Duo. Bar. hic, q̃ licet interesse sit probatū per unum testē, non poterit deferri iuramentum in supplementum probationis.
ff Procederet. Cont. Bar. l. nemo est. ff de duob. reis.
gg Scire No. q̃ licet non probetur directò, tamen iudex ex officio iud. potest condemnare, quod bene no. & sic no. q̃ ubi difficilis est probatio, sufficit per coniecturas. Et ita alle. Bal. auth. quas. act. C. de sanc. sac. ecc. Imò & dicit Bal. l. si quis. de epis. et cle. quòd tortura facta in camera, probatur per indicia & coniecturas. Imò alibi uidetur dicere Bal. q̃ ubi est magna difficultas probationis, statur iuramento, maximè si est paru. præiudicij, l. qui accusare. de eden. Et ad dictū Bar. bene facit l. si id quod. §. fi. de leg ij. & ibi Bar. & idem Bal. l. traditio. s̄. de act. emp. ubi uide. & etiam probatur interesse per coniecturas, Bal. l. super. per Bal. hic, in uer. vj. qualiter. uide tamen quod dicit Bal. hic, in fi. in ultimis uerbis. & dixit Bal. l. fi ad fi. de fru. & lit. expen. q̃ interesse etiam fructuum, probatur per coniecturas prædictas. Frid. cons. cxix. Bar. l. non ignoret. de fruc. & lit. expen. & l. si traditio. s̄. de act. emp. & Bal. ibi aliter loquitur. Adde q̃ per unum testem de uisu & plures de auditu probatur metus seu impressio, secundum Bal. cons. xlix. iiij. lib.

Si à non compet. iudice. Tit. XLVIII.

LEX I.

2 *Sententia lata à iudice, non super eo quod est sibi commissum, sed super alio quod pertinet ad causam, incidenter uelet.*

a IVDEX. [a] Cōtinua rub. quia quādoq; sentētia est nulla propter defectū iudicis incompetētis, ideò de hoc hic ponit. Domini, totus iste titulus istud intēdit. † Sentētia à nō suo iudice lata, est
1 ipso iure nulla. Opp. Ædiles. §. item sciendum. de ædil. edic. & s̄. de ord. iud. l. j. de iud. l. quoties. Huius timore glo. dicit
2 hic, † qñ iudex iudicat super alio, quā super eo, quod est sibi cōmissum, est aduertēdū, quia quādoq; illud pertinet ad causam commissam incidenter, uel per modum antecedentis, uel per modū sequentis, & tunc iudex de istis potest pronunciare, l. cont. & hoc est, quod uult hic tex. dicere ibi, quā quod ad eam rem pertinet, sufficit enim, ut pertineat ad rē
3 sibi commissam. † Si uerò est prorsus extranea, tunc iudex non potest cognoscere, nisi in duobus casibus, per modum reconuentionis, l. cum Pap. auth. & consequētur s̄ tit. iij. Item per modum prorogatæ iurisdictionis, l. ij. §. sed si iudex. s̄. de iud. & l. de qua re. §. primo.

ADDITIO.

a Iudex. Limita totū istū tit. nisi captus suspectus esset fuga. Alex. l. cui iurisdictio. de iu. om. Adde Cast. q̃ si delegatur causa appel. censetur delegata causa nullitatis sentētiæ, Arch. c. j. de capel mo. lib. vj. super uer. partium. non sic econuerso. Et prædicta habent locum in sententia diffinitiua. Sed si appelletur ab interlocutoria, & committatur alicui causa appel. non censetur commissum negotium principale, nisi dicatur expressè, & ita dicit se uidisse seruari in Romana curia.

LEX II.

1 SI MILITARIS. Sub præceden. ſummario contine-
tur,& reuoco in dubiũ. † An iudex delegatus ſuper ꝓ-
prietate, poſſet cognoſcere ſuper poſſeſsione. Inter glo.
noſtros fuit contentio. Finaliter glo. determinat & bene, dic
ut in glo. not.

LEX IIII.

1 *Si litigantes coram non ſuo iudice, credant ſuum eſſe iudicem, prorogatur iuriſdictio.*
2 *Confeßio facta coram non ſuo iudice, an ualeat.*

a ET IN PRIVATORVM.[a] Sub eodem ſummario
1 continetur. † Opp. litigando coram nõ ſuo iudice, ui
detur prorogare iuriſdictionẽ, l. ij. circa prin. ff. de iud.
ergo ualet ſententia. Sol. intellige ꝙ hic litigabant credentes
ipſum eſſe ſuum iudicẽ, & ſic error impedit prorogationẽ,
2 ut d. l. ij. † Quæro quid in confeſsione facta[b] coram non ſuo
b iudice, an ualeat? Dic hoc habemus tex. in c. at ſi clerici. ext.
3 de iud. & dicit ꝙ non. glo. inducit hanc l. arg. ad qõ. ꝙ † ille
qui eſt excõmunicatus ab aliquo iudice, & appellauit, de-
finit eſſe excõmunicatus, quia per appel. definit eſſe ſuus iu-
dex, ſententia ergo eum nõ adſtringit, l. j. in fi. ad Turp. Nec
c ob. quod dicit gl.[c] ꝙ quidam dicunt, ꝙ ſententia excõmu-
nicationis trahit ſecum executionẽ, & ideò nõ poteſt appel-
lari, quia etiã ſententia ultimi ſupplicij trahit ſecum execu-
tionẽ, & tñ poteſt appellari, & extinguitur effectus ſententię,
ſcilicet quo ad ſtatũ, l. qui ultimo. ff de pe. Et ff. de iniuſt. teſt.
l. ſi quis filio exhæredato. §. irritum de teſt. l. j. iſta gl. dicit con
d tra caſum c. paſtoralis.[d] ext. de appel. Non obſt. quod dicit
gl. de ſentẽtia ultimi ſupplicij quæ trahit ſecum executionẽ,
ſicut ſentẽtia executionis, quia natura eorũ eſt diuerſa, quia
ſententia excõmunicationis non eſt perpetua, ſed dicit con
ditionalis, ſeu medicinalis donec quis purget contumaciã,
uel emendet offenſam, c. cũ medicinalis. de ſent. excom. lib.
vj. Sed ſententia ultimi ſupplicij eſt perpetua, & mortalis,
ideò facilius permittitur appellatio.

ADDITIO.

a *Priuatorum. Inn. c. per inquiſitionem. de elect. limitat quòd tenetur illi ſtare, niſi probet errorem. Io. And. limitat, iuriſdictio illius iudicis erat talis, quæ non poterat prorogari, aliàs ſecus in tit. de cont. §. uerſ. quinto credo de iſta confeßione. Bart.*
b *Facta. l. diuus. de cu. reo.*
c *Glo. Bart. l. cùm ſtipulatus ſim mihi à proc. de uer. obl. in l. qui ult. de pœn. & c. ſi cui. de ſenten. excom. in vj.*
d *Paſtoralis. Et ibi per Inn. Io. And. c. prætereà. eo. tit.*

De pœna iudicis, qui malè iudicauit. Tit. XLIX.

Continua ut in gl. Sicut rub. habet duas partes, ita in text.
ponuntur duæ leges. De ſecunda parte rub. loquitur l. j. & l.
ij. loquitur de prima parte rub. ſed auth. nouo iure loquitur
de utraq; ideò legimus eam in fin.

LEX I.

1 *Aduerſario principali, põt dari pecunia, ut patiatur contra ſe ferri ſententiam, ſi litiget per calumniam, 2.*
3 *Reus corrumpens iudicem, uel procuratorem actoris, amittit cauſam, ſicut econtrà in actore.*

a CONSTITVIT.[a] † Qui corrumpit iudicẽ,
1 [b] uel aduerſariũ non principalẽ, perdit actio-
b nem. Not. ꝙ qui corrumpit iudicẽ uel aduer-
c ſarium nõ principalem, amittit cauſam. Opp.
quòd idem ſit, cauſa publica, & fiſcalis.[c] ergo
hoc eſt ſuperfluũ, contra. §. quibus. in j. conſtitutione huius
lib. huius timore exponit glo. publica ciuitatis alicuius. Iſta
expoſitio uidetur cõtra l. eum qui de uer. ſig. ubi publica po
nitur impropriè. uel dicunt quidã, publica ciuitatis Ro. quę
differt à fiſcali, poſtquã fuit trãslata poteſtas in principẽ. aliud eſt Reſp. Ro. ſcilicet Ciuitatis, aliud eſt res fiſcalis, ſcilicet totius Imperij, uel hic ponitur publica, id eſt, criminalis, te-
d ne quã uis. Vlterius op.[d] † & uidet ꝙ licet dare aduerſario
2 meo pecuniã, l. fratris. §. de tranſ. Duæ ſunt ſol. in gl. Vna, ꝙ
ibi loquitur de aduerſario principali, hic uerò nõ loquit de
aduerſario principali, ſed de proc. & aduoc. quem non licet
corrumpere, & iſta eſt ueriſsima. Alia ponitur in fi. ut diſtin-
guamus, Aut datur aduerſario, ut à lite recedat, & deſiſtat, &
licet, ut in cont. Aut ut patiatur ſe ſuccumbere, & nõ licet, ut
hic, & uide gl. Eſt ne uera iſta ſol. Azo. in tit. de coll. detegen.
tenet ꝙ regulariter licet corrumpere aduerſariũ principalẽ.
fallit in cauſa libertatis, ut in illo tit. & tit. ad l. uiſcel. Item fallit
in cauſis popularibus, l. eũ qui. §. in popularibus. de iureiur.
Item fallit in cauſis ſpiritualib. ut ext. in tit. de collu. dete. in a-
lijs caſibus licet aduerſariũ corrũpere, ut patiat contra ſe fer
ri ſententiã, imò debet iudex ferre ſententiã, ſecundũ quod
partes uolunt l. ſi conuenerit. ff. de re iud. & prædicta uera in
ciuilib. in criminalib. j. tãgã. Redeo ad ordinẽ, & gl. op. ꝙ ad-
uerſario principali nõ licet dare, l. in ſumma. ff. de cond. ind.
Sol. illud quod dixi, eſt uerũ ſecundũ gl. niſi aduerſarius liti
get per calumniã, quia tũc ſibi licet dare, & uide gl. iſta ſol. &
cont. nihil ad hanc l. Nam ſi quidem quæritur utrùm aduer
ſario liceat dare, ita ꝙ dans incidat in pœnã iſtius legis uel
nõ, iſta lex nihil ad factum, quia & ſi aduerſarius litiget per
calumniã, ego poſſum ſibi dare, nec habeor pro conuicto.
Sed ſi quęrat quo ad effectũ repetitionis, utrùm poſsit datũ
repeti uel nõ, loquit l. in ſumma. & ideò nihil ad propoſitũ.
Op. l. tranſigere. §. de tranſa. Sol. gl. ibi loquitur in cauſis cri
minalib. in quibus an dans habeatur pro cõuicto, dic ut ibi
dicemus, quia nunc nõ eſt noſtra materia. Et modò habetis
3 expeditã primã gl. † Venio ad aliam gl. difficilem, & quæro,
hæc lex loquitur in actore corrumpente iudicem, uel procu
e ratorem rei, quid in reo corrumpente[e] iudicẽ, uel procura-
torem actoris? Gl. dicit idem, quia eadem eſt ratio, licet qui-
dam contrà. Et uide gl. contrariã gl. habetis in l. & eleganter.
§. pen. ff. de dolo. Hac. But. me audiente, qñ legebat iſtam le-
gem, tenebat iſtã gl. dum legebat illam legẽ, tenebat illam gl.
Ego dico, ꝙ iſta gl. eſt uera, & illa eſt falſa. Ratio eſt tex. in l. e-
ius delatorem. ff. de iur. fiſc. & ſi dicis, ibi loquitur in cauſa fi
ſcali, fateor, quia idem eſt in fiſcali quod in priuata, ut hic in
text. l. ſenatus. eo. tit. l. ij. in fi. ff. de cond. ob turp. cauſ. ubi ſim
pliciter dicitur, quicunq; dederit pecuniã iudici, amittat li-
4 tem, nec diſtinguit, an ſit actor uel reus. † Secundò quæro,
dicit hic, amittat actionẽ, quæro an perdat ipſo iure, uel per
ſententiã. dicit gl. quando pecunia eſt data iudici, amittit a-
ctionem ipſo iure, l. uenales. j. qñ prouo. non eſt neceſ. qñ eſt
data aduerſario, dubitatur, ut j. dicam. Iſta gl. dicit contra ca
ſum d. l. eius qui. ff. de iur. fiſc. & §. de iur. cal. auth. principa-
les. in fin. Item dicit cõtra rationem, qñ lex loquitur per uer-
ba futuri temporis, amittat rationẽ, perdat cauſam, priue-
tur iure ſuo, & ſimilia, ſemper intelligitur per ſententiã. Dixi
uobis in auth. qui ſemel. in fi. quõ & qñ iud. Tangit gl. l. iu-
bemus. §. œconomus. de ſac. eccl. & dixi in l. Imp. de iur. fiſc.
hic tex. loquit in uerbo futuri tẽporis, ſcilicet amittat actio-
nem, ergo, &c. Nõ ob. l. uenales, quã gl. alleg. ibi enim quæri
tur de uirib. ſentẽtię, an ualeat, uel nõ, hic uerò quærit de ui-
rib. totius cauſę. & ita tota diſtinctio, quę hic ponit in gl. nõ
5 facit aliquid ad q. propoſitã. Quæro ergo, † qa gl. hic tangit
an ſi ſententia eſt lata per corruptelã, ualeat uel nõ. Glo. reſp.
multùm bene. Aut iudex eſt corruptus pecunia, & non ua-
let, l. uenalis, aut precibus, & ualet, l. ſeruo inuito. §. cùm prę-
tor. ad Treb. Si uerò eſt corruptus procurator, uel aduoca-
tus, tunc an ſententia ualeat, gl. hic ſe non firmat in l. j. de ad-
uo. diuer. iud. diſtinguit idem quod in iudice. aut corruptus
6 pecunia, aut precibus, ut ibi dicemus. † Quæro qñ datur pe
f cunia procuratori, an quis amittat actionem ipſo iure[f], uel
per ſententiã? Reſp. idem, ꝙ qñ datur iudici, ut hic in text. &
7 d. l. eius q. de iure fiſc. † Quæro qualiter[g] ſuccurrit ei cuius
g aduocatus, uel ꝓcurator eſt corruptus. Gl. hic diſtinguit, &
bene, aut eſt corruptus ꝓcurator rei ita ꝙ paſſus eſt ſe uin-
ci, & tũc habet doli exceptionẽ, ſi cõueniat iudicati, & habet
regreſ-

regreſſum contra procuratorẽ. Si uerò eſt ꝓcurator actoris,
qui eſt corruptus, & paſſus eſt aduerſariũ abſolui, tunc a-
ctor poteſt agere actione prima. Et ſi excipietur de ſentẽtia,
replicabitur de corruptione, habet etiam exceptionem de
dolo propter expenſas, l. & eleganter. §. penult. ff. de dol. &
ibi poſui plenius, & proprius iſtam materiã, quam hic & ul
8 terius dixi, quòd actionem amittat per ſententiã. † Quæ-
ro quę erit practica huius legis. Reſpond. poteſt eſſe duplex.
Vno modo per modum exceptionis, quia ſi actor agit a-
ctione iudicati, uel petit executionẽ ſententiæ, reus poterit
excipere de corruptela, & tunc ſecuta hac ſententia, ꝙ actor
eſt corruptor, tunc ſtatim ſequitur pœna à l. impoſita, quod
amittit actionẽ, l. j. §. j. ad Turp. hic eſt text. in d. l. eius qui. iu-
dex tamen ſuper crimine pronunciat, ut ibi dixi. Secundus
modus eſt per modum actionis. & hic eſt duplex. Vno mo-
do quòd ego principaliter petam pronunciari, quòd ipſe
actionem amittat, eo quòd corrumpit aduerſariũ uel iudi-
cem. Secundo modo in actore, in cuius perniciem iudex
uel aduocatus erat corruptus. Nam agat prima actione ſua,
& ad probandũ, quòd reus debeat haberi pro conuicto, fa-
ciat probationem de corruptela. Ita debetis intelligere hanc
9 materiã. † Quæro, quid ſi corrumpens deceſsit ante latam
ſententiã, utrùm hęc pœna tranſibit ad hæredes. Tex. eſt no.
ꝙ non, in d. l. eius qui. ff. de iur. fiſc.

ADDITIO.

a *Conſtituit. Bal. poſt Bart. l. j. C. de Inſt. Cod. confir. quòd ualet ſententia lata contra uerum intellectum legis, uel ſtatuti, & per eius obſcuritatem, uel uarietatem, & quando ſunt opin. hincinde, Bald. l. mancipia. C. de ſer. fug. & l. precibus. C. de impub. ubi dicit, quòd non audet recedere ab auth. doct. quia illos ſequitur poſt terga colligendo ſpicas. Et an opinio doct. excuſet iudicem, Bald. cap. j. §. iudices. de pace iur. fir. Et quòd mens conſulentis non debet attendi, Frider. conſ. ccxxix. incip. Quòd plus ſit ſeruanda opinio docto. antiquorum quàm Mod. uide c. de quibus. xx. diſtinct. & ibi not. quod eſt uerum, niſi dicta Mod. uideantur magis rationabilia. xix. diſtin. Ant. & Abb. c. tua. de uſufr. & c. j. de conſt. Bar.*
b *Iudicem. Sed utrùm iſta lex puniens corrumpentem, habeat locum in corrupto pretio, not. ſecundũ Bal. l. prox. & quid ſi corrumpat notarium actorum, dic idem ſecundum Bald. l. ſi. j. eod.*
c *Fiſcalis. Not. quòd differt reſpubl. à fiſco. Bald. l. fi. & Iacob. But. & Sal. l. properandum. de iud. & Bart. rub. j. de iur. fiſc. lib. x. in prin. & ibi ſcripſi poſt cum. §. qui pro ſua iuriſd. l. j. & Bald. hic in l. fin. & quod not. Cyn. l. j.*
d *Opp. An in ciuilibus liceat corrumpere aduerſariũ ut patiatur contra ſe ferri ſententiam. Bar. l. j. §. ſed & ff. de calum.*
e *Corrumpente. De pœna rei hic corrumpentis iudicem uel procuratorem aduerſarij, Bar. l. & generaliter. & l. j. §. ſed & cõſtitutio. ff. de calum. & plenè per Imo. l. diuus. ff. de re iud.*
f *Iure. Bartol. l. is qui. & l. j. §. ſed & conſtit. ff. de calum. & Imo. l. diuus. de re iud.*
g *Qualiter. l. j. §. de aduo. diuer. iudic.*

LEX II.

2 *Si iudex malè iudicat, an & quando teneatur.*

a DE EO.[a] Hæc lex loquit de prima parte rubricę Op.
l. ſeruo inuito. §. cùm prætor. ff ad Treb. & quod ibi
dixi §. l. prox. quia differentia eſt, utrũ pretio uel pre-
cibus aliquis corrumpitur, ſed hic dicitur, ꝙ idem eſt, qua-
1 re malè. † Sol. breuiter quantùm ad hoc ut ſententia ualeat,
bene diſtinguit, utrũ ſit corruptus pecunia uel precib. quan
tùm uerò ad pœnam iudicis nõ habetur diſtinctio, utrũ ſit
corruptus pretio uel precib. ſed quantũ ad pœnã partis, an
diſtinguatur utrũ ſit corruptus prẽtio, uel precib. & dico ꝙ
ſic. nam, qui corrumpit iudicẽ precib. nõ reperitur quòd a-
ctionẽ amittat, imò cõtra l. furti. §. pactus. ff. ad l. Iul. repetunt
per totũ. Huius timore dicit gl. ꝙ contra iudicem corruptũ
darentur plura remedia, quæ ponuntur hic, & l. j. ff. de cal.
b Op. & uidetur[b] quòd iudex, qui malè iudicauit, tenet in-
quantũ religiõi iudicantis uidebit, non in tota æſtimatione
litis, ut inſt. de obl. quę ex quaſi delic. in prin. & l. maleficijs.
2 §. ſi iudex de act. & abl. & l. fin. ff. de uar. & extraor. cog † Sol.
Quandoq; iudex iudicat malè, propter dolum, tunc tene-
3 tur in totum, ut hac l. & l. ſi filiusfam. ff. de iud. † Quandoq;
iudex iudicat malè, propter imperitiam, & tunc tenebitur
c quantũ religioni iudicantis[c] uidebitur, ut in cont. Iſta au-
4 tem imperitia poteſt eſſe duob. mod. † Vno modo ſi iudi-
cat expreſsè contra caſum legis, & in hoc caſu diſtingue, aut
errauit in l. difficili, & obſcura, & mitius punietur, aut in faci
li, & aperta, & punietur plus, ut not. Inſtit. de oblig. quæ ex
5 quaſi deli. in prin. † Quandoq; errauit in eo, in quo fuerũt
opin. quia elegit malam opin. & tunc quandoq; inter om-
nes opin. eſt una, quę ab omnibus cõmuniter approbatur,
d [d] & cõmuniter obſeruatur, & tunc ſi elegit a-
liam opin. non bonam punitur* eo modo, * *Punietur. Amplius dic ut per Bart. l. xv. num. xij. C. de teſtib.* I. Conc. B.
quo dictum §. quia minimè ſunt immutan-
da, &c. l. minimè. ff. de leg. & l. ſi de interpre-
tatione. ff. eo. tit. ſi uerò ſunt opi. ita fortes ꝙ
quandoq; ſeruatur una, & quandoq; ſerua-
tur alia, ut in opinione quæ eſt in materia
compendioſę facta per uerbum cõmune, tunc iudicem pu
tarem excuſandũ, quia errauit errore probabili, imò pro-
pter opi. lex dicitur incerta, ut habuiſtis not. in prima conſt.
C. §. quibus. Et pro hoc tunc facit quod no. in l. j. §. de iur. &
fac. ign. Vltimò quærit gl. an iſtud, quod da-
tum eſt iudici, poſſet repeti, * dicã ſtatim ſu- * *Repeti. Dic ꝙ ſic, & fiſco acquiritur. l. iudices. de dign. lib. x. C. l. j. §. ait prætor. de poſtul.* I. Conc. B.
per iſta auth. quæ ſequitur.

ADDITIO.

a *De eo. Error ex cauſa probabili, facit ꝙ iudex non tenetur in aliquo parti læſæ. gl. x. q. iij. c. temerarium.*
b *Opp. Si iudex interponit decretũ actui ipſo iure nullo, non facit litem ſuã, Bal. l. j. de tu. & ra. diſt. Bal. l. exigendi. de procur.*
c *Iudicantis. Hoc eſt uerum, niſi illius ſententiæ facta eſſet executio, quo caſu tenebitur etiam in toto intereſſe, & in tota æſtimatione litis, Bald. l. obſeruare. §. proficiſci. in xxj. q. quod dixi in l. j. ff. de app. Bald. l. pen. §. de pac. quando iudex teneatur, ſi eius ſententia eſt nulla. & j & ibi ita not. & Bald. & Bart. ſi iudex exceptionem admittat debitè, uel indebitè pronunciat ſe iudicem competentem, an teneatur ad intereſſe totius cauſæ. Prædictis adde quod dicit Bart. conſ. incipien. in quæſtione præſenti conſiderandum. & per interlocutoriã ipſo iure nullam dicitur pars grauari, ſaltem de facto, & per appellationem ab ea, cauſa deuoluitur ad ſuperiorem. alleg. Innoc. & Ioan. And. c. delicto. de appell. & dixi §. quando ſententia eſt nulla. Bald. l. ſi ut proponis. quõ, & quando iudex. Et adde hic quòd ubi ſunt opin. non eſt recedendum ab opin. glo. ſaltem in conſulendo & in iudicando. & ob hoc dicit Bald. l. j. de uulg. & ibi Imol. ſæpius conſuluiſſe glo. & not. Iacob. But. l. j. §. qui pro ſua iuriſdict. & Bald. hic, in l. fin. & quod not. Cy. in l. j. C. de act. & obl. j opp. in fin. & Ang. l. ij. ff. de accuſ. & Bart. conſ. incip. Andreolus. & Ioan. And. c. j. ext. de conſtit. & Inn. c. ne innitaris. eod. tit. Et dicit Bald. l. ij in prin. §. de ſent. quæ ſine cer. quantit. quòd in dubijs ordinaria opinio eſt tenenda. Abb. c. j. de re iud. Bald. c. j. §. iudices. de pa. iur. fir. Adde quòd in dubijs cõmunis opinio eſt ſequenda, niſi notoriè malè dicat, uel rationabiliter conuinci poßit, quod iudex bonus acutißimi ingenij æſtimabit, ſecundum Io. And. c. j. de conſtit. c. capellanus. de feri. & ibi Abb. mod. alle. l. j. C. de ueter. iu. enucl. & Inn. c. cùm ſpeciali. de app. quam partẽ tenere debet iudex quando ſunt opin. hincinde, Bartol. l. quod Nerua. ff. depoſ. & in l. cum prolatis. ff. de re iud. & in quæſt. ſua. Iudex per imperitiam. adde ad hoc quod dixit Bart. quòd ſententia lata inter opiniones dubias, uelet. ſed per appellationem reſcinditur, ſi contrariam conſcientiam iudex appellationis habeat. Bart. l. iiij. §. hoc autem iudicium. in ult. uerſ. ff. de dam. infect. Bene facit l. & ibi glo. Bart. & Bald ff. quod cum eod. & adde quod not. dicit in l. cum prolatis poſt Inn. c. ne innitaris. de conſt. & not. Mod. l. ſi expreßim. de app. Adde quæ not. Mod. & Abb. c. j. de re iud. dicit Ioan. And. c. capellanus. de ferijs. per text. tamen tenet ibi glo. quòd ille qui facit contra legis præceptum, in cuius intellectu ſunt opin. non peccat, imò excuſatur ab omni culpa, quod not. & hic adde Bald. l. mancipia. §. de ſer. fug. Et id quod dixi §. quòd ſententia lata inter opin. dubias tenet. Dic quòd etiam tenet, etiam ſi poſt conſtitutionem fuerit declaratum talem opinionem malam eſſe. Bald. l. fin. ff. de iuſt. & iur. Et*

iur. Et dum dixi opinio. ſequendã, allego primò illud Catonis, Iudicium populi nunquam contempſeris unus. l. j. ff. de off. quæſt. in uer. ſi crebrior. l. j. ff. de na. & l. athletas. §. j. ff. de his qui no. infa. c. in charitatis. xxv j. diſt. c. de quibus. xx. diſt. quidam. de pœniten. & remiß. & Inn. c. innitaris. de conſt. gl. c. j. de poſt. præl. in vj. Bal. l. obſeruare. §. proficiſci. ff. de off. procon. & d. l. athletas. & Ang. l. cùm prolatis. ff. de re iu. Et in dubio eſt tenenda opin. per quam omne euitatur peccatum. cle. exiui. de uer. ſig. c. iuuenis. de ſponſ. c. unico. de ſcruti. & dum ſ. dictum eſt, q̃ tenenda eſt opi. glo. adde q̃ de accuſ. dixit Bar. l. j. ff. de concuſ. & ibi dixi poſt eum, & uide de cõmuni opin. in conſ. lij. & conſ. ccclxv j. & etiam de limitatione cõmunis opi. quando non ſit tenenda, uide conſ. collegij. Pap. Et adde q̃ licet Bart. l. ambiguo. ff. de re. dub. q̃ quando una lex habet plures lect. non licet ſumere arg. ab ea, niſi ab alia l. uel opi. firmetur. Tamẽ dixit Bar. in prima cõſt. Cod. & c. in uerſ. item op. dicitur hic, cæteras, q̃ iudex ſententiando ſecundum opi. non dicitur contimere expreſſum iuris errorem, uide per eum.

d P. PAV. P. *Approbatur. Qualiter iſtud procedat, uide Bertac. uerſ. commune.*

AVTHENT.

1 *In delictis nõ eſt locus pœnitẽtiæ, niſi ſint occulta, ut facilius manifeſtẽtur.*
2 *Periurium non poteſt argui, niſi iuramentum fuerit neceſſarium.*
3 *Qui dedit pecuniã iudici ut iudicaret pro ſe, uel ut eum ſecundum iuſtitiã expediret, non poteſt eam de iure nouo repetere.*

a NOVO IVRE.[a] Diuiditur in duas partes principales. In prima loquit, qñ aliquis arguit iudicẽ de corruptela, & probat. Secundò qñ arguit, & nõ probat. Secunda ibi, ſed ſi datum. Prima ſubdiuiditur in duas partes, quia primò dat modum arguendi. Secundò punit corruptum. Secunda ibi, ſed qui accepit. Secunda pars ſubdiuiditur in tres partes. Primò, ponit qualiter puniat ille, qui nõ probauit. Secundò qualiter puniatur ille, qui ſacramentum purgationis ſubire noluit. Tertiò permittit partes poſt ſacramentũ de nouo cõueniri. Partes uidebitis in litera. Secunda ibi, ſed ſi perſona. Tertia ibi, ſed ſi quis litigantium.
1 Primò op. † q̃ in delictis nõ ſit locus pœnitentiæ, ut de fur. l. qui ea mẽte. Sol. Fallit in caſu huius auth. ut iſta delicta ita occulta manifeſtentur facilius. Item op. dicitur hic confiſcatis bonis. cõt. de bo. dam. auth. bona damnatorũ. & in auth. unde ſumitur. unde dicit gl. fallit hic. Tu dic quòd ibi loquit in his, qui poſt ſententiã moriuntur, hic in alijs qui ſuperuiuunt poſt ſententiã, ut j. dicã, & dixi in l. j. j. de bo. dam. Itẽ op. dicitur hic, q̃ ille qui probare non potuit, punitur. cont.
2 ff. ad Tur. l. j. §. j. Sol. ut in gl. Vltimò gl. op. & uidet † q̃ periuriũ non poſit arg. l. j. ſ. de reb. cre. ſo. hic fallit in iſto iuramento neceſſario. Simile in l. admonendi. ff. de iureiu. Vltimò quæro, † utrùm pecunia data iudici poſsit repeti.[b] Hoc
b examinat gl. in l. ij. in fi. ff. de cond. ob turp. cau. Tu dic tria uerba, ſi loqueris de iure antiquo, aut quis dedit pecuniã iudici, ut iudicaret pro ſe, & nõ poteſt repetere, q̃a etiã ex parte ſua uerſatur turpitudo, l ij. Si pecuniã dedit iudici, ut eũ ſecundũ iuſtitiam expediret, tunc turpitudo uerſat ex parte iudicis, ſed ex parte dãtis, nõ meritò repeti poteſt, l. pe. ff. de cond. ob tur. cau. Sed ſi quæris de nouo iure, tunc nullo caſu habet iudici dare, auth. ut litigantes iurent. circa prin. tũc
c non liceret repetere,[c] quia etiã ex parte ſua uerſatur turpitu
4 do. Hic dicitur, dedit, uel promiſit. † quæro, quid ſi nõ dedi
d uel promiſi pecuniã, ſed promiſi eum ſeruare indemnẽ[d] tẽpore ſyndicatus? Cogita tu de Digeſto nouo, quia hoc anno dixi & fortè in l. ſi quis uxori. §. ſi fugitiuũ. de furtis, dixi in l. ſi à reo. §. illud quod uulgo. ff. de fideiuſs.

ADDITIO.

a *Iure. Bar. l. tranſactio. C. de tranſact. & per illum tex. dicit Bar. l. iij. §. ſi. ff. de cond. ob. turp. cau. & l. non omnes. §. ſi. ff. de reg. iud. & q̃ poteſt fieri ſtatutum, q̃ pœna remittatur conſocijs.*
b *Repeti. Quid in teſt. Bar. l. j. ff. de ſil. gl. l. ij. ſ. eo.*
c P. PAV. P. *Repetere. Cont. Iaſ. l. j. ff. de cond. ob turp. cau.*
d *Indemnem. Bald. l. j. ſ. de cond. ob. turp. cauſ. & ff. de cond. ob turpem cauſ. l. j.*

Sententiam reſcindi non poſſe. Tit. L.

LEX I.

a 1 NEQVE.[a] † Sentententia per quã reſcinditur propria ſentẽtia, uel prædeceſſoris, eſt ipſo iure nulla. Opp. ſ. ſi aduer. rem iud. per totum de preci.
2 Impe. offer. auth. quæ ſupplicatio. Dic † q̃ quandoq̃ quis uult reuocare ſententiã proprio motu, & tunc non poteſt. Et ita loquit niſi ſit ſententia interlocutoria, l. poſt ſententiã. ſ. de ſentent. & ff. de re iud. l. quod iuſſit. Sed ſi uult omnia reuocare, remedijs proditis à iure, poteſt. Sunt illa remedia, in integrum reſtitutio, ſupplicatio, & appellatio, & nullitas, & exceptionis obiectio. Et uide gl.

ADDITIO.

a *Neq̃. Iſtum tit. limita ſecundũ Inn. c. ſacro. de ſent. excom. & dixi poſt Bar. l. quod iuſſit. ff. de re iud. & limita quòd ſententia, quæ eſt lata ex priuilegiatis probationibus, nunquã tranſit in rem iud. Ang. hic, alleg. Inn. c. tua nos. de cohabit. cler. Idem ſi lata ex præſumptione. l. ſi quis adulterij. j. de adul. Rom. ponderat in l. admonendi. ff. de iureiur. Idem ſi ſit talis quæ ſi ſeruaretur, uteretur in periculum animæ. Glo. c. inter de re iud. & Ro. ubi. ſ.*

LEX II.

1 *Exceptio peremptoria poteſt opponi uſq̃ ad ſententiam.*

1 PEREMPTORIAS. † Exceptio peremptoria ſi non
a admittitur, ſententia non reſcinditur,[a] niſi reſtitu-
2 tionis, uel appellationis remedio. † Not. q̃ exceptio
3 peremptoria poteſt opponi uſq̃ ad ſententiam. Not. † ſi omittatur, propter hoc ſententia non eſt nulla, niſi reſcindat per appel. uel reſtitutionem. Opp. l. fin. j. de excep. l. Pompon. §. rati. ff. de proc. Sol. aliud in exceptione dilatoria, ut ibi, aliud in peremptoria, ut hic, quod dic ut plenè dixi in l.
b exceptionem. ſ. de prob. Secundò opp.[b] & uidetur q̃ poſt didicita teſtificata non poſsit opponi exceptio, auth. at qui ſemel. ſ. de teſti. Gl. fatetur, & hoc eſt uerum in exceptione, quę probatur in inſtrumento, ſed ſi deberet probare per teſtes, non admitteretur poſt didicita teſtificata, uide glo. Hæc glo. non dicit uerum, quia exceptio ſiue debeat probari per teſtes, ſiue per inſtrumẽta, poteſt opponi poſt didicita teſtificata. Nec obſt. auth. at qui ſemel. quia uerum eſt, quod poſt didicita teſtificata non admittuntur teſtes ſuper eiſdem articulis, ſed in alijs ſic, quia non eſt ibi timor ſubornationis, ut
4 dicam ibi. & l. per hanc. j. de appell. † Quæro quid ſi oppo-
c ſui exceptionem,[c] & in ea ſuccubui, an illud idem poſsim poſt in iudicio deducere, per modum actionis? glo. & Cyn. tangunt hic, ego dixi plenius in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de uerb.

ADDITIO.

a *Reſcinditur. An ſententia poſsit reſcindi, l. quod iuſsit. ff. de iud. in prin. & l. eleganter. §. ſi poſt. de cond. indeb.*
b *Op. An exceptio peremptoria poſsit opponi poſt ſententiam, Bar. & ibi dixi. l. ſi duo. §. ſi quis iurauerit. de iureiur. Spec. tit. de excep. & replic. §. d. uerſ. poſt ſententiam. cum ſeq. & ad hunc poteſt opponi l. ſi quæramus. ff. de teſt. ubi uide no. & quando debet opponi exceptio peremptoria, ibi uide. & no. uerb. per Bar. l. præſcriptio. de excep. Adde Pet. de Anch. conſ. vj. ubi de exceptione inuentarij. & Caſt. conſ. clxij.*
c *Exceptionem. Bart. l. properandum. in princ. ſ. de iud. Bart. l. officium. de rei uendic.*

LEX III.

a IMPETRATA.[a] No. quòd per reſcripta non poſſunt reſcindi ſententiæ iam latæ. l. cauſas. ſ. de tranſact. Et per hoc dico, quòd quãdo fiunt ſtatuta in ciuitate, & poſteà additur in fi. quòd habet locum in præteritis, præſentibus, & futuris, illud non extenditur ad ea, quæ per ſententiam ſunt determinata. dixi in l. omnes. ff. de iuſt. & iu.

ADDI-

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Impetrata. An autem ſi lata ſententia quæ tranſiuit in rem iudicatam petatur remißio, & princeps concedat, ſine tamen clauſula nõ obſtante, an ualeat remißio, quòd in ſupplicatione ſit ſignificatum principi eam tranſiuiſſe in rem iudicatã, ſcripſi ad Bart. l. idẽ. §. fi. ff. de excu. tut.*

De fruct. & lit. expenſ. Tit. LI.

Continua ut in gl.

LEX I.

1 HOC FRVCTVVM. Not. q̃ fructus intelligunt deductis expẽſis. † Quid dicã? Aliqs loca-
a uit fundũ colono,[a] & ille promiſit reddere medietatem fructuum, an colonus ante omnia deducat expenſas? Hic uidetur caſus q̃ ſic. cont. eſt ueritas, nam hoc uidetur actum ut illam medietatem fructuum habeat pro opere, & labore ſuo, l. cum duobus. §. ſi in coeunda. ff. pro ſoc. & hic Iacob. de Aret. & in l. in fructus. ff. de rei uend.

ADDITIO.

a *Colono. Bar. & Bal. l. fructus. ff. ſol. mat. & Spe. tit. de lo. §. poſtquam. uer quid ſi tibi locaui, alle. Bal. d. l. fructus. in fi. & in l. ſi in adeunda. & in l. ſi à domino. §. fi. de pet. hær. & Cy. l. j. ſ. pro ſoc. in fi. & quod ibi Bal. l. iij. q. & Inn. c. tua nos. de deci.*

LEX II.

3 *Inſtantia peremptæ, qui effectus durent, & qui pereant?*

1 LITIGATOR. † Poſt litem cõteſta. poſſeſſor tenetur
2 de fructibus perceptis, & percipiendis. Idem in hærede eius. Not. † q̃ hæres uniuerſalis ſuccedit in malam fidẽ defuncti. * habes in l. cùm hæres de diuer. & tẽp. præſc. & no. ſ. de præſcrip. long. temp. l. j. Opp. l. fructus. ff. de rei uen. Sol. Ibi loquitur in eo qui ſemper fuit malæ fidei, hic in eo qui ab initio fuit bonæ fidei. unde poſt conteſtationẽ efficitur malæ fidei. Secundò op. dicitur hic, tenetur de fructibus quos ipſe percipere potuiſſet. Cont. imò de fructibus quos percipere potuiſſet actor, l. ſi nauis. de rei uendic. hu ius timore gl. exponit, hic percipere potuiſ-
a ſet, ſcilicet actor[a], ut concordet cum contrario, prout habes in litera, potuiſſes, procedit hæc gl. Sed ſi habes in text. potuiſſet, de neceſsitate intelligitur de reo. nec gl. poſſet procedere, quid dicemus? Breuiter poſſumus dicere, q̃ quãdoq̃ aliquis eſt malæ fidei poſſeſſor uerè, tũc loquitur l. ſi nauis. Quandoq̃ eſt poſſeſſor malæ fidei fictè per lit. conteſt. tunc loquitur hæc lex, quod ſatis placet. l. domũ. ſ. de rei uen. Mihi uidet q̃ debeat inſpici, q̃ potuiſſet percipere reus, ſed ibi dicam. Itẽ op. l. in fideic. in prin. ff. de uſur. Sol. dicit gl. fateor quòd intra quadrimeſtre tẽpus non tenet de fructib. & ſic cõcordat cũ cõtrario. uide gl. Hoc, quod dicit de quadrimeſtri tempore, nõ habet locũ in actione reali, de qua loquitur iſta lex, tunc enim habet tẽpus officio iudicis, ut inſt. de off. iud. in prin. no. j. tit. ij. l. fi. Et ideo illud qd' gl. dicit, excepto tẽpore quadrimeſtri, intelligas excepto eo tẽpore, quod ei datur officio iudicis poſt ſententiã. Ita debetis hoc intelligere. Opp. q̃ per conteſtationẽ non efficitur malæ fidei, l. ſi poſt acceptum. ff. de rei uen. Sol. quantùm ad fructus reſtituendos, efficitur malæ fidei, ut hic, quantùm ad uſuras, & alia
b non efficitur[b] malæ fidei ſine diſtinctione quam dicam uobis incontinenti, una quæſtione præmiſſa. Quæro igitur
3 prius, & hic aduerte multùm, † lite conteſt. peremptæ eſt inſtantia prima, pòſt demum de nouo iudicatur ſuper eadem re, utrùm habeat tanquam malæ fidei poſſeſſor in nouo iudicio? Glo. dicit quòd non, & uide glo. ualde not. & ſing. & eſt prima. Breuiter pro iſta glo. facit ff. iu. ſol. l. cum lite mortua. In cont. facit l. fiſcus. in q. ff. de iur. fiſc. ſecundum unam lect. ſecundum aliam non facit. Item contra iſtam glo. facit quod alibi determinatur, q̃ peremptæ inſtantia adhuc du-
c rat[c] uitium litigioſi[d] inductũ per conteſtationẽ. Idem not.
d glo. l. properandum. de iud. §. ſiquidem. in glo. ſuper uer. iudici. Idem tenet Inn. ext. de teſt. c. cauſam quæ. & iſtam par-
4 tem ego puto ueram. † Pro huius declaratione debetis ſci-
e re, quòd conteſtationis quidam ſunt[e] effectus iam conſummati & perfecti, quidam ſunt conſummandi in futurum. Effectus perfecti quidam ſunt, qui reſpiciũt ipſam cauſam, quidam reſpiciunt inſtantiam. Cauſam reſpiciunt, ut puta
f quòd efficiatur malæ fidei,[f] & ſic tenetur de fructibus quòd res ſit litigioſa, q̃ præſcriptio ſit interrupta, & tunc ctiã peremptæ inſtantia duret effectus iam conſummatus, per iura ſ. alleg. & ſ. de preſc. xxx. ann. l. cùm notiſsimi. per totã l. maximè in §. ſed & ſi quis. & in l. fi. eo. tit. Nam in alia cauſa, uel inter alias perſonas illa conteſtatio ſuum effectũ non produceret, d. l. cùm notiſsimi. ſed & ſi quis. & d. l. fiſcus. in q. de iu. fiſc. & ſecundũ ueram lec. quam ibi tenui, quod probatur ratione, quia ſicut ſententia diffinitiua non habet effectum, ſi agatur ex alia cauſa, uel inter alias perſonas, ita cõteſtatio facta ex una cauſa uel ex una perſona, l. cùm quæritur. ff. de exc. rei iud. Quidam ſunt effectus, qui reſpiciunt inſtantiã, ut non petantur cautiones poſt conteſt. q̃ non concedatur dilatio, cum ſi. l. Pom. §. rati. ff. de proc. & de prob. l. exceptio. Et iſti effectus quanq̃ conſummati, iam extinguunt peremptæ inſtantia, l. hos accuſare. §. hoc beneficio. ff. de accuſ. Nec ob. ſ. de proc. l. ita demum, quia ibi nõ fuit peremptæ inſtantia, ſed fuit iudicatũ, & appellatũ, ut ibi patet. Quidam ſunt effectus conſummandi in futurũ, ut quòd ex uigore conteſtationis peruenietur ad diffinitiuam. Iſti effectus peri-
5 muntur peremptæ inſtantia, l. cum lite. ff. iud. ſol. † Quæro,
g utrùm[g] per conteſtationem quis efficiatur malæ fidei quo ad omnia. Diſtingue aut quæris quo ad fructus, aut quo ad periculum interitus, aut quo ad uſucapionem, uel præſcriptionem. Primo caſu, aut quo ad fructus faciendos ſuos, & nõ uidetur malæ fidei, quia eodem modo facit ſuos poſt lit. cõteſta. ſicut prius, l. qui ſcit. §. j. & fi. de uſu. & de acq. rer. do. l. quæſitum. Aut quo ad hoc an teneatur ad reſtitutionẽ fructuum, & eo modo tenetur poſt lit. cõteſta. ac ſi fuiſſet ab initio malæ fidei, ut hic, cũ ſi. habita in percipiendis illa diſtinctione, an potuerit percipere reus, uel actor, ut ſ. dixi. Secundo caſu, de periculo interitus, aut habuit iuſtã cauſam litigandi, uel non. dic ut l. illud. de petit. hær. & de rei uend. l. itẽ ſi uerberatũ. §. fi. cũ. l. ſeq. ubi not. Tertio caſu, ſcilicet de uſucapione, & præſcriptione, dic q̃ præſcriptionem longi temporis interrumpit, l. more. ſ. de rei uendicatione. uſucapionem uerò triennij interrumpit quo ad effectum, non ipſo iure, l. ſi poſt acceptum. de rei uend.

* *Defuncti. l. Pomponius. §. cùm quis. ff. de acq. poſſ. Bar. l. ij. ij. §. ſi mala. ſ. de uſuc. pro hæred.* l. Conc. B.

ADDITIO.

a *Actor. Bar. l. diuerſo. de rei uen. & in l. apud. §. fructus. de leg. j.*
b *Efficitur. Limita, Bart. ſecundũ l. cum mota. j. de tranſact.*
c P. PAV. P. *Durat. Are. l. ij ff. de duo. reis. Iaſ. l. ij. C. de eden. Alex. d. l. ij. & Bar. l. fi. j. de litig.*
d *Litigioſi. Intellige ſecundum gl. & Bar. l. j. ff. de præſc. long. temp.*
e *Sunt. Bar. l. ij. ſ. de eden. & limita ut per Bar. l. cum mota. ſ. de tranſ.*
f P. PAV. P. *Malæ fid. Are. conſ. cix.*
g *Vtrùm. Col. d. l. qui. §. fi. ff. de uſur. Bar. l. ex diuerſo. ff. de rei uen. ubi plenè. quo ad fructus.*

LEX III.

1 *Reſeruatio expenſarum fit in ſententia, ſi iudex condemnet in expenſis, licet non taxet quantitatem.*
5 *Poſt ſententiam interlocutoriam, quæ totam litem dirimit, non durat petitio expenſarum.*
6 *Iudex ſi dicat, condemnamus in expenſis, reſeruata nobis taxatione, poterit eius ſucceſſor taxare.*
8 *Delegatus, qui poteſt exequi ſententiam, poteſt in ſententia ſibi reſeruare taxationem expenſarum.*

a TER-

a TERMINATO.[a] † Poſt diffinitiuam ſententiã non
1 eſt de expenſis tractandũ, niſi iudex hoc in ſententia
reſeruauerit. Primò ponit dictum. Secundò exceptio-
nem. Tertiò rationem, partes patent in litera. No. quod dixi
in ſummario. op. j. qñ pro no. non eſt neceſ. l. fi. dicit gl. dico
q̃ non poteſt peti per actionẽ, ut hic, ſed officio iudicis ſic,
ut in cont. Iſta eſt falſa per l. iiij. ſ. depoſ. quia officiũ iudicis
non durat poſt ſententiã. Vel dic q̃ ibi negocium non erat
finitum, quia erat appellatũ, & etiã hæc uera. Op. l. Paulus.
ff. de re iu. Sol. hæc intelligitur ſecundũ illam, quia poteſt pro-
nunciare eo. die de ſumptib. ut ibi, non poteſt ut hic. Op. l.
quod in diem. §. ſi rationem. ff. de compen. Reſp. poteſt ori-
ri poſt ſententiam noualis, quæ non attinet primæ, ut cont.
b hic uerò ꝓhibet oriri ex natura litis. Venio ad queſtiones,[b]
2 † quero qualiter fiat iſta reſeruatio. gl. ponit duos modos,
primus eſt, q̃ condẽnet in expẽſis licet nõ taxet quãtitatẽ. Se
cundò, q̃ pronunciet poſſe peti expenſas in futurũ. Primus
q̃ cõdemnet in expenſis, licet quantitatẽ non taxet, eſt indu
bitabilis. Nam cùm expenſæ certæ in iudicio nõ ſunt petitæ,
poteſt ferri ſententia incerta in expenſis, ut ſ. de ſen. quę ſine
cer. quãti. l. iij. & licet iudex nõ reſeruauerit ſibi taxationẽ, po
c ſteà poteſt taxare, ut ibi dixi. cõmunis tñ practica eſt,[c] q̃ re-
3 ſeruet ſibi taxationẽ. † Secundus modus eſt, qñ non conde
mnat, ſed reſeruat petitionẽ expenſarũ, eſt dubitabilis. pro
gl. iſta facit l. Modeſtinus. quam allegat. Facit etiam l. Labeo.
d §. j. ff. fa. erc. & qd ibi no. in gl. parua[d]. In cont. facit, quia iu-
dicis officium poſt ſententiã extinguitur, l. iiij. ſ. depo. ergo
non poteſt ſibi reſeruare petitionẽ, cùm nulla ſuperſit actio.
e Præterea iudex nõ poteſt ſententiare,[e] & pro
parte non, *l. in hoc iudicio. fa erciſc. Sed hic
pro parte ſententia ſuper ſumptib. non diffi
nit negotium, ergo, &c. Iſtam opi. tenet Cy. &
Inn. c. finẽ l. litib. ext. de dolo, & contu. Debet
ergo ſecundum eum in expenſis condemna
re, & ſeruare ſibi taxationẽ. Sed ſi reſeruet ſi-
bi petitionẽ, uel condemnationem, hoc nõ
ualet, ſecundũ eum. Ego puto q̃ gl. dicat ue-
ritatem. Primò per text. huius l. ubi eſt caſus ibi, niſi iudex.
Præterea hoc eſſe uerum apparebit in reſpondendo ad con-
traria. Modò obſt. quod dicitur, iudicis officium non durat
lata ſentẽtia, quia illud quod erat in officio poſt iudicis pro
nunciationẽ, incipit poſſe peti iure actionis. l. ſi finita, §. ele-
4 ganter. de dam. inf. & hic eſt caſus in hac l. † Non ob. quod
iudex pro parte pronunciat, & pro parte non, quia illud eſt
uerũ, qñ iudex cognouit de omnib. debet pronunciare de
omnib. ſed ſi de aliquo caſu non cognouit, poteſt de illo nõ
pronũciare, l. licet. ſ. de iu. ita hic plenè nõ cognouit de ex-
penſis. Fateor tñ quòd practica eſt cõmunior & ſeruetis eã.
5 Quæro ext. gl. utrùm † poſt ſententiã interlocutoriam du-
f ret petitio[f] expenſarũ? Reſp. ſi poſt illã ſperatur diffinitiua,
& ſic durat officiũ iudicis, ſuper illa re uel cauſa, ſemper po-
terit de expenſis pronunciare, & nõ eſt dubium. Sed ſi eſſet
talis interlocutoria, quæ dirimeret totam litem, eſſet idem
quod in diffinitiua, l. poſt ſententiã. ſ. de ſen. & interl. Inn. c.
6 ſæpè. ext. de app. Quero † q̃d[g] ſi iudex dicat, cõdemnamus
g in expenſis, reſeruata nobis taxatione, an poterit taxare ſuc
ceſſor eius? Sic ar. ff. de iud. l. proponatur. Sed cont. ff. de rei
uen. l. idem Pom. in fi. ubi dicit, q̃ declaratio uoluntaria nõ
tranſit ad hæredem, l. inter ſtipulantem. §. ſi Stichum. de uer.
ob. Sol. Hęc declaratio reſeruatur iudici, nõ ut priuatæ per-
h ſonæ, ideò reſeruatur[h], ſcilicet quia idem iudex, & eadem di
7 gnitas, proponebatur. † Ibi uerò non ut iudici, ſed ut priua
tæ perſonæ, nec diſtingue, utrùm reſeruauerit expreſſo pro-
prio nomine, uel nõ expreſſo, uel utrũm præcedat propriũ
nomen, uel ſequatur, quia l. ſi cõmunis ſeruus. de ſtip. ſer. lo
quitur, qñ diſpoſitio præcedit ſuper aliqua re, ſuper qua po
teſt haberi reſpectus ad perſonam, & ad officium. Sed ſi non
poteſt haberi reſpectus niſi ad officium tantùm, tunc illa di
8 ſtinctio non habet locum, l. cùm poſt. §. j. de adm. tu. † Quæ-
ro iudex delegatus reſeruauit taxationẽ, utrùm poſſit re-
ſeruare. Item an eo mortuo poſſit taxare delegans. Ad pri-
mum dico, q̃ quidam eſt delegatus, qui poteſt exequi ſen-
tentiam, & ille poteſt ſibi reſeruare taxationem, cùm hoc ue-
niat in executione, ut dixi ſ. in l. ij. quæ ſenten. ſine cert. quãt.
Sed ſi ei non competit executio, non ualet reſeruatio, & ſic
illa uerba debent intelligi, reſeruata ſibi taxatione, hoc eſt,
iuriſdictioni ſuæ. Sua enim iuriſdictio eſt una, & eadẽ cum
iuriſdictione delegantis, l. j. §. qui mandatam. ff. de off. eius.
& ideò delegans poterit taxare poſteà, ſed ſi delegatus taxa
i ret, illa taxatio nihil ualeret, cùm taxatio expenſarum[i] com-
petat ei, ad quem competit executio de iure cõmuni. Quan
do autem delegatus poſsit exequi, & quando nõ, no. l. à di-
9 uo Pio. in prin. in gl. mag. ff. de re iu. † Circa illud an eo mor
tuo delegans poſsit taxare? Iſtam quæſtionem diſputauit
Iac. de But. tamen ex prædictis credo, q̃ habeat modicum
dubiũ. Nam eadem eſt iuriſdictio delegantis & delegati, ut
ſ. dixi, & no. l. ubi cœptum. ff. de iud. Facit ſ. de iud. auth. ad
hæc. Præterea, ut dixi, poſito quòd nulla eſſet facta reſerua-
tio, ad eum competit.

ADDITIO.

Pro concordia aduerte, ius declarandi ſententiam obſcuram, non tranſit ad ſucceſſorem in officio, Bar. & Alex. l. inter ſtipulantem. §. ſi Stichum. ff. de uer. obl. Ang. l. ex facto. ff. de uul. Bert. in ſuo repertorio, alle. Bar. tenere cont. in hac l. terminato. & in l. ab executore. ff. de appell. alleg. Bal. l. ſi ff. de leg. Ang. d. §. ſi Stichum. ubi Imo. & Rapha. Alex. concordant opi. & And. & Imol. d. l. ab executore. ut j. opi. procedat in interpretatione ſententiæ latæ ex mera uoluntate iudicis, ut ſi condemnat in amputatione manus, quia non poteſt declarare ſucceſſor, de qua manu ſenſit iudex, quo caſu debet intelligi de manu minus utili. Alia autem opi. procedit quando declaratio eſt fienda ex actis.

4 *Terminato. Bar. l. nam poſteà. §. ſi damnetur. ff. de iureiu. & in l. properandum. §. ſin autem. ſ. de iud. & limita no. per Ang. & Imo. l. Paulus. la ij. ff. de re iud. Bar. l. j. §. fi. ff. ſi quis ius dicen. non obtem. Et de quibis expenſis, iſta lex intelligatur, Bar. l. j. §. fi. prope fi. ff. de alie. iud. mu. cau. fac. poſt gl. uide in l. j. ſ. ſi quis ius dicen. non obtem. & gl. & Bar. l. properandum. §. fi. de iud. Et doc. c. j. de plus peti. ubi dixi ad limitationem huius l. ſi ſtatutum dixit, q̃ uictus condemnetur uictori in expenſis, q̃ poterit peti condemnatio expenſarum poſt latam ſententiam ſuper principali condemnatione ſtatuti, Bar. l. iij. §. ſi rem. de le. iij. Ang. auth. de exhi. re. in prin. & Ab. c. j. de ſequeſt. Barb.*

b *Queſtiões. Adde q̃ licet expenſæ, quæ debentur ratione uictoriæ, nõ poſſunt peti niſi lite finita, ut hic, quia debentur iudicis officio, ſecus tamen in his quæ debentur ratione contumaciæ, quia illæ petuntur actione in factũ. Ita tenet do. per l. j. §. fi. ff. ſi quis ius dicen. l. iij. §. ſi rem. de leg. iij. ubi idem in expenſis conuentionalib. & ſtatutarijs.*

c *Eſt. Bar. l. ab executore. in prin. de app. & Ant. c. j. de ſeq. po. & Bald. hic in prin. & Inn. fi. de do. & contu. & Bal. in add. Spe. tit. de ſen. & Ang. l. ſi homo. ff. de re iu. & quæ dixi poſt Imo. l. Paulus. la j. ff. de re iud.*

d *Parua. Quæ uoluit tenere, ſi iudex ſententiã dicat, pronuncio ſic, ſaluo eo quod j. dicã. Itẽ dicit Spe. & Io. tit. de ſen. §. ſpecies. uer. quid ſi iudex percepit, q̃ tenet ſententia, condemno te in centũ, niſi intra decem dies probaueris te ſoluiſſe, licet tutius ſit expectare, per c. ſuborta. de iu. per hoc quod no. dixi Bar. l. quid tamen. §. idem ſi arbiter, & quæ dixi poſt Bar. l. ille à quo. §. ſi de teſta. ad Treb. & l. ait prætor. §. ſi iudex. ff. de re iud. Et ad prædictam q. Spe. & Io. An. optimè facit quod no. glo. & ibi Bar. l. obligationum. §. condi. ff. de act. & obl. Idem ad no. per Bart. in l. iudex. prope fin. de re. iu. & quæ no. in §. curare. Inſt. de act. in fin. & quid in reſeruatione pœnæ, uide quod no. in auth. interdicimus. per Bal. ad fin. ſ. de epiſc. & cle. & hic per eum, quid in reſeruatione fructuum? Adde an ualeat ſententia lata ſub conditione, Caſt. conſ. xv. Bald. conſ. ccclxxv. lib. iij. Abb. conſ. lxxxiij. lib. j.*

e *Parte. Ego puto q̃ cõtra. tenet ipſemet Bar. l. Paulus. la j. ff. de re iu. & Bal. auth. generaliter. & hic in prin. in fructib. limitat tamen niſi nõ liqueret. adde Imo. c. fi. de do. & contu. Et Bal. l. iij. ſ. de ſen. quæ ſine cer. quanti. & hic adde, an iudex poſſit addere, uel mutare ſententiam, reſpectu expenſarum. Ro. conſ. ccclxj. & Pe. de Anc. con. clxxxij. Et an iudex poſſit ſibi aliquam reſeruationem facere, Caſt. conſ. ccclxxvij. & an poſſit ſibi reſeruare declarationẽ, ſeu interpretationem ſuæ ſententiæ, conſ. eccxviij.*

f *Petitio. Bart. l. ſancimus. ſ. de iud. Et not. q̃ licet iudex in interlocutoria nõ cõdẽnet, tamẽ ſemper poteſt ante diffinitiuã ſententiã, Bar. l. fi. in prin. de pi. ac. Abb. c. ex parte. in fi. ext. de reſcr. & Bald. l. j. in fin. ff. ſi quis ius di. non ob. bene facit quod no. uoluit Cy. l. properandũ. circa fi. ſ. de iud. et cum Bar. hic poſt in. concor. Spe. de exce. §. uiſo. uer. aliud quoq; & per Arch. ij. q. j. certum & latius per doc. l. eum quem temerè. de iud. Et cum Inn. tranſit Bal. l. properandum. §. ſin autem. ſ. de iud. & ibi uide no. an in expenſis interlocutoriæ habeatur ratio, nunquid habeat iuſtam cauſam uel non, etiam in expenſis interlocutoriæ, & de condemnatione, Bar. & Bal. l. ſancimus. ſ. de iud.*

g *Quid. Iſtud dictum eſt contra Hoſtien. et Io. And. c. nouit. de off. le. et Abb. ibi allegauit hoc contra eos. Barb.*

h *Reſeruatur. Bart. d. l. ab executore. & Ang. & Imo. l. inter ſtipulantem. §. j. de uerb. obl.*

i *Expenſarum. An autem arbitri poſſint reſeruare ſibi taxationem expenſarum, gl. ſing. l. quia arbiter. ff. de arb.*

LEX IIII.

1 *Proponat aliquam exceptionem uel replicationem dilatoriam, ut differatur iudicium, debet condemnari in expenſis & damnis, quæ probantur iudici.*
4 *In cauſa criminali uictus uictori condemnatur in expenſis.*
5 *Succumbens in interlocutoria, condemnatur uictori in expenſis.*
6 *Actor contumax, quando condemnatur in expenſis, an debeat citari ad audiendum ſententiam expenſarum.*

a NON IGNORET.[a] † Contra actorem non
1 proſequentem uel differentem, uel perdentem, pro-
fertur ſententia calumniæ, damnorum, & expẽſarũ.
No. quod habuiſti in ſummario, quædam alia notabilia col
ligam proſequendo. Opp. ſ. de dila. auth. quod fieri. Sol. I-
b ſta debet intelligi ſecundum illam. Opp. & uidetur[b] q̃ ille,
qui nõ probat, eo ipſo uideat calumniari, l. j §. j. ff. ad Turp.
Sol. Hoc debet intelligi prout ibi no. Pro declaratione text.
quæro, quid uult dicere hic, Conſiderata quantitate poſtula
2 torum, uel medio temporis interuallo. † Rñ. nam quædam
ſunt expenſæ, quædam ſunt damna quæ probantur iudici,
3 & in illis ſine dubio iudex condemnat. † Quædã ſunt quæ
c non probant iudici,[c] ut de qualibet minima expenſa quam
faciebat in hoſpitio ille, qui litigabat, non poterat docere. I-
tem de qualibet pecunia, quam dat aduocatis, uel notarijs,
tamen iudex ex officio ſuo conſiderata quantitate poſtula-
torum, poterit conſiderare quantitatem, quantũ potuit ex-
d pendere in aduocatis. Item cõſiderata prolixitate[d] tẽporis,
poterit conſiderare quantùm potuit expendere in expẽſis;
& tunc tantùm condemnabit. Et uide tex. qui dicit, & tene
menti, quia notabilis caſus eſt multùm, & perpetuò no. cũ
4 Iac. But. diſputauit unam q. † utrùm in cauſa criminali[e] ui-
e ctus uictori condemnetur in expenſis, determinauit q̃ nõ.
Inter alia inducebat hanc l. pro caſu, ubi in criminali cõdem
natur quis de calumnia, non autem condemnatur quis ad
expenſas, & uide tex. qui dixit. Ego iſtam ſuam determina-
tionem non teneo, ut plenè dixi ad Turp. l. j. §. j. & eſt caſus in
cont. j. l. prox. ſecundum unam lec. Non ob. hæc lex, quia li-
cet dicat condemnari de calumnia, non tamen denegat con
5 demnationem expenſarum. † Quæro quando[f] aliquis in
f interlocutoria[g] ſuccumbit, utrùm debeat condẽnari in ex-
g penſis? Videtur q̃ non, quia uictus uictori cõdemnatur in
expenſis, l. properandum. §. ſi quid. de iud. quæ loquitur de
ultima uictoria, quæ fit poſt diffinitiuam ſententiam. Cont.
dico, caſus eſt hic, q̃ ſi aliquis eſt præſens, & opponat unam
exceptionẽ, per quã lis differat, ſi in illa exceptiõe ſuccũbit,
cõdemnat in expẽſis, caſus eſt hic. Vlt. quæro, qñ actor cõtu
6 max cõdemnat in expẽſis, utrũ † debeat[h] citari ad audien-
h dam ſententiã expenſarũ? Ego tetigi de hoc in fi. in auth. qui
ſemel. qũo & qñ iu. Doc. breuiter tenẽt ſic, Aut prima citatio
in qua q̃s cõſtituit in cõtumacia emanauit ſimpliciter, ut ue
niat ad defendendũ, & tũc debet iterũ citari, q̃a illa j. citatio
nõ habuit ſuũ effectũ, niſi ad illud, ad qd fuit citatus, l. aut q̃
aliter. ff. qd ui aut clã. Sed ſi in citatione fuit dictũ, aliàs procedetur ad ulteriora, tũc non eſt neceſſe q̃ citet plus, poſtq̃ eſt admonitus, l. conſentaneũ. ſecd'm illum modũ eligẽdi, quem tibi dixi ſ. quõ & qñ iud. Inn. c. finem litibus. de do. & cont. & hoc etiam Spe. tenet in trac. de expenſis.

ADDITIO.

a *Ignoret. Cy. l. j. ſ. poſt prin. ut quæ deſunt aduo. P. PAV. P. Contra actorem nõ proſequentem adhibita inſtantia prouidet etiam ſtatutũ, habes in xviij. ſtatuto, ubi etiam diſponitur, q̃ condemnatur in damnis, intereſſe et expẽſis reo fatigato, & q̃ ſi de iure cõmuni deberet producere aliquod inſtrumentũ, uel aliquas exceptiones, teneatur in expenſis, Iaſ. l. properandum. §. ſin autẽ alterutra. uer. ſecundò quæro. C. de iu. qui loquitur de productione inſtrumenti, de qua etiam Bal. c. excep. in prin. de excep. de non opponente exceptionem, loquitur d. c. excep. & ibi Abb. et alij, Fel. ibi in prin. de clerico differente opponere excep. clericatus.*

b *Videtur. Bar. l. edita. ſ. de eden. & Bar. l. properandum. §. & ſi quidem. ſ. de iud.*

c *Iudici. Bar. poſt glo. l. j. §. fi. circa finem. ff ſi quis ius dicen. & in l. j. de alie. iu. mu. cauſa fac. & in l. eum quẽ. ff. de iud. et in l. j. in fi. ſ. de ſent. quæ pro eo qd intereſt, in l. cũ ſeruus. de uer. ob. cum cõc. et de materia expenſarũ uide gl. ij. q. j. in prin. et Bar. l. ab executore. in ult. uer prin. ff. de appel.*

d *Prolixitate. Frid. conſ. cxviij. Bar. in l. j. §. fi. circa fin. ff. ſi quis ius dicend. non obtemp.*

d *Criminali. Ang. l. ſi uacantia. in ult. q de bo uac. Et ſcias q̃ condemnatus in contumacia in cauſa criminali non tenetur parti ad intereſſe, ex tali ſententia, l. cunctos. poſt medium. ſ. de ſum. trin.*

f *P. PAV. P. Quando. Fel. c. ad audientiam uer. cogitabam, eẽ. de reſc. ubi per ſex notabilia dicta comprobat iſtam deciſionẽ, quòd ubi aliquis in aliquo articulo ſuccumbit, debet ſtatim in expenſis cõdemnari, non expectata ſententia diffinitiua, etiam minor ſi nõ allegauerit, Bar. hic, Bal. l. ſancimus. in iiij opp. ſ. de iud & ibi Iaſ. circa fi. in l. properandum. §. ſin autẽ alterutra. vj. q. ſ. de iud. et vij. q. Fel. c. ij. de lib. obl.*

g *Interlocutoria. Bar. et Bal. l. ſciendum ff. de re iu. et quæ dixi ſ. eo. l. terminato. et l. qui in alterius ff. de re. iu. Ant. c. fi de do. et cont. et Sal. l. properandum. §. ſin autem alterutra. An quando actor contumax condemnatur in expenſis, debeat citari ad audiendũ ſententiam expenſarum, uide quod dixi in l. ſancimus. ſ. de iu. et ibi Cyn. xij. q. etc. Quid autem de alia multa. Bar. l. j. circa fi ff ſi quis in ius uo. non te. et l. j in fi. prin. ff. ſi quis ius dicen. non obtem. et in l. iiij §. ſi ad diem ff. de re mil et facit quod no. Io. And. c. quontam. §. porrò. ſuper prin. magnæ gl. ut lit non cont. in pœna autem excommunicationis dicit q̃ poteſt fieri contra contumacem, ex antiqua contumacia ſine noua citatione, c. j. de iud. et dixi antè poſt Bar. d §. ſi ad diẽ. Inn. c. ſi calumniã. de pœ. Io. And. c. fi litib. de do et contu. Bal. ſ. l. prox. et tex c. conſtitutus. et in l. querelam. de proc. et Bar. l. ſtatuliberos. §. Stichus annua. ff. de ſtatulib.*

h *Debeat. Cy. et Bal. l. ſancimus. ſ. de iu. ubi tenent q̃ non. & uide Ant. c. j. de iu. ubi tenet q̃ ſic, uide quod no. c. querelam. & c. conſtitutus. de proc. Abb. d. c. j. de iud. ibi allegauit Bar. hic. Io. de Imo. reducit ad concordiam. Barb.*

LEX V.

2 *Reſtituto minore in integrum reſtituitur aduerſarius.*
3 *Priuilegium reſpiciens litis ordinationem conceſſum uni, tranſit ad aduerſarium, & num. 2.*
5 *Hæres, qui ex priuilegio non poteſt intra tempora confectionis inuentarij conueniri à creditoribus, an poſſit alios conuenire.*
6 *In criminalibus, uictus uictori condemnatur in expenſis.*
7 *Aduocatus, qui uicit in cauſa propria, an poſſit petere ſalarium; quod habuiſſet in ſimili cauſa.*

a CVM QVIDAM.[a] † Priuilegium conceſſum
1 ſuper litis expenſis, porrigitur ad aduerſarium, pro-
pter æqualitatem ſeruandam in iudicijs. uel ſic ſecd'm
ſecundã lec. hoc intendit, uictus uictori condemnat in ex-
penſis quas fecit non in his, quæ ex priuilegio remittuntur.
hæc ſingularis l. nec habet contrarium, ſecundum primam
lect. concordat j. de prox. fac. ſcri. l. in ſacris. li.
xij. Circa hoc opp. quia ex hoc ſequitur, q̃ la * *Malum. Sed cũ electio non cadat inter mala, ſecundũ Labeo. aduocatum fiſci Auenionen. dicendũ erat, maius malũ uitandum.* I. C. B.
bor iudiciorum non remunerabitur, quod
eſt iniquum. Gl. dicit, fateor quod eſt iniquũ
quòd nõ remuneraretur labor iudiciorum,
tamẽ maior iniquitas eſſet facere contrariũ,
& ideò de duobus malis, eligitur minus ma
lum *, l. quoties. de reg. iur. Item op. Inſt. de
iur. nat. §. quod principi. ubi priuilegium nõ
egreditur perſonam. Tres ſol. dantur in glo.

& quælibet mala. Prima, quòd hic priuilegiũ fuit cõceſſum ad partis poſtulationẽ, in contrario ſecus. Iſta eſt cõtra hanc l. quæ loquitur de priuilegio conceſſo per legem, quod conſtat nõ eſſe ad poſtulationem partis. Secunda eſt, ꝓ non egreditur perſonam, ut in contrarijs, niſi ad aduerſarium, ut hic. Iſta ſol. eſt falſa, per l. iij. §. hæc pœna. ff. quod quiſq; iu. ubi tranſit ad quamlibet perſonam, nedum ad aduerſarium. Tertia ſol. eſt ꝓ priuilegium non tranſit ad alium, uerum eſt in præiudicium eius, cui conceditur, ſed in præiudiciũ alterius, ut puta iudicis, uel notarij quibus debebant ſolui iſtæ ſportulæ ſicut hic. Iſta ſolutio eſt contra l. petendæ, in fi. de tẽ. in integ. reſt. ubi tranſit ad aduerſarium meũ in præiudiciũ eius, cui cõceditur, & ſic nulla eſt bona. Quid dicemus? Sol. ergo ꝓ contraria loquuntur in priuilegijs, quæ reſpiciunt litis deciſionem, hic uerò litis ordinationem, uel eius executionem. Cy. reprobat iſtam ſol. per l. ſi iudex. ff. de min. & ſ. de rep. quæ fiunt in iud. in integ. reſti. l. j. & ij. & ſi aduer. trãſa.

2 l. j. & ij. † ubi priuilegium datum [b] minori, circa litis deci-
b ſionem datur aduerſario *, quia reſtituto mi-
1 nore, reſtituitur aduerſarius. Sed puto hanc
a ſolutionem eſſe ueram. Ad hoc reſpõ. quòd ibi loquitur quando uerba priuilegij hoc ſonant, & hoc uolunt, ut tranſeat ad aduerſarium. Cùm enim cõcedam tibi reſtitutionẽ in integrum, reſtitutio nihil aliud eſt, quàm in priſtinum ſta-
c tum repoſitio, l. ꝓ ſi minor. §. reſtitutio. de min. meritò [c] tranſit ad aduerſarium, quia uerba hoc uolunt. Reaſſumo ergo
3 breuiter, † Si quæris an priuilegium uni cõceſſum, tranſeat ad alium, dicas ſic, Aut priuilegium reſpicit litis ordinationem ſeu executionem, & tranſit ad aduerſarium, ut hic, & l.
4 petendæ. de tem. in integ. reſt. † Aut reſpicit litis deciſionẽ, & tunc aut uerba reſcripti hoc ſonant, quòd ad alium tran-
d ſeat, & tunc ad alium tranſibit, l. j. & ij. ſ. ſi aduer. tranſ. & l. j. ſ. de re. quæ fiunt in iud. in inte. reſt. & l. quod ſi minor. §. reſtitutio. ff. de min. & hac l. in fi. prout loquitur quando eſt expreſſum. Si uerò uerba hoc non ſonant, tunc aut priuilegiũ conturbat ius iniquum, & tunc diſtingue, aut priuilegium fuit conceſſum abſq; poſtulatione, & ad alium non tranſibit
e l. iij. in prin. ff. quod quiſq; iur. Aut ad poſtulationem eius, &
d tunc aut tu quæris utrùm tranſeat ad alium in eadẽ cauſa [d], & non trãſibit, niſi ad aduerſariũ, d. l. iij. §. j. ff. quod quiſq; iu. Aut in alia cauſa, & etiã tranſibit ad aliũ, d. l. iij. §. hæc pœna. Si uerò nõ continet ius iniquũ, tunc nõ tranſit ad aliũ, nec egreditur perſonã, d. §. quod principi. l. iij. §. hæc pœna. quod
5 quiſq; iu. Et hoc facit ad q. † Conceſſum eſt priuilegiũ hæ-
c di, ut intra tempora inuentarij confectionis [e] non cõueniatur à creditorib. an ipſe poſsit alios conuenire, hæc lex eſt in ar. ꝓ non. Diximus in l. ſcimus. §. illo. de iu. deli. Tñ, ut iſta cõtraria ceſſent, gl. legit iſtam l. ſcd'o modo, ſcd'm quã poſui cauſum, qui eſt multũ nota. & uide gl. Iſta l. eſt not. Primò ſcd'm
6 hanc lec. eſt caſus cõtra Iac. But. ꝓ † in criminalib. uictus uictori condemneẽ in expenſis quas fecit, quia tex. loquit̃ de criminali & ciuili, de quo tetigi ſ. l. prox. &c. Item facit ad a-
7 liam q. † Aduocatus [f] habuit cauſam propriã, & uicit, reus
f eſt cõdemnatus in expenſis, utrùm debeat cõputare in expenſis ſalarium ſuũ propriũ, quod habuiſſet in ſimili cauſa? Iſte tex. facit ꝓ nõ. Dic ut dixi in l. ſtipulatus es. ff. de fideiuſ.
g Item facit ad q. quòd ſi habui aduocatum [g] uel notariũ gratis, quòd iſtas expenſas non poſſum recuperare ab aduerſario meo. De his dic ut ponit Spec. tit. de expenſ.

* *Aduerſario. Dixi meam uicem, in l. j. ſ. ſi aduer. tranſ.* I. C. B.

ADDITIO.

a *Quidam. Dixi poſt Bart. l. Pomp. ſcribit, ſi de meis. in princ. ff. de arb. & adde l. die ſabbati. & quod ibi Bar. & doc. ſ. de Iudæ. & ex̃. c. ij. de mutu. peti. & ſicit ad no. per Bal. l. ea quidem. de acc. in uer. item quæro, dicit ſtatutum. Item ſecundum unam lec. facit ad q. de qua per Bal. & Cy. l. neq;. & ſeq. ſ. de hær. inſt. & Bar. & Bal. l. pro perandum. §. j. ſ. de iud.*

P. PAV. P. *Regulam huius l. ꝓ, æqualitas ſit ſeruanda in iudicijs, limita ut procedat quo ad perſonã actoris & rei, ſecus in teſtib. gl. & Io. An. cl. j. uer. in cõt. de teſt. de quo uide Fel. c. noſtra. ex̃ de teſt. Itẽ amplia, ut nõ ſolùm procedat in iudicib. ſed etiam in arbitratoribus, Caſt. conſ. ccxxv j.*

b *Datum. Vtrùm priuilegium conceſſum uni ex legatorib. tranſeat ad aliũ, & quid ſi ille cui conceſſum eſt à l. nollet eo uti, dic idem, ut per Bal. l. ij. §. in quib. de conſue. rec. ſeu. & Dy. reg. in iudicijs. in v j. & c.*

c *Meritò. Bar. l. die ſabba. ſ. de Iudæ. & l. ſi. §. donec. ſ. de iu. del. & Bal. c. ſacramentum. §. in quib. de conſu. re. feud. Dy. reg. quod ob gratiam. de reg. iur. lib. vj.*

d *Eadem cauſa. Cont. no. doc. c. ij. de mu. pe. de quo per glo. etiam ibi, ſed certè ibi non loquitur in deciſorijs.*

e *Confectionis. Bar. l. ſi. §. donec. ſ. de iur. del. & tex. & ibi Bar. l. die ſabbati. ſ. de Iudæ.*

f *Aduocatus. Vtrùm aduocatus in cauſa propria recuperet ſalarium ſuæ aduocationis, Bal. in add. Spe. tit. de ſen. prola.*

g *Aduocatum. Gul. l. ſi uerò. in fi. ff. man.*

De re iudicata. *Tit. LII.*

Dictum eſt ſ. de ſententijs, ſequitur uidere quãdo dicatur res iudicata & de eius auto. Ita dicit gl. pro declaratione hu-
1 ius rubricæ † habemus uidere, in quib. ſententia differat [a] ꝓ
a re iudicata. Can. dicunt ꝓ res iudicata dicitur, poſtq̃ tranſiuit tempus datum ad appellandum, antè dicitur ſententia. Gl. tangit ff. eo. l. j. & l. litigatorib. j̃. de ap. Veritas eſt iſta, ſen-
2 tentia dicitur res iudicans propriè, † illud autem quod eſt determinatum in ſententia, & effectus ille dicitur res iudicata, ideò ponitur hic rubr. de re iu. quia dictum eſt ſ. de ſententia, & modis ſententiandi, hic de effectu ipſius ſententiæ qui continetur in ea.

ADDITIO.

a *Differat. Bart. l. j. ff. eo.*

LEX I.

1 REBVS. † Contra ſententiam poteſt opponi exceptio, quod petis intus habes. Quærit glo. quid ſi antè ſoluiſſes, & poſt ſolutionẽ res peruenit ad dominum? Gl. reſpõ. & bene dicit, l. in commodato. §. fi. ff. comm. Habes de hoc per Dy. c. poſſeſſor. in q. v. de reg. iur. lib. vj. glo. tua tangit ſatis bene, l. ſi fullo. ff. de cond. ſine cauſa.

LEX II.

1 *Si in uno capit. ſentẽtiæ eſt expreſſus error, ualet ſentẽtia alijs capitulis.*

RES IVDICATAE. Opp. l. j. § j. ff. quæ ſenten. ſi ne app. re. Sol. Ibi loquitur quando fuit error in ſen-
1 tentia, hic non. Sed tunc quæro quando † eſt expreſ-
a ſus error, an ualeat ſententia in eo, in quo non eſt erratum. [a] Et gl. uidetur hic dicere ꝓ ſic, ar. j̃. de don. l. ſancimus. Pro hac glo. facit, quia ſententia poteſt ualere in uno capitulo, & in alio non ualere *, l. Carmelia Pia. de iure pat. & l. quædam mulier. fam. erc. Cõt. huius gl. habemus in l. fi. ff. de iuriſd. om. iud. Pro illa glo. facit j̃. quando prou. non eſt neceſ. l. certa. Quid dicemus? Veritas eſt iſta, quandoq; ſententia continet plura capitula, & tunc poteſt in uno capitulo ualere, & in alio non ualere, l. quædam. & l. Carmelia. &
2 hoc modo poteſt intelligi hæc gl. † Aut continet unum capitulum tantùm, & tunc in totum eſt nulla, quia non poteſt pro parte, d. l. certa. j̃. quando prouoc. non eſt neceſ. & l. in hoc iudic. fam. erciſc. Ita intelligitur glo. l. fin. ff. de iuriſd. omn. iud. Non obſtat l. ſancimus. quam glo. hic allegat, nam loquitur in his, quæ diuidua ſunt, ſed ſententia licet contineat quantitatem diuiduam, ipſa tamen in ſe dicitur indiuidua, l. in hoc iudicio. famil. erciſcun.

* *Valere. No. Bar. l. j. nu. vij. ſ. ſi in com. eademq; cauſ. & tit. ſeq. l. j. nu. j. vij. & ſ. de fruct. & lit. expen. l. iij. numero iij.*

I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Iudicatæ. Bar. l. j. ſ. ſi aduer. res iud. & l. ſi tutor uel cur. & Bal. l. j. ſ. de err. cal. Alex. Adde Spe. & Io. An. in add. tit. de ſent. §. iuxta. uer. item eſt nulla, ratione quantitatis. Frid. de Senis, conſ. cxxviij.*

LEX III.

1 SI PECVNIAM. [a] † Etiam ſi ſententia cõtinet pœ-
a nam, ſtandum eſt ei, niſi appelletur.

ADDITIO.

a *Si pecuniam. Hanc l. cum gl. intellige, ꝓ per iſtos actus uidetur appellationi renunciatum, eſt uerum ſi iudex à quo, iſtos caſus acceptauit, aliàs ſecus gl. & ibi Ant. c. gratum. de offi. deleg. quod no. nec obluiſcaris rogo.*

LEX IIII.

a SVB SPECIE. [a] Opp. l. Imperatores. ff. eo. Dicit gl.
b fallit in Republica, eccleſia & pupillo, ut in glo. Opp. l. admonendi. [b] de iureiur. Sol. Fallit ibi quando ſententia eſt lata prætextu iuramenti delati, ſeu quod debet fieri in defectum probationum. Fallit ad hoc quod habuiſtis in auth. nouo iure. in fi. ſ. de pœ. iud. qui ma. iu. & tene mentì hanc ſol. licet glo. ponit aliam, quæ non eſt uera.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Sub ſpecie. No. tamẽ quòd licet ſententia nõ poſsit retractari per inſtrumenta nouiter reperta, poterit tamen peti reſtitutio ex clauſula generali aduerſus eam, Alexand. conſ. lxxxiiij. ccccxxxv j. & lxix. no. iiij. uolum. iij.*

b *Admonendi. Intellige, niſi per confeſsionem partis, quia tunc probatur contra ſententiam. Ita uidetur tenere & ſentire Inn. c. quia pleriſque. de immunita. eccleſ.*

LEX V.

a AD SOLVTIONEM. [a] † Qui petit dilatio-
1 nem ad ſoluendum, uidetur approbare ſententiam. hoc dicit.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Ad ſolutionem. Alex. l. iiij. §. ſi quis. ff. de re iud. & nũquid etiam in hoc renunciaretur nullitati, Alex. d. l. iiij. §. condemnatus. uer. tertiò limita. ff. de re iu. Fel. c. quòd ad conſultationẽ. ex̃. de re iud. Peruſ. c. ſolicitudinem. uer. ſed pro declaratio. de appel. Limita iſtam l. per Imo. l. iiij. §. ſi quis condemnatus. ff. de re iud. quæ tamen limitatio eſt contra glo. hic, & contra Ang. c. q. ad conſultationem. de re iu. c. ſignificauerunt. de teſt. & c. ſolicitudinem. & quod ibi Inn. de appel. & An. c. quærenti. de off. de leg. & D. de Rota, deciſione ccclxxj. & circa iſtam legem adde q. quis uidetur renunciare appellationi per talem petitionem dilationis ad ſoluendum, ſed an iſtud ſit uerum quòd uideatur per tale pactum renunciare appellationi, etiam interponendæ, & nondum interpoſitæ. Tenet hic q. ſic, ſecundum Inn. c. ſolicitudinem. de appel. & c. quod ad conſultationem. de re iud. & c. ſignificauerunt. de teſt. & ibi Io. And. tenet q. ſolùm habeat locũ in appellatione interpoſita. Sed contrariũ tenuit Pet. l. cũ ex ea. ff. de app. Item intellige hanc l. ſi hæc dilatio petita fuiſſet ex certa ſciẽtia, ſecus ſi per errorem, l. ſed ſi quis. cum ibi no. ff. ſi quis cau. Et idem in ſimilib. caſib. ſecundum Bal. & Sal. hic, & adde quæ dixi poſt Bar. l. ſi quis ſeparatim. in fi. ff. de app. idem limita hanc l. quando terminus ad ſoluendum fuiſſet petitus poſt appellationem interpoſitam, ſecus ſi intra decem dies appellandi, quia tunc poterit bene appellari, ſecundum Inn. d. c. q. ad conſultationẽ. Quod dictum not. eſt ſecundum Ant. c. gratum. ad fin. de off. deleg. & no. Imo. l. iiij. §. ſi quis condemnatus. ff. de re iud. Et an per obligationem cautionis de ſtando iuri, uideatur appellationi renunciatum, dic q. nõ, c. cùm ueniſſent. de eo qui mit. in poſſ. cauſa rei ſeruan. An. d. c. gratum. Inn. d. §. ſi quis condemnatus. Et pro gl. hic facit, quia ubicunq; facio aliquid quod eſt incompatibile cum actu ſequenti uel præcedenti, uideor renunciare illi actui, qui ſe non compatitur cum j. c. de multa. de præb. Bene facit quod no. Bar. l. naturaliter. §. nihil. ff. de acquir. poſ. Sed hic iſte terminus ſol. non ſe compatitur cum appellatione, uel iure appellandi, ergo uideor illi renunciare. & Hoſt. c. ſignificauerunt. de reſ. qui dicit, q. ſi pendente appell. intra tempus decem dierum, iudex dat mihi terminum, & ego accepto, quòd uideor renunciare facultati appellandi, & ſic concordat, de quo ſe remittit Abb. ad no. per Ioan. And. c. fi. de re iud. in ſexto, & adde do. de Rota, deciſ. xlvij. Adde & limita ſecundum Inn. ut refert Caſt. hic, non habere etiam locum in eo, qui obtemperat ſententiæ excommunicationis latæ poſt appellationem, quia non cenſetur appellationi renunciaſſe, ſed cenſetur feciſſe ex ſcrupulo conſcientiæ, & ad cautelam magis quàm animo renunciandi. Ioan. And. c. ſignificauerunt. de teſtib. de illo qui intra terminum appellandi à grauamine recepit aliquem terminum à iudice, ad aliquid aliud faciendum, an uideatur acquieuiſſe, uide etiam quod no. in c. gratũ. de off. del. per Mod. An ſoluẽs uideatur ſentẽtiã approbare, Ang. cõſ. cccxiiij.*

LEX VI.

2 *Acta quæ fiunt in occulto & ſecreto, non faciunt fidem, niſi facta publicatione per pronunciationem iudicis.*

4 *Dicta teſtium non publicata coram iudice, qui eos examinauit, poterunt publicari ab eius ſucceſſore, non ab alio.*

5 *Acta ſcripta à notario coram iudice licet nõ ſint publicata per notariũ, faciunt fidem coram eodem iudice.*

7 *Publicatio actorum debet fieri parte præſente, uel legitimè citata.*

8 *In actis per notarium in curia, non requiritur præſentia teſtium.*

1 GESTA. † Acta publica faciunt fidem, etiam mortuo iudice. Pro declaratione huius legis quæro quomodo iſta acta publicentur, ſeu in publica documenta redigantur, quod idem eſt. In gl. duæ ſunt opiniones contrariæ. Eſt & tertia quæ eas reducit ad diſtinctionem. Hic aduerte, quia eſt effectus unius opinionis, ꝓ acta dicantur publica eo ipſo, ꝓ ſunt ſcripta à tabellione, coram iudice, & uide glo. in prin. Alij dicunt, ꝓ ita demum dicuntur publica, ſi iudex mandat ipſa eſſe publica, dicẽdo ſic, uiſis omnibus dictis actis, pronunciamus ipſa eſſe publica, uel mandat notario, ut publicet. & uide gl. primam. Tertia opi. eſt, ꝓ eo ipſo ꝓ ſcripta ſunt à notario, nõ facta illa noua publicatione per ſententiam in iudicio, faciunt fidem corã eodem iudice, uel eius ſucceſſore, ut in prima opinione poſita in glo. non coram alio, ut in ſecunda opinione, & ſic reducuntur ad con-
2 cordiam. Pro huius declaratione debes ſcire, † ꝓ quædam
a ſunt acta [a] quæ fiunt coram iudice publicè & palã, & iſta nõ requirunt nouam publicationẽ, ſufficit enim ꝓ ſint ſcripta per notarium ad hoc deputatũ, ita loquitur prima opin. hic poſita. Probatur in c. quoniam. ex̃. de prob. & j̃. de don. l. in
3 donationibus. † Quædam ſunt acta, quæ fiunt in occulto, & in ſecreto, ut examinationes teſtium, quæ in ſecreto reciplunturà iudice, & à notario ſcribuntur. & iſta non faciunt fidem, niſi facta publicatione per pronũciationem iudicis. Ita loquitur hic, ſcd'm ſecundam lect. facit ſ. de probat. auth. qui ſemel. & quod no. per Inn. ex̃. de teſt. c. Albericus. & c. cõſtitutus. & ita obſeruat conſuetudo. Modò habes unum mo-
b dum legendi, [b] puto tamen, ꝓ † ſi dicta teſtiũ non ſunt pu-
4 blicata corã iudice, qui examinauit eos, poterunt publicari ab eius ſucceſſore, non autem ab alio, ut ſ. in tertia opin. gl. & ex̃. de teſt. c. cõſtitutus. Et hoc prout tu intelligis hic publicationem, de illa iudicis pronunciatione, de qua ſ. dixi, poſſet etiam intelligi de publicatione, hoc eſt, de ſubſcriptione notarij, quãdo ſuum ſignum apponit, & ſcribit ſe publi-
c caſſe, ſi illo modo intelligimus [c], procedit tertia lect. hic po-
5 ſita in gl. Nam † acta facta coram iudice, licet non ſint publi-
6 cata per notariũ, faciũt fidẽ coram eo, corã quo facta ſunt, †, coram alio non facerent fidem, niſi haberent ſubſcriptionẽ, uel teſtimonium alicuius officialium qui poſitus eſt ad acta publica cuſtodienda, ut ſ. de fide inſt. auth. ad hæc. & omnia iſta procedũt, prout loquitur de actis factis extra iudicium publicandis in iudicio, ut uidetur ſentire glo. dum allegat l. publicati. ſ. de teſt. tunc qualiter fiat illa publicatio, non dico hic, ſed dicam in d. l. publicati. & dicam in l. ij. ff. quemad.
7 teſta. ape. Inn. ex̃. de teſti. in d. c. Albericus. † Quæro de duo-
bus. primò, quãdo fit publicatio, utrũ requiratur partis pre-
d ſentia. [d] Gl. hic uidetur dicere, parte præſente, uel legitimè citata, l. ſi quando. ſ. de teſti. & l. nam ita diuus. ff. de adop. Item
8 quærit gl. † utrùm in actis ſcriptis per notarium in curia re-
e quiratur præſentia teſtium. Dicit glo. & bene quòd non [e], l. in donatio. j̃. de donat.

ADDITIO.

a *Acta. Bar. l. ij. ſ. de edẽ. & Bal. l. in bonæfidei. uerſ. dubitatur de exemplo. de reb. cred. & glo. & Bart. l. ſolam. de teſtib. ſ. de ſent. l. prolatam.*

b *Legendi. Sed Bar. uidetur tenere quòd à quocunq; iudice poſſunt publicari, l. ij. ff. iud. ſol. & illud eſt tenendum ſecundum Imo. c. cauſam. de teſtib.*

ne probandi facultas anguſtetur,l.quoniam.ſ. de hær.

c Intelligimus.Adde tamen q, *in caſu fidem faciunt atteſtationes, etiam ſine publicatione.Bar.auth.ſi quis ab aliquo.ſ.de teſtib.*

d *Partis præſentia. In publicatione teſtium requiritur præſentia partis. gl.l. ſolam.ſ.de teſtib.& Bal.l.ſi quando.hic allegat.& hic.*

e Non. *Sed gl.l.ſolam.ſ.de teſt.uult,q, in publicatione teſtium coram iudice requiratur præſentia aliquorum teſtium,Bal. d.l. iuriſiurandi. in fi. ſ. de teſt.& Bal.hic,& Abb.c.coram.de teſt.*

a *De executione rei iudicatæ.*[a] *Tit. LIII.*

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Iudicatæ. Quomodo peti poteſt executio ſententiæ, Bart.l. pe.de auto.tut.Alex.in apoſt.*

Continuatio patet de ſe,ut in glo.

LEX I.

1 NIMIS. † Exceptio nullitatis poteſt opponi
2 in executione,uel aliter, † nõ eſt inchoandum
a ab executione. No. q exceptio nullitatis[a] po-
teſt opponi poſt ſentẽtiam.l. ſi cùm nulla. ff. de
re iud.& ibi dixi. No.ij.q non eſt inchoandũ ab executio-
b ne,[b] d.l.ſi cùm nulla.& ſ.comm.uel epiſtolas per totũ. † Sed
3 facit contra literas quæ fiunt ſæpè in iſtis curijs Romanæ ec
cleſiæ in terris Marchiæ & Ducatus, in quibus prius præce-
pit ſoluere antequam ſentẽtia detur.tamen addunt unũ uer
c bum,ſcilicet ſi ſenſeris te grauatum,[c] compareas coram no
bis.Vnde illæ literæ habent uim cuiuſdam citationis, & præ
ceptum, quod ita continetur, eſt nullum. Et iſtam formam
citandi tangit gl.l.de pupillo.§.meminiſſe. de noui op. nun.
4 ff.& ibi dixi. † Item no.contra eos qui formant libellum,[d] &
d concludunt aliquem cogi & compelli ad ſoluendum, nam
iſte libellus non procedit. Antequam enim cogatur, debet
condemnari,& ideò libellus debet concludere, peto cũ con
demnari ad dandum & ſoluẽdum,& cogi & compelli. Nam
ſi peteres tantùm cogi & compelli,& non peteres condem-
nari,iſtud non procederet.Puto etiam quòd ſi quis in libel-
lo uteretur iſtis uerbis,peto eum cogi & compelli,& ad præ
dicta cõdemnari,credo q libellus ſuſtineretur, nõ obſtante
præpoſteratione.ar.ff.de hær.inſt.l. talem.& l. nec eñ. de ſol.

ADDITIO.

Aduerte ſ.quod no.Iaſ.§.omnium.inſt.de act.arguitur Bar. in contra rietate in hac l.j.de execu.rei iud.Sed pro ſaluando Bar.& in quo uidetur contrariari, uide concordiam quam poſui ad l. & ex diuerſo.§. j. ff. de rei uendic.

a *Nullitatis. Vide eum in l.iiij.§.condemnatum.de re iu. an exceptio nullitatis impediat executionem ſententiæ? Item no. q, ſi peto plures res, & unus confitetur aliquas,& negat aliquas,quòd de confeſsis ſtatim fieri poteſt executio.Bal.l.ſi. C.qui ad li.procla.non licet.*

b P. PAV. P. *Executione. Quatuor limitationes uide per Iaſ.in l. ne quicquam.§.ubi decretum.l.ij.ff.de offi.proconſ.Alex.latè l.de pupillo.§.meminiſſe.de oper.no.nun.Pau.c.ij.eẽ.de litis conte.Item no.q, ubi procedit ur ſine figura iudicij præcedente cognitione ſuper petitione quali quali porrecta,poteſt iudex omiſſa ſententia incipere ab executione,Bar.in extrauag.ad reprimendum.uer.ſine figura.ad fi.ſequitur Natam d.c. Spe.in xxj.q.de uer.ſig.referens ita tenere alios relatos per eum.Fel.c.ſanè.ad fi. de off.dele.Item pro declaratione & limitatione reg.uide Fel.c.ij.ad fin.de off.del.Item ad reg.Alex.conſ.xlij.in iiij.uol.ubi uult regulam etiam procedere ſi habens commiſsiones diceret, illico conſequatur ius ſuum.l. ſi qs. ubi Bar.de poſſ.ſed aduerte quia Bar.d.l.ſi quis.quæ eſt l.fin. uult contrarium in ſecundo dicto,in primo dicto uidetur dicere ut dicit Alex.Item aduerte quòd ipſe Alexan.dicit contra limitationem quam dixi ſ. allegando Bart.in uer.ſine figura.& uult lex idem eſſe in cauſis ſummarijs,ſi in petitione incipiatur ab executione,quia petat actor cogi & compelli. Item an ſi quis actor petat ſimpliciter cogi aduerſarium, poſsit ſuſtineri petitio, Fel.c.examinata.eẽ.de iud.tenet quòd ſic, poſt Anto. de Bu. & Bald. per eum relatos,& eſt etiam deciſio Pan.c.olim.per illum tex.eẽ.de cenſib. Alex.l.ſi nulla.ff.de re iud.in rub.C.qui admitt. & eſt communis iſta opin. contra Bar.hic ſecundum Doc.c.ij.de off.dele. Item quòd ubi proceditur ſine figura iudicij,ubi eſt clauſula ius & iuſtitia miniſtrari, non noceat incipere ab executione,Are.l.ij.§.prius.ad fi.de uul. etiam quando eſt clauſula,ſ. Alex.poſt Imo.l.ſi cùm nulla.ff.de re iud.ubi etiam alia. Item quòd etiã ſi conuentum ſit inter partes,ut præcedatur executiuè,non poſsit. Alex.l.alia.§.eleganter.ff.ſol.mat.ubi reſpõdit ad ea quæ no.in l.iij.ſ. de ſol. & ad idem uide Cur.in tract.ſeq.quæſt.xxij. Moder.Bo.l. nemo poteſt.de leg.j.Fel.c.quoniam.de prob.ſecus eſſe in arbitro & arbitratore.*

c *Grauatum. Per Moder.latè Inſt.de act.§.curare.in fi. Adde quòd Bal.no. per illum tex.in l.defendente.ff.de auto.tut. tenet q, poſsit in appellatione, & præcepto de ſoluendo,ſimpliciter facto, & hoc in exequendo ſententiam l.itam.*

d *Libellum.Bal.l.ſi pacto.ſ.de pact.Inſt.de act.§.j.ſed Ant.c.examinata.dicit q, talis libellus ſuſtinetur,quia tacitè intelligitur condemnari,ex quo aliàs nõ p̃ſt peti cogi,l.cogi.de pet.hær.qd etiam ibi uidetur ſequi Imo. Ad de Bar.l.ſi cùm nulla.de re iu.& ibi dixi.Bal.l.cõuenticula.C. de epiſc. & cler.& Bal.j.conſtit.Cod.§.quibus.& l.edita.& hic,& in auth.dos data. in fi.de don.ante nup.Et de clauſula, peto cogi,uide in add.Spe.tit.de ſent. Bal.j.conſt.Cod.in uer.ulterius no.*

LEX II.

1 SI CAVSAM. † Sententia habet paratam execu-
2 tionem,niſi ſit nouata. † No. quòd ſtipulatio nouans
ſententiam,nõ habet paratam executionem. No. q ſen
a tentia habet paratam executionem.[a] † Quæro, quid eſt il-
3 lud quod habet executionem,utrùm ſit actio iudicati, quæ
deſcendit ex ſententia,an ſit officium iudicis,quod compe-
tit pro executione? Glo.l.minor xxv. ann. cui fideicommiſ-
ſum,ff.de min. uidetur tenere q ſic. Idem in l.qui de inoffi-
cioſo.ff.de inoffic.teſt.in cont.uidetur l.j.in prin. ff. de eden.
ibi,qua quis actiõe agere uult, eam prius edere debet, & de
pet. hær.l.item ueniunt §.idem rectè.ubi gl.tangit unde de-
beret dari libellus,ſi intentaretur actio iudicati. Sed quan-
b do imploratur[b] officium iudicis,tunc non eſt neceſſarius li
bellus,nec ordo iudiciarius,l.qui reſtituere, de rei uend. ita
loquitur hic,& Spe.tit.de execu.rei iu.

ADDITIO.

a *Executionem. l.tale pactum.§.qui prouocauit.ff. de pact. & ibi Bar. l. ij. ff.iud.ſol.*

b *Imploratur.Bal.l.j.quando fiſc.uel priua.*

LEX III.

ORDO. Si non reperiatur emptor pignoris,dabitur
creditori in ſolutum. An autem iſta datio debeat in
ſolutum fieri pro toto debito, an ſecundum rei ua-
lorem? Glo hic tangit & plenius in l.à diuo Pio. §. ſi pigno-
ra.ff.de re iud.

LEX IIII.

STIPENDIA. Simile in l. commodis. ff. de re iud.
a Quæro,an idem ſit in præbendis clericorum.[a] Glo.di-
cit quòd ſic,non allegat aliquid. Dic de hoc ut eẽ.de fi-
deiuſ.c.ij. & iij.

ADDITIO.

a *Clericorum. Præbendæ clericorum non poſſunt adiudicari inſolutum.l. commodis.ff.de re iud.contra l.per hanc.C.de eroga.mil.lib.xij.ſed intellige illam ſecundum iſtam.*

LEX V.

ETIAM. De nomine debitoris dic, ut l. à diuo Pio. §.
ſic quoque.de re iud.& ſ. quando fiſc. uel priua.l. pri-
ma, ij. & iij.

LEX VI.

SI VT. Pronunciatio executoris, non infirmat ſen-
tentiam.Opp.ſ.ſi contra ius uel util. pub.l. & ſi. ubi di-
cit tex.ſi non cognitio,ſed executio mandetur, oportet
inquirere de ueritate precum,&c.Et ſic uidetur,quòd de o-
mni negotio poteſt cognoſci.Breuiter de intellectu illius li-
teræ,& ſi non cognitio,tangit gl.in d.l.à diuo Pio.in prin.gl.
magnæ.

magnæ.de re iud.Et uide de hoc eẽ.de offi. & pot. iud. dele. c.ſignifica.& melius in c.paſtoralis.§.quia uerò. ubi habes, an iudex datus ad exequendum, poſsit de uirtibus ſententiæ pronunciare.

LEX VII.

1 SI LONGIS. † Mortua ſpecie debita, fit executio
2 in æſtimatione. † No. quòd quando non poteſt fieri
executio in re,fit executio in æſtimatione.

LEX VIII.

1 *Executores ceſſantes,quomodo puniantur.*

1 EXECVTOREM. Ego allegaui iſtam
2 l.ſemel in una quæſt.ualde difficili. Dicit con
ſtitutio epiſcopi, q † ſi executores ultimarũ
uoluntatũ ceſſant in executione per annum,
executio deuoluitur ad epiſcopum, † con-
tingit q teſtator relinquit cẽtum danda pau
peribus, quos elegerit Titius, quem fecerit ſuum executo-
rem, Titius ceſſauit per annum, quæritur an poſt annũ poſ-
a ſit eligere pauperes.[a] Videtur q non, per conſtitutionem.
Ego dicebam, q aliud eſt officium exequẽdi, aliud eſt offi-
cium eligendi pauperes. Officiũ exequendi bene aufertur
ei poſt annũ,electio uerò non, quia non eſt de executione,
quia alius eſt iudicãs,alius eſt exequens, ut hic dicit tex.cla-
rè. Quæro, an ſit de iure cõmuni ei interdictum poſt annũ?
Videtur caſus ſ.comm.deleg.l. fi. §. ſed & ſi quis. Cont. in l.
cùm quidam.de leg.ij. ubi facultas eligendi perſonas non
perimitur, donec quis non ſit conſtitutus in mora, per con
teſtationem.& de hac q.eſt ibi tex.

ADDITIO.

a *Pauperes.Bal.l.captatorias.ſ.de teſta.mil.*

LEX IX.

2 *Quando agitur ad pecuniam,ad ſpeciem actione merè perſonali, & actione reali, & perſonali in rem ſcripta,& actione quod metus cauſa, & mixta quod tempus condemnato ad ſoluendum præſtituitur, & num.3.4.5.6.7.8.*

9 *Venditio pignoris intra quantum tempus fiat.*

1 TOS. † Poſt lapſum temporis,quod datur iu
dicatis, debent capi pignora, & diſtrahi. Op.
& uidetur, q confeſſus debeat condemnari,
ſ.de confeſ. Sol. Dicit condemnari, referas ad
2 conuictam perſonam.Dicam in d.l.j. Circa i-
ſtam l. quæruntur duo, quæ expediuntur in glo. † Quæro
primò,quantum tempus habeat condemnatus ad ſoluen-
a dum? Secundò,quanto tempore debeat differri uenditio[a]
pignoris. Gl.quæ eſt hic,mirabiliter loquitur. Circa primũ
dic,aut agitur ad pecuniam,aut ad ſpeciem. Ad pecuniam,
habet quadrimeſtre tempus,ſ.tit.j.l.ij.niſi per iudicem cau-
3 ſa cognita abbreuietur. † non enim poteſt,niſi cauſa cogni
4 ta,l.ij.ff.de re iud.& l.iiij.§.ſi quis cõdemnatus. † Si uerò agi
tur actione reali, aut perſonali: ſi reali, habet tẽpus arbitrio
b iudicis,Inſt.de off.[b] iud.in prin.Si perſonali,habet quadri-
meſtre tempus,l.in fideicommiſsi.in prin.ff.de uſu.& quod
met.cau.l.ſi cum exce.§. quod ſi homo.Hoc dicit princ.glo.
iuncto fi.ibi,hoc in ſimplici perſonali,&c. Cont.huius uide
c tur notari in d.§.quod ſi homo. Vnde quidam doc.[c] dice-
bant, q ubicunq agitur ad ſpeciem, poteſt fieri executio in
continenti. Sed hoc eſt cõtra l.in fideicommiſsi.in princ.de
5 uſur.Et ideò,quando † agitur ad ſpeciem,dic,aut agitur a-
ctione reali,& tene quod dictum eſt,ſ.per gl. Aut agitur me
rè perſonali,& habet quadrimeſtre tempus, d.l.in fideicom
6 miſsi. † Aut agitur perſonali ſcripta in rem, ut actione ad
d exhibendum,quæ eſt perſonalis in rem ſcripta,[d] l.de eo. in
fi.melius in l.iij.§.eſt autem.ff.ad exhiben. tunc idem quod
7 in reali,Inſt.de off.iud.§.j. † Et idem dico in actione qd me
tus cauſa,nam & ipſa eſt in rem ſcripta,l.metũ.§.fi.ff.qd me.

cau.tũ habet tẽpus officio iudicis,ſicut in reali,d.l. ſi cũ ex-
e ceptionem.§.quod ſi homo. & quod ibi no.in glo.[e] melius
8 quã hic. † Si uerò agitur actione miſta,ut in petitione hære
ditatis,tunc prout in ea uenit uendicatio rerum, ſapit natu
ram realium, prout in ea ueniunt perſonales præſtationes,
9 ſapit naturam perſonaliũ,l.hæreditatis,ſ.de pet.hær. † Quæ
f ro,intra quantum tẽpus pignoris fit uenditio?[f] Gl. dicit q
ſtatim poſt quadrimeſtre tempus.Et uide gl.quãdo pignus
prætoriũ uenditur ex diffinitiua poſt lapſum quatuor men
ſium,debent expectari duo alij menſes,l. debitoribus. ff. de
re iud. quæ clarè dicit q dantur duo mẽſes poſt lapſum pri
mi termini,licet gl. dicat eam corrigi, ſ. tit. j. l. ij. ſed non eſt
uerum,ut ibi dicam. Quando uerò uenditio fit ex interlo-
cutoria,dicam in l.cùm proponas.de bo.auto.iud.poſ.

ADDITIO.

Pro cõcordia. Aduerte,incontinenti debet fieri executio,ſicut in actione reali,in actione perſonali,in rem ſcripta, ut eſt actio quod me. cauſa. Ita Bar.alleg.in hac l.fin. Contrarius tamen innuitur in l. ſi cùm exceptione. uerſ.quod ſi homo.ff.quod met.cau.Tu dic,Bar.in d.uer.quod ſi homo,loquitur in actione merè perſonali,prima autem opi. loquitur de perſonali in rem ſcripta,& hanc ſol.uoluit de directo ipſe Bar.in hac l.ſi.ideò rectè ponderari debent uerba ipſius Bar.

a *Venditio. Quantum tempus habeat cõdemnatus ad ſoluendũ,adde quod habetur ſ.tit.j.l.ij. & quod ibi dixi,ut per Bal.hic, quæ ponit etiam q, in criminalib.& in obligato ad faciendum.Spe.in tit.de dila. §.j.uer.executore.gl.& Inn.c.quærenti.de off.del.Cy.l.j.ſ. de dil.uer. ix.quid ſi quis ſi deiußit in cauſa criminali pro Titio,& condemnatus ſoluit incontinenti, quia in criminalibus non habet locum quadrimeſtre,poſteà agit cõtra Titium,& obtinuit,an Titius habeat quadrimeſtre,uide Bal.in addit. Spec. tit. de ſent.*

b *Offi.Cont.gl.l.ij.ſ.de fru.& lit.expen.de quo ibi uide Bar.*

c Doc. *Et no.q,ſi tempore executionis reus condemnatur in aliquo ultra id quod uenit in j.ſentẽtia,pro illa habet nouam dilationẽ, quæ datur iudicatis.Bar.l.ſi cùm exceptione.§.quatenus ff.quod met.cau.*

d *Scripta.Cont.Bar.l.ſi cùm excep.§.quod ſi.Bal.l.defenſionis.ſ.de iur.fiſc.*

e *Glo. Limita ſecundum l.debitoribus.de re iud.*

f *Venditio.Bal.l.ordo.ſ.eo.& ibi dixi,& Bal.in add.Spe.tit.de ſent.*

De uſuris rei iudicatæ. Tit. LIIII.

Gl tua continuat,& ideò continua ut habes in ea, dictum eſt ſ.de excep.rei iud. ſequitur uidere de pœna imponẽda moroſo,qui non ſoluit.Pœna enim ſibi imponitur, quia tenetur ad uſuras rei iudicatæ,ideò ponitur hic iſte tit.

LEX I.

1 SQVI. Qui † nõ paret ſen * *Centeſimas. Vſura centeſima dicitur illa, quæ in fine anni adæquat ſortem:glo.centeſimæ.auth.hoc ius porrectum.ſ.de ſac.ſanc. eccleſ. & glo.centeſimæ.§. hoc autem. auth. de alie. emphyt.* I. Concen. B.
tentiæ intra tempus, tenetur ad
uſuras centeſimas. *

LEX II.

1 EOS. † Condemnatus ad ſoluendum, habet qua-
a tuor[a] menſes,à die ſententiæ primæ, ſi non fuerit ap-
pellatum,uel à die confirmationis, ſi fuerit appellatũ.
Opp.l.debitoribus.ff.de re iu.Sol.Illa corrigitur per iſtam.
Dicit glo.non placet,ut dixi ſ. tit. j.l. fi. Nam quoddam eſt
tempus,quod datur ad ſoluendum condemnato,& de iſto
loquitur hic. Quoddam eſt datum ad uendendum pigno-
ra capta poſt primam dilationem,& de illo loquitur lex cõ-
traria. Op.ff de app.l.negotiorum.de uſur.l.tutor. Dicit glo.
b ibi quãdo fruſtratorie[b] appellauit. Tu dic,[c] & ibi loquitur
c de uſur.primæ actionis,quæ uſuræ currunt pendente iudi-
cio primo,nec extinguuntur per ſententiã,à qua eſt appella
tum. Fateor tamen, q illud quod glo. dicit, q ſi fuerit appel
d latũ fruſtratorie[d],quòd currũt uſuræ centeſimæ, lapſis qua
tuor menſib.à die primæ ſententiæ, & intellige fruſtratorie,
quando euidenter calumnioſè appellauit,per d.reg.

ADDITIO.

a Quatuor. Limitat Bal.l.quoniam.ĩ.de app. quem ſequitur Ro. l. j. §. qui præſens.de uer.obl.& ibi Alex.In actione in rem.gl.l.in fideicommiſſi.in gl ij.in fi.ff.de uſu.dixi in l.debitorib.poſt Bar.ff.de re iud. ad id quod dixi,uide no.Inn.c.quærenti.de off.dele.ubi omnino uide.Ad materiam huius quadrimeſtris tẽporis,ponit etiã plenè gl.Bar.& doc.l.fi.s̃. tit.prox.
b Fruſtratoriè.Per hoc Bal.multùm no.l.ij.s̃.tit.j. dicit q, ſi in ſentẽtia apponitur terminus,et interim appelletur,q, nõ currit terminus appellãti,licet deſiſtat,niſi appareat fruſtratoriè appellatũ,& in mora. uide eum notab.
c Tu dic. Bal. hic dicit q, talis uſura poteſt peti etiam hodie, & de iure diuino.Bar.& Io.de Imo.l.ſi inſulam.§.uſuras.ſol.mat. Barb.
d P. PAV. P. Fruſtratoriè. Alex conſ.xcv. in iiij.uo. & conſ.xciij.eod. uo.j.& conſ.ccccxxviij.ubi etiam habes de oppoſi.Item no. q, iſtud quadrimeſtre non datur niſi præſtita ſatiſdatione.Fran.conſ.cxxxij.& de materia quadrimeſtris,& an & quando competat.Fel.c. quod ad conſultationem.ex̃.de re iu. ponit an iudex poſſit arctare uel prorogare, & uide quatuor limitationes ad prædictam reg.de quadrimeſtri,per Iaſ.l.ſi arrogator.ff.de adop.& ibi etiam in præcedenti ponit, quid ſi iudex quadrimeſtre ſtatuerit,an diceretur terminus & dilatio legalis,an uerò iudicialis,& effectus eſt magnus ut ibi per eum.Itẽ ſex fallen.uide per Fel.c.quærenti.ex̃.de off.deleg.An autem hoc quadrimeſtre habeat locum quando agitur ad aliquam ſpeciem, Are.l.continuus.§.illud.de uer.obl.

LEX III.

7 *Fideiuſſor iudicatum ſolui,qui exactus eſt pro domino,habet executionem paratam contra dominum.*

1 SANCIMVS. Quadrimeſtri † tempore elapſo,currunt uſuræ legitimæ ſortis tantùm,& non uſurarum,& dilatio quæ datur rei, prodeſt fideiuſſori. Diuiditur in duas partes principa. In prima dicit, uſuras currere ſuper ſorte tantùm.In ſecunda, dilationem porrigit ad fideiuſſorem.Secunda ibi,& cùm antiquitas. Item prima ſubdiuiditur, quia primò ponit dictum. Secundò probat per rationem à remotione generis. Tertiò per rationem à remotione abſurdi.Quartò per rationem à maiori.Quintò per rationem à nouatione. Partes uidebitis in tex. Secunda ibi, cùm enim.Tertia ibi,ſi enim ſine. Quarta ibi,ſi enim ex iudicati.Quinta ibi,ſi enim nouatur. No.ex prima particula, q
2 currunt uſuræ ſortis tantùm,nõ uſurarum. † Secundò no. illud,à quo remouetur genus,& quælibet eius ſpecies. Tertiò
3 no.ex quinta particula,ſ. q † ſentẽtia nouat primã actionẽ, & interrumpit curſum uſurarũ. Venio ad primũ dictũ. Op.
a l.cùm quidã.ª §.in tacito. ff.de uſu. Sol.ut in gl. Vlterius op. dicitur hic q per ſententiã nouatur prima actio.Cont.ff. de pig. l.grege.§.etiã.ueritas eſt quã ponit Dy.l.aliam.ff. de noua. &
4 gl.& Cy.tangunt s̃.de iud.l.j. † q nouatio aſſumitur trib. mo. Vno modo,primæ actionis in ſecundã transfuſio,& de iſta loquitur ff.de noua.l.j. Secundo modo accipitur nouatio, hoc eſt,nouæ qualitatis additio,& iſta fit per lit. cont. l. aliam. ff. de noua.fit enim actio prima,perpetua,& tranſitoria in hæredes,ſed non erit noua. Tertio modo accipitur nouatio, hoc eſt, nouæ formæ adiectio, & iſta fit per ſententiã, nam adijcitur noua actio per ſentẽtiã. Itẽ impedit primas uſuras per centeſimas,non tñ quòd prima actio tollatur,ita loquitur hic.
5 Venio ad ſecundã partẽ ex qua no. duo. Primò, † q exceptio cõpetens principali, porrigitur ad fideiuſſorẽ. Secundò
6 no. † q ſentẽtia lata cõtra principalem, mandatur executioni contra fideiuſſorẽ. Ad primũ op.ff.de exce.l.exce.ſol.Quod hic dicitur,Fallit in exceptionib.cohærentibus perſonæ,l.contraria.Ad ſecundã op.& uidetur q cõtra fideiuſſorẽ non poſ-
b ſit fieri executio,ᵇ contra quẽ nulla præceſſit inſtantia, nec ſententia,ut ĩ qui.res iud.non no.per totũ tit.& s̃.ti.j.l.j.ff.de pig.l.grege.§.ſi cum defenſore.So.Odof. intelligit iſta in fideiuſſore de iudicato ſoluendo, licet gl. loquatur ſimpliciter.Leges contrariæ loquuntur in fideiuſſore contractus, licet gl.pe.loquatur hic ſimpliciter.Iſta materia,utrùm executio fiat cõtra fideiuſſorẽ,eſt ualde longa, quã pleniſſimè tractaui in l.j.& in rub.ff.iu.ſol.Tamen quantùm ad propoſitũ doc.dicũt,Aut loquimur in fideiuſſore cõtractus,& loquũtur contraria.Aut loquimur in fideiuſſore iudicatum ſolui, & loquitur hic. Et quòd iſte tex. loquatur de executione quæ fiebat in fideiuſſorem, patet ex eo quod dicit,ſtatim, ut ibi,
c Item inducebam ᶜ hanc l.ad aliud, ſcilicet † q fideiuſſor iu
7 dicatum ſolui,qui exactus eſt pro domino,habet executionem paratam contra dominũ, nec habet neceſſe cõtra eum dare libellum in actione mandati,nec procederet ordinatè, ut hoc tex.ibi,ſtatim pecunias,&c.Plenè uide in l.j.iud.ſol. Gul.tangit hoc in l.ij.§.fi.cum l.ſeq.ff.qui ſatiſ.cog.

ADDITIO.

a Quidam. An per ſententiam fiat nouatio,l.j.de iud.
b Executio. An ſententia executioni mandetur contra fideiuſſorem ſine nouo proceſſu etiam omnia iſta intellige,niſi ſententia feratur contra principalem contumacem ex ficta confeſſione,quia nocet fideiuſſori, Bar.l.cũ filius.de uerb.obl.
c Inducebam.gl.l.fideiuſſor.ff.de re iud.

Si plures una ſenten.condem.ſunt. Tit. LV.

LEX I.

1 *Libellus,in quo conueniuntur plures ſimul, & quilibet inſolidùm procedit ſi adijcitur q, una ſolutio ſufficiat.*

1 SI NON. † Plures ſimpliciter cõdemnati, intelliguntur in partes æquales, niſi aliud ſit expreſſum.Op.aut tu dicis q libellus ſic proceſsit,quia petebantur centum ſimpliciter ab omnibus,& tunc non eſt uerum,quia ſententia debet cõformari libello,l.ut fundus.cõm.di.& ideò nul-
2 lum dubium habet lex,quia ſic petebatur. † Aut tu dicis,q dabatur libellus inſolidùm cõtra plures, & tunc uidetur q
a libellus non procedat,ª & per conſequẽs nec ſententia,s̃.de fideiuſ.tut.l.j.ubi dicitur expreſsè, q non procedit libellus qñ cõueniunt fideiuſſores & tutores pupilli inſolidùm.Sed poſito q procedat libellus, adhuc uidetur q nõ ualeat ſentẽtia,quia pro parte tantũ iudicauit, & pro parte nõ, nã cùm petebat à quolibet inſolidũ,cõndemnauit quẽlibet pro parte,ergo ſententia eſt nulla,ut no.s̃.ſi aduer.rem iud.l.j.Dico q põt intelligi duob.mo.hęc l.Vno modo,quòd petebã ſimpliciter centũ,& dubiũ facit in lege, qa ubi obligatio præcedit,inſolidũ debere intelligi,quod hac l.remouetur.Secun-
b dò ᵇ poteſt intelligi,quòd conueniebã plures ſimul,& quẽlibet inſolidũ,hoc adiecto,q una ſolutio ſufficiat. Iſte libellus procedit,ut ĩ.de duo.re.auth.hoc ita. & l. in executione. §.inſolidũ.ff.de uer.obl.Habes in gl.no.quæ dicit in l.ſi mandato.§.Paulus.ff.man. & tunc dubiũ facit hic, quia uidebatur
c q uerba ſentẽtiæ ᶜ deberẽt intelligi ſm uerba petitionis, quod hic remouetur.Nam uerba ſententiæ debent ſcđm ſe, & ſcđm quod ipſa important,nõ per relationem ad libellũ, niſi ad libellũ expreſsè ſe referant,ut uidiſtis in l.fi. s̃.de ſen. quæ ſine cer.quant. Non ob.l.j.de fideiuſ.tu. qa fateor q nõ poſſunt cõueniri inſolidũ ſi exigantur.Ita loquitur ibi gl. paruula.Sed ſi adijcitur in petitione,q unius ſolutio ſufficiat,bene procedit,ut dictum eſt s̃. Non ob. q pro parte pronun-
d ciatur, & pro parte nõ, qa imò pronũciauit ſuper toto ᵈ in eo quod eſt petitũ,licet illam qualitatẽ an inſolidũ, uel pro par
3 te,omiſerit,qđ no. † quia illud quod dicitur,q debet pronũciari ſuper toto,intelligatis ſuper toto quod petitur, nec uitiatur ſententia, ſi omitteretur pronunciatio ſuper aliqua quali-
e tate,quod tene mẽti.His præmiſsis ᵉ uenio ad gl. Op.& uidetur q ſentẽtia cõdemnatoria proſit cõdemnato, contra l. euidẽter.ff.de excep.rei iu. Dicit gl. hic uidetur cõdemnatus in parte,& in parte abſolutus. Iſta eſt falſa,ut no. in l.j. ſi aduer. rẽ iu. Vel dic,q nõ ꝓdeſt ei,qa adhuc prima actio durat inſolidũ,ideò ſententia non tenet,niſi pro parte,ſi eſt uera.

ADDITIO.

a Procedat. l.Paulus.la ij.ff.de re iu.
b Secundò.Bar.l.iij.§.j.ff.de duob.reis.
c Sententiæ.Bar.l.j.s̃.de erro.cal.& l.Paulus.la ij.ff.de re iu. uerba ſententiæ debent intelligi ſecundum ſequentia,Bal.l.fi.s̃.comm.diuid.
P. PAV. P. Bertach.in uerſ.ſententia interpreta.& adde q, ſi iudex condemnet aliquem,ſententia intelligitur ſine die uel conditione,licet inſtrumentum uigore cuius profertur ſententia, cõtineat diem uel conditionem. Aret.l.j.C.ſi ad libe.& ibi etiam uide Sal.aliter diſtinguentem,Bar.l.Paula ij.ff.de re iu.Alex.l.miles.§.decem.eo.tit.de re iud. iſta tamẽ reg.nõ procedit in ſententia adiudicatoria iuris regalis,quia intelligitur pro rata dominii competentis,l.iiij.§.ſi alter.ff.fin.regun.ubi Bal.& Flo.no.& Are.l. ſi ſperanti.§.quoties ff.de acq.poſſ.Io.de Im.& alios in prin.
d Toto.Bal.l.pe.de ſent.quæ ſine cer.quant.& expreſsè Bal.l.ij.de re iud.
e Præmiſsis.Bar.l.repetita.de fi.inſt.Alex.l.j.C.de iud.

LEX II.

QVOTIES. Opp.ſi unus ex pluribus app.l.j.Sol.Vnius appellatio prodeſt alijs, ut ibi no. tamen non nocet uni,niſi alter non ſit ſoluendo *.

* Soluẽdo. Auth. de duobus reis. in princip. I. Concen.B.

Quibus res iudic.non nocet. Tit. LVI.

LEX I.

2 *Frater admittitur ad defenſionem rei fratris ſine mandato.*
3 *Sententia lata contra fratrem, præiudicat eidem fratri,ſi non uult habere ratum.*

1 SI NEQVE. † ª Res iudicata contra unũ
a non nocet alijs, ſiue ſit cõiuncta perſona, ſiue non:ſiue in cauſa ciuili, ſiue in criminali: ſiue
2 ſit in eadem cauſa,ſiue in ſimili. † Opp.quòd
b frater ᵇ eſt perſona,quæ admittitur ſine man-
3 dato,l.ſed & hæ.ff.de proc. † Sol.Ex hoc nõ ſequitur,q ſententia lata contra eum præiudicet,ſi non uult hoc ratum ha-
4 bere.Fateor tamen, q † ipſe frater qui litigauit, teneatur ex cautione de rato,ſi eam interpoſuit.

ADDITIO.

a Si neq;.Bar.l.neq;.ff.de cri.expil.hær.
b Frater.Bar.l.ſæpè.ij.& ff.de re iud.l.ij.in fi.s̃.de eden.

LEX II.

a RES. ª Opp.l.Papinia.§.fi.de inoffi.teſt.Gl. quæ eſt hic dicit,q eſt regula,quæ fallit in caſibus, quos gl. ponit hic,quos uide. Cy.omnes caſus ſpeciales inducit per modum cuiuſdam diſtinctionis ualde longè,quam omitto pro modo,licet iſta diſtinctio egeret multis ſuppletiõibus.

ADDITIO.

a Res. Inn.c. quamuis. de re iud.

Cõminationes,epiſtolas,progrãmata. Tit. LVII.

Iſta rub. ponit ſummarium totius tit. continua ut in glo.

LEX V.

1 IVDEX. No. † quòd mandatum de mittendo aliquem in poſſeſsionem, non præcedente cauſæ cognitione, non ualet, ut hic, quod no. Dicemus in l.meminerint.ĩ.unde ui.quod tene menti.

a *Si ex falſis ª teſtimonijs & inſtrumentis iudicatum ſit. Tit. LVIII.*

ADDITIO.

a P. PAV. P. Falſis.No.q, licet teſtes producti in cauſa probarẽtur falſi, nõ tamẽ retractaretur ſentẽtia,niſi cõſtaret q, iudex motus fuiſſet propter illos,& qualiter iſtud procedat,uide Fel.c. inter cætera.ex̃. de re iu. uide latius de materia,quomodo poſt ſentẽtiã poſſit opponi exceptio falſitatis, & quid debeat probari,Fel.c.licet cãm.ex̃.de prob. Itẽ an ſufficiat probare teſtẽ fuiſſe corruptũ,Fel.c.ſicut.ex̃.de teſt.Itẽ q, pẽdente cognitione talis falſitatis obſeruari debet ſententia,Fel.c.acceptamus.ex̃.de fid. inſt.

LEX I.

a SI TABVLAS. ª Hic totus ti. breuiter hoc intendit, Sentẽtia prætextu falſorũ inſtrumentorum lata, reſcinditur * trib. cõcurrentib. ſeu conuenientibus. Si falſo ſunt producta, & de falſo nõ ſit cognitum.Et propter illa falſa ſit iudicatum, quod prodeſt ad tria, ſcilicet ad ſententiã reſcindendam,ad executionem impediendã,
b & ad ſolutum repetendũ. Opp.ᵇ de fid.inſt. l.ult.Sol.Ibi fuit de falſo cognitũ in primo iudicio, hic non. Si ergo in primo iudicio eſt cognitum de falſo,nõ nocet in alio,quod intellige,ſi ad eundem finem quæratur de falſo,in eo iudicio,Cy.l.peremptorias,s̃.de ſent.reſcin. non poſ.l. qui Romæ.§. duo fratres. ff. de uer.ob.Item opp.Inſt.qui man.non poſ.§.ſemel. Sol. ibi exponitur cauſa falſa,id eſt,non uera.

* Reſcinditur. Etiam ſi ſine dolo partis producta ſint: no. Bar. l.ſi ex falſis.num.iij. s̃. de tranſact. I. Concen. B.

ADDITIO.

a Si tabulas.Bar.l.Diuus.ff.de re iud.
b Opp.Idem l.Diuus.ff.de re iud.Bal.d.l.ult.& in l.ij.cum ibi no. ĩ. de fal.

LEX II.

1 *Sententia lata prætextu falſorum inſtrumentorum, & ſic reſcindenda, non firmatur per appellationem.*
2 *Probato falſo, ſententia reſcinditur per reſtitutionem in integrum, & quando id fallat.*

ET QVI. Dicitur hic & qui non prouocauerũt.
1 Quæro quid † ſi appellaſſent, an ſententia firmaretur? Videtur quòd ſic,ff.rem rat.ha.l.cùm minor. §. falſus. Cont. eſt uerum, per l. expreſſim.ff.de appel.Non ob.§.falſus.quia ibi ſententia ſolùm deficiebat propter defectum conſenſus, hic uerò propter fal-
2 ſitatem inſtrumentorum. † Quæro, probato falſo, qualiter ſententia reſcindatur.glo. hic dicit per reſtitutionem in integr.l.Diuus.de re iud.Fallit in caſu s̃.ſi ex fal.alle.l.j.Hoc,
a quod glo.dicit, ª eſt uerum,quando ſententia propter falſa inſtrumenta eſt lata contra præſentem.Sed ſi eſſet lata contra abſentem, eſſet ipſo iure nulla: l. ſi prætor. §. Marcellus. ff.de iud.& ibi not.Iſtam materiam plenè examinaui in d.l. Diuus.ff.de re iud.

ADDITIO.

a Glo dicit.Bar.l.nam poſteà.§.ſi minor.ff.de iureiur.& hic adde Bald. ĩ. eo.l.fi.& Bar.d.§.Marcel.& l.j.s̃.de aduo.di.iud. Adde quid iuris, ſi teſtis corruptus dixerit uerum.Inn.c. ſicut. de teſt.c. cum dile. de don. dicit quòd ſententia non tenet,ſed in c.cùm cauſam.de prob.tenet cont. glo.l.j. ff.de fal.gl.l.damus.C.de falſ.ponit quid iuris,in d.caſu. Barb.

LEX III.

2 *Quando committens falſitatem in iudicio,perdat cauſam.*

1 FALSAM. Circa iſtam l. eſt examinandũ unum,de quo eſt opi. † utrũ ſufficiat probare teſtes dixiſſe falſum,& illis atteſtationibus iudicẽ motum,ad hoc ut reſcindatur ſentẽtia?Hic uide
a tur quòd ſic.In cont.ª uidetur,q debeant probari duo,ſcilicet q dixit falſum,& quòd corruptus pecunia,l. Diuus. ff. de re iu.aliàs non reſcindatur ſententia. Pla. Gl. uidetur tenere cont.q non requiratur, q iudex ſit coruptus pecunia, quia idem eſt iuris in teſtibus, & in inſtrumentis, ſed in inſtrumentis nõ adhibetur illa diſtinctio an ſit corruptus uel non,ergo,&c. Veritas eſt iſta,quando aliquis ſe aſtringit in poſitionib. ſuis, uel in libello, qa dicit teſtes falſum dixiſſe corruptos pecunia.Certè ſi ad hoc ſe aſtringit, debet utrũq probare,aliàs nõ.ex̃.de ꝓb.c.licet.Et ibi Bar. & Inn. Ego ple-
2 nius in d.l.Diuus. † Opp. q qui ᵇ falſitatẽ cõmittit in iudi-
b cio,perdit cãm,ut s̃.de pœ.iud.qui ma.iud.l.j.& ff.de iu. fiſ. l.in fraudem.§.quoties.Sed hic dicitur, q cauſa reſtauratur

in priſtinum ſtatum. ergo malè. Breuiter, quandoq; quis cõmittit falſitatem circa acta iudicia falſificãdo & fraudando, & tunc perdit cauſam, d.l.in fraudem. Quandoq; committit falſitatem corrumpendo aduerſarium uel iudicem, & tũc perdit cauſam, ut ſ̃.de pœ.iud.qui ma.iud. Quandoq; committit fraudem circa teſtes, uel inſtrumenta, & tunc nõ perdit cauſam. Ita loquitur totus iſte tit.

ADDITIO.

a Contrarium. An ut ſententia reſcindatur, ſufficit probare teſtes falſum dixiſſe, an requiratur etiam q̃ probetur eos fuiſſe corruptos, Bal.l.fi. ſ̃.eod. Spec. & Io. An.tit.de ſenten.§.qualiter.uer.item opp. & an tunc ſententia retracetur, uide in uer.ſequentib. Et an ſi poſt terminum teſtes nõ poſſunt reprobari, an iudex poſſit inquirere, Bar.conſ.xcix.

b Qui. Scripſi poſt Imo.d.l.j.de re iud.

LEX IIII.

1 Exceptiones oppoſitæ poſt ſententiam contra actionem primam, & aliæ quæ poſſunt incõtinenti probari, impediunt executionem ſententiæ.

a 1 b VDICATI. Vides hic, q̃ iſta exceptio [a] impedit executionẽ. Cont.ſ̃.de ord.co.l.fi. Sol. † quædam exceptiones [b] opponuntur poſt ſententiam, ſed contra actionẽ primam, & iſtæ impediunt executionem, l.j.ſ̃.de iur.& fac.ign.& ibi dicã iſtud. Quædam exceptiones opponũtur poſt ſententiam, contra ipſam ſententiam, non cõtra actionem primã, & hic aduerte, Aut de illa exceptione liquet nullo alio probato extrinſecus, ut quia fuit prolata nulla præcedente inſtantia, uel fuit cõdemnatus dominus, ubi deberet condemnari procurator, & ſimilia, tunc etiam impeditur executio, l.j. ſ̃. de exec. rei iud. Si uerò requiritur alia probatio extrinſecus, tũc aut iſta probatio requirit altiorem indaginem, & tũc nõ impedit executionem, l.fi.ſ̃.de ord.cog.& ſ̃. de fal.l. ij. & ex̃. de in integ.reſt.c.auditis. Si uerò illa exceptio poſsit probari incontinẽti, tunc impediretur executio, & hic eſt caſus in l.noſtra, nam hic loquitur quãdo iam in alio iudicio inſtrumẽta erãt probata falſa, ita quòd de falſitate probatio erat pro aperta & manifeſta. & uide tex. qui dicit, q̃ iſta diſtinctio ſit uera, probatur per rationem. Nam uos ſcitis, q̃ in executione ſententiæ adhibetur cognitio ſummaria, l.à diuo Pio.§.ſi ſuper reb.ff.de re iud. Sed in ſummarijs cognitionibus admittuntur exceptiones, quæ poſſunt probari incontinenti, non quæ requirunt indaginem, l.iij. ſ̃. ibidem. ad exhib. & ad Trebel.l. ille à quo.§.ſi de teſtamento, & l.à quo.in princ.

c ut in poſſeſ.leg.ex hoc habes practicam, [c] quãdo formas exceptionẽ contra executionem ſentẽtiæ, quia debes dicere, q̃ paratus ſum incontinenti probare, quòd ſi non poſſet probare incontinenti, iudex poſſet eam reſpuere.

ADDITIO.

a Exceptio. An iſta exceptio falſi, impediat executionem, Bald.l.ij. ſ̃.de fal. & in add. Spe.de exec.ſenten.

b Exceptiones. Quæ exceptiones poſſunt opp. in executione ſententiæ, uide eum in l.iiij.§.condemnatum, l.Diuus.in fi.de re iud.

c Practicam. No.hanc practicam, contra executionem ſententiæ.

De confeſsis. *Tit.* *LIX.*

Continua ut in gl. Dictũ eſt ſ̃. de uerè condẽnatis, ſequit̃ uidere de quaſi cõdemnatis, qui dicunt̃ confeſsi. Quærit gl. quõ differt hic tit. à tit.de inter.act. Dicit gl. q̃ hic tit. habet locũ poſt lit.cõte. Et uide gl. de hoc nõ. de interr.act. ſuper rub. de proc. l.nõ ſolũ. in prin. Veritas eſt iſta, q̃ hic tit. habet locum ante lit.cõte. & poſt, qa etiã nullo præcedẽte libello, uel litis cõte. fiũt cõfeſsiones, ut ſ̃. uidebitis, & differt ab illo, qa ibi de interrog. quę fiũt in iudicio ante litis ordinationẽ, hic de his quæ fiunt ad litis deciſionẽ, dixi ff.eo. ſuper rub.

LEX VNICA.

5 Quæ pertinent ad iuriſdictionem uoluntariam iudicis, poſſunt in quolibet loco expediri.

7 Confeſsiones factæ in iudicio quid damni afferant confitenti, & num. cum ſequen.

10 Poſitioni iuris, non tenetur quis reſpondere, & in cauſa capitali confeſsio ſpontanea præiudicat.

11 In criminalibus, quando quis habetur pro iudicato, per confeſsionem debet ſequi ſententia diffinitiua.

12 Idem in cauſa ciuili, quando confeſsio emanauit poſt litem conteſtatam.

a 1 2 CONFESSOS. [a] † Confeſsus in iure, habet̃ pro condẽnato, & cõtra eum poteſt fieri executio. No. q̃ cõfeſsus in iure habet̃ pro cõdemnato. l.j.ff.eo. † No. q̃ à confeſsione ſua quis nõ põt recedere, quod dicam in l.

3 error.de iur.& fac.ign.& dixi ff.eo.l.ij. † Tertiò no. q̃ cõfeſsio habet executionem paratam. Ita dicit hic tex.& l.poſt rẽ. ff.de re iud.& l.debitorib.e.tit. Et ꝓpter hoc in ciuitate iſta, in

b ſtrumenta confeſsionata [b] mandantur executioni, ſicut ſen

c tẽtiæ diffinitiuæ, [c] quia per ſtatutũ ſi ſit cõfeſsio facta coram notario, uideatur facta coram iudice. in Tuſcia uocantur inſtrumenta guarentigiata, quod no. Venio ad gl. magnã. Vides quòd gl. ponit reg. & multas limitationes ad eam. Ego pro declaratione gl. formabo pro qualibet limitatione unam oppoſitionẽ. Opp. q̃ cõfeſsio nõ præiudicet, l.ſi ex cautione. & l.ex cõtractibus. ſ̃.de non nu.pec. dicitur q̃ intra biennium poteſt obijcere exceptionem nõ nu.pec. licet fuerit cõfeſsus. Huius timore dicit gl. q̃ hic debet intelligi cõfeſsus, ſcilicet, in iudicio. Nam ibi loquitur de confeſsione extra iudicium, quæ non prodeſt ad obligandum, ſed ad liberandum, dicit gl. Sed de hac confeſsione extra iudiciũ, nihil dicam hic, ſed materia eius eſt in l.generaliter. de nõ nu.pe. & ibi dicã. Tetigi in l.non ſolùm. ſ̃.ſi liberationis uerba. de lib.

4 leg. iuxta hoc eſt uidendum, † qñ dicatur fieri confeſsio in

d iure. [d] Gl. hic dicit, in iure ubicunq; ſit iudex, ff.de interrog. act. l.uoluit.§.& ait. In cont. uidetur q̃ iudex debeat ſeruare locum maiorum, l.cùm ſententiam. ſ̃. de ſen.& l.pe.§.fi.ff.de

5 iuſt.& iu. Propter quod dic, q̃ † quædam ſunt, quæ pertinent ad iuriſdictionẽ uoluntariã, & iſta poſſunt expediri in quolibet loco, l.ij.ff.de off.proc.& le. & ſic ſeruat̃ in emãcipa

6 tionib.& ſimilib.caſib. † Quædã pertinent ad iuriſdictionẽ cõtentioſam, & tunc ſi quidem debẽt expediri ſummariẽ, & de plano, poſſunt expediri in quolibet loco, l. nec quicquã. §.de plano.ff.de off.procon.& l.ij.§. dies. quis ordo in bon.

e poſſ.& ibi gl. Quædã uerò requirũt plenariã [e] cauſæ cognitionẽ, tunc ſi quidẽ quod agit̃, pertinet ad litis ordinationẽ, põt expediri in quolibet loco, d.l.uoluit.§. qd̃ ait. de interr. act. Si pertinet ad litis deciſionẽ, debet ſeruari locus maiorum, d.l.cùm ſententiã. ſ̃.de ſent. cũ ſi. ſeruata diſtinctione, quã dixi in l.ſi ut, pponis, la ij.qũo & qñ iud.& l.j.de ſent. ex

7 bre.reci. † Iſtæ ergo cõfeſsiones quę pertinẽt ad litis deciſionem, debẽt fieri in loco maiorũ. Fallit ex cauſa, quia propter qualitatẽ perſonæ * põt mitti ad eam, ut reſpõdeat. ff.de iureiu.l. ad egregias. modò habetis primũ. Op.l. ætate.§.j.ff. de interr.act.& ſ̃.de prob.l. exẽplo. Dicit gl. intellige hoc, qñ confeſsus eſt cõtra ſe, ſecus ſi pro ſe, ut in cont. Hoc q̃ cõfeſsio facta pro ſe, non proſit, fallit in caſib, qñq; propter delictũ aduerſarij, l.ſi qñ. ſ̃.unde ui. Item quãdo defertur iuramentum in litem, in caſibus qui ponuntur in l.in actionib. ſ̃. de in litem iur. Item ubi defertur iuramentum in defectum probationis, l.admonendi. ff.de iureiur.& l.in bonafid ſ̃.de iureiuran. Circa prædicta eſt uidendum, quid ſi confeſsio contineat aliquid contra ſe & aliquid pro ſe, utrùm in eis quæ ſunt contra ſe ſtetur, & in alijs non? Iſtũ paſſum examinaui in l.Aurelius.§. idem quæſijt. ff. de libẽ. leg gl.l.ſi quidem. ſ̃.de excep.& ibi dicemus. Opp.iij.l. cer-

8 tum.ff.eod. Soluit glo. † quòd hoc debet intelligi, quando certum confeſsus eſt, aliàs ſi incertum, cogitur ad certificandum, ut in contrario. Ego intelligo, & in omnibus caſib. in quib. ualeat ſententia incerta, l.ij.de ſent. quæ ſine certa quãtitate, in illis ualet confeſsio incerta, quia æquiparantur confeſsio & ſentẽtia, ut hic uidebitis, & eo modo meret̃ executionem, cõfeſsio incerta, ſicut ſententia incerta, & in executione declarabitur. Quid enim ſi eſses confeſsus te eſſe hæredẽ Titij, & me poſsidere hæreditatem, quare non ualet iſta confeſsio, uel me geſsiſſe negotia tua per x.annos, & ſimi. Vlteri-

9 us opp. l.confeſsionib. & l.ſi is. ff. de inter.act. Sol. gl. † quòd hic debet intelligi, q̃ ſit confeſsus id quod ius uel natura nõ reſpuit, aliàs non ualeret, ut in cont. Ex qua gl. no. q̃ poſitionibus iuris non tenetur quis reſpondere, quia in eo reſponſio nihil releuat. Si enim ego reſponderem contra ius, nihil ualeret, & ſecundum ius non releuat ponentem, l. ij.ff. eo.& ibi dixi, & l.ornamentorum. ff.de auro & arg.leg. Opp.ff.ad leg. Aquil. l.inde.§. fin. cum l.ſeq. & l.qui Stichum. ff. eo. Huius timore limitatur iſta reg. q̃ hoc debet intelligi de eo, qui confitetur factum, cuius nomine cum alio poſſet eſſe actio. Nam ſi ego eſſem confeſsus me occidiſſe hominem uiuentem, non ualeret, quia huius nomine nõ poteſt eſſe actio cũ alio. Sed ſi eſſem confeſsus me occidiſſe Titium, quem occidit Seius, ego tenerer, quia huius nomine cũ alio poſſet eſſe actio. Opp.ff.de quæſt.l.j.§.diuus.& §.ſi quis ultro. Huius timore dicit gl. q̃ ibi debet intelligi, confeſsus, in cauſa pecuniaria, nam in cauſa capitali confeſsio ſimplex non præiudi-

10 cat, niſi perſeueret. Ita uult gl. † hic. Videte domini, quod hic dicit gl. q̃ in criminali non ſtatur confeſsioni ſtatim, eſſet uerum ſi cõfeſsio eſſet extorta metu tormentorum, ut in cont. Nam ſi confeſsio eſſet ſpontanea, ſtatim ei ſtaretur, ſ̃. de pœ. l.cum reis. & glo. ubi dixi. ff. de cuſt reo. l.j. & ibi uide. Verum tamen licet confeſsioni eius ſtetur, non tamen pro iudicato habebitur, niſi requiratur ſententia, ut ſtatim uidebitis ſ̃.

f dum loquar in criminalibus. Opp. dicitur hic, pro iudicato habebitur. [f] & ſic innuit q̃ non debet ferri alia ſententia, contrà, ff.eo.l.certum.§.fin.& l Iul. Glo. quæ eſt hic, dicit opti-

11 mè, quam menti tenebitis. † Quandoq; quis confitetur in criminalibus, & tunc ſine dubio debet ſequi ſententia diffinitiua, aliàs non habetur pro iudicato, uel condemnato, l.ſi

12 confeſsus. ff.de cuſt.reo. † Aut in cauſa ciuili, & tunc aut cõfeſsio emanauit ante litis conteſt. quia nullo dato libello, & tunc habetur pro condemnato, & ita loquitur hic. Aut poſt lit.conteſt. tunc debet ſequi ſententia, l. contraria. Item dicit glo. tua hic, & bene. Cont. hoc uideẽ l. ſi debitor. de iud. Sol. illud præceptum quod ibi fit, non eſt ſententia diffinitiua, ſed magis ad executionem pertinet, quàm ad cõdemnationem. Opp. & uidetur, q̃ confeſsus non habeatur pro condemnato, ff eo.l.certum.§.ſed an. Sol. Intellige quando confeſsus erat maior, ſecus ſi minor, ut ſ̃. Et hoc intellige in mino-

13 re, ſcilicet in pupillo. † Nam confeſsio adulti tenet, ſed reſtitueretur, d.l.certum.§. minorem. Et eſt hic unus de caſibus, in quo differt ſententia à confeſsione, quia ſententia lata cõtra minorem in defenſam, eſt ipſo iure nulla, ſecus in confeſsione minoris. Rationem aſsignat Dy. quia ſententia fertur in inuitum, confeſsio in uolentẽ. Circa hoc tamen quidam ſunt in cõtraria opi. ut Mar. Syl. Cy. refert hic opi. Dy. & l.clarum. de auto. præſt. & dixi in d.§.ſed an. Opp. iterum de ipſo §.ſed an. Sol. Ibi loquitur in confeſsione tutoris, hic in con-

14 feſsione principalis. † Iſtud habet magnum dubium, quando confeſsio tutoris & curatoris, præiudicet domino. Breuiter doc. uidentur incidere in hanc ſententiam, Siquidem cõfeſsio iſta emanauit per modum uoluntariæ iuriſdictionis, quia fuit coram iudice tutor, curator, uel procurator, & ſpõtè cofeſsus eſt, tunc nõ præiudicat domino, §.ſed an. Aut per modum contentioſæ iuriſdictionis, quia habebat neceſſe reſpondere poſitionibus, uel interrogationibus, tunc talis cõfeſsio præiudicat domino, l. non ſolùm. in prin. ff. de proc. Ita debet intelligi l.j. dixi latius in d.§.ſed an. gl. dicit latè. Op. l.j.§.diuus.& §.ſi q̃ ultrò. de quæſt. Sol. intellige q̃ hic fuit cõfeſsus ſpontè, ſecus ſi coactè, ut in contrario. Item opp. l. error. de iur.& fa.ign.& l. non fatetur. ff.eod. Sol. Dicit glo. hic, quando confeſsus fuit ſcienter, ſecus ſi per errorẽ, ut in cont. dicit glo. Ad hoc opp. quia error facti non poteſt reuocari poſt ſententiam, d.l.error. ſi confeſsus habetur pro iudicato incontinenti, ergo uidetur quòd talis confeſsio reuocari non poſsit. Sol. ut dicã in d.l. error. Opp. l. certum. §. ſi quis abſente. ff. eo. Sol. intellige hic de confeſsione facta in iudicio

15 parte præſente, aliàs nõ ualeret. † Ideò ſis memor facere poni ſemper confeſsionem in actis. Idem habes in l.fi. de interactio. Opp. ſ̃. de lib.cau. l.interrogatam. & l. parentes. Sol. Intellige ibi quando confeſsio fit circa id circa quod quis nõ poteſt ſibi præiudicare. Opp. l.ij. ff. de his quæ in frau. cred. Dicit glo. quòd reg. eſt uera, niſi fiat in fraudem. Certè iſta limitatio non eſt neceſsaria, quia etiam tunc ualet, ſed reuocat̃ per Paulianam *, uel Calui-

16 ſianam * actionem. Vltimò gl. ponit quoſdam uerſus, qui omnia prædicta comprehendunt. Quærit gl. † utrùm confeſsio ualeat ſine interrogatione. Dic ut in ea. Caſus

17 eſt in l.ſi ſine. de interro. act. † Quærit glo. ſ̃

g quo iure poſsit compelli reſponderẽ? Gl. dicit officio iudicis, & bene. Dicemus in l. ij. §. quod obſeruari. de iur.cal.& gl.& ll. quas gl. alleg. Circa hoc quod dicitur hic, q̃ cõfeſsio

18 meretur executionem, † quæro utrùm confeſsio facta coram iudice, mandetur executioni per alium? Idem quod in ſententia dico, l.à diuo Pio.§.j ff. de re iud. & ibi de hoc.

19 Quæro, † utrùm confeſsio [h] facta coram iu-

h dice incompetenti, mereatur executionem? Reſpon. q̃ non, ſicut nec ſententia, ſ̃.ſi à non comp.iud.per totum, & ex̃. de iud.c. at ſi clerici. † Quæro, † an confeſsio facta coram

20 arbitro præiudicet, ſicut facta coram iudice. Pet. de Bel. Pert. tenet q̃ non, quia ſentẽtia arbitri non habet uim ſententiæ, l.j ſ̃. de arb. ergo nec confeſsio. Cont. hodie puto. Cùm enim hodie eſt data uis ſententiæ arbitri, quando eſt emologata, ideò omnibus actis coram eo creditur, l.cùm anteà. ſ̃. de arb. ergo & confeſsioni.

* Paulianam. Per quam ſubuenitur omnib. creditoribus. ſi quando debitor in fraudem ipſorum alienauerit: l hac. ſ̃. quæ in fraud. cred. I. Concen. B.

* Calui ſianã. Per quam ſuccurritur patronis, ſi liberti, in fraudem ipſorũ bona ſua alienauerint: l. j. ſ̃. ſi in frau. pat. l. j. §. dolum. ff. eod. I. Concen. B.

ADDITIO.

a Confeſsos. Et de confeſsione erronea, Bar. conſ. cxxij. Barb. De differentia inter hunc tit. & tit. de interr. act. Bar. in ru. ff. eo. Et an confeſsio unius noceat alij, Bar. l.ij. ſ̃. de eden. & doc. Quæ differentia ſit inter confeſſum, & conuictum, Abb. c. at ſi clerici. de iud. Bal. l.ij. ſ̃. quo. ap. & ſtatutum faciens mentionem de confeſſo, ſimiliter intelligitur de uero, non de ficto. Ant. & alij, c. at ſi clerici. de iud & l. quoniã. & quod ibi Bal. ff. de his qui no. infamantur. ubi dicit, q̃ bannitus qui ex forma ſtatuti habetur pro confeſſo, efficitur infamis. Gul. in Spec. de confeſ. §. nunc uidendum. Alexand. l.ij. §. penul. de eden. ubi dixit q̃ quamuis cõfeſsio facta in uno iudicio, faciat probationem in alio, nunquam tamen hoc eſt uerum ſi ſit facta per procuratorem, recipit tamen dictam ſtatutum interpretationẽ paſsiuam, ut habetur poſt Bar. l.ij. ſ̃. quo. ap. Quando autem ſtatutum dicit, habeas aliquem pro confeſſo, debes intelligere de confeſsione iudiciali & ſolenni, ſecũdum Bal. l. quoniã. in prin. cõm. ff. de his qui not. inf. q̃l dixi tenendũ, & ſcias q̃ ille qui cõfitetur, uidetur promittere dare, Bar. l. ex facto. de hæ. in. Bar. l. pu. §. fi. ff. de p.

b Confeſsionata. Quæ eſt ratio quòd hodie inſtrumentũ confeſsionatũ habet executionem paratã de iure cõmuni, Bal. l. j. ſ̃. de exec. rei iud. Pau. de Eleaz. in comm. c. ex parte. de confeſ. & Ant. Adde Caſt. conſ. lxxiij.

c P. PAV. P. Diffinitiuæ. Bar. l. cũ huius. in fi. in prin. ff. de bo. aut. iu. poſ.

o Iure. Et quid ſi fit corã notario, gl. l. iubemus. ſ̃. de li. cau. Bar. l. poſſeſsio. §. & ſi poſſ ff. de acq. poſ. Sed quid ſi eſt facta coram arbitro? Pet. & Cy. hic concludunt q̃ non dicatur facta in iudicio. Sed tu uide Bar. ſ̃. ea. l. in fi. qui uidetur tenere cont. per Pau. de Eleaz. in c. ex parte, de confeſ.

e Plenariam. Bar. l. iiij §. hoc autem. iij & v. opp. de dam. infe.

f Habebitur. An confeſsus habeatur pro condemnato, Bar. l. j. ſ̃. eod. Idem tenet Inn. c. quærenti. de off. deleg. ſcilicet q̃, in criminalib. licet quis confiteatur, non mandatur executioni, niſi feratur ſententia. Alle. l. ſi confeſsus. hic alleg. & ij. q. j. c. nos in quẽquam. & c. ſicut. Secus in ciuili, ubi uidetur uelle ibi dum dicit currit etiam confeſsio à die cõfeſsionis. ff. de confeſ. l certum. Et dicit Inn. c. qualiter. el ij. de accuſ. q̃, ſi aliquis confitetur crimen in iudicio ſine alio proceſſu, fertur ſententia diffinitiua quantumcunq; pœna grauior imponi poſsit. Alleg. ſ̃. ad l. Aquil. l. proinde. de conſt. c. ij. & ij. q. j. c. j & ij. & uide gl. c. nos in quenquam. Bar. ſ̃. prox. & an confeſsus poſſit appellare, Bar. l.ij. ſ̃. quo. app. non recip. Adde an confeſsus habeatur pro condemnato, & quid ſi metu tormentorum, Anch. conſ. xxiij.

g Gl. Vide Bar. l. diuus. de cuſt. reo. Pau. de Eleaza. c. ex parte ex̃. eo.

h Confeſ-

h Confeßio. Vtrùm confeßio facta coram iudice mandetur executioni per alium. Inn.c.per inquiſitionem.de elect.& Io.And.tit.de confeſ.§. ſequitur. uer.v.non ualet.in add.Frid.de Scalis diſputando concludit, quòd ubicunque iuriſdictio iudicis incompetentis, non poteſt prorogari per confitentem, ibi confeßio facta eſt nulla. Sed ibi iuriſdictio ſua poteſt prorogari, cõfeßio facta tenet. Ang.l.j.ff.de confeſ. Dicit tamen Inn.d.c. q̃ confeßio cleri ci facta coram iudice ſeculari non ualet, ut poßit condemnari, tamen clericus tractus coram iudice incompetenti, poterit compelli ad cõfitendum, quia prius fuit confeßus. Angel.d.l.j. & ibi ponit, quid ſi talis confitens mortuus eſt. Alleg.Inn.c.fi.de ſucceſ.ab inteſt. Et iſtis adde ſingularem glo. l.quid ergo.§.ex compromiſſo.de infa.quam ad hoc alleg. Ang. & Imo.l. infamem.ff.de pub.iud.& dicit Lap.ad literam,c.docet.de imm.eccl.q̃ ualet confeßio facta in loco prohibito,alleg.quod ſcribit Arch.xxx.q.ult.iu dicantem.& Bu.de proc.c.auditis.quod eſt uerum,ſi ſit coram iudice non prohibito,ſecundum Inn,d.c.per inquiſitionem.aliàs ſecus, d.c. at ſi cleri. de iud. Et ſecundum hoc tenet, q̃ ualet confeßio à ſubdito facta coram ſuo iudice,licet extra territorium,quamuis proceſſus aliàs non ualeret, d.c.de cet.& adde Bar.& quæ ibi dixi,ff.de cuſt. reor. Et de confeßione facta in ciuili,an præiudicet in criminali,Bar.l.ij.ff.ui bon.rap. Adde Bal.conſ.aliquis confitetur coram iudice.dic q̃ confeßio facta coram incompetenti iudice ualet,non quo ad condemnationem, ſed ut cogatur perſeuerare. Inn. c.cùm ſuper.de confeſſ.& in c.per inquiſitionem.de ele.Pro quo alle.Bal. l.c.v.& ibi gl.de adult.licet dicat in contrarium,d.c. at ſi clerici. tamen tenet dictum Inn. Adde an confeßio facta in iudicio nullo, abſente parte ualeat? Bal.conſ.cxlix.iij.lib.Et an confeßio facta ſuper inepta inquiſitione ualeat,uide pulchrè Ang.conſi.clxxvij. Vtum tamen ſcias,q̃ ubi ex confeſſione alicuius mortui ante cõdemnationem,agi non poteſt contra eius hæredem,q̃ hoc non habet locum in famoſo latrone, quia licet non moriatur ante condemnationem,poteſt agi contra eius hæredes.Ioan.And. in addit. ad Spec.tit.de accuſ.in iij.par.§.j.uerſ.quid ſi latro. Ant.c.præſentata. de teſt. And. Barb.

a *Res inter alios acta.* [a] *Tit. LX.*

ADDITIO.

a P. PAV. P. Acta. Limita iſtam reg.nõ procedere in ſententia declaratoria,ius,ſ.alicui competere,Ro.conſ.cccxlvij.ad fi. Itẽ quòd ſententia inter alios lata,probet inter omnes,q̃ ſic fuit lata.Pau.conſ.ccclxxx.in prin. Itẽ q̃ ſententia lata inter alios,ſufficiat in poſſeſſorio ad colonũ expellendum, Fel.c.quãuis.& Iaſ.limitantem reg.plurib.modis,in l.j.C. de eden. Item q̃ teſtes recepti inter alios ſi ſunt mortui,ſemiplenã probationẽ faciunt inter alios.Iaſ.l.admonẽdi.de iureiu.in lect.et in repe.uide aliqua in materia per Soc.l. Modeſtinus.ff.de exe.rei iud.Dec.conſ.xliij.in vj.rub.ad fin.Itẽ quomodo ſententia præiudicet tertio,quando ipſe fuit citatus, Alex. l.ſæpè.ff.de re iud.quando alteri præiudicet.

LEX I.

a INTER Alios.[a] Non eget ſummario, q̃a rub. ſummat totum tit.Iſtum tex. habuiſtis ſ. qui. res iud.nõ nocet.Differt tñ hic tit.ab illo,quia ille loquit̃ de ſententia tm̃,hic de omnibus actis.

ADDITIO.

d Inter alios. Vide limitationẽ per Inn.c.quãuis.de re ind.& l.ſæpè.per doc. ff.eo.tit.ubi ſatis dixi.Gl.l.ij.ſ.de eden.dubitauit an acta in uno iudicio ualeant in alio,& cõtra eaſdẽ perſonas,& cõtra diuerſas. Et concludit quo ad quale præiudicium faciunt fidem in alio,nõ ad plenã probationem,l. ſi duo patroni.in prin.ff.de iureiur.maximè ſi perſona in hoc ſecundo iudicio interueniens,fuit in primo. Idem ſi ſit ratio connexitatis perſonarũ, l. res hæreditarias.ff.de cri.expil.hæred.Pone ergo regulam in actis,& dic. q̃ res inter alios acta,alijs non prodeſt,neq̃ nocet,l.j.ſ.quib. res iud. non nocet,in iſto tit.quod tamen intelligo in actis,poſt quæ nulla eſt ſecuta ſententia,quæ regulat ius diſpoſitum,ſiue actionem,& ſi ex actis non oriatur actio,ut eſt gl.l.& ſi poſſeßori.§.pen.ff.de iureiu. præterquam in confeſſione & iuramento,de cõfeßione eſt l.proinde.§.j.ff.ad l. Aquil.& de iuramento in toto tit.de iureiur. Vnde non bene fuit locutus Inn.d.c.cauſam quæ.de teſt.dum uoluit q̃ quando nocet ſententia,noceant acta,quia intelligo in actis,de quib.ſ. non æquiparando acta ipſi ſententiæ, ſed referendo ſingula ſingulis,quã limita nõ habere locũ in l.ſæpè.de re iud.ubi prior creditor patiẽs debitorẽ experiri,perdit iura ſua ex actis factis per poſteriorem.ſecũdò limita,niſi ſententia faciat ius,l.ingenuũ.ff.de ſtatu ho. quãtuor interuenientib. Primò q̃ ſit legitimus defenſor,& hoc ab initio, l.cũ non iuſta.ff.de colluſ.detegen.ſecundò in proceſſu,quòd cauſam defendat, l.qui repudiantis.in fi.ff.de inoff.teſt.Tertiò in ſententijs,quæ ferantur uerbis affirmatiuis,l.diui fratres.ff.de li.cau.Quartò poſt ſentẽtiam,quòd nõ appareat colluſio.Quintò limita in caſib.in quib.quis debet cauſam ab eo pro quo ſententia lata fuit,quia ſententia talis prodeſt,l. hæredes. §. idem ſcribit.ff.fa.ercif.& uide in l.ſi ſuperatus.ff.de pig.Sextò limita,ſi tractamus q̃ ſententia noceat illi qui ex trauſuerſo in iudicio cõparuit pro inter eſſe ſuo, Là diuo Pio. §.ſi ſuper rebus.ff.de re iu.in l.ſi ſuſcepta.ff.de inoff. teſt.Septimò fallit in caſu gl.l.ij.§.hæc pœna,ff.quod quiſq; iu.ubi qui impetrauit ius iniquum contra unum,patietur retorquutionẽ ab omni.Octauò limita,in materia feudali,in qua ex facto uaſalli,dummodo fraudẽ non committit,præiudicatur domino ſcienti uel ignoranti,c.j.§. uaſallus. ul.ſi de feu.fue.cont.inter do.& ag.Sed & hoc fallit in caſu l.ij.ſ.de pact. Nonò fallit in caſu,quem ponit Cy.in l.deſideriũ.ſ.depoſ. ubi inſtrumentum inter Titium & Stichum probat,etiam contra Mar.Fallit decimò,in proceſſu facto contra reũ principalẽ,nã ex iſto aperitur uia contra fideiuſſorem,§.j.& §.ſed neq;.in auth.de fideiuſ.l.ſancimus.§.pe.ſ. ad Treb.in gl. Debitum autem principale debet probare cõtra fideiuſſorem. Aliter enim potuiſſet fideiuſſor cõdemnari,niſi fuiſſet fideiuſſor iudicij,l.fi.ff.ſi aduerſ. rem iud.uel niſi in patre condemnato in filio,in quem patrem ſit executio in peculio,l.ſi condemnatus.ff.de nox.l.ſi filio.ff.ſol.mat. latè per Dy. & Bar.l.cùm filius.de uer.ob. Vndecimò fallit in caſibus in quib.acta ſunt facta cum procuratore,& procurator ex aliqua iuſta cauſa remotus eſt à iudicio,nam iſta acta fidem faciunt contra dominũ,l.in cauſæ.§.ſi ex parte.de procur. Quod ſingulariter limito, niſi remotus eſſet procurator ab inſtãtia ratione ſuſpicionis,quia tunc oporteret omnia de nouo actitari, l. quæ omnia.de proc. Duodecimò fallit,ubi inquiſitus confitetur furtum,nã ex hac confeßione tenebitur etiam parti,cuius intereſt.dicit Inn.c.cùm oporteat.Bal.l.ij.C.de eden.& Ang.ff.de iur.om.iud.l.imperium. Tertiodecimò fallit in caſu quo reſultat confeßio uera contra defunctum, nam iſta nocet hæredi,ff.de iur fiſ.l.eius qui delatorem.& Bar.l.manifeſtæ.ſ.de iureiur.& ſingulariter limita habere locum in confeßione reſultante in uita confitentis. Si autem reſultaret ficta confeßio contra eum, qui ſe ipſum interfecit,& ficta confeßio noceret hæredibus,l.ij.& ibi Bar.qui teſt.fa.poſ. & Bal.l.j.ſ.ex delic.defun. Item fallit in caſibus,in quib. prima cauſa, & acta inde facta,habent ſe ad ſecundam cauſam,& ſecunda acta, & quãdo abſolutoria lata in prima,parit exceptionem rei iudicatæ in alia.& iudicia ſunt eiuſdẽ naturæ, ſcilicet quia ciuilia omnia, præiudicabitur. l.fundi. & l.fundum.ff.de exce.ſecus ubi cauſæ ſunt diuerſi generis,puta,una ciuilis,& alia criminalis,fallit in caſibus quos ponit Bar.d.l.ij.de eden.

De relationibus. *Tit. LXI.*

LEX I.

a SI QVIS.[a] Iſte tit.eſt ſatis bonus, & habet
b quandã bo.Gl.continua ut habes in ea.Diuiditur,Primò ponit quale ſit officiũ iud.[b] facta relatione. Secũdò quale ſit officiũ iud. in ipſa relatione facienda. Secũda ibi,ſed nec ad nos.
1 Breuiter hoc intendit, † Facta relatione debet offi.iud.conquieſcere,aliàs appellabitur. Item relatio debet fieri plenè, & examinatione eius facta cum partib.no.hunc caſum. Se-
c cundò no.gl.poſitã[c] ſuper uer.ſententiã. † Dicit ſtatutum q̃
2 iudex debet cõmittere cauſam cõſilio ſapientis, parte petente,quid ſi poſt cõmiſsionem factam,ante habitum conſiliũ, uult iudex pronũciare? Rñ. ſentẽtia tenet, licet poſsit per appellationẽ reſcindi. Caſus eſt hic,ſẽcundum intellectum hu-
3 ius l.quod perpetuò tene menti. † No.ex hac l. q̃ ſapiẽs cui cauſa committitur conſulenda, non poteſt recipere nouas probationes,nam ei debet mitti cauſa plenè inſtructa, quæ
4 alia dilatione non egeat, l.cùm à nobis.ſ.de dil. † No.quando committitur cauſa conſilio ſapientis, & formatur pun-
d ctus,[d] debet hoc fieri de conſenſu partium, & de hoc debet apparere apud acta. Sed ſi partes diſcordãt in puncto,uide-
5 bitis j̃.l.prox. Vlterius no.ad id quod ego dixi pluries, q̃ † q̃ñ in ſententia cõtinetur lit.cõte.receptis confeſsionib.partiũ,facta publicatiõe teſtiũ,& iuramẽto de calũnia,& ſimilia,
e ſi quidẽ ſentẽtia eſt lata partib. præſentib.[e] & nõ reclamãtibus,dico q̃ ſentẽtia iſta ,pbat acta ſic præceſsiſſe. Hic eſt tex. niſi

niſi pars cõtradicat,quia ſi diſplicet ſibi, debet contradicere aliàs cõſentire uidetur,ut hic,& de hoc uide Cyn. in auth. ſi quis in aliquo.ſ.de eden. & quòd relatio fiat ita ſummariè narando,uidebitis j̃.eo.l.fi.De hoc per Inn.ex̃.de off.dele.c.
f cùm in iure.& per eundem in c.qm̃.& no.c.cùm Ioã.[f] ex̃.de fid.inſt.Cy.de non nu.pe.l. ſi ex cautione, & l.cũ aliquis. de iur.del.& l.prædijs.ff.de leg.iij.& c.cùm olim.ex̃.de cen. Dixi de hoc de re iud.l.acta.in prin.tangitur per Cy.in auth. ſi quis in aliquos.ſ.de eden.& melius in emancipatione.de fi.
g inſt.Dixi de hoc,ff.de re iud.l.acta.in prin. Vlt.no.[g] † q̃ qñ
6 iudex facit aliquid petere parte præſente[h],cui diſplicet, de-
h bet contradicere.Ideò facias poni in actis, parte præſente & contradicẽte, aliàs innuit hic,q̃ uideat̃ cõſentire, quod perpetuò tene mẽti. Attñ in ſentẽtijs cauſarũ diffinitiuis & inter locutorijs,ubi appellationi locus eſt,nõ uideẽ cõſentire, niſi taceat per x.dies,uel aliũ actum exprimat,l.Labeo.ſ.qũo & qñ iu.& ſ.de re iu.l.ad ſolutio. Venio ad apparatũ.opp. q̃ relatio nõ poſsit fieri,ut ſ.de ped.iud.l.placet. Dicit gl. q̃ ibi loquitur in iudice delegato,hic in ordinario, tu dic,q̃ ibi erat certũ de iure, hic nõ. Et circa iſtã materiam,an relatio permit
7 tatur fieri, diſtingue ut hic in gl.j.clara. † Quæro,utrũ à rela-
i tione[i] poſsit appellari? Gl.hic uidetur dicere q̃ ſic,& iſtæ ſtruſtratoriæ dicunt̃ appellationes. Alij dicunt contrà,q̃ non eſt appellatio, ſed contradictio quædam. Et iſtam tenent doct. Iac.de Are.& alij no.l.j.§.quæſitum.ff.de appell.

ADDITIO.

a Si quis. Quo caſu licet contradicat,& licet non appellet,nõ ſufficit.Inn.c. q̃ ad conſultationem.uerb.incipit.de re iud.
b iud.Scripſi in l.apertiſsimi.ſ.de iud.
c Poſitam.Bar.l.j.ff. nihil noua.& uide quæ no.in l.quia poterat.ad Treb. & in l.ad principem.ff.de appel.& aduerte in quantùm hic dicitur, q̃ iudex ferens ſententiam,poſtquam cauſa eſt commiſſa conſilio ſapientis,ualet.Bar.l.j.§.ſi plures.ff.de exerci.tex.no.& Bar.l.j. de appel. ubi quid in in iudice,an poßit recipere nouas probationes? Adde q̃ dictum Bar. hic dicentis,q̃ ſententia lata pendente commißione conſilij ualet, limitatur, niſi ſtatutum diceret q̃ iudex deberet ſequi conſiliũ,ſecundũ Bal.conſ.cluij.iij. uol.qui alle.Bar.ita uoluiſſe in l.ſi conuenerit.ff.de re iud.et uide in d.cõſ. quid ſi conſultor intra certum terminum debet dare conſilium, & tamen non facit,ſed elapſo termino mittit iudici,& iudex pronunciat,an ualeat ſententia? intelligẽ etiam dictum Bar.ut hic per Caſt.
d Punctus. Quando partes diſſentiunt in puncto,quid faciẽdum eſt, uide in l.iuſturandum.& ad pecunias.§.ſi de qualitate.ff.de iureiur.& l.in uendtione.§.fi.de bo.aut.iud.poſſ.& Bar.l.j.ſ.de uen.inſp.
e P. PAV. P. Præſentib.Fran.conſ.lxviij.quod limita ut per eun. ibi.Bar. conſ.xcvj.Spe.tit.de ſen.ad fi.can.c.in præſentia. ex̃. de renunc. quid autẽ de ſententia lata à probatißimis uiris,Ro.conſ. cccxxxiiij. ad fi. Item quot requirantur ad hoc ut acta præſumantur.Caſt.conſ.iij. Item ubi ſententia eſt lata inter præſentes, q̃ præſumatur iudex habuiſſe iuriſdic. Pan. conſ. lj.quando dicatur factum antiquũ quantũ ad impugnandũ ſententiã de nullitat. uel reſpectu ordinis, & q̃ quando antiquitas non releuat ubi defectus expreßè probatur,ad quod uide quæ habes ad Bar.l. de uno quoq;.ff. de re iud. & pro prædicta ſingulari limitatione quòd in ſententia de antiquo præſumantur omnia acta ſolenniter,niſi probetur defectus.Pau.conſ. l.Fran.de Are.conſ.lxij.ad fi.Bar.l.is qui.j̃.de appel.uide Cæp.cau.cxlviij. uide etiam qũo & quãdo præſumatur citatio, & quid in ſententia ab antiquo,& quid poſt lapſa ipſa tẽpora data ad appel.Bar.l.furioſo.& l.de uno quoq;.ff.de re iud. & quæ dicitur ſententia de antiquo, Iaſ.l.cùm aliqs. C.de iur.deli.ubi generaliter ponit quãdo aliquid dicatur de antiquo.Ang. Are.l.ſi.quãdo appel.ſit.Item q̃ poſt biennium præſumatur pro ea,Cal.c. j.de mil.uaſal.qui contu.eſt.Item q̃ ſi ſententia eſt lata præſentib.partibus pro ea præſumatur ut dicit hic Bar. uide Ant. conſ. xxxij. Item circa illud quod dictũ eſt de ſententia de antiquo,uide Barb.conſ.xviij.in j. par. Item qũo credatur iudici dicẽti uiſis actis,et quid ſi partes eſſent præſentes, & plura alia,Fel.c.quoniã.uerſ.quinta concluſio.ex̃.de prob.
f Ioan.Bar.l.fi.ff.quando appel.ſit.
g No. Quid operetur practica,parte præſente nõ contradicente, limita, ut Bar.l.Pomponius.§.rati.de procur.adde l.ne in arbitris.& ibi in fi.Bald. de arb.poſt Bar.& Bar.l.ſi ſeparatim.ff.de appel.& quod ibi dixi. Adde quando præſumitur pro proceſſu & ſententia.Io.And.in add. ad Spe. tit. de ſen.§.fi.uer.in ſumma.& ſentẽtia lata præſentib.partib.& nõ contradicentib.præſumitur lata à iudice habente iuriſdictionem, ſecundum Ang. conſ.cxcviij.Et an relatores debeant iurare,& an eorum relationi ſit ſtandum.Bal.con.cccxxiij.iij.lib.
h P. PAV. P. Præſente.Iaſ.l.admonendi.de iureiur.
i Relatione.Bar.l.j.§.j.de appell.l.fin.in fi.j̃.eo.

LEX II.

a SVPER.[a] † Quando pars contradicit puncto forma-
1 to,iudex debet ei dare terminũ ad allegandũ quicquid uult,contra illum punctũ, & ſi iudex pronũciauerit nõ obſtãtib.allegationib.partis,& habendũ eſſe conſiliũ ſuper hoc puncto,perinde eſt ac ſi pars conſentiret, uel ergo pars debet conſentire,uel iudex ſuper hoc pronunciare, & uide tex.qui dicit,quod no.pro practicis.

ADDITIO.

a Super. Bar.auth.ſi quis.ſ.de eden.Et quando & quibus caſibus poßit referre cauſam ad ſuperiorem,ſecundum naturam huius tit.uide Pet.& Bal. l.ex legato.ſ.de leg.& gl.& ibi Bal.l.iudices.ſ.de iud.

LEX III.

1 Relatio iudicis debet continere breuiter totam ſeriem actorum.

a SI QVANDO.[a] Adde ibi, ratio,id eſt,rationabilis metus, quia in iure dubitat. Ibi, aut neceſsitas, quia ſibi erat commiſſa cauſæ cognitio, ſine ſententia. gl. tua intelligit iſtam l.quòd debet mitti copia actorũ, & etiam o-
1 riginalia. † Tu intellige q̃ relatio debet continere breuiter totam ſeriem actorum,poſteà mittantur acta, facit ad hoc l. ult.ſ.de precib.imp.offer.

ADDITIO.

A Si quando. Bal.l.acta.ff.de re iud.

De appell.& conſult. *Tit. LXII.*

LEX I.

1 PRIVS. † Quando peruertitur ordo[a] unius
a cauſæ ad aliam,ſentẽtia tenet, licet poſsit per appellationem reſcindi. Opp.quia imò uidetur q̃ ſententia ſit ipſo iure nulla,l.prolatam.ſ.de ſenten. Sol. hic peruertitur ordo unius cauſæ ad aliã, ibi unius cauſæ ad ſeipſam, quod dic ut ibi,& huius l. caſum ponit gl. quatuor modis,tene tertiam lec.

ADDITIO.

a Ordo. Quando ordo peruertitur,an turbetur iudicium,uide ſ.comm. diuid.& Bar.l.edita.ſ.de eden.in q. an ſi non apponatur de cumulatiõe prohibita,& c.licet hac l.dicatur, q̃ peruerſio ordinis poſſeßorij ad petitorium,non reddit proceſſum nullum,ſed iniuſtum, iſtud eſt uerum, niſi talis ordo ſit tranſfuſus in formam mendacis hominis, nam tunc uitiat proceſſum,c.cùm dilecti.ad fi.iuncta glo.uer.iuris ordi.Et hic ult Ant.& ſequuntur doc.ibi poſt eum.& tenet hic Bal.per iſtam l.Bar.l.fi.ff.ſi cer.pe.

LEX II.

1 NOVVM. † A ſententia lata ſm conſiliũ principis,
põt appellari. Hoc qualiter intelligat̃, glo. examinat hic.Ego examino plenius l.j.§.quæſitũ.ff.de app. Breuiter dicas,aut pars nõ cõſentit relationi,& põt appellari,ut ſ.eo.tit.l.j.Aut cõſentit relatiõi,& tũc aut uult appellare,quaſi malè Imp.conſuluerit,& nõ põt,l.j.quis & à quo.Aut quia dicit ſe habere aliquid de nouo, quod intendit probare, & poteſt,l.eos.ſ.eo. & l.per hanc.j̃.tit.j.

LEX III.

a APPELLATIONE.[a] † Appel. interpoſita, iu-
1 dicis officiũ cõquieſcet. Op.l.Imp.§.fi.ff.eo.ſol.qd̃ hic dicit̃,fal.in caſib.q̃ ponũt̃ in gl.quã uide, q̃a clara eſt.

ADDITIO.

a Appel. Bal.per iſtum tex.q̃ nõ põt nouari,donec declaretur,an appellatio ſit admittẽda,ſicut appellationæ pendente.l.cõſtitutione..& ibi doc.ff.eo.

LEX

LEX IIII.

1 *Cùm quis nominatur ad officium publicum autoritate & utilitate, nominatio ualet,& poteſt appellari.*

SI AD SCRIBATVM. Opp.ff.quando ap-
1 pel.ſit,l.j.§.ſolent. Sol. † Quandoque quis nominatur
ad officia publica autoritate,& utilitate, & tunc ſi nomi
natio eſt facta ſecundum ordinem, debet ap
* pellari*, ut hic, aliàs nominatio eſſet ipſo iu
re nulla,ut j̄.l.nominationes.& ff.eo.l.ſi con-
ſtat. Sed ſi nominatur ad officiũ publicum
autoritate tantùm, ſed utilitate priuatum,ut
tutela,& tunc debet ſe prius excuſare,& à ſen
tentia reprobatoria excuſationis debet ap-
pellare,ut l.cont.

** Appellari. Sed cùm munera autoritate & utilitate publica, in inuitum conferantur:l. nulli. de defenſ. ciuit.j̄.lib.x. fruſtrà hic dicit,appellandum eſſe.* I. Concen. B.

LEX V.

2 *Caſus emergens in perſona nuncij,excuſat dominum mittentem.*
5 *Terminus datus à iudice ſuper eo quod ſpectat ad iuriſdictionem alterius non ualet.*
6 *Minor ſi non eſt proſecutus appellationem, coram quo debet petere reſtitutionem in integrum.*

1 PRAESES. † Si appellatio non fuit produ-
cta in termino, abſq; culpa appellanti ſuccur-
2 ritur. No.ſecundum glo. † ꝙ caſus emergens
a in perſona nuncij, [a] excuſat dominum mitten
tem,l.cum matribus.s̄. qui petant tut. Opp. l. ſi procurato-
rem.§.ſi tutores.ff.man. Sol.ibi in perſona nuncij non con-
tingit caſus,imò ex culpa ſua hoc accidit, uidetur enim do-
minus ipſe negligere quãdo negligit nuncius eius,hic uerò
fuit caſus fortuitus. Et aduerte ad unum uerbum, quòd ad
hoc ꝙ iſte caſus non noceat, oportet quòd probetur ꝙ iſti
nũcio ſucceſsit taliter quòd cõparuiſſet in termino,niſi fuiſ-
ſet propter caſum, aliàs caſus non excuſaret
* eum. * ff.de re iud.l.pe. Quæro ij.de quo tem
pore loquitur hic in iſta l. Quidã dicũt ꝙ lo-
quitur de tempore xxx.dierum,quod datur
ad petendũ apoſtolos,ut j̄.eo.l. iudicib. Alij
dicunt quòd hic loquitur de tempore quod
datur parti ad cõparendum corã iudice ap-
3 pellationis,& iſta eſt uera. † Debes enim ſci
re ꝙ iudex à quo appellatur, debet ſtatuere
b terminum [b] appellanti,intra quẽ compareat
coram iudice appellationis,l.cont.uel intra quẽ iter arripiat,
4 ex̃.eo.c.perſonas.& c.ſeq.& c.oblati. † non aũt poſſet ſtatue
re ad proſequendam appellationem, d.c. perſonas.& c. ſeq.
quod probatur per rationẽ quam ſtatim dicam. Pone ergo
ꝙ quando proponit aliqua exceptio coram iudice ſeculari
quæ debet remitti ad epiſcopũ, iudex coram quo opponit,
c ſtatuit terminũ parti [c] ad comparendum coram epiſcopo,
& ad habendum probatam illam exceptionẽ intra x. dies,
d ualet ne talis cõſtitutio termini? Certè inquantùm [d] ſtatuit
terminum ad cõparendũ coram eo ualet,ut hic, & dictis iu-
ribus.Inquantùm ſtatuit terminũ ad habendũ probatã illã
exceptionem nõ ualet,quia ſtatuit id quod pertinet ad alte-
5 rius iuriſdictionẽ. † Et ſicut diſpoſitio de re quæ confert pro
tẽpore quo res non erat in bonis diſponentis nõ ualet,l.Sti-
chus ſeruus meus.de manu. teſta. ita terminus datus ſuper
eo quod ſpectat ad iuriſdictionem alterius nõ ualet. Cũ igit
probatio debeat fieri coram epiſcopo, ad eum ſpectat date
terminum ad probandum, & limitare tempus intra quod
fiat probatio,ſicut eſt dictũ s̄.de termino ad proſequendam
6 appellationẽ.† Vlt. Are. inducit iſtam l.ad q. Minor eſt læ-
ſus in eo in quo eſt proſecutus appellationem, coram quo
debet petere in integrũ reſtitutionẽ, an corã iudice ad quẽ,
an corã iudice à quo? Rñ. ſi quidẽ minor appellauit, & non
eſt ꝓſecutus,iſta læſio cõtingit corã iudice ad quẽ, corã quo

** Eum. Mala enim electio eſt in culpa: §. præterea.Inſt.quib. mo.re cont. ob. l.ſocius ſocio.ff. pro ſoc.* I. Concen.B.

debet proſequutio fieri,ideò ipſe reſtituet,ut hic. Sed ſi mi-
nor nõ appellaſſet,& uellet reſtitui ad appellandũ, tũc iſta læ
ſio cõtingit corã iudice à quo, qa corã eo deberet appellari,
ideò corã ipſo reſtit.in integ.petet. Ego puto ꝙ etiã corã ſu-
periore poſsit peti reſtitutio hoc caſu,ut s̄.ſi ſæpius in integ.
reſt.poſt.l.j.ubi ille tex.uidetur hoc directò probare.

ADDITIO.

a *Nuncij.c.ſignificante.de pig.*Bar.*l.cùm filius.§.in hac.ff.de uer.ob.& l.j.*
§.ſi procurator.& §.tutor.ij.de manu.
b *Terminum.Iſtud eſt uerũ ꝙ poteſt ſtatuere terminum, ſi iudex appellatio*
*nis defert.Si autem aufert,non poteſt proficere, & ſi proficit, nulliter agit.Inn.c.ſi.de accuſ.& ita ſeruat curia.*Spec.*tit.de appel.ij.par. in forma*
quæ incipit,reuertendo.uerſ.ſanctiſsimo.tenet cont. non tamen alleg. Inn.
& Dom.*de app.in vj. c.j. Sed quid ſi iudex à quo defert appell. & ſtatuit*
terminum ad ſe præſentandum coram iudice ad quem, & iudex ad quem
ſtatuat alium intra quem faceret ſibi fidem, qualiter ſe præſentaret coram
iudice ad quẽ,quid ſi intra ſecundum terminũ nõ fiat fides de præſentatio
ne,an uideatur appellatio deſerta? Bal.*hic tangit,& dixit ꝙ non poterit in*
tali caſu iudex à quo,ſtatim poſt terminum ſententiam executioni manda-
re,non obſtante pendentia appellationis, adeò ꝙ illa executio non reuoca
tur,per tit.nihil.no.app.pen.Dictum fuit Frid.*de ſent.conſ. xxvij.* Ant.*c.*
ex inſinuatione.Puto tamen ꝙ ſi ipſe iudex à quo, diſtulerit lapſo termino
exequi,pars tamen nõ obſtante lapſu termini poterit fidem facere de intro
*ductione appellationis,& poterit impedire executionem,*Bal.*l.ſi quis in-*
ſtituatur.de hær.inſt.Et circa id quod hic dicit Bar.*de iudice ſtatuente ter*
minum appellanti,ut compareat coram iudice ad quem,& etiã dum ſub-
dit de iudice ſeculari.& Bar.*l.ij.ff.de reg.iur.Ang l ij.§. ſed ſi dubitetur.*
ff.de iud.& per hoc no.habes cautelam,ſi appellatur à ſententia tua,ꝙ ita
de facili poteris facere,ꝙ appellatio remaneat deſerta. Alia eſt ꝙ apoſto-
los petitos non tradas incontinenti,licet reſpondeas te traditurum die pe-
nultima termini iuridici,hora puta xij.tunc ſi appellans dicta hora non cõ
paret pro apoſtolis accipiendis,quòd appellatio eſt deſerta, cl. quamuis.
de app.& Bal.*l.iudicib.j̄.eo.Item ꝙ præfigat appellanti terminum ; intra*
quem habeat ſe præſentare iudici,ad quem apoſtolos delatorios,uel refu-
tatorios obtinuit,quod ſi non fecerit,appellatio eſt deſerta,tex.eſt hic no.
iuncta gl.ſi tamen iudex à quo, ſtatuiſſet appellanti ſimpliciter terminum,
puta menſem integrum ad inchoandum,tamen non ſufficit intra terminũ
arripere iter,ſed oportet ꝙ ſe præſentet iudici ad quem appellauit, c. cùm
*ſit.ex̃.eo.*Ant.*c.ex inſinuatione.ex̃.eo.quod ſit officio iud. ad quem appel*
*lat,*Spe.*de ſent.§.nunc tractemus.uer.ſi iudice autore.cum uerſ.ſeq.& tit.*
de app.§.de offi.uer.j.& uer.debens ſententiam.& adde Bar.*hic, &* Bal.
*l.appellat.s̄.eo.& l.ij ff.de re iud.*Abb.*c.perſonas.ex̃.eo.*Alex.*d.c.perſo-*
nas. & Old. *conſ.ij.*
c P. PAV. P. *Parti.*Fel.*c.cùm ſit.ex̃.de app.*
d *Inquantùm.* Bar.*l.ij.ff. de re iudic. & ibi* Imol. Angel. *&* Caſtren. *l.Ti-*
tia. ſolu. matrim.

LEX VI.

5 *Si appellans ab interlocutoria, in illa ſuccubuerit, tunc cognitio cauſæ principalis remittitur ad iudicem à quo.*
6 *Iudex à quo ſi ſucceſsit in locum iudicis ad quem fuit appellatum,ipſe nõ debet cognoſcere,ſed eam cognoſcendam delegare.*
8 *Si appellatio eſt deſerta,debet prounciare appellationem fuiſſe deſertam & ſic abſoluere ab obſeruatione iudicij.*
10 *Si prima ſententia confirmatur expreſsè, agitur ex ſecunda confirmatione, & num.11.*

EOS QVI. Hæc lex habet quinque uel ſex
partes,& per particulas legam. Prima pars bre
1 uiter dicit, † Iudex ad quem appellatur, debet
de cauſa cognoſcere & iudicare,non autẽ eũ ad
2 primum iudicem remittere. † No. [a] modum ſentẽtiandi in
a cauſa appellationis.Op.s̄.de iud.auth.ad hęc.Sol.ibi iudex
delegatus remittit ad delegantem,non autem iudex ad quẽ,
remittit ad iudicẽ à quo.Itẽ opp. & uidetur ꝙ ipſe iudex qui
iudicauit,debet de cauſa appellationis cognoſcere,l. præfe-
cti.ff.de min.Sol.ibi loquitur in cauſa reſtitutionis in integ.
hic in cauſa appel.Ratio,qa in cã appellationis pars cõquerit
tur de iniquitate ſententiæ,l.j. in prin.ff.eo. in cauſa reſtit. in
integ.

integ.de ſua facilitate conqueritur.* Opp.l.
ſi præſes.s̄.quõ & quando iudex. Sol.ibi lo-
quit de nullitate, hic uerò de iniquitate ſen-
3 tentiæ per app. † Et ſic uidetis ꝙ habet tres
caſus,quia quandoq; quis de iniquitate ſen
tentiæ conqueritur per appellationẽ,& tunc
primus iudex non cognoſcet,ut hic Quan-
doq; conqueritur de nullitate ſententiæ, tũc
dic ut l. ſi præſes, & l.ſi ut proponis. s̄. quo-
modo & quãdo iud. Quãdoq; cõquerit de ſui facilitate, &
tunc ipſe idem iudex cognoſcit, l. præfecti. de min. Quæro,
4 hic loquitur qñ appellatur à diffinitiua, † quid ſi ab inter-
locutoria appellatur,utrùm poſsit remitti cauſa ad iudicẽ à
b quo? Glo.quæ eſt hic,dicit quòd poſsit fieri per papã, [b] uel
principem,tum quia hoc facit de certa ſcientia, tũ quia hæc
l.non loquitur,niſi de appellatiõe à diffinitiua. Alij dicũt ꝙ
etiam ſi papa uel imperator faceret,non ualeret,niſi diceret,
non obſtante tali lege.ar.ext.de reſcr.c. dilectus, per ea quæ
dixi uobis s̄.ſi cont.ius uel util.publ.l.fi. Et ſecundũ hoc cõ-
cluditur manifeſtè,ꝙ de iure noſtro etiã in illis caſib.in qui-
c bus poteſt appellari ab ĩterlocutoria,iudex inferior [c] à prin-
cipe non poteſt illam cauſam remittere ad iudicem primũ.
Quod intellige uerũ, ſcilicet ꝙ cognitio illius cauſæ appel-
5 lationis non poteſt remitti ad iudicem à quo. † Sed ſi pars
appellãs ab interlocutoria ſuccubuit in illa, tunc cognitio
cauſæ principa. remittitur ad illum iudicem à quo fuit ap-
pellatum,ut extr.eo.c.ut debitus.& eo. tit.c.cùm appellatio.
d &c.non ſolùm.lib. vj. Et colligit ſi bene aduertatur [d] de iure
6 noſtro,ex l.intra.ff.de min. † Secundò quæro,quid ſi iudex
à quo fuit appellatũ, ſucceſsit in locũ iudicis ad quem fuit
appellatũ? Certè ipſe non debet cognoſcere,ſed eam cogno
ſcendam delegare,l.prætor.ff.de iur.om.iud. s̄.de off. aſſeſ.l.
e fi.Ita dicit gl.& bene.Quæro,& intro gl. [e] magnam, † utrùm
7 iudex ad quem appellatur,tempore quo fertur ſentẽtia, de
bet addere in ſententia,& ideò condemno uel abſoluo.Qui
dam dicunt quòd ſic,ar.l.qui ex liberis.§.teſtamento.de bo.
poſ.ſecundũ tab.ff.de pact.l.tale pactum.§. qui prouocauit.
Alij dicũt ꝙ nihil debet addi.Ita tenet gl.hic.l.chirographis.
§.j.de adm. tut. Alij dicũt ꝙ aut iudex pronunciauit confir-
mando ſententiam primã, & tunc non eſt neceſſe ꝙ aliquid
addatur.Aut pronunciauit cõtra primam ſententiã,& tunc
ſiquidem prima ſententia fuit cõdemnatoria, & ipſe pronũ
ciauit eam eſſe iniuſtam,ſatis eſt.Si uerò fuit abſolutoria, &
eam pronunctat eſſe iniuſtam,debet addere, & ideò cõdem
no reum, aliàs iſta ſententia non contineret abſolutionem,
uel condemnationem,& nõ ualeret,s̄.de ſent.l.præſes.Iſtam
opi.ponit gl.l. Offidius.ff.de le.iij.Quid dicemus? Cõmuni
f ter tenent doct. [f] ꝙ etiã ſi nihil addatur,ſententia ualet, quia
ſufficit ꝙ in ea ſit uerb. condẽno, uel abſoluo, uel æquipol-
lens,d.l.præſes.s̄.de ſent.& l. j. ff. de re iud. & l.in ſumma.eo.
tit.Vnde quãdo ſententiã abſolutoriam pronũciat iniuſtã,
idem eſt ac ſi pronunciaret reum cõdemnandũ eſſe, & eum
condemnaret.Declarat enim ipſum debitorem eſſe,l.ſi præ-
tor.in princ.ff.de iud.& l.quæro.in prin.ff.de ædil.edi.& s̄.ex
quib.cau.infa.irrog.l.ſi te explicaſſe.& l.in ratione.§. cũ qui-
dam.ad l.fal.Iſtas leges allegant doct.Pro hoc facit s̄.de iure
iur.l.generaliter.§.iudex.& l.qui Romæ.§.pe.de uer.obl.& d.
l.Offidius.ff.de le.iij.Pro hoc uidet caſus hic,ibi, cùm ſuper
omni cauſa,&c.Ex eo enim quod dicit,omni,apparet quòd
quęcunq; ſententia proceſſerit, ſufficit iudicem appellatio-
nis pronunciare primã ſententiam iuſtam uel iniuſtã. Quæ
ro an iudex appellationis poſsit addere in ſentẽtia, & ideò
condemno uel abſoluo.Reſpõ.ſic.l.cùm apud.ff.iud.ſol.& l.
creditor.§.j.de ſol.Et hoc etiam eſt quod gl.tua dicit, cõſul-
8 tius tamen fecerit,&c. † Quæro qd ſi tempora appellatiõis
g cucurrerũt, [g] ita ꝙ appellatio eſt deſerta, [h] an iudex appella-
h tiõis habeat ꝓnunciare? Gl. dicit ꝙ nõ,imò eſt perinde ac
ſi non fuerit appellatum.gl.dicit uerum, quòd non eſt pro-
nunciandum diffinitiuè,ſcilicet abſoluo uel cõdemno, ſed
debet pronunciare appellationem fuiſſe deſertam,& ſic ab-
ſoluere ab obſeruatione iudicij. s̄. quomodo & quando iu-

** Conqueritur.Et reſtitutio impetratur corã eodem iudice, ſecus in app.* Bar. *l. inuitus. nu. v. s̄. procur.* I.Concen. B.

9 dex l.ſi præſes. † Quæro quid ſi actor in prima cauſa nõ ꝓ-
i bauit, [i] & ſic contra eum bene fuit iudicatũ. In cauſa appel-
lationis probauit,qualiter ſentẽtiam feret iudex, non enim
poteſt dicere primam ſentẽtiam iniuſtam,imò fuit iuſta. Re
ſpon. imò poteſt pronunciare primam ſententiã iniuſtã re-
10 ſpectu iuris partis,licet nulla fuerit iniqtas iudicis. † Quæ-
k ro quid ſi iudex appellationis confirmat [k] primam ſenten-
tiã, ex qua orietur actio,an ex cõfirmante uel ex cõfirmato?
Dicũt quidam quòd ex prima, quia iudex ſecũdus nõ iudi
cat,ſed primã confirmat,ar.ff.de uer.ſig.l.lege obuenire. Vn
de no.diſtinctionem, an prima ſententia confirmet expreſ-
11 ſè,& tunc agatur ex ſecunda : † uel tacitè per lapſum tẽpo-
ris,& tũc agatur ex prima.Ita dicit glo.tua.& alle.leges ſuas,
& iſta gl.dicit optimè.Nam quãdo confirmatur per lapſum
temporis,uidetur non appellatum,l.fi.in fi.de tẽp. app.Sed
quãdo confirmatur per ſententiam,tũc debet agi ex confir-
l mante,non ex cõfirmato, [l] quod probo. Quãdocunq; illud
quod confirmatur, non poteſt confirmari ut ipſum,agit ex
confirmante, non ex confirmato,ff.ad Treb.l.ſi quis priore.
Inſt.quib.mod.te.infir.§.ſed & ſi quis priore.ubi primũ teſta
mentum nõ poteſt cõfirmari per ſecundũ,quia quis nõ po-
teſt decedere cũ duobus teſtamẽtis.ita in propoſito,& eodẽ
modo ferri non poſſunt duæ ſententiæ diffinitiuæ,ut quan-
do prouo.non eſt neceſ.l.j.meritò agetur ex ſecunda confir-
mante, non ex confirmata. Diſtinctionẽ pleniorẽ utrùm a-
gatur ex confirmato uel ex cõfirmãte, dicemus ff.de pac.l.le
12 gitima.& l.tale pactũ.§.qui prouocauit. † Quæro, quis mã-
m dabit [m] ſententiam appellationis executioni, an iudex ap-
pellationis confirmans,an iudex primus.Reſp.iudex appel
lationis, ut in gl.l.præcipimus. uerſ.in his.& uerſ. officijs. &
ibi dicam uobis plenius, j̄.eo.

ADDITIO.

a P. PAV. P. No.Fel.*c.cum* Io.*ext.de fid.inſtr.*
b *Papam.*Dixi *poſt* Bal.*& tenet* Bal.*hoc idem in diffinitiua,in interlocuto-*
ria uerò poſſet alius quàm etiam princeps eidem committere.
c *Inferior.*Bar.*l.iij.in fi.de appell.rect.*
d *Aduertatur.*Bar.*l.j.§.pe.ff.eo.*Bal.*hic.*
e Gl.Bal.*l.j.§.libelli.ff.eo.& l.cùm apud.ff.iud.ſol.ubi tenet cõt.quod dicit,*
an iudex debet addere uerbũ,abſoluo uel cõdemno,uide Hoſt.*&* Io.An.*&*
ibi plenè dixi.c.Ray. de teſt. Barb. Bal. *cùm apud.iud. ſol. Et ad iſtud fa-*
cit, quia ſemper ſentẽtia ſuper cauſa appellationis neceſſariò refertur ad
*primam ſententiam,*Bar.*l.j.s̄.de erro.cal.&* Bar.*s̄. in auth.ſi quis epiſco*
pus.de epiſ.aud & ad cõfirmationẽ ſentẽtiæ non debet ſibi uendicare locũ.
f P. PAV. P. Doc.Fel *c.cum* Io.*de fi.inſt.*Alex.*l.in ſententia.ff.de re iu. cir-*
*ca fi.*Fel.*c.cùm cauſa.de re iud.*
g *Cucurrerunt.Sed quid ſi poſt biennium & ſic decurſis fatalib. à die appel*
lationis introductæ,apparet ſententia lata contra primam, nũquid prima
mandabitur executioni? Hoſt. *quòd non, c. relata.ext. eo.ſed* Inn.*tenet ibi*
quòd ſic,& ſequitur Bal.*c.ſtatuimus.quo tempore mil. & gl.alle.* Bal.*l.ij.*
C.ut lit.pen.quòd per deſertionem appellationis ipſo iure tranſit ſententia
in rem iudicatam.& ad id quod dicit Bal.*uide eum in l.fi.s̄.ſen.reſcin.non*
*poſ.dicit tamẽ no.*Bal.*ea.l.§.fi.ꝙ deſerta appellatione condẽnatio expenſa*
rum ſpectat ad iudicem ad quem.& adde quòd iudex qui pronunciauit ap
pellationem eſſe deſertam, non habet pronunciare ſuper prima ſententia,
uidelicet bene iudicatum,ſecundum Bald.*l.ante.in fi.s̄.quo.ap.in l.furti.in*
prin uerſ.uenio ad tertiũ.ff.de inſa. Adde an ſit neceſſe appellare ſuper de
*ſertione appellationis,antequam mandetur executioni.*Bal. *conſ.l.lib.v.*
h P. PAV. P. *Deſerta.*Alex.*conſ.ciiij.uo.v.in prin.*
i *Probauit.*Bal.*l.j.j̄.eo.moder.l.j.ff.de re iud.& ibi* Lud. *& l.in ſumma.eo.*
ti.& Bal.*hic,& eſt glo.hic.*
k *Confirmat.*Bal.*l.ex placito.s̄.de re.per.*Bar.*& doct.l.j.§.j.de re iu.* Bart.
l.j.§.fi.ad Turp.
l P. PAV. P. *Confirmato.*Alex.*l.ſi quis priore.ff.ad* Treb.
m *Mandabit.*Bar.*l.à.diuo* Pio.*de re iu.&* Cy.*hic,*Spe.*&* Ioan.And.*in add.*
tit.de execu.ſenten.§.nunc dicendum.uer.ſed pone quòd iudex.

§ SI QVID.In cauſa appellationis non probatũ,pro
a babo,nõ allegatum,allegabo. [a] Secundũ hoc uidetur ꝙ
poſt dicta teſtificata poſſũt fieri ꝓbatiões, cõt. auth.
qui ſemel.s̄.de prob.So.dicunt quidam hanc legem in hoc
corrigi.Alij dicunt aliter, ꝙ plenè examinabo in l.per hanc.

b ī.tit.prox.Scias tamē[b] unum,quòd hæc lex non habet locū, quando appellatur ab interlocutoria,quia tunc debet probari ex eisdem actis,c.appellanti.de app.in cle.

ADDITIO.

a *Allegabo.Intelligas in his quæ fiunt post litem cōtestatam, sicut in his quæ ante,Bar.l.ita demum.s̄.de proc.Et intellige istam legem quādo habuit iustam causam ignorantiæ, secus si fuit in culpa, & non oppositum.But.c.ad audientiam.de rescr.And.*

b *Tamen.Bar.l.iij.ff.de ap.reci.& l per hanc.in prin.j.tit.j.& Bar.l. societatem.§.arbitrorum.uer.quæro utrùm arb.ff.pro socio.*

§.SI QVIS. Qui testes facit ad iudicē euocari,eis debebit expensas facere l.si quando.s̄.de testib.

1 §.SVPER.† In causis capitalibus qui idoneos fideiussores non dat,pendente appellatione detinetur in car-
a cere.[a] No.quòd in causis capitalibus,quia nō potest haberi idoneus fideiussor,quis detinetur in carcere. Et intellige hoc ꝙ detinetur in carcere,ad petitionem iudicis,ad quē est appellatum.Quod apparet, quia causa appellationis in istis causis capitalibus nō potest agitari per aliū,ff.an per alium cau.ap.re.l.j.Item apparet ex eo, ꝙ iudex appellatiōis debet mādare sententiā executioni, ut dixi in princ.istius l.
b Item no.ex hac l.cum gl.[b] sua,quæ est super uer. & exempla.
2 † quòd originalia acta non debet dare iudex, sed debet dare exēpla.Ex quo no.quòd actis exēplatis, debet dari fides, dum tamē sint exemplata autoritate iudicis, coram quo facta sunt,& eius fidem sua autoritate imponat. Facit s̄. de fide inst.auth.ad hæc.Item no.ex hac l.cum glo. quæ est super
3 uer.scrinia.† ꝙ productio actorum,& instrumentorum po-
c test fieri[c] coram notarijs banchi. s̄.de precib. Imp.offe.auth. quæ supplicatio.ī.tit.j.auth.appellatione.

ADDITIO.

a *P.PAV.P. Carcere.Et si non esset,debet poni pendente appellatione, Io. de Dam.cons.j.in princ. dicens non adiri fideiussores etiam si tractaretur solum de pœna perpetui carceris,in alijs autem corporibus non est dubiū, ut hic.et Bolo.in vij.add.& ibi etiam ponit remissiuè quādo appellatur ab interlocutoria super captura carceris,& quādo debeat detineri per iudicem ad quem,uel à quo,qui etiam ibi dicit, quòd si extaret consuetudo, ꝙ poßit interuenire per iudicem ad quem,uel à quo,& quid si extaret cōsuetudo,ꝙ poßit interuenire fideiussor,etiam ubi esset imponenda pœna mortis,& deberet relaxari.& ibi etiam ꝙ ille qui semel aufugit de carcere, nū quam uenit relaxādus datis etiam fideiussorib. licet aliàs uenisset eis datis.*

b *G.Adde gl.c.cū causam.ī.de prob.& Ang.auth.si quis in aliquo. ubi dicit quòd archiui publici fidē faciūt ad hæc, quia acta ex archiuis publicis notorium inducūt,secundū Inn.c.ex insinuatione.de app.& Bal. l.ij. s̄. quomodo & quādo iud.& quod no.ipse in l.gesta.s̄.de re.iud.*

c *Fieri.Bar.l.si finita.§. Iul.ff. de dam.infer.& d.auth. quæ supplicatio. sed Bal.d.l.ij.s̄.de eden.& in auth.quæ supplicatio.uidetur tenere cōt.per l.in star.ī.de iur.fis.lib.x.& quod no.in c.quoniā de prob.ubi Ho. dicit, scripturam factam à notario,nō habere uires,nisi sit producta coram iudice.Ita, quia probatio est fienda iudici,nō notario.l.iubemus.de li.causa.cū si.adde gl.l.hac cōsultißima.§.pen.s̄.de test.Ang.d.§.Iul.tenet cōt.Bar.sed Imo.ibi dicit,ꝙ relatio termini seruatur de cōsuetudine,quod fit notario.& in hoc sit uera opin.Bar.& tenet Bal l.præcipimus.ī.de app.ubi Bar.Sed productio instrumentorū fit coram iudice. Fortè tamen secundū eum potest saluari dictum Bar.si productio esset facta ab aduersario,aduersa parte præsente & consentiente,aliàs fortè non sufficeret productionem notario fieri.Spe.de instr.edi.§.restat.circa principiū.Et similiter fortè sufficeret producere acta primæ causæ,coram notario iudicis appellatiōis, ex quo aliàs sunt actitata inter partes, quia non facerent fidem, nisi uocata fuisset pars in exhibitione actorum,l.j.& ij.s̄.de rela.Et sic posset intelligi iste tex. de quo uide latius ibi per eum,post Ang. Et adde Bar.l.ij.circa fi. ī. de iur.fis. li.x.in l.multùm.de cond.& demonst.& adde quod dicit Bal.l.anteà.§.sin autem.per illum tex.s̄.de arb.quòd sufficit conditionē notificari iudici,uel parti.quod no.& adde Bal.l.iij.in prin.ff.de tureiu.& Bal.l. præcipimus. ī.eo.& ibi etiam Bar.§.ij.Sed cōtra Bar.hic uidetur tenere Bal.l.si ea.in secundo no.ī.qui accu.per tex.qui uidetur hoc probare bene in l. Sempronia.ff.de fur.& idem tex.& quod ibi Bart.& Bald.leg.si quis se.ī.de accu.& Bal.l.hac consultiß.§.si quis autē.de testa.in fi.Bal.tamen hic in fi. transit cum Bart. ꝙ productio testium,& probationum, quæ non potest fieri,causa cognita,ex parte citata,l.iudices. C. de fi.inst.l.si quando. C. de testi.non possunt produci notario,per alleg.pro ista parte,sed relatio nuncij & talia,quæ non requirunt causæ cognitionem,fit per allegata in contrarium, Alex.l.ij.s̄.de eden.*

1 §.NE AVTEM.† Qui frustratoriè appellauit, extra ordinem punietur. Quæro, quam pœnam sustinebit? Dic ut in gl.

1 §.SI AVTEM.† Ad appellandum in propria causa datur biduum,in aliena triduum datur. No.quòd tempus appellādi in propria causa, est biduum, in alia tri-
2 duum,licet hodie corrigat̄,ut statim dicam.Item no.ꝙ † appel.debet interponi in scriptis,quod apparet ex isto tex.qui dicit,appellatoris libellos.Opp.contra hoc, ff.eo.l.j.§.fi. & l. seq.Sol.Ibi permittitur ꝙ appellet uiua uoce,illo die,iudice
3 sedente pro tribunali, † pòst autē non licet appellare, nisi in scriptis.Ab interlocutoria autem semper debet appellari in scriptis,c.j.ext.eo.tit. lib.vj.

AVTHEN.

1 *Absens condemnatus,qui non est uerè contumax,potest appellare,& tempus appellandi currit à tempore scientiæ.*

a ODIE.[a] Hæc auth.corrigitur.* Opp.ff.quādo appel.sit l.j.§.dies. Dicit gl. ꝙ ibi dicitur à tempore sentē-* *Corrigi.§.prox. & l.à sententia. in fi. C. de app.*
tiæ,subaudi, & à tempore sciē- *Nam iure notissimo dantur x.*
1 tiæ. † Vnde absens cōdemnatus qui nō est uerè cōtumax, potest appellare, & tempus appellandi currit à tēpore scientiæ, ut hic,& dixi in l.ab eo. s̄.quomodo & quando iud. *dies ad appellandum : not. Bart. l. ij. num. ij. s̄. de const. pec.* I. Concen. B.

ADDITIO.

a *Hodie.An iudex poßit istud tempus scilicet decem dierum datorū ad appellandum abbreuiare,uide eū in l.ij.ff.de re iud.& ibi doct.an poßit reuocari,& intra quantū tēpus,uide eum,& doct.l.quāuis.ff.eo. Intelligel.hodie.quādo appello ab actu momētaneo,secus si ab actu successiuo, Bar.l.in ficiando.de fur.ff.Et an istud tēpus poßit cōsensu partiū prorogari, Bart. hic,ꝙ nō,& in auth.ei qui.s̄.de temp.app.& Pau.de Leaza. & alij in clemen.quandiu. ext. eo. & sequitur Ro. & Cast.l.ij.ff.de re iud. Bart. auth. ei qui. ī. tit.j.*

P.PAV.P. Fel.c.ad consultationē.ext.de re iud.in auth.ei qui appell.ī. de temp.app.ad Bar.in princ.Itē quòd tēpus app.currat de momēto ad momentū,& idē de tēpore cō promißi,Bal.l.fi.§.secundo. ad fi. C.cōm.deleg. quo modo aūt fiat ista cōputatio de momēto ad momētum,Ioan.de Dama. cōs.xciij.Item quòd licet de uolūtate currat de momēto ad momētū, tamen secus est in anno dato ad prosequendū:iura dicūt in annū à die interpositæ appell.quæ dictio à,excludit illā diē secus in decēnio dato ad appellationē, quia iura dicunt quòd currit à recitatione sententiæ, ut est tex.in corpore, Inn.c.quod ad cōsultationē.de re iud.Pro qua diuersitate uide Abb.c.super eo.el secūdo,de app.& ibi Peruf.cōt.istā diuersitatē uidetur in terminis nostris l.j.§.biduū.ff.quādo app.sit.ubi dicit esse appellādū intra biduū à die sentētiæ,& tamē intelligitur de momēto ad momētū,secundū gl. §.dies.& ibi Ang.Aret.ponit uerū esse,quod Ang.de Peruf.in d. §. biduū. & in d.§. dies.tenuit quòd de iure Digest.nō currat tēpus app. de momēto ad momētum,per illū tex.secus in decēnio dato de iure nouo,quia iura aliter loquūtur,ut s̄.dixi.Sed Ang.Aret.d.§.biduū.& d.§.dies.illū reprehēdit post Rapha.Cuma.sed opinio Ang. Aret.uidetur uerior, & Alex. d. l. j.s̄.si quis cautio.reprobat Bar.d.§.dies.et ueritate illius dicti pēdet ueritas prædictæ opinionis,aliàs nō esset data ratio diuersitatis inter tēpus interponēdæ appellat.& tēpus prosequēdi,& generaliter malè diceret glo.in d.l.sicut.de app.quæ tamē approbatur,ut dixi,et per ista infero, ꝙ in terminis decreti de ordine causæ ciuilis,secūdū quod debet appellari intra quatuor dies, nō currit tempus de momento ad momentum,ex quo dicitur in ipso decreto à die latæ sententiæ.

2 *Si pars non petit apostolos intra tempus debitum, appellatio habetur pro deserta.*

1 §.APOSTOLOS.† Iudex debet dare apostolos,e-
a tiam nō petenti,[a] & cautio de rato, de exercēda appella tione,

2 tione,non interponitur. † Hoc est uerū,ꝙ apostoli debent dari à iudice,etiam parte non petente,tamen si pars non petet intra tempus debitū,* appellatio habetur pro deserta. ff. de lib. dimiss.l.j. & ī.eo.l. iudicibus.& ibi uidebitis.

* *Debitum, quod est xxx.dierum. l. iudicibus. ī. hoc tit.* I.C.B.

ADDITIO.

a *Non petenti.Sed uidetur quòd hodie apostoli debeant peti,in cle.quamuis de app.& Io.And.in nouel.c.j.de appel.in vj.secundū Hostiē.ꝙ iudex admittens appellationem,debet dare apostolos etiam non petenti,ut hic,non admittens nō debet dare,nisi petantur. Et an per dationē apostolorū, simpliciter uideatur iudex appellationi deferre, Bal.in l iij.ī.eo.*

5 *Appellatione interposita omnia manent in eo statu in quo erant, ante latam sententiam.*

a
1 HI QVI.[a] † Electi ad munera publica autoritate uel utilitate,debent appellare,* & suā appellationem iustam ostendere, aliàs uidentur consentire. No. ꝙ ab
b istis electionibus[b] ad officia debent appella-

* *Appellare. Intra duos menses: l. j.ī. de tēp. app.* I.Conc.B.

2 ri.Vidistis s̄.eo.l. si ad scribatum. † Secūdò no.ꝙ qui non appellat,uideē cōsentire.Simile,quomodo & qñ iudex.l.ab eo.s̄.de postulando.l.j.† Tertiò no.ꝙ ille qui appellat, debet ꝓbare se iustè appellasse, ut hic in fi.Op.
ī.eo.l.nominationes. Sol. ut in gl.quia ibi nominatio peccauit in forma,hic non.Op.ij.in auth.de defen.ciui.§. interim. Sol.ut in gl.Itē opp.l.j.§.si quis tutor.ff.qñ app.sit.Sol.Hic loquitur in munere publico autoritate, & utilitate,ibi loquit̄ in eo quod est publicum autoritate tantùm,ut tutela,& cu-
c ra.Reuoco in dubiū quis debet probare[c] in causa appellatiōis.Hic inter gl.nostros fuit dissensio.Tu uerò breuiter dicas sic,Quando ꝙ quæritur quis debet probare se iustè appellasse,hoc est,appellationē ritè interpositā esse cōgruo loco & tempore,& apostolos petitos esse, & similia, & tūc sine
d dubio[d] ille qui appellat,debet probare, l.litigatoribus. & l.
4 qñ.ī.eo.l.eos.in prin.& §.pe. † Quando ꝙ quærit̄ quis debet ꝓbare de iustitia causæ, & tunc aut altera pars tantùm ꝓsequitur appellationē alio existēte contumace, & ille debet ꝓbare iustitiā pro se,qui prosequit̄ app. & uult sentētiā, ut in auth.de his qui ingre.ad ap.§.illud quoq;. & l.ampliorem.ī. eo.tit.Quādo ꝙ utraq; pars ꝓsequitur. Et hic aduerte,quædam est probatio quæ fit per modū abnegationis,v.g. dico latam sentētiam me non citato, nō præcedēte causæ cognitione.hoc uolo ꝓbare per inspectionē actorū,quia in eis nō cōtinetur citatio,neq; terminus ad probandū,& sic ar.l.fi.s̄. de re.cred.Et isto modo ei qui appellat,incumbit probatio, iudex enim habet inspicere acta. Et sic no.ꝙ licet præsumat̄ pro rectitudine processus nō apparētib.actis, si tñ appareāt acta,& reperiatur ibi aliquod solēne defecisse, tūc ex actis ꝓ
e bat̄ defectus[e] solēnitatis cōtra illā præsumptionē quæ erat pro actis in scriptis,& de hoc habet ext.c.j.de lit.conte.& Io. And.c.cùm ad sedem. de resti.spo.& c.qm̄.de prob. ī. eo.l.ne
f causas.& s̄.de edē.l.is apud quē.Si uerò quærit̄[f] de probatione quæ fit directò per testes, & instrumēta, tūc ille habet ꝓbare in causa appellationis, qui habebat probare in pri-
5 ma,ut hac l.& s̄.eo.l.eos.§.j.& ī.ti.j.per hanc. † Nā interposita appellatione omnia manēt in eo statu,in quo erant ante latam sententiam,s̄.eo.l.appellatione.

ADDITIO.

a *Hi qui.Old.cons.xviij.ubi decidit per istam legem,ꝙ si episcopus reprobat aliquem ne admittatur ad beneficiū,non dicitur sentētia diffinitiua, sed est certum reprobatoriū.Limita in c.cōstitutis.in gl.de appel.Barb.Dixi post Bar.l.Imper.ff.de publica.& Inn.c.j.de his quæ fi.à maio.parte cap.*

b *Electionibus.Bar.d.l.ab eo.& l.ij.ff.de iureiur.*

c *Probare.Bar.l.fi.ff.si tu.uel cu.appel.& gl.& Bar.l.j.si aduer. credito.& In. c.bonæ.el j.in gl.j.in uer.sumitur.de elect.Et scias ꝙ semper appellās uidetur sustinere quasi actoris uices.c.significauerūt.& de excep.& c.cōstitutus.uer.insuper.de elect.& no.in l.de pupillo.§.si procurator.ff.de operi noui nuncia.Vide gl.c.præsentia.de renun.& c.quoniā.uer. præsumatur.& Ant.post gl.c.cùm speciali.§.j.de appell.& quid ibi in appellante ab interlocutoria,& Bal.l per hāc.ad fi.de temp.app. Adde tamē quòd si in arbitrarijs appellatur,incūbit onus probandi appellanti, Inn.c.ad petitionē.& ibi doct.de accus.ad quem se mittit Bar.l.ij.de re iud.& no.Abb.c.quod ad consultationem.de re iudic.Adde quid si appellatū sit,nec ex actis apparet,quòd iudex appellationi detulerit,quid præsumendū, si notarius attestetur.Ancha.cons.ccxxv.*

d *P.PAV.P. Dubio.Can.c.in præsentia.de renun.Spec.tit.de sentētia ad fi.*

e *P.PAV.P. Defectus. Bar.l.de unoquoq;.ff.de re iud.ꝙ licet in sentētia de antiquo præsumatur citatio,si tamē ex inspectione actorū apparet cōtrarium,tollitur illa præsumptio,& seruatur decisio.Cast.cons.l.& Fran.cōs. lxij.ad fi.& quæ habes ad Bar.l.j.s̄. de rela. Fel.c. quoniā.uers. limita uno modo.de probat.*

f *Quærit.Bal.l.prox.& Io.c.quoniā de prob.super gl.fi.*

LEX VIII.

a SI CONTRA.[a] † Si appellatio debito modo nō est
1 prosecuta,pendente appellatione sententia executioni mandatur.No.quòd nisi quis ostēdat prosecutā appellationem debito tempore, sententia à primo iudice potest mandari executioni.

ADDITIO.

a *Contra.Ang.cons.cxxx.*

LEX IX.

1 DOMINVS. † Dominus potest prosequi appellationem à procuratore interpositam. An ipse procurator possit causam appellationis prosequi, uidebitis in l.inuitus.s̄.de procurat.

LEX X.

a SI ACTOR.[a] † Appellationē interpositā ab actore
1 curatoris,curator prosequitur, uel minor factus legitimæ ætatis.Not.quòd actor datur à curatore. Secundò
2 no. † ꝙ actor datus ad litē,non potest prosequi causam appellationis interpositam in eadē lite, & eodē modo in procuratore.Quod dic ut dicemus plenè, de procur. l. inuitus. Opp.ad primū,& uidet̄ ꝙ actor detur à iudice,nō à curatore,ut insti.de curat.§.fin.& ff.de his qui no.infa.l.furti.§. mādati.Gl.fatetur cont.& quod hic dicitur à curatore, id est, à iudice postulante curatore,& uide gl.quod no. perpetuò ꝓpter formā qua cōstituitur actor.Tamē quicquid glo.dicat,
3 † ueritas est,quòd duplex est forma cōstituēdi actorē. Vna quòd constituatur à tutore seu curatore iudice authorizan-
4 te,ita loquit̄ hic,& ff.de tut.l.solēt.& l.neq;.s̄.de proc. † Alia forma est ꝙ constituatur à iudice curatore postulante, & ita loquitur Inst.de cura.in fi.cū si.Effectū aūt istarū formarum, & materiam de isto actore,dic plenè in l.actor. ff. rem ra.ha. & habemus rub.speciālē s̄.de tut.& cur.l.j.quod no.in gl.no
5 stra.Has formas tetigi s̄.de proc.l.neq;. † Quæro utrùm ac-
b tor[b] possit causam appellationis ꝓsequi si uelit? Gl.dicit ꝙ potest,nō ut actor,sed ut quilibet extraneus,& uide glo.ult. Ista gl.dicit ueritatē,sed ad eius intellectum aduerte, aut hic minor sustinebat partes rei,& procedit sine dubio,quia quilibet est idoneus defensor,sine mādato cū satisdatione,ut ff. de proc.l.minor.Sed si sustinebat iste minor partes actoris, oportet ꝙ intelligamus ꝙ iste actor erat cōiuncta persona, quæ poterat admitti sine mādato,aliàs nō ꝓcederet. Et secūdū hoc habes hic solutionē illius quęstionis,de qua dubitari cōsueuit,an pro minore admittat̄ cōiuncta persona ad agendū: uidet̄ enim quòd nō,cùm ipse minor nō sit legitima persona,ergo nec ille qui agit nomine eius,cùm non sit legitimus administrator.Gl.tamē uidetur tenere cōt.hoc in l.tutor qui circa prin.de adm.tut.& ibi gl. Aret.& Cy. l. exigendis. s̄.de proc.& ibi dicam.

ADDITIO.

a *Si actor. Adde cautelā quā dat But.c.dilecti.el ij.de resc.ubi dicit, ꝙ si lapsus est terminus decem dierum à die latæ interlocutoriæ,ꝙ tu habes petere eam reuocare,si iudex non reuocat,appellare ab hoc grauamine, quæ cautela uidetur esse cont. Bar.l.j.C.sen.rescin.non pos.*

b *Actor.l.item eorū.§.si ita.ff.quod cuiusq; uni.no. An actor poßit ad unam*

litem dari ab uniuerſitate & à tutore, uel curatore, Ioã. And.ti.de actore. §.illico.uer.actor ergo. An autem pro timore admittatur coniuncta perſo nã ad agendum, Io.poſt Spe.ti.de coniunct.perſ.§.j. uer.item is.

LEX XI.

1 CIVES.† Quæ manifeſta ſunt, probatione nõ indi-
a gent.[a] Opp.l.nominationes.ʒ.eo.Sol. Ibi nõ tenuit e-
lectio.Op.l.ucteranus.ʒ.qñ ,quoc.nõ eſt neceſ.Sol.Ibi
ſpeciale.Op.l.ea quidem.ʒ.de accu.aduertatis, dicit gl. ꝙ eſt
2 differentia inter manifeſtũ,& notoriũ.† Nã ea quæ ſunt no
toria,probatione nõ indigent,l.cõtraria.Et quæ ſunt mani
feſta,indigent probatione,ut hic,& uide gl . quam tene mẽ
ti,& no.Ad prædicta facit quod no.in l. ſi uerò ,p cõdemna-
b to.§.qui pro rci.ff.qui ſatiſd.cog.tamẽ ego[b] pro declaratiõe
quæro quæ differẽtia ſit inter notoriũ & manifeſtũ. De hoc
in Spec.de noto.crimi.§.j.& iam de manifeſto . Alij Canoni-
ſtæ ponunt ext.de cohab.clerico.& mul.c.ueſtra.Cy.aliquid
c tangit in d.l.ea quidem.de accu.Iac.Bu.dicebat breuiter, [c]&
hoc ſufficit uobis, ꝙ differẽtia inter notoriũ & manifeſtum,
colligit ex his quæ dicunt in auth . qui ſemel . quomodo &
qñ iud . Nam ea quæ nunquam habuerunt actum perma-
nentem,non poſſunt tranſire in notoriũ, ut puta, uox præ-
conis.Ea uerò quæ habuerũt actũ permanentẽ, ut edicta in
albo propoſita , tranſeunt in notoriũ , & quòd in platea ſit
forus,& ſimilia.Sed quòd ſit pręconizatũ,nõ trãſit in noto-
rium.In modo autem probandi differũt hæc, nam in noto-
rio nõ eſt neceſſe quòd ,pbet notoriũ eſſe. In manifeſto de-
beo ,pbare ipſum factũ,quod dico manifeſtũ,ut hic.

ADDITIO.

d *Indigent.Notoria probatione non indigent,debent tamen allegari, ut not. gl.cle.appellanti.de appell.& dixi poſt Bart. l.j.ʒ.ut quæ deſunt aduo. & Bar.l.j.ff.de excep.& Imo.& Ant.c.ij.ut lit.non conteſt.& quid ſit mani feſtum & notoriũ,Bar.l.hæredes palãm.in princ.ff.de teſt.& d.§.qui pro rei.& auth.qui ſemel.C.qũo & quãdo iud.Adde tamẽ, ſi exceptio eſt no-toria iudici,nunquã eſt neceſſe ut opponatur,ſed æquitate ſuadente, iudex poteſt abſoluere ex ſuo officio.l.ſi.ff.de iu.no.gl.in l.ubi pactum ʒ.de trãſ. & ʒ.de iud.l.properandũ.§.ſinautẽ.Si tamẽ iudex non uult non arctatur. Aliàs ſi non eſſet notoriũ ut iudici,debet opponi,l.ij.in prin.ſi quis cautio. l.j.ʒ.ut quæ deſunt aduoc.ſecundũ Ang.d.l.j.ff.de exce. dicit Bal. l.j. quo-modo & quãdo iudex,ꝙ notoriũ non requirit oppoſitionẽ, ſed allegatio-nem.Poteſt tamẽ in notorijs ipſe iudex ſupplere,Bal.l.ea quidẽ.de accu.& l.j.in fi.ʒ.qui & aduer.quos.Adde tamen ꝙ in notorijs requiritur citatio partis.ij.q.j.Deus omnipotens.Bar.l.j.§.nunciatio.in apoſtil.quæ incipit, quæ gl.uult,& c.de operis no.nuncia.& poſt Bal.l.emptorem. ff.de actio. empt.Old.conſ.xviij.*

b *Ego.Ant.cont.c.in noſtra.de coha.cle.Barb.*

c *Breuiter.l.ab accuſatione.§.nunciatores.ff.ad Turp. & ibi habes poſt eũ. & Bar.l.de minore.§.tormenta.ff. de quæſt.*

LEX XII.

a MINIME.[a]† Condẽnatus in ciuili, nõ debet in car-
1 cere detineri,ſecus in criminali, ſi fideiuſſores nõ ha
beat.Pro euidentia debes ſcire ꝙ in cauſis ciuilibus
ſeu pecuniarijs,cõdemnatus nõ poteſt detineri in carcerib.
pro debito.ʒ.qui bo.ce.poſ.l.j.No.tex.facit etiã iſtud princi-
pium cõtra rectores terrarũ , qui faciũt appellantibus iniu-
riam,ex eo quia appellant.l.& in maioribus.ʒ.eo.

ADDITIO.

d P.PAV.P. *Minimè.Bar.l.eos.§.ſuper.ʒ.eo.tit.*

LEX XIII.

2 *Poſtquam cauſa eſt commiſſa conſilio ſapientis, iudex non debet admitte-re nouas probationes.*

1 EX ILLO TEMPORE.† Lite pendẽte per ap-
pellationẽ uel cõſultationẽ, nõ debet aliquid innoua
ri,etiã ex reſcripto Principis . Habes hic nouũ caſum.
Secundũ lec.gl.iſta lex poſſet intelligi etiã alio modo, & ma
gis notabiliter,br.d.ſecundũ iſtã, Lite pẽdente per appella-
tionẽ uel cõſultationẽ,nõ debet iudex admittere inſtrumẽ-
ta.uel alia quæ coram eo producẽtur,ſed iudici appellatio-
5 nis,uel conſultori , acta prima remittet . Et ſecundũ hoc ha-
2 bes notare,ꝙ poſtquam † cauſa eſt cõmiſſa cõſilio ſapiẽtis,
a [a] iudex non debet admittere nouas probationes , quod te-
nebis menti perpetuò.Sed quæro,quid ſi amiſerit, & proceſ
ſerit,ualebit ne.Vidiſtis ſ.tit.j.l.j.dic ut ibi.

ADDITIO.

d *Sapientis.Moder.& poſt Bar.l.ad principem.ff.eo.& Bar.l.in offerẽdis. ʒ.eo.idem in grauamine ſecundum Bar.l.per hanc.in princ.ʒ.tit.j.*

P. PAV. P.*Bar.l.j.§.quæſitum.ſ.de appell.*

LEX XIIII.

1 LITIGATORIBVS.† Statim lata ſententia po-
a teſt uiua uoce[a] appellari.No.iſtum tex. † & ſic innuit ꝙ
2 res iudicata dicit intra decẽ dies,intra quos poteſt ap-
3 pellari.Opp.dicitur hic illico.Cont.imò uidet quòd poſsit
appellari uiua uoce,donec iudex ſedet ,p tribunali , licet ad
actus extrancos diuertit.ff.de in integ.reſt.l.diuus.Sol.ſecũ.
opi.Hug.quæ cõmuniter tenet , iſta lex ſupplet per ſtriã , ut
hic dicit,ꝙ illico,l.iudice ſedẽte ,p tribunali , & hoc tenet gl.
l.ij.ff.eo.Quæro,an dicit res iudicata intra illos decẽ dies, ꝙ
dant ad appellandũ . Hic uidet tex. ꝙ ſic. Idẽ uidet uelle gl.
ff.de re iud. l.j. Canoniſtæ uident dicere cõt.ext.de re iud. c.
quod ad cõſultationẽ.dicũt eũ ſententiã trãſire in rẽ iudica
tam,quãdo appellari nõ poteſt.Pro hoc uidet l.ſi fundus.§.
4 ſi plures.ff.de pigh.Ego dixi uobis ſ.de re iud. ſuper rub.†
quòd differẽtia eſt inter ſnïam & in rẽ iudicatã,nã ſnïa dicit
ille actus ſentẽtiãdi.Res iudicata dicit effectus ſentẽtiæ,* to-
5 to tit.de re iud. † Si ergo quærat, an ſentẽtia
habeat effectũ intra decẽ dies , qui dant ad * *Sentẽtiæ.No. Bar.leg. cauſas. emp. iij.l.xxxij. nu.j.ʒ. de trãſa. & in rub. ʒ. de re iud.* I.Cõ.B.
appellandũ.Reſpõdet , Quædã eſt executio
quæ fit à iure,ſine facto hominis,ut quòd cõ
demnatus furti ſit infamis,& ſimilia, & tunc
habet effectũ incõtinenti,l.furti.in prin.ff.de
his qui no.infa.ff.de pœn.l.quod ad ſtatũ.&
l.qui ult.& ff.de iniuſt. teſt. ſi quis filio exhæ-
redato.§.irritũ. Quædã ſunt quæ requirunt executionẽ ho-
minis,& quo ad illa nõ dicit res iudicata, ꝗa interim execu-
tioni mãdari nõ poteſt,ff.nihil no.app.pendẽ.l. j.& ibi no.

ADDITIO.

a *Voce.Bar.l.inuitus.ʒ.de proc . Sed quid ſi quis appellauit uiua uoce , poſt appellauit in ſcriptis,quæ appellatio teneat,Bar.l. cũ proc. §. ſi dominus. ff.de oper.no.nunc.qui tenet ꝙ prima tenet.De quo uide ibi per eũ, et quæ dixi. Secunda fuit Ang.ibi,cõtraria,ꝙ ſecũda teneat,& nõ prima,dummo do utraq; fuerit facta intra tẽpus appellãdi.Mouetur, quia re integra licitum fuerit recedere à prima,& per ſecundã intelligitur receſſum à prima. alle.l.ſi quis.ʒ.eo.& hæc dicitur uera,quãdo una ſola ſentẽtia emanauit, ſed iudex primò tulit interlocutoriã à qua ego appello,& ſic per eã fui e-xemptus à iuriſdictione ſua,ſed demũ fert ſententiã diffinitiuã, nõ propte-rea intelligo renũciaſſe appellatiõi ab interlocutoria.alle.no.per Io. And. poſt Inn.c.dilecto.ad fi.Bar.d.§.ſi ponimus.uer.ſed an perſonã.hãc opi.te-net Ant.c.dilecto.de ap.Alia fuit opin.Abb.antiqui cũ quo trãſit Io.And.c. bonæ.de ap.do.de Rota in ſuis antiquis deciſionib.deciſ.cccclxiij. quòd u-traq; appellatio teneat, & eſſet in poteſtate partis quã proſequi uellet . Et hæc opin.ſecundũ Inn.in foro can. fortè ſeruatur in practica propter opi. cano.& deciſiones Rotæ . in foro aũt ciuili nõ libẽter diſcedũt aſſeſſores à Bar.tamẽ de iure etiã fortè uerior eſt opi.Bar.per rationẽ ſuã,& c. bonæ. xxj.q.ij.c.Lotharius.& Io.d.§.ſi dominus.& ibi ſcripſi poſt Bar . & uide gl.cle.ſi ante.de ap.& hæc uera quãdocunq; appel.interponũtur ex inter-uallo,ſecus ſi eodẽ tẽpore,quia tũc appellatio nõ eſſet niſi una per gl.et ibi dixi in l.ſi cõuenerit.ff.pig.act.Et ita uidetur trãſire Imol. Adde tamẽ ꝙ cũ opi. Ad. & ſequaciũ uidetur trãſire Bal.c.j.quo tẽp.mil.& l.appellatiões. ʒ.eo. Et Lud. d. §. ſi dominus.& d.l.ſi quis libellos. & uide quæ dixi poſt Bar.d.§.ſi dominus.maximè ad fi.adde Caſt.conſ.xxv.qui tenet opi.Bar.d. l.cùm proc.& Bal.conſ.cviij.*

LEX XV.

1 NE CAVSAS. † Quæ retractationi non ſubiac-
cent, diligenter ſunt agenda, & iudex qui conſultoria omnia

omnia acta non miſerit, infamatur.

LEX XVI.

1 EOS.† A legato principis poteſt appellari.

LEX XVII.

1 SI APVD.† A prætore appellatur ad præfectum?

LEX XVIII.

a QVONIAM.[a] † Si appellatio eſt deſerta propter a-
1 poſtolos non petitos , uel non præſentatos , uel pro-
pter proſecutionẽ omiſſam, ſentẽtia executiõi mãda-
2 tur.† No.ꝙ qui non petit apoſtolos debito tẽpore, uel eos
nõ præſentat iudici ad quẽ,uidet appellationẽ deſerere, idẽ
ſi nõ uenit ad proſequendam appellationẽ tẽpore debito.
3 Vidiſtis ſ.eo.l.præſes . Dicitur hic,refutatoriæ preces, &c.†
Quæro,quæ dicunt refutatoriæ preces . Quidã dicunt ꝙ in
telligitur de ipſis apoſtolis. Alij dicunt ꝙ intelligit de libel-
lo,qui dat ſuper proſecutione appellationis . Alij intelligũt
de ipſa appellatione.Tene quam uis,quia non curo.

ADDITIO.

d *Quoniam.Bar.l. j.ff.de lib.dimiſ.& in l.eos.§.ſuper.eo.tit.*

LEX XIX.

1 APROCONSVLIBVS. † A quolibet iudice
excepto præfecto prętorio põt appellari,& ſi appella
tio nõ recipit,appellãs põt ,pſequi,[a] ac ſi recepta fuiſ-
2 ſet,ſi ſuccubuit,puniat,ſi obtinuerit,iudex mulctabit. † No.
b ꝙ licet epiſcop[9b] eſſet priuilegiatus, ut à ſua ſnïa nõ appelle-
c tur,tamẽ poteſt appellari à ſentẽtia ſui uicarij. [c] Et uide tex.
3 ibi,& his qui uice præfectorũ, &c.Et uide gl. † Idem dico in
Poteſtate & Capitaneo,ſi diceret in ſtatuto ꝙ à ſentẽtia eius
nõ poſsit appellari,tamẽ à ſnïa eius uicarij poſsit appellari.
Opp.ff.à qui.app.non licet.l.j.Sol.Licet reg.ſit,ꝙ à quolibet
iudice poſsit appellari , tñ fallit in caſib . qui ponunt in hac
gl.quã uide & no.Op.& uidet ꝙ ille qui fruſtratoriè appel-
4 lauit,puniatur alia pœna,ut ſ.eo.l.eos. §. ne temerè. Sol. †
Quandoq; quis appellauit fruſtratoriè , appellatio non re-
cipitur,& tunc habet locũ pœna huius legis.Quãdoq; quis
fruſtratoriè appellat,& appellatio recipit, & habet locum l.
eos . §. ne temerè . Quandoq; quis appellat ab executione
ſententiæ,& tunc habet locum pœna quæ ponitur in leg.ab
executione.ʒ.quo.appel.non reci.

ADDITIO.

a *Proſequi.No.appellationem eſſe deferendam.limit.glo.auth. de iud.§.no-ſtros.& intellige,ut per Inn.c.paſtoralis.de off.deleg.& ʒ. quo. app.l.j.l. ſciendum.de app. recip.*

b P.PAV.P. *Epiſcopus.Adde ſimile ꝙ ſi in actis autoritas epiſcopi nõ ſuffi ceret,autoritas uicarij illo abſente ſufficeret.Ang.l.adoptio.ff. de adop.ſic et licet epiſcopus extra diœceſim poſſit inſtituere poteſtatem, c.patronus. nõ iſtud poſſit uicarius. Bal.l.ij.ff.de off.procõſ.*

c *Vicarij.Bar.l.j.ff.qui & à quib.& ibi dixi.*

LEX XX.

1 ET IN MAIORIBVS. † A ſententia lata in quali
bet ſumma,& in quacunq; cauſa,poteſt appellari.

LEX XXI.

1 QVONIAM. † Si iudex appellationẽ à diffinitiua
a non recipit,ipſe punitur[a] tempore ſui ſyndicatus , &
2 eius officialis.† No.ꝙ quãdo appellatio interponit
b à diffinitiua,[b] iudex debet ei deferre,& iã practicaui.† Not.
3 quòd officiales[c] debent reſiſtere rectori,quãdo malè facit,ſi
c cut & ſubditus prælato.Gl.ſignat quædam ar. contraria, &
uide eam ibi,l.ſi quis id quod.§.doli.ff.de iur.om.iudic.Sol.
Non punitur illo edicto,quia requirit dolum, ſed aliàs mul
tabitur.arg.ui bo. rap. l.ij.§.hac actione . & de pœn.l.abſen-
tem.in fi.Sed hæc conſtitutio non requirit dolũ . Sed cõt.de
ſan.epiſ.§.j.Sol.bene debet eligi doctus,ita quòd nõ debeat
doceri,ut ibi,ſed ſi eligitur indoctus , uel aliàs malè doctus,
poteſt ſibi reſiſti,ut hic ſequitur in gl.ut in l. quãquam. Sol.
no.per gl.l.non uidetur.§.qui iuſſu.de reg.iur.& Dy. c.quòd
quis.ext.de reg.iur.lib.vj.

ADDITIO.

a *Punitur.No.quòd tantùm punitur principalis rector,quantùm omnes alij quos ſecum habet,& hoc uerum,niſi officiales reſiſtãt prætori . Bal.l.pen. ſ.de procur.& c.j.de his,quæ fi.à maio.par.ca.& Bart.in tract.repræſa. in vj.q.& quæ dixi in l.j.ʒ.quo.app.non reci.in fi.& Bar.auth.ſed omni-no.ſ.ne uxor pro mar.*

b P.PAV.P. *Diffinitiua.Idem ſi ab interlocutoria,Ro.conſ.dj.*

c P.PAV.P. *Officiales.Alex.conſ.j.in iij.uol.Iaſ.l.j.ad fi.ff.de off. aſſeſ.ubi dicit opus eſſe,ut aſſeſſores proteſtentur quòd ipſi non conſentiant , nec ſa-tis eſſe in actis non apparere,quòd ipſi conſenſerint.*

LEX XXIIII.

1 IVDICIBVS. † Iudices debent appellationẽ recipe-
a re,& apoſtolos tradere,aliàs multabuntur[a].

ADDITIO.

d *Multabuntur.Et dicit Io.And.c.j.de app.in vj.in nouel.quòd iſta multa fu-erit arbitraria,cùm non ſit determinata à iure,& uide ſ.eo.l. quoniã . & hic,in l.à proconſulibus.ſ.eo.& Aret.ij.q.vj. Dec.ſuper gl. fi. tex. & ibi Bar.l.Iul.ff.ad leg.Iul.de ui publ.*

LEX XXV.

1 *Appellari poteſt ab iniquitate iudicis , ex eo quòd nimis magnam mul-tam poſuit.*

1 ET IN MVLTIS.Op.l.qua pœna.ff.de uer.ſig. Sol.
† Aut quis uult appellare ab iniquitate iudicis,quia ni-
mis magnam multã impoſuit,& poteſt,ut l.iſta. Aut ab ini-
quitate ſententiæ,& non poteſt,l.cont.

LEX XXVI.

a CVM POST.[a] † Breuitas cauſæ, & itineris lõginqui-
1 tas , facit ut iudex appellationis cauſam in patria liti-
b gantium[b] delegare cogatur.

ADDITIO.

d P.PAV.P. *Cùm poſt.Bar.dicit,quòd licet iſtud dicatur eſſe nouum dictũ Pet.de Anch.tamen eſt etiam dictũ aliorum.*

b *Litigantiũ.Dicit Pet.de Ancha.c.nõnulli.de reſc . ꝙ licet ordinarius poſſit reddere ius in qualibet parte ſuæ diœceſis,c.cùm epiſcopus.de of.or.lib.vj. tamẽ ſi de cauſa nimis parua uellet cognoſcere in loco nimis remoto à liti-gatorib.poſſunt petere partes, ut cauſa cõmittatur in loco magis propin-quo eis ad hoc,ut laborib.& expẽſis parcatur.Et per hũc no.tex. & iij.q. vj.ad hæc.& d.c.nõnulli.Et iſtud dicit eſſe nouũ dictũ,& æquũ,& idẽ ip-ſe uoluit in l.canonũ ſtatuta.& c.finem litib.de do.& cõtu. & Bar.l.medi terraneæ.ʒ.de anno.& tri.lib.x & l.ij.de re iud.et audiui quod Pet.de An cha.indiſtinctè dicit iudicem debere cõmittere cauſam,ſiue ſit magna,ſiue parua,& fuit originale dictũ Inn.c.ſanè.de for.cõp.& ibi reprehenditur. Adde etiam Pet.de Anch.c.cùm te.de off.deleg.& c. j.de off. iud.& c.cùm cauſam.de teſti.*

LEX XXVII.

1 NOMINATIONES. † Ab electione inualida nõ
eſt neceſſe appellare.

LEX XXVIII.

2 *Appellãs nõ põt pœnitere inquantùm illa appellatio facit pro aduerſario.*

1 SI QVIS.† Qui appellat, poteſt pœnitere.Duob.mo
dis intelligit gl.hãc l.Primò,quãdo uult pœnitere ſe to-
taliter appellaſſe.Secũdò,quãdo uult pœnitere[a] ſe à ta-
a lí iudice appellaſſe, & uult ad aliũ reuerti . quælibet lect. eſt
bona.Ad hanc lect.opp.ext.eo.c.j.lib.vj.Sol.Appellans po-
teſt pœnitere inquãtùm appellatio facit pro ſe, ita loquitur
2 hic. † Sed inquantùm iſta appellatio facit pro aduerſario,
iſta pœnitentia non admittitur . Hic eſt caſus in contrario,
3 & ʒ.quãdo prouo.non eſt neceſ.l. fin. † Appellatio autẽ fa-
b cit ,p aduerſa parte in duobus.[b] Primò,quia ille contra quẽ

appellatio eſt interpoſita, poteſt ea appellatione uti, ut re-
ſcindatur ſentẽtia, ſi in aliquo cum læſit, ut ĩ.eod.l.amplio-
4 rem.in princ.& d.l.fi.ĩ.quãdo prouo.nõ eſt neceſ. † Itẽ pro-
deſt in alio quãdo appellatur ab interlocutoria, requiritur
quòd totũ ad iudicẽ deuoluatur, ad quẽ eſt appellatũ, & ſic
renunciando appellationi, appellãs nõ poſſet reuerti ad iu-
dicem primũ inuito aduerſario, d.c.j.ext. eo. tit.lib.vj. Vltimò
Gul.de Cug.inducit ad q. ſi emphyteuta uẽdit rẽ inſcio
domino, & eam recmit, utrùm incidat in l. fi. s̃. de iure em-
phy.l.ſequitur.§.idẽ Labeo.de uſuc.& dic ut ibi dixi.

ADDITIO.

a Pœnitere.Bar.l.inuitus.de proc.s̃.uer.ad hanc lect.ibi, ſed inquantùm iſta appellatio.Sic ergo quãdo appellantis intereſt, non admittitur renunciatio appellationis, idẽ in alio caſu, quãdo appellationẽ non detulit, ſi cõſenſit appellare.Ita uidetur limitare hãc l.Inn.c.ex parte.ext.de reſcr.et ibi uide modum, per quẽ quis uidetur renũciare appellationi.& ibi no. gl.ij.& dixi in l.ſi ſeparatim.ff.co.quod dixi,& quãdo etiã poſſit renũciare appellationi,uide in l.fin.§.ſinautem.ĩ.tit.j.& auth.ei qui.eo.tit.et Bal l.edicta. uer.opp.ſexto.s̃. de eden. & no. q̃ poteſt renũciari iudicio appellationis, extrà aliẽ nõ, niſi per pactum, ſecũdũ Bal.no.l.j.s̃.de pa. & in l.poſtquã. s̃.de pact.Inn c.ex parte.el j.de reſ.& ibi etiã Bal.an quis poſſit renũciare proteſtationi ſuæ inuito aduerſario,& ibi de multis ſimilibus.& no.q̃ appellationi in cauſa criminali quis non poteſt renũciare.l.nõ tantùm. & ibi doct.ff.eo.Bal.l.fi.ff.de neg.geſt.ſed Bar.uidetur tenere cont.l.qui ult. in fi. ff.de pœ.& quòd in ciuili nõ poſſit renũciare inuito appellato, cui ex appellatione ius eſt quæſitũ, tenet Pet.de Anch.cle.j.de cau.poſſ.& proprie. & Bar.uide Bal.l.per hãc.in fi.ĩ.tit.j.& Ang.l.j.ff.à qui.app.nõ li. An autem poſſit renũciare appellationi, in præiudiciũ aliorũ qui iuri poſſunt adhærere, Bar.l.j.ad fi.ĩ.ſi unus ex plurib.& Ant.c.interpoſita.§.ille de app. & circa ult.uer.hic adde l.j.§.ſi rem.& ibi Bar.ff.de pœ. et quod ibi Bal. l.ſi inſulam.in vj.q.de uer. ob. Adde an recuſans iudicem poſt appellationem, uideatur renunciare appellationi.Old.conſ.ccciij.

b P. PAV. P. Duobus.Pan.c.ex parte ext.de reſc.

LEX XXIX.

1 ADDICTOS. † Dãnatos ad mortẽ nemo poteſt
ui eximere, ſed pro eis permittitur appellare ad iudi
cem cõpetentẽ.Iſtam l.habes de uerbo ad uerbũ in l.
addictos.s̃.de epiſ.aud.& per hãc l.& per l.nõ tãtùm.ff. eo.te
nent quidã q̃ poteſt mãdari executioni intra decẽ dies ſen-
tentia capitalis.quod apparet, quia iſti ad iuſtitiã duceban
tur intra tẽpora appellãdi.Gl.tenet cõt.in l.qui ult. ff.de pœ
nis.Itẽ in ciuilib.hoc tenet expreſſè in l.j.in prin.nihil no.ap.
pœn.Sed in ciuilib.nõ poteſt mãdari executioni* intra decẽ
dies.multò magis in criminalibus, ubi cau-
ſæ diligẽtius ſunt examinãdæ, ut hic.& Spec.
tit.de execu.ſent.Nõ ob.iſtæ l. quia uel eſt di-
cendũ, q̃ iudex faciebat malè, faciẽdo execu
tionẽ ita repẽtè.Vel eſt dicendũ, q̃ hic renun
ciauerat appellatiõi, quę renũciatio nõ no-
cet quo ad extraneos, ut d.l.nõ tantùm.dixi
2 in d.l.qui ult.ff.de pœ. † Item no.quòd cau
ſæ capitales debent diligentius examinari,
quàm aliæ.

*Executiõi.Quod uerum eſt, quãdo de re immobili agitur, nãſi ſententia de re mobili lata ſit, appellatione nõ obſtatim executioni, ſaluo iure proprietatis mittendæ eſt.l.j.s̃.ſi de momẽt. poſ.I.Concen.B.

LEX XXX.

1 SI QVIS. † Ab iniqua ſentẽtia põt appellari.Itẽ pro-
pter iniuriam facti poteſt appellari, & in totũ iudicis iu
riſdictio recuſari.Inquãtùm hæc lex dicit, q̃ ab iniurio-
ſa ſentẽtia poteſt appellari, nõ habet dubitationẽ. Inquãtũ
dicit q̃ ab iniuria facti poteſt appellari. Opp. iniuria illata
uel tortura habita nõ poteſt appellatione tolli, l. uerùm. ff.
de re iud. & l.bello.§ factæ.de ca. & poſtl. reuer. Fruſtra ergo
interponit appellatio quæ interpoſita nõ releuat. Huius ti-
more dicebat Io.lec.Pl.nõ eſſe uerã, & ideò legebat iſtã l.alio
modo, ut primò dicat q̃ licitũ eſt appellari à ſnia, & ſubdit
q̃ appellabat ab iniuria ſibi illata, & facta in executiõe, ut ĩ.
quo.app.nõ reci.l.ab executione.Certè opi.Io.eſt uera in ſe,
tũ nõ congruit bene literæ, ideò Pla.defendit opi.ſuã ſic, Fa-
teor q̃ ꝓbera & cõtumeliæ nõ poſſunt tolli per appellatio-
nẽ, nec interponit appellatio, ut uerbera tollant, ſed per iſtã
iniuriã tota iuriſdictio deuoluit ad iudicẽ appellationis. Et
iſta eius lectura eſt uera, l. j. s̃. ſi qua præd.po. Et iſtam tenet
Gul.de Cug.leg.arbitro.ff. qui ſatiſd. cog. Tene ergo menti
hanc lect.& uide glo.

LEX XXXI.

2 Si iudex denegat dare copiam actorum, poteſt lite pendente adiri ſuperior.

3 Si quis petit reſcindi ſententiam uel inſtrumentũ, & aduerſarius non uult exhibere, iudex debet pronunciare, quòd ſi aliquo tempore appareat ſententia uel inſtrumentum, non poſſit eo uti.

1 SI APPELLATIONEM. † Si appellatio nõ re-
cipitur, uel apoſtoli nõ dant ad interponendã queri-
moniã, de hoc ſm diuerſitatẽ iudicũ, diuerſa tẽpora ſta
tuunt.Opp.ĩ.tit.j.auth.ei qui app. Sol. hic nõ loquimur de
tẽpore exercẽdæ ap.ſed tẽpore exponẽdæ querimoniæ, q̃a
apoſtoli nõ dant, & exẽpla nõ exhibent, & ſic accuſare iudi-
cẽ, ut puniat, ſm ea, quæ ponunt in l.qm̃.& l.iudicib. s̃. eod.
poteſt fieri demũ intra tẽpora limitata.Quæro, dicit hic, ad
2 cõueniendũ aduerſariũ, quis eſt aduerſarius? Dicit glo. † q̃
iudex, qui denegat dare copiã actorũ, quo caſu lite pendẽte
põt adiri ſuperior, ut lite pend.l.ij.Inn.de fide inſt.c. G. ppe-
3 tuus.ponit iſtã practicã. † Si aliquis petit reſcindi ſniam, uel
aliqd instrumẽtum, qd aduerſarius habeat, & aduerſarius
nõ uult exhibere ſibi ſtatuto termino à iudice, quòd iudex
poteſt pronunciare, quòd ſi quo tempore illud instrumen-
tum, uel illa appareat ſententia, non poſsit illo uti, & uide
ibi Inn.& s̃.de eden.l.is apud quem.

LEX XXXII.

1 PRAECIPIMVS. Hæc eſt lex ſatis faſtidioſa, quia
nõ eſt in uſu. † Si app.ad principẽ à ſentẽtia ſpectabi-
liũ, cognoſcit præfectus, & quæſtor, & ſi à ſnia clariſsi-
morũ, præfectus tantũ, & à delegato appellat ad delegantẽ.
Et ſi princeps delegauerit nõ illuſtri, & à tali delegato appel
lat, cognoſcit præfectus, & quæſtor. Si uerò ab illuſtri ſnia
appellet, per conſultationẽ principis determinabit, in quo
ſniæ tẽpus inſpicit, & idẽ ſi illuſtris nõ illuſtri adiungat.h.d.
Diuidit in partes, & per partes legã. Primò loquit qñ appel
lat à ſnia ſpectabiliũ, uſq̃ ibi, q̃ à duce, quã primò legã. Ex
2 hoc no. primò q̃ dixi in ſũmario. Secũdò no. † q̃ licet à ſnia
delegati appellet ad delegantẽ, ut ĩ. uidebitis, tñ à ſnia uica-
a rij nõ appellat ad eũ, cuius eſt uicarius, ſed ad eũ, ad quem
appellaretur ſi ipſe principalis ordinarius iudicaſſet, hic eſt
tex.hic, & gl. ponit prout dicit, uicarijs eorum, & hoc modo
poſſet intelligi illa lex difficilis. ff. quis & à quo.appel.l.j.§.j.
Decretiſtæ habẽt hodie caſum ext. de app.c.Romana.li.vj.&
de conſue.c.non putamus.lib.vj.

ADDITIO.

a Vicarij.c.cùm ſit Rom.de app.& l.à proconſulibus.& ibi Bal.s̃.eo.Cy.& Bal.l.fi.& auth.ſi quis.de epiſ.aud. Et ſi alicui ſingulariter competit ex cõſuetudine iuriſdictio in uno loco, ille dicitur iudex magis principalis, quã ſuperior, ſecundum Bal.ita referentem Archid.c.j. §.ad hæc.de pac.iu.firm. uerſ. quæro, quomodo iuriſdictio ſit in territorio.& in eo. Ioan. mo. c.ſi episcopus.de off.ord.& uide quæ dixi in l.iudiciũ ſoluitur.ff. de iud.Alex.

1 Auditores principis, & ſummi pontificis, dicuntur habere iuriſdictionem ordinariam.

2 Idem de acceſſore poteſtatis, & capitanei, ſecundum ſtatuta terrarum, licet de iure communi aliud eſſet.

§. QVOD SI A DVCE. Hic loquitur quando ap
1 pellatur à ſentẽtia clariſsimorum iudicum, quales ſunt
præſides prouinciarum, & duces. No. quòd hic dicit de
a iure ordinario. Ex quo not. quòd † iſti auditores[a] prin-
b cipis, & ſummi põtificis,[b] dicuntur habere iuriſdictionem
ordinariam.

2 ordinariã. † Item de aſſeſſore poteſtatis, & capitanei, ſm ſta
tuta terrarum, licet de iure communi in aſſeſſoribus aliud
eſſet, tit. de aſſeſſo. C. & ff.

ADDITIO.

a Auditores. Aſſeſſores, & auditores debent habere iuriſdictionem ordinariam.Bar.l.j.in fi.ff.de offic.aſſeſ.& Bal. hic. quid autem in uice gerente, Bar.l.ij.s̃.de off.eius qui uic.alter. Et dic q̃ uicarius poteſt ſuam ſententiã exequi, dum habeat ordinariã, de offi.uica.c.licet.in vj.& doct. c ſi quis. de foro compet.& eſt ordinarius ſecundũ gl.no.c. Rom. uer. generaliter. ext.eo.in vj.facit ad no.per Can.c.pe.de offi.uic.& Bal.auth.ſed omnino. ne uxor pro mar. q̃ uicarius poteſt omnes cauſas meri imperij expedire, excepta cauſa ſanguinis.

b P. PAV. P. Pontificis.Pel.Rub.de off.deleg.Bal.l.fi.s̃.ubi ſen.a.uel cla.

1 Productio iurium poteſt fieri coram notarijs, qui ſcribunt in cauſa.

2 Ipſi autem notarij debent dare copiam partibus.

§. IN HIS. Hic diſponit qui debẽt ſcribere in iſtis cau
1 ſis. † No. ex iſto §. q̃ productio iurium poteſt fieri corã
notarijs, qui ſcribũt in cauſa, ut dixi s̃.eo.l. eos. & auth.
2 quæ ſupplicatio.de prec.Imp.offer. † No. q̃ ipſi notarij de-
bent dare copiam partibus.

1 Quis mandat executioni ſententiam à qua appellatur.

§. OFFICIIS. † Not. ex iſto uerſ. duo notabilia, q̃
1 qñ de eadem cauſa cognoſcũt duo iudices, q̃ mandare
debeat ſententiã executioni qui eorũ eſt maior. Secun-
a dò no.[a] q̃ iudex ad quẽ appellat, ſententiã mandat execu-
b tioni,[b] non iudex primus. Cy. tangit hoc in l.eos.s̃.eo. Gl &
2 Gul.tangũt in l.tale pactũ.§.qui, puocauit.ff. de pac. † Bre
uiter quandoq̃ ſentẽtia prima confirmat, quia appellatio
eſt deſerta, ꝓpter curſum tẽporis, & tunc iudex primus mã-
dat ſententiã executioni, ut s̃.eo.l.cõtra maiorẽ. & l.qm̃ nõ-
nulli.& ĩ.tit.j.l.fin. §. pen. Quãdoq̃ ſententia confirmat per
ſententiã iudicis, & tũc iudex appellationis exequit, ut hic,
& in auth.ſi quis litigantiũ.s̃.de epiſc.aud.& de iud.l. fi.hoc
tenent oẽs doct. Quandoq̃ ſententia confirmat per cõſen-
ſum partiũ, & tunc iudex appellationis exequit, ut d.l. tale
pactũ.§.qui prouocauit.ſm Gul.de Cug.Gl.& Iacob.But.di
cebant ſe non uidere rationẽ, quare iudex primus non de-
beat exequi ſententiã, qñ conſenſu partiũ ab appellatione
recedit, ſicut qñ per curſum fatalium appellatio confirmat,
ar.s̃.eo.l.ſi quis libellos Non ob.§.qui, puocauit, quia intel-
ligit ibi, qñ fuit appellatũ ã delegato ad delegantẽ, quo ca-
ſu etiã ſi appellatũ non eſſet, delegatus ſententiã executioni
mandaret, ut de re iud.l.à diuo Pio. & ibi no. & hæc ſatis pla
cet. Ad unũ tñ aduerte, quia quandoq̃ iudex appellationis
licet ſit maior in iuriſdictione, tñ quandoq̃ eſt minor in po
tentia, ſicut uides hic in ciuitate iſta, iudex iuſtitiæ eſt minor
in ciuitate, cũ ſit poteſtas & capitaneus, & tñ ſententia man-
dabit executioni per officiales primi iudicis, ad requiſitio-
nem iudicis appellationis. ut s̃.de epi.aud.l.epiſcopale.

ADDITIO.

a No. Vide doc.l.locis.hic alleg. Sed quid de cauſa criminali? Dicunt quidã, in auth.ſi quis litigantiũ.q̃ iudex à quo, reum debet retinere in eius custodia, per l.eos.§.ſuper his.de appell.ſed cont.l.addictos.in fi.s̃.eo.quæ probat expreſſe, q̃ iudex ad quem.Barb.

b Executioni. Vide eum in l.à diuo Pio.de re iud.Bar.d.§.qui prouocauit.& ibi Bal.in repet.Can.c.paſtoralis.de off.deleg.& Bal.d.auth.ſi quis litigantium.in fi.& facit quod no.in d.l.à diuo Pio.in §.ſententiã. & ibi doct.& adde Bal. l. ij.s̃.de uſu.rei iud.& l.contra.s̃.eo. Quid in cauſa criminali, Bal.l.addictos.s̃.eo.uide auth.ſi quis litigantium.gl.Inn.doct.c. paſtoralis deleg.§.præterea.Bal.d.§. qui prouocauit.& ibi etiã quid in criminali. Et dicunt de Rot.in ſuis deci.cvij.q̃ iudex datus in appellatione, elapſis fatalibus poteſt primam ſententiã confirmare. Et dicunt hoc tenere Inno. c.j. de concess.præb.ut innuit.quod eſt no.ſi eſt uerum, Bal.s̃.ea.l.

§. HAEC SI. Hic loquitur qñ à legato appellatur.

§. HVIC. Hic loquit, quando Imperator cauſam deleg
auit non illuſtri.

1 Si doctori occaſione ſalarij conſilij debet dari aureus pro centenario, non doctori uero florenus Rhenenſis, & ſi cauſa commiſſa ſit non doctori qui conſuluit factus doctor, an debeat habere aureum uel florenum.

§. SANE. Suprà dictum eſt de ſpectabilibus, & clariſ-
ſimis, hic loquitur qñ à ſententia illuſtrium appellatur.
No. hunc text. ualde ibi, licet ante, &c. Fuit diſputata ſe-
1 mel quædã quæſtio Bononiæ. † Cauet ſtatuto,[a] q̃ ſalariũ
a conſultorũ q̃ ſi ſit doctor,[b] q̃ habeat xij. denarios, ꝓ libra,
b ſi non ſit doctor, habeat octo denarios, ꝓ libra. Cõtingit, q̃
cauſa fuit cõmiſſa non doctori, qui cõſuluit factus doctor.
Quæro, quale ſalariũ debeat habere. Et uidet quòd debeat
inſpici tẽpus conſilij, ut hic. Breuiter aduerte ad me, Dic ad-
iectiuũ quod regit à uerbo, ſignificat ſm tẽpus uerbi, l.in de
lictis.§.ſi detracta.ff.de nox.de teſta.mil.l.Titius. In propoſi-
to dico diligenter inſpicienda uerba ſtatuti. Aut enim di-
cunt, ſi doctor conſuluerit, ſit eius ſalariũ tantùm, tũc quia
iſtud ſubſtantiuũ, doctor, regit ab illo uerbo cõſuluerit, ſuf-
ficit quòd de tẽpore conſilij ſit doctor, eſt caſus hic. Si uerò
ſtatutũ dicit, ſi cauſa cõſulenda cõmittatur doctori, ſit eius
ſalariũ tantùm, tunc quia dictio doctori, regit ab illo uerbo
cõmittatur, tunc debet eſſe doctor tẽpore cõmiſsionis, quia
ſignificat ſm tẽpus uerbi, ut s̃. in legib. alleg. Si uerò uerba
eſſent ambigua, tunc interpretatur pro eis in benigniorem
partẽ, ut habeant tanquam doct.arg.huius l. & l.iij. §. Seio.
ff.de min.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Statuto.Pel.c.quoniam.Abb.de off.deleg.Bald.l.fi.s̃.ubi ſen.uel clar.

b Doctor.Bal.l.generaliter.de epiſ.& cl.de cauſa cõmittenda canonico, qui poſt commiſsionem renunciat canonicatui, an poſſit procedere.Bal.hic & in l.humanitatis.s̃.de imp.uerſ.ult.opp.

1 Si tibi eſt obligatus clericus, & laicus tali cauſa quæ debet corã iudice laico examinari, tunc occaſione clericus laicus coram epiſcopo cõuenietur.

§. EODEM. No. hũc §. ex quo no. q̃ † qui coniũctus
1 a eſt maiori[a] in indiuiduis, gaudet priuilegio maiorũ. Fã
2 cit ad hoc ff.quema.ſer.ami. l. ſi cõmunes. † Et pro hoc
b dico[b] q̃ ſi tibi eſſet obligatus clericus tali cauſa, quæ debet
coram iudice laico examinari, occaſione clerici laicus corã
epiſcopo conueniretur.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Maiori.Bart.l.ſolent.ff.de ali.& cib.leg.

b Dico.Bal.l.Gallus.§.ille caſus.de lib.& poſth.cont.Bar. l. ſolent.ff.de alimen.leg.Sed iſtud hic eſt uerum, quia magis dignum trahit ad ſe minus dignum, ut hic, & c.quod in dubijs.de conſe.eccl.uel alta. Quid ſi quãdo conueniatur collegiũ licitũ in quo ſunt clerici & laici, Bar.l.fi.ff.de coll.il. Sed quid ſi duo ſunt clerici, unus clericus, alter laicus, & diſcordant, an epiſcopus uel clericus eligit tertiũ. Dicit Guido de Su. q̃ alter ipſorum ſufficit. Aliàs, de excuſ.tut.l.iuriſperitos. Ita dicit ipſe in l.prouidendũ.s̃. de poſtl. Ita dicit ipſe Card.c.Ioannes.de teſt. quòd ſi clericus & laicus ſunt conſtituti executores teſtamenti, iudex eorũ erit iudex eccleſiaſticus. Bar.l.j.§.ſi quis in app.ff.de app. Et ad materiã quid operetur miſtura, l. ſi impubes. §.ſi pupillus.& l.de bonis.circa prin.ff.ad Carb.l.quæritur. eo. tit. c. pertuas.de arb.gl.l.quæ dotis. uer.expenſus. ſol.mat.quam Imola reputat fin. l.fin. C.de mune.& hon.non cõtinua.lib.xij.Bar.l.ſi emancipati.s̃. de coll. de duobus nepotibus, quorũ unus, & c.Bal.c.j.quib.mod.feu. amit. Ang.l. Imperator.ff.de ſta.bo.in l.ſi quis ex argentarijs.ff.de eden.& Rom.conſ. ccl.ubi dixit q̃ teſti reprobato, & uili adhibebitur plena fides, propter adiunctionem alterius boni, & fide digni.Bal.conſ.cxxxvij.lib.iij.Lud.Ro.l. arbitrio.ff.qui ſatiſ.cog.Inn.c.j.de reſcrip.& Inn.c.fi.Ab.q.ſua incip.Gandulphus.& Mat.de Matha.in no. ccxlvij.Pet.de Anch.in rep.c.ea quæ.de re.iur.in vj.et in prima parte q.principalis.facit q̃ ibid.dixit Pet.de Anch. ubi dicit de uniuerſitate ſcholariũ, ubi ſint pmiſti cler.allegat Bar.l.j.s̃.de

colle.illici.& Bal.auth.habita.C.ne fil.pro pat. Bal.l.præcipimus. in hoc tit.Car.d.c.cum Io.de teſta.Facit quod dixit Bar.l.ſi is qui duos.de lib.leg. & Bal.l.j.ĵ.pro ſoc.& in rub.de ſucceſſ.edi. per mod. qui ponunt multos caſus,& Bar.l.cùm ſenatus.ff.de reb.dub.

2 *Ex identitate rationis nunquam inducitur correctio legis.*

1 §. QVICQVID. † Not.quòd nõ mutaẽ,quare ſtare,phibeẽ?ut hic,& l.ſancimus.de teſt.Aduerte,quia hic dicit tex. quòd nõ mutaẽ ſpecialiter, & ſic reqriẽ quòd ſpecialiter & ſpecificè muteẽ, antequã dicaẽ, hoc eſſe corre-
2 ctũ.Secundũ † hoc uideẽ caſus expreſſus eius quod dixi in auth.quas actiones.s̃.de ſac.ſanc.eccl. ubi dixi, ꝓ ex identitate rationis nunquã inducit correctio l.ut dixi, in l.ſi uerò. §.de uiro.ſolu.mat.quod perpetuò tene menti.

LEX XXXIII.

EO CASV. Hic dicitur, quando appellatur à ſententia lata ſuper ſtatu curialium,magiſter militum debet eſſe iudex.

LEX XXXIIII.

2 *Quando iudex committit cauſam conſulendam,eſt in arbitrio ſuo ponere in puncto opinionem ſuam,uel non.*
3 *Conſultor quando examinat acta cauſæ commiſſæ,non eſt neceſſaria præſentia partis aduerſæ.*

1 IVBEMVS. † Quando princeps ſuper aliqua cauſa conſuliẽ, ab eius conſiliarijs partibus præſentib. uel abſentib.cauſa examinaẽ,nec ab eorũ cõſultationib.appel-
2 latur.No.duo ex hac lege.Primò † ꝓ eſt in arbitrio iudicis, qñ cauſam conſulendã cõmittit,ponere in pũcto opin. ſuã,
3 uel non. † Secundò no.ꝓ qñ cõſultor examinat acta cauſæ cõmiſſæ,nõ eſt neceſſaria præſentia partis aduerſæ. Siue ergo pars fuerit citata, ſiue non, nihil ad propoſitum, ſiue ſit præſens,ſiue non.

LEX. XXXV.

2 *Cùm quæritur quanta ſit quantitas,inſpicitur tenor ſententiæ, non autem eius effectus,nec illud quod poteſt exigi.*
3 *Quando duo iudices ordinarij diſcordãt,debent eligere tertium, & quid ſi proferant ſententias diſſonantes.*
4 *Quando cauſa examinatur in conſiſtorio principis,dantur nouæ dilationes,niſi examinentur per modum conſultationis.*

a IN OFFERENDIS.[a] † In cauſis quæ ſunt uſq; ad
1 decẽ libras auri, ſolùm unus iudex cognoſcit, in cauſis quæ ſunt uſq; ad xx.li.l.præcipimus,non mutatur.In cau
b ſis[b] quæ ſunt ultra xx. lib.totũ auditoriũ Principis expectatur, & ad appellationẽ introducendã eſt bienniũ conſtitu-
2 tum,& nouæ probationes reperiunt. † Not.hic ꝓ quãta ſit
c quantitas,inſpicit fm tenorẽ ſententiæ[c] à qua appellaẽ.hoc facit,imò determinat ad ſtatuta huius ciuitatis & aliarũ,dicit ſtatutũ,ꝓ qui habet inſtrumentũ à decẽ lib.s̃. debeat inſinuare,modò aliquis habet inſtrumentũ centũ lib.non inſinuatũ,opponit ſibi ꝓ non ualet.Reſp.ipſe, licet inſtrumẽtum ſit de centũ lib.fortè in patrimonio debitoris non ſunt decẽ,& ſic in effectu nõ eſt centũ librarũ,l.nam his. ff.de do-
d lo.Certè per hãc l.reſpondeẽ,ꝓ debemus tenorẽ inſtrumen-
d tí[d] inſpicere,nõ aũt effectũ exactionis.[e] Hoc etiã facit ad ſta-
e tutũ qd dicit ꝓ ſoluaẽ decimũ, ſeu ſoluant capita ſolidorũ ſex denariorũ ꝓ libra,quòd in eſtimatione inſpicitur tenor inſtrumẽti,ſeu tenor libelli, nõ inſpecto effectu. Hoc eſt uerum,qñ illud quod petit,eſt certũ,ſed qñ æſtimatio eſſet in-
3 certa,dicã ſtatim ĵ.eo.l.fin.in fi. † Secũdò no. ꝓ qñ duo iudices ordinarij diſcordãt,debẽt eligere tertium, ut hic,ſed ſi proferrent ſententias diſſonãtes,quid iuris ſit,habes in l.in
4 ter pares.ff.de re iud.† Vlt.no.ꝓ qñ cauſa examinaẽ in conſiſtorio Principis,dantur nouæ dilationes,ut hic in fi.quod eſt uerũ,ſi examinaẽ per modũ appellationis,ſecus ſi ꝑ modum cõſultationis,ut de dilatio.l.cùm à nobis.Ita debet intelligi quod gl.no.s̃.eo.l.ne cauſas.Opp.& uideẽ ꝓ alia tempora ſtatuantur,ut ĵ.tit.j.l.ij.& iij. Sol.Hic loquit de tempore appellationis iutroducendæ ſeu intimandæ,ibi loquitur de temporibus ſtatutis ad alia,ut ibi dicemus.

ADDITIO.

d *Offerendis.Alex.l.cùm quædam puella.ff.de iuriſ.om.iud.*
b *Cauſis.Bart. l. qui tabulas.circa princ.ff.de fur.uerſ.opp.ꝓ non ualet ibi, non aũt effectũ exactionis.Hoc etiã facit ſtatutũ, & ſic not. ꝓ ſi debentur centũ pro libra conſultori, inſpicitur quod petitur, nõ quod exigi poteſt per inopiã,auth.de litig.§.ad excludenda.& no.Bar.iſtum tex. in l. pe. §. fi.ff.de iuriſd.omn.iud.licet litigans ſit pauperior petitore,ut hic,quod eſt no.Iac. de Bel.hic.*
c P. PAV. P.*Sententiæ. Sed quid ſi ſententia contineat aliquod factũ & non quantitatem,quod debeat aſcendi.l.ampliorem.§.fi. & quod ibi ſcripſi poſt Alex.ĵ.eo.*
d P. PAV. P. *Inſtrumenti.Matth.Mathefillan.not.cxlv.*
e P. PAV. P. *Exactionis.Iaſ.§.tripli.in j.no. Inſt.de act.ubi de multis aliijs ponit,& in §.actionũ. in gl. in uer.communi diuidun. & tex.in l.ampliorẽ.ĵ.eo.& quæ ubicunq; dicit Bart.ad probandum ꝓ debeamus metiri ius ex perſona & petitione actoris.*

LEX XXXVI.

2 *Si rex iudicat ut dux uel comes, appellatur ad ſuperiorem ſibi in ducatu uel comitatu.*
3 *Epiſcopus uel clericus habens iuriſdictionem à principe,ſi iudicat uigore illius iuriſdictionis,an ab eo appellatur ad principẽ, & nõ ad papam.*

a SI QVANDO.[a] † Si appellaẽ à duce, ſiue ſit illu-
1 ſtris, ſiue ſpectabilis,ſolùm magiſter officiorũ cogno-
2 ſcit,& in hoc corrigit l.præcipimus. † [b]Not.ꝓ ſi rex iudi-
b cat ut dux uel comes, appellaẽ ad ſuperiorẽ ſibi in ducatu uel comitatu,nõ inſpecta regia dignitate,& uideẽ hic tex.il-
3 lius quæſtionis.Si aliquis † epiſcopus uel alius clericus habeat feudũ,uel iuriſdictionẽ à principe, & iudicat uigore illius iuriſdictionis,quòd ab eo appellaẽ ad principẽ non ad papam.Can.c.j.de feud.Gl.dicit aliter in c.fin. extr.de delic. puer.& c.Roma.ext.de app.lib.vj.in uer. debet. & hic eſt caſus. Et ex hoc uideo ꝓ qñ cõmittuntur uni plures prouinciæ, in eo quod iudicat ut rector unius prouinciæ, appellatur ſuperior illius prouinciæ, & eodẽ modo in alia prouincia.Quod intellige uerum, quando unus gerit duorũ officium,ſecus ſi unum officiũ uniretur alteri, uel confunderet in altero, quia tunc illud quod extinguitur, non debet inſpici.auth.ut iud.ſine quo.ſuf.§.illud.& C. de metrop.Bery.l.j. & ibi no.& ext.de ſede uacan.c.j.

ADDITIO.

d *Quando. Quid ſi rex, uel dux uel comes iudicat, an appellabitur ab eius ſententia tanquam lata à rege,uel à comite,& idẽ Bar.l.j.§.ij.in fi.ff.eo.*
b *No.Bar.d.l.j.§.ij.ad fi.ff.de app.in ult.q.in fi.& Barb. l.ſi cùm uenerit.§. nulla.de pig.act.*

LEX XXXVII.

a AMPLIOREM.[a] † Appellationẽ poteſt exerce
1 re tam appellãs,quàm appellatus. † No. ꝓ pro parte abſente iudex poteſt ſupplere de facto, ibi, adimplere, &c. Et uide gl.quam not. & tene menti.Ego dico ꝓ in cauſa appellationis non eſt ſpeciale,imò eſt reg.ubicunque contra abſentem poteſt peruenirí ad diffinitiuã ſententiã, iudex pro eo poteſt ſupplere de facto.Hic eſt tex.& s̃. quõ & qñ iud.auth.qui ſemel.ibi,perquiſita ueritate.

ADDITIO.

d *Ampliorem.Hic eſt caſus in princ. huius legis multùm ſingularis, ꝓ ſi aliquis eſt condemnatus in quinq;, & in alijs quinque abſolutus, ſi iſte talis appellat, quòd iudex appellationis poteſt in alijs quinque condemnare.*

nare.in quibus fuit abſolutus in ipſius appellantis præiudicium. Bald. hic in prin.Inn.c.inter monaſteriũ.de re iud.& Bal.l.ſi. quando prouoc. non eſt neceſſ.& ibi Bart.l.ſi.& ibi Bald.ad fi.qui ad hoc alleg.iſtum tex. Adde ꝓ Ioan.And.in addi.ad Spec.tit.de appell.§. in quibus. uer. quid ſi uictus. dicit Guid.de Suza hic,quærere, an beneficium huius l. competat appellato, quãdo appellantem pœniteat.& ab appellatione recedit.ibi cauſa breuitatis te remitto. P. PAV. P. *Quid autẽ ſi lapſum eſt tempus appel.proſ.an appell.poſſit proſequi,Abb.c.ex.parte.de præſcrip.Item limita ut per Alber.hic,niſi appellans acceptiſſet ſententiam quantùm facit pro ſe,& inquantùm eſt contra ſe,appellare licet,prout ſolet communiter fieri,uide per eum.Item de materia huius l.uide.Fel.c.ſignificauerunt. ext.de excep.ubi ponit etiam de prædicta limitatione,Bar.conſ.cl. Phil.c.ſi duobus.ext.de appell.Barb.c.Raynutius.de teſt.*

§. IN REFVTATORIIS. Gaudẽt breuitate moderni.Habuiſtis s̃.de precib.Imp.offl.fi.

2 *Æſtimatio facta in principio litis pro ſoluenda decima, non facit fidem in proceſſu.*

1 §. SED CVM. † Si tempore ſententiæ ſumma repe-
a riatur maior ꝓ prima facie uidebatur, non impeditur iudex ſuper toto pronunciare.Tota die uides,[a] ꝓ in ciuitatib. ſunt iudices, qui poſſunt de cauſis cognoſcere uſq; ad certas ſummas, quòd ſi illa cauſa prima facie non uidea tur excedere iuriſdictionẽ iudicis, ſi poſteà reperiaẽ maior,poteſt ſup toto ꝑnunciare,* & ſic uidetur quòd ille iudex poſsit tunc cognoſcere de illa ſumma, licet tẽpore ſententiæ in proceſſu,& poſt,appareat maior ſumma,& non poſſet cognoſcere, ꝓ nihilominus poteſt cogno
2 ſcere. Caſum habes hic no. † Secundò no. caſum ex hac l. æſtimatio facta à principio litis, nõ facit fidem in proceſſu, ſed debet examinari ueritas.

* Pronũciare.No. l.ſi idẽ.ff.de iur. om.iud. I.C.B.

ADDITIO.

d *Sed cùm.Bart.l.ſi id.in prin.ff.de iur.om.iud.& Bar.l. in offerendis.in j. q.ĵ.eo.quid econtrà,uide quæ dixi poſt Bar.l. j. ff. de iudicat.omn. iud. Quid autem ſi quæſtio eſt ſuper intereſſe aliquo quod à principio eſt inæſtimabile,quis cognoſcet,no.Bar.hic,& in l.iiij.§.prætor.ꝓ fi.de dam.infec.& ibi Lud.in ſi.*

De temp.appell. Tit. LXIII.

LEX I.

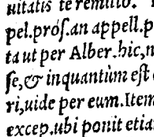

SI QVIS. Tempus exercendæ appellationis interpoſitum à nominatione ad munera eſt duorũ menſiũ, à tẽpore ſcientiæ. Opp. s̃. tit.j.auth.hodie. Dicunt quidam ꝓ hic eſt ſpeciale,ꝓ non uidetur uerũ,l.j.§.quod in ſententijs.ff.qñ app.ſit. Dicas ergo ꝓ hic loquitur de tempore appellationis exercendæ, ibi de tempore appellationis interponendæ.Sed cont.hoc opp.quia ad exercendam appellationem,ſtatuitur maius tempus,ut ĵ. eod.l.fi.§.illud.Sol.ſpeciale eſt in hoc caſu, ut ita modicũ tempus ſtatuatur ad appellationem exercendam.

LEX. II.

1 *Appellationis interponendæ, introducendæ,exercendæ & finiendæ,inchoandiq; proceſſus,tempus.*
2 *Quando parti datur dilatio octo dierum ad aliquid faciendum, tunc ſi in ultima die illud facit,non eſt neceſſaria citatio aduerſarij.*
3 *Priuilegium quando impetratur à principe in his, quæ cauſæ cognitionẽ non requirunt,uel partem modicè lædunt,non debet pars citari.*
4 *Si dies termini cadit in diem feriatam,quando debeamus inſpicere præcedentem diem non feriatam.*
5 *Quando unus ſolus litigat,iudex poteſt ſupplere de facto pro parte.*
6 *Si iudex ſtatuit terminum unius menſis,de quot diebus intelligatur.*

TEMPORA. Si appellatur ab ordinario,ad appellationis ꝑſecutionẽ inchoandã,primum fatale eſt ſex menſiũ,& dant alia tria unius menſis ꝑ quolibet, & à principe poteſt intra tres mẽſes reparatio poſtulari,nec partis citatio requiriẽ. Si appellaẽ à delegato, eadẽ ſunt fatalia reparatione accepta, ſed ſi appellaẽ à delegato illuſtris uel ſpectabilis,primũ fatale eſt duorũ menſiũ,cætera nõ mutãtur.Et ſi ultima dies cadit in feriatã,præcedens inſpiciẽ,& fa
a talib. clapſis ꝑ nõ appellãte habeẽ. Pro cuius declaratione & euidẽtia[a] ſcias ꝓ † quoddã eſt tẽpus appellationis inter
1 ponẽdæ,de quo loqt l.eos.in fi.& auth.hodie.s̃.tit.j. Quoddã eſt tẽpus appellationis introducẽdæ ſeu ꝑducẽdæ,de illo loqt l.in offerẽdis.s̃.tit.j.Quoddã eſt tẽpus inchoãdi proceſſum ſup appellatione,& de illo loqt hæc lex,& l.cùm anterior.j.eo.uſq; ad §.in his.licet gl.aliter intelligat. Quoddã eſt tẽpus appellationis exercẽdæ, & finiẽdæ, & de hoc loqt
2 d.l.cùm anterior.§.illud.Alia tẽpora declarabo ſup auth. † Primò no.ꝓ qñ daẽ dilatio parti octo dierũ ad aliq̃d faciendũ,ſi illud uult facere ultima die termini, nõ debet facere citari aduerſariũ,ꝓ ultima dies termini eſt nota aduerſario. Sed ſi uellet facere intra terminũ, nõ poſſet, niſi faceret partẽ citari,ꝓ qua die cõpareat intra terminũ, debet eſſe notũ
b parti,ut,ꝑbaẽ hac l.& dixi uobis,de uer.ob.l.qui ante.[b] licet hæc lex quantũ ad appellationẽ recipiat mutationẽ,ut ĵ.eo.
3 l.cùm anteriorib.§.j. † Secũdò no.ꝓ qñ à principe impetraẽ
c priuilegiũ, nõ eſt neceſſe ꝓ citetur pars,[c] qd eſt uerũ in his, quæ partẽ nõ lædũt modicè,ſeu cauſæ cognitionẽ nõ requirũt,l.ij.§.meritò.§.ſi qs à principe.ff,ne qd in lo.pub. de preci.Imp.off.l.quoties.& ita loquit hic.In his uerò, quæ cauſæ cognitionẽ reqrũt,uel partẽ lædent multùm, debet citari pars,l.ij. de nata.reſt.& de ado. l.nã ita diuus.No. ex §.illud.
4 † ꝓ qñ dies termini cadit in diẽ feriatã.[d] debemus inſpice-
d re præcedentẽ diẽ nõ feriatã. Spec.tit.de cita.§.j.uerſ.itẽ excipit ꝓ citatio.& de dilat.§.j.uerſ.ſed pone iudex.Nec tñ iudicio meo illũ paſſum uſquequaq; ꝑfectè declarat. Poſſemus tñ breuiter ſic dicere, Quãdoq; ſtatuitur alicui terminus in quo aliq̃d faciat. Quãdoq; ſtatuit terminus intra quẽ aliq̃d faciat. * Si ſtatuit terminus * in quo, ſi illa dies cadat in feriatã diẽ,poteſt pars ſe preſẽtare nõ ut ꝑcedat, ſed,ut ſequẽti die nõ feriata ꝑcedat, ut in c.uenies.ex. de accu.Sed ſi uellet,poteſt cõparere, ſi qdẽ cõpareret ad impediendũ ꝑceſſum fiendũ cõtra cũ ratione cõtumaciæ,tunc poteſt,ſed ad impediẽdũ officiũ iã cõſummatũ ,ꝑpter contumaciã nõ poteſt,c.cùm dilecti.ext.de dolo & cont.& d.c.uenies.Si uerò ſtatuit terminus, intra quẽ ueniat, tũc ſi cadit in diẽ feriatã feriis ſolẽnibus,inſpicit ꝑcedẽs dies nõ feriata,ut hic.Sed ſi cadit in ferias repẽtinas,ſibi ſubueniẽ,l.ſed & ſi ꝑ prætorẽ. §.ſi feriæ.quib.ex cau.mai.Diceres tu,hæc lex nõ loqt de termino,intra quẽ,imò de termino,in quo,qñ ultima dies termini eſt fatalis,l.cùm anteriorib.§.j.ĵ.eo.Reſp.cõcedo ꝓ ultima dies termini eſt fatalis,quantùm ad hoc ut poſsit ꝑcedere parte nõ citata,ſed ſi uult facere citari partẽ,tũc poteſt in-
5 tra tẽpus fatale.Ita loqt hic,ita poteſt loq ĵ.l.,px. † Vltimò no.ꝓ qñ unus ſolus litigat, iudex poteſt ſupplere de facto ꝑ parte.Vidiſtis s̃.ti.j.l.ampliorẽ.in prin. Vltimò poteſt in-
6 duci hæc lex ad q. † iudex ſtatuit terminũ unius menſis,de quot dieb.intelligiẽ? Hæc lex facit ꝓ intelligiẽ de xxxj.dieb.* Io.And. mouet iſtam q. c. quã ſit.ext.de elec.lib. vj. Et dicit ꝓ intelligiẽ de tot diebus, quot dies habet ille mẽſis, in quo terminus daẽ,ut quot dies deficiũt ex illo mẽſe,tot ſuppleant ex alio mẽſe,* dixi de uer.ſig. l. cùm biſſextus. Alia ponent in l. fi. huius tit.ubi melius cadent.

* *Faciat. Not.hãc diff.Bar.pro explicatione l.obligationum ferè. ff. de act.& ob.* I.C.B.

* *Diebus.& apertius in l.cũ antiquiorib. ĵ. hoc tit.* I.Con.B. *Mẽſe.l. more.ff. de ferijs. Quod puto in dilationibus cõuentionalibus obſeruandum eſſe,in legalibus uerò ſecus.d. l.cùm antiq.* I.C.B.

ADDITIO.

a *Euidentia.Bar.auth.ei qui.& auth.ſed lis.ĵ.eo.*
b *Ante.Et l.item.de conſt.pe.Bal.l.fi.qui admit.& Lud.ibi.*
c *Pars.An quando impetratur à principe,requiratur ſciẽtia partis,l.fi.s̃.de leg.Et iſta uidetur tenere expreſſè Bal.l.fi.s̃. de fur. & hic expreſsè in l.fi. qui res iu.& Caſt.conſ.ij.& Bar.l.Gallus.§. & quid ſi tantùm.& ff.de li. & poſthum.Inn.c.ex parte.& c.cùm olim.de uerb.ſign.& l. ſi quis conſortium. de fab. libro decimo. Et intelligẽ niſi ſit de plenitudine poteſtatis Principis.*

Principis, tollitur citatio, Hoſt. c. noſtra. de procur. & uide ſi per uiam gratiæ, doc. c. inter. et dicit Old. cõſ. ccxxij. circa fin. q, quãdo per reſcriptũ cõfirmatur, quod de iure non tenuit, ſed quando iuri communi congruit, nõ debet citari. Ita dicit in præfato conſ. in prin. alleg. pro parte nepotis. uerſ. ſententiæ. Primò allegat q, quando priuilegiũ impetratur à principe, eſt neceſſe q, pars citetur. Can. c. cùm olim. de re iud. & c. ueſtra. de procur. & c. inter quatuor. de ma. & obe. & Bar. l. ado. de adop. & Bal. l. fi. C. de fru. & lit. expenſ. d. l. fin. qui. res iud. non noc. Imo. c. cùm dilecta. de confir. uti. uel inutil.

d Feriatam. Bar. & doct. l. j. §. nunciatio. de oper. nou. nun. Bald. l. j. ſ̃. de dilat. & l. eos. §. ſinaũt. de appell. ibi etiam, quid ſi die termini fuit impeditus. Et hic, quid ſi ultima dies inſtantiæ eſt feriata. Et iſta procedunt in dilatione iudiciali. Quid autem in legali uel ſtatutaria, Bar. l. ſi pater. j̃. quando prouo. & Imo. c. cupiẽtes. §. q, ſi per uiginti. de elec. in v j. Bal. l. ij. ff. ſi quis in ius uo. Io. And. in addit. ad Spec. tit. de fer. §. j. uer. pe. ubi dicit q, ſi iuriſdictio delegati finit in die feriata, quòd illa die poterit ſententiare, ſi non fuit in culpa. Frider. conſ. lxxv. officij. Pet. de Anch. conſ. xcviij.

LEX III.

2 Per cuſſum omnium fatalium non datur reparatio, etiam ex iuſta cauſa impedimenti.

3 Statutum ſi dicit quòd poteſtas debet aliquid facere in principio ſui officij, qualiter intelligatur principium.

1 NEMO. Iſta lex habet duas partes ſecundum uerum intellectũ. † Primò prohibet prorogare tempus initiandi proceſſum ſuper appellatione ultra tẽpus ſtatutum ſ̃. l. prox. Secundò dicit tempus appellationis introducendæ ſeu producendæ non debere ſpectari uſq; ad finẽ. Et ſic primò loquitur de tempore initiandi proceſſum. Secundò loquitur de tempore appellationis producendę ſeu
2 intimandæ. Secunda ibi, ita ut. † Not. ex iſto principio, q, poſt cuſſum omnium fatalium non datur reparatio, etiam ex iuſta cauſa impedimenti, unde etiã per reſtitutionem in integ. non ſubueniẽ, quod patet ex eo quod text. dicit, neq; ſub prætextu quodã altero. Cont. quod uidetur quod not. j̃. auth. ei qui appellat. Sed dic ut ibi dicam. Opp. ad ultimũ reſpõſum, & uidetur quòd ſufficiat uenire in ultima die termini, ut j̃. eo. l. fi. §. & cùm antea. Dicit gl. quòd iſte uer. continet conſi. non præceptũ. Et dicit uerum gl. ſi hæc lex intelligeretur in tempore cõſtituto ad initiandũ proceſſum ſuper appellatione. Sed ueritas eſt q, loquitur de tempore conſtituto ad appellationem intimandã ſeu producendã, & ideò debet produci ante mediũ illius termini conſtituti, ut ſ̃. tit. j. l. in offerendis. & j̃. eo. l. fi. §. in his. Et ita tenebat Iac. But. &
3 Iac. Arct. † Vltimò [a] facit hic tex. ad q. Dicit ſtatutum, q, po-
a teſtas debet aliquid facere in principio ſui officij, qualiter intelligitur principium? Hæc lex præſtat arg. q, intelligitur in principio, hoc eſt, ante medium ſui officij, ut totum illud ante medium, dicatur in principio, arg. pro hoc in gloſ. no. ff. ſi quis ius dic. non obtemper. l. j. in gl. mag. Dic plenè in l. iij. ff. de fur.

ADDITIO.

4 Vltimò. Abb. c. ij. de fer. & ibi dixi. Barb.

LEX V.

CVM ANTERIORIBVS. Lex j. ſ̃. eod. per hanc l. corrigitur, & ſm diuerſitatem locorũ, tempora primi fatalis mutantur.

§ ET CVM. Lex ij. ſ̃. eo. corrigit hic, & ultimus dies termini ſolùm, non intelligitur eſſe fatalis, ſed quatuor dies ante ultimum, & quinq; dies poſt intelligunt eſſe fatales.

§ IN HIS. Super tota hac l. habuiſtis, de tẽpore conceſſo ad initiandum proceſſum ſuper appellatione, hic loquitur de tempore conceſſo ad appellationẽ producendam, ſeu intimandum iudici, & corrigitur in aliquo, l. in offerendis. ſ̃. tit. j.

2 In cauſa appellationis interponitur exordium, etiam una parte abſente, quod fit per citationem.

3 In cauſa appell. proceditur lite non conteſt. ſi pars eſt abſens.

4 Tempus proſequendæ appellationis hodie currit à tempore interpoſitæ appellationis.

§ ILLVD. Quandoq; ſtatuitur terminus ad appel-
1 lationẽ, p ducendã, ut uidiſtis ſ̃ prox. §. † Quãdoq; appellatione, p ducta ſtatuit terminus ad proceſſum initiandũ, ut hac l. in princip. & §. j. Quandoq; proceſſu initiato ſtatuit terminus ad exercendã appellationẽ, & cõplendũ p ceſſum ſup appellatione, & de hoc loquit hic §. q, ſufficit
2 tibi, p ſummario. † No. ex hoc §. q, in cauſa appellationis, imponit exordiũ etiã una parte abſente, quod fit p̃ citationẽ partis. Vide gl. exordiũ. Videt ergo q, citatio ſit initiũ in
3 cauſa appellationis. Dixi ſ̃. de in ius uoc. ſup rub. † No. ij. q,
a in cauſa appellationis, p ceditur lite nõ conte. [a] quod eſt uerũ parte abſente, ut hic, ſed parte præſente in cauſa appellationis debet lis cõteſtari, quia hoc caſu non loquit hic. c. interpoſita. in fi. ext. de app. & l. j. ne li. in una eadẽq; cau. ter. pro-
4 uo. & ibi p̃ doc. † Vlt. no. q, p hanc l. uidet q, tẽpus, p ſequen-
b dæ [b] appellationis currat à tẽpore inchoati, p ceſſus ſup appellatione, nõ à tempore interpoſitæ appellationis, licet de hoc ſint duæ opin. in gl. fm iſta tẽpora, tũ hodie non eſt dubiũ, q, currit à tẽpore interpoſitæ appellationis, auth. ei qui appellat. ſ̃. eo. quã ſtatim legã. & in c. ſicut. de appel. in cle. & ibi gl. plenè no. per Io. And. Vltimò dicit hic gloſ. q, aliud eſt in cauſa excuſationis tutoris, q̃ in cauſa appellationis. Nã in cauſa appellationis ſtatim elapſo termino eſt perinde, ac ſi, p uocatũ non eſſet, in cauſa excuſationis ſecus, ubi ſequit iuſſus iudicis, l. ſi is qui. de excuſ. tut. & ita dicit gl. con. eſt ueritas, ff. de admi. tut. l. quidam decedens. §. fi. & l. ſeq. & ſ̃. de peric. tut. l. ſi tutor petitus.

ADDITIO.

d Conteſtata. Inn. uidetur tenere quòd non, c. Raynal. de teſta. in gloſſ. in uer. conteſta. & Bart. l. iij. ff. de appell. Quid in appellatione ab interlocutoria? Sed quid ſi una pars ſit præſens, & alia ſimiliter ſit præſens, licet ſit contumax in non parendo iuſſui iudicis iubentis litẽ conteſtari? Dic q, ſimiliter non requiratur lit. conteſt. quia tunc haberi debet pro contumace, c. cùm olim. ext. de teſtib. & ibi no. Ant. & in c. tuas. de appel. & Bal. l. ab eo. ſ̃. quõ & quãdo iu. & Bar. c. per uenerabilem. qui fil. ſint legi. Dicit tamẽ Bal. l. j. ne lic. ter. prou. q, ſi partes de cõcordia proceſſerũt lite nõ cõteſtata, ualet proceſſus, & Bal. l. ſi ita. ſ̃. de proc. et in auth. hoc ſacramẽtũ. ſ̃. de iur. cal. & in auth. q, ſemel. in prin. C. quõ & quãdo iud. Old. conſ. xij.

b Proſequendæ. Et an per ſolam libelli oblationẽ, abſq; citatione dicatur quis proſequi appell. Bar. in conſ. cliiij. aliàs cxlvij.

1 § SIN AVTEM. † Poteſt per pactũ futuræ appel-
a lationi renunciari. [a] l. j. §. j. ff. à q. app. nõ lic. & hoc eſt uerũ, q, poſſunt tẽpora mutari, & progari, ante iſta tẽpora nõ poſſent, ut ſ̃. de iud. l. properandũ. §. & ſi quidã, &c.

ADDITIO.

d Renunciari. Bal. l. tale pactũ. §. qui prouocauit. de pac. And. Barb. & doc. l. j. ſ̃. de pac. & Ant. c. ab excõmunicato. de reſcr. ſecundũ aliquos uult, q, poſtquam appellatio eſt præſentata ſupiori, nõ poſſunt partes illi renũciare, quod Imo. nõ credit. Vnde ſi ambæ partes conſentiant, arg. huius tex. & hoc ſaltẽ in cauſa prophana, ſecundũ eũ, fortè dictũ An. poſſet tolerari in cauſa beneficiali, in qua non poſſent in præiudicium ſuperioris. arg. c. cùm nobis. de elect. & c. bonæ. de poſt. prælat. cle. quamuis. de elec. & l. ſi quis libellos. de app. Secus in reductione ad arbitriũ boni uiri. Ant. conſ. xxiij. Io. de Dama. conſ. l.

AVTHENT.

5 Contra contumacẽ nunquã proceditur, altera parte nõ inſtante.

6 Poſt primũ annũ non cõfirmatur ſentẽtia, niſi bienniũ ſit elapſum.

a EI QVI. [a] Iſta auth. rectè legit ſup hac l. ult. loquit eam de tẽpore exercendæ appellationis, & diuidit in tres partes. Primò, qñ cõparet appellãs tantùm, uel utraq; pars. Secundò qñ cõparet appellatus tantũ. Tertiò, qñ neu-
1 ter. ſecũda ibi, appellatore ceſſante. Tertia ibi, neutro. † No. q, hodie tẽpus appellationis exercendæ & etiã inchoandi
2 proceſſum, eſt annus & ex cauſa bienniũ. Secundò not. † q, appellatione deſerta p cuſſum tẽporis, prima ſentẽtia remanet firm. & ex ea orit actio, ut dixi in l. eos. ſ̃. ti. j. & habes hoc in prima

in prima parte, & partes expediamus. Opp. & uidetur q, alia tempora dentur, ut ſ̃. eo l. ij. & l. fi. in princ. & §. j. Sol. Veritas eſt iſta q, tempora quæ olim dabantur ad appellationẽ producendam, de qua loquit l. in offerendis. ſ̃. tit. j. & l. cum anterioribus. §. in his. & etiã tempora quæ dabantur ad proceſſum initiandũ, ſuper appellatione, de quo loquitur l. ij. & l. fi. in princ. & §. j. & ij. in hoc tit. Iſta tẽpora ſunt correcta per hanc auth. datur hodie annus, & ex cauſa biennium ad appellationem producendam, ad inchoandũ proceſſum ſup
ea, & etiã ad finiendũ, ut hac auth. Sed in hoc hodie non eſt quæſtio, q, tempus appellationis exercendæ de quo loquitur hæc auth. incipit currere à tempore appellationis interpoſitæ, licet de hoc olim eſſet dubium, ut j̃. eo. l. fi. §. illud, &
3 ibi no. in gl. Quæro, circa iſtam partẽ, † quid ſi intra bien-
b nium impediatur ex iuſta cauſa. [b] Gl. dicit q, dabitur ſibi aliud tẽpus, impetrata reſtitutione, ex clauſula generali poſita in l. j. ff. ex quib. cau. maio. & uide gloſ. Cont. l. nemo. ſ̃. eo. ubi poſt cuſſum fataliũ, ex nulla cauſa poteſt concedi aliud tempus. Puto gl. bene dicere. Videbitis ſtatim tex. in auth. ſi appellatione. Reſp. ad l. nemo. quandoq; ſecũdus terminus datur alicui, ad purgandũ moram adhibitã in primo, abſque alia cauſa, ſolùm ex miſeratione legis, & tũc impedimẽtum contingens in illo ſecundo termino non eſt cauſa reſtitutionis. l. nemo. & l. ſancimus. circa fi. j̃. de fideiuſ. ubi caſus contingens intra tempus quo poteſt mora purgari, nõ prodeſt debitori. Quandoque ſecundus terminus datur ex iuſta cauſa, tunc impedimentum in ſecundo contingens, eſt cauſa reſtitutionis. Ita loquitur iſta gl. & auth. ſi appellatione. j̃. eo. & hoc facit ad q. ſæpè occurrentẽ in hac ciuitate. Dicit ſtatutum q, qui habet inſtrumentum teſtamenti, uel codicillorũ, debeat illud inſinuare intra primos ſex mẽſes anni, incipiendo in calendis lanuarij, quod ſi factũ nõ fuerit, poſſit peti caſſatio, ſaluo quòd ſi non fuerit petita quolibet anno, intra dictos ſex menſes, poſſit peti inſinuatio. Modò contingit quòd in ſecundo ſemeſtri fuit impeditus aliquis inſinuare, p̃pter defectũ iudicis, utrùm illud tẽpus debeat ſibi reſtitui. Videtur q, nõ, unde ſecundus terminus dat ſibi abſq; aliqua cauſa, ergo, &c. ut ſ̃. dictũ eſt. In cont. facit, quia aliqua cauſa uidetur hic eſſe negligẽtia eius, qui caſſari nõ petit, & de hoc cogitabitis ſtudioſè. Venio ad ſecundã par-
4 tem. † Ex qua no. q, appellatore ceſſante poteſt appellatus
c uenire, ſolùm ultimo mẽſe biennij, & proſequi cauſam ſuã. opp. [c] & uidetur, q, poſſit uenire incontinenti, ſ̃. quõ & qñ iud. auth. qui ſemel. & ſ̃. eo. l. fin. §. illud. Huius timore quidã dicunt, q, contraria ſunt uera, & iſtud, quod hic dicit de menſe, non ponit taxatiuè, quaſi inferiori tẽpore nõ liceat comparere. Non obſtat auth. qui ſemel. quia aliud eſt tẽpus in cauſa principali, aliud in cauſa appellationis. Et ita pertranſiuit Inn. c. ex ratione. circa fi. ext. eo. tit. Mihi uidetur, ſalua meliori deliberatione, q, debeamus ſic dicere, Aut appellatus uult uenire ad proſequendã appellationẽ, non requiſito reo, niſi fortè in curia, ad quã eſt appellatũ, & tunc non poteſt, niſi circa finẽ biennij, cùm menſis ſupereſt. Ita loquitur hic, Aut uult uenire ad proſequendam appellationẽ, & uult reũ moneri perſonaliter, uel ad domũ ſuã, ut ueniat ad procedendum, in cauſa, & optimè poteſt, ut ſ̃. eo. l. fi. §. illud. Venio ad fi. ex quo not. q, neutra parte cõparente, rata re-
5 manet ſententia. † Ex quo habes q, contra aliquem contumacẽ nunquã proceditur altera parte non inſtante, l. properandũ. §. & ſiquidẽ. ſ̃. de iud. l. ad peremptoriũ. ff. eo. & ſ̃. quõ
6 & qñ iudex. auth. qui ſemel. Secundò not. † q, poſt primũ
d annũ lapſum non confirmat [d] ſententia, niſi bienniũ ſit cla-
7 pſum, ibi poſt ſecundũ fatalem, &c. Vltimò ſcias † q, illud, quod dixi, q, appellatus poteſt uenire ſolùm ad proſequendam appellatio. citato aduerſario. Inn. intelligit, niſi ei denũciauerit, uel ei ſtatuerit tẽpus ſm formã c. ſæpè. ext. eo. tit.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Ei qui. No. limitationẽ ad illud quod dicitur in hac auth. tempus decem dierũ datũ ad appell. non currit niſi à tẽpore ſententiæ, fallit in litigante per procuratorẽ, qui fuit uerus contumax, quia currit tempus decem dierũ à die ſententiæ. Ant. & cæteri c. j. ext. de lite non conteſt. & latè de materia decennij tract. Fel. de quo habes ad Bar. auth. hodie. ſ̃. de app. Iſta auth. canonizata eſt ij. q. v. Quæro, an lapſo iſto biennio appellationis poſſit proſequi iſtã appellationẽ? Videtur q, non, quia in iudicijs, pares eſſe debent actor et reus, l. fi. cum ſi. ſ̃. de fruct. & lit. expen. Dic tamen, aut appellans non fuit appellationẽ proſecutus, & tunc etiã appellatus dicto tempore decurſo appellationẽ proſequi non poterit, etiã ſi appellans conſentiat. cle. ſi appellationẽ. de appell. Aut appellans eſt proſecutus appellationẽ coram iudice, ad quem, licet ad finem non duxerit, & tunc peremptà inſtantia poterit appellatus inuito appellante proſequi appellationẽ. Ita habes tex. menti tenendũ, ſecundum intellectũ gl. ſed in c. ex parte. de reſc. quẽ ſequitur ibi Io. And. & Ant. c. ſæpè. de appell. Do. de Ro. & Frid. in multis locis inuenies. & Bar. j̃. prox. de hoc per gl. l. ſi appellationem. de appell. & uidetur tex. c. ex parte. de reſc. & dixit Imo. no. c. ex parte. No. q, impetrãs ſuper cauſa appellationis, dicitur eam proſequi, & ſic facit pro eo, quod ſi quis præſentat proceſſum iudici appellationis, dicatur cœpiſſe proſequi, quod no. eſt propter ſtatuta quæ exigunt cœptam proſequutionẽ, & facit c. dilectus. el ij. de reſc. ſecundũ eum. & dixi ſ̃. poſt Bar. rub. de in ius uoc. & tex. & ibi Bar. ſ̃. ea. §. illud. et ad intellectũ huius auth. quæro, uideo q, per deſertionẽ appellationis, uel cauſæ, prima ſententia mandatur executioni, & uidetur differens renunciare lit. conteſt. & inſtantiæ, gl. l properandũ. §. fi. uerſ. uigore. ſ̃. de iud. & Bar. l. poſtquã lit. in princ. j̃. de pact. ſed utrùm perdat poſſeſſionem talis differens uel renuncians, gl. q, non, l. ſciendum. §. ſi fundus. ſ̃. qui ſatiſd. cog. Bal. & Ang. ibi, licet Bart. ibi contra eum, uideatur improbare. Sed dubitatur utrùm tempus ſtatutum ad proſequendum in cauſa diffinitiua per hanc auth. habeat locũ in hac interlocutoria? dic q, ſic. c. cũ ſit Ro. de app. Et aliqui allegant cle. ſicut. de appel. Ant. c. ex ratione. ext. eo in princ. Moder. l. ſi expreſſum. in gl. præſcrip. & circa iſtam auth. dicit Imo. c. ex ratione. et poſt eum, Ioan. And. quòd ſi quis appellat, non ſolùm habet neceſſe intra annum cauſam appellationis proſequi, imò habet neceſſe intra annum ipſum finire, niſi impediatur aliquo iuſto impedimento, quod tripliciter euenire poteſt. Primo ex parte iudicis, qui non poteſt, uel nõ uult in cauſa procedere. Bal. auth. ſi appellat. j̃. eo. Secundò ex parte aduerſarij, qui opponit multas exceptiones, uel petit, & obtiniet multas dilationes, uel quia infirmus, non poteſt uenire ad cauſam, nec in graui cauſa tenetur mittere procuratorẽ. c. querelã. de proc. Tertiò ex parte ipſius appellantis impeditur, propter ipſius inopiã, uel impotentiã, ut propter ipſius infirmitatẽ, et aliũ caſum fortuitũ, & ſubdit, q, poſtquam appellationẽ cœpit proſequi, ſi per unũ diem tantùm fuerit impeditus quò minus intra annũ ſuper cauſam appellationis poſſit ferri ſententia, totus annus ipſo iure ſine beneficio reſtitutionis indulgetur. Bar. l. ſi ita ſtipulatus. la ij. in fi. de uer. ob. & Bal. hic & ad hanc auth. facit cle. ſicut. de appel. Et quanto tempore debeat eſſe impeditus de primo anno, ut habeat ſecundũ, Bar. auth. Item j̃. eo. & doct. latẽ in c. ex ratione. ext. eo. Et ibi, quid ſi in aliquo fuit negligens in primo anno? Et an tempus appellationis poſſit prorogari, ſcripſi poſt Bar. l. properandum ſ̃. Quibus adde quod Bal. de pace conſtan. uer. conſenſu. dicit no. q, poteſt prorogari tẽpus appellationis. Ad quod facit C. de temp. app. l. ult. ſecundum Odofred. etiam ſi in cauſa appellationis uentiletur priuilegium, uel ſpeciale ſtatutũ principis, d. tit. de pace conſtan. quod eſt not. ſecundum Bal. ibi. Et communiter dicitur q, tale tempus poteſt ſuſpendi per compromiſſum, uel aliter, de conſenſu partiũ, ut hic. & in auth. ſi tamen. j̃. eo. & quod ibi ſcripſi. & uide in c. oblatæ. de appell. & clarius Io. And. in add. Spec. tit. de appel. §. nunc breuiter. Bal. auth. hodie ſ̃. de appell. & hic, & per cle. appell. tenet q, tempus interponendũ non poſſit per partes prorogari, ſed per ſtatutum uel conſuetudinem, gl. ſing. ſecundum eum in l. ij. ſ̃. ſi contra ius, uel uti. pu. tempus aũt proſequendi, benè poteſt per partes prorogari, ſecundũ eum d. l. fi. j̃. eod. Bar. l. iij. ff. de iud. C. ſi contra ius uel uti. publ. quòd per conſuetudinem, & ſtatutum poteſt tempus appell. indè prorogari, quod raro inuenies alibi, ſecundum ipſum. Ibi etiam dicit, q, poteſt modificari iſtud tempus, Io. And. in Spec. de iu. deleg §. reſtat. uerſ. ſed nunquid. Et de hoc quando per conſenſum communem poſſit tempus appellationis prorogari, etiam ſtatutarium, Ant. c. ex ratione. de appell. et Bal. hic, in auth. ei qui. Bar. l. cum antiquioribus. §. fi. ſ̃. eod. & ibi. tex. etiã Bal. & cle. ſicut appellationem. de appell. adde dum. ſ̃. dicitur q, ſi per unam diem fuerit impeditus, q, totus annus reſtituetur. Ang. conſ. cccuiij. ubi dicit, q, etiam ſi per horam fuerit impeditus, quia fortè iudex ſedere debeat laturus ſententiam propter tale impedimentum ineuitabile, eſt neceſſe intra ſecundum annũ. Oldr. conſ. lx. & clviij. Caſt. conſ. xxj. & conſ. xxij. & Ro. conſ. ccxv.

b P. PAV.

b P PAV. P. *Cauſa.Alex.conſ.ccccxxxix.Pau.conſ.xxj.et conſ.xxvij. circa fi. Item an probatione iſtius impedimenti deferatur iuramentum in ſupplementum,Ro.quòd non,ſing.ccx.incip.tu ſcis,quòd datur annus.Vide etiam circa materiam impedimenti quæ habes ad Bar. l.ſenatuſconſulto.de off. præſid. ubi etiam habes, an requiratur proteſtatio. Item alia in materia appell. quomodo dicatur deſerta, & ex quibus cauſis ſuccurratur,Bar.ac.uer.appellatio deſerta. & ibi etiam quis poßit de cauſa deſertionis cognoſcere, & quõ & quando.& ibi in princ. habet remißionem ad Fel.de hoc ulti.Item de impedimento facto iudici quõ ſuccurratur,Bar. auth.Item.j.eo.Item quale impedimentum requiratur, & an poßit deferri iuramentum ad ipſum probandum & de proteſtatione quæ fieri debet, Io.de Dama.conſ.j.cum add. Bal. & Io. de Dama. ibi declarat quomodo procedat dictum Spec. qui dicebat q̃ ſufficiebat iuramentum ad probandum impedimentum in cauſa appellationis. Alex.conſ.cxliiij.in ij.uol.Peruſ.c.ex ratione.ext.de appell. ponit de impedimento ex facto iudicis, & per diſcurſum de omnibus alijs impedimentis, latè ponit, an probari poſſit impedimentum per iuramentum,& Card.& Alex.ibidem,conſ.xxix. in j.parte.& Bar.l.Titia.§. uſuras.de leg.ij.Peruſ.d.c. ex ratione. ubi tenet q̃ opus eſt pluries proteſtari, & q̃ ex neceßita. Vbi requiritur proteſtatio,an ſit neceſſe q̃ adeatur ſuperior, ut cogat iudicem, ibi Peruſ.uerſ. ſed ulterius aduerte.& Alex.conſ.lxxij.in ij.uol.Item quõ in impedito curat tempus in cauſa app.Fel.c.uenerabilis.de iud.& ibi etiam an requiratur proteſtatio de impedimento. Item quando reſtitutio datur ſolùm ad tantum tempus,quantum fuit impedimentum,an ceſſante impedimento debeat peti reſtitutio in tantum tempus, Are.§.rurſus. Inſt. de act. Item q̃ in cauſa appel.licet ex impedimento iudicis non currat dies impedimenti uel abſentiæ maximè ſi ſunt utiles, q̃ tamen requiratur proteſtatio partis, in illis diebus facta iudici, Alex.conſ.cxliij. uol. v. an autem in impedimento ex facto iudicis,currat tempus in cauſa appell. Alex.q̃ non, in primo Fat. ſecus in ſecundo,conſ.lxxj.uol.v.*

c P. PAV. P. *Opp.An ſufficiat appell. incipere in termino et proſequi poſt terminum,Pan.c.ex parte.ext.de reſc.*

d *Confirmatur.Bar.l.j.in fi.ff.nihil no.& Bal.l.eos.in prin.s̃.tit.j. Can.c.ex ratione.ext.eo.*

AVTHENT.

2 *Biennium datum ad appellationem exercendam, incipit currere à die appellationis interpoſitæ.*

a SI TAMEN.[a] † Non currit tempus ei,qui ſemper li-
1 tigat etiam coram arbitro. Not. q̃ hic dicit, cauſæ ap-
2 pellationis motæ, uel non motæ. † Ex quoapparet ma
niſeſtè, quòd biennium incipit currere à
* *Interpoſitæ.Imò ex hoc loco ſatis elici poſſe uidetur,biennũ à die ſententiæ computãdũ eſſe.l. j. §. biduũ. ff.quãdo appel. I.Con.B.* die appellationis interpoſitæ, * non àdie in-
choati proceſſus, dixi s̃. prox. auth. Not.
3 ij. † q̃ tempus quo quis coram arbitro liti-
gat,ſubducitur de medio. Et ſic uidetur q̃ p
pactum contrahentium, poſsit prorogari
b tempus [b] appellationis, quod eſt contra il-
lud quod no. in l.properandũ. §. & ſi quidẽ.
s̃.de iu.& dixi in l.ult.§. fi. s̃. eo. Sol. Illud eſt
uerum, q̃ non poteſt prorogari nuda con-
c uentione,ſed per compromiſſum ſic. [c] Et ra-
tio eſt,quia ſemper litigant,ut gl.hic dicit. Vlt.no. illum ex-
ceſſum in loquendo ibi & ſi decies milies,&c.

ADDITIO.

a *Si tamẽ.Scripſi in l.fi.ſed & ſi quis.s̃.com.de leg.* P. PAV. P. *Quid autem ſi pendente lite in cauſa principali uel app.ille pro quo lata erat ſententia,faciat ſimpliciter compromiſſum,an dicatur eo ipſo renunciare ſententiæ latæ,adeò quòd non poßit amplius ad eam redire,ita q̃ expreßè ſit renunciatum liti & ſententiæ,uidetur dicendum q̃ non,niſi expreßè eſſet renunciatum,Alex.& Caſt.l.cognita.C.de tranſ.Bald. l.ſi diuerſa.& ibi Iaſ. circa fi.C.eod.tit.de eo qui compromittit poſt rem iudicatam.Imò uideretur q̃ poſſet redire ad primam litem, & eo ipſo quòd rediret, ſoluereturcompromiſſum,l.ſi quis rem.ff.de arb.Cont.Bal.l.eos.§.apoſtol.circa fi.s̃. de app.& Alex.hic,in apoſt.intelligendo tamen in arbitratore,ut ibi ſcripſi ad Bar.& ratio diuerſitatis eſt clara, quia ſi ſit compromiſſum in arbitratorem,eſt quædam tranſactio,quæ nihil aliud eſt propriè,quàm tranſitus à lite.l.j.de tranſac.Ideò ſicut fuiſſet facta tranſactio,obſtaret exceptio redeunti ad litem,& ad actionem,ita ergo eodem modo & facto compromiſſo in arbitratorem.In arbitro autem ſecus eſt,l.ſi cauſa cognita.Aduerte tamen q̃ talis renunciatio etiam ſi expreßè eſſet facta,non operatur aliquid niſi arbitratore arbitrante,eo autem non arbitrante, quaſi differetur conditio ſub qua fuit facta,et nihil præiudicat,ſecundum Bald. l. ſi diuerſa.C.de tranſ. Alex.conſ.xxij.in prin.et conſ.ccccxxx.ad fi. Fel. c. cùm olim.ad fi.ext.de præſc.Item de materia huius auth. q̃ per compromiſſum actualiter factum,ſecus ſi ſolùm partes obtuliſſent ſe parata facere,nondũ tamen actualiter fecerunt,Alex.conſ.ccccxxxix.et conſ.lxxj.uol.v. et Peruſ.c.ex ratione.ext.de app.ubi Fel.et.Matheſ.no.xxij.*

b *Tempus.Dixi in d.l.properandum.et quæ no.doc.c.uenerabilis. de iud.et Io.l.Seius.ad l.Falc.dicit,q̃ de iure Can. non ſolùm per compromiſſum,ut hic,ſed etiam per pactũ poßit prorogari.Clem.quandiu.de appel.et quod dictum eſt s̃.prox.auth.ubi ſcripſi.et no.Bal.d.l.properandum.et ibi Bar. Quid autem ſi lata ſententia et appellatione interpoſita,uictus compromiſit de cauſa principali,non de cauſa appellationis,an currat tempus. Bal. q̃ non,l.eos.§.apoſtolos.in fi.s̃.de appell.Quid autem,ſi pendente compromiſſo appellationis,uult ſoluere pœnam compromißi, et reuerti ad appellationem,uel ſimiliter lato laudo? Dic q̃ poteſt,ſecundum gl.in cle. quandiu.et Bal.d.§.apoſtolos.et hoc q̃ intelligitur in arbitro,ſecus in arbitratore.Et quando partes poßint prorogare tempus appellationis, Cy. auth.ei qui.ad fi.s̃.eo.et Bal.l.Centurio.ad fi.s̃. de uul.et auth. hodie. cum ſi. s̃.de appell.ſcripſi poſt Mod.d.l.ij.de teſt.tut.*

c P. PAV. P. *Sic.Alex.l.properandũ.in prin.C.de iud.Matth.no. xxij. de inſtantia autẽ cauſæ principalis,an poßit prorogari,et quid ſi lata ſententia de conſenſu partium tempus non curreret, Bar. l. properandum.in prin.C.de iud.Item ſicut poteſt inſtãtia,cauſa app.ſuſpendi,ita poteſt prorogari,Fel.q̃ ſic,c.de ratione.ext.de app.poſt prin.ibi etiam q̃ oportet q̃ taliter prorogans,uel ſuſpendens habeat ſpeciale mandatũ. Item q̃ inſtantia cauſæ prin. etiã prorogari uel ſuſpendi poßit per compromiſſum,Bar. c.de cauſis.de off.deleg.*

AVTHENT.

2 *Ille cui conceditur biennium ad appellationem exercendam, debet eſſe impeditus tanto tempore, quo ſi litem appellationis fuiſſet proſecutus,nõ potuiſſet finire.*

3 *Tempus appellationis proſequendæ currit,licet ſtet per iudicem,ſed datur reſtitutio.*

4 *Si tertius impediuit,currit tempus,ſed agitur contra eum de dolo,ſi eſt ſoluendo,aliàs datur reſtitutio.*

a SI APPELLATIONE. [a] Iſta auth.uideturma
1 niſeſtè contra auth.ei qui appellat. s̃. eo. † ubi dicitur
q̃ datur annus,& ex cauſa biennium: hic uerò dicitur
q̃ comparere ſufficiat in ultima die dilationis,& ſic abſque
alia cauſa uidetur q̃ habeat biennium.Videte,iſta auth.po
teſt intelligi duobus modis.Vno modo, q̃ intelligamus in
nouiſſima induciarũ die,& intra dilationẽ nouiſſimè datã,
per auth. ei qui appellat. Vel dicam in nouiſſima induciarum die,i. in nouiſſimo menſe illius biennij in appellato,di
cit in auth. ei qui appellat. quæ ponit in appellatore primi
2 anni. Et ſm hoc apparebit ſoluta iſta quæſtio. † Dicitur in
auth.ei qui appellat.q̃ datur annus, & ex cauſa biennium.
b quanto tempore debet eſſe impeditus [b] in primo anno, ad
hoc ut habeat biennium? Reſp. & dicunt doc. q̃ debet eſſe
impeditus tanto tẽpore,q̃ ſi litem appellationis fuiſſet pro
ſecutus illo tempore potuiſſet finiri, ſecus ſi in minori tempore,arg.l.ſi cum exceptione.§.q̃ ſi homo.ff. q̃ me. cau. & l.
qui commeatus. ff. de re mil. & præſumitur lex q̃ iſta cauſa
potuerit intra menſem expediri,& finiri,unde ſufficit q̃ per
menſem fuerit in prima cauſa impeditus.ar.auth.ei qui appellat. Et ſi dicis, quõ poteſt fieri, nonne fortè inducerẽtur
nouæ probationes ab utraq̃ parte, uel teſtes reprobarent?
Dicit Inn.q̃ iſtæ cauſæ non attenduntur,d.c.ex ratione. ext.
3 eo.ti.qd' tene menti.Op. & † uideatur q̃ licet ſtet per iudicẽ,
c [c] tamẽ tempus currit,ſed datur reſtitutio,l.ſed & ſi.§. ait præ
d tor.qui ex cau.ma.Sol. Fateor q̃ ſibi currat etiam tempus,[d]
e ſed reſtituitur. Sed aduerte [e] q̃ hæc reſtitutio dabitur nullo
dato libello,ſed incidenter dicit iudex,quia talis fuit impeditus facto noſtro,ideò cum præſentem, & petentem ad tale tẽpus reſtituimus.extr.de off.iud.c.ult.Opp.ad hoc l. pro
f perandũ.[f] §.fi.s̃.de iud. Sol. Ibi loquitur de tempore primæ
inſtantiæ,

inſtantiæ,aduerſus curſum cuius q̃s nõ reſtituit, q̃a ibi licet
pereat inſtantia,non perit ius partis, ſed in tẽpore appella-
4 tionis perit inſtantia & ius partis,meritò reſtituit. † Vltimò
quærit gl.quid ſi fuit impeditus p̃ tertiũ? Dic ut in gl. & hic
per Az.in ſumma.

ADDITIO.

a *Si appellatione.Bar.l. j. ff. de lib. dimiſ. Et adde q̃ tẽpus fatale non currit impedito,propter inimicitias capitales,ſaluo,niſi potuerit per iudicem impetrare tolli impedimentum, quod quandoq̃ fieri poteſt,l. denunciatio.s̃. de his qui ad eccl.conſ.Bal.& Imo.ar.iſtius tex.l.quib.in princ.ff.de cond. & dem. Quanto tempore debet eſſe impeditus de primo anno, ut habeat ſecundũ,uide quod dixi j̃.in auth.ei qui.in apoſtill.ibi Bal.& Ang.& do. l.ſi ita ſtipulatus eſſem abs te.de uer.obl.gl.c.ſi electio.de elect.in vj.*

b P. PAV. P. *Impeditus.Ang.conſ.clxxxvj.*

c *Iudicem.Secundũ gl.in auth.de appell. §. an hæc. & l.j. & ibi per doc.ff. quãdo app.ſit,uidetur tenere q̃ nõ ſit opus reſtitutione,imò ipſo iure tempora non currunt,contra gl.hic,quã uidetur ſequi Bart. & malè. Et adde quod habetur per gl.& doc.l.arbitrio.§.cuius.ff.de dolo. & quod dixi in l.fi.in princ. s̃. de temp. in integ.reſt.& Bar.l.j.§.dies.quando appell.ſit. Quid ſi tempore inſtantiæ principalis,dicit Bal.d.l.properandũ.§.ſinaũt. C.de iud.& hic. Adde can.c.ex ratione.de app.& cõtra.Bar.tenet hic Bal. d.auth.at qui ſemel.in fi.de prob.q̃ ſi ſtat per iudicẽ,q̃ teſtes non recipiantur,tunc debet ſuppleri dilatio.Et Ant.c.ex ratione.de app. & Imo.l.ſi.ff. de re iud.& Ant.c.j.de iud.*

d P. PAV. P. *Tempus.Alex.conſ.ccccxxxix.Caſt.conſ.xxij.But.conſ. lxiiij.circa fi.s̃.eo.auth.ei qui.*

e *Aduerte.Limita Bar.l.ita.s̃.de proc.ubi Alex.*

f *Properandum.Gloſſ.& Bal.l.properandum.§.ſiue de iud.*

AVTHENT.

2 *Quæ tempora circa appellationem requiruntur.*

1 SED LIS. No.† q̃ in cauſis quæ debent examinari,
etiã in cõſiſtorio principis nõ currit tẽpus,quod eſt ue-
rum,ſi fuerit notũ principi,ut hic in gl.tua dicit. Vlt.ui-
a deamus de temporib.[a] iſtis quæ dantur in cauſa appellatio
nis, circa quod eſt ſciendũ, q̃ multa ſunt tẽ-
* *Quoddam. Iſta repetita ſunt à Bartol.l.ij.s̃.de temp.appell. I.Con.B.* 2 pora. † Quoddã * eſt tẽpus appellationis fa
ciendæ ſeu interponendæ, & illud erat olim
biduũ,uel triduũ,hodie decenniũ,ut s̃. tit. j.
3 eos.& auth.hodie. † Itẽ, erat tẽpus petendo
rũ & concedendorũ apoſtolorũ,& illud erat
xxx.dierũ,& illud hodie nõ eſt immutatũ.s̃.
4 tit.j.l.eos.circa fi.& ff.de li.dimiſ.l. j. † Itẽ erat aliud tẽpus,p
ponendæ querelę de iudice qui appellationẽ nõ recipit, &
5 apoſtolos nõ dat,ut s̃.tit.j.l.ſi appellationẽ. † Item eſt aliud
tempus, quod datur ad comparendũ corã iudice ad quem
appellat, & ad pręſentandũ apoſtolos,& acta primę cauſæ.
Et iſtud tẽpus erat olim duobus modis.Quãdoq̃ ſtatueba
tur tẽpus arbitrio iudicis.s̃.tit.j. l. præſes,puinciæ.& ibi not.
6 & in iſtis temporib nihil eſt hodie immutatũ. † Quandoq̃
ſtatuebat tẽpus à l.ad inducendũ appellationẽ. ut l.in offe
7 rendis.s̃.tit.j.& s̃.eo.l.fi.§.in his. † Itẽ eſt tẽpus inchoandi,p
8 ceſſum ſuper appellatione,ut uidiſtis in l.ij. & fi.s̃.eo.§. † Itẽ
eſt tẽpus appellationis exercendæ,& finiendæ, de quo uidi
ſtis in l.fi.§.illud.iſta tẽpora hodie ſunt mutata, & ad iſta da
tur annus hodie,& ex cauſa bienniũ,ut in auth.ei qui. Quã
doq̃ dant maiora tẽpora ex cauſa, ut in auth.ſi tamen.& in
auth.itẽ ſi appellatione. Sed in cauſa quæ debet examinari
in conſiſtorio principis,tẽpus non currit,ut hac auth.

ADDITIO.

a *Temporibus.Bar.l.j.ff.de lib.dimiſ.in l.ij.eo.tit.auth.ei qui, s̃.eo.in prin.*

LEX IIII.

2 *Cauſa appellat.quomodo tractari poßit & debeat.cum ſeq.*

a PER HANC. [a] Primò permittit non propoſitũ pro
poni. Secundò non probatũ probari. Tertiò rationẽ
aſsignat.Secunda ibi,ſed & ſi qua.Tertia ibi, quo exer

1 citatis.B. d. † In cauſa appellationis licet utriq̃ parti nõ,p
poſitũ proponere, & non pbatũ pbare, ſi actionẽ antiquã
2 reſpiciat,aliàs ſecus.Opp.& uidet † q̃ poſt appellationẽ ni
hil innouet, s̃.tit.j.l.appellatione.ff.nihil not. appell. pend.
l.j.Gl.dicit,fallit hic.Tu dic q̃ nihil debet innouari appella-
tione pendente,ſcilicet per iudicem,à quo eſt appellatũ,ſed
3 per iudicẽ ad quem appellatũ eſt, nihil phibet. † Secundò
opp.ext.eo.c.appellanti.in Cle. Sol. Ibi loquit, qñ quis ap-
pellat ab interlocutoria, quo caſu debet iudicari ex primis
actis, hic qñ appellat à diffinitiua. Ratio, quia qñ appellat
ab interlocutoria,non appellat tantũ ab iniquitate ſenten-
tiæ,quantùm à grauamine ſibi illato per iudicẽ. Et ideò di-
cit decretalis,q̃ in cauſa appellationis ab interlocutoria de
bet inſeri iuſta cauſa grauaminis,&c.de appell.c.j.li. vj. Sed
iudex non potuit grauare partẽ,niſi ex primis actis,meritò
nouæ pbationes non admittunt. Ideò dicerẽ q̃ per ſtatuta
terrarũ, in quibus quandoq̃ conſtituunt aliqui officiales,
b qui uocant exgrauatores, [b] q̃ tales officiales non poſſunt
nouas probationes recipere,quia nõ ſunt poſiti niſi ad tol-
lendũ grauamẽ,reſpectu iudicis loquor,s̃.tit.j.l.eos.Op.iij.
ext.de te.c.fraternitatis.ubi ſup nouo capitulo poſſunt ad-
mitti nouæ pbationes,nõ ſuper antiquo. Dicunt quidã, ut
c hic in j.gl.magna,in fi.q̃ aliud eſt de iure can.[c] aliud de iure
ciuili. Vel dic, q̃ ibi appellat nouũ capitulũ,nouã aſſertio-
nem,quæ tñ reſpiciat actionẽ propoſitã,& ſic concordat cũ
iſta.Hoc ſatis placet,ut j̃.dicã.Venio ad q. & quæro primò,
4 hic dicit,q̃ non ad nouũ cap.&c.Pro declaratione l. † quæ-
d ro quod dicatur nouũ capitulũ,[d] & quod antiquũ. In hoc
ſunt multæ opinio. Nam quidã nouũ capitulũ, & antiquũ
recipiũt ex tempore,quidã ex re,quidã ex cauſa.Ex tẽpore,
quia nouũ capitulũ dicit, ius nouiter acquiſitũ, antiquum
ius quod cõpetit tẽpore primæ cauſæ.Et addunt iſti q̃ illud
ius nouiter acquiſitũ, in cauſa prima poterat pponi, in ſe-
cunda nõ.quod gl.non placet,& meritò.Nam ſi ius acquiri
tur de nouo, ex cauſa de præterito, & tunc poteſt deduci in
primo iudicio,& eadẽ ratione in cauſa appellationis,l.ædi-
les.§.itẽ ſciendũ.ff.de ædil.edi.& l.ſi rem.in fi.ff.de pig. act. &
l.ſi mandauero.la piccola. ff.mari. Si uerò orit ex cauſa no-
ua,tunc non poteſt deduci in iudicio primo, nec in iudicio
appellationis,l.non poteſt.s̃.de iud.& ideò iſta lect. quæ nõ
pmittit iſtud nouũ capitulũ,pduci in cauſa appellationis,
ſed in cauſa prima,nõ bene facit.Poteſt tñ hæc lectura aliter
intelligi,ut illud quod dicit,ſed antè poteſt,&c. nõ intelliga
tur, antè, hoc eſt, in primo iudicio, ſed intelligat,antè,ſcili-
cet ius quæſitũ,quaſi dicat, ius antè quæſitũ poteſt in cauſa
appellationis,pduci,ius poſteà quęſitũ, non. Et iſto modo
poteſt ſuſtineri iſta lectura,ut j̃.dicã.Alij intelligunt nouum
capitulũ, & antiquũ ex re,ut puta, in primo iudicio petebã
bouẽ,in cauſa appellationis uolo petere equũ. Vel ex parte
rei primò excipiebat de boue,nunc excipit de equo,& iſtud
dicat nouũ capitulũ, quaſi de re noua. Sed ſi ſuper eadẽ re
uolo ius meũ fundare ex nouis,pbationib. poſſum. Et iſtã
lecturã tenet hic gl. quæ lect. an ſit uera,dicã j̃.Alij dicũt no-
uum capitulũ ex cauſa & in cauſa appellationis poſſum,p
ducere nouas probationes,quæ tendunt ad probandũ illã
cauſam, quæ in primo iudicio fuit deducta. Secus ſi cauſa
uariaret,quia tunc diceret nouũ capitulũ, ut ſi primò dice-
bã furtũ,nũc dico uiolentiã.Hoc nõ placet gl.cũ enim reſpi
ciat candẽ rem,uidet pertinere ad capitulũ antiquũ. Ita di-
cit gl.& tenet opi.ſecundã.Hoc non uidet uerũ, nã ſecundũ
uerã opi.quã tenent oẽs de iure nouo,& etiam de iure anti-
quo,poſt lit.conteſt.nõ licet actionẽ mutare, l.edita actio.s̃.
de eden.& auth.qui ſemel.s̃.quo.& quã.iud.Sed ſecundum
opi.induceret mutatio actionis,ergo, &c.Sed ſuſtinẽdo gl.
poſſemus dicere,ſicut in primo iudicio admitteret cumula
e tio,[e] ut no.in d.l.edita actio.ita eadẽ ratione in cauſa appel-
lationis.Ad qd' reſpondeo,q̃ qñ fit cumulatio diuerſarũ,a
ctionũ,oportet q̃ fiat per nouũ libellũ, & ſic erit noua inſtã
tia,ut no.in l.nõ eſt nouũ.de act.emp.Et ſic licet fortè iſte no
uus libellus poſsit dari coram iudice appellationis, tñ hoc
nõ pertinet ad confirmandã uel infirmandã ſententiã pri-

mam, sed ad nouã sentẽtiã cõsequendã. unde opi. nõ uideť
f usquequaq; uera. Alij, ut Iac. de Are.[f] dicũt q̃ illud uideť no
uũ capitulũ, qñ sentẽtia lata sup primo, sup eo, qd̃ de nouo
,pponiť, nõ parit exceptionẽ rei iudicatę. Sed si pareret exce
ptionẽ rei iudicatæ, diciť ex nouo capitulo pẽdere. l. & an ca
dẽ. §. actiones. ff. de exc. rei iud. Et est ratio, dicit ipse, q̃ qñ sen
tentia prima parit exceptionẽ rei iudicatæ in eo qd̃ fo ,ppo
niť, lex subuenit appellanti, qa sibi parat preiudiciũ, qd̃ nõ
est necesse, qñ rei iudicatæ exceptio nõ parat. Iac. licet istud
dictũ sit satis rationabile, tñ nõ est uerũ, qa ego reperio q̃ in
iudicio causæ principalis, noua causa potest allegari, in qua
sentẽtia lata nõ parat præiudiciũ. l. si rem. §. fi. ff. de pi. act. l. si
mater. §. eo. de exc. rei iud. Quid ergo dicemus? Breuiter ex
parte actoris, omnis articulus, & omnis actio uel intentio,
quæ casum uel actionẽ propositã respicit, uel coadiuuat, di
g citur pendere ex antiquis capitulis[g] & illis coniunctis, ad
mittentiť illæ nouæ ,pbationes. Si uerò actionẽ propositã nõ
respicit, nec coadiuuat, tunc diciť nouũ capitulũ. Idem dico
ex parte rei, omnis exceptio quę actionẽ ,ppositã respicit, di
ciť pendere ex uerib. si actionẽ non respicit, dicã nouũ ca
pitulũ. Et secundũ modũ istũ possunt intelligi oẽs opi. quæ
sunt hic, per l. ult. ff. quod cũ eo. & l. Aemilius. ff. de min. ubi
sentẽtia prima in causa appellationis potest confirmari ex
nouis allegationibus, & nouis ,pbationib. Secundò est ui
5 dendã, † hic diciť q̃ in causa appellationis possunt fieri no
h uæ ,pbationes. Quæro utrùm istæ nouæ probationes[h] pos
sunt fieri per testes? Et uidetur q̃ sic, ut hic. & l. eos. §. j. s̃. tit. j.
Cont. auth. de test. §. qñ uerò. ubi diciť, q̃ post didicita testi
ficata non possunt de nouo ,pduci testes. Quidã dicunt, q̃
istę leges corrigunť per illã auth. & sic non posset ibi fieri ,p
batio per testes. Alij dicunt q̃ illa auth. loquiť in causa prin
cipali, sed in causa appellationis possunt de nouo testes re
i cipi, etiã super eisdẽ capitulis. Et istud tenet ibi gloss.[i] Vltra
mon. & doct. nostri. Nec obst. §. qm̃. Nam debetis scire, q̃ du
plex est ratio, quare post aperturã testiũ non admittať pro
batio. Primò timore subornationis. Secundò propter iden
titatẽ instantiæ. Nã in alia instantia possunt recipi, l. ult. s̃. de
testi. Sed causa appellationis est alia instantia à prima, l. ita
demũ. & ibi no. s̃. de procur. ergo, &c. Videtis domini, tex iu
ris canonici dicit directò cont. c. fraternitatis. ext. de testib.
& ideò starẽ illi decretali, ut dicamus sic, Aut testes produ
cunť super eisdẽ capitulis, super quibus iam fuerunt recep
ti, & nõ possunt recipi, quia subest tim or subornationis,
6 sicut in causa prima. Aut † quis uult recipere super nouis
articulis respicientibus actionẽ primã, & tunc potest. Ita lo
quiť hic, & l. eos. §. j. s̃. tit. j. & l. in offerendis. in fin. Non obst.
quod dicit, & ex alia instantia, quia fateor q̃ in alia instan
tia possunt recipi uolẽte parte. Ita loquiť l. ult. s̃. de testibus,
non aũt ea inuita, & sic loquiť quæstio nostra. Vel aliter, ibi
loquitur, qñ testes fuerunt examinati corã arbitro, hic qñ
fuerunt examinati corã iudice. Quo casu illa lex non habet
locũ, & tetigi in l. gesta s̃. de re iud. Non obst. quod potest di
ci q̃ ad aliũ finẽ producunť in prima causa, ad aliũ in secũ
da. Nam in prima producuntur, ut quis condemneť, uel ut
quis absoluatur. In fa producunť, ut sententia cõfirmetur,
uel infirmetur, ergo, &c. c. ueniens. extr. de test. Nam respon
deo, q̃ istud confirmare, uel infirmare, est æquipollens illi
condemnare, uel absoluere, ut dixi s̃. tit. j. l. eos. ergo ad eun
dem finẽ producenť. Possemus hic quærere, an in causa ap
pellationis sit locus reconuentioni. Dicã in auth. & conse
quenter. de sent. & inter loc.

ADDITIO.

a Per hanc. Ista l. non habet locũ in appellatione ab interlocutoria, secundũ Bal. in add. Spe. facit cle. fi. de appell. & clemen. j. de re iud. uers. sententias. Bar. cont. l. eius qui. ff. de appell. recip. Et ad intellectum uide Lud. l. admonendi, quod ibi dixi. ff. de iureiur. & adde quod no. Bal. l. generaliter. §. j. de reb. cred. & in l. inuitus. s̃. de proc. q̃ licet ius commune, uel statutum dicat, q̃ in causa nullitatis uel appell. non possint recipi nouæ probationes, istud intelligitur, nisi de nouo emergãt, ipse dicit consuluisse. & not. q̃ ista l. habet locũ tam in causa nullitatis, q̃ appell. Bal. l. j. j̃. quand. prouoc. uers. iuxta prædicta quæro. Item adde q̃ in causa appell. deduci accessoria possunt quæ non fuerũt deducta, secundũ gl. d. §. de illo. in auth. de his qui ingred. ad appell. uers. occur. & l. ampliorem. uers. in refutatorijs, de appell. Et ad intellectũ huius uide Inn. & d. c. constit. el ij. de appell. & Bal. l. ita demum. C. de pro. limita per gl. c. ad audientiã. de resc. habere locum tantùm in probationibus, quas nõ potuit primò producere, secus si primò potuisset producere, gl. fi. c. pastoralis. de excep. & Are. l. admonendi. de iureiur.

P. PAV. P. Limita reg. huius l. ut procedat solùm in petitione coram primo iudice, secus si ius petens, Fel. c. significauerunt. ext. de appell. Item limita solùm procedere in his in quibus pars non fuit negligens in prima instantia, sed fortè non produxit ratione ignorantiæ, uel iusti impedimenti. Ant. c. ad audientiã. el. ij. ext. de resc. & imò non procederet in his quæ pars malitiosè distulisset, secundũ Pan. c. j. ext. de excep. Io. And. & Host. c. cùm inter. ext. de excep. Fel. cont. c. ad audientiam. el ij. in uer. omissum. ext. de resc. & c. inter monasterium. ext. de re iud. uer. non deductis. Item limita ut non procedat in his quæ opponuntur ante litem contest. l. ita demũ. C. de proc. Bal. l. is qui se obtulit, in fin. ff. de rei uend. Alex. cons. xxxiiij. in iiij. uol. & quod etiam ista reg. procedat in tortura omissa in causa principali, & possit etiam peti in causa appellat. Ioan. de Dama. cons. j. ad fi. cum add. Bal. in fi. Item non habet locum in appellatione ab executione, uel alia interlocutoria. Io. de Dama. cons. xxv j. d. c. appellandi. de appell. Fel. c. cùm Ioan. de fide inst. ubi ampliat & limitat multipliciter, item an ista exceptio procedat in exceptione relationis, Ias. l. ita demum. C. de proc. Item an exceptio malitiosè omissa in causa principali, possit opponi in causa appell. Soc. l. is qui. ff. de excep. Barb. cons. xxxv. uol. iij. Item quòd in causa appel. non possint opponi nisi causæ tendentes ad impugnandũ sententiã, non aliæ, licet potuissent opponi ante sententiam, puta exceptio compensationis, Fel. c. suborta. de re iud. Bal. & Sal. hic.

b Ex grauatores. d. l. illo. s̃. tit. j.

c Can. Ang. cons. cxlviij. Bar. auth. qui semel. C. de prob.

d Capitulum. Spec. de test. §. satis utiliter. uer. illud autem, no. doc. c. fraternitatis. de testib. & Bar. auth. qui semel. de prob. uer. quæro utrùm testes super eo quod non dixerunt, & dicitur nouum capitulum dummodo addatur aliqua qualitas primo cap. c. cùm olim causam. ult. de resc.

e Cumulatio. Bal. l. si quis libellos. s̃. tit. j. in eo quod dicit l. edita. s̃. de eden. habere locum in causa appellationis, & limita per eum ut ibi. & Imol. c. ij. de libel. oblat. Rom. cons. ccclxxx.

f Are t. Bar. l. Iul. in fi. ibi, sed quid si condemnatus. de cond. & dem.

g P. PAV. P. Capitulis. Quomodo aliquid dicatur dependere ex alio, Are t. per illum tex. l. si quis hæres. in prin. in iij. uol. ff. de acq. hær.

h Probationes. Vtrùm in causa appellationis possint produci noui testes, & si repetantur, possunt iterum iurare. Tex. est no. q̃, sic, in fi. ext. de test. & quod no. gl. c. fi. s̃. de test. Facit l. qui bona. §. si quis stipulaturus. cum ibi no. ff. de dam. infec. & uide quæ dixi in j. rep. ff. de quæst. sed Bal. in auth. hoc sacramentũ. s̃. de iur. calum. tenet q̃ nõ requiratur nouum iuramentũ, nec noua citatio, cont. in l. fi. s̃. de test. & hic j. gl. & quãdo fiũt nouæ probationes, quæ sit forma sentẽtiæ in causa appellationis, Spec. tit. de senten. diffinit. et interloc. §. nunc transeamus, uers. quia talis, et no. Bal. l. ij. s̃. de eden. et Bal. l. eos. in princip. s̃. tit. j. Ab. c. fraternitatis. de test. quòd si testis producitur super talibus actis, quæ poterant sub primis cõprehendi, tunc non uitiat, aliàs secus. Bal. l. hæredes palàm. §. sed si notam. in fi. colligit ibi arg. ad testes, quando repetuntur ut declarent, non debent iurare.

i Gloss. Hoc limitant aliqui, retuli post Bar. in auth. qui semel. s̃. de prob. secundum Iac. de Beluis. et Bald. c. j. quid sit inuestitura. et Bart. auth. qui semel. in princ. etc.

Quando prouoc. non est necesse. Tit. LXIIII.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Necesse. Adde circa istam rubricam, q̃ licet, quando sententia est nulla, non sit necesse appellari, toto isto tit. potest tamen appellari à sententia nulla, et talis appellatio est nullius utilitatis, ut plus operaretur, si ille contra quem est l. lata, uelit se tueri, quando conueniuntur ex sententia, dicendo eam nullam. Comen. cons. xliij.

Continua ut in glossa.

LEX I.

a LATAM.[a] Sententia contra sententiã lata, † est ipso
1 iure nulla,[b] & appellare non est necesse. Primò quæro
exemplum

exemplũ huius l. Gl. ponit in rei uendicatione, ut quia primò fiat iudicatũ rem non esse meã, secundò rem meã esse, & uide gl. & doc. Moder. reprobãt istã gl. Nã sententiæ tenẽt, si possunt coadiuuari aliqua subdiuisione, §. quibus. s̃. in prima const. Sed istę sententię possunt coadiuuari hoc modo, quia res tẽpore primæ sententiæ. Ista opi. non placet. Nam fm quod intelligo, hæc lex debet intelligi, qñ ex eadẽ instantia sequũnť duæ sententiæ contrariæ, tunc non ualet sententia ultima. & ita loquiť hic, & ideò in rei uendicatione optimè
2 procedit exemplũ gl. propositũ. † Sed si ex diuersis instantijs sequerenť diuersæ sentẽtiæ, optimè ualeret ultima, d. l. duobus. de excep. rei iudi. & habuistis not. si plures una sent. l. j. Vlterius quero, quę est ratio q̃ secunda sententia nõ ualet. Dicit quidã q̃ prima sententia facit ius, ergo fa sententia uideť lata contra ius. Ista est falsa fm gl. quia non est expressus error in sententia. Præterea extra gl. sentẽtia lata contra ius non redactũ in corpore iuris, non est ipso iure nulla, l. cum prolatis. ff. de re iud. sed illa prima sententia non erat redacta in corpore iuris, ergo, &c. Dicunt ergo alij, q̃ ista est ratio, ut sit litiũ finis, & in hoc resident gl. nostri. Certè non placet, quia eadem ratione, sentẽtia lata contra iuramentũ non ualeret, quod est falsum, ut j̃. dicã. Et eadẽ ratione sententia lata cõtra transactionẽ non ualeret, quod est falsum, l. eleganter. §. si quis post. ff. de cond. indeb. cũ iusiurandũ & transactio fuit introducta, ut sit litiũ finis, sicut sententia, l. j. ff. de iureiur. & s̃. de transac. l. fratres. Quæ est ergo ratio? Dico sic, Lata sententia, iudex functus est officio suo, ut de re iud. l. iudex. & s̃. de senten. l. post sententiã. Item lata prima sententia, perempta est prima instantia, l. Græcè. §. post litẽ. ff. de fideiuss. & l. cùm apud. ff. iud. sol. & s̃. de procur. l. inuitus. Vnde si ferť noua sententia, apparet q̃ ferť sine instantia non præcedente libello, non præcedente contestatione, neq; aliquo actu, ergo, &c. ut s̃. de senten. l. prolatã. Sed si renouaret noua instantia, ualeret sententia, ut dictũ est s̃. His præmissis opp. ff. quæ seniten. sine appel. rescin. l. j. in princ.
3 Sol. Ibi erat dubiũ, an esset iudicatũ, hic non. † Secũdò op. l. nam posteà. §. damneť. ff. de iureiur. Gl. dicit, aliud in iure iurando, aliud in sententia. Sed quæ est ratio? Dic q̃ ratio est, q̃ iusiurandũ ordinať ad sententiã, neq; perimit instantiam. Potest enim iudex condemnare ad illud quod est iuratũ, & sic adhuc instãtia durat. Meritò si iudicat contra iusiurandũ, ualebit sentẽtia. sed sententia non ordinať ad sententiã, sed instantiã perimit, & illi instantiæ finẽ imponit. Ita
4 debet intelligi hic. Quærit gl. † quid si secunda sentẽtia con
c cordat cũ prima? Gl.[c] uideť hic tenere q̃ ualeat secunda, & uide gl. Doc. tenent cont. quod etiã teneo per rationẽ quam dixi s̃. qa remanet secunda sententia lata sine instantia. Præterea sicut transactio facta post sententiã non ualet, l. elegan ter. §. si post. ff. de cond. ind. eadẽ ratione sentẽtia. l. si quis ante. ff. de acq. posset. Facit quod dicimus, q̃ quis non potest decedere cum duobus testamentis, eadẽ ratione, eadẽ lis, & idem dubiũ non potest habere duas sententias, quæ imponerent finẽ. Illa tñ est tutissima ratio, quia instantia est peremptа. Et per illã rationẽ mihi non placet distinctio Guliel.
5 An prima sententia sit condẽnatoria, uel absolutoria, quia est eadẽ ratio. † Quæro, quid si pars, quæ scit sententiã esse latã pro se, petit iterũ iudicari, & iudicať cõtra se, an ualeat? gl. c. inter monasteriũ. ext. de re iud. uideť tenere q̃ ualeat, & imputet sibi, qui hoc petit. Cont. puto. Nam non potest consensu partiũ iuris solennitas tolli,* q̃ non deť libellus, non contesteť lis, uel similia, ut uidistis in auth. offerať. de lit. cõtest. Sed ut dixi, ista sentẽtia reperit data, instantia non procedente, ergo, &c. Quæro,
d ecce[d] ego egi † contra Titiũ, & succubui, po
6 steà egit procurator meus, & obtinuit, quæ sententia ualet. Resp. ex prædictis apparet, si quidẽ procurator egit intentando, uel inchoando nouã instantiã, ualet secunda sententia, etiã prima; sed si egit super prima instantia, erit secunda sententia ipso iure nulla, quia instantia perempta est, ut dixi s̃.

* Tolli. Amplius dic ut per Bart. l. qui in potestate. nu. ij. s̃. de in ius uocan.

I.C.B.

VENIO Ad aliã materiã, quæ tractať hic. ad explican
7 dum gl. sunt formandæ tres quæstiones. † Prima, utrùm ille, qui appellat à sententia nulla, eam confirmet. Secundò utrùm procedat talis libellus, dico sententiã nullã, & si qua est, appello. Tertia, an iudex pronuncians malè appellatũ, uideat confirmare primã sententiã nullam. Et hæc omnia
e trac. hic gl. quã uide. Circa primã[e] partẽ, est clara responsio; Aut enim sententia est nulla, ex defectu consensus, & per appellationem confirmatur, l. iij. §. j. ff. rem rat. ha Aut est nulla per aliũ defectũ, & per aliã appellationẽ non confirmať, l. si
f expressim, ff. de appell. Circa secundã,[f] † an ualeat talis ap
8 pellatio, dico sententiã nullã, & si qua est, appello. reperio Inno. uariantẽ, nam in c. dilecto. ext de appell. dubitat, in c. constitutus. de in integ. resti. hoc asserit pro constanti, quòd procedit iste libellus, & q̃ super utroq; tam super nullitate, q̃ super iniquitate admittent probationes simul & semel. Nec obst. si dicis, imò debet eligere, l. quod in hæredẽ. §. eligere. ff. de trib. & s̃. de fur. l. j. Ratio, quia illud est uerũ quando actor est certus. Sed ibi actor est incertus, nescit ẽm qualiter super nullitate probabit. Ista sua opini. uidetur mihi contra casum, de inoffic. test. l. contra maiores. ubi donec
g pendet iudiciũ nullitatis, non potest agi querela[g] inofficiosi, & hoc ratione contrarietatis. Quid ergo dicemus? Breuiter dico sic, Aut quis dicit sententiã in uno capitulo iustã, & in alio iniquã, & potest, l. Carmelia. de iure pat. & fam. ercit. l. quædã mulier. Aut super eodẽ capitulo dicit nullam, & si qua est, appellat, & dico q̃ etiam tunc talis libellus procedit. d. c. constitutus ext de in integ. rest. & d. l. contra maiores. intelligendo ut j̃. dicã. An aũt simul & semel posit utrã
h que causam prosequi,[h] & dare probationes super utraq;. Dicendũ est q̃ siquidẽ causa nullitatis & causa appellationis, ueniunt ex diuersis fontibus, uerbi gratia, dico sententiam nullam ex defectu solennitatis, uel ex defectu iudicis, uel litigantis. Et eam dico iniquã respectu tenoris sentẽtiæ, tunc in prosecutione nõ possum mihi contrarius esse. Quid enim repugnat, reum fore minorem, & ego probo de iure meo. Et ita potest intelligi opi. Innoc. quã cõmunis consuetudo obseruat. Sed si causa appellationis, & nullitatis procedunt ex eisdem fontibus, ita quòd haberem necesse mihi contrariari in processu, tunc debet procedi super nullitate primò, & in appellatione tempus non curret, ut dicam in l. cõtra maiores. s̃. de inoffic. test. Nam ibi prosequendo querelam non possunt mitti in possessionẽ hæreditatis aditæ, & sic testamentũ esset ualidũ, unde essem mihi contrarius.
i Consuetudo hoc obseruat, & istud teneatis. Circa tertiã,[i] †
9 an iudex appellationis pronunciãdo malè appellatũ confirmat sententiã nullam. gloss. distinguit, aut iudex inseruiť causam, quare pronunciauit malè appellatũ, quia sententia nulla, & non confirmat eam. Secus si simpliciter, ut hic habetis. Cont. gloss. l. si expressim. ff. de appell. Cy. dicit sic, Aut ille, qui appellauit, sciebat sententiã nullã, & confirmabitur, ut hic. Secus si ignorabat, ut habetis in glos. contr. Et hanc opinion. tangit Spec. tit. de senten. §. iuxta. Sed hæc opinio non est uera. Nam consensus partis non potest ualidare sententiã, ut ualeat sententia, bene tamen posset facere q̃ ualeret ut pactum, l. ij. s̃. comm. utriusq; iud. Simile dicemus in testamentis, l. non dubium. s̃. de testa. licet gloss. uidetur aliud notare in l. j. s̃. qui pro sua iurisd. sed malè, ut ibi dicã. Facit quod no. l. si diuersas. s̃. de transac. Vel aliter dicit Dy. Aut in appellatione fuit deductũ de nullitate, & uidetur confirmare. Ita loquiť hic gloss. aliàs secus, ut in gloss. cont. Et fm hoc malè dixit ista gloss. in eo, quod dicit, maximè si appellatur, &c. Ista opin. non uidetur uera, quia in causa appellationis uenit causa nullitatis, etiam si non dicatur, ut d. l. quædã mulier. fam. er. l. Carmelia Pia de iure pat. Vnde alij se referunt ad processum. Aut quis est prosecutus causam nullitatis, aut non. Breuiter uideť mihi dicendum, qñ sententia prima est nulla ipso iure, expresso errore in sententia, & tunc iudex appellationis nõ potest confirmare, quia idem error in secunda sententia, qui erat in prima, l. j. §. j. ff. quæ sen. sine appell. rescin. & dixi uobis, de errore cal. l. j. Si uerò

uerò erat nulla, alia cauſa, & tunc ſi quidem iudex dicat ſimpliciter appellationem non tenere, uel pronunciauit malè appellatũ eſſe, nec adijciat bene, ſeu ritè, ſeu iuſtè iudicatũ, tunc prima ſententia nullo modo uidetur confirmari, quia eius uerba hoc non ſonant, & uerba ſententiæ debent ſtrictè intelligi, prout iacent, l.j.§.ſi plu.una ſent. & de lib.cauſ. l.diui.& l.ſi à te.de excep.rei iudic.& ſic iſta gl.dicit malè ſimpliciter. Sed ſi adijceret iudex in ſententia, pronuncio bene iudicatũ, & malè appellatũ, tunc bene uidet confirmare ſen
10 tentiã, l.eos.§.de appell. † Sed an ille, qui appellauit, prohibetur poſteà dicere de nullitate? Reſp. ſi quidẽ dicit, dico ſententiã nullam, & ſi qua eſt, appello, prout ibi dicitur in gloſſ. uel cauſam nullitatis expreſsè prosecutus eſt, tunc iterum de nullitate quæri non poterit, cùm ſemel ſit iudicatũ,
11 & quæſitũ, l.ij.§.ſi ex fal.inſt.& de fi. inſt. l. fi. † Sed ſi de hoc non fuiſſet dictũ, neq; poſitum, poterit de nullitate poſteà dicere, ar. l.cum qui.§.de inof.teſt.c.j.de re iud. in cleme. Nec
k obſt. [k] ſi dicas, in appellatione uenit nullitas, & ſi non exprimat, quia dico q̃ uenit incidenter, & ea quæ incidẽter ueniunt in uno iudicio, ſi plenè non examinant, non nocent in alio, l.à diuo Pio.§.ſi ſuper rebus.ff.de re iu.& l.ſed ſi ante. ff.de excep.& l pe.ff.de his qui ſunt ſui. Et iſta ſufficiunt circa nullitates, quæ ueniũt in appellationibus. Videndũ eſt, qñ de nullitate agitur principaliter, & eſt uidendũ qualiter practicatur hæc lex, quõ, & qua forma dicebat iſtam ſenten
12 tiam nullã. † Reſp. de nullitate ſententiæ poteſt quæri duo. mo. Vno modo per modũ exceptionis oppoſitæ cõtra executionẽ, & iſte modus uidebat intentatus hic, quod apparet ex reſponſione Principis, dum dicit, cuius rei probationem, ſi promptã habetis. Nam, ut dixi uobis, in l. fi. §. ſi ex fal.inſtr. exceptio nullitatis tunc impedit executionem, qñ quis eſt paratus probare incontinenti. Ideò dixit hic Imp. ſi promptã, &c. quaſi dicat, iſta exceptio executionẽ nõ im
13 pediret. † Sed in iſta exceptione, ſi reus ſuccũberet, nõ prohiberet poſteà ordinariè agere de nullitate, & eodẽ modo dico, ſi actor ſuccũberet, non prohiberet poſteà agere extraordinariè, & pẽtere ſententiã confirmari, l.à diuo Pio.§.ſi ſuper rebus.ff.de re iud. Secundo modo, de nullitate cognoſcitur dato libello principaliter ſuper hoc. Et illos duos modos, ſcilicet exceptionẽ, & principalẽ petitionẽ, ponit gl. ff. quæ ſen. ſine appell. reſcin. l.j circa princ. & ſm hoc poſſet in
14 telligi hæc lex. † Quæro ergo, quo iure agit, qñ principaliter petitur ſententia pronunciari nulla? Inn. uidetur dicere q̃ officio iudicis, ext. de off. iud. c. ult. uidetur probare, ff. de fer. l.ij.§.j.& j.eo. l.ſi pater tuus. & hac l. fin iſtam lect. Quæro
15 ij. corã † quo iudice debeat agi de nullitate? Dic quòd coram ipſo, qui iudicauit, uel coram ſuperiore, ſecundum ea
16 quæ dixi §. quõ & qñ iud. l.ſi ut proponis. † Quæro, quid
l ſi dat libellus [l] ſuper nullitate, nec pbat ille qui agit, utrùm iudex poſsit cõfirmare ſententiã, uel debeat ſimpliciter conuentum abſoluere ab illa petitione. Inno. c. cùm contingat. ext. de offic. deleg. gl. magna. dicit, q̃ non poteſt confirmare ſententiã, ego dico, q̃ poteſt cõfirmare ſententiã, etiã ex noua cauſa, & poteſt nouas pbationes, & nouas allegationes
17 audire, ſicut in cauſa app. j. §. j. quæ ſent. ſine app. reſcin. †
18 Itẽ puto [m] q̃ ſicut iudex app. omnia intẽtata pendẽte app.
m ex ſuo offi. reducit in priſtinũ ſtatũ, l. chyrographis. §. j. ff. de admitt. tut. & ff. nihil no. app. pen per totum. Ita iudex nulli
n tatis [n] poteſt omnia intentata prætextu illius ſententiæ reuocare, l. abſentem. j. de accuſ. Facit ad hoc ext. de proc. c. ex
19 inſinuatione. & qd' ibi no. per Inn. † Quæro, utrùm ſi proſecutus eſt unam cauſam nullitatis, & ſuccubuit, utrùm poſſit poſteà proſequi aliam. Quidã dicunt quòd ſic, ut ſuprà. c. ex inſinuatione. Mihi uidet dicendũ, q̃ cauſa nullitatis eſt finis cauſæ motæ ſuper actione reali. Nam ſicut dominium alterius rei non poteſt eſſe meum ex pluribus cauſis, diuerſis temporibus cõcurrentibus, l.iij.§. ex pluribus. ff. de acq. poſſeſſ. Ita ſententia nõ poteſt eſſe nulla, ex pluribus cauſis concurrentibus diuerſis temporibus, quia quod eſt nullũ, ex pòſt facto poſteà ualidari nõ poteſt, ff. de iniu. rup. & irri. teſt. l. nam & ſi. uer. poſt defectũ, & ideò ſi quidẽ ſentẽtia fuit dicta ſimpliciter nulla, nec fuit expreſſa cauſa, licet unã tantùm cauſam eſt proſecutus, præiudicat ſibi in omnibus. Secus ſi cauſam unã tantùm expreſsit in libello, ut dicimus in reali, l. ſi mater. §. j. & l. & an eãdẽ. §. acti. de excep. rei iud. Que
20 ro utrùm † ſicut condẽnatus poteſt dicere ſententiã nullã principaliter agendo, ita uictor poſſet principaliter agẽdo petere ſententiã confirmari. Doc. decretorũ dicunt q̃ ſic, & habent de hoc rub. de confirma. util. uel inut. quæ ſtatim ſequitur poſt ti. de appel. & dicunt q̃ ſicut uictus appellat, ita uictor poteſt petere ſententiã confirmari. Satis hoc puto æquum, ut uictor petat ſententiã confirmari, & uicto contra uictorẽ perpetuũ ſilentiũ imponi. Pro hoc uidetur expreſsum, ut lite penden. l. fin. alius ſequereť iniquũ, nam ſi in exceptione, qñ petebatur executio, reus obtinuerit, actor nul
o lum haberet remediũ, & ſic ſummaria cognitio ſibi præiudicaret, contra l. à diuo Pio.§. ſi ſuper rebus. [o] ff. de re iud. Sed
21 tunc eſt uidendũ, † utrùm ſententiã nullã iudex poſſet confirmare. Reſp. ut §. dixi, ſi quidẽ in prima ſententia nõ eſſet expreſsus error, iudex poſſet cõfirmare eam, & haberet uim ex ſecunda ſententia, non ex prima. De hoc per decretiſtas in c. j. ext. de confi. uti. uel inut. De inſtrumentis aũt uenditionum, & alijs extraiudicialibus, qualiter petatur caſſatio, dic ut l. ſi ſub conditione. de in diem addic.

ADDITIO.

a Latam. Abb. c. inter. ext. de re iud. ubi tenet opi. Bar. licet. Ant. cont. Vide quæ dixi pridie in conſulendo in quadam cauſa Senis. And. Barb. P. PAV. P. Alex. conſ. xxxiij. ad ſi. & an iſta reg. procedat ſiue in eadem inſtantia, ſiue in diuerſa, Fran. conſ. lxxiij. Fel. c. inter. & de pluribus ſeq. uſq; ad ſi. ext. de re iud. & aduerte q̃ ſunt ibi tres columnæ ſcriptæ per errorẽ. Item de iſta materia quõ & quando ſententia contra ſententiã ſit nulla, Ant. conſ. xxvij. an autem ſententia contra notoriũ ſit ipſo iure nulla, Fel. c. quoniam. de prob. c. inter cæteras. uerſ. ſexta declaratio. de re iud. Perus. c. dilecto. de appell. uide in eius tabula, in q. lij. quid autem ſi eſſet notoriè iniuſta, Fel. c. inter. ubi tamen refert Peru. d. c. dile. in lv. q. tene cont. eius quod dicit eſſe Inno. Paul. de Leaz. v. q. incip. In Chriſti nomine, an ſententia reddatur nulla quando notoriè conſtat de eius iniquitate & iniuſtitia. Cur. conſ. lix. Barb. conſ. j. ij. uol. Fel. c. quoniam. uer. fallit ſecundò. ext. de prob. & quando eſt notoriè iniqua, an ſit nulla. & quòd ſecus ſit quando eſt manifeſtè iniuſta, Bar. c. ſi quando. de offic. deleg. quid autem de ſententia lata ex cauſa falſa, an ſit nulla, Alex. l. qui Romæ. §. duo fratres. de uer. obl. l. ſi is ad quem. de acqu. hær. Fel. c. inter cæteras. uer. ſecunda conclu. ext. de reg. iur. Barb. conſ. xxxviij. uol. iiij. qui loquitur in laudo. Itẽ quòd reg. huius l. proceda. etiã ſi de cõſenſu partiũ feratur ſecũda ſentẽtia, Iaſ. l. ſi diuerſa. C. de tranſ. Item q̃ ſententia contra ſententiam non ualeat, & quia ſecus ſi contra iuramentum, uel tranſactionem. Iaſ. l. nam & poſteà. §. ſi damnetur. de iureiur. & ibi ad ſi. limitat reg. non procedere quando ſunt lapſi xxx. anni à tempore primæ ſententiæ ante ſecundam, & de ſententia lata per tales teſtes probatum fuit, ſi non probauit, an ſit nulla, Are. l. ſi is ad quem. an autẽ ſententia lata contra tenorem inſtrumenti, ſuper quo fundatur, ſit nulla, c. inter cæteras. ext. de re iud. Item an ſententia contra ſententiã ſit nulla in diuerſa ſubſtantia, Barb. conſ. v. uol. iiij.

b Nulla. Et ſi ſit lata ex conſenſu partium ſecunda ſententia, ſecundum gl. & ibi Bar. l. ſi diuerſa. §. de tranſ. & ibi Bal. quod in arbitro, & arbitratore, & quod no. Bar. l. act. ff. de re iud. Item iſtam legẽ intellige ſecundũ Bald. no. hic quando in prima ſententia fuit appoſita exceptio rei iudicatæ, & probata ualet de prima ſententia, aliàs ſecunda ſententia teneret, quod no. Item prædicta fallunt in interlocutoria, quæ licet aliàs non poſſit corrigi, tamen ex conſenſu partium corrigitur, Bal. d. l. ſi diuerſa. l. ſi poſt ſententiam. §. de ſenten. & ibi quid in arbitro, & quòd conſenſu partium in hoc non operetur, l. j. ad ſi. §. ſenten. reſci. non poſ. & multos alios caſus, in quibus ualet ſententia contra ſententiam, Ant. c. inter monaſterium. de re iud. & Lu. d. l. admonendi. Et an poſſint ferri duæ ſententiæ ex eadem inſtantia, uel ex diuerſis, Bar. d. l. duobus. & quod ſcripſi poſt Sal. l. ſi cauſa. §. de tranſ. Caſt. conſ. xvij.

c P. PAV. P. Gl. Are. l. eum qui. de acqu. hær.

d Ecce. Si ille, pro quo eſt lata ſententia, petit pro ſe iterum iudicari, & contra ipſum fertur ſententia, an ualeat? facit l. ampliorem. in prin. & quod ibi dixi poſt Bart. §. tit. j. & Bart. l. poſt ſententiam. de ſent. Frider. conſ. ccxliij.

e Primam.

e Primam. Vtrùm ille qui appellat à ſententia nulla, illam confirmet, l. ſi expreſsim. & Bal. l. ſi diuerſa. de tranſ. & hic.

f Secundam. An ualeat libellus, ſi dico ſententiam nullam, & ſi qua eſt appello, Bal. l. j. C. de fur. & Bar. l. cùm & minores. & C. ſi aduerſus rem iud. Old. conſi. xij.

g Querela. Bar. l. pe. ſi. j. ſi aduer. rem iud. & q̃ poſſit iudex appellationis reformare ſententiã, l. cùm apud. & quod ibi dixi, iud. ſol.

h Proſequi. Bar. l. ſi expreſsim. de app. Bal. conſ. ccclxx. iiij. lib.

i Tertiam. An hoc expreſsè facere poterit, uide text. in ſi. l. & hic adde Bal. Ioan. And. poſt Spe. in add. §. ut autem. uer. ubi autem. ubi dicit Iac. de Are. dixiſſe iudicem appellationis debere ſic pronunciare, dico ſententiam nullam & appellationem ex abundanti interpoſitam, & ita etiam dicit Cy. l. eos. §. de appel.

k Obſt. cle. j. de iud. & l. ſi expreſsim. de app. Pet. de Ancha. d. cle. j. & Bal. l. j. ne liceat tertiò prouo.

l Libellus. Adde q̃ ſi coram iudice appellationis petitum eſt primam ſententiam infirmari, ſi eam reperit confirmandam, poterit confirmare, etiã hoc non petito. & econtrà ſi petitũ fuit eam confirmari, & reperitur infirmãda, poteſt infirmari, ut no. Inn. c. cùm cõtingat. de off. del. c. oblatæ. de app. & Bar. l. cùm aliud. in prin. iud. ſol. cum Cy. & Bar. l. ſi expreſsim. in fi. de app. Fallit in caſu, quem ſcripſi poſt Bar. j. e. in l. fi.

m Puto. Vtrùm nullitate pendente poſſit innouari aliquid, ad hoc quod not. Bal. l. appellatione. in fi. §. de appell. & Bar. l. iij. §. ſi ſeruus. ff. de acq. poſſ. Adde tamen q̃ nullitate pendente, & etiam reſtitutione in integrum, præſumitur pro ſententia, licet ſecus pendente appellatione, ſecundum Spec. de prob. §. ij. uer. negatiuam. cum ſeq. Im. Butr. c. quoniam. & Ang. & Imo. l. iiij. §. condemnatũ. de re iud. & ibi ſcripſi poſt Imol. & uide in l. iudex. ff. de re iud. adde qualiter intelligatur nihil nouari, & c. Frideric. de Sen. conſ. ccxxiij. Et an actu app. pendente, illa deſerta confirmetur, Old. conſ. ccxv. Et an qui non proſecutus eſt appell. poſſit redire ad nullitatem, Ant. conſ. cclxvj.

n P. PAV. P. Nullitatis. Alex. conſ. ij. uol. iij. ad ſi.

o Rebus. Et uide quæ ibi habes ad hoc dictum, ibi, ſed tunc eſt uidendum. uide eum in l. j. de re iud.

LEX. II.

SI CVM. Sentẽtia lata cõtra ius cõſtitutionis eſt ipſo
a iure nulla, [a] ſecus ſi cõtra ius litigatoris. Op. de re iud. l. cùm prolatis. Dicunt quidã q̃ hic tex. debet intelligi, ſi iudex putabat ſe contra ius iudicare, aliàs ſecus. Vel dic ut dicit gl. quòd ibi nõ fuit expreſsus error. Iſta eſt bona ſol. ad l. præſes. ff. de re iud. Ad l. cùm prolatis. ſunt aliæ duæ ſol. ualde not. hic ſentẽtia lata fuit manifeſtè contra ius, ibi licet contra ius fuit lata, nõ tamen manifeſtè, quia ibi erant opi. Ita uidetur ibi intelligere gl. & hic tex. uidet innuere. Vel aliter, hic contra ius inſertũ in corpore iuris, ibi contra ius in corpore iuris non redactum. Tene quã uis. Opp. l. Seiæ. ff. de tut. Dicit gl. fallit ibi, unde ibi loquit in decreto ipſius prætoris, hic in ſententia. Circa illud decretũ, dixi plenè in l. is cui bonis. de uerb. ob. & ibi doc. tangunt.

ADDITIO.

a Nulla. Limita hoc non habere locum in iudice delegato, quia ſi fert ſententiam contra ius partis, non ualet ipſo iure. Hoſt. c. fi. de præben. Item limita ſecundum Bar. l. diem proferre. §. ſtari. de arb. de quo uide poſt Bar. l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. ff. pro ſoc. Item limita ſi pars in libello concluderet, ſi concluderet ſibi iuſtitiam miniſtrari, & ſententia ſit lata pro eo libellante, qui non habet ius, quia non uidetur uelere tanquam non conformis libello. quod an ſit uerum, uide Bal. l. ſi. circa fi. ff. de iuſt. & iur. Mod. c. j. de offi. deleg. Item fallit ſi eſt lata contra notorium, quia tunc eſt nulla ipſo iure. Abb. c. ſuper. de off. deleg. & Bal. l. ciues. §. de appell. in princ. uide quod dixi in l. cùm prolatis. poſt Bar. hic alleg. & no. Bar. l. j. §. de err. calc. quibus adde q̃ ſententia lata expreſſo iuris errore, non tenet, ut hic, & hoc uerum, ſi ille error poteſt oculis legi. Secus ſi ex mente apparet error expreſſus. Inn. c. j. de off. deleg. Secundò fallit, ſi fuit lata contra extrauagantem, Bar. d. l. cùm prolatis. & Ioan. Mon. reg. ignorantia. Item eſt uerum, ſi ſit expreſsio iuris ſpecialiter ſcripti, Inn. c. cùm ſpeciali. in prin. de app. & quod no. d. l. cùm prolatis. Itẽ fallit ſi eſt expreſsio iuris nõ facientis ad cauſam. Ita uolunt doc. c. per tuas. de ſent. excom. Sed gl. uidetur tenere cont. c. ſacro. eo. tit. in gl. iij. Item fallit, ſi ſententia ſit lata ex pluribus cauſis, & in una tantùm ſit expreſſus error iuris, ſecundum c. per tuas. qui fil. ſint leg. ad quod gl. no. & ibi no. l. ſi quis ad exhib. ff. de excep. rei iud. et prædicta ratio no. per doct. c. ab excommunicato. de reſcr. Item propter magnam uarietatem & obſcuritatem ualet ſententia contra legem, ſecundum Bar. in procemio. de nouo Cod. compo. in princ. Bal. l. error. §. de iur. & fac. ig. ubi etiam uoluit, q̃ ſi ſit expreſſus error conſilij ſapientis imperiti non ualet ſententia, etiam ex conſenſu partium, & dum allegaui Inn. c. cùm ſpeciali. Adde Imol. d. l. cùm prolatis. & quod poſt eũ ſcripſi. & quod dixi §. de iure dubio, uide Ant. c. j. de conſtit. in c. ab excommunicato. de reſcrip. & in d. c. j. de re iud. & ibi per Abb. de omnibus iſtis. Item fallit ſi ſit expreſsio erroris iuris conſuetudinarij, Cy. & Bal. hic. Abb. c. inter cæteras. de re iud. & moder. l. ſi expreſsim. ff. de appell. & Im. l. cùm prolatis. et Bar. ibi. & gl. j. l. ij. de appell. in gl. magna, in fi. quæ declarat. no. quando dicatur error expreſſus, quia ſufficit q̃ ſit error iuris, inſpecta regula iuris, licet non inſpectis caſibus ſpecialibus. Et dum dixi ſententiam latam inter opiniones dubias tenere, dicas quòd eſt uerum, niſi per conſtitutionem fuerit poſteà declaratum, talem opinionem eſſe malã. Et cuius opinionis debet eſſe iudex, uide §. de pœn. iud. l. de eo.

LEX III.

SI VT. Cauſa præiudicialis impedit electionem ad munera.

LEX IIII.

t CVM MAGISTRATVS. † Non ualet ſententia plurium delegatorũ, niſi omnes ſententient. l. Pomponius ſcribit, ſi uni. ff. de re iud.

LEX V.

a CERTA. [a] † Impoſitio multæ ultrà quã iudex poſ
i ſit, eſt ipſo iure nulla. [b] Quæro an annulletur tota ſen
b tentia, an uerò in ea parte, in qua modum exceſsit.* Dic ut dixi in l. rei iudic. §. de re iudic.

* Exceſsit. Amplius dic ut per Bar. l. j. nu. j. §. ſi in com. eademq; cauſa. & tit. ſeq. l. j. §. j. I. Conc. B.

ADDITIO.

a Certa. Et ſic uidetur hic caſus pro gl. in cle. ij. de iure patro. ubi dicitur, ſi eſt datus modus procedendi, licet per ſtatutum non annulletur, aliter fiat, tamen proceſſus eſt ipſo iure nullus, ſi modus egrediatur. Et adde q̃ ſententia lata per probationem à iure improbatã, eſt ipſo iure nulla, c. ij. de purga. uul. Io. And. c. quoniam. de prob. quod facit pro ſtatutis improbantibus cæteras probationes. And. Barb.

b Nulla. Bar. l. ſi. de iur. om. iud. Et quòd non ualeat in ea parte, firmat Bal. l. ſi ius. ſi aduer. rem iud. & uide eum in cont. l. ij. §. de ſpor.

LEX VI.

CVM NON. Iſtam l. habuiſtis in l. ſi ut proponis. quo. & qñ iud. B. d. Sententia quæ non fuit lata in termino peremptorio, eſt ipſo iure nulla.

LEX VII.

a VENALES. [a] † Sentẽtiæ latæ pre
i tio, ſunt ipſo iure nullæ, ſecus ſi eſſent latæ gratia.*

* Gratia. Bartol. auth. nouo iure. tu. iij. §. de pœ. iud. qui malè iudic. I. Con. B.

ADDITIO.

a Venales. Et ibi idem per illum tex. no. Bar. l. ſed ſi per prætorem. §. ait prætor. ff. ex qui cauſ. ma. & q̃ ſententiæ latæ dolo iudicis ſine pretio, non ſint nullæ ipſo iure, uidetur l. ij. ff. quod quiſq; iur. Sed ibi põderat Ang. ut refert Alex. hanc legẽ, uide gl. et Bar. l. j. §. de pœ. iud. q̃ malè iud. et l. ij. eo. tit.

LEX VIII.

i SI PATER. † Defectus ætatis, facit nominationem ad munera ipſo iure nullã. & uide gl. & text. q̃ per officium iudicis, quod eſt ipſo iure nullum, tollitur quantùm de facto proceſsit.

LEX IX.

VETERANIS. Veteranus ſi eligit ad munera, non tenet electio, nec eſt appellare neceſſe.

LEX X.

2 *A taxatione expenſarum non poteſt appellari.*
3 *Victo non appellante, poteſt uictor appellare pro ſumptibus.*
4 *Iudex qui omiſit condemnationem expenſarum petitam, tenetur parti.*

1 OMNEM. † Si uictus appellationē proſequitur, uictor non poteſt appellare, propter condemnationē
a expenſarū [a] omiſſam, ſed iudex pro eo iudicare debet, idem ſi non proſequit. No. q̃ dixi in ſummario. Secun-
2 dò no. q̃ hic uidet caſus † q̃ à taxatione expenſarū nō poſſit appellari, ibi, uel minus q̃ oportuerit, iuſta eſt. Canoniſtæ tangunt iſtā quæſtionē, neſcio quid dicunt, hic uidet ca
3 ſus. Circa principiū quæro, † quid ſi uictus non appellauit, an uictor poſsit appellare pro ſumptibus. Quidam dicunt quòd non, & dicunt q̃ hic eſt caſus in hac l.ij. reſponſo. & ſic hanc legē intelligunt, q̃ in primo caſu uictus appellauit, in ſecūdo non, & ponit hæc lect. in gl. paruula, ſuper uer. introducendæ. Iſta lect. uidet fuiſſe Hug. & tangit in gl præcedenti, quæ per noſtros doc. non tenet, imò uidet q̃ tunc hic uictor poſsit appellare, quia nullū aliud remediū ſibi remanet, quo ſibi ſuccurrat in ſumptibus, l. terminato. de fruct. &
4 lit. expen. s̄. de uſu. l. in bonæ fid. † Secundò quæro an iudex, qui cōdemnationē expenſarū omiſit, teneat parti? Gl. hic tenet q̃ ſic, in gl. parua, ſuper. uer. confiteat. Hoc intellige uerū, ſi fuit petita condēnatio expenſarū, aliàs ſecus, l. iij. §. hoc aūt iudiciū. ff. de damn. infec. & ibi de hoc dixi, & ibi per Dy. Tertiò quæro, in quo differat primū reſponſum à ſecundo. Reſp. tres ſunt lect. Prima, quia in primo caſu uictus appellauit, & p̃ſequitur, in ſecundo caſu appellauit, & nō proſequit, & hāc uobis poſui. Secundò q̃ in primo caſu appellauit, in ſecūdo non, iſtā uobis reprobaui. Tertia lect. eſt noſtrorū doc. ſatis notabilis, uidelicet q̃ in primo caſu uictor uolebat appellare, quia omiſit iudex condēnationē expenſarū. In ſecundo uolebat appellare, quia omiſit condēnare reū in una ex rebus petitis, uel in uno articulo cùm petitio plures articulos cōtineret. Et reſpondet q̃ non poteſt, imò iudex ſuper toto cognoſcet, & ita intelligunt hic doctores.

ADDITIO.

a Expenſarum. An à taxatione expenſarū poſsit appellari, uide l. ab executore. in princ. ff. de appell. Spec. tit. de appell. §. in quibus autem caſibus. uer. licet uictos. cum duobus, uer. ſeq. Et an ſi quis appellauit, à ſorte tantùm, uideatur appellaſſe ab expenſis, moder. l. cùm in una. de appell. Quæro, pone, iudex condemnauit reum in ſorte, & in expenſis abſoluit, & reus acquiuit ſententiæ, ſed actor appellauit à ſententia expenſarum, nunquid in cauſa appellationis, reus poterit conqueri de iniquitate ſententiæ ſortis. Gui. de Suz. hic tenet q̃ non, quia principale non recipit fomentum à ſucceſſorio. l. nuda. de cont. & comm. ſtip. quod limita, ar. eorū quæ hic dicuntur, in l. ſi expreſsim. Et idem ſi actor appellauit ab uno capitulo, non poteſt reus appellans proſequi in articulo appellationis. c. cord. & c. cùm ſit de appell. in vj. ideò uterq; appellet. c. Ray. & c. Raynaldus. de teſt. Pet. de Anch. c. j. de cauſ. poſſeſ. & proprie. ubi etiā uidetur tex. & Cy. & Bar. l. ſi quis libellos. s̄. de app. & l. ampliorē. eo. tit. contra prædicta tenet Ant. c. cum Io. de fi. inſt. Adde quod no. Io. And. add. ad Spec. ubi s̄. dicit opi. Gui. de Suza. probari, c. uno. de conſe. eccl. uel alta. lib. vj.

Quorum appell. non recip. *Tit.* *LXVII.*

Continua ut in gloſſ.

LEX I.

1 *Iudex ſi cauſa non cognita, & partibus non citatis, & ſic incontinenti, reſpuat appellationem, non poteſt appellari.*

1 EIVS QVI. † Verus cōtumax non appellat. Op.
l. ab co. s̄. quō & qñ iu. & l. & poſt. §. fi. ff. de iu. Sol. Hic
2 loquit in uero contumace, ibi in ficto. † Et dicitur uerus contumax ſecundū iſtā gl. qui perſonaliter citatus non uenit. l. ex conſenſu. in fi. ff. de app. & l. fi. ff. de in int. reſt. Cy. l. properandū. §. ſinaūt. s̄. de iu. Opp. l. creditor. §. iuſſus. ff. de app. Sol. Ibi fuit contumax nō reſtituendo, hic in nō uenien do, quæ ſola contumacia punit, ut appellare nō poſsit. Et p h. d. gl. quòd cōtumax in nō iurādo de calūnia, poteſt app. l. ij. §. ſinaūt reus. s̄. de iur. cal. & d. l. creditor. §. iuſſus. Opp. di-
a citur hic, ſummatim [a] negotio pſcrutato, imò uidet q̃ debeat plenè cognoſci, ut s̄. de iud. l. iudices. & l. ,pperandū. §. j. eo. ti. Gl. ſol. tribus mod. primò q̃ ſummatim ideò dicit, qa una pars eſt abſens. Vnde reſpectu abſentis dicitur ſummatim, reſpectu præſentis cognoſcit plenè. Secūdū iſtū modū loquēdi, intellige gl. quæ eſt in l. Fulcinius. §. j. qui. ex cauſ. in poſ. ca. ubi dicit, q̃ ad uēditionē ,pcedit negotio ſummatim cognito. Intellige ſummatim, reſpectu abſentis, qa reſpectu eius ſemp dicit ſummatim, ſed reſpectu præſentis ſemp cognoſcit plenè, ut uidebitis in l. fi. j. de bo. auth. iud. poſ. Secundo modo ſol. gl. q̃ hic erat cauſa, in qua ſufficiebat ſummaria cognitio, & uide gl. Et ex hoc habes q̃ in cōtractibus, in quib. ſufficit ſummaria cognitio, & uide gl. Et ex hoc habes q̃ in contractibus, in quib. ſufficit ſummaria cognitio,
b uerus cōtumax nō appellat. [b] Tertio modo ſoluit, q̃ debeat cognoſci plenariè, ut in cont. Nec ob. hic tex. qa illud aduerbium, ſummatim, reſpicit ſequētia. q. d. an appellatio recipi debeat uel non, debet cognoſci ſummatim, ſed ſup negotio principali plenariè non cognoſcetur. Iſta lect. non placet gl. quia an appellatio ſit recipienda, plenè debet examinari. Et
3 uide gl. Ex hoc no. q̃ † iudex nō debet reſpuere [c] appellatio
c nē, niſi cauſa cognita, & ſic debet fieri partib. citatis & cōuocatis, l. in cauſæ. §. cauſa. ff. de mi. Et ,pptер hoc ſi iudex reſpuat appellationē incōtinenti, ab iſta reiectione poſſet appell.

ADDITIO.

a Summatim. No. quot modis dicatur cognoſci ſummariè, et ad intellectū iſtorum, & iſtius l. hic uide per mod. l. ex conſenſu. §. eū qui. circa prin. de app. & Bar. in extraua. ad reprim. uer. ſummariè.
b Appellat. Et dicit Ba. l. de ſtat. j. alle. q̃ in dubio iudex debeat deferre appellationi, idē in iudicio debet iudex admittere articulos circa probationē, ſecundū Hoſt. c. per tuas. ext. de teſt. Bal. l. properandū. §. ſinaūt reus. de iud.
c Reſpuere. Iudex non poteſt reſpuere appellationem, niſi parte citata, & cauſa aperta, aliàs poteſt appellari, Bald. l. de ſtatu. ff. ne de ſtat. de. & Bar. l. ſciendū. de app. rec. ubi cont. & uide quod no. dicit Bar. l. addictos. s̄. de epiſc. aud. & Inn. c. ſi quādo. de off. del. ubi ponit caſum, quòd licet reſiſtere iudici. Bal. l. j. s̄. unde ui. p̃ gl. c. ſine culpa. de iu. iur. in vj. etiā in l. facultas. & in l. prohibitum. j. de iur. fiſ. lib. x. & l. quoniā. C. de app. poſt gl. l. ut uim. ff. de iuſt. & iur.

LEX II.

3 *Confeßio facta metu tormentorum, nocet ſi in ea perſeueretur.*

a OBSERVARE. [a] † Ad hoc ut quis nō poſsit ap-
1 pellare, requirit q̃ ſit cōuictus, & ſpōtè cōfeſſus, ſi qd
eorū defecerit, appellatio admittit. Not. q̃ uidet eſſe
2 caſus, q̃ † maleficiū poteſt ,probari p̃ inſtrumēta. Iſtā q. diſpu. Iac. de Are. quā Cy. ponit in l. ſciant. s̄. de prob. Dixi in l. in ſenatus. in prin. ad tur. Op. l. cōſtitutiones. ff. de ap. & j. de rapuir. l. j. Sol. Fallit in caſibus, in quib. cōdēnatus nullo modo appellat, q̃ ponūt in illis ll. Itē op. l. nō tantū. ff. de ap. & s̄. de epiſ. aud. l. addictos. Sol. Ibi nō fuit cōfeſſus, uel fuit cōfeſſus poſt ſententiā, uel ibi nō fuit cōuictus. Itē opp. l. j. §. diuus. ff.
3 de q. Sol. † Cōfeſsio facta metu tormentorū non nocet, niſi in ea p̃ſeueret. Quæro, utrū hæc lex habeat locū in alijs caſibus, quā in his, qui enumerant hic. Quidā dicūt q̃ nō, quia cùm iſta lex ſit odioſa, & ſic reſtringēda, gl. hic uidet tenere cont. & l. creditor. §. iuſſus. de app. & l. nō tātùm. eo. tit. Et iſtā partē credo uerā, l. abſtinendū. j. eo. tit. & ibi uidebitis. Sed
b quæro, [b] ad q̃d ,pdeſt appellare confeſſo. Reſp. q̃ poterit reuocare cōfeſsionē in cauſa app. ſi nō reuocauit in prima, l. ij. de erro. aduo. & l. creditor. §. iuſſus. de appell.

ADDITIO.

a Obſeruare. An uerus cōtumax appellat, in l. ex cōſenſu. ff. de app. ubi Bal. ſed iure Ca. dicitur q̃ cōfeſſus tātùm poteſt appellare. c. cùm ſpeciale. §. porro. de ap. c. cùm ſit Ro. eo. tit. li. vj. Secus ſi eſt cōuictus ante ſententiā, & cōfeſſus poſt, qa tūc denegatur appellatio. gl. l. nō tantùm. ff. de app. Et iſta eſt canonizata. ij. q. v. ſunt quorundam. & in l. qui ſententiā. j. de pe. per Spe. in d. tit. de cōſeſ. §. poſtremò. uer. ſed nunquid. & tit. de app. §. ij. uer. & an confeſſus. Bal. l. j. s̄. de lit. cōte. & l. ſi debitori. de iud. & l. ait prætor. §. permittitur. ff. de min. aliàs Bal. repert. Inn. dicit q̃ appellatur à proceſſu facto in confeßum, & q̃ poteſt probari error in cauſa appel. in uer. appellatio, uerſ. appellatur à multis, & Bar. l. non tantùm. de appel. & Ang. in repe. §. iuſſus. de app. & Bal. l. j. s̄. ne ex delic. defun. Item iſtā l. limita per gl. no. & ibi dixi in l. non tātùm. ff. de app. & latè per Ang. in repet. l. fi. §. iuſſus. de app. Et Bal. rub. s̄. ne ex delic. defun. Item iſtam l. limita per gl. l. non tātū. ff. de app. & ibi dixi. Et quādo cōfeſsus appellet, & qūo, uide §. iſtū, de appel. ut dixi. & Bal. hic l. j. s̄. de confeſ. Sed an ualeat ſtatutū, q̃ cōtumax ex ſola cōtumacia nō cōteſtādo aliter de crimine poßit cōdemnari ad mortē? Spe. q̃, ſic, tit. de fideiuſ. Io. And. in nouel. c. ueritatis. in fi. de dolo & contum. & Bal. c. j. §. iniuria. uer. ſeu furtum. de pact. iura. fir. & Bal. c. j. ad fi. qui ſuc. tene. Et dixi in l. Bal. l. j. C. qūo & quādo iud. per Lud. l. lex Cor. ad Syl. & Bal. in auth. ſed notio iure. s̄. de ſer. fug. Facit l. ſi ſeruus. s̄. de his qui ad ecc. conf. Spec. & Io. And. §. ſequitur. alleg. gl. l. locorū. j. de omni agr. defer. & etiam firmat quòd ualeat. Nel. de ſan. Gemi. in ſuo opere banditorum, & quod no. Bal. l. ij. C. de aſſer. tol. & l. omnes. & Bal. in rub. com. in fin. Et habet locum iſta lex, etiā ſi aliquis ex forma ſtatuti habeatur pro cōfeſſo. Bal. l. omnes. ff. de iuſt. & iur. Quid ſi ſtatuto cauetur, quòd cōtumax in reſpondendo poſitionibus, habeatur pro cōfeſſo, & conuicto, an tūc poterit appellari. Imol. l. ſi inſulam. uer. quid autē ſi ſtatuto cauetur. de uer. obl.
b Quæro. Dicit Bal. l. fin. s̄. de prob. quòd in criminali ſi quis ſit ex uehementibus indicijs tortus, & confiteatur, nō appellat. Secus ſi ex aliquibus indicijs nō grauibus fuit tortus, & confeſsus fuit, quod no. bene, pro damnatione ex præſumptione iuris, & de iure nō poteſt appellari. Bal. l. ſi qui adulterij. j. de adult.

LEX III.

a NVLLI. [a] † Officialis alicuius iudicis, à ſententia cō-
1 tra eū data de delicto cōmiſſo in officio per eundē iudicē, ab illo iudice nō appel. ſecus ſi in alia cauſa fuit uictus. Hic fuit queſtio, eſt ne uerum indiſtinctè, q̃ officialis cōdemnatus à ſyndico nō appellat, quidā dicunt quòd ſic, per hunc tex. Ego reperio iſtā l. limitatā, primò quod hic loquitur, quando eſt cōdemnatus criminaliter de delicto cōmiſſo in officio, & ita ſentit hic gl. Secundò in eo quod dicitur, proprij iudicis, q̃ iſta lex non habet locum, niſi quādo nuncius, uel notarius, uel aſſeſſor condemnatur ab illo iu-
b dice, cuius erat officialis. non enim præſumitur [b] q̃ iudex fecerat contra cum iniquām ſententiam, & niſi clarè reperiſſet delictum. Iſta fuit opi. Plac. quam Azo ponit hic in ſumma ſua, & gl. iuris cano. intelligūt ita hanc l. ij. q. vj. c. ei qui. §. nulli quoq̃. ubi eſt canonizata iſta lex.

ADDITIO.

a Nulli. Et adde quòd iſtam l. alleg. in l. ne diu. C. de pœ. Et an officialis committens furtum in officio, poßit conuenirī officio durante, Bald. l. iij. §. eodem modo. ff. nau. caup. l. datur. ff. ad l. iul. rep. Et uide quod no. in auth. ut iud. ſine quoquo ſuff. §. neceſsitatem. ibi no. quid in eo qui non committit in officio, nec officij cōtemplatione, dicit hic Gul. quòd non poteſt de eo ſyndicari, Bal. per illum tex. C. ubi de ratiocinijs agi opor. quod habetur in l. fi. ff. nau. caup.
b Præſumitur. Refert, & ſequitur Pet. de Anch. c. Romana. §. cōtrahentes. de foro comp. in vj. Reperio quòd Spe. tenet cont. tit. de compe. iud. ad §. ſequitur. uerſ. no. alleg.

LEX IIII.

a ABSTINENDVM. [a] Debitor publicus uictus non appellat. Quæro, quid uelit dicere, dum dicit hic, publici aut priuati. Dicunt quidam priuati, ſcilicet, patrimonij Imperatoris, quidam alij dicunt priuati, ſcilicet, cuiuslibet. Sed tunc iſta lex uideretur contra reg. l. & in maioribus. s̄. de appell. Sed intellige hic confeſsos, id eſt, conuictos, & ſic non poterit appellare, ut dixi in l. obſeruare. s̄. eodem.

ADDITIO.

a Abſtinendum. Abb. conſ. xxxj. And. Barb.

LEX V.

6 *Appellari poteſt ab eo qui malè interpretatus fuit ſuam ſententiam.*

1 AB EXECVTIONE. † Ab executione nō poteſt appellari, niſi excedatur modus in exequendo, & tunc res mobiles, & fructus rei mobilis ſequeſtrantur, & perperam appellans puniatur. Opp. s̄. de appel. l. in maioribus. Sol. Dicit gl. ab executione facti non poteſt appellari. Ita eſt caſus hic. Sed ſi iudex pronunciaret ſententiam exequendam, uel nō, de hoc poſſet appellari. Ita loquitur l. cont. & uide gl. j. Idem no. in l. ab
2 executore. ff. de app. Ex quo no. † q̃ ab interlocutoria, quæ fertur poſt diffinitiuam ſententiam, appellatur. Opp. s̄. de prohi. ſeque. pœ. l. j. Sol. Hoc eſt ſpeciale. Item opp. s̄. de app.
3 l. appellatione. Sol. ut in gl. quam no. bene. Ex quo no. † q̃ ſi aliquis capitur propter debitum, & ab ipſa captura appel
a latur, non debet ſtatim relaxari, [a] ſed pendente appel. debet detineri, ſicut dicimus hic de alia re mobili, quæ debet poni
b in ſequeſtrum. Opp. [b] cont. prædicta, l. impera. ff. de appell. Sol. Ibi timebatur de dilapidatione fructuū, aliàs ſecus. Op. ad fi. & uidetur quòd alia pœna puniatur, s̄. de appel. l. eos §. ne temerè. & l. iudicib. eo. tit. Reſ. ut ibi dixi, in l. iudicibus.
4 † Quæro, qualiter excedatur modus in exequēdo? Gl. dicit q̃ poteſt eſſe reſpectu rei, in qua fit executio, reſpectu cauſæ, quia erat exceptio, quæ poterat opponi in exceptione, ut
5 patet ex glo. unum † quòd in caſibus, in quibus dixi poſſe exceptionem opponi poſt ſententiam, ut s̄. de iur. & fac.
c ign. l. j. poteſt opponi etiam poſt quadrimeſtre [c] tēpus. Ita te
6 net hic gl. uer. excedat. circa med. † Quero, an ab eo, qui malè interpretatus fuit ſuam ſententiam, poſsit appellari? Dicit in gl. & caſus eſt in l. ab executore. ff. eo. Dicitur hic, ſi appellat ab articulo, quæro, quid appellatur hic articulus. Plures ſunt opinio. inter alias eſt una, & illam tene menti, quòd articulum appellant interlocutoriam. Vnde appellans ab interlocutoria, perperam ſuccumbens punietur pœna huius legis, &c.

ADDITIO.

a Relaxari. l. j. & quod ibi dixi. ff. de cuſt. reo.
b Opp. Pœna appellantis fruſtra, per Bal. aliàs Bar. l. à proconſulib. s̄. de ap.
c Quadrimeſtre. non tamen poſt executionem factam, l. j. ff. de iur. & fact. ign. à contrario ſenſu. & ibi Bal. & hic gl.

LEX VI.

1 QVIS QVIS. † Ne teſtamentū aperiatur, uel ſcriptus hæres in poſſeſsionem mittatur, appellari non poteſt.

LEX VII.

2 *A quibus ſententijs interlocutorijs poſsit appellari.*

a ANTE. [a] † Ab interlocutoria appellari non poteſt.
1 Opp. ff. de app. reci. l. ij. qui ſatiſd. cog. l. arbitro. s̄. de app. l. ſi quis. ff. de min. l. intra utile. propter quas leges dicunt quidā, quòd regula eſt, q̃ poteſt appellari ab interlocutoria. Fallit hoc in iſtis iudicibus, qui hic nominant. gl. noſtra tenet cont. & ad d. l. reſpondet. Tu autem ut om-
b nia complectaris, [b] dicas ſic, † Aut interlocutoria proferur
2 poſt diffinitiuam ſententiam, & poteſt appellari, s̄. eo. l. ab executione. Aut profertur ante, & tunc aut nulla alia diffinitiua ſperatur, & poteſt appellari, l. ait prætor. §. permittitur. ff. de min. Aut ſperatur alia diffinitiua, & tūc aut grauamen illatum ab interlocutoria nō poteſt reprobari per appellationem à diffinitiua, & poteſt appellari, l. ij. ff. de app. recip. & qui ſatiſd. cog. l. arbitro. Aut poteſt reparari, & tunc aut eſt talis interlocutoria, quæ perimit totum negotium, & poterit appellari, ut l. intra utile. ff. de min. Aut totum ne-
c gotium [c] non perimit, & appellari non poterit, ut hic, & l. ij. de epiſ. aud.

ADDITIO.

Pro cōcordia. Aduerte, ſententia interlocutoria quæ decidit quaſi totam cauſam de

cauſam de iure ciuili, patitur appellationē, licet tale grauamen poßit repa rari per appellationē à diffinitiua. Ita Bar. hac l. ante. cōt. l. ij. ff. de appel. re. & l. intra utile. ff. de min. Sol. ut per Bar. d. l. intra. & ibi eſt ſpeciale propter illam interlocu. quæ datur ſuper ætate, & facit ius quo ad omnes, & in alijs cauſis. Vel ſolue ſecundū no. diſtin. de qua in hac l. ante.

a *Ante. Bal. l. ij. quādo fi. uel priua. q. à ſententia lata ſuper executione nō poteſt appellari, Bar. cont. l. à. diuo. ff. de re iud.*

b *Complectaris. Bar. l. quod iuſsit. ff. de re iud.*

c *Negotium. Cont. Bar. l. j. ff. de appel. & d. l. intra.*

LEX VIII.

1 ET PVBLICARVM. † Publicus debitor, manifeſtè conuictus, non appellat.

Si pendente appel. mors interue. Tit. LXVI.

Continua ut in gloſſ.

LEX I.

1 ITIAM. † Inſtantia cauſæ appellatio. ad hæredem tranſit.* Opp. j. l. prox. & l. iij. Sol. Ibi fuit appellatū in cauſa criminali, hic in ciuili. De iſta materia qualiter inſtantia tranſeat ad hæredem, uel aliū ſucceſſorem, dixi uobis plenè, in l. ſi eum. ff. de fideiuſſ.

* *Tranſit. Et ulterius quatuor menſes: l. ſi unus. j. hoc tit.* I. Concen. B.

LEX II.

1 EIVS QVI. Secundū lect. magis no. Bre. d. † Ab annotatione poteſt appellari, & appellatione pendente morte rei, pœna extinguitur. Opp. j. l. prox. Sol. quando q̃ ab ipſa annotatione appellatur, & tunc habet locum iſta lex, quando q̃ appellatur à ſentētia lata ſuper crimine principali, & ita habet locū j. l. prox. Quæro qualiter fiebat iſta annotatio. Dic ut habes in gl.

LEX III.

1 SI IS QVI. † Ademptio expreſſa bonorum, morte appellantis non perimitur, ſecus in tacita. Circa hanc l. formo unam q. quid ſi in crimine, in quo uenit tacita bonorum ademptio, iudex expreſſerit ademptionē bonorum. Doct. Vltramon. dicunt quòd expreſsio nihil operatur, l. iij. ff. de leg. j. Eandē q. poſtea diſputauit Bartholucius de Pratis, nō recordor, quid determinauit, tamē cōtra iſtam determinationē uidetur caſus in hac l. in fi. ibi, ſola capitis pœna, &c. Non ponitur ergo hic in fi. quādo reus erat damnatus de crimine capitali, & bona non adempta, quo caſu nō erat dubium tacitè ſequi ademptionem bonorū, l. j. in fi. s̄. de bo. dam. & de bon. præſcrip. l. ij. Ad idem. ff. eo. l. j. ubi dicitur de damnato in metallū, ſeu deportato. Breuiter dicerē ſic, Quando q̃ ademptio bonorū exprimitur per eum modum, per quem ineſt, ut puta, acceſſoriè, cōdemno eum ad mortem, cum ademptione bonorum, & tunc expreſsio nihil operatur, ff. de leg. j. l. iij. & j. de fideiuſ. l. nō rectè. Quādo que exprimitur per alium modū, ut puta, principaliter, uidelicet cōdemnamus eum ad mortem, & bona adimimus, tunc expreſsio operatur. Vt hic, & l. j. ff. eo.

LEX IIII.

1 SI PATER. † Cauſa appellationis ſuper muneribus perſonalibus, morte finitur. Si uerò fieret quæſtio Abbatiæ, uel epiſcopatus, finitur morte epiſcopi uel abbatis.

LEX V.

a 1 QVAMVIS.[a] † Mortua ancilla, durat cauſa ꝓpter peculium. l. utiq̃. de rei uend.

ADDITIO.

a *Quamuis. Per iſtum tex. dicit, in conſ. xj. quòd in uſurarium poteſt inquiri ad reſtitutionem uſurarum poſt mortem, adde in uſuris, an poßit procedi per inquiſitionem, Bal. conſ. lxvj.*

LEX VI.

a 1 SI VNVS.[a] † Vltra id tempus, quod datur appellanti, hæres eius habet quatuor menſes. prima particula, quæ eſt clariſsima. Secunda legitur duobus modis. Vno modo ſecundū glo. Alio modo ſecundū doct. magis no. ſecundū gl. Breuiter dicit, Dicti quatuor menſes elapſo tempore, quod hæredibus datur ad deliberandū, nō currunt, ſecundū aliquos, uel aliter, & breuiter. Hęres ultra tempus datum ad deliberandū per l. cùm antiquioribus. habet quatuor menſes. ſm doct. Prima lect. uidetur eſſe magis amica literæ, tamen tene menti ſecundam.

ADDITIO.

a *Si unus. Iſtud dictum non uidetur uerum, per l. fi. §. ſed quia quidam. s̄. de iur. delib. de quo per Ang. & Imo. l. uentre. de acq. hær. licet Bald. idem teneat hic, & Bar. d. l. cùm antiquioribus.*

a De his qui propter metum[a] iudicis non appellauerunt. Tit. LXVII.

ADDITIO.

a *Metum, &c. Bar. l. ſi. qui. de appel. Barb.*

LEX I.

1 SI CONTRA. † Præſumptio iuſti timoris, ceſſat in curia principis. l. non eſt ueriſimile. ff. quod met. cauſ.

LEX II.

1 a HIS QVI. † Qui omittit appellationem[a] abſque iuſto timore, acquieſcit ſentētiæ, qui uerò iuſtè timuit, proteſtatione de hoc tēpore legitimè facta, ac ſi appellaſſet, auditur. No. ergo de uirtute huius proteſtationis, quia facit haberi perinde ac ſi appellaſſet. l. de pupillo. §. ſi quis ipſi. de no. oper. nunc. & qualiter iuſtus metus probet, ibi plenè dixi, quando repetiui illum §.

ADDITIO.

a *Appellationem. Vtrū in caſu huius l. debeat fieri appellatio coram iudice ad quē, licet de iudice à quo timeat. Mihi uidetur q̃ ſic, l. j. §. ſi quis ipſum. ff. quādo app. ſit c. fi. de app.*

Si unus ex pluribus app. Tit. LXVIII.

LEX I.

a 1 b 2 SI IVDICI.[a] † Cauſæ cōfeſsiōis paritas, facit ut ſentētia in cauſa appel. data pro uno alijs, poſit. h. d. Tene mēti iſtā l. ad practicā, quā habui aliàs. † Producit unū inſtrumētū,[b] ſuper quo iā fuit facta cōdemnatio, ego poſſum ibi facere articulū, q̃ inſtrumentū illud, de quo fit mētio in ſententia, & inſtrumentum, quod hodie producit, eſt unū & idē. Et uide tex. ſimilē,

3 quādo † uariantur fines ſeu poſſeſsiones finiū ex curſu temporis, certè fiet talis articulus, q̃ poſſeſsio, quæ hodie eſt poſita intra tales fines, & poſſeſsio, quæ erat olim poſita inter tales fines, eſt una & eadē, qd repugnet, certè neſcio. Et ideò

c ad hoc ut cōcludas,[c] facias poſitiōes tuas tales, quales dixi

4 tibi, † & idem fit de perſona. Quando cōcludit quòd aliquis eſt homicida, & tu uis eum defendere, quia ille occiſus erat exbannitus. Et eſt uariatio in nomine inter bannum, & inquiſitionem contra homicidam factam: facias poſitionem, quòd ille, qui uocatur in inquiſitione, & ille, qui uocatur in banno, erat una & eadem perſona, quod no. quia quotidie practicatur.

ADDITIO.

a *Iudici. Bar. l. à ſentētia. ff. de app. & ratio huius l. eſſe pōt, quia cùm appellatio reducat rem in eum ſtatum in quo erat, litis conteſta. ſaltem requiritur, quòd eſt quid indiuiduū, & imò unius appellatio prodeſt alijs, Bar. l. ij. C. de conſor. eiuſdem lit. c. ſi una ſententia. de appell. Bal. l. ſi qui ſeparatim. §. fi. ff. de appel.*

b *Inſtrumentum. Bar. l. demonſt. de cond. & demon.*

c *Concludas. Bar. l. inter §. j. in fi. de uer. obl.*

LEX II.

* *Alteri. Puta, reſtituitur: l. cùm minor: ff. de minor. Cont. l. j. s̄. ſi aduerſ. tranſact. l. j. de reputa. Sol. ut dixi s̄. l. j. ſi aduer. tranſac.* I. Con.. B.

1 SI IN VNA. Vides ergo † quòd licet appellatio facta ab uno proſit alteri, tamen reſtitutio facta uni, non prodeſt alteri,* quia datur fauore minoris ætatis.

Si de momentanea poſſeßione fuerit appellatum. Tit. LXIX.

LEX VNICA.

4 *Sententia lata ſuper poſſeſſorio, eſt diffinitiua.*

5 *Sicut prohibita eſt appellatio in poſſeſſorio, an eodem modo ſit prohibita, in integrum reſtitutio.*

* *Poſſeßione. Intelligas, momentanea, hoc eſt, ut ego interpretor, mobili, ſuper qua ſententia lata, diffinitiua cēſetur: Bar. l. ix. s̄. de ſenten. Quòd ſi ad rem mobilem referas, ob. l. ſi quis in tantam. j. cōſ. vj. Cui tandem Bar. hic reſpondere nititur, ſed ſatis leuiter.* I. Concen. B.

1 a VM DE POSSES.[a] † A ſententia lata ſuper poſſeſsiōe, *non poteſt appellari, cauſa ꝓprietatis integra remanente. Quærit gl. quid uult dicere, de poſſeſsione, & eius momento. De quo dicit ut

b in gl. Quærit[b] ſecūdò, quare † dicit momen

2 tanea. De quo dic ut in gl. & iſta eſt uera, qa momento eſt permāſura penes poſſidentē. His præmiſsis opp. s̄. de appel. l. j. Sol. ibi appellatur ratione ordinis omiſsi, hic uerò appellat ratiōe ſniæ latæ ſuper poſſeſsiōe. Op. ij. l. & maioribus. s̄. de appel. Sol. Speciale eſt hic. Opp. iij. l. ſi quis in tantā. j. unde ui. Sol. ubi poſſeſſoriū habet in ſe cauſam proprietatis, meritò pōt appellari. Quero primò,

3 † utrū hæc lex habeat locū in omni poſſeſſorio, an tātùm retinendæ. Quidam dicebant q̃ nō habeat locū, niſi in poſſeſſorio retinendæ. Veritas eſt q̃ habeat locū in poſſeſſorio recuperādæ, & adipiſcēdæ poſſeſsiōis, ut s̄. quorū app. nō reci. l. qſqs. & hac l. fin. ibi, poſſeſsionis reformatione, &c. Ex quo tex. apparet

c cfm expoſitionē gl. q̃ hæc lex habet locū, etiā cū de adipiſcē

4 da, uel recuperāda poſſeſsione agit. † Quæro, utrū ſnia lata ſuper poſſeſſorio, ſit diffinitiua, uel interlocutoria. Quidā dicebāt cā interlocutoriā, quod eſt falſum. Nam cū in alia lis debeat cōteſtari, & procēdi ordine iudiciario, ex ea ſequit ſnia diffinitiua, l. incerti. j. de inter. & Inſt. de interdi. §. retinendæ. Et hoc tenet gl. tua hic, & l. quod iuſsit. de re iud. Vl

d timò quærit gl.[d] † an ſicut prohibita eſt appellatio in poſſeſ

5 ſorio, eodē modo ſit prohibita in integ. reſt. Gl. arguit pro & contra multùm clarè. Dic ut in ea.

ADDITIO.

a *Poſſeß. Ad iſtum tit. uide no. l. j. s̄. de bo. poſſeſ. ſecundū tab. in prin. Sed de iure can. uidetur q̃ in caſu huius l. poßit appellari. c. ex conqueſtione. de reſt. ſpol. & c. ſignificauerūt. de teſti. & Bal. hic. Bar. l. fi. §. j. per illū tex. ff. de col. & moder. l. fi. §. iußus. ff. de app. ubi omnino uide qualiter, qūo, & quādo hæc lex proceda.t, circa fi. Vtrùm aūt in hypothecaria poßit appellari, quæ auocat ſolā poſſeßionē, dicas q̃ ſic. Bar. l. j. de ſol. & l. j. j. eo. tit. in l. ij. de ap. re. Adde an à poſſeſſorio momētaneo poßit appellari. Bald. conſ. cccxxvj. ij. lib. & cōſ. lxxxiij. j. lib. per Abb. cōſ. lv. ij. li. Et an appellatio poſſit interponi à mero poſſeſſorio, & miſto, & quod dicatur merū & miſtū, Bal. cōſ. cclxxxiiij. lib. & cōſ. cxxvj. eo. lib. & cōſ. ccexxiiij cū ſeq. Et an habeat locū de iure can. uide in cle. j. ſeq. poſſ. & fruct. & c. ij. de reſcr. gl. & alios c. cū ad ſedē. de reſt. ſpo. & c. ſignificauerūt. de teſta. ij. q. vj. c. ſunt quorū. Inn. c. pe. de no. nun. Spe. tit. de app. §. vj. cū ſeq. ubi Io. And. et limita hāc l. nō habere locū in hypothecaria, ſecūdū Bar. l. j. de Salui. interd. licet ſolā poſſeßionē auocet. l. ſi cùm uēditor. ff. de eui. Et cōſului pridie in ciuitate Lucana, ſuper iſta l. j. uidelicet, lata fuerat ſentētia in caſu l. fi. ff. de rei uēd. & quidē iniuſtè, quia ille, qui primò negauit, antequā aduerſarius grauaretur onere probādi, reuocauit ſuā primā negationē, & cōfeſſus eſt ſe poſſidere, fuit dubiū, utrùm potuit appellare, cōſului q̃ ſic, primò per Bar. l. ij. C. de epiſcop. aud. & quod hic dicit Bal. quādo euidēter eſt iniuſta, et quod no. hic Sal. uide ibi in d. conſ. And. Barb.*

b *Quæritur. Vtrùm autem in interdicto ad exhibendū poßit appellari, Bar. l. fi. §. iuſſus. ff. de app. q̃ nō, ſi quis cōdemnatur de poſſeßione, ſecus ſi ad intereſſe propter poſſeßionem.*

c *Bal. l. poſt ſententiam. & Bar. s̄. de ſen & Lud. rub. de re iud. & Bal. hic.*

d *Gl. Bar. conſ. Bar. de Tuder. dicit tamē Bal. l. in cauſæ. ff. de min. q̃ ſi cont. in ſtrumentū nō poterit opponi aliqua exceptio, nō poterit poſtulari reſtitutio, quid ſi ſtatutū dicat, q̃ minor xviij. an. poßit cōtrahere, an poßit petere reſtitutionem? Vide hic, & Bal. auth. ſi captiui. de epiſcop. et cle. et quod no. Bal. l. exigendi. s̄. de proc. & Bal. l. fin. s̄. qui leg. perſ. Et circa id quod in fi. quærit Bar. uide hic Guid. de Suza. Adde an minor habilitatus per ſtatutum, poßit petere reſtit. in integ. Bar. conſ. j.*

Ne liceat in una eademq̃ cauſa tertiò prouocare. Tit. LXX.

Rub. ponit ſummatium tex. Sed ut latius comprehendas legem eius, dic hoc quod intendit.

LEX VNICA.

2 *Supplicatio eſt prohibita in illis caſibus, in quib. prohibita eſt appellatio.*

3 *In cauſa appellationis quando utraq; pars eſt præſens, debet lis cōteſtari.*

4 *Victor pōt iudicē delegatū impetrare ante diē appellanti præfixū à lege.*

5 *Qualiter intelligatur quòd non liceat tertiò prouocare.*

a 1 SI QVIS.[a] † Qui in duab. appellationib. ſuccumbit, non poterit tertiò prouocare, uel ſupplicare, & recuſatio iudicis in numero appellationum non computatur. Habetis notare

b duo,[b] primò, q̃ in illis caſib. in quib. phibita eſt appellatio,

3 prohibita eſt ſupplicatio. † Secundò no. q̃ in cauſa appel. qū utraq; pars eſt præſens, debet lis cōteſt. ut innuit hic tex. ibi, ante litē cōteſt. Et intelligunt doc. hic. & alleg. tibi ext. de app. c. interpoſita. & ibi per gl. Opp. l. in offerēdis. s̄. de app. & auth. de app. §. illud. Sol. Ibi ſunt caſus ſpeciales, in quib. nō licet niſi ſemel tātùm appellare, quādo q̃ etiā nullo modo licet, s̄. quo. app. nō recip. per totū. Opp. ij. q̃ in cauſa appell. nō requirat cōteſtatio, l. fi. §. illud. de tēp. app. Sol. Illud uerū eſt, qū una pars eſt abſens, ſecus ſi utraq; pars eſt præſens ut hic. Vlterius opp. & † uidet q̃ hic iudex nō poſsit recuſari. Aut em impetrauit eū uictus, & recuſari nō pōt. Aut impetrauit cū uictor, & nō ualet impetratio. Iſta diſtinctio ꝓbatur de lit. cōteſt. auth. offerat. q̃ ext. de app. c. ſæpè. Reſp. gl. q̃ hic uictor impetrauit. Nec ob. c. ſæpè. quia ſibi fuit ad impetrandū ante tēpus ſtatutū ab homine, hic ante tēpus à

c lege. Vltimò quæro, qualiter intelligat[c] q̃ nō liceat tertiò ꝓuocare. Reſp. nō licet tertiò ꝓuocare, ſcilicet ei, qui in cauſa app. ſuccubuit, ſed poſſet eſſe q̃ ſuper diuerſis cauſis ab eiſdē partib. interponerent quatuor appellationes. Verbi gratia, actor in prima obtinuit, reus appellauit, & obtinuit in cauſa app. ſecūdò appellauit actor, & iterū obtinuit. Tertiò appellauit reus, & iterū obtinuit. Quartò appellauit actor, & iterum obtinuit, & tūc reus amplius appellare nō poſſet, quia habet primam ſentētiam, & duas appell. cōtra ſe, ideò non licet āmodo prouocare.

ADDITIO.

a *Si quis. Bart. l. à ſententia. in princip. de appell. c. dilecto. de appell. ij. q. vj. omnes.*

b *Notare duo. Adde quòd licet non liceat in una cauſa tertiò prouocare, tamē poſt duas ſententias, minor poteſt petere in integr. reſtit. Bar. l. minor autem. §. j. in prin. ff. de min.*

c *Intelligatur. Bart. l. quod iußit. ff. de re iudic. & quæ dixi in l. iiij. §. condemnatum. eo.*

a *Qui bonis cedere[a] possunt.* *Tit. LXXI.*

ADDITIO.

a *Cedere.Bal.refert,l.si id quod.in articu.de illo,qui non potest soluere propter inopiam,de iurisd.om.iud.*

Continua ut in gloss.

LEX I.

2 *Cedens bonis non potest posteà de pòst quæsitis conueniri,nisi inquantùm facere potest.*
3 *Cessio bonorum potest fieri ante sententiam.*
4 *Ad carcerationem personæ,non potest perueniri, nisi excussis prius omnibus bonis.*
5 *Pro debito quis seruus alterius effici non potest.*

a QVI BONIS.[a] † Cessio bonorũ non liberat
1 debitorem,sed facit ne possit detrudi in carce-
rem. Dicit hic,quòd debitor nõ liberat per ces-
b sionem.Cõt.inst.de act.[b] §.fi.Sol.nõ liberat ip-
so iure,ut hic,sed ope exceptionis,ut ibi.uide gl. Alibi gl.te-
net ꝙ liberetur ipso iure à ciuili, remanente naturali, l. ubi-
c cunq;.ff.de fideius.Hæc est uera,[c] quicquid dicat ibi Dy.pro
2 batur ĩ.tit.j.l.iij.Opp.† ꝙ in alio ꝓcessit cessio bonorũ, scili
cet ne cõueniatur posteà de pòst quæsitis, nisi inquãtùm fa-
cere potest,ut ĩ.tit.prox.l.iij.& is qui bonis. ff. eo. Sol. fateor
3 cont.& quod hic deficit,suppleť per illas leges.† Opp. iij.&
uideť ꝙ cessio posset fieri ante sentẽtiã, l.pe.ff. eo. Sol.fateor
4 contr.& hic ita debet intelligi iste tex.† Vlterius opp.& uide
d tur ꝙ ad carceratione personæ nõ possit perueniri,[d] nisi ex-
cussis omnib. reb.& iuribus & debitoribus,l. à diuo Pio.§.
in uenditione.ff.de re iud Sol.Fateor cont.& qñ dicitur hic,
quòd potest carcerari, intelligo excussis prius omnib. bo-
nis.Et ita tenet gl.expressè.ff.de susp.tut.l.iij.§.tutores. Opp.
5 l.ob æs.s̃.de act.& ob.Sol.glo.& bene,fateor ꝙ † pro debito
quis seruus alterius effici nõ potest,sed ille qui ponit in car-
cere,nõ efficitur seruus,quia soluendo liberatur, & etiam ce
dendo bonis, ut hic uides, licet per statuta Tusciæ accidat
contrariũ.Vlterius quæro,an ille qui cedit bonis, debeat in
e dicare[e] bona sua.Cogita.

ADDITIO.

a *P.PAV.P. Qui bonis. An fur possit cedere bonis, Abb.c.referente.no.v. ext.de delic.puero.*
b *Act.Bar.l.qui bonis.ff.eo.& Bal.hic in princ.*
c *Vera.Vide tamen Bal.in rub.*
d *Perueniri.Bal.hic,& l.ij.ad fi.s̃.de iur.& fac.ign.Quid tamẽ si facta fuit, tenet ut per Bar.d.§.in uend.& uide Bal.s̃.l.ordo.de excep.re iud. ubi tenet idem quod Bar.hic.Cont.tenet Io.d.§.in uenditione.Adde Bar.& doc. l.alia.§.j.sol.mat.*
e *Indicare.Bar.l.pe.ff.eo.*

LEX II.

1 SI QVANTITATEM.† Qui potest soluere creditoribus,potest bonorum cessionem reuocare.

LEX III.

a SI PATER.[a] Propter debitũ contractũ in ciuili offi-
cio,admittitur cessio,quæ in bonis filij cedẽtis nõ præ-
1 iudicat.† Ego sum tutus exceptione cõtra te, uolo im-
petrare à iudice, ꝙ creditori imponat silentiũ super illo de-
bito in quo sum tutus exceptione,l.Aure.§.centũ.de lib.leg.
& l.si contendat. de fideius.& est tex. hic, quòd possum im-
plorare officium iudicis,ne fiat mihi molestia,uel inquieta-
tio,& sic imponatur sibi silentium,quod no.bene.

ADDITIO.

a *Si pater.Io.de Imol.d.l.si contendat.ubi uidetur tenere cont.non tamen facit mentionem de isto tex. ego dixi de hoc latè in c. sinautem. de resc.ubi Ant.& alij Moder.Rom.cons.ccxlj.Barb.*

LEX IIII.

1 LEGIS.† Facta cessione bonorum nõ possunt creditores bona propria auto.tenere iure dominij, secus si data fuerunt in solutum.

LEX V.

1 PROPTER.† Propter onera ciuilia, bonorum cessio non dimittitur.

LEX VI.

1 CVM ET FILII.† Filiusfa. siue habeat castrense
peculiũ,siue non,potest cedere bonis.Nos habemus
2 duas gl.quæ dicũt, † ꝙ filiof.cõdemnato, non potest
fieri executio durante patria potestate, sed posteà differtur.
Ita nò.in l.iij.§.sed utrùm. de mi.& l.quod si minor.§.seruus.
eo.tit.Illę gl.sunt cõtra istũ tex.quia siue filiusfa.habeat,siue
non, potest fieri executio,quia potest cedere bonis, seu po-
ni in carcerem,ut hic est casus.Secũdò habemus gl. quæ ui-
detur uelle, ꝙ in peculio profectitio nõ possit fieri executio.
Ita no.Inst.de nox.§.fi.& l.si cõdemnatus.de nox.& ita sentit
hic gl.cont.tenet gl. l. si filio. la ij.ff.sol.mat. Sol.* Veritas est
ista, Aut filius est cõdẽnatus, & defensus,ita
ꝙ in iudicio quasi contraxit, & tũc potest fie
a ri executio in peculio,[a] ita loquitur gl. l. si fi-
lio. Probat in l. iij. §. idem scribit.de pec.Aut
fuit cõdemnatus,ut cõtumax, & tunc secus.
Ita loquitur hæc gl.& aliæ.s̃.alleg.De hoc di-
xi plenius quàm in omnibus istis l. in l.si du
bitetur.§.filius.de fideius.

* *Sol. Dicas filiũfa. ex quocunq; contractu, mutuo excepto, cõueniri, & in patrem de peculio actionem dari posse: l. cùm filiusf.ff.de uerb.ob. Nisi minor xxv. ann. fuerit: l. deniq. §. sed utrùm. ff. de minor.* I.Conc.B.

ADDITIO.

a *Peculio.l.si finita.§.fi.de uecti.Bar.ff.de dam.infec.sed Bald. hic indistinctè uidetur tenere istam gl.*

LEX VIII.

1 *An debitor possit cedere bonis, si creditores uolunt sibi dare inducias quinquennales.*

a CVM SOLITO.[a] † An detur dilatio uel admitta
1 tur cessio,statur maiori parti creditorũ, inspecto cu-
mulo debiti,uel numero personarũ, quòd si utriusq;
2 est paritas,sentẽtia benignior admittitur. † Quæro, utrùm
b debitor[b] possit cedere bonis si uult, non obst.ꝙ creditores
uolunt cõcedere dilationẽ quinquennalẽ. Hic tex.uideť ꝙ
non,dicit in princip. ꝙ electio datur creditoribus. Azo hic
uidetur tenere in summa,quòd ista electio dať creditoribus
ab ipso debitore si uult,nõ aliter, & idẽ etiam tenebat Frãc.
Accur.s̃.eo.l.legis.in prin.Nã legis bñficio statutũ est,ꝙ ad-
mittetur cessio bonorum, & sic beneficium est ampliandũ.

ADDITIO.

a *Cum.Bar.l.iiij.§.Cato.ult.q.de uer.ob.*
b *Debitor.Salicet.hic,sed Bal.aliter dicit,& adde gl.hic.Ang. Imol.l.alia.§. eleganter.sol.mat. Rom. cons. ccccxxxix. & ibi quid si per negligentiam deducta est electio ad debitorem.*

De bonis autor.iud.pos. *Tit.LXXII.*

Continua ut in glo.

LEX I.

1 IN BONIS.† Qui debẽt habere legata à defuncto hærede,præferunť legatarijs ab eo. Op. ad l.falc. auth. sed cùm testator.ubi hæres tenetur ad uniuersa legata. Sol. Illud hodie est uerùm,si inuentarium fecit,ut ibi.

LEX II.

1 EST.† Creditores defuncti etiam impetrant separationem bonorum,si fidem hæredis non sunt secuti.

LEX

LEX III.

1 EX CONTRACTV.† Qui cedit bonis ex antè
gesto,non potest conueniri,nisi de eo,quod posteà su
perlucratus est,deducto ne egeat.* Ex hac le.no.duo.
2 † Primò ꝙ qui cedit bonis, tutus est excep-
tione,s̃.tit.j.l.j.& sic malè dicit gl. in l.ubicũ-
que.ff.de fideiu.ꝙ tollitur ciuilis, & remanet
naturalis.Secũdò no. ꝙ hic tex. uidetur in-
3 nuere, † ꝙ exceptio cessionis bonorũ,impe
a diat[a] litis contest. quod apparet ex eo quod
dicit, contra iuris rationẽ cõuenies, & ex eo
quod dicit, an tũc demũ iterato possis desi-
derare cõuentionem.q.d antè, nõ potest cõ-
uenire, & sic actũ conuentionis impedit. De
quo dixi in l.iiij. ff.eo. alio anno quãdo legi.

* *Egeat. Secus si debitoris deportati bona proscripta sunt, nã si restitutus in pinguiorem fortunam peruenerit, creditorib. non tenetur: l. tutor.s̃. de sent. passis.* I.Cõ.B.

ADDITIO.

a *Impediat.l.item si unus.in princ. ff.de quo uide quæ scripsi post Bar. l. uir bonus.ff.iud.sol.& Ang.hic,& no.latius Bar.l.pen.per illum tex. qui bo. cedere poss.*

LEX IIII.

1 INCIVILE.† Non debet cogi unus ex creditoribus bona suscipere,& alijs satisfacere.

LEX V.

1 *Quando peruenitur ad secundum decretum in bonis defuncti,non habentis hæredem,datur curator bonis.*

1 SI BONA.† Si mortuus nõ habet hæredem, credito
res in possessionẽ mittunť.Hic dicit,si bona defuncti ua-
2 care cõstiterit, † quomodo cõstabit bona defuncti ua-
care? Resp.debẽt requiri hi,qui successuri erant,l.j.& l.si diu.
quib.ex cau.in pos.ea.Et debẽt requiri nominatim hi, qui-
bus proxima causa successionis cõtingit,l.j.§. pe. ff.de uent.
insp.& debet eis statui terminus ad adeundã,uel repudian-
dam hæreditatem,non minus centum dierum,l.j.& l.seq.ff.
de iur. delib. & tunc si nullus comparet, uideť constare ꝙ
bona uacent.Ita uideť dicere gl.no.ad Treb. l. sancimus. §.j.
Sed an fiscus debeat requiri,hæc l.si bene aduertať, uidetur
uelle ꝙ non,dicit enim,& hæc à fisco nõ agnoscantur. Et sic
non apparet,ꝙ fiscus teneatur probare quòd cõstet,sed suf-
ficit quòd non agnoscat.Ista procedunt quãtùm ad primũ
3 decretum. † Ad secundũ autẽ decretum in bonis. defuncti,
qualiter poterit perueniri,cùm latitet.Respon.dabitur cura
a tor bonis,[a] qui uendet pro satisfaciẽdis creditoribus, ut de
cura.bon.dan.l.j.& fi.de priui.cred.& l.ab hostibus. in prin.
quib.ex caus.ma.

ADDITIO.

a *Bonis.Bar.l.si quis instituatur. in fi. de hære.institut. & l.si diu.quibus ex caus.in pos.ea.*

LEX VI.

1 PRO DEBITO.† Creditores hypothecarij præfe-
runtur chirographarijs,nec possunt bona uendicare,
1 sed possessionem, & uenditionẽ debent impetrare. †
No.hanc l.ꝙ ista petitio, peto mihi bona dari in solutũ, nõ
procedit.

LEX VII.

1 SI VXOR TVA.† Pro ea parte, qua creditor succedit debitori,extinguitur actio, pro residuo possunt hæredes conueniri.

LEX VIII.

1 IN POSSESSIONEM.† Missus in possessionẽ ex primo decreto,nunquam præscribit.

LEX IX.

2 *De primo & secundo decreto,& quomodo interponi debeant.*

1 CVM PROPONAS.† Contra debitorem lati-
tantem proceditur ad missionẽ in pos. posteà ad uẽ-
2 ditionem.Primò quæro, † qualiter perueniat ad pri
a mum decretum[a]? Dicit gl.hic,quòd detur libellus cõtra de
bitorẽ,& uide gl.ij.Istud quod dicit,detur libellus,practicať
duob.mod.Vno modo,ꝙ detur libellus super actione prin
cipali,& reus citetur,ut ueniat respõsurus, & eo existente cõ
tumace, datur possessio ex primo decreto. Secundo modo
practicať, ꝙ reus citať ꝙ ueniat responsurus de iure tali, &
eo existente cõtumace,tũc detur libellus,in quo narretur,ꝙ
cùm reus sæpius fuerit citatus,& extitit cõtumax,petatur in
terponi primũ decretũ.Et istã practicã ponit Spec. Tu serua
3 fori cõsuetudinem.Secũdò quæro, † quot citationes debẽt
præcedere antequã perueniatur ad primũ decretũ? Respõ.
debet citari peremptoriè,l.ad peremptoriũ. ff.de iud. gl. l.si
finita.§.Iul.de dam.infect.Tertiò quæro,dicit hic,cùm debi-
4 torem tuũ esse cõstat, † qualiter debeat cõstare iudici[b] de de
b bito,anteꝙ interponat primũ decretum. Gl.hoc dicit,sum
matim habita cognitione. Videť ꝙ quidã intelligũt per iu-
ramẽtũ calũniæ,& no.gl.auth,de exhib.& introd.reis.§. sus-
cepto.Veritas est,ꝙ quãtùm ad primũ decretũ, credo ꝙ suf-
ficiat ꝓbatio debiti per iuramentũ,cùm faciat modicũ præ-
5 iudicium.d.gl.ar.l.thesaurus.ff.ad exhi. † Quãtùm uerò ad
secundũ decretũ,requiriť probatio per testes,uel instrumẽ-
ta,ĩ.l.prox.ideò potest dici tũc summatim, quia fit parte ab
sente, gl.l.Fulcinius.§.j. ff. eo. Diciť hic,tẽpore aũt transacto
6 peruenit ad sm decretũ. † Quæro quãtum tẽpus debet trã-
c sire,anteꝙ perueniatur[c] ad sm decretũ? Gl.ponit opi.finali-
ter dicit ꝙ arbitrio iudicis obseruabiť,& istud obseruať cõ-
7 muniter,qñ tẽpora nõ sunt per statuta limitata. † Quæro,
quis est iudex cõpetẽs ad interponendũ decretũ? Resp. ille,
qui habet merum uel mistũ imperiũ, l. iubere cauere. de iu-
8 risd.om.iud.de dam.infect.l.iiij.§.duas. † Quæro,quorũ bo
norũ sit missio? Gl.dicit,in omnib.bonis, hodie sm mensu-
ram debiti declarati,ut in auth.quam statim uidebis.

ADDITIO.

a *Decretum.l.si finita.§.Iul.de dam.infec.*
b *Iudici.Bar.d.l.Fulcinius.§.ij.in l.ij.ubi in rem actio.s̃.Ant.c.quoniã.§.q. si semper.& §.sinautem.ut lit.non contest.Bald. l. iij.s̃.de proc.in c.contingit.de do.& contu.*
c *Perueniatur.Bar.post tex.& gl.ibi,in uer.mox. & l.à diuo Pio.§.in uenditione.de re iud.Bal.l.ordo.de exec.rei iud.uer.quæro nunquid.& Bald. hic post Iac.But.tenet idẽ quod Bar.l.si finita.§.Iul.de dam.infec.*

AVTHEN.

4 *Reus ueniẽs semper auditur,antequã sit interpositũ secũdũ decretum.*

a ET QVI.[a] Ista auth. est posita hic, ut determi-
net, & corrigat in aliquo leges antiq. Not. hic,
1 † ꝙ iudex ordinarius solus, habet potestatem
citandi re ipsa,hoc est, facere capi personaliter.
2 † Secũdò no. † ꝙ quis nõ recuperat possessio-
3 nem[b], nisi refectis expensis, & præstita satisdatione.Tertiò
b no.ꝙ † sm istam auth. fit missio sm mensurã debiti decla-
4 rati.diciť hic,examinato negotio,qualiter examinatur.Gl.
dicit,summatim,qđ intellige,ut di.s̃.l.prox. Quæro utrùm
fiat missio ꝓ quãtitate debiti declarati,& nõ ultra. Gl.hic di
cit,& bene,ꝙ etiã ꝓ maiori quãtitate fit missio, habita consi
deratione expensarũ factarũ & fiendarum,ideò tex.dicit de
5 clarati debiti. † Quæro intra quãtũ tẽpus iste ueniẽs debet
audiri? Quicquid dicat gl. dico ꝙ semper audiť anteꝙ sit in
terpositũ sm decretũ,l.si finita.§.nõ autem. de dam.infec.

ADDITIO.

a *Et qui.Bar.l.j.ff.ex quibus.cau.in pos.ea.*
b *Possessionẽ.Bar.l.properãdũ.§.sin autẽ reus.s̃.de iud.et quib. bonis debet fieri missio,Bal.post gl.l.iij.in fi.s̃.de proc.& c.quoniã. ut lit.nõ cõtest.& gl.Fulcinius.§.item.quib.ex cau.in poss.ea.Limitat Alex.l. de die.§.tutor. qui sat.cog.Et quid in minore reuocante tenutam.Bar.l.si finita. §. fi. cum l.seq.de dam.infect.*

LEX

LEX X.

2 *Si ſunt plures creditores, an uno miſſo in poſſeßionem, cæteri miſsi intelligantur.*

1 a CVM APVD. † [a] Si unus ex creditoribus mittatur in poſ. ex primo decre. eius miſsio prodeſt omnibus aliis creditoribus præſentibus, intra bienniũ uenientibus, & debitum oſtendẽtibus, & expenſas pro rata reficiẽtibus. No. quòd poſſeſsio data uni, ꝓdeſt cæteris, ita quòd alij nouo decreto opus non habent, ſed poſſunt uti primo,
2 oſtẽſo debito, & expenſis refectis, quod eſt no. † Opp. l. j. & ij. j. qui pot. in pig. hab. Gl. hic tangit, & eſt materia multùm difficilis. Gl. & doc. diſtinguunt inter pignus prætoriũ, & cõuentionale. In pignore cõuentionali procedit reg. qui prior eſt tẽpore, potior eſt in iure. In pignore prætorio diſtinguit̃, aut eiuſdẽ tituli, aut diuerſorum titulorũ. l. ſi finita. §. ſi plures. de dam. infec. & l. cùm unus. ff. eo. & ff. qui po. in pig. hab. l. ſi & iure. Dy. c. qui prior. de reg. iur. lib. vj. Ego cõſueui aliter dicere. Nã in creditorib. hoc eſt, quòd uno immiſſo, ſtatim alij uident̃ immiſsi, l. qui autem. §. ſciendum. ff. de his quæ in frau. cre. Cùm igit̃ omnes eodẽ tempore uidentur immiſsi, non eſt mirũ, ſi non habet locũ regula, qui prior eſt tẽpore, quia nullus eſt prior altero. Sed ſi eſſet dare prioritatẽ, & poſterioritatem, qui prior eſſet tẽpore, potior eſſet in iure, l. ſi & iure. ff. qui pot. in pig. habeat. Pleniſsimè dixi in l. cùm unꝰ. de bon. aut. iud. poſ. Fortè dicã uobis in tit. qui po. in pig. habe. Quæro, an hæc lex habeat locum hodie, qñ fit miſsio ꝓ mẽſura debiti declarati. Gl. hic in quadã ſol. uidet̃ tenere ꝙ non, ſuper uer. cõmoditatis. Cont. uidetur per al. ff. eo. l. cùm unus. & illa uerior, quid em̃ ſi bona nõ eſſẽt tot, quot ſufficerent primo creditori? Dic ut ibi plenè dicetur.

a § SIN AVTEM. [a] † Si miſsus ex primo decreto ad
1 uenditionẽ peruenerit, debet primo ſibi ſatiſſfieri, & reſiduũ deponere, ut creditorib. poſteà uenientib. & debi-
2 tum oſtendentib. ſatiſſiat. † No. de pecunia redacta ex uenditione facta ex ſecũdo decreto, debet creditoribus ſatiſſieri abſq; alio proceſſu iacta fide de debito, & in hoc prodeſt ſibi primum, & ſecundũ decretũ interpoſitũ ad petitionem
3 aliorum creditorũ. Secũdò no. † ad ſecundũ decretũ requiritur plena probatio per teſtes, uel inſtrumenta, ut probat̃ hic, in hoc tex. dum dicit, debiti cautionem oſtendat, ut ſ. l. prox. dum dicit, certum faciat.

ADDITIO.

a *Sin autem. Ex iſto §. no. quòd corporalis tenuta poteſt cedi, quod no. & eſt hic in fi. d. l. in uer. ceßionis.*

1 § VT AVTEM. † Vt ceſſet fraus, debet de depoſito, & uenditione fieri ſcriptura cũ ſolennitate hac lege expreſſa. Hoc autem quod dicitur de iſto modo, hodie non ſeruatur.

De priuilegio fiſci. *Tit. LXXIII.*

LEX I.

1 a BONA. † Mulier in reb. ꝓprijs eſt potior fiſco [a]
2 creditore, niſi ex cauſa principali. Opp. l. ſatis. j. in quib. cauſ. pig. ta. cont. Sol. Aliud in rebus dotalibus mulieris, aliud in ꝓprijs. † Vltimò not. dicit gl. quòd ille qui petit reuocari tenutã de aliquibus bonis, quę aſſerit eſſe ſua, debet illud ꝓbare, & uide gl. ab eo, in cuius bonis facta eſt miſsio. Secus ſi poſsideretur ab eo, qui petit reuocari illud. l. ob maritorum. ne uxor pro marito, & l. à diuo pio. §. ſi ſuper. ff. de re iud. & ibi dixi.

ADDITIO.

a *Fiſco. Vtrùm mulier ſit potior fiſco, dic quòd non, ſi loquimur in dote, conſtante matrimonio, cùm non ſit domina, nec poſſeßionem habeat nec poteſt impedire mulier publicationem bonorum, etiã quantùm ad dotem. l. ſi marito. in princ. ff. ſol. mat. & tamen cùm hodie ſit domina dotis ipſa mulier per l. in reb. ſ. de iur. dot. ipſa poterit impedire publicationem bonorum. Alleg. no. in l. ſi. de bo. uac. li. x. & l. ob maritorum. ſ. ne uxor pro ma. & l. ſi quis poſthac. j. de bo. proſcrip. & quod no. & legitur hic. Ita uidetur uelle Ang. & Io. d. l. ſi marito. & Bar. l. j. ff. ſol. mat. in uno t. mẽ eſt potior mulier, puta ſi reperiretur inſtrumentum fiſci, & mulieris, præſumitur prius factum inſtrumẽtũ mulieris, ſecundũ Bal. d. l. dotis. ſ. de iu. do.*

LEX II.

1 QVAMVIS. † Mulier in dote, & fiſcus, paribus paſsibus ambulant, ut qui prior eſt tẽpore, potior ſit in iure.

LEX III.

1 SI CVM. † Fiſcus præfertur omnibus creditoribus, hypothecam non habentibus.

LEX IIII.

1 SI DEBITOR. † Obligatio, & priuilegium fiſci, nõ extẽditur ad bona debitoris antè uendita. quod intelligitur uerum, niſi eſſent antè uendita in fraudem, ut j. de iur. fiſ. l. j. lib. x.

LEX V.

1 PECVNIA. † Fiſcus poteſt reuocare pecuniã, alij creditori ſolutam, ſine uſuris. Pe. dicit qualiter pecunia uni creditori ſoluta reuocetur, habes plenè in l. pupil. ff. de his quæ in frau. cre. & l. ſi non expedierit. §. j. de bo. aut. iud. poſ. l. deferre. de iur. fiſ.

LEX VI.

1 CVM PATREM. † Fiſcus alienata reuocat per ſuũ debitorem, cauſa dotis conſtituendæ.

LEX VII.

1 SI IN TE. † Priuilegiũ fiſci, poteſt trãsferri per ceſsionem. Sed quæro, quæ eſt ratio quòd priuilegium pupilli non transferatur per ceſsionem, l. ex pluribus. de adm. tu. & priuilegium fiſci ſic. Dicam j. prox.

De priuilegio dotis. *Tit. LXXIIII.*

Continua Rub. ut in gl. Quærit gl. circa Rub. ſicut dos habet priuilegia multa, quædã inter perſonales actiones, quædam inter hypothecarias, de quo priuilegio loquatur hic. Gl. dicit quòd loquitur de priuilegio, qd̃ habet inter perſonales actiones, de alio uerò quod habet inter hypothecarias loquitur. j. qui po. in pig. hab. l. aſsiduis.

LEX VNICA.

2 *Priuilegium quod datur ratione perſonæ, trãſit ad ſuos hæredes deſcẽdentes, non extraneos, & nu. 1.*
3 *In realib. actiõib. hypothecarijs præfertur ille creditor, q̃ eſt prior tẽpore.*
5 *Priuilegium dotis an competat ipſi actioni de dote, an mulieri.*
6 *An poßit transferri per ceßionem dotis. & nu. 8.*
7 *Priuilegium pupilli in actione tutelæ, ad hæredes proprios ipſius pupilli non tranſit.*

1 SCIRE DEBES. † Priuilegium qd̃ daꝭ ra-
2 tione perſonæ, ad hæredes non tranſit. † Opp. j. qui po. in pign. hab. l. aſsiduis. §. excep. & l. etiam. in prin. ſol. mat. Sol. gl. nõ tranſit ad hæredes extraneos, ut hic, ſecus ſi ad ſuos, ut in cõt. & intelliguntur ſui, hoc eſt, deſcendentes ex ſe, quoniã mulier ſuum hęredem nõ poteſt habere, ideò, quia nõ habet in poteſtate filium. Modò gl. intrat hic materiã ualde magnã,
3 in qua nõ inſiſto plenè, quia tenerẽ uos nimis. † Quæro primò, quid in realibus actiõibus, hoc eſt, hypothecarijs, quis creditor præferatur? Gloſ. dicit hic, ibi eſt regula, qui prior
4 eſt tempore, potior eſt in iure, † tamen fallit in tacita hypothecaria, cui præfertur dos, d. l. aſsiduis. qui po. in pign. hab. Quæro ſecundò, quid de priuilegijs perſonalibus? Glo. dicit, quòd priuilegia perſonalia æſtimantur ex cauſa, non ex tempore. De hoc hic per gloſſ. & ff. de priui. credito. l. priui-
5 legia. & ibi glo. & Dyn. de reg. iur. c. qui prior. lib. vj. † Quæ-
a ro igitur, [a] utrùm priuilegium dotis competat ipſi actioni de dote,

de dote, an mulieri. Et quòd cõpetat ipſi actioni, ſeu ipſi doti, facit iſta rub. quæ dicit, de priuile. dotis, nõ dicit, de priuileg. mulieris. Idẽ uidet̃ ſ. de rei ux. act. l. j. §. & ut plenius, ibi, ita & in huiuſmodi actione damus. ff. ſol. mat. l. j. in prin. ubi dicit, dotis cauſa præcipua eſt, non dicit aliquid de muliere. In cont. uidetur tex. etiã huius l. ibi, quo mulieres utunt̃. ff. de priui. cred. l. dabimus. Inſt. de act. §. fuerat. Iſtæ leges uidẽtur uelle, ꝙ iſtud priuilegiũ competat ipſi mulieri, nõ actioni. Breuiter (ut conſueui dicere latius ff. ſol. mat. l. j.) hic dico, Dos habet multa priuilegia, inter cætera habet duo priuilegia, quæ dant̃ ipſi mulieri. Vnũ eſt priuilegiũ perſonale, ut præferat̃ in perſonalibus. Ita loquit̃ hic, & l. dabimus de priuil. cred. Aliud priuilegiũ eſt, ꝙ præferatur in hypothecarijs habẽtibus tacitã. & iſtud ſimiliter dat̃ ipſi mulieri, l. aſsiduis. qui po. in pig. hab. & d. §. fuerat. Et iſta priuilegia cũ dentur perſonæ ad hæredes non tranſeunt, & ita loquit̃ hic. Habet alia priuilegia ꝙ habeat hypothecã, non dico priuilegiatã, ſed dico hypothecã ſimpliciter, & iſtud dat̃ ipſi actioni, l. j. §. & ut plenius. de rei ux. act. Et iſtud priuilegiũ tranſit ad quẽcunq; actio tranſit. Itẽ habet priuilegia alia, quæ nõ curo exa-
6 minare hic. † Quæro utrũ priuilegiũ dotis poſsit transfer-
b ri [b] per ceſsionẽ dotis? Videt̃ ꝙ non, quia quæ non ſunt trãſmiſsibilia ad hæredes, non fiunt ceſsibilia, l. ex pluribus. de adm. tut. Sed priuilegiũ dotis non trãſit ad hæredes, ut hic, ergo nec ad ceſsionariũ. In cont. facit, quia mulier, & fiſcus paribus paſsibus ambulant, ſ. tit. j. l. ij. ſed priuilegium fiſci transfert̃ per ceſsionẽ, ſ. tit ſ l. fi. ergo, &c. Breuiter quicquid Cy. ibi dicat, antequã ueniã ad ſol. q. oportet uos ſcire, pri-
7 mò † utrũ priuilegiũ pupilli in actione tutelæ trãſeat ad hæredes, gl. l. dabimus. §. j. de priui. cre. & d. l. ex pluribus. ff. de adm. tu. tenet ꝙ tranſit ad hæredes ſuos, nõ ad extraneos, ſicut priuilegiũ dotis, quos reprehendit Iac. de Are. per l. non ſolùm. §. ſi puellæ. de rit. nup. Prætereà priuilegiũ dotis trãſit ad hæredes ſuos, ſcilicet eiuſdẽ matrimonij, ſecundũ ueram opi. ut l. aſsiduis. §. excep. qui po. in pig. hab. & ibi dicã. Si ergo eſſent hæredes ſui, ſ. creditoris tantũ, & non debitoris, ad eos non tranſiret priuilegiũ, meritò ergo priuilegium pupilli in actiõe tutelæ ad hæredes proprios ipſius
* *Tranſire. Vt cum cæteris tutorum creditoribus præferatur: l. dabimus. §. j. ff. de priu. cred. Quod eius hæredibus non competit: d. §. j.* I.C.B. pupilli non debet tranſire.* † Hoc præmiſſo, pro ſol. quæſtionis primò dico ſic, ꝙ quædã ſunt priuilegia, quæ non tranſeũt ad ſuos hæredes, nec̃q; ad extraneos, & illa non poſſunt
9 cedi, d. l. ex pluribus. Quædã ſunt priuilegia quæ tranſeunt ad hæredem ſuũ, & non ad extraneum, & tunc ſi quidem ceſsio fiat ex uoluntate, tunc tale priuilegiũ non tranſit, ar. l. peto. §. prædium. ff. de leg. ij. † Et ꝙ dicimus in operis libertorum, quæ non poſſunt cedi ex uoluntate, ſed ex neceſsitate ſic, l. patronus. & l. ſi libertus de oper. lib. no. in l. ſi non ſortem. §. libertus. de condic. indeb. ff. eſſet quærendum, nunquid ecõtrà, utrùm omnia, quæ ſunt tranſmiſsibilia ad hæredẽ, ſint ceſsibilia. Dixi in l. ſi ſtipulatus fuerim. in prin. de uer. ob.

ADDITIO.

a *Igitur. Adde q, habet priuilegium dotis, ne pro debito uiri uel uxoris, poſſit in eam fieri executio, Bar. l. à diuo Pio. §. exequantur, de re iud. & Bal. l. ob maritorum. in fi. ſ. ne ux. pro marito.*
b *Tranſferri. Bar. & Imo. l. poſt dotem. circa fi. ff. ſol. mat. qui aliter ſentit quàm hic, Bar. l. j. ſol. mat.*
c *Hæredes. Bar. & omnes l. etiã. in prin. ff. ſol. mat. & doc. l. ſi cum procuratore. de re iud. & ibi Bar. l. j. in prin. & Bal. in rub. Bar. et Bal. d. l. aßiduis.*

De reuocan. his, quæ in fraud. cred. *Tit. LXXV.*

Continua ut in gl. & colligitur continuatio clarius, j. ea. l. ignoti. & ibi uidebitis.

LEX I.

1 SI HAERES. † Ad eum in quem res in fraudẽ ſunt
2 alienatæ, peruenitur de mum bonis principalis excuſsis. † No. ꝙ ad actiones reuocatorias peruenit̃ demũ, bonis principalis excuſsis. Opp. & uidetur ꝙ diſcuſsio nõ ſit neceſsaria, niſi cùm agitur hypothecaria contra extraneos poſſeſſores, ut j. de pig. auth. hoc ſi debitor. Gl. dicit ꝙ hic fit diſcuſsio ex uoluntate, non ex neceſsitate, quando fraus fit ex propoſito, ſed ſi re ipſa, tunc ex neceſsitate fit diſcuſsio. Non alleg. aliquid, & uide gl. doc. Vltramon. reprehendunt iſtam gl. & dicunt ꝙ de iure antiquo quando agebat̃
a reuocatoria, ſemper præcedere debebat diſcuſsio, [a] ut hic, & j. e. l. ignoti. & l. ait prætor. §. j ff. eo. Pro declaratione huius dico, quòd hæc lex debet intelligi duo. mod. Primo ꝙ hic creditores hæreditarij fuerunt ſecuti fidem hæredis, uel nolunt impetrare bonorum ſeparationem, ſed uolunt agere reuocatoria, & tunc procedit tex. iſte planè, & eſt uera opi. Vltramon. Secũdo modo poteſt intelligi, ꝙ ubi creditores hæreditarij uolunt facere reuocationem per edictum de ſeparationibus, non ſecuta, aliàs ſecuta forma illius tit. de his quæ in frau. cred. & tunc non eſt neceſſaria diſcuſsio, l. j. in prin. & §. j. ff. de ſepara. & l. ſi creditores. eo. tit. In caſu tamen non eſſet diſcuſsio neceſsaria, l. pe. ff. de ſepa. & iſto modo intelligendo poſſet procedere gl. noſtra.

ADDITIO.

a *Diſcußio. Bal. l. j. ſ. ſi in fraudem patr.*

LEX II.

1 SI SVCCESSIONE. † Ea quæ ſunt data in dotem, ſi non ſunt obligata, nec̃q; in fraudem data, à creditoribus non reuocentur. No. hanc l. quam intellige, ut optimè declarat. l. fi. §. j. ff. eo.

LEX III.

1 SI PATERNA. † Filius non hæres, * *Poteſt. Niſi debitum pro uſu filij contraxerit, & filius locuples & pater inops ſit: l. fi. in prin. ff. de eo per quem fiet. erit. Vel lege municipali ſecus caueatur: Bal. l. qui ſe patris. col. viij. C. un. lib.* I.Conc.B. pro debitis patris conueniri nõ poteſt. *

LEX IIII.

a FILIOS. [a] Hæres non auditur allegando turpitudinem defuncti. Opp. quòd etiam ipſemet qui alienauit, poſsit reuocare, quia fictitia & imaginaria uenditio, non eſt uenditio, l. emptor. de aqua plu. arcen. & de re iud. l. imaginaria. & ſ. plus ualere quod agitur. per totum tit. Sol. Quandoq; quis dicit alienationem non eſſe ueram, ſed fictitiam, & imaginariam, iſtud poteſt optimè allega. ut l. cõtraria. Quandoq; quis confitetur alienationem eſſe ueram, ſed factam in fraudem alterius, & tunc ipſe qui fecit, uel hæ-
b res eius, hoc allegare non poteſt [b], ut hic.

ADDITIO.

a *Filios. Bar. l. j. ſ. ſi in frau. pat.*
b *Poteſt. Et quando quis poßit allegare turpitudinem eius, cuius eſt hæres, Bar. l. iuſiurandum. §. procurator. ff. de iureiur.*

LEX V.

1 IGNOTI. † Bonis principalis excuſsis, reuocantur ipſa à poſſeſſoribus, titulo oneroſo, ſi fraudem participauerint: ſi titulo lucratiuo, fraudis participatio non requi
2 ritur. hæc lex eſt ſummarium totius tit. Quærit glo. hic † utrùm ad reuocandum data in dotem, ſcientia requiratur. Et reſpondet gl. ꝙ non, quia eſt titulus oneroſus, l. ex promiſsione. de ac. & ob. Certè hic debes intelligere, ꝙ eſt tit. oneroſus uiro, uir enim habet dotẽ pro oneribus matrimonij ſuportandis, l. pro oneribus. ſ. de iur. do. ſed mulieri dicit̃ tit. lucratiuus, l. fi. ſ. de iur. dot. l. fi. §. j. ff. eo.

LEX VI.

1 SI ACTV. Iſta l. legitur duo. mod. Secundum primã
lec. & ueram breuiter hoc intendit. † Contra debitorẽ, qui in fraudem creditoris eſt liberatus, datur reuocato

ria inquantùm facere potest, quæ cum actione prima eiusdem sit naturæ. Opp. & uidetur quòd iste liberatus debeat conueniri insolidùm, quia ad eum in totum peruenit liberatio, l. quærebatur. ff. ad l. fal. Solu. Intellige hoc, quòd hic debitor tenebatur ab ipso initio ea actione, quæ erat huius naturæ. Et eodem modo dic de eo quòd hic dicitur, intra annum, quia actio prima erat annalis, aliàs de eo, quod ad eum peruenit, conueniretur perpetuò. Alio modo legitur, quòd hoc non nocet fraudatori, sed agitur contra ipsum debitorem liberatum. Sed ista lect. non placet mihi, nam ipse qui in fraudem alios liberauit, non habet beneficium cessionis bonorum, imò pœnas carceris patitur, l. ultim. §. fin. ff. eod. secundum uerum intellectum. & Cyn. Instit. de act. §. item si quis.

BARTOL. AD OCTAVVM LIB. COD.

De interdictis. Tit. I.

Continua ut in glos.

LEX I.

3 *Quando quis possit destruere illud, quod requiescit uel protendit in suo.*

1 CVM PROPONAS. † Interdicta ne ra-
a mi arborum [a] noceant per identitatem rationis extenduntur, ne earum radices officiant. Opp. gl. & uidetur ꝙ ista arbor debeat euelli condictione l. fi. ff. fi. reg. Sol. Intellige ꝙ hæc arbor erat plantata secundum l. & non contra illam l. Tunc opp. quod legitimè factum est, pœnam non meretur, l. Gracchus. j. de adult. Sol. Fateor quòd ipsa plantatio, quæ fuit facta legitimè, non punitur, sed si radices excrescant, & noceāt fundamentis, illud est, quod iudicis officium ad æquitatem
2 redigit per hanc l. † Quæro, qua actione hoc fiat. Hic sunt plures opin. in gl. illa est uera, quòd potest agi utili actione, descendente ex edicto de arboribus ceden. extenso ad radi-
b ces propter identitatem rationis, per hanc l. Extra gl. [b] opp.
3 & uidetur ꝙ non sit necesse ꝙ agatur isto interdicto, † imò quis sua autoritate potest destruere, illud quod requiescit in suo, l. si uiten. §. si ad ianuam. ff. quod ui aut clam, & l. quemadmodum. §. si protectum. ad l. Aquil. Breuiter, quandoq; quis aliquid immittit in suo à se possesso, tamen contra ius mihi debitum, tunc habeo necesse recurrere ad interdictum quod ui aut clam, aut de ope. no. nunc. Quandoq; quis ædificat in suo, & protendit in meo à me possesso, si quidem in meo non requiescit, recurrendū est ad interdicta. Ita loquitur tit. de arb. ced. & d. §. si protectum. Si uerò in meo requiescit, si quidem hoc euenit naturaliter, ut in radicibus, recurrendum est ad illud utile interdictum. Ita loquitur hic. Si ue-
c rò euenit [c] opere manu facto, tunc nō habet quis necesse recurrere ad iudicem, sed potest sua autoritate destruere. §. si protectum. & l. si uitem. §. si ad ianuam. ut no. in d. l. de pupillo. §. meminisse. de oper. no. num.

ADDITIO.

a *Arborum. Dixi in l. j ff. de arb. ce. post Bar.*
b *Gl. Bar. l. j. §. nunciatio. ff. de oper. no. nunc.*
c *Euenit. Bar. d. l. j. §. nunciatio. & l. j. in prin. & quod ibi dixi. ff. de arb. ce. & Cy. & Bal. hic.*

LEX II.

1 PRAESES. † Iudex contra eum, qui nō est de suo foro, cognitionem non habet. Dixi, si à non compe. iud. l. j.

LEX III.

4 *Quot sunt actiones, quæ competunt pro retinenda possessione.*

1 INCERTI. † Si petitorium, & possessoriū simul intentētur, debet causa possessionis prius terminari, ut petitorij quæstio ordinetur. Primò ponit dictum, secūdò eius declarationem, tertiò rationem, quartò respondet ad tacitam obiectionem. Secunda ibi, competentibus. Tertia ibi, ut ex hoc. Quarta ibi, interdicta autem. Opp. l. cùm fundū. §. fin. ff. de ui & arma. ubi simul, & semel agitur quæstio possessionis, & proprietatis. Huius timore sunt tres opin. in hac materia. Vna est Io. Azo. & Hug. Alia est Mar. & glo. Tertia est Pet. de Bel. pert. Primi dicunt fatendo, ꝙ nullum possessoriū concurrat cum petitorio. Non ob. l. contraria, quia ibi fuit renunciatum petitorio. Sed hoc est cōtra tex. illum qui dicit, pendente. Alij dicunt, sustinentes eandem opin. quòd pendente petitorio potest intentari possessorium, sed non econtrà. Ista non habet rationē. Prima istarū opin. uidetur contra l. naturaliter. §. nihil. ff. de acquir. poss. Ipsi respondent ad illam legē multis modis de quibus ponunt hic duo. Primò, ꝙ ibi inceperat agere petitorio, ignorans se possidere. Ista est diuinatio. Vel dicunt, ꝙ ibi fuerat uictus super possessorio, & ista est diuinatio. Vnde Mar. quem sequit glos. & ista est ueritas, dicit ꝙ possessoriū retinendæ, non currit cū petitorio, ita loquit hic. Ratio, quia esset sibi contrarius, qui enim uendicat rem, dicit aduersariū possidere, qui uerò agit interdicto retinendæ, asserit se possidere, & sic esset sibi contrarius, idcirco potest simul intentare utrunq;, ut hic, & l. ordinarij. s. de rei uend. l. si de ui. ff. de iur. Et si occurreret, ꝙ ista duo iudicia proponerent diuersis respectibus, ita ꝙ non esset contrarietas, ualde bene concurrerent. Verbi gratia, Ago contra te rei uēdicatione, & dico te tenere, uel possidere naturaliter tantùm, demum ago interdicto uti possi. quia cū possideā ciuiliter, certè bene possum, quia non est contrarietas, ut d. §. nihil cōmune. Istā tenet gl. l. clam possidere. §. qui ad nundinas. eo. tit. & hoc uidet approbatū hodie ex. de causa poss. & proprie. c. pastoralis. Sed contra hoc opp. secundū istos petitorium, & possessoriū, non concur-
2 runt ratione contrarietatis, sed tex. hic dicit, † ꝙ hoc est ratione ordinis. hoc etiā dicit in d. l. ordinarij Sol. Ratio contrarietatis facit, ut ista duo iudicia simul non admittant, ut
3 dictū est. † Ratio ordinis facit, ut possessoriū præferat. Ita loquitur hic, & ista est uera. Tertia fuit opin. Pet ꝙ omne possessorium concurrat cū petitorio, nec aliqua lex dicit cont. & si quam reperies, non erit l. Cyn. qn̄ ciui. ac. crimi. præiu. Nam non dicit ꝙ hoc sit ex necessitate, sed ex uolūtate, si enim uellet in se assumere onus probandi, posset agere petitorio, & possessorio. Sed hic ideò agit possessorio, quia non uult in se suscipere onus probādi in petitorio. Si enim uellet, nulla lege reperitur cont. Sed certè ego reperio ꝙ non possint concurrere in casibus obstantibus omnibus regulis impedientibus cumulationē. Primò ego reperio ꝙ petitoriū, & possessoriū electione tollunt, l. fi. s. de cod. Idē reperio ꝙ petitoriū, & possessoriū quandoq; sunt cōtraria, ut dixi s. scd'm gl. & actiones contrariæ non possunt simul proponi. Item reperio, ꝙ absolutoria nata in uno, quandoq; parit exceptionē rei iud. in alio, l. ij. §. quidam. ff. eo. & Dy. reg. qui ad agendum. de reg. iur. lib. vj. unde concursus non admittitur, & ideò tene opi. gl. Opp. l. j. §. interdictū. ff. uti poss. Rn̄. possidenti non datur aliqua actio, uerum est, nisi illud
4 interdictum. † Quæro, quot sunt actiones, quæ competunt pro retinenda possessione. Dic ut in glo. Quæro, in quibus casibus habet locum hæc lex, istud examinatur in duabus gl. primis, positis in hac l. quod ego examinabo plenè, in d. l. naturaliter. §. nihil cōmune. per tres combinationes, quas ibi facio, & dic ut ibi. Quærit gl. quid si ago petitorio tantū, an possim cogi quòd agam possessorio? Dic ut in gl. Quærit gl. utrùm absolutoria lata in petitorio, pariat exceptionē rei iudicatæ in possessorio? Gl. hic dicit multùm bene. Quæro, an hoc sit semper uerùm? Dy. examinat d. c. qui ad agendum. licet in multis deficiat. Sed dic, ut plenè dixi in d. §. ni-
5 hil commune. † Vltimò ponit glo. regulas interdictorum, uide cas.

LEX IIII.

1 SI QVIS. † Ab initio debet actor suas actiones proponere. hæc lex allegatur ꝙ quis debet in libello actionem exprimere. De hoc dicam in l. edicta. s. de eden. & gl. ff. de eden. l. j. circa prin.

Quorum bonorum. Tit. II.

Dictum est s. de interdic. in genere, sequit uidere in specie, ideò primò ponit de interdic. quo. bo. quod est uniuersale, & adipiscendæ possessionis. Quæro, quare dicat, Quorum bonorum? Gl. ad hoc respondet, & bene. Quærit gl. in quo differt hoc interdictū, à petitione hæreditatis, & in quo cōueniunt? Dicam statim in l. j. quia gl. plenè hic non tradit.

LEX I.

1 *Interdict. non dantur pro incorporalibus.*
3 *Si filius est in quasi possessiōe filiationis, nō habet necesse probare se filiū.*
4 *Bonor. pos. potest dari nemine petente, parte non citata, & causa summariè cognita.*
5 *In bo. poss. cont. tab. non sunt plenæ probationes. vj. x.*
9 *In hoc interdicto petit quis se constitui possessorem.*
13 *A sententia lata in isto interdicto, non appellatur.*

1 HAEREDITATEM. † Qui habet bonorū possessionem, non possidet, ideò pro adipiscēda possessione debet istud interdictū proponere, & de suo iure docere. Opp. hic inuitur ꝙ hoc interdictū datur ad hæreditatē. Sed cont. hæreditas est ius incorporale, * & hoc interdictum non datur ad incorporalia, l. ij. ff. eod. Exponit gl. hæreditatē, id est, possessionē rerū hæreditariarū. Opp. ij. & uidet ꝙ filius præteritus rumpat testamentū ipso iure, l. Gallus. & l. fi. ff. de lib. & posth. Sol. Ibi loquit in filio suo præterito, hic in emancipato. Opp. dicitur hic, ꝙ quis debet

** Incorporale. l. j. §. incorporale. ff. de rer. diuis. I. C. B.*

2 probare filiū. † Contrà probatio filiationis est impossibilis, l. Lucius. ff. de cond. & dem. Sol. Dico, quòd est impossibile probari uerè, sed probat præsumptiuè, secundū formā l. filiū. ff. de his qui sunt sui. Audiui tamen Iac. dicentē, ꝙ erat casus, in quo filiatio posset uerè probari, ut puta, uir & uxor fuerunt incarcerati, & reclusi per annū, & duo steterunt ad custodiā, nam illi poterunt testificari de ueritate, quòd filius ibi natus, est filius illius uiri, quia alius nō intrauit, nec
3 ingredi potuisset, quin ipsi uidissent, quod satis placet. † Itē opp. & uidetur, ꝙ quis filius præsumat, & non habet necesse se probare filiū, sed aduersarius debet probare cont. l. nō nudis. & l. non epistolis. & quod ibi no. s. de prob. Sol. Hic filius non erat in quasi possessione filiationis, aliàs præsumeret filius, ut in cont. Et ideò cauti aduocati faciunt duos articulos. In uno dicunt ipsum esse filium, in alio quòd est in possessione filiationis, quod sic habebatur, sic reputabatur, sic tractabatur, & sic est unum de proprietate. Aliud est de quasi possessione, l. j. §. ij. ff. de quæst. Opp. acta facta
a [a] in uno iudicio, faciunt fidē in alio, inter easdem personas, l. is apud. s. de eden. Sed iste in primo iudicio, quando petit bon. pos. cont. tab. probauit se filiū, ergo in hoc secundo non habet probare necesse. Sol. Quidā dicunt ꝙ in hoc secundo iudicio probat se tunc probasse. Gl. dicit, ꝙ imò habet necesse probare plenè, nec ob. quod probauit in primo, quia illa probatio non fuit facta in figura iudicij, lite cum alio contestata, sed causa non plenè cognita, l. seruus. de bon. pos. & de leg. præst. l. filium. §. si quis. uide gl. Ista gl. uidet contra l. iij. §. si causa. ff. de bo. pos. ubi dicitur ꝙ bon. pos. datur causa cognita, ergo parte citata. & l. in causæ. §. causa. ff. de minor. Sol. Quidā hoc fatentur, & istud uidetur tenere Ros. tit.
4 de bon. pos. & tit. de bon. pos. cont. tab. Eius opi. † ego non teneo, per l. seruus. ff. de bon. pos. ubi dicitur ꝙ bon. pos. potest dari nemine petente, ergo multò magis parte non citata. Non ob. quod dicitur, datur causa cognita, quia intelli-

go causæ cognitionē fieri ad informationē iudicis, ut plenè dixi in d. §. causa. Sed cùm hodie non sit necesse, ꝙ bon. pos. petatur, sed agnoscat, l. fi. s. qui adm. ad bon. pos. Iac. But. dicebat ꝙ triplex est actus. Primus est agnitio bon. pos. cont. tab. secundū formā d. l. fi. & per hunc, testamentū non rum-
5 pitur, sed consequit quis ius rumpendi. † Secūdus actus, est ius, quod petatur per cont. testamentum rumpi, dato libello, lite contest. sicut in querela, l. filio. §. j. ff. de inoff. test. & s. de col. l. ut liberis. tamē in hoc iudicio non fient plenę pro-
b bationes, ideò quia fieri sperantur [b] in interdicto quorū bonorum, uel in petitione hæreditatis, ita loquit hæc lex. Tertius actus est, interdictū, seu iudicium quorū bonorū, uel petitio hæreditatis, & de hoc loquitur hic. Dico hoc nō placet,
6 † quia in interdicto quorū bon. plenę probationes non requiruntur, imò fit cognitio summaria, ut hic no. in gl. ij. & j. dicam. Dico ergo ꝙ per solam agnitionē factā coram iudice, rumpitur testamentū si agnoscens habeat ius rumpendi, quod examinabitur posteà in interdicto quor. bo. summariè, & in pet. hær. plenariè, & ita loquit hic. Habes de hoc tex. expressum, s. de cur. fur. l. fi. §. ij. Opp. sententia lata super filiatione facit ius. l. j. §. fi. de lib. ag. & ff. de sta. ho. l. ingenuum. cùm ergo in primo iudicio fuerit pronunciatū super filiatione, ergo, &c. Sol. Dicit glo. ꝙ in primo iudicio non fuerit pronunciatū super filiatione. Vel dic melius, ꝙ illæ leges loquuntur qn̄ est pronunciatū lite agitata, à contradictore legitimo, aliàs non facit ius, l. cùm non iusto. ff. de col. deteg.
7 sed in primo iudicio contradictor non fuit, ergo, &c. † Quæ-
c ro, in quo differat [c] hoc interdictū à petitione hæreditatis. Gl. hoc tangit, super rub. sed non plenè. Tu dic plenius, ꝙ differāt in origine. Nam petitio hæreditatis, est ciuilis inducta à Senatu. l. ult. s. de pet. hær. & l. item ueniūt. §. præter hæc. ff. eo. tit. Istud interdictum est de iure prætorio, l. j. ff. eo. Et ex hoc sequit alia differentia, quia hæreditatis petitio directa datur hæredi de iure ciuili, utilis dat hæredi de iure prætorio. In interdicto econuerso, quia directū datur hæredi de iure prætorio, utile datur hæredi de iure ciuili. Itē differunt in natura. Nam petitio hæreditatis est bonæ fidei, * Inst. de act. §. actionū. & s. de pet hær. l. fi.
8 † Istud interdictū est stricti iuris. Itē differunt in modo proponendi, nam petitio. hær. quis petit se pronunciari hæredē, l. licet. ff. de pet.
9 hære. † In hoc iudicio, seu interdicto, quis se petit possessorē constitui, uel possessionē sibi
10 tradi, ut hic, & l. j. ff. eo. † Itē differunt in modo probandi, nam in hoc interdicto fit summaria cognitio.

** Bonæ fidei. Quod non satis animaduertit Bar. l. vij. s. ad exhib. I. Conc. B.*

d [d] gl. hic, in prin. Et istud est maioris utilitatis, quā sit in hoc interdicto, nam in pet. hæred. requirunt probationes ueræ, & liquidæ, in isto interdicto sufficerent probationes non ita claræ, quia semiplenæ, uel præsumptiuæ concluderent. Et est ratio, quia cū ista causa sit modici præiudicij, quia uenit retractanda in petitorio, meritò admittit summaria cognitio, & semiplena probatio. ar. l. iij. §. ibidem. ff. ad exhib. Facit ad
e hoc quod uidebitis j. tit. ij. l. momentariæ. Sed contra [e] hoc uidet quod hic dicit in gl. mag. ibi, tu dic quod plenè & nūc probat. Et sic uidet uelle, ꝙ requirat plena probatio. In hac ergo eadem l. uidet gl. sibi contradicere, nam in secunda gl. dicit summatim, hic dicit plenè. Intellige illud quod hic dicitur plenè, nō quòd requirat plena probatio omnino, sicut in petitione hæreditatis, sed ideò hoc dicit, ut ostendat pro-
11 bationes factas, cùm agnouit bon. pos. non sufficere. † Pro cuius declaratione potes dicere tria uerba, scilicet ꝙ quædā est probatio legis debilis, nec plena, ut illa quæ fit parte absente, nec citata, nec in figura iudicij, & illa fiebat cùm petebatur bon. pos. olim coram iudice, licet hodie sufficiat agnitio tantùm. Quædā est alia probatio summaria, & fit parte citata, & lite contestata, & ista fit in hoc interdicto, quæ potest dici plena respectu illius, quæ fit parte non citata. Ita loquit gl. mag. hic. Quædā est alia probatio plenior, ut quæ fit parte citata, & probationibus ad liquidū exquisitis, & istud fit in petitione hæreditatis. Item differunt in effectu, quia petitio hæreditatis datur ad corporalia, & ad incorporalia, in-

terdictum uerò ad corporalia tantùm, l.ij.ff.eo. Item differũt secundũ quosdam, quia petitio hæreditatis datur pro omnibus rebus, quas defunctus etiam non posidebat, sed deti-
12 nebat, l. & non tantùm. in prin. ff. de pet. hær. † Sed hoc interdictum non datur nisi pro rebus quas defunctus posidebat, ī l. prox. quod non placet, l.j. in prin. ff. eo. in eo quod dicit, de bonis, quæ important etiã res, quas quis non posidebat, l.ij §. hac actione. ff de ui bo. rap. & l. rem in bonis. de
13 acq re. do. † Item differunt, quia à sententia lata in petitione hæreditatis appellatur, in isto interdicto non appellatur, quia est quodammodo quęstio momentaneæ possessionis.
14 † Quæro, in quo concordant? Rñ. in duobus, primò, quia
15 utrunq; est generale. † Item quia utrunq; datur cõtra eum qui titulo non posidet, si tamen nihil est usucaptum, uel præscriptum, quæ uerba qualiter intelligantur, dic ut no. in l.j. §. j. ff. eo.

ADDITIO.

a *Facta. An ante agnitionem bon. poss. requiratur citatio partis, & an per solam agnitionem bon. contra tab. testamentum rumpatur? Bal. rub. qui admit. i. ij. q. & Bar. d. § si causa cognita. & l. illud. in prin. ff. de cont. tab.*
b *Sperantur. Bal. l. fi. ī. unde legitimi. & ubi non reperitur speciale interdictum adipiscendæ, datur remedium, de quo per Cy. l. si nulla. ī. de acq. pos.*
c *Differat. Aduerte q; istud interdictum adipiscendæ, non datur hæredi, qui semel posidet res hæreditarias, Inst. de interdict. §. adipiscendæ. & no. gl. c. ij de confess. in v.j. quod debet intelligi quando posidet post aditam hæreditatem, secus si ante, tunc enim ipse non posidet ut hæres, sed ut alius, quia non debet sibi hoc nocere. ar. l. delictis. de nox. & idem in remedio l. j. C. de edict. diui Ad. tol. Inst. de act. §. actionũ. circa fi. Mathe. no. lxxiiij.*
d *Cognitio. Bar. l. ij. §. fin. ī. ubi in rem actio & l. de minore §. tormenta. de quæstio. in quæstione de effectu famæ, licet ipsemet in l. admonendi. & in extrauag. ad reprimen. uer. summariè. uideatur aliter dicere. Vide c. præterea. de sponf. c. super eo. de eo qui cogno. consangui. uxor. suæ. & utrùm in iudicijs possessorijs procedatur ordinariè, Bal. l. j. in prin. ī. de ser. uer. more solito & Bar. in extrauagan. ad reprimen. uer. summariè. Et quod no. Io. c. j. de lit. contest. & Bar. § nihil cõmune. in l. j. ff. eo. & Bal. l. præscriptione. ī. si contra ius uel uti. pub. q; licet regulariter requiratur probatio plena, tamen ubi concurrit fauor probantis, & modicum præiudicium, sufficit iuramentum. l. iij §. duæ. ad Carb. Item bene no. q; istud interdictum est utile. Bar l. fi. ī. de edict. diui Ad. toll. dum ponit differentias inter remedium illius legis, & hoc interdictum.*
e *Contra. l. ij. C. ubi in rem act. cont. Bar.*

LEX II.

SI EX EDICTO. Qui habet bon. pos. debet intentare hoc interdictum, ut constituatur possessor. Per hãc l. dicunt quidam, q; interdictum illud non habet locũ, nisi pro rebus quas posidebat defunctus, sed aliter est ueritas, ut dixi ī. l. prox.

LEX III.

1 CONSTAT. † Exceptio dominij quæ requirit altiorem indaginem, non obstat agenti inter
a dicto adipiscendæ possessionis, sed ei debet per iudicẽ reseruari. Opp. reg.[a] dolo facis. ff. de doli excep. & de reg iur. in vj. c. dolo. dicunt quidam q; illa reg. non habet locum in poss. gl. l. j ī. tit. j. & ibi dicam. hic gl. dicit
2 melius, † quòd in possessorijs habet locũ illa exceptio, dolo facis, si aliquis est paratus incontinenti probare, secus si illa exceptio requirit altiorem indaginem, quia tunc reseruatur. Ita loquitur hic, & hoc probat tex. hic manifestè, ibi, omnibus frustrationibus, &c. quasi dicat, reiectis omnibus, quæ dilationem inducerent, & frustratoriam Ideò no. bene hãc legem. Pro hoc facit, quod no. ff de iud l. si de ui. & ī. de edic. diui Adr. tol. l. fin. l. si is, à quo. in princi. ut in pos. leg. & quod dicam in l. j. ī. tit. prox.

ADDITIO.

a *Reg. Vbi hic glo. dicit melius. Not. quòd in interdicto adipiscendæ possessionis, admittitur exceptio dominij, si incontinenti uult probare, Bar. hic. & in d l. si idem. hic allegat. in glo. & Imol. à. l. si socer. §. Lucius. ff. solut. matri.*

Quorum legat. Tit III.

Dictum est ī. de interdicto adipiscẽdæ possessionis, qd est generale, sequitur de alio interdicto adipiscendæ possessionis, quod est singulare, & denominatur à principio interdicti, scilicet quorum legatorum.

LEX VNICA.

2 *Hæredis assensus post aditam hæreditatem non impedit interdictum, quorum legatorum.*
3 *Legatarius si accipiat sua autoritate possessionem rei legatæ uacantem, non amittit ius suum.*

1 HAEREDI. † Hæres cõtra legatarium possidentem habet hoc interdictũ, ut sibi possessionem restituat, ut posit Falc. retinere. Opp. & uidetur q; hoc interdictũ competat etiam succedentibus ab intestato, ff. quãdo dies leg.
2 ced. l. ii. & l. j §. ad eos. ad leg. falc. Sol. fateor, & quod hic dicit, suppletur per illam. † Opp. hic innuitur, q; hæredis consensus impedit hoc interdictum. Cont. ff. eo. l. j §. quod ait. Sol. Fateor q; hæredis consensus, post aditam hæreditatem impedit, secus si ante, ut in cont. Opp. l. j. §. si quis ex mortis. ff. eo. Sol. Aliud in donatione causa mortis, quàm in lega-
3 tis, & fideicom. Ratio ibi patet. Opp. & uidetur † q; legatarius accipiendo possessionẽ sua autoritate amisit ius suum, ī. de lega. l. non dubium. Sol. Si legatarius accepit possessionem sua autoritate, post eam apprehensam per hæredẽ, perdit ius suum, ut in cont. Secus si acceperit eam uacantem, ita loquitur hic. Opp. non est dubium quòd lex Falcidia resecat legata in totum, l. j. in prin. ff. ad leg. falc. Malè ergo facit hæres, qui uult reuocare totam possessionẽ, ut retineat par-
4 tem, reuocat enim quod restituturus est, & sic obstat † exceptio[a], dolo facis. Gl. dicit q; illa regula non habet locum
a in possessorijs. gl. l. si quis conductionis ī. loc. & ff. de ui & ui arm l. j §. qui autem à me. Dic q; in interdicto recuperandæ possessionis, non habet locũ regula, dolo facis, quia spoliatus ante omnia debet restitui, l. si quis ad se. ī. ad leg. Iul. de
5 ui. no. in l. j in prin. ff. de ui & ui arma. † In interdicto uerò adipiscendæ possessionis, est distinguendũ, aut ille qui opponit, est paratus probare incontinenti, aut non. Habuistis ī prox. & ibi dixi. In interdicto uerò retinendæ, dic ut l. si fundo. §. fin. de acq posse. & plenius l. naturaliter. §. nihil eo. tit. & ibi per me.

ADDITIO.

a *Exceptio. Bal. post gl. l. j. in prin. ff. eo.*

Vnde ui. Tit. IIII.

Dictum est ī. de interdicto adipiscendæ possessionis, sequitur uidere de interdicto recuperandæ.

LEX I.

2 *Interdicti unde ui natura, caussæ, & effectus, per omnes numeros intelligentur.*

a RECTE.[a] † Pro defendendis rebus, licet uim
1 ui repellere cum moderamine inculpatę tute-
2 læ. No. q; licet uim ui repellere. No. q; † licet u-
b nicuiq; se defendere[b], non solùm personam, sed etiam res, ff. ad leg. Aquil. l scientiam. §. qui cum. Opp. quòd etiam posidenti non rectè licet uim ui repellere, l. j. §. qui autem ui. ff. eo. tit. De ui & ui ar Gl hic ponit multas solutiones, quarum quædam sunt ueræ, & pro earũ declaratione dic, Aut quis posidet iustè quo ad omnes, & sine dubio licet uim ui repellere, quo ad defensionẽ, ut hic, & ff. eo.

3 & ff. eo. l. j. §. uim ui. † Aut posidet iniustè quo ad eum, qui uim infert, & tunc aut infertur incontinenti, & non licet resistere,* l. iij. §. eum igitur. ff. eo. Aut ex interuallo, & licet resistere, l. j. qui autẽ à me. ff. eo. Aut uis infertur ab alio, à quo iniustè posidet, & tunc indistinctè licet resistere, l. j. in fi. ff. uti poss. & l. seq. eo. tit. Ex hoc habes expeditam primam glo. excepto uno uerbo, quod tibi recitabo per quæstiones. Opp. l. scientiam. §. qui cùm aliter. ad leg. Aquil. Sol. Licet uim repellere ad defensionem, & nõ ad
4 uindictam, ut in cont. † Iis præmissis uenio ad quæstiones, & quæro, utrũ ille, qui posidet, ui, clam, uel precario, posit uim ui repel
c lere.[c] Gl. quæ hic est, uidetur dicere q; non. Et uide gl. j. ali bi tenet istud expressè, q; qui posidet ui, clam, uel precario, posit uim ui repellere, l. j §. interdictum autem. ff. uti pos Inst. de interd. §. retinendæ. quas gl. Dy. reprehendit, quia nulla lege reperitur cautum. Et ita hic
d pertransit Cy. mihi uidetur q; in eo qui posidet precario,[d] non est dubiũ, nam eo ipso quod mihi denegat restituere, uidetur me spoliare, & ideò possum eum statim repellere, l. cùm fundum. ff. eo. & l. j. §. siue autem. ff. eo. & quod ibi no. & l. clam posidere. §. qui ad nundinas. & l. seq. de acq. poss. &
5 hoc etiam dicti doc. sentiunt, sed † in eo qui posidet clam, est aduertendũ, Quandoq; quis occupauit possessionẽ uacantem, tunc non licet sibi uim inferri, & sic posset resistere,* l sequitur. §. item. ff. de usuc.
6 † Quandoq; quis occupauit possessionẽ nõ uacantem clam, tunc quandoq; per occupationem priuat dominũ naturali * tantùm, tunc dominus reuersus, si nõ admittatur, potest inferre uim, nec licet sibi resistere. Ratio, quia qui eum non admittit, uidetur tunc sibi facere uim in ciuili. d. §. qui ad nundinas. & l. seq. Ita intelligo glo. §. interdictũ. & §. retinendæ. Quandoq; per occupationem claudestinam quis occupat possessionẽ naturalem &
e ciuilem, qd' cõtingit in fure[e], qui accepit rem mobilem, & tunc licet inferri sibi uiolentiã, & potest ab eo res auferri, nec licet sibi resistere. l. iij. ff. de fur. & l. itaq. ff. ad leg. Aquil. Venio ad gl. magnã, uidetur hic q; licet uim ui repellere
7 cum moderamine inculpatæ tutelæ. † Quæro, in quo consistat illud moderamen[f]? Glo. hic dicit, circa tria, primò circa modũ, secundò circa tempus, tertiò circa causam. Primo modo, si infertur uis cum armis, debet resiste re cum armis. Subdit tamen gl. in fi. multùm notabiliter, q;
f si inferens erat ita fortis[f], q; plus poterat cum pugno, quàm ego cum ense, tunc licet me etiã cum ense tueri, l. j. §. uim ui. ff. eo. & l. ut uim. de iust. & iur. Ego circa hoc breuiter do regulam, quã ponit l. scientiam. §. qui cùm aliter. ff. ad leg. Aquil. ut dicatur tunc fieri cum moderamine, quãdo aliter se tueri non poterat. Et intelligo aliter se tueri, scilicet ab iniuria. Hoc probo sic, Pro defensione rerum, mihi licet hominem occidere, si aliter mihi res salua esse non potest, l. itaq. ff. ad leg. Aquil. & ad leg. Cor. de sic. l. furem. Sed omnis iniuria corporalis maior est quauis reali, l. in seruorum. in fi. de pœ. Si igit' ab iniuria corporali me aliter defendere nõ posum, nisi occidam[g], licet occidere. Et eodem modo si me aliter defendere non possum, nisi percutiam, licet percutere. †
8 Et ex hoc determino quæstionẽ, quam hic formant doc. Si ego potui euadere fugiendo, & nolui, sed uolui resistere, an liceat? Et uidetur q; non, quia poterã me tueri aliter, scilicet fugiendo. Doctores hic distinguũt, Aut est persona cui fuga est uerecundia, aut non. Mihi uidetur indistinctè dicendũ, quem non debere fugere, nam aliquem fugatũ esse, est iniuria, l. item apud. §. j. ff. de iniur. ergo pro pulsanda ista iniuria, licet resistere. Et ex his habes quomodo deponere debent testes, quando uolunt probare aliquem fecisse ad sui
h defensionẽ.[h] Non enim habent necessariò dicere, quòd ille non potuit aliter euadere mortẽ, nisi occidendo, sed sufficit quòd dicant, q; ab aliqua personali iniuria aliter euadere
9 non poterat. † Secundò, consistit illud moderamen circa tempus, scilicet q; fiat incontinenti, l iij. §. eum qui. ff eo. Circa hoc est sciendũ, q; quandoq; fit iniuria circa res, & tunc
i incontinenti[i] dicitur etiã intra tres dies, d. §. eum igitur, & ibi no. Si uerò iniuria inferatur personæ, tunc debet fieri incontinenti in ipso actu, seu crimine flagranti, l. si ex plagis. §. tabernarius. ad l. Aquil. & ff. si qua. pau. fe di. l. j. §. cùm arietes. Circa hoc insurgunt dubia. Primò, an quis debeat expe
k ctare, quòd primò percutiatur,[k] quod uidetur, d. §. taber. Gl. tua determinat cont. quia sufficit terror armorũ, l. iij. §. qui armati. ff eo. Istud est uerum, dum tamen præcedant signa & actus manifesti, quod ille intendebat offendere, & i-
l ste aliter se defendere non poterat. Secundũ dubium[l] est, quid si postquam quis est percussus, & incontinẽti percussit percussorẽ suum. De hoc dicã statim in seq. quæstio. Ter-
m tium moderamen[m], dicit gl. consistit circa causam, hoc est, q; fiat ad defensionẽ, non ad uindictam, ut d. l. scientiam. §.
10 qui cùm aliter. † Videndũ est ergo quando uideatur fieri defensio, & quãdo uindicat. Ioan. antiquus glo. dicebat, qd' fit incontinenti, semper dicitur fieri ad defensionẽ, d. l. si ex plagis. §. taber. & ibi gl. uidetur inclinare in istam sententiã. Gl. hic uidetur dicere cont. scilicet q; ex qualitate personarum, & factorum debet præsumi, ad uindictam, uel ad defensionem. Et secundũ gl. ex hoc dico, q; si aliquis te percussit, & tu post receptã percussionem insequeris eum, hoc uidetur fieri per uindictam. Secus si instaret, & te uellet ulterius percutere, ita ex factorum qualitate præsumitur, & no
n potest dari certa doctrina[n]. Restat quæst. quæ hic formatur,
11 in fi gl. † Quæro quid si me expulisti, & ego te expuli ex interuallo, an dolus cum dolo cõpensetur? Gl. tua dicit, quòd
12 non, secus quando fit incontinenti. † Ex ista gl no q; quando illico uiolentia infertur, quasi unum factũ reputatur. & ex hoc apparet, q; si plura maleficia cõmittantur inter aliquos in una rixa, q; contra ambos potest fieri una inquisitio, & una denunciatio de omnibus delictis, quasi unum factum reputetur, licet de omnibus puniuntur, ff. de iniurijs. l. prætor. §. si mihi plures. & l. libellorũ. §. q; si libelli. ff. de accus. & quod ibi no. ad Turp. l. j. §. si plura. Item ex hac gl. aduerte, quia cùm secunda uiolentia fit ex interuallo, secunda dicitur confirmare primã uiolentiã, dicemus in d. l. si quis
13 ad se fundum. ī. ad l. Iul. de ui. † Quando uerò fit incontinenti, non dicitur dolus cum dolo compẽsari, quia ille qui resistit, & possessionem suã incontinẽti recuperauit, facit lege permittente, & sic non cõmittit dolũ, & solus primus uenit puniendus, uidebitis ī. de excep. l. licet.

ADDITIO.

Pro concordia aduerte, persona uilis insultata ab aliquo habens facultatem fugiendi, & non aufugiat, & se defendendo occidat insultatorẽ, non punitur. Bar. in hac l. j. Sed alleg. contradicere in l. ut uim ff. de iust. et iur. Tu dic, licet uideatur contrarius, tamen non est, eò, quia in d. l. ut uim. se refert ad no. per eum in hac l. j. Vel l. ut uim. distinguit in eo qui timet uerecundiam, ut ille non puniatur, ita intelligitur hic. Si autem non timet, procedat quod dicit in d. l. ut uim. Præterea d. l. ut uim. nõ loquitur de persona uili. Pan. ita sensit in c. olim. de restit. spo. Sed opi. illam q; indistinctè non teneatur fugere, tenet Ias. d. l. ut uim. quam probat multis autoritatibus, & bene.

a *Rectè. Quid in foro conscientiæ. uide gl. in l. ut uim. de iust. & iu. Inno. in c. si uerò. el j. de sent. excomm. an liceat clericis. gl. xxiij. q. j. in fi. & quod no. in c. cum uoluntate. de senten. excommu.*
b *Se defendere. Nota, quando posidenti pro possessione licitum sit uim ui repellere. & uide quod ī. prox. sequitur. & Bal. hic in prin. adde quòd si sola pars possessionis est occupata, inuasa ratione residui, semper possum totum recuperare, ut no. Bal in l. data opera. ī. qui accus. & ibi etiam quid si naturalis tantùm est inuasa. & quod proximè sequitur.*
c *Repellere. Vtrùm qui posidet clam, uel precario, posit uim ui repellere, Bar. l. j. §. interdictum. hic allegata. & de posidente ui, Bar. ī. ea. l. in prin. Et an liceat clandestinum possessorem ex interuallo repellere, Bar. & Bal. l. si quis.*

l.si quis.ad leg.Iul.de ui.Sed quid si detinet non clam,sed ab alio, an poßit expelli à poßeßione,Bal.l.ij.§.si necessarius.si uen.nomine.gl. & doc.c.significasti.in ij.quinterno,in l.fi.* de ho.el grande.per modernos.

d Precario.Bal.in disputatione sua, quæ incipit, accusatus de ui turbatiua. & Bal d.l.si quis.uersi.opp.quarto.ĩ.ad l.Iul.de ui.& Ang.l. à diuo. §. si post.ff.de re iud.& Ro.l.clam.§.qui ad nundinas.de acq.pos.

e Fure.Quæ res furtiua potest à fure auferri, adde l. si quis in seruitute. ff. de fur.& ibi gl.& Bar.& gl.l si quis intentione.gl.mag.ĩ.eo.alleg.gl. primam,quando licet sine iud.se uindi.quoq; sequitur Bal. l. si quis in tantã, Bar.ĩ.hoc tit.

f Fortis.Bal.l.furem.ff. de sica. & l. ut uim. ubi ponit cautelam quòd dicat quòd clamauit.ff.de iust.& iur.

g Occidam.Cont.Bar.l.ut uim ff.de iust.& iu. Sed cum opi. Bar. tenet Gemi.& Pet de Anc.cle.j.de ho.cùm periculum sit in fugiendo, propter casuram & timorem.& ibi gl.& gl.c.suscepimus.de ho.& Bal.hic alleg.fi.& Bal.l.j.s̃.de ædil.act.per doc.c.olim.el j.de res.spo.& Bal c.Ray. Adde pulchrum consilium Bal. ubi ponit quando quis teneatur fugere, & quando quid dicatur fieri incontinenti,consi.ccxj.iiij. lib. & per eundem consi ccccxxx.j.uol.

h Defensionem.Quid si accusatus de homicidio dicat, ꝙ ad sui defensionem occidit, & ita probat per testes, an uideatur sufficiens excusatio? Dic ꝙ non,sed requiritur ꝙ dicat,ad necessariam sui defensionem,aliàs non probat.Bal.l.j.s̃.de confes.Lud.no xix.Bal.consi.quod incipit,Maßiolus. Habeo consilium Bar.quod incipit,quidam Maßiolus.l.fi.qui istam quæstionem ponit.Bar.l.solam.de test. uidelicet ꝙ si testis dicat, ꝙ fecit ad sui defensionem,probat,si non fuit interrogatus de causa scientiæ. c. j. §. si quis uerò,& c.de pa.tenẽ & Bal.l.solam.de testi.& l.si quando.eo.tit. & Pet. de Anc.cle.j.de homi.Bal & Flor.d.l.scientiam.& l. quemadmodum.§.si nauis.ad l.Aquil.Et ibi Bal.& facit l.scientiam.§.qui cùm aliter.eo.tit.

i Incontinenti.Quando dicatur incontinenti, Bal. circa prin. qui idem uidetur tenere,Cy.& Bal.l.cùm antiquitas.s̃.de test.dicit,ꝙ antequam ad actus extraneos diuertat,per doc.c.olim.el j.de rest spo.

k Percutiatur.An quis debeat expectare ut percutiatur,doc.c. olim. el j. de rest.spo.ubi de hac materia.Et idem no.l. iij §. qui armati. hic alle. & est l.iij.s̃. quando lice.sine iud.se uindi. & l. multas. de liber. cau. & quæ ibi scribuntur.& Bal.hic.

l Dubium.Quando dicatur fieri ad defensam,& quãdo ad uindictam, Bal. l.iij.per illum tex.ĩ.de sicar.

m Moderamen.Bar.d. §. tabernarius.glos.c.significasti.de homi.& Sal.l.ij. ĩ.de sicar.

n Doctrina.Dicit Bal.c.j.in prin.de pa.tenẽ. ꝙ offensor non præsumitur defensor,nisi probet.tex.est ibi.Subdit tamen, ꝙ qui excedit modum in defendendo se,punitur de excessu,& sic mitius.Alex.& Io.And in nouella. c.significasti.de pœn.& remis.Et sic uidetur inferri ex hoc dicto, ꝙ si defendo me,& habeo aliam facultatẽ uulnerandi offendentem me, tamen ultra uulnus quod sibi intuli,si eum etiam occidi, non debeo puniri de occiso,sed mitius.Et hoc clarè determinat Io.And.in add.ad Spec.rub.de homi.& ibi refert Vbertum de Bobio hanc q.disputasse,& tenuisse,ꝙ non teneatur,per l.Grac.ĩ.de adul.& c.olim.el j.de restit.spo.& pro opi.Ioan. And.& ad prædicta uidetur l.si adulterum cum incestu. §. imperator. de adul.quem tene menti.Adde Lud.l.cùm mulier.ff sol. mat. & in sing. suo quarto & sic punitur arbitrio iudicantis,& idem Bal.c.j. §.si quis uerò. de pa.iur.fir.l.fi.el j.uide tamen Bal.l.j.quæ sit longa consue. ĩ. & Bar. l. iij §.fi.de ali leg.l.diuus.maximè circa fi. de sica. & hanc q. format etiam Bal.in repe.huius l.in ix.q.alleg.d.l si adulterium. Et adde hic, quod dixi statim in fi.huius l. post Bar.secundũ Pet. de Anch. & ꝙ quis puniatur de excessu pœna mortis,est tex.& ibi Bal.l.j.ĩ.de emen.ser.& Bal.l. ut uim. & gl.c.significasti el ij.de homi.& Sal.l.ij.ĩ.de sica.Inn. c. si uerò. el j. de sent.excom.& Bal. & Fl.d.l.scientiã.Pet.de Anc.in cle.j.de homi. post gl. ibi.& dicit ꝙ probata aggressura, & insultu,si insultatus incontinẽti percutit,semper non præsumitur ad defensionẽ.c.significasti.de homi.& d.§. tabernarius.& Cy.hic dicit,ꝙ inspicienda est conditio personarum & insultantis & insultati, ut modò ad defensionem, modò ad ultionem præsumere debeamus.Et hoc tenet Bal.hic secundũ eum,& gl.d.cle.j idem sensit ibi,per circunstantias.Vbi autem de circunstantijs non apparet, probato insultu cum armis,maximè secuta percußione post insultum, quicquid in continenti durante rixa insultatus egit percutiendo aggressorem, præsumitur ad defensionem, & sic credit intellexisse glossatorem, & quod no. xiij.q.j.in summa.Quid iuris si quis moderamen excedat non ex proposito? Dicit ꝙ non tenetur.Secus ergo si ex proposito,& tunc credo ꝙ non teneatur, nisi de excessu, c. olim.de rest.spo.Pet.de Anch. Et de hoc ult. excessu,adde quod dixi post Bar.s̃.in hac l.Item adde Bar.hic Inn.c olim el. inuoluit.de rest.spo.& Bar.consi.Vanutius.Bal.l j s̃.quãdo licet sine iud. se uind.Et Bal.l.j.ĩ.de sica.& ibi tex.in l.quacunq; §.j.ad l. Aquil. & c.si perfodiens ibi gl.in uer.legibus secul.de ho.& gl.xxij.q j.in sum. & Bar. & Bal.l.si ex plagis.§.j.ad le.Aqui.& d.l.quacunq; & Bal.l.multus.de li. cau.& l ut uim.de iust.& iur.Bar.l.ut uim.in fi de iust.& iur. An si poteras fugere,& non fugisti, utrùm tenearis? Et distinguit aliud in Pisano, quòd non teneatur,si non fugit,quia timet uerecundiã,aliud in Florentino qui est uilis,& non timet uerecundiam,quia ipse tenetur.Et hanc opi.refert tenuisse Cy.hic.Bal.consilijs proximè alleg.

LEX II.

VIPVLSOS. Hoc interdictum est annale, & non datur contra hæredes,nisi quatenus ad eos peruenit Opp.l.j.in fi.ff.co.Sol.De eo quod peruenit,datur perpetuò, de eo quod non peruenit,datur intra annum.Opp.l.licet.ĩ.de excep. Sol. Ibi excipiendo,hic agendo.Opp.s̃.ne ex delict. defun.l.j. Sol.Ibi lis erat contestata cum defuncto,hic non.

LEX III.

AVTORITATEM. Per rescriptum principis uiolenta possessio non confirmatur. Extra glo. op.illud quod modicè lædit aduersarium, rectè potest impetrari,l.quoties.de preci.Imp.off Sed hic per rescriptum solùm auferebatur interdictũ, quod est momentaneæ possessionis,& sic modicum lædit.s̃.si de mo. pos.fue.ap.l.j.ergo potest concedi.Sol.Illud est in odiũ uiolenti.Et tene menti istam l. quia si aliquis occupat aliquã terram, uel possessionem per uim, & facit sibi posteà à suo su-
a periore concedi, non prodest[a] sibi, quin spoliatus sit restituendus,& fortè concessio non ualet,quod uidi iam, C. de fund.pat.l.ij.uel de fund.rei priua.non recordor ubi.

ADDITIO.

a Prodest. No.quòd tenens aliquã terrã per uim,licet eam posteà impetret à superiore,nõ tenet.quod no.cõtra magnũ Gui.& idẽ Bal hic,facit l j.ĩ.de fun.li.lib.xj.& l.ij.ĩ.de fun.pat. Vide tamẽ Sal.et Fl.l.uniuersis.s̃ de prec. Imper.offer.& Bal.l.j.in prin.ĩ.de Carb.edic.& Inn.rub.de uer.ob.

LEX IIII.

1 SI DE POSSESSIONE. Expellẽs † aliũ de possessione,potest accusari criminaliter,& conueniri ciuiliter hoc interdicto,& tenetur de fructib. perceptis & per-
2 cipiendis. † Gl.hic quærit[a],quid si res intereat eo modo pe-
a nes inuasorẽ, quo esset interitura penes possessorẽ, quid releuet? Gl.respon. ꝙ tenetur de interitu,* ff. eo.l. pe. & l. si ui à me. & s̃. quod met.c.l.j & ff.eo.l j.§.rectißimè.Cont. ff. quod metus causa.l.si cum exceptione.§.quod si homo.Sol.ibi ideò,quia tenebatur ad triplũ,ideò releuabitur, ut non teneatur de interitu. opp.l.j. §. qui autem. ff. eo. ubi dicit ꝙ prædo non tenetur, nisi ad id quod haberet possessor,sed subaudi ibi,& ad aliquid plus, ut glo. mirabiliter dicit.

* Interitu. Idem in promissore, uel legatario: l nemo. §. j. de uerb.ob.l.si eũ seruũ. ff si cer. pet. In depositario tametsi in mora fuerit,secus est: l. si plures. in fi. ff.depos. I.Conc.B.

ADDITIO.

a Quærit.Quid ueniat in hoc interdicto,adde quòd etiam ista causa possessionis est priuilegiata,etiam in hac restitutione damnorum.l. si quis ad se. ĩ.ad leg.Iul.de ui.& ibi Bar.in prin.

LEX V.

INVASOR. Hic est aduertendum, hucusq; tractauit Imperator materiam interdicti unde ui. In hac lege seq. ponuntur aliquæ constitutiones contra uiolentos,nec pertinent ad interdictum unde ui, sed habent materiã separatã, & sunt constitutiones multùm notabiles, utiles, & singulares,ideò

aduerte bene, quòd hæc lex legitur duob. modis, & secundũ ueram lect.h.d. Qui inuadit rem possessam ab alio,prædicta leg.pœna punitur, qui inuadit posses. uacantẽ, ad eius restitutionem ex hac cõstit.tenetur.h.d.gl.mag. quæ est hic,fuit additio,& libri antiqui non debent eam habere. Opp.à diuisione, ꝙ iure ueteri hæc lex non procedat, quia contra inuasorem nulla pœna erat statuta per interdictũ, & si qua erat,non erat legitima,sed de iure prætorio.Item finis non procedit,quia patitur pœnam,qui occupat possessionem uacantem,ĩ.eo.l.fi.Huius timore hæc lex legitur tribus modis principaliter, primò ꝙ tota loquatur de iure antiquo, & secundũ hoc in fi. agetur ad possessionẽ rei uen. Alij dicũt ꝙ tota loquatur de iure nouo,l. si quis in tantã. l. cùm quærebatur.ĩ.eo.& quod ibi dicitur de pœna,est ideò, quia actor hoc petebat,sed hic actor nullam pœnam petebat. Tertia lect.est, & istam tene, quia est magis notabilis, ꝙ principium loquitur secundũ iura antiqua, finis est constitutio noua.Nam condictione ex lege ista,inuasor possessionis uacantis cogitur ad restitutionem. Dices tu, ad quid est bona hæc constitutio? uidetur quòd ad nihil. Nam ista constitutio competit domino,quando propter eius incuriam uel errorem loca uacabant. Vnde habet probare se dominum necessariò,& possessionem uacantem ab eo. Istud enim sufficeret in rei uendicatione,quia probando se dominũ, obtineret? Rñ.in hoc possessorio proceditur magis summariè, nec requiruntur probationes ita liquidæ, sicut in rei uendicatione,ut dixi s̃.tit.ij.l j.& eo.l.prox.& l.momentariæ. Item uidetur ꝙ hæc constitutio sit inutilis,per l.ult.ĩ. eo. Respon. illa loquitur quando quis dolosè occupauit possessionem uacantem,hic quando non dolosè, & iste est uerus, & sanus intellectus istius constitutionis.

LEX VI.

1 Qui autoritate superioris temerè impetrata poßeßionem inuadit, debet omni suo iure priuari.
5 Citatio quantùm ad primum decretum,potest incipere à procuratore.
6 Executio quãdo fit in ea.re,de qua est iudicatũ,nõ reqritur citatio partis.
10 Delictum tutoris,uel curatoris ab initio delinquentis,nocet pupillo.
12 In poßeßorijs recuperandis,non habet locum exceptio dominij.
13 Condictio ex hac l.quando sit personalis,& quando in rem scripta.

1 MEMINERINT. †[a] Si autoritate rescripti iniusti,uel iniustæ sententiæ,quis possessionem ingreditur,suo iure priuatur,& delictum administratoris non nocet minori,sed ipse punitur, & spoliatus iniustè autoritate iudicis ante omnia est restituendus.* Diuiditur in duas partes:primò quãdo quis suo iure inuasit: secundò quando administrauit nomine alterius.
2 Secunda ibi,si autem. Ex prima parte no. † ꝙ qui autoritate superioris temerè impetrata possessionẽ inuadit,debet omni suo iure priuari. Alia notabilia colliguntur in prosecutione materiæ, licet gl.nõ bene tetigerit.Sed Ros.cõmentauit, & glossauit omnes constitutiones contra uiolentos,ut habetis per eum, & bene. Opp.ad istud principium,dicit conueniendos dominos locorũ esse, &c. Si erat dominus, ad quid poterat ipse conueniri? Videtur ꝙ ad nihil,quia ipse posset à quolibet alio uendicare,l.in rem.de rei uen.ergo multo magis detinere.Huius timore exponit gl.dominos,scilicet putatiuos. Vel dic dominos, id est, possessores, præsumuntur enim domini ex eo quod posident,secũdum Plac.* Vel dic poterat conueniri hypothecaria,uel publiciana,* in realibus, uel personalibus actionibus non curo. His præmissis quæro, quid continebat istud rescriptum, uel sententia.de quo hic fit mentio. Tres opi. sunt in gl.Prima, ꝙ continebatur aliquid pertinens ad litis ordi.Secunda,quòd continebatur aliquid pertinens ad litis decis. Tertia ꝙ continebatur aliquid pertinens ad litis executionem.Ad primũ dico, ꝙ rescriptum continebat delegationem iudicis,ut quia cõmittebat alicui iudici,ut de eo cognosceret, uel citabatur pars,ut ad iudiciũ ueniret. Vide gl. uulgato.Hoc non placet, quia cùm tale rescriptũ seu sententia,de occupatione possessionis nihil dicat,ista iniuria non oriebatur ex eis, sed ex malitia occupãtis,& sic isto casu hæc lex nõ uidetur loqui, sed habet locũ constitutio sequens. Secundò dicitur, ꝙ cõtinebat aliquid pertinẽs ad litis decis.ut puta,dicebatur in rescripto illi esse possessionem restituẽdam, uel illum habere iustam causam.uide gl.Istam secundã lect. uidetur uelle tenere gl.j.hic posita,in positione casus. Hoc idẽ tenet in l.miles.§.iudicati.ff.de re iud. Sed licet ista lect. pos-
b sit esse uera in se, [b] non tamen puto ꝙ sit necessaria, nam licet quis habeat ius,si ingreditur autoritate sua, punitur per edictũ diui Marci,l.extat.quod met.cau. Vnde ista constitutio non fuisset necessaria. Est ergo tertius modus legendi, quòd hic continebatur in sententia, quòd liceret ei ingredi
c possessionẽ sua auto.[c] tamen hoc facere non debet parte nõ citata, aliàs hac cõstitutione tenet. Hæc est uera lect. quæ colligitur ex eo quod ĩ. sequitur in gl.quid si iudex,uel imperator,&c. Sed contra hanc lect. op. Iustè posidet, qui autore prætore posidet,l.iustè.de acq.pos.Rñ.Illud est uerũ, quando iudex iustè interponit autoritatẽ suam parte citata, negotio legitimè discusso,& ita debet intelligi opi.Hug. hic posi-
3 ta. † Si autẽ iustè non iudicauit,& iuris ordine non seruato, qui illam possessionẽ ingreditur, punitur hac constitutione.l.prox.glo.mag. in q. quæ fiunt super tempore, & ista est uera,quam omnes tenent. facit ad hoc s̃. cõmit. uel epistol. l.fin.& ante.Opp.pars potest concedere licentiã ingredien-
4 ti sua auto.ut ĩ.de pig.l.iij. † Sed quod facit iudex,uidetur facere pars,l.si ob causam.ĩ. de euict. & l. j. si in caus. iud. & de pig.act.l.cleg.in prin.ergo,&c.Sol quod facit iudex,uidetur facere pars, uerum est,si facit legitimè,sed hic non fecit legitimè,quia fecit parte non citata,ergo,&c.ut s̃.cõmi. uel epis. l.fi.& antep.Quæro dicitur hic,dominos locorum esse conueniendos,& si non reperiuntur,procuratorẽ, & actorẽ esse conueniendos,aliàs quærendos. Vtrùm hoc sit uerũ indistinctè,uidelicet ꝙ primò dominus debet citari, & in subsi-
5 dium procurator. † An uerò citatio posit à procuratore[d]
d incipere,tex.uidetur dicere ꝙ sic,l.j.circa prin.ff. de lib. agn. Cont.s̃.de proc.l.cum qui res.& ibi tangitur per doc. tutior est practica,ꝙ citatio incipiat à domino,ut hic uides.Gl hoc no.in c.causam quæ.ex. de dolo & contuma. tamen puto ꝙ
e sufficiat[e] si citatio incipiat à procuratore, quantùm ad primum decretũ, quantùm uerò ad secundũ decretum, quod affert præiudiciũ,non sufficeret.l.hoc amplius.§.fi.& l.seq.ff.
f de dam.infec.Quæro,dicit[f] hic actores,&c.de quo actore loquitur. Quidã intelligunt hic in persona, quæ constituebat actorẽ,ut in uniuersitate,uel tutore,uel curatore, qui actorẽ relinquat,alij intelligunt in actore,uel castaldione, tene quã uis,non curo,quia utraq; est bona. Procedo ulterius, dicit hic,ad insinuandas sentẽtias quæro, quid est hoc dicere.gl. hic dicit in positione casus,ꝙ isti procuratores & actores,requiruntur in hoc ut notificent domino.Ros.dat huic legi aliam lect.mirabilem, & notabilem, dicit ꝙ quãdo sententia insinuatur,hoc est,coram iudice producit,& petit mandari executioni,debet citari pars,dñs,uel procurator eius, aliàs si fieret executio parte non citata, incideret in hanc constitutionem.Ita dicit ipse,quod est notandum.Cy.l.ab executione.s̃.quo.appel.non reci.dicit idem,quòd in executione debet pars requiri.Inn.cont.de appel.c.ex ratione. ubi dicit,ꝙ in executione,non est citanda pars. Ego pono multùm latè
6 in l.à diuo Pio. §. in uenditione. ff. de re iud. Et † ueritas est ista,qa si executio fit in alio, quã in eo,de quo est iudicatũ, quia quis est condẽnatus in pecunia, & pro pecunia capiũt res aliæ,uel pro una re, quæ fortè non reperit, capiatur alia, tunc cognitio debet ibi adhiberi,scd'm formã l.à diuo Pio.§. in uend.ff.de re iu, meritò pars citabit.sed si fiet executio in

* Restituendus. No. Bar. l. fin. nu.xj.xij.s̃.de compensat. I.Conc.B.

* Plac. Accurs. ex eiusdẽ Placen. senten. idẽ repetit, glo. in uacuam.in fi.l. cũ res.l.de probat. Quæ sententia maximè uera est, si nemo se eiusdem rei dominũ asserat:Bar. l. cũ res.nu.v. eo.de proba. I.C.B.

* Publiciana. Quæ fingit aliquẽ usucepisse, quod non usuceperat: §. sed istæ quidẽ.Inst. de act. I.C.B.

illa eadem re de qua sententia lata est, tunc non requiritur
7 quòd citetur pars. ita intelligo Inn. quia non potest lædi. †
g Hoc præmisso,[g] quãdo quis ingreditur possessionẽ sua au-
toritate ex permissione iudicis exequentis. Si quidẽ hoc fa-
ciebat licitè, quia pars non debebat requiri, non incidit in
8 hãc constitutionẽ, l. iustè. de acq. pos. † Sed si iudex faciebat
iniustè, tunc incidit in hanc constitutionẽ, secundũ lec. Ros.
& hoc est uerum, si autoritate sua ingredit, sed si per execu-
torem sibi traderetur, non haberet huic expulso succurri
per appellationẽ, secundũ formã l. ab executione. s. quo. ap
9 pel. non reci. † Vltimò quæro, qualiter formabitur libellus
in hoc prin. Rñ. tu debes narrare, quõ ille autoritate rescri-
pti, uel sententiæ impetratæ temerè intrauit possessionẽ tuã,
te non citato, uel requisito, uel procuratore tuo, quare petis
eũ priuari omni iure, quod habebat in illa re, seu pro illa re,
nõ emẽ est priuatus ipso iure, sed debet priuari per sententiã.
h Venio ad secundã partẽ[h] huius l. opp. † q̃ delictũ tutoris,
10 uel curatoris noceat minori, l. Polla. s. de his qui. ut indig.
Sol. hic ab ipso initio deliquit, unde nomine pupilli non po
test dici esse factũ, quia delictũ nõ uenit in administratione,
l. si procurator. ff. de cond. indeb. ibi aũt ab initio agebat le-
gitimè, & sic nomine pupilli factum dicit, qd' tamẽ plenius
dic ut ibi dicã. Opp. dicitur hic, sinautẽ habito plerunq̃ col
ludio, &c. Innuit ergo q̃ tutor, uel curator colludendo cũ al
tera parte possessionẽ inuasit, & sic alia pars dolũ participa-
uit, ergo de dolo non potest conqueri, nec habere cõdictio-
nem ex hac lege, ut s. de transl. cũ donationis. Huius timo-
re dicit Roffredus, q̃ hic fuit habitũ colludiũ inter seipsum,
non cũ aduersario. Puto q̃ ipse bene sentiat, nam hic tex. di-
cit, sinautẽ habito plerũq̃ colludio, &c. No. q̃ dicit plerũq̃,
quasi dicat, quandoq̃ fit colludiũ non interueniente parte.
i Ex hoc ego dico[i] q̃ ad esse istius constitutionis, non requi-
ritur q̃ probet q̃ tutor, uel curator cum aduersario collusе-
rit. Sed hoc timens Imperator hanc cõstitutionẽ facit. Et hoc
11 etiã sentit gl. hic, quæ dicit idem, secundũ Pylleũ. † Quæro,
qualiter formabitur libellus in secunda parte huius legis?
Rñ. una est accusatio criminalis contra tutorẽ, uel curatorẽ
hoc facientem, & ista potest competere pupillo, in cuius læ-
sionem hoc factũ dicetur. Itẽ posset competere spoliato, qui
ex hoc dicitur læsus. Alia est actio ciuilis, scilicet cõdictio ex
l. ista, quę datur contra ipsum pupillũ, ad quẽ peruenit pos-
12 sessio, ut possessionẽ restituat. † Circa hoc quæro utrùm cõ
tra agentẽ condictione ex hac lege ad possessionẽ, possit op
poni exceptio dominij. Rñ. q̃ non possit, per reg. generalẽ,
q̃ in possessorijs recuperandis non habet locũ exceptio do
minij, quia spoliatus ante omnia est restituendus, l. si quis. j.
ad leg. Iul. de ui. & l. j. circa prin. & ibi no. ff. eo. Secundò per
tex. huius l. ubi dicitur, illico quidẽ possessio ei, à quo est ab
lata, reddat. Ex eo quod dicit, illico, apparet quòd quæstio
dominij, uel exceptio, dolo facis, nõ habet locũ. Etiã hoc sen
tit gl. quæ est super uer. reddatur. In eo quod dicit, saluo iu-
13 re pupilli in uendicando, ergo illud ius debet reseruari. †
Quæro, utrùm cõdictio ex hac lege sit personalis uel in rem
scripta. Rñ. inquãtùm cõdictio ex hac lege datur ad pœnã,
hoc est, quòd quis suo iure priuetur, uel tutor puniatur, est
personalis sine dubio. Inquantùm datur ad recuperandum
possessionẽ, uidetur quòd sit scripta in rem. Quod apparet,
quia datur contra pupillũ, ad quẽ peruenit possessio facto
tutoris, licet non dicat hoc facere tutorio nomine. Pro hoc
facit regula quæ est q̃ interdicta omnia sunt in rem scripta,
l. j. §. pe. ff. de interd. hoc autem relinquitur sub dubio.

ADDITIO.

Pro concordia aduerte, quãdo uiolentiã fecit tutor animo colludẽdi, uendicat sibi locum ista lex, meminerint. secundũ Bar. hic, contrarius tamen allegatur in l. j. §. si quis. ff. si quis ius dic. non obtemp. Sol secundũ ipsum Bar. si bene uideatur concorditer, dicit ubiq; unum, & idem, sed plus clarius loquitur in hac lege meminerint. nam uerũ dicit in d. §. si quis. Sed quando tutor colludat cum aduersario, præiudicat pupillo, quia etiam ad uersarius est in dolo, & ex dolo suo, nõ debet cõmodum reportare. Et ita dicit ipse Bar. hic, in l. meminerint. dum opp. & soluit secundũ Roffredũ, quia colludiũ fuit factũ inter seipsum, non cũ aduersario. Sic ergo clarè solue, Aut collusio fuit facta cũ aduersario, et p prædicta non fiet præiudiciũ, nec habet locũ dispositio huius l. et ita procedãt d. §. si procurator. Aut dicta collusio fuit facta cũ ipso tutore solùm, et procedat hæc l. meminerint.

a *Meminerint. Bar. consi. incip. missus in possessionem. & Pet. consi. cxviij. uidelicet quòd possessor non potest sua possessione priuari per iudicem, etiã citatus per generale proclama, l. fi. C. commi. uel epist. & ingrediens autoritate iudicis incidit in pœnã huius cõstitutionis, debuit enim possessor inquiri, & citari, ar. l. j. ff. de uent. inspic. Inn. c. cùm nommi. de concess. præbend. & Bar. consi. incip. in quæstio. uertente, coram capitaneo. Imo. l. à diuo. §. in uenditio. de re iud.*

b *Se. Si princeps rescribat talem esse mittendũ in possessionẽ, tamen non debet propria autoritate ingredi, fortius hic Bal. in prin. et l. j. si per uim, uel alio modo. & quæ ibi no. Bar. l à diuo. §. in uendi. ff. de re iud.*

c *Autoritate. Si iudex dicit in sententia, q̃ liceat actori ingredi possessionẽ, propria auto. an absq; alia citatione possit facere actor, hic per Bar. post gl. j. l. prox. in iij. parte. & Bar. post gl. d. l. in fi uer. sed pone.*

d *Procuratore. Bal. l. cum cler. s. de episc. & cle. & Bar. eo. tit. auth. item nulla cõmunitas. Pau. de Elea. cle. causam. de elec. per illum, dicit primò citandum dominum si reperitur in prouincia, aliàs cuetur procurator, si dimissit, quem dimittere tenetur, maximè post citationem de his qui mat. accus. pos. ca. j. de proc. ca. j. Pet. de Anch. ibi sequitur opi. Bar. sing.*

e *Sufficiat. Bal. Ang. & Sal. l. eum quis. s. de procur. & Bar. l. solent. ad fi. ff. de ali. leg. l. quamuis. ff. de dam. infec. & Bal. l item ait. in prin. ff. ex quib. cau. matr. & Pet. de Anch. d. l. causam. de elec. & Ant. c. causam. de dolo et contum. licet Pau. de Elea. d. clemen. causam. dicat hoc esse uerum, si dominus fuit absens, aliàs secus. & idem sequitur ibi Card & Fulg. d. l. cum qui. & Hosti. d. c. causam. de do. & contum. & Bal. l. j. uer sed quomodo. s. de sen. & Alex. d. l. eum qui. & Ang. auth. de hær. & fal. §. hinc nobis. & Imol. l. si finita. §. Iul ff de dam infec.*

f *Diciitur. Bar. l. solent. ff. de ali. & cib. leg. & tex. & Bal. l. j. s. de iure, & fac. ign. & Nicol. de Neap. l. defendente. ff de auto. tut. & quæ no. ad Bal. l. si causam. s. de executione. rei iud. & ad Bar. l. à diuo Pio. §. in uenditione. de re iud. Barb.*

g *Præmisso. Bar. l. j. si per uim uel alio modo, & quæ no. doc. l. iustè. de acq. poss. & uide suprà etiam in tertia lect. sed contra hanc l. j. in hoc facit c. ad petitionem. de accu. sed Sal. hic saluando gl. aliter loquitur. & uide Mod. Inst. de act. §. quadr.*

h *Partem. Vltra ista, & quæ no. Bar. l. j. §. si procura. circa fi. ff. si quis ius dicen. non obtempe. Adde quod dixit Spec. in fi. de contum §. fi. in fi. q̃ licet minor non compareat purgando contumaciã sui administratoris, tamen non poterit ex illa contumacia ei indici, uel pro debito capi. Ad quod l. neq; impuberes. & quod ibi doc. maximè per Ang. ff. de in ius uoc. Item expensæ quæ imponuntur ratione contumaciæ ueræ cessabunt, tunc in persona minoris, nisi esset doli capax, quòd possit multari, sed uenireet restituẽdus, ut no. in Spec. & no. in d. l. neq; sed ex cõtumacia ipsius tutoris, & amicorum & cognatorũ, de quibus fit mentio in l. hoc aũi. §. de dam. infec. & quod no. in l. apud Iul. ff. ex quib. cau. in pos. ea. & l. si minor ff. de bo. auto. iu. pos. posset peruenire ad missionẽ in possessionẽ ex primo decreto, in bonis minoris, ad quod uide quod no. mod. Inst. de act §. fi. & Ang. l. nemo carcerem.* Bal. consi. liiij. ij uo. Abb. consi xxix & xlviij. ij. lib.*

i *Dico. Cont. Bal. l. j. §. si procur. ff. si quis ius dic. non ob.*

LEX VII.

1 *Inuadens rem alienam, quomodo puniatur.*
2 *Audacia in bona parte posita laudatur, & permittitur.*
3 *Vi an ferentis pœna.*
4 *Qualiter masculinum concipit fœmininum.*
5 *Fœmina, quæ possessionem rei alienæ inuasit, punitur constitutione huius legis, si uerò rei suæ, an possit præiẽdere ignorãtiã istius iuris. 6. et 16.*

a 1 b I QVIS IN TANTAM. [a] † Qui possessionem rei suæ apud alium constitutæ inuasserit, eam restituet, [b] & dominio priuabitur.* Si uerò rem alienã inuasit, eã restituit, & in æstimatione condemnat. Gl. diuidit hanc l. in quinque partes. Tu uerò diuidas partes principales. Prima loquitur quando quis inuasit possessionẽ rei suę: secunda quando inuasit possessionẽ rei alienæ. Secunda ibi, si uerò alienarũ. Item prima subdiuiditur, primò loquitur de persona inuadẽte: secundò de re inuasa: tertiò de tempore inuasionis: quartò de pœna inuadentis, secũdũ gl. &
2 bene. Partes patent per gl. Notabilia sunt satis clara. † Opp.
hic damnatur audacia. Cont. imò uidet quòd audacia per-
mittatur & laudetur, l. Gallus. §. uidendum. de lib. & posthu.
Sol. Quandoq; audacia ponitur in bonã partẽ, ut quando
fit super bo. ita loquitur ibi. Quandoq; ponit in malã par-
tem, ut quando fit super delicto, ita loquitur hic. Opp. dicit
hic, furoris audaciã. & sic innuitur quòd furor punit. Cont.
l. diuus. ff. de off. præf. & l. infans. ad leg. Cor. de sicc. Sol. Ex-
pone hic furoris, id est, temeritatis. Non enim erat ita furio
sus, q̃ intellectu careret, sed erat furiosus, id est, superbus, &
c furibundus in malo. Opp. dicitur hic apud fiscũ, [c] uel apud
homines. contra illud dicitur apud me quod à me tenetur,
l. penes. ff. de uer. sig. Sed rem immobilẽ nõ dicit quis pos-
se tenere propriè, quia non potest teneri manibus, ergo ui-
detur q̃ ista lex nõ habet locũ in rebus immobilibus, quod
est contra casum. Inst. ui bon. rap. §. pe. ubi habemus istam l.
magis claram q̃ hic. Sol. quod hic dicit, apud, intellige, uel,
penes, & sic rem mobilẽ, uel immobilem cõprehendit. Po-
nit ergo hic, apud, largè, & impropriè. Opp. † q̃ dicit hic,
q̃ quis priuatur dominio. Cont. ff. uti pos. l. si duo. §. fi. quod
met. cau. l. si mulier. §. qui possessionẽ. Sol. Quandoq; quis
cõmittit uiolentiam expulsiuã, seu ablatiuã, & tunc habet lo
cum pœna huius legis. Quandoq; quis cõmittit uiolentiã
compulsiuã, & tũc habet locũ pœna quæ est ex edicto, quod
met. cau. l. si mulier. §. qui possessionẽ. ff. quod met. cau. Quã
doq; quis cõmittit uiolentiam turbatiuã, tunc habet locũ l.
si duo. in fi. ff. uti. pos. quia cùm illud sit minus delictum, nõ
punitur nisi circa possessionẽ. Sumus expediti de omnib.
gl. paruis, & de prin. gl. magnæ. Opp. l. qui uas. in prin. ff. de
fur. & ista oppositio fit in gl. magna, in fi. secundæ partis. Gl.
d dat hic & ibi, plures sol. Veritas est ista, ille qui aufert rem, [d]
priuatur omni iure quod habet in re. Ita loquit hic, non au
tem perdit actionẽ furti, quæ dabitur ad duplum uel qua-
druplũ. Illa enim non datur ad rem, neq; pro re, sed ad pœ-
nam. Ita loquitur l. cont.

VENIAMVS ad q. & gl. tua diuidit seipsam, & ideò non est necesse quòd diuidatur alio modo. & secundũ quod fuit diuisus tex. ista gl. quærit primò de personis, secũdò de reb. ideò primò quæro de personis. Dicit hic, si quis. Quæro, quid de fœmina, an teneat hac constitutione? Gl. dicit q̃ sic. de uer. sig. l. j. an masculinũ genus cõcipiat fœmininum. Dy. & Iac. de Bret. ponunt in l. j. ff. de uer. sig Cy. in l. quicun-
4 que. s. de ser. fug. & ideò non curo hic multũ insistere. † Sed
dicã solùm quantũ ad præsens expedit, q̃ si quidem tracta-
mus de fauore, masculinũ concipit fœmininũ, l. si qs ita ff.
de test. tu. Si tractamus de odio, aut profertur ab homine, &
non cõcipit fœmininũ, l. j. §. quare. de uen. in pos. mit. Si pro
fertur à lege, & tunc aut odiũ est rationabile, & cõprehendit
fœmininũ. Ita loquit hic, & l. si quis id quod. de iur. om. iud.
facit de neg. gest. l. iij. Si uerò tractamus de odio irrationabi
li, ut quòd quis ex facto alterius puniat, tunc secus, ut j. ad
leg. Iul. ma. l. quisquis. §. ad filias. Et ista sunt uera, qñ profe-
runtur in materia indifferenti, quæ cõgruit masculino. & fœ
minino. Nam si congruit masculino tantũ, non est dubiũ q̃
non continet mulier, ut in officio tutelæ, procuratoris, iudi
candi, & similia, l. fœminæ. de re. iur. Prædicta uera, nisi aliud
de mẽte proferentis appareat, Ista sunt multũ no. Sed dubi-
tatur, qualiter masculinũ cõcipiat fœmininũ, utrũ hoc fit ex
propria significatione, uel ex interpretatione extensiua. gl l.
j. de uer. sig. dicit quòd est ex interpretatione extensiua. Ita
etiam Dy. ibidem. & Cy. d. l. quicunq;. Idem dicebat Iac Bur.
hic. Ego autem dico sic, Nos habemus quædam nomina
merè masculina, exemplum, ut laborator, fructuarius, tunc
masculinum prolatum eo casu non concipit fœmininũ ex
extentione, l. pronunciatio in princip. de uer. sig. in eo dicit
porrigitur, quasi dicat extenditur per nos. Quandoq; ha-
bemus quoddam nomen cõmune, ut homo, tunc sine du-
bio comprehendit masculinum & fœmininum ex propria
significatione, l. hominis. de uer. sign. Habemus quædam
quæ sunt signa, ut quis, quisquis, quicquid, quicunque,
& similia, ista signa de se nihil important, nisi ratione adiun
cti. Aut ergo istud signũ profert cũ adiuncto masculino, aut
cũ adiuncto nomine cõmuni, aut simpliciter. Si cũ adiũcto
masculino, est idẽ quod dixi de masculino, ut porrigatur ad
fœmininũ ex interpretatione. Si cum adiũcto nomine cõi,
ex propria significatione cõplectit masculinũ & fœmininũ.
l. quisquis de uer. sig. Quãdoq; profert simpliciter, ut fuit in
casu legis nostræ, si quis in tantã. & tũc in dubio recipit de-
terminationẽ à nomine cõi, ut cũ dico, si quis, l. homo. & sic
de propria significatiõe, l. j. de uer. sig. in eo qd' dicit, cõplecti
tur, quod significat q̃ natura uocabuli hoc cõprehendatur,
5 non extensione l. si quis id qd' de iur. om. iud. † Quæro, qd'
de hermaphrodito? Dico, ámodo nõ est quæstio, qa siue in
calescat in sexu masculino, siue in sexu fœmININO, cõpi ehẽ-
6 dit hac leg. † Quæro, quid de milite, [e] & rustico? Dicit gl. q̃
e hac lege tenent, nec possunt prætẽdere ignorãtiã, quia inua
dere est contra ius naturale, l. uenia. s. de in ius uoc. Ita dicit
gl. & Ros. & Ia. sequendo eã dicit, q̃ inuadere possessionẽ rei
alienæ, est cõtra ius naturale, & procedit gl. nostra, sed inua-
dere pos. rei suæ, & credere sibi hoc licere, non est cõtra ius,
quod apparet, quia nõ puniebat ante legẽ istã, ut Inst. ui bo.
rap. §. pe. & sic milites, & rustici, qui possunt ius ignorare, p-
batis præsumptionibus, ex quib. ista iuris ignorantia præsu
meret, excusant, uel excusari deberent ab hac cõstitutione,
7 & idẽ in muliere. † Quæro, quid de pupillo [f] & adulto? Glo.
e dicit, si quidẽ est proximus infantiæ, non tenet, quia talis ę-
tas quod uidet, ignorat, l j. in prin. de fal. mo. postcà uerò te
netur, l. impuberẽ. de fur. nec restituit, l. si ex causa. §. nunc ui
dendũ. de mino. Ita dicit gl. Ros. hic, & Iac. de Are. Iac. Bur. in
telligunt istã gl. dicere uerũ in delicto, quod cõmittit cõmit-
tendo, seu faciendo. Si uerò delictũ, cõmittitur omittẽdo seu
negligendo, tunc minor xviij. annis excusat, ut in auth. si ca
8 ptiui. s. de episc. & cler. quod est no. † Item quod gl. hic dicit,
q̃ minor non restituit, intellige qñ inuasit dolo, sed quan-
do inuasit credens sibi licere, tunc haberet restitutionem in
9 integrum, l. j. s. si aduer. delict. † Quæro, an patronus inua-
dens teneatur liberto hac constitutione? Dicit glo q̃ non,
quia infamat saltẽ de facto. Tu dic, aut agit cõtra eum, quasi
dolo occupauerit, & uerum dicit gl. aut quasi occupauerit
culpa, credens sibi licere, tunc cùm nulla infamia contineat
10 de iure, nec de facto, dabitur contra patrẽ & patronum. †
Quæro, quid econuerso, an patri & patrono
detur contra filium & libertũ? Gl. q̃ sic* & be
ne. ff. de fur. l. si quis uxori. §. sed si filius. Quæ-
11 ro, † an dominus teneat de facto seruí, uel pa
ter de facto filij. Gl. dicit q̃ dñs tenet tm noxa
liter, pater de peculio, in eo quod ad eum per
uenit. In eo quod hic dicitur, q̃ pater hic tene
tur de peculio, an sit uerum etiam de peculio
aduentitio? Iac. de Are. dicit hic, quòd si filius
inuaserit rem suam aduentitij peculij, q̃ pri-
uatur proprietate. Nec obstat l. cùm non so-
lùm. §. filijs. s. de bon. quæ lib. ubi uidetur q̃
filius non potest alienare, quia hic non alie-
nat filius, sed lex. argu. l. iij. in fin. cum l. sequen. ff. de re. eo-
rum. Ego fui tantæ audaciæ, quòd consului contrarium in
12 quæst. de facto. † Debes enim scire, quòd quandoq; alie-
natio prohibetur fauore personæ alienantis, & tunc aliena-
tio quæ fit delinquẽdo, non est prohibita. Ratio, quia pro-
pter suum delictũ perdit fauorem seu priuilegium suum, &
ita loquit quod s. dixi, de minore delinquente, qui hac con
stitutione punit, quia eius fauore alienatio est prohibita nõ
fauore alterius. Quandoq; alienatio prohita est in fauorem
alterius, tunc etiã delinquẽdo quis non alienat. Hoc probat
in muliere, quæ non potest alienare dotem, cũ etiã hoc spe-
ctat ad fauorem tertij, tunc etiam delinquendo, dos nõ pu-
blicatur, nisi in aliquibus casibus, l. quinq;. ff. de bon. dam.
l. si fini-

* Priuabitur. Iure Pandec. debitor si pignus à debitore furripuerit, furtũ committit: l. si debitor. ff. de pig. act. Addendum est, iure codicis, etiam idẽ pignus amittere: cont. hic, qd' etiã Bar. j. n. xxv. annuere uisus est. I.C.B.

* Sic. Intelligas hanc sententiã procedere, quatenus filius castrense peculium habet: d. §. sed si. Alio qui furti actio aduersus filiũ non datur. d. l. uxori. I.C.B.

l.si finita.§.si de uectigalibus.de dam.infec.& ibi dixi plenis-
13 simè,& l.Statius.§.fin.ff.de iur. fisc. † Quæro, quid de fu-
14 rioso,& de mēte capto? Dic ut in gl. † Quæro quid de pro-
g digo.[g] Hæc est no.q.quam nescio alibi,gl. hic dicit, ꝙ uideť
non teneri.Eam reprobant omnes doctores cōmuniter.Pri
mò reprobant eam Franc.Accur.Iac.But.Iac. Aret. & Cy. &
omnes.Nam prodigus æquiparatur pupillo, & adulto, l. si
curatorem habens.s̄.de in integ.rest.expresius in l. certi cō
dictio.§.idem quæri.ff.si cer.pet.sicut ergo pupillus & adul-
tus delinquendo alienant, ita ipse prodigus. Cùm enim sit
interdicta alienatio sibi fauore eius,ergo,&c. de hoc dixi in
15 l.cui bonis.de uer.ob. † Quæro,quid de Abbate,[h] prælato,
h tutore,monacho,& sim.gl.dicit non teneri ecclesiam,uel col
legium, nisi factū fuerit cōmunicato consilio, ut habetis in
ea.In eo quod dicit de monacho,dic idē quod dixi s̄.de ser-
uo.In eo quod dicit de Abbate,& tutore faciente sine consi-
lio capituli,uel pupilli, dicit uerū. In eo quod dicit,factū est
cōmunicato consilio omniū.Intramus in aliam q.utrùm u-
niuersitas posit delinquere,& si delinquat,qualiter puniať.
Doc.hic,aliquid ponunt. Ego plenissimè in l.aut facta.§.fin.
16 ff.de pœnis. † Quæro,quid si credēs[i] me possidere, inuasi
i possessionem alterius.gl.dicit, ꝙ nō teneor, quia neminem
sua possessione priuare uolui,ut habes in ea.Sciendū est er-
go circa hoc,quòd ad hoc, ut hæc cōstitutio locum habeat,
requiriť ꝙ quis inuadat possessionē,& habeat animū inua-
dendi possessionē alterius,utrùm autē si credat sibi licere, si
ue sciat sibi non licere,teneť.dic ut inst.eo.§.pe.Quęro,quid
si reuertentē te ad tuā possessionē non admisi. Item, quid si
postꝗ fui ingressus,tu suspicatus fuisti tē posse repelli? dic ut
17 in gl. † Quæro, quid de magistratu,[k] qui ingrediť posses-
k sionē alterius.gl.dicit quòd non teneť,nisi fecerit ultra offi-
cium,tanquā priuatus,tñ si alius hoc facit autoritate magi-
stratus,habuistis s̄.l.prox.& j̄.dicā.Sumus expediti de pri-
ma parte glo. uenio ad secundā minus difficilē super rebus.
18 † Quæro,an habeat locū in rebus immobilibus? tex. dicit
19 quòd sic.Inst.ui bon.rap.§.pe. † Quæro, an habeat locū in
iuribus incorporalibus? Hic aduerte, quædā sunt iura in-
corporalia,propter quæ nō possideť res in qua habeť illud
ius, sed diciť haberi quasi possessio illius iuris, tunc cū ista
uerò non possideant,non potest habere locū directa condi
ctio ex hac constitutione, l. quoties. ff. de serui. Quædā sunt
iura,propter quæ possideť ipsa res, in qua habeť istud ius.
Exemplū in usufructu,nam usufructuarius naturaliter pos
l sidet,emphyteuta, superficiarius,& similes,[l] possident fun-
dum in quo habent ista iura,tunc si possessio inuadať,non
est dubiū,quod habeat locū hæc constitutio directa,seu pœ-
na eius.& uide glo. quæ hoc ualde notabiliter dicit.Quæro,
qñ isti qui habent ista iura in re,inuadunt possessionē, utrū
puniantur tanquā domini inuadentes,an tanquā non dñi,
20 dic ut in gl. † Quærit gl. quid si inuado rem, quā alij cōmo
21 daui,uel apud aliū deposui? dic ut in gl. † Quid si furi furan
ti rem meā,abstulerim,an tenear? dic ut in gl. Quærit gl. po-
m ne ꝙ extraneus[m] abstulit alicui rem, quā sibi cōmodauerā
22 uel deposuerā? dic ut in gl. † Quærit gl. quid si equū tuum
quem dimisisti in pascuis,ego occupaui? Breuiter,aut possi
debas,& teneor hac constitutione. Aut possessio illius equi
23 erat uacans, & habet locum cōdictio ex l.ult.j̄. eo. † Quæ-
rit gl. quid si unus habet possessionē, alter detentionē, alter
proprietatē,cui dabiť condictio ex lege ista? Certè possidēti
24 tm̄,ut hic diciť. † Quæro, quid si inuasor non habet ius in
re,sed erat sibi debita res,an ei dabiť cōdictio? gl. dicit ꝙ sic,
n licet habeat locū edictū diui Marci. Prædicta[n] uera,nisi inua
25 serit lege,uel pacto permittente, & uide gl. Quęrit gl. † quid
si debitor remanserat creditori? Certè teneť hac constitutio-
ne,si creditor possidebat rē. Sumus expediti de secūda par
te,ueniamus ad tertiā partē de tēpore. Quęro,diciť hic,ante
o aduentū[o] iudicialis arbitrij, † Quæro, qñ habet locum hæc
26 constitutio.Breuiter,propter multa tene menti hoc.Ista lex
habet locum, siue aliquis inuasit antequā esset lis mota,siue
post eam motā lite pendente, siue etiā ea finita, dum tamen
iniustè inuadat. Circa quod, glo, dicit tria uerba notabilia
multùm.Quandoꝗ nulla præcedit sententia, ꝙ liceat inua-
dere, & habet locū ista lex sine dubio. Quandoꝗ præcedit
sententia, ꝙ inuadere liceat.tunc si quidē sententia fuit iustè
lata,& rectè,nulla cōstitutio puniens locū habet. Si uerò nul
la præcessit sententia rectè lata, tūc habet locū constitutio,l.
meminerint.s̄.e.& ista est uerissima opi.quā dixi super l.me-
27 minerint. † Quęro,an hęc lex locū habeat in possessore clā
destino. Gl.dicit ꝙ sic,& dic ut in ea.Sumus expediti de ter-
28 tia parte gl.uenio ad quartā. † Diciť hic,dominiū rei amit-
tat. Quæro,an ipso iure,uel per sententiā? Breuiter per sentē
tiā, qd apparet,quia dicit,amittat,nō dicit amittit,uel ami-
serit,& sic non utiť uerbo præsentis,uel præteriti tēporis. Ita
loquiť hic. Quod dic ut dixi,in l.iubemus.§. sanè. uer œco-
nomus.s̄.de sacro.anc.eccl.Et no.gl. & doctrinā quā ponit,
29 & ibi dixi plenissimè in l.Imp.de iur. fisc. † Ex.glo. quæro
cui acquirať? Gl.hic innuit ꝙ spoliato.Idē tenet Rog. & om-
nes.Pro quo facit l.fi.ff.de lit. & quod no.in d. l. iubemus. §.
30 sanè.facit etiā ad hoc s̄.de leg.l.pe. † Et ex hoc habes,quali-
p ter debes formare libellū[p] in hac prima parte huius legis.
Nam debes petere ut cōdemneť, & quòd tibi possessionem
31 restituat,& quòd dominio suo priueť,& tibi adiudicetur. †
Quæro diciť hic, ꝙ inuasor rei alienæ condēnať, ut restituat
possessionē,& in æstimatione. Quæro,quid æstimabiť,utrū
32 possessio,an proprietas? Gl.dicit ꝙ ꝓprietas. † Quæro,qd
si est expulsus fructuarius tm̄,uel proprietarius tantū, quid
æstimabiť? Gl.distinguit, Aut ego expuli unū, credens totū
ius habere,& teneor in totum,quia expellēdo unū, uideor
expellere utrunq̄. Aut habui solum animū expellendi unū
tantùm,& tantùm illū uideor expellere, & illi tantū teneor.
Et sic ex gl.habes ꝙ expulso usufructuario tantùm,non ui-
deatur expelli proprietarius,& econuerso.Cont. gl. habetis
ff.usufruct.quemadmo.ca.l.j. in fi. & de ui & ui ar. l. iij. §. uti
frui.& illę glo. sunt ueræ.Non ob.l.iij. §. quod si seruus.ff.de
acq.pos.& aliæ,quæ hic allegant in gl.quia ibi loquitur, qñ
expellitur colonus,tunc enim certū est,quòd uideť expul-
sus dominus,quia colonus possidebat pro domino,& eius
contemplatione,l.peregrè.§.quibus.de acq.pos.sed usufruc-
tuarius habet suā naturalē contemplatione sui, non contē
platione domini, & dominus habet ciuilē sui contemplatio
ne tantùm,ideò uno expulso non uidetur alter expelli.do-
mino autem expulso non est dubium, ꝙ non uidetur ex-
pelli colonus,uel usufructuaris,d.§.quibus.Ex his conclu-
ditur quòd si expellatur dominus tantùm, uel usufructua-
rius tantùm,ipsi soli competit cōdictio ex hac lege, non al-
33 teri. † Quæro,quid si inuadam rem cōmunem[q] mihi, & al
q teri.Dic ut in gl. † Quærit gl.quid si aliquis possidet usum
24 fructum meum,& ego eum deijciam,debeo ne perdere ius
usufructus, & cui applicabiť, an domino proprietatis, an
expulso? Gl. dicit, ꝙ domino proprietatis applicabitur u-
sufructus,expulso æstimatio dabiť. Tu dic ꝙ domino pro
prietatis nihil applicabitur,quia aduersus eum non est de-
lictum cōmissum. Et si dicis, qualiter hic priuatur iure suo,
cùm non possit transferri in alium, nisi in dominū proprie
tatis? Respon. fiet secundū formam l.usufructus.ff.sol.mat.
Cætera dic ut in gl.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Si quis.Limitat Fel.c.nihil.ex.de præsc.*
b *Se.c.placuit.v.j.q.vj.sed Inn.c.olim.de rest.spo limitat sing.uidelicet quā-
do quis non pōt habere rem suā furto subtractā, uel ui, quia tunc potest il
lam uel æquiualentē propria autoritate accipere.gl.sing.c.ius gen.ij. dist.
Io.And.c.olim.de do.et contu.gl.l.nullus.s̄.de iud.nisi ex illo fortè orietur
scandalum,secundū Inn.d.c.olim,ex quo infertur, ꝙ statutū loquēs de fur
to, non habebit locū in tali furto. Facit in simili quod cōsuluit Raynerius
cuidā scholari, qui luserat librū in domo alterius, & aliū alliceret ad ludē
dum,& librū subtrahere fecit, accusatus fuit de furto, dicit illū non teneri
furti,l.j.§.j.uer.furtum factum do.ff.de aleato.sed hæc lex non habet lo-
cum de iure can.secundum Bal.in proœ.feu.& doc.c.j. de dolo & contu.
maximè Iac.But.facit c.suam.de pœn.& Bar. d. §. Cato. de uerb. obligat.
& ibi Alexand. cum concord. in iiij. limitatione. Item fallit quando per
metum compuli debitorem meum condemnatum per iudicem soluere, nec
incido*

incido in pœnā l.extat. & ibi Alb.ff.quod met.cau.in l.fi. §.fi.licet glo.
ibi dicat quòd tenetur pœna edicti diui Marci, tamen illā reprobat Old.
cùm fecerit iudice permittente.Et ad materiā huius l.uide no. per Inn.c.cū
dilectus.de ord. cog. & hanc l. limita, nisi ex præsumptione aliqua licita
quis ingressus fuerit possessionē,tanquam suam, secundū Bal. auth. licen-
tia.& hic per gl.in auth.habita. Et an habeat locum in rebus ecclesiasti-
cis,per gl.& doct.c. j. de do. & contu. & formam libelli uide in Spec.de
rest.spo. §.j.uer.quantū est,&c. & s̄.Bar.hac l. ad tex. ibi ante euentum
iudicis,subdit Inn.maximè si post sententiā,ut hic, & dixit gl. super uer.
euentū. & Bar. j̄. in iij. parte. unde dicit ꝙ si uenditor occupauit sibi rem
per sententiā adiudicatam,priuatur iure suo,& idem in omni sententia.In
incorporalib.uerò ubi nihil corporale attingitur, ut electio, & iurisdi-
ctio & similia,statim lata sententia actor potest ingredi possessionem, se-
cundum Inn.c.cum nostris.de concess.præb.quod assumpsit Bal.l.traditio-
nibus.s̄.de pac.& l.j.in fi.cōm.utriusq; iud.& l.quoties.s̄.de rei uen.Sed
an hæc lex habeat locū contra expulsorem eius qui incontinenti fuit ex-
pulsus,uide l.possessionē.ff.de ui & ui ar.& l.si quis ad se fundū.j̄.ad leg.
l.de ui.Item hanc l.limita in casu huius l.si constituerit.s̄.fi. reg. & ibi no.
gl.mag.Item limita ubi quis impetrasset contra non debentem,secus si con
tra debentem,quia punitur in quadruplū,& cadit à iure suo,auth.& om
nino. & ibi gl.& Bal.s̄.ne ux. pro mari.ubi in fi.dicit ꝙ à pœna priuatio
nis excusat error,per gl.auth.habita.adde ꝙ hæc l.habet locū in occupan
te seruum suū qui se pro libero gerebat,secundum Guid. de Suz.i. hic quē
sequitur Io. An.in add.ad Spe.tit.de rest.spo.§.j.uer.qui tamen.Et an ha-
beat locū in muliere,colono,depositario,& sequestro,Io. And.d.addi.*

* Extat.l.illa,oppositum probat. I.Conc.B.

c Apud.Et Bar.l. j.in prin.de lib.exhib.

d Rem.Bar.l.si quis.C.ad leg.Sul.de ui.

e *Milite.Bar.putat non habere locū hanc l.fortè potest dici uerum,nisi rusti
cus esset sagax,ut sunt rustici Bono.l.athletæ.§.de rusticis.ff.de excus.tut.
Idem in milite,si est doctor,uel fuit scholaris in iure,Bar.l.j.s̄.de iur.& si
mil.ig.& fortè indistinctè potest dici ꝙ tenetur,quia debuit consulere pe-
ritiores.Bal.l.iuris ig.s̄.q admit.gl.l.regula.in prin.ff.de iu.et fac. ig.et p
hoc uidetur dici posse in fœmina,cuius cont.dictū est s̄.Et ad ista uide Bal.
q.accusatus.de ui turbatiua.et quæ scripsi post Lud.l.iustè.ff.de acq. pos.*

f *Pupillo.l.excipiuntur.ff.ad Syl. & Bal.hic,tamen gl.c.j.de do. & contu.
tenet indistinctè ꝙ hæc lex non habet locū in minore.Io.ibi trāsit cū opin.
Bar.inter Legistas.& gl.ibi.& etiā dic,ꝙ non habet locum in ecclesiasti-
cis.And.Bar.l.is cui. de uer. ob. Sed quòd minores restituantur aduersus
hanc pœnam,& etiam ecclesia,tenet gl.c. j. de do. & contu. quæ incipit,
arg.& Bal.l.accusatus.de ui turbatiua.in v.q. cum seq. & Ro. l. iustè. de
acq.pos.& ibi post eum scripsi.*

g Prodigo.Bar.l.si curatorem.s̄.de in.integ.rest.Alex.

h *Abbate.Gl.c.cùm dilecti,de ord.cog.in iij.gl.& l. iubemus.s̄. de sac. eccl.
in ult.gl.& ibi Bar.*

i *Credens.Gl.& quæ dicta sunt in prin.s̄.post Bar.& gl. & Bar. l. sequi-
tur.§.si fundum.ff.de usuc.Et quod dixi s̄.in prin.huius l.& an hæc l.ha-
beat locū si tu me expulisti,& ego te incōtinenti expuli,an tu & ego inci
damus in hanc pœnam,gl.l.si quis ad se,et ibi Bar.C.ad l iul.de ui.*

k *Magistratu.Circa istam partem quæro,utrùm habeat locum in rebus ec-
clesiasticis,uel minorum,& uide quæ s̄.dixi in prin.huius l.*

l Similes.*Quidam in feudo,uide Bal.l.pe.s̄ si à non comp.iud.*

m *Extraneus.Bar.l.iij.§.Nerua.ff.de acq.pos.et ibi doc.*

n *Prædicta.l.cùm creditor.ff.de fur.*

o *Aduentum.Et unū scias,ꝙ si quis aufert mihi rem meam,et alteri dat, po-
test absq; partis citatione reuocari,secundū Inn c.querelam.de elect. dicit
Spec.cont.tit.de primo decreto.§.restat.uer.quid. ad quod uide quæ di-
xi post Bar.l.de uno de re iud.*

p *Libellum.Bal.l.pen.de sen.quæ si.cert.quan.et §.quadrupli.Inst. de inter-
dict.Spec.tit.de restit.spolia.§.j.& Bal hic in prin.*

q *Communem.Doc.l.si quis postbac.j̄.de bo.præscrip.& Lud.l.finita.§.de
uectigalibus.de dam.infec.Bal.l.antiquitas.s̄.de usufructu. dixi post Bar.
l.Statius.§.Cornelio.ff.de iur.fis.Bal.hic et in l.j.s̄. de ope. liber. Ang. et
Imo.l.eorum.de dam.infec.*

LEX VIII.

a *Contra uiolentos proceditur summatim, et non obstante aliqua exceptio
ne,et sine libello.*

MOMENTARIAE. Tu debes scire, ꝙ præcedentes constitutiones,& sequentes,excepta hac lege & sequen. tractant de modis agendi contra uiolentos,& de modis pu niendi eos. hæc l. tractat de modo procedendi, lex uerò se-
quens de modo probandi. Hæc constitutio legitur in prin.
duobus modis.Primò, ꝙ loquať qñ contra possessorē tan-
tùm cōmissa est uiolentia, secundò ꝙ loquať in quolibet in
1 terdicto, secundū primum, hoc dicit, † Violentia cōmissa
contra possessorē non semper puniť accusatione l. Iul. de ui
publica,uel priuata,sed qñ agiť per interdictū in quo pro-
ceditť summariè, & sine inscriptione, & spoliatus ante om-
nia est restituendus. Opp. & uideť ꝙ causa possessionis nō
sit momentanea,quia aufert dominium, s̄. l. prox. Sol. qñ
agitur condictione ex l. præcedenti, & non est iudicū mo-
mentaneæ possessionis,imò proprietatis. Sed hic loquitur
qñ agiť interdicto unde ui.Sed nunc opp.ex.gl.si magnum
est cōmodū possidendi,inst.de inter.§. retinendæ. ergo, &c.
Rñ.quòd dicitur,momentaneæ,intelligas aptitudine, quia
possessio est apta modico tempore apud possidentē esse, si
moueretur quæstio de proprietate ab eo,qui haberet ius,li-
cet actu quandoꝗ multo tempore duret. Opp. ad id quod
dicit tex.non semper pertinet ad uim publicā, uel priuatā.
Nam omnis uis,aut fit cum armis,& sic aut est publica, aut
est priuata,ergo semper pertinet ad uim publicam, uel pri-
uatam.Gl.huius timore dicit, ꝙ nō semper pertinet ad uim
publicam,scilicet quandoꝗ ad priuatam. Item non semper
pertinet ad priuatam,quia quandoꝗ ad publicam.Istud di
cit gl.j.ibi in fi.Vel aliter exponē illud quod dicitur,momē-
taneæ possessionis, scilicet unde ui, & quod sequitur, non
semper ad uim publicam uel priuatā pertinet exponere,
id est, semper expeditur per accusationē criminalem, l. Iul.
de ui pub. uel priua. sed quandoꝗ expediť ciuiliter per in-
terdictum,& tunc exponiť mox,id est sine inscriptione.& ista
lect.tangitur in seq. q. & hoc uidetur sentire Ros. & Iacó.
But.quod placet. Secundo modo legiť, & secundū istā lect.
breuiter dicit, Causa momentaneæ possessionis non sem-
per habet originē à ui,ut semper debeat agitari mox, id est,
sine inscriptione.h.d.& ibi interdictū in genere, accipe pro
interdicto adipiscendæ, uel recuperandæ possessionis, ibi,
uel priuatā,quia quandoꝗ habet locū ubi nulla cōmissa est
uis,ut in interdicto adipiscendæ, uel retinēdæ possessionis.
2 † Modò secundū utranq; lect.quæro,quid est hoc dictum,
Mox audiri. Certè prout intelligiť primo modo in interdi-
cto recuperandæ pos.intelligiť mox, hoc est, non obstante
aliqua exceptione,quia spoliatus ante omnia est restituen-
dus. Itē proceditť summatim. Prout intelligiť secundo mo-
do in interdicto adipiscendæ uel retinendæ possessionis, in
telligiť mox,id est,summatim,quia non admittiť aliqua ex-
ceptio quæ requirat altiorē indaginē,ut dixi uobis plenè s̄.
quo.bo.l.j & gl.ad idē facit s̄. eo. l. meminerint. in eo quod
dicit,illico. Quæro,quid est hoc dictū,sine inscriptione. Cer
tè potest intelligi,sine libello,quia secundū iura antiqua li-
bellus nō requirebať.uel potest,sine inscriptione,id est, quo
ad pœnam talionis,se non habet necesse inscribere.

LEX IX.

a SI QUANDO. [a] Suprà in l.prox.habuisti de modo
& ordine procedēdi,hic habes de modo & ordine pro
1 bandi,& breuiter h.d. † Difficultas probationis, & o-
dium delinquentis, facit ut admittať proba-
tio per iuramentum actoris. * Simile habes * *Actoris. Quā
do etiā statur
iuramento rei,
ut si quis somnando eneca-
uerit hominē,
à quo iusturan
dum exigitur,
num imprudē
ter hoc fecinus*
ex.quod me.cau.c. fi. Opp. iuramentū in litē
non habet locum,nisi in actionibus arbitra-
rijs,& bonæ fidei,l.in actionibus.de in lit. iur.
ergo hic nō habet locum. Sol. Ibi loquitur de
iuramento in litem, quod est affectionis, hic
loquitur de iuramento ueritatis. Ita sentit gl.
ibi,& bene,quod apparet ex isto tex.cùm di-
cit,æstimationem rerum, quas perdidit, &c.
*cōmiserit:c.significasti.§.j.de homicid.c.quia postulasti. j.q.iij. Et sic in
delictis,iuramentum admittitur:l.interdum.de iureiur.Bar.l. xviij. nu. x.
s̄.de transac.* I.Conc.B.

a † Ex

2 † Ex hoc habes colligere practicam in modo iurandi. Non enim debet quis iurare, q̃ pro tanto noluit perdidisse illa res, sed debet iurare tantùm in ueritate esse æstimationē rerum, & sic iudex debet referre, &c. Opp. & uidetur quòd hic post latā sententiā super uiolantia agitur ad æstimationem damni, ut innuit principiū tex. dum dicit, si quando, &c. Itē in eo quod dicit, deinde, & sic est contra l. iiij. s̄. depos. Sol. duob. mo. uel dicas q̃ hic totū ueniebat in uno iudicio, qa petebatur per interdictū unde ui, restitutio possessionis, & rerum perditarū, secm̄ l. j. in prin. ff. unde ui, & tunc quod hic dicit, inde, &c. denotat quendā ordinē inter principale, & accessoriū. q. d. principaliter agebaẽ de ui, secundariò de rebus, & hoc modo concordabit cū contrario. Secundò potest intelligi, quia primò fuit actū cōdictione ex hac l. si quis in tantam, uel interdicto unde ui. & de rebus alijs immobilibus perditis nihil fuit dictū, certè si postea agebaẽ nouo iudicio ui bo. rap. uel condictione furtiua, uel condictione certi, uel sine causa, fiat probatio, secundū quod hic dicit̃. Nec ob. l. iiij. s̄. depos. quia ibi non competebat actio, sed debebat peti iudicis officio mercenario. Opp. ij. q̃ hæc lex non posit procedere. Aut enim quis petebat res, & non potest fieri condemnatio in æstimatione, l fi. s̄. de fideic. lib. & l. ut fundus. comm. diui. Aut quis petebat id, ad quod actio non competebat, l. si seruū. §. fi. de uer. ob. unde debebat sequi absolutio. Rof. pro soluendo istud cont. inuoluit se multū. Ego breuiter dico, q̃ hæc lex procedit quolibet modo. Nā si peto rem, potest fieri condemnatio in æstimatione, si res non reperit̃, l. Iul. ff. de confe. l. fi. ff. quæ sen. sinc app. rescin. Item dico, q̃ potest peti æstimatio, si res istæ ablatæ, sunt perem̃ptæ, uel non apparet. Nec ob. l. si seruū. §. fi. de uer. ob. quia ibi erat in obligatione rem dari, hic erat obligatione rem restitui, in qua re perempta potest peti æstimatio, l. in re furtiua. ff. de cond. fur. Potest etiā condici res, l. j. s̄. quod met. cau. & ibi dicam. Istum passum examinaui plenè in l. stipulationes non diuiduntur. ff. de uer. ob. puto etiā, q̃ posit dari libellus alternatiuè hoc modo, peto ipsum condemnari ad rem, uel si res non appareat, ad eius æstimationē. ar. de act. emp. l. j. in prin. gl. magnæ. & l. ij. §. item si in facto. de uer. ob. & dixi in d. l. stipulationes non diuiduntur. Itē opp. actor debet probare intentionē suam, nec ei defertur iuramentū, nisi qñ semiplenè probauit, l. in bonæ fid. s̄. de iureiur. & ff. de iure iur. l. admonendi. Sol. dicit glo. hic, & bene, speciale est in odium delinquētis, propter difficultatē probationis. Ex hoc quod dicit speciale in odium delinquentis, apparet manifestè, q̃ prius debet de delicto constare, scilicet quòd uis fuerit facta, tunc de æstimatione deferẽ iuramentū. Ita loquitur hic, quod apparet ex principio dum dicit, si uis fuerit patefacta. Ex hoc apparet ar. † statutū Bononiense dicit, q̃ si factum fuerit scholari furtum, q̃ uicinia teneatur ad res sibi ablatas, declarandas sacramento scholaris. Certè oportet prius cōstare furtū factum esse, deinde deueniatur ad sacramentum scholaris. ff. quod me. cau. l. si cum exceptione. §. in hac. ex̄. quod met. cau. c. fi. Sed qualiter probabit̃ furtum fa-
4 ctum, dicam statim in seq. quæst. † Quæro, dicit statutū [b] in
b ciuitate ista, q̃ si aliquis fuerit derobatus in comitatu, uilla, uel castro, q̃ uilla, uel castrū, in quo fit delictū, teneat̃ emendare. De modo probandi statutū nihil disponit, unde derobatus uenit ad curiā, & probat se derobatū per testes, an de quantitate, & æstimatione rerū, stetur iuramento eius? Gl. d. l. in actionibus. de in litem iur. & l. in bonæ fidei. s̄. de iureiu. uideẽ uelle quòd sic, in eo quod dicit, q̃ ratio huius l. est propter difficultatē probationū, quæ difficultas habet locum etiam in casu proposito. Gl. hic uideẽ cont. dicere in eo quod dicit, quòd ratio est difficultas probationis & odium delinquentis. & uide gl. manifestet. Sed hic uilla, uel cōmune, non conuenitur ex suo delicto, uel dolo, sed ex quasi delicto, l. ex malefi. §. is quoq̃. de act. & ob. Ergo contra eam non deferẽ iuramentum. l. j. ff. quando ex facto tut. & Dy. Iac. But. Cy. & omnes doc. Qualiter ergo tunc probabitur quantitas, & æstimatio rerum ablatarum? Certè doc. dicunt, & omnes cōcordāt, q̃ probabitur eo modo, quo poterit, per familiam, & socios suos, quia aliter non admitterentur ar. s̄. de repu. l. consensu. & l. de submersis. & l. quoties. de nauf. lib. xj. Item probatur per alias coniecturas, quia uisus est deponere in hospitio, in ualisia, seu fardello, tot res, assumere tantā pecuniā, & similia, & istæ probationes iudicis arbitrio relinquuntur, ar. l. iij. §. idē diuus. ff. de test. & habitis istis præsumptionibus, in defectum probationū, poterit deferri iuramentū, l. in bonæ fidei. & l. admonendi. ff. de iureiur. non ex uigore
5 huius l. † Eodē modo dico de eo quod s̄. dixi de furto, qua
c liter probatur furtum [c] scholaris? certè per familiares, & socios, qui de nocte senticrunt furem, & qui uiderunt res tales in domo, & posteà non reperiuntur, ut inuenerunt murum fractum, uel ostium ruptum, & alia similia.

ADDITIO.

a Si quando. Hanc l. limitat Lud. d. l. admonendi. de iureiur. Et utrùm ista l. locū habeat in damno dato pro furto, satisfacit hæc l. q̃ sic. Ad hoc etiā l. damni. la ij. ff. de dam. infec. & ibi Lud. Bal. tenuit in l. nauta. §. fi. per illū tex. nau. cau. Cont. Bar. l. si res. s̄. de ord. cog. & Inn. c. fi. adde quæ super hac l. statim scripsi. Item hæc l. nō habet locū ubi criminaliter agitur. Bar. l. fi. ff. de in li. iu. uide tamen quod scripsi. Item habet locum quando agere tur contra denudantē, secus si contra teriiū, Bar. l. j. quando ex facto tutoris, & satis sentit Bar. hic, saltem in ratione sui dicti, in uli. q. quæ incipit, quæro, dicit statutū, & quod no. doc. l. j. s̄. de sen. quæ pro eo quod interest. Item habet locum quando damnū est datum dolo, secus si culpa est lata, gl. Bar. hic, in d. uer. quæro stauuiū, & d. l. semper. Et per hoc no. q̃ si dāum esset datū in omittendo, non statur iuramento damnū paßi. adde ad hoc quod habetur in l. argentarius. §. cum aut ff. de eden. hæc l. non haberet locum per no. per Bar. hic, in uer. & quia maius delictū est in cōmittendo, quàm in omittendo, secundum no. in l. si mora. fo. mat. Facit quod legitur, & no. in l. diuus. ad sill. a. Et licet hic dicatur, q̃ stetur iuramēto damnum paßi, dubium est, an poßit per iuramentū probari cōtrariū per reū, de quo per Ang. l. qui bona. §. qui damni. & de dam. infec & ad prædicta uide no. per Lud. l. damnū. quæ est l. iij. de dam. infec. Item procedit hæc l. secundū aliquos quando iurans esset persona honesta. ar. l. non omnes. §. à Barbaris. de re mil. & Lud. l. damni. Item adde q̃ creditur personæ dignæ, absq̃ iuramento, ut episcopo, in casu huius l. secundū Inn. c. nuper. de sen. excom. c. j. xj. q. j. & ibi gl. Huic subdo q. no. dominus territorij promisit quibusdā mercatorib. in suo territorio deprædatis, soluere omnē quantitatem, quæ probabitur deberi ab ipsis robatoribus, sub pœna dupli, probatur q̃ robaria fuit facta de certis rebus, sed eorū æstimatio non probatur aliter quā per iuramentū, & tamen secuta est condemnatio contra dominum in centū, quam condemnationē dominus non soluit, quæritur an dominus teneatur. Et Bal. l. j. §. conuenticula. de pa. iu. fir. arguit pro & contra. finaliter decidit q̃ non, quia de pœna nihil fuit cogitatū, nec iudicatū. ff. de cond. ind. l. fi. §. fi. & per alia multa, de quibus ibi. uide per eum no. Bar. l. solet. ad fi. de ali. & cib. leg. & uidetur quod hæc l. non procederet, si aliquis lucrū perdiderit, quia uaria sunt. l. Proculus. de dam. infec. Bar. & doc. l. non amplius. §. j. de le. j. Item hanc l. intellige, secundū doc. habita consideratione ad qualitatē, & conditionem personæ spoliatæ iurantis, ut si robatus sit rusticus, non est credendū quòd habuerit libros in domo. Item ad intellectū & limitationem huius l. uide no. Bal. l. eos. ad fi. ff. nau. cau. sta. Item limita nisi iudex uideret ipsum uelle deierare, quo casu nō iurabit, secundū Bal. l. j. C. si aduer. li. Item habet locū hæc l. in furto præsumpto, Ang. l. si quis. adde q̃ licet ista l. propriè loquatur in uiolentia expulsiua, & ablatiua, tamen doc. extendunt ad turbatiuā. & alium casum secūdum doc. Imò dixit Bal. alibi, q̃ habet locum in furto in l. hac edictali. §. in iuriam. uer. furtū. de pa. iu. fir. facit etiā quod ipse no. in d. §. conuenticula. & gl. iij. q. iiij. in fi. uidetur extendere istam l. ad omnes uiolentias. de quo uide ibi. & uide quod s̄. dixi. & adde Inn. & Io. An. d. c. fi. quod me. causa. & gl. fi. c. dilecti. de fo. comp. & quod no. Bal. l. qui accusare. s̄. de eden. & l. j. s̄. quod met. cau. Et posset in hac l. quæri, quid si lex uel statutū disponunt debere credi, de damno dato, usq̃ ad certā summā iuramento creditoris, utrū iudex poßit sequi non iuramentū, si inuestigādo apparet id quod iuratum est non esse uerum. Et Iac. de Are. per illū tex. in l. qui bona. §. qui
* damni.* dicit q̃ hoc iudex potest. Et uidentur uelle Cy. & doc. hic. Si autē statutū diceret credendū esse relationi saluarij, iudex nihil aliud inuestigabit, secundū Ang. d. §. qui damni. Fatetur tamen, q̃ damnū patiens ex tali inuestigatione saluarij poterit reuocare contractum, si eius relationē falsam docuerit. Iac. But. l. j. s̄. si aduer. li. Et pro Iac. But. et Are. facit quod no. Iac. But. & Bal. l. j. s̄. de re iud. ubi dicit, quòd si statutū dicat, stetur dicto officialis, est uerum, nisi probetur cont. Facit quod no. Io. And. post Inn. c. quia propter. §. illud. de ele. ubi dicit q̃ licet impedimentū periurātis probari poßit, probatio tamen in contrariū admittitur, & quod iudex potest posteà perquirere, an sit uerū. Bart. l si cui. §. ijsdem de accus. & quod ibi dixi post Bar. ubi allegaui c. ij. uers. affectata. de temp. ordi. lib. vj. Itē Bal. l. contra negantem. ad l. Aqui. & Bal. d. l. j si aduer. lib. & quod no. Bal. l. si tutor. s̄. de peri. tu. licet Bal. locis prædalle. uideatur tenere cōt. arg. l j. s̄. de reb. cre. & ar. l fi. de in lit. iu. De qua materia per Ang. l. qui restituere. de rei uend. latißimè reliqua per Imol. d. §. qui dāni. & ibi uide firmare, q̃ regulariter impeditur duob. casib. scilicet in casu quem ponit Iac. de Aret. & in casu, quem ponit Ang. quòd semper poßit probare contrariū. Fallit tamen aliquo casu, de quo ibi per eum. Tamen uidetur limitandū, nisi statutū haberet iuramentū pro plenaria probatione, quo casu probatio in cōtrarium non admittitur, secundū gl. no. in cle. j. de prob. Item similiter nisi statutum uellet omnimodo fidem iuramento adhiberi, secundū gl. no. in cle. j. de fo. comp. Aliàs autem procedat id, quod tenet d. Io. Pro quo optimè facit l. magis puto. §. ne paßim. de re ecc. ubi semper etiā iudex inquireret de ueritate. Si aut dicat statutū, q̃ stetur cōscientiæ alicuius an admittatur probatio in cōtrariū, uidetur casus q̃ sic, in casu nimis præiudiciali. in cle. j. de iur. pat. Secus si non sit nimis præiudicialis. gl. c. statutum. §. assessorem. de resc. in vj. quæ gl. uidetur intelligere Bal. l. j. s̄. de iureiur & l. nemo. s̄. de fur. Item ista faciunt ad illud quod dixi post Bart. l. si is à quo. ff. ut in poß. leg. Et circa id quod dixi s̄. de conscientia, uide not. Inst. de act. §. sed istæ. Adde q̃ Bal. c. j. in prin. si de inuesti. lis oriatur. dicit ibi in tex. in uer. credatur, tamẽ potest reprobari, ut per But. l. j. ff. de re iu. & ideò facit secundum eum ad statutū, q̃ credatur iuramento alicuius. Poterit tamen quæri de periurio, nisi statutum figat pedem, & noluit ultrà inquiri. Alleg. not. per mod. in d. l. j. si aduer. li. & uide l. semel. & quod ibi per doc. j. de re mil. lib xij. & glo not. & ibi habetur in l. fi. de in lit. iu. Sed adde Sal. l. ea quidem. j. de accusa. Bal l ait prætor. in prin. ff. de iureiu. & Bar. l. contra negantem. ad fi. ad l. Aqui. ubi per aspectum iudicis potest probari cōtrarium. Et Bal. l j s̄. de reb. cre. & Bal. in rub. s̄. de prob. quòd secundum rei euidentiā potest probari in contrariū, & prædictis adde Bal. l. j. s̄. de pertu. et Ang. l. qui uas. in prin. ff. de fur. & Bal. l. j. §. diuus. ff. de test. mil. Abb. c. proposuisti. per illum text. de prob. iuncta gl. & dicit simpliciter q̃ omnis dispositio qua cauetur stare iuramēto alterius, intelligitur nisi pbetur cōtrarium. & no. q̃ papa nō potest facere q̃ stetur dicto partis contra aduersarium. iij. q. viij. c. indicas. Et si statutum dicit, q̃ in causis damnorum datorum, stetur iuramento, & si aliquid incidit in causa determinetur per iuramentū. Bal. l. j. s̄. de reb. cred & debet intelligi q̃ stetur iuramento, ubi nō pōt aliter probari, & sic in subsidiū. gl. c. statutū. de resc. lib. vj. §. j. Sta
b tutum. Bal. l. j. s̄. de re. cre. Et gl. l. semper. §. hoc interdicto. quod ui aut clā. & quod no. doc. l. j. s̄. de sen. quæ pro eo quod interest. & no. Bar. d. §. hoc interdictū, sequitur Bal. hic. & Io. And. d. c. j. de rapto. Item hanc l. limita, quo ad probationem damni, secus quo ad fundandā iurisdictionem iudicis, secundū Bal. l. præscriptione. si contra ius uel uti. in l. j. s̄. de re. cre. Io. An. c. j. de fo. compe. in vj.

c Furtū. Bart. l. si quis ex argētarijs. §. pe. ff. de eden & Spec. tit. de fur. ad fi.

LEX X.

1 NON AB RE. † Qui possessionem alieno nomine tenent, si in ea restituenda usq̃ ad sententiā fuerunt negligentes, & contumaces, ad restitutionem eius, & ad æstimationē condictione ex hac l. cōdemnabunt̃. Similem constitutionem habetis in l conductores s̄. loca. Circa hanc l. quæro, dicitur hic, si aliquā causam habent, quare nō restituāt. Quæro, quæ posit esse causa iusta nō restituendi? Dicunt quidam, fortè quia conductor erat dñs, & istam opinionem probant per hunc text. qui dicit possessionē rerum suarum, &c. Gl. dicit cont per l. si quis cōductionis. s̄. loc. ubi conductor non potest referre quæstionē dominij. Certè gl. dicit uerum, si ageretur cōdictione ex lege illa. Sed si agereẽ actione locati, tūc nō dicit uerū, l. qui rem. s̄. loc & l. qui rem. ff. depos. Dat ergo gl. alias causas, si tempus cōductionis nō erat finitum, uel fecerat expensas utiles, & necessarias, l. colonus. & l. cū fundum. de ui, & ui ar. l. pe. ff. loc. Quero in quantum tempus debet quis esse in contumacia, ut teneat̃ condictione ex l. ista. Dicunt quidam usq̃ ad litem contest. Alij dicunt usq̃ ad sententiā. Hæc uera, probat̃ ex fine l. ibi, usq̃ ad diffinitiuā sententiam. Sed tunc quæro qualiter practicatur ista l. Nam ante sententiā non potest agi ad pœnam huius l.

quia non est cōmissa, post sententiā agit frustra, quia semel est iudicatū. Quidam dicunt q̃ agitur ex l. si quis cōductio. s̄. loc. uel agit̃ actione locati, si ille fuit contumax usq̃ ad sententiam, tunc iudex officio suo cōdemnabit in æstimatione. Secundū opin. Io. hoc probat̃ ex duobus gl. quas uide, una super uers. ordine, alia super uers. recuperātibus. Ista lec. nō placet, quia ex hac lec. oritur cōdict. l. j. ff. de cond. & leg. & sic per se principalis est actio, & nō uenit in officio iudicis mercenario. l. nō potest. ff. de iud. unde alij dicunt q̃ fiat duplex processus. In uno petatur restitutio rerū, in alio petatur æstimatio. Et hæc op. tangitur s̄. loc l. cōductores. Sicut dicimus in actionibus arbitrarijs, l. si cū exceptione. §. in hac. ff. quod me. caus. Ista sententia, licet posit esse uera in se, tamen non placet mihi, ut illud quod posset fieri per unum iudiciū, deducatur in duo iudicia, l. dominus. ff. de cond. ind. Præterea hæc l. uidetur uelle cont. dum dicit, examinatione uera, & ui de gl. ordine. in fin. & no. hanc practicā, &c. Ibi, causa una cū
2 ipsa re, & sic uidetur q̃ totū simul expeditur. † Quæ ergo e-
a rit practica [a]? Gl. ponit hic, & s̄. loca. l. conductores. Dicit gl. proponetur cōditionaliter hoc modo, peto talem mihi condemnari ad restitutionē rei, & si fuerit contumax usq̃ ad sententiam, peto eum condemnari ad æstimationē ipsius rei, cum ipsa re. Et uide gl. ordine. in fi. Et no. hanc practicā uade sing. Similem practicam ponit gl. l. j. in prin. de act. emp. & l. ij. §. item si in facto. de uerb. obl. & eo modo dicit Gul de Cug. q̃ posit dictari libellus in arbitrarijs actiōibus, & fert̃ una tantùm sententia, ut ipse not. in l. si cum exceptione. §. hæc autem actio. ff. quod me cau. Hoc prodest ad multa, & maximè, dicit statutū in ciuitate nostra, q̃ qui procurauerit ad diuisionē, & alius negauerit, cadat à iure suo. Certè hoc debet conditionaliter in libello proponi, & sic uenit in una
3 sententia. Viso qualiter debet formari petitio, † uideamus quid debeat probari in isto iudicio. Respond. q̃ quis debet probare se rem locasse, uel cōcessisse precario, & reum contumacem fuisse in restituendo usq̃ ad sententiā, nec habet necesse probare se esse dominum, quia eo ipso quod locauit, præsumitur dominus, sicut ille qui possidet, præsumitur dominus, j. de agr. & cēs. l. litibus. & l. quidam in suo. in
4 fi. & quod ibi no. ff. de cōd. inst. & l. ij. & iij. s̄. de prob. † Que-
b ro, an reus posit ponere [b] exceptionē dominij? Ego dixi uobis, Aut intentatur condictio l. si quis condictionis. aut
5 intentatur actio locati, ut s̄. dixi. † Quæro, utrùm condictio ex ista l. detur contra cōductoris hæredes. Text. habes q̃ sic, d. l si quis condictionis. s̄. loc. Tamen ad unū aduerte, quia illud est uerum, si hæres sciuerit rem conductā, si enim ignorauerit, non tenetur condictione ex hac l. quoniā iustam habet causam ignorantiæ, l. qui in alterius. de re iur. ff. si habet iustam causam, ergo, &c. Vltimò quæro, in quo differt hæc constitutio ab alijs. Dic ut in gl.

ADDITIO.

a Practica. Not. sin. practicam, libellum procedere conditionaliter. Bart. l. si constante. §. quoties. ff. sol. mat. in fin. & quod ibi dixi. Bal. l. quod tēpore. s̄. de test. mil. quæ no. ad materiam condemnationis, & Bar. l. qui. de moff. testa. Bal. Bar. l. si cum. §. hæc actio. s̄. quod me. cau.

b Opponere. No. q̃ eò q̃ quis locat, præsumitur dominus. l. Titia. ff. de sol. & l. ad probationem. s̄. loc.

LEX XI.

3 Possessione ciuili animo retenta, si naturalis perdatur, an pro naturali occupata habeat locum condicto ex hac l.

4 Contra occupantem possessionem rei alienæ uacantem, non habet locum interdictum unde ui.

8 Res immobilis uacans occupata, quæ tamen anteà fuit per dominum possessa, efficitur uitiosa.

18 Si ingressus possessionem talis rei alienæ uacantem alteri uendat, quanto tempore præscribatur.

a CVM QVAEREBATVR. [a] † Qui occupat posses-
1 sionem rei alienæ uacantē, ad eam restituendam condictione hac l. tenetur, quæ xxx. annis finitur. Primò

ponit quæstionem & rationē dubitationis: secundò ponit determinationē: tertiò respondet ad rationē quæ posset fieri contrà: quartò suam determinationē probat per simile: quintò ponit unā limitationē. Secunda ibi, nos. Tertia ibi, ridiculum. Quarta, ibi, cùm talis. Quinta ibi, his uidelicet.

2 Not. primò quod dicitur in summario. † No. ij. quod suum non est, debet quis præsumere esse alienum, alia uerò sunt clara Ad hanc l opp. & uidetur ꝙ superflua, per l. inuasor. s̄ eo. Sol. Dicunt quidam, ꝙ ista tota loquitur de iure antiquo, ut ibi dixi. Tu dic ꝙ l. inuasor. in fi. est constitutio noua contra eum qui occupauit possessionē uacantem, & differt ab ista in duob. Primò, quia ibi nulla imponebatur pœna, hic sic, ut ibi dicam. Item ibi loquitur de inuasore sine dolo, hic de eo, qui inuadit dolose, ut ibi dic. 1m. Venio ad primum, recito gl. magnam per tres q. Et primò quæro, quæ di

b catur possessio uacua? [b] Secundò quæro, qualiter perdatur possessio alicuius ignoranter? Tertiò quæro, utrùm sit aliqua differentia inter possessionē uacuam, & uacantē, quę

3 omnia dic ut in gl. Antequā intrem alias gl. † quæro, quid si possessio ciuilis retineatur animo, naturalis perdatur, utrū pro naturali occupata habeat locū cōdictio ex hac l. Videtur ꝙ non. Nam glo. hic intelligit uacuā, quæ neqꝫ corpore, neqꝫ animo retinet, sed ista retinetur saltē animo, ergo, &c. Sol. Si nos teneremus opin. Azo. ꝙ una tantū sit possessio, tunc condictio ex hac l. non habet locū, quòd illa retinetur animo. Si tenemus opi. Io. & ueram, ꝙ possessiones sunt plures, tunc haberet locū condictio ex l. ista, quia licet ciuilis retinebat animo, naturalis nullo modo retinebat, & ideo pro naturali occupata cōpeteret ista cōstitutio. Et ista sunt multùm utilia, quia si non crederes te posse probare habuisse possessionē tempore expulsionis, uel ingressus illius, intentabis condictionē ex hac l. in qua sufficeret te probare ante possedisse, licet tunc non possideres. Quæro & nunc intro

4 glo. secundam, † quare non habet locum interdictum unde ui, in casu huius l. glo. dicit ꝙ illud requirit uiolentiam

5 fieri personæ, l. j. §. interdictum. ff. eod. † Quæro, quare non competit interdictum, quod ui aut clam. Dicit glos.

6 quia nihil fuit factum, uel ædificatum in solo, sed inuasit. † Quæro, quare non habet locum condictio legis, si quis in

7 tantam. Certè requirit uim fieri personæ. † Quæro, quare non habet locum actio ui bono. rapto. Dicit glo. eadem ratione, quia uim requirit fieri personæ, & quia non est res mobilis, & uide glo. iij. Innuit ergo glo. ista hanc l. non habere locum, si inuadatur possessio rei mobilis. Rof. tenet cont. quia mobilis possessio potest esse uacans sicut immobilis, l. si rem mobilem. de acq. poss. Item, quia lex dicit generaliter possessiones rerum, uel alienas res, & appellatio rei continet etiam mobiles, l. si cert. pęnul. & l. rei appellat. de uerb. signif. Iacob. But. & hoc etiam placet, per tex. in fin. qui

8 adducit similitudinē furti. † Quæro, utrùm si aliquis occupauit possessionē uacantem, res efficiatur uitiosa, ita quòd

c dicatur [c] furtiua, uel ui possessa. Gl. dicit ꝙ non, super uerb. prædonē. Huius cōt dicit glo. in d. § quod autē. Inst. de usuc. & l. sequitur. §. item si occupaueris. ff. de usuc. Doc. cōmuniter sequuntur istam gl. Mihi uidetur sic dicendū, Vos uidebitis quòd hęc l. æquiparat prouisionē huius l. ad actionem furti, quæro modò, utrū res uacans occupata efficiatur furtiua? Leges uolunt istud, quia si quidem à domino nunquā fuit possessa, ut quia erat hæreditaria, non cōmittatur furtū, l. hæreditarię. ff. de fur. Si uerò à domino iam fuerit possessa, tamē tempore occupationis non possidebatur, habet locū actio furti, l. falsus. §. si iactū. ff. de fur. & l. qua ratione. § fin. de acq. re. do. ita in ꝓposito dico, si res immobilis fuit occupata, quæ tn̄ anteà fuit possessa, per dominū, efficiet uitiosa uitio quasi uiolentiæ, per l. istā, secus si à dño nunq̄ fuerit possessa. Ita intelligo l. istam. Quæro, dicitur hic, generali iurisdictione ea teneri, &c. quæ est ista generalis iurisdictio? Dicunt quidā ꝙ tenetur pœna posita in l. si quis in tantā. s̄. eo. Ita intelligit Rof. & ita format hic libellum. Alij dicunt ꝙ habet locum pœna posita in l. inuasor. s̄. eo. Certè ibi nulla est pœna contra possessionis uacantis inuasorē. Alij dicunt ꝙ hic loquitur de pœna, quæ erat statuta per interdictū unde ui, de qua loquitur s̄. l. iij. ut teneat de fructibus, & omni causa. Et istam tenebat Iac. But. per hunc tex. l. duobus. Primò in eo quod dicit generali iurisdictione ea teneri, quæ pro restituenda possessione, quasi dicat, ad aliam pœnā quæ imponebatur pro amissione iuris sui, uel de æstimatione, per l. si quis in tantā. ad illam nō teneatur. Itē in eo quod dicit, uetеribus legibus, quasi dicat, non loquimur de pœna, quæ im-

9 ponitur per nouas constitutiones, sed per ueteres leges. †

d Quæro quid si iste inuasor credebat [d] possessionē esse suā? Gl. dicit ꝙ tunc non tenetur hac cōstitutione, quia requirit dolū. Pro cuius euidentia debes scire quatuor casus. Quandoqꝫ aliquis scit possessionē uacantē esse alienā, & scit cuius est, & tunc habet locum hæc constitutio sine dubio. Quandoqꝫ scit possessionē esse alienā, & ignorat cuius sit, & idē, quia habet locū hæc constitutio. Quandoqꝫ credit rem esse suam, & tunc si quidē mouetur iniustis rationibus, lex ista præsumit dolū, uti apparet ibi, dum dicit, ridiculum etenim est dicere, & sic tenebitur hac cōstitutione, in qua sufficit dolus præsumptus. Sin aūt credebat esse suā iustis rationibus,

10 tn̄ non erat sua, non habet locū hæc constitutio, sed tenebit constitutione l. inuasor. in fi. s̄. eo. scilicet solū ad restitutionē

e possessionis. † Quæro, utrùm ista l. [e] habeat locū in possessione hæreditaria occupata. Gl. dicit ꝙ non, quasi illa in nullius bonis sit, ut de re. diu. l. j §. j. Et hæc cōstitutio requirit, ꝙ sit res aliena, ut patet in prin. dum dicit uacuam possessionē absentiū, & ibi, alienas res, &c. Cont. no. Inst. de usu. §. quod aūt cōmuniter tenetur. Ita uidet mihi dicendū, quòd si quidem possessio rei hæreditarię fuit occupata post aditā hæreditatem, & sic dominiū iam erat quasi quæsitū hęredi, ut l. cū

f hæredes. de acq pos. habes condictionē ex l. ista, quia occupatur possessio uacās rei alienæ. Sed si occuparetur ante aditam hæreditatē, non haberet locū hæc lex. Dices tu[f], nónne posteà aditione secuta, fingit retro fuisse dñs, l. hæres quoqꝫ. ff. de acq hær. & l. si ex re. in fi. de stip. ser. Ergo semper uidet occupata res aliena? Resp. ꝙ fingit esse dñs retro, hoc est, per fictionē, & sic in hac l. nō sufficit, l. iij §. hæc uerba. ff. de neg.

11 gest. † Quæro, quid si res erat sua propria, sed uacans ab alio, utrùm habet locum hæc constitutio? Gl. dicit, ꝙ non. habet locū, quia res nō est aliena. Quod est uerū, si est paratus probare de dominio incontinenti, aliàs secus. Vide gl. super uers. per ignorantiā. Innuit ista glo. qn̄ quis intentat condictionem ex lege ista, debet probare rem esse suam, quod inuenit in text. dum dicit, alienas res uel pos. &c. Et in prin. dū dicit pos. absentiū. quod est uerū, cùm ista probatio fit præsumptiuè, eo ipso ꝙ probat se antè possedisse, ut hic innuit tex. dicit, alienas res uel poss. &c. Et in princ. dum dicit, pos.

g absentium, &c. Item habes ex ista gl. [g] ꝙ contra condictionem ex lege ista potest opponi exceptio dominij, si est paratus probare incontinenti. Cont. hoc uidetur, nam ista condictio est recuperandæ possessionis, & est introducta ad similitudinē interdicti unde ui. sed in illo interdicto non pōt opponi exceptio dominij, s̄. eo. l. momentariæ. & s̄. tit. j. l. j. ergo nec hic. Sol. Fateor ꝙ est introducta ad similitudinē interdicti, unde ui, contra eum, qui occupauit res alienas. Tamen hic primò debet constare, ꝙ sit aliena, meritò pōt reus probare esse suam, ut ex hoc concludat non esse alienā. uel possumus dicere sustinendo istam gl. ꝙ non habet similitudinem cum interdicto unde ui, per omnia. Nam ista habet ad instar adipiscendæ possessionis, quā ipse sua culpa per-

12 diderat, nō per ingressum huius rei. † Quærit gl. quid si ab eo, qui primò uacuā seu uacantē possessionē ingressus est, posteà de nouo uacare cœpit, & alius ingredit, utrū per istū nouū ingredientē debeat restitui possessio primo, an secundo. Gl. dicit ꝙ secūdo, per l. cum à te. ff eo. & l j §. qui aūt me.

13 quod certè est uerū, † nisi simul & semel uenirēt primus & secundus, contra hunc possessorē tertiū, & tunc ille præferet,

14 qui doceret, de dominio, arg l. bona fides. ff. de pos † Quærit gl. quid si ille, qui occupauit uacantē possessionē, eam posteà perdidit, an teneat cōdictiōe ex hac l. Certè credo ꝙ sic, siue ipse habeat actionē cōtra aliū, siue nō, ar. l. j §. rectissimè. ff. eo.

15 ff. eo. † Quærit gl. utrùm ad hoc quòd habeat locum condictio ex hac l. requiratur dolus, gl. dicit ꝙ sic, ut patet ex hac l. dum dicit, omnes aūt scire, &c. Ex eo quod exemplificat de furto, quod intelligo uerū de dolo uero, uel præsumpto, ut s̄. dixi. Sed quantū ad cōstitutionē l. inuasor. s̄. eo. dolus nō requirit. Sed cōtra prædicta opp. uno modo, & hic aduerte, dixi ꝙ hæc l. præsumit dolū in ingrediēte possessionē uacantem, nōne hoc est contra l. pe. de euic. ubi bona fides præsumitur, nisi probet mala, l. si fundum. s̄. de rei uen. Dico ꝙ in quolibet possessore cū titulo, præsumit bona fides, nisi probetur cōtrariū, ut in cont. Sed in possessore sine tit. pręsumi-

16 tur mala fides. Ita loquitur hic, † quę pręsumptio malæ fi-

h dei [h] non potest opponi, nisi à ueteri domino, uel à ueteri possessore, per hanc l. Vnde alius non posset hoc dicere, tu

17 possides mala fide, ut ex hac l. colligit. † Item ista allegatio

i [i] malę fidei præsumpta per hanc l. nō potest allegari, nisi intra xxx. an. ut hac l. in fin. Illud enim quod hæc lex præsumit ab initio ingredientē possessionē uacantē esse malę fidei, tol

k litur per cursum xxx. an. [k] extūc enim pręsumeret retro bonæ fidei ipsum possessorē fuisse, & cessat hæc l. & omnis eius

18 præsumptio. ita intelligo l. istam. Vlt. gl. ista quærit, quid † si talis ingressus possessionē uendiderat alteri, quanto tempore pręscribit? Gl. dicit x. uel xx. an. quia possidet tit. hodie uerò aliter secundū auth. malæ fidei. s̄. de præscrip. long. temp.

ADDITIO.

a *Quærebatur. Gul. de Suza. l. sicut. de acq poss. Ant. c. sæpè. de rest. spo.*

b *Vacua. Ang. l. si uacan. Io. And. add. ad Spec. tit. de rest. spo. uer. octauū, ꝙ possessio uacans uidetur possessio hæreditatis uacantis, uacua autem quæ animo detinetur.*

c *Dicatur. Verius uidetur quod no. Bar. d. §. item si occupaueris. per id quod dicimus in clandestina possessione, quæ nō est uitiosa licet ab alio naturaliter fuerit possessa. l. furtum. §. fundi. ff. de usuc. cum l. seq.*

d *Credebat. Gl. Bar. & doc. l. si quis in tantam. s̄. eo.*

e *Ista l. In quo differat ista l. à l. inuasor. s̄. eo. Bar. l. improba. de acq. poss. & in princ. huius l.*

f *Tu. Remedium ponit Cy. l. si nulla. s̄. de acq. poss.*

g *Gl. Bar. l. j. s̄. quor. le. Inn. c. ij. de in integ. rest. & Abb. c. si diligēti. de præscrip. & ibi transit cum isto dicto. Ego autem limito istud dictum procedere in mala fide præsumpta, & hoc probat iste text. Et uidetur sentire hoc Bar. ita consulo non apud rhegium, uide quæ remisi in l. Celsus. ff. de usuc. Bar. & ibi Lud. Ro. Tu pondera c. iij. de præscrip. si hic colligi poßit. Ant. c. consultationib. de iur. pa. Barb.*

h *Malæ fidei. Imo. l. Celsus. de usu. & c. fi. de præsc. Sal. hic simpliciter in hoc dicto, & seq. dicit idem quod Bar.*

i *Allegatio. Lud. l. Celsus. ff. de usuc. Inn. c. ij. de in integ. rest. ubi dicit ꝙ si quis dicat ius eligendi spectare ad se, succumbit, quia cōtra eum est ius commune, & sic præsumitur in mala fide, nisi in diuturnitatem temporis probaret, illud ius sibi competere, quia tunc diuturnitas temporis purgat illā malam fidem. Ant. c. cōsultationibus, & ibi Abb. de iur. pa. & c. si diligenti. de præsc. Ant. c. pe. de don. ubi in simili quærit, an contrahentes cum eo qui potest restitui, habeat tit. præscribēdi. uide ibi per Imo. et alios moder.*

k *Annorum. Bar. l. super longi. de præsc. long. temp. Imo. c. fi. de præsc. impugnat Bar. hic & Imo. l. Celsus. de usuc. Idem dicit quod Sali. Dices secus, si constat de mala fide, & ita dicit uelle Bar. hic Bal. uidetur tenere cont. Ad de Raph. l. sequitur. §. si unam. in fi. ff. de usuc.*

Si per uim uel alio modo. Tit. V.

Rubrica ista secundum gl. incipit tractare quędam circa interdictum retinendę possessionis, & hoc iunuit gl. rub. dum dicit, turbata sit possessio, quod pertinet ad interdictū retinendę pos. sed. l. j. uidetur respicere interdictū recuperandæ possessiōis prima facie, nisi aliter exponas, ut ibi uidebitis. Potes ergo dicere sic, ꝙ totus titulus loquatur de uiolentia turbatiua, & ita exponas l. j. & ij. Potes etiā exponere, ꝙ prima lex loquat de uiolentia expulsiua, secunda de uiolentia turbatiua, & tunc exponas, si per uim uel alio modo scilicet, ablata sit possessio, uel alio mō absentis turbata sit possessio. & sic l. j. loquitur de prima parte rub. lex secunda loquitur de secunda parte rubricę.

Bar. super Cod.

LEX I.

1 *Agenti interdicto retinendæ possessionis non obijcitur exceptio dominij.*

1
VDICES. † Absens spoliatus ante omnia est restituendus, & ad hanc causam omnis admittitur, etiam si non habet mandatum: & si fuerit seruus, & absens, reuersus audietur cursu temporis non obstante, & causa proprietatis ordinariè agitabit. hoc dicit ibi absentiū scilicet, agentiū pro absentibus. Et ita exponebat Franc. Accur. in text. ibi, reformato statu, id est possessione restituta in pristinū statum. In

2 tex. ibi, litigium de proprietate. † Not. ꝙ in causa momentaneę possessionis admittitur quis sine mandato. No. ꝙ ad-

2 mittitur seruus. No. ex isto fi. ꝙ † agenti interdicto recupe-

a randę possessionis, non ob. [a] exceptio dominij. Ita uides hic in fi. sed debet posteà reseruari, & sic spoliatus ante omnia est restituendus. Opp. l. si pupil. §. uideamus. de neg. gest. Sol. Speciale est in causa momentaneę possessionis. Opp. & uidetur ꝙ seruus in iudicio esse non possit, ut l. seruus. C. de iud. Sol. Speciale est hic. Gl. querit hic, de his, qui sunt expulsi de possessione, quæro quid de alijs, qui non sunt expulsi, utrùm pro absente admittantur. Gl. dicit ꝙ sic, & bene, quia

b hic in prin. l. [b] loquitur generaliter, arg. l. regula. §. & licet. ff.

4 de iur. & fac. ig. † Quæro, utrùm creditor qui cadit à possessione, habeat beneficium huius l. Resp. ꝙ sic, habet etiam

5 beneficiū l. ult. de præt. pig. † Quæro, an istis casibus seruus iuret de calumnia. Resp. sic, quia cū admittitur ad agendū,

6 ergo, &c. Sed quæro, † an debeat cauere de defendēdo? Gl.

7 dicit ꝙ non, per hanc l. in fi. ibi, seruato, &c. Quæro, an † debeat cauere de rato. Gl. nostra dicit ꝙ sic, ut in cōtuncta persona dicimus, l. sed & hære. de proc. & hoc omnes tenent. †

8 Quæro, quid de pupillo. Gl. dicit ꝙ idem, & bene, per l. mo-

9 mentaneę. s̄. qui leg. pers. Quæro, quid † si isti amiserunt, utrùm præiudicent domino. Gl. & bene, dicit ꝙ nō, in hoc casu, tn̄ fideiussores tenentur.* * *Tenentur. Sed cùm fideiussor amplius quàm reus non teneatur: l. sed iul. ff. ad Maced. meritò, si principalis hic nō teneatur, neq; fideiussor: l. minor. ff. de proc. Defenditur tamen hic locus, si personale rei priuilegium esse dicamus: l. exceptiones. ij. ff. de except. seu præsc.* I. Conc. B.

10 Quæro, † utrùm istę personę [c] possint intentare conditionē ex l. si quis in tantam. s̄. tit. j.

c Resp. non, quia illa habet causam proprietatis. Prędicta omnia procedunt, prout hic intelligitur de iudicio recuperandę possessionis, potest etiam intelligi de iudicio retinendæ posses. ut uidetur uelle glo. super rub. & tūc tex. in prin. l. qui dicit, cuiuslibet rei possessione priuati sunt, intelligas rei possessione, id est, cōmodo possidendi, quia propter turbationē non potest colligere fructus. Vel aliter dicas, ꝙ sunt priuati possessione scilicet naturali tantùm, ut dicam statim j. tit. j. Et

11 sic exponas totam istam legem. † Et secun-

d dum hanc lect. habes hic casum, [d] ꝙ agenti interdicto retinendę possessionis non obijcitur exceptio dominij, contra id quod not. Dy. c. qui ad agendum. de reg. iu. li. vj. dixi in l. si de eo. in fin. de acq. pos. l. naturaliter. §. ni-

e hil. eo. tit. Quæro, utrùm [e] ex ista l. introducatur noua l. condictio. Resp. ꝙ nō, sed per hanc l. legitimantur personæ agentiū, ut possint absentiū nomine experiri actionibus, absentibus competentibus, & sic apparet ꝙ debebit formari libellus nomine absentium, & hoc sentit hic gl. super uers. personas, & innuit totus text. si bene aduertatur.

ADDITIO.

a *Obst. Bar. l. ij. in fi. s̄. quod me. cau.*

b *In prin. Vide eum in l. à diuo. §. si super. de re iud.*

c *Personæ. adde gl. & doc. omnes in l. fi. s̄. qui le. perso.*

d *Casum. Bar. & ibi doc. l. si de eo. §. fi. & l. naturaliter. §. nihil. de acq. poss.*

e *Vtrùm. Bar. l. j. xx. q. de oper. no. nun.*

LEX II.

a NEC IMPERIALE. [a] Nec ex rescripto principis, nec ex iudicis sentētia, debet quis alterius possessio-

nem parte non citata turbare. Quæro, quid cõtinebat istud
rescriptum principis, uel sententia iudicis. Gl. respondet tri-
bus modis, & benè, tenè quam uis. Vel continebat aliquid
competens ad litis ordinationẽ, uel ad litis decisionẽ, uel ad
litis executionẽ, nõ curo, ut dixi uobis, s̃. tit. j. l. meminerint.
b Quæro, in quo differt hæc lex [b] ab illa l. meminerint. Breui-
ter hęc est ueritas, licet doc. nõ ponant, per illam prouideretur
spoliato indebitè iudicis autoritate, ut possessio sibi restitua
tur, per hanc legem prouidetur, qui non est spoliatus pos-
sessione, sed turbatur in possessione sua autoritate rescripti,
uel iudicis, indebitè tamen, ut hoc ei non obsit in iudicio re
tinendæ possessionis.

ADDITIO.

a *Imperiale. Imol. l. cùm diui. de priui. post prim. in gl. portauerunt. & Bar. l. fi. de edi. diui Adria. tol. uers. ext. gl.*
b *Lex. l. j. in princ. si mulier uent. nomine.*

Vti possidetis. Tit. VI.

Circa hanc rub. quæro, in quo differt interdictũ uti posside
tis, ab interdicto utrobi. Gl. j. huius l. hoc tan
* *Immobilib. Hoc est (ut apertius explicat Bar. l. j. nu. j. s̃. ubi causa sta.)* git, dicẽs, ꝙ illud cõpetit ꝓ reb. mobilib. hoc
ꝓ reb. immobilib. * & annectit rationẽ, qa mo
bilia ꝓpriè nõ possidentur, qd̃ tene menti,
propter statuta terrarum, quę loquuntur de
inuasoribus, tamen consueui tenere cont. in
l. j. in prin. de acq. pos. ubi Dy. tangit.
interdictum, uti possidetis, pro rebus mobilibus competit: interdictum utrobi, pro rebus immobilibus. Sed opposita interpretatio uerior erit, secundum l. j. huius tit. I. Conc. B.

LEX VNICA.

2 *In rebus incorporalibus habet locum interdictum uti possidetis utile, non directum.*
3 *Interdictio uti possidetis requritur, q̃ quis possideat tẽpore litis cõtestatæ.*
4 *Interdictum uti possidetis, quõ mihi competat contra eum qui possidet.*
9 *Si aliquis habet in fundo usumfructum, & alius usum, an uterq; possideat.*
10 *Feudatarius, qui facit alium feudatarium, non possidet.*

VTI POSSIDETIS. Hæc lex solebat scholaribus esse multũ terribilis. & secundum lec. gl. hæc l. diuidit in duas partes. Prima ponit de natura interdicti, uti possidetis. Secunda ponit de officio iudicis in causa proprietatis. Se-
1 cunda ibi, ac satisdationis, & secundũ hanc breuiter dicit, † Si plures iustè possident, per hoc interdictum prohibentur inuicẽ uim inferre: & in causa proprietatis, qui non satisdat, possessione rei priuatur. Vel dic, secundũ lac. de Are. ꝙ primò loquitur de natura interdicti uti possidetis. Secundò loquitur de officio iudicis in interdicto uti possidetis. Secunda ibi, ac satisdationis. secundũ quã lect. breuiter hoc inten-
2 dit, † Si plures iustè possident, per hoc interdictũ prohibentur inuicẽ uim inferre, & de hoc cogunt satisdare, aliàs possessione priuantur, donec de proprietate cognoscatur. Venio ad casum in terminis secundũ glo. forma casum in uno interrogãte imperatorẽ hoc modo, Ego sum proprietarius, & possideo ciuiliter fundũ, alius est fructuarius, & possidet naturaliter, ipse turbat me in ciuili mea, quæro quo remedio mihi succurratur, seu cõsulatur contra eum? Resp. Imp. rector prouincię prohibet uim fieri, quo minus possideatis fundum, sicuti enim possidetis alter ab altero, non ui, nõ clam, nõ precario. q. d. tu possides naturaliter, ille ciuiliter, hoc dicitur, secundũ ueram lec. In uers. Ac satisdationis. Pone hic casum, secundũ gl. Ego ago contra eum, qui me turbabat, rei uendicatione, ipse non uult satisdare de iudicato solueudo, quod erit officiũ iudicis contra eum? Resp. Imp. iubebit rector prouincię satisdare de iudicato soluendo, uel si non uult satisdare, transfert possessionẽ in actorem, uel fiet de possessore petitor, ut sic de proprietate cognoscatur. In prima parte non mutatur casus. In secunda sic, in qua pone hoc modo secundũ eum, D. Imp. uos dicitis ꝙ rector prouincię uim fieri prohibebit, per interdictum uti possidetis, ille aduersarius meus est ita maledictus homo, ꝙ etiam post sententiã me turbauit, quod ergo erit officiũ iudicis in hoc interdicto, non me turbet de cætero? Respon. Imp. rector faciet de hoc præstari satisdationẽ, scilicet de non turbando in futuro, & si nolit satisdare, auferẽ sibi possessio, & ideò transferẽ ad te, & sic fiet de possessore petitor, & hoc modo cognosceẽ de proprietate. hoc dicit secundũ lac. de Are. & melius q̃ glo. & magis not. licet hæc lect. sit magis bona in illo ultimo uers. & licet in se sit uera, tamen hodie corrigitur, ut gl. dicit, & ibi dicam. Teneas ergo lect. Iac. de Aret. quam ipse probat arg. harum legũ, & l. egi. ff. si serui. uend. Ego do tibi casum ff. de iti. actuq; priuato. l. iij. §. in hoc interdicto. de qua quoti. & æsti. l. pc. Expedito text. ueniam ad apparatũ nostrum, quem breuiter expediam, & bene. Opp. tu posuisti casum
a in uno interrogante, contrà loquitur Imp. in plurali [a], uti possidetis, sic & lex. Ergo uidetur quòd fuerint plures interrogãtes. Huius timore, hæc l. legitur tribus modis. Vno modo, ꝙ unus interrogabatur, tamen quia in interrogatione fiebat mentio de duobus, ideò imperator dirigit sermonẽ ad duos. Exemplum in proprietario, & fructuario, ut s̃. dixi. Alij dicunt eodem modo, tamen uariant exemplũ, & ponunt in duobus possidentibus pro parte, tamen eodem genere possidendi, & etiã ista lect. posset esse uera, & bona. Tertij dicunt ꝙ hic loquitur in plurali uni tantũ, & loquitur ei, & facit causa honoris. Hoc non placet, ideò ꝙ Imp. summo pontifici loquitur in singulari, ut in epistola, inter claras, & in epistola, uictor. de summa trin. & fide catholi. Præterea, uos uidetis ꝙ mos Romanorũ adhuc est hodie loqui etiam cardinalibus in singulari, scilicet tu. Alij uolentes hoc ꝙ uni tantũ respondeat, dicũt quòd hęc uerba, uti possidetis, ponuntur materialiter, quasi dicat, rector prouincię uim fieri prohibebit uti possidetis, id est, per interdictũ uti possidetis. Sed hæc bene non est uera, per illud quod j. dicit in text. nec precario possidetis, quod uerbum non ponitur materialiter. Teneas ergo primã, uel secundã, & expositiones, quę fuerunt in gl. optimè adaptantur ad illam. Expedita prima gl. uenio ad secundam gl. dicitur hic in tex. fundum, imò uidetur ꝙ non habeat locũ, nisi pro ædibus, ut ff. eo. l. j. in prin. Sol. qd̃ ibi dixi, in ædibus, dixit causa exempli. Op. l. j §. j. ff. eo. Sol. Speciale est ibi in cloaca, ꝙ pro illa non cõpetat hoc interdictũ, quia propositũ est interdictũ speciale de cloacis.
2 Venio ad recitandã istam materiã per q. † Quæro, an hoc
b interdictũ habeat locũ [b] pro rebus incorporalibus. Old. dicit ꝙ sic, utile, nõ directũ, l. sicuti. §. Aristo. s̃. si ser. uen. Ratio, quia non possidentur propriè, l. seruus. §. incorporales. ff. de acq. re do. Ita dicit gl. hic, & bene, ꝙ tamen latius examinaui in l. j. in princ. ff. eo. ubi examinaui pro quibus rebus
3 cõpetat hoc interdictũ, uide hanc gl. † Dicitur hic, uti possi-
c detis, &c. Quæro quo tẽpore rrquiratur [c], ꝙ quis possideat in hoc interdicto? Gl. dicit ꝙ tẽpore lit. contest. Inst. de inter. §. hodie. & uide gl. Modò uenio ad gl. mag. dicitur hic, cùm ab altero nec ui, nec clã, nec precario possidetis. quęro exẽpla iustorũ. Azo multũ laborauit in ponendo ista exempla hic, & gl. hic ponit. & Inn. dicit nescio uidere quare Azo tantùm laborauit, qa ui possidet à me, qui clã possessionẽ meã ingreditur: precario possidet à me, qui à me precario rogauit. Parcat mihi Inn. ipse non inspexit intellectũ Azo. quia Azo habuit de necessitate laborare, nam interdictũ uti possideris, datur possidenti, l. j §. hoc interdictũ. ff. eo. Sed si ali-
d quis possideat [d] à me clam, ui & precario, secundũ exempla In. ego non possideo, igit̃ ego agendo nõ possum uincere in hoc interdicto, qa nõ possideo. ideò Azo iuit quarẽdo exẽpla, ut alius possideat à me ui, clã & precario, & ego possideã, ut possim in hoc interdicto obtinere, ideò sunt factę istæ gl. Sed unũ aduerte, ꝙ istæ gl. quæ hic ponuntur, nõ respiciũt tex. directè, sed respiciũt materiã. Nam tex loquit̃ de iustitia actoris, ꝙ actor ipse nõ possideat nõ ui, nõ clam, nõ precario ab aduersario. Et respiciẽdo tex. optimè procedũt exẽpla in Inn. qa ad hoc ut possessor obtineat agendo hoc interdicto. est necesse ꝙ ipse nõ possideat à me ui, clã, uel precario ab aduersario. Si enim ipse possideat à me ui, clam, uel precario, & ego molestarẽ eum, & turbarẽ in illa possessiõe, ipse contra me nõ posset uincere in hoc interdicto, quod est mirabile. Licet enim quis me ui, clã uel precario expulit de fundo, ego nõ possum eum expellere ex interuallo, possum tm̃ inquietare & turbare eum in possessione, & ipse nõ poterit cõtra me uincere interdicto uti possidetis, quia à me possidet ui, clam, uel precario, gl. precario. quę uidetur hoc uelle, & gl. l. j. in fi. cũ l. seq. ff. eo. & ibi dixi, secundũ Azo. & istæ gl. respiciunt iustitiã, uel iniustitiam ex parte rei, quia ponit pro constanti ꝙ actor possideat iustè, reus iniustè ab aduersario. Quæro, quõ istud posit procedere, tractant istę tres
4 gl. † Quæro ergo, quõ posit hoc esse ꝙ aduersarius possideat à me ui, clã, uel precario, & ꝙ cõpetat mihi interdictũ, nam si ipse possidet, ego nõ possideo. Huius timore dicit A-
e zo [e], Dico ꝙ aduersarius meus nõ possidet, sed turbat me in possessione mea ui, qa in hoc interdicto nõ requirit̃, ꝙ quis se asserat possidere, sufficit ꝙ me turbet, l. si duo. §. si uicinus. ff. eo. Secũdò uerò ponit exemplũ de ui, qd̃ est multũ subtile, in eo, qui ingredit̃ tanquã fructuarius, protestans ꝙ animum habeat possidendi naturaliter, de quo dic ut in gl. Et aduerte ad me, hoc est mirabile in casu isto, quòd interdictũ uti possidetis, licet sit interdictũ retinẽdæ poss. tm̃ habet uim
f interdicti [f], recuperandę possessionis. Nõ enim potes à turbatione desistere, nisi mihi restituas naturalem, quã abstulisti, quia per retentionẽ illius naturalis, turbas me in mea ciuili, l. clã. §. qui ad nundinas. ff de acq. poss. & l. naturaliter. §. nihil. eo. Gl. ponit hic tibi unũ aliud exemplũ, & uide, istud exemplũ non uidetur bonũ, quia ex quo non suspicor me posse repelli, nõ amisi possessionẽ, & sic nõ habemus quod quæris, ꝙ aduersarius possideat à me ui. Alij dicunt, ꝙ duo possunt insolidũ possidere, & secundũ hoc exẽplũ est clarũ. Certè istud exemplũ nõ est bonũ, qa duo insolidũ nõ possunt inuicẽ possidere, eodẽ genere possidendi, l. iij. §. ex con
5 trario. de acq. p. ideò nõ insisto. † Venio ad aliã gl. quę ponit exemplũ de clam, quõ potest quis clam possidere à me. Certè exẽplũ est clarũ, si iui ad nundinas, & tu ingredieris possessionẽ meã clam, me absente, tu acquiris naturalẽ, l. clam possidere. §. qui ad nũdinas. de acq. pos. Alij dicũt, ꝙ turbat me clam, licet nõ possideat, & istud exemplũ in se procedit, sed primũ exemplũ est uerũ. Sed hoc cõtra hoc op. Si clã ingrederis possessionẽ, uoco te ad iudicium, tu uenis, certè tu desinis possidere, qa nõ es in fundo, nec in eius cõspectu, ergo, &c. Huius timore dicũt quidã, ꝙ interdictũ debet reddi in fundo. Tu dic, ꝙ ille q̃ habet naturalẽ tantũ uadẽs ad iudiciũ eã retinet, l. iij. §. unde ui. de ui & ui arma. & no. in l. j. in gl. mag. de acq. pos. Quæro circa hoc, si tu ingressus es clam possessionẽ meã absentis, & ego eã posteà ingredior clã, an naturalẽ acquiro? Gl. dicit ꝙ nõ, & bene, qa retinet̃ naturalis animo tm̃. Sed quæro an occasione illius naturalis, cõpetat interdictũ unde ui. Gl. dicit ꝙ nõ, & bene, qa ab initio nõ
6 est nata, nec posteà nascit̃. † Venio ad glo. sup uer. precario, quõ põt esse ꝙ quis possideat precario à me, & cõpetat hoc interdictũ. Gl. super hoc ponit exemplũ clarè, quia concessi precario alicui ut possideret naturaliter tantũ, si enim cõcessissem utranq;, tunc nõ cõpeteret mihi hoc interdictũ. Restat modò qualiter sententia in hoc interdicto debeat formari. uerũ quia sententia dependet à libello, ideò prius uidendũ est, qualiter sit formandus libellus, qa uenit in examinatiõe secũdę partis, ideò uenio ad secundã partẽ, ad quã secundũ
g lec. gl. op. qui possidet immobilia, non cogitur satisdare, [g] l. sciendũ. ff. qui satis. cogan. sed hic possidet immobilia, ergo, &c. Gl. dicit, ꝙ hic loquit̃ satisdatione iudicatũ solui, lex cõt. loquit̃ de satisdatione de iudicio sisti. Certè dñi ista lect. non est uera in se, nam si ille possidet immobilia, nõ satisdat ubi possidet alia, q̃ ea, pro quibus conuenit̃, l. de die. §. quidam. ff. qui satis. cog. licet gl. uideatur aliter tenere, d. l. sciendũ. in princ. Præterea hic erat dubium, an possideret, unde etiam de satisdatione de iudicio sisti posset intelligi hic, sed prout intelligitur de satisdatione iudicatum solui. Op. Instit. de satisdat. §. sed hodie. dicit glo. fateor ꝙ hodie corrigitur finis, quia hodie nemo suo nomine conuentus cogitur satisdare iudicatũ solui. Licet hoc sit uerum in se, tamen lect. Iac. de Aret. magis placet, quia magis utilis, & secundum illam hæc
7 lex remanet incorrecta. † Ex qua lect. habes, qualiter de-
h beat formari libellus [h] interdicto. Nam tu debes petere ꝙ te nõ molestet, & ꝙ à turbatione, & à molestatione desistat, & ꝙ caueat de non molestando te in futurũ, & ꝙ præstet interesse molestationis præteritæ. Prima duo probantur hac l. & in l. allegatis, ad probandum hanc lect. Iac. de Aret. ulti-
8 mum de interesse probatur in l. si duo. §. fi. ff. eo. † Hoc præ-
i misso ueniamus ad sententiã, qualiter formabitur sententia [i] in hoc interdicto. Gl. quæ incipit, sed qualiter formabit sententiam iudex, multùm se inuoluit. Hic aduerte, quandoq; cõstat actorẽ tantùm possidere iustè, & reum nullo modo, uel iniustè ab aduersario, tunc ipse debet obtinere, reus debet condemnari ad omnia quæ s̃. dixi debere contineri in libello. Quandoq; constat actorẽ possidere iniustè ab aduersario, tunc reus absoluetur simpliciter, non enim potest actor uincere in hoc iudicio, neq; reus potest uincere, ut actor in aliquo condemnetur, quia non possidet, ut s̃ dixi. tangitur in gl. præceden. Quandoq; cõstat reum tantũ possidere, & tunc si quidẽ iniustè ab aduersario, actor succumbit, quia non possidet reus, tamen in nullo cõdemnabitur,
k quia iniustè non possidet [k] ab actore. Si uerò reus possidet iustè, uel iniustè, nõ ab aduersario, tunc ipse absoluetur, & actor condemnabitur sibi ad illa tria, quæ dixi debere cõtineri in petitione, etiam si non sit petitũ per reum, quia istud iudiciũ est duplex, quilibet est actor, & reus, d. l. si defunctus. in fi. ff. de proc. & l. sed cũ ambo. ff. de iud. Et hoc uidetur uelle gl. tua præcedens, in ult. q. quam format ibi. Non obst. de iureiur. l. sed & si possessori. in qua illud est iudicium simplex, istud duplex, secundum Franc. Acc. & bene, licet quidam Vltramont. dicant cont. Quandoq; constat utrunq; possidere, tunc si quidem possident iustè, ut puta unus est proprietarius, alius fructuarius, uel usuarius, uel emphyteuta, uel feudatarius, & tunc iudex pronunciabit utrunq; esse potiorem in possessione sua, & quòd de hoc caueatur, & interesse molestationis præteritę præstetur, ut hac l. in princ. & l. si duo. in prin. ff. eo. Idem si unus possidet iustè, & alter iustè, nõ ab aduersario. Si uerò unus possidet iustè, & alter iniustè ab aduersario, ille qui iniustè possidet, condemnabitur ad ea, quæ dixi s̃. in libello debere contineri. Et prædicta uera, qñ constat utrunq; possidere diuerso genere possidendi, ut unus ciuiliter, & alter naturaliter, ut dixi. Si uerò uterq; probauit se possidere eodẽ genere possidẽdi, est aduertendum, Aut unus probat de antiquiori possessione quã alius, & ille uincit, quia possessio alterius præsumitur uitiosa. ext. de prob. Si uerò uterq; probat de eodẽ tẽpore, tũc siquidem una pars habeat idoneiores testes, illa uincit, l. ob carmen. §. fi. ff. de testib. Sed si ꝓbationes essent hincinde æquales, tũc dicit Iac. de Are. si quidẽ unus probat de titulo, alius non, ille prefertur, q̃ de titulo ꝓbat. ar. l. j. & l. ult. de edicto di. Adrian. toll. & d. cap. licet. ext. de prob. & isto casu solo reperio ꝙ allegatio dominij prodest in interdicto uti possidetis, aliàs secus, ut uidistis s̃. tit. j. l. j. Si uerò neuter probat de tit. uel uterq; probat, de hoc sunt opi. hic in gl. Quidã dicunt ꝙ iudex habet pronũciare, uti possidetis, ita possideatis. Quã opi. gl. reprobat, qa hæc sent. est incerta. De hoc tãgit gl. l. ait prætor. §. j. de re iud. Alij dicũt ꝙ iudex debet abstinere à iudicando, sed debet sequestrare poss. ne partes ueniãt ad arma, & rixas. Ego cõsueui dicere, ꝙ primò iudex debet ꝓnũciare utrunq; esse possessorẽ ꝓ parte dimidia, pro indiuiso. Nã cũ uterq; pariter, siue æqualiter possideat, faciẽt tibi partes per cõcursum, l. si finita. §. cũ aũt. de dam. infec. sicut etiã dicimus in cõiunctis, l. re cõiuncti. de leg. iij. Restat hic ut exa-
9 minemus ult. partẽ glo. hic positã. † Quæro primò, aliquis habet in fundo usumfructũ, alius habet usum, quæro utrũ uterq; possideat. Videt̃ ꝙ nõ, qa cũ fructuarius habet naturalẽ, ergo usuarius eam habere nõ potest, l. iij. §. ex cõtrario. de acq. pos. in cont. uidetur, quia usuarius habet hoc inter-

dictum,l.fi.ff.eo. ergo usuarius posidet.Gl.fatetur ꝙ utercꝫ posidet,sed nõ insolidùm,sed quilibet pro parte,& uide gl. Istud qd gl.dicit, nõ insolidũ,sed pro parte,nõ placet mihi. Nam pars incerta ratione loci, & ratione quotę, non potest posideri,l.iij.§.incertã.de acq.pos.&l.locus.eo.tit.&l.empt. de usuc.pro emp.sed pars usuarij est incerta ratione loci, qa omnis pars pro indiuisa, est incerta ratiõe loci, l. Meuius.§. duobus.ff. de leg.ij. Itẽ ratione quotæ pars usuarij est incerta,l.usus pars. de usu & hab. Nam pro usu meo plus uolui uno tempore,quã alio,ideò dico ꝙ utercꝫ posidet insolidũ naturaliter, diuerso tamẽ iure, unde illud,qd gl hic subdit, 10 uel nõ eodem iure,&c.istud est uerũ. † Quęrit gl.quid si feudatarius facit alium fundatariũ, utrùm iste feudatarius primus posideat. Gl. dicit ꝙ non, sed posidet dñs ciuiliter,& 11 ultimus feudatarius tantũ naturaliter, & uide glo. † Quærit gl. qualiter retineatur naturalis possessio. Glo. dicit, donec quis est in fundo, uel in conspectu. Plenius dic ut ff. de acq. 12 pos.l.j.in gl.mag. & dic ut ibi. † Vltimò quærit gl.[m] Quid si m ego posideo naturaliter, & tu ciuiliter, tertius ingredietur, quis posideat? Dicit gl.ꝙ tertius posidet,quando usufructuarius deponit animũ posidendi.Ego uerò,qui consueui tenere ꝙ triplex est possessio, dico ꝙ iste tertius posidet, etiam antequam iste usufructuarius deponat animũ posidendi, ut dixi in d.l. j. de acq.pos.&l.clã posidere.§.qui ad nundinas.eo.tit.&c.

ADDITIO.

a *Plurali.Col.l.j.in prin.de superficie.*
b *Locum* Bal hic,Bar.*l.j.in prin.ff.eo.*
c *Requiratur.*Bar.*l.j.§.fi.eo.q, si probet se antè possedisse,*Bal.*hic.*
d *Poßideat. Et no.mirabile,qa licet nõ possum expulsor ẽ meũ ex interuallo expellere,tamẽ impunè possum eũ turbare,*Bar.*d.l.j.§.fi ff.eo.&* Bal.*hic.*
e *Azo.Gl.&* Bar.*l.si duo.in prin.ff.eo.*
f *Interdicti.*Bar.*l.j §.interd.ff.eo.et* Bal.Bar.*l.clã.§.q̃ ad.in.fi.ff.de acq.pos.*
g *Satisdare.Qui poßidet immobilia, & qualiter intelligatur quòd poßidẽs immobilia non teneatur satisdare,* Bar.*l.sciendum.* in prin.*Bal.*hic in fi. dicit non decido eo casu,quia glo. d §.quidam.non uidetur hoc tenere.sed gl.l.Iul.in fi.eo.tit.expreßè cont.tenet.*
h *Libellus Spect.de cau.poß.§.permitto.uers.& scias.&* Bar.*l.j §.interdictum.ff.eod.*
i *Sententia.* Bar.*l.si duo.ff.eo. & aliquas formas huius sententiæ,* Bal. *l.j.ſ. de senten. quæ sine cer.quan.sed in hoc interdicto uti poßid.an interponatur primum decretum, Cy.hic,circa fi. &* Bar.*l.si prius.in ult.q. de oper. nou.nunciat.&* Bal.*aut ei qui.de bon.aut.iu.poß.*
k *Poßidet.In hoc est gl.fin.secundũ* Bal.*l.eũ* Pap.*ſ.de sen. & facit ad ea quæ dixi post* Bart. *l ij.§.si publico.ff. de adult.& l.si à te.§.j. ff. de excep.rei iud. hic per* Bald.
l *Arg.Sic no. q, in casu huius interdicti admittuntur articuli, & probationes de dominio,*Bar.*l.si de eo.§.fi.de acq.po.Et de articulis in hoc interdicto uide* Inn.*de renun.c.sup.*Bar.*l.ordinarij.de rei uen.& ibi* Bal.*hic in fi.*
m *Gl. Adde gl.&* Bar.*l.iij.§.ex contrario.de acq.poß.& istam gl.no.*Bal.*in auth.nisi rogati.in iiij.col.ad* Trebel.

De tab.exhibend. Tit. VII.

Dictum est ſ. de interdictis adipiscendę,& recuperandæ, & retinendę possessionis. Sunt quædam alia interdicta exhibitoria,ideò de his ponit. Ita potes continuare istam rub.

LEX VNICA.

2 *Legatarius potest petere hoc interdicto sibi exhiberi illam particulam testamenti,quæ pro se facit.*
3 *Viuo pupillo non possunt peti tabulæ testamenti pupilli.*

1 SI IN POTESTATE.Post mortẽ † pupilli
2 tabulę populares postulãt exhiberi, hoc interdicto. † Op.& uidet,ꝙ legatarijs det hoc interdictũ,l.iij.§.solẽt.ff.eo.Sol.Cõcedo istud qd dicit gl. unde hic subaudi maximè.Tu dic aut
a quis uult petere ꝙ exhibeant totę tabulæ, [a] & totũ testam.& hæc non potest facere,nisi hæres, ita loquitur hic Sed si uult petere sibi exhiberi illam particulã,quę pro se facit, tunc potest quilibet legatarius,ff.de eden.l.argentarius.§ j. Op.& uidetur ꝙ debeat agi ex edicto,quemad. test. ape. ff. quemad. test.aper.l.j.in prin.Huius timore gl intrat in illam materiã, quę sit differentia inter hoc interdictũ,& illud edictum,& actionẽ ad exhibendũ, & uide gl.tuam quæ est clara. Quærit
3 gl. † utrùm uiuo pupillo possint peti tabulæ testamenti pupilli.Tex.hic innuit ꝙ non,& est uerum.arg.l.ij.§.interdum. ff. de uul. Quæro, ego peto mihi exhiberi tabulas pupillares, opponit mihi ꝙ ille qui fecit illas substitutiones,non habebat filios in potestate,an ista exceptio exhibitionẽ tabularum impediat? Hic innuit tex. ꝙ sic, hoc aũt an sit uerum, & qualiter procedat, dixi ff.eo.l.j.

ADDITIO.

a *Tabulæ.*Bar.*l.deinde ait.§.hoc autem.ff.eo.& l.j ff.de rei uend.*

LEX III.

SI AD INSTAR. Ad similitudinẽ huius interdicti,
a potest agi [a] de uxore exhibenda Gl.ut hic uides,intelligit hanc l. de illo interdicto de uxore exhibenda,ut dicitur in l.j.§.fi. & l.seq.eo.tit. sed hic,ut uidetis in tex.nulla fit mentio de uxore, unde fortè non erat uxor,sed erat concubina. Qualiter ergo tũc ponemus casum in scholari habente concubinam quæ fuit,&c.& tunc hæc l. faciat mentionem de secunda parte rub.sed prima lec.est magis clara.

ADDITIO.

a *Agi.*Bar.*l.j ff.eo.*

De precario & Saluiano interdicto. Tit. IX.

LEX I.

1 SI TE. † Pro pignore uendito contra emptorẽ, nõ competit interdictũ Saluianum directũ, sed ad hypothecariã actionẽ est recurrendum. Op. ff.eo.l.j. ubi contra emptorẽ datur hoc interdictum.Sol.Fateor de hoc interdicto utili, ut ibi, non directo,ut hic.Sed tunc instat,cũ omnia interdicta sint scripta in rem.l.j.§.pe.de interd.uidetur quòd istud interdictum directũ debeat dari contra quemlibet possessorẽ,& ad contraria

contraria nõ respondet.Vnde sustinẽdo gl.debemus dicere ꝙ hypothecaria est quid accessoriũ ad actionẽ personalẽ: & sicut personalis actio nõ sequit fundũ, ita hoc interdictũ nõ sequitur fundũ.Vel aliter,& melius dico, ꝙ istud interdictũ non est scriptum in rẽ,ideò directũ non datur cõtra tertium possessorẽ. Gl. hic uidetur fateri quòd sit in rem, & ad cont.
a non respondet.Quæro,an hoc interdictũ cõpetat [a] pro alijs rebus quàm pro rebus coloni, & sic an detur locatori fundi urbani,uel creditori.Certè de hoc est cõtentio. Certè credo ꝙ sic.Casus est hic in eo ꝙ dicit debitor tuus,& sic simpliciter,& in fi.dum dicit,quę ad exemplum eius instituitur,&c.
2 † Quæro, quid differt hoc interdictũ Saluianũ ab actione hypothecaria.Gl.mirabiliter loquit,& dicit ꝙ differt in natura,& in modo probandi.Natura differt,quia istud interdictũ est possessoriũ, sed hypothecaria est petitoriũ iudiciũ. Et uide gl. in fi. licet hypothecaria nudã possessionẽ auocet, tamen dicitur petitoriũ iudiciũ.Ratio, quia sicut rei uendicatio auocat possessionẽ ratione dominij: ita hypothecaria auocat possessionẽ ratione hypothecæ,de qua debet consta
b re,& sic est petitoriũ iudiciũ. Vnde à sentẽtia lata [b] super hypothecaria appellat,sed hoc interdictũ est possessoriũ, cũ in eo non habeat dicere rẽ esse obligatã sed possessam ab eo q obligauerat.Et ex hoc insurgit alia qõ, quid habet is probare in hypothecaria? Gl.dicit ꝙ debet probare obligãtẽ tempore obligationis esse dominũ.Gl.dicit aliter in l.cùm res.j. si ali.res pig.dat.sit.& ibi dicam,& l.rẽ alienã.ff.de pig.act.

ADDITIO.

a *Competat.de materia hic tacta,l.j.ff.e.ubi Bar.*
b *Lata.Bar.l.j.ff.eo.*

LEX II.

HABITANTIS. Contra hær.eius qui rogauit,competit interdict. deprecario.

De pignoribus. Tit. XIIII.

Rub.ista potest cõtinuari duob.mod.Vidistis ſ.de Saluiano interdicto, ubi mentio fit de pignore, ideò meritò subnectitur hic rub.de pig.Vel sic,dictum est ſ.de obligationibus principalibus, & etiã dicitur j.in plurib. sed quia principalibus obligationibus accedunt pignora, idcirco subnectitur rub.de pig.

LEX I.

1 DEBITOR. † Licet debitor cedat pignori, non tamen liberatur. No.ꝙ licet debitor uelit cedere pignori, quòd non ideò liberat. ſ. de act.& ob.
2 l.aduersus. † Et ex hoc habetis aliud inferre, ꝙ licet pignus minus ualeret,quàm esset pecunia debita, non tamẽ præiudicatur creditori,l.creditor.ff.si cer.pet.& ibi no. licet Veneti seruent cont.secundum gl.hic.

LEX II.

1 QVAMVIS. † Habens specialem hypothecam ac etiam generalẽ, non recurrit ad generalẽ in præiudicium secundi creditoris, si specialis sibi sufficiat ad debitum. Opp.dicitur hic ꝙ iste creditor primus non potest prosequi quæcunque pignora uelit. Cont. ff. de dist. pig.l creditoris. Sol Dicunt quidam ꝙ illa l loquitur de rigore,hæc de æquitate Vel uerius,ibi erat unus creditor tantùm,hic plures.Sed cõtra istã sol.instat de l.qui generaliter. in prin. ff. qui po.in pig hab. ubi indistinctè primus præfertur secundo. Sol. Ibi tam primus creditor,quàm etiam secundus, habebat generalẽ hypothecã, tãtùm hic primus creditor habebat specialẽ hypothecã & generalẽ,& ideò si potest satisfieri ex speciali, nõ recurritur ad generalem in præiudicium secundi creditoris. Sed contra prædicta instatur,& uidetur ꝙ indistinctè secundus non solùm sit potior, sed solus in tali hypotheca. Vnde opp.de prædicta l. q generaliter.in fi.pro cuius sol. breuiter sic dicas,ꝙ quandoqꝫ est unus solus creditor habens plura bona hypothecata, & tunc prosequi potest quæcunqꝫ uelit.Ita intelligitur prealleg.l.creditorib.ff.de dist pig.Si uerò sunt plures creditores,tunc aut primus habet tantùm generalem hypothecam, & secundus etiam generalem tantũ, & primus præfertur.Ita intelligitur prealleg. l. qui generaliter. in princ. Aut primus habet specialem, ac etiam generalem, & secundus alteram tantùm,& tunc aut habet eas purè, aut sub conditione. Si purè, tunc licet de rigore iuris posit prosequi quamcunqꝫ hypothecam uelit, tamen de æquitate non, & ita intelligitur l. nostra. Si uerò habet specialem hypothecam purè,& generalem sub conditione, uidelicet, si non posit sibi satisfieri ex speciali, tunc sufficiente sibi speciali hypotheca, secundus creditor non solùm est potior,sed etiam est solus in illa hypotheca. Et ita debet intelligi præallegata l. qui generaliter. in fi. secundum la. But. Modò pro declaratione legis nostræ,& gl.quæro quid si primus creditor, uel alia extranea persona, posidet ista pignora, nunquid habeat locum ista lex? Breuiter habetis dicere ꝙ sic. Nam eadem est ratio, per consequens debet esse cadẽ iuris dispositio.ar.l.illud.ad leg. Aquil. & l.milites.de re mil. cum suis similib.

LEX III.

5 *Si debitor, qui dedit licentiam creditori ingrediendi possessionem sua auctoritate,resiliat creditori uolẽti ingredi, an creditor dicatur uim inferre.*
6 *Si debitor post talem licentiam alienauit, an creditor poterit ingredi possidente emptore.*

1 CREDITORES. † Creditor secundum formã pacti,* sua autoritate, & sine iudice potest ingredi possessionẽ rei * *Pacti. Alioquì si nihil pacisca-*
sibi obligatæ, urbanius tamen fit
2 cum iudice. † No.ꝙ pactũ, per quod datur licentia creditori de ingrediendo possessionẽ rei sibi obligatæ,tenet & ualet.Secundò no.ꝙ
3 † creditor faciens secundũ pactũ, non dicit
4 inferre uim.Tertiò not. † ꝙ licet quid posit fieri sine iudice, urbanius tamen fit cum iudice, quamuis si fiat sine iudice non punitur, ut hic colligitur,in l.iij.§.non perpetuæ.ff. de sepul.uio.Modò opp.dicitur hic ꝙ creditor ingrediens possessionem rei sibi obligatę, non infert uim.Cont.l.possessionem.j.ad l. Iul. de ui pub.uel priua.ubi tex.expresse dixit cont. Sol. hic pacto data fuit creditori licẽtia ingrediendi possessionem, & ideò nõ dicitur uim committere,quia fit secundũ pactũ, in l.cont. nullum pactum fuit appositũ. Sed cont. istã sol. instatur de l.cùm creditor.ff.de fur.ubi indistinctè creditor ingrediens possessionem non dicitur committere uim.
a Sol.Dicas secundum Dy. [a] ꝙ quãdoqꝫ creditor ingreditur possessionẽ rei sibi obligatæ, causa sui iuris conseruandi, ut puta, quia pactum præcesserat, & tunc non dicitur inferre uim,ut hic. Quandoqꝫ ingreditur possessionem causa iniuriandi alium,& tunc habet locum l. in possessionem. j. ad l. Iul.de ui pu.Quandoqꝫ dubitatur, & in casu dubio præsumitur creditorem magis ingredi gratia sui iuris conseruandi,& causa inferẽdi alij iniuriã, & isto casu loquit l. cũ creditor.ff.de fur.secũdũ Dy.ar.l.meritò.& qd ibi no.ff.p soc.Modò,p declaratione l.nostræ quærit gl. † debitor dedit licen-
5 tiã creditori ingrediẽdi possessionẽ sua autoritate, creditor uult ingredi, debitor resistit, nũquid creditor dicit uim inferre? Primò uidet ꝙ nõ dicat uim inferre,neqꝫ debitor possit resistere,cũ semel pactũ sibi placuerit,ar.l in diẽ. ff de aq. plu.arcen.& l.sicut.ſ. de act. & ob. cum sim. In cont op. fuit Mar.& pro eo facit l.non est singularis ff.de reg.iur.l.æquissimum. in princ.de usufru. Gl. approbat primam partem.
b Sed contra determinationẽ [b] gl. posset instari de l. colonus. & l.cùm fundũ.ff.de ui ar. quare secundũ la.dicas sic. Nam quãdoqꝫ debitor facit pactum creditori, ut etiam eo inuito creditor ingredi possessionẽ possit, & istud pactũ nõ ualet,

l.conuenire.ff.de pac.do.l.si unus.§.illud. ff. de pac. Quandoq; debitor facit pactũ creditori, simpliciter, ut possit ingredi possessionem autoritate sua, & tunc per istud pactum uidetur agi, ut creditor etiã non citato, nec requisito debitore ingrediat, quo casu si creditor ingrediat possessionẽ, iusta causa adeptus est, quia secundũ formã pacti, & non dicit inferre uim, & si debitor uellet creditorem expellere, nõ posset, quia rectè possidet, l. j. §. un. ui. & isto casu est uera opinio hic posita. Quandoq; creditor uult ingredi possessionẽ contra omnimodam uoluntatem debitoris resistentis, & tunc nõ potest, imò dicitur inferre uim. Sicut aliàs dicimus in colono, nam colonus mutando uoluntatem priuat dominum possessione, licet dominus possideat, ut in præalle. l. colonus. & l. cùm fundũ. ff. de ui & ui arm. secundũ Iac. But.

6 † Item quærit gl. j. circa medium, ecce debitor in instrumẽto dedit licentiam creditori ingrediendi possessionem autoritate propria, posteà eam alienauit, nũquid creditor poterit ingredi possidente emptore? Gl. nostra hic determinat q; sic, per l. Titius. de ser. expor. Contra determinationẽ glo. posset instari, quia istud pactum, quando datur licentia creditori ingrediendi, non tribuit aliquod ius reale neq; personale, sed quandam licentiam concedit. Imò plus, quia posito q; aliquod ius personale tribueret, tamen actio personalis, siue ius personale, non intenditur contra singularẽ succes-

c sorem, [c] l. j. §. si hæres. ff. ad Treb. & l. si fideicommissum. §. tractatum. ff. de iud. Quid dicemus? Dicas secũdum Ia. But. & sunt optima uerba, quia quandoq; debitor facit pactum creditori solùm dando sibi licentiam ingrediendi, & tũc sicut resistendo creditori uolenti ingredi, dicitur mutare uoluntatem, ut dixi in præcedenti quæstione, ita & alienãdo. Quo casu est dicendũ idẽ in debitore, qd' in colono, q̃a colonus mutando uoluntatẽ priuat dominum possessione, ut præalleg. l. colonus, & l. cùm fundũ, * sic creditor ratiõe possessionis nõ poterit ingredi, nec etiã ratione pacti, quia non efficit singularẽ successorẽ, ut prædixi. Quandoq; debitor nõ solùm facit prædictũ pactũ, sed cõstituit se possidere nomine creditoris, per quod ipse creditor uideť possidere, l. quę dã. ff. de acq. pos. Et in isto casu dices, ut in pręcedenti membro, secundũ Iac. But. Quãdoq; debitor impetrat possessionem precario ab ipso creditore, & creditor sibi concedit, & tũc aut nulla possessio est translata in debitorem precario rogantẽ, quod fieri potest, l. certè. §. ij. ff. de prec. Et in isto casu etiam dicas ut in præced. Quandoq; in debitorem precario rogantem solùm naturalis possessio est translata, quod præsumit in dubio, l. & habet. §. eum qui. & ibi no. ff. de prec. Et isto casu si debitor

d alienet, [d] in emptorẽ transit solùm naturalis pos. quã debitor habebat, & sic creditor ratiõe ciuilis poterit ingredi illã possessionẽ, nisi sit repulsus, uel suspicatur se posse repelli, ar. l. clã. §. q̃ ad nũdinas. ff. de acq. pos. Quãdoq; in debitorẽ precario rogantẽ omnis pos. est translata, qd' fieri potest, ut l. in rebus. §. j. ff de prec. & no. in præalleg. l. & habet. §. eũ qui. eo. tit. & isto casu creditor nõ poterit ingredi pos. rei sibi obligatæ, & ab emptore possessæ. Primò ratione pos. nõ, q̃a nullã habet ut prędixi. Secũdò ratiõe pacti, non, q̃a pactũ istud nõ afficit singularẽ successorẽ, ut præallega. l. fideicõmissum. §. tractatũ. ff. de iud. & l. eum. §. de act. & ob.

** Fundum. ff. de ui & ui ar. Sed aduertas quòd Bar. hic nos in fraudem ducit, & neutra lex hoc dicit. Et cõtrarium uerissimum est, nẽpe quòd dominiũ nõ admittitur, ex mutata uoluntate coloni: l. qui uniuersas. §. fi. cum ij. seq. ff. de acq. poss. l. v. j. eo. de acq. pos. l. Con. B.*

quia fortè est uerius quod hic dicitur, quia si per talem alienationem priuatur ciuili, & naturali, ut no. in l. peregrè. §. quib. de ac. pos. ergo nimirum si amisit possessionem, non potest propria autoritate ingredi, nisi faceret incontinenti, d. l. cùm fundum. de ui & ui ar.

d Alienet. Bar. in repetit. huius l. in fi. v. q. princ. uer. sed pone q; debitor, quẽ sequitur hic Sal. Cõt. Bar. l. interdũ. §. fi. ff. de acq. pos. & l. Celsus. uer. sed pone. ff. de usuc. quẽ ibi sequitur Imo. & cõmuniter oẽs, quod uerius est.

REPETITIO.

1 *Creditor ingrediens uel occupans rem debitoris sua autoritate, dicitur committere uim.*

11 *Constituens se creditoris nomine possidere, ut eius conductor, transfert in eum & naturalem, & ciuilem possessionem.*

12 *Si uerò constituat se ius precario nomine possidere, transfert in eũ ciuilẽ possessionẽ tãtũ, retẽta naturali, et tũc debet adijci q; licet ingredi, &c.*

13 *Pactum quòd licet creditori non solùm ingredi possessionem, sed etiam insolutum accipere sua autoritate, an ualeat.*

16 *Remedium quòd creditor ex pacto possit ingredi possessionem, negotio non liquidato.*

17 *An tunc possit creditor ingredi ante morã super obligatione principali.*

22 *An contra singularem successorem, & an sine iudice dicatur debitum liquidum contra eum, sicut erat contra principalem, xxiiij.*

25 *An possit adhiberi remedium, q; indistinctè contra successorem habentẽ causam à debitore possit exerceri talis conuentio.*

27 *Si in instrumento fuit tantùm data licentia de ingrediendo, tũc necessarius erit libellus ad acquisitionem possessionis.*

28 *Quando creditor implorat officium manu. militari cõtra debitorem, qui armata manu resistit, debet præcedere summaria cognitio.*

REDITORES. Hæc habet materiã quotidianã, & malè explicatã, & ideò placuit mihi aliqualiter eã contingere. Et primò ponã lec. gl. cõmunẽ, & eã explicabo. Posteà ponam lect. meam nouã. Tertiò ponã alias. Vltimò ponã materiã per quæst. Hæc lex diuidit in duas partes. Primò ponit quid potest facere creditor qui pactus est de ingrediendo secundũ iuris rigorẽ. Secundò ponit quid debet facere de urbanitate. Secunda ibi, attamẽ, & breuiter hoc intẽdit, Creditor si ex pacto possessionem in-

a gredit [a] sine iudice, nõ tamen uim cõmittit, sed urbanius fa-

1 cit si cũ iudice. Ad euidentiã præmitte, q; † creditor ingredi ens, uel occupans rem debitoris sua autoritate, dicit' committere uim, & incidit in edictũ diui Marci, in l. extat. ff. qd' met. causa. Hoc pręmisso pone casum per te, & collige notabilia, scilicet q; ex pacto licet ingredi poss. ut hic, & l. pe. de

2 pig. act. & l. qui ratio. §. illo. eo. tit. Secundò no. † q; dictio, debet, exponit' pro potest, l. obseruare. de off. proc. circa fin. & in concor. ibi positis. Tertiò no. q; dictio, debet, recipit limitationem de urbanitate. Opp. & dicitur q; hæc l. sibi inuicem contradicat, nã in princip. dicit, q; licitè potest sine iudice, & hoc probant cõcor. positæ in gl. sed in fi. dicitur, q; hoc debet facere cum urbanitate, uel iudicis autoritate, & sic in-

3 nuit, q; non licet facere sine iudice. Sol. gl. duobus modis. † Primò, ut exponatur dictio, debet, id est, potest. Secũdò ut determinetur dictio, debet, ex urbanitate. Sed contra hoc op. quòd sol. ista non procedat, nam hoc uer. debet, importat necessitatem, l. prætor, in princ. ff. de eden. & l. j. §. quod quisq;. ff. de uer. sig. l. debitor. Ad huius declarationem di-

b stingue, aut hoc uer. debet [b], ponitur affirmatiuè, aut negatiuè, ut non debet. Primo casu, aut dispositio respicit fauorem eius, ad quem refertur hoc uer. debet, & tunc exponitur, id est, potest, ut ff. de off. procon. l. obseruare. §. fi. de inter. act. Aut non respicit fauorem ipsius, & tunc si importat necessitatem, resultat prauus intellectus, seu alterius legis contradictio, & tunc ponitur, debet, pro, potest. uel determinatur cum hac dictione, ex urbanitate, l. si quis seruum. §. si inter. ff. de leg. ij. & de iud. l. & post edictũ. circa prin. Aut non resultat prauus intellectus, seu cõtradictio l. & tunc stat propriè, & necessitatem importat, ut d. l. prætor. de eden. & in concor. ibi allegatis. Secũdo casu, qñ ponitur negatiuè, & tunc importat necessitatẽ, l. nõ debet. ff. de dolo. & de reg. iur.

ADDITIO.

a Dy. Bal. d. l. *in possessionem. & Bar. d. l. cùm creditor. & cum gl. allegat in materia* Bal. j. eo. l j.

b Deter. Non *ualet pactum debitoris dantis licentiam creditori ingrediendi eo inuito. Bar. l. alia. §. eleganter. sol. mat.*

c Successorẽ. *Aut est corruptus, aut malè dicit. Nam isto casu naturalis & ciuilis est apud creditorẽ, licet debitor interuertat, et priuet creditorẽ naturali, tamẽ propter naturalẽ remanẽtẽ penes eũ, debet posse ingredi. Etiã dicit Bar. hic. j. prox. dũ alle. l. clã. & ita tenet Bar. j. in iij. q. princi. Cogita,*

iur. l. non debet. Fallit ubi sic intelligendo, resultat iuris contrarietas, quia tunc determinat', nõ debet, scilicet, ex urbanitate, uel honestate, ff. de off. proc. l. soiet. §. sicut. Tertiò cont. hoc opp. q; ista expositio non tollit cõtrariũ. Nã dictio, po-

6 test, [c] importat necessitatẽ, sicut dictio, debet, & ponitur, potest, pro, debet, ut §. sine censu, uel reli. auth. sed & periculũ. Sol Regula est, q; dictio, potest, nõ importat necessitatẽ, l. sæpè. de off. præsi. & de iud. l. non quicquid. Fallit in quibusdã casibus no. in d. l. obseruare. §. fi. Cùm ergo assumitur hæc dictio, debet, pro, potest, intelligitur secundũ suã propriã naturã, & regularẽ, ut necessitatẽ nõ importet, ut uoluit hic sentire gl. De significatione tamen huius uerbi potest, non dico, quia esset nimis longũ, nec est de nostra materia. Dixi uobis, hoc anno in d. l. sæpè. Opp. quartò ad aliã exceptionẽ,

4 prout exponit' hic, debet, ex urbanitate. † Cont. nam quod fit contra urbanitatem, uel ciuilitatẽ, uenit puniendũ, ff. de leg. l. j. & ij. & hic nõ punit', si fiat inciuiliter, & sine iudice, ergo, &c. Sol. Sicut in facta pagina quædam sunt præcepta, in quibus contrà faciens peccat mortaliter, ut in non dilectione proximi, & simi. Quędam sunt consilia, ut illud, Vende omnia quæ habes, & da pauperibus: in illis contrà faciens non tenetur. Ita in iure ciuili, si quis facit contra ciuilitatem, & urbanitatem, quæ non sunt præcepta, sed consilia, nõ punitur, ut hic. quia illud de ingrediendo cum iudice, est cõsiliũ, non præceptũ. Sic ff. de sol. l. si stipulatus sum. §. j. & de reeor. l. si pupiliorũ. §. si pup. ff. de rei uẽd. l. is qui. Si uerò quis facit cõtra ciuilitatẽ, seu urbanitatem, quæ sunt præcepta, tũc punit', d. l. j. & ij. de legib. Tamen quãdoq; punit' ordinariè, si pœna ordinaria est statuta, quandoq; & extraordinariè. arg. l. at si quis. §. idem Labeo. ff. de relig. & l. fi. in fi. ff. quod met. cau. licet ibi gl. simpliciter alleg. Non est ergo uerum dictũ gl. quæ indefinitè dicit, q; inciuiliter factũ non punitur, & hoc sustinent lec. gl. Dices ergo quòd hic ponit', debet, id est, potest, & hoc propter euitandã contrarietatem legum. Sed ego ostendo, quòd hæc lex potest legi propriè, prout iacet, & sic dicta expositio non est necessaria, & nõ debet fieri, lego ergo eam alio modo, & sic uos scitis, q; est differẽtia inter eum, qui possidet, siue est in possessione, & eũ qui intrat pos. ut l. iij. §. fi. ff. de acq. pos. & ex quib. cau. in pos. cat. l. cùm legati, & l. ij. in prin. pro hær. Item aliud consequitur, qui intrat possess. & aliud qui possidet, siue possessionem acquirit, l. is cui. in prin. §. qui legatorum. ff. ut. in posses. leg. Hoc pręmisso pone casum sic, Conuentum est inter creditorem, & debitorem, ut liceat creditori ingredi possessionem autoritate sua, nõ soluta pecunia, creditor ingressus est, quæro nũquid incidat in edictum diui Marci, & ingrediens possessionem committat uim. Respondeo q; non. Secũdò quæritur an ex uigore talis pacti possit possidere, & possessionem sibi acquirere? Respond. q; hoc non debeat fieri sine iudicis autoritate, & hæc est uera si ponas præcessisse simplex pactũ de ingrediendo, & plena est lec. & ratio eius est, quia hoc nõ uenit in pactum, quia fuit solùm actum de ingrediẽdo possessionem. Probatur hæc casus positio expressè per l. si quis antè. ff. de acq. poss. & hoc nouum tene menti. Lectu. tamen gl. in se potest esse uera, si ponamus conuentionem præcessisse de utroq;, scilicet de ingrediendo, & possessio. acquirendo, hoc faciunt notarij hodie, qui dicunt in instrumento, quam posses. ingrediendi, & accipiendi, & retinendi sua autoritate, &c. quod bene aduertas, rogo te.

NVNC uenio ad materiam legis nostræ, quam examinabo per quinq; q. principales. Primò quæro de personis debitorum hoc promittentium. Secundò de forma seu modo constituendi. Tertiò de tempore, quando incipiat competere effectualiter tale ius. Quartò quæro, cõtra quas personas cõpetat. Quintò de officio iudicis, qñ ad hoc aditur,

5 de quo tangitur in fi. gl. nostræ. Primò ergo quæro, † quid si tutor, uel pupillus eius autoritate, dat hanc licentiã creditori, uideť q; non ualeat, quia pupillus posses. animo perdere non potest, l. pup. de acq. rer. do. & l. possessio. de acq. pos. Hoc uidetur magis expressum in l. magis puto. §. j. de reb. eo. Econtrà uidetur q; ualeat, quia potest transferre possessionem, l. ij. §. si à pup. ff. pro emp. Respondeo, Aut creditor uult uti pacto, tamen ad executionem iuris, scilicet ipsius pignoris, & tunc si pignoris constitutio ualuit, ualet istud pactum, ff. de reb. eorum. l. si pupillorum. §. j. Aut non ualuit, & tunc non ualet pactum, ut j. tit. ij. l. curator. & l. cùm principalis. ff. de reg. iur. Aut creditor uult uti pacto ad executionem iuris personalis, & tunc aut fit pactum cum creditore, q; liceat ingredi tantùm, & ualet, quia conditio personæ pupilli nõ est impedimento, l apud Iul. in prin. & §. fe. ex qui. cau. in possess. eat. Aut fit pactum quòd liceat ingredi, & possessionem adipisci, & retinere, & tunc quantùm ad res, quæ seruari non possunt, ualet, quia res quæ seruari non possunt, per tutorem alienari ualent, l. lex quæ tutores. §. de admist. tut. sed quantùm ad alias res, non ualet sine iudicis decreto, quia sua uoluntate nõ potest possessionem in alium transferre, d. l. pupillus. & l. magis puto. §. j. de reb. eor. Nec ob. l ij. §. si à pupillo. quia ibi debet intelligi, q; possess. erat penes emptorem. Vel loquitur in re mobili, cuius alienatio secundũ

6 illa tempora non erat prohibita. † Quod modò dico in pu-

d pillo, [d] idẽ dico in omnib. personis, & in omni casu, in quo translatio possessionis esset prohibita, uel ratione personæ,

7 uel ratione rei. † Quæro, quid in rebus ecclesiæ, an creditor poterit ingredi uigore talis conuentionis? Inn. no. q; nõ, ext. de foro compet. c. uerùm. & ibi per eum, no. q; non licet ingredi sine autoritate iudicis ecclesiastici. Nã cùm semel dominium rei translatũ sit in ecclesiam, sanctũ sanctorum est Domino, & in eam committitur sacrilegium. ar. xij. q. ij. nul-

e li liceat. & c. j. Sed Host. dicit cont. hoc, [e] per c. cũ dilecti de dolo. in quo residet Io. And. d. c. uerùm. & hoc credo, si ualida conuentio pręcessit, ut §. de episc. & cler. l. si quis curialis. & facit, quia executio iuridica excusat à sacrilegio, l. quanquã. in princ. de aqua plu. arc. Dy. d. l. si pupillorum. §. j. de reb. eor. ubi dicitur q; creditor potest uendere res ecclesiæ, non

8 seruatis solennitatibus, quæ aliàs requiruntur. † Prædicta uera, nisi res essent consecratæ, uel similia, c. semel Deo dedi

f catum. de re. iur. lib. vj. Secundò principaliter [f] quæro, circa

9 modum constituendi †, an talis potestas constituendi concipi possit in ultima uoluntate? Breuiter dico q; sic in contractu, ergo in testamento, l. seruum filij si eum qui. ff. de leg. j. & maximè cùm ex ultima uoluntate transfertur dominium recta uia, l. à Titio. ff. de fur. & hæc opin. probatur, ff. de pig. ac. l. non est mirum. & de ali. & cib. le. l. Lucius. & est casus expressus, ff. de le. ij. l. Titia cum testamento. §. j. secun

10 dũ iij. lect. Iuxta prædicta † quæro, an in alijs contractibus quàm in pignore, ualeat talis conuentio? Sic, l. Titius. ff. de ser. expor. & §. si seruus expor. uen. l. j. & ij. & si manc. fu. ita alie. l. j. Et sic illud pactum est utile, tam in pignore, ut hic, q̃ in alijs contractibus, aliàs occupans posses. sua autoritate, esset prędo. ff. de acq. poss. l. si ex. & §. de acq. poss. l. nec, Item

11 quæro † quid si in instrumento [g] pignoris apponatur, q;

g constituit se creditoris uel emptoris nomine possidere, uelut eius conductor, seu precario nomine ipsius, & adijciat hanc l. q; licet ingredi, & adipisci poss. sua autoritate, aut alia pacta, an ualeant, & quid operentur? Respõ. primo casu, qñ cõstituit se alieno nomine possidere, uelut cõductor, trãstulit in alium omnem pos. quę erat apud constituentẽ, l. quod meo, & l. re pignoris. ff. de acq. poss. & l. si pignus. de pi. ac. & l. quædam mulier. ff. de rei uend. & isto casu illa adiectio, q; liceat mihi ingredi & adipisci possessionem, modicũ operatur, cùm iam pos. habeam, sed posset operari talis adiectio, si contingeret q; talis constituens interuerteret poss. creditori, quia tũc fortè illud pactũ remanet quòd liceat ingredi &

12 adipisci sua autoritate, l. j. in iiij. q. prin. dicã. † Secundo casu qñ constituit se precario nomine possidere, & tunc etiam ualet talis conuentio. l. quod meo. ff. de acq. poss. & operatur hoc q; ciuilis poss. uideat transferri in creditorem, seu aliũ contrahentẽ, naturalis aũt remanet penes illum qui constituit se precario nomine possidere, & hoc in dubio ubi aliud nõ est actum, l. habeat. §. j. ff. de prec. & ibi no. & hoc tenebat Iac. But. in terminis nostris, & tunc illa adiectio, q; liceat ingredi, operat' suũ effectũ per illã naturalẽ. Vlterius iuxta prædicta

13 prædicta quæro, † utrùm illa cõuentio posit ultrà extendi, ut non solùm liceat creditori ingredi, & adipisci, & retinere
h possessio. sed etiã liceat sibi in solutũ accipere[h]. Breuiter ista materia expeditur j̃. de pac. pig. l. j. per gl. & doc. ideò sic distingue, quia aut tale pactũ opponit̃ inter debitorẽ, & eũ q̃ factus est creditor, & pro debitore fidẽ suã adstrinxit, aut cũ alio creditore. Primo casu ualet, ff. de cont. emp. l. fi. in princ. Secũdo casu, aut auditur, ut habeat in solutum pro debito, aut q̃ habeat emptum pro iusto pretio. Primo casu pactum ab initio apponitur, & nõ ualet secundum Pet. l. j. j̃. de pac. pig. & l. quãuis. in prin. ff. de sol. Aut ex pòst facto, & ab interuallo, & ualet. l. Titius. ff. de pig. ac. & j̃. eo. l. cũ dominam. Sicut enim potest̃ dare in solutum purè, ita sub conditione, quia cessat ratio quæ esset tempore cõtractus, Cy. d. l. j. Si uerò fit pactum, q̃ habeat in solutum, aut quòd sit empta iusto pretio, ualet, l. si fundus. §. fi. ff. eo. d. l. j. de pac. pig. Quòd autem sit iustum pretiũ, intelligitur arbitrio boni uiri, hoc
i est iudicis[i], l. cõtinuus. §. cùm ita. ff. de uer. ob. & expresse in casu isto. j̃. de iur. do. imp. l. fin. in fi. quod est mirabile, aliàs rei pretium quod committitur in arbitrium tertij, non ualet, l. si merces. in princ. ff. loc. hic uerò ualet fauore creditoris, quod est not. & hoc explico j̃. in v. q. Iuxta prædicta, apponunt quidã creditores propter præmissa tale pactum, Tu obligas mihi bona tua, ut eligam unã rem, faciunt eam æstimari per iudicem, quod est ualde utile, & est pulchra cautela. Et aduerte, quia non confertur in potestate ipsius pretiũ, sed res, l. in uendentis. s̃. de cont. emp. & l. in persona. §. gene
14 raliter. ff. de reg. iur. Tertiò principaliter † quæro de tem-
k pore, scilicet qñ incipit effectualiter competere tale ius[k] intrandi, & retinendi propria autoritate, quia ista lex loquitur quando debitum est liquidum tempore contractus, ex partium conuentione, pone q̃ non fuit liquidum ex partiũ conuentione, ut ecce, promisisti mihi non uenire contra aliquam promissionem sub pœna mille. pro quibus obligasti mihi omnia bona tua, & adiecta clausula istius legis, nunc ego reperio te uenisse cõtrà, an potero ingredi possessionẽ, an debeo petere q̃ prius hoc liquidetur à iudice? Et uidet̃ q̃ nõ requirat̃ iudicis liquidatio, l. j. & ij. s̃. fi ser. expor. Econtrà q̃ sic, l. j. s̃. fi man. ita fue. alie. Respondeo sic, Quando q̃ liquidatur debitum tempore cõtractus, ut loquit̃ lex nostra. Quando q̃ debitũ tempore contractus non liquidat̃, sed in notoriũ deducitur per ipsum exercitiũ, ita q̃ intentio actoris est fundata, nisi per aduersariũ probetur aliud, ut quando capio in ipso loco in quo prohibitum est morari, & tunc non requiritur liquidatio iudicis, l. j. fi manc. ita fue. alie. Ita intelligo istud quod non erat notoriũ ancillam prostitutã, aliàs posit abducere sine iudicis autoritate, ff. de cont. emp. l. si quis sub hac. Si enim non præcessit aliqua liquidatio iudicis, uel partis, non uideo qualiter posit sustineri ista lex. Facit s̃. de exec. rei. iud. l. j. ff. de re iud. l. fi cùm nulla. Hoc etiam uidemus in compensatione, si quis sua autoritate compensat, quod sibi debetur cum eo, quod ipse debet, tamen hoc non habet locum, nisi in debito liquido, l. fi. s̃. de compen. & sic hæreditatis aditio non potest fieri, si dubitet̃ de uirib. testamẽti, ff. de acq. her. l. sed & si. & l. cùm falsum. eo. tit.
15 † Sed qualiter liquidabit̃ hic? Respondeo, parte citata solenniter, libello dato, & lite contestata, ut ff. de mino. l. in causæ, & l. iudices. s̃. de iud. & auth. offerat̃. s̃. de lit. contest. Sed
16 an † posit adhiberi remedium, q̃ posit ingredi poss. negotio non liquidato. Respon. sic, ut dicat expresse in cõuentiõe, & liceat ingredi pos. & eam retinere ante declarationẽ, seu liquidationẽ, p̃ dicta quãtitate, seu pro alia, quã apparebit ipsum debitorẽ debere ex causa prædicta, & secũdũ hoc poterit ante liquidationem ingredi. talis ingressus habebit effectum, apparebit ex sentẽtia iudicis posteà sequenti. ar. j̃. de pac. qui pig. l. ij. Et pro hoc facit, quia omnia pacta, quæ in pignore opponunt̃, ualent, nisi reperiant̃ p̃hibita, ut j̃. de
17 iur. do. imp. l. fi. §. j. † Itẽ quæro, qñ debitũ est liquidatum, an posit quis ingredi nõ præcedente mora super obligatione principali. Videt̃ q̃ nõ, sed requirit̃ q̃ mora præcedat, aliàs hypotheca, uel mora nõ haberet effectũ, l. debitores. j̃. eo. & ibi no. Cont. ff. eo. l. quæsitum. in princ. Respõdeo. Aut subest causa, quia fortè dubitat debitorem recessurũ, & potest ingredi ante morã, d. l. quæsitum. Aut nõ subest causa, & nõ potest, nisi præcedente mora, d. l. debitores. j̃. eo. & ff. quib. mo. pig. uel hyp. sol. l. soluit̃. §. j. & no. in d. l. quæsitum, & ideò ut hoc impedimentum tollat̃, debet apponi in contractu, ex nunc, id est, ipso die celebrati cõtractus, dedit licentiã. Quarto principaliter quæro, cõtra quas personas quæritur istud
18 ius? & primò uideamus † utrùm posit exerceri[l] contra
l ipsum debitorẽ resistentẽ? Azo q̃ non. Io. cont. per multas leges hic alleg. quæ bene faciunt. Iac. But. tenet opi. Azo. nã quis non potest ingredi possessionem quã colonus possidet, l. colonus. & l. cùm fundum. ff. de ui & ui arma. Sed hoc est in colono, qui nullo modo possidet, ergo multò magis in debitore, qui possidet, omnimodo. Prætereà, aut dices q̃ pactum dedit ius personale, & non est uerũ, quia non nascitur actio ex pacto. Aut dices quòd reale, & malè, quia non cõstituit̃ ius in re, sed ius intrandi in rẽ, p̃pter licentiã, & uoluntatẽ debitoris, quia uoluntate cessante, cessat licẽtia, ar. l. interdũ. §. fin. de acq. poss. & sic non ob. l. in commo. §. sicut. ff. com. & l. sicut. s̃. de act. quia illud est uerũ, qñ aduersario est ius quæsitum, sed hic nullum erat ius quæsitum, nec reale, nec personale, ut dictum est. Non ob. leges allegatę per gl. quia in eis erat ius quæsitum in re, uel dubitatur de uoluntate debitoris. Ista sunt uerba sua, quæ mihi non placent, nã tale pactum incontinenti appositũ, uestitur coherentia contractus, ut s̃. de pac. l. legem, & l. in bonæ fid. Ponamus enim te stipulatum esse, ut fit hodie communiter in omnibus instrumentis emptionis, & per hoc ero obligatus ad patientiam, uel patiendum te re uti, uel rem ingredi. Si igitur cõtra uenio, teneor ad interesse, uel ad pœnã, l. quoties. §. fi. & l. pe. de serui. l. corruptionẽ. s̃. de usuf. & quod ibi no. & sic patet quòd est cõtracta obligatio personalis. Prætereà, licet tale pactũ non cõstituat ius in re, tamen est executiuũ iuris realis, & in pacto executiuo quis obligatus nõ potest cõtrauenire, sicut nec in ipsa obligatione, l. aliud. ff. de sol. Prætereà non potest dici q̃ in legibus allegatis in gl. duret uoluntas debitoris, l. de accessio. in fi. ff. de diuer. & temp. præsc. cùm illud ius uendendi, sit quoddã executiuũ, & sic nõ ob. l. colonus, & l. cùm fundum. quia cũ antè colonus interuertit poss. dominus non potest ex interuallo posteà sua aut. auferre, licet habeat ius ad recuperandũ possessionẽ, nõ tamen habet ius executiuũ illius iuris, nec autoritate legis, nec conuentione præambula, & ideò oportet q̃ agat: sed in casu nostro creditor habet ius petẽdi, & habet ius executiuũ iuris. Tene ergo q̃ talis licẽtia nõ tollat̃ per reuocationẽ, per d. l. aliũ. ff. de sol.
m & per alleg. in gl. Nõ tamen credo[m] q̃ debitore resistente de facto, posit creditor uiolenter ingredi, & armata manu, hęc enim esset causa mortis, tumultus, & rixę. Nã manu priuati nõ hoc potest induci, l. non est sing. ff. de reg. iur. & l. cõuenire. ff. de pac. do. & l. si unus. §. pacta quæ. ff. de pac. Istud enim operat̃ solùm ista cõuentio, ut debitore contradicente solo uerbo, posit ingredi creditor sua autoritate, & hoc est qd̃ uult dicere hæc lex, q̃ licet aliàs sola prohibitio faciat uideri uim fieri, ut l. j. §. quid sit. ff. quod ui aut clam. tamen per hãc cõuentionẽ excusat̃ ut uim facere nõ uideat̃, ut hic dicit tex. ad quod probandũ induco in testem Odo. in alia materia, ut ibi latius. Vos scitis q̃ est quæstio, utrũ iudex posit committere parti, ut ingrediat̃ possessionẽ sua autoritate, & uidet̃ tenere q̃ sic, ut s̃. unde ui. l. meminerit. quod tenet Ia. de Aret. per multas leges, & ibi no. & per Cy. Alibi tenet gl. cõt. l. iustè. de acq. poss. quod tenet Dy. per l. non singulis. de reg. iur. & Iac. de Rau. & Pet. per l. missi opinatores. j̃. de exact. trib. lib. x. & Cy. l. fi. si per uim. Odo. dicit sic, Aut iudex uult committere parti, ut ingrediatur per uim, etiam si reperiret resistentem, & non potest, d. l. non est singularis. & d. l. missi opinatores. infrà de exac. trib. lib. x. Aut quòd ingrediatur sine ui, & potest, d. l. meminerint, cum similibus allegatis per Iac. de Are. Ita ergo in proposito cùm licentia iudicis, &
n partis æquiparẽtur, s̃. de pig. act. l. pe. & est gl. no. Inst. de lib.
19 §. multis. Et prædicta uera[n] qñ † in instrumento fuit pactũ de

de ingrediendo sua autoritate. Sed si fuerit additũ plus, scilicet quòd debitor constituit se creditoris nomine possidere, uel precario possidere, tunc quia apud creditorẽ est utraque po. uel saltẽ ciuilis, ut dictũ est, si debitor resisteret, faceret uim, & spoliaret cũ, & ideò posset ipse incõtinẽti per uim ingredi. Erit ergo magis defensio, q̃ occupatio, ut no. in fi. mi. in l. cùm fundũ. ff. de ui & ui ar. ff. eo. tit. l. possessionẽ. Itẽ quæ dixi de p̃batione simplici solo uerbo, intelligo nisi ex iusta causa ipse p̃hibeat, ut puta, quia debitũ offert̃, uel alia iusta causa, ut j̃. deb. uend. pi. impe. non pos. l. ij. s̃. unde ui. l. non ab re. ff. de ui & ui ar. l. colonus. Distingue ergo sic, Aut debitor resistit ex iusta causa, aut sine iusta causa, & tũc aut resistit solo uerbo, & nihil operat̃ talis cõrradictio. Aut resistit facto, & tũc aut cõstituit se creditoris nomine possidere, tũc potest creditor per uim ingredi. Aut solũ dedit licẽtiam ingrediendi, & tũc debitore resistẽte nõ potest ingredi, ut ex
20 prædictis patet. Sed † an à uitio clandestinitatis excusat talis cõuentio, ut sic posset ingredi debitore ignorãte, an requirat̃ eius scientia? Videt̃ q̃ scientia requirit̃, ff. si ser. uen. l. si à te. Econtrà uidet̃ q̃ nõ, ut hac l. cũ si. Hoc tangit Spe. in ti. de emp. & uen. §. j. super illo uer. quã accipiẽdi, &c. Mihi aũt uidet̃ q̃ excuset à uitio uiolẽtiæ quod maius est, qd̃ apparet, q̃a afficit rẽ, ut no. in l. uitia. s̃. de acq. pos. multò magis excuset à uitio clandestinitatis. ff. de fur. l. cũ creditor. cũ gl. nã ibi loquit̃ qñ quis aufert, quod patet ex tit. in quo est posita, ut no. in simili, ff. de cond. ind. l. fi. in prin. Facit de in diẽ addi. l. Imp. in fi. Non ob. l. si à te. quia illa uerba, concedo tibi in ædes meas immittere, est solùm cõcessio iuris illius seruitutis. Nõ aũt concessit licentiã accipiendi posses, uel dũ ibi dicit scienti. subaudi maximè. Si alio modo intelligeres, con-
21 uẽtio istius legis nihil operaret̃, ut s̃. de acq. pos. l. ij. † Quid
o in successore[o] uniuersali, utrùm contra eum posit exerce-
p ri[p] ius istius conuentionis? Respon. aut est hæres eiusdem conditionis, cuius est defunctus, & tunc idẽ, l. hæredem. & l. quod ipsis. de re iu. Aut est alterius cõditiõis, quia fortè iste est pupillus uel ecclesia, & tunc est dubium, per ea quæ dixi s̃. in l. q. principali, tamẽ solutionẽ huius collige per ea quæ
22 no. Cy. s̃. de sac. ecc. auth. quas actiones, in v. q. † Itẽ dubitatur, qd de successore singulari, cui debitor alienauit, uel ad eũ possessio aliqua peruenit, an cõtra eũ posit exerceri talis cõuentio? gl. dicit q̃ sic. per l. Titius. de ser. exp. Item per rationem, q̃ ius pignoris. Item istud pactum est executiuũ illius talis iuris, ergo, &c. hoc tenet Pet. & Cy. & Spe. ti. de pig. §. j. uer. itẽ quid si debitor. Alij sunt in contraria opi. ut Mar. antiquus gl. per l. eum. de act. & ob. & idem Rof. tit. de ed. di. Ad. to. quia tale pactum nõ afficit rẽ, sed personam, l. fi. ff. de cont. emp. & s̃. de cond. ob tur. cau. l. ea lege. & idẽ tenet Iac. Bu. ad l. Titius. respon. q̃ ibi loquitur in casu speciali. Iac. de Bel. disputauit istam q. & determinat idem q̃ tale pactũ est personale, & non afficit rem, ut d. l. & l. ut pomum. de ser. & de alie. iud. mu. cau. fac. l. iij. §. opus. & com. præd. l. uendi. in prin. & quod ibi no. in uer. succedentium, & ad Treb. l. j §. si hęres. ad l. Titius. respon. q̃ ibi erat tale pactum, q̃ operatur in resolutione cõtractus, & translatione dominij manus iniectionem, l. si quis sub hoc. de cont. emp. & s̃. de ser. expor. l. j. & ij. no. in l. traditionibus. s̃. de pac. & ideò, quia habet cõtinuum ius in re, afficit rem, & transit ad singularem successorem, secus in hoc pacto, quia non habet ius. hæc respon. non placet, nam si ille qui non habet ius in re, sed est habitus manu armata, potest legis conuentionem exercere contra tertium possessorem, multò magis creditor, qui antè habet ius in re. item sicut tale pactum est executiuum iuris pignoris, ita in l. Titius. illud pactum manus iniectiõis est executiuum præcedentis obligationis de seruo exportando, uel non prostituendo. Quid ergo dicemus? In ista q. mihi uidetur considerandum, quòd ex isto pacto de ingrediendo orit̃ primò quædam actio personalis, qua debitor tenetur ad patientiã, ut s̃. dixi, & ista non transit cõtra singularẽ successorẽ, & ita loquunt̃ oẽs leges s̃. allegatæ. Itẽ ex isto pacto orit̃ quoddã ius, qd̃ est executiuũ præcedẽtis obligationis, & facit ipsam obligationẽ habere paratã executionẽ, se-
23 cũdũ uoluntatẽ creditoris, ut hic, in fi. † Sicut ex sententia oritur actio iudicati, uel in factum, itẽ officiũ iudicis, quod habet paratam executionẽ, l. minor xxv. ann. cui fideicommissum. ff. de mi. & s̃. de exec. rei iu. l. ij. Et ita potestas ingrediẽdi q̃ competit creditori, ex conuentione q̃uiparat̃ illi potestati, & licentiæ, sibi datæ per iudicẽ, ut s̃. de pig. act. l. pe. & s̃. fol. mat. l. dotis. & j̃. si in cau. iud. l. j. Videamus ergo, an istud ius exequendi seu executiuum, quod imploraṭ à iudice, transeat ad singularem successorẽ, ut contra eũ posit impetrari executio, an debeat fieri cõtra eũ nouus p̃cessus, & post hoc uidcamus de isto iure exequẽdi, quod uenit ex cõuentione. Circa hoc aũt reperio q̃ Cy. dicit, q̃ aliquando alienatio est facta cũ dolo, tũc cont. singularem successorem
q [q] potest fieri executio, ut s̃. ut in pos. le. l. certa. & ff. ut in pos. leg. l. si legatorũ, & l. is cui. §. qui in pos. & no. per eũ s̃. de alie. iu. mu. causa fac. l. j. in ix. quæst. Istud non placet mihi simpliciter, quia cõt. l. j. §. necessario. ff. si uent. nomi. mu. Prætereà, debet agi reuocatoria, ut Inst. de ac. §. itẽ si quis in fraudem. Circa hoc igit̃ dicit̃, Aut quærit̃ de iure executiuo personali, aut reali. Primo casu aut loquimur in contractibus, & non transit executio contra singularẽ successorem, non reuocata alienatione, d. §. itẽ si quis inst de ac. Aut in ultimis uoluntatibus, & tunc aut alienatio fuit facta dolo, & transit cõtrà singularẽ successorẽ, d. l. certa. & l. si legatorũ. Aut sine dolo, & nõ transit cõtra eum, l. fin. ff. ut in pos. le. Secundo casu, qñ quærit̃ de executione iuris realis, tunc aut ille tertius possessor non habet causam ab eo, cõtra quẽ principaliter orit̃ ius exequendi, & tũc contra eũ trãsit, l. sæpè. in fi. ff. de re iu. & s̃. qui. res iud. non noc. l. j. & ij. Aut habet causam ab eo, & tunc aut tale ius exequendi erat in esse producũ antequam transiret ad istũ tertium possessorem, ut quia iã erat lata sententia, aut erat in actu producendi, quia pendebat litigũ, aut non erat in esse, nec erat in actu p̃ducendi, quia lis incepta nõ erat. primo casu transit ius exequendi, l. si superatus. §. j. ff. de pig. & exec. rei iud. l. si mater. §. fin. & l. iudicatæ. §. fin. Secũdo casu, aut per talẽ actũ res fuit facta inalienabilis, ut quia erat quęstio de dominio, & sic erat res litigiosa, & tũc cõtra talem successorem trãsit ius exequendi, ut j̃. de liti. l. ij. & sic nõ erat necesse, ut intentaret̃ cõdictio ex illa lege, licet hoc posset fieri, si quis uellet. & ita intelligo gl. ibi positã, aut erat in actu p̃ducẽdi, & tũc nõ obstãte tali litigio poterat alienari, quia erat quæstio in hypothecaria, & tũc nõ transit ius exequendi, sed erat opus cõtra successorẽ nouo p̃cessu, auth. de liti. §. ad hæc. posita j̃. eo. auth. hoc ita. secũdũ sol. Rof. positam in auth. hoc ita si debitor. Tertio casu, ius exequẽdi p̃cedẽs ex sententia, non transit cõtra talem successorẽ, l. si mater. §. de excep. rei. iud. prædicta uera, nisi in ultima uoluntate, in qua distingue, Aut cum dolo, aut sine dolo, ut s̃. dixi. Hoc uerũ, nisi per suam scientiã, uel patientiam præiudicaret sibi tertius possessor, l. sæpè. §. j. de re iud. & quod no. j̃. eo. l. præses. Hoc præmisso, uenio ad q. propositã. & dico q̃ si dictum pactũ fuit appositum ad executionem obligationis personalis, nõ potest exerceri cõtra singularem successorem, nisi alienatione facta in fraudem rescissa, ut Inst. de act. §. item si quis. & ideò cùm pactum de quo loquitur l. Titius. de ser. expor. & de contrahen. emp. l. si quis sub hac. hanc alienationem ipso iure rescinderet, tale pactum, seu legis conuentio potest exerceri contra quemlibet successorẽ, nec est necesse q̃ rescindatur à iudice, cùm rescindatur à lege. ff. de cond. inst. l. quæ sub conditione. §. fin. Ad hoc facit quod dixi s̃. per Iac. de Bel. uel possumus sic dicere, q̃ ibi sunt casus speciales secundũ Iac. But. Si uerò tale[f] pactum apponitur ad
f executionem iuris realis, ut in executione pignoris, tũc aut ille tertius possessor non habet causam à debitore, & contra eum non transit tale ius exequendi, ut d. l. sæpè. in fi. & glo. quæ dicit, uel alio modo possessio est apud alium, non bene dicit. Si uerò habet causam à debitore, tunc si debitum in ipso instrumento non fuit liquidatum, & sic res transit ad alium, contra eum non potest exerceri lex cõuentionis, ut dictum est. Sed si debitum tempore contractus fuit liquidatum, & sic ius exequẽdi fuit in esse productum, & tũc trãsit in singularem

singularem successorẽ, d.l.si superatus. §.j.cum similibus.&
24 ista gl.quæ in hoc bene dicit. † Aduerte tamen [t], quia con-
t tra ipsum debitorem potest exerci istius legis conuentio
sine iudice, quia omnia sunt liquidata, sed contra illum ter-
tium possessorem nõ est ita liquidũ, quia potest esse dubiũ,
an habeat causam ab eo uel non. Hoc ergo debebit coram
iudice liquidari, & summariè, sicut dicemus in l.à diuo Pio.
§.si super reb. de re iud. quo liquidato poterit ingredi sua
autoritate. Puto etiam ꝙ sufficeret hoc esse manifestum, ꝙ à
debitore habeat causam, l.emptor in prin.ff.de ac.emp. Sed
contra prædicta posset quis instare, Locator habet immissa
& illata tacitè obligata, & ea potest sua autoritate includere.
ff.de dam.infe.l.utiq.& ff.in qui.ca.pig.ta. contraha.l. licet.
Ecce ergo quòd ius executiuum erat in esse productum, ta-
men si illę res peruenint ad tertium habentẽ causam à de-
bitore, non possum iure executiuo uti, sed debeo agere hy-
pothecaria, uel interdicto Saluiano, ff. de Sal. inter. l. j. & s.
de Sal.inter.l.j.& ibi.no.Sol.Illud ius exequendi sua autori
tate est limitatũ certo loco, ut includantur, donec sunt in do
mo, & ideo si extrahuntur de domo, cessat dictum ius. Si ue
rò essent in domo tanquã alienatæ, & traditæ, adhuc posset
25 exerci dictum ius includẽdi, per ea quæ dicta sunt. † Sed
an posit adhiberi remediũ ꝙ indistinctè cõtra successorem
habentẽ causam à debitore posset exerci talis legis cõuen
tio, uel fieri executio ex sententia lata cõtra debitorẽ, posito
ꝙ idẽ ius executiuũ non fuerit in esse productũ tẽpore alie-
nationis? Credo ꝙ sic in contractu pignoris hoc modo sci-
licet, ꝙ adijciat̃ in alienatione ꝙ debitor promittat dictã rẽ
non uendere, tunc etiam uenditio facta non ualet, l.si credi-
tor.§.fin.de dist.pig.& contra successorem transit ius execu
tiuum, sicut dixi in re litigiosa facta in alienabili, quia si alie
natione rescissa per iudicem, potest fieri executio contra sin
gularem successorem, ut d.§.item si quis, ergo & hic in alie-
natione rescissa per l.ar.ff.de cond.instit.l.quæ sub conditio
ne.§. fi. Sed pone ꝙ debitor non solùm dedit licentiam in-
grediendi, sed constituit se creditoris nomine possidere
simpliciter, uel precario, an ex hoc tribuatur creditori plus
iuris cõtra singularẽ successorẽ? Respond. sic, & multùm be-
ne. Aut enim ex hoc creditor sibi acquisiuit possessionẽ ci-
uilẽ, & naturalẽ, quia simpliciter debitor cõstituit se credito
u ris nomine possidere, ita quòd sola detentio [u] remanet pe-
nes debitorẽ, & tũc si debitor tradidit alteri, priuat credito-
rẽ possessione, & põt eã recuperare. l.ex liberis.de acq. pos.
& ideò creditor potest ingredi sua autoritate, etiã si per uim
inuenerit resistẽtiã, quia magis esset defensio ꝗ occupatio,
l.cùm fundũ. & quod ibi no.ff. de ui & ui ar.suprà dictũ est,
in iiij.q. princ. Si uerò apud creditorẽ est sola ciuilis, quod
est in dubio, qñ cõstituit se precario nomine possidere, s.
dixi, in ij.q.principali, tunc debitor tradẽdo alteri, uel si deij
x ciat̃ * nõ priuat creditorẽ possessione ciuili, quia per se stat,
nec cohęret naturali, ff. de ui & ui ar. in l. si de fundo, & ibi
no. de acq. pos. l. peregrè. & qd̃ ibi no. & ideò occasiõe suæ ci
uilis possessionis posset etiã ingredi per uim, si reperiret resi
26 stẽtiã, ut dictũ est, & illud tenebat Iac. But qd̃ est no. † Quin
tò principaliter est uidẽdũ de officio iudicis, qñ ad hoc adit̃,
de quo tãgit̃ in fi. nostræ l. Et primò, cũ iudex aditur ex ur-
banitate, an debeat pars citari, libellus dari, & ordinariè ꝓ-
cedi, uel nõ? Gl. l. meminerint. s. unde ui. uidet̃ tenere ꝙ etiã
sine citatione iudex posset cõcedere licentiã, ut ibi patet in j.
gl. circa fi. Alia gl. uidet̃ tenere cont. scilicet, ꝙ requiratur li-
bellus, & procedat̃ ordinariè, ut s. de iur. emphy. l. ij. in prin.
gl. magnæ. Alij, ut Iacob. de Bel. qui disputauit istã q. sic di-
stinguũt, Aut iudex mittit creditorem in possessionem reo
nõ citato, & missus in suo iure debet tueri, ar. quod met. cau.
l. fi. §. fi. & ne uis fiat ei. l. si quis missus. in princ. & sic potest
procedere gl l. meminerint, & de re iud. l. à diuo Pio. §. si su-
per rebus. Aut iudex facit partem citari, ꝙ est prudentius,
& rationabile, l. nam ita diuus. ff. de adop. & s. si minor se ab
hæred. absti. auth. si omnes. si per uim, uel alio modo. l. ij. &
tunc si confiteat̃, non offertur libellus. ff. ad leg. Aquil. l. pro-
inde. la ij. & de iud. l. si debitori, & no, in l. j. C. de lit, contest.

Si uerò debitor contradicit, allegando solutionem, uel ali-
ud obijciendo, quo probato repellit agentem, credo hic li-
bellum necessarium, auth. offeratur. de lit. contest. & per alia
iura ad hoc allegata. Ista sunt uerba sua, de omnibus ratio-
nibus eius faciam mentionem j. & singulariter responden-
do. Mihi autem uidetur, ꝙ in proposito data licentia per iu
dicem parte non citata, nihil operetur, nec dari deburerit, l.
nam ita diuus. ff. de re iud. l. de unoquoq. cum si. Sicut nec
y iudex debet [y] mandare sententiam executioni, nisi parte ci
tata ad opponendum, quare non debet fieri executio. Mul
tæ enim exceptiones possunt opponi post
sententiã, * l.j.s.de iur.& fac.ig. & hoc no. per
Cy. quo. appell. non recip. l. ab executore. De
hoc est casus in l. meminerint. s. unde ui. ibi,
ad insinuandum sententias, &c. secundũ lect.
Odoff. ut patet in libello suo, in lege illa, si ta-
men iudex contrà fecerit, nihil operatur, sed
perinde est, ac si debitor sua autoritate intrauerit, & ideò
per iudicem posteà parte citata erit confirmandus in posses
sione, ut l.iij.§.missum. ff. ad Carbo. & s. de Carbo. edic. l j. se-
cundum lect. Rofre. & sic etiam hic dicit Iac. prædictus. Sed
si sua autoritate non potuisset ingredi, & ingressus fuisset au
toritate iudicis, & sic in pœnam à iure positam incidisset, ut
l. meminerint. reprobata gl. ibi dixi, & no. in l. si quis in tan-
tam. s. unde ui. super secundo membro, dicit uerum Iacob.
sine dubio. Super tertio autem membro credo, ꝙ non di-
z cit uerum, nec debet dari libellus [z], sed debet procedi sum-
mariè, sicut cùm fit executio rei iudicatæ, l.à diuo Pio. §. si su
per rebus. & l. minor xxv. ann. cui fideicomm. ff. de min. Et
quòd hoc sit uerum, probo, quia illud ius exequẽdi ex con
uentione, & iudicis autoritate æquiparantur. s. de pig. act. l.
pe. & s. fol. mat. l. dotis. Prætereà, in omni iure quod oritur
ex sententia iudicis, proceditur summariè, ut d.l.à diuo Pio.
in princ. ergo & hic cùm oritur ex conuentione. ff. de iure-
iur. l. j. & l. iurisiurandum. Prętereà, ex iureiurando oritur
ius exequendi, ut fiat summariè, sicut ex sententia, ut l. ij. ff.
de iureiur. & l. sed & si possessori. §. c. si cũ de hær. eo. tit. ergo
idem hic in isto iure exequendi, quod oritur ex conuentio-
ne. Pro hoc facit, ff. de pact. l. tale pactum. §. qui prouocauit,
& hoc uidetur de mente Rofre. ind. tit. de edic. di. Ad tollen.
uer. item quæritur an illud. & uer. seq. hoc idem tenet Spec.
de iure emphy. §. nũc aliqua. uer. xlix. Prædicta intelligo ue
ra, si de tali conuentione de ingrediẽdo apparet publicum
instrumentum, ex cuius inspectione iudici deducitur ad
notitiam, sed si de tali conuentione apparet per testes, tunc
debet dari libellus, & lis contestari, quoniam aliter non pos
sunt recipi testes, ut ext. ut lit. non contest. c. quoniam. & su-
prà de testib. auth. si quis aliquid cum sua glo. Ad hoc etiam
facit quod nota. in gl. s. de edic. diui Adria. tollen. l. fi. & l. ij.
s. de iur. emphy. Sed fateor ꝙ potest, si uult dare libellum, &
aa procedere ordinariè [aa], ut ibi no. non tamen cogitur, ut di-
xi. Et sic intelligit Spe. in dicto uer. xlix. Ad ratiões la. respõ.
Primò dum dicit ꝙ à colono, uel inquilino interuersa pos-
sessione, non licet domino eum sine libello eijcere, ff. de ui &
bb ui arm. l. colonus. & l. cùm fundũ. Ratio est, ut dixi [bb] in iiij.
q. principali. Secundò quia impedientem me uti possessio-
cc ne mea, possum autoritate mea ipsum prohibere [cc], ff. ad le.
Aquil. l. quemadmodũ. §.j. & l. fi. §. si ad ianuam. quod ui aut
clam. & tamen si autoritate iudicis peto, debet offerri libel-
lus, ut s. uti pos. l. j. sed ibi ius illud nõ potest fieri manifestũ
ex instrumenti inspectione, nec tale ius est liquidatũ ex par
tiũ cõuentione. Tertiò, quia per hypothecariã nuda posses-
sio auocatur, l. cùm uenditor. in prin. ff. de euic. & tamẽ ibi
offertur libellus, ut in auth. offeratur. de lit. cont. ergo, & hic,
sed illud quando hypotheca tãtùm fuit constituta super pe
titione pignoris. & ideò oportet, ꝙ procedatur ordinariè, l.
j. s. de exec. rei iud. hic loquit̃ qñ ius executiuum fuit in pa-
cto constitutum. Quartò ꝙ colonum, & inquilinũ non solu-
entem licet propria autoritate expellere, ut
s. loc. l. ædẽ. & l. emptorẽ. de dã. infec. l. utiq. *
Sed quãdo fit per iudicem, offertur libellus,

* Sentẽtiã. Quæ de re no. Bar. l. v. nu. v. s. quor. app. nõ recip. I.Con.B.

* Vtiq. Iste l. sententiã Bar. non

probant. Tametsi eãdẽ sequi uideatur et Paul. add. j. ad Bar. l. si quis. s. loca. Et cùm Bar. l. ij. nu. iij. C. de iur. emphy. cont. sentiat, in emphyteuta, & idem in conductore seruandum esse existimabo. I.Con.B.

ut s. de loc. l. conductore. & s. unde ui. l. nõ ab
re. Sed illud uerum, qñ uult agere condictio
ne ex legib. illis præallegatis, sed si uellet im-
plorare simplicem expulsionẽ, posset per of-
ficiũ iudicis summariè, ut s. dixi in emphy-
teusi. Quintò per l. de pupillo. §. qui opus. ff.
de no. ope. nu. l. j. §. necesse. ff. si uentr. no. mul.
in possess. mi. sed ex illis non potest liquere iu
dici ex instrumenti inspectione, nec est liqui
datũ ex partium cõuentione. Sextò, quia ubi
apparet legitimus cõtradictor, debet offerri li
bellus, l. fi. s. de edi. diui Adri. tol. Sed hic de-
bitor, uel alius habens causam ab eo, nõ po-
test esse legitimus cõtradictor, licet ipse uel ali
us autor ius exequendi concesserit, ideò pro
cedit̃ summariè. Septimò, quia qñ officium
iudicis petitur, offertur libellus, ff, quis ordo in bo. pos. ser-
ue. l. ij. §. dies. Instit. de act. rub. uel in princ. Sed illud est uerũ
in officio iudicis, quod aliàs imploratur in executione, ut
d.l.à diuo Pio. §. super rebus. Octauò, quia iudex iudicãdo
non seruat formam conuentionis, ut l. qualem. ff. de arbit.
Sol. per ea quæ no. in l. si conuenerit. ff. de re iud. Nonò quia
si stipulor per fundum tuum ire, agere, licere, uel habere lice
re, uel quòd liceat, si prohibeas, debet dari libellus, l. stipula
tio ista. §.j. & §. si quis ita. de uer. ob. & C. de usufruc. corru-
ptionem. Sed ad hoc respon. ut dixi s. in iiij. q princ. uer. sed
an à uitio. Vel si intelligas ꝙ ibi uolebat agere ad interesse
prohibitionis, est responsio, ꝙ quantitas non erat liquidata
27 in instrumento, nec ex partium conuentione. † Quid si de
ingrediendo tantùm fuit data licentia in instrumento? & sic
propter acquisitionem possessionis ad iudicẽ uenit de ne-
cessitate, ut hac l. secundum lecturam meã, utrùm tunc ne-
cessarius erit libellus? Certè cùm illud ius executiuũ acqui-
sitionis possessionis, non sit ortũ ex partiũ conuentione ad
hoc, ut oriatur, debet præcedere libellus, & litis conte. auth.
offeratur. & s. de senten. l. prolatam. Sicut uidemus ꝙ ille ꝙ
habet naturalem possessionem, debet agere cõtra eum, qui
habet ciuilem rei uendicationẽ, multo magis hic, quia per
ingressum habet solùm detentionem, l. iij. §. j. ff. ad exhib. &
de usufru. l. cuiuscunq. §. j. & no. de rei uend. super rub. de
acq. pos. l. Pomponius. §. si is qui precario. s. ubi in rẽ actio.
28 l. ij. Dubitari posset, † cùm creditor inuenit debitorem ar-
mata manu resistentem, an creditor implorando officiũ ma
nus militaris debeat offerre libellum? Quod uidetur, quia
tale ius ingrediendi uiolenter, non fuit ortum extra iudici-
um ex pacto, ut dictũ est, ergo uidetur ꝙ debeat præcedere
sententia, ut dictum est, credo tamen ꝙ debeat præcedere
summaria cognitio, quia ius executiuũ est ortum extra iu-
dicium, auxilium manus militaris est coadiuuatiuum il-
lius iuris executiui, nec est per se ius. ff. ne uis fiat ei. l. si qs
dd missum. de rei uend. l. qui restituere. Iuxta præmissa [dd] que-
29 ro, † an cùm iudicis officiũ imploratur, ut declaretur istud
pretium rei, debet offerri libellus, & ordinariè procedi, de
quo dixi s. in ij. quæst. prin. uer. ulterius. de quo loquitur l.
ult. §. j. j. de iu. do. impe. Breuiter dico ꝙ libellus non est ne-
cessarius, sed res expedit̃ causa summatim cognita, quia nõ
petit̃ cõtra partẽ aliquid, sed solùm res æstimari petit̃, ergo
nõ offert̃, sicut qñ petit̃ dari tutor, l. diuus, qui pet. tut. & no.
in spec. de off. iud. §. iudicis officium. uers. porrò. Prætereà, ꝙ
hæc res æstimet̃, est quoddã ius executiuũ personalis obli-
gationis, per qd̃ quis cõsequit̃ quod sibi debet̃, ut s. de exe-
cutio. rei iud. l. ordo, & l. fi. si in cau. iud. pig. l. ij. sed in isto iu-
re executiuo, non offert̃ libellus ut s. dixi, ergo, &c. Erit igit̃
ordo, quòd pars citet̃, si uelit aliquid opponere, quare non
debuit fieri ista executio, & si habita cognitiõe summaria ni
hil iustũ cõtradictionis ostendat, tũc iudex faciat partes eli-
gere duos bonos æstimatores, ut s. de secun. nup. l. hac edi-
ctali. §. is illud. uel ipse iudex eligat, ut in auth. de nõ alienã.
30 §. quod aũt. unde sumit̃ auth. si quas ruinas. s. de fac. ecc. †
eos faciat iurare de æstimatione tantũ legaliter fienda, ut d.l.
patet, & s. de fid. inst. l. cõparationes. licet quædã gl. uidean-

tur uelle, ꝙ tales personæ nõ debeãt iurare. & no. s. de testi-
bus. l. iusiurandũ, & ff. de uen. inspi. l. j. circa prin. super uer.
uel duæ, & malè, per d.l. Et tunc iudex secundũ eorũ æstima-
31 tionem faciet declarationẽ. † Sed qñ ex cõuentione in pos-
sessionem rei ingrediatur, & iudicis licẽtia, dicet̃ ne pignus
prætorium, uel cõuentionale? Rofre. in d. tit. diui Marci, di-
cit ꝙ est cõuentionale, ar. ff. de noua. l. si ita fuero stipulatus.
§. fi. cùm iudex non det pignus, sed datum cõfirmet, seu exe
quit̃. In cont. facit qd̃ dicit̃, tutorẽ confirmatum esse datiuũ,
ff. de testa. tut. l. iure nostro. in fi. & Dy. super rubr. de confir.
tut. Cy. de confir. tut. l. ij. tamen puto Rofr. bene dicere, & il-
lud quod de tutore dicitur, est, quia tutoris datio fuit inuali
da. Ad ꝙ facit, ff. si cer. pet. l. certi cõdictio. §. quoniam, & hoc
est utile scire propter ea, quæ notantur per Dy. c. qui prior.
de reg. iu. lib. vj.

ADDITIO.

Pro concordia aduerte ꝙ ingredi potest propria autoritate possessionem dominus rei emphyteutæ præsupposita ipsa caducitate emphyteusis ipso emphyteuta contradicente. Ita do. Ias. in l. ij. s. expediendo gl. in uers. repellere. C. de iure emphy. alleg. Bar. tenere in l. certa est forma. C. ut in po. leg. Cont. alleg. Bar. tenere in d. l. ij. & contra principium distinctiõis, ubi tenet negatiuam, & ibi alleg. Bar. cõtrariari in hac repet. l. creditores. in iiij. q. prin. in uer. & prædicta uera, &c. quando in instrumento inuestituræ adest constitutum, uel precarium positum in pacto de ingrediendo bona debitoris propria autoritate, quia saltem ciuilis possessio est penes creditorem, ideò incontinenti posset propria autoritate, quia dicitur potius defensio, quàm occupatio, tanquam spoliatus ab illa ciuili saltem possessione quam habet, posse incontinenti uim ui repellere, l. cùm fundũ. ff. de ui & ui ar. ubi amplè per doc. et sic in duobus uidetur contraria, sed quia aptas accommodat ipse solutiones in dicta l. ij. ideò dicendum, ut ibi per eum, qui ualde subtiliter, & copiose loquitur post Imo. c. potuit, de loc. Alia etiam posset colligi sol. ut in apostil. Alex. ad Bar. d. l. ij.

a *Ingreditur. Tene menti ꝙ licentiã ingrediendo possessionem in bonis, uidetur hypothecata secundum Bal. hic in fi.*

b *Debet. No. hic de uer. debet, an importet necessitatem, no. j. l. solet. hic alleg. in gl. Adde gl. uer. debeat, hic in cle. j. de sta. mon. & in c. j. de spon. impub. xxv. q. j. confidimus. in gl. quid autem. in uer. solet. Bar. l. j. s. quomodo & quando iudex. nec semper uer. debet, importat necessitatem, sed aliquando honestatem, c. intelleximus. de iud.*

c *Potest. l. j. ff. de iniust. testa.*

d *Iu. Imo. d. l. §. si à pup. tenet secus, gl. ibi, secunda sol. & melius.*

e *Hoc. No. in c. uerum. tenuit cont. & communiter sequuntur ibi doct. facit l. si quis curialis, & quod ibi no. Bal. C. de epi. & cle. & Bal. l. neminem. s. de fac. ecc. cum Bar. transit Ant. & Imo. c. uerum.*

f *Principaliter. Bal. l. legis. qui bonis ced. poss.*

g *Instrumento. Bar. l. interdum. ff. de acq. poss. & Bal. l. quisquis. uide doct. & Bar. ibi.*

h *Accipere. Bar. l. Titius. j. alleg. de pig. act. & latius in l. quamuis. de sol. & quid in dote, Bal. l. ij. cau. in pig.*

i *Iudicis. Bar. l. fi. j. de pact. pig. & j. in fi. huius l. de practica. j. uide & no. ꝙ licet pretium posit committi in arbitrium, tamen fallit in casu l. si fundus. §. fi. ff. eo. alleg. hic, & adde Bal. post in l. in arbitrium, de cont. emp.*

* *& Bal. l. si fundus. §. fin. **

k *Ius. Et an requiratur liquidatio, Bar. l. j. ff. si ser. uend. & l. ij. uer. quæro utrùm do. de iur. emphy. & Bal. l. per diuersas. s. mand. in x. q.*

l *Exerceri. Bar. l. j. s. eo. in lect. no. in hac repetitione, & Bar. l. alia. §. eleganter. fol. ma. & l. ij. uer. quæro utrùm. de iur. emphy. Sali. l. possessionẽ. j. ad leg. Iul. de ui.*

m *Credo. Bar. l. alia. §. eleganter, fol. mat. l. iustè. de acq. poss.*

n *Vera. Bar. s. eo. l. j. & dum Bar. hic dicit uel saltem ciuilis dicit, quod uidetur tenere cont. ipsemet in l. ij. uer. quæro utrùm dominus. de iure emphy. Pro concordia uide Imo. c. fi. de loc. & adde quæ habes in l. si ex stip. ff. de acq. poss.*

o *Successore. Pet. con. cxxvij. & in c. quia. Vide iud. et c. cùm dilecti. de don. & alleg. Bar. sibi contrarius in l. Celsus. de usuc. And. Barb.*

p *Exerceri. Bal. c. j. §. si quis uerò. de pac. iu. fir. dicit, ꝙ si mortuus est ille, cui data est licentia per pactum ingrediendi propria autoritate, ꝙ transit ad hæredem, quia istud pactum non est priuilegium, sed ius commune. no. ff. de pig. act. l. ratiario. Item transit in singularem successorem, ut puta, quia sit cessum, nã cedi põt. Bar. l. j. §. usufructuarius. ff. de ope. no. nũ.*

q Successorem. An possit fieri executio contra non alienantem, Bal.l.si quis missum.§.iudex.de dam.inf.& ibi dixi,& Ant.c.quia.de iud.

r Ant.Bal.l.à diuo.§.si super.de re iud.

Pro concordia aduerte, quidã debitor obligauit Sempronio omnia bona sua,& constituit se eius nomine precario possidere,& sic præsumitur sibi retinuisse corporalem possessionem tantum in dubio: sed contingit, q posteà debitor idem alteri uendidit,& tradidit, unam de suis rebus, an ex hoc sit priuatus Sempronius sua ciuili possessione. Bar. uidetur sentire q sic, in l.Celsus. uer.sed pone quòd debitor.ff.de usuc. Cõtrarius tamen allegatur hic uer.sed pone quòd debitor.tu dic, Bar.in d.l.Celsus.nõ loquitur de uera traditione in singularẽ successorẽ, sed quãdo debitor seu uenditor cõstituit se eius nomine possidere,& casus essent ualde diuersi: quia si nullo modo possidet cõstituens, nullã transfert, per ea, quæ habẽtur in l.quod meo.ff.de acq.pos. Si autem omnẽ possessionẽ haberet uẽditor, tũc utrãq; transferret, et fieret præiudiciũ Sempronio. Sed si tantùm naturalẽ habet uẽditor,& Sempronius ciuilẽ, ut in casu proposito, certè ubiq; cõcorditer tenet Bar.q, Sempronio nõ geratur præiudicium, quia sine animo suo nõ potest priuari sua possessione, ideò de facto intrare posset propria autoritate, intellige tamen secundum distinctiones, de quibus hic.

s Tale.Bal.l.per diuersas.s.mand.x.q.& Bar.l.is cui.§.in possessione.ff.ut in poss.le.gl.& Ant.c.quia.de iud.

t Tamen.Ego consului Parmæ, q Bar.hic nõ dicit, q instrumẽtũ nõ liquidũ cõtra principalẽ, possit liquidari cõtra particularẽ successorẽ pẽdente executione, uide in illo cõs.& de ista practica Iac. But.ut cõstitutio precarij operetur effectum, in d.l.fi.C.de ac.pos.Bal.l.j.C.de reuo.his quæ in frau. cre.& d.l.fin.Ia. But.auth.hoc si debitor.C.de pig.et l.fi.l.simili.l.exitus. ff.de acq. pos.& l.ij.§. hæc actio. ff. ui bo.rap.& similiter hic ego in illo cons.reprobaui illã in creditore, uide ibi, quia est subtile. And.Barb.

u Retentio.Bar.hic in lect.no.in rep.iij.quæst. an hoc pactũ possit exerceri contra singularẽ successorẽ, ubi uidetur tenere istã primã partẽ,& s.ea l.

x Deijciatur.Iac.But.& Bar.in lect.huius l.s.et etiã Sal.licet Bar.l.interdũ. in fi.de acq.poss.& l.Celsus.uer.sed pone quòd debitor. ff.de usuc. teneat cont.quem ibi sequitur Imo.& communiter omnes,& est uerius.

y Debet.Bal.l.ij.in x.q.s.de ser.Cont.Inn.c.quia propter gl. illud autem.de ele.ubi dicit q, si facio citare aliquẽ, quẽ non oportebat citari, nõ est expectandus, cogita, quod tamẽ differt, sed cũ Bar.hic uidetur tenere Bal.l.j.s. de exec.rei iu.per doc.§.actionũ.Inst.de ac.& Bal.l.ij.s.de iur. emp. ubi dicit q, requiritur partis citatio, si aditur iudex, licet propria auto. fieri possit, l.meminerint.s.un.ui.Bal.l.nec quicquã.§.ubi decretũ.de off.procon.Bar.l.j.§.satisfdatum.quo.leg.Bar.l.iij.§.fi.de contrata.

z Libellus. Vbi proceditur summariè, nõ datur libellus.Bal.auth.offeratur. s.de lit.contest.& legitur et no. in cle.sæpè.Bar.in extraua.ad reprimen. uer.summariè,& quod scriptum est.§.tripli.Inst.de act.& Bar.l. ne quicquam.§.de plano.de off.proc.& Spe.tit.de uerb.ob.§. restat.uer. sed dicitur.tamen dicit Inn.c.nouit. de iud.q, licet interdũ ordo solennis nõ requiritur, nõ tamẽ uitiat si seruetur, Bar.hic. j. prox. in uer. idẽ tenet Spe. ti.si uerò pro statutis uolentib. q, instrumentũ habeat executionẽ paratã sine libello, quia intelligitur, si producantur instrumẽta in scriptis, si probentur per testes. Cast.l.testium.alle.in l.nullũ.s.de testi.& Bar.l.fi.uer.ul terius procedo.de edi.di. Ad.Bar.l.generali.ad fi.de fac.sanc.ecc.& quod ibi dixi post Bar.l.pe.j.de pœ.Bar.l.fi.j.de fideius.l.j.s.ut in pos.leg.

aa Ordinariè. Et sic no.q, ubi procedendum est summariè, licet procedatur ordinariè, tenet processus.Bal.l.quod fauore.s.de lega.& ibi dixi.

bb Dixi.Bar.l.ædem.C.locati.

cc Prohibere.Bar.l.j.§.nunciatio.de ope.no. nun.quod limita, nisi esset dubium q, fieret resistentia, ij.Bar.s.e.l. per reg.l.nõ est singularis.de reg.iu.& per eum in l.iustè possidet.de acq.pos.& latè s.ea.l.in lectura.

dd Præmissa. Quæro practicam, quãdo quis facit rem æstimari, Bar.l.ne quicquam.§.ubi decretum.ff.de off.procon.& Bar. auth.offeratur.& Bal. l. j.§.fi.de uar.& extraord. co.& quod ibi dixi. Item ubi agitur officio iudicis pro exhibitione reuerentiæ, non requiritur libellus, tex. est, & ibi Bal.l ne quicquã.§.de plano.de off.procon.Bar.l.ab hostibus.§.sed quod simpliciter. qui. ex cau.ma.& quod no.Bal. auth.contra.qui. uer. quæro quo iure. de non nu. pe. ubi etiam in fin.& s. in princ. huius l. in v. q.per totum.

LEX IIII.

1 CVM TE. † Necessitas rei familiaris, non est iusta causa rescindendi pignoris contractum.

LEX V.

1 PRAESES. † Collusio debitoris, uel præscriptio, quæ contra eum cucurrit, non nocet creditori ius suum prose-
2 quenti. † No.q sententia contra debitorem lata, non præiudicat creditori, si appareat de collusione debitoris. Secun-
3 dò no.q præscriptio † currens contra debitorem, non nocet creditori, ut hic. Modò opp.dicitur hic, quòd sententia lata contra debitorem non nocet creditori. Opp.l.si superatus.§.fi.ff.e.ti.Sol.ibi debitor primò fuit uictus, posteà obligauit rem creditori, unde creditor non potest habere plus iuris, quàm ipse debitor, & ita intelligatur cont. Sed contra prędicta instatur de præallegata l. si superatus.in princ.Sol. Ibi lis erat agitata per ipsum debitorem ignorante creditore, quod ideò non præiudicat creditori, hic autem erat agitata sciente creditore, quo casu regulariter sibi prejudicat, nisi in istis duobus casibus, ut hic,& l. sæpè. §. sed scitibus.ff. de re iu.Signetis gl.circa fi.quæ colligit ista membra.

LEX VI.

1 IN SVMMA. † Expensas necessarias ob bonũ publicũ factas à creditore, potest creditor à debitore repetere. Quæro quo ad declarationẽ legis nostræ, quid de colono, qui fecit istas expensas, nũquid poterit repetere. Tex.uidetur dicere q sic, ar.l.ędiles.ff.de uia pub.Sed quid de usufructuario, dicatis, ut l. hactenus,& quod ibi no.ff. de usuf.& Dy.l.quæro.ff.de usuf leg.

LEX VII.

1 Per alienationẽ legalẽ non tollitur ius pignoris, sed per præscriptionẽ sic.

SVCAPIO. Hęc lex legit duob. modis in gl.Primo modo legitur, licet sit secundus modus in gl.uidelicet q aliquis usucapiens rem alienam obligauit eam mihi ante perfectam usucapionem, posteà facta est usucapio, &se-
a cundũ istum modũ pones hunc casum.[a] Titius possidebat aliquam rẽ mobilẽ Sempronij quã bona fide usucapiebat, posteà eam pignorauit, & perfecta est usucapio, quid erit de iure pignoris? Certè confirmatur, quia usucapio non extinguit ius pignoris. Iste intellectus licet in se sit uerus,* tamen non applaudit huic literæ, quare gl.in prin.ponit casum in quatuor personis, ut habetis in gl. secundũ istum intelle-
1 ctum no. † q per alienationem legalem non
b tollitur[b] ius pignoris, l. alienationis uerbo. ff.de uer.sig.Modò contra istum tex.opp. dicitur hic q usucapio non tollit ius pignoris. Cont.l.j.& ij. s. si aduer.cre. Sol. ibi loquitur in prescriptione, hic in usucapione. Ratio diuersitatis est, quia in præscriptione ostẽditur maior negligentia eius, contra quem præscribitur, quàm in usucapione, quia maius tempus requiritur in ea, quàm in usucapione, ut hic,& ibi no.Item opp.l.& quæ nõdum.§. qd dicitur.ff.eo.ubi creditor debet probare rem fuisse in bonis debitoris, quod non poterit probare hic, quia res est usucapta, quare malè. Sol. dicit quòd creditor debet probare rẽ fuisse in bonis debitoris tẽpore quo agit, & ita debet intelligi hæc lex. Vlterius instatur, & uidetur q hic sumus in circulo & saltabello, qd ostendo, creditori per usucapionẽ non præiudicatur, ut hic, & creditor poterit per hypothecariam auocare rem ab usucaptore, & per consequens debitor occasione pignoris debitum soluẽdo, poterit eandem rẽ auocare à creditore, & per consequens usucaptor dominus effectus, rei uendicatione eandem rem auocabit à debitore, & iterum debitor ab eodem usucaptore, & sic sumus in circulo, quod est contra l. dominus testamento.ff.de cond.ind.§. fi, & ff. qui po. in pig. l. Claudius.

* Verus. Imò falsus est, l.fi.uer. si nõ longi tẽporis præsc. s. de act. & ob. Neq; mirũ est, si tandẽ j. uers. ulterius, Bar. sese extricare nequeat, quia nõ bene fundamẽta iacta sunt. Hanc autem l. sic intelligo, q, licet pignus usucaptũ sit, tamẽ personalis obligatio subsistit. Bar.l.ij.nu. iiij.s.de præsc. xxx.ann. facit l. seruo. j. hoc tit. & econtrà. l. ij. j. de luit. pig. I. Cõ.B.

Quid

Quid dicemus? Gl. dat hic duo, uel tria remedia. Dicit gl. & remedium erit istũ ad euitandũ istum circulũ, q debitor faciat sibi cedi à creditore ius, quod habet in re aduersus usucaptorẽ. Istud remediũ non uidetẽ bonũ, quia aut tu dicis q cedat actio personalis, & hoc est falsum, quia eisdẽ cõtra eundẽ nõ potest cedi. Aut tu dicis q cedat hypothecaria, & hoc est falsum, qa ista hypothecaria est extincta personali actio-
c ne, per solutionẽ. De quo uide per Dy. [c] l. fideiussoribus. ff. de fideius. quare gl. dat aliud remediũ, uidelicet q creditor cedat debitori ius retentionis, q habet ex sentẽtia lata inter usucaptorẽ, & ipsum creditorẽ, quod est falsum, quia postquã usucaptor restituit uigore sentẽtiæ creditori illã rẽ, nullũ ius remanet contra eũ ex sententia, quare gl. dat aliud remediũ, uidelicet q debitor dimittat creditori, & det eidẽ in solutũ istã rẽ pignoratã. Istud etiam uidetẽ falsum, quia usucaptor hanc eandẽ rẽ ab eodẽ creditore adhuc poterit auocare rei uẽdicatione, nisi dicas sm Iac. q det sibi in solutũ, & remaneat sibi ius saluum pignoris, quo casu usucaptor nõ poterit rem illã auocare, nisi debitũ soluat, sm Iac. Vel dic, q etiam circulus iste tollit per solutionem factam eidẽ creditori ab ipso debitore, per quã solutionẽ tollit omnis obligatio, ut inst. quib. mod. tol. ob. in prin. & per cõsequens actio tam personalis quàm hypothecaria, & sic creditor ámodo per hypothecariã non poterit auocare, & ita debet intelligi, sm Iac. Itẽ quærit, nunquid lex ista habeat locũ, etiam si res mobilis sit usucapta per spacium decennij. Plac. dicebat q non, quia res mobiles triennio usucapiuntur, non decẽnio. Breuiter tu dicas cont. & teneas op. gl. ut no. in l. j. s. si aduer. cred. & hic.

ADDITIO.

a Casum. Gl.& Bar.l.j.s. de ser.fug.

b Tollitur. Bal.& Ang.l.j.C.si aduer.cred.

c Dy. Et ibi Bar. sed Bar. hic tenet hanc opin. gl. quam Bal. reprobat.

LEX VIII.

1 QVAMVIS. † Licet debitor sit condemnatus, si nõ soluit, non tollitur ius pignoris.

LEX IX.

1 SI DOMINIVM. † Fructus computantur in sortem, & extenuant debitum.

LEX X.

2 Creditor si uult uendere pignus, debet debitori renunciare.

a DEBITORES.[a] † Creditor potest prosequi ius
1 pignoris, licet debitori nõ sit denunciatũ ut soluat. Opp.l.si conuenerit. & qd ibi no. ff. de pig. act. & l.fi.de iur.do.impe. Sol. quãdoq; creditor uult tantùm ius pignoris prosequi, & tunc denunciatio nõ
2 est necessaria, ut hic. † Quandoq; creditor uult pignus uendere, & tũc denunciatio est necessaria, secundũ formã d. l. fi. de iure do.impe.& no. in præall.l.si conuenerit. Quandoq; creditor uult constituere debitorem in mora, & tunc denũciatio est necessaria, nisi dies esset apposita, l. magnam. j. de cõtrahe.& cõmit.stip. & l.si ex legati causa.ff.de uer.ob.

ADDITIO.

a Debitores. Intelligit tamen secundum l.iij. j. de noua.& declarat Bar. in l. minor. j. quæ res pigno.da.poss.

LEX XII.

2 Pignus debet reddi hæredi, licet in instrumento non fiat mentio hæredis.

1 SI VXOR. † Licet de pignore instrumẽtũ nõ sit cõfectũ, nihilominus creditor habet plenũ ius. Ista litera, licet instrumẽto eius, & cætera, põt intelligi duob. modis. uno modo prout dixi in summario. † Alio modo, q licet in in-
2 strumẽo nõ fiat mẽtio hęredis, tamẽ hęredi pignus est reddẽdũ, ut dixit gl.& iste magis est notabilis, l.si pactũ. ff. de pb. Bar. super Cod.

LEX XIII.

1 CVM DOMINAM. † Debitor creditori põt cedere omne ius, qd habet in pignore, nisi obstet ratio ętatis.

LEX XIIII.

1 DISTRACTIS. † In electiõe creditoris est agere actione personali contra debitorẽ, uel hypothecaria cõtra possessorẽ pignoris.* Opp. l. Moschis. ff. de iur. fisc. uidetur q primò debet agi, uel cõueniri personali actione obligatus. Sol. Ibi loquit in tacita hypotheca, hic in expressa. Sed cõtra istã sol. instat de §. sed neq. auth. de fideius. coll j. quã habetis. j. eo. in auth. hoc si debitor. Sol. domini ista iura corrigunt per illũ §. sed neq. Sed contra istã sol. instatur de §. ad hoc. auth. de liti. ubi uidet q illa indistinctè possum agere cõtra quẽcunq; ego uelim. Sol. Dic q illa auth. loquit in casu speciali, & hanc sol. sequit gl. in fi. j. eo. auth. hoc si debitor. & hæc est uera secundum nostros doc.

* Pignoris. Sed hodie prius cõueniendi sunt debitores, fideiussores, mandatores, & spõsores, quàm ad pignorum possessores perueniatur. §. sed neque. auth. de fideiuss. auth. sed. s. de act. et ob. auth. hoc si. s. hoc tit. Et una uia iure electa, altera non tollitur: l. aduersus. s. de act. et ob. I. Con. B.

LEX XV.

a DEBITOREM.[a] † Alienatio facta per debitorẽ,
1 nõ præiudicat creditori utẽti iure pignoris. No.
2 † quòd factũ debitoris nõ nocet creditori in iure pignoris, ut hic. Sed ob. auth. hoc si debitor. j. eo. ubi fit deterior cõditio creditoris per alienationẽ. Sol. circa ius pignoris, nullũ fit præiudiciũ creditori, ut hic, sed circa ordinem conueniendi sic, & ita loquitur lex cont.

ADDITIO.

a Debitorẽ. l.iij. j. de noua. et Bar. l. necessariò. ff. quæ res pig. ob. pos.

LEX XVI.

1 ET SI FRATER. † Mutuans alienam pecuniam suo nomine, quærit sibi ius pig.& non domino pecuniæ.

LEX XVII.

1 Res empta ex pecunia pupilli, est ei obligata.

1 QVAMVIS. † Res empta ex pecunia[a] mutuà-
a ta, nõ est obligata, nisi de hoc specialiter, uel generaliter cõuenerit. Opp. dicit hic, q res empta ex pecunia mutuata, non est obligata. Cont. l. idẽ q. in princ. ff. qui pot. in pig. ha. Sol. est dare regulã, & instantiã à regula, hæc est reg. q res empta ex pecunia, nõ est obligata. Fallit si ematur ex pecunia pupilli, ut in contrario, sicut & aliàs uidetis in emptione, quæ fit ex pecunia pupilli, & aliarum personarum, l.si ut proponis. s. de rei uend. de quo dic ut ibi no. per Cy.

ADDITIO.

a Pecunia. Bar. l.si cùm dotem. §. fi. sol. mat. tamen si bona fuerint generaliter hypothecata, præfertur illa in ista re. l. fi. & auth. ibi posita. j. qui po. in pig. ha. habent tamen priuilegiũ licet personales actiones, ut no. glo. & Bar. d. l. huc adde tamen gl. auth. quoquo iure. aliàs, sed nouo iure. per illã tex. de act. & ob. Bar. l. interdum. ff. qui po. in pig. hab.

LEX XVIII.

1 Pignoratitia actio est personalis, & quid de hypothecaria.

a PIGNORIS. Opp. q non[a] sit realis, sed uidet personalis, quia orit ex cõtractu, ut inst. quib. mo. re cõt. ob. §. fi. quod nõ est de natura realis, §. om-
1 nium. Inst. de act. Sol.* † Aut loquimur de * Sol. Tu dic, q obligatio merè realis, nihil cũ personali cõmune habet: d. §. omniũ. Obligatio uerò personalis, quæ ex cõtractu proficiscitur, nõ itẽ. nã quandoq; perficitur consensu, quãdoq; rei interuẽtu. d. §. fi. In quib tã in rẽ, aduersus quẽcũq; possessorẽ, q in pson, aduersus obligatũ actio cõpetit: l. distractis. s. hoc tit. I. C. B.

pignoratitia actione, & illa est personalis, ut in contrario. Aut loquimur de hypothecaria, & illa est realis, ut hic. Sed contra istam sol. instat, & uidet quod etiã hypothecaria sit personalis, quia orit ex pacto, l. si tibi. §. de pignore. ff. de pac. quare malè. Sol. dicas, * quod hypothecariæ actionis duę sunt causæ. Vna media ta, ut puta, pactũ uel cõfessio, & de hac loquitur præalleg. §. de pignore. Alia est causa immediata, quę erat in hypothecaria actione, ut puta, ius quod cõstituit in pignore ex pacto, & secundum hoc etiã hypothecaria est realis, quia oritur ex iure, quod quis habet in re, sicut aliæ reales, ut in d. §. omnium. & quod ibi no. per gl. Dy.

* *Dicas, quòd nõ omnia pacta sunt personalia, nam etiam in rem concipiuntur: l. qui in futurum. §. j. ff. de pact.* I.Con.B.

ADDITIO.

1 *Non. An hypothecaria & pignoratitia sint in rem, uel in personã, et quo modo, Bar. §. tertij. in proœ. Digest. & quod hypothecaria nihil habet specialiter, l fin s. si unus ex pluribus. quem ibi ad hoc ponderat Bal. contra gl. in d. §. de pignore.*

LEX XIX.

2 *Si creditor amisit pignus, an debitor debeat probare culpam uel ipse casum fortuitum.*

1 SICVT VIM. † Creditor tenetur de dolo, & lata culpa, & leui. nõ de casu fortuito. Quæro, de qua culpa debeat intelligi l. nostra? Dicatis, quod debet intelligi de lata culpa, & leui, nõ de leuissima, cũ sit contractus, qui gratia utriusq; cõtrahitur, ut inst. qui mo. re cont. ob. §. fi. De quo dic, ut ibi, ubi est bona gl. Itẽ
2 quærit †, ecce amisit creditor pignus, debet ne ipse probare, * amisisse per casum fortuitũ, an debitor debet probare dolũ uel culpã? Vide gl. hic remittit ad ea, quæ no. in l. si creditor. de pig. act. Vnde circa hãc q. gl. nostræ uariant. Gl. l. si quis ex argẽtarijs. §. fi. ff. de eden. dicit, quod debitor primò debet probare dolum creditoris intercessisse, & si creditor uult posteà probare casum fortuitũ, admittit, & excusat. Et intelligunt istum tex. quod sit casus specialis in argẽtario. Et ita etiã no. gl. in l. si quis fundum. §. Imp. ff. loc. circa prin. tit. Gul. de Cu. d. l. si quis ex argentarijs. §. fi. reprobat istã gl. per rationem istã, quia si probaretur dolus, uel culpa creditoris, ad quid prodesset creditorem posteà probare casum fortuitũ? Certè ad nihil. Quare dicas ut no. & melius Inst. quib. mod. re cont. ob. §. fin. ubi est bona gl. & in l. si creditor. s. de pig. act. & istã gl. cõmuniter approbant doc.

* *Probare. No. Bar. l. xiiij. nu. xv. & ea quæ ibi annot. s. de testib.* I.C.B.

LEX XX.

1 CREDITOR. † Oblatio, consignatio, & depositio debiti sufficiũt ad hoc, ut possit agi pignoratitia. No.
2 quòd † quis non debet cogi inuitus agere, ut hic. Se
3 cundò no. quod † tantum operat oblatio, consignatio, & depositio, quantum ipsa solutio, ut hic, &c.

LEX XXI.

1 RES OBLIGATAS. † Extraneus soluens debitũ pro alio, nõ quærit sibi ius pignoris, * sed solũ repetere potest. No. quod licet aliquis soluat pro alio debitũ, nõ quærit sibi ius pignoris, ut hic. Sed opp. dicit quod hic propter solutionem non quærit sibi ius in pignore. Cont. d. §. cõtrà aũt creditor. Inst. quib. alie. li. uel non. ubi dicit quòd acquirit dominium, hic autem dicitur cont. quare malè. Sol. aut aliquis soluit creditori debitum, pignus emendo ab eo, & tũc acquirit sibi dominium. Ita intelligitur l. cont. quod intellige, si pignus uendatur secundũ formam l. fin. de iur. dom. impe. & no. in l. si conuenerit. ff. de pig. act. Opp. & uidetur, quod iste soluens non habeat actionem ad repetendum quod soluit, unde opponit l. j. in prin. ff. quib. mo. pig. Sol. Aut iste soluens possidet pignus, tunc non habet actionẽ, sed ipsum pignus retinere potest pro eo quod soluit. Et ita intelligatur l. cont. Aut ipsum non possidet, & tunc datur sibi actio, ita intelligitur hic. Sed quero iuxta hoc, quę actio sibi datur ad repetendum? Aut debitor principaliter sibi hoc mandauit ut solueret, & tunc habebit actionem mandati ad repetendum: aliàs habebit actionem neg. gest. l. ij. ff. mand. Inst. eo. tit. §. j.

* *Probare. No. Bar. l. xiiij. nu. xv. & ea quæ ibi annot. s. de testib.* I.C.B.

LEX XXII.

1 SECVNDVS. † Secundus creditor offerẽs debitum primo creditori, cõfirmat sibi pignus pro eo quod soluitur, & etiam in usuris, non pro usurarum usuris.

LEX XXIII.

1 NAIO R. † Sicut pignus nuda * conuentione contrahit, ita nuda cõuentione remittitur. No. quod pignus remittit seu tollitur nuda cõuentione, ut hic. Dicit hic, quod per remissionem ius pignoris tollitur ipso iure. Cont. imò uidet quod per exceptionẽ, unde op. l. si tibi decẽ. §. de pig. ff. de pac. ubi dicitur quod tollit per exceptionẽ. Sol. Aut pignus cõtrahit nõ solùm consensu, sed etiã traditione, & tũc per remissionem nõ tollitur ipso iure, sed per exceptionem, ut in contra. Aut contrahit solo consensu, & tũc cõsensu contrario dissoluitur ipso iure. Sed cont. l. debitum. j. de remis. pig. Sol. Ibi remissio fuit utilis. Cont. so. instatur de l. j. §. j. qui. mo. pig. uel hyp. fol. Quantùm ad
2 præsens dicatis duo uerba †, quandoq; pignus cõtrahitur non solũ cõsensu, sed etiã traditione, & tunc si remittit, tollit per exceptionem, ut d. §. de pignore, secundò respon. Quãdoq; cõtrahit solo consensu, * & tũc secũdũ Iac. But. aut fuit expressa remissio pignoris, & per remissionẽ tollit ipso iure, ut hic. Aut non fuit expressa pignoris remissio, sed tacita, ut quia remittitur debitum, & tunc aut ista remissio est utilis, de hoc dic ut no. d. §. de pig. Si uerò est inutilis, aut est eadem causa uitiandi eam remissionẽ pig. & tunc utraq; uitiat, & ita loquit l. debitũ. de remis. pig. Aut nõ est eadẽ causa uitiandi, & tũc habet locũ l. j. §. j. qb. mod. pig. uel hyp. fol. Et dic plenè de hac materia ut d. l. si tibi decẽ. s. de pig. p gl. & doc. ff. de pac.

* *Nuda. Hoc nõ dicit l. Et cõtra axioma Bar. facit §. fin. Inst. quibus mo. re cont. ob. Vnde tãdẽ Bar. omissis fundamentis se inuoluit, neq; potest se extricare.* I.Con.B.

* *Consensu. Sed nunquam solo cõsensu pignus contrahitur, d. §. fi. Inst. quib. mo. re.* I.C.B.

LEX XXIIII.

4 *Contra fideiussorem possidentem potest creditor agere, quacunq; actione uelit, tam reali, quàm personali.*

8 *Si fuit actum hypothec. contra possesso. bonor. conuento primo reo principali, nec facta excussione, ualebit processus & sententia.*

a 1 PERSECVTIONE.[a] † In electione creditoris est agere personali, uel hypothecaria, quod est uerũ debitore possidente, possidente autẽ extraneo oportet quod primò agat contra reũ, &
b fideiussores. h. d. cũ auth. hic posita. No. quod hypothecaria[b] non potest intentari contra extraneum possessorem, nisi primò agatur contra reũ, & fideiussores, & fiat excussio bonorũ, ut hic, quo facto potest agi contra possesso-
2 res bonorum fideiussorũ, ut hic uidebitis. Opp. † dicit hic quod hypothecaria non potest intentari cõtra possessores bonorũ, antequã sit actum personali. Cõt. §. & hoc aũt. in auth. de liti. coll. viij. & auth. hoc ita. s. eo. tit. Sol. Dixerunt quidã quod hæc corrigit per illã, quia illa est ultima. Ista sol. est falsa, quod non immutat, quare stare prohibetur? l. sancimus. s. de testa. Quare dixerunt alij, quod in l. cont. possessor habet causam à debitore, & ideò sicut ipse debitor poterat conuenirí quacunq; actione, ita & possessor causam ab eo habens. Ista sol. est falsa, per l. apud. §. de aut. & §. si quis autem ex causa legati.

legati. ff. de dol. excep. Quare dixerunt alij, quòd ista intelligitur secũdum illã, & illa secundum istam. Ista sol. est dicere contra tex. illius l. Quare dixerunt alij, quòd aut loquimur de tacita hypotheca, aut de expressa. Primo casu habet locũ auth. nostra hic posita. Secundo casu, habet locũ lex contraria, & sic etiam erat olim de iure fis. Ista sol. reprobatur, per gl. & meritò, per l. cũ possessor. in fi. ff. de censi. uerũ est quòd gl. alibi approbat istam sol. & approbat eam in §. sed neq; in
c auth. de fideiu. unde sumit ista. Quid dicemus [c] teneas sol. Io. positam hic, in fi. gl. magnæ. & approbat eã Azo in Summa, eo. tit. & do. Iac. hic, & communiter omnes do. nostri. Et sol. hęc est, quod lex contraria loquitur in casu speciali, uidelicet quando lite cœpta contra debitorẽ ipse debitor alienauit, quo casu, licet nõ contrahatur uitiũ litigiosi quantũ ad omnia, tamẽ contrahit quantũ ad hoc, ut possessor causam habens à debitore possit conueniri, etiam antequam sit debitor, & ista est uera sol. & rectus fuit intellectus illius legis. Modò pro declaratione legis nostræ quærit gl. quę incipit, quid si debitor sit absens, quam signa. Dicitur hic quod oportet pri-
3 mò quod agatur contra reum principalẽ. † Quero, debitor est absens, nunquid potero agere cõtra possessorem bonorũ? Gl. determinat hic indistinctè quod sic, sicut & aliàs diximus in
d fideiussore, auth. de fideiuf. §. j. colla. j. Tu ucrò [d] secũdũ Iac. But. limita istã gl. sic, uidelicet quod etiã sit necesse agi cõtra principalem debitorẽ absentem, non adeò ut diffinitiua feratur contra eum, quia ferri nõ possit, quia lit. non contesta. sed
e bene agetur contra eũ, [e] & feretur quædã interlocutoria contra eum, tanquã contra contumacẽ, & fiet discussio bonorũ ipsius, ar. l. præsenti. §. j. & ij. s. de his qui ad eccl. conf. Vlterius quæro, dicitur hic quod contra debitorẽ possidentẽ, potest
4 creditor agere quacunq; actione uelit †. Quæro, quid de fi-
f deiussore, [f] nunquid contra fideiussorẽ possidentẽ poterit creditor agere quacunq; actione uelit? Quidam dixerũt quod nõ, & ita no. gl. in corpore auth. unde sumitur. Gl. hic, & melius, secundũ nostros doct. tenet cõt. quod idẽ sit in fideiussore possidente, quod in reo principali. Et hanc approbat d. Iac. hic, & rectè, unde ordo cõueniendi secundum gl. & nostros doc. est, quod agat primò cõtra reũ principalẽ reali, & personali actione, & posteà cõtra fideiussorẽ possidentẽ reali uel personali, & posteà ageť cõtra possessores bonorũ rei principalis. Vltimò peruenit ad possessores bonorũ fideiussoris, &
5 iste ordo rectè colligitur ex d. §. sed neq; Itẽ ext. gl. † quæro, dicitur hic, quod non debet agi contra possessores, donec personali actum sit cũ reo, quæro qualiter intelligat actũ. Breuiter est dicendũ, quod debet intelligi cũ effectu, adeò quod reus sit cõdemnatus, ar. l. ignoti. s. de his quę in frau. cre. & l. j. C. de decu. l. x. & ar. l. j. in fi. ff. quod quisq; iur. quod intellige, si reus sit præsens, adeò quod diffinitiua possit ferri cõtra eũ. Aliàs dic ut
6 dixi s. in q. quid si debitor sit absens. † Quæro, dicit hic quod debet fieri excussio bonorũ rei principalis, quæro qualiter
g fiat? [g] Colligitur ex l. præsenti. §. j. & §. si cubi. de his qui ad ecc. confug. inter alios modos secundũ Iac. de Aret. est, quod fit discussio bonorũ per nunciũ publicũ, cui referenti iudex credat, l. magis puto. §. ne tamẽ. ff. de uer. eor. & ar. l. ea quidem. de accu. Cautela tamen est secundũ eũ, quod mittãtur duo nuncij, quia in ore duorũ stat omne uerbũ, ar. auth. de testib. in prin. Sunt & alij modi, de quibus dic ut no. per eum in trac.
7 suo. Itẽ quæro, † nunquid sit necesse, quòd iudex pronun-
h ciet [h] excussionẽ legitimè fore factã. Iac. de Aret. tenet quod sic, ar. l. tutores. ff. de cõfir. tut. ibi, idoneis pronunciatis, &c. Iac. But. hic tenet, quod non debet pronũciari, neq; posset, quia cũ sit actum cõtra reum principalẽ, quomodo ex isto processu ferretur sententia in præiudicium possessoris bonorũ, quia nihil habent inuicem commune. Vnde concludit ipse, quod pronunciatio non debet fieri, ar. l. sancimus. §. j. & ibi glo. s. ad Treb. multùm tamen facit contra hanc opi. l. non tactum. §.
8 senatus. ff. de fidecõm. lib. Quæro †, pone, actũ fuit [i] hypo-
i thecaria contra possessores bonorum, non conuento primo reo principali, neq; excussione facta, nunquid ualebit processus & sententia? Videtur quod non, quia peruertitur ordo cõtra l. prolatam. s. de senten. & inter loc. om. iud. In cõt. l. j. s. de appel. & hæc ultima uera, secundum Iac. de Aret. Nõ ob. cont. quia aut peruertitur ordo unius causæ ad seipsam, & dico quod talis peruersio ordinis annullat sentẽtiam, d. l. prolatam. Aut peruertitur ordo unius causæ ad alteram, & tunc talis peruersio non uitiat processum, uel sententiam ipso iure. Et ita debet intelligi præalleg. l. j. s. de appel. Alia dic ut dixi in d. §. sed neq;.

ADDITIO.

a *Persecutione. Hic uide no. in auth. matri & auiæ. s. quando nul. tut. off. et*
* *auth. hoc si debitor.* * *quædam tractantur per moder. Inst. de act. §. item si quis in fraudem.*

b *Hypothecaria. Ad istud cont. Bar. s. eo. l. distractis.*

c *Dicemus. Si pendente hypothecaria contra debitorem fiat alienatio, non requiritur expreßio. Bal. hic in princ. & d. l. j. uer. quæro quid si debitor. s. quæ in frau. cred. & quod no. Bal. de litig. auth. litigiosa. in fi. & no. ad intellectũ huius auth. siue tertius possessor habeat titulum inualidũ ab extraneo, & non habentem ius alienandi siue non, Bal. l. rei. de dist. pig. & quod no. hic gl. in princ. & adde quòd est dare casum singularem, in quo in rei uẽdicatiõe requiritur excußio, auth. cõtrà. et ibi Bal. prin. s. ad Tre.*

d *Verò. Sed Iac. de Aret. in tract. excußionũ. in fi. indistinctè tenet gl. de quo tractatu Bar. hic facit mentionem in q. qualiter fiat excußio facta de commißione, & istã gl. etiã simpliciter sequitur hic Bar. Adde quid si pendente iudicio reus principalis cœpit abesse, Bal. conf. ccclxiij. lib. iij.*

e *Eum. Sed quid si sunt duo rei obligati in solidùm, & actum est cõtra unũ, & est facta excußio realis, & personalis, an agi poßit contra tertiũ possessorẽ rerũ, non excusso alio obligato in solidùm, facit ad hoc l. ij. j. de conuenien. fis. deb. lib. x. & ibi hãc q. format Bar. Vide Inst. de act. §. itẽ si quis in fraudẽ. & Bar. auth. sed hodie. in prin. de act. & ob.*

f *Fideiussore. Bar. l. mulier. ff. qui po. in pig. hab. & l. Moschis. ff. de iur. fis. & dicit Bar. d. l. mulier. quod si sunt duo rei, contra unum potest agi hypothecaria, antequam contra alium sit actum personali.*

g *Fiat. Qualiter fiat excußio, in auth. sed hodie. de act. & ob. per Bar. et B. d. l. à diuo. §. in uend. de re iud. & subdit Bal. d. auth. quod etiam pro forma fit excußio. Bar. l. duob. in pe. q. de duob. reis. Bal. l. ij. quãdo fis. uel priua.*

h *Pronunciet. Nunquid in excussione sit sentẽtia necessaria, Bar. & quæ ibi scripsi, l. stipulatio. §. habet. de no. ope. nunc. & latè Inst. de act. §. item si quis in fraudem. Ro. conf. ccxj.*

i *Fuit. Bal. auth. cont. s. ad Treb. in fi. Bar. d. l. prolatam. in prin. no. gl. et ibi Bar. l. ij. s. comm. diui. & l. si uerò mancipium. §. j. de euic. et cõsuluit Ang. per prædicta, & in terminis sequitur Bar. l. conuenticulam. de episc. et cle. Sed idem Bal. l. j. s. comm. diuid. post Bar. ibi. dicit tamen quod est necesse actori post lit. contesta. excußionem facere, uel docere de inopia principalis, sed quòd semper in qualibet exceptione excußionis, & ordinis, sit necesse quod opponatur ante lit. contest. tenet Bal. l. exceptionẽ. de prob. excußio facta pendente iudicio retrotrahitur, Bal. l. testamen. s. de test. quod intellige secundum no. per eum in d. l. communi diuid. & Bar. l. excep. ff. de excep. Cast. l. fi. ff. si cer. pet. tenet quod executio sententiæ poßit opponi.*

LEX XXV.

1 SERVO. † Extincto pignore, non extinguitur obligatio personalis.

LEX XXVI.

2 *Cùm agitur contra extraneum furem, illud quod consequitur creditor, ultra debitum suum reddit debitori.*

1 SI TIBI. † Creditor potest agere actione furti contra furem, ratione rei pignoratæ. quod est uerum, quod potest agere actione furti, siue contra furem extraneum, siue contra ipsum debitorem * sub-
2 trahentẽ. † Sed est differentia, quia cùm agitur contra extraneum furem, illud quod consequitur ultra debitum suum, reddit debitori, aliàs si ageret contra ipsum debitorem, nihil sibi restitueret, l. creditor. ff. de fur.

* *Debitorẽ: l. j. l. si debitor. ff. de pig. act.* I.Con.B.

LEX XXVII.

2 *Lex non trahit se ad causas finitas.*

a 1 SVPER HYPOTHE.[a] † Creditor, cui obligata sunt omnia bona à debitore, habet etiam obligatam militiã

ex pecunia sua emptã, uerè uel præsumptiuè. Quod est uerum, si ad hoc pecunia sit mutuata. hoc dicit, cum auth. hic posita. Et diuiditur ista lex in tres partes, nam primò dicit, de militia empta filijs, uel cognatis. In secunda dicit, de militia empta extraneis. In tertia parte quandã determinationẽ ponit, seu limitationẽ præcedentium. Secunda ibi, quod ita obtinere sancimus. Tertia ibi, circa fi. quod scilicet in futu-
b ris. No. quod dixi in summario. Secundò no. [b] differentiã inter primũ casum, & secundũ, quia, ut dixi, si emitur militia filijs, uel extraneis, non est necesse creditori, quòd probet ex pecunia sua militiam fuisse emptam. In secundo casu
2 non præsumit. Tertiò no. † ꝙ lex non trahit se ad causas finitas, l. pe. & s. de transf. de sac. ecc. pe.

ADDITIO.

a *Hypothe. Bal. l. in rebus. s. de iur. do. Gl. & Bar. l. quid ergo, de priuil. cred. & l. licet. C. qui pot. in pig. hab.*

b *No. l. Macedoni. aliàs, si autem. s. ad Maced. & Bar. l. si uentri. §. fin. in fi. ff. de priuil. cred.*

In quibus causis pignus tacitè contrahatur. *Tit. XV.*

LEX I.

1 VNIVERSA. † Bona debentis soluere tributa, uel
a contrahentis cum fisco, tacitè [a] sunt obligata fisco. h. d. cum l. seq.

ADDITIO.

a *Tacitè. Tamen non idem operatur, ac si esset specialiter allega. l. j. C. de ser. pig. dat. ma. licet in pupillo sit secus, quia res empta ex pecunia pupilli, est ei tacitè specialiter obligata. l. si tutor. s. de ser. pig. dat. manu. De tacita hypotheca fisci, no. l. scriptum. ff. de pac. & Bar. l. auferitur. §. fiscus. ff. de iur. fisc. ubi & ego post eum. Item adde casum, in quo etiam contrahitur tacita hypotheca, uidelicet si res est empta ex pecunia usuraria, Bal. l. tutor. s. de ser. pig. dat. manu.*

LEX II.

a VAMVIS. [a] † Fructus rei obligatę, tacitè sunt
1 obligati, sed res ex pretio fructuũ empta, nõ est obligata. Cont. ij. partem summarij opp. l. si & rem. ff. de pet. hær. Gl. non soluit. Dic ꝙ speciale est in uniuersali iudicio, ut in petitione hæreditatis, & ita no. in l. contraria. Sed contra istam sol. instatur de l. mater. s. de rei uendicatio. Sol. secundum Iac. hic & ibi est speciale ut habeatur recursus ad pretiũ re perempta, uel præscripta. De quo dic plenè ut ibi solet notari per doc.

ADDITIO.

a *Quamuis. Et circa gl. ij. hic, quæ uoluit alleg. l. simile. ff. ad municip. per quam l. dicitur q, nulla ciuitas præter Romanam, habet hypothecariam regulariter in bonis ciuium pro datijs præstandis, & tributis. l. ij. C. de iur. Reip. lib. xj. & ideò expedit q, ciuitas prouideat, ut transeat res cum onere soluendi collectas communi, & potest facere. ar. l. Antiochensium. ff. de priuil. cred. §. fi. ad mun. l. munerum. §. præterea. de mu. & ho. Inn. c. postulasti. de foro comp. l. rescriptum. de pac. & quod ibi dixi. & Bal. l. fi. de sac. ecc. & ibi etiam quid in ecclesia, & Bal. hac l. ij. & intellige hanc l. de fructibus naturalibus. no. gl. l. aßiduis. qui potio. in pig. hab. uer. quæro an habeat locum ista tacita*

LEX IIII.

a SATIS. [a] † Bona dotalia sunt tacitè obligata pro admi
1 nistratione primipilarij, excussis tamen prius facultatibus primipili. No. ꝙ licet regulariter bona dotalia non possint obligari propter debitum mariti, fallit tamen in casu isto, ut habetis s. ne uxor pro mari. per totum, &c.

ADDITIO.

a *Satis. Bar. l. j. ff. sol. mat.*

LEX V.

5 *Scriptor pro mercede sua, & pro expensis quas fecit in scriptura sua, potest retinere quinternos.*

1 I NON. † Licet inuecta & illata sint tacitè
obligata locatori pro pensione, tamen si nõ
a ostendant esse inuecta, & illata, locator non
potest ea retinere prætextu pensionis. No. ꝙ
† pignora obligant tacitè locatori, si inue-
cta [a] sunt, aliàs non. Secundò no. ꝙ † credi-
3 tor nõ potest retinere rẽ debitoris sibi nõ obligatã prætextu debiti. Modò opp. iste tex. uidetur uelle concludere, ꝙ ea quæ sunt illata in fundo, tacitè sunt obligata locatori ꝓ pensione, cont. l. debitor induxit in fundo mancipia, & tamẽ nõ sunt obligata. Sol. Aut illud quod induxit in fundum, uel in domũ, induxit ibi perpetuò permansurũ, & tunc tacitè obligat locatori. Et ita potest intelligi hic à cõtrario sensu, l. ij. ff. eo. ti. Aut nõ inducit ibi perpetuò mansurũ, & tũc nõ est tacitè obligatũ locatori. Itẽ instat de l. certi. s. loc. ubi ita demũ sunt obligata locatori, si sciebat ea esse inducta. Sol. Hæc lex determinat secundũ illã, quia ita demũ ea quæ inducunt in prædio rustico, sunt obligata locatori, si locator sciat, aliàs nõ secus in prædio urb. ut ibi no. Inst. de act. §. itẽ Seruiana. Et quæ sit ratio diuersitatis, dic ut in utraq; carũ no. Itẽ opp. dicit hic quòd creditor non põt retinere rẽ debitoris, prætextu debiti. Cont. l. si nõ sortẽ. §. si cẽtũ. ff. de cõd. indeb. Sol. Aut res debitoris peruenit ad creditorẽ, de uoluntate ipsius
b debitoris, aut non. Primo casu, põt eã retinere [b] pro debito suo. Et ita intelligit l. cõt. secundo casu nõ. Et ita intelligit hęc lex. Sed cõtra istam sol. instat de l. prætextu. s. de comm. ubi peruenit res ad creditorẽ, de uoluntate debitoris, & tamen nõ põt eã retinere. Sol. Aut res peruenit ad creditorẽ hoc animo, ut cõstituat ei ius in re, & tũc creditor potest eã retinere. Et ita intelligunt ea, quæ dixi in §. si cẽtũ, & qd' ibi no. Aut nõ peruenit hoc animo, ut aliquod ius ei cõstitueret in re, & tũc nõ põt eã retinere, & ita intelligat præalleg. l. fi. s. de cõm. Sed cõt. istã sol. instat d. l. in rebus. §. possunt. ff. cõm. Breuiter pro horũ sol. dicas duo uerba, nã quandoq; res debitoris
4 peruenit ad creditorẽ sine uolũtate ipsius, & tũc creditor nõ potest eã retinere pro debito, & ita intelligit hic. † Quãdoq; peruenit ad creditorem de uolũtate ipsius debitoris, & tũc aut hoc animo ut creditori aliquod ius cõstitueret in re, & tũc creditor potest eã retinere pro debito, & ita loquitur præal. l. si nõ sortẽ. §. si cẽtũ. de cõd. ind. Aut peruenit eo animo, ut creditori nõ cõstitueret aliquod ius in re, & tũc aut uult rẽ istã retinere propter expensas, quas fecit in ea, & dico ꝙ potest. Ita debet intelligi l. in rebus. §. possunt. ff. comm. Aut uult eã retinere propter aliud debitũ, & dico ꝙ non põt. Ita debet intelligi præal. l. fi. s. de cõm. sm Iac. Are. Vel dic ut
5 ibi plenè no. per Cy. & ualẽt prædicta ad q. de scriptore † ꝙ scriptor ꝓ mercede sua, & ꝓ expensis, quas fecit in scriptura sua, possit retinere quinternos, ut no. in d. l. si nõ sortem. §. si centum. ff. de cond. ind. & d. l. rebus. §. possunt. ff. comm.

ADDITIO.

a *Inuecta. Bal. l. certi. s. loc.*

b *Retinere. Gl. et Bal. l. ij. j. si antiqui. cred. Iac. de Bel. l. j. j. etiã ob chiro. pec.*

LEX VI.

a I MATER. [a] † Si mater pupilli ad secunda
1 uota trãsiẽs nõ petierit eidem tutorem, & qd'
ex administratione debeat, nõ soluerit, bona
2 mariti pro hoc tacitè sunt obligata. † No. ꝙ tutela, quæ deferẽ matri, est legitima. De quo plenè per gl. doc. in auth. matri & auię. s. qñ mul. tut. off. fun. pos. Item no. casum specialem, in quo propter debitũ uxoris, obligantur bona mariti, sic ecõuerso. gl. s. eo. cont. reg. generalem. s. ne uxor pro mari.

ADDITIO.

1 *Si mater. Spe. tit. de tu. §. nũc dicendũ. uer. si transit. Bal. Sal. Raph. hic, & ita nunc consulo. And. Barb.*

LEX

LEX VII.

1 SANCIMVS. † Iura loquentia de rebus inuectis, & illatis, tacitè obligatis locatori, sunt communia in omni loco. Quid si territoriũ, habetis in l. pupillus. §. territorium. ff. de uer. sig.

Si aliena res pig. data sit. *Tit. XVI.*

LEX I.

1 ROCVRATOR. † Res non potest obligari
per procuratorẽ non habentem speciale man-
datum, uel generale, cum libera, nisi fortè domi
nus eam consuetus erat obligare, uel nisi pecu-
nia in rem domini sit uersa. Opp. dicitur hic, ꝙ procurator non potest constituere ius in pignore. Cont. l. procurator cui generaliter libera. ff. de procur. Sol. aut procurator habet speciale mandatum, aut generale cum libera, & tunc constituit ius in re, ut in cont. secus si nõ habet speciale mandatũ, uel generale cum libera, & ita loquitur hic. Sed cont. istam sol. instatur de l. uel uniuersorum. ff. de pig. act. Sol. Ibi patersa. erat cõsuetus eam pignorare, & ideò si tales res per procuratorem pignorentur, bene constituitur ius in re. Ita tollitur cont.

LEX II.

a SI PROBAVERIS, [a] † Res aliqua nõ potest alij obli
1 gari, sine consensu domini, nisi de fraude domini appareat. Quærit gl. quis debet probare istam machinationem, seu fraudem? Ille, qui allegat, l. in exceptionibus. & l. quoties. §. qui dolo. ff. de prob.

ADDITIO.

a *Probaueris. Aduerte istum tex. dum requirit fraudem, quia Bart. l. quæ dotis. sol. mat. subaudit, maximè, quod no. quia aliter non bene intelligeres istam materiam. Et quid si obligaui rem alienam, & tradidi, an posit ille, cui fuit illa res tradita, præscribere iuri hypothecæ? Bal. ꝙ non, l. si quando. C. ad Vellei.*

LEX III.

1 CVRATOR. † Administrator alicuius, rem domini
pignorans, non constituit ius in re. nisi apparcat pe-
cuniam esse uersam in utilitatem domini. Item filius
nõ potest obligare rem patris, eo uiuente. h. d. cum l. seq. Su
per l. ij. quærit gl. quid in emancipato? dicit idem & bene. Ra
tio dubitationis erat, quia filius uiuente patre est dominus,
& post mortem patris continuatur dominiũ, nec deest sibi
uiuente patre, nisi sola administratio, l. in suis. ff. de lib. &
posth. idcò uidebatur ꝙ posset etiam uiuente patre, rem pa
tris pignorare, hoc tamen remouetur hac l.

LEX V.

3 *An res aliena possit obligari efficaciter.*

4 *Et quid si dominus rei succedat ei debitori.*

1 CVM RES. † Si res quæ non fuit in bonis debitoris
tempore obligationis, incipiat postea esse in bonis
a debitoris, confirmatur pignus [a] similiter. No. ꝙ si de-
bitori rem alienã obliganti superueniat ius in re quod pro-
2 dest creditori quantum ad utilitatẽ hypothecariã, ut hic. †
Ex quo habetis inferre aliud, ꝙ ad hoc ut directa hypothe-
caria cõpetat, requirit rem fuisse in bonis debitoris, tempo-
re obligationis, l. & quæ nondum. §. quod dicitur. ff. de pig.
3 Opp. ꝙ † res aliena [b] possit obligari efficaciter, unde opp. l.
b iij. §. cùm ex causa. ff. qui po. in pig. hab. Sol. In l. cont. debi-
tor obligans habebat ius ad rem, ideò poterat eam obliga-
re, & ita intelligit cont. Item opp. j. si pig. da. sit, l. j. & quasi per
totum. Item opp. l. grege. §. ij. ff. de pig. Sol. Ibi l. cont. debitor
obligãs, habebat ius in re, & ideò poterit obligare. Sed con-
tra prædictam sol. instatur, & uidetur, ꝙ indistinctè etiam u-
bi debitor non habet ius ad rem, neq; in re, tamen possit
obligare rem alienam. Vnde opp. l. si fundus. §. aliena. ff. de
pig. Sol. Ibi res aliena fuit obligata per debitorem hoc mo-
do cùm sua esset, quo casu ualet obligatio re postea sua effe-
cta. Sed contra istam sol. instatur, & uidetur ꝙ etiam ubi debitor obligat rem alienã, etiam sine prædicto modo, tamen ualet obligatio, unde opp. l. j. in princ. ff. de pig. Sol. Quando ꝙ debitor obligat rem alienam, in qua habet ius, & tunc eam potest efficaciter obligare, ut j. si pig. da. sit per totũ. & l. grege. §. ij. de pig. Quandoq; debitor obligat rem ad quam petendã sibi competit actio, & isto casu ualet etiam talis obligatio, l. ij. §. j. qui pot. ha. Quandoq; debitor obligat rem in qua non habet ius, nec actionẽ ad eam petendam, & tunc aut obligat eam hac conditione, cùm sua fuerit, & obligatio ualet, l. si fundus. §. aliena. ff. de pig. Aut obligat simpliciter, tunc aut creditor scit eam esse alienam, & tunc creditori non datur actio ad eam rem, sed conceditur ei contentio, l. j. in prin. ff. de pig. & dic ut ibi not. Aut creditor ignorabat rem esse alienam, & tunc dicas secundũ Iac. But ꝙ aut est effectus dominus ipse debitor, qui rem alienam pignorauit, & tunc confirmatur pignus utiliter ipsi creditori, & datur ei utilis hypothecaria, ut hic, nam inuenitur debitor, & dominus
4 rei obligatæ qui de pignore cõuenit. † Si uerò ipse debitor nõ efficiatur dominus, sed dominus rei succedat eidem debitori, tunc habet locum, l. rem alienam. in ij. casu. ff. de pig. act. & dic ut ibi not. Modò per ista uerba habetis intellectũ
5 huius l. & l. rem aliena. quæ est satis difficilis. Itẽ opp. † dicitur hic, ꝙ si debitori superueniat ius in re, ꝙ datur utilis hypothecaria creditori. Op. & uidetur ꝙ istud non procedat, quia creditor habet necesse probare rem fuisse in bonis debitoris tempore obligationis, l. & quæ nondum. §. quod dicitur. ff. de pig. In casu nostro hoc non poterit probare, quia tẽpore obligationis res erat aliena, ut dicit tex. quare malè. Quid dicemus? Dicit gl. ꝙ debitor possidebat rem istã tempore obligatiõis bona fide, quod sufficit, l. bonorũ. §. in bonis. ff. de uerb. sig. & creditor probat, hoc satis est, & ita concludit gl. hic circa medium gl. magnæ. quam not. & signa bene. Pro declaratione huius quæro, & reuoco in dubiũ, quid
c habet necesse probare creditor [c] in hypothecaria actiõe? Gl. hic concludit, quòd sufficiat creditori, si probet ipsum debitorem possedisse rem tempore obligationis bona fide & cũ iusto tit. Istam gl. habetis in l. rem alienã. ff. de pig. act. Aliam gl. habetis, quæ uidet dicere, ꝙ creditor debeat probare debitorem fuisse dominũ rei obligatæ, tempore obligationis. Istam habetis in §. item Seruiana. Instit. de act. Simile no. gl. s. de Salui. interd. l. j. Similiter no. in §. interdictũ. Inst. de interd. idem uidetur no. glo. §. illud. in auth. de tricn. & semiss. col. iij. Quid dicemus? Dy. in præalleg. §. item Seruiana. reprobat istas ultimas glo. quæ dicunt debere probari dominium, & reprobat eas per l. bonorũ. §. in bonis. ff. de uer. sig. Cy. approbat prædictas gl. & intelligit eas in casu qñ creditor agit hypothecaria directa, & dicit non esse bonum consilium, ꝙ agatur directa, quia habebit necesse dominiũ probare. Probat istum intellectũ per l qui filios. j. tit. prox. circa fi.
6 ibi, de bonis suis, &c. † quod uerbũ, suis, denotat dominiũ, l. solum. §. meũ ff. de rei uend. Prætereà, res dicit esse in bonis nostris pro qua actionẽ habemus l. rem in bonis. de acq. rerum. Sed si debitor non fuisset dominus, per consequens actionem non habuisset. Et ex hoc concludit ipse, quòd directò creditor debet probare dominiũ debitoris. Certè, si qs uellet defendere opin. Dy. credo ꝙ posset, per l. seruos. ff de leg. iij. Quare potestis dicere, ꝙ aut creditor agit cõtra principalem debitorem hypothecaria actione, aut contra extraneum. Si contra principalem debitorẽ, habet locum gl. nostra quæ est hic, quòd sufficiat creditori probare, quòd debitor possederit bona fide, cùm debitor sibi non posset referre quæstionem alicuius iuris. Aut creditor agit cõtra extraneũ possessorẽ hypothecaria, & tunc concederẽ ꝙ Cy. hic
d bene dicat, uidelicet ꝙ aut iste extraneus possessor [d] habet causam ab ipso debitore, & lucratiuã, & tunc sit idẽ in ipso, quod in principali debitore, & habet locum etiam gl. quæ est hic. Secus si haberet onerosam, ar. l. apud. §. authori. ff. de do. excc. Aut extraneus possessor non habet causam ab ipso debitore, & tunc habet locum gl. quę est in d. l. rem alienam.

ff.de pig.ac. quia oportebit quòd creditor probet debitorẽ tempore obligationis possedisse bona fide, & etiam oportebit probare tit. debitoris, ut ibi not.& dic quod no.per Dy. d.§.item Seruiana.& quò fuerunt uerba gl.in l. ante omnia. ff.de prob.

ADDITIO.

a *Pignus.Bar.l.j.ff.de pig.& uide in ea.l.*
b *Res aliena. Bald.l. mater.de rei uend.& uide no.in l.ij.de pig.act.& quæ ibi dixi post Bar.in l.j.§.j.ff.de pig. Quid autem si debitor in re obligata non habeat nisi possessionẽ,an ueniat in obligatione,adde q̃ si talis res sine uitio posteà deueniat ad alium creditorem, ad quem habeam regressum, Cy.& Sal.hic,& Bar.l.rem alie.ff.de pig. act. Alex.Ioan.And.in addi.ad Spe.tit.de sol.§.j.uers.sed pone.*
c *Creditor.Cy.Bal.& Bar.l.de rebus.ſ.de do.ante nup.*
d *Possessor. Quod uerum intellige, ut in l.de rebus.ſ. de do. ante nupt. Sed aduerte,quia Bart.l.rem alie. ff. de pig.act. tenet cont. eius quod hic dicit lex, q̃ habenti titulum lucratiuum à debitore, sit opus probare de dominio debitoris.*

LEX VI.

1 *In obligatione non cadunt nisi ea,quæ sunt debitoris.*

QVAE PRAEDIVM. Obligans rem alienam, non
1 præiudicat domino, & cõtraria pignoratitia tenetur. l.si quis in pignore.§.j.ff.de pig.act. † dicit hic,in obligatione nõ cedunt nisi ea, quæ sunt in bonis debitoris,cõt. seruitus rusticorũ prædiorum, dicit lex q̃ non est in bonis, neq̃ extra bona,l.j.ff.de usufr.leg. & tñ cedit in obligatione, l.sed an uiæ.ff.de pig.Rationem specialitatis dic ut ibi.

LEX VII.

1 SI IN REM. † Tutor, procurator, uel alius administrator obligando rem dominorũ, eis non præiudicãt, nisi posteà cõsensus dominorũ accedat,uel nisi de scientia eorum probetur. cum l. seq. Not.ex istis legibus,quòd si tutor rem pupilli obliget, & pecuniã in utilitatẽ pupilli non
2 conuertat,q̃ obligatio non ualet,ut hic.Item no. † q̃ pupillus factus maior, potest approbare cõtractum per tutorem factum,qui de iure non ualebat,ut hic.

Quæ res pignori obligari possunt,uel non,& qualiter pignus contrahatur. Tit. XVII.

Rub.nostra potest cõtinuari hoc ordine. Dictũ est ſ.de pig. sed quia quædam res reperiuntur,quæ obligari,seu pignorari nõ possunt,ideò subnectit hæc rub.quæ res pig.ob.possunt,uel non,& qualiter.

LEX I.

3 *Suscipiens in se omne periculum,uidetur suscipere periculum contingens ex dolo,uel culpa,non casum fortuitum.*
4 *In generali obligatione non ueniunt supellectilia necessaria.*

1 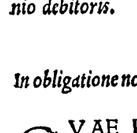
ALVMNOS. † In generali obligatione non
2 ueniunt ea,quę quis non esset specialiter obligaturus.Opp.& uidetur † q̃ tantũ debeat operari generale quo ad genus, quantũ speciale quo ad speciem. Vnde opp. l. si duo.de admi. tut.& l.si chorus.ff. de leg.iij. & l.omnes.de præsc.trig.an.hic autem dicitur cont.quare malè.Sol.secundũ Dy. & dic,q̃ dicta regula non procedit in his,quę quis specialiter non esset concessurus,uel obligaturus,quia in casu isto non operatur tantum speciale quo ad speciem,quantum generale quo ad genus, nec econuerso, l.obligatione.in prin.ff.de pig.Dy.c. generali.ex,de reg.iur.lib.vj.Ista lex inducit per gl.in arg. ad
3 q.de casibus fortuitis, † q̃ si aliquis suscipiat in se omne periculum, q̃ ipse uidetur in se suscipere periculum cõtingens ex dolo,uel culpa præcedente,non autem uidetur in se suscipere periculũ casus fortuiti. arg. huius l. & d. l. obligatione.ff. de pig. & not.per gl.& doct. in l.si quis.§.quæsitum.ff.si quis
4 caut.Item inducitur in arg.ad q. † quòd licet aliquis obliget omnia bona sua, non uidetur obligare supellectilia omni
a no necessaria,[a] & ea quæ nullo modo esset specialiter obligaturus, ut puta panni, lecti, & alia supellectilia, sine quibus uiuere non possumus,imò si creditor ad ista ageret,malè ageret,secundũ Iac.But.quia non posset,& ex hoc fiunt statuta,q̃ talia possunt pignorari.

ADDITIO.

a *Necessaria.Bal.l.certi.ſ.loc.& hic.*

LEX II.

1 CVM CONSTET. † Obligato instrumẽto, uiden
a tur obligata ea,de quibus in instrumẽto fit mentio[a].
2 Inducitur in arg.ad quæst. † Consuetudo est in ciuitate,q̃ episcopus debeat habere bona omniũ clericorũ in ciuitate decedentiũ,in certis parochijs episcopo deputatis,modò quidam clericus instrumentũ habebat, in quo Titius erat eidem obligatus,& tamen Titius erat obligatus alibi extra ciuitatem,nunquid illud nomen Titij erit episcopi.Inducitur hic lex q̃ sic, cùm reperiatur instrumentũ esse in ciuitate.Tu uerò secundũ Pet.tene cont.l.Caius.ff.leg.ij.

ADDITIO.

a *Mentio.Cy.l.certi.ſ.loc.in v.q.& Pet.l.seruũ filij.§. eum qui.de leg.j.& distinguit,an habere debeat tanquã hæreditatem, & sic ius uniuersale, an generaliter bona,& c. quo casu procedit l.Caius, & c.de quo uide Cy.hic.*

LEX III.

1 *Cum uniuersitate,res religiosa cadit in obligatione.*

SI MONVMENTO. Res religiosa non cadit in obligatione. Opp. l. monumentorũ. ſ. de relig. Sol. Aut tu quæris, nunquid istud monumentũ, aut ipsa res religiosa, posit obligari, & dicas q̃ non, ut hic. Aut tu quæris, nunquid posit obligari ius inferẽdi mortuũ in sepulchro, & istud bene potest obligari, ut l.cont. Sed contra istam sol.
1 instatur de l.in modicis.ff.de contrah.emp.Sol. † Cum uniuersitate res religiosa cadit in obligatione.Secus in uẽditione,ut in cont.Sed specialiter,& per se non potest obligari,ut hic.l.j.ff.de fun.do.cum similib.

LEX IIII.

5 *Debitor debitoris mei si tenetur ad speciẽ, & ego eam exigam,debeo tenere loco pignoris,sed si debet quantitatẽ,eam compensabo.*
7 *Debitor debitoris mei si sciat nomen ipsum mihi esse obligatũ,licet ipsum non certioraui,non tamen licitè potest creditori suo soluere.*
10 *Creditor si agit contra nomen debitoris, & creditor creditoris,etiã agit contra illud nomen,præfertur creditor creditoris.*

a NOMEN.[a] † Debitor ante denunciationẽ factam sibi
1 à creditore sui creditoris, potest soluere suo creditori,post denunciationẽ autem factam non potest sol-
2 uere, sed exigi potest, utili actione. † No.debitor debitoris mei potest conuenire à me dummodo primò non soluisset debitori meo,ut hic,& hoc est uerum ante certiorationẽ sibi à me factã. Si aũt certiorassem,creditori suo soluere non po-
3 test,ut hic habetis no. † Secũdò no.q̃ nomina debitorũ, ueniunt in obligatione tam generali,quàm speciali.An aũt ueniant in tacita obligatione, uide quod no.ſ. de hæred. act.l.
4 hæredem.Tertiò not. † q̃ actio directa,quæ competit debitori creditoris contra debitorẽ suum, est utilis penes ipsum
b creditorẽ creditoris,ut hic.[b] Opp.dicitur hic,q̃ debitor debitoris mei ante certiorationẽ à me sibi factam potest debi-
c tori meo soluere. Cont.[c] imò uidetur q̃ non posit soluere,
d quantumcunq̃ sibi non denunciauerim. Vnde opp.[d] l.iij. j.de noua.Sol.hæc lex suppletur per illam,quia siue per creditorem creditoris sit facta denunciatio,siue lis sit cõtestata, siue pars debiti soluta, debitor non potest soluere suo credi
5 tori,& ita intelligitur cont.Item opp. † & uidetur q̃ creditor creditoris non posit istud nomen exigere,sed debet ipsum tenere loco pignoris. Vnde opp. l. grege. §.cum pignori.ff. de pig.

de pig.& l.si conuenerit. ff. de pig. act. Sol.Aut istud nomen debet speciẽ, aut quantitatẽ.Primo casu creditor tenebit pignora,secũdo casu cõpensabit cũ debitore suo. Vlterius op. liberatio est species alienationis, Inst.qui alie. licet uel nõ.§. nunc admonendi.Sed alienando debitor nõ põt præiudicare creditori, l.debitores.ſ.de pig. ergo nec liberãdo:hic aũt dicit cõt.quare malè. Sol. differẽtia est inter pignora corporalia & incorporalia,ut nomina debitorũ,q̃a in primo casu per debitorẽ alienantẽ non præiudicatur creditori,cùm res corporales appareant,secus in incorporalibus,quæ nõ ap-
6 parẽt. † Modò pro declaratiõe legis nostræ quæro quę sunt istæ utiles actiones? Gl.nostra hic,& in l.grege.§.cùm pignori.ff.de pig.dicit q̃ est utilis hypothecaria.Ista opinio est falsa,quia hypothecaria possessionẽ auocat,l.si cùm uenditor. in prin.ff.de euic.& in nominib. non est possessio,quia sunt incorporalia, sequitur q̃ hypothecaria non habet locum. Quare teneas aliam opin.gl. uidelicet q̃ istæ utiles actiones sunt,quę erant directæ penes debitorẽ, qui obligauit nomẽ.
7 Item quæro,dicitur hic, certior à te factus,&c. † Quærit glo.
e hic,quid si iste sciebat nomen suum obligatũ esse mihi, tamen ego ipsum non certioraui,nunquid licitè possit soluere creditori suo? Glo. nostra hic tenet q̃ sic, quia oportet q̃ denunciatio sibi omnino fiat à creditore creditoris. alleg. gl.l.debitores. ſ. de pig. Certè domini,illa l.nihil ad rhombum,quia loquitur de uoluntate,seu urbanitate, ut uidistis ibidem, quare dicatis,& melius, quòd denunciatio non sit necessaria scienti,ar.l.j.in fi.ff.de act.emp.& ibi no.& melius in l.fi.ff. de transact.& solet notari in l. emptor.j.de euic.Item
8 quæro, ecce † debitor meus obligauit mihi nomen debito-
f ris[f],ago contra istud nomen, opponitur mihi q̃ non fuit facta excussio, quæritur quid iuris? Dixerunt quidam,quòd etiã in omnibus requiritur excussio principalis debitoris, q̃a lex generaliter loquit in auth hoc ita.ſ. de pig. & in corpore unde sumitur.Et ad idem l.non prius.ſ.qñ fisc.uel prius.& hæc opinio uidetur Iac.Are.& Iac. But. hic tenet,quòd in nominibus non sit necessaria excussio,quia ius nominis dicitur residere penes ipsum principalem debitorẽ,quo casu quando debitor principalis habet res hypothecatas, nõ est necessaria excussio, ut uidebitis in auth. hoc ita. & maximè dicit ipse, nõ est necessaria excussio, si agat actione utili, quæ penes debitorẽ erat directa, quia excussio, secundũ eum, habet locum solùm in hypothecaria. Et hanc ultimã partẽ credo ueram.Sed istud ultimũ, qd̃ ipse dicit q̃ excussio solùm habeat locũ in hypothecaria, credo q̃ nõ sit uerũ, q̃a etiã habet locũ in alijs actionib.puta in reuocatorijs,l.j.&
9 ij.& ibi no.ſ.de his quæ in fraud.cred. † Quæro,qualiter formabit libellus contra nomen? Habetis gl.l.hęredẽ.ſ. de hær. act. Item quæro, ecce debitor meus obligauit mihi nomen debitoris, agit ipse cont.illud nomẽ,& etiã ego ago, qs præ-
g ferturr? [g] Breuiter dicas, † q̃ ego creditor, qui ago utili, quia
10 quotiescunq̃ habens utilem,habet causam ab habente directam,præfertur habens utilem, l.j. §. qui superficiem. ff. de superfi.Præterea uidetur casus in l.si conuenerit.in princ. ſ.de pig.act.

ADDITIO.

a *Nomen.l.Caius.de leg.ij.*
b *Hic.Bal.l.si cùm emptor.ff.de pact.Bal.l.j.C.de act.& obl.in uers.v.quæritur.cum uers.seq.*
c *Cont.Bar.l.iij.ſ.quod met.cau.*
d *Opp.Bar.cons.ccxliij.Barb.*
e *Gl.l.Titiæ.j.de noua.an sufficiat sola scientia debitoris? Adde Bart.l.facta. §.si hæres.ff.ad Treb.& Bal.d.l.iij.de nouat.*
f *Debitoris.Inst.de act.§. item Seruiana. habens nomen debitoris obligatũ, an debeat facere excussionem? Bal.l.hæredem. ſ. de hær.act. & ibi dicit, quòd requiratur excussio, nisi directæ actiones essent cessæ, & idem in l. ij. quando fisc. uel pri. & Bald. hic cont. opin. Bart. & hic per Iacob. de Belui.Bartol. l. si conuenerit. ff.de pign. act.Spe. de proc.§ sequitur.uers. quid si mihi.& tit.de obl. & sol. §. nunc aliqua.uers. sed quid ecce.Rom. cons.ccccxvj.*
g *Quis præfertur.An habẽs utilẽ præferatur habẽti directã.Bar.l.iij.j.de do.*

LEX V.

1 SPEM. † Præmium quod datur athletæ, non poterit obligari.

LEX VI.

2 *Pignorans liberum hominem,debet puniri.*
3 *Pater filium obligare potest propter famem.*

a QVI FILIOS.[a] † Res quæ non sunt in bonis nostris,
1 nõ possunt obligari. Opp. l.senatus.§.fi.ff.de leg.j. Sol. Casus specialis est ibi,& dic ut ubi no pe gl. Dy.Itẽ op. dicit hic q̃ nõ põt obligari nisi illud,qd̃ est in bonis nostris. Contra l.sed an uię.ff.de pig. Sol. dic ut dixi in l. quę prædiũ.
2 ſ.tit.j. † Item opp. q̃ uidetur q̃ pignorãs liberũ hominem, debeat puniri. Vnde op.§. quia uerò & huiusmodi. in auth. ut nulli iud.col.ix. Sol.ista limitatur per illam, quia non po
3 test obligari,ut hic,sed si obligetur,punitur,ut ibi. † Quærit gl.nunquid posit quis filium obligare propter famem? Et tenet quòd sic,* l. ij.ſ. de pa. qui fi.dist. * *Sic.Si tamẽ pater precium tan dẽ restituere uelit,ad ingenuitatem restituitur:l.ij.de pat.qui fil.dist.* I.Conc.B.

ADDITIO.

a *Qui filios.c.rescrip.de iureiur.*

LEX VII.

2 *Ex conuentione instrumenta fundi non possunt pignorari.*

1 EXECVTORES. † Deputati ad agriculturam non possunt capi pignori.cũ l.seq.cõtrafacientes puniunt. in auth. agricultores, hic posita. Et differt prima à secũda, q̃a prima loq̃t de pignore capto ex præcepto iudicis: secũda loquitur de pignore cõuentionali. Quærit gl. l.exe-
2 cutores. † nunq̃d cõuentionaliter possunt ista instrumenta fundi capi? Gl.nostra,& bene,determinat q̃ nõ,per l.pignorum,quæ sequitur. Ad idem auth.nullum credentẽ agricolæ.§.j. Quæro,ista lex loquitur de prædijs tributarijs.Et dicit tex.ex quo tributorũ illatio retardet, quid de alijs prædijs?
3 Videtur † q̃ non habeat locum ista, per rationẽ quam assignat text. Vos habetis dicere cont. q̃ lex ista habeat locũ in alijs prædijs, quia inest alia ratio, uidelicet ne sterilitas fructuũ,&c.arg.l.j.§.de eo opere.ff. de aqua plu. arc.& ista ratio urget in alijs prædijs.

LEX IX.

4 *Si debitor in obligatione omnium bonorum suorum,constituit se creditoris nomine possidere,an ueniant futura.*

a SI QVIS.[a] † Appellatione rerum, uel bonorum in
1 obligatione deductorum continentur præsentia & futura. Not.q̃ uoluntas contrahentium debet magis in-
2 spici, quàm uerba, ut hic. Not. † q̃ dispositio generalis[b] tra-
b hitur non solùm ad præsentia, sed etiam ad futura, ut hic uidetis. Opp. dicitur hic q̃ in obligatione non solùm ueniũt præsentia, sed etiam futura. Cont l. si ita. ff. de aur. & argent. leg. Sol. Dicit glo. ibi loquitur in legato, uel donatione, per quam dominiũ transfertur, & sic est magnũ præiudicium,
3 & ideò illa dispositio † non trahitur ad futura. Hic loquitur in obligatione pignoris, q̃ non est magnum præiudiciũ, & ideò comprehendit futura,& ita intelligitur cont. Sed cont. istam solut. instatur de l. si seruitus.ff. de serui urb. præd. & l. iij. in prin.ff. pro soc. Quare dicatis duo uerba secundũ Pet. q̃ quædã sunt uniuersalia, & in istis non solũ inspicitur tempus præsens, sed etiam omne futurũ incrementũ considerat, & de istis loquitur l. peculiũ.ff. de leg. ij. & l.grege.ff. de leg j.
c Quædam sunt singularia,[c] & in istis solùm inspicitur tẽpus præsens, nisi posteà fortè aliud accedat per alluuionẽ,l.item si fundi. §. j. de usufruct. Quædam sunt generalia, & in istis quandoq̃

d quandoq; à principio[d] potest inspici quantũ præiudicium
sit futurũ, & tunc non solùm comprehenduntur præsentia,
sed etiã futura.& de hoc loquitur pręal.l.si seruitus,de.seruI.
urb.præd.Quandoq; à principio non potest inspici,quan-
tum pręiudiciũ sit futurũ, tunc aut loquimur in obligatio-
ne pignoris, & tunc ueniunt præsentia & futura, ut hic: aut
loquimur in translatione dominij, & tunc regulariter non
ueniũt futura. Ita debet intelligi præal. l. si ita. de auro & arg.
leg. nisi natura contractus aliud induceret, ut in societate.Et
4 de hoc loquitur l.iij.in prin.ff.pro soc.Item † quæro,[e] debi-
e tor obligauit omnia bona sua,& dicit sic,sub obligatione o-
mniũ bonorũ suorum, quæ constituit se creditoris nomine
f possidere, nunquid ueniunt futura? [f] Dixerunt quidam ꝙ
sic,per istam l. Quidã dixerunt, ꝙ non,quia cùm non possi
deantur futura tempore obligationis, non potest se consti-
tuere possidere ea, quæ non habebat. Iac. uidetur hic incli-
nare in istam sententiã,uidelicet ꝙ per istum modum com-
prehendantur futura, cùm non sit magnũ præiudicium in
iure pignoris, ut hic not.in gl. Tamen cont.istam opinionẽ
facit quod no.in l. quamuis. §. j. ff.de acq.& ibi gl.quam ui-
debitis per uos.

ADDITIO.

a Si quis.Bar.l.si stipulatus fuero illud.de uer.obl.
b Generalis. An tacita hypotheca comprehendat futura,l.iij.& ibi per Bal. s̃.de priui.fis.& gl. hic in fi.Et quãdo dispositio trahatur in præsentia & futura,Bal. post Bar.l. fi.s̃.de pact. Quid si cedo bonis,an intelligatur de futuris? Bald. q, non,l. pen. s̃. qui bon. ced. pos. Quid si cedo actionem, uide in l. hæredem. ff. mand. Et de materia in l. damni. §. is qui. ff. de damn.infec.
c Singularia.Et sic no.differentiam esse inter generale,& uniuersale,c.ex literis. de iur.pat. Bald.l. à iudice. s̃. de iud.& melius in l.scire debemus.in princ.post gl.& Bar.& doct..ff.de uer.obl.
d Principio.Dy.& Bar.l.si mihi & tibi.§.fi.de leg.j.
e Puero.Et ex his potest inferri,si mulier dat omnia bona sua in dotem,q, nõ ueniant bona quæsita,sed stat in dubio, si statutũ dicit,prout est Bononiæ, q, omnino confectis dotalibus instrumentis ipso iure intelligantur omnia immobilia mulieris in dotem data, an isto casu ueniant bona quæsita. Flo. disputat istud dubium,& incipit disputatio,mulier uiduata,& concludit, q, nec isto casu ueniant.Barb.
f Futura. Bal.& Ang.l. stipulatio hoc modo.ff.de uer.obl.& Bal.l.j.§.fin. cũ l.seq. ff. pro soc. in recollectis antiquis,& ibi uide tex.& gl.in uer.interuenire.& Lud.in l.ij.§.incertam. ff. de acq.poß.& Ang.conf. clxxiij. Bald. l. si quis argentum.§. sed & si quidem.C.de donat.& Raph.l.quod meo.in prin.ff.eo.& uide Imol.& Rom.l.stipul. hoc modo.ff.de uer.obl. & Ang.l.j.in princ.s̃.de pig.& Bal.rub.de cont.emp.in xxj.q. & Alex. l.iij.§.incertum.ff.de acq.poß.

Qui potio.in pig.hab. Tit. XVIII.

Rubrica nostra continuatur ad præcedentia hoc ordine.Dictum est s̃. de pignoribus, uerùm quia quandoq; ad idem pignus plures creditores cõcurrũt,& dubitatur quis sit potior, idcirco subnectitur hæc rubrica,qui potiores in pign. habeantur.

LEX I.

1 QVI PIGNVS.† Secundus creditor soluens
priori, uel consignans, & deponens id, quod ei
debetur,in locum prioris succedit,& confirma-
2 tur sibi pignus. Not.† ꝙ tantum ualet cõsigna-
tio, & depositio, quantum ipsa solutio. Secũdò
3 not. † quòd secundus creditor soluendo priori debitum,
confirmat sibi pignus . Modò pro declaratione l. nostræ
quæro, dicitur hic quòd secundus creditor potest offerre
4 primo, † sed econuerso, nunquid primus potest offerre se-
cundo.quòd sic.§.Paulus.l.qui pignoris. ff.quibus mod. pi
5 gno. uel . hyp. sol. † Sed iuxta hoc quæro, nunquid pri-
mus possit ad hoc compelli. non.j̃.eodem.l. prior quidem
creditor.

LEX II.

1 SI DECRETO. † Cùm plures creditores concurrũt
circa idẽ pignus prætoriũ, & sunt diuersorũ titulorũ, q
prior est tempore,potior est in iure. Opp. dicitur hic ꝙ
in pignore prætorio,qui prior est tempore, potior est in iu-
re.Cont.imò uidetur ꝙ creditores debent concurrere,l.fi.s̃.
de bo.auth.iud.poss.l.is cui. §.si plures.& §.qui prior.ff.ut in
possess.leg.Sol.Aut creditores sunt eiusdẽ tituli, & tunc con-
currunt,& ita intelligatur cont.Aut sunt diuersorum titulo-
rum,& tunc qui prior tempore,potior est in iure,ita intelli-
a gatur hic.Sed contra [a] istam sol.instatur,& uidetur ꝙ indi-
stinctè qui prior est tempore, potior est in iure,l.si fundum.
& l.diuersis.j̃.eo.Sol.Dic ꝙ in l.cont.loquit̃ de pignore con-
uentionali. Sed cont. istam sol.instatur de l.licet. & auth.ibi
posita, j̃. eod. Pro quorum sol.dicas ad præsens duo uerba.
Nam quandoq; plures creditores prætendunt ius in pigno
2 re conuentionali , & hic est notare regul.& instãtiã à reg.†
Reg.est,ꝙ qui prior est tempore,potior est iure. Fallit l.licet.
& in auth. ibi posita, j̃.eo. & in casibus ibi no.in l.diuersis.j̃.
eo. Quandoq; plures creditores prætendunt ius in pigno-
re prætorio, & tunc aut sunt eiusdem tituli, & tunc concur-
runt,l.fin.s̃.de bo.auth.iud.poss.l.is cui.§. si plures. & §.qui
prior. ff. ut in pos. leg. Si uerò sunt diuersorum tit.tunc qui
prior est tempore, potior est in iure,ut hic. Quandoq; qui-
dam creditores prætendunt ius in pignore conuentionali,
quidam in prætorio, & tunc habet locum l. si postquã. s̃. ut
in possess.leg. Et de materia huius l.dic ut per Dy. c. q prior.
3 ext.de reg.iur.li.vj.Quærit gl.nostra † quæ sit differentia in-
ter pignus prætorium, & iudiciale,dic ut not.hic per gl.quã
signa, & in rub.de præt.pig. uide per me aliam differentiam
in l.à diuo Pio.§.si super rebus.ff.de re iud.

ADDITIO.

a Contra.Bal.l.cùm unus.ff.de bo.auth.iud.pos.

LEX III.

1 CVM REMP. † Habens ius pignoris in re,pręfertur
a [a] agenti personali actione. † Not.ꝙ appellatio Reip.
2 etiam refertur ad aliam ciuitatẽ, quàm ad Romanã,
ut hic.Opp.l.eum qui uectigal.de uer.sig.Sol.secundũ gl.dic
ꝙ Respub.propriè sumendo,intelligitur de Rep. Ro.Impro
priè autem quandoq; sumitur pro qualibet alia ciuitate,ut
hic.Vel dic quòd hoc cõtingit ratione adiũcti , quia ad uer.
Reip. adiungitur hic Heliopolitanorum,secus si indistinctè
proferatur, d.l.eum qui uectigal.& ibi Dy.

ADDITIO.

a Præfertur.l.à diuo Pio.ff.de re iud.

LEX IIII.

SI FVNDVM.Qui prior est tempore, potior est in iu
re.hoc dicit cum l. diuersis, j̃. eo.Cont.l. diuersis,opp.l.
licet. & auth. item possessor.j̃. eo. Sol. casus est specialis
in lege cont.Item o[illegible] interdum.ff.eo.tit.Sol.Ibi etiam est ca
sus specialis.Ite[illegible].scripturas.j̃.eo. Sol. secundũ gl. & ibi
est casus specia[illegible]nde habetis not.regulam,& instantiam
à regula. Regulà est, hoc fallit in casibus legis contrariæ, &
ideò signa gl.hic positam,quæ enumerat casus.

LEX V.

1 PRIOR.† Prior creditor non habet necesse offerre se-
cundo, sed secundus offerens primo confirmat sibi
pignus.

LEX VI.

1 SI GENERALITER.† Habens causam à primo cre
ditore,non potest inquietare.

LEX VII.

2 An ille, ex cuius pecunia res emitur, habeat priuilegium inter personales actiones.

a LICET.[a] † Licet regulariter qui prior est tempore,po-
1 tior est in iure, tamen si ex pecunia creditoris secundi
sit res empta, & eidem specialiter obligata , secundus
est potior. Opp.dicitur hic quòd res comparata ex pecunia
creditoris,est ei obligata. Cont.l.quãuis.s̃.in quib.caus. pig.
tac. contrah. Sol. Aut ex pacto res empta obligatur, & tunc
habet locum lex nostra.Aut non fit aliquod pactum,& tunc
habet locum lex cont.Sed contra istam sol.instatur, & opp.
l.interdum.ff.eo.tit.Sol. ibi est casus specialis, ut ibi no.& in
2 l.diuersis.j̃. eo. Quæro pro declaratione legis nostræ, † nun
b quid ille ex cuius pecunia [b] res emitur,habeat priuilegium
inter actiones personales? Quidam dixerunt ꝙ non,per l.
procuratoris.§.planè.ff.de trib. Io.hic cont.tamen nihil alle
gat, dicens ꝙ debet habere priuilegium inter personales a-
ctiones.Hanc opin.tenet Iac.But.per l. quod quis. ff. de pri-
uileg.cred.Quæro,ecce mutuaui Sempronio centũ,& obli-
gauit mihi omnia bona sua.Item Titius mutuauit eidẽ cen-
tum,& etiã obligauit omnia bona sua, posteà Sempronius
debitor acquisiuit plura bona: quæro in istis bonis posteà
acquisitis quis sit potior.Primò uidetur ꝙ potior sit ille,qui
prior est tempore, l. si fundum.s̃. eo. & l. diuersis. j̃. eod. In
cont. uidetur l. si is qui. ff. de iur. fis. Quid dicemus? Glo.l.
idemq;. §.fi.ff. eo. ꝙ isti creditores debent concurrere , & est
speciale in fisco ꝙ præferatur, d. l. si is qui.Iac.de Arct. per l.
istam tenet cont. & dicit, ꝙ casus est hic, & uerum dicit uisu
meo,quia uos uidetis ꝙ hic tractatur de bonis posteà acqui
sitis,& dicit ꝙ secundus est potior,si res fuit empta ex pecu-
nia sua,& eidem specialiter obligata, quasi uelit dicere , ꝙ si
specialiter non fuisset obligata, quasi ista res posteà acquisi-
ta, ꝙ non esset potior secundus, imò primus esset potior,&
sic non cõcurrunt,ut dicit gl.imò qui prior est tempore,po-
tior est in iure. Facit l. fin. in princ. ff. eod. pro opin. Iacob.
contra glo. intelligendo text. ut iacet. Præterea conuentio
est illa, quæ acquirit ius in pignore , non acquisitio ipsius
rei, l. j. ff. de pign.ac. Vnde debet inspici acquisitio rei,& sic
concluditur secundum eum, qui prior esset etiam in posteà
quæsitis, debeat præferri secundo, & credo quòd sit ipsa ue-
ritas. Tex.est hic,&c.

ADDITIO.

a Licet. Limita per gl. in auth.ut exa.instan. do. Bar.format q.de debitore, qui se successiuè duobus obligauit, & posteà bona acquisiuit, quis præferatur.Spec.tit.de obl.& sol.§.j.uers.sed quid.& Io. And.ibi cum limit.ibi per me posita,scilicet q, prior creditor præfertur secundo in rebus posteà acquisitis , nisi secundus sit priuilegiatus, & primus non . Bald. cons. ccclxxxix.j.lib.
P. PAV. P.Dec.in l.creditor.la j.ff.si cer.pet.
b Pecunia.Si res emitur ex pecunia mea,habeo priuilegium inter concreditores. Bar. tamen in d. l. quod quis. non bene firmat ibi in fin. dum uoluit hoc fortè in priuilegio nauis emptæ esse,& non aliarum rerum,& in alio casu quòd hoc sit uerum, limitatur ibi per gl. & Bar. si specialiter ad hoc sit mutuata.Item si mutuata est gratis,aliàs secus.l.qui in naue,eo.tit. & l. fi.& auth.ibi posita. s̃. de pig. Sed Lud.de urbe in l.si cùm dotem.§.fi.sol. mat.tenet etiã q, si datur pecunia ut res ematur,dominus pecuniæ non habet priuilegium,l.procuratoris.§.planè.de trib.& dixi post Bar.l.quamuis.la iij.s̃.de pig. Cogita per auth.quo iure.j̃.eo. ubi gl.tenet q, talis mutuans ut res emantur,habet tacitam hypothecam.

AVTHENT.

4 Prior creditor negãs rem eius esse,à quo causam habuit, & uolens incontinenti probare de proprietate eius, non debet audiri ante translationem possessionis in alium factam.& nu. 1.

a ITEM [a] Ista auth. ponit alium casum specialem, in quo
1 prior tempore non est potior iure . Breuiter dicit, † Pos-
sessor prior creditor negans rem esse eius à quo causam
habet, & posteà allegans esse potiorẽ tempore,contra secun
dum creditorẽ non auditur, imò possessione priuatur. No.
2 † ꝙ allegans contraria , non debet audiri, ut hic & l. j. s̃. de
3 fur. cum si. Not. † ꝙ mendax punitur in translatione pos-
sessionis, ut hic iudex. Ad idem l.fi.ff. de rei uen.Modò pro
4 declaratione nostræ auth. † quærit gl. ũtrùm iste primus cre
ditor uolẽs incõtinenti probare de proprietate eius,nunqd
debet audiri? Primò uidetur ꝙ sic,quia dolo uidetur facere
creditori, l.dolo.ff.de do.excep.In cont.determinat glo.no-
stra,& bene secundũ nostros doc. qa in isto possessorio non
habet locum regula, dolo facis.Ratio est, quia hic nulla esset
pœna mendacij,si non transferretur possessio in secundum
b creditorẽ. Nam tunc non habet locum reg. [b] dolo facis,licet
in alijs possessorijs adipiscendæ possessionis habet locum,
Dy.c. qui ad agendũ.ext. de reg.iur. lib.vj. & per dominum
meum in l. incerti. s̃. de interdict. & l. naturaliter. §. nihil.de
5 acq. poss. † Quærit glo. ecce creditor primus negauit rem
fuisse debitoris,à quo causam habet,posteà uult dicere se es-
c se potiorem in alia instantia [c] iudicij.facta translatione pos-
sessionis in secundũ creditorem, nunquid potest? Videtur
ꝙ non, quia est sibi contrarius,& per consequens repellen-
dus,ut d.l.j.s̃.de fur.in cont.determinat gl.nostra hic,quam
signa,dicẽs, ꝙ in alia instantia hoc potest facere primus cre
ditor. arg.l. Papin.§.sed nec.ff. de inoff.test.ubi contrarietas
circa diuersa toleratur. Et uide gl. fi. ibi,sed nunquid,&c.Et
sic cõcludit ista gl.quòd etiam in agitatis,intra easdem per-
sonas,non præiudicat in alio iudicio.Cuius contrariũ solet
notari in l.is apud quem.s̃.de eden. & ibi plenè per doct.Et
similem gl. habetis & clariorem in §. illud.in auth.de trien-
6 te & semiss. in princ.gl.magnę. † Quæro,quo iure fiat trans-
latio possessionis? Dic ꝙ fiat per officium iudicis,ut not.in
d.§.illud.in gl.magna.

ADDITIO.

a Item.Bar.l.si aliena.in prin.sol.mat.c.uasallus.si de feu.fue.controuer.Cy. Ray.& Imol.l.Titiæ si non nupserit.de cond.& dem.
b Reg.In casu huius legis no.habet locũ clausula, dolo facis petere quod intus habes.Bar.l fi.ff.de rei uend.
c Instantia. No.gl q, si sum confessus in uno iudicio unum,possum contrariũ dicere in alio iudicio ad alium effectum. Ang.l.j.ij.§. hoc edicto.in fi.ff.ui bo.rap.uide tamen quæ no.Bal.in auth.nouo iure. j̃.de pœ.iu.& quæ no. in l.diuus.de cust.reo.cum materia.Et pro eo quod dixi,est apertũ dictum Inn.ubi fortius dicit in c.mulieres.de iureiur.Quod dictum refert Bald.in auth.cont.qui propriam.de non nu.pec.c.si creditoribus.in prin.s̃.de ser. pig.dat.manu.prædictis adde tex. gl.& Bald.l. pen.de inge.manu.Et pro ista gl.alleg.l.Aurelius.§.si de lib.leg. & Bal.l. is apud quem. & quod ibi dixi.& Bar.d.§.sed nec impuberis.& Alex.l.magistratib.ff.de iur.om.iu.
d Possessionis.Bar.l.j.in fi.s̃. de plus pet.

LEX IX.

1 EOS QVI.† Habens ius reale, præfertur habenti pri
uilegium personale. Glo. hic enumerat certas perso-
nas,quæ habent priuilegia personalia,& quæ sint istę
personæ,& quis præferatur in priuilegijs personalibus, dic
a ut plenè not. per gl. [a] & Dy.in l.priuilegia. ff.de priuil.cred.

ADDITIO.

a Per gl.Et quantùm gl.mentionem facit de spon. uide gl.& Bar.d.l.j.de priuileg.cred.& quod no.gl.& Bar.d.l.priuilegia ff.de priuileg.cred.

LEX X.

2 Creditor non potest excludere uxorem debitoris soluto matrimonio à iure pignoris,nisi offerat sibi dotem.

1 CVM TIBI. † Secundus creditor non offerens uel
non soluẽs priori creditori debitum suum, eidem in
a aliquo non præiudicat.No.[a] ꝙ † creditor non potest
2 excludere uxorem debitoris à iure pignoris, nisi offerat si-
bi dotem , ut hic, sed hoc est uerum sol. mat. hic apparet in
3 tex.Sed † quæro, nunquid creditores mariti constante ma-
trimonio possint occupare bona mariti , pro iure crediti,
uolens offerre dotem uxori? Certè nõ,quia adhuc actio de
dote nõ competit, neq; est casus in quo dos posset solui con
stante matrimonio,sed soluto matri.bona mariti creditores
possunt occupare,offerẽtes dotem uxori, ut hic, secundum
Iac.de Aret.quod perpetuò tene menti.

ADDITIO.

4 Not.Bart. l.si constante. in vij.q. principalis, ubi fortius dicit post Cy.hic licet illud communiter reprobetur, non tamen uidetur hic reprobari. Et Bal.l.ubi adhuc.ſ.de iur.dot.& Ang.& Imol.l.j.ff.ſol.mat. & gl. ſi conſtante. & quod ibi dixi. Adde quòd Bald. conſ. cclxxij.j. lib.ſequitur hic Iacob.de Aret.

LEX XI.

3 Subſcriptio trium teſtium, non eſt neceſſaria in ſcriptura, ad quam probandam fit comparatio, ſed præſentia eorum ſic, quando debitor ſcripſit.

6 An priuata ſcriptura probet.

a SCRIPTVRAS.[a] † Si debitor debitũ neget,& ſcriptu
1 rã fateat,[b] præiudicat ſibi, & ſcriptura probat cõtra eũ,
b non autem præiudicat alijs, ut puta creditoribus hypo
thecam prætendentibus, niſi fortè haberet ſubſcriptionem
trium teſtium. Et ad euidentiã no.q̃ quãdoq̃ debitor confi
tetur ſcripturã,& debitum,& iſte caſus nõ eſt dubius. Quan
doq̃ debitor fatetur debitum, ſed non ſcripturã, & de hoc
nõ eſt curaadum, niſi in caſu fortè, in quo ſcriptura eſſet de
ſolennitate;l.contrahitur.ff.de pig. Quandoq̃ debitor fate=
tur ſcripturã, ſed non debitum, tunc habet locũ lex noſtra.
Quãdoq̃ debitor negat tam ſcripturã quàm debitũ , & iſto
caſu habet locum auth.ſi quis uult cautè.hic poſita.Item de
2 betis ſcire ad euidentiã,q̃ eſt quædam ſcriptura, † ex qua fit
3 comparatio,& iſta debet habere ſcriptionẽ trium teſtium. †
Et eſt alia ſcriptura, ad quã probandam fit cõparatio , & in
iſta nõ eſt omnino de neceſsitate ſcriptio trium teſtium, ſed
ſufficit quòd teſtes ſuperuiuant,& deponant ſe fuiſſe præſen
tes, qñ debitor ſcripſit ſcripturã illam. Item debetis ſcire ad
euidentiam, q̃ teſtibus de ſcriptura deponentibus non om
c nino creditur,[c] quia faciliter poſſunt errare. † Item compa/
4 rationi ſoli omnino nõ creditur, [d] quia quandoq̃ mutatio
d calami, atramenti,&c. inducunt diuerſitatẽ ſcripturæ, §.j.gl.
§. ſi quis igitur.de inſt. cau. & fid. unde ſumitur hæc auth.&
uide gl.ibi quę incipit, ſi ago depoſiti . Itẽ debetis ſcire ad e=
uidentiã, q̃ teſtes, qui ſe ſubſcribũt in iſtis ſcripturis, nõ de/
ponunt de ueritate rei utrùm fuerit uerum quod in ſcriptu/
ra deductũ eſt,an non, quia ſufficerent duo teſtes in caſu,ut
l.ubi numerus.ff.de teſt.no.in d.§.ſi quis igitur.ſed deponũt
e ſe cognoſcere[e] ſubſcriptiones ſuas,uel fuiſſe pręſentes quan
5 do debitor ſcripſit,d.§.ſi quis. † No.magis diſtinctè,q̃ ſi de=
bitor propria manu ſubſcribat , licet teſtes non ſint ſcripti,
tamen ſi talis ſcriptura habet ſubſcriptionem partium, & à
debitore ſit confeſſata , contra ipſum debitorẽ probat, non
tñ probat cõtra alias perſonas, niſi habeat ſcriptionẽ trium
teſtium , ut hic habetis in fin . Et ratio huius ultim. poſſet
eſſe, quia ſi talis ſcriptura probaret contra extraneos, de fa=
cili debitor poſſet præponere poſteriorẽ creditorem priori,
quod eſſet abſurdum. Opp. modò dicitur hic, q̃ iſta talis
ſcriptura habet ſuum robur,cont. l.inſtrumento. ſ.de pro/
bat. Quid dicemus? Dixerũt quidam, inter quos fuit Plac.
quòd iſta lex poterat intelligi,& erat fatua,quia contra om/
nia iura de mundo.Iſta ſol.eſt falſa,quia cùm Imper.habeat
omnia iura in pectore ſuo,non eſt ueriſimile q̃ ſtatuat con=
tra ius.quare alij, ut Io. intellexerunt iſtam l.quando credi/
tores plures uigore talis ſcripturæ priuatæ petunt ſe mitti in
poſſeſsionẽ bonorum debitoris : quo caſu audiuntur con/
tra ipſum debitorẽ, ſed contra alios bona debitoris poſsi/
dentes non audiuntur. Ita intellexit Io. Iſte intellectus nullo
f modo applaudit literæ.quare dicas[f] ſecundũ gl. q̃ iſta talis
ſcriptura à debitore cõfecta habẽs ſubſcriptionẽ partiũ, uel
alterius earũ, ut puta debitoris, & ſic confeſſata à debitore,
uel aliter probata ut per teſtes, q̃ ſit ſcriptura debitoris,cer/
tè talis ſcriptura probata cõtra ipſum debitorẽ,quia nõ po=
teſt uenire cõtra confeſsionẽ ſuam. Et ita debet intelligi hæc
lex,& ſic ſoluitur cont.d.l.inſtrumenta.ſ.de prob.Sed cont.
ſol.inſtatur,de præallegato.§.ſi quis igitur.in fi.auth.de inſt.
caut. & fid.col.vj. Pro cuius ſol.breuiter ſic dicas,& fuerunt
iſta uerba Iac.de Bel. in præalleg.l.inſtrumẽto.& idem quo/
dammodo uidebatur ſentire do. meus in l. admonendi. ff.
6 de iureiu. † Vnde cùm quæritur,nunquid priuata ſcriptu=
ra probet? Reſp.aut priuata ſcriptura eſt ſine cauſa,aut cum
cauſa:ſi eſt ſine cauſa,nõ habet locum,ut l.cùm de indebito.
§.fi.de prob.& quod ibi not. per gl.in l.generaliter. ſ.de non
nu.pec.& dic ut ibi per Cy. ſecundũ Iac.de Are.& in l.ij.§.cir
g ca.ff. de doli except. Si uerò priuata[g] eſt cũ cauſa, tũc dicas
q̃ aut eſt confeſſata per debitorẽ,& per teſtes probata q̃ de=
bitor ſcripſit,& tunc talis ſcriptura probat.Ita debet intelligi
hæc lex,ut not.hic,& in d.§.ſi quis igitur.de inſt.cau.& ibi eſt
bona gl.quæ incipit,ſi ago depoſiti.& dic ut ibi.Si uerò talis
ſcriptura eſt negata , tunc aut habet ſubſcriptionẽ trium te/
ſtium, qui ſuperuiuãt, & deponant ſuper ſubſcriptionibus
ſuis , uel deponant quòd debitor dictam ſcripturã ſcripſit,
& fuerunt præſentes, & tunc talis ſcriptura probat, coadiu/
uante comparatione tamen,d.§.ſi quis igitur.Si uerò nõ ha
h bet[h] ſubſcriptionẽ trium teſtium,habet tamen ſubſcriptio=
nem partium ſecundũ formam huius legis, tunc ſi confitea
tur,probat. Ita debet intelligi lex noſtra . Si uerò non habet
ſubſcriptionẽ trium teſtium , neq̃ partium, tunc ſemiplenã
i probationẽ inducit[i].Ita debet intelligi gl. quę eſt in l.admo
nendi.ff.de iureiu.& gl.l.in bonę fidei. ſ.de iureiur.

ADDITIO.

a Scripturas.Lud.Ro.conſ.ccxcix.Barb.

b Fateatur. Et dum hic tex. requirit ſubſcriptionem uirorum, quid ſi eſſent fœminæ? uidetur dicendum q̃ ſit idem, Bal c.licet uniuerſas.de teſt.dum di cit illum text. qui loquitur in teſtibus uideri extendi ad fœminas, ſecus in ſtatutis,quod pendet ex hoc,an maſculinum concipiat fœmininum,de hoc in l.j.ff.de uer.ſig.no.tex.hic q̃ ſcriptura facta à tabellione, ſi nõ continet ſolennia,uel tabellio non eſt rogatus in forma tabellionis,dicitur ſcriptura priuata.Bal.l.ſi.ſ.ſi cert.pet. per iſtum tex.& in rub. ſ. de fid. inſt. Et ibi etiam an in dubio præſumatur rogatus ut tabellio,& hoc in uerſ.Item debetis ſcire ſcripturam,ex qua fit cõparatio,debere habere ſubſcriptionem trium teſtiũ:ſed ſcriptura,ad quam probandã fit comparatio, nõ requirit ſubſcriptionẽ teſtium, ſed oportet teſtes in ea deſcriptos , ſuperuiuere, & deponere quòd fuerint præſentes.Et ad hoc ultimũ adde Bal. auth.ſed nouo.ſi cert. pet.& quod ibi dixi. & Bart.ea l.in fi. ubi alleg.gl.in §.ſi quis igitur.in auth. de fid.inſtr. Sed uide auth.hic poſitam, & ibi Bal.qui fortè uidetur tenere cont.Sed dicit q̃ poteſt per alios non ſcriptos,licet ſubſcri/pti ſint mortui,& loquitur in ſcriptura,& uide in l.comparationes.quod Bar.in auth.at ſi cõtractus.in prin.eo.tit.& Bal.d.l.comparationes.probatur in auth. hic poſita.Et quid ſi in caſu huius legis ſcriptura non habet ſubſcriptionẽ à teſtibus approbatam,an habeat locum hæc lex, & de intel lectu eius uide Caſt.conſ.cccxc. Ad materiam huius l.uide Bal.conſ.cxxiiij. An autem ſi ſit ſtatutum,q̃ publicum inſtrumentũ præualet chirographo ſubſcripto trino teſte,uide Bal.conſ.lv.j.lib.

c Creditur.Bar.auth.ſi cõtractus.ſ.de fide inſt.Bal.auth.ſi uerò ſ.ſi cer.pet.

d Creditur.Bal.auth.& ſi contractus. de fi.inſt.

e Cognoſcere.Ad euidentiam teſtes qui ſe ſubſcribunt in his ſcripturis,depo nunt ſe recognoſcere ſubſcriptionem, uel fuiſſe præſentes,quando debitor ſe ſubſcripſit,aliàs ſi ſuper ſcripto, ſoli ſufficerent,& adde Bar.auth.& ſi cõtractus.de fid.inſt.& idem dicit gl. hic poſita,& quod no.Bal.auth.ſed nouo iure.ſi cer.pet.quod dixi poſt Bar.l.nuda.

f Dicas.Diſtinctio,an & quia ſcriptura priuata probet,ſi eſt ſine cauſa uel cum cauſa,& quòd requiratur cauſa,tenet gl.& Bal.d.l.noſtra.& Bar.l. nuda ratio.Bal.per iſtum tex.in uerſ.cauſis.

g Scriptura.Cont.Abb.c.ij.de fi.inſt.licet Ant.concordet cum Bar.

h Habet.Cont.Bar.l.nuda ratio,dixi ibi,latius per Bar.in auth.at ſi cõtract.

i Inducit. Cont. Bar.d.l.admonendi.ff. de iureiur.ubi dicit q̃ talis ſcriptura non facit ſibi plenam probationem.

AVTHENT.

a SI QVIS.[a] Iſtam authentic. recitaui tibi ſ. in l. ſcri/pturas.

ADDITIO.

a Si quis.Bar.l.cum probatis.ff.de re iud.in fin.

LEX XII.

6 Mulier habet tacitam hypothec.à tempore dotis datæ, uel promiſſæ.

6 An mulier præferatur omnibus creditoribus,& omnibus hypothecis.

8 An habeat locum tacita hypotheca in rebus quæſitis per hæredem.

9 Bona hæredis non ueniunt in generali obligatione defuncti.

a ASSI/

a ASSIDVIS.[a] † Mulier habet priuilegiũ,tam
1 in perſonali actione,quàm in reali, ut præpona
tur creditoribus priorib.tempore,tacitã hypo/
thecã habentib.& hoc eſt uerũ, niſi alia dos præ=
cedat.Itẽ hoc eſt uerũ in dote,non in donatione propter nu
ptias.Et diuidit in quinq̃ partes principales,in prima po/
nit qualdã rationes tam cõpulſiuas, quàm finales, quæ de/
derunt occaſionem l.cõdendæ.In ſecunda parte ponit ſtatu
tum ſuũ,& quaſdam rationes annectit. In tertia parte ponit
quandã exceptionem à ſuo ſtatuto.In quarta ponit aliud di
ctum & eius deciſionẽ,limitando prædicta. In quinta & ult.
ponit quandã limitationẽ temporis. Secũda ibi, ad hæc o/
mnia.Tertia ibi,exceptis.Quarta ibi,hæc aũt.circa fi.Quin=
ta ibi,quam legẽ.No.tex.ibi,contra omnes,&c. & etiam ibi,
priuilegio temporis uallati,&c.quod facit cõtra opi.gl. quæ
dicit quòd præferr̃ habentib.tacitam,nõ expreſſam,per Iac.
de Are.qui dicit q̃ præfertur omnibus habẽtib.etiã expreſ=
ſam,& pro eo facit iſte tex.No.ibi,anterioris matrimonij fi/
2 lijs,&c. † Pro q.[b] utrùm iſtud priuilegiũ debeat dari filijs e=
b iuſdem matrimonij,uel alterius? Facit iſte tex.q̃ debeat da=
ri filijs eiuſdem matrimonij.Pro hoc facit gl.l. ſciendũ. de re
iu.Sed alia gl.dicit q̃ habeat locũ etiam in filijs alterius ma/
trimonij,ut dicit gl.in l.etiam.ff.ſol.ma.Videbitis in l.noſtra
c rationem,quare ſubuenitur in dotib.[c] † No. q̃ mulier ha/
3 bet hypothecam tacitam,hoc erat antè, per l.j.§. ut plenius.
ſ.de rei ux.act.ſed iſtam tacitam habet priuilegiatam,ut pręſ
feratur alijs,& hoc habet per legem iſtam. Tertiò not.exce/
4 ptis, † q̃ nõ debemus unũ altare diſcooperire,& aliud coo/
perire.Nam uidetis, q̃ ſi ſint duæ dotes, non fauetur magis
uni, quàm alteri,ſed qui prior eſt tempore,&c.Hoc præmiſ=
ſo opp.hæc lex innuit q̃ mulier poſsidebat dotem. Cont.i=
mò uir,l.j.ſ.pro dote.& l.Pomp.§.in dotẽ.ff.de acq. poſſ. im
5 propriè dicitur mulier poſsidere.Venio ad quæſt. † quæro
d à quo tempore[d] mulier habeat tacitam hypothecã. Gl.dicit
quòd à tempore dotis datę. Vltramon.dicunt, q̃ à tempore
contracti matrimonij,ar.d.l.cùm oportet.in fi.ſ.de bo.quæ
lib. Veritas eſt illa, q̃ à tempore dotis datæ, ſubaudi uel pro
miſſæ,contrahitur iſta tacita hypotheca,ff.eo.l.j. unde ſi tem
pore matrimonij dos fuerit promiſſa, tunc contrahitur iſta
hypotheca,ſecus ſi tunc non fuit promiſſa, ſed poſteà pro/
mittatur. Quæro,& modò intro glo.magnam hic poſitam,
6 † utrùm mulier præferatur omnibus creditoribus,& om/
nibus hypothecis. Triplex eſt opinio. Vna, quòd præferatur omnibus habentibus expreſſam uel tacitam. Alia eſt, quòd præferatur omnibus habentibus tacitam hypothecam, ſecus in eo qui habet pignus conſtitutum ex traditione. Tertij dicunt, q̃ mulier præfertur omnibus habentibus tacitam, ſecus in habentibus expreſſam. Et iſtam opin. tertiam approbat glo.noſtra,& communis cõſuetudo eam tenet*, unde iudicare contra conſuetudinem,& q̃ ſemper habui certam interpretationẽ, eſt malum, l. minimè. ff. de legib. Dicunt tamen Vltramont. q̃ prima opin. de iure eſt uerior, ut Inſt. de act. §. fuerat.

* Tenet. Idẽ Bar. l.j. nu. iiij. v. ſ. de iur. dot. I. Concen. B.

7 & probatur per rationes poſitas in hac l. † Quærit glo. an huiuſmodi priuilegium habeat locum in bonis ſoceri, ſi ipſe ſocer receperit dotem? Et dicit q̃ ſic,d. l.ſi cùm dotem.§.
8 tranſgrediamur.ff.ſol.mat. † Quæro, an habeat locum taci ta hypotheca in rebus quæſitis per hæredem, etiam ex re/bus defuncti? Glo.tua determinat quòd non,& bene, quam
9 no. † Et no. q̃ bona hæredis non ueniunt in generali obli/gatione defuncti.Illud tamen quod glo.dicit, de bonis quæ ſitus ex re uiri, intellige de fructibus induſtrialibus, ſecus de fructibus naturalibus,l.iij.ſ. in quibus cauſ. pig. taci. cont.
10 † Quæro, an iſtud idem priuilegium competat pro matri
e monio putatiuo,[e] uel an competat etiam ſponſæ? glo. tenet quòd ſit idem,in l.iij.& iiij.ff.de priuil. cred. Quæro, dicitur hic in tex.ſi tamen re ipſa fuerint patri mariti datæ, quæro
11 † ſi in inſtrumento[f] dotis continetur confeſsio, non nume
f ratio,an pro tali dote cõfeſſata habeat locũ tacita hypoth.cũ
g priuilegijs iſtius l.Hic tex.[g] cũ ſua gl. uidet̃ uelle quòd non,

Bar. ſuper Cod.

uide gl.dabit,facit pro hac gl. quod dixi uobis in l. per diuerſas.& l.ab Anaſtaſio.ſ.mand.cõmuniter obſeruat cõtrà, ut intelligamus idem eſſe in dote confeſſata, ſi tamen ſit renunciatum exceptioni non num.pec. uel ſit elapſum tempus*. Pro hoc optimè facit qd̃ habuiſtis not.ſ.de dote cau.nõ nu.l.j. quod
h enim hic dicitur,[h] quòd nõ habeat locũ do te confeſſata, debet intelligi ex uirtute exceptionis non nu.dotis,quam poteſt opponè re quilibet conuentus,cuius intereſt,ut l.pe. ſ.de non nu.pec. Et ita intelligit gl. tua hanc I. Concen. B. l.& aliam quæ ſimili modo loquit̃,j.de bon. da.l.ſi quis poſthac.circa prin. Non ergo habet mulier neceſſe probare numerationẽ, niſi quando cõtra eã poteſt ex=
12 cipi de non nu.pec.Quæro,dicitur hic exceptis † utrùm iſtud priuilegiũ tranſeat ad filios mulieris cuiuſcunq̃ matrimonij? De hoc gl.uariant,nam in l.etiã.ff.ſol.mat.uidetur dicere q̃ tranſeat ad filios cuiuſcunq̃ matrimonij. Pro hoc uidetur tex.in auth.ſi quid.ſuper hac l. Cõt.tenet gl.l. ſciendũ. ff. de re iu.Pro qua uidetur tex,in iſto §.exceptis.ibi,filij anterioris matrimonij,& iſtam partem tenent cõmuniter doc. Non ob.auth.ſi quid,quia expone de ſobole, quæ ex eodẽ matrimonio deſcendat.uide auth.quo iure,&c.

* Tempus. Quod uarium eſt, no. auth. ſi minor. ſ. de temp. non ſol. pec. & tot. tit.auth. eod.

ADDITIO.

a Aſſiduis. Are.§.fuerat.Inſt.de acti. An iſta lex habeat locum ut mulier præferatur in hypothecaria in augmento dotis,Caſt.conſ.cccxcij. pro ſaluando Bar.in hac l.ſi.qui pot.in pig.in quo uidetur inuolui uitio contrarietatis,uide concord.ad l.ij.§.fi.ff.de priuil.cred.

b Pro.Bar.l.maritum.in fi.ſol.mat.& j.eo.in fi.

c Dotibus.Ratione priuilegij dotis,Bal.rub.de priu.do.

d Tempore.Io.c.ex literis.de pig.

e Putatiuo.Gl.& Bal.l.j.in fi.ſ.de cond.ob cauſam,& Bal.hic,& tex.et gl. & Bar.l.ſi cũ dotẽ.§.fi.ff.ſol.mat.& Bar.l.ij.ff.de priuil.cred.

f Inſtrumento.Doc.c.ex literis.de pig.Bal.l.cum aliquis. ſ.de iur. del. Ang. Inſt.de act.§.fuerat.

g Tex. An hæc gl.ſit uera,uide Ang.& Im.l.j.ff.ſol.mat.& l. diuerſis. ſ.eo. & l.ſi.ſ.de ſpon.& id quod no.Bar.l.Titia.de uer.obl.& Car. c. ex literis.de pig.Et aduerte,q̃ licet hic teneat priuilegium in dote, ut præferatur mulier anterioribus creditoribus,etiam habeat locum in dote confeſſata, quando ſunt elapſa tempora opponẽdi exceptionem dotis nõ numeratæ. Aduerte tamen in practica,q̃ licet ſint elapſa tempora cõtra maritum confitentem dotem,ſi modò creditores habuerunt iuſtam ignorantiam dictæ dotis confeſſatæ,potuerũt petere reſtitutionem ex clauſula generali,et ſic opponere exceptionẽ non numeratæ dotis,l.pe.cõiuncta gl. l. contractib. de non nu.pec.& gl.ibi,in uer.petiturus.iuncta gl.l.ſicut. de præſcr.xxx. ann.& quod ibi Bar.& ſimiliter in quantùm uult hic Bar.q̃ ſi maritus cõfeſſus eſt dotem,& renunciauit exceptioni non numeratæ dotis, ſuppoſita ualetudine renunciationis,ut quia ſit firmata iuramento,q̃ habebit mulier priuilegium iſtius l. Sed certè uidetur q̃ iſta renunciatio mariti nõ habet præiudicare creditori, quominus intra tẽpora legitima poſſit opponi exceptio non numera.dotis.d.l.pe.iuncta l.ſi unus.§.ante omnia. cum concord.ff.de pact.quã in ſimili bene conſidera,quia dicta Bar.non tranſeunt ſine ſcrupulo magno.Et ad iſtam gl.adde Bal.l.generaliter.de non nu. pe. in uer.nunc uenio ad quæſt.& facit in ſimili gl.& ibi Bal.l.neq̃.ſ.de compen.Et quando dos confeſſata habeat priuilegia dotis uerę,uide Bal. rub. de priuil.dot.& uide etiam,quid ſi ſit renunciatum exceptioni non numẽ. dotis,an teneat? Bar.& Bal.et alia per Bal.l.pecunid.j.de ſol. & Imo.l.ſi ita ſtipul.§.Chryſog.de uer.ob.Caſt.l.ſi marito.in prin.ff.ſol.ma.ſimpliciter tranſit cum Bar.hic.Et de ueritate huius gl.uide etiã Bar.l.pe.ſ.de iur. delib. An illud quod dicit in dote data, habeat locum in promiſſa, Alex.l. ſed hic.ff.de reg.iur. Adde quod Bal.uoluit idem q̃ Bar. hic,quando eſt renunciatum exceptioni non numeratæ dotis, q̃ dos confeſſata habeat idem priuilegium q̃ numerata, quia dicit q̃ cõſuetudo ſic ſe habet, eius conſ. cccxxxix.j.lib.ubi etiam uoluit, q̃ ſi ſit primus creditor habens expreſſam hypothecam bonorum.& mulier tacitam, quòd in quæſitis poſt utranque obligationem præferatur mulier. Et ad hanc apoſtillam uide Pet. de Anch.conſ.cccviij.

h Dicitur. Ex hoc dicto Bar. ſequitur q̃ mulier non habet neceſſe probare numerationem dotis, pro qua opi.Bar.uidetur gl.no.in l.j.C.de dot.cauſ. in uer.facit.in prin.

De his qui priorum creditorum loco succedunt. Tit. XIX.

LEX I.

a 1 ON.[a] † Extraneus, ex cuius pecunia debitor liberatur, in locum prioris creditoris succedit, si hoc pacto tradidit, & uerè eius pecunia ad creditorem peruenit, uel ipse recta uia creditori pro debitore soluit, h.d. cum l.seq. Glo. hic tractat istã materiam qualiter quis succedat in locum prioris creditoris, & ponit unam suam distinctionem, quam ponit de uerbo ad uerbum in l.Arist. quæ res pig.obl.poss. Quærit gl. unam q. quæ est de apicibus iuris, hoc est, de subtilitatibus iuris, modici tamen effectus. Quæro utrùm hypotheca, quæ competit huic, qui succedit in locum primi, sit eadem cum prima uel alia, uide glo.

ADDITIO.

a Non. Bar. post glo. l. Arist. ff. quæ res pig.

Si antiq.cred.pig.uend. Tit. XX.

LEX I.

1 I VENDIDISSET. † Venditio facta per primum creditorem, nõ potest per sequentes retractari, secus si ipsi creditori primo pignora sunt uendita, uel in solutum data.

Si comm.res pig.data sit. Tit. XXI.

LEX VNICA.

1 FRATER. † Obligatio unius ex consortibus, alijs non præiudicat.

De prætorio pignore. Tit. XXII.

LEX I.

a SI PRAETORIVM.[a] Vide glo. quæ incipit, sed qualiter, die ut dixi ibi, ff. de re iud. l. à diuo Pio. §. sic quoque.

ADDITIO.

a Si prætorium. Bar. l. si. in prin. de don. An poßit prætorium pignus & conuentionale, in una eademq; causa concurrere, Cy. & Fran. Tig. l. cùm debitores. de iud. quòd sic, & ibi etiam Alex. ubi etiam uide effectum resultantem ex hoc.

LEX II.

1 VETERIS. † Qui habet prætorium pignus, habet ius uendendi, & retinendi.

Si in causa iud.pig.cap.sit. Tit. XXIII.

LEX I.

1 RES. † No. quod facit iudex, uidentur facere partes. hoc dicit.

Si pignus pignori datum sit. Tit. XXIIII.

LEX I.

1 a TIAM. † Pignus potest dari pignori, & qui habet pignoris usumfructum,[a] non potest alienare proprietatem, secus in eo qui habet pignoris proprietatem.

ADDITIO.

a Vsumfructum. Bar. l. si is qui. §. fi. ff. de pign. Et adde ad intellectum huius tituli, quòd pignus pro pignore dari non potest ultra tertiam, ratione infinitatis euitandæ, sed Spec. tit. de pign. §. j. uers. si cùm iudex. Et sequitur Lud. l. qui bona. §. fin. de dam. infec. quod no. quia limitat totum hunc titu. Et alleg. Spec. l. fideicommissa. §. si quis decem. de leg. iij. & c. cùm in multis. de rescr. licet Ang. l. ij. huius tit. cont. tenet. & quid si nomen debitoris dare uelit, an poßit? Gl. no. & ibi Bal. q. sic, l. si insolutũ. cum l. seq. ẽ. de ac. & obl. Et ista gl. est in d. l. si. creditore. in princ.

LEX II.

1 SI CREDITOR. † Hanc legem inter alias alleg. quòd hypothecaria potest cedi sine personali, quia, ut uidetis, pignus potest dari pignori.

De remiß. pign. Tit. XXV.

LEX I.

1 SI TE. † Præsentia creditoris tempore manumissionis, inducit remissionem pignoris.

LEX II.

a 1 SI PROBAVERIS.[a] * Præsentia † cum consensu tẽpore uenditionis, inducit remissionem pignoris * secus si ignorauit, hoc dicit cum l. seq.

* Pignoris. Nõ uerò debiti, cuius gratia pignus datum fuerat: l. si fundũ. de leg. j. I. Concen. B.

ADDITIO.

a Si probaueris. Ad gl. hic uide Bar. & Alex. l. si tibi. ff. de pig. et C. de pac.

LEX VI.

1 An citatio generalis sufficiat per edicta, uel per proclama.

1 2 a SI EO TEMPORE. † Si præcedat monitio iudicis, præsentia cum taciturnitate inducit pignoris remissionem. Quero, † utrùm citatio generalis[a] sufficiat per edicta uel proclama, ut dicat, quicunq; putat sua interesse, ueniat ad defendendum talem rẽ? Rñ. si quidem est aliquis, cuius interfit, prius debet citari ille nominatim, ut l. j. §. pe. de uent. Inspic. Sed quãdo fit aliquis actus, qui principaliter contra aliquem non dirigitur. Exẽplum, si facio[b] inuentarium, uel exemplum in l. nostra, qñ uenditur pignus, uenditur enim principaliter contra debitorem, consequenter contra alios creditores, tunc potest citari per proclama, ut hic. Facit ad hoc, ff. si cui plus quã per l. Fal. l. j. §. cùm dicitur. Facit quod no. per Inn. ex. de maio. & obed. c. si. & de proc. c. in nostra.

ADDITIO.

a Generalis. Adde l. ergo. ex quib. caus. maio. l. decem. de uerb. obl. l. facultas. ẽ. de iur. fis. lib. x. Bar. in extrauag. ad repri. super uer. ædium. Inn. c. per uenerabilem. qui filij sint leg. & quod no. in auth. ad hæc. ẽ. si ut se ab hære. abst. Io. de Im. l. qui ante cal. de uer. obl. & d. l. decem. Adde Bar. l. si quis. §. item si additionem. ff. de hær. instit. ubi dicit q, quando creditores agunt cõtra bona hæreditaria, debet citari ille, qui tenet primum locum defuncti. Bal. l. non ita. ff. de adop. dicit q, illi sunt citandi, qui possunt contradicere, uel consentire, aliàs non. Bal. l. si deserta. ẽ. si propter pu. pensita. & quod ibi in c. licet episcopus. de præben. in vj. Et de ista citatione generali, uide Bar. l. j. ẽ. de iu. do. impe. Ant. c. j. de iud. Car. c. cùm de usu. Ang. l. nam ita diuus. ff. de adop. Bal. l. si curator. ẽ. de iur. delib. Bar. et Bal. auth. si omnes. ẽ. si ut se ab hær. abst. & Bar. l. hæc autem. §. j. ex quib. caus. in pos. ea.

b Facio. Bal. auth. sed cùm testator. ad l. Fal. Bal. l. fi. in prin. ff. de iur. delib. & facit quod no. Inn. Bal. l. ab eo. ẽ. quomodo & quando iud. Bar. in extrau. ad repri. ucr. petendam. in fi. Bal. & Ang. Imol. l. decem. de uerb. obl. & Bal. l. neque natales. ẽ. de prob. ubi dicit, q, citatio per proclama generale facit plenam fidem etiam contra eos qui non sunt citati, si illi non erãt citandi, c. cùm in tua. qui ma. accu. pos. Et Bal. l. fi. C. de edic. diui Adri. tol. ibi, quartò quæritur, an aliquis sit citandus: ubi cõcludit, quòd quando alicui præiudicatur nominatim, quòd tunc est nominatim citandus, & declarat præiudicari nominatim, quando aliquis poßidet, per dictam l. si deserta.

ferta si propter pub. pensi. Iste tit. hic in fi. uidetur cõt. auth. & qui iurat. de bonis aut. iud. poss. Tamen uide Bar. l. fi. in fi. ẽ. de edic. diui. in d. l. decẽ. de uer. obl. Et quid operetur ista citatio generalis. Bal. l. ij. si ex nox. cau. aga. & dicit Pet. de Anch. & doc. c. fi. in fi. de elec. in vj. q, uerum est, q, sufficit citatio generalis, ubi aduersarius non est certus, aliud secundum eos, si de facili potuisset certiorari. & Imo. dicit se consuluisse, q, tenuta data, non specialiter citato detentore, non ualet, quia de facili non potuit sciri. Alleg. auth. si omnes. ẽ. ut se ab hæ. ab. c. fi. de elec. lib. v. Bald. cons. cccxij. ij. uol. & j. uol. cons. ccclv. Rom. cons. ccccx.

LEX VII.

1 CREDITRICEM. † Qui reddit instrumentum debiti, remittit pignus.

LEX VIII.

1 SI HYPOTHECAS. † Præsens, & tacens, quãdo fiscus uendit, uidetur remittere pignus.

LEX XI.

1 Si res pignorata alienetur, aut impignoretur, & perueniat in dominiũ debitoris, an pignus redintegretur.

a 1 SOLITA.[a] † Si res, in qua semel remissum est pignus, de nouo in dominio debitoris peruenerit, pignus nõ redintegratur generalis obligatiõis uigore,* h.d. Opp. l. sicut. §. superuacuũ. ff. quib. mo. pig. uel hyp. sol. Gio. dat multas sol. Ista est uera, q, ibi erat dubium an res exi b uerit[b] de bonis debitoris, an non, hic erat 2 certum quòd bona debitoris exiuerat, † & ideò ut ibi liqueat plenè materia huius ti. distingue, aut pignus alienatur, aut impignoratur. Si alienat, tunc aut per modũ manumissionis, & tũc pręsentia cũ taciturnitate inducit pignoris remissionẽ, ut ẽ. e. l. j. aut per alium modũ, & tũc aut alienat à fisco, aut à priuato. Primo casu sola pręsentia cũ taciturnitate inducit remissionẽ, ut ẽ. eo. l. si hypothecas. Aut ab alio, & tũc aut præcessit monitio facta à iudice, q, creditores adessent, & idẽ, ut ẽ. eo. l. si eo tempore. Aut talis monitio nõ præcessit, & tunc aut facta est creditore ignorante, & sine dubio ius pignoris nõ tollit, ut ẽ. eo. l. iij. & ẽ. de pig. l. debitorẽ. Aut eo sciente & tacente, & idem, quia scit ius suũ ubiq; durare, l. sicut. §. nõ uidet. ff. qui. mo. pig. uel hyp. sol. Aut expresè cõsensit, & tũc aut res non exiuit bona debitoris, & tunc durat pignus, l. uoluntate. in prin. quib. mo. pig. uel hyp. sol. Aut exiuit, & posteà reuersa est, & tunc aut reuersa est ex eadẽ causa, ex qua exiuit, & idẽ, ut d. l. uoluntate. in prin. & §. fi. Aut uerò ex alia causa, tũc pignus nõ redintegrat, ut hac l. fuit cm̃ ab initio solutũ, ut ẽ. e. l. ij. & l. cũ te. Si uerò dubitat, an bona debitoris exiuerit, uel non, tunc ex eo q, debitor semper possideat, præsumit non exiuisse, & per cõsequens pignus durare, l. sicut. §. superuacuum. quib. mo. pig. Secũdo casu, qñ pignus alteri pignoratur, aut creditor alius tacuit, & sibi nõ præiudicat, d. l. sicut. §. non uidet. quib. mo. pig. Aut expresè cõsensit, & tunc aut est certũ quo animo cõsenserit, si animo remittẽdi, uel nõ remittendi ius suum, & stamus certo, l. creditor. §. si tecũ. ff. qui po. in pig. ha. Aut de animo nõ constat, & tunc erat mulier, & uidetur remittere ius pignoris quo ad illum secundũ creditorem tantùm, arg. l. iubemus. ẽ. ad Velle. Aut erat masculus, & tunc sibi pręiudicat quo ad omnes, l. Paulus. qui. mo. pign. uel hyp. sol. Modò habetis expeditum istum passum, quem non expediui tibi in l. quæ dotis. ff. sol. mat.

* Vigore. Huic nõ absimilis obseruatio est in depositario, qui si rẽ depositam uendat, eandẽq; posteà reuocet, nihilominus de casu fortuito tenebitur: l. j. §. si rẽ. ff. depos. I. C. B.

ADDITIO.

a Solita. No. sing. casum in materia donationis omnium bon. & q, ualeat dicta donatio, saltẽ in præsentibus, nõ aũt in futuris, l. sancimus. post prin. ẽ. de do. ubi licet donari nõ poßit ultra legitimũ modũ sine insinuatione, ualet tamen donatio usq; ad legitimam quantitatem. Ita in casu proposito, ne utile per inutile uitietur. Ang. cons. licet communiter opi. Bar. & omnium Bar. super Cod.

sit in contrarium. Et ratio huius tex. fuit, quia creditor consentit alienationi, sibi ergo imputetur. Ang. l. & peculium. ẽ. j. ff. de pec. leg. Qui etiam cõsuluit q, nec ualet in præsentibus, eius cons. clxxix.

b Exiuerit. Sed posteà hic distinguendo declarat totum istum tit. quando creditor uideatur remisisse ius pignoris, si debitor uendidit, uel pignorauit uni creditori. Bar. d. l. sicut. §. non uidetur. & in l. si fine. ẽ. ad Velle. Et de tacente ponit Bar. l. non fatetur. de confes. Item intelligas ratione contentionis, q, remittat ius suum præsens, & tacens, l. si seruus cõmunis. de do. inter utr. & ux. Et in proposito firmat Lud. in l. quæ dotis post Bar. ff. sol. mat. & dum dicit, q, ibi fauore religionis, auth. si seruus, de epis. & cle. canonizata. iiij. dist. seruus. Item fallit, secũdum eum, si tacens nõ contradicit receptioni aduersus eam factæ, ad causandum sui iuris exceptionẽ. Gl. l. si fideiussor. in prin. & ibi doc. qui satis. cog. et similis in l. fi. §. item si. ff. nau. cau. stab. Facit l. cùm plures. §. locator. ff. loc. Imo. de hoc ultimo in l. nõ solum. §. morte. ff. de ope. no. nun. Et dicta limitatio per d. l. seruus. fortè non est uera, quia ibi res donabatur, si taceo, uideor præiudicare mihi in dominio, quia de natura donationis est, quòd trãsferatur dominiũ, sed in casu nostro si nõ das & taceo, nõ ob. ratione prædicta nõ uidetur remittere ius pignoris, quia hoc nõ agebatur, nec erat de natura huius contractus. Bal cõs. cclxxiiij. ij. uol. incip. in Chr. nomine, pũctus super quo quæritur.

Etiam ob chirographariã pecuniã. Tit. XXVII.

LEX VNICA.

a 1 PIGNVS.[a] † Per nouationem pignus extinguitur nisi fuerit repetitum. Item pignus potest retineri etiam ob chirographariam pecuniam, contra principalẽ debitorem, secus cõtra alium creditorem debitum offerẽtem.

b Opp. & uidetur[b] q, ea, quæ insunt in j. obligatione, intelligantur repetita in sequenti, quæ fit animo nouandi, l. aliam. ff. de nou. Sol. ut ibi. Op. q, ob chirographariam pecuniam pignus non posit retineri, l. per retentionem. ẽ. de usu. Sol. distingue, aut pignus fuit obligatũ pro certa quantitate expresè, hoc acto ut pro alia non retineatur, & non poterit retineri, ut ibi secundum unam sol. hic positam. Aut hoc non fuit actum, sed obligatio fuit facta simpliciter, & tunc aut pecunia propter quam quis uult retinere, est debita naturaliter tantũ, & non potest retineri, d. l. per retentionem. aut est debita etiam ciuiliter, & tunc aut est usura, & non potest retineri odio usurarum, ut l. cont. Aut est sors & tunc secus, ut hic. Facit ff. de pig. ac. l. solutũ. §. si in sortẽ. Cætera dic ut in gl.

ADDITIO.

a Pignus. Hæc l. non habet locum in debito usurario, glo. & Bald. d. l. per retentionem.

b Videtur. Item fallit odio pœnæ. Bal. per illum tex. in l. pignoribus. C. de usu. quæ bene no. Barb.

De distractione pig. Tit. XXVIII.

LEX II.

2 An quando executor uendit fundum, debeat notificari hæredi.

1 REDITOR. † Antequam pignus uendatur, debet moneri debitor, cui tenebitur creditor, in eo quòd fraudem commiserit. Alegabam tibi hãc l. in repe. l. alio. de ali. & cib. leg. & inter alia quæsiui, † utrùm quando executor uendidit fundum, debeat notificari hæredi. Et uidetur hic tex. q, sic. Dic ut ibi dixi.

LEX V.

a 1 SI RESIDVVM.[a] † Implorari potest arbiter ad calculandam rationem inter debitorem & creditorem. Vide glo. quæ incipit, si autem, &c. de qua feci determinationem in l. acceptam. ẽ. de usur.

ADDITIO.

a Residuum. Bar. cons. cxxxv. Barb.

LEX VI.

1 *Executor, an pro modico legato possit uendere magnam possessionem.*

QVANDIV. Vide gl. fi. huius l. ibi, sed si plura, &c.
1 † Quæro utrùm executor pro modico[a] legato pos-
a sit uendere magnã possessionẽ? Dic ut in gl. & in l. pe. §. quando decre. opus non est, & dicit q̃ põt ponere manũ ad rem quã uelit, tamen gl. hic uidetur aliter dicere, quàm hic, ut d. l. alio. de ali. & ci. le.

ADDITIO.

a *Modico legato. l. à diuo Pio. §. in uẽditione. ff. de re iud. Bar. l. iij. §. de neg. gest. & d. l. Iul. §. offerri. de act. emp. & Bar. l. creditori. alleg. in gl. Adde secundum Bal. q̃, ob æs alienum, res pupilli magni pretij uendi non potest pro modico debito, si alia res erat, quæ posset uendi ad concurrentẽ quantitatem, uel quasi, aut non poterat aliter satisfieri, nec erat alia res, & illa pro parte uendi non poterat, & tunc totum ualet, ar. l. si sponsus sponsæ. §. generaliter. ff. de do. int. uir. l. fi. C. de bo. aut. iud. pos. aliter uenditio non ualet, etiam si decretum iudicis interueniat. Bal. cons. lx. iij. uol.*

Debitorem uenditionem pignorum impedire non posse. Tit. XXIX.

LEX I.

1 SI SVNT. † [a] Prohibitio debitoris in testa
a mento, uel inter uiuos, non impedit pignoris alienationem, idem si non totum debitum offeratur.

ADDITIO.

a *Si sunt. Bal. l. ij. §. si aduer. rem pig.*

Si uendito pignore agatur. Tit. XXX.

LEX I.

a PRAESES. [a] Si creditor in distrahẽdo pigno
re dolum cõmittit, debitori contra ipsum actio competit, & in subsidium contra emptorem dolo participantẽ. Opp. & uidetur q̃ uenditio nõ ualuerit, ut ẽ. l. prox. Huius timore gl. distinguit tres casus, aut creditor nõ habebat ius uendendi, aut habebat. Et si habebat, aut non fuit in dolo, aut fuit in dolo ipse tm̃, aut ipse
1 & emptor. Et dic ut in gl. † Circa hanc l. quæro qua actione potest agere iste debitor, cuius res est uẽdita cõtra ipsum creditorẽ. Gl. quæ est hic, dicit pignoratitia actione. gl. iubebit. Ista gl. procedit clarè, qñ creditor uendidit pignus quod sibi fuit traditum, nam obligatio ista, ex qua oritur pignoratitia contra creditorẽ, contrahitur re, ut inst. qui. mod. re cõt. obl. Sed si creditor uendidit hypothecam sibi traditam, qd̃ facere potest, ut §. tit. ij. l. hypothecis. tũc non potest habere locum pignoratitia, quæ nõ est contracta de necessitate, ergo agendum erit actione de dolo. Quæro, qua actione agit iste debitor cõtra emptorẽ dolũ participantẽ? Gl. ponit opi. Quidam dicunt, interdicto fraudatorio. quod gl. reprehendit, quia hodie habeat locum Pauliana ex tit. de his quæ in frau. cred. Puto q̃ habeat locũ fraudatoriũ interdictũ. Nam edictũ de his quæ in frau. cred. habet locum, qñ quis uendit rem suam in fraudem alterius, nõ suam propriã, & ideò ha
2 bet locum interdictũ fraudatoriũ, † de quo licet tit. expressum nõ habeamus, tamen facit tex. mentionẽ de illo in l. pupilli. in prin. de sol. & l. si postulante. in prin. ff. ad Treb. licet impropriè ibi ponat̃, & ideò bene fecit Io. qui in arbore sua fecit specialẽ tit. de interd. fraudatorio. Dixi de hoc in d. l. pupilli. Sed quæro, quid concludã in hoc interdicto? Dico q̃ hic ante omnia debet præcedere discussio in bonis creditoris alienantis, ut hic, in prin. Sicut dicimus qñ agitur illo edicto, de his quæ in frau. cred. ut l. ij. & l. ignoti. de his quæ in frau. cred. qua discussione facta petam ut perinde cogatur mihi ad illã rem restituendã, ac si uenditio per creditorẽ facta nõ esset, Inst. de act. §. ut̃ si quis in fraudẽ, & in fi. huius l.

ADDITIO.

a *Præses. Bar. l. iij. §. de iur. fis.*

De luitione pignoris. Tit. XXXI.

LEX II.

a INTELLIGERE. [a] Licet tollat̃ actio personalis, tamen durat hypothecaria. * Quomodo hoc possit esse, quòd sublato principali remanet accessorium? * *Hypothecaria.* Cyn. hic tractat & facit unam longam filateriam, & hæc est no. lex. *Sic & econtrà, licet pignus usucaptum sit, tamen personalis obligatio subsistit: l. usucapio. l. seruo. §. de pig.* I. Con. B.

ADDITIO.

a *Intelligere. Adde gl. no. in l. si paternam. & ibi Bal. in fi. §. ad Velleia.*

Si unus ex pluribus hæredibus creditori. &c. Tit. XXXII.

LEX II.

a ACTIO. [a] In hac l. fi. quæro † qualiter debeat
1 geri conclusio in hypothecaria? Hic uidetur tex. q̃ debet alternatiuè cõcludi, uel ut debitum soluat, uel possessionem cedat, seu possessionem restituat creditori, quia natura hypothecariæ est, ut nudã possessionem aduocet, l. si cùm uẽditor. §. j. de euic. Illud autem q̃ possessor debitum soluendo potest retinere rẽ, non est ex natura hypothecariæ, sed ex quadã potestate possessori concessa, l. mulier. ff. qui pot. in pig. hab. & qui. mo. pig. uel hyp. sol. l. Paulus. ideò cõsultius est, q̃ cõcludatur isto modo, peto eum mihi condemnari ad tradendũ mihi possessionẽ dictæ rei retinendam in causam pignoris pro prædicta quantitate, donec mihi integrè satisfiet. Si tamẽ formaretur libellus, prout hac lege in fi. dicitur, non reprobarem eum.

ADDITIO.

a *Actio. Bar. l. hæredem. §. de hær. act. & l. moschis. ff. de iur. fis.*

Si pignoris conuentionem numeratio secuta non est. Tit. XXXIII.

LEX I.

SI PECVNIAM. Istam legem habuistis de uerbo ad uerbum, §. de non nu. pec. & ibi multa dixi.

De iure dom. impet. Tit. XXXIIII.

LEX I.

a DOMINII. [a] No. istam l. contra eos, qui faci-
b unt concedi licentiam[b] à iudicibus nuncijs citandi omnes suos debitores, quod non ualet, nisi debitorum nomina exprimantur.

ADDITIO.

a *Dominij. Ant. c. j. de iud. & ibi Ioan. de Imo. & ibi dixi, & Bart. l. j. §. de exhib. reis. Barb.*

b *Licentiam. Bart. l. qui autem. §. fin. de constit. pecu. & Bar. l. ij. in add. & ibi latè dixi.*

LEX II.

a SI CREDITOR. Per unum actum contrarium receditur à priuilegio [a] l. hoc dicit. De materia huius legis habetur plenè per doct. in l. uoluntariè. §. de exec. tut. & c. cùm accessissent. de constit.

ADDI-

ADDITIO.

a *Priuilegio. l. j. in fi. ff. de const. pec.*

LEX III.

a VETVSTISSIMAM. [a] Antiqua obseruatione sublata debito moneatur, ut certo tẽpore soluat, quo elapso à principe dominium impetratur, postq̃ impetrationem, debitor intra biennium audietur, & res legitimè æstimabitur, ut si quis ultrà habet, restituat, & quod minus acceperit, consequatur. h. d. No. q̃ antequã pignus uen
b datur à creditore, debet præcedere denunciatio[b], & post denunciatiõ em debet labi biennium, antequam uendatur. Item no. qualiter ius dominij impetratur, & cum quanta solennitate, sed hoc non seruatur secundum statutũ Italiæ. Vltimò no. de æstimatione fienda per iudicem, dixi in l. ij. §. de rescin. uend.

ADDITIO.

a *Vetustissimam. Limitat Ang. in l. debitoribus ff. de re iud. hæc lex loquitur in fœnerator, & unus fœnerator non potest uendere, nisi elapso biennio, secus in alio creditore, quia si interuenerit tacita monitio, potest uendi. alleg. l. si conuenerit. ff. de pig. act.*

b *Denunciatio. Ang. & Imo. l. si finita. §. postea autem. ff. de dam. inf. post Bar. & l. Iul. in v j. co. ea. l. & Ang. & Imo. l. debitoribus.*

De pactis pignorum. Tit. XXXV.

LEX I.

1 QVI PACTVS. Ad euidentiam istius l. debetis scire q̃ sicut in contractu emptionis & uenditio. † dicitur pactum l. cõmissoriæ. quando fit per uerba directa, ut puta res sit inempta. Ea uerò pacta, quæ fiunt per uerba obliqua, uel inflexa, ut res reuertatur, restituatur, &c. Ista nõ dicuntur pacta, l. commissoriæ. §. de pact. int. emp. & no. in l. j. ff. de do. Ita eodẽ modo in pignore, illud dicitur pactũ l. commissorię, quod est factum per uerba directa, ut puta, si debitor ad diem non soluerit, pignus sit creditoris, sed si fieret per uerba obliqua, ut puta, q̃ pignus detur in solutum creditori, aut debitor promisit se dare insolutum, tunc nõ est pactum l. commissorię, sed sibi simile, de quo loquitur ista lex j. quæ breuiter dicit, Pactum simile pacto l. commissoriæ in pignoribus nihil operatur, h. d. Materiam huius l. dicam ẽ. eo. l. fi.

LEX II.

SI FVNDI. Cessante causa pignoris, pignus debet reddi, uel aliter, pactum l. commissoriæ, uel aliud sibi si-
a milè, ex pacto postfacto[a] in pignoribus non reprobatur, h. d. Quærit gl. quid si actum fuerit, ut re empta euicta retineatur pignus ab emptore, eodemq̃ creditore loco primi fundi an ualeat? Gl. dicit q̃ sic, & sic põt intelligi hoc, & hoc etiam secundo modo summaui tibi. Sed contra hoc opp. nõne hoc est pactum l. commissoriæ, uel ei simile, ut pignus
1 retineatur? † R. illud pactum hic fuit appositum ex interual
b lo, ideò non reprobatur,[b] l. Titius. ff. de pig. act. & §. de pig. l. cùm dominam. Dixi uobis in l. quamuis. ff. de sol. Ratio huius est, quia tempore quo contrahitur debitum, debitor faceret quicquid creditor uellet in mundo, ut haberet pecuniam, ideò lex uoluit quòd non ualeret tale pactum, ut pignus haberet insolutum pro debito: sed quando ex postfacto debitor facit creditori tale pactum, tunc cessat ista ratio, ideò ualet. Et etiam ista ratio probatur, ẽ. l. prox. Ita debetis intelligere hãc materiam.

ADDITIO.

a *Postfacto. Bal. c. j. de feud. da. in uicem l. commissoriæ. & Bar. ẽ. l. prox.*

b *Reprobatur. Sed nunquid consuetudo contra hanc l. ualeat? Bald. quòd non, l. ij. quæ sit lon. consuet. & in c. j. de feu. dato in uicem l. commissoriæ. dixit quòd si pignoro tibi hanc rem, & si non luo intra mensem, non possit amplius lui. An istud sit pactum legis commissoriæ? dicit quòd sic, dic Bar. super Cod.*

ut ibi & pone plures quæst. in hac materia & Bal. l. fi. §. de contrah. emp. & in l. j. ff. de l. commiss. et Bar. l. quamuis. de sol. Sed pone, fœnerator mutuauit mihi re uera centum, pro quibus ego faciam chartam uẽditionis cuiusdam domus, hoc pacto q̃ ego promitto reemere hanc domũ post quinquennium, & non ante. Bal. l. ij. §. de pact. int. emp. & uen. & Dy. l. j. §. de prob. & Bal. l. emptione. in prin. & ibi Bar. §. plus uale. quod agitur. Bar. rub. de usu. & cal. iij. quæst. incip. usurarius emit. & Bal. l. iij. §. plus uale re quod agitur. Et adde quæ dixi post Bal. l. iij. de iur. emp. Sed quid si rem ualentem centum uendo pro quinquaginta pacto apposito, quòd si non solueres usq̃ ad talem diem soluas centum, uel iustum pretium, dic quòd ista non est usura, sed augmentatio pretij, ar. l. si pecunia fœnoris. §. fin. de usu. Bal. c. j. qualiter do. proprie priuetur. & uide eum ibi, qui ponit etiã q̃. in materia, & contra istos fœneratores qui etiam tempore contractus mutui, faciunt fieri procuratorem ad confitendum & transigendum, Bal. auth. hoc ius. ff. de sac. ecc. & l. si per impressionem, per illum tex. §. quod met. cau. & quod dixi in l. cùm plures. de sacrosanc. eccl. & qua actione rescindatur contractus factus in fraudem usurarum. Bal. l. fin. §. de pign. act. & ibi etiam, an fructus in hoc contractu fœneratitio, scilicet in uenditione, extenuãt sortem. Et quod no. glo. in c. ad nostram. de empt. & uend. & dicit Bal. in l. frustra. C. ad Velleia. quòd ex præordinatione præcedenti, & præsumitur contractus usurarius. uide ibi, & quid de his qui mutuãt pecuniam debitoribus, cum hoc quòd cogant eos ut emant fundum, uel nomen debitoris insolutum, Bal. l. cùm alleg. uers. modò quæro etiam. & de eo qui promisit soluere decem, si quinque soluit intra mensem, an elapso mense possit cogi ad decem, uel ad quinque tantùm, quasi præsumatur fraus, & de fraude usurarij qui facit confiteri debitorem coram episcopo instrumentum esse de uero capitali. Bal. l. j. §. de coll. detegen. Quid si promisit reddere intra mensem mutuum, alias uoluit quòd licitum esset accipere pecuniam mutuo à tertio quã soluere promisisti, Bal. §. de execut. rei iud. Et an donatio usurarum perceptarum quæ fit fœneratori, præsumatur colorata, Bal. l. ab Anastasio. Bald. Ang. & Imo. l. si marito. §. j. sol. matr. Et de usurario, qui confessus est habuisse centum de usuris & de aliis facit quietationem, an illa pro quibus est facta quietatio, possunt repeti per debitorem. & de multis fraudibus fœneratorum. Ioan. And. c. ex literis. de iureiuran. & c. nostram. de empt. & uend. Quid si pro mille emi à Titio reditum aliquem annuatim, an sit usura? Bal. l. j. C. de his quæ præno. Frider. cons. ult. scilicet, ccciij.

ADDE *quæ posui in prœmio Cod. Et adde an priuilegio inducto per hanc l. possit renunciari, & doct. c. si diligenti. de fo. com. Et maximè Sozi. ibi, gl. j. uer. circa tertium.*

LEX III.

QVONIAM. Pactum legis commissoriæ, in pignoribus reprobatur. Opp. l. si quis in conscribendo. §. de pact. Sol. speciale est in isto pacto l. commissoriæ, propter deceptionem quam cõtinet, ut patet ex prin. huius l.
a & dixi §. l. proxim. Opp.[a] l. si fundus. §. fin ff. de pig Sol. Aut opponit pactum, quòd debito non soluto ad tempus, pignus fit tuum pro debito. Istud est pactum legis commissoriæ, quod reprobatur hic. Aut apponitur pactum quòd debito nõ soluto pignus sit tibi emptum iusto pretio, & istud non est pactum l. commissoriæ, & in eo cessat omnis cautio, deceptio, & ualet, ut d. l. si fundus. §. fin. & debet æstimari per
1 iudicem, ut uidistis §. tit j. l. fi. in fi. Quidam dicunt † cauti
b fœneratores Bon.[b] ex consi. suorum antiq. doct. & aduocatorum faciebant fieri instrumentum isto modo, Si pecuniam ad tempus non solues, sit fundus mihi emptus iusto pretio, declarando arbitrio talis, & talis, quos & nunc eligimus in arbitratores, & bonos uiros, & tene menti, quia est
2 pulchrum cõsilium. † Item illud quod dixi, quòd pactum legis commissorię non ualet ab initio, secus est ex postfacto, ut dixi §. prox. quod perpetuò tene menti. Iam reprobauit unum consilium, per ea quæ §. dicta sunt.

ADDITIO.

a *Opp. Ad glo. fi. hic, uide Bar. Imo. Cast. l. qui Romæ. in prin. de uerb. obl. Et an ualeat hoc pactum, q̃ liceat creditori à seipso accipere insolutum, Bar. l. iij. in repet. in ij. q. prin. C. de pig.*

b *Bon. Bal. l. iij. de pig. l. in uend. Bar. d. l. si fundus.*

De exceptione seu præscrip. *Tit. XXXVI.*

LEX V.

a LICET. Quæ annalia sunt ad agendũ, perpetua sunt[a] ad excipiendum. Glo. ponit hic casum multis mod. Tu pone casum, secd'm ultimam lec. Quæro exempla huius l. Gl. ponit primũ exemplũ, quod dic ut in ea, quam uide. Gl. ut uidetis, reprobat istã positionẽ, quia cũ tibi nullum detur interdictũ, ergo mihi nulla deẽ exceptio. Ab hac obiectione possumus tueri hanc lec. q̃ licet non habet interdictum possessoriũ, habet tñ rei uendicationẽ, sed tamẽ illa lect. non placet propter aliud. Nam per l. si quis in tantã. s̃. unde ui. quis nõ perdit dominiũ ipso iure, sed demum lata sententia, ergo ante latam sententiã quis non haberet exceptionem ex uigore huius l. sicut dicimus in simili in restitutione in integrũ, l. nęcnõ. §. exemplo. ex quib. caus. maio. & l. exceptiones. in fi. de excep. Prætereà fortè pœna l. si quis in tantam. nõ habet locũ, quando recuperata fuit possessio incontinenti, quia nunquam fuit amissa, quia saltẽ ciuilis fuit retenta in animo, ut tangit per gl. l. quis possessionẽ. ff. unde ui. Tangam uobis in l. si quis ad se. j. ad leg. Iul. de ui. legit gl. alijs duobus modis, quæ duæ lec. sunt idem, diuersificantur tamen in hoc, quia secundũ unam lect. sunt tres personæ, secundam aliam duæ personæ. Et uide gl. hic, an sit uerũ q̃ secunda uiolentia primã absorbet, tam in duab. q̃ in trib. personis, dicã in l. si quis ad se. Ponit ergo gl. casum quarto modo, quam uide. Ista ultima satis potest sustineri.

ADDITIO.

a *Sunt. Bar. l. ij. ff. eo. & Bal. Ang. l. si quis. de præsc. Io And. & Bal. auth. ei qui. de temp. app. uers. j. quæro nunquid sententia. Et huic legi similis est l. illa in una lect. & ibi uide quid de replicatione.*

LEX VI.

SI PACTVM. Ista lex legitur in glo. pluribus modis. Vno modo quòd loquatur, quando exceptio oritur ex pacto. Alio modo loquitur, quando ex pacto oritur replicatio, prout loquitur de exceptione, nõ est dubiũ q̃
a est perpetua,[a] l. purè. in fi. ff. de do. exce. s̃. l. prox. Si uerò nõ esset uerè exceptio, sed ideò exceptio, quia actio, exẽplum in exceptione compensationis, tunc eatenus duraret exceptio, quatenus duraret actio, l. quæcunq. de compen. Prout hanc l. intelligimus in replicatione, dicendum est l. debere intelligi, quando actio est perpetua, tunc enim replicatio est
1 perpetua. † Nam replicatio limitatur secundm naturam actionis, l. quæsitum. §. fi. de pac. no. in l. exceptio. ff. de excep.

ADDITIO.

a *Perpetua. Quid in duplicatione, d. l. j. Bal. l. ij. ff. eo. ubi per glo. & Bar.*

LEX IX.

SI QVIDEM. Hæc l. ponit pulchram practicam, & tria dicta. Primò quando reus pro constanti de intentione actoris diffidit. Secundò, quando pro constanti de ea confidit, sed se exceptione munitum asserit. Tertiò qñ de intentione actoris dubitat, & hoc sufficit tibi pro summario. Secũda ibi, si uerò. Tertia ibi, nam si, & habet ista l. duas glo. & unam gl. magnam, quæ est additio. Opp. dicitur hic, quãdo quis dubitat de mente, uel intẽtione actoris, innuit q̃ potest respondere. Dubito. Cont. imò quis cogitur respõdere per certum, ut l. certum. in prin. de confes. Sol. Quidam
1 intelligunt hic, quando fit interrogatio de facto alieno. †
a Quæro nunquid excipiendo uideatur quis confiteri[a] intentionem aduersarij? Glo. mouet hic, & uidetur tenere q̃ nisi præcedat negatio, per oppositionem exceptionis uidea tur confessata intentio. Dy. c. exceptionem. de reg. iur. lib. vj. Glo. tenet cont. in l. non utique. de excep. & l. nemo. de re. iur. & illas tenent Canon. & ego illas etiam teneo de iure no
2 stro, ut plenè dixi in l. non utique. † Quæro, quid si confiteor me promisisse tibi sub conditione, an mihi incumbat onus probandi cõditionis adiectionem, an uerò tu debeas
b probare[b] promissionem factam purè? Gl. hic disputat, finaliter distinguit, bene, intelligendo. Aut ego cõfiteor promissionem sub conditione simul & semel, & tunc actor non potest de ista mea confessione partem approbare, & partem reprobare, ut puta dicẽdo, accipio hoc quod promisisti, hoc nego sub conditione. Si uerò ego dicerem confiteor quòd promisi centum purè, tamen fecisti mihi posteà pactum de non petendo conditionis euentum, quia tunc isti sunt duo articuli, potest unum approbare, & alium reprobare, l. Publia. §. fin. ff. depos.

ADDITIO

a *Confiteri. Bal. l. age. s̃. de transac. per illum tex. q̃ opponendo exceptionem transactionis, quis non uidetur confiteri debitum. glo. & Bar. l. si filium. ff. de lib. cau. dicit Iac. But. & Bal. l. cùm Pap. s̃. de sent. q̃ opponens compensationem, uidetur debitum fateri. Probatur practica in glo. dum dicit, q̃ debet præcedere negatio, c. ex tenore. de testib. Et an illud quod hic dicitur, habet locum in replicatione, Bar. l. si expressim. circa prin. ff. de app. adde an opponens compensationẽ, uideatur fateri debitũ, Ro. cõs. lxxxvij.*
b *Probare. An confessio possit pro parte acceptari, Bart. l. Aurelius. §. pen. de lib. le. Inst. de act. §. item si quis postulante. Et Cy. glo. l. j. s̃. de don. ante nup. & in l. ij. s̃. de confes. & Bal. hic. & in add. Spe. tit. de confes. uers. confiteor hominem. Arch. c. ij. de confes. in v j. & Bal. l. j. §. ego. de ædil. edi. & l. cùm mulier. fol. mat. ubi limitat ista non procedere in criminali. adde tu ad dicta Bar. quæ ponit Imo. cons. cxxxij. v. uol. & ibi quod dicitur hic de uno capitulo, quod non potest pro parte acceptari, intelligit procedere etiam in pluribus capitulis connexis, secus si sunt plura capitula separata, d. l. Publia. ff. depos.*

LEX XII.

SI QVIS. Exceptio dilatoria debet opponi ante litem contestatam. Hoc est uerum, nisi exceptio dilatoria superueniat post litem contestatam, l. ij. s̃. de consor. eiusdem litis.

LEX XIII.

a PRAESCRIPTIONES.[a] Hæc lex sciplam summat, quomodo intelligis tu in principio? Quidam intelligunt in principio, hoc est ante litem contest. Tu intelligas in principio, scilicet antequam sit factus aliquis actus, per quẽ uideatur in iudicem consentire, ut ex̃. de re iud. c. inter monasterium. licet quidam intelligant in principio, hoc est, ante lit. contest. Sed tu intellige, ut s̃. plenè dixi in l. quidã. de re iud. & ideò sis cautus, quia si tu opponeres primò exceptionem contra libellum uel procuratorem, nõ posses posteà opponere exceptionem iudicis incompetentis, quia uideris eum dicere iudicem competentem ad cognoscendum & pronuncian dum super dictis exceptionibus, & ideò ista exceptio de incompetenti iudice debet permitti.

ADDITIO.

a *Præscriptiones. Vide quæ dixi de materia huius l. in l. exceptio. de excep. post Bart. s̃. No. hanc cautelam, quando debet opponi incompetentis iudicis exceptio, & facit ista lex ad id, quod no. Bald. l. quod placuit, s̃. de excus. uetera. q̃ si lex uel statutum dicit aliquem non posse compelli, debet intelligi, tunc demum, cùm utitur suis defensionibus, aliàs potest compelli ubi hoc est ante litem. Bar. l. si conuenerit. de iurisd. om. iud.*

De litigiosis. *Tit. XXXVII.*

LEX I.

a LITE.[a] Per litis contestationem res fit litigiosa.
b & actio non potest in alium transferri.[b] Super hac l. est auth. litigiosa, quæ in aliquo corrigit legem istam quando agitur actione reali, in qua efficitur res litigiosa per solam conuentionem. In personali aũt nihil immutat, quia adhuc hodie requiritur litis conte. Pro huius ergo declaratione, quia gl. nostræ non bene declarant, dic, Aut agit actione reali, aut personali, aut mista. Si reali, aut in ea principaliter contendit de dñio, uel quasi, & efficitur res litigiosa per simplicẽ conuentionẽ, ut hac auth. idem puto de ipsa actione reali eadem ratione. Aut non cõtenditur de dominio, sed de alio iure principaliter, ut in cõfessoria, negatoria, & hypothecaria, & tunc res non efficitur litigiosa, ut in auth. eo. §. ad hæc. Efficitur tamẽ litigiosa ipsa actione per litis cõtest. Si uerò agitur actione personali, tũc res nũquam efficitur litigiosa, ut no. in l. quanq̃. §. j. de aqua plu. arcen. sed fit litigiosa ipsa actio per lit. contest. ut hac l. ij.
c Si uerò agitur actione mista,[c] tunc aut est actio uniuersalis, aut singularis. Si actio uniuersalis, tunc & olim, & hodie efficitur litigiosa res, & actio per solam controuersiam, l. diuus. ff. de pet. hær. & l. alienationes. ff. fa. ercis. Si uerò est actio particularis, & tunc efficitur litigiosa res, & actio demum per litis contest. l. j. s̃. comm. diuid. & ibi uidistis. Quid autem habeat operari uitium litigiosi, uidebitis j̃. eo. l. fi.

ADDITIO.

a *Lite. Bar. l. fi. ff. eo. ubi aliter loquitur quàm hic, & l. quanquã. §. Iul. hic al leg. & ibi Io. de Imo. c. cum M. de const. Ang. hic tenet q̃ sola actio, de qua contenditur, fit litigiosa, non autem res de qua cõtenditur. Et ita debet intelligi l. seq. Et alleg. Flo. Imo. d. c. cum M. & uide etiam gl. & quod ibi no. in c. j. de confir. uti. uel inut. maximè quando mouetur quæstio super possessione, quia res non fit litigiosa, sed ipsa possessio sic, ut ibi plenè no. & c. circa. el j. ut lit. pend. Bal. l. j. & ij. s̃. comm. diuid. Barb.*
b *Transferri. Et dum istis ll. cauetur, rem litigiosam alienari non posse, hoc limita, nisi res essent tempore perituræ, l. alienationes. ff. fam. ercis. quod est no. Idem dicas in reliquis rebus sequestratis, quas poterit uendere sequester, & pretium succedit loco talium rerum, l. fi. de req. reis. & Bar. l. interesse. de acq. poss. Bal. l. si oleum. ff. de dolo. qui alleg. l. fi. ff. de req. reis. et in l. litib. j̃. de agr. & cens. lib. xj. et per aliquos in l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad Treb. facit ad hoc l. diuus. de pet. hær. utrũ possunt obligari, dicas q̃ non, ut no. gl. Cy. & Bal. l. j. s̃. comm. diuid. & ibi Bal. an de ipsis possit fieri compromissum, & diuisio de consensu partium, Bar. l. j. in fi. ff. eo. ubi ponit an possit obligari. Bal. auth. de litigios. §. j. & ibi etiam quid de confessoria, & negatoria, & de usufruct. & ibi Bar.*
c *Mista. Bar. l. j. ff. eo. Bar. & doc. l. j. s̃. comm. diui. & ibi per Bal. ubi plenè ponit. Item an eodẽ libello, & ex eadẽ instantia possit agi contra illum, in quem est facta alienatio, j̃. eo. l. fi. Et quòd in personali nõ contrahitur uitium litigiosi. Ang. & Bal. hic auth. litigiosa. secundũ Inn. c. ecclesia. ut lit. pen. Idem dicit Bal. l. non solùm. in lec. antiq. de in integ. rest. q̃ si ego sum accusatus ex tali crimine, ex quo ueniant bona publicãda, & alieno pendente accusatione, tamen non incidant illæ res in uitium litigiosi, licet fiscus debeat illa reuocare, secundum l. post contractũ. ff. de do. Item si inter duos est contentio de re deposita, & unus moriatur, nihilominus dicitur res litigiosa. Bal. l. lites. s̃. de lib. cau.*

LEX III.

QVICVNQVE. Si legat res uel actio litigiosa, debetur litis æstimatio litigio apud hæredem remanẽte, hoc est hodie immutatũ p̃ auth. nũc si hęres. q̃ uide.

LEX IIII.

1 *Sententia lata contra rẽum principalem, mandatur executioni contra eum, qui rem litigiosam emit.*

CENSEMVS. Contractus habitus super re litigiosa est nullus, & qui ad eum scienter accesserit, legi timè punietur exceptis quibusdam casibus hac l. ex-
a presis. Opp. & uidetur q̃ res litigiosa possit alienari,[a] l. j. s̃.
b de præsc. Ion. tem. Sol. Debetis scire q̃ pœna litigiosi[b] de iure antiq. non erat alia pœna, nisi quòd possidens habebat exceptionẽ, & ex illo cõtractu habito super re litigiosa non poterat conuenirri, l. ij. ff. de litig. erat etiam alia pœna, q̃ res litigiosa nõ poterat præscri-
c bi *, d. l. j. s̃. de præs. Ion. tẽp. Hodie uerò[c] est additum, ut contractus habitus super re litigiosa, sit ipso iure nullus, ut hic. Quod est uerum lite pẽdẽte, ut hic expressè dicit tex. sed si lis nõ penderet, quia perẽpta esset instantia, licet duret uitium litigiosi, tñ uẽditio non impedit, & cõtractus nõ annul

* *Præscribi. Nisi xl. annis l. ix. s̃. de præsc. xxx. ann.* I. Con. B.

latur, ut d. l. j. s̃. de præs. Ion. tem. Item est additum hodie de pœna quæ imponitur ei, qui ad contractum litigiosum accedit, uel accessit, ut hic dicit. Secd'ò opp. ad fi. l. nostræ, & uidet q̃ res litigiosa nõ possit legari, s̃. l. prox. Sol. lex præcedens per istũ finẽ corrigit, ut hic finis corrigitur per auth. nunc si hæres. Quero, dicit hic, q̃ ille qui emit, cogit redhibere rẽ, quæro qua actione. Gl. dicit, condictione ex l. ista. Ego
d aũt dico[d] per l. istã esse introductũ, † q̃ sententia lata contra
1 ipsum principalẽ reũ, potest mandari executioni cõtra eũ, qui rem litigiosam emit. Et hoc uult dicere tex. iste, si rectè inspiciatur, quod clarius probo in repetitione l. creditores. s̃. de pig. Vlterius quæro, dicitur hic, q̃ emptor qñ fuerit ignorans, reddit rem, & recuperat pretium cum tertia parte, an uenditor, qui fuerit sciens, puniat in plus. Quidam q̃ non, quia hoc hac l. non exprimit, ergo, &c. & hoc puto uerum. Quæro qua actione aget emptor contra uenditorẽ, & uenditor contra emptorẽ? Dicit gl. & dicit uerũ, q̃ condictione ex hac l. uel actione in factũ. Hanc gl. intellige eo casu, qñ uterq̃ non participat dolum, nam tunc unus non posset agere cõtra alium, l. uiro. ff. sol. mat. Et facit ad q. de duobus contrahentibus, quorũ neuter soluit, de quo dixi in l. cùm mulier.
e ff. sol. mat. Quæro, ad istud[e] simplũ quod fisco debet applicari, quis aget? Dicit gl. quilibet admittetur ad agendum, ut de glo. & est no. & ea quæ no. de popu. ac. super rub. & ibi dixi tibi, & de priua. delic. l. fi.

ADDITIO.

a *Alienari. Limita in alienatione, quæ fit in fiscum, l. si constante. §. fi. ff. sol. mat. & ibi Imo.*
b *Litigiosi. Bar. l. j. in prin. de iur. fis. Pomp. §. cũ quis. de acq. poss. §. seq.*
c *Verò. Ang. auth. de litig. circa fi. prin. quo ad ipsum litigantem, ut ulterius præscribi non possit, d. l. j. de præsc. long. temp. & melius declarat Ang. l. j. §. j. ff. de lit. nam per tale uitium litigiosi, perpetuatur actio in xxx. ann. l. fi. de præsc. xxx. ann.*
d *Dico. Adde istam limit. l. sæpè. de re iud. & Bar. l. creditores. in iiij. q. prin. & Sal. l. v. s̃. comm. diu. & Bar. l. j. ff. eod. Ang. auth. de liti. in princip. De hoc & de materia huius tit. uide glo. cap. ecclesia. el j. ut lit. pend. et cle. j. ut lit. pend.*
e *Istud. Ioan. cap. ecclesia. lo. j. de constit. & ibi, in quo Innoc. discrepat cum Bar. Barb.*

De cont. & comm. stip. *Tit. XXXVIII.*

LEX I.

a LICET. Etiam si sit scriptura priuata, faciens mentionẽ de promissione, in dubio intelligitur[a] per stipulationem. Qualiter probabitur quod inter præsentes? Glo. dicit, q̃ in dubio præsumitur. Vide glo. & tene menti in fi. Materiam huius l. plenè examino in l. sciendum. de uerb. obl. & s̃. de usu. l. j. & quod ibi no. & ibi dixi.

ADDITIO.

a *Intelligitur. Per hanc l. dicit Bal. l. si ex pretio. s̃. si cer. pet. q̃ quando constat esse pactum nudum, non nouat obligationem, aliàs uigore instrumenti publici, semper præsumitur stipulatio. Bar. l. Titia. §. fi. de uer. obl.*

LEX II.

SI FILIAE. Qui stipulatur filio suo, quærit sibi.* * *Sibi. Nisi in tempus mortis patris, stipulatio filio facta conferatur, tunc filio acquiritur: l. quocunque. §. si quis ita. de uerb. obl.* I. Concen. B.

LEX III.

SI CVM. Alteri stipulari nemo potest*, qui pecuniam alterius exigit, negotiorum gestorum actione tenetur. * *Potest. Tamen si alter ille posteà hæres extiterit: l. si tibi. §. si pactus. ff. de pact.* I. Concen. B.

LEX IIII.

SECVNDVM. Qui stipulatur dare cui uelit, sibi stipulari uidetur.

LEX V.

1 NVDA. Hæc l. est difficilis, † quando stipulatio pœnalis incipit à præcedenti cõuentione nuda, tunc cõmittitur cùm super prima lis fuerit contest. secundũ unam lect. uel cùm fuerit contestata super ista actione pœnali. h. d. secundum aliam lect. Opp. stipulatio pœnalis nõ potest committi, nisi præcedat mora, l. si penum. ff. qñ dies leg. ced. & l. ita stipulatus. ff. eo. sed hic non potest præcedere mora, quia eius ꝙ in promissione nuda uenit, nõ est petitio, er-
a go nec mora a, ff. eo. l. si pupillus. Sol. dicunt quidã, ꝙ est uerum, ꝙ non potest quis esse in mora in naturali obligatione quantùm ad illud quod in obligatione deuenit, sed quantũ ad alia sic, ut quo ad stipulationem pœnalẽ, ut hic. Istud est contra casum l. lecta. §. sed cùm fortis. ff. si cer. pe. Propter qđ
2 gl. tua hic dicit, & bene, † ꝙ hæc stipulatio pœnalis non cõmittitur ex mora, sed ex conditionis euentu, per litis enim contestationem uidetur existere conditio pœnalis stipulationis. Cont. hoc opp. sine actione nemo experiretur, l. si pupilli. §. uideamus. ff. de neg. gest. Sed de eo qđ uenit in pactione nuda, nulla est actio, ergo, &c. non potest ergo lis contestari. Sol. dicit gl. ꝙ hic fuit contest. de facto super eo, quod deuenit in conuentione nuda. Alij dicunt, & ista est opi. Vltramon. ꝙ non requirat contestatio, sed dicunt, qñ præcedit uestita stipulatio, committitur per interpellationẽ, quia omnis promissio simpliciter facta habet in se istam conditionem, s. quòd detur cùm petiero, l. si decem cùm petiero. ff. de uer. obl. ergo per simplicem petitionem extra iudicium cõmittitur stipulatio pœnalis. Nec ob. text. qui facit hic mentionem de litis contest. quia hoc facit, ut ostẽdat pœnam esse commissam impurgabiliter. Dy. c. non est in mora. de. reg. iur. in vj. uidetur tenere utramq; opi. Ego teneo opi. Vltram. ut plenissimè examinabo in l. ita stipulatus.
3 ff. de uerb. obl. Quæro, † utrùm pœnalis stipulatio non uestit præcedentem? Dic ut ibi
4 dixi. Vlt. † no. quia pœnalis stipulatio non
b uestit præcedentem conuentionem b nudam. * Ratio, quia cùm pœnalis stipulatio sit accessoria ad primam, nõ est æquũ quòd accessorium uestiat principale.

* Nudam. Hoc nõ dicit l. & cõtra Bar. facit l. si pacto. s. de pact. l. quæ fortuitis. de pign. act. I. Concen. B.

ADDITIO.

a Mora. l. si pacto. s. de pac. & l. stipulatio ista. §. ult. per illũ tex. de uer. ob.
b Conuentionem. Bar. l. lecta. ff. si cer. pet. & in l. si pacto. s. de pact.

LEX XI.

SCRVPVLOSAM. Siue post mortem suam, siue cùm morietur, siue prius quàm morietur, quis fuerit stipulatus, ualeat stipulatio.

LEX XII.

a MAGNAM. a Dies interpellat pro homine, & ubi est dies, & pœna, non admittitur moræ purgatio; hoc dicit, secundum lect. quam ego teneo. Hanc materiam plenè dic ut l. si insulam. ff. de uerb. obl. & glo. in l. & si post tres. ff. si quis cau.

ADDITIO

a Magnam. Bar. l. si ex legati. de uer. obl. in l. si pacto. s. de pact. uide quæ dixi in l. Mutianæ. post Bar. ff. de cond. & dem. Et hic intellige, ut per Bar. d. l. ita stipulatus. uer. ij. prin. & uer. iiij. uidendum. Cast. cons. xcvj. & Ro. rub. de arb. Et dum dicitur in hac l. q; dies interpellat pro homine, adde q; hoc est uerum in die tacita, ut est gl. menti tenenda, & Imo. ibi in l. si mora. sol. mat. & c. potuit. de loc. in l. ij. s. de iur. emph. quã tene menti, secũdũ illam gl. quæ etiã probat illam esse in tempore adiecto miserationis gratia, ut est tempus, an ad testationem dotis. Ita ergo per lapsum illius constituitur in mora, sicut per lapsum cuiuslibet temporis. fallit in die parua, s. in qua sit impossibile expediri. Bar. per illum tex. l. si mihi & tibi. §. j. de leg. j. Quod no. esse intelligendũ scdm no. in l. cõtinuus. §. illud. de uerb. ob. Itẽ quod hic dicitur de die, hoc etiam locum habet in hora, Bald. l. j. C. ne lic. ter. prouo. Item non habet locum ista l. in die incerta, ut promitto cùm eris legitimæ ætatis secundum Bal. l. si pacto. s. de pact. licet uideatur loqui aliter Bal. d. l. si pacto. Et quod dixi de die incerta, uide Bar. l. ita stipulatus. de uer. obl. & quod dixi de die tacita, adde quæstionẽ similem in l. si duo. §. fi. de const. pec. in iij. q. & no. Bar. rub. s. de const. pec. & d. l. ita stipulatus. Cy. & Bal. l. fi. §. j. s. de iur. dot. Et de die tacita, in l. quoties in die, iuncta l. seq. & ibi Bar. & Imo. de uerb. obl. P. PAV. P. Ias. & Soc. l. si mibi & tibi. § j. in ij. no. ff. de leg. j. & in l. uinum. ff. si cer. pet.

LEX XIII.

a VETERIS. a Promissio dandi uel faciendi simpliciter cõcepta, porrigit ad promissoris hæredes, idem si conferatur post mortẽ promissoris, cum l. seq. Op. l. centesimis. §. j. ff. eo. Sol. quædã sunt facta, quæ cohærẽt meræ personæ, & illa non transeunt ad heredes, ut ibi, & l. j. §. ne aũt. de cad. toll. Quædã sunt facta, quæ meræ personæ nõ cohærent, sed possunt per alium expediri, & istorũ obligatio transit ad hæredes. Ita loquitur hic. Contra hoc opp. nunq; factum unius, uidetur factũ alterius, l. si nõ fortẽ. §. libertus. ff. de cond. ind. Sol. factũ unius, non uidetur factũ alterius uerè uel fictè. Hæc autẽ fictio habet locum primò, quando hoc agitur expressè, l. nemo est qui nesciat. de duob. reis. & ibi no. Secundò, qñ confert factum alterius in tẽpus mortis, quia tũc uidetur actum tacitè, quod hæres faciat, l. fi. huius tit. Tertiò qñ ille qui facere promisit, aliquo modo legitimo impedit, ut morte uel alio casu, ut hac l. & l. de pollicitationib. ff. de pol. Prædicta uera, nisi esset electa industria certæ personæ, l. inter artifices. ff. de sol.

ADDITIO.

a Veteris. Bar. l. si sic. la grande. de uerb. obl.

LEX XIIII.

a OPTIMAM. a Verba enunciatiua in contractibus prolata, probationem inter ipsos contrahentes inducunt, donec contrarium doceatur. Dicit gl. quam uidistis s. de iur. delib. l. cùm aliquis. ff. de le. iij. l. prædijs. §. Titio. Secundò no. ex hac l. ꝙ
b dies & locus, * debeãt inseri in instrumẽto b.

* Locus. Qui si omissus fuerit, stipulationem uitiat, maximè si de stipulatione faciendi agatur: l. qui insulam. ff. de uer. ob. secus in stip. dandi, sed in loco cõtractus petitur: l. omnẽ. ff. de iud. I. C. B.

ADDITIO.

a Optimam. Inn. c. cùm in iure. de offic. del. Barb. Dec. auth. si quis. in fi. C. de eden. & ibi Ias. uers. ultra. Limita ut in auth. si quis. ad fi. ff. de eden. Itẽ limita, nisi principaliter tractaretur de enũciatione, c. illud. & ibi Ant. de But. de præsum. & Bal. l. ad probationẽ. De hoc est gl. hic uer. seruus. Et uide ad hãc l. Ba. l. cũ aliquis. de iur. delib. ubi limitat hic dicta. Itẽ dum dicitur, q; põt probari absentia, dicas q; testes debent deponere hoc modo, q; uiderũt illum in tali loco commorari, ita quòd per interuallum temporis quo eum uiderũt, non potuisset ire ad locũ, de quo fit mentio in instrumento, And. ut refert Abb. c. ex tenore. de test. & Bal. ibi, q; hoc posset probari post didicita testificata, secundũ doc. ibi etiã dicit elici practicã ex illo c. in prin. uide Bar. l. sciendũ. de uer. ob. & auth. si quis. s. de eden. & Inn. c. cùm in iure. de off. dele. & c. quoniã. de proc. & gl. & personas. Bal. auth. si quis in aliquo. Bar. l. gerit. de acq. hær.
b Instrumento. Bar. l. lecta. in fi. si cer. pet. & l. de pupillo. §. qui nunciat. de oper. no. nunc.

De inutilibus stipulationibus. Tit. XXXIX.

LEX I.

EX Stipulatione. Pupillus non potest obligari sine auto. tut. h. d. Vtrùm pupillus obligetur naturaliter, uel non *, gl. tangit hic. Dic ut plenè, ut l. j. ff. de noua.

* Non. Ego dicerem quòd nõ: l. pup. ff. de actio. & obl. I. Concen. B.

LEX

LEX II.

a LIBERA. a Stipulatio pœnalis, non ualet in matrimonijs.

ADDITIO.

a Libera. Stipulatio dolo inita ualet etiam, ope tamen exceptionis rescinditur, limita nisi fauore dotis, quia tunc dolus dans causam stipulationi, eam uitiat ipso iure, l. si cùm. & ibi Imo. ff. sol. mat. Item limita nisi dolus daret causam distractui apposito super contractu stricti iuris, quia licet tunc ille distractus sit stricti iuris, tamen sumit naturã bonæ fid. ut probatur in l. sub prætextu. & ibi Bar. s. de trans. Item limita, nisi esset apposita super contractu bonæ fid. Gl. l. si quis cùm aliter. & ibi uide de uer. obl.

LEX III.

VT INTER. Inter absentes non potest contrahi stipulatio, nec alteri stipulari. Item quando petitur interesse, admittitur petitio incerta, certificanda per sententiam. Signa tex. in fi. ibi, ob incertæ actionis, &c. De quo uidebitis in l. certi. ff. si cer. pet.

De duobus reis stipulandi. Tit. XL.

AVTHEN.

7 In obligatione continente aliquid indiuiduum obligatione & solutione, an & quando constituantur duo rei.
9 Qui obligantur accessoriè, an & quãdo teneãtur insolidùm, & sint duo rei debendi.
10 Plures gerentes aliquod officium, uel aliquam administrationem, qualiter obligentur, & sint duo rei debendi.
11 Si ex pluribus mercatoribus, unus contrahat, an quilibet teneatur insolidùm, & sint duo rei.
16 Quando plures tenentur ex delicto insolidùm, non sunt correi.
17 Si plures tenentur ex quasi maleficio, non sunt propriè duo rei.
18 Pater & filius, an sint duo rei credendi, quando filius acquisiuit obligationem & actionem, ex causa peculij profectiuij.
21 Plures rei debendi possunt simul conueniri.
23 Creditor quando possit unum ex plurib. insolidùm obligatis cõuenire.
27 Vnus ex duob. reis credendi põt agere procuratorio nomine alterius.
29 Si ad unum ex correis peruenit tota quãtitas, an alius possit petere quòd ille prius excutiatur.
30 Vt beneficium diuisionis competat, qualiter intelligantur præsentes, uel absentes correi, & quomodo probetur præsentia uel absentia.
31 Altero ex correis nõ datur tẽpus cõtradicendi instantiæ, sicut fideiussori.
32 Quando unus ex reis est præsens & soluendo, sed non potest cõueniri, quid agendum sit circa beneficium diuisionis.
33 Beneficio diuisionis potest renunciari.
35 Solutio facta alteri ex correis credendi, an tollat alteri actionem.
36 Vno ex correis debendi totum soluente, alius liberatur in totum.
37 Solutione partis facta ab altero, an uideatur facta diuisio.
38 Vnus ex correis credendi, recipiendo partem ab uno ex correis debendi præiudicat alteri correo.
43 Sententia lata pro uno ex reis debendi, an prosit alijs.
44 Sententia condemnatoria lata contra unum ex reis debẽdi, nocet alteri.
45 Sententia lata pro uno ex correis credendi, aut contra unum, nocet & prodest alijs.
46 Iuramentum factum per unum ex correis, quando prosit alij.
47 Iuramenũ delatum per unum ex reis debendi, quando nocet correo.
48 Iuramentum delatum ab uno ex reis credendi, an noceat alteri.
49 Pactum factum uni ex correis debendi, quando prosit alijs.
51 Factum ab uno ex correis quòd noceat alteri, quantùm ad interrumpendam præscriptionem quo ad alium.
52 Pactum ab uno ex reis credendi, quando prosit uel noceat alteri.
53 Nouatio unius ex reis debẽdi, quãdo prosit alijs, & quid in reis credẽdi.
54 Si unus ex duob. reis credendi, ex contractu iurisgent. liberat reum per stip. & acceptil. subsequentem, an alteri reo præiudicet.
55 Nouatio facta per delegationem per unum ex reis credendi, uel debendi, quando alijs prosit uel noceat.
56 Cessio facta ab uno ex reis credẽdi uel debẽdi, quãdo prosit uel noceat alteri.
57 Confessio facta per unum, tam ex reis debendi quàm credendi, quando noceat alijs, uel quando prosit.
58 Ex successione alterius correorum, quando obligatio extinguatur.
59 Mora unius ex correis, quando noceat uel prosit, 61. 62.
60 Si creditor fuit in mora recipiendi ab uno ex reis debendi, qui obtulit pecuniam petitam quæ postea perempta est, an alteri prosit.
63 Creditor si fuit in mora, uno ex reis offerẽte, & creditor interpellauit alium reum, qui non obtulit, an per hoc uideatur purgata mora.
64 Culpa unius correorum, quando alteri noceat.
65 Rescissio facta in personam unius correorum, quando alteri noceat.
66 Exceptio cõpetens uni ex correis debendi, quãdo porrigatur ad alterũ.
67 Duo rei debendi, an uideantur inuicem fideiubere, & nu. 69.
68 Ex fideiussione duplex contrahitur obligatio.
71 Si unus ex pluribus tutoribus, curatoribus, depositarijs, cõmodatarijs, uel administratoribus ciuitatis soluit, qualiter ab alio repetat.
73 Si unus ex duobus reis debendi suo iuramento liberat alium, ab eo non repetit.
74 Correus, qui fuit liberatus acceptilatione, quando possit ab illo, qui est liberatus, repetere.
75 Correus damnificatus culpa alterius potest ab eo repetere.
76 Correus credendi, quando ab altero correo, qui solutionem recipit, repetere potest, & qua actione.
77 Quando unus ex reis credendi, aliquem liberauit facto, an alter ab eo repetere possit.
78 Actio, quæ cedi debet uni ex correis, quando, quo iure, & inquantum cedi debeat.

HOC ITA. Hæc auth. diuiditur in duas partes. Prima loquitur qualiter plures rei debendi debeant conueniri. Secunda, qualiter uni correorum contra alium subueniatur. Breuiter hoc intendit, Creditor potest debitum ab uno ex correis exigere, & exacto contra aliũ succurritur. Pone casum in terminis ad auth. quæ tractat similiter de modo constituendi duos reos, & etiam de modo exigendi. Et diuidit hæc auth. in duas partes principales. Primò loquit quando est actum ut teneãtur insolidũ, uel subest inopia, uel absentia. Secũdò quando non est actum, nec subest inopia, uel absentia. Secunda ibi, sinautem. Et istas partes potes subdiuidere in alias particulas, ut patet per se, & auth. non eget summario, quia summata est, & summa eius est duarũ columnarũ, quæ sunt in corpore auth. eo. coll. vij. unde hæc sumit. Ex his ergo primò no. qualiter duo rei constituant. De hoc solùm in auth. dicit. Secũdò qualiter exigant, & de hoc tãgitur in l. j. s. rũs. & in auth. eo. Tertiò, qualiter exacto cõtra correũ succurratur, de hoc l. j. ij. resp. Opp. primò ad l. & uidet ꝙ inter correos debeat diuidi actio, ff. de admi. tu. l. non plures. de tu. & ra. dist. l. j. § non tractemus. Sol. illud in duob. reis, qui inciderũt in obligationẽ ex necessitate, ut tutor uel curator, hic quando ex uoluntate. Secundò opp. quòd idem sit quãdo ex uoluntate, ut l. fin. s. de cõst. pe. & ff. de fideius. inter eos, & d. l. j. §. nũc tractemus. Sol. ibi in duob. reis nõ principaliter obligatis. Tertiò, cõtra prædictã sol. opp. ꝙ etiã fideiuss. nõ habẽt beneficiũ diuisionis, l. fi. ff. rẽ pu. sal. fo. Sol. Fal. in plurib. fideiuss. datis ab uno tutore, & curatore, & ratio ibi patet. Ista tria contraria, licet hanc legem respiciant, tamẽ ponunt in gl. vlt. huius auth. Quartò opp. & uidetur ꝙ duo rei habeãt ex conuentione beneficium diuisionis, ut in hac auth. & in corpore unde sumitur. Sol. Fateor ꝙ in hoc iura antiqua corrigãtur per auth. istã, ad ipsam ergo auth. accedamus. Quintò opp. dicitur in auth. ꝙ requiritur, ꝙ specialiter agatur, ꝙ unusquisq; teneatur insolidũ. Cõt. quia etiam per alia uerba possunt cõstitui duo rei, ut Inst. eo. §. j. Sol. dicũt quidã ꝙ iura antiqua per istã auth nõ solũ sunt correcta in modo exigendi, ut s. dixi, sed etiã in modo constituendi, quia olim sufficiebat ꝙ diceretur, ꝙ essent duo rei, ut ff. eo. l. reos. § cũ in tab. uel alia uerba æquipollẽtia, ut inst. e. §. j. Sed hodie est necessariũ ꝙ expressè dicat, ꝙ teneant insolidũ, ut
1 hic. Et hoc uidet tenuisse Dy. & Iac. de Are. alij dicunt cont. † ꝙ in modo cõstituendi nihil immutat. Et ꝙ hic dicitur, si agat expressè, intelligũt per hæc uerba, aut æquipollẽtia, & sic cessant cõtraria. Et hoc satis patet Inst. e. §. j. j. ℞. & §. cũ in tab. & tenet gl. huius auth. & in corpore unde sumit. in prin. & in d. §. cũ in tab. & hoc tenet hic Iac. de Are. Cy. Iac. de Bel. Iac. But.

But.Ray.de For.& omnes,quib.assentio,& in quo fiat mutatio per iura noua.j.in quolibet passu dicam.Sextò op.& uidetur,q̃ altero absente datur terminus præsenti ad eũ præsentandũ,ut in auth.præsente.j.eo.ti.Sol.Ibi in fideiussione principali,hic in duob.principalib.ar.j.ti.j.l. sancimus.con iuncta l.& si post tres.ff.si quis cau.His ergo uisis,ueniamus ad materiã istã.Quæro primò, qualiter constituant duo rei debendi.Sed'ò,qualiter exigãtur,& an qualiter exigãt.Tertiò, an factũ uni⁹ ,p̃sit uel noceat alteri.Quartò,qualiter uni cõtra alterũ correorũ succurrit,& hic examinabit qualiter,
2 & an fideiubere uideant inuicẽ,uel nõ.Primò igit † principaliter quærit,qualiter cõstituant duo rei debẽdi,& credendi,& ista q habet multas accessorias.Et primò uideam⁹, qñ in obligatione est aliqd indiuiduũ,& scias q̃ obligatio contrahit uerbis,cõsensu,uel testõ,quæ quãtũ ad hoc æquipollent,ff.eo.l.eandẽ rẽ.in prin.Primò de reis debẽdi,qui principaliter obligant.In istis sic distingue,aut est actũ expressè, ut teneãtur insolidũ,& sunt duo rei,ut hic. Aut nõ est actum expressè,& tũc aut obligauerũt se,aut testator obligauit eos alternatiuè,& sunt duo rei,ut s̃.de const.pec.auth.si qñ.ff.de leg.j.l.si ex toto.§.j.& no.ff.e.ti.l.antep. Aut copulatiuè,& tũc aut sunt duo actus promittẽdi,& duæ rerũ promissiones,ut tu promittis mihi Codicẽ,& Titius ,p̃mittit mihi Digestũ, & tũc aut non apposuit uerbũ,eundem,& sunt duo.Aut apposuit,& nõ sunt duo rei, sed sunt duæ obligationes diuersarũ summarũ.Secus si apposuit,ut Inst.eo.in prin.& §.duo.& de stip.ser.l.si ex re.§.si ipsi.& l.si seru⁹.& in gl.j. huius auth. Aut fuit unus actus promittendi,& duæ reorũ expressiones, ut ego decẽ,& Titius decẽ promittimus tibi, & erũt duo rei debẽdi,arg.ff de uerb.obl.l.stipulatio ista.§.eũ qui. qa semper unicũ actũ promittẽdi uident intelligere de eisdem decem. Aut est unus actus promittẽdi, & una rei expressio, & tunc aut est appositũ per nomẽ distributiuũ quilibet,q̃ de sui natura cuilibet attribuit rẽ insolidũ,uel aliud simile, tũc etiã erunt duo rei debẽdi,l.si plurib.in prin. & ibi no.ff. de leg. j. Aut tale distributiuũ adiectũ nõ est,sed simpliciter dictũ, tu & Titius ,p̃mittitis mihi cẽtũ,& tũc si quidẽ est actũ q̃ tenean tur insolidũ,uel q̃ sint duo rei, tũc erũt duo rei, aliàs q̃libet tenet in parte,ut hic,& d.l.reos.§.cũ in tabulis.Sed an de his sit aliquid innouatũ per iura auth.gl.in l.ij.ff.eo.dicit q̃ sic.& tangit in d.§.cũ in tabulis. & ibi nõ firmat aliud, & Azo. in summa huius ti.& ff.mãd.l.si mãdato Titij.§.Pau.el ij.& l.creditor.§.duob.e.tit.Et hoc uidet tenere Ia.de Are.d.l.ij.ff.eo.s. q̃ hodie est necesse,q̃ exprimat insolidũ,per hanc l.nec sufficit q̃ sint duo rei,nisi exprimat insolidũ,per hanc auth. Sed gl.in corpore eo.tit.super uer.sustinere, tenet q̃ in modo cõstituendi nihil sit innouatũ,ut Inst.de fideiuſ.§.si plures. tangitur in gl.in d.§.cũ in tabulis.Et hoc tenet Dy. Cy. & Iac. de Bel. & omnes Moder. quod placet. Siue ergo expressè, siue tacitè agat,satis est,ut patet ex distinctione præcedẽti.Quod tenet gl.j.huius auth.Ad idem facit,qñ contrahitur obligatio alternatiuè,licet insolidũ non exprimatur, tñ sufficit, ut d.auth.si qñ. præalleg. Prætereà, idem est dicere, q̃ sint duo rei,& exprimere insolidũ,§.cũ in tabulis,& l.eandem.eo.tit.
3 & in hoc nihil est innouatũ,per iura auth.Sed'ò † quæro,de duob.reis credẽdi,qualiter cõstituant.Et circa prędicta dic, Aut est actum q̃ sint duo rei credẽdi , & non est dubiũ. Aut non est actum,& tũc aut dispositio est collata in eorum personam alternatiuè aut copulatiuè.Primo casu,aut uni eorũ tantũ potest acquiri obligatio, & alter habetur ut adiectus, & non erũt duo rei credendi.ff.de cõst.pec.l.sed & si filio.§.j. & l.j.§.si fructuarius.j.de stip.seru.Aut utriq̃ potest acquiri, & tunc aut electio fuit collata in personam & in uoluntatem debitoris,& ualet,& erunt duo rei credẽdi,ut de leg.ij.l.si Titio aut Seio.Aut nõ fuit collata in potestatẽ debitoris, & tũc de iure antiquo uitiabitur stipulatio,d.l.si fructuarius.de stipul.ser,Sed hodie ualet,& alternatiua resoluitur in coniunctam,l.cùm quidã.s̃.de uer.sig.quæ loquit tam in contractibus inter uiuos, quàm in ultimis uoluntatibus,ut ibi cũ similib.Vnde erit dicendum idem quod statim dicam de copulatiua. Prædicta uera quando dispositio confertur in personam utriusq̃ æqualiter, aliàs si tantùm unus stipularetur sibi uel alteri,semper ille alius haberet, ut adiectus, l. eũ qui. §.qui sibi.de uer.ob.Fallit in casu l.Caius. ff.sol. mat. qd dic ut ibi.Secundo casu,qñ dispositio confertur copulatiuè,tũc distingue per omnia ut s̃.dixi circa duos reos debẽdi, licet hic sit aliqua differentia inter duos reos debendi per easdẽ ll.& in hoc etiã nihil est innouatũ per iura auth.Tertiò quæ-
4 ro,† quid in obligatione, quæ re contrahitur ad diuidua, ut tantundẽ reddatur in genere,ut in mutuo, an possint cõstitui duo rei debendi.Et uidetur q̃ sic,ut s̃.si.cer.pe.l.si non singuli,j.eo.l.propter.Cont.tenent Dy.Mart.Sil.Ray.dicentes q̃ antè possent cadere sydera de cœlo, quàm obligatio quæ re contrahitur, trahatur ad ultrà quàm ad reũ peruenerit *,l.si tibi.in prin.ff. de pac. Et rñdent ad ll.cõtrarias,q̃ ibi fuerũt cõstituti duo rei uerbis,& non re.Cõmuniter omnes tenent cont.per l. eandem rem. in princ. ff.duobus reis.& per l.si non singuli.& per l. propter mutuã.Ad cont.rñ.quòd si uni numerat aliorũ uoluntate, omnibus numeratum uidetur iuris fictione,gl. d.l. si non singuli.præallegata.Sed contra hoc instatur.Id quod est impossibile per legem,l. si pater. in fi.ff. de ado.l.qui ad certũ ff.loc.Sed impossibile est secundũ naturã,eandẽ pecuniã peruenire ad plures insolidũ,ergo non põt fingi.Huius timore dicit Pet.q̃ non fingitur ad plures peruenisse insolidùm, sed ad singulos peruenit in ueritate, & sic nõ nascuntur plures obligationes,sed una,quæ tenet plures homines,sicut un⁹ funis ligat plures boues.Et hoc tenet Cy.l.si non singuli.& l propter. Hoc nõ placet,quia licet in plurib. reis sit obligatio respectu eiusdẽ effectus,quia sufficit una exactio,ff.eo.l.iij.in fi.tamen in ueritate sunt plures obligationes,& q̃libet tenet propria obligatione,ff.eo.l.eandẽ rẽ.§.fi.& l.si reus. de fideiuſ.l.generaliter.Tene sol.gl.q̃ fingit pecuniã ad quẽlibet peruenisse pro
5 solido.Nec ob. † q̃ dicit,Lex nõ fingit super impossibili,qa uerũ est super eo quod est impossibile in genere, ut quòd filius sit antiquior patre.sed in genere est possibile,licet sit impossibile in his terminis,quib.loquimur, tunc lex fingit.Exemplũ,impossibile est q̃ ille qui est filius Titij,sit filius me⁹, tñ quia in genere est possibile q̃ habeã unum filiũ talem,& eius ætatis,põt fingi per ius q̃ talis sit filius meus,ut d.l.si pater.cũ seq.de adop. Sicut etiã impossibile est q̃ ille q̃ fuit apud hostes, semper fuerit in ciuitate,& tñ lex potest fingere, & fingit,sic in alijs plurib.ita hic possibile est in genere suo, q̃ talis pecunia pueniret ad te,& ad me, ideò põt indici per fictionẽ.Licet enim in casu,in quo sumus, s. donec pecunia apd unũ,impossibile est q̃ fit apd aliũ,tamẽ possibile est in genere,& ita ego dixi in l.si is qui.ff.de usuc.Vel aliter,impossibile est quòd eadẽ pecunia perueniat ad plures insolidũ, & remanet in effectu:sed bene potest peruenire ad plures,& quòd remaneat apud unũ in effectu,ita per istam fictionem fingitur & inducit,ut omnes teneantur insolidũ, tñ non in effectu,quia una exactio sufficit.Cõcludo ergo q̃ duo rei debendi possunt insimul cõstitui,si hoc agat sine aliqua stipulatione,sicut dictũ est in alijs obligationib. dico idẽ in duobus reis credendi per d.l.si nõ singuli.s̃.si cert.pet. & l. cũ te.
6 Quartò quæro,† quid in obligatione, quæ re contrahit, ut eadem species reddatur,ut in deposito, cõmodato, & similibus.ꝛ.debes scire,q̃ ex hoc contractu nascuntur duæ obligationes.Vna primitiua ad rei restitutionẽ, alia secundaria ratione doli uel culpæ commissæ in re.Aut ergo quæris de illa prima obligatione ad rem restituendã,& tunc ita demum constituunt duo rei debendi,si hoc actũ est,ut s̃.de loc.l.si diuisa,aliàs quilibet tenetur pro parte,ar.ff.cõm.l.iij. §. hæres. & depos.l.si duo. licet quãdoq̃ quilibet pro parte teneatur, & sic est diuidua obligatio quoad obligationem,tamẽ unus soluendo partẽ non liberat, & sic est indiuidua quo ad solutionem,

tionẽ,ut d.l.si duo.ff.depos.Et de hoc plenè dixi in l. eadẽ. §. Cato.de uer.ob.licet cõtra hoc dicat gl.sed nescit quid dicat. ff depos.l.j.§. si apud duos. Si uerò quæris de obligatione, quæ ratione doli uel culpæ contrahit,tunc aut est actũ quòd sint duo rei,& sunt. Aut nõ est actũ,tũc aut unus tñ cõtrahit & cõmittit dolum uel culpã, & ille solus tenet insolidũ. Aut omnes,& tunc tenent tanq̃ rei,d.l.j.§.si apud duos. & l. si ut certo.§.si duobus.in fi.ff.comm.& d.l.si duo.depo.& hoc de reis debendi.Rei uerò credendi in tali obligatione,nõ constituuntur,nisi hoc agatur,d.l.si duo.ff.depos.Quintò quæ-
7 ro,† quid si in obligatione uenit aliquid qd sit indiuiduũ, quo ad obligationem & solutionem,ut uia, iter,actus, & qd simile.ꝛ.gl.quæ est in l.reos.§.cũ in tab.ff.eod. q̃ olim in his cõstituebantur duo rei, etiã si nõ exprimeret, hodie aũt per auth.est aliter tã in indiuiduis, q̃ in diuiduis. Doc. Moder. reprobãt illã gl.quia per ius auth.nihil est innouatũ in modo cõstituendi,sed in modo exigẽdi,qa introducit beneficiũ diuisionis,ut dictũ est.Vnde sicut generaliter olim in diuiduis plures tenebant insolidũ, & si nõ sit dictũ, ita & hodie,& in hoc omnes concordãt.Sed an sint duo rei, est opi. Iac.de Bel.in auth.eo.tit. & tenet q̃ sint duo rei, putans fortè q̃ semper quãdo plures tenerẽt insolidũ, dicant correi.Pet. & Cy.cont.in hac auth.quia dicunt q̃ nõ sunt duo correi, licet insolidũ teneant,& hoc puto uerũ.Primò per l.rẽ hæreditariã.ff.de euic.Sed'ò per gl.ff.de uer.obl.l.ij.§. si tñ hominẽ. Tertiò per rõnem,in duob.reis credẽdi,si unus egit lit.cõte. alius nõ potest agere,ff.eo.l.ex duob.Sed in his qui habent actionẽ insolidũ,ex natura indiuidui, uno agente alius põt agere.ff.de uer.ob.l.ij.§.ex his.ergo nõ sunt duo rei.Plus dico, q̃ etiã si expressè esset dictũ q̃ insolidũ tenerent, nõ essent duo rei, quia esset exprimere ea, quæ tacitè insunt. Sed debet sic exprimi,q̃ animo cõstituẽdi duos reos sic promittunt,prædicta probant j.de fideiuſ.l.nõ rectè. & hoc probatur per multa iura,quæ in correis loquũtur, qñ factũ unius alteri noceat,uel nõ,ut j.eo.l.j.in fi.& in alijs,de quib.j.dicã, q̃ tũc locum habebit.Prętereà posito q̃ expressè esset dictũ, q̃ essent duo rei,& tũc nõ haberet locũ beneficiũ diuisionis, quia in istis indiuiduis diuisio corrũpit stipulationẽ, ff. de uer.ob.l.stipulationes non diuidunt. Vnde duo rei omnino nõ constituunt.Et idem dico in duob.reis credẽdi,d.l.ij. §.ex his.& facit de ser.ru præd.l.uia cõstitui.in fi. Sextò quæ-
8 ro,† qualiter constituantur duo rei in obligatione facti. Dico qñ in obligatione habet respectus ad opus factũ,ita q̃ est explicabile per alium,l.continuus.§.si ab eo.ff.de uer.obl & illo casu sine dubio poterũt constitui duo rei debẽdi,ut hic. Casus est in l.nemo est.ff.eo.sed'm Iac.de Are.Quãdoq̃ habetur respectus ad ipsum fieri,& personæ industriã, & tunc aut promittẽtes sunt eiusdẽ peritiæ,& possunt cõstitui duo rei,quia idẽ factũ uidetur utriusq̃,d.l.nemo est.secundũ lec. gl.Aut sunt diuersæ peritiæ, & tũc non possunt cõstitui duo rei debendi, qa factum unius uidet diuersum esse à facto alterius,sed'm mentem & fictionẽ,& diuersitas rei quæ impedit diuidere,impedit constitutionẽ duorum reorũ, ff.eo.l.si id quod.in fi.tamen uno soluẽte de æquitate,liberat alter ope exceptionis,d.l.si id quod.in fi. Potest ergo fieri constitutio duorũ reorum in obligatione facti,cũ hoc agatur nõ aliter,ut s̃.dictũ est in alijs.Circa uerò correos credendi dicas, aut in obligatione uenit tale factũ, q̃ cõcernit personã stipulantis,ut promitto tibi seruire in camera,uel in mẽsa, uel curare te ab infirmitate,& similia,& in istis,quia in persona diuersorum diuersa sunt facta,& nõ possunt constitui duo rei credendi uel debendi,ff.eo.l.si id quod.in prin.coniuncta l. seruus.§.fi.cũ l.seq.de ope.li.Aut nõ cõcernit personã stipulantis,& tũc aut utriusq̃ rei credendi æqualiter interest & in solidũ,ut promitto tibi & Seio scribere librum,& possunt constitui duo rei credendi,l.nemo.ff. eo. Aut nõ interest æqualiter utriusq̃ & insolidũ,ut promitto tibi facere domum in fundo unius correorũ, & tũc nõ possunt cõstitui duo rei stipulandi insolidũ,quia in persona unius, cuius nõ est fundus,non ualet stipulatio,l.qui insulã.ff de uer. ob. & de hoc loquit d.l.si id qd,sed'm ij.lec.Ex his patet intellect⁹ l.nemo. ff.eo.quia ex his quæ ibi sunt scripta, nõ est bene declarata.
9 Septimò quæro,† quid de his,quibus obligant accessoriè.Ista quæst.habet duo puncta. Primò utrùm teneãtur insolidũ, etiã si non exprimat.Secundò,posito q̃ insolidùm teneant, utrũ sint duo correi,siue duo rei debẽdi. Circa primũ dico, quòd qñq̃ obligantur accessoriè plures pro aliquo alienã obligationẽ principaliter suscipientes,& illo modo non tenentur insolidùm, nisi sit actum, ut s̃.ad Velleia.l.si paternã. & ibi no.& idẽ ff.de fideiu.l.si Titius.qñq̃ obligant pro uno constituẽdo plures,& tunc idẽ, quia quilibet tenet pro parte, nisi sit dictum q̃ quilibet teneat insolidùm,uel obligauerint se alternatiuè,ut s̃.de constit.pe. auth. si quando. Qñq̃ aliqui obligant pro aliquo fideiubendo,tũc quilibet tenet insolidùm,etiam si non sit dictum,* Inst.de fideiuſ.§.si plures.& j.ti.j.l.nõ rectè. Quandoq̃ plures obligãtur pro alio, scilicet,in mãdando,& tunc diuersæ sunt gl. Prima est ff.mand.l.si mandato Titij.§.Paulus.el iij.qui uidet uelle q̃ hodie requiratur, quòd expressè agatur.Expressius dicit l.creditor.§.duob.eo.tit.cont.s.quòd in mãdatarijs nõ sit aliud innouatũ hodie,tenet glo. ff. quod iussu,l.fin.& id puto uerius, d. §.si plures.Inst.de fideiuſ.& d.l.nõ rectè.j.tit.j.& hoc tenẽt doc. quia per auth.nihil est innouatũ in modo cõstituendi, ut s̃.dictũ est.Venio ad fm,& quæro quæ est ratio diuersitatis inter prędictos casus.Credo q̃ primo casu, qñ principaliter obligationẽ alteri⁹ suscipiũt,si hoc agat q̃ teneat insolidũ, tũc sunt duo rei,d.l.si paternã.& qd ibi no. Qd uidet expressum, ff. ad Velleia.l.uir uxori.§.fi.cum l.seq. In his uerò, qui constituũt pro alio soluturos,non obligant insolidũ, nisi agat uel alternatiuè ,p̃mittãt,& tũc an dicant duo rei,dic ut statim dicã in duob.fideiussorib.& mandatoribus,qa cadẽ est ratio, l.fi.s̃.de const.pec.In duob.uerò fideiussoribus & mandatoribus,licet teneant insolidùm, tunc si nõ sit dictum, licet dicantur fideiussores,ff.de fideiuſ.l. si Titius.non tñ sunt duo rei debẽdi, ut patet ex diuersitate nominũ, & titulorum. Nã si idem essent,quare fecisset per se titulum de duob.reis,à tit. de fideiuſ & mand.Secundò patet ex l.prox.s̃. coniuncta l. fideiuſ.ff.de fideiuſ.Prætereà,licet factum unius correi alteri noceat,l.pe.ff.eo.non tamẽ factum unius fideiussoris nocet alteri,sed solùm sibi suisq̃ successorib,l. si seruum.§. nũc uideamus.& ibi no.de uer.ob.Ad hoc ergo ut iura duorum correorum habeãt locum inter se, necesse est q̃ hoc expressè agatur,q̃ tanquam duo rei intercedant, ut expressè habetur in d.l uir uxori.§.fi.& l.seq.Plus dico, q̃ si expressè agatur,q̃ insolidùm teneatur,hoc casu non sufficeret ad constitutionem duorum reorum,quia esset expressio eorum quę tacitè insunt,ut j. ti.j.l.nõ rectè.Ergo est necesse,q̃ tanq̃ duo rei promittãt,& hoc de plurib.reis debendi,plures uerò rei credẽdi accessoriè nõ cadũt.Octauò quęro,
10 † qd in plurib.gerẽtib.aliqd officiũ, uel ali* quã administrationẽ,* dixi in rep.l.j.§.si plures.de exer.nũc quæro qualiter obligẽt. Circa qd dico q̃ aliqñ plures gerũt aliqd negotiũ ipõtè, nullo præcedẽte mãdato, tũc dico q̃ nõ tenent insolidũ,sed prout quisq̃ gesserit,l.cũ alicui.in fi.ff.de neg.gest. & qd no.in gl. Qñq̃ præcessit aliqd mandatũ à lege uel ab homine, & tũc aut administratio uel officiũ qd gesserũt,est publicũ autoritate & utilitate:aut est priuatũ utilitate, & publicũ autoritate:aut priuatũ autoritate, & publicũ utilitate:aut est priuatũ autoritate & utilitate simul.Primo casu quilibet tenetur insolidũ,l. Imper.ff.ad municip.& l.in magistratibus.ff de mag.conue. & sunt duo rei debendi,sed non per omnia,l.si pupil.§.j. ff. de admin.tu.Et hoc dico, siue sit administrator ordinarius, siue delegatus, ar.l.ex facto.ff.de neg.gest.& s̃.de magist.cõuen.l.fi.& quod ibi no.in ult.gl.licet interdum sit aliqua differentia inter illã materiã quam tractaui in d.§.si plures.Secũdo casu, quãdo est

* Peruenerit. Et quod prætereà adijcitur, uitiatur,sed nõ uitiat quòd utiliter accesserit:l. rogasti.uerſ. sed etsi. l.certi.§.itẽ.ff.si cer. pet. Tamen cont.Dy.& reliquos hic,facit l. si non. §.si centum. ff.de cond. ind. quod puto procedere,quãdo nõ tantũ obligatio, uerũ etiã id quod in solutum datur, indiuiduum est.

I.Concen.B.

* Dictũ. Fallitur Bar.nam fideiussores non tenentur nisi pro parte, non uerò insolidùm, nisi expressum fit: §.j. auth. de duob. reis. I.Con.B.

* Administrationẽ. Dic q̃ quilibet insolidũ cõueniripõt:l.j.quo qs or.cõue. li.x.C. Si qdẽ unus solũedo esse desierit, pro sua parte alius insolidũ cõueniri põt:l. iij.ff.de mag. cõuen. I.Con.C.

est publicũ autoritate munus sed utilitate priuatũ,tũc idem, quia quilibet tenetur insolidùm,& sunt duo rei debẽdi, sed non per omnia,d.l.si pupillus.de adm.tut.& l.j. §. nunc tractemus.ff.de tut.& ra.dist. & de adm. tu.l. ij. cum similib. Et quod dico de tutore,idẽ in curatore.& in actorib.ab eisdem ordinandis,l.ex facto.in fi.de neg.gest.Tertio casu,qñ administratio est priuata autoritate & utilitate,& tunc aut sunt exercitores,aut institores,& quia omnis administratio dicit̃ eis mandata insolidũ,credo eos teneri insolidũ,& esse duos reos,licet non per omnia,d.l.j.§.si plures.de exerc.cũ sua gl. quæ eos cõparat tutorib.l.si pupillus. de adm.tu. Aut loquimur in plurib.procuratorib. & tunc aut fuerũt facti insolidùm,& erũt duo rei,sicut tutores,l.creditor.§.duob.ff.mãd. & quod ibi no.in prin.gl.& ibi est uerus intellectus illius §. quia officium erat eis cõmissum insolidùm, sed erat dubiũ, qualiter obligatio,quæ contrahitur occasione doli uel culpæ,cõmittatur,& dic insolidũ.Nam si intelligeremus ꝙ esset actum ꝙ insolidũ tenerentur,nullũ esset dubium illius §.nec est in hoc aliquid innouatũ per iura auth.licet gl.aliter dicat & malè,quia in modo cõstituendi nihil innouatur, ut plures dictũ est,quia in reg.est,ꝙ qui insolidũ possunt administrare,insolidũ teneantur,l.si plures.de cur.bo.dan. Si uerò administratio nõ fuit cõmissa insolidũ,& tunc unus nõ potest gerere sine alio, & quilibet tenebit̃ de suo tantùm facto, nec erũt duo rei.ar.l.cùm alicui.in fi.de ne.gest.l.si tñ plures. ff.de exerc.in prin.& hoc de reis debendi. Plures uerò reos credẽdi nõ aduerto posse cõtrahi, quia quilibet ageret pro
11 suo interesse. † Nonò quæro,plures mercatores gerũt unã mercantiã,uel unã negotiationẽ,an ex contractu unius quilibet teneat̃ insolidũ, & quilibet posit agere, & an sint duo rei?Pet.& Io.dicũt ꝙ sic,& Cy.sequit̃ eos,s̃.si cer.pe.l.cũ te.ad similitudinẽ tutorũ & magistratuũ.certè malè dicit, & cõtra casum l.si tñ plures. in prin. ff. de exer. Tu dic,ꝙ aliquãdo à plurib.agitur eadem negotiatio, quæ decernit̃ ex publico, & tunc fateor ꝙ sunt duo rei actiuè & passiuè, l. si unus. in prin.ff.de pac.& l.si duo.ff.de arb.& l.idem in duobus. ff.de pact.ubi loquit̃ de plurib.argentarijs quib.officiũ decernebatur ex publico.ff.de eden.l.si quis ex argentarijs. ut no. l. quædã.§.nummularios.ff.eo.ti.Facit quod dicitur de magi. cõue.l.magistratus.ff.de lo.pu.frue.l.j.ubi uterq; sociorũ insolidũ habet actionẽ. Si uerò talis negotiatio fuerit propria uolũtate assumpta,nõ ex publico,& tunc aut plures gerũt istam negotiationẽ,& mercantiã per suũ institorẽ,uel exercitorẽ,qui in uulgari appellant̃ factores,& quilibet eorũ tenetur insolidũ institoria,seu exercitoria,ut ff. de exer.l.j.in fin. cum l.seq.& de institoria,l.habebat.§ fi.& l.seq.& satis arbitror eos esse duos reos debendi, qa ad idẽ & eandẽ obligationẽ utrunq; teneri cõstat,& esse obligatos,l.j.§.pe.de exer. & sic talis actio est natiua,nõ datiua.Itẽ sentẽtia lata pro uno ꝓdest alteri,d.§.pe.Itẽ puto ꝙ l.fi.j.eo. habeat locũ in eis per illã rationẽ,ne in plus,&c.l.ij.de exer. Dico ergo ꝙ sunt duo rei debẽdi. duo uerò rei credẽdi isto modo oino nõ constituunt̃,qa ex cõtractu exercitoris uel institoris, nõ quærit̃ actio nisi cessa,aut nisi in subsidiũ,l.j.in fi.& l.se.ff.de instit.& l. si eũ.§.j.de exer.Si uerò talẽ negotiationẽ uel mercantiã,gerunt per seipsos,tũc aut ambo simul,& quilibet tenet̃ ꝓ portione,quã habet in negotiatione,l.si tñ plures. in prin.de exer.Aut exercẽt separatim,puta si duo sunt socij,unus exercet Perusij,alter exercet Florẽtiæ,& tũc quilibet tenet̃ insolidum.uident̃ enim inuicẽ esse in societate præpositi,ar.l.eius qui.ff.si cer.pe.& C.de fabr.l.iure prouisum.l.xj.l. traditio.§. fi.ff.de acq.re.do.Pro hoc facit illa ratio. Ne in plus, &c. qd̃ tenet Iac.de Are.in d.l.si tñ plures.in prin.ff. de exer. licet gl.
12 l.j.in fi.eo.tit.uariet. Decimò † quæro, institor & exercitor, possunt cõueniri ex corũ contractib. Itẽ præponẽs, & quilibet eorum insolidũ,an dicant̃ duo rei insolidũ? Videt̃ ꝙ sic, ut l.j.§.pe.de exer.Cont.puto uerius, ꝙ unus teneat̃ principaliter,alter accessoriè,& ideò magis ipsos comparamus fideiussori & principali,ut in patre & filio,l. cũ filius. in prin. de uer.ob.Cõstat aũt fideiussorẽ, & principalẽ nõ esse duos reos,ut no.in uers.annus.de sol.l.cũ qs pro reo. & quod nõ.

13 per doc.j.eo,l.fi.Vndecimò † quæro,plures dñi ex facto unius serui insolidũ tenent̃ de peculio,ff.de pec.l.& ancillarũ. §.si quis cũ seruo.cũ sim.an tenebunt̃,ut duo rei? Breuiter dicerẽ,ꝙ qñ quilibet tenetur insolidũ,aut tenent̃ ratione peculij quod est penes seruũ tñ,uel in loco cõi,aut respectu peculij quod est penes se tñ,ut ff.de peculio.l.si noxali.§. fi. cũ ijj. ll.se.Primo casu,dicerẽ eos esse duos reos, quia ad idẽ & eodẽ respectu tenent̃,& eadẽ obligatiõe, sicut duo rei, sicut dixi s̃.in plurib.præponentib.institorẽ.Secũdo casu dico eos nõ esse duos reos,quia in singulis personis propriũ est per se peculiũ,ergo,&c.l.si id quod.ff.eo.Itẽ quia actio de peculio habet naturã actionis realis,l.quæsitũ.in prin.ff.de pecu. no.per Cy.s̃.quod cũ eo.l.dñm.& sic quilibet uidet̃ per se te
14 neri insolidũ ad rem diuersam.Duodecimò quæro, † gratia huius,quæ diuersitas impediat constitutionẽ duorũ reorum.Circa qd̃ dico,ꝙ qñq; est diuersitas in obligatione cõtracta tẽpore,qa unus obligat̃ uno tẽpore,alius alio,& tunc aut est diuersitas modici tẽporis,& nõ impedit constitutionem duorũ reorũ,l.duos.§.fi.ff.eo.Aut interuenit interuallũ longũ,& tũc aut fuerũt duo simul interrogati, uel interrogauerũt,& unus statim,alter ex interuallo rñ.uel alteri ex interuallo responsum est,& uitiat̃ cõstitutio duorũ reorũ debendi & credendi,l.si ex duob.in prin.ff.eo.Aut separatim quilibet fuit interrogatus,& quilibet interrogault,& sic separatim rñsum est ex interuallo,respectu præcedẽtis obligatiõis, sed incõtinẽti respectu factæ interrogationis,& tũc aut in sequẽti obligatione fuit habita mẽtio primę uel expressę,hoc acto ꝙ essent duo rei, & nõ impedit̃ cõstitutio duorũ reorũ, l.iij.in prin.ff.eo.l.Modest.ff.de sol. Aut in secũda obligatione nõ fuit facta mẽtio primæ, tũc nõ erũt duo rei, ut inst. eo. §.j. Qñq; est diuersitas in obligationis forma,ut puta,ego emi,& ex cã emptiõis pretiũ promisi, alius ꝓmisit idẽ pretiũ per stipulationẽ,cùm ipse nõ emeret, & tũc uitiat̃ cõstitutio duorũ reorũ,quia omnes leges quæ loquunt̃ de duob.reis, dicũt ꝙ cõstituunt̃ ex stipulatione,uel ex alio cõtractu,l.j.& ij.& l.candẽ.in prin.ff.eo.probat̃ ff.in rẽ uer.l. si pro parte.§. fi. ubi pater qui obligat̃ per iussum, & filius qui obligat̃ ex mutuo,nõ sunt duo rei. Et hæc cõclusio patet in principali, & fideiussore,qui nõ sunt duo rei. Et hæc conclusio patet in principali & fideiussore,qui nõ sunt duo rei, ut dictũ est,qa ex diuersis obligationib.tenent̃. Prætereà ex diuersitate formæ obligationis inducit̃ diuersitas cãæ, ut patet in exẽplo præmisso, sed diuersitas cãæ impedit constitutionẽ duorũ reorũ,ut statim dicã,ergo,&c.nõ ob.l.reos.in prin.ff.eo.ubi dicit̃,diuersis actiõib.qd̃ expone,ut ibi dicã. Qñq; est diuersitas in obligationis substãtia,quia licet in eadẽ forma promittant,unus tñ obligat̃ ciuiliter & naturaliter,& alter naturaliter tñ,tũc nõ impedit̃ cõstitutio duorũ reorũ,l.si ex duobus.§.fi.ff.eo.Qñq; est diuersitas in obligationis cã, quia licet eadẽ quãtitas sit promissa,tñ causa obligationis aliter respicit unũ quàm aliũ,& isto casu irritat̃ cõstitutio duorum reorũ,l.qui seruũ.ff.de interr.act.& ibi gl.magna.& ff. eo.l. si id quod.prout ibi loquit̃ de dote. Qñq; est diuersitas in re, quę in obligationẽ deducit̃,& tũc uitiat̃ cõstitutio,l.si id qd̃. ff.e.Qñq; est diuersitas in qualitate,& est hic aduertendũ,qa aut talis qualitas superuenit post cõstitutionẽ duorũ reorũ inde facta,& nõ uitiat̃,l.eandẽ.§.sed si quis.ij.rñ.ff.eo. Aut ista diuersitas fuit in prin.& tũc aut impossibile est talẽ diuersitatẽ reduci ad paritatẽ, & uitiat̃ cõstitutio duorũ reorũ, d. §.sed si quis.j.rñ. Aut põt reduci ad paritatẽ, ut si est diuersitas tẽporis uel cõstitutionis,uel loci, nã in quolibet prædictorũ possibile est uenire tẽpus, quo quilibet teneat̃ æqualiter,& nõ uitiat̃ cõstitutio duorũ reorũ,l.ex duob.la j.& l.eandẽ.§.fi.ff.eo.& inst.eo.§.fi.Et si dicas, quæ est ratio quare diuersitates impediũt cõstitutionẽ duorũ reorũ? R. licet in ueritate obligationes duorũ reorũ sint plures,ut d.l. eandẽ. §. fi.ff.eo.tit.l.generaliter.de fideiuf.Inst.eo.§.j.tñ leges uolũt ꝙ habeãt tñ effectũ unius, unde de iure ciuili nõ admittunt̃, quia esset tãta diuersitas, ꝙ ius nõ posset fingere, ꝙ loco unius haberent̃,tũc impediret̃ cõstitutio,ff.e.l.nemo.Sed põt dici,sicut diuersitas qualitatis in die, uel in cõditione, uitiat

stipula-

stipulationẽ,ff.de uer.ob l j.§.si quis simpliciter. quare non uitiat constitutionẽ duorum reorũ? R. ꝙ ibi loquitur in stipulatione,quæ secundũ ueritatem, & secundũ fictionem est una. Vnde diuersitas qualitatis non recipitur, ar.l. eum cui ædes.ff.de usuc. Hic sunt plures obligationes ueræ,licet una in effectu, & ideò põt diuersas qualitates recipere, l. rerum
15 mistura.ff.de usuc. Tertiodecimò † quæro,plures fecerũt pacem cum plurib. & promiserunt quilibet insolidũ se inuicẽ non offendere,sub pœna centũ librarum,unus fuit ab uno offensus,an omnes de illa parte possũt agere insolidũ,tanq; correi credendi,& an omnes ex parte offendẽtis possunt cõueniri insolidũ,ut rei debendi? Vidi quosdã,qui reputant se multa scire,tenẽtes ꝙ sic,s.ꝙ omnes de parte offensi possunt agere,& omnes de parte offendentis cõueniri. Sed hoc est falsum,* nam prout in obligatione uenit nõ offendere, cohæret personæ cuilibet stipulãtis & promittẽtis. Alia em̃ est offensio in persona unius,alia in persona alterius,sic nõ sunt duo rei actiuè & passiuè, quia est diuersitas in re,l.si id ꝙ.ff.eo.Si uerò istam obligationẽ respicimus,prout põt cõtineri pœna,& tũc idem,quia resultat diuersitas causæ,nam ei qui est offensus,debet̃ dicta pœna suo nomine,& suæ offensionis causa, alijs uerò non deberet̃ nomine offensionis alienæ,seu alieno nomine, & sic uitiat̃ cõstitutio duorũ correorũ,d.l.si id ꝙ ff.e.Si uerò istam obligationẽ respicimus,prout continet pœnam,nõ est correus alijs, sed alij si sunt plures, nisi obligatio pœnalis ex una offensa esset cuilibet,& à quolibet facta insolidùm, possunt esse correi inter se,quia nõ resultat diuersitas causæ, nã quilibet debet, & cuilibet debet̃ offensa aliena.Dico ergo,ꝙ si pœnalis stipulatio fuerit simpliciter adiecta, ꝙ intelligat̃ fm materiã præcedentis obligationis,ut qlibet uideat̃ promisisse pro sua offensa tñ, & cuilibet uidet̃ esse promissum pro offensa facta in sua persona tñ,ar.de usu.l.si stipulat°.& ff de leg.j.l.si legati serui.& de dam.infe.l.dãni infecti quidã.& de uer.ob.l.inter stipulantẽ.in prin.in gl.Si uerò in stipulatione fuerit expressum ꝙ pro una offensa sit promissa pœna cuilibet insolidũ actiuè & passiuè,tũc dico ꝙ nõ sunt duo correi, per ea quæ dicta sunt,& de rigore uno soluẽte,alius remanet obligatus,& si uni solueret̃,alteri remaneret actio, sed de æquita
16 te obstat exceptio,d.l.si id ꝙ.in fi.ff.e.Quartodecimò † quęro,si plures sunt,qa ex delicto tenent̃ insolidũ cuilibet,an sint correi? R. nõ,quia tenent̃ insolidũ.Qd̃ apparet,qa unus soluens nõ liberat aliũ,l.si id ꝙ.§.fi.de iur.om.iu.& l.itẽ Mela.§. si plures.ff.ad l.Aquil.& s̃.de cõd.fur.l.j.& ideò non põt dici una obligatio in effectu,ꝙ requirit natura correorũ. Itẽ sn̄ia lata pro uno,nõ ꝓdest alteri regulariter,d. l.denũciasse. §. fi.
17 ff.de adul. Quintodecimò † quæro, qd si plures tenent̃ ex quasi maleficio,an sint correi? Istud est dubiũ,& uidet̃ ꝙ nõ, sed quilibet tenet̃ pro parte,l.fin.§.si plures.& ibi no.ff nau. cau.sta.& no.per gl.Inst.de ob.quę ex quasi male.§.pe.In cõt. uidet̃ ꝙ sic,ff.de his qui deie.uel effu.l.j.in fi.& l.seq. & quod no.ff.de act.& ob.l.ex maleficijs.§.hæres.& §.is quoq;.in ult. glo. Quid dicemus? Dic ꝙ nõ sunt propriè,& omnino duo rei,sed quodammõ,sicut plures tutores sunt,etiã quasi duo rei,sed nõ per omnia,ut dixi s̃.in viij.q. Qd̃ apparet,quia sicut illi tenent̃ insolidũ ex quadã necessitate legali, sic & isti ex quasi maleficio,d.l.j.in fi.de his qui deie. uel effu. Itẽ sicut in illis est beneficiũ ordinis, ut primò cõueniat̃ gerens quã nõ gerẽs,ita & in istis qui tenent̃ ex quasi maleficio,ut prius conueniat̃ faciens,q̃ alij,l.si uerò.§.interdũ. de his qui deie. uel effu.& no.ff.eo.tit.l.ij.Itẽ sicut inter illos unus soluens habet contra alios beneficiũ utilis actionis,ita inter istos, ff de hjs qui deie.uel effu.l.si uerò §.cùm aũt.ff.nau.cau. sta.l. fin. §.si plures.& ibi no.& qd̃ no.Inst.de ob. quæ ex quasi male. §.fi.Item sicut inter illos habet locum beneficiũ diuisionis, ita inter istos,quia tñ teneant̃ pro parte opposito beneficio diuisionis,sed ipso iure tenent̃ insolidũ,d.l.j.§. fi. licet nostri doc. non dicant hoc,nec declarent.Item apparet ꝙ unius so
18 lutio liberat alium,d.l.j.§.fi.cum l.seq. † Sextodecimò quæ

Falsum. Videas tamen ne ipsemet Bart. falsus sit, per l. ij. §. item si in facto. ff. de uerb. obl.
I. Concen. B.

ro,filius acquisiuit obligationẽ & actionem ex causa peculij profectitij,& sic etiam hodie acquirit̃ patri,licet apud filiũ remaneat naturalis, an pater & filius erunt duo rei credendi? Et hic uidetur quòd sic,quia quanq; apud unum sit ciuilis,tamẽ apud aliũ est naturalis, uidetur tñ idem, & ex eadẽ causa,ideò non impeditur constitutio duorũ reorũ, l. si ex duobus.§.fi.ff eo.Et hoc tenet gl.ff.de cond. indeb. l. frater à fratre.j.gl.mag.Hoc etiam uidet̃ uelle tex.ff.de pac.l.si unus. in prin.Cont.puto ꝙ non sint correi.Primò,quia hic est diuersitas in causa,nam filio debetur ex suo cõtractu,& debetur patri ex dispositiõe legali. Prætereà,si esset duo correi, debitor posset filio soluere etiam patre prohibente, ar. ff. de sol.l. uerò ꝓcuratori.§.j.& l.aliud. sed filio nõ posset solui patre uetante,l.quod seruus.ff.depo.& ff.de sol.l.quis seruo. ergo,&c.Prætereà apparet ꝙ pactum filij,uel iusiurandum delatum ab eo,patri non nocet,ff.de pac.l.contra.§.fi.& ff.de iureiur.l.quanto.cũ sim.quod secus est in duob.reis,ut j̃ dicã. Nõ ob.ergo gl.l.frater à fratre.quia ibi est dictio, quasi, quæ est nota improprietatis.Idẽ dic in l.si unus. ubi filius & pater æquiparantur duobus reis credendi, quia utriq; potest solui ante prohibitionem patris,nõ tamen sunt duo rei,sed magis æquiparo eos cedenti & cessionario, l. iij.j̃. de don. Decimoseptimò & ulti. circa præmissa concludendo dicas
19 duas reg.Prima est, qui sint plures rei debẽdi, sunt enim † qñ plures insolidũ debent idem uerè uel fictè, ex una & eadẽ causa principaliter, & ex uoluntate.Expone hanc regulam,plures insolidùm Dixi,insolidũ, quia secus si pro parte,l.eos.§.cùm in tabulis.ff.eo.Et hoc uult dicere hæc auth.ut s̃.dixi,idem,quia secus si diuersum,ut dixi s̃.in xij.q. Dixi, ex eadem causa, propter id quod suprà dixi ea. q. xij. uerè, uel fictè dixi, per ea quæ dixi s̃.eo. q. vj. principaliter, dixi, quia secus in accessorijs, uel s̃.dixi vij.q. Ex uoluntate, ideò dixi,quia si sunt ex necessitate,non sunt propriè duo rei,ut dixi s̃ in viij. q uel plures ex quasi maleficio, ut s̃. in xij. q. uel ex natura rei,quia indiuidua,ut s̃.q.iij. Secunda regula
20 est,† plures rei credendi sunt,quando pluribus insolidùm debetur idem uerè uel fictè, ex una eademq; causa principaliter ex uoluntate. Principaliter,dixi, quia secus si uni principaliter,alij ex consequentia,ut s̃.dixi,in vj.q. & s̃. in prox. q Cætera uerò sunt exposita s̃.

21 DE SECVNDO † uerò, qualiter exigantur & agant, est uidendum.Et primò quæro,an plures rei debendi possunt simul conuenirì. Ad quod dicas,ꝙ quandoq; uult quis plures reos conuenire, & quẽlibet pro parte uirili, & tunc sine dubio potest,l.iij.§ j.cum sim.ibi no.ff.eo. est autem dubiũ, an in diuersis libellis possit hoc fieri,an uerò uno,& eodem libello,puto ꝙ tam diuersis libellis,quàm uno, & uidet̃ colligi,ff.de appel.l.si qui separatim.in prin.§.j.& hac auth. hoc ita.Et idem dico de duobus reis credendi, quia quilibet potest agere pro parte, ut probatur ex §. fi.d. l.iij. & etiam probatur per æquiparationem.quam facit l ij.ff eo. quæ sic potest intelligi,& dic ut probatur ex fi.dictæ l. ij. Et puto ꝙ eodem libello siue diuersis,ar eorum quæ dicta sunt in reis debendi,& facit optimè j̃. de accu.l. si accusatorib. & quod ibi no. Qñq; quis uult cõuenire plures reos debendi,& quemlibet insolidũ.Et hic est aduertendum,si quidẽ uolo uos cõuenire simul,& eodem libello, protestãdo ꝙ una solutio sufficiat,possum,ut hac auth.hoc ita. & in corpore unde sumitur,& probat̃ s̃.si plu.una sen. fue. condem.l.j. ubi innuit ꝙ potuit eos iudex condẽnare in una sententia insolidũ, ergo sic erat petitum, quia sententia debet esse conformis libello, ff.de re iud.l.Paulus.ff mand.l.si mandato.§. Paulus. Et hoc etiam tenet ib glo.& Dy.de leg.ij.l.si pluribus.ff.comm. & d. l ij.§.j.per Iac.de Are.pro hoc facit ff.de uerb.obl.l.in executione.§.insolidùm. Si uerò uult eos conuenire insolidùm, non facta protestatione, quòd una solutio sufficiat, uel similibus uerbis appositis,quæ habent uim prædictæ protestationis,tunc talis libellus non debet admitti,ut s̃. de fideiuf. tu.l.j.& no.ibi per glo.super uerbo, agi, quæ exponit ita, ꝙ exigat,quasi dicat, secus si diceret, quòd una solutio sufficiat. Et eodem modo credo etiam duos reos credendi posse

agere eadem ratione. Facit prædicta l. si accusatoribus. ℣. de
22 accus. Sed cõt. † prædicta opp. de aqua plu. arc. l. supra iter.
§. Cassius. ubi dicitur ꝙ plures non possunt uno & eodem libello conueniri, nec agere, sed debent separatim. ℟. ꝙ licet ibi permittat agi separatim, non tamen prohibet agi simul, si consentiant, imò poterunt ar. ff. de noui ope. nun. l. stipulatio. §. fi. probatur ff. fam. ercis. l. hæredes. §. si inter. Item facit quod no. per Cy. s̃. si cer. pe. l. eo. ꝙ licet in eo quod ibi dicit, diuersis actionibus, forte non bene dicit, ar. ff. de act. emp. l. non est nouum. cum sua gl. Quandoqꝫ quis uult cõuenire plures insolidùm separatim, & in diuersis libellis, tunc si quidem simul & eodem tempore contra plures porrigit libellum, seu libellos, puto debere dici idẽ, ꝙ quando uno libello, ar. d. l. supra iter. §. Cassius. Fateor tamen, ꝙ ad petitionẽ partis aduersæ, possit agẽs cõpelli eos cõuenire in uno libello, & eos diuersis instantijs non molestare, ar. d. l. nõ est. ff. de act. emp. & de leg. j. l. huiusmodi. §. fi. Si uerò primo datus est unus libellus, secũdò offeratur alius, tũc si quidem loquimur in pluribus reis credendi, post litis contestationẽ ab uno, alius non auditur, l. ex duob. ff. eo. & ibi dicemus. Si uerò in reis debendi, in hoc ego reperio opi. Nam gl. in auth. eo. circa fi. dicit ꝙ uno cõuento non põt alius cõueniri pendente iudicio. Idem dicit Azo in summa huius tit. Dy. uerò in l. iij. ff. eo. dicit, ꝙ gl. dicit uerũ, pendẽte causa principali, p l. quoties. §. si creditor. ff. de pec. secus pendẽte causa appellatiõis, l. creditor. in prin. ff. mand. Iac. de Are. uidetur tenere cont. gl. per d. l. creditor. s̃. alleg. Ego puto eum bene dicere, cũ inter causam principalẽ & causam appellationis nõ possit reddi ratio diuersitatis. Non ob. l. quoties. §. si creditor. in prin. qa ibi non loquit in duobus reis, secundum ea quæ dixi in xj. q. sed in his quorũ electio unius & sine exactione liberatur alius mero iure, ideò interim aliũ non põt cõuenire, l. si ex duob. in prin. de pecul. sed de æquitate uno reperto nõ soluendo, potest alius conueniri, l. si ex duob. præall. quæ æquitas nõ habet locũ, nisi lata sentẽtia, & facta executione cõtra unũ, cùm peculiũ semper possit crescere, l. quæsitũ. in princ. ff. de pecu. sed nos loquimur in duobus reis, in quibus uinius electio non liberat aliũ mero iure, ut no. ff. e. l. ij. & l. iiij. ideò uno cõuento, alius põt conueniri, d. l. creditor. in prin.
23 s̃. man. † Sed ò quæro, quid si unũ tm̃ ex duobus insolidũ uult cõuenire, ita ꝙ non aliũ? Breuiter dico, quidã sunt qui sunt propriè duo rei; ut plures tutores, & plures negotiantes, & alij similes, de quibus s̃. in viij. q. dixi, & isti de iure antiquo habent beneficiũ diuisionis, ut legib. uulgarib. & de his nõ loquor. Itẽ plures obligati accessoriè, isti habebũt beneficiũ diuisionis ex epist. diui Adr. & §. si plures. Inst. de fideiuf. cũ si. & de his etiã nõ loquor. Quidã sunt quodammõ duo rei, ut qñ plurib. una res cõmodat uel deponit, & loquimur de obligatiõe secũdaria, quæ cõtrahit rõne doli uel culpæ, ut dixi s̃. in prox. principali, in q. iiij. & isti nõ habẽt beneficiũ diuisionis fm Ia. de Bel. quia lege nõ caueť cõtrariũ, puto ꝙ etiã de iure antiquo habebãt beneficiũ diuisionis sicut plures tutores, l. j. §. si apud. ff. depos. & de his nõ loquimur. Sunt alij, qui sunt duo rei uerè & propriè, & de his loquimur, & cõstat ꝙ de iure fforũ, & C. creditor poterat cõuenire unũ insolidũ, per iura fforũ, l. j. ff. e. l. iij. §. j. s̃. loc. l. si diuisa. cũ sim. Sed an hoc sit hodie immutatũ per ius auth. & per hanc auth. est uidendũ. Dico ergo aut plures rei debẽdi sunt constituti ex cõtractu celebrato cũ uno, & plures dñi ex cõtractu unius institoris uel exercitoris, ut dixi s̃. in q. xj. & tũc nihil est immutatũ, & remanet firma ratio, l. ne in plures. ff. de exerc. Nam hæc auth. in corpore unde sumitur, loquitur propriè de duobus reis cõstitutis ex contractu celebrato cũ pluribus. Aut plures rei sunt cõstituti ex contractu cũ pluribus celebrato, ut regulariter fit, & tunc aut in obligatione erat aliquod indiuiduũ, & per ius auth. nihil est innouatum, quia eorũ diuisio rumperet stipulationẽ, l. stipulationes nõ diuidunť, de uer. ob. & hæc auth. loquitur in his quæ sunt diuidua, licet gl. ff. eo. l. reos. §. cũ in tabulis. dicat contrà, & male, ut dixi s̃. in v. q. Aut in obligatiõe uenit aliquod diuiduũ, & per iura auth. est immutatũ, ut hodie, si unus insolidũ cõuenitur, ꝙ habeat beneficiũ diuisionis, nisi alius sit absens, uel inops, ut in hac auth. qd̃ est uerũ, qñ p cõstitutionẽ duorum reorũ alternatiuè, uel ex altera parte fideiussio interuenit, aliàs puto, ꝙ de iure antiquo nihil sit derogatũ, ut ℣. dicã. unde per istã auth. solũ in modo exigẽdi est mutatũ, non in
24 modo cõstituendi. † Tertiò quæro, quid in plurib. reis credendi? ℟. per ius auth. in eis nihil reperit innouatũ. Et hoc te
25 net gl. in auth. eo. circa fi. † Quartò quæro, an in his casibus ubi plures rei conueniunť insolidũ simul, uno uel diuersis libellis, sit aliquid innouatũ? Dico ꝙ sic, nam olim nõ reperiebat prohibitio, licet processus esset simul inchoatus, contra unũ procedere, & cõtra aliũ supersedere, imò permissum, l. nõ idcirco. ff. de iu. Hodie uerò dico ꝙ ad partis petitionẽ cõiter negotiũ debet examinari, & cõiter terminari, ut hac auth. & in corpore unde sumit. Et puto, ꝙ si aliter ferť sntia, ꝙ per appellationẽ rescindet, ar. ff. quæ sent. sine app. resc. l. j. in fi. & sic est immutatũ in mõ procedẽdi. Sed ò olim poterant plures rei per sntiam insolidũ condẽnari, & per cõsequẽs poterat fieri executio cõtra quẽlibet insolidũ, hodie uerò puto ꝙ si essent sic insolidũ condẽnati, in tẽpore executiõis fieret excussio facultatũ utriusqꝫ, & si uterqꝫ esset soluẽdo, fieret executio pro parte, uel si alter pro sua parte nõ esset soluẽdo, fieret cõtra aliũ, & hoc uult dicere tex. in corpore ibi, ubi substantiæ eorũ qualitas examinabit, ꝙ est per sntiam, ut ibi patet ex ordine literæ. Dices ergo, Beneficiũ diuisionis põt opponi post sntiam, cont. l. si fideiuf. in fi. ℣. tit. j. & qd̃ ibi no. per Dy. ff. de fideiuf. l. si dubitet. & Cy, d. l. fideiuf. & l. exceptionẽ. in ult. q. s̃. de prob. dico ꝙ in casu isto ubi plures cõueniuntur simul, hoc acto ꝙ una solutio sufficiat, est uerũ ꝙ ego dixi, nec est necesse ꝙ tũc talis exceptio opponat, qa tũc de diuisione faciẽda, put qlibet soluẽdo est, uidet agi tã ab actore ꝙ à reo, cũ lex sic disponit, sed qñ fit cõuentio insolidũ simpliciter, imputet sibi qui executionẽ nõ opponit. In hoc ergo est aduertendũ, ꝙ si actor uult aliquẽ ex duob. reis separatim cõuenire, est locus beneficio diuisionis pẽdente processu, ut in auth. eo. §. j. sed si uult cõuenire eos cõiter, licet in solidũ, tunc nõ est locus beneficio diuisionis pẽdente processu, sed eo finito tẽpore executiõis, & ita loquit auth. in §.
26 pe. † Quintò quæro, qd in plurib. reis credẽdi? Certè in his nihil reperit innouatũ, nec in modo cõstituendi, nec in modo exigẽdi. Ita no. in auth. eo. §. fi. in uit. glo. in eo ꝙ dicit l. ex
27 duob. ff. eo. nõ est correcta. Sed † quæro, an unus ex reis credendi posit facere procuratorẽ aliũ? Glo. dicit ꝙ nõ, in l. licet. §. porrò. ff. de proc. Cõt. puto, s. ꝙ unus posit agere procuratorio nomine alterius, ff. de sol. l. si duo rei. & gl. cõtraria
28 alleg. nõ fundat se bona lege, si bene aduertat. † Sextò quæro, dixi beneficiũ diuisiõis habere locũ inter correos, si ambo sint soluẽdo, cui incũbat onus probãdi, an actori unum soluẽdo non esse, uel reo opponẽti illũ esse soluẽdo. Et nõ in sisto in allegationib. dico enim ꝙ quoddã est beneficiũ diuisionis de iure antiquo ex epistola diui Adr. qd̃ cõpetit fideiussori, ut Inst. de fideiuf. §. si plures. & s̃. de const. pec. l. fi. & ℣. tit. j. l. iij. & l. fideiussor. cum si. & isto exemplo beneficium diuisionis habent tutores & curatores, & similes, l. j. §. nũc tractemus. in prin. ff. de tut. & ra. dist. Et in isto beneficio diuisionis est aduertẽdum, quia siquidem soluẽdo sunt omnes, & hoc constare põt, competit beneficiũ diuisionis. Sed si cõstat ꝙ non sunt soluendo, cessat tale beneficiũ, d. ll. Sed si dubitetur, tunc ille qui petit diuisionem, auditur si uelit alium conuenire suo periculo. Et de hoc dic ut habes in d. l. si dubitetur. ff. de fideiuf. & sic ille qui petit diuisionem, debet ostendere alium esse soluendo, uel grauatur illa satisdatione. Est aliud beneficiũ, qd̃ ueniet ex hac cõstitutione noua, de duobus reis, ut hic uidetur ꝙ in causa dubij reus nõ possit conueniri, nisi pro parte, ut in auth. eo. §. j. & ibi gl. super uer. interim, & sic uidetur hodie ꝙ sit onus creditoris, ꝙ nõ possit agere contra unũ insolidũ, nisi facta discussione, alius reperiatur nõ soluẽdo. Ratio hæc est, quia uidentur inuicem fideiubere. Quod intellige, ut infrà dicam in iiij. q. principali, & ideò unus nõ debet cõueniri pro parte alterius, nisi alio discusso, ut in auth. de fideiuf. §. j. ℣. tit. j. auth. præsente. ꝙ autem ad

ad exemplũ illius beneficij cõcessi fideiussoribus, illud beneficium cõcessit duob. reis, ut apparet ex auth. eo. in prin.
29 Qualiter aũt dicant inuicem fideiubere, ℣. dicam. † Septimò quero, pone ꝙ an ad unũ ex correis peruenit tota quãtitas, utrũ alius possit petere ꝙ ille prius excutiat? ℟. si quidẽ hoc fuerit actum ab initio cũ creditore, ad unũ tm̃ peruenireť pecunia, & alius esset fideiussor, non tm̃ obligauit se principaliter, ut correus, & tunc sine dubio posset hoc petere, auth. de fideiuf. §. j. & ℣. tit. j. auth. præsente. Si uerò hoc nõ fuit actũ cũ creditore, sed tantũ inter eos, tunc uidetur prima facie, ꝙ factum eorũ nõ præiudicet creditori, auth. eo. §. si uerò minus idonei, ibi nullũ sustinebit damnũ, finaliter tm̃ dico, ꝙ si alter correus ostẽdit hoc, s. totã pecuniã ad aliũ peruenisse, seu negotia ad aliũ totaliter pertinere, & ideò petit aliũ primò discuti ipsius periculo, ꝙ actor cogit hoc facere, l. unde quæritur. in prin. ff. cõm. ubi est casus, prout est in litera conueniri. Pro hoc facit, qd̃ dicit, tutor qui gerit, prius cõuenit, quã non gerẽs, quia ad eũ negotiũ principaliter spectat. Sed cõt. prædicta facit, quia qñ unus tenet alio excusso, nõ sunt duo correi, l. decẽ. de uer. ob. Sed id uerũ est, si ipsa obligatio in illam cõditionẽ differt, hic uerò obligatio est pura, sed executio est dilata. Item facit cõtra ℣. decur. bo. dã. l. ij. in fi. Sed dico ꝙ illa l. debet intelligi sed m istam determinationẽ, nisi alius ad quẽ principaliter spectet, petat eum cõueniri suo pericu-
30 lo. ar. d. l. unde quæritur. ff. cõm. † Octauò quæro, dixi ꝙ ad hoc, ut beneficiũ diuisionis locũ habeat, requirit ꝙ omnes sint præsentes, qualiter debeat intelligi, & qualiter debet cõstare de præsentia & absentia. Aduertatis, ut ego iam dixi s̃. istud beneficiũ diuisiõis est introductũ ad exemplũ illius beneficij, qd̃ dat per auth. de fideiu. Sed gl. in auth. de fideiu. §. j. intelligit præsentes, s. si sint in eodẽ territorio, ita ꝙ facilè possint citari. Et aduerte ꝙ gl. ibi intelligit in eodẽ territorio, s. eiusdẽ ciuitatis, secus si essent eiusdẽ, puinciæ, ut sub eodẽ præside diuersarũ ciuitatũ, ut ibi patet. Et qd̃ tenet doc. etiã tex. ibi uidet exprimere dũ dicit, acerbũ est creditori mittere alibi, &c. Sed eo casu, quo sunt eiusdem territorij, puto ꝙ ad hoc, ut cõtra unũ tm̃ procedi possit, debeat præcedere solennis excussio de persona, sicut dictũ est de rebus, s. ut citetur, & si nõ uenerit, mittat familia ad capiendũ & cõducendum eum, & si retulit eum ipsum nõ posse habere, tunc procedat cõtra unũ tm̃. Ita uidet colligi ex auth. eo. §. pe. & hæc discussio circa personã probat de leg. ij. l. cùm quidã. §. fi. cũ l. seq.
31 † Nonò quæro, utrũ uni correo sit dandũ temp° ad reducẽdũ absentẽ, sicut fideiussori? Gl. tenet hic ꝙ nõ, ut ℣. ti. j. auth.
32 præsente. & auth. eo. §. si minus idonei. † Decimò quæro, qd̃ si aliquis ex correis est soluẽdo, & præsens, sed non põt conueniri. ℟. Qñqꝫ non põt conueniri propter defectũ prohibitionis in persona ipsius, ut quia minor nõ habẽs tutorẽ uel curatorẽ, & opus esset ire alio loco, uel debeat dari cũ inquisitione, & sic cũ magno labore, habebit pro absente, ar. eius qd̃ no. in auth. de fideiuf. §. j. gl. quæ incipit, quid si pignus, & quia sicut imminet periculũ extra territoriũ pro petendo debito, ita pro petẽdo tutore, C. pui pet. tut. l. cùm à matrib. Qñqꝫ non põt cõueniri propter defectũ iuris, ꝙ est perles actorẽ, ut quia alter correus, tenet naturaliter tm̃, uel est restitutus, uel impetrauit rescriptũ Principis, ꝙ nõ posset cõueniri, uel similia, & sic nõ est ius agẽdi, nec etiã sperat, tũc si quidem alius correus hoc ab initio sciuit, uel scire debuit, cessat beneficiũ diuisionis, l. si Titius. in prin. ff. de fideiuf. Sic intelligat l. si ex duob. in fi. ff. e. Si uerò nec sciuit, nec scire debuit, tunc uidet Cy. tenere hic, ꝙ habeat beneficiũ diuisionis, d. l. si Titius. ij. ℟. Contrariũ credo, quia illud beneficiũ factũ est ad exemplũ beneficij, qd̃ dat fideiuf. qa pro parte, pro qua uidet pro alio, fideiubere, primò debet alter cõueniri, ut dictũ est, sed fideiussori illud beneficiũ ordinis nõ cõpeteret, si ue ponas principalẽ tm̃ teneri naturaliter, ut ff. de fideiuf. l. Marcellus. ubi hoc expressè per Dy. siue principalis sit restitutus in integ. l. j. & ij. s̃. de fideiuf. min. & ff. de proc. l. minor. siue ꝙ impetrauerit rescriptũ, ut ff. qd̃ quisqꝫ iur. l. iij. §. si is pro quo. Nõ ob. l. si Titius. qa aliud in beneficio diuisionis, qd̃ cõpetit fideiussori, ut ibi no. quia põt habere regressum contra principalẽ, & ideò est minus periculũ in gl. fi. in casu nostro, secus, ar. eius qd̃ no. in d. l. ij. s̃. de fideiuf. min. Sed si poneres in casu l. si Titius. principalem solùm naturaliter teneri, tũc inuestiga rõnem, & prædicta sunt uera, nisi facto creditoris hoc acciderit, tũc enim secus esset, quia actor correo præiudicare non posset, ff. de adm. tut. l. si pupil. & de sol. l. Stichum. §. pe. Qñqꝫ nõ potest conueniri de præsenti, sed spes est quòd possit cõueniri de futuro, ut quia alter ex correis promisit in diẽ, uel sub cõditione, alter purè, isto casu, etiam de iure antiquo ille qui promittit purè, põt statim in solidũ cõueniri, Inst. eo. §. fi. & ff. eo. l. ex duobus. la j. Quòd uidetur tenere gl. ff. de fideiuf. l. si plures. in prin. Sed gl. auth. istã format q. & nõ soluit. Dy. d. l. ex duob. in prin. dicit, ꝙ hodie nõ potest cõueniri insolidùm, propter beneficium diuisionis; ar. l. plures. in prin. ff. de fideiuf. quod Cyn. uidetur sequi, & fortè cont. est ueritas, nam ut ego dixi, tunc beneficium huius auth. habet locum, cùm uidentur inuicem fideiubere; sed ille qui promisit purè, nõ potest uideri fideiubere pro eo qui promisit in diẽ, uel sub cõditione, l. Græcè. §. illud. ff. de
33 fideiuf. † Vndecimò quæro, an huic beneficio possit renũciari? Gl. & doc. dicunt ꝙ sic, quia licitũ est ũnicuiqꝫ renũciare iuri suo, per reg. generalem, cuilibet licitum est, &c. Ita no. Inst. eo. §. fi. & auth. eo. §. j. Aduerte tamẽ, quia notatij dicunt in instrumẽtis, ꝙ renũciauit beneficio nouarũ constitutionum de fideiussorib. & de pluribus reis debendi, & bene dicunt. Non eim est solũ beneficiũ diuisionis, sed etiam illud, s. ut fiat summariè causæ examinatio, ut dictum est s̃. Illud aũt ꝙ apponitur de fideiussorib. fit ad cautelam per illam opi-
34 nionem, an uideãtur fideiubere. † Duodecimò quæro, an unus ex correis conuentus, possit petere ab agente cauere correum credendi, rem ratam habere? Gl. tenet ꝙ non, ff. sol. mat. l. ij. in fi. gl. magnæ, quod tractant doc. in hac auth. aduerte tamen solicitè, ꝙ licet cautio de rato non possit peti, tenetur tamen cauere defendendo debitorem, si conuenitur ab alio correo credendi, l. fideicommissa. § plerunque. in fi. ff. de leg. iij. quod est not.

TERTIO principaliter est quærendum, an factum unius correi prosit, uel noceat alteri correo debendi uel credendi? Et hic aduertendũ est circa multa. Primò circa solutionẽ. Secundò de acceptilatione. Tertiò de petitione. Quartò de sententia. Quintò de iuramẽto. Sextò de pacto. Septimò de nouatione. Octauò de cessione. Nonò de confessione. Decimò de successione insolidũ. Vndecimò de mora. Duodecimò de culpa. Tertiodecimò de rescissione. De quolibet istorum est uidendum, tam ex parte reorũ debendi, q̃ credendi. In primis ergo quæro †, an solutio facta uni ex correis
35 credendi tollat alteri actionẽ? Et dic, si solutio est facta uni integrè, tollitur actio alteri, l. ij. & iij. in fi. ff. eo. de pac. l. si unus. in prin. de noua. l. si rẽ. §. si duo. cum similib. & hoc si solutio est facta sibi, uel eius legitimo procuratori. Si uerò negotiorũ gestori, dic ut l. si quis offerenti. in fi. ff. de sol. Si uerò pars tantũ fuerit soluta, tũc posset dubitari, nam sicut litis contestatio præiudicat alteri correo in totum, ut ℣. dicã, ita etiã uidetur per partis perceptionẽ, arg. l. iij. de noua. Tamẽ cont. est ueritas, quia si apparet pro parte uni solutũ, alia pars potest alteri solui, l. qui hominem. §. j. ff. de sol. Ergo apparet ꝙ alteri non erat perempta actio, ar. ff. de uerb. obl. l. si duo rei. Et illud ar. ꝙ partis perceptio æquiparatur litis contestationi, non est uerum in materia nostra, l. cùm decem. in prin. ff. de sol. coniuncta l. si quis stipulatus fuerit decem. eo. tit. Sed
36 uideamus † de reis debendi, & hoc certum est, ꝙ solutio facta ab uno de tota quantitate, liberat alium correum, d. l. ij.
37 & iij. eo. tit. Sed an solutione partis † facta ab alio uideat facta diuisio, ita ꝙ quilibet ãmodo debeat conueniri utriliter iure exceptionis pacti? Dic, aut erãt duo rei tales, qui nõ habebãt beneficiũ diuisionis, & tunc recipiẽdo solutionem partis ab uno, uidet diuidere, ita ꝙ alios iure exceptiõis pacti debeo utriliter cõuenire, l. si creditores. s̃. de pac. Fallit fauore legati, de leg. j. l. si ex toto. §. j. in fi. Aut sunt tales personę quæ habent beneficiũ diuisionis, & tunc aut unus exprimit ꝙ soluit pro parte sua specialiter, & tũc ipse solus liberat pro eo

eo qd' soluit,ipso iure pro residuo,ope exceptiõis,ff.de so.l. in his.§.j.&l.quoties.& ibi de hoc per Iac.de Are.in sol.l. ex ex iudicatũ.ff.iud.sol.sed cæteri remanent insolidũ obligati. Aut soluit simpliciter,nõ exprimendo pro parte sua, & tunc recipiẽdo partis solutionẽ de rigore iuris non uideor diuidere,& sic in residuũ possum quemlibet insolidũ cõuenire, sed de æquitate,ille soluẽs cõuentus põt opponere exceptionem beneficij diuisionis,ut sic illa solutio primò facta sibi proficiat,l.inter eos.§.j.ff.de fideiuſ. licet enim ibi loquat' in fideiussore,tñ idem ius & eadẽ regula est hodie in duob.reis habentib.beneficiũ diuisionis.Ratio est,nam ubi nõ habent beneficiũ diuisionis,creditor non tenebitur recipere partẽ, l.planè.ff.fam.ercis.& l.tutor.§.Lucius. ff. de usuris. Vnde si recepit partem,uidetur ex liberalitate facere,sic inducit' pacti exceptio,sed in eo,qui recipit ab uno eorũ,qui habẽt beneficiũ diuisionis,hoc dici nõ potest, quia hoc facit ex necessitate,cũ in necessitate nemo liberalis existat,&c.l.fideicom. §.si rem.ff.de leg.iij.& de adimen.leg.l.rem legatã. Et hoc tenebat Old. Quod aũt ex necessitate teneat' recipere, habes tex.& gl.l.in his.§.j.ff.de sol.& l.ex iudicatũ.ff.iu.sol.Sed posses dicere, quis est effectus huius,cũ etiã primo casu de æqui tate sibi proficiat? R. qñ ipso iure per partem receptam fit diuisio,tunc si alij efficiuntur posteà nõ soluendo, nõ præiudicat primo soluenti,l.inter eos.§.cùm inter.de fideiuſ.Sed qñ per receptionẽ partis fit diuisio nõ ipso iure,sed de equitate, tunc illa equitas ita demum habet locũ,si in illo tẽpore,quo cõueniuntur,cæteri sint soluendo,d.l.inter. §.j. ff. de fideiuſ. præiudicat ergo soluenti,si post solutionẽ alij efficiãtur non
38 soluendo.Iuxta prædicta quæro †, uerum est q̃ unus creditor recipiendo partem ab uno ex correis debendi, præiudicat sibijpsi,sed an altrri correo credendi præiudicet? Dico q̃ ex tali partis receptione inducitur pacti exceptio, unde sicut idem est in eodem casu, quo pactum unius præiudicat alteri correo credendi,ita eo casu præiudicat talis partis re=
39 ceptio. † Secundò quæro,utrùm acceptilatio facta ab uno correorum credendi, alteri præiudicet, & facta uni ex reis debendi alteri prosit? quædã gl.uidetur distinguere an sint socij,uel nõ,per l.& per iusiurãdũ.§.fi. de accep. & de noua. l.si rẽ.§.si duo.in gl.ferè.& ff.eo.l. ij. Alia gl. uidet' indistinctè dicere,q̃ unius acceptilatio alteri noceat,ff.de pac.l. si unus. circa fi.j.gl.mag.& de sol.l.qui hominem.§.fi. & ibi gl. & hæc est ipsa ueritas. Nam q̃ acceptilatio facta uni correorum debendi, prosit alteri, etiam si nõ sit socius, hoc exprimitur de lib.leg.l.iiij.§.nunc de effectu.Facit de accep.l.si ex plurib.ubi etiam uidetur expressum. Item dico q̃ liberatio facta ab uno correorũ credendi,noceat alteri etiam nõ socio eadem ratione,quæ est in reis debendi,eũ in hoc æquiparẽtur, l.ij. ff.eo.quia l.&per iusiurandũ.§.fi.de accep.generaliter loquitur,& quia l.si rem.§.si duo.de noua.æquiparat potestatẽ unius rei credendi, circa litis contestationẽ & acceptilationẽ, sed per litis cõtestationem unius præiudicatur alteri, etiam nõ socio,ut expressè habes l.fideicõ.§.plerunq̃.ff. de leg. iij. Et ideò dico ego,q̃ quantũ ad hoc idem est acceptilatio& solutio,per d.l.si ex plurib.de accep.Et prædicta sunt uera, qñ nouatio interponitur super obligatione iuris ciuilis. Si uerò iurisgentium, dicã in vij. q. Si uerò acceptilatio facta est uni pro parte sua tñ,certè alij pro illa parte nõ prodest,neq̃ nocet,ut s̃. dictũ est de solutione.& l.si ex duob.iud.sol.Item
40 quæro, † si acceptilatio est facta uni insolidùm,hoc acto,q̃ tñ sibi & non alijs prosit,an hoc pactũ ad aliũ impediat porrigi effectum suum? Gl.tenet q̃ sic,l.& per iusiurandũ.§.si legatorũ.ff.de acc. Ad qd' facit ff.de lib.le.l.si quis reũ. in prin. & ibi dixi Præterea,idem uidemus in solutione, nã si unus hoc acto soluit,quòd pro parte sua tñ soluit, alter non libe=
41 ratur,l.Modestinus.ff.de sol.† Tertiò quæro, de petitione, ut si quid petatur ab uno reorum credendi, utrùm hoc alijs prosit.Et si quidẽ fuit petitio simpliciter facta ita q̃ ad litis contest.nõ est peruentũ,facta ab uno põt alijs,pdesse quo ad interruptionẽ præscriptionis,ut j̃.eo.l.si. Si uerò est processum ad litis cõtest.& tũc si quidẽ est facta cõtestatio super toto debito,lex uidet' uelle q̃ ille qui cõtestatur litẽ, totũ debitũ sibi præoccupet,ita q̃ alij solui nõ põt,l. ex duob. la ij. ff.eo. Sed ad intellectũ illius l.ibi in gl. dubitat', nec per doc. declarat',nam fm Azo.ibi loquit' qñ erant socij, secus si non essent socij,quæ opi.est mirabilis respectu altarũ glo. q̃ plus præiudicet illi qui nõ est socius,quã illi q̃ est socius,qd' uidetur cõtra omnes alias gl.allegatas,& s̃.tetigi,& j̃.dicã.Alij dicunt,q̃ ibi unus solus egit,& succubuit, & licet istud sit uerũ in se,tñ quantũ ad illã legẽ diuinare est. Dico ergo simpliciter respon.q̃ per solam contestationẽ factam ab uno correorum credendi,ille sibi totũ debitum præoccupauit,siue sint socij,siue nõ,ff.de leg.iij.l.fideicõmissa.§. plerunq̃. in fi. ubi expressum est.Si uerò alter ex reis credendi, partem tñ petierit,litem cõtestando,pro sua parte tantũ sibi præoccupat, ff.eo.l.iij.in fi.& qd' s̃. dictum est in acceptilationibus & solutionibus. Ex parte uerò reorum debendi, si ab uno petat', utrũ prosit creditori quo ad constituendũ alios in mora, j̃. dicam.Sed an alijs reis debẽdi prosit,ut de toto debito petitione facta ab uno alter reus debendi sit liberatus,tex.in l. ij.ff.eo.uidetur dicere q̃ sic,& ff. de euic.l. si per impruden=tiam.§.fi.sed tex.j̃.tit.j.l.fi.dicit cõt.Gl.dat plures solutiones. Vna est,aut quis petit in iudicio,aut extra.Ista sol.no. in d.l. ij.ff.eo.quæ solutio est cõtra l.fi.j̃.tit j.Alij dicũt in l.ij.ff. eo.pe tijt animo nouandi,quod nõ placet,quia cũ petit' ab uno ex correis debẽdi,agitur cõtra eum ex sua propria obligatiõe, sed nouatio,quæ fit lite contest.fit cũ unus litẽ inchoatã contra aliũ,alterius nomine suscepit,ff.de noua.l.delegare. Alia solutio est,& illa continet ueritatẽ, q̃ petitione facta ab uno, & exactione alter liberatur,d. l.ij.secus in petitione tantùm facta,j̃.tit.j.l.fi.Facit ff.de his qui deie.uel effu.l.perceptione. & depos.l.j.§.si apud duos. Si uerò ab uno ex reis debendi pars tñ petitur,an per partis petitionẽ uid eat' esse facta diuisio? Gl.l.creditores.s̃. de pac.uidetur dicere q̃ sic,d. l.si imprudentiã.§.fi.Veritas est, q̃ aut unum cõuenio pro parte, & non uideor diuidere,l.si ex toto.§.j.de leg.j. & j̃.tit.l. reos. Aut omnes pro parte cõuenio,& uideor diuidere,s̃.tit.j.l.liberum.Intelligo aũt de petitione,quæ fit lite cõtestata, ut patet in d.l.liberũ.Sed quid si unus reorũ credendi egit,&reus fuit contumax, propter quod missus est in possessionẽ ex primo decreto,an uideatur ex hoc sibi debitũ præoccupasse,cùm hic non interuenit litis contest. Cogitetis. Item quid
42 † si post litis contest.ab uno instantia causæ perijt triẽnio, an remanebit actio cõmunis utriq̃ reorũ credendi? qd' uidetur,quia perempta instantia perit litis contestatio,& eius omnis effectus,l.cũ lite mota.ff.iud.sol.gl.l.ij.de fru.& lit. exp. Cont.credo,nam notum est q̃ instantia perempta, perimitur litis contestatio,& omnis eius effectus nõ perfectus, sed perficiendus in futurũ, scilicet secuta sententia, effectus autẽ iam cõsummatus & perfectus,ut interruptio præscriptionis uel uitium rei litigiosæ ista durãt,ut no. s̃.de iu. l. properandum.§.& si quidem.in gl.quæ incipit, ut non teneatur. Nec ob.gl. s̃. de fruc.& lit.expen.quia illa nõ dicit uerum, sed hic effectus acquisitus per litis contestationẽ, est iam perfectus, ergo,&c. Sed an per litis contestationem factam coram arbitro, unus ex reis credendi insolidũ sibi totum debitũ præoccupet? Dic q̃ non,l.si duo.ff.de ar. Nam ibi sententia lata cõtra unũ,non impedit aliud agere qui socius nõ est, sed si per lit.cõtest. sibi præoccupasset,alter oĩno repellit'.Et hoc proce
43 dit de iure antiquo,hodie secus in arbitro sine pœna electo l.cũ anteà.§.pe.s̃.de arb. Quartò quæro, † quid de sententia,& an primò sententia lata pro uno ex reis debendi, alijs proficiat? Tu dic, aut sententia lata est super facto, quasi nõ sit debitũ,uel quasi nõ fuerit cõtractũ, aut super iure, quasi persona unius,nõ potuerit obligari,aut dubitat'.Primo casu indistinctè snia lata pro uno,alteri prodest, siue sint socij, siue non.Et hoc ar.legũ dicentiũ q̃ snia lata pro fideiussore prodest reo principali, licet fideiussor nõ interfit,l. duob.§. à fideiussore.ff.de iureiu.& de fideiuſ.l.amissi.§.fi. Sed'o casu,aut quasi persona ipso iure nõ teneat', & nõ ,pdest alteri, quia nõ sunt duo rei,ar.l.si ex duob.in prin.ff.e.Aut quasi teneat',tñ est tutus aliqua exceptione,uel teneat' saltẽ naturaliter,uel nõ probauit creditor,& tũc aut sunt socij,& absoluto

ria lata pro uno,prodest alij.Aut nõ sunt socij,& tũc nõ prodest,ut ff.rem ra.hab.l.j.Facit ff.de arb.l.si duo.Et sic debet intelligi qd' no.Ia.de Are.l.ij.ff.eo.ubi ista tetigit. Aut dubitat', & tũc in dubio uidet' lata absolutoria, quia actor nõ probauit,& rectè inspiciẽdo colligitur exemplũ in l.Iul. in prin. ff. de cõd.ind.& l.procurator ad exhib.ff.rem rat.ha.de excep. rei iud. l.& an eadem.§.j.licet aliud in iureiurãdo, ut dicam
44 j̃.in prox.q. † Secundò est uidendũ,utrùm sententia cõdemnatoria lata cõtra unum ex correis debendi,alteri præiudicet? Et dico indistinctè q̃ nõ,ut colligit' in l.fi.j̃.tit.j.ubi sententia lata cõtra unũ,nõ mãdat' executioni cõtra aliũ, sed cõtra eum remanet integra actio,& sic opus est nouo processu,& sic absolutoria aliqñ prodest, condemnatoria nunq̃ nocet. Similiter habes s̃.si ser.uend.l.loci corpus.§. si fundus.& l.si
45 de cõi.eo.ti. † Tertiò est uidendũ de reis credẽdi,& hic indistinctè dico, q̃ lata snia pro uno, siue cõtra unũ, indistinctè nocet alijs,cũ per litis contest. præoccupauerit debitum ille agens,siue sit socius,siue nõ,l.fideicõmissa.§.plerunq̃. ff. de le.iij.l.ex duob.ff.eo.ergo,&c. Dices tu,istud est cõtra casum l.si duo.ff.de arb. ubi sententia lata cõtra unũ de reis credendi, nocet alij ita demũ,si socius est,sed ibi dico in sentẽtia arbitri illud est,ex qua nulla orit' actio,C.de arb.l.j. & litis contestatio facta corã arbitro, nõ habet illũ effectũ, de quo dixi s̃.prox.q.sed solũ ius,l.qd' oritur ex cõpromisso, de quo di
46 cam j̃.vj.q. † Quintò ex ordine quæro,de iureiurando,& hic uidet' quodãmodo idẽ dicẽdũ,qd' in sentẽtia, nã primò uidendũ est de iuramẽto delato uni ex correis debẽdi, q̃ iurauit se nõ teneri,an alteri ,pst? Et dic, aut fuit iuratũ super facto,quasi nõ sit debitũ,& indistinctè alteri ,pdest, siue sint socij,siue nõ,ar.d.l.ex duob.& ibi no.in §.à fideiussore. ff.de iureiu. Aut super iure quasi persona iurãtis nõ teneat',& tũc iuramentũ alteri ,pdest,si sint socij,aliàs secus,ut d.l.duob.§. ex duob.Aut dubitat',utrũ sit delatũ super iure,uel super facto,& tũc in dubio uidet' delatũ merè super facto,& nõ super iure,l.fi.de iureiur.& hoc tenet gl.l.duob.§.j. de iureiur.& ff. qua.re.act.nõ da.l.j.§.si fideiussor. Et si dicas, quare secus in sentẽtia,ubi nõ uidet' iudicatũ super facto,ut s̃.prox.q.dictũ est? R. quia iuramentũ habet uim solutionis, qd' secus est in
47 sentẽtia.Et hoc uidet' de intẽtione gl.s̃.alleg. † Secò est uidendũ, quid si unus ex correis debẽdi actori detulit iusiurãdum,an correo noceat? dico q̃ nõ,ut dixi s̃.in snia,l.iij.§.pe. ff.de iureiu.l.nã posteà.cũ l.seq.e.ti.Illud est uerũ, quantũ ad actionẽ,quæ orit' ex iureiur. sed quantũ ad præscriptionẽ interrumpendã,alteri correo nocebit,j̃.eo.l. fi.cõiuncta l.nam
48 posteà.§.si is qui tẽporali.ff.de iureiu. † Tertiò est uidendũ de iureiu.delato ab uno ex correis credẽdi, utrũ alteri noceat? Et dico q̃ nocet alteri indistinctè,siue sint socij, siue nõ, nã cũ iuramentũ habeat uim litis cõtestationis, d. §. si is qui tẽporali.& per litis contestationẽ alteri præiudicat', ut dictũ est in l.fideicõmissa.§.plerunq̃.de leg.iij.ergo,&c.sic loquit' l. duob.in prin.ff.de iureiur.& gl.l.si unus.in prin. ff.de pact. & sic gl.d.l.de duob.quæ distinguit,siue sint socij,siue nõ,lo=
49 quitur malè. †.Sextò principaliter quæro de pacto,an pactum factũ uni ex correis debẽdi, prosit alijs correis. Et cõis doc.opi.est, q̃ pactũ unius prosit alteri, si socij sunt, aliàs secus,d.l.idem in duobus.ff.de pact. ubi tex.uidet' in l.eandẽ. in §.j.ff.e.& ff.de arb.l.si duo.de li.leg. l. iiij.§.nunc de effectu. Sed certè tex.d.l.eandẽ.§.j. uidetur requirere duo,scilicet q̃ sint socij,& cõmunis culpa interueniat.Idem gl.d.§.nunc de effectu.uidet' sentire idem,quãdo nõ sunt socij.Vnde pro declarando isto passu, primò oportet uidere qualiter intelligantur iura,quæ dicũt,si sunt socij uel non, de qua societate hic intelligatur.De hoc sunt multæ gl.Vna est ff.ad Velleia.l. uir uxori.§.fi.in gl.magna,quæ dicit q̃ licet cõmuniter contrahant,& in cõmunes usus accipiant, non tñ dicũtur socij. Alia gl.ibi sequens dicit,q̃ ita demũ sunt socij, si hoc actum est,aliàs secus. Alia gl.est in l.si duo.§.si quis cau. quæ dicit,si ue sint socij omniũ bonorũ,siue eiusdem obligationis.Certè inquantũ d.gl. dicunt de socijs omnium bonorum, bene loquuntur,sed inquantùm dicũt de societate eiusdem litis, uel eiusdem obligationis, etiam bene dicunt, sed debes intelligere hoc acto, q̃ omne cõmodum & incommodũ proueniens ex illa lite uel obligatione sit cõmune, & tunc uerè sunt socij,ff.pro soc.l.si unus ex socijs.in prin.Ita tenet Iac.de Are.l.eandem.§.j.ff.eo.& l. si duo rei. Hoc præmisso dico, q̃ pactum factũ uni ex reis,prodest alteri, si & inquantũ continet interesse eius cui pactum factum est, secd'm reg. positã,ff. de pac.l.& hæredi. §.fi. & hoc siue sint socij, siue nõ. Declaro. primò in non socijs,si factum est uni pactũ de non petẽdo, si alter conuentus esset & exactus haberet regressum contra eum,cui pactum est factũ in totum, quia fortè tota pecunia ad eum peruenit,uel in partem,si pars tñ pecuniæ peruenit ad eũ eatenus sibi pactũ proderit, quia eatenus interest eius, cui pactũ est. Et hoc tenet gl.d.l.iiij.§.nũc de effectu.de lib. le. Sed si sint socij,tunc idẽ,quia si alter cõuentus nõ esset habiturus regressum cõtra illũ cui pactum factum est, ut puta,si ex propria culpa cõuenitur, tũc pactum factũ uni, non prodest alteri,secus si esset habiturus regressum per actionẽ pro socio,ut quia ex cõmuni culpa cõuenit'. Et hoc est qd' dicit' in d.l.eandẽ.§.j.ff.eod.si socij sunt,& cõis culpa intercesserit, quasi dicat,secus si ex propria culpa conueniat'. Ad unũ tñ aduerte, q̃ eo casu, quo socius cõtra sociũ est habiturus regressum, tunc pactũ factum uni,prodest insolidũ alteri,& in hoc differt à non socijs. Ad cuius intellectũ pone exemplũ, Sunt duo rei socij in uiginti, facio uni pactũ, certè nõ potero aliũ cõuenire in decẽ,quia si ille ipsa decẽ solueret, quinque repeteret à socio,cui factũ est pactũ. Eodẽ modo si unũ tñ denariũ repeterẽ,illius partẽ repeteret ab eo, cui est factũ pactũ,cũ omne commodũ & incommodũ debet esse cõe, ut s̃.dictũ est,& ideò,quia nõt põt taliter cõueniri,quin inquietetur ille,cui factum est pactũ,ideò pactũ sibi prodest insolidũ,& hoc uult dicere,si bene aduertatur.ff.de arb.l.si duo.in prin.prout legit' in duob.reis debẽdi, facit ff. si quis caut. l.si duo.in prin.& qd' ibi no.Sed cont.prædicta op.l. si ex duobus.in prin.ff.de neg.gest.quę cõtradicit in duobus,primò q̃ denunciatio unius ex socijs non prodest alteri *,hic secus in pacto. Sed certè licet ibi * sint socij,tamen non erant correi, quia quilibet pro parte sua tenebat', ideò unius denũciatio impedit pro parte tantũ actionẽ correi,sed hic loquitur,cùm essent insolidũ obligati,ut rei,& socij,tunc pactũ factum uni simpliciter solidã obligationẽ respicit, cùm insolidũ teneatur,ideò alij prodest, cùm paciscentis interest, ut dictum est.Sed si poneres pactũ esse factum uni, pro parte sua tantũ, tunc fateor q̃ alijs nõ proficeret, quia esset eadem ratio quæ est in d.l.si ex duob. Secundò opp. ad illud quod dixi,q̃ etiam si aliquis pro parte dimidia conuenitur,habet regressum contra aliũ, cui pactum factum est, quia hoc uidetur contra d.l.si ex duob. & quod ibi no.in ult. gl.Sed certè gl.in illa l. dicit q̃ illa lex non potest habere locum in socijs omnium bonorum,& ideò inquantũ hic loquitur in socijs omnium bonorum, illa lex non ob. sed inquantùm loquitur in socijs eiusdem obligationis,illa lex cõtradicit.Sed fortè illa gl.non bene loquitur,quia ille tex.dicit, q̃ ille qui prohibuit,non debuit damnũ pati ex persona alterius, nõ autem dicit,q̃ ex persona alterius lucretur. Sed si alius communicaret sibi lucrũ ueniens ex gestione,& illud quod soluit gestori nõ recuperet,iam hic lucraret'. Sed posito quòd illa gl.uerũ dicat.Rñdeo q̃ legis prohibitio habet uim solutionis pro parte prohibentis tantùm, hic uerò pactum uim solutionis non habet,l.si unus.§.sed si generali.ff. de pact.Ratio,q̃a cũ nihil pro sua parte uideat' soluisse ille cui factũ est pactum,alter cõuentus ab altero repeteret. Habemus ergo ex prædictis, q̃ qñq̃ sunt socij, & non correi, & ita loquitur l.si ex duobus. Qñq̃ sunt correi & nõ socij,& ita loquitur gl. l.iiij.§.nunc de effectu.ff.de lib.leg.ut s̃. dixi. Qñq̃ sunt duo socij & correi,& tũc aut pactũ factũ est uni pro parte sua tñ, & alius põt pro parte sua cõueniri,ar.d.l. si ex duobus. Aut
50 fit simpliciter,& tũc dic ut s̃.dixi.Sed quæro quæ † est ratio diuersitatis inter pactum & acceptilationem? Responsio patet,quia acceptilatio habet uim solutionis. Item quæ est ra=

Alteri. Maximè uerò prodest: l. de pupillo. §. si plurium. ff. de ope.no. nunc. I. Concen. B.

tio quare distinguit aliter in sententia & iuramento, & aliter in pacto? Dico ꝙ ratio est, quia sententia & iuramentũ declarant debitum non subesse, secus in pacto. Item iuramentum habet uim solutionis ut dixi. Vidimus an pactũ factum uni
51 reo debendi, prosit alteri. † Sed quæro, an factum ab uno, noceat alteri. Dico ꝙ quantùm ad interrumpendam præscriptionem alteri nocet, ut ʒ. eo. l. fi. quo ad alia non reperio quòd debeat nocere, ergo, &c. l. si unus. §. ante omnia. ff. de
52 pac. Superest ut † uideamus de reis credẽdi, an pactum unius prosit, uel noceat alteri? Et hic est aduertendum, quia quædam sunt pacta, quæ totaliter obligationem perimunt pristinam, ut acceptilatio, & de hoc dictum est. Quædã sunt pacta, quæ totaliter pristinam obligationem non tollunt, ut pactum de non petendo. Item pactũ de constit. pec. l. item illa. §. fi. de const. pec. Quædam sunt pacta, quæ licet obligationem totaliter perimant, tamen reliquiæ remanent, ut nouatio, nam noua obligatio loco primæ cõstituitur, & ista duo genera pactorum quantùm ad propositum uidentur esse eiusdem naturæ, & uidet ꝙ unius pactũ alteri nõ noceat, ff. de pac. & l. si unus. in prin. In cont. uidet ꝙ noceat, ff. de constit. pec. l. idem est. & de noua. l. si rem. §. si duo. Gl. d. l. si unus. ponit aliquas solutiones, quæ continent merã diuinationem, sed. in d. §. si duo. ponit alias solutiões, inter quas ponit hãc, Aut sunt socij, & pactum unius, & nouatio nocet alteri. Ita loquitur l. si duo. Aut non sunt socij, & tũc nõ nocet. Ita loquitur l. si unus. & hoc tenet Dy. Certè ista solutio est directè cõtra casum legis unius, in prin. ubi expresè loquit in socijs. Sed gl. nititur respondere, sed non põt euadere sine magna uiolentia. Vnde Gul. de Cu. dicit totum cont. Aut sunt socij, & pactum, & nouatio unius alteri nocet. Idem in nouatione, d. l. si. unus. Aut non sunt socij, & pactũ, & nouatio unius alteri nocet, d. §. si duo. Ratio huius est, quãdo sunt socij, debitum est commune, unde unus non põt pacisci in præiudicium alterius. Sed quando non sunt socij, debitũ est cuiusq; proprium, & unusquisq; potest facere quicquid ipse uult, neq; in aliquo alteri tenetur. ff. ad l. Fal. in lege Falc. la. de Bel. auth. de duo. re. in corpore. Et istam opi. puto uerã. Do glo. quæ ita distinguit & allegat, & dicit hanc fuisse opi. Azo ff. e. l. ex duob. licet ipse aliter dicat. Dico ergo aliter sic, & latius, Aut sunt duo rei credendi, ex causa onerosa, quia uendiderunt, uel mutuauerunt, uel alio simili modo, aut sunt correi ex causa merè lucratiua, ut puta, ex causa legati uel donationis. Primo casu, pactum unius nõ nocet alteri, quia debitũ nõ est uniuscuiusq; propriũ, sed magis cõe, si pecunia ab utroq; cõiter processerit, d. l. si unus. in prin. ff. de pac. put glo. intelligit in societate nõ conuentionali, ut no. in d. §. si duo. Fateor tñ si pecunia ab uno tm profecta esset, ꝙ pactũ unius alteri noceret, qa uerè debitũ est uniuscuiusq; propriũ, ff. ad Maced. l. sed Iul. §. nõ solũ. & §. seq. Sed'o casu dic, Aut sunt socij, aut non, ut s̃. dixi, & fm istam distinctionẽ debet intelligi ff. ad Velleia. l. quãuis. in §. quanq;. & quod ibi no. in gl. Sed hoc uidetur contra l. si duo. de arb. sed statim apparebit solutio. Est & aliud genus pactorum, per quod prima obligatio nullo modo perimitur, sed personæ paciscentium obligantur ad pœnam, si quis peteret, uel si fecit compromissum, nam si arbiter uetuit nõ petere, ius primũ incõcussum remanet sine aliculus exceptiõis obstaculo, l. j. s̃. de arb. sed petẽs incidit in pœnã, isto casu si unus ex reis credendi promisit, & uetitum est petere, altero petẽte incidit in pœnam, si socij sunt, d. l. si duo. aliàs secus. Dicetis uos quæ est rõ ꝙ hic factũ unius, q̃ est socius, magis preiudicet, q̃ si nõ est socius cũ s̃. proximè dixerim contrariũ in pacto? ℟. ille qui cõpromisit, nõ fuerat in culpa, gesit em negotia cõta ea diligentia qua gerebat sua, l. socius. ff. pro soc. Vnde si aliter socius peteret quicquid exigeret, deberet cõpromittenti & pacisceti cõicare, & sic si petit nomine eius, uidet petere ad eius utilitatem, meritò in pœnã incidit, d. l. si duo. sed in pacto põt culpa pacisceti imputari, cũ debitorẽ liberatit, iõ alij soci põt pro parte sua agere, nec repellit pacti exceptiõe, q̃a illud qd' exigit, nõ deberet cõicare pacisceti socio, ꝓpter eius culpã, & sic nõ uidet agere nomine pacisceti. Sed si deberet cõicare pacisceti, dico ꝙ ob. pacti exceptio, d. l. si duo. si q̃s cau. & l.
53 si duo. in prin. ff. e. † Septimò quæro de nouatiõe, & primò de reis debẽdi, & tũc dic, Aut unus pacisit animo nouãdi, & liberãdi aliũ, tũc non est dubiũ ꝙ alteri ꝓdest, qa hoc posset q̃libet extranej, l. si Stichũ. §. fi. ff. de nou. de sol. l. si debitor tuus. Aut unus pacisit animo nouãdi obligationẽ, qua ipse tm̃ tenet, hoc expresso, ꝙ ad aliũ nõ porrigat, & tũc alius nõ liberat, quia idẽ cõtingit in solutiõe, ff. mãd. l. Pap. & ff. de sol. l. Modest. & ibi no. per Dy. Itẽ in acceptilatiõe idẽ cõtingit, ut dictũ est. Aut simpliciter animo nouãdi pacisit, & tunc dico ꝙ utercq; liberat, ut ff. ad Velle. l. si, ꝓ uno. & no. eo. tit. l. quãuis. in §. quanq;. In plurib. reis credẽdi, refert, an si unus stipu
54 latur animo nouãdi, ꝙ tũc alteri noceat, s̃. dictũ est. † Sed circa hoc potest dubitari, quare acceptilatio uni prodest indistinctè, & nocet alteri, sed in nouatione distinguit, cũ nouatio habeat uim solutionis, d. l. si rẽ. de noua. Cogita per te. Sed pone, ꝙ duo erãt rei credẽdi ex cõtractu iurisgentiũ, unus liberauit reũ per stipulationẽ & subsequentẽ acceptilationẽ, an alteri reo preiudicet? Et dico ꝙ stipulatio noua nõ præiudicat, fm ea quæ dicta sũt. Itẽ acceptilatio in eo qd' per nouationẽ non perimit, ualet iure pacti, nõ iure acceptilationis, ff. de accept. l. si acceptolatũ. Sed pactũ nõ præiudicat simpliciter, ut dictũ est, &c. Est ergo in quæstione, an hoc pactũ, qd' ex acceptilatiõe resultat, habeat eandẽ uim, quã habet acceptilatio in præiudiciũ rei? Et uidet ꝙ sic, l. & per iusiurãdũ. §. & si fideiussori. ff. de acceptilat. Cõt. dico per d. l. si accepto. & ff. de pac. l. si unus. §. pe. Nec ob. §. & si fideiussori, quia ibi fideiussor tenebat uerbis, qa aliter teneri nõ põt, ideò in eius personã tenuit acceptilatio. Nã meritò porrigit ad reũ, licet reus nõ teneat, sed hic pro illa parte, quę remanet nouata, in
55 nullius ꝑsona ualuit ipso iure acceptilatio. † Sed qd de nouatione, quæ fit per delegationẽ? ℟. Siue unus ex reis credẽdi delegauerit, siue unus ex reis credẽdi fuerit delegat', dico idẽ per oĩa, qd' est in uera acceptilatione & solutione, ut d. l. si rem. §. si duo. uer. alioquin. de noua. soluit em, qui delegat, ff. ad Velle. l. quãuis. §. interdũ. ff. mand. l. inter causas. §. abest. Itẽ per hanc delegationẽ liberat quis à creditore suo totaliter, sicut ille qui soluit, & cui accepto fert, nec põt uti exceptione contra eũ, cui delegatur, l. mali exceptio. ff. de noua. sed in nouatione q̃ñ promittit eidẽ cui primò tenebat, hoc non cõtingit. Facit ff. de noua. l. aliã,. & l. qui id qd'. in prin. &
56 §. fi. ff. de don. † Octauò quæro de cessiõe. Aut cessio fit reo debendi, cõtra quẽ fit eo cõsentiente, & tũc idẽ quod in delegatione dictũ est, d. l. si rem. §. fi. ibi, nuptu. sed'm unum intellectum. Aut eo non cõsentiente, & tũc aut fit suo correo, & ipse correus, cui cedit, ipsa cessione est liberatus, ff. de leg. ij. l. qui duos. & de li. leg. l. si is qui duos. Aut fit cessio extraneo, & tunc hæc quæstio est dupliciter cõsideranda. Prima ex parte reorũ credẽdi, ut si unus cedit actionẽ sine alio, cessionarius est loco rei credẽdi, & sic inter eos erit locus iuri præoccupationis, solutionis recipiendæ, l. quod ipsis, & l. hæredẽ. ff. de reg. iur. & l. minor. in fi. de proc. Secundò ex parte reorum debendi, & si cõtra unũ fiat cessio, alter nõ liberat, sicut nec petitione facta ab uno, nec procuratoris cõstitutione, ut ʒ. tit. j. l. fi. tm̃ si cedẽs exiret ab eo, cõtra quẽ facta nõ est cessio,
57 se onerat, quia alius iam liberat, l. qui duos. de leg. ij. † Nonò quæro de confessione, an unius cõfessio prosit alijs, uel noceat? Et circa reos debendi dic, ꝙ unius confessio potest alteri nocere quo ad interrumpendã præscriptionem, ʒ. eo. l. fi. Prodesse autẽ non potest, & sic nec petitio, nec sentẽtia cõdemnatoria, ut s̃. dictum est. Circa reos credẽdi dic, Aut unus ex correis credendi exigit confessionẽ à reo debẽdi, uel ipsi reo confessionẽ facit ad ipsius liberationẽ. Primo casu, si quidem in iudicio alteri nocet, cùm enim cõfessio habeat uim sententiæ, s̃. de confes. l. j. appropriat sibi totũ debitum, multò magis quàm per litis contest. Si uerò extra iudicium tunc alteri correo nihil præiudicat, cùm talis cõfessio solam probationem inducat, l. Publia. in fi. ff. de po. prodest tamen ad præscriptionẽ interrumpendã, ʒ. eo. l. fi, Secundo casu dico ꝙ talis confessio habet uim pacti de non petendo, l. tale pactum. in prin. ff. de pact. & ff. de sol. l. si ex plurib. in prin. &

58 & ideò ea quæ dixi in pacto, eodẽ modo hic dico. † Decimò quæro de successione. Et hic est aduertendũ, an unus ex reis credẽdi succedat alteri reo debendi, uel unus ex reis credendi alteri reo credẽdi, & tũc neutra obligatio extinguit, sed in utriusq; persona utraq; obligatio durat, l. si reus. ff. eo. & de fideiuss. l. generaliter. & l. si reus. ff. de sol. l. si duo rei. aut creditor qui soluẽdo erat, solus succedit uni ex reis debẽdi, & sic est casus in l. Vrãnius. ff. de fideiuss. Ex qua colligitur talis distinctio, Aut illi rei debẽdi erãt socij, & ab alio cui nõ est successum, potest solũ pro parte peti, ut ibi patet. Aut nõ erãt socij, & tũc ab alio correo de rigore potest creditor petere debitum solidũ, ut ibidẽ in tex. patet. aut quærit de ęquitate in specto obstaculo exceptionis, & tũc aut fuerũt cõstituti duo rei ex causa onerosa, qa fuit eis mutuatũ, aut ex causa lucratiua, quia ex mera liberalitate, pmiserũt ut duo rei. Primo casu dic, aut ad correũ, cui creditor successit, peruenit pecunia mutuata in totũ, uel in partẽ, & eatenus creditor agens exceptione repellit, per has rationẽs. Primò, quia ex parte nõ potest cedere actionẽ contra seipsum, ergo, &c. l. Stichũ. §. pe. ff. de sol. & gl. d. l. Vrãnius. de fideiuss. Secũdò, quia si exegisset, teneret illi ex acto pro parte illa, ut hac l. j & ibi dicã, unde dolo facit, qui petit, &c. Si uerò ad aliũ, cui successit, nihil peruenit, tũc in nulla parte obest exceptio, cũ causa dandæ exceptionis nõ subsit. Sed'o casu, qñ ex mera causa lucratiua, idem, quia in nulla parte exceptione repellit, cũ nulla causa dandæ exceptionis subsit, l. in lege Falc. ff. ad leg. Falc. Idem puto si unus ex plurib. reis debendi succedat illi creditori, qui solus erat. Nã in modo petẽdi ab altero idẽ iuris est, qd' s̃. dixi. Aut unus reus debendi, quia solus erat, successit uni correorũ credendi, & tunc idem qd' alter correus potest ab eo partẽ petere, si sint socij, uel si nõ sunt socij, petet partẽ quę ab eo profecta est uel si ex mera liberalitate fuerunt cõstituti duo rei credendi, alter potest totũ petere, ar. corũ quæ s̃. dicta sunt. & ff. fol. mat. l. si socer. in prin. Item si unus reorũ credendi successit uni reo debendi, qui socij erant, eadem ratione. Aut unus ex plurib. reis credẽdi successit uni ex plurib. reis debendi, uel ecõtrà, & tũc quid iuris sit, habes ex prædictis. Sed circa hoc posset dubitari, nã successio pro solutione est, l. Stichũ. §. aliqñ. ff. de sol. & l. si debitori creditor. ff. de fideiuss. sed per solutionẽ unius, utercq; liberat, ut dictũ est, ergo, &c. Sol. patet ex his, quæ dixi in l. si quis pro emptore. in ul. q. ff. de usu. & tangitur per gl. d. l. si socer. fol. mat. & in d. l.
59 Vrãnius. de fideiuss. † Vndecimò quæro de mora, an unius mora alteri noceat, uel prosit? Et primò uideam' de reis debendi, & circa hoc est magna disceptatio in gl. Nã in l. mora. §. fi. ff. de usur. dicit ꝙ nõ nocet. Sed gl. ʒ. e. l. fi. & ff. eo. l. pe. uidet dicere cõt. & in qualibet earũ gl. uariãt. unde dic, aut quęris an mora unius alteri noceat, quo ad impediendũ cursum præscriptionis cõtra creditorẽ, & nocet, sicut si utriq; esset facta interpellatio, ut ʒ. eo. l. fi. Aut quæris utrũ noceat quo ad hoc, ut quilibet teneat de interitu uel ad usuras, & tũc aut sunt socij, & nocet, ut ff. eo. l. pe. aliàs nõ nocet, l. mora. §. fi. de usur. gl. l. in cõdemnatione. §. unicuiq; de reg. iu. Dy. c. mora. in fi. de reg. iur. li. vj. quia sicut pactũ unius alteri prodest, i-
60 ta mora unius alteri nocet. † Sed iuxta prædicta quæro, qd si creditor fuit in mora recipiendi ab uno ex reis debendi, qui obtulit pecuniã petitã, quæ posteà perempta est, an alteri hoc prosit? Credo ꝙ sic indistinctè, quia quolibet alio extraneo offerente prodesset, ut ʒ. de ca. & postli. reuer. l. cũ post liminij. & ff. de sol. l. qui decẽ. §. si cũ mihi. ibi, quemadmodũ.
61 ʒ. de sol. l. obsignat. † Est etiam uidendũ circa reos credendi, an unius mora alteri noceat. Dico ꝙ sic indistinctè, cũ enim quilibet posset solutionẽ recipere, l. si unus. in prin. ff. de pac. l. si rem. §. si duo. ff. de manu. & mora eius, qui potuit solutionem recipere, nocet ei, ad quẽ res pertinet, posito ꝙ ille nullum ius haberet in re, sed sit nudus minister, l. si per te. s̃. de usu. ff. de act. & ob. l. traiectitiæ. in prin. gl. ergo multo magis
62 in casu nostro. † Sed nunquid mora unius alter iprosit, id est, nũquid factũ unius correorũ credendi cõstituens debitorẽ in mora, prosit alij? uel nõ? ℟. ꝙ sic. Sed quid si mora esset facta uni ex correis credẽdi, utrũ alteri prosit? cõstat ꝙ sic, quantũ ad interruptionẽ præscri. ut ʒ. eo. l. fi. Itẽ credo ꝙ quo ad perpetuãdam actionẽ, correus teneat de interitu, quia idem esset in quolibet extraneo interpellãte, ff. de usu. l. si qs solutioni. & quod no. ff. de uerb. obl. l. si seruũ. §. nunc uideamus. † Itẽ iuxta prædicta quæro, pone creditor primò fuit in mora uno ex duob. reis offerẽte. Sed'ò creditor interpellauit aliũ reũ, qui nõ obtulit, an per hoc uideat purgata mora creditoris? Quo ad primũ, dico ꝙ nõ. l. mora. ij. rñ. ff. de
64 uer. ob. † Duodecimò quæro de culpa, an culpa unius alteri noceat. Circa quod dicas ꝙ aut duo rei constituũtur in contractu quo obligatio cõmittit ratiõe culpæ ad interesse, & tũc unius culpa alteri nocet, sicut unus ex facto alterius tenet, s̃. loc. l. si diuisa. & l. eundẽ. §. fi. eo. ti. Aut cõstituunt duo rei ad aliquã speciẽ ad quã statim cõmittit obligatio, sed ratione culpæ perpetuat, quia de interitu tenet, & tũc dic idem qd' dixi s̃. in mora, l. pe. ff. e. & ibi est casus fm unã lec. Et prædicta sunt uera, nisi culpa esset cõmissa in his, de quib. s̃. spe-
65 cialiter dictũ est, quia tũc dic ut s̃. dixi. † Sed an culpa unius ex reis credẽdi noceat alteri? ℟. in acquirẽdo, hoc est in faciẽdo cõmitti stipul. nocet, si socij sunt, l. si duo. ff. si qs cau. in a-ffjs dic ut dictũ est s̃. ide pac. & mora. Tertiodecimò q̃ro de rescissiõe, utrũ rescissio facta in ꝑsona uni' rei, alteri noceat, ut puta, duo rei erãt liberati, ista liberatio rescindit in persona unius, an alij noceat? Dic aut liberatio rescindit in ꝑsona illius, cui facta est principaliter, & alteri nocet, ut ff. ad Velle. l. si pro uno. & ff. de his quæ in frau. cred. l. fi. in prin. Idẽ si ab initio in eius ꝑsona ipso iure nõ ualuit, l. si sponsus. §. j. ff. de don. inter uir. & ux. Et prædicta puto uera, nisi iste actus, per quẽ liberatio cõtingit, dolo creditoris intercesserit, ar. l. si Titius. de fidei. de sol. l. qui res. circa prin. Si uerò rescissio contigerit in persona eius, ad quẽ liberatio porrigit, per quandam consequentiã, tunc alteri nõ nocet, d. l. si sponsus. §. j. &
66 de li. leg. l. si is qui duos. & quod ibi no. † Quartodecimò quæro, & ultimò generaliter de qualibet exceptiõe, utrũ exceptio cõpetẽs uni ex reis debẽdi, porrigat ad aliũ? De exceptionibus loquor, de quib. s̃. nõ est dictũ specialiter. Et dic, aut exceptio est merè personalis, & tũc ad aliũ nõ porrigat, sicut nec ad fideiussores porrigit. ff. de excep. l. exceptio. cum sim. Aut sunt aliæ exceptiones, quæ ad fideiussores porrigũtur, & tũc aut fuit color quæsitus, qa in ueritate fideiussor erat, & nõ erat correꝰ, & ad cũ nõ porrigit, l. si mulier. §. pe. ff. ad Vell. Aut nõ fuit color quæsitus, & tũc aut erãt socij, & unius exceptio porrigit ad aliũ, l. si duo rei. ff. eo. Aut nõ erant socij, tũc si quidẽ obligauerũt se ex causa onerosa, qa mutuo acceperũt, & tũc eatenus cõpetit exceptio alteri, quatenus ad eum, cui sine dubio exceptio cõpetit, peruenit de pecunia, d. l. sed Iul. §. itẽ si duos. ff. ad Mac. Si uerò obligarũt se ex mera liberalitate, tũc exceptio uni cõpetens non prodest alteri, si non sunt socij, d. l. si duo. ff. eo. l. si ex duobus. §. j.

QVARTO principaliter est uidendũ, qualiter uni contra
67 aliũ succurrat, & primò circa duos reos debendi. Ad † qd' inuestigandũ est, an uideantur inuicẽ fideiubere. Ista quæstio tangit hic, ut ff. e. in multis locis. & l. uir uxori. in fi. ff. ad Velle. & de fideiu. l. Vrãnius. Et fuit magna cõtrouersia olim & hodie. Mar. Sil. tenet ꝙ uident inuicẽ fideiubere. Io. cõtrà, scilicet ꝙ nõ uident, nisi sint socij, Azo distinguit, ut no. plenè in d. l. uir uxori. & ibi gl. tenet opi. Azo. auth. eo. in prin. sed glo. tenet opi. Io. Sed contra omnes opp. fideiussor non obligatur nisi uerbis, ʒ. tit. j. l. blanditus. ff. de uer. obl. l. v. §. satisacceptio. & mand. l. si hæreditatem. §. fin. Sed duo possunt re constitui sine uerbis, ʒ. eo. l. propter. ff. eo. l. eandem. ergo non uidentur fideiubere inuicem. Dy. tenet opi. Az. & ad istam rationem respondet, ꝙ illa ratio concludit in fideiussore expresso, secus in tacito. Pet. & Iac. de Are. & Dy. sequẽdo eos dicunt ꝙ duo rei nullo modo uidentur inuicem fideiubere, nã in duobus reis quilibet debet se obligare insolidũ, nec attenditur ad quẽ pecunia peruenit principaliter. ʒ. eo. l. propter. s̃. si cer. pet. l. si non singuli. sed secundum eos, qui dicunt eos inuicẽ fideiubere, hoc nõ esset, ergo, &c. Præterea nõ reperitur iure fforũ, nec Codicis, ꝙ duo rei habeãt beneficium diuisiõis, ergo, &c. Itẽ hoc lege nulla caueꝰ ꝙ uideantur

tur fideiubere,ergo,&c.In hoc reſidet Cy.hic poſt multa uerba.Vides ergo ꝙ ex prædictis omnib. nullã habes claritatẽ. Quid dicemus?Iac.de Bel.diſputauit iſtam q. & poſuit eam in auth.eo.& ibi melius attigit ueritatẽ,ꝙ̃ aliquis, tamẽ multùm obſcurè loquit̃.Tu ergo clarius & melius dicas,ad de-
68 clarationẽ huius materiæ,& ſcire debes † ꝙ ex fideiuſſione cõtrahitur duplex obligatio. Vna,qua fideiuſſor obligatur creditori,& illa ſemper cõtrahitur uerbis,ut ſ̃.dixi,& talis ſemper habet beneficium diuiſionis,ĩ.tit.j.auth. præſente.nec agit beneficio auth.de duo.reis.& iſte eſt propriè fideiuſſor reſpectu creditoris. Eſt & alia obligatio,quæ cõtrahit̃ inter reũ & fideiuſſorẽ, & iſta cõtrahit̃ cõſenſu, nam reus uidetur mãdare fideiuſſori ꝙ ſoluat, l.indebitã.ff.de cõd.ind. Et de hoc loquit̃ tit.mand.& illo modo cõſiderat̃ fideiuſſor reſpectu ipſius debitoris.Itẽ fideiuſſor põt intelligi ſtrictè, q alienæ obligationi accedit,ff.de fideiuſ.l.j.& l.fideiuſſor.Põt etiam accipi largè omnis,qui eſt obligatus pro negotio,qđ ad aliũ ſpectat non ad ſe,& illo modo ſumit̃ tit.ad Velleia. &
69 ſ̃.ad Velleia.l.j.Si ergo † quæritur, an duo rei uideant̃ inuicem fideiubere.Dic,aut quæris utrùm dicant̃ inuicẽ fideiuſſores reſpectu creditoris,& dico ꝙ ſic in duob.caſib.tantũ,ſ. ſi hoc eſt actũ expreſſè,ut ff.eo.l.reos.uel eſt color quæſitus, ut ff.ad Maced.l.ſed & Iul.§.j.Et iſtis duob.caſibus habẽt beneficiũ diuiſionis de fideiuſſorib,nec eſſet neceſſe beneficiũ de duob.reis.Extra iſtos duos caſus non uident̃ fideiubere inuicẽ reſpectu creditoris.Hoc dicit gl.in l. ſed Iul.§.j. & hoc modo intelligendo,uerũ dicunt Vltram.Aut quęris utrùm uideant̃ inuicẽ fideiubere quo ad actionẽ dandã inter reos, & aſſumendo fideiuſſorẽ largè,tunc aut duo rei ſunt cõſtituti ex mera uoluntate & liberalitate, & tũc uerum dicit Io. ꝙ uidentur inuicem fideiubere,ſi ſunt ſocij,aliàs non, l.in lege Falc.ff.ad leg.Fal.aut non ex mera liberalitate, puta quia pecuniam,quã promiſerunt,receperunt,tunc uera eſt opi. Azo.quia eatenus uidentur fideiubere alter pro altero,quatenus in ueritate negotium ad alterum pertinet,d.l. uir uxori.ad Velleia.& ibi no.de in rem uer.l.ſi pro patre.§.fin.& ad Maced.l.ſed Iul.§.item ſi duos. & in iſtis caſibus non habẽt beneficiũ de fideiuſſorib.ſed habent beneficiũ auth.de duo. reis.quod expreſſè inducit in iſto caſu,quando talis alternatiua fideiuſſio inducit̃,ut dixi ſ̃.in q.ij.principali. Et prædicta ſunt uera in duob.reis,qui obligant̃ expreſſè, ſed in his qui obligant̃ tacitè,ut plures tutores,illi non ſunt propriè fideiuſſores,tñ iure antiquo conueniebantur exemplo fideiuſſorũ,l.j.§.nũc tractemus.de tut.& ra. diſt. Ex his apparet tibi ueritas huius materiæ. Secundò quæro,quia hac l.j.di-
70 citur in tex.† ꝙ ſi unus ſoluit,ab altero repetit,quæro,qua actione repetat,& an hoc uerũ ſit indiſtinctè,tñ quicquid dicatur,hæc eſt ueritas.Aut duo rei obligant̃ ex mera liberalitate,& tunc aut ſunt ſocij, & unus ſoluẽs repetit ab actione pro ſocio.Aut nõ ſunt ſocij,& nullo modo repetit,d.l.in lege Falc.ad leg.Falc.Aut non obligantur ex mera liberalitate,& tunc aut totũ negotium pertinet ad ſoluentem,ut puta,quia tota pecunia peruenit ad eum,uel alio modo, & ille nihil repetit.Aut negotium pertinet ad alium, & tũc ab alio repetit eatenus,quatenus ad ipſum pertinet,& ſic in totũ uel in partem,ut hac l.j.& ff.de exercit.l.nec quicꝗ̃.de inſtitut.l.habebat.§.fi.& l.ſeq.Sed qua actione aget,hic eſt aduertendũ.Aut plures obligauerũt ſe ex propria cõuentiõe,& ſic unus præſente alio,& habet locũ actio mãndati,l. ſi remunerandi. §.ſi paſſus.& l.qui patit̃.ff.mãd.de uer.ob.l.Iul.§. j. Aut unus obligat̃ altero abſente,& poteſt cõtingere,ut ſ̃. dixi in viij. q. principali,& ſequenti q.& tunc aut ſunt ſocij, & repetet alter ab altero actione pro ſocio,d.l.nec quicquã.de exercit. Aut non ſunt ſocij,& tunc aut non habent beneficiũ diuiſionis, & ſic quia negotiũ nõ poterat expediri pro parte, & tũc aut debitũ fuit contractũ ratiõe alicuius rei coporalis, ita quòd cadit in iudicium communi diuidundo,& tunc repetit cõmuni diuidundo actione,l.habebat.§.fi.de inſtit.Aut fuit cõtractum debitũ ſimpliciter,ut quia pecuniam acceptã diuiſerunt,& quilibet cõuertit in ſuos uſus,& tũc habet locũ cõdictio ex hac l. cùm nõ ſit cautũ quo nomine actiõis agatur.

Si uerò habebant beneficiũ diuiſiõis, & ſic negotiũ poterat expediri pro parte,& tunc habet locũ actio neg.geſt.& eodẽ modo poteſt intelligi hæc glo.ar.ff.de neg.geſt.l.ſi cõmunes. ff.fam.erciſ.l.hæredes.§.ſi unus.cum ſim. & ſecundũ hanc diſtinctionẽ debet intelligi.l.ſi in rẽ.ſ̃.ſi cer. pet. & quod no.ſ̃.
71 loc.l.ſi diuiſa.† Tertiò quæro,quid de pluribus tutoribus, curatoribus, & adminiſtratoribus ciuitatis, ſi unus ſoluit, qualiter repetat ab altero?Dic ut in l.j.§. nunc tractemus. ff. de tute.& ra. diſt.ſ̃.de tranſ.l.j.ff.de neg. geſt.l. ex facto. ff. ad
72 muni.l.Imper.§.fi.cum l.ſeq.† Quartò quæro, quid in pluribus depoſitarijs & commodatarijs, qui in obligatione ſecundaria,quæ contrahit̃ ratione doli,uel culpæ,tenentur,ut duo rei.Iac.de Bel.dicit ꝙ unus ſoluẽs nõ habet actionẽ,niſi ſibi cedat̃,l.unde quærit̃.ff.cõm. Ratio eſt, quia lege cautũ non reperit̃.Cont.dico,quia in his eſt, ſicut in plurib. tutoribus,qui in hoc æquiparantur,ff.depoſ.l.j.§.ſi apud duos.i-
73 bi,dum dicit,exemplo duorũ tutorum. † Quintò quæro, pone ꝙ unus ex duobus reis ſuo iuramento liberat aliũ, an ab alio poterit repetere tanquam ſi ſoluiſſet. Videtur ꝙ ſic, quia iuramentum habet uim ſolutionis.Cont.dicit gl. & be-
74 ne,l.duobus.§.à fideiuſſo.de iureiur. & dic ut ibi. † Sextò quæro,an ille cui facta eſt acceptilatio poſſit ab alio quem liberauit,repetere,ſicut ſi ſoluiſſet?quod uidetur,quia acceptilatio habet uim ſolutionis, ut dictum eſt. Tu diſtingue,aut fuit ei acceptilatũ cauſa remunerationis, aut non,l. idemꝗ;.
75 in fi.cum l.ſeq.ff.mand † Septimò quæro,quid ſi unius culpa fuit alter ex correis damnificatus,an ille dãnificatus poſſit repetere.Dico ꝙ ſic,d.l.j.§.nũc tractemus.de tu.& ra. diſt.
76 ff.depo.l.j.in fi.§.ſi apud duos.& dixi ſ̃.in q. prox.† Octauò quæro,quid ſi in pluribus reis credendi unus recipit ſolutionẽ,an alter poſſit repetere ab eo,& qua actione. Gl.uidetur dicere,ꝙ petere poteſt actione neg.geſt.ut ff. de cond. ind.l.frater à fratre.circa prin.gl.magnæ.Item no.ff.de leg.ij. l.ſi Titio,aut Seio.Alibi dicit gl.ꝙ ita demum eſt communicandum,ſi ſunt ſocij,ff.de ſol.l.qui hominẽ.§ ij.& ſic eſt falſa gl.in l.ſi Titio aut Seio.ff.de leg ij.& uide l.in lege Fal.ff.ad le. Falc.Diſtingue,aut ſunt plures rei credendi ex cauſa merè lucratiua,& tunc alter alteri quod exigit communicare nõ ten tur,niſi ſint ſocij,d.l.in lege Falc.& quod no. in d.l. qui hominem.§.ij.Aut ſunt conſtituti ex cauſa oneroſa,& tũc an negotium uerè ſpectat ad eum,qui ſolutionẽ recipit in totũ, ut quia tota pecunia ſua fuit mutuata, & tunc alter ab altero nihil repetet,ar.l.ſed Iul.ff.ad Maced. §. non ſolũ, & §. ſe. Aut negotium ſpectat ad alium, cui non eſt ſolutum in totũ, uel in partem,& iſte quantũ ad eum ſpectat, repetet ab alio,l.ſi iure communi.ff.de nox.& ff.ſi cer.pet.l. ſi me & Titium. Et quia duo rei debendi & credendi æquiparantur,ff e.l.ij. ſed in reis debendi hoc eſt,ut in hac l.& ſ̃.prox.dictum eſt,ergo &c.& hoc etiam ſtatim probabitur clarius. Sed qua actione repetet,dubitatur.Dic,aut ſunt ſocij, & repetet actione pro ſocio.Aut non ſocij,& tũc aut tale debitũ eſt contractũ aliter quàm de re cõmuni,& tunc aut fuerũt conſtituti duo rei credendi ſimul,& unus altero præſente,& locũ habet actio mãdati,qa cũ patior te ſtipulari ex re mea,uideor mãdare ut ad meã utilitatẽ ſtipuleris,l.ſi mulier.ff.de iur. do. Facit qđ no. ff.ſol.mat.l.quæ dotis.& e.tit.l.poſt dotẽ.ſm unã lec.Aut fuerunt cõſtituti duo rei credẽdi in abſentia,qđ põt fieri,qñ unus ſub cõmemoratione alterius ſtipulat̃, etiã ex interuallo,ff.eo.l.iij.& dixi ſ̃.in j.q.prin.in xij.q.& tũc puto cõpetere act.neg.geſt.& ſic intelligit̃ gl.l.frater à fratre.ff.de cond.ind. ar.ff.de neg.ge.l.pe.Facit de uer.ob.l.Iul.§.qui fundũ.& Inſt.
77 de uer.ob.§.ſi quis alij.& quod ibi no. † Nonò quæro, qđ ſi unus ex reis credẽdi,facto ſuo aliquẽ liberauit, ut puta acceptilatione,uel quoquo alio modo,an alter poſſit ab altero repetere?℞.ſic,eo modo,ac ſi ſolutionẽ recepiſſet,per hũc tex.& optimè,ff.de iu.do.l.uir ab eo.gl.hoc expreſſè dicit in l.ſi unus.ff.de pac.in prin.ſuper uer. nouare, quæ dicit unũ
78 nõ poſſe nouare,quin ſocio teneat̃.† Vltimò eſt uidendũ, de actione,quę habet cedi uni ex correis debẽdi,an,& qñ,& quo iure, & inquantũ cedi debeat, & quid ſi cedi nõ põt,& multa alia,quæ gl.tãgit hic,& ſ̃.de trãſ.& l.j. & ibi p Cy. & ff. mand.

mand.l.Papinianus.de ſol.l. Modeſtinus. & ibi per Dy. & ĩ. tit.j.l.cùm alter.& ibi per Cy.quæ omnia omitto,quia longa eſt repetitio per ſe repetita.

LEX V.

a CVM.[a] Interpellatio unius ex reis promittendi prodeſt & nocet omnibus correis.

ADDITIO.

a *Cum.Bar.l.eum qui.§.fi.ff.de ſol.& l.duobus.ff.eo.*

De fideiuſ.& mand. Tit. XLI.

LEX I.

1 *An quando bona publicantur,debitor liberetur?*
2 *Exceptio adhærens rei,quòd competit etiam fideiuſſori.*

a SI LISIAS.[a] Publicatio bonorum debitoris,fideiuſſorem non liberat. Op.exceptio, quæ cõpetit principali, cómpetit fideiuſſori, l.defenſiones,ſ̃.de exce. Hic dicit cont. quare malè.Sol. Dicit gl.illa reg. loquit̃ in exceptionibus, quæ cõpetit integro manẽte ſtatu, ſed hic ſtatus eius eſt mutatus,ergo,&c. Iſta ſol. nõ placet. Dicendũ eſt ergo ut
1 ſtatim dicam. † Quæro,qñ bona publicantur,an debitor liberetur?* De hoc habemus gl.cont. Glo. enim hic dicit ꝙ liberatur ope exceptionis, uide eam, quæ eſt prima in fi. Alibi dicit glo. quòd liberatur à ciuili,& remanet naturalis,l.ubicunꝗ;.ff.de fideiuſ.Alibi dicunt glo.quòd liberatur à ciuili & naturali,l. ſi debitori.ff e.Dubitat alibi,nec determinat aliquid in l. ult. de duo. reis. Veritas eſt, quòd liberatur ab utraꝗ; obligatione, non quòd obligatio tollatur,ſed in fiſcum tanquam in ſucceſſorem trãsferatur,d.l.ſi debitori. & ibi no. Solummodo ergo perſona ab obligatione eximitur, obligatione remanente
2 firma. Per hoc ceſſant contraria,nam † quod dicitur,ꝙ exceptiones,quæ cõpetunt reo, fideiuſſori etiam competunt, uerum eſt in exceptionibus rei cohærentibus, l. exceptiones.ff.de excep.Sed iſta non eſt huiuſmodi,ergo,&c.

* *Liberetur. Dic quòd ſic, l. tutor.ĩ.de ſen.paſ.* I.Concen.B.

ADDITIO.

a *Si Liſias De iſta materia dic per eum in l.ſi uerò.& in l. de die. qui ſatiſd. cog.Quid autem in exbannito,an liberetur fideiuſſor,* Bar.*d.l.ſi uerò.& in l.ſi marito.in prin.ff.ſol.mat.*

LEX II.

CREDITORI.Fideiuſſori ſoluenti tenetur creditor cedere actionem perſonalem & hypothecariam.

LEX III.

NON RECTE.Expreſſio eorum,quæ tacitè inſunt,nihil operatur. Quatuor habes hic notanda,primò,ꝙ eſt in poteſtate creditoris eligere fideiuſſorem uel debitorem,hoc tamen recipit correctionem, uel limita-
a tionem,per auth.præſente.[a] † Secundò no. quòd fideiuſſo-
1 res idonei habent beneficiũ diuiſionis, ex epiſtola diui A-
2 driani. † Tertiò no. quòd plures fideiuſſo-
b res ſimpliciter accepti intelliguntur inſolidùm *,ut Inſt. eo.§. ſi plures. ſecus in pluribus principalibus,l.reos. §. cum tabulis. ff. de duob.reis.Item ſecus in his qui intercedent, obligationem in ſe principaliter aſſu-
3 mendo,ſ̃.ad Velle.l.ſi paternam.† Vlt.no.ꝙ expreſſio eorum,quæ tacitè inſunt,nihil operatur,l.iij.ff.de leg.primo.

* *Inſolidùm. Sed hodie ſinguli tenentur pro parte. §. j. auth. de duobus reis.* I.Concen.B.

ADDITIO.

a *Auth. præſente.* De *materia huius auth. & limitatione ad eam uide per* Bar.*l.Marcellus.ad fi.ff.eo.& ibi poſt eum. & in l. hoc iure. l. decem. de uerb.oblig.§.nos autem.de fideiuſſ.in glo.no. de promiſſore ſi dicatis, & obligo me tanquam principalem,de quo per* Bar.*conſ,quod incipit,* Si Ti*tius.*Et Bal.*l.ij ſ̃.de excep.rei iud.Alex.l. qui uſumfructum.ff. de uer. obl, &* Bar.*& ibi no.l.iij.§.ſi is pro quo.circa fi.ff.quod quiſꝗ; iur.*
b *Inſolidùm.*Bar.*l.reos.de duob.re.*

LEX IIII.

a NOVATIONE.[a] In ſtipulatione nouante,non intelligitur repetitus fideiuſſor in dubio.

ADDITIO.

a *Nouatione. Plenè in l.alia.ff.de noua.*

LEX V.

IVRE.Iſtam legem habuiſtis in l.non rectè,& ibi not. ſuprà eo.

LEX VI.

SI PATER.Subſcriptio quam quis facit ut teſtis, nõ obligat eum ut fideiuſſorem.

LEX. VII.

SI CREDITOR.Qui non ſeruat fines mandati,nõ habet actionem mandati.

LEX X.

FIDEIVSSOR.No.hanc l.ibi, ante condemnationem.Ex ordine innuit, quòd exceptio diuiſionis ſit peremptoria,& ſic poſſet opponi quandocunꝗ; ante ſententiam,dic ut l.ſi dubitet.ff.de fideiuſ.& ibi per Dy.

LEX XI.

a CVM Alter.[a] Fideiuſſori ſoluenti debet cedi actio contra principalem,& contra fideiuſſores.

ADDITIO.

a *Cùm alter.*Et *iſtum tex.limita non habere locum in fideiuſſore, qui tacitè obligatur, ut puta,in præſentia,dixi alicui do tibi fideiuſſorem, & ille præſens taceat & conſentiat, quia tacitè obligatur. Ita limitat iſtum tex.* Imol.*l.ij.§.fi.ff.ſol.ma.l.cùm oſtendimus.§.fi.ff.de fideiuſ.tu.Secus in obligatione mandatoria,l.*Lucius.*ff.eo. Item fallit in caſu* An. *quando citaretur fideiuſſor in iudicio,l.cùm oſtendimus.§.fi.de fide.tut. & ibi* Bar. & Bal.*hic adde gl.l.ſi hæreditatem.ff.man.*Pro *qua dicit* Bal.*l. multùm.* C.*ſi quis alteri uel ſibi quod non poteſt fieri pro nuncijs.*

LEX XII.

a BLANDITVS.[a] Vides ergo quòd obligatio fideiuſſoris ſemper contrahitur uerbis,ut hic, & l.v. §.ſatiſfacere.ff.de uer.obl.& inſt.co.§.fi.&c.

ADDITIO.

a *Blanditus.* Bar.*l.fin.ſi cer.pet.& limita ibi per Lud.& Alex.l.v.§.ſtipulatio.de uerb.obl.*

LEX XIII.

a SI BARSATOREM.[a] Inuẽtus dicitur qui per-
1 ſonaliter capitur. † No.ergo quòd uerbum inuentus,
b uel inuenire[b], nõ uerificatur in ſolo aſpectu, ſed apprehenſionem requirit.De hoc in l.j.in prin. ff. de acq. poſ. & l. nunquam.§.theſaurus.de acq re. do. Et per hoc dicimus, ꝙ ſi ſtatutum dicit,ſi quis inuentus fuerit cum armis, &c.ſi nõ eſt captus, non dicitur inuentus, quia non ſufficit ſola uiſio ſine captione,&c.

ADDITIO.

a P. PAV. P. *Barſatorem.Iaſ.poſt* Alex.*l.j.ff.de acq.poſſ.*
b *Inuenire.Quod facit ad q.ſi debetur præmiũ capiẽti, an debeatur capiẽti, ſed tenere nõ ualẽti,&* Mod.*maximè* Ang.*l.j.§.hæc aũt uerba.ff. qđ quiſꝗ; iur.qui dicit q,nõ ob.q, debebit habere præmium, l. ſi poſt mortẽ. in fi. de contrat.et l.j.§.ſi ſic.ff.de poſtul.qđ no.*Ang.*d.§.hæc autẽ uerb.* Bal.*reſp. hic uidetur tenere primã opi. Adde qđ* Bar.*no. in l. j. in prin.ff.de ac.poſſ. & l.licet.ſ̃.de acq.poſſ.& ideò dicit* Bald.*l.item la pilli. in fi. ff.de re.diui.quòd ſi ſtatuto cauetur,quòd mulier inuenta cum perlis puniatur,non poſſit puniri, niſi apprehendatur. Vide tamen quod dixi poſt* Bart.*l.j.*
Ant.

Ant.auth.de sanc.epis.§ reuerendissimos.& Bal.hic,& s̄.de pet.bon.sub. l.j.& ibi uide aliqua de uerbo comprehensus,& inuentus.Et de uerbo inuentus,adde Bar.l.nunquam nuda.ff.de acq.re.do.& Cast.l.sed & si filio. ff.de const.pec.ff.de cond.sine cau. Ad quod ponderat glo. ibi, super uer. inuenerit.

LEX XVI.

LIBERVM. Ex diuisione actionis, quã creditor inter fideiussores sponte facit, exceptio pacti fideiussoribus competit. Istam l.& l. reos. j̄. declaraui uobis in l. si creditores. s̄. de pact.

LEX XXIII.

REOS. Electio non nocet creditori, quin ad aliũ possit redire. secus in diuisione, ut s̄. l. prox.

LEX XXVI.

a SANCIMVS.[a] Qui promittit aliũ exhibere ad tempus, finito tempore potest intra sex menses morã purgare eum exhibendo, uel eum idoneè defendẽdo, quo tempore elapso non auditur. Item, casus superueniẽs intra tempus primũ, liberat promissorem, secus si eueniat intra
1 tempus ad moræ purgationem cõcessum. No. ex l. ista, † q̃ post moram cõmissam datur spatium sex mensium, ad eam
b purgãdam, qd' est speciale[b] hic, in eo qui promisit alium exhibere, secus si promisisset seipsum, l. si post tres. ff. si qs caus.
2 † No. q̃ iste qui promisit alium defendere, nõ liberatur ex-
3 hibendo personam. † Tertiò no. q̃ casus eueniens intra tẽpus concessum ad moræ purgationem, debitori non prodest, quod est notabilissimum.

ADDITIO.

a *Sancimus.Non est alibi,& procedit etiam in criminali. Spe.tit. de armis. § si.uer.sed quid si fideiussor. Cont. Gul.l.pe.in princ.ff.de pub.iu. Sed ibi Imo.tenet primam opi.& glo.parua hic,& glo.l.iij.ff.de cust.reo. & ibi quòd possit huic legi renunciari, dicit Bal.l.qui crimen.xij.q. qui accusare. & hæc l.procedit etiam si iuramentũ interuenerit. Adde Cast.cõs. clxviij.*

b *Speciale.Bar.l.si insulam.de uerb.obl.v j.q.& Bar.auth. ei qui. de temp. appel.in prin.hic Bal.*

LEX XXVII.

a SI FIDEIVSSOR.[a] Qui aliũ in iudicio sisti promisit sine scriptis, si lis negligitur, intra cursum quatuor
b mẽsium liberatur. Item in causa publica[b] promissio in dubio intelligitur in scriptis facta, secus in causa priuat. Op. & uidet q̃ fideiussor de iudicio sisti teneatur usq̃ ad sententiam, l. Græcè. §. & post litẽ. ff. e. Sol. Dic tria uerba, qñq̃ quis promittit aliquem exhibere intra certũ tẽpus, & tunc habet locum s̄. l. prox. Qñq̃ promittit aliquis aliquẽ exhibere, uel sistere simpliciter, tunc aut promittit illũ cum quo nulla lis esset in casu quo eius persona requirebat', seu ex alia causa, ut hic, aut promittit in litem, seu litis occasione. Primo casu,
c aut fideiussit in scriptis[c], & tunc aut in causa publica, & idẽ. Aut in causa priuata, & liberatur per cursum quatuor mensium, ut in hac l. Si uerò fideiussit in litẽ, seu litis occasione, tũc si quidẽ actor differt & negligit litẽ, tũc idẽ qd' dixi s̄. qñ promissio facta nõ fuit litis occasione. Si uerò nõ negligit, sed litẽ prosequit', tunc tenet' exhibere reum usq̃ ad sententiã, ut d. l. Græcè. §. & post litẽ. ff. eo. quæ perpetuò tene menti.

ADDITIO.

a *Fideiussor.Bar.l.si ita stipulatus.iij.opp.de uer.ob.*

b *Publica.Bar.l j.in fi.ff.iud.sol.*

c *Scriptis.Bal.l.j.§.fi.ff.qui satis.cog.in lect.antiqua,q̃ si quis promisit non respectu litis.sed respectu iudicis uel partis facere istam promissionem de repræsentando,perpetuò tenetur.allegat l.si quis uxori.§.si fugitiuum.ff. de fur.ubi hoc non probatur,& Bar.ibi cont.uidetur uelle.*

LEX XXVIII.

a GENERALITER.[a] Per electionem unius, non liberatur alius reus, uel fideiussor uel correus, uel cõfideiussor, & quod põt fieri per pactũ, põt fieri p̃ legẽ.

ADDITIO

a *Generaliter.Et si sit facta missio in omnia bona alterius, est tex.et ibi Bar. l.hæredes.§.quod si.ff.eo.ubi post Bar.in prin.concor.glo.l.non solum.§. morte.ff.de ope.no.nun.quæ allegat istum tex.*

De nouat.& deleg. Tit. XLII.

LEX I.

a DELEGATIO.[a] Delegatio debitoris non potest fieri, nisi consentiente debitore, secus in nominis uenditione.

ADDITIO.

b *Delegatio. Hanc legem limita ut in l. si non sortem. de condit. indeb. & uide quod dixi in prin.l.ij.fol.mat.& Bal. ibi limitat hanc, nisi creditor fuisset certioratus.sed Imo.cont.*

LEX III.

1 *Si cõcurrat ille, qui habet directas, et ille qui habet utiles, qui præferatur.*

a SI DELEGATIO.[a] Apud eum qui mandauit, seu cessit actiones, remanẽt directæ, & ideò ei potest solui, nisi in tribus casibus hic expressis. No. istos tres casus in quib. impeditur solutio, quam debitor uellet facere cedenti. Materiam huius legis examinaui multùm profundè in l. facta. §. si hæres. ff. ad Treb. No. ibi tex. quasi à cliente, &c.
1 quòd † debitor uidet' quodãmodo seruus creditoris. uide gl.& simile habes in l. fideicom. §. si rem. ff. de leg. iij. Quærit
2 gl. quid si concurrat † ille qui habet directas, & ille qui habet utiles, quis præfertur? Glo. uidetur dicere, q̃ ille qui habet directas, quod est contra istum tex. quia prius præfertur ille qui habet utiles, nisi denunciet, &c. Ideò distingue, Quandoq̃ actio directa & utilis tendunt ad eundem effectũ, qñq̃ actio utilis & directa tendunt ad diuersos effectus, seu contrarios. Si tendunt ad contrarios effectus, tunc præfertur directæ. Exemplum in utili quæ præfertur directæ quæ competit domino contra quem facta est præscriptio, l. si quis emptionis. s̄. de præscr. xxx. ann. Directò enim sibi adinuicem aduersantur. Qñq̃ directa & utilis tẽdunt ad eũdem effectum, ut in casu nostro, directa quæ cõpetit cedenti, & utilis quę cõpetit cessionario, ad unũ & eundem effectum competũt, tũc aut ille qui habet utilem, habet causam ab eo qui habet directam, utilis præfertur directę, est casus hic, aut non habet causam ab eo, & tũc aut directa cõpetit ei, ad quẽ negotium principaliter spectat, utilis uerò competit ei, ad quem spectat per quandã consequentiã, aut econuersò. Primo casu directa præfertur utili, l. qua ratiõe. §. literæ. de acq. re. do. & ibi no. & l. j. de lo. pub. fru. Secundo casu utilis præ-
3 fertur directæ, l. in causæ. in fi. de proc. † Tertio casu principali, qñ utilis & directa respiciunt diuersos effectus, tũc nulla alteri præfertur, sed quælibet suum effectum prosequitur. Exemplum in directa quæ cõpetit emphyteutæ, feudatario, & similib. Nam dominus præferur in uendicatione sui dominij directi, & emphyteuta præfertur in uẽdicatione sui dominij utilis, ff. si ager. uec. uel emphyteu. pet. per totum. & ff. de superfic. l. j.

ADDITIO.

d *Si delegatio.Istam l.intellige,quãdo apud eum qui cessit, aliquid remanet, puta actiones directæ,secus quando nihil remanet,& quia cedens habebat utiles.Ita intelligit hunc tex.Bar.in l.ex asse.ff.ad Treb.Qualiter autẽ hæc denũciatio debeat fieri creditori per cessionarium,Bar.l.j.in prin.xj. q.de ope.no.nun.& hic Bal.l.iij.s̄.quod met.causa. Istam l. limita secundum Bal. non habere locum in concessione facta ex ultima uoluntate, tũc nullus cedens poterit agere cõtra debitorem,l.si pecuniam.de leg. primo. Nam ibi debitor depositarius condemnatus fuit de restituendo debitum depositum extraneo, nam testator cessit iura sua Titio contra depositarium,& hæres cogitur cedere actionem Titio contra depositarium, l. si seruus.§.margaritam.ff.depos. tamen ibi nullo casu hæres cedens agere poterit contra debitorem, imò exceptione repellitur, ut ibi per Ang. No.*

secundũ Bal. ibi, qui dicit, q̃ omnis cedens non potest agere, quia debitor fuit gratiatus de restituendo, secus si ab ipso debitore fuit primũ legatum, & non fideicommissum. Ita dicit uolendo limitare hanc limitationem, dicit tamen q̃ dictum Bal. erat menti tenendum. Et hanc l. limita per Bal. l. j. uer. ij. quæro, quid si procurator. s̄. quando prouo. & ibi utrùm sententia lata contra dominũ per debitorẽ obsit cessionario. Et hanc l. in eo, uideli-cet, quando denunciatũ est ne soluat, limitat procedere in tribus casibus, s. in depositario, in possessione inquilini, in salario soluẽdo, auth. sed iam. & ibi Bal. s̄. depos. Et quid si cessionarius præuenit, tamen finita est instantia, an possit cedẽs agere? Bal. quòd non, l. iij. s̄. mand. & etiam limita hanc l. non procedere in eo, qui transtulit utilem actionem in rem, quia nisi interueniat traditio, non enumeratur directa, secus in personali, l. cùm tibi. & Bal. s̄. de hær. uend. Item limita ut in l. prouinciali. §. fin. de oper. no. nunc. Fallit etiam hæc lex, quando negotium re ipsa pertinet ad cessionariũ, l. si post constitutam. & ibi Ang. ff. de const. pec. nam tunc præfertur utilis actio directæ, ut ibi. Et dum dicitur hic, partis perceptio, & litis contestatio æquiparantur, limita per Bar. l. qui hominem, §. j. ff. de sol. cũ concord. Item adde, q̃ in istis tribus præfertur cessionarius cedendi, nisi cessio fuisset facta ob causam, quando nõ fuisset impleta, l. pacto successorũ. s̄. de pac. & ibi no. Bal. & dicit ibi Sal. quod est sing. limitatio ad hanc l. Quid si iuraui soluere Titio, et Titius successit Seio, an si nõ soluo, sim periurus? Bar. l. sed si in hac. ff. de in ius uoc. in prin. & q̃ isti tres casus nõ habẽt locũ in utili actione in rem, secundũ Bal. l. qui tibi. C. de hære. uel act. uend.

LEX IIII.

a NON Abstulit.[a] Qui est factus procurator ad reci-
1 piendam pecuniam, alio modo liberare non potest. † No. quando procurator est factus ad pecuniam recipiendam, non sufficit si confiteatur sibi solutam, sed requiritur uera solutio, ut sequatur absolutio. Aliud enim est confiteri se recepisse, & ideò fac quòd in instrumento dicatur, habuit, & recepit, uel uerè dedit, & numerauit.

ADDITIO.

a *Abstulit.Bar.l iij.fol.matr.l.iij.ff.si cer.pet. Ang.l.nam. ff.de pact. Bal.& Ang.l.ij.§.j.ff.de acq.pos.alias de qua.præs.ibi materiam istam dic,& Imol.l.iiij.§.fi ex conuentione.ff.de re iud.Bal.cons.ccciij.lib.j.*

LEX VIII.

a NOVATIONVM.[a] Hodie nouatio in dubio non intelligitur facta, nisi specialiter exprimatur. Materiam istam dic ut dixi in l. qui usumfructum. ff. de uer.obl.l.pe.ff.de noua.ubi tractaui de materia istius nouationis uoluntariæ quæ fit per stipulationem æquè principalem. Qualiter autem nouetur per stipulationem pœnalem, dixi in l. ita stipulatus. de uer. obl. & Cy. hic tractat, & non dicit unum bonum uerbum in ista materia.

ADDITIO.

a *Nouationum.Rom.con.cxix.& ccix.& Bar.cons.ccxliiij. dicit q̃ non est nouatio, sed est fideiussio. Barb. P. PAV. P. An ista l. habeat locũ in delegatione, Ias.l.singularia.ff.si cer.pet.*

De solutionib.& liberationib. Tit. XLIII.

LEX VIII.

a SVRAS.[a] Tenementi istum tex. quòd quis non potest cogi quod debet in uno loco, soluere in alio, nisi ex causa. Causas antem enumerat glo. quam uide.

ADDITIO.

a *Vsuras.Hanc l.alleg.Bar.l.v.§.fi.ff.de uer.obl.& uide quod no. dixi post Bar.l.j.ff.de eo quod cer.loc.& Bal.hic.*

LEX XVIII.

INQVISITIO. In generali sermone non cõtinetur persona loquentis.

LEX XXIIII.

CVM PRO. Non debet quis petere id, cuius contrarium non esset postulaturus.

De acceptilationibus. Tit. XLIIII.

LEX I.

IAM TIBI. Pupillus cum autoritate tutoris, potest per acceptilationem liberari.

LEX II.

SI Donationis. Per Aquilianam stipulationem, & acceptilationem insequutam omnis tollitur obligatio, nisi per restitutionem restauretur.

De euictionibus. Tit. XLV.

LEX I.

1 *An sumptus, quos facit emptor in lite, à uenditore illos recuperet.*

1 EMPTOR. Venditor hæreditatis, nõ tenetur[a] de euictione rerũ singularium, nisi specialiter se ad hoc astrinxit. † Circa hanc l. gl. quærit unam q. utrũ sumptus quos emptor facit in lite, à uen-
a ditore recuperet[a]? De emptore hæreditatis, si quidẽ facit expensas in lite rei singularis, illos sumptus non repetit, ut hic. sed si faceret expẽsas in litem uniuersalis hæreditatis, uel emptor rei singularis faceret expensas in lite dictæ rei, tunc est dubium. Finaliter gl. determinat hic, quòd si quidem potest agi pro re principali ad interesse, puta quia euictio est sequuta, tunc repetit etiam sumptus. Si aũt non posset agi, quia euictio non est sequuta, tũc non potest repetere sumptus, ut j̄. eo. l. si status. in fi. hoc est uerũ, nisi sint promissæ, l. uenditores. ff. de uer. ob. Ego ibi examinaui hunc articulũ, & teneo contra istam gl. uidelicet q̃ sumptus posset repetere, primò per id quod no. l. stipulatio ista habere licere. in gl. magna, ubi dicitur, q̃ ista stipulatio ad expensas cõmittitur, sed uenditor tenetur emptori habere licere, l, emptor. in fi. ff. de act. emp. ergo, &c. Præterea, uenditor tenet' statim mota lite emptorem defendere. ff. eo. l. si plus uel minus. §. mota. q. Sed ille qui tenetur ad aliquem defendendum, si non defendit, tenetur ad interesse, l. cùm quærebatur. iudica. fol. ergo, &c. Et ex hoc apparet responsum ad omnia quæ gl. hic dicit. Nam fateor q̃ non agitur tanquam re euicta, sed agitur tanquam defensione non facta ad interesse. Item non potest dicere q̃ emptor gesserit negotium suum, imò gessit negotium uenditoris, cũ ipse teneatur defendere. Non ob. j̄. eo. l. si status. ut ibi dicam, & plenius dic in l. uenditores. de uer. obl.

ADDITIO.

a *Recuperet.Tamen lite pendente emptor non potest petere sumptus à uenditore, secundum Bal.l.cum testamento.s̄.de testa. manu. quod uerum tenendo opi.huius gl.& gl.s̄.d.l.cum testamento. sed Bar. hic reprobat, ideò fortè non procederet sententia Bal.*

LEX II.

QVONIAM. Donator non tenetur de euictione, nisi promiserit. Quærit glo. hic, & distinguit, utrùm donator teneatur de euictione quam uide, & no. Similem gl. habes in l. Aristo. ff. de don. & dic ut ibi.

LEX III.

a QVI Rem.[a] Antequam res euincatur, non potest emptor contra uenditorem habere regressum. hoc uerũ nisi in casibus, quod dic ut in glo.

ADDITIO.

a *Qui rem.l.j.§.si postulatus.de præt.stip.*

LEX IIII.

SI PRAEDIVM. Datio in solutum similis est emptioni, & simili modo de euictione agitur, ut uidistis in l. libera, s̄. de senten.

LEX

LEX V.

EX HIS. Antequam res tradatur, uel pretium soluatur, potest emptor petere, ut pignoris obligatio dissoluatur.

LEX VI.

a NON. [a]In cõtractu emptionis debetur euictio, etiam si non promittatur.

ADDITIO.

a *Non. Rom. con. cclviij. Barb.*

LEX. VII.

AVTORE. Sufficit q̃ denuncietur principali, licet fideiussor ignorauerit.

LEX VIII.

1 *Venditori nescienti litem motam, est denunciandum.*

a EMPTOR. [a] † Emptor de euictione non agit si non
1 denuntiauit, uel cõtumax fuit, uel si per iniuriã iudicis
b cõdemnat. Quærit gl. [b] nunquid si uenditor sciuit, an ei debeat denunciari? Gl. hic uidetur dicere q̃ non, idem in c. eum qui certus. de reg. iur. lib. vj. Dixi tibi hoc anno contrarium, nam in denunciatione quæ continet nudam notificationem, procedit illa reg. eum qui certus, &c. l. j. in fi. ff. de ac. emp. de pet. her. l. itẽ ueniũt. §. petitã. sed ista denũciatio cõtinet aliqd, s. inuitationẽ ad aliqd faciendũ, s. q̃ ueniat ad defendendũ, seu q̃ liti asistat, l. j. s̃. de peri. & com. rei uẽd. & ibi dixi, & s̃. eo. l. si parentes. & l. empti. unde requiritur ista notifi
c catio [c], l. denunciasse. ff. de adul. Licet em̃ sciam litẽ esse motã, tm̃ ego nescio si tu uelis q̃ ueniã ad defendendũ, uel ad asistendum liti, fortè tu confidis tantùm de re, quod sufficit.

ADDITIO.

a *Emptor. Bart. l. qui absente. de proc. & adde q̃, etiam qui recipit rem in solutum, debet denunciare, l. libera. ubi glo. & Bar. s̃. de senten. adde an debeat habere dilationem ad denunciandum, Ioan. And. in tract. de dilat. in add. in prin. & quod uenditori scienti litem motam sit denunciandum, tenet Ioan. And. in addit. ad Spec. tit. de empt. & uendit. §. fin. ubi allegat l. si parentes. j̃. eo.*

b *Gl. Moder. c. fi. de emp. & uend.*

c *Notificatio. Spec. de emp. & uen. §. fi. in fi.*

LEX IX.

SI CONTROVERSIA. Si sit denunciatio, & res euincitur, de euictione agitur, secus si non euincatur. hoc dicit.

LEX X.

SI FINES. Quod per actionem finium regundorum euincitur, in actione ex empto pro euictione uenit, secus si non euincatur, sed ex alia causa per iudicem adiudicetur.

LEX XI.

EXCEPTIONE. Quem de euictione tenet actio, etiam tanquam fideiussorem eundem agentem repellit exceptio. No. secus in hærede fideiussoris, ut uidebitis j̃. eo. l. fin.

LEX XII.

SIVE. Etiam antequam res euincat, potest ad interesse agi, si hoc agatur.

LEX XIII.

a SI OB. [a] Si uenditio fiat à iudice, pars obligatur de
b euictione, & ideò eum agentem repellit exceptio. No. quod iudex facit, pars facere uidetur. [b] s̃. si in cau. iu. l. j.

ADDITIO.

a *Si ob. Bar. l. memimerint. s̃. unde ui.*

b *Videtur. Limita per l. à diuo Pio. §. si emptor. de re iu. et quod ibi habetur. nam in proposito ibi licet pars nõ possit recedere à contractu uenditionis, tamẽ iudex põt. Secũdò & magis propriè ad hanc limitationẽ secũdũ Bal. l. instar. de iur. fis. li. x. & per Ang. in repe. §. ex non script. Inst. de iur. nat. ubi tenet q̃ tunc factum iudicis, reputetur factum partis, quando illud claudit sub administratione iurisdictionis, aliàs secus, quod no. Item ad istã adde quod no. Bal. l. ordo. & s̃. dixi in uers. modò quæro. de exec. rei iudi. & adde quod dixi secundum Ang. addendo Bal. hic per istum tex. qui etiã limitat in facto iudicis, qui certè processit, & facit ad no. q. Bal. in l. j. uers. & hoc facit ad q. s̃. si seruus extero.*

LEX XIIII.

SIVE POSSESSIO. Quẽ de euictione tenet actio, tanquam hæredem principalis, eundem agentem repellit exceptio. Secus est in hærede fideiussoris, ut j̃. eod. l. fin.

LEX XVI.

SVPER Empti. Re euicta agitur de euictione ad interesse pretij, fructuum, uel meliorationem.

LEX XVII.

SI CVM. Re euicta per sententiam agitur ad interesse, secus si sponte restitueretur.

LEX XVIII.

SI STATVS. Si emptor succubuerit, regressum de euictione habet, secus si obtinuerit. Quod hic dicit ad uenditorem non posse reuerti quando obtinuerit, non intelligas actione ex empto, quasi res sit euicta, sed actione ex empto, quasi res non sit defensa, sicut dixi suprà eo. l. j.

LEX XIX.

SI OBLIGATA. Emptoris præscriptio, prodest uenditori.

LEX XX.

a SI PARENTES. Re euicta agitur de euictione, etiam contra uenditoris hæredes, [a] nec ex eorum persona potest in integrum restitutio impetrari. No. tex. ibi, nec uobis ut defendatis, &c. ad illud, quod dixi in l. emptor. s̃. eo. tit. modũ denunciandi dicam uobis j̃. l. prox.

ADDITIO

a *Hæredes. Istam l. cum duabus seq. allegat Bar. l. ciuitas. ff. si cer. pet. et Bar. l. stipulatio ista. in prim. de uer. obl.*

LEX XXI.

EMPTI. Etiam si post longum tempus res euincatur, de euictione agitur, si fuit legitimè denunciatum. Circa legem nostram quæro de forma [a] huius denunciationis, quam emptor debet facere uenditori? Rñ. Primò debes facere uenditorem certum, quòd lis est mota sibi, ut s̃. eo. l. si cùm quæstio. & ideò puto quòd debeas sibi ostendere libellum in publicam formam, & ei copiam dimittere, aliàs enim ipse nõ redditur certus, quòd lis mota fuerit, quare enim ipse hoc tibi credere debet, qua certioratione facta debes ei denunciare, uel protestari quòd ueniat ad defendendum. Ista autem uerba, quibus uerbis uis componere, uel secundum formam l. j. s̃. de peric. & comm. rei uend. uel secundum formam legis præcedentis, uel secundum formã huius l. j. & l. cùm successores.

ADDITIO

a *Forma. Bar. l. non solùm. §. morte. de oper. no. nun. c. fin. de emp. & uend. & cle. causam. de elect. quod no. Bar. ibi dixi post Imol. l. ij. in fi. ff. sol. mat. Et de hac forma uide Bal. l. si cùm quæstio. s̃. eo. & ibi tenet contra Bar. & ibi Bar. & in l. j. xj. quæst. de oper. no. nun. & Bal. l. libera. s̃. de sentent. & Bar. l. qui alienam. s̃. de procur. & Bal. l. emptor. s̃. eod. ubi tenet contra Bar. ibi, Ang. & Imol. l. cùm ex causa. de uer. obl. Cum Bar. concordat Ang. & Imo. l. executione. §. in solidum. de uer. obl.*

LEX

LEX XXII.

CVM TIBI. Ex stipulatiõe de indemnitate potest agi, cùm id pro quo res est obligata, fuerit solutum.

LEX XXIII.

CVM SVCCESSORES. Re euicta agitur de euictione si fuit denunciatum, uel si non potuit reperiri, cui denunciaretur.

LEX XXIIII.

SI POST. Quando euictio imminet in limine contra
a ctus, emptor non cogitur ad soluendum pretium, nisi si bi caueatur idoneæ. [a] Hoc dicit hæc no. lex. Opp. ff. eo. l. emptori. ubi uenditor nõ tenetur cauere de euictione. Sol.
b hoc est uerũ, nisi in limine contractus, euictio immineat [b]. Quæro utrũ debeat præstari satisdatio, p̃ illa euictione quæ ex illa causa tantùm immineat, an generaliter? Gl. hoc non firmat. Finaliter doctores uidentur uelle q̃ generaliter per l. fi. de resc. uend. & tenẽ menti hãc leg. Ex hac enim l. sunt factæ mille malitiæ, nã supponit emptor quẽdã q̃ litẽ mouit, ut posit habere fideiussorẽ de euictione, quid em̃ tunc fiet, quando uenditor fecit hoc fieri malitiosè ab emptore? Certè compellitur emptor iurare, q̃ per calumniam nõ facit sibi mouere litem, & eodem modo compellitur iurare ille qui eam mouet, ut s̃. deposi. l. j.

ADDITIO.

a *Idoneæ. l. à diuo Pio. §. si post. de re iud.*

b *Immineat. Bar. l. habitationẽ. §. fi. per istũ tex. de per. & com. rei uend. & quæ dixi per ipsa iura in l. cõmodare. cũ sequẽ. ff. com. post Bar. Si autẽ uẽditor sciuisset rem esse alienã, incontinenti potest ante euictionẽ cõueniri. l. seruus quem. in fi. de act. emp. & gl. l. iij. s̃. eo. & Bal. post Bar. l. j. §. stipulatio. de præt. stip. & ibi etiã ponit omnes casus, in quib. cauetur de euictione. & Bal. l. familiæ. la j. s̃. fam. ercisc. Bal. l. j. s̃. de bon. mat. qui ponit, an si non offeratur fideiussor in casu huius legis, emptor teneatur ad usuras pretij non soluti, & Io. And. add. ad Spe. tit. de emp. & uend. §. fin. j. add. Et an si uia sit obuiandi fraudibus, de quibus in hac l. uide Io. And. eo. ti. præalleg. in §. j. uers. primò autem. add. incip. facile ergo erit.*

LEX XXVI.

SI QVIS. Re perempta non timet uenditor periculum euictionis.

LEX XXVII.

a SI FVNDVM. [a] Qui emit rem alienam scienter, non habet regressum de euictione, etiam ad pretium, secus si ignoranter.

ADDITIO.

a *Si fundum. l. emptor. §. fi. de act. emp. & glo. Ang. Bar. & doc. l. si familiæ erciscundæ. & gl. & Bal. l. non dubitatur. s̃. eo. & hic.*

LEX XXVIII.

EMPTORI. Emptor potest se defendere, etiam ex iuribus uenditoris.

LEX XXIX.

SI PERMVTATIONIS. In contractu permutationis re euicta denunciatione solenniter facta agitur de euictione.

LEX XXX.

a NON EX EO. [a] Bona fides præsumit, nisi probetur contrarium. l. cùm quærebatur. unde ui.

ADDITIO.

a *Non ex eo. Glo. & Imo. c. uigilanti. de præsc. & hic quãdo non habet titulũ reprobatũ à iure secundũ Bar. no. in l. quẽadmodum. j̃. de ag. et cẽs. li. xj.*

LEX XXXI.

HÆREDEM. Quem de euictione tenet actio, ut fideiussoris hæredẽ, cum agẽtẽ nõ repellit exceptio. Et est casus quem nescio alibi. Rationem autem huius

legis inuestiga per te. Tangitur per gl. ff. de le. j. l. & quidem.

Cred. euict. pign. non debere. *Tit. XLVI.*

LEX I.

1 *Vendens rem tanquam tutor uel curator, licet non teneatur de euictione; tenetur tamen se ostendere talem legitimè.*

VM IVRE. Qui uẽdit rem iure creditoris, ad hoc tenetur ut doceat se creditorẽ, alijs potiorem, aliter de euictione nõ tenet, nisi expressè promiserit, uel in dolo fuerit. Opp. s̃. tit. j. l. non dubitatur. Sol. quãdoq̃ quis uẽdit rẽ ut suam, & tunc de euictione tenetur etiã si nihil dicat. Quãdo que uẽdit rem nõ ut suã, sed ut alienã, & creditor tũc non tenetur de euictione, sed tenetur ad hoc ut doceat se creditorẽ
1 alijs potiorem. Ex hoc ego dico † q̃ quando aliquis uendit rem tanquã tutor uel tanquã procurator, q̃ licet nõ tenea-
a tur de euictione, [a] tenetur tamẽ se docere tutorem legitimũ, uel procuratorem legitimum, per hanc l.

ADDITIO.

a *Euictione. Bar. l. fi. §. & si præfatam. s̃. de iur. del. licet aliqui dicunt ipsum non bene dixisse, & adde Bar. l. procurator qui pro euict. ff. de proc. & l. j. ff. de præt. stipul.*

De patria potestate. *Tit. XLVII.*

LEX I.

a SI FILIVM. [a] Libertas à patria potestate præscribitur longo tempore.

ADDITIO.

a *Si filium. Bar. l. ij. s̃. si aduer. rem iud. & l. post mortem. ff. de adop. An iuda dæi & Saraceni habeant filios in potestate, Bar. l. itẽ in potestate. ff. de his qui sunt sui. & qualiter probetur patria potestas, Bal. l. iij. ff. sol. mat.*

LEX IX.

NEC FILIVM. Contra negãtem se filium, est imposita pœna per senatuscon. & sunt introductæ actiones præiudiciales, & pater cogitur alere filium maio-
a rem triennio, minorẽ aũt triennio cogitur mater lactare. [a]

ADDITIO.

a *Lactare. c. fi. de cõuer. infidel. & l. j. s̃. de insti. Fallit nisi mater esset ita nobilis, cui esset uerecundia. ar. l. nepos Proculo. ff. de uer. sig. uel quia esset paupercula, ut quia uellet lactare extraneos causa lucri. l. sed & si hæreditas, cum ibi scriptis. ad exhib. & quod ibi dicitur, intelligas etiã patre inuito, l. j. in princ. cum gl. uers. iusta causa. de lib. exhib. Mo. l. si cũ dotem. §. si aũt in sæuissimo. in tex. ibi, omnẽ talem mulieri, & c. ubi habes no. q̃ mater de dote tenetur alere filiũ, quod no. et Bal. l. alimenta. s̃. de neg. gest. & gl. hic, in uer. nomine. & Bal. hic, & in l. sed & si. §. j. ff. ad exhib. ubi hanc l. limitat, quòd mater non tenetur propter inopiam & necessitatem laborandi, & Bar. in tra. alimen. & l. si quis lib. §. si mater. ff. de lib. ag.*

De adoptionibus. *Tit. XLVIII.*

LEX X.

a

VM IN ADOPT. [a] Datus in adoptionẽ alicui ex ascendentibus, eis solis ex testamẽto, & ab intestato, succedit ut suus, datus uerò extraneo ex testamento capit quantũ ei relinquitur, & nõ ultrà, ab intestato succedit ut suus, succedit etiam patri naturali. Item per emãcipationem omnia iura adoptionis tolluntur.

ADDITIO.

a *Adopt. Et ista l. & §. admonemus. & §. at hi qui. allegãtur in gl. dum dicitur filiũ datũ in adoptionẽ auo materno, nõ posse patri legitimo & naturali ab intestato succedere, sunt correcti per auth. de hær. ab intest. §. j. ibi, siue suæ potestatis, siue sub potestate sunt constituti. Matth. de Ma. in tract.*

suo de succ.

suo de succ.ab intest.in prin.& in ij.art.principali.& addit §.nulla uerò. d.auth.per quem uidetur esse concepta ista lex in casu econuerso ad primum suprà dictum.

De emancip.liber. *Tit. XLIX.*

LEX I.

1 a SI LEX.Qui habet iurisdictionē ex l.municipali,potest eā exercere inter uolētes, etiā non subditos,& uires habebit apud omnes. † No. ar.q̃ notarius creatus [a] autoritate cōmuni uniuus ciuitatis, potest facere instrumēta in alia ciuitate quæ uires habebūt in omni loco.Facit etiā q̃ si forēsis facit hic testamētū secundū formā statuti huius ciuitatis, quod ualeat.Facit etiam ad multa alia quæ examino plenè in rep.l.cunctos populos.de sum.tri.& fi.catho.

ADDITIO.

a *Creatus.Bar.l.nec ei.§.eorum.in fi.ff.de adop.*

LEX IIII.

a NEC AVVS.[a]No.q̃ beneficia nō cōcedunt cū alterius iniuria,l.ij.§.meritò.ff.ne quid in lo. pub. Quæro utrùm in casibus illis in quib.pōt pater cogi emācipare filiū,an eisdem casib.ecōuerso cogatur filius retinere uel recipere emācipationē. Gl.hic tenet q̃ nō . Item in auth. quibus nat.effic.sui.§. generaliter. Cont.l. quidam.ff.de uer. obl.& ibi dixi.

ADDITIO.

a *Auus.Bal.l.quāuis.s̄.de fideic.Ia.de Bel.tract.de quæst.*

LEX V.

1 *An infans possit legitimari.*

IVBEMVS.Parentes possunt emācipare filios absentes impetrato rescripto principis,& eorū accedēte cōsensu,nisi essent infantes quorū consensus requirit. Et fui interrogatus[a] à quodam magno aduocato de Tuscia, de tali
a quæstione, † Bastardus infans fuit legitimatus,nūquid ualeat talis legitimatio,cū eius cōsensus nō interuenerit? Videtur q̃ nō, nisi eorū interueniat cōsensus,auth.quib.mo.nat. eff.sui.§.illud tamen.Ego respondi q̃ illud debet intelligi secundū determinationem huius l.nisi sit infans, per istū tex. quem no.bene & signa,& tene menti.

ADDITIO.

a *Interrogatus.Bar.l.imperium.in primo gradu misti imperij.ff. de iur.om. iu.in uer.& fui interrogatus.Bal.con.incip. præsupponitur q̃, dictus comes Sabaudiæ.adde Ant.de Aret.Inst.de ado.§.fi.& hic adde Bar. l.inuiti. ff.de his qui sunt sui.Ang.in disp.sua . nobilis quidā genere. & Flo. de san. Pet.in quadā disputatione,Bal.in auth.præterea. de nat.li. & no.casum in quo illegitimus potest legitimari sine consensu suo . Adde etiā quoniā filius inuitus potest legitimari, scilicet in casu quo filius occultet in arcam suam concubinam,quā pater suus uellet in uxorem ducere.auth.quib.modis na. eff.leg.§.licet.And.sic.cons.lvj.ij.li.*

De ingratis liberis. *Tit. L.*

LEX VNICA.

FILIOS. Filij si sunt ingrati, reuocantur in patriam potestatem.

De postlim.reuer. *Tit. LI.*

LEX III.

1 VM COGNATOS.† No. q̃ qñ dubitat an aliqs sit uiuus uel mortuus,nō pōt adiri hereditas, sed interim datur curator bonis . Idē dicit l.seq.scilicet dū dubitat, an uiuat aliquis , uel sit mortuus,nihil interim potest fieri. De quo in l.ab hostibus. ex quibus causis ma.

LEX IIII.

a NEC NOS.[a] Hæreditas eius de cuius morte dubitat, non potest adiri.

ADDITIO.

a *Nos.Bar.l.j.s̄.de pac.Bal.l.aut.s̄.de sacr.eccl.*

LEX VI.

1 CVM ET.Gl.l.obligatione. s̄.de sol. quærit † utrùm oblatio,& depositio facta ab alio nō à debitore, liberet debitorem? Gl.nō determinat. Habetis casum hic quòd sic,l.qui decem.§.j.ff.de sol.

LEX XVII.

a LIBER.[a]No.hūc casum,& uidet mihi q̃ Gul.de Cu.in
1 ter alia alleg.hāc l. † q̃ si pater soluit pecuniā pro redimendo filio capto à latrunculis,uidet q̃ post mortem patris fratres possunt cōputare in portionē eius.Hæc l. facit q̃ nō.Gul.tractat in l.frater à fratre. ff.de cond. indeb. Sed si pater soluisset cōdemnationē pro filio delinquēte, tūc puto q̃ esset aliud,ut plenè dixi in l. Stichus.ff.de pec.leg.

ADDITIO.

a *Liber.Bal.l.alimenta.s̄.de neg.gest.Quid in fratre,Bar.auth. si captiui.C. de epis.& cle.& hanc l.no.Bal.in d.l.alimenta.q̃ si mater redimat filiū,& protestetur q̃ nō intendit donare,cont.tenet in auth.si captiui.*

Quæ sit longa consuetudo. *Tit. LIII.*

LEX II.

4 *Consuetudo quid sit,& quas uires habeat.*
13 *Consensus totius populi uel maioris partis, requiritur ad consuetudinem inducendam.*
14 *Consensus totius populi uel maioris partis,quomodo colligitur.*
19 *In consuetudine inducenda,an requiratur actus iudiciarius.*
23 *Si iudex iudicauit plures cōtra legem præsente maiore parte populi,et lōgum tēpus sit elapsum,an consuetudo sit inducta inter omnes.*
25 *Ex sententia arbitrorum quando inducatur consuetudo.*
28 *Consuetudo inducta qualiter in iudicio deducatur.*
31 *Qualiter debet probari consuetudo.30.*
37 *Consuetudo quando liget infantes & furiosos.*
38 *Clerici quando ligentur consuetudine laicorum.*
42 *Consuetudo ciuitatis,an habeat locum in castris ciuitati unitis.*
45 *Consuetudo,quando sit seruanda,& quando non.*

CONSVETVDINIS. In repet. hui⁹ l.j. scriptū ordinē seruabo , quia primò cōtinuabo materiā ad præcedentia , & sic fm Azo . in summa.Dictū est s̄.de iure scripto, sequitur uidere de iure non scripto . arg . inst.de iur. na.§. constat . ideò ponit hic hanc rub. arg . de iur. nat.§. ex non scripto.Secūdò diuido legē in duas partes,in quarū prima, Imp.cōsuetudinis autoritatē extollit. In secūda eā limitat & restringit.Secūda ibi,uerū. Tertiò sic sūma,fm Azo.Io.& gl. Consuetudo specialis certi loci in eo loco uincit legē cōmunem,& generalis generaliter,nō aūt specialis generaliter in quolibet loco. Venio ad quartū , scilicet ad casum in terminis quē ponas in genere,& in nube,& in qualibet parte.Lege per teipsum,q̃a facilis est.Venio ad quintū, scilicet ad notabilia,quæ duo colligas per teipsum, ut s̄. patet in diuisione legis,& in casu summario.Venio ad sext.scilicet ad materiam huius l.quæ est subtilis,& ꝓfunda,& ꝓlixa , sed eā quā cōmodius potero, reducā ad cōpendiū . Et primò expediā apparatū huius l.per decē p̄ria,& quandā q.in ea formatā j. tractabo.Demū ueniā ad materiā ꝓlixiorē huius l. & eā per q.expediā.Vltimò distinguendo,in ea cōcludā, & ero breuiter expeditus,& certè apparatus exponit finē huius l.tribus modis,teneas quā uis.Primò uerò l.sic exponas,Cōsuetudinis usus q̃ lōgæui,id est, cōsuetudinis inductæ ab usu lōgæuo,* tanquā à causa mediata,& remota,ut j. dicā,fm Pet. Et sic patet q̃ prima gl. huius l. quę fuit Irne.est falsa.ibi,uerū,id est,pro,sed. Itē ibi in fi.aut legē.expone legem, scilicet cōmunē generaliter, id est, cōsuetudo generalis certi loci,fm Azo.& gl. Alias duas expositiōes,quæ sunt in apparatu, uide ꝑ teipsum, quia sunt claræ.Opp.gl.primo loco de principio huius l.ad fi.Ad quod

* *Longæuo . Hoc est,centū annorū.l.fi.§.& nobis.s̄.de sac.ecc.* I. Concen. B.

fi.Ad quod respōdet primò fm Bulg . q̃ principiū asserat in genere,finis in specie uetet,& sic deroget principio, nō abroget,ar.ff.de uer.sig.l.derogat quod nō est bene tutū, cùm debeamus correctionē legū particulariter, & generaliter euitare,l.præcipimus.in fi.s̄.de app.& auth.qui mo.nat.effi. sui.§. trib.coll.vij.cū similib.fm Io. fm hanc cōtradicimus , ut patet ff.ad Ter.l.j.§.qui operas.ergo malè.quare gl. soluit secūdo modo,uidelicet q̃ principiū legis loquatur de cōsuetudine quæ est fm leges, finis uerò de illa quæ est ꝗ legē. Quæ solutio nō est bene tuta, cùm tota ista lex loquat uniformiter de eadē cōsuetudine,ut patet ex aduersatiua,& cōtinuatiua ibi , uerū,&c. ar.ff. de le.j.l.apud Iul.§.fi.& de testa. l.hæredes palàm.§. sed & si notā . & quod no.ff. de don.l.ij. circa princ.& l.elegāter.ff.de dolo.Quare gl. soluit tertio modo secundū Io. quod principiū loquit de consuetudine generali,quæ generaliter uincit leges , uel speciali , quæ specialiter. Finis uerò de speciali,quæ nō uincit generaliter , facit quod statim dicā in solutione sequētis p̄rij.Secūdò op.gl. ad fi.hu ius l.de l.de quib.in fi.ff.de leg.Sol.multis modis.primò fm Pla.q̃ d.l.de quib.loquit fm tēpora antiqua,fm quæ populus Roman⁹ poterat facere legē generalē, ergo cōsuetudinē generalē cōtrariā legi,& illā cōtrariā legē tollentē,hæc lex loquitur fm tēpora moderna,fm quæ pop. Ro.nō potest legē generalē facere,ergo nec cōsuetudinē p̄riā illā uincentē. Ad hoc s̄.de uetc.iu.enuc.l.j.§.cùm enim.& de leg.l.fi.Inst.de iure nat.§.sed qd princ.& ff.de orig. iur. l.ij.§.nouissimè. & de const.princ.l.j.in prin . Quod nō uidet bene dictū , quia fm hoc d.l.de quibus.esset derogatū,seu abrogatū,per l.seq.qd in casu dubij dicere nō debemus,ut dixi in sol. cont. præcedentis.Pretereà,Gul.de Cu.d.l.de quib.illud impugnat,& aliter fatet q̃ in principē trāslata est potestas cōdendi legē expressam,& scriptā,nō aūt cōsuetudinariā , quæ in eū nō potuit trāsferri,cùm ꝓcedat ex tacito consensu.ar.ff. ad Tre.l.si patroni.§.qui fidecōmissariam.& sic dicit hodie populū Ro. posse facere cōsuetudinē generalē,cùm potestas ipsius legis cōsuetudinariæ inducēdæ nō sit translata in principē.& fm
1 hoc d.l. de quib. hodie remanet in suo statu, † quod placet Mar.Sili.ubi dicit hodie pop. Ro. legē posse facere generalē scriptā,& expressam,de quo hic nō insisto,qm plenè est tractatū in l.fi.s̄.de leg.Sed cōtra prædicta instat, nā non debemus sequi quod po.Ro.fecit,s.utendo morib. ꝗ legē, sed qd facere debeat,s.utēdo lege cōmuni,ut l.pe.ff.de iust.& iu.& l. sed licet.ff.de off.præsi.Sed gl.ibi,& Inst.de satisd.§.fi.sic resp. & bene,uidelicet q̃ nō debemus sequi illud quod pop . Ro. facit perperā,& erroneè, ut in cont.& l.q̃ nō ratione.ff.de le-
2 gi. † Sed bene sequi debemus illud qd pop.Ro.ex certa scientia fecit cōsuetudinē inducēdo,d.l.de quibus.quia Roma est cōmunis patria.ff.ad munic.l.Roma.& est caput Mundi, sic aliæ ciuitates debēt sequi ipsius cōsuetudinē, nō aūt ipsa aliarū ciuitatum,d.§.fi.Instit.de satisdat.& l.j.§.ij. & §. sed & si quæ. C. de uet. iur . enuc. unde illud uulgare , Roma caput Mundi,tenet orbis frena rotundi.facit quod no. Inn.ext.de cōsue.c.pe.& de const.c. cùm accessissent. quare gl. secundo modo soluit dictū cōtrariū,secundū Mart.uidelicet q̃ d.l.de quibus.loquebat de l.municipali speciali, lex ista de cōmuni quæ est ualidior,ut in auth.de nō alie.§. quia uerò uerisimile.ff.de testa.mil.l.eius militis.§.militia.ff.de act.& ob. l.in honorarijs.uer.sed cùm rescissa.quæ solutio est falsa,quia d. l.de quib.loquit expressè in l.cōmuni & generali. Quare gl. soluit tertio modo,fm quosdā,q̃ d.l.de quibus, loquit in legibus quib.potest derogari per pactū,hic illis quib . nō potest.de quib.casib.plenè no.s̄.de pact.l.pe.ff.eo.l.pactū . Ra-
3 tio pro eis, † quia cōsuetudo æquiparat pacto, quia utrūq̃ ꝓcedit ex cōsensu populi,d.l.de quib.& ff.de pac.l.j.in prin. Pro illa æquiparatiōe facit,qd no.j.de decre.decurio . super rub.lib.x.Sed cont.no.de reg.iur.l.neq̃ pignus.§.priuato,& l.nec ex prætorio.co.tit.ubi Ia. de Are.sic dicit q̃ aut statutū, siue cōsuetudo est cōtra ius naturale,uel gentiū , & tūc dicta parificatio procedit,& sic intelligit gl. dictæ rub . Aut est cōtra ius ciuile,& tūc secus , imò plus posit statutū uniuersitatis quàm pactū, ut in alijs gl.Sed op.in hoc ultimo mēbro l. Anthiochen.ff.de priu.cred . Sol . Ibi lex municipalis in sui forma,nō est cōtraria iuri alterius,seu legi cōmuni , aliàs secus,ut ibi dixi.Secūdò op.l.fi.ff.de coll.illi.Sol.Ibi statutū uniuersitatis est expressè ꝓbatū per legē seu pactū , hic secus, ut ibi dixi,ar.de sac.ec.auth.cassa.& qd ibi dixi.Vel dic q̃ dicta æquiparatio ,ꝓcedit cæteris parib.uidelicet q̃ idē possit statutū , siue cōsuetudo uniuersitatis,qd eius pactum,& nō pl⁹, ut dicit gl.rub. sed cæteris nō parib.nō ,ꝓcedit,imò plus potest statutū, siue cōsuetudo uniuersitatis , q̃ pactū priuatorū.Ita loquit alia gl.ff.de reg.iur.l.neq̃. §. priuatorū . quæ sol.impugnatur per gl . quæ dicit q̃ plus potest consuetudo quā pactū,qd patet,quia pactū nō ligat furiosum,ꝓpter defectū sensus,ff.loc.l.qui ad certū.cū si. Cōsuetudo aūt maioris partis sic,ar.ff.ad munic.l. quod maior.sed dic, ut s̄.dixi ꝓximè.& facit quod j.dicam.Io. uerò dicit q̃ prædicta parificatio,& dicta reg.,ꝓcedit in electionib. & in his quæ singulorū ,ꝑdessent utilitatib.uidelicet ad hoc ut uniuersitas possit cōueniri,requirit ut maior pars faciat cōtractū , uel obligationē aliquā,nō aūt ut aliquis obliget ignorās , ut conueniat singulariter,etiā subdit quòd hæc cōsuetudo patrimonio singulorū detrahit,& aliquādo obligat qd facere nō potest pars maior,nā si milies cōsentiat pars maior , ut ego alicui tenear, nō ,ꝓpter hoc tenebor.Sed ꝗ hoc opp. q̃ consuetudo uniuersalis potest iuri priuatorū detrahere, & derogare,ff.cōm.prædio.l.uēditor.§.si cōstat.& no.ff.de his qui sunt sui.l.ij.§.j.Sol.Illud cōtingit ,ꝓpter publicā utilitatē,& quia ille priuatus seruat indemnis , scilicet quia soluit sibi pretiū suorū lapidū,ex quo colligit eius tacitus cōsensus , fm Inn. ext.de consue.c.j.fm Io.etiā prædictis ob.ff.qd quisq̃ iur.l.j. & quod ibi no.Sol.q̃ ibi inducit exceptio,ut patet in exemplis ibi notatis , & sic præsupponit exceptio hic & actio , ut hic,& in exēplo Io.ar.ff.si cer.pet. l.eius qui. §. quas uerò . & de act.& ob.l.Arriani . Nec ob. qd no.in d.§.j.in glo.qd scit, &c.in q.ibi formatis,quia illud est ,ꝓpter autoritatē sniæ, ar. ff.de iud.l.si prætor.in prin.& pign. l. si fundus. §. si pluris.& mand.l.si fideiu.§.in omnib.ff. ad Treb.l. seruo.§. cū prætor. ff.de reg.iu.l.res iudicata.Quare gl.soluit quarto modo,fm alios,uidelicet q̃ ibi lex scripta nō erat roborata cōsuetudine,hic sic,ar.s̄.qñ licet ab emp.disce.l.j.& ij.quæ solutio non placet,quia diuinare est.Quare gl.soluit alio modo , scilicet q̃ ibi bona cōsuetudo,hic mala. Quæ solutio nō ualet, tum quia secundū ea hæc lex nō haberet dubiū , tum quia talis consuetudo,non est consuetudo , auth. ut nul. iud.§.j.cont. l.quod Labeo.ff,ad Carb.tum quia quælibet cōsuetudo rationabilis præsumit in dubio ex morib . uiuentiū comprobata,ut s̄.eo.l.j.& d.l. de quib.& d.§.ex nō scripto. Quare gl. soluit alio modo,scilicet q̃ ibi pop.Ro.ex certa scientia, utit ꝗ legē,hic ignorās.sed gl. dānat eā , ne sit melioris cōditionis populⁿ delinquēs,q̃ nō delinquēs,l.nō solū.ff.de nox.cū si. Quare glos.soluit septimo modo, fm.Io.& Azo.uidelicet q̃ ibi est cōsuetudo generalis pop. Ro. & sic generaliter uincit, hic de speciali alicuius loci , quæ licet in eo loco specialiter uincat legē, d.l.uēditor.§.si cōstat. de adm.tu.l.fine hærede.§. Lucius.nō tñ generaliter uincit , ut hic . Alij soluūt alio modo,q̃ hæc lex loquat de l.repugnāte,resistēte cōsuetudini,& ratione naturali ꝗria cōsuetudini , quæ consuetudo tollere nō potest,ut j.dicā,quæ solutio nō placet,quia diuinare est. Tertiò op.gl.l.iij.§.diuus.ff.de sepul.uio.Sol.Ibi lex sequitur cōsuetudinē,in l.de quib.præcedit eā.Sed ꝗ istā sol. debet intari de l. fi.s̄.de testa.& ext. de cōstit.c.j.li. vj.Sol.fm Moder. §.diuus.apparet ex forma d.l.latorē eius sciuisse cōsuetudinē præcedere,in ꝗrijs nō.Io.Monac.aliter soluit in d.c.j.uidelicet quòd in d.§.diuus.erat inuenta ratione publicæ utilitatis,& ideò tollit cōsuetudinem præcedentem,aliàs secus, ut in cont.ut recitat Cy . circa fi.huius materiæ. Ber . aliter soluit,ext.de fid.inst.c. pastoral. Aliter Archi. & Io . And. d. c.j. de quib.sol.nō curemus, sed ipsis canonistis relinquamus. Sed ego sic soluo quòd in d . §.diuus.consuetudo præcedēs erat contra legem, unde lex sequens de facili trahit eam ad suam naturam,arg.ff.de lib.& posth.l.filius à patre.§.filiusf. de pac.l.si unus.§.pactus.uer.quòd & in specie.In cont. scilicet in

cet in d.c.erat præter legem, & sic fortior, ut in d.§. quia uerò uerisimile. in auth. de non alie. cum sim. Nec huic solutioni ob. d.l.fi.s̄.de testa. quia uel illud speciale in rustico, uel tollit consuetudinē præcedentē, d.§. diuus. nō futurā, d.l.fi. & ibi dixi, ar. s̄. de testa. l. iubemus. in fi. cū sim. ff. ad l. Fal. l. Titia. & quod no. s̄. de fideicōm. l. cùm uirū. Quartò opp. gl. l. cos. §. pe. s̄. de usur. Et soluit, quia ibi cōsuetudo erat expressè reprobata per legē, d.l. de quib. ar. s̄. de sac. eccl. auth. causa. de furtis. auth. nauigia. & cōm. de succes. auth. omnes peregrini. ff. ad le. Rhod. de iact. l. deprecatio. Quintò op. gl. de l. quod nō ratione. ff. de legi. Sol. In l. de quibus. fuit cōsuetudo inducta ex certa scientia populi, & sic est regularis, in l. quod nō ratione. per errorē, & sic irregularis est, quod ȝ. in quæstionib. latius declarabo. Sextò opp. gl. q̄ populus utēdo contra legē, ex certa scientia* delinquit, & punitur extraordinaria pœna, l. sanctio legū. ff. de pœn. ergo talis cōsensus irrationabilis nō debet p̄ducere ratiōabilē cōsuetudinē, auth. ut nul. iud. §. j. ad quod respōdet gl. quòd hoc p̄cedit ex præsumpta sciētia & cōsensu Imper. & non ex errore. Nō curo de hoc, quia ipse præsumitur scire, & sciuisse uel potestatē inducēdi cōsuetudinē populo cōcedere, l. omniū. s̄. de testa. & sic cōsensisse præsumit, consuetudinē tāto tēpore patiendo, ar. ff. de uer. sig. l. alienationis. in princ. l. seq. secundū unū intellectū. & ff. de exerc. l. j. §. magistrū. & ff. loc. l. cùm in plures. §. locator. Septimò opp. l. obligationū ferè. §. placet. ff. de act. & ob Sol. secundū Io. Mon. ext. de cōsuet. super rub. li. sexto, scilicet, q̄ ibi cōsensu priuatorū, hic uniuersitatis, lapsu tēporis cōfirmat. Itē opp. c. super eo. ext. de cogna. spiri. Sol. Ibi erat cōsuetudo cōtra legē, hic præter legē, uel sol. ut s̄. in sol. secūdi cōtrariȝ, l. de quib. Deinde uenio ad

4 q. Primò quæro, † quid sit consuetudo. * Et resp. Azo in summa huiʼ tit. & dicit q̄ cōsuetudo est ius non scriptū, diuturnitate populi moribus cōprobatū. Ad hoc d. l. de quib. §. inueterata. & d. §. ex nō scripto. Iac. de Are. reprehendit istam diffinitionē, tum quia ponit in sua diffinitiōe uerba superflua, dū dicit q̄ cōsuetudo est ius non scriptū, dicēs quòd illa ȳba sunt superflua, quia de esse cōsuetudinis est, esse nō scriptū, * quod ȝ. dicā. Item reprehendit eam de insufficiētia, uidelicet minus sufficiēter dixisse, sicut aliàs. Sceuola reprehēdit consiliū Galli, in l. Gallus. §. j. ij. & iij. de lib. & posth. & ipsam sic diffinit: Cōsuetudo est ius morib. uel usibus totius populi, uel maiori partis initiatū, continuatū, & cōstitutū, habēs legis autoritatē. Quæ singula Cy. probat in lect. sed non laborat in eius recitatione, quia fateor ei quòd hæc diffinitio est plenior & perfectior, quàm diffinitio Azo. quo ad ȳba, sed deficit solū in uno, uidelicet q̄ omiserit nō scriptū, quod Pet. eius discipulus ponit in ea, ad differentiā iuris scripti. Sed certè excuso Azo. & bene dico, q̄ diffinitio sua est perfecta, dum dicit quòd cōsuetudo est ius. quod uerbū habet in cludere omnia essentialia cōsuetudinis, nec consuetudo erit dicēda ea, quæ imperfecta, & sic nō erit ius. ar. s̄. de legi. l. humanū. & de Iust. Cod. confir. in prin. & ad Syll. l. pe. Nam nullū dicit̄ esse perfectū, nisi ex omnib. suis partib. constet, l. j. cū simi. de ori. iu. & ex diffinitione iuris, ff. de iust. & iur. l. j. §. ius cum sua gl. Hoc probatur etiam, quia illud comprobatum significat tēpus perfectū, & legitimè consummatū, ff. quod quisq̄ iur. l. j. §. hæc autē uerba. & §. fi. & ar. ne quis eū, qui in ius uoc. l. pe. §. docere. cū sim. Sed opp. cont. Azo. quia consuetudo uidetur factū, & non ius, ut ext. de const. c. j. lib. vj. & d. l. de quib. Nam quid interest suffragio populus uoluntatem suā declaret, an reb. ipsis & factis, &c. Sol. Ibi consideratur consuetudo, prout est in fieri, hic prout est in facto esse, quæ solutio non est bona, quia in cōtrarijs consuetudo consideratur prout est in facto, non prout est in fieri, ut ibi

Scientia. Quod probādum erit ab eo qui dicit. nam cōsuetudo probabiliter ignorari potest: Bar. l. præscriptione. nu. xj. s̄. si contr. ius.
I. Concen. B.

Cōsuetudo. Bar. l. de quib. nu. vj. ff. de legib.
I. Concen. B.

Scriptū. Tamen fallitur, nā et potest esse consuetudo in scriptis redacta: l. diuturna. ff. de legi.
I. Concen. B.

patet. Quare Cy. aliter soluit, quòd ibi loquitur respectiuè, scilicet respectu iuris scripti, quod patet in dictis iurib. Et ratio est, quia hic uersatur magis factum, scilicet mores populi, & frequētia usus, & diuturnitas tēporis, ut ibi patet in d.

5 l. de quibus. Facit quod ȝ. dicam, & quod no. in d. l. prox. † Secundò quæro quæ sit differentia inter legē cōmunem, & consuetudinē. Cōmunis est responsio, quòd sit tanta differētia, quātā inter scriptū, & non scriptum, quia scriptū est de esse legis, nō scriptum de esse consuetudinis, Inst. de iur. nat. §. constat. & §. ex nō scripto. & d. l. de quib. & l. imò. eo. tit. Petrus hoc impugnat, quia dicit quòd scriptū nō est de esse legis, nec etiā non scriptum de esse consuetudinis. Dicit ergo, quòd tanta est differentia inter ea, quantùm inter expressum, & tacitum, sic intelligunt dicta iura. Certè hoc ultimū dictum Petri reprobo, & primū approbo, & dico quòd scriptum est de esse legis, ut no. ff. de leg. j. si de interpretatione, & s̄. de legi. l. j. & ibi hoc approbaui contra Pet. & per consequēs non scriptum est de esse cōsuetudinis, ut patet s̄. in p̄x. quæst. secundū diffinitionē Azo. & per consequēs, nō est uera etiam secunda differētia quam assignat Pet. Tertiò quæ-

6 ro, quæ † sit differētia inter consuetudinē, & legē municipalē. Certè Pet. respond. idem, quod in q. prox. præcedente, & ego respondeo idem per omnia, quod placet, quia ista retinet semper suum nomē, & appellatur consuetudo, illa uerò nomē suum mutat, & appellat̄ lex specialis, ut patet inst. de iur. nat. §. ius. & §. ex non scripto. & ff. de iust. & iu. l. omnes. & quod cuiusq̄ uniuer. no. l. itē eorū. in prin. de mun. & hon. l. j. §. j. & ibi no. in uer. ciuitatis. & de iur. imm. l. semper. §. legē.

7 & de decre. ab ord. fa. l. fi. cū si. Iuxta hoc quæro, † pone, q̄ uniuersitas facit l. municipalē, seu statutū de casu decisō per cōsuetudinē, quo iure agendū erit pro illo casu? Seruāt quidam, quòd actor possit eligere quo iure agere uelit, utrùm cōdictione ex cōsuetudine an ex lege municipali. arg. ff de le. l. nō est. & de le. j. l. si mihi & tibi. §. fi. quæ leges nihil faciūt, quia ibi loquit̄ in uoluntatibus non se compatientibus. ar. l. sed & posteriores. ff. de leg. & quod ibi no. P. hoc impugnat dicēs, quòd solū debet agi cōdictione ex cōsuetudine, quæ primitus illam obligationē induxit, cùm sit subsidiaria, ff. de cond. ex leg. l. j. & probat̄ per simile. Certum est, quòd ubi donatio fit nudo pacto, agendū est cōdictione ex le. ut. ȝ. de do. l. si quis argētū. & l. fi. cum si. cuius opi. mihi placet, & ratio est, quia cōsuetudo disponit, statutū sequēs confirmat ipsum dispositū, ȝ. l. p̄x. & ideò cū ipsa cōsuetudo fuerit per se ualida ab initio, superueniēdo statutum nihil addit circa formam agēdi, * l. ex uerbis. & quod ibi no. s̄. de do. inter ui. & uxor. Nec ob. ff. de uer. sig l. lege obuenire. quia imò cōcordat, quia l. xij. tab. quæ cōfirmat testamētarias successiones, nihil addit circa formā agēdi. Quod patet, quia hæres institutus ageret actione ex testamēto, nō cōdictione ex illa l. patet idē in l. Cornelia, quæ cōfirmat successionē defuncti in captiuitate hostiū, ex testamēto, & ab intestato, ut ff. de test. l lege. de uulg. l. lex Cornelia. de cap. l. pater instituto. cum sua materia. Nec obst. ff. ad Treb. l. si quis priore, & Inst. quib. modis te. infir. §. posteriore. & ibi sunt uolūtates incōpatibiles, & ultima est reuocatoria primæ, de sui natura, nisi in milite, ff. de test. mili. l. quæ rebat̄. & de iniust. test. l. cùm in secundo. & l. j. & ij. & quod ibi

8 no. hic uerò sic, ut s̄. patet. Iuxta hoc quæro, † pone q̄ quidā p̄posuit cōdictionē ex cōsuetudine, nō, p̄bauit consuetudinem sed statutū, uel econtrà, nūquid debet obtinere. Breuiter tenet Gul. q̄ nō, & bene, quia ius probatū nō fuit deductū in iudiciū, quare, & c. l. si ex testamēto. & l. si cum testamēto argētū. in prin. & l. an eadē. §. actiones. ff. de except. rei iud. Et sic snia, & processus nō essent libello cōformes, qd̄ esse debet, l. fundus. ff. cōm. diui. Ad hoc inducit̄ in arg. ff. de aqua quot. & æsti. l. j. §. quæsitū. & de itī. actuq̄ pri. l. iij. §. pe. cōiūcta l. apparet. §. si quis. eo. ti. Debet ergo iudex absoluere cōuētū p̄pter petitionē actoris ineptā reseruato sibi iure, p̄ponendi aptam, ff.

Agendi. Ad q. propositam hic dicito, quòd lex cōtraria derogat cōsuetudini præcedēti. l. nō est. cum seq. de legib. Alioquin ad cōsuetudinis legem pertinet: l. sed & eo.
I. Concen. B.

aptam, ff. si men. fal. mo. dix. l. j. §. j. de pac. dot. l. Bebius. in fi. Nec ob. ff. de nox. l. in delictis. §. si detracta. quia hic uariatur modus agendi substantialis & intrinsecus, ibi nō, sed qualitas intrinseca, ut ibi no. quod plenè scripsi, s̄. de eden. l. edita.

9 † Deinde quæro, quæ sit differētia inter consuetudinē & stylum? Ref. Pet. q̄ de stylo nō habemus in iure scripto. Fateor uerū hoc explicitè, implicitè sic. Ego dico differentiā esse talem, quia cōsuetudo, inducitur per actus iudiciarios, & exēpla, ut ȝ. dicā, & stylus solùm per actus iudiciarios, eorū quæ in iudicio * uersantur, ff. de statuli. l. Labeo. in princ. de uar. & extraor. cog. l. j. §. in honorarijs. & de rei uend. l. quod si possessor. in fi. & de prob. l. circa. in fi. & quod ibi no. † Deinde quæro, quæ sit differētia inter cōsuetudinē, & mores. Ad quod resp. doct. & Iac. de Aret. q̄ hæc est differētia, quia mores sunt causæ, p̄ducentes consuetudinē, cōsuetudo uerò causarū. l. de quibus. §. inueterata. & d. §. ex nō scripto. & s̄. l. prox. & ideò dānat gl. j. hic, quæ fuit Io. ut s̄. dixi. Sed Pet. cont. quia dicit q̄ mores non sunt causa cōsuetudinis, p̄ductiua, sed cōsensus populi, d. l. de quib. & l. sed & ea. Et dicit q̄ differētia est, quia mores sonāt in factū, cōsuetudo in ius. sed hoc nō est bene dictū per omnia, quia cōsuetudo fm qd̄ sonat in factū, * nō est ius, ut s̄. dixi, & soluūt cōmuniter nostri doc. Iacob. de Are. q̄ ipsi cōcluserunt causam mediatā, & remotā, sed Pe. causam proximā, & immediatā, quæ potius debet attēdi quàm remota. Sed cū utraque fm sui naturā ueniat attēdēda, ff. de dolo. l. cū quis. & quod ibi no. & de acq. pos. l. iij. §. ex pluribus. de excep. rei iud. l. & an candē. l. cùm de hoc.

11 de reg. iur. l. nō ut ex pluribus. † Deinde quæro quæ sit differentia inter consuetudinē, & præscriptionem? * Hic Pet. & Cy. dicūt infinita uerba, & superflua, quare breuiter dic quòd hæc est differētia, quia cōsuetudo est ius disponens ex cōsensu totius populi, uel maioris partis uniuersaliter con stitutū, d. l. de quib. & d. §. ex nō scripto. præscriptio uerò est ius dispositū quo quærunt̄ iura formata, ut directa, & similia ex cōsensu singulari inductū, ut patet s̄. de præscr. long. tem. cū seq. tit. usq̄ ad tit. quō & quādo iud. & ff. de usuc. cum ti. seq. usq̄ ad ti. de re iud. & de uer. sig. l. alienationis. Et hac ratione cōsuetudo præiudicat alijs, quia in ea cōsentiunt singuli tanquam uniuersi, d. l. de quib. & d. §. ex nō scripto. & s̄. l. prox. de edi. priuat. l. an in totū. arg. ff. ad muni. l. quod maior. ff. de reg. iur. l. aliud. §. refertur. At præscriptio inter alios nō præiudicat alij, l. si quis emptionis. in prin. de præsc. xxx. ann. & ff. de usuc. l. naturaliter. Ratio, quia consentiūt in ea tanq̄ singuli, non tanquam uniuersi. Dyn.

12 ext. de reg. iur. c. quod omnes tangit. li. sexto. † Deinde quæro, quot requirunt̄ ad consuetudinē inducendā? Respō. cōmuniter per doc. q̄ requiritur frequētia actus. Itē consensus totius populi, uel maioris partis. Vnde dicūt q̄ requirit̄ frequēs actus qui dicit̄ binus actus, ut s̄. de epis. aud. l. iij. in fi. fm Azo. Ia. But. hoc impugnat dicēs quòd binus actus non dicit̄ frequēs, ar. ff. de legi. l. nam ad ea. & l. nā ut ait. & §. quia uerò. auth. ut sine prohib. Iac. de Aret. defendit Azo. non per d. l. iij. de epis. aud. sed per §. in fi. auth. de defen. ciui. & l. cum alijs. de cura. fur. & ff. de test. l. iij. §. fi. auth. quomodo oportet epis. §. j. uer. & dum ex frequētī. Resp. ad d. §. quia uerò. auth. ut sine prohi. quòd ibi loquit̄ inspecta multitudine mulierū quasi infinitarū, quæ deierabant, & ideò binus actus iuramēti à quibusdā mulieribus seruandus, inspecta tanta multitudine mulierū aliarum, nō dicitur ibi frequēs. Pet. uerò quem sequitur hic Cy. dicit quòd actus frequens, propter se non est necessarius ad consuetudinem inducendam, sed quia per usum colligimus tantùm cōsensum, ideò dicitur frequēs non pro tanto, quin sine frequentia possit esse, ut hic, & l. j. & ij. & d. l. de quib. & de edi. pri. l. an in totū. Non ob. d. l. iij. de epi. aud. quia ibi cōsuetudo sumit̄ pro assuefactione, quæ est facti, non iuris. Vnde cōcludo quòd frequens actus nō requirit̄ de se, ad cōsuetudinē inducēdam, sed propter hoc requiritur quòd plerunq̄ per unū actū nō bene colligitur consensus populi. Nec ob. ff. de legi. l. nā ad ea. quia ibi loquitur de his quæ cōtingunt cōtra, seu præter naturam, ff. si pars hær. pet. l. antiqui. & s̄. de le. hær. l. si maior. patet per ea quæ no. eo. tit. l. ex his. Itē op. cōtra opi. Azo. ff. ad l. Aquil. l. item Mela. in prin. ubi cōsuetudo & frequentia actuū ponuntur ut species separatæ, & sic nō sunt idem, ff. pro emp. l. j. §. separata. de acq. pos. l. naturaliter. §. nihil. de leg. iij. l. si quid. §. j. Fateor quòd nō sunt idem, sed differunt tanquā causa & causatū, & hæc respicit frequētem actū & tā quam causatū, quod respicit cōsuetudinē. Et facit qd̄ s̄. dixi differentiam assignādo inter mores, & consuetudinē. Gl. tenet cont. in l. de quibus. uidelicet q̄ nunquā sufficit unus actus ad cōsuetudinē inducendā. Ratio, quia lex dicit quòd consuetudinē inducit frequētia actuum, l. j. s̄. eo. & d. l. an in totū. & s̄. de uete. iu. enu. l. j. §. sed & si. quæ l. probāt q̄ non inducatur uno actu, & l. nam ut ait. Nec ob. q̄ in certis nō cadit coniectura, l. continuus. §. cū ita. ff. de uer. ob. & ff. de aur. p̄ arg. leg. l. pediculis. §. argento. Respō. quòd fictio legis tollit ȝriū, quia populus nō uidet̄ consensisse, nisi frequēter illū actū exerceat, per iura s̄. allegata, quia una præsumptio tollit aliā, ar. ff. de in integ. restit. l. diuus. cū sim. Et pro hoc facit q̄ sumus in ȳbis legis tractātis de iuris rigore, à quo nō debet recedi, quæ dicūt expressè cōsuetudinē induci à frequentia actuū, à quibus nō debet recedi, l. j. §. si is qui nauem. ff. de exerc. & ff. qui & à qui. l. qui prospexit, cū si. Hostien. uerò, put recitat Arch. ext. de const. c. j. lib. vj. & Mar. Silima. l. de quib. tenet q̄ nō sit expressè determinatū per legem, quot actus requirantur ad consuetudinem inducendam, quòd hoc arbitrio iudicis cōmittatur, l. j. in fi. ff. de iur. delib. & de effra. l. j. §. expilatores. quod est tutius, qd̄ etiam tenet Gul. de Cu. l. de quibus. quia possibile est, quòd ex uno actu colligitur cōsensus populi, puta si quis super uiam publicam habeat pontem, ff. ne quid in loco publ. l. ij. §. tractatum. & de flu. l. fi. Potest etiā esse possibile, q̄ non colligat̄ ex uno actu, ut puta, si uia erat secreta, & pauci incedebant per eam, ar. ff. (de aqua plu. l. Sabinus. §. qui autem. &) qd̄ ui aut clam. l. semper. §. annus. & de ritu nup. l. palā. in prin. ff. eo. tit. l. sed & ea. ar. ff. de oper. no. nun. l. stipulatio. §. opus. Sed opinio Azo. & gl. & sequaciū in iudicio cōmuniter ob-

13 seruatur. † Deinde quæritur quorū cōsensus requiritur ad inducēdā cōsuetudinē? Certè consensus totius populi, uel maioris partis, ut dixi. Quod intelligūt doct. de populo habēte habilem consensum ad legem, uel consuetudinē inducendam. Et propter hoc excludimus dementes & furiosos, ff. eo. l. ij. & de off. præsi. l. diuus. Item minores xxv. ann. quia in l. condenda non habēt perfectum suffragium. ar. de mū. & ho. l. ad remp. de decu. l. spurij. §. j Item mulieres, quia nec earum cōsensus requiritur in l. condēda. ff. eo. l. ij. ibi, uirorū prudētium, &c. ergo nec in cōsuetudine, ar. à pari, d. l de quibus. Fatemur tamē q̄ si mulieres frequēter sunt usæ inter se aliquo actu contra legem diuturno tempore. Verbi gratia, q̄ primogenitæ succedant in totū, illa consuetudo inter eas debet seruari, nō tam ex consensu earum, quàm ex cōsensu totius populi, seu maioris partis, quia sic patiendo uidetur tacitè cōsentire, ar. d. l. de quibus. & l, quod maior. cum si. ut

14 in cont. de l. de quibus. † Deinde quæritur, quō colligitur consensus populi, seu maioris partis? Resp. q̄ ex accidēti facti, uidelicet q̄ præsentes erant quando dos fuit adiudicata uni marito secundū consuetudinem, s̄. fol. mat. l. dos à parte. Item q̄ fuerunt præsentes quādo fuerūt adiudicata omnia, & alij. Nam cū agitur de consuetudine inducenda, quæ respicit utilitatem publicā, præsentes uidētur tacitè cōsentire, ar. ff. ad munici. l. ij. & expressè in d. l. an in totum. de ædi. pri. Sed his ob. quia alij non poterāt illis sententijs contradicere, quia non intererat eorum, ar. ff. de app. l. à sententia. cū si. ergo tacendo nō uidentur tacitè consentire. ar. ff. de re. iu. l. eius est nolle. & de re iud. l. sæpè. §. sed sciētibus. & no. de pig. act. l. Caius. cū si. Resp. si de iure cōtradicere nō poterāt,

Præscriptionē. In præscriptione possessionem desideramus, cōsuetudo ad mores referēda est.
I. Concen. B.

Iudicio. Imò & stylus ad testatorum dispositiones pertinet. j. s̄. de sac. eccl.
I. Concen. B.

de facto

de facto tamẽ debebant,ne consentiẽtes uideanẽ.ff.de dec.l. spurij.§.pater.cũ simi. Gul.uerò aliter soluit in l. de quibus. uidelicet,ꝙ cõtrarium loquitur in cõsensu necessario,& statim obligatorio,ut patet in d.l.sæpè.§.sed scientibus.sed hic non agitur de cõsensu statim obligatorio,sed processu temporis,quasi ex cõsensu cõplacentiæ, & sic nõ ob. Sol.pe.uerior est,quia saltẽ ab initio potuerũt,& debuerũt cõtradice-
15 re de facto, ne tacẽdo uideantur consentire tacitè,ut dixi. † Tertiò in cõsuetudine inducẽda,requiritur diuturnitas tẽporis,ff. eod.ex l.diuturna. & l. de quib. §.inueterata.& Inst.de
16 iur.nat.§.ex nõ scripto.& s.l.,px.& in hac l. † Iuxta hoc quæro quid dicat tẽpus diuturnũ, siue longũ, de quo s.in rub. Rñ.dicũt quidam ꝙ tantũ tẽpus cuius nõ extat memoria,* ut d.l.de quib.§.inueterata. & de aqua quoti.& æsti.l.hoc iure.§.ductus aquæ. Dicũt qui dã Azo.dixisse decẽ annis inter præsentes,& uiginti inter absentes. Et hoc innuit rub.huius tit.ff qui & à qui.l.si cùm fideicõ. §. Arist. & s.de præsc.lon. temp. in rub.Ista sententia placet omnib. inquantũ dixit Azo ꝙ longũ tẽpus requiritur, sed inquantũ dicit ꝙ decẽ anni inter præsentes,& uiginti inter absentes, dicat lõgum tẽpus,eis displicet,quia illud uerũ in præscriptione:sed in cõsuetudine est unũ tẽpus uniforme,s.decẽ anni inter præsentes,& absentes. Ratio, quia præscriptio currit ex negligẽtia nõ petentiũ,l.pe.in fi.s. de ann. exc. Sed cõstat quòd magis est negligẽs præsens ꝙ absens,ideò, &c. Sed in cõsuetudine nõ requiritur diuturnitas tẽporis, propter maiorẽ,uel minorem negligẽtiã alicuius, ad hoc ut cõsiter de illorũ animo & cõsensu qui sunt usi tali actu,& hoc potest cõstare diuturnitate lõgi tẽporis inter præsentes & absentes,ut legib. supradictis,& semper sufficiet dictũ tẽpus.Rõ, quia cõsensus tacitus maioris partis populi tacẽtis per decenniũ, præiudicat minori parti expressè cõtradicẽti per l. quod maior.cũ si. ff. ad munici. Multo fortius absenti & ignorãti, ut de re. iur.l. qui potest inuitis.Nec ob.ff.de arb.l.si in tres.& l.sicuti. quia ibi agitur de iure priuato,quod cõpetit singulari, ut singulari,hic de publico,quod tanquã uniuersis. c. quod omnes tãgit.de reg.iur.li.vj.Sed prædicta certè sunt uera de iure,nã Mar.Sil.in prædicta le.de quib.excusat Azo.& dicit ꝙ mentiũtur illi qui dicũt eũ dixisse ꝙ diuturnũ tẽpus dicatur decem annorũ inter præsentes, & uiginti inter absentes. Dicit eñ ꝙ nũquã hoc dixit,sed bene dixit ꝙ cũ sufficiãt decẽ anni,multo fortius sufficiãt ad ipsam inducẽdã xx.xxx. uel lx. ut no.s.in rub. & ponitur per eum hoc in summa, in d.l.de quib.Ad hoc opp.ꝙ cũ mores populi inducãt cõsuetudinẽ, ut dictum est, non sufficit lõgũ tempus,sed lõgissimũ,cuius nõ extat memoria, cùm tales mores habẽt causam discõtinuam,ff.de serui.l.seruitutes prædiorũ rusti. & quod ibi no. Et ad hoc respõ.Gul.in l.ingenuũ.ff.de stat.ho. ꝙ ibi mores sunt causa remota & mediata cõsuetudinis, & cõsensus populi est causa ꝓxima & immediata,ut s.dixi,qui habet causam cõtinuã,*nisi cõtrarium probetur, ut ff. de ꝓb.l.quinquaginta. de usuc. l. nũquam. §.si seruus, & de acq. pos. l. si is qui animo.& quod ibi no.qui debet attẽdi potius quã dicti mores qui sunt causa remota & mediata. ar.ff.de dolo, l. cùm quis. & quod ibi no.de acq.poss. l.iij.§. ex pluribus. & de exe. rei iu.
17 l.cũ de hoc. † Iuxta hoc quero,quare requritur tẽpus diuturnũ in cõsuetudine inducenda,nõ autẽ in l.ut l.de quib.& Inst.de iur. na. §.lex.& §.ex nõ scripto.& s.de legi.l.humanũ.& l. fi. Respõ.ꝙ lex habet cõsensum expressiuè,& ideò nõ requiritur alia cõsecutura,l.cõtinuus.§.cũ ita.ff.de uer.ob.sed cõsuetudo requirit tacitũ,ergo diuturnitas tẽporis necessaria est, ut apparet ex cõsensu populi,& eius perseuerãtia.Nã ante lapsum tẽporis nõ præsumitur cũ effectu uoluisse recedere à l.scripta, arg.s.
18 ad Velleia.l.si mulier.& auth.siue à me. Iuxta hoc quæro, † an certa pars populi ciuitatis posset ex sua parte cõsuetudinẽ inducere: Gul.l.ingenuum.ff.de stat. hom. ubi reassumit
22 do.s.eo.l.j.Decimooctauò quero, † an ꝑ cõsensũ coactũ cõsuetudo

* *Memoria.Quod centum annorũ finib.cõcluditur l.fi.§.et nobis.s. de sac. sanc.ecc.* I.Concen.B.

* *Continuam.Sed quid magis mobile, quàm uulgi opinio? Quare aliter hãc antonomiã dissoluit li.j.Epit.c.jx.* I.Concen.B.

materiã cõsuetudinis,quã omisit in l. de quib. tenet ꝙ sic,ꝓ §.deinde cũ esset.ff.de orig.iur.& hoc.ff.de iust.& iur. l. pe. in prin.de mune.& ho.l.ut gradatim.§. & si l.ff.de off. proco.& leg.l.obseruare. §.j uer.magni. Itẽ cũ tota ciuitas posit quo ad totũ,& pars quo ad partẽ,ar. l. quæ de tota. ff. de rei uẽd. & de admi.tu.l.si duo.Itẽ quia pars populi cẽsetur in hoc tã quã populus per se, ar. ad hoc.ff.de le.j.l. planè. §.fi.Itẽ quia illi parti potest legatũ relinqui,ergo cẽset uniuersitas & collegiũ legitimũ,& aptũ ad legẽ & cõsuetudinẽ inducẽdam,ff. de le.j.l.si quis à filio.§.si patri.& de re.dub.l.cũ senatus.& de
19 colleg.illici.l.iij.in prin. † Deinde quæritur, an in cõsuetudine inducẽda requiratur actus iudiciarius,s.quòd fuerit in iudicio iudicatũ.Et certè quidã dicũt ꝙ sic,ut l.prox. & de edi. pri.l.an in totũ.ff.eo.l.cũ de cõsuetudine. & l.nam Imp. Sed certè gl.pe.& omnes doc.dicũt oppositũ.Ratio, quia cõsuetudo inducitur per tacitum consensum populi, ut sæpius est ostensum, qui potest colligi, & declarari,etiam per actus extraiudiciarios,sicut per iudicarios,d.l. de quibus.& l.diuturna. & l.nam Imp.& l.sed & ea. concordat Gul.& Mar. Sili.d.l.de quib.& alle.Gul.de Cu.ff.de le.j. l. si seruus pluriũ.§. fi.de le.iij.l.nummis.& de fun.inst.l.cũ de lanionis.§.asinã.& de re.iur.l.semper in stipulationib.& s.de ueteri iur. enuc.l. j.§.sed & si quis.respõdetur ad leges in cõtrariũ alle. quia de notãt accidẽtiã facti, ergo alia similia extraiudicialia super eadẽ,ratiõe æquitatis formata,nõ excludũt. ff.de ui & ui ar.
20 l.j.§.quod uulgò.& de dam. infe. l. dãni infecti stip. † Decimosextò quæro,an sine cõtradictione cõsuetudo posit induci: Videtur ꝙ nõ,ff.eo.l.cũ de cõsuetudine. Econtrà ꝙ sic, quia sine cõtradictione inducit lex,ff.eo.l.j. ergo & cõsuetudo.ar.à pari,d.l.de quib.Quicquid dicat Iac.de Are.Pe. eius discipulus dicit sic,ꝙ sine cõtradictione bene inducitur cõsuetudo,quãtum ad hoc ut omnes alij similes in casib. similib.possint uti alijs inuitis,& sic actiuè, qa cõsuetudo nõ differt à lege,nisi ut inter scriptũ,& nõ scriptũ,seu expressum,& tacitum, ergo, &c. ut d.l. de quib.sed quãtum ad hoc ut alij cõpellãtur uti tali actu,si uti noluerint,& sic passiuè,& tunc nõ nisi cõtradictio fuerit,& illi acquieuerint,seu obtemperauerint,nã tũc statim incipit præscribere aduersarius ꝗ obtẽperãtem.Vnde si aliquis est solitus ire ad molẽdinum meũ, posteà nolit uenire ad mazinãdum,non possum ex ui præscriptiõnis ipsum cõpelere, nisi cũ semel ire nollet, eo ꝗdicẽte,ipsum cõpulli,ut eat, & ille obtemperauit, nã tũc incipio præscribere ꝗ eũ,ar.ff. de ser.urb.præd.l.qui luminib. & sic intelligũt,ff.eo.l.diuturna.& l.seq. Ego teneo indistinctè ꝙ inducatur cõsuetudo sine ꝗdictione, sm omnẽ effectũ actiuè, & passiuè.Ratio,qa sẽper iussus maioris partis populi præiudicat minori ꝗdicẽti,uel nõ,d.l.qd maior.ff.ad munici. & de reg.iur.l.alius.§.j.Nõ ergo debet requiri corũ cõtradictio quæ nullũ potest effectũ ꝓducere,l.dotẽ. ff.fol.mat. & quòd ibi no.ff.ad Velleia.l.qñ.§.fi.uidet expressum in auth. de defen.ciui.§.fi.uer.nullo reluctãte.Nõ ob.ar.Pet.de d.l.j. & ij.& d.l.qui luminibus.quia loquuntur in præscriptiõe, quæ est
21 minoris autoritatis ꝗ cõsuetudo,ut s.dixi,xij.q. † Decimo septimò quæro,an cõsuetudo posit induci per errorẽ: Dicas sm Iac.de Aret.& Pe.aut queris an cõsuetudo per errorẽ posit induci ꝗ legẽ,& dictũ est quòd non.Ratio est,quia populus sic utiẽ credens legẽ sic dicere,& eius obseruãtiã, ergo nõ dicit uelle eã tollere,ar.ff.de le.j.l.legata inutiliter.& de adi.le.l.legata.ff. de cõd.& dem.l.cũ tale. §. fi. Aut præter le.& tũc ipsi distinguũt,Aut ipsi erãt in causa impulsiua,& tũc sic, aut in causa fi.& tũc nõ,ar.ff.de do.in l.ij.§. fi.cum l.seq.& de cõd.& dem.l.cũ tale.§. falsam. & qd dixi s.de epis. & cle.l.generaliter.& Dy.ex.de reg.iur.c.decet.li.vj. Ego in hoc mẽbro sic dico,Aut populꝰ errat in facto,& nõ inducit consuetudo præter legẽ,qa nullus est cõsensus,ff.de iur.om. iud. l.si p errorẽ.de aq.plu.arc.l.sed hoc ita.cũ si.Aut in iure, & tũc nõ inducit cõsuetudo gñraliter,uidelicet,qa nõ trahit ad alios casus similes & ꝓsonas.& ff.eo.l.qd nõ ratiõe.& qd ibi no. Cõcludo igit hãc legẽ ꝓcedere solũ in cõsuetudine regulari ex certa sciẽtia populi inducta,ut s.l.,px.& l.de qb.facit qd no.

Tu sit maior pars populi eiusdem nõ inducere. Bar in rep. l. ff. de legib. n. 26. in medio hoc dicante.

suetudo inducat.Resp.sm oẽs do.ꝙ aut populꝰ fuit coactus ꝑ priuatũ,& tũc nõ.ar.ff. qui & à quib.l. si priuatus, aut fuit coactus per iudicem, & tunc aut per ipsum exercentem iurisdictionẽ, & in uim iurisdictionis circa illos casus, & tunc sic,ff.eo.l.nam Imper.& l. cùm de consuetudine. Ratio,quia tunc uoluntas iudicis repræsentat uoluntatẽ partis,s. de euict.l.si ob causam.& s.si in cau.iur.l j.ff.de euic. l. si plus §.j. & quod no.ff.ne uis fiat ei.l.j.§. hæc uerba.aut si fuerunt coacti per iudicẽ tanquã priuatũ,& tunc non, quia tunc ut priuatus debet censeri,arg.j.de iur.fisc.l.prohibitũ.lib. x. & de meta.l.deuotũ.lib.xij.& facit quod no.ff.de iust.& iur.l.non uident.§.qui iussu.& per Dy.ext.eo.tit.c.quod quis manda-
23 to,lib.vj. † Decimonono quæro,si iudex pluries iudicauit contra legẽ præsente maiore parte populi,& longũ tempus sit elapsum, an consuetudo regularis inter omnes sit inducta: Et dicendũ est ꝙ sic,ff.eo.l.diuturna.cũ l.seq.Sed contra prędicta instatur pluribus rationibus,& fortissimè.Primò, quia illæ sententiæ inter alios latæ,alijs nõ debent præiudicare,l.sæpè.ff. de re iud.& s.res inter alios acta.per totũ,cũ si. Ad quod respondent quidã, ꝙ tales sententiæ non nocent alijs in uim rei iudicatæ,ut ibi,sed consensus maioris partis populi præsentis,& tacentis,colligitur per illos,& ex hoc resultat consuetudo,quæ pro lege habetur in illis, unde præiudicat,ut in legibus pro hac parte inductis.Secundò instatur ꝙ illę sententiæ fuerunt latę contra legem, & sic nullæ, ff.de app.l.si expressim.et quæ sen.sine appell.rescin.l.j. §. itẽ cùm contra sacras.et s.qñ prouo.non est necess.l.ij.ergo,etc. et l.nam et si sub cond.uer.post defe.ff.de iniust.test. Ad hoc respondet,ꝙ sententiæ sunt nullæ de se,et ideò quantùm est de se inducunt effectũ nullã uirtute sententiæ, ut in contrijs,sed quia per eas colligitur tacitus consensus populi,uel maioris partis præsentis & tacentis,per hoc inducitur consuetudo,et inde habet effectũ.Tertiò instatur cõtrà,quia talis consuetudo quæ est contra legẽ, ipsam legẽ impugnat, quare nõ potest lex iuuari,uel consuetudo rationabilis appellari,ar.ff.de min.l.auxiliũ.in fi. cum si. Ad quod respon. Iac.de Rauen.ꝙ uerũ est,ꝙ offendens unã legem,non iuuatur lege eadẽ,ut ibi.aliàs sic,ut hic.Quæ sol.est falsa, quia in d.l.auxiliũ.minor offendit unã legem, scilicet de adulterio, et tamen non iuuatur beneficio alterius, scilicet de minoribus.Pet.reprobat expressè per l.filio.§. si ignominiosam. ff. de rit.nup.Quare so,secundo modo, ꝙ hic populus cõmittit in l.auto.ubi secus.Quæ sol.nõ placuit Pe.quia nõ est uerisimile, ꝙ leges consentiant quòd destruantur per contrariam consuetudinẽ.Non ergo uerisimile est,ꝙ uelint destructionẽ sui.Accedat ad hoc ff.de bo.eo. l.j. et quod no. ff. qd met.cau.l.isti quidem.in fi.de uer.sig.l.liberorũ.in fi. Sed certè dicta sol.posset defendi per d.sol.quam s.dedi, per l. sanctio legum.ff.de pœ.uidelicet ꝙ princeps uidetur hoc uelle, et consentire,qui est lex animata in terris,auth.de consulib. §.fi.et in auth.de incest nu.§. dubitatũ.Archi.ext.de præb.c. cùm de beneficio.lib.vj. Pet.aliter soluit ꝙ ipsa consuetudo sumit effectũ,non à l.quã impugnat, sed à consensu populi sicut lex ipsa,et ideò pro lege seruatur.Gul.d.l.de quibus.aliter respondet ad præcedens contrariũ, uidelicet ꝙ ibi fuit error expressus in sententijs , ideò sunt nullæ, hic non, et sic sunt aliquæ,ut l.s.alleg.qñ prou.non est ne.Vel aliter, et sic, uidelicet ꝙ illud arg. concludit, ubi esset una sententia, hic duæ quæ cũ lõginquitate tẽporis hoc possunt, quod per se solæ non possunt.arg.ff.de ser.rust.præ.l.ꝑ fundum. et com. præ.l.fi. sed certè in istis duabus legibus actus fuit ab initio ualidus de se, respectu concedentis, hic simpliciter nullus. Hæc sol.non est bene tuta,quare teneas aliam sol. quam dedi primò,scilicet per Pet.& alios doct. Item contra prædicta instatur,quia consuetudo requirit consensum,l.de quibus. sed iudicium caret consensu,& redditur in inuitum, l. interstipulantem.§.j.ff. de uerb. oblig. Ad quod ego respondeo, quòd iste est consensus saltem coactus, argu. ff. quod met. caus.l.si mulier. §. pe. quia uidetur uoluntarius, postquam pars uicta non appellauit,lib.j.s. de postul.et s. si sæpius in integ.rest pe. lib.j.& de appell.l. hi qui ad ciuilia. Vel aliter non est consensus uoluntarius, respectu uicti per sententiã, sed respectu aliorũ qui fuerũt præsentes in iudicio,& tacentes,bene fuit uoluntarius,ut dixi s.ar.ff.ad munici.l.ij.& de decur.l.spurij.§.pater.Vel aliter,licet ab initio fuerit consensus coactus,tũ per taciturnitatẽ sequentẽ & patientiã,& coactũ cõsensum transtulit in uoluntariũ,ar.s.quod met.cau. l.ij.& hoc cũ diuturnitate tẽporis uidet operari,ar.s.de test. l.sancimus.cũ si.Deinde & contra prædicta op.l.nemo.s.de senten.& interlo.om iu.Sol.ut ibi no.& s.eo.in rub.& d.l.de quib. uidelicet ꝙ nõ sequimur exempla aliarũ sententiarũ, aliorũ iudicum,ut ibi, sed quia per ipsas colligit consensus maioris partis populi præsentis,& tacentis,ex quo inducit cõsuetudo,sequimur illã consuetudinẽ, & pro lege eam seruamus,& sic sm illã iudicamus,sic econtrà ff. de usur.l. cùm
24 de in rem uerso. † Vicesimò iuxta hoc quæro,an consuetudo inducat ex sententijs quæ non sunt mandatæ executioni,si à tempore ꝓnunciationis earum longũ tempus sit elapsum. Breuiter Gul.tenet,& bene ꝙ sic,quia cessatio executionis non contingit ex defectu iuris,sed partis,quæ executionẽ debet petere,sm formã l.à diuo Pio.§.j.ff. de re iud.Nã per illas sententias,satis est cõsensus declaratus, licet uictor eis usus non sit,& sic istũ producunt effectũ.ar.ff. quod quisque iur.l.iij.in princ.& quia sola sententia debet spectari, ff. de pœn.l.qui ultimo.& l.quod ad statu. & ff de iniust. test.l. si quis filio exhæredato. §.irritũ. quæ leges nihil faciũt,quia loquuntur in sententijs quæ trahunt secum executionem ipso iure,& in eis apparet, ut not. in d. l. qui ultimo. Sed tũ eius opinio est uera,ut patet s.l.j. & de ædi.priua. l. an in totum.& ff.eo l.nam Imperator.& l.cùm de cõsuetudine.quæ loquuntur simpliciter de sententia diffinitiua,ff.de re iud.l. quòd iusit. in fi. & qñ app.sit l.j.§. quod in sententijs, & sic sufficit cõdemnatio uel absolutio, uel æquipollens absq; alia executione,ff.de re iud.l.ait prætor, & l.in summa. C. de senten.& inter.om.iud.l.præses.& quod ibi no.& facit quod no.ff.quod quisq; iur.l.j.§.qui magistratũ.& cõcord. Mar. Sil.in d.l.de quibus.eo saluo, ꝙ si uictus contra quem petitur executio,contradiceret,& eam non patitur, & sic nõ perseueraret eius consensus, & sic res nõ transit in consensum, sed dissensum, & sic esset consuetudo interrupta, quia non dicitur factũ,quod non dura t,l.si pro patre.§.uersum. ff. de in rem uerso.& quod cuiusꝗ uniuer.l.item corũ.§. actor. cũ sim.& nihil est actã,donec aliud superest ad agendũ, l. pe.s.
25 ad Syllania.& de eme.Cod.in prin. † Vicesimoprimò quæro an ex sententia arbitrorũ inducatur consuetudo? Resp. Gal.ꝙ aut sunt tales sententiæ quę merentur executionem, puta quia compromissum factũ est sine pœna,& à partibus emologatũ tacitè,uel expressè, & cum idem sicut sententiæ iudicũ,s.de arb.l.cùm anteà. Dic tñ ꝙ requirunt plures sententiæ quã iudicũ, quia sententia iudicis est maioris autoritatis ꝗ sententia arbitri,ff.de his qui no.in.l. quid ergo §.ex compromisso.& patet ff.si quis ius di.nõ obtem.l. j. in prin. de iud.l.ij.§.fi & quod no.de arb.l. nõ ex omnib. in princ. & probatur.ff.de re iud.l.ait prætor.in prin.& de uer.sig. l. notionẽ.in princ. Numerus aũt dictarũ sententiarum dictum effectũ producentiũ iudicis arbitrio relinquitur, cùm non sit determinatũ à l ut l.j.in fi.ff.de iur.del.Et facit quod s. dixi in illa q.quot actus sunt necessarij ad consuetudinẽ inducendã. Aut sunt tales sententiæ quæ non merent executionem,puta quia compromissum factũ est cum pœna,ut s.de arb.l.j.& auth.decernimus.& in corpore unde sumitur.& ff. de arb.l.ij.& tunc non inducit consuetudo,quia tales sententiæ non ligant eos inter quos feruntur expressè,ergo nec alios tacitè,ar.ff.loc.l.qui ad certũ.de bo.auto.iud.pos.l.cùm unus.§.j. de ser.rust.præd.l.item.§. qui habet. cum sim. Facit quod no.in d.l ait prætor.in prin.ff. de re iu. & s. de ludæ. l.
26 ludæi. † Vigesimosecundò quæro, an sententiæ latæ inter non subditos,possunt consuetudinẽ inducere.Resp. breuiter,consuetudinẽ quæ spectat ad ordinationẽ iudicij sic, qa illa quæ uersant in locũ iudicij debent attendi, ff.de test.l.ij. §.fi.illa uerò quæ spectant ad decisionẽ litis non, qa illa nõ debent expectari sm locũ iudicij, sed quæ uersantur in loco

contractus,ff.de euict.l.si fundus.& de usur.l.j.no. s̃.l. prox.
27 in gl.iij. † Vigesimotertiò quæro;an per sententias rescissas
posit induci consuetudo.Resp.Gul.d.l.ingenuũ. ff. de stat.
hom. ubi perficit illam materiã, quòd aut sunt rescissæ per
appellationẽ, & tunc nõ,quia finguntur à princ. non fuisse
latæ,l.j.in fi.ff.ad Tur.& de pœn.l.ij.§.fi. Aut sunt rescissæ per
restitutionẽ in integrũ,& tunc aut restitutio conceditur pro
pter uitiũ processus,puta, quia dicatur malè iudicatũ,ar.ff.
de re iud.l.diuus.& qui satisdare cog.l.quoties uitiosæ.& de
re iud.l.iiij.§.condemnatũ.Aut restitutio concediť, non pro
pter uitiũ processus, sed ꝓpter fauorẽ personæ minoris uel
alterius, & tunc sic, quia tunc licet nõ remaneant sententiæ
quo ad eum,remanent tñ quo ad alios,ar.s̃.si unus ex plur.
app.l.j.& ij.licet cũ ille faciat rescindi sententiã prædictã,re
manet tñ consensus populi, ex quo consensu inducť con
suetudo,sicut patet in simili,uidelicet ꝙ rescissa totaliter sen
tentia apud quosdam, remanet tñ apud alios eius effectus
quo ad cautionẽ de rato,ut ff.rem ra.ha.l. cũ minor.in prin.
28 & in rep.l.Stichũ.§.quod uulgo.ff. de sol. † Vigesimoquar
tò quæro,qualiter consuetudo inducta in iudicio propona
tur.Dicit Pet.ꝙ quãdoq; per modũ exceptionis. Verbi gra
tia,si consuetudo sit ꝙ uenditor non teneať cauere emptori
de uitijs,& morbis,si hoc emptor petat à uenditore, uendi
tor excipit de consuetudine, ar. de pac.l.pacisci.Quandoq;
in uim actionis realis.v.g.si est consuetudo de modo succe
dendi ꝙ primogenitus sit hæres,ipse ꝓponat petitionẽ hæ
reditatis quæ est in rẽ autoritate talis consuetudinis quæ fa
cit eũ dñm, & hæredẽ admitti ad ipsam uniuersitatẽ. Itẽ rei
uendicatio ad singulas res,ff.de pet.hær.l.sed & si.§.antep.&
de rei uen.l.j.in pri.& l.si ager.& de bo.possl.j.ij.& iij.de acq.
possl.cũ hæredes. in princ. non aũt ꝓponit conditionẽ ex
ipsa consuetudine,sicut patet in simili.Nam lex Cornelia fa
cit quẽ hæredẽ bonorũ alicuius in captiuitate defuncti ex
sua fictione,non tñ ꝓponiť conditio ex illa l.sed per dictas
actiones reales,ff.de te.l.lege Cor.de uul.l.lex Cor.cum sim.
de capt. l. patre instituto. Q̃ñq; ꝓponiť per modũ actionis
personalis, puta conditione ex dicta consuetudine, s. qñ
consuetudo disponit de iure personali,uerbi gratia,ut quis
compellať uendere rem suã. ff. comm. præd. l. uenditor.§.si
constat. Nam proponeť contra eũ conditio ex dicta cõsue
tudine,ar.ff.de cond.ex lege.l.j.Q̃ñq; potest ꝓponi per offi
ciũ iudicis,uer.g. si cõsuetudo permittit minores usq; ad tri
ginta annos petere restitutionẽ in integrũ, ꝓponit enim in
minori ætate istã consuetudinẽ per officiũ iudicis, ar. ff. de
min.l.quod si minor.§. fi. Guliel.de Cu. in præcedenti mem
bro dãnat Pet.in eo, & bene, quia non debet ꝓponi condi
ctio ex consuetudine,quæ est subsidiaria,ff.de cond.ex lege.
l.j.sed ꝓponi debet actio ex cõtractu, ut sic ex illo contractu
formã accipiente, ex consuetudine,agať,ita ꝙ in libello fiat
mentio de illa,sicut patet in simili,qñ iurať formaliter in iu
dicio,ff.de iureiur.l. si duo patroni. §. Marcellus. & §. si quis
iurauerit. Quare in prædicto mẽbro sic dicit ipse, & uerius,
ꝙ aut consuetudo ista cadit in nomẽ, siue speciẽ, aut formã
alicuius contractus, & tunc agendũ est actione ex cõtractu
recipiẽte formã ab illa cõsuetudine, ut semper de illa men
tio fiat. Aut non cadit in formã alicuius cõtractus, ut puta,
si sit consuetudo, ꝙ qui intrauit uineã alicuius, soluat dño
quinq;.& tunc ꝓponi debet conditio ex ipsa cõsuetudine,
ar.l.si duo patroni.§.Marcell.& §. si quis intrauerit.de cond.
ex leg.l.j.& s̃.de rebus cre.l.actori. Vicesimoquintò quæro,
29 † an in libello oporteat cõsuetudinẽ allegare. Breuiter q̃c
quid dicant doc. moderni, ego sic dico,* ꝙ
aut consuetudo est notoria, & tũc nõ opor
tet eã allegare,sicut nec ꝓbare.ar. ff.de actio.
emp.l,emptorẽ.in prin.& qui satisd. cog. l. si
uerò.§.j.& j.de acc.l.ea quidẽ.Facit qd̃ no. s̃.
de app.l.ciues & incolę. Aut consuetudo nõ
est notoria,& tũc auc est cõtra legẽ,& tũc de
bet alleg.Ratio est,quia intẽtio aduersarij fundata est de iu
re cõi,& ideò nisi opponeret in libello, aduersarius nõ pos
set esse instructus,an debeat cedere,uel cõtẽdere, qd̃ fieri de

* Dico. No. Bar. l. præscriptione.num. xij.s̃.si cont. ius. I. C. B.

bet,l.j.in prin.ff.de eden.Cessante igiť ratione,ergo & ipsum
dictũ,ar.ff.de iur. pat.l.adigere.§. quãuis, & de re mi.l.miles.
in pri.Facit l.edita.cũ sua materia. s̃.de ede. semp tñ debet ꝓ
bari,qñ non est notoria,per eũ,qui eã allegat,ut s̃.e.l.j.& ra
30 tio ibi no.Vicesimosextò quæro, † quot testes ꝓbent con
suetudinẽ.Resp.saltẽ duo.ff.de test.l.ubi numerus, & l.iij.§.j.
31 & gl.l.de quib.s̃. de legi. Vicesimoseptimò quæro, † quali
ter debeat ista consuetudo ꝓbari? Et dicit Pet.ꝙ semiplenè,
nõ aũt plenè,nã iudex recipiet testes in absentia aduersarij,
& se ab ipsis informabit, & fm illã informationẽ iudicabit,
sicut qñ allegať sibi ius scriptũ ad informationẽ sui,nõ fit a
lia ꝓbatio sibi, sed ipse solus de hoc inspicit libellũ suũ. Di
cit enim ꝙ quędã in iudicio principaliter ꝓponunť,ad con
clusionẽ ꝓbandam, & illa debent plenè ꝓbari,quædã non
principaliter, & in eis sufficit ꝓbatio semiplena, sicut patet
in eo,q̃ ꝓponit confessoriã ꝓ seruitute reali,proponit enim
principaliter seruitutẽ sibi deberi, secundariò uerò se dñm
dominantis fundi, ff.comm. præd.l.j. Et istud primũ debet
ꝓbari plenè,fm semiplenè.ff.si ser.uend. l.sicuti.§.sed si quæ
rať.& si ususfruct.pet.l.uti frui.in princ.& quod ibi no. ff. de
prob.l.circa.& de excep. l.sed si ante. Aliud exemplũ ponit
in eo,qui petit hæreditatẽ diuidi familiæ ercisc̃ũdæ iudicio.
Nam principaliter allegat cõmunionem, & illã debet ꝓba
re plenè,secundariò se dñm,& illud sufficit semiplenè ꝓba
re,puta ꝑ possessionis ꝓbationẽ,ut ff.fam.ercis.l.j.quæ ꝓba
tio non sufficit, nisi dominiũ in iudicio principaliter ꝓpo
nať, s̃.de prob.l.ij.& l.ꝓprietatis.& l.cùm res.sic & in consue
tudine prædicta. Ego teneo cont. scilicet ꝙ debeat plenè ꝓ
bari,& sic ꝓbat l.j.huius ti. Dicit enim consuetudinẽ ꝓbari
causa cognita.intelligitur ergo plenè,ut s̃.de iud. l. iudices.
Non ob. prima ratio Pet. quia loquiť in iure scripto, hic in
non scripto.Facit s̃.eo.l.j.& quod ibi no.Item nõ ob. ij.quia
loquiť in secundario,ibi in principali,scilicet in consuetudi
ne,super qua concludens principaliter fundať, ut patet s̃.l.
j.in fi.non ob.l.circa.& l.sed si ante. cum sim. ut in eis patet.
32 Vicesimooctauò quæro, † quid deponẽt testes inducti ad
consuetudinẽ,ꝓbandã? Dicit Azo hic in Summa, & gl.rub.
d.l.de quib.ꝙ triplex est modus, primus uidelicet ꝙ perpe
tuò sit obtentũ,sine contradictione.Secũdus est modus, ꝙ
testes deponant, ꝙ libelli querimoniarũ non fuerunt rece
pti.Tertius modus est,ꝙ testes deponãt,ꝙ fuerit bis obten
tũ in cõtradictorio iudicio.Pone exemplũ de primo, qñ ui
cinus alicuius facit pontẽ supra uiam publicã,& alius uici
nus ꝓponit querelã de ipso,iudex nõ admisit libellũ queri
moniæ, sed reiecit, et tunc colligiť tacitus cõsensus populi,
quia ista repulsio tantum operať, quantũ si expressè fuerit
iudicatũ consuetudinẽ esse,ar.ff.de neg.gest.l.si aũt.§.fi.et de
compen.l.quod in diẽ.§.j.Itẽ quod dicit Azo,quòd fuit ob
tentũ in contradictorio iudicio, uoluit dicere, ꝙ unus alle
gabat consuetudinẽ in iudicio,alius negabat iudicatũ fuis
se fm consuetudinẽ, ff.eo.l.cùm de consuetudine.Isti ultimi
modi reprobanť per Iac.Bald.et meritò, quia ista sententia
inter alios lata,regulariter non præiudicat alijs,l.sæpè.ff.de
re iud. et s̃.res inter alios acta per totũ,cũ sim.Itẽ potest esse,
ꝙ in hoc actu etiã bino,non fuit consensus,etiã decimæ par
tis populi, nec diuturnitas tẽporis intercessit, quæ omnia
in cõsuetudine inducẽda requiruntť, ut sæpius s̃. dixi. Mar.
de Fano,& Mar.Sil.& sequaces eorũ uoluerũt Azo.hoc mo
do defendere,ꝙ illa sentẽtia,per quã iudex in cõtradictorio
iudicio pronũciat esse consuetudinẽ, non inducit eam, sed
probat eam inductã,& declarat.Simile ff. de rei uen. l. & ex
diuerso.§.j.et j.si serui.uend.l.sicuti.§.sed si quęratur.et dicũt
ꝙ hæc sententia facit ius inter omnes, sicut in alijs publicis
iudicijs,nisi probetur de præuaricatione priorum,ff.de iur.
i.cum qui.§.in popularibus.et de præuaric.l.iij. et de accus.
l.si cui.§.ij.sdẽ.cum sim.Item qñ libelli querimoniarũ sunt re
pulsi,per hoc nõ inducitur consuetudo,sed probatur indu
cta, et adeò notoria, ꝙ libelli querimoniarum sunt reiecti.
Et hoc modo defendũt Azo.et gl.Sed prædicta defensio nõ
uideť bona, quia posito ꝙ dicta sentẽtia sit declaratoria, et
dicta reiectio querimoniarũ sit actus cõsuetudinis, tñ alijs
debet

debet præiudicare,ut dixi,ar.ff.de iur.l.nam posteà.§. fi. & l.
sed & si possessoria.§.fi.& l.seq. & plenè scripsi, s̃. quibus res
iud.nõ noc.l.ij.præterea ille modus non est modus proban
di notoriũ consuetudinis, quia non probat notoriũ actus
permanentis,nec actus interpellati,circa ipsam consuetudi
nẽ intrinsecus.Facit quod dixi j̃.de accus. l. ea quidẽ. quare
Gu.de Cu.sic dicit,in d.l.de quib.& bene,ꝙ aut dicta senten
tia fuit lata cũ contradictore legitimo,puta cũ Syndico uni
uersitatis,& tũc inducit consuetudinẽ,seu inductã,ꝓbat in
ter oẽs,& sic potest saluari opi.Azo.& gl.d.l.cũ de consuetu
dine.Aut non fuit lata cum contradictore legitimo, & tunc
secus.Ita loquiť opi.Iac.Pet.& sequaciũ.ar. ff. de col.det.l.cũ
non iusto.& si quis ingenu.esse dica. l. j. Et facit quod plenè
dixi in d.l.ij.s̃.quib.res iu.non noc.& de lib.ag.l.j.§.fi.Breui
ter ego dico ꝙ testes deponunt tria, & dicunt, scilicet usum
populi,& frequentiã usus,& temporis diuturnitatẽ,ut pro
batũ est s̃.plenè. Verbi gratia, Reducamus ad practicã, uo
lo probare quòd hæc cõsuetudo,fm opi.Mar.no. s̃.fol.mat.
l.dos à patre,& multis alijs glos.ꝙ si uxor decedat in matri
monio,existentib. liberis, ꝙ maritus lucreť dotẽ, & ad eam
probandã produco testes.iudex interrogat testes,nunquid
uiderunt unquã uti quòd maritus fuerit lucratus dotẽ præ
dictã.Dicunt quòd sic. Iterũ quæret iudex, quid uidistis de
hoc?Ipsi dicunt,uidimus semel iudicatũ pro marito presen
tib.tot inter duos.Item uidimus alia uice sic iudicatũ esse in
ter alios duos tot præsentibus.Itẽ alia uice tot præsentibus,
qui faciunt maiorẽ partẽ populi,& tunc iudex ultrà proce
det,& quæret,quot anni sunt quòd uidistis prędicta?Ipsi re
spondebũt,decẽ anni. ecce habemus consuetudinẽ proba
tã,ut patet ex premissis,& ideò iudex pronunciabit consue
tudinẽ esse,ꝙ uxore in matrimonio defuncta extantibus li
beris, maritus debeat lucrari dotẽ. Veruntñ dicunt quidã
doc.ꝙ si testes deponunt,ꝙ sic uiderunt iudicari,& interro
gati quot præsentibus,& quibus,dicunt se nescire, ꝙ iudex
debet æstimare quot possunt fuisse præsentes dictis senten
tijs,considerando quot in iudicio, & tẽpore sententiæ con
sueuerunt esse præsentes cõmuniter,& frequenter,& si inue
niat eos esse maiorẽ partẽ populi,habebit consuetudinẽ es
se probatã. ar. s̃. l.j.quæ dicit quòd frequentia inspiciť,i.fre
quenter solet accidere, quòd tot homines reperiunť in lo
co,in quo illud est actũ. Itẽ cùm hoc liquidè probari nõ po
test,standũ est coniecturis,l.non omnes. §. à barbaris. ff. de
re mil.quod non puto uerũ,qñ, ut s̃. dixi, consuetudo po
test allegari per uiã exceptionis,& tũc excipiens,eam clarè,
& plenè debet probare,ut s̃.dixi,& ff. de prob.l.in exceptio
nibus.& de exce.l.j.Itẽ per modũ officij iudicis,& tunc etiã il
lam proponens,plenè debet illã probare,ut ff. de iur.l nam
posteà.§.si minor.cum sim. Aut per modũ actionis realis, &
tunc idẽ,l.fi.s̃. de rei uen.Aut per modũ actionis personalis,
33 & tunc idẽ,l.qui accusare.s̃.de eden.cũ sim. † Et sic iudex nõ
debet supplere defectũ probationis in uim agendi, ut no. s̃
ut quæ desunt aduo.par.iu.suppl.l.j.& ff. de off.præf.l. illici
tas.§.ueritas.nec in uim excipiendi,l.fi.ff.de pet.her.Nec ob
stat §. à barbaris. quia ibi erat difficilior probatio, quã hic,
quare sufficit præsumptio,& coniectura ibi,hic non.Quod
patet,quia lex requirit probationẽ,s̃.l.j.& ad uerã probatio
nem,non autẽ ad coniecturã, & præsumptionẽ debet refer
ri,ff.de cond.& demon.l.Lucius.s̃.de prob.in rub. ubi pro
batio & præsumptio ponunť tanquã species differentes, &
distinctæ,ar.ff.pro emp.l.ij.§.separata. & qd̃ no.ff.de le.j.l.ij.
quod puto uerũ, qñ testes dicunt se ignorare numerũ præ
sentiũ,sed si de illo deponunt, & dicunt se illos non cogno
uisse, si quidẽ erat probatio facilis, propter modicũ nume
rum populi,tunc idem,rationibus iam dictis. Si uerò dif
ficilis,teneo cum Pet.per d.§.à barbaris. propter fragilitatẽ
memoriæ,ut s̃.de uere.iure enue.l.ij.in princ.ff.de acq. poss.
l.peregrè.in princ.& quia propria nomina hominũ proba
34 biliter ignorantur,l.si.quis in fundi.in prin.ff.de leg j. † Vi
cesimononò quæro,quid si quãdoq; fuit iudicatũ pro con
suetudine,quandoq; contra,an ex sententijs prioribus con
suetudo erit inducta. Quod gl.tangit in d.l.cùm de consue
tudine.ff.eo.Et certè Gulie.in d.l.de quibus.ff.eo.sic respon
det, ꝙ aut populus cùm sciuit esse iudicatũ contra consue
tudinẽ,tacuit,& non contradixit,seu magistratus ipsum po
pulũ regens,& tunc consuetudo sit interrupta, etiã per unã
sententiã contrariã,ar.ff. de usuc.& l.naturaliter.& auth.qui
bus modis nat.effic.sui.§.si quis ergo.col. vij.Debebat enim
magistratus populi,cùm hoc sciebat,illi sententiæ,quæ erat
contraria consuetudini, contradicere, et ideò si tacuit, eius
taciturnitas ꝓeiudicat populo,sicut si ipse populus tacuis
set,ff.ad munici. l,municipes. de reg.iur.l.aliud.§.refertur.et
cond.et demonst.l.municipibus.et l.an in totũ.s̃. de edi. pri
ua. ubi est hoc expressum. Vnde dicti magistratus scientes,
et tacentes,non contradicentes debent puniri per superio
rem,ar.ff.de adm. re.ad ci.pert.l.iij.et seq. Aut cùm sciuerint,
contradixerunt illi sententiæ, dicentes iniquè pronuncia
tũ,et similia uerba, tunc per illam sententiã non erit consue
tudo interrupta, cùm apparet continuatio primæ uoluntatis,alioquin propter nouum et ultimũ consensum,censere
tur interrupta,ar.ff.de le..iij.l.fideicommissa.§. si rem. arg.d.
l.spurij.§.pater.ff.de decu. Nã consensus in secundã senten
tiam aufert perseuerantiã continuati cõsensus in prima, ar.
ff.de neg. ge.l.Nesennius.de reli.l.at si quis.§.plerique. et de
acq.hær.l.pro hær.et de le.j.l.fi mihi et tibi.§.in legatis. de le.
iij.l.si quis in princ.testamenti. Et cum ista determinatione
debet intelligi gl.d.l.cùm de cõsuetudine. Trigesimò quæ
35 ro iuxta hoc, † quid erit si ad probandũ consuetudinẽ pro
ducantur quatuor testes,quorũ duo deponunt,ꝙ semel ui
derunt sic actũ tot præsentibus, alij duo deponunt alia die
sic actũ præsentibus alijs,an erit consuetudo probata? Qui
dam magni doc.tenent ꝙ sic, et inducunt gl.Io.positã, ff. de
test.l.ob carmen.§. si testes. inducunt etiã pro se l. arbiter. ff.
de prob.de aqua plu.arcen.l.ij.§.idem Labeo ait.Alij tenent
contrà, ꝙ isti testes sunt singulares, quia nõ concordant in
eodẽ facto,quod requiritur ad esse consuetudinis,licet con
cordent in aliquo actu particulari,ergo eam non probant.
Facit quod no.s̃.qui num.tut.l.j.Ad hoc extra. de test.c.tam
literis,quod ego teneo.Ratio,prout s̃.dixi in consuetudine
probanda requiritur, non solùm usus, et actus populi, sed
eorum frequẽtia. Isti ergo testes licet probent usum, & actũ
populi, et in eo concordent, non tñ probant eius frequen
tiam, quod patet, quia deponunt de pluralitate diuersorũ
actuum,non autẽ de frequentia eiusdẽ. Et per hoc patet re
sponsio ad gl.Io. et ad leges in contrariũ adductas, qñ ipsi
testes concordant in actu,de quo principaliter agitur, et de
eius essentia tractatur, scilicet de depositione, et de memo
ria temporis,et ideò si duo concordant circa actũ unum,il
le actus est bene probatus, hic non deponunt de frequen
tia eiusdẽ, quod in consuetudine requiritur, ut s̃. probaui.
sed de pluralitate diuersorũ actuum prout patet,ergo con
suetudinẽ non probant, cùm deficiãt in probatione unius
eorum, quæ requiruntur in ipsa inducenda, quæ sunt tria,
ut s̃.ostendi,ergo deficit probatio in toto,ff.de transaction.
l.cùm hi.§.si prætor.de itin.actuq; priua.l.iij. §. hoc aũt cum
si.Et hoc modo ponendo casum dicta gl. Ioan. d. l. ob car
men. potest saluari, uidelicet ꝙ sunt quatuor testes, et duo
probant, et deponunt quòd uiderunt me possidere uno
mense,et alij duo alio mense,uerùm quia Ioan. aliter ponit
exemplũ ibi, scilicet ꝙ testes erant singulares, scilicet quòd
unus deposuit se uidisse uno mense, alius alio mense, et sic
de singulis,idcirco illam glos.damnaui, quod dic ut ibi scri
psi,ar.s̃.de test.l,iusiurandi.§.simili modo.et quod not.d.l.j.
qui nume. tut.Eodem modo pone casum in d.l.si arbiter, et
§.idem Labeo.uidelicet ꝙ fuerunt quatuor testes, et singuli
duo deponunt de eodem actu, et in eo concordant,tunc e
nim singuli duo suũ actum probabunt, l. ubi numer. ff. de
test.Secus si separatim,uidelicet unus de uno actu, alius de
alio,tunc enim deficeret ꝓbatio,ut prædixi. Ad quod facit,
quod no.in Spe.de test.§.j.uc.sed pone egi.et in tit. de inqui
si.§.j.uer.quid si unus testis. et §. nunc uidendũ. uer. de pœ
na.et uer.sequen.et tit.de teste.§. iam de interrogatorijs.uer.
sed nunq;d.in tit.de noto.crim.§.fama.uer.qd si testes. Facit
quod

quod dixi s̃.de eman.lib.l.j.super probatione uera concor-
36 dat Mart.Sili.d.l.quibus. Trigesimoprimò quæro, † quid si iudex iudicauit bis contra legem præsente maiori parte populi, reperitur tamen ꝙ aliquis contradixit, an consuetudo erit inducta? Iac.de Are.& Pet. tenent ꝙ sic, quia contradictio unius maiori parti populi non obstat,l.quod maior.ff. ad municip. & de reg. iur. l. aliud. §. refertur. Et facit quod dixi in quæstione illa, uidelicet an sine contradictione consuetudo posit induci.Nec obst. ff. de seru. rust. l. per fundum. & comm. præd. l. receptũ. quia ibi consentiunt ut singuli iure priuato,hic ut uniuersi iure public. Facit quod no.Dy.c.ꝙ omnes tangit.ext.de reg.iur.lib.vj. & quod s̃.dixi in quæstione illa, uidelicet quantùm tempus requiratur ad consuetudinẽ inducendam.Sed Gul. de Cu. l. ingenuũ. de stat. hominũ. sic distinxit, quia aut consuetudo inducitur præter legem,ut in usibus feudorum,& in illis contradictio nihil operatur.Aut contra legem, & tunc sic,ar.in auth. de defen.ciui.§.fi. ibi nullo reluctante, &c. ar. pro hoc, quia consuetudo secunda est debilior quàm prima,ut s̃. ad Velleia.l.antiq.& quod ibi no.in auth.de non alie. §. quia uerò uerisimile.& ff. de test. milit. l.eius militis.§.mili.Sed præcedens opi.mihi placet per leges prædictas. Non ob. §.fi.de defen.ciui.quia illud speciale odio criminis ambitus, ff. ad leg.Iul.de amb.l.j.& quod ibi no.Item non ob. ij.ratio,quia hic quælibet consuetudo censetur uniformis, propter identitatem rationis, quæ est in d. l. quod maior. & l. aliud. §. j. quæ rationis identitas hic cessat. Trigesimosecundò quæ
37 ro † an consuetudo liget infantes,& furiosos? Certè glo.tenet hic ꝙ sic,quia lex scripta eos ligat,l.diuus.ff.de off.præs. & ad l.Pompeiam de parricid.l. pe.§. fi. ergo & consuetudo non scripta, propter paritatem causæ, potentiæ, & effectus ut d.l.de quibus.Non obst.l.qui ad certum.ff.loc.ut hic no. uidelicet,quia ibi loquitur in contractibus priuatorum,ex eorum consensu solummodo inducendis,hic in consuetudine publica,consensu maioris partis populi,ad hoc habilis inducta.Facit quod s̃.dixi in quæst.illa, scilicet quorum consensus requiritur in consuetudine inducenda. Licet ergo isti consentire non possint, tamen propter habiliũ consensum ligantur,quorũ consensus scilicet habilium hic requiritur,non autem inhabilium,arg.ff.de mun.& hon.l.ad rem publi.& l.ut gradatim.§.& si lege.& quod no. ff. de ope. no.nun.l.j.§.nunciatio. Gul. uerò in dic. l.ingenuum.sic distinguit in minoribus, Aut est talis actus, in quo minores admittuntur ut maiores, ut in matrimonio, & in donatione propter nuptias,ut Inst.de nupt.in prin.& no.s̃. de min. l.ait prætor.§.j.& tunc sic.uerbi gratia,dictat consuetudo ꝙ uxore defuncta in matrimonio sine liberis, maritus lucretur dotem. talis consuetudo ligabit etiam minores, quia uniuersitas maiorum,quæ inducit eam, solùm debet attendi,ut ff.quod cuiusq; uni.no.l.sicut.§.j. de in ius uoc. l. sed si hac.§.qui manumittitur.& de rer.diui.l.in tantum.§.uniuersitatis.& arg.ff.de leg.iij.l. seruis legatis.§. quibus,& quia facit ad hoc lex scripta.l.Aemilius.ff.de minorib.& ff.ex quib. causis in pos.eat.l.apud Iulian.in prin.ergo & eos hoc casu, licet consuetudo non scripta, propter paritatem causæ potentiæ & effectus, d. l.de quibus. Facit quod s̃. proximè dixi. Aut est talis actus in quo minores non admittuntur ut maiores.uerbi gratia, est consuetudo ꝙ nullus potest petere uenditiones rerum rescindi occasione minoris pretij, dimidia iusti pretij, & certè minor tali consuetudine non ligatur,propter restitutionem,ff.de min.l.j.ar.ad hoc, ff. de mu. & hon.l.ut gradatim.§.& si lege.Sed multùm obst. sibi.ff.de adm.tut.l.si sine hærede.§.Lucius.Sed respondeo, ꝙ ibi fuit inducta consuetudo specialiter,& expressim in personis minorum,hic non.Vel ibi non contraxerat minor, sed maior, cui ipse successit.arg.d.l.Aemilius.& l.apud Iul.in prin.Martinus Sili.l.de quibus. in prin. tenet præcedentem opi. Pet.
38 & gloss. Trigesimotertiò quæro, † an consuetudo liget clericos. Pet. ꝙ non, quia clerici & laici sunt diuersi populi, quod patet,quia habent diuersos iudices.ar.ff. de off. assess. l. eadem. unde clerici non habent commune cum actibus plebeiorũ.s̃.de epis.& cler.l.placet.& de test.l. consulta.Item quia clerici sunt maiores quã laici,ut s̃.de sum.trin.l. iij. ergo non ligantur eorũ consuetudine,& statutis, nisi consenserint.ar.ff.de orig.iur.l. ij. §. deinde cùm esset. & Inst. de iur. nat.§.plebiscitũ. Contr.no.ff.de posth.l.ex ea.Sed Inn.tenet primũ,extr.de consti.c. quæ in ecclesiarũ.& c.ecclesia sanctæ Mariæ.& per Gul.d.l. ex ea. Et contra istos est cõmunis opi. quòd si clericus agit contra laicum in foro temporali, ꝙ seruetur consuetudo & statutũ populi,quod est ad litem ordinandam,aliàs non. Et sic intelligitur ſm quosdã ext. de fo. comp.c.quod clericis.de iureiur.c.j.& ij.quæ no.Host.in Sũma de consuetudine.Facit quod dixi s̃.de episc.audien.l.e-
39 piscopale. per Gul. Trigesimoquartò quæro, † quid si alia consuetudo est in foro actoris,alia in foro iudicij,alia in foro rei,quæ debeat seruari? Resp. distingue ut not. Odoff. l.s̃. prox. uidelicet ꝙ aut spectat ad litis ordinationẽ, & seruatur illa quæ est in foro iudicij. Aut ad litis decisionem, & tunc illa quæ est in foro contractus, uel in loco contractus, l.j.in prin.ff.de usur.de euic.l.si fundus.Nec ob.s̃.de emanc. lib.l.j.quia ibi in actu iudiciali,& contractus idem est,hic in
40 diuersis,ut ibi dixi.Trigesimoquintò quæro, † quid si populus utitur contra consuetudinẽ,an erit interrupta? Certè gl.magna hic distinguit in fi.Tu dicas latius ſm Mar. Sil. & alios modernos in l.de quibus.uidelicet, ꝙ si populus post consuetudinẽ præscriptã per errorẽ utitur contra illã, non interrũpit illã,quia non habet animũ eam tollend.ar.ff.eo. l.quod non ratione. & de iur. om. iud.l.si per errorẽ.& s̃.de iur.& fac.ig.l.non idcirco.Si uerò ex certa scientia uenit contra legẽ,non simpliciter,sed legẽ condendo contrariã,tollit eam,ff.de sepulc.uiol.l iij.§.diuus. Si uerò simpliciter ex certa scientia utit̃ contra eam non legẽ condendo, si quidẽ ille usus est sufficiens ad nouã consuetudinẽ contrariã inducẽdã,quod qualiter contingit,ex præmissis apparet, tunc tollit eam,ar.ff.de reg.iur.l.nihil tam naturale.& de sol.l.prout quisq;.& Inst. de iur.nat.§.pen.Si uerò ille non sit usus sufficiens ad contrariã consuetudinẽ inducendã, nõ tollit eam legitimè præscriptã.arg.ff.de pac.l.si unus.§.pactus. uer.sed si pactũ.Secus in principe, ut in auth. ut omnes obed. iud. prouin.§.arripiat.coll.sexta. sed non præscriptã sic, nam talis usus contra ius populi bene interrũperet,ut hic no. & de
41 reg.iur.l. nemo. §. temporalis.Trigesimosextò quæro, † an statutũ, uel consuetudo ciuitatis uendicet sibi locum in castris sibi subiectis.Certè glos.d.l.ex ea.ff.de post. tenet ꝙ sic. Et uidetur casus Inst.de satisd.§.fin.Guliel.aũt d.l.ingenuũ. sic distinguit,ꝙ aut illud castrũ in illo casu habebat consuetudinẽ seu legẽ specialẽ ꝙ potest ut dixi, s̃.in quæst.an pars populi ciuitatis posit sibi consuetudinẽ facere, tunc non, quia debet consuetudo sua seruari, ut s̃.dixi. Aut tempore consuetudinis ciuitatis illud castrũ illo casu non habebat legem, sed consuetudinẽ specialem, & aut illud castrũ erat de districtu, & iurisdictione illius ciuitatis, & tunc sic.argu. s̃.de episc.& cler.l.nulli.§.quod si in uico.& de natur. libe. l. si quis. & ff. ad municip. l. qui ex uico. Aut illud castrum non est de districtu & iurisdictione illius ciuitatis, & tunc non,cùm habet suos fines, ad quos suæ ciuitatis consuetudo extendere nequit. arg. ff. de acquirend. rerum dom.l.in agris.Ad hoc s̃.de offic.præf.præt.Affric.l. in nomine dom. in princ.& j̃.de fun.limit.l.quicunque.lib.xj.& ff.de legat. iij.l.prædijs.§.penultim.in fin. de fun. instruct. l. Seię. §. Tyrannæ.l.prædia.in fin.arg.ff.de damn. infect. l. si finita. §.ex hoc edicto. hoc in castris ciuitati subiectis, tempore dictæ
42 consuetudinis.Trigesimoseptimò quæro, † quid in castris posteà sibi unitis. Tenet Gulielm. quòd si dicta unio uel translatio sit facta per principem,tunc sic, quia facta perfectè uidetur,& ideò secundũ ciuitatis consuetudinẽ debet regulari.ar.de exc.tut.l.idẽ Vlpianus.§.fi.& de re iud.l.qdam consulebãt.& s̃.de nu.l.Impialis. Nã qd̃ iuris est in principali,idẽ iuris debet esse in eius adiũcto.ff.de pa. do.l.inter. §.cùm inter.& s̃.de do.ante nu.l.fi.circa mediũ.ff.de hæ.in. l.liber homo.l.Titius.& ad Treb.l. Pap.aut.ut iu.sine quo quo suff.§.illud.& ff.de iud.l.insulæ Italiæ.& de exc. tut.l.nõ tantum.

tantũ.§.Illyriensibus.& C.de Metropol. l. j.lib.xj.Aut per aliunt præterquã per principem est facta unio,& tunc refert, quia aut castrum transiuit in districtum & iurisdictionẽ ciuitatis,& tunc idem.Aut nõ, & tunc non, per ea quæ dixi s̃. in prox.q.& dixi s̃.de iur. do.l.etiã.& tractaui in d.l. si finita. §.ex hoc edicto. Trigesimooctauò quæro de quæstione ar-
43 dua, † quid si emergit casus non decisus l.scripta,nec consuetudine, & est similis legi scriptæ pro una parte, & similis consuetudini pro alia cõtraria,quæro quid iuris? uerbi gratia,quæro an emphyteuta habeat, uel habere debeat incrementum alluuionis? à simili facit lex quòd sic, quia fructuarius debet habere,ff.de usufruct.l.item si fundi.§.j.Simile cõsuetudini facit ꝙ non,quia uasallus non debet habere,ut x. coll.in tit.de controuersia inuestituræ.§.si quis de manso.dicit Mar. Sil. ꝙ simile consuetudini debet spectari, quia magis est simile,cùm utile habet dominium sicut uasallus. fructuarius autem non habet dominiũ directũ, nec utile.Gul. cont.dicit ꝙ similis lex debet spectari,quia simile consuetudinis procedit per locum à simili, lex procedit per locum à maiori, quod est fortius,ut no.in l.j. s̃. de neg.gest. Trigesi-
44 mononò quæro, † quid si utrunq; simile procedit pariter per omnia,uerbi gratia, quærit̃ an emphyteuta debeat habere ita incrementũ alluuionis? simile legis facit quòd sic, quia superficiarius debet habere. Simile consuetudinis facit ꝙ non,quia uasallus debet habere.Resp. simile legis debet spectari, quia ista consuetudo est contra legem, & ideò ad causam similem non extenditur,ar.ff.eo.l.quod non ra-
45 tione,& quod s̃.dixi. † Vltimò,quicquid doc.in hac materia scribunt, distinguendo sic, concludo ꝙ aut consuetudo est contra legem,aut præter legem, in secundo casu constat eam debere seruari,l.j.s̃.eo.& de edi.priua. l.an in totũ. & d. l.de quibus.in j.respon.Primo casu, aut consuetudo est contra ius naturale,& non debet seruari,Inst.de iu.nat. §.sed naturalia,& de leg.ag.tut.§.fi.& ff.de cap.dim. l. eas. Aut cõtra legem diuinã,& idem.facit quod no.ff.de const. princ. l.j.in princ.& s̃.si cont.ius,uel uti. pub. l. fi. de usur. auth. ad hæc. Aut contra ius gentiũ,& idem,d. §. sed naturalia, cum simi. nisi ex causa,ut ff.comm.præd. l. uenditor. §. si constat. Aut contra ius ciuile,& tunc aut est expressè reprobata per legẽ, & non ualet, s̃.de usur.l.eos.§.pe.& de sac.eccl.auth.cassa,de fur.auth. nauigia. communia de success. auth.omnes peregrini.& ff.ad le.Rhod.de iac.l.deprecatio. ſm unam lec.& in auth.ut nulli iud.§.nulli uerò.Aut non,& tunc aut est inducta per consensum erroneũ cõtra legẽ,& tũc nõ ualet,ut s̃.dixi,in illa q. an p cõsensum erroneũ cõsuetudo posset induci, aut ex certa scientia,& tũc aut præcedit legẽ,& tũc quidã distinguunt,ꝙ aut apparet ex tenore dictæ legis eius latorẽ sensisse uel sciuisse consuetudinem localem, & tollit ipsam, ff.de sep. uio.l. iij.§. diuus. Aut non, & tunc non, sed illa lex succumbit,ut extrà,de const.c.j.lib.vj.& s̃.de test.l.fi.Ego autem sic dico,ut s̃.dixi, in opp. ij. ꝙ aut dicta consuetudo est contra legem,& lex sequens contraria illi consuetudini tollit eam,d.§.diuus.Aut præter legem,& tunc non, sed lex succumbit illi,d.c.j.ext.de const.& l. fi. s̃. de test.& auth. de non alien.§. quia uerò uerisimile. cum sim. Aut consuetudo est generalis,& uincit legem generaliter,d.l.de quibus, Aut est specialis, & localis, & uincit eã specialiter in eo loco, ut hic, in prin.ſm unam lec.& ff.commu.præd.l.uenditor. §.si constat.& de admi.tut.l.si sine hærede.§.Lucius. & de poll.l. Imperat.in fi. non generaliter in omni loco, ut in fine huius l. ſm unam lec.& ueram,ut s̃.dixi in solut.j.& ij.cõtrarij, & sic est finis istius repetitionis.

De donationibus. Tit. LIIII.

LEX I.

a EMPTIONVM. [a] Qui donat instrumenta emptionum,uidetur donare res emptas.

ADDITIO.

a Emptionum.Ale.l.iiij.in princ.de acq.pos.Bal.l.fi.quando fisc. uel priua. & Bal.l.ab emptio.ff.de pact.

LEX II.

SI NOMINIS. Cùm actio ceditur,debitoris consensus non requiritur.

LEX III.

SPEM. Spes potest cedi.

LEX IIII.

a SI FVNCTIONES. Gloss.legit hanc duobus modis. Primo modo solutio tributorum [a] non probat aliquem esse dominum.

ADDITIO.

a Tributorum.Bal.auth.si quis.de nat.lib.& l.si pater.& ibi s̃.de act.emp.

LEX. V.

SI DONATIO. Verb.dono, in ultimis uoluntatib. fideicommissum inducit,etiam parte absente.

LEX VI.

NEC AMBIGI. Donatio, quæ incipit à traditione, potest perfici inter absentes.

LEX VII.

a CENSVALIS. Assignatio in censum [a] nõ præiudicat domino nõ consentienti, sed si consenserit, uel ipse pro alijs assignauerit, uidetur donare, nisi probetur contrarium.h.d.cum l.seq.

ADDITIO.

a Censum.Ista donatio non requirit insinuationem.secundum Bal.l. illud.de sac.et l.cùm quis.secundum Bar.ibi,de acq.re.do.

LEX IX.

LEGEM. Vt pactum donationis imple atur,ex stipulatione,uel præscriptis uerbis agitur. Item nemo uidetur donare,de quo non cogitauit.

LEX X.

NEC. Donatio collata in filium in potestate nõ ualet, * secus in emancipatum. * *Valet.l.donationes.s̃.de do.int. uer.Tamen si uoluntatem suam non mutauerit,morte patris confirmatur: l.viij.s̃.de act.et ob.l.filiæ.s̃.fa.ercis.*l.Con.B.

LEX XI.

CVM DE BONIS. Donatio facta in filium emancipatum,ualet.

LEX XII.

PORTIONEM. Pars pro indiuiso potest donari.

LEX XIII.

SI ALIQVID.Breuitas epistolæ * nõ uitiat donationes. * *Epistolæ. Hinc collige donationem consensu perfici, qui à illi tantùm contractus qui consensu perficiuntur,per epistolam fieri possunt:l.ij.ff.de act.et ob.*l.Con.B.

LEX XIIII.

SI FILIVS.Nemo dat,quod non habet.

LEX XV.

AERIS ALIENI. AEs alienũ nõ sequitur fundum, * sed successorem uniuersalem. * *Fundum. Idẽ in donatione causa mortis:l.bene.s̃.de quad.præs.Quod non satis animaduertit Bar.l.licet. nu.vj.s̃.de pac.*l.Con.B.

LEX XVII.

SIVE. Filio emancipato potest donari,& facta donatio filio in potestate per emancipationem cum pacifica possessione posteà confirmatur.

LEX

LEX XVIII.

SI DONATIONIS. Actio furti iam facti ciuilis, potest remitti.

LEX XIX.

SI AVIA. Mulier potest donare extraneis, etiam res ab eius parentibus habitas.

LEX. XX.

VICE. Alius potest pro donante subscribere.

LEX XXI.

CONSTANTE. Mulier non potest donare dotem constante matrimonio. Secundò dicit gl. q̃ spem actionis de dote potest donare. Vide gl. & signa eam bene.

LEX. XXII.

CVM RES. Vt pactum donationis impleatur, agit præscriptis uerbis.

LEX XXIII.

SI EA QVAE. Res à me donata, potest mihi donari.

LEX XXIIII.

SI PATRI. Donatio facta ad eo, cui non successi, nihil mihi præiudicat.

LEX XXV.

DONATIO. Hæc lex notab. loquitur qñ actum est, ut donatio fiat in scriptis. Secundũ gl. omnis donatio requirit insinuationem, sm quod leges præcipiũt, scilicet si quantitatem taxatam * excedat. Item q̃ donationes in scriptis debent fieri forma hac l. concessa. Vide gl. quæ est hic, super uer. cognomina. No. ex hac l. quòd donatio causa mortis debet insinuari.* [a] secundò no. q̃ donatio licet non sit facta simpliciter, tamen debet insinuari, si excedat quantitatem. Quod no. quia uidetur hoc cõtra gl. quæ est in l. Aquilius. ff. eo. Vos uidetis in plurib. legib. huius tit. & in iure fit in plurib. locis mẽtio insinuationis. Quid enim est donationis insinuatio? [b] Certè q̃ fiat in actis coram iudice,* ut hic uidetis, & in l. sanci. j. eo. & Azo. in summa huius tit.

* Taxatam. Quæ est quingentorum solidorũ. §. et cũ retro. Inst. eo. & l. pe. §. fi. j. eo. I. Con. B.

* Insinuari. Planè fallitur Bar. per l. fi. j. de do. causa. mor. Neque suum axioma, ex hac l. donatio. elici potest. I. Con. B.

* Iudice. l. ij. de præd. decur. li. x. l. Vel per scripturã redigatur et publicetur. l. pe. j. hoc tit. I. Con. B.

ADDITIO.

a Insinuari. Cont. l. fi. j. de do. causa mor. & gl. l. j. j. eo. & quod no. Bal. auth. ex testamento. de coll.

b Insinuatio. Bal. auth. si omnes. si ut se ab hær. abs. Bar. l. Modest. ff. eo. & Bal. l. illud. de sac. eccl.

LEX XXVII.

a LATA. [a] Donatio quæ debet fieri in scriptis, debet fieri modis præallegatis, etiam si fiat in coniunctam personam. Et tenementi uer. gesta. in fi. quia est notab. casus. ubicunq̃ igitur fiat in actis donatio, non est curandũ.

ADDITIO.

a Lata. Bar. l. post contractum. ff. eo.

LEX XXVIII.

QVISQVIS. [a] Rei donatæ retinens usumfructum, rem uidetur tradere.*

* Tradere. l. si qs argentum. §. sed si quidem. si. hoc tit. l. Seia. ff. de dona. causa. mor. I. Con. B.

ADDITIO.

a Quisquis. Et ad hanc l. uide quæ habes in l. iij. in princ. de acq. pos. fallit ubi requiritur uera traditio, & ubi esset suspicio fraudis, secundum Bal. l. j. ẽ. de usuf. Sed quid econtrà, an per retentionem proprietatis uideretur facta traditio ususfructus, seu utilis dominij, dic q̃ non, l. iiij. §. dare. ff. de usuf. et no. Bal. c. j. quid sit inuestitura. & in princ. ut hic.

LEX XXIX.

IN EXTRANEOS. Extraneis & ignotis potest donari.

LEX XXX.

IN HAC. Donatio in urbe debet insinuari coram magistro census, in alijs apud præsides prouinciarũ, uel defensores ciuitatũ. Quæro an in donatione quæ insinuatur, requiratur aliqua causæ cognitio, & an debeat aliquis citari? [a] Dico q̃ non, sed solùm acta requiruntur, ut per ea donatoris uoluntas comprobetur, ut hic dicit no. tex.

ADDITIO.

a Citari. Bar. l. Modest. ff. eod. Bal. l. j. §. illud. de temp. ap. & l. j. in prin. ẽ. de li. cont. & l. j. & ij. quando li. prin. da. melius in l. illud. ẽ. de sac. eccl. & in auth. eò decursum. ẽ. de do. ante nup. & Bal. l. fi. § fi. de iu. do. Adde, an notarius possit insinuare donatio. & an iudicis requiratur autoritas, uel decretum, Bal. cons. cccij. l. j.

LEX XXX.

a IN DONATIONIBVS. In actis iudicialibus non sunt necessarij testes.[a]

ADDITIO.

a Testes. Spec. ti. de inst. edi. §. restat. uer. sed cum literis. Et hoc obseruatur in practica, sed considera propter tex. in l. post mortem. ff. de adop. & hanc l. intellige fi. dicit gl. in auth. de hær. & falc. §. fi uerò abs it. Quandoq; q̃ non requirantur subscriptiones testium, sed nomina eorum, quod no. per gl. c. quoniam. ext. de probat. et hic Cy. et Bald. et Bart. l. si procurator. de cond. ob cau. dicit hic uerum, nisi utroq; consentiente. quod no. in l. falsus. ẽ. de fur. et uide gl. et doc. l. gesta. ẽ. de re iud. et Bal. auth. sed hodie nouo. ẽ. si cer. pe. et Bar. rub. de fi. inst. Bal. l. illud. ẽ. de sac. eccl.

LEX XXXII.

SECVNDVM. Donationes in urbe, debent insinuari coram magistro census & coram alio, contrafacientes legitimè puniuntur.

LEX XXXIII.

ILLAM SVBTILEM. Mandatum procuratoris in rem suam, seu actoris cõcessio morte mandatoris seu cedentis nõ extinguitur.[a] Et procurator in rem suam ante litem contest. & post, potest alium constituere. no. De primo dic ut dixi in l. j. ẽ. de act. & ob. De secundo dic ut uidisti, ẽ. de procu. l. nec q̃. & l. quod quis.

ADDITIO.

a Extinguitur. l. fi. in prin. ff. eo. et Bar. l. ij. §. sed si quis. ff. de do. Sed an possit reuocari expreßè, Bal. l. j. de act. et ob. ẽ tenet q̃ non nisi tribus casibus, in quib. in l. iij. ẽ. de noua. alle. gl. in l. sicut. §. si procurator. ff. qui. mo. pig. uel. hyp. sol. Bal. l. j. in ij. et iij. q. et adde quod Pet. et Cy. l. si quidem. ẽ. de act. et ob. per illum tex. uolunt, q̃ mandatum in rem suam morte finiatur, etc. hic erat ceßio, non mandatum. Bal. ibi. et adde q̃ si cedens actionẽ iniuriarum, decedit re integra, finitur ceßio, Bal. l. fi. ẽ. de hær. uen.

LEX XXXIIII.

a SANCIMVS. [a] Donatio usq̃ ad trecentos aureos
b insinuatione [b] non eget, ultrà debet insinuari, nisi esset donatio imperialis, uel facta ad pias causas, quæ usque ad quingentos aureos* ab insinuatione est libera.

* Aureos. Hoc nõ dicit lex, et tenẽdum est, donationem Imperialem uel ad pias causas, quantacunq; fuerit, ualere: §. j. auth. ut non fiant pig. §. minus. auth. de non alia. I. Con. B.

ADDI-

ADDITIO.

a P. PAV. P. Sancimus. Ias. l. licet. uer. secundò. C. de pac.

b Insinuatione. Sed quid si quis donat ultra quantitatem hic à lege taxatam, cum aliquo onere adiecto, quod in effectu transit ualorem quantitatis ultra istam summam, utrùm egeat talis donatio insinuatione? Et dicit idem Bald. per illum tex. q̃ non, in l. sed si hæc. §. cuidam. de cond. & demonst. et ibi sequitur Imol.

1 §. NE AVTEM. Hic est bonus casus, & seq. † ubi, propter immensam donationẽ communio rei inducitur, licet domino maioris partis pretium offerre, & totũ possidere. Aliàs res diuiditur, si est diuidua. Si uerò indiuidua, in dominum maioris partis transfertur prædicta potestas.

a §. SI QVIS. In donationibus, quæ diuersis temporibus celebrantur, cuiuslibet quantitas [a] per se contem-
1 platur. Quæro, † circa hanc legem de illa clausula, quę consueuit apponi in donationib. tot intelliguntur esse donationes, quot sunt res, utrùm ualeat? Certè non, quia hoc solùm debet inspici, utrùm eodẽ tempore sint factæ, uel nõ, ut ex hac lege, & gl. manifestè colligitur.

ADDITIO.

a Quantitas. Bar. l. rectè. Et Spec. de don. & tit. de inst. edi. §. porrò. uer. donatio autem. ubi sentit cont. Sed Io. And. ibi non sequitur eum, & uide etiã ad prædicta ibi Io. And. & adde Spec. de do. §. j. uers. quoddam.

§. SI QVIS AVTEM. Donatio annua in uita cõtrahentiũ collata, pro quolibet anno uidetur una per se separata, secus si ad hæredes extendatur. No. istũ tex.
1 ibi, sinautem etiam hæredem, &c. q̃ † ille, qui promittit decem annua, intelligatur in uita sua, nisi de hæredib. expressè fiat mentio. Licet cont. uideatur uelle gl. l. si Stichum. §. sti-
a pulatio.[a] ff. de uer. ob. ubi dixi tibi. Quæro, utrùm † istis le-
2 gib. quæ de insinuatione donationũ loquuntur, possit renunciari. Breuiter respondeo non, nam legibus, quæ inducunt certam formam in constituendis actibus hominũ, renunciari non potest. ff. de pact. l. ius publicum. & l. nemo potest. ff. de legiß.

ADDITIO.

a Stipulatio. Vbi Bar. & doct. & uide Bar. l. si idem. de iur. om. iu. uer. quæro. Bar. l. Modest. ff. eo. & quod no. in l. si quis in conscribendo. ẽ. de pact. & quod ibi Bar.

LEX XXXV.

a SI QVIS ARGENTVM. [a] Qui donat argentũ potest illud tradere in materia, & specie, & in pecunia signata. Vide gl. super uer. æstimatio. de qua materia feci tibi quasi unam repetitionem, in l. Paulus. ff. de sol.

ADDITIO.

a Si quis. Sed hæc lex non habet locum in præsumpta donatione, ut oriatur actio, secundum Bal. l. si pacto quo pœna. ẽ. de pac. & Ang. l. iuris gent. §. igitur nuda. ff. de pact. Bar. l. iuris gent. §. quinimo. & l. hactenus. §. j. de const. pecu.

a §. SED ET. [a] Si donatur res uel uniuersitas, & interueniat traditio uera, uel ficta, donatio dicitur esse perfecta, si interueniat stipulatio, ad perficiendum compelli-
tur, si simplex conuentio huius legis autoritate, ut perficiat compellitur.

ADDITIO.

a Sed et. Et licet hic dicat, q̃ donatio solo consensu perficitur, ut instit. eo. §. aliã autem. Tamen eam alteri obligauerit, ius pignoris tenet: Bar. l. j. j. de iur. fis. l. fi. §. Lucius. ff. de don. quod est menti tenendum, secundum ipsum, & Imol. l. Aquilius. ff. eo. Et an habeat locum in donatio. ante nuptias, gl. & Bal. l. j. ẽ. de do. ante nup. An iste tex. habet locum, si factum promittat pacto nudo, Bar. & ibi. Alex. l. iuris gent. ff. de pact. Vide aliquas limitationes per Bar. §. quin. & in l. si unus. §. pactus. eo. circa med. & Alex. an habeat locum in donatione causa mortis, gl. est q̃ sic, in l. cùm pater. §. Mæuio. de leg. secun. Imol. l. qui in potestate. in princ. ff. de test. ubi allegat glo. d. §. Mæuio, de leg. ij. & Bal. l. si donationis. ẽ. de cont. emp. Et an habeat locum in factis, Bal. l. cùm uirum. ẽ. de fideicomm. Et an habeat locum in donatione remuneratiua, Bar. §. quinimo. tenet q̃ non. Cont. tenet ibi Alex. ubi uide. & dum hic loquitur de ista ficta traditione, uide quid sit reseruatio proprietatis, an dicatur ficta traditio? Alex. l. iij. in prin. de acq. poss.

LEX XXXVI.

SI QVIS PRO REDEMP. Donatio quæ fit in redemptionem captiuorum, insinuatione non egeat, & ille qui hoc officium suscepit, ad ipsum explendum compellitur. Item in donationib. quas magistri militũ conferunt in milites, & in his quæ donantur in reparatione domus combustæ, & quod in casibus prædictis pecunia sic expensa iuramẽto probat, & donationes hodie usq̃ ad quingentos aureos insinuatione nõ indigent. No. tex. ibi, sed tan-
a tummodò sacramentũ [a] præstare, † pro istis executoribus
1 ultimarum uoluntatum, qui debent iurare se dictã quantitatem in pijs causis expendisse.

ADDITIO.

a Sacramentum. Redemp. Ro. cons. lxxxiiij. Vtrùm autem quãdo res est difficilis ad probandum, debet hoc allegari, & ideò probatur per iuramentũ, idem cons. lxxv. Bart. Limita ut dixi Inst. de act. §. in bonæ fid. Bar. l. nulli, ẽ. de epis. & cler. Bar. l. diuus. ff. si cui plus, q̃ per leg. Falc.

De don. quæ sub modo, &c. Tit. LV.

LEX I.

a SI DOCEAS. Si pactum donationis nõ seruat,[a] potest res actione utili uẽdicari, & cõdictione ob causam agi. Op. q̃ imò detur alia actio, scilicet præscript. uer. ut ẽ. tit. j. cùm res. Sol. Fateor, q̃ omnes istæ tres actiones cõcurrunt. Sed contra hoc opp. quia nemo condicit rem suã, præterquam à fure, l. fi. ff. usufruc. quemad. ca. sed hic datur re-
b uendicatio, & condictio. ergo malè. Sol. Ista uendicatio [b] †
1 quæ datur hic, datur ut fauore alimentorum, sm gl. hic positã. unde non potest dici propriè res mea, meritò mihi conceditur condictio utilis, ergo uendicatio utilis bene concurrit cum condictione, secus in directa. De hac materia plenè dic ut l. j. ff. de donatio.

ADDITIO.

a Seruatur. Bal. l. ea lege. ẽ. de condict. ob cau. l. qui absenti. §. j. post Bar. ff. de acq. pos. Io. An. in add. ad Spec. tit. de inst. edit. §. porrò. in ij. add.

b Vendicatio. Bar. l. si mortis. de do. causa mor.

LEX II.

SI PRÆDIORVM. Valet pactum q̃ post certum tempus res ad donantem reuertatur.

LEX III.

QVOTIES. Ex pacto apposito traditioni rei meæ, alteri etiam extraneo, & eius hæredibus actio potest
a quæri.[a] Est ergo unus de casibus, in quibus alteri per alterum quæritur actio. Simile uidistis ẽ. ad exhiben. l. pe.

ADDITIO.

a Quæri. Bar. l. qui Ro. §. Statius. de uer. ob. Et ibi Alex.

LEX IIII.

PERFECTA. Post perfectã donationem nõ potest ei conditio adijci inuito donatario.

LEX. V.

SI QVID. Non refert quid ex æquipollentibus fiat.

De reuoc. donat. Tit. LVI.

LEX I.

a ET SI. Donatio facta in libertũ, ex leui ingratitudine reuocatur [a] per patronum, secus in hæredib. eius.

ADDITIO.

a Reuocatur.Quid de fructibus? Gl.l.generaliter.§.si.quis.ff.de fideic.lib.

LEX II.

SI APVD. Licet instrumenta donationis sint subtracta,propterea non reuocatur donatio.

LEX III.

POSSESSIONEM. Sola pœnitentia donationem non reuocat.

LEX IIII.

CVM PROFITEARIS. Ex causa turpitudinis donationis,non reuocatur donatio.

LEX V.

SI DONATIONEM. Non debet donatio rescindi per rescriptum.

LEX VI.

VELLES. Quando mulier donat, præsentia mariti, uel filiorum,non requiritur.

LEX VII.

a HIS SOLIS. [a]Donatio facta in filios ex causa ingratitudinis reuocatur à matre quæ ad secũdas nuptias nõ transiuit.uel aliter, donatio facta filio uitioso,non tenet.No primò ꝙ condictio ex hac lege,qua donatio ex causa ingratitudinis reuocatur,non prosequitur fundum,sed datur contra ipsum donatariũ.Item no. † ꝙ omnes [b] pœnæ statutæ contra secundò nubentes, habent locũ in his, quæ non honestè uiuũt, quod tene menti perpetuò, quia sæpè allegatur.

1 b

ADDITIO.

a His solis.l.donationes.§.species.ff.de do.quòd donatio non reuocatur propter ingratitudinem, si mater transiuerit ad secundas nuptias, nisi in casu auth.hic positæ.Barb.

b Omnes.Abb.c.uxoratus.de conuer. coniug. & gl.auth.sacramentũ.s̃.quãdo mul.off.tut. & l.fi.eo.tit. & auth.de restit. & ea quæ parit in xj. mense.Pet.de Anch.c.ex parte.de app.Barb.

LEX VIII.

a SI VNQVAM. [a]Donatio habet tacitam conditionem,si donator liberos non susceperit, ideò natis liberis reuocatur.Idem intelligit gl.de quolibet extraneo,si fuerit donatum.Et dicit gl. ꝙ redditur ipso iure uel condicitur possessio. Et materiam huius legis & multas alias quæstiones circa hoc dixi plenè in l.Titia.§.Imperat.ff.de leg.ij.

ADDITIO.

a Vnquam.Ro.cons.xxv. & cons. clxvj. ubi latè tenuit, ꝙ non uidetur quis renunciare beneficio huius l.per iuramentum,Io.And.in addi.Spec.tit.de donat.Barb. P. PAV. P. Ias.l.ex hoc iure.ff.de iust. & iur.Dec.cons. xx. cont. Soc. cons. ccxcv.an beneficio huius legis posit renunciari,Ias.l. pen.uers.hunc etiam uidemus.C.de pac.

LEX IX.

DONATIONES. Donatio facta in liberos, non reuocatur,nisi ex causa ingratitudinis.

LEX X.

a GENERALITER. [a]Donatio reuocatur ex causis hac lege insertis.Sed si non reuocat donator, eius hæres reuocare non potest.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Generaliter.An uideat pactum, quòd non posit reuocari donatio,prætextu ingratitudinis,Ias.l.fi.uer.ex ista, & Bal.C.de pac.

De donat.cau.mor. Tit. LVII.

LEX I.

SI DONATIONE. Donatario causa mortis, potest per fideicomm. substitui.* De hoc plenè in l.j.& ij. eo. tit. ff. & ibi dic ut per Dyn. & ibi dixi.

* Substitui.l. ut hæredi. de leg. ij.I.Con.B.

LEX II.

INTESTA. Potest mulier causa mortis donando facere alium stipulari dotem suam salua Falc. seu legitima, quæ liberis eius debetur.

LEX IIII.

CVM DE MORTIS. Donatio causa mortis accedit ultimæ uoluntati, & insinuatione non eget, si quinque testes legitimè interueniant.

Per istam l.puto correctã l. donatio. s̃. de donat. quæ uidetur requirere ꝙ in donatione causa mortis fiat insinuatio.*

* Insinuatio. Sed illa l.do. hoc nõ dic.No. quæ ibi scripsi. I.Conc.B.

BARTOL. AD NONVM LIB. COD.

Qui accusare non poss. Tit. I.

Glo.ponit quæ personæ non possunt accusare.

LEX I.

a PRIVS EST. Quando duo crimina intentantur, quorũ unum est præiudiciale ad aliud,super grauiori proceditur. [a] Secundũ unam lec. innuit ꝙ sententia lata in uno iudicio,parat præiudicium in alio. Cont. ff.de publ.iu.l.is qui reus. Sol.Huius timore sunt plures lec.Tu tene hic quintã lect.quæ est Az.ut hic.Ista duo iudicia erãt inuicem præiudicialia, in l. contraria secus.Istã materiam examina plenè ut ibi dixi.

ADDITIO.

a Proceditur.Not.ad istum tex. ꝙ illi qui accusauerunt,non possunt officiũ iudicis implorare,ut procedatur ad inquisitionem, ac si ipsi essent procuratores inquisitionis.Bal.l.j.C.si tutor non ges.Item no.quòd qui accusare non possunt,non possunt esse denunciatores.Bar.l.diuus.ff.de cust. re.ubi uide de materia denunciationis.

LEX II.

1 Tutor potest semper accusare tutorio nomine.

SI CAVTIONES. Si tutor ad utilitatẽ pupilli, accusat suo nomine, debet se inscribere. Per hãc legem dicunt gl.nostri,& aduocati cõmuniter,ꝙ tutor uel curator non potest alieno nomine accusare. Hoc intelligo uerum,nisi in casibus, in quibus ad prosequendũ crimen admittitur procurator, prout plenè not. in l.seruum quoq.§. publicè.ff.de proc.Ego tamen puto, † ꝙ semper posit tutor [a] accusare tutorio nomine,l.polla.s̃. de his quib.ut ind. sed inscribere se ad pœnam talionis,hoc non potest tutorio nomine,& hoc est,quod ista lex dicit.Cautela tamẽ est, † ꝙ qñ tutor accusat aliquem, dicat in accusatione, talis tutor. nec adijciat,tutorio nomine.nam tũc intelligeretur eo modo quo potest,l.post mortem.§.j.ff qñ ex fac.tut.

1 a 2

ADDITIO.

a Tutor.Bar.l.ij.ff.de accus.

LEX III.

a QVI CRIMEN. [a] Accusatio sine inscriptione, nõ admittitur, & accusator contumax extra ordinem, & in expensis punietur. Hic uidetur esse casus, quòd in criminalibus uictus uictori condemnaẽ in expensis.Quod dic ut dixi uobis in l.non ignoret.s̃. de fruct.& lit.expen.Itẽ hic uidetur casus, ꝙ in eadẽ instantia posit deduci ciuilis petitio & criminalis: nã hic uides, quia punit extra ordinẽ, istud est criminale.Item punitur in expẽsis, & istud est iudicium ciuile,de hoc dicam uobis in l.si quis ad se.j.ad l.Iul.

ADDITIO.

a Crimen.Vide quæ dixi in l.accu.ff.de accus.post Bar.& adde casum notã. in quo debet actor se inscribere,& personam legitimare, secundum Ant. tit.de accu.& uide in l.fin. s̃. eo. Et adde ꝙ in multis casibus post mortem quis potest accusari,de quibus inst.de hær.quæ ab intest. §.per contrariũ. quæro an accusator mortis debeat se inscribere ad pœnam talionis,hac gl. habes ar.ix.q.ij.c.sanè.§.si fortè. quæ apud aliquos est canonizata.ad.§.ꝙ contrarium.qui tenet quòd sic,& alleg.Bal.hic.

LEX IIII.

VXOR. Mulier potest accusare,si suam uel suorũ iniuriam prosequatur,nisi sit alius, ad quẽ magis principaliter negotium pertinet.h.d.cum l.seq.

LEX VI.

a ACCVSATIONEM. [a] Qui semel desistit, non admittitur iterum ad accusandum.

ADDITIO.

a Accusationẽ.ff.qui desistit.& ibi Bar.ff.ad Turp. an ille qui desistit à ciuili,posit criminaliter accusari.

LEX VII.

a SI EA. Qui tempore statuto à iudice non accusat, uel accusationem non prosequitur, posteà non auditur.* Plenè examinaui & dixi in l.Titia.ff.de accus.

ADDITIO.

a Auditur.Bar.l.ij.ff.de re iud.& l.ij.de eden.& l.edita.eod. tit.& l. de die. qui satisd.cog.

LEX VIII.

NON PROHIBENTVR. Miles potest accusare,si suam uel suorum prosequatur iniuriam.

LEX IX.

1 NON IGNORAT. Non debet quis admitti ut talis,nisi prius probet se talem.Sæpè † dicunt statuta,ꝙ si ciuis admittatur ad aliquod, & nõ alius, ante omnia debet se probare esse talem. Tamen puto ꝙ hæc probatio fiat citata parte.

LEX X.

SI CRIMEN. Etiam qui suorum iniuriam persequitur,se debet inscribere.

LEX XI.

DATA OPERA. Incendiarij l. Cornelia de sica.puniuntur.

LEX XII.

DE CRIMINE. Qui regulariter accusare nõ potest,ad accusandum non admittitur nisi prius examinetur,an crimen quod accusat,ad casus exceptuatos pertineat.

LEX XIII.

SI MAGNVM. Frater non potest accusare fratrẽ, uel pater filium, de crimine grauiori, si suam iniuriam non prosequitur.h.d.cum l.seq.

LEX XVI.

CVM RATIONIBVS. Qui habet duos accusatos,tertium accusare non potest, nisi suam iniuriam prosequatur.Idem in l.hos accusare.ff.eo.

LEX XVII.

INIQVVM. Nutritus non potest suum nutritorem accusare,nisi suam iniuriam prosequatur.

LEX XVIII.

SI SOROREM. Frater fratrem, seu sororem potest de leui crimine accusare.

LEX XIX.

NEGANDA. Hæc est,ppriè materia l.is qui reus. ff.de pub.iud.& b.d. Accusatus non potest accusatorem suũ reaccusare de pari crimine,uel minori,prius ꝙ sit absolutus,nisi suam prosequatur iniuriã,poterit tamẽ accusationem proponere, non ut super ea procedatur, sed ut supersedeatur,donec causa prima finiatur.Materiam huius legis plenissimè habes in te. & gl. & ego ulterius dixi in l.is qui reus.ff.de pub.iud.

LEX XX.

1 SI QVIS. Persona domestica non potest dominum domus accusare, nisi in crimine læsæ maiestatis.Not.ꝙ familiaris † nõ potest accusare dominũ domus, quod intellige uerum, nisi suam uel suorum iniuriam prosequat.

2 a Et facit iste casus † ꝙ monachus non potest accusare Abbatem.Cont.c.Abbate.* de uer.sig.dic ut ibi.

ADDITIO.

a Abbate.Spec.tit.de inquisit.§.fi.

LEX XXI.

SI LIBERTI. Liberti non possunt accusare patronos.

De accusat.& inscrip.

LEX I.

EOS, QVI. Qui effodit terminos, extra ordinem punitur.

LEX II.

1 SI CVIDAM. Pro suo interesse admittitur quis ad defendendum aliũ in crimine capitali. Per hanc l. practicabatur in ciuitate ista,dicit hic statutũ, † ꝙ quicunque declinauerit forum, posit impunè offendi uel occidi. Adhibeatur talis cautela, ꝙ si accusabat filiusfa. pater pro suo interesse declinabat forum [a] pro filio, & sic non incidebat in statutum, filius eodem modo si delinquebat monachus,abbas pro suo interesse declinabat forum,posteà contra istas fraudes,fuit per statutum prouisum.

a

ADDITIO.

a Forum.Aliam cautelam adde ut dixi post Bar.l.si quis sub cond. ff.de cõd. inst.& hic adde tmo.l.pe.§.ad crimen.ff.de pub. iud. & ibi Bar.& Bal.l. reos.j.eo.& l.ab administrat.s̃.de leg.adde Ang.cons.xxxvij.

LEX III.

REOS. In capitali crimine admittitur procurator ad allegandas causas absentiẽ.plenè in l.seruum quoq.§.publicè.ff. de proc. & ego dixi in rep. l.pen.§.ad crimen.ff.de pub.iud.

LEX IIII.

a SI ACCVSATORIBVS. [a] Absolutoria lata accusatoribus absentib. nõ per contumaciam est ipso iure nulla. Op. quòd plures non admittuntur ad accusandum unum,sed unus tantùm.l.hi tamen. §. fi. & l. si plures.ff.eo.Breuiter plures sol. dantur, illa est uera, ꝙ hic non fuit oppositum de plurib. nam si fuisset oppositum de pluribus,fuisset electus unus,quod tene menti.

ADDITIO.

a Acc.Bar.l.si plures.ff.eo.& l.j.C.de fur.

LEX V.

NON IDEO. Delinquens propter mandatũ alterius non excusatur. Hic ueniret examinanda materia,de mandatore,persuasore,& instigatore. Dixi in l.non solum.§.si mandato,& §.procul.ff.de iniur.Materiam uerò

uerò de auxilio & fauore tractaui uobis in l. in actione. §. ope. ff. de fur.

LEX VI.

a ABSENTEM. [a] Absens non potest damnari de crimine capitali, & si fuit damnatus, sentētia est nulla, quæ retractabitur per eundem, uel per superiorē. De materia nullitatis, dixi uobis in l. j. s̄. quando prouoca. non est necess.

ADDITIO.

a *Absentem. Bar. l. iij. s̄. eo. & l. quidam de re iu.*

LEX VII.

a EA QVIDEM. In notorijs potest per inquisitionem procedi, [a] sed in non notorijs quis non punitur, nisi fuerit citatus, uel accusatus. Et exponas ita tex. Ibi, denunciantur, tanquam notoria, ut patet ex sequenti responso, & ff. ad Turpil. l. ab accusatione. §. nunciatores, & sic intelligit gl. ff. de adult. l. ij. §. si publico, & etiā Dy. in tex. Ibi, posse perpendi, procedendo per inquisitionē ex officio ad denunciationem officialis. Itē ibi in tex. despici. quasi dicat, in non notorijs, non procedit per inquisitionē, sed per accusationē, & hoc innuit uerb. accusati, fm prędictū modum legendi, & hoc modo intelligitur cōmuniter ista lex, sed dns Nicol. Mat. intelligit qñ officialis denunciat causam, potest procedi per inquisitionē, ut prima parte huius legis, & probatur j. tit. ij. l. j. & j. de decur. lib. xij. l. j. ff. de cust. reo. l. diuus. Vnde si officialis illam denunciationē, pduxerit, in notoriū, pbando, tunc ille denunciatus absoluet, ut hic, in secunda parte huius l. & d. l. ab accusatione. §. nunciatores. ff. ad Turpil. Et ꝗ tex. dicit hic, accusatus, expone, i. denunciatus. Hāc autem materiā, qñ posit per inquisitionē procedi, plenissimè dixi in l. ij. §. si publico. ff. de adult.

ADDITIO.

a *Procedi. Spec. de noto. §. j. & Ang. l. si uacantia. post med. & c. ad nostram. de iur. per Ant. & ibi per eum quæritur, an sit necessarium probari notorii, & quō probetur, & multa pulchra ibi. Vide quod dixi in l. ij. §. si publico. ff. de adult. quōd no. Bal. l. accusatus. ad Turpil. Et quando dicatur crimen notorium, Inn. c. fi. de cohæ. cleri. & muli. & ibi plenè de materia. & Bal. l. accusatorem. ff. ad Turpi. & Bal. hic. Adde qualiter procedatur super notorio, Old. cons. xxxvij.*

LEX VIII.

SI QVIS. Accusatio debet porrigi coram pręside, nō coram officialibus.

LEX IX.

QVIDE CRIMINE. Accusatus de eodē crimine non potest iterū * accusari, [a] de alio tñ crimine poterit iterum accusari, etiam si ex eodē facto descendat, nec debet super uno pronūciari, donec super alio fuerit plenè cognitum. Diuiditur in duas partes: primò ponit, utrùm liceat accusare. Secundò qualiter debeat procedi. Secunda ibi, iudex autem. Iterum prima subdiuiditur, quia primò loquit qñ accusatur de eodem crimine. Secundò, qñ de diuersis habentibus originē ex eodem facto. Secunda ibi, si tamen, ubi est casus singularis. Ad euidentiam scias tu iuuenis, quòd quandoꝗ ex uno facto oriuntur plura crimina, exemplū in eo qui cognouit suā consanguineā nuptā, iste enim commisit adulteriū, quia in nuptā. Item incestū, quia in consanguineā suā. Hoc præmisso casus in terminis est clarus. Opp. ad primā partem d. l. si quis homicidij. j. eo. Sol. Fateor ꝗ regula est hic, ꝗ accusatus, de eodē, iterū non accusatur, fallit in casibus, quos dic ut in gl. quā uide, & no. Venio ad fm dictum. [b] Opp. & uidet ꝗ qñ plura crimina descendunt ex eo dē facto, non possit accusari, nisi de uno. l. senatus. ff. eo., put ibi exemplū ponit de parricidio. Sol. quandoꝗ est unū factū, & unus titulus criminis, & plures agendi formæ, & tunc una tantùm lege potest accusari, d. l. senatus fm aliquas lecturas. Verbi gratia, ille qui facit homicidiū, potest accusari lege Cornelia de sicarijs, & ex forma statuti huius legis, tūc una tantùm punietur pœna, ut d. l. senatus. Qñꝗ est unum factū, & plures tituli criminis, & habent se sicut genus, & species, & tunc accusatus de uno, non potest accusari de alio, ut d. l. senatus. fm quod ibi loquit de homicidio, l. prætor edixit. §. j. de iniur. Si uerò habent se sicut excedētia, & excessa, tunc de utroꝗ potest puniri, non tñ potest simul accusari de utroꝗ ab eodē, sed ab alio sic, ut hic, & l. si adulterū cum incestu. ff. de ad. Sed quæ est ratio huius? Resp. qñ sunt duo iudicia, quorū absolutoria lata in uno, potest parere exceptionē rei iudicatæ in alio, non admittit concursus, ut l. fundi, & l. fundū. ff. de excep. & illa est ratio, quare non admittit concursus ciuilis, & criminalis, descendentiū ex eodē, quia absolutoria lata in uno, potest parere exceptionē rei iudicatæ in alio, si pronunciet sup facto. Dy. c. nullus pluribus de reg. iur. lib. vj. Ita in proposito, qñ ex eodē facto descendūt, si essent eædem personæ accusatoris, & accusati, absolutoria lata in uno, posset parere exceptionem rei iudicatæ in alio, ideò idem ad accusandū non admittit, quæ ratio cessat alio accusante. Dices tu, sed quæ est ratio, ꝗ iudex nō potest sententiare super uno, nisi plenissimè discusso alio, ut hic dicit in ultima parte. Resp. in istis causis capitalibus debet iudex inquirere ueritatē, & etiā pro parte offensa, si ipsa nō opponat, l. j. §. fin. de q. & l. si non defendatur. ff. de pœn. unde possibile esset, ꝗ ex defensionibus factis uno iudicio, apparet iudici, ꝗ in alio reus non est culpabilis, unde esset uerecundia iudici, & parti iniustitia, si in uno condemnat, & in alio absoluit, ideò de utroꝗ debet esse cognitum, anteꝗ iudicetur. Et de isto membro, qñ ex uno facto oriuntur plura crimina, dic ut dixi plenè in d. l. senatus. Quandoꝗ sunt plura facta, & plures tituli criminis, & plures modi agendi, tunc si quidem omnia illa facta tendunt ad eundē finem, non punitur nisi tanquam de uno, l. illud. ff. ad leg. Aquil. & ideò si aliquis insultauit, & percussit, non punitur de insultu, qñ ad hunc finem fecit insultū, ut percuteret. Et gl. tua hoc notabiliter tenet quā uide, & signa, super uer. plurima. Si uerò illa plura facta nō tendunt ad eundem finē, sed ad diuersa, tunc nō de uno, sed de quolibet punietur, l. nunquā plura. ff. de priua. delic. & ibi plenissimè dixi. Venio ad fi. dicit hic ꝗ super duobus criminibus cognoscitur simul. Cont. ff. de cust. reo. l. ij. §. fi. Sol. Dicit gl. fateor, donec super uno respondet, non potest super alio arctari, l. cont. Sed cùm erit expeditus de responsione, quā tenetur facere super uno, tunc respondebit super alio. Hoc gl. tua dicit ita, super uer. utroꝗ. Et si quis uellet hanc legē repetere, essent hinc tractādæ tres materiæ. Primò, utrùm ille qui habet unam causam coram uno iudice, possit citari corā alio iudice in alia causa. Quod dic ut dixi in l. contra. §. is qui. ff. de re iud. Secundò utrū ille qui est recommendatus in carceribus ex una causa, possit ibi recommendari ex alia. De quo dic plenè, ut in l. ij. §. fi. de cust. reo. Tertiò an recōmendatus iñ carceribus iniustè, possit ibi recōmendari ex alia iusta causa, quod dic ut in q. illa, quam disputaui, quæ incipit, Lapus. Vltima gl. reassumit omnia, & distinguit, quod dic ut in eadem.

* *Iterum. Imò ter accusari potest: l. fin. s̄. de modo multa. Sed hoc uerū est, in malis moribus, hic uerò de pub. crimine loquitur.* I. Con. B.

ADDITIO.

a *Accusari. Et an quis possit à pluribus condemnari, Bar. l. sepulchri. ff. de sepul. uio.*

b *Dictum. Quid si ex forma statuti ille qui percussit aliquem, debet amittere manum cum qua percussit, & quid si cum eadem manu percussit duos, uterq; uult accusare, quis præferatur, & uide plenè per Iac. de Bel. in disput. et l. j. j. ut intra cert. tem. ubi in criminalibus habet locum cumulatio, l. libellorum. & l. seq. de accusa. & Bar. latè in d. l. senatus. ff. eo. l. si quis homicidij. j. eo uer. & ideò si aliquis insultat, uel si quis faciat insultum et percussionem, punitur tanquam de uno ictu solo. Et ita causam intelligendam dixit Io. post Bal. l. diuortio. ff. de sol. mat. de cuius intellectu ibi uide & in l. fructus.*

l. fructus. eo. tit. & Bar. & Bald. l. nunquam plura. eod. tit. uer. secundo potest exemplum. Et quod dixi an præsumatur incontinenti, uide Imo. & Bald. d. l. diuortio. Et adde ad materiam, ubi habes in l. & si. ff. de adul. & Bar. l. capite quinto. in fi. eo. tit. Io. An. in add. ad Spec. tit. de inquis. §. uisa. alleg. nunc tractamus de eo qui in aliquo loco aliquem cepit, & ligauit, si per plura loca duxit ad certum locum, & eum spoliauit, in quo loco sit formanda inquisitio; stante statuto quòd inquisitio debeat formari in loco delicti.

LEX X.

QVI EXPLICANDI. Qui alicui certam promittit sententiam, licet iudicem nō corrumpat, tanquam corruptor punitur. Audiui dubium, pone quòd ille, qui iudicem corrūperet, nullo modo puniretur, ut puta, in capitali, licet enim reis redimere sanguinē suum, etiā corrumpendo, l. j. in fi. de bo. eo. & l. pe. ff. de præuarica. & habuimus in l. transigere. s̄. de transac. Qualiter punietur iste, qui promisit hoc ei facere? uidetur ꝗ nullo modo, quia tex. hic dicit, ꝗ punietur perinde, ac si puniretur principalis corruptor: sed principalis corruptor nullo modo puniretur, ergo nec ipse, cogitabitis, quia de facto fuit Tuderti.

LEX XI.

SI QVIS HOMICIDII. Absolutus nō potest iterum accusari de eodem crimine, nisi de præuaricatione primi doceatur: de alio uerò crimine poterit accusari.

LEX XIIII.

SINGVLI. Non debet literis, uel relationibus publicis personarum credi, sed rei ueritas inquiri. Facit quòd delictum non probatur per instrumentum. l. diuus. ff. de cust. reo. Dixi plenè in l. senatus. ff. ad Turpil. & c.

LEX XVI.

IN CAVSIS. Non debet procedi super crimine, nisi certa & clara præcesserit accusatio, aliàs iudex punitur. Gloss. ponit qualiter accusatio debet formari. Ego circa hoc feci unam magnam lectionē, in l. libellorum. ff. eo. & dic ut ibi. Ex hac gl. colligitur, quantum tempus est, quòd fuerunt factæ istę gloss.

LEX XVII.

a ACCVSATIONIS. Accusator debet se inscribere, [a] & detineri sicut accusatus, donec causa examinetur, & qui torquetur, non debet interrogari de socijs. Istud, ꝗ accusator & accusatus simul detineantur, hoc de cōsuetudine nō seruatur, [b] nisi accusatus accusaret statim accusatorem suum de falsa & calumniosa accusatione, & ita est de facto modo in ciuitate ista. No. quòd quis nō debet interrogari de socijs. Fallit in casib. qui hic ponuntur in gl.

b

ADDITIO.

a *Inscribere. Bar. l. edita. s̄. de eden. & l. transigere. de trans. in prin. & Bal. l. sed & si. ff. de in ius uoc.*

b *Seruatur. Sal. l. militis. s̄. de accu. Bar. l. pen. §. ad crimen. ff. de pub. iud. in l. qui sine. ff. de quæst.*

De exhib. & transmit. reis. Tit. III.

LEX I.

a I MILES. [a] Si miles commisit delictum, ad magistrum militum remittetur. Not. ar. † quòd licet iudex secularis non possit cognoscere de crimine commisso per clericum, potest tamen eum capere, & detinere, ut remittat ad episcopum eius.

b

ADDITIO.

Miles. Bar. l. si quis. de ferui. c. cùm de iud.

a NVLLVS. Reus debet carcerari, non aūt ligari, nisi conuincatur, & uenientibus ex longinquo, triginta dierum spatium [a] statuitur.

ADDITIO.

a *Spatium. Bal. auth. offeratur. de lit. cont. & uide id quod dixi in l. j. post Bar. ff. de cust. re.*

i a b NEMINEM. † Nullus debet citari, nisi mandato iudicis præcedēte. [a] Facit s̄. de epi. & cle. l. quod tenet Inn. nisi esset [b] nuncius generalis constitutus ad faciendas citationes, ut probat per eum, extrà de prob. c. quoniā. quod non uidetur uerum, quia ista generalis cōmissio nihil releuat, l. j. s̄. de iu. do. impe. In casib. tñ non est † necesse, ꝗ iudex hoc cōmittat, quia hoc cōmittit l. ut qñ quis in flagranti crimine reperitur, l. raptores. s̄. de epi. au. j. de rap. uir. l. j. ff. de fur. l. si quis in seruitute. in fi. & l. interdum. §. qui furem. eo. tit. j. de malefi. & mathe. l. fi. ff. de adul. l. cap. quinto. & quod ibi no.

2

ADDITIO.

a *Præcedente. Dicebat tamen Ant. quem sequitur ibi Iac. c. j. de iud. ꝗ si appāret citationem destinatam, & relationem nuncij, præsumitur sententiam iudicis de citando præcessisse. l. sciendum. de uer. ob. & Bar. l. j. §. cura. circa fin. de off. præfe. urb. & quod dixi post Bar. l. j. ff. de in ius uoc. & in l. qui nomine. ff. de fal. ubi Bar. & Bal. d. l. sciendum. & ibi plenius per Lud. & ibi per Ang. in rep. Sed illa l. loquitur in solennitate intrinseca, ista in extrinseca, sicut in actionib. dicitur, ꝗ sententia lata non præsumitur lata in scriptis, & no. Bar. l. statutis. de sent. ex breui. reci. & Ang. in rep. l. sciendum. Et no. ꝗ non sufficit generalis cōmissio facta nuncio de citando, Ant. c. j. de iud. sed Imo. dicit ꝗ dubitabat, quia l. hic allegata hoc non probat, quia loquitur in citatione, scilicet quando creditor petit sibi assignari insolutum bona debitoris sui pro debito, & sic non bene probat. Vnde uideatur ꝗ remaneamus in reg. ꝗ tantum ualet generale quo ad genus, quātum speciale quo ad speciem, c. si sacerdos. de off. ord. & l. si duo. ff. de adm. tut. Io. ibi, & Inst. de act. §. quadrupli. & ibi bonus tex. & bene, & latius per moder. l. ex consensu. §. eum qui. ff. de appel. Et Bar. l. j. s̄. de iur. do. in prin. & l. qui autem. §. fi. ff. de const. pec. Bal. l. si quando. ad fi. s̄. de const. pec. in xj. & xiij. q. ibi concordat Inn. cum Cy. quod Bal. alleg. c. j. de iud. Tex. est in l. properandum. §. & si quidem. s̄. de iud. uer. iudicib. autem res suas reseruātibus, ubi patet, ꝗ quando reus uult citare actorem, ut feratur sententia in fine instantiæ, iudex debet super hoc cognoscere, & sibi impartiri licentiam, & sic patet ꝗ quando in commissione requiritur causæ cognitio, requiritur specialis commissio in citatione uerbali. Si uerò non requiritur causæ cognitio in commissione, tantū sufficit generalis commissio. Ita Bal. d. l. si quādo. & licet ipse nihil allegat, potest allegari ratio, uidelicet ꝗ tantum ualet generale quo ad genus, & c. ut s̄. dictum est. Pro quo potest adduci tex. & Ang. l. ij. C. de spor. Dicitur enim ibi ꝗ nuncius, cui sit à principio commissa citatio in aliqua causa, potest idem semper citare usq; ad finem causæ, & sic patet ꝗ una deputatio generalis, licet nō fiat particularis cōmissio, sufficit. Secundò, pro hoc potest adduci tex. in auth. libellum. de lit. contest. ubi patet ꝗ executor deputatus in causa, potest recipere cautionē, seu promissionē nomine partis, absq; alia speciali commissione. Si ergo potest hoc tanquā persona publica, ex generali commissione sibi facta à iudice, quia hoc non requirit ullam causæ cognitionem, & est de pertinentib. ad executionem causæ, cur non eo modo potest similiter citare uirtute generalis commissionis, sicut dicit Bal. obseruari Florentiæ, & in Hispania. Tertiò hoc confirmatur, quia sicut ex generali commissione, quæ fit notarijs actorum, notarius potest accipere productionem libelli absq; eo quòd ibi sit iudex, quia illa productio potest fieri de plano, & die feriata, l. miles. §. sexaginta. ff. de adult. & probat no. in l. præcipimus. in prin. & ibi ponit Bal. de app. ita uidetur nuncius uirtute generalis commissionis posse citare. Nec obs. l. omnes. §. nihilominus. de episc. & cler. & l. cum clericis. eo tit. quia debes scire, ꝗ quando nuncius datur simpliciter ab uno iudice, uel pro*

uel pro una causa,uel pro omnibus,non uidetur per hoc sibi dari mandatum incontinenti de citando,& ideò requiritur q. pòst particulariter deputetur ad citandum.d.l.j.de spor.Hæc solutio simpliciter uidetur approbata pro idonea, quia poßit committi citatio, & ne detur in officio sibi commisso.sed contra prædicta fortiter facit,quia secundum Gof.l.cum clericis.§.memorat.C.de epi.& cle.iudex prius quàm committat citationem, debet uidere petitionem actoris, ut iudicet super matrimonio, utrùm calumniosè competat, nam si esset in euidenti calumnia,posset eum statim repellere, uel si libellus esset ineptus.l.qui cum maior.§.si quando.ff.de bo.lib.aliàs de ope.lib.& ibi no.in l.j.ff.de off.asses.Si ergo requiritur saltem hæc instructio,prius quàm iudex committat citationẽ,non uidetur q. nuncius posit.Sed respondetur ex his,quæ habes post Bar.l.si finita.§.Iul.s̃.de dam. infec. in articulo in quo quæritur, an est necessariũ q. procedat libellus.De quo per Fran.de Are. c. j. de iud. An pars teneatur credere nuncio dicenti se habere commißionẽ,uide in locis s̃.in prin.a postil.alleg.& per Imo.l.ex consensu.§.cum qui. ff.de appell. Adde an per relationem nuncij præsumatur de commißione iudicis,& quid si non præceßit cõmißio,Ro.cons.ccccxcvij.Bal.an præsumatur de commißione,cons.cxviij. uol. j. Ad capturam personæ,siue sumus in iudicio ciuili,siue in criminali,non procedi potest,nisi præcedat causæ cognitio de iure ciuili. Colligitur manifestè ex his quæ habentur in l.nemo carcerem.de exac.trib. li. x. De iudicio criminali ponit sing.Io.And.c.si dominus.de sen.excom.quẽ sequitur Bar. l.quod euitandi.in fi.s̃.de cond.ob tur.cau.Sed ista causæ cognitio non potest pertinere ad nunciũ qui est merus executor,l.si ut proponis.de execu.rei iud.ergo non poterit citare.Ad idem facit optimè,quia in causa capturæ,nuncius debet habere speciale mandatum,l.non solùm.§.si.cum l.seq.ff.de proc.& consuluit Bar.in cons.incip.commune Gualdi. Fran.de Are.c.j.de iu.Abb.hic,& Bal.d.l.comm.diui.Bar.d.l.qui nomine.de fal.

b *Esset.Bar.d.l.j.in prim.s̃. de iu.do.Imo.c.j. de iud.ubi dubitat, an istud dictum sit uerum,ibi Ant.& ibi dixit Bal.l.quando.C.de test.Barb.*

De cust.& exhib.re. Tit. IIII.

LEX I.

IN QVACVNQVE. Siue per accusationem,siue per inquisitionẽ procedatur,causa debet celeriter examinari, & nõ debet differri,& interim reus in carceribus positus non debet iniuriari, nec in locis tenebrosis de die poni,nec & alias iniurias pati.Facit iste tex.ibi, ad fi. ad primũ
1 solis ortũ,&c.† de mane utrùm dicatur dies uel nox.& dixi tibi in l.aut facta.§.ad tẽpus.ff. de pœn. ubi dixi utrùm mane,& sero,sit de die,uel de nocte.

LEX II.

a SI QVIS. a Si quis de crimine conuincitur,debet apud tribunal duci, ut crimen confiteatur,& certum appareat. Vtrùm qui semel confessus est crimen spontè, debeat illud iterum confiteri.Gl.tangit hic. Dixi plenè in leg. j.ff.cod.

ADDITIO.

a *Quis.But.hic,dicit ad hoc ut confeßio ualeat post torturam, est necesse q. sit intermedius dies unus,& nox una,uide tamen hic. Vide etiam tex.l.contra. ad Syl.ibi,ex uinculis.secundum Bar.*

LEX III.

a QVONIAM. Carcer ubi ponũtur homines, debet esse separatus à carcere mulierum.a uide authen. nouo iure.quam habeat.s̃.de offic.di.iu. lib.j. quã nunc statim uide,& not.

ADDITIO.

a *Bal.l.j.ff.qui sat.cog.*

LEX IIII.

AD COMMENTARIENSEM. Si carceratus aufugit,custos principalis pœna qua ille debebat puniri,punietur, *a nec exhibẽdo suum familiarem liberatur. Et custode principali ex necessitate absente,idem seruabitur.

* *Punietur.Cicer act.v. in Verrẽ, causam frumentariam tractãs, in hanc sententiam,ita scripsit,Quid? ne illam quidem defensionem tibi reliquam fecisti, mancipes in istis rebus esse uersatos, mancipes frumentum improbasse,deinde istos sibi frumentũ coẽmisse? Nihil ad te pertinere. Mala mehercule ac misera defensio,prætorem hoc dicere. Ego frumentũ neq; aspexi, mancipibus potestatem probandi improbandiq; permisi. Mancipes à ciuitatibus pecunias extorserunt,ego aũt populis dare debui, mancipibus dedi.Mala est hæc defensio criminis:§. præterea.Inst.quibus mo.re cont.ob. qui enim parùm diligentem socium sibi acquirit, de seipso queri debet:l.socius socio.ff.pro soc.Sic imputet sibi custos carceris, qui socium perfidum & negligentem sibi adsciuerit,l.j.§.hæc actio.ff.si mens.fals.mo.dix.l.sed si quis.de inst.act.Si tamen quem præfecerat,apud omnes bene famatus esset,non puto commentariensem teneri:Bar.l.cùm fundus. §.seruũ tuum.col.fi.ibi,tertio,& l.eum qui.§.sed commod.* I.Con.B.

ADDITIO.

a *Punietur.Col.hic,reputat Bal.l.iij.in fi.s̃.de fi.inst.*

LEX V.

DE HIS. Carcerati debent puniri uel relaxari,& qd de his fit,intra triginta dies iudicibus debet nunciari,pœna contrafacientibus imminente.

De priua.carcer. Tit. V.

LEX VNICA.

1 *Detinens hominem liberum per uiginti horas, committit priuatum carcerem.*

IVBEMVS. Non licet homines in priuatis tenere carcerib.* & de hoc potest per inquisitionẽ procedi, & iudex negligens puniet, & reus huius criminis pœna læsæ maie
a statis punietur.a † Qñ aũt quis dicatur com
1 mittere priuatũ carcerem, detinendo hominem liberum,certè si detinet eum per xx.horas,punitur,l.cap.v.ff.de adult. quod plenè
2 dic,ut ibi dixi.No.etiam † ex hac l. in princ. quod appellatione diœcesis, cõtinetur ciuitas, dicit, ex Aegyptiaca diœcesi. Continet enim totam Aegyptum, & ciuitatẽ Aegypti. In cont.uidetur ext.de resc.c.Rodulphus.

* *Carceribus. Sic nec cuiquam licet à debitore inuito,propria autoritate ius suũ reposcere, alioqui ius suũ amittit:l. ob æs.cum auth. C. de act. et ob.l.j. in fi.C. de suffrag.l.extat. quod met. causa.auth. itẽ. C. de sepulch. uiola.Nisi à debitore fugitiuo,tunc cessat in factum actio: l. j. C. ubi quis de curia.l.ait prætor.§.si debitorem.ff. de ijs quæ in frau. Quem etiam die feriata,& propria autoritate,ut ad iudicem eum trahat,capere:Ro.cons.ccxlij.Anctia.cons.cxcij.Bal.cons.ccccxij. eundemq; uiginti horis apud se detinere potest:l.cap.ff.de adult.Sed & maritus uxorem quam suspicatur adulterã,in priuatos carceres conijcere poterit:l.xxx.C.de adult.* I.C.B.

ADDITIO.

a *Punietur.Quid si detineat mulierẽ ex causa libidinis.Bar.l. uerùm. de fur. & in l.ij.ff.de uer.sig.*

Si reus uel accus.mortuus fuerit. Tit. VI.

LEX I.

ETSI MARCELLVS. Per mortem unius accusati, nõ extinguit accusatio a quo
a ad alium de eodem crimine accusatũ.Not.ex
1 hac l.† q plures de eodem crimine possunt simul accusari, sm uerã opinio. l. inter liberos. §.fi.ff.de adult.Item mandans & faciens possunt simul accusari de codẽ crimine,qd dic,ut.l.nihil.ff.de adult. & hic Cy.

ADDITIO.

a *Accusatio.Bar.l.ex iudiciorum.ff.de accu.*
b *Mandans.l.minorib.s̃.de his quib.ut ind.Bar.l. hos accusare.§. lege. & l. nihil.§.fi.ff.de accus.*

LEX

LEX II.

SI IS QVEM. Mortuo accusato,etiã liberatur accusator*.

* *Accusator.Si tamen crimen sit huiusmodi, ut post mortẽ rei persequatur,ut crimẽ læsæ maiestatis,l.si quis. C.ad leg.Iul. maiest.Non puto accusatorem reo mortuo liberatum esse.*

LEX III.

SIVT. Licet mortuus sit qui de falso instrumento accusabatur,potest tamen accusari,qui eo utitur.

LEX IIII.

DEFVNCTIS.Defuncto reo extinguitur accusatio, nisi seipsum occiderit.

LEX V.

SI QVIS.Si pendẽte appell.à sententia, in qua tacitè uenit bonorum ademptio, reus, uel accusator decesserit,pœna extinguitur, sed si bona adimantur expressè, durat causa propter quam bona adimuntur, quod habuistis in l.iij.si pen.appel.mors interue.&c.

Si quis Imper.maledix. Tit. VII.

LEX VNICA.

SI QVIS.Qui maledixit Imperatori, est ad ipsum re
a mittẽdus, ut ex persona eius, qui dicit, æstimetur a, nec
1 est ab alio puniẽdus.No.tex.ibi,ut ex † personis hominum dicta pensemus. Vnde qualiter sint metuendæ minæ ex personis hominum,consideratur.Habuistis in l.metum. s̃.quod met.cau.

ADDITIO.

a *Aestimetur.Bar.l.Turpia.ff.de leg.j.*

Ad leg.Iul.maiest. Tit. VIII.

LEX I.

ETIAM.Qui contra legem iudicat, in l. Iul. maiest.non incidit.

LEX II.

ALIENAM.Qui iuramentum prẽstitũ non obseruat, in hanc l.non incidit.

LEX III.

a SI QVIS.Ex hac l.accusati torquẽtur, a nec aliquo priuilegio excusantur.Idem in accusatore, & consocijs.Ex
1 gl.no.duo. † Primò, quòd unus testis facit indiciũ sufficiens ad torturam,l.in bonæ fid.s̃.de iureiu.& ff.eo.tit.l. ad
2 monẽdi.Secundò no.q licet † communiter omnes leges loquantur in plurali,& dicant præcedentibus indicijs,tamen sufficit unum bonum indicium,& sic tenet gl.tua,quam uide & no.De istis indicijs dixi plenè in l.fi.ff.de quæst.

ADDITIO.

a *Torquentur.Bart.l.j.§.ad q.ff.de quæst.*

LEX IIII.

NVLLVS. Potest quis suum priuilegium allegare,ne torqueatur,præterquam in crimine læsæ maiesta.

LEX V.

a QVISQVIS.a Qui proditionem fecerint, uel tractauerint contra principem,* uel eos, qui sibi asistunt,puniuntur morte, & publicatione bonorũ, & eorum filij * nõ sunt capaces hæreditatum, uel
b legatorum,nec ad testimonium,b honores, uel officia admittuntur, filiæ ex hæreditate paterna nihil capere possunt, ex bonis uerò
c maternis c legitimam tãtùm capere possunt, uxores eorum dotes recuperant, & idem in socijs & participibus dicti criminis. Sed qui proditionem reuelauerit, uenia dignus erit.
d d Et primò facit ad q. quã habui de facto in
1 hac ciuitate, † Statutum est hic, quòd quicunq; præstiterit auxilium, uel fauorem alicui exbannito, pro proditione huius communis, puniatur certa pœna. Modò quidã de hac ciuitate pcurabat, quòd Pet.de Spole.qui erat exbãnitus ut proditor huius cõmunis rebanniretur,quærebatur utrùm incideret in istam l. tanquam præstans consilium, & fauorem exbãnito pro proditione. Quidam canon. dicebant quòd non, per decretales quæ dicunt quòd licet non sit alicui licitum communicare cum aliquo excõmunicato, hoc est uerum, nisi pro eo reconciliãdo cum audiat, ita in proposito ille, qui procurabat quòd rebanniretur, faciebat ut reconciliaret eum huic communi, & sic non incidebat in legem. Ego dicebam quòd hic erat casus in cõtrarium,ibi, deniq; iubemus etiam,&c.Non ob. quod dicitur de excõmunicatione, quia sententia excommunicationis est medicinalis,non mortalis,c.cùm medicinalis.ext.de sen.excom. lib.vj. Nũquam enim aliquis excommunicatur,ut perpetuò sit condemnatus,sed ut ab inobedientia desistat,bannum uerò quod datur hodie secũdum statuta terrarum est mortale, & elapso termino banni,non daretur sibi uenia comparenti, & uenienti ad mandata, ideò non est ratio eadem,quod sæpißimè accidit,specialiter hic.

* *Principem.Qui cùm constitutus sit ut populum ab omni iniuria tueatur: Paul. Ro.xiij. ut uigilet,quasi pro animabus nostris rationem redditurus:Paul.xiij. Ei nimirum obsequium & obseruantiam debemus.Pa. Heb. et Ro. xiij.Quibus qui obsistit, Dei ordinationẽ resistit. Paul.R. xiij. Meritò nõ mirum si adeò acerba pœna, in eũ sancita sit; qui principem prodere,uel tantùm tentauerit.* I. Concen.B.

* *Filij.Cùm tamẽ filij nõ portent iniquitatem patris, hæc lex,ut mihi uidetur,nimiũ seuera est. neque olim receptam fuisse ex Hermogeniani respons.l.eorum.ff.eo. facilè colligere licet.Tamen cùm lex scripta sit, seruanda est.* I. Concen.B.

ADDITIO.

a *Quisquis.Põdera,si adduci posset ad q.Bal.l.j.in prin.ff.de uer.ob.de prohibito loqui cũ bannito, an sit prohibitũ sibi mittere nunciũ uel literas? Et certè nõ, facit,quia hic loquitur de dãte fauorem,ut habetur in l.post legatũ.§.j.amittere,& ibi Bar.ff.de his qui.ut indig. Sed põdera Bar. q. petẽs rebãniri proditorẽ,uidetur præstare fauorẽ proditori, q. statutũ denegat, & licet lex canonica prohibeat loqui cũ bannito, intelligitur quo ad commercia,& quo ad suffragia,& similia, ut rubore perfusus ueniat ad obedientiã ecclesiæ. Si ergo ecclesia ista disponit, ut reducatur ad obedientiã, multo fortius permittit,ut cũ eo loquatur, ad finẽ reducẽdi eũ ex eo, quia punitus erat de inobediẽtia,& illa excõmunicatio insequitur eũ quocunq; uadat. Sed in proditore patriæ est secus,quia licet sit bãnitus, non tamẽ est punitus de proditione,& petẽdo q. sibi remittatur pœna,est cõtra publicũ bonũ,qa lex uult maleficos puniri.l.ita uulneratus.ff.ad l.Aquil.Barb.Bar. l.cõstitutiõib.ff.de ap.qualiter debeat intelligi hæc lex, uide quæ dicã j̃.in fi.huius tit.P. PAV.P. Soc.cons.cclxxix.uol.ij.& cons.xxij.uol.j.*
b *Testimonium.Bar.l.iurisiurandi.ff.de iureiur.*
c *Maternis.Bar.latè in l. furti. §.ope.ff.de fur. sed an ferens testimoniũ pro ipso,uideatur dare opem.Bar.l.post legatum.§. si uerò.in fi.ff.de his quib. ut ind.l.iij.§.j.ff.quod quisq; iur.*
d *Limita tantùm procedere,ubi crimen est attentatum specialiter in personã Principis,sed ubi peccatũ esset in alijs capitulis.l.Iul.ma.de quib.gl.j.ij.& iij.ff.eo.quòd tũc nõ habet locũ pœna,de qua hic,sed habet locũ pœna.l.amißione.§.qui deficiũt.ff.de cap.di.Itẽ limitatur hãc l.Paul.de Leaz.in cle. pastoralis.de re iu.Io.And.c.statutũ.de resc.in vj.in nouel. Pro quib.optimè facit gl.l.j.uer.hostis principalis.j̃.de bo.lib.aliàs corũ.ff.ad l.Iul.maie. Bar.in ex̃.ad reprimẽ.§.qui sint rebelles.uer.rebellãdo. et in l.iij.s̃.de m.t.uind.et an habeat locũ in alia ciuitate quã ea,gl. et Bar.l.j.ff.eo. Et adde q. non subditus,non incidit in crimen læsæ maiest.sed Bal.l.ij.s̃.de fal. mone. de proditore populi,ita incidit,in hoc crimẽ,sicut proditor principis.l.fi. & ibi Bal.j̃.de abol.& hic Sal.& in c.j.ut lit.nõ contest.& circa materiã huius l.quærit,an filius condemnatus de crimine læsæ maie.priuetur beneficio ecclesiastico iam quæsito,& uidetur q. sic,cùm talis filius sit infamis, ut hic,sed infamia nõdum reijcit à dignitate,sed remouet à iam quæsita.l.infamia.C.de decur.lib.x.Et si dicis, q. iudex secularis nõ potest priuare quẽ beneficio ecclesiastico,ut no.doc.l.j.de pœn.respondeo secundũ l.cum probatio.& ibi gl.ff.de prob. quæ dicit,delictũ tuũ te punit,nõ ego,& sic non punit iudex secularis eum principaliter,sed in consequentiã. Tamẽ in cõt. est gl.sing.xxvj.dis.satis peruersum,si est crimen læsæ maiesta.temporalis, secus si diuinæ & spiritualis,quia tunc priuatur,c.ij.de schismaticis. & c.*

 quicunque.

quicunque. de hæret. in vj. quod tene'menti post apostillam. uide Old. consi.xliij.ubi plenè de materia, & an spoliantes nuncios apostolicos dicantur committere crimen læsæ maiest. Rom. consi.ccclxv. & inquantum Bart. in fi. dicit quòd bannum hodiernum est mortale, uide Cast. consi. xxiij.quãdo dicatur committi crimen læsæ maiest. Bald.cons.cxxxiij.lib.j. Pet.de Anch.consi. cclxxviij.& ibi qualiter testes debeant concludere, & an contra Papam, uel legatum de latere, dicatur committi crimen læsæ maiestatis.

LEX VI.

MEMINISSE. De crimine læsæ maiesta. potest post mortem rei inquiri.

LEX VII.

POST DIVI. Post mortem rei, de hoc crimine potest quæri ut eius damnetur memoria, & bona successoribus auferantur, & alienationes factæ à die commissi criminis rescindantur.

Ad leg. Iuliam, de adulterijs. Tit. IX.

LEX I.

PVBLICO. Vxores nõ possunt accusare uiros de toro uiolato, secus econuerso.

LEX IIII.

a GRACCHVS.[a] Maritus, & eius filius possunt adulterum uilem inuentum impunè occidere,[b] sed si non erat uilis, mitius punietur. Not. quod legitimè factum est, pœnam non meretur. Not. quòd licitè possunt filij in istis
b obedire patri, etiam atrocioribus executiõibus, legitimè tamen factis.

ADDITIO.

a P. PAV. P. Gracchus. Iacob. de Bel. de quæst. & Fel. c. dilecti filij. de exceptionibus.
b Occidere. Peccat tamen xxxiij.q.ij.c.ad monere. & c.inter hoc.

LEX XV.

SI QVONDAM. Vide auth. quæ tractat de remissiõe criminis, & nota eã, de qua tractatur in auth. qua in prouincia. ubi crimine agi oportet. & ego dixi in l. si cui. §. fi. de accus.

LEX XIX.

a QVAMVIS. Accusatore absente, post crimen liquidatum potest ad sniam diffinitiuã
b perueneri.[a] Quærit gl.[b] hic, † licet ad crimen
I publici iudicij prosequendum, non admittatur procurator, quid si nõ fuerit oppositum, an ualeat processus? Gl. uidetur dicere quòd sic, quam uide & no. super ẏbo, præsentiã. Quod dic ut hic dixi. ff. de pub. iud. l. pe. §. ad crimen.

ADDITIO.

a Perueniri. Bar. l. contra pup. ff. de re iud. et glo. hic. Inn. c. quia propter. de elec. q. ubicunq; per statutum quis tenetur comparere personaliter, si per procuratorem comparet, qui procurator fuit admissus, tenet processus, et etiam probatio, l. si maritus. §. præscriptione. cum ibi no. ff. eo.
b Glo. Bar. et glo. ff. l. pe. §. ad crimen. j. de pub. iud. et alleg. in l. ita demum. ẽ. de procu.

LEX XXVI.

QVONIAM. Qui non potest accusare de crimine, non potest excipere de eodem ad aliquem puniendum.

ADDITIO.

a Quoniã. Vide hoc singulare dictum, quando maritus accusat uxo. de adulterio, et postea remisit accusationem, et mulier non continuat adulterium: an possit iterum accusari de adulterio. Bar. l. amplius non pe. ff. rem. rat. hab. in l. fi. §. fi. de eo per quem fac. erit.

LEX XXVIII.

a ITA NOBIS.[a] Hic enumerantur, quæ exceptiones possunt objici accusanti de adulterio. Not. q̃ hæc lex statuit posse tãtùm certas exceptiones objici, & per hoc excluduntur aliæ exceptiones
I legitimæ in corpore iuris inclusæ, ut hac gloss. & ideò † per hoc doc. inducunt hanc legem in arg. quòd licet statuto caueatur, quòd contra instrumẽtum non possint opponi nisi certæ exceptiones, quod per illud statutum non excludãtur aliæ legitimæ, quod non puto usquequaq; uerum. dixi in l. j. §. j. ff. quod ui aut clam.

ADDITIO.

a Nobis. Bar. l. j. ff. si quis ius dicent. non obtem.

LEX XXIX.

a QVAE ADVLTERIVM.[a] Domina à caupone
I potest de adulterio accusari, secus de familia, quæ hospitibus seruit. † Quærit gl.[b] utrùm cum meretrice nu-
b pta possit committi adulterium. Gl. dicit q̃ sic. Quidam Vltramontani dicũt cont. & fortè melius.* * Melius. Sed per quam regulam? I. Cõc. B.

ADDITIO.

a Adulterium. Gl. c. tanta. de sim. et ibi doc. c. si Christus. de iureiu. et c. à crapula. de ui. et ho. cleri. ibi omnino. et Ro. cons. cclxxxiij. an propter adulterium perdatur dos? Barb.
b Gl. Cy. l. j. j. de rap. uirg. in add. sed Bar. l. si uxor. in prin. ff. eo. alleg. gl. uidetur tenere gl. hic. Bal. j. eo. l. si mulier.

LEX XXX.

I Crimen remanet publicum, licet auferatur facultas accusandi omnibus, restringendo ad certas personas tantùm.

a QVAMVIS.[a] Accusare de adulterio licet marito, & alijs cõsũctis psonis, nõ extraneis. Op. & uidet q̃ quilibet de populo admittat ad accusandũ. ff. eo. l. ij. §. fi. & l. seq. Sol. dicit gl. ista lex loquit, qñ isti ppinqui nõ extãt. Doc. moderni dicũt, q̃ illa lex corrigit per istã. Et ista opinio plus placet, p rationẽ positã in hac l. uidelicet ne liceat extra
I neis fœdare cõnubia. Secundũ quã lec. † habes, q̃ licet per formã statuti aufert facultas accusandi de publico crimine omnib. & restringat ad certas psonas tãtũ, nihilominus remanet crimẽ publicũ. dixi in l. j. ff. de pub. iud. Vltimò habetis in fi. q̃ pœna adulterij est pœna mortis. Op. ff. de quæst. l. si quis uiduã. Sol. ut ibi no. Et ibi dixi uobis, fm ista tẽpora, pœna mortis in muliere est aliter cõstituta, ideò uide auth. sed hodie. unde de iure communi pœna in masculo non est immutata, sed in fœmina sic, ut ẽ. in auth. Habetis hic aliam auth. quæ loquitur de quadam pœna quæ infertur ei, quem maritus habet suspectũ de adulterio uxoris suæ, quæ incipit, si quis ei.

ADDITIO.

a Quãuis, Casus appellationis ab accusatiõe adulterij notãtur xxxij.q.v j. in summa. et c. intelleximus. in fi. ext. eo. ut in ultimo habetis. Et de ista pœna adulterij adde Bal. l. Claudius. de his qui. ut ind. pœna etiã adulterij, q. mulier perdat dotẽ, ut hic uidetur, quid in bonis paraphernalibus? dic secũdũ gl. c. plerunq;. de do. inter uir. et ux. et uide in l. ex cõsensu. ẽ. de repu. Sed an dicta gl. sit uera, dixi post Im. l. cùm mulier. ff. so. ma. Quæ autẽ sit pœna stupri, Bal. l. raptores. ẽ. de epis. et cler. Et quãdo mulier cõmittat adulteriũ cũ incestu, et puniatur, l. si adulteriũ cũ incestu. in prin. ubi gl. l. inter liberos. ff. eo. Et de istis pœnis, plenè per Iac. de Bal. l. raptores. j. de rap. uirg.

LEX

LEX XXXI.

a CVM VIR. Ista nõ cõsueuit legi, quia de ea loqui nõ est honestum. Breuiter dicit, Crimẽ Sodomiæ ultore gladio punitur.[a]

ADDITIO.

a Punitur. Auth. ut nõ luxurientur cõtra nat. xxiij.q.ij. hic, quanquã. ubi etiã dicitur de crimine, quod cõmittitur cũ brutis. quid in Iudæo, c. in archiepiscopatu. de rap. Quid in muliere agente ut uir, uide quæst. l. fœdissima. ẽ. eo. de rap. aliàs. ff. eo. de adul.

LEX XXXII.

I Nomen rei, quando dicatur receptum inter reos.

IN ADVLTERII. In q. adulterij exceptiones friuolæ reprobant, exceptiones legitimę quæ processum respiciũt, primò examinãtur, posteà de crimine cognoscitur.
I † Per istam leg. ego dico manifestè probari opi. meã, q̃ tũc dicitur nomẽ rei receptum inter eos, qñ facta examinatione super omnibus exceptionib. dilatorijs respiciẽtibus processum iudex pronunciauit super accusatione procedendũ esse, unde ante lit. contest. potest dici nomẽ receptũ inter reos, scilicet per illam pronunciationẽ, meritò hic potest fieri reo absente, ut uidistis ẽ. eo. l. adulteram. licet gl. aliter dicat. Dixi tibi in l. is qui reus. de pub. iud. & tunc non allegaui tibi hanc l. sed heri tantùm addidi, & ideò tene menti.

LEX XXXIIII.

SI HI QVI ADVLTERII. Si absolutus ab adulterio proximitatis prætextu, posteà cũ ca matrimoniũ ꝯhat, ex hoc iuris & de iure uidet nasci præsumptio ex qua de primo adulterio de quo fuit absolutus, poterit
a condẽnari.[a] Opp. nemo ex præsumptionib, est cõdẽnatus, l. absentem. ff. de pœn. Sol. Ibi loquit de præsumptione hominis, hic de præsumptione iuris, & de iure. Oppo. postquã quis est absolutus, nõ potest cõdẽnari, nisi doceat de præuaricatiõe, l. si qs homicidij. de acc. & l. iij. ff. de preu. Sol. Specialis casꝰ est hic. Simile uidistis ẽ. de reb. cred. & de iureiur. l. fin.

ADDITIO.

a Condemnari. Ro. dicit hic esse casum, quòd sentẽtia ex præsumptione prolata, nũquam transit in rem iudic. imò cõtinuò retractari potest, de quo, & de istis sim. sententijs uide quæ habes hic post Cy. & aduerte q̃ præsumptio uiolẽta quæ secundũ ius dicitur habere uim plenæ prohibitionis in causa ciuili, non sufficit ad plenam probationem in causa criminali. doc. c. affertę. & c. quia uerisimile. de præsum. uidelicet de nudo cum nuda, solo cum sola, c. literis. de præsum. quia habet uim plenæ probationis in causa ciuili separationis matrimonij, nõ sufficeret sola in criminali ad cõdemnandum de stupro. l. si autem. ẽ. de prob. Bar. in fi. ẽ. de iureiu. secus quãdo est præsumptio uiolẽta approbata à iure, etiam quoad criminalẽ causam, quia tũc sola sufficit, auth. si quis. cum hic, & ibi no. ẽ. eo. Et de probatione adulterij qualiter fiat, dic q̃, per præsumptiõem. Bar. d. l. ij. §. fi. in fi. ff. eo. Et unũ no. quod dicit Abb. d. c. ubicunq; iudex mouit animũ suũ ad sententiãdum ex præsumptione, debet illũ exprimere in sentẽtia, aliàs iudex appellatiõis, & cui de hoc nõ cõstat, uidelicet an iustè fuerit motus, & nõ constat ex actis, poterit retractare sententiã all. no. per Inn. c. quoniã. ẽ. de prob. et c. in præsentia. eo. ti. & de præsum. uiolenta, g. l. fi. ẽ. arb. tut.

LEX XXXV.

SI MVLIER. Maritus quõdã potest accusare de stupro, quod cõmittit in uxore, quã repudiauit. Oppo. cũ istud sit crimen publicũ, quilibet* potest accusare, quid ergo mirũ, si marit⁹ admittit? Dicit gl. q̃ maritus quondã præfert, quia magis offendit.
* Quilibet. Fallitur hic Bar. per l. quãuis. ẽ. hoc tit. I. Cõc. B.
I Ex hac l. no. † q̃ ille qui offendit de adulterio cõstãte matrimonio, ille offendit ex stupro uiduitate durãte. Hoc est utile scire ad ꝓbandũ quandoq; inimicitias, nã ita iniuriãtur consanguinei uiri iam defuncti ex stupro, quod cõmittitur in uiduam, sicut si duraret matrimonium.

LEX XXXVI.

LIBERTATEM. Sicut libertas seruorũ intra duos menses à die diuortij impedit, ita & intra duos menses à die matrimonij soluti per mortem.

Si quis eã, cuius tut. fue. corrup. Tit. X.

LEX VNICA.

SI TVTOR. Qui suam pupillam corrumpit, deportatur, bonis omnibus publicatis.

De mulier. quæ seru. proprijs se iunx. Tit. XI.

LEX VNICA.

SI QVA. Quæ seruo, pprio se iungit, morte punitur, & omnes ad denunciandum admittunt, filij ex tali cõiunctione nati, insuccessibiles habentur.

Ad l. Iul. de ui pub. uel priua. Tit. XII.

LEX II.

a VTORIS.[a] Quãdo pars quota* bonorũ deuenit ad aliquẽ ex dispositiõe legali, intelligit cũ onere debitorũ. h. d. Op. ff. de iur.
do l. mulier. ẽ. de hær. uel act. uen. l. ij. Sol. Ibi bona ueniũt ad aliquẽ ex ꝓcta, hic ex dispositione l. Fallit in casu l. j. ẽ. de hær. uen. ubi fauore fisci etiã qñ bona uadunt ad aliquem ex cõtractu, intelligitur cum oneribus debitorum. De hoc in l. iij. §. cùm ex causa. ff. de iur. fisc. ff. de bon. poss. l. j. in princ.
* Quota. Secus si res certa. §. si quis una Inst. de fideicom. hær. I. Concen. B.

ADDITIO.

a Tutoris. Vtrũ creditores unius territorij, agant cõtra fiscũ alterius territorij tãquã cõtra hæredes debitoris cõdẽnati ad mortẽ, et publicationẽ. Ant. & Imo. l. ex facto. de hær. in fi. Bal. cõs. lv. li. j. & ibi an fiscus sit primo executiendus, antequam extranei possessores, & an habeantur loco hæredis.

LEX III.

SI CONFIDIS. Si masculus, uel fœmina includatur, uiolentia committitur, & pœna huius l. punitur.* * Punitur. Nisi masculus detineretur pro debito, nam per xx. horas permissum est: l. capite. ff. de adult. I. Concen. B.

LEX IIII.

SI CRIMINIS. Violentia cõmissa circa res, etiã hominib. nõ coactis, hac l. punit. Iniuria cõmissa circa psonas ita demũ hac l. punit, si coadunatis hominib. facta
a fuerit. No. ergo[a] q̃ † iniuria facta personæ ita demũ cadit in
I crimẽ publicũ, l. Iuliæ de ui, si fiat coadunatis hominib. aliàs est priuata, l. iniuriam. j. de iniur. Homines autẽ coadunatos in hac materia intellige, etiam si coadunauit unum, l. ij. §. iij. ff. ui bo. rap.

ADDITIO.

a Ergo. uide tamen l. ij. ff. ad l. Iul. de ui priui. Alex.

LEX VI.

3 Coadunatus ad aliquam uim faciendam, si ibi perdit arma, quando possit recuperare à coadunante, & qua actione.

QVONIAM. Si tẽpore uiolentiæ, ex parte inferẽtis, uel defendẽtis homo aliquis moriat, inferẽs uim pœ-
I na mortis punit, & appellare nõ licet. † No. q̃[a] si aliqs
a iuit ad occupandũ castrũ uel palatiũ alterius, & in occupatiõe aliquẽ percusserit, uel occiderit, nõ debet puniri duab. ll. hoc est tanquã uiolẽtiã inferẽs, & occupationẽ faciẽs, & tãquã faciẽs homicidiũ, & uulnerãs, sed totũ est unũ delictũ, s. uiolẽtia aggrauatũ ꝑ istas qualitates, s. q̃ in ea sunt cõmissa
2 ẏbera, neces, & similia, ut hic tex. uides no. † Secundò no. q̃ istæ qualitates, s. neces, & ẏbera, in hac uiolẽtia interuenientes, aggrauãt maleficiũ tãtùm in persona eius, qui fuit principalis, & autor huius uiolẽtię. Ita uides hic in text. q̃ uim facere, &c. alij autem homines coadunati ad hoc, non tenentur nisi de uiolentia simplici, ut hic innuitur, & tenebuntur etiam de eo quod ipsi personaliter fecerunt, l. ij. §. si quis non ipse coegerit, sed inter coactos fuerit. ff. ui bono. rapto. Oppo. & uidetur quòd non debet puniri quis ultrà quàm habuerit propositum delinquendi. leg. qui iniuriæ. ff. de
3 fur. Sol. ut dixi in l. diuus. ff. ad l. Cornel. de sica. † Quærit gl.[b] utrùm

b gl.[b]utrùm ille qui coadunatus fuit ad aliquã uiolentiã inferendam,si ibi perdit arma,uel alias res,utrũ possit recuperare ab eo, qui eum coadunauit ex stipulatione, uel actione mandati? Sol.Dic ꝙ non,quia iste cõtractus est super re turpi,l.si remunerandi. §. rei turpis.ff.mand. Hoc intellige uerum, quãdo quis fuit coadunatus ad aliquam uim illicitã, secus si ad licitam, ut ad aliquem defendendum, & similia, quia tunc esset licita.

ADDITIO.

a *Not. Corporalis & coadunator societatis, an teneatur pro socijs, Bar.l. si quis non homine.ui bo.rap.& gl.hic.Et quis dicatur corporalis, Bal.l. j.s.de ser.fu.cons.cxxx.& cxxxvj.lib.j.*

b *Quærit gl.Inn.c.sicut de iureiu.& quod dixi in l.j.ff.ad l. Rhod. de iact. & Bal.l.fideiussor.s.man.in l.si seruus cõmunis. §. quod uerò, de fur. & Spe.de iud.§.speciali.in fi.& Ant.c.olim.el j.de rest.spo.in v.quæ.Alex.*

LEX VII.

2 *Spoliatus quòd ante omnia restituatur,quomodo intelligatur.*
3 *Prima uiolentia quando absorbeatur per secundam,& sic dolus cum dolo compensetur.*
4 *Probationes factæ de uiolentia in causa ciuili,an faciant fidẽ in criminali.*
5 *Eiectus de possessione si eam recuperat incontinenti,nõ desinit usucapere.*
7 *Spoliatus omnib. bonis, nõ potest ab alio accusari antequã restituatur.*

a SI QVIS.[a] Spoliatus debet ciuiliter agere, uel criminaliter accusare,sed si sua autoritate per uim recuperauerit,secũdò spoliatus ante omnia est restituendus, & spolians legitimè punietur.Primò ponit quid habet facere spoliatus.Secundò,quid ei immineat,si iuris ordinem prætermiserit.Secunda,ibi quòd si omissa.Opp.quòd liceat expulso,sua autoritate recuperare,l.j.§.uim ui.de ui,& ui ar. & l.iij.§.cùm igitur,& s.unde ui.l.j. Huius timore lect. huius l. uariatur duob.mo.Vno modo, ꝙ hic non licet recuperare, scilicet ex interuallo,sed incõtinenti sic, ut in cont.Et ista est cõmunis lec.quam gl.sequit.Alij dicunt,ut Io. in fi.gl. ꝙ hic loquitur qñ incõtinenti sua auto.possessio. recuperauit. Et quod dicit in tex.possessionis iura reparent, scilicet quo ad damna,quæ passus est ab alio,qui uiolentiã inferebat, uide
1 istam gl. in fi.Ex hac l. habes no. † ꝙ causa restitutionis est priuilegiata, siue agat ad recuperãdã possessio. siue agatur ad dãna, quæ quis passus est uiolẽtia, licet possessionẽ effectualiter nõ perdiderit. & est priuilegiata in hoc, quod ante omnia debet examinari ista causa restitutiõis. Qualiter autem intelligatur istud,ante omnia,j.dicam. Et debet intelligi lect.ista,ꝙ hic agebat ad damna, ille cõtra quẽ adhibita fuit uiolẽtia,qui recuperauit incõtinenti ꝑ eum, qui intulit uiolentiã.Sed cõtra eum cũ legitimè fecerit, nõ posse agi ad damna,quæ aduersarius passus est, quia qd legitimè factũ est,pœnã nõ meret.l.Gracchus.s.de adul. Istã casus positionẽ tene menti,quia puto eam esse uerã,nec scio eã alibi.Alia lect.quæ cõmunior est,qd hic expulit interuallo, & sic nõ faciebat legitimè, tũc em spoliatus secũdò ante omnia debet restitui.Sed tũc ad opp. quia huic expulso licet agere ciuiliter,uel accusare criminaliter,prout uult, ut hac l.in princ.& qñ ci.ac.cri.præiu.l.j.Sol.dicit gl.fateor, ꝙ expulsus habet electionẽ accusare criminaliter,uel agere ciuiliter interdicto, pro recuperãda possessione. Sed hic loquit qñ eligit expul
2 sus agere interdicto,quo casu ante omnia restituitur.Videndum est ergo, † quid est hoc dictũ,ante omnia,quod hic dicit tex.gl.ante omnia, id est, antequã quærat quis sit dominus,uel ante omnia,id est, antequã quærat de crimine in modũ accusationis,& sic pertranseunt etiã doct. Mihi uidetur ꝙ nos debemus intelligere tex.,ut iacet simpliciter, ante omnia.Pro huius euidẽtia debes scire ꝙ quãdoq; spoliatus agit petẽs restitutionẽ possessionis, quãdoq; agit petẽs restitutionẽ dãnorũ. Primo casu causa restitutiõis ante omnia est tractãda,ut hic dicit tex.tantũ,ut super nulla alia re à suo spoliatore possit cõueniri,nisi super illa spoliatione,hic est casus,ext.de ord.cog.c.super spoliatione, & sic debemus
b istũ tex.intelligere.Si uerò agit[b] petẽs damna isto casu, ista causa debet ante omnia tractari, nec posset super dominio ipsius,uel alia causa reconueniri,ut hic fm lect. Io. nec tñ reconueniri posset de alia spoliatiõe,c.ij.ext.de ord. cog. Et hoc si secũda causa spoliatiõis per quã agit ad recuperandã possessionẽ rei,de qua quis est spoliatus,ꝑponit in modũ recõuentionis,sed si ꝑponeret in modũ exceptionis,tũc impediret primũ iudiciũ super dãno,& spoliatus ante omnia deberet restitui, & donec restituat, causa super dãnis nõ deberet agi,d. c.ij. Itẽ priuilegiata est causa restitutiõis in hoc,ꝙ ille, qui est spoliatus,si objiciat ei de dominio spoliantis, ista exceptio non debet examinari in isto iudicio, sed ante omnia est restituẽdus,ut hic fm qd gl.intelligit,ut uidistis in l. momẽtaneæ. s.unde ui.& s.si per uim, uel alio modo.l.j.Intelligesi ꝑ hãc exceptionẽ de dominio replicet, secus si petẽs restitutionẽ pateret super illa exceptione,ꝑcedi,ut ext. de rest. spol. c. j. qd probatur de iure nostro. Sicut em se habet exceptio ad actionem, ita se habet replicatio ad exceptionẽ,l. ij.ff.de excep. Sed si exceptio nõ objiciat, nõ impedit actio, eadẽ ratione si nõ objiciat replicatio, nõ impedit exceptio. s.de adul.l.qm̃.Alex.Inst.de replic.per totũ. Quãdo spoliatus à spoliatore conuenit nõ curo qua actione,nec ad quid, dũ tñ nõ cõueniatur super alia spoliatione,tunc ipse poterit excipere ꝑ spoliatorẽ suũ,ꝙ nõ potest conueniri,donec ipse restituat.Et hoc est quod hic tex.dicit, ante omnia uiolẽtiæ causam,&c.Probat in d.c.ext.de ord.cog.Si uerò de spoliatione agit criminaliter,tũc alia quæstio ciuilis nõ poterit,ꝑponi,nõ ꝑpter priuilegiũ spoliationis, sed ꝑpter priuilegiũ generale cuiuslibet causæ criminalis, quæ nõ patit secũ ciuilẽ cõcurrere,ne ei fiat præiudiciũ,ut s. de ord.cog.l.fi.Item opp.dicit hic,ꝙ quæri debet quis ad quẽ uenerit possessio. Cont. iam pro certo proposuerat uiolentiã esse cõmissam, quare ergo de hoc quærit.Sol. debet exponi, intulit, id est, intulisse dicit,& ista est uera. Vel dicebatur ꝙ ex aliqua causa potuit facere,& licitè,tũc ista potest esse bona. Sumus ex
3 pediti de prima gl.mag.uenio ad seq.Opp.dolus † cũ dolo compensatur,l.fi.§.sed si stipulatio.ff.de eo,per quẽ fac. cnt. & de dolo.l.si duo.Sed ego expuli expulsorem meum,uidet
c ꝙ debeat cõpensari uiolentia, [c]quã feci sibi,cũ uiolẽtia,quã fecit mihi.Gl.hic dicit aliud in illo generali, dolus cũ dolo, &c.nõ dicit plus.Sed in l.j.in fi.gl.mag.s.unde ui.Respon.ꝙ ideò nõ cõpensatur dolus cum dolo hic, quia uidentur esse cõmissa circa diuersa.Alia est em uis facta uno tempore,alia facta alio.Sed cõtra hoc uidet.ff.quod ui aut clam.l. si alius. §.bellissimè.Gl.hic dicit aliud in interdicto qd ui aut clam, ibi,aliud in interdicto unde ui, ut hic. Pet. hoc nõ placet,nã posito quòd dolus cum dolo cõpensetur, saltẽ unum debitum cũ alio debito debet cõpensari.Si ergo per uiolentiam, quã intulisti mihi,es effectus meus debitor in cẽtum, & in illa possessione,& cõsimiliter ego per illã uiolentiã quam tibi secundo adhibui,sum effectus tuus debitor in centũ,& in illa possessione, igit debet unum debitũ cũ alio compensari. Præterea dicit ipse,nõ est ratio diuersitatis,quæ debet esse inter istud interdictũ unde ui,& interdictũ qd ui aut clã, quare ergo hic dicit, ꝙ ante omnia est restituendus, est uerũ in eo,in quo passus esset maius dãnum, & sic per cõpensationem nõ esset sublatũ.Doc. nostri Citramontani tenẽt gl.nostram,ut Are.But.& alij.Nõ ob.quod dicitur,ꝙ dolus cũ dolo compensatur,uel debitũ cũ debito cõpensat, quia ut hic gl.optimè sentit,illud est uerum, qñ secundus dolus, uel secundum debitum, seu delictum non absorbet, & extenuat primum. Sed hic secunda uiolentia absorbet & consumit primam,ideò de prima nõ potest objici, & sic non potest dici,dolus cum dolo compensetur, uel uiolẽtia cum uiolẽtia, quia prima uiolẽtia est cõsumpta.Nec etiam potest dici debitum cum debito compensari, quia primum debitũ est sublatũ,ut s. unde ui.l.si quis in tãtã.& l.extat. ff.qd me.cau.sic intellígo gl.sup uer.qd. Pro cuius euidentia debes scire, ꝙ per l.si quis in tãtam. & per l.extat. ille, qui secundò intulit uiolẽtiam, perdit omne ius, quod habebat in re, uel ad rem, seu pro illa re*, sed si habebat aliud ius extra rẽ illã, licet fortè illius rei

* Re. *l. extat. ff. q. met. ca. auth. itẽ.s.de sep. uio la. l. ob æs. de act. & ob.*

I. Concen. B.

occasione,illud nõ perdit,l.qui uas.in prin.ff.de fur.Qui em abstulit rem sibi subtractam,licet perdat sibi condictionem furtiuam,quæ datur ad rem, nõ perdit actionem furti, quæ datur ad duplũ,uel quadruplũ, quod est extra rem. Modò ad propositũ,secũda uiolẽtia absorbet primã, quatenus ꝑpter primam uiolentiam poterat agi ad recuperãdũ rẽ, sed quatenus poterat agi ad certa damna,& sic extra rem, propter secundã uiolentiã,nõ cõsumitur prima,d.l.qui uas.Eadem ratione credo ꝙ accusatio criminalis, quæ orit ex prima uiolẽtia,nõ cõsumit per secundã, quia illa accusatio nõ est ius in re,nec ad rẽ,nec ꝑ re.Et sic glo. quæ hic uidet uelle, ꝙ per secundã tollat prima, etiã quoad actionẽ criminalẽ, nõ uidet ꝙ dicat uerũ.Vide gl.licet tñ dixerit ꝙ prima uiolẽtia nõ consumitur,quãtùm ad dãna,& ad aliud interesse, tamen in hoc secũdo iudicio, in quo petit possessionis restitutio,de illo primo nõ poterit quæri, quia causa restitutionis habet priuilegiũ,ut ante omnia,&c.nisi agat super alia spoliatione possessionis nõ cõsumpta per secundã uim, ut s.dixi. Causa ergo, per quã petit restitutio possessionis,est magis priuilegiata,ꝗ causa, per quam petit restitutio damnorum,& interesse propter uim,ut patet in d.c.ij. de ord. cogn. Non ob.l.si alius.§.bellissimè. quod ui aut clam. Nam una uis inquietatiua nõ cõsumit aliã. Nõ em quis priuatur iure
d suo,ꝑpter uim inquietatiuã,secus in ui expulsiua,[d] de qua hic loquitur.Sumus expediti de gl.modò restãt alia quærẽ
4 da in gl.Primò quæro utrùm † ꝑbationes factæ de uiolentia in ciuili,fidem faciãt in criminali.Gl. hic dicit ꝙ nõ, quã uide,& signa,per uer.destinatus.De quo plenè dic ut doc.tãgunt in l.j.qñ ci.ac.præiu.cri. Ego plenissimè in l. ij. §. j.ff.ui bo.rapt.Venio ad ult.glo.ubi quærit aliquas q.Quærit glo.
5 † quid si ejciar de possessione,& recuperẽ incontinenti,an desinam usucapere? Et gl.dicit ꝙ non, quam uide. Verũ di
e cit gl.[e]ista,quia ille,qui recuperauit incontinenti, nõ amisit possessionẽ ciuilẽ,l.iij.§.eũ igit.& ibi no.de ui & ui arma.meritò nõ desinit usucapere,licet glo.uideat aliud dicere,in l.q
6 possessionẽ.ff.de ui & ui ar.& malè. † Quærò,si expulsus recuperauit incõtinenti possessionẽ,an habeat locũ pœnã l.si quis in tantam.s.unde ui.Gl.hic dicit ꝙ nõ.Ista q.potest intelligi duob.mod.Primo,an ego qui incõtinenti per uim recuperaui,inciderim in l.si quis in tantã.Et tunc absq; dubio gl.dicit ꝙ nõ bene,qa legitimè feci,ergo, &c.ut l. Gracchus. s.de adul.Itẽ potest intelligi, an ille qui per uim me expulit, & fuit ipse incõtinẽti expulsus,incidit in l.si quis in tantã.Et licet glo.hic dicere uideat ꝙ non,cont. tamẽ uidetur dicere d.l.qui possessionem.de ui & ui ar.s.de excep.l.licet. Secundũ unã lect. puto quòd non incidat in l. si quis in tantam. quia cùm iste deiectus possessionẽ nõ perdiderit, quia ciuilem retinuit,nõ potest dici expulsus, & inquãtùm ad actionem ciuilẽ nõ sufficit conatus,nisi habuerit effectũ,l.uulgaris.§.qui furti.ff.de fur.Circa l.nostrã ext. gl. quæro , uidistis ꝙ exceptio spoliationis potest objici ipsi spoliatori, ut ante
7 restitutionẽ de nullo audiat agẽs,ꝑ hãc l.& c.præd. † Quæro,an extraneo posset objici hęc exceptio? Breuiter de iure ciuili hoc non reperio, de iure can.bene reperit ꝙ spoliatus omnibus bonis nõ potest ab alio criminaliter accusari,do
f nec restituat,ut ext.de restit.spol.c.frequens.[f] lib.vj. † Quæ
8 ro qñ aliquis est accusatus de uiolẽtia criminaliter,& de uiolentia cõstat,an ex uirtute, eiusdẽ iudicij possit fieri restitutio possessionis? Certè nõ, uigore actionis principaliter intẽtatæ,l.interdũ.ff.de pub.iud.sed per officiũ iudicis ex quadam æquitate sic.Ita tenent hic doc.Quod dic ut dixi in l.interdum.§.qui furem.ff.de fur.& l.defuncto.de pub.iud.

ADDITIO.

a *Si quis.Limita ut per Inn.c.constitutus.de fil.presby. & dixi in l.naturaliter.§.nihil.de acq.pos.& uide omnino in q.j.in sum.Et ex hac lect. habes no. ꝙ causa possessionis etiam est priuilegiata quo ad petitionẽ restitutionum damnorum cunctorum expoliati,licet spoliatus etiam incontinenti recuperauit, nõ tenetur ad possessionem, secus si recuperauit ex interuallo, & secundò spoliatus recuperauit incontinenti à primò spoliante, quia cũ secundus spoliatus incontinenti recuperans,recuperauit legitimè,nõ tenetur ad damna ultimò lata,& non est alibi,& uide s.prox.col.& in ult.*

b *Agit.Bar.l.naturaliter.§.nihil.in v.combinatione.de acq.pos. in l.ordinarij.in v.q.& ult.ff.de rei uend.*

c *Violentia.An una uiolentia cum alia compensetur,& quo ad quid,glo.& Bar.l.qui possessionem.de ui & ui arm.*

d *Expulsiua.Et ita hanc l.intellige in ui ablatiua,uel expulsiua, sicut in compulsiua,Bar.per illum tex.ff.de cond.ob tur.cau.uel ista lex non habet locum,si agatur petitorio,no.Bar.l.ij.in fi.s.quod met.cau.*

e *Gl.Bar.l.qui pos.de ui ar.& in l.iij.§.ex contrario.in v.j.q.*

f *Frequens.Bar.l.si te.s.de iur.del.*

LEX VIII.

SERVOS.Seruí uiolentiã cõmittentes ultimo suppliçio puniuntur,si ex præcepto domini fecerũt, in metallum damnantur, aliæ personæ uiles si uiolentiã cõmittunt,legitimè puniũtur:punitur & iudex, qui de hoc crimine iudicare neglexerit.

LEX X.

OMNIBVS. Habere gẽtem armigeram coadunatam,est crimen publicum legis Iuliæ de ui, de quo etiam potest per inquisitionem procedi.

De raptu uirginum. Tit. XIII.

LEX VNICA.

a RAPTORES.[a] Hanc legem habuistis de uerbo ad uerbum s. de episc.& cleric.raptores.ideò dic ut ibi.

ADDITIO.

a *Raptores.Hanc l.maximè in uer.ut hic pone. intellige secundũ tex. ualde no.Inst.de pu.iud.§.idem lex Iul.de adul.in §.sinautem. in istis uide Math. in suis dictis,distin.xcix.& Bal.hic.Et an iste tit.habeat locum in rapiente meretricem per uim,& cũ ea coeunte,uide tex.no,in l. uerum. la ij.de fur. & ibi Bar.Bal.l.raptores.de episc.& cler.Bar.cons.lxij.lib. ij.in §. oportet.quæro,dicit lex uel statutum,quòd rapiẽs mulierẽ puniatur , modò uiraptuit mulierẽ,uel sponsam,uel uxoram,de lupanari. Dic ꝙ non punitur, secundũ Bal.l.ambigua.ff.de legi.quia iste esset intellectus uitiosus , & lex debet esse sancta,immaculata.& sic debet esse eius interpretatio.l.cæteræ. §.j ff.fa.erc.Bald.l si quis non dicam rapere.de epis.& cle.& gl.ibi super uer.sponsam,quæ non est alibi,secundũ Ang.de quo per Bal.d.l. raptores. uide quod habes in tract.uiolen.in uer.cas.et ho.& in l.sed si eximendi. in prin.ff.ne quis eum quis in ius.*

De emend.seruo. Tit. XIIII.

LEX VNICA.

a SI VIRGIS.[a] Dominus percutiẽs seruũ, etiã si ex percussione mortuus fuerit,nõ punitur,nisi occidẽdi animo hoc fecerit.Habetis hic gl.super uer.depulsa. quam no. multũ † ad q.de eo,qui percussit aliquẽ,qui po
1 steà per plures menses pòst mortuus est ex
b uulnere,an presumat[b] mortuus ex uulnere? Breuiter distingue,an post triduũ supuixerit,uel ambulauerit, uel nõ.Habẽt decretalistæ super hoc casum,ext.de homi. nõ recordor in quo c.& dixi hoc anno in Digesto nouo.

ADDITIO.

a *Virgis.Bal.l.illud.in fi.ff.de iniur.*

b *Præsumatur.Bar.l.fi.ff.ad l.cor.de sica.*

De emend.propinq. Tit. XV.

LEX VNICA.

1 *Iuuenis quis dicatur,ut corrigi possit à maiori.*

a INCORRIGENDIS.Parentibus,& consanguineis antiquioribus licet corrigere[a] iuuenes,& eos corrigẽdo percutere,dũ tñ moderatè, nec cum atrocitate faciãt.

Quis di-

* Decem. Hoc nõ dicit d. §. j. Ego censeo minorẽ xxv. ann. iuuenem dici. l. j. in fi. ff. de minor. I. Concen. B.

1 Quis dicatur † iuuenis, qui potest corrigi, dicunt quidã minor decem * ann. dummodò corrigẽs sit antiquior eo, l. nõ aliter. §. j. ff. de le. iij. Rich. Mal. intelligebat hoc de minore xxv. an. nam abinde ultrà potest se regere arbitrio suo, ff. de min. l. j.

ADDITIO.

a *Corrigere. Et quibus liceat corrigere, c. uolũtate. de senten. excomm.*

Ad legem Cornel. de sicar. Tit. XVI.

LEX X.

FRATER. Qui aliquem absq; dolo occiderit,
1 poena homicidij nõ tenetur. No. † ꝙ ille qui dicit se fecisse homicidiũ, sed nõ dolo, debet ꝓba-
a re[a] ꝙ dolo nõ fecerit: hoc autẽ probabit ex qualitate ictus, & ẽx his quæ inter eos procedebant, ut j̃. eo. l. eũ qui. Facit j̃. de iniur. l. si non conuicij.

ADDITIO.

a *Probare. Bar. l. j. s̃. de dol. & l. Cornelia. ff. eo. & Bar. l. uim. ff. de iust. & iur. Sed Bal. hic eam restringit, uidelicet si concurrant aliæ qualitates, & præsumptiones, puta, etiam genus instrumenti, cum quo percussit.*

LEX II.

a IS QVI.[a] Licet unicuique ad suam defensionem occidere aggressorẽ, uel eum uolentẽ percutere, & etiam eũ uolentem derobare, hoc dicit cum tribus legib. seq.

ADDITIO.

a *Is, qui. Canonizata est, de pe. di. j. in prim. & facit ad no. l. qui ea mente. Et Bar. l. damni. §. Sabi. de dam. infe. & Bar. l. j. §. diuus. ff. eo. et Bal. si quis nõ dicam rape. s̃. de episc. & cle. & Bal. l. si fugitiui. s̃. de ser. fug. & Ang. l. j. §. j. ff. quod quisque iur. ubi hic limitat, & Cy. hic, & Bar. c. j. §. iniuria. de pac. iur. fir.*

LEX V.

EVM QVI. Homicidium casu commissum non punitur.

LEX VII.

a IS QVI.[a] Qui ad actum occidendi peruenerit, licet nõ occiderit, l. Cor. de sica. punit̃, ac si occiderit. * Hoc uerũ est, quia illa uerba l. Corn. de sic. hic patiuntur, l. j. ff. eod.
1 licet † statuta ciuitatis dicant, si quis occiderit, &c. non uerificãtur in eo, qui licet animo occidẽdi percusserit, non tamẽ occidit, ideò tunc non punitur ex illo statuto, quod tenementi perpetuò.

* *Occiderit. l. j. §. diuus. l. diuus. ff. eo.* I. Conc. B.

ADDITIO.

a *Is qui. Bar. l. j. ff. de ext. cri. & l. j. §. diuus. ff. eo. & Arch. xvij. q. ij. si ergo. Host. in sum. de poe. §. in quibus. Io. And. reg. de poe. in mercur. in c. perpetuæ. de elec. in vj. in nouel. Bal. l. si fugitiui. C. de ser. fug. & l. arboribus. §. Iul. de usufru. & l. data. s̃. qui ac. et Anth. c. de eo qui mit. in pos. cau. rei ser. & Spe. tit. de ac. uer. quid si primò, & Bald. c. j. §. iniur. de pac. iur. fir. Ang. cons. xiiij.*

De maleficijs & mathemati. Tit. XVIII.

LEX IIII.

EORVM. Iste textus facit contra dictum beati Tho. qui reꝓbat istas incantationes, sed potest loqui de fo. conscien. hic loquit̃ de for. ci-
1 uili, ut non puniatur. Quæsitum † fuit à me utrùm iste qui dissoluit istas malitias, debeat puniri. Dixi quòd non, & est casus hic.

LEX V.

NEMO. Punitur diuinator, & qui diuinatores consulunt.

LEX IX.

a QVICVNQVE.[a] Ista l. facit ad q. utrùm liceat occidere exbannitum, qui ducitur ad curiam. dixi in l. iij. in fi. ff. ad l. Cornel. de sic.

ADDITIO.

a *Quicunq;. Bal. l. ij. ff. qui. ad li. procl. non licet. Bar. l. iiij. ff. ad l. Iul. de ui priua. Bar. l. si uictum. ff. de re iud. Old. cons. cxx.*

De sepulchro uiolato. Tit. XIX.

LEX IIII.

QVI SEPVLCHRA. No. ꝙ licet per l. nouam imponat̃ aliqua poena noua pecuniaria reo, nõ ꝓpter hoc tollit̃ antiqua lex, quæ impo-
a nit poenã corporalẽ,[a] & per hoc dico, ꝙ † si sta-
1 tutũ ꝓ homicidio imponat poenã pecuniariã, non ꝓpterea tollitur poena. l. Cor. de sic. tamen si quis cõdemnatur uigore statuti, quod imponit poenam pecuniariã, tollit̃ cõdemnatio quæ resultabat ex l. Cor. de sic. quia senatus uoluit ne quis ob idem crimen duab. ll. fiat reus. l. senatus. ff. de ac.

ADDITIO.

a *Corporalem. l. sin autem aliquis. uers. eum enim gemini tramites. s̃. de iur. deli. Cy. & Bar. l. j. ff. ui bo. rap. & ibi dixi. Spec. tit. de poe. temerè litig. & ibi Io. And. ult. add. & Bar. & Spec. tit. de act. §. j. circa princ.*

AVTHEN.

SED NEQVE. Proximiores, & cognati defuncti nõ possunt cogi uel uocari ad iudiciũ ante nouem dies ab obitu numerãdos. Per l. hanc defendi quandã mulierẽ,
a quæ ꝓhibebat̃ filio succedere, quia non petijt filio tutorẽ.[a]

ADDITIO.

a *Tutorem. gl. & l. ij. §. confestim. ad ter. & ibi Bar. de hoc tit.*

Ad leg. Cornel. ne fal. Tit. XXII.

LEX I.

SI PARTVS. Accusatio matris ꝓpter ætatẽ filij nõ differtur. Gl. quærit utrùm sententia de partu supposito, lata contra matrẽ, præiudicet filio? Determinat ꝙ nõ, & bene. Dic ut in glo.

LEX II.

a SATIS. Si crimen falsi gratia differendæ executionis obijcit̃, nõ impedit̃ executio. Dixi[a] in l. fi. s̃. si ex fal. instr.

ADDITIO.

a *Dixi. in l. iiij. §. condemna. de re iud. & Bal. l. si quis testium. s̃. de tes. Bar. l. fi. ff. de prob.*

LEX III.

LICET. Non uidetur scripturam approbare, qui eã falsam ignorat.

LEX V.

FALSI. Quando iniuria principaliter matrimonium respicit, filius non potest accusare parentẽ, etiam si suã prosequatur iniuriam.

LEX VIII.

SI FALSOS. Faciens falsum instrumentũ, nõ releuat̃ à poena, si eo ꝓfitetur se nõ usurũ, * secus in eo qui ex solo usu
a [a] in poenã incidit. Per hãc[b] l. practicãt aduo-
b cati, ꝙ qñ testes à parte ꝓducti reperiunt̃ di-
1 xisse aliquid falsum † publicatis attestationib. ꝙ faciũt partẽ illã interrogare, an uelit uti illis testib. & eorũ attestationibus, & si dicit pars, ego dico me nolle uti dicto talis, intelligitur excusatus à poena falsi, si ipsa illũ testẽ induxisset ad probandũ aliquid falsum, quia articulus de se cõtinebat falsitatẽ, tũc eñ incideret in falsum, ex eo, ꝙ eũ ad hoc sciẽter produxerit, & fecit eũ dicere falsum testimoniũ, sec⁹ si sup aliqb. incidẽtib. testis falsum dixisset, tũc eñ pars, quæ ad hoc eũ non pro-

* *Vsurum. Cont. Bar. l. j. nu. ij. s̃. de fid. Inst.* I. Concen. B.

2 non producit, potest litem renunciare. No. etiam ꝙ † quãdo aliquis dicit se non usurum aliquo instrumento, illud in strumentum habetur ut falsum. s̃. de fi. inst. l. si aduersarius.
3 Item est consilium ex hac l. † ꝙ aduocatus partis, cõtra quẽ testis aliquid falso dixerit, faciat requiri partem si uult uti illis attestationibus, si enim se dicat uti uelle, poterit partem unà cum teste accusare de falso.

ADDITIO.

a *Vsu. No. de eo, qui utitur falsis testibus, uel instrumentis, sed si non uteris nisi uno instrumento, cum protestatione, quod non intendis eo uti, si est falsum, ego tibi dixi quòd erat falsum, & assignaui tibi causas falsitatis, posteà quasi in fine causæ uis desistere. Dico ꝙ non euitas poenam falsi, secundum Gand. in tra. malef. tit. de fals. quia qui certioratus est statim nõ desistens, non curauit. l. iij. ff. de lib. & posth. Secus si instrumentum probetur, tamen non falsum, secundũ l. uis eius. aliàs l. iubemus. s̃. de prob. Et istis adde Bar. l. si aduersarius. s̃. de fi. inst. Et omnibus istis de quibus hic per Bar. adde multum no. Bar. aliàs Bal. l. fi. s̃. si ex fal. inst. in dua. q. & Bar. l. diuus. la ij. ff. eo. & si quis producit testes falsos sciente aduersario & non contradicente, non cõmittit falsum. l. de tutela. & ibi Fulg. s̃. de in integ. res. quid si instrumentũ est falsum, sed non in eo, in quo est uis quæstio. an utens eo scienter puniatur? Io. An. in add. Spe. tit. de inst. edi. postremò. aliàs §. seq. in add. quæ incip. huic dicto. Item tenet ꝙ sic, adde an si stet statutum, ꝙ utens falso instrumẽto puniatur, an punietur qui eo utitur per proc. Ro. consi. clv. & de comburente, cancellante, uel incidente aliquam scripturam, Bal. consi. ccxxx. iij. uol. Falsum instrumentũ an dicatur, si notarius dicit, in præsentia talis deponentis confessus est Titius, & re uera nullum factum est depositum. Bal. consi. xxiij. ij. uo. & qualiter teneatur producens falsos testes super ueris cap. Bald. consi. ccciiij. lib. j.*

b P. PAV. P. *Hanc. Fel. c. præsentium. de testi.*

LEX XII.

1 *Exceptio falsi quanto tempore tollatur.*
2 *Officium iudicis, per quod inquiritur, quanto tempore tollatur.*

a QVERELA. [a] Accusationes criminales temporalibus præscriptionibus non tollũtur. Vel sic, Accusationes criminales regulariter xx. an. tolluntur. * No. tex. ibi ferè, ꝙ dicit propter quædam, quæ minori tempore tolluntur. Gl. tua
1 circa hanc l. quærit, quanto † tempore tollit̃ exceptio falsi? Rñ. ꝙ quæ sunt temporalia ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum, l. licet. s̃. de exce. & ff de do. exce. l. purè in fi. Quæro, cùm de falso possit procedi ad inquisitio-
2 nem, l. nullum. ff. de test. & l. pe. s̃. de prob. †
b Quanto tempore[b] tollatur officium iud. per quod inquiritur? Glo. hic uidetur dicere xxx. an. Vide gl. j. in fi. Quòd officium iud. tollatur xxx. an. habuistis tex. cum glo in l. sicut. s̃. de præsc. xxx. uel xl. an. tamen casu proposito arbitror gl. no-
c stram non dicere uerum. Nam off. iud. [c] inquirẽtis succedit loco accusationis, ut ex̃. de accu. c. qualiter. Sicut ergo accusatio tollitur xx. an. ut hic, ita eodẽ modo iudicis officium. Præterea tex. hic generaliter loquitur, querela enim falsi est, siue de hoc querelam facit pars, siue ipsemet iudex. Etiam uidi istam q. de facto, & dixi illud idem, quod dixi modò hic. Ego puto ꝙ si à statuto statuatur tempus certum ad accusandum, ꝙ ultra illud tempus non poterit inquiri, licet gl. hic uideatur innuere cont. ut hic uides.

* *Tollũtur. Cõt. l. sicut. l. ex initio. j̃. Soc. tit. Sed uerius est, causas criminales perpetuas esse: l. nullum. §. j. s̃. de testib.* I.C.B.

ADDITIO.

a *Querela. c. licet causam. de prob. & c. cum uenera. de exc. in gl. fi. & ibi per Io. And. & Spec. tit. de sen. prol. §. quoniã. uer. & no. secundũ canones. & dum dicitur hic, ꝙ actiones criminales xx. an. tollũtur, hoc uidetur procedere, quantùm ad poenam imponendam, sed quo ad declarandã iam impositam non tollantur. c. si quis exigentibus. in fi. de præsc. in vj. adde tamen ꝙ executiones istarũ sententiarum, quæ sunt iuris Ro. eccle. durant centũ annis, secundũ Bal. l. fi. de sa. san. ecc. Adde ꝙ, in poenis spiritualibus nulla currit præscriptio, secundũ Bal. d. l. fi. in fi. s̃. qui acc. & Spe. ibi, et s̃. Ang. l. diuus. ff. de re iud. Sed quæro, quanto tempore durat accusatio, quo*

ad effectũ publicationis bonorũ? Dic ꝙ quinquennio tantũ. l. cognitione. ff. ad Sylania. quod intellige secũda accusatione finita, nam potest agere fiscus contra hæredẽ dãnati actione ciuili, petitione hæreditatis. l. j. s̃. de his qui. ut ind. et durat per x. an. l. Caius. ff. ad Syl. et ad d. l. in cognitione. uide gl. hic. et tene menti d. Spe. in tit. de sen. §. resta. uersi. si uerò. el j. ubi tenet ꝙ querela falsi non limitatur xxx. ann. ut dicitur hic, sed durat perpetuò in casibus ibi no. et Ang. l. diuus ff. de re iu. doc. c. licet de prob.

b *Tempore. Ang. l. si uacantia. in fi ff de bo. uacan. Hanc gl. reprobat, per l. filiusfa. §. ueterani. de proc. et dicitur ita audiuisse à Bar. facit l. quos prohibet ff. de post. adde tex. et gl. l. falsi s̃. eo. et Ale. l. ita demum. s̃. de proc. et Bal. in rep. l. cùm mulier. in fi. sol. ma. Adde an sublato iure querelandi, sit sublatum ius inquirendi. Pet. de Anch. consi. cxc.*

c *Iud. Bal. l. properandum. s̃. de iud. Et cum Iac. But. et Bar. hic transit Inn. l. diuus. §. fi ff. de re iud. Alex l. ita demum. §. j. s̃. de proc.*

LEX XIIII.

EVM QVI. Intellige hoc uerũ esse in eo, qui subtrahit testamentum, in eo uero, qui subtrahit aliud instrumentum, non habet locum poena falsi, nisi ex actis publicis subtraheret, ut l. Paulus. in prin. ff. eo.

LEX XX.

2 *Falsum accipitur tribus modis.*

NEC EXEMPLVM. Falsum non cõmittitur sine dolo. * Vnde per hanc l. memẽtote semper, qñ
1 facitis † accusationẽ de falso, ut dicatis, scienter falsè, & dolosè. uerũtamen eo ipso ꝙ tamen accusas eum de falso, uideris dicere dolosè, qm̃ aliter non est falsum punibile. Vnde natura uerbi prolati, qui eum de fal-
a so petit puniri, hoc includit ꝙ dolosè fecerit.[a]
2 Et ideò pro huius declaratione debes scire † *
b falsum accipitur tribus * modis. [b] Vno modo largè & largissimè, & hoc modo omẽ qđ non uerum, est falsum, secundũ Dialec. l. si is qui ducenta. §. utrùm. ff. de re. dub. Alio modo accipitur falsum nõ ita largè, & hoc est omnis immutatio ueritatis, ut in auth. de inst. cau. & fid. §. j. & hoc etiam modo non dicitur punibile falsum, nam secundum hoc, omne mendacium esset falsum, quod non est uerum. l. si quid sit falsum. ff. eo. Tertio modo sumit̃ falsum, scilicet illud, quod incidit in aliquod capit. l. Cor. de fal. qđ patet. ff. ad l. Cor. de fal. per totum. Hoc probatur in d. l. quod sit falsum. Ita debetis intelligere hanc l.

* *Dolo. Hinc est, ꝙ si notarius non intelligat quæ ponit, nõ punitur falsi, modò formam seruet: Bar. l. si quis. s̃. de iust. et subst.* I.C.B.

* *Tribus. Imò quinq;, ut per e. l. xlij. nu. vj. viij. s̃. de trans.* I. Conc. B.

ADDITIO.

a *Fecerit. Bar. et quod ibi dixi, in l. j. §. nõ autem. ff si quis test. li. esse ius. fue. non tamẽ in dubio præsumitur cõmisisse falsum faciẽdo, ut dixi post Bar. l. si quis obrepserit. ff. eo. Bal. l. cùm donationis. ff. de trans. et in l. fi. s̃. ad l. Aquil. quòd probato damno, satis est probata culpa dantis damnum.*

b *Mod. Adde tamen ꝙ, quasi falsum non requirit dolũ, l. diuus. la j. et ibi Bar. ff. eo. et in d. l. quid sit falsum.*

LEX XXI.

a SI QVIS. [a] Dignitas superueniens non excusat notarium à tortura, in q. falsi, ubi expedit. Item per notariũ
1 fides scripturæ imponitur. No. hunc finẽ, † quem intel
b lige, ꝙ scriptura notarij[b] probet̃ per ipsum solùm notariũ, quando habet debitam formã, scilicet testes, & alia, & solùm dubitatur, an sit scriptura notarij. Ita intelligit Rich. Malum.
c & ita etiã uidet̃ sentire ista gl. No. etiam[c] ꝙ † licet superuene
2 rit dignitas, tamen quantùm ad modũ procedendi, inspicit̃ tempus quo est cõmissum maleficium. Dixi in l. j. ff. de poen.

ADDITIO.

a *Si quis. Bar. l. impuberi. §. j. de fal. et Bar. l. uniuersas. hic all. in gl.*
b *Notarij No. quando notarius possit torqueri, si dicit se amisisse protocollum. Bal. in rub. de fi. inst. uersi. quæro, dixi, etc.*
c *Etiam. Bal. de pac. Const. uer. in nomine Christ. dicit si anciani alicuius iu-*

rauerunt tenere aliquam credentiam, & aliquis eorum releuat in damnũ cõmunitatis, quod debet ab officio remoueri, & quandocunq; imponitur hic pœna remotionis, durante officio potest agi de crimine. Nam si expectaremus finem officij, fieret amotio, ut ſ. ad l.Iul.rep.l.iubemus. Quæ autem dicatur credentia, dixi in l.Lucius.de fidei. Et ad prædicta facit tex.et ibi Bal.c.j.qui.mo.feu.amit.

LEX XXII.

VBI FALSI. In quæstione falsi, utriq; incumbit onus probandi, & eius pœna, est pœna mortis, uel deportationis.

LEX XXIII.

DAMVS. Quocunq; modo falsum cõmittatur, potest de eo ciuiliter, & criminaliter agi. l.cũ seq. No.tex.
1 ibi, ratiões priuatas. Ex gl.cum tex.no.duo. † Primò ad hoc ut quis incidat in pœnã falsi, requiritur quòd illud
a falsum, quod fecit, alicui noceat. [a] Secundò no. q̃ sufficit q̃
2 noceat † quo ad semiplenã proba. uel ad aliquale indiciũ, ut hic uides. Quod facit ad q.utrùm testis, qui deposuit non iuratus, uel die feriato, ita q̃ non ualeat eius dictum, posit condemnari de falso. De quo plenè dic ut l. si quis legatum. in prin.ff.eo.quod tene menti, &c.

ADDITIO.

a Noceat. Licet non noceat, sufficit q̃ potuerat nocere. l.si falso. ſ. eo.et l.qui ueluti. ſ. eo. & hic adde tex. & ibi Bar.l.j.§.in rationibus.ff.eo. & Bal.in add.Spec.tit.de exec.sen.in i.ij.co.1mo.l.ij.§.j.ff.quemad.testa.ape. Ca.cõsil.cj.q. falsificans postes libri sui priuati non sit puniendus. Cui adde de falsificante priuatam scriptur. Bal.consi.cxxiij.lib.j.
P. PAV. P. *Sozi.cons.ciiij.et consi.se.Cast.cõsi.clj. Alex.cons.lxxix.co.fi. & consi.lxxviij.uol.j.Gand.in tract.male.rub. de fal. col. fi. Fel. cj.col.ij.uersi fallit ij.eX.de præsc.*

De his qui sibi adscribunt in testa. [a] *Tit. XXIII.*

ADDITIO.

Testa.cons.Bar.incipiens, quidam filius fum.presbyter, adscripsit suo patri legatum. And.Barb.

LEX I.

a QVANQVAM. [a] No.ex hoc tit. q̃ notarius nõ potest conficere instrumentũ ad sui utilitatem, quod tene menti.

ADDITIO.

a Quanquam. Bar.l.filius.§.seq. & l.si pater.ff.de fal.

De falsa moneta. Tit. XXIIII.

LEX II.

a SI QVIS. [a] No.tex istius l.in fin.dicit q̃ ætas pupillorũ quicquid uidet, ignorat. Item no.ex ex gl. q̃ ille potest cudere monetam, qui habet ex priuilegio principis, & fortè illud priuilegium concessum priuatis non ualeret, sed solũ concessum cõmunitatibus, ideò illi de Fisco, qui faciunt cudi florenos, non possunt.

ADDITIO.

a Si quis. Bar.l.j.de fabri.lib.xij. Sed an alchimista puniatur, An.de Iser. Bal.c.j.quæ sint regalia, & ibi etiam refert Old.consuluisse: quia si expenditur tantum pro tanto, & tale pro tali, sine alijs falsificationibus, non punitur. c.quanto.de iureiu.

Ad leg.Iul.repetund. Tit. XXVII.

LEX I.

a VT VNIVS. [a] Vides ergo quõ tenent iudices pro officialibus suis, uel pro familia sua. Dixi ſ. de assessor.l. si post depositam. Dic ut ibi, & l.cũ si exhibuissent.ff.de pub.

ADDITIO.

a Vt unius. Bar.l.qui iurasse.in prin.ff.de iureiu. allegat l.si.huius tit. coniuncta l.meritò.ff.pro soc.

Quando ciuilis actio criminali præiudicet. Tit. XXXI.

LEX VNICA.

1 *Actio criminalis quæ dicatur, & quæ ciuilis, & quomodo intentantur.*
2 *Actio ciuilis ex delicto quando dicitur prosequi rem familiarem, quando æstimationem damni, & quando uindictam.*

APLERISQVE. Diuiditur in duas partes: primò ponit unum dictũ: secundò illud exemplificat per multa exempla. Secunda ibi, si deniq;. & breuiter hoc intendit. Quando ex uno facto oritur criminalis & ciuilis actio, quæ prosequitur rem familiarem, potest actor intentare utranque non simul,* sed unã post aliam. Ad euidentiam hu-
1 ius l.debes scire tu iuuenis, q̃ actio criminalis † dicitur illa, per quã uenit applicandum aliquid fisco, uel uindicta in corpus, ita q̃ parti nihil applicat. Actio ciuilis dicitur illa, per quam aliquid petitur applicari parti, ff.de se-
2 pul. uio. l. iij. & quod ibi no. Itẽ debes scire † quòd actio ciuilis, quæ ex delicto descendit, quandoq; dici
a tur prosequi rem familiarẽ, [a] quod est secundũ uerã opi. q̃ agitur ad æstimationem alicuius damni, uel interesse, licet illud duplicetur, uel quadruplicet, non curo. Exemplũ in actione furti, nam in actione furti duplicat æstimatio rei, uel interesse. Item in actione l. Aquiliæ, & sim. quandoq; prosequitur uindictã, ut q̃ cõpetit ad æstimationẽ iniuriæ, ut in actione iniuriarũ, uel sepulchri uiolati, licet enim ille qui recepit alapã, nullum passus sit damnũ, tamẽ agit iniuriarum iniuriæ suę. Hoc prẽmisso, ueniò ad casum. In hoc principio op. & uidetur q̃ una actione electa, nõ posit redire ad aliã,
b l.prætor.§.j.ff.de iniu. Sol. Quãdo ciuilis [b] & criminalis competit ad uindictã, tunc una electa nõ potest redire ad aliam, ut ibi, sed quãdo una cõpetit ad uindictã, alia prosequitur rem familiarẽ, tunc lex nostra procedit. Sed cõtra hoc opp. ff.de pub.iud.l.interdum. Sol. Hæc est uera, licet utraq; posit intentari, tamẽ non simul, sed post unam intentatam, po-
5 test redire ad aliã. Tria ergo habes † in summa colligere ex lege ista, & ex ista materia. Primò quòd est in electione actoris, quã eligat prius, ciuilẽ, an criminalẽ, ut hic, quod est uerum, præterquã in lege Cor.de sicca. & in actione iniuriarũ. Nõ emẽ debet prętor permittere ut prius proponat actio iniuriarũ, per quã præiudicaret legi Cor.de sicc.l.prætor.§.j.ff. de iniu. secundũ Iac.de Are. licet gl. ibi aliter intelligat. Item prædicta sunt uera, quando duo iudicia mouentur ab eodem, secus si unũ ab uno, aliud ab alio. Tunc enim nõ est locus electioni, sed præfert actio criminalis. Et ista est materia l.fi.ſ.de ord.iu. Item prædicta sunt uera, quando criminalis & ciuilis proponunt per se principaliter, secus si una principaliter, alia incidenter, tunc ista est materia l.j.& ij.ſ.de ord. iu.ſ.de adul.l.qm & ad l.fla.de pla.l.præses. Secundò habe-
4 tis no. ex l.ista, & ex eo quod † dixi.ſ.in fol.cont. q̃ ciuilis & criminalis non potest intentari simul & semel in eodẽ libello, quod intellige uerũ, q̃ utrũq; petitur, per modũ actionis principaliter intentatæ, sed si aliquis accusatur criminaliter, per iudicis officiũ petit restitutio rei, ex æquitate posset hoc fieri, l.interdũ.§.qui furẽ.ff.de fur. & l.iij.§.si dicant. ff. fi. reg.
5 Dixi plenè in l.defuncto.§.j.ff. de pub.iud. † Tertiò no. q̃ intentatũ unũ ex istis iudicijs, potest aliud intentari. Qd intellige uerũ, si primũ iudiciũ sit finitũ abolitione, uel sententia cõdẽnatoria, sed si esset finitũ per sententiã absolutoriã, tũc fuit opi. inter Pla. & gl. nostras. Dy. tã in c. nullus plurib. eX.de re.iur.li.vj. & idem omnes doc. moderni uident distinguere, aut absolutoria est lata super facto, & parit exceptionẽ rei iud. in alio. Aut super iure, & tunc secus. Quod dic ut plenissimè istam materiam tractaui in l.ij.§.j.ff.ui bo.rap.

a Simul. Potest tamen utraq; simul expediri: l. iij. ſ. de ord. iud. I.Conc.B.

ADDI-

ADDITIO.

a Familiarem. Quando act. ci. descendens ex delicto dicatur prosequi rem familiarem, & quando uindictam, Bar.l.v.ff.de iniur.
b Ciuilis. Quando actio ciuilis concurrat cum criminali. Bar.l.ij.circa prin. ff.ui bo.rap. & l.pe.ff.de calum. & l.j.ſ.de iu.per Bal.ubi quid iuris si pari pœna applicetur fisco, & pars parti, an posit cumulari? Sal.l.si quis ad se fundum.ſ.ad l.Iul.de ui.

De iniurijs. Tit. XXXV.

LEX VIII.

DOMINVM. An in actione iniuriarum habeatur ratio damni, & qualiter est materia huius l. non tamen dico hic, quia tempus non patitur.

LEX XI.

SI QVANDO. Personæ illustres, siue agant, siue conueniantur actione iniuriarũ ciuiliter, uel criminaliter,
a possunt causam exercere [a] per procuratorem, ipsi tamẽ se inscribent, & in eos * fertur sentẽtia. Primò
* Eos. Secus in ciuilibus, quæ contra procuratorẽ fertur: l.j.ſ.de sent.et interloc. om. iud. I.C.B.
1 † ex hac l. habetis [b] q̃ ad crimen priuati iudi
b cij prosequendũ, non admittit procurator regulariter, fallit in illustribus personis, ut hic uidetis, & sic l.pe. §. ad crimen. ff.de pub. iud. quæ dicit non admitti procuratorẽ de crimi. pub.iud.prosequendũ, suppletur per istã. Secundò no. q̃ licet in causis criminalibus pro-
c curator admittitur, q̃ imponit [c] pœna relegationis, uel fustiũ castigatio, l.seruũ quoq;. §. publica. ff. de
2 proc. tamen † q̃ imponit pœna pecuniaria, uel relegationis, seu alia corporalis alternatiuẽ, tunc non admittit procurator, est casus hic, coniuncta l.fi.ff. eo. Nã pro iniuria imponitur pœna relegationis, uel fustiũ castigatio, & tã nõ admittit procurator regulariter, ut hic uidetis, quia quotidie occurrit in statutis, & sic eo ipso q̃ possibile est ex delicto sequi pœnã maiorẽ relegatiõe, nõ admittit procurator, nec aliquã afflictiuã pœnam in corpore potest exercere procurator, ut
3 hic, coniuncta l, fi.ff.eo. † No. ultimò q̃ q̃ sententia non potest cadere in procuratorem, profertur in dominũ, licet absentẽ, quod plenè habuistis ſ. de proc.l.nihil. & l.j. ſ. de sent.

ADDITIO.

a Exercere. Gl. & Bar.d.§.ad crimen.
b Habetis. Bar.l.ij.de pub.iud.
c Imponitur. Dixi in l.j.ad fi.ad Turpil.

De famosis libellis. Tit. XXXVI.

LEX VNICA.

SI QVIS. Hic uide quòd hic puniuntur minus consocij, & participes, quàm ipsi principales. hic Cy. & ego plenissimè in l.si is qui opem.ff.de fur.

De ijs qui latro.occultaue. Tit. XXXIX.

LEX I.

a EOS QVI. No.hanc legem & tene menti, [a] quotidie contingit, & totus iste tit. practicatur plenissimè.

ADDITIO.

a Menti. Bar.l.j.ff.si quis ius dicen.

De requiren.reis. Tit. XL.

LEX I.

a CVM ABSENTE. [a] Ex hac l.habes, q̃ si exbannitus moritur intra tempus banni, uires banni totaliter euanescunt.

Bar.super Cod.

ADDITIO.

a Cum absente. l.j. & ibi Bar. & Bal.ff.eo.

LEX II.

QVICVNQVE. No. quòd de iure communi bannitus, etiam elapso termino banni non habetur pro confesso, licet secundũ ista statuta ciuitatum Italiæ seruetur cont. Dixi in l. diuus. §. sic & diuus Pius. de cust. reo.

LEX III.

a IN PECVNIARIIS. Sola citatio & libelli oblatio in causis pecuniarijs non infamat, in criminalibus infamat de facto. [a] Gl. tua intelligit, q̃ etiam q̃ñ accusatio ciuilis est proposita, quæ infamat de facto, q̃ uidetur contra mentem huius l quia secũdum gl. nulla esset differentia inter ciuilem, & criminalem, quod uidetur uelle iste textus.

ADDITIO.

a Facto. Facit q̃ absens condemnatus, non efficiatur infamis. Spec.tit.de sent. §.j.uer.quid de istis. & Bar.l.ictus fustium.ff.de infa.

De quæstionibus. Tit. XLI.

LEX VIII.

a MILITES. Milites non sunt torquendi, [a] etiam indicijs præcedentibus. Ego semel dicebã, cùm unus potestas miles uocatus esset ad syndicatũ, & probaretur delictum contra eum per indicia, uolebant syndici eum ponere ad torturam, dixi quòd non poterant, ut hic, & j.eo.l.diuo Marco.

ADDITIO.

a Torquendi. Idem in doctore, Bar.l.j.de aduo.diuer.iu & Cy.hic. Cy.l.iiij. ad l.Iul.maiest. & gl. idẽ in homine decrepitæ ætatis.l.iij §.igitur.ad Syll. An autem miles pro debito posit capi, Bal.l.j.in fi.qui bo.ced.pos. Et quod in milite nostri temporis, uide in tracta.de quæstio.per Bar. Paul de Liuza.c.grauis.de depo.Bar.c.ij.de ser.fug. & Iac.de Bel.per Sal.l.j.ſ.de iur. & fac.ig. & ibi scripsi post Cy. Item clericus non potest torqueri, nisi sit infamatus, & uide Ant.de But. & quasi omnes in d.c. de deposito. Item impubes leuius torquetur.gl.est, & quod ibi no. Bal.l.si quilibet. aliàs in l.cũ secundis tab.ff.de his qui.ut ind. Bar.l. de minore. in prin. ff. de quæst. & unam differentiam inter clericum & militem, Abb.c.j.de cle.ægro.

LEX XIIII.

SERVOS. Ar.est l.ista, q̃ familiaris quondã nõ posit testificari pro domino, quod dixi in l.j.§.diuus.ff.eo.tl.

De abolitionibus. Tit. XLII.

LEX II.

a ABOLITIO. [a] No.ex hac l.duo. † Primò, q̃ ab-
1 olitio non concedit, nisi causa cognita. Hoc ui
2 debitis plenius ſ. prox. † Secundò no. q̃ licet pars accusationi renunciet, tamẽ iudex pro officio suo, potest perquirere ueritatẽ super ipsa accusatione, ut delictũ puniat. Et per hoc ego dicebã in quæstione, quam semel disputaui, q̃ licet accusator non producat testes, iudex tã põt ex officio suo testes producere ad inquirendã ueritatẽ. Hoc plenè dixi in illa q. quæ incipit, Iudex maleficiorũ, quã posui in repet. quã feci de l.iiij.§.hoc autem iudiciũ.ff.de dam.infec. Dixi in l.si nõ defendant.ff.de pe. & l. fi. de quæst.

ADDITIO.

a Abolitio. Bar.l.transigere.ſ.de transac. & dixi in l.j.circa prin.ff.de iniu. & in l.libellorum.§.fi.ff.de accus. & Bar.l.si maritus.§.si negauerit.ff.de adult. Et quotuplex sit abolitio, no.ij.q.j.c.prohibentur.

LEX III.

a FALLACITER. [a] No.hunc tex.ibi.fin. autem testibus. qui est singularis, qui ponit melius delicta, in quibus ex

utraq; parte recipitur probatio; quàm alius de mundo.

ADDITIO.

d Falladciter. No. ex isto tex ibi, reorum consensu, q; in criminalibus iudex nõ debet sequi reorum consensum, secus in ciuilibus, l si negauerit. ff. de adul. aliàs l. si conuenerit ff de re iud. Et quotuplex sit abolitio. no. in l. si conuenerit. & ibi per Bar. ff. de re iud. l. qui accusare. s. de eden. l. ubi. s. de fal. & hic lac. de Bel.

Vt intra certum temp. cri. q. ter. Tit. XLIIII.

LEX II.

a NOVERINT. [2] No. ex l. ista primò, q; finito † tempore instantiæ, adhuc superest iudicis officium ad condemnandũ partẽ in expensis Vide tex. ibi, quo &c. uidistis in l. properandũ. §. illo.
2 s. de iud. & j. l. prox. † Secundò no. q; qñ pœna quæ à iure imponitur, non cadit in certã personã, potest alterari, & imponi alia. l. hos accusare. §. omnibus. in fi. ff. de accu. Tertiò no. q; qñ iudici uidebitur, ipse potest partes urgere, ut cau-
3 sas in iudicis notionẽ deducãt, & sic potest † dare partibus inuitis dilationẽ, de hoc tetigi s. de dila. l. j Gl. inducit hanc l. ad quæstionẽ an infamis posit iterũ infamari, uel excõmunicatus iterum excõmunicari? De hoc uide in ult. glo. ex. de iud non recordor in quo c. est in c. ita quorundam.

ADDITIO.

a Nouerint. Et qualis sit & quanta instantia criminalis, uide Arch. c. felicis. de pœ. in vj. & gl. iij. q. iij. de iud. Et quid de iudice inquirente, Bal. l. properandum. in prin. s. de iud. & Cy. hic, & quod no. Bar. l. querela. s. de fal. uers. iij. no. uide Bar. l. de pupillo. § si pluribus. de ope. no. nuncia.

Ad senatusconf. Turp. Tit. XLV.

LEX III.

a QVAMVIS. [a] Remissio criminis non infringitur fide non seruata. dixi in l. si unus. §. pactus. ff. de pac.

ADDITIO.

d Quamuis. Vide q; qui est solitus facere falsas accusationes, ultra pœnam de qua hic, punitur abscissione linguæ. Bal. l. data opera. s. qui accus.

LEX V.

SI FLVMINA. No. hic gl. quis dicatur prosequi suã, uel suorum iniuriam. ff. de acc. l. j.

De calumniatoribus. Tit. XLVI.

LEX I.

CALVMNIA. Istud est uerũ, qñ tractatur de puniẽda calumnia, per officium iudicis. Secus si tractetur de ea puniẽda, per uiã accusationis principaliter propositæ, ita tenet gl.

De pœnis. Tit. XLVII.

LEX X.

a SERVVS. [a] Hæc l. facit ad q. Dãnata est ciuitas, q; muri eius destruantur. Certè nõ sufficit, nisi perpetuò stent destructi, per l. istam. Ita dicunt doc. dixi. ff. eo. l. sine præfinito. ex. de cõst. c. ex literis.

ADDITIO.

d Seruus. Adde tex. & ibi Bar. in l. sine præfini. ff. eo. Ratio huius l. est per l. intantum. §. uni. ff. de rer. diui. quæ est no. uide Bar. in l. si qui adulteri. s. de adult. adde quæ uoluit Ang.

LEX XXI.

NE DIV. Hæc l. ponit unũ casum, in quo contra absentes peruenit ad cõdemnationẽ in crimine capitali.

LEX XXII.

SANCIMVS. No istam l. quæ facit ad statuta ciuitatis Florentiæ, quæ dicunt q; consortes de domo tenentur pro crimine cõmisso ab uno de domo.

LEX XXIII.

OMNES. Tempus quo quis stat in carcere, in exilio computatur. Vel aliter, Qui tempus compleuit in exilio, posteà carcerari non debet.

De bo. prosc. uel dam. Tit. XLIX.

LEX I.

a SERVORVM. [a] Ar. q; si procurator alicuius damnatur ad mortem, debet differri executio, donec domino reddat rationem. ff. de leg. j. l. seruo leg. §. pe. ibi Dy.

ADDITIO.

d Seruorum. Bar. l. fi. de pub. iud. & l. si seruus.

LEX III.

SI FILIVS. Peculiũ castrense nõ publicatur. Quid autem de aduentitio an proprietas publicetur, dixi plenè in l. si finita. §. si de uect. de dam. infect. * Infect. & l. si quis in tãtum. num. xj. s. uni. ui. I. Con. B.

LEX VII.

SI QVIS INTRA. Hæc lex docet, qualiter res in inuentario debeant describi.

LEX IX.

a SI QVIS. [2] No. istam l. in eo quod dicit, corporaliter tradidisse docuerit, quod intellige, ut dixi in l. assiduis. s. qui po. in pig. hab. No. q; mulieribus, & alijs debentibus recipere, debet solui statim, non seruato ordine iudiciario, dixi in l. res. ff. de iur. fis. Tertiò no. q; hæc lex habet locũ in rebus donatis post cõmissum crimen. Gl. tangit in l. res. s. de do. inter uir. & ux. Ego dixi in l. post cõtractũ. ff. de do.

ADDITIO.

d Si quis. Cast. Ang. l. si marito. ff. sol. mat.

De senten. poss. & resti. Tit. LI.

LEX I.

a CVM SALVTATVS. Quando ille qui est damnatus, restituitur, recuperat bona, [a] & famã, nisi aliud sit expressum specialiter in restitutione: sed si ei est concessa indulgentia, solùm pœna remittitur, nam non recuperat bona, nisi aliud sit expressum indulgentia.

ADDITIO.

d Bona. Nisi bona essent in alium translata, quia non uidetur restitutus ad illa. Bar. l. Gallus. §. & quid si tãtùm. ff. de lib. & posth. quod intelligit Bar. ibi in prima q. esse idem, quod in hac l. si sit restitutus per cõmune. & ibi dixi Ang q; nullo modo etiam recuperat fructus perceptos ex bonis, etiam non alienatis, auth. idem est de Nestoria. C. de hære. & Bal. c. domino guerram. in tit. hic finitur lex Corra. utrùm restitutio posit expressè concedi, quo ad bona alienata, Bal. l. Gallus. §. & quid si tantùm. de lib. et posth. et Bar. l. quicunq;. C. fid. inst. et iu. ha. fisc. lib. x. Bal. de pa. Constan. uersi. pen. cum seq.

LEX XIII.

1 Patre deportato restituto, filius quando reincidat in eius potestatem.
2 Filio in potestate datur tutor propter malos mores patris. et nu. 3.
4 Restitutio tantùm restituit, inquantùm id, aduersus quod restitutio petitur, abstulit.
5 Testamentum filij patre restituto, non tamen reuerso, non ualet.

6 Testamen-

6 Testamentum filij, qui mortuus est antequam restituatur pater, patre restituto, an extinguatur. & nu. 8.
7 Bannitus restitutus an recuperet bona alienata.
9 Testamentum filij capti ab hostibus, an extinguatur, si filius decesit antequam pater reuertatur.
10 Quæ retrotrahuntur, non requirunt duo extrema habilia, in his, in quibus fingitur per quandam consequentiam.

IN QVAESTIONE. Lex nostra est difficilis, primò ponit unam q. secundò ponit aliam, ex cuius determinatiõe apparet solutio primæ: tertiò ponit aliam: quartò ponit aliam q. quintò & ultimò ponit unam conclusionẽ uniuersalem ad præcedentia. Secunda ibi, remotis. Tertia ibi, ita tamen. Quarta ibi, quibus. Quinta ibi, ideoq; tãtùm. Breuiter hoc intendit, Vltima uoluntas filij facta patre existente in deportatione, irritatur patre restituto, quia in eius reincidit potestatẽ. Secus in contractibus inter uiuos, & tutelæ datio euanescit, si pater habuerit bonos mores, aliàs secus, & quod abstulit deportatio, hoc restituit restitutio. Prima particula legitur tribus modis, pone casum secundũ lec. Io. loquitur de testamẽto facto per filium, patre existente in deportatione, alias lec. examinabo circa cõtraria ibi, fecisset. subaudi, dubitatur an restituatur. Rñ. q; non, quia reincidit in potestatẽ, ut patet in q. seq. Sequitur, remotis Vlp. Ad euiden. huius secundæ partis præmitte, quando testator reincidit in alterius potestatẽ, testamẽtũ euanescit, Inst. quib. mod. test. infir. §. alio. Hoc præmisso forma casum sic, Ad determinationẽ præcedentis quæstionis, est necesse q; sciamus, utrùm patre restituto filius reincidat in potestatẽ. Ad quod respon. Imp. q; sic, * remotis opin. Ex hoc apparet solutio q. propositæ, q; testamentũ filij irritatur, uide literam. Sequitur, ita tamen ut gesta. In hac tertia parte, sic forma casum. Vidi quòd testamẽtum irritatur, quid de contractibus inter uiuos factis à filio, illo medio tempore? Rñ. Imp. q; illi contractus non irritantur, * si filius erat maior ætate, quia pro certo, illo medio tẽpore filius erat sui iuris. Nec est dicendũ q; status eius esset in pendenti, illo medio tempore, sed si filij essent minores, tũc possunt irritari de iure ex beneficio, quod cõcedetur minoribus, hoc dicit, uide literam. Sequitur quibus, &c. & ista quarta pars est clara. Sequitur, ideoq; tantùm. Hic incipit quinta particula, quæ est clara. Ad primã partem opp q; ibi quæstio, quæ proposita est de testamento, non soluitur, quare malè contra primã constitutionẽ C. §. quibus. Huius timore legitur istud principiũ tribus modis. Vno modo, q; hic loquitur de testamento facto per filium, post reuersionẽ patris, & ista lect. tangitur in iij. gl. paruula, & fuit additio, unde libri antiqui non debent eam habere, & est super uer. remanente. Secundum istã lect. apparet solutio manifesta, quia testamentũ factum ab eo, qui est in potestate alterius, non ualet, l. qui in potestate. ff. de testa. & l. pe. s. qui test. fac. pos. Hæc lect. non placet. Primò, quia nõ habet dubium. Secundò, quia totus tex. qui sequitur, uideẽt dubitare de his, quæ fecit filius illo medio tempore, quo pater erat deportatus. Præterea, uidetur contra tex. hic, qui dicit, fecisset, quod est temporis præteriti plusquã perfecti, & tex. ibi dum dicit, redeunte, quod est temporis præsentis, ergo innuit, q; cùm pater reuertebatur, erat factum testamentum, & illa lect. est uerior. Sed adhuc remanet cont. quia ista non uidetur solui in tex. In hoc sunt duæ opi. Vna fuit Irner. & Cy. qui dixerunt q; respondetur ibi, ita tamẽ, ut gesta, &c. Et secundũ hoc q. soluitur, q; patre restituto, testamentũ remanet ualidum. Ista opinio non est uera, quia testatore reuertente in patriam potestatẽ testamentũ extinguitur, Instit. quib. mod. testa. infir. §. alio. & s. dixi. Præterea, non potest dici, q; in uer. ita tñ, soluatur hæc q. Nam ibi dicit, gesta per filium, sed uerba gesserunt, non pertinent ad ius testãdi, l uerba contraxerunt de uer. sig. ff. Vnde superuenit opi. Io. Teutonici, qui testamentũ dixit irritũ, & sic ad q propositam tacitè respondetur per solutionem secundæ q. dum dicit, q; reincidit in potestatẽ, ut s. dixi, ponẽdo casum, & ista lec. est uera. Ad secundã particulã opp. q; filius non reincidat in potestatẽ, ut s. eo. l. insulã. Sol. Ibi fuit concessa indulgentia, hic restitutio. Sed contra hoc opp. ult. parte huius l. ibi ideoq; tantùm ad restitutionẽ indulgẽtia ualeat. Gl. exponit ibi, indulgentia, id est, in integrũ restitutio. Vel dic, q; utraq; expressit ibi Imp. scilicet, indulgeo restituendo te in integ. uel indulgeo & restituo. † Et pro huius declaratione dicas, quandoq; Imp. concedit simpliciter indulgentiã, tunc filius in potestatem non reincidit, * ut s. eo. l. in insulã. Quandoq; concedit indulgentiã cum aliquo adiuncto, & tunc eatenus ultra indulgentiam extendit, quatenus adiunctũ importat, ut s. eo. l. pater. Quandoq; Imp. restituit, [a] tunc aut cõcedit restitutionem simpliciter, & omnia restituta uidentur, ut s. eod. l. j. Aut restituit cum limitatione, & eatenus restringitur restitutio, quatenus importat limitatio, ut s. eod. l. iij. Quandoque Imp. concedit indulgentiã, & restitutionẽ, tunc omnia uidentur restituta, ut hac l. nisi aliud sit expressum. Venio ad tertiam partẽ, dicitur hic q; filius erat sui iuris, & status eius non erat in pendenti. cont. Instit. quib. mod. ius pa po. sol §. sed si ab hostibus. Sol. Dico q; status filij nõ potest esse in pendenti, respectu præsentis status, quia uel est sui iuris uel in potestate, sed respectu eius quod euenire potest, in esse in pendenti. Nam potest esse dubium, utrùm pater captus ab hostibus reuertatur uel non. Vtrùm autem aliud posit esse pendenti, & qualiter dic, ut l. usus fructus. ff. de stip. ser. & l. fi. comm. prædio. Venio ad quartã particulam, hic dicitur q; filio deportati datur tutor, cont. l. mutuo. §. fi. ff. de tut. Sol. Ibi loquitur in filio eius qui erat captus ab hostibus, cui nõ potest dari tutor, quia status eius est in
b pendenti [b] respectu eius quod euenire potest de iure communi, s. si pater reuertat ab hostibus, uel non, hic loquit in filio deportati, cuius status non dicitur esse in pendẽti, quia pater eius nõ potest reuerti, nisi ex speciali priuilegio, & speciali iure, scilicet, priuilegio Principis, quia in his quæ fiunt ex priuilegio Principis, uel de iure speciali, non debet considerari quod euenire potest, l. iiij. §. j ff. de fideic. lib. Item cùm non posit fieri nisi per unũ, scilicet principẽ, reputat impos-
2 sibile, l. apud Iul. §. j. ff. de leg. j. † Opp. dicit hic, q; si pater nõ habet bonos mores, remanet tutor datus ei. Cont. ille, qui est in potestate, non potest habere tutorẽ. Inst. de tut. in prin. sed iste filius reincidit in potestatẽ, ergo &c. Sol. Hic est casus
c singularissimus, in quo filius in potestate [c] habet tutorem, nec credo q; sit alibi, & hoc est propter duo, primò, quia tutor fuit sibi datus tempore, quo potuit sibi tutor dari. Item quia pater non habet bonos mores, & dissipat bona filij. Sed si primum tantùm interuenerit, tutelæ datio euanescit, ut hic dicitur, secus si secundũ tantùm, quia pater bona filij
d dilapidaret, [d] si quidẽ dilapidatio est talis, quæ nõ impedit, quin filius posit recuperare, cùm erit à patria potestate liberatus, puta, quia uendidit possessiones suas, quas posteà filius poterit uendicare, tunc propter hoc patri administratio non interdicit, l. j. s. de bo. ma. Sed si dilapidatio esset talis, contra quã filio non posset esse consultũ, ut si in bonis filij esset pecunia, quã consumit, uel pateretur domos & prædia filij destrui, uel uendi, uel annullari, tunc aufertur ei administratio, & daret curator bonis filij, si esset filius minor. ar. huius l. & l. Imp. ff. ad Treb. & l. si cùm dotem. §. eo aũt tem
3 pore. ff. sol. mat. Facit s. de bo. quæ lib. l. fi. §. finautem patre. † Ex hoc tetigi quandam q. quã posui in repet. l. si constante. in prin. ff. sol. mat. cùm queritur, an mortua uxore si pater incipit malè uti substantia sui filij, habeat remedium l. ubi adhuc. & l. si constante. Dic ut ibi. Per hunc etiam no. tex. dico in materia pupillaris substitutionis, q; si pater non habet bo-

* Reincidit. Cõt. §. cùm autem. uers sed si inst. quibus mo. ius pa po. so. Quã sententiam utpote humanior rem, hac in q. Bar. sequendã censeo: l. j. ff. de interdict. I. Conc. B.

* Sic. §. si ab hostib. inst. quib. mo. ius pa. sol. I. Conc. B.

* Irritantur. Ista q. uidetur de indubitabili, cùm certissimũ sit, q; filiusfa. contrahere & obligari possit: l. cũ filiusfa. de uerb. ob. Nisi de mutuo intelligat, nam filiusfa. mutuũ accipiendo nõ contrahit obligationem: l. ij. s. de filiofam. mi. l. j. ff. ad Mace. I. C. B.

nos mores,sed est improbatæ uitæ,non potest filio pupilla=
riter substituere. Si enim ei denegat̃ pupillaris administra/
tio in uita,quæ est minor, multo magis denegabitur sibi ne
ei fac at testamentū in morte. Dic ut ibi dixi in l. ij. de uul. &
4 pup. Venio ad ult.partē,ex qua no.ꝙ † semper restitutio tā=
tum restituit,quantū id,aduersus quod restitutio petit̃, ab/
stulit.Facit ad hoc ff.de proc.l.qui proprio.§.itē quæritur.&
quod ibi no. Non habetis hic alia circa cont. Venio ad q.
quæro quid si filius fecit testamentū, postꝗ pater est reuer/
5 sus.Rñ.non ualet ab ipso initio, ut s̄.dixi. † Quæro,quid si
filius fecit testamentū postquā pater est restitutus,anteꝗ ta/
men reuertatur? Rñ. ꝙ non ualet, quia statim
ipso patre restituto,* recuperat ciuitatē, & fi/
lius reincidit in suā potestatē. Sicut enim sen/
tentia deportationis secum trahit executionē
in adimendo,l. quidam. ff. de pœn. ita restitu
tio trahit secum executionē in restituendo, ut
s̄.eo.l.iij.in fi.Et puto quòd ille qui sic restituitur, statim etiā
anteꝗ ad eius notitiā perueniat,sit restitutus, sicut dicimus
in libertate data per testatorē,l.eius qui in prouincia.§. fi. ff.
6 si cer.pet.† Quæro quid si filius,qui fecit testamentū, moria
tur antequā pater restituatur, demū pater restituitur, an te/
stamentū extinguatur? Gl. dicit ꝙ non extinguit̃,nisi in ad/
uentitijs quo ad usumfructū,uide gl.iiij.in fi.& etiā gl. aliam
magnā,quæ incipit, ꝙ de testamento. Ex eo, quod gl. dicit,
præterquā in usufructu,uidetur uelle ꝙ talis filij testamentū
in profectitijs nullo modo ualeat, quia in eis est eadē ratio,
quæ in usufructu aduentitiorū.Cont.gl. huius uidetur uelle
alia gl.l.Gallus.in §.& quid si tantùm. in fi.gl.mag.ff.de lib.&
e posthu.Pro declaratione [e] huius gl.& quæstionis habemus
uidere,quod dictū est in hac l.& s̄.in pluribus legibus,scili/
7 cet, † ꝙ deportatus restitutus recuperat bona,an hoc sit ue=
rum in bonis quæ sunt alienata. Ista q. est multùm utilis, &
quotidiana,propter exbannitos, qui toto die restituuntur,
an recuperent bona alienata. Certè casus uidet̃ ꝙ non,quia
ille q emit à fisco,nullo modo potest inquietari,l.bene à Ze/
none.s̄.de quad.presc.Et idem uidetur in ciuitate alienante,
nam constat ꝙ ciuitas interim dum ille erat exbannitus,le/
gitimè possidebat bona,& legitimè uendidit,& habebat̃ in=
terim tanꝗ hæres,l.tutoris.s̄.ad leg. Iul. de ui. Sed ille qui e/
mit ab hærede,uel saltē à bonæ fid.possessore,non potest in=
quietari.l.sed & si l.§.item si res distraxit.de pet.hær.ergo,&c.
Istud uerum puto,ꝙ bona non possit recuperare à possesso
ribus,sed debet recuperare à fisco, quatenus est locupletior
effectus,sicut dicimus in bonæfi.poss.hæreditatis,d.§.item si
res distraxit.Bona uerò quæ in eadem causa remanent non
alienata,ista recuperat per restitutionē,ut hac l. in fi. & s̄. eo.
8 l.j.† Hoc præmisso ad q.propositā, dico ꝙ in bonis castren
sibus uel quasi,sine dubio nō irritatur testamentū filij, quia
etiam si uiueret in potestate,posset testari. In aduentitijs ue/
rò quæ ipsi filio obuenerunt,post patris deportationē simi
liter non irritatur testamentū, quia per deportationē pater
illa aduentitia non perdidit,sed non acquisiuit, & aduersus
non acquisita restitutio nō porrigitur. Ita potest intelligi gl.
d.l.Gallus.§.& quid si tantùm.in fi.gl. maximè cùm restitu/
tio non fingatur retro,ut j̄.dicā.Si uerò sunt aduentitia,quæ
erant quæsita ante deportationē,uel profectitia,tunc si qui/
dem per testamentū sunt translata in aliū iure hæreditario,
& pater reuersus recuperat; quia illa non uidentur alienata,
sed uident̃ remanere in eadē causa,in qua primò erant,cùm
hæres ille succedat in locū primi. Si uerò erant alienata alio
titulo, tunc puto ꝙ iste reuersus non possit recuperare, per
ea quæ dicta sunt s̄.quia restitutio,ad bona alienata nō por=
rigitur.Ita intelligo hanc materiā.Iac.de Aret. dicit indistin/
ctè,ꝙ ista lex nullo modo habeat locum in profectitijs,quia
in eis nullo modo ualeret contractus, nec ultima uoluntas,
sed tota loquitur in aduentitijs, quod patet ex eo quod di/
cit j̄.de gubernatione aduentitiorum, & de administratione
patris.Allegat in ar.l.si is.§.fi.ff.de iur.dot.quod non placet,
ar.eorum quæ s̄.dixi de hærede & bo.poss.hæreditatis.Non
9 ob.d.l.si is.si bene inspicias.† Quæro,quid de filio capto ab

* Restituto.l.ab hostibus.iij.C. de postli. reuer.I.C.B.

hostibus,si testamentū fecit,& decessit anteꝗ pater reuerta=
tur,an testamentū patre reuerso rumpatur? Glo. dicit ꝙ sic,
nam patre reuerso fingitur semper fuisse in potestate. Secus
in patre restituto,quia non fingitur retro semper filius fuis/
se in potestate, sed reincidit in potestatē patris, restitutione
concessa.Ita tenet gl.d.l. Gallus. §. & quid si tantùm . Petrus
cont.nam fictio postliminij & aliæ fictiones similes, quæ re/
tro trahuntur,requirunt duo extrema habilia, quorū si qđ
deficit,cessat fictio.Exemplū,si seruus moritur hæreditate ia
cente,& postea hæreditas adeatur, non potest fingi seruum
fuisse legatarij à die mortis,quia non est, ut l.huic scripturæ,
ff.ad leg. Aquil.Facit pro Pet.l.cùm quis.§.fi.ff.de uer. ob. &
l.quoties.de noua.Vnde cùm filius hic sit mortuus,non po
test fingi ꝙ retro fuerit in potestate. Et multi tenent istud di/
ctū Pet. & habent ipsum pro notabili multùm. Ego dico ꝙ
est falsum in casu q.ꝓpositæ,primò per l. pe. ff. de suis & leg.
Secundò per rationē,& hoc pono in l. si is, qui pro empto/
10 re.de usucap.Nam dictū Pet. † est uerū,in his,in quibus fi/
ctio principaliter fingit, ut patrē reuersum semper fuisse in
ciuitate.Nam si pater esset mortuus, ista fictio non posset ha
bere locū.Sed in his quæ fictio fingit per quandā consequē
tiam,illa regula quæ requirit duo extrema habilia, nō est ue
ra.Exemplū,fictio postliminij fingit principaliter reuersum
semper fuisse in ciuitate,l.retro.& l.postliminij.ff.de cap. Ad
hoc incidenter & consequenter uenit ꝙ filius semper finga/
tur fuisse suus,& similia,l.cùm duæ.ff.de cap. Sed in his,quæ
accessoriè finguntur,nō requirunt̃ habilia,sed sufficit ꝙ sint
extrema habilia in principali.l.j.ff.de cap.& sic est uera opi/
11 nio gl.nostræ.Circa hanc l.restat † quærere, utrùm Ciuitas
statuit ꝙ banniti rebanniantur, an istud rebannire, habeat
uim indulgentię,an uim restitutionis? Cy.tangit,& dicit for
tè habet uim restitutionis.Iac.disputauit istam q. & determi
nauit,ꝙ haberet uim restitutionis propter duas ratiōes. Pri
ma,qñ unum est præparatoriū alterius, dispositio quæ fit su
per præparatorio,porrigitur ad id, cuius est præparatoriū,
l.clauibus.ff.de contrah.emp.l.j.s̄.de dona.Facit de his quæ
in testa.delen.l.cancellauerat.sed cancellatio banni, seu rebā
nitio est præparatoriū ad restitutionem,ergo,&c. Ad hoc e/
tiam facit,quia beneficia sunt latissimè interpretanda,l.fi.ff.
f de const.prin.Breuiter dico [f] ꝙ de hoc est casus, ꝙ uerba du
bia debent intelligi, ꝙ sonent restitutionē magis, ꝗ indulgē
tiam,l.j.§.pe.ff.de quæst.ubi ista uerba Principis,potes itaꝗ
decreti gratiā facere,&c.intelliguntur, hoc est, restituas,nec
habentur pro indulgentia simplici. Idem ergo cùm factū est
g statutū,ut banniti rebanniantur,quia istud rebanniri,[g] ha/
12 betur pro restitutione.Iuxta hoc insurgit dubiū, † cùm per
restitutionem restituatur fama,ut hac l.& s̄.eo.l.j. utrùm per
h statuta ciuitatis, [h] possit fama restitui? Tex. uidetur quòd
non,l.j.§.pen. ff. de posth.ubi Imper. & Senatus restituit fa/
mam.Breuiter, si infamia esset irrogata de iure communi,fa
teor ꝙ statutum non possit restituere.d. §. pe. Sed si infamia
esset irrogata ex forma statuti,uel ex processu habito secun=
dum formam statuti,non de iure cōmuni, tunc puto ꝙ per
statuta possit fama restitui. Quam enim potestatem habet
Princeps in his,quæ sunt de iure communi, eandem uide/
tur habere populus in his,quæ sunt ex forma statuti, l. om/
nes.ff.de iustit.& iur.& l.nihil tam.ff. de reg. iur. & ff.de sol.l.
prout quisꝗ.

ADDITIO.

*Pro concordia aduerte, dubitatum fuit per aliquos, an per statutum
factum per illos,qui recognoscunt superiorem,possit infamia irrogari,uel
etiam remitti.Bar.allegatur per aliquos q. non,l.infamem.in fi. ff. de pub.
iud.sed contrà q. sic, Bar. l.j.§.de qua re.ff.de postu.& in hac l fi.Tu dic,
debet intelligi Bar.d.l.infamem.secundū distin.quam fecit in hac l.fi.& in
d.§.de qua re.scilicet q. non possit quando infamia inducitur per ius com
mune, et sic ubi non potest disponere,secus si inducatur per aliud statutū,
ubi potest disponere.Ita intelligatur in d.§.de qua re.& in hac l.fi. & ui=
detur quasi eodem ore loqui.*
a *Restituit.No.differentiam inter indulgentiam,& restitutionem.Et adde q.
aliud est, quem principem liberari à pœna,seu indulgere ei pœnam,& a=
liud ipsum*

*liud ipsum restituere,quia primo casu non recuperat bona,secundo sic,ut
hic,& de generali absolutione,l.pe.& fi.iuncta,l.j.& ij.eo. Io.l.si mari=
to.in prin.ff.sol.mat. Bar. l.j.§.si quis. ult. ff. de quæst. & quod ibi dixi.
Quid si notarius fuit depositus ab officio,Bal.l.nihil.de manumissi. Et no.
differentiam inter indulgentiam,& restitutionem,Bal.& Imol. l.liber ho
mo.§.si hæres.de hær.inst.*
b *Pendenti.Non inspicitur illud, quod euenire potest de iure speciali, Bar.
d.l.iij.in prin.*
c *Potestate. Et similiter non potest habere curatorem. l. mater.de cond. &
dem.quod est uerùm propriè,sed respectu rerum, quandoq; sic,si illud non
quæratur patri.l.fi.§.sinautem patre.s̄.de bo.quæ lib.Io.d.l.mater.utrùm
autem istis casibus teneatur reddere rationem,Bar.l.si superstite.s̄.de do=
lo.& l.filiæ fam.ercisc.Quid de filio emancipato? Dic ut in casu l.filius.de
inoff.testa.ibi non erat tutor,secundum Bal.item limita per Bal.auth. in/
cestus s̄.de incest.nup.& quod dixi hic,post Bal.*
d *Dilapidaret.Bar.l.iij.§.quod si in patris.ff.sol.mat. & l.Imp. ff. ad Treb.
Imo.post Bar.l.si constante.in prin.in iij.q.prim.sol. mat. & ibi dixi post
Bar.& adde Bar.l.cùm oportet.§.non autem.s̄.de bo.quæ lib. Idem si pa
ter non expendit,ubi opus est secundū Bal.hic,ad fi. Quid si dissipat bona
propria,Bar.l.ij.s̄.si quid in frau. pat. Et probat iste tex.q. luxurioso &
dissipatori interdicitur bonis,sicut prodigo.Bal.l.ea lege.in fi.s̄. de cond.
ob.turp.cau.l.mulieri.in prin.ff.de cur.fur.dan.
Pro concordia aduerte, restitutio etiam absenti & ignoranti, tribuit ius
incontinenti,facta ipsa restitutione,secundum Bar. hic, uers. quæro quid
si filius,&c.Sed Alex.l.qui absenti.ff.de acq. posses. allegat Bar. sibi con=
tradicere in l si ff.de const.prin.& non soluit.Tu dic quòd quando fit re
stitutio ex mera liberalitate Principis,alio non concurrente procedat se-
cunda opin. & suadet natura illius tit. de const. prin. & ita dicatur quæ=
dam indulgentia. Aut aliquid concurrit,puta,quia fortè Princeps restituit,
quia uidebat præcedentem sententiam iniustam,& uoluit ex tunc sibi quæ
ri ius,& ita procedat prima opin.s̄.relata.Et ista uocatur propriè resti/
tutio. Vel etiam posset fieri differentia ad instantiam partis, & procedat
prima opin. An uerò ex motu proprio,& procedat secunda ar. no. in c.si
motu proprio.de præben.lib.vj.*
e *Declaratione. Vtrū bannitus restitutus,recuperet bona alienata per fiscū.
l.Gallus.§.& quid si tātū.ff.de lib. et Io. And.l.si marito.in prin.ff.sol.ma.
Bar.d.§.& quid si tantū.& quod ibi Bal.et Im.in fi.et Bar.l.j.§.si quis ul
tro.ff.de quæst.et uide quod ibi dixi,per canon.c.quāuis.de resc.in vj. ubi
bonus tex.et gl.per Bar.hic,per Iac.de Belui.in sua disput.quam ponit hic
post l.fallaciter.de abolit.Bal.l.sed si hac. §. sed si per pœnam. ff. de in ius
uoc.& l.lata.s̄.de app.Sed quid si damnatus in exilium,si ex gratia reuer
sus sit, utrùm poterit conueniri à creditoribus, & clarum est quòd ali=
quo deportato,& bonis publicatis,liberatur ab obligatione.l. si debitori.
& l.ubicunq;.& ibi no.ff.de fideiu.& in l.j.C.de fideic.& l.si marito. de
terminauit q. sicut nudus exulauit,ita nudus reuertatur,l.tutelas.§.si liber
tate.ff.de cap.dimi. Vnde sequitur q. non est conueniendus à creditoribus,
& est liberatus, & sic loquuntur,quia omnia bona sunt publicata.Quod
uerum erit, nisi restituatur ad bona, quia tunc non erit liberatus, per l.j.
& ij.s̄. eod.Bar. l. quæcunq;.de fide inst.& iur.hast. fisc. lib. x. concludit
quòd restitutio banniti non potest trahi ad bona alienata, si fiat restitu=
tio ob priuatam utilitatem,secus si ob publicam. l. item si uerberatum. de
rei uend. & l.Lucius.de euic.l.ij.§.denique.ff.de iniur.& c. quæ in eccle=
siarum.de const.Facit gl.quæ incipit,et iste.l fallaciter.de aboli.Et ita repe
rio consultum per collegium Florent.et incipit,q.talis est, an ciuitas possit
restituere bannitum,&c.Et an bannitus possit recuperare bona,in quibus
habet solum detentionē.Et quid si bannitus ante bannum possidebat bona
mea,quæ post bannum acquisiui,an ipse rebannitus recuperet,gl.& Bal.
l.pe.s̄.de repu.Quid si patre existente bannito,uel deportato,filius inte=
rim acquisiuit aduentitia,& posteà pater restitutus est, an habeat usum=
fructum in aduentitijs? Bal.auth. excipitur. C. de bo. quæ lib. dicit, q. prò
hoc no. per Gul.in uer.quæro quid de filio si filius captus ab hostibus fecit
testamentum,& decedat ante patrem reuersum, an ipso reueniente rum=
patur testamentum,Bar.d.l.si is qui pro emptore.ff.de usuc.uer.secundus
casus.& Bal.idem tenet hic.*
f *Dico.Cont.Bal.l.si ademptis.s̄.eo.Bal.l.pe. s̄. de cap. uidetur tenere idem
quod Bar.hic per illum tex.*
g *Rebanniri Bald. l. non solùm. §.fin. ff. de procurat. & Bartol. l. j. §. si
quis ultro. de quæstio. & Bald. hic, ad Bald. l. si qua pœna. ad fin.de his,
qui sunt sui.*
h *Ciuitatis. Vtrùm per statuta ciuitatis,possit fama restitui,Bar.d.l.j.§. pen.
& l.infamem.& quod ibi dixi,ff.de pub.iud.& Bal.l.generalis.s̄.eo.*

BARTOL. AD DECIMVM LIB. COD.

ANIMVS GAVDENS ætatem floridā
facit: Spiritus tristis exiccat ossa, Prou.xvij.
Cū igitur diu fuerim graui corporis infirmi
tate grauatus, & propter hoc à consueto gau
dio speculationis doctrinæ cessauerim, co=
gnoui ꝙ in me uires corporis non poterant
restaurari,nisi aliqualiter efficeretur animus meus gaudēs.
Hoc aūt cōsideraui facilè esse posse,si auditoribus meis, qui
bus propter infirmitatē seruire non ualui, aliquid utilitatis
afferre possem,legendo id, quod eis esset acceptū, mihiꝗ &
eis nouū,& per consequens delectabile.Ideò tres libros Co
dicis legere destinaui,ubi multa sunt incognita,& per anti/
quos Doctores neglecta,secundum usum tamen frequētia.
Hanc igitur lecturam quilibet uidens,si in aliquo non bene
dictum reperiet, humiliter corrigat, in his quæ bene dicta
sunt,mecum Deo gratias agat.

IN NOMINE DOMINI IESV CHRI=
sti,Amen. Quia ubi Christus non est fundamentū,ibi nul=
a lius boni operis superest ædificiū.[a] j.q.j.cū Paulus dicat,ut i=
bidē patet,& j.ad Cor.iij. Fundamētū aliud nemo pōt pone
re,præter id,quod positū est,qđ est Christus. Ideò in prin/
cipio triū librorū,& lecturæ,eius auxiliū inuoco, sub cuius
ditione oīa sunt posita,quæ sub ascēdēte, & descēdēte sole,
sunt constituta, auth. ut oēs obed. iud. prouin. coll. v. circa
prin.uer.hæc considerantes.hoc præmisso uenio ad Rub.

ADDITIO.

a *Aedificiū.Et adde q. in omni opere principium,melius mediū,& optimum
finem,auth.quō opor.episc.in prim.et Bar.in prima const. Digest.in prin.*

De iure fisci. Tit. I.

2 *Ius publicum dicitur, quod omnibus patet, & quod ad publicam bursam pertinet.*
3 *Resp.et fiscus,an sint idem.et nu.7.9.et 10.*
10 *Reip.nomine continentur omnia quæ ad iurisdictiones,et honores imperij pertinent.*
12 *Respublica habet duo patrimonia.*

Gl.rub.ad præcedētia duobus modis cōtinuat. Primò,
quia occasione criminū, de quibus dictū est s̄. præcedēti li=
bro auget̃ fiscus,ideò posuit hic rub.de iure fisci. Sed cōtra
hanc continuationē opp.primò, nā propter delictū minuit̃
1 fiscus l.si quis ingenuā.§.in ciuib.ff. de c.& postl.reuer.† Sol.
Resp.in uniuerso ꝓpter dissensiōes & crimina diminuit̃,bur
sa aūt cōmunis,quæ est idē quod fiscus,auget̃,ut j̄.dicā.Secū
dò continuat̃ sic, Dictū est s̄. de iure publico circa crimina,
nunc de iure publico circa bona fisco quærenda.sed est dif/
2 ferentia,ut in gl.uult dicere, † quia in præcedenti libro ius
publicū assumit̃,scilicet,quod cōmuniter oīb. patet, quia
oēs possunt de publico crimine accusare,sed hic accipit̃ pu=
blicū quod ad publicā bursam ꝑtinet. Azo in summa istius
tit.continuat alio modo, Dictū est s̄.in præcedentib. de iure
priuatorū,nunc uidendū est de iure fisci.Circa rub.istā quæ
3 dā sunt quærenda.† Primò quæro,quid sit fiscus.Pro cuius
a declaratione primò uidendū est, an Resp. & fiscus sint idē.[a]
Et uidetur quòd sic, primò, quia fiscus succedit loco Reip.
Rom.ut hic dicit gl.& sic uidetur idem fiscus & Resp.& uide
hic gl.quæ incipit,occasione.l.inter publica.§.j.ff. de uer. sig.
gl.expressius.ff.de bo.poss.l.non est ambigendum. in prin.
Præterea procurator fisci,& procurator Reip. uidentur idē.
l.ij.s̄.de mo.mul.facit.ff.de off.asses.l.fi. uide de hoc. In cont.
b quòd Respub. & fiscus non sunt idem, [b] uidetur tex. ff. qui
c po.in pig.ha.l.si pignus [c] de ædil.edi.l.j.§.illud. de bo. poss.l.
non est ambigendū.de manu.l.quarta.§.nihil.& ff.de iur. fisc.
d l.non intelligitur.§.si in locis.ff.de leg.l.sciendū. in prin. Inst.
4 de re.diu. §. thesauros. circa fi.[d] † Solu.dicendum est,quòd

Resp.debet accipi quatuor modis.Primo,pro toto uniuersa
li Imperio.Secũdo,pro Rep. Ro. Tertio,pro Rep. cuiuslibet
ciuitatis.Quarto,pro Repub. cuiuslibet municipij,auth.de
e hær. & falc. in prin. coll.j. [e] Primo modo accipimus Remp.
pro toto uniuersali imperio, & tũc uerũ est ꝙ fiscus & Resp.
sunt idem, sicut species est idem cum suo genere, l.si quid ea=
rum.§.interemptum.ff. de leg. iij. nam posito fisco, ponit̃ &
Resp.non econtrà,sicut posito homine, ponitur animal, nõ
econtrà.Ita debet intelligi hæc gl.& gl.d.l. non est ambigen/
5 dum,& l.inter publica.§.j.cum sim.& per hoc patet † ꝙ pro
cedit libellus, si quis ageret nomine uniuersali Reip. sicut si
ageret nomine fisci.l.ij. in prin.ff. eo. ubi dicitur agi nomine
Reip.& l.fiscus.la ij.in prin.in gl.j.eo.tit. & l. si seruus pluriũ.
6 §.ij.in gl.super uerb.ut ei.de leg.j. † Si uerò accipimus Rem=
pub.secundo modo,scilicet,pro Rep. Ro. & tunc hoc potest
considerari inquantùm Resp.Ro.prout erat ab initio quan=
do regimen uniuersale erat apud illã Remp. tunc idẽ quod
7 s̃.prox.dixi. † Si uerò intelligimus pro Rep.Ro.hoc est,pro
iuribus competentibus illi ciuitati Romanæ, prout est di/
stincta ab imperio Romano uniuersali, ut in iurisdictione
quam habebat intra centesimum lapidem,l.j.§.cùm urbem.
ff.de off.præfec.urb.& in alijs iuribus quæ intra territorium
suum habet,tunc Resp.Ro.& fiscus non sunt idem,d.l.scien/
8 dum. ff. de leg. † Si uerò accipimus tertio & quarto modo,
sed pro Rep.alterius ciuitatis,uel municipij, sine dubio non
f est idem cũ fisco,[f] ut apparet ex l.j.j̃.de bo.uac.& ex alia rub.
quam nos habemus j̃.de iur.Reip.quæ differt ab ista.Differt
ergo fiscus à Rep.uniuersali,ut species à suo genere ut s̃. di/
9 xi. † Videndũ est ergo quid sit fiscus in specie,dicit gl. quòd
fiscus est imperialis,uel camera Imperij.Hoc scilicet, multi/
pliciter potest intelligi,uel pro loco ipso ubi est domus,quę
uocatur camera fisci,sicut appellatur ius locus in quo reddi
tur,quod est falsum,quia est extra propositum nostrũ, quia
hic loquitur de acquisitione bonorũ fienda per fiscũ.Qua/
re dicitur ipse,&c.ut ff.de iust.& iur.l.pe.uel propriè loquen
do appellatur imperialis camera,quicquid ad cõmodũ pe=
cuniariũ Imperij pertinet, probatur l. sed & Celsus. in prin.
ff.de cont. emp. sicut mensa dicitur ipsa negotiatio magis,
quàm locus,ubi mensa tenetur,l. cùm pater. §. mensæ. ff. de
10 leg.ij.& l.fi.de instito. † Alia uerò, quæ ad iurisdictiones, &
honores Imperij pertinent,& non ad cõmodũ pecuniariũ,
& bursale,continentur nomine Reip.& non fisci,d.l. Celsus.
g in prin.& l.ij.§.hoc interdictum.ff.ne quid in loco pub.[g] Ex
11 † prædictis probatur ꝙ idem est dicere, procurator fisci, &
12 procurator cameræ,& ita utitur curia Ro. † Quæro nũquid
camera fisci & Imp.sint idem.Gl.dicit ꝙ non, licet eadem pri
uilegia habeant.Cont.hoc uidetur casus in d.l.ij.§. hoc inter
dictum,ibi,res enim.ff. ne quid in loco pub. & l. bene à Ze/
none.C.de quadrien.præsc.Rñ. aut accipimus cameram Im
peratoris, prout est Imperator, & ita loquuntur contraria.
Aut prout est priuatus, & tunc differt camera Imperij, à ca/
mera sua.Et ita loquitur hæc gl.& ideò dicitur alius procura
13 tor Cæsaris,& alius procurator fisci, ut in hac gl. † Quæro,
unde fiscus dicitur? Gl.dicit ꝙ dicitur quasi fixus, id est, fir
h mus,quia semper est diues,& soluendo[h]. Vel dic ꝙ idem est
ꝙ saccus,quod declara,ut in gl.l.in prouincijs.super uer. fi/
14 scalis.j̃.de nume.& actua.lib.xij. † Quæro,quid differt hic ti
tulus à tit.de priuil.fisc.Dicit gl.quòd hic tractatur de iure cõ
muni, & speciali fisci, ibi de cõmuni tantũ.& in Summa A/
zo.dicitur idem,scilicet de speciali tantùm.Ita habent quidã
hic in gl.qualibet lectura posset sustineri rectè intelligendo,
tamen ex dictis gl.non potest haberi intellectus. Sciendum
est ergo ꝙ fiscus habet quædam iura singularia, adeò quod
alij habere non possunt, ut cùm tractamus de procuratore
fisci,hoc est singulare in fisco,quia nullus alius habet procu
ratorem fisci,nisi fiscus,cùm tractamus de causis transferen
dis in fiscum,ff.eo.l.j.& quasi per totum istũ librum. Quan/
doq; habet quædam iura singularia, ex singulari & speciali
concesione Principis concedentis hoc fisco,& non alij,l.j.j̃.
eo.ti.& in multis alijs legibus,l.j.j̃.de uen.re.fisca. cum pri.cõ
mu.& de istis loquit̃ hæc rub.& sequentes tres tit. Quædam
sunt iura quæ competunt fisco & alijs,tamẽ fiscus habet pri
uilegium,ut alijs præferatur,ut in actione personali, & hy/
pothecaria,& simil.& de hoc loquitur tit.de priuil.fisci.Simi
lis differentia est inter tit.de iure dot.& tit.de priuil.dot.Hoc
ergo uult dicere gl.ꝙ hic loquitur de iure cõmuni & specia=
li,hoc est,de iure cõmuni,quod competit fisco, quod alteri
non competit,nec potest congruere,& de speciali quod cõ/
petit fisco tantùm,quod posset alteri congruere,tamen non
placuit Imperatori concedere, & quod sequitur ibi, de iure
cõmuni tantùm,subaudi, in quo fiscus est priuilegiatus, ut
s̃.dixi.si habes ibi,de speciali tantùm,expone, id est, de pri/
uilegio quod fiscus habet in iuribus competentibus sibi &
alteri.Quæro in quo differt hic titul. à sequentibus, cùm in
hoc tractatur de iure communi fisci.Respon. hic titu. est ge/
neralis,sequens uerò tit.specialis,ut in gl.habes.& bene.& i/
ta declara hanc gl.

ADDITIO.

a *Idem.Bal.rub.C.de hær.uend.& c.j.de feu.Marchiæ,ubi dicit quòd* Resp. *est prout uita in corpore humano, fiscus est prout stomachus in homine, quia est saccus ipsius* Reip.Et *in quo differant,* Bal. *l. j. in fi. de pœn. iud. qui malè iud.& l.j.de hær.uel act.uend.* Bar.*l.item ueniunt.§. ait senatus. de petit.hær. j.no.& c.' & Cy. l. mancipia. de ser. fug. ubi dixit per illum tex ꝗ fiscus &* Resp.*idem sunt.& idem* Bar.*d.l.j.de pœn.iud. quod limita,ut ibi per eos,&* Fulg.*l.mancipia.&* Bar.*l.licitatio.§.fiscus.de public. ubi fiscus nõ tenetur soluere uectiga.* Resp.*sic,Cy.in proœ.*Digest.*in prin. ubi dicit ꝗ non sunt idem numero, sed quòd habent idem priuilegium, ita sequitur ibi Ang.*Alex.de Imo.

b Idem.Bal.*l.constitit.s̃.de pœ iud.qui ma.iu.l.properandum.s̃.de iud. per illum textum,& in l.si pignus.ff.qui pot.in pig.hab.&* Iac.Rebuf.*hic.nu. ij & ibi dixi in uers.publico.*Benedictus de Philippis.

c *Pignus.& ibi* Bal.*l.si hypothecas.s̃.de remis.pig.*

d *Fin.l.constitit de pœn.iud.& ibi* Bar.*& dicit* Bal. *l. properandum. s̃. de iud.ꝗ sola ciuitas* Ro.*habet fiscum.& non alia,per illum tex.& in proœ.* Digest.Alex.

e *Resp.Quomodo accipiatur,dic ut in l.cùm rem.s̃.qui po.in pig.hab.* Spe. *titu.de resti.in integ.§.ij.uersic.idem quoque iur. el ij.* Bald. *l. ij.* C. *commu. de usucap.* Et an *ciuitas dicatur* Respublica, Bald. *l. ij. in fin. s̃. de sententia, quæ sine cert. quanti. prosc.* Bald. *in proœmio* Digest. *circa princip.*Alex.

f *Fisco,&c.*Bar.*d.l j.j̃. de bon. uacan. ibi dixi in apostil.* Bal. *in rub.* C. *de priuil. fisc. dicit quòd fiscus est saccus* Cæsaris, *uel regis, uel* Reipub. *& quòd mancipia non habent fiscum, nec episcopatus ecclesiæ habet fiscum, & ibi ponit quæ sint* Cæsaris *de per se,& quæ fisci.et* Bar.*l.item ueniunt. §.ait senatus.ff.de pet. hær. & ideò ciuitas non habet tacitam hypothecã, sicut fiscus,secundum gl.&* Bar.*l.ij.C.in qui.cau.pig.taci.contrah.& l.si mile.ff.ad municip.*Alex.

g *Publico.*Bal.*l j.in quarta q. de hær. uel act. uend. dicit ꝗ* Resp. *habet duo patrimonia,unum uocatur fiscale,& alterum reipublicæ.* Alex.

h *Soluendo.*Bal.*l.j.in fi.s̃.de hær.uel act.uend.*

LEX I.

1 *Factum legitimè,ex superuenienti causa non reuocatur.*
2 *Fiscus habet bona debitoris tacitè obligata ex contractu,uel quasi, sed an ex delicto.*
3 *Dominus alicuius rei quòd quis præsumatur durare.& nu. 5.*
4 *Priuato agenti hypothecaria contra donatarium incumbit probatio rem prius sibi hypothecatam quàm donatam,fisco non.*
6 *Ratio dubitandi in ista lege quæ fuerit.*
7 *Bona si uno die reperiuntur donata priuato,et fisco hypothecata, ꝗ prius præsumantur hypothecata,& posteà donata.& nu. 4.*
8 *Instrumenta duo si reperiuntur eodem die confecta, unum pro fisco,aliud pro priuato,præsumitur præceßisse instrumentum priuati.*
9 *Donatio dicitur perfecta ad hoc,ne poßit obligari res donata quando fuit tradita.*
10 *Creditores futuri quando reuocare possunt alienata.*
11 *Fraus debitoris alienantis ex quibus arguatur.*
12 *Probatio prioritatis temporis potest fieri testibus publicatis, si in primis articulis tempus non fuit deductum.*
13 *Actio pœnalis non datur contra hæredem.*

* Si prius-

* *Si priusquam. Intelligas hanc procedere in donatione inter uiuos,quæ per subsequẽs delictũ non rescinditur: l.cũ hi.§.sed donatio. ff. de do. int.uir.* Nõ *autem intelligas in donatione causa mortis, quæ per subsequens delictũ reuocatur: l.si aliquis. ff. de do.cau.mor.* I.Conc.B.

1 SI PRIVSQVAM. * † In du
bio donatarius à fisco conuentus
hypothecaria,debet probare do=
natione præcesisse, ut absolutio
a sequatur.[a] Ad euidentiã præmit/
2 te,ꝙ † fiscus habet bona debitoris tacitè ob/
ligata ex cõtractu,uel quasi,ut in gl.Sed an ex
delicto debitoris bona habeat obligata taci/
tè,dicetur j̃.in l.unica. pœn.fis.cred.præferri.I=
tem scias ꝙ hic filij donatarij quærebãt à prin
cipe sua sponte, hoc est, ex eo ꝙ habeatur ad
eos regressus per actionẽ de euictione, quam
pater promiserat. Hoc præmisso pone casum
in nube,ut in litera iacet,ut j̃.declarabo.Et dic
ꝙ pater meus donauerat quędã prędia Titio,
deinde cõtraxit cũ fisco, fiscus agit cõtra Titiũ
hypothecaria ꝓ his prędijs,certè si Titius pro
bat sibi fuisse donata antequã cõtraheret cũ fi
sco,fiscus non potest agere hypothecaria,nec
tanquã sit factum in fraudẽ creditorum . Sed
contrà,ꝙ imò qui agit hypothecaria, proba/
re debet rem fuisse in bonis debitoris. l. & quæ nondũ sunt.
§.quod dicitur.ff. de pig.Sol. Quidã dicunt hic speciale in fi
sco,hoc est falsum,quia nec ius, nec æquitas hoc dictat ꝙ a/
ctore non probante,reo incumbat onus probandi,l. qui ac
cusare.s̃.de eden.unde gl.alio modo soluit, ꝙ hic probat eo
3 ipso ꝙ contrariũ non probatur,hoc est uiolare literã. † Ter
tia sol.est ꝙ hic utraq; pars fatebatur fuisse patris qui dona/
uit,unde præsumitur durasse quoad cum fisco contraxit, l.
id quod nostrũ.ff.de reg.iur.& l.siue posidetis.s̃.de prob.&
hanc tenet gl.quæ est uera rectè intelligẽdo. Tamen pro de/
claratione istorũ quæritur, utrũ hæc lect.contineat ius cõmu
ne,uel singulare in fisco.gl.super rub.dicit ꝙ continet ius cõ
mune.Præterea de iure cõmuni est ꝙ id quod semel fuit no
strum,præsumatur nostrũ durare, nisi probetur contrariũ,
ut dictũ est.Præterea tex.uidetur hic dicere idem in alijs cre=
ditoribus dum dicit, ꝙ circa fraudẽ creditoris, &c. In cont.
4 est ueritas. † Pro cuius euidentia debes dicere ꝙ si priuatus
agit hypothecaria cõtra donatariũ, sibi incumbit onus pro
bandi rem fuisse prius obligatã quã donatam.l. de rebus. s̃.
de don.ante nup.quæ est singularis ad illud, sed est singula/
b re in fisco[b] ꝙ donatario incumbat onus probandi rẽ prius
donatã quã obligatã,hic est casus.Pone ergo in terminis ca
sum,Donatarius fuit conuentus actione hypothecaria à fi/
sco,fiscus probat cõtractũ fuisse de mense Maij , donatarius
probat donationẽ fuisse factã eodẽ mense Maij,unde nõ cõ=
stabat de prioritate,& posterioritate tẽporis,quis debet ob=
tinere? Rñ. quòd onus probandi incumbit donatario, & si
hoc probat,non rescinditur per hypothecariam,uel tanquã
alienat in fraudem.Secus si priuatus ageret,ut d.l.de rebus,
quod est notandũ, & secundũ hãc lect. hæc lex continet ius
5 singulare. † Non ob. gl. rub. quia non dicit uerũ.Item non
ob. ꝙ de iure cõmuni præsumit̃ durasse dominus, nisi pro/
betur cont.quia hic utraq; pars fatebat̃ ipsum dominũ fuis/
se,& ipsum eundem alienasse,sed de prioritate tẽporis,& po
sterioritate dubitatur, quod hac lege determinat̃. Non ob.
tex.qui uidetur dicere idem in alijs creditoribus , quia po/
ne casum,ut in gl.dicitur,& nihil facit,qua si dicat, fiscus, nõ
potest illam reuocare per hypothecariã,uel tanquam aliena
tam in fraudẽ creditorum,si hoc fuerit probatũ , nõ dicit de
6 alijs creditoribus agentibus. † Ex hoc apparet quæ fuit rati
tio dubitandi in l.ista,utrùm fisco incumbit onus proban/
di de prioritate temporis, sicut priuato. & hæc lex remouet,
& melior ratio,quã illa, quæ ponitur in gl . nostra nemo cẽ
dubitat,ꝙ obligatio bonorũ non trahatur ad præterita bo/
na,quia clarum est, quod quis nõ potest alienare aliena bo
c na,ut iura uulgata dicunt. [c] Quæro, dicitur hic, † ꝙ debet
9 probari donatio perfecta,qualiter intelligatur perfecta? Rñ.
simplici conuentione dicitur donatio perfecta, hoc est irre/
uocabilis.Instit.de donatio.§.aliæ.& l.si quis argentum.s̃.de
don.Sed quantùm ad præsentem materiam intelligitur per
fecta scilicet traditione.Antè enim ꝙ res trada
tur,donans remanet dominus,& sic potest eã
obligare.* ar.l.quod sæpè.§.si res.de cont. em
ptio.dicit gl.de hoc est tex.l. fi. §. Lucius. ff. de
donat.facit s̃.de rei uend. l. quoties, quod est
notãdum,& altero die de facto habui . Venio
ad secundã lecturã In dubio donatarius reuo
catoria conuentus à fisco, debet probare do/
nationem præcesisse,ut absolutio subsequat̃,
hoc dicit. hæc differt à prima, quia hic agitur
Pauliana,* in præcedenti agitur hypotheca/
d ria. Et no. ex ista lect. ꝙ creditoribus futuris[d]
non competit ius reuocandi alienata in præte
ritum tanquã in fraudem creditorũ. & in hoc
est ius cõmune inter priuatũ & fiscũ , sed si de
prioritate & posterioritate dubitatur ne frau/
detur fiscus, eius fauore donatorio incumbit
10 onus probationis,casus est hic.Opp. † ꝙ cre
ditores futuri posint reuocare, s̃. de donat.
ante nup.auth.sed iã necesse, & ff. qui & à qui.
l.sed si maritus, in fi. Dic ergo breuiter quan/
doq; in præteritum fuit facta alienatio ficta &
imaginaria,& tunc perinde est, ac si non esset
alienata, & ideò tunc futuri creditores poterunt reuocare.
ff.de contrah.empt.l.nuda,& l.imaginaria.de reg iur.Quan
doq; alienatio est facta uerè, & tũc aut creditores futuri sunt
hi,quorum pecunia priores liberati sunt,tunc poterunt re/
uocare.l.ait prætor.§.ita demum. & l. nisi priores. ff. quæ in
fraud.cred.Aut non quidẽ tempore alienationis nullo mo=
do cogitauerat de futuris creditoribus,& tunc non compe/
tit eis reuocatoria, quia non potest dici in eorum fraudẽ a/
lienata,& ita loquitur hic.Sed si iam de futuris creditoribus
cogitauerat,eis potest cõpetere reuocatoria utilis, d.l.si ma/
11 ritus. in fi. ff. qui. & à qui. & d.auth.sed iam necesse.& ista †
fraus præsumitur eo ipso ꝙ scit se creditorem habere,uel ha
biturũ esse,& bona eius non sufficere,l.si quis.ff.quę in frau.
cred.Opp. ff.eo.l. non puto, ubi in dubio succumbit fiscus,
si de prioritate, uel posterioritate non cõstat,secundũ quod
Dy.ponit ibi casum.Sol.intelligo lẽgẽ istã strictè,scilicet do/
natario cõuento,aliter staretur generalitati illius l.quod nõ
12 puto. † Quero,si in hypothecaria uel Pauliana probaui mi
hi rem donatã esse,utrùm post publicationẽ testium potero
probare donationẽ præcesisse? Rñ. sic, nisi in prioribus arti
culis fuisset articulatũ de tempore.ar.c.x̃.de testib. c. ex teno/
re.& dixi s̃.de prob.auth.qui semel.Venio ad tertiam lec.ad
cuius euidentiã præmitte ꝙ ex tit.de his quæ in fraud. cred.
oritur quædã actio in factũ contra alienantẽ, quæ ad hoc ut
utilis, est per cesio.bo.alienans in fraudem,nõ effugiat pœ
nam carceris.l.j.in fi.ff.quæ in frau. cred. & secundũ hãc lect.
13 breuiter h.d.Actio,† quæ datur contra alienantẽ in fraudẽ,
non intentatur contra hæredem, si probat alienationẽ præ/
cesisse debitum.h.d.Ista lect.non placet,quia illa actio cum
sit pœnalis,ut ex maleficio non datur contra hæredem. l. in
honorarijs.ff.de act.& ob.posito tamen ꝙ hæc lect.procede=
ret,examina eam per teipsum,ut in gl.quia clara est.

* *Obligare.*Nõ *eousq; tamen, ut interim reuocetur donatio, uel is cui donatum est, pignus luere teneatur:l.bene.* C.*de quad. præsc.* I C.B.

* *Paulia. Quæ subuenit creditoribus, si quãdo debitor in fraudem creditorum alienauerit, quæ actio tam in rẽ, quàm in personam est:l hac.* C.*quæ in frau. cre.* I.C.B.

ADDITIO.

a *Sequatur.Ang.l.matrem.s̃.de prob.*
b *Fisco.l.non puto.ff.eo. Alex.l.& quæ.§.quod dicitur.ff.de pig.*
c *Dicunt. † No.ꝗ si eadem die bona fuerunt donata & hypothecata fisco,*
7 *præsumuntur hypothecata fisco,& posteà donata.*Bal. *l. si debitor. s̃. de priu.fis.Idem in dote,*Bal.*l.ad exactionem.s̃.de do.promis.* Bar. *l. & quæ nondũ.§.j ff.de pig.uide tamẽ singulariter* Bal.*d. l.de rebus, ubi præterquã in isto casu uidetur ꝗ fiscus nõ habeat hoc priuilegiũ, secundum quod*
8 *no.per* Bar.*l.si is qui.in fi.de iur. fis.* † Sed contra ista hic dicta per Bar. *idem* Bar.*uidetur expressè cont.uoluisse in l.non puto.ff.de iur.fis.per illum tex. dicit enim ibi ꝗ si reperiantur duo instrumenta eadẽ die cõfecta, præsumitur præceßisse instrumẽtũ priuati,et nõ fisci.cogita.*Ale.Hypothe*caria agẽs tenetur probare rẽ fuisse in bonis debitoris.*Spe.*in tit.de pig.§. j.uer. sed an agens.* Cy. *l. si te non renitente. in fi. de precar. &* Spec. *tit. de ob.§.j.uersi.qd debet creditor.& uer.sed quãdo,et ibi dicit,an sufficiat*

probare

probare tunc debitorem tenuisse, ubi distinguit si agatur contra extraneũ q̃, non, si contra debitorẽ uel habentem causam ab eo debitore, sic. Bar. l. de rebus. s̃. de dona. ante nup. post Cy. ibi, & Bar. & Sal. l. cùm res. si aliæ. res pig. dat. sit, & Flo. l. ante omnia de prob. Bar. & Sal. l. rẽ alienã ff. de pig. act. Ang. Are. §. item Seruiana, Inst. de act. uer. secundo, pro euidentia, Ang. l. matrem. s̃. de prob. in fi. & Aret. §. item Seruiana. & Lud. Rom. in suis singularibus, in litera, I, nu. xij. Et intellige hæc dicta, siue agatur, uel conueniatur fiscus, secundum Iac. de Aret. & Cy. d. l. de rebus, per illũ tex. & est ratio, qui asserit se creditorem, nullum ius in re deducit, sed solùm fundat se in prioritate temporis, ideò debet probare, ut dixit Bar. l. non solùm. §. sed ut probari. ff. de oper. no. nun. & l. matrẽ. præalleg. & ibi Bar. Bal. & Sal. & Bar. l. si is qui ff. de iur. fisc. & Aret. §. item Seruiana. uersi. no. ex hoc. Bar. l. ait prætor. §. ita demum. ff. de his quæ in frau. cred. Alex.

d *Bal. rub. quæ in fraud. cred. ibi, quæritur cùm conceßissem. Sed an confessio dotis facta constante matrimonio præiudicet creditori, uel dicatur facta in fraudem creditorum tam præsentiũ, quàm preteritorum, & futurorum, de quo Bar. l. si constante. in prin. uersi. quæro quid si uir. ff. sol. mat. & l. fi. s̃. qui pot. in pig. hab. post gl. ibi & gl. l. j. de do. cau. Bar. Imo. et Raph. l. j. ff. sol. mat. et Bar. concludere uidetur q̃ sit facta in fraudem, cum qua opi. transit Bal. et Imo. et Cuma. d. l. si constante. Sed utrùm istud habeat locum in præteritis et futuris, est dubium, de quo uide gl. Bar. et Bal. authen. sed iam necesse. s̃. de don. ante nup. et ibi Cy. et Sal. et magis cõmunis est opi. q̃ non habeat locum in futuris, contra gl. in d. auth. sed iam necesse. nisi essent aliqua indicia q̃ uoluisset fraudare creditores, etiã futuros, quæ fraus quomodo præsumatur, Bal. consi. incip. punctus talis est, maritus, etc. in fi. et Bar. d. l. ait prætor. §. ita demum. et Bal. rub. eo. tit. uersi. quomodo cùm conceßissem. Are. § fuerat. Inst. de act. uer. quid autem si dos. idem in l. ij. §. creditum. ff si cer. pet. Sed an fiscus habeat necesse uti reuocatoria in fraudem creditorum, sicut priuatus, Bar. l. fin. s̃. de reuo. his quæ in fraud. cred. Alex.*

LEX II.

NSTAR. Computatio facta à tabularijs, seu calculatoribus uim sententiæ non habet quo ad cõdemnationẽ, nisi per iudicẽ cõfirmetur. Pro eius declaratione diuido gl. quia primò præmittuntur quædã ad euidentiã: secundò examinat lec. tertiò circa eas format tria dubia: ultimò inducit in ar. ad q. & postcà colligit quædã notabilia: secunda ibi, horũ: tertia ibi, & sunt hæc uera, quarta ibi, item no. hic ar. hoc præmisso uidebitis hãc l. clarã. Ad euidentiã scias primò quid est cõputatio, dic
1 ut in gl. ibi, mittere etiã ad quartarolos. † Secundò scias q̃ olim mittebant ad prouincias tabularij cũ susceptoribus, ut dicit gl. hic, & mittebant susceptores qui hodie uocant thesaurarij, & cũ eis mittebant aliqui notarij, & ita hodie obser-
2 uat curia Romana. † Tertiò sciendũ est, q̃ istorũ tabulariorum officiũ erat sæpè, & frequenter dicere illi susceptori, seu thesaurario qui erant debitores ut eos exigerent, non autẽ erat eorũ officiũ cõputare. Dicit gl. q̃ intellige uerũ principaliter, sed per quandã consequentiã ad eorũ officiũ spectabat cõputatio. Non em̃ poterant aliquẽ denunciare esse debitorẽ, nisi possent cõputare rationẽ, ex qua illud appareat. Hoc præmisso ad euidentiã uenio ad casum in terminis, & sic intro secũdã partẽ gl. pone, Isti tabularij cõputauerũt unã rationẽ, ex qua me assignauerũt esse debitorẽ fisci in certa quã titate. Quærit utrũ ista cõputatio & assignatio uim sententiæ habeat, ita q̃ possit fieri contra me executio, & non admittar ad defensionẽ, sicut nec post sententiã? Rñ. Imp. & dicit q̃ nõ nisi talis cõputatio fuisset approbata per procuratorẽ Cæsaris, hoc dicit, & sed'm hoc non habeat uim sententiæ cõdẽnatoriæ. Vel pone secũdò q̃ tales notarij, uel calculatores cõputantes rationẽ scripserunt me nihil debere, & me integrè soluisse. Quæro an ex tali cõputatione oriat exceptio rei iudicatæ, sicut per sententiã orit? Rñ. Imp. q̃ non, nisi fuerit approbata per procuratorẽ Cæsaris. Istæ sunt duæ lecturæ, quę ponunt in secũda parte gl. Horũ aũt computatio non est rata, nisi sic facta ratificet, unde prima nõ habet uim rei iudicatæ quantũ ad executionẽ, nec secunda quantũ ad solutionẽ. Et licet gl. uideat facere differentiã inter primũ, & secũdũ
3 casum in persona iudicis, quia prima loquit in præside, secũda loquit in procuratore Cęsaris. † Hæc non notat iuris ministeriũ, sed facti accidentiã, ut patet ex secũda parte gl. & legib. allegatis in ea. & hoc no. pro istis ratiocinatorib. monetæ, qui faciũt scribi rationes, & similia. Venio ad tertiã partẽ
4 gl. & circa has lec. quærunt tria. † Primò, an hoc sit uerum, si cõputatio sit facta per errorẽ? Rñ. sic. Differt em̃ à sententia, nã cõputatio simplex facta per errorẽ nullo modo nocet.* In sententia uerò distinguit, aut est expressus error, aut nõ, l. j. ff. quæ sen. sine app. rescin. Et sic apparet q̃ cõputatio erronea nõ
a habet uim sententiæ[a] erroneæ. † Quæro utrũ
5 hæc lex habeat locũ in cõputatiõe iuridica, & uerè facta? Rñ. q̃ aut cõputatio est facta ab eo, ad cuius officiũ nõ pertinet, & sine dubio nõ habet uim sentẽtiæ, imò nullũ effectũ, s̃. si à
6 non cõpet. iud. † Aut facta ab eo, ad cuius officiũ spectabat, & tunc non habet uim sententiæ, ut mandet executioni, uel pariat exceptionẽ rei iudicatæ, ut hac l. sed ualet quo ad alia. Primò, quia ex tali computatione assignata iudici potest iudex procedere contra illum assignatum debitorem, nisi ille se legitimè defendat, ut j̃. de apo. pub. l. j. & dictum est s̃. circa
7 casus positionem. habet etiam † alium effectum, quia si quidem aliquis uult reuocare computationem ratione erroris habiti in computatione, hoc potest facere usq̃ ad triginta ann. tantùm, l. calculi. ff. de administ. rer. ad ciuita. pertinen. & sic post xxx. an. habet uim sententiæ diffinitiuæ. Aut quis uult retractare computationem respectu gratiæ adhibitæ in ea, ut quia calculator admisit aliquã expensam, quã admittere non debeat, uel cõputauit in calculo quod computare non debuit, & tunc potest retractare usq̃ ad decẽ, uel xx. an. secundũ distinctionẽ positã in l. omnes. §. j. s̃. de præsc. xxx. uel xl. ann. Et sic post illa tẽpora habet uim rei iudicatæ. Sed si fuisset deductum in sententiã iudicis, statim haberet effe-
b ctum suum, hoc uult dicere tertia pars gl.[b] † Quæro utrùm
8 hæc lex habeat locũ in officialibus aliarũ ciuitatũ? Videtur hic q̃ sic, ex gl. hic in fi. & s̃. in rub. quæ dicit, q̃ hæc l. continet
9 ius cõmune, & placet. † Nã hæc l. cõtinet ius singulare in fisco, qa facit mentionẽ de quibusdã officialib. quos solus fiscus habet, ut dixi in euidentialib. sed in effectu iuris conti-
10 net ius cõmune. † Vt igit hoc declarem, sciendũ est, q̃ ciuitas quantùm ad propositũ spectat, habet officiales triplicis generis. Quidã enim sunt calculatores, & reuisores rationũ tantũ, & tũc quid eorũ calculatio operetur, dictũ est s̃. Quidã sunt iudices, seu syndicatores, qui habẽt oẽs officiales cõdemnare, uel absoluere, & tunc quid operet eorũ sententia, etiam s̃. dictum est. Quidam sunt administratores, ut priores, & consules, seu antiani secundũ diuersitatẽ locorũ, & istorũ decisio, seu cõputatio quid operet, habes in tex. s̃. de trãsact. l. præses. Etiã hæc sunt multũ utilia pro calculationibus, & cõputationibus, quæ quotidie fiunt, modò habes istã ma
11 teriã, quæ est multũ utilis, & quotidiana. Quæro, † qd in cõputatione facta inter priuatos? Rñ. quandoq̃ inter priuatos erat lis, & calculator fuit positus à iudice inter eos, & tũc talis calculatio ualet, & plenam fidẽ facit, l. ij. s̃. de usur. & fruc. leg. posset tm̃ prætextu erroris officio iudicis hoc cõmittentis re tractari, usq̃ ad sentẽtiã. s̃. de iur. & fac. ig. l. erro. & l. arbitrio. ff. qui satisd. cog. & l. fi. à qui. app. nõ licet. Si uerò cõputatio est facta ab ipsis partibus, tunc sunt aduertenda uerba assignationis, ut si quidẽ cõtineãt calculationẽ, tm̃ respectu erro
12 ris potest quãdocũq̃ reuocari, s̃. de err. calc. l. j. † Si uerò cõtinerẽt pactũ, uel trãsactionẽ generalẽ, uel specialẽ, tunc facerẽt præiudiciũ, l. emptor. §. Lucius. ff. de pac. & s̃. de transl. l. si
c qdẽ.[c] † Venio ad quartã partẽ gl. & inducit gl. istã l. ad duas
13 q. de prima uide gl. quæ bene determinat, de secũda uide In. ex. de off. deleg. c. prudentiã. & ibi no. Bern. gl. ij. in fi. & ibi gl.
d §. diffinitiua. uersi. itẽ si plures iudices.[d] Gl. quærit an sententia lata per delegatũ, possit per superiorẽ approbari, dic ut l. licet. s̃. de iud. Item de arbitro an possit ratificari sententia
14 ab illo data. † Vltimò gl. no. ex l. ista q̃ illud faciẽdũ est per
e iudicẽ, q̃ nõ potest per notariũ expediri.[e] alleg. l. à procedẽte. s̃. de dila. Dic breuiter q̃ illud qd est faciẽdũ per iudicẽ, cũ plenã causæ cognitionẽ requirit, nõ potest expediri per notariũ, etiã si sibi cõmittatur, l. nec quicquã. §. ubi decretũ. ff. de off. proconf. Ea uerò quæ essent uoluntariæ iurisdictionis, possent per notarium expediri, si sibi cõmitterentur, quia in
15 hoc ipso est iudex. † Non tamen reperio q̃ apud notariũ
f possint expediri aliqua, nisi sola productio[f] actorũ. l. cos. §. j. s̃. de app. & ibi no. in quibusdã auth. ibi positis, scilicet authen. si appellatione, & in auth. quæ supplicatio, de precib. Imp. off. & facit ad prædicta, l. ij. s̃. de assess.

* Nocet. l. j. C. de erro. calculi. I. Conc. B.

ADDITIO.

a *Sententiæ. Limito, nisi error esset modicus, Bal. l. si cui. ff. de cond. & demonst. idem in l. omnem. s̃. ad Tertyllia. & quid si fuerit erratum in calculo temporis, Cast. consi. xxxiij.*

b † *Quæro, an quando fit assignatio huius computationis iudici, & secun-*
8 *dum eam iudex pronunciat, debeat ille qui gessit, citari. Videtur q̃ sic, aliàs non ualeret sentẽtia. ff. de re iud. l. de unoquoq;. Sed uidetur casus in cont. in istis sententijs, quæ super cõputationibus rationũ feruntur. s̃. q̃ pars nõ sit citãda, & q̃ contra absentẽ pronuncietur. ff. de adm. re. ad ciu. per l. ij. §. q̃ de frumẽtaria. et ibi Bar. qui uult, q̃ istud sit regulare in istis rationib. licet ibi gl. uideatur dicere q̃ est casus specialis. Et no. hoc sing. dictũ Ang.*

c *Quidem. No. q̃ dicit probationẽ s̃. prox. ibi, & plenã facit probationem.*
12 *& sic no. † q̃ talis appositus non est iudex delegatus, alioquin talis cõputatio non solũ probationẽ, sed etiã executionem paratam haberet l. à diuo Pio. in prin. ff. de re iud. Ea autem quæ sunt probationis solius, non habent executionem paratam, gl. ff. de iureiur. l. sed & si poss. Ang.*

d *Iudices. De ista gl uide Bal. l. j. s̃ si à non compet. & Bar. l. licet. ff. de iud. & l. Pomp. de re iud. Alex.*

e *Expediri. Tu dic q̃ id quod per iudicẽ debet expediri, & plenã causæ cognitionem requirit, non potest per notariũ expediri, de quo per istum, in l. j. de plano. ff. de off. proconf. & in quibus causis requiratur plena causæ cognitio, Spec. tit. de iurisdi. iud. §. postremò. uer. sciendum est.*

f *Productio † instrumentorũ potest fieri corã tabellione officij, iudice ab-*
16 *sente. Idẽ no. auth. quæ supplicatio. s̃. de precib. Imp. off. & licet Bal. teneat cont. l. iubemus. s̃. de lib. cau. ubi est gl. q̃ confeßio apud tabellionẽ officij in absentia iudicis facta nihil nocet. Circa quæ Inn. de prob. c. quoniã. ubi uidetur tenere opi. Bal. scilicet, q̃ tabellio non poßit recipere instrumenta, ad hoc ut dicantur de actis, nisi de iudicis cõmißione. gl. ff. de testib. l. curent. Bar. j̃. de ag. & cens. l. cùm scimus. ubi ponit limitationes circa gl. l. iubemus, uide etiam Bar. & Bal. d. auth. quæ supplicatio, & uide gl. l. hac consult. C. de testa. & quod ibi no. Per notariũ an poßint expediri fienda coram iudice, quid si iudex sit & notarius? Bar. l. cõperimus. de prox. sacri. dicit q̃ iudex potest ferre sententiã ex actis à se scriptis. Bal. l. iubemus de lib. cau. tenet q̃ quis non potest esse notarius, & iudex, ubi iudex est ordinarius. Vidi tamen dictum Bar. pluries seruari in practica, & maximè in officialibus castrorum, qui non habent notarios, Bal. l. si seruus cõmunis. ff. de stip. ser. qui tenet q̃ iudex non poßit scribere acta coram se facta. c. cùm à nobis. de testib. & ibi Anchar. c. quoniam. Bal. d. c. cùm à nobis. dixit. Aut loquitur in iurisdictione uoluntaria, & tunc potest. Aut in contentiosa, & in l. leuib. & potest, in auth. nisi breuiores. s̃. de senten. ex breuireci. Aut in maiorib. & non potest, ar. l. ne in arbitris. s̃. de arb. Bal. l. iubemus. §. sanè. s̃. de sac. eccl. Anch. c. cùm à nobis. Bal. l. si consul. de adop. ff. & Imo. d. l. seruus. ubi dicit de officialib. castrorũ, fallit tamen, nisi consuetudo esset in cont. c. cùm dilectus. de fid. inst. Anch. d. c. cùm à nobis, Bar. au*
* *then. nisi breuiores * ubi dicit, q̃ quando agitur coram arbitro, qui potest sine scriptis ex partiũ conuentione procedere, potest ipse testificari de gestis coram se, quasi ex præmißis uoluerit partes stari dicto arbitri, quod tenuit etiam Imol. c. cùm à nobis, & c. j. de iud. & Abb. c. ex literis de prob. & Ant. c. cùm ad sedẽ. de rest. spo. & c. sicut. de sent. excom. & istud dictũ reprobat Ant. c. Quintauallis. de iureiur. ubi circa hoc dicit Bar. dictum posse procedere actis tendentib. circa ordinatoria iudicis, non autem in decisorijs. Ro. l. sciendũ. de uer. ob. Ang. auth. nisi breuiores. Sed aduerte quia ista concordia Ant. mihi non placet, quia si procedit sine scriptis, ad quid ponderant acta tendentia ad ordinationẽ litis? cogita. Bal. d. auth. nisi breuiores, dicit q̃ in litibus paruis potest, si hoc dictat cõsuetudo, aliàs secus, sed nec ista opi. Bal. placet, quia si uerũ esset q̃ istud dictũ esset periculosum, ut ibi dicit Ang. & aperiat uiã fraudibus, quõ poterat ualidari, per consuetudinẽ. c. fi. de consu. quare puto in hoc considerandã qualitatẽ personæ iudicantis, ut si est legalis & bonæ opinionis, procedat dictũ Bar. aliàs secus, & moueor per tex. no. in c. ij. de ope. no. nun. & glo. c. expedit. xij. q. j. & Host. c. fi. de dolo & cont. Ant. c. postremò. de app. An actorũ productio poßit expediri per notariũ, adde q̃ idẽ uoluit Bal. & doct. l. ij. s̃. de eden. l. iubemus. s̃. de episc. & cler. Bal. tamẽ in d. l. ij. dixit q̃ notarius non potest recipere productionẽ aliquã ad probandũ, neq; instrumenta, neq; testes, neq; iuramentũ testis absq; cõmißione, uel iudicis præsentia. gl. l. hac consultißima. §. pe. s̃. de test. Bal. auth. quæ supplicatio. de precib. Imp. off. quod no. aliàs bene põt recipere de iudicis cõmißione testiũ examinationẽ, cle. j. de off. deleg. & ibi doc. & no. Inn. & doc. c. quoniam de prob. q̃ tamen an sit uerũ indistinctè, quia est articulus diffusus, uide Bal. & ibi Cast. & do. meũ. in l. hac consultißima. de test. & Gul. de Cu. Bal. et Bal. auth. sed iudex. s̃. de episc. & cle. & Spec. tit. de teste. c. ij. de iud. in vj. & Bar. auth. apud. s̃. de fid. inst. & Abb. c. cùm causam. de test. & Bal. Sal. l. iudices. eo. tit. & Imo. l. si quis ex signatoribus. ff. quemad. testa. aper. & Bar. l. admonendi. uer. testis. ff. de iureiur. Et in eo quod s̃. dixit, notariũ non posse recipere dictũ testis sine cõmißione iudicis, adde q̃ hoc uerũ, si etiã de partiũ consensu uellet hoc facere. Item uoluit Bal. §. item sacramenta. de pace Constan. uer. secundũ mores, in discursu. Sed aduerte, quia fortè hoc non est uerũ, & moueor quia partes possunt in totum remittere iuramentum testis. c. nunc. de testib. ex. & gl. sententia ualebit, l. j. de ferijs, ergo si hoc facere possunt, quanto magis possunt facere, q̃ testis minus solen-*
17 *niter iuret, ar. l. j. circa prin. s̃. de rei ux. act. Cogita. Alex. † Item facit gl. secundũ Cy. in ar. contra notarios, qui dant dilationẽ partibus, uel recipiunt testiũ examinationẽ iudice delegante, q̃ non ualeant, quia illa dicta debent recipi ab habente iurisdictionẽ. s̃. de fid. inst. auth. apud eloquentißimum. quod ultimũ est uerũ, ut in auth. de trien. & semis. §. & quod sæpè.*
18 *coll. iij. quod tamen dic, ut ibi dixi † Item no. ex hac gl. q̃ ratihabitio non trahitur retro in alterius præiudiciũ. Bar. l. bonorum. ff. rem rat. hab. & Bal. l. ordo. C. de exec. rei iud. Cont. gl. l. si indebitum. §. fi. in gl. pen. ff. rem rat. hab. Illa est falsa secundũ Ray. licet illam teneat Iac. de Aret. l. cùm decem mihi. §. j. ff. de sol. Ang.*

LEX III.

I MINORI. Debitori fisci soluẽti, restituatur res eius indebitè alienata. Casum in terminis pone in nube, ut litera iacet, & declarabit, j̃. & aduerte, quia hæc lex est difficilis. Dictum est s̃. l. j. q̃ fiscus habet obligata bona debitoris sui, modò fiscus, cuius sum debitor, uendidit rem meam minori pretio quã ualebat, uel gratia, uel fraude. Certè potero petere coram procuratore Cæsaris, ut eam mihi restituat, & habeo probare q̃ dolo, uel fraude, siue gratia emptoris fuit uendita, tamen debeo pretiũ id, pro quo erat obligata, restituere fisco. In hac l. habes quis est actor, quia ille, cuius bona alienata sunt. habes quis iudex, quia procurator Cæsaris. habes quid debet peti, quia restitutio rei uenditæ. lex enim dicit, restitui iubebit. habes quid debet probare actor, quia rem uenditam minori pretio interueniente fraude, uel gratia, ut in prin. l. habes quid debet facere actor, quia debet soluere debitum, ut ibi, debitam quantitatem inferenti. Quis sit autem reus, à quo petatur, hic non exprimitur. Item qua actione agatur, hic non dicitur. Item non declaratur hic cui debitum soluatur, & ideò supplẽda est hæc lex in eo quod deficit, propter quę sunt hic uarietates lecturarum.
1 † Quæro primò contra quẽ agatur hic, & qua actione? Huius gratia sunt hic duæ lectu. principales, una quòd agatur contra fiscum, alia q̃ agatur contra emptorẽ, quæ expediuntur in gl. magna, uersi. item si traditus erat fundus, & quasi usq̃ ad finem, dicunt quidam, q̃ agitur contra fiscũ, & probatur per tex. cùm dicit, aditus procurator meus, qui est iudex inter fiscum, & priuatũ. Nam si ageretur contra emptorem, esset iudex præses prouinciæ, cùm lis uersetur inter priuatum & fiscum. s̃. si aduer. fisc. l. ij. Sed contra istud op. quia qui possidet, non potest conueniri ad rei restitutionem, l. fi. s̃. de rei uend. sed fiscus non possidet, qa uendidit, ergo, &c. Sol. l. fiscus uẽdidit, sed nõ tradidit, uel dic, tradidit, tm̃ habet potestatẽ auferendi ab eo cui uẽdidit, sicut œconomus, qui uendidit rẽ ecclesiæ, l. iubemus, la ij. §. sanè. s̃. de sacr. eccl. ergo rem habere uidetur, l. qui actionem, & l. qui potest. ff. de
2 reg. iur. uide gl. magnã ibi, si traditus erat. † No. ex hac glo. duo. Primò, q̃ sicut administrator ecclesiæ potest uendicare rem ecclesiæ, quã uendidit, ita fiscus si uendidit rem alienã
3 etiam ut alienã ex iure pignoris fortè, uel alio modo. † Secundò no. q̃ idem in administratoribus aliarũ uniuersitatũ, qd in administratore ecclesiæ, ut hic in gl. Idẽ uidet in tu-

tore,

tore, ar. l. ma. puto. §. j. ff. de reb. eorum, sed ista sol. non uidetur uera. Nam licet quis possit facere ut possideat, non tamen potest conueniri ut possessor, l. Pomp. §. si is qui precario. ff. de acq. poss. † Sol. Non potest conueniri rei uendicatione, ut in cont. sed actione personali, qua quis tenet ad
4 restitutionē sic, ut hic agebatur, ergo hic contra fiscū pignoratitia actione, quæ est personalis. ar. l. j. §. si uen. pig. aga. & tenet istud gl. hic, ex qua apparet ꝙ nō est necesse ꝙ dicamus fiscū possidere, uel posse facere, ut possideat. Non enim conuenitur ut possessor rei uendicatione, sed personali actione, ut dictū est. Sed cont. hoc instō, qa pignoratitia requirit rei interuentū, ut Inst. quib. mo. re. contra. ob. in fi. Si ergo ad fiscū nullo tempore res peruenit, non potest re cōtrahi pignoratitia illa obligatio. Sol. Intellige ꝙ fiscus occupauit res, & incipit possidere, uel etiā si nunquā possedit si emptorē suū misit in possessionē, illa possessio emptoris sufficit ad partēdum obligationē pignoratitiā, l. si creditor. in pri. ff. de distr. pig. licet Pet. aliter sentiat, l. j. §. si uen. pig. aga. Venio ad secundam lect. dicunt aliqui, ꝙ hic agebatur contra emptorē. Sed contra istud opp. ergo non erit iudex procurator Cæsaris, cùm sit quæstio inter priuatū, & fiscū, l. ij. §. si aduer. fis. Sol. Dicas, hic procurator meus, id est, præses prouinciæ secundū gl. Vel dic ꝙ etiā hoc casu procurator Cæsaris erit iudex, ut sic inspiciatur forū actoris, hoc est, fisci uendētis, magis quā forū emptoris. Et secundū hoc lex ista continet casum speciale, & singularē cum alio uendente, nunquam forū actoris inspicit, sed forū emptoris, l. uenditor. ff. de iud. & l. j. §. ubi in
5 rem act. † Et secūdū istā lec. facit ad q. quā disputaui, utrùm uenditor consanguineus ueniens ad defensionē emptoris extranei possit ex sua persona petere causam cōpromitti uigore statuti disponentis, ꝙ causa inter cōsanguineos cōpromittat, de qua dic ut in disputatione illa, & quæ in ea dixi, &
6 in l. procurator ad exhib. §. j. ff. rē ra. hab. † Tenendo istā lec. quæro qua actione agat contra istū emptorē? Rñ. gl. rei uen-
a dicatione, & hoc est clarū, uel interdicto fraudatorio. [a] ff. de fol. l. si pupilli. in prin. Istud de hoc interdicto est singulare ibi, quod satis congruit hic. Nā hic uendita est res aliena in fraudē, ideò cōpetit istud interdictū fraudatoriū, d. l. si pupil-
7 li, & l. j. §. si uen. pig. ag. † Edictū uerò de his quæ in fraudem cred. loquit qñ quis alienat bona sua in fraudē creditorum, ideò istud est separatum ab interdicto fraudatorio, propter quod Io. in arbore actionū posuit sub diuersis titulis interdictum fraudatoriū ab illo quæ in fraudem creditorū. Decla-
8 raui plenius in d. l. si pupilli. de fol. † & sic secūdū hāc lec. agitur contra istū emptorē rei uendicatione, uel interdicto fraudatorio. Cont. imò debet agi contra fiscū uendentē primò, & in subsidiū deueniri debet ad emptorē, ar. j. §. si uē. pi. aga. Sed illud uerū est qñ uenditio tenuit, sed qñ est ipso iure nulla, ut in casu legis nostræ, secus est. Potest tamen tūc recta uia ad emptorē uenire, ut hic no. & l. j. §. si uen. pig. aga. ideò glo.
9 hic distinguit; uide eam, & no. Item † propter perfectionē legis quæro, cui debitū solui debeat. Glo. declarat hoc in prin. gl. magnę. Et istā q. intelligo quādo agit contra emptorē. Si enim ageretur contra fiscū, nō est dubiū ꝙ ipsi fisco solui debeat. Emptor enim non potest aliquid dicere domino, nec per modum actionis, nec per modū exceptionis, quia ipse non conuenit. Intellige ergo hanc q. qñ cōuenitur emptor, & in hoc casu, cui debeat solui, glo. ponit duas opiniones, quas breuiter iunge simul. Aut enim contractus non tenuit aliter ꝙ emptor mereatur perdere pretium, & tunc soluetur fisco, non emptori. Ita intelligi potest hic. ar. l. qui in contractibus. j. eo. tit. & §. de litig. l. fi. Aut emptor non meretur perdere precium, & tunc aut solutio facta per emptorē, non est conuersa in utilitatē creditoris. & debet sibi solui, aliàs non, ut in gl. fac. quod no. §. de præsc. triginta ann. l. j. & ibi per Doct. Illud autem membrū, scilicet, quando contractus te-
10 nuit, non congruit huic legi, quia ut §. proximè dictū est, tenuit hic contractus. † Quæro quando fiscus uendit rēm debitoris, quot requirantur, dic ut in prima gl. & melius in, l. j.
11 j. de fide inst. & iure hastæ fiscalis. † Quæro, hic dicit minori pretio, an requirat deceptio ultra dimidiā iusti pretij? Dico ꝙ non, ut in ij. gl. Quæro, dicit, aperta fraude, in quo debet esse fraus? Dic, ut dixi in tertia gl. Quæro, intra quod tempus post cessationē potest fiscus uendere? Dic ut in quarta gl. Vltimò gl. magna format duas q. dic ut in ea.

ADDITIO.

a *Fraudatorio. Spec. tit. de reb eccl. non alie. §. porrò. uers. certum. et in rub. et nig. ff. et §. de his quæ in fraud. cred.*

LEX IIII.

1 CERTA. Publicatio bonorū statu integro remanente, nō impedit quē succedere. † Ad euidentiā scias ꝙ quando Imp. capiebat aliquā terram non sibi amicā, extrahebat inde homines fortes, & armigeros, & transferebat ad alū locū, & omnia bona quæ in illo loco habebāt, publicabat, & sic isti homines trāslati uocabant metroici, à metros, quod est mēsura, qa alius locus mēsurabat, & assignabatur eis, ut hic, & infrà non lice. hab. metro. super rub. Hoc præmisso, casus in terminis est clarus. Imp. uenit in Italiam, & reperit quandam ciuitatem quæ erat contra Imp. & cœpit eam, & aliquos homines armigeros extraxit. Modò patet istorum expullorum, & alij consanguinei decedunt, quæritur an potyrunt bona parentū, uel consanguineorū habere. Et dicit ꝙ sic, quia publicātur tantū bona, quæ isti metroici habebant, non quæ ad eos à parentibus in futurū deue-
a nerūt, quia nulla lex prohibet eos succedere. No. [a] quod dixi in summario, ꝙ publicatio bonorū statu integro remanente impedit quē succedere. Opp. ad hoc ff. de his qui sunt sui. l. si qua pœna. Sol. ibi fuit facta publicatio bonorū, & status fuit mutatus, quia perdit ciuitatē & libertatem, hic uerò
5 status integer remansit, licet bona sunt publicata. † Ex hoc habes ꝙ licet ex forma alicuius statuti bona alicuius publicentur, non tamen impeditur succedere, uel de nouo acquirere, si eius status non mutatur. [b] † Quid ergo dices de ex-
b
9 bannito? Breuiter ille perdit omnia iura ciuitatis suæ, l. amissione. §. qui deficiūt. ff. de cap. di. & dixi in disputatione quā feci de hoc, quæ incipit, Lucanæ ciuitatis statuto, &c. Vnde si successio deferatur ex forma statutorū. ex bannitus perdit illam. Sed si successio defertur de iure cōmuni, illam successionem non perdit, casus est hic, nam uides ꝙ per translationem perdebantur iura ciuitatis propriē, quod indicat uerbum, translatio, l. j. ff. de noua. tamen retinet ius succedendi
10 de iure cōmuni in ciuitate illa, quod no. † Secundò no. ꝙ simplex appellatio bonorū porrigitur ad futura, quod dic plenè in l. si ita. ff. de auro & arg. leg. per ea quæ no. §. quæres pi. ob. poss. l. fi. Cont. lex semper loquitur, l. Arriani. §. de hæ rec. ff. de cond. ex le. l. j. & apparet ex omnib. legibus, & auth. quæ dicunt, hodie. Nam illa die, qua legitur, est illud hodie, & sic apparet ꝙ postquā successerint, illa bona debent esse fisci, cùm l. illa primò posita adhuc loquatur. Rñ. ista uerba enunciatiua etiā si hodie legerentur, non possent adaptari ad posteà quæsita, & posito ꝙ possent, ad illa nō trahent. Nam leges illæ contrariæ loquūtur, quādo lex dicit aliquid quod non est contra ius cōmune, aliàs secus, ut puta si continet remissionem delictorū, l. cùm lex. ff. de leg. uel si continet ablationem bonorum absq; delicto, ut hic, & dixi in l. omnes. ff.
11 de iust. & iur. † Vltimò no. ꝙ statuta quæ disponunt contra ius cōmune, non recipiunt interpretationē extensiuam, dixi in repet. l. omnes.

ADDITIO.

d † *No. ꝙ ex eo quòd quis bannitur ex delicto, ex quo ueniunt publicanda*
2 *bona, non æquiparatur deportato, nam deportatus nullo modo succedit. l. j §. de hær. inst. l. si necem. § si deportatus. de bo. liber. & ideò gl. Instit. quibus mod. ius pa. po. solut. §. relegati. reprobanda est, hic enim uides bona publicari, & tamen talis succedere potest, quod non posset, si æquiparetur deportato.* † *Sed saluo illam glo. quia ibi uult quòd sit delictum, propter quod cùm in ciuitate publicentur bona. unde præsupponit quòd sit talis bannitus, quòd ex condemnatione, perdat iura ciuitatis, & si sic intellexit, bene intellexit, unde non bene loquitur de banno simplici, sed de eo quod transit in condemnationem, Bar. l. diuus. de custod. reo. Angel.*

4 † *Et sic*

4 † *Et sic no. ꝙ publicatio bonorū nō trahitur ad futura. Alex. l. iij. ff. quod quisq; iu. Bar. l. si stipulatus. de uerb. obl. & quod per Lan. de fin. l. in quorum. de pig. & limitat Ang. d. l. iij. Cast. cons. xxx. Adde istum in l. si. §. de pact. Alex. l. stipulatio. ff. de uerb. obl. Bal. l. fi. §. quæ res pig. & Bar. l. j. ff. de bo. dam. Alex. Et bona futura an ueniant in publicatione bonorum. Bal. Ang. §. pe. quod quisq; iur. Cy. & Bal. l. ij. de bo. dam. Bal. l. iij. §. de priuil. fisc. Imol. l. ex facto. §. fi. ff. de uulg. Hoc limitat non procedere in actionibus conditionalibus, quia licet pendeant de futuro, tamen ueniunt in publicatione, & confiscatione, secundū Bal. d. §. pe. & l. inter socerum. §. fi. de pact. dot. quæ limitatio habet locum in iuribus conditionalibus ex contractu, secus si ex ultima uoluntate, gl. l. nam ad ea. de cond. & demonst. Bald. l. etiā §. ad le. Fal. Sed esset dubium quid in obligatio. paßiuis, an transeant in fiscum publicatis bonis, Bar. l. quoties in fi. de nou. & l. postquā in fi. ut l. no. caue. & uidetur tenere cont. Bart. Bal. l. fi. §. de contrab. emp. & multùm laborat pro responsione tex. in d. l. quoties. pro quo uide Bar. cons. colonus de spoleto, & Bal. l. j. de bo. lib. Rom. l. si marito. sol. mat. Aret. in sua practica maleficiorum, uerb. & eius bona publicamus, & Lud. in litera c. not lxxxiij. ubi limitat gl. d. l. nam ad ea. Alex.*

b *Mutatur. Imol. l. ij. §. de test. & Bar. & alij l. j. §. de hær. inst. & Sal. d. l. licet Imo. l. ex facto. §. ex facto ad Treb. tenuit cont. Bar. hic ex prædictis, uide tamen latius Alex. d. l. j. cum add. Bal. sed quid de testamenti factione,*
6 *Bar. l. eius §. si cui. ff. de test. Alex.* † *Quid autem si per statutum caneretur, ꝙ talis bannitus priuatus sit tam beneficio illius ciuitatis, quàm etiam iuris cōmunis, nunquid poterit in illa ciuitate, ex qua bannitus est, succedere ex forma iuris cōmunis? Dic ꝙ non, & ideò istud intellige quando non esset istud expressum ꝙ & iura cōmunia perdat, Bar. in const. quoniā nuper, gl. super uerb. rebellando, circa medium, qui sint rebelles. Sed præsupposito casu quo succedere potest bannitus, secundum formam iuris cōmunis, quid ei proderit talis successio? nónne tali bannito debet denegari audientia, ipsi enim nō debet ius reddi. Cùm enim possit occidi impunè, quanto magis eius bona, uel sibi debitum potest retineri sine redditione alicuius*
7 *iustitiæ, ut in feud. tit. hic finitur lex. c. domino guerram.* † *Sol. Dic ꝙ ex hoc non impeditur succedere secundum formam iuris cōmunis, nam quamuis non possit agere, donec est exbannitus, tamen prodest ei in casu, in quo rebanniatur, uel extrahatur de banno, sublatū enim erit tunc impedimentum agendi, & reperiet se dominū bonorum. Præterea etiam durante banno poterit cedere iura sua, & pretium inde habere, & ille cessionarius poterit agere illis actionibus cessis, neq; exceptio illi obstabit, cùm non habet ex titulo lucratiuo, Dy. c. si quis in ius. de reg. iur. lib. vj. & facit quod ipse Dy. no ff. de nou. l. doli. in fi. distinctiōis suæ, ubi expresse ponit de ista ex-*
8 *ceptione bāni.* † *Et habes ex prædictis ꝙ etiā prodesset tali bānito cōtrahere per stipulationē, uel per certos contractus, secundū formā iuris cōmunis. Prodesset enim tali rebannito, ut §. & Bar. qui ita sentit in q. quæ incipit, Lucanæ ciuitatis, & c. de qua hic fit mētio, & hæc sunt no. digna. Ang.*

LEX V.

6 *Mandatū priuati an possit probari aliter, quàm per literas uel instrumentum, & quid in nuncio publico.*

PROHIBITVM. Nuncijs Principis nō creditur sine literis, & ipsis uolentibus aliorū bona capere, quilibet cuius interest, potest de facto resistere. Diuide in tres partes, quia primò ponit unum dictum: secundò dat remedium ad obseruationē illius dicti: tertiò ponit, quando officialibus sit credendū. Secunda ibi, ut omni. Tertia ibi, tunc
1 enim. Casus in terminis est planus. Not. ꝙ † officialib. Principis non creditur sine literis, ut hic, & §. de mand. princ. l. j. Sed quæro, cui debet istas literas ostendere? tex. hic in fi. dicit, ꝙ debet innotescere illis, quorum interest, tex. in auth. de collat. §. eos. coll. nona, declarat melius quàm alibi, quòd hoc debet fieri notum in curia præsidis prouinciæ, quo facto creditur illi officiali per totam prouinciā. Vnde collige ꝙ hæc lex non habet locum, nisi quando officialis mittitur de una prouincia ad aliam. Nam in eadem prouincia est præsumptio, ꝙ officialis sit notus, d. §. eos. Fateor tamen, ꝙ dicti officiales debent portare signa officialium, ex qui-
a bus cognoscantur, ut nuncij birretū rubeum, [a] & similia, aliàs possit ei resisti, l. item apud. §. si quis. ff. de iur. l. si quis. ff.
b loc. [b] † Item not. ꝙ officiali iniustè exequenti, licet de facto
2 resistere, ut hic, & l. deuotū. j. de meta. quod dic ut per Cy. l. j. §. unde ui. & per Guliel. de Cug. ff. de iust. & iur. l. ut uim.

Bar. super Cod.

3 † Item no. ꝙ licet resistere etiā his, quorum interest. Puto etiam, ꝙ quo ad resistendum potest conuocare coniunctos, & amicos, & etiam sine conuocatione possint cōuenire uicini, l. si quis in seruitute. in fi. ff. de fur. l. iij. §. eum igitur. ff. de
4 ui, & ui ar. † Ad hoc tamen, ut homines citius ueniant ad succurrendū oppresso, est de consuetudine inuentū, ut oppressi exclament, succurrite, succurrite, ex quo uidetur omnes audientes conuocare, l. prætor ait. §. si quis aduentu. ff.
5 ui bon. rap. & habes per gl. & doct. d. l. ut uim. † Vltimò no. quòd officiali Principis uenienti cum literis debet obediri.
6 † An autem mandatū priuati probari possit aliter, quā per
7 literas, uel instrumētū, doc. l. j. §. de procuratoribus. † Itē an nuncio priuati credendū sit sine literis, l. eum qui. in fi. cum l. seq. ff. cōm. & ibi uide in fi.

ADDITIO.

a *Rubeum. Bar. l. eum qui. § fi. ff. cōm. Sal. l. sanctum. de re. di. ubi dicit ꝙ offendens officialem sine signo, non punitur, ut offendens officialē. Bart. in extrauag. ad reprimen. Et quando officiali iniustè exequenti possit resisti, Inno. c. si quando de off. deleg. & glo. c. non debet. xj. q. iij. & Anch. c. ea quæ. gl. c. non inferenda. xx. q. iij. Bar. l. deuotum. de metatis. & l. omnes. j. de decur. gl. c. reo. xxiiij. q. v. Inn. d. c. cùm dilecto. ubi dixit ꝙ si iudex iniuriat aliquem iuris ordine omisso, uiolenter & de facto potest ei resisti impunè. gl. c. ex literis. de off. deleg. & est gl. c. pastoralis. eo. tit. quæ uult, ꝙ iudici exequenti sententiā nullam, possit resisti, Flo. l. addictos. §. de episc. & ibi Bal. circa med. Item officiali negligenti potest de facto resisti & remoueri, & ibi Ang. auth. ut litig. iur. §. si qua. Item an executori iniurioso? Bal. l. ab executione. §. quo. appel. non reci. tex. & ibi Bar. l. sed si alius. §. bellißimè. quod ui aut clam. uide casum in quibus quis potest sibi ius dicere, per Bal. c. j. §. j. de pace iur. fir. per Bart. in repet. l. j. in fi. §. unde ui. Inn. c. cùm olim. de priuil. ubi dixit, ꝙ etiam merus executor datus à Papa, uel Imp. non debet nec potest officium sibi iniunctum iniustè exequi, quia ei resisti posset, sicut cuiq; alteri exequēti, quia ibi intelligitur, nisi tali executori cōmissum, quod etiam uiolenter exequeretur. Alex.*

b *Loc. Bar. l. j. §. de coll. fun. & in l. si publicanus. de pub. & l. si qua. de episc. & cler. & in extrauag. ad reprimen. uer. per nunciū, & no. c. post cessionem. de prob. & Ang. repet. l. si uacan. de bo. uacan. & auth. de coll. §. hoc autem. coll. nona. Alex.*

LEX VI.

4 *Præscriptio ratione negligentiæ ita habet locum contra fiscum, sicut contra priuatum.*

7 *Si procurator habens liberam agat contra debitorem ante tempus, non duplicantur induciæ.*

IVSTAS. Duobus modis legitur, secundū primā lect.
1 h. d. † Procuratore fisci agente ante tempus, actio peri-
a mitur, sicut etiam in quolibet priuato agente. [a] h. d. Glo. hanc lect. clarè explicāt. Opp. Instit. de excep. §. temporales. Sol. gl. qd hic dicitur, hodie corrigitur, quia non perimitur actio, sed duplicantur inducię, & hoc est de lege Codicis antiqua. Ista autem duplicatio fit de tempore quod superest, l.
2 aut damnū. §. quisquis. ff. de pe. † Et an hoc locū habeat in eo qui agit ante conditionē, uel diem insertam, dic ut in l. nō
3 solùm. §. tale. de lib. leg. & l. pecuniā. ff. si cer. pet. † Quæro, quo agente perdit fiscus actionem. Gl. dicit ꝙ procuratore agente qui habet liberam, l. j. de off. proc. Ces. quod est uerū, quia hæc pœna non potest inferri ipsi procuratori, qui non habet actionē, arg. §. de his qui. ut indig. l. Polla. & de sacros. eccl. iubemus nullā. nisi hoc factū fuisset fraudulenter per
4 procuratorē, l meminerint. §. unde ui. † Secundo modo legitur in præscriptione, secundū quam lec. hoc intendit, Cōtra fiscum negligentē præscribitur, sicut contra priuatum. h. d.
5 † Aduerte tamen, quia alia tempora sunt statuta in præscriptione tam contra fiscum, quàm contra priuatū, l. in omni-
6 bus. ff. de diuer. & tēp. præscrip. † Vltimò not. ex tex. in prin. dum dicit, concremari, & gl. exponit, id est, amitti, quod nō est necesse. Cùm enim quis proponit actionē ad quam admittendus non est, duplex est modus repellendi: unus de fa-
b cto, scilicet, lacerando [b] libellum, uel cōcremando igne, uel alio modo, pnunciando, l. ij. in fi. §. ut nemo pri. unde cōcre

mari potest propriè stare, quasi dicat, iubeo cõburi libellũ.

ADDITIO.

d Agente. Io. And. & Ant. de But. c. j. de plus peti. qui dicunt quòd totum tempus duplicabitur, quod etiam sequitur. Aret. §. si quis agens. Instit. de act. Bar. d. l. pecuniam. & ibi scripsit. Et ante diem uel conditionem sit nata actio, Bart. l. ita stipulatus. de uerb. obl. & in l. Fulcinius. §. si in diem. ff. ex quib. caus. in posses. ea. & adde quòd tamen potest agi ut caueatur de debito. tex. est & gl. ult. no. l. in omnibus. ff. de iud. & ibi tenuit q̃ tempus duplicabitur si agit ante diem, uel conditionem. Alex.

b Lacerando. Gl. l. j. s̃. de off. asses. & l. sicut. adde quòd etiam hoc potest parte tacente & non opponente, Bal. l. ij. s̃. ut nemo pri. & l. edita. in lect. Paduana. s̃. de eden. quod limita, nisi essemus in casibus in quib. non requiritur libellus, quia licet produceretur ineptus, teneret, licet posset lacerari. l. uinum. in fi. gl. mag. ff. si cert. pet. & Bart. uers. sine figura in extraua. Ale.

7 † Sed pone q̃ procurator meus, cui dedi liberam potestatem, egit contra meum debitorẽ ante tempus, nunquid duplicantur induciæ? ista lex facit q̃ non, quia non uideor mandare, ut delinquat, l. si procurator. §. Celsus ff. de cond. indeb. & l. pater. de priui. cred. facit in auth. de trien. & semiss. §. illud. Ang.

LEX VII.

3 Defensio de facto potest prohiberi, quando offensa est licita.
4 Lite pendente quando possunt bona describi.
5 Possessio debet remanere apud reum conuentum.
6 Qua actione agit fiscus, quando bona in fiscum deferuntur.
12 Quæsita per officiales fisci uel per prælatum ecclesiæ, an præsumantur quæsita de bonis fisci uel ecclesiæ.

DEFENSIONIS. Aliàs incipit, facultas. Contra fiscum licet cuilibet se defendere, & ante sententiam bona non auferunt̃, post sententiã solicitè inuestigabun
a tur, quod etiam in officialibus locũ habet.[2] Et primò ponit unũ dictum: secundò rationẽ dicti: tertiò ex his ponit unam conclu. quartò effectũ illius conclu. quintò circa prædicta mouet unũ dubium & determinat. Secunda ibi, cùm facultates. Tertia ibi, ubi ergo. Quarta ibi, ut cũ. Quinta ibi, ut sa-
1 na. † No. ex prin. q̃ facultas defendẽdi nemini est denegan-
b da.[b] † Per hoc dico, q̃ statutũ quod dicit, q̃ non liceat ali-
2 cui se defendere, non ualet, quia defensio est de iur. naturali, l. uim. ff. de iust. & iur. l. pactũ in glo. mag. ff. de pact. & est hodie expressum, de re iu. c. pastoralis. in cle. quod intelligitur in defensione suæ propriæ personæ, & sic q̃n̄ est necessaria defensio, uoluntaria nõ potest prohiberi per legẽ, Inn. ext.
c de excep. c. cùm inter. plenè dixi ff. sol. mat. l. cũ mulier.[c] † &
3 hoc uerũ in defensione iuris, defensio uerò de facto potest prohiberi à lege, quando offensa est licita, s̃. quan. li. uni. fi-
4 ne iu. se uin. l. j. & ij. facit s̃. eo. l. prohibitum. in prin. † Venio ad ij. partem, ex qua habeo, q̃ lite penden. nõ debet possessor inquietari, nec bona eius describi. Sed cont. ff. de req. re. l. fi. Sol. Ibi reus aufugerat, & erat contumax, hic non. Op. ff. de uent. in pos. mit. l. j §. pen. Sol. Quædam est descriptio, quæ idem est quod incorporatio in patrimonio fisci, ut depingere arma fiscalia in domibus, & possessionibus aliorũ, & istud prohibetur hic lite penden. Ita intelligit gl. hic dum allegat s̃. ut ne. priua. l. ij. cum simil. Quædam est descriptio, id est, scriptura, quę fit à tabellione, ut res nõ perdantur, uel ne subtrahantur, & ista potest fieri lite pendente, l. cont. ut j. de bon. uac. l. fin. licet sequestratio fieri non possit, quod est
d no.[d] Quærit gl. super quo erit controuersia, dic ut in gl. quã
5 tangam in seq. uers. Venio ad tertiam partem, ex qua not. † q̃ possessio debet remanere apud reum conuentũ, & sic nõ
6 potest fieri sequestratio, ut s̃. proximè dixi. † Quæro qua actione fiscus peteret ista bona, uidetur q̃ rei uendicatione, quia tex. hic dicit, uendicante. Breuiter dic, quandoq̃ bona deferuntur in fiscum tanquã hæreditaria alicuius mortui, & tũc agit fiscus petitione hæreditatis, s̃. de his quib. ut indig. l. j. & ibi no. in gl. & ff. ad Syll. l. in cognitione. de pet. hæred. l. item ueniũt. § pridie. & no. l. prædonis. eo. tit. Quandoq̃ deferuntur bona in fiscũ, nõ ut hæreditas, sed ut bona alicuius priuati delinquentis, & tũc potest agere rei uendicatione, ut hic, & l. Imp. ff. eo. uel conditione ex lege ista, ex qua bona in fiscum debẽt deuenire, arg. l. j. ff. de condic. ex l. fa. l. j. ff.
7 eo. tit. † Quæro, corã quo agitabitur ista quęst. Dicit gl. corã
8 præside, l. fi. j. de bo. uac. q̃ intellige ut ibi dicã. † Quæro, utrùm ista cognitio fiet ordinariè uel summariè? Text. hic innuit q̃ ordinariè, q̃n̄ dicit, cognitio uentiletur, &c. Cont.
9 j̃ tit j pen. & ibi dicam. † Venio ad quartã partem, & no. hic tex. ad illam practicã, quam tangit gl. l. j. ff. de eden. in prin. l. mag. uidelicet q̃ in iudicijs uniuersalib. sententia fert uniuersaliter, & tẽpore executiõis inquirit̃ particulariter de bo-
10 nis. † Secundò no. prout gl. exponit, conditionales, id est, notarios, q̃ q̃n̄ bona alicuius publicant̃, potest fiscus mittere pro omnibus notarijs qui habẽt instrumenta ad illũ, uel
e illa bona pertinentia, & eos cogere ut sibi exhibeant.[e] † Ter-
11 tiò no. q̃ qui facit fraudẽ fisco, punit̃ in duplũ, q̃ dic ut l. px. Venio ad ult. partẽ, quę legit̃ duob. mod. Primò, q̃ officialis
12 fisci cõprehendat̃ hac cõstitutione, & ista est bona lect. † Secundò q̃ officiales fisci non cõprehendant̃ hac constitutione, & sic q̃ eis nõ est data defensionis facultas, quasi quicqd
f officiales quæsierũt, quæsisse præsumant̃ de bonis dñi,[f] seu fisci, gl. tangit, qd̃ si uerũ esset, ualde notandũ esset, mihi aũt non uidetur uerũ, per l. si defunctus. ar b. tut. & ff. eo. tit. l. ij §. multa. ubi non præsumit̃ de bonis fisci, nisi hoc liquidè probatur. In prælato aũt ecclesiæ dic ut in auth. licentiam. s̃. de episc. & cler. ut ibi dixi, & Inn. c. cùm in officijs. de testib.

ADDITIO.

Pro cõcord. aduerte officialis seu thesaurarius quãdo aliquid acquirit, an intelligatur acquirere de bonis suis, an de bonis eius, cuius officiũ gerit. & Bart. reprehendendo gl. hic in l. defensionis. tenuit q̃ præsumatur acquirere de suis, sed cõtrarius allegatur in tract. duo. fra in illo membro dist. suæ, ubi non inducitur præsumptio delicti. Sol potest accõmodari, secundum Bal. c. j. de controuer. inter do. & ua. in usi. seu. quem alleg. Alex add. ad Bar. scilicet q̃ prima opi. loquatur post redditionem rationis. Secunda uerò opi. ante redditionẽ rationis: sed Bar. propriè non loquitur in thesaurario fisci in d. tracta. licet possit comprehendi sub uerbis suis generalibus, & idcò de directo nõ posset argui contrarius. adde Bal. l. si defunctus. arb. tut. l. iij. de don. inter uir. & ux. l. quisquis. C. si cer. pet.

a *Habet Bal. cons. in Christi nomine amen, petito tutore à matre, alleg. istum tex. quòd licet sit remissum inuentariũ tutori, tamen debet per descriptionem bonorum fieri ne bona baratentur, q̃ tene menti. Alex.*

b *Deneganda. Hoc est uerum in naturali defensione, secus in ciuili. Bald. l. ut uim. ff. de iust. & iur. & scias q̃ licet statutũ dicat, q̃ tali non fiat ius, nõ tamen uidetur denegata defensio. Bal. l. j. circa fi ff de hære. inst. Alex. Statutum prohibens defensionẽ non tenet, Bal. l. omnes. s̃. si cont. ius uel uti. pu. & Bar. qui unum uidetur uoluisse, in l. cum muliere. fol. mat. & aliud in l. uim. ff. de iu. & iur. in uers. item ad hanc sol. Bal. l. iij. §. si is pro quo. quod quisq; iur. & Dominic. c. non solùm. de appel. in v j. ubi dicitur q̃ defensio inducta de iure ciui. tolli potest, inducta de iure nat. non, c. inter quatuor de maio. et obe. & Bar. in extraua. qui sint rebelles. uer. mille librarũ. Ale.*

c *Mulier. Et ibi Bal. & Alex. d. l. ut uim. & Fel. c. dilecti filij. de exc. c. ex parte. el ij. de off. & po. iu. dele. uers. j. uidendum. & quod ibi dixi in apostil.*

d *No. Vbi est prohibita sequestratio, permittitur tamen bonorũ descriptio, Bar. l. fi. de req. reis. & l. j. de prohi. feque. pec. & ibi Bal. qui hoc limitat in fi. & Ant. de But. c. ij. de seq. poss. & Bal. l. Imp. de appel. & l. si fideiussor. § si. qui satisfd. cog. Bal. d. l. j. ubi dicit q̃ iudex debet esse multùm discretus, & an posint capsæ, & ostia domus ex iusta causa sigillari, ut poscit eorũ quæ ibi sunt, possit descriptio fieri, Ang. l. j. s̃. ne liceat sine iud. auth. signa imprimere, ibi dicit q̃ ratione suspicionis uel alterius iustæ causæ potest iudex concedere sigillationẽ capsarum, & ostiorũ, & hoc cum autoritate iudicis, aliàs posset agi iniuriarum, l. si iniuriæ ff. de iniurijs. Alex.*

e *Exhibeant. Bar. l. Arist. de iur. delib. Alex.*

f *Domini. Bal. c j. de cõtrouer. inter do. & uas. & Bal. hic, & l. si defunctus. arbitr. tut. & l. iij. de do. inter uir. & ux. & l. quisquis. s̃. si cer. pet & l. cũ oportet. s̃. de bon. quæ lib. & auth. licentiam. de episc. & cler. & l. j. s̃. de hær. uel act. uend. dicit tamen Bal. d. c. j. q̃ ista gl. procedit antequã officialis reddat rationem administrationis, secus si post, quia procederet dictum Bar. & uide Bal. d. auth. licentiam. & Bar. in suo tract. de duob. fratribus, uers. quartò quæro, quid si dubitatur, &c. Et de prælato, Io. An. & alios in c. unusquisq̃. de pecul. cler. & Bal. l. j. de hær. uel. act. uend. & Inn. & Card. c. cùm in officijs. de testib. & quãdo est dubiũ inter prælatũ ecclesiæ, & eccle-*

siam, de quibus bonis uideatur facta acquisitio, dic q̃ fit diuisio inter hæredes prælati, & ipsam ecclesiam. Arch. xij. q. iij. c. si sacerdotes. & Rom. litera b. not. lxxxij. ubi dicit se ita consuluisse. Bal. l. si ut proponis. s̃. de do. inter uir. & ux. in officiali publico, secus in priuato. Et uide quod dixi post Bar. l. j. ff. de bo. dam. Sed ista gl. no. per Bal. d. l. si defunctus. s̃. arb. tut. & non est alibi ista gl. Bal. l. cùm oportet. in prin. de bon. quæ lib. & ibi plenè de hac materia. Bal. l. j. s̃. de hæred. uel act. uend. & l. si quis. s̃. si cer. pet. e. c. j. in tit. de cont. inter do. & fide. in usib. feud. & compostill. l. diuus. ff. de bo. dam.

LEX VIII.

1 Recipiens in fraudem fisci promissiones uel uenditiones fictitias, punitur in duplum.
2 Officiales plures si cõmiserunt fraudem, omnes tenentur ad quadruplum non tamen insolidum.

1 QVI IN CONTRACTIBVS. † Qui in fraudem fisci super rebus fisco incorporatis contrahit, punitur in quadruplum. h. d. Opp. s̃. l. prox. ubi tenetur in duplum. Sol. Ibi fuit cõmissa fraus in acquirendis, hic in iam acquisitis, quod tene menti pro istis, qui recipiunt in fraudem fisci promissiones, & uenditionẽ fictitiã, ut teneantur
2 in duplũ, ut hic, & l. aufertur. §. j. ff. eo. † Quæro quid si multi officiales fuerunt, qui istam fraudem cõmiserunt? Dicit glo. q̃ ad unum quadruplum teneantur omnes, d. l. aufertur. §. fi. ff. eod. quod not. quia in delictis aliàs quilibet insolidùm teneatur, tamen in officialibus est secus, l. si multi. ff. de pub. quod dic plenius, ut ibi dixi.

ADDITIO.

In officialibus delinquentibus solutio unius alios liberat. Bar. l. si in rixa. ff. de sicarijs. & Ang. & moder. l. si familia. de iurisd. om. iud. Alex.

LEX IX.

1 SVPER. † Forma & lex data, & consuetudo antiqua in electione officialium est seruanda. Ad euidentiam præmitte q̃ procurator rei priuatæ, scilicet Cæsaris, fecerat unam suam legem disponentẽ, qualiter susceptores eligerentur. Imp. hic mandat illam dispositionẽ, & antiquam consue tudinem obseruari. No. in electione officialium seruandam
2 antiquam consuetudinẽ, l. nõ tantùm. §. fin. ff. de decurio. † Secũdò not. q̃ in famulis & sumptu familiæ seruãda est consuetudo, & ideò si aliquis conducit unum iudicẽ, debet intelligi sumptibus conducentis in eundo & redeundo, & in
a stando, quia sic est consuetudo.[a] l. domini prædiorum. j̃. de agr. & cen. & l. excepto. s̃. loc.

ADDITIO.

a *Consuetudo. Bal. l. j. ad fi. s̃. de neg. gest. dum alleg. l. idemq̃. §. idem Labeo. ff. mand. licet in cont. faciat l. suo uictu. de ope. lib. alleg. per eũ. Alex. Conducens unũ uicarium, uidetur in dubio conducere suis sumptibus in eundo redeundo & stando. Adde l. j. §. si. palmarij. de uar. & ext. cog. Adde etiã q̃ si finito officio uicariatus nollet domũ redire, sed aliò ire, Potestas teneretur dare æstimationẽ expensæ dummodo non longius uadat. Bart. l. ij. j̃. de priui. do. Ang. l. obseruare. §. proficisci. in additionibus, de offi. proc. & le. Item adde circa hoc Potestas tenetur conducere uicarium, ut s̃. suis impensis, non tenetur tamen si in itinere fuerit derobatus, secundũ Bal. l. nihil mali. quod est l. contumacia. ff. de rei uend. in lect. Flor. & facit l. si. uehenda. §. idem iuris. ad l. Rho. de iac. ubi casus, & Ro. l. quicquid. si cer. pet. Circa primum dictum Bar. adde Bal. l. j. s̃. de suffrag. ubi dixit q̃ ille, qui conduxit aduocatum, debet illum ducere extra prouinciã equestrem suis expensis. l. legatis. de ali. & cib. leg. & Bar. l. ij. §. defendi, ex quibus caus. in poss. ea. ubi ponit de nuncio, qui mittitur ad citandum absentem. Sed an Potestas teneatur ad medicinas pro suis officialibus infirmis, uide Bal. l. quod in uxorem, in fi. s̃. de neg. gest. tenent q̃ tenetur ad modicas, non ad magnas, post Iac. But. & Cy. ibi, & no. Bar. d. l. legati. Sed quid si potestas conducit officialem non facta mentione de salario? Dic q̃ tenetur secundum quod est consuetum in tali officio, Bart. l. exempto. s̃. de loc. l. prius. §. placuit. de aqua pluuia arc. & Ioan. And. c. fin. de consue. lib. vj. & Bald. l. Gallus. de lib. & posth. & Bart. l. j. §. sed & Comites. de uarijs & extraord. cog. Alex.*

LEX X.

1 Bona illius qui se occidit, si deprehensus fuit in crimine, uel accusatus, auferuntur ab hæredibus, & fisco applicantur.
2 Delinquens, qui accusatus uel deprehensus est in crimine, si se occidit, habetur pro confesso, & conuicto.

EORVM. Legitur hęc lex tribus modis, secundũ j. breuiter hoc intendit, Bona delinquentis mortui nõ pertinent ad fiscum, nisi uiuens fuerit cõdemnatus. Hæc lect. procedit quantũ ad pœnam criminalem inferendã, sed si ageretur ciuiliter, qualiter cõtra hæredem transeat pœna, dic ut s̃. ne ex delict. defun. l. j. & q̃n̄ criminaliter, dixi plenissimè in l. ex iudiciorum. ff. de accus. & in l. j. ff. de priua. deli. Item secundũ hanc lect. dicit gl. q̃ reus antequã condemnet̃, potest liberè administrare, qd̃ plenè examinaui in l. post contractũ. ff. de don. Secunda lec. breuiter hoc intendit, ubi crimen non extinguitur morte, bona non auferuntur hæredib. nisi de crimine cõdemnatiõe secuta. h. d. Et secundũ hoc expone tex. ibi, post publicã accusationẽ, s. productam contra eos, qui se dicebãt hæredes defuncti, & istum casum not. forma aũt sententiæ in casu legis nostrę ponitur Inst. de hær. quæ ab intest. §. per cõtrariũ, in gl. & tangit̃ in l. qui à latronibus. §. j. ff. de test. & ibi dixi de hoc. Secundũ tertiã lec. h. d. †.
1 Bona eius, qui metu criminis se occidit, non auferuntur hæredibus, nisi accusatione proposita, & condemnatione secuta. Istam lec. intellige quando ante mortẽ de crimine non erat accusatus, uel in eo deprehensus, tũc enim se occidendo habetur pro confesso, & condẽnato de crimine, nec esset opus noua accusatione & cõdemnatione, l. ij. in prin. & l. fi. in prin. ff. de bo. eo. qui ante sen. mor. sibi consci. facit s̃. qui test. fa. pos. l. ij. Quæro nũquid hoc hodie sit immutatũ per auth. bona damnatorũ? Gl. hic dicit multũ no. q̃ sic, uide eam &
2 signa. † No. q̃ ubi quis se occidit, iura uetera corriguntur, &
a habet locũ auth. bona damnatorũ[a]. s̃. de bo. dam. quod tenent doc. in d. auth. ego examinaui ista iura in l. fi. ff. de bo.
b eo. qui. mor. sibi consci.[b]

ADDITIO.

a *Damnatorum. Ang. Sal. & Bal. d. l. ij. alleg. in tex. C. qui test. fa. pos. uers. item scias, usq; ad fi. l. & Alex. cum alijs concor. ibi per eum signa. in add. Ang. de incest. nupt. in princ. Bald. tit. de parce. in fin. uers. quæro ergo de intellect.*

b *Conscij. Bar. l. j. de bon. dam. & Bal. l. ij. s̃. qui testa. fa. pos. Bar. post. gl. l. is qui. §. j. ff. de test. Alex.*

De conuenien. fisci debitorib. Tit. II.

LEX I.

1 Fideiussor officialium non conuenitur, nisi principali excusso, etiam si de bonis officialis emerit.
2 Qui promittit indemnitatem, etiam si renunciauerit beneficio de fideiussoribus, non potest conueniri ante principalem.
3 Possessor bonorum principalis non potest cõueniri ex tacita hypotheca, nisi principali discusso.
4 Debitor debitoris fisci non potest cõueniri à fisco, nisi principali excusso.

1 NON INIVSTA. Legitur tribus modis, secun
a dum j. lect. h. d. † Fideiussor officialiũ nõ potest conueniri, nisi principali excusso,[a] etiã si de bonis principalis aliqua bona emerit. Opp. s̃. de fideiuss. auth. præsente. qd̃ qualiter intelligatur, ut debitis in l. j. j̃. de decu. mihi tamen uidetur q̃ quantũ ad casum huius l. nulla sit specialitas, nam hic fideiussit promittendo indemnitatẽ, non aũt simpliciter, meritò uerba fideiussionis inducunt, ut prius principalis debeat cõueniri, ut uideat̃ in quo fiscus sit damnificatus, ff. de fideiuss. l. si stipulatus. §. j. in fi. Facit l. ij. si cer. pet. si mater indem. pmit. & l. tutor. ff. ad Velle. qd̃ tene mẽti. Qualiter aũt, & ad quid possit conueniri, qui indemnitatẽ promisit, gl. l. ij. s̃. de sen. quæ si-
2 ne ser. quan. proser. † Ex his apparet q̃ qui promisit indemnitatem, etiam si renunciauerit beneficio de fideiussoribus,

b non potest conueniri ante principalem. [b] Hoc enim inducit hoc casu natura obligationis magis quàm beneficium fi
c deiussiõis.[c] † Sed secundũ secundã lect. breuiter hoc intcn
3 dit. Ex tacita hypothecaria non potest conueniri possessor, nisi principali discusso. l. Moschis. ff. de iur. fisc. hodie est ius
4 cõmune, auth. hoc si debitor. s̃. de pig. † Secundũ tertiã lect. h.d. Debitor debitoris non potest conueniri à fisco, nisi principali discusso. * h.d. text. exponit ibi, indemnitate promissa, id est, ab eo qui fideiussit pro officiali secundũ primam lec. uel ab ipsomet officiali secundũ secundã & tertiam lect. Differentiam autem in conueniendo debitorem debitoris inter fiscum & priuatũ, gl. tan-
5 git hic, & melius in l. j. s̃. qñ fiscus uel pri. † Quæro utrũ hæc lex contineat ius cõmune uel singulare, glo. tangit & uariat. Dic breuiter secundũ primam lect. cõtinet ius singulare habito respectu ad ista tempora, idem secundũ ultimã, sed secundum mediam continet ius cõmune. Bart.

* *Discusso. l. ij. cum iij. seq. C. quando fisc. uel priua.* I. C. B.

ADDITIO.

a *Excusso. Alex. l. prior. §. pro magistratu. ff. de adm. re. ad ciui. perti.*
b *Principalem. l. quæro. ff. loc. Alex. l. si quis uxori. §. si fugitiuum. ff. de fur. & Bal. l. j. s̃. de cond. ob tur. cau. & dixi hic in apost. ad Iac. Rebuf. nu. j. j. uers. principalem.*
c *Fideiuß. Ang. l. fi ff. si cert. pet. in eo qui promittit quãdo minus à principali consequi potest. & est ratio, quia promittens non tenetur, nisi appareat quantum à principali consequi possit, l. decem. de uer. obl. & signaui in l. pater dotem. de do. præl. Bar. l. fi. in prin. ff. si cer. pet. l. decem. cum ibi no. de uer. obl. Bar. l. quæro. ff. loc. dicit q̃ promittens indemnitatẽ creditori, tenetur quẽadmodũ fideiussor. Bal. l. si pater. s̃. mand. uers. xij. quæro quid operatur promißio conseruationis. cõcor. opi. de quo uide etiam per Ang. l. si quis ab alio. §. si quis. de re iu. Alex. Ex his habes q̃ promittens indemnitatẽ, etiã si renunciet beneficio de fideiussoribus, potest petere prius executi principalem. Bar. l. quæro. ff. lo. & in l. unde quæritur, per illum text. ff. cõm. & l. iij. in prin. ff. de duo. re. Bal. l. si pro ea. s̃. man. & Bart. l. pater. de do. præl. & in dictis locis uidetur uariè aliqualiter & sibi esse contrarius, quare pro. concor. uide Bal. l. si pro ea. uers. xij. quæro, quid operatur promißio cõseruationis indem. & Aret. l. si quis ab alio. de re iud. §. j. Bal. l. si hæres. uers. ego modò quæro. s̃. de his quæ in frau. cre. & l. j. s̃. de sen. quæ sine cer. quan. Sed quid in debitore, qui promisit fideiussorẽ indemnẽ seruare. Bar. d. l. si pater. c. ij. de fideius. Quid aũt operetur promißio indemnitatis, dic q̃ facit ualere actũ aliàs inualidum exemplũ in muliere, quæ non potest fideiubere, ut toto tit. ad uelleia. ff. & C. nam si promittatur ipsi mulieri de indemnitate, ualet fideiußio, l. si pro aliquo. ff. ad Velle. q̃ tamẽ intelligitur si quantitas debita fuisset mulieri data, l. si mulieri dederim. ff. eo. tit. non autem si pignus, quia posset uti Velleiano, l. quidã uoluit. eo. tit. Adde q̃ ista indemnitas operatur, etiã limita q̃ uoluit Bar. l. si pro reo. §. fi. de fideiussor. & Bal. rub. quæ in frau. cre. & rub. C. de uerb. sig. & Bar. l. stip. de uerb. obl. Et quando poßit conueniri, tex. & Bal. l. nam tibi. s̃. de eui. Et adde q̃ instrumentũ conseruationis indemnitatis factum inter obligatos, non præiudicat tertio, secundum Bal. l. eum qui mutuã. C. si cer. pet. per illum tex. Alex.*

LEX II.

1 FISCO. Cautio, quæ non probat contra fiscũ, sed contra officiales, facit ut officiales primò conueniantur. † No. q̃ licet instrumentũ non probet contra fiscũ, puta quia non subscripsit notarius ad hoc deputatus, probat tamen contra officialẽ. Signa hanc l. secundũ hæc tẽpora, thesaurarij non poterant facere aliquã executionẽ sine subscriptione notarij, unde licet thesaurarius se subscripsit, non liberor à fisco, sed subscriptio thesaurarij est tantæ uirtutis, q̃
a prius debet conueniri thesaurarius, quàm ego.[a]

ADDITIO.

a *Ego. † Per hanc l. dicit Bal. l. Imp. ff. de stat. ho. q̃ non creditur libris massa*
2 *rij cõmunis nisi habeat subscriptionẽ notarij. Facit etiam q̃ leg. & no. in l.*
3 *j. ꝗ. de apo. pub. & Bar. l. quædã. §. nummularios. ff. de eden. Alex. † Item no. pro regula, scilicet q̃ licet securitas facta ab officiali propter defectum alicuius solennitatis, non liberet debitorem, tamen operatur q̃ officialis primò conueniatur. Qualiter aũt istæ cautiones debeant fieri de iure com*
4 *muni, ponit hic gl. † Not. q̃ si actor cõmunis fuit cõfessus habuisse à me qd̃ cõmuni debebam, q̃ posteà occasione illius, fiscus non posset me conuenire, nisi eo existente non soluendo, l. fi. §. si quis professus. ff. de pub. & nect. & l. in contractibus. §. illo. de non nu. pec. & nõ obst. l. præses. s̃. de transact. ut dixi in d. §. illo. Ang.*

LEX III.

QVONIAM. Si diuisa est administratio à iudice uel ab eius officialibus, primò cõuenitur gerens, fideiussores & nominatores ipsius, quã peruenìatur ad col-
a legã.[a] † Opp. ad municip. l. Imp. ꝗ. de peric. nomina. l j. Sol.
1 Intelligo hoc q̃ quis conuenitur pro collega, qui est repertus nõ soluendo tempore depositi officij, & sic concor. cum
2 contrarijs, ita dicit gl. † Opp. q̃ inspicitur tempus litis contestatæ, an sit soluendo, l. inter. §. j. ff. de fideiuf. Sol. Illud in fideiussore priuati secus in fideiussore officialis, quod dic ut
3 dixi in l. cont. & plenè per doc. in l. ex persona. s̃. de prob. † Opp. q̃ prius deueniatur ad collegã, quàm ad nominatorẽ, l. aduersus. s̃. de magist. conue. Huius timore glo. hic distinguit plenè, quam not. & melius in l. Imp. ff. ad munic. In administratoribus priuatis, dic ut l. j. §. nunc tractamus. ff de tute. & ra. dist. & de magist. conue. l. aduersus. & l. j. s̃. de transact. & ibi gl. & doct.

ADDITIO.

a *Collegã. No. istum tex. ad limitationẽ c. studuisti. de proc. q̃ licet dicatur q̃ per speciale mandatum derogatur generali, tamen fallit in procuratore ciuitatis, ut hic, & Bal. l. ij. quando fiscus uel priua. & Ro. in suis sing. in litera, P. no. xxvj. Alex.*

LEX IIII.

HI QVI. Debitores fisci exiguntur summatim, nec possunt impetrare, ut eodẽ modo debitores sui exigantur, sed eorũ exactio in ordinario iudicio repetenti
1 reseruatur. † Not. q̃ debitores fisci exiguntur summatim,
a quod patet ex text. qui dicit sine frustratione.[a] † Secundò
2 not. q̃ non potest quis impetrare, ut eodem modo exigatur, & excutiatur debitor suus à fisco. Tertiò no. q̃ licet quis summariè, de plano exigatur à fisco, non tamen summariè
3 potest ipse de facto exigere alios. † Ad primũ opp. & uidet q̃ fiscus debeat eligere ordinariè, l. facultas. s̃. tit. j. Sol. Quidam sunt debitores fisci iam redacti in numero debitorum, puta, ex aliquo contractu uel ob tributa, & isti cõueniuntur summatim, ut hic, & ꝗ. de exacto. trib. l. ij. & l. sacrilegij. in fi. ad l. Iul. pec. & auth. ut iu. sine quo quo suff. §. oportet. col. ij. & ibi tex. assignat rationem. Quidam non sunt redacti in numero debitorũ, sed an sint debitores uel nõ, dubitat̃, & contra istos debet fiscus agere ordinario iudicio, d. l. facultas, & quod ibi dixi circa tertiam particulam.

ADDITIO.

a *Frustratione. Bal. l. ij. prin. s̃. quando fisc. priua. & l. j. de cond. ex lege. In ea l. in primo no. No. istam dictionẽ, omissa frustratione, quia denotat causam summariã, ad qd̃ idem in dictione, protinus, l. ij. & ibi Bal. s̃. ut lit. pe. Et idem est in dictione, statim, l. rem quæ. & ibi Bar. ff. de iur. fisc. Sal. l. si quis post s̃. de bo. præscrip. & Cast. l. marito. fol. mat. licet Ro. conetur impugnare. l. j. §. j. ff. de uer. obl. Sed ad tollendas eius obiectiones, habeas recursum ad distinctionem, quam ponit hic Bar. & idem in dictione, illico. l. pe. s̃. depos. ubi Bar. idẽ dicit in dictione, quàm citius & Bar. l. j. circa medium. ff. iud. sol. & ibi dicit idem in dictione, incontinenti, quæ omnia not. pro rescriptis imperandis requirentibus causam summariam expediri. Alexan.*

LEX V.

1 INTER. † Scriptura propria nõ facit fidem pro scribente uel eius hærede, etiã si fiscus sibi successerit. s̃. de prob. l. exemplo. Vnde si fiscus occupans rem alicuius inuenit chartas manu eius, cuius sunt bona, scripta q̃ aliquis erat suus debitor, certè fiscus non potest ex illis chartis aliquem
a conuenire.[a]

ADDI-

ADDITIO.

a *Conuenire. Bald. l. in bonæ fid. s̃. de reb. cred. Quæro, quid si in illo breui cõtineatur sibi fuisse solutũ, nunquid faciat fidem contra se? Gl. determinat q̃ sic, l. nuda. ff. de don. & l. contractus. s̃. de fide inst. In ead. l. in fi. Sal. & Rom. ibi, in l. admonendi. de iureiur. Bar. & Ang. l. quædam. §. nummular. ff. de eden. &c.*

De fide inst. & iur. hastæ fiscalis. Tit. III.

LEX I.

1 QVOD IN LIBELLVM. † Si probat̃ q̃ in uenditione rei debitoris fisci debita solennitas non seruetur, restituitur res cũ fructibus perce-
a ptis & percipiendis.[a] Opp. innuitur hic q̃ quis
b debet probare negatiuã,[b] contrà de l. actor. s̃. de prob. Præterea, q̃ solennitatẽ dicit, debet eam probare, l. quæcũq̃. §. fi. ff. de pub. non qui eam negat. Sol. gl. dicit q̃ hic probatur eo ipso q̃ contrariũ non probatur. Istud est facere uiolentiam
2 literæ, quia tunc nõ probaret ipse, sed ius præsumeret. † Vnde alij dicunt, q̃ hic erat scriptura quæ dicebat solennitatem interuenisse, cui est standum, donec probetur contrariũ, q̃ potest probari per obliquũ, l. optimã. s̃. de cont. & com. sti. Ista opi. cõmuniter tenetur, quã intelligo q̃ hic erat scriptura quæ hoc cõtinebat dispositiuè, qũo tali die, loco & testib. fuit facta subhastatio, & qũo procurator fisci interuenit, & sic de quolibet actu fuit factũ instrumẽtũ per se, ut hic gl. in-
c nuit, per l. cùm precibus. quã allegat.[c] Si enim hoc contineat in instrumẽto enunciatiuè de præterito, v. g. notarius hodie facit instru. uenditionis, in quo narrat qũo factæ fuerũt sub-
d hastationes debitæ & similia, tunc illi instru. standũ nõ est,[d] q̃ instru nõ probat, nisi ea quæ interuenerunt loco & tpe celebrati inst. Inn. c. qm̃ ext. de prob. sed hastationes nõ potuerunt interuenire, quia debẽt stare xx. dieb. ut ꝗ. dicam, ergo, &c. Prętereà, tũc nõ est instrumentũ propriè de illo facto, sed magis facit narrationẽ alterius documẽti, igit̃, &c. ut in auth. si quis in aliquo documento. s̃. de eden. Prætereà, cũ ista solennitas sit inducta in fauorẽ debitoris, cuius bona alienantur, & etiã in fauorẽ fisci, nõ possunt officiales, qui uendunt, renunciare huic solennitati, nec etiã emptor, l. ius publicũ. ff. de pac. Sed si eorũ confessioni staretur, iam inducta esset uia similis renũciationi, ergo nõ ualet, l. doli mali exceptio.
5 ff. de dona. † Et secundũ quod dicit̃ in l. optimã. ſ. q̃ uerba enunciatiuè posita in contractib. probant inter easdẽ partes, intelligo qñ id continetur in quo partes possunt sibi præiu-
e dicare,[e] aliàs secus. Idẽ no. in l. sciendũ, ff. de uer. obl. Alij dicunt q̃ hic præsumunt̃ omnia solenniter acta, qd̃ nõ placet,
f q̃a hic loquit̃ de solennitate intrinseca, quę nõ præsumit̃,[f] di
6 xi plenè in d. l. sciendũ. † Opp. l. si fundum. s̃. de rei uen. ubi dicitur, q̃ titulus excusat à percipendis. gl. hic uariat. Tu dic q̃ hic loquit̃ qñ tit. habetur pro nõ titulo, arg. l. nec ullã. §. j. ff. de pet. hær. Venio ad q. & quæro primò cõtra quem agitur, & qua actiõe? gl. remittit ad no. s̃. de iur fisc. l ij. & ibi exami
7 naui. † Quæro, quis est, qui habet ius uendendi res fiscales, uel debitoris fisci? Gl. dicit q̃ procurator fisci, uel cui princeps mandauit. Itẽ in principio gl magnæ dicit q̃ talis uenditio debet fieri interueniente ꝓcuratore fisci. Cont. l. si propter pub. pen. l. ij. ubi uidetur q̃ debeat fieri autoritate præsidis. Breuiter circa hoc dico, quandoq̃ exactionẽ tributorũ uectigalium, & similiũ fiscus uendit alij, quandoq̃ illud facit per suos officiales nomine fisci exigentes, & isti duo modi notant̃ in l. j. §. hic tit ff. de pub in prin. mag. gl Primo casu, illi emptores dicuntur esse, qui habent ius uendendi, tñ hoc faciunt autoritate præsidis, ut d. l. ij. si propter pu. pen. Secundo casu istud fiet autoritate procuratoris fisci, ita loquitur hic. Sed contra hoc instatur de l. j. ff de off. proc Cæs. ubi non uendit sine speciali mandato Quædã parua gl hic dicit aliud in procuratore Cæsar aliud in procuratore fisci. Tu dic idem in utroq̃ ff de iur. fis. l. si fiscus in fi & hic loquit̃ in uenditione rerum debitoris fisci, sed ibi loquitur in uen-
8 ditione rerum quæ sunt in patrimonio Principis. † Quæro utrũ procurator fisci debeat uendere rem præsente pretio,
g uel possit habere fidem de pretio,[g] dicit gl. pretio præsente, l. si proc. in fi. ff. de iur. fis. & l. à diuo Pio. §. sed si emptor. ff. de re iud. Qualiter autẽ quis dicatur habere fidem de pretio, uide tex. & gl. l. qd̃ uẽdidi. ff. de cont. empt. Quæro nunq̃ in ista uenditione, necessaria sit scriptura. gl. dicit q̃ non, l. iij.
9 ꝗ. eo. tit. † Quæro, quot requirantur ad hoc ut ualeat uenditio rei fiscalis, uel debitoris fisci, dic ut in prin. gl. magnæ, & l.
h iij. s̃. de iur. fis. & no. l. j. si aduers. fisc. & l. si quos. de resc. uen.[h] No. gl. magnã & gl. paruã, super uer. mala fide. q̃ mala fides præsumitur interuenisse qñ solennitas fuit omissa, & ordo debitus non fuit seruatus, quod no.

ADDITIO.

a *Percipien. In quib. contractib. requiritur hæc subscriptio, uide Bal. l. ordo. de executione rei iud. Alex.*
b *Negatiuam. Adde tu de hac materia per quem, qualiter, & quando probetur negatiua, per istũ in l. actor. nu. ij. & quod ibi posui in apo. uers. poßit probari, ubi etiam posui in add. ad Bal. nu. viij. de prob.*
c *Allegat. † Allegatur hæc gl. q̃ decretũ sumitur interpositum ex iustis cau-*
3 *sis, & cum causæ cognitione. Bal. l fi. de præ. min. † In gl. ibi dum alle. l. cũ*
4 *precib. quæ gl. allegatur per Bar. l. sciendum. de uer. obl. & auth. si quis in aliquo documento. s̃. de eden. Alex.*
d *Est. Cast. cons. lxxxix. & And. Barb. c. cons. incip. scripsit ecclesiasticus. & post cons. ccccc. Alex. de Imol. ciij. iiij. par.*
e *Præiudicare. Fel. c. cùm in iure de offi. deleg. & Soc cons. ccxiij. uer. secunda conclusio circa fi. in ij. parte.*
f *Præsumitur, l. quæcunq̃. §. interdum. & ibi Bar. ff. de pub. & Spec. tit. de prob. § j. uers. sequitur. & §. iij. uer. iiij per instrumenta.*
g *Pretio. Ro. in suis sing. nu. liiij. incip.*
h *Vend. † Adde q̃ subhastatio non requiritur in uenditione rerum nobiliũ,*
10 *quæ consuetæ sunt uendi in foro, Bal. l. j. ad fi. s̃. si propter pub. pen. Et adde quòd in subhastatione Reip. requiritur præsentia officialis. Alex. l. licitatio. de publ. l. fi. & ibi Bal. s̃. nouã uec. Alex.*

LEX II.

DVPLEX. Hæc lex dicit idem quod præcedens, si in uenditione debita solennitas non fuit obseruata, res
1 uendita retractat̃. h. d. † No. q̃ quis potest quandoq̃ agere sicut quilibet de populo, & etiam pro suo proprio interesse, ut hic in fi. ibi, causa indemnitatis. l. licet. in prin. ff. de proc. & quod no. in l. iurisgen. § si paciscar. ff.
2 de pact. † No. q̃ solennitas omissa, & gratiosa uenditio rei propter paruum debitũ, præsupponunt fraudem esse factam, & ideò re-
3 tractabitur.* † No. q̃ in libello possunt accumulari plures causæ, quarum quælibet per
a se est sufficiens.[a] Facit quod no. s̃. de eden. l. edita. Et sufficit alterã probari, ut not. ext. de resc. c. ij. in fin. nisi se adstrinxerit ad utrunq̃ probandum, dixi, ff. de re iud. l. diuus. & in l. edita. s̃. de eden.

* *Retract. abitur. Non in solidùm, sed quatenus duntaxat minoris uendita res fuerit: l. per diuersas. §. ita tamen.* C. *mand.* I. Conc. B.

ADDITIO.

a *Sufficiens. Bal. l. per diuersas. q. xj. s̃. mand. & cons. cxl. incip.*

LEX III.

6 *Res empta per uxorem, erit uxoris, & non uiri, licet præsumatur empta de pecunia uiri, sed ipsa tenetur ad pretium uiro.*

1 ET SI INSTRVMENTA. † Emptio à fisco facta, & alia quæ requiruntur ad requisitionem dominij,* possunt probari sine
scriptura. Pro declaratione l. quæro, quo iure fiscus uendit? Resp. uel fiscus uendit tanq̃ matris diu cessantis in solutione debiti, uel tributi, cui matri fiscus posteà successerat, q̃
2 fiscus non uendicat. † Hoc præmisso no. ex l. ista q̃ pretium debet esse solutum, cùm fiscus uendens non potest habere fidem de pretio, ut not. s̃. eod l. j. & ꝗ. tit. ij. l. j ff. de iur. fisc. l. si
3 procurator. † Secundò no. illud quod tex. dicit, in quibus-

* *Dominij. Nempe traditionibus.* C. *de pac.* I. Con. B.

cunq; probationib. &c. & gl. dicit, scilicet idoneis, quod est
4 not. propter statuta, & alia multa. † Tertiò no. q; uenditio &
pretij solutio potest probari sine scriptura. Ad illud opp. s.
tit. j. l. ij. Sol. quidam sunt debitores fisci in numero debito-
rum redacti, & isti non possunt probare uenditionē, nec so-
lutionem sine scriptura, d. l. cont. Quidam non sunt debito-
res, sed aliter cum fisco contrahentes, & tunc totum contra-
ctum, & solutionē factam in ipso contractu possunt proba-
5 re per testes, ita loquitur hic. † Not. q; uidetur casus, q; illa
exceptio, quem de euictione tenet, &c. de qua in l. uendican
tem. ff. de euict. impedit litem contestari, ut hic in fi. l. ibi, re-
ferre quęstionē procurator meus non sinet, quasi dicat, non
patietur litem contestari. Aliæ leges uidentur dicere, q; talis
lis exceptio opponatur ad merita causę, magis quàm ad im
pediendū processum, d. l. uendicantem. & s. de euic. l. exce-
ptionem. & s. de rei uend. l. cùm à matre. possumus tamē di-
cere utrunq; procedere, & quòd apponatur ad merita cau-
sę, & ad processum, per hanc l. & leges s. alleg. facit l. uenditri
6 ci. de reb. alie. non alie. † Vltimò facit hæc l. q; si uxor alicu-
ius emit aliquā rem, illa res sit uxoris. * Nō
obst. leg. dicētes q; qcq; quærit uxor, præsu
mitur de bonis uiri, l. etiā s. de don. inter uir.
& uxor. & l. Quintus. ff. de do. int. uir. & ux.
quia fateor q; præsumitur empta de pecu-
nia uiri, & uxor teneatur ad pretium uiro, ta
men res non erit uiri, sed uxoris, ut hic, & l.
a j. & l. multùm. s. si quis alteri, uel sibi.[a]

* *Vxoris. l. j. C. si quis alte. uel sib. l. etsi. ff. de do. int. uir. & ux.* l. Conc. B.

ADDITIO.

a *Vel sibi. Bal. l. si uxorem. de cond. infer. & Bar. l. si filij. de do. inter uir. & ux. Alex. Facit q; uxor quæ emit rem aliquā, uel acquirit, præsumatur acquisiuisse de bonis uiri. Bar. in suo tract. de duobus frat. uers. quarto quæro quid si dubitatur. Bal. l. si uxorem. de cond. infer. & Inn. c. cum officijs. de testa. Sed quid in concubina, an præsumatur acquisiuisse de bonis amantis? Dic quòd sic, ar. l. fi. ff. de act. & obl. Bal. l. cùm oportet. s. de bon. quæ lib. & ibi in muliere adultera, ut accipiamus in meliorem partem, & sic uideatur quæsiuisse de bonis mariti. l. si miles. §. miles. de adul. nisi fortè publicè negotiaretur, quia tunc præsumitur ex quæstu quæsiuisse, Bal. d. l. cùm oportet. Quid in officiali fisci, gl. Bar. et ibi dixi in l. facultas in si s. de iur. fisc. Quid in rectore hospitalis, Bal. quòd idem, in auth. licentiam. s. de episc. & cler. per tex. unde sumitur. & ibi, quid de prælato eccle. de quo aliquid dixi post Bart. s. d. l. facultas. Quid in filiofa. Io. And. q; sic, c. inuestigandum. de pec. cle. de quo tamen per gl. Bar. Bal. & alios d. l. cùm oportet. quid in uidua post mortem mariti, Ab. sing. l. etiam. s. de don. inter uir. & ux. & Ang. cons. cxlj. & Rom. in suis sing. in vj. no. de eo quòd dixi de concubina, uide etiam Bal. l. j. de nat. lib. Alex.*

LEX IIII.

3 *Offerens intra tempus subhastationum obligatur, & dicitur talis contractus perfectus.*
4 *Contractus qui celebratur cum incerta persona, non uitiatur propter temporis interuallum, uel partis absentiam.*
5 *Nouum præconium in subhastandis rebus potest fieri, si in primo nullus obtulit.*
11 *Subhastatio quòd fieri debeat in uendendis rebus minorum.*

a SI TEMPORA.[a] Intra tempus in subhastatione statutum quilibet uenens admittitur, licet res iam alteri fuerit uendita. Primò ponitur casus q; plus offerenti intra mensem dabitur, si intra quindecim dies centum promisit, & ei omnia adiudicauit procurator fisci. Modò post quindecim dies aliud uenit & promisit plus quā iste emerit, certè iste plus promittens intra mensem debet audiri, & ei debet adiudicari, licet primò fuerit tradita illi. Not. secundū
1 istam lect. † q; tēpus statuitur arbitrio officialis uendentis. Secundò no. q; licet uni uendita sit res intra tempus, admittitur alius plus promittēs, ita intelligit gl. quā no. Opp. contra istam lec. q; primò tempus sit limitatū xx. dierum, ut s. de sacr. sanc. eccles. auth. hoc ius porrectum, & fuit not. s. eo. l. j. & hac l. secundum tertiam lect. Sol. officialis potest auge-
b re[b] terminū ex suo arbitrio, ita loquitur hæc lect. nō aūt minuere, ut in cont. Ratio, quia in augendo est fauor fisci, quia
2 plures uenire poterunt. † Quæro, nunquid hæc lex habeat locum in uenditione rerum priuatarū, uel ciuitatum? Glo. dicit hic q; non. Tu dicas q; uerum est quantùm ad hoc, q; in uenditione rerum ciuitatū, uel priuatarū sit adiectum certum tempus à lege. Sed si adijceretur per officiales uendentes suo arbitrio, tunc hæc lex posset habere locū, quia quilibet ueniēs intra tempus admittitur sine dubio, si nulli iam esset facta uenditio, sed si alicui esset facta, tunc si esset facta simpliciter, adhuc admitteretur alius plus promittens. Intelligitur enim esse facta sub conditione, nisi meliorem conditionē attulerit alius intra tempus appositū in subhastatione, ut hic, secundū istam lect. possent tamen in uenditione esse apposita talia uerba, q; per ea apparceret esse recessum ab illo pacto facto in illa subhastatione, si tamen esset priuatus uenderis, uel alius officialis habens de hoc autoritatem, ista lex de hoc locum non haberet, & alius admitteretur, secus si potestas talis officialis se ad hoc non extenderet, & ita me-
c telligit hæc glo.[c] † Quæro, quid si unus uadit intra tempus
3 subhastatiōis, & offert, an ex hoc obligetur? Videtur quòd non, quia inter interrogationē factam per pręconem, & oblationem illius, interuenit spatium, ergo nō obligatur, l. j. §. j. ff. de uerb. obl. In cont. est sciendum q; contractus, qui celebratur cum incerta persona, nō uitiatur propter interuallum temporis, nec propter absentiam contrahentis. Exemplum, si habeo rem pro derelicto, uideor eam donare occupanti. l. fi id quod. ff. pro dere. & sic incertæ personæ, ista donatio nō impeditur, licet alius occupet me absente, & ex interuallo, l. quod seruus. de stip. ser. Item pecunia proficitur à principe uel à consulibus in populum, datur occupanti. ff. de acq. re do. l. qua ratione. §. pe. in xx. respon. ita in proposito per illum præconē, uideor contrahere cum incerta persona, uidelicet cum plus offerente, ideò si uenit ex interuallo, uel si offert notario etiam non præsente officiali perficitur contractus, dixi in l. licitatio. in prin. ff. de pub. Quæro quid si longum interuallū non uitiat contractum celebratū
d cum incerta persona,[d] † utrùm officialis ipse obligetur ad
4 uendendū illi plus offerenti? Hic uidetur casus quòd sic,[e]
e hoc intellige uerùm, si uerba præconis hoc dicunt, quòd plus offerenti dabitur secundum formā positam hic glo. & in auth. hoc ius porrectum. sed si præco simpliciter diceret, quicūq; uelit emere, ueniat ad offerendū intra talem diem, nec adijceretur, & plus offerenti dabitur, non cogitur dare plus offerenti, quia ad hoc se non adstringit, poterit enim esse q; hoc fuerit factum ad explorandum ualorē rei, magis quàm ad uendendū, l. si seruus, in prin. de cond. fur. quod no. & ita caueas qñ facis præconizare, quia uno casu cogitur, alio nō. Item hoc intelligo, si fisco expediebat dare plus offerenti, posset enim esse q; eius interesset dare minus offerenti, quia offert faciliorem solutionē, uel quia magis idoneus, l. eum qui. in fi. ff. de in diē addict. & l. Sabinus. eod. tit.
5 † Quæro, utrùm post lapsum primū terminum posset fieri
f de nouo præconium,[f] & dari alia dilatio. glo. not. hic dicit q; non, l. ij. j. de loc. præd. ciuil. lib. xj. quod puto uerum, si in
6 primo termino aliquis obtulerat cui ius erat quæsitum. † Ex quo habes not. q; isti termini extraiudiciales intelliguntur peremptorij, licet hoc non adijciatur, ut hic uides. & Inn. c. cùm à nobis. ultra medium, ext. de elec. & in l. Titia. §. usuras. ff. de leg. ij. quod no. pro terminis qui statuuntur in interpellationibus, & protestationibus, & similibus actibus extraiudicialibus. Prædicta † uera, nisi esset persona,
7 per quam posit peti in integ. restit. tunc enim posset impetrare in integ. resti. ut maius tempus apponatur in licitatione, l. & si fine. §. quæsitum. ff. de min. Secundo modo legitur hæc lex, q; tempus augmenti fuit appositū ex ipso cōtractu, & sic fuit pactum addictionis in diem. Hæc lec. uera est in se, tamen non habet dubitationē. Tertia lect. est, q; hic loquitur de tempore statuto à l. scilicet, uiginti dierum in rebus fiscalibus, sicut in rebus ecclesiarum, auth. hoc ius porrectum, licet gl. hic dubitet. tamen s. e. l. j. ponit pro constanti q; tene-
8 tur cōmuniter, † & secundū hoc si minus tempus apponatur in

tur in pręconio, intra xx. dies admittuntur licitatores, quia officialis illud tempus augere potest, minuere autem non, l.
9 iij. §. cōdemnatum. ff. de re iud. dixi s. in j. l. † Quæro, quid si ille qui primò obtulit minus, nunc uelit offerre plus quā secūdus, an admittatur iterum? gl. dicit, q; sic, & bene. Quæro, quid de fructibus medio tēpore perceptis? Dic ut in gl.
10 † Quæro, cùm in uenditione rerū ciuitatis non sit tempus statutum à l. an ciuitas de hoc posit propriā legem facere? Dic q; sic, l. Lucius in fi. ff. ad munic. & j. de uend. re. ciui. l. j.
11 & ij. tangitur hic in fi. j. gl. † Quæro, an cùm executores ultimarum uoluntatū uendant, debeant facere subhastationes,
g an cùm uenduntur res minoris,[g] dixi de hoc plenè in l. alio. ff. de ali. & cib. le.

ADDITIO.

a *Si tempora. Lex ista tractat materiam subhastationis, de qua etiam uideas gl. l. creditor. C. de dist. pig. & Bal. & Ang. l. fi. s. de iur. do. imp. Bar. l. licitatio. in prin. ff. de publ. Ang. l. j. s. eo. & ibi unum elegans dictum in hac materia posuit, scilicet, si in subhastatione alicuius datij, duo responderūt, aut adinuicem eodem tēpore, & loco, q; locus est gratificationi, quod tene menti, quia pluries uidi de facto, quod sequitur Laudensis in suo tractatu de principe, in tit. de fisco, in lxiij. concl. Et in materia uide unum contra referendarios gratificantes publicanis in subhastatione datiorum, & Bar. l. j. j. de pascuis pub. Item adde an iudex, qui facit subhastare rem debitoris, teneatur ipse de euictione emptori, dic q; non, l. si ob causam. s. de euic. ubi Bal. per illum tex. & est ratio, quia dicitur executor iuris, & per consequens necessarius, quo casu non tenetur ex aliquo contractu, l. qui pignori. ff. de euic. secundum Bal. d. l. si ob causam. in fi. quod no. adde q; subhastatio est tantæ uirtutis, quòd non habet locum in ea deceptio ultra dimidiam iusti pretij, l. j. j. de præd. curia. & no. Ang. rep. l. sciendum. ff. de uer. ob.*

b *Augere. Bal. l. fi. uer. quæro quid si dictum. s. qui admi. ubi quando statuitur certus terminus à iure ad aliquid faciendum, talis terminus non potest præuenirī, prorogari autem sic, de quo aliquid Old. cons. suo lx. & ibi quando iudex possit terminum à iure datum prorogare, & uide, & c. Pan. cle. ij. de app. adde q; quando tempus non est taxatum à l. tunc debet à iudice taxari eius arbitrio, gl. l. si constante. §. pe. uer. tempus. ff. sol. ma. & tex. & ibi. Bar. l. j. §. ait prætor. in prin. ff. de iur. del. & gl. c. j. uer. proponitur. de res. spo. in vj.*

c *Glo. Nunquid autem subhastatio habeat locum in rebus ciuitatis, adde tex. in l. j. de in diem addi. Alex.*

d *Persona. Bar. l. licitatio. ff. de publ. Et in materia subhastationis, adde quòd si ponens rem ad incautum, ponat maius pretium quàm ualeat, ut uolens rem emere carius emat, incidit in crimen stellionatus. l. iij. §. itē si quis. de crimine stellionatus, & refert Lau. in suis sing. l. in litera. P. no. lxv. Alex.*

e *Sic. Sed quid in reb. ecclesiæ, dic q; secus, quia debent tradi offerenti iustū pretium, licet aliter plus obtulerit, ut d. gl. alleg. in tex. & Lu Pon. in sing. incip. uenditio. uer. scis q; resp. & Bar. Cæp. in trac. de contractu simula. in ij. præsum. & x. q. ij. per Arch.*

f *Præconium. Quia qui non facit in tempore, uidetur post tempus prohibitus, l. Imp. ff. de post. et Bar. l. statulib. §. Stichum. & l. Titia. ff. de leg. ij. & l. si ead. & ibi Gul. de Cug. & Sal. s. qui accu. non pos. Bal. l. acceptam. q. xxj. s. de usu. & no. Can. c. cùm in tua. ext. qui ma. accu. non pos. & Car. cle. const. §. j. q. vj. ext. de elec.*

g *Minoris. Et q; in rebus minorum locum habeat subhastatio, uidetur quòd sic, l. ait prætor. in prin. & ibi per Gul. ff. de min. Tu tamen uide Bal. d. auth. hoc ius porrectum. s. in tex. Alex. uer. sed hic quæritur. ubi dic, non est necessaria, si bona fide fiat uenditio, sed uide Inn. c. dubiū. s. gl. uer. defensore. de reb. eccle. non alie. quia Respub. & minor æquiparantur, ergo, & c. Præterea in alienatione rei minoris debet esse subscriptio iudicis, l. ij. s. de asse. & gl. ij. l. j. ff. de off. assef. Ang. An quando uenditur res minoris, uel testatoris per executores ultimarum uoluntatum, fiat subhastatio, Bal. l. ordo. de excut. rei iud. Quid de subhastatione rerum eccle. Ang. hic, idem in auth. de alie. & emphy. Alex.*

LEX V.

1 *Venditio facta à fisco retractatur propter tributa, nō ob aliam causam.*
2 *Minor quando iuuetur contra uenditionem rei suæ à fisco factam.*
4 *Res priuati ob publicam utilitatem auferri potest.*

QVAECVNQVE. Venditio facta à fisco solēniter, non retractat̃ pretextu rescripti uel minoris ætatis. Ad eui-
dētiam quæro quid est dictū, p; reliquijs, pdigorū. Dic ut in gl. Opp. q; possit rescindi, l. prædijs. ff. de iur. fis. Sol. dicit gl. ibi, p; tributis, hic, p; mala administratiōe, uel p; debito alio ex cōtractu, uel maleficio. Ista sol. est obscura. Quidā intelligunt q; ibi pro tributis scilicet non solutis facta fuit uenditio, ideò potest rescindi. Hæc expositio non ualet, ut in l.
1 prox. & ibi dicā. † Dic ergo ibi pro tributis, scilicet potest res
2 uendita auocari, nō alio debito. hoc dicā j. l. prox. † Opp. l. fi. s. si aduersus fisc. ubi minor iuuat̃. Gl. soluit, tu dic latius, Aut fiscus uendit rē minoris ut suam, & iuuat̃ minor, l. cont. Aut uendidit ut sibi obligatā pro tributis, & tūc aut minor uult restitui, antequā uendat̃ ex eo, quia res incidit in cōmissum, & iuuat̃ minor, j. de fun. pa. l. ij. & l. Imp. ff. de pub. Aut uult restitui postquam res fuit uēdita, & tunc si tutor uel curator interuenerit, nō restituit̃, ut hic. aliàs secus, l. fi. s. si obpu. pen. † Vltimò facit hæc lex q; illi qui emerunt à cōmuni
3 Perusij solenniter uendentes res exbannitorū, non cogant̃ res emptas reddere exbānitis ex forma capitulorum pacis hoc dicentiū, quod probo, nā si non ualet rescriptum Princi-
4 pis, ut hic, multo minus statutū uel pactū ciuitatis. † In cōt. est ueritas, nā hic loquit̃ quando Imp. rescripsit propter utilitates priuati impetrātis tātùm, secus si propter publicā utilitatē, tunc enim potest res pri-
a uatorū auferre,[a] * & eodem modo ciuitas, s. de iur. fisc. l. certa forma. & l. itē si uerberatum. §. j. ff. de rei uend. de euict. l. Lucius. & l. uenditor. §. si constat. ff. comm. præd.

* *Auferre. Idem Bar. l. x. nu. j. s. de sac. ecc.* l. Con. B.

ADDITIO.

a *Auferre. Ratione publicæ utilitatis possunt res priuatorū accipi per principem. Ang. l. bene à Zenone. de quæd. præsc. & quæ scripsi post Bar. l. ij. §. si quis. ff. ne quid in loco pub. Alex.*

LEX VI.

1 *Emens rem à priuato, uel fisco, solùm tenetur ad tributa.*

a SI QVI.[a] Qui solenniter emit à fisco, solùm ad pretiū tenetur, & ob aliud debitū non conuenitur. Opp. ff. de iur. fis. l. prædijs. Quidam dicunt q; hæc lex corrigit illā. Alij q; ibi uenduntur ut prædia tributaria, hic ut alia. Tu dic ut s. l. prox. & dicam statim in distinctione. Opp. l. Imp. ff. de pub. & nec. Sol. ibi priuatus uendit priuato, hic fiscus priuato, secundum gl. quam tenet Dy. l. contraria. ubi distin-
1 guit. Tu tamen plenius dic, † Quandoq; priuatus uendit priuato, & tunc emptor potest pro tributis conueniri, & reliquis, d. l. Imp. Aut per fiscum cōceduntur priuato, & tunc quandoq; conceduntur per modum cuiusdam translationis, non uenditionis, tunc nouus possessor ad tributa non tenetur, j. de cens. l. fi. & de fun. rerum priua. l. ij. Aut trāsfert fiscus per modum uenditionis, & tunc aut fiscus uēdit rem ut suam propriam, & emptor nullo modo potest cōueniri, j. ti. iij. l. j. & l. bene à Zenone. s. de quad. præsc. Aut uēdit eā, ut alterius debitoris fiscalis, & tunc aut uendit eam propter tributa non soluta, & emptor ulterius non tenetur, ut hac l. Aut propter alia debita non soluta, & tunc aut conuenitur propter alia debita, & nō tenetur, ut s. l. prox. Aut propter tributa, & tunc tenetur, l. prædij. ff. de iur. fisc.

ADDITIO.

a *Si quis. No. hanc l. & adde quòd non procederet hæc lex in priuato emēte à priuato, secundum gl. hic. cui adde Bar. l. licitatio. §. fiscus. ff. de pub. et §. mercatores. e. l. Alex.*

De uend. rerum fisc. cum priua. commu. Tit. IIII.

LEX VNICA.

3 *Res obligata fisco, & alij, potest per fiscum uendi.*
4 *Pœna quæ partim applicatur fisco partim parti, debet tota solui fisco.*

1 FORMA. Ratione partis fiscus potest uēdere totū. Vides hic q̃ restituit pretiū pro parte eius, qui dominium partis habet. † Opp.s̄ de cōm.re alie.l.j.& ij.Sol. speciale est hic in fisco, & sic no. casum hic, ubi quod commune est,
a meum est,[a] etiā quo ad dispositionē super toto, quod dixi plenè in l.serui electione.§.j.ff.de leg.j.Opp.ad fi.q̃ imò debeat agi corā procuratore Cæsaris, non corā iudice emptoris, l. iij. s̄. de iu.fisc. Sol.hic loquit qñ tenuit uenditio ita q̃ fiscus non tenet, ibi autē qñ uenditio non tenuit, uel aliter, q̃ hic dicit apud suum iudicem.dic,id est,apud procuratorem Cæsaris,l.iij.& l.fi. s̄. si aduer. fisc. Quæro quid si fiscus nullam partem habeat in re,an ualeat uenditio?Dic ut in gl. quod intellige, nisi uenderet ob cessationē tributorū. s̄. tit.
2 j.per totum. † Quæro utrùm hæc lex habeat locum in omni re etiam diuidua. Gl.determinat q̃ sic. Tu dic q̃ istud est hic permissum propter utilitatem fisci,l.ij.s̄.de comm. re. alie.& ibi gl.Aut ergo est utilitas fisci, quia maiori pretio uenditur tota quàm pars,l.Meuius,in fi. ff.fa. ercisc. & indistinctè totum potest uendere fiscus, aliàs secus, cū nulla tūc fisci
3 uerteretur utilitas. † Quæro quid in re obligata fisco & alij.
4 Respondeo,idem,l.res §.j.de iur. fisc. † Quæro, cui debeat
b solui pretium? Gl.dicit hic q̃ totum soluitur fisco,[b] & fiscus partem reddit priuato, quod no. pro statutis dicentibus q̃ de aliqua condemnatione medietatem habeat fiscus, medietatem priuatus,totum enim debet fisco solui,& fiscus solut illi priuato,l.senatus.§.senatus.ff.de iur.fisc.& ibi dixi,& d. l. res. §. j. quod est utile, quia fauorabilius fit executio, quando debet solui fisco,quàm quando debet solui priuato, ut s̄. tit.ij.l.pe.& ibi dixi. Fateor tamen q̃ si quis solueret illi priuato, liberaretur, & fiscus hoc impedire non posset, d.l.res.§.j. ff. de pac. l. si cum emptore. in fi. de doli excep. l. apud. §. mandaui. Quærit glo. qua actione agitur contra
c fiscum.dic ut gl.[c]

ADDITIO.

a Est.Adde Fel.c.humanum.j.dictinc.& Cast.cons.ccxlj.Io. Cal. cons.xxij. tit.de præben.
b Fisco.B.d.l j.s̄.de hær.uel act.uend.l. j.s̄.de pri.fisc.do.l.de his.s̄. de epis. & cle.& Spe.tit.de notorio.§.item si fiscus.
c Gl.Bal.l.ij.s̄.de reb.alien.& ibi inter alia dicit q̃ fiscus prius debet requirere socium.Ale. Quando dimidia condemnatio applicatur fisco,alia parti,tota debet solui fisco.Bar.l.diuus.§.senatus.de iu. fisc.& Sali.l.etiam.s̄. ad l.falc.& Are.l.eum qui.§.in popularibus.de iureiur.Alex.

Ne fiscus rem, quam uendidit, euincat. Tit. V.

LEX I.

1 CRAVISSIMVM. Rub.continet summarium eius quod dicit in nigro, unde uenio ad casum in terminis. † No.q̃ fiscus non potest habere fidem de pretio,ut dixi in l.j.s̄.de iur.fis.& gl. sunt
2 concor.& s̄.de fid.inst.& iure hastæ fisc.& l si instrumenta. † Item no.q̃ unus officialis potest agere contra alium, quod tene menti. Quæro qualiter fiscus rem uendidit potest intelligi q̃ uendidit eā ut propriam,quod satis placet,uel uendidit eam ut alicuius debitoris, & tunc debet adhiberi distinctio,quam feci s̄.tit.ij.l.fi.Quæro,quomodo potest unus officialis uendere rem pertinentem ad aliam stationem? Respon.intellige q̃ pertinebat ad suam, & etiā ad aliam stationē, quia utraq̃ erat obligata, si enim nullo modo ad suā
5 stationē pertineret, nō ualeret uenditio,l.quæro.ff.de sol. † Quæro utrùm hoc sit uerū indistinctè q̃ unus officialis potest agere cōtra aliū, qñ sunt diuersæ stationes, dico q̃ sic in administratorib.publicis, ut in tutorib. dic ut no.in l.inter tutores.ff.de admin.tut.in pcuratorib.dic,ut l.q̃ pprio.§. fi.
4 cū l.seq.ff.de proc. † Vlterius gl.inducit hāc l.ad q.q̃ si abbas uendidit rē unius cōuētus,uel monasterij sibi subditi,quanquā sit alterius q̃ nō posit illā reuocare. quod uerū intelligę, qñ illi duo conuentus erant de mensa abbatis, tūc enim talis error nō attenditur, quia idem iuris est, siue sit unius conuentus,siue alterius,ar.l.quòd si dubitet.ff. de acq. hær. Sed si non esset de mensa, tunc non posset uēdere abbas sine consensu rectoris illius cōuentus sibi subditi, ut ext.de rebus ecc.non alie.c.j.in cle.& ideò si uenderet tanquā alterius, talis error nō uitiaret, & nō ualeret, qd̃ semper intellige si in uēditione nō fuit adhibita debita solēnitas, aliàs secus.

De ijs qui ex pub.ratio,mutu.pecu.acci. Tit. VI.

LEX I.

1 SI QVIS. Qui accepit pecuniā mutuam ab officialibus fisci, tenet in quadruplū. Quæro qua actione tenet? Dicit gl. cōdictiōe ex lege ista, uel in factum actione. Prima uera. Quæro utrū in quadruplo insit simplū. Respondeo,quòd sic,ut j.tit.j.

LEX II.

1 Clā fieri dicitur id,q̃ fieri debet in præsentia iudicis,uel alicuius,et nō fit.

CIANT. Qui aurum fiscale mutuò sumpsit, sine principis licētia,& qui dederit, pœna hic inserta tenet.In tex.ibi, sub specie publici creditoris,id est,tanquā creditor publicus.Opp. l.s̄. prox. ubi imponit minor pœna. Sol. Hic in auro,ibi in alia pecunia mutuata, & hæc uera. Fateor tamen q̃ in alia sol gl.dicit uerū, quia in l.præcedēti orit actio ciuilis fisco, in hac l.orit accusatio criminalis, qd̃ apparet, quia dat ad istud quod respicit meram uindictam, non ad utilitatē bursæ fiscalis. Quæro dicit hic,occultè, quomodo debet intelligi occultè dicit gl. q̃ eo ipso qd̃ fit sine autoritate principis.Sed contra istud uidet l.non intelligit.§. tacita. ff.de iur.fis.ubi eo ipso q̃ interuenit cautio publica, nō dici
a tur occultè[a] gestū,nec clā.Sol.Ibi autoritas superioris nō e-
1 rat necessaria. † Et sic habes q̃ clam dicitur fieri, quòd non sit corā iudice, quod est uerū, si eius præsentia requirat. Simile si de cōsuetudine aliquid consueuit fieri publicè,ut matrimonia, & aliquid facere corā duob. testib. diceret fieri clā, ff.de rit.nup.l.fi. Clā enim dicit fieri, quicquid taliter fit, qd̃ nō posit uenire ad notitiā eius cuius interest,l.clā possidere,in prin.ff de acq.pos. † Itē no. diligenter tex.qui dicit,cō
2 modauerit,& exponit gl j.mutuauerit, & sic impropriè, qd̃ utile est pro sustinendis libellis, uel testibus, uel scripturis
b mercatorum,qui proprio uocabulo non utuntur.[b]

ADDITIO.

a Occultè.Bar.l.fi.j.de præd.curial.& quòd magis puniatur,Bar.l.ij.§.generaliter.ff.ui bo.rap.uer.fi.Bar.l.si olei.s̄.loc.Alex.
b Vtuntur.Vide Ludo.de Ro.in l.j.in princip.ff. de oper. no. nu. Item hoc uerum intelligo in idiotis.l.cùm antea.s̄. de arbit.& quod no.in l. quotiies.et in l.filiæ.s̄.fa.ercisc.secus in perito.facit quod no.gl.in l.q̃ si nepotes. de testa.tu.et in l.j q̃ et aduer.quos.in l.stipulatio.§.hoc quoq; de uer.ob.

Pœnis fiscalibus creditores præferri. Tit. VII.

LEX VNICA.

2 Fiscus creditor ex delicto non præfertur creditoribus ex contractu, secus quando est creditor ex contractu.
3 Fiscus in pœnis non habet tacitam hypothecam.

1 REM. Rub. continet summarium nigri. † No. quòd cùm dico pœnam quadrupli,simplum intelligitur in quadruplo. l. si cum exceptione.§.si quis.& §.quadruplabitur.ff.quod
2 met. caus. & l. hoc edicto. §. fi. ff. de pu.& hoc est utile scire propter statuta. † Vos scitis quòd in contractibus fiscus præfertur alijs creditoribus, quia ad debitorē peruenit pecunia publica fisci, sed à priuato priuata peruenit pecunia.Sed si est debitor fisci ex delicto, certè alijs eius creditoribus ex contractu fiscus non præferet, ut hac l.dicit.

2 [a] Opp.& uidetur q̃ ille præferat, qui est prior tēpore,l.si pignus.ff.qui pot.in pig.hab.Sol.hic loquit qñ agit personali actione, in qua inspicit causa quæ facit locū priuilegio,non tēpus,l.priuilegia.ff.de pri.cred.Sed in cont. loquit qñ agit hypothecaria,dic ut no.Dy.c.qui prior.ext.de re.iur.lib. vj.
3 † Quæro ergo utrū in pœnis fiscus habet tacitā hypothecā.
b gl.dicit quòd sic.Cont.no.gl.d.l.rescriptū.[b] circa prin.ff.de iur.l.aufertur.§.fiscus.Dy.concordat istam gl.in l.quod placuit.ff.de iur.fis.Cy.tangit in l.si quis posthac.s̄.de bo. dam. Gul. de Cug.in d.l. rescriptū.Ego dixi in l.post contractū.ff. de do.& d.l.aufertur.§.fiscus.& tenuit q̃ fiscus nō habeat tacitā hypothecam in pœnis,quod apparet, quia omnis alienatio facta post crimē cōmissum & ante sententiam, posset retractari agendo hypothecaria,quod est cōtra d.l. post cōtractum.Dic ergo de hoc ut ibi plenè dixi.

ADDITIO.

4 Dicitur. Adde in ista materia quid si aliquis creditor habet domum pignoratam illius cuius bona publicantur, an illa domus ueniat in publicationē. Bar.l.j.§.seruus.ff.ad Syll.determinat q̃ nō, quia creditores præferuntur pœnis fiscalibus,ut hic,licet ille tex.faceret in cōt.Et adde tex.& ibi Bar. l.res quæ. §.j. ff.de iur. fisc. & hoc uerū,nisi sibi satis facta fuerit à fisco, qa tūc bene ueniret in publicationē,ut ibi,quod no.facit l.si per.§.Stichū, & § si Titio.qui pot.in pig.hab. & l.quinta. de dist.pig.l.si seruus. s̄. de pig de hac q.uide Aret.in sua practica maleficiorū,& in uer.& eius bona publicamus.Statutum dicens q̃ quis condemnetur in quadruplum,intelligitur q̃ in eo insit simplum,Bar.l.iij.j.de nauicula.lib.xj.& Bal.c. j. §.duo.de pace tenen.ubi allegat gl.in lv.ad l.iul.rep.Bal. l. contra negantem.s̄.ad leg.Aquil.Quando agitur personali,hoc uidetur contra l.in operis.ff.loc.Alex.
5 Rescriptum.Alex.Inn.ibidem.Bal.l.ij.s̄.in quib.caus. pig. taci. contrahatur.Alex.

De fiscalibus usuris. Tit. VIII.

LEX I.

1 IVS SVMMAE. Ex mora pœnæ non accedunt usuræ.Aduerte ad tex.qui dicit, nec enim,
2 &c. † ex quo no.q̃ siue debeat ex lege,siue ex pacto,usuræ non ueniunt. † Secūdò no.q̃ licet pœna sit deducta in contractum, ut sors,si tamen hoc potest,pbari q̃ fuit hoc nomine pœnæ,usuræ non currunt ut ibi,pbaturus es. † Tertiò no. ar.contra id quod faciunt rectores
3 ciuitatum hodie in suis sententijs, nam iubent condemnatis pœnā soluere intra decem dies, ad pœnā quarti pluris, ut talis adiectio nō ualeat, ut colligitur ex hac l.cum gl. sua,
4 super uer.multam.posset dici quòd ista gl.facit in cōt. † Nā rectores ciuitatis habēt hodie uim maiorum iudicum.l. fi. s̄ de senten.ex breui.recit.Et sic apparet q̃ possunt ipsi mul-
a tare,dū tamen multando modum nō excedant.[a] † Vlt. no.
5 q̃ illud quartū plus quod adijcitur in pœna non soluentis intra terminum,non est pœna delicti primi, sed pœna moræ in non soluēdo,ut hic,& ff. de in lit.iur. l. j. Dixi plenè in l.ij.de pub.iud.

ADDITIO.

4 Excedant.Bar.l.j.in fi.ff. si quis ius dic.non obtem. quid autem in casibus criminalib.Bal.l.cùm iudex.s̄.de sen.& inter.om.iud.& Imo.l.ij.§.fi. ff. de pub.iu.& Bal.l. programma.s̄.comm.uel epi.Ang.in repet.l. si uacantia.s̄.de bo.ua.circa prin.Alex.De comminatione sub pœna,Bal.Ang.& Imo.l.ij.de pub.iud.& Alex.l.j.ff.si quis ius di.non obtemp.& Maria. c. qualiter.xiij.q.principali,in principio,ext.de accu.in ea,l.in uer. ultimò no.adiectio,an sit pœna delicti,uel contumaciæ,Bar. l. j. ad fi. ff. de in li. iur.& in l.ideo.de compen.& Bal.l.ij.de req.reis,et l.data.aliàs,lata.qui accusa. non pos.& l.& in multis.de app.& Bal.in add.Spec.tit.de sententia.Alex.

LEX II.

SI SVB PIGNORE. Fiscus,qui succedit in locū priuati,utitur iure priuati.

LEX III.

FISCVM. Fiscus non potest stipulari usuras ultra legitimū modum usurarum,nec iā ab alio stipulatas exigere.

De senten.aduersus fisc.latis. Tit. IX.

LEX VNICA.

1 Fiscus quando dicatur legitimè & rectè defensus.
2 Sententia lata contra fiscum, eius aduocato absente, quando sit nulla.
7 Pupillus & ecclesia retractant sententiam ob instrumenta de nouo reperta,sicut fiscus,& quid in priuato.iij.iiij.
8 Quando sententia rescindatur à iudice ex eisdem actis.
9 Instantia prima potest restaurari per restitutionem in integrum.

a CAVSAS.[a] Hæc lex,quia breuis est,nō summo eam,nā si sentētia lata est cōtra fiscū, potest reuocari intra trienniū,si nō interuenerit præuaricatio,uel fraus. Si uerò hoc interuenerit,etiā post
1 trienniū potest reuocari. † Opp. ff. de app. l. illud.ubi fiscus appellat sicut priuatus.So.Ibi fuit fiscus legitimè defensus,& rectè.Legitimè,quia interfuerunt legitimę personæ in iudicio pro fisco.Rectè, quòd omnia fuerunt,p fisco producta in iudicio quę,pduci debebāt, & nulla fraus uel collusio interuenit,hic uerò secus.Pro declaratione huius,gl.distinguit no.nos aūt examinemus quodlibet mem-
2 brum per se per q. † Quæro primò quid si sententia est lata contra fiscum absente aduocato fisci? Respondet gl. q̃ tunc ipso iure sententia est nulla,l.iij.§.diuus.ff.de iur.fisc. ubi de hoc plenior gl.& l.si fiscus.eo.tit & s̄.de aduo. fisc. l. fi. & in hoc utitur fiscus iure speciali,dicit gl.quasi dicat,in priuato
b nō requirit præsentia aduocati,[b] quod est uerū,l.uclamento.s̄.de posth.& l.j.de rep.bono.poss. quod est uerū, si ideò ueniat contra sententiā,quia aduocatus nō fuit.Sed si petijsset terminū,p aduocato habendo, & fuisset sibi denegatum, fuisset grauata pars,l.ait prætor.in fi.ff.ex q. cau. tūc ab ipso
3 grauamine bene potuisset appellare. † Quęro quid si fiscus fuisset legitimè defensus quo ad personas, sed omisisset instrumentū,p se faciens, pducere, utrū sententia rescindat? Gl. dicit q̃ sic intra trienniū iure speciali per restitutionē in integrū,& ita loquit prima pars huius l.& l.Imp.ff.de re iud. & hoc est de iure speciali,quia secus est in priuato,l.sub specie.s̄.de re iud.ubi est casus,licet uideat cont.l.admonendi. ff.de iureiur.quod dic ut ibi aduerte qd̃ gl.dicit,intra trienniū,fateor fm ista tēpora,ubi erat hoc statutū in fauorē fisci, cū de iure cōmuni esset annus utilis,hodie uerò puto,q̃ intra quadrienniū posit,l.fi.s̄. de temp.in inte.rest.pe.In ca l.
c uer.quęro quid ibi,est annus utilis hodie.[c] † Itē illud qd̃ di-
4 cit gl.q̃ priuatus nō posset infringere,intellige ex hoc solo, q̃ dicat instrumēta esse de nouo reperta,sed si allegādo,pbaret q̃ in prima causa nō habuit facultatē pducēdi dicta instrumēta,tūc restitueret etiā post sententiā ex clausula generali,& intra quadrienniū.Et ita tenet Inn.ext.de test. c. ultra tertiā.habet ergo priuatus hoc allegare,q̃ nō habuit faculta
d tē,pducēdi in primo iudicio, qd̃ in fisco necesse nō est.[d] †
5 Quæro,quid si sentētia est lata per corruptionem pecuniæ? Dico q̃ tūc sententia est nulla ipso iure,l.uenales.s̄.qñ,puo. nō est ne.l.j.& ij.s̄.de pœn.iu.qui ma.iud. Et in hoc est idem
e qd̃ in priuato & in fisco.dicit gl.& bene.[e] † Quid si præuari
6 catio interuenit per gratiā,uel ambitionē? gl.mirabiliter dicit q̃ tūc pōt retractari sentētia p rest.in integ. intra quadrienniū,ut hic, & idē in priuato,l.seruo inuito.§. cùm prętor.
f ff.ad Treb.& ibi gl.hoc no.qd̃ tene mēti.[f] Item no.q̃ sententia lata per gratiā, pecuniā,uel ambitionē, potest retractari intra quadrienniū ex clausula generali.Et prędicta uera intellige cū determinatiōe eorū,quę no.in l.si prętor.§.Marcel.
7 ff.de iud.Quęrit † gl.qd in pupillo & eccle? Certè idē qd̃ in
8 fisco,idē no.in d.l.Imp. † Quærit gl.an ex eisdē actis iudicabit? gl.se remittit ad no.in l.si expressim.ff. de appel. Tu dic aut loquimur in casibus,in quibus sentētia est ipso iure nulla,&

la, & dic ut l. si ut pponis. s̃. quomodo & qñ iu.examinaui. ff.de re iud.l.cũ quærebat, & ibi plenè. Aut loquimur in casibus in quibus sententia rescinditur per rest.in integ.& tunc
9 uidet iudicandum ex eisdem actis. † Nam per restitutionẽ
10 restaurabitur instantia prima, & dic ut l.j. s̃. si aduer.lib. † Quærit gl. an prius resp. & fiscus debeant agere contra suũ procuratorem, no.d.l.Imp.ff.de re iud.

ADDITIO.

a *Causas.* Dicit Bal.l.j.in prim. de cõd.ind.q. Bar.malè intellexit hãc l. Alex.
b *Aduocati.* Adde, an talis absentia sit iusta causa dilationis petẽdæ. Collectarium in c.præterea.nu.xxij.& quod ibi posui in apost.ad ipsum. uer. ad quærendum aduocatum, ext.de dil.dixi post Iac.Rebuf. l. omnes. in prin. uer. And.de Baru. j.de dela.
c Hodie.Cast.d.l.Imp.sed Bal.hic, & Iac.But.in l.sub specie. ff. de re iu. & Imo.d.l.Imp.tenent, etiam hodie habere locum distinctionem huius l. quia legum correctio, & c.l.præcipimus. s̃.de app.uide Bal.d.l.sub specie, & l. j.de cond.ind.ubi dicit Bar.non intellexisse hanc l. Alex.
d Est.No.practicam pro priuato petente restitutionem aduersus sentẽtiam, propter instrumenta de nouo reperta, Bal. & Sal. l. sub prætextu. s̃. de transf.& Cy.l.consentaneum. s̃.quomodo & quando iudex. et Rapha.Cu. & Imo.l.Imp.ff.de re iud.& ibi Ang. & Gul.de Cu. l. de his. ff.de transf. Spe.ti.de exec.senten.§.fi.uer.illud tamen, q litigator dubitans ferre sententiam contra se, allegat se non posse producere instrumenta de iuribus suis, quia perdita, posteà repertis instrumentis poterit uenire contra sententiam.
e Bene.Bar.l. j.de cond.ob tur.cau.& l.diuus.ff.de re iud.
f Menti. Ego hoc in fisco intelligo uerum simpliciter, in priuato autẽ si tempore latæ sententiæ sibi notum est hoc, debet statim appellare, l. j. in prin. ff.de appel.si non appellauerit, est in lata culpa, & sic non subuenitur sibi ex clausula generali, quæ est, si qua mihi iusta causa esse uidebitur, & c.nõ enim est iusta causa cùm posit appellare, et neglexerit, ut dixi in d.§.cùm prætor.Bar.Pro hoc fãcit gl.l.j.§.j.qd'quisq; iur.sed Bal.l.j.s̃.de cõd.ind. uidetur tenere cont.q. imò detur restitutio ex clausula generali, ex alio capite æquitatis, uidelicet ne fiant illicitæ extorsiones.l.illicitas.de off. præs. ita etiam tenuit Cy.& Gul.l. pe.ff.de iust.& iur. Alex.Idem sequitur Cast. l.Imper.de re iud.licet Imo. inaduertenter ibi uideatur sequi istam gl. in distinctè etiam in priuato, ubi autem loquitur in causis in quib. sententiæ rescinduntur per restitutionem, tunc ex eisdem actis uidetur iudicandum, hoc sequitur Imo.l.diuus.de re iud.per d.Ant.de Bu. l. literis, de off. dele. & ibi per Imo.c.fi. Ale.

De bonis uacan. *Tit. X.*

LEX I.

a 1 b c 3 4 5 6 7 d 9

SCIRE. Etiam ex priuilegio ciuitates non succedunt in bonis uacãtibus, & si occupauerũt, ab eis auferuntur.[a] † No. q ciuitates non succedunt in bonis uacantibus, l.item ueniunt.§. ait senatus[b]. ff. de pet. hær. l. j. ff. de iur.fis. de bon.pos.l.iij.§.à municipib.& j.ti.j. l. ex uaria[c]. † Secundò no. q priuilegium ciuitatis contra hoc non ualet. Op. ff. de iu.fis.l.j.§. diuus. Sol. quòd hic dicit, sine hærede legitimo, subaudi & honorario, & quę personæ fiscũ excludant, no. hic in gl. Opp. quòd priuilegiũ ualeat, ut j.ti.ij.l.j. Sol. intellige hic qñ priuilegiũ est datũ ad petitionẽ partis petentis, secus si motu, proprio principis, ut dicit gl. quam no. In eo qd' dicit de lege, uide gl. in uer. ex permissu. † nam ita intelligit cõmitti fraus, qñ lex condit ad postulationem alicuius, sicut in priuilegio probat, l.j.ff. de excep. doli. † Quæro, dicit hic q fiscus uendicat, utrùm requirat aditio? Gl. hic, & j. eo. l.uacantia, tenet q non, si bona sint soluendo, † quod no. pro hæreditatibus relictis ad pias causas, quæ si sint soluendo, nõ requiritur aditio, quod uidet tenere Spec. tit. de inst. edi.§.cõpendiose. † Sed gl.l.j.§.an bona. ff. de iur. fis. uidetur tenere cõt. Et idẽ dic, f. q aditio sit necessaria, nõ tamen præiudicat fisco, nisi qñ bona sunt soluendo, & istud ibi tenuit.[d] † Et sic nõ uidetur uerũ quod Spec. dicit de hæreditate ad pias causas relicta ad similitudinem fisci, quod etiam apparet, quia etiam fauor libertatis non est tantus, ut ualeat sine aditione, & non est dubium, q libertas est pia causa. Sed introductum est remedium, ut addicantur bona causa seruandarum libertatum, l.ij. de fideic.li. & ff. de manu.test.l. fi. Inst. de eo cui lib.cau.bo.addi. per totum, & sic illud remedium arbitror habere locum pro relictis ad pias causas, quod est
c no.[e] † Quæro quanto tempore excludatur fiscus à petitio-
10 ne rerum uacantium? dic ut in gl. plenius in l.in omnib. ff.
11 de diuer. & temp. præsc. & Cy.l.j.s̃. de quad. præsc. † Quæro utrùm pro delictis ciuitas posit accipere bona? glo. dicit quòd non eadem ratione, secus puto in ciuitatibus quæ de iure uel de facto hodie non recognoscunt superiorem, & sic populus est liber, no. in l. hostes. ff. de capti. & postli. reuer. quòd ipsamet ciuitas sit fiscus, & sic posit capere bona uacantia, & etiam ex delicto, sicut fiscus, ita no. in l. j. ff. de iur. fis. Idem si ciuitas haberet ex priuilegio non ad postulationem concesso, hoc expresso, uel si simpliciter concessa essent
f omnia regalia, ut in feudis x.col. quæ sint reg.c.j.[f] † Sed quę
12 ro utrùm priuilegiũ concessum, in dubio præsumatur ad partis postulationem concessum, uel sine, dicam j. tit. ij. l. j.
g De lege[g] scripta puto quòd in dubio non intelligatur ad partis postulationem scripta, nisi probaretur, & sic ualeret & lex scripta, j. de appari. præfec. præto. l. fi. ibi, huic sanctioni. lib. xij.

ADDITIO.

a *Auferuntur.* † No.tex.ibi, *audiendas*, ad statuta disponentia q quis non
2 debeat audiri, nam impeditur litis cõtestatio. s̃. de legib. leges. la j. ut ecce, statuto cauetur quòd bannito non reddatur ius seu fiat ius, an talis exceptio sit impeditiua processus? q, sic, l. si seruus. in fi. s̃. de his qui ad eccl. confu. & de his qui po.no.pr. in fi. l. parum ante fi. ibi, nec repetẽdæ actionis, & ut neq; priuati. l.ij.§.fi. & sic tenent Mar. Sil. Iac. But. & Cy. & Vltra mon. de omnibus alijs exceptionibus quæ negatiuè & priuatiuè inspiciũt principium rei, uel processum, & ideò ait prætor, eius rei, de qua iuratũ non erit, actionem dabo. ff. de iureiur. l. ait prætor, eius rei, in princ. Et de omnibus alijs quæ sic respiciunt processum in parte uel in totum, ut ea. l. §. j. & ita consuluit do. Rich. de Sal. Idem si statutum diceret, nullus attentet talem inquietare, nam similiter ex his uerbis paratur exceptio habens impedire litem contestatam, j. tit. j. l.ij. Ang. An bona uacantia sint hæreditas, Bar. l. fideiussor. in fi. de fideius. tenet q, non, l. ergo. §. fi. & ibi aliquid dixi post eum ff. de fideicommis. lib. Alex.
b *Senatus.* Vide ibi om. d. Alex. de Imo. & in l. ciuitas, si cer. pet. & Cast. l. j. §. huius studij. ff. de iust. & iur. & Bal. c. j. uer. item no. bona confiscari. de pa. te. & Io. An. in add. ad Spe. tit. de inst. edit. §. porrò. in additio. hæc sub scriptio, & But. c. per uenerabilem, qui fi. sint legi. & Alex. de Imol. cons. xcij. quarta parte.
c *Varia.* Ciuitates non succedunt in bonis uacantibus, Bar. in legib. hic per eum allegatis, & l. infamẽ. de pub. Bal. l. j. de hær. decurio. & limitat istud procedere, nisi esset ciuitas quæ haberet regalia fisci ex consuetudine, uel priuilegio, secundum eum. uideas quod ponit, quid in istis nobilibus, qui habent homines suos, utrùm succedat legitima sua successione deficiente, & concludit per illum tex. q, sic. & idẽ dicit in collegio, q, succedit ille de collegio sua sobole legitima deficiente, Bar. l. si quis filio. §. eius qui de iniust. test. ubi dixit per illum tex. q, præfertur fisco in successione, & idem dicas in ecclesia quæ succedit suo clerico excluso fisco, quando non extat eius legitima successio. l. si quis presbyter. s̃. de episc. & cle. & Bal. d. l. j. ubi ponit rationem diuersitatis inter collegium, & ecclesiam, & ciuitatẽ. Bar. & ibi l. acta, §. ad ampliandum. ff. de re iud. Alex.
d *Tenuit.* Bar. d. §. an bona. distinguit in hæreditatem sibi obuenientem iure hæreditario, uel iure bonorum obuenientiũ ex delicto, dic ut ibi per Ang. l. ij. s̃. ad leg. Iul. de ui. & de differentia inter hæreditatem iacentem, et bona uacantia, Bar. l. fideiussor obligari. §. fi. de fideius. & ad Bar. dic quòd in bonis uel hæreditate fisco acquirenda, non requiritur aditio, adde glo. l. recusare. §. meminisse. uer. fisco, in fi. ad Treb. & gl. uer. tradere, & ibi doc. l. eam quam. s̃. de fideicomm. & l. si sequens. in princ. ad Syl. & l. non fisco. uerbo, caduc. eod. titu. & tex. in uerbo, uacantia, l. j. §. diuus. de iure fisc. Bar. l. j. in iiij. q. principali. uer. item quæro quid si hæres. ff. de uulg. & pup. Sed an transeat in fiscum hæreditas, scilicet cum suo onere, puta legatorum, Bar. quem sequitur ibi Im. d. l. si sequens. quòd sic, per. d. l. cum fisco. potissimùm, quando culpa hæredis applicatur fisco, ut quia non uendicauit mortem defuncti. d. §. meminisse. Sed si aliquo casu eueniebant bona fisco tanquam uacantia, dicit Pet. de

Pet. de Bellapert. & Imol. l. quidam testa. §. quoties. de le. ij. quòd non applicantur fisco cũ onere, d. l. eam quã. Bal. cont. d. l. eam quã. circa xiiij. fol. Pro cuius opi. allego tex. in l. j. §. fi de cad. tol. & ibi gl. continuando illum tex. ad præcedentia. Et hoc uidetur mihi uerum, quia non uidetur q, hæreditate non adita, debeat considerari hæredis culpa, quia non debet hære-
3 dis culpa nocere legatarijs, ar. l. sancimus. de pœn. Alex. † Non ob. hæc gl. quia non loquitur in eo casu, sed eam intelligo, cùm dominium debeat fisco applicari ex causa delicti, q, in fiscum & delinquentem ex maleficio obligatio est contracta, l. ex maleficijs. ff. de act. & ob. Et sic ratione obligationis dominium quæritur fisco ipso iure. l. cum duob. §. idem respondit socius, cum glo. dedit. ff. pro soc. & de publ. l. commissa, possessio autem nullo modo quæritur fisco, nisi apprehendatur, ut in d. l. Item uidetur tex. in d. l. commissa. Ang.
e Not. Bar. l. proximè. ff. de his quæ in test. delen. per quem tex. dicit Bal. l. j. §. pe. de comm. ser. manu. & no. Bar. l si unus. s̃. de testa. & l. Titio usumfru. §. j. de cond. & dem. & l. si purè. de test. man. et l. ij. s̃. de fideicom. lib. & no. dictum Bar. hic, q, in piam causam transit hæreditas sine aditione, de quo dixi post Bar. l. j. §. sed quoties. ff. ad Treb. Alex.
f Cap. j. Vtrùm ciuitates habeant ius confiscandi, uide tu quæ ad hoc per Bal. habentur, in l. j. s̃. de hær. inst. uer. iiij. quæritur. & l. hæreditas. in fi. s̃. de his quib. ut indig. & in mar. uer. ciuitas. uer. ij. & Inn. c. pastoralis. de foro comp. Bal. l. ij. s̃. comm. de usuc. & quod no. Bar. rub. s̃. de iur. fisc. &
12 l. item. §. ait senatus. de pet. hær. † Quid autem in episcopis, Vel. c. irrefragabili. §. j. in prin. de off. ord. an habeat ius confiscandi. Bal. q, nõ, in auth. bona damnatorum. s̃. de bo. dam. Et etiam an habeant episcopi bona obligata, sicut fiscus? Bal. dicit q, non, s̃. in rub. de priui. fisc. & ibi etiã q, municipia non habeant fiscum, & an populus habeat fiscum, Bal. l. j. de iur.
13 fisc. quid in regib. Bal. l. iij. s̃. ad Treb. † quid in nobilibus, an succedant hominibus decedentib. sine legitimo successore? Bal. l. j. s̃. de hæred. dec. decidit q, sic, & ibi assignat rationem quare magis collegium succedat ab intestato uni de collegio, ut hic. Alex.
g Lege. Intellige in uolumine corporis script. aliàs dic ut j. de pet. bo. sub. l. ij. & ibi no. Ang. Limitat Alex. l. iij. in prin. quod quisq; iur. Ale. Priuilegium concessum, an in dubio intelligatur concessum ad partis postulationẽ, Bar. l. iij. in prin ff. quod quisq; iur. & ibi latè per scribentes, & Iac. But. & Bal. l. quod fauore. s̃. de leg. Are. inst. de act. §. tripli. uer. in ea. ibi de fructibus & lit. exp. & hoc no. gio. & Bar. clarius in auth. quas actiones. s̃. de sac. ecc. Alex.

LEX II.

1 *Beneficia Principis sunt latissimè interpretanda, & num. iiij. sed contra principem.*

a 1 3 b c 4 d 5 2

I QVANDO.[a] Si res concedit in integro statu per principem, intelligit cũ pertinentijs, & cum omni iure suo, & cum instrumentis, & omnibus fructib. & mancipijs quæ in ea sunt. Vel breuius, † Beneficia Principis sunt latissimè interpretanda, & ista lex dedit mihi laborẽ. de hoc etiã in l. fi. ff. de cõst. prin. † No. dicit gl. q hic accipit uerb. unũ, pro una oratione.[b] quod est utile pro statutis, quæ dicũt, q pro quolibet uerbo iniurioso imponatur tãta pœna, quod intelligit, i. pro qualibet oratione, dixi in l. itẽ apud Labeonem. §. conuiciũ. ff. de iniur.[c] Op. j. tit. ij. l. fi. Sol. intellige hãc donationẽ non esse factam apud postulationem. † Opp. j. de agr. & manci. do. l. fi. ubi beneficium Principis nõ interpretatur latissimè, gl. non soluit. Inn. ext. de do. c. cùm dilectus. dicit, q beneficiũ Principis largissimè est interpretãdũ contra ipsum Principẽ. Sed cũ alius lædereẽ, intelligereẽ strictè, & ita potest intelligi lex cont. ar. l. ij. §. meritò, & §. si quis à princ. ff. ne quid in lo. pub.[d] † Quæro, quid si ista uerba apponerent in contractu, uel in ultima uoluntate, quid importarent? Respondeo, puto idẽ ac si legarent fundũ instructũ, & domũ instructam. ar. l. Scię. §. Tyrannę & l. prædia. §. ita legatũ. ff. de fun. inst. sed hic comprehẽdit plura, quæ appellatione instrumenti non cõprehenderentur, ut hic patet, & sic largissimè, ut no. in l. fi. ff de const prin. de reg. iur. l. in testamẽtis. ff. de uer. sig. l. princeps bona. Vltimò hæc lex
6 inducitur † q qñ princeps concedit alicui castrũ, uidet cõcedere cũ sua curia & iurisdictione, facit ad hoc l. j. §. cùm urbem. ff. de off. præf. urb. l. fi. ff. de const. princ. & ibi per doc. l.
e quo tutela. ff. de reg. iur.[e]

ADDITIO.

a *Si quando.* Et facit ista l. ad ar. † an publicata domo, intelligantur publi-
2 cata supellectilia, & ea quæ sunt ad usum domus. de quo per Bar. l. cũ ancillis. de incest. nup. Alex. Arch. c. fi. xij. q. allegat istam l. q, qui dat domũ, uel aliam rem, uidetur dare ea quæ ipsi annexa sunt, l. Iul. §. ædib. cum l. seq. de act. emp.
b Oratione. Iac. Rebuf. hic nu. iij. uers. no. pro aduocatis, inducit hoc ad dictum no. scilicet ut aduocatus, qui impetrauit à iudice, ut posit dicere unũ solum uerbum, posit infinita dicere, Bal. l. antiquitas. uer. ult. nõ & num. iiij. et quod ibi posui in apostil. ad ipsum, in ucr. fecit pro allegantib. in palatio. s̃. de usur. & dixi in apost. ad Dy. in reg. in beneficijs. uer. subiectos.
c Iniur. Bal. l. si familia. ff. de iurisd. om. iu. l. illud in fi. ad leg. Aqui. & scripsi post Bar. d. §. cùm unum. Are. in sua practica, uer. contumeliosa, & Bar. l. turpia. de leg. j. Alex.
d Pub. Spec. tit. de rel. do. §. j uer. quid. si petatur. Ang.
e Iur. Bar. l. j. ad fi. ff. de iur. om. iud. & Bal. l. fi. de const. prin. & Bar. l. ij. in princ. et quasi per totum. de priui. fisc. & Bal. l. j. §. in initio. de off. præf. urb. & Lud. l. iij. in princ. de acq. pos. et quod scripsi in l. si fundum sub cond. §. qui fundum. de le. j. post Imo. et Spe. et Io. An. tit. de iur. om. iud. §. j. uer. quæ autem meri. Old. cons. lxxiij. quod incipit, ad q. quæ Bar. l. inter eos. de acq. re. do. et l si aliena. §. fi. de usuc. & Bal. c. quidam. de ca. qui cur. uen. ubi refert Hostien. in Summa, et Bal. l. fin. s̃. de cond. inser. l. procuratorem. s̃. man. et l. pe. s̃. de bo. quæ lib. et quod no. Bal. l. ij. de pe. iud. et Ang. l. j. §. fi. de off. eius cui mand est iurisd. et Bar. l. j. j. de excu. mu. Alex. An concesso castro uideatur concessa iurisdictio, Bar. l. j. de iurisd. om. iud. Spec. et Io. And eo. tit. §. j uer. sed quæ meri. Old. cons. cclij. incip. ad q. qua quæritur, per Gul. et Bal. §. cùm urbem. hic allegato per Bar. l. ij. in princ. ff. de uer. sig. et l. inter omnes. ff. de acq. rer. do. et l si aliena. ff. de usu. Bal. c. j. de capitaneo qui curiam uendidit. ubi refert opi. Hosti. Bal. l. fi. de const. princ. et l. pe. s̃. de cond. inser. et l. à procurato. s̃. mand. et l. pe. s̃. de bo. quæ lib. et l. ij s̃. de ped. iud. Ang. l. j. §. fi de off. eius. Ro. l. iij. in prin. ff. de acq. pos. Bar. j. de excus. mun. l. j. scripsi post Bar. d. l. inter. quid si episcopus uendit uel donat castrum cum omnibus iuribus, an ueniant spiritualia? Nõ, secundum Inn. c. ex literis. de iu. par. Alex. Excludit etiam fiscum tutor, ut no. gl. quæ non inuenitur alibi, facit etiam ista gl. pro scholari moriente in studio, ut ei uniuersitas succe. et non fiscus, de quo per Gul. in l. j. de hære. decu.

LEX III.

2 *Incorporatio fit quando res describitur inter alias res fiscales.*

a 1

I QVANDO.[a] Si res fisco deferatur, primò debet solẽniter examinari per procuratorem Cæsaris. Secundò incorporari cũ autoritate procuratoris fisci, & tituli: sine autoritate superioris non debent scribi, & cõtra facientes grauissimè puniuntur. † Ad euidentiam præmitte quod dicit gl. super uer. stylus. quòd in qualibet prouincia erat unus procurator Cæsaris, & unus comes rerum priuatarũ, hoc non placet mihi. Nam procurator Cæsaris, & Comes rerum priuatarũ est idem, ut s̃. de off. co. re. priua. per totũ, & ibi Azo in Sum. Dicas ergo q in qualibet prouincia erat unus Comes rerũ priuatarum, hoc est procurator Cæsaris, & unus rationalis, id est, procurator fisci. Itẽ dicit gl. ad euidentiã, q hæc lex differt à l. fi. j. eo. quia hic quæstio mouebat, & nõ apparebat cõtradictor, ibi sic, hæc non placet, ut dicã in d. l. fi. & in quo hæc lex differat ab illa, ibi dicã. His præmissis casus in terminis est clarus, dicit tex. per Comitẽ rerũ priuatarũ, scilicet fiat examinatio secũdũ formã l. defensiõis facultas. s̃. de iur. fis. dicit tex. diligẽs
2 stylus, id est, scriptura. † Itẽ scribat inter alias res fiscales, & modò pficit incorporatio. No. q dicta examinatio debeat fieri corã pręside, puincię, j eo. l. fi. solue ut dicã. Vltimò no. qualiter incorporatio fiat, quod facit ad id qd' dicã j. eo. l. fi.

ADDITIO.

a *Quando.* No. tex. in hac l. ibi, *sigillatim.* ad statuta dicẽtia in maleficijs nõ ualere dictũ testis, nisi de loco sigillatim deponat. Nã si dicit, fuit in loco in inquisitiõe, uel accusatiõe cõtento, nõ dicitur sigillatim deponere. Nã uer. sigillatim,

sigillatim,singularem expreßionem importat,ut hic,& l. si quis ita. s̄. de bo.proscrip.sed ista non est singularis expreßio, quatenus referatur ad il la,ergo,&c.uide ĩ.de præd.decu.l.j.Ang.

LEX IIII.

VACANTIA.Bona eius,qui nullo modo ali quem habet successorem, dicūtur bona uacan tia,& deferuntur in fiscum hæredē. Quid si ha beat cōsanguineos ultra decimum gradū, qui de iure communi non admittuntur? Certè di cit gl.ꝙ illi non admittuntur,sed uenit fiscus.

LEX V.

2 *Procurator Cæsaris,quando sit iudex inter fiscum & priuatum.*
5 *Officialis episcopi potest inquirere contra tenentes bona, quæ distribui debent pauperibus.*
6 *Per inquisitionem ad utilitatem priuatam in ciuilibus nō proceditur.*
7 *Bona confiscanda in initio causæ in scriptis rediguntur.*
9 *Abbas qui potest alienare feudalia,& emphyteutica, an poterit alienare feudalia ad ecclesiam reuersa.*
11 *Curator ad unam litem debet facere inuentarium.*

a SI VACANTIA.[a] † In ꝓuincijs ubi nō est
1 procurator Cęsaris,de principis curia certi of
ficiales destinantur,quorū solicitudine bona
uacantia sub præside inuestigant,& de eis in
uentariū conficit,& principi scribit,& cōmit
tentes fraudem pœna hic inserta puniunt. Primò ponit di
ctum. Secundò illud ostendit. Tertiò punit fraudem com
mittētes. Secūda ibi,quæ forma. Tertia ibi,nā si quid. Opp.
quòd hoc fiat corā procuratore Cæsaris.s̄.eo.l.si qn̄.Sol. Di
cit gl.ibi ꝙ hic loquit qn̄ quæstio refertur ab aliquo, ibi qn̄
à nullo,quod non placet,quia est contra tex.hic ibi, nullum
iure possidere uel uendicare constiterit, & sic etiam loquit
qn̄ nullus reperitur possessor uel contradictor. Dic ergo ꝙ
lex,si quando, loquit in prouincijs,in quibus erat procura
tor Cæsaris,fortè Cæsar ibi tanquā priuatus homo habebat
magnum patrimoniū,uel aliàs erat consuetudo ibi mitten
2 di talem officialem, † hic loquitur in prouincijs, in quibus
non erat procurator Cæsaris,uel quia Cæsar nullum priua
tum patrimoniū ibi habebat,uel non erat consuetudo mit
tendi talem officialem,secundū hoc dicunt determinari oēs
leges, dicentes ꝙ procurator Cæsaris est iudex inter fiscum
& priuatum,l.ij.s̄.si aduer.fisc.& s̄.ubi causæ fiscales.l.j.quia
est uerū si procurator Cæsaris est in prouincia, aliàs est iu
dex præses prouinciæ,ut hic, & sic debet intelligi gl. quę est
no. s̄. de iur.fisc.l. defensiōis facultas,quæ dicit, ꝙ illa cogni
b tio fiat sub præside.[b] His præmissis collige ex lege ista mul
3 ta utilia. † Primò, ꝙ officiales qui mittuntur ad aliquid fa
ciendum,debent esse iurati,ut ibi,iureiurando abstricti, fa
cit s̄.de fi.inst.l.comparationes,& auth.iusiur.quod præstat
ab his,& l.hac edictali.§.his illud.s̄.de secun.nup. Secundò
4 no.ꝙ † etiā in causis ciuilibus propter publicā utilitatē per
inquisitionē procedit,ut ibi præses prouinciæ præsente fisci
patrono diligenter inquirat,facit ff.de cust.re.l.si quis reū.&
5 sic est ar. † de episcopo & presbytero,ꝙ eorū officiales pos
sunt facere inquisitionē cōtra tenentes bona, quæ debēt di
6 stribui pauperibus,uel in alias causas pias. † Sed ad utilita
tem priuatorū nō reperio per inquisitionē ꝓcedi, nisi in ca
c su,l.iij.§.præterea.ff.de susp.tut.[c] † No.iij.quòd in initio cau
7 sæ bona redigunt in scriptis, ut ibi quantūcunq; uel quale
ei uideat cū gl.ibi posita,& sic uidet casus ꝓ eo quod dixi in
8 l.defensionis.s̄.de iur.fis.No.iiij. ꝙ † bona fiscalia debēt de
facto occupari,& in fiscū incorporari post cognationes præ
9 dictas iussu principis,quod no.ad q. † Pone,episcopus uel
Abbas nō possunt alienare quæ sunt de mēsa,sed bona feudalia,seu consueta dari in emphyteusim possunt,c.ij.ext.de feu.& episc.uel Abb.c.j.Modò dubitat si aliqua res feudalis uel emphyteutica reuersa est ad monasteriū, & Abbas eam occupauit,& per aliquod tēpus tenuit,an dicat incorporasse in monasteriū,ita quòd facta sit de mensa Abbatis,an uerò adhuc remaneat ut possit alienari.tex.ext.de re. ecc. non alie.c.ut super.uidet dicere ꝙ si per prædecessorē retētę sunt res tales per annū,uideant esse de mensa Abbatis,& ibi Inn. tu dic ꝙ de hoc est tex.hic, & s̄. eo.l.si qn̄.loquit enim de secunda parte rub. scilicet de incorporatione, ut tunc dicant incorporatæ possessiones,& factæ de mensa, qn̄ per officiales ad hoc potestatem habentes sunt descriptæ in libro aliarū possessionum de mensa,uel qn̄ Abbas hoc declarauit ef
d fectas esse de mensa,& incorporatas, ut hic, & tene menti.[d]
10 † No.ꝙ sicut inuentariū fit qn̄ occupant multa bona,& ita
eodem modo qn̄ est una res uel duæ,ut in uer.quę forma,&
11 sic est ar. † ꝙ curator datus ad unā litē,debeat facere inuen
tariū, ut ibi,in una re,siue in una actione,licet cont.obserue
e tur cōmuniter,de hoc no. l. de creationib. s̄. de episc. aud.[e]
12 † Quæro qua actione,uel quo iure ista cognitio expediat?
gl.hic super uer.paulatim.dicit ꝙ officio iudicis. Tu dic iure actionis, ut dixi in l.defensionis. s̄. de fisc. quæ actio potest deduci in iudiciū, si dat libellus ꝑ ꝓcuratorē fisci ordinariè cōtra aduersariū,uel ꝑ officiū iudicis hoc inquirētis,ut hac l.

ADDITIO.

a *Vacantia. Et no. quòd solùm habens dominium & possessionem potest impedire comparationem & confiscationem bonorum, & ideò mulier pro dote non impedit confiscationem bonorum uiri. l.si marito. in princ. & ibi Bal.& Ang.sol.mat.Alex.*

b *Præside.Et Ang.in repet.dicit, q; si actus fieri debet coram uno qui abest, uel cuius officium uacat, poterit fieri coram alio iudice,per istum tex. secundū hanc lec.Bar.& l.ubi absint.de tut.& cura.da.ab his.licet secundū Ang.uideatur prima facie contrarium,per d.l.testamenta,& l.cōsulta. tit.quia statim tribuendo iurisdictionem uni,ab alio uidetur abdicare. ar. l.cùm prætor.in princ.ff.de iud.& l.maritus.de proc. Ang. auth. ut de rici apud proprios episc. §. huic igitur. & authen. ut iud. sine quoque suff. Alexan.*

c *Suspec.tut.Bal.l.sancimus.la j.s̄.de sac.ecc.licet Inn.c.ad nostram.el j.aliàs el ij.ext.de iureiur.dicat q; in ciuilibus non fit inquisitio. In quibus autem casibus poßit in ciuilibus procedi per inquisitionem. Bal. c. j. §.si tres uel plures,in fi.lib.de pace tenen.& in c.j.§.iniuria.de pace iur.fir.uer.item an aliter.Et aduerte, quia hoc est speciale fauore fisci, & uide omnia quæ scripsi post Bar. l. ij. §. si publico. de adult. In eo. uer. ad fi. adde Ang. hic, in rep. in ij. no.uer. item no.ex isto tex.q; quando actio. ubi idem tenet,& uidit fieri Alex.*

d *Menti.Bal.c.j.de eo. qui inue. fe. & Imol.c.ut super. de re. ecc. non alie. Ang.hic in repe.Pet.de Anch.cons.suo clv.qui tenet idem quod Bar. Ang. & Io. de Imol. c. super. præalleg. qui tenet quòd est necesse q; xxx. annis fuerit in incorporatione,& c.fin.de feu. & ibi per Card.Alex. Inn. c. ut de cætero,ext.de transac.adde tamē quòd res quæ nō sunt effectæ de mensa, potest prælatus alienare,& de ipsis transigere uel pacisci,Romano pō tifice inconsulto,secundum Inno. in præalleg.loco,& Hosti.c.ut super.ut ecc.benefi.& Io. And.c.fi.de reb.ecc.non alie. & ibi tractatur quando bona dicantur effecta de mensa, & adde gl.fin. secundum Inn. cle.frequens. de exceßi.præl.in qua dicitur q; illa bona,in quibus prælatus habet directum dominium, & alius habet utile, ut sunt bona feudalia, & talia bona non censentur esse de mensa prælati.Cardina.c.ij.de feudis,ubi refert plures docto.consuluisse cont.tamen tenet ipse opin.Bar.hic, Allegans Archi. etiam idem tenuisse in c.j.xxxj.q.vij.per Imol.d.c.ij.& c.ut super de reb. ecc. non alie. Alex.*

e *Aud.Bal.§.idem rescripserunt.Instit. de excu.tut.& hic Ang.in rep. uer. item ex hoc uerb. est no.& Bar.l. j.de cur. bo. dan. ubi tenet q; non teneatur facere inuentarium. Alex.*

De latoribus. Tit. XI.

Quærit gl.quot modis dicatur aliquid deferri. Itē quęrit qui prohibeantur deferre.Item de pœna malè deferentis,& de primo bene deferentis,quæ omnia dic ut in gl.Et in quo differt hic tit.ab illo,de his qui se deferunt, dic ut in glo.Ista
1 gl.expresse tenet † ꝙ licet ex forma statuti bannitus nō de
beat audiri,tamen si ante bannum accusauit, potest accusationem prosequi,& finire, & ita obseruatur in ciuitate Perusij,l.deferre.alleg.in gl.& no.in l. Vrannius. §. sed cùm duo. ff.de fideiuss.Dy.& Iac. de Aret.ff.de pub,l.is qui reus.

LEX

LEX I.

1 *Relictū incapacib.quādo deferatur fisco,et qui sint incapaces, aut indigni.*
10 *Qui facit alicui condere testamentum secretè,& se hæredem instituere,si est capax, non punitur.*

SI EI, QVI.Si relinquitur tacitè incapaci, defertur fis.
1 h.d.† Ad euidentiam huius l.& tit.scias ꝙ quandoq; re
linquitur aliquid aliquib. qui sunt indigni, & illud siue
relinquat tacitè, siue expresse, defertur in fiscū,ut no.in tit.
de his quib.ut indig.ff.& s̄. maximè in l.hæreditas. Quan
2 doq; relinquitur aliquid non capacibus, † & tunc siquidē
relinquitur palàm,non ualet relictum,sed remanet apud eū
qui relinquit,l.Lucius. circa fi.ff. de leg.j.& l.nō intelligitur.
§.j.ff.de iure fis. Si uerò relinquitur tacitè,tunc in pœnam e
ius qui assumpsit tacitam fidem in se de restituendo bona
non capaci,defertur fisco,l.non intelligitur.§.j. ff. de iur.fis.
3 & l.etiam cum multis sim. s̄. ad l. Fal. † An autē illud quod
a relinquitur spurio[a] palàm, debeat uenire in fiscum, uel re
maneat apud hæredes,dic ut l.j.s̄.de nat.li.& l. hæreditas.s̄.
de his quib.ut ind.& ff.eo. l. fi. & ibi plenè dixi. Qui autem
dicantur non capaces,habes ff.de iu.fis.l.j.& Instit. de leg. §.
7 legari.† Hoc præmisso quæro quo tempore quis debeat es
se capax in hæredis institutione,uel legato,hoc tangitur hic
in gl.& melius in l. non intelligitur. §. quando autem. ff. de
iur.fisc.& ista est materia reg.Catonianæ,quam plenè expe
diui in l.j.de reg.Cat. Quæro quando dicatur tacitum fidei
8 commissum? Respondeo, † quando interuenit priuata ꝓ
missio,non in testamento,uel codicillis,uel publico instru
mento,ut hic.in ij.gl.& clarius in l.non intelligitur. §. tacita,
ubi dixi. ff. de iur. fisc. Quæro utrū rogatus tacitè aliquo ca
b su excuset à pœna? gl. hic ponit aliquos casus, dic ut in ea[b].

ADDITIO.

a *Spurio. † Sed an spurius dicatur non capax, an uerò indignus, dic quòd*
4 *non capax,l.j.de nat.lib.l.si quis solidùm.de hær.inst.ff. de uul.l. si is qui.*
& Inst.de leg.§.legari. & hoc est utile scire, quia cùm bona relinquan
tur non capaci,tunc demum fisco applicantur, cùm relinquuntur tacitè,l.
non intelligitur.ff.de iur.fis.sed quando relinquuntur indigno, applican
tur fisco,siue tacitè,siue expresse relinquantur,toto tit.ff.et s̄.de his quib.
5 *ut indig.† Illud tamen no. quòd si interdum filio naturali non capaci re*
linquitur palàm,applicatur fisco,si ille,à quo istud relinquitur, nolit reti
nere,& hoc est de illis naturalibus tantùm,de quibus sit mentio in l. j.s̄.de
6 *nat.lib.† Ang.*
b *In ea.† Item ista lex optimè facit pro desponsantibus uiduas habentes ma*
9 *gnas dotes absentibus consanguineis ipsarum uiduarum,& secretè, ut nō*
puniantur,per hoc q; sacramentum secretè cōtraxerunt, ex quo uidua nu
10 *bilis erat ætatis, & desponsans erat capax matrimonij. † Item facit pro quibusdam Perusinis, qui fecerunt quendam in mortis articulo constitutum testari secretè,coram quibusdam testibus eorum domesticis, uel amicis & absentibus consanguineis testatoris,& fecerunt sibi relinquere omnia bona sua, quòd non puniantur ob hoc q; illud testamentum secretè fieri fecerunt,dummodo sint capaces hæreditatis istius.ff.de acq.hær.l.quod si dubitet. Ang.*

LEX II.

1 *Deferens,& non probans punitur.*

a MONENTE.[a] Qui defert ex necessitate officij,
uel ex præcepto iudicis, pœnam delatoris non
1 sustinet.Ad euidentiam præmitto,† ille,qui de
fert,& nō probat,punitur, ut no.s̄. eo.in rub.&
ĩ. eo. l. ex uaria. Hoc præmisso casus in terminis est clarus.
Quæro primò quomodo facta fuit ista admonitio. Dicit gl.
per ipsum officium ꝙ quis admonet quem ut faciat per
2 tinentia ad officium, quod quis habet, quod satis placet. †
Vel dic notabilius,ꝙ qn̄ una causa ad publicā utilitatē pertinēs est cœpta per unū delatorē qui morit, uel se absentat,iudex potest illā causam perficere ex suo officio, l.pe.in prin ff. de pub.iud.& s̄.de abol.l.ij.§ j.ita pōt idē iudex iubere uni, ut dictā causam cœptā ab alio prosequat,ut hic est casus.

ADDITIO.

3 a *Monente. † In hac l.no.tex.ibi,Sectæ. quòd secta appellatur in bonā par*

tem, ideò si plures communicato consilio ad finem boni sub nomine sectæ se colligunt,non possunt puniri uigore statuti prohibentis sectam fieri. Et de isto nomine secta,uide Card. in cle.fi.in prin.cum gl. de hæret.uide ĩ.de pet.bo.sub l.ij. Ang. Adde Bar. l. libellorum. §.fi. de accu.et d.l.pe.de pub. iud.Scripsi post Bar. §.fi. de priuil.cred.In ea.in fi. hoc uerum intelligas, nisi cœpisset nomine alterius puta tutorio,uel procuratorio nomine, quia cogi non posset illo moriente ad illius prosecutionem.l.diuus. ff. ad Turp. secundum Ro.sing.in litera,i.no.xxxij. Alex.

LEX VI.

Nominator, non semper est delator.

NVLLA. Qui ad suā defensionē aliū nominat,
1 nō uidetur deferre. † No. hic arg. ꝙ si statutum
dicat, ꝙ manifestans aliquem delinquentē ha
beat præmium, & aliquis qui inculpabatur, ad
sui defensionem delinquentem monstrauerit, nō habet prę
2 mium. † Item si statutū cōcedit præmiū occidenti hostē, uel
rebellē,& aliquis eum occiderit se defendendo, ꝙ non de
bet habere præmiū, ut hic. Nā præmiū dat illi, qui se ultrò,
& spontè offert ad faciendū illud quod est causa præmij, se
a cus si fortuna coactus,uel causa hoc faciat,[a] l.si qs.§.utrùm.
ff.ad Syll.& l.ij.de cond.& demonst.

ADDITIO.

a *Faciat. † No.q; si quis nesciret aliquem esse bannitum, & ipsum interfice*
3 *ret,nō debet habere præmiū statuti, quia nō debet mereri qui nescit quid*
4 *faciat.Sed pone q; † quis bene scit aliquē esse bannitū,tamē nescit statutū aliquod esse factū, per quod interficiens bannitū debeat habere præmiū, an tunc habebit præmiū? Videtur q; nō, quia quo ad habendū præmiū,uidetur casu interficere, sed cont.est uerum. Beneficiū enim statuti cōfertur etiā ignoranti,ĩ.de decu.l. diu. & l.fi.& ibi Bar.& in l.oēs in prin.v.q. prin.ff.de iust.& iur.& sic sufficit scire bannitū esse,quāuis nesciat præmiū, quod summè notandū est. Ang. An aūt ualeat hoc statutū, Bar. l. j. in prin.de iust.& iur.& l.iij.ĩ.de nauicularijs.& l.j.ĩ. de salario non præben.& ibi uide quæ scripsi.Bar.d.§.utrùm.& d.l.j.sed Rapha.tenuit cōt. l.hæc conditio.de cond.et dem.ubi dixi quod imò præmium ei dabitur, eo maximè cùm difficile sit capere bannitū,statutū non cōsiderauit propositum neq; tempus, sed solùm factū. Et ita transit etiā ibi Are.adde tu q; iste passus pendet ab illo,quem tangit Bar.l.omnes.de iust.& iur. j. q. quintæ q.principalis,uidelicet si statutum dat præmium capienti, an præmiū dabitur ei qui cœpit bannitū,sed ignorabat eum bannitum,dic ut ibi.l.pe.de decur.Et in proposito putarem fortè opinio.Rapha.& Aret.esse ueriorē, quia etiam eam firmat Bal.confundens fundamentū Bar.in l.genero.ff. de insa.& Lud.§.utrùm.& sequitur etiam Aret.in tractatu malefi.in materia capturæ, uer. quæro.xiij. Sed quid in officiali, qui tenetur inquirere ex officio,si cœpit malefactorem,an debeat habere præmiū?Bar. q; non,l. si is qui.§.seruus.ff. de acq.re.do.Itē quid si statutū dat inuētori præmiū, an requiratur q; inueniatur,et capiatur?Dixi post Bar.l.j.in prin.de acq. pos.Item quid in bannito capiente aliū bannitū, dixi post Bar.d.l.si is qui. §.quod seruus.ff.de acq.re.do.Item an bannitus,qui posuit bannitū in potestate curiæ,debeat ipse cācellari de banno.Bar.q; non,l.ambitiosa.de decretis ab ord.fac.& ibi scripsi,& Lud.d.§.utrùm.cuius distinctionem sequitur Are.in loco præall.uer.an autem bannitus.sed quid si ex forma statuti uilla tenetur capere malefactorē, alio statuto cauetur, q; qui cœperit bannitum, habeat centum,nunquid uilla capiens bannitum ab alio insecutum debeat habere præmium?Bar.d.§.utrùm.concludit q; non, quia uilla fuit incitata ab illo qui bannitum insequitur.Sed an ille qui insequebatur, debeat habere præmium?dicit ibi q; non,quia non cœpit,cùm statutum requirat capturam,quod no.Ale.*

LEX IIII.

EX VARIA. Qui uenit ad defensionē Reip. ut
1 delator, nō punitur.h.d. † No.hic ꝙ causæ fisca
les dicuntur causę Reip.quod dic ut dixi in rub. de iur. fis. Quærit gl.quæ est pœna delatoris,dic ut gl. Vltimò dicit gl.ꝙ delatio nō fit ciuitati, dic ut s̄.tit.j.l.j.

LEX V.

1 *Delator non probans, non accusatur criminaliter, nisi sit solitus deferre accusationes calumniosas.*

OMNES. Delator non admittitur sine patrono fisc. & malè deferentes ex consuetudine grauissimè puniuntur. Opp. ꝙ imponatur minor pœna, ut s̄. eo. l.
1 prox. † Sol. Ibi agitur ciuiliter, hic accusat̃ criminaliter.. Intellige tamen ꝙ hæc criminalis accusatio non habet locum, nisi in eo qui ex consuetudine deferendi facit accusationes calumniosas, ut patet ex tex. ibi, deferre nō cessant, & ita con
2 tinebatur in codicib. antiquis. † Quæro, quæ est ista pœna
3 ferri? Dicit gl. ꝙ amputabitur caput, & lingua. † Ex quo no. ꝙ si capitur unus ex bannitis in persona, & in membro, ꝙ prius debeat amputari membrum, & posteà debeat perdere personam, ar. huius gl. Et ita uidi de facto obseruari in ci-
a uitate ista [a].

ADDITIO.

a *Ista. l. j. in fi. nihil no. app. pen. ff. & Bar. l. ij. ff. de cust. reo. Bal. hic, & l. Gallus. §. j. ff. de lib. & posth. ubi dixit q, si instituitur filius cum nepotibus, primò ueniat filius, posteà nepotes ordine successiuo, per glos. secundum Alexand.*

LEX VI.

Proditio, & proditor quid.

a SERVVM. [a] Seruus punitur, si dominum deferat, præ
1 terquam in crimine læsæ maiestatis. † No. tex. ibi cùm dicit, de exemplo proditorum, quando aliquid dicatur fieri proditoriè, plenè dixi in l. respiciendum. §. delinquunt. ff. de pœ. aliàs dic ut in gl.

ADDITIO.

a *Seruum. Hæc lex est in arg. de statuto, q, occidens bannitum non puniatur.*
2 *† Modò quæritur nunquid socius banniti occidens bannitum proditorio modo, debeat puniri? Casus est hic quòd sic, & ita practicatum fuit Peru-*
3 *sij. Et † quot modis dicatur proditor, Fel. c. j. de hom. & quod ibi dixi in apostil. & in quem cadat delictum proditoris, c. pastoralis. ext. de re iud. Angel.*

De petit. bo. sub. Tit. XII.

LEX I.

1 *Bonorum uacantium, aut quasi uacantium petitiones esse sublatas.*
14 *Vsufructuarius nō potest concedere usumfructū, sed utilitatē fruendi sic.*
15 *Cōcessio facta motu proprio, quādo dicatur facta ad partis postulationē.*
16 *Bona per fiscum non possessa possunt motu proprio concedi, non tamen ad partis postulationem.*

VISQVIS. Bona quæ deferuntur in fiscū, nemo potest sibi impetrare, & cōcessio facta ad petitionē alterius non ualet, secus si fieret motu ꝓprio principis. Primò prohibet quem petere. Secundò annullat concessionem ad petitionem partis petentis. Tertiò ualidat concessionē proprio motu factam. Secun
1 da ibi, sed quoniā. Tertia ibi, si quid autem. † Ex prima par
a te no. ꝙ deprehensus [a] in crimine, dicitur ille, qui de eo est conuictus. Secundò no. ꝙ ex sola postulatione, licet infru-
8 ctuosa punitur quis. † Tertiò no. ꝙ cuius ꝓhibetur petitio, eiusdem non ualet concessio. Concor. sunt in gl. Et secundū hoc facit ꝙ si prohibetur aliquid per statutum proponi in consilio, uel arengari, ꝙ ex hoc uidetur esse prohibita reformatio super eo facta. Cont. s̄. de prec. Imp. offe. l. uniuersis. Sol. Hic loquitur quādo prohibetur petitio seu propositio respectu rei. Lex uerò cont. loquitur quando prohibetur
b persona petere seu proponere. [b] † Vltimò no. ꝙ ualet con-
10 cessio facta motu ꝓprio principis. [c] † Quæro quid si Imp.
c in rescripto dicat, non obstāte tali l. an ualeat? Dicit gl. ꝙ sic,
11 & bene, l. fi. s̄. si cōtra ius uel uti. pu. † Quæro quid uult dicere tex. dū dicit, huiusmodi tantū, &c. dicit gl. quasi dicat, ta-
12 lis concessio facta proprio motu, aliàs nō ualeret, & ista bo na. † Alij dicunt quòd potest cōcedi aliqua res de bonis uacantibus tantùm, non ipsius ius occupandi, sicut præbenda non potest concedi, sed aliqua res præbendæ potest. Hoc non placet, quia etiam ipsum ius potest concedi motu pro-
13 prio principis, s̄. tit. ij. l. j. † Item præbenda & res præbendæ potest concedi superiori, ut patet in toto tit. ext. de præben. Ille autem, cui est concessa præbenda, non potest eam concedere alteri, quia debet renunciare in manibus superioris, l. legatus. ff. de off. pręsi. ext. de renunc. c. quod in dubijs. Rē
14 autem præbendæ potest concedere ex causa. † Simile in usufructuario, qui non potest concedere usumfructum, sed utilitatem fruendi, l. arboribus. §. usufructuarius. ff. de usuf.
15 & Inst. de usuf. §. finitur. † Quæro utrùm intelligatur in dubio concessio facta ad postulationem uel motu proprio? Respondeo intelligitur facta ad postulationem, nisi exprimatur motu proprio, c. si motu proprio. ext. de præben. lib. vj. secus in concessione quæ fieret per legem, ut dixi s̄. tit. ij.
d l. j. [d] † Opp. gl. ad l. istam, de l. ij. j. de loc præd. ciui. dicit gl.
16 ibi, ab alio possidebatur, & sic innuit ꝙ hæc lex habeat locum, quando bona concessa possidentur per fiscum, quod uidetur probari in princ. dum dicit, fiscus inuasit, & sic bona per fiscum non possessa, non possunt concedi etiam motu proprio. Item in eis si quis postularet, non puniret̃, cont. puto, nam etiam si fiscus non possideret, non possent peti nec cōcedi ad postulationē, ut j. l. prox. quæ generaliter loquit̃, sed proprio motu principis possunt cōcedi, etiā si non possiderentur, ut s̄. tit. ij. l. j. Non ob. cont. l. quia ibi loquitur in locatione, quæ fit respectu mercedis, ideò non debeat auferri possessori uolenti soluere mercedem congruam, hic loquit̃ in largitate, seu donatione, quæ fit respectu meriti, quæ non cadit æquè in possessorem sicut in alium.

ADDITIO.

Pro sol. Bar. uide concor. quam posui ad l. iiij. §. si in uenditione. ff. quibus mo. pig. uel hyp. sol.

d *Deprehensus. Et hoc sine dubio uerum est, ubicunq; statutum punit cri-*
2 *men, non autem deprehensionem. † Si autem lex uel statutum punit deprehensionem, tunc ille dicitur deprehensus, qui in ipso flagranti crimine*
3 *deprehenditur, ff. de fur. l. iij. & l. si quis in seruitute. eo. tit. † & idcò si statutum dicit q, si quis fuerit deprehensus arma portare, puniatur tanta pœna, non puniur, si probatur q uisus fuerit arma portare, nisi in ipsorum gestione reperiatur, & deprehendatur, quia statutum se retulit ad ipsorū deprehensionem, non autem solùm ad armorum gestionem, ut d. l. probatur. Imol. l. qui seruum. de uer. ob. & l. j. uer. infert Bar. hic, ff. de acq. pos. & ibi Bar. in princ. in uer. aliud est genus quærendi, & Ang. auth. de fun.*
4 *episc. §. reuerendissimi. l. iij. §. Neratius. ff. de acq. poss. ubi etiam latè per Alex. uer. inducuntur. Ang. cum concor. ibi per eum signatis. † Facit ad statutum dicens q, si iudex deprehendit aliquem furtum facere, puniatur in centum. quòd si reperit eum non in flagranti crimine, sed post furtum consummatum, uerificabitur statutum, quia iudex dicitur deprehendere conuincendo, ut hic, & ad hoc l. j. s̄. de his qui ex pub. ratio. mu. pecu. acci. eo. lib. quod sine dubio procedit, quando statutum loquitur de iudice, qui iudex non potest deprehendere, nisi per actum iudicialem in cognitio*
5 *nem criminum, sed si statutum diceret, † Si familia Potestatis repererit aliquem furtum facere, habebit locum statutum ita demum, si reperiat in flagranti crimine. Et ita intelligi potest s̄. de ser. fug. l. si fugitiui. uer. deprehendantur. Adde istis quod no. Bar. Ang. & alij l. j. s̄. de rap. uir. & tex. cum gl. l. ij. de cust. reo. & tex. cum gl. l. j. ubi quis decur. uel cohor. & l. j. cum gl. ubi sen. uel cla. & Cast. l. ij. qui testa. fac. poss. & ibi dixi post*
6 *Ro. † Si autem statutum diceret, quicunque fuerit detectus arma portare, sufficit quandocunq;, l. j. s̄. de his qui ex pub. ratio. mu. pec. acci. & ibi dixi aliquem inueniri in flagranti, & deprehendi. l. siue igitur, & l. si quis*
7 *in seruitute. ff. de fur. l. palàm. §. qui, adulterio. de rit. nup. & quod no. † Ang. d. l. si fugitiui. ubi tenet q, statutum loquens de eo qui deprehensus fuerit, intelligatur de eo qui actu fuerit deprehensus, d. l. palàm, & d. l. si fugitiui, & l. j. s̄. ubi quis decu. quod potest procedere nisi statutum diriget uerba ad iudicem, ut s̄. dixi. Alex.*

b *Proponere. Vt puta si statutum diceret, q, nullus magnus possit arengare, nam si arengaret. & arenga affirmaretur, ualeret, d. l. uniuersis. Cast. l. j. in princ. ad leg. Falc. Quid autem si sit facta propositio per personam habilem, ut scripsi post Bar. l. ij. j. de decur. Iac. But. & Bal. de hoc in l. quod fauore. de legi. & aliquid per Bar. & scribentes hoc tribus modis limi. in*
9 *l. iij. in princ. quod quisq; iur. † Sèd hoc secundum fallit in excommunicato. c. j. ext. de resc. lib. vj. No. tex. ibi, propter importunitatem petentium.*

c *Principis.*

c *Principis. Canon. c. si motu proprio. de præb. lib. vj. Ang.*
d *L. j. Bar. & Alex. l. ij. ff. quod quisq; iur. Item nō potest probari per testes, q, motu proprio fecerit, Ang. l. si quis iniquum. in prin. ff. quod quisq; iur. Ro. in decis. cccxxxv. licet in nouiß.*

LEX II.

4 *Notarius scribens contractum illicitum, qua pœna puniatur.*
5 *Præbenda, quæ est consueta concedi, potest impetrari.*
6 *Dispositio huius legis, q, non corrigatur per auth. bona damnatorum.*
7 *Statutum positum in uolumine statutorum, est maioris efficaciæ quàm statutum extrauagans.*

OMNE. Nullus admittitur ad impetrādas res delatas in fiscum, siue fiscales, & impetrās & officiales curiæ principis, qui in his impetrationibus operam da
rent, uel scriberēt, legitimè puniunt̃. Primò prohibet impe-
trationem in genere. Secundò enumerat quasdā personas, de quibus uidebantur magis dubitare. Tertiò punit officia les talibus rescriptis consentientes. Vltimò lex ista extendit̃ ad alias res fiscales. Secūda ibi, & si intestatus. Tertia ibi, sed uir. Quarta ibi, sed pari forma, & est lex ista quasi gl. & decla
1 ratio l. præcedentis. † Circa primā partem quidā habent in principio l. omne enim, & sic uidet̃ continuari ad præceden tes. alij nō habent enim. si habent, ponit̃ inceptiuè, nam l. s̄. non continuat̃ ad præcedentes, dicit gl. & s̄. de testib. l. quoniā. Item ex principio & ex fine collige differētiam inter istā legem, & præcedentē. Nam præcedens loquit̃ de rebus iam incorporatis in fiscum, cùm dicit̃, fiscus inuasit, hic de omnibus tam incorporatis, q̄ non. Venio ad secundam partē,
2 ex qua no. † ꝙ si punitur maior, multo magis debet timere
3 minor, hoc colligitur ex uer. cùm dicit, cùm nec illis. † Venio ad tertiā partem, ex qua no. ꝙ officiales, & dantes operā istis literis uel rescriptis illicitis, puniunt̃. Item no. ꝙ puniuntur notarij. l. iubemus. §. sanè. s̄. de sac. ecc. Sed aduertēdum ꝙ hic non puniuntur pœna falsi, sed alia pœna hic inserta.
4 † Et sic notarius scribens contractū illicitū, non tenetur pœ
a na falsi, [a] nisi in casibus, quibus est expressum à l. facit. s̄. de
b testa. l. iubemus. [b] † Venio ad quartam partē, ex qua colli-
5 git gl. ar. ꝙ præbenda non debet impetrari, quod intellige uerum de rebus quæ pertinent ad cameram ecclesiæ Ro. uel fisci, sed præbenda consueta concedi si uacat, bene potest impetrari, ut ext. de præb. & de concess. præb. per totum. facit j.
6 de om. ag. defer. per totū illum tit. † Opp. ad id quod in præcedenti particula dicitur de publicatione bonorum, auth. ut nulli iud. in fi. & s̄. de bo. dam. auth. bona damnorum. dicit gl. ꝙ hæc corrigitur per illam auth. doct. cont. cùm hic nō damnetur ad mortem ciuilem, uel naturalē, ut hic no. Opp. ad ultimam particulā in eo quod dicit, pragmatica iussio. s̄. de no. Cod. comp. l. j. §. fi. Sol. dicit gl. ibi erat inserta in cor-
7 pore iuris, & † sic maioris efficaciē est statutum positum in uolumine statutorum, quàm quædam reformatio extrauagans in illa, est enim maior præsumptio q̄ sit facta ad postulationem alterius, fortè sicut in rescripto, & uidistis s̄. eo. l. prox. & qd̄ dixi in l. j. s̄. de bo. uac. intellige de lege in corpore iuris inserta, aliàs secus, ut hic. Opp. s̄. de legat. l. j. §. fi. Sol. ut in gl. Opp. ꝙ in multis casibus admittatur petitio bonorum, nam admittitur petitio hæreditatis, & petitio bonorum possessionis, & si. Sol. in illis petitur iure permittente, hic iure prohibente.

ADDITIO.

a *Falsi. Adde q, licet hoc, quod hic dicitur, sit uerum, punitur tamen alia corporali pœna, l. iubemus. s̄. de epis. & Bar. l. ij. de eunuch.*
b *Iubemus. §. quia uerò Leonis. auth. de non alie. cum gl. uer. proferre. & Bu. & Bal. l. iubemus. §. si me. el j. de sac. ecc. Bar. rub. de fide. inst. uer. dixi tertiò, & l. super chirographarijs. s̄. si cer. pet. Alex.*

De ijs qui se deferunt. Tit. XIII.

LEX VNICA.

1 *Hæres non capax se deferens præmiatur, & an teneatur se deferre statim. Bar. super Cod.*
3 *Maior an debeat dare optionem minori.*
4 *Autoritas unius sancti fulcita autoritate testamenti ueteris, præfertur cōstitutioni papali, etiam in decisionibus causarum.*
5 *Hæres non capax institutus punitur pœna, de qua hic, quando studiose celat fisco, & fideicommissario.*

a

S, CVIVS. [a] Grauatus tacitè de restituendo nō capaci, si se deferat, lucratur tertiā, uxor uerò defuncti non capax se deferens, lucratur dimidiam, & facta diuisione habebit optionem, occultantes uerò legitimè puniant̃. Primò loquit̃ qñ hæres grauatus tacitè de restituendo non capaci se defert. Secūdò qñ uxor nō capax, cui debet fieri restitutio, defert seipsam. Tertiò ponit hæredē occultantem. Secunda
1 ibi, ꝙ si ab uxore. Tertia ibi, & tunc occultator. † Ex prima parte no. præmium hæredis deferentis. Secundò no. ꝙ debet se deferre statim. Opp. ꝙ non statim. d. l edicto. §. cùm autem. ff. de iur. fis. gl. ponit plures sol. doc. tenent ult. dic ut dixi in l. cont. Opp. & uidetur ꝙ debeat lucrari dimidiā, & nō tertiā, ff. de iur. fis. l. cùm tacitum. Sol. ibi loquitur de fideicōmissario, hic de hærede rogato. Item cont ff. eo. l. senatus. ubi etiā loquitur de hære. Sol. Circa istam materiā distingue, ut ibi plenissimè per Dy. Venio ad secundā partē, & opp. ff. de iur. fis. l. cùm tacitū. Sol. gl. hic. tu plenè dic per Dy. d. §. sena-
2 tus. † Ex ista parte no. illud quod dicitur, ꝙ mulier in diuisione habet optionem. Ex quo dicunt uulga
3 res, † ꝙ maior debet dare optionē minori, * quod est falsum, nisi in casibus, in quibus priuilegium concedit̃, ut hic, & l. ij. j. de meta. aliàs diuisio expediretur officio iudicis, ut Inst.
b de off. iud. §. si familiæ. & §. seq. [b] † Circa ulti-
4 mā partem quæro qñ hæres punit̃ pœna hic posita? Respōdeo quādo studiose celat fisco, & fideicommissario, quod patet ex tex. dū dicit, fisci & mulieris inimicus.

* *Minori. Amplius dic ut p Bal. l. suus quoque. ff. de hær. inst. Ro. cons. cccclxxj. I. Cō. B.*

ADDITIO.

a *Cuius. Bal. l. senatus. §. senatus. ff. de iur. fis.*
b *Seq. Bar. hic, & l. pe. s̄. comm. diu. Sed q, maior debeat facere partem minori, adde Lud. Pon. in sing. uer. diuino. habemus autoritatem antiqui testamenti, quia Abraham fecit partem, & Lot elegit. Et idem dicit Augu. ut refert Bal. d. l. pe. & de hoc est gl. c. de libellis. xx. dist. secundum Abb.*
4 *c. qualiter. de accu. qui dicit † q, dictum alicuius sancti fulcitum autoritate ueteris uel noui testamenti, præfertur constitutioni papali, etiam decisionibus causarum, secus si cessaret lex diuina, quia tunc decisio papalis præfertur dicto cuiuslibet sancti, Fel. c. ne innitaris. de const. post princ. uer. in tex. ibi, sanctorum, cum pluribus sequen. quia papæ, & non sanctis fuit data potestas legis condendæ, * alleg. no. c. mandata. de præsump. Legistæ tamen tenent communiter opin. Bar. & respondent ad c. j. de parochijs, quod loquitur in dispensatis, uel quia est speciale fauore fidei, sed fortè secundum moder. d. c. qualiter. nulla dictarum solutionum est bona, & ideò fortè contrarium posset teneri, cùm non reperiatur pro opi. Iuristarum decisio clara. reliqua scripsi post Bal. in d. l. pe. Bal. l. ij. j. quan. & quibus quar. pars debetur. licet Bar. cont. l. iij. s̄. com. diui. Bal. l. si minor. s̄. com. diui. qui tenet illud quod Bar. hic, idem tenet ipse in l. proc. s̄. de eden. ibi, modus. Pro quo facit l. cùm quis. §. fi. s̄. de nat. lib. Bal. l. seruus quoque. de hær. inst. tantùm cont. dicens q, imò iuniori danda est electio. Ioan. And. c. j. de parochijs. post Host. dicit q, senior facit partes, iunior eligit, Bal. d. l. si minor. Ang. uerò in l. sancimus. s̄. de don. dicit consuetudinē seruandam, Bar. l. ij. s̄. quando & quib. quarta pars, qui tenet idem quod hic. cont. tenet do. Flor. l. arbiter. fam. ercisc. Alex.*

* *Condendæ. Hæretica propositio. Dixit enim Dominus, Quæcunq; solueritis, &c. Nonne dabat eis legis condendæ potestatem? Sed de papa, nullum uerbum. At uerò successor est, Apost. scilicet. I. Con. B.*

c *Inimicus. † No. tex. ibi pariter inimicus, quòd inimicitia cadit in mulierē.*
6 *Fel. c. cùm oporteat. uer. numquid autem, de accus. & ideò si statutum dicit q, bannitus non habens pacem ab inimico debeat rebanniri, ita debent habere pacem à muliere passa iniuriam, sicut à masculo. Nec ob. in Lombarda, ubi dicitur q, in muliere non cadit inimicitia, nec portat arma, quia dico inimicitiam dupliciter posse cōsiderari. Vno modo prout inimicitia cōcernit rancorem animi inimicantem, & isto modo sic cadit inimicitia in*

mulierе, sicut in masculo, & ita loquitur hic. Alio modo, prout respicit, & concernit aliquos actus extrinsecos uiriles, prout est arma portare, & uindictam de inimico petere, & facere. & hoc non competit mulieri post cessas uoluntates, & ita loquitur Lombarda. Ang.

Si liberalitatis imperialis socius sine hærede decesserit. Tit. XIIII.

LEX VNICA.

1 *Decedere sine hærede, quãdo quis intelligatur, ubi quid in feudis sine filijs.*
2 *Ius accrescendi an habeat locum in dispositionibus inter uiuos, & ante emolumentum quæsitum.*

IVBEMVS. Inter socios imperialis liberalitatis factæ etiam inter uiuos est locus iuri accrescen-
1 di, etiam post dominiũ utriq; quæsitum. h. d. † Quæro quomodo intelligat quis decedere sine hærede. Quidam dicunt sine hærede, i. sine filijs, l. ex facto. in fi. ff. ad Treb. Alij dicunt q sine hærede largè, l. j. & l. uacantia. s. de bo. uacan. Tu dic de hoc debere perpendi secundũ qualitatem rei quæ conceditur, nã si consideretur feudum, intelligeret sine hærede, id est, sine filijs. In alijs rebus quæ sui natura transferuntur ad hæredem, accipimus largè, & dixi,
a in d. l. ex facto, in fi.[a] † Opp. q in dispositioni
2 bus inter uiuos nõ sit locus iuri accrescẽdi,*
b l. si mihi & Titio[b]. ff. de uer. ob. Sol. Speciale hic in donatione imperiali. Et aduerte, quia sunt duo specialia, primũ quod dixi, secundũ quia etiã post donationẽ iã acquisitã utrisq;, si in persona unius deficiat, est locus iuri accrescendi, ut hic quod in alijs non est in proprietate. l. j. circa fi. ff. de usuf. accresc. & oẽs concordantiæ quæ dantur hic in gl. circa ius accrescendi, habent locum ante emolumentum quæsitum, præterquam in iure patrona. de
c hoc dixi plenè in l. re coniuncti. ff. de leg. iij.[c]

* *Accrescẽdi.* Ni *si de re indiuidua ageretur:* l. *proprium. ff. comm. præd.* I.Con.B.

ADDITIO.

a In fi. Bar. l. ut iureiurando. de oper. lib. & doc. ibi. Imo. l. ex facto. §. fi. & Bal. c. j. de alie. feud. ubi intelligit per illum tex. sine filijs masculis, & rationem aßignat, ut ibi per eum. Alex.
b De Titio. Et ibidem Alex. Imol.
c Tertio. Bal. l. j. in princ. de cad. toll. ubi per istum tex. dixit idem in feudo concesso à prin. in quo est locus iuri accrescendi, Bal. c. j. de fratr. de nouo benefic. inuest. & c. j. de duo. frat. à capit. inuest. & idem dicit in feudo à rege concesso, Rapha. & Cast. l. quod dicitur. de uer. ob. Bar. l. re coniuncti. de leg. iij. Alex.

De thesauris. Tit. XV.

Gl. continuat rub. duobus modis. Secunda uera, quia prima propriè est adoptatio ad inferiora, non continuatio, l. ij. ff. de sta. ho.

LEX VNICA.

2 *Studiose percutere quis dicitur, qui certo proposito percutit.*
3 *Creditor non potest in fundo sibi pignorato thesaurum quærere.*
4 *Maritus est dominus rei dotalis, sed reuocabiliter.*
5 *Non licet uti arte magica, & similibus sacrificijs.*
6 *Superfluè impetratur, quod à iure communi conceditur.*
7 *Sententia uel cõtractus quæ annullatur ipso iure, quis non debet petere q annulletur.*
8 *Statutum continens idem quod ius commune, non ualet.*
9 *Suum an dicatur ratione dominij directi, uel utilis.*
10 *Dominus directus quando poßit quærere thesaurum in re feudali.*
11 *Dominus quando non potest permittere in suo ut quis operetur.*
12 *Violator legis punitur extraordinariè.*
13 *Cõtẽnens mandatũ regis, ubi non est certa pœna, punitur extraordinariè.*

a NEMO.[a] Quærere thesaurum in proprio omnibus licet, in alieno uero suo nomine nullo modo licet, & si thesaurus inuentus fuerit à fortuna, inter inuentorem & dominiũ diuiditur. * Primò loquitur in agere, secundò in specie, & in uolente quærere thesaurum in suo, tertiò in quærente in alieno thesaurũ, quartò puniuntur cõtrafacientes. quintò loquitur in inueniente thesaurũ à fortuna. Secunda ibi, nã in suis. Tertia ibi, in alienis. Quarta ibi, q si nobis. Quinta ibi, q
5 si fortè. Prima pars est clara. † Circa secundã no. q non licet uti istis sacrificijs, ad quod s. de malefic. & mathe. l. j. Secundò no. quid est thesaurus propriè loquendo, * licet aliquan
6 do sumatur impropriè, ut in gl. † Tertiò no. q superfluũ est impetrare à princip, quod à iure communi cõceditur, ff. ad municip. l. ij.
7 in fi. † Et sic est ar. q qñ lex annullat contractum, uel sententiam ipso iure, non debet peti à iudice, ut pronunciet nullũ, quod dic plenè, ut dixi in l. quæ sub cond. in fi. ff. de cond.
8 inst. & de app. l. si expressim. Facit etiam † q qñ statutum continet idẽ quod ius commune, non ualeat, Io. And. ext. de const. c. j. lib. vj.
9 Dixi plenè. ff. ad leg. Falc. l. j. in prin. † Circa istam partẽ quæro, quid est dictũ, in suis, gl.
b intelligit suũ, ratione directi dominij,[b] uel u-
c tilis.[c] De significatione meum, tuũ, & suum, dixi plenè in l. Quintus. §. argẽto. ff. de aur. & arg. leg. Quæro quid si inueniatur thesaurus in loco sacro, uel alio loco religioso. Dic q
11 erit fisci, ut in gl. † Circa tertiũ no. casum, in quo dominus non potest permittere, ut in suo operetur, quod alleg. gl. ad q. in l. cùm fundum. ff. de ui, & ui ar. & ibi uide. Item aduerte q hoc non operatur uoluntas domini, ut alius quærat sub nomine, sed alieno poterit per consequens, cùm non sit prohibitum. Venio ad ultimam partem, & circa istam partem opp. uno modo, deinde quærit gl. de una q. dic ut in ea.

* *Diuiditur. Diuersa est ratio eorũ, quæ casu amissa sunt. illius enim permanẽt cuius antea fuerãt, adeò ut si quis non redditurus sustulerit, furtũ cõmittat: l. falsus. §. qui alienum. ff. de fur.* I.Con.B.

* *Loquẽdo. Pau. l. nunquam. §. j ff. de acq rer. do. thesaurum definit, quandã pecuniæ depositionem, cuius nõ extat memoria.* I.Con.B.

ADDITIO.

a *Nemo. Ad materiam huius l. † si quis asserit in fundo alieno inuenisse ue-*
1 *nam ferream, uel lapideam, & uult uidere & ingredi fundum inuito domino, an poßit? Dic q sic, quia uersatur publica utilitas. Gl. est in l. iij. j. de metallarijs, quam allegat Ro. in sing. in litera, T. no. lxvj. Secus uerò si pri*
2 *uata utilitas tantùm uersaretur, per istum tex. Alex. In tex. ibi, studio. † No. uer. pro statutis dicentibus, si quis studiose percusserit aliquem, in tantum puniatur, q ille dicatur studiose percutere, qui percutit certo proposito. Fel. c. præterea, de iud. in quarta fallen. & c. ueniens circa fi. de symo. Vnde si casu esset facta percußio, non puniretur pœna statuti. Gl. ordinaria, de his qui se defe. l. j. in fi. gl. et Bar. l. j. §. j. ff. si quis test. lib. esse iuss. fue.*
3 *† in gl. ij. ibi, non ergo creditor. No. q creditor non potest in fundo sibi obligato thesaurum quærere, tanquam in suo. Remanet enim pignus semper in bonis debitoris, ut s. de pig. act. l. si pignus. In eadem ibi. §. si fundũ.*
4 *Non ob. l. cùm post. §. in dotem. de iur. dot. † ubi maritus est dominus rei dotalis, quia hoc est uerum, sed reuocabiliter, quia debet restituere, ut d. §. si fundum, ut ibi no. per gl. Dy. & Bar. & dic, ut ibi per Bar. Ang. Statutum nihil addens iuri communi non ualet, Bar. l. iij. §. si rem. ff. de le. iij. Autoritate illius gl. ubi dixit q statutum dictans uictum uictori in expensis condemnari, habebit locum etiam in habente iustam causam litigandi, ut aliquid addat iuri communi, aliàs non ualeret statutum, per hic no. Bar. & ibi moder. l. properandum. §. sin autem alterutra. s. de iud. & in l. quarta. §. prætor ait. ff. de dam. infe. & no. gl. c. j. de const. lib. vj. ubi dixit q statutum continens ius commune, est ius commune, non statutum. Bar. l. iij. in fi. ff. de le. j. Ang. & Imol. l. stipulatio. uer. nisi, de uer. ob. & Bar. l. j. ad l. Falc. & Bal. l. j. de seru. manumis. Alex.*
b *Dominij. Sed an semper suum denot. dominium, Fel. c. peruenit. el primo, de iureiur. & c. primo, de spon. & quod dixi in d. c. peruenit. in apostil. Tu uide omnino Ant. Cor. sing. suis, uer. meus, incipien. licet uerb. meum, dixi post Guliel. de Cun. l. omnino. nu. j. & uer. quæ tunc habebat. s. de episc. & cler. dixi post istum cons. cxxj. incip. statuto ciuita. Pisanæ. & dixi post Compost. c. j. §. v. uers. suũ denotat dominium ext. de postula. præla.*
c *Vtilis. Intelligo gl. secundũ And. Bar. de directo & utili. Ponitur enim ad differentiam utilis tantùm, quod continetur appella. sui, ut hac gl. Sed nunquid directum dominium sine utili contineatur appell. sui, puta, præscripsisti longo tempore dominiũ rei meæ, ego habeo directũ dominiũ secũdũ*
ueram

10 *ueram opinio. in auth. nisi tricennale. s. de bo. mater. † Tu habes utile, uel dedi rem in feudum, nunquid potero sicut in meo thesaurũ quærere? And. prædict. uidit hanc arduam q. de facto, & uidetur quòd nõ contineatur appel. sui, quia desijt habere effectũ dominij. Et constat q ille qui habet utile, potest uendicare, l. j. §. qui in perpetuum. ff. si ager uec. uel emphy. pe. & s. de præscrip. xxx. ann. l. si quis emptionis. ergo ille qui habet directũ, non potest uendicare, quia duo nõ habent uendicationem eiusdẽ rei, d. l. si quis. ergo non dicitur locus suus, quẽ non potest uendicare, §. qui in perpetuũ. ar. econtrà q sic, quia potest uendicare ab alio poßidente, quàm ab eo, cui cõceßit. ff. de superfi. l. j. §. quod aũt. Sol. si poßidente eo, cui concessit, ingrediatur, uidetur ingredi locum alienum, sed si alio poßidẽte secus, d. §. quod autem. Ang.*
d *Gl. uer. legis. † No. q uiolator legis punitur extraordinariè, quia non est*
12 *certa pœna imposita contemptoribus, † & facit secundum And. de Bar.*
13 *ad q. de qua consueuit dubitari, qua pœna afficiatur contemptor mandati regis. Nã mandatũ Principis, lex est generalis, si est clausum in corpore iuris, ut in auth. de mand. prin. siue speciale in ea re tantùm, pro qua mandatum emanat, l. s. de leg. ij. Alij dicunt q punitur pœna capitali, ut j. de uet. numis. pot. l. fin. Sed illa potest intelligi de mandato contempto, in quo continetur certa pœna, aliàs punitur extraordinariè, nam & alibi lex imponit pœnã deportationis, j. de fun. limitro. l. iij. in fi. alibi pœna pecuniaria, j. de agen. in reb. l. fi. Ang. Adde post no. hic ne fallaris, q iste tit. non habet locum in thesauro, in pecunia aurea, uel argentea effossa, quia impropriè dicitur thesaurus, de quo in l. peregrè. ff. de acq. posses. & l. thesaurus. ad exhi. & omnino per Ant. Aret. §. thesauro. in fi. Inst. de re. diuis. quẽ refert et sequitur Gerar. de Petrasancta. sing. suo xcv. incip. tenẽti, etc.*

De annonis, & tributis. Tit. XVI.

Circa rub. quærit gl. quid appelletur annona, & quid tributum. Dic ut in ea. Quæ autem differẽtia sit inter uectigal,
a & tributum,[a] no. gl. l. j. §. j. ff. de pub. & ibi dixi. Quæ est differẽtia inter censum & tributum, dic ut ibi. Itẽ quærit gl. quotuplex est tributum. Item quærit, quale, seu quantum est tributum, dic ut in eadem.

ADDITIO.

a *Tributum. Fel. c. ad audientiam. de præsc. in l. placet. & ibi Ias. s. de sac. eccl. Panor. c. quod clericis. ad fi. ext. de fo. comp. et c. j. & ij. ext. de censib. Bal. l. fi. s. sine censu uel reliq. & Bar. l. rescripto. §. fi. ff. de munerib. et bo.*

LEX I.

1 *Præstatio annonæ, est realis obligatio.*
2 *Decimarum obligatio est realis.*
3 *Dominus, qui locauit fundum suum ad pecuniam, ita quòd colonus fructus omnes percipiat pro certo tempore, non tenetur ad tributa, nisi consuetudo aliter se habeat.*
4 *Feudatarius & emphyteuta an teneatur ad collectas, & nu. vj.*
5 *Creditor an teneatur ad collectas pro pignore.*
7 *Collecta quando imponitur personæ, pro rebus, inspicitur persona, cui imponitur.*
8 *Collectarum onus subit, qui fructus recipit.*

RES QVIDEM. Onus ęris alieni est personale, & ideò inter hæredes diuidit pro hæreditarijs portionibus. Onus annonę & tributorũ est reale, prout quis posidet, & fructus percipi onerat. Ex summario habes legis ratio-
1 nem. † No. q præstatio annonæ respicit res, & sic uidet q sit obligatio realis, & non personalis, l. Imp. ff. de publi. ubi gl.
a tangit.[a] Quærit gl. quid si possessor non est soluendo, dic ut
2 in ea. † Vltimò gl. no. ex hac l. mirabiliter, q si aliquis locauerit fundum suũ in pensionem percipiendam in pecunia, ita quòd fructus omnes remaneant apud colonum, q do-
b minus ad tributa non tenetur,[b] nisi consuetudo aliter se ha
c beret, gl. fructus, & eam perpetuò tene menti.[c] Et hoc uerũ
d in oneribus realibus.[d] † in collectis[e] uerò, quæ imponun-
7 tur personæ pro rebus, est inspicienda persona, cui imponi
e tur. l. rescripto, in fi. ff. de mu. & ho. & j. eo. l. indictiões, & ibi no. & j. de mu. pa. super rub. & sic istud diuiditur inter hæredes pro hæreditarijs portionibus, ut in prin. huius l.

ADDITIO.

a *Tangit. † Quid de decimis, dicit And. de Baru. q respiciunt res, quia di-*
2 *cuntur esse tributa egentium personarum. xvj. q. j. c. decimæ. et ideò quod in tributis seruatur, & in his teneas. Ang.*
b *Tenetur. Soc. cons. ccxvij. incipiente, circa hanc q. uer. septimò, hæc conclusio, in ij. parte.*
c *Menti. l. si sine hærede. §. Lucius. ff. de administ. tut. Bar. rep. l. placet. s. de sac. ecc. & l. priuatæ. j. de excu. mu. Bal. c. j. per quos fiat inuest. quod etiã intellige dato quod dominus esset exemptus ratione priuilegij, uel alia causa, secundum Ang. cons. incip. commune castri franchi, est ultima, & ibi uoluit q licet ecclesia non teneatur ad collectas pro suis possessionibus, tamen laicus poßidens dictas possessiones etiam ab ecclesia non gaudet dicto priuilegio ecclesiæ. Cont. Bal. l. j. s. de iure emphy. ubi uoluit q emphyteuta teneatur soluere collectas, & tributa, quod tamen dicit esse secus in colono priuilegiato, l. si pendentes. §. si quid. ff. de usufru. & in fructuario. Bal. l. hactenus. ff. de usufruc. qui tex. licet loquatur in tributis, doctores tamen ibi intelligunt etiam in collectis, & datijs. Bal. cons. xxvj. quod incip. an mulier, &c. ubi etiam dicitur q fructuarius & similes possessores non tenẽtur ad collectas. & Bar. et ibi scripsi in l. licitatio. §. fi. ff. de publ. Alex.*
d *Realibus. Quid autẽ in feudatario, an teneatur soluere ipse collectas, Alex. de Imol. cons. xxv. ij. parte. Bal. c. j. per quos fiat inuest. & And. de Isernit. quæ sint regaliæ. uer. Angariæ. Quid in emphyteuta colono, Bal. l. j. de*
5 *iu. emphy. † Quid in creditore pignoris, Bal. l. cùm notißimi. s. de præsc.*
6 *xxx. ann. † Quid in emphyteuta ecclesiæ, Bal. l. priuatæ. j. de excu. mu. Bar. l. quæsitum. ff. de usuf. leg. Alex. In emphyteuta, uide Soc. cons. ccxvij. incip. circa hanc q. uer. hæc conclus. cum uer. seq. & uer. quinto confirmatur, sed quid de illo, qui habet ad liuellum de uigintiocto annis in uigintinouem annos, qui contractus non differt à contractu emphyteusis, uer. ex quibus omnibus, in fine consilij sui, in ij. parte.*
e *In collectis. † Onus collectarum subit, qui fructus recipit. l. si pendentes.*
8 *§. sed si quid. ff. de usuf. Lud. l. inter quos. §. damni. de dam. infect. l. si sine hærede. §. Lucius. ff. de adm. tut.*

LEX II.

INDICTIONES. Ad onera realia non tenetur quis in plus, quàm de re posideat. Glo. hic dicit, quòd triplex est genus munerum, quod uidebitis plenius in rub. j. de mu. pa. ideò hic aliquid non dico.

LEX III.

1 *Officiales non possunt remittere collectas, tamen propter paupertatẽ sic.*

OMNES. Omnes debẽt soluere quod princeps imponit, & officiales non possunt augere, uel di
1 minuere. † No. q officialis non potest remittere collectas, siue tributa. l. fin. §. si quis professus. ff. de pub. Vltimò no. gl. quæ dicit, q officiales propter pau
a pertatem possunt remittere.[a]

ADDITIO.

a *Remittere. Bal. in suo trac. de carceribus, per gl. istam. hic adde tex. & ibi Bar. l. interdum. §. si quis. ff. de pub. & scripsi in l. filiusfa. in princ. de don. Adde etiam de multa per iudicem remittenda propter paupertatem, l. illicitas. §. fin. de off. præs. & Bar. in suo tract. de iud. & Bal. l. ij. §. si quis in iudicio. ff. si quis caus. ubi dixit per hanc gl. & per c. licet. de censibus, q si statutum dictat appellantem debere soluere gabellam, aliàs appellatio sit deserta, quòd non habeat locum in illo qui appellat, & propter paupertatem non potest soluere, quia dicitur ei remissa gabella ipso iure à statuto, & ita dicit de facto obtinuisse. Sed quid si remissa est multa per officialem, & posteà peruenit ad pinguiorem fortunam, an teneatur soluere? Videtur q sic, §. fi. Inst. de act. Cont. determinat gl. & ibi Bar. d. l. illicitas. §. fi. & sequitur Aret. l. ij. ff. quis & à quo. & dixi Bal. l. acceptam. s. de usur. q si ex forma statuti, non soluens gabellam ex contractu, contractus eius sit nullus, q contractus non annullabitur, si non potuit soluere propter paupertatem. Inn. c. ex ratione. de app. ubi dixit q paupertas excusat à prosecutione appellationis, & sic nõ currant fatalia, Bal. d. l. acceptam. xxiij. q. cont. tenet idem in l. fi. s. de cond. inser. per gl. l. cùm ita, in princ. la ij. de cond. & dem. Ang. l. non facile, si cui plus quàm per l. fal. ubi remittitur*

mittitur reo cautio de expensis in causa reconuentionis propter paupertatem, ad quam aliàs tenebatur ex forma statuti. Alex.

LEX IIII.

1 *Munus ordinarium est, quod à lege imponitur.*
2 *Fidelis & deuotus dicitur, qui tributa soluit.*

OMNES. Omnes coguntur soluere publicas functiones, cùm non sit munus extraordinarium, & ab eo nemo excusat. Ad euidentiam scias ꝙ si alicui conceditur excusatio à muneribus, non porrigitur ad munera ordinaria, sed extraordinaria. hoc prēmisso casus est planus. † No. ꝙ munus ordinariū est, qd à lege imponitur, ut hic dum dicit l. nostra, signatū est, &c. † Secūdò no. ꝙ illc dicitur fidelis, & deuotus, qui tributa soluit.

LEX V.

1 *Comitatenses qui plus distant, minus grauantur.*
2 *Victualia de illa prouincia, in qua est ubertas, debent ad prouinciam, in qua propter guerram non est abundantia, portari.*

a PRO LOCIS. [a] Qui plus de fructibus colligit, plus soluit, qui minus, minus. Quæro qd est hoc dictum, pro locis. Gl. exponit, id est, p magnitudine locorum, quasi d. ille, qui possidet magna prædia, plus debet portare quàm ille, qui possidet parua, & intellige magnitudinem respectu redituū. l. fi §. de allu & palu. iuncta l. j. de cui. & l. cum possessor. ff. de censi. Quæro dicit hic, proximitate, quid est hoc dictum, gl. dicit, quia sunt prope limina, hoc uult dicere, ut illi qui sunt prope limina, qui minus grauantur in expensis itineris, plus grauantur in portādo annonam, & illi, qui magis distant à liminibus, quia plus grauātur, in expensis itineris releuentur, ut minus portent annonam, † quod est no. pro grauaminibus, quę tota die inferuntur comitatensibus, ut minus grauentur, qui plus distant, ut sic ab onere itinerum releuentur, nunquam tamen quis cogitur exire prouinciam, ut j. eo. l. nemo.

ADDITIO.

a *Loris. Allegatur iste tex. q, si sit guerra in aliqua prouincia, propter quod sit oppressa victualibus, & in alia sit fertilitas, & abundantia, q, ex illa, in qua est ubertas, debent victualia ad aliam portari. C. de off. præfec. præt. Afric. l. in nomine ibi, postquam legis auxilium præbeant. & quia tempore necessitatis omnia debent communicari ff. ad l. Rhod. de iact. l. ij. §. sed & si. & d. l. in nomine domini. Ang.*

LEX VI.

IN FRAVDEM. Rescriptum in quo immunitas conceditur à muneribus ordinarijs, non ualet. De hoc uidetur in l. euacuatis. j. de decur.

LEX VII.

NEMO. Ad operandum, uel ad portandum non debet quis longius mitti, sed debet ratio itineris haberi. In tex. ibi, ad instruendas, id est, reficiendas, seu de nouo faciendas māsiones, uel castra. In tex. ibi, conferendas, id est, portandas. in tex. ibi, delegentur, id est, mittanť. Quæro quid est hoc dictum lōgius, dicit gl. extra, puinciā, quod facit ad id, quod no. in l. itē illa. ff. de cōst. pec. uidelicet, an creditor & debitor sint eiusdē fori, uel non, & ibi Guliel. alleg. l. istam. Vel dic longius, quando expensa itineris est maior, q̄ sit ualor eius pro quo uadit, ut j. l. prox. Illud autē quod in fi. dicit, habita ratione itineris, expone, ut §. eo. pro locis, & illud quod dicitur hic necessitatis, intellige, quando aliter fieri non poterit, etiam longius mittitur.

LEX VIII.

Expensæ non debent exuperare principale.

5 *Testes non debent citari ad locum indicij, quando plus expenderetur in eundo, quàm sit ualor causæ, sed tunc iudex delegat examinationem.*
6 *Recursus ad superiorem non potest haberi, quando plus expenderetur in habendo recursum, quàm sit ualor causæ.*

a MEDITERRANEAE. [a] Nō est faciendū id, in quo plus expendit, quàm de cōmodo percipit. Ad euidentiā scias † ꝙ mediterraneæ ciuitates di
1 cuntur illæ quæ sunt propriè in terra multū distantes à mari. Ciuitates maritimæ dicunť illæ, quæ sunt prope mare. Item scias ꝙ antiquitus erat consuetudo, ꝙ ciuitates mediterraneæ mittebant annonas ad fortilicias, & exercitus, qui erant iuxta ciuitates maritimas. Et econtrà ciuitates maritimę mittebāt ad mediterraneas, & sic plus expēdebat in portādo q̄ ualeret id quod portabat, ideò princeps
2 prohibet hoc fieri, hoc prēmisso ista lex est clara. † Et facit
b ad multa, [b] primò ꝙ non imputat tutori si non exigit debitū in quo oportebat eum plus expēdere, q̄ idē perciperet,
c uel si non refecit domū, in qua plus expendisset q̄ ualeret. [c]
3 † Et si nō fecit inuentariū eo casu, in quo plus expenderet in confectione eius, q̄ esset utilitas, l. tutor qui repertorium.
4 in prin. ff. de adm tu. † Item ex hoc potest dici ꝙ illæ dicantur breuiores lites, in quibus debet procedi sine scriptis, &
5 summariē. † Item iudex non debet facere citari testes ad locum iudicij, quando tantùm distat ꝙ plus expenderetur in adeundo, q̄ sit ualor causæ, ar. huius l. sed tunc iudex debet delegare examinationē. l. generaliter. §. his de pręsentib. §.
6 de iureiu. & de fi. inst. auth. apud eloquentissimum. † Item facit ꝙ si in habendo recursum ad superiorem expenderet plus, quàm sit ualor causæ, tunc nō dicitur posse haberi recursus. Et sic repręsaliæ possunt impetrari, quod plenè examinaui in tractatu, quem feci de repræsalijs.

ADDITIO.

a *No. hic q, si debeo tibi tributum, debeo portare ad domum tuam meis sumptibus. Adde hoc no. in l. pro locis. §. eo. & Bal. l. acceptā xij. q. §. de usur. quod no. Bar. l. item illa, de const. pec. & §. l. prox. Ant. de But. c. ij. de dila. ubi ponit de eo qui equum posuit in hospitio. Alex.*
b *Multa. l. sed an ultrò. ff. de neg. gest. Alex.*
c *Valeret. Ang. l. si uacantia. de bo. uac. Alex.*
Summariē. Pet. de Suza. l. sed si susceperit. § si libertus. ff. de iud. & Spec. tit. de fur. uer. sed quid si nauta. & de lib. concep. §. decimo. uer. ij. m. auth. nisi breuiores. §. de sen. ex breui. reci. id est, quando plus expenderetur in scripturis, quàm sit ualor causæ. No. & intellige hoc uerum si ponatur, quia si posteà non concederetur, iusta esset appellationis causa. c. cùm causam c. j. & ita ibi firma. Pet. de test. facit l. cùm post. §. & tamen. de app. & c. auriē. uer. ij. q. vj. c. constitutus. de fideius. c statutum. §. fi. de resc. in vj. Pet. c. finē litibus. de dolo & contu. c. ut litigantes, de off. ord. in vj. Alex.

LEX IX.

2 *Possessor intra sex menses potest moram purgare.*
3 *Non percipiens fructus in defectum possessoris tenetur ad tributa.*

a OBSISTERE. Legitur tribus modis, [a] secūdū primam lec. hoc dicit: Si utiliter dominus intra tempus hic statutum non soluerit tributa, dominio priuatur, & ad habentem directū dominiū reuertit. Secundum aliā lec. h. d. Si exactores intra tempora hic statuta nō soluunt fisco, domini repetunt ab eisdem. Ista lec. nō placet, nam tex. hic loquit de his qui recipiunt emolumēta de prædijs, exactores nō recipiūt à prædijs principaliter, sed à possessoribus, q, posteà soluentes sunt securi. l. ij. j. de apo. pu. & sic nihil habēt facere cū exactorib. sed fiscus habet ab ipso exactore recepta exigere, j. tit. ij. l. pe. Secundū tertiā lec. h. d. Si emphyteuta, uel similes,
1 intra tēpora hic statuta nō soluūt fisco, à domino exigeť. † Quęro quę est uerior lec. gl. uideť tenere istā lec. dū dicit, uel uerius. Vel cōiunge ultimā cū prima hoc modo, Emphyteuta, & similib. nō soluētib. exigit à domino, & dominus pote
b rit emphyteutā suo iure priuare. [b] Hęc lec. ap. pbat à simili, in l. hoc amplius. §. fi. de dā. infec. & ff. de nox. l. si nox. hęc gl. uidetur ma

2 ma uidetur eam tangere. † Not. ex lege ista, ꝙ possessor potest purgare morā intra sex menses. Cont. istud opp. gl. j. de ero. mi. ann. l. v. Sol. hic quo ad priuatum, ibi quo ad fiscū. uel dic ꝙ alio casu loquitur ibi. Opp. j. tit. iij. l. fi. Sol. ut ibi di
3 cam. † Secundò no. ꝙ etiā ille qui fructus nō percipit, compellitur ad solutionē tributorum, cont. §. eo. l. j. Sol. nō compellitur secundū reg. ordinatam, sed cōdictione ex lege ista in defectum possessoris, qui percipit fructus, & non soluit,
c tene menti hanc leg. [c]

ADDITIO.

a *Præmitto ad euidentiam huius legis quod not. gl. l. ij. verb. præstiterit. §. de iu. emphy. Diuiditur in duas partes. Et primò ponit dictum in genere. Secundò declarat in specie. Secunda ibi, unde ut quisquam.*
b *Priuare. Sed nunquid sua autoritate poterit hoc facere. Soc. cons. clxvij. ubi etiam quibus actionibus, & remedijs breuioribus, & magis summarijs possit per dominū expelli, & an requiratur libellus solennis, aut qualisqualis petitio, ibi, in uersuia autē breuiter. Et an & quando pro eius expulsione impetrando officium iudicis requiratur citatio & corā quo, ibi, in uers. secundò, an in tali impetratione, cum uers. seq. glo. l. ij. §. de iu. emphyt. dicit q, sic, tamen melius faceret si per iudicem fieri faciat, quia aliàs esset periculosum, patet, quia emphy. habet ius in re, & possidet, licet in colono simplici possit, quia non habet ius in re. ff. loc. non solet. hoc etiam*
4 *quidam moderni tangunt, ut Cy. d. l. iij. in q. ij. Ang. † In. gl. uer. dignitatē. not. q, ecclesia tenetur ad tributa, quod concedit Pet. etiam de iure isto, l. placet. §. de sac. eccl. & l. sacrosanctæ. ubi ponitur speciale priuilegiū illius*
5 *ecclesiæ, ergo in contrarium est ius cōmune. Cy. in d. l. placet. q. j. Ang. † Quantum tempus debeat esse cessatū à solutione tributorū, ut bona possint uendi. gl. Cy. & Bal. l. j. §. si propter publ. pen. Ang.*

LEX X.

a IVDICES. [a] Iudicibus negligentibus totum salariū au-
1 fertur. † No. hic contra iudicem negligentem. Et hic uidetur casus de illa q. quam Io. de Aret. ponit in l. quid autē. de excu. tut. & l. Mæuia. ff. de. ann. leg. & l. qui negotiationē. §. j. & §. pe. ff. de adm. tut. uidelicet, ꝙ iudici delinquenti non debeatur salariū, quod intellige qn̄ illud delictū negligentiæ respicit uniformiter, & cōcernit totum tempus officij, aliàs pro eo tempore quo negligens non fuit, sibi salariū debetur, l. si fundus. ff. loc. dixi in d. l. Mæuia. §. j. Et dic hoc speciale propter magnū periculum quod uertitur in negligendo exigi tributa, quia publicæ necessitates expediri non possunt, l. obsistere. §. eo. & authen. ut iud. sine quoquo suff. §. oportet.

ADDITIO.

a *Bar. l. Mæuia. de ann. leg. & l. diem de off. ass.*

LEX XI.

ID AB VNA. Compositio facta cum subditis de tributis, est seruanda. * Itē Thessalonicensis ecclesia habet immunitatem, dum tamen extranei ecclesiæ ipsius prætextu à præstatione non fugiant, localis lex est. Ad euidentiā scias ꝙ erant quædam prouinciæ in Græcia quæ debebāt soluere tributa secundū quantitatem redituū, qui percipiebantur ex prędijs propter quod mittebantur officiales ad inuestigandum reditus, ex quo illi possessores multū grauabantur, unde uenerūt ad compositionem cum præfecto illarū prouinciarum, ꝙ soluerē medium aureū pro quoli bet capite, & hoc fecerunt Macedonij, & iubet hoc eis seruari. Aliæ prouincię quæ se nō composuerunt, exigantur ad similitudinē Macedo. quædam aliæ composuerunt se pro tertio aureo, &
a eis est seruanda. [a] Cætera sunt clara. † No. quòd istę compo-
4 sitiones pro tributis sunt seruandæ. [b] Ex fine not. ar. contra
b clericos, & scholares, uel alios habentes immunitates à ga-
c bellis, qui prætextu eorū alios excusant. [c] Quæro quæ medietas est ista quæ soluebatur, dixi ponendo casum, medietas aurei, ista est opi. uera. Alij dicunt medietas eius qd antè soluebat, quod non placet, quia ita erat necessaria inspectio possessionū, & fructuum pro medietate, sicut pro toto. Deuentum est ergo ad medietatē aurei, respectu capitū, non respectu fructuum, uel alio quocunq; modo, dummodo quo ad fructus non habeatur respectus.

Seruanda. Huc pertinet, q, census, uectigalia, seu tributa ciuium augeri nō possint: l. xix. §. ad exhib. titul. C. noua uectiga. I. Conc. B.

ADDITIO.

a *Seruanda. † Ex hoc colligo arg. cùm fit æstimatio propter collectas, est credendum assertioni cuiusq;, nec propterea est mittendus qui eorum faculta-*
1 *tes æstimet, ar. §. de bo. ua. l. fi. † No. propter paupertatē. Adde qualis paupertas requiratur ad hoc, ut procedat quod dicitur, gl. l. omnes. §. eo. quā ad hoc alleg. Bal. auth. defuncto. §. ad Tertul. refert, & sequitur Gerar. de Petrasancta, sing. suo lxxiij. c. pauperes. auth. ut iud. sine quo suff. §. eos. et*
3 *hoc no. gl. §. eo. l. iij. † Et sic facit pro tutore & curatore ut possint se componere cum debitoribus pupillorū pauperib. ut minus soluant, non obstante quòd debitū sit liquidū, & hoc modo limitatur l. pactum curatoris. C. de pac. quæ dicit tutorem uel curatorē pupilli non posse debitum pupilli gratis remittere, quia intelligo ubi debitor est soluendo, sed ubi pauper est, potest se componere pro parte, & facere remissionē de toto, ar. huius legis, faciet tamen debitor in instrumento quietationis apponi, & inseri causam, quare pro parte recepta tutor uel curator eum liberauerit à toto, aliàs nō ualeret. l. j. j. de apo. pu. & ibi posui. Ang.*
b *Seruandæ. In tex. ibi, expeten. No. q, potest fieri cōpositio defunctionibus,*
5 *& alijs tributis †, q, sic facit pro presbyteris parochiarū, ut possint componere cum suis parochianis super solutione decimarū. In text. ibi, inspe-*
6 *ctor accedat. Not. † q, dicitur quis grauari, si uadit aliquis ad inspiciendum fructus suæ possessionis, & sic facit q, si imploratur bonorum meorum descriptio sine causa q, iudex non debet hoc facere, quia ex hac descriptione ego grauor, & hic est casus, pro quo in l. j. §. si omnes. de uent. inspic. Si uerò fieret cum causa, tunc est faciendum, ut §. dixi, de iure fisc. l. facultas. † In text. ibi, in perpetuum, not. q, cùm fit compositio pro annuis præ-*
7 *stationibus, uel tributis certo modo soluendis, quod intelligitur facta in*
8 *perpetuum, si simpliciter facta est, & sic presbyteri † parochiarū se componentes cū parochianis super præstatione decimarū, quousq; erūt presbyteri, non poterunt ultra modum compositum decimas petere. Ang.*
c *Excusant. † Et sic not. quod prætextu liciti, non debet fieri illicitum, l. qui*
9 *sub prætextu. §. de sac. eccl. quòd facit contra clericos qui habent priuilegium, ut morantes in studio habent fructus præbendarum, & percipiant, q, si non intrant scholas, non debeant habere, d. l. qui sub prætextu. Ang.*

De indictionibus. Tit. XVII.

Super rub. ista quærit gl. quid est indictio, dic ut in ea, & ex ea fit connumeratio indictionis, quę fit hodie in instrumentis. Item ponit gl. qualiter fit connumeratio annorū domini per diuersas sectas, quod dic ut in ea.

LEX I.

OMNES. Indictio munus ordinarium est, & ideò ab hac indictione non excusantur, qui à muneribus excusationē habent. Ad euidentiam scias ꝙ ego dixi tibi in l. omnes. §. tit. Hoc
1 præmisso tex. est clarus. † Not. ꝙ priuilegium immunitatis non porrigitur ad munus ordi-
2 nariū, seu extraordinariū. † Itē no. ꝙ per l. potest fieri ordinarium, quod primò erat extraordinarium. facit ꝙ per sta-
3 tutum posit fieri, ut collecta sit munus ordinarium. † Item quod sit munus reale, licet de iure imponanť personæ pro rebus, l. indictiones. §. tit. j. & l. rescripto. ff. de mu. & ho. dicā j. de mu. pa. in rub.

ADDITIO.

a *Nota in litera huius legis casum, in quo exigitur scriptura, & sic est arg.*
4 *† q, si Archid. mittit literas clericis, quòd soluant collectam, non tenentur soluere, nisi literæ in indictione episcopi fuerint confirmatæ, & uide quod posui in l. j. j. de apoch. pub. Ang.*

LEX II.

a PARTICVLARI. [a] Gl. construendo istum tex. ponit casum, & breuiter hoc intendit, ante tempus solutionis debet singulis prouincijs notificari, ut se præparent

parent ad indictionē soluendā. Glo. declarat istam lec. dic ut
1 in ea. No. uers. † nam leuius lædit quicqd præuidimus ante, s̄. de manu. l. j. & auth. de colla. in princ. No. modum notificandi iurisdictiones.

ADDITIO.

4 Suprà de manu. l. j. & in auth. de col. in prim. Ang.

De superindicto. Tit. XVIII.

1 Immunitas concessa à collectis, an extendatur ad impositas tēpore guerræ.

1 Illud † quod ex causa necessitatis imponitur, extraordinariè superindictū
a [a] dicitur: glo. hic.

ADDITIO.

4 Bal. l. fin. C. sine cen. uel. rel. & per hanc legem determinat Ray. de For. q̄ si concessa est immunitas alicui à collectis, quòd illa immunitas extenditur ad collectas propter guerras, Full. si ex toto. & ibi Ray. de leg. j. cont. Dy. l. j. ut nemini liceat se excusare. Ang. de Are. d. l. si. ex toto. Alex.

LEX VNICA.

1 Collectam imponere qui possint.

1 NIHIL. Superindictum solus Princeps imponit, nec ad alterius literas quis cogit̄ exoluere. No. q̄ † non est credendum literis alicuius dicentis se hoc facere mandato superioris nisi in ipsis inseratur licentia, siue literæ superioris, ut ibi dum dicit, & Imperialibus nexa præceptis. Cano. tamen dicunt q̄ cardinalibus & quibusdā præcellentibus creditur etiam
a si literas non ostendant [a], nec habere se dicant, tamē est con-
2 tra istum text. ubi non creditur etiam præfecto prætorio. †
b Secundò no. q̄ uidetur tex. q̄ solus princeps [b] possit collectas imponere, quod est uerū pro publica utilitate, sed pro necessitate ciuitatis, uel prouinciæ ipsa ciuitas * imponit, & cogitur imponere, ff. quod cuiusq̄ uni. l. j. §. fin. in gl. proconsul. dixi in l. quarta. §. actor. ff. de re iud. & ibi plenè dixi, an debeat imponi per solidum, & librā, uel per capita, uide quod ibi dixi.

* Ciuitas. Item duces & barones in suo ducatu, & alij merum imperiū habentes: Bart. in repet. l. placet. num. xxxj. C. de sacr. eccles. I. Conc. B.

ADDITIO.

4 Ostentant. Bar. l. ij. ff. si quis in ius uoc. non ier. alleg. c. præterea. de dila. & Lud. l. sciendum, de uer. obl. & l. si publicanus. §. j. de publ. ubi alleg. plures concor. & Bar. l. prohibitum. de iur. fisc. & l. palatinos. j. de coll. fun. fisc. lib. xj. Adde q̄ iste tex. non probat dictū Bart. hic, quoniā tex. hic loquitur in his quæ erant reseruata principi, puta, quia quis dicebat se habere talē permissionē à principe, non est dubiū q̄ non creditur sine literis, & maximè quando certaretur de præiudicio alterius, secundū Ang. cons. cxxx. & Pet. de Anch. cle. j. de prob. uers. secundò quærit utrum credatur. quod tamen intelligunt per Bal. l. exemplo. s̄. de prob. ad fi. Sed q̄ non credatur Car. si mittitur in legationē de sua legatione, sine literis, hoc est falsum secundum quod uolunt ferè omnes doct. c. quod super his. de fide instru. de qua tamen q. in c. sicut. per gl. de sen. excom. & c. Apostolicæ. de re iud. in vj. & c. cùm olim essent. de priuil. per Spec. tit. de leg. §. supereſt, uer. quid si delega. in tit. de teste. §. j. uer. quid si aduocatus, gl. & Archi. c. nobilissimus. xcvij. distin. Inn. c. cùm dilectus. de appel. Io. And. c. ad audientiam. de sen. excom. & c. consti. de appel. & c. ij. de off. deleg. in vj. plenè per Pet. de Anch. cle. j. per Lap. alleg. & xxxiiij. & Bal. l. si qua per calumniā. de episc. & cler. & l. iurisiurādi. de testi. & l. j. de man. prin. & l. aliquādo. de off. procon. & l. prohibitum. s̄. de iur. fisc. Ro. in litera, t. no. xj. Alex.

b Princeps. Adde etiam † q̄ reges imponunt, ut in c. j. quæ sint rega. Item qui
3 habent ex consuetudine ius collectandi. Bal. l. fi. s̄. si sine cen. Item illi quibus concessit merum & mistum imperium, & omnimodā iurisd. secundū Alb. l. imperium, de iur. om. iud. ubi plures alios alle. Item illi qui sunt loco domini, ut priores ciuitatis. Bar. l. placet, de excu. mu. eod. lib. Alex. Adde
c Ray. in rep. l. rescripto. §. sciendum. ff. de mu. & hon. uers. nunc restat uidere, & dixi post Bar. l. quarta, §. actor, de re iud. Alex.

LEX I.

DVCENNARII. Exactores non audent exigere, nisi eos, qui in breuibus cōtinentur seu exactis à tabellario sibi datis. De officio illorū
a tabellariorū uidistis in l. ij. de iur. fis. [a] † Not. q̄
1 ille qui est grauatus ut soluat collectas, seu tributa, pōt dicere exactori, ostende si sum descriptus in qua-
b terno, & si ibi non reperitur, iniustè grauatur. [b]

ADDITIO.

4 Fisc. De materia adde, an exactor tributorū possit officium suum alteri cōmittere, & delegare, dixi de cano. larg. l. j. post Bart. itē no. q̄ exigenti tributa nomine fisci non potest obijci compensatio, nec ipsi nec fisco, l. iij. de compensat. & l. aufertur. §. si compensatio. ff. de iur. fisc. & ibi habes plures casus, in quibus fisco non obijcitur compensatio, idem dicas in sacerdote exigente decimas, secundū gl. xvj. q. j. decimæ. Alex.

b Grauatur. Not. debitorē tributorū nō posse cōueniri antequā hoc fiat à tabellione. Itē no. nihil exigendū ultra id quod debetur, s̄. de anno. & trib. l.
2 omnes. † Itē no. quòd exactores nō possunt pignorare aliquē, nisi habeant
3 buletinum. † In tex. ibi, breues. no. modum loquendi. Scriptura enim tabel
4 lionis breuem appellat, de quo in l. inter chartulas. s̄. de conue. fisc. deb. † Item no. istum casum, q̄ aliquem non soluisse collectam, uel tributum, probatur per librum exactoris, in quo sunt descripta omnia nomina debitorum qui non soluerunt. l. iustum. s̄. de eden. l. Sempronia. de fur. & l. fi. ff. de reb. eod. Ang. Et per hoc ego dico q̄ ista negatiua, ostendas librum, q̄ non sum descriptus in libro, cùm sit contracta ad certam scripturam, est probabilis, & incumbit onus probandi illi, qui ita negat, l. cum lege. de prob. & Bar. l. ei qui in fi. s̄. de appel. ubi si dico q̄ sententia est nulla, quia non fui citatus, & uolo probare per inspectionem actorum quòd possim, & mihi incumbit onus. Bal. l. actor. s̄. de prob. & l. hoc iure. & l. in illa. de uer. obl. & Host. & doct. c. bonæ. de elec. c. vj. de cleri. nō resid. uidetur ibi ista negatiua, q̄ quis nō resederit in beneficio, probat per diligentem inquisitionem in loco factam, ubi residere debet. Alex.

LEX II.

1 Remedia quæ habet fiscus contra non soluentem collectas.
5 Mulier etiam pro debito publico detineri non potest.
4 Creditor qui ex forma statuti potest facere debitorem carcerari, & mitti in possessionem suorum bonorum, potest petere quòd debitor carceretur antequam ueniat ad bona.
12 Creditor habens primum decretum in bonis debitoris, potest illi renunciare, & facere capi debitorem.

a NEMO CARCEREM. [a] Primò prouidet debitoribus exactis cōtra officiales. Secundò prouidet contra ipsos debitores non soluentes. Tertiò ponit rationē. Secunda ibi, uel certè. Tertia ibi, qua facultate. Prima pars continet duplicem prouisionē, prohibet enim iniurias inferri debitoribus. Secundò eis permittit q̄ de iniurijs querelam exponant securè coram præside, in secunda parte similiter ponitur duplex prouisio. Primò quòd debitores contumaces capiantur, & custodiantur à familia. Secundò si hoc nō sufficit, capiantur eorum bona, & de hoc fisco satisfiat, tertia pars est clara. Not. q̄ pro debitis publicis non debet quis
b poni in carceribus, [b] neq̄ nouitates aliquas, uel insolentiā
15 aliquā pati in persona. Et sic † no. contra iudices, qui præcipiunt ne detur eis bibere, nec comedere, donec saluant.
16 † Secundò not. q̄ pro debito publico possunt homines capi, & detineri. istam materiā examinaui plenè in l. sacrilegij.
c §. fi. ff. ad leg. Iul. pecu. [c] Tertiò no. q̄ † primò capitur perso-
17 na. Secundò deuenitur ad res, & istud cōtra tex. uidetur in d. l. sacrilegij. §. fin. sed fortè iudex poterit eligere hunc ordinem, uel illum, prout uisum sibi fuerit. Pro debito uerò priuati uidetur q̄ persona nō posit detineri, donec bona sunt soluendo, l. iij. §. tutores, & ibi gl. ff. de suspec. tu. Sic debet in-
18 telligi l. j. s̄. qui bo. ce. poss. † Mulieres [d] etiā pro debitis pub-
d licis detineri non possunt in personā, l. j. de off. diuer. iud. & auth. ibi posita.

ADDI-

ADDITIO.

4 Carcerē. † No. ex isto principio, coniuncto fine, q̄ duplex est carcer. Ang.
1 de Aret. in trac. malef. uer. carcerari iussit. & Car. cle. j. §. j. de hæret. Vnus pœnæ, de quo loquitur principium huius l. & l. iij. de custod. re. Alius custodiæ, de quo loquitur finis huius legis, & l. fin. de cust. re. s̄. & ff. Et alius qui uocatur carcer pœnitētiæ, quo utuntur episcopi, & prælati, contra presbyteros, & subiectos alios quoquo modo peccantes. In tex. ibi, om
2 nem substantiam. † No. quòd pro debito fiscali nō solùm potest quis carcerari, sed etiam ipsius carcerati bona principaliter uendi, & distrahi pro cōmuni, adeò fiscus habet optionē utrū uelit prius debitorē carcerare, an ad bona peruenire, ut hic, qd' intelligo in debitore tributorū, ut hic. Cont. alios uerò debitores ex alijs causis fortè esset necesse q̄ prius deueniretur
3 ad bona, quàm ad carcerationē, l. sacrilegij, el ij. §. fin. ad leg. Iul. pecu. † Et faciunt ad q. dicit statutum q̄ uigore debiti confessionati, quilibet debitor possit capi & detrudi in carcerem, an si debitor ex instrumento confessionato est detrusus in carcerem, ipso existente in carcere possit creditor de suis bonis facere sibi satisfieri, & hic est tex. q̄ sic. Nam per remediū incarcerationis non tollitur creditori potestas petendi se mitti in possessionem bonorum debitoris, l. qui legati. s̄. ut in posses. leg. & l. j. §. ex hoc. uer. sed finge. ff. de uent. inspic. quos text. allegat ad hoc Archidiac. ext. de eo qui
4 mit. in poss. caus. rei ser. in rub. Item faciunt † ad quæst. q̄ si secundum formam statutorum permittitur alicui facere incarcerari debitorem, & mitti in possessionē suorum bonorum, prout est Perusij, q̄ creditor possit petere, q̄ debitor carceretur etiam antequam deueniatur ad remedium mit-
5 tendi in possessio. In glo. quæ incipit, non ergo, ibi, uel uerius. † Not. bene ex ista glo. q̄ §. si uerò. auth. de exhibend. reis, unde sumitur auth. ei qui. s̄. de bo. auth. iud. poss. auth. habet locum non solùm in priuato, uerùm etiam in fisco, ut possit petere se mitti in possessionem bonorum debitoris sui, pro mensura debiti declarati tantùm, & non in plus, sicut in priuato
6 seruatur. † Item not. q̄ homines nō possunt capi pro debito, si tamen ces-
7 sant, possunt poni sub custodia militari. † Item no. hic secundū unam lect. q̄ quilibet etiam priuatus potest sua autoritate carceratos ex iniusta causa extrahere, & solutos dimittere, etiam fortè ex uiolentia iudice renitente, maximè si soluerunt id, pro quo detinebantur, arg. s̄. de iur. fisc. l. prohibitum. & de meta. l. deuotū, ut j. de decur. l. omnes. in fi. † Item no. q̄ qui
9 non facit quod debet, dicitur alienus ab humano sensu. Item no. † q̄ contumacia cumulat pœnam. ff. de pœn. l. relegati. & ext. ut lit. non contest. c.
10 quoniā. §. fin. † Item not. q̄ sit officium iudicis contra non soluentes collectas, quia si contumaces existent, ponuntur sub custodia, & si perseuerant in non soluendo, extendetur manus ad res ipsorum, ut hic, & l. iiij. j. eo. di
11 xi s̄. And. de Baru. tangā j. tit. ij. l. ij. in fi. † Item no. q̄ ideò pœna imponitur ut homines metu pœnæ magis efficiantur metuentes, & obedientes, ff.
12 de iust. & iur. l. j. in princ. Addit † Ang. q̄ habens primum decretum in bonis, potest renunciare bonis, & facere capi debitorem personaliter, & econtrà, Bart. l. consentaneum. s̄. quō & quando iud. & istud secutus fuit Ang. hic, & Cast. l. ij. de testa. mil. de quo uide Ias. l. si finita. §. Iul. de dam.
13 infec. Alex. † Pro debito non debet quis detineri, c. ij. de pign. ubi dicitur q̄ liber homo non detinetur quantumcunq; non habet bona sufficientia ad debitum, & not. glo. authent. imò. s̄. de act. & oblig. etiam si fiat pactum, quia sapit speciem seruitutis ad quam per pactum quis nō debet posse deduci. l. nec si uolens. de lib. cau. Bar. l. Titio. §. ij. de cond. & demon. ubi dixit quòd ubicunq; infringitur ius libertatis per pactum, non ualet, quod etiam patet, quia lege est prohibitū, scilicet, quòd nullus pro debito capiatur. d. c. ij. & legi prohibitiuæ renunciari non potest, not. glo. rub. s̄. ne fideiuss. dot. dentur. Item quia capere & carcerari est iurisdictionis, cui pactis priuatorū renunciari nō potest, nec iurisdictio dari. l. priuatorū. s̄. de iurisd. omn. iud. quod tamen limita, nisi aliud statutum induceret, quoniam plus ualet statutum quàm pactum. l. non impossibile, de pact. & not. Bart. l. omnes. de iust. & iur. & l. ex prætorio. ff. de reg. iur. Bald. l. programma. s̄. comm. uel epistol. licet glo. uideatur tenere cont. in rub. s̄. de dec. decur. sed intelligitur affirmatiuè illa glo. scilicet q̄ fieri potest per pactum, potest fieri & per statutum, non autem negatiuè. Ioan. And. cap. penult. ext. de consuet. & glo. rub. & ibi Bartol. aliud tamen quod dicitur hic, quòd pro debito quis detineri non potest, non haberet locum hodie, si quis esset confessus debitum per sententiam, quæ transiuit in rem iudicatam, & elapsus esset terminus datus iudicatis, l. debitoribus. ff. de iud. & l. fin. s̄. de usur. rei iu. Nam si intra talem terminum non soluerit, posset detineri. §. qui autem. uers. sed si quidem, coniuncta glo. in uers. cedere, in auth. de fideiuss. & etiam in alijs casibus fallit, quos not. collectos per me, & doct. in repet. mea, in l. j. in j. no. in fi. s̄. qui bo. ced. poss. Alex.

b Carceribus. Quot remedia habet fiscus contra nō soluentē tributa, & quo
14 tempore †, Bal. l. j. s̄. si propter pub. pen. Alex. Istum tex. allegauit Bal. in l. fi. ff. de in ius uoc. q̄ illud quod dicitur q̄ luit in corpus, qui non habet in ære, ut xvj. procedit ubi illud quod erat soluendum, ueniebat ex pœna delicti, secus si ex contractu, per istum tex. secundum eum. Adde Iac. But. hoc idem tenentem in l. si quis id quod de iur. omn. iud. per l. j. & totum tit. s̄. qui bo. ced. poss. & Inn. c. Odoardus. de sol. Alex. Soluāt. Ang. l. si uictum. ff. de re iud. Bar. in tract. de quæstio. uer. sed quid de tali q. Item uer. secundo no. ibi, ad l. Iul. pecul. & in l. consentaneum. s̄. quō & quando iud. & Ang. hic, & Bar. l. ij. de cust. re. per Are. inst. de act. §. fi. Alex.
c Pecul. Ang. hic, & Bal. cont. l. j. s̄. qui bon. ced. poss. Alex.
d Mulier. Gloss. l. sed & is qui. ff. de in ius uoc. fallit in muliere obligata per administrationem tutelæ, priuilegijs suis renunciauit, iuxta auth. mat. & auiæ. quando mulier tut. off. fungi potest. nam etiam priuilegio d. l. j. & auth. nouo iure, dicitur renunciasse, & per consequens carcerari potest. secundū Bar. l. si quis sub cond. ff. de test. tut. Itē fallit in muliere meretrice & inhonestè uiuente, quæ laqueis & priuilegijs legū nō innouatur. l. quo adulteriū. s̄. de adult. Bal. l. cōsentaneū. s̄. quō & quando iud. arg. auth. de restit. & ea quæ parit. collatio. v. §. fin. quod intelligit uerum Rom. l. si uerò. §. de uiro. fol. mat. in ij. fall. nisi talis mulier inhonestæ uitæ esset nupta. ij. no. per Io. And. in add. Spec. in rub. de iniur. arg. l. si uxor. §. j. ff. de adul. ubi optima litera ad hoc, quæ uult q̄ ita dicatur cōmisisse adulterium, qui uxorem alterius inhonestè uiuentem cognouit, quàm qui eam quæ honestè uiuebat, & hoc propter maritum est summè not. Alex.

LEX III.

1 Eximens iniustè carceratum, tenetur soluere creditoribus.
3 Occultans aliquem ut capi non possit, an puniatur.

1 QVOTIES. † Qui debitorem captum eximit, ad id
2 quod fisco & priuato debebatur, tenetur. † Not. hic tex. q̄ ille, qui est in carcere pro debito priuati, potest recōmendari pro debito fisci, & contrà, quod planè dixi in l. ij. in fi. ff. de custod. rep. Secūdò no. q̄ qui eum abstulit, te-
a netur fisco & priuato, [a] gl. opp. & sol. dic ut in ea.

ADDITIO.

4 Priuato. Bar. l. milites. ff. de cust. reo. Et in sua disputatione incipiente, Loisius fuit captus. Alexand. † Quid si occulto aliquem quòd capi non possit
3 pro debito, uel pœna, uide Bal. l. fin. s̄. de oper. lib. l. fi. de ope. lib. s̄. & Bar. l. quare. s̄. ad l. Iul. de ui priua. & Bal. l. addit. de episc. aud. & in tracta. suo de carceribus. & Bar. l. cuiuscunq; ff. ad l. Iul. maiest. & Sal. l. j. de rap. uir. & do. meum l. admonendi. de iureiur. cum simil. & ibi Ro. ubi dicit hunc casum esse mirabilem. Alex.

LEX IIII.

1 Propter non soluentes tributa cæteri grauantur.
2 Officiales & consiliarij tenentur ad collectas.

1 ACTORES. † Officiales tenentur ad soluendum tri
a buta, ne ipsis cessantibus cæteri onerentur. [a] Ista lex
2 innuit duo. Primò, q̄ si ex aliquo casu quidam non soluunt, cæteri onerantur. Cont. j. ut nullus ex uica. deten. l. j. lib. xj. de quo dicam j. tit. & l. ij. & ibi gl. tangit. † Itē innuit q̄ officiales & consiliarij tenentur soluere collectas. In cont. ff. de mu. & ho. l. honorem. Ista duo examinabo in l. j. de immu. ne. conce. Et no. hic gl. quæ incipit, Aliàs innouitas ibi, & sic no. contra officiales.

ADDITIO.

4 Onerentur. Not. qd' portatur à pluribus, portatur leuius, ut j. de priuilegio. August. l. ij. & j. eo. tit. l. fi. est ar. cont. officiales, ut teneantur soluere feuda, & ire ad exercitum, sicut alij. Ang.

LEX V.

1 APPARITORES. † Exactores debent remittere ad curiam in scriptis quid exactum est, & quid non, ut ex eorum scriptura officiū reddatur instructiū. Idem in quolibet priuato, qui tenet̄ reddere rationē, l. j. §. officio. ff. de

ff.de iur.& ra.dist.l.si.statulib.§.fin.& statulib.

LEX VI.

IN FISCALIBVS. Ad petitionem exactorum cogi-
tur præses facere exactionem, quod plenè declaratur in
l. proxima.

LEX VII.

9 *Tutor & alius gerens tenetur reddere computa singulo anno.*
13 *In ciuilibus ad utilitatem priuatorũ non est licita inquisitio, nisi in causa suspecti tutoris & dationis tutoris.*
18 *Rex si cõmittit exactori, ꝙ compellat soluere omnes debitores, intelligitur seruata consuetudine loci.*

1 MISSI.† Primò ponit quod sit officiũ exactorũ. Se-
cundò ponit iudices & officiales permittentes eis,
ut aliquid faciãt contra officium. Tertiò ponit quid
iudices habent facere. Quartò qualiter & ad quid tenentur
si negligant. Quintò eis prouidet. Secunda ibi,iudices.Ter
tia ibi,eum iudicem.Quarta ibi,quòd si ultra.Quinta ibi,iu
dicibus.In prima parte dicit ꝙ exactores debent monere iu
dicem,hoc est præsidem, potestatem, seu rectorem,ut faciat
exactionẽ, & nihil habent facere cũ debitoribus fiscalibus.
In secunda parte dicit,ꝙ si præsides passi fuerint,ꝙ exacto-
res missi exigant per seipsos, puniuntur in duplum, & ap-
paritores præsidis deportantur, & alij officiales relegantur
ad tempus.In tertia parte dicit,quid habet facere præses,po
testas, uel alius rector? Respon.Imp.ꝙ primò debet mittere
pro debitoribus,& inquirere an debeãt,& per eorum tabu-
larios hoc debet diligenter inscribi, & posteà mittere suos
officiales contra suos debitores, & cõpellere eos ad soluen-
dum, ut illud quod solutũ erit,perueniat ad illos opinato-
res,seu exactores, ita quòd impleto anno reuertatur cũ exa
ctione completa. In quarta parte dicitur, si præses aut pote-
stas fuerit negligens in exigendo, ꝙ ipse cogatur soluere de
suo,tamen repetere potest à debitoribus fiscalibus, & si ali-
a quid fuerit de exactis retentũ,restituit in duplum.[a] In quin
ta parte dicit, ꝙ postquã potestas, uel rector soluit de suo,
potest exigere à debitoribus,nõ obstante aliquo priuilegio
dignitatis,& potest cogere exactores,seu castaldiões,& pro-
curatores illorũ debitorũ. Item etiã de hoc rescribere princ.
2 †Not. principaliter ꝙ potestates non possunt ipsis actori-
bus cõmittere exactionem, quod est no. Iam enim uidi ali-
quos accusari de robaria, qui non possunt excusari præte-
3 xtu officij, per l.istam. † No. ille qui tenetur facere exactio-
nem intra certũ tempus,si nõ facit, cogitur soluere de suo,&
4 sic facit contra syndicos,& œconomos,& si. † Vltimò no.ꝙ
pro exactione tributorum possunt cogi castaldiones, & fa-
b ctores dominorum.[b]

ADDITIO.

a *Duplum.l.mancipia.cum ibi no.s̄.de ser.fug.& Bar.l.j.de uar. & extra-
or.cog.& in sua disput. iudex qui per imperitiam, & per eundem,& ibi
doc.l.pe.s̄.de fur.& Bar.& Ang.l.ex maleficijs.§.hæres.ff.de act.& ob.
Bal.l.obseruare.§.proficisci.ff.de off. procon.Bal.& Ang.l.si filius.ff.de
iud.gl.Bal.Sal.& doct.l.j.s̄. de pœ.iud. qui malè iud. Inst.de obl. quæ ex
quasi delic.in prin.& glo.per Ang.de Are.l. dies cautioni.§. in eam.ff.de
dam.infec. Alexan. Spec.tit.de expen.§. postremo.uer.illud.allegat istum
tex.secundum quod si iudex qui omisit condemnare in expensis, parte pe-
tente fuit condemnatus in syndicatu, & uelit à parte quam non condemna
uit,illas expensas repetere, non potest, per istum tex. Sed certè communis
opinio est in cont.l.sancimus.s̄.de iud.circa fi.& Imol.& Rom.si tertius.
§.fi.ff.de aqua plu. arcen.& Ang.l.si quis dolo. §.j. ff. de re iud.Io.And.
post Inn.c. sæpè. de appell. cuius dictum refert & sequitur Pe. de Ang.c.
cùm æterni.circa prim.de re iud.Bal.l.obseruare.§.proficisci.uers. ij.quæ-
ro. ff. de off.procon. Ang. l. sed mancipia. s̄. de ser.fug.Bald. c. j.§.iudi-
ces.de pace iur.fir.Bar.de iud. l.si quis uxori. §.si fugitiuus.ff.de fur.& l.
si reo.§.fin.de fideiuss.& dixi post Bart. j̄.de pascuis pu.dicit Los.in sing.
suis, in litera,l. no.xliij. ꝙ si iudex soluit, potest repetere,aliàs non. Alle.
Ang.l.si uacantia,per istum tex.uer.ij.no.idem no.Bar.l.iiij.§.actor.de re
iu.per l.j.in prim.de mu.& ho.Alex.*

5 *Dominorũ.† Not.ꝙ officialis deputatus ad recipiendam solutionem, non
6 potest ab inuito exigere,j̄.de cano.largit.l.neq;.& ibi no.† No.in secun-
do dicto,consuetudinẽ regionis esse seruandam.s̄.de pe.bo.su.l.j.s̄.de iu-
7 re fisc.l.pe.& ibi no.†Item no.ar.ibi,alij cõmittimus, ꝙ exactor fodrij a-
lij cõmittere non potest exactionẽ,& si facit, punitur,ut j̄.dicã de ca.lar.
8 l.iij.†Item no. quòd officiũ rectoris inquirere debitores cõmunis, & iu-
ra inquisita exigere,ut hic, & s̄.l.prox. & si non facit punitur,l.iudices.
9 s̄.de ann.& trib.Item † arg. ꝙ tutor gerens, uel alius administrator alie-
norum negotiorũ debet reddere computa singulis annis.j̄. de nauic.l.ij.&
10 l.si plures.§.j.ff.de adm.tut. † Item no. ex quarto dicto contra officiales,
& collectores collectarũ,& fodriorũ,si aliquid retinent de hoc quod exer
cuerunt, uel aliquod seruitium acceperunt ab his qui debent aliquid à com
muni recipere,ut eis fiat solutio,alia pœna imponitur,ut s̄.de ann. in trib.
11 l.iudices.& j̄.de sa.hon.l.unica.In tex.ibi,passi fuerint. † No.iudicẽ negli
gentem criminaliter puniri.l. iudices.s̄. de ann.& trib.s̄.de ser.fug.l.man
12 cipia,& de cust.reo.l.ad cõmentariensem.† Ibi,inuigilare,not. ꝙ etiam in
causa ciuili & pecuniaria ad utilitatem publ. licita est inquisitio,s̄. de bo.
uac. l. fi. Et sic hic uidetur casus pro episcopis quòd possint contra omnes
debẽtes aliquid pauperibus inquirere,& inter pauperes distribuere,nam
licet talis inquisitio fiat in priuatorũ fauorem, tamen tendit ad utilitatem,
13 † ideò dixi ad utilitatẽ Reip. quia ad utilitatem priuatorũ non est dare ca
sum in quo possit per uiam inquisitionis procedi, nisi in casu prospecti tu
toris,& curatoris,secundũ Bar.l.iij.§.præterea.de suspec.tut sed certè est
dare alium casum,nam tutor ex inquisitione datur,ut inst. de Att.tut.§.sed
hoc iure. & sic patet quòd ibi merè inquiritur ad utilitatem priuatorũ.In
14 tex.ibi,cõsuetudine seruata.† No.in modo exigendi tributa & collectas
debere consuetudinẽ seruari, ideò si consuetudo est quòd incolæ ciuitatis
non soluant tributa neq; collectas,talis consuetudo seruanda erit per hunc
15 tex.l.j s̄.quæ sit lon.consue.† Ibi, absq; ulla mora.no.ad statuta dicentia
ꝙ debitores ex instrumentis confessionatis absq; ulla mora cogantur solue
16 re,nam intelligitur,nullo iuris ordine seruato.† Ibi,in repetitione serua
ta.no. istum tex. contra determinationẽ gl.in l.mancipia.s̄ de ser.fug.ubi
dicit ꝙ si iudex propter negligentiam facit litem suam, ꝙ propterea nõ da
tur ei potestas retinendi rem debitam parti, cui litis æstimationẽ præstitit,
hic enim tex. directò dixit contrà. Nam officiales negligentes exigere tri-
buta propter eorũ negligentiam faciũt litem suam,quia de eorũ proprio fi
sco tenentur soluere illud,quod per tributarios debetur, & tamen eis con
tra tributarios seruatur repetitio,per actionẽ neg. gest.uel condic.ex hac
leg.ut dicit gl.& hanc gl.no.alleg.Spe.tit.de expen.§. postremò.uer.illud
17 etiam not.In tex.ibi,ut partem debitam.† No.istum tex.ꝙ ex ipso delicto
pœna imponitur,quia pro parte uenit fisco applicanda, pro parte accusa
tori.l. j. §.hæc in factum actio. ff.de his qui de.uel effu.& .ff.de iur.fis.l.
edito.§. extat.cum si.Bar.l. agraria. ff.de term.amo. Ang. Hanc l. allegat
Bal.l.etiam.uers. non restat.s̄. de exec.rei iud.& in l.j.j̄. si propter publ.
18 pen.† ꝙ si rex exactori cõmittit ꝙ cõpellat omnes debitores soluere om-
ni coactione,quia sibi uidetur,intelligitur semper salua forma municipalis
consuetudinis.Alexan.*

LEX VIII.

1 *Ecclesia tenetur soluere onera realia pro rebus tributarijs quas emit: sed collectam quæ imponitur personæ pro rebus,non soluit.*

SI DIVINA. Si domus imperialis uel ecclesia res tri-
butarias licitè emerit, & tributa non soluerit, res ei au-
fertur, & ciuitati assignabitur, ut integra tributa sol-
1 uantur.†Et pro declaratione huius l.quæro quid uult dice-
re,diuina domus.Gl.intelligit de domo imperiali, uel eccle
sia.Et secundũ hoc habes,ꝙ ecclesia tenetur soluere tributa,
quod est uerũ indubitanter, qñ emit possessiones tributa-
rias,ita quòd onus sit reale.Sed collectã quæ imponit̃ perso
nę pro reb.etiã ecclesia nõ cogit̃ soluere,auth. item nulla cõ-
2 munitas.s̄.de sac.ecc.& s̄.de epis.& cler.l.de his.† Ideò com
mune Perusij statuit,ut oẽs possessiones tributarię,& colle-
ctę essent onus reale,de quo dicã j̄.de mu.pa.super rub.dixi
a ff.de mun.& ho.l.res.§.fi.[a]† Quæro quare dicit,extra metro
4 comias. Glo. dicit, ꝙ intra illas nemini licet emere.Ex quo
no.ꝙ lex imperialis,quæ ꝓhibet emere, cõprehẽdit etiã ecc.
prout diuina domus ponit̃ hic pro eccl.Statutũ uerò ciuita
tis hoc nõ posset,qa esset cont.libert.eccl.auth.cassa.s̄.de sac.
5 eccl.Quæro quare dicit,patrocinij causa?Dic ut in gl.† Vlti
mò op.ꝙ liceat purgare istã morã,l.obsistere.s̄.de an.& trib.
Sol.do-

Sol.domus diuina,& personæ in dignitate positæ plus gra-
uantur,quia plus de his timetur. Vel dic etiã hic ꝙ licet pur
gare moram, secundũ quod hic innuitur,quod magis pla-
cet.Item opp.gl.l.placet.s̄.de sac.eccle.dic ut in ea.

ADDITIO.

a *Fin.Et ratio est,† quia prohibendo emptorem,prohibet uenditorem,cùm
3 ista sint correlatiua,l.j.ff.de in diem addic.in gl.ibi posita. Vnde præsup-
posito ꝙ ecclesia sit exempta à iurisdictione principum, tamen alius con-
trahens suppositus est eius iurisdictioni.Ang.*

De superexactoribus. Tit. XX.

LEX VNICA.

QVICQVID.Qui plus exigit,in duplum exigi-
tur, & propter cõsuetudinẽ capitaliter punitur.
1 No. ꝙ † dicit, restitui protinus oportebit, quod
intelligitur ꝙ exactio non fiat incontinenti,de-
bet enim habere tempora quæ dantur iudicatis,licet ex de-
licto condemnetur,l.si cum exceptione. §. quod si homo.ff.
quod me.cau. sed postquã fuit exactum,debet restitui proti
2 nus ei,à quo exactũ est.† No.ꝙ propter cõsuetudinẽ delin-
a quendi quis punitur ad mortem,[a] s̄.de delato.l.omnes.

ADDITIO.

a *Mortem.† Ideò assessores cùm uolunt facere aliquem decapitare malefa-
3 ctorem nominatũ,qui multa crimina cõmisit,& pluribus uicibus,ex qui-
bus tamen criminibus pœna pecuniaria uenit imponenda, inquirunt con-
tra eum tanquã consuetũ,talia crimina cõmittere,& in his sceleribus per-
seuerare,& ipsum cõuincunt de tali perseueratione,& consuetudine,quo
facto securè possunt eum ad mortem damnare,non obstante ꝙ talia crimi-
na de sui natura non sint capitalia.l. omnes.s̄.delato. Ang. Adde ad mate-
riam quòd exactor tributorũ scienter indebitum exigens à debitore,tene-
tur furti,l.etiam.s̄.de fur.& Bal. l.j.s̄. tit.j.ubi dicit per illum tex.ꝙ tene-
tur crimine falsi.Not.consuetudinẽ delinquendi aggrauare delictũ,l.iij.s̄.
de epis.aud.hic.allegata in gl.& ibi Gul. & Bal. huic etiam adde quod ali
bi dicitur,ꝙ consuetus litigare,repellitur à testimonio.iij.q. iiij.c. quia su-
spectos,& c.nullus,ibi, frequẽter litigantes,& alleg.Ro.in sing. in litera,
E,no. trigesimosexto.Anto.& Abb.& c.testimoniũ.de test.an existens in
peccato mortali repellatur à testimonio,ut conclusio est,ꝙ si est consuetus
& perseuerans in peccato, repellitur. Bar. l.licitatio.§.quod illicitè.ff.de
pub.& l.si diutino.de pœnis.ubi delicta iterata,& etiã momẽtanea aggra
uant delinquentem,ut arctius puniatur,l.mariti lenociniũ.§.sex mensium.
ff.de adul.Bal.l.apud antiquos.s̄. de fur. quòd ille qui hodie est furatus u-
nam rem uillani,cras aliam,& sic de similibus,ut sic ratione reiterationis,
& consuetudinis puniatur de furto, & possit suspendi.l.capitalium.§.fa-
mosos.de pœn.dicitur in auth.sed nouo.s̄.de ser.fug. Qualiter autem quis
dicatur consuetus,uide quæ dixi j̄.de pascuis pub.l.j.post Bar.Alex.*

De capiend.& distrahen.pig.trib. Tit. XXI.

LEX I.

1 *Iudex potest prius deuenire ad res,quàm ad personam in executionibus.*

a SATISFIT.[a] Hæc lex facit multùm ad id quod
1 dixi s̄.tit.ij.l.ij.uidelicet†,ꝙ sit in potestate iudi-
cis prius uenire ad res,quàm ad personam. l.sa-
crilegij.§.fin.ff.ad l.Iul.pec.

ADDITIO.

a *Satisfit.Aduerte, quia imò necessariò primò ueniendũ est ad res, quàm ad
capturã personæ,Bar.l.iij.§.pe. ff.de suspec.tu.per l.à diuo Pio.§.in uen-
dicatione.ff.de re.iud.Est ratio,quia si executio rerum mobilium fit ante-
quam deueniatur ad immobilia.§. in uenditione. quanto magis fieri debet
antequam deueniatur ad capturam personæ,& carceratione,cùm sit gra-
uior.Iac.But.Bart.& alij,l.j.s̄.qui bo.ced.poss.& Bal.l.consentaneum.s̄.
quomodo & quando iud. quòd non, qualiter intelligatur, & procedat,
uideas Aretinum.§.fin.Institut.de act.Angel.in materia l. nemo carcerem.
de exact. trib. Alexand.*

De apochis pub.& descrip. Tit. XXII.

LEX I.

a AD INFERIORVM.[a] Aestimum antè su-
mit effectũ,quàm præsidib. intimetur,& per
eos recipiatur. Item susceptores seu thesaurà
rij debent de suscepto facere cautionẽ solen-
nem, & exactores prouinciales debẽt de sin
gulis quatuor mensibus rationẽ suæ exactiõ
nis trãsmittere,& quod ex causa lucratiuà acceperint,scribe
re,& qui cõtrafecerint,puniuntur.Principium legitur duo-
1 bus modis in gl.primã tene lecturã,quæ nobilior est.† No.
ex isto principio, ꝙ æstimũ de nouo factum in ciuitate,non
habet uires in hominibus de comitatu, nisi prius assigne-
tur,uel nisi aliàs de hoc fiat lex specialis, uel donec assigne-
tur officialibus debentibus exigere collectã, secundũ illud
æstimũ,quod tene menti,& sic æstimũ non habet effectũ, do
nec per prouinciales præsidibus destinetur. Sequit̃ uers.sed
& aurũ. In hoc uers. ponitur qualiter debet fieri apocha de
2 recepto à thesaurarijs uel susceptoribus.† Not. ꝙ in instru-
mẽtis quietationũ debet inseri causa,quod est uerum,qñ fit
ab his qui donare non possunt, ut hic iuncta l. ij. de ann. &
trib.aliàs causa non requiritur, ff. de pact.l.tale pactum cir-
b ca princ.[b] † Secundò no. ꝙ in istis apochis[c] de soluto, re-
5 quiritur dies & consul,quod est uerum,qñ illud est publicũ
c instrumentũ.Debet enim esse scriptũ à notario,l.ij.s̄. de con
uen.fisc.de.Secus si esset priuata scriptura,l. cùm tabernam.
d ff.de pig.[d] Sequitur uers.hoc etiam.hic dicitur,singulis qua
tuor mensibus debent exactores ad curiam generalem exa
ctionem scriptam mittere, & quid debeat continere. Sequit̃
uers.ꝙ & tunc.hunc uers.& sequentem prosequere ut in glo.
8 † No.ex isto uer.& tota hac l.ꝙ collecta debet imponi secun
dum quantitatẽ patrimonij, non secundum quantitatẽ uel
numerum personarũ, quod apparet ex eo quod dicit ino-
pes,& locupletes,ꝙ propter potentes nõ debẽt grauari mi-
nores. Hoc intelligo uerũ, qñ collecta imponitur ex aliqua
causa quę non respiciat numerũ personarum. Quid enim si
pro soluendo tributo, quod imponitur per capita, ciuitas
acceperit pecuniã mutuò, & posteà pro eo satisfaciendo im
e ponit collectam? Certè debet imponi per capita[e], ut dixi in
9 l.iij.§.actor.ff.de re iud.& s̄. de ann. & trib.l.ij.& super rub.†
Vlt. no. gl. ꝙ probatio istarum solutionum non possit fieri
f per testes,l.ij.s̄.de conuc.fisc.deb.[f]

ADDITIO.

a *Inferiorum.Guliel.de Cug.& Bal.l. comparationes.s̄. de fi.inst.Bart.l.de
pupillo.§.qui nunciat.ff.de oper.no. nunc. ubi uidetur dictum Bar.contra
eos.Alexand.*
b *† Prim.ideò sint cauti debitores qui recipiunt refutationem à tutore uel cu
3 ratore,uel ab alijs administratoribus,ut semper faciant in refutatione inse
ri causam,aliàs non teneret,ut hic.Ratio, quia administrator sine causa re
futare non potest. l. pactum curato.s̄. de pac.& l.Imp.ff.eo.l.præsens.s̄.
4 de transact.cum si.& uide quod posuit in l.fi.s̄. de ann.& trib. † In text.
ibi,descriptionis æquitas.not.de isto uer.descriptionis.Nã descriptio sum-
pta pro æstimo,ut hic ponitur,non potest fieri nisi secundũ formã huius l.
sumpta uerò pro incorporatione, nõ fit nisi secundũ formã l.facultas.s̄.de
iur.fisc. Sumpta uerò pro descriptione,qua hic utimur,cùm petimus bona
alicuius describi,ne baratentur, fit cum suspicione timentis, præcedente ta
men aliquali causæ cognitione,saltem per iuramentum.l.j.§.eligitur.ff.de
uen.in poss.mit.ff.loc.l. dominus horreorum. de bo.aut.iud.poss.l.fi.dixi
in d.l.facultas.Ang.*
c *Apochis. Quid debeant continere apochæ,an & quando probẽt,no.Bal.
auth.sed nouo iure.post prim.uers.pro pleniori notitia.& uer.præceden.
s̄.si cer.pe.Ias.l.admonen.& ibi per istum s̄.de iureiur.*
d *Pig.no.de die & causa apponendi.ff.de accu.l.libellorum.s̄. de exac.tri.l.
apparitores.ff. de excep.doli.l.ij. §. j. de transact. l.cùm hi.§.causæ.& s̄.
6 mad.l.per diuersas.cum simil.† Not.ꝙ l. subuenit æqualiter inopibus,si-
cut & locupletibus,& in omnibus securitatẽ probet cõmuniter.ff.de pœ.
7 l.capitalium.§.ad statuas.† Tertiò no.causam in quo exigitur scriptura.
s̄.de superind.l.unica.s̄. de iur.fisc.l.prohibitum,& ibi no.Ang.*
e *Capita. Quæ collectæ autẽ sint, quæ secundũ iuris dispositionẽ per capita
imponi*

imponi debent,uide Soc.cons.cxxix.incipien.præstantißimi iuris.uer.ter tio principaliter.ibi,nam onera.

f *Debit.Bal.l.ij.uers.sed qualiter.de iur.emphyt.Alex.*

LEX II.

3 *Soluens collectas quando poßit pro non soluentibus conueniri.*

1 SEMEL.Qui habet instrumentũ solutionis securitatis solenniter factum, non debet amplius molestari.h.d. † Not. q̃ sicut debitor publicus potest summatim conueniri,& exigi,l.pe.s̃.de cõuc.fi.deb.ita exceptio de soluto iudicio, statim impedit, ut hic.[a] † Quærit gl.l.licet soluens nõ
a 3 posit cõueniri per se, an posit cum alijs qui non soluerũt. gl.nõ bene firmat se,uide eam super uers.lætari. Breuiter dicas sic, Aut est onus reale, aut personale. Si personale,aut cõsistit in labore personæ tantùm,& quod per unum non potest expediri, expeditur per alios, l.honor.§.fi.de mu.& ho. Aut consistit in præstatione pecuniæ, uel alterius rei,& tunc imponitur onus ciuitati simpliciter,aut cuilibet de ciuitate. Primo casu, non est dubium q̃ illud quod non potest soluere unus, soluat tota ciuitas, quia adhuc hæc eadem ciuitas remanet obligata.l.proponebatur.ff.de iud.&l.sicut. q̃ cuiusq̃ uniuer. Secundo casu unus pro alio non tenetur ipso iure,ff.de leg.ij.l. legatorũ.in prin.& j̃.ut nullus uicarius pro alio,l.j.lib.xj.Sed posibile esset, q̃ propter defectũ non soluentiũ fieret unum superdictũ nouum, & sic per consequẽs alij grauarentur,s̃.de super ind.in rub.& nigro.& ita loquitur hæc gl. & l. actores. s̃. tit. iij. Si uerò est onus reale, quia pro rebus soluitur tributum, tunc propter unum soluentẽ, alij coguntur soluere, sed ei assignabitur possessio pro qua solueret,ut j̃.de om.ag.deser.l.j.lib.xj & s̃.tit.iij.l.fi. dixi s̃.tit.
b *iij.l.actorem.*[b]

ADDITIO.

d † No.q. *id quod unus fecit,alius non potest infringere.arg.quòd quis non*
2 *potest retractare facta per alium episcopum,ut s̃. sent.rescin.non poß.l.j. Arg. q̃ si quis fuerit clauarius, seu camerarius, & semel reddiderit rationes,& inde est facta apocha,non tenetur amplius reddere rationẽ. Ang.*

b *Actorẽ. Quãdo plures sunt obligati,& unus eximitur,alij tenẽtur pro eo ex empto,Bar.l iiij.§.actor.de re iu.ubi aliter loquutus est,& cũ illo trãseunt alij excepto Ias.qui de hoc plenè discutit in l. ab omnibus. in prin.de leg.j ubi & aliter locutus est.& ibi uide Bal.Rapha.& Imol. & Bal.l. fi. de mun.& ho.ubi de directo tenuit cõt.eius quod dixi in d.§.actor. Alex. Nec istis obst.l.fi.§.mista.ff.de mu.& ho.& ibi Bar.quia intelligitur,nisi lege uel statuto deputati ibi essent ad officiũ exigendi collectas,cum hoc q̃ bona deficientiũ spectant ad ipsos exigere debentes,ita loquitur iste tex. & uide quæ scripsi in l.j.de omni agro deser.lib.xj.Alex.*

LEX III.

5 *Venditor qui scit emptorem ingredi in possesionem rei emptæ,uidetur sibi rem tradere.*

6 *Locator, qui finito tẽpore locatiõis solutionẽ recipit, uidetur rẽ relocare.*

7 *Soluens aliquo tempore usuras,tenetur in futurum soluere.*

10 *Præstatio uiginti annorum facta an præiudicet domino.*

a QVICVNQVE.[a] † Qui ostendit se tribus proximis
1 annis soluisse,retro soluisse præsumitur,* nisi contrarium probetur. Nota mirabilem legẽ.Idem dicit gl.in l.ij.de iure emphy. in solutiõe canonis pro prædio emphy.

2 † Vltimò not. q̃ licet contra instrumentũ in scriptis non admittatur probatio in contrarium,* nisi per scripturam,l.generaliter. s̃.de b non nu.pec.[b] Tamen contra præsumptionẽ

* *Præsumitur. Sic intellige Bart.l. xiij. s̃. de rebus cred. eundem l. ij.nu.ix.in fi.de iur.emphyt.l.ij.nu.iiij.de præsc.xxx.ann.* I.Conc.B.

* Cont. Hoc est falsum, adeò ut etiam si quis cum iureiur.pecuniã recepisse confiteatur,nihilominus pecuniæ nõ numeratæ excep.obijcere poßit: l.iij. C.de postulan.l.si ex cautione. de non nu.pec.Sed nec Bar.opinionem,d.l. generaliter.confirmat.Cuius hæc mens & sententia est,q̃,si quis ex antecedente expressa causa pecuniam recepisse confiteatur, pecuniæ non numeratæ exceptionẽ obijcere nõ poßit,nisi hoc apertè,pbauerit. I.Conc.B.

quę resultat ex instrumento,non autem ex ipso instrumento comprehenditur, potest fieri per testes probatio, ut hic, in fi.Exempli gratia,si dicat statutũ, q̃ non posit instrumentum redargui de falso, nisi per aliud instrumentũ, quidam produxit contra me instrumentũ quod habet clausulas incõsuetas,& sic est præsumptio falsitatis, ut in gl.l.ij.s̃. de cõd. infer. Certè contra talem præsumptionem possum probare
c per testes, quæ omnia tene menti.[c]

ADDITIO.

d *Quicunq;. Limita hanc l.nisi ista solutio trima esset facta uni semel pro tribus annis,secundum Cy.& Bal.l.ij.C.de dot. promis. Hanc l.limita ut per Bal.l.ij.de dot. promis.adde hanc l. procedere in quocunq; censu tributario,uel emphyteuticario,secundum do.de Rota,dec. cij. secundũ ordinem nouißimum.Alex.*

b *Pec.Bal.l.iurisgen.§. quod ferè.ff. de pac.& gl.l. reos.§. cùm in tabulis. uers.uideatur.de duob.reis.Alex.*

c *Menti.Bal.l.iurisgen.§.quod ferè.ff. de pac.& l. reos.§. cùm in tabulis.ff. de duob. reis. & doc.d.l. generaliter.& hanc legem ad aliud non allegat. Bal.l.quarta.de fideicom.uers.quæro quid si statutum. Alex.*

3 † *Not. tex. q̃ si aliquis tenetur præstare aliquid singulis annis, & ostendat per apocham de solutione trium annorum, de toto tempore præsumi-*
4 *tur soluisse.& est arg. † q̃ si aliquis soluat annuatim pro fundo meo decẽ, & peto ab ipso fundum, & ipse non potest ostendere qualiter à me, uel à meis parentibus siue maioribus habet fundũ illum, sed ostendit solutionẽ & præstationẽ factam per tempus longũ,quæritur an mihi sit factũ præiudiciũ recipiendo longo tempore fictũ. Et uidetur quòd sic,quia dicitur hic, qui soluit fictum per tres annos,& apochas super hoc acceperit, pro toto*
5 *tempore soluisse præsumitur,ut hac lege. † Item uenditor qui scit emptorẽ ingredi in possesionẽ rei emptæ, uidetur eam tradere.s̃. de acq.poß.l.minus.& arg.s̃.de cont.empt.l.nõ idcirco.s̃.ad Velle.ff.ad munici.l.quoties.*

6 *ff.si ser.uend.l.si à te.ff.de eui.l.quidam ex parte. † Item,quia locator,qui finito tempore locationis solutionẽ recipit, uel pensionem relocare uide-*
7 *tur,s̃.loc.l.legem.ff.eo.l.item quæritur.§.fi.cum l.seq. † Item uideo q̃ si aliquis soluit aliquo tempore usuras, in futurũ soluere cogitur. ff. de usu.l. cùm de in rem uers.sic & hic, qui recipit fictum, pati debet ut soluens in fundo remaneat,& maximè ratione æqualitatis seruandæ in iudicio, quæ seruanda est,s̃.de fruc.& litiũ expen.l.fi.ff.de arb.l si cùm dies.§. si quis. s̃.de prox.fac.scrin.l.in sacris.la grãde.uers.et quoniã.Quinta ratio,quia recipiendo fictũ uidetur sibi præiudicare.arg.s̃. de iur.do.l.ij.de lege com*
8 *miß.l.de lege.§.ult.cum l.seq.arg.s̃.de ser.& acq.l. si aquam. † Cont.uidetur,q̃, iste recipiendo fictum sibi non præiudicauerit, nec soluẽs præscripserit contra recipientẽ fictum,quia sine titulo non præscribit longo tẽpore.s̃.de rei uen.l.nullo.pro hær.l. fi.& de præsc.lon.temp. l. diuersa.Item nõ uidetur sibi præiudicasse recipiendo fictum,siue ignorans,siue sciens receperit.Nam si sciebat,uidetur q̃ receperit sciens ius suũ ubicunq; durare. ff.quib.mod.pig.uel.hyp.sol.l.sicut.§.non uidetur.Si uerò ignorauerit,nõ perdit ius suũ,neq; dominiũ rei suæ transfert.ff.de acquir.rer.do.l.si proc. de cond.& causam.l.dedi.§.sed & si seruus.nec etiã causam præscribendi præstat.s̃.de præsc.lon.tẽp.l.nec petentẽ de rei uend.l.re tua.ff.de rei uen. l.inter officium.Tertia ratio,quia soluendo fictũ non præiudicat dominis rei.s̃.de don.l.si functionis.& cũ sua.de rei uend.& l.si pater.de act.emp. & uend. Item uidetur casus legis, ut tantùm quadraginta annis soluendo sit munitus,si titulum non habet,j̃.de fun.pat.l.fin. Item,quia licet putet se habere titulum,tamen longo tempore non præscribit, nisi iustus error in-*
9 *teruenerit.ff.de usur.l.Celsus.& ff. pro emp.l. quod uulgo. † Sed an per præstationem longi temporis,scilicet xx.annorum factam defuncto,præiu-*
10 *dicetur,not.ext.de cens.c.peruenit.gl.ibi signata. † Vltimò not.præsumptionem de præterito ad plus præteritum,ut s̃.ad l. Iul.de adult.l.si quis. nam & fateri intelligitur,qui paciscitur.ff. de his qui no.infa.l.quoniã.aliàs de præterito ad præsens,ut quia simul fuit bonus.ff.de re mil.l.nõ omnes.§.à barbaris.de accus.l.si cui.§.j.Item nota istam l.per quam gl.determinat,q̃ ille qui uult probare præscriptionẽ, sufficit q̃ probet q̃ ab initio,*
11 *in fine,& in medio possedit,& hæc lex probat. † Ita no.gl. per hãc l.in c. uolumus.xvj.q.quarta, in ult.gl.de quo uide Cy.de præsc.long.temp.l.super longi.Ang. licet non admittatur probatio instrumenti aduersus aliud instrumentũ contra præsumptionẽ resultantem ex instrumento, licet non contentã in eo potest per testes fieri probatio.Bal.l.j.s̃.de fideicom.& referunt scribentes in l.j.s̃.de testa.mil.& secundum gl.sing.ibi l.iurisgen.§. quod ferè.ff.de pac.& ibi Ang.qui allegat aliam gl.l.reos.§.cùm in tabulis.ff.de duobus reis.adde aliam in l.j.s̃.de contrahen.stip.Alex.*

LEX

LEX IIII.

1 SECVRITATIBVS.Huic legi concord.l.in con
a tractibus.§.j.s̃.de non nu.pecu. † No.quòd istorum tributorum, seu collectarũ, potest fieri solutio pro parte[a] exactori,nõ tamẽ dico quòd exactor cogatur recipere, sed si receperit,ualet solutio prædicta pro parte facta, tene menti.

ADDITIO.

a *Pro parte.l.planè.ff.fam.ercisc.& l.tutor.§.Lucius.ff.de usu. & Spe.titu. de arb.§.sequitur.uer.sed nunquid obligatio.*

De canone largitionalium. *Tit. XXIII.*

Istam rub.expone, id est, de regulari præstatione tributorum,quæ fiebat per scripturas.

LEX I.

a
1 MNEM.[a] Quod particulares exactores exigũt,debet dari thesaurario, qui est in illa prouincia,uel in alia ꝓuincia proxima,ut totum simul deuoluat ad fiscum. † No. q̃ si moritur thesaurarius,qui est in Marchia,uel aliàs desinit,ibi thesaurarius pertinens ad ecclesiã,potest soluere thesaurario ducatus,ut ibi dum dicit,uel ad proximas.

ADDITIO.

a *Alber.de Rosa.l.& quia.de iurisd.om.iud.allegat istum tex. cũ l.seq.quòd exactor tributorum non potest alteri delegare officiũ suum.Et est ratio ultra eum,quia habet nudum ministerium, et sic uidetur electa industria personæ.ar.c.fi.de off.deleg.Alex.*

LEX II.

a NEQVE.[a] Susceptorib.ad prouinciam missis nõ debet permitti ut per seipsos exigant.Sed iudices ordinarij exigere debent, q̃ si permiserint, puniẽtur.No. hanc l.quam habuisti plenius,s̃.de exa. trib.l. missi.licet ibi alia pœna quàm hic imponatur, & ideò poterit imponi una ex istis, facit l. quoties.§. fi. ff. de act.& obl.& l.qui sepulchrum.s̃.de sepul.uio.

ADDITIO.

a *In tex.ibi,uicena.No. † ex isto tex.iudicem negligentẽ criminaliter puni-*
1 *ri,dixi in l.missi.s̃.de exac.trib.& l.iij.s̃.de sepul.uio.Sed opp.q̃ dicta pœna non puniatur,d.l.missi.Sol.fateor q̃ hac pœna,& pœna l.missi, nõ punitur simul,& semel.l.senatus.ff.de acc.sed iudex habet electionẽ, qua pœna uelit punire eũ,ut hic,et l.de sepulchro.ff.de sep.uio.et l.quoties.de act.*
2 *& ob.& hoc est utile ad q. † In eodem uol.statutorũ reperitur homicidã debere puniri ad mortẽ secundũ unũ statutum,secundũ aliud reperitur pœna pecuniaria,quod statutum seruabitur?uidetur q̃ posterius.l.sed & posteriores.ff.de legi.Sed nego,ex quo eadẽ statuta reperiuntur in eodẽ uolumine,licet in ordine scripturæ unũ sit posterius altero,tamẽ ambo pariter ambulant,& ideò hoc casu iudex habebit electionẽ, quam pœnam uelit imponere per hanc l.quod tene menti.Vel dic q̃ iudex debet pœnam minorem imponere.l.fi.de præt.stip.& Inn.c.de causis.ext.de off. deleg.et ut de quod dixi in auth.de sanc.episc.Imo.d.l.senatus.*

LEX III.

PRAECEPIT.Notarij cameræ non grauant ad munera,quæ personæ laborem iniungunt, & qui eos gra-
1 uauerint,punient, & per officiũ iudicis superioris deferidentur.hoc dicit usq̃ ad §. illud. † Not. q̃ officiales,qui personaliter habent seruire uni officio,non coguntur ire ad
2 exercitum,nec facere custodiam.Secundò † no.ex uer.insuper, quòd superior ex officio potest defendere subditũ suũ, quãdo uidet eum grauari, quòd facit pro episcopis qui eo-
a rum officio defendunt suos clericos[a].

ADDITIO.

a *In tex.ibi,necessitatibus. † No.ar.expressum q̃ notarij,qui seruiũt de per-*
3 *sona,nõ tenẽtur suscipere,nec sustinere onera cõmunis,sicut alij,sed cõt.de*
4 *exac. trib.leg.actores. † Item not.quòd conatus nefarij sunt inhibendi. s̃. de iur. fisc. leg. defensionis. nam ipsi plura mala committunt, quàm alij, Bar.super Cod.*

5 *ut in auth.de exhib.re.§.j. † No.q̃ officialis cui aliquod officium est cõmis-*
6 *sum,non potest prohiberi exercere dictũ officiũ. † Item no.q̃ quãdo prius quis est nominatus ad officium, non potest alius ad dictũ officium nomina-*
7 *ri,simile in electione canonicorum,ext.de elec.c.considerauimus † Itẽ no. in fi.l.q̃ eodem modo punitur de negligentia iudex & officialis; ut s̃. eo.l. ij.& j̃.de nauf.l.de submersis,& j̃.de fabric.l.fi.Ang.*

§ ILLVD.Electio & defensio susceptoris spectant ad ꝓ
1 consulem,& præfectũ,nõ tãtùm ad præsidẽ. † No.pro ut habetis literã tantùm, q̃ rectores prouinciarũ pos-
2 sunt facere thesaurarios in prouincia. † Not. q̃ qũ est legatus in prouincia, qui comparatur proconsuli, ut in c.ij.ext. de off. le.lib.vj. potest facere thesaurarios in prouincia.Et † no.q̃ hic loquitur de thesaurarijs particularibus, thesaurarium uerò uniuersalẽ eligit ꝓcurator fisci, & posteà cõfirmatur consensu curiæ,s̃.de iur.fis.l.super creãdis,& ibi no.l.exactores,de suscep. sequit uer.ꝓuidẽtibus. Ad euidentiã scias q̃ pecunia quæ exigitur, quãdoq̃ infertur uni cameræ, quãdoq̃ alteri,ut s̃.de exact.trib.l.in fiscalibus, dicit ergo hic q̃ tributa imposita nõ possunt minui:* nec potest statui quòd pecunia quę debet uenire ad unã cameram,
4 uadat ad aliam. † Et no.q̃ potestas non potest iubere,q̃ pecunia soluatur alteri quã camerario cõmunis,& si facit, puniet,ut in fin. huius l. quod intellige uerũ, nisi in pecunia modica, quam potest conuertere ad suũ placitum in necessitates publicas.ar.l. diuus. ff. de bo.dam.uer.quadrimenstruis,& uer.seq.sunt clari.

* *Minui. Sed nec augeri: l. xix.C. ad exhib. tit. C. noua uectiga.* I. Concen. B.

ADDITIO.

d *In tex.ibi,minuendæ. † No.l.quia uidetur q̃ si unus officialis eligitur spe-*
5 *cialiter ad unũ officiũ,q̃ per illã specialẽ electionẽ sit sublata omnis potestas, de eo quod ibi specialiter cõmissum est alijs rectoribus generalẽ administrationem habentib.& per hoc uidetur,cùm nuper in ciuitate Perusij electi sint quidã barrigelli quibus specialiter data est potestas cõtra omnes bannitos Perusij, q̃ per hãc specialẽ concessionẽ iurisdictionis uidetur ddẽpta omnis potestas Capitanei, & potestatis ciuitatis Perusij persequendo dictos exbannitos,de quo uide per doc.in l.studẽtibus. s̃. de off.præfec. urb.ubi uidetur casus de hoc,licet etiã in contrariũ posset adduci,ut ibi latißimè super tex.ideò ibi omnino uide de hac q.& gl.xxv.q.ij.c. Galliarũ. Et Bar.l.quarta.§.si ita uicinũ.de dam.infec.Ang.Adde q̃ iudex potest multas per eum impositas applicare ad refectionem palatij,l.multarũ.s̃.de modo mult. An autem poßit sibijpsi iudex condemnando pœnam applicare; Ang.q̃ non,§.fin.ut nulli iud.in princ.per illum tex.quod tamen intellige, ut ibi per eum.Alex.*

LEX IIII.

PRAECIPIMVS.Si literæ iudicis aliquid ultra ue
a terem consuetudinẽ[a] cõtineãt,pręsumunt erroneæ,nec eis est credẽdum.h.d.Ad euidentiã huius legis præmitte casum.s̃.de iu.l.fi.hoc ideò,quia iudices scribentes,sua autoritate nõ possunt augere, nec minuere ista tributa, ut s̃.l. prox.uers.prouidẽtib.& l.j.s̃.de superind.de ann. & trib.l.ij. Sed si literæ cõtinerent id,quod per iudicẽ potest fieri,uel facerent mentionẽ de literis superioris iudicis,per quem possunt fieri,eis crederetur, ut s̃.de superind.l.j.

ADDITIO.

d *Consuetudinem. Quia in talibus stylus curiæ est attendendus, de quo per Pan.in proc.Greg.in add.ubi no.post alios,& ampliaui post coapostillatorum meorum restrictiones,non tantùm non esse attendendum stylũ, sed & obseruandum,Hypp.de Marf.sing.cxiij.*

Ne operæ à collat.exi. *Tit. XXIIII.*

LEX VNICA.

a
1 OPERARVM.[a] Prosequere hãc legẽ,ut in gl. † Not. ar. pro illis qui habitant in cluso Perusino,propriè dicuntur collatores,cùm debẽt tertiam omnium fructuum, q̃ ad alias operas cõpelli non debent, sicut alij rustici compellũtur.

ADDITIO.

a No.per istam legem fuisse ultra montes determinatũ, ꝙ nemo poterat cogi esse manigoldus,tamẽ cõtrarium uult gl.in.l.non uidetur. ff. de reg.iu.adde Bar.l.fi.§.fi.de pig.act.ubi dixit,ꝙ imò põt quis capi,ut manigoldus efficiatur, dummodo sit uilis et abiecta persona. §.ꝙ si monachus, auth.de sanctiss.episc.Bar.l.iubemus,nullam nauem.s̃.de sac.ecc.ubi dicit, ꝙ asinus rustici potest capi,ut super eo ducatur malefactor ad patibulum, quia res singularium & ecclesiæ possunt capi propter publicam utilitatem.Alex.

De immu.nem.con. *Tit. XXV.*

LEX I.

2 *Officiales & consiliarij ciuitatis quas collectas soluere teneantur.*

HIS NOSTRAE. Qui falsum instrumentũ immunitatis conscripserit, igne est cõburẽdus, & omnes ad solutionẽ canonis sunt urgendi. †
1 No.casum, in quo notarius falsum scribẽs igne
a punitur,[a] alia pœna falsi est minor,ff.de fal.l.j.in fi.Circa† l.
2 istam quæro utrũ officiales uel cõsiliarij ciuitatis teneantur soluere collectas,& tributa.Gl.l.honorẽ. de mun.& hon.dicit ꝙ sic ad ordinaria, nõ ad extraordinaria, idem Guliel.l. neminem. s̃. de sac. eccl.Tu distingue latius, ꝙ quædã sunt munera patrimonialia,seu realia,& ad ista tenentur,l.fin.§. patrimoniorum,& §. pe.ff.de mun. & hon.& s̃ de exac.tri.l. fin.& de apo.pu l.j.Quædã sunt munera personalia, & istorum sunt quædã in quib. cõsistit labor personæ.Et tũc si quidem per illud onus auocaret̃ ab officio,tũc excusaret̃,l.præcipit.in princ.s̃.tit.ij.Si uerò per illud onus nõ amouetur ab illo officio,non excusatur, ut j.de decu. l. curiales. quæ lex probat istã distinctionem,ex magna tamẽ causa possent ab officio amoueri,ut ibi patet. Si uerò munus cõsistit in præstatione pecuniæ tantũ,& tunc aut munus ordinariũ est, & ab isto nõ excusantur,ut s̃.de exac.trib.l. actores. ita loquit̃ hæc l.quæ dicit neminem excusari. Aut est munus extraordinarium,& excusatur,ut d.l.honorem.& l. ff. de uac & exc.
b mun.& l.eos qui.& l.in honoribus.§.qui muneris. eo. titu.[b]

ADDITIO.

a *Punitur.Ro.sing.ccliij.*
b *Tit.& ibi Cy.l.j.s̃.de immu. ꝙ notarius scribens instrumentũ à iure prohibitum,capite punitur,alibi notarius conficiens instrumentũ simulatũ punitur pœna manus,c.imperialẽ.§.scribam.de prohib.feu.alie.per Frider.alibi notarius conficiẽs instrumentũ usurariũ,est periurus, & potest pronunciari infamis,& priuari officio tabellionatus.secundum Hostien. in Sum. de usuris.§.fin uers.quid de notarijs,& refert Archidiac.xxj.Rom.sing.in litera,r.nu.xj. alibi cõficiens instrumentũ punitur pœna exilij sine spe reuersionis,auth.de non alie.§.hoc quoq;, & §.hæc igitur omnia.eo.tit.ubi dicitur,ꝙ eadẽ pœna punitur dictans instrumentũ illicitũ.Sed quid in notario conficiente instrumentũ falsum,quod omnino nullum erat,an sit puniẽdus,& qua pœna,Bar.l.si quis legatum,in princ.ff.de fal. & Bald.& Sal. l.j.s̃. de sepul.uio.Io.And.reg.non est sine culpa,& Ang.auth. ut nulli iu. §.quoniam uerò.non autem punitur notarius,nisi in casibus à iure expressis,Bald.l. fin.in princ.si cer. pet.alleg. gloss.auth.de non alie. §. quia uero Leonis. Alex.*

LEX II.

1 *Aggeres quorum impensis fieri debeant.*

PER BITHYNIAM. Munitio uiarum,& aggerũ debet fieri expensis,pro quantitate patrimonij posses-
1 sorum. † Ad euidentiam debetis scire ꝙ aggeres dicũtur quædã munitiones, quæ fiunt iuxta ripam fluminis, ne flumen excrescens fluat per limites,& sic in rub.de Ni.agge-
2 ri.nõ rump.Et no.† hunc casum,quia assiduus est,nam plu ries fuit hic de facto hoc anno tempore guerrę,quia mandatum erat tali uillæ,ut faceret foueas, muros, & steccaros tali castro,nam pro modo patrimonij, non per capita, fieri debet.In tex. ibi, cæteris, scilicet,in reparatione fontiũ,& pontium,fossarũ,murorũ,& similium.Op. quòd quilibet debet munire uiam ante domũ suam, non autẽ debet fieri de publico,l.ædiles,ff.de uia pub.quæ est Græca, & quidã non ha-
3 bent eam,& ideò distingue,† quædã est uia publica,quædã priuata.Primo casu,si quidem uia est intra muros ciuitatis,
a quilibet debet eã munire iuxta domũ suam,[a] ut in cõt.Si uerò est extra ciuitatẽ,tũc debet fieri munitio & refectio expensis cõmunis,imponendo collectam pro quãtitate patrimonij,ut hic,& s̃.de sac.ecc.l.ad instructionem.& auth.de eccle. tit.§.ad hæc sancimus. coll.ix. Quædam sunt uiæ priuatæ,& hæc potest duobus mod.intelligi, uno modo in uia, prout est ius eũdi, & dicit̃ seruitus, & tunc refectio incũbit illi qui habet uiã,ille eñ qui debet uiã,solùm debet pati, l. refectionis.ff.cõm.præd.cũ simil.Secũdo modo accipit̃ uia priuata, hoc est,facta ex collationib.priuatorũ,& tũc idem, quia ad illos priuatos pertinet refectio.ff.ne quid in loco publ.l.ij.§.
b uiarum,& de hoc docto.dicunt in l.neminem.de sac. eccl.[b] Quæro,dicitur hic,cæteris huiusmodi,&c. de quibus loquitur.de uijs,& põtibus,d.l.ad instructionẽ, & d.§.ad hæc sancimus.Item de muris,ut s̃.de ope.pub.l.omnes.

ADDITIO.

a *Suam.Docto.l.ædiles.§.studeant.in l.fin.de uia & iti. pub. gratis habitat, Flo.l.si pendentes.§.si quid cloacarij.ff.de usufruct.*
b *Quilibet tenetur purgare uiam iuxta domũ suam. Sed an istud habeat locum in conductore domus?Bar.d.l.ædiles.dicit sic, Aut gratis habitat, & tenetur etiam expensis proprijs purgare uiã, & hoc est uerum.Aut nõ habitat gratis, sed pensionẽ soluit, & expensis pensionis tenetur mundare: Sed pone ꝙ præcepi conductori ut saliget uiam lapidibus, an tunc fiet expensis pẽsionis?Et Bar.ibi,ꝙ sic, dato etiã ꝙ gratis habitet,quia illud quod statuitur in munitiõe tẽporali,nõ habet locum in munitione perpetua, Io. de Plata.§.conductor.Inst.loc.Bar.l.ad instructionem.s̃.de sacr.eccl.quod onus spectat etiam ad ecclesiam.Alex.*

De conditis in pub.horreis. *Tit. XXVI.*

LEX I.

1 *Frumentum nouum non debet uendi,nisi prius uendatur uetus.*
2 *Fructus corruti licitè miscentur cum incorruptis.*
3 *Aromatarij miscentes ceram corruptam cum incorrupta, non dicuntur ceram falsare.*
4 *Nobilis dicitur qui est prudens,& uirtuosus.*

a OMNIA.[a] Non debet tãgi de fructibus nouis,donec consumantur antiqui. Itẽ licitũ est cõmisceri fructus corruptos cũ incorruptis, & ad prædicta per superiorem officialis sufficiens deputetur.Tres habet partes,ut colligit̃ ex summario.Secũda pars ibi,& si fortè. Tertia ibi, ad
1 istud.† No.ꝙ nõ debet nouũ frumentũ uendi,nisi prius uẽdatur uetus,& sic si tutor alicuius ꝯ faceret, tenet̃. debet eñ fructus s̃m qualitatẽ tẽporũ uendere,quædam primo tẽpore,quædã secũdo tẽpore seruari,l.is cui. §. quæri potest.uers.
2 qui legatorũ.ff.ut in pos.le.†.Secũdò no.ꝙ licet misceri corruptũ cũ incorrupto, quod tenementi, quia fortè dicerent laici,ꝙ esset peccatum,quod non est uerum,ut hic.

ADDITIO.

a *Omnia.† No.istũ tex.pro aromatarijs, maximè qui miscent ceram corru-*
3 *ptã cũ incorrupta, ad hoc ut uelamẽto nõ corruptæ corrupta uẽdatur,ut*
4 *nõ dicãtur cerã falsare,cũ nõ peccauerint.† Itẽ no. tex.ꝙ dicatur nobilis, qui est prudẽs,et uirtuosus.Sed aliter determinaui in l.j.de dig.lib.xij.*

LEX II.

CVM. Rectores debent per seipsos inspicere domos, & horrea publica, ne ex pluuia corrumpantur publi-
1 ca frumenta. † Not. quòd tutor unius magni patrimonij,uel aliquis positus in magna administratione excusatur, si negotio præponat aliquem sufficientem factorem, ut s̃.l.prox.in fi.& l.argentum.ff.comm.tamen inspicere debet per seipsum an sint fracta tecta,ita quòd ibi nõ pluat, alias non est diligens administrator,ut hic.

LEX

LEX III.

NVLLI. Species in horreis publicis depositas nullꝰ debet ĩ suã utilitatẽ cõuertere,aliter deportabit̃.No. contra furantes lardum, uel granum communis, ut deportentur,& eorum bona publicentur.

Vt nemini liceat in emptione specierum se excusare. *Tit. XXVII.*

LEX VNICA.

1 *Collectam pro emendo granum tempore caristiæ, tenẽtur soluere diuites, & pauperes, & num. iij. & est onus patrimoniale.*
2 *Resp.si habet granum ad uendendũ,omnes tenentur emere,nec aliquis excusatur,licet ei necessarium nõ sit,& nu.iiij. & est munus patrimoniale.*
7 *Ciuitas quãdo cogit subditos uẽdere frumentũ,intelligitur iusto pretio.*

a QVOTIES.[a] De secũda parte istius rub.nihil habetis in nigro,sed hoc habetis in leg.j.& ij.in princ.ff.de ua.mu.Ista rub.summat l. & glo.ponit tribus modis casum. Primò, ꝙ tam diuites
1 † quàm pauperes tenent̃ soluere collectã ꝓ emendo granum tẽpore caristiæ,licet diuitib.hoc non sit ne-
2 cessarium. † Secundò ꝙ si resp. habet granum uel aliud ad uendendũ,ꝙ omnes debẽt emere, nec aliquis excusat̃, licet ei necessariũ nõ sit,& hoc etiã habet locũ in sale urbis.Tertiò dic ut in gl.Opp.l.iij.§.cura.ff.de muner.& ho.Glos.soluit ꝙ hic loquit̃ de munere patrimoniali,scilicet,de cura emendi, ibi loquitur de cura personali,scilicet, de expẽsa quæ debet fieri emẽdo. Hoc præmisso ꝙ hæc lex de patrimonialib. loquatur. Quæro de qua comparatione frumenti loquitur
3 hæc lex?Resp.ꝙ gl.intelligit tribus modis.† Primò de pecunia quæ cõfertur pro emptione frumenti, & aliarũ specierũ, quo casu no.ꝙ licet emptio uideatur principaliter uenire in fauorẽ pauperũ,& indigentiũ, tñ onus est patrimoniale, & sic etiam diuites compelluntur,quia ad publicam utilitatẽ pertinet,nã sine pauperib ciuitas non esset perfecta.l.ij.ff.de
4 nũd. † Secũdò loquit̃ hæc lex de munere quo quis emere cogit̃,& munus est personale,certè nõ credo ꝙ de tali munere loquatur hic, sed debet intelligi quãdo fiscus habet multum frumenti,ita quod conseruari nõ potest, tunc imponit omnibus subditis necessitatem emẽdi,& istud est patrimoniale,ut ille qui plus habet,plus emere cogat̃.Si enim intelligeres de munere personali, hoc est,de cura emendi, multi excusarent̃,quod est cõtra istum tit.& istum casum no.quia
5 sæpè occurrit.† Tertiò loquitur de munere, quo quis uẽdere teneatur.No.etiam ꝙ istud onus est patrimoniale, ut patet ex solutione contrarij s̃.facti, & sic qui plus de frumento
6 colligit,plus de frumento uẽdere cogat̃.† Videtur etiã ꝙ ecclesia ad hoc possit cogi,ut hic in fi.& s̃.de exac.trib. l. fin.& est munus patrimoniale non sordidum. Iusto tamen pre-
7 tio debet † quis cogi uendere,nõ uiliori,l.fi.in princ.ff.ad l. Iul.de anno.Quod dixi de ecclesia, intellige salua tamen determinatione sanctæ matris ecclesiæ,& tit.de eccl.tit.

ADDITIO.

a *Quoties.dixit Dy.in l.si ex toto. in princ.de leg. j. † si alicui est concessa*
8 *immunitas à collectis, non tamen censetur concessa ab his quæ imponũtur ex aliqua necessitate,puta guerræ,ut probat iste tex.Ang.*

De collatione donatorum, & releuatorum,aut translatorum,seu adæratorum. *Tit. XXVIII.*

LEX VNICA.

DISPOSITIONEM. Casum pone ut in
1 gl.notatur.In hac l.dicũtur duo.† Primò,quòd si aliqua prædia sunt releuata, hoc est libera, & æstimum eorum est minutum, posteà potest augeri per superiorem,ut hic,facit Imper. Not.quòd non licet
2 alicui † suas possessiones releuare, hoc est, æstimum mi-
a nuere[a],ut hic,in uer.nulli,quod intellige,nisi ex causa superuenienti,l.forma.ff.de cen.

ADDITIO.

a *Minuere. Sed quid si per alluuionem decreuit, dic quòd tunc diminui debet,Bart.l.forma.& Bald.d.l.acceptam,in fi.C. de usu. & Imo.l. T.tio.ad munic.& Gul.& doc.l.quòd si maritus.§.j.de const.pec. & Bald.l.etiam. C. de execu. rei iud.*

De collatione æris. *Tit. XXIX.*

LEX VNICA.

AERIS. Pro ære potest solui aurum tãti ualoris: hoc dicit. Not. quòd potest solui aurum pro ære.Intellige quando resp. ex hoc non læditur, ff. de sol.l.Paulus.& ibi dixi.

De discussoribus. *Tit. XXX.*

Quæro, quis dicatur discussor.Dic ut in gl.rub. scilicet, ille,qui discutit patrimonia alterius,ut eum ponat in ęstimo. Ita loquitur hic in tit.

LEX I.

QVOTIES. Si æstimator malè æstimat,ipse tenetur. Quæro,hic dicit̃ in disceptatione, qualiter fiat ista disceptatio?Res.corã superiore,ad quẽ reclamat ille,qui
1 sentit se grauatum,j.de agric.& cens.l.perequatores.† Secũdò no. ꝙ onus probãdi incumbit officiali æstimanti,seu mẽ-
2 suranti.† Vlt.no.ꝙ arbitratores qui lædũt partes,tenẽtur,ff. si mens.fal.mo.dix.per totum.

ADDITIO.

3 *† No.istũ casum quòd licet pro scriptura præsumatur in dubio,si tamẽ scriptura feratur cõtra me,quòd patrimoniũ ualeat mille, & ego nego tantũ habere in patrimonio,ꝙ ei,qui uult scripturã de æstimo patrimonij, incũbit onus probãdi patrimoniũ tantũ ualere,& nõ mihi,qui nego ualere tãtum.ff.de prob.l.cùm de lege fal.s̃.de iur.delib. l. scimus. §. licentia.Et hoc no. contra mensores agrorũ,qui retulerunt tot iugera esse,si negaretur tot esse,incumberet eis onus probandi tot esse.Ang.*

LEX II.

NE CASV. Ista lex legit̃ in gl.plurib. modis,s̃m primam lect.hoc dicit:Licet soluẽs tributa, apocham de soluto perdiderit, potest tñ ex libris cõmunis solutionem probare. Vel dic ij.si in libris cõmunis de solutione apparet,nõ potest peti ab officiali,ut iterũ faciat apochã de recepto,si primam quis amisit.l.si quis ex argẽtarijs. §. fi. ff. de
1 eden. † Ex ij.lect.no.ꝙ si apparet protocollũ de cõtractu,nõ potest cogi pars ut iterũ faciat instrumentũ publicũ,& illud reddat,nisi de prima perditiõe doceat̃. Vnde potest cogi notarius, ut iterũ faciat instrumẽtũ, si primũ quis amiserit,l.si
a quis ex argentarijs.§.fi.ff.de eden.[a] † Secundò no.ex cõtra-
2 rio sensu huius legis,ꝙ si protocollum non inuenit̃,ꝙ tunc potest cogi pars ut de nouo faciat instrumẽtũ.s̃.de li.cau.l.sicut instrumenta.quod ibi no. ff.sol.mat.l. ij.circa prin.& qđ ibi no. in gl. mag. & ff.de noua. l. si pupillus.& de administ.
b tut.l.chirographis.& ibi no[b].

ADDITIO.

a *Bal.l.seruo.§.si à primo.de leg.j.quòd geminata quittatio facta debitori,facit censeri debitum bis solutum,& ideò debitorem solutum repetere,Lud. sing.suis in litera,q.no.primo.Bal.l.cùm centum.de adim. leg. & in l. cùm tacitum.de obl. Alex.*
b *In gl.ibi,se bis soluisse.† No.quòd si debitor producit duo instrumenta re-*
3 *futationis cuiusdam quantitatis pecuniæ, ꝙ per ista instrumenta probat duplicem solutionem,& sic tanquam indebitum posset repetere.l.solutione.cum gl.ff.de exhib.ar.l.qui tabulas.§.quod si iam. ff. de fur.quod tenementi.Ang. An notarius cogatur ipse reficere instrumentum deperditum? Dic quòd sic,dummodo iuretur de calumnia,Bar.l.fi.de bo. auth. iud.pos.*

& Ang. auth. de hær. & fal. in prin. ubi dicit, q. cautela est, q. fiat mentio in secundo de refectione. Et an de refecto instrumento debeat solui gabella, uide in cons. extraord. Ang. cons. xlv. & Bar. consuluit q. non, cui adde Ant. c. ij. in gl. ij. de iud. q. pars tenetur reficere unum instrumētum in forma deperditi, Bal. l. unica. §. ne autem, de cad. toll. Alex.

LEX III.

PER SINGVLAS. Ab onere discutiendi, & æstimandi patrimonia, nullus excusatur, nec etiam miles, nec militans.

De decurionibus, & eorum filijs.
Tit. XXXI.

Istam rub. continua ut in gl. Quærit glo. quare dicuntur
1 decuriones, dic ut in ea. † No. q. consiliarij ciuitatum, dicuntur hodie decuriones, ut in hac gl. quā no. Quæro quid dif-
2 fert decurio à curiali. Dic ut in gl.[2]

ADDITIO.

a Sed an decuriones hodiernis temporibus iudicentur, prout de istis, q. sic, in l. diuo. §. de quæst. Alex.

LEX II.

SICVM. Pater si ad decurionatū filij cōsentit, tenetur pro eo, & hæres eius prius facta excussio
1 ne de principalib. † No. prius fieri excussionem cōtra principalē, quàm ueniatur cōtra fideiusso-
2 res. † Item no. quòd pater tenetur pro filio si consensit*. Ad istud no. opp. l. iure nostro. §. de fideiuss. Sol. Dicit gl. speciale hic. Ratio, qa facilè pater obligat eo ipso q. scit, & non cōtradicit. Ita dicit gl. ult. quam no. certè licet in patre hæc ratio cōcludat, tamē idem potest esse in quolibet alio fideiussore, l. quarta, in fi. ff. de admi-
3 nist. re. ad ciuit. pert. † Dic ergo quòd specia-
le est in fideiussore officialis, ut l. j. §. de cōue. fi. deb. Ratio, quia tales fideiussores uidentur indēnitatem ꝓmittere, d. l. j. quid si indemnitas nō apparet, nisi principali discusso, dixi
4 in d. l. j. † Quæro qualiter dicat pater cōsen-
a tire filio?[a] Dicit gl. eo ipso q. scit. Et intellige uerū in munere publico, secus in priuato, ut no. §. quod cum eo. l. j. & l. si filius. ff. de tu. & l. Lucius Titius. ff. de adm. tu. Et ideò si instrumētū esset factū inter duos priuatos pręsente patre unius, pater alterius ꝓpter hoc nō obligaretur, d. l. Lucius, & l. j. §. j. in gl. pe. ff. quod iussu. Oportet ēm quòd tūc
5 pater specialiter se obliget. Hoc etiā examinaui plenè in l. si cū dotem. §. transgrediant. ff. sol. mat. † Quæro an pater possit filio cōsentire absente. Resp. sic, l. honores. §. fi. ff. de decu. per quam legem dicunt doct. quòd filio agente in iudicio
6 pater absens uidetur consentire. † Quæro, quid si filius decurio factus est magistratus, & gessit Rempubl. an pater teneatur? Dic ut in gl.

** Cōsensit. Intelligas teneri in solidū: l. ij. in princ. ff. ad munic. l. j. §. q. si. j. quod cū eo. l. filius. f. de admi. rer. ad ciuit. perti. Si non consentiat, tenetur dūtaxat de peculio: l. j. in fi. ff. de mag. cōue. l. ij. iij. §. fi. l. si quis seruū. ff. de pecul. I. Cō. B.*

ADDITIO.

a Filio. Soc. cons. clxxij. & an & quando teneatur ex contractu filij, & quo modo, & qualiter, uide per eum, cons. xcij.

LEX II.

1 Expensæ quæ debentur ratione uictoriæ, debētur officio iudicis & de consilij conuocatione.
4 Consilium ciuitatis quando non est conuocatum autoritate superioris, quando ualeat.

2 OBSERVARE.[a] Ad officiū rectoris ciuitatis pertinet conuocare cōcilium, & facere eligi officiales, ut eis electis nunciare possint si uelit appellare, & qui
2 malè nominat, tenetur ad sumptus. † Not. ex hac l. quòd rectores ciuitatis possunt cōuocare conciliū, eorum autoritate, ut hic. Et ita intelligitur glo. magistratus. Secundò not. q. rectores ciuitatis habent hoc facere de necessitate, quando
3 hoc faciendum incumbit, ut hic, dum dicit, oportebit. † Tertiò no. quòd concilium debet cōuocari autoritate superioris, nam hic magistratus conuocat. Vbi autem magistratus
b non esset, tūc posset cōuocare ille, qui esset antiquior[b] decurio, ille enim uidet ipso iure prior decurionū. ar. l. j. §. de consu. ff. de albo scrib. leg. j. & ibi dixi, & Inn. ext. de maiorita. &
4 obed. c. j. & ibi. † Quæro quid si non apparet[c] concilium cō-
c uocatum? Resp. si quidē essent omnes præsentes, ualeret cōciliū, qñ non est qui læditur ex hoc q. cōuocati nō sunt. Sed si aliqui essent absentes, tūc nō ualeret cōciliū, potuisset ēm præsentia eorū absentiū trahere alios in suam sententiā, ar.
d l. sicuti. ff. de arb.[d] † Not. quòd hic dicitur in tex. solenniter,
5 &c. quod intellige sono tubæ, uel cāpanæ, ut dicit glo. quod dicit, sono tubæ, intellige & uoce præconis hoc dicētis, & debet cōstare quòd præconi sit cōmissum, ar. l. neminem. §. de exh. reis. & hic dum dicit, debet fieri iussu magistratus. posset etiā fieri sono tubæ, uel campanæ, tamen si statutū uel cō-
suetudo esset, q. tali sono conciliarij dicerentur uocari, ser-
e uanda esset cōsuetudo, uel statutū, ita posset intelligi hic.[e] † ¶
6 No. q. cōcilium debet uocari in loco publico, ut hic, dū dicit, ad curiam. l. si quis. in fi. de lega. & intellige locum publicum, ubi publicè officiales habitant, & curiam tenent. Pro hoc facit tex. dum dicit, in curia. & ff. de iniur. l. lex Cornel. §.
f demum.[f] † No. q. per superiorē debet fieri propositio in cō-
8 cilio, quod colligitur hic, dū dicit, magistratus decurionū faciant nominationē. Debet ergo inter eos ꝓponere maior, l. ij. ad Velle. puto tamē q. si de propositiōe nō appareret, & constaret de uolūtate concilij, q. ualeret, d. l. si quis. in fin. de
9 leg. & ff. de legi. de quibus. in fi. † No. q. licet magistratus faciant iurisdictionē, tamen ipsi non reformant, sed cōciliū, ut patet hic, quia magistratus curāt q. decuriōes faciāt electionē, ipsi ergo decuriōes faciūt, magistratu instigāte & ꝓponē
10 te, qd no. † Itē no. q. de iure cōmuni ad cōciliū ciuitatis spe-
g ctat facere electiōes officialiū, & syndicorū.[g] Facit j. l. ꝓcuratores, & si nō erit opus arenga uel adunātia gñrali. tū parlamētū ubi nō est aliquis superior, habet ab initio cōciliū eligere, l. ij. circa pri. ff. de or. iud. Istud cōcilium sic electum posteà repræsentat totum populū, ut no. §. quæ sit long. cōsue.
11 super rub. de istis cōcilijs facit mentionē gl. optimè in l. ita ta-
12 men. in prin. ff. ad Treb. † Vltimò no. q. electio debet notificari electo. † Item no. quòd ille qui nominat aliquem indebitè, tenetur ad sumptus.

ADDITIO.

a † Hæc lex allegatur q. expensæ quæ ueniunt ratione uictoriæ, non debētur,
1 nisi iudicis officio, & per consequens non debentur, nisi quis fuerit ad eas reficiendas condemnatus, ut hic, & no. gl. l. seueriter. C. de exc. tut. et Alex. l. si finita. §. Iul. ff. de dam. infec. Alex.
b Antiquior. Fel. c. cùm omnes, in princ. de const. & d. c. j. de maio. & obed. alleg. hic.
c Apparet. Alex. l. nulli. ff. quòd cuiusque uni. nu. vij.
d Arbit. Bar. l. uniuersa. §. de prec. Imp. off. l. nulli. & ibi gl. & doct. ff. quod cuiusq; uni. Bal. ibi dicit esse uerum, nisi per collegiū & uniuersitatem fieret aliquis actus iurisdictionalis, sed ut daretur alicui simplex administratio, puta, in cōstitutione syndici. ibidē, uer. nisi ille esset antiquior. gl. l. nulli. ff. quod cuiusq; uniuers. gl. c. cùm nobis olim. de elect. Ant. et Bal. l. si. de fi de inst. et ru. §. pro socio. & c. imperialē. §. præterea ducatus. de probi. feudalie. per Frid. Sed aduerte, quia ego dubito de isto dic. Inn. & Bart. quoniā iura quæ allegant, uidelicet, l. j. de albo scriben. non probat, sed solùm senibus maiorem fidem esse dandā, sed non probat quòd antiquior posit exercere actum iurisdictionalem in reliquos, ideò fortè uidetur esse uerior opi. Inn. quam posuit in c. ij. de ope. no. nunci. Abb. c. ij. de his quæ fiunt à maiori parte capituli. circa fin. ubi dixit, quòd quādo non adest ille, ad quem de iure uel consuetudine spectat congregare, debent conuenire duæ partes, ad quos spectat conuocatio aliorum, quia uirtus uniuersitatis constat in duabus partibus. leg. nulli. & leg. planè. ff. quod cuiusque uni. not. Petr. de Anc. in rep. c. canonum statuta. de const. in ij. princ. q. illius quæsiti. & Lapus alleg. cxxxj. ubi dicit hoc procedere de rigore, sed de æquitate sufficit, secundū eum quòd maior pars conueniat. ar. l. quòd maior. ad municip. Ant. c. cùm nobis olim. de elec. potes tamen saluare opinio. Innocen. in d. c. j. de maio. & obed. ut procedat quādo non esset modus quòd illæ duæ partes, de quibus loquitur Inn. d. c. ij. de ope. no. nunci. possent simul cōuenire. Vel possumus etiam dicere q. si uniuersitas laicorum non habet caput, Potestas ciuitatis erit eius caput. Vbi uerò erit uniuersitas clericorū, episcopus erit caput. Bar. l. nulli. circa princ. post gl. ibi. ff. quod cuiusq; uni. not. Et ibi in uer. sed si aliqui essent absentes, hoc intellige uerum, si non fuerūt citati illi absentes, ut hic Bar. Sed quid si citati sunt, & nolunt uenire? Dic q. sufficit maior pars, secundū Bar. l. omnes. in ij. q. princ. de quo dic ut ibi, & Pet. de Anc. d. c. canonum. de const. Vtrùm autem absentes sint specialiter citandi, & de quo loco, uide in c. præsentium. de restit. in vj. & c. cùm in electi. de elect. in vj. & in c. coram. eo. tit. in antiquis. & Bal. l. nulli. quod cuiusq; uni. nomine. & Bar. l. iij. de decre. ab ord. faci. & gl. in d. c. præsentium. dicit, q. regulariter absentes non sunt citandi, nisi in tribus casibus ibi no. quos limita, nisi tractaretur de aliquo faciendo in præiudiciū absentium. glos. c. ij. de his quæ fiunt à maiori parte cap. c. j. uer. constitutum. sed Abb. dixit ibi posse. dic q. gl. in d. c. præsentium. intelligitur in omnibus casis arduis & grauioribus, nam casus excepti per gl. in d. e. ij. sunt fauorabiles, & ideò debent extendi ex identitate rationis ad omnes casus graues. Pro hoc tex. cum glos. in c dilecto. de confirma. utili & inutili. & glo. not. de cond. & demōst. ubi casus exceptus à regula extenditur ad alios habentes eandem rationem, & idem sentit Inn. c. ij. de ope. no. nun. & Ant. c. j. & fi. de maio. & obe. Imo. c. cùm omnes. de comit. Et adde quòd absentes non sunt citandi, ubi esset præfixus à lege uel statuto certus terminus ad aliquid faciendum, qui terminus interpellat absentes. Ang. l. sicut. in fi. quod ciuiusque uni. no. Alex.
e Hic. Adde ea quæ dixi in l. non potest. ff. de iud. et uide quod gl. no. in c. graues. de sen. excō. An autem isti sic citati dicantur contumaces, Bart. in extrauag. ad reprimen. uers. citari. & ibi dixi. Quot autem repræsentationes habeat sonus campanæ, & tubæ. Bal. l. j. §. de dedi. lib. tol. Alex.
f Demum. Bal. l. ij. §. de eden. & ibi dicit q. in actibus publicis non habeat locum proclamatio. Adde an proposita facta per personam inhabilem ualeant. & dic q. sic. l. uniuersis. §. de preci. Imp. offer. Cast. l. j. in prin. ad l. Fal. Item adde quid si proposita sunt facta super materia prohibita, ut si statutum dicit, q. tale quid non possit proponi, an reformatio inde facta ualeat, Bar. l. j. de petit. bo. sub. Alex.
g Syndicorum. Tu dic breuiter distinguendo inter syndicum uniuersitatis, & collegij, ut per Bal. l. si ita. ad fin. ff. de ser. reip. manumit. & no. iste in l. actor. uers. uideamus primum. ff. rem rat. hab.

LEX III.

1 CVM DECVRIONATVS. † Not. quòd excusationi, quam quis habet propter ætatem maiorē, renūciare potest, secus si propter minorē, quia tunc excusatur propter imbecillitatem consilij, & eorum imbecil-
2 litas est in renunciatione. l. doli. §. diuersum. ff. de noua. & l. si iudex. §. de minor. & l. si intra. ff. de in integ. rest. min. † Not. nouum modum agendi, peto me cancellari de libro decurionum, uel de matricula scholarium, q. posset peti ex iusta
3 causa, aliàs non. † No. quòd per pactum contrarium priui-
a legio quis perdit priuilegium, quod no.[a]

ADDITIO.

a Istud no. facit contra habentes priuilegiū, quòd credatur eorum libro, nā si falsum dixerit, illud priuilegiū ámodo sibi non ualet. c. cùm accessissent. in fi. de const. & l. ij. §. de iu. do. impe. Limita tamen, nisi in tali priuilegio contineatur reseruatio principis, uel superioris, nam tunc per contrafactionem, uel actum cōtrarium non admittitur, c. cum tempore. ext. de arb. Bar. l. usū aquæ. de aquæduc. et quod ibi scripsi, li. xj. Facit quod dicitur, q. priuilegium adimitur abutenti, authen. statuimus, in fi. §. de epis. & cle. ubi iudex laicus denegans facere iustitiam clerico, amittit iurisdictionem quam habet. Alexand.

LEX IIII.

1 Feudum concessum alicui pro se, & filijs, transit in adoptiuos.

2 CVM ADOPTIVVM.[a] Filius adoptiuus habet priuilegium filij decurionis.

Bar. super Cod.

ADDITIO.

1 † Ista lex est arg. q. si mihi fuit concessum feudum, & filijs per rescriptum principis, q. illud transit ad filios adoptiuos. Nam uides hic q. priuilegium
2 concessum patri & filio trāsit in adoptiuos. † No. etiā q. per actū contrariū priuilegio quis perdit priuilegium, quasi renūciet priuilegio. Bald. l. ij. & ibi no. C. de iu. do. impe. Bar. & Alex. l. beneficium. ff. de const. princ. in fi. & Ab. c. suggestū. de decimis. & Card. clemen. sæpè. §. si tamen. ij. q. de uer. sig. & Alex. cons. cxcvij. ij. par.

LEX V.

FILIOS. Filij familiās possunt esse consiliarij, & pater tenetur pro eis si consenserit. Item militans potest esse consiliarius.

LEX VI.

1 Illiteratus potest esse potestas, & rector ciuitatis.

EXPERTES. Illiteratus potest esse decurio. Ista lex facit ad id quod no. in l. fin. §. de senten. ex breui. reci-
1 scilicet, q. † potestas & rector ciuitatis potest esse illiteratus. Gl. format cōt. & non sol. Tu solue q. ibi ad executionem officij requiritur scientia literarum.

LEX VII.

LICET. Vnus frater non tenetur pro alio in officio de
a linquente, licet bona nō sint diuisa. ff. pro soc. l. cū duobus. aliàs, l. si fratres. §. idem respon. societatem.

ADDITIO.

a Adde q. etiam non tenetur frater, si esset socius omniū bonorum, l. cùm duobus. §. pe. & fi. ff. pro so. l. si societatem uniuersorum. eo. tit. & Mar. de Laude, cons. incip. ut clarius constit. Alex.

LEX. VIII.

INFAMIA. Qui perdit uisum, nō perdit officium, secus si infamaretur. † Quæro utrùm infamia adimat ho-
1 norem ipso iure,[a] gl. tangit hic, plenius dicemus in l. ij. §. de dig. lib. xij. Dy. c. infamibus. de reg. iur. lib. vj. Bar.
a

ADDITIO.

a Iure. Secundum Ro. sic, cons. dvj.

LEX IX.

1 Pater propter filios habet honorem.

a IN ALBO. Qui habet filios,[a] præferī non habēt. No. l. qa casus nouus est, & fiet ista prælatio in ordine sedēdi, scribēdi, arengādi. §. de cōsul. l. j. & de albo scriben. l. j.

ADDITIO.

a No. patrē habere honorē propter filiū, ut hic, et filij propter patrem. §. eo. l. cum adoptiuo. Ang. An ista lex habeat locū in filijs naturalib. tantū? tex. q. sic, in l. qui filium. de iur. delib. & l. ex facto. §. si quis rogatus. ad Treb. et l. hæredes. eo. tit. & l. iul. de ritu nup. & l. generaliter. §. cùm autē. §. de inst. & subst. sub cond. fac. In cont. tamen est ueritas. In casu huius l. tex. est sing. in litera. f. no. xxij. & ibi ponit quid in spurijs, itē quid in adoptiuis, habes casum singularem q. nō habet locum etiam in illis. Inst. de exc. iu. in princ. uel in §. j. Alex.

LEX X.

SI VLTRA. Qui excedit annum septuagesimū, habet excusationem à muneribus personalibus. Declara istam l. ut in gl.

LEX XII.

1 Immunitas denotat priuilegium, non pœnam.

1 NEC INFAMES. † No. q. uer. immunitas, deno-
2 tat priuilegiū, nō pœnā. Itē p hāc l. dixit † Inn. q. si aliquis infamis eligit iudex, non potest se excusare, ni
a si ab alio opponatur.[a] ext. de resc. c. sciscitatus, in princ. in gl. infamem, in fi. quod an sit uerum, dicam j. tit. j. l. ij.

ADDITIO.

a Opponatur.Bar.l.militibus.de testa.mili.Bal.l.ea.ad l.Iul.repet. Ang.l.si quis ex argentarijs.§.j.ff.de eden.Alex.

LEX XIII.

1 *Præses prouinciæ quando poßit dare excusationem à muneribus in perpetuum.*

1 AMVNERIBVS. † Illud quod dicitur, q̃ pręses sua sententia non potest dare excusationem in perpetuũ, est uerum, si excusaretur propter morbũ, quẽ constaret esse perpetuũ, ff. de excu. tut. l. non solùm. §. fi. & l. idem. Itẽ hoc est uerum, quãdo præses principaliter pronũciat super hoc excusando, secus si propter delictum, tunc enim perpetuò non permitteret ipsum ad decurionatus officium, j̃. l. prox. & l. infamia. s̃. eo. tit.

LEX XIIII.

1 NEMO. Nullus iudex potest immunitatem à munerib. concedere, sed solus princeps ex causa. Istã l. intelligo † quãdo aliqs uult cõcedere ex causa nõ expressa à lege, aliàs potest quilibet iudex ordinarius, ad quem appellatur, ut j̃. qui æta. & qui num. lib. per totum.

LEX XV.

2 *Instrumenta confecta ab aduocato tenẽt, licet tabellionatus officiũ exercere non deberet.*

1 a VNIVERSOS. Consiliarij nõ debẽt exercere officiũ tabellionatus, † quia officiũ tabellionatus est uile. [a] Et sic no. p̃ aduocatos, qui officium tabellionatus
2 exercent. † Puto tamen quòd si fecit instrumenta, ualerent, licet non deberẽt facere. ext. ne clerici, uel mona. c. j. & c. sicut.
b [b] ubi plenius dicit, q̃ clerici non debent exercere officiũ tabellionatus, tũ si exercent, ualent instrumẽta, licet puniant, quod est no. & dic ut ibi. & gl. l. hac cõsultissima. §. si quis autem. ucr. depositiones. s̃. de testa.

ADDITIO.

a Vile. Bar. l. j. de iust. & iur. & ibi Bar. Alex.
b Sicut. & ibi Pan. uers. ext. glo. quæro. iuncto uer. seq. & Fel. c. cùm, I, & A, de regu. iur.
c Test. Spe. de inst. edi. §. restat. uer. quid de liberto. † Not. q̃ statuta dicentia
3 q̃ nullus notarius, nisi sit in matricula descriptus, faciat instrumẽta, cõtingit q̃ notarius, qui nõ erat in matricula, fecit instrumentum, an ualeat? Ex
4 prædictis not. quòd sic. Ang. † An clericus poßit esse tabellio, Bart. & doct. leg. seruus. ff. de testa. Bald. l. ij. ad si. de senten. & interlo. om. iud. instrumentũ tamẽ prius factũ deberet authenticari, Bar. l. nec patronus. s̃. de ope. lib. & quæ no. in l. si quis ex argentarijs. §. j. ff. de eden. & gl. auth. de tab. §. j. uer. documentis, & gl. Ioan. And. c. ut officiũ. §. j. uer. præmissa, de hæret. in vj. Ang. l. prætor. §. is etiã, et l. si quis ex argentarijs. §. j. ff. de edẽ. Alex. Et sic no. contra aduocatos, licet aduocati, & similes omnino nõ debeãt exercere officiũ tabellionat°, si tamẽ exercerẽt, quod fit p̃ ipsos, tenet Bar. l. generali, ubi gl. tangit. j̃. de tabularijs. Item notarius effectus clericus an poßit exercere officiũ tabellionatus, limita ut c. sicut, hic allegatũ, non habere locũ in inquisitione, & sic in causa inquisitionis hæresis, quia potest esse tabellio, c. inquisi. de hæret. lib. vj. Et adde q̃, licet non poßit officiũ exercere, potest tamẽ illa quæ confecit ante clericatũ extrahere, secundum Bar. l. j. §. si penes. ff. de tab. exbi. Sed an ualeat statutũ, q̃ clerici, qui nõ possunt aliàs exercere officiũ tabellionatus, poßint, & instrumentis suis detur talis fides, ac si scripta essent manu publici notarij, dic quòd sic, Bal. l. j. s̃. de sum. trin. c. dilectus. de fide instr. Item adde q̃, fauore ecclesiæ suæ potest clericus instrumẽtum cõficere. Exemplũ, si scribit testamentũ unius, qui instituit ecclesiam suam hæredem. Ioan. And. & Ant. c. cùm inter nos. de reg. iu. Mathesila. in suis not. no. lxxxvj. Et quid in monacho, an omnia prædicta habeant locum in eo? Bar. & ibi dixi in d. §. si penes, Ro. in suis sing. in litera, n, in vj. no. Alex.

LEX XVI.

1 *Actor accusans contumaciam rei, non debet recedere à foro, nisi licentiatus.*

2 *Ambasiator quis cogi potest, ut sit, & debet portare literas de licentia, & mandato suæ ciuitatis.*

a SI QVIS. [a] Consiliarij non debẽt recedere à ciuitate si-
2 ne licentia, aliàs puniũtur. † No. q̃ quis potest cogi suscipere ambasiatam, ut hic no. in gl. & patet in tex. ibi dũ dicit, cogitur. Secũdò no. q̃ ambasiatores debent portare literas, per quas appareat, q̃ & mandato suæ ciuitatis uadũt, ut hic colligitur fm unam lecturam, prout dicit, q̃ habere literas debet, potest tamen aliter intelligi, sed non curo.

ADDITIO.

a † Hæc lex allegatur q̃ actor accusans contumaciam rei, non debet recede-
1 re à foro, nisi licentiatus. gl. l. si finita. §. Iulianus. de dam. infec. & ibi Ang. de Are. & l. properandum. §. j. s̃. de iud. & c. j. ext. de do. & cõtu. Alex.

LEX XXVIII.

SI AD. Si acceptando officium fuerit quis contumax, loco eius eligit, qui interim bona cõtumacis habebit, & cõtumax duplicato tẽpore habet officiũ exercere.

LEX XIX.

1 *Priuilegia exemptionis debent intelligi sine damno aliorum.*
5 *Rescriptum concedens immunitatem, quid continere debeat.*

a VACVATIS. [a] Rescripta cõcedẽtia immunitatem sunt cassa, nec ualent, etiã si consensu decurionũ, uel
2 curiæ fuerunt concessa. * † No. duo, primò q̃ nõ ualet rescriptum, quo conceditur immunitas.
3 † Secũdò no. q̃ ciuitas uel conciliũ non po- * *Concessa. Cont. l. iij. qui. C. de appel. Sol. ut in mea Epi. li. j. c. v.* I. Concen. B.
4 de excus. mu. per totum. de uac. mu. l. j. † Sol. Lex bene potest cõcedere, ut in cõt. rescriptũ tamen nõ ualet, ut hic, quod intelligo, nisi esset dictũ, nõ obstante tali lege, l. fi. si cõtra ius
b uel uti. pub. [b] † Quæro quid debet cõtinere rescriptũ cõces-
5 sum, non obstãte tali lege, ad hoc ut habeat plena immunitas? Resp. cõtinere debet immunitatẽ à munerib. personalibus, & realibus. In dubio enim talia realia nõ intelligunt remissa, l. iij. j̃. de mun. pa. Itẽ debet dicere à munerib. & honoribus, aliàs ab onerib. nõ haberet immunitatẽ, l. cui muneris. ff. de muner. & hon. Itẽ debet dici ordinarijs, aliàs in dubio solùm crederet extraordinaria esse remissa, l. his qui. & l. in honoribus. §. q̃ muneris. ff. de ua. & exc. mu. Dixi de hoc in
6 l. ij. ff. de iur. immu. † Venio ad fm dicit hic q̃ curia, uel ciuitas nõ potest cõcedere immunitatẽ, cõt. ff. de pac. l. inter debitorẽ. & l. epistola. §. pactũ. Dicit gl. fateor q̃ nõ põt in præiudiciũ fisci, sed in præiudiciũ sui sic, ut in cõt. Quod intellige q̃ possit cõcedi hæc immunitas uenientib. de nouo ad ciuitatem, sed ciuib. suis immunitatem concedere non põt, ff. de iur. imm. ubi plenè dixi. Posset etiam suis concedi ex causa, ut puta, quia doctor, uel medicus, uel similis, aliàs non, ut j̃. de decur. l. j.

ADDITIO.

a Hæc l. † allegatur q̃ priuilegia exemptionis debent intelligi sine damno a-
1 liorum. l. ij. §. si quis à principe. ff. ne quid in loco pub. & l. omnes. s̃. de anno. & trib. & l. actores. de exact. trib. Alex.
b Pub. Bal. l. omnium. de uect. & comm. & rescriptum non potest remittere datia, gabellas, & collectas. Bar. l. j. j̃. de mul. & in quo loco, & Bal. l. ij. s̃. sine cen. uel reliquis. Alex.

LEX XX.

CIRCENSIVM. Iudex ciuitatis facit officiales suos fugientes ad curiam reuocari, expẽsis ipsius fugiẽtis. † No. ar. ex ista l. q̃ potestas ciuitatis potest expendere de ære cõmunis pro persequendo, & capiendo officiales cõmunis fugientes, ipsis tamen captis omnes expensæ per ipsos debent refici, & restitui.

LEX XXII.

CVRIALES. Decuriones habent immunitatẽ ab extraordinarijs muneribus. dixi in l. j. s̃. de immu. nemi. conce.

LEX

LEX XXII.

EOS. Qui non sequitur conditionem patris, sequitur conditionem matris.

LEX XXIII.

3 *Ciues nouiter recepti non tenentur ad collectas, quæ pro debitis ueteribus imponuntur.*

PROVIDENDVM. Nouiter creatus decurio, nõ tenetur pro debitis prædecessorũ. In tex. ibi, susceptorum, id est, eorum qui susceperunt in decurionatus ordinẽ, fm Dy. Gl. uerò aliter exponit susceptores, fm expositionẽ gl. [a] † no. q̃ successor in officio, non tenetur pro debi-
1 to prædecessoris. Hanc q. ponit Iac. de Bel. in auth. ut nulli iud. §. hoc uerò iubemus. col. ix. dixi in l. ciuitas. ff. si cert. pet.
b fm expositionẽ Dy. [b] † No. q̃ qui de nouo ueniunt in colle-
2 gium, non tenentur pro debito antè contracto. † quod fa-
3 cit ut ciues nouiter recepti non teneantur ad collectas, quæ pro debitis ueteribus imponuntur. Dy. ff. ad munici. l. incola. & ibi allegat hanc l.

ADDITIO.

a Bar. l. j. §. ferendũ. ff. de magist. conue. per illũ tex. arguit contra officiales, qui maiorẽ partẽ processũ relinquunt successoribus, ut puniantur si non expedierunt illos quos potuerunt. Alex.
b Idem in ciuibus, Bar. l. j. §. si hæred. in fi. ff. ad l. f. d. et l. incola. ff. ad munic. Bal. in apostil. l. j. ad fi. quod cuiusq; uni. no. Bar. in suo tractatu repræsaliarum, in iiij. q. j. q. prim. prope fi. Alex.

LEX XXIIII.

* Duodecim. Quãdoque numerus a trium, quãdoq; quatuor, quandoq; quinq; excusat: l. j. C. qui nu. lib. se excus. I. Con. B.

SI QVIS. Duodecim * liberorum numerus [a] excusat à muneribus realibus.

ADDITIO.

a An tale priuilegium durabit mortuis filijs, Alex. l. sciendum. §. fi. ff. qui satis. cog. et l. si cùm dotem. §. si cùm maritus. ff. sol. mat. Dec. cons. xliiij. uol. j.

LEX XXV.

CVRIALES. Officialis non cogitur exire locum, in quo seruire tenetur, nisi ex causa. Dico tũ q̃ eis posset iniungi ut custodiã facerent in ciuitate, uel alia, p quæ officium non impediret, ut dixi s̃. de immu. ne. conce. l.
1 j. † Et not. q̃ ille qui est extra iurisdictionẽ sui iudicis, ab eo uocari non potest.

LEX XXVI.

1 *Intrans religionem uerè excusatur à muneribus ciuitatis.*

QVIDAM. Qui prætextu fictæ religionis onus ciui-
1 tatis euitant, retrahunt, & qui loco eorũ substituunt, bona sua capient. † Hoc est uerum in religione ficta, sed si intraret religionẽ uerã, tũc excusaret, l. qui sub prætextu. s̃. de fac. ecc. An aũt possit effici monachus, dic ut in gl. & no. ext. de ob. ad ratiocin. per totũ. d. l. qui sub prætextu. gl. quam ibi no. de his qui uolunt ista munera euitare.

LEX XXVII.

1 *Priuilegio competenti ratione originis quando quis renunciare poßit.*

PRIVILEGIO. Priuilegium, quod quis habet ex tra ordinẽ, perditur per contrariũ consensum, & hoc
1 primò. Item inspicit conditio patris potius quã aui, & hoc secundò. Op. l. assumptio. ff. ad muni. † Sol. Iuri, quod quis habet ex origine potest renunciare in quantùm facit pro se, non autẽ in præiudiciũ ciuitatis, ut in cont. Ad secundam partẽ op. gl. Dic ut in ea. dum dicit, ar. cont. ff. de sena. l. liberos. Gl. non soluit. tu dic q̃ ibi pater nepotis non fuit adstrictus curiali conditioni, hic sic, & solue etiã eodem modo ut præcedens cont.

ADDITIO.

2 † No. ex fine huius legis, q̃ qui habet priuilegiũ ex persona patris, et aui, patris priuilegio remanente, ipse perdit priuilegiũ, nec id consequitur ex persona aui. Quod intellige uerum, quando pater perdit antequam filius nasceretur. Sed si post eius natiuitatem perdiderit, tunc ex persona aui, cũ fuerit iam adeptus, retinet priuilegium ex persona aui, l. emancipatum in fi. ff. de senat. Ang.

LEX XXVIII.

1 *Impositioni et solutioni collectarum non præscribitur.*

NVLLVS. Prosequere legem istã ut habes in gloss. & dic ut in ea.

ADDITIO.

Non ualet priuilegium, q̃ quis munera subeat. No. tex. ibi, qualibet præro-
1 gatiua, quia hic est ar. † q̃ non præscribitur impositioni, et solutioni collectarũ, cùm hic dicit, prærogatiua: nam præscriptio dicitur prærogatiua. l. apparet. §. pe. de itine. actuq; priua. cont. Dy. l. si pupilli. §. fi. ff. de neg. ge. et Cy. l. fi. s̃. nona uecti. Ang.

LEX XXX.

1 PROCVRATORES. Decuriones debent exercere actiones reip. † Quæro qualiter intentabũt actiones? Gl. dicit per syndicum constitutũ ab omnibus ciuitatis, subaudi, uel à duabus partibus, ut j̃. eo. l. nominationum. Et per hoc dico, q̃ de iure speciali spectat an consiliũ facere syndicũ, ad mouendas actiones, & alia facienda, nec est opus adunantia generali, siue arenga, ut dixi s̃. eo. l. ij.

ADDITIO.

Et no. in hac l. unam gl. sing. secundum Ro. in litera, e. no. cxxxiij. q̃ quãdo uniuersitas indiget procuratore ad agendum, et illi de uniuersitate sunt in discordia in constituendo procuratorem, q̃ decuriones ciuitatum possunt agere sine mandato. Adde gloss. l. nulli quod cuiusque uni. quæ dicit quòd tali casu Potestas habet mandatum à legibus, quod no. Alex.

LEX XXXI.

a EX OMNIBVS. Potest quis extrahi de domo,
1 ut accipiat officium, & occultator punitur. [a] † Not. quòd licet aliàs quis non possit extrahi de domo, l. satisq̃ & l. plericq̃. ff. de in ius uoc. l. nemo. de reg. iu. tamen ut
b acceptet officium, in quo est electus, potest extrahi, [b] ut hic,
c quod no. Item in maleficijs ut no. in d. ll. [c] Quæro quid si nõ est origine curialis, an poterit de domo extrahi. Hic gl. dicit fortè q̃ nõ puto, tũ idem * * *Idem. Sed malè fallitur Bar. l. si. ff. de ijs qui spõtè pub. mane. j̃. hoc lib.* I. C. B.
quocunq; modo ad publicum uocetur officium, ar. s̃. eo. l. si ad magistratum. in fi. nec refert utrùm origine uel quomodo sit aliquis curialis, l. quotiescunq; j̃. eo.

ADDITIO.

a Bar. l. munerum. §. defensores. de mun. & ho. & §. iudicandi. et. §. interim. auth. de defens. ciui. & l. sciendum. §. fi. de legationib. electus in ambasiatorem cogitur acceptare officium l. ij. quod quisq; iur.
b Extrahi. Ro l. iiij. §. prætor ait. ff. de dam. infec. ex quo dicto elicit cautelam ad extrahendum quem de domo pro debito priuato, Ias. l. plericq̃. ff. de in ius uo. & Par. de Puteo in suo trac. syndic. uer. captura. §. captus illicitè. Fel. & c. fi. uer. limita etiam. ext. de iud. & dixi post Phil. Fran. c. Ro. nu. vij. in uers. non potest ca. ext. de foro. comp. lib. vj.
c Adde q̃, ultra hic dicta datur cautela ut quis extrahi poßit de domo, etiam pro debito, de qua per Bar. l. sacrileg. §. cum eo. ff. ad l. Iul. pec. quem sequitur Pet. de Anc. & Imo. l. ij. de iud. & Ro. et Ang. Alex. l. plericq̃. ff. de in ius uoc. & Arct. Inst. de act. §. fi. Alex.

LEX XXXII.

FABRICENSES. Etiam de collegio fabricensiũ curialis extrahitur,& collegium punitur.

LEX XXXIII.

2 OMNES. Primò dicit decuriones non esse crucian dos in corpore. [a] Secundò punit iudices cõtrà faciẽ tes. Tertiò cęteros officiales. Secunda ibi, qd' si quis.
1 Tertia ibi,& officiũ. † Not.ꝙ decuriones & alij in dignitate
2 positi non sunt torquendi. † Secundò not. quòd consuetu do contraria non est seruanda. Facit contra officiales, qui puniunt clericos propter consuetudinem. non enim est ser
3 uanda. Tertiò no. † posse resisti iudici malefacienti, uel aliàs officiũ suũ malè administranti. facit s̃. de iu. fis. l. prohibitũ.

ADDITIO.

a Limita hanc l. nõ procedere in crimine læsæ maiestatis, & proditionis po puli. l. fall. uiter. s̃. de abol. & Bal. l. decuriones. s̃. de quæst. & Aret. in tra ctatu maleficiorũ, in uer. fama publica, in materia torturæ in vj. q. ubi po nuntur casus, in quibus personæ priuilegiatæ torquentur. Item limita ut s̃. in margine scripsi, quod subiungo. Adde tamen quòd in casibus, in quibus
4 posset torqueri, † in primo est degradandus anteq̃ torqueatur. l. si exẽpta. de malefi. & mathem. ibi, præsidio dignitatis exuti, quẽ pro singulari alle. Ro. in quodã suo sermone incipiente, manifestissimum. Et adde ꝙ talis & tantæ uirtutis est talis dignitas, ꝙ doctor & miles ac syn. torqueri nõ pos sint. Bal. per illum tex. de liber. & eorũ lib. Bar. l. ij. §. ignominiæ. ff. de infa. & Bar. l. j. de pœnis. & Bal. l. officiales. s̃. de episc. & cle. & Bar. l. qui cũ uno. §. exerci. ff. de re mil. Iac. But. Cy. & Bal. auth. presbyter. s̃. de epi. & cle. & Are. in practica malefactorũ. uer. caput à spatulis. Item uer. ij. no. Non ualet consuetudo, ꝙ miles uel decurio posit torqueri. Adde quòd nec ualet statutum dictans ꝙ quilibet posit capi non obstante priuilegio, nam tale statutum non extenditur ad tales personas. Aret. post Raph. l. miles. in
5 princ. ff. de re iud. † Et est ratio, quià priuilegiũ uel statutũ non intelligi tur tollere priuilegia inserta, & clausula in corpore iuris, nisi aliud expri matur, ut dicit gl. auth. qua in prouincia. ubi de cri. agi opor. uer. priuile gium, post medium, & ibi doc. & in corpore unde sumitur. & §. si igitur ambo. uer. ex priuilegio, & no. gl. l. ij. §. le. & l. hæres absens de iud. et Bar.
6 in extraua. ad reprimen. uer. non ob. † Idem adde in eodem uer. ꝙ talis con suetudo excusat à pœna, ut est gl. deniq;. iiij. dis. & idẽ gl. & doc. c. cùm ue nerabilis. de consue. & probatur in l. j. in fi. de abige. & l. etiã de lib. causa. per doc. l. pe. ff. de adult. Bar. cons. incip. coniũgamus. Ro. l. j. §. si quis sim pliciter. de uer. obl. gl. sing. c. quoniã de reg. iu. in vj. & Abb. c. de quarta su per gl. fi. de præsc. & Imo cle. j. de reb. eccle. non alie. Aduerte tamen ꝙ id quod dicitur, malam consuetudinem non esse seruandam, hoc uerũ quan do annullat, & prohibet actum fieri, ut hic, & est expressa consuetudo in contrarium, secus uerò si solum actum prohiberet, & non consuetudinem in contrarium, quia consuetudo in contrariũ ualeret, per d. l. de quibus. de leg. Ab. c. cùm uenerabilis. dicit ꝙ talis cõsuetudo licet excuset à pœna tem porali, non tamen excusat quantùm ad Deum. Idem dicit, si talis consuetu do est contra ius naturale, & contra bonos mores naturales. xxij. q. ij. c. ho mines falsum. Ro. sing. in litera c. in no. quim. & est bona gl. c. ij. & ibi doc. de temp. ord. Et mala consuetudo etiam longæua, & longo tempore obser uata non ualet, & seruari non debet, Ang. per illum tex. ut nulli iudi. §. j. Alexand.

LEX. XXXIIII.

1 SI QVIS. Consiliarius non debet constitui ꝓcura tor, & constituens & constitutus punientur. † Et fortè non faciunt malè Perusini, qui nolunt ꝙ aliquis nota rius uel aduocatus habeat officiũ prioratus, uel cameræ, ꝑ
2 rationẽ huius legis. † No. ꝙ officiũ procuratoris est uilissi
3 mũ, [a] & ideò nullo modo aduocati uolũt esse procuratores. Et aduerte, quia hæc lex uidet loqui in procuratore ad ne gotia, quia uerò ad iudicia facit procuratorẽ aliquẽ officia lem, dic ut s̃. ne liceat potentiori, & de his qui potentio. no. per totum.

ADDITIO.

a Viliß. l. milites. s̃. loc. quod intellige nisi esset procurator principis, quia di ceretur tunc habere nobile officium. tex. est l. nemo præfectus. j̃. de dign. li. xij. Alexand.

1 Habens ius eligendi illud non perdit, si stetit per centum annos quod non eligit.

LEX XXXV.

IN FILIIS. Primò dicit uetera iura seruari in filijs de curionum. Secundò officium aduocationis non liberat quẽ à curia. Tertiò quòd ubi non exigit obsequiũ quod non expedit, propterea ius non perditur. Quartò ꝙ filij ma gistrorũ non habent immunitatẽ à curia. Secunda ibi, eos. Tertia ibi, quæ & si. Quarta ibi, ipsos quinetiã. Prima pars est clara. Secundã partem intellige, præterquã in aduocatis fisci, & alijs de quibus dicetur j̃. eo. l. fi. Tertiam partem no.
1 multùm. † si enim habes ius eligendi rem in ecclesia, & per centum annos non elegisti, quia non expediebat, non per
a dis ius tuũ, ut ibi, & si necessitas nõ exegerit. [a] † Item no. ad
2 hoc quòd si aliqua ciuitas debet facere exercitũ, qñ facit ipse princeps, ut ecclesia Romana, & per centũ annos steterit ista ciuitas ꝙ non fecerit, quia necessitas non exegerit, ꝙ princeps, uel ecclesia Ro. qui debent recipere, non perdent ius suum, ut hac l. quam no.

ADDITIO.

a Vide gl. quæ idem tenet in l. ut priui. §. illud semper. uer. semel in anno. de priui. & Bar. l. cùm scimus ante mediũ. j̃. de ag. & cens. & Bald. & Ang. l. hæc aũt erat in princ. de ser. rust. præd. & ibi Flo. & uide de usuf. Bal. l. ar boribus. §. nam & si agrum. & l. item. ff. quem ser. amit. & c. si uasallus, si de feu. fue. contro. & Pet. de Anc. c. fi. de consue. in vj. & Bar. quẽ sequitur Ro. ru. de arb. in xxj. q. uer. & si ciuitas. & Ang. l. centesimis. in princ. ff. de uer. ob. & Bal. l. data. s̃. qui accu. nõ pos. & Ang. l. malè agitur. s̃. de præsc. xxx. ann. Bar. ꝙ uidetur sentire contrariũ eius quod hic dicit, l. usum aquæ. j̃. de aquædu. lib. xj. Ang. cons. cxciij. ubi dixit unum de repræsalijs, quod si repræsaliæ fuerunt indictæ à Ianuensibus cõtra Florentinos, & elapsi fuerunt centũ anni, in quibus non fuerunt executi, ꝙ propter hoc non est præ scriptum ipsis. Bal. l. sicut. de præscr. xxx. ann. & Abb. et Imol. c. ad audien tiam. de præsc. Alex.

b Bar. l. hæc aũt iura. cum l. seq. ff. de ser. urb. præd. Bar. et Ang. l. ij. ad fi. de præs. xxx. ann. et Bar. l. cùm scimus. ff. de agr. et cens. Bal. l. qui luminibus. ff. de ser. urb. præd. et Bal. l. imperium. de iurisd. om. iud. Alex.

LEX XXXVI.

EXEMPLO. Tria dicta clara habet hæc lex. Ex se
1 cunda parte no. † quòd rescriptum principis speciali ter concessum, ꝙ quis sequat conditionẽ matris, non
2 ualet, secus si generaliter. s̃. eo. l. eos. & ff. ad muni. l. j. † Ex ul tima parte no. ꝙ non ualet consuetudo, nec per consequẽs statutũ, ꝙ quis censeatur nobilis uel ignobilis ex progenie materna. Reprobatur enim consuetudo, quæ contrarium induceret.

LEX XXXVII.

1 QVOTIESCVNQVE. Per rescriptũ non po test quis à curia liberari. † Not. ꝙ origo & sentẽtia æ quiparantur, ut hic, & sicut in isto casu sententia face ret ius, ff. de sta. ho. l. ingenuum.

ADDITIO.

2 In tex. ibi latum. † No. ꝙ sententia lata in contradictorio iudicio de ciuita te alicuius, uel etiam de popularitate eius, facit ius quo ad omnes. Et ita se mel consultũ fuit de facto, licet notetur per hanc l. per doc. aliter, dicam j̃. eo. l. si ille. Ang.

LEX XXXVIII.

NE QVIS. Pœna non debet concedi, quæ habeat honorem annexum, nisi ei, qui à curia fugi. j̃. de mu. & ho. l. j. & qui æta, uel prof. l. j.

ADDITIO.

1 † Not. ex isto tex. quòd si honor datur inuito, licet honor in se sit honor,
2 tamen respectu personæ cui datur, dicitur esse pœna. † Item not. quòd hoc uerbum censura, quo utuntur prælati, ponitur pro interdicto. Angel.

Per

Per istum tex. limito illam gl. positam in auth. constitutio quæ de dig. §. generaliter. quæ uoluit ꝙ licet quis liberetur à prima potestate per dignitatem, quia episcopus, si perdat dignitatem, remanet nihilominus liberatus à potestate patris, illud est uerũ, nisi sit depositus à dignitate sui culpa, uel per delictum, quia tunc non debet gaudere priuilegio dignitatis. Pro quo
3 facit, quia reatus omnẽ honorẽ excludit. l. j. ubi scna. uel clar. † & priuile gium uidetur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate. xj. q. j. c. priui legium, uide Ro. in litera, p. notabili ultimo. Alex.

LEX XL.

QVILIBET. Decuriones & alij officiales in officio eorum delinquentes, plumbatorũ ictibus feriantur. Aliqũ imponit alia pœna, ut s̃. de exac. trib. l. ij.

LEX XLI.

1 DECVRIO. No. ex secunda parte † quòd immu nitas non tribuit excusationem ab actu, qui breuiter expeditur.

LEX XLII.

MILITARIBVS. Militãtes & alij magistratus nihil habent commune cum curialibus, & si eos of fendunt, punientur.

LEX XLIII.

1 OMNES. Illi qui sunt curiales ex origine, nullo mo do possunt habere immunitatẽ etiam à rescripto. † No. ar. ꝙ si cõmittit quis maleficiũ, & posteà efficiat clericus, ꝙ non euadit pœnã iudicis secula ris, & ei debet restitui puniẽdus. * Nam mu tata conditione personæ, non per hoc muta tur qualitas pœnæ, nec ius dicentis facit de terius. l. fi. ff. de re mil. Dy. l. idẽ Vlp. §. j. de exc. tut. per Cy. auth. causa quæ fit cũ monacho. C. de episc. & cleric. uide qd' dixi ff. de pœ. l. j.

* Puniendus. Resipiscat igitur Ba. ꝙ aliquãdo existimauerit, per ingressum monasterij, delictũ antè cõmissũ ex timgui: in rep. auth. ingressi. nu. xxxv. cum seq. C. de sac. eccles. I. Con. B.

LEX XLIIII.

1 Mulier non potest habere dignitatem cum administratione.

NVLLVS. No. bonã rationẽ quare in honorib. & dignitatib. quis sequitur patrẽ, & non matrẽ, qa nõ potest habere à matre qd' mater sua nõ habet. † Sed
1 cont. quia mulier mater potest esse in dignitate, ut de dig. l. j. & l. fœminæ. ff. de sena. Sol. Dico ꝙ mater potest habere dignitatẽ sine administratione, sed hic requirit ꝙ habeat dignitas cũ administratione, quæ in muliere nõ cadit, ut hic, & l. fœminæ. ff. de reg. iur.

ADDITIO.

Dignitas causatur à patre, non à matre, & ideò dicebat Bal. l. fi. s̃. de ser.
2 fug. † q, filius non est nobilis quamuis mater sit nobilis, quia cùm nobilitas sit quædã dignitas à parentibus deriuata, quæ denominatur à potentio ri causa, & certum est ꝙ potentior est forma q̃ materia, cùm forma sit a gens, & materia patiens, & omne agens sit nobilius patiente, secundũ eũ, igitur, & c. De quo uide per doc. c. ij. de conuer. infi. & alibi tamen dicitur quòd Iesus Christus denominatus est à matre, * quia dictus est de stirpe Dauidis, c. nouit. de iud. ad hoc tex. in c. Romana. de test. Sed potes dicere ꝙ non potest negari quin natus ex nobili muliere non dicatur nobilis, & par ticipet aliquid de nobilitate, cùm omne compositũ participet de materia et forma. xxxv. q. iiij. c. fi. & Spec. tit. de feud. §. quoniã. uer. v. Et ita dicit Bal. l. fi. de ser. fu. Vide gl. no. in c. dicat aliquis. xxij. q. iiij. quæ ponit tres casus, in quibus filius sequitur patrem, & unum in quo sequitur matrem, ut ibi, & adde tex. & ibi Bar. l. liberos. ff. de senat. Vltra illos casus adde aliũ, in quo filius denominatur à matre quem ibi ponit gl. c. ij. de conuer. infid. & aliũ casum ponit Bal. l. qui contra. s̃. de incest. nup. Cui adde gl. c. fi. de clan dest. despon. Alex.

* Matre. Hoc est falsum, nam Euangeliũ Matthæi ait, c. j. uer. xvj. Ioseph ũ ui rum Mariæ, ex qua Christus natus est, ex Iacobo, qui ex Dauidica regia stirpe erat, progenitum fuisse. I. Con. B.

LEX XLV.

1 NOMINATIONVM. † Sufficit duas partes consiliariorũ adesse. h. d. quod no. Requirit tñ quòd oẽs uocent sono tubæ, uel campanæ, ut dixi s̃. eo. l. ij.
2 Pro hoc facit tex. qui dicit ꝙ adesse nõ possunt. † No. ꝙ suf ficit ꝙ maior pars præsentiũ cõsentiat. De quo dixi in l. nul li. ff. quod cuiusq; uniuer. & no. etiã in l. aliud. §. refertur. ff. de reg. iur. l. quod maior. ff. ad mu. & Dy. c. quod oẽs tangit, de
3 reg. iur. lib. vj. † Quæro an uxor electi connumeret inter ele gentes. Et uidet ꝙ sic, l. ult. ff. de off. præt. & s̃. de test. l. nimis sed uidet cont. l. j. & ꝑ totũ. ff. qd' cuiusq; uni. no. & ibi plenè.

ADDITIO.

4 In tex. ibi debiliter. no. † quòd ille actus dicitur debiliter factus, qui non
5 fit ut fieri debet. † Itẽ. no. ad statutũ dictãs ꝙ si aliquis debilitauerit alicui membrũ, puniatur tali pœna, quòd tunc dicatur membrũ debilitatũ quan do officiũ membri primæuiũ non est, sed cessauit. l. nõ solùm. ff. de rei uend. ibi, debilitatũ hominẽ. facit, quod no. de ua. mu. l. ij. §. corporis debilitas. Ex quibus legib. etiã, ꝙ membrũ dicatur debilitatũ, nõ solùm ubi membrũ re manet inualidũ, uel ariditũ ex toto, sed etiã si uirtus membri est debilitata. Ang. Et hoc ibi expreßè uoluit gl. fi. in fi. & no. gl. in auth. hoc ius. uer. ma iore. s̃. de sanc. eccle. & Ant. c. j. auth. de syndico, & Bar. in l. iij. de decre tis ab ord. fac. & Spec. tit. de syndico. §. j. circa princ. in uer. item ꝙ nõ est à duabus, de quo facit Lapus allegationem. cxxxj. & gl. c. bonæ. el ij. uer. temerè, & ibi Ant. de post. præl. quod intellige uerum, quòd sufficit maior pars præsentiũ, nisi præsentes uellent statuere aliquid in præiudiciũ absen tiũ, quia tunc requiritur præsentia omniũ absentiũ, & eorũ consensus, c. cùm omnis. gl. de const. Ita concludunt Io. And. & Ant. de But. & Abb. post antiquos in c. j. de his quæ fiunt à maiori parte c. licet ibi Imol. multis uer bis utatur saltem tacita ex mente eorũ quæ no. Inn. c. uestra. de loc. Inn. c. j. §. si uerò. de clerico ægro. in vj. & Ant. c. licet euitanda. de elec. & c. cùm in ter uniuersos. eo. tit. scribentes dic. c. j. de his quæ fiunt à maiori parte. & Ant. c. humilis. de maio. et obed. & Abb. c. ij. circa fi. de ope. no. nunc. Alex.

LEX XLVI.

2 Bona dotalia an computentur inter facultates uiri.

AD SVBEVNDA. Diuites, & nõ pauperes sunt eligendi ad officia ciuitatis, ne pauperes fortè non possent adimplere officium.

ADDITIO.

1 † No. ꝙ nominari & eligi debet ille, qui potuit, & meruit. Tene menti,
2 quia ualet ad multa. † Quæro an inter facultates uiri computentur bona dotalia uxoris. Dic ut no. in l. Lucius. §. idem respondit. ad munic. sed gl. est hic de hoc. Ang.

LEX XLVII.

CVRIALES. Ad euidentiã huius legis præmitte qd' no. in l. Alexandrinis. j̃. eo. & h. d. Officiales, licet efficiantur comites, debent obedire suo iudici. Alio modo potest intelligi comitatiua dignitas, ut in gl. j. uerior.

LEX XLVIII.

1 IN SVCCESSIONE. †. Filius consiliarij succe dere potest in loco patris mortui in officio, arguendo de
2 decurionibus ad consiliarios, s̃. in rub. † No. filium teneri ratione malæ gestionis pa * Officio. Ita tamẽ si filius hæreditatẽ adiuerit. Ni tris factæ in officio. *

si in crimine primipilari: l. fi. de primip. j̃. li. xij. Vel læsæ maiestatis l. quis quis. s̃. ad leg. iul. I. Con. B.

LEX XLIX.

1 OMNES. † Innuit hæc lex ꝙ Iudæus possit esse de curio. sed cont. quia decurionatus est dignitas. s̃. eo. l. ne quis. sed Iudæus repellitur à dignitate, s̃. de iud.

l. fi.

l.fi.ergò,&c.Dico quod inquantùm decurionatus habet de onere, bene competit Iudæis, sed inquantùm habet honorem, dicò quòd non cadit in Iudæos, sicut dixi in infami.l.
2 infamia.s̄.eo.&l.j.j̄. de inf.& l.relegatorũ.circa fi.ff.de inter.
a & rele. † Et ideò dixi anno præterito duobus Iudæis qui e-
3 rant sufficiẽtes scholares in medicina, q̃ nullatenus recipiẽ
b bant doctoratum,[a] quia † doctoratus est dignitas [b].

ADDITIO.

a *Doctoratum.Fel.c.j.de iud.& quod ibi dixi in apos. Adde ultra alleg.per do. coapostillatorem meum in loco ad quem remittit istum in proœ.C.nu. ij.& q̃ ibi remißiuè tetigi in apost.ad ipsum in uers.doctorari.*

b *Adde c.cùm sit.de iud.et c.nulla.liiij.distin.q̃ procedit etiam in Iudæo effecto Christiano, qui saltem in spiritualibus non potest habere dignitatem. tex.xviij.q.iiij.const.secundum Ro.in litera,i.no.xxxiij. ubi omnino uide in eadem,in fi.Bar.l.generaliter.in fi.ff.eo.tit.et Pet.de Anch. c.j. de mag. in clemen.et non potest de iure doctorari,in j.const. Cod. et ibi scripsi, in uer.quæro circa hoc,an doctoratus.Alex.*

LEX L.

OMNES OMNINO. Consiliarij nõ possunt extra suam prouinciam officium acceptare. De quo uidebitis in l.duumuirum.j̄.eo.

LEX. LI.

QVAMVIS. Bona eius, qui quacunq; fraude curiam euitat,si per annũ contumax fuerit,applicabuntur curiæ.l.si magistratũ.§.fi.s̄. eo. ubi dicitur q̃ bona auferuntur contumaci, hic declarat qualiter fit contumax in modo,ut in prin.l.& in tempore, ut in fi.l. Hoc præmisso casus in terminis est clarus.In tex.ibi,in suspẽso,id est,remoto.In tex.ibi repererunt,id est, ad actũ fugiendi munera reliquerunt per eum modũ qui sequitur in litera.In tex.ibi,peregrinos expectarent commeatus, quasi dicat, ita de facto faciebat eundo extra fines suæ prouinciæ, sicuti si eis uerè fuisset interdictus ingressus propriæ ciuitatis, uel prouinciæ,& hoc innuit ibi dum dixit,uel qualibet fraude.Opp.q̃ bona nõ dentur curiæ, sed his qui loco contumacis substituuntur,l.si ad magistratũ.s̄.eo.Sol. Hæc determinat illam. Nam si contumax est per annũ,applicabit curiæ sine spe restitutionis.Facit hæc lex contra nobiles,qui non possunt ingredi palatium, nisi ex causa maleficij, & ipsi faciunt quòd accusentur de aliquo crimine, ut posit ingredi palatiũ, &
1 facit ad hoc l.j.in fi.ff.quæ in fraud.cred. † Item facit contra
tutorẽ,qui,ut euitet administrationẽ,facit se accusari de su-
2 specto, & facit interdici administrationi, & sic talis fraus ei non proficit.Facit s̄.si tut. uel cur.fal.alleg.l.j.Itẽ no.† q̃ tempus unius anni,dicitur breue tempus.

LEX LII.

QVIS TAM. Vbi alij sunt idonei, & sufficientes, nõ coguntur alij continuare officium.

LEX LIII.

1 DVVMVIRVM. † No.q̃ priores seu antiani ciuitatis nõ possunt aliquod officiũ acceptare extra ciuitatẽ. Idem in quolibet consiliario. l.omnes. s̄. eod. nec debent decedere uel ire sine licentia superioris, l.si quis decurio.s̄.eo.

ADDITIO.

Lud.in litera,l.no.xlix.dicit q̃ iudex exercens iurisdictionem extra territorium,punitur pœna arbitraria. Alibi dicit tex.in C.ex parte.de uer.sig. quòd fit iniuria iudici territorij.Alex.

LEX LIIII.

Captura personæ,quando priuato licita sit,uel non.

GENERALI. Vbi non habetur copia iudicis potest propria autoritate capi curialis,& ad curiã ducitur, & eius quæstio debet intra tres menses terminari:aliàs iudices puniantur,h.d.† Nota, q̃ ubi non habetur
1 copia iudicis,potest quis obligatũ capere propria autorita
te, facit l.nullus,& ibi no.s̄.de Iudæis,& l.ait prætor.§.si debi
torem.ff.de his quæ in frau.cred.& facit.l.si alius. §. bellissi-
a mè.ff. qd' ui aut clam. [a] † Quod facit ad multa maximè ad
2 repræsalias concedendas,ut possint concedi contra ciuita-
tem,quæ denegat facere iustitiã, si non potest haberi recur-
3 sus ad superiorẽ. † Deinde no. q̃ licet quis posset aliquẽ capere, non tñ debet eum retinere,* sed iudici
b præsentare.[b] l.j. s̄.ubi quis decur. uel cohor. * Retinere. Vltra
Instit. de act.§.j.& in feud.de pac.iu. fir. §.j.& xx.horas.l.cap.
4 dixi in d.l.ait prætor.§. si debitorem. Facit † ff.de adult.Bar.
q̃ si aliquis sit captus pro repræsalijs, q̃ ille l.j.C.de pri.car.
qui capit eũ,non potest in domo ,ppria reti- l.Con.B.
5 nere,ut dixi in trac. quẽ feci de repr. † Itẽ no.
q̃ qñ est causa publica, sicut q̃libet admittit ad agendũ, ita q̃libet admittit ad capiendũ.Ita dicit text. q̃ q̃cunq; potest
6 mittere manũ in episcopũ. † Et sic facit q̃ homicidas & ma-
c lefactores & similes fugiẽtes q̃libet potest capere.[c] † Itẽ not.
7 hic casum ad q.Statutũ dicit q̃ arbitratores debẽt terminare causas intra tres mẽses,ipsi absoluũt partes ab instãtia iudicij,an uideant terminare causam.Tex.hic facit q̃ non,sed debẽt condẽnare, uel absoluere, ut hic expressè dicit. Nã p̃ absolutionẽ ab obseruatione iudicij causa nõ terminat, licet instãtia perimat. † Item no.hic casum,ubi instantia finit
8 tribus mensibus,sed regulariter triẽnio, l.properandũ.s̄.de
9 iud.in princ. † Postremò no. casum in quo licet sine iudice ,ppria autoritate in aliũ sibi ius dicere. Secũdus casus & tertius est s̄.qñ lic.sine iud.se uin.l.j.& ij.Quartus est de reg.iur. l.creditor.Quintus est de neg.gest.l.debitor.Sextus est ff.de adm.tu.l.quoties.§.sicut.Septimus mirabilis est,q̃ inducit in odiũ illius à quo inducit,& in fauorẽ illius,cõtra quẽ inducit.ff.de pet.hær.q̃ si possessor.Octauus est ff. de his quæ in fraud.cred.ait prætor.§.si.debitorẽ. Nonus est de peric.& comm.rei uend.l.j.§.licet.Decimus qñ maritus ei,quẽ habebat suspectũ de uxore sua,denũciauit, ne de cætero deberet habere colloquiũ cũ ea, potest eũ impunè occidere, & in eũ sua autoritate ius dicere,auth.ut li.ma.& auiæ,§.fi.Et sic no. istos casus contra reg.l.nullus.s̄.de Iudæis.

ADDITIO.

a *Facit tex.gl.& Bar.l.si alius.§.bellissimè.s̄.quod ui aut clam,& l.miles.§. qui iudicati.ff.de re iud.Ant.de Prat.Alex.Istud intelligo uerum,quãdo debitor suspectus est de fuga,Ro.& l.ij.de iurisd.om.iud.& Bar.d.§.si debitorem.& Ang.l.nemo carcerem.de exac.trib.Ia.Bal. & Sal. l. consentaneũ. quomodo & quando iu.Aret.§.fi.de act.uer.prædicta sunt uera.Alex.*

b *Præsentare.Bal.in addi.ad Spec.tit.de renun.uer.pen. Fel.c.ij. de homi.& quod ibi dixi in apost.*

c *Vide Bar.in l.sacrilegi.§.cum eo.ad l.Iul.pec. & in l. capite quinto. ff. de adult.& in l.qui uas.§.qui furem.ff.de fur.Alex.*

LEX LV.

SI QVIS. Si decurio dedit se militiæ, retrahetur, nec iuuabitur præscriptione.

ADDITIO.

In gl.ibi,etiam xl.annis,nisi sit præscriptio ann. xxx.j̄. de cohor. in prin.
1 *& l.si cohortalis.& l.omnes.s̄.de præsc.xxx.ann.Et hoc no.† ad statuta dicentia,q̃ in instrumentis conseruationũ,& decimarũ nulla currat præscriptio, intelligitur nisi præscriptio quadraginta ann. ut hac gl. & in l. ea.alle.l.cùm satis.in prin.j̄.de agr. & cens. & ibi dixi Ang.l.uniuersitas. s̄.ne rei domi.uel tem.& idẽ uoluit Ang.l.j.de concus.& d.l.uniuersas.alleg.gl.auth.quas actiones.s̄.de sac.eccl.quod facit contra Bar.l. cùm satis. de agr.& cens.& quæ ibi dixi in l.ius emphy.j̄.de fun.patri.in fi.Alex.*

LEX LVI.

ALEXANDRINIS. Ista lex primò dicit q̃ decuriones Alexandrini, etiã si sint aduocati,non possunt aduocare extra propriã ciuitatẽ, cùm ibi debeant subire munera. Secundò dicit, quòd quando aliquis subit omnia munera ciuitatis, ita quòd sit antiquior decurio,& sic fuit decurio per biennium,incipit habere dignitatem continuam, & sic efficitur Comes, remanet tamen de-
1 curio. † Not. quòd licet doctor, qui legerit per uigin-
ti annos,

a ti annos, efficiatur Comes,[a] l.j.j̄.de profess.qui in urbe Con
stant.Si tamen antè erat popularis, & sic per famam statuti
ciuitatis suæ poterat admitti ad honores,& officia,ut popu
2 laris,etiam modò admitti poterit, ar.huius l. † Vltimò no.
q̃ assumptio specialis nominis non facit generale nomẽ amittere,ff.de pac.l.iuris gent.§.quod ferè.tene menti perpetuò,quia ualet ad multa.

ADDITIO.

a *Aret.l.si fundum.§.fi.de leg.j.Bart.j.const.Cod.Alex.*

LEX LVII.

1 QVINQVE. Hæc lex & sequens sunt locales. † Facit ad q.Priores habẽt arbitrium super bono statu ciuitatis,modò elegerunt quosdam suos officiales qui haberent uidere monstra equorum & militum. Potesta. & Capitanei fecerunt statutum q̃ contra eosdem non posset Potestas & Capitaneus procedere per inquisitionẽ, quæro an tale statutũ ualeat.Facit hæc lex q̃ sic,cùm hoc pertineat ad bonum statũ ciuitatis,quod no.

LEX LIX.

1 SI QVOS. Legitur duobus modis, fm primũ hoc dicit. † Superior tenetur confirmare electionẽ factã ab inferiorib.Hoc intellige, nisi ille electus esset indignus, de quo superior,ad quem spectat confirmatio,potest inquirere,ut extrà de ele.c.iij.s̄.de defen.ciui.l. defensores.& auth.
2 de defen.ciui.§.interim.† Secundum ij. lec. hoc dicit,Partes possunt petere à iudice, ut confirmetur contractus ab eis factus,licet eorũ consensus sufficiat, & ad hoc faciendũ iudex tenetur.Et not.hunc casum,qui non reperitur alibi,nec unquam uidi,nisi modò. Ex qua lec. no. quòd partes possunt petere à iudice confirmari contractũ.Inn.ext. de confir. uti. uel inu. c. de confirmationibus, & ibi uidetur tenere, quòd in contractibus iuris gentiũ hoc non sit necesse. In alijs aũt contractibus ciuilibus sic.Mihi aũt uideť, q̃ in omnibus casibus,in quibus dubitat an quis posit contractũ petere infringi,q̃ potest pars petere confirmari,sicut dicimus in sententia quam quis potest petere confirmari,ut d.c.de confirmationibus de conf.uti uel inu.Dixi l.si expressim.ff de ap. Pro hoc est casus hic, & l. Iul. §. si quis coliudente. ff. de act. emp.c.fi.extr. de transl.ubi petitur transactio & similes contractus confirmari: hoc aũt suggerit æquitas. Quid enim si timeo ne altera pars,propter aliquam causam petat contractum rescindi, ut propter deceptionẽ & similia, quare non licet mihi petere confirmari? Certè non uideo quare non liceat. Hæc aũt requirerent altiorem indaginem, tene menti quæ dicta sunt.

ADDITIO.

Et sic uidetur uelle Bar.q̃ ubi interuenit decretũ in transactione, trãsactio illa non posit rescindi.Sed an hoc casu locũ habeat l.ij.s̄. de resc.uen.Bar. ibi.in uer.quæro utrùm hæc lex, etiam tenet q̃ quantũ ad rei ualorem, nõ habet locum lex, sed quantùm ad æstimationem illius dubij euentus litis. Bal.l.ordo.de exce.rei iud.sed cont.Bar.Flo.d.l.ij.alleg.l. quod si deferente.ff.de dolo,& l.si quis superstit.eo.tit.& hoc etiam cont.Bar. tenet Inn. c.cùm causam.de emp.& uen.q̃ imò d. l. ij. habeat locum in transactione quantùm ad rei ualorem, imò nullo modo habet locum, secundũ Bald.d.l. ordo.qui indistinctè,cont.Bar.tenet.Flo.per d.iura,Bar.l.si quis cùm aliter,de uer.ob.Alex.de Imo.cons.lxiiij.ubi concludit,d.l.ij. non habere locum in contractu transactionis,& ibi multos & infinitos docto. alleg. in ea.uer.quid enim.De hoc tamen Bal.in c.j.de controuer.inuestit.& l.nam ita diuus.de adopt.gloss.& Angel.l.de pupillo.§. qui operas.de oper. not. nun.Alexand.

LEX LX.

1 NVLLVS. Non potest quis seruire per substitutũ
a nisi ad hoc, ut habeat priuilegium, uel sit illustris. †
No. q̃ nõ potest quis seruire per substitutũ, [a] de quo
no.gl.l.quisquis.la j.s̄.de epis.& cle.ff.de uer.obl.l.cõtinuus.
b §.si ab eo.facit l.inter artifices.ff.de so,& quod ibi dixi.[b]

ADDITIO.

a *Substitutum. Sed quid de doctore, an posit per substitutum legere inuitis illis,quibus operas suas locauit,Fel.c.j. de sum.trin.Item quid ubi sit electa industria personæ,an quis posit per aliũ expedire,uide per eum in c. uno delegatorum,de off.deleg.Ant.Cor.sing.uers.substitutus,incip.uolens seruire per substitutum.*

b *In tex.ibi,periculo. † No.q̃ ubi quis potest seruire per substitutum, sente-*
2 *per debet substituere periculo suarum facultatum.j̄. eo.l.neminẽ,& ff. de adm.tu.l.decreto.Ang.Bal.hic dicit per hunc tex. q̃ executor alicuius ultimæ uoluntatis relictus in testamento,non potest executionem alteri committere,nisi esset persona illustris,puta, episcopus uel cardinalis, secundũ eum,facit quod scripsi in l.pe.de prin.agen.in rebus.Alex.*

LEX LXI.

NEQVE. Ad euidentiam scias quòd filij nati antè dignitatem non excusantur à curia.ar.l.fi. j̄.eo.Fallit hic in Dorotheo & Ireneo.ut hic est casus,& h. b. lex,
1 † quæ dicit q̃ filij qui non sequuntur patris conditionẽ, se-
quuntur matris conditionẽ, non habet locũ in filijs, in quib.
hoc speciali priuilegio concedit.Facit hæc lex quòd ciuitas
2 Perusina non subsit ecclesiæ nec Imperio. † Et si dicas,q̃q̃d
non subest Imperio,est sub ecclesia,concedo,nisi ciuitas aliqua nõ subsit ecclesiæ ex priuilegio concesso:sed ciuitas Perusina est huiusmodi,nã Imp.donauit eam ecclesiæ,seu permutauit cum ea,& ex priuilegio ecclesia liberauit eam.

ADDITIO.

3 *† No.in isto prin. q̃ in fauorem certæ personæ potest fieri lex specialis, ita q̃ non habeat locum in alijs.Concordat j̄.eo. l. Doctissj,& etiã in odiũ uidetur q̃ posit fieri ad utilitatem Reip.l.uenditor.§.si constat. ff. comm. prædio.& ibi plenè per Cy.in ad.suis.nisi talis lex esset cõtra contractũ celebratũ per Remp.cum priuato, quia tunc cùm respublica sit obligata priuato, non potest ipsamet suam obligationem dissoluere per suam legem,l. q̃ semel.ff.de decret.ab ord.fac.& ibi per doc.Ang.*

LEX LXII.

SI ILLE. Duo dicit, qui est obligatus curiæ ratione originis,eam declinare nõ potest,& si curia nõ molestauerit patrem,filium molestare non poterit.No.quòd si pater alicuius habitauerit in aliqua uilla, & ipse non fuerit uocatus ad munera,q̃ filij eius inquietari non possunt.

ADDITIO.

Dicit Ang.l.ij.s̄.de ijs qui latrones.q̃ ex isto tex.& d.l.ij. sunt assumpta illa uerba,quæ ponuntur in sententijs maleficiorum,dum dicitur,sub examine domini Potestatis iudicis maleficiorum,de quibus per eundem Ang.in §.omnes uerò maleficiorum.in auth.de litigiosis.ubi dixit, q̃ per talia uerba dicitur iudex maleficiorum etiam consensisse sententiæ, intantùm q̃ si quid mali accideret,ipse etiam teneretur in syndicatu. Are. in sua practica malefi.uer.de consensu omniũ,& uer.sub examine domini.Alex.

LEX LXIII.

DOCTITII. Primò concedit priuilegium Doctitio: secundò dicit quòd illustris dignitas liberat quem à curia.

LEX. LXIIII.

NEMINEM. Primò ponit certas dignitates quæ nõ liberant à curia. Secundò indulget priuilegium, ut posit quis seruire per substitutũ. Tertiò dicit & non habet locũ in his qui habent dignitatẽ ante Imp. conditorem præsentis legis. Quartò ponit quasdã dignitates, quæ omnino liberant è curia.Secunda ibi,ne tamen.Tertia
1 ibi,eos uerò.Quarta ibi,hos autem.† No.in uer.ne tñ.q̃ eo
casu quo quis potest seruire per substitutũ,hoc debet facere periculo fortunarũ suarũ.ff.de adm.tut.l.decreto.No.q̃ hęc lex determinatur per seq.

LEX LXV.

DIVÆ. Primò repetit uerba præcedentis constitutionis ad literam. Secundò eam determinat. Secunda ibi,is enim.† Not. ex isto fin. quòd licet regulariter constitutio noua non sumat effectum, nisi post duos
1 menses,

menses, ut in auth. ut nouæ constitutiones, tamen si lex est lata in priuilegiũ alicuius, statim incipit habere effectum. l. j. §. de sum. Trin. & fide cath. l. omnes populi. ff. de iust. & iur. in quæst. quam feci à quo tempore ligent statuta.

ADDITIO.

2 *Per istum tex. Bar. l. omnes. q. v. principali infert, q̃ si statutum dat præmiũ capienti bannitum, capiens habebit præmium, etiam si ignoret de statuto, quia ubi statutum confert commodum, statim operatur effectum suum, & prodest etiam ignoranti, ut hic, quod intelligit uerum, si ille qui capiebat, sciebat esse eum bannitum, aliàs nõ uidetur sua opera captus, ar. l. si is qui. §. quod si seru. ff. de acq. rer. dom. sed cont. tenuit Bar. q̃ præmium quæratur solùm scienti. l. fi. de const. prin. & l. qui absenti. in prin. ff. de acq. pos. pro cuius solutione uide Mathe. in rep. l. oẽs populi. uer. x. dicit hoc Bar. uide Bar. & quæ ibi scripsi, l. iij. §. de delatorib. Item per istum tex. dicebat Abb. ut refert Ro. l. si quis in praui. §. de his. ff. ad Syll. q̃ statutum purè imponens pœnam offendenti decurionem uel antianum, habet locum in antiano de proximo remoto. l. fi. ff. eo. tit. l. frustra. §. de sen. paf. sed Ro. d. §. de ijs. determinat cont. cuius opin. uidetur sequi Ar. in maleficijs, in uer. Caiũ Sempronium. Alex.*

LEX LXVI.

CVRIALIBVS. Primò ponit intentionem conditoris præsentis legis. Secundò ponit suum statutũ connumerando duodecim dignitates quæ liberant â curia. Tertiò remouet omnes alios modos, per quos contingebat liberatio. Secũda ibi, si quis. Tertia ibi, ex quo aũt.

1 † No. q̃ quandocunq; sunt certi modi ad aliquid agendũ, uel tollendum casus ultra dictos modos, repertus nõ uidet de illis, ut hic ar. ff. de his qui sunt sui. l. patre. dic ut ibi dixi.

Si seruus aut libertus ad decurionatum aspirauerit.
Tit. XXXII.

LEX I.

SI LIBERTVS. Libertus quãdo habet ius annulorũ aureorũ, nec est restitutus natalibus, cum pœna remouetur à curia. Dicit glos. q̃ hæc l. hodie corrigitur, cùm per solam manumissionem consequatur ius annulorum aureorum, auth. ut liberti de cætero. in prin.

LEX II.

PRAESES. Si seruus scienter patitur se ad dignitatem uocari, remouebitur, & punitur: si autem ignoranter, reuocabitur tantùm. Opp. j. §. qui mil. non poss. l. pe. & fi. Sol. hæc l. determinatur per illam, si fuit sciens intra xxx. dies. Op. j. de tab. l. generali. Sol. prædicta loquitur q̃ñ non ad dignitatem uocatur, sed q̃ñ ad munus, seu ad offi-
1 ciũ. Ita dicit gl. † & sic tenet q̃ officiũ tabellionatus non est
a dignitas.[a] Idẽ no. in d. l. pe. & fi. quod est uerũ, ar. §. tit. j. l. uniuersos. nisi esset tabellio curiæ principis, ar. §. tit. j. neq; Do-
b rotheum, & §. de man. princ. l. j.[b] Opponitur, q̃ ex dignitate efficiatur lib. l. Barbarius. ff. off. præt. Sol. Ibi loquitur in populo Romano, qui potuisset facere si sciuisset, hic uerò erat electus ab ordine decurionũ, qui non potest facere eum li-
2 berum. † Ex quo no. q̃ q̃ñ defectus est in persona electa, talis super quo eligẽs poterat dispensare, præsumitur dispensare, si scit, l. quidã consulebãt. ff. de re iud. no. §. de nup. l. imperialis. uel si est uerisimile, q̃ dispensator sciret, l. Barbar.
c præal. Si aũt dispensare non poterat, uitiat electio, ut hic.[c] †
3 Et per hanc l. potest reprobari opi. Innoc. quæ dicit q̃ iudex non potest se excusare ignorans infamiam, nisi opponatur ab alio, l. nec infames. §. tit. j. & hoc no. in c. fciscitatus. ext. de resc. Vnde uides q̃ iste punitur, si patiatur se eligi indignũ, debet enim manifestare conditionẽ suam. Tex est unà cum gl. ff. de re mil. l. qui cum uno. §. ij. & iij. Nec ob. l. nec infames. quia dico q̃ infamia non est immunitas, non enim potest dicere debeo esse immunis, quia sum infamis, sed debeo dicere, non possum esse iudex, quia sum infamis, & hoc est uerum, si eius infamia est cognita per alium, quia fuit cõdemnatus, aliàs non debet suam turpitudinem manifestare, l. & eleganter. §. j. ff. de pig. act. l. qui iurasse. §. si pater. ff. de iureiu.
4 & ibi dixi. † Item no. q̃ iusta causa credendi est fama publica, quod facit ad multa, & maximè si accusator non probat maleficium, reus uerò probat se non commisisse maleficiũ, & publica fama erat, q̃ ille commiserat maleficiũ, q̃ excusatur à calumnia & falsitate, quod est uerum, nisi tempore accusationis esset publica fama in contrariũ, nam tũc sequẽs fama tollit effectũ primæ, l. ij. §. j. ff. quis ord. in bo. pos. & facit l. fi. ff. de hær. inst. Et hoc uult dicere tex. hic dum dicit, habetur, &c. intelligitur tunc cùm fuit electus, facit §. de test. l. j. & no. gl. hic in fi. hæc omnia tene menti.

ADDITIO.

d *Dignitas. Bar. cons. inci. ser. Io. & cons. clxxiiij. Alex. Loseus.*
b *Bar. de tabul. l. fi. & in l. eandem. ad l. Iul. repet. Adde q̃ dicitur officium, non dignitas. c. sicut. ne cleri. uel mona. & c. ut officium. §. ad conscribendas. de hær. lib. vj. Sed fallit in casu hic per Bar. posito, & ideò dicit Ang. cons. xxxij. q̃ statutum requirens promotũ ad officium debere soluere gabellam, comprehendit etiam tabellionem, & ideò tenebitur soluere gabellam, quod non procederet tamen in tabellione principis, Bar. hic. Et adde q̃ officium notariatus est ars. l. medicos. j. de profes. & medic. ubi scientia legalis est magisterium. In ea l. in uers. ex quo no. adde Bar. & Ang. l. quidam consulebant. de re iu. si dispensans eum promouit. Secus si alium actũ faceret, quod nõ uidetur inhabilem dispensare, secundum Imo. ibi, per cle. fi. de senten. excom. Ang. l. libertus aduersarij. ff. de in ius uo. per illum tex. Imol. d. l. quidem. Bal. l. imperialis. §. similes. §. de nup. per illum tex. ubi dixit, si Papa promouet spurium in episcopum ex certa scientia, uidetur eũ legitimare, d. l. quidam. & l. Barbarius. In ea. l. in uers. & per hanc l. adde q̃ dicendo se infamem, non excusatur. Imo. l. quidam consulebant. §. alle. In ea. uers. item no. & ideò solent dicere testes esse famam de testificatis per eos. de quo in d. l. si mater. ne de statu defun. & c. illud. & ibi no. de præs. et l. de minore. in fi. de quæst. Alex.*
c *Inno. c. ueniens. de fil. presby. & Bar. in l. quidam consulebant. ff. de re iud. Facit quod no. gl. & doc. l. fi. §. si contra ius uel uti. pub. & uide quæ no. gl. & Io. And. c. ij. de schis. & c. j. de æta. & qual. in vj. & c. nihil. de elect. & gl. c. statutum. de resc. in vj. & l. item Vlp. ff. de excu. tut. & Pet. de Anch. cle. j. de præb. & gl. c. statutum. in princ. uers. canonici. & gl. uer. literarũ. de resc. lib. vj. Ang. & Imol. d. l. quidam. Alex. Adde q̃ si sciuisset ipsum seruum, uerisimile est quòd ei libertatem donasset, ex quo uocauit eum ad dignitatem. Ang.*

De prædijs decurionum sine decreto non alienandis.
Tit. XXXIII.

2 *Decretum quando petitur interponi, debent causæ sigillatim exprimi, et solenniter probari. et nu. 3.*

LEX I.

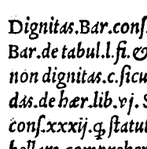

SI QVIS. Decuriones non possunt uendere bona immobilia sine decreto, aliàs nõ
1 ualet uenditio, & emptor perdit pretium, & restituit rem cũ fructibus. Ante omnia sciendum est, quòd istas leges usus nõ approbauit. † In Italia enim decuriones & consiliarij
2 uendunt res suas liberè, prout eis placet. Dicit tñ gl. no. q̃ † q̃ñ petitur interponi decretũ, debent causæ sigillatim expri-
a mi, ut hic, & l. magis puto. §. non passim. ff. de reb. eor.[a] † Itẽ
3 no. q̃ dictæ causæ debent solenniter probari, aliàs nõ tenet decretum, l. j. §. hæc uerba. ff. ne uis fiat ei. & l. cùm uerò. §. sub
b uentum. de fideico. lib.[b] † Item not. q̃ decretũ operatur ne
4 quis possit conqueri de deceptione ultra dimidiã iusti pretij, ut hic in tex. no. ibi, ut nec immoderatus uẽditor, nec emptor cuius sit cõditionis, inueniat iniustus, & ad hoc est necessaria confirmatio iudicis, ut habuistis in l. si quis sponta-
c neos. §. tit. ij. Item operatur decretum, ut quis non possit de
d dolo uel metu conqueri,[c] ut hic. Item si fiat in præsentia cõ-
e sanguineorũ, uel amicorũ.[d] l. transactionem. §. de transac. &
5 l. non est uerisimile. ff. quod met. caus.[e] † Item no. q̃ occultè dicitur fieri, q̃ñ aliquid fit sine decreto, q̃ñ decretũ est neces-
f sarium, §. de his qui ex pu. ratio. l. ij. & ibi dixi.[f] † Item no. q̃
6 ubi contractus est nullus, emptor non lucratur fructus,[g] ut
g habuistis §. de fide instru. & iur. hastæ fisc. l. j. in fin. & quod ibi dixi.

ADDITIO.

a *Bal. c. j. qui feu. dar. pos. & l. quicunq; §. fi. de pub.*
b *Bal. l. fi. in octauo cont. §. de edic. di. q̃ protestatio iudicialis semper debet continere causam, aliàs non ualet, l. non solùm. §. morte. ff. de oper. no. nuncia. Alexand.*
c *Conqueri. Bal. l. iubemus. C. ad Treb. & Cast. cons. lxx. & And. Barb. cons. incip. primo die, & c. quod est post cons. Alex. lij. iiij. parte.*
d *Adde an decretum iudicis, de quo hic, suppleat consensum consanguinei, uel amicorum per statutum requisitũ, quando uolunt consentire, Bal. rub. §. de contrah. emp. q. xxiiij. Et quid si per statutum requireretur consensus & decretum iudicis not. idem, l. si furiosi. §. de nup. & Ant. Cor. sin. suis, uerb. consensus.*
e *Gloss. con. l. si quidem. de præd. mi. uide ibi Bar. nisi dicas q̃ ibi erat minor, & sic illud decretũ non confirmabat contractũ, sed certè etiam hic ad uaditatem contractus requiritur autoritas iudicis, & do. M. l. pacta nouissima. §. de pac. Bar. & Bal. l. j. §. de præsc. xxx. ann. An autem hoc sit uerum, si non admittatur probatio in contrarium. Io. de Imol. & Moder. l. si quis cùm aliter. de uer. ob. tenent q̃ admittatur, l. siue possidetis, de prob. quod tamen latius prosequere in d. l. si quis cũ aliter. de uer. ob. Alex. Adde Spe. tit. de emp. & uend. §. nunc dicendũ restat. uer. & breuiter scias, ubi dicit q̃ semp præsumitur pro decreto iudicis, q̃ omnia requisita interuenerint, quod uoluit etiam Bal. l. cùm ij. §. prætor. ff. de transac. & l. quæcunq; §. de bo. quæ lib. et l. fi. de prædijs mi. Facit ad hoc l. ab ea parte. de prob. et c. in præsentia. ext. eo. Bal. l. cùm te. de prob. et l. j. §. q̃ obseruari. de iur. cal. uer. quæro. de ista q. uide cons. Alex. nu. iij. uer. no. pulchram limitationem, ad l. ij. §. de resc. uend. Sed cont. hanc potest adduci. l. si quidem. §. de præd. mi. ubi minor restituitur aduersus contractũ suum cũ decreto. Sed fortè potest responderi secundũ quod dicit gl. l. ait prætor. §. quod tamen. ff. de min. uidelicet q̃ tex. d. l. si quidem. loquitur in uenditione necessaria, puta, ex causa rei iudicatæ, ideò nimirum si facilius restituitur minor. Secus autem in uenditione uoluntaria, in qua si iudicis autoritas interuenit, non restituitur. cogita de ratione diuersitatis, adde in eo quod dicit hic Bar. Bal. l. trãs. §. de tran. et. Abb. c. dilecti ad fi. de emp. et uend. sed Bal. cont. Bar. l. ij. §. de resc. uend. in lect. et rep. et Imo. et Ro. l. si quis cùm aliter, et Abb. c. non iam de emp. et uen. tenent etiam cont. Bar. quia licet decretũ excludat præsumptionem deceptionis, non tamen excludit probationem in contrarium, sicut in minore uendente cum decreto, tamẽ auditur in restitutione, l. si prædium. et l. magis puto. §. pe de reb. eo. Ad idem secundũ Abb. c. j. de reb. ecc. non alie. in vj. cum op. Bar. transit etiam Ang. hic. Alex.*
f *Bal. l. ea quidem de accu. et ibi dixi. Bar. l. sciant. §. de his qui ex pu. ratio. et gl. c. fi. uer. clandestinè de cland. depon. Ang. l. in tacitis in prin. de leg. j. Bar. l. non intelligitur. §. tacita de iur. fisc. Bar. l. pup. §. fi. de auto. tut. Alex.*
g *Hoc uerum de extantibus, ut hic. An autem teneatur de consumptis, dic ut l. si fundum. §. de rei uend. Ang.*

facias interponi. † Et in præiudicium fisci uel domini talis confessio nihil operatur, in præiudiciũ cõfitentis. §. de conu. fis. de l. ij. et l. iij. et ibi dixi, §. de fide inst. et iure ha. fis. et §. ne fis. rem quã uen. euincat. l. j. facit quod no. ff. de pub. l. fi. §. si quis professus. Ang.

LEX III.

CVRIALES. Decuriones non possunt uendere sine decreto, aliàs aũt contractus non prohibentur ce-
a lebrare, & decretũ non potest interponi sine consen-
1 su maioris partis decurionũ.[a] No. † uerb. uenditionis, hic
2 accipitur strictè, quod est specialissimũ, ut dicit gl. aliàs se-
cus, l. statuliberi. ff. de statulib. No. quòd † uerbũ pretiũ, proprie ad contractũ emp, refertur. cont. l. ij. §. j. ff. de contrahen. emp. & quod no. in l. j. §. pe. ff. de superf. quod tamen examina ut dixi plenè in q. quam disputaui, quæ incipit, publica-
b nus quidã, &c.[b] Dic ergo q̃ decuriones, quorũ requirebat consensus, uel præses cuius requirebatur decretũ, uolebant ab emptore aliquid solui nomine eius, uel ratione personæ, uel causæ, uel ad ludum theatralẽ, sicut dicimus, quòd dño soluitur aliquid, q̃ñ consentit emphyteutæ, l. fi. §. de iur.
3 emph. quod hic Imp. probat. † Quæro quid uult dicere tex. cùm dicit, nec ex tabella decretũ recitari. dicit gl. j. per delegatum, quia causæ quę cognitionẽ desiderant, non possunt delegari, l. nec quicquã. §. ubi decretũ. ff. de off. proconf. sed recordor me aliter inuenisse hunc tex positũ in quibusdam scriptis antiquis, scilicet q̃ olim consueuerunt uocari decuriones, ad sonum tabellæ, sicut facit ecclesia in die Veneris sancti. Dicit ergo Imp. q̃ non sufficit decuriones esse uocatos ad sonum tabellæ, nisi saltem duæ partes sint præsentes.
4 † Vnde facit q̃ non sufficit in instrumentis, si dicatur cõuocatis & ordinatis decurionibus ad sonũ campanæ, &c. Sed
c requiritur quòd dicatur in quo fuerũt oẽs uel maior pars,
[c] ut §. ti. prox. l. nominationũ. An aũt nomina consiliariorũ debent scribi, dixi in l. j. ff. de albo scriben. & ibi uide quæ dixi. Item no. q̃ ex hac l. datur materia inueniendi fraudes, ut possint decuriones in fraudem donare, uel permutare. de qua fraude si constaret, nõ ualeret actus. l. ar. l. sed Iul. §. mutui. ff. ad Maced. sed quia actus huius alienationis constare non poterat, & curiales nimis depauperabant, facta est hodie una constitutio, per quam oẽs actus huiusmodi alienationis sunt prohibiti fieri sine decreto, auth. de nat. li. cu. de pu. §. condem. col. iiij. quam constitutionem quidã libri nõ habent, & gl. de ea non facit mentionẽ, unde pone hic unã auth. quam ibi trado per hæc uerba quæ sequuntur, Hodie uenditiones simplices, & omnẽ actum alienationũ immobilium coniungentẽ uult noua constitutio decreto subiacere, exceptis donationibus ꝓpter nuptias.*
5 † Item no. in fi. l. ad confirmandũ uenditio-
nem preferri sententiã iudicis, quod facit ad id quod dixi in l. si quis spontaneos. §. tit. ij. facit etiam q̃ in decreto ponantur hæc uerba, Dictus iudex dictam sententiam confir-
6 mauit, & suam autoritatẽ interposuit. † Confirmare enim est decretũ interponere, ut hic in fi. quod tene menti, & dictam auth. quilibet uestrum ponat in libro suo.
ij. Epit. cap. de donat. proposuimus. I. Con. B.

* *Nuptias. Excipias præterea donationẽ pro redemptione captiuorum, non indigere insinuatione. Sũt et quatuor aliæ limitationes, quas lib.*

ADDITIO.

d *Bar. l. ij. §. de usuc. pro emp. & Imo. l. filiusfa. §. diui. ff. de leg. j.*
b *† Vbi est pretium, ibi intelligitur esse uenditio, gl. hic, uer. intelligi, & nu.*
7 *Bal. l. si culpa. ff. de rei uendic. Bar. cons. incip. in Christi nomine amen. super primo puncto, dico gabella. Adde tamen q̃ aliquando emptio, quæ habet pretium, ponitur pro locatione, & hoc quãdo emo aliquid annuatim, uel ad certum tempus, secundum Bar. l. cotem. §. qui maximos. ff. de publi. & ibi scripsi. Bal. l. qui se patris. §. unde li. q̃ ubi princeps recipit pretium pro feudo, & in rescripto dicit, indulgemus tale feudum, præsumitur uenditio, adeò quòd non potest amplius uasallus feudo priuari. Cui adde in materia tex. & ibi gl. l. si quis ante. ff. de acq. posses. ubi uerum pretium non solùm refertur ad uenditionem, sed etiam ad locationẽ. Adde l. apud Celsum. §. sed cum. de doli excep. & l. dotem. ff. de iur. dot. & ibi dixit Bal. q̃ stan-*

te statuto q̃ de pretio cuiuslibet rei deducto in contractu soluatur gabella, q̃ statutum prædictum restringitur ad contractum uenditionis. Quod tamen intellige ut ibi habes per eum, & quod in dubio, ubi fit mentio de pretio, præsumitur emptio & uenditio, tenet Bal.l.Gallus.§. & qd si tantùm. ff.de lib. & posth.ubi alle.gl.l.illicitas.de off. præs. nisi esset pretij quãtitas parua, quia paruitas pretij facit sumi donationẽ secundũ eum, per l.j.§.j. in gl.de superficieb. uel nisi omnino exprimeretur alia expreßio tituli, ut in cesione actionis pro aliquo pretio, secundũ Io.And.ad.Spec. tit.de cessio.act.in add.quæ incipit, rigorosum, Bal.l.pro diuersis.ij.q.5. mand.Sal. l.Caius.de inter.actio.ubi dicit q̃ nisi probetur certũ pretiũ, non est probata uenditio, quod not. Alex. Quæro circa secundã partẽ, quid uult dicere tex.q̃ ille, q̃ cõparuit, nõ debet dispendiũ habere ratione p̃sonæ uel causæ uel theatralis liberalitatis. Dicit gl.q̃ emptores taliũ prædiorũ aliquid conueniranẽ dare ad ludũ theatri. Hoc non placet, quia si conueniret dare ad ludũ, licitè deberent dare, l.legatum.ff.de usuf.leg. Alex.

c *Bal.l.nullũ. & ibi gl. & Bal.ff.quod cuiusq; uni.l.j.5.de al.scri. & Spec.tit. de Synd.in princ. Dicit tamen Ang. ibi q̃ statur notario dicenti interfuisse duas partes. Io.And. & l.fi.de uen.reb.ciui. Alex.*

Quando & quib.quarta pars debetur ex bonis decurionum. Tit. XXXIIII.

De prima parte rub.tractatur in l.j.& ij. De secunda parte rub.tractatur in l.fi. & aliquid in l.ij.

LEX L.

I DECVRIONVM. Si extraneus succedit alicui decurioni, debet curia habere quartã. Not. de significatione huius uerbi, iure optimo. Tunc enim dicitur quis habere ius optimũ, cùm pro eo prosequẽdo habet actionem. bonũ aũt ius dicitur habere, cùm quis potest se exceptione tueri, l.quãtuis.5. de usur. Melius aũt ius dicitur habere, qui exceptionẽ & iudicis officium habet, l.bonæ fid.5.de usu. & hoc no. ad q. de illo qui aliquã rem in aliũ transtulit, & promisit facere bonum, is, melius, uel optimũ, ad quid teneatur. responsio patet ex prædictis.

LEX. II.

Nam si promittit bonum cedere ius, liberatur trãsferendo tale ius, ex quo competat exceptio. Si uerò promittat melius, liberatur transferendo ius, ex quo teneatur iudicis officio. Si uerò promittit cedere optimum, non liberatur, nisi cedat actionem efficacem. gl.hic, Bar. & Ang. gl.l.j.5. de usur. & l.si fideiuss.§.j.uerb.poßit.5. de pig. Alex.

LEX II.

MEMINIMVS. Curiales debent habere quartam extranco succedente curiali, non tñ de singulis rebus, sed facta omniũ diuisione, prout hæc lex ex-
1 primit. † No. primò quod dicit, particulã, id est, quartã rei, ut dicit gl.j.Idem in l.si quis in suo.5. de inoff. test. ubi appellat minusculã, quod procedit ca ratione, quia appellatione
a partis, intelligit de dimidia, [a] l. nomen filiarũ. §. portionis. ff. de uer. sig. sed particula, & similia diminuunt medietatem partis, ut hic. Pro hoc facit q̃ pars adiecta parti, facit partẽ partis, l.v.§.si plures. ff. de dam. infect. & ibi dixi. Prædicta ue-
2 ra, nisi ratione adiuncti aliud appareat. † Secundò not. q̃ non debet fieri diuisio cuiuslibet rei, ne patrimoniũ cortũpatur. ff. de leg.j. l.non amplius.§.fi. cum l.seq. facit quod no.
3 5. ad leg. fal. l.ij. † Itẽ no. q̃ ille, qui debet habere quartã, non potest propria autoritate possessionẽ ingredi, ut hic, cùm dicit, curiã non posse sua autoritate occupare. Opp. l. nõ dubium. 5. de legib. ubi licet hæredi uniuersali totũ occupare ꝓpria autoritare nemine possidente, l.cùm hęredes. in princip. ff. de acq. pos. facit quod no. in l.fi.5. de edi.di. Ad. tol. ergo cadẽ ratione ei, cui cõpetit pars bonorũ, l.item ueniunt. §. ait senatus. de pe. hær. & l.j.si pars hær. pe. Sol. Illud est uerum, q̃ alicui est debita certa portio rei simpliciter & indeterminatè, secus si nõ simpliciter & determinatè, ut hic. Non eũ debet curia habere partẽ cuiuslibet rei, sed hæres debet facere diuisionẽ. Itẽ est in electione hæredis utrùm uelit nomina apud se retinere, data alia parte curiæ, an uelit ea communiter exigi, ut in uerbo, exigẽdi. Ad idẽ quod dicit de legatario, q̃ non potest licitè occupare legatũ imminente Fal-
4 cidia, 5. quo.le.l.j. & ff. eo. per totũ. † Ex his puto q̃ filius pro sua legitima non soluta non possit possessionẽ sua autoritate occupare, quia nõ debent sibi simpliciter & indeterminatè in qualibet re, cùm debeat sibi ære alieno deducto, nescit quãtum sit, ideò dico q̃ ingrediat, nullius partis possessio ei quærit, quia sua legitima incerta est ratione loci, quia pro indiuiso, l.Mæuius.§.duobus. ff. de le.ij. Itẽ ratione quotæ, quia nescit utrùm quarta, tertia, uel millesima pars prædij ei debeat propter incertitudinẽ æris alieni, l.fideicomm. ff. de usu. & l.j.§.hæc uerba. ff. si cui plus q̃ per l.fal. ergo pos-
b sessio non quæritur. l.iij.§.incertã. & l.locus.fi. de acq. pos.[b] †
5 No. etiã q̃ hæres debet diuidere, hoc puto speciale, aliàs totum hoc expediret officio iudicis, si partes non concordãt, d.l.non amplius.§. fi. cũ l.seq. de le.j. & Inst. de off. iud. §. si fa-
6 miliæ. † Item no. q̃ cuius sit electio, dirimitur sorte, [c] hoc po-
c test dici speciale hic. In alijs aũt diuisionibus, inter priuatos iudex potest assignare quã partẽ cui uult, d.§. si familiæ. nõ tñ debet dare electionẽ minori, nisi in casu, 5. de his q̃ se deferunt. l.j.j. de met. l.ij. cuius tñ sit electio, potest in sorte pone-
d re. ar. l.fi. in prin. 5. cõmunia de leg.[d] † No. rationẽ quare ex-
7 pediat à cõmunione recedere, quia naturale uitiũ est, ut in tex. ista tñ ratio non urget, quia ex hoc minor posset prouo-
e care ad diuisionẽ, sed non potest,[e] l.si pupillorũ. in princ. ff. de reb. cor. nisi habeat socium ultra cõmunem modũ rixosum, 5. de sac. ecc. l.iubemus. in prin. ibi, prædia diuiduntur,
8 &c. & ibi per Cy. † No. etiã in uer. sed ubi, q̃ res immobiles per se patent, & pro eis non potest agi ad exhibendũ. dicit gl. ex hoc sequit, q̃ leges loquentes de oblatione & cõsignatione nõ habent locũ in rebus immobilibus, ut 5. de do. ante nup. dos data, & de usu. l.acceptã, & quod ibi no. in gl.j. &
9 ff. sol. ma. l.mora. & ibi gl. † Itẽ no. q̃ ab eo qui facit partẽ alicuius poderis, seu hæreditatis potest petere eis, cuius interest qualiter æstimat dictas res, seu partes rerũ, & debet ei di-
10 ci ut in hoc uer. ibi, sub aspectu. † Itẽ no. ex uer. mobilis, &c. quòd mobilia nõ debent patefieri, ne in diuitibus pompa,
11 in pauperib. manifestet utilitas, ut hic in tex. † Ex hoc uer. dixi q̃ qñ à tutore petit copia inuentarij, nõ debent dari in scriptis res mobiles. Casus est hic, de immobilibus uidet casus in cont. in præcedenti uer. Puto tñ q̃ etiã de his nõ est facienda copia, ar. l.j.5. de ali. pup. præst. sufficit enim parti q̃ det sibi inuentarij initiũ & finis, ut ex hoc appareat q̃ tutor posit administrare, & hæc pars tuta est, arg. l.j.§. defendi. ff.
f qui. ex cau. in pos. plus enim sibi non expedit edi de inuentario, l.argentarij.§.edi. ff. de eden.[f] † Not. q̃ hic dicit, iura-
12 mẽto hęredis cui est credendũ, in istis rebus minutis, & mobilibus, & facit quod habemus in l. scimus.§.in cõputatione. 5. de iur. delib. & de his qui ad eccles. confug. l.pręsenti. ff.
13 si cui plus q̃ per l.fal. l. diuus. & quod ibi dixi. † No. ex uer. q̃ si sæpè. modũ diuidendi res mobiles, & quod qñ fiunt diuisiones, debent esse partes præsentes.

ADDITIO.

a *Dimidia. Bal.l.scimus. in princ. & §.illud. C. de inoff. testa. & Car. cle.ij.§.ij. de æta. & qua. & Fel.c.pastoralis. de off. deleg. & Soc. cons. ccxv. incip. uisa prædicta facta. uer. nec obst. circa fi. Ant. Cor. sing. uer. pars incip. licet appellatione partis, ibi limitat hoc dictum, & ibi uide, quia sua limitatio est multùm singularis.*

b *Bal.l.si quis in suo. de inoff. test. & in l.iubemus. ad Treb. Alex. Cùm sorte dirimitur, cuius sit electio, Bal.l.iubemus.5. de sac. eccl. & Lud. sing. in litera, 5. no. xxj. in add. à cuius fortuna sortis non appellatur. Bal.l.fi. in prin. 5. commun. de leg. & ibi ponit an sit peccatum sortes apponere. Et dicit, q̃ non, gl. iij. fi. quoniam de off. del. & c. in nostra in gl.j. ext. de testib. Alex.*

c *Sorte. Bal.l.si duob.j.no. & ibi Ale.5. com. de le. & l.si duo. ff. uti poss. Flo. l.itimere. ff. de ser. rust. præ. Spec. tit. de iud. §. iiij. uer. & scias. Can. c. fi. & Pan. c.j. ext. de sortil. & omnino Fel. c. capitulum. ad fi. ext. de resc.*

d *Sed Bal.l.sancimus.5. de do. tenet q̃ præferatur habens maiorẽ partẽ, dixi in l.j.5. de his qui se def. & l.pe.§.similiq; modo. post Bal.5. eo. ti. de do. Al.*

e Potest.

e *Potest. Quid si minor sit prouocatus ad diuisionem, an poterit tunc diuidere sine tutore uel curatore, uide Soc. cons. cliij.*

f *Hoc procedit quando tutor nõ redarguitur, q̃ dolosè omiserit ponere quædam in inuentario, sed ubi dolosè redarguitur, tunc rerum immobiliũ sine dubio copiam facit, ut hic. Et si tutor aliqua ponere in inuentario per dolũ omiserit, non potest administrare. l. tutor qui repertorium. ff. de adm. tu. et l.tutoris. C. de administ. tut. Ang.*

1 *Conditio si nupserit, debet impleri infra triennium, post pubertatem.*
2 *Trebellianica an uideatur prohibita per testatorem, qui uoluit q̃ integra portio deueniret ad talem.*

§ AD FILIORVM. Descendentes masculi curiales uel fœminæ nuptæ curialibus, uel extranei curiales succedant in totũ, non curiales uel curialibus non nuptæ quartã dare curiæ debent, & cui nubent, triennium expe-
1 ctatur. † No. q̃ ista conditio, si nupserit, habet tempus limitatũ, in quo debet impleri triẽnio post pubertatẽ, quod no. Secundò no. casum mirabilẽ, sicut in quibusdam partibus sunt quædã monasteria habentia magna territoria, & dant in emphyteusim possessiones usq; ad tertiã generationẽ masculinã, uel fœmininã nubentẽ in territorio monasterij. Hic habes casum q̃ spectat triennium post pubertatẽ an nubat, & cui, quod no.

ADDITIO.

2 † *In tex. ibi, integras opes. Iste tex. coniuncto tex.j. proximo, ibi, nullaq; parte, facit ad q. dicit testator, instituo mihi Titiũ, & si Titius sine hærede decesserit, integra portio deueniat ad talem. modò est quæstio, an Titius institutus posit quartã Tre. detrahere? Videtur q̃ non, quia integritas est contraria diminutioni. Item hoc uidetur probari per istum tex. nam quando lex uoluit ad filios curialiũ integras opes peruenire, statuit q̃ diminutio non posset fieri per diminutionem quartæ, ita etiam in casu proposito. Et ita hoc anno fuit consultũ per quosdã doctores, licet non per hanc legẽ, & ego dicã, & dicebã cont. quia Treb. non potest prohiberi, nisi certa forma, ut in auth. sed cùm testator. 5. ad legem falc. Cùm ergo illius auth. forma non sit seruata, patet quòd detractioni locus erit. l.qui totã. ff. ad Treb. ubi rogatus restituere totam hæreditatẽ, Treb. deducit. l.cùm uirum. 5. de fideicom. cum gl. sua. ubi rogatus restituere quicquid de hæreditate ad eum peruenit, detrahit Treb. Per prædicta patet q̃ ista lex non ob. uide l. decẽ. cũ sua gl. fi. ff. de fideicom. lib. quæ fortiter determinat istã q. & doc. l. prætor ait. ff. de no. ope. nun. & quod dixi in auth. de hær. & fal. §. si uerò ex preßim. Ang. Bal. l. sancimus. 5. de nup. Alex.*

LEX III.

1 *Filius exclusus à curia per priuilegium, non obstat alijs.*
2 *Decedens cum filio fratre minore, an uideatur decedere sine filijs.*

SI QVIS. Hæc lex seipsam summat, ideò non sum-
1 mo eã. † Ex uer. nullo obstaculo, &c. no. q̃ filius exclu-
2 sus à curia per priuilegiũ non obstat alijs. † Et pro hoc facit q̃ filius, qui est frater minor, qui propter arctitudinẽ regulæ nõ succedit. c.exiui de paradiso. ex. de uer. sig. in Cle. non propter hoc facit partẽ alijs filijs, sicut illis, qui ꝓpter pœnam eximuntur, l. fi. in fi. ff. de bo. poss. contratab. & l.si necẽ. §. si deportatus. ff. de bo. lib. Per hoc dico, q̃ ille, qui decedit cũ filio fratre minore, uidetur decedere sine filijs, & sic conditio fideicõmissi sub illa conditione uidet uerificata.
2 [a] Hoc posui plenius li. Minoricarũ, quẽ cõposui, & Spe. tan-
3 git de sta. mo. uer. tertiò quæro, & uer. quartò quæro. † No. ex uer. ad hoc sancimus. ibi, per maritũ eius, & cætera, q̃ mulier quæ tenetur ad aliqua personalia curiæ, uidetur seruire curiæ per maritum.

ADDITIO.

a *Sed salua reuerentia ego credo contrarium pro nunc. Paria enim sunt fi-*
4 *lium non posse succedere, uel nolle succedere. Sed ego uideo q̃ † substitutio facta alicui, si decesserit sine filijs, euanescit si deceßit cum filio, qui nolit esse hæres. l.ex facto. §.ex facto. ff. ad Treb. Ita ergo euanescit, si cum filijs decesserit, qui insucceßibiles sint absq; suo delicto, ut in casu proposito. Non ob. q̃ filius frater minor habetur pro mortuo, quia uerum est quod*

Bar. super Cod.

ad quædam, naturaliter tamen uiuit. Vnde cùm cõditio fuerit concepta in casu si sine filijs decesserit, & naturaliter sit uerum, filium superesse, patet q̃ ista conditio deficit, & sic substitutus non admitteretur, debet enim conditio in forma specifica impleri, ut l. Mæuius, & l.hæredi. ff. de cond. & dẽmon. Venient ergo proximiores eius; cui est facta substitutio talis hoc casu. Ang. Conditio, si decesserit sine filijs, non dicitur deficere, si filius efficiatur frater minor. Dy. & Bar. l. cùm pater. §. hæredi. in ult. uerb. de leg. ij. Ang. hic cont. Bart. Alex.

De imponen. lucratiua descrip. Tit. XXXV.

Vide glo. rubricæ, & eam nota.

LEX . I.

ESCRIPTIONIS. Diuidit in duas partes. Primò ponit summariũ. Secundò illud declarat. Secunda ibi, ut si pater. Secunda subdiuiditur, quia primò ponit qñ relinquitur coniunctis personis ascendentib. uel descendẽtibus. Secundò qñ relinquit alijs. Tertiò declarat quæ sint causæ lucratiuæ, & quæ non. Quartò ponit quanto tẽpore durat onus siliquarũ. Secunda ibi, cæteri. Tertia ibi, lucratiua. Quarta ibi, res uerò. Ad euidentiam scias q̃ olim curialis non poterat uendere, sed donare sic, l.fi.5. tit.ij. & qñ donabatur, fuit imposita una gabella, q̃ ille qui recipiebat ex donatione uel alio titulo lucratiuo, debebat soluere quatuor silicas, & ista est descriptio quæ imponitur titulis. Hoc præmisso Imp. dicit q̃ ista descriptio imponitur possessionibus tantũ, non hominibus, id est, mancipijs si alienent, nec alijs rebus mobilibus. Item non habet locum in contractibus, qui fiũt inter ascendentes & descen-
i dentes, in alijs aũt sic, ut hic dicit in prin. huius l. † Ex quo no. ar. q̃ in contractibus inter ascendentes & descendentes nõ debet solui gabella, tñ si rectè inspiciat, contrariũ innuitur hic. Nam uerba generalia, per quæ talis gabella est imposita, cõprehendũt ascendentes & descendentes, sed Imp. hoc statuendo eos liberauit, ut ibi, liberamus. ergo antè te-
a nebant. ar. l.decem. de uer. obl.[a] Et ideò nisi statutũ eos excideret, tenerent. & ita est Perusij statutũ. Fateor tñ q̃ si gabella esset imposita de eo qd' transfert titulo lucratiuo tãtùm, tunc inter eos non haberet locũ, per rationẽ huius legis in fi. quia non uidet lucrari, sed magis uidet recipere solutio-
2 nem debiti. 5. de codicil. l.fi. † Secundò no. q̃ licet aliàs dicitur, q̃ omnis extraneus est, qui non est in potestate, l.j.§.extraneũ. 5. de uxo. act. tñ hic dicit extraneus omnis, qui non
b est de ascendentibus.[b] Item no. quòd ubi non mutat persona, nõ mutat status rei uenditæ. † Hic uidet casus talis quæ
3 stionis; † Duo fratres accipiunt ab ecclesia emphyteusim:
4 uel accepit pater, qui decessit duobus filijs relictis. Quærit an unus possit alteri alienare partẽ suã. Videt q̃ sic. Nam ratio propter quã nõ licet alienare, est, quia ille in quẽ aliena-tur, non obligat ecclesiæ actione p̃sonali, ut 5. de iur. emph. l.fi. Sed ista ratio cessat hic, quia alter frater, cui alienatur, est æquè obligatus ecclesiæ actione personali, ergo licet sibi alienare. l.uoluntas. 5. de fideicom. dixi in l.si mihi & Titio. de uer. ob. Gul. de Cu. ponit istã quæstionẽ in l.cùm hi. §. si uni. in ij. respons. ff. de transac. qui tamẽ §. facit contra prædicta.
5 Facit quod no. in l. frater à fratre. de cond. ind. † Item no. ex §. lucratiuas. qui dicãtur tituli lucratiui. De hoc plenè dixi. & ibi gl. l. apud Celsum. §. de autoris. ff. de doli. excep. & ibi
6 ponuntur quædam causæ quæ dicuntur quasi lucratiuæ. † No. q̃ dos & donatio ꝓpter nuptias nõ dicunt tituli lucratiui, quod est uerũ respectu accipientis, sed respectu eius ꝑ quo datur, bene est titulus lucratiuus, l.fi.§.j. ff. quæ in frau-
7 cred. & l.Mæuia. ff. sol. mat. † Item no. q̃ si quis ꝓpter ingratitudinẽ reuocat donationẽ, non dicit illã retrahere ex causa lucratiua. Et sic repetens rem quã dedit, sine nouo contractu non dicit illã habere ex causa lucratiua. Materiã aũt causarũ lucratiuarũ plenè exposui in l.Mæuius.§.duobus. ff. de

8 leg.ij.in repet.quam feci de illo §.Item † no.ex uer.res uerò.
cp res ecclesiæ quæ semel est facta alienabilis,est semper alie-
9 nabilis. Idem in omni re prohibita alienari, l.pater.§.quin-
decim.ff.de leg.ij. † No.tex.ibi,ad primordium tituli,ad id
quod quotidie allegatur,cp à primordio tituli posterior for
matur euētus.Item no. cp res quæ semel est facta emphyteu-
10 tica,semper durat emphyteutica. † Vltimò scias cp decurio
nes possunt alienare uel donare sine decreto, quod est ho-
11 die correctū. s.tit.ij. l. fi. per illam auth.quā feci signari.† Itē
no.ex uer.contrà quocp. cp quoties actus non priuilegiatus
causatur ab actu priuilegiato ratione contractus,sumit na
turam illius à cuius primordio emanauit, secus si sumit pri
c mordium ab eo,qui est causa honoris inducendi.[c]

ADDITIO.

a Ang.& Imol.l.in suis.ff.de lib.& posth.& l.seruo. de hæred.inst.& Bar. l.si emancipata.de iur.& fac.ign. Alex.Gabella an solui debeat de contractibus factis inter ascendentes & descendētes,Imo.l.in suis.de li. & posth. et ibi Ang.c.pastoralis.de decimis.ubi dicitur cp licet de omni lucro debeat solui decima,non tamen soluetur de hæreditate patris. Ang. auth. de nup. §.si uerò expectet.Alex.

b No.cp extraneus tribus modis dicitur, primò in materia successionum dicitur ille,qui non est de ascendentibus uel descentibus,secundum Bar.hic.& l.scripto.ff.un.lib.& Aret.l.ex facto.§.si quis rogatus.ff.ad Treb.Item secundū l.j.§.extraneū.s.de rei ux.act. Item dicitur ille qui non est de cognatione,l.si emancipati.s.de collat.l.j.s.comm.utri.iud.Bar. & ibi dixi in l. si domus.§.fi.ff.de leg.j.l.communi diuidundo.in prin.ff.de comm. d.Bal. c.j.uer.sed pone.quib.mo.seu.amitt.Lud. l. stipulationes non diuiduntur. ff.de uer.ob.Alex.

c In uer.si uerò.in tex.ibi,reuertatur ad lucrum.† no.cp maritus,qui lucra-
12 tur dotem propter adulterium uxoris, nō dicitur eam habere ex causa lu
13 cratiua.† Iste tex.probat apertè cp maritus,qui ex forma statuti lucratur tertiam partem dotis, muliere decedente sine filijs in matrimonio,non dicitur eam habere causa lucratiua, & ideò non erit necesse cp illud lucrū in sinuari faciat,necp etiā quòd soluat gabellā, quæ soluitur pro rebus prouenientibus ad aliquem ex causa lucratiua.Ang.

De præbendo salario. Tit. XXXVI.

LEX VNICA.

1 VLLI SALARIVM. Hæc lex summat seipsam.† Ex qua no.cp requiritur specialis concessio Principis. Et sic si alicui concedit arbitriū generale, non potest eius uigore concedere salariū.Sed opp.ff.de decu.l.de curionibus.& ff.de decre.ord. fa. l. ambitiosa.Sol.constituere salariū medicis,& doctoribus, & similib. potest,ut in contrario,nō aūt alijs, nisi ex speciali causa con
2 cederet.† Gul.de Cu.allegat hāc l.Quidā potestas fecit mihi bannū,cp si aliquis capiat talē malefactorē,habeat centū
a cp tale bannū non ualet,[a] nisi fiat per cōmune. De hoc dixi in l.j.ff.de iust.& iur.facit j.de naui.l.cùm nauarchorum.

ADDITIO.

a Bar.l.iij.j.de nauicularijs.lib.xj.qui simpliciter tenet cp ualeat,licet tamen non ualeat,nec detur aliquod præmiū capienti,tamen si potestas fecit sumptu in capiendo,potest repetere,secundū Bar.l.j.in fi.prin.de iust.& iur. per l.mulier.ff.de cap. Bar.& Bal.l.fi.s.de statutis & imag. Adde ad hoc Bal.c.domino guerram. ti.hic finitur lex, deinde incipiunt consuetudines feudi.ubi dixit cp hoc etiā habet locum in priuata persona faciente expensas in capiendo,l.iij.de nauicularijs.Alex.

Si curialis relicta ciuita,rus habita,maluerit. Tit. XXXVII.

LEX VNICA.

1 CVRIALES. Omnes curiales reuocātur ad ciuitatē & ad curiam:& locus,in quo in rure habitant,publicatur.† Et no.cp qñ quis uadit ad habitandū in rure, ne uocet ad consilia,potest reuocari,& puniri.

De municipibus & originarijs. Tit. XXXVIII.

Super rub.quærit gl.differentiam inter municipem et originarium. Resp. gloss.cp municeps est genus,originarius est species.l.ciues.j.tit.j. & dicam latius ibi.

LEX I.

1 CVM TE. In loco originis & incolatus cogitur quis subire munera. † Not. ex eo quòd dicit Biblium origine, cp idem est dicere Florentinus uel Perusinus, & natus de Florentia, de Perusio. quod declara ut dixi plenè in l. j. ff.eo.tit. quærit gl. quid si in utracp ciuitate uocet quis ad munera &
2 honores,quę ciuitas preferat? dicit gl. † cp ciuitas originis, de quo dic ut dixi j.tit.j.l.ciues,& l.cùm neque. tit.prox.Sed quæro quo ad quæ sortit quis forū in utracp ciuitate.gl.tractat ff.eo.l.assumptio.§.fi.& ibi plenè dixi, & l. ij. s.de iurisd. om.iud.& ibi Iac.de Are.

LEX II.

1 SI VT. Sortit quis forū ex persona sui manumissoris, licet de necessitate manumiserit. † Ratio legis est,quia sicut ex origine sortit quis forū ex persona eius,ex qua nascit,j.l.prox. ita ille qui manumittit me, uidet in mundū
2 producere ciuiliter,quia antè nō eram,l.quòd attinet. ff. de reg.iur. meritò ex eius persona sortit quis forū. † Secundò opp.cp hæc dictio,ciuis, propriè respicit ciuitatē, uerb.autē per quod significat puincia est, ut dum dicit Lombardus, Tuscus,similes non congruunt huic dictioni,ciuis,sed dicit quædā conditio personæ,ut hic,dum dicit,eius cōditionis, &c.Sed sicut in ciuitate dicit quis ciuis,ita à puincia dicitur
3 quis prouincialis,l.puinciales.ff.de uer.sig.† & ideò potest esse,ego & tu sumus ciues eiusdē ciuitatis, & nō sumus eiusdem puincialis,ut contingit in hac ciuitate Perusij,quæ habet castra quæ sunt in ducatu Spoletano,& ciuitas est in Tuscia,& natus ex isto castro est Perusinus, l. qui ex uico. ff.eo. non tñ est Tuscus,& hoc plenè declarauit ff.eo.l.j.Sed quærit gl.de duabus quæstionibus.Dic ut in ea.

LEX III.

1 *Filius sequitur originem patris,& aui,non aliorum.*
2 *Filius non sequitur domicilium patris non constitutum origine.*
3 *Filius an sequatur conditionem patris facti ciuis ex conuentione.*
4 *Natus in aliqua ciuitate quando sequatur illam originem ut propriam.*
6 *Filius legitimatus per principem,sequitur patris conditionem.*

a FILIOS. [a] Filius sequit originē patris, non matris,
1 nisi ex alia causa ciuitati matri sit adstrictus. † sed op. quia sequit cp quilibet sit ciuis illius loci, unde Adam uel Noe natus est, qui fuerunt patres nostri, quod est absurdum, dicit gl.sequitur originē tantùm patris,non aliorū,ut plenè dixi ff.eo.l.assumptio.in fi. & uerū est quod sequit originē patris & aui,non aliorum,ut ibi plenè dixi.Sed quærit
2 quid sit in filio adoptiuo,& dic idem ut in gl.† Item quærit gl.utrùm filius sequat patris domiciliū non constitutū origine.gl.dicit cp non,& bene.Sed hic quæritur, † utrùm quis
3 sequat conditionē patris qui est ciuis ex conuentione.& de
4 hac q.dixi in l.assumptio.ff.eo.in fi.dic ut ibi. † Ad secundū dictū opp. cp si aliquis est natus ex origine matris ex aliqua ciuitate,sequitur illā ciuitatē ex origine propria,l. ciues.j.tit.j.Sol.Gio.concedit cp illā sequit ut propriā, quod tene menti.Posset tñ dici cp nec propriā sequit,si ibi fuit natus,uel fortuitu,uel ut moris est, cùm mater ad domū propriā rediret. Ad hoc ergo, ut quis ratione propriæ originis sequatur locū,oportet cp sit natus in aliquo loco, in quo parentes con-
b stituerunt domiciliū,nec erant ibi tanquā transeuntes.[b] facit s.de capti.& postli.reuer.l.j.ubi reuersus cum matre recuperat

perat ciuitatē, licet mater fuerit apud hostes & peperit, hoc
5 aūt non firmo.† Item opp.cp sequatur conditiones matris, j.de murile.hi qui. Sol. fallit in quibusdā casib. quos dic ut
6 in glo.† Quærit glo.quid in filio legitimato per principem gl. dicit idem quod in adoptiuo, & uide eam, de quo dixi
c in l. assumpto.ff.ad muni.[c]

ADDITIO.

a *Filios.Imo.l.libertus.§.fi.ad mu.ubi Bal.& in l.j.C.de pat. qui fi.dist.& l. ij.C.de lib.& eo.lib.*

b *Transeuntes.Fel.c.Rodulphus.de resc.uer.hanc conclusionem.*

c *De hac q.fi.Bal.& Ang.& Rap.l.huiusmodi.§.si legatum.de le. j. ubi tenent quòd non sit ciuis, de quo in l.cætera.§.sed si paruerit.de le.j. Are.& Raph.cp non sit ciuis,quoniā assumptio originis,ueritate non fictione contrahitur,secundum eum in l.assumptio.in prin.ad municip.l.ex facto.§.rerum.ff.de hær.inst.& l.quæsitum.de le.ij.l.hæres absens. de iud. in Cle. ne Romani.de elec.gl.c.Romana.de fo.comp.in vj.Alex.*

LEX IIII.

2 *Renunciare origini uel incolatui,an quis possit.*

ORIGINE. Ista lex seipsam summat.Sed opp.j.de
1 muli.& in quo lo.l.j. Sol. Dicit gl. hoc fallit ibi ,ppter matrimoniū.† No. cp mulier nupta alibi desinit esse
2 ciuis ciuitatis propriæ originis, [a] quod intellige quantùm ad ea munera quæ habent eam auocare à seruitijs uiri,quo ad alia aūt remanet ciuis,ff.eo.l.fi. §. item rescripserunt mulierē.quam q.habui de facto qñ reperi illam l.ideò & posui.
b [b] † Sed quæro utrū renunciari possit origini patriæ uel in-
2 colatui. Et respon.ut in gl.quam uide,& no.eam bene.

ADDITIO.

a *Desinit esse ciuis ciuitatis propriæ originis. Coruscant enim mulieres radijs maritorum,l.fœminæ.ff.de sena.*

b *Bar.l.fi.§.idem rescripserunt.ff.de mu.& ho. & per hoc limita Bar. l.j.j. de priu.scholarium.li.xij.secundum Mar.in tractatu de principe,in tit.de pruui.Alex.*

LEX V.

SI QVIS. Hæc lex dicit idem quod prima, ideò eam uide per te.

De incolis, & ubi quis domicilium habere uidetur, de ijs qui studiorum causa in aliena ciuitate degūt. Tit. XXXIX.

LEX I.

1 ON TIBI. Qui domiciliū transtulit,non potest reuocari ad munera. † No.quòd domicilium quęsitū constitutione potest mutari,& postquā quis mutauit, non potest uocari ad munera,quod intellige ad munera noua, sed ad collectas,& ad munera iā imposita tenet,l.incolę.ff.eo.& ibi dixi.Quærit gl. de una q.dic ut in ea.

LEX II.

1 *Scholaris, qui causa studij stat in aliqua ciuitate, etiam si per mille annos staret,non adipiscitur domicilium.*

1 NEC IPSI.† Scholares non dicunt constituere domicilium in loco, in quo student, nisi in illa ciuitate
a per decē annos steterint, [a] uel alia ratione constituerint,idem in patre filiū uisitante.Dixi in l.lex Cornelia.§.do
1 mum.ff.de iniur.Intellige hanc l.secundū Dy.in dubio,† nā si esset certū cp staret in ista ciuitate,ut scholaris,causa studēdi, tunc etiam per mille annos non adipisceret hic domiciliū,ff.de leg.iij.l.quæsitū.in prin.& dixi in d.§.domū.Gl.quærit de duabus quæstionibus.Dic ut in ea.

ADDITIO.

a *Steterint.Fel.c.dilectus.ij.uer.limita dupliciter.de res.& Spec.ti.de comp. Bar. super Cod.*

iud.§.j.uer.xlv.& omnino uide in no.c.ex parte de foro comp.paulo post prin.ubi pulchrè loquitur.Ad quod facit etiam cp uoluit Ang. cons. incip. quidam uictor de Canstro.& Abb.c.fi.de paroch.

LEX III.

1 *Habitantes in territorio non uocantur ad munera ut ciues, sed ut comitatenses.*

EST VERVM. Breuis est hæc lex, & ideò nō eget summario.Et op.l.pup.§.incola. ff. de uer. sig.Dicit gl. intellige cp habitant in territorio non tanquam stantes, sed tanquā recessuri, aliàs esset idem quod habitare in
1 ciuitate.Et idem tenent gl.ubicp.Vel dico,† cp habitantes in territorio nō uocant ad honores,& munera, ut ciues. ff. eo. incolæ tñ sunt & uocant ad honores,ut comitatēses fm formam l.j.j.ne rust.ad aliquod offic.lib.xj.

LEX IIII.

1 CVM NEQVE. Propter solā possessionem quis non uocat ad munera.† No.cp forensi possidenti aliquid in ciuitate, uel comitatu nō potest indici onus
a custodiæ,necp potest indici collecta,[a] quod est uerū, ut l.rescripto.in fi.ff.de mu.& ho.not.j.tit.j.super rub.fallit in usurario,l.fi.§.patrimoniorū.uer.sed & eos.ff.de mu.& ho.Item fallit in aliquib.ciuitatib. quæ fecerūt aliqua tributaria prædia propter collectas, uel alia onera, ita cp collecta sit onus reale,d.l.fi.d.§.patrimoniorū.cum §.seq.& j.tit.ij.l.ij.Item fallit in ciuitatibus quæ de hoc habuerūt priuilegiū, d.§.patrimoniorū.cum §. seq. & ideò ciuitates quæ hoc habuerūt ex consuetudine,cuius contrarij memoria non extat,cp imponerent collectas forensib. possidentibus, in territorio suo, hoc potuerunt facere, cùm talis usus sit similis priuilegio,l. hoc iure.§.ductus aquæ.ff. de aqua quoti.& æsti.& l.fi.s.no-
b ua uec.insti.non pos.[b]

ADDITIO.

a *Collecta.l.libertus.§.sola. ff. ad mun.Et quid si statutū dictet,uide l.uni.s. de senten. quæ pro eo quod interest, & secundū dictū suū intelligas loqui Fel.c.quoniā.uer. & adde.extr. de off. ord. aliàs uidetur de directo loqui contra istum.*

b *Bar.l.j.de mu.& in quo loco.Alex.*

LEX V.

1 SI IN PATRIA. † Hæc lex est clara,& not. cp uer. patria, & uerb.ciuitas, idem important. Simile s.tit.j.l. ij.circa quod uide quod dixi in l. uxor. §. legauerat. ff. de leg.iij.

ADDITIO.

Doc.l.si hæres.§.j.de leg.j.& c.Rodulphus.de res.ubi dicit duplicem esse patriam.

LEX V.

PRIVILEGIO. Origo & domiciliū faciunt quē uocari ad munera, nisi per priuilegium aliud sit expressum.

LEX VII.

1 *Ciuis & incola qualiter quis efficiatur.*

CIVES. Hæc lex diuidit in partes duas. Primò ponit qualiter quis efficit ciuis. [a] Secundò qualiter effi-
a citur incola.Secunda incipit ibi,incolā uerò.Sed circa primā partem quæro quæ est differētia inter municipes,
1 ciues & incolas.† Dicit gl.cp municeps est genus,ciuis & in
2 cola sunt species.Idē no.j.tit.ij. super rub. † Ita dico cp ciuis subdiuidit in duas alias species, quia alius originarius, ut s.tit.j.super rub. alius nō originarius, sed per alios modos,
b qui hic ponunt.[b] † Sed quæro, aliquis est natus in aliquo
3 castro libero non subiecto alicui ciuitati,quō appellabitur, cùm nomen ciuis sibi non conueniat? Resp. cp stat in nomine generali,& uocabitur municeps.Ita loquit rub. s.de ma

c gistr. municip.[c] Sed quæritur, hic dicitur origo, qualiter in-
4 telligitur. Dic ut l.filios. §.ti.j. † Sed quæro, utrùm per bapti-
smum quis sortiat̃ forũ in ciuitate. Videt̃ ꝙ sic, quia sicut p-
manumissionẽ quis sortit̃ forũ, & dicit̃ nasci, ita per bapti-
smum. Dic ut ff.eo.l.j. Itẽ quæro, dicit̃ hic, manumisso, quali-
5 ter intelligat̃. Dic ut §.tit.j.l.ij. † Quæro, hic dicit̃, electum ad
honorẽ, quia Potestas uel capitaneus efficit̃ ciuis, & ponit
gl. exemplũ de quodã Potestate ciuitatis Bononiæ nomine
Rufino Guasco. Vel dic, electione, id est, cõuentione, qd̃ de-
6 clara ut dixi in l.j.ff. eo. † Itẽ quæro, si aliquis efficit̃ Abbas
monasterij sancti Petri, uel alterius monasterij uel ecclesiæ
7 Perusinæ, an erit ciuis Perusinus? Dic ut dixi ff.eo.l.j. † Item
quæro, hic dicit̃, adoptio. dicit gl. quãdiu durat, an idem in
8 monachatione, si aliquis efficiat̃ monachus. † Itẽ an ipsum
capitulũ totum iudicabit̃ ut ciuis uel forensis. Dixi d. l.j.ff.
9 eo.tit. † Venio ad secundã partẽ, ex qua no. ꝙ quis efficitur
incola, ubi habet maiorẽ partẽ fortunarũ suarum. Item ubi
constituit sedẽ suã, quod est not. Nam si probo quòd tu ha-
bes in ciuitate ista aliquid, præsumeris incola, nisi probes
d quòd alibi habes plus.[d] † Itẽ no. ꝙ quis dicitur peregrina-
10 ri, qñ non est in loco suæ habitationis. † Itẽ quæro utrùm
11 uxor alicuius ratione patrimonij dicat̃ ciuis uel incola. Et
dicit gl. ꝙ ciuis dicit̃, de quo dixi in l.fi.§.item rescripserunt.
12 ff.eo. & ibi plenè. † Item quid si uocat̃ ad honores & mune-
ra in ciuitate originis & incolatus. Dic ut in gl. & facit ꝙ ha-
buistis §. tit. j. l. j. & quod dixi in l.ordine.§.fi.ff.eo. & not. gl.
hic positam.

ADDITIO.

d *Ciuis.Soc.cons.cxxix.uer.circa.*
b *Bar.l.j.§.habitare.ff.de ijs qui deie.uel eff. Et quis dicatur legitimus ciuis, Bal.l.j.de patri.qui filios distrax.qui alle.l.sed si acceptos.§.fi.de iur.fis.ff. But.in proœmio Decre.Alex.*
c *Bar.l.j.ad munici.Alex.*
d *Bar.l.assumptio.§.fi.ad munici.l.j.ff.ad munici.& l.assumptio. Et qualiter cognoscatur quis ciuis, uel comitatiuus, uide l.cùm satis.j. de agr.& cens. & gl.c.statutum.§.cùm uerò de resc.in vj. Alex.*
e *Bar.l.libertus.§.præscriptio.ff.ad muni.& no.l.si duas.in prin.de exc.tut. Et istam gl.alleg. Ang.l.contrà.§.j de re iud.& cum gl. concor.l.iij §.cùm oẽs.ad Syl.Bar.in tractatu repræsaliarum, in v.q.v.principalis, & Bal.in materia syndicatus, & Bar.l.j.ad mun. Item adde quòd miles dicitur ciuis illius ciuitatis, in qua militat, & habet stipendiũ, l.municipes.§.miles.ff.ad*
12 *muni. † In doctore legente dicas idem, secundum Bar.ibi, & quid in scholari, uide per doc.in præalleg.& in quæst.de monachatione, & etiam ibi, quid de expositis infantibus, ubi cõcludunt ꝙ tales expositi dicuntur ciues illius ciuitatis ubi expositi sunt. Idem Bar. d.l.j. Adde etiam Pet. de Anch. cap. Rodulphus. de resc. Card. rub.de paroch.& per alios in c.fin.de off. dele.in vj. Abb.c.postulasti.de foro compet.*

LEX X.

MVLIERES. Mulieres ex persona maritorũ sortiunt̃ dignitates & forũ.h. d. Not. hanc l.circa quod facit quod dixi §.tit.j.l.origine, & §.l.ciues. & l.fi.§.itẽ rescripserunt.ff.eo. Itẽ no.tex.qui dicit, genere nobilitamus,
1 &c. † No.ergo ꝙ aliquis ex ipsa origine nobilis non efficit̃, sed ipse princeps nobilitat propter originẽ suam, l. mulieres.j. de dign. de quo plenè dixi in l.j.j. de dig. in materia nobilitatis.

De mun.& hon.non continuan. Tit. XL.

LEX I.

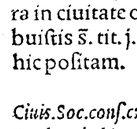

SICVT. Continuatio honorũ & munerum impedit̃ in his qui idẽ sunt uel quasi. Interuala uerò in his tantũ qui idem sunt, uerè locũ
1 habent. † Item in dubio fideiussor non tenet̃, nisi ad id quod principali potest iniũgi. Glos.
2 nostra tractat hanc l.solẽniter, & ideò dic ut in ea. & no. qd̃
a dixi in summario. † Secũdò no. quòd infans potest esse mi-
b les,[a] & coronari ut rex.[b]

ADDITIO.

a *Miles. Infero post Bar.l.fin.de test.mil.ꝙ doctor minor annorum xvij.non posit creari, Bar.l.j.§.pueritiam.ff.de post. Sed ratio Fel.c.quanto.lo.j.& ibi posui in apos.ad Pan.ext.de magist.mihi uidetur probabilior, dum di-*
4 *cunt † doctorem habere dignitatem, quam miles nõ habet, Ro.sing. dvij.*
5 *incip.an sit militia dignitas. † Et per hoc dicebam hoc anno, per hanc l.in q.facti, ꝙ quis potest nasci tabellio. Nam cùm tabellionatus officiũ cõcedatur per priuilegium principis, ut in auth.de tabel. in prin. poterit concedi istud priuilegiũ alicui, ut ipse & qui nascentur ex eo, sint tabelliones. Qua enim ratione potest concedi infanti dignitas, ut hic, eadem ratione poterit concedi alicui dũ nascetur. Cõcedo tamẽ ꝙ, licet nascatur tabellio, officium tamẽ exercere nõ poterit propter lubriciũ ætatis. l. impuberẽ. §. de ado. ubi ponit Dy. de impubere, an esse posit tabellio. Ang. Non tamẽ gaudet priuilegio militari. l.fi.§. de test.mil. facit tex.c.ex eo.ext.de elect.in vj. Alex.*
b *Vt rex. Quia regnum uadit per successionem. sed non potest esse Imperator, quia creatur per electionem. c. uenerabilem. de elec. imò iniquũ esset secundum Bal. l.ex hoc iure. ff. de iust.& iur. Alex.*

LEX III.

1 *Munera non debent in eodem reiterari, donec alij sufficientes reperiãtur.*
2 *Societas non tribuit uacationem munerum.*

INTERVALLA. Frater ꝓpter fratrẽ nõ habet uacationẽ, sed ꝓpter alios idoneos nondũ grauatos rectẽ
1 excusat̃. † No. hic ꝙ iusta excusatio est, ne munera reite-
a rent̃ in eodẽ quãdiu reperiunt̃ alij sufficientes.[a] † Sed quæ-
2 rit gl. quid in duobus socijs omniũ bonorũ, & uidet̃ tenere
ꝙ unus ꝓpter aliũ habet uacationẽ, qd̃ nõ placet. Nã societas uenit ex cõuentione, sed ex cõuentione ꝓpria nullus potest consequi immunitatem, ut §.tit.ij.l. origine. & l.fi.ergo, &c. Præterea non reperit̃ l.cautum.

ADDITIO.

a *Bal.c.j.quib.mod.feud.amit.uer.quæro quid si sunt duo fratres.& addel. qui duos.ff.de lib.caus. Alex.*

De muneribus patrimonio. Tit. XLI.

Gl.super rub.ponit diuisionem munerum, quam plenius ponit in l.uoluntariè.§. de exc. tu.& plenius ponitur per Guliel.l.nemimem.§.de sac.eccl. & ego plenè examinabo, j. de mulie.& in quo loco.l.j.& ibi dicam.

LEX I.

CIVILIA. Hæc l.est clara, quã prosequere ut in gl. & etiam l.seq. quia ambæ sunt claræ.

LEX III.

1 QVI. No.† ꝙ immunitas simpliciter concessa non re-
ferẽ ad munera patrimonialia, qd̃ dic ut hic in gl. &
2 §. de dec.l.uacuatis. † Secundò no. ꝙ onus suscipien-
di hospites, est onus patrimoniale. & sic uidet̃ ꝙ non pos-
3 sit imponi ecclesijs, ut §.de exac.tri. l.fi. † cũ eis, & clericis sit
specialiter concessum, ne teneant̃ recipere. §. de episc. & cler.
l.j. Et ista de facto occurrunt sæpè qñ superueniũt milites, &
multitudo equitũ & peditum in ciuitate.

ADDITIO.

Et idem dicas in doctoribus, & alijs personis cõmemoratis hic in gl. quod etiam sequitur do. Mar. de Laude, in tract. de principe in tit. de priuil. conclu. lxxxv. Alex.

LEX IIII.

1 NON VIDETVR. Onus alimentandi equos decurionũ est patrimoniale. hoc dicit. † No. ꝙ iustè potest facere ciuitas, ꝙ unus teneat equũ pro cõmuni, qui fortè est bonus equitator, uel armiger, & alius conferat ad expensas, fortè propter guerram.

ADDITIO.

2 *In tex.ibi, decreuit. † No. per sententiam iudicis posse decerni & declarari, an munus sit patrimoniale uel personale, & ideò erit cautus aduocatus, cùm de hoc erit disputatio, ꝙ faciat ꝙ iudex ad cuius officium pertinet, sententialiter declaret onus patrimoniale, uel personale esse. Ang.*

LEX V.

NEQVE. Ætas uel numerus liberorũ, nõ excusat à munerib. patrimonialib. qd̃ intelligit̃, nisi sit numerus duodecim liberorũ, l. ij. §. numer. ff. de uaca. mu. hoc in ætate senili, in inuenili dic ut j. eo. l. etiam.

LEX

LEX VI.

PROFESSIO. Philosophi nõ debent immunitatem à muneribus patrimonialibus habere.

ADDITIO.

1 *† No. ex ista l. ar. ꝙ, si alicui ratione professionis non licet rem possidere, quòd illam rem non poterit uendicare, quia uendicatio est contraria suæ professioni. Ang.*

LEX VII.

ETIAM. Minores non excusantur à muneribus patrimoniorum. & dic ut in gl.

LEX X.

QVANTVM. Superindictiones sunt munera patrimonialia.

Quemadm.ciuilia munera indicantur. Tit. XLII.

LEX I.

1 VMTE. † Nõ debet quis eodem tempore ha-
a bere plura officia.[a] † Quærit glo. quid si ad duo
2 officia quis in eadem ciuitate fuerit uocatus? &
dic ut in glo. de quo dixi in l. ad officium. ff. de
manu. uind. Leges sequentes huius titu. sunt claræ, prosequere eas ut in gl.

ADDITIO.

d *Officia. Vide ad hoc quæ habentur per do. Alex. de Imo. l. si consul. de adop.& l.lecta. si cer.pet. Bal. l.si ad scribatum. in fi. de appel. Ro. sing. sao cclxxxviij. incip. si statutũ prohibet, & quod ibi posui in apost. ad ipsum, & Pan. c. cùm sit.nu. iij. ubi etiam posui in add. ad ipsum, uer. deponere, extra de à iudæis.*

De ijs qui sponte munera publica subeunt. Tit. XLIII.

LEX I.

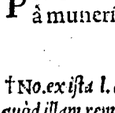

SETERANI. Qui patitur se creari decurionem, uidet̃ renũciasse suo priuilegio, nisi sub pacto hoc officium acceptauerit saluo suo priuile-
1 gio, secus si ad aliũ honorẽ se eligi passus fuerit.
h.d.cũ duab.ll.seq. † No. ex fi.l.j. huius tit. ꝙ qñ quis subit o-
nera, spõtè debet ꝓtestari, ne præiudicet̃ sibi, uel suo priuile-
gio: & sic feci qñ fuit mihi imposita præstantia, de qua potui
excusari, tñ nolui me excusare, feci tñ scribere in catastro in
li.solutionũ, ꝙ illud faciebã nõ animo præiudicãdi mihi in
2 priuilegijs & pactis mihi factis. † Sed quæro quę sit ratio dif-
ferẽtiæ inter decurionatũ, per qd̃ perdit̃ priuilegiũ, & hono-
res alios, per quos subaudi, nõ perdit̃, ut j.l.px. Rñ. ꝙ decu-
rionat̃ est quoddã officiũ uniuersale, qa ex decurionatu ap-
paret ꝙ eligunt̃ alij officiales, sec̃ ĩ alijs officialib. uel hono-
rib. de quo plenè ꝓ Cy. l.uoluntariè. de exc.tu. & dixi ff. de pri-
ui.uetera. l.ueteranos, & l.ij.ff. de dec. & ꝓbat̃ d.ratio. j.l.,px.

ADDITIO.

d *Bar.l.fi.ff.de priui.uetera.& ibi per Imol.latissimè, Cy.l.uoluntariè. de exc. tut.& Bar.l.si creditor.ff.de Iudæ.in pe.et Bal.c.cũ uenissent, de cõst. Alex.*
3 *† Facit an priuilegiũ per cõtrariũ actũ pdatur, de quo uide tex.et ibi Bar. l.iij.de decu.& Bar.& ibi dixi in l. usum aquæ. deaquæ duc.et uide omni-*
4 *no apostillã super tex.§.de iure do.impe. † sed quãtum tẽpus requiratur, dic quod xxx.anni, l.falso, & ibi no.§.de diuer.rescrip.et accedentib.& c. si de terra. de priui. Et in uer.feci.no.& adde Cy. l. uoluntariè. in v. q. in fi. ff. de exc. tut.*

LEX IIII.

EOS QVI. Liber homo qui spõtè curiæ tradit se ipsum, non obligat suos liberos quandoꝙ genitos, secus si naturalis filius curiæ offeratur.

ADDITIO.

d *Faciunt no. in l.cùm satis. de agric.& censi. Alex. In tex. ibi, libera manebit.*
1 *† No. ex illo tex. ꝙ, licet ciuilitati paternæ inductæ ex patris origine filius renũciare nõ possit, ut no. gl. de mu.et ho. l. originẽ. ciuilitatẽ tamẽ paternã inductã ex l.uel ex pacto inito per ciuitatẽ cũ recepto in ciuẽ filius renun-*
2 *ciare potest, quia talẽ ciuilitatẽ nemo cõsequitur inuitus, & † sunt ar. ad q. cõcessæ sunt alicui Perusino cõtra Flo. repræsaliæ, nõ est dubium quòd in hac cõcessione ueniũt illi qui sunt Florẽtini electi, ut puta, quia ciuitas Florẽtiæ aliquot ciues elegerit, et eos in ciues assumpserit, sicut quotidie fit, nã ciues sunt, l.ciues.§. de incol.& l.j. ad mu. ergo cõprehendũtur sub uerbis, sed dubiũ est an filij electorũ Flor. tam nati tẽpore electionis & assumptionis, quã etiã postea nati & cõcepti cõprehenduntur, ita ꝙ capt possunt uigore repræsaliarũ, hic uidetur casus quòd non, nã talis ciuilitas non nocet*
3 *natis, neꝙ etiã nascituris, per hãc l.ibi, quod ab intestato. † No. ꝙ quis efficitur ciuis ciuitatis per legitimationẽ factã de eo per ciuitatem, et nõ solus*
4 *ipse, sed descendentes ex ipso. † Item no. ꝙ legitimatus per traditionem curiæ intelligitur legitimari non solùm ad succedendum ex testamento, sed etiam ab intestato.*

De uacatione pub.muneris. Tit. XLV.

LEX VNICA.

1 VNERIS. Vacatio simpliciter cõcessa nõ porrigit̃ ad munera ordinaria. † Et not. ꝙ
munera ordinaria sunt quæ imponunt̃ lege
senatusc. cõsulto, & cõstitutione principũ *, & alia dicũtur extraordinaria,
& dic ut dicã j. de mulie. & in * *Principum, & l.j.ff. de of. eius.*
1 quo loco. l.j. † Secũdò not. ꝙ immunitas nõ I. Concen. B.
porrigit̃ ad munera ordinaria, de quo plenè
dic ut hic per gl. & §. de decu. l.uacuatis, & di
xi ff. de iur. imm. l.ij.

De decretis decurionum. Tit. XLVI.

1 No. gl. rub. specialiter dũ † dicit, ꝙ ea quæ possunt fieri ꝓ statutũ, possunt fieri ꝓ pactũ, sed in cõt. facit qd̃ no. ff. de re iu. l. neꝙ pignus. l. priuatorũ. & l. neꝙ ex prætorio. eo. tit. qd̃ declara ut plenè dixi in rep. l. omnes. ff. de iust. & iur.

ADDITIO.

2 *An † pactũ statutũ, et renũciatio æquiparẽtur, uide Io. And. c. fin. de app. in vj. et an pactũ et cõsuetudo æquiparẽtur, sic, c. fi. de diuor. & Io. And. c. sacrosancta. de elec. l. nõ impossibile. ff. de pact. Bar. et doc. ibi, sed ista glo. reprobatur per doc. et Ful. et Aret. l. nõ solũ. §. morte. de oper. no. nũc. et l. fi. §. de fideius. et §. disponat. auth. de nup. et gl. l. domini prædiorũ. de ag. et cẽ. et Alex. in fi. col. Sali. in hac rub. Alex. l. sæpè. ff. de re iud. Io. And. c. fi. de cõsue. ubi approbat gl. in d. l. neq; pignus. reprobat gl. hic, cui similis est gl. in l. cũ te. et l. nõ impossibile. ff. de pact. ubi idẽ dicit, et c. cũ dile. uer. cõstituũ, & Bal. l. si ex cautione. §. de nõ nu. pec. in fi. q. et l. j. §. quæ sit lõg. cõsue. et l. Titio centũ. §. ij. de cõd. et de. Adde quod dici põt ꝙ, ista gl. procedit affirmatiuè, scilicet, ꝙ, fieri põt per pactũ, põt fieri per statutũ, sed nõ ecõtrà. l. fi. in fi. §. de fideius. et Bal. l. cũctos. §. de sum. tri. in l. j. §. cõm. uel epist. & not. l. j. qui bo. ced. poss.*

LEX I.

1 XCEPTIS. † Quæro nũquid ista decreta
sint ipso iure nulla, uel ueniãt rescindẽda? Vi-
det̃ ꝙ sint nulla ipso iure, dũ dicit, sacris cõsti-
2 tutiõibus. Cõt. l. si ambitiosa. ff. eo. & dic, ut in
gl. & ibi dixi. † Sed quæro cũ decuriões nõ pos
sunt cõcedere immunitatẽ, quis poterit cõcedere. Dicit gl. ꝙ
Imp. Et idem puto ꝙ consiliũ magnum, & adunantia generalis, quæ habet plenum imperiũ, quia fortè est ciuitas quæ non recognoscit superiorem, de quo plenè dic ut dixi in l. ambitiosa. ff. eo. quam solenniter repetij.

ADDITIO.

d *Bar. l.iiij. de uac. mu. l. uacuatis. de decur. §. eo. lib. Alex.*

De excusat. mune. Tit. XLVII.

2 *Positi sub protectiõe alicuius, nõ dicũtur illi subiecti, nec talis recipiẽs aliquam habet iurisdictionẽ, sed tenetur defendere de facto cum armis.*

1 ETIAM HI. Hi qui gerũt negotia principis, non habent uacationem à muneribus, nisi sint ex illis officijs quib. specialiter est concessum. † Quæro quid sit dictũ, protectorib. Gl. dicit, dic de hoc j. de dome. & prote. super gl. rub. lib. xij. & ibi exponit protectores illos qui stant ad custodiã princi
2 pis, ut sunt macerij, & alij similes. † Ex hoc dicebãt in q. de facto, dicitur an capitulis pacis factis cũ archiepiscopo Mediola. q omnia castra occupata per Vbaldinos remaneant sub protectione, & regimine ipsorũ: dubitatur quid important ista uerba, ptectio & regimen. Dico q per ista uerba nõ debetur eis, nec habẽt aliquã iurisdictionẽ. Casus est hic, & c. ex parte tua. ext. de priui. sed habẽt potestatẽ defendẽdi de facto cũ armis, & militib. qd' est officiũ protectorũ, ut no. ru.
3 j. de off. c. profe. & dome. lib. xij. potest etiã defendere uia iu
5 ris, & iudicij, ut no. in c. ad audientiã. ext. de appel. † Sed ex eo q dicit, sub regimine eius, est magis dubiũ. nã rector loci idem est q præses, ut no. gl. de off. rect. prouin. in rub. & nig. & ff. de off. præs. l. illicitas. §. qui uniuersas. & sic no. q ibi dicitur, regũt. Et sic uidet' q ex natura dicti uerbi, possunt omnia facere quæ potest præses, & sic habet merũ & mistum imperium. In cont. facit, quia est uerũ quòd dicendũ est quãdo regimẽ cõmittitur prouinciæ, sed quãdo cõmittitur regimẽ ciuitatis, nõ uenit merũ imperiũ, uel mistum, & idem si cõmittitur regimen castrorũ, uel uillarũ, s̃. de defen. ciui. per totũ. & melius in auth. de defen. ciui. §. iusiurãdũ. & §. audiẽt. & s̃. de man. prin. per totũ. & ibi per glo. Azo. in sum. Et hoc uidetur uerius q sit speciale in urbe Ro. ut si eius cõmittat' regimẽ, uideatur cõmitti merũ imperiũ, ff. de off. præfec. ur. l. j. & maximè cùm ista ꝟba dubia debent interpretari cõtra eũ
4 qui profert, ff. de pac. l. ueteribus. † Sed posito q habeat merũ & mistum imperiũ pœnæ, & multæ quæ imponũtur in dictis locis, nũquid erũt eorũ? Certè nõ, quia nõ sunt præsidis seu rectoris, sed eius qui in illis locis habet ius fiscale, l. multarum. s̃. de mo. mul. & in feud. quæ sint rega. c. j. ubi dicit' ex
5 pressè q talia non ueniũt, nisi expressè cõcedant'. † Sed quæro utrùm huius uigore poterunt imponere collectas dictis locis? Resp. nõ, qa præses puinciæ nõ potest imponere collectas, ut j. l. placet. & s̃. de superid. l. j. Remanet ergo apud eos ad quos primò pertinebat ius collectandi, aliàs dic ut in gl.

ADDITIO.

a Cy. et Bal. l. j. s̃. fi quacunq; præd. pot. Et quid si statutum dicat, Talis sit extra protectionem cõmunis. Cy. l. j. s̃. de nat. lib. Mod. c. olim. de accus. & gl. c. ego. uer. saluo. de iureiur. & Inn. c. ad audientiam. de appel. ubi dixit q operatur uim appellationis: & refert & sequitur Bal. in sua margarita, uer. appellatio. Quid in eo qui subijcit se gratiæ uoluntati, & misericordiæ alicuius, Inn. c. ueniens. de renunc. & Ang. l. si cui. de serui. Item in uers. ut si eius cõmittatur regimen. Bar. l. si quando. la j. s̃. de bo. uacan. & ibi dixi. et Bar. l. communiter. §. cùm. l. de acq. re. do. & Bal. l. ij. de peda. iudicib. Alex.

LEX IX.

1 Collectam pro quibus dominus subditis suis imponere potest.

PLACET. Præses uel alius iudex non potest collectã imponere, sed si necessitas imminet, debet scribere præfecto, & præfectus rescribit principi, qui hoc permittet.

ADDITIO.

1 † Sed pro quibus potest dominus imponere collectã? Dic q. Alb. de Ros. in suo alphabeto dicit q potest imponere propter defensionẽ terræ sanctæ, ut iij. q. iiij. c. sanctitudo. & de immuni. ecclesiæ. c. peruenit. Item si dominus uult ire in exercitum indictum à principe contra hæreticos. Item si in bello ex parte sua fuerit captus ut se redimat. Item si uult ire ad principẽ pro obtinendo priuilegium speciale pro se, & subditis. Item si maritat filiã. Itẽ cùm facit filium militem. Item ad refectionem pontium. Itẽ cùm acceperit q erat feudum suum, uel nouum acquirit. Item quando sine culpa damnatus est, uel relegatus. Intelligas semper quando ex se facere non potest, & etiã dum moderata imponat, x. q. iij. c. imò. circa medium. & ext. de censib. c. cũ apostolus. §. prohibemus. & ibi Old. gl. in summa. xxij. q. ij. & per Ray. in summa. de exact. & talleis, & hæc omnia ponit Alb. in alphabeto, uer. dominus. Alex.

LEX X.

1 ILLVD. † Not. quòd ille qui tenetur ad factum ex dis-
2 positione l. non liberatur præstando interesse. † Itẽ no. quòd munus publicum non potest pecunia redimi, & de primo dic, ut dixi ff. de uer obl. l. stip. non diuid.

LEX XI.

PRIVATAE. Prædia emphyteutica principis extra ordinarias præstationes non subeunt. Primò ponit dictũ. Secũdò remouet dubiũ. Tertiò assignat rationẽ. Secũda ibi, quandoquidẽ. Tertia ibi, & pari. Prima pars est
1 clara, in secunda gl. ponit casum, tertia est clara. † No. arg. q illi qui habent possessiones in cluso Perusino, & reddũt tertiam partem cõmuni, quòd nõ tenentur soluere collectam
2 quæ imponitur pro imminentibus necessitatibus. † In tex. ibi, perpetuò cõsignata, hic uidetur tex. q p bonis emphyteuticarijs, quæ quis habet ab ecclesia, non teneť soluere aliquam collectam cõmuni. Cùm enim ista bona sint perpetuò pẽsioni obligata, & pro eis cẽsus quolibet anno soluit', non debet præstari pro his collecta cõmuni, ne duplicia onera sustineat, hoc tñ Perusij de consuetudine nõ seruatur.

ADDITIO.

a Bar. l. licitatio. §. fi. pe pub. Quid in illo emphyt. l. j. per Bald. s̃. de iur. emphy. sed And. de ser. c. j. super uer. prælatis. tit. quæ sint reg. tenet cont. Bar. Alex. Adde Bart. l. j. de anno. & trib. & ibi dixi, & Bart. l. licitatio. §. fi. de pub. Alex.

LEX XII.

EOS QVI. Protonotarij, notarij, & referendarij principis habent immunitatem à muneribus extraordinarijs. Et expone ibi, notarij, & ꝟtonotarij, & ibi, epistolis uel libellis, isti sunt notarij, & expone ibi, peragendis, isti sunt referendarij.

LEX XIII.

MAXIMARVM. Primò ponit quasdã dignitates quæ habent immunitatẽ à sordidis munerib. Secundò dicit alios palatinos nõ habere immunitatem, nisi hoc doceant. Tertiò dicit circa magistros scientiarũ seruanda iura antiqua. Quartò nominat munera sordida. Quintò liberat quorundã possessiones à quibusdã præstatiõib. extraordinarijs. Sextò & ultimò declarat prædicta locum habere durãte dignitate, uel finita. Secũda ibi, cæteros. Tertia ibi, circa rhetores. Quarta ibi, sordidorũ. Quinta ibi,
1 legatis. Sexta ibi, hoc tamẽ. † Et no. uer. sordidorum. ubi sordida munera nominant', & melius quã alibi. Item no. uer. le. ubi apparet q priuilegiatæ personæ p possessionib. suis nõ debent soluere collectas p remuneratiõe legatorũ, qui mittunt' à curia principis, & iste est ꝟpriè intellectus istius uer.
2 sed gl. aliter intelligit. † Item no. ex fi. huius l. q priuilegium durat etiam dignitate finita, sed si priuilegium daretur officio non habenti dignitatem annexam, secus est, s̃. eo. l. j. & ibi no. & facit j. eo. l. eam legem. quam uide.

LEX XIIII.

a SORDIDORVM. Priuilegiũ personale nõ trãsit in successorẽ.[a] No. q hæc lex uenit ad declarationẽ præcedẽtis l. & no. hanc gl. quæ ita plenè distinguit in sua materia sicut alibi, & ideò uide eã & signa. Primũ mẽbrũ gl. est qñ priuilegiũ cõcedit' psonę, qd' declara ut no. per Dy. c. priuilegiũ. ext. de re. iur. li. vj. & l. quia tale. ff. sol. mat. Secũdum autẽ membrũ est, qñ priuilegiũ est concessum rebus, uel personis. Gl. tangit. ff. de censi. l. forma. §. quanquam. & ego dixi
b in l. pe. ff. de ser. le. Alia autẽ membra sunt clara & bene exa-
c minata per Dy. c. priuilegium.[b] de re. iur. lib. vj.[c]

ADDITIO.

a Successorem. Alex. de Imo. l. j. de const. princ. ubi etiam per Bar. & in suo cons. incip. primò quæritur.

b Ibi apo.

b Ibi apo. ad ipsum post Be. in add. quæ incip. non transit.

c Gl. c. cùm uenissent. de const. tenet q in dubio personis concessum intelligatur, nisi expressè aliud appareat. l. in pecudũ. ff. de usur. moder. l. quia personale. uide Bal. l. fi. ff. de const. prin. per Io. an. in merc. reg. priuilegiũ. per Spe. tit. de inst. edi. §. nunc. uer. itẽ quæstio fuit. Et adde q, ubi cõceditur priuilegiũ, mista cõsideratione loci, & personæ, q nõ potest in alio loco exerceri, secundũ Bal. l. j. in xviij. q. s̃. de serui. & Inn. c. bonæ, de postu. præla. Item adde q in personalibus actibus inseparabiles includuntur, l. si stipulatus fuero per te. ff. de uer. ob. & l. hæredi. ff. de pact. & hoc in priuilegij rescriptis dicunt in c. quoniã de off. dele. & ad q. de qua hic, adde gl. xvj. q. j. c. possessiones. quæ tenuit q dicitur personale in dubiũ, & idem tenuit ubi s̃. Io. And. l. j. §. permittitur. ff. de aqua quot. & æsti. & l. iij. de censib. & l. j. §. j. de iure imm. & l. priuilegia. de reg. iur. cum quo transit Bald. d. l. fi. de const. princ. ibi. Pet. de Anch. & Cy. j. q. & Bar. l. j. eo. tit. Bal. hic, & l. j. & d. c. personale. & ibi per Imo. qd in beneficijs quæ non sunt cõtra ius cõmune, an in dubio intelligantur esse realia, Bar. l. j. de seru. ubi tenuit quòd sic. Spec. tit. de inst. edi. §. nunc autem. uer. qui fuit. ubi dicit standum concedentis interpretationi. l. Neratius. de reg. iur. Bald. qui fuit sibi contrarius, in l. liberti libertæq; s̃. de oper. li. & in l. si non speciali. s̃. de testa. & l. apud Iul. §. si alicui. ff. de leg. j. & in l. fi. §. sed & si quis. s̃. cõm. de leg. Alex.

LEX XV.

EAM LEGEM. Hic ponitur alia declaratio l. maximarum. & prosequere ut in gl.

LEX XVI.

EVIDENTER. Prædia principis propria, uel emphyteuticaria ab extraordinarijs, & sordidis muneribus sunt exempta. l, priuatæ. s̃. eo. & ibi dixi.

De quibus muneribus uel præstationibus nemini liceat se excusare. Tit. XLVIII.

LEX I.

COMPARATIONI. Hæc l. j. est clara quã sequere ut in gl. & totus iste tit. satis clarus est, & in ista l. cũ duabus alijs legibus sequent. ponũtur quædã munera à quib. nemo excusatur aliquo priuilegio, nec curatur siue sit ordinaria, siue extraordinaria, uel sordida. hoc dicit totus iste titulus.

LEX II.

CVM AD. Nemo ab angarijs, uel perangarijs, uel plaustris, uel alio munere, licet sordido excusatur in locis per quæ princeps ad expeditionem arripit iter, uel augusta.

LEX III.

HAC. Ab onere constructionis uiarum & murorum, uel aliarum specierum, uel comparationis frumenti,
a si commodè uisum fuit præfecto, nullus excusatur.[a] l. ad instructiones. s̃. de fac. eccl.

ADDITIO.

a Iac. Rebuf. l. nemo. nu. j. & quod ibi posui in apost. ad ipsum. s̃. de ann. & tri. & quod posui in add. ad Gul. de Cu. l. ad instructiones. s̃. de fac. ecc.

Qui ætate & professione se excusant. Tit. XLIX.

LEX I.

VM AFFIRMETIS. Studentes habẽt immunitatem à munerib. personalib. usq; ad xxv. annum. not. pro studentibus, ut in terris proprijs non grauentũr ad custodias, & alia munera personalia. Itẽ no. q istud priuilegiũ nõ habet locũ nisi in minoribus xxv. ann. quasi præsumat Imper. quòd postquam excesserit xxv. annum, quòd nun-
1 quam bene addiscat. † Sed opp. ff. de decu. l. spurij. §. j. ff. de mu. & ho. l. ad remp. Gl. uidetur tangere, sed in sua solutione non bene declarat, ideò tu dic. Quædã sunt munera personalia in quibus requiritur consiliũ & discretio, ut esse de consilio, uel habere aliquod regimen, & tunc non concedi-tur minori xxv. an. nisi in defectum, ut in cont. Quædã sunt munera personalia, in quibus aliquod periculũ non uertit', ut facere custodiam in ciuitate, & similia, & ad ista possunt uocari minores, à quibus hic liberantur propter studium, & habent istud priuilegium causa studiorum.

ADDITIO.

a Intellige hoc uerius, nisi aliter consuetudo se haberet, secundũ Bart. l. j. ĩ.
2 de aur. coronario. † Quid in doctoribus, an excusentur ab oneribus. Bar. l. humilioribus. de suscep. & arca. Bart. & ibi dixi l. iij. de mulierib. & in quo loco. Itẽ in uer. bene addiscat, dicit tex. c. nemo. de pœnis. in vj. q diligenti studio potest quis proficere quod in iuuentute omisit, et ideò Acc. gl. noster quando incepit studere, erat ætatis xxviij. ann. & tantùm floruit, ut no. gl. in auth. Alex.

LEX II.

CVM FILIOS. Lex ista idẽ dicit quod præcedẽs, nisi q dicit quòd studentes liberãtur à personalibus muneribus, non autem à patrimonialibus. Istud ultimum non est in præcedenti.

ADDITIO.

a Gl. hic dicit de patre & filio. Bal. l. fi. in fi. de impub. Alex.

LEX III.

MANIFESTI. Maiores quinquaginta quinque annis excusantur à muneribus personalibus, non patrimonialibus.

Qui morbo. Tit. L.

LEX I.

SIEA. Orbatus utroq; oculo excusatur à muneribus personalibus, secus si uno tãtùm. Not gl. positam super hac l. quia hoc est uerũ in muneribus personalibus, quæ opus corporis exigunt, uel requirunt, secus consilij.

LEX II.

CVM AVRICVLARIS. Aliàs articularis. Debilitas propter morbũ habet excusationem. Quæro quid sit morbus articularis. Gl. respondet & bene, nõ intelligas de morbo propter quẽ aliqualiter debilitetur auditus, quia tunc non haberet excusationem, l. fin. ff. de leg. tut. Sed intelligas de tali morbo, propter quem totum corpus debilitatur.

ADDITIO.

1 In tex. ibi, debilitatum. † No. quia tunc dicitur quis debilitatus, quãdo aliquis sensus perditur, et facit ad q. statuti punientis pro membro debilitato, de quo dixi in l. nationum. s̃. de decu. Ang. De hoc in iiij. c. de censibus, & consuluit Ang. ut refert Ludo. in no. litera c. no. vj. Alex.

ADDITIO.

1 PODAGRAE. † Circa istos podagros sic distingue, quia aut quærit utrùm habeant excusationem tempore quo illa podagra grauantur, ita quòd ambulare nõ possunt. Et dic quòd sic, ut hic in fi. ibi, uocari non patietur. Aut quæris utrùm habeat uacationem simpliciter, & omni tempore, quia podager, & tunc si quidem propter illam infirmitatem intantùm debilitatus est, quòd ambulare non potest, & suis rebus non posset superesse, & habebit immunitatem, ut s̃. l. prox. & hac l. tj. respon. & ff. de uac. mun. l. pe. in princ. Aut non est ita debilitatus, sed quandoq; uexatur, quandoq; non, & tunc non haberet excusationem, ut hic in princ. & s̃. de decur. l. iiij.

LEX

LEX IIII.

CASVS. Infirmitas patris non liberat filium à muneribus personalibus.h.d.

De his qui num.liberor. Tit. LI.

LEX I.

NVMERVS. Ista lex cum sequen. sunt claræ, quas leges prosequere, & distingue, ut in gl.

LEX IIII.

CVM FACVLTATES. Diuitiæ filiorũ non onerant patrem. & l.seq. dicit hoc. Sicut pater, ita & mater excusatur propter numerum liberorum.

LEX VI.

EOS. Numerus liberorum excusat patrem nõ filium si sufficiẽs reperitur. Item propter paupertatem à muneribus excusatur.

De professoribus, & medicis. Tit. LII.

LEX I.

VMTE. Medicus donec sit in exercitu, habet immunitatem à muneribus personalibus, non post, nisi alio priuilegio, uel alia causa excusetur.

LEX II.

GRAMMATICOS. Doctor qui nõ legit utiliter
a scholaribus, potest reprobari. ff. de exc. tut. l. sed & re-
b probari.[a] No. hanc l. contra insufficientes doct. ut possint re, pbari, nõ obstãte q̃ receperint insignia doctoratus[b].

ADDITIO.

a Reprobari. Et ibi uide Nic. de Nea. qui refert q̃, episcopus Capuanus faciebat examinari reuertentes ex studio doctores, & si erant insufficientes, lacerabat eis priuilegiũ. gl. c. uenia. xxxv. q. ix. quæ dicit q̃ si apparet electũ ad falsum rumorẽ præsentantium eum doctũ, non esse doctũ, debet cassari electio. Io. And. in addit. ad Spec. rub. de præben. ubi ponit de uasallo qui putatur robustus & nõ erat, quia potest feudo priuari. Item facit etiã quod not. Ioã. And. in add. Spec. rub. de iure pat. super rub. ubi singulariter tractat q̃ episcopus qui ordinauit aliquẽ ad sacerdotiũ, potest eum repellere propter insufficientiã ab ecclesia curata non solùm adepta, sed etiã adipiscenda, etiam si bis promouisset eum ad curiam per rationes de quibus per eum quæ fuerunt Old. licet ipse non dicat, con. xciij.

b Adde † quòd semel reprobatus, nõ potest posteà iterũ doctorari, secundũ
1 Bal. l. ij. in fi. per illũ tex. s̃. de li. et eorũ li. Alex. No. cõtra doctores legẽtes ad põpã et cõtra doctores indoctos, et ideò dicit gl. c. cũ beatissimus. xxiiij. q. j. q̃ monet scholares audire optimũ magistrũ. Et adde ad hoc gl. l. nulli. de decur. quæ dicit q̃ indoctus nõ põt facere aliũ doctorẽ. et Bal. ibi exclamat cõtra doctores indoctos, et l. j. et ibi Bar. de studijs li. artiũ. facit Bal. c. j. in prin. quo tẽpore miles, ubi dicit q̃ indocti incũbunt cathedrã, nõ insidẽt, et Cy. l. munus, & ibi Ang. de acq. pos. s̃. Bal. l. j. q̃ et aduer. quos, ubi dicit, in defecto dello buono lo tristo sede à bãcha; facit c. multi sacerdotes. xl j. dist. uer. q̃ malè sedẽt. Ang. l. j. §. initiũ. uer. pueritiã. ff. de post. ubi dicit q̃ indocti debẽt dici legũ dolores, & Ang. l. eum quẽ temerè, de iud. ubi dicit Bart. l. j. de ann. ciui. qui nescit legere, dato q̃ habeat scholares, nõ debet habere salariũ, ubi gl. dicit q̃ scholaris doctus præferẽdus est doctori ignoranti, gl. cle. ij. uer. honore de magistra. q̃ assumens gradum doctoratus indigne, peccat mortaliter, ad quod c. si laicus. xxxviij. dist. plus Fran. Tig. de Pisis, l. semper. §. fi. dixit q̃ indoctus potest expelli de collegio illius artis, et Domini. c. quæ de episcopis. xxxviij. distin. ubi dicit q̃ carens libris opportunis, non meretur doctor dici. Alex.

LEX V.

NEC INTRA. Nõ sufficit esse de collegio medicorũ, nisi specialiter immunitas sit concessa.

LEX VI.

2 Doctores non possunt capi personaliter, nec aliquo modo uexari.

1 MEDICOS. † No. hãc l. q̃ doc. legũ & aliarũ scienti-
a arum habẽt immunitatẽ etiã à munerib. patrimo-
2 niorũ, & sic non potest de iure eis imponi collecta.[a] Item no. † q̃ non possunt capi personaliter uel duci ad cu-
b riam, uel aliquo modo uexari,[b] & sic familia non debet ipsos doct. scrutari de armis.[c]

ADDITIO.

a Collecta. Fran. Alb. in suo cons. incip. in Dei nomine amen, punctus talis est, magister.

b Vexari. † Adde q̃, nec torqueri, Cy. l. milites. C. de quæstio. nisi prius degra
3 detur, l. fi. s̃. de mal. et mathe. ibi, dignitate exutus. adde quod no. in apo. ad istum, l. j. nu. ij. uer. potest. j̃. de decur. li. xij. ubi pono consuetudinẽ in cõtrariũ nõ ualere, l. omnes iudices. ubi dixi in apost. ad istũ, s̃. de decur. isto lib.

c Armis. Bal. l. j. in fi. qui bo. ce. pos. & Imol. l. miles. ff. de re iu. et Bar. & doc. l. si libertus. cũ l. seq. ff. de in ius uoc. Alex. Et idẽ medici donec sunt in exercitio, l. j. s̃. eo. dixit enim habere dignitatem. Adde gl. l. lege Iul. la iij. l. oratores. ad l. Iul. de ui pub. & hanc l. intellige in illis qui legerũt in publicis & consuetis studijs, secus si in priuatis locis ciuitatis, quia nõ habent doctorũ priuilegium, ut in auth. habita. s̃. ne fil. pro pat. Ang. post gl. in proœ. Digesto. Videtur tamen q̃ hæc l. non uẽdicet sibi locum, nisi in doctorib. actu legentibus, non in alijs. & no. gl. quæ est no. Alex.

LEX XII.

MAGISTROS. Non debet quis admitti ad docẽdum, nisi prius fuerit approbatus & examinatus in moribus & scientia, & alia habuerit quæ requiruntur
1 in actu doctorãdi. † Not. q̃ doctores præcedere debẽt alios in morib. & sciẽtia, & ideò ꝓpter defectũ morũ & scientiarũ
2 possunt licitè reprobari. † Secundò not. q̃ doctor debet esse approbatus. Sed aduerte, quia ad hãc approbationẽ requirit præsentatio & iuramentũ doctorũ. l. nemini. s̃. de aduo. diuer. iu. Secũdò examinatio & approbatio doctorũ ut hic, qui doctores de iure cõmuni debẽt esse septẽ, l. si qs. j̃. eo. sed in hac ciuitate Perusij ex priuilegio summi põtificis sufficiũt quatuor. Itẽ requirit licẽtia seu decretũ superioris, ut hic, cũ
a dicit, decretũ curialiũ mereat. ut ext. de magi. c. j. & ij. in cle.[a]
3 † Et no. hanc l. ex qua uides omnia quæ requirũtur ad hoc ut quis possit doctorari, requiritur etiam q̃ dentur ei insi-
b gnia, & quod est hoc hodie expressum ext. de mag. c. ij.[b]

ADDITIO.

a Et no. q̃ licet requiratur quòd examinatus repertus fuerit peritus, ut hic et l. nemini. s̃. de aduoca. diuer. iu. tamẽ fallit si sit parum doc. cũ spes sit q̃ possit proficere, quia poterit doctorari. Et adde quòd acumen ingenij multùm operatur, prout dicit Fel. rub. de ma. post prin. uer. quid autẽ alias. Inn. ad hoc sin. d. c. cũ in cunctis. de elec. alleg. in tex. & Imol. in clemen. j. de æta. et quali. & c. illiteratos. xxxv j. di. dicentẽ facere gl. in c. monachus. lxxvij. distin. uer. diuortio. & c. tum ex literis, uer. instructus. de re. in integ. quæ dicũt q̃ prudẽtia, honestas, & ingenium supplent ætatem, quod not. ex quo facit ad multa prout ibi uide Fel. Inn. c. cùm in cunctis. circa princ. de elec. & Lu. §. de uiro. l. si uerò. ff. sol. mat. Alex. Scholares non debent actu legere & magistri. Bar. l. j. de præpo. agen. in reb. istam alle. d. Abb. l. ij. de magist. q̃ episcopus cum capitulo potest doctoratũ conferre, & idem Host. in summa de magist. §. pe. in prin. et Mathes. l. oẽs. & Bar. l. generaliter. de in ius uoc. et nõ. gl. cle. ij. in gl. magna. ultra med. et Abb. c. est uerũ. de fo. cõpe. & hoc de iure cõmuni. Abb. c. cùm apostolicè. in iiij. no. de his quæ fiunt à prælat. licet de consuetudine non seruetur. Et ibi dicit, debent esse septẽ. Tenuit etiã Bal. l. si quis alleg. & Abb. c. proposuisti. de prob. cont. Bar. l. fi. de profes. urb. Constan. ubi dicit q̃ requiruntur nouem. Sed potest dici q̃ ibi speciale. & Abb. ubi prox. et adde q̃ debet præsentari per suum magistrũ, ut l. j. s̃. de off. mag. debet magister moriger. aliàs reprobari potest. c. j. in prin. ibi probatæ artis. ff. de uen. inspicien. & c. omnis ætas. xij. q. j. probatissimæ mori. & c. fraternitatis. de frig. & malefic. c. gloria episcopi. xij. q. ij. dum Crates ille Thebanus, & c. & no. glos. c. cum literis. de in integr. rest. Alex.

b Itẽ si quis notoriè est peritus, ut est gl. xlvij. dist. c. de petro. et xxiij. distin. c. qui episcopos. & Ioan. And. c. constitutus. de off. Archid. xxiiij. distin. c. si quis presbyter.

quis præsbyter. xxiij. distin. c. nullus ordinet. & c. ad apostolicam. de reg. & Aut. c. proposuisti. de prob. Alex.

LEX VIII.

a Gerens se pro doctore cùm non sit, tenetur pœna falsi.

REDDATVR. Qui se gerit pro doctore cùm nõ fuerit examinatus, nõ excusatur à munerib. secus si fuerit approbatus. Not. quod dixi in summario, & licet de eo loquat qui assumit habitum doctoratus philosophiæ, tamen de iure idẽ uidetur in qualibet alia scientia, arg. s̃. eo. l.
1 medicos, imò † plus qui gerit se pro doctore,[a] cũ nõ sit, tene-
a tur discrimine falsi, ff. ad l. Cor. de fal. l. eos. in fi.[b] † Item not.
b quòd doctores debẽt habere uirtutem fortitudinis, & uim
2 fortunæ patienter sufferre, quod no.

ADDITIO.

a Bal. l. qui sub prætextu. nu. quinto, & quod ibi posui in apostil. uer. clericum. s̃. de sac. ecc. dixi post Iac. Rebuf l. grammaticos. uer. infamis efficitur de profes. qui in urb. Constan. lib. xij. dixi post Pan. c. j. nu. j. uer. pœna fal. post Barb. ext. de cler. mi. non or. & Fel. c. iij. loco. in prin. ext. de prob.

b Bar. l. j. de digni. uer. sequitur in diffinitione illicita. Quid si postquã portauit insignia, & habitum doctoratus, posteà efficitur doctor, an noua insignia, an eadem debeat habere? Dic sufficere q̃ portet solita. j. q. j. quidam. uer. si fortè. secundũ lect. gl. ult. Alex. & Ro. litera i, nu. lxx. & Bald. l. j. s̃. de suff. Alex.

LEX IX.

2 Aduocati non debent recipere promissionem à clientulo lite durante.

ARCHIATRI. Medici qui salarium cõsequuntur ex publico, ita paruis, sicut magnis seruire tenentur, sed salarium ab infirmis nõ debent recipere, nisi cũ
1 sanati fuerint. † No. q̃ medici non debent recipere ab infir-
mis promissionẽ, ut hic, & si receperint, cassant. ff. de uac. &
2 extraor. cog. l. medicos. Et sic † aduocati non debent recipe-
re promissionem à clientulo lite durãte, * l. quisquis. s̃. de postu. licitè tamen accipitur a quod eis offertur.[a]

* Durante. Qua de re no. ea quæ scripsi lib. ij. Epit. cap. j. ax. j. nu. vj. I. Concen. B.

ADDITIO.

a Offertur. Bal. auth. ad hæc. C. de usur. & Arch. j. q. j. c. non est. & xiiij. q. v. non sanè. Habentes salarium de publico recipientes à seruatis puniuntur pœna quadrupli, c. militare ad fi. xxiij. q. j. Ro. in lit. pœn. no. xciij. Alex.

LEX X.

SI QVIS. Nõ debet in locum magistri defuncti alius subrogari, nisi fuerit approbatus, & licet subrogetur in
1 numerum, non subrogatur in gradũ. † No. q̃ septẽ doctores debẽt aliquẽ ap,pbare, de quo dixi s̃. eo. l. magistros.

LEX XI.

1 GRAMMATICOS. † Magistri scientiarum qui fuerũt palatini, habẽt perpetuã immunitatẽ ab omnibus muneribus, ipsi & eorum filij, & coniuges.

De athletis. Tit. LIII.

LEX. VNICA.

1 Scholaris ter examinatur antequam doctoretur.

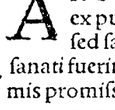

1 ATHLETIS. Qui trib. prælijs fuerit coronatus, quorũ unũ Romæ fuerit, excusat à muneribus. h. d. † Ad euidentiã præmitte q̃ cõsuetudo erat, & adhuc est, q̃ qñ fiũt torneamẽta, hastiludia similia, q̃ ei qui se melius habebat, imponebat signũ uictoriẽ aliqd̃ sup caput, dicit gl. hic. Si qs fuerit ter coronat̃ iustè, nõ prece, debet habere immunitatẽ,
2 & uide literã. † Ex qua no. q̃ q̃ ter bene se habuerit in aliquo exercitio, bonus præsumit, qd̃ facit ad multa, & ex hoc inuẽta est cõsuetudo, q̃ scholares ter examinent. Primò à suo doctore præsentante. Secundò in priuato examine. Tertiò in publico examine. Facit quod dixi s̃. tit. j. l. magistros.

ADDITIO.

a Hoc fortè non procederet in scholari perito, qui doctorari debet sine examine, Abb. c. in constitutis. el ij. de appel. facit c. de petro. xlvij. di. & xxiiij. distin. c. nullus. & ideò dicit ibi Vgoli, q̃ non examinatur, qui de curia Romana accipitur, cùm tales sint notorij. c. ad apostolicam. de reg. et Ro. quia frustra fit demonstratio rei, certo demonstrãte, l. j ff. de do. præleg. quod tamen intellige, nisi esset data forma, q̃ in doctorando requireretur examen, quia forma esset seruãda. c. cùm dilecti. de resc. Faciunt no. per Ang. et Ro. l. hac cõsultissima. s̃. q̃ testa. fa. pos. gl. l. j. et l. j. ff. de li. et posth. cũ fim. Alex.

De ijs qui non impletis stipendijs sacramento soluti sunt. Tit. LIIII.

LEX I.

IGNOMINIAE. Infamia remouet quem ab honoribus, non à muneribus, & grauamine.

LEX II.

CVM OB. Missus causariè ante finem militiæ consequitur immunitatẽ à muneribus, nõ tñ habet priuilegia ueteranorũ. De quo priuilegio habemus rubr. ff. de priu. uete. & hæc lex habet locum in militibus templi.

ADDITIO.

a In tex. ibi, plena. † No. q̃, non dicitur esse plenum, nisi id quod naturaliter
1 plenum est, non autem id quod impletur per dispositionem iuris. l. fi. s̃. de his qui ueniam æta. imp. Ang.

LEX III.

VETERANIS. Duob. modis legitur hæc l. Primò sic dicit, Priuilegia ueteranorum cõsequit̃, qui uiginti annis militauerit in legione, uel uexillatione, secus
1 si in cohorte. † Ad euidentiã præmitte q̃ est differentia inter alam, cohortem, & legionẽ. l. ij. §. exercitũ. hæc lectura nõ placet, quia nõ potest militari in legione, quin militet̃ in cohorte, cũ legio in se cohortẽ cõtineat. Vnde pone casum secundũ aliã lec. fm quã h. d. Qui xx. annis militauerit in legione, uel uexillatu, ille priu. ueteranorũ cõsequit̃, & ideò qui in cohorte militauerit, nõ habet necesse hoc à pricipe impetrare.

Quibus muneribus excusantur ij, qui post impletam militiam, &c. Tit. LV.

ADDITIO.

a In rub. de primis partibus rub. nigrum nõ tractat, sed tantummodo de con
1 ductoribus uectigaliũ, & sic de ultima parte. † & sic facit q̃ cõiuncto nigro, q̃ si in statutis reperiatur aliqua rub. cõcedẽs aliquod priuilegiũ, præsupposito q̃ nigrũ nõ faciat aliquam mentionẽ de eo in tex. tamẽ uirtus rubricæ est tanta q̃, illud priuilegiũ cõsequ.tur ille cui cõcessum est. Pro hoc
2 facit gl. proœmio sexti. ubi gl. dicit rub. esse de tex. & ideò † qui promisit tex. scribere, tenetur etiã scribere rubricas. Fel. rubr. de accus. circa princ. uer. utrùm autẽ. cũ seq. Tu uide ad hoc Bal. rub. s̃. an ser. ex suo fa. Ias. post Aret. Alex. & Scriben. l. j. ff. si cert. pet. & ipsum inst. de act. in rub. c. j. nu. j. et quod ibi posui in add. ad ipsum. uer. sunt autẽ tales, ext. ut lit. nõ cõtest. post Pa. in proœ. rex pacificus. nu. ij. uer. rub. post Phi. Fran. in proœ. §. sanè. nu. vij. uer. in decretis. li. vj. & no. Fel. c. j. uer. quæ sunt rub. & c. ex parte. uer. quæ sunt in decretis. ext. de res. lib. vj. Pan. cons. xv j. uol. ij. & Rom. cons. ciiij. dixi in auth. de incest. nupt. ubi de hoc. Ang.

LEX VNICA.

1 NON ALIOS. † Principales cõductores, nõ cõductores cõductorũ uectigaliũ habẽt immunitatem. No. quòd hi qui cõducũt uectigal publicũ, habẽt immunitatẽ. Itẽ quòd hæc dictio,
2 haud, ponitur pro, non, ut hic. Sed † & tunc debet esse cum aspiratione, de quo tangitur per glos. ff. de sol. l. j. uer. cõtrouersia. & in corpore, de non alie. §. ñ uerò in perpetuum, uer. ijsdem pœnis.

De liberti-

De libertinis. Tit. LVI.

LEX I.

CONDITIO. Libertini nõ habent excusatio
nem à muneribus. Oppo. s̃. si seruus uel lib. ad
dec. aspir. l. j. Sol. ad honores & dignitates non
possunt uocari ut ibi, sed ad munera, & ad alia
grauamina bene possunt uocari.

De infamibus. Tit. LVII.

LEX VNICA.

INFAMES. Personæ infames remouentur à
a dignitatibus,[a] non à munerib. realibus, uel per
1 sonalibus. † Et per hanc l. dico ꝙ licet quis fue-
rit condemnatus de falso, propter quod desinit
esse nobilis ex aliqua lege, uel statuto, tamen adhuc rema-
net nobilis quantùm ad maioritatem pœnarum, & ad ea
in quibus nobiles magis grauantur, quàm plebeij, de quo
b dixi in leg. j. j̃. de dign.[b]

ADDITIO.

a *Dignitatibus. Lud. sing. uer. infamia. uers. quæro nunquid. Vnde dicitur, in*
famem sustinere in dignitate, peccatum est, Spec. tit. de disp. §. iuxta. uer. in-
famis enim. & Cast. cons. cxcvj.
b *Bar. l. j. j̃. de dig. Ro. l. si quis in graui. §. de his. ff. ad Syl. q. ubicunq; aliquis*
magnus nobilis efficitur ex forma statuti popularis, prout est Florentiæ, q.
dicitur amittere nobilitatem quo ad cõmoda, non quo ad incommoda, &
ideò si delictum committeret, puniretur ut nobilis, Aret in suis maleficijs.
uer. in Casum Sempronij. Alex.

De reis postulatis. Tit. LVIII.

LEX VNICA.

REOS. Pendente processu criminali, non potest quis
ad honores uocari. ff. de mun. & hon. l. reus delatus.

ADDITIO.

a *Limita ut per Host. & Io. And c. minimus. de accus. c. omnipotens. eo. tit. et*
facit pro determinatione, q. Bal. rub. de cond. ob tur. cau. & Ro. in litera o.
no. xxj. Alex.

De ijs qui in exilium dati. Tit. LIX.

Dic ut plenè examinaui. ff. de his qui not. inf. l. quid er-
go. §. pœna. & etiam in gl.

LEX I.

1 QVIBVS. † Confinati non possunt eligi ad ho-
nores durante tẽpore cõfinationis, & hãc l. uidi
2 examinari de facto qñ † quidã doctores fuerũt
cõfinati Bononię, reuocati per do. Hosti. legatũ,
qui fuerunt in matricula doctorũ de collegio, an possint es-
se de collegio, & priuilegium collegij habeant, uel consequi
possint. Dic quòd non, ut hac l.

ADDITIO.

a *Confinati frangentes cõfinia, an pœna mortis sint digni? Dic q. non, ut per*
gl. & Bal. inst. quib. mo. ius pa. po. sol. §. serui autẽ. et qua pœna puniãtur,
§. quisquis. l. aut facta. de pœn. Alex.

De filijsfamil. Tit. LX.

2 *Consentire quando quis dicatur ex sola præsentia.*
3 *Pater consentire potest filio per epistolam, et cõsentiendo obligatur insoli*
dùm, non consentiendo obligatur de peculio.
4 *Pater qui adoptat illum qui factus est decurio, dicitur ei consentire.*
5 *Pater ratione consensus quãdo obligetur pro filio reipublicæ et priuatis.*

LEX I.

PATREM. Qui consentit decurionatui filij emãcipa-
ti non obligatur, secus si ille filius erat in potestate, & il
le uidetur consentire qui non dissentit.

ADDITIO.

1 *† No. ex hac lege q. cõsensus in hoc articulo inducitur eo ipso q. quis non*
2 *contradicit. † interdũ non dicitur cõsentire, nisi expressè cõsentiat præsup*
posito q. actui sit præsens, et se subscribat tanquã testis. l. Caius. de pig. act.
et ibi no. de re. alie. non alie. l. distrahẽte. et hoc ubicunq; actus qui contra-
hitur, exerceri potest me inuito, tũc si sum præsens, non uideor cõsentire,
l. Caius. Item uidetur quis cõsentire, ubicunq; actus qui geritur, tendit in fa
uorem tacentis. Fel. c. nonne. de præsu. in gl. si cũ plu. uer. se. l. ij. §. uolunta-
tẽ. sol. ma. & Dy. c. qui tacet. de reg. iur. in vj. sed ubi tendit in odium, nõ in-
telligitur consentire, d. l. fallit fauore reipub. ut hic, & ff. de decur. l. hono-
3 *res. §. fin. poterit † etiam pater cõsentire filio per epistolam, si filius est ma*
ior xxx. ann. aliàs requiritur, q. præsens cõsentiat. Bald. auth. causam quæ.
uer. extra. quærit hic Pet. C. de epis. & cler. Lud. pon. sin. uer. cõsensus, uer.
gl. ord. d. l. honores. Item consentiendo obligatur insolidùm. l. si filiusfa. de
adm. re. ad ciui. perti. nõ cõsentiendo obligatur de peculio, de quo uidimus
4 *in l. j. s̃. de decur. ff. ad mun. l. ij. † Dicitur aũt pater filio cõsentire, cùm a-*
doptauerit eum qui erat factus decurio. l. Lucius. §. idem respondit. ad mu-
5 *nici. † Illud tamen q. pater obligetur pro filio ratione cõsensus, est uerum*
fauore reipub. l. ij. ad muni. Idem tamẽ est etiã in priuatis, si recepit à filio li
teras, & nõ cõtradixit, sed literis receptis nihil dixit, nam tũc uidetur ap-
probare contractũ. l. si filiusfa. la j. ff. ad Maced. cle. j. de proc. ubi est hodie
casus in simili, sed in filio est casus, in d. l. si filius. Item si filius est inhabilis
ad officium, pater non tenetur pro eo. s̃. mune. & hon. l. ij. & l. Lucius. §.
idem respondit. ad muni. An.

LEX II.

CVM APPELLASSE. Appellare à nomina-
tione facta de filio, est consentire. h. d. & no. glo. huius
l. quæ est super uer. ostende.

LEX III.

SI II. Filius in potestate cum patre, ad idem munus uo-
cari non debet, secus si sit emancipatus.

LEX IIII.

SINE. Pater nõ tenetur pro filio curatore creato, sed qui
eum nominauit, tenetur.

De peric. success. parent. Tit. LXI.

LEX VNICA.

1 *Filius qui incepit studere patre uiuente, an eo defuncto debeat studere de*
bonis communibus.

SI DE PROPRIO. Onus dignitatis quæsitæ filio
1 per patrem trãsit ad hæredẽ. † Hæc lex facit ad q. si filius
incipit studere de uolũtate patris, an mortuo patre de-
a beat perficere studiũ cõmunib. expensis?[a] Itẽ an expẽsæ do-
ctoratus debeant fieri de cõmuni. Itẽ si filius desponsauit u-
xorem uiuente patre, an expẽnsæ nuptiarũ debeant fieri de
cõmuni? Facit ff. de mune. & hon. l. si filium. §. idem scripsit.
De quo dixi plenè ff. de col. bo. l. j. §. nec castrense.

ADDITIO.

a *Bal. auth. ex testamento. & l. si emancipati. C. de colla. Dy. l. j. §. sed an id. ff.*
de col. bo. De ij. q. uide Bal. ubi prox. et Bart. et Bald. l. pe. ff. sol. mat. l. filiæ.
fa. hær. Alex.

De mulieribus & in quo loco. Tit. LXII.

LEX VNICA.

1 *Mulier quibus muneribus fungatur & quibus non, & de materia*
munerum.

EAM. Mulier in loco domicilij mariti subit mu-
nera personalia, patrimonialia uerò in loco in
quo est patrimonium. Diuisio per se patet, & e-
tiam casus est clarus. Antequam ultrà procedã,
pro declaratione quæro quare dicit, si nõ in ur-
be Romana, &c. Gl. exponit dupliciter, & tene primũ, s. in ur
be Romana, & est tanta copia mulierum & hominũ, ꝙ non
est neces-

1 se uocari ad munera mulieres aliũde uenientes. †
Non tamen intelligas ꝙ mulier nupta Romæ possit cõpelli
ad munera & honores in ciuitate originis propriæ, quia per
hoc auocaret à seruitio uiri, quod esse non debet, sicut nec li
berta nupta consensu patroni debet operas per quas auoce
tur à seruitio uiri, ut s̃. de oper. liber. l. libertæ, & ff. de operis
2 libert. l. sicut. † Hoc præmisso no. ꝙ mulier potest uocari ad
3 honores & munera psonalia. † Secũdò no. ꝙ mulier subit
4 munera patrimonialia in loco patrimonij. † Item no. ꝙ mu
a lier sortit̃ forũ uiri,[a] j̃. de dig. l. mulieres. Sed op. ff. ad mun.
l. ea quæ. Sol. Ibi loquit̃ in desponsata, hic in nupta, & id qđ
dicitur in nupta, idem in uidua, ff. ad mun. l. filij. §. uidua. Itẽ
no. ꝙ s̃. dixi in desponsata, idẽ in ea quæ nupta esset, non de
iure. l. fi. §. itẽ rescripserunt. ff. ad mun. Idẽ in ea quæ nunquã
habuit uirũ, siue uirgo, siue corrupta, l. pe. §. fi. ff. ad mu. & hic
5 in j. gl. An † aũt mulier ex persona uiri dicat̃ ciuis, uel comi-
tatensis, dixi plenè in d. §. itẽ rescripserunt. Itẽ op. mulier nõ
uocetur ad honores uel munera personalia. ff. de mu. & ho.
l. iij. §. corporalia. Gl. soluit, & ideò dic, ut in ea, & j̃. dicã. His
ergo præmissis, quia hic fit mentio de muneribus, & hono-
ribus patrimonialibus & personalibus quæ imponunt̃ tam
masculis q̃ mulieribus, ideò materiam munerũ hic tracte-
mus, quorũ diuisionẽ ponit gl. super rub. s̃. de exc. mun. Cy.
latius. l. uoluntariæ. s̃. de excu. tut Gul. l. neminẽ. s̃. de sac. san.
6 eccl. Ego aũt ultra omnes hic multa dicã. † Sciendũ est igit̃
ꝙ munus dicit̃ tribus modis. ff. de uer. sig. l. munus tribus.
sed propriè munus dicit̃ qđ necessariò subimus lege, uel me
ro imperio eius qui habet potestatẽ, l. munus propriè. ff. de
uer. sig. Et istud munus diuiditur per Iuris. in l. fi. in pri. ff. de
mu. & ho. quia munerũ quędam sunt personalia, quædam
munera patrimonialia, quædam sunt mista.*

* *Mista. De quibus dic ut per Bar. in rep. l. placet. nu. ix. cum seq. C. de sac. eccl. Dixi lib. j. Epit. ca. ij. axioma. j.* I. Conc. B.

7 † Assumo primũ membrũ personaliũ, quæ-
dam habẽt honorẽ annexũ, & appellant̃ ho-
nores, ut hic in tex. quædã habent utilitatẽ an
nexam, & appellant̃ sordida, l. sordidorũ. s̃. de
exc. mu. & l. maximarũ. quædã non habent,
nec honorẽ, nec utilitatẽ, & ista appellant̃ mu
nera simplicia, ut hic in tex. & s̃. in multis rub.
Circa primum scilicet de munere habente di-
gnitatẽ annexã, dic ꝙ est honor, scilicet admi
nistratio reipublicæ cũ dignitatis gradu, l. ho
8 nor. ff. de mu. & ho. † Sed quæro qui prohibent̃ habere ho-
nores? Rñ. quidã propter delictũ, ut infames de iure, uel de
facto, s̃. de infa. l. j. & de ijs qui non imple. sti. l. j & s̃. de decur.
9 l. nec infames. s̃. de reis post. l. j. & j̃. de dig. l. ij. † Itẽ non potest
concedi minoribus iste honor cum administratione, sed si-
ne administratione bene potest concedi, ut s̃. de mun. & ho
nor. non conti. l. j. in fi. & ff. eo. l. ad rem, & de excus. mun. l. se-
10 xtum decimũ. in prin. & l. spurij. §. j. ff. de deci. † sed an possit
concedi mulieribus, tex. hic uidet̃ dicere ꝙ sic, qñ dicit, ho-
nores. Cont. l. fœminæ. de re. iu. l. iij. §. corporalia. ff. eod. Sed
honores sine administratione, sine dubio competũt mu-
b lieribus,[b] l. j. & l. mulieres. j̃. de dig. & l. imperialis. C. de nup.
& ff. de sena. l. fœminæ. honores uerò cũ administratione nõ
reperio in iure concedi mulieribus, nisi hodie de iure Can.
Abbatissæ monialiũ. Item mulieribus quæ sunt ministræ so-
rorũ tertij ordinis san. Francisci. Itẽ mulieribus præcellenti-
bus, ut in Reginis, & in Comitissis quæ quandoq; succedũt
in comitatu ex consuetudine, uel ex priuilegio sibi dato. Nõ
ob. s̃. de arb. l. fi. & hic in iij. gl. & ita de facto uidemus in regi
11 na Ioanna Regina Hierusalẽ, & Sicilię. † Sed quæro quæ di
cantur ista munera quæ habent dignitatẽ annexã. Et Gul. d.
l. neminẽ. ponit exemplũ qñ aliquis constituitur iudex, qui
bus iudicibus debemus honorẽ, l. ij. ff. de in ius uoc. & ff. de
iud. l. pars literarũ, & melius. s̃. qñ prouo. non est ne. l. omnẽ.
Sed certè ego uideo ꝙ multa sunt officia, ubi nulla est iudi-
candi potestas, tamen habent honorẽ, & dignitatẽ annexã,
ut sunt illi qui præsunt cubiculo principis, uel agentes in re
bus, & similes, de quibus habes j̃. lib. xij. Dico ergo quòd il-
lud officiũ habet honorẽ & dignitatẽ annexã, quod sic repu
tatur in ciuitate. Vnde potest esse quòd idem officiũ alibi re
putat̃ honor, & alibi nõ, l. munerũ. circa prin. ff. eo. nec requi
ritur ꝙ habeat potestatẽ iudicandi, sed solùm sufficit ꝙ sic re
putet̃ in ciuitate, & sic uidemus in ista terra, scilicet, in capita
neo partis Guelphæ, qui licet nullã habeat iurisdictionẽ, ta-
men reputat̃, ubi tamẽ non apparet qualiter in ciuitate pro
honore reputat̃, dico ꝙ illud officiũ habet honorẽ & digni-
tatem annexã, quod habet potestatẽ statuendi per se, uel cũ
socijs, ut dicimus in decurionibus qui sunt in dignitate, s̃.
de decur. l. iij. & iiij. uel si habet potestatẽ iudicandi, l. cui mu
12 neris. ff. de mu. & ho. † Item aduertendũ est, ꝙ isti honores
non possunt indici, nisi ciuibus, & incolis, ut s̃. qui pro sua
13 iurisd. l. j. & hic. † Itẽ uacatio simpliciter concessa non porri-
gitur ad munera ista quæ habent dignitatẽ annexã, d. l. cui
14 muneris. & quod no. in l. uacuatis. s̃. de decu. † Sed quæro
an talis dignitas remaneat finito officio? Rñ. si officiũ est tem
porale, non remanet dignitas finito officio, l. j. s̃. de exc. mu.
nisi aliter sit lege expressum. Inn. ex̃. de pręb. c. de multa. in fi.
15 † Venio ad secundum, & dico ꝙ aliud est munus, quod ha
bet in se utilitatẽ annexã, quod appellatur munus sordidũ,
& istud est illud quod consistit in officijs uilibus, dicit Gul.
quorũ multa nominant̃ in l. maximarũ. s̃. de excu. mu. Tu
dic clarius ꝙ sicut illud est honor, quod reputat̃ honor, ut s̃.
dixi, ita est uile quod reputat̃ uile. Et pro hoc facit j̃. de susce.
& arca. l. humilioribus. & ibi ideò potest esse quod idẽ offi-
cium alibi est uile, & alibi non, d. l. fi. in prin. Et potest esse ꝙ
idem officiũ respectu causæ dicit̃ uile, & non uile. Nam ego
uidi multos ualentes uiros quærẽtes eleemosynas pro pau-
peribus, & nõ est uile respectu causę. s̃. de sac. eccl. l. ad instru
16 ctiões, & l. priuilegia. ibi, humanitatis nostræ, &c. † Itẽ quæ-
ro quibus possunt indici ista munera sordida. Rñ. nunq̃ in
dicuntur hominib. positis in dignitate, l. humilioribus. j̃. de
suscep. & arca. Cont. l. maximarũ. s̃. de exc. mu. prout ibi ex-
cusat quasdã dignitates præcellentes. Sol. Illud uerũ in mu-
neribus sordidis quæ etiam patrimoniũ respiciunt, ut ibi pa
tet, & j̃. dicã, dum tractabo de patrimonialibus, & mistis, hic
loquit̃ de muneribus sordidis meris personalibus, aliàs ue
rò etiã infamib. possunt indici, ut s̃. de infam. l. j. & de his qui
c non imple. stip. l. j. cum seq.[c] Puto ꝙ sic, si possunt illa officia
expedire, ar. s̃. qui æta. l. j. Si enim concedit̃ in hoc priuilegiũ
d scholaribus[d], ergo in contrariũ est ius cõmune. Nec ob. l. ad
remp. ff. eo. quia ibi loquitur in munere quod habet admi-
nistrationẽ, in quo si concederetur minoribus, esset pericu-
lum propter imbecillitatẽ consilij, & ideò dicendũ est ut di-
xi in præcedẽtibus, an aũt mulieribus possint indici, dic ut
18 statim dicam. † Venio ad tertiũ, scilicet, ad munus quod nõ
habet honores, nec dignitates annexas. Exemplũ, qñ nõ re-
putatur honor nec utilitas, ut in legato, & esse susceptor pe-
cuniæ publicæ, & si & ab istis nõ excusat̃ aliquis propter di-
gnitatẽ, ar. ff. de excu. tut. l. propter magistratũ. Item nec pro-
pter infamiã, l. j. s̃. de infa. Item nec propter minorẽ ætatẽ, ni-
si in administratione uersaret̃ periculũ, ut s̃. prox. dixi. An
aũt possit concedi mulieribus, hic uidetur tex. ꝙ sic, quan-
do dicit, munera. Cont. l. iij. §. corporalia. ff. eo. Breuiter dic
ꝙ tex. iste solenniter loquitur, dicit enim de muneribus quo
19 rum sexus capax est. † Puto aũt mulieres esse capaces om-
nis officij per quod earum pudicitia non lædat̃, uerbi gra-
tia, sicut potest præponi in ciuitate unus medicus qui iudi-
cet de uulneribus, ut dicã j̃. de ponde. auri. l. j. ita posset præ-
poni una mulier & plures quæ haberent iudicare, utrũ mu-
lieres essent prægnãtes, uel uirgines, uel non, ff. de uen. insp.
l. j. Item sicut potest præponi aliquis qui denũciet maleficia,
auth. de leno. ita possit præponi mulier ut denunciet malefi
cia aliarũ mulierũ, quæ in notitiã masculorũ nõ possunt per
uenire, quia aliquando sciunt de his plus quã masculi, & de
similibus, per quæ earũ pudicitia non lędat̃. Ab istis aũt mu
neribus multi habent excusationẽ, & uacationẽ, quidã à le-
20 ge, quidã ex priuilegio, quod uidete per uos. † Item quæro
utrùm quis possit cogi ad duplex officiũ. Dic ut s̃. quemad.
21 ciui. mu. ind. l. j. & aliàs plenius dicã. † Item quæro utrũ ille
cui iniungitur tale officiũ, possit se pecunia redimere. Dic ut
22 l. istud. s̃. de exc. mu. † Venio ad secundũ principale mem-
brum,

brum,ſcilicet,de munere patrimoniali.Et hic aduerte, quia
propriè dicitur munus patrimoniale,ubi uertit̃ ſumptus, l.
munerum.§.patrimoniorũ.ff. eo. & iſtud diuiditur triplici-
ter. Quandoq; ſumptus imponitur perſonæ tantũ, nulla ha
bita contemplatione patrimonij,ut qñ imponitur pręſtatio
per capita. Quandoq; imponitur habita cõtemplatione pa-
trimonij,ut qñ imponitur per ſolidũ,& libram. Quandoq;
23 imponitur rebus, nulla habita contemplatione perſonæ. †
Circa primũ qñ imponit̃ per capita, de hoc habetis ff. cenſi.
l.ætatẽ.& ſ̃.de ann.& trib.l.j.& ibi in rub. & ab iſto non excu
ſantur aliqui,nec propter ſexum,nec propter ætatẽ, niſi ali-
ter ſe habeat conſuetudo prouinciæ,d.l.ætatẽ.ff.de cenſ.Et i-
ſtam præſtationẽ ſolũ debent facere ruſtici,non aũt ciues de
iure cõmuni,ut j̃.de cap.ci.cenſi.exi.l.j. lib. xj. Et iſta præſta-
tio per capita debet imponi pro ſalarijs rectorum ciuitatis
pro parte,d.l. j. ſ̃. de anno. & trib. & iſtud onus debet quis
ſubire in loco,in quo eſt ciuis & incola,prout ſtatim dicã in
ſeq.membro. Venio ad ſecundũ, & dico q̃ quandoq; impo
nitur perſonæ pro rebus habita contemplatione patrimo-
nij.Et iſta in uulgari appellatur collecta, ut dicit gl.in l. reſcri
24 pto.§.fi. ff. eo. † Quæro hic primò quis poſsit collectã im-
c ponere.[c] Rñ. aut imponit̃ propter neceſsitatem ciuitatis, &
poſſunt ipſi ciues imponere,l.j. §. pen. ff. quod cuiuſq; uni-
uerſ.ſ̃.de ope.pu.l.omnes. & de immu. ne. conced. l. fi. Aut
imponitur ob publicã utilitatẽ,& non poteſt imponi ſine ex
preſſa licentia principis,ſ̃.de excuſ.mun.l.placet. & ſ̃. de ſu-
perindic.l.j.Vnde ſi quædã ciuitas uellet imponere collectã
ut donaret principi,non poſſet de iure,ſed de facto ſic. Præ-
dicta uera ſunt in ciuitate, quæ recognoſcit ſuperiorẽ, ſed ſi
eſſent ciuitates liberæ,& non recognoſcentes ſuperiorẽ,poſ-
f ſent imponere quomõ ſibi placeret.[f] † Sed quæro cui poſ-
28 ſit impóni hæc collecta?Rñ.ciuibus,& incolis tantùm,d.l.re
ſcripto. ff. eo. in fi. & ideò ſi forenſis poſideret in territorio
unius ciuitatis,nõ poſſet ſibi imponi collecta,quia cùm im-
ponatur perſonæ, ſi pro rebus & perſona non eſt ſubdita,
g non poteſt ſibi collecta imponi,[g] d.l.reſcripto.in fi. & l.liber
tus.§.ſola.ff.ad mun. Fallit in uſurario, & in ciuitate quæ de
hoc habet priuilegiũ,l.munerũ.§.patrimoniorũ.ff de mu.&
hon. Item fallit in ciuitatibus quæ hoc habent ex conſuetu-
h dine,[h] cuius contrarij non extat memoria,*
quæ habet uim priuilegij,l.hoc iure. §. ductus
aquæ.ff. de aqua quoti.& æſti.Itẽ fallit in ciuita
tibus quæ fecerunt ſua prædia tributaria pro
pter collectam, ſed tunc debet imponi rebus,
non perſonis,& ideò cadit in ſequen. mẽbro.
29 † Itẽ quæro, qualiter imponatur iſta colle-
cta?Et gl.l.j.ſ̃.de apoc.pub.dicit q̃ imponitur
38 magnis,& paruis per ſolidum,& librã, ut qui
plus habet, plus ſoluat. Et qd̃ ibi dixi, fallit ſi
imponatur pro ſalario rectoris,ut ſ̃. prox.mẽ
bro dixi. Fallit etiã in caſu quẽ ſtatim dicam.
30 † Quæro ergo, utrùm iſtud munus diuida
tur in ſordidũ,& non ſordidũ? Guliel. dicit q̃ ſic, ut puta, ſi
imponeretur collecta pro redimendo aliquo munere ſordi
do,diceret̃ munus ſordidũ,aliàs ſecus.Certè licet de iure cõ-
muni munus non poſsit redimi pecunia,l.illud.ſ̃. de excuſ.
mun.cum ſi.tamen ſi hoc contingeret fieri autoritate ſupe-
riori, fateor dictum Gul. & tunc ad iſtã collectam ſoluendã
non tenerentur hi qui non tenebantur ad munera ſordida,
aliàs alter pro altero grauaret̃,cont. l. j. j̃. ut nullus ex uicar.
pro ali.debi.&c.& ſi tunc non imponeretur collecta per ſoli
31 dum & libram. † Item quæro pro imponenda collecta quæ
res æſtimabuntur? Rñ. omnia mobilia, & immobilia, ff. de
cenſi.l.forma.& ſ̃.de imm.ne.conce.l. fi. Sed quæro qualiter
fiat iſta æſtimatio? Dic ut l.ſuſceptores.j̃.de ſuſce. & arca. Sed
quæro à qua parte incipiet habere effectum talis æſtimatio?
32 Dic,ut in l.j.ſ̃.de apo.pu. † Item quæro, utrùm collecta poſ-
i ſit imponi clericis, & eccleſiæ?[i] Rñ. ex prædictis apparet q̃
non,cùm debeat imponi perſonæ ſubditæ,& eccleſiæ,& cle-
rici non ſunt nobis ſubditi,ergo,&c. hodie declaratũ eſt per
33 auth. Item nulla cõmunitas.ſ̃.de ſac.eccl. † Item quæro, ali-
quis eſt hic ciuis,& alibi habet poſſeſsiones,utrùm pro poſ-
ſeſsionibus alibi poſitis cogatur hic ſoluere collectas? Gl.hic
dicit q̃ non,quia ſecundũ hoc alibi ſolueretur tributum, &
hic collecta,quod eſſe non debet. Et ſecundũ hoc ſequitur q̃
ſi eſſet res pro qua non ſolueret̃ tributum, uel collecta alibi,
q̃ hic cogi poſsit ad ſoluendũ.Et ita intelligunt quidam iſtã
gl. quæ ſi ſimpliciter loqueretur,damnant eam.Sed ego pu-
to q̃ gl.uerum dicit,nam pro poſſeſsionibus tributarijs nõ
k debet ſolui collecta alibi,l. priuatæ. de excuſat. munerũ.[k] †
34 Aut imponitur à ciuitate, & nõ poteſt extendi collecta pro
rebus,quæ ſunt extra territoriũ,ar.ff.de iuriſ.om.iud.l. fin.&
de bo.auth.iud.poſſeſ.l.cùm unus.§.pe.& fi.quod eſt no. Ta
men in ciuitatibus Italiæ cùm quælibet ciuitas habeat con-
ſuetudinem imponendi collectas etiã forenſibus poſsiden-
tibus in territorio, non eſt dubiũ q̃ pro rebus alibi poſitis
quã in ciuitate originis,uel domicilij,non debeat ſoluere,a-
liàs fortè poſſet compelli,etiam pro his,quæ habet extra ter-
l ritorium,ar.l.fi.ff.de dec.ab ord.fac.[l] † Item quæro quis ex-
35 cuſetur ab iſto munere? Rñ.nullus regulariter,ut hic,& §.pa
trimoniorũ.& l.j.ſ̃.quemad.mu.ciui.in prin.de mu.pat. l. fj.
Fallit in doctoribus actu legentibus,l.medicos. & ibi no. de
profeſſ.& med.Item fallit in officialibus ſecũdũ diſtinct. quã
36 poſui ſ̃.de immu.ne conce. l. fi. † Item quærit gl.pro fundo
m dotalis quis ſoluet collectam? Dicit gl. & bene, q̃ maritus,[m]
l.hactenus.ff.de uſufruc.& ff.de impenſ.in reb.do. l. neq;. Et
37 quia uir percipit fructus, ideò,&c.l.j.ſ̃.de ann.& trib. † Ve-
nio ad tertium,ſcilicet ad munera merè patrimonialia, quæ
n ipſis rebus indicuntur.[n] Iſta ſunt triplicia. Quandoq; indi-
cuntur ipſi rei de eo quod faciendum eſt in ipſa re ſeu de i-
ſpa re,ut quòd nauis,uel ſeruus, uel equus uadat in ſeruitiũ
reip.hoc enim fit de ipſa re.Item q̃ milites hoſpitentur in do
mo,hoc enim fit in re ipſa. Quãdoq; iſta munera ſunt de eo
quod percipitur ex re ut quòd detur tertia pars fructuum,
l.modios.ſ̃.de ſuſcep. & arca. Quandoq; imponitur ipſi rei
de eo quod non ſit ex ipſa re,nec in re,nec de eo quod perci
pitur in re,nec ex re,ſed eſt omnino extra rem,& quandoq;
debet præſtare certam penſionẽ pecuniæ annuatim, quan-
doq; pecunia ex re ipſa non percipitur. De primo, & ſecun-
do patet exemplũ.ff.de mu.& hon.l.fi. §. patrimoniorũ & §.
ſeq.& de priui. uete. l. pen. De tertio eſt exemplũ in l. hacte-
nus.ff.de uſufruc.& ſ̃.de imponen.lucra.deſcrip.l j.& in om
nibus legibus facientibus mentionẽ de tributo, ſeu uectiga
li,quod ſoluitur in pecunia.& differt iſtud tertium à mune-
re quod imponitur perſonæ pro rebus. Nam ibi eſt obliga-
ta perſona,& per conſequens omnes res patrimonij,l. aufer
tur.§.fiſcus.ff.de iur.fiſc.& no.ſ̃.pœn.fiſc.cred. præfer. l. j. hic
uerò quælibet res tenetur pro munere,quod eam rem reſpi
38 cit,& non ultrà, ff.de pub.& uec. l. Imper. † Item quæro,qui
excuſentur ab iſtis muneribus? Rñ.nemo cuiuſcunq; priui-
legij,uel dignitatis exiſtat, etiam ſi ſit eccleſia, ut ſ̃.de exact.
trib.l.fin.& de ſac.eccl.l.placet.& l.iubemus nulla. & j̃.de na-
ui.non excu.l.ij.& de epiſc.& cler.l.de his.niſi quatenus l.uel
39 priuilegio ſit expreſſum ſpecialiter,ut ſ̃.de epiſc. & cler.l.j. †
Venio modò ad tertium principale, ſcilicet ad munera mi-
ſta,& cùm ſ̃.uiderimus de ſimplici, facilè cognoſcemus cõ-
poſitum.Sunt enim qui habent onus perſonæ pro ſumptu,
d.l.munerum.§.miſta.ff. eo. Sed hic eſt aduertendum. Dixi
enim ſ̃.q̃ à perſonalibus quidam excuſantur,à patrimonia
libus nullus, quid ergo fiet, utrùm propter id, quod ſapit
naturam perſonalium,excuſetur à toto,an uerò propter id,
quod ſapit naturã patrimonialis, uel realis,excuſetur à ni-
hilo? Et breuiter licet contingat q̃ quis non poſsit grauari
ad perſonalia propter delictum,ſiue propter aliã immunita
tem,ſemper fiet ſeparatio,quia quatenus hoc reſpicit perſo
nam,non grauabitur,quatenus autem reſpicit ſumptũ, ſeu
patrimonium,grauabitur,l.relegatorum.§.fi.& l.ſeq.ff.de in
terd.& releg. & hic eſt caſus l.maximatũ. ſ̃. de excu. mu.Nã
ibi ponuntur quædam munera ſordida,quæ reſpiciũt ſum-
ptum & laborem perſonæ, & ſic ſunt miſta, à quibus excu-
ſantur ſolùm patrimonia quorundã,qui ſunt in maxima di
gnitate,aliorum autẽ patrimonia non excuſantur, licet ſint
in digni-

Memoria. Sed alibi Bar. conſuetudinẽ longo tẽporis ſpatio, hoc eſt, de cẽ annis inter præſentes concludit: l. ij. nu. xvj. xxxij. ſ̃. quæ ſit long.cõſuetu. I.C.B.

in dignitatibus minoribus. Sed conſtat q̃ omnis perſona,
quæ in dignitate eſt,prout perſonã reſpicit,excuſetur à mu-
neribus ſordidis,l.humiliorib. j̃.de ſuſcep.& arca. Ergo ap-
paret quòd alij exiſtentes in dignitate non grauantur ipſi,
40 ſed eorũ patrimonia. † Item quæro , cùm in iure ſæpè fiat
mentio de muneribus ordinarijs, & extraordinarijs, quæ
o ſint iſta.Et Gul.dicit d.l.neminẽ.[o] q̃ ordinaria ſunt, quæ ha-
bent certã & determinatã præſtationẽ. Extraordinaria ſunt,
quæ quandoq; per accidens indicuntur,l.Seio.§. medico.ff.
de ann.leg.& l.ſed & ſi per prætorẽ.§. ſi feriæ. ff. ex quib. cau.
ma.Sed l.j.ſ̃.de uac.pub.mu.uidetur uelle dicere,q̃ ſunt ex-
traordinaria munera,quæ imponuntur à lege, uel ſenatuſ-
conſulto, uel conſtitutionibus principũ. Certè illa concor.
cum dicto Guliel.quia quando imponuntur à lege, uel con
ſuetudine perpetua,uel conſtitutione,tunc de neceſsitate ha
bent certam & ordinatã præſtationẽ. Sed ea quæ imponun-
tur quandoq; per accidens, non poſſunt habere perpetuã
& ordinariam præſtationẽ,& hoc modo fortè debet intelli-
gi l.j.ſ̃. de ſuperind. quia indictiones per ſingula luſtra ante
illam legẽ non imponebantur perpetuò , ſed fortè ad bene-
placitum principis.Si enim uerè hoc fuiſſet,ſine dubio fuiſ-
ſent ordinariæ præſtationes,ſed quia non erant,ideò fuit ne
p ceſſe redigi in aliam cõſtitutionẽ.[p] † Item quæro, pedagiũ,
42 ſeu gabella quæ ſoluitur à trãſeuntibus,utrùm ſit onus rea-
le,uel perſonale? Et reſpondeo q̃ eſt reale, l. ij. de priui. uete.
q &l.fi.de cano largit.[q] Sed tunc quæro ultrà,cũ dicimus cle-
ricos teneri ad onera realia , quare ab eis non poſſunt exigi
iſtæ gabellæ,ut in c.clericis.ex̃.de immu.eccl.lib.vj.Rñ.q̃ di-
xi iſta munera patrimonialia exigi à clericis,intelligas quã-
do patrimonium iuit ad clericos cum onere, ſed ſi ad eos i-
uiſſet res libera,non poſſent grauari,ſed iſtę gabellæ & peda
gia indicuntur rebus liberis clericorũ, ideò quia tranſeunt
r per totum territoriũ,hoc autẽ non poteſt fieri,ergo, &c.[r] †
44 Sunt & aliæ diſtinctiones munerũ, quia quædã publicã,
quædã priuata,& iſta non proſequor, quia non pertinẽt ad
noſtrã materiã. Item quædã dicuntur angaria , & quædam
s perangaria,[s] quia ſub prædictis continẽtur,& habemus ru-
bric. ſpecialem j̃. de curſu pub. l. angaria, & perangaria lib.
t xij.[t] Vltimò ſcias q̃ omnia iſta dicũtur munera ciuilia,l. mu
nerum.§.hæc autem omnia.ff. de mun.& ho.

ADDITIO.

a *Viri.Fel.c.dilectus.de reſcr.& conſi.xij.*
b *Mulieribus.l.j.j̃.de dig lib.xij.& Pan.c.dilecti.nu.ij.& quod ibi poſui in add.ad ipſum,uer.in muliere.ex̃.de arb.*
c *Limita.Bar.l.j.de auro coronario.* † *Quid in ſcholaribus.ſtudentibus in pro*
40 *prijs domibus? Dic idem ſecundũ Bar.l.j.qui ætate ſe excuſant. & l. me-*
dicos.& ſ̃.de profeſſ.& medic.uer.itẽ quæro aliquis.Bal.l. ij. ſ̃.ſine cenſu
41 *uel reli.& Bal.l.placet.ſ̃.de ſac.eccl.ubi dicit,* † *an poſſint collectæ impo*
ni forenſibus pro rebus quas tenent in ciuitate collectante non,l.reſcripto.
41 *§.fin.ff. de mu.& ho.Bar.l.forma.§.illam.de cenſi.* † *Et an forenſis poſsit*
conueniri in loco ubi habet ſuas poſſeſsiones,& terras. Alex.
d *Scholaribus. Iac. Reb.l.nec ipſi. no. j ſ̃. de incom.& ubi quis dom. hab.*
uideatur.
e *Imponere.Fel.c.cùm dilecta.de reſc.uer.ſinguli.in l.nu.ij.& quod ibi po-*
ſui,in apoſt.ad ipſum,uer. collectas.ſ̃.de ſuperind.
f *Bar.l. j.quod cuiuſq; uni no & aliquid in l.iiij.§.actor.& ibi ſcripſi.ff.de*
re iud.& l.placet. ſ̃. de ſac. eccl. Et an dominus poſsit imponere uaſallo,
25 *Bal.l.pe.ſ̃. de bo. quæ li.* † *Quid ſi ciuitas debet mittere mille homines in*
exercitum,an ſit onus impoſitum perſonis,an uerò rebus? Bal.l.etiam.in fi.
26 *ſ̃.de exec.rei iud. Item* † *uſurario forenſi imponitur collecta,Bal.l etiam.*
27 *ſ̃.de exec.rei iud. Item* † *collectæ dicuntur illæ quæ non habent certã for*
mam,ſed uariantur ſecundũ uoluntatem ſuperioris,Bal.l.fin. ſ̃. ſine cenſu
uel reliquis.Item collecta imponitur per ſolidum & libram.inn.c grauen.
de ſent.excom.& Alex.d.§.actor.alle. in tex. prout ipſe ſe remittit. uerſ.
quærit ſucceſsiuè Bar.cum concor.nonnullis ibidem per eum ſignatis. Ad-
de gl.l.ſancimus.la j.uer.peræquatio.ſ̃.de aduo.diuer. Alex.
g *Imponi.Inn. conſ.lxviij ij.parte.*
h *Conſuetudine.Imo.contra Bar.conſ.ccx.incip.uiſo.Iaſ.l.de quibus.de legi.*
Et dic quòd imò uidetur ſufficere cõſuetudo antiqua ſi ponderes Bar l. j.j̃.
de aur.coro.li.x.quæ cõſuetudo eſt decẽ annorũ,ſecũdũ Pan.c.fi.de cõſue.
Bar.ſuper Cod.

i *Eccleſiæ.Adde quod poſui in apo.ad iſtum,in l.placet.nu.xiiij.uer.pro re*
bus eccleſiæ.ſ̃.de ſac.eccl.in ij.lect.
k *Io.And.c.j.de immu.eccl.lib.vj.& ibi.de ſan.Gemi.& doc. Cle.j.§. ſanẽ.*
de iure patro.& Io.Cald.conſ.x quod ponit in tit.de conſt.& incipit, fa-
ctum ſuper quo conſilium petitur,tale præſupponitur. Alex. Sed ſi alibi
non ſolueretur tributum,tunc dicit Gul. Aut imponitur collecta ab eo, qui
habet iuriſdictionem uniformem in omni loco, ut à principe, & tunc de-
beret ſoluere quis pro rebus,quas habet ubiq;. Conſuetudo Italiæ ſe habet
q̃ à forenſibus poſſidentibus in territorio ſoluatur collecta,Bal.l.etiam.ſ̃.
de exec.rei iud.Alex.
l *Io.And.c.j.de immu.eccl.lib.vj.& ibi doc.d.cle.j.& l.fi. §. patrimonio-*
rum & l.reſcripto.§.fi & ibi gl & Bar.ff.de mun.& ho.& habetur in
auth.item nulla cõmunitas.ſ̃ de epiſc.& cler.& c.j.de immu.eccl.in vj.et
ibi Io.& Bal.l.iij & Sal.ſ̃.ſine cenſu uel reliquis.& Ang. l. iiij. §. actor.
& ibi etiam Alex.ff.de re iud.
m *Maritus.Soc.conſ.ccxvij.*
n *Rub.ſ̃.de anno.& ibi Bar.& in l.reſcripto.§.fi.de muner.& ho.& glo.*
rub.ſ̃.de mu.pat. Alex.
o *Adde Gul.de Cug.l placet.nu. vij. & quod ibi poſui in apoſt.ad ipſum, in*
uer.ab ordinario.ſ̃ de ſac.eccl.dixi poſt Iac.Rebuf.ſ̃.in rub.de mu.pat.nu.
ij.iſto tit.& rub.de iud.iſto etiam lib.
p † *Et quæ dicantur munera ordinaria,& quæ extraordinaria, Bal. l. fin.*
41 *uer.adde tamen.ſ̃.ſine cenſu uel reli.& Bar.l.ij.qui.ff.de iur.immu.Imo.*
l.ſi ex toto.in prin.de leg.j.Alex.
q † *Clerici non tenentur ſoluere pedagium, ſeu gabellas. Ang. conſ.incip.*
43 *punctus quæſtionis talis eſt. & Io.de por. Vicen.conſ omnipotentis Dei*
poſtulato ſuffragio,in primo ſciendum.& Frid.de Sen.conſi.x. & Aeſdr.
c.vij.uer.uobis quoq; totum Bal.l.placet.& l.ad inſtructiones, & l pen.
ſ̃.de ſac.eccl.Alex.
r *Bar.& quæ ibi ſcripſi in l.j.in fi.prin.ff.de pub.& Ant. c. ſi diligenti. de*
reſcrip.in fi.ubi tenet clericos à collecta eſſe exemptos, prout reperiuntur
exempti de iure.& Imo.c.ſi.de reſc.in rep.Alex.
s *Reb.rub.ſ̃.de ann.& trib.nu.vij.iſto lib.Gul.de Cug.l.neminem.nu.xij. et*
ibi poſui in apoſt.ad ipſum,uer.quid dicitur angariarum munus.ſ̃.de ſac.
eccl.& gl.c.j.in tit.quæ ſint regaliæ.in uſibus feud.
t *Vide l.neminem.de ſac.eccl.& ibi plenè declarat Cy. & glo.c.non minus.*
de immunita.eccl.& Roſ.in libellis ſuis. Alex.

De legationibus. *Tit.* *LXIII.*

LEX II.

1 *Hæredes officialium quatenus teneantur.*

VM VOS. Pone hic caſum in terminis ſic, Titius & ego ſumus creati ſyndici in cauſa fiſci,uel Principis, ad defendendam quandam cauſam Principis , & accepimus pecuniã pro ſumptibus litis,ego iui,& cauſam defendi,ſed Titius non uenit,quia mortuus eſt.Ego uolo repetere ab hę redibus illius Titij illam pecuniam, quã ipſe habuit à Rep. quæritur an poſsim? Et reſpondetur q̃ ſi ille acceperit pecu niam ob proprios ſumptus, non poſſum re-
petere ego,ſed Reſpub.* Aut ille,accepit pecu
niam propter ſumptus,hoc eſt, ut ſolueret ad
uocatos,& tunc cùm ego,qui iui ad defendẽ-
dum cauſam,ſim ad hoc obligatus, potero il-
lam pecuniã repetere. Item potero collegam
meũ in eo,in quo deliquit, propter onus ſibi
impoſitum accuſare corã præſide, quod intel
1 lige ſi ille collega meus uiueret. † Et no.q̃ licet
unus ex officialibus,uel ambaſiatoribus de-
cedat,uel aliàs officiũ non impleat, quòd ſala
rium decedentis,uel aliàs non implentis,non
accreſcit ei,qui ſolus impleuit,quod no.*

Reſpub. Hoc non ſimpliciter dicit l. ſed addit, ſi in ea cauſa.Hoc eſt, (ut ego interpretor) ſi nondum iter legatiõis aggreſsũ ſit,tunc Reip. debetur, alioqui comitibus ſuis:l. diem.ff. loco. I.Concen.B.

* *No.hoc eſſe falſum,ut prox.annot.neq; hoc legem dicere.*I.Conc.B.

ADDITIO.

Hoc puto uerum ſi duo eſſent deputati ad idem officium , ſecus ſi ad diuerſa,ut uno decedente,alter gereret utrumq; officium, & de mandato ſu

perioris.quia tunc cùm officia sint distincta, & distincta habeant salaria, iste dicitur sufferre uicem duorum, & ideò duplex salarium habere pote-
2 rit.ar.s. de aduo diuer.iud.l.binos. † Item facit hæc lex, q̃ si ambasiator decedit in itimere, salarium pro rata temporis quo non seruiuit, per hære-
3 des debet reipub.restitui. † Et sic facit contra hæredes assessorum, qui in officio decesserunt, quòd teneantur restituere pro rata temporis si totum assessor receperat salariũ, uel si non receperat, q̃ hæredes non debeant habere, nisi pro eo tempore quo defunctus seruiuit. De quo per Doc.in l. diẽ
4 de off.assef. † Item no.q̃ si unus ambasiator in itimere decedat, alter solus potest officium ambasiatæ explere, & id quod faciet, tenebit, et ratũ erit, ac si esset factum per ambos ff.eo.l.legatis.

LEX III.

TRANSMARINA. Legatio transmarina tribuit uacationẽ biennij, secus si propè, quia tũc talis legatio non tribuit uacationem. Opp. s. de mu.& ho.l.ij.Sol.Illa determinatur per istã. Vel aliter, Legatio à remotis tribuit uacationem ab omnibus ciuilibus muneribus, ut hic, legatio uerò de propinquo tribuit uacationem à munere legationis per biennium, non à muneribus ciuilibus.

LEX IIII.

1 *Recipiens dignitatem ad postulationem & procurationem, non habet immunitatem à muneribus, secus si à libertate.*
2 *Pactum an fieri possit ne immunitas à lege concessa locum habeat.*
3 *Immunitas concessa officio quando durat, etiam officio finito.*

UNIVERSI. Omnes qui dignitates suffragio receperunt, non habent uacationẽ à muneribus propter dignitatẽ, sed si legatus fuerit, habet propter legationẽ. [a] Opp. uidetur q̃ isti & similes excusantur, ff. de ua.mu.l.legato.§.comites. & l.cos. s. de exc. mu. Huius timore hæc lec.huius l.uariatur. Nam cõtraria loquũ
1 tur in eo qui recipit dignitatẽ ex mera liberalitate. † Hic uerò in eo qui recepit ad postulationẽ & procurationẽ, ar. ff. quod quisq̃ iur.l.iij.in prin.Et no. hanc lec. & facit s. de pet. bo.sub.l.j.& quod ibi no.& de excu.tut.l. tria onera.ibi dum
b dicit, non affectatæ.[b] † Alij dicunt, q̃ in contrarijs recepit di-
2 gnitatẽ simpliciter, hoc suffragio, id est, pacto, ne immunitatem haberet, quod est tenendum menti, quod ex pacto fieri potest, ne immunitas à lege concessa locũ habeat. In cont. facit quod dicimus de clericis, qui non possunt renũciare priuilegio clericatus, ut ex. de foro compet.c.si diligenti. licet de iure ciuili uideatur secus, s. de pac. si quis in conscriben. Tertiò legitur, q̃ cont. loquuntur in his quæ recipiunt dignitatem sine salario, hic uerò in his quæ recipiunt suffragio, id est, cum salario, & contemplatione salarij magis, q̃ officij, &
3 etiam hanc lec. tene menti, quia singularis est. † Alij dicunt, q̃ hic finitum erat officiũ, in contrario aũt durabat. Sed hæc lect. non est uera, ut s. de excu.mu.l.maximarũ. in fi.& l. eam legem. Vel dic coniungendo hanc legẽ cum legibus præcedentibus, quia quandoq̃ quis consequitur officiũ absq̃ dignitate, & tunc durante officio habet immunitatẽ, ut s. de excu mu.l.j.& quod ibi no. Aut cum dignitate, & tunc aut illa dignitas obuenit absq̃ procuratione, absq̃ pacto, & non prætextu salarij, & habebit immunitatẽ durante dignitate, & posteà, d.l. maximarũ. in fi.& l. eam legem. Aut obuenit cum aliquo ex prædictis, & habebit immunitatem durante officio, non posteà, ut hac l.

ADDITIO.

4 *Bar.l.si seruus. §. si uerò. de fur. in q. illa de damnis datis ambasiatoribus, ut non restauretur si ambasiata fuit procurata, & Bar.l. inter causas §. nõ omnia. ff. mand. c.ij. de temp. ordin. in vj. & l. qui contra. de incest. nu. ubi ignorãtia pro curata non excusat. Bar.l.j. in prin. si quis test. liber esse iussuæ. Gul.l. contra. ff de legi. qui dicit, q̃ ciuis sciens pensionem secretam, q̃ minus ualere debeat, uendidit carius, q̃ illa malitia eum non excusat. Ioan. And. & Imo c. significasti. de pig & Spe. tit. de iud. uer. illud autem. ubi dicit, q̃ si nuncius missus à domino captata tamen opera, & non requisitus in itimere fuit captus, non tenetur dominus eum redimere. Inn. c. sicut. el iij. de iureiur. de illo qui in libello amisit equos, ut non teneatur dominus eos restaurare, si ipse affectauit. Alex.*

b *l.ij.§.si ff si quis cau. et l. quidam. ff ex quib. caussis maio. Adde etiam quòd omnis ille qui est in officio uili, & parui ualoris præsumitur affectus. l. sed donem. §. fi. de excu. tut. in no. xxxj. in litera M. l. uxori. § fi de fal. & i. ex sententia. & quod ibi Bar. ff. de test. tut. Domi. c. ij. ut lit. pend. in vj. & quod dixi s. in magna apostilla. adde tex. et ibi Ang. auth. ut iud sine quoquo suffra. in prin. & contra officiales procurantes habere officiũ. præsumuntur habere animum malè se gerendi, Bar. l fi. de murileg. Alex.*

LEX V.

SI QVOD. In his quæ publicã utilitatẽ respiciunt, non ualet reformatio facta à prouincialibus, etiã consentiente præside, nisi per præfectũ, uel principẽ fuerit approbata. Ad euidentiã præmitte q̃ qñ præses uel aliquis superior proponit aliquod dubiũ in suo concilio, & petit super hoc sibi sanũ consiliũ exhiberi, unde est idẽ dicere proponere & consiliũ postulare. Hoc præmisso pone casum sic, Præses prouinciæ cõuocauit parlamentũ in prouincia, & in eo proponit, & consiliũ petit super aliquo euenienti, quod respiciebat utilitatẽ publicam, super quo fuit consultum, ut ad principem mitteretur legatio, seu ad eius curiã, uel fuit aliter reformatũ. Quæritur an hoc sufficit per præsidẽ approbari? Rñ. Imper. q̃ non. h. d.
1 Cætera sunt plana. † Et no. hic modũ faciendi propositum in concilio, siue parlamento. Petit enim proponens sanum & utile consiliũ exhiberi. Et hoc uerũ, quando propositum fit super aliquo dubio. Sed quando fieret super certo, secus, ut l.ij.s. de exc.mu. Verbi gratia, finitum est officiũ unius officialis, congregatur conciliũ, ut eligatur sequens officialis, tunc quia certũ est electionẽ debere fieri, non competit con-
2 silium super hoc, sed petit ut eligant homines de consilio. † Secundò no. q̃ præsides prouinciarũ coadunant conciliũ, seu parlamẽtum uniuersale prouinciæ, qd' intellige, non q̃ omnes de prouincia debeant ad illud ire, quia hoc esset durum, sed de omnibus ciuitatibus deputantur aliqui ambasiatores, uel syndici, qui ciuitatẽ repræsentent, & isti dicuntur assistere prælidi, & hoc sentit glo. posita super uer. inter om-
3 nes. † Tertiò no. q̃ præses solus non potest referre principi. quod intelligit gl. in his quæ respiciunt publicam uilitatem, aliàs secus, per tit. s. de rela. † Quartò no. q̃ statutũ seu con-
4 stitutio facta à præside, seu parlamento, uel concilio prouinciæ non ualet, nisi approbetur per superiorẽ. Sed cõtra hoc opp. quia quilibet populus potest sibi facere statutum, ff. de iust. & iur. l. omnes. Sol. dicit Gul. q̃ illud est uerũ in his, quæ priuatam utilitatẽ respiciunt. In his uerò quæ respiciunt publicam utilitatem principaliter, non possunt, ut hic. Sed ego dico aliter. l. omnes. Nam quidam est populus liber, qui habet omnem iurisdictionẽ, & tunc potest facere legem, & statutum prout sibi placet, d. l. omnes. & inst. de iur. nat. §. omnes. ubi ponitur exemplum in pop. Rom. Quidã sunt populi, qui non habent iurisdictionẽ de iure cõmuni, ut ciuitates, quæ non habent merum imperiũ. Item prouincia tota, quæ licet habeat merum imperiũ, l. illicitas. §. qui uniuersas. ff. de off. præf. tamen à præside appellatur ad superiorẽ, & tunc eorum statuta non ualent, nisi confirmentur à superioribus, ut hic. Et ita fit in istis ciuitatibus marchiæ & ducatus, nam non admittuntur eorũ statuta, nisi approbata per superiorem, ut dixi in d. l. omnes. Sic etiã statutũ, quod fieret in aliquo castro, non admitteretur, nisi per cõmune approbaret.
5 † Item no. q̃ præsides prouinciarũ non possunt facere constitutiones, tamen isti præsides, qui mittuntur ab ecclesia, aliud seruant, uel ex consuetudine, uel ex speciali concessio-
6 ne. d. l. omnes. † Item no. q̃ concilium seu parlamentũ debet conuocari in loco publico. Dixi in l. ij. s. de decur.

ADDITIO.

Statutum factum ab antianis, an requirat confirmationem superioris, an possit reuocari sine eius consensu, scilicet, superioris. Bar. q̃ sic, d. l. omnes. & l. omnium. de testi. ubi tamen Bal. cont. d. l. omnes. Sal. Fulg. & Cast. d. l. omnium. & Pet. de Anch. c. canonum statuta. Abb. c. dilecto. de præben. ubi ponderat ibi esse casum pro Bar. quod limitat, nisi superior apposuisset clausulam, si quid contrà fiat, quod non ualeat, per illum tex. Ang. d. l. omnium. & Bal. l. ex placito. C. de rer. per. & Bal. Ang. & Imo. l. ex facto. in prin. ff. de uul. & l. omnium.

LEX VI.

QVOTIES. Non debet legatio mitti ad principem nisi de uoluntate concilij, & autoritate supe-
1 rioris. h. d. † No. hic q̃ priores soli huius ciuitatis non possunt legatum mittere ad principem si
2 ne magno concilio ciuitatis. † Secundò no. q̃ qñ uocantur ad concilium omnes, sufficit q̃ sint in concilio illi qui sunt in ciuitate, nec sunt expectandi illi, qui sunt absentes, ut hic
3 dum dicit, intra urbem. † Item no. q̃ non sunt expectandi infirmi, uel aliter impediti, ut sint in concilio. Item no. q̃ ambasiatores debent portare literas suæ ambasiatæ, ad quod facit quod dixi s. de decur. l. si quis decurio.

De excusat. artific. Tit. LXIIII.

LEX I.

ARTIFICES. Artifices hic expresse habẽt im-
1 munitatem à personalibus muneribus, tam discipuli, q̃ magistri. No. hoc bene † quia quod dictum est de discipulis, dictũ esse intelligitur, ut omnes dicantur artifices, quod facit ad ea quæ dixi in l. legatis seruis. §. ornatricibus. de leg. iij.

De potioribus ad munera nominandis. Tit. LXV.

LEX VNICA.

SI IPSE. Iusta causa est appellãdi, si alter pri-
1 us debeat nominari. Pone casum, ut s. quẽad. ad ciui. mu. l. pe. j. & fi. Aliàs pone, rector debet esse de natione Romana, & si eligitur de natione Tuscorum, certè licitè appellatur.

Si propter inimicitias creatio, &c. Tit. LXVI.

LEX VNICA.

SI PROPTER. Creatio facta de aliquo ,ppter inimicitias, facit aliquẽ si uult, posse appellare. † No. q̃ eo ipso q̃ quis est electus ab inimico suo, præsumitur electus propter inimicitiam, * ut dicit in teste, qui tulit testimoniũ contra inimicum, quòd eo ipso intelligat tulisse testimoniũ propter inimicitiam, l. ob carmen. §. fi. de testa.*

* *Inimicitiam. P. tamen Cornelius cùm à Q. Fabio sibi inimico consul creatus fuisset, ei gratias egit, q̃ immemor si multatis ipsum creasset consulem, bello præsertim magno & graui. Huc tamen Dauidicum exemplum aduersus Vriam, quem præponi bello iusserat, pertinet.* I.Conc.B.

* *Testa. Quid si reconciliatus fuerit? no. add. ad Bar. uers. delegatus. l. apertissimi. s. de iud.* I.Conc.B.

De sumptuum recuperatione. Tit. LXVII.

LEX VNICA.

VNERIBVS. † Electus, qui habet excusatio-
1 nem, recuperat sumptus, quos facit in lite ab eo
2 qui eum nominauerit. Ex quo habes † qñ electus appellat, eligens seu nominans debet citari, quia eius interest, ut uides hic, nam condemnatur in expensis. ff. de adop. l. nam ita diuus.

ADDITIO.

Allegatur hic, q̃ iuramentum calumniæ excusat ab expensis, sed nihil Bar. dicit hic, sed in l. j. §. j. ad Turpil. & ibi scripsi.

Si post creat. quis deceff. Tit. LXVIII.

Bar. super Cod.

LEX VNICA.

SI ANTE. Onus subeundi munera nõ transit ad hæredem mortuo patre.

De tabularijs, scribis, &c. Tit. LXIX.

No. q̃ nomina quæ ponuntur hic, in rub. exponũtur in gl. & ponuntur alia nomina. Dic ut in ea.

LEX I.

1 *Notarius quando inuitus potest rogari de instrumentis.*

NVLLI. Notarij qui ad aliquam militiam uel aliud officium transeunt, remouentur & reuocantur ad curiam intra quinquennium, non posteà.

ADDITIO.

1 *Sumo ar. ex ista l. q̃ † tabellio inuitus potest rogari de instrumentis, si tamen ante quinquennium tempore quo officiũ exerceri cœpit, rogetur, secus autẽ si postea. Ang. hic, & Ro. in no. ij. in litera, N. Adde q̃ notarius non cogitur propter multitudinem contractuũ conficere instrumentum. Bar. l. j. ff. fur. aduersus nautas. & Io. And. in add. Spec. rub. de fide inst. & Bal. rub. s. eo. tit. & l. qui test. in fi. de test. & Ro. l. j. sol. mat. Item non cogitur notarius, quando est effectus decurio, aduocatus, uel clericus, l. uniuersas. & ibi post Bar. s. de decu. Adde tamen q̃ si potest cogi notarius, & recusat, potest officio priuari. Bal. l. prouidendum. s. de postb. Alex.*

LEX II.

QVICVNQVE. Si decurio notariatus officium assumpserit, priuilegium decurionatus amittit.

ADDITIO.

1 *† No. ex hac l. q̃ licet decurio non debeat tabellionatus officiũ exercere, l. uniuersos. de decur. tamen si exercet, instrumenta per se facta non sunt irrita. q̃ facit ad q. de qua in c. j. cler. uel mona.*

LEX III.

Notarius qualiter se gerere debeat in officio, et qui tabelliones esse possint.

GENERALI. Seruus non potest esse tabellio, &
a si dñs eius sciuerit tale officiũ assumere, parti ad
5 interesse tenebitur, seruus uerò fustigabitur. [a] † No. hic q̃ notarius debet esse liber homo. Secun-
6 dò no. † quòd si notarius patiatur se rogari de aliquo instrumẽto, & sciat se habere aliquã qualitatẽ, uel defectũ, propter quẽ instrumenta ab eo non ualeant, q̃ ipse tenet parti
7 ad interesse. † Itẽ no. q̃ ignorans non punit. Opp. quia no-
8 tarius dicit seruus publicus, l. non quasi. ff. rem pup. fal. fo. †
b Sol. Est liber homo, tñ dicit seruus publicus, [b] quia publicè omnibus seruit, & ex eius stipulat. omnib. quærit, dicit glo. quod est no. nec distinguit inter stipulationes prætorias, uel conuentionales, uel iudiciales. Sed quidã contrà per c. quãquam. de usur. in vj. de quo dixi plenè in d. l. non quasi. Sed
9 quæro, † utrũ libertus possit esse tabellio? Dic ut in gl. † Itẽ
10 quæro utrùm decuriones possint esse tabelliones. Gl. dicit q̃ non, nec etiã aduocati. Tu dic q̃ non debent esse, sed si assumant illud officiũ, possunt & ualent ea quæ faciũt. Et simile dicunt Cano. de clericis, ut ex. ne cleri. uel mona. c. clericis.
11 & dic ut ibi. Itẽ quæro † utrũ notarij debeant scire iura? & dicit gl. q̃ sic, quod intellige q̃ non requirat q̃ sint doctores, uel legistæ, sed q̃ sciant bene officiũ notariatus, ut sciãt summam, & Floren. & alios libros eorũ, & si hoc ignorent, imputetur eorũ imperitiæ, & inquantũ læserunt partẽ, tenent partẽ, ut s. de mag. conuc. l. fi. & ex. de reg. iur. c. imperitia. lib. vj.
c & ibi Dy.[c] † Sed quæro quid debeant continere instrumen-
12 ta. gl. enumerat omnia, quã uide & signa, sed in hoc est mul-
d tùm aduertendũ quæ sit ciuitatis consuetudo. [d] Item quærit
13 gl. utrùm † notarius possit cõficere instrumentũ per aliũ? [e]
e Dicit gl. q̃ non, nisi in ciuitate Constantinopolitana, ut in auth. de tab. in prin. qd' intellige, nisi sit notarius mortuus, uel aliter infirmatus, & ita impeditus, q̃ scribere non possit,

quia tunc poterit aliũ, ut ex. de fide instr. c. cùm P. tabellio. fa
cit ff. de off. eius cui mand. est iurisd. l. j. in prin. Sed nunquid
14 † aliquis iudex uel aduocatus tencat accipere cõsilium, &
consulere super aliqua q. Vide gl. & tex. j. de prox. sac. scr. l. sa
cris. la j. sed nunquid tabellio cogat à principio registrare in
strumentũ, & postea publicare. Et uidetur tex. hic facere q
sic. ar. quia dicitur seruus publicus. Et de hoc uide ar. quod
colligitur s. de defen. ciui. l. iubemus.

ADDITIO.

1 No. ex ista l. † quòd prohibitus esse tabellio, licet sit in quasi possessione officij tabellionatus, & conficiat instrumenta, non tamẽ propter istã quasi possessionem ualidabit instrumenta per ipsum facta, secus tamen esset, si quis in quasi possessione tabellionatus conficeret instrumenta, nec esset ta
2 bellio, ut no. Guliel. l. Barbarius de off. præt. † Et ideò sit cautus aduocatus, dum contra instrumenta opponitur q, ille qui scripsit instrumentum, non erat notarius, nec in possessione quasi tabellionatus officij, ut faciat ar ticulari quòd tempore dicti instrumenti confecti, quòd ille qui scripsit, erat tabellio, & in quasi possessione tabellionatus officij, & pro tabellione habebatur, & reputabatur ab omnibus qui cognoscebant eum, & q, erat liber homo, & talis conditionis q, non prohibebatur esse tabellio, aliàs non sufficeret hoc solum articulare, quod erat in quasi possessione tabellionatus officij, ex quo quasi possessio non sufficit in his, quæ sunt prohibitiua,
3 per hanc l. † Non ob. d. l. Barbarius. ubi sufficit ratione publicæ utilitatis quem fuisse in quasi possessione, esto q, prohiberetur, quia ibi erat in quasi possessione ex dispositione populi, qui eum liberum facere poterat, & fecisset si sciuisset, ut dixi s. l. j. si seruus uel liber ad decurio. off. aspira. Et ui de quod dixi in auth. de tabel. post prin. & Inn. c. ueniens. de uer. sig. in vj.
4 & c. j. de fi. inst. Sed † quis probabit quem nõ esse notarium, an opponẽs, an aduersarius? Azo in summa de fide inst. tenet q, opponens debet probare, maximè quando instrumentum producens est bonæ conditionis, bonæ famæ, nec est consuetus circa talia uersari malitiosè. Pro hac parte consuluit Franc. Tig. Spec. uerò tenuit cõtra. ti. de inst. edi. §. restat. uer. sed quid si producitur. Cy. l. comparationes. C. de fid. inst. Inn. ex. de fid. inst. c. j. auth. de tabellio. circa prin. ponit hæc Ang.

b Bal. l. ex hoc iure. §. itaq;. de uul. & quamuis nesciat dicere quid importat clausula instrumenti, non tamen per hoc suspectũ redditur. cont. Bal. post Alber. de Ros. l. fi. §. fi. ff. ad Velleia. & l. ij. C. de hær. ubi dicit instrumentũ cassatum, quia notarius nesciuit dicere quid esset Velleianum, de cuius re nunciatione apparet in instrumento. Alex.

c Bar. l. quidam. §. nihil. ff. de eden. Bal. l. fi. s. eo. tit. subscrip. tamen uel signũ non potest alteri cõmittere, §. nos autem. in auth. de tab. Bar. idem quod hic, tenentem in l. j. ad fi. de off. proconf. & leg. Bal. l. si quis. §. fi. de eden. & per do. latè d. §. nihil. debet tamen cõmittens instrumentũ alteri scriben dum se subscribere, & facere mentionem de impedimento, secundum Ang. d. §. nihil. qui alleg. tex. cum gl. auth. de fide inst. §. in his uerb. ministrantium, & Bar. l. diuus. §. senatus. ff. de fal. & Bal. l. j. §. ne autem. de cad. toll. Io. And. de inst. edi. §. instrumentum ergo. uers. item opp. Cum quo transit Ant. c. inter dilectos. de fi. inst. & Imo. c. cùm P. tabellio. eo. tit. & Card. c. fi. de off. deleg. Ang. auth. de tabel. in prin. Alex.

LEX IIII.

BOETHOS. Hic ponit nomina quorundam officialiũ, qui debent illi officio obedire, & sunt obligati ipsi, & filij eorũ, nec debent ad alia offi
1 cia transire. † No. ibi tex. honore alicuius priuilegij, &c. quòd notariatus officiũ non est dignitas nec honor, de qua dixi s. fi seruus aut liber ad decu. aspira. l. ij.

De susceptoribus, præpositis, &c. Tit. LXX.

Continua hanc rub. ut in gl. quã uide quid sit susceptor, & in quo differt iste tit. à tit. s. de exac. trib. s. eo. lib.

LEX I.

2 *Liberatio quando contingat sola oblatione.*

SVSCEPTORES. Susceptores debent à soluente sine mora recipere, aliàs puniuntur ipsi, & iudices, qui eos punire neglexerint. Diuide, quia primò præcipit susceptores sine mora recipere. Secundò prouidet uolenti soluere. Tertiò punit susceptorem negligentem recipere. Quartò punit iudicem negligentem condemnare. Secunda ibi, nam si. Tertia ibi, & qui.
1 Quarta ibi, quod autem. † No. hic q si per debentem solue re non staret, q liberatur à pœna etiam quæ imponitur à l. quia res non incidit in cõmissum. Item potest petere apochã
2 de soluto ac si soluisset. † Sed contra hoc opp. sola oblatione non contingit liberatio, l. qui decem. in prin. ff. de sol. ergo non potest petere apocham solutionis. Sed intellige q pecunia oblata erat perdita, & sic contingebat liberatio, d. l. qui decem. secundũ gl. Vel dic q obtulerat, deposuerat, & con
3 signauerat, l. obsignatione. s. de sol. † Ex quo no. quòd sicut ille, qui soluit, potest petere apocham de soluto, l. j. s. de apo. pub. & l. plures. s. de fid. inst. ita ille qui nõ soluit, sed obtulit eo casu, quo per oblationem contingit liberatio, & secuta admissione, uel obsignatione facta potest petere apochã de soluto, qd' Cy. tangit. d. l. obsignatione. quod no. quia fortè non probatur hoc per aliam l. melius quàm per istam.

ADDITIO.

Bar. l. acceptam. de usur. ij. q. & in l. iij ff. de cond. inst. & Bal. l. j. s. nelic. ter. prouo. ubi dicit q, ubi non est dies, uel hora, sufficit q, quis sit paratus soluere, licet non offerat. Secus si est apposita dies uel hora pro pria, ut nunc ad talem horam, l. ratio. §. fi. de act. emp. & etiam facit q, si creditor differat recipere, sufficit uerbalis oblatio. l. si residuum. ff. de dist. pig. & l. fundum. ff. de resc. uend. aliàs requireretur realis oblatio. l. si rem. §. omnis. de pig. act. & Bal. l. j. & l. acceptam. v. q. & l. si ex placito. de rer. per. ubi an in contractibus innominatis sufficiat pro implemento contractus sola oblatio, docto. l. prætor. §. si quis paratus. ff. de ope. no. nun. Adde quod dixit Bar. in materia oblationis, in l. qui decem. ff. de sol. in fi. sola oblatio facit, si quis tenetur de casu, nunc tenebitur de omni culpa, Aret. l. quod te. ff. si cer. pet. iiij. q. per tex. adducitur. in l. si arbiter ff. de sol. secundum unum intellectum. Ang. ut exact. instan. dotis. §. illo quoq;. Alex.

LEX II.

1 *Bona administratoris fisci licitè non emuntur.*

NVXTA. Ad nominatores susceptorum in sub
1 sidium deuenitur, nec licet ab eis emere. † No. q non licet emere de bonis administratoris fisci, sed cont. s. rem alien. gerent. l. j. Sol. Ibi in administratore priuati, hic reip. Facit j. de erog. mi. an. l. opinatoribus. lib. xij.

LEX III.

1 *Officiali antiquo fienda est solutio, non nouo, si antiquus totum soluit de suo.*

VSCEPTORES. † Ei debet solui, qui est
1 officialis tempore solutionis, non ei, qui fuit tẽpore, quo fieri debuit solutio. No. hanc l. quia his diebus habui de facto, quam intelligo nisi officialis antiquus, qui non exegit totum, soluit de suo, nam tunc sibi deberet fieri solutio, l. missi. s. de exac. trib.

LEX IIII.

1 *Refirmari in officio non debet quis, nisi fuerit primò syndicatus.*
2 *Dantes pecuniam mercatori ad diuidendam partem lucri, non possunt petere rationem à mercatoribus, nisi in fine anni.*

NEMINEM. Non debet quis in officio con
firmari, nisi primi officij rationem reddiderit. Item ratio singulis annis debet reddi. Item of
1 ficiales non debent esse perpetui, sed annales, aut ad plus biennales. † No. hic ex principio
a legis, quòd non debet quis refirmari in officio, [a] nisi fuerit
2 primò syndicatus. † Item no. ex uersi. integro, pro illis qui dant pecuniam mercatoribus ad diuidendam partem lucri liciti, & damni secundum l. j. s. pro soc. quod solùm in fi. anni

anni possunt petere rationem à mercatoribus, & non ante,
b quod tene menti. [b]

ADDITIO.

a *l. j. s. ut omnes tam ciui. & l. rescripto. ff. de mu. & ho. quid autem si fuit re firmatus, an debeat bis syndicari, uide eun. l. & ideò. ff. de uer. ob. & Alex. l. dies. ff. de dam. infect.*
b *Bal. s. pro soc. rub. Limita Salic. l. aduersus. & l. rationes. s. de ami. tut.*

LEX V.

1 *Consuetudo intelligit uerb. solidus, de minuto.*
2 *Septuagintaduo solidi faciunt libram auri.*
Aurei Veneti, & Florentini habent octauam partem unciæ, & sic octo faciunt unciam, & xcvj. faciunt libram.

1
VOTIESCVNQVE. † No. q cùm dico so
lidum licet nõ exprimatur auri, intelligatur de solido aureo, quod est uerum, qñ profertur à iu re, sed secundũ consuetudinem in partibus istis
2 intelligitur de solido minuto, hoc est, monetæ minutæ. † Se
a cundò no. q lxxij. solidi faciunt libram auri, [a] & si bene cõputes, quilibet aureus habet sextam partẽ uncię, hodie uerò aurei Veneti, & Florentini quilibet habet octauam partem
b unciæ, & octo faciunt unciam. & xcvj. faciunt libram auri. [b]

ADDITIO.

a *Auri. Fel. c. frequenter. de off. iud. ord.*
b *Bar. j. in rub. de uete. numisma. pote. & quæ dixi post Bar. l. Paulus. de sol. Alex. Gl. l. quicunq;. de ser. fug. & §. si quis quinq; solidos. in x. coll. de pa. tenen. & l. fi. ff. de in ius uoc. & rub. j. de uete. numis. po. & §. fi. inst. de pœn. te. lit. Sed quando lex uel statutum facit mentionem de solidis, uel aureis, de quibus debeat intelligi, an de illis, de quibus fit mentio in l. fi. ff. de in ius uoc. Bal. l. fi. in prin. s. comm. deleg. & ibi gl. & l. quicunq;. in ult. gl. s. defer. fiu. & l. illud. de sac. eccl. Bal. & Io. And. in add. Spec. de inst. edi. §. porrò. in fi. per gl. & doc. c. statuimus. in fi. ex. de maledic. & Pet. de Ancha. cle. si beneficiorum. & ibi gl. de deci. Alex.*

LEX VII.

DIV. Hæc lex facit contra eos, qui tenent pecuniam cõ
munis, & cùm faciunt mercantias. Facit j. de his qui ex pub. ratio. l. j. & ij.

LEX VIII.

1 *Pactum à maiori parte fideicommissariorum tenet.*
2 *Iudicatum à maiori parte arbitratorum tenet.*

EXACTORES. Hic ponitur ordo qualiter
debet eligi susceptor, uel exactor. facit s. de iu re fisci. l. super creandis. & ibi no. & s. de ca. lar. tit. l. præcepit. §. illud etiam. & ibi dixi.

ADDITIO.

No. ex ista l. ibi, omnium, quòd licet tex. dicat, omnium. tamen gl. sub-
1 *audit quòd sufficit consensus maioris partis, l. quòd maior. ff. ad mu. † hæc faciunt ad q. plures, sunt electi fideicommissarij in testamento, & sunt apposita ista uerba, quòd illud quod fuerit per omnes actum, obtineat plenam roboris firmitatem, certè eo modo ualebit, si fuerit factum per maio-*
2 *rem partem, sicut per omnes. Item facit ad q. † Compromissum fuit ad plures, ut illud quod iudicatum fuerit per ipsos, ualeat & debeat obseruari. Certè quod fuerit iudicatum per maiorem partem, obseruari debet. Ang. Ant. Cor. sing. suis, in uers. uniuersitas. incip. q, fit à maiori parte. & illud sing. & alias remissiones allegaui in add. ad istum in l. quicunq;. num. iiij. uers. consensu omnium. j. de om. ag. deser.*

LEX IX.

3 *Qui promisit dare mille aureos, tenetur dare ad pondus statutum per commune.*

MODIOS. Primò præcepit modios uel mensuras esse
in unaquaq; ciuitate æreos uel lapideos, ad quos in dubio recurritur. Secundò ponit cõmittentes fraudes in mensuris. Tertiò ponit quantum nomine tributorum mensu
1 ra debet solui. Secunda ibi, ita ut. Tertia ibi, & submotis. †
No. principaliter de mensuris æreis & lapideis, quæ obser
2 uantur per uniuersitates. † Item no. pœnam falsificantium pondera, & mensuras, de quo dixi plenè in l. arbitrio. §. de co. ff. de do.

ADDITIO.

3 *† Hic est casus, q, ille qui promisit dare mille aureos, teneatur dare ad põdus statutum per cõmune ciuitatis, non obstante q, diuersorum ponderum currant floreni in ipsa ciuitate, sinautem certum pondus, uel certa mensura non esset in cõmuni, sed essent diuersa pondera, & diuersæ mensuræ, tunc recurrimus ad consuetudinẽ regionis: sinautẽ de consuetudine nõ appareat, uel diuersæ consuetudines non apparent, tunc quod est minimũ, sequimur, l. semper in obsituris. ff. de reg. iur. Ang.*

LEX X.

1 SVSCEPTORES. † Quando fit æstimũ, debet re
quiri defensor ciuitatis, cuius territoria æstimantur, & sic sufficiet requiri syndicum uillæ, nec est necesse q singuli de uilla requirantur, & hoc qñ fit æstimatio uni uersa
2 lis, sed † qñ ex aliqua causa æstimatur prædium unius uel mensuratur, ille debet requiri, cuius prædium æstimatur, l. ij. & iij. s. fin. reg. Item istud æstimum debet assignari præsidi, l. j. in prin. s. de apo. pub.

LEX XI.

SECVRITATES. Ista l. est fortis, & modicæ utilitatis,
& tria dicit. Primò securitates factæ à susceptoribus de uino, qñ fit ratio, debet eis imputari pro interitu, quantum continetur in illa apocha, seu securitate de receptõ. Secũdò ibi, & accepta, dicit gl q ratio acceptorum, & discussio rationis debet fieri in apertũ, quod no. in multis enim ciuitatibus redditur ratio in consi. Tertiò ibi, & omnes, dicit q securitates quæ proferuntur, debent approbari, & acceptari ab officialibus. q. d. non potest opponere exceptionẽ non nu. pec. s. de nõ nu. pec. l. in contractib. §. j. & l. fi. s. de apo. pub.

LEX XII.

2 *Notarius condemnatus de falso, an possit instrumenta conficere.*

SI ALIQVID. Non potest quis exercere officium,
a in quo semel deliquit. [a] † No. hanc legem, ex qua colligi
1 tur q notarius semel condemnatus de falso, non potest
b de cætero notariatus officium exercere. [b] ff. de eden. l. si quis
2 ex argentarijs. §. j. & ibi gl. alle. l. istã. † Sed quæro, quid si notarius est condemnatus de falso aliàs cõmisso, quã in officio notariatus, an poterit exercere officium notariatus? Dic ut dixi de ista q. & alijs in l. ij. ff. ad l. Iul. repet.

ADDITIO.

a *Deliquit. Fel. c. ex literis. de const.*
b *Exercere. Fel. c. fraternitatis. post prin. uers. extra gl. de hære. Bal. l. ij. nu. ij. & quod ibi posuit in apost. ad ipsum post Bar. uers. deponitur ab officio. s. de manu. uind. & ibi bonus tex. cum gl. & Gerar. de Petras. incta fin. suo primo.*
c *Adde q, requiritur, q, sit condemnatus, aliàs ex solo delicto non est priuatus officio, l. si quis decurio. §. non satis. s. de fal. ubi ad hoc ponderat Bal. & Inn. c. fraternitatis. de hær. & Bal. l. j. uer. iij. cãsu. ff. de test. & l. in exercendis. de fid. inst. & l. Cassius. ff. de fena. & l. ij. de senten. & auth. habita. & c. si interpres. de l. Corradi. Spec. tit. de inst. edi. §. instrumentum ergo. uers. item opp. quòd tabellio. & §. rest. uers. quid si tabellio. & licet Bal. Inst. de test. mil. §. fi. dicat quòd condemnatus de falso, notarius non potest noua instrumenta conficere, tamen prius rogatus potest authenticare, secundum Ang. l. si quis ex argen. §. j. ff. de eden. per. gl. l. pe. uersi. documentis. authen. de tabellio. & Bar. clarius l. ad testium. in prin. ff. de test. & ibi no. glo. & c. officij. ex. de hær. glo. auth. de tabel. §. pen. dicit quòd si conficiat instrumentum ignorans se pronunciatum falsarium, ac dicit q, fideliter confecit: dictum instrumentum, q, ualet. Bal. l. iubemus. §. si me. de sacro. eccles. Et no. Bal. l. cùm arbiter. s. de sententijs. Item addè quòd*

iudex notario condemnato de falso potest ex causa concedere facultatē cōficiendorum instrumentorū.Bar.l.si quis in prin.testa.§. miles. de leg. iij. & uide in eo. & quæ ibi scripsi.ff.ad leg.Iul.repe. Adde q; ualerent instrumenta condemnati absentis,Bar.l.si ideò.ff. de euic. & l. qui repudiantis. §.fi.& ibi gl.& doct.ff.de inoff.test & l.contumacia. de re iu. Et in fine, an poßit de nouo creari tabellio,qui fuit condemnatus de falso,& sic priuatus officio,Bal.l.ij ff.de oper.liber.ubi concludit q; non.Bar.d.l.eadem. & Ro.litera N.no.viij.Bar.consi.incip.sed,& Io.Bal.l. qui depositum. s̄. deposi.& l.milit.de test.mil.& l.ij de fid.inst.& d.§.sanè. & Iac. de Bel. auth.de tabel.in prin.vij.q.per Imol.l.infamem.de pub.tex.l. quamuis. §. fi.ff.de so.Alex.

LEX XIII.

VOS. Hæc lex fortis est in tex. & modicū ualet. Diuide quia primò dicit q; in qualibet prouincia debent esse duo susceptores,quorū unus suscipiet aurū, alius alias species, & debent esse duo notarij, seu numerarij, ut cuilibet susceptori detur unus notarius numerarius. Secūda ibi,scire aūt,dicit q; susceptor auri nihil habet cōmune cū susceptore aliarū specierū. q.d.unus non debet se intromittere de officio alterius,& qd̄ debet solui uni,non debet solui alij.Et expone ibi,cum arce, id est,scrinijs,ratiocinijs, id est, ubi aliæ species aliarum reiū extra aurū reponunt̄,q; pertinet ad aliū susceptorē. Tertia ibi, in uers.iudices,punit iudices in v.libris auri,& eorū officiales pœna capitis si prædicta non obseruarunt.q.d. si illud qd̄ debet solui uni susceptori, fecerit alter sibi solui, puniat̄
1 pœna prædicta. † No.ex fi.huius l.q; punit̄ iudex, qui mandat pecuniam condemnationis alij solui quā cui dictat statutum.Facit quod dixi s̄.de can.lar.l.præcipit.§.prouidētib.

ADDITIO.

2 *In tex.ibi,nihil † No.prohiberi cōmistionem officiorum. Et ideò dico q; notarij deputati ad causas ciuiles,non possunt scribere acta criminalia,nec econtrà, propter cōmistionē officiorum quæ prohibita est per hanc l. & ff.de off.consulis.l j & s̄.de exac.trib l.missi. quod intelligitur nisi ex cau*
3 *sa necessitatis,Gul.d.l.una.& uide l.fi de nu.lib xij. † Vltimò no.ex ista l. iudicem negligentem puniri criminaliter,etiā ad pœnam corporalem. De hoc dixi de bo.uac.l.fi & l.iudices.de ann.& trib.Ang.*

LEX XIIII.

VMILIORIBVS. Primò dicit in genere decuriones non uexandos officijs uilibus. Secdò ibi,susceptionē,dicit q; officiū exigendi collectā pro uestibus pertinet ad officiales proconsulis, uel ad eos,qui aliàs hoc facere cōsuerūt. Tertia ibi, in horū, &c.dicit q; ad decuriones spectat de prædictis repetere rationem,& inuenire ad hoc hominē sufficientē. Quarta ibi,neq; enim assignat rationē.Ad euidentiā sciendū est, q; pro exactione talis collectę pro uestibus erat constitutū certū salariū officialibus procōsulis seu alijs. Dicit ergo q; ratio prædictorū est,qa nō est æquū decuriones sustinere damnū dictæ exactiōis nō factæ,& alios habere lucrū.Sed alia ratio colligit̄ ex princip. qa est uile officiū.Quinta ibi,hāc igit̄.Concludit ad
1 prædicta ponēdo unā exce.& est clarus tex. † No.bene q; officia uilia nō sunt dāda decuriōib.sed alijs hominib.inferioribus.subditis, ut stare ad custodias portarū, facere istas uiles exactiones,& similia.Facit qd̄ dixi s̄.de mul. & in quo lo. l.j.

De ponderatorib. Tit. LXXI.

LEX II.

Aestimatoribus quid fidei habendum.

1 VOTIES. No. † q; illi,q; præest pōderi cōmunis & improbat,uel approbat,est parendū,sicut in ciuita.Perus. est æstimator publicus equorū, & est ei credendū. Itē in quibusdā ciuitatibus de anno in annū proponuntur quidā medici,qui habent æstimare utrū uulnera sint mortalia,uel ex eis sit remansura cicatrix,uel membri debilitatio,& sic est eis parendū, seu stan

a dum uel credendū,[a] ut hic cū si. † Et aduerte,quia statur di-
2 cto unius[b],quod est uerū, qñ ille cui statur,proponitur à cō-
b muni totius ciuitatis.[c] † Sed qñ à iudice proponeret̄,debe-
c rent eligi duo,si reperirentur in ciuitate, s̄.de fid.inst. l. cōpa-
4 rationes.& j.de re mil.l.semel.lib.xij.aliàs unus sufficit, ut in
d auth.de non ali.aut permu.re.§.quod autem.[d]

ADDITIO.

a Fel.c.significasti el ij.de homic.
b l.Theopom.in apostil.dicto ff.de do.præleg.
c Vel si elligeretur de partium uoluntate.l arbitro.ff.qui sat.cog. d. l. Theo-
3 *pompus Bal.l.j j.de ueteris numismatis pot. † Vnum tamen no.circa hoc, quia licet regulariter situr,& fidem faciant tales,nihilominus poterit ab ipsorum relatione seu sententia appellari,ut dixi in d.l.arbitra. in fi. ponendo practicam illius l.Ang.*
d Are.in trac.malef.uers.cicatrix.Bal.l.j ff.de sica l.j.§.fi ff. de uer. ob.& Bal l.directas.s̄.de test.manu.& in proœmio.ff. in prin. uer.Item quæro nos dicimus,& c.c.significasti.de ho.Doc.Lud d.l.j §.fi.de uer. ob.Et no. quòd statur dicto unius,si nō sunt plures in ciuitate,Bar.in proœmio ff.de quo in c.proposuisti.de prob.& d.c.significasti.

De auri publici persecutoribus. Tit. LXXII.

LEX VNICA.

2 *Exactores non possunt pecuniam exactam in aliam speciem sine licentia commutare.*

1 AVRI. Hæc lex est fortis in tex. gl.tamē bene declarat,& h.d.Susceptoribus non licet pecuniā acceptam sine licentia in massam redigere. † No.q; licet solidus soluatur pro libra auri, non potest
2 susceptor redigere in massam sine licentia. † Ex quo habes q; isti exactores publici,si exigūt pecuniā,nō possunt eā redigere in florenos,uel florenos in pecuniā sine licētia.Et sic omne lucrū quod perciperetur, deberet esse publicū Et sic qui tale lucrum retinet,contra conscientiam retinet, & fiscus potest repetere,quod est no.pro istis exactionibus publicis.

De ijs,quæ ex pub.collat. Tit. LXXIII.

LEX I.

NVLLVS. Pecuniam publicā non potest quis accipere mutuo uel alio titulo,uel in suam utilitatem aliter conuertere.

LEX III.

SCIANT. Susceptum per iudicem non potest in aliam utilitatem transferri. No.istam l. contra conseruatores monetæ,qui pecuniam cōmunis deputatā ad solutionem salariorum doctorum,suo arbitrio conuertunt in alios usus,puta soluendo stipendiarijs.

ADDITIO.

Ideo dicit Bar.l.iubemus.s̄.de erog.mil. an. q; thesaurarius negligens soluere salariatis,tenetur ad interesse eorum,quod no.

De auro coronario. Tit. LXXIIII.

LEX VNICA.

1 AD COLLATIONEM. In tex.ibi, absque consuetudine.No.ex illo tex.ar.contra forenses, † quia licet non possint cogi de iure ad munera personalia,l.rescripto.in fi.de mu. & bo. tamē
a si de consuetudine antiqua[a] obseruatū est,q; cogantur, habet locū ista pœna,l.quoties.ff. de uer.ob.& tunc personalia munera eis indici poterūt,& ideò poterit indici ei onus cu-
2 stodiæ.Hoc etiam facit contra scholares, † qui licet ad onera personalia cogi non possunt,l.j.de profes. & med.tamen si de consue.eis imponuntur,poterunt cogi,per hanc l.

ADDI-

ADDITIO.

a Dixi s̄.in l.j.de mul.uers.item fallit.

De argēti pretio,quod thesauris infertur. Tit. LXXVI.

LEX VNICA.

1 IVBEMVS. Pro libra argenti possunt solui quinq; aurei. † No. q; potest solui pro argento aurum,& econuerso. De quo plenè dixi ff.de solut.l.Paulus.

ADDITIO.

Licet non poßit solui inuito creditore alia species pecuniæ, l. Paulus. de solutio.tamen hoc fallit in tributo,Lud.l.diuortio. §. ob donationes.ff. solu.matr.Alexan.

De irenarchis. Tit. LXXV.

LEX VNICA.

IRENARCHAE. Syndicos ad denunciandū maleficia, seu milites ad capiendum malefactores consiliū ciuitatis debet præponere, non iudex solus, siue Potestas ciuitatis, siue alius rector.De istis dixi in l.diuus.ff.de cust.reo.

ADDITIO.

De istis syndicis etiam habes in l.ea quidem.de accu. & l.ab executore ff.ad Turpil.& adde q; tales syndici debent iurare se fideliter exercituros officium.Ang.l.si uacantia.de bo.uacant.in primo no. Alex.

BARTOL▸ AD VNDECIMVM LIB. COD.

De nauicularijs. Tit. I.

4 *Negociatores non dicuntur artifices.*

De prima parte rub.scilicet de lustrarijs, &c. nihil habemus in nigro.Simile est s̄. quib. mun.excusant̄ hi, qui post imple.mili. & s̄. ad Treb. in rub. De secunda parte rub. s. de naui.tractat hic tit.& gl.continuat ad precedētia duob.mod.
1 ut patet in ea. † Quæro quare in rub.dicat̄ naui. seu nau. dicit q; hæc dictio nauicularij, sumitur trib. mod. Primò pro faciētibus naues.Secundò pro his qui maiorē par.suæ substantiæ posuerūt in mercantia nauiū.Tertiò pro his qui ducunt naues. Ne ergo in rub. posit esse dubitatio, ponit de
c 2 naucleris,& intelligit solùm de ducentibus naues. † Natu-
a ra enim dictionis,siue,[a] est propriè,ut licet uerba disiungat, sensum tñ coniungit,ut duo pro eodē ponant̄,ut ibi Alex. si ue Paris,ut no.in simili in l.ij.s̄.de in lit.iur.licet aliter ponat̄
3 in l.si quis ita.ff.de aur.& arg. leg. & ibi dixi. † Quæro iuxta rub.statutū est hic,quòd candelarij gaudeant certa immunitate. Quæro modò qui intelligant̄ candelarij.Ex hac gl.uidetur q; tam illi qui faciunt candelas, quā illi qui uendunt, q̄ illi qui non faciunt, neq; uendunt, sed maiorē partē fortunarū suarū posuerūt in illa mercantia,à simili, sicut in hac gl. de nauicu.dicitur.Similē gl.habes in l.semper.§. negociatores.ff.de iur.immu.& fuit sumpta de summa Azo. super hoc tit.facta ad q.dico q; propriè loquendo solùm ille qui habet
b notitiam faciendi illā artem de candelis,comprehendit̄.[b] Et dicitur candelarius propriè, quia illud dicit̄ nomen artifi-
4 cij,l.legatis seruis.§.si ex officio.ff. de leg. iij. † Negociatores uerò non propriè dicunt̄ artifices,quia de iuregen.quilibet scit emere,& uendere,licet unus cautius quàm alius. Et appellantur negociatores ex frequentia,d.l.legatis.in prin. nisi consuetudo regionis aliud inducat,& ideo isti appellabunt̄ potius mercatores candelarum,q̄ candelarij. Et ideò in d. l. negociatores.isti mercatores nauium non appellantur na-
e uicularij,sed potius negociatores,& tenentur.[c]

ADDITIO.

a Siue.Fel.l.inter cæteras.circa prin.uer.circa materiam.s̄.de rescr.
b Gl.l.j.§.j.& ibi Ang.& Cast.ff.de trib.& quod no.Bar.l.legatum.de leg. iij.& Bar.in proœ.ffforum.& Bal.rub.s̄.de const. pec. & Ang.l. cùm interdum.ff.de instit. Alex.Et sic.no.q; facientes artem per substitutū, gaudent priuilegio immunitatis.secundū Bar.sed Lud. in no. xlvij. in litera p. alleg.tex.à nemine ponderatum in cont. l.fi.circa prin.de exc.tut.Alex.
c Dixi in l.legatis.in prin.de leg.iij.quibus adde Bar.l.mariti in prin. ff de adul.& Bal in proœ.ff.in prin.uers.Item fallit in mercatore. Vnum uidetur dicere q; ille dicatur mercator,qui solam unam negociationem facit,& idem in artifice.Bal.rub.s̄.de const.pec. in fi. qui sub dubio fortè uidetur tenere,q; hoc casu ita demum sit mercator,si professus est matriculam.Bal. in tract.de const.in fi.Alex.

LEX I.

1 *Species uiolentiarum sunt, scilicet cum armis, & sine armis, cum iudicis autoritate,uel sine.*
2 *Nauicularij portantes res publicas,non possunt in loco detineri,tam ratione delicti quàm debiti.*
3 *Literæ quæ dantur alicui,probant eius commissionem.*
4 *Portans res emptas à repub.non habet immunitatem.*
5 *Concussio dicitur,si officialis infert metum,ut extorqueat pecuniam.*
6 *Portantes res Principis non soluunt pedagium.*

1 NVLLAM. Nauicularij seu naucleri portantes res publicas habent plenam securitatem incundo,& redeūdo. † Primò quæro quid uult dicere nullam uim. Rñ. signum uniuersale requirit ad minus tria,l.in re mandata s̄.mand. Vult ergo dicere, nullam uim scilicet cum armis uel sine armis,cum autoritate,uel sine.Istę enim species uiolentiarum sunt,ut l.iij.in prin.& §.j.ff.quod me.cau.& hoc quantùm ad propositū,licet aliam distin.faciat gl.l.extat.ff.quod me.cau.
2 † Et per hoc dico quòd isti nauicularij non possunt detineri ratione debiti,siue delicti,aliàs cōmissi in loco condemnationis de his facta,uel repręsaliarū.Pro hoc facit tex.iste in fi. ibi,omni securitate,&c. facit. ff. de iud. l. ij. §. legatis. Quæro quid uult dicere delegatas species annonarias transferentes,&c.Rñ.gl.loquitur de his, quibus species sunt delegatæ, id est,cōmissæ ut transferant à Comitibus horreorū, id est, officialibus, qui præsunt horreis publicis. Idem intelligo si cōmittat̄ eis ab eo,qui præest reb.principis,ff.de leg.l. prin-
3 ceps. † Quæro qualiter,cùm sint in itinere,probabunt istas species esse sibi cōmissas portandas. Rñ. per literas sibi datas,ar.s̄.de decur. l. si quis decur. & l. si qua per calumniam.
4 s̄.de epi.& cler.ff.de pub.l.si publicanus. §. j. † Quæro quid si aliquis portabat res quas emit à Repub. non ex delegatione officialis publici? Rñ.non habet hanc immunitatē, l. licitatio. §.fin.ff. de publica. † Quæro quid uult dicere tex. ibi,
5 nec concussiones perpeti. Rñ.concussio dicitur quando officialis infert metum, ut propter hoc extorqueat pecunias, l. j. ff. de concu. prohibet ergo istos nauicularios hoc pati. Quæro quid adijcit id, quod sequitur, nec ad aliud genus incōmodi.Rñ.uult dicere quòd autoritate,lege, ut occasione gabellæ,uel pedagij,seu uectigalis nihil ab eis accipicba-
6 tur,d.l licitatio.§.res exercitui,& §.seq. † Illi ergo qui portāt
7 res Principis,non debent soluere pedagium. † Sed quæro, hic loquitur in pedagijs quæ accipiunt̄ quando res exportantur,quid si in ciuitate est gabella contractuum,an contractus celebrati à fisco,uel à principe sint immunes ab ista gabella,posito quòd gabella sit licita? ar.quod no.s̄. ad l. Fal. l.
a j.§.municipium,& quod ibi no.[a] Sequitur in tex.uenientes
8 ac remeantes. † No.hic arg. quòd si alicui est data securitas ueniendi, dicitur esse data securitas redeun-
b di,* [b] Posset dici, imò facit contrà,quia non * *Redeundi.l ij. §.legatis.ff.de iudic.* I.C.B.
expressisset in eundo, & redeundo, nisi necesse fuisset. Dico tamen contrarium,ut s̄.non enim uenit securè, qui non potest redire, l. sciendum.ff.de leg.& ad Trebel.l.de ætate.& ff.de sepul. uiol. l.utimur.& ibi dixi.& plenè,ff.ad leg.Iul. maiest. l.j. in principio. ubi ille qui frangit istas securitates, tenetur leg. Iulian. maiest.

maiest. Opp. ad fin. & uidetur ꝙ puniatur acrius,l.iij.j.eod.
Solu.dicit glo hic in pœna applicanda fisco, ibi parti. Opp.
quia quan ùm ad fiscum est maior pœna, quia incidit in
pœnam læsę maiest. l.j. in princip. ff. ad leg. Iul.maiest.Solu.
Si ibi intentaretur condictio ex illa l.haberet locum illa pœ
na,si ex ista lege haberet locum ista pœna, l. quoties. ff. de
act.& oblig.

ADDITIO.

a *Adde ꝙ dicitur de fisco, an teneatur soluere gabellam,d.l.licitatio.§.fiscus.*
& Bal.l.emptor.ff.de hær.uel act.uend.Alex.
b *Redeundi.Fel.c.fi.de treug.& c.ego.de iureiur. Gul. de Cug.in tracta. de*
secu.ad fi.Bar.l.fi.de dig.j.lib.xij. ubi est casus in cont. sed est speciale se-
cundum Bar.ibi.De hoc uide doc.c.fi.de treug.& pac. ubi tenet ꝙ sic, per
illum tex.c magnæ.de uoto l.si cui in prouincia.§.tandiu.ff.ex quib.cau.
maio.& c.errori.de iureiur.& c.statutum.§.pe.de rescrip.in vj.& Ang.
l.utimur.hic alleg.& l.j.in prin.ff.ad leg.Iul.maiest.Cont. Domini. c. di
9 *sciplina.xv.distin. † ubi dicit ꝙ iura loquuntur per uerbũ eundi, & re-*
deundi simul,ut d.c.statutum.§.pe.& d.c.ego N.Vnde,dic t ipse,si uerum
esset ꝙ uerbum eundi,comprehenderet uerbum redeundi, frustra in l. uel
statuto poneretur.Nec ob. ꝙ dixit Do. d.c.disciplina. quia illa uerba po-
nuntur ad maiorem declaratio.secundũ eum in d.§.pen.Pro hoc facit ꝙ di
xit Bar.l.j.ff.de acq.re.do.in §.fi.Arch.c.minor.xvij.q.iiij. Adde ꝙ saluus
conductus etiam ad associantes extenditur. Bal. l. administrantes. §. j. de
excu.tu.& consi.incip. saluus conductus fuit concessus, ꝙ habens saluum
conductum potest illuc mittere pro se suã uxorem uel alium de familia, ad
quem extenditur saluus conductus. Idem Ang. ꝙ concessum pro se & so-
cijs,extenditur etiam ad Iudæos,etiã socios, quia societas potest contrahi
cum Iudæis.l.quicunq;.s.de Iud.Ita dixit in d.l.utimur. & in d.l. j. ad leg.
Iul. maiest. ubi dicit ꝙ hoc non haberet locum in Sarracenis. Item adde ꝙ
saluus cõductus extenditur ad præterita delicta, non autem ad futura. Gl.
c.noli existimare.xxiij.q.j.& Ang.l.j.§.j.ff.de dol.Rom.l.iij.§.si quis ser
uum ff.de acq.poss.& Aret.in maleficijs.uer.fama publica. uer. v. quæri-
10 *tur.ubi & quando habens saluum cõductum capi possit,iudex † an pos-*
sit concedere accusato fidentiam,ut ueniat ad se excusandum, uel se infor-
mandum,scilicet curiam, uide per Imol. & doct. l. is qui reus. ff. de pub.
iud.quod ibidem no.Facit l.cùm indulgentia.de sent.pas. adde scripta in l.
fi.de sent.pass.Alex.

LEX II.

2 *Administratoris sacramento statur in expensis minutis.*

COMPERIMVS. Species quæ portandæ su-
scipiuntur, debent intra annũ portari, & à quo
susceptæ fuerint,apochæ de soluto reportari.Pri
mò ponit unũ incõueniens,qd' dedit causam le
gis cõdendæ. Secundò circa illud dat remediũ.
1 Secunda ibi,ideoq;.Ex hac lege no. † modũ conficiendi ra-
tiones ab istis officialibus,qui multa recipiunt,& multa trãs
ferunt ad alios.debent eñ ea, quæ receperũt,scribere,à quo
receperunt nominatim,& ex qua causa, ut s. de exac. trib. l.
apparitores.Itẽ debent scribere cui dederunt nominatim. s.
de suscep.& arca.l.neminẽ. Debent etiã ponere diẽ receptio-
nis,ut hic.Si eñ ista sing.non scripserũt,non uidet̃ ratio red
di,quia non potest ille cui ratio reddit̃,eã intelligere,nec cõ-
prehẽdere si aliquid machinationis in ea habitũ sit, ut dicit
d.l.neminẽ.Ratio enim quæ non potest intelligi, non uidet̃
2 reddi,l.argẽtarius.§.edi.ff.de eden. † Et hoc uerũ,nisi in ex-
pensis ualde minimis, in quibus statur sacramento admini
stratoris,l.scimus.§.in cõputatione.s.de iur.delib.& de don.
l.si quis pro redem.& ff.si cui plus quã per leg. Falc.l.diuus.
Et aduerte,quia de his rebus quas officialis dat alteri trans-
ferendas,debet assignare literas de recepto, si ei fuerint præ
sentatæ,ut hac l.aliàs non tenet̃, sed habebitur regressus con
tra eum,cui datæ fuerint res portandæ,ut hic,ei enim iniun-
gitur hæc necessitas. Quod intellige qñ officiali danti nõ po
test imputari culpa,ꝙ minus idoneæ personæ cõmisit,l.eum
qui.in fi.& l.argentum.ff.comm.tenentur enim isti officiales
de dolo,lata & leui culpa.ff.de adm.re.ad ciu.pert.l.magistra
tus.Quærit an officiales,qui recipiunt,teneantur dare apo-
cham de recepto? Gl.dicit ꝙ sic,& bene.

LEX III.

AB HIS. Qui contra nauicularios fecerit rapi-
nam,tenetur in quadruplum. Quærit gl.qua a-
ctione? Rñ.ꝙ actione ubi bo.rap. Vel dic condi-
1 ctione ex l.ista,quæ cõcurrit cũ illa. † Quæro,an
in quadruplo insit simplum.Gl.tenet ꝙ sic,& bene.Nã in du
bio ubicunq; lex uel statutum imponit pœnã dupli uel qua
drupli,simplum continetur l.hoc edicto.in fi.ff.de pub.

ADDITIO.

Bar.l.j.s. de pœ.fisca. Bar.in l.sanctio legum.ff.de pœ.& l.hoc edi.in
fin.de pub.Alex.

LEX IIII.

CVM NAVARCORVM. Quãdo id qd' per per
sonas certæ regionis debet expediri,& non potest, de
bet per homines circunstantes expensis publicis ex-
plicari.Ad euidentiam scias ꝙ pop.Rom.habebat in ciuita-
te Alexandrina quæ erat in Oriente horrea publica, in qui-
bus erant frumenta,& species multæ quæ debebant portari
Romam per nauicularios Orientales intra certum tempus,
sub certa pœna. Contingit quodã tempore ꝙ casu istis de-
ficiebant naues,& homines qui portarent:unde illi de regio
ne,qui portare debebant,circunuenerũt insulas circunstan
tes,ut inuenirẽt naues,& naucleros. Præfectus illius regiõis
cõspexit, ꝙ illi nõ poterãt inuenire naues, ut uenirẽt in ter-
mino,& sic nauigium nõ fieret, & illi in pœnam inciderent,
propter quod coadunauit eos qui præerant prouincijs cir-
cunstatibus,& naucleros aliarum prouinciarũ,& his consti
tuit certam mercedẽ,& fecit frumenta, & alias species porta-
re Romam,quod fuit relatũ principi, qui hoc cõmendat, &
dicit bene factum esse,& fieri potuisse,& hoc dicit,cœtus,id-
est,collegium,inopia,id est, propter inopiã, inuestigandæ,
1 idest, inueniendæ, classis,id est,nauigij. † No. diligenter ꝙ
quando id quod per homines certæ regionis debet expedi-
ri,si non potest, debet expediri per alios. Item no. ꝙ hoc fit
expensis publicis,non eorũ qui hoc facere debebant, quod
intelligo si illis nulla culpa potest imputari.aliàs secus,ff. ad
leg.Rhod.de iac.l.si uehenda.§ j.j.de nauf. & quod ibi no.in
fi.Tertiò no.ꝙ hæc trãsmutatio,scilicet,ꝙ portetur per alios,
fit per rectorem illius loci, ut hic,nec hoc fit liberè, sed causa
cognita,si necessitatem uiderit imminere.ff. de usufru. leg. l.
2 legatum.& de administ.rerum ad ciui.perti.l. legatum. † Et
istud facit ad q. quæ pridie hic erat,statutũ est ꝙ priores non
possunt prouidere contra ordinamenta facta per adunan-
tiam generalem. Item per adunantiã erat datus certus mo-
dus in eligendo Potestatibus,& compertum fuit ꝙ si ille or-
do seruaretur, ciuitas ista remaneret sine rectore, consului-
mus quòd hoc casu emergente, priores possint prouidere,
nec dicerentur facere contra ordinationẽ adunantiæ gene-
3 ralis,ut hic,& l.legatũ.ff.de usuf.leg. † Vltimò no.ꝙ pro ne-
cessitate publica imminente potest rector ciuitatis iusta cau
sa constituere minimũ salarium, & sic præconium ualet, ꝙ
quicunq; ceperit talem malefactorẽ,& præsentauerit, habet
à cõmuni tantùm,& hanc l.ad hoc allegat Gul.l.j.ff.de iust.&
a iur.& ibi uide.[a]

ADDITIO.

a *Cont.Bar.l.si libertini.in fi.ff.ad leg.Flauiã de plag.ubi dicit ꝙ nõ ualet ta*
le statutũ,quia est contra bonos mores,nisi esset hostis ciuitatis,l. non oẽs.
§.fi.ff.de re milit.Bar.l.j.in prin.ff.de iust.& iur.uer.item inducitur.Bal.
l.pe.s.commi.uel epist. & Ang.l. interesse. de acq. possess. & l.j. in prin.
quod quisq; iuris.& Bar.& Bal d. l. j. de iust. & iur. bene facit quod no.
Bar.l.j.post.Gul.de Cug.ff.ad l.Rho. de iact. & Bal. c. domino guerram.
hic finitur lex,& incipiunt consuet.ubi dixit ꝙ expensa facta in capiendo
bannitum,fiscus tenetur restituere,d.l.j.de iust.& iur.Alex.

LEX V.

a *Ambasiatores, qui uadunt per uiam transuersam, & non rectam, ut diu*
stent in ambasiata,pro illo tempore salarium consequi non possunt.

QVI

QVI FISCALES. Qui per rectã uiam non ua
dit,& species publicas distrahit, pœna capitali
a punitur.h.d.[a] † No.ar.imò quasi est casus, ꝙ si
1 quis reperiatur cum salma frumẽti, uel cum a-
lijs rebus uetitis portare extra territoriũ in aliqua uia nõ re
b cta,& non consueta,est suspectus [b],quòd eas uelit exporta-
re contra decretum.Facit j.de cur.pub.l.si quis per publicũ.
ff.ad leg.Cor.de fal.l.eos.in fi. secundũ unam lect. & hoc mo
do potest practicari.ff.de ser.fug.l.si fugitiui. ubi dicitur ꝙ si
fugitiuus deprehendatur,&c. Quomodo enim poterit pro-
bari ꝙ habuerit animum trãseundi, cùm fuerit captus in a-
ctũ transeundi? Rñ. ex qualitate loci ubi captus, uel inuen-
2 tus est,& dic ut ibi. † Item facit hæc lect. cõtra ambasiatores,
qui ad hoc,ut habeant maius salarium, & maiori tempore
stent in ambasiata,uadunt per uiam transuersam,& non re-
c ctam,quòd salarium consequi non possint pro illo tẽpore.[c]

ADDITIO.

a *Iac.Bu.& Bal.l.si quis non dicam rapere.C.de episc.& cler.adde Bal. l.si*
fugiti.& Bar.l.cùm proponas.de nau.fœno.& quæ ibi doc.optimè facit l.
cotem.§.dominus.& l.Cæsar.de pub.Alex. Quid si portat arma cõtra de
cretum,non tamen per officialem fuit repertus, an incidat in pœnam sta-
tuti? Ang.& Imo.l.iij.§.Neratius.ff.de acq.pos.Are.in tracta.malefi. uer.
ma.Bar.l.j.de litorib.& itiner.pub.lib.xij. dat cautelã ꝙ timens accusari
notificet officiali ad quem locum uadit,ut non præsumatur contra decretũ
ire.Bar.l.cætera.§.si quis ad opus.de leg.j.Idem uoluit Bal. l.si fugitiui. de
ser.fug.Alex.
b *Suspectus.Sal.l.iij.C.de nau.fœno.& Io.And.in addi.ad Spec.tit. de con-*
stit.§.j.uer.pone ergo.in add.& quod ad materiam hanc habetur per Alb.
de Ros.in tract.statutorum.ij.parte.iiij.q.& Alex.l.qui Romæ.§.Callima
4 *chus.de uer.ob. sed † quid de portante extra territorium aliquas merces*
prohibitas,& aliquas non prohibitas,an perdat omnes, scilicet prohibi-
tas,& non prohibitas? Dic quòd solùm prohibitas,nisi statutum esset in cõ
trarium,Fel.c.significauit.de iud.ad fi.ubi etiam nonnulla alia ad materiã.
c *Bar.l.pen.ff.de itin.actuq; priua.& l.non solùm.§.diuus.ff.de excu. tut.et*
l.j.§.fi.ff.si quis cau.& l.j.in prin.ff.de his qui deie.uel effu.utrùm debea
tur salarium pro uia noua longiori. Alex.

LEX VI.

IVDICES. Hæc lex legit̃ duo. modis, si iudi-
ces patiuntur tempore rectè nauigationis, nau-
cleros in suo territorio cõmorari, puniuntur i-
psi,& municipales.secundũ unum intellectũ,uel
secundum aliũ intelligitur ex iudicibus, qui patiuntur nau
cleros detineri,& secundum hoc exponitur ibi, morari, id-
1 est,detineri, secundum And.de Baru. † No.ꝙ propter deli-
ctum iudicis puniuntur omnes ciues ciuitatis.Et facit quòd
propter negatam iustitiam à iudice, possint concedi repre-
a saliæ[a] contra omnes ciues,de quo plenè dixi in lib. de repre
sal.in v.q.prin.

ADDITIO.

a *Represaliæ.Et an quando & in quibus concedi possunt, & quæ requiran*
tur ad eas concedendas,& an si iustæ concedantur,impetrãs teneatur,Fel.
c.Rodulphus.de rescrip.& remissiones quas ibi posui in apost.

De prædijs & omnibus rebus nauiculario. Tit. II.

1 *Bona nauiculariorum quibus oneribus subiaceant.*

Continuatio patet, quærit gl.de quibus nauicularijs lo-
1 quitur? Rñ. de portantibus species publicas, s.tit.j.in rub. †
Quærit gl.cui oneri erant subiectæ res nauiculariorũ,nec de
clarat.Rñ.nauicularij tenebantur portare merces publicas
secundũ formam l.cũ nauarchorum.s.tit.j. Itẽ si aliquid per
debatur culpa alicuius nauicularij,debebat emẽdari ab om
nibus nauicularijs,ut j.de naufr.l.fi.Pro hoc erant obligatæ
omnes res nauiculariorum, & pro rata æstimationis suarũ
rerum quisq; cõtribuere debebat,l.ij.in fi.& l.fi.j.eo.ideò po
nitur hic ista rub.

LEX I.

BONVM. Etiam ad domum principis res nauicula-
riorum transeunt cum onere suo.

LEX II.

IN HIS. Pro rata rei quæ peruenit ad ali-
quẽ de bonis nauicula.debet onus sustinere,
nec patrimoniorũ uel persona ulterius ag-
grauat̃.Itẽ inspicit̃ quatenus erat tẽpore quò
ad eum peruenit,nõ augmentũ posteà acce-
dens.Fas,id est,licentia,seu facultas publica emendi, & uen
dendi prohibet intercipere,id est,cassare, seu annullare con
tractum,& sic contractus remanet firmus.Domus. Pro eui-
dentia huius uerbis debetis scire ut quotidie obseruamus,si
sunt domus,in quibus soluit̃ pensio, imponit̃ eis onus pro
quantitate pensionis,si erat domus, ex qua nulla percipie-
batur pensio,imponitur ei onus aliter secũdũ æstimatio.eo-
rum qui adhuc impositi erant,sic fiebat in domibus nauicu
lariorũ.Hoc præmisso dicitur hic ꝙ si ille qui emit domũ na
uicularij eam auxerit ita quòd percipiat̃ maior pensio, uel
eam auxerit alio sumptu ad decorem,& ad pompã, ut si fe-
cerit turrim,non tamen augetur pensio, ꝙ ille emptor non
teneatur nisi secũdũ ueterẽ pensionem & habito respectu ad
1 ueterẽ qualitatẽ,non ad illud quod ipse iniunxit. † Ex prin.
huius l.no.ar.quòd statutũ non posset prohibere contractũ
emp. & uend. cùm dicat ꝙ licentia publica, quæ est de iure
gentium emendi,& uendendi, impediat annullare contra-
ctum.In contrarium est tex.s.de contrahen. emp. l. dudum.
& l.si in emptione.§ j.ff.de contrah.emp.ibi, mores ciuitatũ,
&c.Non obst.hic tex.quia Imper. uult dicere ꝙ illa publica
facultas fuit causa impulsiua, non annullandi contractum,
non tamen negat,quando possit si uult.Idem dixi in l.filiusfa
fam.§.diui.de leg.j.

ADDITIO.

a *Bal.l.ij.s.sine censu uel reli. & l. licet.s.de iur. dot. Alex. † Secundò no.*
ar.pro his,qui emunt prædia rusticorum,quæ sunt obligata maiorib.one-
ribus,ut ipsi pro hoc nõ teneantur,nisi pro his reb.tantũ, tamen in Italia.
3 *s.hoc prouident statuta. † Ex fi.no.casum mirabilẽ, ꝙ si aliquis emit ali-*
quam domũ uel rem alij obligatã, & eam meliorauit suis sumptibus ꝙ si
ab eo euincitur per hypo. ꝙ liberetur præstando primam æstimationem.
Istud mirabile dicendum sequitur Cast. l.si conuenerit. ff. de pig. act. Ad-
uerte an teneat obligatio rei alienæ tex.ꝙ non,l. si creditor.§. fin. de dist.
pig.& Bar.& ibi scripsi in l.qui aliquando.§.fi.de.acq.pos.Alex.Sed cõ-
tra hanc l.opp.de l.si fundus.§.ij.ff. de pig. Sol. fateor quòd istud superin
dictum est obligatum,quia sequitur conditionem areæ, nec hic negatur.
Si enim hoc inducitur agente fisco,multo fortius agente priuato,quod ma
ximè est uerum,si expensa esset facta in illis casibus, in quibus faciens præ
fertur habentibus anteriorem hypo.l.interdum.cũ l.seq.ff.qui pot. in pig.
4 *ha. † Item no.pulchritudinem ædificiorũ cedere ad pulchritudinem urbis,*
5 *l.cætera.§.hoc senatuscons.ff.de leg.j. † Item no.ex l.ista,in fi.ꝙ ex magni*
tudine ædificiorum præsumitur quis magnanimus,ut hic in fi.ibi per Indu
striam hominis animosi accessit.Et sic habes unum modum probandi ho-
minem ingeniosum,& magnanimum.

LEX III.

1 *Æstimum communis in dubio probat uerum ualorem, & quando.nu.3.*
2 *Testis deponens rem ualere centum,secũdum suam opin. probat,si eam re*
fert ad communem æstimationem.

SI QVI. Qui emit prædia nauiculariorũ,te-
netur ad onus secundũ antiquã æstimationẽ,
quæ pactis priuatorũ non tollitur, & uenden-
tes tenentur si emptores nõ fuerint idonei mẽ
ti,scilicet cõtrahentiũ.Dicit tex. arbitrio.q.d. i-
stæ pactiões uolũtariæ nõ prosunt.aliæ pactiões, seu cõditio
nes,quæ à lege intelliguntur,seruãdæ sunt,ut sequit̃.Pro decla
ratione literæ quæro qd uult dicere tex.scd'm Ang.opi.gl.ex
ponit duobus modis;primò in censualẽ professionẽ, quia
debemus opinari secũdũ quod scriptũ est, & in cẽsu,qd' no.

1 † Quia

1 † Quia in dubio præsumit res tantum ualere, quantum æstimata est in æstimo cõmunis. Opp. ff. de leg. j. l. si fundũ sub cond. §. si libertus. & l. cùm pater. §. pater qui filio. ff. de leg. ij. Sol. Ibi fuit æstimatio priuata, hic publica, cui standũ est in
a dubio, nisi probet cont. No.[a] secundò exponit per gl. & id eò dicat opin. quia opinari nos facit. Cõmuniter enim di
2 citur, opinor rem tantum ualere. † Quod facit in ar. ad q. q si testis dicat rem tantum ualere, secũdũ suã opinionẽ, q probat. Quod intelligo uerũ, si suã opinionẽ referat ad cõmunẽ
b æstimationẽ[b]. de re enim quæ non est exposita uenalis, non potest fieri æstimatio, nisi per opinionẽ, quæ fit secundũ cõmunẽ æstimationẽ aliarũ rerũ, quæ sunt eiusdẽ fructus, & in eodẽ loco, & quæ eandẽ qualitatẽ habent, l. pretia rerũ. ff. ad
c l. Fal. & ibi dixi. & l. ij. §. de rescin. uend. ij. respon.[c].

ADDITIO.

d No. Ang. hic, ubi dixit q antiqua æstimatio hodie præsumitur adesse, & ideò si reficitur æstimum nouũ, debet regulari secundũ antiquum. & Bal. l. j. §. de senten. quæ pro eo quod interest. ubi quærit an per instrumenta ue rũ emptionũ probetur præsens rei ualor, & qualiter articuletur in pro=
3 bando rei ualorem, gl. & Bar. l. mortis causa. §. fi. ff. de do. causa mor. † et adde q res dicitur parui ualoris, respectu mali uicini. l. cùm sæpè. §. fin. de cont. emp. & Bar. l. si ita. §. mulier. ff. de fun. inst. & quod habetur c. constit. de in integ. rest. & in c. quæstiones. de rer. permu. facit dictũ Virgilij in Bucolic. Mantua uæ miseræ nimiũ uicina Cremonæ. & apud Lucanum, O malè uicinis hic mœnia cõdita Gallis. De ualore rei in rebus mobilibus, uide Bar. & quæ ibi dixi in l. septẽ diebus. j. de erog. mil. anno. & de ualore rei secundũ quantitatem fructuũ, uide in l. si quidẽ. de euic. & de materia per gl. & doc. c. cùm causam. el ij. de testib. & l. pretia. ff. ad l. Fal. & Aret. inst. de act. §. si quis agens. Alex.

b Aestimationem. Sed quæro nunquid æstimatio cõmunis per emptionẽ alicuius inducatur, dic q non, Soz. consi. viij. incip. uisis, & diligenter inspectis. uers. & stant ista simul.

c Respon. Aestimũ † cõmune probat ualorẽ rei, sed hoc uidetur uerum, si
4 de proximo tempore fuerit factum æstimũ, aliàs secus, ut in simili in instrumento emptionis, dicit Bal. l. j. de senten. quæ pro eo quod inter. Et ad hoc facit quod no. Bar. l. decem. ff. de uer. ob. & istud de quo hic ponit etiã Ang. l. pretia rerum. ad l. Fal. & quod no. Mod. §. si quis agens. Inst. de act. & Bal. l. ij. §. de rescin. uen. Bar. l. ij. uer. circa prim. gl. §. de resc. uen. ubi dicitur de teste. & c. & in tra. de teste. quem sequitur Bal. l. solam de testi. & l. j. §. de senten. quæ pro eo quod interest. & l. ij. in rep. §. de resc. uend. & gl. & Bar. l. mortis causa. de do. cau. mor. Item ibi l. pretia rerum. & ibi ponitur qualiter probetur ualor rei. & Bal. d. l. iij. & l. j. §. de sentẽ. quæ pro eo. & adde quòd probatur æstimatio secundũ quantitatẽ redituum, & fructuum, l. si fundũ. per fideicom. de leg. j. & l. si quis. §. de resc. uend. et l. qui bonis. de ces. bo. ff. & Imo. l. apud Iul. §. hæres. de leg. j. §. arbitrorũ. l. si fundum. de rei uen. per Bal. & dicit Bal. l. j. §. si hæres. ff. ad Treb. & Bar. l. si quos. præalleg. ubi ponit an subhastatio probet ualorem rei, de quo per Bal. & Ang. l. j. §. de præsc. xxx. ann. & Are. §. si quis agens. Inst. de act.
5 Alex. † No. q pactiones priuatorũ non ualent in præiudiciũ fisci, quin habeat regressum contra priorem, sed inter se bene præiudicant, et in præiudicium contrahentium, ut in gl. Bar. hic cum gl. uidetur notare q, quando scriptura æstimi fit de consensu partium, probat et fidem facit contra ipsas partes. Facit l. rura. et ibi Bar. j. de om. ag. deser. et Bal. in suo cons. incip. sciendum est q, quandoq; assignatio fit in catastro. et alleg. l. censualis, et l. si præses. §. de don. et idem Bal. l. si quis in suo. de cond. inst. et Ang. et Imo. l. decem. de uer. ob. Bar. l. solennibus. §. de rei uen. et Bar. l. quod quisq;. de acq. rer. do. Alex.

De nauibus non excusandis. Tit. III.

LEX I.

1 MVLTI. Naues quæ sub nomine, & titulo alieno excusantur, publicant. † No. ar. imò casum contra Camitatenses qui faciunt aliquem ciuẽ emere pro eis, ut sub titulo ciuium non subsint oneribus impositis, quia tales res sunt publicãdæ. hæc enim lex loquit generaliter in qualibet re, quæ subtrahitur à publica necessitate non specialiter, ut in nauibus, ut in l. prox.

ADDITIO.

Adde q non solùm punitur, ut in ista l. sed etiam feudum amittit ipso iure, ut est tex. & ibi Ben. de Plumb. l. j. §. ne lice. poten. facit l. uniuersi. §. de leg. & l. j. §. ut nemo ad suum patroci. & l. j. §. de consulib. & no. Bal. l.
2 *sacrosanctæ. §. de sac. eccl. Alex.* † *Opp. §. de iur. fisc. l. qui in contractibus. Sol. Aut contra aliquẽ proceditur quia celebrauit contractũ in fraudẽ fisci, & loquitur contrarium. Aut quia rem sub titulo alieno excusauit, & loquitur hic tit.*

LEX II.

1 *Non dominus nauis si proponat excusationem ne deferat res ob necessitatem publicam, nauis non publicatur.*
2 *Res ecclesiæ quando publicentur propter delictum prælati.*
3 *Res immissæ in ciuitatem sine solutione pedagij, si ex dispositione statuti confiscantur, & mulio portauit res meas, & pedagium nõ soluit, res non publicantur, sed mulio præstabit quantùm res ualebant.*

TVBEMVS. Istam legẽ habemus de uerbo ad uerbũ in l. iubemus. de sac. eccl. nulla nauis ob necessitatem publicã excusatur aliquo priuilegio in corpore iuris inserto, uel non inserto. & si
1 quis contrariũ attentauerit, pœna hic inserta punietur. † Quærit gl. utrùm propter excusationẽ alicuius qui non sit dominus, publicet nauis. gl. ponit opin. nec firmat. prima opi. est
a uerior, q nõ publicet. l. cotẽ. §. dñs. ff. de public.[a] † Quærit
2 quõ propter delictũ prælati res ecclesiæ publicent, cùm delictum personæ non debeat in damnum ecclesiæ redundare.
b Dic ut no. per Cy. & Gul. & alios d. l. iubemus[b].

ADDITIO.

d Bal. l. cùm proponas. de nau. fœno. & Imo. l. Mæuius. §. duab. ff. de leg. ij. et Alex. l. j. ut nemo priua. tit. impo. Alex.
b In gl. j. ibi, hoc non nocet. hæc uera, per l. cotem. §. dominus. ff. de publi. †
3 Et hic sume ar. ad statutum, q, si pro rebus immissis in ciuitate non fuerit solutum pedagium, q, omnes res debeant confiscari, modò mulio super mulũ suum res meas portabat, fraudauit, & non soluit pedagium, an res meæ publicabuntur? Certè non, sed ipse mulio præstabit quantum res meæ ualebant, per hanc gl. But. & Sal. l. j. §. ne priuatus ti. & gl. ij. ibi per Bar. l. dominus. Bal. l. cùm proponas. de naut. fœn. Imo. l. Mæuius. §. duabus. de leg. ij. facit l. quicũq;. §. q, si ad prædicta. §. de fer. fug. et l. j. §. de fals. mone. Ale.

Ne quid oneri publico imponatur. Tit. IIII.

LEX VNICA.

1 *Onerantes equos uecturiuos, & alia animalia, ultra solitum tenentur.*

NERI. Qui cogit nautam ad suscipiendum aliquid ultra onus, tenetur ad emendationẽ damni quod inde sequit, & criminaliter punitur. No. istam l. habere locũ in duob. casib. qñ aliquis imponit sarcinã, nec aliquid appa
1 ret de uoluntate nauicularij, uel si nauicularius est coactus,
1 secus si sciret nauicularius, ut in gl. † Secundò aduerte diligenter, quia dicit sarcinã, ne quis imponat, & sic si imponeretur aliquid quod esset minus sarcina, non incideret in hãc
2 constitutionẽ. & est ar. † contra accipientes equos ad uectu-
a ras, & eis imponunt ualisiam ultra modum solitũ.[a] Item facit contra eos qui onerant animalia ultra debitũ. Et habetis
b de hoc plures casus in tit. ad l. Aquil.[b].

ADDITIO.

d Solitum. Alex. de Imo. l. si ut certo. in prin. ff. comm. & Flo. l. si seruus seruum. §. rupisse. ad l. Aquil. & Bar. cons. incip. in Dei nomine amen. Io. locauit. & consi. incip. cõmune Lusignani locauer.
b Adde l. insulam. §. qui nullas. ff. loc. Alex.

De naufragijs. Tit. V.

LEX I.

2 *Fugiens in territoriũ alienũ propter timorẽ hostiũ, nõ tenetur ad gabellã.*

3 *Qui*

3 *Qui tempore æstatis uadit in alienum territorium ad macinandum, non tenetur ad gabellam.*

SI QVANDO. Quia hæc lex de consuetudine nõ obseruabat, ideò Fridericus facit au
1 thenticam, nauigia. §. de fur. † Not. ex hac l. arg. imò casum q si per tempestatẽ maris aliqua nauis uenit ad portum, q nõ debet sol-
a uere gabellam,[a] seu portoriũ, quia uiolenter uenit, ut hic, & l. Cæsar. ff. de public. & l. fi. §. si propter necessi
2 tatem. ff. eo. tit. † Et idem propter incursum uel timorem hostium, uel piratarum illi qui erant in territorio uicino fugerent in territoriũ nostrum, q inde possint res suas extrahe
b re, & deportare nõ soluta gabella.[b] † Facit etiam in arg. q si
3 tempore æstatis homines uicini territorij nostri ueniunt ad macinandum ad molendina, quæ sunt in territorio nostro, q possunt res reportare sine gabella, quia propter necessitatem famis uenerunt, quæ est magna necessitas. l. j. §. de pat. qui fin. dist.

ADDITIO.

d Gabellam. Fel. c. querelam. de iureiur. ante fi. ibi, & nauis ui uentorum. & c. significauit. in fi. de iud.
b Bar. in tract. repræsaliarum. in ix. q. vij. principalis. Et ex isto text. habes unum casum in quo quis pro rebus, quas defert, non tenetur soluere gabellas, l. si publicanus. §. j. ff. de publ. Alex.

LEX II.

1 *Instantia cœpta in causa naufragij, quanto tempore duret.*
Testes in loco incompetenti quibus casibus examinari possint.

SI QVIS. Nauicularius, qui dicit se sustinuisse naufragium, debet hoc per testes probare coram iudice illius
a loci,[a] & præfecto denunciare intra annum, posteà non
1 auditur. euentum, id est, casum naufragij. † Opp. imò intra biennũ, ut j. eo. l. de submersis. Sol. hic annus statuitur parti, ibi, biennium statuitur iudici, & ista est uera. Pla. dicebat q hic agebatur ciuiliter, ibi criminaliter. Et hoc tenet Azo in sum. huius tit. quod non est uerum, non enim agebatur
b ciuiliter, nec criminaliter, ut j. dicam.[b] Secundò opp. q nauicularios subueniatur perpetuò ad simplũ, l. in eum. §. de fur. Soluunt quidam hic ad quadruplũ, ibi ad simplum. Vel uerius dicit glo. ibi loquitur de tẽpore, quod statuitur actioni, hic de tempore quod statuitur instantiæ. Et sic est speciale q ista causa debet finiri intra annum, licet regulariter triennio finiatur, l. properandũ. de iud. Hæc sol. est contra text. qui dicit q post annum non possit interpellare iudicem. Si enim sola instantia periret, posset in iudicem interpellare ratione rerum. Dico ergo q hic contra neminẽ agebatur, sed nauicularius ad suã defensionẽ uolebat probare casum naufragij. Dicit ergo Imp. q apud iudicem illius ciuitatis, ubi casus occurrit, faciat probationes per testes de naufragio, & illas probationes portet ad præfectũ ad quẽ species illas cũ naugio exportabat, & intra annum hoc faciat, aliàs non posset
b allegare se naufragium passum esse, ut hic est casus in hac l.[b]

ADDITIO.

d Ant. Cor. sing. suis, uer. testis. incip. in loco, ubi an quis patitur aliquem casum, ubi ampliat hoc dictum, scilicet ut non requiratur partis citatio.
b Instantia super naufragio inchoata debito tempore durat biennio, l. cont. sed inchoari potest post annum ad quadruplum. Ita loquitur hic. Ang. Vide tex. & Bar. l. interdum. §. si propter necessitatem. ff. de publica. & Bar. d. q. ixvij. q. principali, in tract. repræsaliarum. Alex.
c Barb. & doct. §. quod diximus. l. ij ff. si quis cau. & Bar. l. contumacia. ff. de re iud. & Imo. l. quæsitum. eo. tit. Ant. de But. & Im. c. querelã. de proc. gl. c. quis. iiij. q. v. Azo. in Sũma, §. de dil. t. & Bal. eo. tit. §. fi. uer. in Summa. Arch. & Ioan. And. c. j. de dolo, & cont. in vj. Ioan. And. in ado. Spec. tit. de appell. §. nunc breuiter. uers. quid ergo. Cy. & Bal. l. si cum gl. in uer. sanctum. §. de fide inst. But. c. ex ratione. de app. Ang. l. fi. ff. de fer. Bar. l. si
2 quis ex argentarijs. §. pe. de eden. & Bar. l. qui accusare. §. eod. tit. Alex. † Ex qua no. mirabilem practicam q, in loco ubi patitur quis aliquẽ casum, faciat examinari testes de casu, & illæ probationes posteà faciant fidem coram iudice compe. Et hoc semper est uerum ubicunq; necessitas imminet testes examinari à parte propter periculum mortis, uel absentiæ in loco longinquo, quoniam etiam in loco incompetenti poterunt examinari, secundum do. de Rot. in sua concl. ciij. & Lud. l. si uerò. §. de uiro. ff. sol. mat. l. iiij. fallen. alleg. istum tex. Et per istam limita. no. l. cùm hi. §. transa=
3 ctiones. ff. de transa. & quod ibi addidi post Bart. Et † similiter si testes sunt absituri, uel de morte suspecti. Adde quod posui in apost. ad Lanfranc. de Oria. post eum, in c. quoniã. §. confessiones. nu. ij. uers. quia forensis, ad fi. apost. ex. de prob. & super articulis à iudice reprobatis uel repulsis, quia malè formati, uel post terminum producti testes, sunt per iudicem examinandi secundũ do. de Rot. cõcl. l. uel xcij. in deci. nouis. & Lud. in loco præalleg. quod reputat ualde not. & dicit se ita consuluisse apud Vincentiam. Et ad primũ dictum adde quod uoluit Bar. l. admonendi. ff. de iureiur. uer. quid si dictum testis deficit ex parte examinationis, & quod ibi
4 addidi. Alex. † Et aduerte admirabile, q, in tali examinatione non est necesse citari partem, quæ fortè multùm est à longinquo. Et sic potest intelligi, ff. de exc. tut. l. scire oportet. §. sufficit. ubi dicit q, sufficit probare casum ex naturali iustitia, hoc est, secundũ ius gentium, in quo in ore duorũ, uel trium stat omne uerbum, non attenta solennitate ciuili. & uide quod ibi dixi, & Gul. l. ij. §. quod dicimus. ff. si quis cau. Alium casum uide ut scripsit in l. ait prætor. §. si debitorem. in fi. ff. de his quæ in frau. cred. Alios casus uide per Rom. in litera, t. no. xlij. regulariter contra l. si quando. §. de test.
5 & c. in nomine Domini. eo. tit. Alex. † Secũdò no. ar. mirabile pro his qui dant suam pecuniam mercatoribus ad partem lucri & damni, quòd si mercatores dicant se sustinuisse damnum furti, rapinæ, incendij, uel similium, quòd mercator debet facere fidem intra annum, aliàs non auditur. Istud ultimum non est uerum, nam secundũ hoc sequeretur, q, actio de naufragio esset perpetua, & exceptio temporalis, quod est falsum, & contra omnes reg. quia omnes exceptiones sunt perpetuæ etiam si actio sit naualis, l. purè. §. fin. ff. de do. excep. Item non est uera lect. Bar. qui tenet q, hic non agebatur contra aliquem, sed tantummodo petebantur testes examinari super naufragio. Nam si hoc tantùm petetur, ex hac petitione nulla, posset fieri criminis punitio, & tamen hæc litera dicit contrà, ibi, competens dispositio procedat, & c. tenendo contra lec. gl. patet q, in hac l. est casus, q, licet in causis criminaliter uel ciuiliter nõ possit cõmitti examinatio, ut in auth.
6 apud eloquentissimũ. de fi. inst. & in cor. unde sumi. † tamen quando agitur contra rapientem ex naufragio, potest bene committi examinatio testium, qui probent naufragiũ. Et hoc patet ex ista litera quæ dicit, q, præses prouinciæ examinauit testes, & posteà examinatos remittit ad præfectum. † Vltimò not. casum fortuitum debere per testes probari, qualiter autem probetur, uide Alexan. de Imo. l. ij. §. quod diximus. si quis cautio. & Spec. tit. de pig. in princ. uers. sed qualiter. & uer. seq. & Alex. de Imo. cons. liiij. ij. parte. de quo per Cy. l. nec creditores. de pi. act. & probatur l.
8 prox. & l. de submersis. Ang. † Cui congruit q, mercator debet reddere rationem omni anno, ut §. de suscep. & arc. l. neminẽ. & ibi dixi, ergo intra annũ debet facere fidem de casu, tamen licet hic tex. in arg. faciat, hoc tamẽ non confirmo. Nam illa allegatio casus fit per mercatorẽ ad suam utilitatẽ, scilicet ad suam defensionem. Nam exceptiones seu defensiones sunt perpe=
9 tuæ regulariter, l. purè in fin. de excep. dol. & l. licet. §. de excep. † Et sic poterit probare, & fidem facere de casu usq; ad sententiã. Et hoc est speciale in fisco, & ideò hodie ex consuetudine in partibus istis in contractu apponitur pactum, q, mercator probet casum intra certum tempus.

LEX III.

1 *Mors alicuius quando probetur ex assertione consanguineorum.*
3 *Testium refrenatio quando fieri possit.*
4 *Iudex debet diligenter inuestigare ut ueritatem habeat.*
5 *Prius examinandi & torquendi sunt, qui ueritatem melius sciunt.*
6 *Rerum amissio probatur ex uerisimilitudine.*
7 *Tempus nauigationis, de quo hic hodie non seruatur.*
8 *Annus diuiditur in quatuor partes.*

QVOTIES. Cùm de naufragio quæritur, examinandi sunt duo uel tres testes de naui, qui melius scire de
1 bent ueritatẽ, & eis deficientibus, deuenitur ad alios. Et † hęc nauigatio debet fieri à Kalen. Aprilis usq; ad Kalen. Octob. h. d. Istam legem intellige qñ non agebatur criminaliter nec ciuiliter contra aliquem, sed nauicularius uolebat probare naufragiũ, & amissionem rerũ ad sui defensionem,
a ut dixi §. l. prox.[a] Diuide. Primò dicit quot testes examina=

ri debent ſuper naufragio. Secundò, quæ perſonæ. Tertiò, quo tempore debeat nauigari. Secũda ibi, circa magiſtros. Tertia ibi, ſuſceptionis. In prima parte gl.intelligit quòd a-
2 gebatur ciuiliter, uel criminaliter, ego aliter dixi ſ̃. † Not.ex hoc principio, q̃ in iſtis rebus quæ geruntur intra nauem, ſeu intra domũ, admittuntur teſtes domeſtici, ut hic, & ſ̃. de repend.l.conſenſu.§.ſuper plagis.& ext.de teſtib.c.ueniens.
3 & c.ij.in fi.& de prob.Tertiò † not.etiam ad id quod dicitur de teſt.l.j.§.fi.q̃ refrenatur multitudo teſtium, quod intelli-
ge quando ſufficit ſuper uno articulo reducere ad:res, ut
b hic manifeſtè dicit tex.[b] Not.etiã de ſolerti † inueſtigatione
4 iudicis, poteſt enim de multis circunſtantijs interrogare, ut ad ueritatẽ peruenias, ut hic, ibi, ſolers quæſitor. & facit qd' no ſ̃ de teſti.l. teſtiũ. illud autem quod dicit hic de tormen-
5 tis, intelligit hic gl.ſi uacillant, uel ſi ſint uiles perſonæ. † Ve-
nio ad ſecundam partẽ, ex qua no. q̃ prius debent exami-
nari, & torqueri, ſi expedit iſis, q̃ ueritatẽ melius noſcũt. Ad
c idem facit l. diuus. ff. de quæſt. [c] Venio ad uerſ.ſanè.& opp.
nam primò dicit uniuerſos eſſe peremptos, & poſteà dicit inueſtigandũ à liberis eſſe. Cont.qui non erant, nõ ſunt ido-
nei teſtes, l.teſtium ſ̃.de teſt.Huius timore dicit gl.hic loqui-
tur de liberis, qui fortè erant in naui, ſed ut dixi, contradicit tex q̃ dicit uniuerſos mortuos. Dico ego intelligi prout ia-
cet litera, ſi nauem, & oẽs eſſe peremptos. Et ideò cũ per eos qui interfuerũt, probari non poſsit, recurrit ad cõiecturas, ad liberos, uidelicet nautarum, ut ipſi examinentur, qui ue-
riſimiliter ſcire debent de morte patris. Itẽ de perditione re-
rum poſſunt ueriſimiliter teſtificari, qui uiderũt res immitti
6 in naui, quæ poſteà perempta eſt. † Ex hoc habes duo nota-
re. Primò q̃ ſi quæratur de morte alicuius, ſufficiens proba-
tio eſt, q̃ inter liberos, & coniunctos habeatur pro mortuo. Itẽ ſi inter ſocios, & cõmilitones pro mortuo habetur, auth. hodie.ſ̃.de repu.dixi plenè in l.ij.§.ſi dubitetur. ff. quemad.
d teſt.aper. [d] Secundò no. ar. ad probandũ amiſsionẽ rerum per ueriſimilitudinẽ. Cy l.ſi creditor.ſ̃.de pig.act.l.ſi quis ex argentarijs.§.fi cũ l.ſeq.in prin.& ibi dixi Item opp. de text. qui dicit q̃ nauicularius cõtendit.& tex ſ̃.dicit, oẽs perem-
ptos. Gl.dicit q̃ euaſit aliquis, quod eſt contra tex. Ideò dicit q̃ aliquis de corpore nauiculariorũ eſt iſte qui cõtendit, nõ tamen erat de illa naui, & ideò conqueritur, quia ad eum ſpe-
7 ctat cõmodum, & incõmodum, j̃ l.prox. † Vltimò no. tem-
pus nauigandi, ſed in hoc puto ſtandum conſuetudini. Si enim fecit quod diligens nauta feciſſet, non tenetur, aliàs ſe-
cus, nõ enim ſeruatur iſta lex in tempore, ut liquet in iſtis ci-
8 uitatib maritimis. † Vltimò ex hoc colligunt quidã diſtin-
ctiones tẽporũ, & totum annũ diuidunt in hyemẽ, & æſtatẽ, ſed propria diuiſio eſt in quatuor partibus, ut dicit gl.

ADDITIO.

Pro cõcordia. Aduerte quòd optimè probatur mors, ſecundũ Bart.in hac l.quoties.ſi inter liberos, & coniunctos habeatur pro mortuo, & l. genero.in fi.in prin.ff.de his qui no.infa. Cont.allegatur tenere in l §.ſi dubitatur ff.quemad.teſt.ape. Tu dic in d.§.ſi dubitatur.loquitur, quando agitur de magno præiudicio, puta de uita hominis, & c.ſecus ſi de modico præiudicio, quia tunc ubiq; concor. cum prima opi. uide in trac.Bar.quomodo probatur mors, & in trac. Bal. de teſt. Pan.c quoniã.§. porrò.ut lit.non conteſt.Bart.l.ſi quidem.ubi Alex.in apoſt.C.ſol.mat.

a *Iſta lex facit † optimè q̃ mors alicuius poſsit probari non ſolùm per teſtes,*
1 *qui interfuerunt ſepulchro, prout dicit l ſi quidẽ.ſ̃.ſol.mat.ſed per conſanguineos mortui qui dicant, & aſſerant q̃ illum habent pro mortuo, per hanc literam. Et hoc uerum, niſi agatur de maximo præiudicio, quia accuſatur aliquis de homicidio Titij, ita quòd per probationẽ accuſatus decapitaretur, tunc requiritur probatio explicata, quia de maximo præiudicio agitur, l. ſciant. ſ̃.de prob. Vbi uerò agitur de magno præiudicio, tunc probationes nõ requiruntur, ita diluidæ, auth.hodie.ſ̃.de rep. & in corpore unde ſumitur. Quãdo uerò agitur de præiudicio modico, ut quia agitur quòd tabulæ teſtamenti aperiantur, ita q̃ modicũ præiudiciũ eſt, ideò leuiſsimæ probatiões requirũtur, quia põt per fãmã probari, l.ij.ff.quẽad. teſta. aper. Ita diſtinxit glo.magi. l. cùm quidam §. quod dicitur ff.de acq. hær. Ang. Per teſtes. Et adde quòd multis alijs modis probatur, de quibus per Bal.c.j.quo tẽpore mi. & Pet.de Su.l.proponebat.ff. de iud. & Lanf.*

c.quoniã. de prob.uerſ. teſtes. & Io.And.add.ad Spec.tit.de not.cri.§ fama.uerſ. quæ ſi agenti. Adde quod no. in apoſt.ad iſtum, in l.ſi quidem.in fi uerſ.formam.ſ̃.ſol.mat.

b *Qualiter ſit refrenanda productio teſtium, nam ius canonis uſq; ad xl.teſtes, de quo per doct. in d. §. fin. & hoc dictum alleg. Lud. d. § de uiro.l. ſi uerò.ff.ſol.mat.in xlv.fall. & dicit q̃ pauci ſciunt. Sed cum reuerentia dictum eſt ſatis uulgatum, uide gl.c.cùm cauſam, uerſ.effrenatã.ext. de teſti. quæ inquit, q̃ hoc eſt arbitrariũ. Alex.Bal.l.ſi quãdo.ſ̃. unde ui. & Alber. l.conſenſu de repu.l.fi.§. licentia ſeruorũ.ſ̃.de iur. delib. & hoc eſt, quia lex eſt contenta ea probatione quæ haberi poteſt, ar.l. ſi uicinis.ſ̃.de nup. & Bar.l.ſi quis ex argentarijs.§ pen.ff.de eden. quod eſt optimũ pro limitatione l.etiam.de teſtib. Alex.*

c *Adde l.ex libero.ff.de quæſt. & l.qui falſa.ff.de teſt. etiam in ciuili, ſiue ſit uilis perſona ſiue nõ.c.ſuper his.de pœn.nec uacillans fidem facit, l.qui falſa.ff de teſti. Sed an talis teſtis ſit reducendus ad concordiã? Dic q̃ ſibijpſi contradicit, nunquã reduci debet ad concordiã, ut pœnam & periuriũ euitet. Bar.l.eos.in fi.ff.de fal.aut teſtis alij teſti cõtradicit, & tunc bene reducitur ad concordiã ut periurium euitet, non ut probet. c.cùm tu.de teſti. no.Io.And.in add.Spec.tit.de teſte.§. nunc de interrogatorijs.in add caute. & Fride.conſ.clxxvij.aliàs conſ.clvij. incip. domine Glorioſe. & Ant. d.c.cùm tu. & ibi Abb. & q̃ quando unus teſtis ſibijpſi contradicit, nõ reduci poſsit ad concordiã, ut uoluit gl.c. in noſtra. de teſt. quã ibi ponderat ad hoc Ant. tenet Iac. But.l.optimã.de cõtrahen.ſtip. & l ſed ſi poſſeſſori. §.itẽ ſi iurauero ff. de iureiur. & l. cùm de ætate. de prob & Imo.l.inter ſtipulantem § j.ff.de uerb.obl. & Spec.tit.de notorio crimine.§. fama.in fi. dicunt q̃ imò reducuntur ad concordiã, ut periuriũ euitent. De quo per Imo. & do.meum in l.inter ſtipulantẽ.§.j.de uer.obl, Alex.*

d *Ang.l.de tutela.ſ̃.de in integ.reſtit.mi. per illum tex. & in l.ſi filium.ff. de lib.cau.ſed in cont.eſt tex.l.quoniã.ſ̃.de iur.delib. Vnde hoc pendet ab eo quo quæritur, an coniunctus præſumitur ſcire facta coniunctorũ, de qua per Bar.l.is poteſt ff.de acq.hær.Bal.l.tutela. & l.quoniã. & ibi Alex.*

LEX IIII.

PRO IIS. Priuatis qui ſoluerũt collectas publico officiali, qui poſteà aufugit, uel perdiderit, nõ imputat̃.tex. hic loquitur in exactoribus, uel procuratoribus fiſci. Not. contra officiales, qui poſteà aufugiunt, ut eis tantùm imputetur.

LEX V.

1 *Examinatio in alio iudicio facta facit notorium iudici.*
2 *Libellus non requiritur in cauſa naufragij.*
3 *Libellus non requiritur quando quis proponit aliquid ad ſui excuſationẽ, uel defenſionem, nec petit aduerſarium ſibi condemnari.*
4 *Cauſa naufragij debet per iudicem intra biennium expediri.*

DE SVBMERSIS. Cũ de naufragio quæritur, ſummatim examinatur, & ex eo quod in illa cognitione reperitur, poteſt per inquiſitionem procedi, & cauſa debet intra bienniũ terminari, aliàs nauicularius abſoluit̃, & iudex tenetur. Primò ponit qualiter iſtæ cauſæ examinentur, quia ſummatim, & leuato uelo. Secundò dat poteſtatẽ iudicibus procedendi contra rapientẽ, & puniendi. Tertiò ſtatuit terminũ iſti inſtantiæ, & iudici pœnam imponit. Secunda incipit ibi, & ſi quiſquã. Tertia ibi, ſi uerò. circa primũ quæro quæ ſint iſtæ cauſæ. Reſp.gl.ſcilicet criminales. accuſabantur enim hic aliqui de eo quòd dicebantur rapuiſſe aliquid de naufragio, qd' licet in ſe poſsit eſſe uerum, tamẽ nõ conuenit tex. noſtro in fi. ut j̃. dicam, ideò dic, q̃ hæc erat illa cauſa, quia cùm res perdiderit per naufragiũ, nauicularius petebat ſe abſolui, ut dixi ſ̃.l.ij. & l.quoties. & ſic cõtinuatur ſequẽs litera, quia ſi in iſta cognitione iudex reperit aliquẽ aliquid accepiſſe, poterit contra illum procedere ad petitionem nauicularij, & puto q̃ hæc ſit cauſa ſufficiens proceden-
1 di per inquiſitionẽ, † quia iudici notũ eſt per examinationẽ in alio iudicio factã, ut not.in l.athletas.§. calumniator.ff de
2 his qui not.infa. & dixi in l ij.§ ſi publ. ff. de adult. † Venio ad tertiã partẽ not. hic q̃ in iſta cauſa non eſt neceſſe dare libellũ, ſed ſufficit corã iudice proponi cum libello in ſcriptis, uel ſine. Ad hoc opp.ſ̃.de lit.conteſt.auth.offeratur. dicit gl. hic ſpeciale, uel corrigitur hęc. Certè ſi intelligeremus quòd cauſa

cauſa erat criminalis, de neceſsitate haberemus dicere q̃ hoc ſit ſpeciale, quia de iure antiquo requirebatur libellus,
3 l.libellorũ.ff.de accuſ. † Sed intelligendo ut dixi, dico q̃ nõ eſt ſpeciale, nec corrigitur, nam qñ quis proponit aliquid ad ſui executionẽ, uel defenſionẽ, nec petit aduerſariũ ſibi condemnari ad aliqd, nõ eſt neceſſarius libellus, l.ſcire opor-
a tet.§.oportet.ff.de accuſat. tut. [a] † Secundò habes hic q̃ hæc
4 cauſa debet expediri intra bienniũ, cui concordat ſ̃.ut intra cer.temp.cri.quæſt.ter.l.fi.ſi intelligas q̃ erat cauſa criminalis. Si uerò intelligas q̃ hæc erat cauſa ciuilis, eſt cõtra l.properandum.ſ̃.de iud. Sed gl.dicit q̃ hoc eſt ſpeciale. Item contradicit l.ij.ſ̃.eo. Sed dic ut ibi dixi, quia ibi datur annus parti ad conquerendũ, hic biennium iudici ad terminandum. Ad iſtam partẽ opp.dicitur hic, nauiculario abſoluto.cont. cùm ipſe petat, quõ poteſt abſolui ab obuerſatione iudicij. Sol.Sunt in glo.duæ expoſitiones. Prima q̃ abſoluit̃ ipſe ab obſeruatione iudicij, & ideò dicitur abſolui, quia teneba-
tur, cùm naufragiũ ſua culpa accideret. Secũda exponit nauiculario, id eſt, ei qui res ſurripuit de naui. Et illã tenet Dy. & illã oportet nos tenere ſecundũ illos, qui intelligunt iſtam legẽ totam loqui de criminali cauſa, tamen hæc expoſitio eſt multùm extranea, ut dicamus nauiculariũ ipſum raptorẽ, cùm per totũ iſtum tit. & in præcedentibus nauicularij appellent̃, qui merces portant in naui, nõ qui rapiunt. Et ideò tene primã expoſitionẽ, q̃ nauicularius ad ſui defenſionem uolebat probare naufragiũ, ſi iudex negligit hoc terminare intra biennium, iudex & eius officium tenebitur fiſco, & nauicularius eſt abſolutus à fiſco.

ADDITIO.

a *Et q̃ hic procedatur ſine libello, intelligit gl.l.ij.§.dies.ff. quis ord.in bon. poſ.ſer.Bar.l.iij.ſ̃.de pig. & per doc.l.iiij.§.ait prætor.de re iud.Are.Inſt. de act.in princ.Gl.uidetur uelle q̃ ſic, in l.j.in j.gl.ff.de eden.Cont.uult gl. in rub. de inter.actio. l.Pap. de minorib.ad ſi. auth.offeratur. per Bar. & alios.l.j.ff.de iuriſd.om.iud. & c.fi.de off.deleg. Cy.l.j.ſ̃. quæ ſit longa cõſuet.Imo.l.ſi uerò.§.de uiro.ſol.mat.in j.fallẽtia. Et an officiũ iudicis ſit idẽ qd' exceptio, tex.in l.plane. & l.fi.ff.de pet.hær. & Bar.l.j.§. & in parui. ff.quod ui aut clam.quod ſequitur Ant.de But.c.itẽ cùm quis. de reſt.ſpol. & Pet.de Anc.cle.j. de ſequeſt.poſ. & fructuũ. & c.canonum ſtatuta.de conſt. & Bal. & Ang.l.planè. & l.ſi.præalleg. & l.j.de cond. indeb. & l. ſi non ſortem.eo.tit.pro quorum concordia uide Imo.l.fi.ff. à.quib.appel. non licet. Alex.*

LEX VI.

SVPER. Not. caſum ſpecialem ubi unus de culpa alterius tenetur.* Et iſtud eſt unum munus nauiculariorũ, pro quo res eorum ſunt obligatæ, ut ſ̃. de prædijs naui. per totum. Item hoc intelligit glo. qñ ſua culpa naufragium contingit, quæ culpa colligitur ex pluribus, ut in gl. quam no. Vltimò no. qualiter debes recipere rationem ab officiali publico, qui aſſerit ſe aliquid perdidiſſe, nam non debet ſibi dimitti, ſi ſui culpa accideret, aliàs ſecus. De modo autem probandi hoc q̃ ſui culpa acciderit, dicam j̃.tit.ij.l.quod ad præſens, & ibi de hoc tangam.

* *Tenetur. Idem in hæredib. qui tenentur ex facto indiuiduo cohæredis, ſi obligatio à perſona teſtatoris initium capiat: l.iiij.§.Cato.uerſ.ab omnibus.ff.de uerb.obl.* I.Conc.B.

De metallarijs, & metallis. Tit. VI.

LEX I.

PERPENSA. Ad euidẽtiã totius tit.debes ſcire, q̃ illi qui fodiũt metalla, dicunt̃ metallarij, & q̃ pro primo introitu in illud officium debent ſoluere octo ſcrupulos illius metalli, ad quod fodiendũ accedit, quòd nõ ſoluit amplius q̃ ſemel, ut hic. & de eo quod fodit, debet dare quolibet anno unam libram fiſco, quæ ſit xiiij.unciarũ, ut j̃.prox.niſi aurũ fodiat, quia ſufficit tũc ſi annuatim ſoluat ſeptem ſcrupulos, j̃. eo.l. per annos. ultra hoc de toto qd' percipit facta purificatione

Bar.ſuper Cod.

metalli, debet fiſco dare ſuas decimas, hoc eſt, de decem partibus duas, ſi fodit in publico, ſi fodit in priuato, unã fiſco ſoluit, reſiduũ ſibi retinet.j̃.eo.l.iij. Qui uult eſſe metallarius, tenetur ſoluere octo ſcrupulos, & metallũ qui uult uẽdere,
a debet uendere fiſco pretio cõpetenti. [a] † No. cuiq; licere fo-
1 dere metalla ſecundũ formã huius l. & gl.op. q̃ plus debeat ſoluere, ut j̃.l.prox.uel minus, ut in l. per annos. Sol.ut dixi
2 in euidentialibus, licet gl.uariet. † Quæro quid dicatur ſcru-
b pulus.[b] Azo hic, ut refert in ſumma, hoc perquiſiuit à medicis, & exponit ut gl. ſecundũ Azo. & ſecundũ eos dicit̃ ſcrupulus xxiiij. pars unciæ, licet Pla. aliter intellexerit, q̃ ſcrupulus dicatur tantũ ponderis, q̃ octo faciant xxiiij. uncias. Et ſic illa lex concordat cum iſta. Sed Hugo dixit aliter, ut no. in l.per annos. ubi dicit q̃ ſcrupulus eſt pondus ſex ſiliquarum, ſiliqua autem eſt quarta pars uncię, l. liberto.§. filiũ.ff. de annu.leg. & no.per glo.ſ̃. de epi. & cler.auth.ſed hodie. & ſecundũ hoc ſcrupulus eſſet una uncia cum dimidia, quia tamen hoc dubiũ eſt, ſtandum eſt opi. Azo quia ſcrupulum ponit eſſe minoris ponderis, & ſic in dubio eſt contra fiſcũ,
3 l.non puto.ff.de iur.fiſc. † Vltimò nota ex hoc fi. q̃ colonus debet potius uendere domino fructus, quàm alij, iuſto ta-
c men pretio.[c]

ADDITIO.

a *Caſt.l.diuortio.§.ſi uir.ff.ſol.mat.in fi.*
b *Scrupulus.Bar.Cep.l.in itinere.in fi.princ.de uerſ.ſig.ubi no.habes de ſingulis generibus ponderum, adde quod no.in apoſtil.ad Iac.Rebuf. hic, nu. j.uerſ.Hugolinus.dicit q̃ ſcrupulus aliàs etiã poteſt dici, ſcropolus, ut per Cep.in loco ſ̃.alleg.*
c *Lud.l.j.ff.ſol.mat.Alex.*

LEX II.

1 *Libra regulariter intelligitur duodecim unciarum.*

OB METALLVM. Metallarius debet annuatim
1 pro canone ſoluere unã librã metalli xiiij. unciarũ. † Sed quæro in dubio, quot unciarũ intelligit̃ libra. Reſp.duodecim, l.ſeruũ meum.§.fi. & ibi no.ff.de hær.inſt. & Inſt.de hær.qua. & diff.§. hæreditas. niſi aliter conſuetudo ſe habeat, ut hic, & in q̃buſdã ciuitatibus, in uenditione quarundarũ rerum intelligitur libra xviij. unciarũ, quibus conſuetudinibus ſtãndum eſt in ipſis ponderib. & menſuris, l. Imp.ff.de cont.emp. & ut omnis tollat̃ dilatio per menſuras & pondera publica, ad quæ requirit̃, l.modio.ſ̃.de ſuſcep.

LEX III.

CVNCTI. Facilis eſt text. Nota iſtud, q̃ de lapidibus qui fodiuntur in prædijs priuatorũ, fiſcus debet habere decimam.

LEX IIII.

CVM PROCVRATORES. Officiales ad exigendum metallum non debent ad aliam dignitatẽ aſcendere, niſi prius illud officium perficiant.

LEX V.

PER ANNOS. Fodientes aurum pro canone, omni anno ſeptẽ ſcrupulos tenentur exoluere. No. iſtud uulgare, tantũ importat pro homine, ac ſi diceremus pro quolibet homine ſoluatur tantũ, uel quilibet ſoluat tantũ.

LEX VI.

QVOSDAM. Nõ poteſt quis tantùm effodere, quòd ex hoc aliena ædificia deſtruantur. Not.glo.quòd de iure licet in alieno perquirere lapides, niſi per hoc ędificia deſtruantur.

LEX VII.

METALLARII. Adſcripti ad fodiendum metalla, ſi aufugerint ad aliud officiũ, retrahuntur, etiam ſi familiares Principis fuerint. Ad euidentiam ſcias q̃

metallarij sunt homines liberi, licet sint adscripti ad illud
1 munus: facit ſ. de ser. fu. l. ult. † Not. hic arg. q̃ si statutũ dicat
q̃ comitatẽses reponant̃ in comitatu, q̃ locũ habet etiã si co
mitatensis esset de priorib. Et sic uide, illi, qui sunt domestici
Imp. retrahunt̃ ad primã conditionẽ. Gl. est hic, quæ tractat
qũo de una conditione quis transferatur in aliam. Dic ut in
eadem, & sumitur de summa Azo. de uerbo ad uerbum.

De murilegulis. Tit. VII.

Glo. cõtinuat rub. & exponit eam, singula uerba exponã in
1 tex. & legib. ad quas gl. remittit. † Quæro utrũ isti homines
sint liberi uel serui. gl. & Azo in sum. innuit q̃ sint serui. Sed
puto q̃ hoc nõ sit necesse, quamuis uerũ est dicere q̃ sint li-
beri adscriptitij, tamen ad istas conditiones, de quibus j̃. ui-
debis, quod patet, quia dabant pecuniã ad hoc, ut ad ipsas
conditiones assumerentur, quod nõ esset, si serui essent, nul-
lus enim daret pecuniã ut seruus fieret, ut j̃. eo. l. j. Item quan
doq̃ liberabantur dando substitutũ, j̃. eod. l. si quis ex cor-
pore. quod non esset in uero seruo. Item inuenuntur quæ-
dam leges q̃ contrahebant matrimonium, l. edicimus. j̃.
eod. & l. murileguli. ergo serui non erant. ſ. de incest. nupt.
l. cum ancillis.

LEX I.

MONETARIOS. Adscriptus ad cudendã mo
netam Principis, non liberatur alicuius digni-
tatis priuilegio. Ex hac l. apparet, qui dicantur
monetarij: innuit etiam hæc lex, q̃ isti uocentur
serui, sed magis sunt liberi conditionati.

LEX II.

1 BAPHII. Primò ponit † q̃ per tinctores & textores
pannorum, substantia & patrimoniũ Principis mi-
nuuntur, quando malè faciunt. h. d. usq̃ ibi, & species
Baphij, tinctoris, cõmercij, & textoris, ut uidetur in glo. rub.
per quod subaudit mala facientes, & nostra priuat substan-
tia, id est, patrimoniũ Principis tenuatur, id est, minuitur.
Hoc autem fit duobus mod. j̃. prox. declarat & species gene
tij, id est, panni contexti. Ad euidentiam scias q̃ ista tinctu-
ra, de qua panni domus principis tingebantur, erat mul-
tùm cara in pretio, facit j̃. eo. si quis nauiculã. & j̃ tit. j. l. uelle-
ra. Corrumpebant ergo isti uel faciendo debiles pannos, ut
modicum reciperent de tinctura, seu modicum intingen-
do. Secundo modo corrumpendo ipsam tincturam, im-
miscendo aliam tincturam corruptam in genetio, hoc est,
ubi panni texebantur confecti & contexti corrumpuntur
per prædictos malos tinctores, seu textores, faciendo pan-
nos debiles, ut modicũ de tinctura reciperent, uel tenendo
ipsos modicũ in tinctura, propter quod ipsi panni corrum-
puntur, & hic est primus modus. Aliud est corrumpendo
tincturam, & hoc loquitur in baphijs, id est in locis ubi fit
tinctura, temeratione, id est, per eorum audaciã & temerita
tem, uim adducunt, id est, aliquid adducunt ad minoran-
dum uel augmentandũ tincturam, per id quod additum
est, inquinatę alluuionis, id est, corruptæ augmentationis,
hoc autem faciebant, quia quando fuerunt adepti istud of-
ficium, dederunt pecuniam, nunc uolunt retrahere per di-
ctas corruptelas. Prohibet ergo princeps pecuniã dari pro
acquirendis dictis administrationibus, & hoc sequitur, &
sic litera est plana. Ex prædictis patet, q̃ quædam glo. quæ
exponit uim, id est, per uim, non est necessaria, nec habet
2 intellectum huius literæ. † Not. arg. l. contra tinctores, qui
pannos corrumpunt in tinctura, nam eorũ culpa pactum
præsumitur, & tenentur. ff. loc. item quæritur. §. si gemma. &
§. si fullo. Item facit contra scriptores, qui aquam immiscent
in atramento, per quod litera est magis alba, & contra mi-
niatores, & pictores, qui depingunt uel miniant de adulte-
rinis coloribus, ut teneantur domino ad interesse. Item te-
nentur crimine stellionatus, ff. de cri. stellion. l. iij. §. sed & si
3 quis. † Vltimò not. arg. quòd qui dat pecuniam, ut habeat
officium, habet animũ malefaciendi,* & in-
a debitè lucrandi propter quod factus est tit.
b [a]ut iud. sine quoquo suff.[b]

* *Malefaciendi. Quo nomine in exilium damnandi sunt, qui pro magistratus officio pecuniã dant: l. quisquis. C. si cer. per. I. Conc. B.*

ADDITIO.

a *Sed iste tit. perperam in maximũ totius Reip. detrimentum obseruatur, unde multa scandala propter iudicũ corruptiones, & ipsa etiam iudicia uenalia quotidie accidunt, ut plenè dixi in add. ad Iacob. Reb. l. curiales, nu. j. ſ. de decur. lib. x.*
b *Suffra. Ang. ut iud. sine quo. suff. in princip. l. uniuersi. per Bart. de legu. lib. x. Alexand.*

LEX IIII.

1 *Mors animalium quando debeat clarè probari, & quando sufficit per coniecturas.*
2 *Mortem hominis probare per coniecturas quando sufficiat.*

QVOD AD. Duobus modis legitur in glo. Secundũ
primũ scias, q̃ Imp. habebat pascua multùm magna,
in quibus tenebat gregem suum, & alij homines, & ru
stici habebant similiter greges suos in eisdem pascuis, & te-
nebantur Principi ad hoc, ut quando grex eius minuebat̃,
debebat suppleri de gregibus aliorum. Et illi qui præerant
gregi Principis, uocabant̃ uastagarij, qui secundũ nostrum
uulgare uocantur uirgarij. Cõtingit ergo q̃ quodam anno
decesserũt multa ex animalib. Principis, dubitabatur quan
tum rustici debebant dare uastagarijs pro reparatione gre
gis Principis. Imp. statuit q̃ pro illo præsenti tempore suffi-
ciebat si illi rustici quilibet daret quintũ animal, hoc est de
quinq̃ unum, & secundũ hoc habes q̃ gl. quæ dicit, q̃ rusti-
ci præstabant hoc omni anno, dicit contra literã, hic prou-
det Imp. ad solum remediũ illius instantis tẽporis, dum di-
cit q̃ ad præsens remediũ pertinet. Non enim uniuersaliter
prouidet pro omni tempore. Ratio, quia secundũ uarietatẽ
tẽporis cõtingit mutatio casus, quia in quibusdã annis gre
ges augebantur ex eis qui nascebant̃, quandoq̃ minueban
tur propter mortalitatẽ, quandoq̃ in magna, quandoq̃ in
1 parua quantitate. facit ff. ad l. Falc. l. pretia rerũ. §. nullã. † Iu-
xta hanc l. quæro, utrùm sufficiat ei, qui præest animalib. cũ
a uult probare diminutionẽ, & mortem eorũ, [a] q̃ illo anno
ita contingit cõmuniter, q̃ de quolibet grege mortua est di
midia uel tertia, uel aliqua pars certa in regione illa. Videtur
enim q̃ non debet clarè probare se amisisse. arg. l. si creditor.
ſ. de pig. act. & l. si quis fundũ. §. Imp. uer. si caprarius. ff. loc.
In cont. facit lex ista. Resp. si quidẽ tractatur de morte unius
certi animalis, uel de duorũ, quæ non pascebant gregatim,
puto q̃ debeat clarè approbare, l. j. alleg. Si uerò animalia
gregatim pascebant, sufficit probare per coniecturas. Durũ
est enim de qualibet oue quæ moritur, uel deperditur, habe
re testes de uisu, quę bene sufficit probare q̃ illo tempore sic
2 cõmuniter accidit in regione illa, ar. huius l. † Idem dicitur
dum tractatur de probãda morte unius hominis: aut enim
dicitur decessisse in exercitu uel conflictu, ubi decessit ma-
gna multitudo hominum, uel in domo sua, ut notaui in l. si
quidẽ. ſ. fol. mat. & tetigi in l. ij. §. si dubitetur. ff. quemad. test.
3 aper. † Simile dico in tutoribus, uel officialibus publicis,
qui habent reddere rationem de aliquibus supellectilibus,
uel alijs rebus, quę usu consumuntur, ut sufficiat probare q̃
in tanto tẽpore uerisimiliter debuerunt posse corrumpi tot
b ex illis supellectilibus. ar. l. fi. ſ. de ali. pu. [b] pre. Secundo mo-
do legitur ut uastagarij dicantur beccarij, seu macellatores,
qui bestias occidunt & uendunt populo ad minutũ. Pone
ergo q̃ statutum erat q̃ beccarijs daretur certus numerus
animaliũ, quæ occiderent̃ & uenderentur populo. Contin-
git q̃ uenit magna multitudo hominũ, unde ille numerus
animaliũ nõ sufficiebat. Imp. statuit q̃ pro remedio secundũ
istud instans tempus detur illis beccarijs quintum animal,
hoc est pro omnibus quinq̃ quę dabantur, addatur unum
4 & hoc fiat pro reparatione salutis corporis humani. † Facit
q̃ licet

q̃ licet statutum dicat, q̃ illi qui tenent lacum Perusinũ, de-
beant certã quantitatẽ piscium omni die ponere in platea,
quòd si ex casu multitudo gentiũ superueniret, quòd pos-
sint cogi ad portandum plus, tantùm q̃ sufficiat pro repara
c tione corporis humani. [c]

ADDITIO.

a *Eorum. Imo. cons. clvij. & ccvij. ij. parte.*
b *Bar. de hoc in tract. suo de test. uer. circa carmen. in fi. Bal. l. non ita. §. species. de leg. ij. ubi uidetur dicere, quòd per ostensionẽ correi, mors animalium probari possit. Bart. & doc. l. si quis argentarijs. ff. de eden. §. prohibet. Item in uer. de aliquibus supellectilibus. Adde hoc casu q̃ ad probationem talium rerum minutarum sufficit etiam qualisqualis probatio arbitrio boni uiri, & per coniecturas. Bar. l. iiij. ſ. de pet. hær. & gl. & l. fi. §. in computatione. ſ. de iu. delib. l. si is qui pro redemp. ſ. de don. Alex.*
c *Ang. hic Bal. l. iubemus nullam. de sac. eccl. Ang. Adde q̃ idem dicimus de illo, qui non uult portare frumentũ in plateam, ut possit cogi tempore guerræ, uel caristiæ portare, & etiam uendere uiliori pretio. l. si pendentes. §. si quid. ubi Bar. dicit, de usuf. Ro in litera, f, no. pe. quod limita nõ procedere in decurione, qui non potest cogi. l. decuriones. ff. adm. re. ad ciui. per. & l. non debere. ff. ad muni. gl. tamen in l. annonã. de extraor. cri. dixit q̃ diues non cogitur uendere frumentum. Sed secundum Bart. ibi cogitur, sed iusto pretio, quæ omnia not. Adde quòd si statutum redderet uendi minori pretio, & uenderet alicui ignoranti maiori pretio, & uenditor non notificaret emptori statutum, certè tenetur ad interesse quo ad illud plus emptori, secundum Bar. l. quæro. ff. de act. emp. facit l. si uina. uer. planè de per. & com. rei uen. Alex.*

LEX VI.

QVI TEXTRINI. Qui occultat aliquem ex textori-
bus, punitur pœna trium libra. auri. Quæro, dicitur
hic trinis lib. auri, quot sunt? gl. dicit tribus lib. auri.
ar. ff. de pœn. l. interpretatione, licet propriè ponat̃ pro sex,
1 ff. de leg. j. l. si quis ex testam. † No. q̃ in pœnis ista uerba tri
na, dena, & similia, nõ importãt geminationẽ numeri, secun
dum ista glo. Cont. not. in j. const. Digest. §. pen. uer. dena.
& §. hęc autem tria, cõmuniter tenetur, ut ista examinaui in
l. stipulatio ista. §. eum qui. ff. de uer. obl.

LEX VII.

EDICIMVS. Mulier nobilis nubens monetario, si
post protestationẽ nõ recedit, efficitur monetaria: sed
mulier adscriptitia si post protestationem à domino
reuocetur, eiusdem cõditionis efficietur, & etiã monetaria,
quæ non potest extraneo nubere. Tres partes habet. Secun
1 da incipit ibi, si qua uerò. Tertia ibi, sed ut monetarius. †
No. j. de uirtute protestationis seu denunciatiõis, nam qui-
cunq̃ eam cõtemnit, perdit ius suum. Facit ſ. eo. l. ingenuæ.
& ff. de lib. ag. l. j. in princ. & per totum. & ſ. de remiss. pig. l. si
a eo tempore. [a] † No. ex fine, prohibitũ esse mulierem mone-
2 tariam nubere extraneis, facit ad q. fuit statutum q̃ inter ho
mines diuersarũ terrarum non contrahatur matrimoniũ,
sub certa pœna. Quæro utrùm statutum ualeat? Videtur q̃
sic, ut hic. In cont. q̃ non, quia aufert libertatem contrahen-
di matrimoniũ, ergo, &c. ff. de uer. ob. l. Titia. & l. si diuortio.
& de cond. & dem. l. cùm ita. Resp. statutũ non ualet, quantũ
ad hoc ut faciat matrimoniũ esse irritum si cõtrahatur, quia
3 † cùm sit sacramentũ & res spiritualis, laici non possunt sta-
tuere circa illud, cùm nõ sit de iurisdictione sua, sed ecclesiæ.
b [b] Sed an ualeat quantùm ad hoc ut contrafacientes punian
tur. Videtur dicendum q̃ siquidem possunt honestè nube-
re, seruata forma statuti, quia in qualibet secta tot sunt, quot
possunt matrimonia contrahi, & tunc facientes contrà inci
c dunt in pœnam statuti, aliter secus, [c] d. l. cùm ita, & l. sec. ff. de
cond. & dem. & hac l.

ADDITIO.

a *Hoc intelligitur quãdo protestatio fit per habentẽ ius protestandi. l. si fundum. ſ. de rei uen. & l. si eo. ſ. de re. pig. Ang.*
b *Bal. l. j. & quæ ibi dixi, ſ. ad Turpi. & cont. Bar. hic. Bal. l. omnes. uer. sed nunquid statutum. de iu. & iur. & Ang. hic. Bal. l. neminem. ſ. de nup. & Bar. l. cunctos. iij. q. princ. ff. de iust. & iur. Item ibi, cùm non sint de iurisdictione sua, sed ecclesiæ. Io. And. c. statutum. de hæret. in vj. & Aret. Inst. de iur. nat. in prim. uer. quæro ergo an per statutũ. Bal. l. ij. §. ius naturale. ff. de iust. & iur. Alexan.*
c *Secus. Fel. c. j. de spon. uers. tractãt. cum sequ. & c. ecclesia quæ. uers. ij. effectus. de const.*

LEX VIII.

AETERNAM. Vastagarijs non licet ad aliam mili-
tiam transigere nisi illa completa. h. d. Et sunt uasta-
garij illi, qui præerant animalib. Principis, uel præe-
rant macello ad faciendũ carnes ad hominũ sustentationẽ.
ſ. eo l. quod ad præsens.

LEX IX.

1 SI QVIS. Ista lex est clara, † & quæro quid sit murex,
& conchylium.* Gl. dicit q̃ murex est
piscis, qui appellatur concha marina,
alio nomine cõchyliũ, qd̃ si ferro præcidit̃,
effundit lachrymas purpureĩ coloris, unde
tingitur purpura. Et sic unum, & idem est pi-
scis murex & conchyliũ, & est tinctura ualde
pretiosa, ita quòd soli Principi ea uti licet, &
non alijs. Idem de tinctura quæ ei assimilat̃,
ut color de grana, quæ si in panno laneo ap-
ponatur, scarlatũ appellatur in uulgari. Vi-
debitis in ti. prox. l. iij. & iiij. & fi.

* *Cõchyliũ. Hinc Horatius in Epodis, Nõ me lubrica iuuerint conchylia. Quorũ interpretationẽ ponit hic Bar. ex Plin. lib. ix. c. xxxv. et xxxvj.* I. Conc. B.

LEX X.

1 *Tinctores pannorum debent reddere pannum tinctum lauatum.*

LOTAS. Gl. intelligit hic q̃ hic dicitur, sericò blattæ &
mataxę, q̃ sit genus tincturę purpureę, & sic debet de-
uenire in fiscũ, non uendi, & ponit pœnã officialibus,
qui passi sunt cõtrà fieri, & hoc secundũ gl. tu ponas casum
aliter. Ad euidentiam scias q̃ aliquando tingitur lana, linũ,
& sericum non filatum, quandoq̃ tingitur filatum in mata-
xa seu gauetа non textum. quandoq̃ tingitur pannus post
texturam. Item scias q̃ princeps habebat quosdam præposi-
tos qui à tinctoribus res tinctas accipiebant, præcipit ergo
Imp. q̃ isti præpositi non recipiãt istas res tinctas, nisi lotas,
seu lauatas. nam, ut moris est, post tincturã lauatur, & si con
trà fecerint, imponit eis pœnas. In tex. ibi, in posterum, hoc
dicit, quia ante hanc legem quandoq̃ fiebat contrariũ, se-
ries, id est, seriosæ ordinatæ. quodam enim ordine ordinan-
tur, cùm in tincturã immittuntur blattæ, id est, linum & limi
sterium, secundũ Hu. Loquitur ergo hic tex. de his quæ tin-
cta sunt non filata, & mataxæ seu gauetæ, iuxta uulgare no-
strum sunt quando ea quæ filata sunt, in mataxam, seu gauè
1 tam, rediguntur & tinguntur, † aliud quod sequitur, est cla
rum, & est ar. quòd illi, quibus datur pannus ad tingendũ,
debeant reddere pannum tinctum lauatum.

LEX XI.

MVRILEGVLI. Murileguli si ad aliam dignitatem
transierunt, ad conditionẽ propriam retrahuntur,
& res alienatæ per eos reuocantur, nisi emptor uo-
1 luerit illam conditionẽ subire. † Facit in ar. ad q. quædã mo
nasteria habẽt possessiões cõcessas in emphyteusim sub pa-
cto, q̃ transeant in fœminam, quæ tamen nubat alicui sub-
dito iurisdictioni monasterij. Facit ergo quòd si nubat ex-
traneo, qui uult effici de iurisdictione monasterij, quòd re-
2 tineat emphyteusim. facit ſ. de impo. lu. descr. l. j. † Item est
optimum arg. quòd feudum posit alienari inuito domi-
a no, [a] quando emptor uult subire omne onus, quod sustine-
bat primus feudatarius.

ADDITIO.

a *Domino. Et an & quando posit, Fel. c. quæ in ecclesiarum. de const. uer. in eadem glo.*

LEX XIII

SI QVIS. Homines adstricti conditionibus huius tituli non possunt liberari etiam ex rescripto Principis, nisi dato substituto, qui solenniter approbetur, & talis liberatio ultra eius personam non porrigitur.

LEX XIIII

PRIVATAE. Qui assumuntur ut præsint alicui collegio hominũ conditionatorũ, non admittuntur interim ex sacro rescripto, nisi satisdederint idoneæ. Quæro utrùm hoc sit uerum in quolibet officiali publico, ꝙ non admittat̃, nisi satisdederit? Puto ꝙ nõ, sed speciale est hoc casu, & in l. Imp. §. filiusfa. de adm. re. ad ci. perti. aliàs tũc demũ de necessitate exigitur fideiussor, si ipse non est diues, & idoneus, ut j. de fun. pa. l. quicunq; ad emphyteusim.

LEX XV.

QVI AVTEM. Partus sequitur conditionem illius ex parentibus qui fuerit cõchyleus. Et sic est hic casus in quo partus quo ad statũ sequitur cõditionẽ patris.

De uestibus oloberis, & auratis. Tit. VIII.

Dic quædã sunt uestes de auro totæ, & istæ dicuntur uestes oloberæ, quædam sunt uestes de serico, auratæ tantũ, ut qñ aurum inuoluitur supra filum serici, & istę dicunt̃ uestes auratæ. Quædam sunt uestes in quibus non est aurũ, sed sunt tinctæ ex illa tinctura quæ fit ex murice, seu conchylio, quę est adeò pretiosa sicut aurum, ut uidebitis j. in tex.

LEX I.

AVRATAS. In hac l. prohibet Imper. pannos, de quibus dixi in rub. confici ab alijs quã à suis genetiarijs, hoc est textorib. suis. hoc dicit auratas, quæ sunt de auro puro, quas in rub. nominat oloberas. Sericas, id est de serico, in quo inuolutũ est aurũ. Et dicit tex paragaudas, siue in uulgari nostro sunt quidam frisi, qui ponuntur iuxta gaidas, cuius exemplum uidemus in pannis solennibus clericorũ & religiosorũ. si uerò geneas,
1 tunc est locus, in quo panni texebantur. † No. ꝙ uiris[a] non
a licet portare pannos de auro, uel de auro frigiatos, ut l. proxi. expresśius, sed de consuetudine non seruatur hodie.

ADDITIO.

a *†Istud facit iuncto textu huius l. ad statutum prohibitum in uiris, ut non*
2 *extendatur ad fœminas, apos. ad Pau. post eum, c. significauit. nu. ij. uers. masculinum. ext. de rescrip.*

LEX II.

NEMO. Panni aurati, uel frigiati non possunt portari à uiris sine rescripto principis. Facit ad ea quæ dicuntur j. eo. l. temperent.

LEX III.

VELLERA. Non debẽt lanæ, uel panni tingi aliquo
1 colore simili colori muricis. No. † quòd nõ licet priuatis hominib. portare scarlatũ cũ sit species similis purpuræ. Not. ꝙ non licet uiris tingere, uel portare pannos habentes species, id est, habentes similitudinẽ cum tinctura muricis, & sic de iure nõ licet habere uestes de scarlato, & im
2 ponitur pœna capitis, ut hic in fi. † Ex quo habes ꝙ pro minimo delicto, imponitur magna pœna, quæ j. l. prox. modificatur quo ad præterita.

LEX IIII.

TEMPERENT. Vt dixi hæc lex est facta ad modificandum præcedentẽ, quæ ita imponebat grauem pœnam, in quam uerisimiliter multi incurrunt. Præcepit igitur Imp. ut nullus audeat portare prædictas species, seu dictos pannos, qui conueniunt soli Principi, & domui suæ. Secunda incipit ibi, nec pallia, præcipit ꝙ nullus in domo propria texat tales, uel faciat tales pannos, uel pallia. Tertia incipit ibi, qui tincta iubet, ꝙ quicũq; habet dicta pallia, seu pannos tinctos de dictis coloribus, perferantur in fiscũ, & fisco tradant̃. Quarta incipit ibi, nulla stamina, cùm s̄ prohibuerit ne cõtexantur panni in toto tincti in conchylio, hic ne cõtexantur panni, qui habent stamina de filo serico dicto colore tincti. Quinta incipit ibi, ne eisdẽ, prohibet ne fila tincta dicto colore pro trama ponant̃ in pannis. In tex. ibi, infectionis, id est tinctionis, licet gl. aliter ponat. In tex decurrãt. quasi dic. fila tincta dicto colore non decurrãt per telã sordidam arguto pectine, & est sensus, sicut suprà ꝓhibuit stamina fieri de dictis filis, ita prohibet hic fieri substamina quæ in uulgari appellantur trama In tex. grana, scilicet dicta pallia, & dicta fila, de quibus dixi s̄. prox. in tribus uers. posset etiam legi cũ sequen. Sexta incipit ibi, olobera. præcepit ꝙ uestimenta olobera, id est, auro puro auferuntur, id est, dentur ærario. Septima incipit ibi, nec est. dicit ꝙ nullus potest conqueri de istis uestibus, si non rehabeat pretiũ, quia satis est, etsi propter dictã oblationẽ, immunitatẽ ipse meret̃ à pœna capitali, quæ imponebat̃ per præcedentẽ legẽ. In text ibi,
1 calcatę legis, † calcata lex dicit̃ illa quæ nõ seruat̃, unde cùm propter istã oblationẽ liberent̃ à pœna pręcedẽtis legis, meritò dicit, calcatæ legis impunitas. Octaua incipit ibi, nec qs dicat̃, quę sequit̃ ex oblatione, habet locũ in præteritis. sed si quis in futurũ cõtra prædicta facit, punit̃ crimine l. Iul. ma
2 iest. † No. ex hac l. ar. pro Prioribus istius ciuitatis, qui sæpè faciunt legẽ, ꝙ oẽs soluentes collectam antiquã, intra certũ tempus liberantur à pœnis quas incurrerunt, cũ pro modico delicto imponat̃ magna pœna, & multi in illã inciderũt, uidet̃ licitũ ꝙ per aliam legẽ concedatur impunitas. Itẽ per
3 hanc l. pòst poni casus in l. cũ lex ff. de legi. † Vltimò hæc lex potest induci in ar. ad q. cũ sint statuta per Italiã ꝙ mulieres nõ posśint portare certa ornamenta, uel certos pannos, ꝙ si maritus uxori suæ pannos, & ornamẽta, & res ad eius usum
a parata legauerit,[a] an debeant illa prohibita portari ex forma alicuius statuti. Et de hac dicam j. nulli licere in frenis. l.
b j. & tetigi in l. quamuis. ff. de aur. & arg. leg.[b]

ADDITIO.

a *Apo. ad istum, l. quamuis. uer. uestibus reprobatis. post Alexan. ff. de aur. & arg. leg.*
b *L. j. s̄ de legi. & Bal. l. adeò canonis. s̄. de cõd. ob. caus. Sed quæri potest an ualeat tale statutum. Io And. in reg. ea quæ fiunt. in mer. Item casu isto, an saltem debeatur earum rerum æstimatio, quid in uictis, an uideantur prohibitæ per statutum? Bar. l j. de fonte. in § hoc interdictum. & de æstima. adde Bal. l. cùm te. s̄. de do. ante nup. in rub. s̄. de cond. fur. Alex.*

De fabricensibus. Tit. IX.

1 Quærit gl. de significatione istius uerb. fabri. Et respondet ꝙ tribus modis dicitur, scilicet largisśimè pro quolibet magistro cuiuslibet artis etiã lignorũ, & lapidum. Secundo modo minus largè etiam pro quolibet operante ferrũ. Tertio modo strictè per facientibus arma, ut hic in corpore de armis: tamẽ usus loquendi accipit in secunda significatione, scilicet, pro quocunq; operante ferrum.

LEX I.

OMNIBVS. Pecunia pro specie solui non de
1 bet fisco. † No. hic uidetur casus contra rectores istius ciuitatis, qui in suis electionib. promittunt dare cõmuni duas balistas certi ualoris, posteà uolunt dare quantitatẽ, non au
2 diuntur. † Sed regulariter sic est, ꝙ aliud pro alio solui non
a potest inuito creditore,[a] l. ij. § j ff. si cer. pet.

ADDITIO.

a *Creditore. Bal. l. manifesti. per illum tex. C. de sol. & auth. hoc si debitor. eo.*
3 *tit. Et limita uerũ, † nisi debitor sit carceratus, quia ut liberetur à carcere,* cogitur

cogitur creditor recipere de bonis suis in solutum, auth. de fideiuss. §. quod autem, & Bal. l. ordo. C. de exec. rei iu. hoc uerum nisi tamẽ debitor sit ex guarentigia. Alex. l. cùm unus. de bo. auto. iud. poss.

LEX II.

PRIMICERIVM. Primicerius fabricensis post bienniũ habet uacationem à munerib. & singulis biennijs ad salutandum principẽ admittit̃,
1 ut protector. † Opp. ꝙ Princeps nõ sit ęternus, quia omne elementũ est corruptibile, l. eũ debere. ff. de ser. ur. præ. Sol. impropriè dicit̃ æternus, tamẽ Imp. respectu officij quod non debet habere finẽ, põt dici sempi
2 ternus. Itẽ † opp. ꝙ nõ debet adorari, scriptũ est in Euangelio, Dominum deum adorabis, & illi soli seruies. Respon. impropriè dicit, scilicet pro quadam exhibitione reuerentiæ.

LEX III.

STIGMATA. Fabricẽsibus sicut tyronibus stigmata brachijs insigunt̃, ad quæ recognoscunt̃, & qui eos celauerint, cũ eorũ liberis fabricæ uendicant̃. Primò quæro qualiter ista signa insigebant̃? Possumus dicere ꝙ imponebat̃ aliquod signũ panni in brachijs, sicut hodie uidemus aliquos portantes in brachijs super pãnos. Sed hoc non est de mente legis, quia fugiens poterat eleuare. Dic ergo ꝙ insigitur in carne cum aliquo ferro ignito, ut
1 no. in l. pe. ff. ex qui. cau. ma. † Ista lex probat unam solennẽ practicã, si quærat̃ in iudicio de aliquo homine recognoscẽdo, utrùm iste sit, qui tali tẽpore fuit in studio, qui sic fecerit, & testes dicunt se recognoscere, quia uiderunt & inspexerũt faciẽ eius, ualet eorũ dictũ, l. cùm in diuersis. ff. de relig. Sed pone, ut de facto accidit, inuenit̃ homo mortuus, cuius facies est adeò deuastata, ꝙ per eam nõ potest cognosci, certè deueniendũ est ad alia signa corporis, & si testis dicat, reco
a gnosco ꝙ est talis ex tali cicatrice[a] quã habet in aliqua par
2 te corporis, quod talis testis rectè probat. Casus est hic. † Facit etiã ꝙ animalia possunt cognosci ꝑ talia signa, seu stigmata, & ideò de consuetudine est inuentũ ut equi, & multa ani
b malia signentur certis signis, quibus cognoscantur.[b]

ADDITIO.

a *Cicatrice. Ant. Cor. sin. suis, uers. testis. inci. dictũ testis. & dixi in add. Iac. Rebu. hic, nu. ij. uer. & ex tali cicatrice.*
b *No. & adde ꝙ potest peti exhiberi ut cognoscatur, l. si cùm exhibuisset. §. j. de pub. & l. iij. §. si quũ noxali. ff. ad exhi. & Bal. & Bar. l. si causas. s̄. ad exhib. Bar. in tract. de test. Alex.*

LEX IIII.

SI QVIS. Hic ponit̃ ordo, qualiter quis ad fabricensiũ ordinẽ potest cõuolare. No. tex. pro
1 opi. Inn. qui dicit † ꝙ qñ negatiua est causa alicuius intentionis, ꝙ ille q negat, debet ꝓbare. Vnde si dico te excõmunicatũ, quia nõ soluisti, uel dico ꝙ nõ debes audiri, quia nõ soluisti collectas, ego qui excipio, debeo ꝓbare. Ita no. ipse in c. super his, ext. de accu. Cy. l. ij. de iu. emphy. uidetur pro hoc tex. in l. hoc iure. ff. de uer. ob. & ibi dixi.

ADDITIO.

Bar. l. illa stipulatione, si calen. de uer. ob. hoc intellige uerũ, quãdo proponitur hæc exceptio ad mei utilitatẽ, secus si ad utilitatẽ cõmunis, cui tu teneris soluere, puta quia accuso te principaliter ꝙ nõ soluisti collectas, quo casu tibi incumbit onus probandi collectas soluisse, l. iij. §. si ad diem & l. si ad cõmeatum. ff. de re mil. Bar. ita dicit in l. illa. de uer. ob. cũ quo transit Ang. in rep. l. j. de fid. inst. & iure hastæ fiscalis. & But. c. super his. de accus. licet Bal. in rep. l. cùm mulier. ff. sol. mat. tenet contrariũ, per rationes satis friuolas, ad quas potest faciliter responderi, & maximè ex no. per Io. And. c. bonæ. de elect. el j. Alex.

LEX V.

IVRE. Fabricenses unà cũ sobole debent fabricę seruire, & unus tenet̃ pro alio de corpore. In tex. ibi, numeri, id est, periculũ est omniũ, ꝗ sunt in numero illo, uel collegio. In tex. ibi, gerant, id est, solicitè aduertant qualiter socij facia
1 ant. † No. casum, in quo unus tenetur pro alio. simile in l. fi. s̄. de nauf. Alia similia no per gl. in l. j. §. si plures. ff. de exer.
2 † No. ar. pro statutis[a] Florẽtinorũ quæ dicũt ꝙ uno de cõ
a gnatiõe delinquẽte, cæteri teneãtur. facit j. de primip. l. fi. Et ratio istoru statutorũ & legum est quę hic in tex. ponitur.

ADDITIO.

L. sancimus. de pœ. ubi post Guid. de Su. dixi ualere statutũ, ꝙ illi de domo teneantur pro consorte, quia subest causa, ut magis abstineant à delictis. Vnde sufficit sola causa, licet non interueniat culpa eius, qui punitur. c. quoniam. §. si uerò. ut lit. nõ conte. c. ij. de re iud. De quo plenè no. in c. ij. de const. & An. latè, cons. lx. inci. nobilis uir. Ray. facit quod legitur in c. uergentis. de hæret. & in c. in quibusdã. de pœn. & c. felicis. §. ꝙ si quis. eo. tit. lib. vj. & Alex. rep. l. sæpè. ff. de re iud. Alex.

LEX VI.

EOS QVI. Fabricẽses, & eorũ uxores & liberi, durãte officio uel finito, nõ possunt, nisi coram præfecto prætorio, uel magistro officiorũ cõueniri. Op. s̄. eo. l. ij. nã si in primicerijs fabrorũ ibi est speciale, ergo in alijs secus. Gl. nõ soluit Dic ꝙ ibi specialiter dicit̃, hic extendit̃. Vel dicas ꝙ alius est sensus literæ scilicet ꝓ ciuilibus debitis, uel curialibus, quibus molestat̃, nullo modo subiacere, quod fit per probationẽ quã fecerũt tẽpore ingressus collegij fabricẽsiũ, l. si quis cõsortiũ. & nõ possunt molestari. Et sic no. ꝙ illæ probationes, quas tũc fecerũt eis, modò prosunt. quod intellige, si creditores fuerint citati, l. si eo tempore. s̄. de re. pig. Itẽ op. quòd ille, qui est de collegio fabricẽsiũ, semper debet illi seruire, s̄. l. prox. Sed hic dicit̃, ꝙ stipendijs imponit̃ finis, ergo, &c. Sol intelligas hic impositũ finẽ ex speciali beneficio principis. s̄. tit. ij. l. si quis ex corpore. & j. de colle. l. j. in fin.

LEX VII.

NVLLVS. Primò prohibet fabricenses aliquas administratiões, uel agriculturã suscipere, & punit dominos, q eos locarũt, & fabricẽses, qui cõduxerunt. Secundò Imp. loquit̃ magistro officiorũ, & mãdat ꝙ qñ necesse est arma trãsmitti, requirat rectores prouinciarum, & per suos subditos trãsmittat, & in hoc eis angarias imponit, & si in hoc fuerit aliquid tarditatis, eos puniat.

De ueteris numismat. potest. Tit. X.

1 † Quæro quid sit numisma. Dicit gl. ꝙ. numisma, solidus, &
2 aureus idem sunt. sed hodie aliter obseruatur. † Quęro cuius ponderis debet esse numisma? dicit gl. ꝙ lxxij. faciunt li
a bram auri,[a] ut s̄. de susc. & arca. l. quotiescunq;. sed hodie aureus quo utimur ad pondus Florẽtinorum, xcvj. faciunt li
3 bram auri, ut ibi dixi. † Quæro cuius formæ debet esse numisma. Respondeo. ibi debet esse imago principis, l j. j. eo. & probatur in Euangelio dicit Christus, Ostendite mihi numisma, ut uideam quæ imago sit, an Cęsaris, an alterius. Cætera uerò quę tanguntur in rub. tangam in nigro.

ADDITIO.

a *Gul. de Cu. l. illud. nu. v. & quod ibi posui in apost. uer. librã auri. s̄. de sac. sanc. ecc. & Iac. Rebuf. l. una. nu. j. ubi etiã posui in addit. ad ipsum, in uer. libra auri. s̄. de ar. pretio quod thesauris infertur, & Io. Fab. Inst. de Atti. tu. §. nos autem. in fi.*

LEX I.

1 *Monetam facere quis potest ex principis concesśione.*
2 *Debitum pondus monetæ est, ut tantam utilitatem afferat in forma, quãtam in specie.*
3 *Expensa cudendi monetam debet fieri de publico.*

1 SOLIDOS. Clara est in tex. † Quæro, quib. licet facere monetã. Respõdeo, de iure, soli Principi, ut hic. facit ſ. de fal. mo. l. j. & ij. hodie ex cõcessione Principis fit à regibus, & à multis ciuitatibus, quibus Princeps cõcessit, ut no. gl. super rub.[a] † Quæro quid uult dicere tex. ibi speciei probę &
2 debiti põderis? Dic ꝙ debitũ põdus est ut tantã utilitatẽ afferat in forma, quantã in specie, scilicet, ut tantum ualeat ille aureus si redigat̃ ad massam, quantũ ualet in forma, ut di-
3 cit tex. ff. de cont. emp. l. j. † Ex quo sequit̃ ꝙ expẽsa cudẽdi monetã, debet fieri de publico, licet Inn. aliter dicat, in c. quãto. ext. de iureiur. Quæro per quẽ declarat̃, quod est iusti põderis, & boni auri. respon. per illũ qui præest, & positus est à communi, ut ſ. de pond. & auri illa. l. j. lib. x.

ADDITIO.

4 *An posit concedi priuatæ personæ, ut posit facere monetam, tex. gl. & Sal. l. ji. ſ. de fal. mon. dicit ꝙ, rescriptũ est surreptitũ, quod est uerum, nisi sit apposita clausula, motu proprio, uel ex certa scientia, uel nõ obstantibus, ar. c. si motu proprio. de præben. in vj. & Bal. l. eos. in prin. de appel. & l. fi. ſ. si contra ius uel uti. pu. & Mar. de laude, in suo tractatu de moneta. in ij. q. Et Bar. l. ij. §. j. si cer. pet. & Lau. in dicto tractatu, in vj. q. Item no. uer. expensa, debet fieri de publico, uide tamen Bar. ubi proprie, & l. Paul. de sol. & d. c. quanto. Alex.*

LEX II.

1 *Aestimatio quæ ab initio est, nõ põt decrescere, nisi autoritate principis.*
2 *Pretia rerum quomodo dicãtur decrescere, uel accrescere ex diminutione monetæ, uel eius augmento.*
3 *Damnum æstimationis mutatæ monetæ ad quem pertineat.*

PRO IMMINVTIONE. Minuta æstimatione floreni, minuit̃ æstimatio rerũ, quæ uendun
1 tur ad florenos. Pro declaratiõe quæro quõ potest minui æstimatio auri? Respondet gl. solùm autoritate principis, uel eius cui princeps con-
2 cessit. † No. gl. ex qua habes ꝙ æstimatio, quæ ab initio est, non potest decrescere, nisi autoritate principis uel facientis, cui princeps concessisset. No. ꝙ æstimatio quæ ab initio imponit̃ monetæ, non potest decrescere, nisi autoritate facien-
2 tis, quod intellige, ut dicã j. l. prox. † Secundò quæro quomodo decrescente æstimatione auri, decrescat æstimatio rerũ, cùm decrescat & accrescat per se, l. pretia rerũ. ff. ad l. Falc. Respõ. ut colligit̃ ex summario. nõ em̃ intelligas, ꝙ res dent̃ pro minori pretio, sed dabunt̃ tot aurei, quot ualet. dicit̃ ta-
3 mẽ decrescere eò ꝙ aureus minus ualet. † Vltimò quæro,
a damnũ mutatæ æstimationis monetæ ad quẽ pertinet,[a] dixi in l. Paul. ff. de sol.

ADDITIO.

4 *Pertinet. Quæro quid si quis dedit pecunias ad mercantiam dando aurum Venetum, & ille uolebat reddere argentum & non aurum, quia creuerat, an salua conscientia posit tenere ista bona quæ accipiens habet, & ille dãs nescit, Fel. c. excommunicamus. el j. in fi. de hære. & quando cudatur moneta, quòd tempus inspici debeat, an tempus obligationis uel solutionis. Old. cons. xiiij. & xxxj. & cclxix. & quod dixi in apost. in d. c. excommunicamus. in loco alleg.*

LEX III.

2 *Monetam factam in una ciuitate, quando quis cogatur eam accipere in alia ciuitate.*

NIVERSOS. Omnes aurei debent accipi
1 æquali æstimatione, & cõtrafacientes, grauissime puniunt̃. † No. ꝙ unusquisq; debet accipere monetã, p ea quantitate, quã iubet superior. Sed quæro utrũ monetã factã in una ciuitate, sub una æstimatione posit quis expendere in alia ciuitate,
2 ita ꝙ qs cogat̃ sub cadẽ ęstimatione recipere? R. † ciuitates nõ possunt facere monetã, nisi autoritate Principis, ut dixi in rub. Aut ergo princeps cõcessit ciuitati ꝙ posit facere publicam monetã, quæ expendi posit per uniuersum, & tunc cogitur recipere, quia princeps ipse uidetur fecisse, ut hac l. Aut concessit ꝙ faceret monetã expendẽdam in territorio suo tantùm, & alij alterius territorij sine dubio nõ cogentur recipere. Aut dubitat̃, & uidetur in dubio concessisse, ut solùm in suo territorio expendat̃, ar. l. cùm unus. §. pe. ff. de bo. au. iu. pos. & l. fi. ff. de iu. om. iud. & de tut. & cu. dat. ab his. l. j. Quæro qñ fit aliqua moneta ab aliqua ciuitate, uel dominо si nõ est speciei bonæ & probæ, uel imponit̃ ei nimis magna æstimatio, an posit haberi recursus ad superiorem? Respond. sic, ut ext. de iureiu. c. quãto. & ita uidi in marchia, cùm per rectorẽ cuderet̃ quædã moneta quæ nõ erat speciei probæ, fuit per puinciales marchiæ facta querela ad summũ põtificẽ, q illũ correxit, & credo quòd fuerit domi. Tancred.

Nulli licere in frenis & equestribus. Tit. XI.

LEX VNICA.

NVLLI. Primò loquit̃ de ornamentis quæ fiunt circa ornamenta equorũ. Secundò de ornamentis quæ fiunt circa ornamenta uestimentorũ hominũ. Tertiò de facientibus istas species sic ornatas. Secunda incipit ibi fibulas. Tertia ibi, nulli. No. quæ or
1 namenta possunt haberi circa equos. † No. ꝙ pertinẽtia ad ornamenta mulierũ, nõ sunt prohibita. simile ſ. de uesti. holo. l. ij. sed hodie in multis ciuitatibus est statutũ, ꝙ ornamẽ-
a ta illa non licet mulieribus portare,[a] propter hoc dico, ꝙ si maritus legauerit uxori uestes suas, ꝙ licet de iure cõtineantur omnia ornamenta, l. uestis. cum l. seq. ff. de aur. & ar. leg. tamen eo casu quo sunt prohibitæ, nõ possunt dici accessiones uestium, nec illis uestimentis accedere, ar. huius l. & eodem modo non possunt dici mulieris causa parata, ea quæ
b eius gratia sunt prohibita.[b]

ADDITIO.

4 *Portare, sed quando statutum prohibet portare certa genera uestiũ, an intelligatur de uestibus anteà factis, Fel. c. quoniam. de const.*
b *In tex. ibi, quòd uelit, hic est casus ꝙ, si statutum dicit, ꝙ nullus audeat uel præsumat facere uel fabricare aliquod quadraletum sub certa pœna, ꝙ, si aliquis facere repertus fuerit fabricare, ꝙ non excusatur à pœna si dicit quòd fabricabat ad utilitatem communis, & quòd uolebat dare commune, Alex. Vide ſ. de uesti. holo. l. fi. in fi. & Bar. l. quamuis. de aur. & arg. leg. Alex.*

De classicis.[a] Tit. XII.

ADDITIO.

4 *Quidam habent in rub. de classibus, id est, de nauibus paratis ad bellum, ut sunt galeæ. Alij habẽt classicis, id est, hominibus adscriptis ad classes dacẽdas, hæc rub. plus placet, quia iste liber principaliter tractat de hominibus cõditionatis adscriptis alicui muneri in mare sub cuius territorio cõprehenditur. Ang. l. insulæ. ff. de iu. ubi dicitur quòd piratæ Pisis fuerunt de facto mortui, propter id quòd cõmiserant in mari. gl. l. ubi periculũ. §. porrò. de elec. in vj. licet aliter dicat Domi. Cum d. gl. transit Io. Mona. & Bal. rub. de re. diui. uer. sed quæro an piratæ maris, et uide etiã eundẽ in l. fi. ſ. de testa. & l. ij. quẽadmo. testa. & l. si testamẽtũ. ſ. de inst. et subst. Alex.*

LEX VNICA.

2 *Delinquentem in mari, ꝙ, iudex propinquioris territorij illi loco, in quo maleficium est commissum, puniat.*

CLASSEM. In quadã ciuitate quæ appellat̃ Selucena ciuitas, erat quędam classis ualde notabilis. Iubet ergo Imp. ꝙ tã illa classis q̃ oẽs aliæ, quæ sunt in Oriente, pertineant ad præfectũ prætorio, qui eas armet, & aptet de hominib. adscriptis illi functioni, & si illi nõ sufficiunt, alios superaccrescat, & eos exerceat ad purgãdũ mare malis hominib. & piratis, etiã propter alias necessitates publicas põt cõmittere præfectus comitis Oriẽtis. In tex.
1 ibi, accrescẽtibus, & si illi cẽsiti nõ sufficiũt, alios superaccrescat & addat, ex quib. accrescẽtib. sufficiẽtẽ cõpleãt numerũ. † No. ex l. ꝙ sicut cõgruit bono presidi, puinciã purgare malis homi-

* *Mare. l. cõgruit. ff. de offi. præsid.* I.C.B.

Hominib. super terram, ita eidẽ congruit per mare.* Et sic patet ꝙ sicut quis potest punire delinquẽtes in territorio suo, ita punire in ma
a ri adiacenti[a] illi ciuitati, uel prouinciæ. ff. de
b pub. l. Cæsar. & ibi dixi. Sequentes titulos uide per te.[b]

ADDITIO.

4 *Vide istum in tract. Tyberiadis. & Bar. Cæp. tit. de ser. ru. tit. de mari. & quid si est commissum in loco uicino duab. ciuitatib. no. Cæp. ubi, ſ. & Ang. l. sanè. ff. de iniur. & dixi post Iac. Rebuf. hic, nu. ij. uer. in mari.*
b † *Item est ar. ꝙ, si aliquis deliquit in mari, ad illum spectat punitio, qui est*
2 *iudex territorij propinquioris illi loco, in quo maleficium est cõmissum. gl. l. ij. ſ. de nau. facit l. quoties. & eo. tit. Bar. in trac. Tybe. & Bar. Cæp. in tract. de ser. ru. tit. de mari. & Ang. d. l. sanè. de iniur. Et quid de delicto commisso in portu, Bar. Cæp. in d. trac. tit. de portu.*

De collegiatis, & chartopatris. Tit. XVII.

LEX VNICA.

4 *In diuersis collegijs quando quis posit esse.*

QVI SVB. Primò dicit ꝙ qui intrat unũ collegiũ, & munera, ad quæ ordinatus est, nõ exercet, non effugit munera alterius collegij, de quo exiuit, sed de nouo debet extrahi, & alter in locũ eius surrogari, requisitis primatib. col-
1 legiorũ, idẽ si decederet. † Primò no. ar. ꝙ ille, qui est in collegio alicuius artis, nec exercet artẽ, nõ debet gaudere priuilegio collegij. Et sic si qs est in matricula scho-
* *Scholariũ. Idẽ repetit Bar. in Lix. nu. j. ſ. de sac. ecc. De milite idem l. is. ſ. de mil. testa.* I.Con.B.

lariũ & nõ intrat, non debet gaudere priuilegio scholariũ[a], facit ff. ex quib. cau. ma. l. pe. †
2 Sed aduerte, quia per hanc l. inducit̃ quoddã iudiciũ petitoriũ, per quod ille, qui est in uno collegio, si transit ad aliud causa fugiendi munera, ab illo retrahit̃. Vnde uidet̃ ꝙ interim, cùm sit in quasi possessione illius iuris priuilegij, debet gaudere priuilegio illo. ar. ff. de a-
b qua quo. & æsti. l. fi.[b] † Secundò no. ꝙ qñ unus de collegio
3 remouetur, & alius subrogat̃, debet fieri de uoluntate & cõsilio eorũ, qui præsunt collegio. Dicit gl. l. qui sub prætextu.
4 ſ. de sac. ecc. nisi trãsiret ad aliam regulã strictiorẽ. Itẽ † no. ꝙ ex hac lege innuitur ꝙ quis non potest esse in diuersis collegijs, quod an sit uerum, dixi in l. fi. ff. de colleg. illici.

ADDITIO.

4 *Scholarium. Frid. c. clerici. uer. ult. pronun. de iud. Adde quod no. in apost. ad istum, in l qui sub prætextu, nu. j. in apostil. in uer. gaudere priuilegio. ſ. de sac. ecc.*
b *Bar. l. qui sub prætextu. ſ. de epis. & cle. l. semper. §. j. de iure immu. Adde ꝙ idem est, & econtrà, ff. scholaris studet, & non sit descriptus in matricula, non gaudet priuilegio. l. ex eo tempore. ff. de test. mil. et Bal. in prox. ff. in dubio tamẽ præsumitur pro matriculato, de quo uide quæ no. de agẽtibus in reb. l. matricula. post Bar. & l. j. de tironi. lib. xij. et uer ij. no. Bar. l. j. §. actio. ff. si quis testa. lib. esse iussus fue. & Cy. l. j. §. ij. de rei ux. act. & gl. l. certi conditio. ff. si cer. pet. & Ang. auth. ut clerici. qui dicit ꝙ, si aliquis tempore mortis subrogatur loco patris, an ei debeat dari idem salarium quod habebat pater, & intellige de natura subroga. primordiali, non accessoria, ut dixit gl. d. l. certi. per l. itẽ ueniunt. §. cũ prædiximus. de pet. hær. & Io. And. reg. contra quem. in vj. & Ro. litera no. lxvj. Alex.*

§. QVOD. Qui ſ. numerum admittunt̃ in collegio, non gaudent priuilegio collegij.

§. SED. Imp. quando ꝙ personis adscriptis alicui collegio excant, & alium loco eius ponant, & sic ius suũ uẽdunt, ut ſ. de murileg. l. si quis ex corpore. Dicit ergo Imp. ꝙ sicut illis uendentibus concedit cartham, hoc est, locum suum, ꝙ ipsi sunt immunes à muneribus, ita prouidet illis qui substituunt̃, ut sustineant onera illius collegij, secundũ conditionẽ quę tunc erat, cùm ipse emit illũ locũ, ut po-
1 steà nulla nouitas fiat. † Ex isto tex. est ar. optimum contra notarium, qui emit officium ad scribendum. ad certũ banchum ab alio per tempus, prout fit Bononiæ, ꝙ iste qui e-
mit istud officium sicut sentire debet cõmoda illius officij, ita etiam incõmoda. Vnde si notarijs dicti loci imponit̃ aliquod onus uel collecta, iste emptor sustinebit onus, non autem uenditor, quod no.

ADDITIO.

C. constitutis. de elec. ubi recedenti ex collegio nõ potest pro futuris reseruari uox in electione, licet possit unus, qui nõ sit de collegio, dare uocem in illo collegio, si omnes uoluerint. c. scriptum. eo. tit. & c. bonæ. de postu. præl. & uno cõtradicente nõ posset, secũdũ Cõpostellanũ, d. c. scriptũ. ubi refert Io. And. in nouella. Ro. litera, c. no. lxxx. alias xcij. Alex.

De studijs liberalibus urbis Romæ. Tit. XVIII.

LEX VNICA.

NIVERSOS. Primò ponit ꝙ quidam magistri legebãt in aliquibus locis ad hoc ut ibi staret multitudo populi, uel in locis priuatis, & conuocabant homines undiq;, ut uiderentur habere multos scholares, & sic ad pompã magis quã ad utilitatẽ, hoc Imp. prohibet, dicẽs ꝙ qui facit,
a infamis est.[a] † No. cõtra doc. qui faciunt intrare scholas fa-
1 mulos scholarium uel alios secundũ ueritatem non studentes, ꝙ qui hoc faciunt, sunt infames.

ADDITIO.

4 *Ar. huius tex. Gul. de Cu. in l. decernimus. ſ. de epis. & cle. dicebat ꝙ, doctores actu legentes, urgente necessitate possunt cogere dominos ædium ut eis locent. & ita allegat, & sequitur in quodã suo sermone incipiente, manifestissimum Ro. Alex.*

§. ILLOS. No. dicit hic Imp. ꝙ in locis priuatis rectè potest doceri aliquis discipulus à doctore, nisi doctores essent de numero eorũ qui sunt deputati ad legẽdũ omnibus qui uolunt eum audire, nam illi non possunt, & si faciant, perdent salarium & priuilegia, quæ habent, eò ꝙ publicè non legunt. No. contra doc. qui non docent omnia quæ possunt publicè omnibus, sed aliquos docent singulariter in camera.

§. HABEANT. Hic dicit Imp. ꝙ doc. possunt esse in omni facultate. Opp. ꝙ alius debet esse numerus doct. in qualibet ciuitate, l. si duas. § docet aũt. ff. de exc. tu. Sol. Tempore illarũ legũ erat sufficiens numerus, qui ibi statuit̃, hic erat sufficiens qui statutus est tẽpore isto. Et ideò in ciuitatibus, quæ habent studia secundum diuersitatem, est statuendus numerus diuersus doc.

ADDITIO.

Istum tex. alle. Host. in summa de ferijs. §. fi. uer. quid si magister conducit, & dicit ꝙ, si est discordia inter duos magistros, quorum unus uult aliunde expellere, eò quia cõduxit post eũ scholas prope suas, propter quod se inuicem impediunt, talis causa potest agitari die feriata, etiã in honorẽ Dei. & idem dicit Spe. tit. de ferijs. §. sequitur. uer. sed si magister conducit scholas, & do. Ant. post Io. And. c. fi in fi. de iud. Et est ratio, quia cùm agitur de scientia tractanda, quæ res est sanctissima. l. j. §. est quidem sanctissima. ff. de uarijs & extraord. cri. & scientia sit donũ dei, c. nõ solùm. j. q. iij. & c. reuertimini. in fi. xvj. q. j. & gl. c. quia nõnulli. de mag. tanquã causa pia tractari possit tali tẽpore. Io. And. in nouella, c. decet. de immunita. ecc. in
1 *vj.* † *Et si scholares nõ inueniũt domũ, an possint cõpelli ciues domos suas eis locare? Gul. l. decretum. ſ. de episc. & cler. tenet ꝙ, sic, & idem dicit in religiosis nõ habentibus monasteria, & domos concedentes. Bal. l j. uer. idem adde si scholares. ff. sol. mat.*

§. ITA VT. Hic Imper. cõmittit præfectio, & eadem ratione rectori cuilibet ciuitatis, ubi est studiũ, ꝙ faciat assignari loca doctoribus & magistris ita distãtia ꝙ quãdo unus legit, nõ audiat̃ in scholis alterius, & ꝙ strepitus scholarium, qui sunt in una, audiat̃ in alia, ne ex hoc studiũ tur-
1 bet̃. No. † ꝙ ad officiũ iudicis pertinet remouere quicquid fieret iuxta scholas, p qd̃ lectura impediret̃,
2 uel auris auditoris turbaretur. † Et facit ad
a quæstionẽ qa faber nõ posit malleare iuxta scholas. Idẽ no. ff. so. ma. l. j.[a] & ibi dixi. *

* *Dixi. Ibidẽ Alcia. nu. xliij. plurib.* I.C.B.

ADDITIO.

ADDITIO.

a Et ibi gl. determinat, q̃ ſaber poſſit expelli, intereſt enim Reip. habere iuriſperitos. Inſt. in proœ. in fi. Bar: ibi tenet idē, ſi ille locus, penes quē malleat, erat deputatus ad ſcholas, quòd præſumitur ſecundum eum ar. de re. iu. l. in ambiguis. Et quod dicitur hic in doctoribus, idem, & in ſcholaribus dicit idem Bar. l. legatis ſeruis. §. ſi ornatricibus. de le. iij. moder. tamē cont. l. j. & ij. de excu. arti. lib. x. ubi priuilegium artificibus conceſſum nō
3 extenditur ad eorum diſcipulos. † Quid autem de ſcholari habente alium ſcholarem prope cameram, propter cuius ſtrepitum non poteſt ſtudere, utrùm poſſit ipſum expellere? Dic q̃ ſic, Fel. c. ſignificauerunt. de iud. Spe.
4 tit. de iud. §. generali. Ant. in proœ. decre. † Item adde q̃, à ſentētia lata ſuper iſta expulſione non poteſt appellari, ſecundū Bar. l. j. s̄. ſi de mo. poſſ. ſue. app. quia eſt cauſa quæ celeritatem deſiderat, ergo non appellatur.
5 Fel. c. ſignificauerunt, ad fi. de iud. in fi. ff. de appel. reci. † Sed quid ſi malleatores fuerint prope monaſterium, adeò q̃ propter ſtrepitum turbaretur officium & cultus diuinus? Dic q̃ poſſunt expelli. xviij. q. ij. c. pridem.
6 † Quid de doctore legente ſi ſcholares uociferantur, utrū poſſit dimittere lectionem? Dic q̃, non, gl. eſt ſin. xlviij. diſ. ſcimus. Item pro ſententia gl. facit. Nam dominium ripārum ſpectat ad iſtos, qui habent prædia adhærentia ripis. Inſt. de re. diui. §. riparum. tamen de iure non poſſunt habere aliquid quod impediat publicam nauigationem. l. j. in. prin. ff. de flum. Alex.

De honoratorum uehiculis. *Tit. XIX.*

LEX VNICA.

OMNES. Honorati antiquitus in ſignū dignitatis & honoris, homines in dignitate poſiti ibāt in carrucis ſeu uehiculis, dubitabat̄ in ciuitate Ro. uel urbe Cōſtantinopolitana, ubi erat princeps, an poſsint uti uehiculis omnes poſiti in dignitatibus illis, & in illis ciuitatibus. Et uidebatur q̃ non, propter reuerentiam principis, tamen hic princeps permittit omnibus habentibus dignitatem, q̃ poſsint uti dictis uehiculis, etiā in illis ciuitatibus. Quæro utrùm habeant neceſſe uti carrucis. Tex. innuit q̃ ſic, dum dicit ſemper utentur. Gl. tamē ex-
1 ponit, id eſt, liceat eis uti ſi uelint. † Et ſic no. q̃ doctores nō habēt neceſſe ſemper uti inſignib. doctoratus, ſed poſſunt, ſi uelint etiam ubi eſt princeps.

De metropoli Beryto. *Tit. XXI.*

LEX VNICA.

1 *Ciuitas ſi efficitur metropolitana, non per hoc exit de iuriſdictione metropolitani.*
8 *Plures rectores in eadem ciuitate eſſe poſſunt, ſed in eadem prouincia nō poteſt eſſe niſi unus præſes.*
9 *Prouincia non poteſt diuidi in plures ſine reſcripto principis.*
10 *Communitates in præiudicium ciuitatis non poſſunt inter ſeipſas diuidere ſine eius licentia.*
11 *De prouincijs, earum diuiſione, de ciuitatibus & formis earum.*

PROPTER. In eadē prouincia poſſunt eſſe duę ciuitates matres, ſiue matrices. Pone caſum. In prouincia Phœniciæ erant ciuitates quædā, ſcilicet metropolitana, & magna, quæ uocat̄ Tyrus. In eadē prouincia erat quædā ciuitas quę uocabat̄ Berytus, in qua erat ſtudiū generale, & in eadē uigebat multùm peritia literarū. impetrauit à principe Berytus, ut iſta ciuitas uocaretur metropolitana, ſicut ciuitas Tyri, & hoc Imperator ei cōceſsit, ꝓpter multas uirtutes, quibus ciuitas illa erat ornata. hoc primo. Sed cōtra hoc inſtat̄, quia Imp. facit iniuriam Tyro. Ad hoc reſpō. Imp. q̃ nulla ei fit iniuria, quia ipſa etiā remanet metropolitana priuilegio antiquorū Imp. &
a Berytus efficit̄ metropolitana priuilegio ſuo.[a] † Pro decla-
2 ratione quæro quæ dicatur ciuitas metropolitana? gl. dicit,
b id eſt, archiepiſcopalis.[b] Sed uideamus de iure antiquo, antequam eſſent epiſcopi & archiepiſcopi, quid erat. Reſpō. tres erant ordines ciuitatum, quædam maximę, quædam magnæ, quædam paruæ. Maximæ dicebātur illæ, in quibus erat forum cauſarum, cui ſuberant multæ aliæ ciuitates, etiā habentes merum imperium. Magnæ ciuitates dicebantur illę, quæ habebant merum imperiū, non tamen habebant alias ſub ſe. Paruæ dicebantur illæ, quæ non habebant merum imperium, ſed ſolam iuriſdictionem, quæ datur defenſoribus ciuitatum, auth. de defen. ciui. Iſtam diffinitionem facit
c tex. ff. de excuſ. tut. l. ſi duas.[c] §. decet. Illa ergo ciuitas, quæ erat maxima, uocabat̄ metropolitana, hoc reſpectu inuentum eſt, q̃ ciuitas, cuius ſedes eſt patriarchalis, uel archie-
d piſcopalis,[d] dicitur metropolitana, quia habet plures epiſcopos ſub ſe habentes merum imperiū. Illa uerò quę habet
4 epiſcopū, dicit̄ ciuitas, non metropolis. † Sed quæro, qualiter conſtituat̄ ciuitas? Reſpo. uolūtate Principis uolentis aliquē locū eſſe ciuitatē. Probat̄ per hanc l. Inn. tenet hoc in c.
e cùm ab eccleſiarū. ext. de off. ord. [e] Vnde poſsibile eſt eſſe ciuitatem, licet non habeat epiſcopum, quia Princeps nō poteſt facere epiſcopū, ſed dat alia priuilegia, & ſic non ſequit̄ ſi
f papa priuat ciuitatem epiſcopo, ergo deſinit eſſe ciuitas.[f] †.
5 Sed quæro qualiter ꝓuincia cōſtituat̄? hic uidet̄ tex. q̃ oēs ciuitates quæ ſubſunt uni metropolitano, faciant unā prouinciā, ut hic in fi. ibi, ſit illa mater ꝓuincię, &c. Cy. tangit de præſc. Ion. tem. l. fi. & ibi determinat, q̃ prouincia appellat̄ ſecundū communē uſum, ut Tuſcia, Lombardia, & ſi. & iſto iure utimur. Arbitror tamen q̃ olim facta fuiſſet diſtinctio prouinciarū ſic, id eſt, ut omnes ciuitates quæ ſuberant uni præſidi, & uni metropolitano, conſtituerent unam prouinciam, l. illicitas. §. qui uniuerſas. ff. de off. pręſ. & ſic ſecundū illū ritum antiquum remanet adhuc hodie nominatio pro
6 uinciarū, quo ad quædam. † Tamē quælibet ciuitas habēs diſtinctum territoriū, quæ ſuperiorem non recognoſcit, po-
g teſt dici prouincia, ut no. gl. in l. fi. s̄. de long. temp. præſc.[g]
7 † Tertiò quæro pro declaratione huius, q̃ hic principaliter dicitur, quomodo in eadē prouincia poſsint eſſe duæ ciuitates matrices, uidet̄ enim mōſtrū, q̃ in eodē corpore ſint duo capita, ut ext. de off. ordin. c. quoniā. Reſpōdet gl. ſi q̃s fatetur in eodem epiſcopatu duos epiſcopos, illud eſſet mōſtrū. ſed q̃ unus epiſcopus habeat duas eccleſias æquè principales, hoc nō eſt monſtrū, ita loquit̄ hic. uide gl. iſtā, & no.
8 eam. † Circa primum inſurgit dubiū, quomodo eſt q̃ una ciuitas nō poteſt habere duos rectores, cùm in eodē tribunali poſsint eſſe plures iudices, l. j. ff. de off. cōſ. & ff. de re iud. l. Pomp. Reſpondeo, iſta procedunt ad ſimilitudinē corporis humani. Monſtrū enim eſſet, ſi aliquis haberet duo capita, ſed non ſi haberet duas manus, uel duos pedes, uel ſimilia. & ideò iſti rectores prouinciarū qui merū locum capitis tenēt, non poſſunt eſſe plures, unde nō poteſt eſſe niſi unus rex. vij. q. j. c. in apibus. Sed alia officia inferiora poſſunt in eodē corpore multiplicari, & ſic poſſunt eſſe plures rectores in eadē ciuitate, uel in una eccleſia parochiali plures capellani, & unius pupilli plures tutores, & ſimilia. Circa ſecundū, ſcilicet, q̃ duæ ciuitates matrices ſint in eadē prouincia ſub uno tamē præſide, nihil eſt q̃ impediat, nā quilibet priuatus pōt habere in plurib. ciuitatibus domiciliū, & in utraq̃ eſſe æqualiter inſtructus, l. domiciliū. ff. ad muni. ſecū dū hoc in una ꝓuincia parificant̄ ciuitates magnę, remanen
9 te unitate ꝓuinciæ. † Sed quæro, an una ꝓuincia poſsit diuidi in duas? Tex. dicit q̃ ſic. ff. de aſſeſ. l. ſi eadē puto tamē q̃ hoc nō poſsit fieri ſine reſcripto Principis, ut ibi patet, & ar.
10 huius l. † & per hoc dico quòd cōmunitates non poſſunt ſeipſas diuidere in plures ſine licentia ciuitatis, cui ſubſunt, qd̄ intelligitur quātùm ad præiudicium ciuitatis, ſed inter ſe cauſa commodioris adminiſtrationis poſſunt hoc facere, ſicut in pluribus tutoribus uidetur, l. iij. §. fi. cum l. ſeq. ff. de adm. tut. unum tamen commune remanebit, l. inter tuto-
11 res. ff. de adm. tut. † Quæro utrùm de duabus ciuitatibus, uel prouincijs poſsit fieri una? Dicit gl. q̃ ſic, & ut in auth. ut iud. ſine quoquo ſuff. §. illud. & §. hoc autem. Imò fit hoc multis modis, quandoque cùm una non ſubijciatur alteri, ſed ut uniatur, & hæc unio, uel fit quòd una ſit principalior altera, uel quòd utraq̃ ſit æquè principalis, gl. ext. ne ſede
12 uac. c. j. & ibi per Innocen. & doct. iuris canonici. † Quæro quando uniuntur duæ prouincię, ita quòd utraq̃ remanet principalis, ſed ſub uno præſide, utrùm negotia unius prouinciæ poſsint expediri in alia? Reſpondeo ſic, ut ext. de off.
h le. c. nouit. & per Inn. ibi.[h]

ADDITIO.

a* † In tex. ibi, derogatur, no. q̃ per hoc apparet apertè, q̃ ſi aliqua ciuitas
1 efficitur metropolitana, q̃ nō propterea exijt de iuriſd. metropolitani ſub cuius iure primò diſtrictus erat, niſi ſit hoc ſpecialiter ſtatutum. Caſus eſt hic ſi bene aduertatis, quod bene no. pro Florentinis, & Piſanis. Alex.
b Bar. et doc. l. ſi hæres. §. uicis, de le. j. † Item quid ſit caſtrū, uilla, burgus,
3 uicus. Fel. c. Rodulphus. de reſc. Bar. l. j. §. ſiue autem. ff. de ope. no. nu. & quæ ibi dixi poſt eum, & dixi quid ſit paria, & quid ſit terra. Alex.
c L. ſi duas. Et ibi uide Nic. de Neap. §. grammatici. uer. quærit gl. quæ dicuntur in lec. Bar. & Firma. in trac. de epiſc. in prælud.
d Nic. de Neap. l. ſi duas. §. decet. ff. de excuſ. & Ber. Firma. in ſuo tractatu, de epiſc. in præludijs.
e Vbi dicit q̃ ſi Imperator ex certa ſcientia ſcribit uni loco tanquam ciuitati ſciens non eſſe ciuitatem, eo ipſo ciuitas efficitur. cle. ſi ſummus. de uer. ſig. Bar. l. j. ff. de uer. ſig. & in extrauagan. qui ſint rebel. Alexan.
f Bar. in extrauag. qui ſint rebel. & gl. & Flo. l. ciuitas. ff. ſi cer. pet. Et licet Bar. d. extrauagan. dicat q̃ princeps alicui loco ſcribens tanquam ciuitati, uideatur ciuitatem conſtituere ſi aliàs non erat, hoc tamen uidetur contra caſum cle. fi. de ſen exco. ubi eſt tex. q̃ papa etiam ex certa ſcientia nominans certam perſonam ſub nomine dignitatis, quæ dignitas antè non erat in illo, non tamen illam dignitatem uidetur concedere. Et qualiter conſtituatur ciuitas, Bar. l. ſi hæres. §. uicis. de leg. j. l. ij. de uer. ſig. & quod ibi dixi poſt eum. & Bar. §. ſinautem intra. de oper. no. nun. & qualiter conſtituatur ꝓuincia, uide quæ dixi poſt Bar. d. l. ſiue autem inter oppida. Alex.
g Bar. & quæ ibi ſcripſi, l. j. §. ſiue autē. ff. de ope. no. nun. de diœceſi & territorio, uide in cle. ne Romani. de elec. & Ang. auth. quomo. opor. epi. §. non aliter, & ibi aliquid dixi, & in c. ubi periculum. de elec. in vj. & l. ij. de uer. ſig & l. ſi. de col. illic. & l. j. in princ. quod cuiuſq; uni. no. & l. ex hoc iure. de iuſt. & iur. & quid ſi ſit terra, uide c. j de poſtu. præl. & c. cū in partibus. de uer. ſig. Bar. l. j. ad muni. Inn. c. cùm ad ſedem. de reſt. ſpol. & Bal. de pace Conſtan. uer. nos Romano. & l. quicunq; caſtellorum. de fun. limi. Ro. l. j § ſinautem. de cad. toll. adde qui ſint rebelles, uer. Lombardus. Bal. uidetur tenere cont. l. pe. s̄. de prec. Imp. off. alleg tex. vj. q. j c. præcipimus. Bal. l. fin. de colleg illic. Bar. in tractatu Tybertiadis. in ij. lumi. in figurā, uer. ijs circa. & Bal. l. ſi aliqua. de off. procon.
h Bar. & doc. l. j. §. ſi cohæredis. ff. ad l. fālc. & Ang. §. illud autem, ut iud.
10 ſine quoquo ſuff. Alex. † Quæro, quando duæ ciuitates uel prouinciæ, uel eccleſiæ uniuntur, an debita unius, alia debet ſupportare. Inn. ext. de priui. c. paſtoralis. tenet q̃ habeat locum iulus, de ſeparationibus. quod ego examinaui in l. j. §. ſi cohæredis. ff. ad leg. fāl. in eo q̃ ibi dicitur, an portio grauata accedat non grauatæ, & ibi hanc q. formaui. Adde Bal. loquentem de duabus uillis æquatis. l. j §. ſi cohæredem. ad l. fāl. uide tex. cū gl. c. j. ne ſede uac. & Ant. ibi, qui ponit ſpecies adæquationis. Et in quibus caſibus adæquatio poſſit fieri, Bal. l. j. §. lex Fal. ff. ad leg. Fal. idem Bar. l. j. in princ. de leg. iij. Alex.

De canone frumentario. *Tit. XXII.*

LEX I.

1 *Frumentum promittens, de quo intelligatur.*

1 Gl. dicit, † quòd appellatione frumenti omnia, quæ ad uictum neceſſaria ſunt, accipiuntur: quod eſt uerum hic, ſed ſecundum communem uſum loquendi frumentum intelligitur id tantùm granum, quod ſecundum bonitatem excel-
e lit cætera, ff. de uer. ſig. l. frugem. & idcò ſi quis promitteret decem corbes frumenti, intelligeretur de illo grano communi uſu loquendi. l. Labeo. de ſupel. leg. ſecundum Iac. Are. d. l. frugem.

NAVTICI. Nauta debet confiteri ſe ſpecies in-
1 corruptas recepiſſe, qd̄ debet approbari aſpectu officialiū, tempore quo dantur, & quo reſtituuntur. † No. q̃ negatiua coarctata loco & tempore directè probatur per uiſum, ſicut affirmatiua, ut hic & ff. de aur. & ar. le. l. ſi qñ. & l pediculis. §. Neratius, & de hoc diſputat̄ in c. bonæ memoriæ. ext. de elec, tamē
a hæc ueritas declarari per uiſum[a], ꝓriè nō uidet̄, niſi color, & ex illa uiſiōe intellectus iudicat quæ res eſt, & quia tale iudiciū omnibus notū eſt cōmuniter, ideò diximus nos uidere rē, ſed non uidetur uerè, quia ſubſtantia rei inuiſibilis eſt. Ita eodē modo per colorē iudicat intellectus nihil uitij eſſe, quia tale iudicium cōmuniter eſt omnibus notum, ita directè probatur negatiua, ſicut affirmatiua.

ADDITIO.

a Viſum. Bar. conſ. inc. commune lucignani. & Imo. conſ. xlij. iiij. parte. Fel. c. tertio loco. de prob. & aliquid c. ſuper his. de accuſ. & quoa dixi in d. c. tertio loco. in apoſtil. la. Rebu. l. ſi quis conſortium. nu. j. s̄. de fabri. eo. lib. Hoc nō eſt uerū, nā omnis negatio eſt priuatio, ſed priuatio non cadit in aſpectu directo, nam qd̄ nō eſt, non poteſt uideri. Sed quid eſt quod cadit in aſpectum? entitas, per quam entitatem cognoſcitur priuatio, ita hic intelligitur. Ideo eſt neceſſe, quia negatiua minimè poteſt probari, niſi per indirectum, de quo per can. c. bonæ. ext. de elec. pro prima tamen parte facit d. l. pediculis. §. Neratius. de aur. & ar. l. Ang. Negatiua qualiter probetur, Cy. Bar. l. actor. de prob. Bal. l. hoc amplius. de fideicom. & doc. l in illa ſtipulatione. in fi. de uer. ob. l. ij. §. ſi dubitetur. ff. quemad teſt. aper & l. cùm quidam. cum l. ſeq. de leg. ij. & l. is poteſt. ff. de acq. hær. doc. l. decē. ff. de uer. ob. & l. Pantonius. § rei perduellionis. ff de acq. hær & Ang. §. hinc nobis, auth. de hæred & Fal. & Bal. l. cùm ij. § j. ff de tranſac. & l. j. §. hoc interdicto. de uim. actuq; priuat. & §. ſi uerò abſint. de hæred. & Fal. coll. j. Alex.

LEX II.

SI QVID. Annullat omnia priuilegia concedentia remiſsionē canonis. Hæc lex poteſt in-
telligi, ut annullet priuilegia in poſterum concedenda, uel iam conceſſa ſimpliciter, & tunc nihil nouì addit, quia hoc habemus s̄. de preci. Imp. off. l. nec damnoſa fiſco. &, ſi contra ius uel uti. pub.
1 l. fi. † Secundo modo poteſt intelligi q̃ annullet priuilegia conceſſa, in quibus erat dictum expreſſe, obſtan. tali l. & tūc addijcit, quia aufert priuilegia his, quibus erant conceſſa, & aduertendum, quia dicit non ualeant, & intelligo, ipſo iure. Cont. q̃ opp. s̄. de prec. Imp. offe l. uniuerſa. Sol. Quandoq̃ dicit lex, non ualeat, ſimpliciter, & tunc intelligit̄ ipſo iure, ut hic, & s̄. de le. l. non dubiū. Quandoq̃ dicit q̃ non ualeat, ſi per partem aliquid fuerit factū, uel cōmiſſum, & tūc intelligitur ope exceptionis, d. l. uniuerſa. Vnde facit q̃ ubi ſtatutum dicit q̃ ſi contrahentes non ſoluunt gabellā intra octo dies, cōtractus non ualet, intelligitur ope exceptionis, ſicut dixi in l. ſi ita quis. §. ea lege. ff. de uer. ob.

LEX III.

NEMINEM. In l. præcedenti ꝓhibuit remiſsionē, nūc ꝓhibet canonis mutationē. Nullus pōt
poſtulare canonis mutationē, & impetrata priuilegia à iudicibus nō admittant̄, & impetrātes in duplū puniant̄, & iudices q̃ canones in ꝓprios uſus con
uertunt, puniunt̄. In tex. ibi, ad uſurpationē, id eſt, cōuerten
1 do in proprios uſus. † Quæro, quid ſi hoc reſcriptū fuit impetratū? Reſpon. nō ualet, niſi ſit dictū, nō obſtante l. tali. Et aduertendū q̃ debet exprimi, non ob. l. quę prohibet impetrari uel cōcedi. Itē oportet q̃ in caſu iſto modo diſpēſet̄ contra l. iſtā, quæ ꝓhibet iudices priuilegia ſic impetrata admittere, aliàs rectè iudex diceret, fateor priuilegiū tuū ualere, & te eſſe excuſatū à pœna impetrandi, ſed ego nō poſſum iſta admittere, uel etiā audire ut hic. Itē no. hic q̃ punit eos q̃ cōtrafacerent, quod intelligo tam de hoc impetrante, q̃ de iudice ſuſcipiente, quod tene menti.

De frumento urbis Conſtantinop. *Tit. XXIII.*

LEX I.

VLLI. Quod debet dari in pane, nō debet ſolui in frumēto. Item ex inordinata adminiſtra-
tione, creſcit cariſtia. Ad euidētiam præmitte q̃ Conſtantinus ſtatuit certam quantitatē frumēti dandam

dandam comitibus horreorum, qui illam quantitatē debe-
rent dare pistoribus, & pistores ex illa redderent panem co
ctū, & necessariū domui Principis, & quorundā aliorū offi-
cialium publicorū, quæ quātitas fuit aucta per Theodosiū.
hoc præmisso uenio ad casum. Quæro utrùm domui Prin-
cipis uel alteri domui publicę, cui debet dari panis coctus,
a posit dari frumentū?[a] Respondet Imper. & dicit quòd nō,
imò hoc prohibet, sed præcipit dare panē coctum. Huius ra
tio est, quia si daē frumentū, potest conuerti in aliū usum cū
in panem, & sic dispergereē, & caristia efficeretur, quia Resp.
cogeretur emere frumentū, quod si moderatè administras-
set, uenderet. hoc dicit. In tex. ibi, nulli, scilicet domui aliquo
1 rum officialium. Ibi, domibus uel nostris publicis. † No. ex
mala administratione frumenti, crescit caristia. Ex hoc ha-
2 bes cp priores, qui habent † arbitriū super abundātia, pos-
sunt huius nomine ponere ordinem, qualiter, & quo ordi-
b ne in ciuitate & quantum frumentū posit uēdi, [b] quolibet
die, uel quolibet mense. ff. de off. præf. urb. l. j. §. cura carnis.

ADDITIO.

a Frumentum. Ant. Cor. sing. uer. frumentum, quod incipit, illud quod debet solui in pane.

b Vendi. Ias. l. j. §. de leg. cum concor. ibidem per eum signatis, & Bar. l. negotiatores, per illum tex. C. de episc. au. & Flo. l. si pendentes. §. si quid cloacarum. ff. de usuf.

LEX II.

AVRI STATVTA. Quantitas statuta ad em-
ptionem frumenti, non potest minui, nec ad ali
os usus conuerti, & quod de ea fit, debet in pu-
blicum librum scribi: cōtrà facientes puniuntur
1 in duplū, & lucrum assumit naturā sortis. † No. primò cp si
in aliqua ciuitate est statuta certa quantitas pecuniæ pro ha
benda abundantia, cp officialibus publicis non cōpetit ar-
bitriū minuendi illā, uel conuertendi in aliā causam, ut hic
dicit in tex. & hic tit. nō solū habet locū in ciuitate Ro. sed in
2 qualibet ciuitate, ut hic no. in rub. † Secundò no. cp licet nō
posit in alium usum conuerti, tamen potest pistoribus mu
tuari. Ad hoc opp. §. de his qui ad pub. horrea. l. j. & ij. Sol.
Non licet mutuare extraneæ personæ, sed si mutuatur, & ten
dit ad expeditionem negotij, propter quod erat ordinata
pecunia, potest fieri, ut hic, mutuaē enim pistoribus, qui for
tè aliter se non poterant præparare ad decoquendū panem,
& ad alia necessaria facienda. Et sic uidetur casus pro conser
uatoribus monetæ huius ciuitatis, qui habent pecuniā de-
putatam pro stipendio, ut posint ex causa militibus mutu
are pecuniam, ut se armis, & equis suscitent. l. ad rem. l. ad le
3 gatum. ff. de procur. Vltimò no. † cp lucrū sibi assumit natu
ram illā quam habet capitale, quod facit ad multa, & maxi-
mè si inter plures socios erat cōtracta societas, ad certū tem
pus, quod sicut nō debet minui capitale missum in societa-
tē, ita nec de lucro, quod tamen mitto sub dubio fortè.

De annonis ciuilibus. *Tit. XXIIII.*

LEX I.

ANNONAS. Annonæ ciuiles nō dantur pro
1 titulis in dignitate, sed pro meritis. Primò in
tex. ibi, titulus, id est, † non dantur salaria pro
titulo dignitatis, ut puta quia doctor, sed pro
meritis, ut quia bene legit, & bene satisfacit illi
officio, ad quod impositus est. Sequiē uer. ideocp, qui duo-
bus modis legitur. Primo modo pone, cp doctores qui ne-
sciunt legere, habeant scholares, certè propter hoc non de-
bent habere salarium. Secundo modo legiē, cùm salarium
sit deputatum autoritate Principis, non poterit illud muta-
1 ri in nouum statutū, uel reuocari. † Et sic no. per uniuersita
tē studij Perusini nō potest aliquid statui in præiudiciū pa-
ctorū & confessionū factarū à cōmuni doctoribus, quod te-
ne menti, licet de facto te scholarē tędeat. Sequiē uer. ut qui-
2 cuncp. † Salaria debita transmittuntur ad hæ
redes.* Posset etiam istud alijs concedi, quo-
uis alienationis titulo. Istud intelligit glo. ue-
rum in salarijs temporis præteriti. Sed an de-
cedens pro futuro tempore debeat habere sa
larium, si officium non compleuit, dixi ple-
nè in l. j. §. diuus. ff. de uar. & extraor. cog.
3 † Item gloss. inducit ad arg. si clericus dece-
dat post perceptos fructus præbendæ, quòd
a illos trāsmittat ad hæredes[a] suos, de quo ext.
de off. ord. c. fi. & ibi gl. lib. vj. dixi plenè in l.
b diuortio. ff. sol. mat.[b]

** Hæredes. Hoc non facilè elicitur ex hac l. ait enim, uel in hæredes proprio iure sanguinis transfuderunt. Et contra Bar. facit l. diem. ff. de of. assef. Sed intelligit Bar. de præteritis salarijs.* I.C.B.

ADDITIO.

a Hæredes. Imo. l. diuortio. ff. sol. mat. gl. & doc. c. præsenti. ext. de off. ord. lib. vj. & c. statutū. §. assessorē. de rescrip. eo. lib. Arch. c. consuetudinē. in fi. de cle. non resi. eo. lib. Car. cle. gratiæ. nu. xij. & ibi no. in apo. ad ipsum, uer. cp, clerici præcise. de resc. in Cle. et dixi post Pan. c. reprehensibilis. nu. viij. uer. testari. ext. de appell.

b C. relatum. de testa. ubi uult cp, transeat ad successores, & hæc est communis opin. do. in cleri. beneficiato habente administrationem, in clerico uero simplici est maius dubium, secundum doc. ibi. Bal. & Sali. auth. licentiam. §. de epis. & cle. & doc. l. commodis. ff. de re iu. Alex.

LEX II.

MENTVM. Legiē duobus modis. Primò de
frumento inter milites. Secundò, de distribu-
ēndo inter pauperes, & hoc magis placet, per
1 l. priuilegia. §. de sac. eccle. & est clara hæc lec. †
No. cp dicit, ciuibus nostris, ar. cp officiales
positi super faciendis eleemosynis publicis non debēt hoc
dare extraneis pauperibus. Sed potest intelligi quod hic di
cit, ciuibus nostris, etiam de omnibus qui sunt sub Impe-
rio Romano.

ADDITIO.

Io. And. de inst. edi. §. nunc uerò aliqua. uer. sed an pauperes. Bar. l. quæ cō
2 ditio. §. præterea. de con. & dem. Facit † cp episcopus, qui debet dispensare bona inter pauperes, non debet dare extraneis pauperibus. §. de epis. et cle. l. nulli. Adde ad hoc tex. in auth. de eccl. tit. §. si quis autem pro redemptione. & gl. §. pater. Inst. de test. Bal. l. ciuitatibus. de le. j. Alex.

De mendicantibus ualidis. *Tit. XXV.*

LEX VNICA.

1 *Bona, quæ debent inter pauperes mendicantes distribui, non possunt distribui inter mendicantes robustos.*
2 *Pauperes uerecundi, qui non publicè, sed à quibusdam clam quærunt, nō incidunt in hanc legem.*
3 *Mendicitas quando dicatur certa, & quando incerta.*
4 *Pauper mendicans, qui ostendit mēbrū aliquod debilitatū, inspici debet.*
7 *Pater potest filio non laboranti, quando sine uerecundia laborare potest, alimenta denegare.*
8 *Fictè mendicans punitur ciuiliter, & pœna parti applicatur.*

CVNCTIS. Qui sine necessitate publicè mē
dicant, possunt inspici, & qui eos inspexerit,
& prodiderit, & esse probauerit, dominium
eorū consequiē, si sunt serui, uel ius colona-
tus, si sunt liberi, salua dominis actione serui,
corrupti. In tex. ibi, proditor, id est, testator,
opp. cp seruus debeat reddi domino, liber operi publico,
auth. de quæstore, per totū, col. vj. Dicit gl. cp quidam dicūt,
cp hic corrigitur. Alij dicunt cp ibi de his, qui in sacra urbe re
periunē, hic de his, qui reperiuntur in alijs urbibus. Dicūt,
ibi de his qui mendicant, & nihil aliud fingunt, hic de his
qui mendicant, & fingunt infirmitatē, apponendo herbam
uel aliud, propter quod infirmi uideantur. Tu dic cp ibi lo-
quiē de his, qui reperiunē mendicare indebitè, ab officiali
a publico, hic de his qui deferunē, & conuincunē à priuato.[a]
2 † Quæro diciē hic, cp in publicū quæstū, &c. Quid est dictū?

Dic

Dic ut gl. Ex qua habes cp pauperes uerecundi qui publicè
non quærūt, sed à quibusdā singularibus amicis, & clā, non
incidunt in hanc constitutionē. Item intelligo publicè, & pa
3 lā sine defectu, secundū formā l. palā. ff. de ritu nup. † Quæ-
ro, hic dicit, incerta mendicitas, quid sit hoc dictum? Gl. hic
dicit, quia ignoratur, egeat uel ne. Pro cuius euidentia debe
tis scire cp mendicitas quādocp est certa ex qualitate religio
nis, ut quia est de aliquo ordine mendicantiū ab ecclesia ap
probato, aliàs nō, ut in c. religionū. ext. de religio. domi. lib.
vj. Quādocp est certa respectu causæ pro qua quæriē, ut sunt
isti hospitalarij sancti Spiritus, & similes, qui uadūt per mun
dū, & isti non admittunē sine literis diœcesani episcopi. l. de
pœniten. & remis. c. ij. in clemen. Quādocp quis quærit, cp se-
ipso, tunc mendicitas diciē certa uicinis, & nota ex uulgi o-
pinione, ut l. ubi. & ibi no. §. de iu. dot. Sed si uulgi opinio su
per hoc non est, tunc debet explorari, ita loquitur ista lex.
4 † Quæro, diciē hic, inspectis. à quo debent inspici? Respon.
uel ab officiali publico, ut in auth. de quæstore. uel à priuata
persona, ut hic, qui talē uult in iudicio pdere. Ex quo no. cp
pauperē mendicantē, qui in aliquo ostendit mēbrorū debi
litationē, potest quis inspicere, & tangere, & illud uidere an
5 hoc sit uerū. Et etiā † no. ex hoc quòd ex inspectione corpo
ris potest cōprehendi sanitas & infirmitas, sicut ętas. Simile
in quacuncp re suspecta. Nā potest perpēdi an sit uitiosa uel
non, ut §. de canone frumen. urbis Romæ. l. j. Rectè ergo te-
stis qui deponit de sanitate alicuius, dicit sic esse, quia uidit.
6 † No. cp sicut minor ætas potest pbari ex aspectu, l. minor.
b ff. de minor. Ita similiter senectus, [b] ut hic. Itē hæc l. ad quæ-
7 stionē, † utrū filio robusto, & sano nihil operanti pater pos
sit denegare alimenta? Hic uideē, cp sic, & etiā l. si quis à libe-
ris. §. si uel parens. ff. de lib. ag. quod intellige, si secundū con
ditionē natalīū operari nō esset sibi uerecundū. quis em di-
ceret, cp filio unius hominis nobilis imponereē necessitas la
borandi terrā? Certè nullus. Nā nō possumus, quod hone-
stè nō possumus, ff. de cond. inst. l. si filius, & l. nepos Procu-
lo ff. de uer. sig. Nō ob. hæc lex, qa maior uerecūdia est pub-
licè mendicare, cp laborare, & ideò robustus corpore, qui
publicè quærit, sine distinctiōe natalīū cogiē laborare, post-
quā in tantā miseriā est deductus. Nō cm est sibi turpe, sed si
alio modo posset uiuere percipiendo alimenta à patre, non
cogereē laborare, ut §. dixi. Ex his apparet ratio quare ista
8 lex nō habeat locū in his, qui clā mendicant. † Vlt. no. cp ta
les, qui fingū causas mēdicitatis, puniunē ciuiliter, quæ pœ
na parti applicaē, & sic delinquit, & per consequens puniri
debet extra ordinem à rectore ciuitatis.

ADDITIO.

a † Hic est arg. cp, si testator inter pauperes mendicantes iussit distribui bo-
1 na sua, cp illa bona non possunt distribui inter mendicantes robustos, quoniā non uidetur testator de eis sensisse, sed solùm de Languidis, et debilibus. v. q. v. non omnis. lxxxij distin. c. j & in hoc gl. rub. cùm dare eleemosinā iniustè petenti, non sit Deo acceptum. Angelus.

b Senectus. Ang. auth. de quæstore.

De nautis Tyberinis. *Tit. XXVI.*

LEX VNICA.

QVI NAVEM. Quæro, quid si nauis inuenia
tur extra alueū fluminis. Respond. idē est, prin
cipiū enim loquiē generaliter, licet in illatione
aliqualiter se restringat. Quæro quæ fuit ratio
condendi hanc l. nonne sufficiebat tit. de naui.
non excu? Respon. quia in urbe Ro. erāt multę personę pri-
uilegiatæ quæ prætendebant immunitatē, ideò placuit prin
cipi de hoc principalē legē concēdere, ut magis timeaē, ar. l.
1 item apud Labeonē §. hoc edictum. ff. iniur. † No. hic tex.
qui dicit uisus, cp si testis dicat, uidi Titiū equū uel nauē ha-
bere, cp non est priuatiuum, cū hoc uideri possit. Cont. quia
dominiū non poteē uideri, ideò si testis dicat, uidi Titiū do
minū esse, non probaret, cùm dominium nō cadat in sensu,

Inn. c. cùm causam. de testi. Vel dic cp hoc nō referē ad domi
nium, sed ad detentionem, & quandocp ad solam detentio-
nem refertur.

ADDITIO.

Adde cp, dictum testis semper debet redigi ad sensum congruum, licet incōgruè ipse dicat, Bal. rub. §. si ex fal. inst. Bar. l. j. de pericu. nomina. Ang. l. j. de præsc. xxx. annorum. & l. j. §. j. de his quæ in test. delen. Bar. l. j. §. hoc autem. de oper. no. nunc.

De frumento Alexandrino. *Tit. XVII.*

LEX I.

IN AESTIMATIONE. Primò confirmat sa
larium, quod præfectus Orientis statuerat qui-
busdā officialibus positis ad cōgregandum fru
mentū ad ciuitatē Alexandrinā, & ad tuendam
substantiam nauiculariorū, quæ erat obnoxia Reip. ut §. de
præd. & omnib. reb. nauicul. per totū. Secundò prohibet ad
aliud officium uocari decuriones, sed illos officiales præci-
pit eligi, puisione præfecti. Secūda incip. ibi, atcp. In tex. ibi,
in æstimatione, id est, secundū æstimationē, seu quantitatē,
cohibeē, id est, adiuuaē, munere, id est, salario et statuto se-
cundū quantitatē frumēti, quod coadunabaē, ut in prin. di-
xi. No. pro statutis quæ dicūt salariū alicui officiali statui, se-
cundū quantitatē eorū quæ uenire fecerūt in cōmuni. Ex se-
cunda parte no. ar. pro statutis quæ prohibent nobiles ad-
uocari, & similes à quibusdam officijs publicis.

LEX II.

DIVRNOS. Primò addit certā quātitatē frumē
ti pro quolibet die pro alimentis Alexandrinæ
ciuitatis. Secundò reuocat nomen cuiusdā offi
cij. Teruò dicit habendas esse quasdā mensuras
quæ uocanē tesseræ, & cas iubet signari, & suo nomine nun-
cupari. Secunda incipit ibi, & perischo. Tertia ibi, & tesseræ.
In tex. ibi, alimonijs, id est, ut de publico uendatur quolibet
die in ciuitate uolentibus emere cp suis alimonijs. Vel dic,
ut de publico deē pauperibus illius ciuitatis, ut §. ti. iij. l. fi. in
1 tex. ibi, designeē, id est, signū publicū eius imprimaē. † Et sic
no. pro eo qd fit quotidie in ciuitatibus ubi mēsuræ signis
2 publicis cōsignanē. † No. cp cassato nomine, cassaē effectus,
& ideò si per statutū cassanē nomina officialiū guerræ, incō
tinenti intelliguntur ipsi officiales cassati. quod no.

De Alexandriæ primatibus. *Tit. XVIII.*

LEX VNICA.

CORPORATOS. Tria dicit, primò decurio
nibus Alexandrinis cōcedit immunitatē pur
gandi fluminis Nili. Secūdò pro illo munere
cōcedit posse assumi de muncre uectigali per
tinenti ad imperiū certā quantitatē. Tertiò iu-
bet cp illud, quod inde minuiē, ex uectigali nauiū repleatur.
Secunda incipit ibi, & pro tenore. Tertia ibi, ut ex tit. in tex.
ibi præcommodari. quærit gl. qui dicunē corporati ciuita-
tis. Dic ut in ea, & quidā exponunt, id est, decuriones, ut pa
tet ex rub. quæ dicit, primatibus. Alij dicunt de quolibet ci-
ue, qui omnes sunt primates, scilicet aliarū ciuitatū. Primā
1 expositionem tenet Dy. † Ex ij. no. cp melius est quē esse ciuē
mediocrē unius nobilis ciuitatis & honorabilis, quàm esse
2 maiorem ciuem unius mediocris ciuitatis. Et † sic facit pro
popularibus istius nobilis ciuitatis, qui magis debeant ho
norari quàm alij magni alterius ciuitatis.

ADDITIO.

Lud. l. si uerò. §. de uiro. sol mat. in xj. fall. primæ partis, licet gl. l. j. §. de col. pale. dicat cp, natus in terra in qua Christus est natus, expressè non gaudeat priuilegio potiori. Alex. Quæro quid profuit huic ciuitati, si princeps promisit cp, de nouo uectigali tollatur, si de alio debet reddi? Respōd.

multum, quia illud uectigal erat magnum, & semper ibi reperiebatur pecunia, unde posset assumi tempore debito, sed aliud erat uectigal paruum. Consequitur ergo Resp. quoddam mutuum reddendum de pecunia habita ex alio uectigali. ff. de uer. ob. l. si pœnam, & de le. j. l. si seruus legatus. §. fi.

De iure reipublicæ. Tit. XXIX.

Quærit gl. rub. de qua Rep. loquatur hic? Respõdeo, de Rep.
1 aliarum ciuitatum quàm ciuitatis Ro. † Quæro etiam quo modo accipiat Resp. Gl. ponit in corpore de hær. fal. in prin. dixi s̃. de iur. fis. super rub. circa fi. Gl. dicit, q̃ sunt quædam ciuitates in Lombardia, quæ habent merum & mistum imperiũ ex cõstitutione Friderici, de pace Constan. de qua in corpore in auth. de defen. ciui. §. iusiurandũ, in fi. magnæ gl.

LEX II.

1 *Sententia data contra ciuitatem quando teneat, & sit contra Remp.*
2 *Ciuitas quomodo conueniri debeat.*

1 SI QVID. Op. ff. quod quisq; uniuer. l. j. §. quibus, & l. ciuitates. † Huius timore gl. distinguit tres causas. Quandoq; contra ciuitatem indefensam peruenitur ad diffinitiuã, & tũc est ipso iure nulla, ut hic sicut in minore, l. cùm & minores: s̃. si aduer. rem iud. Quandoq; peruenitur ad interlocutoriam, & tunc ualet, ut in cont. Aduertendũ tamen est, q̃. j̃. eo. l. Remp. dicit q̃ æquiparat pupillo. Differt tamen in hoc, quia licet contra pupillum nõ perueniat ad secundum decretum, l. apud Iul. ff. ex qui. cau. in pos. ca. tamen contra ciuitatẽ poterit interponi, ideò quia pupillus sperat fieri maior, sed ciuitas nunquam, ar. l. iiij. §. fi. de tut. & ra. dist. gl. l. j. §. quibus. ff. quod cuiusq; uni. no. Quando resp. plenè defen-
a ditur, & tunc ualet sententia, sed restituit [a] si est læsa, ut j̃. eo.
2 l Remp. & de off. eius qui uicẽ alterius gerit, l. j. † Sed extra gl. quæro qñ quis uult citare Remp. an sufficiat citare syndi-
b cũ. [b] uidetur q̃ sic, l. aut qui aliter. §. j. ff. quod ui aut clã. cõt. no. & bene in l. non potest. ff. de re. iur. quod intellige uerũ, si syndicus citatus non comparuerit, eius enim cõtumacia non nocet Reip. ut ibi dicit, sed si comparuerit & litigauerit, ualet sententia, ut s̃. dictũ est. & ff. q̃ cuiusq; uni. no. per totũ
4 illum tit. † Quærit ergo qualiter citabit ciuitas, uel Resp. R. citando eos, qui regunt ciuitatem. ff. de cond. & demonst. l. municipibus. & ext. de concef. præben. c. fi. li. vj. Et prædicta intelligo uera in prima citatione ueniendi ad causam. postquam uerò ab initio ciuitas misit syndicum, uidetur uelle per illum, nõ per se, in iudicio litigare, l. j. §. usus. ff. de proc. ideò ipsa non est amplius citãda, sed ipse syndicus. Pro quo facit ext. de dolo & cõtu. c. causam quæ. & ibi no. per. gl. quæ
6 incipit, no. q̃ citandus, &c. † No. q̃ sicut qñ agit contra pupillum, potest petere creditor ut constituatur tutor, l. iij. §. fi. ff. qui pe. tu. ita quando agitur contra ciuitatem, potest petere actor ut constituat syndicus, ut hic, & imputabitur actori
c si non petierit, quod no. [c]

ADDITIO.

a *Bu. c. j. de rest. in inte. & Spe. de le. §. vj. uer. x.*
b *Syndicũ. Adde istum in l. municipibus. de con. & dem. & l. fi. ff. q̃ cuiusq; uni. Bal. auth. sed cùm testator. s̃. ad l. fal. & c. j. uer. an uniuersitas. tit. de mil. uasal. qui contumax est. in usi. feud. l. eum qui ædes. s̃. de proc. & Ang.*
3 *auth. de exhib. reis. §. j. Alex.* † *Nam dicit q̃ debet citari dominus in prima citatione, non procurator, ff. si quis ius di. non obtẽ. l. j. §. si procurator: Bar. l. non potest de reg. iur. gl. c. bonæ. de elec. Et quid in collegio & uniuersitate? dicit Bal. c. j. de mili. uasal. ubi dicitur, sufficere citare maiorẽ de uniuersitate, & idem Arch. xliiij. d. c. comessationes. Ro. litera, e. no. xxxviij. Alex.*
c *Adde l. iiij. §. si sub. cond. uer. creditoribus. de fideicom. lib. & Ia. de Are. et Bar. Alex. Sed quid si petitum est, ut ciuitas constitueret defensorem, & nõ constitutus est? Respondeo. q̃ tenet iudicium. Et est ratio, quia nisi hoc diceremus, esset in potestate ciuitatis an deberet, q̃ nũquã cõstituerat syndicũ, uel procuratorẽ, quod esset absurdũ, ut sit in potestate debitoris an debeat, l. j. ff. de eo quod cer. loco. & probatur hic à contrario sensu, & idcò si agẽs contra ciuitatẽ petijt defensorẽ sibi cõstitui, & non fuit cõstitutus, nõ curet, sed agat & faciat ferri sententiã, & ualebit. Sed si dicat, quare nõ est idẽ in minore, sed est necesse q̃ constituatur defensor? Dic quia eo inuito potest defensor constitui. l. qui habet. ff. de tut. sed non ciuitate inuita, qd' est ualde no. Bar. Vide Iac. de Are. et Bal. l. ergo. §. creditoribus. de fideicõ. lib. ubi dicitur q̃ uniuersitas potest cogi ut constituat procuratorem, & Bar. l. solent. de ali. & ci. leg. Alex.*

LEX II.

AN. Resp. Resp. nõ habet hypothecã tacitã, nisi ex speciali priuilegio, uel pacto. Opp. ff. de priuil. cred. l. in bonis. §. resp. Sol. gl. duob. modis. Primò ibi loquit in priuilegio circa personalem actionem. Secundò ibi loquitur in Rep. Ro. hic alterius ciuitatis. Ista est uera, ff. ad muni. l. fi.

ADDITIO.

Adde gl. & Bar. l. ij. s̃. in quib. cau. pig. taci. contraha. & Bar. l. ij. s̃. de priui. fis. Alex. † *No. q̃ licet fiscus habeat priuilegium tacitæ hypothecæ, ut in toto tit. de prim. fis. & de con. fi. deb. l. ij. cum fi. tamen ciuitas nunquam habet priuilegium in personali, alijs creditoribus chirographarijs existentibus, d. l. in bonis. fallit in ciuitate Ro. ut hic. Ang.*

LEX III.

1 *Respublica quibus gaudeat priuilegijs.*

1 REMPVB. † No. quòd Resp. habetur loco pu
2 pilli, nõ adulti. † Quærit gl. de qua Rep. loqui-
a tur. Et dicit gl. q̃ de qualiter ciuitate, [a] quod mihi placet. tenet Pet. cont. ut recitat Cy. l. j. s̃. ex qui. cau. ma. Respon. quia edictũ prætoris subuenit omnibus qui propter ætatem uel aliam causam legitimã se tueri non possunt, sed necesse est q̃ regant per alios, lex em̃ subuenit absentibus, furiosis, & simil. ut ff. de mi. l. j. & ex qui. cau. ma. l. j. & ideò ponitur ibi illa clausula generalis, si qua mihi iusta causa, &c. l. Marcellus. ff. de fideiuf. sed Resp.
3 regit per alios, &c. † Quærit gl. usq; ad quod tẽpus restituat Respub. & uidet tenere q̃ usq; ad quatuor annos. Non em̃ in ea potest expectari tempus maioris ætatis, quod est ho-
4 die expressum, ext. de in inte. rest. c. j. lib. vj. † No. quòd in quibusdam Resp. non habetur loco pupilli, primò in manumissione seruorum, qui non possunt manumitti à minore xx. ann.* sed à Rep. sic s̃. de ser. Reip. per totum, & ff. de ser. ad ci. per. l. j. Item etiam quo ad secundum decretum, ut dixi in l. j. s̃. eo. Itẽ quo ad uenditionẽ immobilium potest etiam ciuitas uendere, si debitum subsit, ut j̃. tit. ij. l. fi.

* *Ann. Imò qui xviij. annum attigerit, manumittere potest: §. cũ ergo. Inst. quib. ex caus. manumitt. sed iure nouissimo, minores cum primùm testari possunt, manumittere poterunt: §. & hoc quoq; auth. de spons. larg.* I. Con. B.

ADDITIO.

a *Ciuitate. Bal. l. iij. C. ad Treb. & l. quanquam. C. de senten. quæ sine cert. quant. prof.*

LEX IIII.

SI SECVNDVM. Quod ciuitas facit per suа statuta, non reuocatur per præsidẽ. Duobus modis legitur. Primò q̃ dicatur secundũ lect. id est, per priuilegium, & nõ est dubium.
a [a] Secundò ut dicamus, secundum legẽ, id est,
1 secundum consuetudinem, uel statutum, & ista est bona. † Ex qua no. q̃ per statutum potest ex causa auferri alicui dominium rei suæ, l. uenditor. §. si constat. ff. commu. prædio. Dixi in repetit. l. omnes. ff. de iust. & iur. facit quia ab eo qd̃ continetur in statuto, nõ potest appellari, dixi in d. l. omnes. & ff. de appel. re. l. fi. in l. si qua. ff. de uer. sig. & gl. ff. de orig.
b iur. l. ij. §. deinde. [b]

ADDI-

ADDITIO.

a *Hoc uerum dicit Bar. in statuto generali, secus si fieret statutum contra aliquos, specialiter, alle. l. nemo. s̃. de iud. & doc. l. ij. de epis. Bar. in proœ. Digest. & l. fi. si cont. ius uel util. pub. Alex.*
b *Bar. l. quisquis. s̃. quor. appell. non recip. & l. iudicib. de appell. & l. j. §. similiq;. s̃. de Lati. lib. toll. Ang. l. ij. quod quisq; iur. Can. c. cùm omnes. de const. Alex.*

De administ. rer. pub. Tit. XXX.

1 No. ex fi. gl. rub. † q̃ priores per quos ciuitas regitur, possunt eligere officiales, qui ciuitatem regant, & negotia Reip. administrẽt. l. ij. ff. ad muni. Tetigi in l. obseruare. s̃. de decu.

LEX I.

1 EVNDVM. Conductor expelli non debet à cõductione, donec uectigal soluit. † Not. istam. l. postquam ciuitas uendidit fructus alicuius gabellæ, non potest auferre si emptor soluit pretiũ tempore statuto. l. quod semel. ff. de decre. ab or. fa. l. Cæsar. ff. de pub.

LEX II.

CONTRA. Si officialis est negligens in exigendo cautionem de legato uel fideicommisso præstando, tenetur ad interesse.

De uendendis rebus ciuitatis. Tit. XXXI.

LEX I.

1 SI SINE. Venditio pura & perfecta nõ debet à Rep. reuocari, licet per alium maius pretiũ offeratur. In tex. ibi, propriam legem, id est, proprium priuilegium uel statutũ. ff. ad mu. l. libertus. §. fi. Quærit gl. quæ sunt ista tempora adiectionibus instituta? Dic ut dixi in l. j. & l. si tempora,
1 & l. facultas. s̃. de fid. inst. & iu. ha. fis. † No. hic gl. q̃ fiscus habet hoc plusquam ciuitas, quia emptor à ciuitate grauatur
2 plusquam ille, qui emit à fisco. † Debet enim emptor ciuitatis probare pecuniam in utilitatem ciuitatis esse cõuersam, sed in emptore fisci sufficit sola confessio, ut in gl. Idem j̃. eo. l. fi. in fi. Primùm quod dicit q̃ emptor ciuitatis habet probare pecuniam conuersam in utilitatem ciuitatis, nõ uidetur uerum. nam auth. hoc ius porrectum. loquitur in creditore, in quo est speciale, ut ibi per doc. & Cy. s̃. si adue. cre. l. j. ff. si cer. pe. l. ciuitas. & Inn. ext. de dep. c. j. Item secũdũ quod dicit, q̃ sufficit confessio, uidet cont. l. si procurator. §. j. qd̃ ibi
3 no. ff. de iur. fis. & doc. inciuile. s̃. de rei uen. Dic † ergo q̃ gl. intelligit confessionem, id est, apocham, in qua continebatur esse solutum, ut s̃. de apo. pub. l. j. quasi dicat, hoc sufficit, nec est necesse q̃ probetur esse uersum in utilitatem fisci, hoc tene menti.

LEX II.

QVAMVIS. Locatio perfecta non reuocatur, licet alius maiorem pensionem offerat. Quæro, utrùm quãdo fit locatio rerum ciuitatis, debeat præcedere subhastatio? Dic ut in gl. qd̃ no. bene.

ADDITIO.

Adde q̃ si facta locatione ego offero tantùm quantùm nouus conductor, an sim præferẽdus. Dic quod sic, l. pe. & ibi Bar. de loc. fun. ciuil. aliàs fiscalium. Alex.

LEX III.

1 *Ciuitatis bona quæ & quando alienentur.*

SI Quæ. Immobilia ciuitatis, & mobilia quæ seruando seruari non possunt, pro utilitatibus ciuitatis permittuntur alienari autoritate Principis in utraq; Roma, in alijs urbibus autoritate præsidis, & cõsensu cuiuslibet pos-

Bar. super Cod.

sessoris. Primò præmittit alienationem. Secundò ponit modum alienandi in prouincijs. Secunda ibi, indefensa. Tertia ibi, in pro-
1 uincijs. Ex prima parte no. † q̃ res immobiles ciuitatis, & etiam annui redditus, & etiam bona mobilia, quæ seruando seruari non possunt, debent alienari eadem solennitate, & quod dico de mobilibus, collige ex eo quod dicitur mancipia. facit l. lex quæ tutores. de adm. tu. Et sic alia quæ seruando seruari non possunt, alienari possunt sine decreto ad similitudinem tutorum, d. l. lex quæ tutores. Quærit gl. si ciu-
2 tas egerit ut quis iuret de calumnia, dic ut in eadem. † No. ex ij. parte q̃ in utraq; Roma requiritur autoritas imperialis in uenditione. Et per hoc dico, q̃ in ciuitatibus quæ in temporalibus non cognoscunt superiorem, ut est ciuitas Perusina, & sic populus est liber, ut no. in l. hostes. ff. de cap. q̃ uenditio rerum immobilium possit fieri autoritate eius consilij, apud quod est omnis potestas, illud enim uicẽ Imperatoris gerit in ciuitate illa. Nõ. circa tertiam partem, q̃ illa solennitas habet locum tantùm in ciuitatibus quæ sunt
a sub aliquo præside, non in ciuitatibus liberis, ut s̃. dixi. [a]
3 Quærit gl. utrum quilibet teneat iurare, † & scripturas tangere. Dicit gl. q̃ non, sufficit enim quòd sacrosanctæ scripturæ sint propositæ, ut ad memoriã reducatur iuramẽtum, q̃
4 ab initio præstant, fideliter cõsulere. † Ex ista gl. no. q̃ quis obligat si promittat, uel dicat aliquid sub uirtute iuramẽti præstiti de præterito. cont. hoc uidetur tex. ext. de iureiur. c. pe. Sed dico quãdoq; iuramentũ præstitũ cõprehendebat illud, de quo nũc agit, & tũc loquit ista gl. sed qñ iuramentũ præstitũ interpositũ fuit super alio, & tunc nõ ualeret tale dictum, promitto, uel dico sub uirtute præstiti iuramenti, d. c.
b pe. [b] Quærit gl. hic, quid si hæc solennitas fuit obseruata, utrùm habebit locũ adiectio, de qua loquitur s̃. l. j. Et respon. q̃ nõ, per illud quod dicitur in tex. stabiles. Quærit gl. quid
5 si solennitas non fuit obseruata? Dic ut in gl. † Item quæro an ciuitas possit solennitati huius legis renunciare? Puto q̃ non, nam s̃. proximè dixit, nõ aliter fieri, & hic dicitur. Sed legibus prohibentibus renunciari non potest, ut no. per gl. l. j. & ij. s̃. ne fideiuf. dotium dentur. Item legibus dãtibus solennitatem non potest renunciari. l. nemo potest. ff. de le. j. ueruntamen si esset talis ciuitas, quę haberet ius condendi statuta, secundum ea quæ dixi in l. omnes. ff. de iust. & iur. tunc faciendo primò legem circa formam, & modum alienandi, uel circa ipsam alienationem, ualeret enim alienatio seruata forma legis municipalis, licet discreparet ab ista. l.
6 prohibere. §. planè. ff. quod ui aut clam. † Vltimò Spec. inducit ad q. istam, q̃ in instrumento syndicatus debeant singulariter inseri omnia nomina constituentium syndicum,
c [c] ut ibi, sigillatim unumquenq;. Spec. tit. de syndico. §. j. uers. item opp. q̃ nomina, &c. De quo dixi plenè in l. j. ff. de albo
d scribendo. facit ext. de proc. c. fi. [d]

ADDITIO.

a *Bar. l. prohibere. §. planè. quod ui aut clam, ibi, ne quid in loco publico. ubi dicit q̃ in ciuitatibus recognoscentib. superiorem est consilium q̃ ciuitas facit statutum, q̃ res ciuitatis possint uendi, quo casu poterit uendi sine licentia Principis. Sed cont. hoc facit s̃. de reb. sine dec. alie. ubi minor alienando, testando, in quo dicitur legem facere sibi, non potest sine decreto id facere, ut ibi Bal. Alex.*
b *Adde q̃ ista distinctio facit pro illa q. quæritur* † *an officialis iurans seruare statuta, porrigatur illud iuramentũ ad futura statuta. de qua per Bar. l.*
4 *si stipulatus. §. j. ff. de uer. ob. & Bal. l. si seruitus. de ser. urb. præd. ubi indistinctè tenuit q̃ extendatur ad futura. Sed distinctio Bar. melior, per quã saluabuntur multa contraria. Alex.*
c *Syndicum. Adde istum in l. omnib. & quod ibi posui in apostil. ad ipsum, uers. qualiter. ff. ad Tert.*
d *An nomina antianorum debeant inseri in instrumento syndicatus fiendi siue facti, Host. de syndico. §. qualiter in summa. qui tenet q̃ sic, nisi essent nimis. Vide etiam Spec. de synd. §. porrò. & Bal. l. j. de magistra. conuen. & Io. And. add. d. uer. porrò. Abb. c. j. de syndico. doc. c. quantò. de his quæ fiunt à præla. & fallit in causis parui præiudicij, ubi nomina non sint omnium inserẽda, sed utroq; casu secus esset, si notarius attestaretur, q̃ affuis-*

ſent duæ partes,ſecundum Ang.l.nulli.ff.quod cuiuſque uni.no. alleg. Io.
And.add.in tit.de ſyndico.uer.quid ſi aliquid.Mod.poſt Bar. l. j. de albo
ſcriben.& Bal.d.l.nulli.Alex.

De debitoribus ciuitatum. *Tit. XXXII.*

LEX I.

NON PRIVS. Debitores ciuitatum nõ poſſunt in eis
habere honorem,niſi prius debita ſoluant.

LEX II.

2 *Contra debitores ciuitatis qua actione agatur.*
3 *Caſus in quibus poſſeſſor conuenitur pro rata.*
4 *Vendere rem ſuam quis cogitur pro utilitate Reip.*
5 *Emens à fiſco rem debitoris uendentis ut ſuam,quãdo poſsit cõueniri.*
6 *Poſſeſſores prædiorum ruſticorum dicuntur magis idonei quàm poſſeſſo
res urbanorum.*

APVD. In debitis annuis & menſtruis differ
re ſolutionem eſt nociuum debitori, quia
quantitates minutæ ſimul coadunatæ faciũt
unam magnam quantitatem,cuius difficilis
eſt ſolutio, & ſic poſſet ex hac culpa tutoris,
uel alterius adminiſtratoris redargui. Secun
da pars incipit ibi,& quia nefas,& hoc dicit. Excuſſo debito
re ciuitatis, conueniuntur poſſeſſores pro rata eius quod
a poſsident condictione ex iſta l. [a] Opp.hic dicitur,obnoxij,
cont.ciuitas non habet bona obligata,ut s̃.de iur. Reip. l. ij.
ſol.quidam intelligunt obligata expreſſe, uel tacitè,& pro=
prio priuilegio ciuitatis. Vel pone debitorem obligatum ex
adminiſtratione,quo caſu bona ſunt obligata ad ſimilitudi
nem tutoris,s̃.de adm.tut.l.pro officio.iſti caſus ſunt ueri in
1 ſe.† Et no.iſtam ultimam poſitionem hic in gl.quòd contra
adminiſtratorem ciuitatis habet tacitam hypothecam, ta/
men quantùm ad hanc legem non eſt bonus intellectus,
non enim tunc cõueniretur quilibet poſſeſſor pro rata, ſed
à quolibet poſſeſſore tota res aduocaretur. s̃.ſi unus ex plu.
de. uel cred.l.j.& ij.& s̃.de diſt.pi.l.quamdiu. ff. de diſt. pi.l.
creditor, & ff. de iur. fiſc. l. Moſchis, & ibi no. Dicendum
eſt ergo quòd bona non erant obligata, ſed dicuntur ob/
2 noxia eo ipſo quòd erant debitoris ciuitatis. † Sed quæro
qua actione agetur contra debitores? Reſpon. condictio/
ne ex l. iſta,& eſt ſpecialis caſus fauore ciuitatis,aliàs autem
ſi quis poſsideret aliquas res quæ fuerunt debitoris mei,
quæ non eſſent mihi obligatæ, non poſſet à me conueniri,
niſi eſſet facta alienatio in fraudem, tunc reuocaretur per ti.
de his quæ in frau. cred. & in his fieret executio, ſicut ſi eſſet
3 in bonis debitoris. Inſt. de act.§.ſi quis in fraudem. † Quæ=
ro utrùm ſint alij caſus, in quibus poſſeſſores cõueniantur
pro rata, gloſ. ponit aliquos. Primus eſt s̃. communia de
le. l. j. in fi. ſed certè ibi non tenebantur pro rata eius quod
ualet, ſed tenentur in totum pro portione hæreditaria, qua
tenebatur hæres, cuius res fuerunt. Item ponit exemplum,
quando duobus pro rata ſimul obligatur eadem res, tunc
quilibet agit pro rata ſui debiti. Itẽ cùm plures mittunt in
poſſeſsionem ex cauſa damni infecti,ut in gl. Sed iſta exem
pla non conueniunt,nam ibi eſt uerum quòd creditores a=
gunt pro rata ſui debiti: hic uerò loquitur cùm poſſeſſores
conueniuntur pro rata eius quod poſsidẽt, & ſic diſsimilis
caſus eſt, credo ego, ꝙ hic caſus ſingularis eſt. Tertia pars
incipit ibi, ab eo autem, & hoc dicit. Debitor ciuitatis, qui
alienauit ei maiorem partem,cogitur eidem alienare mino
4 rem. † No. ꝙ pro utilitate Reip.cogitur quis uendere [b] ſu=
b as res,& hoc haberet locum in illis ciuitatibus, quæ pecu/
niam ſuam credunt, & mutuant, expedit enim eis ut ibi
ſint locupletiores poſſeſſores, quibus pecunia poſſet cedi.
Item no. ar. pro ſtatutis quarundam ciuitatum, in quibus
continetur quòd qui iuxta confinia habent magnam poſ=
ſeſsionem, ꝙ cogantur uicini eis uendere, ꝙ de iure com/
muni non eſſet. Quarta pars incipit ibi, ꝙ ſi quiſpiã,& bre=
uiter hoc dicit, ꝙ qui emit à fiſco bona debitoris uenden/
5 tis ut ſua, non poterit condictione ex lege iſta conueniri. †
Ad partem iſtam op.ff.de pet.hær.l. etiam ſi.§.ſi quis à fiſco.
Sol.hic emit rem ſingularem,ibi emit uniuerſalem. Vel ali/
ter, illa corrigitur per l.bene à Zenone.de qua.præſ.Et iſtam
partem Pe. tenet, ſed prima uidetur uerior per hunc tex.qui
dicit ſecundum ius uetus, ergo in hoc non differt ius anti/
6 quum à nouo. Tene ergo primam quæ ibi ponitur in glo.†
Quinta pars incipit ibi, quòd ſi quis debitor.iſta eſt clara.
No. ex ſi. ꝙ magis dicuntur idonei poſſeſſores prædiorum
ruſticorum, quàm urbanorum. Nam urbana ſubiacet ma=
ioribus periculis,ut incendij & ruinæ.ff.de neg.geſt.l.diuor
tio.& de min.l.utrùm.§.ex facto. & quod no. ff.ſol. mat. l. ij.
circa prin. Vltimò gl. ponit hic ea quæ ſunt ſpecialia in debi
tore ciuitatis, quam ſigna,& tene menti.

ADDITIO.

a *Gl.auth.de fideicom.§.pe.l.j.§.ſi nautem ſocio.de ſeruo comm. manu. & §.fi.Inſt.de donat.& l.alieno.§.ſi quis.ff.de fideicom.lib.& Bar.l.non dubium.§.j.de le.iij.Fel.c.j.de Iudæ.poſt princ.uer.ultimò no.*

De periculo nominatorum. *Tit. XXXIII.*

LEX I.

2 *Officialis ad hoc ut eius nominator non teneatur, quo tempore debeat eſ
ſe ſoluendo.*

SI QVI. Electores officialium publicorum
non tenentur pro electis, licet fideiuſſores
non receperint,ſi tempore depoſitæ admini
1 ſtrationis ſoluendo fuerit.hoc dicit. † Opp.
ff..de magiſt.conue.l.j. §. ſi magiſtratus.Sol.
Aliud in creatione tutorum, aliud in eo,
qui creat officiales publicos. In his enim non eſt neceſsitas
exigendi fideiuſſores, ſi ſoluendo. Opp. l. diuortio. ff. de
neg. geſ. Sol. Intelligas ꝙ patrimonium officialis non fuit
diminutum ſubitò, dum depoſuit adminiſtrationem, ſed
ſtetit per tempus, ita ꝙ officiali qui eum debebat cõuenire,
ponit imputari culpa,ut hic,aliàs teneret nominator, l. cõt.
2 † Opp.ꝙ non ſufficiat quem eſſe ſoluendo tempore depo=
ſiti officij,ſed tempore litis conteſtationis,ff.de fideiuſ. l. in/
ter eos.§.j. Sol. Hic loquitur de his quæ incidunt in obliga=
tionem ex neceſsitate, ibi in his qui ex uoluntate. Cy. l. ex
3 perſona. s̃. de prob. † Quærit gl.cui incumbit probatio ꝙ
tempore depoſiti officij erat ſoluendo? Reſpondeo.nomina
toribus,l.j.§.ſi magiſtratus. de magi.conue. Et aduertẽdum
ꝙ non habet nominator neceſſe probare quòd eſſet ſoluen
do tempore depoſiti officij tantùm,ſed etiam poſt tãta tem=
pora,quòd poſſet officiali culpa imputari, ut dictum eſt.

LEX II.

2 *Nominator officialis quando tenetur ex ſola nominatione.*

SI SVCCESSORIS. Nominator tenetur
a pro nominato [a] officiali, quatenus ipſe con=
uenitur ex perſona ſua, non in eo, ad quod
conuenitur ex perſona alterius nominati ab
1 eo. † No.ꝙ ad magiſtratum pertinet ſibi no=
minare ſucceſſorem,electio uerò pertinet ad conſilium, l. ij.
2 s̃.de decur.ita dicit gl.& bene. † Opp.ff.de neg.geſt.l.ex fa/
cto.Sol. Quandoq; quis aliquem nominat in ſuum adiuto
rem, & tunc pro illo ipſe tenetur, per illum enim ipſe gerit,
& pro tali tenetur nominato,ut in cont. Sed quando eligi/
tur aliquis ad aliquod officium diſtinctum à ſuo, non no=
minat ſibi ſucceſſorem, & tnnc nominator non tenetur, ut
hic. No. tex. qui dicit,nec ad nominatores manus porrigi,
intelligitur enim manus porrectio intellectualiter magis q̃
corporaliter. Facit s̃. de nau. Tyb. l. j. & de iure cod.l. quod
per

per manus, & eſt hic ar.pro teſte qui interrogatus quomo/
do ſcit,dicit ꝙ tetigit cum manibus,licet non eſſet res tangi=
b bilis,ꝙ referatur ad ſenſum congruum illius rei.[b]

ADDITIO.

a Nominato.*Bal.l.nominari. C.de pig. per illum tex.*
b *Bal.l.non omnium.in fi.ff.de leg.& l.iij.in vij.q.de teſta.Alex.*

a *De periculo [a] eorũ, qui pro magiſtra.* *Tit.XXXIIII.*

ADDITIO.

a *Bar.legit tantummodo uſq; ad hanc rub. de peric.ut refert Iaſ.l.ſi fideiuſſor.§.ſi.ff.qui ſatiſ.cog.et l.quidam cũ filiumfa.ff.de uer.ob.Alex.Loſeus.*

LEX VNICA.

FIDEIVSSORES. Fideiuſſor tenetur Reip.
ad intereſſe,non ad pœnam,in quam magiſtra=
tus incurrit delinquendo. l. fi. ff. de fideiuſ. ho/
die uerò forma fideiuſsionis tali modo recipi=
tur ꝙ in pœnam tenetur,promittunt enim intereſſe, & om/
nes condemnationes quæ fient de eo.

Quo quiſque ordine conueniatur. *Tit. XXXV.*

LEX I.

ET SI. Adminiſtratores ciuitatis tenentur inſolidùm
omnes, licet ſimul adminiſtratio ſit conceſſa, ſecus
ſi pro portionibus diuiſis.Primò tamen gerens, * ſe=
cundò non gerens conuenitur, quòd ſi uno
mortuo alij in adminiſtrando culpam com=
miſerint pro tali culpa, hæredes mortui non
1 tenentur. h.d. † Et no. quòd quando plures
aſſumunt officium publicum, eo ipſo intelli
guntur eſſe duo rei, licet hoc non ſit expreſ=
ſum,hoc eſt uerum de iure iſto, ſecundum quod duo rei cõ
ſtituebantur tacitè. Sed cùm hodie neceſſe ſit hoc expreſſe
agi,ut in auth.de duo.reis.in prin.ſed ſi non expreſſum aga
tur,quòd ſint duo rei,ꝙ hoc caſu non erunt duo rei,& gl.in
l.prox.no.ſub dubio fortè,quod ſing.no.

* *Gerens. Si unus ſoluẽdo eſſe deſierit: l.iij. ff.de maſ. conuenien.*l.C.B.

LEX II.

QVOTIES. Si duobus pro indiuiſo admini
ſtratio eſt iniuncta,quilibet prius conuenitur
quàm nominator, ſed ſi pro ſeparatis portio
nibus,tunc primò adminiſtrator, deinde fi/
deiuſſor, poſteà nominator, ut loco collega.
h.d.Et no.hanc l.in hoc,quis ordo debeat ſeruari in cõuen=
tione & exactione officialium publicorum,no.s̃. de conue.
fiſ.deb.l.quoniam.Et no.iſtam l.quæ fuit alle. in q. de facto,
ſi eſt actum contra unum ex obligatis inſolidùm,& eſt facta
excuſsio realis,& perſonalis,an poſsit agi cõtra tertiũ poſſeſ
ſorẽ rerũ,nõ excuſſo primo alio correo obligato inſolidũ.

LEX III.

SI Ita. Quando officium eſt diuiſum inter offici
ales,prius conuenitur nominator quàm colle=
ga,aliàs ſecus. Et intellige primam partem uſq;
ibi,cùm in magiſtratibus. ꝙ officium & admi/
niſtratio inter officiales erat indiuiſum, ſecun/
dam partem intellige quòd erat diuiſa adminiſtratio, & ita
tenet glo. hic.

LEX IIII.

CVM Te. Si adminiſtratione diuiſa unus col/
legarum pecuniam collocauerit, quam reſp.
conſequi non poteſt, eo mortuo hæres eius
primò eſt conueniendus, ſecundò poſſeſſor,
1 tertiò nominator, quartò collega. † No. hic
caſum ꝙ actio perſonalis ſequit̃ fundũ, de quo dixit, l. ij.s̃.
tit.iij. regulariter cõt.l.j.§.ſi hæres,& §.ſi ex fundo.ff.ad Treb.

ADDITIO.

a *Vide gl.l.j.§.ſi hæres ad Treb. licet* Fran.de Are.*ibi reprehendat illam gl. quia ille tex.loquitur in ciuitate,quæ non habet priuilegium hypothecæ.l. ij.s̃.de re.pig.l.ſimile.ff.ad mun. Vnde dicit ꝙ hic eſt ſpecialis caſus,uel potes ſoluere,ut per gl.&* Bar. *l. j.s̃.de deb.ciui.*

Ne quis liber inuitus. *Tit. XXXVI.*

LEX I.

SI VT. Ibi,inter officia,id eſt,actus ſiue mini/
ſteria, & ſic impropriè ponit̃. Nã nihil quod
ſit officiũ, propriè ſeruus habere poſſet, cùm
officia publica conueniunt liberis tantùm, &
per hoc litera quæ dicit murilegulos, & uaſta=
garios habere dignitatem,ſtat impropriè, cùm illi murile/
guli ſint ſerui,ut no.in gl.rub.illius tit.Patet ergo ꝙ dignitas
uel officium non poteſt per eos exerceri,cùm dignitatis uel
officij ſerui non ſint capaces,s̃.ſi ſeruus uel lib.ad dec.aſpi.l.
j. & ij. & de tabel. l. generali. Patet ergo ꝙ non eſt officium
nec dignitas.

Sumptus iniuncti muneris ad omnes collegas pertinere. *Tit. XXXVII.*

LEX VNICA.

CVM. Si unus ex pluribus officialib. electus ex/
penſas totius muneris ſupportauerit, pro rata
eas repetet à collega. No.pro eo quod uidiſtis s̃.
de legatio.l.ij.lib.x.

De ijs qui ex officio quod adminiſtra. conueniuntur. *Tit. XXXVIII.*

LEX VNICA.

FOENORIS. Reip.debitor, ſi reperitur minus idone
us adminiſtrator, tenetur ad ſortem quam ei mutua/
uit,non autem ad uſuras tenetur.

De ſol.& liberat. *Tit. XXXIX.*

LEX VNICA.

CAVTIONES. Apochæ de ſoluto à ſeruis
publicis cõfectæ,ita demum debitoribus ſol/
uẽtibus proſunt, ſi à curatore Reip. ſunt ſub/
ſcriptæ,aut pecunia ſoluta in utilitatem publi
cam eſt conuerſa,& non aliter, & ſi dolo ſerui
publici debitor ſoluerit pecuniam curatori, nec in utilita/
tem publicam eſt conuerſa, tenetur curator de peculio eius
1 ſerui,& debitor remanet obligatus. † Et no.ex hac l. ꝙ non
dicitur ſoluens pecuniam ſoluere, niſi rectè ſoluat, & ideò
ſoluens non liberatur, licet tamen nõ liberetur, non poteſt
2 conueniri, niſi in ſubſidium, s̃.de cõue.fiſc.deb.l.ij.lib.x. †
Vltimò no.ꝙ quando pecunia ſoluitur adminiſtratori ciui
tatis non rectè,ꝙ non præſumitur uerſa in utilitatem ciuita
tis,niſi probetur: eodem modo ſi ſolueretur minus rectè tu
tori uel curatori,quod no.

De ſpectaculis,& ſcenicis. *Tit. XL.*

LEX I.

NON. Imp. permittit quibuſdam, qui ſcenici
appellantur, celebrare ſpectacula, maximè
cùm ipſi uelint ea facere ſuis expenſis. in glo.
1 conſentientes, ibi, uel populi in agendis. †
a No. ꝙ ſufficit conſenſus populi [a] in agendis,
licet reluctentur primates.

ADDITIO.

a *Adde istum in rub. ſ. de reſc. uen. uer. item ſi collegium. et l. maiorem. ff. de pac. & Alex. l. quod maior. ff. ad muni. et lac. Rebuf. l. cum te. nu. j. ſ. quē ad. ci. mu. ind.*

LEX II.

EOS. Deſeruientes ſacris ludis, nullo afficiuntur ſup-
a plicio, quia tales ludi ſunt liciti, [2] ideò ludentes non infamantur.

ADDITIO.

a *Liciti. † Quis ludus ſit licitus, Old. conſ. lxxviij. & Soc. conſ. xvj. incip.*
1 *circa prædictā cōſultationē. uer. uerū prædictis nō ob. cum uer. ſeq.*

LEX III.

QVIS QVIS. Accipiens equum deputatum ſpectaculis & eo utens ad ſui commodū, in una libra auri puniť.

LEX IIII.

SI QVA. In loco, in quo imagines principis conſecrā-tur, non debent fieri ſpectacula turpia, putà corporis, uel ueſtis uerecundæ, in alijs locis non prohibetur.

LEX V.

NEMO. Nullus iudex debet feſtiuitates ciuitatis im-pedire, animalia neceſſaria ad ludos tollendo, uel a-liud faciendo, per quod impediatur publica feſtiui-tas, contrafaciens, ut uiolator legis, in libris quinquaginta punitur. Et no. contra iudices tollentes equos deputatos ad
1 currendum ad pallium, de quo dic ut in iſta gl. † Et no. iſtā l. contra eos qui ragatios exiſtentes ſuper equos currentes ad brauium impediunt, faciendo eos ire ad alium locum, expauendo equum currentem ad brauium, uel faciendo eum cadere, uel equum ne currat, quòd punitur tanquam legis uiolator, ut hic.

ADDITIO.

Adde idem eſſe in creditore proſtituente ancillam ſibi datam in pignus. l. eleganter. §. fi. de pig. act. & in proſtituēte illā quam redemit ab hoſtibus. l. fidiſſimè. ff. de cap. & no. gl. d. §. fi. in gl. fi. Alex.

LEX VI.

LENONES. Si patres uel domini filiabus uel ancillis peccandi neceſsitatē imponunt, priuantur dominio, & patria poteſtate, & poſſunt dictæ filiæ uel ancillæ adi-re defenſorem, uel epiſcopū, ut eas liberet à tali miſeria, & ſi inſiſtunt faciēdo eas peccare, puniuntur pœ-na * huius legis. & no. hanc legem contra pa-tres proſtitui permittentes filias. no. contra le-nones, qui tenent mulieres in proſtibulo cō-tra earum uoluntatem.

* *Pœna quoque capitis in lenones ſancita eſt. §. j. auth. de leno. l. maritum. ff. de adult.* I. Concen. B.

ADDITIO.

1 No. † *ex iſta lege caſum, in quo pater cogitur filium emancipare. Spec. tit. de adul. uer. porrò. Sunt et alij caſus, qui notantur Inſt. quib. mo. ius pa-po. ſol. §. fi. & l. non poteſt. de adop. & auth. qui mo. na. eſſi. ſui. §. genera liter. col. vij. facit. ſ. de epi. & cle. l. ſi lenones.*

De expenſis pub. lud. *Tit. XLI.*

LEX VNICA.

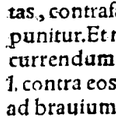

VM. Pecunia deputata ad ſpectacula, ad refe-
1 ctiones murorum poteſt conuerti, at ipſis con-uerſis cauſa priſtina remanet firma. † No. ex hac l. & pecunia deputata ad uſum uoluptuarium abſq; permiſſu Principis, poteſt conuerti ex cauſa in uſum neceſſarium, ſecus ſi eſſet deputata ad uſum neceſſarium, ut
2 uidiſtis in l. ij. ſ. de his quæ ex pu. collatio. † Vltimò no. & quando pecunia ex cauſa deputata in unum uſum, conuertitur in alium, & finito illo uſu remanet pecunia deputata uſui primo.

De aquæductibus. *Tit. XLII.*

LEX I.

QVARVM. Illi per quorum prædia aqua publica tranſit, à ſordidis munerib. ſunt im munes. Sed aquæductus foue as purgare tenentur,* & ſi fue rint negligentes, eorum præ-dia publicāť. Itē inter dexterā & ſiniſtram locorum, per quos talis aquędu ctus decurrit, debet eſſe latitudo xv. pedum. & ſi in dicta latitudine arbores pullulaue-rint, ſunt excidendæ. Et no. hic de dextra & ſi-
1 niſtra. † Item no. quòd quando publicus aquæductus per-tranſit per locum priuatū, ſemper talis aquæductus debet
a habere locū xv. pedum, [2] in quo nullę ſint arbores. Sed ſi a-liquæ naſcantur, excidi debent. Si uerò per publicum locū facit trāſitum, debet eſſe latitudo decem pedū, ut j. l. omnis.
2 §. ſuper his. † Item no. & præſumptio iuris eſt & arbor radi-ces mittat extenſas per xxv. pedes.

* *Tenentur. Secus in aquæductu priuati. l. refectio. §. ſi pertuum. ff. com. præd.* I. C. B.

ADDITIO.

a *Pedum. Spe. tit. de cauſa poſſ. & proprie. §. iij. uer. eſt inſuper.*

LEX II.

SI QVIS. Deriuans aquam ex publico aquæductu ad fundum ſuum, priuatur fundo.

LEX III.

EOS. Habens autoritatem ducendi aquā de publico aquæductu, debet ipſam ducere per caſtellum, uel ali-ud paruum foramen, ne fiſtulæ matrices corrumpan-tur, contrafaciens officium perdit & beneficium, & puni-
1 tur corpore. † No. & abutentes ſuo beneficio, perdunt ipſum, & quòd hoc caſu beneficium principis ſtrictè inter-pretatur, aliàs contrà. ſ. de bo. uacan. l. ſi quando. ff. de cōſt. princ. l. beneficium.

LEX IIII.

VSVM. Ius hauriendi aquam uel eam uertendi de publico aquæductu non turbatur, ſi tanto tempore quis eſt uſus, quòd eius contrarij memoria non ex-iſtat. Item rigantes agros uel hortos furtiuo modo publica
1 aqua, aquæductu priuantur. † No. hic uſum aquæ ducen-dę poſſe præſcribi tanto tempore quo eius contrarij me-moria non exiſtat, longo autem tempore præſcribitur, ut j.
a eo. diligentes. [2] † No. legem iſtam cōtra illos qui habent pri-
2 uilegium nimis largum de aliquo faciendo, & illo priuile-gio utunť multùm ſtrictè, quia non poterunt poſteà eo uti
b magis largè quàm fuerunt uſi. [b]

ADDITIO.

a *Hoc dictum facit contra id quod no. Bar. l. in filijs. de decurio. & ibi ſcri-pſi. Et ſic priuilegium per actum contrarium tollitur. Alex.*
b *De quo per Bar. l. fi. uer. quæro quanto tempore. ff. de conſt. princ. Bar. per illum tex. l. j. de his qui ſpontè munera ſub. lib. x. & Arch. xxv. q. ij. in ſumma. Bar. in l. iij. de decu. per illum tex. & doct. in c. fin. de conſue. in vj. & Io. And. c. ij. de immu. ecc. & c. ſuggeſtum. de decimis. & quando tem-pore amittatur priuilegium per actum contrarium, dixi in l. j. ſ. de his qui ſpontè mun. ſub. Alex.*

LEX V.

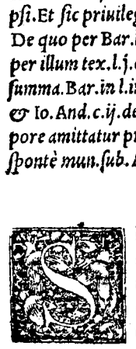

I QVIS. Habens beneficium ducendi a-quā ex publico aquæductu, debet ipſum in-timare præfecto, non alij, & ille q cōtrà fecit, in quinquaginta libris auri puniť. Et ſi aqua in tātū abundat & ſufficit ciuitati, totū ſupfluū debet diuidi inter eos quibus priuilegiū eſt conceſſum ducen-
1 di aquā. † Et no. diligēter reſponſum huius legis, ex quo ha-bes & qñ pluribus conceditur ius hauriendi aquā ſimul, &
a ille hauſtus aquę debet diuidi inter eos pro motu iudicis. [2]
2 † Vltimò no. ex principio huius legis, & iudex, qui ſe intro-
3 mittit de officio, quod non pertinet ad ſe, punitur acriter. † Not. hic & præſentatio reſcripti facta coram iudice incom-petenti, priuat me uti poſſe coram iudice competenti, effe-
b ctu dicti reſcripti. [b] † Item not. & ſi de frumento huius com-
4 munis Peruſij alicui debet tribui certa quantitas annalis, quòd tunc debet tribui quando de frumento ſupereſt, per hanc legem.

ADDITIO.

a *Iudicis. Bal. tit. de pa. Cōſtan. §. nos. in. fi. uer. no. & interdum.*
b *Et dicit Ro. l. pe. no. lxx. & hæc præſentatio facit præſumi reſcriptū, ut hic, coniuncta gl. & Ro. no. pe. literā, e. ubi dicit & ex præſentatione reſcripti perpetuatur iuriſdictio. alleg. Inn. & Hoſt. cap. ex conqueſtione de reſt. ſpo. Alexand.*

LEX VI.

OMNIS. Seruitus priuata aquæ ducendæ ad alia lo-ca priuata ex aquæductu palatij Adriani, etiam per reſcriptum eſt prohibita, contrà faciens in centum li bris auri punitur, & debet eſſe latitudo aquæductus prædi-cti decem pedū, munda omnibus arboribus. Et ſicut præfe-ctus formā dicti aquæductus fieri fecit, ita faciet obſeruare. Item præfectus poteſt domos & prędia priuatorū ingredi, ac inquirere an aliquis ſubtrahat dictam aquā. Not. ex uerſ.
1 ſuper his, illa uerba ex utroq; latere, &c. † Vltimò not & qñ officiales ciuitatis timent ne in aliqua domo aliquod male-ficium cōmittatur, licitè & impunè poſſunt ingredi, & inſpi-
2 cere an ibi fiant maleficia. facit l. mancipia. ſ. de ſer. fugi. † In gl. ſiue ex certa ſcientia. Not. bene hanc gl. quæ tenet & licet lex expreſsè prohibeat, & reſcriptum Principis conceſſum ſuper tali negotio, etiam ex certa ſcientia, non ualet ipſo iu-re, tamen ſi princeps reſcribit, & in reſcripto dicit, non ob-ſtante tali l. ualeat.

ADDITIO.

De hac clauſula uide glo. magiſtra in auth. de hære. & Fal. c. in glo. j. & doc. l. fi. ſi contra ius uel util. pu. Bar. in extraua. ad reprimend. uer. nō ob-ſtantibus. Bal. & doc. l. ſed & ſi quis. §. quæſitū. ff. ſi quis cau. Bar. & doc. l. ſi quis in principio teſta. de leg. iij. Bal. l. humanum. ſ. de leg. Sal. & doc. l. ſancimus. de teſt. Bal. & doc. l. nemo poteſt. de leg. j. & Are. Inſt. de act. §. in bonæfid. & l. ſi conſtat. de appel. Alex.

LEX VII.

AD REPARATIONEM. Pecunia redacta ex uec-tigalibus, pro reparatione aquæductus debet ex-pendi, eam dando operarijs aquæductus, & haben-tes ius ducendi aquam ex publico aquæductu, nihil ſolue-re tenentť fiſco ex eo. Et no. & turpe eſſet ciui-tati uendere aquam.*

* *Aquā. Venetiæ tamen, Pictauiæ, Arelatæ, in Aphrica, & in Aegypto uenditur: l. Mella. §. quidam. ff. de ali. legen.* I. Conc. B.

LEX VIII.

HAC LEGE. Præfectus cōuertens aurū aquæductus deputati ad aliquod opus, de ſuo reſarcire debet, & aurum prædictum marca ſeparata ab alia deponi. Et not. hanc legem pro his quæ dicta ſunt ſ. de his quæ ex publ. ratio l. ij.

LEX IX.

DILIGENTER. Fons publicus ab initio, uel ex poſt facto publicus effectus, uſui priuatorum non appli-cabitur, ex reſcripto etiam ſuper hoc impetrato, & ſu-per hoc non obſtat reipublicæ præſcriptio longi temporis.
1 † Et ſic non obſtat ſ. eo. l. uſum aquæ. ubi uſus aquæ ducen-dę etiam ex publico præſcribitur, quod uerū eſt tanto tem-pore, cuius memoria non exiſtit, ſed non longo tempore: uel hic loquitur in aquæductu publico ſolito ſtare uſui pri-uato. Sed prima placet, ut uidiſti in cont.

LEX X.

DECERNIMVS. Nullus debet ex fonte publico, aut ex paruis riuis, quæ minuſcularia appellantur, aquā ſubtrahere, & contrafaciens ipſam reſtituere tenetur publicis aquæductibus. Item iuxta publicos aquæductus nullus plantare arbores poteſt, ne aquæductui publico no ceant, contrà facientiū prædia publicantur, ad quæ deriua-ta aqua fuerit, & arbores fuerint plantatæ, & dicta pœna nō remittitur etiam per ſacros apices. Item cuſtodes dictarum aquarū de nomine Principis ſignantur in manibus ut reco gnoſcantur, & non trahantur ad alium uſum, & nō tenean-tur hi ad angaria, uel perangaria, & ſi aliquis ipſorum de-ceſſerit, in eius locū alius eſt ſubrogandus cum impreſsio-ne dictorum ſignorū. hoc dicit, uide uerſ. uniuerſos. Not. hunc uerſ. pro eo quod uidiſtis ſ. de fabric. l. ſtigmata. & e-tiam ſ. eo. l. omnis ſeruitus. de eo qui habet unum nomen,
1 & alio nomine nuncupatur. † Item not. de uerbo iuxta.
a [2] Nam ſi res diſtat ab alia per decem pedes, non dicitur iu-xta eam, ut ſ. eo. l. omnis. Pro quo uide ff. de ſer. urb. præd. l. quidam Iberus.

ADDITIO.

a *Iuxta. † Feli. cap. ex parte. de reſcrip. uerſ. in clauſula, ſi preces. & c. quia*
1 *indicante. de præſc. circa fin. & quod dixi in apoſtil. d. c. ex parte. in loco ſ. allegato. Tu uide de hoc uer. Bal. l. j. nu. j. & quod poſui in apoſtil. uerſ. de dictione, iuxta. C. de epiſc. & cle. dixi poſt Iac. Rebuf. hic nu. j. uerſ. iu-xta no. Nic. l. admonendi. ff. de iureiur. Old. conſ. xlix. aliàs cviij. incip. in confeßione cuiuſdam doct. & Alex. conſ. viij. uol. iij.*

LEX XI.

DIVINAM. Hæc lex confirmat præcedentes, ſcilicet & nulli licet aquam ducere de publico aquæductu, & imponit alias pœnas, ſcilicet illas quæ per leges præ-
1 cedentes imponuntur. Et not. etiam hanc l. & † quando lex ſequens imponit maiorem pœnam quàm leges præcedenta-tes pro eodem delicto, quòd habet locum pœna ultimæ le-gis, & etiam præcedentis, quod eſt uerum, quando lex ſe-quens confirmat legem præcedentem, ut hic, aliàs ſecus, quia reus puniri non debet duabus legibus pro eodem crimine, l. qui ſepulchra. ſ. de ſepul. uiol. & ff. de accuſ. l. ſenatus.

ADDITIO.

Bar. l. ſanctio. de pœn. & in l. ſenatus. eo. tit. Alex.

De venatione ferarum. *Tit. XLVII.*

LEX VNICA.

CCIDENDORVM. In iſto tit. uult dice-re & quādo iſtæ beſtiæ feræ capiuntur per du-ces militum, & conducuntur per aliquam ci uitatē, uel comitatū, non debent ibidem mo-rari ultra ſeptem dies. & no. hic de comitatu.
1 † No. quòd ille dicitur rem ducere ad domū uel ad ciuitatem, qui ducit intra. de quo dixi plenius in l. j. de naufra.

De agricolis & cenſitis. *Tit. XLVIII.*

1 † *In gl. rub. ibi, adiectiuātur. no. & ubi ponuntur duo ſubſtantiua in ora-tione idem importantia, quòd unum ipſorum adiectiuatur per figuram endiadis, ut in exemplo Virgi. Arma uirumq; cano, id eſt, armatum uirum, ſcilicet Aeneam.*

LEX I.

2 *In ius uocari poteſt tempore feriarum meßium uel uindemiarum, non oc-cupatus circa meſſes, uel uindemias.*

NVNQVAM. Tempore quo agricola insi-
stit sectionibus, id est messis & uindemiæ, nõ
uocatur ad munera extraordinaria. Hæc lex
de consuetudine obseruatur in Italia in rusti
cis,& colonis nostri tẽporis.Et est ratio, quia
tales coloni nõ sunt censiti, uel alio modo ter
1 ræ adstricti. & est arg. † huius l.à contrario sensu,qđ est ua-
a lidum quandoq;,[a] ut j.tit.ij.l.ij.ꝙ non occupatus ad messes,
uel uindemias,posit uocari in ius tempore dictarũ feriarũ,
sicut hic agricolæ uocantur ad munera tẽpore messis & uin
demiæ,quando non insistunt terræ,de quo not.per gl.in l.j.
2 ff.de fer.& hoc in gl. † Ad euidentiã autem scias ꝙ illa dicun
tur munera extraordinaria, quæ non indicuntur lege, uel
senatusconsulto,uel cõstitutione principũ. & istud est infalli
bile,quandoq; tamen licet indicantur lege, non sunt mune
ra ordinaria,ut puta si indicantur per l.ob necessitatẽ obue
nientẽ,illud enim munus ordinariũ est,quod per legẽ,& se-
natusconsultũ,uel constitutiones principum indicitur tem-
pore ordinato,puta de anno in annum,de quinquennio in
quinquenniũ, ut s.de uac.mu.l.j. & de iud.l. j.de superindi.
3 l.j. † In eadem gl.ibi cùm clerici præstant, no.clericos præsta
4 re debere canonicas functiões,de quo in l.placet. hic alle. †
In eadẽ gl. ibi, nec enim semper:no. ex hac particula ꝙ arg.
à cõtrario sensu non est semper ualidũ in iure. In ea. ibi quæ
sunt contra.Sol.Speciale est in casibus illarũ legum,& sic nõ
5 ob.ibi. † In eadem gl.in fin.not.ꝙ immunis à muneribus si
quod subit spontẽ,non obligatur muneribus alterius gene
ris, siue ea subit sciens, siue ignorans, de quo in l. pen. s.de
6 his, qui spontè mu.sub. † Item gl.inuitus,ibi ex ui uocabuli
iunguntur no. ad statuta disponentia ꝙ nullus trahat Peru
sinum ad curiã ecclesiasticam sub tanta pœna. Nam hoc nõ
habet locũ in trahente spontè,sed inuitũ,quia hoc est ui uer
bi,ut hic no.& est etiam utile ad q.statuti dicentis ꝙ quicũq;
abstraxerit sanguinẽ de manu dextra, puniatur.Non enim
punit barbitonsor, qui trahit sanguinẽ à uoluntario, & hæc
b est quæstio Ray.disputata Bononiæ.[b]

ADDITIO.

a *Quandoq;. Et an, & quando. uide Fel.c.j.j. distinc.& c.à nobis. de sen-
tent.excomm.ibi no.apost. Adde Ant. Cor.sing.uers. argumentũ.& quod
dixi post Guliel.de Cun.l.conuenticulam. nu.j.uers.semper ergo concludi
tur.s.de epi.& cler.*
b *Bart.l.omnes populi. vj.q. principa. & l.non dubium. ff.de leg.& Bal.l.
Gracchus.de adult.& l. decuriones.in fi.de fam.& auth. ingressi.de sacr.
eccl.ubi dicit de medico,Iac.But.& doc.l.quamuis.de in ius uoc.can. Ang.
illud dictum limitat,si ex causa ille fuit flobotomatus, secus si sine causa pa
teretur se percuti,quia tunc percussor teneretur.ar.l.liber homo.la j.ad l.
Aquil.Bar.l.j.§.usq; adeò.ff.de iniur.quem referunt & sequuntur moder
ni.d.l.quamuis.Alex.*

LEX II.

1 *Venditio si probetur pacto fieri ob utilitatem publicam,non potest cum autoritate iudicis fieri,secus si ob priuatam.*
3 *Prædium minoris etiam sterile non alienatur sine causa.*
5 *Colonus potest fundũ deserere, si dominus ipsum molestet in cultura,uel pacta innouauit.*

SI QVIS.Non potest quis uendere prædiũ,& eius reti
nere agricolas in dicto prædio existentes. In gl.ibi,con
1 tra publicam utilitatẽ. † Ex hoc patet ꝙ ibi uenditio rei
inhibetur alicui propter publicam utilita.ꝙ sicut priuata pa
ctione non potest fieri uenditio, ita etiam nec autoritate iu-
dicis, secus si ob utilitatem priuatam fiat prohibitio. In ea.
2 gl.ibi,item nunquid,&c. † No. ex hac gl.ꝙ sicut pactũ con-
tra bonos mores non firmatur sacramento, ita nec etiam
stipulatio. De quo in l. non dubium. hic alleg. & l. stipula-
tio hoc modo.de uer. obl. ff. de fideiuss.cùm lex in gl.utiles.
3 ibi, † respondeo. Idem ex hac gl.argumentari potest,quòd
ex quo prædij minoris interdicta est alienatio absq; cau-
sa,ꝙ talis interdictio locum habet etiam si prædium sit steri-
le,ut hoc prędiũ non alienetur absq; agricola & censito.Pro
quo uide quod no.in l.cùm hi.§.si uni.ff. de transf.& ff.de re.
eor.l. magis puto.§. nõ passim. In ea gl.ibi, contrà colonus,
4 &c. † Not. ex hoc ꝙ coloni nostri tẽporis qui ex forma sta-
tutorum non possunt intra quinquenniũ culturam agrorũ
deserere, hoc statuto obstante impunè deserent, si terra est
effecta sterilis, ut hic,& in cor.allegat.in gl.

ADDITIO.

*Rom.§.de uiro.l.si uerò.ff.so.mat.in xj.limitatione primæ partis,& limi-
tat primò nõ procedere in colono Reip. habente non solùm agros steriles,
sed alios fertiles, quia non potest deserere sterilia, nisi deserat fertilia.l.qui
utilia.de omni agro deserto.licet hoc facere posit colonus priuati l.uniuer
5 si.secundum unum intellec.de fun.pat.Alex. † Item potest deserere,si domi
nus eum molestat in cultura, aut cùm dominus innouauit pacta,ut j.eo.l.
cùm satis.§ caueant.*

LEX III.

QVISQVIS.Facta donatione seruorũ fundi per prin
cipem, uidet facta donatio fundi, & ideò donatarius
ad tributa fundi tenetur. Item si aliquis occupauit ser
1 uos prædij deserti domino patiente. † Ex hac lege appa-
ret regula generalis,ꝙ ubicunq; alicui est accessorium inse-
parabile concessum à principali, quòd uidetur concesio fa
cta etiam principalis,ut hic,& econuerso.l.iiij.§.fi. & l.ult.de
serui.rust.prædio.secus si sit separabile unum à reliquo.Item
ubi non potest fieri separatio,si fuerit principale concessum
tantùm absq; accessorio, ita quòd nõ comprehendat acces-
soriũ,uel econuerso,d.§.fi.& ideò hic concedens seruos inse
parabiles à prædio,cõcesio esset inutilis, nisi princeps con
2 cesserit ex certa scientia,& no. gl. † Vltimò not.lex antep.gl.
de eo qui occupat fundum alterius intra quantum tempus
3 inquietari posit. † In text.ibi, uagos.Et no.hic appellari ser
uos uagos,licet insistant terrę quando dominus eorũ est ua
gabundus,qa terrã deseruit.Et not.pro eo quod quærimus
4 † quis dicatur uagabundus esse. De quo uobis dicã plenè
in l.j.j.de Tyro.lib.xij.ubi est casus,& no.in l.nemo.de re mi
li.j.lib.xij.ff.de dam.infect.l.iiij.§.adesse.

LEX IIII.

SI PENES. Dñi nõ coloni,uel censiti pro eorum præ-
dijs tributa soluere tenentur. * Ipsi tamẽ
coloni uel adscriptitij pro fundis quos
1 habent,tributa persoluent. † No.ex prin.hu
ius l. ꝙ statutum disponens ꝙ ad soluendũ
gabellas recollectionis fructuum, teneantur
coloni pro dominis, non ualet, sicut de non
subditis, sicut est Perusij, quia fuit factum
quoddam statutum in odium clericorũ,qui
cùm nõ possunt cogi, inductũ fuit ut coloni teneantur pro
eis,quod est iniquũ & iniustũ. Nam coloni nõ tenẽtur, nec
teneri debẽt pro domino, nec urgeri possunt, per hanc leg.
2 † Ex hoc patet ꝙ ille qui asignari facit in castro aliqua bo-
na tanquam procurator alterius, non potest cogi ad datia,
3 & collectas, sed dominus est urgendus. † Item ex hoc patet
ꝙ ille dicitur urgeri ad solutionẽ census, & datiorum,& col
lectarũ, qui suo nomine prædia posidet, & in libro censuũ
nomine proprio reperit adscriptus. Pro quo facit in auth.
4 de collationi.§.nullus autem. & s. de trib.l. pro locis. † Item
per hanc l.patet ꝙ coloni censiti, & adscriptitij possunt habe
5 re propriũ,& posidere, & ꝙ sunt liberi, & non serui. † Item
facit ꝙ dominus non tenet ad collectas pro suo famulo quæ
imponuntur ratione suarum possesionum.

* *Tenẽtur.* Quod *nõ satis* Bar. *animaduertit, in l. repet. l. placet. nu. xl. s. de sac. eccl.* I.Con.B.

ADDITIO.

*Limita ut Bart.l.colonos.la j.j.eo.In ea.l.no.in.fi.Bal. & Ang.l.j.s. de in
ius uoc.Bart.l.ij.de his qui pœn.no.Bal.l.j.s.de ind.uid.ad fi. l.j.in princ.
s.de episc.& cler.& Pet.de Anch.c.canonũ.& Imo. l. hæres meus.§.fi.de
cond.& dem.adde tex.ibi,libris censualibus.*

LEX V.

2 *Conductor, qui annuatim tenetur dare decem corbes frumenti, tenetur dare de illo quod nascitur in illo prædio.*

DOMI-

DOMINI.Si pro certa nominis præstatione frumenti
locatio est facta,tenet colonus ad ipsum,non ad prę-
stationẽ pecuniæ,nisi consuetudo sit,ut non obstante
1 pacto, pecunia soluatur. † Et no.sing. istum casum,per quẽ
si consuetudo est in ciuitate,ꝙ quilibet cõductor soluat do-
mino prædij in festo natiuitatis Domini unũ par caponum,
ꝙ ad huius præstationẽ tenetur conductor, qui accipit præ-
dium præstatione frumenti.Itẽ no.illud quod dicit,id quod
2 terra præstat. † Nam ex hoc patet ꝙ colonus, uel cõductor,
qui nomine conductionis tenetur annuatim dare decẽ cor-
bes frumẽti uel grani, tenetur dare de grano quod nascit in
3 illo prædio. No.etiã gl.præalleg.s.l. prox. † Item ex hoc pa-
tet ꝙ qñ aliquis accipit prædium ad colendum, & nihil sta-
tuit de reditu quantum debet reddere domino prædij,tene
tur secundum prædij qualitatem. hæc est ueritas, licet qui-
dam dicant aliud.

ADDITIO.

*L.q.si nolit. §.qui aßidua. ff. de ædil.edic.& l.si fundus.de euic.l.circa.s.
de loc.& Bart.l.ex ea parte.in prim.ff.de uer.obl.& aliquid per eundem,
l.si prius.§.j.de oper.no.nuncia.& Bal.tit.de pace constan.uer.sicut anti
4 quo tempore, † ubi dicit,q. in præscribenda consuetudine non est necesse
ostendere tit.Allegat Io.And.c.j.de resc.in vj.Bar.l.nemo.& quod ibi scri
psi,de duob.reis. Bal.rub.de fid.inst. q. notarius in dubio intelligitur roga
tus secundũ consuetudinem loci.Bal.l.fin.eo.tit.Ro.not.cxj.Alex.*

LEX VI.

OMNES. Adscriptitius colonus uel inquilinus fu-
giens non obstante cõdictione sexus uel alia, redire
compelletur ad prædium unde fugit per præsidem.

LEX VII.

4 *Lex pœnalis, & odiosa extra propriam significationem extenditur fauore Reipub.*
5 *Alienatio si prohibetur, quando dicatur prohibita hæredis constitutio uel legatum.*
7 *Colonus adscriptitius transferri de loco ad locum an posit.*
12 *Emens à furioso, uel ab eo, cui bonis est interdictum, q. præscribat longo tempore.*

QVEMADMODVM.Sicut coloni originarij absq;
terra non alienantur, ita nec censiti, & non licet uni-
cuiq; minimã partem fundi tenendo, & maiorẽ uen-
dendo retinere dictos censitos. Item uendens totum fun-
dum,omnes eius colonos transferre tenetur. uendens par-
tem illos,qui in ea parte steterunt,tenetur transferre. & si se-
cus emptio fuerit, uel uẽditio celebrata, emptor pretiũ per-
det,& uẽditor poterit rem uendicare.Et etiã hæres eius sub-
mota longi temporis præscriptione. Item quilibet intelligi-
tur malæ fidei possessor,qui cõtra legem mercat. Et ex præ-
dictis patet ꝙ hæc lex diuiditur in sex partes. Secunda ibi,
neq; uerò. Tertia ibi, sed cũ soliditas. Quarta ibi,& emptor.
a Quinta ibi,& si aliqua.Sexta ibi,malæ fidei.[a] † No.casum in
1 quo uendens,& pretiũ recipiens, uendicare potest rem uen
ditam.Et est speciale hic,ob utilitatẽ Reip.ne agrorũ cultura
deseratur.Simile habes s.de sac.eccl.l.iubemus.& de precib.
imp. offe. l. ij.& l.j. de patri. qui fil. dist.& auth. de alie.circa
princ.§.non autem.& s.de fide inst.& iure hastæ.l.pe.Regu-
lariter autem qui uendit,& pretium recipit à uendicatione,
submouetur ex regula generali, quia cõtra factũ suum quis
uenire non potest,l.post mortem.ff.de adop. quia quem de
euictione tenet actio, &c.l.uendicantẽ. ff.de euict.Non obst.
quia uendendo cõtra prohibitionẽ legis deliquit,sicut em-
ptor emendo, per quod uidetur uenditorẽ submoueri de-
bere, cùm in pari causa turpitudinis potior sit causa posi-
dẽtis,reg.iuris in vj. c.in pari. patet quod est speciale hic ob
Reip.fauorem,ne agrorũ cultura deseratur,ut hic tenet glo.
b uer.agnatione, quam no.quia limitat illam reg.[b] † Secun-
2 dò no.ex hac litera, quæ dicit, huic uenditori uendicationẽ
concedi,& j. appellat huiusmodi uendicationem simulatã,
quia per hoc patet expressè ꝙ ex contractu simulato non
transit dominium.ff.de aqua plu.arcend.l.emptor.sed bene
transit possesio,quod apparet,quia conceditur uendicatio
quæ non daretur, nisi esset translata possessio, cùm istud sit
extremum, quod requiritur ex parte conuenti, l. una. s.de
alien.iud.mu.cau. fac.& inst.de act. §. j. In tex.ibi, malæ fidei
3 namq;. † No.ex hoc uer.ꝙ ille qui præscribitur,semper præ
sumatur præscribere bona fide, & in hoc stetur suæ assertio-
ni,ut no.gl.inst.de act.§.j.tamen hoc est uerum,quando præ
scribens non habet titulum reprobatum à lege.Sed si posi-
deret cum titulo reprobato, semper præsumitur malę fidei.
c [c] Ad quod facit quod no.s.de fide inst. lib.x.l.j & ff. de fide-
4 iuss.l. cùm lex. in gl.ibi, an permutare, ibi, statuliberi.§.fi. †
Ex hoc patet, ꝙ licet lex pœnalis, & odiosa extra significatũ
propriũ nullatenus extendatur,l.cùm quidam. hic alleg. &
c.odia. de reg.iur.in vj. tamen ubi extensio tendit ad fauorẽ
Reip.ita debemus ipsam extendere, sicut legem fauorabilẽ.
Et ideò cùm pertineat ad fauorem Reipu. punire maleficia,
ad hoc ut prouincia,in quiete remaneat,l.cõgruit. ff. de off.
præs.ff.de iud.l.si longius. §. si filiusfa. pœna statuti punien-
d tis facientem maleficiũ, punietur fieri faciens, [d] & debet ex-
e tendi si facit fieri.ff.de iur. om. iud.l. si quis id quod.cũ sim.[e]
In ea.gl. de ser.expo.l.ij. obligatio per quã impediatur cultu
ra,est improbata in legib. præcedentib. secus si per eam nõ
5 impediatur,d.l.In ea.gl.ibi, † l.si quis inquilinos.est speciale
in istis adscriptitijs terræ, ob Reip.fauorẽ, ut alienentur etiã
in ultima uoluntate, d.l.si quis inquilinos.Regulariter autẽ
quando alienatio simpliciter prohibetur, non uidetur esse
prohibita in ultima uoluntate, quasi sit necessaria, l. ex hoc
edicto.§.alienare.ff.de alie.iu.mu.cau.fac.& l.j.ff.de fun.dot.
ubi uerò alienatio esset prohibita in certam personam indi
stinctè,tunc legatum & hæredis institutio uidetur in eo pro
hibita, adeò ꝙ talis prohibitus curare debet,ne ad eum per
ueniat res,etiam ab inte.ut no.in l.si ita quis.§. ea.l. ff.de uer.
obl.Vbi uerò alienatio est permissa in quibusdam, in cæte-
ris uidetur prohibita,tunc in ultima uoluntate non intelli-
f geretur prohibita,d.l.si pater.§.j.hic alleg.[f] In ea.gl.ibi,an pro-
6 pter famẽ. † no.ar.ꝙ occasione redemptionis personæ quis
potest alienare bona subadiacentia restitutioni, & alienare
prohibita.Si enim possunt alienari propter famem,ergo eo
dem modo,ut persona redimatur, utrobiq; enim de redem
ptione,seu conseruatione personæ tractatur.Facit l.ij.hic al-
leg.de pat.qui fil.dist.s.comm.de leg.auth. res quæ.& in cor
7 pore unde sumitur.In ea.gl. † ibi transferri posit,translatio
de loco ad locum non est alienatio.& ideo posset fieri, sicuti
potest fieri diuisio fundi prohibiti diuidi per sæpes,& fossa-
ta,gratia uberioris culturæ, quia non est diuisio seu aliena-
tio,glo.l.iubemus.in prin.s.de sacr.eccl.& no.l.si quis duas.
ff.com.prædio.Et pro hoc facit de hæredib.inst.l.ex facto.la
8 grande. † In ea.gl.ibi,sed dicas contra. diligenter not. hanc
partẽ, ex qua uidetur, ꝙ in fundo liuellario
* prohibito alienari, credit se non posse mit
tere in posses. & est uerũ ut duret apud eum
possesio perpetuò, sed duret durante iure
debitoris sic,ut no. gl. in l.si finita.§. si de ue-
ctigalibus.de dam.infe.Nec obst.hæc lex,qa
speciale est in agricolis. Vel dic ꝙ quandoq;
creditor desiderat mitti in rem liuellariã ob debitũ imminẽs
ratione Reip.puta, quia domus liuellaria minatur ruinã,&
tunc quia hoc onus rem cõcernit, etiam ut perpetuò duret,
teneat,fieri poterit misio,d.§.si de uectigalibus.Sed ubi de-
bitũ nõ concernit rem liuellariã, sed personam eius, contra
quem misio desideratur,tunc poterit fieri misio in rem li-
uellariã respectu iuris qđ debitor habet, ut duret eatenus,
quatenus durat ius ipsius.Et est ratio,quia creditor nõ po-
test consequi plus quàm habeat ipse debitor.In ea gl.& im-
putet sibi.hæc est uera.Nec obst.l.in cont.alleg.si rectè inspi-
ciatur, quia in eis principale, & accessoriũ non petebant ab
eodem, sed à diuersis, & ideò pro accessorio nouũ pretium
statuitur.Nec obst. quòd duplex damnum sentit uenditor,
quia imputet sibi cur sic contraxerit. ff. de pac. l. ueteribus.

* *Liuellario. Quì datur alteri sub modica pensione in perpetuũ.* I.Conc.B.

In ea-

In eadē,ibi,arg.cont.ff.de cōt.emp.l.dolia.Sol.ibi dolia poterant uendi sine terra, sed non ita censiti.In ea. ibi, conditione ex hac l.sequēs opi.uera est In ea.ibi,uel dic non uale re hæc uerba, quia de facili fraus fieri posset uendendo oēs
9 seruos cū uili parte eius fundi.In ea.in fi. † Not.istam reg. q̃ irritata parte indiuidui, irritatur & totū, facit ff.fa.ercisc.l.in hoc iudicio.in gl.ibi,ecclesiæ reddit. sed aliud in ecclesia, qa eius fauore alienatio est interdicta,sed hic non est interdicta alienatio fauore uēditoris, sed reip. ideò pretiū debet fisco.
10 † In ea.gl.in fi.No.diligenter hanc particulā.Ex qua habes q̃ ibi cōtractus est reprobatus à lege, tñ si in casu euictionis
8 emptor est stipulatus sibi pretiū, re euicta illud petere pōt.8 In gl.sciens.ibi,quo ad præsc.No.singularē doctrinā,q̃ ubicunq̃ quis emit rem prohibitā ratione personæ, uel rei, q̃ emens præsumit scire quo ad hoc ut nō usucapiat spatio lon
13 gi tēporis. † Et pro hoc patet, q̃ emens à furioso,uel ab eo, cui bonis interdictū est, non usucapit rem spatio longi tēporis, qa præsumit in dubio quo ad præscriptionē sciuisse illū furiosum,uel prodigū.Sed cont.hoc facit ff. pro empt.l. qui fundum. §. qui sciens.& l. ij. §. si à furioso.eo.tit.& l.si quis cū sciret.Et hoc est uerum. Non obst.glo.ista, quia loquitur qñ res est prohibita alienari ratione sui subiecti,secus si ratione personæ uendentis,ut in cōt. Vide gl.l.ij.C.de usuc.pro emp. per doct.l.si filiusfa.§.diui.de leg.j.

A D D I T I O.

a *In tex.ubi,uenditori.Exemplum uide per Bar.l.per diuersas in fi.s. mand. & l.non dubium.de legib.per Bar.& doct. Alex.*
b *Bar.l.post mortē de adop.Bal.l.creditoribus.de seruo pig.da.ma.c.diuersis.de cler.coniuga.& c.si quis presbyterorū.de reb.eccl.non alie. Bal.l.j. de liber.causa.& c.nosti.de elec. Alex.*
c *Malæ fidei.Mala fides, uel bona an,& quando præsumatur,& ex quibus inducatur,uide Fel.c.si.diligenti.de præsc.uers.inquantum Abb.cū seq.*
d *Fieri.Fel.c.quantò de senten.excō.in prin.uers.nō omisso.cū seq. & ad id quod dicit hic Bar. q̃ lex pœnalis extenditur fauore reip. Bal.l.qua actione.§.si in rolluctatione.ad l.Aquil.*
e *Fauore Reip. fit extensio, ubi aliàs est prohibita.l. hoc modo. de cond. & dem.& Imo.l.cætera.§.sed & si quis.de leg.j.nec fit extensio,etiam in pœnalibus,ubi est eadem ratio,c.j.§.porrò ti.quæ fue.pri.cau.be.amit.& l.si quis id quod.in j.gl.in fi.ff.de iurif.om. iud.quod limita,nisi esset aliquod speciale inductū in fauorē,seu priuilegiū alicuius,gl.§. item mista. inst. de act.Bal. d.§. porrò. Item fit extensio,& in pœnalibus,ubi tractatur de fauore animarum.Io. And.& Abb. c.ex tenore.qui fil.sint legi.& Domi.c. pro humani. §.si.de homi. lib.vj.ubi alleg.gl.no.c.sciant cuncti. de elec.in vj.Idem Abb.c. quæsiuit.de diuor. Io.And.c.j.de homi.in vj. & Abb.c.iurauit.de prob.alleg.c.cum dilecta.de confirma.util.uel inut.Facit gl.auth. sacramenta pub.s. si aduer. uend. & uide ubi fauore animæ id fit, ibi, & no.c.fide præsc.quæ extenditur in reali & personali, fauore animæ.Alex.*
f *Adde tex.l.peto.§. tractare.de leg.j. & l.filiusfa.§. cùm pater de leg.j.& ibi Bar.l.si ita quis.§.ea lege.ff.de uerb.ob. & l.si Rufinus.s.de test.milit. ubi prohibitū alienari inter uiuos, dicitur prohibitū alienari in ultima uoluntate. quod intellige uerū secundū quod dicit Ang. l.cū hi.§. si cui ff de transf.ubi dixit,quādo prohibetur alienatio, & similiter permutatio propter similē rationē & Cast.l.uolūtas.s. de fideic. & limita,nisi subesset necessitas,ut hic Bar.Itē fallit in d.l.uoluntas.Item in auth. res quæ s. com.de leg.& l.muliere.§.cū proponeretur ad Treb.& Bar.l filiusfa.§.diui.in ij. q.de le. j.Adde q̃ prohibitus alienare,nō potest dare pro anima,c.j.§.alienare.qual. olim feu. pot.alie.Item adde q̃ prohibitus alienare sub pœna,si obligat omnia bona sua,nō incidit in pœnā,quia in generali obligatiōe nō ueniunt prohibita,c.j.de cap.qui cur uend.& Bal.d.l.uoluntas. Bar.l.codicillis.§.in substituto.ff. de leg.ij. & Aret.l. seruum.§.idem seruus.de leg. j.Itē q̃ prohibitus alienare in perpetuū,intelligitur usq̃ ad quartū gradū, auth.de rest.fideic. & ibi Ang.ubi etiam dixit, q̃ prohibitio extra familiā facta filio,non trahitur ad nepotē. Item an prohibita alienatione,fit prohibita datio in emphyteusim? Ang.q̃ sic,§.emphyteusim.auth.de reb.eccl.nō alie.Item an sit prohibita concessio usufructus ad uitam, Ang.q̃ non eod. tit.§.hæc igitur.Item an dicatur prohibita locatio ad longum tempus,Bar. l. codicillis.§.in substituto.de leg.ij.*
g *In gl.quæ incipit,reddit, ibi,& dic sciēs.† No.ergo q̃ dicit sciēs,ad hoc ut*
11 *aliquis puniatur ratione qualitatis infixæ, aliàs nō puniretur, ut dixis.de sub.l.nullus.& auth.de ecc.tit.§.fi.l.j.ff.de recepta.& ff.de parric.l.utrū.*

Et hoc sine dubio uerū est quādo quis agit actū q̃ est de genere permissorū sed ubi aggrederetur actū prohibitū teneretur, licet etiam qualitatē suam ignorauerit, quoniā debuit eam explorare,& non explorando fuit in cul-
12 *pa,meritò tenetur,l.in furti.§.ope.ff.de fur. † Et hoc credo uerum,ubi pœna pecuniaria uenit imponenda,secus autem si corporalis debeat irrogari, quia in illa culpa non sufficit, cùm in corporalibus lata culpa nō æquiparetur dolo,Imo.l.quod Nerua.ff.dep.& l.actionibus.ff. de in lit.iur.in quibus habetur,q̃ æquiparatur, sed non semper. Vnde Alex.ubi.s.ad fi.dicit q̃ si in libello deducatur,& probetur lata culpa,non sufficit, sed fieri debet absolutoria,tunc æquiparantur dolus & lata culpa. Ad quod adde gl. in l.illud. uer. hoc iudicio.ff. de lib.cau.& Bal.l.iij.C.de prob.& nunquā quis potest ciuiliter puniri nisi dolus interueniat.But.c.ij.de const.& Alex.d.l.quod Nerua.ff. dep. & l. si quis test. lib. ubi dicit q̃ quando dolus de iure cōmuni ad cōmissionem pœnæ requiritur, tunc sufficit culpa lata. & ad id q̃ in pœnis corporalibus requiratur dolus, adde Bald. l. quibuscunq̃.C.de ser. fugit. sed quid in statuto simpliciter disponente in delictis,an requiratur dolus? dic q̃ sic, nec etiam subaudiri, etiamsi pœna sit grauis, sed sufficit lata culpa. Cast.l.j.in fi. ff. de leg.& Sal.l.si serui.C.de nox.& l.plagij. C.de pla. & Alex.l.iij.§.quod prætor.ff.ne quis eum.ubi per Bar.& Bal & Cast. cons.cxc. & cons.cxciij. Tex.est in l.lege Cor.ff. ad l.Cor.de sic.Ang.*

L E X VIII.

1 *Receptans bannitum etiam ignoranter, an puniatur.*
Hospes receptās bannitū ignoranter siue notum siue ignotū,an puniatur.
2 *Præstans auxilium exbannito,quando puniatur pœna statuti.*
3 *Parochianus fraudulenter fugiens de una parochia, & constituēs se in aliam,restituitur pristinæ cum omnibus decimis.*
4 *Colonus nostri temporis,qui pacto rupto uadit ad colendas terras aliorū, si possessiones remanent incultæ,tenetur ad tributa.*
Et quando etiam teneatur dominus,ad cuius prædia accessit.

OMNES.Receptans colonum tributariū fisci debentem domino cēsum annuū scienter, restituere ipsum compelletur domino,& etiā censu non soluto, & etiā soluere fisco tributa, si talis receptans usus est operis dictorum colonorū gratis: aliàs contra ipsos fugitiuos habetur regressus,quibus nō existentibus non soluendo,contra de-
a bitores ipsorū recurritur. In text. ibi, alienos esse nouerit,[a] Not. q̃ dicit, nouerit, quia per hoc patet, q̃ receptans tales fugitiuos colonus ignoranter,non punitur,nec est contra j. eo. l. seruos. ubi receptans etiam ignoranter punitur, quia quandoq̃ quis receptat colonū ignotum, & tunc punitur, quia imputatur sibi cur non explorat eius conditionē, ut in
1 cont. † Quandoq̃ quis receptat colonū notū, sed eius conditionem ignorat,& tunc non punitur,ita loquitur hic,licet gl. istud contrariū non soluat. & est hoc utile ad receptantē
b exbannitos,ut receptās ignoranter nō puniatur[b], si bannitus erat notus, & eius conditio ignota. secus si erat ignotus exbannitus, & eius cōditio. Imputat enim receptāti, q̃ eius cōditionem non explorauit, d.l.seruos.Sed hoc fallit in caupone & stabulario,ut nō puniantur illū receptādo qui penitus ignotus est.ex quo em publicè hospitatus,nō tenet ho-
2 spitantiū cōditiones inquirere, † cū inuitus ad hoc cogat, l.
c j.in fi.ff.fur.aduer.nau.[c] Vel dic, & melius, q̃ receptans exbannitū ignoranter, nō punit etiāsi fuerit penitus ignotus tali receptanti, nisi in loco notoriū esset istum esset bannitū, quia tunc receptās esset in lata culpa,ut c.j.de post. prælat.& l.fi.ff. de decret. ab ord. facien. & s.qui aduersus quos.l.j.& no.gl. expresse in l.j. ff.de recep. Nec obst.l.seruos.j.eo.quia speciale est in censitis.Ita fuit hoc anno consultū in hac ciui-
3 tate,cùm hæc quæstio esset de facto. † Itē est utilis hæc litera, quia ille qui præstat auxiliū & fauorē exbannito, nō puniat pœna manus, ex statuto disponente, quod præstās opē exbānito, priuet manu, nisi in actionē, uel inquisitionē fit deductū,qd præstitit ei opē sciens eum exbannitū, qd necesse
d est etiā ꝓbari[d] per hanc literam. ff.de parrici.l.utrū ubi præstās opē parricidio,punit ea pœna si fuerit cōscius,& nō aliter,s.de rap.uir.l.una.de epis.& cler.l.raptores. & pro hoc s.
e de fabric.l.nullus.& ibi dixi.[e] † Vlt. no. ex gl.in uers. ab his.
4 q̃ parochianus fugiēs de una parochia,& collocās se in aliā paro-

parochiam in fraudem, q̃ restituitur pristino parochiano, cum omnibus decimis præstandis.

A D D I T I O.

a *Per istum tex.aliàs obtinui in facto in q.an fructuarius soluens afflictū adhibitum in testamento, dicatur omni exceptione maior? Et dicebam q̃ non, quia æquiparatur colono ut hic, & uoluit Salic.l. si olei.s. loc. facit quod per Bal.l.j.s.de episc.& cler. Alex.*
b *Puniatur.Aret.Ang.& Old.auth.de eccl.tit.§.pen.ad fi.*
c *Bart.l.non omnes.§ fin.de re milit.l.j.§. pe. de incen.rui.nau.& l.j.§ j.de resc.& ibi scripsi.Quid in muliere receptante uirum, uide in l.eos. de recept.Quid in receptante alterius debitorem,ne capiatur, Bal.l.fi.de oper. liber.& post Bar.scripsit in l.ij.ff.ad l.Iul. maiest. ubi dicitur, q̃ receptans tenetur ut ibi,sed hoc fallit. Ad de q̃ hospes potest dare bannito comedere, nec tenetur.l.Seiæ.§.idem.ff.de fun.instruct.& in eadem ibi.§.furti.Et ibi Bart. Alex.*
d *Glo.iuncto tex.l.j.ff.de recep.notata in l.j.s.qui & aduersus quos.& Alex.l.j.ff.de recep. & dixi in apost. post Iac.Rebuf. l.nullus.ij.in uers.aliquem bannitum.s.de fabricen.isto libro.*
e *Are. in maleficijs, uer. Andream auxiliatorem. & Ang.§. iubemus.in fi. auth.de eccl.tit. Alex.*
4 *Nota ex ista † lege ar.contra colonos nostri temporis,qui pacto rupto uadunt ad colendas terras aliorū. Et propter hoc possessiones remanēt inculta,adeò q̃ dominus nō pōt posteà tributa soluere,nam isti coloni ad illa tributa tenentur, etiam domini prædiorum,ad quæ gubernanda accesserunt, nisi ignorarent.Ang.*

L E X IX.

IMMVNITATES. Immunitas iugationis uel captationis absq̃ Principis autoritate concessa non tenet, sed ad pristinam conditionem reuocatur.

L E X X.

CVM ANTEA. Ad euidentiam scias q̃ olim tantū præstat nomine captationis unus homo, quantum duæ mulieres.Imp. hic mandat q̃ hodie præstent tantum duo uel tres uiri nomine captationis, quantum olim præstabat unus,& q̃ tantū præstāt quatuor mulieres, quantum olim duæ. Et sic patet q̃ onus captationis est diminutū pro dimidia in masculis, & fœminis. Sed hæc lex est localis in quibusdam locis.

L E X XI.

1 *Priuilegium Principis absorbens in totum ius alterius,an ualeat.*
2 *Coloni originarij nō liberantur ex priuilegio, nec ex census nō solutione.*

ORIGINARIOS.Si originarius colonus culturam deserat, nulla dignitas, uel autoritas eum excusare
1 poterit. † Not. q̃ non ualet Principis priuilegium, quod absorbet in totum ius alterius, quod dic ut no. in l.ij.
2 s.de precib.imp. offer.& l.fin.eo.tit. † Item no. q̃ coloni originarij non liberantur ex priuilegio,nec ex censu nō soluto longo tempore, & ad aliquā dignitatē aspirare nō possunt.

L E X XII.

1 *Ignorans an puniatur,& qua pœna.remissiuè.*

SERVOS.Adscriptitij, & censiti penes dominos debēt remanere, & ipsos ignotos receptans, etiam ignoranter,punitur in xij.libris argenti,tenetur receptans cum altero similis æstimationis restituere. Non obst. s.eo.l.om-
1 nes.& ibi dixi.Opp.† & uidetur q̃ ignorans nō puniat,l.generali. s. de tab.& l. omnes profugi. s.eo. Sol.ut ibi,no.in j. sol. Opp. q̃ alia pœna puniatur quā hic dicatur, l.j.& l.quicunq̃.s.de ser.fug.dic ut ibi.

A D D I T I O.

An adscriptitij ueniant appellatione bonorum. Ro.q̃ sic.& alleg.l. talem. §.fin.de hæred.inst.& Bal.l.j.ff.de sta.ho.& d.§.fi.Et an liber homo possit præscribi ut adscriptitij,dic q̃ sic.gl.l.ij.de iud.& l.fi. s.de præsc.long. temp.quæ pro libor.non tamen ut sit seruus. ut ibi no.gl.l.ij.de ingen. manu.& si teneatur per mille annos,ut ibi.idem gl.c. cùm non licet.de præsc. & Bal. de illo qui tentus est pro sacerdote per centum annos, ut non dicatur præscripsisse sacerdotium.l.j.s.emanc.lib.hom.Alex.

L E X XIII.

3 *Colonus adscriptitius,& inquilinus in quo differant.*
4 *Filius natus ex homine meo,licet non ex fœmina mea,est homo meus.*

DEFINIMVS. Natus ex utroq̃ parente censito,uel patre tantū censito,censitus est.Item si dominus duorum fundorum inquilinos unius transtulit ad alterum, & ad diuersos dominos fundi prædicti pertinuerint, dominus eius fundi,ex quo est facta translatio,tenetur reddere domino alterius fundi,cum agnatione talium colonorum. No.q̃ inquilinorū, & colonorū penè eadem est condi
1 tio. † Secundò no. q̃ licet coloni non possint alienari,tamē possunt de uno in aliud prædiū eiusdem domini transferri.
2 simil.s.de ædific. priuat.l.ij. † Opp. q̃ imò magis conditionem sequantur.j.eo.l.ne diutius.Sol. Quidam habent in litera, utroq̃ uel altero, & tūc exponitur utroq̃ aliàs censito. & tunc responde ad contrarium, q̃ loquitur in censitis qui sunt serui hic uerò sunt liberi. alij habent,utroq̃ uel neutro, secundū hoc neuter est censitus,erat tamen uterq̃ adscriptitius, quo casu uterq̃ ex parentibus adscriptitius filius, sequitur conditionē patris,& ita loquitur hic.Sed si solus pater esset adscriptitius, mater uerò non,tunc matrē sequitur, ut in contrario.alij exponunt tex.censito,id est,adscriptitio,
3 & tūc expone ut in gl.aliàs uel utroq̃, ibi,alij dicūt. † Quæro,an differat in aliquo colonus ab adscriptitio? Ista gl.dicit,q̃ sic.Tu uerò dic ut no.in l.cū satis.in prin.in gl.quę incipit,nisi quadraginta.j. eo. Itē quæro an sit aliqua differentia inter inquilinos & colonos. gl. ponit tres opin. tene primā, quā approbauit Dyn. & Pet. Vltimò ista lex in prin.facit ad
4 q. † q̃ filius natus ex homine meo, non tamen ex fœmina mea,sit homo meus.Ad idem facit s.de murile.l. fi. & j.eo. l. ne diutius.& l.mulier.& l.fi.De hac q. dic ut in Specu.de feu. §.ij.uer.quinto quæritur.

L E X XIIII.

1 *Cadenti à possessione quæ remedia dantur.*
2 *Agenti possessorio recuperandæ,semper fit restitutio possessionis,antequā de causa proprietatis cognoscatur,secus in alijs possessorijs.*
3 *Libellus in possessorio recuperandæ,requiritur.*
4 *Remedium cap.redintegranda, habet locum, etiam in rebus priuatorum, & laicorum.*
Item pro iuribus incorporalibus.
Item competit etiam detentatori.

SI COLONI.Colonus bona fide possessus fugiens apud alium, restituit primò bonæ fidei possessori,& posteà causa originis agitatur. Vel aliter,Ille ad quem peruenit possessio cum uitio, cam restituet pristino possessori, licet careat tit.h. d. & est no.hæc lex, quia ubi quis cadit à possessione, & nō habet tit. quo mediante præscribere possit,siue sit possessio rei mobilis siue immobilis,pōt ipsas petere condictione ex hac l. dum tamen ad nouum possessorē peruenerit cum uitio, & non aliter, aliud autē remediū cadendi à tali possessione non competit.Non enim potest agere rei uendi.uel Publiciana,cùm nō esset dominus uel quasi,nisi haberet aliquod ius in re:ubi autem possessio peruenisset ad alium absq̃ uitio,tunc nullum uidetur dare reme-
1 dium cadenti à possessione,secundū And.de Baru. † Sed tu dic q̃ fortè duplex est remedium. Primū, ut agatur triticaria pro illa poss. l. j. ff. de triti. Secundū, quòd agatur condict.ex l.si me,& Titium.ff. si cer.pet.Debeo enim narrare q̃ possessio mea ad te peruenit,& q̃ non est æquum q̃ ex possessione mea efficiaris locupletior, & ideò peto ut condemneris ad restitutionē dictæ pos. Sed hoc remedium nō competisset,nisi ei qui cecidisset à poss.quam bona fide tenebat. Si enim fuisset malæ fidei poss. hoc remedium sibi non competeret, quia hæc æquitas in eum non competeret, quia in
a pari causa, &c.[a] † Vltimò patet per hanc literam, q̃ quan-
2 do agit possessorio recuperandæ, siue detentator possideat cum

cum uiolentia siue non, semper debet fieri primo restitutio
pos q̃ agatur causa proprietatis. Primũ & secundum pro-
bantur hic, & in l. si quis emptionis. s. super illis. de præ-
script. xxx. anno & l. in tantam. s. unde ui. Et ita tenet Inno.
c. sæpè. de restit. spo. & ibi uide. In alijs autem possessorijs se-
cus est, si exceptionẽ obiciẽs paratus est incontinenti de iu-
re suo probare, ut no. in l. incerti. s. de interd. & ff. de Carbo.
edic. l. iij § du. & ff. ut in poss. leg. l. si is à quo. & s. de edi. di-
b ui Adri. tol. l. ij. & quod no. s. loc. l. si quis conductionis.[b] †
3 Vnũ tamen scias, ꝙ licet celeriter debeat fieri restitutio pos-
sessionis in possessorio, ut hic, & in l. momentaneæ. s. unde
ui tamen in illo possessorio recuperandæ debet auferri libel
4 lus, ut ibi gl. quod etiã hic tenet And. de Barulo. † Et istam
legem not alleg. Io. And. per quam probat ꝙ id, quod dici-
c tur in c redintegranda.[c] iij q. j habeat locum in rebus priua
torum, & laicorũ de iure ciuili, probat, & allegat hanc l. de
quo per eum in nouella, & ibi per Inn. c. cùm ad sedem. ext.
de resti spol. l rem quæ nobis. de acq. pos. quam no. quia de
d facto quotidie uenit.[d]

ADDITIO.

a No. ꝙ etiam officium iudi. is poterit quis implorare quando cecidit à pos. secundum Hostien. & Io. And. c. accedens. el. j. ut lit. non contest. & Lap. alleg. ij. Alexand.

b Patet, in possessorio petitur restitutio possessionis, in petitorio petitur nõ possessio, sed res ipsa. Adde l. si duo. in fi. ff. uti poss. & Spe. in tit. de rest. spol. § j uers. & no. & Io. And. Spec. de actio. & peti §. sequitur. uers. sed quam uocas. & c. cùm ad sedem de restit spolia. Archid. c. redintegranda. iij. q. j. & Frider. con. cclxxxiij. incipien. consilium latum. & Bal. l. pen. si à non competen iud. Et ibi iuxta fi ibi, in c. redintegranda. Ant. d. c. cùm ad sedem. ibi, quoddam est remedium magis latum, & ibi Abb. & Aret. cons. suo incip cùm quæritur. c. redintegrãda. & licet Io. Calder. tenuerit cont. & malè, d. c. cùm ad sedem. Et ad Bar. hic adde Ang. cons. cliij. Et doct. l.
5 *rem quæ ff de acq. poss. † an remedium d. c. detur. contra tit. possidentem, Ant. & Abb. c sæpe. de rest. spolia. tenent, ꝙ sic, & idem Moder. d. l. rem quæ nobis Idem Abb c. si diligenti. de præsc. ubi etiam dixit ꝙ hoc remedium competeret etiam malæ fidei possessori, qui à possessione cecidisset. Et non mirum, quia agenti non obstat exceptio dominij apposita reo conuento. Inn & Io. And. c. post electionem. de conceßio. præben. Ant. d. c. sæpè. & ibi Inn. Et adde ꝙ hoc remedio etiam posset uti coram iudice loci, in quo essent res, uel posseß. quod probatur, quia licet cõdictio ex canone*
6 *d c. sit actio personalis, † quia omnis condictio ex l. est actio personalis, §. appellamus. inst. de actio. & Bar. l j de cond. ex l. de edict. diui. & conuentus solùm ratione rei immobilis sortitur quis forum, ubi quis conuenitur actione reali, uel mista, non personali, secundũ Bart. l. iam. in princ. ff. de cens. & l ordine. §. solam. ad municip. l fin ubi in rem act. Bal. l. iubemus nullam. s. de sacrosanct. eccl. & l. fin s. de præscrip. long. temp. fallit tamen hoc in canone. redintegranda. in quo agitur possessorio, in quo non habet locum dictum Bar. d. l. illam. cum seq. tex. est & ibi Bart. & Bald. s. ubi, de hæc. agi opor. Alex.*

c C. redintegranda quando locum habeat, & cui competat, uide Ang. cons. cxuij. incip. Imol. cons. lij. j. parte.

d Scias ꝙ condictio d. c. redintegranda. locum habet etiam in capto uiribus corporis ij q. ij. nullus. & Ant. de But. c. cũ ecclesia. de causa poss. & proprie. & Pet. de Anch. c. ex parte. de restit spol. glo. & Bal. l. ij. s. de furt. Bar. & Ang l. manifestissimi. §. sin autem. eo. tit. Item competit etiam detentatori secundum Spe. tit. de pet. & po §. j. uer. sed nunquid. Item licet glo. d. c. cùm ad sedem de restit. spolia. dixerit illud remedium competere pro rebus ecclesiasticis, uel clericis, quam partem licet tenuerit Io. Calder. d. c. cùm ad sedem. secundũ quod no. ibi Ant. de But. & eandem opin. sequitur in cap querelam. de elect. tamen ꝙ etiam in alijs rebus habeat locum, diffusè tenet Lud. d. l. rem quæ nobis. quæ est no. & Lap. in suis allegationibus alleg ij. Alex.

LEX XV.

COLONOS. Coloni glebæ adscripti causa domino
rum non inquietantur. Ideò autem dixi pro terrulis
dominorũ, quia si sua sponte possiderent, eorum tri-
1 buta tenerentur soluere, ut s eod. l si penes. † Et est utile ad
statuta disponentia, ꝙ gabellas teneant soluere coloni pro
dominis non subiectis, iniqua enim sunt, ut patet in hac l. &
ex l. si penes. & j. ut nullus ex uic. l. una.

ADDITIO.

Facit hæc lex pro scholaribus, & clericis, ut occasione alicuius litis nõ debeant à suis studijs uel ecclesijs auocari. l. omnes. s. de episc. & cler. Ang.

LEX XVI.

MVLIER. Mulier originaria copulans se cum alio in
1 consortium, cum sua sobole reuocatur. † Et sic not.
hic, ꝙ soboles sequitur condictionem matris, & est
hic regulare, sed filij colonorum, & inquilinorum sequun-
tur conditionem patris, ut j. eod. l. ne diutius. & s. eod.
l. diffinimus.

LEX XVII.

PER COLONVM. Colonus domino inuito con-
trahendo circa dominiũ nõ parat præiudiciũ. Ideò au
tem dixi circa dominium, quia plenè præiudicaret cir
ca possessionem, l. j. s. de acq. poss.

LEX XVIII.

COLONOS. Coloni adscriptitij ad nullum rem etiã
humilioris militiæ uocantur, nec etiam magisterij po
testatis apparitores constituuntur. In tex. ibi, appari-
1 tores. † no. ar ꝙ seruus non potest esse baiulus, licet hæc mi-
litia sit infima. & loquitur secundum Dialecticos.

LEX XIX.

1 Longum tempus in hac materia est decem annorum.
2 Colonus, uel inquilinus, probatur, quando per x. an. respondit de posseßione, uel de reditu, ut colonus.
3 Vasallus quis non probatur probando quòd per spatium decem annorum præstitit seruitia domino.
4 Colonus quando poßit refricare restitutionem dominij.
5 Sequestrum, si quis uult impedire, aut reuocari facere, quòd debet idoneæ satisdare. & nu. 8.
6 Sequestrum, an reuocetur per iuratoriam cautionem. & nu. 9.
7 Sadisdatio ꝙ iterato præstatur, si primus fideiussor datus est effectus non soluendo.
Satisdatio de restituendo rem sequestratam non durat, nisi triennio, & nu. 10. & 18.
11 Lex properandum, quòd non habeat locum in causis, ubi lis non contestatur.
Instantia quòd non currat in executionibus instrumentorũ, & sententiarum, & ibi, an hoc sit uerum & nu. 13.
12 Instantia quòd currat emergentibus ante litem contestatam.
14 Res tempore peritura cũ de ea fit quæstio, officio iudicis uendi potest, & pretium sequestrari. 20.
15 Colonus quãdo duo asserũt se dominos fundi quẽ colit, potest in se fructus retinere satisdãdo de restituendis ei, qui pro se sententiã reportabit.
16 Fructus lite pendente, ꝙ sequestrantur.
Sequestratio est permissa etiam quando timetur de barataria fructuum.
17 Satisdatio si præstatur de restituendo fructus, non peruenitur ad sequestrationem.
19 Sequestratio de fructibus quando fit, debet fieri apud ædem sacram, & qualiter.
21 Sequestrum de re alicuius quòd non fiat nisi de debito constet per publicum instrumentum.

LITIBVS. Si de domino terrę inter dominũ & colonũ
est disceptatio, & locatio negetur, j. scripta forma serua
tur, quia satisdare tenetur colonus conuentus de resti-
tuendo fructus redituum præstandorũ sine procrastinatio-
ne, si dominus obtinuerit in causa, quæ satisdatio durabit
triennio, & posteà reuocatur. Si uerò colonus hoc facere no
luerit, uel nõ potuerit, tunc reditus in auro consistentes de-
ponuntur, ut hac l. notat. Si uerò cõsistũt in speciebus, iudi
cis uenduntur arbitrio, & pretiũ inde perceptũ, posteà mo-
do prædicto sequestrat, publicas aũt functiones soluet dns,
uel colonus secundũ consuetudinẽ antiquitus obseruatam.
Diuiditur in duas partes principa. Primò enim ponit quan
do est quæstio circa dominiũ inter colonũ & dominũ, quid
fieri

fieri debeat de fructib. & reditibus dictæ terræ, & quo ordi-
ne procedat, usq; ad uers. hæc de reditibus. ibi est secũda pars
principalis, in qua ponit qs debet soluere publicas functio
nes, p terra locata, an dns, uel colonus, cũ inter dominũ ter-
ræ, & colonũ de terra dominio quæstio agitat. Et hęc est una
lec. fm quã posui summariũ, & est uera, & approbat in gl. v. f.
restituantur. Secũdo modo legit secundũ Placen. quia hic nõ
erat quæstio inter dominũ & colonũ de proprietate terræ, sed
cõtendebant de terra. Et quærebat quid colonus debeat fa-
cere de fructib. sed hæc lec. nõ placet, quia est cõtra hanc legẽ
quæ dicit, in principio ꝙ coloni contra terræ dominos de-
1 clamant. † In tex. ibi, prolixo ꝙ tẽpore longum & prolixum
tẽpus in hac materia est tẽpus decem annorũ, ut patet hic
a in glo. uer. colonorũ.[a] † Ex hac litera ꝓbatur aperte ꝙ si per
2 x. ann. respõdisti mihi de pensione tãquam inquilinus, uel
tãquam colonus de reditu, ꝙ ex hac prestatione diuturna ꝓ-
bat esse colonũ, uel inquilinum meũ, sed præstatio modici
temporis hoc nõ ꝓbaret, argumẽto sumpto à cõtrario sen-
su huius l. nec ob. ff. de usur. l. cùm de in rem uerso. uel diuti-
na præstatio nõ sufficit, sed requiritur præstatio lõgissimi tẽ
po. nõ enim homines trahunt ita de facili sicut res. Nec ob.
si dicit, ꝙ hæc solutio uidetur contra casum huius l. quia hic
tractat de omni genere colonorũ, & tamẽ cõstat ꝙ esse cẽsi-
tum uel adscripti. ex mala fortuna, ut j. l. prox. quia hic non
quærit de statu personæ utrùm sit colonus uel nõ, tũc enim
diutina præstatio nõ sufficeret, ut l. cont. sed quærit tantum-
modo de statu rei, scilicet utrùm possit quæstio dominij de-
negari, uel refricari de antiqua redituũ præstatiõe. Et est ue-
ra sol. licet de hoc cõtrario gl. discrepet multũ in l. cõt. & etiã
hic aliquantulũ in uer. colonorũ. Et ꝓ hoc est casus j. eo. l. cũ
satis. §. j. Quãdo ꝙ aũt ad aliquẽ obligandũ, nõ dico ad mu
tãdũ statũ sufficit minor præstatio, ut est in alimẽtis, l. j. s. de
3 fideicom. † Ex prædictis apparet, ꝙ si ego tãquam uasallus
præstiti seruitiũ tibi spatio decẽ anno. ꝙ hæc præstatio non
est sufficiẽs ad ꝓbãdũ ius uasallagij. Nã hic agit de mutatio
ne status personæ, quæ nõ mutat ex diuturna præstatione,
b fm Martinũ de Fano, & And. de Barulo.[b] † In tex. ibi, idoneũ
4 fideiussorẽ. Ex hac litera apparet ꝙ qñ inter dominũ & co-
lonũ est quæstio de terræ dominio, ꝙ colonus dño nõ tene-
tur respõdere de fructib. sed sufficit si ipse satisdet idoneæ de
restituendo omnes reditus inquantũ dns sniam ꝓ se repor-
tauerit. Sed ꝗ istud opp. l. si quis conduct. s. loc. ubi colonus
refert dño quæstionẽ dominij. Timore huius uariauerũt gl.
Quidã em dixerũt, ꝙ hic cõductio nõ erat finita, ibi sic. Sed
hoc reprobat per doc. quia si nõ est licitũ referre quæstionẽ
dominij cõductiõe finita, ergo nec ea durãte. Alij dicũt, aut
cõstat de locatione, & tũc non refert quæstio dominij ut ibi,
aut nõ cõstat, & tũc sic, ut hic. & est uera, & ꝓbat ꝓ parte per
hãc l. dũ dicit, ꝙ si per diutinã præstationẽ apparet istũ esse
colonũ, ꝙ cessat ordo. unde in hac lege negabat dominiũ,
& negabat locatio, l. cõtraria negabat dominiũ, sed cõfite-
bat locatio, & cõductio. Alij dicũt ꝙ coloni simplices nõ pos
sunt refricare quæstionẽ dominij, l. cõt. cũ sim. Cẽsiti aũt, & a
lij sic, ut hic. Sed hæc solutio est ꝗ literã huius l. quæ dicit in
colonis cuiuscunq; cõditiõis hãc l. seruari debere. Et hoc ui-
det innuere gl. iij. in prin. licet gl. in l. cõt. approbet hãc l. Alij
dicũt, ꝙ hæc lex corrigit illã, & similiter hæc est mala, quia ui
tanda est legũ correctio, l. præcipimus. in fi. de ap. auth. quas
actiones. s. de episc. & cler. tene ergo secũdã. Sed Iac. de Are.
sequẽdo quandã alterã opinio. positam in l. cõt. dicit, quòd
aut est quæstio de dominio, & hoc modo refricari nõ potest,
l. cõt. Aut est quæstio de præstatione redituũ solùm, & tũc le-
gitimẽ põt hoc colonus obijcere, ut hac l. Et est ratio, quia
tũc colonus obijcit de nullitate cõtractus. Sed ista solutio ui
detur cõtra hanc l. quæ dicit, quòd super terræ dominio cõ
tra dominos clamabãt. Propterea si colonus dicit de nulli-
tate cõtractus, ex eo quia est dominus, & ideò dicit se non
debere cogi ad redituum præstationẽ, de necessitate sequi-
c tur refricatio quæstionis dominij. Tene quam dixi.[c] † Item
5 ex litera patet quòd ille qui uult impedire sequestrum aut
d etiam facere reuocari, debet idoneæ satisdare[d] de restituen-
do rem abscq; aliqua procrastinatione. Vnde nõ sufficit sim-
e plex satisdatio, nisi hæc uerba ponantur.[e] † Et aduerte, quia
10 gl. hic in uer. accipiatur dicit, quòd incipit currere id trien-
nium à tempore litis cõtestatæ, quia tanto tẽpore instantia
durat, quod no. quia per hoc patet ꝙ tẽpus instantiæ præfi-
xum per l. properandũ. incipit currere à die litis cõtestatæ,
11 de quo solet ibi notari. † Vnde in casib. in quib. nõ contesta
tur lis, nõ uidetur illa l. locum habere. Et ob hæc dixi multo
ties allegando in quæstiõibus de facto, ꝙ cùm executiones
instrumentorũ, uel sentẽtiarũ fiant absq; cõtestatione li. ꝙ
f nõ currit instantia, cũ nõ fiat cõtestatio.[f] In tex. fructus uen-
14 dant. † No. ꝙ quando res sequestrata est tẽpore peritura, ꝙ
g iudicis officio potest uendi, & pretium sequestrari.[g] posset e-
tiam id solus sequester, ut l. si oleum. ff. de dolo cuius seque-
stri officiũ est uoluntarium, & non necessariũ, l. fin. ff. de bo.
auth. iud. possi. In tex. ibi, nec de reditibus. No. diligẽter hũc
uers. quãdo res est in litigio inter dominũ, & colonũ, ad quẽ
spectet solutio publicarũ fũctionũ. Et utrũ solutio facta per
unũ altero sciente, & patiẽte, sibi præiudicet. Ex hac litera su
mit ar. gl. super uer. moris erat. An rustici teneantur præsta-
h re decimas clericis, uel ecclesijs?[h] Et dicit quòd ita seruat cõ-
15 suetudo. Vltimò fm lecturam † Placentini positam hic in
glo. super uer. restituantur, est hic casus, si uera esset, quæ est
uera quantùm in se, quòd si duo asserũt se dominos unius
fundi, ꝙ colonus potest dicere, neutri uestrum uolo restituẽ
re fructus, satisdãdo de restituẽdo ei, qui ꝓ se sniam reporta
i uit, qd̃ no. quia est limitatio legis ultimæ. s. de pet. hær.[i]

ADDITIO.

a Bal. & Ang l. malè. de præscr. xxx. ann. Bal. l. j. v j. col. C. de fideiuf. Quid in emphyteuta, uide hic & Andr. de Barn. Alex.

b Bar. l. qui uniuersus. §. quod per colonum. ff. de acq. poss. Intellige cõtra dominum, nõ tertiam personam, l. in materia l. cùm de in rem uer. ff. de usu. et Bar. l. j. & l. si conductor. ff. de acq. poss. & Cy. & l. si certis. s. de pact. Cy. & Bal. l. ij. s. de iur. emphy. Alex.

c Immol. l. imperatores. ff. de appe. & l. fin. s. qui. ad liber. procla. non licet. Bar. l. emptorem. ff. loc. uidetur tenere cont. in illa q. quando prælatus locauit uni rem ecclesiæ, & posteà mouetur sibi quæstio de ecclesia. Alex.

d Satisdare. Ex hoc dicit reg. quòd cautio idonea facit cessare sequestrum, ubi etiam deberet fieri, ita no. in apost. ad Gul. de Cun. post eum in auth. generaliter. nu. v. s. de episc. & cler.

e † Quia si propter iuratoriam cautionem reuocatur, frustra foret. Io. And.
6 in add. Spec. eo. ti. de sequest. poss. & fru. rub. ubi dicit ꝙ inibi sequestratio non fieret propter suspicionẽ, licet ordinariè à iure permißa sit, nõ reuocabit per præstationem fideiussoris. c. eum qui. de mitt. in poss. li. v j. §. no uißimè. inst. de suspe. tu. in fi. ibi, satisdatum. Et de materia sequestrationis uide apostillam in l. mandatis. de requi. re. & Abb. c. dilectus. de sequestr. poss. & fru. Bal. l. fi. s. quibus ad liber. procla li. & l. si fideiussor. §. fin. qui satisd. cog. Tamen uidetur si dixit, secundum formam iuris, ut communiter fit, non durat nisi triennio. Imol. l. bo. Imp. §. fin. ff. de app. et Bal l. j. de prohib. sequest. ibi non habet locũ. properandũ. Adde tamẽ ꝙ terminus præfixus incipit currere in primo actu, in quo quæritur de meritis, quia tũc habetur lis pro contestata l. nihil. & l. nulla. & ibi glo. & Bar. s. de proc. & Bal. l. mutari. de proc. ff. gl. in clem. sæpè. de uer. sig & cle. j. de elec. Ang. de exhib. reis auth. Bal. l. ij. de exsc. rei iud. & Aret. l. intra dies. ff. de re iud. et in rep. l. tale pactum. §. qui prouocauit. ubi aliud tenet, & Ro. rub. de arb.

7 Alex. In tex. remonetur. † No. ar. quòd fideiussore effecto non soluendo, debet iterato satisdatio præstari. ff. qui satisd. cog. l. si ab arbitro. de pet. hære. l. si quo tempore. Per hoc enim patet, ꝙ satisdatio de sequestrando uel de re
8 stituẽdo rem sequestratam nõ duret nisi triennio. † No. ꝙ sequestratio nõ reuocatur, nisi præstetur cautio de restituẽdo rem cũ fideiussore. Abb. c. ij. de sequest. poss. et Alex. de Imol. l. si fideiussor. §. fin. ff. qui satisd. cog. et Fel.
9 c. examinata. uer. in gl. ij. cum seq. de iud. Ant. † de But. c. j. de sequest. poss. & fruc. alleg. l. Senatusconsul. de off. præsid. & subdit, ꝙ etiãsi est pauper, non reuocabitur propter lucratiuam cautionem. Spec. tit. de fideiuss. §. j. uer. illud autem. & l. fideiussor. §. j. qui satisd. cog. & ibi Angel. & in l. j. s. de prohib. sequest. post. Alex.

f Sed perpetuò durat, & hoc uidetur sentire Gul. d. l. properandum. in prin. Cont. Bar. l. ab executore. in fin. de appell. facit quod ipse not. in summaria cognitione super uer. figura. Posteà d. do. meus mutauit sententiam, & intelligendo ut habeo super libro d. l. properandum. in princ. nec ego uideo

quòd ista gl.inducta prout ꝛ.inducit Bar.prohibet istud, ad quod eam alle
gat hic, sed iudicio meo gl.dicit quòd speciale est, cùm hoc probet illud ad
quod allegat, quasi uelit dicere, quòd instantia triennij non currat hic, cùm
sit causa talis, in qua lis non contestatur, sed quia summaria. Item nec Gu-
liel.dicit, ut sentit in d.l.properandum. Alex. Vnde tenemus quod not. Bar.
d.l.ab executore.in fi. Nec ob.glo. intellecta ut intelligo, quia hic non erat
quæstio principalis de sequestratio.fienda, uel non, ut ꝛ.patet.ad quod no.
Guli.in d.l.properandũ. Si ergo est uerum quod ipse Bar.no.in d.l.ab exe-
cutore.in fi.hoc tamen fallit in causa appellationis, ubi instãtia incipit cur
rere à principio citationis in ius factæ, producendo libellũ appellationis,
& hoc in odium.& cõtumaciam appellatio.nec iudicium eius ualet, ut ex
d.§.fin.colligitur.Adde Bal.l.consentaneũ. C. quomodo & quãdo iud. Idẽ
tenet Bal.l.tale pactũ.§.qui prouocauit.ff.de pact.in repet.x.q.in fi.Pet.de
Anch.c.j.de iura.cal.Cont.Bal.l.j.ꝛ.de iur.calum.cum concor. & per l.ij.
ꝛ.de exec.rei iud.post Ang.l.& post.§.fin.de iud.& no.Mod.l.ab executo
re.in princ.ff.de appel.sed Bar.l.properandum.§.si quidem.in princ.ꝛ.de
iud.ubi aliter loquitur.& idem uidetur uelle Guliel.de Suza.d.l.properan
12 dum.in princ.§.& si quidem.sequitur Bar.ibi. † In his uerò quæ emergũt
ante litis contestationẽ, nũquã currit instantia.Bald.l.& post edictũ.§.j.ff.
13 de iud. † fortè tutior est opi.quòd currat instãtia à tempore, quo cœptũ est
tractari de meritis causæ executio.Bar.d.l.& si quidem, cum quo concor-
dat Cy.& Bal.et Sali in princ.illius l.Et pro hoc facit quòd dispositio illius
legis est inducta ob publicam utilitatẽ, gl. in princ. huius l.ergo debet ex-
tendi ad casus similes, gl.l.si constante. & ibi Bart.in ix.q.primæ partis.ff.
sol.mat.Et maior est ratio in causa executionis, quæ est summaria.l. à di-
uo Pio.§.si super.ff.de re iud.cùm in summarijs limitata sit instantia, sicut
in ordinarijs, & potius in eis est maior instantia.l. de submersis. ꝛ. de nau
frag.Bal.l.j.§.j.ad fi.ff.si quis ius dicen.non obtemp.tenet idem quod tenet
in l.ij.de exec.rei iud.Alex.

g Sequestrari.Adde istum in l.fi.per illum text.ibi.ff.de requir.re.& ibi po-
sui in apost.ad istum, uer.potest uendi.

h Ecclesijs.Soc.consi.cclxvij.

i In tex.ibi, fideiussor. † Est enim hic casus quòd lite pendente fructus seque-
16 strantur, scilicet cùm dominus agit contra colonum suum, regulariter au-
tem talis sequestratio est prohibita.l.j.ꝛ.de prohi.seq.pecu.nisi timeretur
17 de barataria fructuum, l.imperatores.in fi.ff.de appell. † Item not.arg.q̃
licet ex forma legis uel statui fructus debeant sequestrari, si tamen ille, con
tra quem agitur, uult dare fideiussorem de restituendo omnes fructus, nul-
18 lo modo peruenitur ad sequestrationem. † In tex. ibi, per triennium. Hic
tex.est optimũ ar.quòd fideiussor, qui promittit restituere omnes fructus,
qui perciperentur, ad hoc ut sequestratio euitaretur, quòd non intelligi-
tur obligari, nisi pro fructibus triennij tantùm.Et est ratio, quia conuentus
non tenetur pro maiori tẽpore fideiussorem dare, quàm triennij, ut hic.er-
go simpliciter dando, ad tempus triẽnij uidetur dedisse. quod not. sed non
19 firma. † In tex.ibi, æde sacra.No.cùm sequestratio fit de aliquibus fructi-
bus alicuius rei, debet fieri apud ædem sacram illius ciuitatis, sub qua pos-
sessio sita est.Vnde si possessio est sita in parochia sanc. Petri, in ecclesia il-
lius parochiæ debebit fieri sequestratio, & si illa ecclesia ad illud sequestrũ
non sit sufficiens uel idonea, fiet sequestrum ad ecclesiam cathedralem. tex.
20 est hic. † In tex.ibi, fructus uendantur.ibi solus sequestrans non posset, li-
cet fructus corrumpantur, nisi iudice permittente ei de partium uoluntate,
21 sic intelligitur l.si oleum.ff.de do. † No.etiam ex principio huius legis, q̃
nunquam fit sequestratio de re alicuius, nisi de debito constet per publicũ
instrumentum.And.Cor.sing.suis, uer.sequester. incipien. quis non potest
petere.dixi post Iacob.Reb.in add.ad ipsum in l.præceden.in fi.in eo.uer.
ꝛ.eo.& Dec.cons.lxxj.uol.j.ꝛ.de ero.mil.ann.l.per hanc.& ibi dixi.Ang.
Bal.cont.Bar.l.j.de iura.calum.ubi dicit, quòd si statutum requirit instan-
tiam causæ terminari intra duos menses, quòd habet locum ubi petitur exe
cutio instrumenti confessionati, licet aliqui cont.secundũ eum. In tex. ibi,
fructus uendantur, uide Ang. & Doct. l.fideiussor.§.fi. qui satisd.cog.&
Bar.l.si magistratus.ff. de priuilegijs credit. & l. interesse. de acq. posses.
Bal.c.olim.de rescr.bene facit l.diuus.de pet. hæred.in ea.l.in fi.An hoc sit
uerum, imo. l. Imper.de appel.§.fi. & quod no.Bald.d.l.j.ꝛ.de prohib.se-
quest.& Abb.c.dilectus.in fi.de sequest.poss. & fru. ubi reprobat dictum
Bar. eo.modo reprobat Imol.& d.l.imp.§.fi.l.per hãc.de ero.mili.ann.li.
xij.& Bar.l.si.in fi.ꝛ.de edi. diui Adria.tol. ubi dicit quòd immissio debet
probari per publicum instrumentum, nec sufficit per testes.Alex.

LEX XX.

NE DIVTIVS.Hodie natus ex adscriptitio, & ser
ua, uel adscriptitia, & seruo, sequitur uentris condi-
tionem. Item inter seruos adscriptitios modica est
differentia, cùm seruus cum peculio, adscriptitius cum ter-
ra alienari possunt per dominum.h.d. Præmitto ad euiden-
tiam, quod olim senatusconf. Claudianum uolebat ut na-
tus ex adscriptitio, uel adscriptitia semper sequeretur con-
ditionem adscriptitiam, & sic quãdoq̃ paternam, quando-
que maternam, ut ꝛ.de senatus. Claud. Vnde uidens Imper.
quòd semper quis traheretur ad peiorem fortunam, statuit
quòd illud senatusconf.esset sublatum ex toto, & quòd ille
qui nascetur ex adscriptitio, & muliere libera, esset liber, ut
no.in lib. auth. ibi, hoc etiam declaratum fuit in libr. auth.
constitutio quæ ex adscriptitio, & libera natos.in princ.col-
lat.vj. Verùm, quia multi dubitant quando quis nasceba-
tur ex uno adscriptitio, uel adscriptitia, & ex altero seruo uel
serua, utrùm sequeretur conditionem uentris, cùm illa lex
antiqua posita ad remotionem dicti senatus non loquere-
tur, nisi tantùm de adscriptitio, & muliere libera, ideò Impe.
posuit legem, & disposuit quòd sicut ille, qui nasceretur ex
muliere libera, & adscriptitio, sequitur conditionem uen-
tris: ita ille qui nascitur ex adscriptitia, & seruo uel serua, &
adscriptitio, semper sequitur conditionem uentris. Et ex
hoc inferẽ alia regula generalis, q̃ partus sequiẽ regulariter
cõditionẽ uẽtris, siue cõditio uẽtris sit deterior* partui, siue
utilior. Hæc aũt regula fauore publicę utili-
tatis fallit ĩ partu murilegulorũ, qa semp mu
rileguli sequuntur conditionem liberi, siue
sit pater, siue mater, l. fin. ꝛ. de murilegulis.
Item fallit in partu eius, qui natus est in præ-
dio tamiaco, quod prædium quale sit, nota-
tur ꝛ.de prædijs tami.in rub. & l.j. Item fallit in filijs inquili-
norum, & colonorum natis ex libera muliere, ꝛ.eo.l.diffini-
mus.Item fallit in filijs libertorum curiæ.xij. q.ij. de libertis.
& hoc de iure ciuili. Item fallit secundum legem Lombar-
dorum, ut not. in glos. Quo ad honores uerò assequendos
partus sequitur conditionem paternam, l. cùm legitimæ.ff.
de statu hom. Vltimò no.ex glo. penult. omnes differentias
inter adscriptitios, & seruos.

* Deterior. Hoc est falsum. §. j. Inst. de inge. I. Concen.B.

LEX XXI.

1 *Enunciatiua uerba in dispositione uel contractibus, si sunt in duplici con-
fessione emanata, ualẽt in una, posteà in alia probant, & obligant.*
2 *Terræ recommendatæ quæ tenentur ciuitati præstare subsidium in caual-
catis, si stant per centum annos q̃ non præstiterint, per hoc non censen
tur præscripsisse libertatem, si non fuerint requisitæ.*
3 *Statutum quòd absentes, à ciuitate Perusij, non gaudeant priuilegio ciuiũ,
non comprehendit absentes, quorum fratres, & sorores, & cognati
stent in ciuitate, qui supportent onera.*
Et non dicitur absens, nec uagabundus.ibi nu. 5.
4 *Iniuria facta uni de consortio, uidetur toti consortio facta.*
6 *Confessio facta in iudicio, non in figura iudicij, non nocet, & quando no-
ceat etiam extra iudicium geminata.*
7 *Geminatio actus, uel eius perseueratio, quòd multùm arguant actus
ualiditatem.*

VM SCIMVS. Sola confessio uel scrip
tura, in qua enunciatiuè quis se alterius co-
lonum esse asserit, non præiudicat, nec statu
tum mutat, nisi sit alijs̃ adminiculis appro-
bata, scilicet ex illa diutina præstatione, quã
faciunt filij adscriptitij, aut quia alia confes-
sio emanauerit de eodem. Item si filius adscriptitij uiuente
patre per xxx.annos continuos terram non coluit, non p̃
ptereà liberatus est à conditione adscriptitia, cùm pater e-
ius tempore uitæ suæ culturæ satisfecerit. Ideò autem dixi
enunciatiuè prolata & facta, quia si dispositiuè per solen-
nem stipulationem quis uellet se facere alterius adscripti-
tium, non requirerentur alia adminicula, secundum Mart.
de Fan.& And.de Barulo hic, licet gl.l.prox.§.cùm autem.ui
deatur dicere quòd licet præcederet pactio, qua quis se obli
gauerit, tamen ista pactio non præiudicat, nisi secuta sit po-
steà triginta annorum præscriptio. Sed ego intelligo illam
glo.quando illa stipulatio non fuit solennis, sed posteà cur
su temporis ex diutina præstatione, solennizatur. Vbi au-
tem quis

tem quis pacisceretur solenniter, puta, per stipulationem,
non uidetur dubium, quòd eo ipso sit effectus seruus, & ad
1 scriptitius, uendendo se ad precium participandum.* † In
tex.ibi, sin autem est scriptura.ex hoc uers.li-
mitari possunt omnes leges dicentes, quòd
uerba enunciatiua nõ inducunt dispositio-
a nem,[a] & etiam in contractibus prolata non
sunt obligatoria.Nam hoc est uerum, nisi bi
na confessio emanauerit una post aliam. Si
enim circa conditionem adscriptitiam, quæ
est mala, l.ne diutius. ꝛ. eo. præiudicium ge-
neret, quanto magis generabit in his, quæ non sunt tanti
b præiudicij, certè multo magis.[b] † In tex.ibi, patres uel fra-
3 tres.no.ar.quòd statutũ dicit, quòd absentes à ciuitate Pe-
rusij non gaudeant priuilegio ciuium, cum onera non sup-
portent, quòd si aliquis abest à ciuitate, in eadem permanẽt
patres, uel fratres, sorores uel cognati, qui supportent one-
ra ciuium, quòd non obstante tali absentia priuilegio gau-
debit absens.uidetur enim supportare onera, cum illi sup-
portent, qui sunt de sua progenie. Et ideò si statutum dicit,
quòd non allibrati non audiantur in ciuilibus, nec in cri-
minalibus, cum nõ supportent onera ciuitatis, quòd libra
patris.uel aliorum consortum de domo proderit non alli-
c brato.sufficit eẽ hos cõsortes onera sustinere per hãc legẽ.[c]
In text. ibi, cum tamen pars. Not. quòd corpus unius con-
d sortum appellatur pars cæterorum cõsortum. Item iniuria
quæ fit uni eorum, toti consortio facta uidetur,[d] l.j. de sena-
tusc.Claud.& omnes poterunt uindicare tanquã consortes
prosequentes eorum iniuriam, l.si fœmina.ꝛ.ad Turpil.etiã
5 si uendicans sit spurius.l.j.cum sim.ff.de libera.cau.† In tex.
in l.per hanc literam uidetur posse dici, quòd non uidean-
tur absentes à ciuitate illi qui de ciuitate habent patrem, &
alios cognatos. Vnde non appellabatur uagabundus, cũ
ibi residere uideatur.Cont. Nam uidemus quòd bonis ab-
sentis detur curator, & citantur primò agnati, si uolunt eũ
defendere.in l.itẽ ait prætor.§.j.ff.ex quib. cau. maio. Et qd̃
datur curator patet, in l.ab hostibus.eod. tit. & non ob.hæc
lex, quia ideò hic non reputatur absens, quoniã sui cogna-
e ti onera ad eum spectantia supportabunt.[e] † No.quòd con
6 fessio facta in iudicio, non in figura iudicij, puta coram ta-
bellione, non nocet.Et per hoc patet quòd malè dicant illi,
qui dicunt quòd gl.q.l.iubemus. ꝛ. de li.cau. quòd non re-
periatur alibi quàm ibi, quia hoc nõ est uerum, quia etiam
hic inuenitur, & est etiam alia gl.sing.l.interrogatam. ꝛ.de li
berali causa.Hoc est uerum in confessione quæ non præiu-
dicat extra iudicium, eodem modo præiudicaret coram no
tario, ut in gl. seq. Item confessio facta non in figura iudicij
licet non præiudicet, tamẽ si bis emanauerit, fortè ita præiu
f dicaret, sicut ea, quæ est facta in figura iudicij.[f] Hoc uidetur
uelle sequens gl.Adde quod dixi in l.triticum. ff.de uer. ob.
ubi dixi quòd duæ confessiones plus operantur quàm u-
7 na. † Actus enim geminatus uel perseueratio multùm ar-
g guunt ad utilitatem eius quod agitur.[g] leg. si mulier. ꝛ. ad
h Velleianum.[h]

* Participandum. Si quidem maior xx.ann. fuerit. l. honor. ff. de minor. I. Concen. B.

ADDITIO.

*Pro saluando Bar.hic in hac l.cum scimus. qui uult quòd ex confessione ge
minata extraiudiciali oriatur actio, ut hic circa finem commenti sui, uide
eo.cordantiam, quam posui ad l.triticum.ff.de uer.ob.*

a Dispositionem.Socin.cons.lxvij.ccxxvij.

b Vide quæ dicta sunt in l.ex hac scriptura post Bar.de don.& idem Ro.in
2 litera, d.in no.ij.Alex. † In tex.ibi, illud quoq̃.Ex hoc.§.sumitur ar.quòd
si terræ recommendatæ tenentur dare ciuitati Perusij subsidium caluacá-
tis, & exercitibus, extra ciuitatem euntibus, & per centum annos stete-
runt, quod non præstiterunt ex eo quia ciuitatis Perusina non requisuit,
cùm de suis gentibus esset copiosa nimis, ut non propter hoc dictæ terræ
præscripserint libertatem dicti seruitij.nulla enim causa desidiæ potest cõ-
muni Perusij imputari, ex quo necẽsitatem dicti subsidij non habuit. De
quo dixi in l.in filijs, ꝛ.de decur. ubi uidetur casus.Adde Ang. l. malè agi-
tur.de præscript.xxx.anno.circa fi.Item ibi, patres. No. non uideri abesse
à ciuitate, uel loco, qui habet de sua progenie in loco, uel ciuitate, ut in pa-
Bar.super Cod.

tre, qui non habet filium.glo.l.fin. uer. & eadem persona. ꝛ. de impub.& alijs sub. Alex.

c Gl.l.ij.ꝛ.qui æta.uel profes.exc.lib.x.Ang.l.prætor.in princ.ff.de eden.& Bar.l.j.§.si hæredis.ff.ad l.falc.l.j.§.domini.ff. ad Syll.Bal.l.fi.prælle..gl.
4 l.ij. qui æta. excus. quòd si statuto cauetur, † quòd nullus possit habere officium, nisi habeat centum in bonis, quòd filius poterit habere officium, si pater habet æstimum usq̃ ad illam quantitatem, licet sint plures fratres, qui si diuiderentur non haberent illa centum.l.prætor.§. sed si filius. ff. de eden.& Ang.l.fi.præalleg.& Bal.l.ij.ad fi.ꝛ.de lib.& eorum lib.& l.j.§. illud.ꝛ.comm.de man.et in c.filius.de ca.qui curiam.uen.& l.non plures. de fac.eccl.& l.sciendum.ff.qui satisd.cog.& ibi.Bar. pen.q. Bald.l.diximus.§.si pater.ff.de exc.tut.& l.ij.in fi.ꝛ.de legi.hæred.uer.modo uidendum est.ꝛ.de executio.rei iud.& Bal.in add.Spec.tit.de censibus. ad fi. & l.illud.ff.quod cuiusq̃ uniuers.Item ibi in uers. item de iniuria quæ fit uni, Bar.l.lex Corn.& ibi dixi.ff.de iniur.Et ibi omnes.no.Bart.& ibi scripsi, in l.ij.in princ.ff.de accu.Alex.

d Videtur.Fel.c.partus.de homi.

e Sed contr.uidetur, quòd bonis absentis datur curator.glo.l.cognatos.ꝛ.de capti.& idem in hæreditate iacente, l.j. de curat.bo. dando. & Ang. l.iiij. §.quoties.ff.de dam.infect.per l.si seruus ff.de stip.seru.Alex.in glo. Extra ius.ibi, non in figura iudicij.

f Iudicij.Soc.cons.xv.Fel.c.si cautio.de fid.instru.

g Agitur.Quid autem operetur in obligatione, rescripto, & in nonnullis alijs actibus, Fel.c.si cautio.de fid.instr.

h Confessio his emanata extra iudiciũ præiudicat, acsi esset facta in iudicio, regulariter tamen contra. l. j. in fi. in gloss. super uer.actionibus.ff.de interro.act. & per glo.l.quoniam. ff. de infamibus.& l. cùm de indebito.§. fin.de pro.& l.generaliter.ꝛ.de non nu. pec. Adde circa confessionem geminatam gl.l.c.v.ff.de adul.quæ dicit, quòd quamuis dicatur, quòd aliàs confessus non præcedentibus indicijs, & timore tormentorum, non sibi præiudicet.l.j.§.diuus.& l.maritus. & quod ibi per glos. & Bart. ff. de quæst.tamen si ante confessionem factam sine indicijs emanasset alia cõfes-
sio, quæ teneret, per consequens condemnaretur ex ea, propter geminatio
nem ipsius confessionis. Adde tamen circa confessionem factam extra iudi-
cium, quòd licet regulariter non præiudicet confitenti, tamen si iuramen-
tum interuenisset, sibi præiudicaret.Bar.l.cum quis decedens.§.Titia hone
stissima.de leg.ij.& adde in eo quod dicit hic Bar.de confessione bis emana-
ta, quod idem uoluit Bal. in rub. res inter alios acta. & iudicio meo est
tex.ibi glo.& doct. l.si mulier.ꝛ.ad Velleia.& l.j.ꝛ.de plus pet.Et adde q̃
confessio geminata operatur unum no.effectum, uel quòd exceptio non
nume pec.quæ aliàs intra biennium opponi poterat, non poterit opponi,
si confessio fuerit geminata.Abb. c.si cautio .de fid. instr. ubi alle.no.c.per
gl.hic.Et adde in cõfessione facta extra iudicium, q̃ talis confessio non pro-
dest ad actionem, sed ad probationem.l.j.in fi.ꝛ.de posit.fallit nisi esset ge-
minata, quia tunc cum æquipararetur confessioni factæ in iudicio, ut hic,
& confessio facta in iudicio prodest ad actionem, ut est gl.l.sed & si posses-
sori.ff.de iureiur.§.item si iurauero. quod confirmat Cy. l. j. ꝛ.de confess.
quæ actio uocatur utilis confessoria, l. proinde.§. procurator.ff. ad l.Aq-
quil. igitur potest dici tali casu prodesse ad actionem. Cogita, quia nemo
hæc tangit. Item adde quod ista geminatio operatur aliũ naturalem effe-
ctum, quia ex geminatione pacti nudi dicitur pactum uestiri, & parere ac-
tionem & obligationem, ubi aliàs ex tali pacto non nascitur. Ange. &
Saly.l.petens.ꝛ.de pact.& Institut.de actio.§.de constituta. Item ad istam
geminationem, ad quod geminata interlocutoria non reuocatur, gl. no.in
l.ciues.ꝛ.de appell.Itẽ geminata mora nõ potest purgari.l.traiectitiæ.§.de
illo secundum unam lectu.de act.& obl.Item geminatio rescriptorum ope
ratur clausulam motu proprio.Bal.l.damnosa.ꝛ.de precib.imp.offer.Item
peccatum ueniale geminatum transit in mortale. §.criminis. xxv. distinc.
Et ibi si bis enumerauit, diuersis tamen temporibus.l.si conuenerit. de pig.
act.Ant.de But.q̃ in actu requisito ad consuetudinem, ut requiratur inter-
uallum temporis, in c.fi.de consue.Alex.

LEX XXII.

1 *Statutum quòd instrumenta dotalia executioni mandentur, nulla longi
temporis præscriptione obstante, an obstet præscriptio quadraginta
annorum.*
2 *Statutum excludens præscriptionem an ualeat.*
3 *Adscriptus alicui conditioni, si fugit, ut illud onus euadat, dicitur furtum
sui facere, etiam si sit liber.*
4 *Coloni, & censiti sunt homines liberi.*
5 *Moderator prouinciæ cognoscit de crimine.*

6 Colonus an poßit deserere culturas agrorum, etiam si dominus nouet pacta, si statutum dicat, quòd non poßit eas deserere.
7 Vxor si uerberatur à uiro, licitò potest diuertere.
8 Protestatio procuratoris quòd faciat incidere protestantiam in pœnam, si ei ostendit mandatum.
9 Conditio adscriptorum est durior quàm aliorum colonorum.
10 Statutum quòd iudex prouideat ne damna dëtur, uel quòd debeat tueri tales iniurias patientes, quando pariat actionem, & quando officium iudicis.
11 Primogenitus Regis an dicatur natus ante dignitatem regalem.
12 Stante statuto quòd habitantes in comitatu non gaudeant priuilegio ciuitatis, nec eorum filij aliquis habitat, an præiudicet filijs ante habitationem natis.
13 Statutum disponens quòd pro quolibet animali nascenti in territorio dominus soluat unum solidum, quod comprehendit illum qui ducit animalia prægnantia extra territorium ut ibi pariant.
14 Colonus remanens in colonia, tenetur solitam fructuum restitutionem facere.
15 Hæredes coloni si remanent in colonia sine renouatione pactorum, pacta facta inter dominum & colonum defunctum seruare debent.

VM SATIS. Adscriptitius fugiẽs, sicut seruus, sui furtum facit, licet liber sit, & ideò tali fortuna non liberatur xxx. an. spacio, sed cum sua sobole idem adscriptitius remanet. Item effecti colonariæ conditionis pẽr culturam assiduam xxx. ann. sunt liberi, & eorundem filij, licet omnes adscriptitij sint conditionis prædictæ, etiam si tanto tempore filij nõ steterint in cultura. Item domini possessionum non debent eisdem uiolentiam inferre, aut ueterem consuetudinem redituum immutare, contrarium facientes eisdem ad interesse tenentur, nec poterũt ob hoc culturam agrorum deserere. Item nullus debet colonum uel adscriptitiũ alienum occultare, & suscipiens etiam ignoranter, * nisi restituat, ipsum pœnis hic insertis tenetur. In tex. ibi, quantũcunq; emanauerit. hoc uerũ, nisi ille adscriptitius in fuga steterit per xl. ann. l. omnes. de præscríp. xxx. ann. quãtũ aũt tẽpus requi
1 ratur in seruo fugitiuo, no. de ser. fu. l. j. † qd' dicit, quantũcunq;, &c. quod per hoc patet coniuncta. l. omnes, q; licet statutum dicat, quòd instrumenta dotalia executioni mandentur, nulla longi temporis præscriptione obstante, quia si currerent xl. ann. curricula, quòd obstabit temporis præscriptio, sicut uidemus hic Imp. dicere non præscribere istos longi temporis cursu libertatem, tamen currũt curricula xl. ann. Sed contrarium dicas, quia istud statutum simpliciter loquitur, & ideò simpliciter intelligendũ est, l. de pretio. ff. de publica. Nec ob. hæc lex, quia limitatur per aliam quod in statuto non est. De hoc dixi s̃. qui num. li. se exc. l. fi. ubi gl.
b allegat omnes leges, quæ possunt allegari. [b] † In tex. ibi, fura
3 ri intelligatur. No. quòd licet quis sit liber, tamen si adscriptus est alicui conditioni, fugiendo, ut onus illius conditionis euitet, dicitur facere furtum sui. Sequitur in tex. uoluit li
4 beros permanere. † Ex hoc patet, quòd coloni & cẽsiti sunt
5 homines liberi, licet adscripti sint huic conditioni. † No. q; moderator prouinciæ cognoscit de crimine, & facit resarcíri interesse. Vnde per hoc dici potest quòd in causa criminali ueniat refectio expensarum. hic enim crimen uiolẽtiæ, uel rapinæ intendebant, tamen iudex hic recognoscẽs facit restituere damna, & interesse. quod an sit uerũ, no. s̃. qui accu. nõ pos. l. qui crimen. & Cy. l. fi. s̃. de fru. & lit. expen. Quis autem iudex de hac uiolentia cognoscat, & quis exequatur, & qualiter petatur huius uiolentiæ punitio, dic, ut in glo. uer.
6 per iudicem. In tex. ibi, & sic ueterem consuetudinẽ. † No. q; si statutum dicat, quòd coloni non possunt deserere culturas agrorum, quòd nõ poterunt, licet eis pacta immutẽtur, sed domini tenentur eisdem ad interesse, & idem si uerberãtur à dominis. in quib. causis col. & censi. l. j̃. Sed cõtr. teneas. Nam non plus operatur hic statutum, quàm operaretur pactum, ut no. s̃. in rub. de decur. Sed si quis promittit terrã excolere sub certo pacto, & pœna, non incidit in pœnam, si eidem pacta mutantur, uel dominus ita rixosus est, quòd colonus in colonia nõ potest persistere, sicut dicimus in socio qui promittitur societatem non dissoluere. nam potest, si socius est rixosus, ff. pro socio. l. si conuenerit. in fi. Nec ob. hæc lex, quia speciale est in istis, quorũ conditio est multùm strí-
7 cta, s̃. eo. l. ne diutius. & l. diffinimus. † Præterea, uxor cũ fla-
c gellis uerberat à uiro, [c] licitè potest diuertere, ut in auth. utlic. mat. & auiæ. §. quia uerò plurimas. multo ergo magis co
d lonus à domino, quãdo acriter uerberatur. [d] † Sequitur in
8 tex. uel per procuratorem. Hic uidetur casus quòd protestatio procuratoris facit incidere protestatum in pœnam, sicut protestatio domini, quod uerum est, quando ipse ostendit procuratoriũ, l. si quis inficiatus: in princ. ff. depos. In gl. ætiã xl. ann. hoc procedit in curialibus, ut non liberentur præscriptione xl. ann. ut in l. hic alleg. adscriptitij uerò bene liberantur tanto tempore à tali conditione, l. omnes. de præscr. xxx. ann. nisi pars eorum corporis in prædijs remanserit, ut s̃. l. prox. In eadem glo. ibi, solue ut ibi, quia ibi tractatur de alia libertate, quàm de ea, quæ per uiam præscriptionis inducitur, & sic non ob. cont. In gl. ibi. l. eum. gl. l. præscriptiones. de præsc. xxx. ann. soluit alio modo, scilicet, q; ibi est speciale in adscriptitijs curiarum, ut minori tẽpore præscribantur, adscriptitij uerò fundorum principis nullo tẽpore præscribuntur, l. j. s̃. ne rei domi. uel tem. Et prædicta procedũt, cùm adscriptitij ipsimet uolunt præscribere libertatem. An autem alius possit præscribere adscriptitios alienos, dic ut
9 hic no. † In gl. super uer. intelligatur. in glo. quæ incipit, ex fœmina adscriptitia. ibi, l. ea. hoc placet, quia adscriptitiorũ conditio est durior, quàm aliorum colonorum, ut s̃. eo. l. ne diutius. & ideò magis ei fauetur pro libertate. In glo. in uer. permanere. ibi, no. simile, &c. no. quẽ posse esse liberũ & adscriptitium simul, & semel. quod facit, j̃. eo. l. fi. & quod not.
10 Inst. de iu. pers. in princ. & auth. de nupt. §. adscriptitio. In † gl. in uer. per iudicẽ. ibi, hic innuit prouideat, &c. Et no. bene pro statutis dicentibus, q; iudex prouideat bene ne damnum detur, uel iniuriæ inferantur. Nam uigore huius statuti nulla nascitur actio, sed eis datur officium iudicis. Si autẽ statutum dicat, q; iudex debeat tueri tales iniuriam patientes, tũc eis datur actio, & exceptio, l. statuas. ff. de acq. rer. do. In eadem gl. ibi. quod in simplũ. & sic fm Hug. opi. est dare casum, in quo pro furto uel rapina nõ competit ius agendi, nisi ad simplum tantùm, scilicet cùm furatur, uel rapiat do-
e minus ab adscriptitio uel colono, aut censito. [e] In gl. nati ex colonis. ibi, sed quid de nato. No. an filius natus ex colono ante præscriptionẽ cõpletam, uel cõceptus ante præscriptionem cõpletã, & natus posteà fit colonariæ cõditionis? Nam nõ est primo casu, quia nõ est natus ex patre colono. secũdo casu, quia cùm sit conceptus anteq; pater esset colonus, etiã habet, q; nato, cũ de eius fauore tractet, l. qui in utero. ff. de
11 statu ho. † Et ideò nõ dicit primogenitus Regis, [f] qui natus
f est ante dignitatẽ regalem. nec filius presbyteri, qui natus est ante presbyteratum, l. imperialis. de nup. & l. senatoris. ff.
g de senat. [g] In filijs autẽ eorũ qui se sponte curiæ obtulerunt, hoc speciale est, ut licet nati sint post oblationem factam cu-
h riæ, nõ sint curiales inuiti, l. fi. s̃. de his qui spõtẽ mu. sub. [h] In eadem, ibi, licet. Sed nõ ob. hæc lex, quia intellígitur de liberis natis, & cõceptis postquam pater est colonus effectus, & ideò ipsi sunt coloni, licet nõ steterint xxx. ann. In eadẽ glo.
13 ibi, item daretur occasio. † No. ad statuta dicẽtia, q; pro animali nascẽti in territorio Perusino, debeat soluere dominus unum solidum. Nam si habens animalia prægnantia ducit ut pariant extra territorium Perusinum, nõ euitat propter hoc solutionem, quia in fraudem fecit. ff. de hær. inst. l. ex fa-
i cto. la grande. [i]

* Ignoranter. Hoc nõ dicit ista lex, in §. nemini. Nõ enim punit, nisi à tempore scientiæ. l. Conc. B.

ADDITIO.

a Adde gl. c. statutum. §. cùm uerò. de rescrip. in v. j. quæ dicit, q; ille dicitur de ciuitate, qui ibi habet domum.
b Si statutum excludit præscriptionem longi tẽporis, an uerificetur in præscriptione longißimi temporis? Dicas q; non. Facit quod dicimus statutum interpretari, ut aliquid addat iuri cõmuni, secundũ Bar. l. ij. de usu. Bal. l. j. de præscrip. long. temp. quæ pro lib. cum sim. Sed præscriptio longi tẽporis est tantùm x. an. inter præsentes, & c. In cont. faciunt ea quæ diximus statutum interpretandum secundũ ius commune, & pro certo dictũ Bar. nun quã mihi placuit. Pro quo multa possent adduci specialiter, quod no. Bald. per illum tex. in l. in contractibus. in princ. de non nume. pec. et multa alia.

2 † Quando autem ualeat statutum excludens præscriptionẽ, Bal. l. j. ne rei do. uel templorũ. & dixi plenè post Bal. l. j. de usur. Sed aduerte ad d. Bart. hic q; puto quòd sit corruptum, quia non deberet esse illud uerbum longè, relatum in statuto, an præscriptio centũ ann. intelligatur exclusa, uide no. in d. l. j. ne rei do. uel temp. & c. j. §. præterea. de cap. Corra. in usib. feud. Alex. Statutũ faciens mentionem de præsc. long. temp. non comprehendit præscriptionem xl. an. Bal. l. ius emphyteutici. s̃. de fund. pat. & ibi uide. & contr. Bart. hic tenet Ang. l. si quis decurio. s̃. de decur. lib. x. ubi dixi. Alexand.
c A uiro. An liceat uiro uxorẽ ex causa uerberare, Fel. c. illud. de præsump.
d Dy. & Bal. l. j. s̃. de legib. ubi dixit, q; hoc casu dabuntur alimenta extra domum. Cy. l. quod in uxorem. s̃. ne neg. gest. & ibi Bal. l. Caio Seio. §. fin. ibi, si ob grauiorem seruitutem discesserunt. ff. de ali. & cib. leg. l. si dotem. §. finautem. ff. sol. mat. & Bal. l. j. de priuileg. dot. & l. j. s̃. de senten. quæ sine cert. quantita. Alex.
e No. casum, in quo pro furto, & rapina non agitur, nisi ad simplũ. & quæ differentia sit inter furtum, & rapinam, & uiolentiam, Bar. l. itaq; fullo. ff. de fur. & l. licitatio. §. quod illicitè. de publica. & inter furem, latronem, et raptorem, c. ex parte. de test. Doc. & Ang. auth. ut mulieres iurent. §. j. & Bal. auth. sed nouo iure. s̃. de ser. fugit. & l. capitalium. §. famosos. de pœn. & ibi dixi. Alex.
f Regis. Bal. l. imperialis. nu. x. & ibi posui in apo. ad ipsum. s̃. de nu. quam ad hoc alleg. pro sing. Fran. de Crema. fi. suo l. inci. uide pulchram disputationem, ubi remißiones habes ad saturitatem.
g Bar. d. l. imperialis. & Bar. l. ij. §. filius. de decur. ubi ponit de filio nato antequam pater efficeretur nobilis, an gaudeat priuilegijs nobilitatis. Et ibi concludit quòd non, nec quo ad cõmoda, nec quo ad incõmoda. & Bal. d. l. imperialis. §. fi. quia qualitas adiuncta uerbo, debet intelligi secundũ qualitatem uerbi cui adiungitur. l. in delictis. §. si extraneus. ff. de nox. & facit tex. & ibi Bart. l. si senator. j̃. de digni. lib. xij. & scripsi in l. ij. §. filius. de decur. Alexand.
h † Faciunt ad q. dicit statutum, quòd si aliquis fecerit stationem in uilla per
12 decem annos, teneatur in perpetuum ipse, & filij, an talis præscriptio noceat filijs natis ante præscriptionem. Item si ciuitas recipit aliquem ciuem, pone fecit statutum q; omnes trahentes moram in comitatu, non gaudeant priuilegio ciuitatis, nec eorum filij. quòd si aliquis habitauit in comitatu, non præiudicet iam natis, secundum Bal. l. ij. ad fi. s̃. de li. et eorũ libe. Alex.
14 † Nota ex isto §. ar. q; colonus remanens in colonia, illam partem fructuũ
15 solùm restituere tenetur, quam restituebat temporibus retrò actis. † Item est casus q; hæredes alicuius coloni remanentes in colonia, sine renouatione aliquorum pactorum, quòd per omnia, & eodem modo, & conditione pacta omnia, quæ extabant inter dominum, & colonum defunctum, debent seruari inter dominũ, & hæredes coloni, quod no. Ang. hic.

LEX XXIII.

1 Adscriptitij matrimonium contrahere possunt.
Adscriptitij effici possunt clerici dominis eorum inuitis.
2 Partus conditionem uentris sequitur.

SI QVI. Mulieres liberæ cũ adscriptitijs matrimoniũ contrahentes, nõ perdunt ipsæ nec eorũ posteri libertatem, & natus ex libero, & ex adscriptitia muliere, cõditionem uẽtris sequit. * Itẽ domini taliũ adscriptitiorũ possunt eos extrahere à tali matrimonio autoritate, ppria, & etiã castigare, si iudicis copia desit, q' si nõ fecerit, ad eorũ
I. Concen. B. 1 dãnũ negligẽtia redũdabit. † Et nota adscriptitios ꝗhere matrimoniũ, per qd' dicũt quidam ipsos esse liberos, & non seruos. Sed certè matrimoniũ istud est de facto, non de iure, auth. de nup. §. adscriptitios. Non tamen intelligas q; ipsi sint serui, nisi quo ad quædam seruitia. Et hoc apparet, quia etiam inuitis dominis possunt effici clerici, auth. de sanc. episc. §. adscriptitios. quod nõ est in seruis. gl. d. §. adscriptitios. uers. agriculturam. l. j. s̃. de senat. Claud. §. sed serui. in fi. Olim enim semper natus ex alio adscriptitio, uel adscriptitia, conditionem adscriptitij sequebatur. Et hoc introductũ fuit per senatusconf. Claudia. sed posteà hoc mutatum fuit, q; sequeretur conditionem uentris, l. j. de senatusc̃on. Claud. & auth. constitutio quæ ex adscrip. & uidistis s̃. eo. l. ne diutius. gl. intelligatur. in fi. & hoc
2 uerum olim ex dispositione senatusc̃on. Claud. sed hodie † indistinctè partus sequitur conditionem uentris liberi, licet pater fuerit seruus.

* Sequitur. Secus in seruis: §. j. Inst. de inge.

De capitatione ciuium. *Tit. XLVIII.*

LEX VNICA.

PLEBS. Ciues Romani habitantes in urbe effugiunt onus capitationis, fm primam lect. Potest etiam intelligi in ciuibus aliarũ ciuitatũ habitãtibus intra urbem. Et hoc patet ex generalitate huius literæ quæ dicit, in Orientalibus quoq;. Sed hæc l. fallit in tributo capitis, quòd pro metallo præstatur, l. per an-
1 nos. s̃. de metall. quæ uidetur cont. † Vltimò no. ex glos. hic posita, quòd quando rub. est generalis, quòd etiam lex de-
a bet generaliter intelligi. [a]

ADDITIO.

a Moder. rub. ff. de uer. ob. Alex. Imol. rub. ff. de uer. ob. Et hoc maximè quãdo per uerba comprehenditur mens statuti. gl. l. j. s̃. ne fideiuſ. dot. dentur. & l. j. cum ibi no. per Bar. & doct. ff. si cer. pet. & gl. l. j. uer. prætorio. & ibi. Bal. ne lice. tertiò prouoc. & no. Io. And. add. Spec. tit. de dispu. & alle. ad fi. & Bal. l. fin. ff. de hære. inst. & gl. rub. si quis test. liber esse iuss. fu. & l. j. in princ. ff. quod quisque iur. Alex.

In quib. cau. colo. censi. &c. *Tit. XLIX.*

LEX I.

1 Coloni qui colonia finita perseuerant in ea, consuetum affictum præstare tenentur.
2 Timens ne ab aliquo offendatur, potest iudicẽ adire, ut ille sibi caueat.

VISQVIS. Colonus exactus per dominũ cõtra cõsuetudinẽ præstationis antiquã, domi-
1 nũ accusare potest, & si dominus cõuincit, puni tur. In tex. ibi, quã antè cõsueuerat, ar. † pro colonis nostri temporis, qui reditũ annuũ præstãt dominis, ut si finito tẽpore, coloni in colonia persistũt, tãtundẽ debẽt præstare, quantũ cõsueuerũt, s̃. tit. j. l. cũ satis. §. caueãt. in tex. ibi, in posterũ, phibeant. No. posse ferri snïam, ut in futurũ non debeãt agentẽ molestare, sicut in negatoria, inst. de actio. §. æquè. & in uti possidetis, ut in ti. uti poss. ff. & C. & sic patet q; ratione iuris de præsenti fert snïa sup futuro. Secus si ius nõ cõpeteret de præsenti, l. j. §. j. ff. de usur. quæ hic allegat, q; cõt.
2 † Et per hãc literã dicit And. de Barul. q; qui timet ne offendat ab aliquo, potest adire iudicẽ ut sibi caueatur per illũ, ut non offendat, de quo per Gul. l. illicitas. §. ne potẽtiores. de off. præs. & ff. de usuf. l. æquissimum.

LEX II.

1 Statutum quòd aliquis non habeat uocem in ca. uidetur ei præcludere uiã in iudicio.
2 Imper. est uniuersalis dominus omnium, non tamen particularium.

COLONI. Coloni censiti licet respectu aliorũ sint liberi, tamen quo ad personam dominorũ, quib. tributa præstant, uident quãdam seruitute esse adstricti, & ideò eos ad iudiciũ uocare non possunt pro causis ciuilib. nisi ratione super exactionis, sed pro publicis criminibus eos accusant, si suam uel suorum iniuriam prosequant: tamen sua peculia, & eorum prædia alienare non possunt in-
1 uitis dominis inter uiuos. h. d. † In tex. ibi, ipsi sunt, & ideò cùm persona est alicuius, multo fortius bona illius. in tex. ibi, uocem negamus. Not. modum loquendi. Nam per hoc patet q; si statutum dicit q; talis non habeat uocẽ in capitulo, per

lo,per hoc uidetur sibi præclusa uia in iudicio.In gl. quæ in
2 cipit,coloni.ibi,nam sæpè uulgariter. † Not. istud uulgare
quid importet.In eadem ibi, sic, & aliàs not.q̃ omnia sunt
Principis quo ad iurisdictionem,& uniuersale dominium,
sed non quantũ ad particulare.l.bene à Zenone.s̃.de quad.
præsc.In gl.super uer.alienaret, ibi, nec etiam intrare eccle-
siã.De iure ciuili uidet̃ secus,ut no.gl.l.quẽadmodũ.de agr.
& censi.& auth.de sanc.episc.§.adscriptitios.

De colonis Palestinis. *Tit.* *L.*

LEX VNICA.

CVM. Coloni Palestini nõ possunt à terra recedere,si-
cut alij,& eorum dominis datur plena potestas reuo
1 candi domum.Et no.† gl.fi.huius l.q̃ nati in terra u-
bi fuit natus Christus, non habẽt aliud priuilegiũ quã alij.

De colonis Thracensibus. *Tit.* *LI.*

LEX VNICA.

PER VNIVERSAM. Thracenses capita-
tionis nõ præstant tributa,sed tributa terræ, nõ
tamen possunt à terra discedere,& occultãs, uel
retinẽs colonum Thracẽsem, ipsum restituit do
mino cum peculio,& cum agnatione,& punitur in duab. li
1 bris auri.in tex.ibi,uagabundi.No.† de uagabundo, quia
propriè ille dicitur uagabundus, qui uadit uagãdo per or-
a bẽ,[a] ut hic,& j̃.l.prox.& est casus in l.j.de tyro.lib.xij.& hoc te
net gl.ff.de dam.infec.l.iiij.§.prætor.uer.uerecũdè. & hoc est
uerũ, nisi in proprio domicilio fuerint agnati, uel cognati
qui uellent eum ab inquietudine defendere, ut s̃. de agr.&
cens.l.cũ scimus.§.illud quoq̃.Gl.tamẽ. ff. ad mun. l. eius. §.
Celsus.dicit q̃ ille est uagabũdus, qui nõ habet domiciliũ.
Sed hæc trufta, quia fm hoc semper opus esset quòd locus
b originis esset passus aratrum,quod esset absurdũ.[b]

ADDITIO.

a* Orbem.Fel.c.fi.de for.comp.uer.de uagabundo.et quod ibi dixi in apostil.
De uagabundis dixi multa s̃.in add.ad Bar.sed nunc nõ occurrit locus,* uide tamen omnino de hoc Ant.Cor.sing.suis,uer.uagabundus.incip.si bene ficiatus.ubi latè de multiplici uagabundo tractat.
* Locus.Fuit s̃.l.iij.nu.iiij.de agric.& cens.& lxxj.nu.v.eo. I.Conc.B.
b Bar.l.iiij.§.prætor.de dam.infec.qualiter uagabundus sit citandus,Inn.c.si aduersarius.de eo qui mit.in pos.causa rei ser.& Spec.tit.de compet.iudicis adi.in uer.quid si debitor,uide gl.& ibi Bar.in l.cũ hæreditas.ad Treb. qui dicantur uagabundi,& qualiter conueniantur,et citandi sint,Io. And. in add.Spec.tit.præalleg.& ibi etiam ponit quid de banni. & per Cy. & Bal.l.j.ubi de cri.agi.opor.& l.ad recogni.& quæ dixi ibi post Bar. ff.ex quibus cau.in poss.ea.Alex.

De colonis Illyricanis. *Tit.* *LII.*

LEX VNICA.

COLONOS. Coloni Illyricani origine à terra se separare non possunt, contrafacientes re-
uocantur, & reuocati submittunt̃ in uinculis.
Itẽ receptãtes eos,licet ignotos,puniũtur. Et de
hac receptatiõe uide quod dixi s̃.de agri. & cẽs.
1 l.cùm satis.& s̃.de fab. l.pen. † In tex. ibi, autoritate iudicis,
not. quòd interesse lucri cessantis iudex ex suo officio æsti-
mare debet,quod no.pro eo quod ponit Cy.l uniс. s̃.de sen
tentijs,quæ pro eo quod interest profer.circa probationem
2 interesse.In tex.ibi, illud sufficiat.† Not. cõtra receptatores
exbannitorum,quòd puniuntur pœna receptatorum non
solùm si sciuerint pœnam, in qua erant banniti, & causam
pro qua erant banniti, sed etiam si omnino ista ignorauerint,tum tamen sciuerint istos esse bannitos, secus autem si
hoc ignorassent.l.j.s̃. de recep. & de agri. & cens.l.quemad-
modum. & quod dixi s̃. de fabric. l.nullus. Rubricas qua-
tuor sequentes uide per teipsum.

De omni agro deserto. *Tit.* *LVIII.*

LEX I.

CVM DIVVS. Prædia deserta decurioni-
bus loci, quibus subsunt,assignari debẽt cũ
immunitate triennij, & si insufficientes sunt
ad onera supportanda,debent diuidi,& pos-
a sessionibus fertilibus assignari.[a] † Et not. ex
1 fine l.q̃ prædia sterilia debent adiũgi per par
tes fertilibus propinquis ad hoc ut alia prædia fertilia susti-
b neant onera prædiorum sterilium.[b]

ADDITIO.

a Bar.in suo tractatu repræsaliarum,in iij.q.pe. q. prin. quòd per statutum potest fieri,q̃ quilibet de uilla teneatur pro debito alterius, quod tamen intellige, & limita ut per Bar.in iiij. q. pe. q. princip. l. prouidendum.s̃.de decur.Alexand.
b Bar.l.si se non obtulit.§.actor.ff.de re iud.allegat hanc l. † si quis de ciui-
1 tate non est soluendo,q̃ alij de ciuitate tenentur soluere pro illo per librã, & solidum.Sed Bar.l.fi.§.mista.ff.de mu. & hon. determinat cõtrarium, ubi uidt q̃ de iure cõmuni onus deficientium nullus tenetur subire.alle.tex. l.j.s̃.ut nullus ex uica.pro alien.uicar.deb.lib.xj.Et respõdet ad istã l. pro cedere,nisi alio modo esset expressum lege municipali,quia illi legi uel cõsuetudini standum est,ut damnum sustineat. Pro hoc etiam facit dist. Bart. l.ij.de apo.pub.lib.xj.de quo uideas,& quod ibi scripsi.et Ang. d.§.actor. uer.quærit Bar.quòd si aliquis de uniuersitate.& Alex.in repe. l. sæpè. in princ.de re iud. Alex.

LEX II.

SI QVIS. Possidẽs fundos steriles, & fertiles tributa-
rios,si alienat fertiles, & ob hoc efficitur non soluendo,
1 tenetur ad tributa fertiliũ & sterilium emptor.† Et not.
q̃ prędia fertilia appellant̃ hic neruí prędiorũ steriliũ.Et est
ratio,sicut in corpore humano caro fertilis & imbecillis cõ-
seruat̃ per neruos,ita prædia sterilia conseruant̃ per fertilia.

LEX III.

QVICVNQVE. Recipientes prædia deserta cũ im
munitate triennij,debẽt cauere idoneè, q̃ prædia nõ
relinquant cum damno Reip.In tex.ibi,Imp.unde ille
cui assignarentur prædia deserta absq̃ impetratione,nõ de
bet hac cautione grauari, quia satis est q̃ fuerint ipso inui-
1 to illa prædia sibi assignata.In fi.gl.ult. † No.bñ de hoc uer.
a cautionis,utrũ intelligat̃ cũ fideiussore,[a] uel sine, de uer.sig.
l.sancimus.& ibi per Cy.& hic per And.de Barulo.

ADDITIO.

a Cum fideiussore.Glos.& istum in l. si mandato.§.fi.ff. mand. & l.caut.de uer.sig.et l.prætoriæ.in fi.ff.de præt.stip.Bal.l.sancimus.in ij.op.s̃.de uer. sig.& auth.cui relictum.uers.item no.quòd idonea cautio.s̃. de indicta uiduita.toll.Alexand.l.j.ff.qui sat.cog.& Card.cle.j.§.& quia. de pœn.& Oldr.cons.lxviij.

LEX IIII.

HAEREDES. Scriptus hæres à tributario debito-
re etiam onus fundorũ sterilium agnoscere cogetur,
& si hæreditati renunciat,cogit̃ cedere omnib. bonis
1 quæ etiam ex alio titulo à debitore percepit.† Not.sing. ca-
sum,in quo repudians hæreditatem instituentis eũ,nõ solũ
priuatur hęreditate, uerumetiam omnibus bonis quocun
que titulo ad eum deuolutis per instituentem. Et sic est arg.
hic quòd institutus à debitore cõmunis Perusij, si repudiat
eius hæreditatem,priuatur omnibus bonis suis, quocunq̃
titulo ei acquisitis à testatore.

ADDITIO.

Hoc tamẽ est speciale fauore fisci,ergo in cõtrariũ est ius cõmune.l.ius singulare.ff.de le.et Ang.l.j.ff.de acq. hær. & l.si patroni. §.quid ergo.ff.ad
2 Treb.&

2 Treb.& l.qui hæredi.§.si pars.de cond. & dem.Vtrùm autem † repudiata hæreditate uideatur repudiatum officium executionis,& econuerso,uide Bar.l.cùm proponas.C.de fideic.lib.Alex.

LEX V.

QVI VTILIA. Possidens prædia sterilia, & ferti-
lia,non potest renunciare sterilibus, & fertilia retine-
re,sed omnibus debet cedere,ut pariter omnia curia-
libus deferantur.

LEX VI.

QVISQVIS. Prædium sterile desertum iungi de-
bet possidenti fundum fertilem dominicum uel tem
plorum, & si nullus reperiatur uolens dictum fundũ
possidere,antiquo possessori restituit̃,præstita cautione solu-
endi tributa,& alias publicas functiones.In text. ibi, relu-
ctandum, sed quomodo reluctatur, cùm prædium desertũ
assignetur domino inuito,s̃.co.l.j.Resp.q̃ hic loquit̃ in præ
dio dominico, uel templorum, ibi autem in prædio priua-
1 ti.In tex.ibi,reuertantur.† No.de uer.reuertant̃, quia signi-
ficat translationem dominij ipso iure,& est utile pro substi-
tutionibus. l.j. ff.de dona. & s̃. de reuoc.dona. l. si unquam.
& de inoffic.dona.l.si totas.& dixi de uulg.l.centurio.

LEX VII.

QVICVNQVE. Qui fundũ patrimonialẽ steri-
a lem,[a] sua industria fertilẽ fecerit,debet ipsum perpe
tuò possidere, & ipsum relinquere hæredibus tanq̃
proprium, & ille, cui assignata sunt prædia sterilia, tributa
præsentia,non præterita soluit,& etiã pro præsentibus gau-
det immunitate biennij, qua immunitate alij gaudere non
debent.Item procurator cũ uidet prædia sterilia, curare de-
bet pro posse ut assignentur prædijs uicinis fertilibus.Item
hospitale diachatone habet immunitatem ne cogatur su-
1 scipere prædia sterilia. h. d. † In tex. ibi, perpetuò.Not.arg.
quòd habens in emphyteusim fundum sterilem,uel defecti
uum, si ipsum sui cultura fecerit meliorem,potest transmi-
tere ad hęredes extraneos,nec finitur emphyteusis tertia ge
neratione,licet in instrumento hoc non dicatur.j̃.l.qui fun-
b dos.tamen hoc non affirmo.[b] In tex.ibi,post bienniũ.† No.
2 q̃ ille cui assignatur prædium patrimoniale principis steri-
le,habet biennij uacationem à tributis. Si autem esset fisca-
le,tunc habet uacationem triennij,ut s̃.eo.l.j.& ita tenet hic
3 gl.In tex.ibi,ut primũ uicinas. † No. hic ar. q̃ ad portandũ
granum de Cluso Perusino ad ciuitatem Perusij, primò de-
bẽt grauari Clusij, posteà uiciniores Cluso, tertiò alij si pri-
mi sint inter impotentes,s̃. de naui. l. cùm nauarchorũ. An
autẽ isti ,ppinquiores alijs teneant̃ portare suis sumptibus,
uel publicis,dic ut ibi dixi.In tex.ibi,consensu omniũ. Not.
hic dicit,consensu omniũ.& tamen gl. dicit sufficere consen
c sus maioris partis,[c] & hoc est utile ad q. statuti dicentis q̃
factum per maiorem partem studij, non ualeat reprobari.
d quod certum est si sit factum per maiorem partem, ut hic.[d]
4 In tex.ibi,excludat. † Not.optimum ar.pro laboratoribus,
& colonis terrarũ, qui eorum cultura fundos bonos & ferti
les fecerũt, cùm essent steriles, ut non possint per dominos
eorum de cultura remouerí, nec etiam eius pensio augeri.j̃.
tit.ij.l.j.

ADDITIO.

a Sterilem. † Quę dicatur sterilitas in fundo,Bar.l.si uno.§. ubicunq̃.uer.
5 sed dubitatur.ff.loc.& Sal.l.licet.C.de loc.uer.quæro quando non dicatur sterilitas.ubi etiam uide Bar.& Bal.& Io.And. in add.ad Spec. tit. de loc. & And.Barb.cons.suo incip.scripsit propheta.
b Lud. rubr. de arb.in l.etiam.in prin.sol.mat.tenet cont.& bene, c. ad aures.de reb.eccl.non alie.Nec ob.iste tex.quia loquitur in re Principis,non ecclesiæ. Item non apparet hic q̃ esset data in emphyteusim. Ità dicit ipse, & hoc uerum, tenendo opin. quòd talis emphyteusis non transeat ad ex-
6 traneos.De quo plenè ibi,& l.quod dicitur.de uer.ob. p̃ imo.Alex. † Ad de q̃ si quis fuit exemptus à canonis præstatione alicuius fundi sterilis in totum,uel in partem,& posteà fit effectus fertilis industria possessoris,an debeatur præstatio canonis,& posit augeri.non,l. fi. s̃. de alluuio. quem alleg.Ang.l.si seruitus.ff.de ser.rust.præd.Imò secundum eum liberatio & exemptio remanebit firma,per illum tex.& §. quia uerò Leonis. auth. de non alie.& Bal.alleg.hanc l.in ar.c.de alie.fund.pat.& ibi in tex. perpe-
7 tuò no.ar.No. † casum in quo emphyteusis durat ultra tertiam generationem,& ad extraneos transmittitur.Ro.Rub.de arb.regulariter tamen nõ egreditur tertiam generationem.§.emphyteusim. auth. de alie.& emphy. etiam si sit præscripta secundum Ba.c.j.§.quibusdam. de feu.dato in uicem
8 leg. commiss. qui dicit ita consuluisse de facto. † Et eodem modo solet dici in dignitate,quæ obuenit ex accidenti,quæ non egreditur tertiam genera-
9 tionem,scilicet pronepotes,secundum Bar.l.diuo Marco.s̃.de quæst. † Et quæ dicatur tertia generatio,et usq; ad quem gradum duret, doct. auth.si quas ruinas.s̃.de sac.eccl.et l.si mihi et Titio,et l.quod dicitur. de uer.obl. et à quo incipiat generatio.Angel.§. emphyteusim. auth. de non alienan. Alexand.
c Partis.Bal.l.ueterem.num. j.et quod ibi posui in apost.ad ipsum,uer.quod omnes tangit.s̃.de aut. præstan.et Ant.Cor.sing.suis,uer.uniuersitas tota, quod fit à maiori parte capit.
d Inn.c.fi.de pecul.cler.q̃ si clericus fundum sterilem ecclesiæ sui cultura fecit fertilem,et propter delictum deponatur ab administratione pro uictu, debet sibi remanere ille fundus fertilis, quod not.Rom.in litera, e. aliàs,f. no.xxxj.Alex.

LEX VIII.

2 Occupans prædium incultum,et desertum propria autoritate, si accusetur,qualiter teneatur.

QVI AGROS. Agrum sterilem, & tributariũ de-
sertum quilibet autoritate propria potest inuadere,
siue inuadens sit uicinus,siue non, sed dominus dese
rens intra biennium recuperare potest, restitutis expensis
1 cultori,quo elapso nõ auditur.h.d. † No. diligenter ex hac
lege, q̃ aliud est agrum deserere, & aliud derelinquere. qui
enim derelinquit ipsum, ex pœnitentia non reuocat, ut l. j.
fi.pro derelic. sed qui deserit intra biennium sic,ut hac lege.
Item biennium datur si non fuit uocatus per possidentem,
2 aliàs datur sibi solùm tempus semestre,j̃. eo.l.locorum. † &
est optima hæc lex in ciuitate Eugubij, in qua per formam
statutorũ omnia prædia sunt tributaria.Nam si aliquis præ
dium incultũ, & per consequens desertum autoritate pro-
pria occupauerit,non tenetur condictione ex. l.cùm quære
batur.s̃.unde ui.quod tenet gl.hic. Et idcò sit cautus aduo-
catus accusati utentis interdicto recuperandæ,uel ex illa le-
ge,ut articuler. quomodo prædium erat incultum, & repu-
tabatur desertum,quo probato,necessariò sequitur absolu-
tio,ex quo prædium erat tributariũ, secus si nõ erat,l.clam.
§.qui ad.ff.de acq.pos.nisi diuturnitas temporis, ut tempus
x annorum aliud induceret,ut no. gl. magna in l. j.s̃.de ser.
fug.Per hanc etiam legem dici potest,q̃ licet sine titulo non
præscribantur res spatio minori xxx.annorũ, tamen in lo-
cis in quibus sunt prædia tributaria,spatio biennij præscri-
bitur res, ut hic. Et ideò sit cautus aduocatus conuenti uel
agentis,ut articulet quòd omnia prædia sunt tributaria,se-
cundum formam statutorum,& quòd ipse semper possedit
illud prædium per biennium,& hoc probet per testes,q̃ in-
3 trauit possessionẽ illius prædij tunc uacantis, & deserti. † Et
ob hoc præsumitur tributarium, quibus probatis agens &
excipiens obtinebit absq̃ aliquo titulo, & si uult breuiori
tempore possidens esse securus,faciat citari illos, quorũ cre
dit interesse, ut compareãt intra sex menses ad contradicen
dum. si credunt prædium ad eos pertinere necne,ut si intra
dictum tempus domini non comparuerint, possidens do-
miniũ ipsius acquirit pleno iure. Posses dicere, quomodo
dñs auditur,si agrum deseruit.Resp.nõ deseruit.ar.l.j.ff.pro
derelic.sed tantùm culturam,& intra bienniũ auditur,quo
elapso non auditur.

ADDITIO.

Vide tex.et Bar.l.de eodem.de acq.poss.uer.per hanc l.uide hic dicta ad limit.doct.l.Celsus.de usu.ff.

LEX IX.

QVI FVNDOS. Præmitte ad euidentiam ꝙ fundos patrimoniales Principis ille dicitur poſsidere iure priuati,qui ipſos accipit ſteriles, & ſui cultura fecit fertiles, ut s̄.eo.l.quicunq; Et ideò dicit Imp.ꝙ poſsidens tales fundos,ſi eidem alij fundi ſteriles aſsignẽtur, ꝙ ſibi dať electio ꝙ aut renuat fertiles, aut ſuſcipiat utrumq;.

LEX. X.

QVI PER. Si fiſcus alicui ſucceſſerit, q̃ fundos ſteriles & fertiles poſsidebat, & qualis per potentiã fertiles occupauerit, cogiť ſteriles ex eadem ſubſtantia pro portione acceptare.

LEX XI.

3 *Citatus ad iurandum de calumnia, ſi non comparet, non habetur pro confeſſo.*

LOCORVM. Cùm prædia deſerta per æquatorem alicui aſsignantur, antiqui domini per edicta uocantur,qui intra ſex menſes ſi uenerint,recuperant bona, & debita contracta perſoluunt,ſed ſi per dictũ tempus contumaces extiterint,perpetuò poſſidens poſſidebit,& ſoluet
1 tributa futura,non præterita.† No. caſum quõ per lapſum
ſex menſium quis poteſt priuari dominio rei ſuæ,de quo s̄.
a eo.l.qui agros.[a] † Secundò no.hic caſum,ꝙ contumax ha-
2 betur pro confeſſo,[b] quod tenet hic gl.Idem no.in l.ij.§.ſena
b tus.ff.de iur.fiſ.ubi delatus contumax tribus edictis[c] uoca-
c tus,pro confeſſo habeť.auth. de exhiben. re.§. ſi uerò. de aſ-
ſer.tol.l.j.in fi.& ff.de re mil.l.qui cum uno.§.qui poſt.& s̄.de
3 iura.calum.l.ij.§.pe.† regulariter cont.l.diuus.§.ſic & diuus.
ff.de cuſt.reo.Ex hoc patet ſm And.de Baru. ꝙ citatus ut ue
niat ad iurandum de calumnia,ſi non ueniat,non habetur
4 pro confeſſo. † In tex.ibi,proprietas poſſeſſionis.no.modũ
loquendi.Nam tantũ eſt dicere ꝓprietas poſſeſſionis,quan
tum dominiũ rei,l.cùm ſatis.de agric.& cenſ.Et hoc eſt utile pro ſtatutis dicentibus, ꝙ domini poſſeſſionis poſſunt talia facere. Nam non referť ſolùm ad dominos poſſidentes,
d ſed ad dominos rei.[d]

ADDITIO.

a *Adde ꝙ aliquando per lapſum quatuor menſiũ.l.cum duobus.§.idem reſp. pro ſoc.Alex.*
b *Confeſſo.An & quando contumax habeatur pro confeſſo, Fel. c. cũ Bert. ad fi.de re iud.ubi plenè,& quid in cauſa criminali,Old.conſ.iiij.*
c *Edictis.Sed quid ſi ſtatutũ diſponat.dic idem, quia omnino intelligitur, ſi ſit ter citatus,non ſemel pro omnibus, Alex.l.abſentem.de pœ. & Fel.c.ex communicatus.de hær.*
d *† Et hanc legem no.quia per eam habes ꝙ cum eccle.& Reſ. æquiparen-*
5 *tur,ut no.in l.Reſp.s̄.ex quib. cauſis ma. & requiritur in eccleſia ceſſatio biennij,ut emphyteuta poſſit expelli,l.ij.s̄.de iur.emph.quòd illud uerum eſt, ubi eccleſia non citauit emphyteutam, ut ueniret ad ſoluendũ canonẽ, ſed ubi citauit, non erit neceſſarius curſus biennij, ſed ſufficiet lapſus ſex menſium,per hanc l.auth.de alien.& emph.§.ſi uerò quis. Ang. Io. And. c.quoniam.§.q ſi ſuper.ut lite non conteſt.& quæ dixi poſt Bar.l.ſi fur.ff. de uſuf.& in terminis Spec.tit.de prob.§.uidendum.uer.ſed pone ſtatutũ. & Bal.l.ij.§.locũ.de relig.& ſum.Et quid ueniat appell.proprietatis,Bal. l.pen.s̄.ſi à non comp.iud.Io. And.& Ant. d.c. quoniam. §. quod ſi ſuper. ut lit.non conteſt.& Bal.l.ſciendũ. §. ſed etiam.cum ſeq.qui ſat.cog.Alex.*

LEX XII.

HAC DIFFINITIONE. Ad tributa prædij ſterilis nullus poſsidens fertilia adſtringiť, niſi poſtquam fuerit aſſecutus.

LEX XIII.

OMNIVM. Domini prædiorum debent requiri ut ſoluanť tributa contracta,& ipſis ceſſantibus aſsignantur uolentibus ſoluere.Et not.hanc legem in ciuitatibus,in quibus ſunt prædia tributaria.Nam ſi domini non ſoluant tributa,incontinenti poſſunt prędia alijs aſſignari.

LEX XIIII.

1 *Res deſcripta in meo æſtimo,præſumitur mea.*
3 *Confeſsio erronea uel falſa ſolutis expenſis corrigi poteſt,ſi cauſa erroris ſit probabilis. 4.*
2 *Aſſertio facta in libello,uel exceptionibus,an poſsit corrigi.*

RVRA. Si curialib. patientibus,& apud acta fatenti bus prędia eſſe alicuius,& tributa quis ſoluerit,apud ſoluentes remanet perpetuò dominium prędiorum,
1 & nulla repetendi datur licentia.† Et no. hanc l. contra fra-
tres, qui fecerunt ſe in inſtrumentis emptionũ tantummo-
dò nominari, & poſteà prædia fecerunt in cataſtro conſcri-
bi eis,& fratribus,& ſic cõmuniter tributa ſunt ſoluta.Nam
pro hoc eſt fratribus dominiũ acquiſitũ ſicut ipſis,quos te-
nor inſtrumenti deſignat Pro quo facit s̄.de don.l. cenſua-
a lis.& no.per Cy.s̄.de rei uend.l.ſolennibus.[a] † In tex. ibi, a-
3 pud acta.No.ꝙ licet confeſsio extraiudicialis,qua ego con
fiteor dominiũ rei meæ eſſe tuũ,non præiudicet mihi,l.cùm
falſa.s̄.de iur.& fac.ig.tamẽ ſecus in iudicio,licet iſta ſit con-
b feſſio falſa,per hanc l.[b] † In gl.hac lege,ibi,non poteſt corri-
4 gi.hoc eſt uerum,[c] niſi ſit erronea confeſsio,uel falſa, & cau-
c ſa erroris ſit probabilis, uel iuſta, l. interrogatam. s̄. de lib.
cau. & ff. de confeſſ.l. cùm fideicommiſſum. & de interrog.
ac.l.confeſſionibus.& facit s̄.de dec. l. ſi ille. & tunc non ad-
mittitur erroris correctio, niſi refectis expenſis, ſi iudici ui-
debitur,l edita.s̄.de eden.cum ſua gl.Et no.bene an aſſertio
facta in libello precum,uel exceptionis,poſſit corrigi.

ADDITIO.

a *Bal.l.ſolennibus.in princ.s̄.de rei uend.& Ro.litera d.no.lvj.& in conſ. Bal.ubi dicitur ꝙ apponens aliquod ſignum rei, quod uidetur eſſe communis,ſi ſignum ſit commune.Idem dicit in l.ſi patruus.s̄.comm.utriuſ.iud.et facit in rub.& nig.ut nemini lice.& ut nemo priuatus tit.& Bar. in trac. de inſignijs & armis.& in materia æſtimi uide quod dixi in l.fin.in fi.de prædijs nauicula.Nicol.de Neapoli,per gl. hic dicit, ꝙ interlocutoria re-*
2 *dacta in ſcriptis non poteſt reuocari per iudicem. † Simile dicit in teſte, ꝙ licet aliàs poſsit ſe corrigere, tamen dicto ſuo in ſcriptis redacto non licet.gl.c.apud.xxxij.q. j. quæ dicit ꝙ confeſsio redacta in ſcriptis reuocari non poteſt. Sed certè Nic. uidetur malè dicere, quia gl.hic non dicit, ꝙ d. Nic.Secundò,quia iſtud eſt contra c.cùm ceſſante.de appell.ibi,ne proceſſus negotij friuolis occaſionibus retardetur,quæ ratio ceſſat, ſiue interlocutoria ſit redacta in ſcriptis,ſiue non.Cogita tamen.Alex.*
b *Vide quæ dixi Inſt.de act.§.ſi itaq;.Caſt.l.ſcriniarios.s̄.de teſta.mil.ubi dicit,ꝙ in dubio præſumitur pro matricula,& quòd per eam quis præſumatur quaſi in poſſeſsione,ut ibi Bal.& Sal.& hoc alleg.Caſt.ibi,quãdo præ*
3 *ſumatur pro æſtimo, † q a ſi aliqua poſſeſsio deſcripta eſt in æſtimo meo, præſumitur mea,alle.l.ſi.cum gl.& ibi Bar.de prædijs naui.s̄.cum ibi not. ꝑ Bal.l.ſenſualis.s̄.de don.& quod no.in l.cùm poſſeſſ.§.j.de cenſ.Alex.*
c *Verum.Lanfran.de Oria.c.quoniam.uerſ.confeſsiones.nu.xxxij.uerſ.pro ueritate.& ibi habes multa ſingularia,ext.de prob.*

LEX XV.

SI QVIS. Ad euidentiam ſcias ꝙ quædam prædia erant adſcripta nauiculariæ functioni,ut s̄.de præd.naui.per totum,& dicta prædia erant etiam tributaria. Et ideò ſi dicta prædia efficiuntur ſterilia, & deſerta, alicui adiungentur, ille autem ſolùm ad nauiculariã functionem, & non ad tributa tenebitur.

LEX XVI.

SI QVIS. Accipienti fundũ patrimonialem ſterilem ſub certi canonis annui præſtatione,non debet augeri
1 canon ex melioratione.† Not.hanc l.contra inſatiabiles prælatos,de quibus uidiſtis in l.cùm ſatis. §. caueant. de agr.& cenſ.l.j.in qui.cau.coloni.

De fundis limitrophis. Tit. LIX.

LEX I.

TYBERIANVS. Ad euidentiã ſcias ꝙ quidã præfectus, qui uocabať Tyberianus, ſtatuit quaſdã poſſeſſiones quibuſdã militibus cuſtodientibus limites Imperij, qñ deferebanť frumenta, hoc ſtatutũ hic confirmat hæc lex,& iubet in perpetuũ obſeruari, mandatq; quòd re-
1 ſcripta in contrariũ impetrata nullius ſint momẽti.† Et hoc eſt optimũ arg.ſm And.de Barulo contra potentes exiſtentes in curia Romana, ut reſcripta impetrata ab eis ipſo iure ſint nulla,qñ inferunt hęc alicui præiudiciũ.Et hoc patet ex litera quæ dicit,quicquid uel potentiam uniuſcuiuſq;.

LEX II.

1 *Caſtrum non poteſt teneri intra territorium ad æmulationem uel caſtrametationem alterius.*

QVICVNQVE. In limine Imperij nullus debet eſſe caſtelli detentor,niſi is ſolus, cui per Principẽ detentio eſt commiſſa, contrafacientes pœna hic inſerta puniuntur.Et no. hanc legem contrà tenentes caſtra in finibus territorij Peruſij. Nam coguntˇ ea relaxare communi cum eorũ territorijs,niſi permiſſu ciuitatis ſint eis conceſſa, uel per tẽpora uetuſta poſſederint, quin tunc talis uetuſtas
1 pro lege habetur,l.ij.ff.de aqua plu.arcen.in princ.† In alijs aũt locis q̃ in finibus bene eſt licitũ poſsidere caſtellũ,l.ſi legatũ.§.ſi ff.de oper.pu.niſi tale caſtellũ teneať ad æmulationẽ uel ad caſtrametationẽ, l. per próuincias. de ædif.priua. hoc tenet gl.hic.& Inn.c.Piſanis.de reſt.ſpol.

ADDITIO.

Bar.l.opus nouum.de decre.ab ord.fac.ſi.uide gl.l.per prouincias. hic alleg.& l.opus.de oper.pub.gl.in rub.de metall.& Ang.l.cum eo.de ſer.ru. prædio. Et qui poſsint petere ut deſtruatur caſtrũ factum ad æmulationẽ. Inn.c.Piſanis.de reſt.ſpol.Alex.

LEX III.

AGROS. Agri limitanei donec per milites poſſidenť, ſunt à tributis immunes, ſi tñ alienati fuerint, lege ꝓhibente uendicanť,non obſtante longi temp.
1 præſcriptione.† No.hic caſum, in quo nulla currit præſcriptio. Alios caſus habes no. in gl.uer.ceſſante. quod eſt utile ad inſtrumenta dotalia, in quibus nulla currit præſcriptio ex forma ſtatutorum de qua uidiſtis in l.cùm ſatis.de agr.& cenſ.& l.ſi quis decu.de decu.& auth.ut de cætero.com.eccl. rerum.§.nunc aũt.No.tñ gl.quæ alle. oẽs leges de hac materia loquentes.

ADDITIO.

Ang. auth. ut de cætero, commut. qui dicit ꝙ hoc caſu currit præſcriptio centum ann.per illum tex.& Ang.auth.ut eccl.Ro. ubi quærit an pactum fieri poſsit ꝙ non currat aliqua præſcriptio.& idem, ut de cætero comm. ubi ponit an poſsit fieri per ſtatutum.Et uide ꝙ ſcripſi poſt Bar.l.ſequitur. §.ſi uiam.ff.de uſuc.& adde ꝙ ſicut non currit præſcriptio contra inſtrumenta dotalia,ita non currit contra inſtrumenta finis dotis. Ang.l.exigere dotem.ff.de iud.& ita dicit pluries obtinuiſſe Alex.

De paſcuis publicis. Tit. LX.

LEX I.

CVM NVLLA. Hæc lex dicit ꝙ ſi aliquis conduxerit paſcua publica, uel etiam Principis pro certa annua penſione, oppoſito pacto, quòd ibidẽ poſſint depaſci publica animalia, ſeu Principis, ꝙ ſi poſteà talis conductor uult ſoluere maiorẽ penſionẽ, ad hoc ut dicta animalia ibi depaſci non poſsint, ꝙ non poteſt, nec
1 hoc debet iſti permitti. † Et no.ar.ex fin.huius l. quia ſi officiales deputãtur ad uendendum gabellas cõmunes, ꝙ omne pactũ initũ per iſtos officiales cũ emptoribus gabellarũ contra ſolitũ modũ uendendi eſt nullũ,quia intelligitur eis conceſſa poteſtas ut uendant more ſolito,& non aliter.

ADDITIO.

2 *Tempus † ſolitũ uel non ſolitum hic poſitũ,aliter intelligitur.Bar.l.Mela.§.j.de ali.& cib.le.& l.ſi. quomodo & quando iu.ubi dixit ꝙ refertur ad actum proximè præcedentem.gl.l.iij.s̄.de epiſc. aud. quæ loquitur in uer.*
3 *† conſueto,quod uer.refertur ad duas uices. Alb.et Bal.Secus uerò in uer. ſolito,quod uerificatur in prima uice,Bar.d.l.j. Fulg. auth. ſed nouo iure. s̄.de ſer.fug.ubi dicit pro hac eſſe caſum,in l.Mela.uer.ſed alimenta. licet in cont.uideatur facere l.filium.de leg.ij.Sed dic ꝙ illud prouenit ibi ex uoluntate teſtatoris.& illud quod dicitur conſuetus, probat per binum actũ induci,eſt uerum in conſuetudine hominis,non mulieris,quia mulieres nõ poſſunt facere, nec inducere conſuetudinem, Bart.ubi tex.s̄.de legi.Alex.*

LEX II.

INSIGNIIS. Hic mandat Imp. magiſtro militum, ut animalia militũ non dimittat paſcere in publicis pratis,quòd ſi non curauerit obſeruare unà cũ eius officialibus,in xij.libris auri punieť,quæ pœna poniť etiã deuaſtãtibus prata priuatorũ. dicit tñ ꝙ prouinciales debent prouidere,in quo loco animalia militũ ſine damno prouincia-
1 liũ depaſcanť. † Et no.l. contra deuaſtantes prata publica. & eſt hæc lex utilis pro militib.Imp. deſcendentibus ad partes Tuſciæ,ut poſsint petere à Tuſcis, ut aſſignenť eis prata, in quib.poſsint eorum equos paſcere.No.iſtum tex.milites deuaſtantes prata.adde Mar.de Lau.in tract. de prin. in tit. de mili.in xiiij.cõcluſione. Sed quid ſi Capitaneus reſeruat damnũ datũ à militib.ſuis damnũ paſſo,an poterit ei computare in ſuo ſalario?Dic ꝙ nõ,gl.l.ex maleficijs.§.is quoq;. de act.& ob.& l.j.§.plures.de eo per quem fac.& no. Mar. de
2 Lau.in conclu.xiij.Sed † quid ſi non ſunt prata,ſed frumenta in herbis deuaſtata, poſsit hac pœna agi ac ſi deuaſtata prata eſſent.

ADDITIO.

Ego ex Bar.l.certè.ff.arb.fur.cæſo.colligo ꝙ non.Nam dicit ꝙ damnũ debet æſtimari quantum poſsit uendi,dubius euentus illius frumenti quod paſculatum eſt,ar.l.propter ſpem.ff.fa.erciſ.Iac.de Aret.Alex.

LEX III.

1 *Milites non poſſunt cum eorum equis ſtare in paſcuis publicis, uel priuatis.*

PRATA. Prouincialium prata non debent fatigari
1 moleſtia militũ Principis. Sic facit hæc lex contra † ſtipendiarios cõmunis Peruſij, quòd non poſsint ſtare cum eorum equis in paſcuis publicis,uel priuatis.

De fundis patrimonialibus. Tit. LXI.

LEX I.

1 *Emphyteuta eccleſiæ uel priuati, poſſunt domino irrequiſito rem emphyteuticam donare,non tamen uendere.*
2 *Conducens rem à fiſco in perpetuũ,tenet locũ domini,& uendere poteſt.*

SI QVIS. Accipiens fundũ fiſcalẽ in emphyteuſim perpetuam ipſum donare poteſt, etiã irrequiſito fiſco. Sicut autẽ donare,ita uendere poſſunt, quia tales em-
1 phyteutæ tenent locum dominorum, † ſed ſecus in emphyteuticis eccleſiarũ uel priuatorum, quia licet poſsint donare fundos domino irrequiſito,non tamen uendere,ut l.fi.s̄.
2 de iur.emp.Et ita tenet hic gl.pen. † Vltimò ſcias ꝙ ille qui conduxit à fiſco in perpetuum,tenet locum domini,& ideò
a poteſt uendere,ut no.gl.rub.s̄.eo.[a]

ADDITIO.

Pro concordia, aduerte q̃ Bar.l.fin.C.de iur.emphy. & in l.si domus.§.fi. ff.de leg.j.tenet q̃ donari uel legari non potest res emphyteutica sine consensu domini, sed contrarius allegatur in hac l.j.de fund.pat. & l.conuentionibus.ff.de uer.sig. Tu dic si bene consideretur Bar. ubiq; soluit q̃ prima opi.procedit in emphyteusi priuata. Rationem reddit, quia tunc nimis grauaretur dominus, quia esset opus quòd dominus ageret rei uendicatione contra possessorem, cùm nullã obligationem personalem haberet, cùm nullus sit initus contractus inter dominum & possessorem. Sed in casu huius l.j.est speciale. & Bar. ubiq; si uideatur dat istam sol. quia tunc in isto casu cessat ratio prædicta in hoc casu singulari, & ineptè allegatur in d.l. in conuentionalibus.

4 *Limita ut in l.fi.s̃.de iur.emphy. & ibi Bar. & l.fi.domus.§.fi.de leg.j. &*
2 *adde c.potuit.de loc.* † *Quid in concessione ususfructus, an possit alij concedi sine consensu domini? Bal.d.l.fi. s̃.de iur.emp.alleg.tex.q̃ sic, l.j. §.itẽ in fundo, quib.modis usuf.amit.facit, quia etiam ibi non loquitur, an possit facere sine consensu domini emphyteuta, puto cont. uerius, per reg.l.fi. s̃.de reb.eccl.non alie.ubi prohibita alienatione, prohibentur & ususfructus constitui.*

LEX II.

1 *Minori non soluenti uectigalia principis, pro eius fundo patrimoniali nõ currit præscriptio.*

PATRIMONIALIS. Si q̃ re patrimoniali emphyteuticaria, tẽpore debito soluta pensio non probatur, minori ipso iure non inferr̃ damnũ uel pœna, sed
1 tutori & curatori in solutione cessantibus. † Nec est cont. ff.de min.l. si ex causa. §. si in cõmissum. & ff.de pub.l.Imp.§. fi.ibi minori currit tempus: sed potest restitui, quia illę leges loquunt̃, qñ minor debet soluere uectigal fisco. hic qñ principi, ex eo quòd prædiũ erat principis, licet aliàs omne priuilegiũ quod datur fisco, est Principis, & augustæ solent habere, ut no. s̃.de iur.fis. in rub. Item non ob. s̃. de fide inst. & iure hast.fis.l. quicunq; ubi res incidit in commissum, & nõ restituit̃, quia ibi similiter erat fisci & uenditio rei minoris erat facta hic, cùm debitũ erat principis, & res minoris non
2 erat districta, ut hic tenet gl. † Per hoc patet, q̃ cùm omnia uectigalia communis Flor. ex commissione Principis sint licita, quòd si minor cessauerit soluere uectigal, quod dicitur Principis, multo magis non incidit in pœnã, sicuti non incidit in pœnã non soluendo uectigal quod debetur ipsi ciuitati: & hoc est uerum, nisi ciuitas super hoc legẽ propriã haberet, quia tunc minori curreret præscriptio statutaria, licet posset restitui, ut patet in c.constitutus.de in integ.rest.

LEX III.

3 *Dominium utile mihi sine causa auferri non potest, sicut nec directum.*

QVICVNQVE. Emphyteuta ob sterilitatẽ potest remissionem mercedis impetrare, & rescriptũ in contrariũ impetratũ per obreptionẽ, non ualet. Item fundus fiscalis concessus in emphyteusim perpetuã ab emphyteuta non potest euelli, licet alius offerat meliorẽ condi
1 tionem. † Et no. hic casum q̃ propter sterilitatẽ non petit re
a missionẽ, [a] licet secus sit in colono. Sed an hoc sit uerũ simpliciter, dic ut no. in auth. de non alie. §. hoc igit̃ increpans, & per. Pet. de Bellapert. eo. tit. §. quia uerò Leonis. In tex. ibi,
2 sed nec, &c. † No. q̃ ab emphyteuta perpetuò nõ potest res
3 euelli, licet alius offerat meliorem conditionẽ. † Item quia per hanc l. patet, sicut dominiũ directũ nõ potest auferri mihi per rescriptũ absq; causa, ut no. s̃. de fid. inst. & iure ha. fis.
b l. quæcunq;. nec etiam utile, ut hic. [b]

ADDITIO.

a *Remissionem, Pet. de Anch. c. potuit. de loc. ubi etiam Io. de Imol. & Cap. et Sal. omnino in l.j. de iur. emphy. & Ang. auth. de non ali. §. lex itaque. & Rich. Malum. d.l.j. & d. Ale. de Imo. cons. vj.ij. par. & cons. xxviij. iiij. parte. & Pau. Ardizo. cons. incip. uti ùm emphyteuta. Iac. Reb. l. omnium nu.j. & quod ibi posui in apost. ad ipsum uer. sterilia s̃. de omn. ag. defert. & Can. c. propter sterilitatem. & ibi Bar. ext. de loc. Barb. cons. incip. scripsit propheta. Bal. l.j. s̃. de iure emp. & Ang. auth. de alie. & emphy. ibi qui primò iurauit non alienare, qui sentit contrarium eius quod hic dicit Bar. loquitur tamen indistinctè in sterilitate, quæ secuta est propter guerram uel mortalitatem. Alex.*

b *Bar. l. Imp. ff. de publi. Et in ea. in fi.* † *sicut per rescriptũ non potest auferri directum dominium, ita nec utile. tex. ibi. & Bal. c.j. de nau. fœ. & c.j. de noua for. fidel. Sed dubium in hoc facit, quia licet princeps non possit tollere dominium de iure gent. tamen quod est introductum de iure ciuili, potest etiam sine causa, Bal. l. rescripta. s̃. de precib. imp. offe. Cast. ibi, & al leg. ibi rub. ff. si cer. pet. in fi. sed dominium utile uidetur homini, scilicet de iure ciuili, quia istæ duæ sine dubio sunt inductæ de iure ciuili, scilicet emphyteusis, & ususfructus, ut in l.ij. in princ. s̃. de iur. emph. Sed respon. q̃ licet forma & nomina sint inducta de in iure ciuili, tamen traditio quæ fit quæ est actus iuris gent. conseruat sibi effectus directi dominij, & ita declarauit Bar. ad alium fi. in extrauag. quoniam nuper. uer. rebellandi. uer. item quæro quid de dominio bonorum. Alex.*

LEX IIII.

2 *Ecclesia potest concedere fundum in emphyteusim cum pacto quod non incidat in commissum, licet emphyteuta teneatur ad canonem.*

FVNDI. Si fundi patrimoniales Principis in emphyteusim conceduntur apposito pacto, ut ratione canonis non soluti non incidant in cõmissum, ob hoc non reletuat̃ emphyteuta à solita canonis præstatione. h. d. † Et
1 no. tex. ex quo patet q̃ cùm ecclesia & fiscus paribus passib.
2 ambulent, l. fi. de sac. eccl. † q̃ sicut fiscus potest concedere fundum in emphyteusim pacto apposito, ut non incidat in
a commissum, ita etiam ecclesia. [a] Secundò habes q̃ per istud pactum nõ tollitur, quin emphyteuta teneatur ad canonẽ.

ADDITIO.

a *Sed posset quæri an tale pactum ualeat. Et uidetur tenere Bal. l.ij. s̃. de iur. emphy. q̃ ualeat. Bal. inst. de usuf. in princ. uer. ne tamen. quòd non ualeret rescriptum superioris sic concedentis, Bal. l. si à te. de pac. inter emp. & uend. Alex.*

LEX V.

SI QVI. Suscipiens à pæquatore fundũ desertũ, ipsum perpetuò possidebit.

LEX VI.

IN QVIBVS. Donatarius principis rem sibi donatam possidet inconcussam, & eam in alium potest transferre.

LEX VII.

1 *Satisdare qui tenetur ex forma statuti, antequam acceptet officium, si est idoneus, statur eius cautioni cum generali hypotheca.*

QVICVNQVE. Accipiens in emphyteusim à fisco debet cauere de nõ deserendo sub hypotheca omnium bonorũ suorũ, uel satisdare tenet̃: quam satisda
1 tionem si magistratus omiserit, ad suum redundat pericu
lum. † Et est ar. q̃ ubi ex forma statuti aliquis tenet̃ satisdare, antequã acceptet officiũ alicuius potestariæ, q̃ si est idoneus, credetur soli cautioni cum generali hypotheca bonorum suorum.

ADDITIO.

Bal. l. abstinendum. s̃. quo appell. non reci. & quod no. in l. prætoriæ. ff. de præt. stip. & l.j. qui satisd. cogan. Istud dictũ sequitur Cast. l. diuortio. §. sed interdum. so. mat. ubi etiam pro hoc alle. quod legitur & no. in l. de creationibus. s̃. de episc. aud. contra hoc tamen faciunt no. per Ang. l.j. ff. de lib. & post. & Cast. l.j. qui sat. cog. et quod idẽ no. in d.l. prætoriæ. circa prin. de præt. stip. Et etiã similiter facit in cont. tex. cũ gl. in l. mulier. s̃. de iur. do. nisi dicas q̃ ibi debet intelligi q̃ tutor erat diues, nõ tamẽ in tantũ q̃ sine fideiussore diuitiæ suæ essent in dãno sibi inspectis facultatib. populi. Ale. Si statutũ dicit q̃ satisdetur in psona idonea, sufficit nuda promissio bonorũ, Bal. l. in fi. de exe. rei iu. Cast. l.j. ff. q̃ sat. co. ubi dixit per istũ tex. q̃ nulla satisdatio, etiam prætoria, ut damni infecti, quorum legatorum, &c. est præstanda ab eo qui est manifestè diues, sed sufficit sola promissio sub hypotheca bonorum suorum. l. de creationibus. s̃. de episc. aud. Cast. l. diuortio. §. interdum. ff. sol. ma. ubi idem dicit. Si ex forma statuti tenetur quis satisdare, uel præstare fideiussorem. tex. et ibi gl. l. si mulier. ff. de iur. do. & auth. cui relictum. s̃. de ind. ui. tol. & l.j. de cust. reo. & l.j. §. magistra. ff. de magistr. conue. & ibi Bal. Et in materia adde q̃ per hoc non procederet dictũ Bal.
3 *l. generaliter. s̃. de episc. & cler. ubi dicit* † *q̃ iudex tenetur in syndicatu si non recipit idoneos fideiussores. Nam fallit, nisi esset idoneè diues, & idoneus, per prædicta, quia tunc non tenetur in syndicatu, etiam si minus idoneum recepisset. quod no. Alex.*

LEX VIII.

1 *Exceptio introducta per statutum, q̃ quis non debeat audiri, impedit litis ingressum.*

OMNES. Fundi limitrophi militibus assignati, etiam per rescriptũ principis, uel annotationẽ in emphyteusim, uel iure dominij, in alium transferri non
1 possunt, & translati reuocantur. † In tex. ibi, penitus audiat̃. No. ex hoc, q̃ exceptio introducta per statuta, q̃ quis non debeat audiri, impedit litis ingressum, ut hic, & s̃. de legib. l. leges sacratissimæ.

LEX IX.

VNIVERSI. Ad euidentiam scias q̃ si alicui fundus patrimonialis tanquã fertilis à Principe assignatur, q̃ peræquator potest ei fundũ sterilem assignare. Modò Imp. facit hic differentiã, an quis accipiat fundũ patrimonialem à Principe, uel à priuato. Nam si accipit à principe, directò potest peræquator sibi sterilẽ assignare, sed si à priuato, secus, tamen talis accipiens debet soluere fisco canonem annuum.

LEX X.

FVNDOS. In hac lege dicit̃, q̃ si fundi patrimoniales fertiles aliquibus sint concessi, & steriles non, peræquator debet sterilia fertilibus congregare, ut sic omnium pensio præstetur, & diuisio fiat sterilitũ æqua lance, & fertilibus congregentur.

LEX XI.

IVS EMPHYTEVTICI. Hæc lex diuiditur in duas partes, ut patet in litera. Et prima legitur tribus modis. Primo modo in gl. §. huius l. alijs duob. modis, in gl. ulti. fm primã lec. istud principiũ breuiter hoc dicit, Pensio emphyteutici prædij fisco debet̃ per emptorẽ, non obstante pacto quòd uenditor soluere debeat, nisi Principis iudicio fuerit firmatum. Verba autẽ literæ expone, ut j. dicã, & hæc
1 lec. placet, & est uera, & no. Ex qua habes q̃ † possidens fundum patrimonialẽ, uel fiscalẽ, si ipsum uendit apposito pacto, q̃ ipse teneat̃ canonẽ soluere, & non emptor, tale pactũ nullã obligationẽ inducit, qñ ius percipiendæ pẽsionis est immutabile, nisi fuerit firmatũ Principis iudicio, & fm dictam lec. expone uerba hoc modo, Ius, id est, pensio, sine obligationis uinculo. ideò dicit sine, quia non inducit̃ obligatio, q̃ uẽditor teneat̃ ad solutionẽ pensionis, & nõ emptor. Retentũ est, id est, retenta, immutabile, id est, immutabilem, subaudi, nisi talis pactio Principis iudicio fuisset firmata, ut in litera patet. Aliæ uerò lecturæ quæ ponuntur in gl. ult. recipiunt potius ultimũ dictũ, q̃ principiũ huius legis. Possessionẽ, hæc est fa pars huius legis, & legitur tribus modis. Primo modo qui emit prædium patrimoniale emphyteuticum, non iuuatur ex uetustate temporis, quo uenditor soluit canonem, quo minus ipse soluere teneatur. Secundo legitur quòd ille, qui possidet prædium emphyteuticum, nõ
2 emit, nec in eo habet aliquẽ titulũ, sed ipsum prædiũ uitiosè quæsiuit, † & ideò non iuuat̃ uetustate tẽporis, quin ipse canonẽ soluere teneat̃, licet non soluerit, & fm istam lect. uer: uitiosè, est adiectiuũ nominis possessionis, q. d. uitiosa possessio, quæ sine obligatione & titulo fuit, non iuuat̃ temporis uetustate. Secundũ uerò secundã lect. est adiectiuũ nominis uetustatis, q̃. d. possessio acqsita sine obligatione, id est, pacto, de qua fit mẽtio in princ. l. quòd emptor nõ teneatur soluere pensionẽ, quæ pactio nõ parit obligationẽ, ut dictũ est, non iuuat̃ uitiosa uetustate tẽporis, quo minus emptor teneat̃ soluere canonẽ, licet per uetusta tempora non soluerit. Tertio modo legit̃ hic uers. fm Azo. q̃ non loquit̃ de præscriptione libertatis cõtra pręstationẽ canonis, sed q̃ loquatur de iure ipsius iuris emphyteutici, ut ipsius ius non præscribat̃ longo tẽpore, scilicet, xx. annorũ, qñ nõ soluit canonem, certè possum agere contra eũ in rem, nõ obst. exceptione præscriptionis. Sed lect. ista reprobat̃ per Accur. quia nõ est uerũ, q̃ hæc lex loquat̃ in fundo priuati emphyteutico, sed in fundo patrimoniali loquit̃. Et istud apparet, quia in rub. dicit̃, de fundis patrimonialibus, & sic hæc lex uidet̃ loqui de eis. ff. de in diẽ addict. l. Imp. & quælibet istarũ potest esse uera, ꝓpter plenitudinẽ literæ, & fm oẽs lect. hæc lec. breuiter hoc dicit: Emens fundũ emphyteuticũ patrimonialẽ, nõ immutat suo pacto ius præstandæ pensionis, quin eam soluere teneat̃, nisi fuerit principis iudicio confirmatũ, etiã si per uetusta tempora non soluerit emptor. Itẽ habens ius
3 prędij emphyteutici, nõ perdit uetusto tẽpore. Hoc dicit fm unã lec. positã in gl. si ibi, nã in rub. † No. q̃ lex debet intelligi fm materiã tit. ubi est posita, l. Im. de in diẽ addict. Quòd aũt hæc litera dicit, ius præstandi pensionẽ nõ præscribi longo tempore, intellige nisi effluxerint xl. ann. j̃. l. fi. de fun. rei priua. l. fi.

ADDITIO.

4 *No.* † *ex hac l. q̃ uitiosa obligatio uetustate temporis non firmatur. Ang. Et sic facit q̃ tollens longã præscrip. non dicitur sustulisse præscriptionem xl. ann. secundum Bar. l. cùm scimus. s̃. de agr. & cens. & Bal. c.j. §. prætereà. de cap. Corrad. sed in l.j. s̃. ne rei domini. uel templ. & l. non solùm. de usuc. tenet cont. Ro. rub. de arb. l. hoc iure. §. ductus. ff. de aq. quot. & æsti. sed pro opin. Bar. facit quod dicit Ang. l.ij. §. interdictum. de itine. actũq;:*
5 *priua. per gl. ibi positã,* † *uidelicet si statuto cauetur, q̃ contra instrumentum guarentigionatum nulla possit opponi exceptio præscriptionis, quòd nihilominus æquitate suadẽte poterit opponi præscriptionis exceptio centum ann. Dixi in l. si quis decurio. s̃. de decur. Alex.*

LEX XII.

1 *Emphyteuta quòd habeat utile dominium.*
2 *Emphyteuta non tenetur emere à domino iure dominij per allodium.*

POSSESSORES. Emphyteutæ fundos patrimoniales per allodium emere non cogunt̃, dñium uerò utile habent, si à principe uel alio quocunq; titulo
1 acquisierint. † No. hic casum expressum, q̃ emphyteuta ha
a bet utile dñium, [a] ut in fi. patet. In alijs uerò legib. non dicit̃
2 q̃ emphyteutæ sint domini, sed habent in rem actionẽ. † Vltimò uidet̃ hic casus q̃ emphyteuta non cogit̃ emere à dño iure dominij per allodiũ, ut hic in fi. concor. s̃. de iur. delib. l. nec emere. cum similib.

ADDITIO.

a *Dominium. glo. l. cum manu sata. §. nemo. ff. de cont. empt. & Bal. s̃. in rub. de iu. emph. & in rub. s̃. de cont. emph. q. xj.*

LEX XIII.

NVLLI. Prædia patrimonialia, hic nominata non possunt alienari in aliũ, pœna contrà facientibus imminente. Regulariter autem prædia patrimonialia emphyteuticaria possunt alienari, ut s̃. l. ius emphyteutici.

LEX

LEX XIIII.

1 *Canonis præstatio præscribitur spatio xl.anno.*
4 *Prædiũ dominicũ uel templorũ etiam cũ beneficio principis non alienatur cum pacto,ne canon soluatur.*

IVBEMVS. Qui per xl.ann.fundũ patrimonialem, uel templorũ uel alterius iuris cũ titulo uel sine possederit, nullã pro ipso molestiã, controuersiã, uel quæstionẽ pati potest,si soluat canonẽ debitũ.Si uerò à principio probet titulũ possessor,adẽpto canone à principe prædiũ fuisse
1 sibi concessum,à canonis præstatione securus est.† Et sic nõ ob.s.eo.l.ius emphyteutici qui dicit præstationem canonis non præscribi uetusto tempore,quia non xxx.annis,ut ibi,
2 sed xl.sicut hic.† In tex.ibi,uel locorũ.no.cõtra Remp.& cõtra templa præscribi spatio xl.ann. hoc est uerũ, sm hæc iura, in quolibet tẽplo, sed hodie fallit in ecclesia Ro.ut auth. quas actiones. s. de sac. eccl. & in corpore unde sumit. Item hoc uerũ in rebus emphyteuticis templorũ,aliàs cont.ut s.
3 ne rei dom.uel templ.† In tex.rei corporalis.Not. quòd dicit corporalis, & j. subnectit possessionis, & sic apparet, q hic loquit de corporali possessione,& appellat hic corporalem possessionẽ, naturalẽ annexã cũ ciuili, quòd apparet, quia ex eo resultat præscriptio, ut hic, cùm ex sola naturali non possit resultare,l.acquirit.in fi.ff.de acqu.rer.do. Vnde non uidet uera doctrina dicentiũ q possessio corporalis est illa,quæ parit effectũ,id est,dominiũ,id est,fructuũ acquisi-
b tionẽ.[b] Nam hic erat corporalis possessio,& tũ effectũ parit dominij, & ideò dicas prout gl. dicũt q non reperit possessio corporalis separata à naturali, sed q duplex est posses-
4 sio,scilicet ciuilis,& naturalis.† In tex.ibi,hoc etiam,&c.per hunc uer. patet q prædiũ dominicũ uel templorũ,etiã cum Principis beneficio, non alienat cũ pacto ne canon soluat. j.de fund.rei priu.l.fi.nisi tale beneficiũ spatio xl.ann. sit cõ-
5 firmatũ,ut hic.† Et aduerte bene,quia si non soluat canon, non præscribit spatio xl.ann. nisi duobus concurrentibus. Primò,q possidens acquisiuerit rem cũ tit.Secundò,q tempore acquisitionis Imp.concesserit q canon non soluat.Nã si post acquisitionẽ prædij tale beneficiũ concederet, tunc præscriptio xl.ann.non procederet,ut no.hic in gl.

ADDITIO.

a *Hanc legem alleg.gl.l.emptorem. s.de loc.quia licet dicatur, q emptor cogatur stare colono,hoc uerum,nisi conduxisset à domino ad modicum tempus.l.j.§.cui aut.& ibi Bar. de superficie. & uide aliũ casum in quo tenetur stare colono,in l.in uenditione.§.j.de bo.auth.iud.pos. & ibi alium casum posui post Bar.Item in seq. uer.in tex.ibi,uel locorũ.habetur in auth. quas actiones.de sac.eccl.Alex.*
b *Acquisitionem.Cast.l.Iul.§.ex uendito.ff.de act.emp.& Cy.l.certum.C.de rei uend.& Alex.de Imo.l.iij.§.ex cõtrario.ubi Bar.uer. quæro quæ poss. ff.de acqu.pos.& Alex.cons.xxxiij.iij.par.*

De mancipijs,& colonis. Tit. LXII.

LEX I.

1 *Locato castro cum territorio & terreno,non censentur locata loca sylue stria.ad culturam penitus inhabilia.*
2 *Colonus, qui facit cultiuari arbores uel uineas per inexpertos, si prædia ex hoc efficiantur deteriora,tenetur domino.*

EMPHYTEVTICARIOS. Si uilla locata in emphyteusim concedit,non potest colonus usurpare totũ territoriũ eiusdẽ, & uniuersas aquas, & fontes, sed fructũ debet percipere de his, in quib. culturare quirit,& uti aqua quatenus ad culturam neces-
a saria est,reliquum uerò cedit emphyteutæ.[a] Et† sic uidetur
1 casus hic,quòd si dominus uillæ uel castri,locauit alicui uillam uel castrũ cum territorio & terreno,non uidetur locare pondera & alia loca sylueſtria ad culturam penitus inhabilia,nec fontes nec riuos aquarũ, nisi quatenus aqua est expedies ad culturã, & ideò de residuo aquæ poterit uti & collibus & poderijs,ut hic.Vltimò gl.hãc legẽ inducit cõtra doctorẽ seu magistrũ,qui nimis facit scholarẽ,p se legere. Item contra scriptorẽ cõmittentem alicui scribere,p pecunia. In
2 tex.ibi,culturis erudierunt.No.tex.cõtra † colonos,qui faciunt cultiuari arbores uel uineas,uel arari terras p inerudi tos in cultura. Nã si prædia ex hoc sint effecta deteriora, te-
b nent dominis,[b] quia imputat eis cur ineruditos miserint ad culturam.

ADDITIO.

a *Mar.de Laude in tract.de principe, tit.de castellanis. in xiij. conclusione. ubi dicit q in concessione non uenit usus fluminis.Alex.*
b *Dominis.Bal.l.j.nu.iij.uer.& no.quòd lex.s. de accus. Bar. l. si merces.§. conductor.ff.loc.& l.ij.ff.de an.leg.*

LEX II.

LIBERTATES. Manumissio facta de mancipio fundi patrimonialis à non domino,rescindit per procuratorem Cæsaris.

LEX III.

1 *Emens à fisco,uel in emphyteusim accipiens,tenetur stare colono fiscali.*
3 *Singularis successor ecclesiæ,an teneatur stare colono ecclesiæ.*

COGNOVIMVS. Emptor fundi patrimonialis tenet stare colono, quem si expulerit, possessione
1 priuat.† Et no.hic q emens à fisco, uel in emphyteusim accipiens rem, tenet stare colono fiscali. Et est ratio ne colonus fiscalis habeat recursum contra fiscũ. Cui concor. s.eo.l.j. emphyteuta uerò uel emptor fundi priuati non te-
2 netur stare colono regulariter,ut s.loc.l. emptorẽ. † Et not. istam legẽ ad q. de ecclesia quæ concessit fundũ in emphyteusim, in quo fundo steterat ad laborandũ quidã per maximũ tempus, quia si emphyteuta expellit illũ colonũ,cùm bonus esset,& aliũ subrogauit in locũ eius,q debet emphyteusi priuari.

ADDITIO.

3 *Et sic collige quòd singularis successor ecclesiæ tenetur stare colono, Soc. in cons.cxxij.incip.ex his quæ superius.uer. circa secundã quæstionẽ cum uer.seq.l.fi.de sac.eccl.et Lud.l.si filiofa.§.fi.fol.mat.et ibi scripsi post Imo.*

LEX IIII.

SVPER. Coloni ad aliquã militiã conuolantes, reuo
1 cant ad cultutã antiquã. † Itẽ milites ueterani ad quietem donati, rei rusticæ operã non debent dare. Et hoc fallit in militibus limitaneis,quibus est arare permissum, l. agros.s.de fund.limi.

De fugitiuis colonis. Tit. LXIII.

LEX I.

QVICVNQVE. Coloni patrimoniales, uel saltuenses non obstantib.aliquibus stipendijs,quæ pro meruerint, reuocant ad pristinã culturam agrorum.

LEX II.

QVISQVIS. Suscipiens uel occultans colonum patrimonialem, pœna * *Punitur. Ita tamen si eius conditionem sciuerit:l.j.de deser.j.lib.ij.*I.Con.B.
hic inserta punitur.*

LEX III.

CVIVSCVNQVE. Omnes adscriptitij ad agriculturam prædiorũ patrimonialiũ si conuolauerint ad aliquam militiam,reuocantur.

De prædijs tamiacis. Tit. LXVIII.

LEX I.

SI LIBER. Natus ex uno parente tamiaco, & altero libero,tamiacus est,natus autem ex adscriptitio, uel seruo alieuo alieno,& ancilla dominica uel adscriptitia, uel serua priuati,& ex colono uel seruo dominico,semper sequitur con-
1 ditionẽ parentis liberi.† Et sic est speciale in natis ex tamiaco, qui semper sequunt conditionẽ parentis tamiaci, regulariter contrà,quia partus uentris conditionẽ sequitur,l.ne diutius.s.de ag.& cens.& ibi fuit dictum.

LEX II.

MEMINIMVS. Hic Imp. dicit q ipse fecit quandam legẽ,quã nõ habemus, in qua statuit q prædia tamiaca uenderent emere uolentibus sub soluto canone, & quòd emptores prædiorũ per neminẽ poterunt inquietari,& licet illa lex illis emptoribus esset sufficiens, attamen adhuc Imper. constituit q dicti emptores non possint
1 grauari.† Et sm hoc no.illud uulgate,quòd abundans cautela non nocet secundũ And. de Baru.de qua in l.testamentum.s.de test.

De diuersis prædijs urbanis. Tit. LXIX.

LEX I.

PRO AEDIBVS. Aedificans in loco publico,soluere debet debitam pensionem pro ædificio, si expediat Reip.aliàs ipsum solum cum ædificio uendicatur.

LEX II.

RESTAVRATIONI.Tertia pars canonis,quæ redigit ex fundis,& locis Reip. sufficit ad restauratio-
1 nem murorũ.Et no. † quòd restauratio murorũ non
a potest fieri inconsulto Principe.[a] de quo in l.sacra.§.muros. ff.de rer.diui.& hic in gl.

ADDITIO.

a *Principe.Adde istum in l.sacra loca.de re.d.& l.ex hoc iure. ff. de iust. & iur.& Alex.post eum in l.opus .ff.de oper.pub.*

LEX III.

EOS QVI. Emptor Reip.uel templorũ ipsam perpetuò possidebit,nec ab eo potest euelli,licet alius offerat meliorẽ conditionẽ.Et sm hoc no. q habet locũ subhastatio in rebus templorũ,& Reip. sed hoc est correctũ in rebus tem.per auth.hoc ius porrectũ.s.de sac.ecc.

LEX IIII.

SI QVIS. Emptio rei emphyteuticæ fiscalis facta à priuato, uel à ciuitate sub pacto, ne teneat ad canonẽ, tenet,sed pactũ est irritũ.Nec ob. s.de fund. rei priua.l. fi.ubi non tenet uenditio nec pactũ,quia ibi emptio fuit fa-
a cta à Principe,[a] quia erat emphyteuta alterius,& ideò abominabile esset q princeps nõ possidens teneret ad canonẽ ut hic no.q hæc litera dicit,à consulatu,&c.Quia sm hoc patet q potest fieri lex, quę habeat locũ in omnib.actibus præteritis à tali tempore citra uel retro.

ADDITIO.

a *Principe. Imo. l. opus. de oper. publ. ubi Bar. & Bal.l. ex hoc iure.ff.de iust.& iur.*

De locatione prædiorum ciuilium. Tit. LXX.

LEX I.

DIVI. Prędia principis,quæ in perpetuũ locant,sunt locanda diuitibus uel alijs cum fideiussione idonea præstita,& officialis prędicta negligens,debet de suo resarcire omne detrimentum.

LEX II.

FVNDI. A colonis perpetuis fundorũ publicorum non auferunt fundi,licet alius meliorẽ conditionẽ of-
1 ferat.† Et no. hic contra prælatos qui post ædificia facta in ruinis,uolunt dicere se deceptos. de quo s. de fun. rei priua.l.j.& s.de prædijs naui.l.ij.ubi dixi.

LEX III.

LOCA. Subhastatio in locatione perpetua fundorum publicorũ ita uendicat sibi locũ,sicut in uenditio
1 ne.In tex.ibi, perpetuarijs conductoribus. † Not emphyteutã appellari conductorẽ.Nam omnis accipiens rem
a in perpetuum, dicitur potius emphyteuta,[a] quàm condu-
b ctor,ut hic.[b]

ADDITIO.

a *Emphyteuta.Potest ex hoc elicere discrimen q inter emphyteusim & locationem,Bal.l.j.s.de iur.emphy.Io:An.add.ad Spe.tit.de loc.tit.v.in princ. & Dec.cons.pen.uol.ij.*
b *Bal.l.fi.si contra ius uel uti.pub.Ale.*

LEX IIII.

CONGRVIT. Si finita locatione conductor pri-
1 mus tantum offert quãtum nouus, in locatione præfertur. † Not.gl. hic positam quæ tenet,q conductores perpetui possident, secus in temporalibus, quia illi dicuntur habere detentationem,qui sunt ad tempus.

ADDITIO.

Bar.l.cotem.in prin.de pub.& j.l.fi.l.cognouimus.s.de man.& colo.l.iij. de uend.rerum ciui.lib.xj.Alex.

LEX V.

a *Conducens rem in perpetuum,potest eam uendere & donare.*

PRAEDIA. Prædia domus Augustalis in perpetuũ locata, ad aliũ non possunt transferri sub alio prætextu quandiu pensio soluitur, & Comes rerũ priuatarũ contrà faciens punit. Item prædiũ augustale princeps donare potest ei cui locauerit in perpetuũ, uel ad tẽpus. Item primus conductor cõductione finita, si in licitatione offert tantũ quantũ alius,præfert.Si uerò rem conduxerit in per-
1 petuũ,omni tempore est securus.Et cum primo † responso huius legis no.gl. hic in uer.retrahendã. q conducens rem in perpetuũ, potest eam uendere & donare, & ad posteros
2 transmittere.In tex.ibi,uel sponte donauerit. † No. casum, in quo princeps rem concessam per se uni,non potest alteri concedere, etiã motu proprio, nisi dicat, non obstante tali concessione facta,c.si motu proprio.ext.de præb. lib. sexto.
3 In tex.ibi,concedere pensionẽ. † No q si detinenti rem quidam habens ius in ea donat eam simpliciter, intelligit donare solũ ius quod habet.Idem est in locatione, l. si domus. §. fin. ff. de lega. j. not. l.cùm alienam rem.s.de leg.quod satis credo.

ADDITIO.

Idem in donante docto. l.fi. domus.§.fin. de leg.j.alleg.c.pastoralis.de do. Idem Bal.& Sal.l.cùm alienam.de leg.j.in prin. & ibi Ang. & Bal. rub. de cont.emp.et in vj.q.et l.monumenta.s.de leg. et doc. et maximè Pet. de Anch.d.c.pastoralis,et l.senatus.de leg.j.§.fin.Alex.

De conduct.& procur. Tit. LXXI.

LEX VNICA.

1 *In causis fiscalibus seruandus est ordo iuris,sicut in causis priuatorum.*

CONDVCTORES. Conductores fundorum domus fiscalis, & alij homines dictæ domus,cùm agere uolũt, experiri debent ordinario iure,& nulli alij patrocinium præsta-
1 re debent, nec executionis ministeriũ,& contrafacientibus pœna imponit, nec est pœnitentiæ locus. † Per hanc l.dicit Ant. de Baru.q in causis fiscalibus est seruã
2 dus ordo iuris,sicut in causis priuatorũ. † Item si rex facit citare suum baronem, ut ostendat iura quæ habet in castris,

quæ posidet,aliàs auferret sibi ea,nam talis citatio ipso iu
re est nulla, cùm nemo tit. ostendere debeat suæ possessio
3 nis,l.cogi.s.de pet.hær.& sic est in isto,quod no.† In causa fi
scali non iuratur de calumnia.Gl. c.j.§. sacramentũ. de con
sue.rect.feu.quam ad hoc alleg.& sequit Laudensis in tract.
4 de Principe,in tit.de fisco.concl.xvij. Alex. † In text.ibi,gra
uior.no.cõtra Bardarios Potestatis delinquentes,ut ipsi de
5 beant magis puniri,quã alij ciues.† Et no.hic gl. quæ expo
nit domũ,id est, illos de domo. Vnde si quis substituit filio
suo domũ Bardorũ, quòd intelligant substituti omnes illi
6 de Bardis.† Item per hoc tenet q̃ si legatũ relinquit ecclesiæ
S.Francisci, quòd illud legatũ est nullũ, sicut si relinqueret
fratribus de S.Francisco,licet tenuerim contrarium in libel
lo Minoricarum.

Quib.ad conduct.præd.fisc. Tit. LXXII.

LEX VNICA.

NVLLVS. Palatini milites prohibentur à locatione fundorum principis.

De collatione fund.fisc. Tit. LXXIII.

LEX I.

ORDINARIORVM. Præses prouinciæ,& sui officiales possunt exigere conductores domi nicos,& etiam impartiri fauorem curialibus Cæ saris uolentibus facere dictam executionem.

LEX II.

1 *Ambasiatoribus,& uiatoribus non creditur sine publicis literis.*

PALATINOS. Palatini possunt transmitti per co mitem rerũ priuatarũ ad præsidẽ cum literis, ut sint so liciti circa exactionẽ pensionũ fiscaliũ, & non debent inferre aliquã concussionẽ, contrafacientes puniuntur rela
1 tione facta de hoc præfecto prætorio. In tex.ibi, cum publi cis literis.† Per hanc literam patet q̃ non credit ambasiato ribus,sine publicis literis.s.de decu.l.si quis decurio.secun dum unam lect.& de exact.trib.l.missi.ibi, cùm delatorum,
2 &c.† Item per hanc legem dici potest,q̃ cùm isti palatini ob tineant uicem quorundã baiulorũ,ut ibi dicitur, q̃ baiulo debet dari litera ad hoc,ut ei credatur,& hoc est uerũ,qñ ba iulus nõ est notus,ut hic,& d.l.missi.aliàs bene debet ei cre di sine literis. Et ita not. gl. l.fed & interpellat.§.j.ff.de arb.l. iiij.§.toties.de dam.infect.ibi,libellum,&c.Vel dic q̃ qñ ba iulus uult grauare aliquẽ realiter, quòd tunc requirit litera;quia agitur de magno præiudicio,d.l.missi.& de iur.fis.l. facultas.Aut uult citare uerbotenus, ut compareat corã iu dice,& tunc si est notus,non requiritur litera,d.l.sed si inter
3 pellatur. si est ignotus,sic, ut hic. Nam hic transmittebatur de una prouincia ad aliam. Vltimò † no.hanc l.contra ba iulos committentes contra aliquem concussionem.

ADDITIO.

4 † *Tamen no. q̃ nunquam citatio facta domi reddit citatum contumacem*
5 *absq; literis,Bal.& Ang.l.ij.de ann.excep.& uide de hac materia † quan do credatur nuncio,Bar.l.j.§.cura.ff.de off.præfec.urb. & ibi dixi. Alex. Ro.l.sciendum.de uer.ob.& Io.de Plat.l.prohibitũ.s.de iur. fis. & Ant.c. quod super his. de fi. inst. ubi dicit q̃ personæ dignæ notæ, & fide dignæ creditur sine literis.c.nobilissimus.lxxij.dist.& Ang.cons.cix. Alex.Fel.c. inquisitionis.§.fi.uers.item quæritur.de accu.& c.j.uer.quarta conclusio. circa med.uer.de iud.& quod ibi dixi in apostil.& c.quoniam.de proba. in prin.gl.uer.citationes.et quod ibi dixi in apostillis.* ADDE *istum con. lxxxvj.Bal.l.properandum.§.sed et si quidem.nu.xiij. ubi posui post eum uer.executoris.s.de iud.dixi post Rebuf. l. prohibitum.in prin. s. de iur. fis.lib.x.post collecta.c.cùm dilecti.nu. xv.uer.nunquid creditur nuncio ci tanti.in apo.eo.uer.ext.de do.post Lanf.c.quoniam.§. citationes. nu. xvj. uers.in gl.fin.ibi ista gloss. extr. de prob. et Fel.c.j.uers.quarta conclusio. ext.de iur.*

LEX III.

OMNIA. Prædia ex quacunq; causa ad fiscum per tinentia,à transuectione publicarũ specierũ non ha bent immunitatem.

De priuil.do.Augustæ,&c. Tit. LXXIIII.

LEX I.

PRIVATAS. Ad extraordinaria munera,uel super indicta etiam fiscalis possessor non cogitur.

LEX II.

REM PRIVATAM. Prædia Principis à transue ctione publicarũ specierũ nullatenus hodie excusan tur,sicuti nec prædia priuatorum,licet aliqñ excusata fuerint,quia ultra solitũ locũ tales species portabant,quod
1 hodie fieri non permittitur.† In tex.ibi,quibus antẽ,ar.pre stat hæc litera,q̃ cùm de consuetudine ciuitatis Perusij sit,q̃ granũ Clusij Perusij portet ad ciuitatẽ Perusij,q̃ comitatiui soliti portare non possunt urgeri, ut portent ad alium locũ longiorem,& magis distantem à Clusio,s.de anno.& trib.l. pro locis.

LEX III.

PRO TYRONIBVS. Hic dicit Imp. q̃ cũm cer tus reditus assignatus esset militibus certæ militiæ, & ad huius reditus præstationem prædia prouincialiũ tenerentur conferre, quòd etiam prædia principis ad hoc tenentur.

LEX IIII.

ABSIT. Instructiones uiæ publicæ,pontium & stra tarũ,inter sordida non numerant, & ideò nemo ex cusatur ab eo.s.de sac.eccl.l.ad instructiones.Fallit si alicuius muneris publici uacatio sit specialiter concessa, l.
1 cui muneris.ff.de uac.mu.Et no.† q̃ dicit hic,stratarũ. & s. dicit,uiæ.Et sic patet q̃ hic uia & strata ponuntur,ut species
2 differentes.ff.de uia pub.l.j.circa fi.† Et est utile ad statutum dicens q̃ committens maleficium in strata, pœna dupli pu niatur.Nam si accusatio dicat quòd maleficiũ sit cõmissum in uia, non concludit pœnam dupli, quia sunt attendenda uerba legis, l. prætor ait. §. hæc autem actio. uers. docere.ff. ui bon.rapt.

LEX. V.

EXCEPTO. Nullus à superindicto excusatur, exce pta Principis possessione.

ADDITIO.

Intellige nisi in contrarium appareret communis usus loquendi tam in uia q̃ in strata,quia tunc attenderetur. l. librorum.uer.quod tamen.de leg.iij. et l.cùm de lanionis.§.asinam.ff.de fun.inst. Bar. *rub. ff.de oper.no.nunc. quod tamen intellige,ut ibi in margine.*Alex.

De grege dominico. Tit. LXXV.

LEX VNICA.

PROPOSITIS. Subtrahens equum â grege do minico,ipsum restituit, & in una libra auri punit:sub trahens de grege priuati punitur in media libra,â qua
1 pœna relcuat,si eum obtulerit spontè.† Et no.hic casum,in quo subtrahens punit alia pœna quã dupli uel quadrupli. Item no. q̃ in furto consummato est locus pœnitentiæ.s.de his qui se defe. l.j. & ff.de alie.iud.mu.cã fac.l.iij.in fi.& s.ad leg.Iul.maie.l.quisquis.§.fi.regulariter cont. l.qui ea mente. ff.de fur.

De cupreßis ex luco Daphnes. Tit. LXXVI.

LEX I.

SI QVIS. Ementes uel uendentes arbores cupressi in
1 locis hic nominatis puniuntur.† Et est hæc lex ar. q̃ eo ipso

ipso q̃ imponitur pœna ementi,imponit uendenti.l.ij.s.ad leg.Iul.maiest.

ADDITIO.

Adde Dominicum de sancto Gemi c.j.de temp.ord.in vj.& in l. non tan
2 *tum.ff.de re iud.per Rapha.& Are.† Sed quid si statutũ dicit,de quolibet contractu uenditionis soluatur gabella,an cõprehendat emptionẽ & uen ditionem? Dic quòd solus uenditor comprehenditur:l. debet.in fi. de ædil. edic.Bal.rub.de reb.cred.s.& Ro.no.in litera,g.Bar.l.legem.de in dic. ui dui. tol. ubi dicit q̃ si ex forma statuti punitur uendens frumentum in alio loco,q̃ in platea communis,punitur emptor & emens,dic ut ibi.Bal.l.fi.s. de ædil.act.Bal.in cont.l.j.s.de comm.ser.manu.ubi dixit q̃ statutũ cogens aliquem emere,non propterea cogit alium uendere.Et adde Sal. in rub. s. de reb.cre.ubi dat unam reg. q̃ semper in correlatiuis lex loquens de uno, trahitur ad reliquũ,& ibi inducit ad statutũ loquens de debito,an compre hendat creditũ,quando loquitur de digniori.gl.ibi,in rub.præalleg. Alex.*

LEX II.

OMNES. Autoritate propria nullus potest in luco Daphnes incidere cupressos, nec eas collapsas aliò transportare,contrafaciens punit. Item plantans cu pressum non potest aliam ob hoc incidere,sed pro tali plan tatione à fisco unam libram auri consequetur.No.legẽ pro constitutione papali disponente q̃ de massa trabaria nulli sit licitum excidere abietes,nec eas collapsas aliò portare.

BARTOLVS AD DVODECIMVM LIB. COD.

De dignitatibus. Tit. I.

Continua rub.ut in gl.Vel,dictũ est libro præcedẽti,de mul tis qualitatibus personarũ, sed quia dignitas est qualitas, quæ iuberet personæ,ut dicit ibi in l.j.ideò ponitur hic rub. de dignitat.

LEX I.

Doctorum priuilegia quæ & quot sint,& de eorum dignitatibus.item de scholaribus,doctorum liberis,ac coniugibus.De dignitate,nobilitate,ple banatu,& eorum accessorijs.

i a 2 b 3

SI VT PROPONITIS.† An mi litia sit dignitas.[a] Bart.l.ex eo.ff. de testa. mi.† Doctor primò torqueri nõ potest. [b]. milites.s.de q. qa l. militãt aduocati.l. ad.s.de ad.di iud.† Donatio ab eo facta in cõcubinã nõ ualet. l.ij.s.de do. in.uir. & ux.no.do.l.affectionis.ff.de do.Io.An. c.cùm quis.de sepul.l.vj.Host.in sum.tit.de do.int.uir.& ux.
4 §.cui.uer. excipit.† Item nõ tenet ultrà quàm facere potest.
5 gl.in l.miles.in prin.ff.de re iu.Inn.c.j.de magi.† Pro delicto non suspendit.l.desertorẽ.§.pœna militũ.de re mili.& ibi gl. In conductione domus gaudet priuilegio. Bar. & Bal. l.j.ff.
6 sol.mat.† Cogunt enim eis ædes locare, fm Gul. l. decerni
7 mus.de epis.& cler.& Bal.& Ang.d.l.j.ff. sol.mat.† Popularis actio competit pro iniuria sibi illata,Bar.l.j. §. huius stu
8 dij.de iust.& iur.† Filij eorũ præferunt æqualibus, & pmo
9 uent sine expensis.gl.l.iubemus.s.de aduo.di.iud. † Perso na doctoris discipulo sancta & honesta uideri debet. l.liber to.in gl.fi.de obse.pat.præstan.& iuxta illud Iuue. Qui præ ceptorẽ sancti uoluere parentis Esse loco. Bal. auth.habita.
10 ne fil.pro pa.† Doctor est de consilio principis sine literis.l. fi.de aduo.di.iu.Doctor efficit Comes,& illustris si legit per xx.annos.l.j.de profes.qui in ur. Itẽ scriptura,non uerbo in
11 ius uocat.l.quoties.j. eo. † Item nec personaliter capitur. l.
12 medicos.de profes.& med.& ibi gl.& Bar. † Item nec mune ribus personalibus affligitur.l. grammaticos.eo.tit.Item iu risdictionẽ habet.d.auth.habita.Itẽ nullus pati debet in di gnitate,ideò doctor nisi degradet, ad pœnã mor.uel abscis sionis membri non condemnat.l.oẽs.§.præterea.cum gl.de
13 episc.& cler.† Itẽ si præses, uel iudex scribens doctori appel let eum fratrẽ,extraordinariè punit,l.ij.s.de off.di.iud.Item extrahens eum de domo sua pœna capitis punitur,l.medi cos. s.de prof.Car.Flor.in cle.j.de mag.Itẽ credit doctori de uita scholaris.xij.q.j.c.j.De pitia eius soli doctori stat.l.ne.s.
14 de ad.d.iu.† Itẽ eius interpretatio ,pbabilis est.gl. c.j.uer.in terpretatus.de post.præl. Credens doctori ab expensis rele uatur,fm.Car.cle.ij.de mag.Pet.de Anch.c.finem liti.de do.
15 & cont.& quod no.Bar.l.bonorum.ff.de bo.pos.† Item cre ditur eis si allegant consuetudinẽ.Bal.l. de quibus.ff.de leg. all.glo.l.dos à patre.s.fol.ma.Itẽ gaudent priuilegio ímmu. Bar. d. l,medicos. Item dicitur habere dignitatẽ per Bart.in
16 proœ.Cod.† Itẽ non tenet soluere gabellas,fm Bal.d.auth. habita.Ingeniũ scholaris supplet ætatẽ.c.frequentis.de rest.
17 spo.lib.vj. † Itẽ scholaris magni ingenij potest esse doctor, licet non studuerit per quinquenniũ, ut in proœ.Dig. §.his igit.Et ad hoc ut doctor priuilegio gaudeat, debet esse ma ior xvij.an.l.j.§.pueritiã.ff.de post. Itẽ moribus alios debet excedere,aliàs dignitate priuat.Bar.l. magistros. s.de prof. & me.li.x.& quòd sit examinatus à septẽ.l.si quis.s. de prof.
18 † Et quòd non sit spurius,licet de facto non seruet, fm Bar. d.cle.j.de magi.Et q̃ nõ sit Iudæus uel mulier, in quibus nõ
19 cadit dignitas.l.ij.ff.de re iu.l.fi.s.de iud. † Et an priuilegia concessa militibus trahant ad doctores, uel aduocatos, di
20 xi in rep.mea l.centurio.ff.de uul.in princ.† Et doct.legum sunt maiores omnib. alijs professoribus, gl.in proœ. Dig.§. pen.dum uoluit, q̃ scholaris habeat tres iudices.Orator tñ præfert omnib.alijs professoribus,gl.l.j.s.de stu. li.iur. & ibi
21 tex. † Et doctor quãuis receperit insignia, potest tñ repro bari,fm Bar.l.grammaticos.s.de prof.& me.& doctor semel approbatus,nõ potest ampliùs reprobari,Bal. per illũ text.
22 l.ij.de li.& eorũ lib. † & doctor cum eius familia non potest scrutari de armis.Bar.& quę ibi scripsi in l.medicos.s.de.pf. & me.ibi etiã q̃ doctor non tenet soluere collectas,& qñ ille qui uult doctorari,non est repertus,&c.& ibi etiam signaui.
23 † Et scholaris studens non tenet in ,ppria patria ad mune ra.l.j.qui æta. uel prof. & ibi uide qualiter intelligat statutũ si dicit,q̃ scholaris cõuenit tantùm corã episcopo,an pote rit conueniri corã rectore,Bar.l.uiros.j.eo.de diuer.off.l.xij. in fi.li.& Bar.l.j.j.de tyr.an scholaris uagabundus possit do
24 ctorari. Item † doctor senex nõ est semper iuueni præferen c dus.[c] uide tex.& ibi Ang.auth. de mona.§.fin. & facit quod
25 no.per gl.& Bar.l.cùm quid.ff.si cer.pet.† Et no. scholaris li centiatus ante susceptionẽ bireti, non habet priuilegia do ctoratus,fm Bal.l.bene à Zenone.de quad. præsc.& l.athle
26 tas.de exc.tut.imò dicit Bal.l.j.in fi.ff.sol.mat.† q̃ in fauora bilibus licentiatus habet ,p doctore. Et an licentiatus q̃ su scepit gradum doctoratus, post doctoratũ alterius debeat præponi illi primo doctoratui. Bar. q̃ sic,l.j.s. de cons.li.xij.
27 per illũ tex.† Et an scholaris uocatus doctor solo uerbo ab Imperatore habeat priuilegia doctoratus. Mar. de Lau. in
28 add.suis.& Bal.c.j. quis dicatur Dux,uel March.† no.q̃ do ctor legens,donec legit, dicit tũc ciuis illius ciuitatis ubi le git,Bar.l.municeps.§.miles.ff.ad mu.& l.j.c.tit.circa mediũ.
29 ubi loquit de prælato.† Et no.q̃ Imperator potest solo uer bo creare doctorem,fm Ang.l.j.s.de sen.pas.,pnunciatus tñ doctor solo uerbo ab Imp.uel papa,si est ignarus iuris,non habet priuilegia doctorũ,sed ut doctor minoris scientiæ ho norat.ar.l.quod si fortè.§ j. de sol.& Bar. c. j. quis dicat Dux
30 uel Marc.† Et doctor damnatus ad mortẽ, decapitari non potest.l.oẽs.iuncta gl.uer.post amissionẽ.de epis. & cler.ubi dicit,q̃ nemo in dignitate constitutus,mori debet antequã
31 degradet.c.degradatio.de pœn.li.vj. † Et scholaris doctus præfertur doctori ignaro.gl.l.iij.§.j.ff.de decu.& eor. filijs. & est gl.auth.de monachis.§.fi.uer.tempus. & est præsumptio q̃ scholaris qui excesserit xxv.ann.non bene addiscat, Bar.
32 l.j.s.de his qui æta.se ex. lib.x. † Et an scholaris qui incepit studium uiuente patre debeat perficere sumptibus cõmu nib.patre mortuo,an expensis suis.Bar.l.j.s.de peri. & tom.
33 rei uend.& † de doctore qui ,pmittit maria & montes scho lari, non est credendũ, gl.& Bar.l.non omnes.§. fi.de re mil.

Itē ar.suspicionis est contrà doctores,q acquirunt sibi scho
lares per pecuniam,l.j.§.solent.de offi.præfec. urb. & §.sed si
34 quis.Instit.de suspe.tut.in gl.Alex. † Mulier conditionē pa
tris & aui illustris retinet, dum tñ nubat clarissimo.hoc di
cit.Si aūt mulieres homini minoris conditionis,tunc secus,
quia sicut mulier propter uiri conditionem coruscat,ita de
35 primit,s̄.de inco.l.mulieres.& j̄.eo.l.mulieres.† Vltimò no.
ex gl.ista duo,primò ꝙ illa dignitas nō extendit ultra ꝓne
36 potes.s̄.de quæstio.l.diuo Marco. † Secundò no. ꝙ consu
les dicunt clarissimi. & ita est expedita hæc lex.Sequit repe
37 ti.eiusdē l. † quæro in quo differt tractatus huius lib.à tra
ctatu primi lib. in quo tractat de dignitatibus, sicut hic tra
ctat.Resp.in primo tractat principaliter de officijs,ex quib.
sequit dignitas,hic tractamus principaliter de ipsa dignita
38 te.† ꝓpriè enim loquendo aliud est officiū,aliud dignitas,
quod patet, potest enim quis habere dignitatē senatoriam
uel consularē,licet non sit senator uel consul,ut uidebitis in
processu.Itē quis potest habere officiū senatoris,& nō habe
re dignitatē,ut dicemus j̄.l.quoties.Et sic apparet ꝙ sunt se
parata.breuiter hoc dicit. Nobilitas mulieris,quæ habetur
ex ꝓgenie,retinet,etiā si nubat nobili, etiā maioris dignita
39 tis,non plebeio.Modò † pone casum in terminis causa so
latij.Dñi,duæ sorores fuerunt inuitatæ in quodā conuiuio,
& quia non fuerant positæ inter dñas consulares & præto
rias,ideò iuerunt ad principē, ꝓponentes ꝙ auū consulem
& patrē habuerunt prætorē, & ipsæ sunt nuptæ nobilibus
uiris,licet non tantæ dignitatis. Quærit nunquid debeant
poni in mensa inter nobiles respectu nobilitatis parētū,an
respectu nobilitatis maritorū. R. Imp.ꝙ si uera sunt quæ ꝓ
ponunt, ꝙ tenent nobilitatē, & dignitatē generis, & sic po
40 ni debuerunt in mensa.† No.ꝙ nobiles habent dignitatē,
ut dicit j̄.Item no.ꝙ mulieres habent dignitatē, & nobilita
tē ex ꝓgenie.Item no. ꝙ si filia unius regis nubat uni comi
ti,debet appellari regalis,uel si filia unius comitis nubat u
ni minoris nobilitatis,debet appellari comitissa.Item no.ꝙ
si filia comitis nubat populari, non debet appellari comi
tissa.Opp. dicit hic ꝙ istæ mulieres habuerunt patrē,auū &
41 uirū,cont. s̄.de nup.l.nemini.† Sol expone uirū,id est,ho
minē,ut gl.dicit.Pro cuius not.sciendū est,ꝙ nomē uiri quā
doq; ponit respectiuè ad uxorē, & tunc ponit nomen uiri
pro marito,ff.sol.mat.l.uiro atq; uxore, & ff.de iur.dot.l.uir
ab eo.s̄.de do.inter ui. & ux. in rub. & nig.de iur.dot.l.si in
ter uirum.cum similib. Quandoq; non ponitur respectiuè,
sed ponit cum adiectione denotante, quòd sit uir alicuius
mulieris,ut per genitiuū casum,ut si dico, uir Seiæ, uel pro
nomē possessiuū,ut si dico mulieri, uir tuus,uel similia uer-
ba,tunc etiā intelligunt in dubio uiro ꝓ marito,ff.de sen l.j.
ad leg.Vell.c.auth.si qua mulier. Si uerò dictio uir, cum alia
adiunctione ponat,tunc intelligit uir,id est,homo,ut hic &
ff.iud.sol.l.uir bonus.& pro soc.l.si societatē. §. arbitrorum.
cum similib. Aduertendū tñ est, ꝙ nomē uir, adultū homi
nem importat.Cùm uerò dico uir,hominē importat,& po
test intelligi de quolibet,ut ff.de le.iij.l. cùm quis decedens.
42 §.codicil. & ibi no. quod est no.ad multa. † Secundò opp.
d ꝙ mulieres non possunt habere dignitatē, [d] l.fœminæ.ff.de
reg. iur. Sol. Dignitatē sine administratione possunt habe
re,ut hic,sed dignitatē cum administratione regulariter nō,
ut in contrarijs. Fallit in quibusdā præcellentibus mulieri
43 bus,ut de cōsuetudine quarundā partiū,l.fi.s̄.de arb. † Fal
e lit in Abbatissis,quas uidemus habere dignitatē,[e] & admi
nistrationē in suas monachas,& interdū extrà,cùm habeāt
castra, & similia. Ista dignitas sine administratione, de qua
loquit hæc lex,nihil aliud est q̄ dignitas,seu nobilitas,& sic
apud nos uocat.Ita dicit hæc gl.& probat j̄.eo.l.mulieres.&
j̄. dicā. Dicit enim, talis est nobilis domina tali nobilitate,
cū sit comitissa,marchionissa,& sim.ut j̄.ostendā.Est ergo ui
dendū quid sit nobilitas. Ad cuius declarationē præmitto
44 aliquas q. † Et primò quæro,quot modis dicit dignitas?
Resp.quandoq; accipit largissimè,ut oēs dicant in dignita
te,qui sunt bonæ famæ, & integri status, ff.de ua.& extraor.
cog.l.cognitionū.§.j.ibi,illęsæ dignitatis status,& alibi quili
bet dicit dignus,q nō reperit indignus,l.cùm quidā.de leg.
ij.& de manu.test.l. seruus. & de hoc non loquit hic. Quan
doq; uerò accipit dignitas ꝓ officio, quod habet dignitatē
annexā,ff.de mu.& hon.l.honor.in princ.Et ita loquit rub.
ext.de præb.& dign.& c.de multa.eo.tit.ita loquit gl.ff.ad l.
Iul.de ambitu.l.j. quæ dicit,quædā officia quæ ibi nominan
tur,esse dignitates.Verè enim officiū ipsum nō est dignitas,
sed habet dignitatē annexā,ff.de mu.& ho.l.honor.in prin.
& isto modo etiā non loquit hic tit.Quandoq; dignitas ac
cipit ꝓ quadā qualitate, quæ facit personā differre à plebe
ijs,& ista est nobilitas, fm uulgare nostrū, ut statim dicā. Et
considerant ista duobus modis. Primò,prout ista dignitas
stat in nomine generis sui,nec habet nomen speciale,ut esse
decurio,ff.de mu.& ho.l.spurij.in princ.& esse miles,& pres
byter,& similia,l.ne quis.s̄.ut ne.priua. Sunt & aliæ dignita
45 tes nominatæ, † & istæ diuidunt p suos gradus.Est eñ illu
stris,superillustris,spectabilis,clarissimus, j̄. uidebitis in ꝓ
secutione materiæ, & istis nominib. adhuc doctores hodie
46 utunt,de his loquit hic tit.Secundò † quæro,utrùm sit ue
rum ꝙ dignitas ꝓut accipit, ut separata ab officio, uel ad
ministratione,sit idē quod nobilitas. Resp. si quidē nobili
tas accipit ꝓpriè, ꝓut facit quē differre à plebeijs, & de ista
loquit hic, & tunc dico ꝙ est idē nobilitas, & dignitas.Pro
bo,Sola dignitas est,quæ facit quē differre à plebeijs,& quē
non esse plebeiū,ff.de susp.tut.l.j.in fi. & l.iij.§.tutores, & ibi
hoc Iac.de Ar.ponit, ꝙ omnis carēs dignitate est plebeius,
aliàs qui est in dignitate, desinit esse plebeius. s̄.ut ne. priu.
l.ne quis.Illud ergo quod fm nostros mores appellat nobi
litas,illud idem est dignitas,quæ facit quē non esse plebeiū,
hoc uidet expressum Inst.de iur.nat.§.plebiscitū, & ibi gl.di
cit ꝙ plebs cōtinet oēs exceptis nobilib.In tex.uerò. d.§.ap
pellant nobiles patricij & senatores, qui habent dignitatē,
& facit ff. de uer. sig.l.plebs.in princ. Sed posset dici ꝙ ille §.
plebiscitū.ꝓbat cont.Dicit enim ibi, ꝙ plebis appell. conti
nent oēs,exceptis senatoribus & patricijs,sed multæ sunt a
liæ dignitates inferiores à senatoribus,& patricijs,ut j̄.tit.ij.
l.nemini.ergo patet ꝙ multi habentes dignitatem sunt ple
beij,id est,homines habētes inferiorē dignitatē à prædictis,
& sic non omnis,qui est in dignitate,desinit esse plebeius,&
sic non est idem nobilitas & dignitas.Sol.Ibi ponit nomen
patriciatus in genere pro omnibus patribus ciuitatis, sic ꝓ
omnibus habentib.in ciuitate dignitatē,ff.de orig.iur.l.ij.§.
deiñ cùm ærariū,& eisdē temporib.sed l.nemini.j̄.ti.ij.loqui
tur de alio magno patriciatus honore,q cœpit esse postquā
fuerunt creati Imperatores. Istū intellectū ponit Hugo sub
dictione,plebs.Præterea certū est quòd dignitas non debet
cōcedi,nisi ei qui sit in aliqua potestate,saltē quòd sit decu
rio,l.honores.§.is qui.ff.de decu. Nam plebeius non potest
eligi ad dignitatē, ut ibi patet. sed alibi dicit ꝙ ad dignita
tes debēt eligi nobiles, ut auth.de defen.ciui.§. interim. & §.
fi.ergo patet ꝙ dicit nobiles, intelligit, hoc est, in dignitate
positos,& sic nobilitas & dignitas sunt idē.Prętereà hoc pa
tet in l. quæro. de nat. rest. ubi dicit nobilissimus Imp. Ideò
aūt dicit nobilissimus,in superlatiuo gradu, quia est in di
gnitate in gradu superlatiuo. Prætereà hoc patet in diuina
scriptura,Mar.xv.c.in fi.ubi uenit Ioseph ab Arimathia no
bilis decurio. quasi dicat, erat nobilis, quia erat positus in
dignitate decurionatus. Concludit ergo ꝙ nobilitas, quæ
facit quē differre à plebeio, est quædā dignitas eo mō sum
pta,quo dixi s̄.s.separata ab administratione. Ideò nos ui
demus in nostro usu nominari dignitatē illā, à qua ꝓcedit
nobilitas.Dicimus enim regales,ducales, marchiones, co
mites,& similia. Quosdā uerò uocamus nobiles simplices,
quia ut dixi,quædā erāt dignitates nominatæ,quædā inno
minatæ.Ergo apparet qa licet sub nomine nobilitatis non
habeamus aliquē specialē tractatū,tñ habemus hunc librū
de dignitatibus,& in multis alijs partib.iuris,ideò de nobi
litate rectè tractare possumus.Potest etiam accipi nobilitas
multis alijs modis,& tūc nō est idē quod dignitas,ut statim
uidebitis.Tertiò ergo quæro qd sit nobilitas, seu dignitas
ꝓut idē sunt.& ut circa hæc ueritas elucescat, multorū opi
niones

niones referā.Fuit eñ qdā nomine Dātes Allegeri de Florē
tia poeta uulgaris,laudabilis,& recolēdæ memoriæ,q circa
hoc fecit unā cantilenā in uulgari,quę inc.Le dolce rime da
mor che so la trouare li mei pēsieri,&c. & ibi recitat tres opi.
47 antiquorū. Prima est, quæ dicit ꝙ qdā Imp. dicit ꝙ † no
bilitas est antiqua æris & diuitiarū possessio cū pulchris re
giminib.& morib.Alij dixerūt ꝙ antiq boni mores faciunt
hominē nobilē,& isti de diuitijs nō curāt.Tertij dicūt,ꝙ ille
est nobilis,q descēdit ex patre uel auo ualētibus,& oēs istas
opi.reꝓbat.Vltimò ipse determinat, ꝙ qcūq; est uirtuosus,
est nobilis.Itē potest esse nobilitas etiā ubi non est uirtus,&
sic nobilitas habet in se plus q̄ uirtus. Exēplū in puella ue
recūda,nā uerecūdia est diuersa à uirtute,& tñ in ea est nobi
litas. cōcludit igit ꝙ omnis anima prædestinata à Deo in fe
licitate, ut in omni tēpore bene operet, etiā arteq; aliū actū
uirtuosum opet,dicat nobilis,& ista sunt eius dicta in sum
ma.De quolibet ergo largè & latius uideamus singulariter.
Prima ergo opinio fuit, quòd quidā Imp.dixit ꝙ nobilitas
est antiqua possessio æris, seu diuitiarū, cū pulchris regimi
nibus,& moribus. Et istud reꝓbat ipse dicēs quòd ista diffi
nitio est falsa & impfecta:falsa, qa diuitiæ non possunt dare
nec auferre nobilitatē, quod apparet, qa diuitiæ ex se sunt
uiles,& quod uile est,nobilitatē nō potest cōcedere. Vilitas
f aūt earū apparet, qa diuitiæ cōgregatæ nō quietāt animū,[f]
sed maiorē curā tribuūt. Itē illa diffinitio est impfecta, quia
alijs modis cōtingit nobilitas,ut j̄.dicet,& ista uidet intētio
poetæ prædicti. Primùm quod dicit,ꝙ quidā Imper. posuit
diffinitionē prędictā.hoc nō reperit in corpore iuris,sed for
tè ipse in alijs historijs inuenit, tñ cōtra reꝓbationē suā ar
guo, ꝙ diuitiæ conferūt ad dandā nobilitatē, qa quicquid
cōfert ad uirtutē, confert ad nobilitatē.Istud patet ex dictis
g suis,qui dixit, ꝙ ubicunq; est uirtus,ibi est nobilitas,[g] & fm
istud nobilis est ille,quē nobilitat sua uirtus,sed diuitiæ cō
ferunt ad magnanimitatē,quæ est uirtus,ut habet à S.Tho.
in ij. ij. q. cxxviij. c. fi.& p philosophū.iiij.Eth.ubi tractat de
magnanimitate, ergo confert ad nobilitatē. Prætereà quic
quid confert ad felicitatē,cōfert ad nobilitatē, fm eundem,
sed diuitiæ cōferunt ad felicitatē, quia sine ipsis nō cōtingit
hominē esse felicē,fm Philos.j.Eth.ergo,&c.Prætereà eorum
diffinitiones ponit Philos.v. Polit. circa primum ubi sic ait,
Nobiles eñ esse uident,quib.assistūt ꝓgenitorū uirtus,& di
uitiæ.Finaliter cōcludo ꝙ diuitiæ nō sunt dignitates, nec di
gnitatē possunt dare directè, ut dicit poeta, possunt tñ esse
causa remota,ob quā nobilitas euenit, & ita cōcludunt ra
tiones in oppositū factæ,& hoc est uerum ut j̄. dicā,& in hoc
bene dicit poeta.Secūda opi.fuit eorū, qui prædictā opi.re
uoluerunt hoc modo, quòd antiqui boni mores cū posses
sione diuitiarū faciūt hominē nobilē, & optimā partē ade
merūt,quia fortè ipsi nō habebāt eā,& hæc sunt uerba poe
tæ quasi dicat, fa opi. ꝙ soli antiqui boni mores faciūt quē
nobilē.Istā opi.ipse dānat.Isti uidentur præsupponere,ꝙ ex
uili patre nō potest descēdere nobilis filius, quod patet, qa
requirunt antiquitatē. Ex hoc eorū antecedenti sequeret ꝙ
oēs sumus nobiles,uel oēs sumus ignobiles,quia si primus
parens fuit nobilis, ergo oēs descendentes sunt nobiles. Si
primus ignobilis,ergo oēs descendētes ignobiles,quia nū
quā in ꝑsona alicuius potuit incipe nobilitas seu dignitas.
Nā aut ipsi habēt dicere ꝙ mūdus fuit ab æterno cū multi
tudine omniū, qđ est falsum, & contra fidē Christianā.Mi
hi uidet salua reuerētia tāti poetæ ꝙ dictæ rationes factæ ad
reꝓbandū dictas opi.nō sunt ueræ. Primò eñ ꝙ ex uili pa
rente nō possit nasci nobilis filius,ipsi requirūt antiquitatē
48 bonorū morū.† Certè ista antiquitas potest esse in uno ho
mine.Nā si durauit lōgo tēpore x.uel xx.an. in bonis mori
bus,dicent antiqui boni mores,ff.de leg.§.de quibus. in gl.
super uer.inueterata.unde ex istis actib.uirtuosis nō erit no
bilis,nisi cōpleto lōgo tēpore. Istud uidet expressum in do
ctoribus,qui nō consequunt dignitatē comitū,nisi expletis
xx.ann.in legēdo ut de ꝓfes.qui in urb.l.j.eo.li.Prætereà po
sito quòd antecedēs esset uerū,nō sequit consequens,ꝙ oēs
essemus nobiles uel ignobiles. Pone eñ quòd Adā fuit no
h bilis.Et q sint isti nobiles,& quot modis sumant,[h] uide tex.
& ibi Bal.l.nobiliores.& comm.& mer. ubi dicit ꝙ qui facit
artē mercantiū, nō potest esse nobilis, quod no.cōtra dños
49 Venetos. Alex. † Et nobilitas transit in filios,nisi ꝓpter eo
rū delictū eā amittāt.Nā ꝓpter delictū qs infamat, & ꝓpter
infamiā pdit nobilitas,& dignitas,ut j̄.l.prox. & l. quoties.
Si ergo aliqs ex filijs se gessit uirtuosè, retinet nobilitatē, &
erit nobilis,& si alius gessit se uitiosè,pdit nobilitatē, & erit
plebeius.Et ita fuit de facto in Cain, qui occidit Abel fratrē
suū,ꝓpter quod pdidit nobilitatē patris, ut habet Gen.iiij.
c.Et de hoc multa exempla ponunt per Val. Max. sub rub.
50 qui à patri.degenerauerunt. † Item pone ex eodē patre no
bili natū unū filiū legitimū,& aliū bastardū, certè ad legiti
mū transit nobilitas, nō ad bastardū, ut l.cùm legitimæ. de
stat.ho.& de sena.l.liberos.No.per doct.in l.fi.s̄.de uer. sign.
& Bal.l.j.& Ang.& Imo.l ex facto.ad Treb.Alex.Exemplū in
Abraā, qui habuit filiū legitimū ꝙ aliū naturalē ex ancilla.
Gen.xxj.Eodē modo nō obst. dictæ rationes tertiæ opinio.
ut statim dicā, licet enim istæ reprehensiones nō uideantur
concludere, tñ uerū arbitror ꝙ antiquitas morū nō est no
bilitas,nec nobilitatē facere potest,sed potest esse causa no
51 bilitatis, ut j̄. dicā.† Tertia opin. fuit ꝙ illi dicant nobiles,
qui descendūt à parentibus ualētibus, puta patre uel auo,
licet ipse,qui descendit,sit modicæ conditionis.Istud repre
hendit poeta eadē ratione, quia uidet præsupponere ꝙ nō
sit nobilis, nisi qui nascit ex nobili. Et quia ex rustico non
potest nasci nobilis, sequant consequentia falsa, ut s̄. dictū
est. Sed non est uerū ꝙ ipsi hoc præsupponant, dicunt eñ
ipsi ꝙ ex ualentibus parentibus, ut ipse poeta recitat, non
52 aūt dicit nobilibus, & possunt hæc habere talē intellectū.†
Pone,rusticus incipit esse probus homo, & ualens,& tenere
statū nobilitatis.Certè ipse non est nobilis,quia illa rustici
tas non potuit purgari plenè & perfectè in eo,sed filij,& ne
potes sui erunt nobiliores,ut tota die uidemus in rusticis p
uenientibus ad aliquē gradū ciuitatis. Vnde ex patre igno
bili, tñ ualente, nascitur filius uel nepos nobilis, & sic non
præsupponit illud quod poeta dicebat, & posito ꝙ præsup
poneret,non sequeretur ꝙ illę essent falsæ consequentiæ, ut
dixi in præcedenti opini.uer.mihi uidet.Item reprobat poe
ta dictam tertiam opinionem in eo quod adiecit, licet ipse
sit modicæ conditionis. Nam talis est uilissimus, quia ha
buit uiam nobilitatis paratam à parentibus,& ipse non ser
uat ea,& talis uituperandus est plus quàm alius.Si ergo est
uilissimus, non est nobilis. Et hoc tangit multos uiuentes,
53 qui uadunt per terrā,sed quo ad mores,mortui sunt.† Sed
ista responsio non uidetur uera. Sciendum ergo est ꝙ ex pa
rentibus nobilibus,quandoq; nascitur filius nobilis,& uir
tuosè uiuens, & iste erit nobilis secundū omnes prædictos.
Quandoque nascitur filius reprobus,qui habet mores ma
los,ex quibus est infamis,& tunc perdit nobilitatem, ut j̄.l.
prox.& isto casu uerum dicit poeta, qui eum appellat uilis
simum.Quandoq; nascitur filius, qui nō habet mores, nec
bonos,nec malos,& fortè est segnis, qui nō est operatiuus,
uel fortè est demens,uel furiosus.Et isto casu retinet nobili
tatem.ff.de iud.l.cæcus.& l. cùm furiosus.Et isto casu loquū
tur uerba illorū,qui dicunt,ꝙ licet sit ipse modicæ conditio
54 nis, & sic reprehensio poetæ eos non tangit. † Videndum
est utrùm dictum suum sit bonum,ꝙ ex natiuitate quis ha
beat nobilitatem.Et uidetur ꝙ sic,ut hac l.j.j̄.eo.l.senator.&
ff.de senato.l.senatoris filiū.Et uidetur expressum Prouerb.
xviij. c.ibi, Gloria filiorum, patres eorum. & Ecclesia.x.ibi,
Beata est terra,cuius rex est nobilis.Et exponit glos. ibi.i.de
stirpe regia.In cont.est Iob.xiiij.c.in fi.Vbi dicit ꝙ mortui si
ue nobiles siue ignobiles fuerunt, non intererit filiorum.
Si enim nobilitates transirent à parentibus,pro certo eorū
interesse ignorare non possent. Præterea quæ ex natiuitate
naturaliter habentur,non possunt tolli per principem,inst.
de iu.nat. §. sed naturalia. Sed hoc potest mutari, quia nu
bendo uni plebeio,perdit dignitatē, ut hic, &.l.fœminæ.ff.
de sen.ergo, &c. † Prætereà, nobilitas quę habetur ex pro
genie non durat ultra pronepotem,ut hic nō.gl. & j̄.dicam.

& sic ille, q̃ nasciť ex ,pnepote, nasciť ex nobili, nõ tñ est nobilis, & ista est uera, qa proles seu origo nõ est dignitas, nec dat dignitatẽ, ut hic, & auth. de refe. §. fi. j̃. eo. l. mulieres. & ibi in genere. Nobilitans ergo Princeps est, q̃ nobilitat ,pter genus, meritò princeps eam potest auferre, & dare quando
56 cunq̃ uult. † Quarta opinio fuit ipsius poetæ, q̃ ubicunq̃ est uirtus, & ibi est nobilitas. Et intelligiť de uirtute, qua homo felix efficiť. Item dicit, q̃ potest esse nobilitas, etiã ubi nõ est uirtus, & sic nobilitas habet in se plus quã uirtus. Exemplũ in muliere uerecunda, nã uerecundia diuersa est à uirtute, & tñ in ea est nobilitas. Concludit ergo q̃ anima prędestinata à Deo in felicitate, ut omni tẽpore bene faciat, etiã antecq̃ faciat aliquẽ actũ uirtutis, diciť nobilis. Et hæc est uera nobilitas, de qua pauci reperiunť, ut ipse dicit. Videamus ergo an prædicta sint uera, & ostẽdo q̃ nõ. Pone aliquẽ propter delictũ suũ esse infamẽ, & sic in eũ nõ cadit dignitas, uel nobilitas, j̃. l. pro. posteà reuersus ad bonos mores est factus uirtuosus, fm eũ iste erit nobilis, qd̃ est falsum, nisi restituať p principẽ, l. imperialis. s̃. de nu. Itẽ pone aliquẽ uirtuosum de crimine damnatũ, quod infamat cõtra uirtutẽ. Certè iste erit nobilis, fm eum, quod est falsum, cũ infam. sit, l. athletas. in fi. de his q not. infa. Itẽ pone ex uno Rege natũ filium q futurus est re, pbus, & infamis, & prædestinatus à Deo in damnationẽ. Certè, fm eũ, iste erit nobilis, quod est falsum, qa saltẽ interim antecq̃ uitia cõmittat, est nobilis, ut hic, & j̃. ca. l. senator. cum sim. Secũdò probať autoritate diuinæ scripturæ, Eccles. x. A principe stultũ positũ in dignitate sublimi, ergo est nobilis, licet stultus, & tñ nec uirtuosus, nec prædestinatus in felicitate. Præterea, si est natus ignobiliter, surget in gloria, scribiť, j. ad Cor. xv. c. Vides ergo q̃ licet prædestinatus sit in gloria, tñ donec est hic, diciť ignobilis. Itẽ dicit Apostolus ad Corin. iij. c. Vos nobiles, nos aũt ignobiles usq̃ adhuc. Præterea, si uerũ esset dictũ eius, sequereť q̃ nullus plebeius esset uirtuosus, uel prædestinatus ad salutẽ, qa esset nobilis, fm eũ, & sic nõ esset plebeius. Tertiò ad hoc ,probať autoritate Phi. j. Ethi. iiij. qui dicit q̃ sunt qdã homines uirtuosi, tñ sunt nobilitate priuati. Præterea, potest esse q̃ seruus uel rusticus est uirtuosus cũ omni uirtute, ut qa est fortis uel prudẽs, iustus & expertus in his quæ sibi mandabuntur, & tñ nesciret dominari. Certè iste nõ est nobilis, ut dicit Philosophus, j. Ethi. lx. c. nõ est nobilitas ubicũq̃ est uirtus.
57 quid ergo dicemus? † Dico, ,p declaratione præsentis q. habemus ponere tres nobilitates. Prima est nobilitas theologica, seu supnaturalis. Secũda est nobilitas naturalis. Tertia est nobilitas politica & ciuilis. De prima theologica & spirituali est quęrendũ in cõspectu æterni iudicis, apud quẽ nul
58 la est obũbratio, nec aliqd latet, ut dicit poeta prædictus. † Nã apud Deũ est nobilis omnis, qui est in gratia faciẽte gratiã, uel gratũ. Itẽ omnis ille, qui est uirtuosus, dico de illa uirtute, quæ facit hominẽ felicem, intelligo hoc, scilicet si est in charitate. Si eñ aliquis in charitate est, ille est in gratia, non eñ potest esse in charitate sine gratia, & ista gratia cõsistit in hoc, q̃ Deus sua largitate fecit hominẽ gratũ sibi, ut habeť in Magistro sententiarũ in ij. lib. disti. xij. & clarius ibidẽ ab illo reuere. doc. fratre Bonauentura de Balneo regio, & à S. Tho. in prima secundæ q. l. & q. cx. & hoc est uerũ, & probať j̃. Re. ij. c. ubi diciť, Quicunq̃ honorabit me, ego honorificabo eũ: qui aũt contẽnunt me, erũt ignobiles. Istos aũt nobiles nõ possumus perfectè cognoscere, nisi p reuelationẽ. Diciť eñ Eccles. xj. c. Nescit homo utrũ amore uel odio dignus sit, & multi sunt destinati, qui apud nos reputať ignobiles, ut patet ex d. autoritatib. Apostoli ad Cor. iiij. & xxx. c. Istã er
59 go nobilitatẽ theologicã dimittamus theologis. † Secũda igiť nobilitas est naturalis, & hæc potest cõsiderari duobus modis. Primò, prout cõgruit animali b. rationali b. & etiã irrationali b. & alijs etiã sensu carẽtib. & isto modo dicunť nobilia & ignobilia fm nobilitatẽ operationũ, ut in brutis patet. Videmus eñ quasdã aues ciusdẽ speciei nobiles, & ignobiles. Exemplũ in falcone, aliquis dicitur gentilis, & aliquis peregrinus, &c. Idem de cæteris animalibus, Idem de pomis, & eodem modo inter artifices distinguimus quosdam nobiles, qui sunt magis instructi alijs, & alij sunt, quos ignobiles dicimus, s̃. de con. in pub. hor. l. j. li. x. & s̃. de post. l. prouidendũ. & isto modo seruus, & ancilla potest esse nobilis. Et ita habeť Leui. ix. c. ista ancilla nobilis. & de hoc loquiť Philosophus ij. Eth. in prin. Et de hoc non est nostrum principaliter tractare, quia per hanc non distinguitur nobilis à plebeio, de quo quærimus. Secũdo modo põt cõsiderari prout cadit in hominibus ista nobilitas naturalis, & tunc debet intelligi naturalis, id est, naturali ratione inducta, qd̃ nos Iuristæ appellamus, de iure gentiũ primæuo, quod apparet, quia solis hominibus congruit. Et de ista nobilitate Philosophus j. Eth. iiij. c. ubi dicit q̃ nihil aliud quàm uirtus & malitia discriminat seruum, & liberũ, nobiles, & ignobiles. Hoc aũt non est intelligendũ de omni uirtute, sed de ea quæ competit aliquibus, prout sunt apti dominari, non de ea prout apti sunt subijci, prout per Philosophũ, j. Politicor. ix. c. dicendũ est ergo, q̃ talis nobilitas est uirtus, prout competit ijs qui sunt apti dominari seu præesse. Vel ponas diffinitionẽ uirtutis quam ponit Philosophus j. Ethi. Cum
60 dicta adiectione, † tu dicas q̃ hæc nobilitas est quidã habitus electiuus in medio consistens circa ea quæ pertinent ad præesse, uel dominari. Et cum hac determinatione posset esse uerũ quod dicit poeta. & de hac nobilitate habeť lvj. dist.
61 nunquã de uitijs. † Tertia nobilitas politica, seu ciuilis, pro ut differt nobilis à plebeio, fm quod accipimus apud nos & in foro nostro, tunc quod dicit poeta prædictus omnino non est uerum, quia tunc sequerenť inconuenientiæ suprascriptæ. Quid ergo dicendum? Resp. Host. in summa, de præben. & dig. quòd dignitas est præeminentia quædam. Idem ergo dicendũ de nobilitate, quia nobilitas, & dignitas idẽ sunt, ut dictũ est, sed certè nimis generaliter loquitur, quia etiã serui habent præeminentias, ut ordinarius, & uicarius, & etiã plebeij, & rustici habent præeminentias, scilicet quòd quilibet paterfa. in domo sua habet præeminentiam. Innouerò in c. de multa. de præb. dicit, q̃ illa est dignitas, quæ reputať dignitas, & si non reputať dignitas, non est dignitas. Istud non probať rationibus, & nimis generaliter loquitur, tñ ueritati ,ppinquior est. Quid ergo dicendũ? Resp. q̃ nobilitas apud nos inuenta est ad similitudinẽ, & imitationẽ illius nobilitatis, quæ est apud Deum, auth. ut iud. sine quoquo suff. §. itaq̃. s̃. de officio præf. præt. Afri. l. j. & l. in nomine Do. in princ. & de nup. l. imperialis. in princ. Sicut ergo ille apud Deum est nobilis, quẽ Deus sua gratia sibi gratum facit, ita in foro nostro ille est nobilis, quem princeps sua gratia, uel lex sibi gratum, uel nobilẽ facit. Non tñ potest esse similitudo per omnia, & ideò de hac nobilitate prout intelligiť apud Deũ, relinquiť theologis, quibus est standũ. Prout uerò loquimur de nobilitate apud nos, pone diffinitionem uerã, & examinabo eam, ex qua apparebit theorica, &
62 practica huius materiæ. † Nobilitas est qualitas illata per principatũ tenẽtẽ, qua qs ultra honestos plebeios acceptus ostendiť. Examinemus ista uerba diffinitionis. Dixi q̃ nobilitas est qualitas. hoc esse uerũ apparet, quia põt adesse, uel abesse præter subiecti corruptionem, ut apparet in muliere plebeia quæ nubit nobili, quæ statim efficiť nobilis, ut j̃. co. l. mulieres, & l. fœminæ. de sen. & in his quib. Imp. cõcedit dignitatẽ, ut p totũ hũc librũ. Itẽ ea dignitas quę adest, põt abesse, ut in muliere nobili, quæ nubit plebeio, hic, uel in eo, qui ,pter delictũ pdit dignitatẽ, ut j̃. eo. l. quoties. & l. iudices, & sic est possibile q̃ in aliqua parte tẽporis esset quis nobilis, et alia ignobilis, & ecõtrà. Et ex his sequiť aliud. Nã cũ de diuersitate tẽporis, uel locorũ idẽ sit iudiciũ, l. uinũ. ff. si cer. pet. & l. fi. de con. trit. seq. q̃ idẽ homo loco certo sit nobilis, & loco certo ignobilis, qd̃ est uerũ. Pone Saracenũ nobilẽ à nobis captũ, certè ex quo est captus, erit ignob. apud
63 nos, quia seruus. Et expressius uidem? † in ciuitate ista Perusij, q̃ si aliquis plebeius efficiať miles, habeť ,p nobili. Sz in ciuitate Florẽtiæ etiam post militiã remanet popularis, l. munerũ. §. j. ff. de mu. & ho. & hoc est uerũ, sed clarius decla-
64 rabiť j̃. † Sequiť in diffinitione, illata, hoc ideò dico, quia nullus potest habere dignitatẽ à seipso, sed oportet q̃ per alium

liũ cõferať à sua autoritate assumẽs eã, incidit in crimẽ falsi, uel in l. Iul. mat. l. iij. §. fi. ad l. Iul. mai. & ff. de fal. l. j. in l. j. in fi. & ex. de reg. iu. c. j. li. vj. Itẽ ideò dixi illata, qa dignitas cõferť in aliũ ex mera gratia cõcedẽtis, nõ ex aliqua necessitate, quæ sibi imponať ratione alicuius meriti recipientis, auth. ut iu.
65 sine quoquo suff. §. itaq̃. † Fateor tñ q̃ possunt aliquę causæ præcedere, quæ ex cõgruo impellũt cõcedentẽ ad cõcedẽdũ, nõ aũt impellũt ex necessitate, & istæ causæ possunt esse triplicis generis. Primò, uirtutes & actꝰ uirtuosi, ut s̃. de stat. & imag. l. ut uirtutum. De hoc habemus exẽplũ p totũ istũ librum ubi per actus uirtuosos danť dignitates, ff. de orig. iu.
66 l. ij. † Secũdò, uitia, seu actus uitiosi, ut d. l. ij. §. posteà cũ Appius. ubi propter furtum quis cõsequutus fuit dignitatẽ, & officiũ. Et hoc uidemus quotidie apud principes seculares, & ecclesiasticos, quòd ,pter uitia aliquis ipsi Principi efficiť acceptus, & ab ipso nobilitates, & dignitates consequi-
67 tur. † Prędicta quę dixi, q̃ ex mera gratia cõcediť dignitas, & intelligo in principe, qui non recognoscit superiorẽ, aliàs superior potest cogere inferiorem, ut det dignitatẽ alicui, & sic quo ad cõcedẽtem erit debita, quo ad recipientẽ erit mera gratia, s̃. de off. quæst. l. j. Et de hoc sunt multi casus decretalium. Item quod dixi, q̃ propter uitia cõcedunť dignita-
68 tes, uerum est loquendo ciuiliter. † Fateor tamẽ q̃ concedens præferens indignũ digno, peccat, ut dicit beatus Tho. de Aq. in. ij. ij. q. lxiij. ubi tractat utrũ acceptio personarũ sit
69 peccatum. † Tertiò sunt quædã quæ non sunt uitia nec uirtutes, ut progenies, ,pter quã lex seu Princeps concedit dignitatem, ut hac l. & s̃. dictum est, & matrimonium, quia nobilitatur mulier ,pter uirum, sine aliqua eius uirtute, & in matre, quæ nobilitatur propter filium quandoq̃, ff. de se-
70 na. l. j. quod dic ut ibi. † Ex prædictis sequiť, q̃ dignitas seu nobilitas cadit quãdoq̃ in ignorante, quod patet, quia, ut dictum est, nobilitas cõsistit in acceptatione eius, qui dignitatem cõfert. Vnde sicut dilectio mea in qua accepto Titiũ, potest cadere in eum ignorantẽ, ita & dignitas, ut apparet expressè in puero nato ex nobili, quia statim est nobilis, licet nihil intelligat, auth. de defen. ciuitat. §. sed interim. & s̃.
71 de iurisdict. om. iud. l. priuatorũ. † Ex his sequitur, q̃ ista nobilitas non est uoluntate, nec intellectu, nec est actus uoluntarius eius qui nobilis efficiť, qd̃ patet, quia cadit in ignorantem, qui circa id quod ignorat, nullã habet uolũtatem, l. ij. s̃. de acq. pos. nec in persona seu corpore, nec in parte seu corpore sensitiuo constat, sed solùm acceptatione dignitatẽ cõferentis. Determinať eñ in persona eius qui efficiť nobilis sicut uisio in re uisa, & dilectio in re dilecta. Et sic ante cognitionem illã nulla obuenit noua qualitas in persona nobilitata, sed dicitur nobilis respectu acceptationis. Fateor tamen quòd postquam sciuerit, imprimetur in eum qualitas, quia incedet ut nobilis, & operabitur ut nobilis, & similia. Hoc uidetur uelle gl. l. priuatorũ. s̃. de iurisd om. iud. quæ dicit q̃ statim habet dignitatem, sed nõ effectum. Nõ ergo est parum ista nobilitas, quia cùm homo se acceptum cogno-
72 scet, plura audebit. † Ex prædictis patet, q̃ talis nobilitas potest alicui in puncto mortis cõferri, quod patet, quia potest conferri in ignorantẽ, & consistit in acceptatione alicuius. Simile in legatis quæ quærunť ignoranti, l. cùm pater. §. surdo. ff. de leg ij. & s̃. qñ dies leg. ced. l. fin. Simile in cõditionibus potestatiuis quæ possunt impleri per alium, ff. de stat. ho. l. Arethusa. & seq. de cond. & demonst l. ij. Et sic patet, qd̃
73 in puncto mortis quis potest efficí miles, & q̃ † infans, uel pupillus, licet nihil intelligant, possunt efficí milites, & coronarij. Et similia ,pbantur de test. mil. l. fi. de mu. & ho non cõ
74 tin. inter pa. & fi. l. fi. §. j. li. x. † Ex hoc sequiť aliud q̃ talis nobilitas nõ est uirtus. Quod patet, quia uirtus cõsistit in uolũtate, seu habitu mentis, ff. de iust. & iur. l. iustitia. ubi dicit q̃ hæc uirtus quæ est iustitia, est cõstãs & perpetua uolũtas, & sic uirtus quæ est in habitu uolũtatis, & in rectitudine uolũtatis, qd̃ apud theologos & apud philosophos est uulga-
75 tissimũ. Et ita intelligo d. l. iustitia. & sanctus † Tho. de Aq. no. ij. q. lxij. ubi quærit, quid sit iustitia, licet tñ uolũtas non sit uirtus, est tamen signum uirtutis de præsenti, uel sperať in futurũ. quia credẽdum est principatum tenẽtem, qui aliquem ponit in dignitate, hoc facere propter uirtutes. ff. de off. præf. præt. l. j. & ,pter nobilitatem parẽtum bene sperať
76 de filijs, auth. de adm. of. † Vnde in dubio in electionibus, & testimonijs, & alijs actibus, ubi si uoces essẽt hinc inde pares præferuntur nobiles, ff. de pact. l. maiorẽ. in princ. & ff. de testi. l. iij. §. j. & l. ob carmen. §. fin. & ibi no. Sequitur in diffini
77 tione, per principatum tenẽtem. Hoc dico † quia ille qui tenet principatũ, potest cõcedere dignitatẽ, & non alius. ff. de appe. l. si constat. ext. de elect. c ij. Item quod dico principatũ tenẽtem, iutelligo generaliter siue sit ille qui tenet principatum omniũ, ut Deus, qui quandoq̃ istas dignitates & nobilitates tẽporales immediatè cõstituit. ut li. j. & ij. Regum. siue de principe uniuersali mundanorũ, sicut de principe Romanorum, cuius sunt omnia, l. bene à Zenone. de quad. præsc. & l. deprecatio. ff. ad leg. Rhod. de iact. de quo sine dubio cõstat, q̃ per se & suas leges dignitates cõfert, siue sit alius Princeps inferior, ut Rex, marchio, dux, uel magnus comes, qui
78 habet potestatem cõdendi leges in suos. † Et idẽ intelligo, de quolibet populo, qui habet potestatẽ condendi leges. ff. de mun. & ho. l. j. circa princ. & l. ut gradatim. §. j. quod patet, quia per leges concediť nobilitas, ut per totum hunc li. sed ciuitatib. princeps cõcedit quòd possint sibi legẽ facere, ff.
79 de iust. & iur. l. omnes. ergo, &c. † Ex prædictis multa inferũtur. Primò, q̃ prædicti magni barones licet nõ sint milites, tñ possunt facere milites, quoniã habent potestatem legem
80 condẽdi. † Sed tamen dubitatur, si rex uel baro transit per alias partes extra suũ regnũ, utrùm possit creare milites? Et uideť quòd non, quia ibi, ut priuatus homo habetur. ff. de off. præfect urb. l. fin. In cõt. est ueritas, quia ea, quæ sunt uoluntariæ iurisdictionis, possunt extra territorium exercerí,
81 l. j. & ij. ff. de off. procon. & l. † Ex prædictis secundò infertur quòd populus huius ciuitatis potest facere milites, uel cõcedere aliam dignitatem. Sed contr. hoc uideť præalleg. l. si constat. de appel. Sol. intelligo ibi ad uocem populariũ plebeiorum, qui nõ habent autoritatem sine decurionibus de
82 iure cõmuni, secus si totus populus fecisset. † Tertiò ex prædictis inferť, q̃ sicut ciuitas per sua statuta, & cõsuetudines potest derogare iuri cõmuni, l. de quibus. ff. de legi. ita põt dignitates, & nobilitates, quæ à iure cõmuni inducunť, nõ acceptare, ut nobilitates. Et hoc uidemus de facto hic. Nam de iure cõmuni omnis, qui est de numero consiliorum, uel decurionum, est nobilis, ff. de decur. l. spurij. in prin. Hæc aũt ciuitas Perusij nõ admittit, imò remanẽt decuriones, siue cõsiliarij plebeij, ciuitas Venetiarũ admittit, & ,p hoc est casus
83 in l. fin. §. j. ff. de mune. & hon. † Quartò infertur ex prædictis, q̃ illa, quę nõ est dignitas de iure cõmuni, tñ põt esse nobilitas per statuta uel cõsuetudines ciuitatũ. Exẽplũ, militia de iure communi nõ est dignitas, ergo nec nobilitas, nisi in
i militib. urbis Romæ, j̃. de æque. dig. l. j. & ibi no. tñ quædã ciuitates admiserũt hãc nobilitatẽ, ut i hac ciuitate, licet Florẽtini s̃, ut dictũ est. Et hoc patet q̃ nõ omnis militia facit quẽ nobilẽ, sed quẽ populus acceptat. Vnde milites curiarũ, uel ciuitatum, ut sunt isti histriones, nõ erunt nobiles, quia nõ acceptantur ut nobiles. Ita de his qui uocanť milites gaudẽtes. Possunt ergo per statuta fieri de ignobili b. nobiles. & eõ.
84 & hoc in multis locis seruať. † Sed circa prædicta dubitať, quomodo miles, qui nullam habet iurisdictionẽ, põt facere aliũ militẽ? Resp. hoc põt facere autoritate consuetudi. quæ
85 habet uim legis, ff. de leg. l. de quib. † Sequiť in diffinitiõe, qua quis ultra honestos plebeios, &c. Hoc ideo dico, qa plebeiorũ quidã dicuntur honesti, quidã uiles, j̃. e. l. mulier, & l. capitaliũ. §. fi. ff. de pœ. & de arb. l. j. §. pe. & l. pedius. ff. de incẽ. rui. nauf. §. j. licet ergo honesti sint magis accepti quã uiles, nõ tñ ,pter hoc sũt nobiles, nec desinũt esse plebeij, oportet
86 ergo q̃ sint accepti ultra honestos plebeios. † Sed hic põt dubitari, quare i nostro uulgari noie plebeiorũ nõ utimur? Resp. fateor. Nã in istis ciuitatib. Italiæ, & specialiter Tusciæ appellamus cõmune, & populũ, ut cũ dico cõmune, cõprehẽdunť omnes nobiles & ignobiles. Cũ dico, populũ, cõpre
87 hẽdunť plebeij, & ignobiles tãtũ. † Vnde si qs practicaret

istam materiam, haberet facere articulū, & probare primò
de isto usu cōmuni loquendi,& intelligēdi, quod qualiter
k fiat,dixi plenè in l. Labeo.[k] de supel. leg. & dicā j. in fi. Po-
steà haberet facere articulos ad probādum alia,quæ requi-
runtur ad nobilitatem de quib.j.dicam.Sequit̃ in diffinitio
ne, acceptus. hoc ideò dixi, qua nobilitas cōsistit in hoc ꝙ
superior facit quem sibi gratū,& acceptū, ut s̃.dixi. Sed hic
insurgit dubium.Nam in istis ciuitatib. quæ regunt̃ ad po-
pulum,illi qui dicūtur nobiles,sunt minus accepti in impo
sitione pœnarum, & in multorum officiorū exhibitione, &
in pœnis pecuniarijs,in quibus magis puniuntur nobiles,
quàm ignobiles,& in multorū officiorū exhibitione,à qui-
bus excludunt̃ nobiles, & sic uidetur quòd illi non possunt
dici nobiles, cùm non sint magis accepti, sed minus, & sic
88 diffinitio nobilitatis eis non congruit. Resp.† ꝙ nobilitas
semper importat acceptationē,& bonum eius, ad quē refer
tur. Hoc autē potest esse duobus modis. Vno modo ſm se,
uel per modū causæ. Alio modo secundum aliū modū.Pri-
mo modo qñ ſm se,plura exempla sunt s̃.posita, quia ideò
quis dicit̃ nobilis,qa accept⁹,& in dignitate positus, & alijs
antelatus. Secūdo modo per inuocationē, uel ꝑ modū cau
89 sæ,& tunc procedit arg. factum in cont.† Nā nobiles de iu-
re cōmuni plus puniuntur pœnis pecuniarijs,l.quædam.ff.
de pœn.s̃.de episc.& cler.l.presbyteri.Et licet istud plus pu-
nire sit malum,tamen causatur à bono, & ab acceptatiōe fa
cta à delinquente. Nā ideò quia nobilitas, & dignitas erat
sibi concessa à lege, habuit pro maiori delicto, si ipse delin-
quat, & sic est magis ingratus, & eodē modo statuta uel lex
hoc facit,ut eorum audacia compescatur. Nā istud plus pu
niri respectu causæ denotat bonitatem ad bonum finem,sci
licet in exhibitione beneficiorum. Nam à quibusdā remo-
uentur nobiles.Et posito ꝙ istud remoueri sit malum,tamē
causatur ad bonū, quia populus uidens eum multùm ac-
ceptum,dubitat ne si proponeretur alijs,opprimeret̃ popu
90 lus,& ideò nobilis ab officio remoueret̃.Et† hoc uidemus
in principe, qui propter salutē status quosdam remouet de
una ciuitate,& ponit in aliam,ut s̃.de iur.fis.l.certa forma,&
s̃.ne lic. hab. metropol.l.j. sicut aliquando præfectus inter-
dicit propter quietem alicuius ciuitatis alicui aliquē locū,l.
j.§.j.de off.præfect.urb.& causa istius potest esse,licet remota
nobilitas & acceptatio illius, quia potens minus acceptat̃,
& hoc est de mente Philosophi.v. Polit.ubi dicit, ꝙ propter
excessum,ut quādo quis fuerit potentiæ maioris,consilium
est eum relegare in agro,& alibi in eo.lib.sic debet legib.or-
dinari,ut nullus fiat multùm excedēs potentia, nec amico-
rum,neq; diuitiarum,uel pecuniarum.Si autē nō,sequestra
tus faceret strages eorū. Vides ergo ꝙ ꝑ se, uel respectu cau-
91 sæ nobilitas cōmune importat bonū.† Ex prædictis appa-
ret,ꝙ nobilitas habet in se aliqua grauamina annexa, quæ
92 per se sunt mala.Ex quo infero mirabilē conclusionē.† Ali
quis priuatur nobilitate uel dignitate ꝓpter suū delictum.
Certè quo ad omnia cōmoda dignitatis & nobilitatis erit
l priuatus,[l] sed omnia nobilitatis & dignitatis onera, quate-
nus separabilia sunt,retinebit,qđ apparet per rationē,quia
pœna non debet esse causa præmij,l.siue de nego. gesti,& de
hær.insti.l.si quis. præmiū autem esset ꝙ releuaretur ab one
ribus,ut est expressum s̃. de infa.l.j.lib.x.& ff.de interd.& re-
93 leg.l. relegatorum.§. fi.& l.seq. † Sequit̃ in diffinitiōe, osten
ditur,&c.Hoc ideò dixi,quia si mille annis,quis uiueret ple
nus omnibus uirtutibus,& princeps eum summè diligeret,
tñ plebeius remaneret donec transferatur in eū aliqua di-
gnitas,seu nobilitas,per quam distinguat̃ à plebeijs, ut pa-
tet ex his quæ s̃. dixi in illa q. utrū nobilitas & dignitas sint
94 idem. Sed quæro qualiter fiat ista ostensio.† Respon. po-
test fieri uerbis expresse hoc continētibus, & tunc nō est du
bium,l.ille.§.cùm in uerbis. de lega. iij. In uerbis tamen po-
test esse differentia,nam quando princeps aliquē nobilitat,
communiter se refert ad nobilitatem,quæ habetur respectu
certæ dignitatis,ut j.de præpo. sacr.cubic.l. cubicularios. &
de comiti. consisto. l. j. & idem habetur in multis rubr. quæ
95 sequūtur post illam.Ciuitates† uerò per eorum statuta fa-
ciūt,ut aliqui habeant̃ nobiles simpliciter, nec adijciūt qua
nobilitate, & tūc etiā erit nobilis, & nobilitate infirma quæ
est nobilitas inominata, de qua dixi s̃.in j.q.Est etiā species
96 ꝑ se,& uerbū† debet referri ad id cui cōgruit secūdum spe-
ciem,non ad id cui cōmuniter & in genere,l. hoc legatū. de
lega. iij. Quandoq; hoc non exprimitur, & tunc debet fieri
in aliquo actu hoc importante,quasi de necessitate, arg.l.ꝓ
hærede.§. Pap. de acq. hæred.ut si cōcedatur alicui aliquod
beneficiū,quod haberet nobilitatem, & dignitatem anne-
xam,ut si cōcedatur alicui ducatus,Marchio,uel comitatus
& similia,ff.de mun.& hon.l.honor. quis dicatur march.c.j.
97 †Sed dubitatur,quæ sunt ista officia quæ habent nobilita
tem annexam,& dignitatem.Res.de iure cōmuni sunt mul-
ta,ur patet per totum istum librum, sed quia ista officia nō
sunt hodie in usu, ideò do talem regulam.Istud officiū, seu
ille actus,habet in se dignitatem, siue nobilitatem annexā,
quod in uniuersitate illa,ubi de hoc agitur,habere illam re-
putatur.Istud probat̃ primò autoritate Inn.c.de multa.ext.
de præb.Secundò per tex.ff.de mun.& hon.l.fi.in princ. ibi,
quæstura quoq; in aliqua ciuitate inter honores nō habet̃.
Tertiò probo per rationē, Dignitas & nobilitas consistit in
acceptatione eius,qui potest tribuere dignitatem.Aut ergo
ille populus,qui habet illud officium pro nobilitate, & di-
gnitate, habet iurisdictionem, & tunc sine dubio sufficit ꝙ
potest inducere, ut s̃. dictū est. Nec curo quomodo istā suā
dignitatem declaret uerbis seu factis.ff.de legi.l. de quibus.
in fin.Aut ille populus non habet iurisdictionem, & tūc re-
quirit̃ uoluntas Principis,sed illa iam declarata est, ꝙ illud
ibi habetur pro nobilitate,quā uniuersitas illa habet, l.fi.ff.
98 de mun.& hon.† Ex istis manifestè apparet,qualiter debēt
formari articuli,quādo aliquis uult probare aliquem nobi
lem esse.Primò debet probare quomodo usus cōmunis lo-
quendi,& communis modus intelligendi sic se habet, & ha
buit,ꝙ appel.cōmunis,cōtinentur omnes de ciuitate nobi-
les,& ignobiles,& appellatione populi seu populariū, cōti-
nent̃ omnes de ciuitate,nobilibus exceptis. Secundò ꝙ cō-
munis modus loquendi & intelligendi se habet, ꝙ ille, qui
est Comes,uel de prole Comitum seu militum,sit nobilis,&
non contineatur appell. populariùm. Tertiò ꝙ ille homo,
de quo agitur, puta, Titius est comes, uel de prole comitū,
uel miles de prole militū,& similia,& eodē modo si quis uel
let probare cōtrarium,scilicet, ꝙ non sit nobilis, quia fortè
ius cōmune habet cōtra se,debet facere articulos in contra-
99 rium.†Et aduerte,ꝙ ubicunq; sit mētio de cōmuni usu lo-
quendi,seu intelligendi,debes intelligere de usu longi tēpo
ris,scilicet,x.uel xx.ann.l.Labeo.de sup.leg. & ibi habet̃ mo
dus probandi,quem pulchrè posui.Sed si quis faceret arti-
culū simpliciter ꝙ talis fuit,& est reputatus nobilis non suf-
100 ficeret,quia ꝟbū nobile,est æquiuocū,ut s̃.in ij.q. † Et di-
ctū testis,qui deponeret super arti.nō cōcluderet de necessi-
tate,ut ext.de ꝓb.c.in præsentia.Oportet ergo ꝙ cōcludat ꝙ
sit nobilis ex nobilitate quæ facit quē differre à plebeio seu
populari.In iure autem istud nomē populariū, ꝓut differt
à nobilibus,habetur.ff.de app.l.si constat,& de pœnis.l. ca-
pitalium.§.solent. In quibusdam tamen partibus prædicti,
qui s̃.sunt nominati,nobiles,appellantur magnates,ut Flo
rentiæ,alibi appellantur Maiores, ut Venetijs, unde ſm di-
uersitatem locorum diuersificanda sunt nomina,& articuli
diuersimodè formādi,qđ est iudicio aduocatorū,q sunt in
partibus,relinquendū.Dicas ergo ꝙ uerbaliter ille est nobi
101 lis,qui nobilis appellat̃,uel reputat̃. † Ex prædicta exposi
tione diffinitionis quærit̃ usq; ad quos descēdētes transeat
nobilitas,quæ attribuit̃ ex genere.Et gl.hic respōdet ꝙ usq;
ad ꝓnepotes,ut s̃.de quæst.l.diuo.quæ hoc probat,nā ultra
pronepotem nō est acceptus ultra plebeium, ut ibi not.Tu
tamē dicas latius, Quandoq; illud ex quo sequitur nobili-
tas,trāsit ad posteriores,ut regnum, ducatus, & comitatus,
& similia,& tunc usq; ad infinitū erit nobilis ille,ad quē trā-
sit,non ex parentū persona, sed quia ipse habet id, ex quo
est nobilis.Quādoq; istud non transit,& tunc de iure cōmu
ni ex persona parentū non transit ultra pronepotes, sed ſm
consue-

consuetudinem in quibusdam partibus Italiæ, omnes de-
scendentes admittuntur,ut habeantur pro nobilioribus,&
tunc istud est probandum.Quandoq; isti admittunt̃ limi-
tatiuè,ut habeant̃ ꝓ nobilibus donec peruenerint ad pau-
pertatem, & ad uiles artes, & tunc incipiunt esse ignobiles,
m [m]arg.j.eo.l.ne quis. & ita loquitur autoritas Philosophi s̃.
alleg.v.Polit.ubi dicit nobiles esse uidentur,quibus assistūt
progenitorum uirtus & diuitiæ. Nam intelligo ꝙ politica,
quæ tunc regnabat,admittebat nobilitatē ex progenie, do
nec durabāt diuitiæ. Vnde breuiter ſm quod Princeps, uel
populus acceptauit,ita est nobilitas, ut s̃. ostensum est,hoc
de nobilitate sufficit. De materia dignitatis & nobilitatis,
ponit Laudensis in materia de Principe,in tit. de dignitate.
Et adde ꝙ in cōcernētibus nobilitatem præsumendū est ꝓ
102 nobilib.c.illud.xl.dist.in glo.† Adde ꝙ nobilitas ingenij,
& scientiæ,præfertur nobilitati ex accidēti.Cy.l.quisquis.de
post. c.j. de donat. & adde qđ etiā cōsistit in animo, & ideò
nobilitas animi ex largitionibus cognoscitur.l.filiusf. ff. de
do.Inno.c.grandi.de suppl.neg.præl.& clemēt.j.de reliquijs
uenera.sanct.dicit qui donat qđ diutius durat, gratius ha-
betur,& per famam probatur nobilitas, l. prouidendum.s̃.
de postu.Bar.l.cùm quis.§.codicillis.in ult.gl.de le.iij. In eo.
103 in uer. aduertendū.adde † ꝙ uir dicit̃ aliquādo à uirtute,
c.illud Ambrosij.xxxij.q.vij.& no.gl.c.j.de clandest. despōs.
In eo.in uer.est igitur uidendū. doc. & gl.c.j.de prohi. feud.
alie.per Loth.In eo.in uer.ultimo ipsi diffamant. Ang.l. sed
104 si susceperit.§.j.ff.de iud.ubi dicit† ꝙ quilibet doctor dici
tur nobilis,& nullus præsumitur nobilis,& miles, Bal.c.j.§.
si rusticus.de pace tenen. Et an faciens artē mechanicā pos-
sit esse nobilis,Bal.l.nobiliores.s̃.de cōmer.tex.c.j.de do. di-
cit ꝙ natura nobilitatis seu nobiliū est,ut qđ donant, existi
ment se debere, & sic in eo nō cadit obligatio ad antidora,
una nobilitas cognoscit̃ ex largitionibus.l.filiusf. ff. de do.
Inn.c.grandi.de suppl. negl.præla. & cle.j.de reli.& uene.
sanct. Adde ꝙ doctor plebeius ualens & uirtuosus præfert̃
doctori minus ualenti,licet sit nobilis genere.Bal l. nemini.
s̃.de aduo.diuer.iud. c. de multa.de præben. & c.nunc uesti.
lvj. dist. dicit ꝙ natus ex parentib. prorsus alienis à uirtuti-
bus,dūmodo ipse sit uirtuosus, debet præferri nato ex cla-
ris parentibus, licet sit uirtuosus. Pro quo facit ubi paritas
est,præfert̃ nobilis genere.Bal.d.l.nemini.Bar.s̃.de profes.&
med.l.reddatur,& ibi notaui Bart.l.j.j.ut dig. ord.ser. ubi u-
surpans honorē & dignitatē illicitè, punit̃ pœna sacrilegij,
105 & Bal.l.data opera.qui accus.nō poss.† ubi dicit de nomi-
nante se comitē, qui nō sit, & creāte notarios quòd punitur
pœna mortis,c.parat̃.xxiij.q.j.In eod.in uer.& sic patet,ꝙ in
articulo mortis quis mera gratia principis, nō aūt inferior
à principe, posset dignitatē cōcedere. d.l.fi.s̃.de re mil.q ita
intelligit l.ad Remp.ff.de mu.& ho.In uer.sed dubitat̃ an ali
quis,&c.doct.l.fi.ff.de iur.om.iud.In uer.quanto infert̃.ꝟb.
exemplum de iure cōmuni.Alb.l.milites.s̃.de loc. & Lau.in
106 tractatu de principe.in tit.de milit.cōcl.xiij.† & ꝙ militia
nō sit dignitas,est tex.Inst.qui.mo.ius pat.pot.sol.§.filiusfa.
& Ro.in sermone incipiente,manifestū est, &c.In uer.ex præ
dictis apparet.ibi,aliquis priuatus,&c.Intellige hoc esse ue-
rū,si nō amisit ciuitatē,& bona ꝓpter illud delictum, sed tā-
tummodo nobilitatem,& dignitatē.nam si aliàs fuisset ban
nitus,& bona fuisset publicata, nō teneretur ad onera.Bar.
l.damni.§.qui damni.ff.de dam.infec. l. decreto. de suspect.
tut.& l.si seruus plurium.§.si quis.de leg.j.& ibi Cast.& Aret.
nec obst.l.sine hæred & alia iura hic allegata, quia loquun-
tur in illis qui retinebant bona, quia super eis poterat im-
poni collecta, Bart. l. ad cognitionem,ex quibus causis in
possess.eatur.Alex.

ADDITIO.

a *Dignitas.Fel.c.clerici.de iud.ubi non est dignitas.Iac.Rebuf.l.j.num.j.s̃.de mun.& ho.Ro.cons.dvij.incip.an sit militia dignitatis.*
b *Potest.De omnibus infrascriptis uide Fel. rub. de magi.ubi plenè, & quæ*
107 *sint eorum prærogatiuæ. Ego amplio hoc dictum, scilicet, † q, doctor*
non possit torqueri, ut procedat etiam si consuetudo sit in contrarium, l.omnes iudices.s̃.de decu.lib.x.Ro.sing. suo ccccxc.
c *Præferendus.Fel.c.clerici.de iu.& in rub.de maio.& obed.*
d *Dignitatem.Fel.c.dilecti.de maio.& obed.*
e *Dignitatem.Fel.c.meminimus.de accus.*
f *Animum.Valer.Max.c.de mu.fortunæ, in exemplo de Syphace rege, & in fi.dum inquit,itaq; neq; dici debeant bona quæ afflictorum malorum amaritudinem desiderio sui duplicant.*
g *Nobilitas.Chrys.super Matt.in homil.xv.uers.bene autem ait, ubi inquit, quòd nihil est quod sic hominem faciat insignem atq; conspicuum, quàm uirtus, etiam si magno ambitu optet latere: ut enim splendor iste uirtutis in ipso sole refulget,ita uirtutibus circundatus,undiq; clarus elucescit. nec in terram solummodo radios propriæ uirtutis emittit, sed supra ipsum etiam cœlum proprios fulgore radiat.*
h *Sumantur. Fel.c.super eo. uer. no. ij. cum seq. de test. & Soc. cons. cclvj. Cast.cons.cxxviij.& cons.cxxix.*
i *Romæ.Cast.cons.ccxviij.quod dixi in d.l.j.Alex.*
k *Labeo.post prin.uer.& hoc est utile scire,ubi etiā posui in add.ad ipsum, uers.cōmuni usu loquendi.Dixi post Bal.l.omnes. nu.ij. uer. qualiter autē formari debet articulus.in apost.uer.reddere causā sciētiæ.s̃.de ferijs.post Lanfran. c.quoniā.§.testium de po. nu.ciij. uer. quæritur ultra prædicta. uer.signifi.extr.de prob.post Pan.c.capellanus.nu.j.uer. secundum cōmunem usum.ext.de fer.& Fel.in proœ. decret.uer.secundò no.q, ad probandum cōmunem usum.& Tho.Ferra.omnino in suo tract. cautel. caute. lij. inci.tu habes quod communis opin.*
l *Priuatus. Adde Fel. c.intelleximus.*
m *Ignobiles.Fel.c.cùm adeò.de resc.*

LEX II.

1 *Infames non possunt habere dignitatem.*
2 *Infamis an possit esse procurator,& quando.*

NEQVE.Notati infamia iuris,aut facti,aut inquina
ti scelere,aut turpitudine uitæ,ad dignitates nō ascē-
a dunt.[a] † Not.infames non posse habere dignitates.
1 [b]dicit† tñ gl.ꝙ possunt esse procuratores.s̃.de decu.l.si quis
b ꝓcurationē.iiij.q.vij.infames.& Inst de exc. in fi. Veritas est
2 secundum Host.quòd aut crimen est tale,quòd si penderet
iudicium super eo,quod repelleret quem à procurando, ut
quia quis fuit accusatus,& condemnatus de crimine publi
co,ut s̃.de proc.l. reum. & tūc sicut non potest esse procura-
tor pendente accusatione contra eum de tali crimine, ita e-
tiam secuta sententia repellit quem à procurando, quia nō
debet esse melioris conditionis ille,qui est condēnatus,quā
ille contra quem pendet iudiciū.l. euidenter.ff.de excep. rei
iud.ubi autem pendentia iudicij non repelleret eum à pro-
curando, nec etiam impediret sententiam. Cy. l. j. ff. de po-
stul.§.deinde.& §.cum.

ADDITIO.

a *L.j.s̃.de infa.lib.x.& ibi Bar.& Dy.reg. infamibus.& Bar.l. Cassius. de senato.Et limita hanc leg. non habere locum in dignitate obueniente cum hæreditate ad quam infamis aspirare potest, secundum Bald. l. j. de secundis nup.Alex.*
b *Adde q, infamia non tantùm repellit quem à dignitatibus habēdis, sed & ab habitis,& an & quando hoc sit uerum, dixi post Iacob. Rebuf. l.j.nu. j.in apost.s̃.de infamib.lib.x.& an ipso iure, ponit Rom.sing. dvj.incip. fuit à me quæsitum.*

LEX IIII.

SENATORVM. Substantiæ senatorum habēt immunitatem à muneribus sordidis & etiā extraordinarijs.hoc dicit.& est arg.secundū And. de Barul.de q.agitata inter Regem & fratres tertij ordinis, quorum fratrū terris erat cōcessa immunitas,an porrigetur ad terras suorum subditorum,puta uasallorum.

LEX V.

NEMO. Præfecti senatoribus non possunt aliquod munus absq; principis scientia indicere.

ADDITIO.

a *Procurator Principis dicitur habere nobile officium.q.Ro.l.j.l.si quis procurationem.s̃.de decur.Alex.*

LEX VI.

1 *Ars uilissima dicitur uendere oleum & sal, & stare ad custodiã porcorũ.*

NE QVIS. Negotiantes artes uilissimas ad dignitatem non aspirant, & aspirantes repelluntur ab ea.
1 j. negotia. ne militent. l. j. † Et no. appellari uilissimas artes illorum, qui stãt ad custodiam porcorum, & illorum, qui uendunt oleum & sal. ut dicit gl.

LEX VII.

QVONIAM. Iudex uolens in urbe ædificia construere, senatorum substantias, ad prædicta non uexat.

LEX VIII.

IVS. Senatores, in quorum numero est Imper. sunt defendendi ab omni iniuria.

ADDITIO.

a *Archid. c. sacrosan. xxij. dist. Laudensis in suo tracta. tit. de Cardinali b. q. x. & aliqua addit. Alex.*

LEX XI.

SI SENATOR. Natus ex eo qui post natiuitatem adeptus est senatoriã dignitatem, non sequitur dignitatem paternam. Si uerò natus sit senatoria dignitate durante, licet fuerit antè conceptus, eius sequitur dignitatem. Et sic duo dicta ponit hæc lex. Primum, quando quis nascitur ex patre non senatore, qui posteà senatoriam dignitatẽ, adipiscitur. Secũdò de eo, qui nascitur post senatoriã dignitatẽ, & concipitur antè, & sic nõ ob. l. senatoris. ff. de senat. ubi dicitur esse filius senatoris, etiam ille, qui post dignitatẽ nascitur. † Ex quibus distingue, Aut quis est natus & conceptus
1 ante dignitatem, & non est senatoris filius, ut hic, in princ. Aut nascitur post dignitatem finitam, & idem, l. fi. eo. tit. Aut nascitur & cõcipitur dignitate durãte, & nõ est dubiũ, q̃ est senatoris filius. Aut cõcipitur antè, & nascitur posteà, & similiter est filius senatoris, q̃a habet ꝓ nato in sui fauorẽ, & nõ in odiũ,
2 l. qui in utero. ff. de sta. ho. † Ex prædictis apparet, q̃ ille, qui
a est natus antequam pater esset Rex, non dicatur filius Re-
b gis,[a] de quo per gl. & Cy. l. Imperialis. s̃. de nup.[b]

ADDITIO.

a *Regis. Et adde ut refert Iustinus lib. ij. uer. ex his Adriamenes, fuit de facto per Anafernem, fratrem Darij iudicatum, cùm esset quæstio inter Ariamenẽ & Xerxem, filios Darij. Xerxes enim natus post regnũ patri quæsitũ, Rex declaratus fuit à patruo arbitro. Ariamenes uerò acquieuit. Et ad id quod dicit tex. adde Alex. l. qui ad tempus. de decur. Sed quid de nato ante coronationem, dic quòd non succedit, sed natus post. Bal. d. l. imperialis alle. l. in suis. ff. de lib. & posth. ubi etiam dicit quòd filius natus antequam pater esset de magnatibus non cõprehenditur à statuto loquente de magnatibus. Adde quod no. in apost. ad istum in l. cùm satis. nu. vij. in apost. uer. non dicitur primogenitus. s̃. de agr. & cens. li. x.*

b *Bar. & quæ ibi dixi s̃. l. cùm satis. de agr. & cens. Alex.*

LEX XII.

1 IVDICES. † Iudices in officio furta uel scelera cõmittentes, pœnis hic insertis puniuntur. Concor. sunt in gl. Nota cõtra officales cõmittentes in officio furta, & bara-
2 tarias. † Ex hoc apparet q̃ iudices & doctores iudicantẽ esse nobiles, qui tamen exuti dignitate inter priuatos habentur.

LEX XIII.

MVLIERES. Vxores durante matrimonio uiri genere nobilitantur, & eorum forum sequũtur, & imitantur eorum domicilia. Hanc legem examinaui s̃. de incolis. l. mulieres.

LEX XV.

CLARISSIMIS. Clarissimi & spectabiles possunt proficisci sine licentia quò uolunt. j. eo. l. fi.

LEX XVI.

SI GRAVIVS. Illustres de criminibus grauioribus impediti, in carceribus nõ detinentur, sed cõmittuntur custodiæ militari, & per aliquem iudicem non puniuntur, sed de cõmissis per eos relatio fit Principi: constituti uerò in dignitate minori, puniuntur per præfectum prætorio. Ista autem relatio, de qua s̃. dictum est, habet locum durante dignitate illustri, sed si ꝓpter facinus esset ea priuatus, tũc absq̃ relatione posset de eo fieri punitio, j. l. prox.

LEX XVII.

2 *Dominus si promisit stare in iudicio, & procurator citetur, & non comparet, stipulatio committitur.*

QVOTIES. Illustres cõuenti ciuiliter, uel criminaliter, ad satisdationem de iudicio sisti non urgẽtur, sed eorũ cõmittitur iuratoriæ cautioni, qua expleta per eos uel eorum procuratores fit missio in eorũ bona in ciuili. In criminali uerò tanquam periuri, dignitate exspoliantur,
a [a] & absq̃ relatiõe puniuntur per iudices. Item dicti illustres criminaliter uel ciuiliter non possunt cõtueniri sine scriptu
1 ra. In gl. super uer. nulla. † No. casum, in quo non possidens immobilia nõ cogitur satisdare iudicio sisti, sed cõmittitur stipulæ
b iuratoriæ cautioni[b] regulariter cont. l. sciendũ. ff. qui satisd. cog. & hoc uerum ſm hæc iura, hodie uerò nullus nomine suo cõuentus tenetur satisdare, Inst. de satisd. §. sed hodie. In
2 tex. ibi, uel eorũ procuratores. † Ex hac litera patet q̃ si dominus ꝓmisit stare in iudicio, & citetur procurator, si est, & non comparet, q̃ cõmittitur stipulatio. Nã hic dominus cauit de iudicio sisti, & iurauit, ꝓcurator fuit citatus & abfuit, & ratione absentiæ ꝓcuratoris fit missio in bonis domini.
3 In tex. ibi, sine scriptis. † No. casum, in quo semper est necesse, q̃ acta iudicij regãtur in scriptis, & idẽ est regulariter cau-
c tum hodie, ut ext. de prob. c. quoniã.[c] licet fallat quandoq̃, ut auth. nisi breuiores. s̃. de sent. ex breui. reci. & j. de ꝓx. sac.
4 scri. l. pen. & s̃. de man. prin. l. j. in j. gl. † No. bene de hoc ℣b. abfuerit, quia si scribitur per, b. & tunc notat absentiam asq̃ dubio. Aut per duplex ff. uel d. & notat præsentiam regulariter. Sed causa contrarietatis uitãdæ etiam si scribat per d.
5 notat absentiã, ut hic. auth. de defen. ciui. §. sed neq̃. in glos. quæ incipit, ipso iure. in fi. † No. bene q̃ periurus est infamis ipso iure, q̃n uenit ꝑ pacta, & sacramentum, sed quando cõ-
d tra sacramentũ tantũ, tũc per sententiã.[d] concor. sunt in glo.
e quæ incipit, contra pacta.[e] † In gl. quæ incipit, cõmonitoria.
6 apparet q̃ citatio appellet sentẽtia, hic. Hoc etiam tenet gl. l. quoties. j. de priuil. scho. & l. in sacris. in gl. iij. j. de prox. sac. scri. quæ tenet q̃ omne præceptũ iudicis faciens ad causam,
f dicitur sentẽtia interlocutoria,[f] & est alia glos. singularis in
g auth. de litig. §. sancimus. super uer. interlocutionibus.[g] † Itẽ
7 ex hac gl. coniuncto tex. patet q̃ licet citatio de comparendo possit fieri per nunciũ absq̃ literis, l. sed si interpellatus. §. j. ff. de arbit. & dixi s̃. de colũ. fun. l. palatinos. & s̃. de exact. trib. l. missi. tamen hoc fallit in clarissimis. nam talis citatio nunquam ualet, si non fiat per scripturam.

ADDITIO.

a *Gl. l. j. s̃. de rub. cred. & ibi Bal. in fi. dicit q̃ omnes Canonistæ tenent quòd quis ratione periurij priuetur quocunq̃ beneficio ecclesiastico. xxij. q. c. pupilli. c. ex literis. de sponsal. c. j. de purg. cano. c. quæstionem. de appel. c. j. de fideius. xxij. quæst. j. in summa. c. j. de cri. fal. c. quantò. de iureiur. & c. querela. eo. tit. & gl. l. iij. §. miles. ff. de insti. ubi periurus debet deponi ab omni officio, nedum beneficio. Alex.*

b *Cautioni. l. cùm nõ. ff. si cui plusquã per l. fal. Idem dic de uiro honestæ, laudabilis, ac probitæ uitæ. gl. ij. l. j. §. his autẽ. ff. de pact. mut. ubi dicit quòd uirtus animi pro satisdatione habetur.*

c *Quoniam. Et ibidem Fel.*

d *Sententiam. Beat. Tho. ij. ij. q. xcix. artic. iij. cir. med.*

e *L. si quis maior. s̃. de transac. Et adde q̃ licet sit periurus ipso iure, requiritur tamen sententia iudicis declaratoria, c. cùm secundum. de hæret. et Bar. l. Mæuius. §. duobus. de leg. ij. Alex.*

f *Interlocutoria. Fel. rub. de reg. iur. uer. ad illud. de præceptis.*

g *Gl. l. cùm*

g *Gl. l. cùm clericis. de episc. & cler. et l. ex stipula. s̃. de sentent. & l. harum. ff. si ser. uend. & gl. Clement. j. de sequest. posses. & fru. & Clem. fi. de app. Bar. l. Titia. de accusat. Alex.*

LEX XVIII.

IVBEMVS. Vocati per principem ad aliquam dignitatẽ maiorem uel minorẽ, possunt de urbe, & etiam de ꝓ uincijs absq̃ licentia Principis comitatum adire. In glo.
1 † ult. ibi, non recedet, &c. Per hanc gl. patet euidenter, q̃ illi, cui datur licentia ueniendi liberè, non propter hoc datur licẽtia remeandi. Et hoc uerũ intelligo in casu quando lex spe-
a cialiter hoc disponit, regulariter autem contrà,[a] ut no. s̃. de nau. l. j. & ff. de le. l. sciendũ. de sepul. uio. l. utimur. & ad Treb. l. de ætate. & dixi plenè in l. j. ff. ad leg. Iul. maiest.

ADDITIO.

a *Contrà. Iac. Rebuf. l. nullam. nu. v. s̃. de nauic. lib. Alex. l. j. §. non fuit post*
2 *istum. ff. de dolo. & cons. xv. uol. iiij. † Adde q̃ saluus conductus, seu securitas concessa debitori, q̃ non molestetur à suis creditoribus, non habet locum in creditore fiscali. §. prædiorum. auth. de man. princ. & Ang. cons. xxiij. & Laud. in tract. de princ. tit. de priui. & resc. concl. xiij. & tit. de fisco, conclusi. cxcvj. Item adde q̃ talis securitas non habet locum in creditoribus ex delicto. Alb. l. ex parte. §. quenquam. ff. q̃ cum eo. & l. si rerũ. ff. de rer. diui. et no. Laud. ubi s̃. Item adde an saluus conductus uideatur datus pro una uice tantùm, uide quæ scripsi post Bar. l. j. ad l. Iul. maie. Alex.*

De consul. & non spargen. ab his pecu.
Tit. III.

LEX I.

ANTIQVITVS. Inter habentes eandem dignitatẽ ille debet prius antecedere, q̃ est prius dignitatẽ adeptus, etiã si posterior fuerit pluries assecutus. Si tñ prior in cõsulatu principatu honorem fuerit assecutus post eum, qui est in consulatu est posterior, & in principatu prior hoc casu præfertur.

ADDITIO.

a *Bar. de insignijs, & armis. Alexand.*

LEX II.

ORDINEM. Hodie consules prohibẽtur per urbẽ spargere pecuniam, ne cupiditate lucri populus cos sequatur, sed corũ merita, & quòd pecunia quę per cos iactabatur, expendatur in opus aquæductus, & quilibet consul expendere debet certum pondus auri.

LEX III.

NEMINI. Nullus potest eligi patricius, nisi prius alteram dignitatem hic insertam fuerit adeptus. Item habens dignitatem consularem absq̃ administratione in opus aquæductus debet expendere certum pondus auri.

LEX IIII.

SANCIMVS. Si cui cõceditur administratio dignitatis diu antè concessæ, non uidetur dignitas de nouo concedi, imò illis potietur honoribus, quibus potiretur si eidem ab initio administratio concessa fuisset, nec soluet centum libras auri in aquæductu, si tempore dignitatis
a concessæ soluit.[a] † Et est hæc lex arg. quòd si per formam sta
1 tuti, de quolibet contractu, per quem ius acquiritur, debet solui tantum pro gabella, aliquis tit. uenditionis uel donationis dedit alicui aliquid hoc pacto, ut ius non transferatur in eum, nisi mortuo donante, uel uendente, quòd si tũc fuit soluta gabella dicti contractus, quòd licet aduenientе morte transeat ius in istum, nõ debet gabella interato solui, sicut ille, qui fuit electus in consulem absq̃ administratione, si soluit centum libras auri pro tali electione, non soluit posteà si sibi concedatur administratio. Ex hoc etiam in
2 fertur aliud, scilicet, q̃ electus in consulem tenetur soluere, licet sibi non sit administratio concessa. † Et hoc facit ad q. dicti statuti, quòd ille cui res uenditur pacto apposito, ut ius administrãdi ei non competat, nisi post tale tempus, quòd tenetur soluere gabellam, etiam antequam dictum tempus
b administrandi ueniat.[b]

ADDITIO.

a *Bar. j. de domesti. et protect. Item j. prox. uer. & est hæc l. in arg. an habeat locum statutum, de quo hic per Bar. si fiat pactum q̃ non transferatur dominium usq̃ ad certum tempus. Alex.*

b *L. cum manu sata. §. fi. de cont. empt. dicit ibi q̃ uenditio hoc modo facta non est propriè uenditio, quia si statutum diceret, q̃ de quolibet contractu soluatur gabella, de hoc non solueretur, per illum tex. Alex.*

LEX V.

1 *Ius ex sola electione quomodo possit dici non tribui.*

SANCIMVS. Filius familiãs electus in patriciũ à patria potestate liberatur, quod triplici arg. probatur. †
1 In tex. ibi, præstitis. not. tex. coniuncta gl. quomodo uideatur posse dici, quòd ex sola electione[a] ius nõ tribuatur,
a licet tunc, cùm electionis literæ præsentantur. Pro quo facit quod no. gl. ff. de iureiur. l. Labeo. Et hanc q. disputauit Iac. de Bel. de qua dixi s̃. de decur. l. ij. lib. x.

ADDITIO.

a *Electione. Dyn. l. serui. ff. de leg. j. Dyn. reg. quod semel. Iac. Rebu. l. si quis. nu. j. s̃. de decur. lib. x.*

De præfecto prætorio, siue urbis.
Tit. IIII.

LEX I.

PRAEFECTVM. Præfectus urbis, & præfectus prætorio, & magistri militum & peditum, licet habeant dignitates distinctas, tamen omnes sunt paris gradus, & ille præfertur, qui primò fuit in dignitate electus.

LEX II.

QVISQVIS. Dignitate deposita per plures in pari gradu dignitatis existentes ille est potior, qui prius est in dignitate electus.

De præpositis sacri cubiculi, &c.
Tit. V.

LEX I.

SACRI CVBICVLI. Custodientes cubiculum principis, uel augustæ, eandem dignitatem habent, quam præfectus prætorio, & magistri militum. Et hac dignitate deposita, nulla est inter eos distinctio reseruata, nisi reuerentia temporis.

LEX II.

HAC NOSTRAE. Cubicularij principis etiam antequam ad dictum officium transeant, gaudẽt immunitate extraordinariorũ munerum, & dignitate finita non recipiunt hospitem inuiti, & præsides contrà facientes pœna hac l. inserta puniuntur.

LEX III.

CVBICVLARIOS. Cubicularij principis & augustæ non coguntur respondere, nisi coram officiorum magistro.

LEX IIII.

IVBEMVS. Si dominus principi seruum in cubicularium obtulit, illico talis seruus libertatem adipiscitur, & ea

& ea utitur inter uiuos, & etiam in ultima uoluntate, & eidem ex testamento & ab intestato succederetur per agnatos, & cognatos, quibus deficientibus fiscus eius bona occupat tanquam uacantia. Si autē domino ignorāte uel inuito, cubicularius factus sit, intra quinquēnium, per dominum peculio uēdicatur, & prædicta etiam ad cubicularios
1 extenduntur. † Et no. hic diligenter de hoc nomine famulus, quod sumitur pro seruo, de quo in l. iij. de his qui in eccles. manumit.

ADDITIO.

2 *Et nota ex l. ista † q̃ princeps, defunctæ personæ priuilegium dare potest, eius testamentum ualidando, iuris fictione post mortem statuendo liberum qui seruus erat. Ang.*

LEX V.

IVBEMVS. Cubicularij etiam dignitate deposita, cùm uadunt extra urbem, poterunt uti cingulo suæ dignitatis.

De primicerio. Tit. VII.

LEX I.

PRAECIPVA. Notarij principis, licet senectute deposuerint officiū, aut maiorē dignitatē fuerint adepti, nō ob hoc notariorū nomē perdunt, sed & notariorū, & dignitatis suæ retinēt priuilegiū, nec possunt esse discussores, aut peræquatores, aut similem dignitatem cum administratione habere: con-
1 trà facientes puniuntur. † Est hæc lex optimum ar. ad statutum disponens, quòd ille qui appellatur notarius, non possit esse decurio. & si aliquis fuit semel in matricula notariorum descriptus, si posteà se faciat deleri, non tamen propter hoc poterit esse decurio.

LEX II.

PRAECLARAM. Primicerij ultra biēniū in officio militare non cogunt, & si à palatio per unum annū se absentauerint, unū gradū militiæ perdunt: si per triennium, tres: si per quadriēniū, quatuor: si per quinquenniū, primiceriorū ordine nō utunt. & licet ob absentiā quinquēnij ab officio sint remoti, tñ ordine discussorū & peræquatorū nō grauantur, & inter eos prærogatiua tēporis est habēda quæ nulla potest ratiōe celari, & hoc officio finito ad of-
1 ficiū magistri officiorū sunt assumendi. † In tex. ibi, nobilēque militiā. Not. q̃ appellat nobilē esse militiā notariorum principis, & ideò licet in alijs notarijs sit, ut eorum officium uile reputet, l. uniuersos. s̄. de decur. tñ secus est in notarijs
2 principis. † In gl. ibi, gemināt pœnā. est arg. q̃ qui percussit aliquē in domo habitationis, puniat in manū, q̃ si percusserit bis, puniat in ambabus manibus, per hanc gl. & l. nemo. hic alleg. & hoc uerū, nisi in statuto diceret manu dextra uel sinistra, cùm quis nō possit habere nisi unā dextram uel sinistram, de quo dixi in l. nunquam. ff. de priua. delic.

ADDITIO.

d *Bar. l. uulgaris. de fur.*

Vt dignitatum ordo seruetur. Tit. VIII.

LEX I.

SI QVIS. Vsurpans scienter honorē sibi indebitum, crimine sacrilegij punitur. Potest tamen intelligi lex quòd electione de se facta non uendicaret sibi locum pœna huius legis, ut s̄. si seruus aut liber. l. ij.

ADDITIO.

d *Bar. l. reddantur. de profes. & mod. lib. x. & l. j. s̄. de dignita. uer. sequitur. Lud. intelligit istum tex. procedere in eo qui accusauit locum officij, quia bene punitur pœna, de qua hic. Sed ubi quis occuparet locum maioris, puta in sedendo, uel ambulando, quia tunc punitur pœna, quia debet poni in loco uiliori, & priuari loco assumpto. c. præcipimus. ilxiij. dist. Ro. in litera, m. no. xxiij. Alex.*

LEX II.

OMNES. Habentes dignitatem cū administratione præferuntur habētibus eandē sine administratione. posteà qui dignitatē habent solā, & administrationem deposuerunt, & hi habere dicunt dignitatē uacantem. posteà illi quibus dignitas cū administratione cōmittitur: quartò illi, quibus dignitas à Principe cōceditur in prouincia sine administratione, & hi honorarij appellant: quintò hi, quibus illustris dignitas sine administratione cōmittit. Item administrationem habētes præferuntur uacantibus. Item uacantes præferunt honorarijs in simili dignitate constitutis, non in dispari, & præfectus uacans præfertur præfecto honorario, nō autem quæstorius præfecto honorario. Item non debet appellari uacans, si habenti dignitatem posteà conceditur administratio.

De magistris sacrorum scriniorum. Tit. IX.

LEX. VNICA.

MIRIS. Magistri notariorum magnæ curiæ, etiam dignitate finita unà cum eorum filijs, à grauamine priuato & publico sunt immunes, & pœnam grauem imponit contra eos, qui compelluntur munus subire, & durat priuilegium. Concord. sunt in glo.

De comitibus consistorianis. Tit. X.

LEX I.

EOS. Comites consistoriani sunt illi, qui steterunt in principis consistorio, & proconsulibus adæquantur.

De comitibus, & tribunis scholarium. Tit. XI.

LEX VNICA.

PRAEPOSITOS. Præpositi scholariū, id est, illorū, qui sunt p Principē ad aliquod officiū deputati, principē adorare possunt, inter quos etiā palatini numerant, si eis fuerit data primi ordinis comitiua cū administratione, deposito officio, si non aspirauerint ad maiorem dignitatem, pares sunt cōmitibus Aegypti, & diœcesis Pōticæ. Alij uerò milites soluta militia numerantur inter eos qui fuerunt prouinciarum duces.

De comitibus rei militaris. Tit. XII.

LEX I.

QVI CONTEMPLATIONE. Missus ob suā pbitatē ad partes trāsmarinas custodiēdas, illis dignitatū insignijs adornatur, quibus
1 pconsules. † No. istam legē pro illis capitaneis guerræ, qui per Principem mittuntur ultra mare ad expugnandum Sarracenos, quia quo ad dignitatem sunt pares proconsulibus.

LEX II.

EOS QVI. Missus principaliter ad defendēdū aliquam ciuitatem, uel prouinciam citra mare, similis est duci administranti aliquam prouinciam, ex-
1 cepto duce Ponticæ, & Aegypti. † Nota istam legē pro illis qui deputantur ad custodiendas ciuitates per principem, quia sunt similes ducibus, & possunt ciuitatem defendere, quemadmodum duces.

De Comitibus & archiatris sacri palatij. Tit. XIII.

LEX VNICA.

ARCHIATROS. Archiatri, id est, militantes inermi militia intra palatium Principis, si primi gradus militiam obtinuerint, eam dignitatem adipiscuntur, quam duces & uicarij Principis, qui militiam administrauerunt, & etiam comites pri-
1 mi ordinis. † No. hanc l. pro medico Papæ uel principis, ut hac dignitate fungantur.

ADDITIO.

Idem in notario Principis, l. j. s̄. de mand. princip. Bal. c. de feudo guardiæ.

De Comitibus qui prouincias regunt. Tit. XIIII.

LEX VNICA.

OS. Comites, qui gubernauerunt prouinciam, deposito officio, priuilegijs dignitatis uicariæ funguntur.

De professoribus in urbe Constant. docentes ex lege meruerunt comitiuam. Tit. XV.

LEX VNICA.

GRAMMATICOS. Grammatici, & Sophistæ, & Iurisperiti, qui per uiginti annos scientiam docuerunt in Constantinopolitana ciuitate, per illius ciuitatis cœtum in arte docendi digni existimati sunt ea dignitate, qua funguntur uicarij
1 Principis, hoc dicit. † Not. hanc legem pro doctoribus, qui legunt in ciuitate Perusij, nam gaudebunt priuilegio huius legis, cùm hæc ciuitas habeat priuilegium studij, prout
2 ciuitas Constātinopolitana. Item not. † quòd si aliquis approbatur, debet iudicari dignus per cœtum doctorum, &
3 cœtu hoc iudicante debet æstimari dignus. † Vltimò not. glos. hic positam, quòd nouem doctores debent esse in approbando unum doctorem. Ciuitas tamen Perusij ha-
a bet priuilegium, quòd sufficiant quatuor[a] excepto præ-
b sentante.[b]

ADDITIO.

a *Sunt & aliæ uniuersitates quæ pari utuntur priuilegio, de quib. dixi post Iac. Rebuf. l. una. nu. j. uer. ter examinaretur. s̄. de athletis. lib. x.*

b *Adde quòd si doctores collegij dant fabas reprobatorias scholari per odium, & non iustè, & cancellarius siue notarius collegij hoc uideat solùm per odium, ipse solus potest approbare scholarem. Innoc. cap. ex literis. de constit. qui alleg. Ioan. de Lignano, plus dixit Abb. cap. causam. de offic. deleg. quòd si scholaris habet aliquem doctorem de collegio suspectum, potest talis scholaris ire ad Rectorem, & ei proponere causam suspicionis, qua suspicione docta, potest Rector prohibere talem doctorem ne ingrediatur examen.*

De silentiarijs, & decurionibus eorum. Tit. XVI.

LEX I.

DECVRIONES. Post depositum decurionatus officiū, decurio potest eligere utrùm uelit esse magister officiorum domesticorum, uel Comes, & potestatem Principis adorandi habet, & salutandi administratores ipsius.

LEX II.

NVSQVISQVE. Decurio & silentiarius à tyronum equorumq̃ præstatione habetur immunis, nec præstare cogitur collectas extraordinarias, quæ necessariò imponuntur.

LEX III.

DECVRIONIBVS. Priuilegia data decurionibus & silentiarijs per hanc legem confirmantur, & eis conseruantur, licet ad maiorem ascenderint dignitatem, nec eis præiudicatur in hoc per aliquod generale uel speciale statutum uel rescriptum disponens contrarium. Item à muneribus hic descriptis sunt immunes. Hoc tamen priuilegium habebunt tres decuriones, & triginta senatores, & ita demum si per tredecim continuos annos peregerint inculpatum officium eorū, & si decuriones senatores fuerint electi, immunitatem habent, & honore curiæ sine functione lætantur cū quieti traditi fuerint, & iudex prædicta non obseruans, decem libris auri multabitur.

ADDITIO.

Bald. l. fin. s̄. si contra ius uel util. public. & Angel. Bart. & glo. de eo quod dicit clausula generali. De hac glo. cum tex. exclamat Rom. l. hac consultissima s̄. qui testam. facere poss. & l. si uerò. §. de uiro. sol. matrim. in fallentia de publica utilitate. Bald. l. placet. de sacrosanct. eccles. & l. j. de nouo Cod. comp. & l. dotalem. s̄. de testam. milit. & l. si cum mili. ff. de dolo. & auth. habita. ne filius pro patre. & c. j. §. sanctum. quo tempore miles inuest. petere debeat. Alex.

LEX IIII.

NE AD DIVERSA. Silētiarij & eorum uxores ciuiliter, & criminaliter sunt conuenienti coram magistro officiorum.

LEX V.

2 *Acquisitum à doctore aduocato, uel assessore, est eius proprium, & peculium castrense dicitur.*

3 *Donatum per patrem filio in eius doctoratu, est proprium filij, uelut peculium castrense.*

IVBEMVS. Silentiarij in potestate constituti, quicquid acquirunt, retinent tanquam castrense peculium, nec eis per parētes auferri potest, nec post parentum obitum fratribus conferre tenentur, nec etiam tenentur conferre fratribus illud q̃d parentes, uel alij donauerunt ratione militiæ suprà dictæ. Item excusantur à tutelis & curis, & filij eorum inuiti ad prætu-
ram non uocantur. Et per hanc l. non derogatur priuile-
1 gijs eis datis. † No. hic casum expressum, quòd filius militans inermi militia, illud quod acquirit ratione dictæ militiæ, appellatur peculium quasi castrense, adeò quòd ipsum sibi retinere potest inuito patre, nec tenetur conferre fra-
2 tribus post mortem patris. † Et sic uidetur hic casus quòd si filius doctor, uel aduocatus, uel etiam assessor, illud quod acquirit in tali militia militando, sibi retineat præcipuum, tanquam castrense peculium, adeò quòd non tenetur conferre ipsum fratribus post mortem patris. Pro quo facit l. fo-
3 ri. s̄. de aduo. diuer. iud. † Vltimò hæc lex est optimum ar. quòd si pater filio doctorādo multa fecit encenia, aut etiam alij consanguinei, quòd illa omnia encenia filius doctoran-
dus retinet, uelut castrense peculium, & patri ususfructus non quæritur, nec etiam tenetur post mortem patris diui-
4 dere inter fratres per uiam collationis. † An autē pater qui misit filium ad studium, teneatur ei emere libros, dic ut no.
a per glo. s̄. ad Maced. l. Macedoniani.[a]

ADDITIO.

d *Macedoniani. Et ibidem Bal. & Do. limita tamen si filius sit boni ingenij, non aliter, Bal. ibi, per l. Stichum. de leg. iij.*

De domesticis & protectorib. Tit. XVII.

LEX I.

DOMESTICI. Domestici & protectores principis salutantes uicarios, & præfectum, ipsos osculari possunt, ac etiam omnes reuerentiam debent adhibere.

LEX II.

PRIMICERIVS. Primicerij domesticorum, & protectorum funguntur dignitate spectabili, alij subsequentes in gradu post ipsum, usque ad numerum decem inter clarissimos numerantur, ita tamen quòd qui prior est in loco, prior sit in ordine.

LEX III.

SI QVIS. Domesticus uel protector, qui sine licentia Principis se absentauit à curia, non ex causa Reip. si per biennium absens fuerit, poni debet post quintum in ordine, ipsorum, si triennio in decimo gradu ponatur, si quadriennio, loco nouissimo erit habendus, si quinquennio, spoliandus erit à cingulo.

ADDITIO.

Bar.l.aut facta.§.tempus.ff.de pœ.alleg.istum tex.in l.ij.j. de primipi.

1 *† quòd matricula extinguitur quinquennio, an si quis de nouo petat matriculari, debet iterum soluere, uel sufficiat prima solutio? Text. est quòd sufficiat prima, in l. penult. in fi. de consul. quem tex. allegat Bart. cons. quod incip. scholaris soluit matriculam. Rom. no. xxxiij. in litera, m. Et Bar.l.pen.de test.mili. Alex.*

LEX IIII.

1 *Hæres officialis decedentis in officio, debet habere salarium totius temporis, non autem temporis subsequentis.*

LEGE. Si domesticus uel protector ante finitum officium decesserit, eius salarium totius anni, ac etiam subsequentis hæres percipiet, hoc dicit, & est mirabile in isto officiali, ut si decedat durante officio, hæres eius debeat habere salarium totius temporis, & etiam unius anni subse
1 quentis. † In alijs autem officialibus nõ reperitur hoc cautum, sed hæres eius debet habere salarium totius temporis, non autem temporis subsequentis, ut j. tit. ij. l. si quis in sacris. & s. de aduoc. diuer. iu. l. post duos. §. fi. & de primice. l. ij. & de agen. in re. l. iij. & ff. de assess. l. diem functo. Et hoc no. pro hæredibus assessorum decedentium in officio, ut petere posint à potestate salarium totius temporis semestris,
a uel totius anni.[2]

ADDITIO.

d Bald. Ray. Alb. Ang. & Bal. post glo. l. diem functo ff. de offic. assess. facit l. j. §. diuus. in ratione sui. ff. de uar. & extraor. cog. Et ista est uera opin. licet Cy. in add. Iac. But. d. l. diem. uoluerit cont. ut ibi habes per Mar. Laud. & Bald. c. j. quis dicatur Dux, uel Marchio, fuit secutus opin. Cy. Sed quid in officiali, cùm est paratus ingredi ciuitatem in officio si decessit in itinere, an debebitur salarium hæredibus? Bal. d. c. j. concludit quòd non. Quod limita, nisi misisset alium loco sui, per §. prohibemus. auth. de coll. & Bar. d. l. diem. Adde tamen quòd licet non debeatur hoc casu hæredibus, debent tamen releuari ab impẽsa facta per officialem in itinere, ar. l. si pecuniam. in prin ff. de con. ob caus. Dicas quòd si officialis fuisset ingressus ciuitatem, & antequam cœpisset administrare officium, decessisset, deberet habere salarium, secundum Bar. d. l. j. §. diuus. Item adde quòd licet mulier exercuit officium, quia electio nulla, tamen debetur ei salarium, secundum Alber. d. l. diem. per l. ab administratione. s. de leg. Facit ad hoc in simili de proc. l. j. s. mand. secundum Bal. quòd licet mandatum procuratoris sit nullum & inefficax quo ad agendum, l. j. de proc. tamen si exercuit officium, debet habere salarium, Et adde q, si decessit officialis pendente officio, sed recessit, quia non poterat iustitiam facere, debet habere salarium, secundum Bar. d. §. diuus. uer. iuxta prædicta quæro, aliquis est electus. Et de materia uide in l. si uno. §. item cùm quidam. ff. loc. Alex.

De præpositis libellorum. Tit. XVIII.

LEX VNICA.

QVI PRAEPOSITI. Præpositi libellorum durante officio sunt clarissimi, eo finito inter consulares habentur.

De proximis sacrorum scriniorum, cæterisq;, &c. Tit. XIX.

LEX I.

PROXIMOS. Proximi sacrorum scriniorum ea dignitate funguntur, qua uicarij Principis, & officio deposito sunt præponendi uicarijs Principis, qui primò officium uicariatus sunt adepti, & eorum officium est finitum. Item onus descriptionis nullo modo subire coguntur.

LEX II.

IN SACRIS. Militãtes in sacris scrinijs ordinarios uel spectabiles iudices in prouincia existentes salutare non compelluntur, nec etiam accedere ad consilium, & eis non debet in salutatione reuerentia adhiberi, aut etiam dari potestas sedendi cum iudice, primates & apparitores si
1 contrà fecerint, trinas libras auri nomine penè soluant. † No. quem cogi consulere, & etiam iudicare, ut hic, & s. de ad
a uoc. diuer. iud. l. sancimus. sed compromissum recipere ne=
b mo cogitur,[a] l. iij. §. j. ff. de arb. & glo. hic.[b]

ADDITIO.

a Cogitur. Spec. tit. de recus. §. effectus. uer. quid si arbiter. nisi per statutum disponatur cogi posse, Bal. l. non iustam. in fi. C. ad Treb.

b Ant. c. si pro debilitate. de offi. deleg. ubi hanc gl. alle. idem Bal. Inst. de emp. & uend. in fi. Sal. l. scimus. de aduo. diuer. iud. Sed quid in causa, in qua doctor est aduocatus, an cogatur consulere? Bar. q, non, l. prox. de his quæ in testam. delen. & l. Mæuio. de asses. l. quisquis. s. de postul. Rom. litera c. not. xxiij. Alex.

LEX III.

IN SCRINIIS. Qui militauerunt in sacris scrinijs per uiginti annos, si quieti postea fuerint per Principem destinati, consularem retinent honorem, nec possunt quoquo modo ab impartito otio separari.

LEX IIII.

IVBEMVS. Possessio militantis in sacris scrinijs tributum solùm canonicæ indictionis præstat, à cæteris uerò muneribus nõ uexatur, & si ad maiorem dignitatem ascendunt, non perdunt ob hoc priuilegium scriniorum.

LEX V.

PECVLIARI. Omnis militans in sacris scrinijs, cuiuscunq; sit gradus, ad Principem habet accessum, siue sit inter clarissimos ratione sui gradus, siue inter spectabiles, hoc dicit.

LEX VI.

PRO BIENNIO. Officium militantis in sacris scrinijs, quod olim durabat biennio, hodie ad u
4 num reducitur, hoc dicit.

LEX VII.

VNICVIQVE. Militantes in sacris scrinijs ultra numerum loco deficientium succedunt secundũ ordinem gradus sui, nisi qui posterior eorum est, laborum comparatione superet antiquiorem in ordine, quia tunc succedunt in locum defuncti excluso priore, nisi defunctus teneatur illi, qui est in ordine prior, quia tũc posterior, licet melior in locum defuncti non succedit, sed qui prior est in ordine & subrogatus, illud salarium obtinebit, quod in

in hac l. describit, & pro rogatione soluit quantitatem hic descriptam. Et si primus in ordine pecuniam soluere recusauerit, succedens in locum defuncti, in gradu posterior admittetur. Et si aliquis alius de numero dictorum scriniorum decesserit, qui repudiauit locũ unius defuncti, poterit locum
1 istius defuncti de nouo acceptare offerendo pecuniam. † Et no. ex prin. huius l. q̃ si ultra numerum canonicorum sunt aliqui canonici deputati, qui in locum decedentiũ debeant subrogari, quòd secundum ordinem datum istis canonicis ultra numerum, quilibet ipsorum subrogabitur in locum deficientis canonici, unde si tenens primum locum de numero canonicorum decesserit, ille qui primum locum obtinet de numero illorum, qui sunt extra canonicorum numerum, in eius locum succedit, & sic de singulis, nisi ille qui posterior est in ordine, melior sit priore, quia tunc ipse præponeretur, nisi qui decesserit, fuerit deterior isto qui prius est
2 in ordine, qui se in locum eius subrogari petit. † Secundò no. hic casum specialem, in quo sunt quindecim testes necessarij ad probationem alicuius actus, & est speciale, regulari
3 ter autem duo sufficiunt, ut ff. de testib. l. ubi numerus. † Tertiò no. ex fi. huius l. arg. ad quæst. Dicit statutum q̃ in locum prioris mortui debeat subrogari qui prior reperitur descriptus in numero subrogandorum in loco deficientium. Cõtingit quòd unus qui mortuus est, extrahitur primò de facculo, & ille qui primus reperitur descriptus de numero subrogandorum in locum deficientium, non uult subrogari in locum istius mortui tractu temporis, cùm reuocat̃ prioratus officium, extrahitur de facculo quidam alius prior mortuus. modò ille qui erat primò descriptus in numero subrogandorum in locum deficientium, dicit quòd uult in locum istius secundi mortui subrogari, opponitur sibi q̃ non potest, quia noluit in locum primi mortui extracti subrogari. Ista lex determinat cont. quia licet tenuerit tunc, tamen nunc potest acceptare, quod nõ.

LEX VIII.

PROXIMOS. Qui longo tempore probabiliter militauerint in sacris scrinijs, finito officio cingulo comitiuæ sacri palatij dum uiuunt, utuntur, & nihilominus omnia priuilegia data eis salua manent.

LEX IX.

IN SACRIS. Militantes in sacris scrinijs, qui antequam conuenirẽtur in ultimo commeatu accepto se absentant, durante tempore commeatus prædicti cõueniri non possunt, & etiam ab indictionibus munerum publicorum officio deposito sunt immunes, & domus, quas in prouincia possident, ab onere metatorum non uexãtur. Quod autem sit onus metatorum, uidebitis j. de metatis.

LEX X.

HAC PARTE. Militantes in sacris scrinijs principis, debent esse lxij. uidelicet xxiiij. super epistolis, xxxiiij. super libellis conuentionalibus, & quatuor qui sunt omnib. prædictis seniores, nec duplici officio fun
1 gi possunt. † Et no. ex hac l. q̃ quis non potest fungi duplici officio. Concordantiæ sunt in glo.

LEX XI.

SI QVIS. Si militans in sacris scrinijs decessit, & in eius locum fuerit alius subrogatus, salarium debitum ei inter creditores diuidetur hæreditate nondum adita, salua tamen priuilegiorum prærogatiua, ea uerò adita salarium hæredibus debetur pro præterito tempore, & etiam
2 residui temporis, hoc dicit. † Et no. quòd successori debetur salarium defuncti pro toto tempore. De quo uide ut dixi s. de domest. l. fin.

LEX XII.

IN SACRIS. Militantes in sacris scrinijs, & eorum parẽtes, uxores, liberi, coloni adscriptitij, & serui eorum, ciuiliter & criminaliter coram officiorum magistro sunt conueniendi, & si in prouincia cõueniuntur, satisdare non coguntur de iudicio sisti, licet immobilia nõ possideant, sed eorum iuratoriæ cautioni committitur, & nomine sportularum nihil soluent. Nam executoribus agentium in reb. unum solidum præstabunt, & cùm ingrediuntur iudicium dicti magistri, solidos soluant duos, pro editione actorum notarijs dimidium solidum, & si litigatur coram delegato, uel arbitro eidem nomine sportularum, unum solidum tantùm præstabunt, pro omnibus uerò alijs in iudicio agitandis, tertium solidum tantùm. Item si non coram magistro, sed coram alijs iudicibus maioribus super annonis ciuilib. tutela uel curatione, uel nunciatione noui operis cõueniantur, illos sumptus facient in tali iudicio quos facere tenebantur coram magistro officiorũ. Si uerò cõueniantur coram præfecto, aut fisci patronõ, aut urbis præfecto, uel apud architectos illos, sumptus præstabunt nomine sportularum, quos coram arbitris præstare tenentur, & non ultrà. Et habent locum prædicta siue per se, siue per procuratorem litigent, & ad dictas sportulas teneritur cùm processus ordinariè agitatur in scriptis, secus si extraor. Item dictis militantibus donec militent, & etiã deposito officio priuilegia data sunt salua, & ob æqualitatem in iudicijs obseruandam, priuilegia eis competentia circa præstationem sportularũ ad aduersarios porrigunt̃. Item mutatione loci priuilegia eis concessa non perdunt, h. d. Regulariter contrà in §. ne aũt. auth.
a de iud.[a] In tex. ibi, pro editione gestorum. † No. dari posse
2 formam notarijs actorum per legem, ut pro editione actorũ non debeant assumere, nisi certã quantitatẽ. In tex. ibi, maiore quidẽ iudicio. Op. q̃ non potuerunt cõueniri coram alio quàm corã officiorũ magistro, ut in prin. huius l. sic iste uer. prin. cõtradicit, & econuerso. Sol. dicit gl. in uer. eos. q̃ hic litigabant sponte corã alio q̃ coram magistro officiorũ, & sic non ob. uel aliter dicit gl. illa causa erat specialiter demandata istis iudicib. & ideò possunt conueniri coram eis pro hac
2 causa tãtùm, qd̃ no. † quia sc̃d'm intellectũ est casus huius q. Dicit statutũ q̃ hospitale misericordiæ non posit agere nec conueniri nisi sub iudice portæ S. Petri. Aliud statutũ dicit q̃ iudex portæ eburneæ solùm habeat cognitionẽ à decẽ libris infrà. Modò quæro an hospitale poterit agere coram iudice portæ eburneæ pro casu à decẽ libris j. & hic est tex. q̃ sic, & illud statutum disponens q̃ hospitale debeat agere uel conueniri coram iudice sancti Petri, habet locum in alijs causis, quarũ cognitio non est specialiter alijs iudicibus demanda
b ta, per formam legis uel statuti.[b] In gl. super uer. dispone, ibi
3 notarius. Istam gl. no. q̃ † si aliquis uadat coram iudice, & dicit notario actorum, scribe q̃ ego peto à Titio decem, & ipsum peto mihi condemnari in eis, quòd non dicitur per hanc literam in scriptis libellum offerre, licet notarius hoc scribat, nec uidetur procedere ordinario modo, sed potius extra ordinem, quod nõ. quia tibi posset contingere de fa
c cto.[c] Item no. ex ista gl. † q̃ cùm proceditur extra ordinem,
4 iudex non potest accipere sportulas.[d] † Item not. ex glo. In
d uer. sententia, quòd citatio appellatur sententia interlocuto
5 ria.[e] Et hoc etiam probat tex. in prin. huius legis, ibi, libellos
e ex sententia, &c. Et hæc sententia dari potest parte absente, l. sed & interpellatur. §. j. ff. de arb. Pro quo facit qd̃ no. Inn. ex̃.
6 de procu. c. auditis. † Item no. ex hac eadem glo. quòd quis potest citari per epistolam, & ita de consuetudine obserua
7 tur, concor. d. l. sed & interpellatur. † Vltimò no. ex uer. quoniam. æqualitatem in iudicijs obseruandam, concor. l. fin. s. de fruct. & lit. expen. & l. prouidendum. s. de postul. & j. de
8 re mili. l. fi. cum fi. hic alleg. in glo. † & ideò priuilegium uni concessum circa præstationem sportularum, ad alium extenditur, ut hic, & eodem modo in dilatione, l. petendæ. s. de in integ. rest.

ADDITIO.

d Item adde alium casum, puta in omnibus casibus in quibus agitur extraordinariè, ut hic. Idem ubi iudicis officium imploratur secundum l. fi. in fi. s. de fruct. & lit. expen. Idem in causis summarijs & miserabilium personarum, Bal. l. generaliter. de epis. & cle. Idem in pauperibus, qui nec sportulas

tulas, nec expensas soluunt, no. gl. c. ab omni. de uita & hone. cle. c. statutũ. §. prouisurus. de rescrip. in vj. & auth. de mand. prin. § si quoq; tibi. Idem in clericis conuentis pro bonis ecclesiæ, quia nõ soluunt sportulas. tex. est,
9 *& ibi Bar. l. licet. de epis. & cle. Bal. cont.* † *q arbiter nõ recipit sportulas. auth. generaliter. §. si. de episc. & cler. Bar. l. fi. de prin. agen. in reb l. fin. & ibi Bar. s. de iud. & Aret. §. tripli. Inst. de act. ubi alleg. Spec. tit. de arb. ad fi. uer. sed nunquid arbiter. Item in uer. in tex. ibi, maiorem. in uer. statutum dicit. Bal. l. unica. §. ne autem. de cad. toll. Bal. & Imo. l. Titiæ textores. in fi. de leg. j. & Bar. l. j. de off. præfec. urb. & l. quoties. §. per cont. ff. de adm. l. ne quicquam. in prin. de off. proc. Bar. in extrauag. uer. non obstantibus. Are. d. l. Titiæ. & l. quod in rerum. de leg. j. Alex.*

b *Bal. cõt. l. executorẽ. de exe. rei iud. Bar. l. j. s. de offi. præfe. urb. l. ij. in prin. de uer. ob. cont. Bar. hoc etiã tenet Lud. l. j. § j. de no. oper. nun. Et Imo. l. Titiæ textores. de leg. j. & ibi Bal. l. j. §. ubi aũt. de cad. toll. Bal. l. qui postbumos. ad fi. & l. j. iij. q. de offi. procon. & Ang. l. si uacantia. de bo. uac. circa medium. & d. l. Titiæ. & Ang l. quod in rerũ. §. si quis. de leg. j. Bar. cons. xlv. ubi loquitur quando sunt duo statuta punientia de falsitate, unum generale & aliud speciale, quid iuris? Alex.*

c *Bal. auth. offeratur. in fi. s. de lit. conte. & Ang. l. j. in prin. de eden. & ibi Bal. Cast. Alex. Bal. auth. offeratur. Et sic ex hoc apparet q etiã hodie oblatio libelli in scriptis est de substantia, etiam reo nõ petẽte, quãdo agitur iudicio ordinario. doc. c. j. de libel. ob. gl. Clem sæpè. uer. necessariò. de uerb. sig. Spe. tit. de libel. concep. §. nunc dicendũ. in prin. & per legistas d. auth. offeratur. Bal. l. ne quicquã. §. de plano. de off. proc & leg. Et cõis conclusio est, q si reꝰ nõ petat offerri, sufficiat qualisqualis petitio apud acta per*
10 *notariũ post. cepræterea de dila.* † *Sed quid in crimmalib. an requiratur libellus? gl. uidetur tenuisse q, nõ. l. si quis se. s. de accus. quæ dixit q quis potest uerbotenus accusare, & ibi Bal dicens, q non est necesse offerre libellum in scriptis, sed uide ibi latius per Sal. qui tenuit q imò requiratur libellus. Pro quo est gl. §. scimus. auth de exhib. reis. præterquã in leuib. l. leuia. de accus. Nec ob. d. l. si quis se. quia ibi procedebatur ad querelam, quo casu non requiritur libellus dari in scriptis. c. quia præsulatus. ij. q. iiij. Casus autem ubi hodie libellus non requiritur in scriptis offerri, uide Spec. d. §. nunc dicendum. in prin. & per doc. c. j. de libel. obl. Quid in exceptione rei, an sit in scriptis danda, cùm dicatur rei libellus, Bar. q, sic, l. j. de excep. Quid quando imploratur iudicis officium, an debeat dari libellus? Bar. l. de submersis. & Rom. l. j. de arb. Alex.*

d *Bal. l. generaliter. s. de epis. & cler q in causis summarijs, non soluuntur sportulæ. Bal. l. fi s. de fruct. & lit. expen. Alex.*

e *Interlocutoria. Adde q citatio habet duo extrema, s. interlocutoriã de citando, id est, commissionem, & per ipsam citationem, id est, actum nuncij, & relationẽ Bar. l. j. §. nunciatio. ff. de oper. no. nunc. & Io. And. c. Ro. de foro comp. & Fel. c. gratum. de off. deleg. Oldr. cons. xcviij.*

LEX XIII.

3 *Iudex qui scripsit omnia acta coram se facta, ex ipsis pronunciare potest, & sententia ualet.*

4 *Subrogatus loco alterius, succedit in ordinem subrogati.*

COMPERIMVS. Hic ponitur quomodo adiutores scriniorum, qui appellantur adiutores quæstoris, ex iuris dispositione non poterant esse nisi duodecim in scrinio sacræ memoriæ, hoc est, in scrinio registri, in scrinijs uerò sacrarum epistolarum, & libellorum conuentionalium quæ sunt scrinia inferiora, solùm septem coadiutores scriniorum dictorum esse poterant. Posteà propter impunitatem quorundam, talis numerus disturbatus fuit, & multi superadditi fuerunt. Et ideò statuit Imperator, q non faciendo præiudicium illis, qui nunc sunt, quòd nulli alij possint eligi in hoc numero coadiutorum durante numero suprà dicto, qui per legẽ statutus fuerat. Secundò dicit q si aliquis de dictis coadiutoribus ad latrunculense officium fuerit uocatus, aut etiam fuerit dimissus in numero scriniariorum, cùm primò esset coadiutor, q potest in locum sui alium subrogare, dum tamen libellum offerat uni uiro illustri, significando personam illius quem subrogari uult, & tempus & dictus subrogandus ordinari debet pro tanto tempore, pro quanto libellus fuit porrectus illustri. Tertiò dicit, q adiutor qui aliũ subrogari in suum locum petit, si erat prior in ordine adiutor, & similiter subrogatus erit prior, licet ille subrogatus fuerit de numero memorabilium inferioris ordinis. Quartò dicit, quòd hoc in alijs officijs obseruatur. In tex. ibi, modò
1 ut examinentur. † No. ex hac litera, quòd si per formam alicuius statuti, numerus officialium reducitur ad minorem numerum, puta cùm essent decem, reducitur ad numerum quinque, quòd talis reductio nullum generat prejudicium in illis officialibus, qui erant electi tempore reductionis: præiudicabit ergo tãtùm nouæ electioni officiorum. In tex.
2 qui prior in adiutoribus. † No. hic quòd ille qui erat scriniarius, si fuit electus coadiutor scriniariorum, potest ambobus istis officijs fungi. Et sic est arg. quòd capitaneus possit simul & semel deputare alium ad officium iudicis malefiziorum, & ad officium notariatus. Nec ob. quòd quis non potest fungi duplici officio, ut s. cod. l. hac parte, quia hoc est uerum, cùm officia sint protinus diuersa, secus quando officia non erant diuersa, sed circa idem tendebant. Pro quo uide quod dixi s. de sacr. san. eccles. l, iubemus. §. sanè. & hoc
3 fuit hic de mente gl. super uer. meruit. † Et sic facit, quòd si
a iudex, qui erat tabellio [a], scripsit omnia acta coram se facta, quòd ex ipsis pronunciare potest, & sententia lata ualet, nec impeditur hic fungi duplici officio, quia circa idem tendũt. Pro quo facit j. qui mi. non poss. l. is quidem. & ex. de confu.
4 c ij. de præbẽ. c cùm singula. li. vj. † Vltimò no. quòd subrogatus in locum alterius succedit in ordinem, quem tenebat
b ille, in cuius locum subrogatio facta est. [b]

ADDITIO.

a *Tabellio. Glo. & Sal. l. iubemus. §. his quoque. s. de sacr. eccl. Alb. de Ros. l. & si ff. de eutct.*

b *Dixi s. de iur. fisc. l. ij. iuxta fi. Adde etiam quod no. Bar. l. iubemus. §. sanè. el j. de sacr. sanc. eccl. uer. uenio ad tertiam partem. quod no. Bar. l. ex sententia. ff. de test. tut. ubi dicit, an notarius possit esse rogatus de commissione sibi facta à iudice, & adde quæ dixit Bar. in sua disputatione, iudex maleficiorum. Sed an quando potest esse iudex & notarius, debeat habere salarium duplicatum, Cast. l. qui duobus. de cond. & demon. & ibi Bal. dicit de collaterali exercente suum officium alterius, an debeat habere salarium*
5 *duplicatum, & Bal. j. constit. s. in §. ratioq; & Ang.* † *de duobus officijs unius, an debeatur unum salarium, in auth ut determi. sit nu. cler. & auth. ut iud. sine quo. suff. an quis possit officio plurium fungi, Iac. de Bel. d. §. ideoq;. Bar. l. ij. de stip. ser. & l. fi. de coll. illic. uer. quæro, an quis possit in duobus, ubi ponit, an quis possit esse de diuersis collegijs. de quo s. de colleg. catho. lib. xj. & de materia in c. quod propter. de ele. Inn. & Bal. auth. nisi s. de sent. Bal. post Iac. de Aret. d. l. qui duobus. per illum tex. & l. binos. s. de iduo. diuer. iud. & l. si ad scribatum. s. de appel. & Ioan. And. c.*
6 *cùm olim. de re iud. & tex. l. duorum. de oper. pub.* † *An gerens officium alterius, uel subrogatus, gaudeat eisdem priuilegijs, quibus ille qui eum subrogauit, & quam potestatem habeat, Bar. l. filius. ff. de leg. & l. j. §. hi quibus. de leg. ij. Alexand.*

LEX XIIII.

HAC LEGE. Adiutores cùm cõueniuntur sine scriptis, eorum nomen uoce sola sufficiat demonstrari, aliàs in scriptis tam in actis, quàm in sententia demonstrandum est. Item si adiutores cõmeatu accepto se absentauerint, durante absentiæ tẽpore integrũ debẽt habere salariũ, sicut si præsentes essent. Itẽ nullus in locũ uocãtis coadiutoris debet institui, quousq; plenus est numerus, l. sta-
1 tutus. per tex. ibi, designatum. † No. cùm agitur contra aliquem sine scriptis, nudo uerbo, nomen eius sufficit designari, aliàs in scriptis designandũ est, l. libellorũ. s. de accus.
2 In tex. ibi, aut emolumentorũ. † No. q si ciuitas Perusij cõcessit alicui suo stipendiario licentiam, ut iret in Alemaniã, uel ut iret ad bellandũ, & staret absens certo tẽpore, q toto illo tẽpore, debet habere stipendiũ, sicut si principaliter seruiret, & eo modo si cõcederet licẽtia potestati, uel capitaneo, ut
a hic [a]. † Et hoc inducit gl. in ar. ad q. de clerico, qui toto tẽpo-
3 re absẽtię debet habere prębẽdã, si fuit absẽs de licẽtia papæ.

ADDITIO.

a *Bal. l. si ea. de cond. infer. & glo. l. desertorem. §. si ad diem. ff. de re. milit. Rom. in litera S. not. xxx. Alexand.*

LEX

LEX XV.

CERTE. Primò facit mentionem de lege circa adiutores. Statuta, quæ disponebant, quòd nullus de numero adiutorum, qui non sunt, diminui debeat, licet sint ultra numerum, ut s. eod. l. comperimus. nec esset alius subrogandus, nisi adiutor subrogari petens ad latrunculense officium, uel ad locum secundorum scriniorũ conuolauerit. Secundò dicit quòd subrogatus tenebit locum ultimi adiutoris, si adiutor cui fuit subrogatus, erat similiter ultimus, non obstante, quòd talis subrogatus erat de primo numero scriniariorum. Tertiò facit mentionem de quadam pragmatica sanctione, per quam erat prouisum, ut nõ solùm in casibus prædictis ubi adiutor uocabatur ad latrũculense officium, uel ad officium secundorum scriniariorũ, sed etiam ubi per casum fortuitum expediebatur seruire, in sui locum poterat subrogare alium. Quartò corrigit hanc pragmaticam sanctionem statuens, quòd in prædictis duobus casibus tantùm adiutor posit petere alium in suo loco subrogari. Quintò mandat, quòd duodecim tantùm adiutores sint in scrinio sacræ memoriæ, id est, registri, septem uerò in alijs duobus scrinijs libellorum, & epistolarum. Vlti-
1 mò † quòd nullus ultra numerum possit addi, confirmando certa capitula, hoc dicit usque in finem. In tex. ibi, circa fi. ibi, si mutatione. est arg. quòd si statutum dicit, quòd per nullum casum fortuitum possint priores mutari, quòd uigore eiusdem statuti, intelligitur prohibitum, ne possit numerus priorum augeri. Nam ex quo prohibita est mutatio, multo magis prohibita est additio.

De agentibus in rebus. *Tit.* *XX.*

1 Ad euidentiam † præmitte, quòd agentes in rebus sunt illi, de quibus fit mentio per glo. j. de curiosis, l. ij. Præpositi agentium, de quibus fit mentio j. tit. prox. sunt illi, qui præsunt dictis agentibus, & Principes agentium, de quibus fit mentio j. tit. ij. sunt illi qui palmam laborum emeriti, per lapsum xxv. an. per principem posteà quieti traditi sunt, ut j. tit. ij. l. j. & iiij.

LEX I.

NVLLVS. Nullus de numero agentiũ in rebus in locũ mortui per pecuniã potest cuadere, sed in locum eius debet ille succedere, qui in gradu post eum erat proximus, & dignus labore.

LEX II.

NVLLI. Agens in rebus, deponendus, uel eximendus de libro agentium nõ est per aliquem iudicẽ, ad cuius officium non spectat cognitio cõtra eundem.

LEX III.

MATRICVLAM. Matricula agentium in reb. non debet esse, nisi xlviij. quorum quilibet præest ducentis. Circitores debent esse trecenti, & equites quadringenti quinquaginta. Item si quis de numero ducentorum decesserit, hæres eius ex testamento uel ab intestato totum salarium percipit, & per hoc nullus alius in locum eius subrogandus est per illud tempus, quo defuncti officiũ durare debet, ne duob. salarijs Respublica fatigetur. Itẽ nullus, qui non est scriptus in matricula, prædictorum registrata in memorialib. Principis salarium uel pręmium habebit.
1 In tex. ibi, eius fructum successores. † No. q officiali decedẽte, successor eius debet habere salarium totius temporis, ut
2 hic, & s. de dome. l. fi. In tex. ibi, qua causa. † No. diligenter, q ubicunq; hæres officialis mortui, debet habere salarium totius temporis, nũquam in locum officialis mortui debet alius subrogari, ne resp. duob. salarijs fatigetur. In tex. ibi, di-
3 uali probatoria. † No. istum tex. per quem patet, q ad probandũ quem esse officialem cõmunis, probatur per matriculam registri, in qua registrata sunt omnia nomina officia
4 lium. Secundò no. † hic casum expressum, q si officialis nõ reperitur in originali registro, ubi registrãtur omnia nomina officialium, q non debet habere salariũ, nec potitur priuilegio. Tex. est expressus in cont. in l. scriniarios. s. de testa. mil. ubi patet, q notarius militũ, licet sit in matricula, nõ tm ex hoc dicitur miles. Ioan. And. tit. de inst. edi. §. restat. uers. & scias. ubi dixit, q quis non probatur tabellio eo ipso, q sit
a descriptus in matricula notariorum. [a]

ADDITIO.

c *L. si cùm dies. §. si arbiter. ff. de arb.* † *nec scholaris, qui non intrat, quam*
5 *uis sit in matricula, nisi sit professus, qui studet in camera, non gaudet priuilegio scholarium. Fateor tamen, q matricula cõstituit eum in quasi possessione, & facit præsumptionem, q sit de tali arte & officio, quæ reijcit onus probandi in aduersarium, ar. l. circa. de prob. & Bal. d. l. scriniarios. Et quòd in dubio præsumatur pro matricula, est tex. & no. Bar. l. petitionem. s. de aduoc. diuer. iud. & ibi Bal. & Sal. l. iij. de sent. tit. generali. l. eos. de off. magist. mil. & Bal. l. Barbarius. per l. ex eo. de test. mil. in l. non ignorat. s. de accus. Ro. l. illa. de uer. obl. Et iura in cont. allegata dicunt, q matricula non facit aliquem notarium, sed bene facit præsumi, ut prædixi per prædicta. arg. eius quod dicitur, de confessione extraiudiciali, quæ non inducit obligationem, sed probationem, l. Publia. ff. depos. Ant. tit. de inst. ubi distinguit, an fiat matxicula de his, qui fuerunt facti notarij, aut de his qui fiunt, ut primo casu præsumatur notarius, secundò probet eum notarium, & quanto tempore perdatur ius matriculæ, tu uide in d. l. ex eo. & auth. habita. per Bal. in tex. in l. fi. de aduo. diuer. iud. Bar. l. per hanc. eod. tit. Ang. cons. uniuersitatis nostræ statutum, ubi dicit, q scholaris absentia facit perdere ius matriculæ. s. de primice. & l. iij. de domest. & protect.*
6 † *Si tamen redit & uelit matriculari, non debet iterum soluere. alleg. l. pen. s. de consul. Bal. & Cast. l. filio. ff. de lib. & posth. & Bar. l. naturaliũ. §. ipsum. de acq. rer. don. Item adde, q si quis ininstẽ fuit cancellatus de matricula, an perdat priuilegium? Bal. d. l. scriniarios. & Ioan. And. in loco præalleg. Item, quòd si quis est cancellatus de matricula, quia uult transire ad alium ordinem scholarium, seu de uno capitaneo ad alium, an iterum gaudeat priuilegio militum, seu scholariũ? dicas quòd sic, l. j. in fi. de bon. posses. ex testa. mili. Sed ille qui non est descriptus in matricula, non gaudet priuilegio, j. l. ex eo. Alex.*

LEX IIII.

EX EO. Nullus de numero centenariorum, uel ducentenariorum in rebus agentium, moram contrahens in ciuitate Constantinopolitana, conueniri potest coram alio, quàm coram officiorum magistro in causa ciuili uel criminali, quo priuilegio non utitur, si extra illam
1 ciuitatem degat, uel deposito officio. † No. ex princ. huius l. quòd si statutum simpliciter dicit, quòd scholaris non possit pulsari coram alio iudice, quàm coram Rectore, intelligi-
a tur non solùm in causa ciuili, sed etiam in criminali. [a] Nam si pro ciuili non potest coram alio, multo fortius pro criminali. Vltimò no. ex fi. quòd si statutum dicit, quòd scholaris non pulsetur coram alio, quàm coram Rectore, intelligi
2 tur † donec est in illa ciuitate, in qua degit ratione studij. Sed si extra ciuitatem degat, poterit coram iudice ordinario conueniri per hanc literam.

ADDITIO.

a *Criminali. Iac. Rebuf. l. si uacantia. & ibi Ant. uers. ex his apparet. s. de bo. uacan. lib. x. dixi post Colle. c. quod clericis. nu. iij. ex. de for. comp.*

De præpositis agent. in reb. *Tit.* *XXI.*

AGENTES. Præpositi agentium in reb. sunt per ordinem faciendi de anno in annum, ad qd officium negotiatores & procuratores alienarũ possessionum, nõ possunt assumi, sed illi solùm, quos laboris ut sufficientes probat testimonium. Item Primicerij, & Tertiocerij scriniariorum ad hoc assumendi non sunt, quia duobus officijs deseruire non possunt, & si tale officium susceperint, non possunt habere Primiceriatus salarium, & si tale officium morbo, ætate, uel imperitia, uel alia causa adimplere non põt, põt seruire per substitutũ eiusdem scrinij chartularium moribus optimis præditum, scientia & peritia

peritia eruditum, & suo periculo, si tamẽ seruire uolens multos obiecem publicam sustinuit labores, hoc dicit. In tex. ibi,
1 præter emolumenta. † Not. quòd quãdo quis assumit duo officia, & non potest habere nisi unum, non potest habere
2 salarium, nisi primi officij tantùm. † Secundò no. ex hoc tex. quòd duo officia, quis simul subire non potest, ut hic, & s̃. tit. tj. l. hac parte. & ff. de adop. l. si consul. & hoc est uerum, quando sunt incompatibilia, uel utriq; quis deseruire non potest: secus si adinuicem se compatiantur, uel deseruire po
a test utriq;, ut dixi s̃. tit. tj. l. comperimus. [a] In tex. ibi, per sub-
3 stitutum. † No. quem deseruire per substitutũ, quod est ue-
b rum, nisi ad officium requiratur industria personæ. [b] Concor. de epis. & cler. l. quisquis. & l. ad similitudinem. de administ. tut. l. decreto. ff. ad municip. l. quid ergo. s̃. de peri. nomi.
4 l. fi. cum simi. hic alleg. in glo. † Item no. quòd uolens seruire per substitutum, semper debet seruire per hominem eiusdem conditionis, ut hic. dum dicit, chartularium eiusdem scrinij, &c. Si ergo doctor uult seruire per substitutum, debet seruire per doctorem non per scholarem, licet sufficientem. Item si miles uult seruire per substitutum, debet seruire per alium militem, non per domicellum, & semper substitutus debet esse moribus præditus & scientia, & peritia eruditus. Doctor qui uult seruire per substitutum, debet seruire per doctorem, moribus & scientia idoneum, non autem per
c scholarem quantumcunq; sufficientem. [c]

ADDITIO.

Pro saluando Bar. in hac l. j. uide concordiam positam ad l. iubemus. j. de ero. mil. ann.

a *De hac q. dixi s̃. & adde Pet. de Anch. in rub. eẋ. de off. dele. ubi quæritur utrùm deputatus ad unũ officium pro certo tẽpore, intra illud poßit ad aliud eligi, & concludunt in effectu, q; no, posito q; statutũ diceret, q; electus ad certũ officiũ ad certum tempus, intra illud eligi nõ poßit ad aliud, quod referunt scribentes, l. iiij. in prin. de iur. omn. iud. quod intellige uerũ, si eligitur ad aliud officiũ incompaßibile, ut hic Bar. secus si esset tale officiũ q; aliud non impediret, ut puta, quia electus esset ad scribendũ per scripturã, non uidetur impediri aliud officium exercere. Ro. in no. ccxxv. l. duorum. de oper. liber. facit c. suscepimus. de hær. Alex.*

b *Persona. Fel. c. si. de off. del. & an & quando uideatur electa industria per sonæ, uide per eum in c. licet ex quadã. uer. & ratio prædictorũ est. de test. & nunquid ubi est electa industria personæ, quis per filium seruire poßit, uide per eum in c. afferte. de præsump.*

c *Sed quid in iudice, qui uult se absentare, & dic q; idem. Ang. auth. de administ. per gl. ibi Bal. l. parabolani. de episc. & cler. dixit, q; debet esse talis substitutus, qui ad illud officiũ poßit eligi. Et sic secundũ eum potestas ciuitatis non potest eligere ciuem in substitutũ, uel locum tenentem, quia ciuis non poßet esse potestas ex forma statuti. Bar. l. nemo est. de duob. reis. & Bal. l. j. §. ne autem. de cad. tol. Sed innò uidetur dicendũ, quòd non posset seruire per substitutũ, eò quia uidetur electa industria personæ, Bal. c. j. §. multũ.*
5 *col. x. episcopũ uel abb. † ubi dixit quãdo aliquid debet fieri prin. semper uidetur electa industria personæ, nec potest seruire per substitutum, v. q. iij. c. in crimin. di. ubi dicitur, q; quando diceretur, q; actus fieret per manus proprias, uel per se, non potest fieri per substitutum. d. §. ne aũt. uers. in omnib. gl. in cle. j. de iureiur. Bal. c. j. §. furtũ. de pac. iur. fir. & Dominicus in c. si quis uiduam. eo. tit. Et ideò Bar. l. per hanc. de ero. mil. ann. dicit q; si dicatur, q; annona manu propria capiatur per stipendiarios, nõ potest quis capere stipendium suũ per substitutum, l. probatorias. ibi, manu principis. s̃. de diuer. offi. & ibi Bar. etiam de eo qui alienauit causa mutandi iudicij in potentiorem, non ratione officij, quia tunc tantũ per se litigare, non autem poterit per substitutũ, l. si miles. ff. de alie. iud. mu. cau. fa. Sed hic, in omnibus respondeq; per alia uerba loquũtur, quàm in casu de quo hic per Bar. uel potest clara dari responsio, prout apparet ex uerbis Bal. d. l. parabolani. Et in materia etiam adde q; no. Bar. l. ij. de cõd. in pub. hor reis. & l. si nullus. s̃. de decur. & l. neminem. eo. tit. & in d. c. extirpandæ.*
6 *§. quia uerò. uer. & faciunt ista, &c. † Et adde q; in casibus in quibus dicitur propter electionẽ industriæ personæ, actum non posse fieri per substitutũ, uidetur procedere, nisi superueniat aliqua dignitas principalis, q; tunc posset per substitutum, l. quisquis. de episc. & cler. & ibi Bal. post Luco. Butr. quòd si scriptor, qui promisit scribere librum, & cuius industria uidetur electa, efficiatur rector studij, quòd poterit scribere per substitutũ. Et adde, quòd ubicunque promitto per me, & hæredem meũ aliquid facere, puta, domum ædificare, possum facere per substitutum, quia appositio hæredis, facit ne uideatur electa industria personæ. Bal. post Cy. l. quisquis. præalleg. cùm industria ad hæredem non trãseat, l. cui bonis. de cur. fur. & ibi gl. quod no. de quo dicto facit festum Pet. de Anc. c. si sub de legato. de offi. deleg. in vj. Quid autem si committitur aliquid conscientiæ alicuius, an poßit fieri per substitutum? glo. l. sicuti. de arb. dicit quòd nõ. Bal. l. & in epistola. s̃. de fideicom. Et adde quòd in omnibus casibus in quibus est electa industria personæ, non potest actus fieri per substitutum, intelligitur, nisi actum faceret per sibi similem, id est, æquè idoneũ, ut in not. lxxxv. in litera L. Ro. Et an uasallus poßit seruire per substitutum, ubi aliàs non posset. Arch. q; sic. c. episcopus. lxxxviij. dist. & c. generaliter. xvj. q. j. & Ang. l. omnium. de usufr. per gl. ibi. faciunt no. Cy. l. ad similitudinem. de epis. & cler. & Bar. in materia de nauicularijs, & ibi aliquid dixi.*

LEX. II.

HAC SALVBERRIMA. Agentes in reb. & eorum uxores, serui & liberi in modum sportularum soluendo, siue agant, siue cõueniantur, illud priuilegium sortiuntur, quod scriniarij, de quibus dictum est s̃. tit. tj. l. in sacris. nec cogitur conuentus dare fideiussorem extraneum de iudicio sisti, solùm de numero in rebus agentium, & per hoc priuilegium, non tolluntur alia priuilegia
1 eis concessa. h. d. † Et no. q; licet non uideatur dare fideiussorem, qui dat fideiussorem priuilegiatũ, l. de die. §. qui mulierem. ff. qui satis. cog. & l. j. ff. si quis in ius uoc. non ier. tamẽ fallit in agentibus in rebus, qui dare poterunt priuilegiatũ,
2 scilicet unum de numero suo. † Vltimò no. ex uers. cùm per absurdum. casum expressum, quòd nunquam per concessionem noui priuilegij intelliguntur tolli alia priuilegia eidem indulta, quoniam non debent operari diminutionem inductam ad augmentum. Qualiter autem soluantur istæ sportulæ, habes s̃. tit. tj. l. in sacris.

De princip. agent. in reb. Tit. XXII.

LEX I.

AGENTES. Finito labore agentium in rebus, agens princeps agentium est creandus, nec potest ad aliquas publicas uel priuatas functiones uocari, nisi de Principis scientia, nec uexari potest coram alio iudice, nisi coram Principe, nec patronus causarum potest ignorante Principe contra eum aliquid postulare, & contrà facientes pœna decem librarum auri puniuntur.

LEX II.

OMNIA. Omnes agentes in rebus sunt corã principe conueniendi, etiã si senatoria dignitate præfulgeant, actus uerò qui sunt soliti expediri per cœtum senatus, expedientur per ipsum aliquo rescripto surreptitio non obstante.

LEX III.

PROCONSVLARIS. Princeps agentium in rebus decoratur dignitate proconsulari.

LEX IIII.

EX AGENTIBVS. Principes agentiũ in reb. possunt habere domesticos, quorum industriam & fidem putant esse comprobatam, licet illi domestici eo-
dem officio sæpè functi fuerint, & si dicto officio per xxv. annos seruire non poterunt corporis ualetudine impediti, & ob hoc ad honorariam dignitatem Principis beneficio trãsmigrauerint, ijsdem priuilegijs beneficij potientur, quibus
1 factus Princeps agentium. † No. ex hac l. quòd qui corporis ualetudine officium adimplere non potuit, & ob hoc ad aliud officium aspirauerit, quòd nihilominus fungitur pri-
2 uilegijs quæ competunt illis qui officium perfecerũt. † Vltimò no. quòd licet officium decurionum non posit nec debeat continuari, tamen officium domesticorum decurionum potest continuari. Vnde qui fuit familiaris unius decu-

decurionis, potest finito officio esse familiaris eius successoris, quod no.

LEX V.

EOS. Vicarianæ dignitatis titulis honoratur, qui Princeps agentium in reb. aut magister officiorũ est effectus.

LEX VI.

PRINCIPES. Princeps agentium in rebus cingulo comitiuæ primi ordinis fungitur.

LEX VII.

QVICVNQVE. Militans in schola agentium, si fuerit de corpore cohortalium, licet princeps agentium in rebus factus sit, filium curiæ obligatum relinquet, sed si susceperit postquam Princeps factus fuerit, liber erit à curia, hoc dicit.

LEX VIII.

MVLTIS. Agentes in rebus cõuenti nomine sportularum coram maioribus iudicibus soluent unum solidum tantùm executoribus. Apparitorib. uerò præsidis, uel alicuius uicarij, tertiam partem solidi, fideiussoresq; de iudicio sisti de eo numero dare possunt, & si possident immobilia in prouincia uel in urbe, non satisdant, sed eorum iuratorię cautioni cõmittitur, nec conueniri nec citari possunt, nisi in scriptis. Pro scribendo uerò rescriptũ Principis, uel libellũ in libro iudicis, soluẽt executorib. solidum unum, & cùm exemplum actorum petitur, soluent solidum unum. Pro scribendo uerò epistolam citatoriam, non ultra tres solidos. Si uerò corã arbitris litigauerint, ipsis arbitris unum solidũ tantũ, patrono fisci dimidiũ solidi, notarijs uerò pro editione chartarum, & pro toto negotio usq; ad finẽ peragẽdo dimidiam partem solidi, pro introducendo iudicio cùm agũt coram iudicibus maiorib. quatuor solidos, & si coram eisdem cõueniantur solidos duos, & ultra quantitates prædictas, siue agant, siue conueniantur, uexandi non
a sunt. [a] † No. ex glo. super uer. iuratoriæ in fi. q; posidens
1 immobilia non tenetur satisdare, hoc est uerũ quando possidet in loco, in quo conuenitur, sed si posidet in alio loco, non sufficit. Vnde si quis conuenitur Perusij, non sufficit si
2 posidet immobilia Senis. † Item ex lege ista habes q; arbi-
b ter debet habere salarium à partibus. [b]

ADDITIO.

a *L omnes. ante medium. de episc. & cler. §. si quis autem. auth. de sanc. episc. & Bar. l. j. qui satisd. cog. & l. prætoriæ. la ultima ff. de præt. stip. facit l. qui pro filio. ut leg. no. cauea. Item in eadem ibi, solidos binos. No. glo. quæ*
3 *hic uult † quòd pro ratione, & etiam pro exemplatione potest notarius accipere mercedem. in no. v in litera, n. Adde glo. & ibi dixi in l. argentarius. & ibi Bar. & Bal. Bar. l. in sacris. de præpos. fac. Alex.*

b *A partibus. Floren. l. sed & loci. §. in iudicio. ff. fi. reg. Sed ab extr. quæro, nunquid istud salarium erit aduentitium? Dic q; sic, & sibi acquiritur, sed in eo patri debetur ususfructus. Bal. l. cùm oportet. C. de bo. quæ liber. uer. idem in salarijs.*

De curiosis & stationarijs. Tit. XXIII.

LEX I.

a 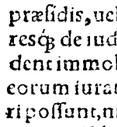

CVRIOSI. [a] Denuncians maleficia punitur si non probat, & ideò alium pro delicto nõ in-
1 carcerat. † No. ex hac l. q; denunciationi syndici simpliciter non est credendũ. imò ueritas exquirenda est, & si falsum denunciauit scienter, punitur, uel si parùm probè mouet, l. diuus. la ij. ff. de cust.
* *Tenere. Ita tamen, ut non ultra xx. horas retineant: l. capite. ff. de adult. l. Concen. B.*
b reo. & s̃. de accus. l. ea quidem. [b] † No. ult. q;
2 denunciatores maleficiorum non possunt alios detrudere in carcerem: licet autem non possunt incarcerare, tamen malefactores fugientes possunt sub custodia tenere *, ff. de fer. fug. l. pen. j. eo. l. fin.

ADDITIO.

a *Curiosi. Lud. Ro. l. pe. ff. ad Syll. & limita ut per Bald. post Butrig. l. j. in prin. C. de erro. aduo. ubi Iac. dicit se uidisse quòd massarij capellarum obligati ad denuncianda maleficia sæpè nesciunt literas, & faciunt sibi scribi à quodam notario nomen delinquentis. Vnde iudex non debet punire massarium si reperitur error in denunciatione, nisi constet q; falsò fecerit, sed in dubio magis præsumitur error, quàm malitia, ar. l. pen. C. de his qui sit adscrip. Et adde quòd si falsò denunciet, punitur pœna falsi, l. lege Corn. §. fi. & ibi Bar. ff. de fal. punitur in expensis. Bal. l. sancimus. C. de iud.*

b *Hoc uerum quo ad puniendum, sed quo ad inquirendum faciunt fidem. d. l. criminosi. & c. omni. & ibi Goff. & Ioan. And. & Bat. de test. d. l. diuus. & Bar. cons. incip. domino papæ. in fi. ponit, an fama dum dicto syndici denunciantis faciat iudicium ad torturam, per quod credatur syndicis, c. præterea. de testa. Spec. tit. de accusat. in fi. & tales appellantur testes synodales, ut ibi, & xxxv. q. vj. episcopus in synodo. & ibi ponitur forma iuramenti præstandi per eos. & Inn. c. nihil. de elect. Alex.*

LEX II.

AGENTES. Officium agentium in rebus est curam habere super euectionibus cursus publici, portando pecuniam publicam per prouinciã, naues cõducendo, & animalia ad ferendum annonam, & alius officialis de hoc non debet se intromittere, contrà faciens punitur. Item pro animali in cursu publico non ducto non est licitum officiali pecuniam accipere, contrà faciens quadruplum restituit, hoc dicit. Et qtid sit cursus publicus, no. j. de cur. pu. l. j.

LEX III.

PER ID Tempus. Condemnatio præfecti facta de agente in rebus est nulla, nisi talis agens contra honestatem, & decus sui officij commiserit, quia tunc gra-
uius punitur.

LEX IIII.

AGENTES. Agentes in rebus, singuli per singulas prouincias sunt mittendi, qui in euectionibus inspiciendis curam tantùm habebunt, & nihil habebunt cum alijs iudicibus uel prouincialibus, & alios illicitè non uexabunt, de causis non cognoscent, nec detrudent in
1 carcerem. † No. ex glo. ult. huius legis, quòd aliud est mittere in carcerem, aliud sub custodia detinere. facit de exact. trib. l. ij.

ADDITIO.

L. j. de cust. re. et l. succurritur. in fi. qui. ex cau. maio. et Bal. l. quoties. s̃. de exac. trib. & gl. l. qui neq;. §. solutum. de uer. sig. Alex. Carcerare aliud est, aliud custodire. Cont. l. aut facta. §. solent. de quæst. ubi carcer fit ad custodiã. l. j. de priua. carcer. & l. incredibile. s̃. de pœn. quod est uerum, ubi fit, aliàs est pœna certa pro delicto. Secus uerò ubi nulla esset certa pœna, quia tunc diceretur carcer de pœnam, non ad custodiã, l. senatus. de iniur. et l. j §. fi. de aleat. et Bar. l. solent. et l. imperium. de iur. om. iud. Cy. l. j. s̃. de infam. et quid de iure can. dic quòd ad pœnam. c. quamuis. de pœn. in v j. Rom. in litera, i. no. viij. Alex.

De palat. fac. larg. &c. Tit. XXIIII.

Qui autem dicantur palatini, dic ut in glo.

LEX I.

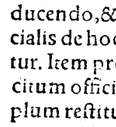

PALATI. Palatini pro capitib. corũ, & iugis tẽ
1 pensionẽ fisco soluunt, ab alijs uerò munerib. sordidis uacant. † No. q; onus capitationis non dicitur onus extraordinariũ, neq; sordidum.

LEX II.

NVLLVS. Thesaurarius uel comes thesaurario-
rum semel repertus culpabilis ex officio iterato ad eandem militiam non aspirabit, nec etiã aliam acqui
1 rere potest. † No. hic casum contra conseruatores monetæ, q; si reperti sunt fraudem commisisse, ad aliud officium, nec ad aliam dignitatem aspirare debent.

ADDITIO.

Ang.auth.de colla.§.iubemus. Alexand.

LEX III.

PRISCO. Singulis annis unus palatinus mitti debet ad regendum principatum domorum Cappadociæ. † No.hic glo. quòd malus prælatus, timet subditum bonum.

LEX IIII.

NIHIL. Palatini nihil habent commune cum alijs iudicibus prouinciarum, sed excepta reuerẽtia quæ eis debet, nõ solùm per iudices minores, uerũetiam per maiores quilibet iudex debet in suo officio deseruire.

LEX V.

QVIDAM. Effectus princeps palatinorum, ad aliam dignitatem conuolare non potest.

LEX VI.

AB Officijs. Præses, palatinis non potest iniungere aliquod sordidum munus.

LEX VIII.

PLACVIT. Palatini per prouincias transmissi anno elapso cingulo liberantur.

LEX IX.

NON Aliter. Nullus officium sacrarum, uel priuatarum largitionum assumere potest, nisi mediante Principis autoritate, uel annotatione.

LEX X.

PALATINOS. Palatini adiutores, & primicerij, officio finito, sicut agentes in rebus, à præbitione tyronum cæterisq; muneribus sordidis immunes sunt. Et no.gl.j.quæ dicit, de extrema parte pedis tibiæ, & sotularis.

LEX XI.

AD SIMILIT. Officium palatini quod olim durabat biennio, hodie anno concluditur, sic scriniariorum officium.

LEX XII.

VIROS. In ciuitate Constantinopolitana, palatinus apud prętectum urbis non compellitur litigare, nisi pro seruitutibus, domibus, uel annonis quæstio moueatur. In prouincia uerò cognoscit præses contra palatinum, sed in causa criminali contra eum non fert sentẽtiam ex suggestione comitis, sub quo militat palatinus.

LEX XIII.

INTER ALIAS. Palatini primicerij, & tres scriniorum primicerij tribuni, prætoriani militari dignitate funguntur, & nulla potest eis iniungi necessitas publica, uel priuata.

LEX XIIII.

IVBEMVS. Palatini principis eisdem priuilegijs funguntur, quibus palatini sacrarum largitionum. Et ideò primicerij, & primates scriniorum Principis, finito officio inter militares tribunos enumerantur, & nulla solicitudine negotij priuati uel pub.possunt urgeri.

De stratoribus. Tit. XXV.

LEX VNICA.

PER OMNES. Vnus solidus stratoribus, id est, præsidentibus stabulis Principis, stipẽdij nomine dandus est, & in offerendo equos principi per prouinciales certa & æqualis forma seruanda est, quæ statuta est, si aliquis prouincialis stratori dederit ob hoc q̃ non licet ei accipere, punitur, & si iudex hoc sciens punire eum neglexerit, centum librarum auri pœna
1 punitur. † No.istum tex.dum dicit, si sciẽs, quia est casus q. statuti disponentis, q̃ iudex teneatur inquirere, & punitur sub certa pœna omne homicidium factum suo tempore.
2 Nam ita demum punietur, si sciuerit factum esse. † Item facit ad aliud, si statutum dicit, & dat potestatem intra annum cognoscendi de maleficijs, intelligitur de his quæ sunt clara. l.j.ff.si quis test.lib.esse iuss.fue.

ADDITIO.

Bar.& Ang.l.fi.ff.si quis test.liber iuss.fue.Bal.l.eum qui.§. in popularibus.de iureiur.& Bar.& Ang.& l.j.§.occisorum.ff.ad Syll.& Bar.l.genero.ff.de insti.in illa q. † an ignoranti currat terminus.de qua in l.j.& l.
3 *quandiu.ꝛ. qui admi.& Bar.l.Caius.ff.de calum.& l.quinquaginta.ꝛ.de excus.tut.& l.diuus.de cust.reo.& l.semper.§.hoc interdum. quod ui aut clam.& Io.And.c.non seruorum.de ser.non ordi.& Bal.& Sal.l.fin.ꝛ.de dolo.Bal.in add.Spec. & tit.de instr.edi.& l.id quod pauperibus.ꝛ.de episc.& cler. & l.si ideò. ff.de his quib.ut indig.& auth. cui relictum. de indicta uidui.toll.l.j.in prin.ff.de cad.toll.& l.captatorias.ꝛ. de test. mil. & l.j.in ix.q.ꝛ.de inst.& subst.& l.j.de priua. carce. & l. j. de his qui à latro.& l.j.de famo.libellis.c.j.de prohib.feud.alie.per Loth. & in disputatione incip.q̃ fœnerator.& Ang.l.si cum exceptione.§. in hac. ff. quod met.cau.& §.si quis rapuerit.auth.de sanc.episc.coll.ix.& uideas omnes, quia multa habes circa dictam q. Sed recordor eius quod no.Bal.d.l.quandiu.dixit q̃ tempus à statuto præfixum ad ponendum statuta in memoriali, non currit ignoranti, & idem tenet ipse in l. item ueniunt. §. cùm ante. de pet.hærd.& d.l.quinquaginta.& l.pen.de peri.tut.et cast.l.facta.§.bonorũ.ff.ad Treb.dicit tẽpus currere ignoranti, sed dari restitutionẽ. Alex.*

De castrensianis, & ministerianis. Tit. XXVI.

LEX I.

IN OFFICIO: Castrensiani uel ministeriani officio finito per lapsum biennij, alius subrogatur, ipse autem ad aliud officium nullatenus eligetur.

LEX II.

SI QVIS. Si ultimus inter ministerios gradum primæ, secundæ, uel tertiæ formæ inter castrensianos fuerit adeptus, scribendus est in matricula formæ tertiæ.

LEX III.

SI QVI. Militantes in hac militia, & eorum matres, & uxores, non possunt conueniri in causa ciuili uel criminali, nisi sub comite Castrensianorum.

LEX IIII.

ANTE OMNIA. Officiales Principis, sumpti sigillatim, annexi, coram illustri officiorũ magistro, ipsi & eorum filij, & uxores conueniendi sunt, excepto in tributarijs, & munerum functionibus, & delictis in prouincia commissis, propter quæ cõueniri possunt etiam coram alijs iudicibus. Item dicti officiales gaudent priuilegio circa sportulas, quia non eas soluere tenentur, nisi secundum modum hic descriptum, fideiussorem etiam de iudicio sisti dare possunt de eorum numero, & ubi dare nõ possunt, committitur eorum iuratorię cautioni. Qui autem sint officiales, non habemus expressum, quia Imp.hoc nõ dicit, & ideò potest dici q̃ hæc lex seruiat nobis de uento.

De decanis, const. Græca. Tit. XXVII.

LEX I.

QVATVOR. Quatuor ex decanis, qui primũ locũ in ordine tenuerunt, per bienniũ ad primi ceriatus officium assumuntur, & alij in locum eorum debent subrogari, transacto biennio.

LEX

LEX II.

NOSTRAE. Decani adhærentes famulatoribus principis coram illustri magistro officiorum conueniendi sunt, hoc dicit.

De priuileg. eorum qui in sac. palat. mil. Tit. XXIX.

LEX I.

PALATINIS. Palatini à cunctis muneribus sordidis sunt immunes ipsi, & eorum filij, & nepotes etiam, ipsis eorum mancipijs nulla munera debent inferri, contrà facientes puniuntur.

LEX. II.

DE CVBICVLIS. Cubicularij Principis, quibus uacatio est concessa, & memoriales scriniorum, & libellorum, & epistolarum, & etiam palatini, & agentes in rebus, & filij, & nepotes eorum ad honores & munera non uocãtur inuiti, & à corporalibus, & personalibus muneribus sunt immunes.

LEX III.

EX AVLA. Descendentes ab aliquo officio aulæ principis, licet sint idonei & exempti, tamen ab omnibus muneribus, & honoribus eis inuitis sunt expertes.

LEX IIII.

OMNES. Qui missionem meruit ab officio, quod in palatio principis exercebat, anteferri debet omnibus alijs, qui pòst ad regendas dignitates, uel prouincias fuerunt assumpti, contrà facientes pœna hic inserta puniuntur.

De priuilegijs scholarium. Tit. XXX.

LEX I.

IRIS. Magistri militũ, milites, senatores, scholares suos uerberare uel degradare nõ possunt, sed istud spectat ad officium magistri officiorũ. Item magister militum suos domesticos senatorios, ducenarios, uel centenarios facere nõ potest, pœna cõtrà facienti imminente. Item prohibitus domesticus perpetuò, uel ad tempus, alio nomine assumpto colore quæsito
1 non est prohibitione durante assumendus. † No.istam l.q̃ si per formam statuti prohibitum est officium conseruationis, quòd non potest quis ad illud officium assumi sub alio
a nomine.[a] Et hoc sentit gl.hic, dum sumit ar. de dño Odone, qui fuit Potestas Bononiæ. Nã cũ esset prohibitus esse Pote-
b stas, fuit factus defensor; & sic habuit officiũ Potestatis.[b]

ADDITIO

a Nomine.Bal.l.j.in ij.q.ꝛ.de hær.inst,& in rub.ꝛ.de fid.inst.ad fi. Alex.omnino in prima const.fforum.§.nos uerò.dixi, post Philip.Fran.in proœ. vj.nu.v.in apost.uer.mutatio nominis. & plenè per Fel. in proœ. decret. Grego.uers.tertia conclusio.

b Nota istud dictum, quia facit contra id, quod ponit Bal.l. Paulus.§. pluri-
2 bus.de leg.& l.j.§.j.de post.& l.j.de uar.& extraord.cog.ubi dicit, † q̃ prohibitus aduocari, non est prohibitus in scriptis consulere, & sic per in directum.Abb.rub.de post.Sed tu potes dicere saluando Bar. q̃ diuersa ratio est inter aduocare & cõsulere, quia aduocare est uiua uox, cõsulere aũt mortua, quia uiua uox plus ualet, quàm mortua.Bal. rub. de testib. Alex.

LEX II.

HAC LEGE. Militans in aliqua militia, qui stipendijs decursis primicerius factus est, omnibus priuilegijs sibi competentibus perfruatur, & etiã in causis ciuilibus coram officiorum magistro tantùm cogitur respondere. In criminalibus uerò causis hoc priuilegium nõ sortitur, ne crescat officiorum autoritas, & ne publica uacillet utilitas. Et no.q̃ denegat iurisdictionem in ciuili, & concedit in criminali hoc officio finito, co uerò durante in utroque casu est iurisdictio denegata. ꝛ.de agen.in re.l.ex eo.

LEX III.

QVOTIES. Si scholaris alicuius scholæ coram officiorum magistro conuenitur ciuiliter aut etiam criminaliter, non cogitur dare fideiussores extraneos, sed de suo numero, dum tamen iurauerit, & quinq̃ primates eiusdem scholæ & triginta, uiris numerandis à primicerio usque triginta retrò det fideiussores, & si quinq̃ ex prædictis primatibus in fideiussores dari non possunt, unus extraneus cum numerario dari potest, quod priuilegium habet locum in eis, & eorum uxoribus, & etiam uiduis, & matribus uiduis, & liberis, & seruis eorum. Et nomina sportularum per se uel per procuratorem respondentes præstabunt secundum ordinem hic descriptum, siue coram arbitris, uel officiorum magistris, uel coram moderatore prouinciæ ex delegatione cognoscente lis agitetur in scriptis, uel sine scriptis, tam ex iuris dispositione, quàm ex uoluntate partium. Item si commeatum acceperint per spatium quinque mensium, non possunt illo cõmeatu durante conueniri ciuiliter, sed criminaliter, pro publicis functionibus
a tantùm.[a] In tex.ibi, in uiduitate constitutæ. † No. hic quòd
1 mulier uidua fruitur priuilegio mariti quousque secundò fuerit maritata, l.filij.§.uidua.ff.ad munic.& ꝛ.de dign.l.mu-
2 lieres.& dixi ibi. † No.singulariter istum tex. q̃ si priuilegiũ concedatur mihi, & omnibus descendentibus masculis & fœminis, quòd descendentes per lineam fœmininam, ita demum fruuntur priuilegio si sint uiduæ, non autem si ad se-
b cundum matrimonium cõuolauerint.[b] Et potest esse ratio, quia postquam uirum assumunt in totum, ad alium dicun-
3 tur se transferre, & statutum suum mutare, d. l. mulieres. † Vltimò no.ex uer.consentientib. cum gl. quòd de uoluntà-
4 te partium fieri potest ut sententia sine scriptis feratur. † Et sic habes quòd illa solennitas, quæ traditur ut sententia fe-
c ratur in scriptis, & recitetur,[c] l.ij.ꝛ.de sentent. ex breui. recit. remitti potest de partium uoluntate, & idem in sacramento testium, quia remitti potest, ut no. in l.j.ff.de ser. & l.ij.§. sed quia ꝛ.de iur.calum.& idem est in libellis, quia libellus potest dimitti, licet non expressè remitti, auth. offeratur, ꝛ. de litis contest.& ibi Cy.licet quidam cont. Et idem est in iura-
d mento calum. quia omitti potest,[d] licet non expressè remitti, d.§.licet.litis autem contestatio, nec expressè potest remit-
e ti, ut no.Io.And.eꝛ.de offi.deleg.c.de causis.[e]

ADDITIO.

a Dominus meus facit l.cùm quædam puella.de iurisd.omn.iud.potest limitari per Bar.l.fi.§.idem rescripserunt.ff.de mu.& ho.& l. originem.ꝛ. de manc.& origin.lib.x. Alex.

b Conuolauerint.Fel.cap.nouit.de iud.

c Recitetur. Abb.c.sicut. de re iud.Fel.ibidem nu.vij.post prin.

d Potest. Licet non expressè remitti. Adde istum in l.ij.§. sed quia uerentur. nume.j.& quod ibi posui in addit.ad ipsum, uers. possit tacitè omitti.ꝛ.de iureiurando.

e Iuramentum calumniæ an remitti possit, Bar.l.de pupillo.§. quis opus.de ope.no.nun.& l.j.de iuramen.cal. Et ratio quare ordo iudiciarius nõ potest remitti, est, quia dicitur inuentus in fauorem & utilitatem publicam, secundum Car.clem.sæpè.de uer sig.in prin.xij.q.cui renunciari non potest, l.ius pub.ff.de pac.quod est uerum in ordinarijs, secus in summarijs, iuxta dicta in extrauaganti, ad reprimen. Limita prædicta, si coram iudice procedit ut ordinario, secus si coram arbitratore, ut Car.ubi ꝛ. Acta tamẽ uidelicet testes, & positiones, possunt dimitti. Card. cle.sæpè. an litis contesta.possit omitti. Alex.

De castren.pec,omn.palat. Tit. XXXI.

LEX VNICA.

OMNES. Palatini habẽtes aliq̃d priuilegiũ quicqd quæsiuerũt in officio morãtes ex donis Principis, aut eorũ industria Principe cõscio, retinẽt tãq̃ cast.pe.& à labore castrorũ nõ sũt immunes.

Qui

Qui militare possunt. *Tit.* XXXIIII.

LEX I.

SI MILITIAE. Volens militare se debet offerre ei, qui ius habet probandi, scilicet officiorum magistro. Item nullus causa litis uitandæ potest militare.

LEX II.

NON TANTVM. In fraudem ciuilium munerum, nullus armatæ militiæ nomen assumere potest.

LEX III.

CVRA. Coloni uel saltuenses ad militiam armatã uolentes, uel inuiti non sunt admittendi.

LEX IIII.

OMNES. Curialis uel cohortalis conditionis existẽs ad armatam militiam non sumitur.

LEX V.

IIS. Duas militias diuersi generis, aut dignitatem & militiam eodem tempore quis habere nõ potest, secus si ad idem tendunt, contrà facientes, & contrà impetrantes, & iudices impetranti non resistentes, pœnis hic insertis puniuntur. † Et not. istam legem quæ dat regulam generalem, ne quis possit habere plura officia, de quo dixi in l. cõperimus. s. de prox. sacr. scrin. Vltimò no. glo. quæ dicit, q̃ quis non potest habere duas militias. † In tex. detur electio. no. q̃ si habenti unum officium defertur aliud, quòd in potestate sua est, quod retinere uelit.

ADDITIO.

Duas dignitates siue administrationes potest quis habere eodem tempore, §. & ideò. de nouo Cod. compo. † et ideò quis potest esse miles, & doc. Bal. l. si consul. de adop. Alex.

LEX VI.

SVPER. Serui post hanc legem conditam militiam adepti dominis scientibus efficientur liberi, & iuri patronatus non sunt subiecti, sed si eis ignorantibus, in seruitutem rediguntur, sed qui ante hanc l. militabant, & adhuc militant, si quidem dominis scientibus, idem quod suprà, si eis ignorantibus intra xxx. dies tantùm permittitur eos à militia reuocare. † No. ignorantiam probari posse eo ipso q̃ contrarium non probatur, & ad hoc alleg.

LEX VII.

SI QVIS. Dominus patiens seruum in dignitate esse, priuatur dominio & iure patronatus, sed si eo ignorante seruus eam fuerit adeptus, tunc intra triginta dies tantùm ex quo sciuerit, datur sibi uendicandi potestas, hoc dicit. † No. præscriptionem non currere ignoranti. Et hoc est uerum ad incommodum ignorãtis, sed ad commodum ignorantis bene currit. Sic intelligitur l. genero. ff. de infam.

ADDITIO.

Adde quòd imò currit contra ignorantem, l. finali, s̃. de præscript. long. temp. sed posteà datur restitutio. Bart. l. prima, §. si quis autem. ff. de itin. actuq̃ priua. Alexand.

De re militari. *Tit.* XXXI.

LEX I.

STIPENDIA. Miles captus ab hostibus, dum ibi est, stipendium uel salarium habere no debet. † No. istum casum, quòd milites nostri temporis, qui capiuntur in bello, quòd si stant capti per certum tempus, per illud tempus non habent stipendium.

ADDITIO.

Bald. l. liberti libertæq̃. de oper. liber. Cont. Spec. tit. de emphy. §. postquam. uer. quòd si mercenarius. & c. j. de cle. non resi. in vj. & ita sequitur Lauden. in tractatu, de prim. tit. de milite. in iiij. conclusione. sed in noua conclusione dicti tit. tenet cont. Bar. per istum tex. Pro quo facit quod dixit Bar. l. opere testamento. ff. de usufruc. leg. & l. si uno. §. item cùm quidem. ff. loc. Alex. Opp. & soluit ut in glo.

LEX II.

VIGINTI. Implentes stipendia militiæ uiginti annis, stipendiarij per cohortes munera sordida non tenentur subire.

LEX III.

MILITES. Missus à militia ignominiæ causa est infamis, & dignitatem consequi non potest, tamen ubique morari potest præterquam in locis interdictis, hoc dicit.

LEX IIII.

DEFVNCTORVM. Bona militis decedentis in desertione defuncti confiscantur.

LEX V.

CVM ALLEGATIS. Desertor militiæ ex indulgentia Principis restitutus non habetur pro tempore quo deseruit, perinde ac si militasset in castris, & ideò pro illo tempore stipendium non petit.

ADDITIO.

1 *† No. hanc l. pro clerico suspenso ad tempus, an elapso tempore debeat habere præbendas præteriti temporis, & l. iij. §. qui militiæ. ff. eo. quod facit ad multas q. notatas in gl. c. pastoralis. ex̃. de appell. & uide gl. ff. de dam. infec. l. inter quos. §. damni. & ibidem per Bar. & Ang.*

LEX VI.

SEMEL. Missus à militia ex causa ægritudinis, factus sanus restituendus non est, tamen non debet mitti, nisi medicis hoc denunciantibus, & iudice hoc inquirente. [a] † No. istum tex. singularem q̃ nunquam denũciatio facta per medicum, qui dicat aliquem infirmum uel ex uulnere remansuram cicatricem, aliquod operatur, nisi præcedat diligens iudicis inquisitio, & ideo sit cautus assessor, q̃ in actis faciat registrari, q̃ iudex diligenter examinauit, utrùm ex uulnere remansura cicatrix, & ipso diligenter examinato medico hoc retulit, aliàs non ualet. [b]

ADDITIO.

a Bar. j. const. fforũ, quod est uerũ, quando factũ merũ pendet à potestate iudicis, secus si à potestate partiũ, quia partes eligũt, si concordãt, Io. And. in add. Spec. ti. de homic. sed pone, & Abb. c. proposuisti. de prob. Alex.

b Similiter de hac cicatrice habes l. quæritur. §. fi. ff. de ædi. edi. et l. locũ. §. ex eo. de usuf. † Et ista sententia, & aliorũ peritorũ in arte, potest ferri die feriata, Ang. Casus est in l. ij. de fer. ibi atrox iniuria. Et an talis sententia transeat in rem iud. Lud. l. admonendi. ff. de iureiu. Et an ab ea possit appellari, doc. l. ab arbitrio. qui satisd. cog. & talis sententia potest retractari, quia pronunciatum est uulnus mortale, si cadauer exhibeatur coram peritioribus in arte contrariũ testificantibus, Io. And. tit. de homic. §. j. uer. j. in add. Spec. & adde Bal. l. si quis testi. in fi. s̃. de test. † Et an perito in arte sit credendum, Fel. c. proposuisti. in prin. uer. ulti. per istum tex. de prob. & aliquid in d. c. causam. alleg. in tex. in iiij. no. Spec. tit. de prob. §. fin. uer. quandoq̃. Et Bar. l. j. ff. de uent. inspic. † ubi ponit an tales periti iurare debeãt, & q̃ talis assertio eorum possit reprobari. Item Host. in summa, in tit. de prob. §. q̃ sunt species. uer. viij. quid si. nam tunc alij debent eligi. alle. c. causam. de prob. et xxvij. q. j. c. nec aliqua. & Bal. l. Deo nobis. s̃. de epis. et cle.

5 † Quid aũt sit cicatrix, Flo. l. locũ. §. ex eo. ff. de usuf. & Alex. l. denũciasse. §. qd tamẽ. de adul. Et adde q̃ duplex est cicatrix, s. deformans, Flo. l. fin. & ibi no. ff. de nox. & Ang. l. ex hac. ff. si qua. pau. fec. dic. ubi etiã Flo. et Bal. in add. ad Spe. ti. de prob. §. fi. uer. hoc quoq̃; not. Bal. l. si quis. s̃. de pœn. Ale. adde q̃ Ang. tenet hic idẽ qd̃ Bar. de qua mater. p Spe. ti. de prob. §. j. uer. hic quoq̃; in j. par. et gl. c. frater. de fri. et ma. et doc. c. propo. de prob. Mod.

Mod. c. significasti. el ij. de homicid. & Ang. l. si uacantia. s̃. de bon. uac. & Rom. l. j. §. fin. de uerb. obl. & debet examinari doct. non scholaris artium in prædictis à iudice. Bar. l. sciendum. §. uendi. de ædi. edic. ubi dicit, q̃ appellatione medici non uenit scholaris. glo. c. j. de statu reg. in vj. quòd statutum de ingrediẽte monasterium non extenditur ad medicum doctorem, secus si scholaris. Alex.

LEX. VII.

FRVSTRA. Damnatus de crimine militari, miles existens non infamatur, etiam factus ueteranus.

LEX IX.

SI QVIS. Dans operam ut Barbari Romanos deprehendant, uel prædam factam cum eis diuidens, uiuus comburitur. † No. istum tex. singularem, contra di
1 strictuales Tuderti, diuidentes prædam cum aggressoribus uiarum, quia uiui debent comburi.

ADDITIO.

Bal. ponit alios casus in quibus uenit pœna mortis, in l. data opera. s̃. qui accu. non pos. Alex.

LEX X.

QVICVNQVE. Miles qui à principe meruit familiam suam ad se uenire, coniugem, liberos, ac seruos censibus non adstrictos, & nõ alios ducere secum potest. No. coniugem dici domesticam uel familiarem.

LEX XI.

TRIBVNI. Tribuni uel milites in loco deputato stare debent, non per pos. uagari, contrà facientes puniuntur.

LEX XII.

CVM SVPRA. Quando milites stant supra ripam fluminis in herba uirenti, nullus in loco illo se balneare debet, nec etiam equos lauare, ne commune aquæ poculum corrumpatur, & oculi uidẽtium infestentur. Sed uolẽs prædicta facere, uadat ad inferiorem partem fluminis, & ibi stet in loco secreto, ita quòd ibi uideri nõ pos
1 sit. † Et no. hic casum contra lauantes pannos in summitate alicuius fluminis, ut possint prohiberi, quia per tale laua
2 crum, commune poculum aquæ corrumpitur. † Vltimò gl. sumit hic arg. contra illos qui more bestiarum seu iumentorum se inuerecundè balneant in aliquo loco. Vltimò habes hic tex. q̃ † lauando in inferiori parte fluminis, nõ po
3 test corrumpi pars superior, nec lauans prohiberi potest.
4 † Et sic facit contra Lupum, qui accusabat agnum bibentem in inferiori parte fluminis de turbatione aquæ.

LEX XIII.

NEMO. Miles deputatus ad Principis custodiam, uel de alio numero sine licentia Principis uacare nõ debet, aut alia negotia peragere, contrà facientibus pœna imminẽte, & in tali obsequio miles retinẽs in quinq̃ lib. auri punitur. Itẽ miles ad Principẽ in ambasiatorem missus, incontinenti se offerat uiris illustrib. sub quorum regimine est, ut statim cõmeatum accipiat. Itẽ milites reperti uagari per prouinciam, per præsidem puniuntur.

LEX XIIII.

CONTRA. Miles de uno numero ad alium transferre non potest, nisi utilitatis Reip. causa Princeps cõcesserit, & contrà faciens punitur.

LEX XV.

MILITES. Miles armatæ militiæ agrorum cultui, custodiæ animalium, mercimoniorum quæstui non est deputandus, pœna deputanti imminente.

LEX XVI.

MILITARES. Miles ciuilem curam nõ debet assumere.

LEX XVII.

NEMINEM. Nullus in aliquo numero militũ potest militare sine licentia principis, si tñ aliquis de numero deficiat, magister militum & dux belli in illius locum alium subrogabit, facta prius declaratione Principis, secundum huius legis tenorem, cõtrà facientes puniuntur.

LEX XVIII.

TAM COLLATORES. Milites stãtes in partib. Orientis obedire debẽt iussui ducũ belli, & in causis ciuilibus & criminalib. non respondẽt magisteriæ potestati, sed duci prędicto, nisi ad ducũ responsum. Itẽ sportulas soluant modo hic descripto, cũ conueniunt singulariter, uel totus numerus militũ. Itẽ duces de causa cognoscentes possunt audire, & audientiã alteri delegare. Itẽ si milites in uno loco cõstituti ad ducẽ in alio loco degentem accesserint, collatores non sunt expensis grauãdi, si nulla necessitate cogente accesserint, sed si necessitate imminẽte, tũc per triginta dies ipsi sibimet expensas ministrent, posteà collatores. Item milites conuenti ciuiliter, ante negotiũ peractũ nõ possunt ab eodẽ criminaliter conueniri corã diuersis iudicibus, uel econuersò contrà facientes puniunt. Item per hanc legẽ non derogatur iurisdictioni magisteriæ potestatis, cũ
1 omnes duces sint ei subiecti. † In tex. ibi, syndico. hic est casus q̃ uniuersitas criminaliter accusata, rñdere põt per syn
a dicum. [a] In tex. ibi, uel eorũ discussionẽ. † No. hic casum q̃
2 criminaliter dux belli cognoscẽs, inter milites potest discussionẽ causæ cõmittere, regulariter autẽ cõtrà, quia causæ me
b ri imperij non delegantur, [b] l. imperiũ. ff. de iurisd. om. iud. & l. placet. s̃. de pœ. iud. In tex. ibi, quoniã. in isto uers. est tex.
3 expressus quòd quis potest † agere contra eundem ciuiliter corã uno iudice, & contra eundẽ agere criminaliter corã alio iudice. Nam si est speciale hic in milite q̃ non potest criminaliter corã uno iudice pro negotio cõueniri, & corã alio
4 pro alio negotio, ergo in contrarium est ius commune. † In tex. ibi, dispositiones autem. No. ex isto tex. q̃ si alicui officiali cõmittitur cognitio alicuius causæ, & potestas cognoscendi tollitur capitaneo Perusij, per hoc non dicitur derogari iurisdictioni capitanei. Ratio est, quia ciuis de causa cognoscens, subditus est ipsi capitaneo.

ADDITIO.

a Per syndicum. Imo. l. aut facta. §. fi. ff. de pœ. & Bal. l. ij. de accus. Spec. tit. de accu. uer. fi. Bar. in extrauag. ad reprimen. in uer. personaliter uel legitimè, prope fi. & Bar. l. ij. §. fi. de accu. & Cy. l. ij. s̃. qui accus. non poss. Bal. l. reos. in fi. ff. de accus. & Cy. l. sed si hac. §. fi. ff. de in ius uo. & Inn. c. licet. de accu. Bal. d. §. fi. Alex.

b Delegantur. Fel. c. sedem. de offi. ord. & c. quoniam. §. is autem. de offi. deleg. & quod ibi dixi in apostil.

De castren. pec. mil. &c. *Tit.* XXXVII.

LEX I.

SI IN Potestate. Filius in potestate militãs qui ob eam causam accepit ex dono à patre, matre, uel alijs propinquis, uel amicis, & quę ei occasione militiæ sunt quæsita, in castrẽsi peculio numerantur, nõ aũt matris hæreditas, prædiũ uerò donatũ in castrẽsi peculio nõ est, sed si emptũ ex castrẽsi peculio, castrẽse
1 efficit. † Et no. q̃ res empta ex castrẽ. pec. dicitur esse castrensis, eo, mo. de re empta ex profectitio uel aduentitio.

ADDITIO.

C. Petrus. de homi. Are. l. intra dies. ff. de re iud. Alex.

LEX III.

ERAT. Licet quis militet, non propterea liberatur à patria potestate. * *sol. tamẽ uterq̃; locus corrigitur iure nouissimo: §. nunc autem. auth. cõst. quæ de dig.*

** Potestate. Idem in §. filiusf. Inst. qb. mo. ius po. I. Concen. B.*

LEX

LEX IIII.

CVM ALLEGAS. Hæreditas fratris quę
1 sita militanti, in castrensi peculio numeratur.
† Et no. quòd societas inter fratres augmen-
tat affectionem inter eos adinuicem, & eos cha
riores reddit, hoc dicit.

LEX VI.

IVS. Milites scriniarij & exceptores, & cæteri militantes,
habent castrense peculium.

De erogat. milit. anno. Tit. XXXVIII.

LEX I.

REPETITA. Tempore expedtionis mili
tibus debet tradi panis bucellat°, id est, bisco
ctus, uinum, acetum, lardum, & carnes uer-
uecinæ, duobus uidelicet diebus panis bu-
cellatus, tertio die panis integer, & uno die
uinum, & alio die acetum, & uno die lardum, & duobus die
1 bus carnes. † Et no. hic tex. expressum ꝙ licet acetum fiat
de uino, tamen aliud est uinum, aliud acetum, quod appa-
2 ret, quia ponuntur ut species distinctæ & separatæ. † Itē no.
a quòd lardum non sunt carnes, [a] nec econtrà, quia lardum
& carnes ponuntur ut species separatæ, & sic appellatione
macellatorum carnium, non continentur macellatores lar-
di, sed appellatione macellatorum simpliciter, bene contine
tur macellator lardi.

ADDITIO.

a *Carnes. Gl. xxxiij. q. ij. admonere. uers. carnem. & Firma. in suo tract. no-
uiter impresso. iiij. lib. per prin. lxv. q. uer. vij. gl. c. presbyter. lxxxij. dist.
uer. & sagimine. quam ad hoc alleg. Anto. Corn. singul. suis. uers. caro. in-
cip. pro solatio.*

LEX III.

COENATICORVM. Milites, ut aliquid ha-
beant in cœna à prouincialibus, nihil possunt accipe
1 re. Et no. † arg. contra milites nostri temporis, qui
non possunt grauare comitatenses, ut eis præparent ad co-
medendum.

LEX IIII.

SICVT. Annonariæ species à prouincialibus, sunt tri
buendæ militibus existentibus in castris uicinioribus.
Item milites constituti in castris ueteranis duas partes
annonæ ibidem tantùm retinere debent, tertiam uerò par-
tem extrahere.

LEX V.

ACTVARII. Officiales constituti ad distribuendū
militares annonas, si intra triginta dies annonam re
ceptam & militibus assignatam non ostenderint per
publicum instrumentum tam Reipub. quàm militibus de
suo inferre cogentur.

LEX VI.

FORTISSIMI. Militibus præstanda est annona
singulis diebus, & ante lapsum anni, & si eam nolunt
1 recipere, fisci commodis applicatur. † No. istum tex.
contra Doc. & stipendiarios communis Perusij, qui nolunt
recipere pagam tempore debito, nam lapso tēpore non pos
sunt eā petere, & est speciale in Rep. secus in priuata, j. l. prox.

LEX. VII.

NVLLI. Qui tempore fertilitatis annonam negle-
xerit recipere de publico, tempore caristiæ pretium
ipsius aut annonam non petit.

ADDITIO

*Bal. l. acceptam. c̄. de usu. in xij. q. in l. non dubium. de leg. & Bar. l. libe-
ris. §. manumissus. de alimen. & cib. leg. Alex. Rom. & Aret. l. quod te. ff.
si cert. pet. dicunt, quòd licet aliàs dicatur quòd si creditor dixit se nolle pe
cuniam à debitore, quòd per hoc non liberatur, si pecunia uel res debita
adhuc extat, l. sed si posteà ff. de arbit. Nam fallit in pecunia oblata à Rep.
uel officiali, cui Respub. debebat. Nam licet pecunia extat, si uelit officia-
lis posteà, non tenetur, imò liberatur à debito, l. sed si posteà. & l. sed si in
emptorem. §. fi. ff. de act. emp. Ro. in litera, c. no. xxij. Alex.*

LEX VIII.

PROVINCIALIVM. Fœnum militibus, & ue
xilliferis opportunum, ac etiam scholarium tribunis,
& comitibus illustribus ad domum eorum habitatio-
nis apportatur.

LEX IX.

EXCELLENTIA. Omnis erogatio annonæ per
susceptores facta in scriptis est redigenda, & etiā quan
titas ipsius annonæ susceptæ, quam debet principi de
clarare, & si quid ultrà acceperint quā scripserint, in duplū
tenentur. Et no. istum tex. contra officiales campionis Peru
sij, qui frumentum quod quandoque accipiunt, non scri-
1 bunt, quòd in duplum tenentur. † Not. quòd introitus
cameræ communis apparet per liberos introitus ipsius
cameræ.

LEX X.

1 IVBEMVS. † Post Cal. Nouemb. militibus uinum
nouum, non uetus, tribuitur In tex. ibi, dispendiosa. No.
casum contra tutorem, qui post Cal. Nouemb. faciebat
bibi per familiam uinum uetus, ut de suo resarcire teneatur,
quia debebat facere bibi uinum nouum, cùm erogatio ue-
teris esset damnosa.

ADDITIO.

*L. si quis uinum. §. fi. cum duabus seq. de uino, tritico, & oleo leg. et Bar.
l. cùm quid. ff. si cer. pet. j. opi. Alex.*

LEX XI.

OPINATORIBVS. Exactor militaris anno-
næ cum prouincialib. nullum debet habere cōmer-
cium, ad hoc ut communem summam intra an-
num posit conferre.

LEX XII.

SEPTEM. Septem diebus fori militib. non uendun-
tur res pretio uiliori. scd'm unam expositionem. Vel a-
liter sic, Vbi milites pro annona prout uenditur in fo-
1 ro rerum uenalium. † Et scd'm hanc lect. no. hic casum ex-
pressum ꝙ quantū frumentū ualet, uel aliæ res mobiles ue-
nales, nunq̄ debet inspici, nisi in loco publici fori, & quan-
tùm ibi uendi potuisset. Vnde si potest uēdi multo plus uel
multo minus extra forum, non debemus illum locum in-
spicere, sed æstimationem semper considerare debemus se-
a cundum locum publici fori. [a]

ADDITIO.

a *Bar. l. cùm emptor. §. fi. ff. de dam. infec. & in l. non intelligitur, §. diui. ff
de iure fisc. Bal. l. ij. ad si. uer. & si æstimator. c̄. de resc. uen. & Cano. c. cùm
Ioan. ex̄. de fide inst. c. j. ibi, non carius uendant, quàm in mercato uendere
possun. ex̄. de emp. & uend. Et ibi dicit Petrus ꝙ debet inspici locus ubi res
uenditur, non pretium loci de quo est uendens. Et licet forenses & peregri
ni non sortiantur forum in loco, l. hæres absens. de iud. tamen possunt se iu
uare consuetudine loci in rebus emendis. Pet. c. cùm causam. el ij. ubi de hac
materia. de testib. de ualore rei probandæ, uide Bar. l. fi. de naui. lib. xj. &
l. j. §. si hæres. ad Treb. & l. si seruus. de cond. fur. Alex.*

LEX XIII.

LEGE. Miles impediens exactionem annonæ, aut con-
suetam erogationem, pœna hic inserta punitur.

LEX XIIII.

IIS SCHOLARIBVS. Exactor militaris an-
nonæ scholari ad numerum regendum deputato soli-
dum

dum unum præstabit, deputato uerò ad onus præstandi e-
quis annonam, salarium dabitur unà cum annona, & suis
1 hæredibus ipso defuncto. † Et no. ꝙ salarium debitum de-
a functo, præstabitur ipsius hæredi. [a] concor. sunt in glo.

LEX XV.

ANNONAS. Annonæ debitæ in publico uniuer
sis officijs à sacri palatij ministerijs sacrisq̄ scrinijs, &
cæteris adminiculis dignitatum, præbere eis debent
in pretio prætaxato.

LEX XVI.

IVBEMVS. Erogator annonæ iurare debet se offi-
cium legaliter, & secundum iustitiam peracturum, & sua
manu numerare debet militib. annonam eis debitam.
Item actuarius cum milite negotians, pacisci debet ut pro
quolibet solido semissem recipiat in tertiam partem solidi,
ultrà autem ex pacto recipere non potest sub prætextu pro-
lixitatis temporis. Et si ratione pactionis inter militem actua
rium aliqua controuersia oriat̄, & erogator militi dabit qd'
ei debetur, sed idem poterit ad petitionem actuarij sequestra
ri, donec inter eos lis debitū finē accipiat. Sed si inter actua-
rium, & milites absentes, commeatu recepto quæstio sit, pe-
cunia militib. debita sequestrabitur apud deuotissima prin
cipia, si tamen milites, qui commeatum recipiūt, sunt de nu-
mero xxx. quibus commeatus fuit cōcessus, & actuarius de
pactione publicum ostenderit instrumentū. Item tribunus
xxx. militibus tantùm potest dare licentiam cōmeandi, & si
pluribus dederit licentiam cōmeandi, illi plures non habe-
bunt stipendium, sed erogator ipsum ratione publicè repor
tabit, ipse tribunus, de suo proprio eidem satisfaciet. Item x.
primates ex principijs deuotissimis, unusquisq̄ caput scho
læ iuratus debet deponere apud acta, sub suo aspectu unum
quemq̄ militem recepisse de manu erogatoris annonam ei
debitā. Et hāc relationē tribuno, & deuotissimis principijs,
& de tribus mensibus, in tres menses, & posteà notificare
Principi. Item erogator pecuniā publicam, quā recipit, de-
bet inter milites, intra duos, tres, uel quatuor menses eroga-
re, considerata loci distantia, & si hoc facere distulerit, omne
damnū resarciet militib. qd' ex negotiatione sunt passi. Itē si
erogator huius l. præcepta uiolauerit, aut in officio aliquod
scelus cōmiserit, pœnis hic insertis ordine hic scripto puni-
tur. Item salarium debitū militib. defunctis filijs, & uxorib.
militum per erogatorem præstabitur, h. d. In tex. ibi, eroga-
1 tor manu sua. † No. ꝙ cōseruatores monetæ ciuitatis Peru-
sij qui sunt deputati ad soluendū stipendia, non possunt sol
uere stipendiū per substitutū, sed sua manu soluere debent.
2 In tex. ibi, per suā manū. † No. ꝙ stipendiarij cōstituere nō
possunt procuratorē ad suū stipendiū recipiendū, quia per
manum propriā ipsorū debēt recipere, & ideò sint cauti pro
a curatores cōmunis, ꝙ nūquam procuratori ipsorū soluāt. [a]
In tex. ibi, cū actuario. No. ꝙ officiales publici possunt mu-
tuare pecuniā stipendiarijs sub usuris, tamē usuræ non pos
sunt transcendere tertiā partē eius qd' mutuat̄, ut hic quod
5 no. In tex. ibi, super his uerò. † No. ꝙ ille qui mutuauit pecu
niam stipendiarijs, & si sibi non satisfit, potest eorum stipen
dium sequestrari, ar. tamen cont. l. stipendia. c̄. de exec. rei iu.
6 In tex. ibi, pyctacia habita. † No. istam literā coniuncto uer.
protulerit. qd' est j̄. quia hic est casus, ꝙ nō potest fieri seque
strum de re alicuius, nisi debitum ostendat per publicum
b instrumentum. [b] In tex. ibi, de proprijs facultatibus. † No.
7 contra cōseruatores monetæ, qui dant quandoq̄ licentiam
c militibus se absentandi [c] contra formam statutorum. Nam
stipendiarij non debent habere stipendium per illud tem-
8 pus à communi, sed à cōseruatorib. † In tex. ibi, iuratus de-
ponat. No. istum tex. pro eo quod diximus quotidie, talis
testis iuratus, &c. nam per hoc probatur iuramentū præces-
sisse, ut hic, & l. Theopompus. ff. de dote prele. tamē cautius
est, ut de iuramento appareat, ut ibi no. Dy. In tex. ibi, sub ob
9 testibus. † No. ꝙ testis qui reddit causam sui dicti, debet re-
d spondere per sensum corporis actui congruentem, [d] ut hic,

10 & l. testium. c̄. de test. † Vltimò apparet hic, ꝙ si testis dicit
rem agitatam fuisse, sicut superius dictum est, & ita factum
est in meo conspectu, ualet, & probat. In tex. ibi, hoc uideli-
11 cet. † No. quòd ille qui tenetur soluere stipendium stipen-
diarijs, si habet pecuniam, & negligit soluere eis, & ob hoc
stipendiarij accipiant pecuniam sub usuris, quòd ille tene-
tur restituere omnes usuras, & omnia damna quæ incurrūt
occasione illius negligentiæ.

ADDITIO.

a *Pro concordia, aduerte ꝙ seruire possumus per substitutum æquè idoneū
& dignum. Bar. l. agentes. de præpo. agen. in reb. c̄. eo. lib. Contrarius ta-
men allegatur hic, l. iubemus. & l. probatorias. de di. offi. & app. iud. Tu
dic speciale esse in aliquibus casibus, ut non possit, & maximè quando ele
cta est industria personæ, c. in criminalibus. v. q. iij. gl. cle. j. de uita & ho-
nest. cler. Bal. c. j. §. furtum. de pace iur. fir. aliàs autem secus regulariter.
Pro quo est tex. in ratione sui, l. j. §. ne autem. de cad. toll. ibi, uel domū suis
manibus. Ex quo apparet, ꝙ ubi lex uel statutum mandat aliquid suis ma-
nibus fieri, non potest per substitutū expediri, * Fel. c. quoniam. §. is autē.
de offi. deleg. in prin. uers. utrùm hoc. Alber. in suo dictionario. & Ludo.
l. j. §. si quis ita. de uer. obl. & gl. cle. j. uer. personaliter. de uita & honest.
cler. Bal. c. j. §. iniuria. de pac. iur. firm. in fi. prin. & quibus modis feud. a-
mit. c. j. & c. j. §. si quis decesserit. si de feu. fue. cōtro. l. j. §. ne autem. de cad.
tol. Bar. l. fin. c̄. de his qui pub. coll. x. Item in uer. in tex. ibi habita. Aduer-
te, quia hoc dictum Bar. non uidetur uerum, quoniam id quod hic dicitur,
est speciale in milite, quando agitur ut stipendium militis sequestretur, er
go in cont. est ius cōmune, l. ius singulare. ff. de legib. & contra Bar. hic fa-
4 cit l. si fideiussor. §. si satisdatum. * Et † adde quod hic dicitur de milite, spe
cialiter habet etiam locum in doctore, l. fori. & l. aduocati. de aduoc. diuer.
iud. Alexand.*

b Instrumentum. Bar. l. litibus. c̄. de agr. & cens.

*c Absentandi. Adde qualiter puniantur dantes potestatem abeundi militib.
de quibus hic, & dic ꝙ dant illis, quorum uenia abierunt, salarium ex eo-
rum proprio, ita sentit tex. huius l. secundum Ro. qui ad hoc sing. eum al-
leg. in suo sing. lxx. incip. dantis licentiam.*

d Congruente. Fel. c. literis. de præsump. gl. ij.

LEX XVII.

CVM SAEPE. Milites deputati ad custo diam a-
licuius personæ uel loco, annonā de publico nō per-
cipient, sed à constituta persona salariū habebunt de
publico. Item milites non debent ad custodiam alicuius de
putari sine licentia Principis in scriptis obtenta, cōtrà facien
1 tes pœna hic inserta puniuntur. † No. ex princ. ꝙ si milites
ciuitatis Perusij destinantur ad custodiam ciuitatis Castelli,
ꝙ stipendium debent habere à ciuitate Perusij, non à ciuita
te Castelli, sed ab alia ciuitate recipient annonam pro ipsis,
2 & pro equis. † Vlt. no. ꝙ milites ciuitatis Perusij nō possunt
inconsulto cōmuni ire ad custodiam alicuius castri ciuitatis
Perusij, sine licentia communis in scriptis data, & ideò sint
3 cauti, ut semper licentiam in scriptis faciant registrari. † Vl-
timò gl. sumit ar. an custoditus à nuncio communis debeat
soluere nuncio, uel communi. Dic ut in ea.

ADDITIO.

4 *No. hic unam gl. quæ uult † carceratum non alendum ab eo qui fecit eum
carcerari, si habet unde se alat, aliàs secus, Bar. l. sanctum. ff. de rer. diui. &
Bal. in suo tracta. de carcerib. in fi. Aret. §. fi. in fi. Inst. de act. & Bar. & ibi
scripsi in l. iij. §. de feud. ex quib. cau. in poss. eat. Alex.*

De excoctione & transla. milit. annon.
Tit. XXXIX.

LEX I.

OPINATORES. Opinatores delegati,
ut militibus annonam exigant, & eis soluant
à prouincialibus, non petunt panis excoctio
1 nem, si fuerit inter eos cōsuetudo contraria. †
Et no. ex hac lege quòd consuetudo prouin-

ciæ excusat in illis, in quibus aliquando non excusaretur, concord.sunt in glo.

LEX II.

IN EXCOCTIONE. Ab excoctione panis, nulla domus etiam Principis excusatur, & si procurator eius, cui panis coquendus mandatur, contumaciter facere neglexerit, pu-
1 nitur ipse, & dominus eius, si fuerit conscius. † Et no. hic casum contra procuratores absentium, quibus procuratorio nomine aliquid mandatur per commune, quia si neglexe-
2 rint, puniuntur ipsi, & domini si fuerint conscij. † Vlt. no. hic esse casum, quòd dominus ex contumacia procuratoris punitur, si est conscius, & hoc modo potest limitari, l.j. §. si procur.ff.si quis ius dic.non obt.

De militari ueste. Tit. XL.

LEX I.

OMNEM. Canonem uestium à Calendis Septemb.usq; ad Calend. Aprilis, [a] Respub.
a soluet, hoc dicit. † & no. hic esse casum, ue-
1 stes hyemales faciendas esse à Calend. mensis Septemb. & durare usque ad Calendas mensis Aprilis: & uestes æstiuas à Calendis mensis Aprilis, usque ad Calendas mensis Septemb. quod not.pro familiaribus, quibus promittitur uestis uernalis & æstiualis, etiam pro illis quibus in testamento relinquitur.

ADDITIO

a *Aprilis. Spec.titu.de procur.§.j.uers. item quòd est miles. Anto.Cor. singul.suis, in uer.uestis.incip.pro salario.Rom.singul.dxc.incipiente, aliud non scimus.*

LEX II.

PROVINCIAE. Prouinciæ Thraciæ pro quibuslibet uiginti iugis, seu capitibus, anno quolibet unam uestem præstabunt ad usus militum. Scythia & Misia pro triginta iugibus, seu capitibus, quod in Egypto & partibns Orientis seruatur, & si uestem non habent, loco eius unum aureum præstabunt, exceptis Hostroenatis, & Isauria, quæ ad auri præstationem non tenentur.

LEX III.

FORTISSIMIS. Ad uestem militis non præstabuntur bini tremisses, sed unus solidus.
1 † No. quòd pro una chlamyde non sufficit unus flore.ut hic, & in glo. in uer. chlamydibus. unde si promitto tibi facere chlamydem, intelligitur maioris pretij quàm sit unus flore.auri, quod est uerum considerata conditione personæ. [a] Nam si promittitur uni militi,
a uel uni doctori, maioris pretij esse debet, secus si alij uili per-
2 sonæ. † Vlt. no.contra sartores, quòd pro factione unius chlamydis, non possunt accipere nisi unum florenum.

ADDITIO.

a *Ant. Cor.singul.uers.conditio.incipiente, aliquis promisit mihi facere uestem.ubi alleg.text.& glo.huius legis.Fel.cap. causam. ex. de usu. & Ias. l.j.§.de leg. glo.§.cùm ex aliena.Inst.de rerum diui.quæ dixit, quòd ualet*
b *consequentia, † sartor, ergo fur. Alex.*

LEX IIII.

MILITARIS. Quinque partes pretij uestis militaris in pecuniam debent dari fortissimis militibus, debilibus uerò sexta pars in panno, hoc dicit. † Not. ex glo. ista, quòd armentum
2 in dubio intelligitur de animalibus magnis, sed † grex de pecudibus & animalibus minutis: qui ergo promittit gregem, potest dare pecudes, sed qui promittit armentum, non potest dare nisi bestias magnas & grossas, quod no.

De metatis, & epidemeticis. Tit. XLI.

In glo.Rub.ibi, ex eo.castrametati.No.ex hac gl. quòd pax
1 quæ facta fuit apud Sartanam, in qua dictum fuit, & pax † intelligitur rupta per unam communitatem alteri faciendo castrametationem, nam intelligitur una communitas castrametari contra aliam, quando ædificat castrum contra aliam circundatum uallis, id est, fossatis, barbacanis, & similibus, quod no.

LEX I.

SI QVIS. † Mensor deputatus ad hospitia mensuranda per epidemiticos, militibus
1 danda seu assignanda, si in hospitio domus scripsit nomen militis, cui fuit hospitium assignatum, posteà aboleuerit, punitur pœna falsi, hoc dicit.

LEX. II.

IN QVALIBET. † Vbicunque Princeps
1 est, uel milites sub Principe militantes, pro hospitandis dictis militibus domini domus, debent domus suas diuidere in tres partes, unam partem pro se debent retinere, aliam militibus, quam optauerint eis tradere, aliam uerò partem domini domus relinquere, sed ab hac inquietatione ergasteria mercimonijs deputata sunt immunia. Si tamen in parte domus militib.assignata stabulum deficiat in ergasterio, partem pro stabulo debet habere. Item illustribus militbus assignabunt dimidiam domum eorum, eis tamen electione seruata, contrà faciens pu-
2 nitur pœna hic inserta. † No.ex glo.in uer.ergasteria, quid dicatur angiportus.

ADDITIO.

3 *No. tex. † quòd milites non debent hospitari in domibus ciuium, quem alleg.Lauden.in tract.de principe, in tit.de milite, in iij.conclusione. Et ad*
4 *de † quòd ciues tenentur dare militibus habitationem, licet non teneantur dare uictum, scilicet lectum, oleum, & alias massarias, l.j. de falga. hospi.non præstan.quod est contra id quod hodie fit. Alex.*

LEX III.

QVNCTOS. Præsentibus iudicibus qui de causa cognoscendi habent potestatem, non de-
1 bent eorum prætores, id est, iudices ordinarij adiri. † Not. quòd si legatus uenit ad ciuitatem Perusij, & hospitatur in domo episc.quòd epis. propter eius præsentiam non perdit suam iurisd.& ideò non debent uo-
lentes litigare adire legatum, sed episc. Et ita tenet hic glo. &
2 habuistis in auth, de defen.ciui.§.nulla. † ubi defensor ciuitatis non perdit iurisdictionē suam per præsentiā præsidis.

LEX IIII.

FABRICENSIVM. Domus fabricensium ad hospites recipiendos non grauatur.

LEX V.

DEVOTVM. Nullus miles ad præsidium publicum seu priuatum potest accedere, & contrà facientem tanquam sacrilegum quilibet potest expellere, & administrator qui eum trāsmiserit, punitur, atque dictis militibus transeuntibus solùm hospitari licet, nihil pro se uel pro animalibus ab hospitante quærent uel exigent, siue hospitans inuitus siue uolens det, & in hospitio inuitis dominis, domorum residentiam nō faciēt,
1 contrà faciens punitur. In tex.ibi, ultionis. † No. quòd pro defendenda possessione sua licitum est ulcisci, & talis ultio non est propriè ultio, sed defensio, ut dicit gl. quod no. ad q. de eo qui dixit in iudicio ad sui defensionem Titium ulciscendo percussisse. Nam istud uerbum, ultionis, non sumitur hic pro offensa, sed potius pro defensa. In tex. ibi, qui pri-
2 mum. † No. hic tex. expressè, quòd si aliquis uult me expel-

lere

lere de possessione mea, quòd amici mei, & uicini mei pos-
a sunt percutere uolentem me expellere, ne me expellat. [a]

ADDITIO.

a *Expellat.Flor.l.scientiam.§.qui cùm aliter.ad l. Aquil.& Bal. l.ut uim. ff. de iust.& iur.And.de Iser.ti.de mil.ua.qui contumax est.ubi tenet idē pro recuperatione, & adde eum etiam in tit.de pac.iuram.fir.§. conuenticula.*

LEX IX.

OMNES. Hospitantes milites in domibus hospitationum eorum nullam aliam discussionem uel pœnam debent subire. Item nullus debet impetrare, ut à munere hospitandi milites, sit immunis, ne uicini domus grauentur, contrà facientes puniuntur, & carebunt impetratis, hoc dicit.

LEX X.

HAC LEGE. Quidam in hac lege nominati dū uiuunt, & post mortē eorum hæredes, filij, parentes, nepotes, fratres, sorores, uxores eorū tres dom[o] à molestia recipiendi milites habent immunitatē quidam duas, quidam unam tantùm, quidam dimidiam tantùm. Et no. de angiportu, de quo s̄.eo.l.ij.

LEX XI.

DECEM. Tribuni primiceriorum decem immunitatem habent ab hospite recipiendo in domib. quas tenent in urbe Constantinopolitana.

De commeatu. Tit. XLIII.

LEX I.

NE CVI. Tempore expeditionis, nullus militibus commeatum dare potest, contrà faciens capite punitur. hoc dicit.

LEX II.

QVICVNQVE. Qui de scrinijs, aut agentibus in rebus, aut etiam palatinis, ut comitibus sacrarum & priuatarum remuneratione obsecundat, si ultra tē-
pus commeatus concessum per sex menses absens fuerit: item qui proprio arbitrio commeatum non accepit, & qui per quadriennium desidia officio non seruierit, aut ultra quadriennium steterit, pœna hic inserta punietur.

LEX III.

SI QVIS. Qui sine commeatu anno, biennio, tri-
ennio, uel quadriennio uacauerit, modo hic scripto pu-
nitur, hoc dicit.

De tyronibus. Tit. XLIIII.

LEX I.

1 *Scholaris qui non stat firmus, dicitur uagus, & an gaudeat priuilegio scholarium.*
2. *Vagabundus quis dicatur.*

NVLLVS. In text. ibi, uagus. no. ex isto
1 tex.coniuncta glo. quòd ille dicitur uagus, qui in loco firmè non stat. † Et sic est argum. quòd scholaris qui non stat firmus, dicitur uagus, & non gaudet priuilegio scholarium. Cont.quòd siue sit uagus, siue non, gaudet priuilegio scholaris, igitur, &c. ut in auth.habita.s̄.ne fil.pro pat. Nec ob. ista lex, quia uerum est quo ad hoc, ut non efficiatur magi-
2 ster. † Et est illa lex ad arg.quòd ille dicatur uagabundus[2],
a qui non stat firmè in loco. Pro hoc est tex.iuncta glo.l.iiij.§. abesse.ff.de dam.infec.quædam tamen glo. licet malè dicat, dicit quòd ille dicitur uagabundus, qui non habet propriū domicilium, ut l.eius.§.Celsus.ff.ad munic. Nam secundum hoc semper esset necesse, quòd eius ciuitas aratrum patere-
tur, quod tamen est falsum, ut hic uides.

ADDITIO.

a *Glo.fin.l.hæres absens.§.proinde.ff.de iud.ubi Ang. Bar.l.iiij. §. prætor ait.de dam.infec.l.ad cognitionem.& ibi dixi, ff.ex quib.caus.in poss. eat. Bar.l.j.s̄.de colonis Thracensibus. Glo.in proœ.sexti.uers. commorantibus, quòd licet scholaris parùm studeat, tamen gaudeat priuilegio scholarium. Ita tamen secundum Ant.in proœ.Decret. si honestè uiuit. Ego tamen puto, quòd scholaris uagus & non studens, non gaudet priuilegio, per glo.hic, & per glo.de studijs liberalibus urbis Romæ, l.j. & glo.c.odij.& c.egreßi.xxiij.quæst.j.ubi innuit contra scholares euntes ad ecclesias uiſuri mulieres.glo.c.qui.uer.quod nam.de pœn.dist. j. & glo. l. cùm ea.s̄.de transac.Ful.l.qui sub prætextu.s̄.de sacrosanct.eccl.glo.l.j.de studijs lib.urb.Ro.& ideò enumerati in glo.non debent gaudere priuilegio, Bar.in proœ.Digest. ubi dixit quòd licet quis sit descriptus in mercatorū matricula, non tamen dicitur mercator, nisi illum actum exerceat, ita scholari.Franc.Tig.de Pisis, l.semper.§. quibusdam.de iur. immunit. cap.xcij. uer.literarum.de elect.in v j.uersi.glo.& tex. auth.habita. s̄. ne filius pro pat.l.semper.§.negotiatores.& l.ne quidam. s̄. de testam. milit. & l. diuus.& l.ex ea.ff.eo.ubi miles gaudet priuilegio, si exercet militiam, l.scriniarios.de testam.milit.l.si duas.§. maximè. uer. non aliter. de excus. tut. Et ex hoc sequitur contra Bart. quòd uagus, & non studens, non gaudet priuilegio. Sed potest saluari quòd loquitur si inhonestè uiuat, secus si honestè, licet parùm studeat. Quid de doctore ignaro, & non studente, Bar.l. fin.s̄.de profes.& med.& ibi scripsi.Item quid si scholaris exercet artem, uel officiū, an gaudeat priuilegio? Dic quòd sic, si principaliter ueniat ad studium causa studij, l.non uerum.ex quib.cau. maio. & Franc. Tig. in d. §.quibusdam. Quid de non intrante, sed studente in domo. Andr. de Iser. auth.habita.alleg.Hierony.dicentem ingenium docile, sine magistro laudabile est, licet Bald.d.auth. indistinctè dixerit, scholarem practicantem non gaudere priuilegijs. Alex.*

LEX III.

TYRONES. No. contra iuuenes doctores qui uolunt celsiorem locum obtinere, & omnibus anteire, quoniam non possunt, quia tantùm illis doctori-
bus conceduntur, quibus laborum assiduitas, & stipendiorum prolixitas suffragatur.

De littorum & itinerum custodia. Tit. XLV.

LEX VNICA.

SALVBERRIMA. In tex. naucleri deponant. No. hanc l. pro portantibus frumentum, & aliud bladum, quando timēt accusari de concussione, ut semper uadant coram officiali cōis, & notificent ei ad quē locū portare uelint. nam hoc facto nō timebunt de aliqua censione, quæ contra eos fieri possit.

De desertoribus & occultatoribus. Tit. XLVI.

LEX I.

SI QVIS. Recipiens scienter desertorē in agro uel in domo, si est actor uel procurator, capitaliter punietur, si est dominus, prædium confiscabitur, si ipsius est. Item manifestās desertorem præmiatur. Item desertores sunt, qui tempore belli absentauerūt se à signis. Item qui semetipsum prodiderit, ueniā meretur, punit uerò desertor pœna mor-
a tis uilis, quā si iudex dissimulat, uel gratia data distulerit[2], ip-
1 se punitur. In tex. ibi, si sciens, prudens. † No. pro receptātibus rebelles, quia ita demum si sciant ipsos esse rebelles. concord.quod no.ff.de recep.l.j.& uide quod dixi s̄.de fab. l.fin. In tex.ibi, uel procurator. No.ad quæstionem, dicit statutum, † quòd si in aliqua domo fuit ludus retentus, quòd
2 debet deuastari, uel si in aliqua domo esset ordinata proditio contra commune, & debet destrui domus, quòd si actor uel procurator retinuerit ludum in ea, uel proditionem ordinauit, & nō deuastabit domus, sed procurator punietur,

tunc enim ad deuastationem proceditur, cùm dñs domus scelera commiserit, ut hic, quod facit ad no. s̄. de fal. mon. l. j.
3 † Vltimò no. ex fi. l. magnam pœnam contra officiales, qui pœnas legibus uel statutis impositas, gratia uel dissimulatione imponere differunt, de quo hic in gl. ult. Et sic facit cōtra capitaneos Perusij, qui malefactores dissimulant, ut puniantur, ad quod facit quod s̄. diximus.

ADDITIO

4 *Soc. cons. ccxij. l. omnes. nu. ij. in apost. s̄. de agr. & cens. lib. xij. l. j. in fi. & ibi Bal. s̄. de monopolijs. Alex.*

LEX. II.

SI DESERTORES. Desertor inuentus resistens, ut rebellis punitur. Item diligēs debet esse iudex, ne sub prætextu alicuius licentiæ, desertos possit euadere. Et no. hic pro rebellibus.

De veteranis. Tit. XLVII.

LEX I.

1 CVM INTROISSENT. Veterani gaudent priuilegijs hic descriptis, hoc dicit. † No. ex hac l. de pedagio, quod colligitur per eū, qui stat in porta, & non permittit aliquem transire, nisi certum quid ei soluat, q̄ ab hoc pedagio ueterani s
2 excusatur. † No. in tex. ibi, te nobis. non esse malè locutum siue irreuerenter, si quis Potestati dicit, tu, & non, uos, quia ita hoc fuit dictum Imperatori, & hoc uerum est, nisi consuetudo sit in contrarium.

ADDITIO.

Adde quòd rescriptum papæ uitiatur, si rescribit alicui in plurali dicendo uobis, & c. c. quam graui. de crimine fal. licet c. filius. de testa. & c. j. de peregrinis. loquatur in plurali. Adde etiam quòd tmp. loquitur sibijpsi, l. fi. s̄. de eden. l. j. s̄. quomodo & quando iud. & l. reos quæ. s̄. de don. inter uir. & uxo. l. ij. s̄. si pend. appel. mors interuen. Alex.

LEX II.

PROVIDENDVM. Veteranus factus protector nullis iniurijs est pulsandus, contrà faciens est secundum qualitatem facti per rectorem prouinciæ puniendus, hoc dicit.

LEX III.

VETERANI. Veteranus qui se latrocinio dederit, priuilegijs nudatus, competentibus pœnis à rectore prouinciæ punitur.

LEX IIII.

NVLLVS. Veteranus effectus inuitus, uel nolēs non militat, & sentētia contra eū lata tali ordine non ualet, nisi dum ipse militabat, quæstio in cognitionem esset deducta, quia tunc ibi finitur, licet ueteranus sit effectus, nisi speciali priuilegio cōtrarium sit sibi indultum.
1 † No. ex hac l. q̄ licet ego efficiar alterius fori lite incepta cōtra me, tamen iudicium ibidem finiri debet, ubi initium ac-
a cepit.[a] ff. de iud. l. ubi cœptum. & l. si quis postea. ff. eo. tit. & l. cùm quædam. ff. de iurisd. om. iud.

ADDITIO.

a *Accepit. Fel. c. cùm sit. de foro comp. uer. ampliaui conclu.*

De numerarijs, & actuarijs. Tit. L.

LEX I.

1 NORAX. Numerarij, id est, seruientes rectoribus in diuersis obsequijs, tormentis, & carceribus puniuntur. No. hanc leg. contra eos, qui uolunt seruire diuersis iudicibus obsequijs, nam puniuntur.

ADDITIO.

Spec. & Io. And. tit. de inst. edi. §. restat. uer. quid si is. & uer. ex præmis. & de prob. §. j. uer. illud autem. l. Herennius. ff. de decur. & eorum fil. ff. de qua q. in l. Barbarius. ff. de off. præt. Inn. & alios c. j. de fide instr. & Gul. de Suza. l. decernimus. de sac san. eccl. Iacob. de Bel. in disp. incip. cauetur aliquo iure. quam ponit post l. ij. s̄. quomodo & quādo iud. Pau. de Leaz. c. cùm dilectus. de fi. inst. Ant. in rep. c. consultationibus. de iur. pat. Imo. l. ad testium. de test. Bal. l ij. de ser. & aqua. l non ignorat. qui accu. non pos. Io. Fab. §. sed cum alienis. Inst. de test. Ang. auth. de tab. §. pe. uel fi. Bal. Sal. & Ang. l j. s̄. de test. ubi limitant esse uerum, nisi interuenisset decretum, uel creatio superioris, quo casu licet non esset tabellio, tamen hoc casu ualent gesta per eum. Bal. l. ij. s̄. de in dic. uid. toll. Alex.

LEX II.

QVI NVMERARII. Numerarij, qui hodie tabularij appellantur, tormentis subijciuntur, nisi iudicibus uel alijs ad prouinciam per Principem destinatis, nomen debitorum sub actorum testificatione demonstrauerint, ut eis iudicantibus, ad solutionem omnes fisci debitores compellantur, tempusq̄ tabulariorum triennio concluditur. Et no. hanc legem contra tabularios & conseruatores, qui non asignant numerum debitorum communis per publicum instrumētum. nam faciunt litem suam per hanc l. quod no.

LEX III.

NVMERARIOS. Tabularij præfecti prætorio, cingulum & ordinem militiæ retinent.

LEX IIII.

IN PROVINCIIS. In omni prouincia duo tabularij collocantur, unus ad rationem artis fiscalis, alius super titulis largitionalibus, id est, super donis, quæ Principi largiuntur, nullusq̄ debet se de alterius officio immiscere, & contrà faciens punietur, & celans talem culpam simili-
1 ter est puniendus. † No. hunc tex. q̄ nunquam unus officialis debet se alterius officio immiscere, ut hic de execut. &
2 exa. l. ij. † Et sic est casus hic q̄ si sunt plures deputati ad officium maleficiorum, & quilibet pro sua porta, quòd deputatus in una porta, non debet scribere in causis maleficiorum
3 alterius portæ. Vltimò no. glo. † quid sit fiscus, & quid sit ærarium.

LEX V.

EXCEPTORES. Licet scriptor alicuius iudicij existens efficiatur decurio, non desinit esse scriptor, & cognoscere debet munera ciuitatis, & peracto officio
1 ad propriam curiam redit. † Et no. ex hac l. quòd notarius actorum si sit notarius priorum ciuitatis Perusij, quòd non propterea desinit esse actorum notarius, sicuti non desineret si efficeretur decurio: hodie tamen nullus decurio potest esse tabellio, ut s̄. de decurio. l. uniuersos.

LEX VI.

NE DIVTIVS. Numerarij à communione actuariorum abstinere debent, contrà facientes puniuntur, hoc dicit.

LEX VII.

ACTVARIOS. Actuarij secundum consuetudinem antiquam sunt ordinādi, & si aliter factum fuerit, facta ab eis non ualent, & ipsi & facientes pu-
1 niuntur. † No. ex princip. quòd ubicunque creatur officialis aliquis, semper debet mos antiquus seruari, aliàs creatio esset nulla, l. non tantùm. de decur. Et sic est casus quòd syndicus creatus non cōgregata uniuersitate ad sonum campanæ, uel alio modo, uel non congregata in loco, ubi aliàs consueta fuerat congregari, uel non congregata de mandato su
a periorис, prout consueuerat, non dicitur legitimè ordina-
2 tus,[a] & ita de facto obtinui, per hanc l. † Ex fi. leg. no. quòd licet

licet aliquis habeatur & reputetur pro publico officiali, & re uera non sit, ex eo quòd non fuerit legitimè ordinatus, uel quia reputatur tabellio, cùm non sit, uel iudex cùm non sit, quòd acta facta per eum nullius sint momenti, & ipse faciēs
3 punitur. Nec † ob. l. Barbarius. ff. de off. præt. quia quandoque quis est electus solenniter, tamen propter defectum personæ non potest esse, & tunc facta per eum ualent, cùm sint publica, ut ibi. Quandoq̄ quis potest esse, sed nō est electus secundum formam debitam, & tunc facta per eum non ua-
b lent, ut hic. Et ita tenet Gul. de Cu. d. l. Barbarius.[b]

ADDITIO.

a *Ordinatus. Sed quid quando statutum dicit, q̄ uniuersitas debeat facere syndicum cum autoritate seu potestate præsidis, an sufficiat q̄ autoritas seu potestas accedat ex interuallo? Sozi. cons. xv. Bald. l. habeat. s̄. de sac. sanct. eccl. in lect.*

b *Inn. cap. j. de fid. instrum. Spec. & Ioan. And. tit. de inst. edi. §. restat. tit. de prob. §. j. uers. illud autem. cum uer. seq. Guid. de Suza. l. decernimus. s̄. de sac. sanct. eccl. & Iac. de Are. disput. incipien. produco contra te instrumentum, & Iac. de Bel. in disput. cauetur aliquo iure, & ipse ponit in l. ij. s̄. quomodo & quando iud. Pau. de Leaz. c. cùm dilectus. de fide instru. Bal. & Imo. & Cast. l. ad testium. de test. Bal. l. ij. de ser. & aqua. & l. non ignorat. s̄. qui accu. non poss. Ioan. Fab. §. sed cùm aliquis. Instit. de test. Angel. auth. de tabel. §. pe. Ioan. And. rep. cap. consuluit. de iure pat. Alexand. l. j. ad fin. s̄. de test.*

LEX VIII.

SCRINIARIOS. A præfecto prætorio, scriniarij uel numerarij non possunt pecuniam sumere mutuo, uel aliquid pro expensis publicis cuiquam promittere.

LEX IX.

NEMINI. Nullus in numero militum ordinatus & numeratus, actuarius fieri potest, nec actuarius deposito officio ad aliquam militiam aspirare potest.

LEX X.

NVLLI. Scriniarius eosdem numerarios ultra quaternas uices habere non possit, nec etiā chartularios interpellato tempore non continuato, & debet esse in numerario interuallum biennij, in chartulario anni. Item numerarius ad similitudinem chartularij non potest descendere. Item numerarij scriniariorum Orientis, & Asianæ, scilicet diœcesis, eliguntur de numero hic notato. In diœcesi uerò Pontica & Thraciæ eligi possunt hi, quos scriniarij dixerunt eligendos, instrumentaq̄ ab eis facienda sunt solennizanda solennitate hic descripta, aliàs suspicione falsi non carent, exceptis hic infe-
1 rius nominatis. † Not. in dignitatibus quem debere semper de gradu in gradum ascendere, non autem descendere.
2 † Vltimò no. quòd instrumentum carens solennitate debita, non est sine suspicione falsi.

ADDITIO.

Adde quòd idem tenet Cyn. in l. iubemus. s̄. de test. ubi dixit quòd notarius talia omittēs debet puniri de falso, & parti tenetur ad interesse. quod sequitur Bar. in l. si librarius. de reg. iur. Et adde quòd instrumentum non ualet, & si per imperitiam & errorem notarij esset omissa solennitas aliqua substantialis, ut not. per glo. & doct. in l. ambiguitates. s̄. de testam. & Bald. in l. iuris. s̄. qui admi. & intelligitur ita l. fin. in fi. & ibi glo. s̄. de fideiuss. secus si per errorem omisisset soluere aliquid, quòd non esset necessarium, quia posset corrigere, quia talis error non obest. l. errores. s̄. de test. & d. l. si librarius. & l. fi. §. si cùm esset. ff. de tabulis exhib. & in l. imperator. ff. de statu hom. Alex.

LEX XI.

OFFICIO. Officium actuarij, quod olim durabat biennio, hodie concluditur anno.

Bar. super Cod.

LEX XII.

PER HANC. Officiales præfecti prætorio Illyricani, si dignitatem comitiuam adipiscantur, profertur sententia interlocutoria, seu decretum electionis, & illud dari eis debet, quod ante hanc legem dabatur cùm officio prædicto deposito eligebantur prætoriani tribuni.

De cursu publico, & angarijs, & parangarijs. Tit. LI.

LEX I.

1 QVOS. In tex. ibi, non lignis uel fustibus. † No. l. contra conductorem equorum, qui equum cōduxit ad uecturam, & ut ambularet,
a percussit eum cum fuste,[a] uel ligno, quòd si ex hac percussione equus deterioratus sit, ad eū periculum spectat, quia non debuit eum percutere fuste uel ligno, sed si eum percussisset flagello uel calcaribus, & casu equus esset mortuus, aut etiam deterioratus, tunc non spectaret ad eum periculum, quia licitè potuit equum flagello
b uel calcari cedere.[b]

ADDITIO.

a *Ant. Cor. sing. uer. conductor. incip. aliquis conduxit equum. ubi alleg. istum hic, & eum sequitur, assignat tamen aliam rationem hic, quæ mihi uidetur esse potior.*

b *Ego puto quòd si sit mortuus ex percussione calcarium, debet inspici qualitas personæ, puta si erat talis, qui solitus erat equitare, nam si esset talis, qui non esset solitus equitare, puta in monacho, procedat quod hic dicitur. sed si erat solitus, & bonus equitator, credo quòd tenetur, quāuis sit mortuus calcaribus. Bal. l. quæ fortuitis. in materia leuis culpæ. s̄. de pig. act. ubi etiam dicit, quòd nedum de leui, sed de leuissima, & de dolo, nam qualitas personarum debet referri ad genera culparum, l. fiscus. de leg. iij. & l. inter artifices. de fol. Alex.*

LEX II.

PRAESIDIBVS. Præsides & rationales, quibus annona per Rempub. subministratur, pro pecoribus gubernandis usurpare non possunt bubulcos. Item nullus cum annona aliam uiam debet tenere, nisi per publicum cursum, excepto præfecto prætorio, cui per cursum publicum proficiscendi licē-
1 tia est concessa, hoc dicit. † No. ex hac l. quòd semper quis debet se tenere ad uiam publicam & rectam, qua communiter omnes utuntur, adeò quòd si extra eam reperitur, mala suspicio est contra eum, j. eo. l. si quis per publicum. & s̄. de naui. l. qui fiscales.

LEX III.

LECTIONES. Nullus iudex uel custos publici cursus pati debet per publicū cursum aliquem ire, nisi uadens primò seriem suæ euectionis ostendat, & uolens resistere, aut ultra tempus uehere retinebitur ubi fuerit repertus, & secundum qualitatem personæ per iudicem competentem puni-
1 tur. † No. contra illos, qui reperiuntur in itinere, de quibus est suspicio, ne aliquid portent contra deuetitum. Nam si non permittunt tunc scrutari, possunt capi, & retineri per custodes ad hoc deputatos, & ex sola resistentia debent acriter puniri.

LEX IIII.

PARIPPVM. Parippus appellatur, qui licentiam habens de duobus uehiculis euehendis, tertium euehit, aut euectionem extra ordinē facit. Si autem secundum licentiam sibi datam quis uehat, non debet delictum reputari, siue euectionem faciat euectioni præpositus siue
1 mulio. † No. ex hoc tex. quòd si gabellarij portarum dederint mihi licentiam portandi mea arnesia extra ciuitatem, &

districtum, si arnesia portauerim per mulionem, quamuis mulio non sit in licentia descriptus, sed solùm ego, licitè tamen poterunt per eum portari, quod no.

LEX V.

SI QVIS. Istam legem not. ad id quod dixi s̃. eod. l. secunda.

LEX VI.

EVECTIONVM. Senatus cùm ad principem uadit, habet potestatem euictionis, & faciens contrà uetitum publicum cursum, pœna hic inserta punitur.

LEX VII.

IN OMNIBVS. Stabula prouincialium, non debent fieri sumptu publico, sed expensis prouincialium, pro quibus expensis habebunt animalium stercus.

LEX IX.

IVDICIBVS. Faciendæ euectionis copia omnibus iudicibus denegatur, excepto præfecto prætorio, & officiorum magistro, nisi ob transmittendas publicas functiones euectionem faciant, pœna contrà facientibus imminente. hoc dicit.

LEX X.

GRAVISSIMAE. Super animalibus ad euectionem cursus publici deputatis, nullus contractus locationis, etiam ad uecturam, uel emptionis tenetur, pœna grauissima contrà facientibus imminente.

LEX XII.

QVONIAM. Veredorum sella computato freno & pectorali, debet esse sexaginta librarum: si autem sit ultrà sella, cẹdatur per frusta. pectorale uerò publicatur, exceptis illis qui sunt sub rusticitate constituti, qui in sacculis onera portant.

LEX XIII.

NON PATIMVR. Non debent rustici qui hyppoconi appellantur, perducendo equos per publicum cursum, indigna expoliatione uexari, pœna contrà facientibus imminente.

LEX XIIII.

PVBLICI. Exhibitio cursus publici secundũ consuetudinem locorum committitur, ut plaustra, id est, currus faciant onerari. Vel aliter currus debet onerari
1 secundum consuetudinem. † No. ex hac l. optimum arg. q̃ muli debent onerari secundum onus ad portandum suffi-
2 cientes, secundum consuetudinem. Et facit † q̃ si oneraui mulum tuum cum onere trecentarum librarum, qui bonus & sufficiens reputabatur ad tantum pondus, & cùm fuerit sic oneratus, decessit ex pondere, quòd ego nõ teneor, quia permissum est mihi ipsum onerare secundum consuetudinem & sufficientiam, per hanc l.

LEX XV.

SI QVIS. Mittentes equum in cursum publicum non mittendum, quadruplum pretij dicti equi fisco restituant. hoc dicit.

LEX XVI.

IIS TANTVM. Legati gentium Principi nõ subditarum cursu publico possunt uti. Et no. ar. pro ambasiatoribus Florentię, ut possint onerare equos communis Perusij pro portandis * rebus eorum Perusium.

* Portandis. Sic & cuilibet magistratui fas est, animalia ciuium pro usu Reipub. capere: Bart. l. iubemus. num. j. C. de sac. sanct. eccles. I. Concen. B.

LEX XVII.

NEMO. Subtrahens mulionem euectioni deputatum decem libras argenti fisco soluat.

LEX XVIII.

ANIMALIA. Curari debet ne equorum cursui publico deputatorum pabula, id est, prębẽda cariori pretio uendatur, & etiam ut non teneatur prouin-
1 cialis uiliori pretio uendere. † No. q̃ potest fieri statutum, q̃ cùm tyrones communis Perusij ueniunt ad ciuitatem, q̃ præbenda annonæ non possit uendi, nisi tanto pretio, dum modo pretium nõ sit magis uile quàm debeat. Vltimò no. q̃ quando equus malè habet ad comedendum, non potest
2 ambulare. † Et facit contra conductores equorum ad uecturam, qui non dederunt eis benè comedere, quia si macri facti sunt, tenentur ad interesse, per istam l. cum gl. quod no.
3 † Vlt. no. q̃ est arg. lex ista q̃ conducens equum ad uecturã, non tenetur dare equo tantum de præbenda cùm est cara, quantum cùm est uilis, uel cùm iusto pretio uenditur.

LEX XIX.

COMPERIMVS. Prouinciales & curiales ad præstãdum animalia indebita, ad cursum publicum non gramantur, quia satis est si conferunt in pabulis & pecunijs equorum deputatorum cursui publico.

LEX XX.

NEMO. Nullus dux postquam suum ducatum intrauit, debet uti cursu publico, sed iumẽtis proprijs, quod etiam obseruatur in officialibus cohortalinis, pœna contrà facientibus imminente.

LEX XXI.

NVLLVS. Etiam ecclesia tempore expeditionis
1 non excusatur ab angarijs & perãgarijs. † No. istam l. contra clericos, ut propter istam societatem quæ uenit in comitatu deprædando, currẽdo & occidendo, ut possint clerici grauari ad datia & collectas, & alia onera sordida, ut contra dictas gentes reparetur.

De tractatorijs, & statiuis. Tit. LII.

LEX VNICA.

TRACTATORES. Licentia data pro animalibus ad uehendum, & ad arripiendum iter, debet biduum continere, ad moram uerò trahendam quinq̃ dies tantùm, & nulli debet
1 dari pro se & necessarijs sibi personis, nisi illis tantùm qui animalia cursui publico deputata persequũtur. † No. ex hac l. optimum ar. q̃ si alicui est data licentia de extrahendo certam quantitatem frumenti extra ciuitatem uel comitatum,
a q̃ hæc licentia non extenditur ultra numerum septẽ dierũ [a], quorum quis habet duos ad arripiendum iter, alios uerò quinq̃ pro itinere perficiendo. Quod facit pro licẽtijs quæ dantur per gabellarios portarum, de extrahendo salmas
b pannorum extra districtum. [b]

ADDITIO.

a *Ant. Cor. sing. uer. gabella. gl. iiij. incip. si alicui est data licentia. ubi alleg. & sequitur ipsum hic, Rom. in rep. rub. de arb.*

b *Rom. rub. de arbit.*

De apparitoribus præfect. præt. & priuilegijs eorum. Tit. LIII.

LEX I.

PRAEFECTVRAE. Cornicularij præfectorum cõpleto munere Principis purpuram adorare debent, & cùm sint otio donati, ad aliquod officium non deuocentur.

LEX

LEX II.

PRAEFECTIARIOS. Præfectiarij exactiones prouincialibus facere non debent, nec etiam habere custodiam horreorum, contrà facientes puniuntur. Et sunt præfectiarij officiales præfecti.

LEX III.

CORNICVLARII. Cornicularij primi scrinij præfecti prætorio, sortita laborum requie priuilegijs hic insertis gaudent.

De apparitoribus præfecti urbis. Tit. LIIII.

LEX I.

PRAETER EOS. Qui administrauerunt multa officia in prouincia, officio finito Principis purpuram non adorant. Item apparitor sedis urbanæ illustris de concussione pistorum conuictus punitur.

De apparitorib. magistri militum, & priuilegijs eorum. Tit. LV.

LEX IIII.

NVMERARIOS. Numerarij illustrium completa militia & principatus munere functi, gaudẽt priuilegijs hic insertis. Item qui sunt de numero militum, gaudent priuilegijs eorũ, qui uerò sunt ultra numerum, non. h. d. cum l. seq.

De apparitoribus procons. & legatorum. Tit. LVI.

LEX I.

OFFICIO. Proconsul uel legatus, non debet esse curialis uel adscriptus alicui corpori, & si adscriptus esset, debet restitui ci, &
1 apparitores legatorum debent esse quadringenti. † No. quòd magistratus ciuitatis, dicitur esse membrum ciuitatis.

De cohorta. & prin. &c. Tit. LVIII.

LEX I.

OMNES. Stationarij, qui Irenarchæ appellantur, non debent facere exactiones, nec aliquem in carcerem mittere, nisi crimen sit manifestum,
1 contrà facientes puniuntur. † No. quòd deputatus ad capiendum malefactores, uel ad ipsos denunciandos, non potest ipsos in carcerem mittere, etiam si crimẽ sit notorium. Dixi s̃. de decu. l. fin.

LEX. II.

NVLLVS. Nullus iudex uolentem militare, approbare debet sine sacra approbatione, & licentia Principis, sicut facit alia approbatoria, nec permittere etiam uehere, exceptis prouinciæ officialibus, qui cursus publici solicitudinem sustinent.

LEX III.

SOLITA. Solita priuilegia concessa per diuum Diocletianum principem, confirmantur, & etiam extẽduntur, ut j̃. describitur.

LEX V.

QVICVNQVE. Primipilarius Hosdrenæ prouinciæ, si multos habet filios, unũ loco sui substituit, alterum tradit curiæ, alteros uerò deputabit militiæ cui uolet. Si uerò duos tantùm habet, tunc satisfaciet curiæ & cohorti, & si unum tantùm habet, tradet ordini suæ patriæ, priuilegio contra hoc indulto, nullatenus ualituro, & qui fuerit ciuitatum obsequio aggregatus, cogi poterit tam ipse, quàm eius pater ad filium alium curiæ deputandum, qui se ob priuilegiũ patris excusare uolebat, curiæ deseruire ostendendo quomodo patris priuilegium successit.

LEX VI.

SI APPARITOR. Apparitor criminosus fugẽs est citãdus, quòd nisi uenerit intra talem diem, feretur contra ipsum sententia condemnatoria, & ipso non cõ-
a parente, condemnabitur. [a] † Et no. q̃ licet sententia non ua-
1 leat, si in criminali proferatur contra absentem, ubi est pœna relegationis, l. absentem. ff. de pœ. tamen contra officia-
3 lem ferri potest, l. ne diu. s̃. de pœ. † No. etiam glo. hic positã ad modum citandi, cùm debet ferri sententia contra absentem, quia debet fieri comminatio, quòd nisi citatus intra talem terminum ueniat, feretur sententia condemnatoria contra eum. Non ergo sufficit ipsum citari simpliciter ad sententiam audiendam, sed quòd ueniat, aliàs sententia feretur cõtra eum, quod no. Et idẽ credo in ciuili ubi lite non contest. potest ferri sentẽtia, ut si pars est absens, quòd debet fieri cõminatio modo prædicto, aliàs non. [b]

ADDITIO

a *Apparitor † dicitur nuncius, l. cum clericis, ad fi. de episc. & cler. & auth.*
2 *de test. § si uerò ignoti. & Ro. no. lxxvj. in litera, c. ubi contumax quis non dicitur, nisi præcedente contumacia. Alex.*

b *Bal. cont. l. consentaneum, s̃. quomodo & quando iud. Bar. l. aut qui aliter.*
4 *in prin. quod ui aut clam. † Quid si quis fuit citatus ad audiendam uoluntatem iudicis, an sententia diffinitiua ualeat? do. de Rota, quòd non, in decisionibus suis, decis. cccxxxvj. Et potest esse ratio, quia citatio talis dicitur incerta, cùm uoluntas iudicis possit esse in alio quàm in sententia, l. ubicunq̃. de interr. act. arbitror tamen quòd si talis citatio non tendebat ad aliud, nisi ad sententiam audiendam, quòd talis sententia teneret, iuxta cle. sæpè. de uer. sig. & l. Titius. de lib. & posth. & l. certum. ff. si cert. pet. Et Bal. l. consentaneum. quomodo & quando iud. gl. c. contumaciam. in glo. pe. de hær. & ibi Imo. & Anania c. ad petitionem. de accu. Roma. in literas. s. no. xxvj. Alex.*

LEX VII.

ORDINARIORVM. Apparitores quorumcunq̃ iudicum non possunt scribi in numero militum aliquorum, aut contemplatione alicuius stipendij relaxari, priusquam primipili rationem reddiderint, nec etiam petere ut quieti donentur. Item solutus militia ob delictum non ob quietem accipiet, & bona talis delinquentis illi militiæ relinquuntur.

LEX IX.

PER ILLYRICVM. In Illyrico centum apparitores singulis iudicibus obsecundent, & non ultrà, ad quæ obsequia non deputabũtur iniqui, sed illi tantùm, qui solitudines debitas exequuntur.

LEX X.

QVICVNQVE. Ad officium emẽdi chartas, uel tabulas, ubi acta publica Principis describuntur, nullus deputabitur, nisi prius suum nomen in matricula scribi fecerit.

LEX XI.

SI QVIS. Exẽptus de grege cohortaliũ propter crimẽ, si uoluerit ad pristinũ sacramentũ repedare, allegare debet & ostendere principis oraculũ ex certa scien-
1 tia concessum. † No. hic de uerbo, Repedare, nam idem significat quod à capite incipere.

LEX XII.

SI COHORTALIS. Apparitor cohortalis uel cohorti obnoxius & eorum filij, nulla tẽporis præscriptione obstante, ad aliam militiam conuolantes

 retrahi

retrahi possunt ad propriam conditionem, quod etiam in omnibus deputatis alicui negotiationi, uel ergasteriis obseruandum est, ut non possint ad aliqua prouincialium officia conuolare.

LEX XIII.

NVLLVM. Nullus primipilaris uel cohortalis ad aliam militiam aspirabit, etiam ex aduocatione principis, & statim restituendus est curiæ ciuitatis unde oriundus est.

LEX XIIII.

QVISQVIS. Obligatus cohorti, etiam ex priuilegio Principis concesso, motu proprio ad dignitatem aliam non aspirabit, & carebit effectu priuilegij,
1 & commodum cohortalis militiæ non habebit. † Not. casum singularem, in quo priuilegium Principis concessum motu proprio, nullius est momenti, regulariter cont. c. si motu proprio. ex̄ de præben. lib. vj. Item hic est casus expressus, q̃ si statutum dicat, q̃ habens unum officium nō debeat aliud accipere, q̃ si accipiat, ille qui sic acceperit, careat officio accepto, & eius effectu, & etiam punitur in hoc q̃ non debebit habere stipendium primi officij, nec eius priuilegium.

De diuer. off. & appar. iud. Tit. LX.

LEX I.

I QVANDO. Adstrictus chartarum officio, uel publicis ratiocinijs, si ad militiam conuolauerit, ad primum officium reuocatur, & in locum talis relecti substituitur alius, quem merita dignum faciunt.

LEX. II.

NVLLVS. Resolutus à militia ad eandem non aspirabit sine licētia Principis, & impetrans contrariū per obreptionem, punitur in quinq; libris auri.

ADDITIO.

1 *Bal. no. in l. ij. de liber. & eor. lib. q̃. † doctor solutus & priuatus doctoratu propter delictum, non potest iterato intrando examen redoctorari, & per e. l. ij. de manu. uind. ubi dixit, referendo Vltramontanos, q̃ si comes Palatinus creauit tabellionem, qui posteà propter delictum fuit priuatus tabellionatu, q̃ non potest de nouo creari per comitem Palatinum, c. præsul. ij. quæst. iij. Alex.*

LEX III.

NVLLVS. Apparitor præfecti prætorio publicæ utilitatis obtētu, aut etiam executionis priuati negotij, non reuocatur ab obsequio ciuitatis unde oriundus est, aut in qua larem firmum constituit, pœna imminēte uacantibus & ipsis acceptantibus, quod obseruatur in domesticis, & protectoribus in rebus agentibus palatinis & stratoribus, hoc dicit.

LEX V.

QVICVNQVE. Apparitor ob culpam uel negligentiam motus officio per sententiam ad nullam militiam aspirabit, contrarium facienti pœna grauissima iniungeretur.

LEX VI.

IN IIS. Nullus debet fieri proconsul Asiæ, comes Orientis, præfectus Augustalis, uel eorum uicarius, nisi per sacri scrinij probatoriam consecretur, pœna contrà facientibus imminente.

LEX VII.

AD SPLENDIDIORIS. Qui militiam inferioris gradus perficit, ad maiorem potest accedere, dum tamen faciat proposito honorem adipiscendi, non cupiditate lucri, uel ut possit delicta iam facta occulta-
1 re, uel habilius in futurum delinquere. † Et no. q̃ clauis iustitiæ multùm errat in hoc, quādo delicta maiorum celantur.

LEX VIII.

VIROS. Duces & apparitores, & limitanei castrorum, conueniuntur sub officiorum magistro, non tamen per hoc derogatur iurisdictioni magistri militum Thraciæ uel Illyrici, qui ex consuetudine contra eos iu-
1 risdictionem habent, h. d. † Et no. ex hac l. q̃ si statuto cauetur scholarem debere conueniri tantùm sub episcopo, & de cōsuetudine, est quòd rector etiam cognoscat de his, q̃ per istud statutum non derogatur iurisdictioni rectoris, quam habet ex consuetudine, secus si eam haberet à l. Pro hoc fa-
2 cit quod no. in c. j. ex̄. de constit. lib. vj. † Secundò no. quòd
a consuetudo dat iurisdictionem ordinariam [2] sicut lex, & gl. s̄. de emancip. lib. l. j. & fi.

ADDITIO.

a *Ordinariam. Fel. c. cùm contingat. de fo. comp. uer. glo. in uer. consuetudine. & quod ibi dixi in apostil. l. cùm prætor. §. j. de iud. & ibi glo. & l. more. ibi doct. & uer. seq. in uer. nec ipsa liti. ff. de iurisd. om. iud. 10. And. c. j. de off. ord & c. iiij. de consue. & c. Romana. circa prin. de fo. compe. in vj. & de excep. in fi. in vj. & Bar. l. fi. §. j. de aqua plu. arcen. Rom. in litera, c. no. lxxxviij. Alex.*

LEX IX.

PROBATORIAS. Memoriales & agentes in rebus, & apparitores præfecti prætorio Orientis, nō sortiuntur præmium militiæ, nisi secundum consuetudinem sint eorum electiones manu Principis approbatæ, no. per literarum exempla, & debent dicti officiales esse fideles Christiani, hoc dicit.

ADDITIO

No. ex gl. in uer. auth. quòd si statutum dicit quòd instrumentum confessionatum per manum publici notarij de cōtractu rogati plenam fidem faciat, & executioni mandetur, q̃ instrumentum exemplatum etiam autoritate iudicis non facit fidem, nec mandabitur executioni, quia non est scriptum de manu notarij rogati de contractu, & sic statutum ad id se non extendit, secus autem si illa uerba, manu notarij, & c. non essent in statuto, quia tunc illud exemplum autoritate iudicis authenticatum faceret fidem, & executioni mandaretur, l. chirographis. ff. de admin. tut. Dixi in auth. ut spon. largi. §. si quis in aliquo. & auth. si quis in aliquo. s̄. de eden. Card. c. j. de uita & honest. cler. & tex. de pœn dist. j. c. periculosè. & Bald. c. j. §. furtum. de pace iur. fir. & Ioan. And. c. sicut dignum de homi. & Dominicus c. si quis uiduam. l. dist. in ea. in fi. Angel. auth. ut frat. filij. §. j. in fi. No. istam l. probatorias, ibi, manu principis, quta per eam patet, quòd ubi debet fieri aliquid per manus alicuius, non potest tale quid fieri per alium, quod no. propter id quod hic dicit Bar. adde l. singulos. ff. de test. per glo. ibi proprio chirographo. & quòd dicit Car. in cle. j. de iureiur. per illum
2 *text. in uerbo, per manus nostras, ubi dicit, † quòd quoties in statuto uel rescripto dicitur aliquid debere fieri per manus nostras, non potest fieri per substitutum. Alleg. glo. singularem in clem. j. de uita & honest. cleric. & Ioan. And. cap. sicut dignum. de homi. ubi dicitur, si occiderit suis manibus, quòd non habet locum si per alium occiderit. De quo Dominicus in cap. si quis uiduam. l. dist. quod dictum fuit originaliter, lac. de Bel. ut refert Bal. cap. j. §. furtum. de pace iuram. firman. Facit de pœni. dist. j. cap. periculosè. Adde cle. sicuti. de arb. & l. sæpè. de offic. præsid. & l. nulli. ibi pro sua conscientia. de epis. & cler. ubi Bal. uide quæ scripsi post Bar. l. pe. de prin. agen. in reb. lib. xij. Adde tex. & ibi Abb. c. licet ex quadam. de testi. ibi, proprio iuramento, & Rom. in litera r. not. l.*

LEX X.

AC SANCTIONE. Approbatio facta per principem militis militare uolentis, habens subscriptionem principis & administrantium, sub quibus ipse debet militare ipsi traditur, exemplum uerò eorūdem iudicio subscriptionem habens apud officium dimittitur. Item istis approbatorijs egent tantùm illi, de quibus fit mentio in l. proxima, & egentes, si alio modo militant, puniuntur, hoc dicit cum l. seq.

De

De executoribus & exactoribus. Tit. LXI.

LEX I.

1 NE PER DIVERSAS. † Ne apparitores, uel palatini exactores, per prouinciam uagando inferant prouincialibus molestiam, periculum gestorum per eos, pertinet ad eos quorum sunt apparitores, uel exa-
a ctores. † No. hanc l. contra Capitaneum & Potestatem Perusij, quòd si eorum officiales, quos per comitatum Perusij mittunt, aliquod illicitum faciant, puta furtum, barataria, uel concussionem, tenentur ipsi de omnibus gestis &
a factis per eos. [2]

ADDITIO.

a *Bal. l. ij. in fi. C. de his qui à latro. Bart. l. j. §. familiæ. ff. de publ. & in l. si post depositam. s̄. de asseß. dixi post Panor. cap. j. nume. viij. in apost. uer. officialium. ex̄. de rest. spol. Est tamen debilis cautela ne teneantur, quam ponit iste in l. iure ciuili, ff. de condit. & demonst. Bal. melius in l. obseruare. §. proficisci. post princip. uers. quid si statutum. ff. de offic. procons. & leg. refert & sequitur Tho. Ferrarius, in suo tractatu, cautel. cau. xlix. incipien. potestates terrarum.*

LEX II.

QVICVNQVE. Deputatus ad officium, se non intromittit de officio sui collegæ. No hanc l. ad id qd̄ dixi s̄. de mun. l. in prouincijs.

LEX III.

SIVE. Exactor intra annum debet ostendere quid exegit, & si non exegit, causam denotare, aliter puni-
tur, hoc dicit.

LEX V.

CONTRA. Facienti exactionem ultra modum,
potest licitè resisti, & si probatur criminosus, potest
1 puniri. † No. officiali facienti ultra modum posse re-
a sisti propria autoritate. [2] concord. s̄. de iur. fis. l. defensionis
2 facultas. † Vltimò no. hanc legem contra baiulos qui sunt deputati ad pignorandum aliquem. Nam si accipiant pignora ultra modum debitum, licitè potest eis resisti, & debent etiam puniri, quod no.

ADDITIO.

a *Autoritate. Lud. Pon. l. j. ff. de re iud. & Flo. l. quemadmodum. §. magistratus. ff. ad l. Aqui. & Imo. l. sed eximendi. §. item si quis eum. & Castr. cons. cxcij. Cast. & Bar. l. ut uim. de iust. & iur. & Card. clem. ij. §. cæterum. de reg. iur. dicunt, quòd potest resisti, quando grauamen est irreparabile, aliàs non. & sequitur Dyn. in regula quod quis. in vj.*

LEX VI.

SANCIMVS. Exactor præfecti prætorio antequā exactionem publicarum pecuniarum inceptam compleat, aliam incipere non potest. Si tamen fuerit necessitas, duas exactiones in eadem prouincia simul faciendas suscipere potest, sed non tres, pœna contrà facientibus im-
1 minente. † No. quem ex necessitate posse suscipere duo officia, simul & semel, sed non tria.

De lucris aduocatorum, & concussione officiorum siue apparitorum. Tit. LXII.

LEX I.

I QVIS. Cognoscens se læsum à ducenarijs, centenarijs, uel aduocatis pandat iniuriam, ut dicti officiales conuicti puniantur, hoc dicit.

De primipilo. Tit. LXIII.

LEX IIII.

VM EX SOLA. Solùm ex causa primipili filius non existens hæres patris, potest conueniri pro patre, in alijs uerò secus, hoc dicit.

ADDITIO.

No. quòd commoda officij debentur post administrationem, Bar. l. j. §. diuus. de uar. & extraor. cog.

Publicæ lætitiæ uel consulum nunciatores, &c. Tit. LXIIII.

LEX VNICA.

QVICQVID NOSTRORVM. Portans triumphalia noua Principis, suum salarium debet consequi, non autem ab alijs quibus portat aliquid ultrà percipiet, pœna contrà facientibus imminente: & etiā officiales, qui prædicta dissimulant, puniuntur, hoc dicit.
1 † Nota istam legem contra officiales, qui maleficia dissimulatione non puniunt, non sunt acriter puniendi, ut hic, & s̄. de deser. l. j. Ad præsens hic non habetis alia.

Bartoli Commentariorum super Cod.

F I N I S.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE GRANADA

B A S I L E A E,
PER HIERONYMVM FROBENIVM
ET NICOLAVM EPISCOPIVM,
Anno Incarnationis Domini,
M. D. LXII.

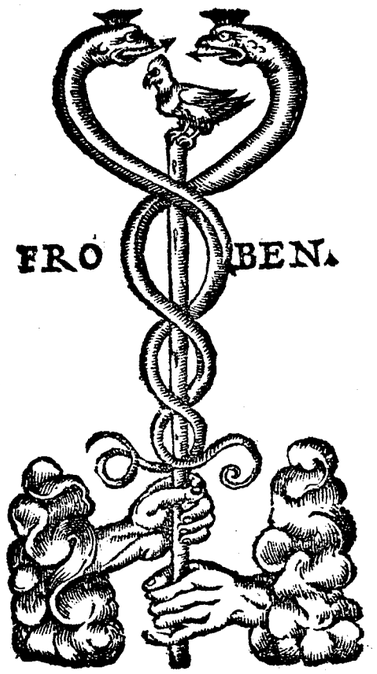
FRO
BEN.